COMMENTARIA

LEX DEI

IUS CANONICUM IUS CIVILE

INNOCENTII QVARTI PONT. MAXIMI SVPER LIBROS QVINQVE DECRETALIVM.

CVM INDICE PECVLIARI NVNC RECENS COLLECTO, nouisque insuper Summarijs additis, & Margarita Baldi de Vbaldis Perusini.

M.T.CICERO SENECA

FEIERABENDT. SIGISMVNDVS

FRANCOFVRTI AD MOENVM, M.D.LXX.

REVERENDISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO MARQVARDO EPISCOPO SPIRENSI, ET PRAEPOSITO VVEISSENBVRGENSI, &c. NEC NON CÆSAREAE MAIESTATIS SACRIQVE ROMANI IMPERII CAMERÆ IVDICI DIGNISSIMO, DOMINO SVO CLEMENTISSIMO S. P. D.

CVm reuerendisſime Præſul, omnes homines liberaliori ingenio præditos ſumma ope niti deceat, ne ventri ſomnoq; dediti vitam ſicuti peregrinantes tranſigant, ſed aliquo negocio intenti præclari facinoris, aut artis bonæ famam quærant, vt præclarè Saluſtius Romanæ hiſtoriæ princeps ſcriptum reliquit, ego cùm neq; naturę ductu, neq; fortunæ beneficio ad prius contendere poſſem, in iuuentute mea alterum ſequendum mihi ſum ratus, ac Chalcographiæ tractationem colendam, expoliendamq; ſuſcepi, quod eam nec ſordidam, nec ludicram, ſed liberalem, ac Reipublicæ perquàm vtilem ac cõmodam eſſe perſpicerem. Etſi enim ſint, qui eam non modò mixtum quid ſeu medium eſſe velint inter liberalium artium, & mechanicarum opera, ſed & vtilitates eius, quæ longè ampliſſimæ ſunt, numero & pondere incõmodorum exuperari exiſtiment, tamen iniquiſſimis eorum iudicijs, & ingratiſſi-

ma censura, à concepto proposito minimè abduci potui, sed in itinere, quod natura commonstraret, constanter intrepideq; perrexi. Nam ad primum quod attinet, si scriptoria ars non ad opificum operas, sed ad artium liberalium officinam referri debere putatur, & impressoria suo quodam iure numero liberalium artium aggreganda erit, quod hæc illam cùm elegantia, tum perpetuitate, deniq; celeritate longissimè superet. Quis enim ignorat, prælis typographicis vno die plura, minoribusq; impensis, quàm scriptoria dimidio anno immensis sumptibus exarari solere, vt doctissimi viri Ioan. Anthonius Campanus Episcopus Aprutinus, & Valla fœlicitatem naturæ sui seculi, ac subtilitatem ingeniorum, quæ artem multis retrò seculis incognitam adinuenêre, admirati, id inuentum elegantissimis suis versibus ornârint. Siquidem illius distichon toto terrarum orbe celebratissimum circumfertur his verbis:

Imprimit ille die, quantùm non scribitur anno,
Nunc paruo doctus quilibet esse potest.

Et politissimi iudicij viro Vallæ, alij versus, non minori Germaniæ laude, quàm eruditione referti tribuuntur:

Abstulerat Latio multos Germania libros,
Nunc multo plures reddidit ingenio.
Et quòd vix toto quisquam perscriberet anno,
Munere Germano conficit vna dies.

Vnde, cùm etiam doctissimorum virorũ iudicio, plus impressoria, quàm scriptoria ars pręstet, nemo ei, meo iudicio, tàm iniquus erit, vt non æquè eam, atq; scriptoriam liberalem esse concessurus sit, nec quicquam de dignitate artis liberalissimæ detracturus. Quòd verò nonnulli per eam in Ecclesiam atq; Rempub. non minus malorum, quàm cõmodorum inuehi conqueruntur obid, quod exorta in Germania dulcissima patria nostra super religione communi cõtentione, laxatisq; liberè & audacter scribendi frænis, nullus ferè modus, aut finis inuicem conuiciandi, maledicẽdi, ac invsitatis vocibus ac scriptis debacchandi esse ceperit, id tale est, vt me à cultu huius artis minimè deterrere potuerit. Etsi enim (proh dolor) in rem optimam corruptelam illapsam esse, ac quorundam vesaniam eo licentiæ processisse, fateri coget, vt salubri remedio Magistratus ac superiorum indigeat, authores & disseminatores libellorum maledicorum ac impiorũ cohercentium, tamen sciens nõ in hunc finem chalcographiam inuentam, excultamq; esse, vt innocentes & immeriti per eam deformentur, conuitijsq; proscindentur, vel falsa dogmata, & impij cultus propagentur, & statuens eum, qui talia suis typis diuulget, sese & peccati alieni, & pœnarum ciuilium participem facere, suisq; typis cõtra Dei gloriam, proximi dilectionem, & publicam tranquillitatem abuti, artem vtilissimam penitùs reijcere, vel condemnare, vel quod minus est, de eius vsu quidquam detrahere possum. Quæ enim hæc iniusticia foret, ob abusum rei substantiam eius tollere, & magis maleficium, quàm beneficium agnoscere velle? Sunt sanè libelli impij atq; maledici minimè vel

me vel in Repub. vel in Ecclesia tolerandi, an verò ob id vtilissima ars Chalcographica penitùs exibilabitur, ac mala ex ea prouenientia, autoritateq; magistratus medicabilia, immensis eius vtilitatibus præponderabunt? Minimè gentium verò: Nam vt alię professiones Theologia, Iurisprudētia & Medicina suis vitijs atq; excessibus laborant, qui bus æqui iudices ignoscere minimè grauantur, sic, vt spero, nec nostræ Chalcographiæ præla ob vnicum vel alterum abusum deprimentur, vel conterentur, sed caput suum exerent, ac vires ostendent, ita, vt vtilitatibus eorū magis, quàm incommodis examinatis, iniquè eorum pressuram quærentium consilia potius, quàm illa pressa dici possint. Nam vt taceam alleuationem laboris in describendis bonis liberis, qui maximus, superioribus seculis ante hanc artem inuentam fuit, & vt prætercam compendium lucri in cōparandis monumētis veterum & recētium Autorum, quantùm huius muneris beneficium est, quod eius organo omnis generis professiones, artes, atq; historiæ, veteres atque recentes longiùs & latiùs per orbem terrarum propagatæ, atq; excultæ, multorumq; doctorum virorum ingenij monumenta in tenebris delitescentia quasi ab orto in lucem, cum perpetua nominis ipsorum memoria reuocata atq; prolata sunt? Aluerint olim præstantium virorum memoriam statuæ affabrè fusæ, & imagines artificiosè sculptæ, prout Scipio ille Africanus, dum propositas sibi antiquorum Heroum intueretur imagines, dicere solebat, se lectione rerum gestarum eorum virorum ad illustria facta plurimùm excitari, & Caius Cæsar cùm in Hispanijs Magni Alexandri statuā aspexisset, illachrymasse traditur, quod id ætatis nihil dum memoria dignum præstitisset, qua ille iam magnam sibi orbis terrarum partem subiecerat. At Chalcographiam res gestas fortium virorum, ac monumenta doctorū ab omni obliuionis interitu vindicantem, cōciliandę immortalitati multo accommodatiorem aptioremq; esse videmus, cum prædicatione virtutis excellentium Heroum, & diuulgatione monumentorū ingenij doctorum, ipsis statua non vno in loco, sed in toto terrarū orbe quasi amplissimo theatro, indelebili trophæo ponatur. Quare cum huic arti excolendę, partim quod liberalis, partim quod Reipub. perquàm vtilis sit, me in iuuentute dedidissem, initio prela mea optimorum quorumq; librorum, qui lingua populari ac patria conscripti essent, destinaui, memor Platonici dicti in Epistola ad Archytam Tarentinum, quod Cicero lib. I. officiorum citat: Non nobis solùm nos natos esse, sed ortus nostri partem patriam, partem amicos vendicare, mox quoq; ea pro iuuanda re literaria, ad bonos authores latinos excudendos con uerti, postremò quoq; cum librorum iuridicorum precium, partim iniusticia Bibliopolarum æqualitatem precij excedentium, partim remotis ex Italia & Gallia vecturis, deniq; vectigalium immodicorum & aliorum sumptuum auctione ita multiplicari cernerem, vt nostræ gentis homines precij magnitudine grauati, subinde ab vtilissimorum librorum emptione deterrerētur, ob publicam vtilitatem studiosorum etiam iuridica ante annos quinq; imprimere cepi, quorū prin-

cipium licet minus lætum ac auspicatum fuerit,non tamen propterea institutum abijciendum censui, sed id ita continuandum, vtpublicæ vtilitatis,quàm proprij commodi ac emolumenti maiorem rationē à me haberi ostenderim, ijs libris aliquot superioribus nundinis excusis,quos non solùm Iuris studiosis,sed & doctis probari confido. Quare cùm insistendo meo instituto cognouissem, Exemplaria doctissimorum commentariorum Innocentij Quarti in quinq; libros Decretalium à Iuris studiosis desiderari, nec ea ex Gallijs ob tristissima bella eius regni intestina expectanda, ac quæ ex Italia adferuntur nō solùm cariora,sed & pauciora esse, quàm vt ab omnibus comparari possint, rem nō solùm meo instituto conuenientem, sed & Iuris studiosis vtilem atq; pergratam facturum me existimaui, si ea ad publicam vtilitatem quàm emendatissimè recuderem,& desiderio multorum ea expetentium satisfacerem. Tantæ siquidē authoritatis Innocentius hic fuit,vt Speculator eum patrem Iuris,& stellam lucidissimam suis temporibus mirificè rutilantem,Fridericus de Senis Monarcham Iuris diuini ac humani,lucemq; mundi,Colucius Florentinus lumen limpidissimum decretorum, Archidiaconus patrem & organum veritatis, Faber dominū Canonistarum nominârit. Eum ergo à multis mendis repurgatum,ac typis meis excusum Reuerendissimę Celsitudinis tuæ nomini cōpluribus de causis peculiariter dedicare, eiusq; patrocinio ac defensioni committere volui initiò quidem,quòd etsi (vt dixi) scripta Innocentij in magna sint authoritate,tamen cùm,vt ipsemet de se in procœmio Decretalium scribit,nō tàm in scholis ea tradenda, quàm in Camera discutienda, atq; in iudicijs practicanda sint,nulli ea magis consecranda viderentur, quàm Iudici Cameræ Imperialis, cuius munus Cels. T.grauissimo iudicio Cæsareæ Maiestatis sustinet, vt ea in foro ac praxi examinata, atq; discussa, non tàm authoritatē consequantur, quàm pristinam retineant, & quæ longo tempore in iudicijs hinc inde obseruata fuère,amplissimi iudicij Imperialis authoritate & testimonio approbata,vigeant. Deinde quòd summi decretorū interpretis scriptis nullius nomen pręfigendum videretur,quàm qui conditione, genere,eruditione,ac rerum experientia ei par esset. His itaq; consideratis,nullus T.R.C.mihi cōuenientior occurrit. Fuit enim Innocentius Episcopus Roman. Cels.tua eodem munere,licet minori potentia fungitur. Genus is ex nobilib. de Flisco & comitibus Ianuæ & Lauaniæ deduxit,nec nobilitas generis Celsitudinis tuæ in obscuro posita est, prognatæ ex nobilissima genere & virtute familia, de Hattstain, per paucis splendore & antiquitate stemmatis in ora Rhenana cedente. Eruditionis laus Innocentio maxima tributa est, vt commemorata iuris nostri interpretum eulogia testantur. Quanta verò ea in Celsitudine tua sit,grauissimum sapientissimi omniumq; ingeniorum sagacissimi Censoris Maximiliani II. Imperatoris iudicium de ea ostendit, qui generoso comite Friderico de Levvenstein Iudice Cameræ Imperialis æquissimo rebus humanis exempto, dignam Reuerendissimam Cels.tuam præ cæteris iudicauit, quam administrationi iusticiæ ac in-

ſpectioni Cameræ ſuæ Imperialis præficeret. Quare cum in Innocentio & Celſitudine tua tantam ὁμολογίαν quaſiq; concentum conditionis, generis & eruditionis perſpicerem, nulli potius eius celeberrima cõmentaria, quàm Reu. Celſ. tuæ offerre volui. Quid dicam de alijs virtutibus R.C.T. prudentia, iuſticia, moderatione, humanitate ac beneuolentia erga literatos, quæ tanta eſſe fertur, vt niſi hi vires neruoſq; ingenij ſui ad eam ornandam intendant, grauiſſimè peccare videantur? Etſi itaq; ob has cauſas R.C.T. hanc vel dedicationem, vel compellationem minimè diſplicituram confido: tamen cùm varia, ac plerumq; peruerſa ſint hominum hoc tempore de factis aliorum iudicia, nec quiſquam adeò circumſpectus eſſe queat, vt calumniatorum & ſycophantarum latratus ac morſus effugiat, R.C.T. reuerenter atq; ſubmiſſe rogo, vt & meum conſilium in dedicandis ei hiſce commentarijs in optimam partem interpretari, & calumniãtium honeſtos labores iniquitatem, per legitimos tramites (vt Imperatoris verbis vtar) reprimere atq; expellere, meq; Celſitudinis ſuæ gratia atq; fauore benignè amplecti dignetur. Id quod ſi obtinuero (obtenturum me autem ſpero) non ſolùm omni animi contentione enitar, vt inter deuinctiſſimos R.C.T. cultores habear, ſed & vt omnibus Iuris ſtudioſis eam operam meis prælis præſtem, qua illi in libris comparandis precij magnitudine ac inæqualitate ſubleuati, tuæ Celſitudini perpetuas gratias ſint habituri, eamq; tanquam publicæ vtilitatis ſtudioſorum promotricem eximiam deprædicaturi. Quod reſtat, omnia mea officia cum omni animi ſubmiſſione, ac reuerentia Reuerend. Celſ. tuæ offero, quam Deo Opt. Max. quàm commendatiſſimam eſſe, & diutiſſimè rectiſſimeq; viuere & valere ex animo precor & opto.

Datæ Francofurti Cal. Sept. Anno
M.D.LXX.

Reuerend. Celſ. tuæ

Subiectiſſ.

Sigiſmundus Feyrabendus,
Typographus & ciuis
Francofurtenſis.

D. INNOCENTII IIII. PONTIFICIS MAXIMI VITA, PER DO. THOMAM DIPLOVATATIVM CONSTANTINOPOLITANVM, I.V.D. EDITA: ad reuerendissimum Do. Nicolaum Comitem Lauaniæ, Episcopum Sabinensem, S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalem de Flisco.

Innocētij patria, familia & natio quæ fuerit.

Præceptores Innocētij qui fuerint.

INNOCENTIVS QVARTVS PONTIFEX MAXIMVS, Natione Ligur, patria Ianuensis, patre Obizone, familia Flisca ex Lauaniæ Comitibus. Audiuit Bononiæ in Legibus Azonem iam senem, Accursium Florentinum, & Iacobum Baldouinum. In iure Canonico Laurentium Hispanum, Vincentium, Ioannem Theutonicum, & Iacobum de Albasio, & dicit Io. And. in c. literas, de tempo. ord. quòd audiuit etiam Vgutionem antiquum Doctorem, quem appellat Magistrum, qui Vgutio floruit tempore Azonis secundum Io. And. in additio. Specul. in tit. de resti. spolia. §. nunc dicamus. ver. porrò. Et fuit primus qui scripsit super Decreto Gratiani.

Innocentius dupliciter nos ditauit legendo & cōstituendo cõstitutione & quid præterea scripserit.

Hic Innocentius secundum Ioannem Andr. in addit. Specu. in titu. ne sede vacan. in rubr. antea vocabatur Sinibaldus, & fuit presbyter Cardinalis sancti Laurentij in Lucina, & Ianuensis de nobilibus de Flisco, & Comitibus Ianuæ & Lauaniæ, & ditauit nos dupliciter, scilicet Apparatu solenni, vt Magister, & Constitutionibus, quas, vt Pontifex, edidit in generali Concilio Lugdunensi, & post quas in 6. lib. Decreta habemus. Et adde quod Blondus Foroliuiensis in lib. 1. de Italia illustrata in regione Liguriæ dicit, quòd à Lauanio prædicto originem traxit Fliscorum, prosapia Lauaniæ Comitum dicta in Italia nobilissima, quæ Innocentio Quarto & Adriano Quinto, & plusquàm triginta Cardinalibus ornata fuit, imò septuaginta duo, & hodie ornatur R. D. tua, quæ in omnium scientiarum studijs, & præsertim in vtroque Iure delectatur. Adde etiam quòd Constitutiones prædictas, quas vt Pontifex edidit, enumerat Ioan. And. in additio. Spec. in rubri. de summa trini. & fide cath. & dicit illas summè necessarias fuisse: Et dictas Constitutiones Authenticas appellat Hostien. in summa sua, & super ipsis pulchrum Apparatum composuit idem Innocen. qui est insertus in Apparatu suo in fine cuiuslibet tituli, & postea fecit Hostien. alium Apparatum, quem habeo, incipit: Cum in multis iuris infirmitas casus reprobatus. Et Bernar. Compostel. Glossator recolligit etiam dictum Apparatum, & nomen illi imposuit Margaritam Compostellani, incipit: Vt Apparatus Decretalium per dominum Papam Innocentium. Scripsit etiam idem Innocen. librum de Iurisdictione imperij, & authoritate Pontificis, contra Petrum cognominatum Vineam, quem librum Apologeticum nominauit. Sororibus quoque sanctæ Claræ regulam pulchram composuit, quam Vltramontanæ sorores seruant, incipit: Forma vitæ ordinis. Item librum vnum Epistolarum ad diuersos, & quædam alia. Et trahens moram Lugduni, post Concilium ibi celebratum, composuit, vt dixi, Apparatum hunc super Decretalibus, vbi sine nominis inscriptione fundauit principium super authoritate Ezechielis, de quo vide Io. Andr. in proœmio Decreta. Gregorius &c. in 2. col. in nouel. & Ioan. de Imol. in 2. col. qui Apparatus est tantæ authoritatis, secundum Bernar. Compostel. in proœmio Decretal. circa medium, quòd in Romana curia, ad quam de totius mundi partibus negotia veniunt sicut causarum experientia declarat, vix occurrit quæstio, quæ per ipsum congruè decidi non posśit. Et in eodem opere multa sunt ad sanum intellectum notata, & multorum opiniones fideliter recitatæ, multæ insuper quæstiones aliæ benè decisæ, quæ in alijs Apparatibus factæ non sunt, aut malè solutæ. Et dicit Archiepiscopus Florentinus in tertia parte Historiæ suæ tit. 19. cap. 4. quòd dicta lectura est maioris authoritatis, quàm lectura aliorum Doctorum, & idem Archiepiscopus in d. tit. 19. cap. 5. dicit, quòd Innoc. fecit Apparatum prædictum notabilem breuem quidem, & ideo obscurum, sed secundum & magnæ authoritatis apud Canonistas & Iuristas penè super alias lecturas, & ideo Anto. de But. in ca. tanta. in 3. col. de exces. præla. & Abb. in cap. non minus. in 3. col. de immu. eccle. dicunt, quòd Inno. communiter loquitur confusè, & fuit subtilis nimium, secundum Abb. in cap. at si clerici, in prin. in 7. col. de iudi. & Imol. in l. ex diuerso. §. fi. ff. solu. mat. & Ioan. de Anna. in cap. continentia. in 2. col. de cleri. percus. & dicit Abb. in cap. cùm dilectus. in 14. col. de ord. cogni. quòd ipse Innoc. in multis locis videtur esse ciuilis, & nimis subtilis, & Abb. in cap. 1. in penul. col. de præscrip. dicit, quòd fuit Doctor subtilissimus. Et dicit Andr. Barba. in cap. postulasti, in 9. col. de fo. compe. quod Innocen. Saturninus in suis Glossis ita breuiter & obscurè processit, vt sæpenumero ignoremus, quid velit sentire, & quòd Hosti. & Ioan. And. potius abbreuiauerunt dicta ipsius, quàm declarauerũt, & quod peius est, obscuriores ipsius glossas reddiderunt. Et præcipuè ipse Ioan. Andr. in recitandis illis Glossis nihil laborauit, sed eas retulit de verbo ad verbum, vt fecit Hostien. & ideo secundum eum Doctores, Legentes, & Scribentes non possunt breuiter se expedire, si obscuras Glos. Innoc. declarare voluerint. Et dicit Abb. in rubri. Decreta. in 1. col. quòd illa glos. facit multùm contra Inno. qui vnam & eandem materiam in

Innocentius hunc Apparatum super Decretal. Lugduni composuit.

Vtilitas & authoritas huius apparatus.

Innocentius propter breuitatem dicitur subtilis.

Iudiciũ And. Barb. de Hosti. & Iohan. Andr.

riam in diuersis locis ponit, vario modo loquendo: Et de seipso dicit Innoc. in proœmio Decretal. quòd non omnia quæ ipse scripsit, sunt in scholis tradenda, sed in Camera discutienda, in iudicijs practicanda. quod dicit Bal. ibi in 8. col. quod meritò dicit Innoc. de seipso quia ipse non multa scribit prolixo & implicito sermone, quòd quantumcunq; sunt vtilia sunt tamen difficilia ad intelligendum. Et Archid. melius omnibus, intellexit mentem Innocen. secundum Ioan. de Imol. in cap. testimonium, in vlti. col. de testib. & sequitur Feli. in cap. 2. in 23. col. de rescrip.

Innocentij scripta non omnia esse in scholis tradenda, sed in Camera & in iudicijs practicáda, & esse quidé vtilia, sed tamen quoq; difficilia ad intelligendum.

Et adde quòd mens Innoc. fuit per dictum Apparatum Decretales Glossis suis exornare, sed præsenta to apparatu per Bernar. Compostel. suum capellanum mutauit opinionem suam, & voluit quod Glossæ Bernardi insererentur in Decretalibus, & de suo Apparatu fecit Volumen vnum. Secundò adde quòd postea idem Innocen. ad dictum apparatum fecit additiones, quas in libro hoc omnes appositas esse reperies. Et vbi pro Innocen. est glossa, non dicas quòd Inno. tenet sic, sed dic quòd est glossa, cum qua concordat Inno. Ita docet nos Anto. de But. in cap. cùm causam, in fi. de verb. signi. Tertiò adde, quòd licet Inno. existens Pontifex composuerit dictum apparatũ, tamen sententiæ ipsius non habent vim legis aut canonis, ita dicit idem Innoc. in cap. per tuas. el 2. de simo. Et ideo Archi. & Gemini. in sum. 20. distinct. notant, quòd dicta Papæ, quando dicit exponendo vel glossando, non faciunt ius, & sic secundum ipsos licitum est arguere contra dicta Innocentij, licet fuerit Papa, cùm dixerit vt Glossator, & meminit Abb. in cap. capellanus, in 3. col. de fer. Vnde dicit Innocen. de semetipso in cap. innotuit. ante fin. de elect. licet forsitan mihi non creditur loquendo de seipso. Et refert Hostien. in cap. solet. de senten. excommu. in 6. quòd sæpè audiuit Inno. dicentem, quòd non intendebat, vt suæ glossæ facerent ius, & ibi refert Io. Andr. & plenè Felin. in cap. 2. in 23. col. de rescrip. & in cap. ne innitaris, circa fin. de constitu. & in d. cap. per tuas, in fi. de simo. Quartò adde quòd quando Innocent. refert plures opiniones, & nullam firmat, censetur vltimam approbare, secundum Ioan. Andr. in cap. 1. de pe. lib. 6. & in cap. 1. de sen. excommu. lib. 6. Bal. in authen. ex testamento, in vlti. col. C. de collat. cum concord. de quibus per Ias. in l. si idem cum eodem. §. fin. ff. de iurisdi. om. iudic. & Feli. in cap. cùm ex officij. in 13. col. de præscrip. Adde Alex. in consil. 100. in 1. vol. incip. Super primo casu causæ vertentis. in penul. col. in consi. 175. in 2. vol. incip. Inspecto diligenter processu. in 3. col. & Bal. in consil. 47. in 2. volumi. incip. Punctus talis est. Vbi idem dicit, quòd quando Innoc. nemini attribuit vltimam opinionem, est opinio sua, & secundum eum debemus tantum authorem allegare.

Mens Innocentij quæ fuerit.

Sententia Innocentij an habeat vim legis, vel Canonis?

Innocentius, quando plures opiniones refert & nullam firmat, tũc vltimam censetur affirmare.

Innocentius fuit pater iuris, & stella lucidissima suis temporibus mirificè rutilans, & veneranda memoria eius fulget, vt splendor firmamenti perpetui, velut stella in æternitates perpetuas permansura dicit Specu. in proœmio sui Specul. versic. porrò super huius, & in ver. nouissimè, & idem Specu. in suo aureo Repertorio Iuris canonici, in proœmio, in ver. huius libelli, dicit, quòd in glossis Inno. Quarti omnis elimata & practicatoria iuris elucescit veritas, & dicit Fede. de Senis in consi. 4. incip. Casus talis est, quod Innoc. fuit Monarcha iuris diuini & humani, & idem Federi. in consil. 36. incip. Casus talis est, dicit, quòd fuit lux mundi. Item fuit lumen lympidissimum Decretorum secundum Colucium Floren. in suo Opere, de nobilitate legum, & medicinæ, cap. 9. in fin. Fuit etiam pater & organum veritatis, & ideo tanquam expositor extollit alios authores secundum Archidi. in cap. pia, de except. lib. 6. & dicit Ioan. Fab. in §. pupillus. Instit. de inuti. stipul. quòd in curia ecclesiastica opinio Innocen. adoratur vt idolum, & ideo in §. fideiussores. Institu. de fideiusso. appellat ipsum dominum Canonistarum. Fuit etiam maximus Legista, secundum Bapti. Seuer. in suo tract. de modo studendi, in 8. colum. & ipsum iuris Monarcham appellat Andr. Barb. in cap. 1. in 28. col. de constit. dicit etiam Paul. de Cast. in consil. 53. incip. Quare exceptiones, in 1. colum. quòd quando Innoc. dicit aliquid, non oportet dubitare, cùm ipse sit pater veritatis. De Inno. facit mentionem Gloss. Bernar. in cap. super quæstionum. §. fin. & in cap. excommunicamus, & in cap. pastoralis, de offic. delega. & in proœmio Grego. in cap. cùm M. Ferrarien. de constitu. & in cap. significauerunt, de except. & in cap. 1. de offic. ordi. & in cap. 1. de mutu. petitio. & in cap. fi. de dila. & in cap. quoniam contra, de probatio. & in cap. quia iudicante. de præscrip. & in cap. fi. de foro compe. & in cap. de testibus, & in cap. cùm olim. de testib. & in cap. dilecti. de testib. cogen. & in cap. dilect. & in cap. Nicolao. & in cap. causam. & in cap. sæpe. & in cap. vt debitus. de appella. & in capitu. quod ad consultationem, de sen. & re iudi. & in cap. clerici. de cler. excommu. & in cap. fina. de magist. & in cap. 1. de eo qui fur. ordi. susce. Item de ipso Innocentio facit etiam mentionem Hostien. in summa, in titu. de schisma. in 2. col. & in titul. de elect. & elect. potest. §. quis eligitur, & in titu. de appella. in forma appella. diffi. & in dicto cap. solo. de senten. excommu. Innocen. vitam prosequuntur omnes Historiographi, & præcipuè Platina in vita Ponti. fol. 186. & Archiepiscopus Floren. in d. 3. parte histor. cap. 5. & ibi ponitur de Concilio generali Lugduni per ipsum celebrato, in quo Feder. II. ab Imperio Patrum consensu deposuit: De qua depositione habetur in cap. ad Apostolicæ, de senten. & re iudica. lib. 6. & ibi dicit idem Innocen. post principium, quòd meritò tanta fuit talis sententia, vt sciunt omnes, quot & quantis periculis, & maris & terræ proditorum assassinorum, & alijs infinitis subiecit Papa, qui hanc tulit sententiam vix enarrare posset. Et de tempore assignationis & priuationis ponit Roffre. Beneuen. in libellis Iuris canonici, in titu. ne sede vacan. & Ioan. Andr. eod. tit. in additio. & dicit quòd fuit anno domini 1244. & ponit Bapti. Seuer. in dicto tractatu de modo studendi, in 30. colum. & in l. admonendi, in

Innocentij elogium.

Innocentius appellatur dominus Canonistarum & eius opinio adoratur vt idolum.

Platina vitam Innocentij descripsit.

Episcopus Florent. Federicum II. ab imperio deposuit, Anno 1244.

di. in 54. col. ff. de iureiur. & Alberi. de Rosa. in suo Dictionario, in verbo, concilium, & in versic. Roma. vbi ponit versus, quos scripsit etiam Federi. prædicto Innocentio:

Roma diu titubans, longis erroribus aucta,
Corruet, & mundi desinet esse caput.

Quibus respondet Innocentius:

Niteris in cassum nauem summergere Petri:
Fluctuat, ast nunquàm desinet esse ratis.

Et de morte ipsius Federi. ponit Albe. de Rosa. post Odoffre. in authenti. cassa. C. de sacrosanct. eccle. Iste Innocen. fuit amator religiosorum, & doctorum virorum, quorum familiaritate mirificè delectatus est, quos etiam ad Cardinalatus gradum erexit, & præcipuè Hugonem, vita & doctrina insignem ordinis prædicat, sanctæ Sabinæ Cardinalem promulgauit, qui scripsit glossas, & non modicas in Bibliam, & Octonem Gallicum de castro Rodulfo, Cancellarium Parisiensem, & Gulielmum, & Octobonum de Flisco nepotes, qui Octobonus postea fuit Pontifex Maximus, dictus Adrianus Quintus, cui direxit librum Spec. Gulielmus Durandi, & tunc Cardinalium sedes, iam pridem vacua, viris optimis repleta fuit, quibus & mandauit, vt pileo vterentur roseo, & equo veherentur, & Paulus Secundus etiam capitis tegmenta rosata addidit, quod nunc vsque magna cum gloria seruatum est, & tandem accersitus idem Innocentius à Proceribus Regni Siciliæ Neapolim nuper instauratam petijt, ibique cùm regnasset annos vndecim, menses sex, & dies duodecim, mortuus fuit, & sepultus in ecclesia sancti Laurentij fratrum minorum. Habuit autem Innocentius fratrem nomine Vgolinum, qui genuit filium Obizonem Gulielmum, qui fuit Cardinalis, & Octobonum, qui postea fuit Pontifex, vt suprà dixi. Obizo genuit Iacopinum, qui fuit Rex Siciliæ, Iacopinus genuit Franciscum, Franciscus genuit Hectorem, Hector genuit Nicolaum, Nicolaus genuit Hectorem, Hector genuit Nicolaum & Ioannem Franciscum, & Iacopinum, Iacopinus genuit Vrbanum, Paridem, Ioannem, Ambrosium, Hectorem, & te reuerendissime pater, quem non minus faciundum puto pro genitoribus tuis: Cui me quantulum sim dedo ac humiliter commendo. *Laus Deo.*

Innocentius fuit doctorũ virorum amator, & multos etiam, præsertim Hugoné ad summos gradus erexit

Innocentius vbi & quo tempore sit mortuus.

Fratres Innocentij & genealogia.

FEDERICI NAVSEÆ BLANCICAMPIATI IVRISCONSVLTI
HENDECASYLLABVM.

Dic, quis restituit tibi decorem
Tantum, maxime episcope Innocenti,
Interpres sapiens, sagax, fidelis
Iuris Pontificum, Deique summi?
Dic, quis Cymmerias tibi tenebras
Amouit? nitidum subinde clarum
Infundens & Apollinem Diana
Longè candidiorem? Agè & agresti
Quis spina exuit, & rosis decorat,
Sentes depulit, additíque pulchra
Frontililia? Dic, quis author? inquam
Author Lucius est Rhosellus ille,
Hic lucem, pariter rosásque nobis
Doctus contulit, hunc decet proinde
Immortale decus, rosis corona
Structa luce micantiore dignus
Paulus Lucius est meus Rhosellus.

FINIS.

INCIPIT TABVLA ALPHABETICA OMNIVM TItulorum & Capitulorum super quibus scripsit dominus Innocentius.

DE INCIPIENTIBVS AB A.

DE INCIPIENTIBVS AB B.

DE INCIPIENTIBVS AB C.

 Referente.

lib.6.

Tua

FINIS.

ut lite non contesta 205

APPARATVS DOM. IN-NOCENTII QVARTI PONTIFICIS MAXIMI, ET DOCTORIS SVBTILISSIMI, SVPER QVINQVE LIBRIS DECRETALIVM NVPER RECOGNITVS, CVNCTISQVE MENDIS (QVOAD FIERI LIcuit) expurgatus. Additis insuper à d. L. Paulo Rhosello non minùs vtilibus quàm necessarijs Summarijs, quæ in alijs hucusq; impressis minimè reperies.

PROOEMIVM.

1 *Ventris appellatione venit mens, apud Ezechielem secundum Innoc.*
2 *Quæ impulerint Innocentium ad glossandas Decretales.*
3 *Negotiorum intricatio & casuum varietas reddit Decretales intellectu difficiles.*
4 *Decretales antea corruptæ, & ab Innoc. emẽdatæ quæ sint.*

LEGITVR IN Ezechiele 3. c. Venter tuus comedet, & viscera tua cõplebuntur volumine isto, quod ego do tibi.
1 †Per vẽtrem qui escas recipit, mens intelligitur, quæ rerum ac scripturarum notitias recipit, coquit & digerit meditatione solicita & frequenti. ☞ † Viscera autem implentur, cùm desiderium, voluntas, & intentio intimo sapore scripturarum satiantur. Sunt enim multi qui multa legunt, sed vacui recedunt, qui mente quidem intellectum percipiunt, sed in cordis desiderio seruanda non ponunt similes illis, qui vt dicit Hiere. venerunt ad hauriendum aquam, sed vasa sua vacua reportauerunt, & ideò confusi sunt pariter & afflicti.

Vos igitur harum scripturarum & sacrarum constitutionum lectores, earum intellectum sanum in ventre mẽtis vestræ percipite, coquite, & frequẽti meditatione digerite, & mentis desiderio intra mẽtis viscera seruanda reponite, nõ ad vanã gloriam, nõ ad thesauros congregandos, sed vt rectè causas tractetis, & iusto libramine terminetis.

2 †Quas vt facilius intelligere possitis, quasdam glossas apposuimus, sicut ex diffinitionibus quotidiè, & continuè apud sedem Apostolicam emergentibus, ac etiam ex necessitate text. quarundã Decretalium corruptarum, in registro eiusdem sedis, vigilanti studio inquisitarum pleniùs colligi potuerunt, cuius text. corruptio & veritas, ad eiusdem loca transmittuntur per ordinem annotata.

3 † Nec miremini, si alicubi sunt difficiles ad intelligẽdum, quia hoc facit intricatio negotiorum & casuum varietas, qui in eis vt melius potuimus extricãtur. Igitur tam Doctor quàm auditor dũ in scholis legunt, multa de prædictis glosis poterunt omittere, & studio cameræ pro discutionibus & diffinitionibus causarũ pro tempore reseruare, & sic comestum volumen istud diuisum efficiatur in ore ipsorum facile & delectabile sicut mel, quod prius videbatur difficile, solicitè attendentes, quod in hoc volumine multi casus, & articuli vtiles & necessarij, tam in consilijs animarum & pœnitentiali foro, quàm in regendis & disponendis ecclesijs, & rebus ecclesiasticis & prẹlatis, & etiam qualiter circa personam suam & subditorum ipsi prẹlati se habere debeant aduersitatis tempore, sunt expressi quos glo. alij omiserunt.

4 † Istæ sunt Decretales quæ corruptæ

a Innocentij. Hic Innocen. fuit Ienuensis, & de illustri gẽte Flisca, & ex Comitibus Lauaniæ, q hũc apparatũ fecit, nõ vt sibi crederetur, vt ipse attestatur in c. innotuit. ante fi. inf. de elec. & dicit Host. in c. solet. inf. de sen. excõ. in 6. quẽ refert ibi Ioan. An. se multoties audiuisse ab Innoc. ꝙ nolebat, ꝙ istæ suæ gl. facerent ius. Scias tñ quòd Archi. in c. pia. inf. de excep. in 6. dicit: ꝙ hic Inn. tanq̃ expositor excellit alios. et fuit pater & organum veritatis. Et dicit Ab. in c. at si Clerici. inf. de iud. quod fuit subtilis nimiũ. Et adde ꝙ Arch. melius omnibus intellexit mentem Inn. secũdũ quod refert Imo. c. testimonium. e. tit. de testi. & vide eundem Imo. in l. ex diuerso. §. fi. ff. solu. mat. & Ana. in c. contentiosa. colum. 2. de Cle. percu. qui dicunt Inno. fuisse nimis subtilem. Et adde quod Pau. de Cast. in consil. 337. inci. quia exceptiones. in prima parte consiliorũ antiquorum secundum nouissimam impres. dicit: quod Innoc. fuit pater veritatis, & quod postquam vnum dicit et esse standum. & refert Feli. in c. olim. co. 6. de re iudi. Item adde, quod Innoc. nos dupliciter ditauit. s. isto solenni apparatu, vt magister. & constitutionibus quas fecit vt Pontifex, quas nunc in sexto habemus secundum Io. An. in addi. Spe. in rub. ne se. vac. & ipse Io. An. enumerat iura ab eo condita in addi. Spec. in rub. de Sum. tri. & opera per eum factam. vide per Platinam in li de vita Pontificum, & in supplemento Chronicorum: scias tamen, quòd semper fuit nobilibus gratiosus, & scias quòd dicit Ioã. Fa. in §. pupillus. instit. de inuti sti. quòd si habendis opi. Inno. ꝑ te maximè in foro eccl. coronaberis. & dicit And. de Bu. in c. cùm causam. in fi. inf. de ver. sig. quod vbi pro dicto Inno. est glo. dicendum est glo. cum qua concordat Innoc. standum esse.

erant, & ſunt ſecundum veram literam regiſtri emendatæ. Prima eſt de elect. bonæ memoriæ M. in fin. vbi dicebatur, confirmantes: debet dicere, duximus confirmandam, ſcilicet, quondam: ſecundum quod in pe. gloſſ. ibi not. Secunda eſt eo. titulo, auditis. in princ. & etiam in fi. In principio vbi dicebatur, vnam de G. Archi. & alteram de R. Subdia. debet dicere, vnam de R. Archid. & alteram de magiſtro R. Subdia. Item vbi ſequitur, Decanus cum paucioribus in ipſum R. & cantor cum pluribus in dictum Archid. conueniſſent: debet dicere, & cantor cum pluribus in G. Archid. conueniſſent. Item vbi ſequitur circa finem, à nominatione dicti Archid. recedentes: debet dicere, à nominatione dicti V. Archidia. recedentes. Item vbi ſequitur, de nouo præfatum Subdia. debet dicere, de nouo magiſtrum R. Subdia. cùm eſſet Subdia. eligere præſumpſerunt. Tertia eſt de offi. ordi. quanto. vltra medium vbi dicebatur, ſecundum Abba. conſilium: debet dicere, ſecundum arbitrij tui conſilium. Item corrigitur decre. de ſen. & re iudi. cùm inter nos. alia eod. titu. cum I. & A. corriguntur, ſicut apparet inferius, vbi ſuper eiſdem decre. not. Quarta eſt de appel. cum ſpeciali. circa fin. vbi dicebatur, iudex ex officio ſuo procedet: debet dicere, procedit. Item corrigitur text. de appel. conſtitutus, vt apparet inferius, vbi ſuper eadem decre. not. Quinta eſt de cleri. non reſi. in eccleſ. vel præben. ex tuæ. in pluribus locis: primò deeſt text. vbi dicebatur, ſuas deſeruerunt eccleſias, debet addi, vt iuxta ſanctiones canonicas eis debent meritò ſpoliari, & ſequitur, cõtra eos procedatur: debet addi hoc modo vt ipſos, &c. Item vbi ſequitur, ab Epiſcopali adminiſtratione: debet dicere, ab Epiſcopatu uum. Sexta de præben. & digni. pro illorum. circa medium. & eſt ibi defectus literæ. Nam vbi dicitur, prædictum magiſtrum de præbenda & canonicatu Santonenſ. eccleſiæ, &c. debet ibi addi, prædictum magiſtrum cum conſenſu & volũtate tua frater Epiſcopo de præbenda & canonicatu Santonenſ. eccleſiæ, &c.

GREGORIVS EPISCOPVS, SERuus ſeruorum Dei, &c.

REX PACIFICVS.

TITVLVS I.

DE SVMMA TRINITATE ET FIDE catholica.

CAPVT I.

1 *Fidei menſura quædam eſt, ad quam quilibet tenetur, ſicut eſt credere Deum eſſe: articulos autem fidei implicitè tenentur credere rudes.*

2 *Eccleſiarum prælati & animarum rectores, fidei articulos explicitè ſcire debent, de eis omni poſcenti rationem reddere.*

3 *Papa & ſuperiores prælati poſſunt diſpenſatiuè, certis ex cauſis minus literatos in temporalibus ſuſtinere.*

4 *Clericis ob paupertatem non valentibus ſtudio vacare, an ſufficiat ſcire ſicut ſimplicibus laicis: & in quibus caſibus non excuſentur.*

5 *An liceat clericis iuris ſcientiam, ſeu quamlibet aliam, fidei cognitioni præponere.*

6 *Laici melius faciunt, ſi intendunt ingenium fidei cognitioni, quàm cæteris ſcientijs, licet non peccent vacando alijs diſciplinis.*

7 *Fides implicita quantam & qualem habeat vim.*

FIRMITER CREDIMVS. De fide teneas, quia 1 † quædam eſt fidei menſura ad quã quilibet tenetur, & quæ ſufficit ſimplicibus, & etiã fortè omnibus laicis, ſcilicet, quia oportet quẽlibet adultum accedentem ad fidem credere, quia Deus eſt, & quòd eſt remunerator omnium bonorum. Item oportet alios articulos credere implicitè, id eſt, credere verum eſſe, quicquid credit eccleſia catholica.

2 † Hanc autem menſuram extendere debent prælati eccleſiarum, quicunq; curam animarum habent, quia debent ſcire articulos fidei explicitè & diſtinctè, qui continentur in ſymbolo, ſcilicet, credo in vnum Deum, & quicunq; vult. 38. diſt. c. 1. & 2. & c. ſeq. Epiſcopi enim plus ſcire debent, quia de eis ſcire debent reddere rationem omni poſcenti. 36. diſt. §. ecce. 38. diſt. omnes: non tamen dicimus, quòd incontinenti teneãtur prædicti de omnibus reſpondere, ſed præhabita deliberatione, & etiam ſi oportuerit cum conſilio aliorum.

3 † Non negamus tamen, quin Papa & alij ſuperiores prælati, poſsint diſpenſatiuè ex certis cauſis minus literatos, & minus induſtrioſos in temporalibus ſuſtine-

sustinere. inf. de renun. nisi cum. §. pro de-
4 fectu. † De clericis autẽ inferioribus satis videtur, quod si essent pauperes, qui non possent intendere studio, qui non habent magistros vel expensas, quia oportet eis proprijs manibus quærere victũ, quod eis sufficiat scire sicut simplicibus laicis, & aliquantulum plus sicut de sacramento altaris, quia oportet eos credere quòd in sacramento altaris conficitur verum corpus Christi, & hoc ideò, quia circa illud quotidiè & continuè versantur plus, quàm laici. Si autem haberent magistros & expensas ad discendum, tunc peccarent, nisi plus proficerent in cognitione distincta fidei, quàm laici, debent tamen ab eo qui imponit eis pœnitentiam de ignorantia, vel potius de negligentia sciendi scrutari, vt diligenter attendant, quare in eis non proficiunt, vel propter duritiam ingenij, vel quia eos oportuit circa alia opera charitatis intendere, puta circa exhibita necessaria confratribus suis, vel pauperibus, vel hospitibus, & idẽ dicẽdum est de alijs operibus bonis. Nam cùm non teneantur ad explicitam cognitionem articulorum, benè licet clericis illis explicitè cognitioni postponere alia opera pietatis.

5 † Item etiam ex causa possunt illi scientiæ præponere alias sententias, vt si velint addiscere scientiam iuris, vt pauperes in iudicio defendant, ne opprimantur non peccant, tamen reperimus, quòd non debent ita præponere scientiam cognitioni fidei quin in ea proficiant, & benè videtur quòd semper plus deberent intẽdere circa cognitionem prædictorũ, quã circa cognitionem iuris, postquam expẽsas habeant ab ecclesia, nisi in contrarium eos iusta causa moueat.

6 † Item videtur, quòd etiam laici quibus Deus dat talentum subtilis ingenij, ꝙ melius faciunt, si suum ingenium impendant in cognitione prædictorum, quamuis non videatur, quòd peccant etiamsi eis non intendant. Videtur autem eis sufficere, quod talenta sibi credita nõ abscõdant in terra, id est, in terrenis, sed bonis operibus, insistant in tantum autem va-
a let implicita fides [a] vt dicunt quidam,
7 † quod si aliquis eam habet, scilicet, quod credit quicquid ecclesia credit, sed falso opinatur ratione naturali motus, ꝙ pater maior vel prior sit filio, vel quòd tres personæ sunt, tres res à se inuicem distinctæ, quòd non est hæreticus, nec peccat, dummodò hunc errorẽ suũ nõ defendat, & hoc ipsum credit, quia credit ecclesiam sic credere, & suã opinionẽ fidei ecclesiæ supponit, quia licet malè opinetur, tamen non est fide sua, imò fides sua fides est ecclesiæ. inf. eo. damnatus. circa finẽ.

CAPVT II.

1 *De fide publicè disceptare non licet, excusaretur tñ quis, si ad hæreticorũ cõfusionẽ, vel ad veritatẽ elucidandam disputaret.*

DAMNAMVS ERGO. (Defendere) hoc enim nullatenus
1 † licet, imò ꝙ plus est, nec disputare de fide licet publicè turbis coadunatis causa tumultus, vel suæ pfidiæ defendẽdæ. C. de fide catho. l. penul. Si autem ad confusionem hæreticorũ, vel ad veritatẽ clarificãdam disputaret aliquis, nõ crederem ma-
b lum [b] vt fecit Siluester Papa.

TITVLVS II.

DE CONSTITVTIONIBVS.

CAPVT I.

1 *Canonum conditori, & creatoris vicario, subdita est omnis creatura.*

2 *Administratores cæteriq; ordinarij ratione casuum emergẽtium licitè leges transgrediuntur. Limitatur vt hìc.*

3 *Iudex an & quando poßit secundũ suũ beneplacitum iudicare, legem temperare.*

CANONVM STATVTA. Non abrogatorum ne sit cõtra 16. dist. c. 1. & 29. dist. c. 1. & 36. q. vlt. c. vlt. & inf. de purg. vulg. ca. fin. (Ab omnibus). i. subditis ne sit contra. C. de legi. digna. hìc
1 enim non est bona gloss. † quia conditori canonum, & vicario creatoris, subdita
c est omnis creatura [c]. (In actionibus) id est, ciuilibus. (Iudicijs) id est, criminalibus. 25. dist. de libellis. insti. de offic. iud. in prin. (Suo). i. malo, similis expositio. 3. q.
2 9. puta † administratores tamẽ & cæteri ordinarij, quandoq; licitè ratione casuũ emergentium leges transgrediuntur, vt

[a] Implicita fides. Adde directorũ iuris, ꝙ fuit fratris Petri Casuelæ ordinis minorũ lib. 1. & Hosti. hic, q dicit, quòd fides implicita tunc excusat ab hæresi, qñ factũ non contradicit verbis. Nam si cõtradiceret nõ excusat. et ratio quia facto datur voluntas intelligi. l. rescindenda. C. de insti. & substi. Dupliciter enim declaratur voluntas, verbis. s. & reb., vt no. in l. de quibus. ff. de leg. & vide Card. in Cle. 1. eod. titu. & Spe. in tit. de hære. ac beatũ Tho. 2. 2. q. 2. artic. 6.

[b] Non credere malũ. Adde beatũ Tho. 4. q. 9. articu. 7. quẽ vide distinguentẽ, et per dicta Inno. hìc probatur sua dist. & vide gl. in c. nos. 96. dist.

[c] Et sic etiã infideles. Adde eundẽ innoc. in c. ꝙ super his. col. 1. in fi. inf. de vo. & ibi Abba. & Abba. in c. fi. col. 1. in fi. inf. eod. & adde Old. in cõs. 36 incip. infrascripti sunt articuli. & in cõs. 51. inci. Iudæus. & in cõs. 87. incip. qritur an Princeps. Pet. de Anch. in repeti. regulæ ea quæ. co. 34. ver. sexto quæro. inf. de re iu. in 6. & in cons. 15. inci. spiritualis iudex. & ibi de Iudæ. & in c. gaudemus. inf. de diuor. & per Abb. in c. postulasti. de Iudæ. & adde Ange. de Anch. in lib. de potestate Papæ. & qualiter Iudæi teneantur. l. Arriana per Alexan. de imo. in cõs. 2. col. 2. ver. deniq; in 2. vol. & vide etiam aliquid per Fran. Are. in cons. 158. & ibi, an Papa condendo legem generalem comprehendat Iudæos, & si alias poßit eos punire pro crimine ecclesiastico vel misto. Adde tamen, quod in concernentibus salutẽ animarum, Papa non cogit Hebræos. ita dicit Barth. Soc. in cons. 66. col. 9. ver. 3. in 1. parte.

in Auth. iusiuran. q. præsta. ab his qui accip. circa princ. colla. 3. Hoc nō placet. nam sicut in eadē Auth. continetur vtriq; parti tam in priuatis, quàm in publicis cōtractibus iurant seruare iustitiam, vnde dicimus, quod administratori non licet à iustitia discedere. Nec obstat prędicta Auth. vbi dicit: seruabo æquitatem secundum quod mihi visum fuerit iustū. Quia illud intelligitur extra iudicium, vt in officijs dandis. Vel etiam in iudicijs in his, quæ commissa sunt eius arbitrio, sicut in iudicijs dandis, & similibus. ff. de iure delib. l. 1. 3. q. 3. de iudic. & in dispensationib. 1. q. 8. exigunt. & in pœnis saltem extraordinarijs criminibus quamuis. Et idem credimus in ordinarijs, si iudex ex causa [a] eas viderit temperandas. ff. de pœ. l. aut facta. §. fi. ff. de pœ. capitalium. 1. dist. vt constitueretur. 76. dist. tanta. 22. q. 5. circūcelliones. arg. 2. q. 3. §. notandum.

Sed illud intellige sine causa, vel post sententiam. † In sententia enim, & in ordinario crimine pœnam temperare potest, vt dictū est, & arbitri etiā leges transgrediuntur. ff. de arbi. qualem. extra de renun. in præsentia. (Suo) C. de sen. nemo. 37. dist. relatum. inf. eo. c. fi.

CAPVT II.

1 *Constitutio, an & quando liget ignorantem.*

COGNOSCENTES. Et inf. (Culpa) fallit in casibus. 22. dist. renouantes. 27. q. 2. qui multorum. inf. de cle. coniu. sanè. vel etiam ibi causa suberat & sine culpa. inf. vt lit. non contest. quoniam frequenter. (Dispendijs) nisi sit iuris constitutio naturalis, vel nisi sit expressum in iure, quod præterita respiciat. 10. q. 1. sic quidam. C. de leg. leges. inf. de vsu. cum tu. inf. de elect. cùm in cunctis. (Dispendijs). i. dānis vel retractationibus.

1 † Ignorantes) constitutio enim non ligat ignorātem. 32. q. 4. dixit Sara. 82. dist. proposuisti. 21. dist. §. his ita, tamen ex quo est publicè promulgata, non potest prætendere ignorātiam. 16. di. quòd dictis. inf. de postu. præla. c. 1. Nisi fortè dilucidè [b] suam probaret ignorantiam.

CAPVT III.

TRANSLATO. In Christū, ab eo in successores eius, per illa verba, pasce oues meas [c] inf. de elect. significasti, vel per illa, ite docete oēs gentes. de conse. dist. 4. propriè. (Sacerdotio.) i. Leuitico, ne sit obiectio de Melchisedech, qui fuit ante legem. (Eadem.) C. de nup. si libertam. 1. q. 1. sicut Christus.

CAPVT IIII.

NAM CONCVPISCENTIAM. (Nesciebā) & sic reprobanda censebā. (Hoc) id est, concupiscentiam prohibere. (Omnia) id est, omnia genera malorum. 1. 47. distin. bonorum.

CAPVT V.

1 *Dictis sanctorum patrum vel aliorum ab ecclesia receptorum, quando stare liceat.*

NE INNITARIS. (Dicenda.) 37. di. relatum. no. † quod dictis sanctorū patrū [d] vel aliorum ab ecclesia receptorum stare licet, & qui dicit, quod ipsi dicunt, nō potest de temeritate redargui, nisi ea diceret, quæ retractata sunt, sicut Aug. multa retractauit de dictis suis, vel, nisi sint per ecclesiā correcta. 26. dist. c. 1. & 2. & 32. dist. §. 1. in fi. Si verò sancti, diuersas opiniones inter se habeant, vt de corpore beatæ Mariæ assumpto, vel de Salomone damnato, licitum est cuicunq; q. vult dicere. Si verò nulla diuersitas inter sanctos inuenitur, necesse est vsq; ad vnū iota seruare, q. dicunt, 15. distin. c. fi. postq̄ opuscula eorū à sancta ecclesia sunt Authenticata. Olim autem antequam essent Authenticata, licitum erat ea tenere, vel non. 9. dist. noli. ego quis.

CAPVT VI.

1 *In quibus casibus locum habeat constitutio fauorabilis canonicorum residentiæ.*

2 *Nunquid præsentes irrequisitis absentibus facere possint bonam & honestam constitutionem.*

3 *An quicquid maior pars facit, totum facere videatur.*

4 *Singularis consuetudo ecclesiarum an sit attendenda in qualitate & quantitate beneficiorum.*

CVM OMNES. (Et infrà) q. constitutio istorum canonicorum nō fuit iusta canonicis, quia futuris in futurū dabant pœnam si abessent, sed sibi præsentibus si in futurū abessent, nullam imponebant pœnam, & ideò nō erat lex cōmunis vel generalis, etiā circa idē, id est, in pœnis imponendis in futurū absentibus. Item si istorum constitutio erat æqua in futuris, q̄ in modico tenebantur ecclesiæ, quare nō erat æquior eis præsentibus, & qui ex perceptione beneficiorum præteritorū magis ecclesiæ tenebātur. Itē constitutio de vineis, & earū fructibus cōmunicandis in futurū, pmissa ratione non erat iusta, sed ex eo iniustior apparebat, q. ex radi-

a Ex causa. Feli. hîc in 14. col. ver. fallit septimo. p hoc dicto Inno. multa cumula. q̄ vide per te. Et vltra ea ad Inno. hic. adde Alex. de Imo. in cons. 65. col. 3. vers. accedit. in 1. volu. & etiā adde q iudex propter minorem ætatē potest minuere pœnam statuti. ita Bal. in l. si seuerior. C. de infa. Abb. in c. 2. inf. de deli. pue. refert & sequitur Fran. de Are. in cōs. 132. col. fi. ver. venio ad secundū.

b Dilucidè. Car. in cōs. 32. in princ. dicit hoc dictū singulare, & de hoc vide latißimè p Ab. & Feli. hîc et vltra alleg. p eos. adde, q hic dictū Innoc. refert & sequitur Alex. de Imol. in cōs. 71. ver. & ideò. in 1. volum.

c Pasce oues. Adde eundē Innoc. in c. q super his. col. 1. in fin. & sequtur. inf. de vot. & in c. licet ex suscepto. col. 2. inf. de fo. cōpe. & ibi Abb. in 9. col. & in sua dispu. incip. Episcopus & quidā Rector. col. 19. & vide hîc Felin. col. 5. ver. & adde qui alleg. concor.

d Sanctorū patrum. vide Feli. hic, & adde eundem Feli. in c. 2. col. antepenul. seq. & seq. inf. de rescrip. & in c. qualiter & quando. el. 2. inf. de accusa. in prin.

ex radice cupiditatis procedebat, quia præter fructus vinearum suarum per constitutionem suam debet habere partem, etiam de fructibus vinearum decedentium canonicorum.

1 † Sed oppones, quare nõ potius mandauit, quòd omnes seruarent constitutionem hanc fauorabilẽ, quæ tendit ad residentiam, quàm faceret seruari consuetudinem antiquam, quæ erat residentiæ contraria, & maximè cùm ad hoc cogi possunt antiqui propter rationem hîc assignatam, patere legem, &c. Respondeo, quia nullus erat qui hoc peteret. Item quia [a] non fuerunt vsi hac constitutione, licet fecissent, † Et verba cum effectu sunt accipienda. ff. quod quisque iur. l. 1. Vel dic, illud habere locum, vbi lex teneret, licet esset iniusta, sed vbi lex non tenet, sicut hîc, quia non poterant facere constitutionem sine Episcopo. inf. e. c. pe. non habet locum [b] illud edictum quod quisq; iur. &c. Credimus tamen quòd si Episcopus faceret constitutionem istam, q̃ hîc continetur exceptio de vineis, quod benè teneret, dummodò haberet consensum capituli sui & alia q̃ interuenire debent, quia hæc constitutio tantùm ratione constituentium est iniqua, quia per se tantùm constituebant, & quia illud cõstituere non poterant, & non rõne constituti. Non enim iniquũ est, quòd antiqui canonici in suis consuetudinibus remaneãt, & noui qui scientes legem nouam admiserunt ea ligentur, † Quia constitutio futura respicit. sup. eod. cognoscentes. 31. dist. ante. inf. e. c. fi.

Fateor tamẽ, quòd æquius esset, quod oẽs hac lege ligarentur, nisi scandalũ impediret. Si ergò timetur scandalum, benefaceret Epis. qui eos cõstitutione non cõprehendit. Caueat tamen Episcopus, ne & nouis legem imponeret, q̃ scandalum induceret, si ordinaret, quòd illi qui de cætero fierent canonici, à carnibus abstinerent, vel nigrum habitum portarent, nam hæc cõstitutio nõ teneret, vel de facili reuocaretur. arg. inf. de vi. & honest. cleri. Deus. (Quisque) ff. quod quisque iur. l. 1.

2 † Coëquetis.) Sed nónne isti potentes poterant omnia statuere alijs irrequisitis, vt 10. q. 2. hoc ius. & 7. q. 1. factus inf. de electi. cùm inter vniuersas. Solut. benè possunt facere bonam & honestam constitutionem, sed ideò hoc non valuit, quia pro suo commodo in prejudicium aliorũ, & malo zelo, & contra consuetudinem approbatam ecclesiæ factũ est. 4. dist. erit. aliquando enim contra approbatã cõsuetudinem sine licentia domini Papæ facere non licet, † Et cõtẽptores consuetudinũ quasi præuaricatores legis habendi sunt. 11. dist. in ijs rebus, vel dic melius, q̃ hoc non poterant sine consensu Episcopi. inf. e. c. pen. & fi.

3 † Adhuc obijcitur, quod maior pars facit, totũ facere videtur. inf. de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 1. Tu dic, si aliquid est cõe pluribus, nõ vt collegiatis, sed vt in singulis, nõ valet quod fit à plurib., nisi oẽs consentiant, siue simul, siue separatim. ff. de ser. rust. prẹd. per fundũ. nisi concedant rẽ in naturali vsu, quod facere põt vnus solus sociis inuitis & cõtradicentib. insti. de re. diui. §. religiosum. & nisi in casu. inf. de iure patro. postulasti. Si verò sint plures vt collegiũ distingue. Aut sint aliqua facienda ex necessitate, vel vtilitate ecclesiæ, vt alienationes, electiones, institutiones, & similia, & tunc sufficit, quòd legitimè, & benè facit maior pars. inf. de elec. licet. & de his q̃ fiunt à maiore parte. cap. cùm in cunctis. & c. fi. dummodò non contẽnant eos, qui vocandi sunt. inf. de elec. quòd sicut. venerabilẽ. Sed ex alijs q̃ necessitate, vel vtilitate non fiunt, sed propter vtilitatem canonicorũ tantùm, puta cùm diuiditur præbenda, nõ valet, nisi oẽs consentiãt [c] quia p eodẽ est, ac si ageretur de iure quo ad singulos, vt ad singulos ptinet, vt hîc, & l. per fundum. Secùs aũt dicerẽ, si hæc constitutio, vel etiam diuisio præbendarũ fieret pro vtilitate ecclesiæ, quia tunc sufficeret maior pars. inf. de his quæ fi. à ma. par. cap. c. fi. & tunc cõsentire debent tanquam collegiũ, non tanq̃ singuli. inf. eod. cum M. non segregatim, scilicet, hodie in vno loco vnus, & cras in alio loco alius. inf. de elect. in Genesi. Hæc constitutio non habet hîc locum, quia nõ dicitur, quòd oẽs canonici nõ fuerunt præsentes. Coëquetis) arg. pro paritate beneficiorum. inf. c. cùm M. 16. q̃st. 7. c. 1. & q. 2. §. his. in fi. vers. non eius. §. pro socio. & §. sicut tres. contra. inf. eo. c. fi. 12. q. 2. vulterane. & c. nobis. & c. concesso. & c. de reditibus. 1. q. 2. c. fi. 64. dist. consuluit.

4 † Solu. in qualitate & quantitate beneficiorum, singularis consuetudo ecclesiarum attendenda est, q̃ si præscripta est præualet iuri scripto. arg. inf. de præben. relatum. & de exces. præla. ad hæc. & de sepul. certificari. Si verò nulla appareat consue-

a *Itẽ quia. hãc solu. reprehẽdit hîc Ioã. de Imol. & refert & sequitur Alexan. in l. 3. in prin. ff. quod quisque iur.*

b *Non habet locum. Adde q̃ idẽ Inno. in c. cùm venerabilis. circa medium. inf. de excep. Bal. in l. si quis testibus. col. 1. C. de testi. et etiam refert Alex. in l. 1. col. 2. ver. in glo. in ver. noui iuris. ff. quod quisq; iur.*

c *Omnes cõsentiant. Aduerte quia Henri. Bohic. hîc, in 3. co. in ver si. aut quæris de his, tenet quòd imò cũ possint sigillatim, & particulariter cõsentire, iuxta not. per Archi. in. c. 1. in gl. 1. 63. dist. Et quod in electione est speciale, q̃ debeãt collegialiter consentire, refert quod hîc tenet Ioã. And. in c. 1. de re. ecc. nõ alie. in 6. & Cõpost. in c. cũ te. inf. de rescrip. licet dicat Spe. tenere contrariũ in titu. de syndi. in prin. & vide eundẽ Hẽri. optimè distinguẽtem circa hoc in c. tua. nup. in 2. colũ. inf. de his quæ fi. à præla.*

consue-

consuetudo, puta quia quandoque paria sunt beneficia, quãdoq; imparia, vel quia ecclesia de nouo constructa est, tunc dicas, quòd omnia quæ de communi cellario exeunt ad quotidianum victum, æqualiter diuidenda sunt, & ea quæ dantur pro indumentis, iuxta personarum meritum, locum & ordinem, plus vni, quàm alij diuidi debent. Nec enim est contra 16. quæst. 7. c. 1. expone enim ibi mouentur, id est, moueri debent.

CAPVT VII.

1 *Nunquid Laici statuentes de rebus ecclesiæ malefaciant.*
2 *Statutum in alterius præiudicium, an valeat.*
3 *Lex seu rescriptum in præiudicium naturalis, an valeat.*
4 *Ius mere ciuile in quibus casibus tollatur.*

QVAE IN ECCLESIARVM. Et inf. Constituerunt)

1 † Malefaciunt Laici facientes statutum de rebus ecclesiæ, cùm in eis non habeát iurisdictionem. 10. distin. c. 1. 96. distin. benef. inf. de re iudi. cum causa.

2 † Super rebus etiam Laicorum hoc statuere nõ possent, cùm tale statutũ esset in læsionem iuris alterius & eius iuris, quod ad aliquem spectat, vel acquiritur de iure naturali, vt sunt dominia, obligationes, & huiusmodi. Et non datur à iure ciuili, vel ab Imperatore vt actiones, vt ff. de iusti. & iure. ex hoc. insti. de rerum diuisi. §. ferè. & §. præterea. per illum. † Vnde rescriptum vel pragmatica sanctio vel annotatio, concessum in præiudiciũ talis iuris, non valet. C. si contra ius. l. fin. Nam & naturalia iura sunt perpetua. instit. de iur. nat. §. pen. Et sicut rescripta non valent, ita nec leges vel consuetudines, cùm rescriptum sit lex. C. de leg. l. 2. In casibus tamen valet rescriptum in præiudicium talis iuris. C. de quadri. præscript. l. fi. C. de ven. re. fis. l. 1.

3 † Et dico non valere legem, vel rescriptum in præiudicium naturalis iuris, nisi iusta causa [a] interueniat, ne sint contraria. C. de bo. dan. per totum. ff. de reli. si quis sepul. C. pro quib. causis ser. mit. liber. per totum. Vbi verò rescriptum vel statutum læderet ius alterius in eo, quod ad eum pertinet de iure ciuili, puta in actionibus quæ sunt proditæ de iure ciuili, vt ff. de origi. iur. l. 2. si ex eo perimatur ius omninò, vel ex toto deneget agendi potestatem non valet, nisi adijciatur, non obstante lege aliqua. ff. de leg. 3. si quis in principio. C. de testa. Authen. hoc inter liberos. † Nam & vltimæ voluntates vim legum obtinent. in Auth. de nup. §. disponat itaque. colla. 4. Sed & tunc, vt quidam dicunt, licet sustineatur, quod auferat actionem, tamen quin reddat iustitiam, auferre non potest, cùm esset contra ius naturale. Si verò non auferatur ius, sed differatur, tenet. C. de preci. Impera. offer. quoties. Idem vbicunque statutum vel rescriptum concedit, quod lex dicit posse concedi. ff. de sena. nuptę. De iure autem naturali dixi dominia ad aliquem pertinere, id est, de iure gentium, quod dicitur naturale, quia ratione inductum est. insti. de reb. diuisi. §. singulorum. ff. de acqui. rer. domi. adeò. §. cùm quid. quod etiam dicitur naturale ius, quia apud omnes generaliter est. C. si contra ius. l. fin. insti. de iure natur. §. ius autem gentium.

4 † Potest autem dici, quòd ius mere ciuile modo supradicto tollitur, si ille qui habet iurisdictionem super eo iure, de hoc facit legem municipalem, sicut dicitur de consuetudine, quòd illud tollit, vt nota. infrà, de consuet. ca. 1. & c. cùm consuetudinis. † Ius autem naturale, id est, gentium, non potest tollere in totum ius ciuile, sed potest distinguere, detrahere, addere, & adiuuare, nam dicit Euangelium: [b] In ore duorum, &c. inf. de testibus. c. in omni. & tamen canones & leges quandoque plura requirunt. 2. quæst. 4. capitu. 1. & 2. C. de testibus testium. C. de testa. l. fi. ad hoc expressè dicunt leges. ff. de iust. & iur. l. ius ciuile. & l. ius autem. §. fin. (Legitimo) & in alijs forma seruata. 10. quæst. 2. hoc ius. 12. quæst. 2. sine ex. C. de sacrosanct. eccles. iubemus. sed tunc si læsa esset ecclesia, competeret in integrum restitutio. infrà, de in integ. resti. requisiuit.

a *Nisi iusta cã. Hoc refert et sequitur Pet. de Ancha. in consi. 207. incip. in q. supra dicta. co. 3. circa fi. Ab. in c. 2. inf. eo. & vide Bal. in l. fi. C. si cõtra ius vel vtili. pub. & Pet. de Anch. in cõsi. 25. inci. in q. supra dicta. col. 1. Et quod statutũ ex iusta cã auferat ius tertio. Adde Alex. in cõs. 42. col. 5. versic. decimo & vltimo. in 1. volum.*

b *Nã dicit Euangelium. & sic sentit hîc Inno. quòd Papa potest dispensare, & limitare ius diuinum. Ad ꝙ adde eundem in c. super eo. in fi. inf. de biga. et in c. post translationẽ. in fin. & quæ ibi notaui infrà de renun.*

CAPVT VIII.

1 *Episcopus cum canonicis an minuere posit præbendas & dignitates.*
2 *Ecclesia cathedralis seu collegiata, nunquid statutum facere posit sine Episcopi consensu.*
3 *Rectores ab vniuersitatibus assumpti, an iurisdictionem habeant, vel vniuersitas ipsa.*
4 *Semel contra priuilegium faciens, an illud perdat.*

CVM

CVM ACCESSISSENT. Canonici) Isti canonici volentes obtinere primiceriatum pro Archidiacono isto, olim proposuerunt coram Papa de vacatione primiceriatus: Modo autem quia reuocatum erat negotium ad audientiam Papæ per appellationem, vel alio modo proponebat Archidia. pro se, & procurator capituli pro capitulo. Proponebat autem dictus Archidiaconus collationem primiceriatus sibi factam, authoritate apostolica cõfirmari, & procurator capituli contradicebat. Tanto) & nulla iusta causa præpediti essent, infrà, de concess. præben. quia diuersitatem. 28. dist. de syracusane. 2. q. 6. §. anteriorum. & §. ad hæc.

1 † Sedis) sed nunquid Episcopus cum canonicis posset minuere præbendas vel dignitates. arg. quod non. de conse. distin. 1. vasa. 25. q. 1. quæ ad perpetuam. & q. 2. quicunq;. infrà, eo. ex parte. & infrà, de offi. Archipresby. c. fi. ff. de decur. generaliter. §. penul. Dic, quòd Episcopus cum capitulo ex causa potest minuere. infrà, de insti. c. 1. & 2. & infrà, c. proxi. & 21. dist. in nouo. Possunt enim dignitates diuidere, diminuere, & mutare. 16. q. 1. præcipimus. ff. commu. præd. si quis duas. & ff. de nego. gest. cùm aliter. & infrà, de præben. vacante. 63. distin. 2. verum. 63. distin. quorum vices. ☞ † Item solus Episcopus cum canonicis ecclesiæ, potest certum numerum canonicorum statuere. infrà, de vita & honest. cleri. quoniam. & etiam dignitates, quas ipsi canonici statuere, tollere possunt soli canonici.

Quod intelligo verum, vbi collegium pertinet ad canonicos, & vbi dotatæ sunt ab eis dignitates: quia si ab alijs sint dotatæ, etiam à laicis, sine eorum, id est, laicorum consensu tollere non licet. 16. quæst. 7. monasterium. & c. rationes.

2 † Alij tamen dicunt, & fortè melius, quòd nullum statutum potest facere ecclesia, siue cathedralis, siue alia sine consensu Episcopi. infrà, de consue. cùm consuetudinis. infrà, de his quæ fi. à præla. sine consen. cap. c. nouit. & c. seq. nisi fortè essent aliqua minima. arg. ad hoc: quia Episcopus est caput cathedralis ecclesiæ, & etiam aliarum. infrà, de testa. requisisti. & sine capite nihil faciendum est. De alijs tamen vniuersitatibus satis posset dici, quòd super rebus suis possent facere statuta, arg. ff. quod cuiusq; vniuer. l. 1. §. 2. Item arg. ad hoc quod si præposito suo dant iurisdictionem super se. C. de iurisd. om. iudi. l. fi. ergò per eandem rationem possunt facere statuta, sed arg. contra. C. de monopo. l. 1.

Sed illud potest intelligi de iniquis statutis. ff. quod cuiusq; vni. l. 1. §. 2. sed pœnam non possunt adijcere suo statuto, cùm nullam iurisdictionem habeant ipsæ vniuersitates, & pœnas imponere pertineat ad iurisdictionem, si autem haberet aliquam iurisdictionem, posset pœnã adijcere. arg. ff. si quis ius dicen. non obtem. ☞ l. 1. † Vniuersitates autem quæ habent iurisdictionem, possunt facere statuta super omnibus, quæ ad iurisdictionem suam pertinent, sicut & consuetudinem inducere possunt. ff. de legi. de quibus.

3 † Et est notandum quòd rectores assumpti ab vniuersitatibus, habent iurisdictionem, & non ipsæ vniuersitates. Aliqui tamen dicunt, quòd ipsæ vniuersitates, deficientibus rectoribus, possunt exercere iurisdictionem, sicut rectores, quod non credo. c. dilect. de exces. præla.

4 † Contrauenerint) hîc collige, quòd si quis facit semel contra priuilegium, perdit illud. infrà, c. proxi. infrà, de priuile. pro illorum. 11. q. 3. priuilegium. C. de iure do. l. si creditor. arg. contra. C. de Epis. & cler. l. generaliter. & delictum personæ. 16. q. 7. si Episcopum. infrà, de arbi. cum tempore. infrà, de priuil. accedentibus. Nam vt ibi dicitur, priuilegium non amittitur, nisi præscriptum fuerit contra illud per 40. annos. Sol. notauit hîc Vincen. quòd priuilegium aut datur ad faciendum, & tunc si is qui impetrauit non vtitur spacio 10. annorum, perdit illud. ff. de nundi. l. 1. Aut consistit in non faciendo, & tunc si Papa reseruauit sibi aliquid iuris, in eo iure quòd renunciat, vel eo loco, non potest tali priuilegio expressè renunciari. infrà, de arbi. cum tempore. Sed tacitè potest spacio 40. annorum. de priuilegijs. accedentibus: Vel in tali casu potest opponi priuilegiũ contra renunciationem vel sententiam, scilicet, non fiat præiudicium Romanæ ecclesiæ etiam post sententiam. infrà, de priuileg. cùm olim. Si autem nihil sibi reseruauerit in eo, potest illi spacio 30. annorum renunciari. 7. q. 1. quàm periculosum. infrà, de priuil. de terra.

☞ Sed Ioan. no. hîc, † quòd si ille, qui impetrauit priuilegium, voluntariè & directè, nullo exigente qui ius eligendi diceret

ceret se habere, faciat contra illud, etiam vnico actu perdit illud, vt hîc. & c. proxi. & infrà, de priuileg. pro illorum. C. de pac. inter empt. & vendi. commissoriè. Si verò non seruat priuilegium, vel non tenetur secus perdit priuilegium legitimo tempore. infrà, de priuile. accedentibus. in illa Auth. Decre. accedentibus. & de terra intelligitur soluisse fortè non voluntariè, sed quia fortè exercebatur lites. ff. de alie. iud. mut. causa fac. l. 3. Vel quia priuilegium non habebat paratum ad manus. argu. 2. q. 7. plerique. Item conuentus non fecit contra, sed vnus tantùm. Item cùm ex præsumptione nitamur tantùm, non ita de facili præsumitur renunciare decimis, vbi nullam recipit compensationem, sicut priuilegium dignitatis exclusæ, vbi recipit compensationem, quia & si reditus minuantur canonicorum: dignitas tamen augetur magis: delinquit si directè venit contra priuilegium, quàm si non vtitur eo. arg. 84. dist. quisquis. infrà, de sénten. excom. contingit. C. de excu. tut. voluntariè. C. de his qui spon. mu. su. l. 1. lib. 11. quoniam leuiter perdit priuilegium. ff. de diuor. l. finali.

Alij dicunt, quòd si priuilegium est odiosum, perditur per vnum actum, si fauorabile, non perditur nisi legitimo tempore præscribatur contra priuilegium, vel melius, si priuilegium datum est fauore personæ, si semel facit contra priuilegium perditur: si datum est in fauorem ecclesiæ vel religionis, non perditur, nisi contra illud fuerit præscriptum legitimè, plus placet quod not. infrà, de priuile. accedentibus.

CAPVT IX.

1 *Nunquid valeat protestatio proprio facto contraria.*
2 *Canonia quid sit, & quid præbenda.*
3 *Laicus canonicus esse non potest, licet præbendarius esse valeat.*
4 *Recepti in canonicos & fratres, an electionibus & alijs capituli tractatibus interesse debeant.*
5 *Pactum de iure factum, an simoniacum sit.*
6 *Electio ad vacaturas præbendas, an valeat.*
7 *Præbendæ quo casu communicari non debeant.*
8 *Diligentia alicuius in re aliqua, an sibi obesse possit.*
9 *Nunquid contra ius innouata valeant.*
10 *Voluntaria alienatio rei litigiosæ, licet prohibeatur, an prohibeatur etiam necessaria.*

CVM M. Socijs) Quorum procurator erat. Venientes) ff. de leg. & com. de quibus suprà, c. proxi. hæc allegatio est partis, quia non venerat contra constitutionem præbendarum: licet canonicos elegerint vltra numerum præbendarum. Vel dic, quòd constitutio erat quod tantùm 14. essent canonici. Duos) & malè vnde non tenuit electio. infrà, de præben. maioribus, & c. tuæ. Quamuis ibi loquatur de electione præbendarum, & non iure canonicatus, in quibus est magna diuersitas, vt not. suprà, de præben. dilecto. Vnde illis capitulis non obstantibus, videtur tenere electio. Si enim non teneret hæc electio, quare infrà mandaretur de eorum prouisione, (ad eam) id est, vt vacante duos elegerunt: non enim elegerunt ad præbendam, sed simpliciter in canonicos, alioquin cassanda esset electio. infrà, de præbend. tuæ. Nec etiam præbenda inter eos diuidi debebat, alioquin cassaretur electio. infrà, de præben. dilecto. Vel dic, quòd præbenda inter eos diuidi debebat, sed non erant electi ad præbendam diuidendam, sed simpliciter electi in canonicos, & postea separatim simpliciter ordinauerunt de præbenda diuidenda, quod fuit illicitum. infrà, de præben. c. vacante. & sic tenebat, quod factum est de electione, & non quod factum fuit de diuisione. Non enim se contingunt prædicti actus, scilicet, actus electionis, & actus constitutionis illius, scilicet, quod simul fructus præbendæ inter se diuiderent. infrà, de re. permu. ad quæstiones. plus placet quod no. infrà, de præben. dilectus filius T. & c. tuæ. (Alium) de quinto non fit hîc mentio, quia fortè capitulum non confitebatur de electione eius, vel melius ideò inferius supprimitur de quinto, quia vna præbenda vacabat, quæ vni ex quinque poterat assignari.

1 Præiudicio) † hæc protestatio non prodest, quin infringatur numerus canonicorum, sed numerus præbendarum non fuit infractus, vt hîc apparet, quia & si sine protestatione elegissent, non fuisset infractus, vt hîc patet infrà, de præben. relatum. & c. dilectus. & vt not. de app. sollicitudinem. argu. infrà, quod met. cau. perlatum. 31. q. 2. Lotharius. ff. qui b. mod. pign. sol. si. debitori. infrà, de in integr. resti. c. 2. Solu. vbi quis per contrarium factum contradicit suę protestationi,

nec

nec se simul protestatio & factum compatiuntur, non valet protestatio, nisi iusta causa interueniret, vt in c. perlatum. & 22. q. 2. nec artificioso. & aliquando plus valet protestatio, quàm appellatio. C. de fil.fa. l. 2. lib. 10. Valet ergò protestatio, vbi dupliciter aliquid intelligi potest, vt in respõsione rei facta narratione actoris, quæ potest fieri animo contestandi litem, vel animo tantùm instruendi iudicem. arg. ff. de pac. l. iurisgentium. §. quod ferè. Vel vbi crederet suo iuri renunciare, vt si protestetur, quod velit dicere in personas testium. infrà, de testi. præsentium. ff. de relig. & sump. fune. at si quis. §. interdum. & §. pleriq;,

2 Canonicos) † aliud est canonia, aliud est præbenda. Canonia est quoddam ius, q̃ prouenit ex electione, & receptione, & institutione in fratrem, vt hîc, & infrà, de præbend. dudum dilecto. Præbenda est, quæ procedit ex institutione & officio, quia ex quo habet qs officiũ, debet habere & beneficium, & si perdit vnum, debet perdere alterum. infrà, de priuil. inter cætera. 71. distinct. si quis sacerdotum. & c. eos. ad hoc facit. infrà, de rescrip. eam te. vbi dicit: recipiant in canonicum & in fratrem, & præbendam conferant. † Et fortè posset dici, quod vbi certus est numerus canonicorum, & præbendę distinctę, si quis simpliciter eligatur in canonicum vltra numerum, tenet electio, & non debet habere partem in præbendis distinctis, sed si aliquid est in bonis ecclesię præter præbendas, de eo debet sibi prouideri, vt hîc & infrà, de præben. inter cætera. dilectus filius T. vel vt primò se facultas obtulerit, vt ibidem. Si verò eligatur ad præbendam quæ, non vacet, vel plures eligantur ad præbendam, non tenet, quia vel est contra concil. Turon. vel Lateran. infrà, de præben. maioribus. & c. tuę. vel ibi loquitur de rigore hîc de misericordia.

3 † Et no. hîc Vincen. quòd laicus non potest esse canonicus, licet posset esse præbendarius. arg. infrà, insti. in ecclesia. Quidam tamen dicunt contra.

Credo tamen quòd licet habeat laicus aliquã præbendam, vel reditũ sicut pauper, vel peregrinus, vel alia de causa, vt 16. q. 1. possessiones. non tamen habebit iura spiritualia, scilicet, quod intersit electionibus, vel alijs contractibus, qui fiunt de spiritualibus. arg. 16. q. 7. in noua. infrà, de elec. causam. nisi esset conuersus.

4 † Sed quæritur, an huiusmodi recepti in canonicos, & in fratres, debeant interesse electionibus & alijs tractatibus capituli? Respondeo, Si eis est assignatum stallum in choro, ea facient in ordine suo, quæ ad chorum pertinent: puta lectiones legent, cantabunt, & similia, & si est eis assignatus locus in capitulo, ea facient in ordine suo, quæ ad capitulum pertinent: puta electionibus intererunt alienationibus, & alijs huiusmodi. Nam cùm per hoc appareat eos esse de conuentu, vel de congregatione electioni interesse debent. argu. huius, quod dicitur de clauibus datis, & instrumento reddito. ff. de pact. leg. 2. ff. de contrahen. emp. l. clauibus. & not. infrà, de consangui. cap. 2. & argu. infrà, de elect. cap. 2. 16. quæst. vlt. cap. vlt. 18. quæst. 2. abbate. & cap. cùm sit. infrà, de priuil. dilecto.

Nisi contraria esset consuetudo. Si autem nulla esset consuetudo de installando, sed tantùm simpliciter eligitur: tunc credo, quòd ex electione & confirmatione sit canonicus. & ob hoc ipse omnia iura canonici habebit & quotidianas distributiones. infrà, de præben. dilectus.

5 Perciperent) † nec fuit pactum istud simoniacum, quia de iure est, ex quo non habet præbendam, nec de communibus prouentibus, vel aliquibus temporalibus debet habere partem: Quia secundum easdem partes intelliguntur diuisa omnia temporalia communia, secundum quas diuisæ sunt præbendæ. Sed hoc non placet & expresse contradicit. infrà, de præben. dilectus. Dic ergò, quòd benè fuit simoniacum, si intellexerunt hoc verbum, vt de canonia, de præbendis diuisis, & alijs communibus prouentibus nihil percipient. Si verò intelligebant tantùm quod de præbendis diuisis nihil percipient: tunc erat ibi pactum id, ad quod etiam sine pacto tenebantur, & idcircò licitum est, non simoniacum. infrà, de præben. cap. significatum. Vel dic melius, quod hîc nullo modo potuit esse simonia, quia nulla interuenit inter electores & electos pactio, vel conuentio. 1. q. 2. quàm pio. sed tantùm electores statutum hoc fecerunt, scilicet, quod nihil perciperent: in faciendo autem statutum, siue bonum, siue malum, non commiserunt simoniam, licet

aliàs

aliàs peccauerint, sed si postea quando sibi nunciauerunt electionem, nunciarent vnanimiter & statutum vel constitutionem, & ipse tunc seruare promitteret, tunc esset simonia. 8. quæst. 3. Artaldus. & prealleg. cap. quàm pio. Sed si non peteretur ab eo, quòd promitteret seruare statutum, nec promitteret licet statutum seruaret, propter hoc non esset simonia: licet enim cuique ius suum proponere.

(Derogationem) quantum ad numerum canonicorum cui derogatum est, cùm plures elegerunt, non quantum ad distinctionem præbendarum, cui nullo modo derogatur, vt not. infrà, de præben. dilecto.

6 † Vacaturas) vacaturas autem eis dare intendebant: non tamen eos eligebant sic: Eligimus vos ad vacaturas præbendas, quia tunc electio non teneret, & non mandaret dominus Papa eis prouideri de superexcrescentibus reditibus, sed electionem cassari. infrà, de præben. tuæ. Vbi autem simpliciter & purè eliguntur in canonicos, sed promittuntur futuræ præbendæ, quod licitum est tenet, scilicet, receptio in canonicum, sed promissio vacaturæ non valet, imò non primam, sed quam citò obtulerit se facultas, habebit præbendam. infrà, de præben. dilectus. & c. relatum. vbi de hoc no. Vel hîc loquitur de misericordia, aliter autem de rigore obtinet. plus placet quod no. infrà, de præben. dilectus filius T.

7 † Integritate) sed quare non communicant cum alijs, cùm ipsi venerint contra constitutionem suam, vnde non debet gaudere constitutione. suprà, eo. cùm accessissent. & non debet canonicus carere præbenda. infrà, de præben. relatum? Respon. quidam dicunt communicationem istam iustam esse, sed hîc non fuit facta impediente petitione eorum: petierant enim tantum superexcrescentes reditus, sicut ex litera apparet. Vel dicas, quòd non debebant communicari præbendæ, licet super numerum præbendarum canonicos elegissent, cùm statutum esset tantùm super numero præbendarum contra quem non venerant. Sed quæres, si non venerant contra numerum præbendarum, quare superexcrescentes reditus fuerunt eis assignati, & non communiter assignati sicut statuerant? Respondeo, quia conditio statuti extiterat, scilicet, nisi prouentus adeò excre. &c.

8 † Superexcrescentes) C. de alluuio. leg. vt contra. vbi dicitur, quòd paludes melioratæ cura cultorum non debent separatim censeri, & istorum canonicorum diligentia non deberet eis obesse, vt quod cura eorum actum est, alijs assignaretur, sed hoc est propter fauorem cultus diuini in seruitoribus ampliandi. Si autem reditus superexcrescentes non sufficerent ad tot præbendas, quot sunt canonici: tamen eis communiter assignabuntur illis reditus, quia si concedit eis quod plus est, scilicet, quando sufficiunt ad omnes præbendas, multò fortius concedere intelligitur, quod minus est. 16. q. 2. c. 1. & si de istis reditibus fiant præbendæ, ruptum est priuilegium, quod habebant de certo numero canonicorum & præbendarum, sed si non fiant præbendæ, non rumpitur priuilegium præbendarum.

Nos credimus contra: quia ex quo tot fructus crescunt, vnde potest fieri, vna præbenda statim rumpitur priuilegium, & hoc satis probatur per hoc capitulum, vbi dicitur: quod in priuilegio subintelligitur nisi tantum possesiones &c. & si contra hoc impetrentur, literæ non facta mentione de certo numero valent, nec aliqua exceptione elidi potuerunt.

9 † Reuocatis) cognitione præmissa quæ sint contra innouata, vel non, quia lite pendente, non debet pars aliqua priuari commodo possesionis. 11. quæst. 1. quia. 16. quæst. 4. volumus. infrà, de iure pat. consultationibus. C. de proba. l. 2. quamuis argumenta sunt contraria. ff. de peri. hære. diuus. ff. §. pe. ff. qui satis. cog. si fideiussor. 2. q. 7. quoties. nec sunt talia reuocanda sine causę cognitione diligenti.

Sed videtur contra. ff. de ædi. edic. quod si nolit. §. si mand. & l. ædiles. §. sciendum. vbi dicitur, quod ea quæ contingunt post litem contestatam &c. Etsi hoc dicas habere locum, quando idem est iudex qui reuocat, & quo cognoscente aliqua sunt innouata, non benè dicit, quare eodem modo procedere debet successor, & primus iudex. ff. de iudi. mortuo. C. de iudi. properandum. Sed dic illam. l. ædiles. non dicere, quod summatim cognoscendum de his sit, quæ post litem contestatam accidunt, sed quod ea pertinent ad cognitionem iudicis, quæ post

post litis contestationem accidunt, & non pertinent, si ante litem contestatam accidissent, nisi expressè peterentur: Hìc mandat Papa reuocari ea, quæ innouata essent ab alterutra partium circa præbēdas supple quę vacauissent post receptionem horum. puta reuocanda erat collatio præbendarum talium, si per capitulum essent collatæ alijs, siue antiquis, siue etiam nouis canonicis sine causa: Vel si aliquis de istis canonicis, qui agebant eas specialiter cepissent: & idem mandat etiam de possessionibus superexcrescentibus. Sed si possessiones essent alienatæ, penitus in extraneos, in quos per venditionem vel alio iusto titulo transissent dominium, ab eis reuocari non possunt. † quia motio litis personalis[a], non facit rem esse litigiosam, cùm per actionem personalem non contendatur de dominio. C. de litigio. in Auth. litig. & ad præbendas de nouo vacantes non competit, nisi conditio ex hac decre. infrà, de præben. relatum. & similiter ad reditus vel possessiones superexcrescentes non competit, nisi conditio ex hac decre. vel officium iudicis quæ personales actiones sunt tantùm.

Aliqui tamen dicunt, quòd etiam si sine causa capitulum daret præbendam de nouo vacantem alicui canonico, quem de nouo reciperent, quòd hæc collatio non reuocaretur. arg. infrà, de præben. dilectus filius G. & de conces. præben. ex parte Astens. nec est contra. infrà, de præben. inter cætera. quia ibi est speciale, ex quo authoritate Papæ fiebat permutatio præbendarum, & per consequens videbatur inhibuisse illis ad quos pertinebat collatio earum, quod eas non conferrent, vt hìc not. sicut & dicimus, quòd ex quo receptus est aliquis in canonicum authoritate Apostolica, non tenet collatio præbendæ illius, quæ sibi secundum receptionis suæ ordinem debetur, licet nullum ius habeat in præbenda, sed tantùm personalem actionem, scilicet, conditionem quam habet ex canone illo. infrà, de præben. relatum.

Sed oppones ex quo præbendæ istæ non sunt litigiosæ, quare non tenet collatio de eis facta canonicis antiquis, sicut & nouis, vel aliam sicut quibuslibet extraneis? Respondeo, quia antiquus canonicus cùm esset membrum capituli, cum aliàs capitulum tenebatur istis, qui agebant conferre nouas præbendas, vel reditus superexcrescentes nisi iusta causa in contrarium suaderet: ergò malè faciebat si ea recipiebat: ergò iustè ab eo reuocantur, si acceperit. infrà, de verbo. signi. ius dictum. Item modica vis videtur siue post motam litem coram Episcopo, siue antè mutata sint aliqua circa prædicta, nisi quia post motam litem videtur maior mutantium malitia. gloss. autem hìc positæ, scilicet, cognitione præmissa. & quia ex quo modicum faciunt ad intellectum decreta. licet bona & vera contineantur in eis, & generaliter dicimus, quòd quandocunque quis dicit aliquam rem sibi deberi, siue corporalem, siue incorporalem. vt ius præbendæ, vel præbendam, semper ille à quo petitur, illam alienare potest sine periculo litigiosi. Et idem est si petatur confirmatio electionis: secùs est autem si quis dicit rem suam esse, & de dominio vel quasi dominio eius agit, si quis agat. q. confessoria ad aliquam rem vel præbendam, quam alius tenet, in qua dicit, se ius habere, & suam esse, & ideò sibi deberi. Nam hìc benè dicimus, quod si ille à quo petitur eam alienet, quod incidit in vitium litigio, nec est contra, si dicitur quia iura non sunt in bonis nostris, quia sunt in quasi bonis.

10 † Item not. quòd licet prohibeatur voluntaria alienatio rei litigiosæ, non tamen prohibetur necessaria [b]. ff. de rei vendi. is à quo. & l. seq. de hoc etiam no. infrà, de arb. ex parte (Episcopo Ferrariens.) quia ex quo de præbendis his, vel possessionibus agebatur coram Papa, vel eius delegato, eius negotium ad se reuocasse videtur, & ideò alij inferiores non debent se de eis intromittere. infrà, de offi. leg. licet. 3. q. 6. quamuis. Sed certè si essent pares iudices, licet vnus super aliquam rem cognosceret, nihilominus teneret, quod ab alio fieret super eadem re, licet pro magna parte ad eundem iudicem mittendi sint, si pars peteret, & diceret, quod causa super eisdem possessionibus vertitur coram tali iudice: Vnde peto, quod remittatis nos ad eundem iudicem [c], quia posset mihi multùm præiudicare diuersus processus eorundem. Item laboriosum nimis esset mihi, si coram duobus de eadem re litigarem, & si ob hanc causam appellaret, iusta esset appellatio. ff. de quib. reb. ad eun. in l. 3. arg. ff. de cau. lib. si pariter. Sed si pars non peteret, credo quod legitimus esset processus coram vtroque iudice *cē ea. vide aliquid p Franc. Are. in cons. 29. col. 17.*

habitus.

a Persona. Intellige hoc prouidere ante litem contestatā secùs pòst, ut p Ange. Auth. d. litig. in prin. aduerte p intelligētia huius decret. quia Henri. Bohic, in versi. tenet quod iste tex. loquatur nō de vitio litigiosi, sed de litis pēdē. vitio. all. Host. ita tenere in c. significante. in verbo, non audiebant. infrà, de app. et quod intelligūt hūc tex. Ioan. An. & Gui. de Montela. in Cle. 2. in gl. 1. vt lit. pend. Et sic alienatio facta lite pendente, vel appellatione tenet ipso iure retractatur tamen officio iudicis beneficio tit. inf. vt lit. pen. & C. nil noua. app. pen.

b Necessaria. Adde Bar. in l. damni. §. si dominus. ff. de dā. infect. & Alex. de Imo. in l. quā quā. §. Iul. in addi. ff. de aquaplu. arcē. & etiā adde q nō impedit confiscationē bonorum. l. si cōstāte. §. fi. & ibi Alex. ff. sol. matri.

c Ad eundē iudicē. Pro intellectu ti. de quib. reb. ad eundē iudi. ver. nō obst.

habitus. arg. ff. de peti. hæredi. l. penul. ff. de rei ven. is à quo.

Nec videtur nobis verum, quòd Papa vel superior incipiendo cognoscere propter hoc videatur ad se reuocasse causam, quæ inter alios vertebatur, sed inter eosdem tantùm. & sic loquuntur præalleg. c. licet quamuis. & sic etiam hîc loquitur, scilicet, de partibus tantùm. Item decreta. loquuntur, quando aliquod negotium ex certa scientia ad se reuocat, & non quando ordine iudiciario procedit, sed secundum hoc superflua est gloss. quæ incipit. cognitione præmissa, quia de iure constat, quòd reuocandum erat, quicquid à partibus fit nouum, ex quo coram aliquo iudice lis mota est.

CAPVT X.

1 *Nunquid laici possint de rebus Ecclesiæ temporalibus vel spiritualibus disponere.*

ECCLESIA SANCTAE MARIAE. (Statutum) † 1 Nam laici de rebus ecclesiæ temporalibus siue spiritualibus disponere non possunt. infrà, de re. eccle. non alie. c. cum laicis. Ius eligendi in collegiata ecclesia in eos non cadit, etiam si sint patroni. infrà, de elec. sacrosan. & c. cumana. Nec de re spirituali in eis compromitti [a] potest. infrà, de arbi. contingit. c. Nec iudicare. infrà, de iudi. decernimus. Hæc decreta. sumpta est de canone. 96. dist. benè quidem. (Sibi) id est, monasterio.

a *Compromitti. Intellige, scz. vt arbiter, sed tanquā arbitrator sic. ita Inno. in c. quintauallis. inf. de arbit. Pe. de Anch. in cons. 28. inci. istam quæst. & in consil. 34. incip. in hac causa co. 2. circa media.*

b *Tunc iuramentum. Intellige hoc iuxta ea, quæ not. idem Inno. in c. cùm bonæ. infrà, de æta. & quali. & Io. And. in cle. 1. de deci. & ita Henric. Bohic.*

CAPVT XI.

1 *Aliud est simpliciter aliquem excludere, & aliud in perpetuum excludere.*

2 *An perpetuò remouere, & simpliciter remouere idem sit.*

EX LITERIS. (Vestræ fide præstita) quòd statuta nostra seruarentur. (Perpetuum) dicit hîc Innoc. † 1 aliud est aliquem simpliciter excludere, & aliud in perpetuum. si. 33. quæst. 4. non oportet. & 1. q. 4. sunt nonnulli. infrà, de dona. pastoralis. ff. pro soc. cùm societatem. arg. contra. ff. de pen. seruus. Ex quo enim tempus diffinitur, non est de quolibet tempore vel perpetuò intelligendum. 1. q. 1. eos. ff. de euic. si rem. §. si.

2 † Item inuenio quòd idem est, perpetuò & simpliciter remouere. 1. q. 1. reperiuntur. in fi. 69. dist. si quis ex ipsis. 11. q. 3. si sacerdotes. 27. q. 1. de viduis. Vnde de clerico, qui si à Papa deponitur, perpetuò intelligitur esse remotus, satis potest dici, quòd vbi sententia super aliquo delicto ferretur, perpetuò amoueri intelligeretur, quamuis in sententia non diceretur perpetuò, sed vbi propter contumaciam tantùm amoueretur, quæ vt dicit hîc, pœnam perpetuam non meretur, sed quousq; pœniteat, vel satisfaciat, tunc iuramentum [b] & priuatio, ius temporalis intelligitur, id est, quousque satisfaciat, quia iuramentum est secundum ius interpretandum. infrà, de iureiur. ad nostram. (Canonici) infrà, de ver. sig. cùm olim.

CAPVT XII.

EX PARTE. (Diminuti.) Et sic non fuit iusta causa huius statuti, & ideò non tenuit. ff. de man. princ. in nouis. (Constitutione) no. infrà, de maio. & obe. statuimus. (Confirmationem) in generali forma obtenta, scilicet, quòd non facerent mentionem de priori statuto, reditibus nō diminutis, & de assensu Episcopi neglecti. infrà, de consue. cùm consuetudinis.

CAPVT XIII.

QVONIAM CONSTITVTIO. (Omnes.) & suprà, eod. cap. 1. (Obscurum) dist. 4. erit. (Præferendis) de hac materia no. suprà, eo. cùm omnes. (Maioribus) id est, prius ordinatis. 17. dist. §. vlti. (A minoribus) id est, posterius ordinatis. (Cùm leges.) suprà, eo. c. 2. C. de legi. leges &c.

TITVLVS III.

DE RESCRIPTIS.

CAPVT I.

1 *Vnicuiq; generaliter & liberè secundum antiqua iura, licet & ante sententiam & post appellare.*

2 *In his casibus in quibus de iure licet appellare, etiam non obstante, quod remota sit appellatio poterit appellari.*

3 *Priuilegium secundò impetratum, quando & quo casu tollat primum.*

4 *Rescriptum vel priuilegium quod contra vel præter ius aliquid continet, derogat generâ-*

generali rescripto continenti ius commune.

5 *Rescriptum secundum speciale, derogat primo generali.*

SICVT ROMANA. & infrà (Indultum.) † Ista indulgētia videtur superflua, cùm generaliter & liberè secundũ antiqua iura liceat cuiq; appellare, & ante sententiã & post. 2. q. 6. non ita. inf. de appel. super eo. & in maioribus & in minoribus causis. inf. de appel. c. de appellationibus. & etiã frustratoriè. inf. de appel. cùm sit Romana. † Sed quod de iure cõmuni competit, non debet priuilegio impetrari. C. de thesau. l. 1. ff. ad munici. l. 1. Quidam vt ista indulgentia ad aliquid valeat, intelligitur per eam concessum appellari etiã, vbi Ius inhibet appellare: vt 2. q. 6. §. diffinitiua. nisi fortè propter delictum inhibeatur appellatio, vt si in notorio crimine, iacens vellet appellare. infrà, de hære. sicut ait. Nam sicut hîc specialiter non indulgeretur, ita nec in generali indultũ intelligitur. ff. de pig. oblatione. C. quæ res pig. oblig. l. 1. inf. de iureiur. veniens. Alij dicunt id solùm per hanc indulgentiam concessum, quod de iure cõmuni licet. C. de inoffi. test. si quãdo. Nam plus solet timeri, quod specialiter iniũgitur, quàm quod generaliter impetratur. 23. dist. quamuis. Vel locum habet hîc indulgentia in persona, quæ propter suum delictum prohibita fuerat appellare, & fortè postea restituta, hoc priuilegiũ impetrauit, vel in ea persona quæ à suis iudicibus grauari timebat. Hu. etiam non intelligit hanc indulgentiam extendi ad eas, nisi à iure vel à iudice, vel à superiore appellatio ꝓhibeatur, siue specialiter, vt si dicat: non obstante appellatione in tali causa procedas, siue generaliter, vt si dicat: non obstante appellatione in omni causa procedas, sed tantùm quod tunc sibi liceat appellare, quãdo alijs licebat de iure olim & hodie tantùm grauaretur vel à sententia.

2 † Et in his casibus, scilicet, vbi de iure licet appellare, etiã non obstante, quòd remota est appellatio, poterit appellare, & ita cessant omnia cõtraria omninò. infrà, c. 1. & 2. Nam non debuit fieri mentio in secundo de priori, cùm quod cõtinetur in primo, non extendatur ad id, quod continetur in secundo. Nam cùm istud priuilegium sit odiosum, non debet extendi ad prohibitionem Principis, qui de eo cogitasse non videtur: Non enim præsumendũ est, quòd alicui daret priuilegium de suo mandato contemnendo.

Sed tamen quidã etiam secundũ hanc opinionē dicunt, illam indulgentiam extēdi ad casus etiam in iure prohibitos, qui eos sicut & alia iura in suo pectore habet, licet aliæ solutiones nominatę sint in glo. hîc ergò.

3 † Vel dic & melius, quòd sicut secundo impetrans non tenebatur facere mentionem de iure cõmuni, quòd liberam concedit appellationē: sic nec de priuilegio, quod solùm ius commune continet quale hîc erat, scilicet, quòd sibi liceret liberè appellare. Et hac ratione dicimus, quòd si plebanus impetraret priuilegium super decimis suæ parochiæ: & postea alius ad quem de iure nõ pertinent super eisdē decimis priuilegiũ impetret, siue in toto, siue in parte, secundum priuilegium præualet primo, etiãsi ambo pariter generalia sunt. Et est hoc ea ratione, quia in primo nihil cõcedere intelligitur, sed tãtùm confirmare: In secundo verò intendebat de nouo aliquid conferre: & ideò pręiudicat primo, *a* etiamsi de primo nõ faceret mentionem, cùm intelligebatur ex certa scientia in præiudicium plebani concessisse: nam sicut de iure communi mentionem facere nõ tenetur: sic nec de priuilegio quod solùm ius commune continet, & secundum hoc expone literam.

a Primo. quando secundum priuilegium tollat primũ aliqd per Car. in cõsi. 52. & adde an priuilegiũ speciale alicui concessum tollatur per legē generalē? & dic no. per Alexã. in consil. 10. col. 1. in fi. & col. 6. in fi. per Frã. de Are. in consi. 114. & per do. Bar. Soci. in consi. 156. col. 10. versi. confirmatur.

4 † Quia specialis) id est, rescriptum, vel priuilegium, vel indulgentia, quod cõtra, vel pręter ius aliquid cõtinet, derogat generali, id est, mãdato, vel rescripto, vel priuilegio, quod quoniam ius commune continet. Vel dic, quod si à principio opposuisset contra literas, quòd non valerent, qa tacuerat de priuilegio suo, quo sibi cõcedebatur, ꝗ sibi liceret in qualibet causa appellare, & hoc expresso non habuisset literas cum clausula sub app. re. tunc literæ suum effectum amisissent, & non processissent iudices, sed ex quo à principio non proposuit, videtur renunciare beneficio suarum literarum, & excep. contra tenorē literarum aduersarij & literis consentire: vnde vlterius contra eas aliquid dicere nõ potest.

5 † Et speciale mandatum) hîc ergò derogat secũdum primo, licet in eo non fiat mentio de primo contra. inf. c. 1. & 2. Respõdeo, dicunt quidam hoc locum habere in priuilegio & indulgentia, sed contraria, scilicet, quòd primum derogat secundo,

cundo, habet locum in rescriptis, hoc reprobatur. infrà, de offi. delegato, ex parte. Sed responde, quòd Papa ex certa scientia sic respondit ibi.

Sed his abiectis quòd hîc dicitur ius asserimus generale, tã in priuilegijs, q̃ in rescriptis, vt speciale secundũ in casu suo deroget generali primo, licet mẽtio nõ habeatur de ipso generali. & expressum est, infr. eo. pastoralis. nisi tale esset primũ generale, quo expresso literas nõ habuisset. inf. de offi. dele. ex parte. secùs autem vbi speciale impetratum est, post speciale vel generale, vt in seq. proxi. c. nec ob. infr. de fil. presby. ex tua. quia ibi nõ derogat primum generale, speciali secundo, vel ecõuerso, sed quòd generali authoritate factum erat, non retractatur.

Nec obst. infrà, e. de offi. dele. ex parte. quia ibi primum fuit speciale, quia de prima vacante quæ tantùm vna futura erat, licet incertũ sit, de qua vel melius suppressit veritatẽ talem, scilicet, de tenore prçcedẽtium literarum, quàm si expresisset, non obtinuisset secũdas literas, sed hîc licet dixisset de priori indulgentia, non minùs literas secundas, non obstante appellatione habuisset: ☞ † quia in iudicijs non est habenda acceptio personarum. 4. q. 4. c. 2. sed vbi iura sibi contraria reperiũtur, si vtrunque est, idem primo per secũdum derogatur, licet de primo nõ faciat mentionem. ff. de leg. l. non est nouũ. Quoniã omnia iura in scrinijs suis habet recondita. 30. q. 1. peruenit. C. de testa. omnium. C. de inoffic. testa. si quando. de constitut. c. 1. lib. 6. Particulari autem iuri, aut alicuius castri per aliud non derogatur, nisi de eo mentio fiat. 25. q. 2. præscriptionem. inf. eo. cùm ordinem. & c. eam te.

Quod intelligo, si tale est particulare quo expresso literas nõ habuisset. Vel dic, vt in gl. ista indulgentia valet. (Derogat) melior ratio, quia priuilegiũ intelligitur tantùm, quando causa cõmuni iure tractatur, & non, quando præter Ius appellatio inhibetur. inf. de offi. leg. studuisti. inf. eo. pastoralis. si. 23. dist. quanquam. C. de pigno. l. 2. ff. qui pot. in pign. hab. l. 2. & ff. de sen. & re iud. l. diuus.

CAPVT II.

1 *In rescriptis intelligenda est hæc clausula, si præces veritate nitantur, etiamsi non apponatur.*

2 *Literæ impetratæ nulla facta mentione de prioribus non valent.*

3 *Ad confirmationẽ sententiæ nõ sufficit suppreßio priorum literarũ, nec etiam pactũ suum, sed probationum vel iuris veritas.*

4 *Literæ impetratæ post tempus appellationis effluxum non valent.*

EX PARTE. (Moueretur) id est, ipse F. (Ipse) id est. F. (Cognitione) hoc non valuerunt literæ. C. de præci. imper. offer. quoties. infrà, eod. cùm adeò. Tamen non credo hæc verba fuisse in litera, quia si ibi essent, statim Papa mandasset sine vlla inquisitione ad se mitti vel detineri, quasi suspectum de falsitate, sed literæ poterunt esse tales. Conquestus est nobis F. quòd Episcopus Conuentrensis, eum sua Ecclesia spoliauit nullo iuris ordine seruato: vnde mandamus quòd eum restituas. (Intelligenda) 25. q. 2. vniuersa. con-
1 trà † vbi dicitur, quòd non valet rescriptum, nisi habeat hanc clausulam, sed hoc secundum Canones, illud secundum Leges. & notat. quòd nõ aliter videntur conditiones intelligendæ in contractibus, & rescriptis: nisi apponatur, nisi forte sint generales conditiones. 31. q. 1. c. vlt. & fin.

Habita. Decreta. ista multiplicem iniquitatem continere videtur. Et primò
2 in eo, quòd innuit, quod † literæ ab F. impetratæ non valeant, si mentionem de prioribus non fecerint, cùm illa non esset talis veritas suppressa qua expressa, nihilominùs literas in communi forma habuisset, cùm siue ordinario iure, siue ex delegatione cognouissent, & etiam qualescunq; literæ essent, semper à diffinitiua sententia licitum est appellare, vt C. de app. eos. §. quoniam etiam.

☞ † Vnde & si iudices non debeant procedere secundum formam in literis ipsius intra appositam, debent tamen secundum ordinem iuris procedere. infrà, eod. super literis. Sed respondeas ideò nõ valent, quia dolo suppresit priorem commisionem, vt in decret. super literis. Vel dicas, quòd si dixisset formam cõmissionis & processum habitum per eandem, scilicet, quòd conuictus erat de periurio, & quòd præbendæ renunciasset, literas istas non obtinuisset: vt inf. de hære. sicut. & de sen. & re iudi. inter monasterium.

3 † Secundò continet iniquitatem in eo, quòd dicit sententiam confirmari, cùm ad confirmationem sententiæ non sufficit suppresio priorum literarum, nec

nec etiam pactum suum: sed veritas probationum vel iuris. infrà, eodem capit. olim.

Sed tu dicas verum esse quod opponitur, & ideò expone literam cōfirmes sententiam, supple sicut rationabiliter fuerit confirmanda cognitione præmissa. infrà, de appell. oblatæ. & habes simile. sup. de constitut. cùm M. in fin. Vel potes remouere priorem iniquitatem, quia in istis literis non fiebat mentio de appellat. & sicut non valet sententia contra res prius iudicatas. suprà 2. q. 6. §. diffinitiua. ita nec literæ impetratæ, nisi faciant mentionem de appellatione, si impetrētur ab appellante. infrà, eod. ex parte. secùs autē si ab appellato, vt notat. infrà, de appellat. oblatæ.

4 † Vel dic, quod ideò non valebant literæ, quia iam tempus appellationis effluxerat: & idcircò etiam benè sequitur quòd si non est habita mentio priorum literarum, supple maximè confirmet sententiam, id est, confirmandam denunciet in Authent. & de his qui ingre. ad appel. §. 1. colla. 5. Vel dic, quod ideò dicit, si non fuit habita mentio priorum literarum, quod confirmetur sententia, quia nec per consequens fecit mentionem, quando appellauit, vel in qua causa, & ita rata manet sentētia. C. de temp. app. Authent. ei qui, in ver. appellatore. Si autem mentionem fecisset, & non transisset in rem iudicatam, cùm non esset negligentia prosequendi appellationem super illa causa, quæ commissa erat Conuentrensis. (Venire) quia falsè præsumuntur. Inno.

CAPVT III.

1 *In literis secūdo impetratis oportet expressam fieri mentionem de primis ad hoc, vt per secundas derogetur primis.*

2 *Secundæ literæ in quibus casibus per exceptionem elidi possunt.*

3 *Vterque iudex, id est, primus & secundus iurisdictionem habet, nisi ea per exceptionem elidatur.*

4 *In sententijs latis vigore diuersorum rescriptorum inspiciendum est quæ literæ alijs præualeant, & eis standum est.*

5 *Vtrique iudices si eligere nolint arbitros & procedant ex euentu sententiæ latæ super reuocatione literarum pendet quorū processus valeat.*

6 *Rescriptum legitimum perditur per secundum faciens mentionem de primo, & alijs etiam casibus quos habes hîc.*

CAETERVM. (Aduersarius.) Secùs si idem inf. eod. ex tenore. (Priores) inf. de offi. deleg. sane. 1. contra. Sol. hîc cùm ad secundos iudices literæ secūdæ impetrētur: ibi cùm ad eosdem iudices secundum diuersas formas.

Nec valet sol. hîc notata, quòd hîc loquitur, vbi nō est præsumptio mutatæ volūtatis.

1 † oportet enim in secundis literis expressam fieri mentionē, vt per secundas primis derogetur. infrà, de offic. deleg. ex literis. vel ibi non constat, quæ sint primę, hîc autem constat.

2 † Nec secundæ) elidi possunt per exceptionem secundę literæ, quę de primis nō faciunt mentionem, vt hîc. ipso tamen iure valēt, quod eo ipso apparet, quòd tenet processus habitus per eas, nisi fuerit exceptum, & quòd post annum præualēt contra negligentes. inf. e. super literis. Item eliduntur literæ ope exceptionis, si impetratæ fuerint ante terminum appellationis præfixum. inf. de app. significasti. sæpè contingit. & c. oblatę. Item eliduntur per exceptionem, si ab excommunicato fuerint impetratæ. inf. de proba. post cessionem. inf. de æta. cùm bonæ. tamen hoc simpliciter non concedo. Item si dolosæ sint impetratæ per falsi suggestionem, vel veri suppressionem. 25. q. 2. rescripta. salua distinctione. inf. eo. super literis. Vnde si proponit exceptionem coram iudicibus, quos dicit non habere iurisdictionem & superaddit.

☞ † Et si dubitatis, quòd primæ literæ non præiudicent vltimis, eligantur arbitri secundū constitutionis tenorē, quā habes. inf. e. pastoralis. credunt qdā q, hoc sufficiat ad hoc, q, quicquid factū fuerit, cassū sit & irritum, etiā si iudicaretur per iudices, illas literas, contra quas sic excipitur, alijs præualere & legitimas esse: Et hoc ea ratione, quia cùm ille petierit secūdū debitū ordinē iudiciorum procedi, scilicet, secūdum tenorem prędictę decre. & ipse ordo non fuerit omissus, non debet valere quod fit. 2. q. 6. §. item sententia. inf. de off. dele. venerabili. inf. eo. cùm dilectus. Idē videtur dicendum, etiā si non sit petitum, q, sic procedatur: cùm decr. nō dicat, quòd peti debeat, sed sufficit ambigi inter partes & iudices, & hoc ipsum eis certum est fortè, quia de earum reuocatione disputauerunt, & neutra pars alteri consensit, sed in ambiguitate & contradictione remanserunt, & ex quo ambigitur secundū

 tenorem

tenorem prędictę decr. procedi debet, nec credunt in his necessariam appellationē, quia non tenet ipso iure quod facit. arg. 2. q. 6. §. diffinitiua.

3 † Sed tamen securius & etiā iustius est exceptionē ꝓponere & appellare, quia si iurisdictio ꝑ exceptionē nō elidatur, vterque iudex iurisdictionē habet, sed si corā primis iudicibus, quorū iurisdictionē dicit reuocatā ꝑ secundas literas, ꝓsequeretur quęstionē istā, an esset eorū iurisdictio reuocata, necne si interim pendente lite hac super principali quęstione ꝓcederent corā secundis iudicibus, de partiū cōsensu tacito vel expresso, videtur quòd ꝑ talē ꝓcessum renunciare videtur & literis & q̄stioni, quā de reuocatione ꝓposuit. arg. inf. de offi. dele. gratū. sed & si interim nō procesit in principali, sed ipse primus iudex sententiā ꝑsentibus partibus tulit, suā esse iurisdictionē, tenebit quicq̄d vlterius fecerit ille iudex, nisi appellauerit. Nam cùm posint cognoscere, an sua sit iurisdictio. inf. e. super literis. ergò tenebit sentētia, nisi appellet, si autem nec pars, nec iudex secundus aliquid mandat, vel excipit corā primis iudicibus, scilicet, qui cœperunt iurisdictione vti inter partes: si tamē & ipsi simul secundi cum eis eodē tēpore cum illis procedunt, in hoc casu credunt quidā q. processus priorū iudicū tenet etiā si postea cōstet literas primas, ꝑ quas processum est reuocatas: posset ꝑ alias & etiā si excōmunicent secundos, tanq̄ turbatores suæ iurisdictionis, tenet excōmunicatio. Et hoc ideò, quia primi iudices habuerunt iurisdictionē & eā exercere cœperunt, si quis ergò cōtradicit iurisdictioni eorū vel facto vel dicto, ostēdere debet illud, scilicet, causam quare cōtradicat, & maximè ostendere tenetur literas per quas data est iurisdictio. inf. de offi. deleg. cùm in iure. Nec videtur vis facienda in hoc, quòd primas literas impetrauit: sed in eo, quòd iurisdictione priores vti cœperint. & hoc ideò, quia occupantis melior est conditio. inf. de appel. vt debitus. sed si esset casus ibi, vbi non esset potior conditio occupantis: tunc sufficit solùm exercitium iurisdictionis: cùm sic appareret partes consensisse ex quo coram eis litigant, & prioribus de iurisdictione renunciasse tacitè. inf. de reiudic. inter monasterium.

4 † Alij dicunt, quòd nec primi iudices, nec secundi possunt aliquā iurisdictionē in alios iudices exercere, quia cū ex literis non detur eis aliquā iurisdictio in eos, scilicet, iudices, nec in hoc casu ius det ei iurisdictionē inter eos, sed ꝑcipiat arbitros eligi. inf. eo. cùm contingat. Patet q̄d si primi iudices alios excōmunicant, non tenet excōmunicatio, si aūt iudices primi vel secūdi inter partes ferāt sententiā, vel excōmunicationis, vel interdicti, vel aliam, cùm nō contenderint de iurisdictione, sed tantùm literas ostenderint ꝑ quas iurisdictio dicitur reuocata, nihilominùs tamē iudices amborū rescriptorū ad contrarias sententias ꝓcesserint, tūc inspiciēdum est, quæ literæ alijs ꝑualeant, & iudicabitur processum illorū tenere. quorum literæ alijs ꝑualerent & aliorū processus irritabitur, & sic intelligitur decre. inf. de offic. dele. ex literis. Si autem literas non ostēderet reuocatorias, teneret quicquid facerēt primi iudices. inf. de resti. spol. audita. inf. de offi. dele. cùm in iure. sed si facta prima ostensione, diceret primi iudices: nos volumus cognoscere, an reuocetur iurisdictio nostra, non valet illud: quia cognitio non sibi sed arbitris demādatur. inf. eo. pastoralis.

5 † Sed & tunc si noluerint eligere arbitros, si alterutri iudices procedant ex euētu sententiæ, quæ fertur super reuocatione literarū pendet quorum processus valeat. inf. de offi. deleg. ex literis. siue sit ꝓcessum ad sententiā excommunicationis propter contumaciam, siue super principali procedatur. primi autē prædictā decr. ex literis soluunt, vt ibi dicit glos. (Nec secundæ) † hodie autem attenditur tempus impetrationis literarum, sed præsentationis. inf. de appel. vt debitus.

6 Priorū est). † Nota perdi primū rescriptū legitimū ꝑ secundū, quod facit mētionē de eo vt hîc. item per negligentiā impetrantis post annū. inf. e. si autē. & c. plerunq;. & per solicitudinē præuenientis. inf. de appel. vt debitus. propter fraudē, si secundas impetrat & vtitur. inf. eo. ex tenore. per mortem delegātis vel delegati. inf. de offi. deleg. gratum. & c. relatum. & per superuenientē causam, quæ id à principio inualidā faceret. inf. de offi. dele. insinuāte. Perditur etiā quandoq; per excommunicationem ad tempus, sed recuperatur per absolutionem. inf. de offi. dele. prudētiam. §. 6. item per mortem impetrantis, vel eius contra quem impetratur. ff. quæ sent. sine app. l. pen. (in expensis) factis in allegando ius suum. ff. de iu. si quis ex. ff. si quis in ius voc. ex quacunque.

CAPVT IIII.

INTER CAETERAS. (Eandem) possessorem studeas spoliari. In similibus. C. de legi. leges. ff. de legi. non possunt. infrà, de translat. inter.

CAPVT V.

SI QVANDO ALIQVA.

CAPVT VI.

1 *Cistercienses non possunt trahi ad iudicium per literas, nisi de ipsorum ordine fecerint mentionem.*
2 *Nunquid per specialem commißionem priuilegio generali derogetur.*
3 *In quo differant literæ de gratia, & literæ de iustitia.*
4 *Literæ valent etiam non facta mentione de priuilegijs alicuius.*
5 *Monachi citati debent venire priuilegium suum allegaturi.*

CVM ORDINEM. (Specialiter)† nam si super positionibus alijs vel debitis impetrentur literæ contra Cistercienses, benè valent, quia ad hoc non extenditur priuilegium, sed postea largius priuilegium impetratum, quod per nullas literas possunt trahi in causa, quę de eorum ordine non facerent mentionem. (Indulsit) inf. de deci. ex parte, scilicet, decimam laborum suorum nõ
2 soluendam. Minimè teneamini.) † Mirum videtur, quòd priuilegium generale ad omnes eiusdẽ ordinis per specialem cõmissionẽ non derogatur. ar. contra. sup. eo. sicut Romana. ff. de neg. gest. in totũ. & inf. e. pastoralis. §. 1. Resp. nõ valere specialem commissionem propter suppressionem veritatis, quam si expressissent literas etiam in forma communi non obtinuissent. inf. eod. super literis.

Hoc non videtur esse verum, quia etiã & si de priuilegijs Cisterciens. mentionẽ facerent in communi: tamen in forma literas habuissent: vt not. inf. e. super literis. Sed contra sup. de consti. cũ accessissent. inf. eo. constitutus. vbi habes, quòd si literæ non faciunt mentionẽ de statuto quòd possunt elidi per exceptionem, ergò eadẽ ratione si non faciunt mentionem de priuilegijs Cisterciens. possunt elidi literæ impetratæ cõtra eos, etiam si nullam haberent indulgentiam, quòd non valerent literæ, quia non faciunt de eorum ordine mentionem.

3 † Sed dic quòd literæ de gratia benè eliduntur per exceptionem, si non faciunt mentionem de priuilegijs, quia eas non obtinuissent si de priuilegio cui derogant mentionẽ fecissent, sed in literis de iustitia quę habẽt formam communem, nõ est necesse fieri mẽtionem de priuilegijs, sicut non est necesse fieri mentionẽ de alijs peremptorijs exceptionibus, vt pacti de non petendo, & huiusmodi.

4 † Et ideò dicunt quidã vt supra naturale, quòd hoc, quod hîc dicitur, nõ est propter suppressionem veritatis, quia etiã nõ facta mentione de priuilegijs alicuius valent literæ, sed propter beneficiũ huius indulgentiæ in qua eis indulgetur, quòd nõ conueniatur per literas, quæ non faciunt mentionem de ordine eorũ, quia aliàs & si de ordine, & de priuilegio facerent mẽtionem, tamen literas de iustitia haberent cùm possent priuilegio tacitè vel expressè renũciare. inf. de deci. ex multiplici. inf. de priuil. accedẽtibus. (Minimè teneamini)
5 † cùm allegatis priuilegiũ vestrũ. ff. de iur. om. iud. si quis. inf. de app. si duobus.

CAPVT VII.

1 *Collatio præbendarum quando pertinet ad Episcopum non debet scribi capitulo, sed episcopo vt aliquem recipiat.*
2 *Per literas directas capitulo non tenetur Episcopus quempiam recipere de necessitate, de honestate tamen ipsum recipere debet.*
3 *Mandatũ capitulo & tanquam capitulo factum: episcopum ligare non intelligitur.*
4 *Vacante sede ea quæ sunt iurisdictionis deuoluuntur ad capitulum.*
5 *Capituli potestas cessat vbi primùm nouus episcopus factus est.*
6 *Delegatio non debet excedere fines mandati.*
7 *Mandatum factum vices gerenti, siue vniuersaliter, siue singulariter in vna re tãtùm dominus adimplere debet.*
8 *Quando certum est Episcopum esse in loco nõ magis cogitur implere mandatum per literas directas capitulo quàm si dirigerentur cuique extraneo.*
9 *Si capitulo mandaretur quòd illum cui Papa contulerat præbẽdam reciperet in canonicum quilibet tenetur recipere etiam si capitulum contradicat.*

EAM TE. & infrà, (Donatio) Nota, quòd vbi collatio præbendarum pertinet ad Episcopum, non debet scribi capitulo, quòd aliquem recipiant, sed Episcopo, nisi super hoc esset consuetudo, & si aliter scribatur, non valerent literæ, quia ab eo petitur præben-

da,qui non habet ius dandi eam, nisi Papa ipse contulisset præbendam, quia tunc benè mādaretur capitulo, quod ipsum reciperet,qa receptio in hoc vltimo casu tātùm in facto consistit.Ius enim plenè assecutus est per collationem Papæ,sed in primo casu non tantùm consistit in facto,sed & ius confertur in canonicatu. Alij dicūt quod tenet tale mandatum factum capitulo,mortuo Episcopo, vt not.in glo.non videtur.

2 Negatio)non debes intelligere † quòd Episcopus per literas directas capitulo teneretur de necessitate iuris cōferre alicui præbendam,licet de honestate teneatur,sed redarguit Episcopum de mendacio, scilicet,quia dicebat se nullum mandatum recepisse,cùm constet eum & singulos canonicos aliud mandatum recepisse, cùm capitulum recepisset mandatum,licet eo fortè non ligaretur, vel dic vt in glo.quæ incipit, vt videtur. Vel dic q. hæc decre. ad hoc de gratia loquitur, & quod dicit de data literarum, ad hoc dicit,vt notet causas motiuas non necessarias, quare debeat cogere Episcopum ad conferendam præbendam Iudæo.

3 †De capitulo) non videtur quòd iste Episcopus eum recipere debuerit, cùm mandatum capitulo & tanquam capitulo factum eū singulariter ligare non intelligatur.arg.12.q.2.§.qui manumittitur.ff. de rerum diui. in tantum.§. vniuersitatis. & §.seq.

Ad hoc autem vt benè intelligas decre.debes scire,quòd collatio prædictæ p̄bendæ pertinebat ad Episcopum:vacante autem sede Episcopali collatio præbendæ non deuoluatur ad capitulum.inf.ne sed. vac.illa. secùs autem Episcopo negligente.inf.de conses. præben. nulla.

4 † Tamen ea quæ sunt iurisdictionis deuoluūtur ad capitulum, & generaliter tunc negotia ecclesiæ expedire debet: vt inf.de hære.ad abolendam. inf. de elect. cùm in cunctis. inf.de conces.præben.& eccle.non vacā. nulla.& c.quia diuersitatē.dominus Papa tanquā eis qui gerunt vices Episcopi scripsit pro hoc Iudæo recipiendo,& benè:qa null⁹ alius est cui sede vacāte possit scribi p̄ receptione alicuius,nisi capitulo, & dicit:si omnes canonici qui præsentes erant tempore datæ literarum, mortui essent, successores eorum tenerentur recipere eum. Sic eodem modo Episcopus, qui in hoc ius succedit,vel potius mādato. Nam licet capitulum vacante sede succedat Episcopo in iure conferendi præbēdas, quia tamen capitulum ratione coniunctionis, quæ est inter eos & cōiunctionis etiā ratione iuris, quod conferre mandatur, scz, iure præbendæ, in qua Episcopus habet collationem & capitulum receptionem ad eam. Episcopus succedit capitulo in adimpletione ipsius mādati sibi cōiuncti.

5 † Et quia quasi inuicem Episcopus & capitulum videntur facere,quia licet authoritate Papæ faciant,tamē vice Episcopi facere videntur, quod ex eo apparet,q. si post tales literas impetratas fiat nouus Episcopus, & tunc cessat potestas capituli,& redit ad Episcopum, vt hīc habes expressè, & hæc etiam credunt aliqui & non malè,etiam si non capitulo, sed cuicunq; extraneo mandasset Papa, quod aliquem institueret in ecclesia sua vacante collatione præbendarum: Nam si antequam cōferat ordinet ecclesia de aliquo, qui possit conferre præbendas ad eum redibit potestas.ar.hīc quòd debet subintelligi,si res in eodem statu perseueret vsq; ad collationem.ff.si ex noxa.cau.l.1.& tamen nō credimus,quòd si aliquis executor datus esset contra istud capitulum, quod redeunte potestate ad Episcopū quòd posset procedere contra Episcopum, & huius rei infrà plenius assignatur.

☞ † Ordinato ergò Episcopo redit eum potestas conferendi,directis igitur literis ad capitulum tanquam ad vicarium,& facto ibi postmodum Episcopo, eisdem literis tenetur Episcopus facere quod mandabatur capitulo per Papam, quòd etiā iure cōmuni in hac collatione, vel potius succedat mandato, vt Episcopus. inf.de conces.præben. quia in Authen. vt nulli iudi. §.& hoc quoq; iubemus.& §.seq.arg.ff.de condi. inde. filiæ. ff.de annu.lega.annua. §. à Titio.inf.de vsur. tua.Sed contra.inf. de alie.iud.mut.cau.fac.c.1.vbi innuitur, quòd licet possessio mutata sit ab eo,contra quem impetratæ sunt literæ, in alium non conuenietur alius, nisi malitia eius interuenerit. Cùm ergò hīc non fuit malitia Episcopi per literas contra capitulū impetratas, non poterit conueniri. Præterea rescripta distinguuntur, vt non extendantur ad multas personas. inf.eo.sedes.præterea ratio cui innititur Papa,non videtur sonare.s.quia tempore datæ erat Archi. secundum hoc idem esset, & si non esset Archidi.

Quod fateor, dico enim quòd quilibet extraneus factus Episcopus,tale mandatū implere

implere tenebatur. Respondeo. ad decr. de alie.iudi.mut.cau.fac. c. 1. q, licet successor teneatur adimplere:non tamen delegatus contra hoc capitulum,vel contra quemlibet aliũ vices gerentem datus, vbi lis contestata esset contra successorẽ procedet:nec hoc dicitur. Ratio est diuersi-
6 tatis:† quia delegatio non debet excedere fines mandati.inf.de offic.deleg.cũ olim. & ff.manda.diligenter. Item strictè interpretandũ est rescriptũ.inf.c.sedes.ac subditis quandocunq; potest obedire debet, nec debet distringi obediẽtia, vt hîc,8.q.1. sciendum.11.q.3.si dominus. qui resistit. c. quid ergò.quamuis.

Quidam etiam dicunt,quòd etiam authoritate literarũ contra prædictos impetratarum proceditur,contra vniuersalem successorem,qualis hic episcopus erat, ad quẽ deuenerant omnia iura episcopatus, quæ prius erant apud capitulũ.arg. inf.de iud.quia in Auth.de iureiur.à mor. pręsti. §.1.col.5.C.de hæred.insti.l.vl. Decr.aũt pręalle.non obstat cùm ibi ille in quẽ trãslata est possessio, non erat generalis successor,sed in re ille tantùm vel speciale est in vicario,qui idẽ intelligitur cum domino,nec extendũtur in extraneos, si hæres, vel successor & dominus, qui eadẽ persona censetur cum prædecessore & vicario cõuenitur in Auth.de iureiur.à mo.pręsti.

Nos tamen hoc non fatemur, cũ diximus,quòd executor datus,vt literæ impetratæ contra vices agentem valent cõtra dominũ,nisi lis contestata esset, sed benè fatemur,quòd valerent cõtra successorẽ: vt not.inf.de offi.dele.quoniã abbas. Non enim per omnia, sic vna persona censetur vices agens cum domino,sicut succes-
7 sor cum prædecessore† sed mandatũ factũ vices gerẽti,siue vniuersaliter,siue singulariter in vna re tãtùm dominus adimplere debet,fingitur enim successor in adimplendo mandato vices agenti facto, sicut hîc habes. & in Auth. præalle. Auth. de iureiu.à mo.præsti. sed nõ fingitur vicarius in sustinẽdo iurisdictionẽ vel executionẽ contra eũ datã,q, non inuenitur in iure: & sufficit etiã ad hoc ratio pręasignata,nec innititur Papa illi rationi, quia tũc esset de capitulo ea ratione, quòd propter hoc teneatur dare,sed quia hæc erat causa, q̃d non debebat scribi episcopo cùm nõ esset, & quia nullus alius erat ibi cui Papa scribere deberet vacante sede, nisi capitulo. & hoc est quod sequitur.
8 † Nec esses &c.) nã si certũ esset episcopum ibi esse,nõ magis cogeretur implere mandatum per literas directas capitulo, quàm si dirigerentur cuique extraneo.

Sed oppones aut Papa contulerat ius in hac præbenda Iudęo aut non: & si cõtulerat ius malè facit Papa q, redarguit episcopum:quia episcopus ad quem pertinet sola collatio benè facit, si de nouo non conferat,quia sola collatio Papæ sufficit: imò iniuria fieret priori collationi Papæ p secundam,sed capitulũ erat redarguendũ, quia non recipiebat eum sine alio mandato episcopi.Si autem Papa non contulisset ei ius in beneficio, tunc eodem modo videtur iniusta redargutio episcopi,cũ literæ non valerent quibus mandabatur recipi in canonicum ille qui non erat canonicus,& per eos canonicus fieri nõ poterat,cùm ad eos non pertineret collatio præbendarum. Respondeo. quòd per literas istas nullum ius quæsitũ est Iudæo in beneficio,sed ipsi canonici authoritate literarum ipsarum poterunt ei conferre ius,quia ipsum recipiẽdo faciũt & consentiunt in ipsum tanquàm in canonicum.

☞ † Et generaliter dicimus, quoties Papa sic scribit, vel capitulo ad quod pertinet electio,vel si non pertinet ad eos electio, vel Episcopo,qui habet potestatem conferendi præbendas, quòd intentio Papæ videtur esse, quòd non tantùm quæ facti sunt faciant,scilicet,recipiendi,seu etiam ius conferant,& sic de facto videmus Papam facere quotidiè,& tamen credimus, quòd si Papa scriberet penitus extraneo, quòd reciperet aliquem in fratrẽ alicuius Ecclesiæ,in qua ius recipiendi non haberet,quòd literæ nullo modo valerent, nisi expressè sciretur, quòd Papa sicut extraneo scriberet ex certa scientia.

☞ † Sed dices,quare ergò etiam post creationem Episcopi, non eis conferant ius, cùm hanc potestatem Papa eis concesserit. Respon.quia non intelligitur purè cõcessisse,sed sub conditione,scilicet, ecclesiam eodem statu durante. arg. ff. si ex noxa.cau.l.1.ratione enim naturalis coniunctionis quæ est inter electionem & receptionem,videtur ea sic coniunctim canonicis commisisse, licet conferentes in collationibus eorum sint diuisi.

Alij dicunt quòd si mandatum capitulo directum tale est, quòd quilibet de capitulo,vel aliqs singularis implere potest, ille implebit etiam si capitulũ contradicat.de hoc no.inf.de post. pla.bonę.quale

est istud, hoc non placet, nisi dirigatur mandatum tanquam singularibus, quale est mandatum de recipiendo inuestitu. à Papa.

9 †Etsi malè mandaretur capitulo, quòd illum cui Papa contulerat prębendam reciperet in canonicum: quilibet tuetur recipere etiam si capitulum contradicat, secùs si mandaret capitulo quod eligeret: quia tunc quilibet sigillatim non eligeret cùm ex tali electione ius non quæratur, nec deberet sic fieri. inf. de elect. quia propter. 63. dist. c. 1. & 2. & quia tūc potius officium mouentis quàm facientis accepit. arg. ff. quando app. l. 1. §. solent. Itē electio pertinet ad ius, receptio ad factum. Si autem Episcopo scriberetur, & moreretur ante præsentationem literarum capitulū per illas literas non deberet illum recipere. Innoc.

CAPVT VIII.

1 *Prima ecclesia vacare intelligitur per translationem, ad aliam.*

2 *Literæ non valent, in quibus Imperator supprimit nomen dignitatis suæ.*

AD AVRES. (Minoribus.) Maximè beneficijs obtinendis. inf. eo. cùm adeò. vel intelligitur, q̃ loquitur †quando aliquis habet vnā ecclesiam in qua residet, & impetrat rescriptū super obtinendis reditibus prioris ecclesiæ, ad quam transiuit, quòd non valet cū statim sua translatione vacare intelligatur prima ecclesia. 21. q. 2. si quis. inf. de præbē. de multa. Secùs fortè dicet aliquis si transierit ad beneficium vel præbendā, tunc valet rescriptum super reditibus priorum beneficiorum obtinendis quousq; sententialiter ecclesia priuetur. arg. inf. de præben. cùm non ignores. & de cōcess. præben. & eccles. non vacan. literas. 8. q. vlti. nonne. (Pauperes clericos) id est, pauperes ecclesias, in quibus sunt pauperes clerici.

a †Vires) & debet hæc exceptio [a] in principio proponi contra literas ad declinandum iudicium. arg. inf. eo. si proponente. si enim in principio non proponatur, & tanquam elidens literas, postea proponi non potest, cùm non sit iusta exceptio cōtra petentem beneficium, quod habeat aliud beneficium, cùm plura beneficia quis non possit habere, vt inf. de præben. cùm iamdudum.

Alij tamē dicunt & benè, quòd semper potest opponere. de hoc not. inf. de eo. super literis. versus finem. inf. de lit. contest. exceptionis perempto. Quidam tamen dicunt quòd etiam post sententiam latam per huiusmodi literas reuocabitur quicquid factum erit. arg. inf. eo. constitutus. & c. ad audientiam. arg. pro eis, quod literæ sunt surreptitiæ, quod ex eo apparet, quia non procedunt de sua intentione, vt hîc. & inf. eo. postulasti. c. si proponente. & inf. eod. cum dilecta. dicunt enim eodē modo procedendum, quando sententia lata est per literas obreptitias, sicut si esset lata per literas falsas, vt not. inf. de proba. licet. Alijs videtur & fortè melius, quòd p̄ literas obreptitias, vbi scienter dicitur falsum, vel verum tacetur, benè detur iuris-

b dictio [b]. inf. eod. super literis. Et ideò si per iudicem harum literarum detur sententia, quòd aliquis est recipiendus, si non appelletur, debent eum recipere, ita quòd vlterius non audiantur, quia hæc sententia non est contra ius scriptum, sed tantùm contra ius litigatoris. 2. q. 6. §. diffinitiua, & idem videtur, si non ferat prædicto modo sententiam, sed tamen cum causæ cognitione mandent, nec appellentur. infrà, de re iud. quod ad consultationem, fatemur tamen, quod hoc est contra intētionem Papæ, & quod tenet cum peccato hoc beneficium, ideò potest contra eum agi denunciando. inf. de iureiur. quemadmodum. in fi. Idem si scientes factum, scilicet, eum habere aliud beneficiū, & ideò non teneri, vel etiam si credebant se teneri errantes in iure, quia non iam authoritate rescripti, sed propria voluntate recipere videntur: non possunt decętero cōtradicere. C. ad leg. falci. error. ff. de regu. iur. cuius per. ff. de condi. inde. l. 1. & l. si id quod. & l. fine. §. videbitur. & §. qui filius. in fi. Si autem ignorabant factū, scilicet, eum habere aliud beneficiū, & si receperunt eū sine iudicis mādato. Vel si nesciebāt sibi exceptionem perpetuā cōpetere, q̃ cōpetebat, tunc benè poterunt cōtrauenire. inf. eo. constitutus. inf. eo. ad audiētiā. nec est cōtra. inf. eo. cum dilecta. ☞ †Vbi dicitur q̃, cassandum est quicquid fit per literas obreptitias, quia ibi dicit furtiuas quales non sunt istę, licet per fraudem sint impetratæ.

Nec obstat etiam. ff. de fal. qui nomine. nec alia quæ nota. inf. de proba. licet. quia hîc non est iudicatum per falsā instrumenta, sicut ibi: si tamen isti qui possunt elidere literas, vel prouisionē p̄ exceptionē eligūt aliū post electionem, vel p̄uisionem

a
Exceptio. q̃n possit opponi ista excep. surreptionis plenè p̄ Abb. & Mod. in c. cū dilectus. & in c. super literis. inf. e. & c. ad audientiam. el. 2.

b
Iurisdictio. intellige hoc verū in literis ad lites, q̃ tales literæ dāt iurisdictionē, & tū p̄cessus secundū Hen. Bohic. in c. ad audientiā. el. 2. 52. distin. inf. eod. & ita dixit tenere Bart. Io. And. hîc. & Inno. in c. cum dilecta.

uisionem factam ab illis qui potestatem habebant prouidendi, licet inefficacem propter exceptionẽ non valet, quia facta est post primam qualemcunq; non cassatam.inf.de elect.considerauimus. infr. de exces.præla.inter dilectos. Alij tamen aliter dicunt, quia hic non est iudicatum per falsum instrumentum sicut ibi.

CAPVT IX.

SI AVTEM ALIQVIS. (Negligentia) quæ præsumitur anno elapso. infrà, eod. plurimùm ex parte. (Excusari).infrà, de appel. vel debitus delegatis, vel alia iusta causa. (Conueniri) quòd dicit hæc decret. locum habet in iudicijs nondum cœptis. In cœptis enim si literæ Apostolicæ impetrantur, locum habet quòd dicitur. infr. de appel. oblatæ.& alijs constitutionibus.inf.de appel.promulgatis.

CAPVT X.

AD HAEC SVMVS. & infrà, (Morbo) vnde ordinarij iurisdictio eneruatur, quod esse non debet.infr. de offic.legat.c.21.& de maio. & obed.per tuas. 11. q.1. peruenit. & 9. q. 3. nunc verò.& est argument. contra nimiam generalitatem.infrà, de appellat. c. 2. significatis.de do.ex literis. infrà, eod. sedes.ff.de iur. fis. l. ita fidei. ff. de edend.l. 1.§.edend.ff.de interrog.act. de ætate.§. vbi. & credo, quòd si hodie tales literas concederet, quòd valerent, nisi reuocaretur, vt iste cùm habeat a plenitudinem potestatis.

CAPVT XI.

AD AVDIENTIAM (Cõstructione).inf.de prob. cùm causam contra.ff. de sta. ho. imperato.ff.de ma.testat.qui habet.C.de leg.t..legatis.

CAPVT XII.

1 *Non est condemnandus in expensis is qui appellationem quæ esse desijt non prosequitur.*
2 *Non solùm innouatum per iudicem imò per partem in præiudicium alterius, est in statum pristinum reducendum.*
3 *Fauorabilius est partes rei sustinere quàm actoris.*
4 *Nudus inuitus expoliatus ante restitutionem de facto non cogitur respondere accusatori, nec alij in criminali causa.*
5 *Appellatus potest appellationem prosequi, dummodò non festinet.*
6 *Appellator extra iudicium si impetrat literas super negotio in quo appellauit non valent literæ nisi super appellatione.*
7 *Appellatus nec literas impetrare potest super prosecutione appellationis nec ad alium iudicem ire nisi ad quem appellatum est.*

EX PARTE S. Petebat O. in capella se ius habere, & cùm S. nomine matricis ecclesiæ, cuius erat rector ibi prout consueuerat capellanum, posuisset dictus O. propter hoc appellauit, & eiecto capellano qui ipsam capellam nomine ecclesię possidebat, ipsam capellam possedit, & sic spoliauit ecclesiã, cuius nomine tenebatur, cùm S. appellationi deferens dicto O. detinente capellã, & ipsam prosequi non curante prosecutus fuisset. & in fine anni, prout ei licuit. inf.de appel.oblatæ. Literas impetrauit p quas mãdabatur iudicibus vt vocatis, &c. quòd canonicum fortè decernerent super eo, quòd dictus O. ecclesiã ipsam prędicto S. post appellationem interpositã spoliauerat: tandẽ dictus O. à iudicibus ipsis tertiò citatus, cõparuit & excepit, quòd sup eodẽ negotio prius literas impetrauerat, de qbus in literis ad ipsos impetratis nulla mentio habebatur per quas appellationem etiam prosequi intendebat. Sed replicatum est per S. quòd biennium à tempore appellationis transierat, propter quod appellationem vlterius prosequi non poterat, nec per literas suas poterat de appellatione cognosci, cùm de ipsa non facerent mentionẽ, nec impetratis ab eo præiudicare poterant: quia circa ipsam sententiã, vt dictum est impetrauit easdẽ. Vnde cùm literę dicti O. dicerentur prius impetratæ fuisse, & à tempore appellationis bienniũ esse trãsactũ relinquitur quod erat annus & amplius quòd idem O. literas impetrauerat, quæ annali præscriptione tolluntur, vt non præiudicent postmodum impetratis, vt sup.eo.si autẽ. propter quod Papa præmissis narratis mãdat alijs iudicibus, vt quòd post appellationem innouatum est reuocetur, & ipsi ecclesiæ restituatur capella, & appellato satisfiat de expensis, quas prosequendo appellationem fecerat, quia appellans eam fuerat prosecutus, sed est per spoliationem appel-

a Cùm habeat. Adde tamẽ q Papa nõ præsumitur velle vti plenitudine potestatis, vt p eundẽ Inno. in c. innotuit. de ele. & Alexan. de Imol. in cõsi. 2. col. 3 ver. nec obst. in 1. vol. nisi ex causa. vt ibi. et quando cẽleatur velle in plenitudine potestatis. vide late p Pau. de Cas. in cõsi. 414. secundũ nouis. impre. inci. in facto p̃senti nõ intẽdo adulari. & vide Alex. de Imo. in l quanquã. C. de test. mi. & in l. qdam cõsulebat. ff. de re iudi. & his etiã adde not. in d. cap. innotuit. p̃dictis etiã adde Alex. in cõsi. 219. co. 6. ver. sextò cõfirmatur. et in co. 8. ver. non obst.

appellationi renunciatum. infrà, de app. an sit. sic pro nõ appellante habetur. † cur dicit eum condemnandum in expensis, cùm non quæ esse desierat, appellationem prosequi teneretur: nec valet, si dicas hîc esse quod non potest excipere pro eo, quòd suam turpitudinem allegaret, cũ ipse appellatus istud asserat in literis, quas vt sequitur hîc impetrauerit. Dic ergò ipsam renũciationẽ appellationis tali facto habitam in spoliantis odium valere: & non in eius fauorem: imò & si verbo renunciaret, von valet, nisi hoc in re integra fecisset, quando appellatus detulit appellationi. † quia non licet mutare consiliũ in alterius præiudiciũ. ff. de re iudi. nemo.

Quæritur insuper cur non intentat interdictum vnde vi, sicut implorat officium iudicis, vt in statum pristinum, quod factum est post appellationem reducat? Dic, quòd per interdictum probationibus magis grauaretur: quia violentiam oporteret eum probare, sed hîc sufficit probare, quod ante appellationem possidebat, 2 quàm iste modò detinet: † Nam non solùm innouatum per iudicẽ, imò per partem in præiudicium alterius est in statum pristinum reducendum, ita quòd ad restitutionem fructuum personarum teneatur. infrà, de appel. bonæ. in fin. Præterea, cùm extra iudicium fuerit appellatum, & non ex verisimilibus causis non tenet appellatio, vt in d. c. bonæ. & sic non est reuocandum, quod post appellationem fuerit attentatum.

Dic, quòd hoc esset verum, quando ab appellato esset attentatum, sed hîc est innouatum ab appellante qui suam appellationem nõ poterat impugnare: Vel dic, quòd delatio appellationis deuoluitur ad Papam.

3 † Cur nõ impetrat super toto negotio? Dic sufficere sibi, quòd reducatur in pristinũ statũ & non agere, sed partes rei sustinere, qa fauorabiliores sunt rei &c. vel cùm facta reductiõe possideat, nec potest agere cũ possidenti, nec sit actio prodita. Alij ponunt casum dicendo in iudicio appellatũ, quia cùm O. fuisset corã episcopo conuentus, & intentaret contra eũ interdictũ vti possidetis, ipse O. appellauit. (Inno.) iste O. in causam traxit capitulũ, vel S. personã corã ordi. in qua causa O. appel lauit. & post appellationẽ ab ecclesia capitulũ amouit, per q̃ suæ appellationi renunciasse videtur. inf. de app. an sit constitutus.

Quidam intelligunt hanc decre. loqui quando iste O. appellauerat extra iudiciũ ab aliquo grauamine, quod sibi intulerat S. vel inferri timebat, & appellatus consenserat appellationi. ideò reuocauit quicquid factũ est post appellationẽ eius. Literę aũt impetratæ ab S. nõ reuocantur, quia spoliatio facta ab O. obest. vt vlterius non possit impetrare literas super appellatione contra voluntatem S. infrà, de app. c. an sit. Sed S. non prohibetur impetrare, cùm super appellatione & super alijs contra voluntatem O. (Detinet nũc) sed non nomine ecclesiæ de Tarẽto, alioquin non fieret restitutio, cùm expoliata non esset.

† Capellanum) duplex auxiliũ competit S. in hac spoliatione facta ab O. Primum, q̃ non obstante appellatione eius iudex à quo appellauit poterit procedere. inf. de appel. an sit. Secundũ auxiliũ est, 4 quòd † nudus inuitus expoliatus ante restitutionem de facto non cogitur respondere accusatori, nec alij in criminali causa. 2. q. 2. c. 1. & per totum. 3. q. 2. c. 1. & 3. per totum. Imò q̃d plus est, nec libellus dandus, nec deliberandum est, an sit recipienda eius accusatio: imò saluæ sunt eius exceptiones tã peremptoriè quàm declinatoriè iudicij. 2. q. 7. symmachus.

Et hoc intelligo, si sit à propria sede eiectus, vel maiori parte fortunarum suarum spoliatus. 2. q. 2. in scripturis. si enim aliqua re spoliatus esset, benè posset accusari, & quantumcunque sit eiectus vel spoliatus ciuiliter, & de rebus quas possidet nõ potest conueniri, nisi ab expoliatore. infr. de ordi. cogn. cùm dilectus. 2. q. 2. c. 1. Si autem proprijs rebus suis spoliatus esset, credo quòd posset accusari ab alio, quàm à spoliatore.

Arg. tamen contra. 3. q. 3. §. penul. sed illud intelligitur quòd non posset accusari à spoliatore [a], vel potes dicere, quòd nec etiam ab alio si nõ habet ecclesiastica, sed sua tantùm: quãuis melius videtur, quòd nunquam obstet exceptio spoliatorũ rerum suarum, cùm nõ accusatur, nec principaliter, nec accessoriè, vt rebus suis abijciatur, sed à rebus ecclesiæ & ab episcopatu deponatur. Item prosequens suam vel suorum iniuriam admittitur. 4. q. 6. omnibus. nisi ipse spoliasset. Ad hoc benè facit. sup. de restit. spol. frequens (Ministrantem) olim. (Amouit) & malè. infrà, de mutat. peti. prudentiam. (Prosecutus) literas impetrando ad iudicem, vt

a Spoliatore. Intellige etiã nec ab eius amico, nec cõsanguineo. ita Abbas in c. 1. & c. cùm quis. inf. de restit. spol. & videtur text. c. accedens. el. 2. inf. vt lit. nõ contest.

vt procedat, non obstante friuolæ appellationis obiectu, quo non obstãte, procedendum est. inf. de appel. pastoralis. & ꝑ illas literas si voluerit appellans, cognoscetur de appellatione, sicut si post sentẽtiam appellatum esset, & appellationem super confirmatione sentẽtiæ literas impetraret. inf. de appel. oblatæ.

5 Vel potes dicere, † quòd appellatus appellationem potest prosequi, dũmodò nõ festinet nimis. inf. de app. oblatæ. C. de appel. Auth. ei q. Vel dic, & melius, ꝙ impetrauit literas nõ O. sup expoliatione sua, vel sup iniuria sibi facta, nec fuit necesse, ꝙ expectaret finem termini appellationis exequendę: qa appellatio nõ debuit ꝓdesse O. quia contra eam fecerat. inf. de app. an sit. & hoc eadem ratione videtur, quòd hæ literæ valeant, siue faciãt mentionẽ de appellatione, siue non (quam spoliationẽ) siue appellationẽ secũdũ alios. (Curauit) licet enim literas impetrauerit de appellatione: tamen mentionem non fecit, vel non est prosecutus intra annũ. (Negligẽtia) not. arg. † ꝙ quis facit positionem vel articulos sub disiũctione. arg. inf. de in integ. restit. cõstitutis. inf. de pręscrip. auditis. vbi not. & c. hoc verum quando loquitur de alieno facto, nisi ꝓbabilis est ignorãtia. ff. de iur. & fac. igno. l. regula. (Diuturnitate.) inf. e. plerunq;. De appellatione.) Idẽ esse dicitur si de appellatione dixisset, cùm nihilominus in forma cõmuni literas obtinuisset. inf. eo. super. vel melior est hæc ratio, quia literæ suæ euanuissent per ipsius negligẽtiam & alterius solicitudinem. inf. eod. plerunq;.

6 † Appellator extra iudiciũ si impetrat literas super negotio, in quo appellauit, non valerẽt literæ nisi super appellatione si appellatus cõsenserat appellationi. inf. de appellat. sæpè, & c. ord. vel si aliàs interest appellãtis. ff. de reg. iur. nemo. aliàs non est ei denegãda iustæ plenitudinis licentia. C. de appel. si quis. & hìc dicũt interfuisse appellati, *a* quòd appellator prosequeretur appellationem.

7 † Appellatus autẽ, nec literas impetrare potest sup prosecutione appellationis, nec ad aliũ iudicẽ ire, nisi ad quem appellatũ, quandiu appellator potest prosequi appellationem, quòd hìc nõ poterat propter lapsum anni. de hoc notat. infrà, de elect. statuimus. de maio. & obed. cùm dilecti.

† Alij tamen dicunt, quòd appellator & appellatus semper debent mentionem facere de appellatione, vt hìc. (Si ita,) scilicet, quòd non fuerit prosecutus appellationem, vel melius, quòd eum post appellationem propriam spoliauerit. (Reuocatis) quia appellatione pendente nihil innouandũ est. ff. nihil inno. pen. appel. l. 1. (Attentata) super prædicta Ecclesia vel contingẽtibus appellationẽ. (Restituere) & iustè cùm ea fuerit expoliatus post appellationẽ *b*. nam & S. & capellanus eius ecclesiam matricem defendebat, & se in causa ipsius ecclesiæ: & ideò matri ecclesiæ fit restitutio, & non S. (Condẽnantes.) inf. de appel. repræhensibilis. sæpè contingit. C. de fruc. & lit. expen. l. pen. & vlt.

CAPVT XIII.

1 *Quot modis dicatur quis aliquid posse.*
2 *Exceptiones de impotentia iuris vel facti nunquid possint opponi contra ordinarium.*

1 SCISCITATVS. † Quinque modis dicitur aliqs aliquid posse. Vnde versus:

Posse quidem rebus, dat ius natura potestas. Officij meritum, quintum diuina voluntas.

De potentia iuris habes, 22. q. 2. faciat. 26. q. 2. Agathosa. in fi. De potentia naturæ, inf. de despõ. impub. puberes. & c. à nobis. De potẽtia offi. 21. dist. inferior. De potẽtia meritorum. 3. q. 7. §. tria. De potentia diuinæ voluntatis. de pœni. dist. 1. §. charitas. Sed hæc tantùm in duo mẽbra diuiditur, in potẽtia iuris & facti non impedit, ne etiã committere possit causam alteri, cùm nihil habeat, nihil dare poterit. 1. q. 7. daibertũ. Impotẽtia facti nõ impedit cõmittere. infr. de offi. dele. si pro debilitate. & c. pastoralis. sed tamẽ delegatus nõ tenetur admittere, vt inf. de offi. dele. corã. vtrum coram eodem probẽtur huiusmodi exceptiones. not. sup. de offi. dele. cùm super Abbatia.

2 † Sed quæritur, an hæ exceptiones de impotentia *c* iuris vel facti cõtra ordinarium possint opponi? Respondeo, hæ exceptiones locum habẽt contra delegatum, contra ordinarium autem quandiu toleratur in dignitate, locum non habent. vt notat. infrà, de offic. delegat. cùm super. & hæ exceptiones, quòd sit infamis, vel seruus, vel mulier, vel aliàs moribus, vel legibus prohibeatur. cùm sint declinatoriæ iudicij ante litẽ cõtestatam

a *Appellati. Et sic quãdo interest appellati ne appellatio deseratur nõ potest appellans illi renũciare. Adde eũdẽ Inn. in c. fi. infr. de ac. & Spe. de l. cõ cep. §. nũc dicamus. vers. porrò. Cu. in l. per hanc. C. de temp. app. & Bart. in l. si quis libellos. C. de ac.*

b *Post appellationẽ. Et hìc potest sumi cautela, quòd quando quis timet spoliari quòd appellet extra iudicialiter, quia tũc poterit petere reuocari attentata, appellatione pẽdente, et sufficit sibi probare possessionẽ & spoliũ. Nec tũc obstat excep. dominij. ita Ab. in c. in literis. de restitu. spo. et Philip. Perusi. in ca. bonæ. de appel.*

c *De impotentia iuris et facti. Adde Spe cu. in t. itu. de offi. deleg. §. 5. vers. verũ. & in §. fin. ver. sed quæritur.*

testatam proponendæ & probandæ sunt. arg. de arbit. dilecti. C. de excep. l. pe. alij contrà.

Secùs tamen dicerem in his quæ natura prohibētur, vt furiosus, cùm iura naturalia sint immutabilia. 5. dist. in princip. Item secùs in his, qui iudicio prohibentur, vt impuberes. Item nec prætextu infamiæ vel seruitutis sententia retractabitur. † Itē not. quòd infamis non potest se excusare à iudicando, nisi excipiatur contra eum. arg. C. de decu. nec infamis. & l. infamiam. ff. de offi. præto. Barbarius. (Alio) quia illiteratus & imprudens: in Authen. de iudi. in prin. (Ineuitabilis) quæ numeratur. 3. q. 7. §. tria. (Dummodò) supple: & tunc duo possunt procedere sine tertio. (Dummodò) excusationem per literas. 64. dist. c. 1. & §. fi. vel per certum nuncium. infrà de offi. deleg. prudentiam. ff. de reb. eorū qui sub. tu. l. magnæ. §. illud. (Excusati.) nec alij duo possunt procedere. infrà, de offi. delegat. c. prudentiam. ff. de recep. l. item si vnus. §. fin. Non placent hæc, vt not. prædicta decret. prudentiam, quamuis sit grauiter agēdum, & sic not. contrà. infrà, de offic. delegat. prudentiam. §. adijcimus. sed duo benè procederent. tertio de sola voluntate excusato.

a Pastoralis. Ad istū text. vide eūdē In. in c. super. literis. inf. eod. vbi dicit: ꝙ non habet locum in ordinarijs. et Lud. Roma. in consil. 160. dat aliam limitationē, scilicet quòd non proceditur quādo rescripta.

CAPVT XIIII.

1 *In quibus casibus locum habeat hæc decre.*

2 *Neque priores, neque posteriores iudices possunt alijs deferre iurisdictionem cognoscēdi de principali, sed solùm cognoscendi cuius sit iurisdictio.*

3 *Nunquid partium consensus requiri debeat in electione iudicum.*

4 *Iurisdictio super principali causa ad quos iudices pertineat, vel quæ literæ alijs præualeant non pertinet ad iudices vtriusq; partis, sed ad ipsas partes.*

5 *Ad iudices qui prius citauerunt pertinet cognoscere de principali causa, si non excipiatur, & si excipiatur, de exceptione cognoscere debent.*

6 *Primi iudices semper appellantur hi qui primò citauerunt.*

7 *Duplex competit auxilium partibus litigantibus, primum de arbitris, secundum quod coram iudicibus citantibus excepti, de suis literis non reuocatis proponant, et coram eis probent.*

8 *An si arbitri adiudicent iurisdictionē eis qui non habent iterum hoc prætextu audiatur quærela.*

9 *Literæ super pluribus rebus vel quæ pluries impetratæ sunt, potest primò de vno, & postea alio tempore de alio agere.*

10 *Nunquid si citata & nominata personā super rebus non expreßis impetret rescriptum, an finita causa contra eum mota super rescriptum elidatur excep.*

11 *Promißione generali facta, si moriatur delegans ante rerum vel personarum expreßionem, delegatus tamen post mortem delegantis audiet, si in aliquo cœperit vti iurisdictione.*

12 *Tantum valet expreßio coram iudice facta, quantum si in literis essent expressæ res & personæ.*

a PASTORALIS a OFFICII. & infrà, (Renouatione.) Sed objicitur, an secundum rescriptum facit mentionem de primo, & sic reuocatur, an non facit mentionem, & sic reuocatur primum. argu. suprà eod. cęterùm. Sol. neutra pars disiunctiuè est perpetua. Prima enim tollitur. infrà, de appel. oblatæ sæpè. Secunda pars tollitur. infrà, eod. plerunque.

1 † Dicas ergò locum habere hanc decre. si dubitetur de facto, puta quia delata est data, vel quia eadē est, vel quia fortè primæ literæ haberi non possunt, quas constat iudices habuisse, vel quia elapsus est annus à tempore impetrationis, & dicit impetrator se non vsum propter absentiam impetrati iudicis, vel si quid dubium aliud de facto allegetur, & eodem modo, si dubitetur de iure: puta si non faciunt mentionem de his quæ si dicta essent, non essent literæ obtentæ, sicut de processu negotij, iuramento, & cæteris consimilibus. infrà, de re iudic. inter monasteriū. infr. eod. constitutus. Vel quicquid cogitari potest, in quo sit dubitatio iuris, habet locum, quòd hîc dicitur, sed quid si non sapientes iudices, sed imperiti dubitant. ar. quòd idem infrà eodem cùm contingat. & de hoc etiam notat. infrà eod. cùm contingat.

2 † Deferendum) neutri iudices alijs deferre possunt iurisdictionem cognoscendi de principali, sed tantùm cognoscendi cuius sit iurisdictio, & si quæratur cuiusmodi iudices sunt isti, & à quo habeant iurisdictionem, in hoc dicimus, quòd sunt ordinarij, & à decret. ista habent iurisdictionem. arg. ff. de officijs eius cui man. est iurisdict. l. 1. & infrà, de app. cum speciali.

3 † Si quæris vtrum consensus partium sit requirendus in electione huius iurisdictionis? Dicimus quod non, cùm expresè hæc decret. dicat, quòd deferre sibi possunt iudices ad inuicem. Veruntamen nisi partes consentiant, pars condemnata poterit appellare. ar. infrà, de offic. deleg. super quæstionum. plus placet quod nunquā appellare

appellare potest, qualemcunq; sentētiam proferant, quia nullum præiudicium fit eis in principali causa, nec principaliter, nec accessoriè, & æquè possunt esse iusti, & æquè benè iudicare vni iudices, sicut alij. Et si illi iudices quibus adiudicata est iurisdictio malè iudicent in principali, tunc appellent, & idem est in similibus. De principali autem cognoscere non possunt simul, cùm alteri in hoc iurisdictionem non habeant. arg. inf. dele. cùm super. melius autem dicitur, quòd vterq; habeat iurisdictionem, licet alter horum elidi posit per exceptionem. Vnde si partibus placet eorum iurisdictionem prorogare possunt.

4 A partibus.) Not. † quod huiusmodi cōmunicatio, scilicet, ad quos iudices pertineat iurisdictio super principali causa, vel quæ literæ alijs præualeant non pertinet ad iudices vtriusq; partis, sed ad ipsas partes: Non enim interest iudicum, cùm ipsa iurisdictio non pertineat ad eos ratione alicuius dignitatis, sed ex delegatione tātùm. Imò cùm sint ambo paria iudicia iudices communes videntur operas suas ingerere in inuitos, quod esse non debet. ff. de procu. quæ omnia. Vnde non est aliorum iudicum mittere ad alios, quod non procedant quousque cognoscant de viribus literarum, quia cùm non habeant aliquam potestatem super eos, non pertinet ad eos aliquid mandare alijs iudicibus, sed pars citata coram alijs iudicibus debet excipere dicens: Non pertinet ad nos cognitio in principali causa, quia reuocatæ sunt literæ ad vos missæ, vel ego habeo alias priores, quæ non sunt reuocatæ per secundas, & tunc benè potest habere testimonium aliorum iudicum super hoc, quòd aliæ literæ super eodem ad alios impetratæ sunt, & etiam ipsorum amborum iudicum est diffinire super hæc, quæ literæ alijs præualeant, si possunt in vnam sententiam concordare, alioquin partes eligerent arbitros, qui super viribus literarum diffiniant. Istos autem arbitros non compellunt ambo pari iudice, sed tantùm illi coram quibus fuit à parte alia exceptum de præualentia suarum literarum: illi enim soli sunt sui iudices in hoc, cùm coram eis cœperit causa, & coram alijs nihil sit actum. imò sunt sui iudices in hoc, imò si alij iudices vocassent partem aliam coram se iustè, exciperet, hæc causa iam initium habet coram alijs iudicibus per citationem. Vnde vos vlterius intromittere non debetis. inf. de appel. vt debitus. nisi in hoc conueniatis ambo, & diffiniatis quæstionem de viribus literarum, vt hîc: & si iudex vellet procedere contra eum, appellet causa adiecta, quia prior iudicum coram quibus fuit exceptum, est cognitor exceptionis principalis etiam quæstionis. Sed quid si pars citata non proposuit exceptionem de viribus literarum coram primis iudicibus, sed statim iuit ad alios suos iudices, & fecit citari partem aduersarij? Respon. quòd in hoc casu, si pars excipiat domini mei iudices, iam cœperunt causam per citationem cognoscere. Vnde vos non habetis intromittere. benè dicunt, & si non exaudiuntur & appellauerint iusta est appellatio.

5 † quia ad iudices qui citauerunt pertinet cognoscere de principali causa, si non excipiantur, & si excipiantur, debent cognoscere de exceptione. C. de excep. si quidem. Videtur tamen si iste aduocatus à secundis iudicibus non declinaret forum secundorum iudicum, sed exciperet de virilibus literarum, quòd tūc oportet quod secundi iudices cognoscant de hac exceptione pari ratione quam sup. diximus, & si coram vtrisque esset exceptum coram vtroq; pari iudicio procedetur, sed sententia illorum præualeret qui primò eam tulissent, dummodò transierit in rem iudicatam, quia res iudicata corā prioribus ipsis iudicibus non valet. 2. quęstio. 7. §. diffinitiua. Alij aliter dicunt, scilicet, quòd iudices ambo simul procedere debent, licet melius esset, quod ex quo coram vnis exceptum est de ambiguitate literarum, coram alijs non audiatur super eadem. ☞ † Item ad officium istorum iudicum tantùm qui primò citauerunt pertinet, cogere partes ad eligendos arbitros, & arbitros ad eligendum terminum, & etiam si arbitri nihil diffinirent intra terminum eis assignatum, ipsi soli procedent in causa principali. inf. de offic. deleg. suspicionis. infrà, de appel. legitima.

6 † In hac autem gloss. semper appellamus primos iudices eos, qui primò citauerint. Item prædicta probantur sic: ante tempus huius decre. pertinebat tota iurisdictio ad alios, coram quibus primò cœpisset agi, sed per decre. hanc non est additum, nisi hîc, scilicet, quòd ambo iudices debeant cognoscere de arbitris: ergò in omnibus alijs primi iudices suam iurisdictionē obseruabunt. C. de testa. omniū.

 † Alij

☞ † Alij aliter dicunt, scilicet, quòd ambo iudices in omnibus simul procedere debent, hæc vera sunt, vbi per partes proponitur literas per alias reuocatas, quia tunc videntur concedere, quòd iudices coram quibus hoc proponitur de ipsa exceptione cognoscant, sed si proponant alios iudices esse qui præferri debent in cognitione huius causæ, tunc coram ambobus eligendi sunt arbitri, & ambo cogent arbitros procedere in causa, & omnia alia circa hoc simul faciant. Alij autem dicunt, quòd iudices primò citantes non dimittunt quin procedant quicquid dicant partes, nisi alij iudices hoc petant,
7 sed certè aliud videtur melius. † A partibus) iudicibus, scilicet, vel melius partes appellant litigantes, qui habent duplex auxilium. Primum de arbitris. Secundum quod proponant coram iudicibus citantibus excep. de suis literis non reuocatis. & probant coram eis. suprà, eod. ex parte. inf. eod. ex tenore. Nam sicut iudices inuicem hac parte possunt sibi deferre, idem videtur & de partibus, licet aliqui contradicat & dicunt necesse esse, quòd coram iudice qui iurisdictionem exercere cœperit, excipiant de literis reuocatis, & petant arbitros coram quibus de hoc disputetur, si non poterunt iudices vtriusque partis concordare, vt hîc, & non possunt coram eis procedere in hac exceptione, sed coram arbitris tantùm. Contra. inf. eod. super. hîc dicitur
☞ † quòd iudex coram quo talia proponuntur debet cognoscere, an sua sit iurisdictio. ad idem. ff. de iud. si quis ex. sed dicũt illam loqui, quando non sunt alij iudices delegati, vel etiam si essent delegati. ideò petebatur hoc secundum priorem modũ procedatur, nec credimus hanc decre. locum habere, si dicatur quod per literas deleg. non sit ordinarij iurisdictio reuocata, cùm hîc dicatur tantùm, quãdo ambigitur de reuocatione literarum, sed ad ordinarium fuerunt literæ impetratæ. Itẽ quia delegatus potest coërcere ordinarium: inf. de offi. deleg. c. 1. & c. sanè. delegatus autem non, quia par in parem non habet imperium. inf. de ele. innotuit. nec etiam habet locum hęc. decre. si proponatur coram iudicibus appella. citantibus, quòd per suas literas non sint literæ principalis causæ reuocatæ. Nam tunc appellationis iudex cognoscet. inf. de appel. vt debitus. inf. eo. dilectus filius. Et est ratio diuersitatis, quia in alia causa impetrantur secundæ literæ, scilicet, app. in alia primæ, scilicet, principalis, sed benè dicimus eam habere locum si in causa appellationis diuersæ à partibus literæ impetrẽtur, quod fieri potest. inf. de confir. vti. bonæ. in prin. (Sopiantur).

8 † Sed quid si iudices vel arbitri diffinierint penes illos esse iurisdictionem, penes quos nõ est nunquid hoc protextu iterum audietur quærela, quasi non sit à suo iudice lata sententia, vel sit lata à iudice, qui iurisdictionem non habet. ar. C. de iurisdict. om. iudi. consensus. ff. de iudic. l. 1.

Sed nos dicemus vlterius hanc quæstionem non audiendam, ex quo semel lata sentẽtia transit in rem iudicatam, sicut sententia contra res prius iudicatas non valet, in qua sententia fertur primò iudicatum non esse, vt ff. de sen. si appel. l. 1. in
☞ prin. argum. 2. q. 6. §. diffinitiua. † Et res iudicata pro veritate accipitur. ff. de sta. ho. ingenuum. & vtriq; istorum iudicum habent iurisdictionem. licet posset per exceptionem elidi, sicut not. sup. eod. cæterùm. Nisi fortè exprimeret errorem suum, puta quia diceret quòd per clausulam illam nullis literis veritatis & iustitiæ præiudicantibus reuocarentur primæ literæ. inf. de confir. vti bonę. §. vlti. vel si sententiaret, quod nõ teneretur facere mentionem de processu. inf. de re iudic. inter monasterium.

9 † In quibusdam) dicimus, quòd vbi literæ impetrantur contra plures, vel super pluribus rebus, quòd primò potest contra vnum agere, & postea contra alium alio tempore, & etiam potest agere contra eundem super vna re, & postea super alia, & eodem modo potest facere per generalem clausulam.

Nec obstat. inf. de offic. deleg. in literis. vbi dicitur, quòd semel functus officio suo vlterius se intromittere non potest, quia hîc super eodem de quo vult non est functus officio suo. argumen. contra prædicta. suprà eod. ad hoc. † Alijs) quid si
☞ dixit de vna re tantùm, sed generalem clausulam posuit in personis, puta causam quam B. habet contra O. & quosdam alios super iurepatro. T. ecclesiæ. & postmodum vnus de contentis sub generali clausula impetret literas contra primum impetratorẽ super eodẽ iurepatro. & certè aliquibus videtur nõ valere secundũ rescriptũ, cùm sit impetratũ super re expressa in primo, vt hîc, Ad hoc ergò, vt secũdũ

valeat necesse est alias res & personas exprimi in secundo rescripto, quàm in primo. Sed hîc sequitur absurditas talis, quòd si aliquis illorum qui continentur sub clausula generali, velit agere super re expressa vel nominata, quod nõ possit, cùm super ea non possit impetrare iudices, nec eodem modo ad iudicem ordinarium ire, nec coram delegatis primis potest, cùm non sint delegati eius, vt quidam dicunt, & idcircò melius est dicere, quod contentus sub generali clausula possit super expressis literas impetrare, & corã ordinario litigare, & si primò incœperit, quod citet per generales literas præualebit, etiãsi primus non postposuit vti dolo, vel negligentia, aliàs non, vt hîc.

☞ †Est ergò necessarium ad hoc, vt literæ in prædicto casu non valeant, quòd res & personæ sint expressę in primo rescripto, vel nominatę coram iudice, nisi ageretur actione pro socio, famil. ercis. communi diuidun. Quarum prima veram societatem continet. Aliæ duæ communionem rerum pro diuiso vel indiuiso, & idem dicere videtur in actione tutelæ, quæ notat continuationem actuum. ff. de quibus rebus ad eundem iudi. ea. l. 1. & 2. C. arbit. tute. omnes. & idem fortè potest dici, si petatur restitutio in integrum. C. si vt hæred. se abstin. Authen. si omnes. vel confirmatio. ff. de adop. nam vel si petatur confirmari electio. in omnibus enim his casibus licet omnibus non expressis vel nominatis contradicere electioni vel confirmationi, & etiam sine cõuentione alterius delegati iudices adire, quia communis omnium iudex est. & ideò impetratis literis super aliqua societate contra aliquem sociorum, vel super alijs casibus præmissis vlterius nullus aliorum poterit literas impetrare. Et idem fortè dicendum est in alijs casibus, vbi agitur de rebus vel iuribus indiuisibilibus, vel etiam vbi idem est negotium, & eadem causa defensionis, & eodem communi iure innititur. infrà, de appel. sua. vbi nota. sed non est sic idem negotium nec eadem causa defensionis in iurepatro. de quo prædiximus. ☞ †Si autem personæ sint expressæ vel nominatæ supplecitatę ita quòd perpetua sit iurisdictio etiam super alijs negotijs, vbi nulla est communio decreto super vlla re, & super non expressis impetrare potest rescriptum non viribus huius decret. sed Authen. quę est. C. de interlocu. om. iu. Authen. & conñr. quæ prohibet reconuentionem fieri sub alio iudice.

10 †Sed posset quæri, si citata & nominata persona super rebus non expressis impetret rescriptum, an finita causa contra eum mota suum rescriptum elidatur excep. argu. quòd sic. infrà eod. super literis. C. si nup. ex rescrip. pe. l. 2. arg. contra. infrà, de offic. deleg. prudentiam. §. sexta. instit. quibus modis test. infir. §. non tantùm. ff. de iniu. rup. testa. posthumus. Sed respondeo elidi rescriptum, & contraria illa loquuntur, quando tempore facta testamenti & mortis, & tempore impetrationis literarum processus erat legitimus, hîc autem tempore impetrationis legitimus non fuerat, sicut in primis concor. Expressę) quod hoc modo fieri potest A. impetrauit literas, quod B. & quidam alij iniuriabantur ei intendens sub clausula generali comprehendere C. sed postea antequam exprimatur C. idem C. impetrauit literas contra A. qui prius impetrauerat contra eum sub generali clausula dicit, quòd literæ C. præiudicant literis A. in rebus. leue est exemplum. (Speciales.) suprà eod. c. sicut Romana. (Superflua) quantum ad hunc casum.

11 (Obtinet) ex hoc colligimus † quod generali promissione facta, si moriatur delegans ante expressionem rerum, vel personarum delegatus, nihilominus post mortem delegãtis audiet, si in aliquo cœperit vti iurisdictione. ar. inf. de offi. delegatum. licet vndiq;.

12 (Exprimatur) hîc dicimus † tantum valere expressionem coram iudice factã, quantum si in literis essent expressę res & personæ, non tamen comparamus citationem cum excitatione perpetuatur iurisdictio contra citatum. infrà, de offi. deleg. licet. gratum. sed expressionem non, sed id benè fieri habet, quæ hîc dicitur, scilicet, quia decætero secundæ literæ non valebunt, nisi de prioribus literis vel expressione generalis clausulæ in primis literis contentæ fecerint mentionem salua distinctione habita. infrà eod. plerunque. & fit hîc expressio hominum vel rerum etiam sine citatione, vt si iudex mittit ei. Scias quòd talis per huiusmodi literas te conuenire intendit tempore suo.

CAPVT XV.

1 *An in generali clausula comprehendantur simplices clerici.*

a
Iudicant maiores. Vide in proposito Abb. in c. super eo. el. 1. inf. de test. vbi colligit quatuor qualitates superioritatis s. diuitiarũ, nobilitatis, potẽtiæ, & honoris, & q intelligantur maiores per Pet. de Ancha. in repe. c. primi. ad fi. sup. de consti. vbi refert se habuisse in facto, & quod vbicũq; tale verbũ profertur à lege vel statuto, in materia indifferẽti refertur quo ad ætatẽ. & adde Barba. late in repe. l. cũ acutissimi. co. 68. C. de fide. latissimè p Feli. in rub. quẽ per te vide.

b
Clausulã. Adde Bal. hîc ꝙ per istã clausulã generalẽ, & quidã alij nõ includũtur paupe res alleg. l. Titius. ff. de procur. pro quo facit ꝙ dicit Ray. de Forli. in l. nõ facile. §. 1. ff. si cui plusquã p legẽ fal. vbi ꝙ pauperi remittit satisdatio. & adde ꝙ pauper dicitur ille q laborat malis moribus. Bal. in d. l. humilẽ. & do. Mari. Sozi. in cap. 1. de ac. & in cons. 17. col. fi. versic. 2.

2 *Quæ personæ dicantur maiores & digniores.*
3 *Appellatione plebis, digniores veniunt, vt senatores.*
4 *Viliores personæ dicuntur illæ, quæ vilissimas exercent artes, vt sunt artes Scenicæ, tabernariæ, & ludicræ.*
5 *Propriæ significationi verborum standum est, nisi vbi ex causa contrarium inueniatur.*
6 *Maiora & grauiora negotia quænam intelligantur.*

SEDES APOSTOLICA. (Minores) hîc est ratio. dicimus quòd si maior litigat cũ minore hac exceptione omissa. s. de maioritate & dignitate personarum & negotiorum tenet sententia contra eum lata, quia tacitè eorum iurisdictio prorogasse videtur.

1 † Quid si dixit conqueritur de Episcopo & quibusdam alijs, nunquid per generalem clausulam poterunt simplices clerici conueniri? Respon. ex vi grammaticæ non, sed contrà considerandum est, quòd consuetudo habet contra. inf. eod. Rodulphus. inf. de consuet. cùm dilectus. & est ratio, quia aliter proceditur contra maiores, quàm contra minores. 45. dist. cùm beatus. inf. de offic. deleg. sanè pastoralis. 1. respon. 3. q. 6. hoc quippe. 24. q. 3. qui contra pacem.

2 † Dicuntur autem maiores qui sunt in primo gradu, minores qui in secundo. 10. q. 12. antiquos. ff. ad leg. Cor. de Sicca. l. penul. a Alij iudicant maiores a vel minores personas habito respectu ad personas inter se, scilicet, nominatorum in rescripto & conuentorum siue in dignitatibus sint, siue priuati. arg. 24. quæst. 4. duo. Alij credunt maiores dici potentia vel diuitijs digniores nobilitate, vel ordine, vt quia sunt clerici, vel quia alia præditi sunt dignitate, & cùm tamen generales literæ plus odij habeant quàm fauoris. arg. sup. eo. ad hoc. C. manda. per diuersas. dicunt eas restringendas, & non ad maiores vel digniores, quocunque genere maioritatis vel dignitatis extendendas. argument. hîc.

Et inde dicunt, quòd si nominat magnam personam potentia vel diuitijs, & per illas literas velit conuenire personam in dignitate constitutam, non potest. & idem econtrà, si nominauerit personam in dignitate constitutam, & post velit conuenire personam maiorem potentia vel diuitijs non potest.

Alij contradicunt & hos æquiparant & quascunque laicus personas nominauerit, non potest clericos conuenire, quia sunt maioris professionis. 96. distinct. duo. inf. de maio. & obed. solitę. & hac ratione si nominauit clericos secundi ordinis vel minoris dignitatis, non conuenit clericos primi ordinis vel minoris dignitatis, & possunt dici clerici secundi ordinis, non cathedralium ecclesiarum clerici. Et eodem modo si impetrauerat literas contra eum, qui est sub alio, non poterit conuenire eum, qui præest, vt si impetrauerit contra filium vel mercenarium, non conuenietur pater vel dominus, vt hîc dicimus, quia decreta. verba sic habent. arg. ff. qui & à quibus prospexit. aliàs autem nomine plebis & digniores intelliguntur, vt senatores institut. de iure natu. §. plebs.

3 † Minores) aliqui dicunt viliores sicut tabernariam, libertam, scenicam, & alias de quibus habes. C. de incest. nupt. humilem. C. de inoffic. testa. in arena. † licet enim sit pauper. aliàs est bonus ipso nominato connumeratur diues per b generalem clausulam b. argum. in l. præalleg. humilem. & instit. de suspect. tuto. §. vlti. Digniores dicuntur, qui sunt claræ opinionis, qui in prædictis vilioribus nominatis per generalem clausulam non conueniuntur, maiores intelligunt vel ordinem, vt clericos. 96. dist. duo. vel propter dignitatem cum administratione, quam habent omnes prælati ecclesiastici de iure communi, vt not. infrà, de offic. ordi. cùm ab ecclesiarum. si de minoribus, id est, non clericis, vel non in talibus dignitatibus constitutis fiat mentio per generalem clausulam, non conueniuntur. argu. ff. de iurisdictione om. iudi. magistratibus. sed si administrationem vel iurisdictionem non habent, licet habeant dignitatem, dicunt aliqui, quòd quo ad conuentionem nullum habent priuilegium, licet habeant quo ad quædam. C. de inoffic. test. l. sciant. C. de postul. quisquis. §. penul. Nisi essent viri qui olim existentes in maxima dignitate, vel eximia dignitate eam dimiserint. De quibus habes. C. vbi sena. vel clar. quoties. qui per generalem clausulam similiter non poterunt conueniri. arg. ibidem.

☞ † Nos dicimus quòd non potest certa doctrina dari de præmissis, sed discretus iudex

iudex examinabit omnia supradicta, & eis diligenter inspectis iudicabit qui sint maiores, & qui minores, & qui digniores, secundum quod iustum est.
4 †Maiores) hoc sic statuitur in odium abutentium rescriptis Apostolicis, sed secùs est in procuratoribus, vt licet nominentur minores personæ. Tamen maiores personæ & de maioribus negotijs & rebus conueniri possunt, nam propriè significationi[a] verborum standũ est, nisi vbi ex causa contrarium inuenitur, & idem intelligimus in contractibus & alijs. Multitudinem) suprà eod. ad hoc. ff. de testi. l. 1. & dic multitudinem, scilicet, quadragenarium numerum sicut in testibus. de testibus cùm causam. & talem interpretationem iam recepit, vnde non est mutanda. ff. de lega. minimè hodie tantùm quatuor. infrà
5 eod. cùm in multis. †Maioribus) maiora negotia intelligo de maioribus summis grauiora, quia de spiritualibus de crimine, vel libertate, vel propter scandalum quod inde oriri posset, nos credimus propter generalem clausulam posse agi de minoribus summis, nisi nimium excederent, sed nominata petra non potest agi de castro. † super hoc etiam præcipuè valet discretio iudicis, vt videat quæ sint maiora negotia, & quæ minora. (Fraus) inf. de fil. presbyte. ad præsentium. inf. de dona. c. 2. 30. q. 1. dictum.

CAPVT XVI.

1 *Iudex partes & etiam alios punire potest, si viderit eos in aliquo malè versari.*

EX TENORE. (Vt ipse commodo) sup. de rescrip. cæterùm. inf. de offic. dele. sanè contra. †Secundò not. quòd cùm plures literæ super eodẽ impetrãtur negotio, aut impetrãtur ab eodem, aut à diuersis. Item aut ad eosdem, aut ad diuersos iudices. Si aliquis impetrat duo paria literarum in fraudem ad diuersos iudices, scilicet, causa vexandi aduersarium non ad cautelam, scilicet, vt si morerentur iudices vnius commissionis, vel aliàs impedirentur, recursum haberet ad alios, neutrę valerent: vt hîc. Si verò ad eosdem iudices & discordent literæ in data præualent primæ si in secundis non fiat mentio de primis. suprà eod. cæterùm. Si verò est forma & data eadem ad eosdem iudices valent vtræq; arg. ff. de his quæ in testam. delen. l. fin. ff. de test. vnum. si verò sunt diuersæ neutræ valent. C. de fid. instrum. scripturæ. Si verò literæ impetrantur à diuersis personis ad eosdem iudices vtraq; valent, si concordant in forma & data. Si verò data est eadem, sed forma contraria, consulendus est dominus Papa. infrà, de offi. deleg. sanè. & hoc si vtraq; pars ostendat suas literas, si autẽ actor subticet suas literas per annum fortè conualescunt literæ rei. infrà eod. plerunque. Si verò impetratæ sunt à diuersis, & non appàret quæ illarum sunt primæ, neutræ valent, vt dicunt quidam, sed melius videtur quòd præualeant literæ prius præsentatę. †Vt ipse commodo) imò videtur, quòd causam perdere debeat. ar. C. de asser. tollen. l. 1. §. fina. sed illud speciale est fauore libertatis, sed quomodo iste iudex, qui tantùm de excep. cognouit pronunciabit, quòd careat commodo vtriusque, cùm de qua re &c. ff. de iudic. de qua re. inf. de si. licet. inf. de ordi. cogni. cùm dilecti. Respon.
1 † iudex partes & etiam alios punire potest, si viderit eos in aliquo malè versari. C. de testam. nullum. Item hoc
b est notorium iuris, vnde sine ordine[b] iuris procedi potest, vt not. inf. de coha. cleri. & muli. tua. & c. vestra.

CAPVT XVII.

CVM A DEO SCRIPTA. (Sufficientem) quæ sufficientia attenditur ratione nobilitatis, scientiæ magni u ...nis & dignitatis. 41. dist. non cogantur. de pręben. de multa. ff. de var. & extraordi. cog. l. 1. §. in honorarijs. ff. de vsufruct. sed & si quid. §. 1. (Qualiter) scilicet, per vim (suppresionem) suprà eod. ad aures.

CAPVT XVIII.

1 *Nunquid lite non contest. liceat testes recipere.*
2 *Comminatio de qua in hac decre. facienda est post peremptorium.*
3 *Quando per sequentia determinentur præcedentia.*

---

a Propriæ significationi. Adde quòd proprietas verbi cognoscitur vel ab allusione, vel à significatione, vel ab authoritate, vt p d. Mari. Sozi. in cõs. 1. col. 2. vers. cùm ergò. & plenè qñ statutũ sit proprietati verborũ in cõtrã ctib⁹ p Alex. in cõs. 80. col. 4. ver. cõfirmatur. & col. 6. ver. & pro hoc. & in cõs. 22. co. 2. in pri. vbi improprientur, vt deseruiant mẽti in 1. volu. & vide eũdem Alexã. in d. vol. cõs. 50. co. 4. in fi. vbi q̃ ꝓprietati nõ creditur, nisi ratione absurdi, vel repugnãtia. & vide eundem in cõsi. 42. in 4. vol. & aliqua per Ias. in Authẽ. nouis. C. de inoffi. test. & per Alex. in l. 1. C. quod cuiusq; vniuersi.

b Sine ordine. Adde eundẽ Inno. in c. qualiter et qñ. infrà, de accus. Felin. in c. ad audientiam. inf. de accus. Abb. & Doc. in d. c. vestra. Francis. de Are. in consi. 165. & adde eundẽ in no. in c. ex parte. inf. de verb. sig. quòd iudex in notorio potius potest procedere exequendo, quàm condemnando. & refert do. Mari. Sozi. in consi. 22. col. 3. versi. quarto. & dicit Henri. Bobic. in c. ad audientiam. inf. de iureiur. in col. fi. quod licet requiratur sententia, non tamen requiratur in scriptis. Et ita intelligit not. per Ioan. And. in c. ex parte. el. 1. sup. alleg.

1 CAVSAM QVAE INTER. (Probationes recipere) † per quod videbatur testes posse recipi lite non contestata. Quod non est verum. ☞ infrà, vt lit. non contest. quoniam. † nam in rescriptis verba ambigua sunt interpretanda, secundum ius commune. ff. de cōfir. tu. l. 1. C. de inoffi. testam. l. si quando. in priuilegijs secùs. inf. de deci. ad audientiam. & de do. pastor. sup. de priuil. ex ore. idem in beneficijs Principum. inf. de verb. sig. olim. Nam hæc potius sunt amplianda, quàm restringenda. ff. de consti. prin. l. vlti. Idem dicimus in indulgentijs, non tamen sunt largè interpretandæ, vt à verbis priuilegij recedatur. inf. de priuil. porrò. statuta secundū ius cōmune interpretamur. inf. de cōsue. cùm dilectus. dispēsationes & permissiones restringimus. inf. de consang. & affi. quòd dilecto. Dicta autem testium & alia intelligimus secundum quod nulli, vel minus sunt captiosa. inf. de testi. cùm tu fili. ff. de reg. iur. semper in dubijs, vbi non est ambiguitas non
2 interpretamur. ff. de leg. 3. illę ancillę. † Et quantum) quidam dicunt hāc clausulam vicem peremptorij obtinere. arg. inf. de in inte. resti. ex literis. in fi. & de dona. cū dilect. non credimus. imò post peremptorium facienda est hæc comminatio. ff. de iudi. ad peremptorium. & ad hoc etiam
3 consonant decre. prealle. † Intelligentes ibidem) & ita clausula sequens respicit præcedentia & determinat sequentia, prout ius postulat, 32. q. 7. Apostolus. inf. de app. secundo. vel prout est de voluntate partium. ff. de pac. dot. cùm pater. ff. de condi. inde. quia & quandoq; per sequentia non determinantur proxi. idem de dona. cum dilect. & de appella. quæsiuisti. Cariturum) quomodo reuocatur sine appel. cùm non sit contra ius scriptum, sed contra ius litigatoris? Respon. imò cassum & irritum esse debet, cùm sit factum contra ordinem iudiciorum. C. de sen. & interlocu. l. prolatam. scilicet, si testes essent recepti lit. non contest.

[a] *Authoritas Papæ intellige hoc verum q̄n præstatur super re subiecta Papæ, vel super iurib9 pertinētibus ad eū. ita Ab. hîc, & ideò dicit Inno. in c. cū inter P. de renunc. ꝙ in non pertinentibus ad Papā ipse nō absoluit à iuramēto sine causa rationabili.*

[b] *Sine literis ꝙ gratia possit fieri sine scriptura. Adde Feli. in rub. de cōsti. col. 3. ver. & possunt ista. & ibi vide concor. Et ibi an possit probari per testes.*

CAPVT XIX.

1 *Nunquid ad constitutionem faciendam sola decani & capituli authoritas sit satis.*
2 *Quando authoritas Papæ intelligatur excepta in iuramento.*
3 *Quando liceat excipi contra literas.*
4 *Effectus literarum nō impeditur si post executorias iuratur.*
5 *Quandocunq; constat aliquem non legitimè institutum etiam post sententiam debet remoueri.*

CONSTITVTVS APVD SE. Et ipse) id est, canonici. (Eis.) id est, canonicis. (executoribus) qui eos compellerent cognitione tamen præ-
1 missa, vt inf. sequitur. (Per decanū) † nūquid sola authoritas decani & capituli sufficit ad constitutionem faciendam, ex hoc loco videtur quòd sic contra. inf. de consue. cū cōsue. & ad hoc no. sup. de cōstit. cùm accessissent. sed hoc statutum nō dicitur valere, sed dicitur eos non cogendos propter iuramentum, de quo in literis mentio non habetur, vel erat confirmatum à Papa.

2 † Iuramento) sed in omni tali iuramē-
a to intelligitur excepta authoritas Papæ [a], vt hîc. & inf. de iureiur. veniens. ergò non facit contra iuramentum recipiendo ad mandatum Papæ. Io. dixit hanc conditionem non inesse iuramento, sed ideò intelligitur excepta authoritas Papæ, quia Papæ non præiudicatur, quin possit contrarium facere vel statuere. Alij dicunt, quòd in veritate intelligitur hæc conditio, sicut multæ aliæ si. 22. quæst. 2. beatus. inf. de iureiur. quemadmodū. Isti autem canonici non coguntur eum recipere, quia literæ fuerunt impetratæ tacita veritate, & tali de qua præsumitur, quòd si esset expressa non obtinuisset literas, & hæc est ratio, quare hæc exceptio de iuramento debet proponi in princip. contra literas, & non ex post facto, quia non obstat receptioni in canonicum iuramentum. Hoc non placet, quia exceptio ista, scilicet, quod non fecit mentionem de iuramento, non proponitur in initio tantùm & contra rescriptum, sed semper vsq; ad diffinitiuam sententiam tanquam verè peremptorię. hæc enim exceptio non tantùm afficit literas, sed gratiam quæ potest fieri sine li-
b teris [b], & semper literas præuenit: & idcircò est peremptoria gratiæ.

3 † Fatemur tamen, quòd si aliqua exceptio pacti vel iuramenti competeret mihi tantùm contra literas, vt si pactus esset, vel iurasset, quod non impetraret literas contra aliquem, & ipse contra iuramentū impetraret literas contra eum. in principio posset quidem excipi cōtra literas, sed post litem contestatā non. C. de excep. l. fin. sed secùs si iurasset, vel pactus esset quòd eum conueniret, quia tunc non tantùm perimit literas, sed actio-

☞ actionem. † Item non præiudicant literæ Papę tali iuramento,nisi de illo faciant mentionem,non quia non possit præiudicare, sed quia non præsumitur velle præiudicare,quia non est author periurij. inf. de iureiuran. si verò. non enim debet viā periurijs aperire.inf.de iureiur.si verò. & sacramētū etiā temerariū, vel in fraudē obtentū,nō debet quis deserere sine authoritate superioris. inf. de elect. venerabilē.

4 † Executorias)quasi dicat, si post executorias iurassent non impediretur effectus earum, quia non essent literæ impetratæ,tacita veritate,sed videtur idem etiā post monitorias, cùm per eum sit negotiū cœptū.inf. eo. super literis.sed dic cœptū, quo ad hoc, quòd de honestate ipse debet perficere quod incœpit,& eodem modo si iuramentū præcederet monitorias,nō valerent. ☞ † sed iuramentū præstitū post executorias, nō præiudicat: quia per illud nō potest tolli ius,q. quęsitū erat p eas,scz.ius petendi præbendā, sed iuramentū præstitū post monitorias & præceptorias præiudicat, quia per eas nullum ius quæritur.

5 † Irritum) in beneficijs satis defendi potest,quod quandocunq; constet aliquē non legitimè institutum, etiam post sententiam remoueri debet, cū ibi debet esse omnis puritas,& abesse omnis obreptio.1. q.1.si quis neq;. inf. de sen. & re iudi. cùm olim.& c.cū Bertoldus.& de conces.præben.cum nostris.inf.de sen.& re iud.inter monasterium.contra.sed non loquitur in beneficijs, vel expone hanc decre. super irritum supple procedendum per tramites iustitiæ, puta quia post appellationem processerunt, & fuit iusta causa appellandi, cùm in literis nō fieret mentio de iuramēto, alioquin cū essent iudices licet possent elidi p exceptionē si tacitè vel expressè in eis cōsensum fuerit tenet, quòd ab eis factū est. 2.q.6.§.diffinitiua.inf.de fil.presby.ad nostrā pręsentiā,inf.eo.cùm dilecti.

CAPVT XX.

1 *Cùm omissum est aliquid necessarium exprimi non valent literæ.*
2 *Exceptio peremptoria non admittitur contra rescriptum.*
3 *Rescripta sunt latissimè interpretanda.*
4 *In literis gratiosis valent literæ non dolum sed ignorantiam aliquam continentes.*
5 *Iurisdictio an detur per literas subreptitias. & in nu.6.*
7 *An si quis literas à Papa impetrauit & negat aduersarius eum appellasse nunquid vocatus tenebitur respondere.*
8 *Non potest quis de vna eademq; re sub pluribus conueniri.*
9 *Non auditur obijciēs cōtra rescriptū quòd iudex sit criminosus vel impetrator homicida.*
10 *Exceptio contra iudi. quādo proponi debeat, & quid de exceptione iurisiuran.in nu. 11.*
12 *Peremptoriæ exceptiones an proponi possint contra rescriptum ad declinādum forum, & quid de dilatorijs. in nu. 13.*
14 *Exceptio de veritate tacita in causa beneficiali quando proponi possit.*

SVPER LITERIS. (Vt) prima regula (priori modo) scz. per fraudem vel malitiā. (Facta fuerit) de hoc enim ipse dubitās ratione dubietatis cognoscet,sicut & alibi. ff. de libe.cau. ☞ ordinata.& C.eo.lite. † & debet probare dolum,qui allegat.ff.de proba.quoties.§. qui dolum. arg. inf. de præsump. dudum.

(Cognoscet) quia fraus nemini debet patrocinari. sup. eo. ex tenore. sup. eo.sedes. & est simile. C.si contra ius vel vti. publ. & si legibus.

Et intellige, quod nullatenus debet cognoscere de causa, si obijciatur exceptio, nam si nō excipiat, sed consentiat, vt cognoscatur cognoscat,vt.C.si contra ius vel vtili. pub. præscriptione. C. de fal.nec exemptū plus dicimus,quia si etiā illud per fraudē obtineat quod aliàs obtenturus est, non valet. C. si contra ius. & si.(Posteriori)per simplicitatē.(Nam)secunda regula.

1 † In communi forma)hoc non intelligitur,quando tacuit ea quæ necesse exprimi sunt de processu,quia tunc non valent literæ,etiā si tale quid sit omissum quo expresso nihilominus literas habuisset. Alij tamen contradicunt,& benè videtur.arg. inf.de app. oblatæ.De tacita autē veritate sic pone exemplum,si quis falsò significauit Papæ,quòd erat spoliatus,& Papa mādauit,si est ita,quod restituatur ante causę ingressum : postea inuenitur quod spoliatus est authoritate iudicis,sed nō sic,quòd sit restituēdus ante causæ ingressum, quia benè seruauit ordinē procedendo contra hunc spoliatū.C.vnde vi.si quis in tātam. tamē poterit p literas petere restitutionē, quia hìc impetrator appellauit à sententia iudicis, cuius authoritate spoliatus est nō statim sed,pbata legitima appellatione,& nō mireris,quia diximus eū per has petere restitutionē, quādo non faciūt mentionē de appellatione, nā licet nō faciāt mētionē de appel. nō minus p eas pceditur. inf. de app.oblatæ. Sed videtur,q. istis,qui appellauerunt hìc cōpetat rectū interdictū, vel cōstitutio,si quis in tantā,q. non debuerit victor authoritate iudicis à quo appellatū est accipere possessionē sibi adiudicatam.C.de iur.fisc.prohibitū.C.si per vim.

l.1.Sed

l. 1. Sed resp. hoc quod diximus locum habere, vbi iudici à quo appellatum est licet sententiã exequi secundum quod no. infrà, de offi. dele. pastoralis. §. præterea, aliter tamen leuius patet.

Pone casum sic. Papa sic scripsit: conquestus est nobis A. de B. qui pecuniã suã quã sibi mutuauit reddere cõtradicit, quo circa mandamus, quatenus si est ita dictũ B. ad restituendam pecuniam compellas, postea coram delegato A. petit mutuum, & petit quod secundum tenorem rescripti compellatur B. sibi restituere pecuniam. B. respondet, & dicit: A. tacuit veritatem, quam si expresissset, non literas habuisset, scz. de pacto de non petendo, sed A. dicit: etiamsi de pacto dixissem cùm adiuncto, scilicet, cùm essem in furore, vel in pubertate literas habuissem, scilicet, hoc modo. conquestus est nobis A. de B. qui pecuniam quam sibi mutuauit restituere denegat prætextu pacti de non petendo, quod sibi fecit, cùm esset impubes vel furiosus: hoc enim casu A. nihilominus in forma communi literas habuisset, scilicet, cum illa clausula partibus conuocatis causam decidas, vnde B. petit, quod secundum ordinem iuris procedat, scilicet, quod recipiat testes probationes suas super pacto interposito, & quod A. fuit maior, & sanæ mẽtis: vel aliter & melius, cùm B. diceret: literas non valere, quod de suo pacto mentionem non faciebant. A. respondet, dicens: & si de tali pacto, quod non præiudicabat mentionem fecissem: tamen rescriptum in forma communi habuissem, vnde per has meas literas procedendum est, & si non secundum formam clausulæ, tamen secundum iuris ordinem.

a Ignorantia. Adde hoc procedere in literis gratiosis vel beneficialibus, vt per Doc. hîc, secùs in priuilegijs, quia subreptio etiam nõ dolosa vitiat indistinctè priuilegium, vt per Doc. hîc, & per Legistas, in l. præscriptione. C. si cõtra ius vel vtili. publi. & tenet do. Bartho. Soci. in consi. suo. inci. consultatione in qua multas char. 10.

2 † Sed hodie hæc exceptio, scilicet, peremptoria, non admittitur contra rescriptum. infrà, de lit. contest. exceptionis peremptoriæ, in 6. & est quasi simile inuenire vbicunq; omittitur peremptoria exceptio principale negotium contingens, vbicunq; certa clausula vel specialis in literis de communi iustitia ponitur. Vel potes ponere casum per decre. infrà, de appel. oblatæ. † Item habet locum, quod hîc dicitur si taceatur exceptio dilatoria soluendi vel faciendi, nam nihilominus per tales literas procedetur in forma cõmuni post tempus moratoriæ dilationis, vel etiam antè, cùm & ante finem dilationis agi posſit, licet solutio fieri debeat. arg. C. de proba, ad probationem. in declinatorijs autem fori non videntur posse habere locum.

3 † Et not. quòd licet generaliter dixerit hæc decre. quod quando talia rescripta impetrantur, quod iudex non debet sequi formam litis, sed ordinem iuris, tamen oportet sic restringi, vt processus quem habiturus est iudex comprehendatur sub verbis rescripti positis tam in petitione, quàm in conclusione: ea tamen quantumcunq; possunt salua intentione mandantis, & proprietate verborum sunt latissimè interpretanda. VERBI GRATIA: Rescriptum impetratum est in prædicta forma, ille qui impetrauit omissa causa mutui vult procedere & agere ex causa stipulationis, vel donationis, vel cõsimili non potest, quia isti duo modi agendi non possunt comprehendi per tenorem eius, quod petitur in rescripto, quod tantùm de mutuo mentionem facit, licet benè comprehendatur sub conclusione, quæ generaliter loquitur de restitutione pecuniæ, & idem si dicimus petitio quæ modò datur posit comprehendi per verba petitionis, sed nõ per verba conclusionis. VERBI GRATIA: Rescriptũ Papæ sic continet. Conquestus est nobis A. de B. qui super tali possessione iniuriatur eidem, vnde mandamus quatenus si inueneris, quòd per vim sibi abstulerit illam, cogas ipsum ad restitutionem, si postea A. nolit sibi dicere per vim sibi ablatam, sed per fraudem, vel dicat A. conqueror de B. qui talem possessionem quam mihi vendidit, eam mihi dare contradicit, dicimus tales libellos non admittendos, quia conclusio non patitur, licet petitio pateretur, & sic iudex iudicare super prædictis libellis non posset, † Quia fines mandati diligenter seruandi sunt. ff. man. diligenter. & potior, imò sola vera causa, quia petitionem generalem restrinxisse videtur. arg. C. de procu. maritus. C. de transact. age. & facit ad hoc quod not. infrà, de transact. c. 1. in gl. quæ incipit transactio. Sed si benè attendas omnes casus præcedentes sunt de veritate tacita. Restat igitur vt aliquos ponamus vbi sit falsitas expressa. VERBI GRATIA:

4 † Abbas non Cisterciens. dicens se Cisterciens. nõ ex malitia, sed ex ignorantia [a], fortè procuratoris impetrantis impetrauit literas contra plebem, quę exigebat decimas laborum suorum, quòd imponeretur silentium sibi benè valent hæ literæ, sed non procederetur secundum hanc conclu-

conclusionem, sed secundum formã communem, scz. partibus conuocatis, & si fortè speciale priuilegiũ habet super his obtinebit, alioquin succumbet, præterea expressum casum habes. inf. eod. olim. (Dedissemus) id est, dare tenemur de iure vel consueuimus. (Secundum ordinẽ) secundum hoc membrũ intelligitur. 25. q. 2. præscriptione. & inf. de appe. oblatæ. (Procedat) arg. pro simplicitate & imperitia. de consec. dist. 2. c. 3. inf. de re. permu. cũ vniuersorũ. ff. de ven. inspi. l. 1. §. fin. ff. de proba. cũ de indebito. (Procedat). ff. de eden. l. 1. §. fi. ff. qui satis. cog. de die. §. quod minori. C. qui admit. ad bono. po. quod autẽ. argu. contra. ff. de in ius vocan. l. 2. C. de fal. mone. l. 1. (Si verò) tertia regula. (Nos nullas) sup. eo. ad aures. inf. de coha. cler. & mu. sup eod. inf. de sent. & re iudic. inter mona. inf. de fi. presby. inter dilec. C. sent. rescin. nõ pos. l. fi. inf. de sent. & re iudi. cũ olim. sup. eo. cũ adeò. & c. constitutus. inf. de trans. ex literis, quia in his casibus iniustum esset literas concedere, vel libellum admittere. inf. de præben. cùm teneamur. inf. eo. postulasti. suprà, tit. 1. cùm accessissent. inf. de deci. ex multiplici. sup. eo. cæterùm. inf. de fil. presbyt. ex tua. (ad præsens) inf. de testib. veniens. inf. de concess. præben. & eccle. non vac. cum nostris.

5 † Forsan) imò sine forsan. inf. de appel. si duobus. ff. de iudi. si quis ex. & loquitur hìc quãdo opponitur cõtra literas de falsa suggestione, vel veritatis suppresione, sed nõ dicitur eũ habere iurisdict. quia etiã per tales literas benè datur iurisdictio: vt no. sup. e. cæterũ. & sententia quã hìc iudex tulerit ius faciet inter partes, nisi appellaretur, secùs si nullam haberet iurisdictionem, quia tunc non teneret sententia, qua pronunciaret suam iurisdictionem.

† Sed quid si literæ falsæ dicuntur, nam vel oportebit impetrantẽ rescriptũ probare verũ, si erit suspectũ, vel cõtradictorẽ illum esse falsum si rescriptum non sit suspectum. C. de proba. iubemus. Authen. de fid. instru. §. si verò mo. col. 7.

6 † Sed oppones, ponamus, quòd rescriptũ verè falsum erat, sed ipse iudicauit verũ, & postmodũ in principali negotio processit. & sententiã tulit, apparet hanc sententiã non tenere, quia per falsum rescriptũ procesũ est. Item quia à nõ suo iudice lata est: ergò & nihil profuit iudicare iurisdictionẽ suã esse. † Respondit quidã imò ex quo à sententia in qua iurisdictionem suã iudicauit nõ est appellatũ, tenebit sententia in principali lata per errorẽ litigantium. arg. ff. qui cum fal. tuto. l. 1. §. sed. ff. quæ senten. sine appel. rescind. non pos. l. 1. ff. de offi. præsid. Barbarius.

7 † Et si quæratur à quo habẽt iurisdictionẽ, dicunt q, à lege, quæ dat eis cognitionẽ & diffinitionẽ in hoc dubio, & ita siue iustè, siue iniustè iudicet, ꝓ veritate sumitur talis sentẽtia, nisi suspendatur per appellationem. 2. q. 6. §. si sententia. ff. de iusti. & iur. l. penu. melius videtur dici, q, nõ tenet sentẽtia. C. si à non cõpe. iudic. l. 1. nec de hoc fortè cognoscet. Alij dicunt, sed non benè, q, in veritate iurisdictionẽ non habuit per literas falsas, & tamẽ q, fecerat tenet ꝓpter communẽ ignorantiã litigantiũ. ff. de offi. præto. Barbarius. &. ff. eo. l. si fortè. sed certè hoc nõ videtur stare, etiã si modò constaret, quod falsæ fuerint literæ: † quia sentẽtia à nõ suo iudice lata nõ tenet. inf. de offi. vica. quoniã, & qa de falso etiã post rẽ iudicatã agitur. C. de fal. quærelã. Sed respon. q, res iudicata ꝓ veritate accipitur inter partes, quæ cõsentiunt litigare corã eis. ff. de statu homi. ingenuũ, vnde sufficit sic iudicatum esse, nec vltra de ea potest quæri, & hoc idẽ dicũt si iudicatũ esset instrumentũ falsum esse verũ, q, in principali negotio ꝓducitur, sed si omissa esset exceptio falsi, benè etiã posset post sententiã ꝓponi. vt. C. de fal. quærelã. C. si ex fal. instru. l. vlt. & not. inf. de ꝓba. licet, sed debes respõdere, quia aliud est quãdo iudex iudicat vt principali, nõ obstãte exceptione falsi instrumẽti: nã hìc cùm verè sit iudex, benè tenet sententia, sed in alio casu, quãdo iudicat verũ rescriptũ, & se iudicẽ non magis est iudex, vnde adhuc post eius sententiã põt de falso dicere, & põt dicere sentẽtiã à nõ cõpetente iudice latã, si etiã post omnes sentẽtias ageretur corã vero iudice de falso, vel q, nõ esset iudex q sentẽtiã tulisset, & ille verus iudex sentẽtiaret, sentẽtia teneret, cũ in veritate nõ teneret, tanquã quæ nõ esset à suo iudice lata, cũ vlterius cõtra eã nihil dici potest, quia facit ius inter partes, qa in veritate iudex est, licet malè iudicet. Alij tamẽ dicũt q, non debet ipse cognoscere, an rescriptũ sit falsũ: sed ille cuius dicitur fuisse rescriptũ. 19. dist. in memoriam. † Itẽ qd si qs impetrauerat literas à Papa, & aduersarius negat eũ appellasse, nũquid vocatus tenebitur respõdere alias ire. Respondeo sic: nã cõstat eũ habere iurisdictionem per rescriptũ Papæ, licet elidi posit p exceptionẽ, quia per falsi suggestionẽ sunt impetratæ literæ, & not. inf. de offici. delega. pastoralis. §. præterea. Si quis autẽ conuenitur super maleficio vel cõtractu benè confitetur crimen vel contractum, sed dicit se non conueniendum coram

coram illo iudice, quia non deliquit, nec contraxit in sua diocesi: sed alterius, & idcircò quicquid iudicaretur, sibi non prodesset, vel obesset, quia verus iudex hoc ratum non haberet sicut nec posset, nec etiam videtur, quòd de hoc ipse debeat cognoscere. Quia qua ratione hoc cognosceret, & alius in cuius diocesi dicitur cõmissum esse delictũ. Respon. hîc iudex coram quo conuenitur cognoscet de iurisdictione vt hîc, & si pronunciauerit suam iurisdictionem, nisi appellaretur, tenebit quicquid factum est in causa principali, vt dictum est in superiori articulo, vt diximus de illo qui iudicat suã esse cognitionẽ, qui tamen habet aliàs iurisdictionẽ, vel cognitionẽ super incidenti & postquã semel fuerit iudicatum, vlterius non conuenitur. 81. dist. presbyter autem. ff. nautæ caupo. licet. §. fin. Secùs est quando dicitur falsum rescriptum, per quod dicitur data iurisdictio, quia nec ille iurisdictionem inter partes habet per illud rescriptum, nec etiam cognitionem super incidenti, an sit falsum rescriptum. Et si timet iste, qui refugit iudicium, ne grauetur de facto appellet ex hac causa quod per falsum rescriptum vult procedere, & reuocabitur quod fecerit. infrà, de appel. interposita. & c. ad audientiam. & eodem modo reuocabitur, quicquid fiet contra eum, etiam sine appellatione: quia factum est à non suo iudice. infrà, de offi. iudi. quoniam Ratio autem diuersitatis est, quia vbi cognoscit, an maleficium sit in sua iurisdictione commissum, vel contractus celebratus hoc facit ratione præcedentis iurisdictionis, quam constat eum habere propter dubium. ff. de iudic. si quis ex. vnde tunc super hoc tenet sententia ab eo lata, etiam contra ius litigatoris & multa indicta, sed de falsitate rescripti non cognoscit, nisi ratione iurisdictionis sibi ex eodem rescripto datæ, vnde si rescriptum verum est, tenet sententia: & si non est verum, non tenet sententia. C. si à non compe. iud. l. iudex. pendet ergò de futuro, an teneat sententia vel non.

8 † Item non valet, quod obijcitur, quòd alius pari ratione poterit cognoscere & iudicare, quia aliàs non potest cognoscere, quia sub eo non conuenitur, nec potest de eodem sub pluribus conueniri, quia cùm ille qui conuenit eum sub primo iudice, conuenit eum sub secundo, excipiet reus, quod non potest eum conuenire sub eodem facto coram diuersis iudicibus. suprà, eo. ex tenore. Et benè caueat sibi, quod non excipiat de declinatoria fori illa, scilicet, quia non deliquit, nec contraxit in sua iurisdictione, quia tũc si sententiaret super hoc præiudicaret primæ sententiæ, nec etiam ex officio suo inquirere potest de maleficio, nam tunc locum potest habere officium, vbi non esset qui ageret, at hîc est qui agat, secùs autem est dicendum, si constaret vbi maleficium est commissum, si diceretur per accusatũ illum locum esse alterius iurisdictionis, quàm eius coram quo fit accusatio: nam tũc nõ videtur, quod deberet cognoscere cùm graue præiudicium fieret illi saltem super possessione, quam amittit, hoc ipso quod patitur eum cognoscere. ff. de serui. quoties. Si autem de possessione constaret, ille cognosceret qui in possessione est: sed in superiori casu, scilicet, quando non constat ne maleficium impunitum remaneat, superior puniet †, qui debet supplere defectum subditorum. 9. q. 3. cùm scimus. vel differtur quousq; hæc quæstio de possessione & iurisdictione diffiniatur. arg. 3. q. fi. item si crimine. infrà, de testi. veniens. Alij dicunt, quod simul debent conuenire, vt diffiniant ad quem pertinet iurisdictio. argu. suprà eo. pastoralis. in princ. sed hoc non credimus. Illud enim tantùm obtinet, quando modica dubitatio est, & quæ potest ex literarum inspectione finiri, & quæ nulli iudici in iurisdictione præiudicat. Vel dic, & fortè melius, quia & hoc quando negatur eum corã quo agitur accusatio possidere ipse debet cognoscere, an possideat. & si sententiauerit se possidere, etiam si cognoscat de principali, non fit prejudicium alij super possessione, qui ignorauit, † cùm possessio non amittatur sine animo, & ignorans non potest habere animum amittendi. ff. de acqui. pos. possideri. §. in amittenda. & l. quemadmodum. argu. ff. de acqui. pos. si id quod. §. fi. & si habet suspectum accusatorem, quod vel fraudulenter, vel ignoranter malè defendit causam suam, quæ est an possideat, an sistat ei in causa: vt no. infrà, de regu. iur. cùm super. Vel dic, & melius, quod licet iudex iudicet, quod ad eum pertinet cognoscere de maleficio, & contractu commisso in tali loco, quia est de sua iurisdictione nulli fit præiudicium per hanc sententiam, nisi partibus, & quantumcunq; cognoscat postea inter partes de maleficio, vel contractu propter hoc alius non perdit

dit possessionem loci vel iurisdictionis, quia res inter alios &c. inf. de sen. & re iudi. cum super. Item: quia licet turbet possessionem alterius, non tamen eam acquirit, nec alius eam perdit, nisi de toto eijceretur per modum quē notaui. inf. de cap. mona. dilectus. licet enim de vna vel pluribus causis cognoscat, nō extenditur hæc possessio iniusta, nisi ad causas de quibus cognoscit. arg. ff. de acqu. poss. quod meo. §. fi. & l. quod seruus. & contra hunc est intentandum interdictum vti possidetis. & non vnde vi. infrà, de proba. licet.

9 †Qualiter) scilicet veritate & falsitate, quæ scilicet fit super processu negotij vel iudicij: puta quia non fecit mentionē de citatione, vel de appellatione vel similibus. Sed si obijciatur contra rescriptū, quòd criminosus sit iudex, vel impetrator homicida, scilicet, non auditur, quamuis si Papæ dictum fuisset nunquam iudicem homicidam dedisset: & idem si dicatur de impetrante.

Sed obijcies si dicitur infamis iudex, quòd non est de processu auditur. Respon. non auditur hoc modo, scilicet, non valent literæ, quia tacuit veritatem. Sed quia hanc exceptionem habet declinatoriam iudicij, etiamsi esset ordinarius secundum quosdam, vbi non impetrantur literæ, & not. infrà, de offi. deleg. cùm super. vide. inf. de offi. dele. super ea. decre. qualiter debeant proponi & probari excep. contra iudicem. Non enim minus [a], literæ valent licet non faciant mentionem de his, quæ nec processum negotij, nec principalem causam contingunt.

10 †Item dicunt quidam [b], quod hæc exceptio peremptoria, non expressa in literis commissionis, semper in principali negotio est differenda. arg. inf. de fo. compe. ex parte. nam si proponat exceptionem hanc, quod de peremptoria exceptione mentionem non fecit ad declinandum forum, nihilominus si iudex iudicet procedendum per literas, oportet eum in principali peremptoriam eandem probare. Itē ipsi excipienti contra literas vel forum est vtilius, quod proponatur in principali quæstione, quia si eam probauerit, absoluetur à toto debito, sed si ad declinandum forum proponatur, absoluitur tantùm, quòd per illas literas respondere non cogitur: Vnde si aliæ literæ contra eum impetrentur, cogetur respondere super debito eodem, imò videtur quod de peremptorijs exceptionibus mentionem facere non tenetur, cùm tantùm sint proponendæ ad actionis exclusionē. ff. de excep. l. 2.

Et hoc verum dicitur, nisi esset talis peremptoria, quę tantum, vel plus prodest cassando literas, quantū si absolueretur à debito vel petitione principali, qualis est exceptio rei iudicatæ. C. senten. resci. non poss. l. fi. quæ si proponatur ad declinandū forum, vel cassationem literarum, plus prodest quàm si lite contestata super debito proponatur, nam maius auxilium habere non potest, quàm rei iudicatæ, sed si habet, & sibi seruatur & beneficio eius sententiam quam proponit ad cassandum literas, sed si proponat in principali quæstione, & per errorem iudex, vel malitiam ferret sententiam contra priorem sententiam, secunda teneret, quòd sibi esset magnum præiudicium.

11 †Et idem posset dici si opponatur exceptio iurisiuran. non expressa in literis, sed certè si diligenter attendatur ratio, quam hi inducunt pro se, pro alia opinione facit, quia si proponatur exceptio de peremptoria exceptione non expressa ad cassandum literas, duplex bonum consequitur. Primum, quòd proceditur contra eum ad cassandum literas. Secundū, quòd remanet eius salua exceptio, nec subiacet periculo, quòd pactum de non petendo, vel alia exceptio peremptoria per contrariam sentētiam reuocetur, arg. opti. ff. de condi. indeb. elegāter. §. pen. C. sen. resci. non poss. peremptorias. quia & si feratur sentētia contra eū, quando excipit ad cassandum literas: tamē postea nihilominus [c] eandem [c], exceptionem poterit ponere in principali, vt perpetuò absoluatur, quia ad aliud excipitur secundo, ad aliud primo, sed certè veritate inspecta, non videtur quod per taciturnitatem, vel expressionem falsam peremptoriarum exceptionum, quæ principale negotium contingunt minus valeat rescriptum. infrà, de lit. contest. exceptio. peremptoriæ.

12 †Item non videtur contra rescriptum ad declinandum forum, posse proponi peremptorias exceptiones, quæ tantùm *contra rescriptū, sed differtur in cognitionē negotij principalis, vt sentit Inn. hîc, cui addo Henr. Bohi. in 3. col. & dic rationē esse, vt lites abbreuientur, ad q̄ iudices curare debent. l. quidā. ff. si cer. pet. & ff. de cōdi. inde. l. dn̄s testamēto. & c. finē litibus. inf. de do. & cōtu. Nam si primò proponeretur in vim dilatoriæ, & pnunciaretur super ea. iterum posset proponi in vim peremptoriæ, & pnunciari super ea, & sic fieret duo iudicia, & quia cognoscere de ipsa perēptoria nō esset cognoscere, nisi de ipsa principali, quod non potest fieri antē litem contestatam, inf. de lit. contest. c. 1. & vt lit. contest. per totum.*

a Non enim minus, & sic ex his habes, quod istæ exceptiones criminosè, uel infamiè opposite contra iudicē vel partē nō afficiūt rescriptum. adde Specul. in tit. de excep. §. dicto. ver. et vt plenius. & ver. uidetur ergò & Hen. Boh. in 3. col. in fi. Sed dic, q̄ fallit hoc in excommunicatione opposita cōtra iudicē. vt inf. de re iudi. ad probandum. Itē fallit in præiudicialib⁹ exceptionibus, quia istæ sunt peremptoriæ, vt no. Host. in c. 1. de ord. cog.

b Item dicunt quidā. & sic q̄n est exceptio perēptoria orta ante impetrationē rescripti, si est perēptoria actionis in facto principali cōsistēs, vt puta pacti de non petendo, vel similes, ut sup. dixit Inn. in gl. in ver. in cōi forma circa mediū. tunc nō debet opponi in vim dilatoriæ cō-

c Eandem exceptionem. cum Inn. hic tenet Henr. Bohic. hic contra

contra principalem actionem competũt, & hoc expreſſè dicit.inf.de fo. compet.ex parte.inf.de lit.conteſt. exceptio. peremptoriæ,ſed per illas tantũ tacitas, quæ non obſtarent principali actioni, ſi exprimerentur dicimus literas annullari, vt ſi tacuit lit.conteſt.& obtinuit alij eandem litem cõmitti, non facta mentione de citatione,vel lite conteſtata,certè non valent literæ.inf.de offi.deleg.gratũ.inf.de re iudi.inter. Vel pone caſum per decre.inf. eod.dilec. vel per decre. de coha. cler. & mulie. c.ſuper.diximus exempla,quando tacet veritatẽ ſuper proceſſu iudicij talẽ, ſcz.quam ſi expreſsiſſet nullatenus literas habuiſſet,etiam in quacunq; forma communi. Et eodem modo ponas exempla, quando exprimit falſitatem. ſcz. in proceſſu iudicij, vt ſi obtinuit reuocationem commiſsionis impetratæ ab aduerſario primo, mentiendo quod fecerat citari aduerſarium per delegatũ, vel ordinarium: nam hæ literæ elidi poterunt.

☞ Sed his obſtare videtur,† quia exceptio rei iudicatæ peremptoria eſt, & tamẽ proponitur ad declinandũ forum.C.quę ſen. reſcin.non poſ.l.ſi. Reſpon. illa exceptio licet ſit peremptoria, tamen eſt de proceſſu. iud. vnde admittitur ad declinandum forum. Item nõ obſtat.ff.de condi.inde. elegãter. §. pe. quia & tranſactio proceſſu iudicij intelligitur, cùm non debeat fieri, niſi ſuper re incerta & lite dubia. ff. de tranſact. l. 1. & idem poteſt dici de omni iureiurando, præſtito in præiudicio.

Sed obijcies, ſi dixiſſet exceptionem peremptoriã, contra ſe competere literas non habuiſſet:ergò debet carere impetratis, vt hîc. Reſpon. ſi hoc fatetur ſimpliciter verum dixiſſe, ſed ſi dixiſſet exceptionem contra ſe competere,ſed ſe replicationem habere literas habuiſſet,nõ obſtante exceptione, & quia ſi prima opinio teneret, ſequeretur hîc abſurditas, quia exceptiones & replicationes inutiliter ante litis conteſtationem agitarentur, plus valet ſecunda ſolutio.Item quod diximus in principio huius gl. ſcz. quod literæ nõ eliduntur,niſi per tacitam veritatem,vel expreſſam falſitatẽ,quæ tangunt proceſſum iudicij,vel principale negotium non placet, quia exceptiones [a] illæ quæ afficiunt reſcriptum tantũ admittẽdæ ſunt, quamuis non ſint de proceſſu iudicij, vt ſi dicitur non valere reſcriptum, quia impetratum eſt per excõmunicato. inf. de æta. & qualit.bonę.inf.de proba.per conceſsi.vel quia falſum eſt, & obreptitiũ. vt not. inf. eod. cùm dilectus. vel dicit ſe habere priuilegiũ, propter quòd reſcriptũ, nõ valet. ſuprà, eo. cùm ordi. Vel ſi dicit, quòd renunciauit literis impetratis & impetrandis,& omnibus quæ impetrarentur pręter aſſenſum communem. inf. eod. ex parte. Vel quia ſint literæ nimis generales. ſuprà, eo.ad hoc.ad idẽ.inf. de confir.vti.ad noſtram. & in multis alijs ſimilibus caſibus. ad idem. ſuprà,eo.ex tenore.

13 † Sed quid dices de dilatorijs?Reſpon. idem primò, quòd nõ debet proponi contra reſcriptum, nec ad declinandum forum. C.de proba. ad probationem, ſed ad differendam intentionem actoris. Item videtur iuſtè dici poſſe, quod in priuilegijs & beneficialibus reſcriptis, ſi aliqua falſitas ſit expreſſa,vel veritas tacita, quæ Papam ad gratiam concedendam induxerat, quòd contra reſcriptũ põt opponi de veritate tacita,& in proſecutione negotij contra petitionem directã de eodẽ exceptio proponetur. VERBI GRATIA: Aliquis habens beneficium cum cura animarum, vel etiã ſine cura impetrauit literas ſuper beneficio contra reſcriptum huius, poſt excipi de veritate tacita, ſuprà,eodẽ. ad aures. C. de diuer. reſcript.l.vlti.

14 † Sed ſi omittatur hæc exceptio contra reſcriptum, poſtea tamẽ etiã lite conteſtata, illi qui petit beneficium ex illis literis,obſtat exceptio [b], arg. inf.de conceſ. præben. cum noſtris. & hoc ea ratione, quia prædictæ falſitates pariter afficiunt reſcriptum,& gratiam in ea datam. Nec ob.inf.de lit.conteſt.exceptiones peremptoriæ.vbi de hoc no. (In vtroq;) id eſt, & quòd eſſet habiturus literas in forma cõmuni, & quando nullas omninò literas habiturus eſſet,ſed tamen ſemper ſine dolo errabat delegans. infrà, de app. poſtremo.ff.de in integr. reſtit.l.3.

CAPVT XXI.

1 *Prælati nomine intelligitur eccleſia & prælati miniſterium.*
2 *Abbates tenentur congregationum ſuarum negotia defendere.*
3 *An ſit neceſſarius conſenſus conuentus, ſi abbas egerit, & econuerſo.*
4 *Nunquid epiſcopus poſsit agere abſq; conſenſu capituli, vel econuerſo.*
5 *In bonis diſcretis non tenetur abbas reſpondere, niſi de parte ſua.*
6 *Quo caſu poſsit abbas ſine conſenſu conuentus cauſas conuentus agere.*
7 *Quilibet monachus poteſt pro dignitate, vel officio, vel pro obedientia eccleſiæ ſuæ agere.*

EDOCE-

---

* *in 3.col.ver. modò ſi ꝓponeretur. & gl. in c.1. inf. de lit. cõteſt. in 6. licet ibi Card. contra in gl. in verbo, tãtũ in fi. Et aduerte, quia hoc non habet locũ in exceptione rei iudicatæ & trãſactionis, & litis finitæ & iuriſiurãdi ſecundum Inno. hîc in uer. Sed his obſtare. & ſequitur Hen. hîc.*

a *Quia exceptiones. Adde Specu. in ti. de except. §. dicto. verſic. ſed nunqd. & Henr. Bohic. hîc, in 2. col. verſi. ſi quæris.*

b *Exceptio, & ſic quãdo exceptio peremptoria orta ante impetrationẽ reſcripti gratioſi, ſi non opponitur ante litem cõteſtatam ad peremptionem literarũ, & gratiæ in eis cõtẽtæ, quia fuit omiſſa poteſt proponi poſt lit. conteſt. adde eundem Inno. Hoſt. & Archidia. in c. exceptiones peremptoriæ. infr. de lit. conteſt. lib. 6. & Hoſt. inf. de renun. c. veniẽs. et Henri. Bohi. hîc, in 2. col. verſi. ſed ad pleniorem.*

E DOCERI EOSDEM. Abbates (tueri) nomine † enim prælati ecclesia intelligitur, & prælati ministerium. ff. de annu. l. annua. & ff. de condi. & demon. l. filio. & ecclesia est in episcopo. 12. q. 1. scire quandoq; tamen nomine ecclesiæ, non designatur episcopus. de testa. requisisti. 12. q. 2. illud. & q. 3. pontifices. ff. de condi. indebi. l. fi. ff. de rebus dub. ciuibus.

2 † Teneantur) hîc habes, quòd tenentur abbates negotia suarum congregationum defendere, & ad idem C. de epis. & cle. Orphanotrophos. arg. ff. quod cuiusque vniuer. ciuitates. & l. constituti.

Et hoc verũ est, vbi res, de quibus agitur communiter, possidentur ab abbate & conuentu, si autem sunt separatæ, tunc abbas aget pro suis, & conuentus pro suis per syndicum. arg. ff. quod quisq; vniuer. nomi. l. 1. §. quibus.

3 † Sed nunquid, si abbas egerit, necessarius est consensus conuentus, & econuerso, scilicet, si conuentus egerit, necessarius est consensus abbatis? Lau. dicit quod sic. arg. 12. q. 2. placuit. 17. q. 4. in venditionibus. infrà de procur. c. 1. inf. de iudi. causam. C. de episc. omnes. §. hoc. nihilominus. † Vin. dicit nunquam conueniendum esse conuentum, sed abbatem, si discretè quis vult agere. arg. inf. de iudi. causam. & filius quàmdiu est in potestate patris, conueniendus non est. C. de ann. excep. l. 1. in fi. Et arg. ad hoc, quod vacante sede, nihil innouatur. inf. ne sed. vac. per totum. Nec currit præscriptio contra ecclesiam. infrà, de præscript. c. 1. & c. de quarta. & si lis oriatur inter prælatum & collegium, superior, scilicet, episcopus vel archiepiscopus dabit collegio procuratorem, cuius officium expirabit finita causa. instit. de. auto. tuto. in fin.

Hoc intellige, quando nomine ecclesię agitur, nam si nomine suo, scilicet, quia vna pars canonicorum petit suum electũ confirmari alia contrarium petente, quia quælibet pars, quæ pro suo iure contendit, agere potest sine authoritate superioris.

4 † Sed quid de episcopo a, vtrum potest a agere sine consensu capituli vel econuerso, & quid de clericis ecclesiarũ conuentualium, & quid de sacerdotibus capellarum, an necessarius sit consensus ipsorũ, nos autem in omnibus his respondemus, quod † quicunq; vel quæcunq; habet administrationem potest agere & conueniri sine consensu alterius. ff. quod cuiusque vni. l. fi. inf. de iudi. cùm deputati. in Auth. de eccle. titu. §. fi. col. 9. C. de episc. & cler. Orphanotrophos. & l. omnes. eo. tit. non contradictio est, imò potius concordat, cùm dicat, quòd œconomus debet conueniri, nec dicit ibi requirendũ alicuius consensum in agendo, sed in constitutione œconomi, quod est officium vel dignitas, quæ tunc communi consensu conferebatur, quia id negotium erit commune episcopo, & conuentui requirendus est consensus vtriusq;. Similiter non obst. inf. de procu. c. 1. quia ibi presbyteri & diaconi adhibentur vt testes, nõ ad aliud: imò pro nobis facit, quia ibi dicitur, quod episcopus facit procuratorem, similiter non obstat. inf. de iud. causam. quia ibi non dicit requirendũ consensum episcopi propter hoc, quod non tenetur, si tantùm cum capitulo ageretur contra capitulũ, sed quia si non fuerit requisitus, nõ tenebit contra episcopum. inf. de ma. & obe. inter. inf. de sent. & re iud. cùm super contra. arg. ff. de iure do. ait prætor. hoc tamen benè dicerem, si vellet constituere vnum generalẽ perpetuum officialem, qui omnia negotia communiter gereret, siue in causis, siue in alijs, q̃d hoc debet facere cum consilio capituli, sicut & clericus, ad hoc tantùm officium cõstituere dicunt, cùm hæc inter ardua negotia sint. 89. dist. iudicatũ. arg. 18. q. 1. hoc tantùm. arg. infr. de ijs quæ fi. à præla. quanto. Idem est fortè in arduis causis, & sic possent loqui. inf. de procu. c. 1. & alia. c. quæ requirunt consensum capituli. † Et est ratio, quia in magnis negotijs capituli consensus requiritur. Item in alienationibus voluntarijs, necessarius est semper consensus episcopi & capituli. inf. de dila. exposuit.

5 † Congregationum) nota. quòd licet res de qua agitur communis sit abbati & conuentui, tamẽ si distincta sunt bona de illa re cõmuni, nec abbas agens sine conuentu, nec conuentus sine abbate: nec literæ impetratæ contra alterũ, vel pro altero tantùm valebunt: vt hîc expressè dicitur, nisi suam causam alter specialiter prosequatur, sed de rebus ad alterum tantum spectantibus pro se tantum, vterque agit.

Hæc etiam intellige vera, vbi communiter discreta sunt bona, quia si non generaliter essent discreta, sed conuentus per se aliquas possesiones haberet, vel reditus pro vestibus suis, vel alijs huiusmodi, & abbas

a De episcopo. Quando prælat⁹ agat, vel conueniatur, vel sine consensu capituli, vide etiã per Cardi. in consil. 134. in secundo dubio.

àbbas similiter haberet alia, tunc abbas sine consensu capituli ageret pro omnibus.

6 †Omninò) puta quia conuentus priorem, vel aliũ administratorẽ & ministralem perpetuũ vel temporalem habet, qui eorum causas agat, vel si abbas habet magnos reditus, vel magnas possessiones per se, & conuentus aliàs per se: tamẽ conuentus nunq̃ habuit aliũ administratorẽ per quem causæ suæ tractãtur: tunc abbas sine cõsensu conuentus causas cõuentus aget, quia legitimus administrator eorũ est. ar. ff. quod cuiusq; vniuer. ciuitatẽ. nec hæc possunt dici bona conuentus discreta, vel separata ab abbate, cùm multum iuris habeat in eis abbas. s. administrationẽ, licet fructus dispensentur in vsus monachorũ tantùm. inf. de re alie. vel nõ. possessiones, [a] attenditur in his consuetudo [a] vel constitutio, vt not. inf. de ꝓba. ex literis. & videtur de iure posse sustineri, quia nulla vis est, etiam si nullæ possessiones sint diuisæ, sed oẽs sint cõmunes siue pro medietate, siue pro inæqualibus partibus, siue ꝓ parte sint diuisæ, & pro parte indiuisę siue oẽs sint diuisę, quia semper abbas omnium est administrator, nisi cõsuetudine, vel constitutiõe legitimè facta, vel alio modo ordinatum sit, pro qua parte agat abbas, & ꝓ qua parte conuentus, vel nisi diuisa sit administratio, nam tũc ratione administrationis posset conuentus facere syndicum, qui etiã causas ageret. inf. de iudi. cùm deputati. ff. quod cuiusque vniuer. ciuitates.

7 †Item dicimus, q̃ quilibet monachus pro dignitate vel officio, vel pro obedientia ecclesiæ suæ agere potest. inf. de iudic. cùm deputati. Illud aũt non posset concedere abbas monacho, q̃d haberet administrationem aliquarũ possessionũ vel villæ & pro eis agere, nisi sicut procurator vel syndicus. Nam si vult aliter agere, oporteret q̃ diceret, ego nomine meo, vel ꝑbendæ meæ, quod nõ licet. inf. de sta. mo. cùm ad monasterium, sed superiores agent nomine officiorum, vel obedientiarum suarum, † canonici aũt seculares, qui possunt habere proprium, benè possunt agere nomine præbendarum suarum, vbi habent eius administrationem: possent etiam dicere in libello, ago nomine meo.

[a] Consuetudo. Adde Henr. Bohic. q̃ idẽ tenet etiam si ex priuilegio hoc sibi competat, vt inf. de priuileg. c. porrò. quia tunc poterit etiã solus agere. Ex quo priuilegium & consuetudo præscripta regulariter æquiparantur, vt in c. q̃a sæpè. infr. de elect. & in Extrauag. suscepti regiminis. in princ.

[b] Causa vna. et sic tenet hic Innocẽ. quod lex Barbari⁹ non habet locũ in delegato. Adde q̃ cõmuniter tenetur contrariũ vt hîc ꝑ Doc. ☞ quibus adde Alexand. de Imol. in cons. 72. incip. in causa & lit. in 2. vol. Et latius in d. l. Barbarius. in col. penul.

CAPVT XXII.

1 *Nõ efficitur q̃s iudex per literas obreptitias.*
2 *Cancellarij conscientia sufficit ad hoc, ne literæ sint falsæ.*
3 *Literæ quando & quo casu dicantur esse obreptitiæ.*
4 *Ordo literarum est attendendus, nec valet processus inordinatè factus.*
5 *Processus factus à iudice, qui nõ seruauit ordinem à Papa præfixum, nihil valet.*

CVM DILECTA. (procurator.) Nota moniales faciũt procuratorem in causa electionis nomine suo, & eodẽ modo si de crimine ageret.

1 † Subscriptione) hîc est ratio, quare ꝓcessus abbatis & cõuentus decernitur irritus, quia literæ per quas processerunt fuerunt obreptitiæ. i. furtiuæ. Vnde nõ fuerunt iudices: non enim fit iudex per literas obreptitias. infr. de offic. vica. c. pe. C. si à non compe. iud. per totum. Hoc enim solum q̃ alijs cõmissum erat de quo hîc mentio non fiebat non faceret processum abbatis irritum, quamuis posset eorũ processum impedire si exciperent, vt not. sup. cæterũ. Sed dices videtur, q̃ processus debuerit tenere, quia ignorabant literas obreptitias. ff. de offic. præsi. si fortè. ff. de offic. præto. Barbarius, sed dic illa tolerata ꝓpter vtilitatẽ multorũ, qui habuerunt necesse agere apud eum, cùm præfecturam teneret & præsidatum. & in illa. l. si fortè. licet adueniente successore, nõ debeat exercere iurisdictionem, tamẽ habet eam: hîc autem [b] cum causa vna [b] tantùm cõmissa sit, non est multa vtilitas subditorum, vnde ꝓpter hoc nõ est tolerandus eius processus. item hîc nullam habet iurisdictionẽ vel dic horum processum cassatũ, quia ex causa hîc posita, scilicet, quia super hoc alijs cõmissa causa erat, appellatum fuit, & hanc appellationem hîc sunt prosecuti.

2 †Conscientiam) & furtiuè. nam licet non sciat Papa de literis, conscientia sufficit cancellarij ad hoc, vt non sint falsæ. inf. de falsa dura.

3 †Et dicuntur literæ obreptitiæ, quãdo per alicuius operam factum est, quod impetratæ literæ effugiant plenã intelligentiam Papæ, vel alterius, qui necessitate iuris vocandus est, & qui est præsens, nisi literæ impetrentur, vt hîc. inf. de re iudi. cũ olim M. Quidam tamen dicunt, quod etiã si operam dederit quod effugerent scientiam aduersariorum, vel quorumlibet aliorum præterquã Papæ vel officialis eius, quod nõ dicuntur obreptitiæ. & est ratio: quia ad eos non pertinet dare vel denegare literas, licet si scirent possent impedire.

Et intelligo obreptitias etiam si sint iustæ, dummodò prædicta interuenerint, & econuerso si literæ sint per falsitatem expres-

expressam, vel veritatem suppressam obtente, dummodo per alicuius operam Papæ conscientiam nõ effugerint, non sunt obreptitiæ: & per eas procedi potest. C. si contra ius vel vtili. public. præscriptione. infr. eo. in nostra. in primo casu non tenet ꝓcessus habitus per literas obreptitias, in secundo casu tenet processus habitus per literas obreptitias veritate tacita impetratas, licet per exceptionem etiam elidi possint: † obreptitia autem dignitas dicitur, si non est ex certa scientia clericorũ. inf. de elect. in causis. vel cõtra conscientiam expressam eius, qui prohibendi potestatem habet. arg. inf. de postu. c. 2. Nos autem dicimus obreptitias, licet per literas tacita veritate impetratas sit obtenta, idẽ si dolo tacuit veritatem, nisi dolus fuisset in fugiendo conscientiam Papæ, quamuis in alio sensu posit dici probabiliter omnia beneficia & priuilegia impetrata per falsitatẽ vel veritate tacita, qua expressa priuilegiũ vel beneficium non habuisset, posset dici obreptitia. ff. de dam. resti. l. 1. inf. de elect. dudum. in fi. Item sententia diffinitiua reuocatur si per obreptionem dolo malo sit illicita. ff. de do. cùm à te. ff. de iudic. cùm prætor. 35. q. 9. veniam. & c. pœnitentiam. Si autem sine dolo malo contra veritatẽ dicatur, lata sententia nõ reuocatur. ff. de iudi. cùm prætor. Si tamẽ contra aliquem petentem reuocationem sententiæ: quia iniusta si responsum sit ab aduersario eam non reuocandam, & postea appareat eam reuocandam, reuocabitur, q̃d probo, quia ex quo cognouit pronunciare debet. ff. de iudi. de qua re. & iustè: & secundum allegata. ff. de offi. pſi. illicitas. 11. q. 3. illa summopere &c. tunc vera. 30. q. 5. indicantẽ. sed ex allegatis apparet eam reuocandã: ergô reuocabitur. arg. ad prædicta. ff. quæ sent. sine ap. l. 1. in princ. vel aliter: vt not. inf. de re iud. l. cùm Berthol. (Irritandum) De hac materia inuenies sup. eo. cõstitutus. (Principaliter.) & ideò non erat ꝓtermittendus vel ponendus. (Subtractorum) videtur quod Papæ constiterit de subtractis: & ideò obreptitiæ fuerunt literæ per quas mãdabatur de eis cognosci, cùm de eis constaret.

4 † Nostri formam) no. pro ordine scripturæ. 44. dist. sit rector. in fi. 3. q. 7. in grauibus. C. de ap. l. 1. ff. de vsufruc. q̃ties contra. sup. eo. causam. so. vbi aliquid principaliter mandat Papa, & studiosè ordinem attendebat, locum habet quod hîc dicitur infr. de offic. deleg. venerabilis, nam fines mandati &c. ff. man. diligẽter. aliàs secùs. Vel dic, quod etiã in his de quibus cognouit inordinatè processit. vnde non tenet: vt C. de sen. & interlo. prolatam.

5 † Inter ordinem) cui ordini neq; tacitè neq; expressè renunciari à monialibus poterat, quia à Papa ex certa scientia illũ in fauorem ecclesiæ apposuerat, scilicet, q̃d primò idoneæ personæ committeretur administratio, & quod ei resignarẽtur ablata, & not. quod hîc non est ordo cõmunis iudiciorum, sed specialiter à Papa præfixus, & si quis hunc ordinem non seruat, nihil valet processus, sed si contra solitum ordinem iuris fiat, nisi sit talis ordo, qui sit de substantialibus iudiciorum[a] benè tenet, & est ratio, quia fines mãdati diligenter obseruandi sunt. arg. ff. man. diligenter. (Restitutis) no. moniales petere restitutionem. inf. de accusa. c. ex parte. c. pen.

a Iudiciorum. Quando peruersio ordinis iudiciarij vitiet ꝓcessum vltra dicta ꝑ Mod. hîc. Ad de Francisc. Aret. in l. moribus. §. prius col. 4. ff. de vul. & pupil. & in cõsi. 173. col. 1. & per Card. in consi. 71. Scias tamen, quod quando in rescripto iudicis aliqd ponitur pro forma: tunc pars potest facere, & expreßè renunciare, illi formæ casus est in c. fi. de offi. deleg. & not. Inno. in c. prudentiam. inf. eod. ti. & refert Francis. Aret. in d. §. prius.

CAPVT XXIII.

1 *Annalis præscriptio in quibus casibus currat.*

PLERVNQVE CONTINGIT. (Exhibẽt) parti aduersæ faciẽdo ipsam per primas literas citari. primò enim exhibuerat iudici secundũ q̃sdam. alij dicunt quod tunc primò exhibeat iudici.

1 † Annum) quidam dicunt annum istũ currere à die, quo composuit sarcinulas. ff. ex qui. cau. ma. ab hostibus. §. sed quod alij à die datæ. arg. sup. eo. constitutus eam tẽ. inf. de test. causam. alij à die quo datæ fuerunt iudicibus. inf. de ap. super eo. nos inhæremus literæ, scilicet, quod incipit currere ex quo copiam habuerit delegatorũ intantum, quod potuit facere citari partes. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. 1. & 2. q. 6. biduum. & dico hunc annum vtilem ab initio, sed post continuum, & habet locũ hæc præscriptio annalis, quando rescriptum impetratur ad agendum, secùs si ad faciendum vel excipiendum. ff. de nundi. l. 1. ff. de do. excep. purè. §. 1. quia tunc prolixius tempus vel perpetuum habet. Contrà de diuer. rescrip. falso contra. sup. eod. cæterùm. si autem contra. inf. de ap. vt debitus oblatę. Sol. verum est quod rescripta perpetuantur vsq; ad 30. annũ, si per alias literas non reuocentur: vt in l. falso. si autem secundæ fuerunt impetratæ, & faciunt mentionẽ de primis, reuocantur primæ si non faciant mentionem, minimè vt in decre. cæterùm. sed in pœnam maleficiorum

ciorum & negligentium statutum est per hæc iura, quod si is, qui impetrauit primas literas exhibet eas iudici, & non negligit vti eis, semper valent primæ: vt dicit decr. Si autem exhibet eas & negligit vti eis per annum, & is qui secundas literas impetrauit, vtitur literis suis, primæ post annum perdunt vires, vt hîc, & si is qui primas literas impetrauit, non exhibuit eas iudici cùm potuit, & is qui impetrauit secundas, exhibet eas, & incipit conuenire aduersarium per suas secundas literas, non valent postea primæ, vt in decre. vt debitus. Decre. autem oblatæ. loquitur in iudicijs appellationis, posset tamen dici, quod solum tempus præsentationis primi vel secundi rescripti attẽditur, vt in decre. vt debitus. nisi obijciatur, quod absq; dolo vel negligentia postposuit præsentare, vel vti eis, quia tunc auditur ostendens legitimum impedimentum etiã post annũ non præsumitur negligens, vel dolosus, vnde non incumbit ei ꝓbatio aduersario, vt hîc, iudex tamẽ ex varijs coniecturis æstimabit, vel negligentiã, vel solicitudinem, & etiã eis inspectis æstimabit cui parti incumbit ꝓbatio. (Habuit) & literas exhibuit. (Negligentia) quæ præsumitur lapsu anni.

CAPVT XXIIII.

1 *In quo casu hæc decre. non habeat locum.*
2 *Mandatum à diuersis iudicibus emanatum quando exequi debeat.*
3 *Duo ordinarij eiusdem si mandant contraria cui non parendum est.*
4 *Quando non exhibentur secundæ literæ tenetur executor priorum literarum mandatum exequi.*
5 *Qualiter per secundas literas cognoscatur esse reuocatas primas.*
6 *Quid iuris quando diuersis temporibus executori porriguntur diuersa & contraria mandata.*
7 *An teneat sententia lata à iudice excommunicationis executore dicente se dubitare vbi dubitandum nõ est: & an idem dicendum sit in executore qui dicit se certum quod exequatur vbi dubitandum est, vide in numer. 8.*

CVM CONTINGAT. (suscitatam.) Ita excipiatur, quia nisi exciperetur à parte contra literas, semper debet exequi mandatum priorum iudicũ probato, quia sunt iudices, nisi per exceptiones elidantur, vt sup. eo. cæterũ.

1 †Innotescit) quidam dicunt hanc decre. nõ habere locum, si partes ad inuicem excipiant de reuocatione literarum, sed tunc tantùm, quando iudices contraria mandata mittunt. Item dicunt, quod non est vis, si coram iudicibus non excipiatur ad reuocationem literarum, vel contra, sufficit enim & est necesse ad hoc, quod hæc decre. locũ habeat, quod iudices vtriusq; partis hoc modo scribãt, sicut hîc dicitur, vel alijs consimilibus: litera autem quæ sequitur non contradicit. infr. vbi dicit, et idipsum facere debes, si primo mandato recepto & executioni mandato tibi forsan innotuerit per literas iudicum, q̊d inter iudices super iurisdictione demandata cœperint disceptare, est enim intelligendum, quod innotuit per literas iudicum, non per assertionem partium, quia sic videretur quod essent iudices.

2 †Innotescat) quandocunq;. ff. de admi. tut. pater. Vel dic, quod licet dici audiuerit diuersos iudices super eo. negotio impetratos, nihilominus debet exeq mandatum delegati, nisi pars altera excipiat non esse obediendum mandato: quia alijs commissum est negotium. †Crederem tamen, quod prudenter faceret iste, cui mandatur si expectaret aliquãdiu & maximè, vbi non audiuit tantum diuersis iudicibus negotium esse cõmissum, sed audiuit eos contendere de iurisdictione: ita tamen, quod nisi vtraque pars sit præsens, vel fuerit parata contendere, & procedere secundum formam huius decre. prius faciat, quod mandetur quàm se excõmunicari, vel aliquam pœnam infligi sibi patiatur. argu. ad hoc cùm vterq; literæ tribuant iurisdictionem, nisi per exceptionẽ elidantur: vt not. sup. eo. cæterùm. per cõsequens potest esse, quod pars nõ vult excipere contra iudicem. †Sed quid si sciret exceptionem: tunc fortè secùs esset, quandiu paratus est ꝓcedere secundum hanc decre. non teneret excommunicatio in eum lata, quia cùm non sit de eius iurisdictione &c. alij non possunt ab eo puniri, nisi qui in iurisdictione sua sunt rebelles sibi & contumaces. inf. de offic. deleg. sanè. hic autem quia non est contumax, sed constitutioni obedit, puniri non potest.

Et hoc intellige verum, scilicet, quod non tenetur obedire primis iudicibus, nisi ostendatur secundum rescriptum in quo iurisdictio saltẽ indirectè reuocatur, puta, quia dicit non obstan. literis ad tales iudices impetratis vel consimilia, vel quia secundæ literæ mentionem faciunt de primis expressè, per huiusmodi enim literas non

non reuocatur præcisè iurisdictio priorũ iudicum, sed per exceptionem: remanent enim iudices, & ideò tenet, q, fit ab eis, sed si directè reuocarentur, scilicet ita, q, non sit necessaria alicuius exceptio. s. à superiore dicente expressè: reuoco cõmissionẽ, quam ei feci, nõ ob fauorem partium, sed proprio motu, etiamsi nullus excipiat: tũc non tenet quod fit ab eo, quia non est iudex. inf. de offi. vica. c. pe. ff. de iud. iudicis. ff. de postu. quos. Item not. quod licet partes parere debeant iuri coram iudice delegato quousq; cognoscat, an sua sit iurisdictio: vt sup. eo. pastoralis. in princ. ff. de iudi. si quis ex. alij tamẽ dicunt, quòd partes parere nõ coguntur, quando inter iudices contentio est de iurisdictione, nec tenet, quod fit ab eis. inf. de offi. deleg. ex literis. nisi secundũ tenorem huius decre. Si autem de iurisdictione cõstat: tunc parendum est secundum q̃d not. inf. de offi. deleg. cùm in iure. Item dicunt aliqui, q̃d etiamsi iudex dixisset reuocamus iurisdictionem talis iudicis, q, partes huic reuocationi possunt renũciare & tacitè & expressè, etiam postq̃ iudices sciunt, quod in eorum fauorem factũ est. C. de leg. quod fauore. secùs est si proprio motu reuocasset, & modo, sed & tunc teneret, quod ante sententiã reuocationis fieret. ff. de offi. præsi. si fortè. inf. de procu. mandato. alij tamen in hoc dicunt contra & fortè melius, quia quãdo directò sic reuocat sine vlla exceptione reuocatum est, & hoc satis sonat diuersitas verborũ de hoc plenius not. inf. de conces. præben. quia cunctis.

3 †Executione) q̃d si duo ordinarij eiusdem, puta quia habet ecclesiam in vtraq; diocesi mandant eodem modo contraria sicut isti delegati. Respond. hoc nunq̃ habere locum [a], nisi in delegato, & quando ambigitur de reuocatione literarum, quia nec potest habere locum, quia si vnus ordinarius mittit quod denunciet aliquem excommunicatũ sententia, quam ipse tulit tenet, & tunc alius ordinarius qui est ei par, non potest tibi mandare, quod ab eadem sententia denuncies eum absolutũ. Si autem mandat, quod denunciet à sua sententia eũ absolutũ, securè illud facies.

4 †Postulata.) Sed quid si non exhibeantur secundæ literæ: tunc executor exeq̃tur mandatum priorum, si ad terminum præfixum nõ exhibuerit. inf. de excep. pastoralis. tamen videtur q, terminus non sit dandus sine causę cognitione. 3. q. 3. §. spatium. & hic iurisdictionẽ non habet, nec terminũ dare poterit, sed potest dici illud loqui de dilationibus, quæ dantur pro testibus & ad instructionẽ causæ, in quibus exigitur causæ cognitio, secùs in citationibus. Item cũ non teneatur exequi mandatum, nisi literas ostendat iudici, infr. de offi. deleg. cùm in iure. sic nec differre tenentur, nisi rescriptum ostendatur, si tamen incidenter venisset, expectaret eum modicũ iudex, quousq; iret pro rescripto, q̃a non debet ei imputari si non venit cum sacco paratus. ff. de solu. quod dicimus. & ☞ l. si fortè. † nam literæ quæ non apparent, dicuntur non esse. argu. ff. de contrahen. empt. l. in lege. de conse. dist. 1. solennitatem. non tamen potest cogere aduersariũ ad exhibendum eas, cùm non habeat in eo iurisdictionem: vt hîc in fi.

5 †Si ex ipsarum.) Sed qualiter potest illud perpendi ex sola inspectione literarũ, nam licet secundæ expressè faciant mentionem priorum iudicum & rerũ, per hoc nõ constat eas reuocatas, cùm possint per suggestionem falsi vel dolo esse impetratæ. supr. eo. cæterũ. Ad hoc ergò vt executori nullatenus sit hæsitandum, oportet vt hoc discat per assertionem partium, quia, causarũ merita &c. de resti. in integ. cùm ex literis. C. si per vim vel alio modo. l. fi. & sic videtur, q, aliquam potest exercere iurisdictionẽ inter partes, quod infrà negatur. Aut nunq̃ poterit licere eas reuocandas, & sic credo, q, nunq̃ ex sola inspectione potest scire, nisi aliquid intelligat ex literarũ inspectione, & partiũ assertione, & per hoc tamen nõ habet iurisdictionem inter partes, quia nisi priores literas habens, obijciat aliquid contra secundas, ☞ iudex præsumit eas esse reuocatas. † Si aũt obijciat statim executor, debet supersedere, quia per negationẽ facta est res dubia. C. qui. ad liber. procla. non licet. l. 3. & l. 4. hoc casu loquitur. sup. eod. pastoralis. q̃d si tunc dubiũ sit de reuocatione, quando expressè fit mentio iudicum & rerũ, quia aduersario obijcitur literas esse impetratas propter falsi suggestionem, si illam decre. sup. eo. cæterũ. & qui aliter glossauerit sensũ indiget. Item licet executor dubitet, an debeat absoluere, vel condemnare, nõ tamẽ secundum regulã Arriani pronior ad absoluendum hoc ideò, quia non constat, an ille iudex habeat iurisdictionẽ. Hîc tamen not. q̃d hæc decre. nunq̃ habet locũ, nisi vbi aliàs contentio, vel concertatio est super literis, & vbi locũ habet decre. sup. eo. pastoralis. si aũt non esset concertatio

[a] *Habere locũ. Vide etiã ad hæc eundem Innoc. in c. cũ iam dudũ. infrà de præbẽ.*

certatio super literarum pluralitate, sed tantùm diceretur, vel obijceretur vnicas solas literas impetratas esse per dolũ, vel falsi suggestionẽ inexcusabilem: tunc debet executor ei parere, qa iudex est, & hîc constat.arg.inf.de offi.deleg. ex literis. & c.sanè. & c. si quãdo. (Hæsitandum) & ita videtur, q̃ non sit petenda copia rescripti, nisi dubitet, & vbi contraria mandata exhibentur. contra tamen verum est: vt inf. de offi.dele.cùm in iure. (Mandatum) tũc nõ credimus, quod debeat iterare denunciationem. (Exequaris) siue mandet quod absoluas excõicatum quem prius denunciaueras, siue q̃ priorem excõmunicationem denuncies iniustam vel nullam, siue quicq̃d aliud quod cõprehendi potest sub tenore rescripti. (Procedere) sed licet non tenearis exequi, non tamẽ debes impedire eos, vel executores eorum, quin hoc exequantur. inf. de offi.dele.si quando. sed inspecta decre. illa potius videtur dicere cõtrarium si causam habeant prohibendi. Et ad ipsum) vt non exequaris mandatũ, nisi secundum tenorem, qui hîc continetur, & quem colliget ex inspectione literarum.

6 †Notat. enim hîc primò, quid iuris sit, quando diuersis temporibus huic executori porrigebant diuersa & cõtraria mandata iudicũ, quia primò mandauit vnus, q̃ denunciaret excõicatum, quod etiam fecit. in secundo mandauit alius, q̃ denunciaret absolutũ, quod facere non debet, & in isto casu, non potest excusari iudex, qn sciat contentionẽ esse inter iudices super iure eo tempore, quando secundas literas recepit, cùm sibi contraria mandata dixerint, ideò secundum mandatũ non debet exequi, nisi secundũ tenorẽ huius decre. Secundo autem no. hîc qualiter executor p̃cedere debet, quãdo simul vtrumq; mandatũ dirigit̃ executori, & tũc eodẽ modo debet p̃cedere secũdũ tenorẽ huius decr.

7 (†Dubitare) & si dicat se dubitare, vbi dubitandũ nõ est, & p̃pter hoc iudex excõicationis in eum sententiã p̃ferat, credimus nõ tenere, qa cùm nõ sit de iurisdictione eius, nõ habet iurisdictionem super eum, nisi in casu vbi cõceditur, & vbi contumaciter resistit ei obedire q̃ iste non facit. Itẽ si recurrendũ est ad arbitros, qualitercunq; dubitetur de reuocatione literarũ: ergò eadẽ ratione quãdocunq; hi executores dubitant de iurisdictione eorũ supersedere debẽt. Alij tamẽ dicunt, sententiã excõicationis in hos executores latam tenere, si per alias literas nõ sit iurisdictio reuocata, alioquin nõ tenet. ar. inf. de offi. dele. ex literis. sed certè illa decr. nõ loquitur in illo casu, quando in executores fertur sententia, sed quando ipsi executores ferunt in alios, qui turbãt iurisdictionẽ eo-

8 rum. † Idẽ q̃ dictũ est in executore, qui dicit se dubitare vbi nõ est dubitandum, dicendũ est in executore, qui dicit se certũ, q̃ exequatur vbi dubitãdũ est, q̃uis nõ improbabiliter dici posset, q̃ in hoc casu lata in eũ sententia ab eo cõtra mandatũ cuius exequitur mandatũ alterius iudicis tenet, & hoc ea ratione, qa turbat eius iurisdictionẽ, quæ est iusta causa excõicationis. inf. de offic. deleg. c. 1. Hæc aũt causa cessat in alio. s. quando nõ exeq̃tur, qa nullo modo turbat. Melius tñ est inter tales p̃cellas iudici q̃escere, & neutrũ iuuare q̃ alterũ iuuare, & alterũ lædere. 14. q. 5. deniq;. 23. q. 2. primũ. Et intantum est verũ, vt dicunt quidã, q̃ tenet sententia latã in hunc executorẽ, q exequitur q̃ etiã si postea appareat reuocatã iurisdictionẽ huius executoris: tenet tamẽ p̃pter dubiũ sẽtẽtia lata in turbatores anteq̃ super iurisdictione reuocata sit p̃nunciatũ, cùm ante vtrosq; iudices iurisdictionem habere constet. Et hæc vera sunt, nisi nimis magna, & notoria & inexcusabilis esset excusatio & ignorantia p̃dictorũ: qa tunc teneret sententia.

CAPVT XXV.

OLIM EX LITERIS. (interpositã) inf. de præben. accedens. (Detinebat) not. sequestrari q̃d fieri non debet, nisi ex causa. infrà, de sequestra. ad hoc. C. de prohi. se. l. 1. 2. q. 6. quoties. (Omnia) vel ad alterũ, scilicet, si p̃baret canonicã institutionẽ, vel dic vnũ, scz. falsitatem probabit & valeant literæ, quia aliter nõ reuocasset Papa iurisdictionẽ ab Abbatibus, nisi p̃pter falsitatẽ: secundum aũt p̃bare tenentur, vt ecclesiã habeant. (Super his.) arg. sup. eo. ex parte. inf. de resti. spo. ex conquestione. ff. de excus. tuto. qui restituere. contra. inf. de conces. præben. accedens. inf. de præbẽ. cùm iã dudũ. inf. de ap. significauit. (Sup̃ his.) id est, super collatione eiusdem ecclesiæ sibi facta.

CAPVT XXVI.

1 *In literarum impetratione non sufficit narrare factum, nisi quis narret causam facti.*

2 *Non valent literæ ab excommunicato impetratæ tacente de sua excommunicatione, et an si per huiusmodi literas aliquid factum fuit, retractabitur, habes in nume. 3.*

4 *Valet processus habitus per literas tacentes de excommunicatione antequam excipiatur de excommunicatione.*

DILEC.

DILEC. FI. ABBAS. (amouendos.) generales tamen visitatores amouere nõ possunt aliquos. infr. de stat. mo. in singulis. & c. seq.

1 †Sine causa) non sufficit narrare factũ, vt ex spoliatiõe, nisi quis narraret causam falsitatis ex causa, qua expressa, præsumi debet literas non esse concessas: vt hîc. & C. de adopt. l. 3. et etiã modũ facti, quando modus causam dandi vel negandi præstaret. C. de transact. vt responsum. nam aliter scriberet si in modũ inquisitionis actũ esset aliter si alio modo. ar. 2. q. 1. in primis. inf. de accu. qualiter. el. 2. inf. de simo. c. licet. (Excommunicationis) si enim se excõmunicatum dixisset nullas literas obtinuisset, cùm ei interdicatur agere.

2 †(Viribus carere) quomodo tenentur facere mentionẽ de causa amotionis, cũ dicant nullam subesse. Respond. & si non subsit, debet facere mentionem de ea, quã prætendit visitator præsumitur dolosè seriem negotij tacere, si non facit mentionẽ de causa quam prętendit iudex. inf. de coha. cler. & mulie. super eo.

Sed obijcies fortius, quare non dixit, si nõ fecit mentionem de re iudicata ab abbate. Respon. † quia ad hoc vt obstet exceptio rei iudicatæ oportet q. eædem personæ sint. ff. de re iudi. cùm quæritur. hîc autem fortè fuerunt alienæ, in primo enim iudicio fuerunt partes & abbas amoti, in secundo autem forte amoti, & episcopus vel executores, qui eum expulerunt, vel subrogati loco eorum. Item oportet quod causa agendi sit eadẽ. ff. de except. rei iudi. & an eadem. hîc autem non est eadem: cum causa primæ accusationis fuerit crimen: causa autem huius est expoliatio. Itẽ alia actio licet sententia feratur in causa ꝓprietatis, non tantùm parit exceptionẽ in causa possessionis, sic nec econuerso. ff. de excep. rei iudic. & an eadem. in fi. ff. de vi & vi ar. cùm fundus. ff. de acqui. posses. neutraliter, vel dic quod debeant facere mentionẽ de causa amotionis, & de sententia abbatis ꝓpter quam amoti sunt ab episcopo, vel executoribus, in qua sententia crimen pro quo amoti sunt cõtinetur. Veritas enim est, quod de sententia mentionem facere oportet. Nec obsunt prędicta, quia non obstat exceptio rei iudicatæ, vbi non eædem sunt personæ & causa etc. quia hîc non opponitur exceptio rei iudicatæ cõtra literas, qa si de sententia mentionem fecisset, literas non habuisset.

3 †Sed quid si aliquid per tales literas actum sit, nunquid retractabitur, ar. quod sit. sup. eo. constitutus. cum dilecta. inf. de offi. vica. c. sua. 35. q. 9. veniam. ff. de iudi. si prætor. inf. de sent. excom. cum pro causa. inf. de re iudi. cùm olim. nec obst. 3. q. 6. §. excep. vbi dicitur, quod exceptio non admittitur post sententiam, quia non tenet, quod ibi dicitur vbi agitur de falso. inf. de procu. in nostra. & de ꝓba. licet. & hæ literæ benè possunt dici falsæ propter suppresionem talis veritatis: imò quia replicatio omissa ante sententiam proponitur post ex causa: vt ff. quãdo act. de pe. est an. l. 2. multò fortius exceptio, ad idem. inf. de re iudi. ad probandum. inf. de despon. impu. ad dissoluendum. in fi. In contrarium videtur, quia per tales literas datur iurisdictio, licet elidi possit per exceptionem. sup. eo. si autem. ff. de bo. poss. secundum tabu. l. pe. §. testatio. Vnde si sciuit sibi exceptionem competere, & non proposuit, imputet sibi, siue sciuit prætextu exceptionis de nouo repetere, nõ debet retractari sententiam. inf. de re iudi. inter mona. ad idem. ff. de manu. cùm ex falsis. ff. de hær. insti. l. fin. Dicunt quidam sententiam latam occasione huiusmodi literarũ retractandam per in integ. rest. Alij dicunt per tales literas non dari iurisdictionem, & sic nulla sententia ipso iure, & si iudex talis falso iniustam tulit sententiam. inf. de re iud. cùm I. & A. C. si ex fal. instru. falsam. tu dic vt not. sup. eo. constitutus. in fi. glo. & inf. de re iudi. cùm Bertholdus. & sup. e. cum dilecta.

4 †Et dic, quod processus per eas habitus valet antequam excipiatur de excõmunicatione, literæ enim non afficiuntur excommunicatione impetrantis, quid enim nocet excommunicatio impetrantis quin Papa possit causam, cui vult delegare, licet afficiantur excommunicatione facientis. 3. q. 5. consanguineos. inf. de procu. c. fi. vbi not. sed in odium excommunicati datur exceptio dilatoria contra literas. de sententia autem amotionis semper proponi potest, sed in modum dilatoriæ habet proponi ante litem contestatã. C. de proba. excep. infr. de lit. contestata exceptionis.

CAPVT XXVII.

1 *Nunquid modicum habens beneficium teneatur de eo in impetratione alterius beneficij facere mentionem, & quid de habente beneficium sufficiens, & tamen non facit mentionem, est tamen paratus resignare, an valeant literæ, habes in nume. 2.*

POSTVLASTI. (paternis.) Quia huic quæstioni non respondit, videtur quod de bonis paternis nõ debeat mentionẽ facere. inf. de præsum. nonne. sed quidam contra, quia talis indignè accipit beneficium ecclesiasticũ. 16. q. 1. quoniã quicquid. 12. q. 1. illi autem. ad idem. inf. de ꝓben. tuis. & c. episcopus. nõ tamen fateor ꝙ indignè accipiat dummodò benè dispenset. (Cùm secundum) inf. de præbẽ. cùm secundum. (Beneficio) nomine enim beneficij [a] intelligitur ꝓbenda 1. q. 3. ex multis.

1 † Sufficientis) ar. ꝙ de modico sic minus sufficienti beneficio non debet facere mentionem, ad idem de conces. præben. cùm dilectus. el. 2. arg. ff. de ven. inspi. l. 1. in fin. In contrariũ videtur, quia quamuis modicum sit beneficium: tamẽ illi deseruire tenetur, & manibus victum quærere debet. 91. dist. clericus. Respon. si per simplicitatem non fiat mentio, nihilominus valent literæ. arg. sup. eo. super. sed si dolose secùs. infr. eod. si proponente. & not. de hoc. inf. eo. mandatum.

2 † Sed quid si habens beneficium sufficiens nõ fecit mentionem, sed sit paratus resignare, dicimus non valere literas, quia tempus datæ inspiciendum est. sup. eã te. & ꝙ dicit de vicario, idẽ intellige si habeat aliquam possessionem ab ecclesia. 16. q. 1. possessiones. vel reditum [b] vel pensionẽ. inf. eo. ad audientiam. sed secùs de patrimonio.

[a] Beneficij. appellatione beneficij qd veniat vide gl. in Cle. auditor. in verb. beneficio. de rescri. in Cle. 1. in ver. beneficiũ. vt lit. penden. & in Cle. si Romanus Põtifex. super vers. beneficio. de ꝓben. & gl. in Cle. 1. in ver. bẽeficiali. de causa possessi. & proprie. et inquantũ hic dicitur quod venit præbẽda intellige latè sumpto vocabulo. Ita Ro. de conces. præbẽ. decisi. 8. Item adde quod appellatione beneficij venit Papa. Ita Abba. in c. ad aures. de pe. est tex. in c. 1. de maledic. Et vide glo. in Cle. 1. de rer. permut. vbi appellatione beneficij venit hospitale, no. tamẽ quod si Papa cõcedit potestatẽ alicui de prouidendo alicui de beneficio, nõ venit tũc beneficiũ curatũ, ita Car. in cõs. 30. col. 4. versic. ad prædicta. & an bñficij appellatione veniat etiã pensio, vide latißimè, ꝑ Felin. in c. in nostra. inf. e. tit.

[b] Vel reditum Adde quod Cal. in tit. de proba. cons. 30. reprobat Inno. hic. & ibi dicit, quod si per canonicos aßignatur dimidia præbenda vni sacristæ ad eius sustentationem, talis sacrista impetrans beneficium non tenetur de hoc facere mentionẽ, et seqtur Feli. inf. e. in c. in nostra. col. 3. ver. 1.

CAPVT XXVIII.

1 *Reus vltra duas dietas originaliter citari non debet.*

2 *Legales dietæ quot milliaria contineant.*

3 *A fine diocesis computatur dieta: non autem à loco vbi reus est vel vbi habitat.*

4 *Delegatus sedis apostolicæ non potest vltra duas dietas trahere.*

5 *Partes etiam si consentiant in iudices, non tamen poterunt vltra duas dietas eos trahere: nisi expreßè cõsentiant quod vltra duas dietas eos trahant.*

6 *Delegatus si cœpit abesse vltra duas dietas, & non in breui reuersurus, tamen si reus vult litem prosequi: etiam ipse actor si non appareret eum tacitè in eum cõsensisse etiã longius morantem obtinere poterit à superiore reuocari huiusmodi delegatum.*

7 *Præsumitur impetrator habere mandatũ nisi probetur contrarium.*

8 *Quæ sunt illæ personæ à quibus nõ debet exigi de iure mandatum: habes remißiuè.*

9 *Nati de nepharijs & incestis nuptijs non sunt nominandi filij nec alendi.*

NONNVLLI. (Reus.) Actor enim benè potest citari vltra duas dietas, nã si Romanus conueniat Anglicum vltra duas dietas: & postea Anglicus reconueniat Romanũ, vltra duas dietas coram eisdem iudic. benè citabitur vltra duas dietas, quia aliter causa procedere non potest, nisi alter alteri propinquaret, quamuis posset dici, quòd actor potius dicitur citare, quàm citari.

1 †Item dicitur, ꝙ originaliter reus non debet citari vltra duas dietas: nam secùs est, si actor fiat reus, vt in causa appellationis vel alio modo, quia semper à foro rei originalis computandæ erunt duæ dietæ, licet videretur contrariũ, quia cùm nullius tantùm ad quem appelletur sit forum attendendum, & ab illo foro duæ tantùm dietæ sunt computandæ. Sed respon. ꝙ licet iudex appellationis posit cognoscere si vellet: tamen ex quo ꝑpter alienationẽ partium alij cõmittit, potius sequetur forum, & fauorem rei originalis ꝗ actoris, & idẽ dicimus si actor reconueniatur, quia benè poterit vltra duas dietas citari, dummodò à foro rei non distet vltra duas dietas. arg. 3. q. 8. cuius in agendo.

2 †(Vltra duas dietas) legales secundũ quot. 20. milliaria dantur in die. ff. de ver. sig. l. 3. Nos intelligimus de vulgaribus. ar. inf. de spõ. ex liter. ff. de supfi. l. Labeo. inf. de cõsue. cũ dile. ff. de leg. 3. nõ aliter. di. 4.

3 †Dietas) hæ autem duæ dietæ computantur à fine diocesis, vbi habet domiciliũ reus, si personali agatur, vel vbi est res, vt hìc, si agatur reali. & inf. eod. c. proxi. arg. inf. de fo. compe. ex parte. non autem credimus cõputandas à finibus diocesis, vbi cõtractus celebratus est, vel delictum cõmissum, nam cùm ibi trahi non posit per iudicem ordinarium, nisi ibi inueniatur: vt not. inf. de fo. cõpe. dilecti. eodem modo nec per literas apostolicas trahi debet, ad locũ illi vicinũ ꝑ duas dietas, alij cõtra. (Diocesi) not. dietam cõputari à fine diocesis, nõ à loco, vbi res est, vel vbi habitat.

4 †(Per literas) hìc collige, ꝙ hæc constitutio in foro delegati sedis apostolicæ locum habet, nã ordinarij episcopi & archiepiscopi & etiam legati sedis apostolicæ benè trahunt vltra duas dietas: imò videtur quod delegati archiepiscoporum, & legatorum vltra duas dietas trahere possunt, quia non est prohibitum; alij contrà.

†(Impe-

5 †(Impetratæ) supple, quod trahatur vltra duas dietas. dicunt enim isti, ꝙ etiam si per partes cōsentiant in iudices, non tamen poterunt vltra duas dietas eos trahere, nisi expressè consentiant, ꝙ vltra duas dietas eos trahant, & de hoc poterit constare, vel per confessionem partium, vel alio modo, etiam si in literis non contineatur, non obstante constitutione de duabus dietis: Alij dicunt, ꝙ ex quo cōsentiunt in iudices, non possunt contra eos proponere, quod eos traherēt vltra duas dietas, nisi fortè ad tam remota loca traherent, ꝙ etiam si esset hæc clausula. s. non obstante constitutione de duabus dietis &c. tamen appellare possunt ꝓpter grauamen, Tamen quare hoc non possunt ꝓponere non video. s. quod trahatur vltra duas dietas, cùm iste consensus non tollat aliud partibus, nisi quod eos nō possunt recusare, sed si grauetur, benè licet ab eis appellare.

☞ †Item credimus, quod si consenserunt in iudices, qui distabant vltra duas dietas, dummodò citent eos ad loca, vbi lares habent ipsi iudices, & communiter ibi habitent, & credimus quod si in diuersis locis haberent loca vbi habitarent: tunc si vnus habitaret in vno loco, & alius in alio, ꝙ ad locum vbi quisquis eorum habitat possent citare partes, qa in hoc consensisse videntur tacitè, quia æquitas suadet quod partes compareant coram iudice, & nō iudex coram partibus. C. de epi. & cle. iubemus.

6 †(Impetratæ) si delegatus cœpit abesse vltra duas dietas, & non in breui reuersurus, tunc si reus vult prosequi litem, etiam ipse actor, si non apparet, cùm tacitè in eū consensisse etiam longius morantem obtinere, poterit à superiore reuocari huiusmodi delegatum. ff. de vaca. mu. l. pe. & §. fi. ff. de procur. post litem. & l. aut longa. Et hac ratione videtur, quod si huiusmodi delega. subdeleget causam huiusmodi, & postea incipiat abesse, vel etiam tempore subdelegā. aberat, ꝙ licet ad eum sit appellandum, si medium causæ cōmisit. infr. de offi. dele. super quæstio. tamen nec appellans, nec appellatus ad eū ire debebit, sed ad primum delegantem, vt alij cōmittat causam appellationis facit 2. q. 6. biduum. (Constitutione) id est, de æta. & quali. eā te. & non habet hîc locum, quod speciale derogat generali: vt sup. e. pastoralis. Sed hoc ideò est, quia non præsumitur dominum Papā, qui ignorat dietas, velle concedere vltra duas dietas. (Suscitare quærelas) quod est contra ius. C. de transact. l. causas. C. sen. rescin. l. fi. (Eas) si darentur aduersario. (Indebita) quia non per literas legitimè impetratas, vel supple maximè.

7 †(Mandato) præsumimus impetratorem habere mandatum, nisi ꝓbetur contrarium, nō enim est præsumendum quod pecuniam suā iactat. ff. de proba. cùm de indebito. & quod inanibus laboribus se fatiget, & sic est præsumptio, quod ꝓbationem iactant in negantem. ff. de proba. ab ea. ☞ (Mandato) ad impetrandum †quantumcunq; enim aliàs generale mandatū habet ad negotia & lites, tamē non poterit impetrare, nisi habeat ad impetrandū speciale: consuetudo tamen curiæ Roma. est, ꝙ si contradictor negat impetratorem habere mandatum, impetratori incumbit ꝓbatio ante impetrationē, sed postea nō.

8 †(Personis) ff. de procur. sed & hæ. hi sunt ascendentes & descendentes in infinitum, de collateralibus aūt non inuenitur in lege nisi de fratribus. Sed quibusdā videtur, quod etiam omnes agnati: s. qui per virilem sexum descendunt, & omnes cognati, qui per muliebrem impetrare, & [a] agere possunt pro coniunctis [a] personis, dummodò sint in gradu, ꝙ eis succedere possint, & hoc dicunt. argu. l. ff. de procu. sed & hę personæ, vbi dicit, quod inter cōiunctas personas numerantur affines, ex quo colligitur quod si affines sint in gradu, inter personas coniunctas cōputantur quo ad ꝓcurationes, multò fortius agnati vel cognati. Alij tamen dicunt ꝙ quo ad procurationem istam non reputant coniunctos collaterales, nisi fratrem & sororem, nec valet. arg. de affinibus, quia nec affines collaterales admittendi essent, sed tantùm ascendentes, vt socer pro socero, & descendentes, vt gener pro genero. arg. pro his. ff. de post. l. 1. §. fi. & l. seq. Nec faciunt vim quantum ad hanc procreationē inter naturales & legitimos, vel naturales [b] tantùm [b], cùm & ipsi multis priuilegijs gaudeant: vt in Authen. quib. mo. nat. effi. legi. §. 2. & §. seq. Idem dicunt quidam de spurijs, & natis de inutilibus nuptijs, & de incestis, dummodò certum sit, ꝙ de certo patre nati sunt, quia & si eis nō sint agnati: tamen eis sunt cognati. arg. insti. de suc. cog. §. vulgo quæ. quia vulgo quæsiti non habent agnatos.

a Pro coniunctis. Adde ꝙ cōiunctus in his in quibus reqritur speciale mandatum, nō agit pro cōiuncto Bar. in l. 1. ff. de mi. Bar. & Doct. post gl. in l. vero pro curatori. ff. de sol. & d. Bart. Soci. in cons. 154. col. 2. vers. secunda ratio, & quando coniūctus admittatur pro coniuncto cū cautiōe rati, vel cū iuratoria cautione per eundē dom. Bart. Soci. in cons. 120. col. 2. versi. 1. probatur. & versic. postremo. & in cōs. 230. col. 2. versic. circa secundum. Adde tamen quod quando sunt plures cōiuncti qui volūt agere pro coniuncto sem. ꝓximior: ita Alex. de Imol. in cōs. 26. col. fi. ver. postremo. & in consil. 71. col. 2. in fi. in 1. volu. Et quo ad acquirendū. An coniunctus æquiparetur procuratori. vide per eundem Alex. in cons. 41. col. 2. versic. Tertiò, qa in 5. volu. Et vsq; ad quem gradum dicitur quis coniunctus per Alex. in consil. 4. in 2. volu.

b Naturales tantùm. Adde an tales comprehendātur appellatione coniunctorum & affinium. vide per Alex. in cōsi. 60. col. 2. circa fi. in 2. volu. Et ibi, quid de spurio. Et qd de bastardo, per eundem Alexan. in consi. 2. col. 11. in 1. vol. & adde Innoc, hîc, adde Anto. de Rosel. in arbore affini. col. 14.

† Alij

9 †Alij tamen aliter dicunt, quia nati de nepharijs & incestis nuptijs, non sunt nominãdi filij, nec alendi, & omnis paternæ substantiæ indigni. in Auth. quib. mo. na. effi. leg. §. fi. Et idem videtur de spurijs, & omnibus alijs prohibitis, præter naturales. arg. ff. de sta. ho. vulgo. ff. de in ius vo. quia semper. insti. de suc. cog. §. vulgo. Imò q̃dã dicunt de naturalibus tantũ. arg. C. de natu. lib. l. vlt. Sed nos hoc non credimus.

CAPVT XXIX.

1 *Vbi quis reali conuenitur actione, & nomine rei sortitur forum, computandæ sunt dietæ à diocesi, in qua res est, cùm ibi conueniri debeat. Et quid sit dicendum in personali actione.*

2 *Iurisdictio priorum iudicũ est suspensa, vbi causa appellationis est commissa ex certa scientia.*

3 *Iudices appellationis cognoscere debent, an sit legitimè appellatum, & an appellatio sit legitima.*

DILECTVS FILIVS. (erat 1 ecclesia.) Vbi enim realj cõuenitur quis actione, & nomine rei sortitur forum, vt hîc, computandæ sunt dietæ à diocesi, vbi res est, cùm ibi debeat conueniri: vt inf. de fo. compe. sanè. C. vbi in rem act. l. fi. Idem est & si personali actione agatur: si tamẽ in rem scriptam. inf. de fo. compe. ex parte. Si autem personaliter conueniatur, poterunt cõputari dietæ ab omni loco, vbi habent beneficia, si est ibi plenè instructus: vt not. inf. de fo. compe. ex parte. cùm vbiq; possit conueniri.

☞ †Et quod diximus in reali, scilicet, q̃ non potest trahi vltra duas dietas à re, de qua agitur, intelligas dictum propter odium trahentium extraordinarium iudicẽ, nam aliàs benè, licet etiã in reali actione reum conueniri vbi habet domicilium, & si ibi nõ sit res. C. de pscrip. lon. tempo. l. fi.

2 †(Procedẽtes) & malè, cùm iusta causa esset appellationis, ex quo enim tenet appellatio, quandò proponitur iusta causa esse appellationis, & si sit falsa. inf. de appe. vt debitus. iudex supersedere debet. C. de appel. quoniã. ff. appel. pen. per totum. inf. de offi. deleg. pastoralis. Hoc non placet. inf. de ap. Romana. Si verò non fuerit appellatum, & tamen fingens se appellasse literas impetrauit, vel si appellatio non tenuit, quia sine rationali causa, vel quia tertio in eadẽ causa appellauit, nihilominus pcedat iudex prior, quousq; impetrẽtur literæ appellationis: iudex tamẽ appellationis aliàs semper cognoscet appell. vt not. sup. eo. pastoralis, in princ.

3 †(Cognoscere) sup. c. pastoralis. Contra. sup. eo. cùm cõtingat. Sol. illud habet locũ, quando diuersi iudices cõtendunt se habere iurisdictionẽ principalẽ: hîc quando non habent iurisdictionẽ principalem, alij in causa appellationis, nam ad iudices appellationis pertinet cognoscere, an sit appellatũ, & an vera & iusta sit causa appellationis, vt hîc. (Pertinere). i. an sit vera causa appellatiõis & sic iurisdictio sua, an non sit vera, & sic iurisdictio sua debet remitti ad priores iudices. infrà, de appel. vt debitus. †nam quandiu cognoscit ☞ iudex appellationis, an sit recipienda appellatio, nõ debet prohibere priores iudices, à quibus appellatũ est ante sententiã procedere. inf. de appel. Roma. eccle.

CAPVT XXX.

1 *Secundæ literæ impetratæ nulla habita mentione de primis elidi põnt per exceptionẽ.*

2 *Exceptio odiosa etiam ex alieno facto cõpetit.*

3 *Literæ secundæ nisi faciant mentionẽ de primis receptis non valent.*

4 *Electio eorum qui priuati non sunt potestate eligendi valet.*

5 *Is cui semel pro pluribus scribitur, scilicet, vt eos recipiat in canonicos debet tñ tantum recipere primum & non secundum.*

6 *Non potest aliquis authoritate literarũ quæ elidi possunt aliquid petere.*

CAPITVLVM SANCTAE CRVcis. (Consimili.) id est, præbendali vel cõsimili, quia vterq; debeat obtinere beneficium cùm vacaret. i. primo vacaturũ, & dicunt quidam secùs, si in literis diceretur, quod assignarent ei p̃bendam, cùm primò facultas se offerret, quia tunc vtræq; literæ valerent, & primę & secundæ, & vtriq; esset prouidendũ, sed primò priori, & post illum secundo. Alij tamen dicunt, & fortè non malè, quia siue in literis vtrisq; dicat, puideatis ei, de prima vacatura p̃benda, siue puideatis ei, q̃ citò facultas se obtulerit, semper literæ secundò præsentatæ possunt elidi per exceptionem, quia nunq̃ videtur esse intentio Papæ, quod simul plures vacaturæ in vna ecclesia debeantur, sed si post exceptionem primi, & postq̃ esset assecutus præbendã, scriberetur pro alio, benè valerent secundæ literæ etiamsi in eis non diceretur. non obstante si pro alijs scripsimus: illud autẽ certum est, quod si in prædictis literis contineatur. nõ obstãte si pro alijs scripsimus, quod semper secundæ literæ valent etiam si primus nondum sit receptus.

1 (Non habita mentione.) † & idcircò elidi possunt per exceptionẽ. sup. eo. cęterùm. si

rū. si super eodē beneficio primo vacaturo erant secundæ super quo erant primæ. ☞ † (Appellationi) ex causa, qa primò mandatum super primo beneficio pro alio receperant, vel tenet appellatio propter illā causam iustā, & secundū hoc expones relaxetis quantū ad istā sententiā, id est, nullam pronuncietis. Si verò nullam causam appellationi adiecit tenuit excōicatio vel suspensio, & tūc nō est necessaria expositio. Sed op. si nullā adiecit causam appellationi excōicatus est iustè, quia exigente cōtumacia vel negligentia capituli, licet b. iniustā causam prosequeretur, qa in suis literis nō fecit mentionē de prioribus: ergò nō debet absolui, nisi sententiæ pareatur. inf. de verb. sig. cùm olim. & c. ex parte. Sed respon. quia non absoluentur, nisi pareāt sententiæ, & benè parent, si pstant cautionē de parendo iuri, qa pro sola contumacia erant excōicati, nā cùm nō esset lis cōtestata, adhuc nō poterant excōicari, nisi eū reciperent secundū hæc iura, ne sit contra. inf. de eo q mit. in pos. cùm alij aūt. rū. illud loqui, quādo sine piudicio alterius pōt pareri, q. hîc nō erat, imò erat in præiudiciū primi. ar. inf. de re iudi. cū sup.

Sed dices, nunquid factum est præiudicium primò cùm sciuerit agi super præbenda sibi debita? Respon. nō, cùm secundum agentē nō potuerit prohibere, & nō vtatur eo iure, quo secundus. ff. de re iudi. sæpè. in fi. quāuis quidā dicāt, & fortè melius, q̄d quia vtuntur eodē iure. s. mandato domini Papæ super eadē præbenda, & idcircò fit præiudiciū, sicut eadem. lex est in argumento. de hoc no. inf. de re iudi. q̄uis. sententia aūt excōicationis lata per c. fuit iusta. cùm nullus se opponeret: cùm tamē sciret, & fuit lata nō præmissa appellatione, vnde ab ea absoluendi nō erunt, nisi eū reciperent, vt hîc dicitur. (Eos) c. vel r. secundū aliā literā. (Eo) inf. de præben. pro illo. vbi nota primò videt q. contra. b. c. nō habuit excep. ex literis a. c. impetratis, cū nō sint suæ literæ, nec p eo impetratæ, sed
2 contra illū. † Itē mirabile videtur, cùm capitulū nō receperit. c. q̄modo. c. datur excep. ex psona alterius vel literis? Respon. non datur exceptio ex literis, vel psona alterius, sed exceptio hæc orit ex maleficio b. si sciēter veritatē tacuit in literis, vel etiā si ignorāter, vel dic quòd exceptio odiosa etiā ex facto alieno competit, & sic volunt qdā colligere ex hac decre. q. si aliqs impetrat literas in aliqua ecclesia, vbi Papa puidit alijs, nō valēt, nisi expresse ibi sit clausula, nō obstāte si p alijs scripsimus, etiā si ante impetrationē literarū ei erat puisum ibi. Sed nos contrariū dicimus. s. q. etiam si nulla clausula, vel cōditio p vel cōtra apponatur in literis, q. secūdo debet in eadē ecclesia prouideri, & hæc decre. loquitur quando primo scribitur p vno vt sibi puideat in primo vacaturo beneficio, & anteq̄ puideatur primo scribitur p secundo eodē modo in q̄ casu secundæ nō valēt, nō ☞ qa in eadē ecclesia alij puisum sit, † sed qa secundæ literæ sup eadē re nō valēt, nisi de primis fecerint mentionem. c. eo. pastoralis. §. 1. & idē dicimus si scribatur, q. sibi puideatur, quā primū se facultas obtulerit, etiā vbi pbendæ non sunt distinctæ, qa vna tantū vice oportet primo facultatē offerri: secùs aūt dicerē si primo scriberetur p ☞ vno, q̄d sibi daretur prima vacatura. † Secundo p alio q. sibi daretur secunda vacatura, cùm hîc de diuersis pbendis agatur, vel si scriberetur p secūdo, cū iā prouisum esset primò, nā hîc nō oportet dici si p alio
3 nō scripsimus. † Alij tamē dicūt, q. secundę literę nō valēt, nisi de primis receptis faciant mentionē. ar. inf. eo. mādatū. & c. seq. Si aūt secundus receptus esset, pfertur primo. inf. de his q̄ fi. à ma. par. capi. ex ore. nā cū lite pēdēte nō debeat canonicis auferri possessio eligēdi. inf. vt lit. pē. ad memoriā.

4 † Item cùm non sint priuati potestate eligendi, tenet eorum electio. vt not. infr. de præben. inter cætera. licet peccent eligendo, si fraudulenter forsitan propositis exceptionibus differtur institutio illius, p quo Papa scribit & puniendi essent, vt ei quem malitiosè fraudauerant, sicut vni ex alijs prouiderent. inf. de præben. dilectus filius g. Si autem alicui mandatum esset, quod præbendam in aliqua ecclesia alicui conferret, siue cum causæ cognitione, siue non, non credo quod pendente cognitione super persona illius, cui mandatum est conferri, possit alij conferri, & si con☞feratur, quod teneat collatio, † quia hoc ipso, quod dedit Papa alij potestatē dandi præbendam, abstulit canonicis conferendi potestatem, & hoc satis videtur dici. infrà, de conces. præben. & eccle. nō vacan. constitutus. imò quod plus est idem dicimus, si non expressè esset ei data potestas prouidendi, sed tantùm executor deputatus esset ad faciendum, si ille ad quem pertinebat de iure hoc nō faceret. inf. de conces. præben. & eccle. non vacan. proposuit. & Arch. inf. de his quæ fi. à ma. par. capi. ex ore. secùs autem si tantùm datus esset

executor

executor ad compellendum. inf. de præben. dilectus filius g. nec valet si dicatur adhuc pēdet lis de illo, cuius executor est, an sit dignus, & interim non debet possessione priuari, quia nō priuat eos Papa possessione eligendi, vtendo plenitudine potestatis, vel alium super hoc executorem constituendo, sed negotiū illud ad se reuocauit, nec vult alium de suo facto iudicare, quod esset si ad electionem procederent, & de hoc plenius not. inf. de præben. inter cætera. at in primo casu non est ita, quia nec sibi, nec alij electionem retinuit.

5 †Item credimus quòd ille cui semel scribitur pro pluribus, scilicet, vt eos recipiat in canonicos, licet habeant aliquam exceptionem contra personas, nec contra rescriptum: tamen tantùm recipere debet primum, & non secundum, vt hîc. secundò imponendum est silentiū, etiamsi pro primo tantùm monitoriè, & pro secundo executoriè scriptum esset, sed tamē tenet ☞ electio de alio facta, vt dictum est. †(Prius) videtur quod literæ monitoriæ. C. non debeāt impedire executorias. b. sicut nec impedirent iuramentum sequens, ac ipsius obseruationem. arg. à contrario sensu. sup. e. constitutus. sed illud est ea ratione, quia iuramentū est licitum cùm in eo intelligatur authoritas Papę [a] excepta, licet Papa nō intelligatur scribere ex certa scientia contra illud, nisi exprimat in literis, literæ autem istę sunt vitiosæ, cùm veritate tacita sint impetratæ, scilicet, quòd rescriptum erat pro alio, cui nondum prouisum erat. ☞ †(Nondum silentium,) sed dices nonne hæc exceptio fuit proponenda in prin. contra literas. scz. quod non valebant? Respon. sic & proposita fuit à capitulo, & propter hoc appellatum, vt prædictum est, vel etiamsi tunc omissa fuisset à capitulo, tamē tunc proponi posset ab aduersario, scilicet, C. quamuis dici posset, ꝙ & si vterque hanc exceptionem omisisset ad declinandū forum, tamen C. eam proponere posset, quandocunq; ante sententiam, scilicet, quod alij esset præferendus. Quidam tamē aliter dixerunt, quod tantùm in initio ꝓponi debet, sed si diligenter attendas, hic C. nihil proponebat contra literas, quia nec contra eum agebatur, sed per has literas responsum fuit consultationi capituli & ei prouisum.

[a] Authoritas Papæ. Adde Abba. supr. in c. constitutus. & ibi no. ad Innoc. & Abb. in c. significasti. in 4. & 5. col. inf. de elect.

6 †(Silentium imponens) ne authoritate illarum aliquid petat, quæ elidi poterant, quia non faciunt mentionem de primis, sup. eo. cæterùm. inf. de offi. deleg. ex parte. nisi fortè in secundis esset clausula inserta, non obstante si pro alijs. nam hæc clausula in hac beneficiali litera. s. recipiatis eum in fratrem, & prouideatis ei cùm prima ꝑbenda vacauerit, est largè intelligenda. ff. de consti. prin. l. fi. sed tamen restringitur ad illos, qui literas impetrauerunt & beneficium obtinuerunt, & nō extenditur ad illos, quibus nondum est per apostolicas literas prouisum: nam ibi secundæ literæ nō valent etiā sine illa clausula, non obstante si ꝓ alijs, qa cùm vnum tantùm sit beneficium primò vacaturum, non est credendum, q̄d Papa in duos diuidi voluerit. inf. de præben. tuæ. dummodò prosequi nō negligat. Alij tamen contra dicunt. s. quòd authoritate huius clausulę poterit petere beneficiū, etiam si primus nondum haberet, sed primo prius prouidebitur, & hæc est vtilitas huius clausulæ.

CAPVT XXXI.

1 *Quæ à iure præcipiuntur, licitè in pactum etiā in spiritualibus deducuntur.*

2 *Reuocari debet ꝙ fit per literas surreptitias.*

AD AVDIENTIAM. II. (beneficio literarum.) †
1 Nec reputamus hîc simoniā, cùm ea quę ꝑcipiuntur à iure licitè deducantur in pactum, etiam in spiritualibus. 18. q. 2. eleutherius. di. 6. c. contra morem. 28. dist. de syra. infr. de elect. significasti. & illud est de iure, si vult habere beneficiū, quod renunciet literis, quia quod plus est etiam si haberet beneficium, & etiam in pactionē deduci posset, quod illi renunciaret, cùm ad hoc teneatur de iure. inf. de præben. cùm non ignores. & c. cùm iamdudū. & secundum hoc expone venditas, id est, tali pacto renunciatas, nā si pro pecunia, vel aliquo temporali renunciasset literis, cùm ex eis habeat ius ad petendū spirituale beneficiū, esset simonia. argu. sup. eo. proxi. c. vel retineas in proprio sensu, si nō erat scriptum super prouisiōe spirituali, sed temporali, vel dic quod benè fuit simonia, nec hoc negatur. (Decernens de cætero) hāc pœnam haberet ex eo, quòd vendidit literas, ꝙ de cætero per literas apostolicas ei prouideri non debet & iustè, quia aut renunciauit literis, quod haberet sufficiens beneficiū, & tunc non valebunt secundę literæ, quæ de sufficienti beneficio non faciunt mentionem. sup. eo. postulasti. Aut non habuit sufficiens beneficium, & tunc imputet sibi.

2 †(Reuocand.) per tramites iustitiæ puta prosequendo appellationē, vel petendo restitu-

restitutionem in integ. contra sententiam vel mandatum, si quod factum est de prouidendo ei. Si autem sententia excommunicationis, vel suspensionis propter contumaciam, vel missionem in possessionẽ lata esset contra eum, dicerem reuocandam etiã sine his tramitibus, & ita potest intelligi. sup. eo. constitutus. quia non interest eius, nisi fortè ratione expensarum. ff. ne vis fiat ei in pos. l. 1. §. hęc verba. & expensas habere non debet propter fraudẽ, vel speciale est in beneficijs, vt no. sup. eo. constitutus. & c. cum dilecta.

CAPVT XXXII.

1 *Pars licet per fraudẽ literas obtineat nihilominus valent literæ, & processus per eas.*
2 *Literæ quandocunq; per fraudem impetrentur elidi possunt.*
3 *Electus in Episcopum retinet priora beneficia vsq; ad transactum tempus de consecrandis Episcopis.*
4 *Non est præsumendum dominum Papã scribere super pluribus vacaturis.*

IN NOSTRA. (proposuisti.) Fraudulenter vel dic, quòd hîc fraus non deprehenditur in prin. ex impetratione plurium literarum, nec ibi fraus est, quia hoc benè licet, vt si vnum nõ possit habere vel propter scandalum, vel propter ius, vel alia de causa habeat aliud, sed deprehenditur ex postfacto, scilicet, ex malo vsu literarum.

1 † (Fraudulenter) not. quod licet pars per fraudem literas obtineat, nihilominus valent literæ & processus per eas. Nec ob. sup. eod. super. quia ibi loquitur, quando vel veritatem supprimit fraudulenter, vel exprimit falsitatem, quòd hic non fecit, cùm adhuc nullum beneficium haberet.

2 † Sed obijcies in secundis benè debuit facere mentionem de primis. sup. eod. cæterùm. Sed illa loquitur, quando à diuersis personis super eodem facto diuersæ literæ impetrantur, sed hîc totum contrarium, quia ab vno super diuersis ecclesijs sunt literæ impetratæ. & ita non est etiam contra. sup. eod. ex tenore. quia loquitur quando ab eodem, & super eodem negotio diuersæ literę impetrentur, alij dicunt, & melius, quandocunq; per fraudem literæ impetrentur elidi possunt: quia dolo. & sup. eod. ex tenore. Nec obst. quòd hîc dicitur: nam si cùm primum beneficium obtinuit, exceptum esset de fraude repulsus fuisset, sed post non valet hęc exceptio. † Sed dices nónne apparet quod per obreptionem obtinuit etiam primum beneficium: ergò & illo debet priuari. 1. q. 1. si quis. & not. sup. eo. constitutus. sed respondeo, q; non agebatur ad hoc, sed tantùm ad cassationem secundarum literarum, & ideò super eo sententiari non debuit. inf. de simo. licet heli. Vel dicas quòd ista fraus non vitiat beneficium, licet vitiet impetrationem. Voluntas enim domini Papæ est, quòd ei prouideatur, item non fuit ibi obreptio strictè sumpto vocabulo. † (Recepti) per hoc dicunt quidam à simili, quòd si pars patiatur quæstionem super electione, vel præsentatione sua facta ad ecclesiam parochialem, cùm tamẽ possessionem ecclesiæ non haberet, si receperit pendente huius quæstione aliquam ecclesiam habentem curam animarum, hoc ipso videtur renunciare liti motæ super electione, vel præsentatione sua, quòd hîc plenè colligitur. Item ratione probatur, quia aut intendebat renunciare eam recipiendo secundam, & sic habemus propositum. Aut non intendebat renunciare, sed intendebat si obtineret in causa dimittere illam, quam recepit lite pendente, & accipere illam quam vicit, & hoc est penitus illicitum, cùm consensus huius non debeant esse temporales, sed perpetui: nam in eadem vocatione, in qua vocatus est, &c. vt 70. distinct. capi. 2. sicut. & consensus matrimonialis: vt 32. quæst. 2. solet aliquando. inf. de condi. app. c. fi.

Non obstat. inf. de elect. cùm in cun-
3 ctis. † vbi dicitur, quòd electus in Episcopum retinet priora beneficia vsque ad transactum tempus de consecrandis Episcopis, quia sicut hîc dicimus, ita & ibi dicimus, quia recipiendo Episcopatũ priora beneficia renunciare intelligitur, vnde ex quo confirmatus est in Episcopum, non posset dimittere Episcopatum, & ad priora beneficia redire. inf. de transact. inter. quamuis hoc ei sit seruatum à iure, q; si ex necessitate iuris cassetur eius electio, quod posit ad priora beneficia redire, vt in prædict. decre. cùm in cunctis.

† Item non obstat si dicas, si quis habet ecclesiam pleno iure, & quo ad possessionem, & quo ad proprietatem, & tamen si eligatur ad aliam & moueatur sibi lis, ita quòd possessionem eius habere non potest propter huius electionem & consensum non videtur renunciare priori ecclesiæ. inf. de elect. cùm in cunctis. 21. q. 2. si quis iam. & not. inf. de præben. de multa. ergò

ta. ergò multofortius si habebat litem primò, non videtur renunciare liti recipiendo ecclesiam, quia huic qui nihil habebat, nisi litem non videtur aliquid imputandum, si accipit ecclesiam, & litem sibi seruauit, sed illi videtur imputandum aliquid, qui habebat ecclesiam, & litem accipit. His sic respondemus, quòd hoc totum facit malum initium, quòd iste qui litigat & aliam acceperit, si conditionaliter vel temporaliter consentiret, vt dictum est: & semper oportet quòd sit ibi istud malum initium, quia aut non est protestatus de retinendo primum ius, & sic videtur ei renunciare, cùm vtrunque simul habere non possit, & recipiendo secundam præcisè & sine protestatione, ☞ primę videtur renunciare. † Item si protestatus tunc fuit malum initium est, quia temporalis fuit consensus, sed quando habet ecclesiam in pace, & consentit in aliam purè illius receptione ecclesiæ non fuit malus consensus, imò bonus, quia semper est de præsenti, vnde hîc non videtur renunciare primę, quousque adipiscatur possessionem secundæ. decre. autem ista non facit multum ad propositum, quia iste de quo loquitur decre. non potest aliud beneficium obtinere: est tantùm statutum in odium impetrantis multas literas super beneficijs, & vt vitetur fraus horum impetrantium, nam nos non possemus negare, quin ille qui receptus est ad vnum beneficium posset aliud recipere, & super alio litigare, si ad aliud canonicè eligatur, nec per hoc videtur priori renunciare, maximè cùm vtrunque posset retinere, & generaliter dicimus quòd recipiendo vnam ecclesiam, videtur renunciare liti quam habebat super alia ecclesia, quam simul cum illa habere non potest, sed si esset tale beneficium illud super quo litigabat, quod non prohibetur retinere cum illo, quod recepit non videtur renunciare liti secundum recipiendo. Item habens ecclesiam ei non videtur renunciare, si cōsentiat in aliam, & de ea litiget, maius est enim renunciare ecclesiæ quàm liti.

4 † (Huius molestari) siue impetratæ fuerint, antequam reciperetur in aliqua ecclesia, siue post, quia non est pręsumendum, quod super pluribus vacaturis dominus Papa scriberet. Sed si postquam receptus est ad vacaturam præbendam impetrauit literas de vacante beneficio, non facta mentione de priori receptione, credimus valere, si velit renūciare iuri, quod habet ex priori receptione, quia non credimus hanc veritatem suppressam talem qua expressa literas non habuisset. argu. 7. quæstio. 1. pastoralis. 1. de præben. cùm secundum. arg. sup. eod. super literis.

a Et ex hoc dico. Adde q hîc sequitur Oldr. in cons. 290. inci. pro fundamento. & Ang. in l. mutus. §. is q pcuratorē. ff. de procu. Ab. in c. quis. infrà, de re iud. Car. & Imo. in c. cū olim. inf. de offic. deleg. & vide Feli. & ibi concor. per eū in c. fraternitatis. colū. 4. circa me. inf. de testi. & vide de hoc dicto p Alexā. de Imo. in repe. l. sæpè. col. .. ff. de re iud. vbi latissimè. Et vide Alex. in cōs. 158. colū. 4. ver. benè facit. in 2. volu.

CAPVT XXXIII.

1 *Pars quæ ratum habuit factum procuratoris falsi non potest postea contrauenire.*

2 *Dominus videns causam suam suo nomine agi per falsum procura. nec contradicit præiudicatur sibi.*

3 *Reuocatio procuratoris debet notificari aduersario ad hoc vt sibi non præiudicet quod cum procuratore ab eo constituto factum est.*

4 *Licet dominus reuocauerit mandatum, valent tamen literæ si procurator id nesciuit.*

EX PARTE DECANI. (impetratæ) Ante istas. nam si post impetrentur aliæ contra istas valent, vt inf. in fin. huius decre. dicetur. Vel dic, quòd illæ fecerunt mentionem de primis, & quod de consensu partium impetratæ erant. aliàs enim nō valerent. & hęc clausula ad præsentes & ad futuras literas refertur.

1 † (Protulistis) contra. inf. de procu. in præsentia. C. de procu. licet sol. si constaret per confessionem partis aduersæ, quod reuocatum esset mandatum sine fraude, haberent locum contraria, sed hîc ex perspicuis iudicijs dolus pręsumitur. C. de do. dolum. & ideò non præsumitur facta reuocatio, nisi fraudulēta. Vel dic & melius illam locum habere in illo, qui nunquam fuit procurator constitutus, nam si semel fuerit cōstitutus, vt occurratur fraudibus, statutū est, quòd quicquid fit cum eo antequā reuocatio notificetur aduersarijs, vel iudi. tenet. inf. de procu. mandato. & in alijs concordantijs positis in gloss. quæ incipit & benè. Hîc autem certum est, q, si ratum habuerit factum procuratoris falsi, siue expressè, siue tacitè, dummodò eius nomine agatur vlterius contrauenire non potest. ff. rem ra. habe. l. 3. §. falsis. ff. de neg. gest. si pu. §. sed si ego. ff. de re iudica. licet.

2 † Et ex hoc [a] dico, si dominus videt a causam suam suo nomine agi per falsum procuratorem, & nō contradicit, q. fit sibi pręiudiciū. nam ex voluntate sua creditur agere, cùm possit eum prohibere, & non prohi-

prohibet.ff.de re iudi.sępè.& contra eum mandabitur sententia executioni, cùm credatur ex mandato agere.ff.de re iudic. l.4. debuit enim protestari quod sibi factum procuratoris suo nomine agentis cùm primò sciuit sibi displicebat. C.de filijsfamil.l.2.

3 †(Protulistis) & benè.ad hoc enim, vt sibi non pręiudicetur,quod cum procuratore ab eo constituto factum est, oportet q; notificet aduersario reuocationem.ar. ff.de procuratoribus si quis procuratorem & sic intelligimus. inf. de procuratori.ex insinuatione. & in præsentia. vbi not.vel iudici. arg.ff.rem ratam ha. ne satisdatio. inf.de procura.mandato.vel quod publicè conscribat dominus, ne quis habeat eũ pro procuratore.arg.ff.de institu. l.sed & fi.§.1.& seq.sed hæ leges loquũtur tantùm de procuratore negotiorum, & intelligimus, quòd posit reuocare ante litis contestationem,quia post non potest sine distinctione. & ff.de procur. quæ omnia.& l.seq.& l.post lit.& l.seq.(Dicebant) & benè.quia post reuocationem suam fuerant impetratę.Nec ob.quia tenet,q; contra eũ facit.f.lit.contest.quia illud tenet in fauorem iudiciorum, nisi aduersario,vel iudici notificet, vt dictum est. sed secùs est in literis vbi confesio sua in eo præiudicat sibi, quod est contra eum, sed pro se non prodest(Concilij) sup.e.nonnulli (Personis).ff.de procu. sed hæ. (Procuratorem) qui hoc impetrauit.

4 †Sed in hoc non videtur necesse reuocationem peruenire ad aduersarium, ex quo ipsemet confitetur se reuocasse, quia ipsi sua confesio præiudicare debet, & in fauorem aduersarij inductum est, quod reuocationem significet iudici, sed dic, quòd quamuis reuocauerit mandatum,tamen literæ valent,si procurator nõ sciuit,quia non est ibi aliquod de vitijs cõtentis. sup. e. nonnulli. & benè potest habere ratam impetrationem ab alio factã, & sine vitio, sed si reuocatio ad eum peruenisset, tunc literæ falsæ essent.sup.eod. nonnulli.& ideò nulla ratihabitione possent vires suas recuperare.

CAPVT XXXIIII.

1 *Rescriptum non extenditur ad personas in eo non contentas.*

SIGNIFICANTE V.Hoc est ideò, quia ita generaliter locutus fuit V.remen.quòd nõ poterat de persona constare, nam etsi per aliqua adiecta posset constare,quod V.Leodien.esset illa persona contra quam agere volebat,licet in literis cum V.remen.nominauerit, nihilominus per illas literas conueniri posset. arg.insti.de le.§.si quis in nomine. C.de testa.si quis in. † (Conueniri) rescriptum enim non extenditur [a] ad personas non contentas in rescripto, imò quo ad res & personas restringendum est.sup.eo. se.Aposto.& inf.c.proxi.

[a] *Extenditur. Et sic strictè interpretatur. Adde Soci. in cõsi.112. col.3.post mediũ. replicatum in 2.vol. cons.172.*

CAPVT XXXV.

RODVLPHVS CLERICVS.

SIGNIFICAVIT. (Poterant conueniri) contra dñam agere non possunt ex persona eius, quia non erat eis debitrix tempore datæ literarum, quod inspiciendum est. sup.eo.eam te.inf.eo.c.fi.nec ex persona defuncti, cũ morte eius expirauit iurisdictio antequã citaretur. ff. qui satis. cog.si decesserit.ff. de regu. iur. Neratius.inf.de iudi.quia V. contra sup.eo. pastoralis.in fi.de offi.dele.licet nobis.non placent hæc, imò dicimus,quòd etiam si citatus non sit ille contra quem literæ impetratæ sunt, nominatim tamen successor generalis & hæres conueniri possunt per literas impetratas contra prædecessores. inf. de fo. compe. dilecti.hìc autem loquitur, quando prædecessor illius,qui modò conuenitur non erat expressus in literis, sed tantùm per generalem clausulam poterat conueniri, & tunc locum habet, quod dictum est, si in vita sua citetur, vel exprimatur prædecessor, successor non poterat conueniri, quia super prædecessore non habuit exercitium iurisdictionis.sup.eo.pastoralis.§. fi.† & tamen benè fatemur, quòd per generalem clausulam potest conueniri nomine alicuius ecclesiæ illæ, qui factus est prælatus post impetrationem literarum, quia non propriè dicitur conueniri persona prælati, sed ecclesia.

CAPVT XXXVI.

EX INSINVATIONE. (mẽtionem.) Nam hîc est talis falsitas, quæ tacita præsumitur, quod literas executorias nõ habuisset. (Mentionem.) in Authẽ. vt spon. largi. §. & hoc insuper.

CAPVT XXXVII.

1 *Quot modis dicatur quis negligere, vel non prosequi gratiam Papæ.*

2 *In literis non est considerandum tempus datæ sed præsentationis.*

3 *Virtus præsentationis tanta est, vt si secũdus impetrans prius præsentat secundas literas, in quibus continebatur, si pro alio nõ scripsimus, præfertur tamen in beneficio.*

4 *Literarum præsentatio non sufficit quod executoribus fiat, nisi fiat collatori beneficij.*

5 *Capitulum nolens subire laborem contradicendi non imprudenter faciet recipiendo omnes in canonicos, de quibus ei scriptũ est à Papa.*

6 *Non potest capitulum de criminibus vel alijs defectibus opponere contra præsentatores literarum.*

7 *Nunquid receptus in canonicum per capitulum poßit se illi opponere qui præbendã petijt per literas Papæ.*

MANDATVM APOSTOLICVM. (Si pro alio) apponitur enim hæc clausula in fauorem ecclesiæ, cui scribitur, vt si de alio grauata est authoritate sedis Apost. quandocũq; siue ante impetrationem literarum secundarum, siue pòst, vel etiam si contra eam aliquis agat, antequam lis finiatur vlterius non grauetur de alio prætextu istarum literarum, ponitur etiam in fauorem impetrantis, etiam si pro alio scriptum sit, ipse tamen dolo vel negligentia negligat prosequi literas suas, secundus non obstante quod pro alio scripsit, poterit petere beneficium.

1 † Dicimus autem eum negligere vel non prosequi gratiam Papę, qui literis, vel iuri suo renunciauit, vel contra quem sententia lata est, vel qui vxorem accepit, vel qui habitum clericalem eiecit, vel qui primã præbendã vacantẽ post præsentationẽ literarum non obtinuit, vel qui non prosequitur litigando contra capitulum, vt illam sibi det, quia siue eo sciẽte dedit capitulum illam præbendam alij, siue eo ignorante, nunquam tamen potest aliam petere, quæ post illam vacabit, quia non est scriptum, nisi pro prima, & non licet fines mandati excedere. ff. man. diligenter. sed potest denunciare superiori, quando eo ignorante collata est pręebenda, vt procedat secundum tenorem. c. inf. de præbẽ. dilect. fil. Si verò eo sciente necessitate iuris coacti sunt alij dare præbendam, huic debitam imputet sibi. ff. de re iu. sæpẽ. & hoc ea ratione, quia si primus prudenter egisset, secundus pro quo scriptum erat cũ clausula nullam præbendam habuisset, & ita culpa eius translata est præbenda ad alium: Vnde iustũ est, quòd decętero nullam habebit, secùs autẽ esset, si sine clausula scriptum esset pro vtroq;, quia tunc vterq; debet habere aliquam præbendam, nisi per culpam alicuius eorum perditur aliqua præbenda, vel transfertur in alium, iustum est quòd ille qui prior erit tempore omnibus sequentibus præferatur, vt not. inf. de præben. relatum. alij tamen dicunt idem vtrobiq; idem videtur etiam si prædictis modis nõ neglexit, vel renunciauit, sed tantùm in hoc negligens fuit, quia literas non præsentauit, quia ex quo secundus nõ inuenit primas literas præsentatas etiam si ex necessitate omisit vti: primus tamen per secundas literas obtinebit beneficium, non obstante contradictione primi. Nec obstat clausula quæ hîc ponit.

2 † Et est ratio, quia tempus non datæ literarum, sed præsentationis est considerandum, vt sup. e. c. capitulum. inf. de app. super eo. nam cùm literæ capitulo dirigãtur, & eis incumbit dare canonicatum & præbendam, iniustum esset, quòd ipsi litigarent non literis receptis, & ideò sic est intelligendum mandatum recipiatis eum in canonicũ & assignetis ei primò vacaturam prębendam, subintelligendũ est. s. quæ vacaret post pręsentationem literarum: Vnde si post datam literarum, & ante pręsentationem earum vacasset præbenda, & alij data est authoritate illarum literarum sibi alia quæ vacaret post præsentationem literarum secundarum danda esset. arg. inf. de app. super eod.

☞ † Item dicimus quòd ratione pręsentationis literarum hoc habet, quòd si recipiatur alius in canonicum authoritate secundarum literarum, primus præfertur secundo, etiam recepto in canonicum in assecutione pręebendæ. ar. sup. e. capitulũ. & si cõtradiceretur, malitia sua alicui prodesset. Item cùm nihil sit, q. primò debeat imputari, quia solicitus fuit in prosecutione iuris sui, quare non pręfertur secundo in eo, quòd nulli quæsitum est adhuc, sed ad collationẽ partium eorum quibus fauendum non est, cùm iniquè egerint p̃ferendo secundum in receptione, vel collatione canonicatus, quia licet sit canonicus, tamen nihil iuris habet in pręebenda. Fatemur tamen, quòd si pręebendam ei dedissent, quod illa non posset ab eo qui iam ius habet aduocari. inf. de pręben. dilectus filius g.

3 † Item dicimus, quòd tanta est virtus præsentationis, quòd si secundus impetrãs prius

prius præſentat ſecundas literas, in quibus continebatur, ſi pro alio nō ſcripſimus, tamen præfertur in beneficio, quia ſic eſt intelligendum, ſi pro alio nō ſcripſimus qui literas præſentauit, & ſi in literis primis continebatur eadem clauſula, non poteſt habere beneficiū per illas literas, quia ſic intelligēdum eſt, ſi tempore præſentationis literarum pro alio non ſcripſimus.

4 † Item dicimus, quòd nō ſufficit præſentationem literarum fieri executorib⁹, niſi fiat collatori beneficij, quia non eſt executoris dare beneficium, ſed tantùm poteſt cogere ad dandum, ſed ſi eſſet executor qui debet conferre, ſi pro alio ſcriptum non eſſet, primò vacaturam præbendam in vna eccleſia, & alius poſt impetrationem huius executoris, & præſentationem ei factā impetrat literas ad capitulum, & præſentet præualebunt primę, licet poſtea præſententur capitulo ea ratione: quia primæ pręiudicant ſecundis. ſup. e. cęterùm. quia collatio huius prębēdæ ad executorem pertinet, ideò ſunt ſibi literæ præſentandę, & non capitulo, ſed ſi capitulum ignoranter contuliſſet ſecundo prębendam, tunc dic ſecundum q. not. inf. de elect. innotuit. Non autem credimus, quòd licet per annum diſtuliſſet vti literis impetratis, q. ꝓpter hoc videtur renunciaſſe hîc literis Papæ, vel non ꝓſequi.

Nec ob. ſup. eo. plerunq;. quia loquitur de literis impetratis in iudicijs vel cauſis. hîc autem loquimur de literis beneficialibus, quæ non pereunt ſecundis impetratis ſuper eodem beneficio, & ſi prius ꝑſentarentur ſecundę, vel etiam ſi multo tempore vti poſtponatur, & dicimus q. ſi ille, qui primò literas impetrauit aliquo prędictorum modorum neglexit vti literis beneficialibus, literę ſecundę valent, nec impediuntur per primas, etiam ſi in ſecundis contineatur clauſula illa tantùm, ſi ꝓ alio nō ſcripſimus, dummodò neglexerit vti primis, & non intelligitur pro eo ſcriptum, qui contrarium facit ei quod ſcriptum eſt.

☞ † Sed oppones: ergò tantum valet huiuſmodi clauſula, ſi pro alio ſcripſimus quantum ſi adijciatur qui gratiam proſequatur, & hoc quidam dixerunt. Sed nos dicimus ad hoc valere hanc adiectionem, quia executor datus in ſecundis literis, vel etiā fortè capitulum cui præſcribitur per receptionem primi, & ſecundi præfiget terminum ei primo, qui præſentauit literas, vt ſi vult proſequi gratiam Papæ, proſequatur, alioquin proſequatur ſecundus. ff. de adop. ſicut. ſed ſi eſſet ibi tantùm, ſi pro alio non ſcripſimus, non valent literæ ſecundę ſuper eodem beneficio impetratæ, licet non proſequeretur gratiam Papę. forte vel quia execratur litem non vult litigare in præſenti, ſed expectat magis congruum tempus ad litigandum, vel expectat, quòd illi ad quos pertinet electio propria voluntate ſine coactione ipſum recipiant, & ſi non in prima vacatione, tamen in ſecunda vel tertia, vel vlteriori. Hoc tamen ſic credimus, ſi nondū poſt præſentationem literarum vacauit aliqua præbenda, quia adhuc poteſt expectare & petere, vel ſi compoſuiſſent de ſecunda, vel vlteriori danda, ſed ſi neutrum horum interueniſſet non videtur, quod prætextu primarum literarum, ſecundus impediatur. ☞ † Et etiam plus dicimus, quia ſi eſt ibi clauſula quæ ponitur in hac decre. quandoque ſecundus petat præbendam authoritate ipſarum literarum, & ſciat primus niſi veniat & proſequatur prębendam authoritate priorū literarum, quòd fit ei pręiudicium, ſi ſcit ꝑbendam peti. quę primo loco ad eum pertinet. inf. de reg. iur. quamuis. & ff. de reg. iur. ſępè. & intantum fit ei pręiudicium q. nec aliam prębendam authoritate illarū petere poterit, quia de ea ſcriptum nō eſt, & ideò idem diximus, ſi in ſecundis literis non contineatur, ſi pro alio non ſcripſimus, quia vtrobiq; videtur Papę intentio fuiſſe, quòd de pluribus non grauetur.

5 † (Proſequi) licet autem capitulum, vel Epiſcopus cui ſcribitur ſuper receptione alterius poſsit ſe defendere contra petentem beneficium, quando primò ꝓ alio ſcriptum eſt, vt hîc. & ſup. eo. capitulum. prudenter tamen faciet capitulum, ſi non vult ſubire laborem contradicendi, ſi oēs recipiat in canonicos, quia nemini pręiudicatur, cùm iuribus canonię oēs pariter poſſunt vti ſine alicuius præiudicio, licet de prębendę aſsignatione eſt vis, quia fieret in eius pręiudicium, & ſi ideò tunc dicunt quidam faciet ſibi exhiberi vtraſque literas, & procedet ſecundum tenorē decre. ſup. eo. cùm contingat. & ſi non ſeruaret iſtam formam, incurreret periculū ☞ quod eſt inf. de pręben. dilec. fil. g. † Si autem vult contradicere capitulū, vel Epiſcopus aut contradicet primo præſentanti literas, vel alijs poſt ꝑſentantibus. ſi vult cōtradicere primo, tunc ipſe ſolus ad quē pertinet receptio & collatio præbendę ſe opponere

opponere potest, illi auté pro quibus primò scriptum est opponere se nō possunt, quia non possunt dicere sibi, quia debet præferre, quia primò præsentans, debet alij præferri. sup. eo. capitulum.

6 †Item de criminibus, vel alijs defectibus opponere nō possunt, quia eorum nō interest, vt not. inf. de accus. super his. sed si vult aliquis obijcere post primū præsentant suas literas, tunc quo ad impugnandum receptionem suam solū capitulū, vel Episcopus admittitur, quia non interest primo p̄sentanti literas, si primò secundus recipiatur quàm ipse, quia in assecutione p̄bendæ præcedet, licet primò receptus sit: vt not. inf. de p̄ben. relatum. si aūt post p̄sentatas literas petat sibi asignari præbendam: tunc capitulum si habet primò præsentantem pro canonico recepto prudenter faciet, si se nō misceat liti, sed sinat eos litigare, & acquiescat mandatis iudicis vtriusq; partis, secundum tenorem decre. cùm contingat. Si verò non habet pro canonico, tunc contradicat capitulum, vel Episcopus si vult, & si nō vult cōtradicere, sed libenter asignat p̄bendam primò p̄sentanti, tunc si primus obtineat postea cōtra capitulū patietur pœnā quæ est. inf. de p̄ben. dilec. fil. g. quia malitiosè egit, cū neutri debeat asignari beneficiū, ex quo probabiliter poterat dubitari. sup. eo. cùm contingat.

Nos tamen hoc, q̄ dictum est de procedendo secundum tenoré decre. sup. eo. cùm contingat. non credimus, nisi vtriq; executores mandarent, vel parati essent, vt ex tenore eius decre. colligitur & benedicimus, quia si ipse p̄sentans primò velit se opponere q̄ potest, quia sua interest, & p̄ suo iure appellare, vt 2. q. 6. non solent. & nisi de iure suo dicat fieri sibi præiudicium. inf. de reg. iur. quamuis in hoc. s. quod secundus pro quo lata est sententia obtinebit p̄bendam, sed si iustam causam haberet ignorātię, primus etiam post latam sentētiam p̄ secundo p̄sentantę, & etiam postquam sibi esset asignatum beneficiū, daretur sibi in integrum restitutio, ex generali clausula. ff. ex quib. cau. in integ. & not. inf. de p̄cu. quærelā. Contra capitulū aūt, si bona fide denegabat primò præsentantem recipere, nec malitiam adhibuit in asignatione p̄bendæ facienda secundò nullam habebit actionem, fortè melius dicitur, q̄ habebit actionem contra capitulum, quia debuit sibi cauere, quòd ille cui præbenda asignabatur, seruaret capitulum indemne. ff. de rei ven. is à quo. & l. seq. ff. de peti. hære. l. pe.

7 †Sed quæritur, an receptus in canonicum per capitulum posit se opponere illi, qui petijt præbendam per literas Papę, vel canonicatum tantùm, & dicunt quidam quod sic. Alijs videtur q̄ nō, posint se opponere receptioni in canonicum, vel asignationi p̄bendæ, quia nō interest eorum, quia nullum ius habet in p̄benda futura, & in canonicatu nullum fit ei p̄iudicium, sed contra literas benè possum opponere, q̄ non valent, quia non faciunt mentioné de sua receptione, quam si Papa sciuisset, non scripsisset pro eis, & si recepti à capitulo nullum habent ius certum in p̄benda, nec aliquid petere possent ratione receptionis suæ, vel prouisionis à capitulo factæ. tamen ratione accessorij superior cùm opportunitas se offert faciat asignari præbendam. inf. de præben. relatum. inf. de conces. præben. cùm super q̄stione.

☞ †Et Papa nunquā intendit dare literas præiudiciales. ff. de vul. sub l. ex facto. & contra literas se opponere potest semper quousq; alius recipiatur in canonicum, quia vsq; tunc ex eis agit, & vtitur impetratis, sed ex quo receptus est, extūc receptus à capitulo, nihil potest proponere cōtra literas, quia non iuuabit se principaliter ex literis, sed ex receptione sua, quia receptus est in canonicum, & si obijciatur ei, quòd non potest petere præbendam ex tali receptione, quia si contrarium diceretur aperiretur via vacaturis? Respon. quia ex receptione simplici capitulum nō posset agere ad præbendam vacaturam, nec etiam vacantem certam. arg. oppo. ff. de contrahen. empt. l. vlti. §. vlti. & ad Treb. l. 1. §. si habes. C. de do. vel ęris. cum suis cōcor. sed ex receptione quæ est facta authoritate Papæ, qui non impeditur concedere vacaturas secùs. (Intentio) quod apparet ex appositione clausulæ.

CAPVT XXXVIII.

LITERIS APOSTOLICIS. (Nisi alio) idem & si sit clausula, si pro alio non scripsimus, non enim aliud intendit dominus Papa per clausulam istam, nisi vt ecclesia de plurium receptione non grauetur. sup. eod. man.

☞ †(Monitorias) ar. ex solis monitorijs habet ius ad petendum. ad idem. sup. eo. capitulum. sed non est verum, licet illi prouidere teneantur. inf. de præben. dilect. fi. g. nam nec ex

nec ex monitorijs, nec ex præceptorijs, nec executorijs, sed habet officium iudicis ad petendum beneficium secundum tenorem literarum Papæ, si à Papa contulisset, tunc haberet ius in re.

CAPVT XXXIX.

1 *Mandatum speciale factum abbati, derogat generali facto Episcopo.*

ABBATEM. (Qui prouideret.) Nec tamen adhuc prouidit, vnde speciale mandatum abbati directum in suis ecclesijs: tamen præiudicat generali mandato episcopi in omnibus ecclesijs. supr. eo. c. 1. & c. pastoralis. si autem iam prouidisset ei abbas in vna ecclesia, & postmodum alia vacaret, nõ video, quare episcopus non posset alij ibi prouidere in qua non esset alij prouisum, cùm diuersæ sint ecclesiæ, nisi fortè essent ecclesiæ de mensa abbatis, vel nisi collatio pertineret ad abbatem, tunc enim cùm omnes vno iure censeantur, si vni prouidit grauatus est abbas, vnde episcopus non potest alij prouidere.

Et hoc intelligo verum, quando vult prouidere authoritate literarum impetratarum postquam prouisum est primo, nam si ante impetratæ fuissent secùs: vt no. suprà, eo. mandatum cogi. quando in literis non continetur per eccl. censu. compellatis verius credimus, quòd non sit hæc sufficiens ratio, imò nec vera, quòd non posit episcopus cogere abbatem ad prouidendum illi de quo scriptum est episcopo, quia ex quo in literis continet, facias tali clerico prouideri, poterit quoslibet cogere ad prouidendum etiam si ibi non dicitur, per censuram ecclesiasticam cogas, sed illa est sufficiens ratio & vera, ☞ † quia speciale mandatum factum abbati, derogat generali facto episcopo, vel quia clausula, si pro alio non scripsimus eximit eum à iurisdictione episcopi, & quòd in ecclesijs illius abbatis illi prouidere non posit. (Prouidendi) quando in literis continetur authoritate nostra prouideas.

CAPVT XL.

1 *Non potest secundus deleg. absoluere nisi elapso termino, priori asignato.*
2 *Absolutio secundorum iudicum tenet etiam ante terminum si partes consentiant.*
3 *Remißio excommunicati ad excommunicatorem locum habet in ordinarijs etiam si sit ab eis appellatum post sententiam excommunicationis.*
4 *Debet excommunicatus absolui præstita cautione & iuramento priusquam cognoscatur de iniusta excommunicatione.*

AB EXCOMMVNICATO. (Statuto) scilicet, quia iniustè, vel non præmissa monitione, vel non seruato ordine dicit se esse excom-
1 municatum. † (Obtentis) iste secundus non potest absoluere, nisi elapso termino asignato priori, & si absoluat non valet, quia iurisdictionem habet ex parte limitatam & formam certam. argu. suprà, eo. cùm dilec. nec etiam sufficit, si partes consentiant in eum, cùm nihil attendatur forma solita, & etiam honor excommunicatoris, sed & si omnes, scilicet, partes & iudices consentiant, quod ante tempus absoluatur. tamen non valet absolutio, quia cùm sub conditione sit tibi mandata absolutio, scilicet, si primus intra certum tempus non absoluit, quod secun-
a dus absoluat ante conditionem [a] extantem, nulla sibi absolutio competit. ff. de verb. signi. cedere diem. repete tamen quod diximus. infrà, de offi. dele. de causis.

[a] *Ante conditionẽ. Et sic atiẽditur implementum cõditionis in literis executorijs. ad. de P. de. Ancha. in consi. 297. inci. Efficacibꝰ. col. 4. post prin.*

2 † Quidam tamen benè fatentur, quòd si excommunicator diceret ego non absoluam: vos absoluatis eum, si vultis, quòd in hoc casu secundus potest eũ absoluere etiam ante terminum, quia in manifestis non est locus coniecturis. ff. de verb. obli. continuus. §. cùm ita. alij tamen dicunt, quòd tenet absolutio secundorum iudicum etiam ante terminum si partes consentiant. primus autem post terminum asignatum potest absoluere, semper antequam pronunciet eum iniustè excommunicatum, & etiam si partes velint, quod sic probetur, quia quandocunq; ante absolutionem constet de iusta excommunicatione remittendum est ad excommunicatorem. Et sic apparet, quòd apud primum etiam post terminum asignatum remanet iurisdictio, & sic habet super eum iurisdictionem in eo pro quo excommunicatus est, ex quo patitur ☞ se absolui, absolutio tenet. † Item cùm iudicia sint absolutoria, & nihil aliud hîc petatur, nisi absolutio, & ille qui excommunicauit paratus sit absoluere audiendus est, & tenebit absolutio, & hoc habet locum, vbi per errorem omissa est

 absolu-

absolutio antequam procederetur ad cognoscendum de iniustitia excommunicationis, nam si hoc petat absoluendus: vt not. in gl. veruntamen. (Ita) si contra statuta concilij generalis, id est, iniustè excommunicatus est, quid faciet hic excommunicans ad quem remittitur. Respon. si creditur se iustè excommunicasse non absoluat, sed ad alium mittat, † quia postea ad eum remittetur pro mandatis recipiendis. infrà, de offi. del. prudentiam misi. si verò non creditur se iustè excommunicasse prudenter facit, si absoluat eũ.

3 (Obtentis) remissio ista excommunicati ad excommunicatorem habet locum in ordinarijs, etiamsi sit ab eis appellatum post sententiam excommunicationis. infrà, de offi. ord. ad reprimendam. infrà, de sen. excom. per tuas. in fi. in delegato autem ita dicendum si non fuit appellatum, nam si fuit appellatum & appellatio recipiatur, non habet iurisdictionem delegati. infrà, de offi. dele. pastoralis. §. præterea. & ideò non remittitur ad eum. Item si non fuit appellatum à delegato, & lata sit sententia diffinitiua per delegatum, intra annum remittendum est ad delegatum, sed post annum minimè superiori ratione. Item infrà, de offi. dele. quærenti. sed sine vlla remissione delegãs iuxta formam ecclesiæ eũ absoluet, cuius authoritate excommunicatus est, sed si subdelegatus excommunicauerit, & ab eo appelletur delegatus, primus tantùm absoluere debet. infrà, de offi. deleg. super quæstionum. §. porrò. & §. vlti. si autem primus delegans absolueret, teneret absolutio. Item & si alij deleget absolutionem, & ipse delegatus absoluat, tenet absolutio. arg. contra. infrà, de offi. ord. ex parte. infrà, de sen. excom. cùm pro causa. sed antequam primus deleget, vel deleg. secundo super absolutione absoluat, potest excipi, quòd non absoluat, vel non procedat per tales literas veritate tacita impetratas. Si enim dixisset, quomodo delegatus est medius inter primum delegãtem & subdelegantem, non habuisset literas nisi ad eum, scz. deleg. arg. prædictę decre. super. etiam ex causa potest legitimè appellari, si autem absoluat, non præmissa appellatione tenet, licet non debet fieri, nec nocet, si postea appelletur, quia cùm sententia excommunicationis nõ suspendatur per appellationem multò fortius absolutionis, quia promptiora sunt iura ad absoluẽdũ, &c. ff. de acti. & obli. Arrianus.

† Item omnis res, per quascunq; causas cõtrahitur per easdem dissoluitur. infrà, de reg. iur. c. 1. sed per solam sententiam fit quis excommunicatus: ergò & per solam absolutionem absolutus fit aliquis. Item sic actio iniuriarum tollitur pacto, ita & hæc sententia absolutione. ff. de pac. l. si vnus. §. pacta. hoc autem posito, quod sit sublata & verum est non debet amplius excommunicari, nisi præmissa canonica monitione. infrà, de sen. excom. sacro. & probata causa. 2. q. 1. nemo. & nisi sint contumaces denouo. 11. q. 3. certũ. (Difficultate) iuramenti & cautionis mandatorij. infrà, de restit. spo. literas. in fi. †. Quidam tamen & fortè benè dicunt, quòd iurare debet, ne disciplina ecclesiastica rumpatur. arg. 23. q. 5. excommunicatorum. inf. de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. significasti. & ita non est contra. infrà, de iureiu. & si Christus. vbi sunt authoritates prohibentes iuramentum, sed supple non iurabit omninò, vel frustrà, id est, sine causa, hæc autem est prædicta causa quæ est iusta. infrà, tit. proximo, cùm inter.

4 † (Cognitio) veruntamen priusquam cognoscatur de iniusta excommunicatione, absoluetur præstita cautione & iuramento, & postea cognoscet solus delegatus de iustitia excommunicationis, scilicet, an excommunicator iustè, vel iniustè, vel ex ordine, vel ex animo, vel ex causa excommunicauerit.

Et hoc est verum, quando quæritur de iniustitia excommunicationis excommunicatori pœnam infligat, & tunc puniet iniustè excommunicantem. infrà, de sent. excom. sacra. si verò inuenerit iustam excommunicationem remittet excommunicatum ad excommunicatorem, vt eius mandata recipiat. inf. de offi. deleg. prudentia. & attende cùm dico quod statim debet absoluere, nisi obijceretur, quod pro manifesta offensa est excommunicatus, vel quia non paret rei iudicatæ: tunc enim debet præcedere emenda. infrà, de ver. sig. ex parte. & cap. seq. De causa tamen principali eodem modo cognosceret, si est causa inter Episcopum & excommunicatum, & in literis sit apposita clausula consueta, scilicet audias, si quid fuerit quæstionis. nam nullus debet esse iudex in propria causa. C. ne quis in sua causa. l. 1. si verò cum alio causam haberet coram excommunicatore, aut est appellatum aut non. Si est appellatum eodem modo procedet inter

partes,

partes, si in literis fit mentio de appellatione: vel eius cognitio causa demandatur, si verò sit appellatum, debet eum remittere ad Episcopum, qui de causa cognoscere cœpit. ff. de iudi. de qua re. infrà, de iureiurand. ad nostram. 2. nisi sit ibi prædicta clausula, si quid manserit quęstionis: Et quia perpetuata est eius iurisdictio per citationem. infrà, de offic. delegat. gratum.

☞ † Sed obijcies quòd nunquam habuisset literas, nisi dixisset contra statutum concilij generalis se excommunicatum fuisse, ergò si hoc falsum appareat, debet carere commodo literarum. sup. eod. super literis. Respondeo, hìc illa regula fallit propter periculum excommunicationis & participationis, vnde statim absoluendus est. vt in decre. cùm contingat. Item hæc exceptio cùm sit peremptoria non debet proponi contra literas. inf. de lit. contest. c. fin. & inf. de foro compe. ex parte.

CAPVT XLI.

1 *Mentiri plus est, quàm verum tacere.*

SI PROPONENTE. Secùs si nō ꝓponeret sed subijceret, quia tunc crederent valere. Respódeo, † quia plus est mentiri quàm verum tacere. arg. sup. eo. postulasti. (Fraudulenter) hæc est causa, quare rescriptum non valet, scilicet, fraus. suprà eod. super literis. & c. in nostra. vt de hac materia notauimus, nec potest de facili prætendere ignorantiam in proprio facto. ff. pro suo. l. fi. in fin. & notat. ff. mandat. l. item quæritur.

CAPVT XLII.

1 *Nunquid si quis aliquem conuenit personali actione coram aliquo iudice, possit eum coram alio iudice etiam ordinario super alia personali conuenire.*

2 *Ordinarijs iudicibus non debet subtrahi debitus honor.*

3 *Non licet reo actorem cōuenire nisi sub actoris iudice.*

QVIA NONNVLLI. Nomine hìc tenetur crimine falsi, sicut & qui supposuit partum. ff. de fal. falsi nominis. & l. qui falsam. & sequēs similiter. (Et qui eas) non valet, quòd fit per has literas pro his quorū nomine sunt impetratæ. (Nihil) de iud. cùm quem. (Ad futuras tradunt,) id est, aliquos citari faciunt super controuersijs de nouo emergentibus, ac si literas ad eas traherent (ad futuras tradunt) & valet sententia in nouis negotijs, nisi excipiatur contra. suprà eodem, significauit. suprà eod. eam te. ex tenore.

1 † Pluribus) dixerūt quidam, ex quo aliquis conuenit aliquem personali actione coram aliquo iudice, coram alio iudice etiam ordinario super alia personali non potest eum conuenire, quia si reo qui fauorabilior est in iure. ff. de reg. iu. fauorabiliores. hoc nō licet. C. de sen. & interlo. in Auth. & consequēter multò fortius, nec actori. ff. de re iud. non debet. Si actor cōuenit aliquem super aliqua actione personali, licet super alia per aliud rescriptū coram alijs delegatis ipsum cōuenire nō possit, tamen coram ordinario ipsum poterit conuenire, & hoc vt honor non subtrahatur ordinarijs ipsis. nam reo istud nō licebit, si velit reus reconuenire, quia non coram ordinario, scilicet, coram delegato istud facere debet: quòd tamen credimus verum. nam benè potest actor reum conuenire sub diuersis iudicibus ordinarijs, vel ordinario & delegato alio, & super personalibus & realibus actionibus, & q̄d dicitur in prædicta. l. fauorabiliores. &c. intelligimus in eadem causa, & postquam incœpit causam. nam & hìc vtraq; causa, & coram vtroq; iudice fauorabilior erit reus, quàm actor: scilicet, incipiendo causam coram diuersis iudicibus fauorabilior non est, & sequeretur absurditas, quia coram delegato non posset, cùm non sit ei commissum, nec coram ordinario, vt dicunt quidam.

2 † Item debitus honor subtrahitur iudicibus ordinarijs, quòd esse non debet. inf. de app. vt debitus. intelligo ergò decr. hāc ☞ † quòd si super personali actione conuenerit coram iudice delegato, & impetret literas ad alium delegatum contra eundē super alia actione personali carebit commodo literarum & cōdemnabitur in expensis, vt hìc. secùs si coram ordinario cōueniat, cùm hoc non inueniat prohibitū.

☞ † Si quæras quare aliud sit in realibus? dicimus quòd in realibus computantur dietæ à diocesi vbi sunt res. suprà eodem, dilect. filio. 1. vnde sæpè contingeret, quòd non possit sub vno delegato omnes reales intentare, & aliæ etiam rationes

rationes assignari possent. Item alia ratio potest assignari q̃d actori licet corã pluribus ordinarijs conuenire, sed non reo, quia iura voluerũt subtrahere materiam malignandi reis, qui quasi offensi libenter se vindicarent etiam iniustè: sed hîc de actore non præsumitur.

3 † Reus) quamuis reo non liceat conuenire actorem, nisi sub actoris iudice, tamẽ malitiosè facere potest, & potest repelli per exceptionem iudex rei, sed si non excipiatur ante litem contest. tenebit quòd legitimè coram eo fiet, dummodò aliàs iurisdictionem habeat. ff. de iudi. l. 1. & alij contradicunt. (Quomodo) sup. eo. super. si proponẽte. (Expensis) sup. eo. cæterùm. (Cõdemnetur) nihilominùs accusari poterit criminaliter de crimine stellionatus. ff. de cri. stel. per totum.

CAPVT XLIII.

CVM IN MVLTIS. in. ar. Idem videtur, quòd si sibi ponitur clausula, & nõnulli homines, vel aliæ consimiles cũ eadem sit ibi ratio. idem etiã videtur, si dicit sibi damnum, vel iniuriã factã per homines alicuius loci, vel quia conueniet alios quasi vniuersitatẽ, & tũc loco vnius censetur, si in illo loco non est vniuersitas, non poterunt per illud rescriptum conueniri vltra 4. Idem videtur, si in literis dicitur: cites omnes illos, quos talis tibi nominauerit, sed si in literis dicitur, cites omnes, qui ei contradixerunt, vel qui eum molestarunt super tali re. dicunt quidam secùs esse, sed nos non videmus, quare hoc dicant. in causa autem inquisitionis siue de crimine, siue de iure inquiratur, plures quàm quatuor citari possunt, quia non trahuntur in iudicium, sed superior ex officio inquirit. (Generalem) nam omnes expressi in literis conuenientur, & propter eos 4. (Vel quatuor) credimus tamen quòd si super re indiuisibili, vel etiam in eo casu, in quo essent ad eosdem iudices remittendi literæ impetrentur, quòd etiam tunc plures quàm quatuor poterunt per illas literas conueniri in iudicium. vt notat. suprà eod. pastoralis. in gloss. quid si. Alij dicunt, quòd licet ille, qui impetrat literas super certa re etiam indiuisibili, dicat alios sibi iniuriari: tamen per generalem clausulam non citabuntur, nisi quatuor.

Fatemur tamen, quòd alij quorum interest, si volunt pro suo iure coram eodem iudice, quòd admittendi sunt, vel etiam si coram alijs agere vellent, quòd sunt ad eundem iudicem remittendi. inf. de reg. iur. cùm semper. ff. de libe. cau. pariter. † Citatorio) cuiuslibet illorum quatuor. nam si velles intelligere, quòd tantùm quando primùm citat, debeat illos quatuor exprimere, non esset cõtra fraudem prouisum, quia primùm citatorium potest multis esse occultum, & vocat hic primũ citatoriũ, propter multa citatoria eiusdẽ personæ facta, non tantùm in principio causæ, sed etiam in qualibet parte iudicij, & in illis citationibus sequentibus non est necesse exprimi illos quatuor.

CAPVT XLIIII.

1 *Non possunt delegati causas minoribus subdelegare.*

2 *Non debet fieri commissio clericis plebium Lombardiæ.*

3 *In causis tractandis quæ sint loca magna vel insignia.*

4 *Manifesta & notoria pro expreßis haberi debent.*

5 *Locus vbi causa agitur debet esse magnus & insignis.*

PRAESENTI DECRETO. (Prouidendum) per hęc verba dicunt quidã quòd hęc decre. non statuit ius, sed est prouisio quã Papa suis legatis & cancellarijs, imponit, & dicũt q̃d literę valẽt, & si in minoribus personis fiat commissio, potest cõtra eos excipi, quod per illas literas non procedatur, cùm non sint de personis hîc contentis. arg. ad hoc, quare hoc enim imputaretur vel iudicibus vel partibus, cùm tantùm delegantis sit eligere iudices, quibus committat, & non debet dare iudicem ad petitionem partium. ff. de iudi. obseruandum. Melius videtur quòd possit contra tales iudices excipi, & ex talibus causis appellari, & alludit consuetudini Romani ecclesiæ, vbi de facili cancellarius non dat iudicem ex officio suo, sed partes eos eligunt. Nam si certum esset, quòd ex se cancellarius eos dedisset, non haberet contra eos locum exceptio vel appellatio, & videtur quòd huic exceptioni possit renunciare tacitè & expressè, quia in fauorem eorum introductum est, scilicet, ne coram vilibus personis partes & aduocati eorum stare cogantur. † Item videtur, quòd si Papa scribat alicui nominando eum magistrum, locum

vel simplicem clericum, quòd non habet locum exceptio, quia ex certa scientia videtur facere contra constitutionem.

1 † In legato credo contrà nisi partes cõsentiret. & hoc dicitur idem multò magis intelligo de legatis, scilicet, quòd nõ possunt minoribus subdelegare causas, & nõ habet locum hæc decre. in auditoribus. inf. de offi. dele. super. §. 1. Item ordinarij non comprehenduntur hac constitutione. (Dignitate) not. inf. de pręben. de multa. † Honorabilibus) sufficit quòd ecclesię sint cathedrales, nõ sufficit quòd sint collegiatæ, sicut sunt multę in Sicilia & Tuscia, nisi sint ita honorabiles, quòd ibi sint clerici propter scientias, & mores, & diuitias honorandi. † Quid enim si magni viri magnam causam agerent coram illiteratis & pannosis clericis, verè risui pateret.

2 † Quid dices de clericis plebium Lombardiæ? Respondeo, non debent eis fieri commissiones, nisi sint aliàs honorabiliores, vt Modeciens. ecclesiæ, & sancti Antonij, & sancti Dominici. † In ciuitatibus) sufficit enim ciuitatem episcopalem esse, vt ibi causę agitentur, etiam si nõ sint magnæ, & etiam si non habẽt peritos. Alij cõtra arg. pro his. quia cessat ibi causa huius constitutionis, quia non poterunt ibi habere aduocatos, nec alia necessaria, sed in alijs locis non episcopalibus necesse est, quòd sint magnę, & quòd habeãt peritos, & propter hoc dicuntur insignes.

3 † Copia) tam pro aduocatis quàm pro assessoribus & consiliarijs: quæ autem sint loca magna vel insignia: Vel ibi dicatur esse copia peritorum ad communem opinionem prouinciæ recurrendum est. ff. de sup. le. Labeo. & arbitrio boni viri, id est, iudicis illius terræ, ad quem fit citatio relinquetur. ff. de verb. obli. continuus. & nõ arbitrio iudicis ciuitatis, qui in hoc potius pars cẽsetur quàm iudex, quia nõ pręsumitur, quòd contra factum suum sentẽtiaret. C. de arbi. ne in arbitris, sed quid si locus ille alium haberet iudicem in tẽporalibus, & alium in spiritualibus. Respondeo, si ambo sunt præsentes simul amborum arbitrio diffiniendum est. Et idem si sint plures, dummodò omnes hi domini ijdemq; iudi. sint personæ ecclesiasticę, qa ad secularem iudicẽ arbitriũ nõ credimus eundum, & si non sint omnes præsentes, tantùm præsentes procedant, & si omnes domini ijdemq; iudices essent absentes, vel certa ratione suspecti: tunc alij boni homines eligentur ad hoc, & si nõ possent hi concordare procederetur secundũ tenorem consti. inf. de app. legitima, & procedent hi non seruato iuris ordine. Nobis magis placet, quòd arbitrium boni viri dicitur, id est, iudicis qui de causa cognoscit: & sic loquitur. l. ff. de ver. obl. continuus. (Causæ) delegatæ (iudicibus) deleg. † Impunè) & si contra talẽ absentẽ procedatur quasi cõtra cõtumacẽ nõ tenet si notoria facti est executio eius, puta quia nulli est dubium, vel esse debet, quòd locus ad quẽ citatur non est insignis: sed si dubia esset excusatio de facto: tũc debet ire & corã eo ꝓponere de facto loci & ꝑitorũ vel huiusmodi: & si pars neget, debet reqri arbitriũ boni viri, cui si pars citans stare noluerit, pars alia appellet & securè. & si pars alia q̃ allegat cõtra locũ arbitrio stare nollet, iudex securè ꝓcedat, & si aliquis à bono viro dicit se grauatũ super hoc: id est, à diffinitione hac, an sit locus insignis vel nõ: tunc non licet appellare: sicut nec in arbitris, ipsius enim arbitrium dicitur. ff. de verbo. obli. cõtinuus. (Itẽ quia modicũ interest. ff. de ap. l. 1. vel dic, ꝙ etiã sine requisitione boni viri, potest statim appellare ex his causis, scilicet, appello, ne procedas, quia nõ est locus iste aptus examinationi causarum, vel propter sui vilitatẽ, vel propter defectũ iurisperitorũ: iudex autẽ qui cognoscet de appellatione, si inuenit causam veram appellationis cassabit quicqd iudex fecit post appellationem. alioquin confirmabit. inf. de appel. interposita. in prin. appellatio autẽ nec in hoc casu, nec in pręcedenti est admittenda, nisi certum esset locum non esse aptum. ff. qui satisda. cog. si verò. §. 1. † Sed quid si pars nõ vadat, nec appellet, quia credit se tutum per hãc constitutionem vbi dicit, non paretur impunè. Respond. tutius est ire, & defectum coram iudice exponere, sed si non vadat, & feratur sentẽtia contra ipsum, vel missio in possessionem, vel excommunicatio non tenet, quæ citatio nulla est. argum. ff. de arbit. si cùm dies. §. si arbiter. Sed contra videtur, quòd semper teneat, nisi in citatione exprimeret errorem, puta venias ad talem locum non insignẽ, sicut dicitur in sententia. 2. q. 6. §. diffinitiua. in princ.

4 † Sed respondeo & in sententia, & in citatione sufficere, si notorium est impedimentum, & hæc notoria manifesta, pro expressis debent haberi. ff. qui satisda. cog. si verò. ff. de fer. l. 1. alij cõtra, Sed si nõ sit notorium, si nõ vadit, tenet excommunicatio, & missio in possessionẽ. ff. de iud.

si quis

si qs ex.inf.de ap.si duobus.nec facio vim, vtrū iudex sciuerit defectū loci, an ignorauit, sufficit enim in veritate esse, q, notorium est, ibi defectum loci esse, credimus tamen, q, expressè proprio verbo tacitè litigando, in talibus locis possunt renunciare huic exceptioni: sed nō eundo ad alia loca, vel non appellando, non videtur renunciare, vel tacitè consentire, quòd procedant, imò potius contradicere.

5 † Item dicimus, quòd licet iudex delegatus clericos peritos haberet qui iudici, & partibus possent sufficere pro consilijs, tamen in hoc casu impune non paretur, quia licet in vno termino habeat eos paratos, fortè non habebit in alio, quia etiam consiliarij & aduocati non habent ibi propria domicilia, vel maiora salaria requirerent, & fortè non poterit eosdem consiliarios & aduocatos in alio termino habere, quòd est graue, & dispendiosum in singulis causis nouos aduocatos conducere, & secreta suæ causæ reuelare, cùm boni iudicis sit sumptibus & laboribus partium parcere, nobis videtur, quòd est necesse, quòd locus vbi causa agi debet, sit magnus & insignis. ita quòd qui vadunt illuc pro causa inueniāt ibi hospitia & conductitia pro se, & euectionibus suis, & vbi inueniantur necessaria victualia pro communi prætio. † Et ideò adiecit insignia, quia benè sunt alicubi loca magna, & tamen ibi prædicta non inueniuntur, neque conductitia, neque penalia, vel si inueniuntur, hoc fit cū magna difficultate, quia nō sunt ad hoc cōsueti. possunt etiam hæc inueniri in aliqua modica villa, & tamen non est idoneus locus, quia non est magnus, nec insignis. Esset enim ridiculum, quòd causę tractarētur in tam vilibus locis, etiam si ibi esset copia peritorū, nec credimus necesse, quòd ibi morentur periti, nec hoc dicit hæc litera, sed sufficit quòd ibi de vicinis locis posit haberi copia peritorum.

CAPVT XLV.

1 *Oportet iudicantes in causa reali esse rebus vicinos.*

2 *Processus habitus absente altera parte non valet.*

3 *Graue est defendere quòd expressè potest renunciari & non tacitè.*

DISPENDIA LITIVM. Personales literæ confirmatoriæ, & processus per eas habiti, non impediunt literas in communi forma impetratas, siue impetrētur ante confirmatorias, siue pòst inter easdem personas, † quia cōseruatores non habent cognitionem, nisi oriatur exceptione aduersarij: vt not. inf. de offi. dele. statuimus.

Item hæc decre. non habet locum, quādo appellatur à grauamine ante sententiam: tunc enim potest impetrare literas ad quoscunque vult, nam qua ratione debent impetrare ad iudicem appellationis, eadem ratione debent impetrare ad iudicem principalis causæ, cùm vni alijs non possint prohibere vti sua iurisdictione. infrà, de ap. Romana. §. 1. hoc etiā ex eo apparet, quòd si quis coram eodem iudice, contra eundem mouet plures personales actiones, & in vna appellauerit, & in alia non, nihilominus coram diuersis iudicibus prosequetur plures actiones personales contra eundem. Sed nō est malū, quia non sunt ambæ principales, & est necesse ad hoc, vt locum habeat hæc decre. quòd ambæ sint principales, & non appellationis, & videtur quòd hæc decr. habet locū, non solùm in literis apostolicis, sed etiam in alijs. Sed si aliquis coram conseruatoribus, vel alijs iudicibus non habentibus potestatem cognoscēdi, de eo super quo traditur in iudicium cōuenitur, nec propter hoc minus valet processus habitus per bonas literas, sed frustratoriè trahens aliàs punietur.

1 † In personalibus) secùs in realibus, cū res aliquando oporteat subijci oculis, & ideò oportet vicinos esse rebus. ff. de censi. forma. infrà, de lib. oblat. significantibus. (Qui verò contrarium) cum effectu, scilicet, vtēdo pluribus literis, nam si vnis tantùm vtatur, valebit processus habitus per eas.

2 † Valeat) si fuerit exceptū. Vel dic quòd etiam si reus non excipiat, tamen processus pro alterutro habitus per eas, nō valebit, quia ambo scienter contra ius faciūt, & hoc videtur velle litera, & ita seruat curia Romana, quia litera dicit, quòd processus habitus per eas non valeat, nec possunt renunciare tacitè, scilicet, litigando coram eis: quia sic dicit litera quòd processus eorum non valet, & sic videtur, quòd loquatur, quando partibus præsentibus processerunt, si enim in absentia partium processissent: tunc nulla esset pœna, quia cuiuscūq; alterius iudicis processus, in absentia partium habitus teneret. Et est ratio, quia tunc, quia non vidērētur renūciare, licet litigauerint, quia non

non præsumuntur scire has constitutiones, vel etiam si scirent, parcitur eis, quòd non videantur renunciasse, quia fortè verentur iudices, & timent ab eis appellari, vel eorum iudicium fugere expressè: tamen satis crederemus, quod possint renunciare, quia literas credimus valere, & per eas iurisdictionem dari. suprà, c. cæterarum.

3 † Alij contrà & verè multum graue est defendere, quod expressè potest renunciari, & non tacitè. Hæc potest esse ratio, quia quando expressè renunciant, videntur nouam iurisdictionẽ dare quod possunt, quia iudices sunt per illas literas. ff. de iu. l. 1. si tacitè non videntur renunciare, sed ex iurisdictione per illas literas datas procedere, quia non licet, & errant.

☞ † Item propter verba præcedentia huius decret. Dicimus etiam, si pro reo haberetur processus, q̃ nullus est. Item detur per eadem verba, quod non valet processus habitus, nec per secundas literas, nec per primas. Dicunt autem quidam, quod semper recedere possunt ab his iudicibus vsque ad sententiam, post sententiam autem, à qua non est appellatum non, quia iam post sententiam cessat causa superius assignata, scilicet, quod timẽt iudices: ex tunc enim non oportet eos timere, quia functi sunt officio suo, & quia non possunt eis deterius facere, quia iam sententiam contra eos tulerunt, quia verè iudices sunt. Alij dicunt contrarium, scilicet, quod etiam sententia non valet, & magis concordant literæ. (Nisi) quandiu autem de hac suspicione inquiritur, non procedent iudices rei recusantis, quia si aliquid dicitur, facile est cuilibet deludere huic constitutioni. (Simili) quia commodo impetrati carebit, & in expensis condemnabitur.

TITVLVS IIII.

DE CONSVETVDINE.

1 *Consuetudo quid sit.*
2 *Per actum bis iteratum inducitur cõsuetudo.*
3 *Consuetudo semper præiudicat iuri idq́ multis casibus quos hîc habes.*
4 *Consuetudo ad hoc, vt præiudicet, quæ requirantur.*
5 *An extraneus contra consuetudinem faciens teneatur.*
6 *Tenetur contrahens stare consuetudini loci vbi contractus celebratus est, & inde etiam seruari consuetudo loci contractus. vt habes in nu. 7.*
Contractus non valet sine consensu, & nihil est consensui tam contrarium quàm error.
8 *Iudex tenetur seruare litigantium consuetudinem. Limatur vt hic.*
9 *An sit peccatum violare statuta & decret. & quibus sit permissum venire contra iura & contra præcepta. habes in nu. 10.*

DE CONSVETVDINE.

1 † Consuetudo est ius non præscriptum, moribus diuturnis populi inductum. insti. de iure nat. §. constat. Etiam inducitur consuetudo primò, quia sic obtentum est sine contradictione. insti. de iure nat. §. ex non scripto. ff. de leg. diuturna. ff. de test. testium. §. vlt. ff. de admi. tut. sine hærede. §. penult. ff. quemadmo. testa. ape. sed & C. quæ sit long. consue. l. 1. C. de edi. pri. an. in totum. Secundò, quòd libelli querimoniarum, quæ consuetudinem obstant non recipiantur, & si recipiebantur, iudicabantur secundum consuetudinem. ff. de legi. si de interpretatione. & l. seq. C. quæ sit lon. consue. l. 1.

2 † Tertiò, quia iudicatum est consuetudinem esse cùm quæstio esset, an consuetudo esset nec ne. ff. de leg. cùm de consuetudine. & non sufficit altero istorum modorum tantùm semel iudicatum esse longo tempore, sed bis ad minus iudicatum, vel factum esse debet. C. de epis. aud. l. 3. in fi. Sed contra. quia non exemplis iudicandum est. C. de sent. & interlo. nemo.

Sed nos dicimus hoc intelligi, quando sic iudicat volens consuetudinem introducere, & in posterum similiter iudicari, sed videtur quod vna sententia sufficeret: vt infrà, de re iudi. in causis. C. de leg. l. vlt. sed illa specialiter loquuntur in Papa & Imperatore.

3 † Et debes scire, quòd semper consuetudo præiudicat iuri, videlicet, vt quis non ordinetur à suo prælato. 24. q. 1. pudenda. Item in elec. inf. de elec. cum ecclesia vulterana. Item vt alij clerici præter canonicos admittantur in electione. infrà, de cau. pos. cum ecclesia sutrina. Item quòd filij presbyterorum græcorum, licet de iure possint eligi in episcopos, si consuetudo repugnet non eligentur. infrà, de cle. coniu. cùm olim. quamuis posset dici, potius id fieri propter scandalum vitandum, quàm propter consuetudinem. 12.

 dist. nos

dist. nos consuetudinem, sed illud non dicimus propriè consuetudinem, sed dispensationem propter scandalum. 1. q. 7. conuenientibus. cum duobus. §. seq. Item per consuetudinem coguntur aliquem eligere de aliqua ecclesia. infrà, eo. cùm dilectus. infrà, de ver. sig. abbate. Item propter consuetudinem abbates sine consensu capituli conferunt præbendas. infrà, de his quæ fiunt à ma. par. c. ea noscitur. Item in baptismo seruatur consuetudo. de conse. dist. 4. de trina. Item in matrimonio seruatur consuetudo, siue potius propter scandalum. infrà, de cog. spi. c. 1. Item inferiorum ordinum clerici non coguntur propter consuetudinem, vel per subtractionem beneficiorum ab vxoribus separari. 84. di. quorundam.

4 † Et not. quòd ad hoc vt præiudicet consuetudo, oportet quod sit præscripta. infrà, de causa pos. cum ecclesia. ff. de legi. sed & ea. de qua præscriptione dicemus. infrà, eod. cum consuetudinis. Item quod bonam fidem habeat, & animum introducendi consuetudinem, & vtendi iure suo. ff. de aqua quoti. l. 1. §. Aristo. ff. ☞ de itin. actuq; pri. l. 1. §. vlt. † Item quod res sit præscriptibilis, secùs si non esset præscriptibilis, qualis est quando clericus confitetur se subesse Episcopo, & tamen denegat sibi reuerentiam, vel procurationem ratione visitationis. infrà, de præscri. cùm non liceat. de censi. cùm instantia, & generaliter non præscribitur consuetudo contra ius naturale. 32. q. 7. flagitia. & contra statum ecclesiæ. 25. q. 1. sunt quidam. & contra ordinationem, infrà, de tem. ord. c. 2. & quæ occasionem malignandi inducit. 12. dis. nos. & contra bonos mores. 12. dist. illa. & infrà, eod. ad nostram. & c. cum venerabilis. & quæ grauamen inducit, infrà, eo. c. 1. ☞ † Item oportet quod sit inducta de scientia eius, qui super eos, vbi inducitur habet ordinariam iurisdictionem & potestatem condendi leges. ff. de legi. de quibus 93. dist. illud. & non sufficit toleratio. infrà, de præben. cùm non ignores. & c. cum iamdudum. & si spiritualibus personis præiudicat etiam illorum consensum interuenire oportet [a], nec præsumitur interuenire, nisi manifesto iudicio probetur, puta quia recipit aliquod prætium. ff. com. præ. venditor. §. 1. Item oportet quod non sit inducta per errorem. ff. de leg. quod non ratione. 8. dist. consuetudo. 12. dis. omnia. Item vbi populi est iurisdictio, oportet quòd maior pars populi vtatur illi consuetudine. ff. de iust. & iur. l. pen. nam sicut minor pars non potest condere vel scriptam: ita nec consuetudinem introducere. ff. de legi. de quibus.

5 † Sed quid si extraneus contra consuetudinem faciat, nunquid teneatur. ar. quod sic, quia nullius peregrini licet &c. 8. dist. c. 1. & 2. dist. 12. illud. arg. ff. de iudi. hæres. §. 1. Contra. quia nesciuit, nec scire debuit, cùm in aliena consuetudine probabilis sit error, sicut in facto alieno. ff. pro suo. l. vlti. Dicunt quidam quia monitus, vel sciens debuit seruare, si verò nesciuit non tenetur, quia non est in culpa, suprà de consti. cognoscêtes ibi rem, quæ. arg. ff. de act. emp. & vend. l. Iulia. in prin. 82. dist. proposuisti. imò debet imputari ei, qui potuit expresšius legem dicere. ff. de pac. veteribus & decrepitis &c. vt ff. ad Velle. l. 2. §. verba. Si autem nec ciuis esset in culpa, quia credebat consuetudine esse ius commune, erat aliàs simplex, nec etiam peregrinus, qui consuetudinem ignorabat, tunc posset dici contractum non tenere, quia ambo errabant, & nihil potest esse tam contrarium consensui, sicut error. ff. de iuris. om. iud. per errorem, & sine consensu contractus non tenebat. ff. de acti. & obli. consensu. C. de actio. & obli. sicut hoc non placet.

6 † Sed dic melius quòd in prædictis casibus tenet contractus, & tenetur stare consuetudini loci, vbi contractus celebratus est, tamen si enormiter læderetur, ex generali clausula restitueretur in integrum. ff. ex quib. cau. in l. 1. Sed iudex appellationis quid faciet, seruabit ius commune vel consuetudinem suam vel litigantium, & dicimus consuetudinem litigantium. infrà, de eo qui mit. in pos. cùm venissent. in Auth. de app. in prin. contra. infrà, de reg. iu. cum causa. sed hoc ideò, quia consuetudo laicorum [b] non potuit litigare ecclesiam. 10. dis. c. 1. & quia erat in grauamen ecclesiarum, etiam sine consensu capituli, vnde non valet. infrà, eo. c. 1. quanta sit authoritas consuetudinis dicemus infrà, eo. cùm consuetudinis.

7 † Illud tamen not. quòd consuetudo loci vbi contractus celebratus est seruari debet. ff. de vsu. l. 1. in prin. & loci vbi maleficiũ perpetratur. ar. ff. de extraor. cri. l. pe. §. sunt quidam.
8 † Idem etiam credimus si in principali quæstione alia consuetudo iudicis

a Oportet. adde Ang. qui hoc alleg. in consi. 267. inci. visis & examinatis. & refert Felin. in c. cùm aliter. col. 6. versi. Decimò fallit. suprà, de cõsti. Et sic intelligas Inn. in c. in nostra infrà, de iureiur.

b Consuetudo laicorũ. Adde quod idem tenet Host. hic in sum. in ver. sed pone. & Cy. in l. 2. ad fin. C. quæ sit long. consuet. Et Pet. de Anc. in consi. 258. inci. sup. dictum statutum. col. 1.

iudicis, alia sit litigantium quia consuetudinem litigantium obseruabit. arg. infrà, de eo qui mit. in pos. cùm venissent. C. de consue. l. 1. C. de edi. priua. leg. an totum.

Hæc autem vera credimus in iuribus, vt prætextu consuetudinis contra eam facere liceat. nam in præceptis quantumcunq; tempore aliqui non seruant, ea semper peccant, & ipsi & alij obseruare tenentur. 8. dist. cap. 1. nam quod præceptum est, necesse est fieri. 14. q. 1. c. vlt. & diuturnitas temporis &c. 32. q. 6. flagitia. contra 4. dist. statuimus. & c. seq. sed illud non fuit præceptum sed consilium.

9 † Item nonne peccatum est violare statuta, & decre. 25. q. 1. violatores. & in multis eiusdem q. fateor peccatum esse, vbi venio contra ius cupiditate, vel sine causa, vel in casu non concesso, sed vbi venio contra legem, vel canonem authoritate consuetudinis legitimè introductæ secùs.

10 † Vel dicas & melius, quòd contra iura & contra præcepta venire licet his, quibus licitum est nouam legem & specialem introducere contra illud ius vel præceptum, similiter & nouam consuetudinem. Sed si tale esset quod contra illud ius vel præceptum, non licet sine peccato legem specialem statuere, sic nec consuetudinem: & ad hoc vt non peccet ille, qui contra ius vel præceptum domini Papæ facit, oportet quod ex aliqua iusta causa faciat, & volens consuetudinem introducere & superiore consentiente, scilicet, eo qui legem fecit, vel qui potestatem habet condendi legem contra illud ius vel mandatum.

CAPVT I.

CONSVETVDINES. grauamen. (Introducere) qualis est illa. infrà, de his quæ fi. à maio. par. ca. c. (Remittere) id est, tollere. & non secundum eas iudicare.

CAPVT II.

1 *Possessio absq; apprehensione rei transfertur. Idq; fit authoritate iuris consuetudinarij, item per scotationem.*

2 *Ecclesia habet priuilegium quod res sibi legata, vel vendita, vel donata, competit sibi rei vend.*

EX LITERIS. id est, consueuit. Consuetudo erat obtenta contradictorio, quòd quando aliquis sub forma scotationis aliquid dat, non solùm donare intelligitur, sed etiam possessionem tradere aliter non videmus, quomodo in hoc introduceretur consuetudo. ff. de leg. cùm de consuetudine. nec mireris, quod ex consuetudine aliquis fiat possessor sine apprehensione, sed enim possessor habet plurimum iuris: vt in rebus pecularibus per seruum quæsitis. ff. de acqui. pos. l. 1. §. item ac. & l. possessio. l. si me. §. seruus. ff. pro. soc. l. 2. ff. de vsuf. iusto. §. fi. & in gloss. quam hîc habes continetur. (Et audientium) & ita videtur quod forma seruari debet in faciendo, & exprimi in dicendo, scilicet, ego do talem rem pro remedio animæ meæ. (Quæ) scilicet, donatio.

1 † Possessionis) hîc habes quòd possessio transfertur sine apprehensione rei. & simile. ff. de acqui. pos. quòd meo. §. fi. ff. de contrahen. emp. clauibus. insti. de re. diui. §. interdum. infrà, de pac. cùm pridem. C. quæ res pign. ob. l. 2. ff. de rei ven. quædam. ff. de acqui. pos. l. 1. §. pen. contrarium arg. ff. de acqui. pos. quemadmodum. & l. qui vniuersas. §. qui per colonum.

2 † Possessionis) hoc est authoritate iuris consuetudinarij. si. 23. dist. in nomine. Item priuilegium est ecclesiæ, quòd res sibi legata, vel vendita, vel donata, competit sibi rei vendicatio. C. de sac. san. eccle. l. fi. in alijs contra. C. de rei vend. seruum. hoc habes per scotationem tradi possessionem. Idem videtur quod per inuestituram. inf. de his quæ fi. à ma. par. ca. ex ore.

Nos tamen hoc non credimus de inuestitura. arg. ff. de acqui. pos. si stipulatus. Ac tamen dicebat, quod ex inuestitura hoc ius habet, quod authoritate sua potest ingredi possessionem.

CAPVT III.

AD NOSTRAM audientiam. (Illicite ratis) hic non redarguitur. C. de offi. re. prouin. l. potiores. 95. dist. esto. Incipientibus) hoc non redarguitur. C. de iudi. certi. in Auth. de iud. §. quia verò non. (Consilio) redarguitur plurimum consilium. 20. dist. de quibus. C. de fideicom. lib. l. fi. 24. q. 3. si habes.

 (Con-

(Consuetudo) talis, scilicet, quæ est contra bonos mores hîc redarguitur, quia eorum responsum habetur pro sententia, vel quod alius quàm iudex fert sententiam. C. de sen. ex peri. reci. l. 1. & 2. (Suo iudi.) sicut hîc fiebat. C. si à non compe. iudi. l. 1. 2. & 3. infrà, de iudi. at si. q. 1. in primis. (Ecclesiasticis) idem est & in ciuilibus.

CAPVT IIII.

1 *In necessitate etiam à laicis conceditur Eucharistiam sumere.*
2 *Baptismatis Sacramentum in necessitate ab hæretico sumi potest.*
Confessio in necessitate socio fieri potest, sed absolutio non potest fieri per eum.
3 *Character sacramenti chrismatis nõ confertur per simplices sacerdotes.*
4 *An autem ex delegatione, vel authoritate Papæ poterit conferre. vide in nu. 4.*
5 *An Papa possit prohibere episcopum chrismare, & quid econtrà.*
Papæ an sit obediendum in omnibus.
Prohibitio à chrismando vel à baptizando sine constitutione non valet.

QVANTO DE benignitate. (Et infrà consuetudinem.) vt infrà, de eo qui du. in ma. quam pol. per adul. cùm haberet. infrà, de simo. non satis. 32. q. 7. flagitia. ff. de fur. inficiando. §. infans ap.

1 †Necessitate) idem est in sacramento eucharistiæ ab his, qui sunt extra ecclesiam. 24. q. 1. cœpit.

Hoc tamen non fateor, nisi de excommunicatis & hæreticis, & sic loquitur. c. cœpit. nam ab alijs etiam laicis in necessitate eucharistia sumetur, nam vt quidam dicunt ipsemet assumere sibi potest. 32. dist. §. verùm. tamen ille §. loquitur tantùm de sacerdotibus fornicatoribus & simoniacis, non est laicis.

2 †Sacramentum verò baptismi, & ab hæretico in necessitate sumi potest. 33. q. 1. si quam sorte. Socio autem confiteri quis potest in necessitate. de pe. dis. 1. quem pœnitet. sed non absoluetur ab eo, & etiam pœnitentes reconciliari possunt à socio.

Quòd quidam intelligunt etiam de excommunicato. de conse. dist. 4. sacramentum. Hoc tamen capitulum quidam intelligunt de reconciliatione quæ fit per confessionem: non de illa, quæ fit ab excommunicatione, quæ non nisi Episcopus vel Sacerdos facere potest, infrà, de sent. excom. nuper. in fi. & c. de cætero. vbi. no.

☞ †Et idem dicunt in qualibet absolutione vel reconciliatione spirituali: cùm hoc pertineat ad potestatem clauium, quæ non cadit in laicum. arg. 20. dis. §. 1. 96. di. cùm ad verum.

Excipimus in his ablutionem quæ fit in baptismo etiam per laicum, propter necessitatem Sacramenti. 33. quæst. 1. si quem. idem in vnctione olei: sed de omnibus quæ spectant ad officium presbyteri illud solùm licet laicis quod de iure exprimitur.

3 †Subeat) hîc habes quod simplices sacerdotes nõ conferunt characterem sacramenti chrismatis. argu. 80. dist. quamuis.

4 †Sed nunquid ex delegatione, vel authoritate domini Papæ possent conferre? & quòd possunt est arg. 95. dist. peruertit. & concordant omnes Doc. quòd ex delegatione Episcoporum non licet, nec vnquam licuit de Papali authoritate dixit Ala. quod non potest. Siluester dixit quòd ex delegatione domini Papæ, & adminiculo sacramenti habiti quilibet clericus potest, quicquid habet ipse conferre, quòd verò non habet minimè. arg. 1. q. 7. Daibertum. & si dominus Papa primo conferret præsbytero potestatem chrismandi, & postea auferret, nihil conferret sic, sed prohiberet Episcopo, chrismare, & contempta prohibitione confirmaret, imprimeretur character. vt 1. q. 1. quod quidam 9. quæst. 1. ordinationes.

5 †Ratio diuersitatis, quia Episcopus potest confirmare ex officio & ordine sacerdos alius ex delegatione & adminiculo habiti sacramenti: mandato ergò sublato, nihil potest: Alij dicunt, quòd si Papa prohibet Episcopum chrismare, quod postea chrismando nõ confert characterem, licet enim Papa non possit tollere sacramentum confirmationis, potest tamen contra illud, vt in forma & in personis, & in diebus, à quibus, & in quibus conferri debeat, suas constitutiones facere. vt not. infrà, de bapti. cap. 1. & si potest circa personas conferentes aliquid statuere, ergò certæ personæ, vel etiam Episcopo potest potestatem auferre chrismandi. Item dicunt in ☞ baptismo. † Tamen si Papa talia faceret sine causa magna, & alijs nota, non debet sustineri tanquam faciens contra genera-

a generalem a statum ecclesiæ. De Episcopo autem non credunt, quòd si prohibet aliquem à baptizando, quòd propter hoc minus baptizatus esset, non enim Episcopus potestatem habet super hoc aliquid constituendi, sicut Papa. Hoc autem dicunt, Papam posse per illud priuilegium ei diuinitùs datum: Quodcunq; ligaueris super terram &c. qui sic intelligitur, quodcunque ligaueris per constitutiones vel præcepta. ei enim in omnibus obediendum est in spiritualibus & in his quæ ad animam spectant, nisi contra fidem vel his specialiter prohibita ☞ sint. † Et quidem satis benè videntur dicere in eo, quòd dicunt quod possunt facere constitutiones summi Pontificis super præmissis & eis factis si constituatur, quòd non valent sacramenta à tali- ☞ bus collata, non valebunt. † Item benè fatemur, quòd possunt Episcopos prohibere à chrismando, vel Sacerdotes à baptizando, sed in hoc non valet prohibitio sine constitutione, quod non teneat sacramenti collatio etiam si fiat contra mandatum Episcopi.

CAPVT V.

1 *Capitulum potest locum aliquem interdicto supponere.*

2 *Suspenso interdicto, an interim possit appellari, vt releuetur interdictum.*

3 *In interdicto non licet per priuilegium cantare diuina officia ianuis apertis.*

4 *Ad Papam pertinet extirpare vitia & malas consuetudines.*

CVM INTER VOS. (generale) quod interdictū generale, quod particulare dicitur. no. infrà, de verb. sig. cùm in partibus. (Ab Episcopo) & ideò admittuntur canonici, vt non solùm agant de interdicti sui obseruatione, sed etiam Episcopi, vel potius vt accusent de violatione, quia hæc accusatio publica est, vel actio pupillaris, vel ideò admittuntur, quia aduersarius vult respondere, sed si nollet, non cogeretur.

1 † Vobis) hìc habes quòd capitulum locum aliquem interdicto supponit, fil. & decanus. infrà, de appellatio. dilectis. Contrà de his quæ fi. à ma. par. ca. quæsiuit. infrà, de exces. præl. cap. 1. vbi dicitur quòd solus Episcopus hoc non posit sine consensu capituli. Sol. nec Episcopus: nec inferior prælatus hoc potest sine consensu capituli, nisi aliud ex priuilegio, vel consuetudine præscripta habeat. arg. ad hoc. 15. quæst. 7. Episcopus nullius. & infrà, de his quæ fiunt à præ. quanto. & ad hoc no. infrà, de exces. præla. cap. 1. (In ciuitate) quando locus interdicitur, clerici in alijs locis celebrare possunt.

2 † Licitum) quid si suspendatur interdictum, nunquid interim potest appellare vt releuet interdictum? Respondeo. non, quia licet suspenso interdicto, de gratia posint ibi celebrari diuina, ecclesia tamen semper manet interdicta. infrà, de priui. cùm & plantare. §. & si templarij. nec enim nouum est posterius interdictum, licet interim eius executio suspendatur. arg. ff. de præca. sed si manente. & ff. de pecu. peculium. §. si ergo. & sic cùm maneat interdictum, appellari non licet.

3 † Rumperetur) arg. quod per priuilegium non possunt cantare ianuis apertis. infrà, de priui. quòd quibusdam. dic vt not. inf. de priui. vt priuilegium. & ideò non valet consuetudo contraria, tanquàm quæ inducit grauamen ecclesijs. suprà, eo. cap. 1. vel quæ est contra bonos mores. 12. dist. illa.

4 † Duximus) quomodo est hoc quod licet tantùm ageretur ad obseruantiam interdicti: tamen Papa irritat consuetudinem ad quod actum non erat, quod esse non debet. infrà, de simo. licet. Sol. cùm consuetudo esset notoriè mala, vt hìc docetur, & domini Papæ officium sit extirpare vitia. infrà, de his quæ fiunt à præla. quanto. non debuit expectare, quòd ageretur ad hoc, sed quomodocunque ei innotuerit debet illa eadem remouere. 23. quæst. 3. ecce. & ad hoc est. C. de sac. sanct. eccles. l. nouatione. infrà, eo. cùm venerabilis. cùm consuetudinis. & cap. pen. vbi enim est contentio, an aliquid posit esse de iure nec ne, non est ordo iudiciarius requirendus, qualis est consuetudo talis valeat necne, vt in dictis decreta. arg. infrà, de fi. presby. quoniam sacris.

CAPVT VI.

CVM OLIM Londonensis Episcopus (concesimus) quòd tantùm cum capitulo suo facere posset. infrà,

a Generalem. & sic Papa nō potest statuere contra generalē ecc[l]e. adde Bal. in l. 2. versi. sed dubitatur. C. de iu. aur. annul. Ab. in c. quæ in ecclesiarū. col. 3. suprà, de const. ver. secundò limitarem. & in c. si quando. suprà, de rescri. in c. cū parati. col. 2. infrà, de app. & per Fel. in d. c. si quando. col. 10. suprà, de rescr. & idem Fel. in d. c. quæ in ecclesiarum. colum. 17. in prin. vers. limita tertiò.

de his quæ fi. à præla. quanto. & no. suprà, de consti. cùm accessissent. (In cessionibus) ff. de al. scri. l. 1. ff. de decu. spurij. 25. dist. perlectis. 17. dist. c. fi.

☞ † Ecclesijs eiusdem, hoc verum est, cùm talis consuetudo esset generalis in alijs ecclesijs eiusdem prouinciæ. infrà, de elect. cùm ecclesia Vulterana. Si verò diuersæ sunt consuetudines, habebit illam dignitatem, quæ sine aliorum præiudicio commodius seruari potest, vt hîc sequitur. & 12. dist. nouit. & si esset ibi tanta diuersitas, quòd benè perpendi non posset, quæ esset vtiliter accipienda, recurrendũ est ad Metropolitanam ecclesiam. 12. dist. de his. si verò in prouincia non esset talis dignitas, recurrendum est ad vicinas prouincias. infrà, de censi. super eo.

Et hoc intelligimus, quando iam facto præcedente non possunt concordare de dignitatibus eius. ante enim, vel pòst, si possint concordare, tenebit quod statuerint super dignitatibus eius. 11. dist. catholica. sed si concordare non possunt, præcentor factus non potest petere modo prædicto. Præiudicio) ff. de reg. iur. quoties. infrà, de censi. ex parte. vel is est sensus. asignes ei quamcunque dignitatem voluerit de omnibus dignitatibus quas præcentores habent in Anglia, non habita distinctione maioris partis ecclesiarum, vel minoris, dummodò ex asignatione tua nulli fiat præiudicium, nec ei præiudicetur approbatis consuetudinibus eiusdem ecclesiæ.

a *Si autem directè. exemplifica vt est negotiũ electionis siue iuris eligendi, quia tunc capitulũ potest agere. & cõueniri indistinctè ita põderat. Hẽ. Bohic. in c. edoceri. col. 3. in prin. suprà, de rescr. all. c. abbate sanè. inf. de elect. cap. cumana. c. 2. de in inte. rest. & c. dilecti. de exce. & c. cũ ecclesia. inf. de causa poss. & proprie.*

CAPVT VII.

1 *Abbates sine licentia Papæ transire ad aliam dignitatem non possunt, nec debent sine confirmatione ministrare. Limitatur vt hîc.*

CVM VENERABILIS frater noster (temeritate) & ideò malè. 7. quæst. 1. non oportet. cùm multis seq. c. 58. dist. cap. 1. & 2. C. de sacr. san. eccle. quæ sub prætextu. & debet hîc carere habita & ambita. infrà, de conces. præb. literas. 7. quæst. si quis Episcopus. infrà, de transla. Episcopi. c. quanto. tamen ecclesia prima potest eum repetere si vult. 7. quæst. 1. si quis verò. & c. si quis presbyter. ☞ † Consuetudinem) quæ erat, vt tales abbates sine licentia Papæ transirent, & sine confirmatione ministrarent, quorum neutrum facere poterat, infrà, de elec. qualiter. infrà, de transla. eccle. per totum. Hodie autem licet non sit mutatum in Italia in administratione. tamen hodie ex generali dispensatione Papæ vltra Italiam constituti, & concorditer electi, possunt in temporalibus & spiritualibus ministrare. infrà, de elect. quòd sicut. & c. nihil. sed hoc cùm in prouincia essent legati à quibus poterat confirmationem habere, non prodest consuetudo.

CAPVT VIII.

1 *Vacante monasterio abbate, licitè possunt monachi etiam de statu monasterij litigare.*

2 *Non potest Episcopus statuere, quòd vna ecclesia eligat prælatum de alia, vt electioni eorum intersit.*

3 *In electione continentur plures partes quas hîc habes.*

4 *Suspensus neq; eligere neq; eligi potest, nec potest excommunicare, neq; potest præbendas dare, nec postulari, nec inuestire. item à quibus rebus prohibeatur.*

Suspensus vel excommunicatus licet nihil valeat quod agat in spiritualibus, tamen valet in temporalibus quam diu toleratur ex ignorantia.

5 *Si canonici excommunicati vel suspensi eligant licet tolerentur, potest tamen excipi contra eorum personas.*

6 *Consuetudo si non est specialiter contra aliquam ecclesiam, sed generaliter contra omnes, sufficit præscriptio 10. ann. tam cõtra ecclesiam, quàm contra alios.*

CVM DILECTVS filius. g. (iure eligendi) tanquam procurator conuentus, & sic est arg. quòd vacante monasterio, potest agi de electione, & de tali quæ quodammodo per consequens tangit, quasi statum monasterij, scilicet, quod de alio monasterio eligere a teneantur, si autem directè a status monasterij tangeretur vacante monasterio agi posset. infrà, ne se. vac. cap. 1. & vlt. vbi not.

1 † Vel potes dicere, quòd vacante monasterio abbate, licitè possunt monachi etiam de statu monasterij litigare, quia non caret monasterium legitimo defensore, cùm conuentus possit facere syndicum. ff. quod cu. vni. l. 1. secùs autem si vacet ecclesia Episcopo, cùm capitulum non habeat defendere iura Episcopi. super iure autem suo Guil. proprio nomine agebat, & ideò super vtroq; fertur sententia, de hoc plenè no. infrà, ne se. vacan. c. 1. (De iure communi) 18. quæst. 2. abbate. & cap. quam sit. 16. quæst. vlt. cap. vlt.
2 (Constitutum) Ioan. dicit † quòd licet Episco-

Episcopus posit vnam ecclesiam alteri subijcere. infrà, de exces. præla. sicut vnire. non potest statuere, quòd vna ecclesia eligat prælatum de alia, vel electioni eorum intersit, cùm hoc contra ius commune sit. 16. quæst. vlt. cap. fi. infrà, de iurepat. nobis. Sed certè non videmus, quare Episcopus cum capitulo suo hoc non posit. argu. infrà, de his quæ fi. à præla. quanto. & 11. dist. catholica. & est hoc satis expressum. & infrà, de ver. sig. abbate. Et est hic argu. secundum opi. Ioan. quòd minus iustus titulus, scilicet, constitutio Episcopi parit causam præscribendi. ff. pro emp. quod vulgo. ff. pro leg. l. 4. & vlt. infrà, de emp. peruenit. Tu dic, quòd hic non est iniustus titulus, imò plus dicunt quidam, quòd Episcopus quæcunque statuta vult, dummodò non sint contra ius, potest facere super ecclesia ædificata, vel ædificanda, antequam ordinetur de clericis, & alijs, non solùm quæ respiciant præsens tempus, vel etiam proximum, sed etiam remotum in futurum vt hîc, sed postquam factæ sunt ecclesiæ. etiam per consequens habent iura communia, non potest statuere in eis Episcopus aliquid in eius præiudicium. infrà, de exces. præla. ad hæc. suprà, eod. cùm olim. nisi iusta causa subeat: vt no. infrà, vt eccle. benef. vt nostrum. in fi. Vel dic, quod monasterio Carosens. hoc licitum fuit Episcopo concedere, cùm sicut ex interpretatione Papæ colligitur nihil aliud intelligitur concessisse, nisi quod ad eum pertinebat, scilicet, confirmationem quæ de iure communi ad Episcopum pertinet, & ideò etiam sequitur, quòd sic interpretatur, quòd nec iuri communi, nec priuilegio derogatur, & sic etiam non est contra, quia non potest imponere seruitutem rei, quæ non est obligata, sed confirmationi quæ sua est donata, quod licet Morinens. loci dioc.

3 † Electio) nomine electionis intellige confirmationem, & hoc est, vt statutum iuri communi concordet, habet enim electio plures partes, continet enim scrutinium, publicationem, consensum plebis & ipsam confirmationem. argu. 51. dist. qui in aliquo.

4 † Suspensus) suspensus non potest eligere, nec eligi. vt hîc, & infrà, de æta. cum bonæ. infrà, de elect. inter. R. de cle. excom. mini. postulasti. Nec postulari. infrà, de postu. c. 1. in fi. Nec inuestire. infrà, de conces. præben. & eccle. non vac. quia diuersitatem. Nec excommunicare. 24. quæst. 1. audiuimus. Nec præbendam dare de iure, nisi ratione officij detur ei præbenda, & sit ei annexa. 1. q. 3. si quis obiecerit.

Quidam tamen dicunt, sed non placet, quòd excommunicare posit, & præbendas dare, & alia facere quæ sunt ex iurisdictione, non de ordine. arg. infrà, de elect. ex transmissa.

Et hæc intelligimus vera, nisi suspensus est ab officio & beneficio, vel officium tantùm cum ratione officij competat beneficiũ. 81. dist. si quis sacerdotũ. & c. eos.

† Quid si esset suspensus ab ingressu ecclesiæ vel à Pontificalibus, cùm pro qualibet re posit interdici prout visum fuerit superiori. vt infrà, de offic. sanè. & cap. pastoralis. in prin. argu. ff. de pœmoris. dicimus quòd ab his solis prohibentur quæ sunt interdicta sibi, & quæ dependent ab illis, & non ab alijs, cùm pœnæ sint moliendæ &c. de pœni. dist. 1. pœnæ.

† Item dicunt quidam quòd licet non valeat in spiritualibus, quòd facit excommunicatus vel suspensus, valet tamen in temporalibus quamdiu toleratur ex ignorantia, quia fortè sunt suspensi à iure, non per sententiam, & ideò omnia eius facta tenent. arg. 8. q. 3. nonne.

Sed hoc verum non credimus in his quæ ratione publici officij faciunt. argu. ff. de offi. præto. l. Barbarius. aliàs secùs.

5 † Vnde si canonici excommunicati, vel suspensi eligant *a* licet tolerentur, & etiam non sunt nominatim excommunicati vel suspensi, tamen excipi potest contra personas eorum. C. de ori. iur. l. 1. & cassatur quod fit ab eis, quia non dicitur quilibet canonicorum habere publicum officium, sed capitulum potest dici habere publicum officium in electione & alijs, quæ ad illud pertinent (per illud) infrà, de præscri. causam. vbi not. de hac materia. infrà, de do. inter fraternitatem. de testi. cùm tu, C. de inoffi. dona. l. 1. de pœni. dist. 1. periculosè. (Talis) scilicet, rationabilis. infrà, e. c. fi. & præscripta. infrà, de cau. pos. & pro. cum ecclesia sutrina. in fi. & est necessaria præscriptio 30. anno. in ecclesia. vt in Auth. huius consti. inter pri. & con. & in Auth. de eccl. ti. §. partem. In alijs sufficit 10. vel 20. anno. ff. si. ser. vend. si quis di. ff. de aqua plu. arcen. l. 2. in fi.

a Eligant. hoc dictum alle. Fel. in proœ. Greg. col. fi. in princ. & Fel. in c. Rodul. col. fin. suprà, de rescri. dicit hoc singulare & ibi dat concordan.

Et hæc vera sunt si quod præscribitur, & assuescit habet continuam causam. ff. de ser. vrb. prædi. foramen.

6 †Item credimus, quòd si consuetudo non est specialiter contra aliam ecclesiam, sed generaliter [a] contra omnes tam contra ecclesiam quàm contra alios, sufficit præscriptio 10. annorum, sicut contra alios, ita contra ecclesias. Alij autem distinguunt inter ecclesias & priuatos. (Alioquin) scilicet, si non habet continuam causam, necessaria est præscriptio cuius non erat memoria. ff. de aqua quoti. hoc iure. §. ductus aquæ. & not. quòd non semper debet allegare titulum, sed probare tempus. ff. de vsur. cum de in rem. de hoc plenè not. infrà, de præscri. si diligenti. (Præiudicet) scilicet, quòd Carosens. eligebant & confirmabant.

a Sed generaliter. intelligo hoc verū de consuetudine, quæ generaliter seruatur inter clericos & laicos. ita intelligit Hen. Bohic. in ca. quæ in ecclesiarum. col. 2. circa fi. suprà, de constitu.

CAPVT IX.

1 *Vbi alicuius consensus requiritur non refert vtrum consentiat, quando fit id, cui consentire debet, an postea.*

CVM CONSVETVDINIS. (Vsus) quia spiritualium personarum. (Nouitates. ff. consti. prin. in rebus. 11. dist. quis nesciat. infrà, de cau. pos. pastoralis. infrà, de reli. do. ne nimia.

1 † Consensu) not. quòd vbi requiritur consensus alicuius, non est vis, vtrum consentiat, quando fit illud cui consentire debet, an postea. infrà, de elec. cap. quòd sicut. dummodo à principio teneat id cui consensus accedit, quia aliàs ei, quòd nihil est consensus accedere non potest. infrà, de elect. auditis.

Arg. Contra. ff. de ser. ru. præ. per fundum. ff. communia. præ. receptum. vbi dicitur, quòd si multi habent aliquem fundum, & sigillatim quilibet concesit alij seruitutem in eodem fundo, quando vltimus consentit confirmantur concessiones omnium aliorum, qui prius concesserant, & tamen præcedentium concessio, vel saltem vnius solius, quia principio concesit non valuit. Sol. dicimus quòd quilibet pro parte sua potuit concedere, & tenuit eius concesio, ita quod vlterius contra eam venire non potest, secùs tamen in alienationibus rerum ecclesiæ, vbi non tenet, quòd à paucioribus fit nisi maior pars ibidem residentium contractum inierit. 10. quæst. 2. hoc ius. 12. quæst. 2. sine exceptione. imò & tractatus præcedere debet alienationem. vt prædicto c. sine exceptione dicitur.

Et hæc vera sunt vbi requiritur consensus, sed vbi requireretur authoritas, tūc non sufficit eius consensus qui authoritatem præstare debet, sed sicut verbum sonat authoritatem præstans. author & principalis esse debet in ipsa venditione. instit. de autho. §. tutor. 17. quæst. 4. in venditionibus. de hoc plenius not. infrà, de rebus eccle. non alie. dudum. Constitutiones) quæ tangunt episcopum, & iura eius vel communem statum illius ecclesiæ, & idem esset si consuetudo esset super rebus magnis vel negotijs ecclesiæ. infrà, de his quæ fi. à præla. quanto. suprà, de consti. cùm omnes. vbi de hac materia not. Innoc.

CAPVT X.

1 *Consuetudo an & quando habeat vim abrogandi legem & interpretandi.*

2 *Consuetudo quandoq; parificatur pacto.*

Maior pars quod consenserit, omnes consensisse videntur.

3 *Laudabilis consuetudo etiam si non sit præscripta est seruanda.*

Consuetudo derogat legi, si est inducta de consensu illius qui habet potestatem faciendi legem municipalem super illa re &c.

EX PARTE CONSVETVDINIS. argu. contra.

1 †quia magis authoritas consuetudinis est. est enim legis abrogatrix. ff. de legi. de quibus est interpretatrix. ff. de legi. nam ad ea. & hìc est etiā adiutrix. instit. de iur. nat. §. ex non scripto. sed quidam dicunt hanc prædictam authoritatem olim consuetudinem habuisse, quando populus condebat leges. insti. de iur. nat. §. lex. at hodie consuetudo populi, non est tantę authoritatis, cùm transtulerit potestatem hanc in principem. instit. de iur. na. §. sed quod. Nam cùm legislatoris suffragio leges scribantur, eiusdem tacito consensu abrogantur. ff. de legi. de quibus intelligas. C. quæ sit lon. consue. l. 1. & inf. eo. c. fi. vel leges primæ, scilicet, quæ dicunt, quòd consuetudo est abrogatrix & interpretatrix & conditrix loquuntur de legibus municipalibus, quas quisque sibi

ſibi populus ſtatuit, quas etiam à contraria lege, vel conſuetudine tollere poteſt. Lex autem generalis, & imperialis tantùm lege imperiali tollitur, & ſic loquitur hîc & lex cod. Vel in legibus primis loquitur de generali conſuetudine, quæ ex certa ſcientia legislatoris, ſcilicet, principis inducitur. Lex autem codicis & hîc, loquitur de ſpeciali conſuetudine, quæ & ſi ex certa ſcientia principis inducitur, tamen legem non abrogat, licet in eo loco ſeruetur. ff. communia præd. venditor. §. conſtat.

Sed contra. ff. de ſepul. vio. l. emptor. §. diuus. Sed diſtingue, vtrum conſuetudo præceſſerit legem: & tunc lex derogat, an econuerſo, & tunc lex abrogatur, niſi lex conſuetudinem prohibeat admitti, vt in vſura & in reuerentia. infrà, de præſcri. cùm non liceat. & caſibus quos no. ſuprà, in 1. c. Vel niſi ſit conſuetudo per errorem introducta, quia tunc in eo loco non abrogaret. ff. de legi. quòd non ratione, licet quidam hîc & illam. l. aliter intelligant. & ad idem. 12. di. omnia.

Alij diſtinguunt, an ſit talis lex cui derogari poſſit per pactum, qualia ſunt quæ in fauorem aliorum introducuntur, vt ſi conuenerit, quòd amiſſo pignore, non teneatur debitor. C. de pig. act. quæ fortuitis. tunc conſuetudo abrogat legem in eo loco, vbi eſt conſuetudo, ſi verò talis ſit lex cui non poſſit derogari per pactum, qualis eſt infrà, de for. compe. ſi diligenti. & C. de pac. ſi quis in conſcribendo. & in caſibus ibi no. tunc non poſſit
2 per conſuetudinem abrogari. † Et videtur meritò conſuetudinem parificari pacto, quia ipſa conſuetudo tacitus conſenſus dicitur. ff. de leg. l. de quibus.

Sed hoc non videtur verum, quia ſecundum hoc furioſis & infantibus qui conſentire non poſſunt non obeſſet. ff. loca. qui ad certum. Sed fortè dices & malè, quòd cùm maior pars conſenſerit, omnes conſenſiſſe videntur. ff. de vi & vi ar. l. pe. ff. ad muni. quod maior.

Sed illa regula vera eſt in obligationibus & vt vniuerſitas poſſit conueniri: talis autem conſuetudo inducitur non tantùm ad hoc, ſed etiam detrahit ſingulorum patrimonio, & per eam etiam ſinguli conueniuntur, quòd per pactum eſſe non poteſt, nam & ſi milleſies paciſcerentur extranei, quod ego conueniar, vel aliquid dem, non obeſt mihi. ff. de ver. ob. ſtipulatio iſta. §. alteri, & §. ſi ſtipuler.

Alij diſtinguunt, an lex ſit ſola & conſuetudo contraria, & tunc legem abrogat, an lex lata per conſuetudinem ſit roborata, vel ſicut contraria conſuetudo poſtea inducta lege vincatur. arg. probant quòd de venditione dicitur, quæ ſolo diſſenſu diſſoluitur, ſi traditione non fuerit roborata, alioquin contra. C. quando lic. ab em. di. l. 1. Vec dic quòd hîc loquitur, quando conſuetudo eſt laudabilis, tamen quia præſcripta non eſt, iuri præſcripto non præiudicat, ſed vbi non eſt ſcriptum ius contrarium 18. quæſt. 2. ſeruitium.

3 † Seruanda eſt conſuetudo laudabilis etiam ſi non ſit præſcripta. 11. diſt. in his. ff. de leg. diuturna. §. ſed & ea. vel dic melius, quòd hæc decret. determinat contrarietatem, ſcilicet; quòd tunc conſuetudo generalis legi præiudicat ſi eſt præſcripta, aliàs non. Item not. quòd non aliter conſuetudo derogat legi, niſi ſit inducta de conſenſu illius, qui habet iuriſdictionem & poteſtatem faciendi legem municipalem ſuper illa re, & contra illam, de cuius conſuetudine agitur, nam qua ratione ſuper illa re & contra eam habet poteſtatem faciendi conſtitutionem, & eadem ratione inducendi conſuetudinem. arg. ff. de. leg. de quibus, non eſt vis ſiue ipſe dominus conſuetudinem inducat, vel ſubditi eius conſenſu. Alienant) malè. ff. de fun. do. leg. 1. & l. iu. & hoc intelligas in dote, ſcilicet, quòd ibi no. tenet alienationem in rebus perſonalibus diſtinguitur, an ſit translatum dominium in maritum, vt tunc teneat alienatio, an non. ff. de iure dot. ſi ego. §. dotis. & tunc non tenet. (Bonis) imò dotem amittet. in Auth. vt lice. ma. & auie. §. quia verò plurimas. vbi etiam continetur, quod de rebus adultorum fieri debeat. & ad idem in Auth. vt nulli iudi. §. ſi quando.

CAPVT XI.

1 *Rationabilis conſuetudo quænam ſit.*

CVM TANTO. (naturali) 32. quæſt. 7. flagitia. (derogare) poteſt tamen addere, diminuere, & diſtinguere. ff. de iuſti. & iu. l. ius ciuile. & l. ius autem, & eſt videre in teſtibus, nam & in Euangelio legitur: In ore duorum vel triũ &c. inf. de teſti. in omni.

tamen

tamen per canones & leges alicubi requiruntur plures. 2. q. 4. c. 1. C. de testa. l. fi. & qua ratione ius ciuile hoc faciat, consuetudo facere potest. ff. de leg. de quibus contra. 18. q. vlt. c. sed potest dici illud ex permisione, vel indulgentia fieri, non de iure. (Consuetudinis) bonæ & non præscriptæ. (Præiudicium) quia præscri-
1 pta non est. arg. 11. dist. in his. †Rationabilis) dicitur omnis consuetudo, quæ non obuiat canonicis institutis, vel etiam quam ius sustinet etiam contra canonica instituta, irrationabilis est quæ à iure improbatur. suprà, eo. cùm venerabiles. (Præscripta) 40. annis, vt not. suprà, eod. cùm dilectus.

TITVLVS V.

DE POSTVLATIONE PRAELATORVM.

CAPVT I.

1 *Quæ sit differentia inter postulationem & electionem.*
2 *Cur subditus alterius ecclesiæ potest eligi, & tamen necessariò requiritur consensus prælati sui.*
3 *Ineligibiles qui dicantur.*
4 *Interrogatus non respondens habetur pro confesso.*
5 *Iudici de facto licet supplere.*
6 *Sufficit citationem solenniter elidi, & publicè publicari.*
7 *Interdictum non seruans remouendus est ab officio.*

AD HAEC. (In beato Petro) Secundum antiqua iura non videtur multa differentia fuisse inter postulationem & electionem, indifferenter antiqui vtebantur his vocabulis. 63. distinctione. literas. 61. distinctione. §. his omnibus.

1 †Sed hodie cùm proprius intellectus per iura & consuetudinem cuilibet verbo sit accommodatus magna est differentia. Nam quando dicit ego eligo, nihil aliud est dicere, quàm consentio in te, tanquam in sponsum, vel prælatum, vel canonicum, sed si persona talis est, quæ sponsus, vel prælatus, vel canonicus esse non posit, sine dispensatione, vt irregularis & alij. de quibus not. inf. e. cap. vlt. peccauit si dixit eligo, & idcircò cassatur & punitur. infrà, de elect. innotuit. si autem dicat postulo, non intelligitur in eum tanquam in sponsum, vel prælatum, vel canonicum consentire. & ideò potest variare. infrà, eo. bonæ, nisi placuerit maioribus à quibus postulari debet, sed tunc si placuerit habebitur in sponsum ipso iure. infrà, de condi. appel. super. eo.

2 †Sed quæres, quæ ratio est quod subditus alterius ecclesiæ, potest eligi, & tamen necessariò requiritur consensus prælati sui. 64. dist. literas. & respond. non potest eligi alligatus vel irregularis. Respond. ad hoc vt aliquis eligi posit hoc solùm requiritur, quod eligibilis sit, & quod statim, vt electus est, sine alterius requisitione & sine dispensatione statim consentire potest, ad illam dignitatem, qualis est subdiaconus, qui eligibilis est, & sine contradictione in ecclesia potest, vbi est subdiaconus. infrà, de æta. & quali. à multis possum enim consentire, vbi talis sponsus meus sit.

Hoc non videtur verum, quia etiam monachus in abbatem sui monasterij eligi debet. infrà, de renun. post translatio-
☞ nem. †Melior ratio videtur, quod quilibet eligi potest, qui sine alterius requisitione electioni de se factæ consentire potest, & hoc potest subdiaconus, licet non posit transire sine licentia sui Episcopi, hoc autem non potest monachus, nisi quando eligitur in abbatem sui monasterij, & ideò tunc consentire potest. argu. prælle. decre. post translationem, sed alij obligati & irregulares personæ ineligibiles sunt, quia consentire non possunt, vnde sine dispensatione non potest fieri matrimonium inter has personas & ecclesias & eligentes, nec consentire potest, nisi primò patronus, vel ille qui primò obligatus est, assensum præstet. 54. dist. ex antiquis. & c. seq. vnde dicimus, si quis eligat postulandum, cassanda est electio. infrà, eodem c. vlt. infrà, de ele. innotuit. si autem postulauerit eligendum, si minus solenniter, puta quia quæratur ab episcopo, vt daret suum subditum non est malum, sed post necesse est interuenire solennem electionem, si autem solenniter postulet, nihil agit, quia non consentit in eum, vt in sponsum per postulationem. Item Episcopus qui consentit, quod transeat non potest per suum consensum matrimonium spirituale inter eos facere.

☞ †Sed dices quare secùs in postulatione eius, qui de iure postulandus est vt irregularis. Respond. in vera & necessaria sti-

ria stipulatione facit postulans, quod potest, quia consentit in eum, si superior approbauerit, & superior qui potestatem habet dispensandi omnia complet, scilicet, approbando postulationem, vnde qui cætero verus est sponsus & verum matrimonium initiatum & consummatum initiari vlterius non potest, vt dictum est, sed quando postulant solenniter quem eligere poterant, & in quem tanquam in sponsum consentire, & non eligunt sibi imputent, & videtur hoc ipsum studiosè fecisse. † Item alius Episcopus cuius subdiaconus est, non habet potestatem facere suum subditum alterius ecclesiæ sponsum, licet de transeundo posit accommodare consensum, alij sequuntur grosiciem canonicam, & etiam vtilitatem ecclesiarum, & dicunt quòd si solenniter fiat postulatio de persona eligenda, quòd in omnibus eandem vim habet, sicut si persona in eligibilis postulata esset, sæpè enim aliqui magis volunt postulare, quàm eligere, quia dubitant de persona, an sit eligibilis. & quòd securius est faciunt, quia postulant, & ideò per huiusmodi postulationem intelliguntur consentire in eum, dummodò superior concedat, & hoc satis consonat æquitati, nisi de eorum voluntate contrarium apparet, & tunc dic vt suprà.

3 † Sed si vis securè procedere, dic eligimus & postulamus talem secundum quod de iure melius valere potest. Ineligibiles autem omnes illos & solos dicimus, qui sine dispensatione eligi non possunt, criminosus autem eligibilis est, & inde est quod si tempore electionis erat criminosus, sed postea egit pœnitentiam, non tenetur renunciare, sed sine vlla dispensatione potest in Episcopatu remanere: vt no. infrà, de elec. dudum Romana. non mireris, quòd diximus de subdiacono, quod statim, vt electus est, potest consentire electioni de se factæ, & intelligo antequam episcopus det ei licentiam, nec sequitur, transire non potest sine licentia episcopi, ergò nec consentire potest. Nam si res est communis, vnus sine alio non potest concedere seruitutem, & tamen consentiendo potest facere, vt alius eam debeat. ff. de serui. rust. præ. per fundum. nam vterque suum consensum in sua potestate habet, at non est idem in postulandis. Vel dic quod regulares magis ligati sunt, quàm subditi; nam ius statuit illos postulandos & hos eligendos, & non omnium quæ à iure tradita sunt, ratio reddi potest. ff. de leg. non omnium. (Conuenientes) & appellationi

4 renunciantes tacitè vel expressè. † Non signauit) hæc taciturnitas pro confessione non habetur, sed contra: quia si quis interrogatus non respondet pro confesso habetur. ff. de interro. act. de ætate. §. nihil. C. de iureiu. l. 2. infrà, de præsum. nonne. at iste fuit requisitus vt dicit litera. ergò si tacuisset sibi nocere debet & pro confesso habetur.

5 † Requisitus) arg. quòd licet supplere de facto iudici, & hoc dicunt quidam. arg. ff. de pe. hæ. l. fi. alij contradicunt, nisi sit ei notum, vt iudici, sicut est vt dicunt testes, & in attestationibus scriptum est. infrà, de cor. vitia. cap. 1. C. de app. l. fi. instit. de acti. §. si vnus. ff. de ædi. edic. bouem. §. aliquando. de iure autem semper supplere licet. C. vt quæ desunt aduo. per totum: hoc autem ideò suppleuit de facto, quia in modum inquisitionis agitur, quia cum magna inquisitione debet fieri confirmatio episcoporum. 47. di. de patro. infrà, de elect. postquam. & c. cum nobis. 41. di. miramur. & maximè quando petitur admitti postulatio, quæ tantùm de gratia procedit. infrà, eodem postulationem. & eodem modo in ordinatione non tantùm episcopi, sed etiam cuiuslibet clerici. 24. dist. ordinationes. Item in consecratione. 24. dist. quòd episcopus. illud idem in electione. infrà, de elect. dudum in Genesi. 13. quæst. dilectissimi.

Nec obstat. infrà, de act. qualiter vbi dicitur, quòd debet præcedere infamia, quia illa loquitur quando de crimine contracto fit inquisitio, hæc autem quando de persona, nec debet nunc de aliquo crimine nominatim moneri, nisi esset diffamatus, sed in genere tantùm, scilicet, si sit malæ vitæ. arg. ff. de quæst. l. 1. §. qui quæstionem. de ætate tamen scientia & irregularitate personæ etiam sine infamia præcedente specialiter inquiret. infrà, de elect. cùm nobis. & de his quæ continentur in eo. 23. dist. quod episcopus idem est in accusationibus clericorum. 2. q. 7. si qui sunt. & c. seq. sed in his prædictis sufficit habere literas bonas testimoniales, ex quo contradictorem non habet, nisi contraria fama laboret. 2. q. 7. criminationes. 7. q. 2. qualiter, 56. dist. c. vlt.

8. q.2. qualia. inf. de præb. in Lateranenſ. Nec ſunt quærendi teſtes in huiuſmodi inquiſitionibus, quæ fiunt contra non diffamatum. † Item credimus, quando fit viſitatio alicuius eccleſiæ, vel fit generalis inquiſitio in capite & in membris, infrà, de ordi. c. 1. 10. q. 1. decernimus Epiſcopus. 18. q. vlt. viſitandi non ſemel. infrà, de ſtat. mo. in ſingulis. & c. cùm ad monaſterium. infrà, de re iud. cum I. & A. & hoc caſu iurant dicere veritatem de omnibus criminibus, exceptis occultis. infrà, de accuſ. qualiter. Quando † autem fit inquiſitio de certo crimine non debent teſtes dicere veritatem de occultis, vel manifeſtis, niſi de his de quibus copia facta eſt infamato. infrà, de accu. qualiter. §. debet. (Notitia). ff. de proba. verius. ff. de decre. ab ordi. faci. l. fi. 82. diſt. propoſuiſti. ſuprà, de conſti. cognoſcentes.

6 (Conſtitutio) † idem dicunt quidam in citatione, quòd ſufficit, quod ſolenniter edatur, & publicè publicetur, nec eſt neceſſe, quòd ſingulorum auribus inculcetur per nuncium, vel per literas, ſed ſufficit quòd citatus nouit ſolenniter & publicè citationem emiſſam. arg. hic nec poteſt dicere, ſed neſcire, ſi in ſuis partibus facta eſt. 16. diſt. quòd dictis. 82. diſt. propoſuiſtis, infrà, de cle. non reſi. tuæ. infrà, de præſum. quanto. ſecundum quoſdam. Alij dicunt, citationem non valere, niſi fiat, vel ad perſonam vel ad domum: vt not. infrà, de eo qui mit. in poſ. ſi aduerſus. (Solenniter.) ff. de inſtr. ſed & ſi. §. 1. 12. q. 2. qui humanis. in Auth. vt factæ nouæ conſti. circa princ. (Publicè) ſufficit ſolummodò quòd publicè lata ſit, etiam ſi non ſit ibi ſolennitas, quæ habetur. 12. q. 2. debent in conſtitutione leges, tamen non eſt malum dicere, quòd neceſſe ſit ibi ſolennitatem ſeruare. C. de legi. humanam. (Læditur) idem dicit in excommunicatione quod in conſtitutione, quo ad publicationem, item ſicut in edicto ſufficit, quod publicè proponatur, infrà, qui fil. ſint le. cauſam. ff. de dam. infect. l. 4. §. toties. C. de an. excep. vt perfectus. C. de iud. properandum. contra. ff. quæ ſent. ſi. appella. re. l. 1. §. item ex. ſed ibi non fuit edictum ſolenniter propoſitum, vel in eo loco in quo debuit. ff. de iuſti. ſed & ſi. §. 1. (Conſilium) 11. diſt. quòd dictis. Regi) infrà, de offi. dele. ſanè. §. 1. quæ eius iuriſdictionem ſuberat, & de iure fuit hæc interpretatio. ff. de verb. ſign. l. pupillus. §. territorium, vel poteſt exponere, id eſt, quæ ſibi in crimine fauebant, & tunc etiam benè fecit, quòd eos excommunicauit: & ipſo iure in canonem incidebant. inf. de ſen. excom. nuper imò plus dicimus, quod & ſi ex vi poſitorum verborum in literis Apoſtolicis hoc facere non poſſet, quia tamen generalis legatus erat, ratum erit quòd fecit authoritate legationis, vt potius res valeat quàm pereat. infrà, de præben. niſi eſſent. † Item quòd legatus interpretatur reſcriptum Papæ eſt propter cauſam, quam agebat legatus, & de hoc no. infrà, de verb. ſig. olim fuit. & ſicut quilibet iudex in cauſa interpretatur legem. ff. de leg. non debent. & l. nam ſi. legatus autem ſuam conſtitutionem interpretatur. infrà, de verb. ſign. ex parte veſtra. (Sanctiones) 28. diſt. ff. ad. l. Aquil. ita vulneratus.

7 † Perſonam) qui enim interdictum non ſeruat remouendus eſt ab officio. inf. de cler. ex. mi. poſtulatis. §. vlt. & quidam dicunt talem irregularem eſſe ſuſpenſum, & ſatis videtur hoc dicere. infrà, de elec. cum inter R. ſenio. arg. 11. q. 3. ſi quis Epiſcopus dam. † Priuare) hîc habes quod cõſtitutio Lateranenſ. conc. quæ loquitur de his, qui ſcienter indignum eligunt, quòd priuantur ea vice poteſtate eligendi. infrà, de elect. in cunctis. trahitur ad poſtulationem. infrà, de elect. bonæ memoriæ. infrà, c. proxi. ſecùs tamen ſi poſtulatur illegitimus. 56. diſt. Cenomanẽſ. infrà, de elect. innotuit.

CAPVT II.

1 *Vbi propter vitium perſonæ poſtulatio, vel electio eſt caſſata, non eſt amplius aſſumendus ad eandem.*

2 *Priuati ſunt poteſtate eligendi qui ſcienter indignum elegerint.*
Appellatio non impedit electionem, niſi vera & iuſta cauſa interponatur.

3 *Electio vbicunq́ eſt nulla propter perſonam electi, tunc ipſo iure eligentes priuati erũt poteſtate eligendi.*

4 *Poſtulatio non eſt confirmanda, cùm nihil iuris conferri poßit.*

GRATVM. (niterentur) & innouarunt ipſum poſtulando de facto, ſed quia de iure non poterant, & ipſo iure non tenebat poſtulatio, & ideò ponit niterentur. (Reuocare) & malè. infrà, de elec. cum eo. Priuilegium) ex priuilegio enim, & de gratia erat quodammodo eligebat, cùm de iure potuiſſent priuari. ſuprà, c. proxi, in fin.

† Item

1 †Item de hoc credo verum, ſcilicet, quòd ipſe iure priuati ſunt poteſtate eligendi, vbi propter vitium perſonæ caſſata eſt poſtulatio, vel electio: vt hîc. ſup. capi. proxi. ſecùs ſi propter defectum formæ. inf. de elect. ſuper eod. & eodem modo: ſecùs eſt ſi caſſetur propter irregularitatẽ. inf. de elect. innotuit. vbi dicitur, quòd eum qui caſſatus erat poteſt eligere: poteſt tamen dici, quod hîc dicitur, quòd ſi irregularis poſtulatus fuit & ſimpliciter, & eius eſſet caſſata poſtulatio, ſi poſtea ijdem poſtularent eundem, priuati eſſent poteſtate eligendi, vt hic. arg. op. C. ſen. re. non poſ. l. vlt. c. autem innotuit. loquitur quando non fuit admiſſa poſtulatio, quia peccauerunt in forma eligendo, quem poſtulare debebant. Vel melius ibi renouata eſt poſtulatio de ſpeciali gratia, ſed benè eſſent priuati ipſo iure poteſtate eligendi, ſi ſcienter illegitimum elegiſſent. Item priuati ſunt ipſo iure, qui electionem celebrare attentauerunt per abuſum potentiæ ſecularis. inf. de elect. quiſquis.

2 †Item ſi elegerint indignum ſcienter, id eſt, malæ vitæ, vel minoris ſcientiæ, vel illegitimum. inf. de elect. cùm in cunctis. in prin. & c. innotuit. & c. ſcriptum. & dices idem vbicunq; eligitur, qui poſtulandus eſt, qui autem poſtulandi ſunt. inf. eo. c. vlt. ſed ſecùs ſi eligendum poſtulauerit, quia tunc non eſt ipſo iure priuatus, ſed alium, vel eundem eligere poteſt, cùm etiam ſi benè poſtulaſſent, licet ab ea recedere, & alium poſtulare. inf. eod. bonæ memoriæ. Item qui recipit in Epiſcopum poſtulatum, vel electũ cuius nulla eſt poſtulatio, vel electio ipſo iure priuatus eſt poteſtate eligendi. inf. de elect. bonæ memoriæ. mag. Item ſi ſunt aliqui ſuſpenſi vel excommunicati in capitulo, in alios recidit ius eligendi. ſup. de cõſue. cùm dilectus. Item priuati ſunt poteſtate eligendi ipſo iure, qui non eligunt intra tempus in Latera. cõcilio cõſtitutum. inf. de cõ. præben. & eccle. non va. c. 2. inf. de ſup. neg. præla. c. 3. Item laici. inf. de elect. ſacro. ſanc. & c. maſſana. Item qui poſt appellationem legitimam poſtulant. inf. de elect. bonę. ſed ſi elegerunt poſt appellationem, non eſſent priuati.

☞ †Ratio diuerſitatis eſt, quòd appellatio non impedit electionem, niſi ex iuſta & vera cauſa interponatur. inf. de elect. cùm inter canonicos, ſed poſtulationem impedit etiam ex falſa cauſa interpoſita appellatione, cùm non debeat fieri, niſi in concordia. inf. c. proxi.

☞ †Alij tamen contradicunt, his priuatis ipſo iure poteſtate eligendi, datur vera regula, ſcilicet, quod tenet electio eis non vocatis facta, ſiue notorium ſit, quòd ſint ipſo iure ſuſpenſi, ſiue per probationes poſsit fieri manifeſtum, quod licet facere manifeſtum, etiam poſt electionem factam, nam non oportet ante electionem facere eos priuare per ſententiam, vel eligendi licentiam obtinere, quòd ſatis probatur ex iuribus præal.

3 †Item alia regula datur, quòd vbicunq; electio eſt nulla propter perſonam electi, & tunc etiam ipſo iure eligentes priuati erunt poteſtate eligendi, ſi ſcientes cauſam, quare ineligibilis erat ipſum elegerunt, ſecùs autem ſi propter defectũ formæ electio ſit nulla, quia ob hoc non erunt eligentes contra formam priuati poteſtate eligendi. inf. de elect. quia propter. (Deuolutam.) ideò eligere poterant ſiue incontinenti, ſiue ex interuallo, vt infrà not. de elect. dudum (Authoritas) ſpecialis non generalis legationis.

4 †Prouidiſti) benè dicit prouidiſti, quia poſtulatio nunquam eſt confirmanda, cùm nihil iuris conferri poſsit, & ideò ſuperior non debet dicere, confirmo poſtulationem veſtram, ſed debet dicere ſecundum quod poſtulaſtis, de tali prouideo. Vel dic ſic: poſtulationem veſtram admittimus, & hoc eſt magis vſitatum & iuri magis conſonat, quia ad ſuperiorem non pertinet prouiſio. (Mandato) niſi ſpeciale mandatum ſuper hoc recepiſſet authoritate legationis non potuit dare licentiam tranſeundi. inf. de offic. leg. niſi ſpecialis.

CAPVT III.

1 *Nominatio canonica, quæ dicatur.*

BONAE MEMORIAE. (allegare.) C. quæ deſunt aduo. l. 1. ſup. eod. ca. 1. vbi de hoc. (Generali) hîc habes quòd inſtantia Cardinalium eſt ſolicitudo omnium eccleſiarum. (Speciali) 7. quæſtio. 1. ſcias. inf. de renun. niſi cùm pri. ff. pro ſo. actione. §. Labeo. in Authen. de rẽſt. & ea quæ pa. §. licet. C. de cadu. tollen. l. 1. §. vlt. (Et gratia) ipſi enim non acquiritur ius ex ſtipulatione. inf. eod. c. penul. nec prælatus cogitur concedere

eum.64.dist.literas.in Authen. de san. Epis.§. nullum nisi ex causa.inf. de iure pat. nullus.(Vocem)hoc dicitur propter quosdam,qui dicebantur amisisse potestatem eligendi,vel Suffraganeos qui habent ius in electione.

1 †(Nominationem) nominatio canonica dicitur, quando omnes concordant de aliquo ineligibili assumendo, & vadūt ad eum, à quo hoc petendum est, exquirunt consensum eius,nam hîc dicitur nominatio canonica, quæ non potest dici propriè postulatio,cùm postulatio solenniter fiat, vt not.inf.de elect. in causis.tamen in hoc credo similem postulationi, quia postquam ille à quo postulatus consensit,non posset à possessione resilire sine consensu illius,qui præstat assensum.arg. inf.c.proxi.nam eadem ratio est in nominatione & postulatione.sed si illi duo,scilicet, postulatus & ille à quo postulatur consentit etiam,quòd à nominatione recederetur. Credo quòd posset fieri etiam contradicente nominato, secùs credo,si postulatio esset solenniter facta.

CAPVT IIII.

1 *Qui permittitur electioni de gratia interesse, nec ius nec commodum aliquod sibi acquiritur.*

Papa circa spiritualia omnia potest, & nullus potest quærere possessionem, quæ & præiudicet.

2 *Quomodo possit quis quærere & præscribere contra Romanam ecclesiam.*

3 *Is cui Papa dat aliquid ex plenitudine potestatis possidet & præscribit.*

4 *Colonus si possessionē interuertat, datur interdictum vnde vi.*

5 *Quando agitur confessoria pro aliquo iure, agenti incumbit probatio,quod nec vi, nec clam,nec precariò possedit.*

6 *Quando in corporalibus agitur possessorio recuperandæ possessionis præmitti debet causæ cognitio.*

7 *In postulatione vbi non est acquisitum ius variare licet.*

8 *Capitulum si alienationi vel cuipiam contractui consentit, an possint aliqui resistere.*

9 *An præsentatio & postulatio aliquo possint recedere præsentantes.*

10 *Pallium datur personæ, sed contemplatione loci.*

BONAE MEMORIAE. (ius) Melius & leuius dixisset si sic proposuissent, cùm essent in quasi possessione eligendi. (Proficiendo)in hac præsenti vocatione.de qua agitur.

1 †(Gratia)sed si ille,qui ex delicto debet interesse electioni permittatur interesse de gratia, sufficit ei dummodò permittatur interesse tanquam suffragium præbens, & possessionem retinens, si quā habebat.sed si vocaretur tantùm pro consilio habendo,vel vt possessionem de debito interessendi amitteret,tunc non sufficit talis admisio. quæ est cum præiudicio sui iuris. Quidam tamen dicunt contrà & benè,quia ex quo consensit interesse de gratia, sicut aduersarius protestatur, non potest retinere possessionem. inf. de app.solicitudinem.in fi.

☞ †Requisitus.)Quæritur cùm lex dicat, quòd ille,qui vadit per fundum alienum, vel actus facit per quos quærit potest aliqua seruitus,vel ius quod non quærit possessionem seruitutis, nisi eo animo faciat, quod credat se vti iure suo. ff. quemad. ser.amit.l.fi.ff.de iti.actuque pri.l.fi.quomodo constare debet de intentione? & dicimus quòd debet constaré per expressa verba vtentis, quibus exprimat, se vti actu seruitutis, intendens vti iure, quod habebat, nec alius contradicebat facto, vel dicto,sed patiebatur, vel potest intendere vti iure suo,id est, seruitute, vel alio iure tanquam suo, id est, non intendit vti illo actu,quasi ex gratia, sed quasi ex debito.Potest etiam cōstare per actum, quem exercet, qui talis est, qui non potest conueniri de facili, nisi homini qui intendit vti iure suo, vt si interfuit electioni in scrutinio vel compromisso.argum.inf.de præben. dilecto. inf. de elect. in Genesi.

☞ †Item de illo, in cuius præiudicium dicitur acquiri possessio, debet constare per probationes eiusdem, qui vult quærere possessionem,quòd sciebat q; vtens intendebat vti iure suo,quia quando nescit, nō fit ei præiudicium.ff.de acqui. pos. clam. §.fi.& potest constare si ei dicebat,ego intendo vti iure meo,& alius patiebatur,vel si cùm vteretur,& alius cui fit præiudiciū prohibuit, & ipse eo prohibente vsus est possessione seruitutis quærit possessionē, nisi sibi prouiderit de retinenda possessione per modum, qui not. inf. de in inte.rest.c.2.& eodem modo probatur eum quod credebat scire vti iure suo,si aliquid de his sciuerit & sustinuit eum facere, qui non nisi prioribus conuenerit, vt dictum est.de elect. Has autem præsumptiones quod intendebat vti iure suo. & quod aduersarius hoc sciat ex pluribus præsumptionibus arbitratur iudex, scilicet, ex multiplica-

multiplicatione actuum, & modo petendi, & faciendi, & ex alijs multis huiusmodi. & secundum eas refundat onus probationis in alterutrum. Quod autem credat sibi de iure competere seruitutem, hoc non est necesse in inquisitione possessionis, cùm etiam prædo eam acquirat. inf. de rest. spo. in literis. sed necessarium est ad hoc, vt præscribat quando emit à non domino bona fide. inf. de pręscri. si dilecti. vbi not.

Hoc autem intelligimus in præiudicium alicuius fieri siue ius tantùm aliquod possideat, vt si erat in possessione faciendi iurisdictionem in aliquam terram siue proprietatem, & possessionẽ habeat rei, in qua ius quæritur, vt est quando dominus fundi eum possidebat, vel sicut sunt canonici cathedralis ecclesiæ, nam dominus fundi non dicitur possidere seruitutẽ in proprio fundo, quia res sua nemini seruit, sicut nec canonici dicuntur possidere ius eligendi.

☞ † Sed hoc ipso, quod sunt canonici, penes eos est potestas eligendi, sicut penes dominum est potestas eundi per fundum, nam sine eorum scientia, non potest quis quærere ius vel possessionem exercendi iurisdictionem, vel eligendi, vel cuiuslibet seruitutis in fundo ignorantibus prædictis, & sic de similibus, sed si dominus non possideret fundum suum, videtur quòd etiam præter eius scientiam quæritur possessio seruitutis, quia nullum videtur fieri præiudicium in possessione, cùm ipse non possideat.

Quidam tamen dicunt, & non improbabiliter, quod aliud est in canonicis & iure eligendi, quæ benè possunt adinuicem separari, scilicet, vt penes canonicos nulla sit potestas eligendi, sed penes alios tantùm, sed secùs est in domino fundi, quia non posset esse sine potestate eundi, & ideò dicitur, quia non potest ei constitui seruitus, quia est ei inseparabilis, seruitus talis & plus dicimus, quòd si plures sint, quibus ex possessione fieret præiudicium, omnes scire debent, quod intendit vti iure suo, sed si essent ita inseparabilia iura, quod vni tantùm fieret præiudiciũ, & alterius ius saluum manet, tunc contra illum valet acquisitio possessionis qui sciuit, & non contra illum qui ignorauit. VERBI GRATIA: Cõiunctę sunt in eadẽ parochia iurisdictio Episcopi & plebani sui, vt not. inf. de offic. ordi. cùm ab ecclesiarũ. nam tũc si quis intendit quærere iurisdictionem in illa parochia Episcopalẽ vel plebanalem, vtriusq; scientia necessaria esset, sed si tantùm plebanalem intenderet quærere sine præiudicio Episcopi, tunc solius plebani scientia sufficeret, & idem dicimus in similibus: puta si aliquis inter possessionem rectoriæ vel præbendę alicuius ecclesiæ, quam alius possidebat non intendens quærere possessionem eligendi, sed ecclesiæ tantùm. Hîc enim possessionem ecclesiæ acquireret ignorantibus electoribus & confirmatoribus, & cuiuslibet similibus sufficit solùm possessorem ecclesiæ scire, & si ecclesia vacaret, nullius scientia necessaria est, sed contra inuadentem possessionem vacantis ecclesiæ competeret institutio vel interdictum. C. vnde vi. l. conquerebatur: vel officium iudicis.

Alij videtur & fortè melius, quod etiam in vacante ecclesia est necessaria scientia illius, qui custodit vacantem ecclesiam. arg. inf. vt eccle. bene. c. 1. in fi. 12. q. 2. illud. non licet etiam cõfirmatoris vel inuestitoris, cùm sine authoritate eorum nõ possit iustè prædicta possidere, nec sufficit horum scientia ad probandum iustam possessionem, sed sufficit ad probandum, quòd non constat, quòd sit iniusta. & hoc sufficit ad hoc, quod competat sibi interdictum, vel officium iudicis. ☞ † Quidam etiam requirunt scientiam electorum, sed non placet contra. Papa autem quia circa spiritualem iurisdictionem omnia potest, & plenitudinem potestatis habet, nullus potest quærere possessionem, quæ ei præiudicet cùm illam habeat à domino tantùm, & ideò est immutabilis. 21. dist. in nouo. & c. seq. 22. dis. omnes. 96. dist. Imperator. dist. 5. §. 1.

2 † Specialia autem iura, vt possessionem alicuius ciuitatis, vel villæ tantùm, possit quis quærere & præscribere contra Romanam ecclesiam. inf. de præscrip. ad audientiam. & eodem modo Papa, sicut alius vtendo iure alterius præscribere potest, sed vtendo ex plenitudine, nec possessionem quærit alicuius iuris, nec præ-
3 scribit. † Illi autem quibus Papa dat aliquid ex plenitudine potestatis, vt sunt illi quibus concedit decimas, vel aliquid aliud ad alios pertinentes, tunc ille benè possidet, & præscribit, qui etiam ipsam possessionem tradit ex plenitudine potestatis, sicut & sibi posset eam accipere ex plenitudine potestatis, & tamẽ cùm dat rem vnius creditoris, eam esse alterius, non transfere-

transferetur dominium, sed possessio tantùm. ff. de acqui. rer. dom. procurator. & ideò præscribit quia bonam fidem habet & iustum titulum. inf. de præscrip. si diligenti. Requisitus) & ideò, nec ius aliquod fuit sibi quæsitum, nec etiam possessio, nisi specialiter actum sit ab vtroque, scilicet, dante accipiente precariò, quòd possideat. ff. de acquir. pos. si quis à non. Vnde ipse requisiuit, vel dedit sua authoritate, potest negare. C. de agri. & censibus litibus, & dicunt quidam in his incorporalibus quòd cùm ad capitulum pertineat electio de iure. inf. de causa pos. & proprie. cum ecclesia. Si alius dicit in possessione esse non precariè, debet illud probare antequam restituatur. ff. si ser. ven. si quis di. maximè cùm non sit hîc naturalis possessio: tamen in rebus corporalibus, si quis habeat precariam possessionem, sed neget eam precariam, aduersarius debet probare eam precariam, & non potest eam sub authoritate auferre, quia negatione effecta res dubia. C. de inge. & manumis. l. tertia. & ex quo dubiũ est non debet vltionem sua authoritate sumere. C. de iudi. l. nullus. C. de acqui. pos. cùm nemo.

4 †Item argum. ad hoc, quia colonus si interuertat possessionem, interdictum datur vnde vi, ergò & possessio. ff. de vi & vi. argu. colonus. & l. cùm fundus. qui tantùm precariam possessionem habet, & ad hoc dico, tutum esse, vt semper veritas sciatur, protestetur qui dat precariò, quod precariò concedit. 7. quæstio. 1. Pontifices. inf. de iurepatr. consultationibus. melius dicitur, quod quando ab hoc Suffraganeo agitur interdicto recuperandæ possessionis, vt vnde vi, vel conditione ex decre. inf. de elect. quærelam. necessaria sit restitutio, hoc solo probato, quod erat in possessione facti, quando fuit electus. ff. de vi & vi. l. 1. §. interdictũ. nec tenetur probare se vnde vi, vel clam, vel precariò possidere, imò plus dicimus, quòd si aduersarius vellet probare ipsum agentem, & petentem restitutionem per vim possedisse, non auditur. inf. de resti. spo. in literis. Item argum. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quia me. & l. Fulcinius. sed si velit ei obijcere, quod precariò detinet, vel quod precariò admissus est ad electionem, & ideò non possedit, nec competit ei restitutio, benè auditur cùm sit licitum precarium concedendi illud reuocare, quando vult. ff. de preca. l. secunda. & l. qui precarium. & hoc eodẽ modo, si velit obijcere, quòd clam detinet, vel elegit, admittitur talis exceptio, quia non admisit possessionem, qui nesciuit nisi cùm postea suspicetur se posse repelli. ff. de acqui. posses. clam. §. fin.

5 †Si autem ageretur confessoria pro aliquo iure, tunc dicerem, quòd incumberet agenti probatio, quia nec vi, nec clam, nec precariò possedit, & sic loquitur. ff. si ser. ven. si quis di. Et eodem modo, si agatur interdicto retinendæ possessionis. ff. vti pos. l. 1. & eodem modo interdicto de iti. actuq; priua. & de aqua quoti. & in multis alijs, & tunc etiam si conuentus prædictis actionibus excipiat, se portionem in actione, vel interdicto, quia ipse verè possidet, & aduersarius, scilicet, actor ab eo possidet vi, aut clam, vel precariò, id est, eum qui infestat, & possidere prohibet, & sic ipse possideat, audiendus est, & qui melius probauerit in interdicto obtinebit.

☞ †Si autem ab eodem petitorio & possessorio agitur recuperandæ possessionis, hi licet restituendi sunt, in quasi possessionem eligendi, probato, quòd interfuerint electioni, tamen si non probauerint de suo iure super proprietate, succumbẽt. inf. de causa pos. & proprie. cum ecclesia. circa fin. nam quælibet res præsumitur libera, nisi probetur alium habere ius ibi. C. de seruit. altius. C. de pig. ac. nec creditor. C. de prob. sine. ar. contra. ff. de proba. circa.

Et hoc intelligo verum, si illi cum quibus agitur, probent se dominos, vel aliàs constat eos habere ius in proprietate, sicut erat in canonicis sutrinis, quos constabat ius habere in electione Episcopi de iure communi, vt in eadem decre. cum ecclesia.

☞ †Si autem non constet de proprietate eo iure quo isti, pro quibus lata est sententia in possessorio, licet nihil probent in petitorio facti sunt petitores, & licet ius non habeant, tamen obtinebunt, cùm sint in possessione restituti. ff. si vsusfruct. pe. vtifrui. inf. respon. Contra. inf. de causa pos. & proprie. cùm dilectus. vbi dicitur, quòd licet sententia præcedere debeat in possessione: executio tamen præcedere debet in proprietate. Solut. ibi loquitur quando alia pars probauerat de proprietate, sed hîc loquitur quando

petitor

petitor benè probauit super possessorio, & reus nihil probauit de proprietate. Itē non ob. inf. de causa pos. pastoralis, quia ibi loquitur, quando tantùm agebatur petitorio, & postea eo dimisso, volebat trāsire ad possessorium, quod non licet, nisi secundum quod ibi dicitur.

Alij tamen contradicunt asserentes, quòd ex quo agitur petitorio, & possessorio, super vtroque fertur sententia. ff. de iud. de qua re. & sic actore non probante, reus absoluitur, & per consequens non restitueret, sed retinebit rem de qua agitur. Sed nos respondemus, quòd nullam sententiam feret super proprietate, quia ☞ sibi de causa non liquet. † Si verò tantùm prætorio egisset, scilicet, confessoria, dicens: dico mihi ius esse eligendi, vel interessendi electioni in ista ecclesia, quātumcunque probet petitor se possedisse, & spoliatum, nisi de proprietate probet, sed ex priuilegio vel præscriptione, vel iure communi ad se pertinere, succumberet etiam si alius, qui posidet nihil probet. vt in ea. vtifrui. dicitur.

Et est ratio diuersitatis, quia in superiori casu, q egit possessorio & petitorio, ratione possessorij restituitur, quam possessionem amittere non debet, nisi partem alteram constet proprietatem habere, at vbi tantùm petitorio agitur, ratione possessorij non restituitur ei possessio, & hac ratione dicimus, prudenter agere clericum, extra diocesin, vel prouinciam cōstitutum, si dicit ius non esse Episcopo, vel Archiepiscopo dicendi ius in eum, & eodem modo sic prudenter aget capitulum contra extraneum, qui ingerit se electioni, nam cùm feudata sit eorum intentio super iure communi, etiam aliter non probato de proprietate, tamen quia de proprietate constat per ius commune, & contrarium non constet, post mandabitur sententia executioni in petitorio. inf. de causa pos. cùm dilectus. & c. cū ecclesia. Sed si sint in prouincia vel diocesi stultè agerent petitorio, & eodem modo, si non sint de ecclesia, vbi ad se ius eligendi spectare dicunt, ille autem qui est in diocesi, & dicit se exemptum: tamen molestatur & excommunicatur ab Episcopo, prudenter agit, si possessorio agit, dummodò competat sibi, vel iniuriarum contra excommunicatorem, vel imploret officium iudicis, vt præfigat terminum molestato & Episcopo, intra quem probet de iure suo, & procedet secundum tenorem legis quæ est. C. de inge. & ma. diffamari. inf. qui fil. sint le. causam, dicimus tamen, quod negatoriam intentans, non facit reum possessorem seruitutis. ff. si ser. ven. & si fortè. §. sciendum. & l. loci. insti. de act. §. contra.

6 † Item quidam dicunt, q, quando agitur in huiusmodi incorporalibus possessorio recuperandæ possessionis, quod p̄mitti debet causæ cognitio, videlicet, an verisimile sit, quòd iure suo vti voluerit, an de gratia admissus sit, quod ex personis colligi potest. Nam verisimile, q, si Suffraganei admittātur, quod admittūtur quasi ius habentes, secùs autem esset de alijs clericis prouinciæ. arg. de carbo. ædict. carbonianum. §. causæ. Illud autem quod dicitur in glo. hîc posita, quia vt quidā dicunt non est verum. s. quod ignorante domino alicuius rei, non posit in illa re incipere posideri, vel præscribi seruitus aliqua, vel ius, quæ benè præscribi & posideri potest, præscriptio enim iurium, currit inter p̄sentes & inter absentes, vt not. inf. de præscrip. de quarta. sed in quibusdam iuribus verum est, quod vtens non credit vllam quærere possessionem, nec præscribere, sicut in eadem glo. not.

☞ † Et si quis dicat quòd hæc præscriptio posset cessare, si probet protestationem occultam coram quibus factam, quòd illis iuribus vtimur tanquam intendens vti iure suo, certè nec hoc sibi prodest, quia apparet, quòd malam fidem habet, scilicet, quod clam protestatur, & non coram eo, cui præiudicat, & ideò non potest posidere, vel præscribere. inf. de præscri. quoniam.

Illud autem indubitanter est verum, quòd si ego posideo aliquod ius, quòd illud nullus potest præscribere me ignorante, vt not. inf. de offi. ord. conquerente. in gloss. vt plenè. Pro prima tamen opinione, scilicet, in re ab alio possessa, nullus posit incipere posidere ius ignorante possessore rei. facit. C. de serui. l. 2. ff. de serui. quoties. & de serui. rusti. præd. l. 1. §. fin. vbi dicitur, quòd vsus vtentis seruitute, & patientia posidentis rem, necessaria sunt ad acquirendam possesionem seruitutis, patientia autem non dicitur, nisi sciat eum vti, quasi intendens acquirere seruitutem. ff. si ser. ven. & si fortè. §. 1. (Opportuna) & de modo postulandi &

7 persona postulata. † Diffidere) inf. de simo. per tuas. 54. dist. generalis. ff. man. quintus. C. ad velle. l. pe. Arg. contra. ff.

 de neg.

de neg.gest. atq;. & not.quòd in postulatione, vbi non est acquisitum ius, licet variare alicui.inf.c.1.& in nominatione.inf. de elect.quod sicut.

Et hoc verum est antequam postulatio, vel nominatio sit præsentata superiori.inf.e.c.circa fi.si verò esset ius quæsitũ, non liceret.inf.de elect. cùm inter canonicos. ff. de re. iu. nemo. hîc autem licet præsentata esset postulatio, tamen licet variare, quia hoc dominus Papa concessit, & sub certa forma si communiter de iure suo diffiderent, & si Suffraganei in contradictione persisterent, & sic sonat litera ista & non aliter. Vnde non valet postulatio, quam aliqui singulariter diffidentes fecerunt de quinq; clien. † (Temerè recedentes) quod non erat licitum per literas sup.dictas reuocare consensus, nisi in communi, vel nisi maior pars tanquàm diffidens reuocaret, quia tunc oẽs facere videntur. ff. ad munici. quod maior. & nisi Suffraganei de suo iure diffiderent, quod hîc non erat.

a Sed dices[a], & si alij non curarent mãdatum Apostolicum implere, vel suas cõscientias saluare, nunquid isti in malo suo eos sequi deberent. absit. Respon. qa isti nõ saluabant conscientias, cùm esset, secundam postulationem fecerant Suffraganeis irrequisitis, vnde apparet, quòd non ex diffidentia iuris, sed ex inconstantia faciebant, vel melius cùm hæc postulatio præsentata esset Papæ, non licebat ei vlterius variare, nisi super hoc mandatum haberent speciale Papæ, cùm ergò hîc nõ liberam licentiam eligendi, sed mandatum speciale, & sub certa forma haberent, non debebant id transgredi, quod fecerunt, cùm separatim à postulatione recesserunt. Nec est illud perpetuò verum, quòd si dominus Papa aliquid mandat alicui collegio, quòd aliqui de collegio debeant implere mandatum, maiore parte contradicente, sed est ita distinguendum, si vnius obedientia sufficit, vel prodest ad mandatum implendum, vt scribatur pro aliquo beneficiando alicui capitulo, vnus solus de capitulo posit eũ beneficiare, debet implere mandatum.

Hoc non credimus verum, quia ei non scribitur, sed dic, vt not. sup. de præscri. eã te. arg. contra. ff. quando app. sit. l. 1. §. solent. inf. de elect. cùm inter R. si verò vnius obedientia non prodest tenere, facit vt hîc dicit. vnde si Papa mandaret capitulo Parisien. quod reciperet aliquem canonicum cæteris contradicentibus, ego non reciperẽ, nisi dominus Papa ei contulisset præbendam, & postea mandaret, q. reciperetur, tũc benè reciperem, quia nihil confert ei receptio. Præterea receptio
b [b]pertinet ad canonicos, tanquam ad singulares, sed electio, vel receptio, quæ censenda sit pro electione, sicut illa, quæ fit nulla electione præcedente, pertinet ad canonicos tanquam ad capitulum, vnde facienda est tantùm in communi, & cum tractatu. inf. de elect. quia. 64. di. c. 1. & 2.

8 † Sed quid dices, si capitulum consentit alienationi, vel alicui contractui, nunquid aliqui possunt resilire? Respon. quòd non, quia totum capitulum non posset, vt not. inf. de elect. nostri. Sed quid si capitulum consensisset alicui procurationi, vel alicui alij facto, quod penderet ex futuro, quo ad reuocationem, & postea aliqui cõtrauenire vellet, nunquid possent? Respõ. quòd si est in causa in qua tanquam capitulum consensum præstitisset suum, singuli reuocare non possent, vt si facerent procurationem ad aliquam causam, vel contractum celebrandum pro ecclesia, vt hîc, nisi omnes facerent, vel maior pars. inf. eod. in causis. ff. ad muni. quod maior. Si autem consensisset vt singuli, re integra possunt reuocare mandatum, vt si plures habentes rem communem fecissent procuratorem ad litigandum, vel cõtrahendum de illa. Vel si plures electorum qui diuisi sunt, suos faciant procuratores ad prosequendum electiones suas. insti. mand. §. rectè. & etiam re non integra nõ obstante contradictione sociorum, dummodò non contradicat ille contra, quem institutus est, vel potius ipse procurator institutus. ff. de procu. quæ omnia. & duabus. l. seq. hoc tamen scias quòd si fecisset societatem ex certo proposito & tractatu, secundum quod dicitur. ff. pro so. vt sit. l. seq. socio persistente in societate competit actio pro socio contra socium ad interesse. ff. pro soc. sed etiam socius. Ipsam) scilicet, secundam electi. (mandati) nam cùm ibi diceretur, quòd eis diffidentibus, etc. nec in communi diffideret, vt debebant nõ seruabitur mandatum, quia cùm ex alia causa non diceretur diffidere, nisi quia non admiserant Suffraganeos ad primam electionem, & si in hac secunda non admiserant, apparet eos non ex diffidentia iuris, sed ex inconstantia hoc fecisse. Item nec Suffraganei consentiebant vel diffidebant, quod similiter erat in man-

a Sed dices. Ad hæc dicta Inno. vide Feli. c. cũ oẽs. col. 6. in prin. sup. de consti. & ibi allegat cõcordantes.

b Præterea receptio. Adde q Henricus Bohic. c. tua nuper. col. 2. intel. Innocẽ. hîc quòd satis sit, q receptio fiat in c. sed q sufficit quòd singuli recipiant ex quo sunt in capitulo. & ita dicit q intelligi debet, q no. Arch. in cap. simpliciter. de præb. in 6. & in c. 1. in gl. pen. 63. dist.

In mãdato,vt præſens ſonat hæc litera(cõ-
ſuetudine)ſi erãt in quaſi poſſeſsione, inf.
de cauſa poſ.cùm eccleſia(Literæ)ſcilicet
☞ ſecundæ peruenirent.† Cùm ergò per cõ-
ſequens mandatum etiam ſi eſſet reuoca-
torium nõ debet retractari, quia legitimè
factum eſt,inf.de reſt. ſpo. audita. quare
ergò dicit,quòd vtraq; erat caſſanda,cùm
per aliorũ conſenſus de nouo electio cele-
brata ratificata eſſet, quòd potuit. infr.de
elec.quòd ſicut.& cùm duæ partes eligẽ-
tium conſentirẽt in eum,eius erat poſtu-
latio acceptanda.inf.de elect.ſcriptũ. ſed
hìc dicit,quòd cum poſtulatio tantùm de
gratia ſit admittenda.ſup.eo.c.2.& 3. inf.
eo. c.pe.& iſtæ in diſcordia & cum ſcan-
dalo eſſent celebratæ,non erat admitten-
da,quia poſtulatio Archi. ſecunda facta,
erat poſt poſtulationem de quinq; Clienſ.
qualemqualẽ nõ caſſatã,quòd eſſe nõ de-
bet.inf.de elect.cõſiderauimus,& quia vi-
debatur nimia ambitio de epiſcopali ſede
ad archiepiſcopalẽ tranſire.92.diſt. legiti-
mus.ff.de mun.& ho.vt gradatim. poſtu-
latio aũt quinq; Cliẽ.nõ tenet,qa facta eſt
à minori parte.Sed dices,quòd ſi à minori
parte facta eſt nõ tenuit, quomodo impe-
diuit ſecũdã? Reſpõdeo,perit exceptione,
& ſi nõ per actionem.infr. de elec.auditis.
☞ † Vterq;)ideò caſſanda eſt, quia cũ vterq;
eorũ ſemel poſtulatus eſſet & inordinatè,
quia in neutro fuerit conſenſus ſuffraga-
neorum, & propter alias cauſas ſuperius
aſsignatas ea vice non potuit iterũ poſtu-
lari,nec eligi.inf.de ele. conſiderauimus.
quamuis melius dicatur illud contingere
potius ex ſpeciali prohibitione, quàm de
iure communi. fortè melius dicitur, quòd
poſtulatio prima Collocenſ.non erat ap-
probata,quia facta fuit contentio ſuffra-
ganeis,ſecunda autem Collocenſ. caſſata
fuit:quia facta fuit non vocatis quibuſdã
Canõ. prima aũt,& ſecũda quinq;,qa fuit
facta à minori parte.Si dices etiã à paucio-
ribus licet eligere, dũmodò oẽs vocentur.
Reſpõdeo,hìc nõ fuerunt oẽs vocati, quia
ſoli canonici vocati fuerũt non ſuffraga-
nei,vel aliter,vt no.inf.de ele.cùm nobis.
(Reuocat) qa cõſenſerũt in poſtulationẽ
Collocen.& ſic videbatur primum man-
datum impletũ,vbi dicebatur,quòd ſi ſuf-
fraganei ceſſarent à contradictione,quòd
ipſi mitterent pro confirmatione poſtu-
lationis Collocenſ.(innouarent) hæc eſt
ſecunda poſtulatio Collocenſ. imò po-
tius innouatio, quia nunquam ab eo re-
ceſſerunt. Cæteris) quòd facere potue-
runt, etiam ſi eſſet minor pars, imò ſi eſ-
ſet vnus ſolus, ad vnum enim recidit ius
capituli. ff. q̃d cuiuſq; vni.l.ſicut.§.fi. 65.
di.c.fin.niſi aliàs peccaſſet. (Remanſiſſe)
& malè, quia ad hoc capitulum inſtabat
poſtulationi Collocenſ.ideò ſecundũ for-
mam primi mandati,à quo nõ fuit receſ-
ſum, non licuit ad aliam prouiſionẽ pro-
cedere eligendi,& etiam poſtulandi. ſup.
eod.gratum.de hoc aliter not. inf. de ele.
cùm nobis. (de vno) hæc eſt ſecunda po-
ſtulatio quinque(Clienſ.nocebat) poſtu-
lationi Collocenſ.(alium)quinque (rece-
dere) 6.quæſtio.3.denique.C.de relig. l.1.
inf.de offic.delega.licet.

9 † Sed nunquid ſi præſentauerũt,eo po-
ſtulato poſſunt recedere, vel etiam ſi po-
ſtulauerint epiſcopum,qui eſt monachus
ab abbate nunquid poſſunt recedere, an-
tequam præſentent Papæ, arg. quòd non
poſſunt recedere à contrario ſenſu.2. q. 6.
nominationes.& hìc nam cum eadem ra-
tio illuſionis ſit vtrobiq;,idem ius erit.ſup.
de conſtit.tranſlato. tamen melius vide-
tur,cùm tantum ex gratia nitatur poſtu-
latio, quòd ſemper reuocare poſſunt,
quouſque ſuperiori qui poteſtatem ha-
bet confirmandi præſentem, ſiue ſit Papa,
ſiue ſit alius(intelligimus) hìc incipit ſen-
tentia(approbãda)de iuris rigore, vel per
cauſas poſitas in gl.cũ ergò. Vel dic, quòd
quantum ad eligentes bona erat poſtula-
tio Collo.maximè poſtquam ſuffraganei
eam acceptauerunt,nec vnquam in decr.
dicitur,non habere ius, imò contrarium
innuitur hìc in fin. vbi dat ſententiã trãſ-
eundi & hoc magis placet,quàm quòd di-
citur in gl.quæ incipit: cùm ergò. (Con-
ſenſus)qui licet de iure ius non attribuit,
Papa tamen cùm ex plenitudine poteſta-
tis prouidit,debuit informari ab eis.

10 † Ad nomen)nónne potuit vti pallio in
noua Eccleſia, quòd perſonam ſequitur
vſque ad ſepulturã.inf.de vſu pal. ad hoc.
Reſpondeo, non datur tantùm contem-
platione perſonæ,ſed etiam loci. Vnde nõ
a vtitur[a] extra eccleſiã vel prouinciã. infr.
de vſu pal.cum ſuper.& c.ex tuarum. hoc
etiam probatur ex eo, quòd ſi renunciet
loco archiepiſcopali de cætero eo vti non
poteſt.inf.de renunc.ad ſupplicationem.

a Non vtitur. Vide. d. Bar. So.in l.ciuib. col.2.in 2.notab.ff.de reb. dub.& Bald. ſequitur hic in l.2. C. de ſeruit.& aqua.col.8.

CAPVT V.

POSTVLATIONEM: (Acquiſitum.) ſuprà ca. proximo.

CAPVT VI.

1 *Episcopus à Papa postulari debet.*
2 *Non debet quis fieri monachus ob spem vel promissionem quòd fiet abbas.*
3 *Secularis vel laicus qualiter ad monasterium vocari debet.*
Seruus debet postulari à domino, libertus à patrono, omnes enim obligati ab his sunt postulandi, quibus sunt obligati. Item quid sit dicendum in tutoribus & curatoribus, & in officialibus, qui ad annum eligantur.
4 *Quæ genera personarum non debeant eligi, sed postulari.*

ET SI VNANIMITER. (Eligi) potest tamen eligi in postulando de renunc. post translationem. inf. de elect. c. in causis. nam aliud est eligere, & aliud postulare. 61. dist. §. sed aliud. quandoq; tamē canō indifferenter vtitur his verbis. 63. di. literas. Sed dic vt not. sup. eo. c. 1. in prin.
1 † Postulari) postulari debet episcopus à Papa, vt hîc. Itē regularis à suo priore. inf. de renū. post translationē, vbi de his duabus postulationibus not. itē laicus. 61. dist. osius. sed illud capitulū loquitur de episcopatu. Sed qd dices de canonicatu, scilicet, si laicus postuletur in canonicū, & quidā dicūt idē. Nam cùm in electione sequatur ius canonicū, & hoc non cadat in laicū: vt sup. de consti. cū M. non debet elidi, sed potiùs postulari. Si quæras à qbus debeat postulari? respōdeo à seipsis, dicit enim eis vel postulabit ab eo, vt fiat clericus, & sic eligitur in canonicū, & ex illa postulatione fiat clericus ad illū titulū, sine quo ordinari nō debet. 70. dist. c. 1. ita erit canonicus ex postulatione & ordinatione ad illū titulū sine electione. Quidam tamen dicunt, quòd laici qui nō sunt alijs obligati, benè possunt eligi in canonicos. ar. contra. inf. de ele. cū ad nostrā. & c. cū ex officij. vbi dicitur
2 † q, non debet fieri monachus spē aut ꝑmissionē habēs, q, fiat abbas. Sed dic aliud in abbate, aliud in canonico, cū ille primò ꝓbari debeat. Vel dic, q, nō debet hanc intentionē habere, q, fiat abbas, sed si nō habēs hāc intētionē postuletur, non est malū, vt nota. & sic nō est aliud in abbate, quàm in canonico.
3 † Qualiter aūt clericus secularis, vel laicus vocari debet ad monasteriū. no. infr. de elec. officij. & hoc de liberis, & nō obligatis, si enim est seruus, debet postulari à domino. 54. dist. c. 1. si libertus à patrono, q aliquod obsequiū in eo retinuit. 54. dis. quicunq;. itē si quis est colonus perpetuus ascriptitius: vel aliàs obligatus conditione seruili, vel tributo seruili & ꝑpetuo, & ꝑsonali, nā secùs si ratione rei suæ, redderet tributū suū. † Anglici enim licet reddāt ecclesiæ tot dena. quot sunt capita, nō tamē est ꝑsonale tributū, sed reale, q, inde appareat, quòd si exierint terrā, liberi sunt à tributo. 54. dist. si quis obligatus. itē curiales & officiales curijs astricti, siue quia sunt iudices, siue executores, siue milites, siue in quocunq; certo officio constituti, etiā ioculatores postulari debēt. 51. di. c. 1. 2. & 3. Itē si sunt in publico officio, vel administratiōe. 51. di. ꝑterita. ff. de mu. & ho. in rescripto. §. debitores. 54. dist. c. 1. hi aūt omnes obligati ab his sunt postulādi, quibus sunt obligati, vt eisdem. c. colligitur.

† Quid in tutoribus & curatoribus, & in officialibus, qui eliguntur ad annū, vel ad modicū tempus, & super hoc vide, quæ notabimus inf. de obli. ad ratio. c. 1. item postulandi sunt ad omnes dignitates, habentes curam animarum in non sacris ordinibus cōstituti. inf. de elec. cùm in cunctis. & c. dudū. inf. de æta. præterea. & ibi postulādi sunt ab episcopo, vel ab alio, qui eis curam animarū concedere debet, nisi postulentur ad episcopatum, quia tūc necessaria est dispensatio fortè Papę. Item in minori ætate constituti, postulandi sunt quòd ex eo apparet, quia si eligantur, cassanda est electio. inf. de ele. cùm in cūctis. & c. dudum.

4 † Restat ergò, quòd tantùm sunt postulandi, & si ad episcopatum vocentur, à Papa sunt postulādi, si verò ad alias dignitates, ab episcopis, & de hoc no. inf. de ęta. & quali Iudęorū. Itē clericus alterius professiōis [a], seu ordinis postulādus est ab episcopo, & abbate, & monachis. 58. dist. c. 2. de stat. mona. quod Dei timorem. arg. cōtra. inf. de elec. officij. sed in suo monasterio eligendus. sup. de rescri. cum dilecta. sup. de cōsue. cùm dilectus. Imò in monasterio tā clericus nō professus, quàm professus de alio monasterio tantùm postulandus. inf. de ele. cùm monasteriū. Itē licet monachi debeant postulari in episcopos, tamen in abbates sunt eligēdi. inf. eo. cùm in veteri. itē nouitij sunt postulādi in abbates à Papa. inf. de elec. officij. & neophiti ad sacros ordines postulandi sunt à quolibet Episcopo, etiāsi promoti sunt ad minores ordines. 48. dist. sicut & filius postulandus est à patre, si est in eius potestate, inf. de ele. officij. Itē irregulares quales sunt illegitimè nati. inf. tit. ꝓxi. innotuit. & postulandi sunt ipsi à Papa tantū ad oēs dignitates

[a] *Professionis. Sed quid de religioso ordinis minorū, an debeat eligi vel postulari. vide per Car. in eius cōsi. 36. inci. venio ad dubia. & ibi, an in reseruatis cadat electio vel postulatio.*

dignitates & curam animarum. infrà, de fil.presby.c. vlti. Item infames, siue sint infames infamia iuris.51.di.qui in aliquo. C.de infa.l.1.2.q.3.§.notandum.siue infamia facti.81.dist. tantis.C.de digni.l.3. Itẽ publicè pœnitentes.l.dist.canones. 55. dis. pœnitentes. Item qui fuerunt hæretici.1. q.8.conuenientibus.& §.sequentibus. Itẽ qui se abscindunt spontè sine necessitate. 55. di. si quis abscidit. & c.sequen. Item corpore vitiati in membro inducente deformitatem, siue casu, vel facto alterius, siue sint nati sic. 51.dist. qui in aliquo.55. dist.si euangelica. inf.de corpo. vitia. per totum.Item bigami viduarum, & corruptarum mariti.inf. de biga. per totum. 32. dist.si cuius.C.de adul.eum qui.Item homicidæ.inf.de temp.ord.c.vlt. l. dist. miror.Itẽ qui aduocati, vel iudices, vel scriptores fuerunt in causa sanguinis, vel denunciatores, vel dictatores.inf.ne cle.vel mo.sententiam.50. dist. c.1.dummodò sit secretum homicidium, vel mutilatio mẽbri deformitatem generans.55.dist.si euãgelica. Item vexilliferi, vel capitanei, vel etiam quilibet milites, etiam si illi neminem occiderunt.inf.ne cle. vel mo. sententiam.55.dist.c.1.& c. si quis post. Item chirurgi etiam si sine culpa eorum sequatur mors. infrà, de ho. tua nos. Item omnes qui remanent suspensi.sup. de cõsuetud.c.cùm dilectus.Itẽ simoniaci. infr. de simo.tanta. Item intrusi per potestatem laicalem. inf. c. proxi. quisquis. Item insufficienter literati.inf. de elect. dudũ. Item falsarij.inf. de falsa. ad falsariorum, vbi dicit, quòd falsarij ꝑpetuò sunt priuati ab officijs & beneficijs. Item si fuerunt conuicti, vel confessi de crimine, & condemnati.15.q.vlt.si quis.ar.inf.de testi.testimonium.Imò idem dicunt, si non fuerunt condemnati, erat tamen crimẽ enorme & manifestũ. 50. dist.de his verò.Item si pro quantocunq; leui crimine, & occulto descenderint ad monasterium causa agendi pœnitentiã.inf.de renũ. post trãslationem.l. si ille. Item celebrantes excommunicati vel interdicti, inf.de ele. cũ inter R.& c. quia diligentia. generaliter omnes postulandi sunt qui nõ possunt officium, ad quod postulantur, exercere sine dispensatione. Contra. infrà, de elect. quia diligentia. Sol. ibi dicimus aut postulandos prædictos, si irregularitatem incurrent, sine peccato, vel etiam cum peccato, sed egerunt pœnitentiam, nam si essent adhuc in peccato, cassaretur postulatio propter indignitatem postulati, sup. eod. capitulo 1.& tit. proxi. scriptum. Et hi omnes irregulares postulandi sunt ab his, ad quos spectat confirmatio, & qui dispensare possunt ratione dignitatis, vt episcopi.inf. de iud.at si clerici. inferiores autem prælati non possunt dispensare, nisi in casibus expressis in iure. infr.de sen. excom. cùm illorum. inf. de eo qui furt. ord.susce.c.2.in casibus tamen in quibus tantùm Papa sibi reseruat dispensationẽ, à solo Papa postulabuntur. inf. de senten. excom. nuper. & fortè semper si postulentur ad episcopatus.

TITVLVS VI.

DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

CAPVT I.

1 *Duo faciunt congregationem, tres collegiũ.*

1 NVLLVS. (Duo) † Congregationem faciunt, vt hîc, tres collegium *a* ff. de ver.sig.Neratius.& 10.populum. *b* 10. q. 4.vnio. 20. turbam. ff. vi bo. rap.l.vlt.§.1.4.vel 5. porci. 10. oues gregẽ. ff.de abige.oues (in congregatione) tunc enim conuentus est electio prælati, nisi aliter in ipsa, quãdo ecclesia fuit fundata, extiterit ordinatum, vel de consuetudine aliud obtineat.infrà, de iurepa.nobis. sup. de consue. cùm dilectus. si autem plures essent in ecclesia, nõ vt collegium, solius patroni est electio.inf.de iurepa. postulasti.(canonicam) eorum si commodè vocari poterant.inf.eod.quòd sicut(presbyter) id est, prælatus: de præbendis autem cuius sit collatio, not.inf. eo. cum ecclesia vulterana.

CAPVT II.

OSIVS. (Excusationem) In duobus peccatũ fuit in electione hac, quia per laicos fuit celebrata.16. q.7. si quis clericus.& c. per laicos.Item propter rumorem populi, vt 8.q.1.c. licet. infrà, de pe.dilec.fi.ff.de appel. si constat. 61.dist. miramur. cùm teneret episcopatum, & quæreretur ab eodem de institutione sua, sic se excusauit literæ &c. vel cũ peteret confirmationem, hoc pro se allegauit (populi) 92.dist.c.vlt.18.q. 2. abbas (synceram) informatam charitatem.infr. de reg.iur.estote.arg. contra (laicam) id est, viaticam.

a Collegium. Adde glo. in rub.ff.de colle.illic. Bald. in rub.C.quæ pro so.do.in c. dilecta. infr. de exces. prælato. & Bart. in l. fin.ff. de colle.illici.

b Populum. Quid sit populus vide Bal. in l. etiã. cclũ.3.C.de exec.rei iur. & ad Innoc. hic Adde Bar. in l.ꝑtor.in princi.ff. vi bon. rap. & Bal. in Auth. ꝙ locũ in fin. C. de colle. & adde ꝙ Bar. in l. sicut. §. 1. ff. ꝙ cuiusq; vniuers. not. dicit quòd populus & gẽs est idẽ. et adde etiã Car. in Cle. in plerisq;. in vlti. q.de electi. et Alex. in l. de minore. §. tormenta. in addi. ad Bart. ff. de q̃sti. quot autẽ homines faciant parochiam. vide gl. in c. vnio. 20. q. 3. & quot faciunt familiã. vide Bal. in l. iubemꝰ. §. fin aũt. in fi. C. ad tre. & ibi ꝙ potest verificari in vno.

CAPVT III.

POSTQVAM.) Inquirantur) inf. eod. scriptum. non per testes vel iuramentum, vel instrumenta, sed famam eius audiendo: vt nota. sup. de postul. c. 1. & literas testimoniales.

CAPVT IIII.

1 *Non debent electores ante electionem pactionem aliquam vel conuentionem interponere, secùs est in conditione.*

SIGNIFICASTI. (Apocrisarijs) id est, secretis nuncijs (conditione) simpliciter
1 dicimus† quòd ante electionem, electores & superiores nullas debent interponere actiones, nullas conuentiones. 1. q. 2. quàm pio. & de conditionibus dicunt quidam secùs, nam potest benè eligi aliquis sub cõditione honesta etiam insolita, & de nouo inuenta. VERBI GRATIA: Eligimus talẽ in sacerdotẽ, si ꝓmisit quotidiè celebrare missam de sancta virgine Maria. arg. hîc. sed melius est, si dicat per conuentionem consecutã, scilicet, vt promittat omni die, &c. inf. de præbend. significatum. Istæ enim conditiones videntur monitiones ad id, quòd de iure tenetur secundum statutũ. ff. de tute. mutu. §. 1. promissiones autẽ & cautiones à iure, vel consuetudine, vel pacto approbatas quæ ad eos pertinent, non solùm superior & capitulum, sed etiã Rex ante cõsecrationem petere potest, vt hîc. c. di. optatum. 23. dist. quanquàm. 63. dist. quia facta imò de nouo tam capitulum, quàm superior post electionem potest ex causa nouas vel vtiles & iustas cautiones & promissiones inuenire, & exigere ante consecrationem & etiam fortè ante confirmationem. 23. dist. de syracusane. 8. q. 3.
a Artaldus *a*.

Hoc autem est certum, quòd statuere possunt aliqui super vacante beneficio, & illud statutum tenebitur seruare electus. inf. vt eccle. benefi. c. 1. in fin. & melius. fortè dicitur, quòd nec conditio ante electionem ritè apponitur, nec illa decre. significatum. dicit, quòd apposita fuit ibi cõditio, sed fuit statutum, quòd ex eo apparet, quia sicut in eadẽ decr. dicitur Papa confirmat statutum (aiunt) opponendo (Quid est,) respõdet (Amplius) scilicet, iuramentum (in aliud) idest, malitia eorũ, scilicet, quòd non seruant, quod simpliciter promittunt (illo) scilicet, Christo: (prouide.) 2. q. 5. c. 1. de con. dist. 1. ego (pro obedientia) 33. dist. quanquam. 1. q. vlt. quotiens. (Pro vnitate) 22. q. 1. vt nouum (Corporum) id est, ab illis archiepiscopis, qui de corpore sunt beati Petri, id est, Ecclesiæ, cuius caput est Christus, & eius Vicarius est Petrus, & eius successores. vel hoc vult dicere, quòd hoc insignium, scilicet, pallium nullus dat, nisi Papa, & si obijciatur de Patriarchis. respon. illi dant non sua authoritate, sed Papæ iussum est. inf. de mutu. pet. c. 1. & 2. 95. dist. esto. C. de sent. cùm Pap. C. de postul. l. pen.

a *Artald⁹. Adde ꝙ hanc eãdẽ opi. tenet Arch. in. c. 1. in gl. 2. inf. de iureiur. in 6. & Henric. Bohic. hîc, & intelligit tale onus quòd possit imponi, secùs si nõ posset imponi.*

b *Quod accusari possit. adde ꝙ hanc eandẽ app. tenet Archi. in d. c. si Papa. & in c. vbi maius periculũ. inf. e. in 6. & no. in cle. ne Romani. eo. ti. et vide quæ in ꝓposito no. ipse Archi. in c. fidei. in glo. 2. inf. de hær. li. 6. & ibi quis sit iudex cõpetens in crimine hæresis Papæ vbi ꝙ conciliũ generale eo viuo et eo mortuo eius successor. & refert Henric. Bohic. hîc.*

CAPVT V.

1 *Chismaticus sine dispensatione eligi non potest.*

QVIA DILIGENTIA. (Nullum) si enim à schismaticto ordinem recepisset, non haberet executionem ordinis. 1. q. 1. Arrianos. 9. q. 1. ordinationes (confirmari ad episcopatum ad-
1 mitti) nam cùm fuerit chismaticus eligi non poterat sine dispensatione (ecclesiæ) scilicet, Aquilens. (redierit) 15. q. 6. nos sanctorum. inf. de hæred. sicut. 3. q. 4. beatus. argu. contra. 3. q. 4. huc. & c. consanguineorum.

CAPVT VI.

1 *Electus Papa à paucioribus quàm à duabus partibus, si se pro electo gerat, subiacet pœnis huius decre.*

2 *Nemo rei, in qua se ius habere credit, renunciare creditur.*

LICET. (Constituta.) 23. d. in nomine. 79. di. c. 1. & 2. & 5. (aut) pro & (Nominare) cùm intentione eligendi & eligendo (Exceptione) nisi hæresis. 11. dist. si Papa. & fortè melius est ꝙd
b accusari *b* possit, sed nõ excipi (A duabus) etiam si non computando. de hoc not. inf. eo. cùm in iure. inf. eod. cumana. (si receptus) nõ est ius in receptione ad osculum pacis, siue de obedientia præstita, siue de cathedratione, quia & sine his, dũmodò eligatur, vel nominetur animo eligendi, sufficit sibi ad hoc vt ius habeat, & vt Papatũ sua authoritate, accipere possit. 23. di. c. 1. (Si quis aũt) hoc quòd sequitur videtur intelligendũ, quãdo tertia pars, vel pauciores eligũt post primã electionẽ factam à duabus partibus, nã si aliàs, scilicet, non facta priùs alia electione, tertia pars, vel etiã pauciores facerẽt electionẽ, nõ essent excommunicati, nec subiacerẽt ꝓdi-

dictis

ctis pœnis huius canonis, licet delinquerent.

1 † Sed electus à paucioribus, quàm à duabus partibus, si se pro electo gerat prędictis pœnis subiacet, vt statim sequitur in versi. se. propterea. & quòd electores prædictæ pœnæ non subiacent, quando in discordia eligunt, nec alteruter electorum habeat duas partes, vel etiam, si tantùm tertia pars, vel etiam pauciores aliquem eligant, nullo ab alterutra parte electo ex eo probatur, quòd huic electioni possunt alij consentire, sicut statim sequitur, quòd non esset si electio nulla esset, & electores essent excommunicati (maior) id est, nisi aliquis de illis, qui primò non consentiebant modò consentiant, oportet eos tot

2 esse, quot faciant duas partes. † (Voluerit) id est, si se immiscuerit, vel, id est, monitus non renunciauerit, sed priùs dictum magis placet, quia nemo cogitur renunciare alicui rei, in qua se credit ius habere, & nemini facit iniuriam qui ius suum prosequitur. inf. de elect. cum ecclesia vulter. (præualere) dummodò forma seruetur. inf. de elec. quia propter (speciale) non est hîc aliqua forma ex necessitate seruanda. imò quocunq; modo appareat duas partes consentire in aliquem, tantùm in electum ius habet & verus Papa est.

CAPVT VII.

1 *Scientia requirenda & æstimanda est secundum dignitatem, & locum, & ordinem, ad quem quis assumitur.*
Turpe est aliorum manibus quærere, quod apud se inuenire debet.
Illiteratus non debet ordinari ad aliquem ordinem, secùs si parum literatus & spes est quòd poßit proficere.
Scientia eminens quæ sit, & quæ sit mediocris.
Sufficiens est id, quod sufficit ad faciendum ea quæ sibi imminent.

2 *Peccare dicitur ille qui recipit dignitatem vel aliud officium ad quod nõ habet sufficientem scientiam.*
Electio & confirmatio quantum tempus requirant.
Beneficia electi quando possunt conferri: & num. 3. & 4.

3 *Electio qui non vult consentire electioni nec tamen dissentit, debet superior præfigere tempus infra quod, vel consentiat vel dissentiat.*

4 *Nunquid electus ante terminum sibi præfixum ad consecrandum, si perfectè translatus esset, habet quietam episcopi administrationem, poterunt conferri eius beneficia propria.*
Et quid sit dicendum de prælatis.

5 *Archidiaconus curam animarum habet tamen non principaliter.*

6 *Sola negligentia electi sufficit in episcopatu: in alijs inferioribus necessaria est admonitio.*
Ordo an sit in notarijs seruandus.

7 *Potestas episcopi deuoluitur ad capitulum eo peccante primo loco.*

8 *Ex delicto episcopi commisso in confirmatione deuoluitur electio ad capitulum.*

9 *Quo casu electio deuoluatur ad archiepiscopum.*

CVM IN CVNCTIS. Ministerijs, id est, dignitatibus & officijs (grauitas) 61. dist. §. vlt. 1. q. 7. conuenientibus (& literarum) inf. eo. cùm nobis olim. 78. dist. presbyter. 38. dist. quæ ipsis. 8. q. 1. oportet. 93. dist. his igitur. 58. dist. si officia (in episcopo) 1. q. 1. vilissimus. Exegerit) secùs in secularibus dignitatibus, vbi sufficit annũ inchoasse. ff. de mu. & ho. ad rempub. (& scientia) † est autem 1

scientia requirenda & æstimanda secundum dignitatem, & locũ, & ordinem, ad quem assumitur. inf. eod. ecclesia vestra. si enim assumitur ad episcopatũ, debet habere scientiam noui, & veteris testamẽti, cùm sit iudex animarum, & iuris cùm ius dicere debeat. 11. q. 1. de persona. presbytero autem sufficit, vt sciat canones pœnitentiales, &c. 38. dist. quæ ipsis. Arch. & omnes alij ad quos spectat cognoscere de causis, debẽt scire iura, quia verecundũ est patricio. & c. C. de vet. iure enu. l. 1. & turpe est aliorũ manibus quærere, quod apud se inuenire debet. Cantor debet scire cantum, & sic de omnibus ordinibus, quod satis colligitur ex eis quæ eis dantur, & dicuntur in ordinatione. 23. dist. per totum. & ex potestate & officio quod habent ☞ exercere tenentur. † qui autem omninò illiteratus est, omninò ordinari non debet ad aliquem ordinem. Si tamen ordinetur, potest dici, quòd ordinem recepit, & clericus erit: quia inspecta prima origine clericatus, primi clerici dicebantur in sortem domini electi. 12. q. 1. clericus. 21. dist. cleros. si autem sint parum scientes, & spes sit, quòd possint proficere promoueri possunt a, si autem non sit spes eorum non debent promoueri, nisi talis ecclesia quæ nunquam debet egere consilio & auxilio eorum, vel nisi sint Monachi, vel Eremitæ, qui potiùs egent contemplatione, quàm scientia. Scientiam autem reputamus eminentem, quæ subtiles quæstiones discutere,

a Promoueri possunt. Adde q hoc dictũ multum. no. Io. de Imo. in Cle. 1. infr. de æta. et qua li. & Vm. in c. illiteratos. 36 dist. & refert Feli. in ru. infrà. de magis.

discutere,& diffinire nouit, & in promptum responsiones habet, ille habet mediocrem, qui sit aliquo modo examinare negotia, quamuis ad omnia nesciat respõdere,& qui in libris veritatem eorum, quæ sciret tenetur, scit quærere, & sic in promptu omnia non habet. Hæc autem omnia ad arbitrium discreti iudicis arbitrantur, ille enim habet sufficientem, quæ sufficit sibi ad faciendum ea, quæ sibi imminent.

2 † Item videtur, quòd qui non habet scientiam saltem competentem & sufficiẽtem, peccat recipiendo dignitatem, vel aliud officium, ad quod non habet sufficientem scientiam. 38. dist. omnes. & inf. de ætat. & quali. c. fi. 18. q. 2. si quis abbas. tamen cum istis ex causa dispensandum est, quia imperfectum scientiæ &c. inf. de renun. nisi cùm pridem. §. pro defectu. (decurso tempore) trium mensium computandorum à die vacationis, quòd sonare videtur. l. dist. postquam. c. di. c. 1. 75. dist. quando generalius tamen intelligitur, q, capitulum habet tres menses ad electionem à die vacationis, & alios tres à die electionis ad consecrationem. 75. di. §. à tempore. & quidam benignè interpretãtes adhærent ei. arg. inf. eod. ne pro defectu. non autem dicimus intra tres menses faciendam electionem à die vacationis. l. di. postquâm. & à die confirmationis intra alios tres menses debet consecrari. 75. di. quoniam. & si est electus in archiepiscopũ, debet obtinere omnia quæ sua dignitas requirit, puta pallium & huiusmodi. c. di. c. 1. melius dicitur, quòd Metropolitanus à die consecrationis habebit tantùm tres menses. c. dis. c. 1. licet quidã aliter dicant. Confirmationem autem statim post electionem quilibet electus petet modico tempore concesso ad se vel nuncios præparandos. 61. dist. cathed. & c. quòd episcopus. & l. dist. postquam. Quidam dicunt, quòd habet sex menses post electionem ad petendam confirmationẽ, & sic intelligitur. inf. vt lit. non contest. quoniam. §. quòd si secundò aliter forsan.

Sed quid si sit electus, sed non vult consentire electioni, nec tamen dissentit, Nã electores variare non possunt. inf. eo. inter canonicos. item quid si consentit electioni, sed confirmationem non petit, nũquid talis electi beneficia conferentur.

☞ † Ad vltimum respondeo quòd si is qui consentit electioni, negligit petere confirmationem, non conferuntur eius beneficia, sed cogetur, vt vel nõ solùm confirmationem, sed etiam consecrationem intra tres menses petat, vel loco cedat, vel etiam si contempserit facere alterum ab archiepiscopatu remouebitur. c. dist. c. 1.

3 † Ad primam autem quæstionẽ dicimus, quòd à superiore præfigetur sibi tempus intra quod respondeat, ita tamen quòd non excedat tres menses à die vacationis. arg. l. di. postquam. & posset dici, quòd si intra id tempus non consentiret tacitè videtur dissentire. Alij dicunt & fortè meliùs, quòd si canonicis requirentibus consensum eius non sit paratus ad consentiẽdum, quòd ipsi possunt eligere alium. arg. inf. eo. cùm inter ca. in fin. nam qui tacet, vel obscurè [a] respondet, vbi plenè potest respondere, pro confesso habetur. ff. de inter. act. de ætate. §. qui tacuit. & §. vbi habita tamen aliquantula deliberatione. ff. pro soc. quòd dicimus, insti. de inuti. stip. §. vlti. arg. contra insti. de verb. ob. §. omnes. ff. de peti. hære. quòd si possessori 1. q. 1. non est putanda in fin. Ante tamen, quàm renunciet, vel aliquis eligatur, si ille qui consentire distulit electioni de eo factæ, saltem modo consentire velit, admittendus est. inf. eod. cùm inter canonicos. ff. de adop. l. mancipiorum. (is) id est, prælatus. Idem credo de patrono, & dicimus, quod hi cõferre possunt, etiam nulla sententia admonitionis præcedente, vt hîc, si autem nouo iure niterentur, secùs. inf. de conces. præb. non va. cùm nostris. Vel dic, vt ibi no. nos credimus tunc tantùm trãsactum tempus de consecrandis episcopis, quandocunq; fuerit in episcopum consecratus, etiam si primo mense, vel septimana obtinuit cõfirmationem, & tunc licitè

☞ possunt eius beneficia conferri. † Item & quando omni sua negligentia eiecta, & sua diligentia interuenire potuit consecrari, & si nõ sit consecratus, vnde si erat sacerdos statim debet dare operam cum consecratore suo, quòd eum consecret, & si non erat sacerdos, vel diaconus, vel subdiaconus, laborabit cum ordinatore suo, quòd eum successiuè sine interpellatione per singula tempora ordinationum ordinet, si fuerit postulatus authoritate eius, qui habet potestatem admittẽdi postula. det operam, quòd quam citò potest fieri ordinetur, & cõsecretur, & si secundũ hoc potest fieri primo mense, & nõ fiat, extũc possunt eius beneficia conferri, etiam si sine eius negligentia differtur per sex mẽses, vel annum, vel etiam amplius, non dicitur

[a] *Vel obscurè. Adde q Alexand. de Imo. in d. l. de ætate. §. nihil refert. hîc dictũ In. hic et illud seqtur.*

citur esse transactum tempus de consecrandis Episcopis, nec eius beneficia conferri possunt, si autem per gratiam dispensantium obtineat consecrationem, differri statim credimus eius beneficia posse conferri. argu. ff. ex quib. cau. ma. l. qui mittuntur. & l. seq. † Item dicimus, quòd ex quo semel fuit in mora, statim possunt eius beneficia conferri, & si non sit transactum tempus de consecrandis Episcopis. alij contra, scilicet, quod semper debet expectari vsq; ad tempus decursum. de hoc etiam no. infrà, de præb. de multa. hoc enim tempus præparatum est ad hoc congruum. ff. de postu. l. 1. §. 1.

4 † (Disponendi) quid si ante terminum prædictum perfectè translatus est, & habet quietam Episcopi administrationem, nunquid poterunt conferri eius beneficia propria, videtur quòd sic. argu. 21. quæst. 2. si quis iam translatus. 16. quæst. 1. ne pro cuiuslibet. ff. de procu. filius. §. veterani. C. de iur. do. in l. 2. infrà, de offi. dele. gratum. credimus tamen, quòd ante consecrationem non sufficiat perfecta translatio & quieta administratio, nisi decursum sit tempus, ea maximè ratione, quia adhuc potest excipi contra eum, & remoueri ab Episcopatu, & tamen habebit priora beneficia. infrà, de accu. super his. sed si ante tres menses habeat quietam administrationem, & sit consecratus, liberè eius beneficia conferuntur. arg. hîc. Si verò non posit habere liberam administrationem, ipse tamen est consecratus, non conferuntur eius priora beneficia, etiam post tres menses. Est enim necesse vtrumque interuenire. 92. dis. si qui Episcopi. Alij contrà, secùs si per electum staret, quominus ministret, quia tunc perinde habetur, ac si administret. Quid de alijs prælatis nunquid ipso iure vacant priora beneficia. Respondeo sic si habeant curam animarum, vel sunt personatus. infrà, de præb. de inuita.

5 † Archidiaconus) not. arg. archi. habere curam animarum, sed non principaliter. vt 16. q. 6. nullus. infrà, de offi. arch. cùm satis, potest tamen excommunicare. infrà, de eo qui fur. ordi. suscep. c. 1. vbi de hoc not. (Annexam.) infrà, de app. reprehensibilis. infrà, de pe. licet. infrà, de institu. cùm venissent (annum) infrà, de æta. præterea.

6 † Admonitio) in Episcopatu sufficit sola negligentia electi. c. dist. c. 1. in cæteris inferioribus necessaria admonitio; vt hîc. infrà, de æta. & quali. quæris. necessaria est sententia admonitionis, veruntamen sine iuris solennitate, vt hîc. & infrà, de æta. & quali. quæris. infrà, de concess. præb. cum nostris. cùm enim ista non possunt esse, nisi notoria. infrà, de transla. Episcoporum. c. 1. & 2. non est ordo[a] seruandus. 2. q. 1. de manifesta (canonibus) præfixum à canonibus tempus intelligitur, vt singulis temporibus ordinationum accipiat ordines successiuè, hoc enim dicit. c. faciendum. vbi necessitas imminet. 77. dis. c. vlt. & hîc imminet necessitas, cùm dignitas vacat, quæ talem ordinem requirit (Remoueatur) per subtractionem beneficiorum & amissionem locorum cogendi sunt ad ordines non præcisè. infrà, de æta. quæris. 60. dist. consuluit (officio) id est, dignitate (appellationis) infrà, de appel. reprehensibilis. (Hoc sanè) scilicet, quòd promoueatur ad ordines quos dignitas requirit (promoti) id est, confirmati, sed non ordinati (Obstant) puta quòd factus sit irregularis sine culpa sua post inuestituram (contra formam) puta minoris ætatis (illegitimos) illiteratos & malæ vitæ quæ continentur in principio. c. elegerint scienter indignum. infrà, eo. innotuit. (priuatos) prima vice tantùm. infrà, eo. cum Vintonens. & tunc ipso iure. infrà, eo. quisquis (beneficijs) non officijs. nec ecclesia remanet sine seruitio (suspensos) ipso iure. infrà, eo. innotuit. circa fi. Alij dicunt per sententiam priuandum beneficio. infrà, eo. quisquis. Sed potest dici illam decre. obtinere in suo casu, scilicet, quando quis per potentiam laicalem eligit aliquem, quem timor aliquo modo excusat: hîc autem loquitur, quando scienter eligunt malignos, qui nullo modo sunt excusabiles (Episcopus) cùm ad eum spectat collatio vel electi confirmatio (consenserit) cùm ad alios pertinet electio.

[a] Ordo seruandus, quod in notorijs non debeat seruari ordo, adde Abb. in c. bonæ. el. primo. infrà, eo. ti. di. Mari. So. in consi. 22. col. 3. ver. 4. probatur. Alexand. de Imol. in l. si confessus. in addi. ad Bar. ff. de custo. reo. & latè Fran. Are. in consi. suo solenni. 165. & adde eundem. Innoc. inf. eo. in c.

7 † Per capitulum) hîc habes, quòd Episcopo peccante primo loco deuoluitur eius potestas ad capitulum. infrà, de conces. præb. nulla.

Quòd intelligimus verum de beneficijs, quæ ad Episcopum pertinent proprio iure, nam si ad eum non pertineat collatio ipso iure, sed deuolutio, puta quia propter negligentiam aliorum clericorum, deuoluitur ad eum potestas eligendi aliquem, tunc non ad capitulum, sed ad proximum superiorem deuoluetur hæc potestas. arg. infrà, eo. ne pro defectu, &

est ratio diuersitatis, quia in eis, quæ ad eos proprio iure pertinent, est inter eos maior coniunctio quàm in alijs quæ aliunde obuenient. arg. infrà, de test. requisisti.

8 †Et per capitulum) tunc deuoluitur electio ad capitulum ex delicto Episcopi commisso in confirmatione tantùm, quãdo primus ad quem pertinebat electio, vel præsentatio scienter elegit indignum, & Episcopus scienter confirmauit, vt si ignoranter esset indignus electus. Item ad primum rediret potestas eligendi. infrà, eo. innotuit. & c. dudum. & si primus scienter elegisset indignum, sed Episcopus ignorans confirmasset, tamen post confirmationem cassatam propter indignitatem electi elegit Episcopus, qui ignorauit indignum, & debet iste ad quem deuoluitur potestas eligendi propter delictum aliorum intra sex menses computandos, à tempore quo sciuerunt electum & confirmationem, vel electionem scienter factam de indignis. infrà, de conces. præben. quia diuersitatem.

a *Episcopum. de hoc vide aliquid per Ale. de Imo. in consil. 19. col. 2. versi. quis igitur. in prin. lt. ubi q in his, quæ sunt de eius mensa, non potest esse iudex. Et quãdo quis possit sibi dicere ius in causa propria, vide per eundẽ Alex. in cõs. 135. col. 1. & 2. vo. duplicatum inter consilia Cæpo. consi. 26. adde an & quando quis etiam nõ recognoscens superiorẽ & cõcurrat volũtas aduersarij possit esse iudex in causa ꝓpria. vide per d. Bart. So. in consi. 96. col. 4. ver. tertio qa in cõsi. 136. colu. 2. vers. ad quorum confirmationem. in cõsi. 120. col. 7. circa prin. consi. 77. col. fi. & in consi. 221. colum. 7. circa finem.*

9 †Eligere) sicut ille, ad quem deuoluitur propter negligentiam. infrà, de conces. præb. nulla. hìc adde quæ notantur infrà, de conces. præben. inter dilec. Plus placet nobis, quòd nunquam in casu isto, scilicet, quando aliqua minor ecclesia scienter eligit indignum, & Episcopus scienter confirmat indignum electio ad capitulum cathedralis ecclesiæ deuoluatur, sed deuoluitur ad Archiepiscopum tantùm, & ista decreta. loquitur, quando consensit fieri electionem de indigno interessendo electioni, vt canonicus, & sic loquitur decr. infrà, de conces. præb. postulastis. & quia potestas Episcopi transit in capitulum. ille de quo capitulum prouidet habebitur pro confirmato sicut habetur si Episcopus de eo prouidisset.

CAPVT VIII.

CAVSAM. (Contulerunt) Tempore quo vacat, quia aliàs non licet. infrà, de conces. præb. constitutus. (Recipi) quòd tenetur recipere abbatissam, non ex vi compromissi, per quod non tenetur, nisi ad pœnam, vel interesse. ff. de arb. diem. §. vlt. & l. seq. nisi dictum eius sit omologatum. C. de arb. cumanam. Vel dic quòd tenerentur eam recipere, quia ipsi intelliguntur elegisse per Episcopum, qui vice eorum eligit. ff. quod cuiusq; vni. l. 2. §. 1. infrà, eo. in causis. cùm dilecti. in fi. arg. inde est, quòd etiam in personam electi dicere possunt compromittentes, quod aliàs nõ possunt. ff. de arbi. qualem. & l. diem. §. stari.

CAPVT IX.

1 *Potest Episcopus in causa suæ ecclesiæ esse iudex.*

2 *Non licet iudici aliquid reuocare in sententia diffinitiua ab eo lata.*

NOSTI. (Disponendi) hodie autem in concordia electi in remotis partibus ante confirmationem hoc possunt. inf. eo. nihil. (Reuocare) quomodo erit hic iudex in causa sua contra. C. ne quis in causa sua. l. 1. item si violenter & sine iudicio occupauerit etiam rem suam cadit à iure suo. C. vnde vi. si quis in tantam, & idem si ius sibi dicitur iure sibi debita. ff. quòd me. cau. extat.

1 †Item nunquid seruabit ordinem iudiciorum, dicunt aliqui, quòd nihil aliud vult dicere, nisi quòd seruet ecclesiam indemnem. vel dic Episcopum a posse esse iudicem in causa ecclesiæ suæ. 2. q. 7. si quis ab Epis. 45. dis. si quis. & procurator fisci in causa fisci iudex est. C. vbi causæ fisci. l. 1. & Episcopus dicitur procurator ecclesiæ. 12. q. 1. si priuatum. & imperator in causa fisci. ff. de his quæ in testa. delen. l. proxi. & tamen res fisci imperatoris dicuntur. ff. ne quid in loco publ. hoc interdictum. Quando posit quis in re sua esse iudex, no. infrà, de foro comp. cùm sit. & melius infrà, de censi. venerabilis. & de verb. sig. ex parte. in his ergò non habent locum leges contrariæ, quando sine authoritate iudicis quis sibi ius dicit, & dicimus eum seruare ordinem iudiciorum, nisi esset notorium.

Quidam tamen intelligunt hanc decre. in notorijs tantùm, vbi non seruabit ordinem iudex, sed sola monitione præmissa excommunicabit. 16. q. 1. in canonibus. alij supplent hìc studeas reuocare, vt debet. & sic debet quasi actor non quasi iudex.

2 †Item in sententijs diffinitiuis, non licet iudici aliquid reuocare, semel enim est functus officio suo. infrà, de offic. dele. in literis interlocutorijs autem secùs. ff. de re iudi. quòd iussit, nisi

tsi

ſit ſententia Papæ, quæ ſi eſſet per obreptionem obtenta per ipſum mutari poteſt.35.quæſt.8.c. ſiue ante. ſimiliter conſtitutiones mutare poteſt. ff. de leg. non eſt nouum. In contractibus autem mutare licet, ſi non pariatur alicui præiudicium, re adhuc integra in contractibus, ſcilicet, qui alterius gratia tantùm contrahuntur. infrà, eo. in cauſis. ff. de procur. ante. & in contractibus innominatis. & ff. de condi. cauſa da. ſi pecuniam. In contractibus autem nominatis, qui vtriuſque gratia contrahuntur non licet mutare, etiam ſi non ſit præiudicium & etiam re integra. ff. loca. qui operas. re autem non integra nunquam licet mutare etiam in non nominatis contractibus, & etiam ſi non intereſt. infrà, eo. in cauſis. ff. de procu. poſt litem. & l. ſeq. & l. quæ omnia. ff. de reg. iur. nemo. ff. de adop. poſt mortem, niſi fauor aliud inducat. ff. de lib. cauſa interrogata, ſed per hanc diſtinctionem non ſoluitur contrarium. infrà, de fil. presby. veniens. quæ eſt huic contra. 12. quæſt. 2. non licet. infrà, de præb. cùm non ignores, ſed dic quòd factum eſt improbatum à iure, ita non poteſt allegari contrarium, licet venire contra factum ſuum, vt in his contrarijs. Sed huic contrarium videtur infrà, de cleri. coniu. diuerſis. Sed poteſt dici illud non eſſe improbatum à iure. 84. di. cum in præterito. vel illud ſpeciale in pœnam Epiſcopi, & ſic intelligitur. infrà, de fil. presby. veniens. quamuis poſſet ibi reſponderi, quod fuit diſpenſatio. Sed adhuc eſt contra. 12. quæſt. 2. monemus. ſed ibi non potuit reuocare factum ſuum, quia remotus ab adminiſtratione erat alienator, ſed de iure benè agit ad reuocandum factum ſuum. ff. de pac. ſi vnus. Item nec eſt argu. contra. C. ad turpil. quamuis. ff. de adul. ſi maritus. §. ſi negauerit, quia ibi non reuocat alienator, ſed egit ad reuocationem. C. de agri. & cenſi. quemadmodum, quòd quidem licitum eſt, nam venditionem, locationem, & alios contractus licet reuocare, quia non tenet, vel per beneficium reſtitutionis vel alijs modis ſecundum quòd quilibet inuenire licet, Sed nec ad reuocationem talium contractuum agere poteſt, niſi turpitudinem ſuam alleget, vt ſi velit reuocare, datur ei ex turpi cauſa. ff. de condi. ob tur. cau. per totum. infrà, de do. inter. ſed ſi turpitudinem ſuam allegat, tamen nomine eccleſiæ poteſt agere vt hìc, cum ſuis concor. Quamdiu enim toleratur, nomine eius agere poteſt. 6. quæſtio. 4. nonne. nec de malitia perſonæ poteſt excipi contra eccleſiam. 18. quæſtio. 7. ſi Epiſcopum.

Ad contraria autem, ſcilicet, infrà, de fil. presby. veniens. & de cleri. coniu. diuerſis. Reſpondeo, vt ſuprà, quid autem iuris ſit quando ſemel approbaui perſonam vel inſtrumentum, an ſcilicet poſſim vlterius reprobare. not. infrà, de excom. cùm venerabilis.

CAPVT X.

1 *Quid requiratur ad hoc vt electio facta à paucioribus confirmetur.*
2 *Electio nulla quænam ſit.*
3 *Secunda electio ex interuallo non valet niſi electionis tempore notorium eſſet primam electionem nullam.*
4 *Electores priuantur quandoq; poteſtate eligendi, licet electio non ſit nulla.*

CONSIDERAVIMVS. Hanc decreta. intelligo quãdo ex interuallo fiunt diuerſæ electiones, ſi non fiant ex interuallo valet ſecunda electio à maiori parte, vel de perſona iuuat à maioribus meritis. infrà, eo. dudum. 73. diſt. c. vlt.

(Appellationem) No. quòd non priuantur iure eligendi licet egerint poſt appellationem, vel contra priuilegium, vel poſt electionem primam non caſſatam, non enim inuenio hoc expreſſum in iure. Vnde non debeo extendere pœnam. de pœn. diſt. 1. pœnæ. de hoc not. ſuprà, de po. præ. cap. 2. (Appellationem) recipiendum (Tenorem) fortè ne quis aliunde eligeret, vel in certo loco fieret electio, vel de certa eccleſia. ſuprà, de conſti. cùm dilectus. infrà, eo. venerabilem. (qualencunq;) de qua notum non eſt quòd eſſet nulla.

1 †Hìc no. quia ad hoc, quòd confirmetur electio facta à paucioribus pluribus eligentibus indignum, quòd non eſt neceſſe, quòd tempore electionis eſſet notorium à pluribus electionem factam eſſe nullam, vel quòd electus ab eis eſſet indignus, vel quòd electores priuati ſunt ipſo iure, vel priuandi poteſtate eligendi, infrà, eo. dudum. Imò ſufficit, quòd tempore quo ferenda eſt ſententia ſuper electione ſit notorium. Vel aliter conſtat, quòd fuerit nulla electio, vel indignus

electus: imò plus dicimus, quòd sufficit probare aliquid quare prima sit annullata, quando fit in eodem contextu. infrà, eo. congregato. Nec est necesse, quòd sit notorium, dummodo aliquo modo probetur.

Item hoc est verum quando vno contextu fiunt plures electiones. infrà, eod. congregato.

2 † Et nota intelligendum sequentia, quòd dicitur electio nulla, si egerunt ad dignitatem habentem curam animarum, vel alia quæ maiores ordines requirunt patientem defectum in ordinibus, ætate, scientia & vita. vt supr. eo. cùm in cunctis. in prin. suprà, de postu. c. 1. infrà, eo. rescriptum.

Item si irregularem & aliàs in natiuitate. infrà, eo. innotuit. Idem si alliteratum 36. dist. illiteratos. l. di. nemo. vbi habes idem de corpore vitiatis. Idem de laicis. 61. di. Osius. Item si eligatur quicunque postulandus est. de quo no. suprà, de post. c. fi. Item si laici interfuerint electioni Episcopi tanquam ius habentes. infrà, eo. Massana. Idem si à suspensis, vel si de suspenso facta sit electio. suprà, de consue. cùm dilectus. multofortius si ab excommunicatis. infrà, de app. constitutis. Item si non seruetur forma. infrà, eo. quia propter. & c. in Genesi. Item si minor pars maiore parte non vacata processerit ad electionem. inf. eo. auditis. si autem duæ partes sint præsentes, & alij contemnantur, nihilominus tenet electio, sed potest cassari petere contempto, & fortè non alijs, idem potest etiam ratificare eandem, si consentiat etiam modo. infrà, eo. quod sicut. & c. ecclesia vestra. ff. quòd cuiusque vniuer. l. nulli. & l. seq. Potest etiam dici, quòd non sit nulla, licet post appellationem sit facta annullanda. argu. suprà. eo. considerauimus. vel si fiat contra priuilegium, vt ibi dicitur. Est autem annullanda, si fiat tractatus corpore defuncti nondum tradito sepulturæ. infrà, eo. bonæ me. Hoc quibusdam non placet, nec valent excusari, quòd ex ignorantia iuris vel facti deliquerunt, siue scienter, siue ignoranter contra prædicta fecerint, electio est nulla, vel annullanda, secundum quòd distinctum est. ar. infrà, eo. innotuit. Quando verò est ex interuallo, dicunt quidam quòd duo sunt necessaria ad hoc, vt teneat secunda electio, scilicet, quòd prima nulla sit ipso iure, & quòd primo eligentes priuati sunt potestate eligendi ipso iure. vt no. inf. eo. auditis. Item quidam dicunt, quòd tertium est necessarium, scilicet, quòd prima electio pendeat, nam si electus renunciasset, vel si cassata esset electio: tunc non posset fieri secunda electio, nisi omnibus vocatis. argu. infrà, eo. cùm Vintonens. Nec distinguo hìc, an sit notorium tempore electionis, primam electionem nullam esse, & primos electores priuatos potestate eligendi, an non, dummodo tempore sententiæ constent duo vel tria prædicta. arg. hic. inf. de ap. constitutus.

Et hæc intelligo vera, quando alij sunt primi eligentes, alij secundi, nam si ijdem sunt, qui primò elegerint & secundò, tunc ab ipso iure nulla est electio prima, licet non sint priuati potestate eligendi, quia primò elegerunt: tamen tenet secunda ex interuallo facta, & etiam si prima non sit cassata. infrà, eo. cum terra, quamuis quidam intelligant illam, quando notorium est, primam nullam esse, vt ibi no. imò necessarium est, vt in hoc casu, scilicet, quando ijdem primò & secundò eligũt ad hoc, quòd teneat secunda, quòd per primam electionem non sint priuati ipso iure potestate eligendi, cum si essent, non tenet secunda electio. inf. de sup. neg. præla. licet.

Sed contra. infrà, eo. cum terra. vbi dicitur, quòd etiamsi persona sit vitiosa, quòd possunt procedere ad electionem secundam, sed etiam qui talem eligunt ipso iure priuati sunt. suprà, eo. cum in cunctis. sed illa decr. cum terra. dicens, quòd loquitur cùm ignoranter eligunt vitiosam personam, vnde ipso iure non sunt priuati potestate eligendi: vt infrà, eo. c. dudum. in gl. quæ incipit circa fi. Si verò eodem casu retento electio fit aliqua, licet posit cassari ex causis prædictis: tunc publicato scrutinio siue statim, siue longiori interuallo, non licet eisdem alium eligere. infr. e. c. publicato. ab alijs autem electio etiam in hoc casu facta, in eodem contextu tenet, secùs si ex interuallo. infrà, eo. congregato. supra, eo. considerauimus.

3 † Alij dicunt, quòd ex interuallo non valet secunda electio, nisi tempore electionis notorium esset primam electionem nullam. arg. ad hoc. suprà, eo. consideramus. & sic intelligitur, infrà, de app. constitutus. Ex quibus autem causis diximus electionem nullam vel annullandam, & etiam in alios potestatem eligendi translatam propter vitium electi, vel eligentium ex eisdem causis, idem dicimus in postu-

postulantibus. sup. de postu. c.1. & 2. secus autem si ex alia causa quàm propter vitium electi, vel eligentium. infrà, e. innotuit. suprà, de postu. c. fi. de renun. post translationem. 61. dist. osius. Item si electio fit post appellationem legitimam tenet, sed postulatio non, vt quidam dicunt. infrà, eo. proxi.

Et intelligo eundem contextum, vel aliquam fieri eodem contextu, quæ fit omnibus canonicis existentibus in capitulo simul, nam si vna pars recedat, & remanentes in capitulo aliquam faciant electionem, cassatur electio, quæ fit contemptis recedentibus, quòd non esset si esset in eodem contextu facta, vt iam dictum est. infrà, e. auditis, nisi fortè incontinenti à priore scrutinio, vel compromisso procederent, quia quæ statim fiunt &c. ar. ff. si cer. pet. lecta. C. de pact. petens. & habes expressum. ff. de test. hæredes. §. pe. Sed huic obstat prealle. decr. auditis. sed dic, quòd ibi non processerunt ex scrutinio priori, vbi in glos. ver. l. consenserant. sed de nouo consenserant in R.

☞ † Melius credimus, quòd si electio est nulla propter eligentes, qui nullam habent, nec habuerunt potestatem eligendi, quia tunc tenet secunda electio. infrà, de sen. & re iud. cùm Bertholdus. Vel habuerunt quidam potestatem eligendi, sed amiserunt, vt quia sunt excommunicati, vel suspensi ab officio & beneficio non intelligas de suspensione à beneficio, vel fortè ab ingressu ecclesiæ, vel alia super aliqua singulari suspensione. vide de his suprà de consue. cùm dilectus. in glos. suspensus. Nec distinguo si sint nominatim vel publicè excommunicati, vel interdicti, vel non, quia semper nulla est electio prima, & secunda tenet. infrà, de app. constitutis. & intelligo suspensos siue sint suspensi à iure, vt qui negligunt eligere intra tempus statutum. infrà, de conces. præb. c.2. & qui eligunt indignos vt laicum. infrà, eo. sacrosancta. & c. massana. suprà, eo. cùm in cunctis. siue sint suspensi ab homine, siue à iure. De suspensis autem no. de postu. gratum. Item dicitur nulla, propter personam electam, quæ ineligibilis, id est, quæ eligi non potest sine dispensatione: & tales sunt omnes postulandi. de quibus no. suprà, de postu. c. fi. Item dicitur nulla, propter defectum formę. infrà, eo. quia propter. de hac elect. datur regula vera, quòd vbicunq; electio est nulla, non impedit secundam fieri, siue in eodem contextu, siue ex interuallo, & hoc probatur per superiora iura, & benè facit. suprà, de sup. neg. præl. c. vlt. nam quòd nullum est impedimentum, præstare non potest. ff. de verb. ob. si dari stip.

Sed caue tibi, quia potest esse, quòd secunda cassatur, non quia facta sit, post primam non cassatam, sed quia vna pars capituli fecit eam non vocatis illis, qui fecerunt primam nullam, qui tamen vocari debebant, si scienter non deliquerant in prima, nec facio aliquam vim vtrum tempore electionis sit notum nullam electionem esse, vel electores ipsos suspensos tempore electionis, an non sit notum, sed postea per probationes fiat manifestum, vt hîc. Item not. quòd aliquando electio est nulla, & tamen electores nec priuati sunt ipso iure potestate eligendi, nec priuandi vt si eligant ignoranter ineligibilem.

4 † Item priuati sunt aliquando ipso iure eligendi, & tamen electio non est nulla, vt si elegerunt criminosum scienter. sup. eod. cùm in cunctis. infrà, de iureiur. sicut nostris (ad suum) infrà, de app. bonæ memo. 81. dist. tantis. 11. q.1. quia res. ff. de li. cùm quid. arg. contra. ff. de mune. & ho. gradatim. infrà, de matri. contracto contra interdi. eccle. ex literis. ☞ † Fama) quia non remouetur propter delictum personæ. infrà, eo. super eo. alioquin contra. ff. de re milit. qui cum vno. §. non omnes. & §. exacto. ff. de his qui no. infa. l. 2. §. si ignominiæ. fortè & si propter delictum personæ remouetur, non esset infamis. infrà, de accu. super his. quòd verum est quando crimen opponitur excipiendo vt hîc (istam,) sed & in ista posit eligi de iure. inf. eo. super eo. sed Papa hîc ex speciali causa præter ius interdixit.

CAPVT XI.

SVFFRAGANEIS. Ad mandatum. infrà, eo. quòd sicut contra. §. pe. sol. hoc adeò leue est, quòd etiam suffraganei possunt vacante sede sua authoritate facere. 64. dist. quia per illa autem quæ ibi dicuntur, vel sunt grauia, sicut conuocare concilium, vel digniora sicut ordinare clericos, & nulla quæ pertineant ad ordinem facere potest, cùm pallium non habeat in quo est plenitudo pontificalis officij. infrà, de vsu pal. cap. 1.

Et intelligo q; ratione suæ dignitatis, nō potest facere aliqd Episcopale, sed pro alio Episcopo benè posset ordinare clericos. ar. inf. de renunc. ad supplicationem. Sed dices, ipse videtur facere vel cōsecrare ex quo mandat. inf. de sent. excō. mulieres. sol. illud habet locū, quando mandat, quòd ad se pertinet, vel quòd pro se fieri vult: hoc autem mandat, quod ad officium eorum spectat, quòd est de iurisdictione, scilicet mandare, vt faciat officium suum. arg. ff. de iuris. om. iudi. l. 3. 1. respon. & ideò potest hoc ex quo confirmatus est. infrà, eod. transmissam. vel dic, quòd hæc decre. loquitur quando non est in mora petendi pallium. arg. infrà, de appel. c. ex insinuatione. illa contraria loquuntur quando est in mora.

CAPVT XII.

1 *Vitium personæ in modum exceptionis probatum præiudicat in alia electione.*

SVPER EO. (Alterius) idem si eiusdem, vt infrà sequitur. (vitio) propter criminis conscientiam, vel irregularitatem.

1 Et no. hìc, † quòd vitium personæ in modum exceptionis probatum præiudicat in alia electione. Contrà. infrà, de excep. deniq;. §. fin. infrà, de ord. cog. cùm dilectus. ff. de his qui no. infa. Lucius. sol. licet non sit infamis de iure propter crimen sic probatum: est tamen infamis de facto, quæ infamia repellit à dignitatibus acquirendis. C. de dig. l. 2. 81. di. tantis. ff. de decu. generaliter. §. spurios. C. de inoffi. test. fratres. infrà, de accu. omnipotens, quia quòd plus est, propter infamiam facti ab obtenta dignitate suspenditur. 2. q. 5. presbyteri. c. si mala. Vel ideò est, quod hìc dicitur, quòd vitium quod obijciatur electionem, de qua agebatur tangebat. infrà, de excep. deniq;. Vel est hoc, quia licet hic modus agendi appelletur exceptio, habet tamen pluribus vim & modum actionis. infrà, de ac. super his. ff. de decu. generaliter. §. si quis. & æquè benè dicitur accusatio, sicut exceptio. in Auth. de sanc. Episc. §. si quis autem. & §. si autem tempus. in Auth. quomodo & quando oportet. in prin. & §. 1. vnde in hac exceptione necessarium est electum vocari, & litem contestari, & reliquum ordinem seruari. infrà, eod. dudum. quæ non sunt aliàs in exceptione necessaria (fortè) nam tunc etiam sine vitio suo, puta quia alius aliquid dedit pro eo, non poterit ad eam ecclesiam assumi, nisi ex dispensatione. 1. q. 5. c. 1. & 2. arg. contra. 1. q. 1. c. 1. sol. infrà, eod. c. si alicuius.

CAPVT XIII.

CVM MONASTERIVM. (Suis) ipsius dominus in qua, fiebat postulatio (in eremo.) infrà, de relig. domi. vt Episcopus. & c. inter quatuor. contra. 19. quæst. 2. econtrà Paulus, sed hìc loquitur de eremitis, qui habent proprium: at hic electus non habebat proprium, & erat monachus, licet in eremo moraretur, alioquin non liceret eum habere in abbatem. infrà, eo. officij, sed certè vbi intentione bona quis duceretur tantùm, & non ambitione, crederem, quòd teneret postulatio, etiamsi non esset professus, & hoc sanare videtur finis decretalis præallega. ad idem 16. q. 1. ☞ presbyteros. † Et no. quòd licet eremitæ possint habere proprium, quia non abrenunciant, tamen ecclesiasticæ personæ a sunt, & continentiam seruare debent & promittere. 27. q. 2. §. ecce. & de istis habes 16. quæst. 1. c. qui verè.

a *Ecclesiasticæ psonæ. Adde Car. in tit. de sta. regu. consi. 6. & in consilio. 31. in ti. de sta. monach. & vide gl. in l. 2. ff. de in ius vocā. & hāc opini. tenet Card. in c. 1. in prin. q. 2. de sentē. excom. contrarium tamen tenet ipse in cle. 2. in 13. q. & sequen. de præb. de quo vide etiam per Abb. & Doct. in c. 2. infrà, de foro compet.*

CAPVT XIIII.

1 *Non valet consuetudo contra libertatem ecclesiæ.*
2 *Eligi potest alius non cassata prima electione.*
3 *Secunda electio expirat obtinente prima.*
4 *Post publicatam electionem non cassatam non licet eligere.*

CVM TERRA. (Alterius) personæ denominatis (totius) id est, ambarum personarum electarum (sancimus) si suprà, de consue. inter vos. vbi de hoc no. licet enim patriarcha, si est de consuetudine, possit interesse electioni suffraganei Archiepiscopi, sicut quod minus est suffraga. possunt interesse electioni Archiepiscopi. suprà, de postu. bonæ memor. modus tamen iste nominandi grauis est, vnde remouendus est.

1 † Abolendam) quia grauis erat ecclesijs. suprà, de consuet. cap. 1. nec erat præscripta consuetudo, quia si esset præscripta, fortè non esset reprobanda in patriarcha. argu. infrà, eo. sacrosancta, Vel dic, quòd hoc non potest consuetudine

tudine induci, quòd postquam consenserint in aliquem ipsum eligendo, quòd postea per aliquem irritetur, si noluerit consentire, nisi secundum formam iuris Decre. autem sacrosancta. non obest, quia illæ personæ ibi non erant electæ, sed tantùm nominatæ. Vnde ibi nullum ius erat quæsitum nominatis. Item ibi non probat illam nominationem, sed potius improbat modo, scilicet, quia eligunt postulandum (vel modo) infrà, eo. quia propter (diligentiam) id est, diligentem inquisitionem faciant de persona eligendæ.

2 † Hîc habes, quòd eligentes possunt alium eligere prima electione non cassata. Contra. suprà, eo. considerauimus. sed & contra videtur, quia si eligunt indignum, ipso iure priuati sunt potestate eligendi. suprà, eo. cùm in cunctis. suprà, de postu. cap. 2. infrà, eo. innotuit. & idem si non seruauit formam. infrà, eo. quia propter. Sol. non videtur hîc, quòd non cassata prima electione procedatur ad secundam, sed diligentiam habeant inquisitores, scilicet, vt plures habeant paratos ex prima electione, vt si contigerit vnum electum cassari, eligatur secundus. 60. dist. studij. 75. dist. Florentinum. vel eligant secundum sub ea conditione, si primus cassaretur. arg. in c. Florentinum.

3 † Expirat secunda electio prima obtinente, sicut in substitutione. C. de impu. & alijs subst. post aditam, sed hi modi eligendi per curiam reprobantur, vt no. 61. dist. studij, & est expressum. infrà, eo. in electionibus. Sed solue vt hîc in eadem gloss. vbi dicit, nos aliter. hæc ergò decre. loquitur de ignorantibus vitium, qui non priuantur potestate eligendi. infrà, eo. innotuit: sed ad hoc hîc non est responsum, cùm hîc dicitur etiam si in forma sit peccatum, sed responde, quòd tempore huius decr. hæc pœna imposita, nondum erat peccantibus in forma alij, aliter quòd tempore huius decre. licitum erat eligentibus mutare vota sua, vsq; ad electionem publicatam. infrà, eo. cùm inter. in fi. & c. auditis.

4 † Et post talem electionem publicatam non cassatam, non licet alium eligere, nec vota mutare, vt in dictis decre. hoc hodie tamen correctum est hîc, quia post publicationem scrutinij, non licet variare vota sua. infrà, eo. publicato, nisi fortè esse adeò notorium primam nullam esse, quòd non contenderetur de iure, nec contendi possit. arg. C. de confir. tu. l. 3. vt si non consentiret electioni, vel si electio nulla esset ipso iure, vt si facta sit, non seruata forma, vel etiam si facta sit ab excommunicatis. argu. infrà, de appel. constitutis. nam hi nullam excusationem habent, quare dicant suam electionem tenere, secùs si elegissent indignum, quia possent prætendere, quòd ignoranter elegissent. infrà, eod. innotuit. in fi. item secùs si dicant, quòd post appellationem, quia appellatio aliquando est admittenda, aliquando non. infrà, eo. cum nobis. suprà, eo. considerauimus, & sic in omnibus alijs vbi aduersarius potest aliquid contendere de iure, sed melius no. infrà, eo. dudum. 2.

† Nos autem aliter intelligimus hanc decr. scilicet, vt sit sensus, vt canonici postquam conueniunt in capitulo solenniter publicent factam electionem, & postea superiori confirmandam præsentent, & si superior, vel propter vitium personæ, vel formæ, eam cassauerit iterum, eligant alium, & sic faciant quousque eorum electio confirmetur, & tunc postquàm fuerit confirmata, eam præsentent regi, vel patriarchæ: Nec tamen negamus, quòd si aliter de consuetudine, vel priuilegijs obtinet, quin possint ante confirmationem, sed tamen post solenniter publicatam electionem præsentare regi. infrà, eo. cùm inter vniuersos. & c. quòd sicut. (propter hoc) scilicet, quòd prius non requirantur rex vel patriarcha.

CAPVT XV.

1 *Electus non confirmatus, non potest administrare res ecclesiæ suæ.*

2 *Electus & confirmatus, potest disponere de dignitatibus & alijs rebus suæ ecclesiæ.*

TRANSMISSAM. (Postposito) quòd non licet. 20. quæstio. 3. eos in Auth. quomodo & quando oportet. §. semel. & in Auth. de sanc. Epis. §. si verò constanter, & non incidunt in canonem qui tales percutiunt. infrà, de sent. excom. in audientia.

1 † (Confirmationem) no. quòd electus quam citò est confirmatus sine alia possessione, vel inuestitura, vel stallatione, statim potest administrare res ecclesiæ suæ in temporalibus & spiritualibus,

 tamin

tam in colligendis fructibus, quàm in actionibus intentandis nomine ecclesiæ suæ, vt hîc: sine confirmatione autem hoc non potest, nisi clerici sint in ecclesijs exemptis, qui sunt in partibus remotis. infrà, de elect. qualiter. & c. nosti. Vel nisi aliud sit ibi, quod succedat loco confirmationis, sicut in Cister. sicut est in quibusdam alijs, quibus hoc ex speciali priuilegio est indultum, quòd sine aliqua confirmatione benedictione recepta ministrent, imò q. plus est sine aliqua benedictione, si Episcopus noluerit benedicere ipsi poterunt administrare. infrà, de sup. neg. præla. c. 1. vel nisi hoc habeant ex consuetudine.

Quidam tamen dicunt hoc non posse introduci consuetudine, quòd graue esset ecclesijs. infrà, de reg. iur. cum causa. & hoc obtinet in omnibus ecclesiasticis personis habentibus qualemcunque administrationem, etiam si sint canonici, qui habeant administrationem præbendarum suarum, nam in eis aliqui confirmantur, & qui non confirmantur, loco confirmationis aliud faciunt, quod loco confirmationis habetur, scilicet, quòd inuestiuntur per Episcopum, vel inferiorem prælatum ad quem hoc pertinet de iure vel consuetudine. infrà, de. conces. præben. proposuit. & de his quæ fi. à ma. part. ca. ex ore. vel asignatur ei aliquid loco præbendę, & pro canonicatu asignatur ei in choro stallum, & in capitulo locus. arg. infrà, de renun. cùm inter. de præb. c. cùm dilectus. & c. dilecto.

☞ † Et possunt hæc habere locum in ecclesijs, vbi habetur præbendæ distinctæ, quia quilibet habet suæ præbendæ administrationem, sed vbi non sunt præbendæ distinctæ, videtur sufficere loco confirmationis, quòd canonici communiter eũ recipiant in canonicum, vel Episcopus, vel alius prælatus recipit professionem in manibus suis, vel dat ei pannos altaris, vel campanas, vel aliquid simile. 23. di. quamuis. arg. de re. iur. c. vlt. inf. de ma. & obe. legebatur. isti si agant nomine ecclesiarum dignitatum administrationum, vel præbendarum suarum, non potest eis obijci, vos non estis canonici electi, vel vestra electio non tenet, ex quo si sunt instituti, vt dictum est, facta enim eorum tuitione confirmationis firma manent: vt infrà, eo. nihil. Vel potes dicere, & melius, quòd isti sic electi & confirmati, per se omnia bona ecclesiarum suarum, vel dignitatum, vel præbendarum suarum, si non habent contradictores, possunt sua authoritate occupare. arg. C. de ædi. di. Adri. tol. l. fi. ff. de acqui. pos. cùm hæredes. Si verò habent contradictores qui bona prædicta possideant, tunc oportet eos ostendere suas confirmationes tenere. Si verò non habeant contradictores, non tenentur aliquid probare de iustitia confirmationis, nec tenentur probare aliquid de iustitia electionis, & hoc ex eo apparet, scilicet, quòd illi qui tenent bona ecclesiæ, aliàs non debent res suas sibi restituere, nisi probent suam confirmationem tenere, quia si prædicti electi, id est, confirmati, non essent prælati, vel nisi tuitione confirmationum defenderentur, isti non liberarentur eis solummodò inuestitis.

Et idem quòd diximus in confirmatis, idem intelleximus de inuestitis, sed secùs intelligimus in illis qui adepti sunt possesionem habendo stallum & locum in capitulo, & in choro iuris Episcopalis, vel iuris canonicalis, vel cuiuscunque alterius iuris siue præb. ff. si vsufr. pe. l. vlt. istis enim sufficit in possesione esse authoritate superioris. Et est ratio diuersitatis, primi enim astringuntur ad probandũ, qa non sunt in possesione, isti autem vltimi ideò non astringuntur, quia non sunt in possesione, & nemo ecõtrà cogitur dicere titulum suæ possesionis. C. de pet. hære. cogi. ff. si vsusfruc. pet. vti.

2 † (De talibus) ex quo enim aliquis delectus est & confirmatus, potest dare præbendas dignitates, & honores, & alia disponere de rebus ecclesiæ. suprà, e. nosti. & iuramentum recipere à vasallis. infrà, eo. qualiter suspendere, interdicere, excommunicare, vt hîc. (Inquisitionis) vt est audire accusationes clericorum. 16. q. 6. si autem. & c. Episcopus. hoc autem fateor, nam hoc benè audiet electus confirmatus, quòd sic probo, quia hoc audiet simplex sacerdos delegatus, ergò non pertinet ad ordinem. l. di. studeat. præterea quilibet iudex ordinarius, qui habet administrationem & merum imperium audit causas criminales: ergò & confirmatus, qui habet merum imperium, vt hîc apparet, quia excommunicat & consilium conuocat. infrà, eo. quòd sicut. §. pe. (ministerium) ordinare: consecrare virgines: dedicare ecclesias. 68. dist. quamuis.

CAPVT XVI.

4 Nunquid

1 *Nunquid eo ipso quod alia pars non seruat pactum: possit actor redire ad ius pristinum.*
2 *Beneficia absq; pacto aliquo dari debent & renunciari.*
3 *In vno negotio non sunt ferendæ plures sententiæ diffinitiuæ.*
4 *Excipiens de appellatione non est admittendus: quando eius non interest.*

CVM INTER R. (Inuitum) Quia deuictum vt instantia precum, vel propter mala, quæ sciebat de eo, & probari non poterat non liceret alij, nisi Papæ ex plenitudine potestatis, vel inuitum ab initio, sed post volũtarium de manu, per hoc videtur quòd inuestitura det possesionem, sed non est ita: vt no. suprà, de consuet. c. 2. & infrà, de his quæ fi. à maio. par. cap. ex ore. (dum viueret) infrà, de confir. vti. vel inut. porrecta. contra sol. quòd ibi dicitur in prima facie verum est, si certum sit prioratum confirmatum per Papam, tenet vt hîc.

1 † (Procederent) sed nonne eo ipso quòd alij non seruabant pactum, dabatur isti pristina actio. infrà, de pac. cùm pridem. nam actor qui non habet actionem ex transactione simplici, agit pristina actione, & si excipiatur de renunciatione replicabit fidem nõ seruanti, &c. C. de pact. cum proponas. & de transac. cùm mota. & si reus esset liberatus per acceptilationem daretur condictio ob causam, vt poneret se in pristinam obligationem. ff. de condi. ob cau. da. si quis. vel datur actio præscriptis verbis ad interesse. ff. de condi. causa. da. similiter. ff. de præscri. vt ob eam. Si autẽ dolo esset inductus ad transactionem, ageretur de dolo. C. de transa. actionem. Vel si non sit alia via succurrendi ei. ff. de dolo. & eleganter. §. seruus. & l. seruus. apparet autem, quòd sua intererat: ergò iustè potuit appellare. 2. q. 6. non solent. arg. ad prædicta. infrà, de iureiur. peruenit. ff. ad Velleia. similiter. C. de inoff. test. si iure. Sol. dixerunt quidam quòd si actum fuit inter partes, quòd si alia pars resiliret à pacto, tamen pœna solueretur, & pactis actoris staret. ff. de trans. qui fidem.

2 Vel dic, & melius, † quia in beneficijs non habent locum, quæ superius dicta sunt, quæ sine pacto debent dari, & renunciari. infrà, de pac. cùm pridem. arg. infrà, de transac. super eod. & cap. de cætero. Sed quare non restituitur hîc pristina actio, sicut in illa decre. cùm pridem? Respon. quòd ibi dicitur, factum est de gratia tantùm, sicut & ex decre. apparet expressè, & præterea ibi habuit possesionem, quòd non hîc, præterea ibi non restituitur ad ecclesiam, sed ad interdictum vnde vi. Sed hæc solutio non valet, quià pacto sublatum fuit interdictum vnde vi. ff. de pact. si vnus. §. pacta. Præterea iste iam vestiuerat pactum rei interuentu, puta receptione custodiæ & prioratus, vnde decætero non debebat sibi restitui prima petitio. C. de transact. si pro fundo. ff. de re. permu. l. 1. Superiora autem loquũtur, quando pactum non fuit vestitum, sed tantùm simplex transactio interuenit, ille autem clericus de quo loquitur decr. cùm pridem. suum pactum nullo modo vestierat (interesse) ex hoc loco satis apparet, quòd etiam hi quorum non interest specialiter non admitterentur ad dicendum contra electionem de forma hîc. R. senior admissus fuit, contra iuniorem, qui electus est, & dicit electionem non canonicam, quia facta est à suspensis, & super hoc auditur, sicut apparet ex sequentibus, ibi mandat, quòd si de hoc constiterit, scilicet, quòd sit à suspensis electus, quòd cassaretur, quod factum est de eo, & tamen eius non intererat, vt hic dicit. Et quidam hoc consitentur, sed qui contra dicũt, respondent huic decre. & dicunt hunc R. seniorem esse monachum huius monasterij, & ideò intererat eius habere bonum abbatem.

Nec obstat quòd dicit, quod sua non intererat, quia non dicit sua non interesse, quod se non opponat R. iuniori, qui debet esse suus abbas, sed quia non intererat eius appellare responsione sui iuris, ne alius eligeretur, cùm ipse suo iuri renunciasset, hic R. senior prosequebatur appellationem contra electionem R. iunioris, sed hoc stare non potest, cum cassata appellatione, postea de interdicto agere non poterat, sed respondemus quod de interdicto agere potest post confirmationem & benedictionem principaliter agẽdo. infrà, de appe. c. constitutis. 2.

3 † (Illa) mirum videtur, quomodo sententiat per partes, imò sententiauit nullam appellationem, & tamen adhuc remanet quæstio super electione, non enim plures sententiæ diffinitiuæ in vno negotio ferendæ sunt, præterea super incidentibus quæstionibus sententiandum non est. Respond. non est sententiandum

tiandum per partes super principali, puta si petantur centum, non est ferenda sententia super quinquaginta si confiteantur, nisi vellet pars renunciare residuo. ff. de excep. rei iud. l. licet. Sed dic quòd vbicunque de aliqua exceptione constare potest sine probationibus facti, scilicet, per iura ne partes fatigentur laboribus & expensis, statim de illa exceptione iudicandum est: vt suprà, de consue. cùm inter vos. sed secùs vbi sunt necessariæ probationes facti, cùm ibi non possunt ita de facili quærere, sicut in his, quæ de iure sunt, cùm iura debeant esse nota, vt liceat supplere de iure. Super eo verò quod dicit de incidentibus, sic respondeo, si in modum exceptionis proponatur incidens quæstio, puta vnius defensio quæ competebat ex his quæ acta erant inter partes, sicut est pactum de non petendo, res iudicata. Sacramenti delatio, in his incidentibus non pronunciatur. C. de ord. iud. leg. 1. & 2. C. de ord. cog. leg. 1. satis enim sufficit pronunciari in principali, vt per consequens videatur pronunciatum in incidenti.

Hoc est verum nisi criminalis incidat ciuili, vel econuerso. C. ad l. Iuli. de adulte. quem Alexand. C. ad l. flaui. de plag. præses. & sic potest intelligi. l. ff. de præuar. præuaricationis.

☞ † Vel dic, quòd si quis vult proponere de præuaricatione debet proponere in modum accusationis, non exceptionis, vnde semper super eo primo pronunciandum est, & sic etiam potest intelligi quòd dictum est de alijs ciuili, vel criminali sibi inuicem incidentibus. Si verò quæstiones sunt emergentes, quales sunt, quæ emergunt in iudicio. VERBI GRATIA: An danda sit dilatio, necne, admittendi sunt testes necne, quis sit in possessione libertatis, vel seruitutis, semper pronunciandum est super emergenti, quia aliter non posset procedi in causa. ff. de li. cau. l. libertatis. §. vlt. ff. vti possi. l. 1. §. 1. ff. de iud. de qua re. nisi conditio iudicij vel rei impediat. C. de ordi. iud. leg. 1. & 2. & talem dicere possumus, vbicunq; dicitur aliquam exceptionem non esse admittendam, vel replicationem, vel etiam actionem, vel libellum, vel aliquid tale, illud statim debet expediri, antequàm super ipsa exceptione, vel alio proposito probationes recipiantur, cùm & si reciperentur non adminicularentur intentioni. C. de prob. ad probationem, infrà, de testib. veniens. ff. de offic. asses. leg. vnica.

4 † Et ita est hìc, vbi dicitur non tenere appellationem, & non profuturam appellanti, etiam si constaret de ea, & ideò non est admittendus excipiens, vel proponens de ea, scilicet, quia eius non interest: sed & si dicatur appellatio iusta, & ideò impedire quòd secutum est, tunc cùm principalis quæstio ab illa separata sit causa appellationis super ea sententiandum est, & sic hìc erat, prosequebatur enim appellationem, & ideò dicebatur non valere electionem, quæ erat sequuta post appellationem. Benè ergò fecit iudex, si sententiauit appellationem iniustam, & per consequens non impedire electionem sequutam. Aliud autem quòd propositum erat contra eandem ele. siue in modum exceptionis, siue in modum denunciationis, vel accusationis non diffiniunt, quia sibi non constitit. hic R. senior non prosequebatur appellationem contra electum R. iunioris, sed hoc stare non potest cùm cassata appellatione post ea de interdicto agere non potuisset, sed respondeo quòd de interdicto agere potest post confirmationem & benedictionem principaliter agendo. infrà, de appel. constitutis (interdicto posito) & non seruato à monachis electoribus: vnde sunt interdicti, quòd notandum est & inter eos erat electus R. (suis) scilicet, præpositi & capituli. Isti enim scripserunt domino Papæ quomodo Cardinales miserant literas de interdicto, quæ quidem præsumptionem inducebant, sed & in contrarium benedictio Episcopi aliam præsumptionem inducebat, scilicet, quòd ecclesia vbi benedixerat interdicta non esset, de qua tamen dicebant literæ, quod erat interdicta, vel quòd R. non esset interdictus, & quia neutra alteram vincebat recipiuntur probationes. argu. ff. de in integ. restitu. diuus. infrà, de resti. spolia. literas (literis) hæ literæ testimoniales inducebantur ad probandum locum, vel monasterium interdictum, & ideò interdictos & suspensos electum & electores, quia ibi celebrauerant (consulebatur) hæc seniori restituta sunt prioratus & custodia vt in integra continetur.

CAPVT XVII.

QVA-

QVALITER. (Immiſcuit) infrà, eo. quòd ſicut contra. & c. nihil. contra. ſuprà, de conſue. cùm venera. vbi not. de hoc licet permittat ſe inſtallari propter hoc non dicimus eum ſe immiſcere propter conſuetudinem quæ hîc habet arg. ff. de leg. minimè. ff. de acqui. hære. pro hæred. C. de tu. qui non ſatiſd. tutor. (tenere) quia non fuit electio confirmata: aliàs ſecùs. ff. de offi. præto. Barbarius. infrà, de iurepatro. conſultationibus.

CAPVT XVIII.

1 *Decano abſente poteſt procedi ad electio.*

1 CVM INTER. † (Ad decanum) no. quòd abſente decano, qui eſt honorabilior perſona in capitulo, procedetur ad elect. infrà, de conceſ. præb. poſt elec. & ad vocandum capitulum pro eligendo (intimatum) nobis capitulo capuano (cognouerit) nec tamē venire cogebantur ſi eſſent in loco vbi citari deberent niſi ſpecialiter vocarentur cum dicat conſtitutio vocatis qui poſſunt &c. infrà, eo. quia propter. quare enim nuncium expectarent, ſi non eſſet dies præfixus. Ille autem qui procurat ne citatio ad eum perueniat: quia latitat vel eo faciente cognoſci non poteſt vbi ſit. ff. de euic. ſed dictum. §. ſi præſente. infrà, vt lit. non conte. quoniam electionem impedire non poteſt (aſſumatis) & alijs abſentibus, ſed nonne ex quo nuncium miſerant debuerunt expectare. infrà, de offi. leg. licet. 3. q. 6. multum. Reſpon. non: quia non debuerunt citari, vel iſti etiam in termino aſsignato non iuerunt: ſed iterum mandauerunt quòd expectarentur. & fortè cauſas abſentiæ aſsignabant & habebant iuſtā excuſationē: & videbatur quòd ex quo vocati eſſent ſemel, & habebant iuſtā excuſationem quòd iterum debebant expectari ſed hoc non obtinet: quia citatio fiebat ☞ de gratia. † Item in electione eſt ſpeciale: vt ſi legitimo impedimento detineatur quòd non expectetur ſi procuratorem conſtituat. infrà, eo. quia propter.

CAPVT XIX.

1 *Valet appellatio quandoq; ad hoc ne electio fiat in certo loco vel certo tempore.*

2 *Si is à quo appellatur aliquid fecit extra iudicium contra appellationem id tantùm reuocatur & non alia quæ fecit poſt appellationem.*

3 *Nunquid eo ipſo quòd admoniti nolunt redire qui præſentes ſunt poſſunt eligere: & an tres citationes, vel vna peremptoria ſit neceſſaria. item citatus eſt quis ad diem vſque ad quam horam diei expectari debet, vide in nu. 4. & 5.*

6 *Nunquid exiſtentes omnes de capitulo negligentes vno excepto, an ille ſolus poterit eligere.*

CVM NOBIS. (Appellationem) non videtur quòd talis appellatio poſsit habere locum, quia ſi ſequitur electio canonica non fit contra appellationem, ſi ſequitur electio non, canonica etiā præter appellationē caſſaretur, vt no. inf. eo. auditis (canonicę) appellatio enim talis ſola ea caſſat quæ fiunt illegitimè. infrà, de reſti. ſpo. audita, ſecùs in noui operis nunciatione. infrà, de noui oper. nunciatio. c. 1. (nulla.)

1 † Hæc appellatio benè tenet aliquando ne fiat electio in certo loco, vel certo tempore, vt ſi tunc temporis, vel eo loco timetur impreſsio facienda. 23. diſtinctione. 3. infrà, eodem. bonæ memoriæ Magun. Sed contra. infrà, de his quæ fiunt à maio. par. capitu. c. cùm in cunctis. ☞ vbi diximus. † quòd non valet appellatio facta extra iudicium, ſi non probetur vera cauſa, ex qua appellatum eſt: ergò non valet appellatio, quæ fit propter timorem impreſsionis, niſi ſequatur impreſsio. Solut. iuſta cauſa eſt quare non fieri debet electio, iſtius timor impreſsionis ſecuturæ & imminens non vanus, & ſi, non ſequatur impreſsio, dummodo veriſimile & probabile ſit, quòd timoris effectus ſequatur, ſi ibi fiat electio, & ideò ſufficit probare hanc cauſam, ſcilicet, iuſtum timorem, hæc eſt enim cauſa, quę iuſtam facit appellationem. ar. ff. quòd metus cauſa. metum. infrà, de appel. bo. memo. Alij dicunt contra, quòd non valet appellatio, niſi ſequatur impreſsio.

2 († Contra formam) hîc not. quòd ſi ille, à quo appellatur extra iudicium aliquid facit contra appellationem, illud ſolùm reuocatur de non alia, quæ fecit poſt appellationem, etiam ſi iuſta eſt appellatio. Vnde ſi aliquis appellat ne capitulum procedat ad electionem per compromiſſum, & capitulum non obſtante appellatione compromiſerit, ſed compromiſſum non habuit effectum, vel quia compromiſſarij non concordauerunt, vel quia electus ab eis aliquid noluit acceptare electionē, nam in his caſibus ſi poſtea capitulum eligat

eligat alium vocato prædicto appellante, & contemnente interesse, innitens suæ appellationi, tenebit electio. Nam quòd factum est illegitimè, scilicet, processus compromissariorum cassabitur, & quòd benè factum est, scilicet, electio posterius facta erit rata, & eodem modo, si quis appellet, ne capitulum admittat talem, quia est excommunicatus, & capitulum eum admittat ignorans eum excommunicatum, & cum eo ad electionem procedat, electio quidem valebit, quia canonicè facta est, quia non est iusta causa appellationis, quare capitulum non debeat procedere ad electionem, vel quòd non teneat electio, quia excommunicatus interest.

☞ † Sed causa iusta est, si scienter eum excommunicatum admitterent. infrà, de procu. c. fi. in hoc autem benè fuit iusta appellatio, quia vox eius non præstaret suffragium, & quantum ad illud benè valet appellatio, & benè transfert negotium ad superiorem. Simile dico si appelletur à mero prouisore, ne det alicui præbendam quæ non noceat, & postea det ei canonicatum secundum quod poterat ex vi rescripti, & præbendam non vacantem, quam dare non poterat sola collatio præbendæ, quæ est iniusta reuocabitur, & collatio canonicatus qui est iustus rata erit. arg. infrà, de præb. relatum. & c. dilectus filius. Et idem est si coram receptore testium appelletur, ne recipiatur testis talis, quia est excommunicatus, & ipse nihilominus recipiat illum & alios, illius receptio cassabitur, & aliorum receptio rata erit, & idem est in omnibus similibus, secùs autem est, si in iudicio appelletur, quia tunc qui in vno articulo appellauerit, quia vocatus ad locum non tutum, vel recipit testem quem constabat excommunicatum vlterius quicquid fecerit post talem appellationem in tota eadem causa totum reuocabitur, secùs autem esset si coram eodem iudice quis haberet duas causas, etiam si vna esset conuentionis, & altera reconuentionis, licet tamen appellet in vna tenet processus, in alia tamen potest dici, quòd etiamsi coram iudice proponeretur, quòd esset excommunicatus, & appellaretur, ne reciperetur tamen valet eius receptio, nisi incontinenti haberet paratas probationes. in Authen. de testi. §. si verò. & §. semper, quia non fit sibi præiudicium ex receptione, nisi iudex sequatur dictum eius. infrà, de reg. iur. c. 1. & idem in similibus, vbi non fit præiudicium, licet possit fieri & periculum; & damnum est in mora; non tamen contra. Sed contra videtur, scz. q. appellatio hæc sufficeret ad cassationem electionis, quia electio non tenuit, cùm tamen postulari non debuerit in minori ætate constitutus. infrà, eo. dudum. suprà, eo. cùm in cunctis. Sol. verè allegatio sufficiens est, si habeatur respectus ad veritatē negotij, quia verè minor erat, sed si haberetur respectus ad aduersarios, vera non erant, quia hoc non allegabant, sicut enim hîc dicitur nihil contra personam dicebant, vel dic, quòd licet Papa non confirmauerit eum, nō tamē fuit probatū eum minoris ætatis.

3 † (Reuocare) sed nunquid eo ipso, quòd volunt redire ad tractandum de electione possunt procedere, qui præsentes sunt, & videtur quod non, nam quis constituit eos iudices super alios, quis dedit eis potestatem citandi cùm par in parem non habet imperium. infrà, eo. c. proxi.

4 † Item an sunt necessariæ tres citationes, vel vna peremptoria. 24. q. 3. de illicita.

5 † Item si citati sunt ad diem vsque ad quam horam [a] diei expectabitur? Respon. quod non sunt citationes istæ, quæ fiunt cum canonicis, sed sunt denunciationes, vel monitiones, quas possunt facere non solùm iudices, sed etiam pares, vel minores, & illi tantùm, qui præsentes sunt licet pauci, & vnus solus, si alij nō sunt præsentes, alios reuocabunt. arg. 10. q. 2. hoc ius. suprà, c. proxi. & tales sunt hæ denunciationes, quales illæ quæ fiunt venditoribus. ff. de euict. si rem. §. vlt. & l. si dictum. §. si præsente. & l. Herennius. & dicimus, quòd non sunt necessariæ solēnitates peremptorij, & trium citationum, sicut in iudicijs, sed statim non venientibus vocatis, possunt procedere præsentes. inf. eo. quod sicut. §. si autem. arg. sup. de postu. bo. memo. vltra medium. inf. de testi. c. 2. De gratia tamen inuenimus, aliquando plures vocationes fieri. 63. di. plebis dioce. Nec propter hoc dicuntur præsentes esse iudices absentium, sed ius hoc, scz. citandi habent à iure. 65. dist. c. fi. 10. q. 2. hoc ius. ff. quòd cuius. vni. sicut. & dicimus, quòd si præsentes in die citationis manè celebrata missa spiritussancti procedant ad electionem, non retractari prætextu absentium, nam dicatur debere expectari finem diei. infrà, de offi. dele. consuluit. arg. C. de iudi. properandum. 2. quæstio. 6. appellatione. ff. de verb. obl. insulam. ff. de excu. tut. non tantùm. 16. quæst. 3. placuit.

Non est

a Ad quam horam. Adde Pe. de Anch. in c. cùm episcopus. infrà, de offi. ord. in 6. qui dicit allegādo Inn. hîc, quòd citatus simpliciter intelligitur citatus propria hora, qua iudex solet sedere. & adde Abba. in hoc. c. & ibi Fel. in c. 2. infrà. de testi. cogen. & Fel. in c. cùm M. Ferr. colum. 2. sup. de consti. & dum in litera præcedenti quæritur, an sint necessariæ duæ citationes vel vna adde Felim. & ibi cōcor. in c. ex literis. col. 4. ver. in glo. 1. in fi. suprà de constit.

Non est verum propter missam, quæ consueuit ibi dici propter sobrietatē, quæ ibi exigitur.nam ad ea quæ,etc. ff. de leg. nam ad ea,sed consultius facient, si expectabunt sequens mane.arg. decre. consuluit.Nec erit necessaria alia citatio, vt eadem decre.dicit. Alij dicunt, quòd debēt expectare circa finem diei,vt in decr.consuluit,ita quòd nec pręcipitanter festinēt, nec nimia cunctatione retardent.ff.de admi.tu.tutor qui re.§.1. Sed omnibus his videtur contra.inf.eod.cùm in veteri.vbi cassatur electio,quia vltra terminum,quē statuerant elegerunt, nec expectauerunt consilium consiliatorum domini Papæ. Sed respō.quia ibi peccauerunt multipliciter eligentes, nam in tractatu nō requisierunt consilium consiliatorum. †Item licet posint eligentes sibi pręfigere terminum ad eligendum, non tamen possunt præfigere consiliatoribus à Papa deputatis,quia alio iure quàm canonici in electione censentur.

6 †Sed quid si omnes negligentes sint excepto vno, nónne ille solus poterit eligere? Respon. si finis labatur termini statuti à iure ad electionem poterit ipse solus eligere.65.di.c.vlt.arg.

Hoc est hîc verum etiam,si aliqui sint absentes, & non citati, cùm ipse solus alijs absentibus nō poterit citare,tempus enim à canone statutum interpellat pro eod.C. de contrahen. stipu. magnam. Item qui scit certiorari non debet.ff. de acti. emp. & vend.l.1.Nec obst.decre. inf. eod.quod sicut.quia loquitur, quando fit electio,an terminum canonis,quia tunc sunt omnes vocandi,& valet ad hoc, quia ius vniuersitatis recidit in vnum.65.dist.c.fi.ff.quod cuiusq; vni.sicut.

†Sed nunquid minor pars, vel vnus solus residens ad terminum non statutum à iure,sed quem ipse præfigat alios non residentes, nec ad terminum venientes poterit vocare, & alijs non venientibus eligere.Dicunt quidam quòd sic, quia in omnibus recidit in eum ius capituli.arg.65. dist.c.fi.Sed tutius est,cùm hæc sit res grauis, & magna deliberatione egeat, & in mora non sit periculum graue, cùm non transeat tēpus eligendi,sed si minus quàm duæ partes venerunt eorum,qui vocandi erant, quòd expectent vsq; ad terminum à iure præfixum, hoc tamen saluo,quia si ibi est prior, qui velit alios vocare, quod posit,vt not.inf. de maio. & obe. c. 1. (ex officio) not. inquisitionem fieri sine infamia de hoc no. sup.de postu.l.1.in prin. (eminentis) de scientia quæ sit eminens quæ sufficiens no.36.di.c.1.& sup.eo.cùm in cunctis. (ipsum) scilicet , præpositum (perdurante) vbi,scilicet,eis nō liceat variare electionem de alio (concedimus) dispensatiuè (administrationem) dicunt quidam per hæc verba dari confirmationem. inf. de æta. ex ratione, sed nos tantùm eum visitatori comparamus.

CAPVT XX.

1 *Non licet alicui nisi Papæ dispensare cum illegitimis,vt habeant dignitates,& curam animarum.*

2 *Peccat qui defectum quod est in se non patefacit in electione quæ sit de persona eius.*

3 *Decretum debet continere totam seriem & formam electionis nomina eligentium & eorum consensum & subscriptiones cuiuslibet, & nomen electi debet continere,& ad quam dignitatem est electus, & quòd scriptura illa sit facta per publicam manum,vel per duos idoneos viros, & sigillum capituli apponatur.*

4 *Decretum non est Authentica scriptura, vbi lis est super eadē electione ecclesiæ.*

5 *Nunquid si canonici deposito Episcopo eligant antequam recipiant literas Papæ de admonitione: Papa verò post literas restitutionis ipsius mittat, valeat electio.*

6 *Capitulum cui spectat de iure communi si eligat antequam Papa, & Papa similiter ad quem spectat de plenitudine potestatis, postea eligat, debet electio capituli confirmari cùm sit canonica & suam cassare factam ex plenitudine potestatis.*

INNOTVIT.(Distulisti)Sed nunquid Archiepiscopus potuit dispensare sicut in minori ętate dispensant Episcopi confirmando minores electos in archipresbyteros. inf. de æta. præterea.dispensant Episcopi cōfirmando filios sacerdotum.inf.de fil. presby. veniēs. & cum adulteris,& ali s criminosis.inf.de iud.at si. & cum corpore vitiatis. inf. de cor.vitia.c.1.

1 †Respon.quòd nunquam licet alicui, nisi Papæ dispensare cum illegitimis , vt habeant dignitates, & curas animarum. inf.de fil.presby.c.fi. imò Romana ecclesia,vt quidam dicunt,quod nō est verum, seruat quòd solus Papa potest dispensare cum illegitimè natis, nam maiores quæstiones, & sanctiones , sicut quæ fiunt in electionibus Episcoporum, sedi Apostolicę,seruantur.inf.de transla.Episcopi.inter corpo. de app. vt debitus. 17. distin. de multis.

2 †(Qui cõſcientiam) niſi dixiſſet peccaſſet. l. diſt. ex pœnitentibus. 8. diſt. priuſquàm. ſi tamen fuiſſet confirmatus, licet peccaſſet, quia tacuit irregularitatem, ſi poſt diſpenſetur cum eo, tenet quod factum eſt. inf. de renun. niſi cùm pridem. §. perſonæ.

Et hoc intelligunt quidam, cùm ille, qui diſpenſat habet poteſtatem dandi ſibi dignitatem, vel beneficium ſuper quo diſpenſat, ſicut Papa habebat: ſi autem non haberet poteſtatem dandi ſibi dignitatẽ, vel beneficium ſuper quo diſpenſat, ſecùs dicendum eſt, quia non intrauit per portam. Quidam tamen contradicunt & benè, quia ex quo ipſi eligendo fecerunt, quod potuerunt quandocunq; ſuperior diſpenſat licitè tenebit Epiſcopatum. inf. de renun. niſi.

3 †(Decreto) vbi debet tota ſeries & forma electionis contineri, nomina eligẽtium & conſentientium ſubſcriptio cuiuslibet, & debet eſſe factum tabellionis manu, vel alicuius Authenticæ perſonæ, vel ſigillatum ſigillo cuiuslibet, & credimus decretum de ſolennitate eſſe, non de ſubſtantia. arg. 61. diſt. Epiſcopus. Itẽ credimus, quòd decretum poteſt fieri incontinenti facta electione, & etiam ex interuallo, & poſt receſſum aliquorum canonicorum, qui fortè tantùm cauſa electionis veniẽt, & idem dicimus, quòd decretũ ſit etiam ſine ſubſcriptionibus eligentiũ, vel ſigillis. Sufficit enim, quòd capitulum ad quod pertinet electio ſuo ſigillo ſigillet, vel etiam aliquo alio publico, vel Authentico ſigillo faciat ſigillari, vel per manum tabellionis Authenticari, eſt tamen ordinarium, quod electores ſubſcribant, & dicitur huiuſmodi litera ſic Authentica decretum, quia in ea continetur ordinatio eccleſiæ, ſcilicet, ſeries electionis, deriuatur enim à decerno. i. ordino vel diſpono, & credimus, quòd melius ſit decretum per capitulum quàm per compromiſſarios, quamuis & per eos poſsit fieri, dummodò illud capitulum approbet expreſſè.

4 †Item no. quòd decretum non eſt Authentica ſcriptura, nec ſufficiens probatio, vbi lis eſt ſuper eadem electione eccleſiæ, ſed tantùm eſt teſtimonialis litera, ☞ ſicut ex ipſius tenore apparet. †Item arg. ad hoc, quia præter decretum debent diſcretæ perſonæ mitti, quæ ſuperiorem inſtruant tam ſuper electione, quàm de perſona. inf. eo. nihil. §. fi. & ſup. eo. de poſtu. bonæ memo. in princ. (aſſerunt) in literis tranſmiſsis (conſimili) ſup. eo. cùm in cunctis. (par) 21. diſt. inferior. ff. ad Treb. ille à quo. §. tempeſtiuum.

Et hoc verum eſt, niſi ſe ei ſubijciat. ff. de iuriſ. omn. eſt receptum. 2. q. 7. nos (ſi in ſcholis) & contra. ff. de caſtren. pecu. milites. (in canone) ſup. eod. cùm in cunctis. (ignorantiam) ſup. de poſtu. c. 1. (petendã) no. procu. non admitti ad impetrandam gratiam, niſi habeat ad hoc mandatũ ſpeciale à domino, aliàs tamẽ ſi fuiſſent miſſi ad eligendum ſimpliciter, benè potuiſſent poſtulare. inf. eo. in cauſis.

5 †(Ordinationem) ar. ad quæſtionem dominicalem, qua quæritur, ſi canonici depoſito Epiſcopo eligant antequam recipiant literas Papæ de admonitione, & poſt Papa mittit literas reſtitutionis ipſi, vtrum valet electio? Et quod non valet. arg. hîc. 8. q. 4. c. vlti. C. de manda. princ. l. 1. arg. contra. 7. q. 1. eos. ff. de decu. l. 2. C. de accept. neq;. Item niſi hoc decretum præceſsiſſet, ſtatim facta caſſatione, poterant aliũ eligere, ſecùs eſſet, ſi eſſet in poſſeſsione corporali, & fuiſſet depoſitus, quia tũc cùm fuiſſet in poſſeſsione corporali, non eſt alius eligendus, niſi primò poſſeſsionẽ dimittat, vt no. inf. de conceſ. preben. cum noſtris. & c. literas. quod non credo, ſcilicet, quòd aliud eſt ſi poſsidet.

☞ †Item quòd facta electionis caſſatione & prohibitione, quod poſſent aliũ eligere, cùm enim ſimul, & ſic publicè caſſet & poteſtatem eligendi protrahat, ſi ante tempus receptionis literarum electionem interim facerent, non teneret, quia ſcientes hanc prohibitionem præſumerentur inobedientes, & contemptores mandati Apoſtolici, nec admitterentur probationes eorum, ſi ignorantiam allegarent propter coniunctionem caſſationis & ſuſpenſionis, ſed ſi non publicè, vel ſimul feciſſet caſſationem electionis & prohibitionem electionis, teneret electio quam hîc ignorantes fecerunt, quia de iure cõmuni eam fecerunt, & mandatum Papæ, quod de plenitudine poteſtatis fecit, non eos ligauit cùm neſciunt, nec ſcire potuerunt, vel debuerunt impediente temporis breuitate, nec enim debent ſuſpicari illi, ad quos de iure communi ſpectat electio, quòd Papa de plenitudine poteſtatis illa electione vtatur, cùm non ſit [a] ea vtendũ generaliter, ſed tantùm ex cauſa [b]. †Et ideò crederem, licet in hoc forſitan non creda-

a Cùm non ſit. Et ſic Papa nõ pſumitur vti plenitudine poteſtatis. Adde Bal. in l. ſi teſtiũ. C. de teſtib. & in pœ. feu. col. 12. Abba. in cap. ad hoc. ſup. de reſcri. Lud. Ro. in l. 1. §. nũciatio. col. 4. ff. de noui op. nũc. & Feli. in c. 1. col. 8. circa fi. ſup. de conſti. & ibi concordantes. & in c. quæ in eccleſiarũ. col. 18. poſt prin. ſup. de conſti.

b Sed tantũ ex cauſa. Adde eundẽ Innoc. in c. conſtitutus. de relig. domi. poſt gl. ibi. & Legiſtas. in l. fi. C. ſi contra ius vel vti. pub. Ioan. And. in addi. Spe. in tit. de leg. §. nũc oſtendendũ. ver. 63. et Alex. de Imo. in conſ. 1. col. pẽ. circa prim. in 2. volum.

credatur [a], quòd & si capitulum ad quod spectat de iure cōmuni antequā Papa eligat, & Papa similiter ad quē spectat de plenitudine potestatis, postea eligat, quòd electio capituli debeat confirmari, cùm sit canonica, & suam cassare, factam ex plenitudine potestatis. arg. inf. de reg. iur. omnis. aliàs enim valdè absurdum sequitur, quod electionem canonicam casset, quod esse non debet. sup. eod. postquam, nam mandatum non debet ligare, nisi ex quo ad eos peruenit. ff. de acquir. pos. qui absenti. & fortè alij aliter dicunt, sed si Papa primò eligeret, & postea capitulum ignorans electionem à Papa factam, idem dicunt quidam, & malè. Nam in hoc casu cum iusta ignorantia sunt ducti capitulum videtur, quod sit canonica eorum electio. Sed posset responderi, non esse canonicam, quia post aliam facta est licet capitulum non sit in culpa, & quia suspēsis ab eligendo electio facta est. Papa enim eligendo alijs aufert potestatem eligendi. Item videtur si dixit animo auferendi sibi electionem, priuamus eos hac vice potestate eligendi, si de hoc constat. Et de hoc satis plenè innuit. l. præal. ff. de acquir. pos. qui absenti. vbi mentem mittentis considerandam ostendit. Hoc etiam ex verbis hîc positis satis apparet, quod statim valebit eis auferre potestatem eligendi, etiam ante præsentationem literarum.

CAPVT XXI.

1 *Crimen in modum exceptionis probatum in vno iudicio præiudicat in altero.*
2 *Electio non est facienda de aliena ecclesia quandiu reperitur idoneus in eadem.*
3 *An eo ipso quod quis elegit confirmasse videatur.*
4 *Non est sufficiens causa appellandi quod de aliena ecclesia quis eligatur.*

CVM INTER EA. Inscriptum hoc non sufficit, imò necesse fuit, quòd publicaretur electio. sup. eod. cum terra. inf. eo. quia propter, sed sicut ex sequentibus apparet solenniter fuit electus, aliter enim olim non expectaretur consensus eius, quia nihil iuris haberet ex solis consensibus, sed hodie contra. inf. eo. publicato.

1 † (Recusatus) si de hoc constare ineligibilis esset. arg. sup. eo. super eo.

Quod verum credo, si in iudicio repulsus esset, secùs si aliter, imò plus dicimus quòd si alicuius electio cassaretur propter infirmitatem, vel corporis vitium, & post cassaret illud vitium, non remoueretur à secunda electione, licet à prima remotus fuerit per sententiam, nec contradicit. sup. eod. super eo. quia ibi loquitur de amotione, quæ fit propter pactū cum infamia remaneret etiam post sanationem, id est, post pœnitentiam. 1. q. 1. verum est (nec ad ecclesiam) † hîc habes, 2 quòd non semper præualet electio, de eadem ecclesia facta. ad idem. inf. eo. in causis. ad hoc dixerunt quidam, quòd si duæ partes conueniunt in extraneum, tenet electio extranei, vt hîc. Nam duæ partes instar totius obtinent. C. de decu. nominationem. sup. eo. licet. ff. de decre. ab or. fa. l. 3. Alij dixerunt, quòd semper tenet electio de eadem ecclesia, dummodò vnū duo eligant. arg. 61. dist. nullus. & c. obitum. 63. dis. literas. C. de Epis. in ecclesia. 7. quæstio. prima. deniq;. Nos dicimus, quòd siue de eadem siue de aliena ecclesia semper tenet electio facta à maiori & saniori parte capituli. arg. hîc. inf. e. in causis. inf. de his quæ fi. à ma. par. ca. cùm in cunctis.

[a] Nō credatur. Adde q Inno. hîc de seipso loquitur, vt refert Feli. in c. 2. col. 20. ver. de diuersorū librorū. sup. de rescri. & latius attestatur q dicit Host. & Ioā. And. post eū in c. solet. de sent. excō. in 6. se multoties audiuisse ab Inno. q nolebat q hæ suæ gl. facerēt ius. & dicit Feli. in loco præallegato. & in c. ne innitaris. col. 1. in fin. sup. de consti.

Est tamen verum, quòd semper de eadem debet assumi, si ibi reperitur idoneus, si tamen contrarium fiat tenet (pro parte sua) id est, pro se, solus enim erat.

3 † (Confirmauit) sed nónne eo ipso, quod eligit, intelligendum est confirmasse? & dicimus quod sic, vbi eodem iure ad eum pertinet electio & cōfirmatio. VERBI GRATIA: Quia aliquis ex cōcesione habet electionem & confirmationem. ar. 63. dist. in Synodo. ff. de accu. l. 3. vbi verò diuerso iure, vt hîc, quia electio ad eū spectabat ex compromisso, & confirmatio authoritate sedis Archiepiscopalis, secùs. arg. sup. eod. cùm inter vniuer. inf. de concess. præben. postulastis. inf. de fi. instr. inter dilect. circa fi. ver. cæterùm. ff. quando app. sit. l. 1. inf. eod. quod sicut, & eadem ratione, si in consecratione excipiatur cōtra eum audiatur, quia facit tanquam alius. 4. quæstio. septima. §. tria. (discretioni vestræ) hæc quæstio delata est ad Papam capitulo nolente recipere electum per Archiepiscopum (consenserit) præteriti perfecti (epilentico) arg. 33. dist. maritum. (clerici etc.) not. non sufficit appellare extra iudicium assignata iusta causa, nisi sit vera, vt not. inf. de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 1.

4 † (Ex alijs) & sic habes hîc, quòd non

 est suf-

est sufficiens causa appellationis, quòd de aliena ecclesia eligatur. (Causis) sed licet ex vi appellationis non posit opponere aliquam de prædictis exceptionibus, quia non licet aliàs prosequi, nisi aliàs, quæ sunt expressè in app. inf. de app. constitutis, tamen quascunq; alias exceptiones tam cõtra formam, quàm contra personam poterit proponere, antequam confirmetur, vel consecretur. inf. de accu. super his. & not. inf. de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 1. vbi not. quòd non sufficit extra iudicium appellare ex causa legitima, nisi & illa sit vera, vt hîc. Imò plus dicimus, quòd etiam si obtulisset se velle probare incontinenti veritatem causæ, tamen non reuocabitur electio post talem appellationem, nisi statim probetur, & veritas causæ non obstat. inf. de appel. interposita, quia ibi loquitur de appellatione, quæ fit in iudicio, & facit ad hoc, quia quamuis appellans offerat se velle probare, tamen non est coram quo probet, quia capitulum, vt pars capituli, quæ contradicit non est in hoc idoneus iudex, quia nec appellans tenetur coram appellato litigare, nec appellati tenentur, si volunt probationes huius recipere, probationes enim superiori & communi iudici reseruantur. inf. de his quæ fi. à ma. par. ca. c. cùm in cunctis. sed si appellans & appellatus conuenerint, quod vel coram ipsis appellatis vel alijs recipiantur probationes super veritate causæ, tunc satis potest concedi, quod non valet electio interim facta, quia lite pendente nihil innouandum est. arg. inf. de offic. leg. licet, 4. quæstio. 6. dudum. sed quid si appelletur à confirmatore, ne confirmet, quia morbo epilentico laborat. Respon. idem, quia confirmatio postea facta tenet, nisi veritas causæ probetur, sed si coram confirmatore offerret se probaturum veritatem causæ, tunc secùs dicerem, quia cassaretur confirmatio, postea habita etiamsi non probaretur veritas causæ. inf. de appel. interposita, & est ratio diuersitatis, quia hîc cõfirmator erat legitimus iudex, & ideò poterant coram eo probationes induci, & hæc appellatio rectè dicitur in iudicio emissa non extra iudicium, sed superior appellatio, de qua hîc loquitur extra iudicem emissa est.

☞ † Sed quid si ad Episcopum pertinet collatio præbendæ, vel dignitatis, & tunc cùm Episcopus crederetur paratus conferre alicui criminoso, venit aliquis & dicit domine, intellexi, quòd vos vultis tali conferre talem præbendam quem ego dico vobis criminosum, & paratus sum incontinenti probare & appello si de eo prouideatis. Respon. quidam quod quicquid fit post talem appellationem cassandum est, tamen alijs videtur & fortè melius, quod cum prouisio, vel collatio quam facit Episcopus, non fiat in iudicio, nec ordine iudiciario seruato, quod quãtumcunque proponat iustam exceptionem, & etiam si se offerat eam probaturum, non tamen cassabitur, quòd fit post talem appellationem ex ea causa interposita, nisi probetur veritas, secùs autem est, quando aliquis petit prouisionem authoritate literarum domini Papæ, tunc debet audiri excipiens contra talem, & potest appellari, nisi audiatur. inf. de appel. dilectus. Et est ratio, quia ordine iudiciario procedit. de hoc not. inf. de app. constitutis. inf. de conces. præb. proposuit. (non compromiserũt) maximè. idem est enim, & si compromiserunt partes, post publicationem enim electionis non est licitum variare. ff. de ser. rusti. præd. l. per fundum. inf. eod. publicatio. inf. de iure patr. pastoralis. & hoc sonat litera sequens consentire volente, idem etiam dicimus in electione canonicorum. arg. 2. quæst. 5. ei qui. ver. nominationes. C. de appel. qui ad ciuilia.

Potest etiam intelligi, quòd si cõpromisissent, tunc quando electus erat negligens in consentiendo, nam tunc, quia electio facta ab Archiepiscopo teneret, etiã si Præpositus modò consentire vellet non posit, nam quia culpabilis fuit in differendo consentire licitum fuit electoribus compromittere, cùm nihil iuris haberet electus, & etiam si voluissent iam eligere potuissent, vt no. sup. eod. cùm in cunctis.

Sed oppones, si hoc est, quare ergò datur eis potestas iterum consentiendi? Respon. hoc est ideò, quia nondum renunciauerat, & tamen quia Episcopatus adhuc vacabat consentire poterat. ff. de op. leg. ☞ mancipiorum. C. de repu. hær. l. fi. † Vel dic, quòd secundum hæc iura licebat electoribus non solùm post publicationem votorum, sed etiam post solennem electionem ante consensum electi, & sua vota in alium mutare, & super electionem cõpromittere. arg. hîc. & sup. eod. cum terra. sed hodie correctum est. inf. eod. publicato. (& si) id est, quamuis (volente) aliud in postulatione. suprà, de postu. bonæ. 2.

CAPVT

CAPVT XXIII.

1 *Eligentium numerus & authoritas attendi debet.*
2 *In electo attenduntur merita, quæ in sciētia, moribus, vita, et ætate consistunt, sitq́; de legitimo matrimonio natus.*
3 *Indignum eligentes sunt ipso iure priuati potestate eligendi.*
4 *Iudex debet mittere acta causæ, ad hoc vt Papa sufficienter instruatur de ea.*
5 *Episcopus dispensare non potest super electo in præiudicium alterius.*

DVDVM. (Conscientias) 2. quæst. 7. si qui sunt. (se asseruit) erat enim cōmissa causa, vt si displiceret partibus audire diffinitionem eorum causam instructam remitteret (numerus) & licet de numero & zelo, & alijs quæ circa electos, & eligētes attendi debent, non posit certa regula dari, quædam tamen de eis notabimus, vt per eam informetur iudex, quid faciendum, & quid præeligendum existat.

1 † Igitur circa eligentes attende numerum, qui consistat in quantitate, & attende authoritatem, quæ consistit in partibus, & in qualibet dignitate, & in maioribus ordinibus, & etiam prouectiori ætate, & in tempore ordinationis, vt hîc. 74. dist. Episcoporum. consuluit. & in religione. 23. dist. in nomine. & sic concurrant adinuicem numerus, & authoritas, numerus maior præfertur, nisi pauciores ita authoritate polleant, quòd eorum authoritas sit multitudini præferenda. inf. de testi. in nostra. inf. eod. ecclesia vestra.

2 † Circa electum attende merita, quæ consistunt in scientia, moribus, vita, & ætate, qui natus sit de legitimo matrimonio. sup. eod. cùm in cunctis. 38. dist. quæ ipsis omnes fallentes. 8. quæstio. prima. licet. † zelus autem eligentium sciri non potest, nisi per præsumptiones, sed ex pręsumptionibus, vel bonus, vel malus zelus præsumitur. C. de dol. dolum. Hoc autem scias, quòd maior pars semper præsumitur habere bonum zelum. inf. eod. c. fi. nisi hanc præsumptionem elidant impedimēta, quę sunt in electo. inf. e. c. fi. Cùm enim diligenter debeant electores de eo, qui sibi præficitur inquirere. 8. quæst. 2. c. fi. pręsumuntur scire impedimenta electi, nisi probetur contrarium. sup. eod. innotuit. Vel nisi præsumptionem illam alia præsumptio elidat. inf. de præsump. Quia & consistit zelus in intentione, vt 8. quæst. 2. dilectissimus, & non est magna vis in zelo quis, scilicet, meliori, vel minus bono zelo, seu affectione ducatur, dūmodò non declinet ad malum, puta quia carnali zelo seu affectione eligat indignum, vt hîc, & inf. de ap. constitutis. 1. q. 1. sunt nonnulli. & c. seq. sanitas autem eligentium non consistit in intentione tantùm, sed etiam in effectu & opere: † vt ea pars sanior dicatur, non solùm, quę non eligit indignum, sed quæ eligat digniorem, vt inf. e. tit. ecclesia vestra. 8. q. 1. licet si tantùm. Sanitas enim partium ex meritis electorū, de quibus suprà dictum est, probatur & iuuatur, vt in eadem decre. ecclesia, & hæc sanitas modicū valet in electione facta ex interuallo, sed valet ad hoc, vt teneat electio facta in discordia, & nō ex interuallo, vbi oportet, quòd sit facta à saniori parte capituli. inf. eod. ecclesia vestra. & habet locum tantùm, vbi eligitur ex vtraq; parte dignus.

Dicam autem saniorem partem, quæ meliorem eligit, nisi numerus vel dignitas eligentium nimis præponderet. inf. de test. in præsentia. quod arbitrio boni viri est relinquendum. arg. ff. de verb. obli. cōtinuus. §. cùm ita. ff. pro soc. si societatem. ff. de iure delib. l. 1. & ff. de testi. l. si eo. Si verò ex altera parte sit indignus, dicam saniorem partem illam, quæ dignum elegerit, vt ipsius electio præferatur, dummodò pars eligentium indignum ignoranter, non sit duplo maior. inf. eod. scriptum. si verò sit duplo maior numerus indignum eligentium, si scienter elegerunt præualet electio minimæ partis, etiam vnius. ar. eiusdem decr. scriptum.

3 Et est huius diuersitatis ratio, † quia quando eligitur indignus, quotquot scienter eum eligunt ipso iure, priuati sunt potestate eligendi. sup. eod. cùm in cunctis. Vnde tunc etiam in vnum recidit ius capituli. 65. dist. c. vlt. quando autem ignoranter eligit indignum maior pars, tenet electio facta à maiori parte, & hoc ideò, quia est sanior. inf. eod. congregato. & hîc non autem ea ratione diximus tenere eam, quod in minorem partem reciderit ius eligendi, nam cùm non peccauerunt, quia indignum ignorabant ius eligendi non amittunt. sup. eod. innotuit.

† Sed quæres, quare in hac ratione sanioris partis obtinet etiam electus à minori parte quàm tertia, vel etiam ab vno? Respon. quòd ibi duæ partes ratione delicti, puta quia non scienter indignum elegerunt,

gerunt, non sunt priuati potestate eligendi, & ipsi sunt capitulum, non tertia pars. ff. de decr. ab or. fa. l. 3. C. de decur. rationes. sed ibi tantùm maior pars est ex vna parte indignum eligens, sed ignoranter & minor totius ex alia, sed maior tertia parte dignum eligens, illa maior pars, non dicitur capitulum, cùm non sint ibi duæ partes, nec minor dicitur capitulum, quia non recidit in eos ius vniuersitatis, cùm maior pars non deliquerit, & ideò adhuc remanet vnum tantùm capitulum tam ex maiori parte, quàm ex minori, & hac ratione dicitur præualere postulatio duarum partium, quia ipsi sunt capitulum totum infrà eodem scriptum, & hæc electio facta à maiori parte, dicitur præualere, quia est facta à saniori parte, vt dictum est.

☞ †Sed consueuerat hîc quæri, quid iuris sit si minor pars primò eligat dignum, & in eodem contextu maior eligit indignum scienter, vel ignoranter, & videtur quòd non valet, cùm secundi nondũ peccauerunt, vnde non poterat adhuc aliqua potestas esse translata eligendi in primo eligentes.

Sed nos non facimus differentiam, qui primò eligant, cùm vna fingatur electio, vel vnus contextus electionis à principio Scrutinij vsque ad publicatam electionem. ☞ †Et quidam dicunt, quòd publicato Scrutinio, qui elegerunt indignum, priuati sunt potestate eligendi, etiam si ad publicationem electionis non procedatur. arg. inf. eod. publicato. imò plus eis videtur, quòd ex solis consensibus, qui scienter indignum elegerunt priuati sunt potestate eligendi, si perseuerant vsque ad publicationem. Post talem ergò priuationem tenere debet electio, quæ ex rectis consensibus procederet.

Nec obstat, quod primò factum est quàm illa, quæ ex nullis consensibus insurgit, & quæ simul contextu fit. Si autem nõ ex solis consensibus quæreret ius electus, nec priuati essent electores potestate eligendi, vt est, quando ignoranter nominant indignum, sed ante publicationem electionis sciunt eum indignum, tunc, & si maior pars à propria nominatione indigni non recedat, sed tamen non eligat, & maior pars eligat dignum, cassabitur electio huius digni. Non enim debent eligere, nisi plures prius eligerent, sed communiter aliam electionem de nouo facere debuerunt. ar. sup. eo. cum terra. Alij dicunt, quòd ex solo cõsensu in malum sint priuati, quod ex eo probatur, quòd secundum iura antiqua, quando nõ erat necessaria publicatio electionis, sed soli cõsensus sufficiebant, & etiam secundũ Modernos in minoribus dignitatibus, in quibus forma. c. quia propter. non requiritur vbi puniatur quis scienter consentiens in indignum, ergò & hodie hoc idem ius seruabitur, cùm non sit mutatum. C. de testa. sancimus. Alij tamen dicunt, quòd publicata electione, indigni perditur potestas eligendi. arg. sup. eo. cum terra. sæpè enim zelus & sanitas sumuntur pro eodem, in postulatione autem sanior pars dicitur, quæ eligit dignum quàm quæ postulat indignũ, nisi postulans sit duplo maior. inf. e. scriptum. (dignitate) fortè habebat canonicus aliquam præbendam, cui dignitas adhærebat, vel erat nobilior vel literatior (tempore) quia ante ordinatus fuit (allegationes) facti puta exceptiones, responsiones ad dicta testium instrumentorum contrarietates & consimilia. Nam de allegationibus iuris intelligi non potest, cùm eas habeat in pectore suo. 31. quæst. 1. peruenit.

4 †(Præsentare) culpa fuit iudicis, qui acta mittere debet Papæ, & ideò impeditur sententia pręferenda, aliàs cum omnibus iuribus quælibet pars comparere debet, nec contumax hîc expectari debuit. C. de iudi. properandum. §. sin autem. Vel dic, quòd hoc ideò expectatur, quia ex illis actis probatur ius præsentis, & non cõtumacis, nam si tantùm pro contumace etiam facerent rationes eius, quas potuit, & debuit in termino portare: tunc iudex posset procedere eis non expectatis, tamen melius credimus, quòd eius absentiam supplere debeat Dei præsentia. C. de iudi. properandum. §. sin autem reus. & inf. de eo qui mit. in pos. causa rei ser. eum qui. siquidem supplicatur etiam iura contumacis ibi continere, quòd eum requirere & expectare debet (dicta erant) non dicenda cùm esset conclusum (electionis) tempore electionis spectãdum est. inf. eo. auditis. inf. de cle. excom. mini. postulatis. in prin. ar. contra. inf. de ęta. pręterea. inf.
5 eo. quod sicut. †(In ordinibus) inf. de æta. præterea. Contra Sol. hîc erat talis, quod infrà breue tempus posset ad eum ordinẽ promoueri, quem dignitas requirebat. Item in dispensatione illud, hoc autem nõ

erat

erat dispensatum, vel dicas licet dispensari posset electio, tamen est nulla, cū tamē debuerit postulari, & ad illos transit potestas eligendi, si scienter talem elegerunt, vnde ex quo alius electus est in præiudicium alterius non potest dispensare episcopus (Absentia) inf. vt lit. non contest. quoniam. no. quòd nec etiam isti iudices quibus committitur causa eum citare debēt, imò eo non citato, procedent ad determinandum causam. alij contra (impedimētis) si impedimentum haberet quare promoueri non posset, non crederetur bono zelo fecisse, nisi aliud impedimentum contra eum probetur.

CAPVT XXIII.

1 *Absentes non debent ire, nec dare procuratores, cùm timent vim sibi fieri in electione.*
2 *Appellatio propter iustum metum impreßionis interposita tenet.*
3 *Iustus timor intrusionis sufficit ad reddendum electionem nullam.*
4 *An recipiens episcopum postulatum ad administrationem, sit ipso iure priuatus eligendi potestate.*
5 *Ex factorum iteratione mutari non debet quod longam interpretationem recepit.*
6 *Super iniusto facto notorio proceditur sine solennitate iuris.*
7 *Non præsumitur pro iudicis processu in præiudicium alterius: nisi quatenus constiterit legitimis documentis.*
8 *Sententia excommunicationis licet nō transeat in rem iud. præsumitur tamen pro ea, & excommunicato incumbit onus probandi eam iniustam.*
9 *Si qui peccant indignum eligendo & ob id eligendi potestas ad alios transferatur: et si ipsi eodē modo peccent non transfertur ad primos potestas eligendi, sed ad dominum Papam tātùm vel eius superiorem.*
10 *Postulatio in concordia non in dissensione fieri debet.*

BONAE MEMORIAE MAGNVM. (Eligentibus) diuersis temporibus & diuersis locis factæ fuerunt hæ electiones (recepisse) gerens se manifestè pro prælato ecclesiæ Magun. (ministrasse) sed fingebat, quòd non facerent sicut prælatus, sed quasi minister, cui à capitulo promissum erat, sicut cuilibet extraneo (irritatam) vt sup. e. qualiter, & quia episcopus erat, non licuit ei transire ad illam ecclesiam. inf. de trāsla. epis. c. 1. † Item licet licitum sit ministrare in ecclesijs vltramodo. sine confirmatione. inf. eod. nihil. si tamen præsens sit legatus, non potest. sup. de consue. cùm venerabilis. Itē huic postulato etiā absente legato nō licuit, qa illa cōstitutio habet locū in electis canonicè & cōcordia, & nō in postulatis, qui non possunt sine dispensatione transire. sup. de consue. cùm venerabilis. Item hæc postulatio in discordia erat (de vi) hoc est, qa metuebat accedere ad ecclesiam Magun. & impreßionē in electiōe fieri sibi & magis fieret, & ideò appellauit, ne sibi sine ipso & suis alij pro-
1 cederent. † (vi) id est, iusto timore violentiæ: & iusta causa erat, quare timebāt impreßionem fieri in electione, & cū in electionibus & in alijs appellationibus extraiudicialibus, necesse sit probari veritatem causæ. hîc sufficit probare iustā causam timendi impreßionem subesse etiā si nō sit sequuta impreßio, quia nemo se debet periculo exponere, vel expone. de vi. de impreßione facta in hac stipulatione, & sic non est obiectio, quia appellatio facit nullam electionem sequentem, vel nō quasi eligentes hîc priuati sunt potestate eligendi ipso iure, quia hîc non facit tantum appellatio quantū causa quę suberat, scilicet impreßio per quā elegerūt, vnde ipso iure priuati sunt potestate eligēdi. Et hæc sol. mihi melior videtur, & veracior. inf. eo. quisquis.

2 † (Constat) si enim cōstaret de iusto timore violentiæ, constat iustā fuisse appellationē ex hac causa interpositā, cui dum deferre tenerentur, si non detulerit, non possent aduersarijs opponere in eodē negotio, quòd aduersarij pro suis appellationibus iustis non detulerunt, sup. de rescri. ex parte. inf. de appel. an sit, sed si primo eligentes contra appellationem alterius tertio venirent contra appellationē eius, q licitè secūdo venerit contra appellationem priorum eligendo. cùm prima electio eorundem, qui tertio nunc eligūt non tenuerat, quia post appellationē legitimam facta fuit, & tamen si electio superior, vel secunda nulla fuit, quia fortè electus irregularis, vel aliàs ineligibilis est, & tunc benè isti secundi possent opponere contra eorum electionem, vel secundi, cū secundi veniendo contra appellationem priorum vsi fuerunt iure suo, primi aūt in præueniendo in prima electione & in tertia tantùm iniuria vsi sunt, & ideò contra Abb. dici potest. † Itē no. quòd licet in vna electione veniant aliqui contra appellationē aliquorū, & in alia electione, vel negotio alij veniant cōtra appellationē eorū benè possunt obijcere quòd appellatio præ-

præcesserit. Habet enim hoc locum, quãdo tantùm de vna electione, vel negotio agitur, nam si in vno negotio, tunc nõ detulissent, nihilominus tamen aliud negotium quod cõtra me faceres post legitimã appellationem irritaretur, posset autẽ esse ea ratione, quare hîc nõ audiuntur electores episcopi Varmacens. proponentes contra electionem præpositi de appellatione præmissa, non, quia non detulerunt simpliciter appellationi aduersariorũ, cũ si iniusta esset causa appellationis præpositi non sit deferendũ, sed est ratio, q̃a nõ detulerunt iustè appellanti talis erat appellatio præpositi electi in archiepiscopũ, scilicet, iusta. Sed certè & si hoc non sufficeret, tamẽ appellatio facta cõtra præpositũ, nõ poterat impedire eius electionem, cũ nullã causam allegauerit, nisi quia facta erat post aliam postulationẽ, scilicet, Varmacens. sed cùm eius postulatio nulla esset, puta, q̃a facta erat post appellationẽ legitimã, nõ potuit impedire secundã electionem, & eodem modo, nec appellatio emissa ad cõseruationẽ talis possesionis, quæ nulla est, nõ potuit impedire electionem. Nam licet aliqui non possunt ire ad locum, vbi debet fieri electio propter metum, vel periculum personæ, non credo, quòd ꝓpter hoc debeat retardari electio, nec illi qui sunt in loco debito & electioni deputato, debent ad alios exire, imò absentes tanquam legitimo impedimento detenti, debent cõstituere procuratores, inf. eo. quia propter, dummodò duæ partes vocandorum vel præsentium in loco debito sint. ff. de tut. & cur. l. vlti. ff. quòd cuiusq; vni. l. nulli.

☞ † Planè melius dicitur, quòd si maior pars canonicorũ consentit, q̃eatur ad absentes, ibitur, si iusta causa impediti sunt, si non cõsentiant, nõ ibitur. ff. ad munici. quòd maior, est tamen vtile, quòd plures intersint tractatui. ar. inf. eo. cùm in veteri. inf. de arbit. cùm olim. 20. di. de quibus. 64. extra. si autẽ nulla iusta causa, sed tantùm voluntaria detinentur, tunc vnus solus toti collegio posset cõtradicere, ne ad eos iretur. inf. de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 1. Sed per hoc non soluitur præsens cõtrarium, vbi dicitur, quòd hi absentes appellauerunt ex eo, quòd timebant sibi inferri iniuriam, & iusta reputata est appellatio eorum, licet pauciores essent.

Sed potest hoc intelligi, quòd non fuit iusta appellatio ex eo, quòd non fieret in absentia aliquorum qui iustã causam habebant timoris, scilicet, quia timebant ex eo, quòd timor erat iustus de omnibus canonicis, & vt electio pura & sine violẽtia, & à vitio posset fieri in ciuitate, & hæc fuit iusta appellatio. 23. di. in nomine (alij) scilicet, electores Varmacen. (ipso) præposito (deferendum) inf. de app. constitutus. an sit. sup. de rescr. ex parte. vbi de hoc no. (frustrà) inf. de vsu. quia frustrà. ff. de mino. auxilium. (vnde) id est, hac ratione.

3 † Appellatione) & causam, quæ suberat, scilicet impresionem quæ fiebat in electione, quia sic cõtinetur in integra Philippus dux Sueuiæ, qui se ꝓ Rege Alamaniæ gerebat, istum Varmacẽs. per vim intrusit. Sed si nõ intrusisset, sed solus iustus timor intrusionis fuisset, tamen sufficeret ad reddendũ nullã electionẽ, & ad priuãdum ipso iure postulãtes potestate eligẽdi, quia pro eodem videtur debere haberi, si impresio facta sit, & si iustus timor impresionis subsit, licet impresio nõ sit secuta, quam sequi fortè nõ fuit necesse, quia electores scientes eam imminere nõ expectauerũt eam, quia sine impresione fecerunt, quòd cũ impresione fecissent, si ibi expectassent, & ad hoc facit infr. de app. bonæ memo. quia ibi loquitur de appellatione extraiudi. & tamen sufficit ex verisimili causa appellari.

4 † Recipientes) hinc videtur, quòd si aliquis receperit episcopũ postulatũ ad administrationẽ, ipso iure priuatus est potestate eligendi, videtur enim à postulatione recedere, & eum habere pro electo, & cõfirmato. cũ hoc solis cõfirmatis liceat, & idem est, si contra appellationem legitimam elegerint. ar. q̃d tantũ priuari debeant. inf. de transla. episcopi. quãto. sed nunquid idem si quis recipiat electũ cuius ☞ electio nõ tenet ipso iure. ar. quòd sic † de similibus est ad similia procedendum. ff. de leg. non possunt.

Sed contra credimus. Ratio diuersitatis est in gl. quæ incipit not. quia postulatio non finitur publicata postulatione, sed tantùm habito consensu eius qui postulationi consentire debet, & ideò est, quòd si quis medio tempore inter postulationem publicatã & assensum superioris deliquerint, ita priuatus est potestate eligendi, sicut si postulasset indignum, secùs autẽ est in electione, quæ finitur ipsa publicata, & ideò si quis postea peccat, licet aliàs puniatur: nõ tamen propter hoc priuatus est potestate eligẽdi (indignos) potestate eligendi (notoria) scilicet, de translatione

episcopi

episcopi & receptione ipsorum canonicorum. infrà de translat. quanto. (Testes) licet enim factum esset notorium: ipse tamen ignorabat, vnde absente parte, & reliquo ordine non seruato, potuit procedere ad testium receptionem. 2. q. 1. manifesta. infr. de iureiur. ad nostram. 11. q. 3. eorum.

5 † Item no. quòd sic seruat totus mūdus, quòd contingēte maleficio notorio statim inquirit iudex generaliter, nō contra certam personā, & facta inquisitione vocat nominatos in inquisitione de maleficio, vt se defendant, & quòd longam interpretationem recipit ex iteratione factorum mutari non debet. ff. de leg. minimè & l. si de interpretatione & l. seq. Itē tunc cùm maleficium sic notoriè factum est, sed quis illud fecerit sit incertum, iudex nullo vocato procedet ad inquisitionem illius maleficij, scilicet, per quos sit factum, & idem si certum sit de aliquibus personis, & de aliquibus incertum. salua tamen remanet defensio illi, de quo dictū est in inquisitione. infr. de offi. ord. c. 1. ff. de offi. præsi. congruit. ff. de custo. & exhi. re. diuus. & l. seq. C. de fer. prouinciarum. in Auth. de col. §. iubemus autē. & est ar. opti. quia si nulla persona nominata sit in inquisitione de statu monasterij, & testes recipiuntur, qui de quolibet monacho testimonium ferent: ipse tamen contra quē dici dictum eius impugnare poterit. infr. de re iudi. cùm I. & A. ar. 2. q. 5. sæpè interrogāt, sic poterit fieri & in maleficijs notorijs, & dicunt quidam, quòd hæc inquisitio quæ fit de incerta persona est tātùm præparatiua alterius inquisitionis, nam contra personam in prima inquisitione nominatam recipietur noua inquisitio, & dicunt quidā, quòd ijdē testis, qui dixerunt in prima, scilicet, quādo contra nullā personam agebatur iterum recipiētur in secunda contra certam personam agitur. arg. inf. de test. veniens (archiepiscopi) & eum eligentium (cassauit) iustè (cōfirmare) iniustè cùm parte altera nō citata hoc fecerunt (cōtra legati) & verè iniustè processerat legatus, quia non citauerat canonicos, licet episcopum citare non teneretur (porrò (allegando dicit, quia delictum eligentium non erat sic notorium, qui citari debuerant, & hæc est responsio Papæ. q. d. prȩsumitur benè quòd legatus citauerit electores Varmacens.

6 † Notorius) not. quòd iniusto facto, scilicet, transitu episcopi de vno episcopatu ad alterum, quòd quasi ex sui natura non potest esse, nisi notorium. inf. de translat. episcopi. quanto. proceditur sine solennitate iuris, securius credimus, quòd primo, q̄ procedet legatus debet illuc mittere officialē, q videat, scilicet, de fama. & huiusmodi & postea procedere cōtra eum, veruntamē remanet saluū episcopo, vt possit illud probare falsum, & quòd plus est notorium. C. de accu. ea quidem. & si nō habeat officialem, sed sit notoriū per famam in tali facto ordine iudiciario non seruato, proceditur & ad probatiões recipiendas, quòd tamē non liceret in alio casu, quòd sui natura non esset notoriū. inf. eo. venerabilem. de notorijs autem not. inf. de coha. cle. & mu. vestra. Quia ergò sic contra episcopum procedi potuit Papa in hoc confirmat processum legati, id est, cassationem postulationis.

☞ † Vel dic, quòd cùm postulatio tantùm gratiæ innitatur sine iniuria eo non citato, cùm eius non interesset potuit eius postulationem cassare, processum verò contra canonicos habitum nō confirmat, cùm illa quæ opponebantur eis, scilicet, ap. receptio episcopi non esset sui natura, quia notorium, & quia eorū intererat vnde citari debebant, & reliquus ordo iudiciarius obseruari, & ideò tacitè legati processum cassat in eo, quòd confirmat electionem præpositi, quòd ex eo perpenditur, quia non dicit ratam habemus confirmationem legati, sed confirmandam duximus electionem.

☞ † Sed dices quare confirmat electionē, respōdeo, quia canonicè electus erat præpositus à suis cōplicibus, apud eos deuoluta fuit potestas eligendi propter peccatū postulantiū episcopū, quòd cōstitit Papæ, sed nō cōstitit legato partibus p̄sentibus, & ideò non cōfirmatur eius p̄cessus (examinatione) solēni. inf. de iure. ad nostrā.

☞ † Præsumitur) inf. de renun. in præsentia. infr. de probat. post cessionem. inf. de re iudic. sicut. ff. de re iudi. res eadem hodiè credo idem, postquam sentētia transit in rem iudicatam, cùm res iudicata pro veritate accipitur, & esset difficillimum super acta causam recensere, antequàm autem transeat in rem iudicatam non præsumitur pro iudice, nisi certum probauerit. infr. de proba. quoniam contra. & notat. ibi quòd dicit, non præsumitur pro processu iudicis, & non negat, quin pro sententia, & maximè postquàm trāsit in rē iudicatā, debet præsumi.

Io, dixit

Io.dixit in nullo hodie præsumi pro sententia.ar.decre.quoniam contra.

8 † In sententia autẽ excõmunicationis,quamuis non transeat in rem iudicatã tamen prȩsumitur pro ea, vnde onus probationis,quòd sit iniusta, incumbit excõmunicato.inf.de offi.ordin.ad reprimendã. inf. de sen. excõ.sacro,& nisi sit appellatũ,quia si appellatum est,licet excõmunicatio omninò teneat de iustitia, tamen excommunicationis non præsumitur pro sententia,& ei incumbet probatio,cui incũbebat ante appellationẽ.arg.inf. de offi.ord.ad reprimendã,(approbari)ꝑ testes. per confessionem enim posset approbari. inf.de confes.statuimus.(negantis)6.q.vl. actor.C.de contrahen.stipu.optimã. (per rerum)id est,solitum cursum causarũ (cũ & si quilibet) ex hoc loco videtur, quòd non capitulũ,sed singuli singulariter sunt citandi.

Quòd fateor verũ esse,vbi dubium est, quæ pars sit capitulum: secùs aũt si cõstaret,& multò magis, vbi est certũ (singulares)inf.eo.cùm dilecti.(aduersarij)episcopus & canonici.(ex tribus)scilicet, ꝑsumptione,scilicet,quòd virũ pastorali prȩditum dignitate contra formã canonicã,nõ solùm eligere,sed etiã recipere ꝑsumpserunt contẽptu,quia postq̃ procurator eorum vestras literas reportauit quibus mãdabatur,q́ si Varmacẽs.episcopus in tẽporalibus,vel spiritualibus ministrasset,ipsius postulatio cassaretur ipsi postmodum. q.electo suo, sicut ex eorũ literis apparet, quibus eum suũ electũ nominãtes temerè spreuerunt & blasphemia,quia legatũ nostrũ,quantũ in eis fuit infamantes eũ corruptũ fuisse pecunia,sunt mentiti.(Quòd contra eũ)nõ ratione sui iuris, puta proponẽdo,q́ electio præpositi non tenebat, quia ipsis contẽptis facta fuit. nã propter prædicta priuati sunt potestate eligendi: ideò ratione sui iuris,nõ poterant petere cassari eis absentibus electionẽ factã, sed si de crimine agerẽt,vel exciperẽt,benè audirentur,vel etiã si vellent,aliàs sicut quilibet dicere electionẽ nõ tenere, quia hoc nõ prohibetur,vel dic, q́ etiã nec admitti debẽt electores ipsi cõtra præpositũ, & de crimine,vel de minus canonica electione ꝑpter malũ zelũ,quẽ habere præsumitur. arg.2.q.7.accusatio.& c.seq.3.q.9.c.fin.

Sed hoc tãtùm intelligo in criminalibus spiritualibus,& ecclesiasticis causis: vt eo. c.sonant.aliàs enim suam iniuriã & causam quisque potest prosequi.4.q.6.omnibus (reddidissent) quòd tamen non erat.

9 †(Ad nos) hîc habes, q́ si aliqui peccauerunt eligendo indignũ, & propter hoc transferatur potestas eligendi ad alios,& si ipsi eodem modo peccent, non trãsfertur potestas eligendi ad primos,sed ad dominũ Papã tantùm,vel ad eius superiorẽ. Sed cõtra.inf.eo. cùm Vintonẽs.sed ibi nõ peccauerũt ambæ partes,sed vna tantùm, quæ elegit illegitimè natum,& ideò iniustum esset, quòd ab eis qui non peccauerunt,vel non peccauerunt intãtum, quòd debebant perdere potestatem, & transferatur potestas eligendi ad superiorẽ. Alij dixerunt, quòd si ambæ electiones simul fiant,obtinere debet,quod hîc dicitur. Si verò diuersis temporibus,cõtra, sed litera hoc non patitur.†(Electionem)nõ est vera litera hîc posita,nec potest tolerari,sed vera litera registri hæc est, electionẽ memorati archiepiscopi duximus supple quondam confirmandã,ne quid &c. pallium etiam concedendum:licet autem.& inf. districtè præcipimus quatenus eidem archiepiscopo debitam exhibeatis reuerentiam & honorem. (Confirmantes) de gratia nõ ex iuribus electionis, cùm enim postulatio non esset nulla ipso iure, quòd ex eo apparet,quia ratificari poterat consentientibus postea contemptis. inf. eo. q́ sicut.& c.ecclesia vestra.procedi non poterat ad secundam,prima nõ cassata. sup. eo.considerauimus.inf.eo.auditis. & not. de hoc.sup.c.proxi.& sic etiam per consequens non erat ad alios deuoluta potestas eligendi,nisi per sententiam priuarentur, primò quia peccauerunt, vel posset dici, quod de iure confirmauit,quia postulatio

10 nulla erat ipso iure, † cùm postulatio in cõcordia fieri debeat, & nõ in dissẽsione. sup.de postu. bonæ memoriæ V. secùs in electionibus,vbi nõ est reprahendẽda dissensio.63.dist.c.vlt.quamuis. hoc nõ credo.inf.eo.scriptum, vnde secundum eos per cõsequens tenet secunda electio,cùm certum esset, vel esse deberet cuilibet clerico postulationem non debere fieri in dissensione,vtpote iure prohibente, & sic etiam cùm scienter deliquerint recipiendo indignum ius eligẽdi ad alios deuolutum erat,vt prædiximus.sup.c. proxi. Vel potest dici, quòd appellatio quæ præcesit postulationem Varmacẽs. reddidit postulationem nullam, & peccatũ postulantium transtulit potestatem eligẽdi ad alios,&his benè additur, q́ cùm postulatio non dicitur perfecta, anteq̃ postulãtes postulent

ſtulēt à ſuperiore, ſicut ex vi verbi apparet, quia & quicquid poſtulatur ab aliquo poſtulatur, & quia anteq̃ ab alio poſtulēt, poſſunt variare. ſup. de poſtu. bonæ memo. propter ea quæ facta ſunt in medio, ſcilicet, quia tranſiuit & miniſtrauit epiſcopus, nulla eſt poſtulatio ipſo iure, vt in prin. decr. dicitur, & quia canonici medio tēpore antequā per ſuperiorem admitteretur poſtulatio ipſum indignum receperūt, & ideò priuati ſunt ipſo iure poteſtate eligendi, & ita canonica fuit electio decani facta ab his in quos ius eligendi reſederat.

☞ † Sed oppones ſi electio præpoſiti facta fuit, antequàm recipiant poſtulatum, nō debet tenere electio, cùm nondum peccaſſent electores Epiſcopi, ſed dic, cùm à principio quo poſtularunt vſque ad fin. id eſt, quouſque Papa conſenſerit, intelligatur vnus actus, id eſt, vna poſtulatio, & vnus contextus in quacunque parte illius actus peccent eligēdi poteſtas ad alios deuoluitur, vt quæ incontinenti fiunt ineſſe videntur. ff. ſi cer. pet. lecta. non hoc placet, & ſolue: vt in glo. quæ incipit, id eſt, in ſtatum.

CAPVT XXIIII.

1 *In vno eodem libello de pluribus agi poteſt.*
2 *Interdictum vnde vi competit pro iuribus incorporalibus ſubtractis quod declarat vt hic habes.*
3 *Licet quis per annum vel plures omiſerit ex cauſa petere debitam penſionem, vel ſi vna vice omiſit electioni intereſſe non propter hoc amittit poſſeßionē: quæ ſine animo non amittitur.*
4 *Quonam modo dicatur quis ſpoliari iuribus incorporalibus.*
5 *Actio furti datur contra conſiliatorem furti: ſi aliàs furaturus non erat.*
6 *Poſſeſſor ſine cauſæ cognitione ſpoliari non poteſt.*
7 *Verba ſententiæ concipienda ſunt in perſona procuratoris vel ſyndici.*
8 *Interdicto vnde vi habetur ratio fructuum & omnis cauſæ.*

1 QVAERELAM. (Petebat) prætoris agit. † Not. quòd de pluribus poteſt agi in vno libello, & quòd pro vna re poteſt agi poſſeſſorio & petitorio. inf. de ca. mo. dilectus. ff. de act. empt. & vend. non eſt nouum. ff. fami. ercíſ. & hæredes. §. de pluribus. nec ſunt contrariæ iſtæ petitiones cùm ambæ competant cōtra poſſeſſorem (remoueri) † not. agi ad remotionem alicuius etiam & ſine accuſatione, vel inquiſitione, vel denunciatione, qui modi ſunt. inf. de accu. ſuper his. & c. qualiter. ſed illa loquuntur, quando agitur de crimine, hic autem non remouebitur propter crimen, ſed quia non habet ius in eccleſia. inf. eo. cùm dilectus. infrà, de iureiur. quærelam. Item propter negligentiam quis remouetur. inf. de offi. custo. c. cùm tamen negligentia eſt crimen. 1. q. 1. §. ecce cum honoribus. & 2. q. ☞ 7. negligere. † (Pleno iure) per hæc verba apparet, quòd agebatur petitorio, quo ad articulum hunc, & tamen non præiudicat populo, qui non erat in iudicio, nam res inter alios acta, alijs non præiudicat. infrà, de re iudic. cùm ſuper controuerſia. C. qui. res iud. nō noc. l. 1. & C. res inter alios acta. per totum (petens) iſta ſecunda pars libelli non cōtinet, niſi poſſeſſorium, & idcircò in fine ſalua manet quęſtio proprietatis.

2 † (Penſionē,) id eſt, in ſtatū percipiendi penſionē reduci, quòd ex tenore ſentētiæ inf. apparet, & ita habes arg. quòd interdictum vnde vi competit pro iuribus incorporalibus ſubtractis ad idem. infrà, de cau. poſ. & proprie. cū eccleſia. ff. de mor. infer. l. 1. §. item ſi. ff. de vi & vi ar. l. 3. §. vnde. & §. pertinet. & §. qui vſufru. ff. de ſer. quoties.

Sed ar. cōtra. quia non datur, niſi ꝑ rebus ſoli vel ſolo cohærentibus. ff. vnde vi. l. 1. §. inter. & §. ſeq. Ad hoc reſpondeo, directum interdictū vnde vi non competere, ſed conditionem ex hac decre. & ex ea quę eſt inf. de cau. poſ. & proprie. cùm eccleſia. Sed quid dices de alijs iuribus denegatis, de quibus non loquūtur decr. præalle. & ideò non competit cōditio ex decretali, nunquid vtilis conditio ex hac decre. extenditur ad alia? Reſpondeo, idē ff. de legi. & con. nō poſſunt. inf. de cap. mo. c. 2. vel poteſt dici competere vtile vnde vi, & maximè inquātum ad aduerſarium peruenit. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. ſi filius. vel ☞ officio iudicis (de nouo) † Dicunt quidam, quòd quis negligendo per annum rem ſuam poſſeſsionem eius amittit alio poſſidente de facto, id eſt, per annū, & habēt ꝑ ſe. ar. ff. de dam. infect. ſi finita. §. nō tamē. Alij dixerunt per 10. vel per 20. annos. inſt. de vſucap. §. & cùm hoc. ff. de vſucap. l. ſequitur. §. ſi viam. & de acquiren. poſſ. poſſideri. §. ſi ſeruus. nos hoc tamen reputamus abſurdum, quòd tantùm tempus neceſſariū ſit ad amittendū poſſeſsionē, quātū ad amittendum proprietatem, & ideò dicimus

dicimus hoc relinquendum arbitrio iudicis. ff. de iure deli. l. 1. §. vlt.

3 † Et not. quòd licet per vnum annum, vel plures ego omiserim ex causa petere debitam pensionem, vel si vna vice omisi interesse electioni, nõ propter hoc amitto possessionem, quæ sine animo nõ amittitur, sed quando petam pensionem, si denegetur, tunc amitto possessionem. argu. C. de ser. & aqua. l. fin. & tunc possum vti interdicto recuperandæ possessionis. & in eo veniunt omnes pensiones præcedentium tẽporum, vt hîc, & per simile si vna vice non interfui electioni, non amitto possessionem, sed alia vice interero electioni.

Et hoc verum est, quando sum in possessione interessendi electioni, sed secùs esset si essem in possessione, quòd solus eligerem, quia tunc si alius eligat, & pro electo habeatur à subditis benè amitto possessionem, quia nõ videor habere animum retinendi possessionem, cùm electũ ab alio patiar vti dignitate sua, sed cùm debeo interesse electioni electio, non fit nomine cuiuslibet canonici singulariter, sed nomine capituli, & ideò non priuatur possessione ille, qui contemnit, & qui non interest, quia capitulum quod est in possessione eligendi, non priuatur possessione eligendi, nec etiam ille, qui non interest, quia ille non suo nomine hoc ius possidebat, sed capituli, nisi fortè essent plures, qui diuersis iuribus deberent interesse electioni, vt erant. inf. eo. scriptum. & c. cum ma. Nam tunc si illi qui vtuntur vno iure excluderent eos, qui alio iure vtũtur, tunc benè possum agere interdict. recuperandæ possessionis, quia licet omnes qui conueniunt ad electionem dicuntur, quãtum ad hoc vnum capitulum facere, tamen quo ad alia diuersa sunt, & diuersis iuribus veniunt ad hanc electionem.

4 † (Subtractus) dicitur autem quis spoliari incorporalibus iuribus, si qua fuerunt hactenus soluta certis terminis, vel ab homine, vel à iure præfixis eisdem terminis non soluitur. volens ea in posterum non soluere, vt hîc, & hoc ipsum, si sit certum, secùs autem crederem, si non possit soluere, cùm tamen soluere affectaret. & de hoc not. sup. de postu. bonæ. argu. ff. si ser. ven. sicut. §. planè. ad idem, quòd sicut in expoliatione corporalium rerum necesse est dolus malus, sic in expoliatione incorporaliũ. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. ad solã. & §. interdictũ hoc q̃d. ff. vi bo. rap. l. 2. §. doli.

☞ † Sed dices, nunquid si potens erat ille, cui debebatur pensio, & ille non credidit per debitores volentes possessorem priuare possessione pensionem posse retineri, dices eum amisisse possessionem, & expoliatum. arg. quòd non, quia non est suspicatus, & c. ff. de vsu. non solùm. §. si dolus. & pro his multum facit. ff. si ser. ven. & si fortè. §. 1. vbi dicitur, quòd etiam dum ædificas, retineo seruitutem altius tollendi & possessionem, nisi sciens patiar. Sed contra credunt quidam, quòd debuit suspicari, cùm per vim pensionem sibi debitam auferre non posit. ff. quòd me. cau. extat. si autem denegaret ante terminos, cùm nondum esset debitum, non dicimus spoliatum, & non solùm contra eum, qui subtraxit pensionem competit hoc officium, sed etiam contra eum, qui ratam habuit subtractionem eius nomine factã. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quoties. & multofortiùs contra eum, qui mandauit denegari pensionem, vel huius subtractionem, vel ius aliud. ff. e. l. 1. §. deiecisse. contra eum autem, qui consuluit non credo dandum interdictum vel conditionem ex hac decre. quia nullo iure cauetur, nisi in defectum. 5 argu. ff. de eo per quem fac. erit. l. fi. † licet actio furti detur contra consiliatorẽ furti, si aliàs furaturus non erat. insti. de fur. §. certè. Idem de seruo corrupto tenetur, qui solùm consiliatur. ff. de ser. cor. l. 1. Sed isti casus sunt speciales, & non statim cõpetit interdictum, vel conditio post mandatum, sed facta spoliatione, non enim competit interdictum, nisi expoliato. ff. de vi & vi ar. l. 1. in princ. & extunc computatur annus in interdicto: licet secùs in conditione. Et licet quidam dixerunt in huiusmodi prohibitionibus, vel denegationibus oriri interdictũ vti pos. cùm potius videatur vis turbatiua, quàm expulsiua. argu. ff. vti pos. si duo. §. 1. & §. 2. & 3. tamen melius videtur competere interdictum vnde vi, ex quo debita pensio denegatur vel suo iure vti prohibetur. ff. de vi ☞ & vi ar. idemque. §. vnde vi. † Item quid si episcopus mandet parochianum non in iudicio, nec consulendo, sed si se intendẽs obligare ex mandato, quòd plebano non soluant decimas? Respondeo, tenebitur interdicto vnde vi, vt dictum est, vel conditione, vel officio iudicis, sed nõ nisi pro illis qui denegauerunt, & tenebitur ad omne, quòd interest plebani pecunialiter non fuisse prohibitum, vt no. inf. de sepul. certificari. quòd ipsum eius iuramẽto est declaran-

declarandum. 2. q. 1. in primis, & not. inf. quòd met. causa. c. vlti. ius autem vel possessio iuris cùm sit res spiritualis æstimationem non recipit, & ita quòd est not. dignum expoliato plebano, nec quasi possessio pristini iuris recipiendi decimas restituitur, quia fortè iam alius est in quasi possessione, cui rusticus soluit, nec interesse datur, quia interesse [a] non recipit, ad officium autem iudicis pertinet, vt mandatum factum parochianis reuocet, & q. simile mãdatum faciat, vt plebano respõdeat sicut ante inhibitionem de hoc faciebant. ar. inf. de censi. significauit.

6 † Alij contra. cùm non posit possessorem spoliare sine causę cognitione. de hoc no. inf. de fil. presby. veniens. Alij dicunt quòd si Episcop⁹ vel alius iudex processisset sine ordine iudiciario, vel ex impetu, cùm sit notoriũ iuris, quod reuocare poterit possessionem ipsam possessore non vocato, sed si alius quàm iudex prædicta mandauerat possessori per suam reuocationem non fit præiudicium, & idem fortè in iudice esset, si extra iudicium eadem præcepisset. Hoc autem certum est, quòd contra ipsum posidentem competit vtile interdictum vnde vi, vel vtilis conditio. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. familiæ. dicitur autem quis spoliari iure, si fiat sine eo electio animo spoliandi alium, vel aliquid aliud de quo est in possessione, quòd eius intersit. inf. de causa pos. cum ecclesia. & multo fortius si eo eiecto de capitulo eligeretur.

☞ † Sed quid si eiecerunt eum de capitulo vbi tractatur de electione, sed non elegerunt? Respon. eum non expoliatum possessione eligendi, & ideò ad hoc nõ competere petitionem, sed competere officiũ iudicis, vt restituatur ad capitulum quo spoliatus est. ff. de vi & vi arma. si plures. §. vlti. Nam sub electione comprehenditur capitulũ, vbi de ea habetur tractatus, inf. eod. c. proxi. hoc non multum placet, quia nõ videtur velle expoliare eum possessione capituli. ☞ † Sed quid si fecerunt vnã electionem eo eiecto, nõnne si postea interfuit alij electioni, cùm recuperauerit possessionem amissam, poterit agere ad cassationem primæ electionis, petẽdo restitutionem offic. iu. Respon. sic. ff. de vi & vi ar. idem est. §. qui vsu. & l. 1. §. illud quoque. & §. si fundum à quo. & §. quod ait. & duobus §. seq. & l. meritò. Item quid si elegerint non vocato eo, qui erat in possessione, sed non fecerunt fraudulenter, sed ex ignorantia, vel quia credebat eum non præsentem elegerunt. Item quid si in veritate erat absens, nunquid in tali casu propter hoc amisit quasi possessionem. Item quid si cùm esset absens, vel in tali statu, quòd interesse non poterat, puta excommunicatus, vel suspensus, si tunc eligunt, nunquid amittit possessionem, & an competit ei officium iudicis, & maximè si non intendebant ei subtrahere possessionem.

☞ † Ad omnes prædictas quæstiones respon. quòd non amittit possessionem, nisi aduersarius habeat voluntatem subtrahendi ei ius suum vel expoliandi, & hoc ipsum etiam fiat spoliatus, quòd eum spoliare intendit, vel ei sua iura subtrahere, cùm sicut possessio quasi sic possessio, non potest sine animo amitti. ff. de acqui. poss. quemadmodum, sed hunc animum habere debet, quàm citò aduersarius ei notificat, quòd eum non admitteret, vel quòd sibi non vult soluere, vel potius nõ soluit, volens ei ius suum subtrahere, sed oportet aut eum qui agit probare se fuisse in possessione non precario, vel aliter dic, vt not. sup. de postu. bonæ memorię. & se spoliatum quod satis ex confessione & respõsione aduersarij patebit, vel ex factis præcedentibus. ☞ † Sed quid si dicat, se non expoliasse, nec animo expoliandi elegisse, sed ex simplicitate, vel ignorantia, tunc poterit petere cassari, quod factum est nõ per interdictum, sed quia non est seruata forma, quia eo contempto facta est. sup. eod. quòd sicut. Est autem perpetua hæc conditio, sicut aliæ conditiones, si autem aliquis prohibuit armis alicui ne ingrederetur possessionem, cuius possessionem primò non deseruerat animo interdictũ competit, & idem si prohibuit eum vti iure suo, puta vsufruct. vel administratione, cuius quasi possessionẽ habebat. ff. de vi & vi arma. idemque. §. vnde vi. & §. pertinet. Si autem non armis, sed verbo tantùm prohibuit, & talis fuit prohibens, quòd eius prohibitio iustum metum faceret, locum habet interdictum contra eum, si pòst inuasit illam possessionem intra annum insolidum, eò quòd occasione dictæ prohibitionis ad eum peruenit, aliàs non interdictum enim hoc atrocitatem desiderat. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. interdictum hoc. §. ad solam. si autem esset in possessione, & exiuit possessionem propter minas, non haberet locum interdictum, sed quòd metus causa. ff. quòd me. cau. l. metus. 1. respon. si autem antequam

K veniret

[a] *Quia interesse. & sic in cã spirituali nõ datur interesse pecuniarium. Adde Ro. in tit. de pcu. decisi. 8. in antiquis. & Feli. in c. ex p[ar]te Decani. co lũ. 7. vers. sed quo ad propositum sup. de rescri.*

veniret ad locum vnde deiectus metu armorum illic existentium discessit contra eos, locum habet interdictum. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. idem Labeo. si autem illuc non ibant, verum est possidentem possessionem amisisse solo animo. ff. de vsuca. non solùm. §. sed dominus. veruntamen quia dolosè non egerunt, vt spoliarent, non tenetur interdicto. ff. de vi & vi ar. idemq́; §. si quis armatus. Credimus tamen, quòd etiam tunc si acciperent possessionem sic derelictam competit, vel vtile interdictũ, vel actio in factum, quia propter vim quã timuit de possessione exiens vacua possessio ad eos puenit. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. familiæ. & §. sequen. si verò alius occupasset possessionem, & postea deuenisset ad alios, quorum metu exiuit, qui tamen metũ non intendebant inferre contra hos, non competit interdictum. ar. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. qui à me. (in spiritualibus) similiter & ei de temporalibus reddere rationem debet, cùm ecclesiæ ad laicos non pertinent. 10. quæst. 1. c. 2. & seq. secùs autem est in ecclesijs Monachorũ. 16. q. 2. & c. 2. quia ibi non Episcopo sed Monachis ratio reddi debet.

7 †(OEconomi) no. sententiã ferendã in personam procuratoris, quod fatemur siue per eum sit lis contestata, siue non. C. de sen. & inter. l. 1. & 2. ff. de procur. licet. §. pe. & l. qui proprio. 1. respon. & idem dicimus in defensore sine mandato. ff. de neg. gest. liberto. §. vlti. quidam distinguunt, si lis contestetur per procuratorem contra ipsum ferendam sententiam alioquin cõtra dominum. ff. de his qui not. infa. furti accipere. §. 1. quos confundit. C. de procu. nihil. contra tamen est in crimine iniuriarum. C. de iniur. l. vlt. & idem põt dici in causis materialibus, & criminalibus, vbi non aptè possunt concipi verba in persona procuratoris, nos dicimus, q vbicunq; verba apta sunt vtriusq; persona, concipit sententiam posse fieri in personam procuratoris & domini. inf. de proba. licet in fi. contraria autem loquuntur in defensore. de hoc no. inf. qui fi. sint leg. causam q̃ inter. (in quasi possessione) inf. de iure patr. ☞ consultationibus. & c. cùm propter. †(Pẽsionis) mirũ videtur, q cùm tantũ vnum petierit, scilicet, sibi restitui pensionem subtractã Papa condemnat ad restitutionem iuris, & ad restitutionem pensionis, & ita verba simul posita duplicem videntur recipere intellectum, q esse non debet? Respon. quòd quando petijt sibi restitui pensionem intelligitur tãtùm petijsse restitutionem iuris percipiendi pensionem q autem additur in sententia q pensionẽ, id est, pecuniam subtractam de pensione restituat non fit, quia sit principaliter pe-
8 titũ, sed est accessoriũ, †quia in interdicto vnde vi, & ex quo quis deiectus est habetur ratio fructuum & omnes causæ, sed in alijs interdictis, ex quo ædicta sunt nõ credo. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. ex die. Itẽ hîc sententiatur censum dandum, quando nullã causam census probauit, & est contra. inf. de censi. peruenit. sed potest dici q hîc ꝓbauit causam census, ibi non, vel aliud vnde agitur petitorio, hîc autem agebatur possessorio (quæstione). s. sit debita, an nõ.

CAPVT XXV.

1 *Secundi electores si peccarent etiam ex interuallo quasi eligendi potestate priuati essent, non tamen ad primos, sed ad Papam eligendi potestas deuolueretur.*

2 *In negotijs cõiunctis sæpè aliud accrescit alicui propter socium.*

3 *Factum vel dolus procuratoris non debet obesse domino.*

4 *Electio facta in qua admittuntur priuati ad electionem non est confirmanda.*

5 *Pronunciari debet super petitione non super causa.*

6 *Electio facta, an suspensis non vocatis tenet, etiam antequam per sententiã priuetur.*

CVM VINTONIENSIS. Prima electio facta fuit per præsumptionem, quia scienter elegerunt indignum, secunda per impressionem, & ideò fuerunt cassatæ, & sic continetur in registro, nec mireris, q secũdi qui per impressionem elegerunt nõ fuerunt priuati ipso iure potestate eligendi, quia nondum erat facta constitutio. inf. e. quisquis. per quam priuati sunt, licet per sententiam priuari poterant, si Papa voluisset: sed noluit sicut hîc apparet. Et not. hoc, quòd qui primò elegerũt, non debuerunt interesse electioni, quæ primò fieri debebat post cassationem duarũ priorum electionum, quæ factæ sunt vno contextu, sicut apparet ex hoc loco, quia hîc secundò eligentes, qui non erant priuati, admiserant primò eligentes, qui erant priuati ipso iure de gratia, & non de debito iure, & hoc idem obtinet, vt quidam dicunt, si primò plures electiones fierent ex interuallo, & non in eodem contextu, scilicet, sup. eod. bonæ memo. Magun. in fi. vbi expressè habes,
1 †quòd etiam si secundi electores peccarent ex interuallo, & non in eodem contextu quasi eligendi potestate priuati essent,

ſent,non tamen ad primos,ſed ad Papam eſſet eligendi poteſtas deuoluta, ex quo conuenitur,quòd ſi ſecundi non deliquiſſent intantum,quòd eſſent eligendi poteſtate priuati,quod tantùm apud ipſos eligendi poteſtas remanſiſſet. Alij tamen dicunt,& vt videtur melius,quòd ſi ſecundi qui non deliquerunt ex interuallo facient ſecundam electionem,& contingat hanc ſecundam electionem non procedere,vel quia electus non admittit electionem,vel quia renunciat, vel quia caſſatur,nec tamen electores peccant, ita quòd debeant poteſtate eligendi priuari,tunc remaneat electio penes omnes,dũmodò ſint adhuc intra tres menſes:iam enim eſt reintegratum capitulum,quo ad electiones futuras nec contradicit decre. præalle.bonæ memo.Magun.in fi.quia ibi loquitur, quando ſecundò eligentes deliquerũt tantùm quòd priuati fuerunt ipſo iure poteſtate eligendi,vel debuerunt priuari per ſententiam. In quo caſu dicimus benè nos, quòd electio vel prouiſio tunc tranſit ad ſuperiorem,quia totum capitulum deliquit. Itẽ not. ꝗ hæc decr.dicit,quòd prima vice tãtùm ſunt qui peccauerunt eligendi poteſtate priuati intelligendum eſt de illa vice,quæ occurrit poſtquam prima electio ſit, vbi vna ſola facta fuit,ſiue primæ ſiue plures fuerunt factæ caſſatæ fuerunt, & idem etiam videtur,ſi non fuerint caſſatę, ſed electi renunciauerunt in manu archiepiſcopi,ꝗ facere potuerunt iuri ſibi quæſito ex electionibus,vt not.inf.de transla. epi.inter cor.imò idem videtur ſi electioni de ſe factę non cõſenſerunt,ſemel enim eligendo functi ſunt officio ſuo.

Vnde iterum eligere non debent, ꝗ ſic probo. Conſtat quòd hæc electio quæ imminet facienda poſt caſſationem primæ electionis, vel poſt renunciationem, vel poſt non admiſsionem electionis, alia eſt à prima, cùm primam iam ex toto caſſauerit. ☞ †Ergò ab iſta ſola repelluntur, cùm vna ſola vice priuari debeant, & ad alias decætero admittentur,vt hîc. Item not.quòd ſi illi ad quos eſt deuoluta poteſtas eligendi, eligunt talem,quòd ipſo iure ſunt priuati poteſtate eligendi,non deuoluetur poteſtas eligendi ad primos,qui propter peccatum in prima electione cõmiſſum fuerunt priuati poteſtate eligendi,ſed ad Papam. ſup. eod. bonæ memo. Magun.hoc etiam probatur ratione quod fecerunt iſti totum capitulum feciſſe videtur, cùm in eos tota poteſtas capituli fuerit deuoluta, non ergò à capitulo ad capitulum eſt deuoluenda poteſtas,ſed ad ſuperiorem,quando autem ſimul procedunt,ſed in diſcordia,tũc dicitur deuolui poteſtas à delinquentibus in non delinquentes,qui finguntur capitulum,vt not. ſup.e.dudum.ſi autem iſti ſecũdi ad quos deuoluta eſt poteſtas eligendi, non eligerent intra tres menſes,qui deputati ſunt à iure ad faciendam electionem à die vacationis.l.dies. poſtquam cùm intelligatur vacaſſe ab eo die, quo caſſatæ ſunt electiones,vel ex quo electi renunciauerũt, vel non admiſerunt electiones,ex tunc ad Papam vel ad alium ſuperiorem deuoluitur poteſtas eligendi.inf.eod.ne pro defectu. ſed ſi reddatur electio capituli de gratia, omnes intereſſe debent,quod ſatis ex hac decre. probatur.nam cùm hîc dicatur, ꝗ ſi non elegerunt intra terminum ſibi aſsignatum à Papa,quòd ex tũc omnes ſimul admittantur & eligendi poteſtas ad oẽs reintegratur, quare nõ idem eſſet multofortius in termino iuris,alij tamen dicũt, & fortè benè,quòd illis qui non peccauerunt non incipit currere tempus à die caſſationis, vel renunciationis, vel non admiſsionis, ſed à die primæ vacationis, tamẽ tempus illud quo ſecundi nõ proceſſerunt ad electionem,quia fortè dubitabant de prima electione,an teneret, vel de primis electoribus,an eſſent priuati poteſtate eligendi non computaretur in tribus menſibus deputatis electioni, imò ſubduceretur.inf.de conceſ. præben. quia poſſet dubitari,quòd electio teneret,vel quòd non eſſent electores priuati poteſtate eligendi,quia fortè dubitabant de natalibus electi, vel etiam dubitabant, an habeant diſpenſationem, & tales dubitationes fauorabiles ſunt, vt non ſatigetur eccleſia laboribus & expenſis,quas incurrit eccleſia magis, ſi fuerint duo electi in diſcordia quàm vnus, fatemur tamen quòd ſi certum eſſet, quòd electio prima non teneret,& quòd electores eſſent priuati poteſtate eligendi, quia tunc prædictum tẽpus non ſubduceretur,niſi eligerent, electoribus autem non eſt fauorabile hoc credere,imò contrarium,tamen & ſi non habent illum de cuius natalibus dubitant, poſſent habere multos alios,vnde ius pręſumit eos ſcire impedimentum, niſi probent contrarium. ſup. eod. innotuit. nec excuſantur,ſi credunt eum habere indulgentiam,niſi in veritate habeat, vt hîc ar. 7.q.2.dilectiſsimi.

2 † Sed quid dices, si quæ factæ sunt electiones ex interuallo, sed primò eligentes sunt priuati ipso iure potestate eligendi, vel etiam ipsis currit tempus trimestre. alijs autem, qui non peccauerunt in electione, licet electio sit cassata ex alia causa, non currit trimestre tempus, nunquid in isto casu eligent isti soli, an omnes simul eligent, cùm iam in vna electione priuati sunt potestate eligendi? Respon. omnes simul, quia capitulum dicitur admittere, vel retinere electionem, & ipsi in prædictam electionem, quam prosecuti sunt, finguntur capitulum, item sæpè in negotijs coniunctis aliud accrescit alicui propter socium. ff. si ser. amit. si commune. ff. de bo. poss. contra tab. non putauit. §. in adoptione. & §. sequen. cum suis concor. (elegerunt) istæ electiones cassatæ fuerunt primò, & postea omnes canonici de vtraque parte, qui erant in curia cùm potestatem haberent in omnibus absentibus eligendi simul conuenerunt in vnum ad tractandum de electione & non potuerunt concordare, & hoc est quod sequitur etc. & sic continetur in integra. vel dic aliter, vt in gloss. de vna (tractauerunt) primò cassatis superioribus.

Concordes) de vna persona, vtraque tamen pars processit ad electionem quæ sibi placuit, quæ postea similiter cassatæ fuerunt, vel partes discissæ eius noluerunt immitti. aliter enim videtur, quòd malè dicat quod sequitur, quòd non secũda, sed tertia imminebat facienda, absurdum enim videtur si quilibet tractatus electio diceretur, & post vnum tractatum habitum illi, qui primò peccauerunt ius eligendi recuperarent. Alij dixerunt, quòd post tractatum etiamsi neminem eligant recuperant ius eligendi, & appellant hîc secundam electionem & tertiam tractatum illum qui habitus fuit de electione, & totum quod fit in vno termino assignato ad electionem faciendam, & non simpliciter fit, quòd vna vice vel duabus, dummodò non perficiatur & soluatur terminus assignatus. Hi tamen electores, sicut omnes alij primum terminum habuerunt à iure, & ita illum elegerunt, & ille terminus hîc appellatur prima electio, sed cassatis illis electionibus Papa iterum dedit eis alium certum terminum, vt eligerent, & hic similiter secundus terminus dicitur hîc secunda electio, ☞ siue elegerint, siue non, † & tunc tantùm dices secundam electionem factam, quãdo terminus vel iuris, vel hominis sic elapsus erat, quòd vlterius eligere non poterant, & oportebat eos habere de nouo nouam licentiam eligendi, sed primò dictum verius, & hoc solùm, scilicet, quòd electiones celebratę fuerunt etiam secunda vice, vel quia vnus terminus electionis transit iustificat sententiã Papæ: quia oẽs simul censuit ad electionẽ admittendos.

Quidam tamen dixerunt, quòd illud, quod fecerunt non delinquentes ad electionem admittendo delinquentes iustificauit sententiam, reddit enim non delinquentes inhabiles ad excipiendum cõ-
3 tra delinquentes. † Sed contra videtur, quòd factum procuratoris, vel dolus non debet obesse domino. inf. de offic. dele. cũ olim. in fi. ff. de procu. ignorantis. quamuis posset respondere, quòd iste erat procurator generalis, cuius dolus & factum domino obest. ff. de tribu. procuratoris. sed nos benè dicimus, quòd hæc ratio Papam non mouit, cùm per hoc eorum iuri non præiudicaret & aliam rationem Papæ assignat, & hi, scilicet, prior & sui (asserebant) quando tertia electio facienda imminebat (quòd illi) scilicet, Archi. & sui (hominem) scilicet, Decanum Sarrabianens.

4 † Primam electionem) ex hoc, scilicet, quòd priuatos admiserat ad electionem, videtur quòd si facta esset electio non erat confirmanda. arg. inf. eod. massana. arg. inf. de offi. deleg. cùm super Abbatia. Sed tu dic, quòd quando teneret electio, secùs in iurisdictione. Nec obstat decret. massana. quia ibi erant admissi laici scienter, & tanquam ius habentes in electione, q; est prohibitum in iure. 63. dist. Adrianus. hîc autem admissi sunt clerici, qui non prohibentur à iure interesse electionibus, & etiam illi, qui de gratia & non de iure vocantur. 63. dist. c. pe. & ideò prior & sui qui de gratia admittebant alios non propter hoc debuerunt priuari potestate eligendi, cùm benè potuerint suo iuri renunciare. Vel dic, quòd hic Archi. & sui non erant priuandi ab eligendo cum alijs, quia non constabat, quòd scienter elegerint indignum, scilicet, Decanum, imò dicebant se credere eum habere dispensati- ☞ onem Papæ. † Imò plus dicunt quidam, sed malè, vt nobis videtur, quod licet scienter eligentes indignum sint ipso iure priuati potestate eligendi. inf. eod. scriptum. sup. cùm in cunctis. tamen nisi hoc constat per confessionẽ solenniter factã,

vel per

vel per sententiam, siue illis eligere non possunt, cùm sint ipsi in quasi potestate eligendi. 8.q.vlt. nónne, & si fecerunt, nõ tenebit electio, quia cùm debeant vocari, & nõ sint vocati cassari debet electio. inf. de caus. pos. cũ ecclesia, inf.c. quia ꝓpter.

☞ † Sed contra, ad quid ergò sunt priuati ipso iure? Respon. ad hoc, quòd si in sententia non dicatur sint priuati, vel nos priuamus potestate eligendi, ex quo tamen dicit cassamus electionem vestram, quia scienter elegistis indignũ, vlterius ad electionem eos admittere non tenetur, quia facti quidem quæstio etc. 2.q.3. notãdum. & nos etiam hæc verba dicimus, vbi agebatur cõtra canonicos, si autẽ contra electum ageretur, sic iudicaretur, cassamus electionem de te factam, quia scientea te indignũ elegerũt, non ꝑiudicaret canonicis electoribus, quia res inter alios, etc. inf. de re iud. cùm super.

☞ † Item & si quando ageretur contra electores, Decani & simpliciter petatur cassari electio, & non ex hac causa, quia scienter elegerunt indignum, licet postea iudex hoc in sententia dicat, non eis ꝑiudicat, cùm non potuerit prouidere, vt super eo de quo actum non fuerat, se defenderet. Alij tamen dicunt in hoc articulo, q, ex quo generalis fuit petitio, & maximè quia à sententia vbi expressit, potuerit appellari: imputandum est eis, si non adducant omnes probationes sibi vtiles, vel ad minus, si non appellant. arg. C. de anna. excep. l. vlt. ff. de iudi. l. solem⁹.

☞ † Sed opponas contra, cùm ad hoc nõ sit actum, vt priuentur potestate eligendi, quomodo sententia in hoc potest præiudicare cõtra id, quod legitur. inf. de simo.

3 licet. † Item super petitionem, non super causa pronunciandum est. ar. prædictę decre. Ad hæc duo sic respõdeo, quòd etsi ad priuandum eos ab electione expresse non agatur, pro consequentia tamen agitur, quia vnum ex altero sequitur, & sic sunt connexa sicut infamia sequitur damnatũ furti, licet non ad infamiam irrogandam agatur, sed ad pœnã furti exigendam. ff. de fur. non potest. ar. 2.q. 3. §. notandum. 3.q. 6. hoc quippè. Item magna differentia est, ex qua causa damnetur quis, nam si damnetur crimine stellionatus ex causa, vel crimine quod infamet, vt quia dolo aliquid facit, infamia ex tali sententia irrogatur, si verò cùm ex ea causa intentet̃ crimen stellionatus, quæ non infamat, vt qa rem obligatam sibi alij obligauit, infamia non irrogatur, quia nulla contraria infamat. ff. de cri. stel. l. 1. 2. & 3. §. nos autem.

6 † Nos dicimus, quòd electio facta à suspensis non vocatis, tenet etiam antequã per sententiam priuentur, quòd expresse colligitur. inf. e. bonæ. Nec obstat decre. inf. de cau. pos. & proprie. cũ ecclesia. vbi dicitur, quod non debet priuari possessione ante sententiam, quia licet suspensi nõ debeant interesse electionibus, nõ possunt agere possessorio, vt restituãtur in possessionem eligendi, cùm sint possessione eligendi priuati, licet non aduocent eos ad electionem (cùm illi) illi tamẽ qui eligũt, benè fatentur eos esse in possessione eligendi, Vel dic, quòd prædicta decre. cũ ecclesia, non obstat, quia ibi neq; iure eligẽdi, neq; possessione priuati erant, sed hi à iure priuati, erant in potestate eligendi, vt patet ex iuribus præalle. Etsi obijcias, nõ erant priuati possessione, licet proprietate, vel potestate eligendi? Respondeo, q, in corporalibus hoc ipso fertur sententia contra aliquem, licitè enim illud ius denegatur, vt not. inf. de conces. præben. cũ nostris. Item nec ego sine alijs eligendo priuo eos possessione, sed dico, quòd in præsenti electione propter delictum suum vocem non habent. Item non ob. c. nónne. quia hi electores nihil subtrahunt, si iure suo vtuntur, vnde crederem

☞ † quòd si suspensi venirent ad eligendum, cùm non suspensis quòd non deberent eis vim inferre, si eligant, & iure suo vtantur, quia nihil eis obest eorum præsentia, sed faciant protestationem, quod non consentiunt quod electioni intersint, & contra eorum voluntatem intersint. Item illud c. nónne. loquitur in his, quæ fiunt ratione publici officij, electio autem ad canonicos non pertinet ratione publici officij, vt no. sup. eo. de consue. cùm dilectus.

☞ † Sed quid dices de occultis excõmunicatis, nunquid eis non vocatis procedẽt non excommunicari. arg. quòd non. 6.q. 3.c.2. & 3? Respõ. sicut in superioribus suspensis, scilicet, quòd eis non vocatis procederent non excommunicati, prædicta autem capitula nõ obsunt, quia loquũtur, quando non potest probari excommunicatio, hoc autem intelligimus, quando ꝓbari potest, quòd sint priuati ipso iure, qa si probare non possunt, tam in primo casu quàm in secundo puniẽtur. Item nec obstat. 2. quæst. 1. nos in quenquam, quia ibi loquitur de condemnando, hic autem loquimur de iam condemnatis à iure, licet non ab homine.

☞ † Admiserunt)

 &ideò

& ideò interesse potuerunt: quia non suspensi, sed prior & sui quorum erat electio eis de suo gratiam facere potuerunt, sed si ad Papam vel alium deuoluta esset eligẽdi potestas, tunc si eligerent non teneret. inf. de suppl. negli. præla. c. pe. (illos) scilicet, Archi. & suos (celebrandum) id est, ad tractandum de secunda electione qui tractatus habitus fuit in curia nec habuit effectum, vnde dicitur. suprà, infecto negotio vel aliter, vt hîc notatur. (concilij) sup. eod. cùm in cunctis. (huius) scilicet, qui eligunt illegitimos.

CAPVT XXVI.

1 *Simoniacum scienter eligens beneficijs ecclesiasticis se reddit indignum.*

2 *Confeßio extraiudicialis sufficit ad priuandum quempiam futuris beneficijs.*

3 *Confeßio coram secnlari iudice non sufficit vt quis ab Episcopo condemnetur.*

PER INQVISITIONEM. Id est pacta inquisitionis R. (olim) hic solùm intantum vitabat electionem ipsius, quòd sufficiebat ad cassationem eius, & ad faciendum culpabiles electores hoc scientes. 1. quæstio. 1. nullus. (per ambitum) C. de Episco. si quenquã. ad hoc ipsum etiam sufficit, quòd dicitur de precibus amatorum, si essent pro indigno scienter. 1. quæst. 1. de ordinationibus. & c. ordinationes. (expressis) in actis ipsius inquisitionis (ipsum) R. (seq.) scilicet, Mascaron (primæ) bis enim fuit electus in Episcopum, sed prima electio fuit cassata, (credens) scilicet, Mascaron. & sic mala conscientia elegit eum, vnde ad gehenam ædificauit. 28. quæst. 1. §. ex his. (ipsemet) Mascaron (eius) R. Episcopi (recipiens) hic commisit furtum contractando rem alienam inuito domino. (talem) scilicet, R. tam criminosum (eligen-
1 do) ipse Mascaron. † Ecclesiasticis.) 23. quæstio. tertia. ecce. & quæstio. prima. subdi. in Authen. de Epis. §. si verò crimẽ. ff. de iureiur. si duo. C. de libe. cau. iubemus. 11. quæst. 1. statuimus. propter prædicta crimina, non solùm debet puniri, vt decętero ei portę dignitatis non pateant: vt C. de digni. l. 3. sed etiam præteritis beneficijs in perpetuum spoliari, maximè cùm fuerunt magna crimina & manifesta per confessionem eius. 1. quæstio. 7. si quis omne. 15. quæstio. 7. si quis presbyter. l. dist. de his verò. veruntamen oportet cum eo agi suo ordine, vel inquirendo, vt hîc. vel accusando, vt deponatur, si enim ad hoc non ageretur quomodo ferretur in eum sententia, quia debet ferri secundum modum agendi. inf. de simo. licet. præterea confessio facta in alio iudicio non præiudicat. inf. de iudi. at si clerici. ad idem. inf. de ordi. cog. cùm dilectus.

2 † Sed nos benè credimus [a], quòd sola confessio etiam extra iudicium facta, sufficiat ad priuandum eum futuris beneficijs, cùm per confessionem talem incurrit infamiam facti, cuius effectus est abstinere à beneficijs. C. de digni. l. tertia. & etiam ad priuandum iam habitis. inf. de confes. cùm super. inf. de excel. præla. quam sit graue. & ad idem. 2. quæstio. 1. mulieri. ff. ad leg. Aquil. proinde. inf. vlti. inf. de proba. per tuas. C. de non nume. pecu. generaliter.

† Et hæc sunt vera, dummodò coram non prohibito iudice fecerit confessionem, & est necesse, quòd confessio sit ex causa expressa, licet extraiudi. vt in l. generaliter vel solenniter. vt 3. quæst. 6. si debitum. nec facimus vim vtrum scriptura interuenit necnè in cõfessione facta extra iudicium, vt videtur sonare. l. illa generaliter. in prin. quia in fi. eiusdem. l. generaliter loquitur. † Item ad probandum alium intellectum confessionis necessaria est scriptura, vt in ea l. dicitur.

Quod tamen intelligendum est, quãdo confessio ædita erat in scriptis, sed si sine scriptis facta erat sufficiunt testes vel alia probatio sine scriptis. Et non obstat ei quod diximus, quòd confessio in alio iudicio non præiudicat. inf. de ordi. cog. cùm dilectus. quia ibi non fuit confessus, sed eo absente & non vocato contra eum probatum est crimen, imò plus dicimus, quòd si contra eum agentem & præsentem, & se defendentem probaretur crimẽ, nisi ageretur de crimine, & criminaliter nõ debet puniri, cùm contra probationes siue sint testiũ, siue instrumentorũ multa possunt obijci, quę etiã si aliquando taceat is cõtra quem

[a] *Benè credimus. Aduerte in hoc quia Inno. met. in c. quã sit. de exces. præla. videtur sentire cõtrariũ in fin. Sed pro concordia vide Abb. in c. at si clerici. col. 4. versi. sed quia. sup. de iudi. & p Feli. in c. de hoc. inf. de simo. & ibi latißimè quam vim habeat confeßio extraiudicialis. Et vltra ibi dicta per eũ. Adde. d. Maria. Soci. in cõsil. 8. colu. 2. versi. ꝑterea. vbi ꝙ qñ talis cõfeßio habeat omnia requisita, ꝙ in criminali plenè nõ probat. Et qñ præiudicet in criminali, vide etiam latè per eundẽ Fel. in c. olim. el. 1. col. 2. ver. est igitur. sup. de rescr. & aliqd per Alexã. in cons. 114. col. 2. in fin. in 4. vo. & ꝙ sufficiat ad priuandum beneficio: non aũt ad pœnam ordinariã. adde. d. Ro. deci. 284. & ad dictũ Inno. hîc inquantũ dicit ꝙ talis cõfeßio inducit infamiam. adde Abba. in d. c. olim. de rescri. colum. 2. Et vide Corse. in suo repertorio. in vers. confes. col. 2. vers. per confeßionem. adde tamen quòd confeßio extraiudicialis in delictis quo ad forum ecclesiæ fauore animæ plenè probat, ita Bald. in. l. 1. col. 4. C. de fal. causa adiect. lega & Bar. in l. cùm quis. §. codicillis col. pe. vers hoc faciunt. ff. de lega. 3. Flo. in l. si quis testamentum ff. ad leg. Aquil. Lanfran. in c quoniam contra. in vers. confeßiones. inf. de proba. & Alex. de Imol. in l. c 5. in addi ad Bar. vide. ff. de adul. & in l. magistratibus. & ibi Moder. ff. de iuris. om. iudi.*

quem producuntur, non debet puniri, nisi inquantum modus agendi patiatur, sed in confessione, vbi quis non potest propriæ confessioni contradicere secùs. C. de non nu. pecu. generaliter. in fi. sed infr. de excep. deniq;. expressè dicit quòd etiam si cõfiteatur nulla pœna sibi imponitur, sed solue, vt ibi. † Sed quomodo respõdebitur decr. at si clerici. dicimus, quòd confessio coram seculari iudice, non sufficit vt episcopus condemnet eum, sed vocatus ab episcopo requiritur de crimine, quòd cõfessus est coram seculari iudice, & si vellet variare nõ admitteretur, nisi probet, quòd etiã alio casu intelligatur confessio sua, vt
a in l. generaliter. vel ibi a fuit violenter tractus coram seculari iudice, & etiam sic ne in aliquo laicorum iura super clericos approbentur. Item decre. cùm super eo, & quàm graue est, intelligo vt ibi no. & quẽadmodum diximus in iudicio per confessionem necesse extra iudicium factam, si dicunt quidam de instrumento, quòd probet in alio iudicio: vt no. inf. de fi. instr. c. 1. de testibus. si fuerint publicati: vt not. inf. de testi. Albericus, & idem in sententia, siue interlocutoria, siue diffinitiua, siue excommunicationis, nam & in alijs iudicijs obstãt. inf. de appel. pastoralis. 4. q. 3. §. itẽ lege. ff. de iu. priua. l. 1. sed solutio præcedens nõ satisfecit huic decr. cùm hic sine aliqua accusatione fuerit motus.

3 † Respondeo, dicẽdum est ergò hîc idcircò condemnauit eũ, quia crimen quòd confessus est tangebat crimen, de quo fiebat inquisitio, aliàs autem secùs est, vt infrà. no. de confes. cùm super. vel dic, licet non possit imponi ei ordinaria pœna, potest tamen ei imponi extraordinaria. inf. de excep. c. 1. vel dic, quòd hic de quo agitur confessus est crimen suum, & ita cùm sit notorium, iure potest inde puniri, sed condemnari de crimine non potest, cùm non sit accusatus criminaliter, sed admoueri benè potest etiam si ciuiliter agitur. inf. de accu. acquisitionis. & maximè ex quo crimen, quod est confessus tãgit causam de qua agitur, vt hîc. inf. de excep. deniq;. Vel dic, quòd etiã hi deleg. cõtra Mascaron ordine iudiciario procedãt, (amouẽtur) eo tamẽ vocato & si vellet ostẽdere confessionẽ suam in alio casu intelligi audiretur. C. de non nu. pecu. generaliter.

CAPVT XXVII.

1 *Ad ecclesiam regularem non tenet electio facta de non regulari.*
2 *Clericus secularis esse non potest clericus in monasterio.*

CVM CAVSAM. (Per multa) ista consuetudo est contra bonos mores, & contra ius cõmune. 15. q. 1. nemo. & c. presbyteros. 18. q̃stio. 2. peruenit. & ideò non est seruãda. 12. dist. illa, ad idem supr. de consue. ad nostrã. & c. cũ venerabilis. (qd sit) 93. di. legimus. ff. de offi. p̃sid. sed licet. (in bonæ.) 16. q. vl. in noua.
1 (Irritetis) † quia regularem ecclesiam non tenet electio facta de nõ regulari. inf. e. officij. (profiteatur) est autem in optione monasterij, vt clericos illos non recipiat improfessos, si sibi placet, nisi recepti essent in probatione, sed tũc in eorũ optione relinquetur. (dimittant) not. † quòd
2 nullus secularis clericus potest esse clericus in monasterio, quòd intelligo sic, quòd habeat ius in participatione spiritualium sicut est habere vocem in electione prioris & huiusmodi.

a *Vel ibi. Pro intelligentia Inno. hîc vide Abb. in d. c. at si clerici. colũ. 4. circa mediũ. & de ista cõfessione facta corã incompetẽti. Adde Inn. in c. qualiter & quando. el. 2. infr. de accu. et latißimè p Feli. per Ale. de Imo. in cõsil. 13. colũ. 4. vers. fortificari. etiã et in cõsi. 116. co. 4. in 1. vol. & in consi. 19. in 4. vol. col. 4. in prim. Et adde q̃ talis cõfessio facta corã incompetenti habet vim cõfeßionis extraiudicialis: ita Franc. de Are. in consi. 26. col. fi. allegat Inõ. hic & vide ipsũ in consi. 150.*

CAPVT XXVIII.

1 *Prælatorum electioni interesse possunt laici si hoc habent de iurisdictione sua.*
2 *Iura spiritualia in non spirituales et non consecratas personas non honestè cadunt.*
3 *Imperatores dicuntur eligere vel confirmare vice Papæ & non sua.*
4 *Contempti si volunt possunt facere electionẽ factam eis contemptis cassari.*
5 *An si mortui sint eligentes: & viuant contempti: poßint electionem ratificare.*
6 *Venditio iusta vel alius contractus beneficio restitutionis rescindetur.*
7 *Electio dicitur largè, & strictè, & strictius.*
8 *Electio vix dicitur esse nisi omnia iura solennia obseruentur.*
9 *Ab initio contradicere intelligitur si vsq; ad consecrationem contradicatur.*
10 *De forma omissa agi potest etiam post confirmationem & consecrationem.*
11 *Vbicunq; circa electionẽ dolus expressus admissus est semper renunciare tenentur.*
12 *Quilibet celebrantium celebrat: licet vnus specialiter celebret.*
13 *Potest episcopus absq; pallio ordines conferre in episcopatu alteri⁹ sicut mißã celebrare.*

QVOD SICVT. (Verùm.) Sed q̃res, quomodo auditur accusatio de hoc crimine. s. q̃, non fuit canonica electio propter nominationes p̃cedentes post consecrationẽ cõtra id, q̃ not. in hoc c. in gl. q̃ incipit canonica hæc. Respõdeo. hoc crimẽ quòd obijciebatur tale erat, id est, intrusio cùm alius deberet esse episcopus, q̃, si verũ esset etiã tunc audiri debebat. Itẽ sicut hîc dicitur, quòd nõ fuerunt ad accusationẽ admissi, sed quæ sequuntur, obijciebãtur contra armachanũ electũ, qui de eis accusabatur, vel denun-

 ciabatur,

ciabatur, & etiam de contemptu poterat ciuiliter agere implorãdo officium iudicis, vt eius electio cassaretur. (nihil). 16. q. 7. contra sanctorum. contra. 2. q. 6. ei. qui ver. nominationes.

Hoc secundum iura Inno. intelligo verum, si tractando, vel deliberando tamen nominat aliquem, nã si post tractatũ quilibet diceret, ego eligo tamen, benè vim electionis obtineret secũdum illa tẽpora, vt expresse habes. inf. eo. cum in iure. & c. venerabilem (in ecclesia) id est, in illo loco cathedrali. 23. dist. nomine.

1 † Nominatio, (scilicet episcopornm. 62 di. Adrianus. nam electioni aliorum prælatorum interesse possunt laici, si hoc habent de iurisdictione sua. infr. de iure pat. nobis, Et quidam dicũt idem in episcopis, sed decr. hodiè hoc non tantum prohibet in episcopis, sed etiam in omnibus prælatis in ecclesijs collegatis. inf. eo. sacrosancta. mors autẽ defuncti prælati potest nũciari principi, & eius consensus requiri, si de consuetudine, vel priuilegio hoc habet princeps, & si fiat electio contra consuetudinem vel priuilegiũ cassabitur. 63. dist. lectis. 18. q. 2. abbatem.

2 † Iura enim spiritualia in non spirituales, & non consecratas personas non omninò honestè cadũt, & hoc est statuere ius naturale suadet. inf. de iud. c. 2.

Et hoc intelligitur esse verùm, quòd nõ potest interesse electioni tãquàm ius habens in electione: quia si haberet potestatem per eum contraheretur matrimonium, vel aliud vinculum inter prælatũ, vel canonicum & ecclesiam. sup. eo. cum inter ca. quòd esse non debet, pręsentare autem ad aliquam ecclesiam non est spirituale, licet annexum sit spirituali, nec cõtrahitur aliquid vinculum inter præsentatum & ecclesiã, cum nihil sibi iuris acquirebat. inf. de iure pat. pastoralis.

3 † Sed quid dices de imperatoribus, quibus concessum est à summis pontificibus. 63. distinct. Adrianus. & c. seq. Respondeo, quia ibi faciebant vice Papæ, & non sua, vel dic, quòd per eorum electionem & cõfirmationem non contrahebatur aliquod vinculum inter ecclesiam & electionem, ad consecrationem tantùm quę per spirituales personas fiebat, & dicemus quòd ex inuestitura regum, vel electione non habebant instituti ab eis aliquod ius spirituale, puta quòd possent conferre ecclesias, vel canonicatus, vel ordinare clericos, vel huiusmodi potestatem autem horum recipiebant à confirmatore, vel cõsecratore, vel quocunq; alio ministro spirituali, & ecclesiastico. Per inuestituram autem laicorũ potest recipere vasallagia, & alia temporalia (periculo.) † Not. quòd si quis non possit vacari sine periculo, vel venire, nihilominus præsentes possunt procedere in eorum absentia, sed hoc vltimo casu citãdus est, & citatus vices suas potest cõmittere. inf. eo. quia propter.

4 † Infirmanda) Notat. hìc, quòd isti cõtempti post confirmationem & cõsecrationem, si volunt, facient cassari electionem factam eis contemptis: & per consequens amouebitur de Episcopatu, licet confirmatio & consecratio ritè factæ sint, quia ad ea non erant vocandi, sed hoc est ea ratione, quia electione cassata constat omnia consequentia per obreptionẽ obtenta, & videtur hac ratione, quia amouendus est, quòd licet concilium prouinciale de hoc possit cognoscere, non tamẽ diffinire. inf. de cler. non resi. ex tuę. 3. q. 6. accusatus.

5 † Propter bonum pacis) & si contempti velint consentire, eligentes autem velint resilire ab electione non possunt. sup. de elect. cùm inter ea. arg. ff. de ser. rustic. prædi. per fundum. licet sit arg. cõtra. sup. de postu. bonæ. 63. dist. quanto. sed quid si mortui sint contempti, dicimus quòd si sint tales successores qui succedunt in honore & onere, vt sunt abbates & prępositi, tales successores, si aliquid factũ est in pręiudicium dignitatis, possunt prosequi cõtemptum prædecessorum, quia tunc potius dicitur contempta dignitas, quàm persona, electus enim tali contempto non tãtùm non reuerebitur personam, sed nec dignitatem, quos reuereri solent electi. 8. q. 2. dilectissimi. ar. inf. de offi. dele. quoniam Abbas. & de offi. or. pastoralis. finguntur enim eedem personæ cùm prædecessoribus, sed in canonicis secùs. Nam canonici qui substituuntur, canonicis non succedunt in honore & onere, sed capitulum eis succedit. inf. de test. relatum. 2. & c. cùm consenserit, contradicere nomine eorum non potest. † Sed quid si lite pendente moriatur contemptus, vel transeat ad aliam ecclesiam? Respondeo, perit accusatio, nec datur sententia, si reus vel accusator mortuus. fuerit. l. fin.

6 Sed quid si mortui sunt eligentes, & viuant cõtempti, nunquid possint ratificare electionem? dicimus quòd sic. quia cõsensus eorum retrotrahitur, ad tempus electionis.

electionis.argument. suprà, eod. dudum. & qa tenet electio, licet posſit infirmari, ſed argument. contra. ff. commu. prædi. receptum. ſed ibi non tenet priorum conceſsio quouſque ſequitur vltima. Et præterea præcedentes conſenſus trahuntur ad vltimum, quòd non eſt in electione, ☞ † ſed dices quomodo eſt electio canonica, vbi aliquis eligentium eſt contemptus, cùm ius præcipiat omnes vocandos, qui volunt & poſſunt intereſſe. infrà, eod. quia propter. & c. coram dilect. & etiam cùm poſsit caſſari contempto perſequente contemptum. Et ad hoc reſpondemus, quòd electionem canonicam facit mutuus conſenſus capituli & electi cum forma ſeruata, quòd hîc fuit, nam capitulum dicitur ex quo duæ partes præſentes fuerint. ff. quòd cuiuſq; vniuer. notat. l. nulli. & l. ſeq. contẽptus enim non poteſt renũciare iuri pro ſe inducto. inf. e. c. eccleſia.

Nec ob. quòd poteſt caſſari: ergò non eſt canonica inſtitutio, poteſt enim quæcunque bona electio caſſari propter vitium electi: & tamen non minùs eſt canonica. ☞ † Item iſta venditio vel alius contractus reſcinditur beneficio reſtitutionis, & tamen nihilominus eſt iuſtus, vt infrà, de in integ. reſtit. per totum. idem videtur, ſi per compromiſſum procedatur, ſcilicet, quòd vnus ſolus contemptus poteſt reuocare electionem, alius autem hoc non poteſt, quia hoc non eſt contra formam, quòd ſinguli non compromittant, ſicut non eſt contra formam, quòd ſinguli non requiruntur ad ſcrutinium. inf. eod. eccleſia.

7 Canonica † electio dicitur largè, ſtrictè, & ſtrictius, dicitur ſtrictius vbi omnia interueniunt, etiam q̃ ſunt de ſolẽnitatibus, quę à iure pręcipiuntur, & ſic loquitur ca. 63. di. c. 1. Strictè dicitur canonica, vbi omnia interueniũt, quæ ſunt de ſubſtantia, & non alia, quæ ſunt de ſolennitate, puta ſine quibus eſt electio, puta ſi omittatur forma. infr. eod. quia propter. Largè autẽ dicitur canonica, quæ ſcilicet eſt ſecũdũ ius naturale, ſcilicet, quia nulla eſt ſeruata forma, ſed tamẽ cõſenſus electi & eligentiũ interuenit, & non cauſa ex quibus fit nulla electio. ſup. eo. conſiderauimus. & quidem ſecundum primam acceptionem non habet locum regula, quæ eſt 62. diſt. c. vlt. vbi dicitur, quòd nullus non canonicæ electus ordinetur, & ſic contra præſumptum fuerit deponatur ordinans & ordinatus. inf. e. eccleſia.

8 † Et ar. eſt hîc quòd vix eſt electio, niſi omnia iura ſolennia obſeruentur, & tamẽ ideò non eſt nulla, nec caſſatur electio. In alio autem caſu, ſcilicet, quando ea interueniunt, quare eſt nulla electio de iure poſitiuo, ſed alia de iure naturali, tunc diſtingue: quia ſi dolus vel delictum electi, vel eligentium fecit, quòd electio ſit nulla etiam de iure naturali, vt quia intruſus eſt vel ſimoniacæ electus, tunc ſemper habet locũ regula prædicta, ſcilicet, quòd deponatur ordinans & ordinatus, nec tenent ordinationes eorum, quo ad executiones. 62. diſtinct. c. 1. infrà, de ſimo. per tuas. nec poteſt tenere beneficium per talem dolum quæſitum. infr. de renunc. niſi cùm pridẽ. §. 1. 16. q. 7. ſi quis de feud. ſi autem dolus vel delictum non fuit tale, quòd electionem faceret nullam, ſed annullandam, vt contemptus alicuius qui electioni intereſſe debet, tunc non debet renunciare beneficium ſi quæſitum, nec peccat tenendo contra voluntatem contempti, niſi prohibeatur à iudice, licet enim contemptus poſsit officium iudicis implorare pro ipſius caſſatione: non tamen peccet quouſque caſſetur. Hoc enim officium iudicis de rigore iuris eſt introductum, nam de æquitate eſſet, quòd cõtemnentibus eum imponeretur pœna, & non caſſaretur electio à maiori parte facta & etiam quòd non imponatur illi, qui nullo modo deliquit. argum. ff. ad ☞ municip. l. quòd maior. † vnde ſicut condemnatus iniuſtè ad reſtitutionem rei ſuæ, non peccat tenendo eandem rem, ſi non auferatur per iudicem, vel dari præcipiatur, ſi nec iſte, qui iure naturali canonicè electus eſt, ſcilicet, per conſenſum eligentium licet iure poſitiuo caſſari poſsit. arg. ff. de condit. inde Iulianus.

☞ † Alij tamen dicunt, quòd contemptus non habet offic. iudicis, ſed tantùm exceptionem, vnde tunc tantùm competit hæc exceptio; quando confirmatio vel conſecratio petitur. Poſtquam autem conſecratus eſt, cùm non ſit contra quid detur vlterius ſecurus manet. Alij dixerunt, quòd ſemper agere poteſt, & ſic habes expreſsè, quòd ſemper peccat tenendo contra voluntatem contempti. Si autem ipſe erat in peccato, quare caſſari poterat ſimiliter ſine peccato tenet beneficium acta pœnitentia. 68. diſt. ſicut ſemel. niſi eſſet tale peccatum, quòd executionem etiam acta

pœnitentia

pœnitentia impediret. infrà, de renunc. nisi cùm pridem. si autem deliquit tacendo irregularitatem suam, tunc omnibus modis debet offerre renunciationem suam, & peccat tacendo beneficium, sed tamen dispensabit superior in aliquibus irregularibus. infrà, de renun. nisi cùm pridem. §. personæ. sed ordinationes eius executionem habent, quia non erat nulla electio de iure naturali, sed deponendus erat. Si autem nulla sit electio propter formam non seruatam, vel aliud consimile. Consensus tamen legitimus eligentium & electi interuenit, qui solus de iure naturali ad electionem & alios contractus sufficit. infrà, de trāsact. inter corporalia. tunc videtur dicendū, quòd nisi ab initio se opponat, posteà contradicere non potest. ff. de decur. l. pen. in fin.

9 † Et intelligo ab initio contradicere, si vsque ad consecrationem contradicatur, sed de hoc plenius notat. infrà, de causa posid. cùm olim. & hic ordines confert, & sine peccato in beneficio manet. infrà, de sup. neglig. præla. c. pen. & dicimus hunc per canonicam electionem de iure naturali interesse, nec est verum quòd hic non habet fundamentum, & ideò non posit superædificare in ordinibus & alijs. 1. q. 1. principatus. imò fundamentum habet, scilicet, canonicam electionem de iure naturali, & facilè redit ad ius naturale. ff. de pact. si vnus. §. idem dicimus. maximè, vbi non oritur scandalum, nec læditur honestatis publicæ iustitia, nec generalis status ecclesiæ, quòd esset si rediretur ad illud ius naturale, quod consobrini simul contrahant. inf. de restitut. spol. literas. vel quòd irregulares remanerent in ordine, cùm ex hoc ordo dehonestatur. † Sed ius positiuum de forma seruanda inuentum est propter periculum ecclesiarum, quæ erāt in litibus, quæ iam cessant postquàm consecratus est pacificè. Est enim hoc ius positiuum, quasi de rigore iuris inductū, & potest dici in hoc casu, quòd post con-
1 secrationem de forma non seruata, nihil poterit obijci. argument. ff. de decu. l. pe. in fin. etiam ab his, qui præsentes non erāt, & est ratio, quia suum interesse non prosequuntur, quia nullum est, nec interest ecclesiæ, cùm ecclesia in eius consensu perseuerauerit, nec intersit eius si bonus est prælatus, & etiam, quia semel inquisitum de forma vlterius de ea agi non debet. argum. infrà, eod. cùm dilect. & no. infrà, de caut. pos. cùm olim. vel dic, vt
10 notat. infr. de dol. cùm olim. † vbi dicitur plus post confirmationem & consecrationem adi posse de forma omissa.

Nec mireris, quod id, quòd nullum est tractu temporis sit ratum, quia hæc non est nulla de iure naturali. Item hîc non est solus tractus temporis, imò est adita confirmatio & consecratio. arg. in Authent. de nupt. §. quoniam. in fi. C. de donatio. C. si ma. fac. ra. ha. l. fi. & de hoc no. infr. c. bonæ. Alij tamen dixerunt, quòd electio quæ nulla est nunquàm ratificari potest, & nunquàm potest illud beneficium sine peccato retinere, & ordinationes eius executionem non habent, si autem electio sit aliqua sed peccatum sit in electione, & sit tale, quòd verget in periculum ecclesiæ semper proponi potest, & debet sicut per electionem fiet executio præbendarum. infr. de præbend. dilectus. si autem metus vel impresio interuenerit, quare facta sit electio, quia affectata est electio renunciare tenetur, argu. inf. quòd me. causa. c. 2. tamen quia electio aliqua est quousque cassetur, ordinationes eius tenent. tamen si vnus solus est coactus de electoribus, & non tot, quòd etiam ipsis non coactis, nihilominus electio teneret, potest dici, quòd hic renunciare non tenetur, sed si ipse culpabilis fuit in violentia inferenda agat pœnitentiam. 68. di. sicut.

11 † Alij dicunt & fortè melius, quòd vbicunque dolus expressus circa electionem admissus est, vt in prædictis casibus semper renunciare tenentur, & eodem modo si pro se rogasset de electoribus. ar. suprà, eod. per inquisitionem. si autem dolus interueniat in mente conceptus, videlicet de festinatione, vel dilatione electionis, quia æstimabat, quòd si modò eligerent, ipsum eligerent, & si differrent mutarent propositum, vel econuerso, vel huiusmodi, vel de obsequijs exhibitis, renunciare nō tenetur. inf. de simo. c. vlt. melius videtur, quòd si dolus sit in mēte cōceptus, siue extra ad verba & ad actus transiuit, semper acta pœnitētia remanet securè in beneficio, licet enim peccauerit in ingressu propter hoc nō tenetur renunciare, vt in decr. præall. de simo. c. vlt. Nec restringo q, posit agere pœnitētiā remanendo in ordine peccatū tantū conceptū mēte: imò dicimus, & si sit in verba & opus emisū: & illa decr. locū habet in simonia tantùm

tantùm mente concepta, de dolo autem in confirmatione, vel consecratione commisso.notat.infrà,de dol. cùm olim. metus autem si ex eo principaliter habuerit ecclesiam, facit quòd eam retinere non posit,cũ non sit ibi liber cõsensus.inf.de spon.cùm locũ. Item hũc dicimus solumcontemptũ posse agere & excipere de suo contemptu contra petentẽ se confirmari(missarum)ar.quòd in collatione cuiuslibet ordinis debet celebrari missa.

12 †Principaliter)per hoc dixerunt quidã, quòd quilibet celebrantium celebrat, licet vnus solus specialiter celebret, & dicunt quòd etiam si specialiter celebrans, non celebraret, & verba ad conficiendũ apta, non dixerit tamen ad verba aliorum conficietur,tamen cauti debent esse celebrantes,vt in verbis confectionis nõ præcedant principaliter celebrãtem, nec nocet,si concelebrantes eadem verba repetunt, sicut nec obesset, si idem principaliter celebrans eadẽ verba repeteret. Alij dicunt quòd sunt tantùm ad solennitatẽ, nec ad verba eorũ conficitur corpus, quia ad hoc non intendunt,nec intendere debent. Prius dictum magis placet,quia non video, quare ad preces aliorum non conficiatur corpus Christi,cùm ibi sit persona apta,scilicet,sacerdos.& materia, scilicet,panis & vinum,& verba cum intentione(nec diuidatur)23.dis. quorundã. & 7.quæstio.1.nihil.& c.illud.

13 †Pallio)id est, antequàm habeat palliũ, tamen sine pallio potest cõferre ordines in Episcopatu alterius, sicut potest missam celebrare.inf.de vsu. pal. ex tuarum. Alij tamen dixerunt,& fortè meliùs,nunquàm etiam cum licentia diocesanorum potest episcopale officium exercere, antequàm habeat palliũ, nisi authoritate Papæ.ar.inf.de renun.ad supplicationẽ episcopos consecrare.sup.e.suffraganeis.cõtra sol.ibi,(sed tanquàm archiepiscopus.) 23.q.4. si ecclesia. ff.de adopt.si pater nec etiam potest.nam cùm episcopatum non habeat nec potest episcopale officiũ exercere. † Item in archiepiscopali ecclesia non potest episcopale officium exercere, cùm ibi non posit exercere sine pallio,quia in eo confertur plenitudo põtificalis officij. infr. de vsuca. c.3.& hac ratione dicimus, quòd de mandato alterius episcopi, episcopale officium poterit exercere.

CAPVT XXIX.

1 *Interest appellantis suam defendere appellationem.*

2 *Appellationis forma seruanda est in electione.*

3 *Quot requirãtur ad hoc vt electio dicitur canonica.*

4 *Quilibet de capitulo obijcere potest in formã & personam electi.*

5 *Electio quæ est ipso iure nulla præstat impedimentum secundæ.*

AVDITIS ATTENTATAM. Hìc lege decre. finẽ scilicet nos igitur electionem cùm enim) hìc incipit narrare factum (In R.) archi.de quo supra dictũ est. (archidiaconos) plurale debet esse singulare. Hæc enim fuit causa, quare malè intelligebatur hæc decre. & falsa scribebatur(alium)à magistro R.de quo dicitur(nominante)non eligente.vt ex sequentibus apparet.& nihilominus archi.sed illum cum alijs nominabat. Hunc autem solus(ad electionem) id est, electionis publicationem quæ tamẽ olim necessaria non erat,sed soli consensus sufficiebant.sup.e.cũm inter canonicos,alij extra(in electione)R.archidi.

1 †Prorumpit appellans)iam appellationem istam,scilicet, ne decanus procedat ad electionem sine consensu ma.par. ca. tamen appellãs poterit prosequi, quia sua interest suam appellationem defendere. Alij tamen dicunt,quòd non ipse appellãs sed capitulum vel electus causam prosequatur,quia eligens eligendo functus est officio suo, nec sua specialiter interest, vnde vlterius non habet quid faciat.argu. inf.de offi.iud. dele.in literis.

Nec mireris, si alius prosequatur,cùm non appellauerit nomine alterius, quod non est verum, cùm enim nomine Ecclesiæ faciat electionem, vel eius interfit appellationem, quam emittit Ecclesiæ nomine mittere videtur, & non suo, sicut quilibet alius procurator, sed ecclesia eam exercere poterit, scilicet, capitulum, vel maior pars. argu. C. de appellat.si actor. tamen ad hoc, vt eam exercere posit, necesse est, quòd capitulum appellationem ratam habuerit intra decem dies computandos à die qua appellatum est, & idem dico, si quis appellet, ne fiat electio canonica, sup.eo.cùm nobis.secùs autem dicẽdum est,vbi eligẽs pro iure suo appellaret, quia tunc ipse tantùm prosequi,& renunciare appel-

appellationi suę posset.ar.sup.eo.quòd sicut.§.si autem.inf. de appel. constitutus. tamē in hac appellatione modica vis est, quia & sine appellatione, & capitulum & quilibet cuius interest contra electū agere, vel etiam excipere potest, ac si appellasset: vt no.inf.de accu. super his. in hoc tamen valere potest appellatio, quia reuocat negotium ad superiorem.

2 † Non valebant) in hoc quidā credunt, valere appellationem talem, appello ne fiat electio, nisi canonica: de qua dicitur supr.eod.cùm nobis.vel ne sine consensu maioris partis capituli, vt hîc, quia si postea fiat minus canonica, vel aliàs contra appellationem electio est nulla, quæ tamen non esset nulla, sed annullanda, in quibus casibus si appellatio non pręcesisset, puta si esset aliquis contemptus. suprà, eod.quòd sicut.vel si esset à maiori parte electus.

Sed obijcitur, si appellans remittat appellationē, tamē electio, vel ratificaretur, nō ergò est nulla? Respōdeo, hoc ideò cōtingere, quia ratificatur electio, quia fingitur non appellasse.ff.de ijs qui no. infa. l.furti.in prin.† Item obijcitur, quare appellatio faceret electionem nullam, vel alium contractum si fit extra iudicium, nō enim debet auferri, vel diminuere posse eius à quo appellatur, quia potius prouocatio quàm appellatio dicitur.inf. de ap. cùm sit Romana, sed dicūt authoritate huius decr.& sup.eo.bonæ. has vires habere appellationes extra iudicium factas, vel potes dicere, quòd appellatio hîc multum facit in electione ista, quod vt melius videas pone exemplum tale.20.erant in capitulo.10.elegerunt alium, ita tamē, quòd nulli est ius quæsitum, sed in electione ista seruata est forma, qa non est de forma, q̃d à pluribus eligatur, sup.eo.dudum.inf.eo. cōgregato: imò cùm in vnum solum possit residere ius eligendi. arg. prædictarum decr.& not.sup.cùm nobis.apparet, quòd non est de forma quòd à maiori parte eligatur, contra hunc electum à 10. potest quilibet de capitulo procedere, tamen si ante lit.contest.vel etiam post lit. cōtest. aliqui voluerunt consentire in eum, valere poterunt tales consensus, quia electioni quæ non est nulla, imò ei quæ in veritate tenet accedunt.ar.sup.eo. licet. quamuis cassari potest propter minorem numerum, & sic inuenimus in omnibus decret.quòd propter minorem numerū cassantur electiones. & non denunciantur nullæ.inf.eo.congregato.sup.eo. dudum. & hoc c.cōsiderauimus. & in multis alijs decre.& ele.cui prædicto modo vota maioris partis accesserunt. Confirmabitur ea ratione, quia facta est à saniori parte, licet non maiori, & quòd sit sanior apparet ex eo, quòd sequitur, quia postea eis accedunt alij.ar.sup.e.licet. † Sed tamen credunt isti, quòd ad hoc, quòd posit dici sanior pars, oportet quòd sit ad minus à principio tertia pars.de hoc no.sup.e.dudum. infr. eod. scriptum. nec credunt isti quòd primis votis posint alia accedere lite pendente inter electos.imò quidam dicunt idem, si alius quàm electus opponat se electioni.ar.hîc.& inf. vt.lit.pend. per totum.& de test.causam.

3 † Alij tamē dicunt, quòd eo tēpore quo fit electio, oportet q̃d priores cōsensus tot sint, ex quibus posit surgere canonica electio, & sit maior pars & sanior, & innitūtur literæ decr.inf.eo.propter.sed si cōtra hunc electum ageret, aliqui canonici suo nomine, tūc si aliqui de canonicis istis, qui conuenerant ad procedendū contra electionem vellent discedere, ab hac contradictione possent, vt no. de postul. bonæ.2. si autem appellatum esset, tunc etiam si vnus solus vellet procedere contra electionem, & cassare ipsam, quia facta esset post appellationem legitimam ab ipso factam dicimus, quia etiam postea nullus cōsensus potest accedere tali electioni, quia facta est post appellationem, & quicquid fit post appellationem, debet esse cassum, & ita electioni factæ post appellationem, qa nulla est, vota postmodum nullo modo possunt accedere quādiu pendet appellatio, sed si ille qui ꝓsequebatur appellationem, ipse renūciet expressè vel tacitè, scilicet, lapsu anni: tunc benè valebunt ei vota adiecta.

4 † Et dicunt, quòd hanc appellationem & etiam illam appellationem ne fiat nisi canonica electio potest prosequi quilibet de capitulo, dummodò appellet, etiam sine appellatione, quilibet de capitulo potest obijcere in formam & personam electi: vt notat.infr.de accu. super his. Alij dicunt & fortè melius, quòd electio decani non fuit nulla ratione appellationis, quæ nil in his operatur, sed qa facta fuit à tam paucis, puta tertia parte vel paucioribus.inf.e.scriptū. in fi. vel electionem decani nullam, id est, annullādam, & si quæres, quare ergò non poterāt valere subsequentes cōsensus? dic vt not.inf.e. ecclesia

ecclesia vestra. & dic, quia nisi electio à principio fiat à maiori parte & saniori, habito respectu ad aliam electionem à minus saniori factam, vel ad alios, qui priuati sunt ipso iure siue in eodem contextu, siue ex interuallo semper nulla est: nec potest ratificari: vt hîc expressè dicit.

☞ † Appellatione pendente) lite enim pendente non potuit illi aliquid iuris accrescere, infrà, vt lite pend. c. fin. de test. causam.

Et hoc intelligo ex facto suo, ex facto enim aduersarij potest. ff. de rei vend. l. siue autem. §. 1. ff. de pact. si tibi. 10. §. si pactus. ff. de regal. iur. quòd absentes. supr. c. proxi. contra sol. quidam quòd hæc electio erat ipso iure irrita, quia à minori parte celebrata, & post appellationem legitimam, suprà autem erat aliqua electio, sed annullanda ope exceptionis opposita à contempto non (poterat) quasi dicat, si omittat prosecutionem appellationem possit fieri rata, quòd non fatemur hîc (post illam) non fuit causa cassationis secundæ electionis prima electione nondum cassata, quia cùm esset nulla etiam ex interuallo licebat facere secundam. sup. eo. bonæ. Sed quia electores non erant priuati potestate eligendi, & expone post primam electionem non cassatam, id est, contemptis electoribus primæ electionis non cassatæ, vel supple: maximè vel allegando dicit prædicta, & videtur hæc vltima responsio melior. 2

5 † Nondum) hæc electio quæ nulla est ipso iure impedimentum præstat secundæ. arg. ff. ad Trebel. l. 1. §. accusatione. ff. de iniust. rup. test. cùm in secundo. ff. de vsuca. pro dona. inf. de spon. iuuenis. & de despon. impu. ad dissoluendum. ar. contra ff. de verb. oblig. si dari stipuler. vel fortè posset laudabiliter dici idcircò cassatam secundã electionẽ, quia facta fuit cõtemptis electoribus partis alterius, quæ erat maior pars, qui vocandi erant ex quo ex interuallo fiebat electio, cùm non essent priuati ipso iure potestate eligendi, sed priuandi. Si autem duo concurrerent, scilicet, quòd electio esset nulla, & quòd electores priuati essent potestate eligendi ipso iure, vt quia elegerunt indignum, vel per secularem potentiam, vt suprà, cùm in cunctis. & infrà, eod. quisquis. & consimilibus crederem quòd teneret secunda electio etiam non cassata prima. infrà. de appel. constitutus. inf. de re iud. cùm Bertholdus. inf. de sup. neg. præla. c. vlt. 1

Sed oppones & hîc priuati erãt ipso iure, quia post appellationẽ elegerunt. supr. eo. literæ. Respondeo, hîc non fuit appellatum, nisi contra decanum, & ideò non sunt priuati potestate eligendi ipso iure, licet elegissent. Item non fuit appellatum vt non consentirent in quos vellent, sed ne publicaretur electio, sed alia ratione patet eos non vocandos, etiam si vocandi non essent ipso iure, quia in eodem contextu videtur facta electio, hîc enim quidam negant, quia capitulum exiuerant. Item quidam dicunt, nõ esse priuatos ipso iure qui post appellationem eligunt, vt notat. suprà, de postulat. gratum. & decr. suprà, bonæ. Respondeo, vt ibi. Vtranq; R. qui Archid. & matri R. electus fuit à cantore & parte sua, scilicet electionem, siue nominationem. 5. Archi. quam fecit primo cantor, & hîc non confirmat, nec cassat ipse enim de sua electione non contimebat: sed inter electos alios tantum erat contentio erat enim nominatus. 5. Archi. non electus. & ideò de iure suo non confidebat.

☞ † Sed dices cùm secundum iura Innocentij statim ex consensibus ius acquiratur. Quare ergò non cõfirmata electio. 5. Archid. cùm esset facta à maiori parte, & saniori, vt hîc dicitur. Respondeo, quia non consenserant eligendo, sed deliberãdo tantùm. sup. eo. c. proxi. vnde non acqrebatur sibi ius, hodie enim nõ sic necesse est publicare electionem. inf. c. quia propter, semper tamen fuit necesse in cõmuni consentire nec valebant si clandestinè & separatim fiebant. 2. q. 6. ei qui. vers. nominationes. 63. di. quanto. sicut & omnia negotia vniuersitatis in cõmuni fieri debent nõ segregatim a. ff. quòd cuiusq; vniuersitatis nulli. sigillatim autem possunt consentire, vbi de rebus communibus non vniuersitatis contrahunt. ff. de ser. vrb. præ. per fundum. ff. communia vtriusque iudi. receptum.

a *Non segregatim. De hoc plenè. sup. de cõst. in. ca. cũ oẽs. maximè Moder. et adde quod donatio facta segregatim per homines vniuersitatis de re communi valet. ita Alex. de Imo. in cõs. 43 per totum in 4. vol.*

CAPVT XXX.

1 *Postulatio statim quod est facta debet publicari capitulo.*
2 *Cùm quis à pluribus postulare tenetur non est vis à quo primo postulet.*
3 *Non licet post factam postulationem ab ea discedere.*
4 *Mandatum etiam re non existente integra reuocari potest.*
5 *Electoribus pro vna vice licet ex toto potestatem eligendi alij conferre.*
6 *Non sufficit solo facto contra translationem potestatis venire: sed verbo debent nun-*

L ciare

nunciare compromissario, ne vlterius in electione procedat.

IN CAVSIS (ab eis.) scilicet canonicis (quinque) isti quinque potestatem habẽt à capitulo non ab illis duobus, q eos eligũt. ff. quòd cuiusq;. vniuer. item §. 1. idem dicimus si quinque debent eligere electores alios (conuenissent) no. quòd ille cui datur potestas eligendi postulari potest. inf. de renun. post translationem. ar. ff. iudi. sol. iam tamen. §. pe. ff. commo. l. si. ar. contra. sup. e. innotuit. in fi. (electionem) no. episcopus quòd eligit in postulandum. inf. de renun. post translationem.

1 † Publicarunt) sic videtur semper faciendum, vt facta postulatione deberet publicari capitulo tantùm non populo, nisi primò postularetur à Papa, cùm nihil videtur dictum postulamus talem, nisi dicatur à te, & præsente: tamen potest tolerari quod est de consuetudine, vt solenniter fiat postulatio, & etiam coram populo, & nihil aliud est dicere postulamus, nisi eligimus, vel ordinamus postulandum, infr. de renun. post translationem. & talis postulatio in aliquibus vim electionis habet: quia cùm aliàs nullus debeat esse episcopus, nisi canonicè electus hic, vlterius non eligetur, sed approbabitur postulatus. & sic episcopus fiet vel cassabitur, sicut ex hoc capitulo colligitur. inf. eo. scriptum. & ex omnibus capitulis, quæ de postulatione loquuntur, & in hac postulatione debet seruari forma cõstitutionis, quia propter. ar. 61. di. Osius. & c. episcopus. potest tamen & aliter, id est, sine solennitate fieri postulatio, de qua habes. 61. di. Osius. & ☞ c. vlt. & §. sed & aliud. † & satis est honestũ & vtile vbicunq; aliquis à laico debet postulari, vel alio quocunq; præterquàm ab illo, qui debet confirmare quòd hoc vltimo modo fiat postulatio, & postea eligatur solenniter.

Et hoc est verum, quando postulatio est talis cuius electionem tantùm illius à quo postulatur consensus impediebat, quales credo libertos ecclesiarum promotos ad sacros ordines, si postulentur ad regimen alicuius ecclesiæ, nam aliorum liberti ordinari non possunt, si ibi patronus aliquid retineret. 54. distinct. quodcunque. & c. vlt. si verò adhuc sit aliud impedimentum, quod eum eligi prohibeat, puta quia aliud impedimẽtum habet, iterum postulabitur, cum solennitate decret. quia propter. si verò omne impedimentum potest tollere ille, qui confirmare debet, tunc est vtilius post solennẽ postulationem facere, vt remoueatur circuitus, & multus labor: & sic fuit factum hîc, & ferè in omnibus decret. quæ de postulatione loquuntur non negamus: tamen quin semper in optione postulantium sit, vel cum solennitate, vel sine solennitate postulare.

2 † Item non credimus vim constituendam, cùm à pluribus tenetur postulare à quo primò postulet, puta vel à prælato, cuius clericus est, vel à Papa qui fortè solus dispensare potest, vel ab ipso postulato, & ideò non dicitur matrimonium initiatum quousque omnes qui consentire debent, & quorum consensus necessarius est requiratur & habeatur, aliàs absurdum sequeretur, quòd archiepiscopus matrimonium spirituale initiatum separaret contra. inf. de renun. & inter. quidam tamen hoc episcopum confitentur, & aliter intelligunt illam decr. quidam tamen & fortè non malè dicunt, quòd si à laico facienda esset postulatio de priuato, vt de obligatis conditioni, quòd primò sunt petendi dominis & plenam libertatem consequi debent. 54. di. nulli. & in c. seq. & potest hæc dubitatio habere locum, & in postulatione ad clericatum, & tunc dicunt quidam, etiam obligatum laico posse solenniter ad clericatum postulari, sed non debet ordinari quousque libertatem consequatur, & sic loquuntur. c. supradicta, & non currit istis spatium trium mẽsium, & propter has postulatiões multas, & etiam non occultas, & non solennes vltra tres menses protrahat electionem. est enim hoc iustum impedimentum nec fuit iterum in mora. infrà, eod. ne pro. C. de inoffi. te. l. contra mores. (reuocauerunt) quantum in eis fuit, sed non potuerunt (pulsari). infr. de offic. cu. c. 1. & 1. di. ius mis. hoc signum sufficit ad vocandum præsentes & in minoribus negotijs, in electionibus autem vbi necessarij sunt absentes necessarij sunt nuntij, vel literæ. arg. inf. de offic. dele. prudentiam. inf. eo. coram.

3 † Eligit) videtur quòd potuerunt recedere à postulatione, cùm ex eo non acquiratur ius. suprà de postula. c. penul. sed certè vt hoc dicitur, post postulationem factam, non est licitum ab ea discedere, nisi fortè omnes cõmuniter discedere vellent, sicut est ar. in eadẽ decr.

vel

vel maior pars. ff. ad municip. quòd maior. Sed dices hoc maior pars elegit, Archidiac. Respon. non est verùm licet ipsi dixerint, vel dic hoc esse ea ratione, quia licet possent à sua postulatione recedere, non tamen ab ista ad quam ex fide præstita, & ratione compromisi tenētur, quàm non ipsi, sed cõpromissarij fecerūt. (Quia) hic incipit sententia Papæ.

4 † Cùm res) videtur etiam quòd re non existente integra posit reuocare mandatum. infrà. de proc. ex insinuatione. ff. de condi. ob cau. l. dedi. & in l. si pecunia. in princ. ff. loca. cùm in plures. & l. mandaui. inf. de iudi. iudicium solum. ex quo tres concordauerūt de vna persona intererat eorum non reuocari mandatum, vnde nõ potuerunt reuocare, vt in prædicta. l. si pecuniam. vel dicimus quòd non est hic purum mandatum, sed cesio iuris, vel collatio potestatis, vt hic dicit, scilicet, quòd capitulum trãstulit potestatem. & ad idē inf. d. cùm dilect. & c. cùm in veteri. qua reuocare non licet, sicut nec iurisdictionem. inf. de le. super quæstionum. inst. de dona. vers. certis ex causis. C. de reuoc. do. si donationes. 16. q. 7. visis. 32. q. vlti. c. 1. C. de dona. l. vlt. sed his videtur contra insti. m anda. §. mandatum. ff. de iudi. iudicium & decre. prælle. super quæstionum. etiā cõtra dicere videtur, vbi dicitur, quòd ad delegantem potest appellare, nisi totam iurisdictionem commiserit, & per consequens iurisdictionem delegati reuocare. Idem ergo & hic dicendum, scilicet, quòd totum ius eligendi non commiserit, sed tantùm hac vice quòd illi reuocare possent. Item eodem iure debent censeri isti compromissarij, quo ad alios, sed alij ad nihil agere possunt, nisi ad interesse de arbitr. per tuas. ergo nec isti. † Ad hoc sic respondemus, quia licet hi quibus confertur potestas eligendi, aliquando compromissarij appellantur, tamen proprius dicuntur donatarij, quia eis eligendi hac vice potestas collata est & donata, & ideò ex quo consenserunt donationi sibi factæ, id est, translati potestatis eligengi, vlterius conferentes potestatem eam nequeunt reuocare isti. de donatio. §. alie. Nec est etiam verùm, quòd hic à cõtrario sensu posset colligi, scilicet, quòd res esset integra reuocari posset mandatum, quia non semper valet huiusmodi argum. Vel dic, quòd electores isti non consenserunt verbo donationi sibi facta: sed facto tantùm, scilicet secedendo ad tractatum de electione, & ideò benè dicit, quia res non erat integra, quia donationi cõsenserunt ipso facto, & non aliter, sed & si aliter cõsensissent, scilicet, solo verbo vel alio modo suffecisset. Item non obstat de procuratore cuius mandatum reuocare licet, quia nec similes sunt procuratores, qui nihil sibi honoris vel vtilitatis procurant, sed tantùm laborem. ff. de proc. quia omnia & alieno nomine tantùm agunt, sed hi electores suum honorem prosequūtur, & suo nomine eligūt, vnde benè dicit decreta. inf. eo. quia propter, quòd committatur potestas eligendi aliquibus, qui ecclesiæ prouideant. Ipsi ergo sunt qui eligunt, non illi qui potestatem eligendi dederunt. † Ex hoc videtur, quòd quādo publicant electionem, nõ debent dicere, nos eligimus nomine eorum, qui nobis potestatem eligendi contulerunt, sed suo tantùm, vel nec suo vel alieno nomine eligunt, sed simpliciter dicāt nos ex potestate nobis tradita talem eligimus, vel de tali prouidemus ecclesię, Nec est etiam cõtrarium de iurisdictione, quæ etiam re integra reuocatur ab ordinario, qui vnam causam alij ex toto cõmisit. ff. de iudicat. iudicium, quia ille delegatus non potest dici donatarius, nec etiā potest dici, quòd ordinarius delegans iurisdictionem amiserit etiam in ea, quàm commisit, quòd ex eo apparet, quia ad ipsum appellandū est, & inde etiam est, quòd reuocare potest, & etiam ex eo hoc probatur, quia si aliquis sit delegatus, qui non habet iurisdictionē, nisi in vna causa, & illam iurisdictionem totam alij committit, remouisse à se videtur iurisdictionem & in alium transtulisse. & hic potest dici donatarius. † Et ideò ad eum eligentem non potest appellare, nec potest iurisdictionem reuocare. infrà, de offi. deleg. super. & hoc est quòd dicit. l. ff. de offic. præsi. vbi dicitur, quòd pręses non potest à se abdicare imperium.

Quòd sic intelligendum est, quia retinendo dignitatem vel vniuersalem iurisdictionem non potest facere, quin semper super omnes habeat iurisdictionem saltem in aliquibus renunciando autem dignitatem, vbi & vt debet, benè amittit imperium, sed secùs est in electoribus, † quia
5 eis benè licet vna vice ex toto potestatem eligendi alij conferre, vt hìc, infrà eodem, cùm dilecti. & c. cùm in veteri. & c. quia propter. Item non obstat quòd dicitur, scilicet, quòd ex compromisso agitur tantùm ad interesse, quia sicut dictum est

licet illi electores dicantur cõpromissarij, qa illi q in eos potestatem transferunt eligendi semper ꝑmittunt habere ratũ, q ab eis factum erit, tamen proprius dicuntur donatarij, nec ex tali promisione aliquid potestatis accrescit. imò plus dicimus qd etiã si esset compromissum tamẽ in spiritualibus non agitur ad interesse sed semp tenet, q à cõpromissarijs fit. vt not. infr. de arb. dilecti. hoc credo verius, scilicet, quòd fuerint cõpromissarij & tenẽtur recipere electũ ab eis secundũ formã cõpromisi.

† Et credo q omnes cõmuniter possent reuocare potestatẽ eis traditã, & hoc credo etiam de vno solo etiam alijs contradicentibus, nam cùm non posit cõpromissum ꝑcedere à principio vno solo cõtradicente, & eadẽ ratione non procedit vno reuocante, vel aliter vt melius not. sup. de postulat. bonæ. 2. tamen hoc speciale credimus in cõpromissarijs electionis, quòd postquam incœperint tractare de electione, quòd nec singuli nec etiã omnes possunt reuocare potestatem, vt hîc. †(Cùm res) non sufficit solo facto venire contra translationem potestatis, scilicet, eligẽdo, sed verbo debet nunciare cõpromissario, ne vlterius procedãt in electione, alioquin tenebit electio facta à cõpromissorio antequàm sciat electionem factã, an non. ar. ff. de procura. si procuratorem. ff. de iud. iudicium. ff. de instit. sed & si. §. 1. & 2. (integra) † res dicitur non esse integra, cùm in negotio compromisso quo ad substantialia ipsius negotij in aliquo est, processerunt. VERBI GRATIA: cõpromissum est in negotio electionis, cùm cõpromissarij cœperint de electiõe tractare, puta q vnus dixit mihi videtur talis bonus, & alius respon. quod sibi placebat, vel displicebat & hoc innuit hęc litera, quę dicit, q hoc modo fit res non integra, sed si de solennitatibus electionis aliquid fieret non minùs esset res integra, nec minùs reuocare posset, vt si cantassent missam de sancto Spiritu, vel etiã si intrassent capitulũ, sed nihil de electione tractantes. ar. ff. de procu. ante lit. & l. se. vbi habetur † qd res est integra, quòd ad procuratorem quousq; lis contestatur, licet multæ præcedant vt citatiões declinatoriæ fori, & alia huiusmodi: alij tamen dicunt contra. Item si compromissarij habuissent tractatũ de aliquibus, sed ab eis ex toto recesissent, vel si elegissent & ipse renunciasset cùm simpliciter potestatem procedendi haberent videretur res integra. ar. inf. de cleri. nõ resi. relatũ. C. quomodo & quando si. alij præses contra & alibi dicitur res integra quousq; sua intersit. ff. de condi. ob tur. cau. si pecuniam. sed hoc non impedit reuocationem dummodò soluat interesse.

CAPVT XXXI.

1 *Episcopus non potest vbi præbendæ non sunt distinctæ eligere canonicos.*

2 *In electionibus beneficiorum & collationibus consuetudo spectatur.*

CVM ECCLESIA VVLTERANA. Quosdã elegit † vbi præbẽdæ nõ sunt distinctæ & negligentibus canonicis, nõ potest episcopus eligere canonicos. inf. de conces. præben. ex parte. sed ad eligẽdũ potest eos cogere ꝑ cen. ecc. secùs aũt si esset ꝑbendæ distinctę, sup. e. cũ in cũctis. inf. de cõces. ꝑbend. non vacan. nulla. & hoc est ea ratione, qa nõ dicitur iure, q episcopus suppleat defectus canonicorũ, in his secùs est enim si discretè. inf. de conces. præb. nõ va. nulla. 9. q. 3. cùm simus. & ar. inf. de sup. neg. pla. Romana. Ab iniuria) id est, ab inquietate episcopus Vulteranus in prima petitione egit possessorio. s. q canonici nõ molestarent eũ super electione canonicorũ. Molestare aũt videbantur, cũ institutos ab eo inquietabant sup dicta autẽ petitione, cũ vterq; ꝑbationes induxisset, qa constitit melius ꝑbatum & de antiquiori tẽpore ꝑ canonicis absoluũtur ab impetitione ipsius episcopi, vel erat fortè iniuria canonicorũ, q erant ab episcopo instituti, q institutos ab eo vel electos nõ recipiebant, vel q ipsi canonici etiã eligebãt alios, nã prædicta faciẽdo vim facere videtur, quominùs qetè posideat, & ideò cõpetit interdictũ vti posidetis. ff. vti pos. si duo. §. iterũ. eodẽ modo si minùs terrerẽt electos ab episcopo, quominùs cõsentirent electioni ab episcopo factæ, vel dic, q episcopus intẽtabat negatoria. de quo not. inf. de ver. sig. abbate. (quia nõ videtur) ff. de iniur. iniuriarũ. §. 1. ff. de peti. hære. illud. inf. de ap. bonæ. 14. q. 1. q debetur. 14. q. 5. nõ sanè. 64. di. qa per ambitiones (longè melius) & ideò debẽt obtinere. inf. de ꝑba. ex literis. & c. licet. vbi not. (in secundo) hîc agitur petitorio (paterentur) decætero (notoriũ) & ꝑ episcopo nullę sunt probationes alię. Item rei euidentia vel sentẽtia alia ritè lata. inf. de accu. euidẽtia. inf. de coha. cleri. vestra. & c. tua. ff. de le. si de cõsuetudine.

2 † Eligendi quòd episcoporum sit collatio præbendarum de iure videtur. 21. di. §. 1. & c. in

1.& c.in nouo.in Auth.de mẽsu. or. inf. de pecu.c.vlt. ar. contra. infr. de his quæ fi.à præla.nouit.& c.ea noſcitur.93. di. diaconi.ſol.in electionibus & beneficiorũ collationibus conſuetudo ſpectatur.infrà, de his quæ fi.à præl.ſine conſen.ca . ea noſcitur. inf. de conceſ. præben. vel eccleſ.non vac.nulla. infr. de iure patr.nobis.infr.de cau.poſ.cùm eccleſia ſutrina.inf.de verb. ſignifi.abbate.

CAPVT XXXII.

1 *Electionis confirmatio tenet etiam ſi electio ſit nulla.*
2 *Confirmatio ſemper fieri debet cum cauſa cognitione.*
3 *Nunquid confirmatus cuius electio non tenet ſit prælatus illius eccleſiæ.*
4 *Cõfirmatio magis videtur ſequi vim decreti quàm confirmationis.*
5 *Exceptio doli habiti in electione tam contra conſecrationem quàm confirmationem competit.*
6 *In ſpirituali cauſa iuratur de calumnia ab excipiente.*
7 *Poteſt quis ſuper facto alieno coram ſe habito iurare.*
8 *Neganti non incumbit probatio.*
9 *Sentẽtia lata in cauſa inquiſitionis vel donationis ſeu exceptionis præiudicat alijs de eodem agere volentibus.*
10 *Sententia interlocutoria tranſit in rem iudicatã:ita quod ſuper ea poſtea nõ auditur.*

CVM DILECTI. (Examinatis)licet enim examinauerit voluntates aliorum, non tamen propter hoc obligantur, vt eorum vota ſequantur ſed liberam habeãt eligendi poteſtatem, vt ex ſequentibus apparet (declarãdo) idẽ eſſet & ſi ſuper hoc non ſententiaſſet, dũmodò præmiſſa ſuper hoc petitione, inquiſitione & electione, eo non obſtante confirmaret.arg.ff.de nego. geſt. Neſennius. §.fin.

1 †Confirmauit)confirmatio electionis tenet etiam ſi electio ſit nulla, dummodò fiat ex certa ſcientia confirmationis, & durante voluntate eligẽtium, vel ſi ex voluntate confirmatoris pendet, ſic eſt etiã in confirmatione adoptionis.ff. de adop. adoptio.ſic etiam eſt in tutoribus datis ab ijs qui eos dare non poſſunt, vel qui dati ſunt non ſolenni teſtamento: vt no. plenè in ſum.C.de confir.tut.ſicut. & ſic etiam dicitur teſtamentum,quòd non valet cõfirmari in illo teſtamento,quod valet fortè non ſemper propriè ſumitur vocabulum confirmationis.& propter hoc contingit quòd poſt confirmationem nõ poteſt dici in forma electionis.

2 †Item confirmatio ſemper fieri debet cum cauſæ cognitione,ſcilicet, vt ſemper inquiratur de forma & proceſſu electionis,& de perſona electi. inf.eo.nihil.& niſi inquiratur non valet confirmatio . arg. præ.decre.nihil.ff.de tranſact.cùm hi.§.ſi prætor.& ff.de rebus eo.magis. §. antepe. 24.diſt.c.ſi.61.diſt.c.ſi.61. diſt. epiſcopus. nec tamen credimus neceſſariã, niſi ſummariam cognitionem,licet ſit nulla confirmatio, tamen quæ dicit, & quæ facit quandiu tolerantur valent.8.q. 4.nónne. ff.de offi.præto. Barbarius, quamuis poſſet a dici quòd illa. l. loquitur quando tenet confirmatio,ſed melius facit pro his, quia quæ fiunt à procuratore tenent. ff. de procur.ſi is.nec poteſt eis agẽtibus op. cùm nõ ſint canonicè inſtituti:vt not.inf. eo.nihil.ſed ſatis benè creditur alijs, quòd poſſit obijci,quòd confirmatio non teneat.arg.de decur.l.vlt. Alij tamen hoc non fatentur probato tamen in modum exceptionis, quòd cum confirmatio nulla eſt non tenebit,quòd egit,quia non eſt communis ignorantia,licet res inter alios acta non præiudicet.

a *Quãuis poſſet. ſentit hic in l. ꝙ Barbarius nõ fuit p̃tor.& eſt cõmunis intellectus ad dictam. l. Barbarius vt ibi dicunt nouiſ. in col 4. in fi. allegant. idẽ Inno.in.c. nuper.inf.de biga.*

3 †Sed poteſt quæri de confirmato,cuius electio non tenet,an ſit prælatus huius eccleſiæ & certè iuriſconſultus interrogatus de iſta quæſtione non reſpondit, ſed dixit,quòd ea quæ dicit,& quæ facit valerent.ff.de offi.præto.Barbarius. nobis autem videtur, quòd ſiue electio non teneat, ſiue confirmatio non eſt electus prælatus.62.diſt.per totum. 1. q. 1. ordinationes, ſed in eo quòd dicunt, quod quæ dicit,& quæ facit tolerantur,benè dicunt propter communem ignorãtiam, & propter tuitionem confirmationis.arg.ſup.e. tranſmiſſam.& no.ſup.e. nihil. nec valet ſi obijciatur,ſi non eſt prælatus,quomodo aget,quomodo valebunt quæ cum eo qui eſt prælatus fierent. Reſpondeo, benè ex bono & æquo animo propter communẽ ignorantiam, vel quia poteſtatem adminiſtrandi recipit ex confirmatione. ſuprà eo.tranſmiſſam. & vide ſimile,quia ſi ſententietur pro aliquo ſuper aliqua re, quæ non ſit ſua ſententia,non facit eam ſuam. ff.de condi.inde.Iulianus. ff. de rei vendi. cùm ex diuerſo. ff. ſi ſer. vend. ſicut.§.diſtat.ver. ſi quæratur. & tamen rem illam vendicat per publicianam.nec obſtat ſibi exceptio quòd non ſit dominus.ff.de pub. ſunt & aliæ.§.1.ff.de iureiur. ſed & ſi.

4 †Item videtur, quòd confirmatio magis sequatur vim decreti, quàm confirmationis, quia in ea summariè proceditur, & ex hoc est quòd facilius admittatur ad contradicendum: quia est tam contra decre. quàm contra sententiam, si quid obreptũ est. ff. de re. eo. qui sub tut. l. 1. in princ. & l. magis. §. antep. & hoc etiam locũ habet vbi alius eligit & alius confirmat, quia si idem est qui eligit & cõfirmat, quia potestatem ministrandi tribuit, & hi magis propriè dicũtur prouisores, quàm electores, vel quàm confirmatores, tunc non est necessaria, quia non esse potest causæ cognitio in confirmatione, sed antequã prouideatur debet diligenter examinare personam de qua prouidere debet. 8. q. 2. illud dilectissimi. Item non obstante tali cõfirmatione, quilibet admittitur ad dicẽdum & contra personam, & cõtra formã, sicut admitteretur ante confirmationem. arg. inf. qui ma. accu. pos. cùm in tua. sed licet sic admittatur ad dicendum in personam, & in formam, nõ tamen propter hoc impeditur effectus cõfirmationis. inf. de appel. constitutis.

Nobis nõ placet quòd dictum est, quòd non tenet confirmatio sine cognitione causæ, sicut probatur ex decre. quam pro se inducũt. inf. e. nihil. vbi dicitur, quòd si sine præmissa examinatione confirmauerit, & postea inueniatur habere defectum, quòd punitur confirmans & confirmatus deponitur, ex quo appareret, quòd cõfirmatio tenet, sed reuocatur si malè est confirmatus, vel si electio est minus canonica & repete quæ notat. inf. de dona. cũ olim.

5 † Ex aduerso) non fuit sublata exceptio doli habiti in electione per cõfirmationem, quia tam contra cõsecrationem quàm confirmationem competit. infr. de accu. super his. (& saniori) quòd si verum est, nulla est electio: vt ff. mand. diligẽter. (recusare) denunciando. inf. de appellat. constitutis. infr. de despon. impu. ad dissoluendum. in modum enim exceptionis non videtur, quòd possint procedere, nisi à parte electi peteretur † consecratio tamen potest dici, cùm intra modicum & certum tempus teneatur petere confirmationem, & cõsecrationem, quòd intra illud tempus etiam si non petat, tamen potest agi excipiendo quandoque dicatur exceptio non solùm actionis, sed etiã intentionis est exclusio & electi confirmati intẽtio est, vel esse debet, quòd consecretur. Itẽ hæc exceptio est quasi accusatio de hoc not. inf. eod. dudum. inf. de do. & cõtu. cùm dilecti.

6 (A contradictoribus) † hîc habes, quòd in causa spirituali iuratur de calumnia ab excipiente. ad idem. inf. de restitu. spol. literas. infrà, de testim. præsentium. infrà, de excepti. pastoralis. si hoc est propter præsumptionem, quæ est contra eum. aliàs autem dicunt quidam, & non malè, quòd in spirituali causa & principali, nisi propter præsumptionem, quæ est contra eum, vt hîc non iuratur de calumnia. infrà, de iura. calum. literas. & decreta. seq. imò plus facit præsumptio, quia qui iurauit super tota lite propter præsumptionem iurat, postea super exceptione. in Authent. de testi. §. si verò. sed certè aliqui dicunt, & non malè, quòd non est mere spiritualis causa, vbi agitur de testibus spiritualium, sed etiam popularis, si esset mere spiritualis: tamen crederem iuramentum de veritate dicenda non de calumnia præstanda. infr. eod. dudum. sed quando iurat de veritate debet iurare etiam quòd si de credulitate quæretur veritatem respondebit, & sic se habet consuetudo ecclesiæ Romanæ. Alij tamen dicunt & fortè melius, vt nota. infr. de iura. cal. literas. tamen si iuretur propter hoc non debet vitari processus iudicis, & semper raro quærendus est de credulitate.

7 † Iuramenti) isti non sunt testes in propria causa, sed super facto alieno coram se habito iurant ad idem. C. de fideicom. l. vlti. insti. de testa. ordi. §. legatarius. nam iudici plusquàm alijs creditur, de his quæ coram eo aguntur, & his plus creditur qui in toto negotio interfuerunt. C. de adult. adulterij. ff. de adult. l. vlti. posset etiam dici quòd hoc est propter defectus probationum. ad idem. C. de hæred. l. vlti. 4. q. 3. §. item serui. (Respondeo, duo) secùs esset, si vnus solus esset, quia tunc non crederetur sibi de hoc quòd quilibet nominaretur, nisi aliàs probaret. argum. infrà, de probat. quoniam nec est simile de tabellione, qui recipit testes, cui creditur quòd vera scripsit, nisi contrarium probetur quia illud publicam authoritatem, quam habet sicut etiam per præal. decre. quoniam probatur.

8 † Sed obijcies, quare magis oneratur contradictor probatione formę, vt inf. vbi dicit alioquin quàm probatione dicti sui? Respondeo, quia illi qui negat nõ incũbit probatio. C. de proba. actor. hîc contradictor negat, scilicet, se cõsensisse in archid. vnde

vnde non incumbit ei probatio, sed in sequentibus vbi dicit, quòd debet probare formā plus asserebat, quàm negabat. s. talem fuisse formam. s. q. singulorū vota debent inquiri, & ideò incumbit ꝓbatio sibi (singulares) sup. e. bonæ memoriæ Magū. (cassetis) id est, nulla ꝓnuncietis, nec mireris, quòd ad dictū istorū cassatur electio, quia licet probatum sit quòd contra formam sibi datam elegerunt, & ideò tanquàm peccatores videntur à testimonio repellendi, non tamen constat eos peccasse, quia fortè formam ignorabant, vel fortè non sunt veræ probationes, licet nō fuerunt probatæ. Item nec ipsis præiudicat, cùm non agatur contra eos, & etiam si sciuissent, licet quòd hoc, sicut de alio pacto posset excipi cōtra eos, & sic repellentur à testimonio, tamen si non exciperetur, benè admittuntur ad ferendum testimonium, si autem falsum testimonium dixissent, non admitterentur, postea contra. inf. de test. sicut.

☞ † Item benè dicimus, quòd si dicerent isti electores nos amore, vel precio decepti, vel etiam ignorantia iuris eum contra formam elegimus, non valeret testimonium eorum ad probationem. inf. de test. sicut. 14. q. 3. c. fin. sed hoc intelligetur, quando hoc nō dicebant imò se ignorātia vel alio modo excusabāt. Alioquin) id est, si contradictor probauerit factum compromissum sub prædicta forma, nec mireris, si ei incumbit probatio, quia ex quo constat de compromisso præsumitur ritè processisse. ff. de proba. ab ea. (ad hāc pœnā) quòd si non fecisset, esset pœna in arbitrio iudicis. inf. de accu. super his. inf. de offi. dele. de causis. hîc habes quòd clericus obligat se ad amisionem præbendæ. arg. contra. C. quæ res pig. obli. pos. ☞ specie. † Item obligat se ad pœnam ordinis, vel anathematis. 1. q. 7. quoties. de cōse. dis. 2. ego Berengarius. Item obligat se sub alia pœna. 23. dis. quædam. 25. quæst. 2. quæcunque. inf. de arbit. cum tempore. de hoc not. inf. de offic. deleg. p. & h.

9 † Iudicata) not. quòd sententia lata in causa inquisitionis, vel denunciationis, vel exceptionis, præiudicat alijs volentibus agere de eodem. Hoc idem videmus circa crimina, & circa populares actiones. inf. de accu. super his. 23. quæstio. 4. si illic. & ff. de popu. act. l. 3. ff. de procura. non cogendus. §. qui ita. arg. ff. nau. cau. sta. l. licet. §. possumus. arg. contra. inf. de sen. & re iu. quamuis. 2. q. 5. mennam, & c. ☞ hîc habet. inf. de accu. veniens. † & hoc est verum, quod in popularibus actionibus absolutio facta præiudicat omnibus, nisi in duobus casibus, puta si quis prosequit suam iniuriā, & probat se ignorasse, quando primò agebatur. ff. de act. si cui. §. fi. & cùm vult docere de colludio prioris accusatoris. ff. priuat. l. 3. ff. de iureiur. eum qui. §. 1. imò in omnibus dicimus, quòd ex eadem causa non potest quis agere diuersis actionibus. ad idem vt not. inf. de purg. cano. cùm dilectus. & de collu. detegen. c. fi. melius forsan diceretur, quod speciale est in ætate super qua sententia lata, ius facit, quo ad omnes. ff. de mino. l. de ætate. vel si faciat ius in eius præiudicium, qui dolo adhibito se probauit maiorem, vt interim non decipiantur cōtrahentes cum eo. ff. de mino. l. minori. In eius tamen fauorem nō facit ius, quin non obstante tali sententia, posit excipi de ætate contra ipsum petentem aliam dignitatem. C. si mi. se maio. dixe. l. 2. vel forsan super dignitate est aliud, propter periculum animæ, quòd in ipsius detentione incurrit, id autem dicit hęc decre. s. ex quo sententia lata est, super ætate, non potest de hoc vlterius quæri.

Et intellige verum, vbi solenniter inquisiuit, sententiam tulit præcedente inquisitione, nam si non solenniter fecisset, nec de certo crimine, vel defectu solennitatis, vel personæ, sed in genere tantùm, tunc nihilominus potest de illis criminib. vel defectibus personæ inquiri, & agi, sed in defectibus formæ electionis, cùm de his semper inquiri debeat solennius, non poterit iterum inquiri, nisi secundum formā quam not. sup. e. quòd sicut melius. inf. de dolo. cùm olim.

☞ † Item non credimus necesse, q. in cōfirmationibus electorum sit seruanda forma ædicti, vel banni, quam habes inf. qui ma. accu. pos. c. fi. imò dicimus, quòd non est necesse pr̄edicta proponi, scilicet, quòd quicunq; vult aliquid dicere contra confirmationem vel electionem, quòd vsque ad certum diem veniat, & dicat, tamē benè confitemur, q. si prædictum ædictū fuit propositū, quòd vlterius audiri debet, vel non audiri secundū tenoré eiusdē decre. Super hac tamē materia pro magna parte certa forma tradita est. inf. e. statuimus.

10 † No. quòd interlocutoria transit in rē iudicatam, ita quòd super ea postea non auditur, sed hoc est, quando diffinitiuè ꝓnunciatum est super principali, scilicet, q.

electio confirmata fuit, nec fuit appellatum à confirmatione, quia si esset appellatum, & prosequeretur causam appellationis benè audiretur super expectatione ætatis, licet super ea esset pronunciatum, vt no. inf. de sen. & re iud. quod ad consultationem, hîc autem non erat appellatũ, sed tanquam contra confirmatum agebatur de fraude in electione commissa ꝓpter officium iudicis (legitimam) 2. q. 6. anteriorum. inf. de sen. & re iu. quod ad consultationem. & c. cùm inter. inf. de testi. significauerunt.

CAPVT XXXIII.

1 *Inter electores computantur consentientes.*
2 *Ex solis consensibus in aliquem velut in electum directis secundum antiqua iura intelligitur facta electio Episcopi vel Prælati.*
3 *Consensus non valet nisi sit in certa persona, sicut nec matrimonium.*
4 *In spiritualibus vox propria alicui prodest.*

CVM IN IVRE. (Quem ex se) Etsi hoc dictum non esset, possunt tamen vnum ex seipsis eligere. 8. q. 1. in scripturis. ff. de tut. & cu. vbi absunt, sed si in vnum collata esset potestas, non posset seipsum eligere. inf. de insti. c. vlt. inf. de iu. pat. per vestras. 24. q. 1. didicim⁹. nisi fortè iurasset eligere meliorẽ, & ipse se talem crederet. ff. de tu. & cu. da. ꝑtor. sed vt mihi videtur cum alijs præsumere debeat bonũ, & in se culpas debeat agnoscere, vbi non est culpa. 5. dist. ad eius. inf. de præsump. dudum. hîc si talis est, potius est repellendus, vt Pharisęus quàm admittendus, vt Iudæus. † Dummodò) dicunt quidam q̃ consentientes inter electores computantur. ff. q̃ cuiusq; vniuer. l. planè. ar. ff. de adop. si consul. † Sed quid si ipse consensit in alium, nunquid postea potest mutare in se, vel potius electioni de se factæ consentire. ar. quod non. sup. eo. cùm inter canonicos. ff. de reg. iur. nemo. veruntamẽ credimus, quòd si sua electione, scilicet, quam ipse fecit de alio, deberet succumbere electioni de se factę patet, nõ dico mutare, sed electioni de se factæ consentire, & tamen consensus eius non sibi, sed illi quẽ elegit proderit. Aliud est enim eligere se, vel alium, & electioni de se factæ consentire. Si verò non deberet succumbere, non haberet mutare, vel suę electioni consentire. ar. sup. de postul. bonæ memoriæ. 79. di. si duo. & no. de hoc. sup. eod. c. dudum.

Sed obijcitur aut hîc, consentit electioni factæ, & hoc non potest esse, cùm electio eius, nõ teneat, quia in eũ maior pars non consensit, sicut continebat lex compromisi, aut faciendum, nec hoc debet fieri. inf. e. cũ post petitã. Respon. q̃ hic cõ-
1 sensit electioni de se factæ, † nam secundũ antiqua iura ex solis consensibus in aliquẽ directis, velut in electum intelligitur factã electio episcopi, vel prælati. sup. e. cùm inter capitulum. & secundum moderna iura hoc idẽ hodie obseruatur in minoribus dignitatib⁹, cùm non sit immutatum. C. de testa. sancimus. Vel dic, q̃ hîc consensus tantùm est de electione facta, qui tantùm post publicatã electionem requirit ab eo, sicut ab extraneo, & benè intelligitur secundũ formã cõpromissi in eũ consentire, maior pars ex qua tres consentiunt, quia licet non sit maior numero, quia tamẽ est sanior, quia eligunt vnum ex seipsis, quod apparet, quia secundum ordinem scripturæ elegerũt, qui erat q̃ primò ex seipsis eligerent & post ex alijs. ff. de vsufr. quoties. † Sed dices licet habeat maiorem partem quàm alius, non tamen habet maiorẽ & saniorem partem de. 7. quòd esse debet. inf. e. ecclesia. & c. in Genesi. Respõ. quòd eoipso, q̃ dixit ex se voluit ius eligendi tãtùm residere in 6. si ex se eligerent, & sint pares eligentes, cùm electus non posit inter electores numerari, quia nec se nominare, nec eligere potest expressè. inf. de insti. c. vlt. inf. de iure pat. per vestras. nec tacitè dicendo. s. consentio electioni de me factæ, vel consentio electioni quam fecerunt tales, quia hoc deterius est. s. ambitio & fraus, quam quando expressè. s. quando dicitur consentio in me, vbi est tantùm ambitio, nec lex dicit, quòd suũ suffragiũ sibi prosit, sicut apparet rectè intelligenti.
2 † Sed quæres, quid si alius præponderat in meritis? Respon. præponam electum ex se, quia dicimus saniorem partem, nisi inquãtum colligitur ex ordine scripturę, cùm compromissum sit diligenter seruãdum. ff. de arbi. si cùm dies. §. planè. quamuis quidam alij contradicunt, & non malè, nisi vbi omnia paria sunt in numero & ordine, quia ambo ex se elegerunt, quia tunc ad merita eundum est.
3 † Sed quid si diceret, consentio in illum, in quem maior pars consenserit, vel quem talis elegerit, dicimus non valere pro electione, id est, vt suffragium præstaret alicui. ar. ff. de procur. l. 2. quia consensus non valet, nisi sit in certam personam,

ſonam,ſic nec matrimonium. Nec obſt. ſup.eo.in cauſis.vbi dicitur, quod dat alijs poteſtatem eligendi,& ſic in certam perſonam non conſentit? Reſpõ.quòd in certos electores conſenſit, & in nullos electos. Item ex quo præſens eſt, non debet alij committere vices ſuas. inf. eod. quia propter. in fi. †Item compromiſſarius elegit,& non compromittens. Poſſet tamen compromittere, quòd illum haberet pro prælato,quem talis eligeret.ſup.eo.in cauſis.& tunc licet hîc,quem compromiſſarij elegerunt,dicatur electus à capitulo, qui eſt electus à tribus,hoc tamen non eſt, quia elegerũt,ſed ex vi cõpromiſſi, vt hîc. & ſup.e.in cauſis.põt etiam aſſenſum electioni faciendum præſtare,& reſponde ad decr.inf.e.cûm poſt petitionem.vt ibi ſolui. Alij dicunt, vt ṗdictum eſt,ꝙ eius conſenſus auget numerum,nõ ſolùm quando proceditur per compromiſſum,ſed etiam ſi per ſcrutinium. Alij quòd tunc tantùm auget numerum, quando proceditur per compromiſſum,& non per ſcrutinium.

†Ex prædictis ſatis patet,quòd ſi quinque vel pluribus, vel paucioribus ſit data poteſtas eligendi ſub ea forma, quòd niſi oẽs conſentiant, quòd non valeat eorum nominatio, vel electio, quòd ipſi nullum ex ſe poſſunt eligere, quia ille qui ab alijs eligitur, non poteſt in ſe conſentire,vt ṗ-
4 dictum eſt. †De ſe)hîc habes expreſſè, ꝙ in ſpiritualibus propria vox alicui ꝓdeſt.

Ar.contra.8.q.1.in ſcripturis.in pe.gl. ſciendum qui Epiſcopatum,vbi dicitur,ꝙ deſiderantibus eſt negandum,& fugientibus eſt offerendũ. †Sol.dic,quòd antequã quis eligatur, ſi quæratur conſenſus eius debet dicere, nolo ꝙ me eligatis, & rogo dũmodò ſit dignitas honoris.ar.inf. cûm poſt.et.c.præalle. tamen nõ reprehenderem, ſi quis reſponderet,non eſt mei propoſiti Dei vocationi cõtradicere. ar.19.q.2.duæ.ſed ex quo electus eſt, ſi petitur ꝙ conſentiat,etiam cùm vox eius præſtitura ſit ſuffragium etiam congruè reſpõdetur, volens nolo, & nolens volo, ſed ſi aliquãtulum renitatur melius facit, ſed & ſi ſtatim propter Deum, & non ambitionẽ conſentiat fortè timens, ne pernicioſus aliquis non malefacit, vt hîc. Et poteſt dicere, quòd neceſſitas charitatis ad hoc eum cogit.8.q.1.ſciendum. ſi autem confirmator, vel conſecrator quærat vis cõſentire electioni de te factæ,debet reſpondere non eſt hîc quæſtio noſtra, nec præſentis temporis cum electoribus hoc quærentibus reſponderẽ conſentiebam. †Si aũt quærat vis confirmari & conſecrari? Reſpon. volo,& peto, quia non ambit Epiſcopatum, cùm per mutuum cõſenſum iam ſit initiatum matrimonium, & hæc, ſcilicet, confirmatio & conſecratio confirmatiua ſunt prioris actus. ſ. electionis. Ille autem qui in diſcordia electus eſt, ſi conſenſit prima facie, ſatis præſumptuoſus habetur, vel ad obedientiæ meritum aliquid adijcere videtur, vnde nulla eſt.8. q.1.ſciendum. vnde huic ſatis de facili eſſet dignitas deneganda.8.q.2.in ſcripturis, & in hoc caſu melius petitur confirmatio per canonicos,tamen ſi veriſimiliter præſumeretur de aliquo malo introducendo,vel alia cauſa iuſta apparet,quare multum poſſet de ſuo profectu præſumere, poſſet legitimè conſentire & etiã ius ſuũ proſequi.arg.Hieremiæ exemplo. ſup.vt: in præalle.c.in ſcripturis.8.q.1.in poſtulatione dicimus, quòd antequã poſtuletur, debet contradicere, vt ſup. dictum eſt in electione,ſed ſi canonicè facta eſt poſtulatio,pulchrius eſt,ꝙ prius omnium aliorum requiratur cõſenſus,ſed & ſi ipſe primò conſentiat dicendo,conſentio poſtulationi ſi placuerit illis, ad quos pertinet admittere poſtulationem,ſed ſibi caueat, ne in matrimonium conſentiat ne nimię redargutioni ſubiaceret, nam ſolẽnis poſtulatio licet non in omnibus, tamen in multis formam electionis tenet.ſup.eo.in cauſis.

CAPVT XXXIIII.

1 *Quemadmodum in coronatione inquiri poteſt de vita & meritis coronandi, ita etiam contra eum excipi poteſt.*

2 *Imperator ex electione habet ſuã authoritatẽ.*

2 *Neceſſaria eſt examinatio in benedictione Abbatum.*

4 *Imperij electoribus eligere Imperatorem negligentibus Papa eliget.*

5 *Poteſt quis propria authoritate contra illicitum iuramentum venire, neq; ſolũ in temerarijs, ſed & in illicitis iuramẽtis licet ſine authoritate ſuperioris contrauenire. vt in num.6.*

VENERABILEM.(In meſſem)6.q.3.c.1.(altera) 3. q.9. per totum (verùm) reſpon. Papæ (in germanos) impropriè enim dicitur Conſtantinopol.Imperator.inf.de ma.& obe.ſolitę. (examinandi)78.di.quid eſt.

1 †Coronamus) arg. quòd ſicut poteſt inquiri in coronatione de vita & meritis coronandi,ita etiam poſsit excipi contra eum,

eum.ar.inf.de app. vt nostrũ. Et est ratio, quia in vnctione & consecratione fit manus impositio, quæ non debet fieri sine inquęsitione. sup. e. cum nobis. & in coronatione tribuitur confirmatio, vt hîc, & ea sine examinatione fieri non debet. sup. eo. ☞ cũ dilecti † non reputamus tamẽ absonũ, q̧ aliorum electio qui hoc habent ex priuilegio confirmetur, sine pręcedente examinatione, sicut est Cistercien. & Pręmostraten. Nam sicut dicitur in parte dante tutorem filio emancipato, quia prætor eũ confirmat sine inquisitione. insti. de satis. tu. §. sed hoc, q̧ fit propter confidentiam, quã ius gerit in tutore dato à patre, & idẽ dici potest in aliquibus, quòd tantam fiduciam in his habet Papa, quod eis indulget, quòd sine inquisitione eorum electiones confirment.

2 †Credimus tamen, quòd si Imperator coronam in loco debito recipere non possit, nihilominus authoritatẽ ministrandi ab Archiepiscopo Colon. posset recipere, vel suam authoritatem habet ex electione, in pallij autem datione, non credimus necessario examinationem faciendã, nec propter exceptionem differendam, quia consequitur ad priora, & quia ibi fit ma-
3 nus impositio. †In benedictione autem
4 Abbatum credimus [a] necessariam examinationẽ, cùm fiat manus impositio, & ibi ordinandi potestatem accipiat. inf. de accu. meminimus. 69. dist. quoniam. inf. de sup. negli. præla. c. 1. Sed licet Abbates in benedictione plenitudinem officij recipiant, non tamen per eam intelligitur dari confirmatio, vel administratio in temporalibus, quòd ex eo apparet, quia ante habet hoc, sicut in Archiepiscopo videmus, qui ex confirmatione potestatem recipit administrandi, tamen dicitur postea in susceptione pallij recipere plenitudinem Pontificalis officij, q̧ apparet tantùm intelligendum esse de spiritualibus, melius dicitur, quòd plenitudo officij quandoq; sumitur pro confirmatione. inf. e. nihil. §. si. sed aliquãdo aliter, sicut apparet in Archiepiscopis, qui in pallij datione recipiũt plenitudinem officij, & tamen ante sunt confirmati & administrant (examinatio) ☞ † in examinatione venit, an sit criminosus, vel etiam negligens. 15. q. 6. Item alius & etiam an sit canonicè electus, vt hîc (sacrilegium) cuius familia à sacramentis & alijs actionibus remouetur. 17. q. 4. miror. 3. q. 4. nulli (obiectioni) ab illo loco verum hucusque est interpiositio (approbãdo) in

[a] *Credim⁹. Adde nunde Innoc. in c. 1. inf. de sup. negli. præla. qui videtur tenere cõtrarium q̧ hîc dicit.*

præiudicationibus & alijs collationibus suis & etiã suis literis suadeat (quo ad factum) id est, ex eo q̧ sit legitimè electus, vel in eo, q̧ alterius electores electoribus alterius essent præferendi, sed ꝑpter demerita ducis, benè dicebat suam electionem nullam (denunciatoris) denunciabat enim principibus & alijs fidelibus, quos videbat vicinos præcipitio, scilicet, adiuuandum Phil. Ducem. & ad obtinendum imperiũ, ne iuuaret eum, cùm criminosus esset, & tanta dignitate indignus. 23. q. 3. in vnum sunt inquieti. & c. seq. & ar. l. di. c. si duo. nam ad hoc teneretur ex officio, vt 43. di. Ephesijs. & 47. di. quòd ad nos. 93. di. diaconi. 23. quæstio. quinta. anima. & illis, qui iuuabant consulebant, quòd ab eo recederent, & in hoc pacto non perseuerarent. 2. q̃stio. 1. si peccauerit, vel in eo quòd Phil. malum. dicebat exercebat officium suum, vel denunciatoris, quia publicè peccauerat, vnde publicè arguebat. 45. di. sed illum, vel denunciabat sententiam priuationis Phil. quam Papa fecerat, vt inf. sequitur. de hoc no. inf. de app. solicitudinem (indignam) notoria enim erant eius crimina. 2. quæst. 1. de manifesta (& ex eo) hoc enim ipso, quòd electores Ducis elegerunt notorium excommunicatum, & aliàs indignum, & quod aliàs contempserunt deuoluta fuit potestas eligendi ad alios. inf. e. scriptum. & c. cõgredato. sup. eod. dudum. vbi de hac materia no. (eos) electores (contemptus) sup. eo. quòd sicut (regem) quia sicut Aquisgrani per Colonens. Archiepiscopum fuit coronatus, vt continetur in integra, & ideò cùm sit in possesione coronam regni habendo, non est cõtractus, si est, Regem nominat (quod autem) hucusq; factum legatum defendit ex nunc loquitur de suo (admonitionem) quòd satisfaciat de iniurijs, & excessibus suis, & expectationem ad iudicium, vbi de suo iure cognoscetur (alterius) scilicet, iuste electo (non alij) id est, illegitimè electo reprobato legitimè electum, & coronatum pro Rege habere, & iuuare de iure (conuenire) in vnam tantùm personam,
4 sed in duas. †Et defensorem) ff. de solu. quòd si fortè. ff. de ritu nup. si quis tutor. quasi dicat non, sed eis negligentibus eligere Imperatorem Papa eligit, & si plures elegerunt, Papa de iure cognoscet inter eos & diffiniet, & si aliqua partium erit contumax, nihilominus parte altera absente potest procedere. inf. eod. statuimus. (tunc demum) scilicet, post coronationem

tionem. †Iustè)cassauit enim Papa,quòd factum erat de Phil.Duce. sed non confirmauit electorem Regis O. & ideò reseruauit contradictoribus potestatem dicẽdi in formam, & personam, & tunc interim debent eum habere propter coronam,quã acceperat à Colonen. Archiepiscopo Aquisgrani.Notoria)Respondent tacitè ob. q.d.quare reprobasti Phil.vel quare legatus denunciat prædicta,nullis probationibus receptis contra eum,& ideò dicit non reperimus probationes,quia crimina eius sunt notoria(ad eius)scilicet, Lotharij vel Papæ.†Adhęrere)cùm electus esset à maiori parte & coronatus,vbi debuit, & à quo debuit, qui obtinet iura confirmationis quousq; reprobatur,& ei debet obedire,vt hîc.8.q.vlti.nónne, & hoc est quòd licitè Papam consuluit (notorio) nihilominus tamen ordinem,qui in notorijs requiritur obseruauit(excommunicatio)hoc est,notorium iuris, & duo sequentia notoria sunt facti,quòd non poterat inficiatione celari. inf.de coha.cle.& muli.vestra.vbi no.(progenitores) 56.di.si gens.15. quæst. 7. cùm multæ. (excommunicatis) non sequitur quòd læsam habeat conscientiã, nisi fortè petijsset ad cautelam, quòd hîc non dicitur (iuramentum) quod fecerat nepoti tanquam Imperatori futuro, dum adhuc pater suus Henricus viueret, vel regnaret (illicitũ) propter successionem viuentis.C.de pac.pactum.

Sed hoc non videtur obstare,cùm voluntas accesserit viuentis.C.de pact.l.vlt. sed illa loquuntur in hæreditaria successione, quæ non habet locum in imperio.

5 †Venire)tali modo sicut fecit.s. vsurpando regnum, nam aliàs cùm fuerit illicitũ ꝓpria authoritate potuit venire, scilicet, non obediendo,vt Imperatori,nec debuit expectare superioris authoritatem. ff. de cond.insti.l.fi. §. vlti. quia in eo quod necessario defendit,non est necessaria superioris authoritas. ff. de leg.3.fideicommissa.§.si quis illicitè.sed si dubium est,an teneret, debet adiri superior.

Nos aliter dicimus,† quòd si iuramentum nõ possit saluari sine interitu salutis æternæ, vt si iurauit corrumpere sanctimonialem,iugulare patrem, & cõsimilia, debet authoritate propria dimittere,licet debeat pœnitere.22. quæst.4.c.1.& sequẽtibus.si verò possit saluari sine interitu salutis æternæ, sed aliàs est temerarium & perniciosum exemplo, vel periculosum, quale hoc erat,non debet venire contra sine authoritate superioris,vt inf. de iureiur.si verò.& c.cùm quidam.§. vl. & c.verùm.& idem si dubium est, vt sup.dictum est. si autem temerarium tantùm esset,& non perniciosum exemplo,nec periculosum,tũc illud seruari debet.inf. de iureiu. si verò debi.22.q.4.§.illicitum.in fi. nisi esset metu,vel dolo extortum,quia tũc semper talia iuramenta absoluuntur. inf. de iureiu.verùm.& c.cùm contingat.& not. inf.quòd me.causa.ad aures.

6 †Et no.quòd non solùm in temerarijs, sed in illicitis iuramentis[a],licet contrauenire sine authoritate superioris,si necessitas vrgeat,& non possit haberi superiori à quo petatur absolutio. 11.q.3.antecessor. & idem est si fortè magis vtilitas, vel necessitas spiritualis hoc exigat. †Fiducia) quod non est malum, si ad hoc habet bonam intentionem. 61. di. quid proderit.8. q.1.in scripturis.vel dic,quòd nullus debet aspirare,sed curare debet,ne impedimentum apponatur,quod elegi non possit (de domo)8.q.1.Moyses.(obstante) 15.q. 6.alius. inf. de transla. præla. quanto. sublato enim principali & accessorio. C. de legi. non dubium.

a Iuramentis. hoc dictũ dicit singulare Feli.in c.1.colum. 15. post med. sup. de consti. & pro hoc addo ꝙ facit ꝙ dicit gl. in c. ego. N. de iureiu. de iurante nõ reuelare secreta consilij, qa põt reuelare illicita,& illam glo.dicit singul.Roma. in suo singulari.506. & vide Fel.in d.c. ego N.col.pẽ. & ad Innocẽ. hîc adde Cardi. in cons.35. incip. ad dubia sing. col. 2. versic. Ad secundum.

CAPVT XXXV.

CORAM. (Omnibus)not.oẽs qui sunt in prouincia vocandos ad electionem, quòd dicitur de pulsatione cãpanæ. sup.e.cùm in causis.Intellige quòd illud sit ad vocandũm præsentes ad capitulum, non absentes ad electionem, & dicunt quidam, hoc tenere si absentes intra prouinciam non distent vltra duas dietas.arg.sup. de rescri. nonnulli. alij dicunt, quòd intra prouinciam & extra vocandi sunt illi tantùm, qui commodè vocari possunt.sup.quòd sicut.& hoc intelligo,vbi non est certa consuetudo.Consuetudinem autem in electionibus præualere dicerem.ar.12. dist. nos consuetudinẽ. & sup.de consue.cùm dilectus.inf.de cau. poss. cum ecclesia. & melius, inf. eod. in Genesi.

CAPVT XXXVI.

1 *In causis electionum non est locus ferijs.*
2 *Cassatur electio super qua tractatum habuerunt electores.*
3 *Electionis tractatus non inuenitur prohibitus ante sepulturam.*
4 *Quæ requirantur ad hoc vt dicatur tractatus.*
5 *Non est illicitum post mortem prælati communiter tractare de successoris electione.*

6 Voces

6 *Voces eorum qui conspiratam personam nominauerunt, non præstabunt rei suffragium.*

BONAE MEMORIAE. (Crem.) not. quòd qui die statuto comparere nõ tenetur propter solennitatem, vel aliam causam, tamen postea competenti tempore debet comparere, 1 vel dic † quòd in causis electionum nõ est locus ferijs, vt not. inf. de fe. c. fi. & 15. q. 4. placita. tu dic melius quòd iste H. nec tunc, nec postea fuit arctatus ex citatione facta ante mortem, sicut apparet ex fine decr. (Archipresbyteri.) capitulum enim reputans H. contumacem elegerunt Archipresbyterum in termino malè asignato (irritandam) repete, quæ dicta sunt sup. eo. dudum. & c. quòd sicut (contradictionis) id est, quòd non posit, nec contra personam, nec contra formam obijcere, si iterum eligatur, quia presumitur malo zelo contradicere, & ideò non admittitur, vel, id est, nõ obsit ei vox eius, nec alij accrescit, si capitulum, vel maior pars capituli eum iterum volunt eligere. † In primo) non quòd primus consensus sufficiat, qui fuit illicitus, sed nouus requiritur circa eandem personam. inf. de eo qui duxit in ma. veniens. 63. distin. quanto. ff. communia præd. receptum.

2 † Cassauimus) nõ quòd priuati essent electores ipso iure potestate eligẽdi, quia tunc diceretur irritam pronunciamus, sed quia tractatum habuerunt in causa quare 3 cassatur. † Sepulturæ) cùm nullum decretum inueniatur, vbi prohibeatur ante sepulturã tractatus electionis, imò quod plus est, ipsa electio, quinimò cùm statim post mortem de iure posit fieri electio, quia morte viri soluta est vxor, id est, ecclesia à lege viri nubere potest, cui vult, ergò & eligere episcopum. inf. de secun. nup. c. pe. & vl. 7. q. 1. sicut. Sed ex his quæ in dec. dicuntur apparet, quòd tractatus, de quo fit hîc mentio, non fuit tãtùm habitus ante sepulturã, sed etiam ante mortem. & sic iudicatum fuit in ecclesia Illerden. scilicet, quòd à tẽpore mortis potest fieri electio. Item licet hîc causa asignetur, tanquam quæ cooperetur, tamen non fuit hæc sufficiens causa sententiæ, sed cõtemptus canonici sufficit ad cassationem sententiæ, sic aliquando nõ sufficiens posita in sentẽtia. sup. e. auditis. in fi. (de ipsa) id est, Archipresbyteri. & hæc in integra continetur. † Tractatũ) commune totius capituli, quòd non licet sine authoritate adhuc viuentis, ipse enim potest vocare canonicos, & mouere ad concordiam, & de certa persona consulere. 79. dist. si trãsitus. sed inuicem deliberare ac cogitare de aliquo bono, qui succedat præsenti cùm morietur non est malum, imò prudentia, sed si in capitulo diceretur, & communiter similiter non esset malum, nisi tractaret, vt obligarent promisione, vel pœna, quòd omninò est illicitum. 79. dist. c. 2. & seq. vel nisi aliud faciat, quod pertineat ad tractatum legitimum, sicut est vocare absentes, nam credimus, quòd si per communem tractatum capituli, vel maioris partis sit deliberatum de certa persona, licet non sit firmatum, electio de eo facta post mortem cassabitur. arg. hîc decre. 79. dist. nullus. sed ad hoc vt dicatur tractatus capituli præcesisse, oportet quòd vel totũ capitulum tractauit, vel maior pars.

4 † Item ad hoc, vt dicatur tractatus, oportet quòd ibi fuerit discusio, & examinatio personæ & etiã aliorum, quæ tũc temporis in persona eligenda requirebantur, & dicunt quidam, quòd ad hoc, vt cassetur occasione tractatus præcedentis mortem, oportet quòd interuenerit citatio, vt hîc, vel aliquid aliud, quod sit de solennitate electionis, sicut est facere scrutinium, vel compromissum, vel aliquid huiusmodi, & credunt etiam sufficere, si ob hunc tractatum fiat capitulum principaliter, & ibi de certa persona deliberetur, & firmetur saltem verbo, vel dicto, nam si secundario, vel incidenter cõmisceatur hîc tractatus, & ab omnibus nõ impediret, quin post mortem eligi posit. Item quidam dicũt, quòd licet cassari posit electio nominati ante mortem, si tamẽ alium eligant non cassatur, quia non sunt priuati potestate eligendi, vt hîc patet. † Alij dicunt, quòd omnis electio etiam de alia persona facta, non est irritanda, & adhuc multum facit, quia si propter personã nominatam in tractatu, & non propter paucitatem eligentium esset cassata præsens electio, non tantus fauor exhiberetur ei in secunda electione, quòd sibi contradici non posset: tu dic, quòd in cassatione electionis factæ de persona nominata, non attenditur eius odiũ, quia fortè nihil sciuit de præsenti nominatione, sed attenditur honestas ecclesię, & odium contractãtium. & ideò statutum est, quòd persona prius nominata non posit eligi, vt hîc. Itẽ olim propter solennia exequiarũ differebatur

batur tractatus vsq; ad tertium diẽ post mortem 79. di. nullus. hodie autẽ statim post mortem licet 7. q. 1. sicut alterius.

5 †Tractatum) post mortem prælati, non est illicitum tractare cõmuniter de electione successoris, nec diuisim, dũmodò nihil ibi diffiniant. Hæc enim duo, scilicet, deliberare maximè certum fuit, vel illicita, sed primũ per se tantùm non est illicitũ, & videtur diffinitio, si is cui commissum est dicit. Eligatis talem, vel talẽ, siue dicat omnibus simul, siue singulariter, singulis idẽ videtur, siue vnus solus dicit, siue omnes, vel maior pars dicit, benè sumus omnes concordes, q̃d talis eligat̃, quia hæc videtur diffinitio vel ordinatio, sed si aliqs, vel aliqui, non ex cõditione, vel mandato aliorum, nec ordinando aliquem, nec suam voluntatem exprimendo, & etiam alij suadendo dixerit talis esset bonus ad eligendum, nec crederem peccatum quamuis sit tutius silere. ☞ †Hoc idem etiam videtur, si duo eundo per viam promitterent, vel diffinirent quod aliquẽ eligerent, quod puniendi essent. arg. 79. dist. c. 1. Item caueant isti segregati, vel omnes simul, ne super contradicendo alicui malo, vel de ꝓmouendo aliquo bono faciant aliqua iuramẽta, vel promissiones, vel subscriptiones, quia si fecerint punientur, nec vnquam de facili poterunt prætendere causam, quare fecerint. 11. q. 4. si quis clericorum. & c. præcedentibus. tamen si omninò appareat iusta causa in contrarium valeret, & non punirentur. 16. q. 6. sanè. tamẽ quod postea fiet ab istis conspiratoribus valet, nisi facerent factum cõspiratum, puta si eligerent personam de qua conspirauerant, nam electionem credimus huiusmodi cassandã, quia fuit contra mandatum iurium prædictorũ. arg. 10. di. vides. C. de leg. non dubium. sed nec credimus ipso iure nullam, nec ipso iure cõspiratores priuatos potestate eligendi, quia hoc canone non prohibetur.

6 †Et arg. hîc, sed non sunt priuati potestate eligendi, tamẽ voces eorum, qui conspiratam personã nominauerint, nõ præstabunt ei suffragiũ, non ea ratione, quia priuati sunt potestate eligendi, sed quia lege vel canone prohibente elegerunt, vel nominauerunt. 10. di. vides. C. de leg. non dubium, tamen si illi, qui se obligant prædicta diffinitione, vel scripturis, vel alijs modis prædictis, postea se absoluant, satis dici potest, quod non cassabitur electio, & eorum voces, præstabunt suffragia, iã enim erat in tali statuto, quòd lex, vel canon non prohibeat ab electione, & omnis res per quascunq; causas, &c. de re. iur. omnis. iam enim desinit esse & præsumitur vnum factum, quòd primo præsumebatur, & erat arg. infrà, eo. officij. ff. de iud. deniq;. sed tamen non nego, quin posit puniri pro præterito excessu. ☞ †Item si totum capitulum ante mortem ordinauerit de aliquo eligendo, vel & maior pars postea idem illicitè ordinauerit separatim ab alijs, & postea simul cum alijs qui prædictis non interfuerint conueniant tempore licito ad electionem faciendam, tenebit electio facta ab alijs, qui prædictis non interfuerunt, si sunt vltra tertiam partem capituli, quia est sanior pars. infrà, eo. scriptum. in fi. & no. sup. eo. dudum. & infrà, eo. congregato. si autem fiat à minori parte quàm tertia, vtraque cassabitur, quia de omnibus simul intelligitur fieri vnum capitulum, nec sunt priuati potestate eligendi, & hoc ideò est, quia si illi ijdem qui malè ordinauerunt electionem de aliquo faciendo alium elegerint, tenet eorum electio. Et hoc est, quòd illi qui peccauerunt in ordinatione prædicta non possunt procedere ad electionem, prædictis non vocatis, nam non sunt ipso iure priuati potestate eligendi plus placet, quòd prædictus tractatus, non est conspiratio: quia non est contra aliquẽ, sed simpliciter potest dici tractatus, quòd aliquando est illicitus si ibi aliquid super futura electione certum promittatur, vel diffinitur. 79. di. c. 1. aliàs licitus. si ibi aliquid est licitum (arcere) cùm non teneat citatio.

CAPVT XXXVII.

CVM AD NOSTRAM. (Traditio) suprà, eo. cùm causam. sed postulari potest: vt no. suprà, eo. cùm monasterium. (si vllam spem) principaliter secundario ei licitum est ecclesiasticos honores sperare. 69. di. si officia. 64. dis. consuluit. vel dic, vt dixi suprà, eo. venerabilem.

CAPVT XXXVIII.

1 *Legatus dispensare non potest vt homo alterius professionis eligatur.*

2 *Potest monachus præfici secularibus ecclesijs.*

OFFICII. (Et partem) & benè si erat in potestate eius, aliàs homo liber à se tantùm postulandus est. (dispensare) 1 † hîc habes, quòd legatus non potest dispensare, vt homo alterius professionis eligatur, quod apparet ex eo, quòd cassatur electio, postulari autem potest, & tunc si postulatur in abbatem, non de facili admitteretur, sed si postularetur ad aliam dignitatem, vt archid. vel consimilem, non oportet ita solennem inquisitionem fieri: quia archidia. regulariter plus oportet scire iura canonica, quã regularia, imò idem dicimus de monachatu, quia clericus ad eum debet postulari non eligi (incontinenti) 30. q. 1. si qua. ff. si cer. pet. lecta.

2 † Sed cùm monachus possit præfici ecclesijs secularibus: vt 16. q. 1. sic viue. & c. si clericatus, quare clericus maximè qui benè scit regulam non potest fieri abbas? Respon. quòd licet sciat regulam, non tamen probauit vitam, vel habitum. 19. q. 3. monasterijs. nam cùm non sit probatus in regula, non potest fieri abbas, sicut Neophytus, qui non est probatus in clericatu, non potest fieri sacerdos vel Episcopus. 48. dist. sicut Neophytus. tamen quidam dicunt, quòd in eadem die qua fit monachus, potest eligi in abbatem. Hæc autem electio cassata fuit propter suspicionem simoniæ, vel ambitionis (si vrgens) maximè.

CAPVT XXXIX.

1 *Canonica electio est, licet excommunicati minori excommunicatione sint admissi non excommunicatis.*

2 *Excipiens de crimine quòd ipso iure non priuat: non est audiendus quando fit electio.*

3 *Electio non excommunicati præualet electioni excommunicatorum.*

4 *Electio excommunicatorum qui tamen non sunt per sententiam excommunicati tenet.*

5 *An quod dicitur de electionibus spiritualibus: possit idem dici in non spiritualibus.*

6 *Accusare alium nemo cogi potest.*

ILLA QVOTIDIANA. (Canonicam.) 1 † Not. electionem canonicam esse, licet excommunicati minori excommunicatione sint admissi non excommunicatis. infrà, de cler. excom. mi. si celebrat. Quidam dixerunt eam cassandam, quod apparet ex eo, quòd dominus Papa dicit hic, quòd supplet defectum, si quis fuit, Et ad idem facit, quia cùm participare excommunicato sit peccatum mortale. inf. quòd me. cau. sacris. ☞ † & peccantes mortaliter remouentur à legitimis actionibus temporalibus. inf. de test. super eo. multo fortius à spiritualibus. inf. qui fil. sint legi. per venerabilẽ. sed non est simile, quia eligendo ius suum prosequitur, à quo nullus prohibetur. 4. q. 6. omnibus. sed testificando prosequitur publicum officium à quo repelli debet quilibet criminosus, & sic loquitur decr. super eo. Item in electione non est iudex, qui remoueat illum contra quem dicitur crimen, vel qui est criminosus, sed in receptione testium est iudex qui audiuit exceptiones & alia de iure.

2 † Item licet excommunicatus minori excommunicatione possit per sententiã remoueri, si directè accusetur ab his actibus & alijs, non est tamen ipso iure remotus, nec est audiendus extra iudicium, quod est, quando fit electio excipiens de crimine quòd ipso iure non priuat, cùm etiam sic probatum non infirmaret, nec priuaret eum iuribus suis. inf. de iudi. at si clerici. nam & aliàs clericus suspensus est, quo ad se, & quo ad alios. 1. q. 1. sacerdotes. & iam contingeret, quod vix aliqua electio esset canonica, cùm vix aliquis sit sine crimine. l. dist. quia tua. sed si electus minori excommunicatione ligatus sit, nunquid valebit electio de eo facta, videtur quòd sic exemplo Esaiæ & Ezechielis. 8. q. 1. in scripturis. l. dist. quid est. ☞ † Et ordinatus in crimine non enormi executionem retinet. 68. dist. sicut.

Sed contrarium verum est, in excommunicato minori excommunicatione, & habes expressum in præal. decr. si celebrat. sed hæc plenè non satisfacit dubitationi nostræ, cùm ex suppletione defectus videatur minus canonica electio, vbi excommunicatus minori excommunicatione interest, sed dicimus hanc suppletionem non esse de necessitate, sed ex abundanti, imò plus dicimus, quòd si interfuit excõmunicatus maiori excommunicatione, tenet electio, si hoc ignorauerunt, vel etiã scierint, dummodò protestẽtur, quia ideò admittunt eum, quia dubium est de excõmunicatione eius. Non autem admittunt eum tanquam habentem ius in electione, si enim scienter admitterent tanquam ius habentẽ in electione, non valeret electio. ar. inf. de procu. c. vlt. inf. de re iud. ad probandum. inf. eo. massana. inf. de offi. dele. cùm super ab. & idem dico, si admitterent quoslibet alios, quos ius prohibet admitti sicut laicos. infrà, eo. massana. Secùs si illi, ad

illi, ad quos deuoluta est potestas eligendi alios, qui sunt priuati potestate eligendi, quia indignum elegerunt ad electionem admittant, quia hoc non est contra ius, sed præter ius, quia ibi fauor non peccantium maximè attenditur, cui renunciare ☞ possunt. ar. supr. e. cùm Vintonens. † Imò plus dico, quòd si omnes præter vnum essent excommunicati, & vnus solus nõ excommunicatus cum protestatione præmissa admittat alios excommunicatos, tenet electio, quia in eo recidit ius capituli. ff. quod cui. vni. sicut. & no. infrà, de offi. ord. irrefragabili.

3 † Sed quid si ignorabant eos excommunicatos tempore electionis, sed post probata est excommunicatio? Respon. si omnes excommunicati elegerunt vnum, & solus non excommunicatus aliũ, tenet electio non excommunicati. ar. inf. e. congregato. & melius. supr. e. bonæ memoriæ Mag. & sup. de postu. gratũ. si verò excõmunicati, & non excommunicati conueniunt in vnam personã. Distinguunt quidam. inf. licet malè, quòd si tot sunt excõmunicati, quòd excõmunicatione semota aliorum electio non teneret, non valet electio. Si verò pauci sunt excommunicati, & plures nõ excommunicati, tenet electio. ar. inf. c. proximo. in fi. Alij dicunt & benè, quòd semper tenet electio, etiamsi vnus solus sit non excommunicatus, quia in eum recidit ius vniuersitatis, vt hîc dictum est, & ad hoc facit, quòd dicitur duobus tutoribus, quorũ vnus est verus tutor, alius est falsus, & præstant ambo authoritatem, nam tenet authoritas. ff. quòd cùm fal. tuto. l. 1. §. & est ea ratio, quia siue verus tutor solus sit tutor, siue cùm alio: tamen & solus authoritatem præstare potest, vnde his casibus vbi in omnem euentum tenet, quòd fit ab vna parte, non habet locũ, decre. inf. de offi. dele. cum super. sicut & est hîc in electione. Nam si minor pars esset excommunicata, & maior nõ excommunicata & cõcors est de aliquo eius electio tenet, siue minor sit excommunicata, & tenet tunc propter vitium minoris partis, & si maior sit excõmunicata, tunc tenet propter numerum, videtur quòd melius dicerent numerum. scz. quòd si minor pars sit excommunicata, tenet electio facta à maiori parte, & hoc propter numerũ, si verò maior pars sit excõmunicata, tunc electio minoris partis tenet propter vitiũ maioris partis, at vbi in vnum casum tenet in aliũ, non sicut in duobus iudicibus delegatis cum clausula, quòd si non ambo &c. secùs est, nam si potest interesse, nõ tenet processus alterius, si autẽ non possunt, tenet, & tunc habet locũ ratio decr. cũ sup.

☞ † Vnde dicerẽ, quòd si tres sunt iudices delegati, cum clausula, quòd si nõ omnes, &c. & omnes tres conueniant ad ferẽdam sententiam, vnus tamen esset recusatus, vt suspectus, vel excõmunicatus teneret sentẽtia. Nec ob. inf. de iu. ad probandũ. quia ibi loquitur quando excõmunicatus sine excommunicato sententiam ferre nõ poterat, vel dic & melius, quòd decre. prædictæ, cùm super. ad probandum. de procu. c. vlt. loquuntur, quando excõmunicatus vel alius qui iure prohibetur interest alicui tractatui, vel facto interest tanquã ius habens & authoritatem præstans & ab alijs scienter admittitur, nam in hoc casu totum irritatur.

Hæc autem quæ dicta sunt intelligimus, quando ignoranter admissus est, & postquam sciunt nolũt illi quos tractatus tangit, quòd eius authoritate nitatur, sed tantùm authoritate illorum, qui de iure poterant præstare authoritatem. Alij dicunt quòd non tenet etiam si intra cetum esset vnus excommunicatus, sed Papa de gratia tenetur supplere, vt hîc. Idẽ quòd in electione dicimus, etiam in alijs negotijs siue procuratorum constitutionibus, siue alijs. infrà, de procu. consulti.

4 † Alij dicunt, quòd etiãsi omnes essent excõmunicati, non tamen per sentẽtiam, quòd tenet electio, & idem dicunt in constitutione procuratoris: vt no. inf. de procur. consulti. sed de hoc no. sup. e. cũ Vintonens. nobis videtur, quòd in hoc pares sunt electores & iudices, qui si ambo admittant scienter personas ad eligendum vel iudicandum, quia de iure interesse nõ possunt, nec per eorum consensum valet, quòd fit ab eis. infrà, eo. massana. infrà, de offi. deleg. cùm super. inf. de procu. c. fi.

Quòd tamen intelligo verum, si poterunt eos expellere de facto, & de iure, q. si de iure nõ possunt expellere, quia occultũ est impedimentũ, qa interesse nõ possunt, vel electioni, vel iudicio, licet & coelectores & coniudices hoc sciant securè procedant cum eis, præmissa tamen priuata protestatione, quòd ipsi non consentiunt, q. alij qui non possunt interesse electioni, vel iudicio, habeant in eis vocem, vel quando sint eorũ electores, imò pro se tantùm eligunt, & ex suis votis tantùm & cõsensibus volunt electionem inniti. ar. 2. q. 7. pleriq;.

& idem intelligo si de facto non potuerũt expellere, quia tunc simili protestatione facta, & publicè si audent, vel occultè. inf. quòd met. causa. perlatum. procedat ad electionem.

Hìc tamen prudenter attende, vt nihil faciant, quòd nihil videatur consentire, q. secũ eligant, quia si idonei scrutentur non idoneos hoc ipso vidétur cum eis eligere, nec valere protestatio quæ contradiceret facto. inf. de app. solicitudinem. nisi fortè & hoc ipsum. scz. quòd scrutarentur facerent timore. ar. inf. quòd me. causa. perlatum. hoc non placet, quia non scrutantur tanquam ipsi, sed quasi capitulum, & ideò præiudicat eis etiamsi sciant. Per illud autem, quòd ambo ad eosdem scrutatores vadunt, vel quòd dant aliquibus potestatẽ eligendi, vel publicandi electionem, vel proferendi sententiã non viderentur contra suam protestationem venire, si autem scienter admittant personas ad eligendũ, vel iudicandum, quæ interesse de iure non debent, sed tamẽ de suo consensu possunt admitti, tunc valet quòd cõmuniter fit ab eis. ar. ff. pro soc. l. 1. §. 1. sup. e. cũ Vintonẽs. sup. e. in causis. inf. de offi. dele. super quæstionum. §. 1. & c. coram. si autem ignorãter admittant, etiam eos qui nullo modo per eorũ consensum possunt interesse electioni vel iudicio, semper tenet quòd fit ab eis. ar. ff. pro soc. l. 1. §. 1. quia principalis eorum intentio est eligere, siue cum alijs, siue per se tantùm, si alij de iure interesse non possunt. ff. de iniur. eũ qui. §. si iniuriam. &. §. seq. † Item dic, quòd si totum capitulum, vel maior pars illi. s. penes quos est potestas faciendi capitulum, vel nõ faciendi, admittunt scienter excõmunicatos notorios, nõ valet electio facta ab hoc illicito capitulo, etiam ab ignorantibus excommunicatos, & idem est si non sunt notorij excõmunicati, dummodò probari posit, isti non enim ignorantes excõmunicatos in hoc illicito capitulo cum consentiẽtibus, debẽt ꝓcedere ad electionẽ faciendã, sed debent expectare finem termini statuti à iure. Vel dic, quòd statim, & in eodem capitulo possunt ignorantes eligere, quia ipsi soli sunt capitulum, cùm alij ipso iure sint priuati potestate eligendi. ar. inf. eo. massana. sed certè illa decr. hoc non dicit.

† Alijs videtur, quòd hæc electio ignorantium valet, si sit in eodẽ contextu, quia aliorum electio est mala, vel nulla. sup. eo. dudum, inf. e. congregato, sed ex interuallo non valet, nisi vocatis alijs. Non enim cassatur eorum electio, qui eligunt cũ excommunicatis, quia priuati sunt potestate eligendi, vel quia voces eorum nõ præstant suffragium, quia communicãt cũ excõmunicatis, qui priuati sunt, tales enim non remouentur ab eligendo. infr. de cle. exc. mi. si celebrat. sed hæc est causa, quare non tenet electio eorum, quia intendũt eos eligere, cum excõmunicatis, quod esse non potest. inf. de offi. dele. cũ super. & videntur etiam si diuersos eligant excõmunicati, & non excommunicati, quia scienter admittunt excommunicatos, & cum eis coeligere intendunt, quod non valet electio, etiam non excommunicatorum prædicta ratione, quia coeligere videntur, licet diuersos eligant. ar. ff. de re iudi. duo. & ff. de arbi. si in tres. & l. seq. nec est vis siue capitulum admittat ad eligendum, & sic coeligant siue singulares personæ capituli scienter coeligant cũ excõmunicatis, quod apparet, si postquam sciuerint in auxilium suæ electionis, vtantur vocibus excõmunicatorũ. Semper enim cassabitur talis electio, quia quod volunt non possunt, & quod possunt nolunt, infrà, de offi. deleg. cùm super.

5 † Item quòd dictum est in electionibus spiritualibus, idem videtur etiam in non spiritualibus. s. quòd si excõmunicati & nõ excommunicati sunt misti ad aliquod negotium vniuersitatis faciendum, & tota potestas recedit in non excommunicatos, quia nulla ratio diuersitatis videtur, licet aliqui dicant contrà, sed si non est factum vniuersitatis, sed aliàs cõmune. Tamen nõ recidit potestas in non excommunicatos, quia excommunicatus nomine suo benè cõstituit procuratorem. inf. de iudi. intelleximus. sed non in factis vniuersitatis, qa non est eius membrũ, sed ab ea præcisum cũ interdictis, aut non excõmunicatis, benè possunt alia negotia præter electiones facere, puta procurationes, contractus, & huiusmodi, qui ab eis nõ prohibentur, etiã in negotijs vniuersitatis. Si autem nõ sunt notorij excõmunicati, nec probari potest: tunc non solùm non sunt expellendi à capitulo, sed etiam vocandi, & hæc benè ꝓbantur. inf. de procu. c. fi. 6. q. 2. c. 1. & 2. 23. q. 4. iubemus. Si autem capitulum, vel maior pars vocauerit ignorãter notorios excõmunicatos, tunc valet nihilominus electio facta, vt in isto c. sed tamen in hoc casu propter præsumptionẽ contrariã, capitulo incumbit ꝓbatio, vel maiori parti, ꝗ ignoraue-

ignorauerũt.ar.inf. vt eccl. benefi.c.vno. 82. dis.proposuisti. sed in hoc casu, si aliqui sunt in capitulo, qui sciũt aliquos notoriè excommunicatos, vel de quibus probari potest, quòd sunt excommunicati, nihilominus voces eorũ præstabunt sibi suffragia, dummodò scientes excommunicatos nõ consenserint expressè, q excõmunicati vocarẽtur ad capitulũ, tacitus enim cõsensus scientium, vel præsentia non obest, cùm etiamsi contradicerent, vel protestarent ignorãtes, non cogerentur ꝓpter dictum eorũ, nec etiã deberent cessare à vocatione eorũ, & eodem modo si aliqui de scientibus nõ interfuerunt electioni. Horum enim scientium electio tenet, & voces eorum præstant suffragiũ, nec eligunt cum excõmunicatis, quia hoc non intendunt, sed per se tantũ, quia nõ est in potestate eorum, eos admittere vel expellere.

6 † Solu. dices debere eis imputari, qui ꝓbare possunt, & non reprobant. Respon. non est verũ, quia non est præsens coram quo ꝓbent capitulũ in hoc non sit iudex. Item nemo cogitur aliũ accusare. C. vt ne inui.age. l. 1. & sic nõ cogitur accusare, sic nec appellare, quia non ꝓdest, nisi appellationẽ ꝓsequeretur, quòd esset agere. inf. de ap. cũ sit Romana. Fatemur tamen q si appellauerit, quia aliquis est ibi notoriè excõmunicatus, & in causa appellationis ꝓbauerit excõmunicationẽ notoriam, q̃d cassabitur quicquid factũ erit post appellationem. Nec valet quod dicant, quòd ignorabant eos excõmunicatos, quia debebant deferre appellationi ex iusta & vera causa interposita. Secùs autem esset si non appellaret, sed tantũ capitulo denũciaret aliquos excõmunicatos interesse electioni, qa tunc non cassaretur, quòd fieret post talẽ denunciationẽ, in qua nullius superioris examen implorandũ. Item dicendum videtur de interdictis, & omnibus alijs, quos ius eligere prohibet, sed non intelligitur de his, quos ius vel iudex ab electiõe repelleret, sed tantũ ab electione non prohibentur. suprà, eo. cùm Vintoniens.

CAPVT XL.

1 *Beneplacitum partium non habetur ad inquisitionem, sed ad diffinitionem.*
2 *Compromissum fieri non potest vno solo contradicente.*
3 *Quando aliquis ex iusta causa electioni interesse non potest vota sua procuratori committere licet.*
4 *Vnus si loca plurium admittitur tantum potest vox eius, quàm si omnes voces suas dedissent.*
5 *Sufficit postulatum duas habere partes.*
6 *In postulatione peccante maiori parte, ius eligendi recidit in minorem partem eligentẽ.*
7 *An tertia pars eligens dignum: sit dicenda maior & sanior, dupla postulante indignũ.*

SCRIPTVM EST. (De numero (scz. quòd numerus postulantium erat duplo maior (partis) eligentium plebanũ (reuocatam.) infrà, de censi. olim. (pars altera). s. postulantium Eradiens. (intentionem) scz. postulationẽ præferendam electioni (vbi nati) infr. de præ-
1 sump. quosdam. † Consenserint) quia nisi esset de assensu partium, prius debet constare de defensione partis & reuocatione, cùm ex illo constaret, si numerus esset duplo maior necne, Vel dic, quòd beneplacitum partium non habetur ad inquisitionẽ, quàm omnibus modis vult fieri, vt suprà dictum est, sed ad diffinitionem habetur beneplacitum, quàm non vult fieri, nisi partibus placeat, sed si partibus placet, fiat secundum formam quæ sequitur (vt præpositi). Isti enim & si aliàs ius non haberẽt in electione, quia vtraque pars consensit, quòd admitterentur suffragiũ præstabunt
2 voces eorum. † Per alios) .s. procuratores constitutos ad eligendum, ex his videtur, quòd aliqui de electoribus possunt facere compromissarios, & alij non, & quòd illi qui non faciunt, tenentur huiusmodi cõpromissarios admittere, sed contra videtur, quòd vno solo contradicente, non potest fieri cõpromissum. Item si sunt compromissarij, ergò habent potestatem prouidendi ecclesiæ. inf. e. quia propter. quòd cõstat esse falsum, quia nec qui compromiserunt soli habent potestatem. Item secundũ hoc videtur, quòd hæc electio partim ex compromisso, partim ex scrutinio procedat, quòd non videtur conueniens. Sol. dicimus quòd ibi non fuerunt compromissarij, sed procuratores fuerunt, quibus aliqui vota sua commiserant, quòd licet, quando ex iusta causa aliquis electioni interesse non potest. inf. eo. quia ꝓpter. & etiamsi solummodò placet alijs coelectoribus, vt hîc, & satis apparet ex his, quæ dicuntur hîc, quia post talem cõmissionem votorum debet fieri scrutiniũ, & non debet attendi in scrutinio, quot sunt voces procuratorum, sed qui sunt illi qui vota sua eis commiserunt, vt hîc dicitur. nam si propriè commissarij essent quasi donatarij, & tamen vota eorum attenderentur, & non illorum, qui in eos sua vota transtulissent, cùm ex ea translatione ni-

ne nihil poteſtatis in eis remãſiſſet: vt no. ☞ ſup. e. in cauſis. † Sed quæres cùm ſæpè cõtingat, quòd in aliquibus eccleſijs electio non tantũ pertinet ad capitulum, ſed aliquando ꝓ tertia parte pertinet ad capitulũ, per alia tertia parte ad clerũ ciuitatis, & ꝓ alia ad prælatos, ad hoc cùm non omnes poſſunt, nec debeant intereſſe electionis ſcrutinio, ꝓpter inconueniens q̃ ſequeretur. ſ. fortè clerici ſoli plures ſunt, q̃ totũ capitulum & prælati, & ſic ſi eorum vota ſingulariter attenderentur, non ſolũ tertiam partẽ, ſed etiam maiorem in electione habent, videlicet nunqd ergò in hoc caſu licebit facere compromiſſarios? Reſpon. non, ſed faciant vt hîc fecerunt. ſ. vota ſua cõmittant aliquibus procuratoribus, qui poſtea cũ alijs faciant ſcrutinium vel cõpromiſſum, ſi cõpromittendi poteſtatem habẽt, & ſi duobus commiſerint vota ſua, & tunc vnus poterit conſentire in vnum in ſcrutinio, & alius in aliũ, hoc non fatemur, quia cùm quęlibet harum triũ partium quaſi vniuerſitas cenſeatur ad electionem faciendã per procuratorem tantum quemlibet vniuerſitas reſpondebit, ſed illius vnius vox valebit pro parte tertia, aliàs enim ſequeretur abſurditas, quòd eadem vniuerſitas ſibi ipſi contradiceret per vnum procuratorem eligendo alium, vel etiam per alium, alium.

3 † Nec ob. quòd hîc dicitur, quòd admittebantur ſinguli, tanquã ſingulares ꝓ ſuis eccleſijs, non omnes tanquã vna vniuerſitas, q̃a hîc ſinguli tanquã pro ſingulis eccleſijs habebant ius, & nõ tanquã pro vniuerſitate eccleſiarum & prælatorum. Imò plus dicimus, q̃ ſi diuiſim capitulũ aliquibus compromiſſarijs conferret poteſtatẽ, & prælati alijs, & clerici alijs: tamen iſti quaſi cõpromiſſarij non poſſunt eligere, q̃a in nullos ſingulariter eſt tranſlata poteſtas eligendi, quia nec ipſi transferentes ſoli ſine alijs hanc poteſtatem habebant, ſed nec in omnes tranſlata eſt, quia ſimul in omnes transferre noluerunt. Fatemur tamen quòd ſi in omnes transferre vellent, poſſunt, & non ſolùm in eodem tempore, ſed etiam in diuerſo. ar. ff. de ſer. ru. prædi. per fundum. ff. cõmunia prædi. receptum. procuratores autem & ſimul & diuiſim conſtituere poſſunt ad hoc, vt vice eorum eligant.

4 † Totq;) no. quòd ſi vnus pro pluribus admittitur tantũ, poteſt ille ſolus ſiue vox eius, quàm ſi omnes voces ſuas dediſſent, & hoc intelligimus, quòd omnes tanquã ſinguli habeãt ſingulas voces. Aliud enim eſſet ſi vniuerſitas prælatorum habeat tantùm vnam vocem, vel duas, licet plures eſſent prælati.

5 † Duplo). i. duas partes, ſufficit enim q̃ poſtulatus habeat duas partes, & non eſt ☞ neceſſe, quòd plus habeat. † Item videtur, quòd etiamſi ab vno ſolo electio fiat, quòd electio debeat pręferri, cùm poſtulatio nõ tam iuſtitię quàm gratię innitatur, electio autem tantũ iuſticiæ. ſup. de poſtu. bonæ. 1. ſed hoc argumentum nõ valet, nam potentatio ſimpliciter innitetur gratię. 16. q. 3. ſi quis. & tamen ſi non admittitur, fit iniuria præſentatio. 16. q. 7. decernimus. & ideò agit contra non admittentem eum. inf. de iu. pat. paſtoralis. & idem in poſtulatione. ar. ad idem. ff. de aqua quot. l. 1. §. pe. & dic ea, quæ hîc dicuntur locum habere in electoribus, & in iure, quòd ad electores ꝑtinet, & quòd ex electione & electoribus acquiritur. Ius autem confirmatoris, diſpenſatoris, vel alterius ſuperioris, non tangitur in hac decre. Imò in optione eius remanet, ſicut & ante hanc decr. erat, vtrum velit confirmare, vel diſpenſare, nec nè. ſup. de poſtul. bonæ. (minimè) hîc habes notabile, quòd quando in vocatione aliqua contingit fieri vnam poſtulationem, ſiue vnam electionem, quòd nõ ſeruatur illa regula, q̃ is eligatur, qui à maiori & ſaniori parte fuerit nominatus.

6 † Et iterum habes aliud, quòd peccante maiori parte in poſtulatione, ius eligẽdi recidit in minorem partem eligentem, & hoc intelligimus ſi electio non fiat ex interuallo, ſed in eodem contextu, vel nõ potes dicere, non fallere hîc regulam, reputatur enim ſanior, quæ eligit illa, quæ poſtulat, vt no. ſup. eo. dudum. (poſtulantium) ☞ ignoranter indignum. † Reprobare) poſtulatio reprobatur, q̃a de indigna perſona electio, quia non habet tertiam partem capituli, quæ ad minus neceſſaria eſt, quando alij non delinquunt ſcienter poſtulando, vel eligendo indignum. de hoc ☞ no. ſup. eo. dudum. † Maior pars) non intelligas quòd licet maior pars poſtulantium, vel eligentium eligendum eligendo indignum ſcienter priuata ſit poteſtate eligendi quòd propter hoc alij, qui ignorantes eum indignum ipſum eligerent, eodem modo priuati ſunt poteſtate eligendi, ſed hoc ideò fuit, quia maior pars poſtulantium archiepiſcopum indignum priuati ſunt poteſtate eligendi, reliqui qui elegerunt plebanum ſunt maior pars.

Confir-

Confirmatur ergò electio plebani in hoc casu non, quia illi qui ignorantes Archiepiscopum indignum ipsum elegerunt priuati sunt potestate eligẽdi, sed qui plebanus maiorem partem habuit non computatis scienter eligentibus indignum, sed per hoc videtur, quòd non solùm si maior pars, sed etiam si vnus solus de duplo numero tolleretur, quia scienter elegissent indignum, quòd deberet confirmari electio, quia vno sublato, nõ remanet duplex numerus. Respon. non est verum, quia licet priuatus sit potestate eligendi, tamen in hac postulatione iustè admittitur, & ideò computandus est ad complendũ numerum duplum, licet suffragium nõ præstaret postulationi, vox eius autem diceremus si primo priuatus potestate eligendi admitteretur ignoranter ad postulationem, quia tunc non computaretur ad numerum duplum complendum.

7 † Nec est dicenda maior, & sanior tertia pars eligens dignum dupla postulante indignum, dummodò tantùm in vna, vel etiam in pluribus excedat postulans indignum, dum tamen semper remaneat maior numerus ignorantium indignũ, quàm scientium, quia licet si non essent cum eis scienter postulantes indignum, tamẽ præualet postulationi electio, quia non esset duplex numerus, si subducerentur scienter eligentes indignum, tamen quia eis sunt adiuncti, non præualet, quia tertia pars, quæ elegit non fuit capitulum, imò duæ partes, qui postulauerunt fuerunt capitulum, & permanserunt capitulum, licet minor pars de eis deliquerit scienter postulando indignum, sed si maior scienter indignum postulasset, puta ex. 33. 17. tunc desijsset esse capitulum in illis duabus, & fuisset capitulum, vt potius maior & sanior pars capituli qui elegit. nam tantũ dicimus vnum capitulum, vel licet maior pars in vnum consentiant, & minor in alium, sed tunc dicimus diuersa capitula, vel vnum capitulum, & aliud non capitulum, quando duæ partes eorum qui ad electionem vocandi sunt, in vnam personam conueniant & tertia in aliam. † Sed quid si de. 32. postulantibus indignum fuerant. 17. scientes dignum, & alij. 15. ignorantes, sed eligẽtes dignũ fuerunt tantùm 14. Respõdeo. postulationẽ & electionẽ cassandã, ex quo duplũ numerum habet inter ignorantes, & scientes postulatũ dignum, & maior pars est ignorantiũ postulatum indignum, quàm sint omnes illi, qui elegerunt dignum, sed potest dici sine subtilitatibus hoc procedendum secundum literam simpliciter seruandum, vt sonat (scienter) de hoc no. sup. eo. dudum. in gl. circa. † Indignum) indignitate peccati in quo perseuerat, secùs si pateretur defectum, tunc enim non priuarentur potestate eligendi. sup. eo. innotuit. nisi cassatam postulationem iterare vellet. sup. de postu. gratum. (debeant) illi qui scienter elegerunt indignum non alij (priuari) per sententiam si electio fiat ex interuallo. Si verò incontinenti non est necessaria sententia, vt hîc. vel melius, id est, priuati nunciari. sup. eo. cùm in cunctis.

CAPVT XLI.

1 *Sex mensium cursus necessarius est in pastoribus cathedralium & regulariũ ecclesiarũ.*
2 *Quæ dicatur regularis ecclesia.*

NE PRO DEFECTV.

1 † (Tres menses) hoc est speciale in pastoribus cathedralium, & regularium ecclesiarum. In his enim necessarius est cursus sex mensiũ. infr. de conces. præben. nulla. & ibi no. quid sit iustum impedimentum, & istud tempus debet à compromissarijs obseruari, cùm capitulum nõ possit eis plus dare, quàm noscatur habere. ff. de acquir. re. do. traditio. & interim capitulo currit tẽpus. Nec ob. C. de temp. ap. Auth. si tamen. quia ibi [a] compromissum est de voluntate præscribentis, & eius cui præscribitur, hoc verũ tantum de voluntate eius, cui præscribitur, negligentia enim istorum capitulo imputatur, quia perdit quis ius, quo per se vel per alium nõ est vsus. ff. quemad. ser. amit. vsum. sed cũ capitulum in culpa non fuit, seu in mora, quia personæ indiligenti cõmiserat, videtur quòd si non eligat, tunc legitimè capitulum sit impeditũ ad hoc, vt tempus sibi non currat. inf. de conces. præben. quia diuersitatem. maximè, quando id reuocari non potest, quia res non est integra. sup. e. in causis. Propter quod dicũt aliqui, quòd impedimentum ab alio illatum, nõ imputatur prædictis quæ in ipsum sibi retulerunt, sicut in proximo casu fuit. ff. si quis cau. l. non exigimus. §. quòd diximus. quia debuerunt ita progare compromissum, si postea eligere potuissent, si compromissarij negligentes fuissent in eligendo, vel dic melius quòd si sunt donatarij eorum tantùm impedimentum attenditur, ita quòd impedimentum nihil operatur,

[a] *Quia ibi. Adde Pet. de Anch. in cõs. 214. col. pen. ver. 3. inducitur consilium. Ludouicus Antiquus Parochianus.*

ratur, nec eos negligentia excusat, secùs quando sunt compromissarij, quia tūc iure compromittentium eligere debebant impedimentis mutuis se excusant: donatarij verò sunt, quando simpliciter eis prouidendi tribuūt potestatem, sed compromissarij, quādo simpliciter vel ad tempus id committunt, vt vice eorum eligant: vt no. inf. eo. c. quia propter (cathedralis) id est, episcopalis.

2 † Vel regularis) regularem ecclesiā dicimus, secundum quòd hîc intelligitur, quamlibet ecclesiam collegiatā, vbi sunt clerici, vel conuersi sine proprio viuentes, dummodò sit collegiata, & collegij sit electio. Non autem hîc intelligimus comprehendi parochiales ecclesias, vel dignitates cathedralium ecclesiarum præter episcopatum, quia litera hoc non sonat. Item non intelligimus hîc, quòd dicitur de prioratibus qui dantur ab abbatibus, quidam tamen hoc quòd hîc dicitur, intelligunt de regularibus omnibus, siue electio pertineat ad conuentum, siue ad superiorem abbatem, siue quemlibet alium, & non videmus rationem diuersitatis, de prioribus autem, vel cæteris officijs quæ sunt in monasterio suo abbate, eidem monasterio præsidente, benè credimus sub hac regula non arctari, quantum ad terminum trium mensium, quia nō habet principaliter curam. † Iniusto impedimento) secùs si iustum esset impedimentum. 28. di. de Syracusane. 11. di. benè. inf. de conces. præben. quia diuersitatem. arg. C. de inoffi. testa. contra maiores. ff. ex qui. cau. ma. l. quòd quidem. & si non eligatur transfertur ipso iure electio ad proximum superiorem, nec tenet electio postea facta ab eo. inf. de sup. neg. prælat. licet. & decre. seq. & si postea primus eligat & secūdus eodē modo, cùm nulla sit ipso iure prima, tenet secunda no. inf. de sup. neg. prælat. c. vlti.

† Sed quid dices, si habuerunt iustum impedimentū, nunquid transactis tribus mensibus poterunt eligere sine licentia, vel oportebit eos impetrare in integrum restitutionem, & dicūt quidam, quòd sine vlla restitutione eligere poterunt, quia nec currit eis tempus. arg. infr. de conces. præben. quia diuersitatem. Alij distinguunt, an tale sit impedimentū quòd faciat dormire præscriptionem, sicut excommunicatio, & tunc locum habet opinio supradicta. inf. de conces. præben. quia diuersitatem. an non faciat eam dormire, sed iuuatur beneficio restitutionis in integrum, vt absente causa reipublicæ, & tunc non poterunt eligere, nisi beneficio petito. & not. infr. de præscrip. ex transmissa. tamen hoc non placet.

Credimus tamen, quòd nō incipit currere hoc tempus, nisi ab eo tempore, quo sciuit ecclesiam vacare & potuit prouidere, sed ex quo cœpit currere sine aliqua retardatione consummat cursum, vnde nō videtur indifferenter locum habere hæc restitutio in integrum, sed si postquam incœpit currere ante finem, legitimo impedimento detineretur, puta infirmitate, vel alio quo prouidere impediretur, benè consulerem sibi restituendum tempus, quo fuit impeditus, nisi prius esset alij ecclesia illa collata, quia tunc ei non aufertur. arg. inf. de iure. pat. consultationibus. sed certè tunc ei restituetur electio, & præbenda alij aufertur, licet canonicè collata fuerit, quia omnia debent reduci ad eum statum, in quo fuerunt tempore, quo impetrat restitutionem, & benè dicitur, quia eligere debuerunt, nam si omnes in capitulo dissentiant, & vnus vel plures, qui nullū postea elegerunt, dicant cassata electione ab vna parte facta, & transacto iam tempore trium mensiū se debere eligere, malè dicunt, cùm tunc eligere debuissent, & etiamsi vnus solus benè elegisset, eius electio tenuisset. inf. eo. congregato.

† Sed quid dices, si non debuit eligere, puta postulatus est aliquis bonus à duabus partibus, alij consentire postulationi nolunt, nec eligere, quia non teneret, suprà proximo cap. hîc sic. Respondent aliqui quod sibi non eligant intra tempus, & postulatio ab alijs facta cassetur: tamen electio eis vltra tempus seruetur, cùm eligere non debuerunt, sed contrà potius videtur eis imputandum, quòd nō elegerunt, quia per postulationem non imponetur necessitas superiori, quòd approbaret postulatum: vt no. in ea. decr. vel quòd refutaret electionē, & videtur idem etiamsi ponas conuersum casum. s. quòd si confirmare debet postulationē vlterius non poterant eligere, & quòd nisi aliud canonicum obest confirmare debet postulationem, cùm alij qui non elegerunt, nec postulationi consenserunt, tanquam contumaces sunt reputandi. Fatemur tamen, quòd & in illis officijs vel ministerijs, quæ pertinent ad collationem abbatis, & vbi cura animarum non est, Episcopus supplebit defectum abbatis, non intra tres menses, sed intra sex menses, infrà, de conces. præb.

ces. præb.nulla. 18.q.2.c.1.(deuoluatur) & ita est correctum. inf. de conces. præben. dilectus.licet quidam dicant contrà(consilio)requirere hoc consilium est de honestate & non de necessitate.

☞ †Ipsius)qualiter potest ꝓuideri de eis, cùm omnes deliquerint nō eligendo? Respon. fortè non omnes peccauerūt, vel q̄a non erant præsentes,vel si erant præsentes propter scandalum vel aliam causam dimiserunt eligere intra tempus.

CAPVT XLII.

1 *Quæ sint de forma electionis.*
2 *Electores ire debēt ad requirendum infirmorum vota qui in eadem ciuitate vel claustro eodem iacent.*
3 *Vbi per compromissum fit electio non est necesse fieri collationem vel electionem in capitulo.*
4 *Si duo vel tres tantùm sunt in capitulo quomodo eligent, & quid si sit solus vnus in quem ius eligendi recidit. vide in nu.5.*
6 *Scrutatores debent singulos vocare ad scrutinium, nec sufficit generaliter vocare.*
7 *Necessaria est priuatio per sententiam quando ex interuallo facienda electio est.*
8 *Electio facta contra formā est ipso iure nulla.*
9 *Si aliquis fecit furtum vel rapinam licet velit rem furtiuam restituere, tamen ob id non euitabit pœnam dupli vel quadrupli.*
10 *Qui in electione vocē habet si est in loco vnde vocari debet nisi vocetur potest facere cassari electionem, quia eo contempto facta est.*
11 *Quicquid fit lege vel canone prohibente pro infecto haberi debet.*
12 *In spiritualibus quicquid fit per obreptionē etiam post sententiam reuocatur.*
13 *Iuramentum ob incrudelitatem capituli introductum est.*
14 *Maioris partis iudicio statur: quoniam per plures melius veritas inquiritur.*
15 *Quo casu possit procurator in diuersos consentire.*

QVIA PROPTER. (Viduatis) propter illud verbum dicunt quidam, obseruandas in electione cuiuscunq; per quam contingit ecclesiam viduari, & etiam in plebibus & capellis, dummodò eædem plebes, & capellæ prælatos habeant, qui generalem prælationē habeant in spiritualibus tam in clericos, quàm in laicos parochianos earum ecclesiarum, & hos prælatos benè dicimus spōsos.ar.21. q. 2. sicut. in canonicis autem, & prælatis cathedralium ecclesiarum, qui non habent curam nec prælationem generalem, sed in certis tantùm articulis, & vbi non per mortem prælatorum inferiorum,sed per mortem superiorum.scz.episcoporum viduantur ecclesiæ, non est necesse has formas seruari. Quidam tamen dicunt, quòd istæ formæ habent tantū locum in cathedralibus & regularibus ecclesijs.C.ca.proximo.

1 †Præsentibus omnibus) de forma est, quòd capitulum cógregetur, & quòd de capitulo aliqui non distincto numero assumantur, siue per aliquos de capitulo,siue aliunde, & quòd ipsi secreto exquirant, scilicet, non audientibus alijs præter scrutatores, tamen & præter scrutatores credimus, quòd possent habere duos, vel plures testes. Excluditur enim tantum, ne capitulum audiat, & vult quòd sigillatim, & non binis simul euntibus vota cunctorum, qui sunt in capitulo exquirant, quamuis non obsit si nō respondent, vel captiosè respondeant. ff. de inter. act. de ætate. §. qui tacuit. & §. ꝙ autem. & etiam non obest, quominus teneat electio, si aliqui de capitulo non requiruntur, dummodò suum contemptum non prosequātur, & vota in scriptis redigantur, siue per eosdem scrutatores, siue per vnum tabellionem, siue per vnum vel duos viros idoneos, cùm aliàs constare nō posset. infr. de proba. quoniam contra. & quòd vota scripta, mox publicentur in cōmuni. i. capitulo nō credimus contra formam, si in capitulo sunt aliqui extranei, puta religiosi, vel etiam alij. 63.di. obeūtibus.& quòd collatio habeatur, de qua habetur plenius.inf.eo.in genesi. & quòd sequatur electio cōmunis in capitulo, nam hæc est de necessitate formæ, sed illa, quæ fit coram populo, non est de forma, & hoc innuit litera huius capituli, in fin. vbi dicit statuentes quòd hoc præceptum quod vltra formam &c. Alij contradicūt, & oportet ꝙ electio sit cōmunis. i. ab vno fiat qui potestatem de consuetudine, vel voluntate sociorum habeat. ar. inf. eo. in ☞ genesi. †Vtrum autem valeat, si tradetur hæc solēnizatio electionis.inf. e. publicato. vota autem scrutatorum inquirent ipsi ijdem, nam cùm data sit eis potestas inquirendi vota cunctorum, ergò & sua.ar.sup. e.cùm in iure. Vel possunt alijs committere, qui scrutatorum vota seruent, sed prius nobis magis placet.

2 †Vota autem infirmorum, qui in eadem ciuitate, vel claustro eodem iacent, ipsi possunt ad eos ire, & requirere, quia præsens ipse esse videtur, qui in hortis est. 2. q. 7. biduum. & quia efficacior est vox eius, ꝗ procuratoris, & dulcius est bibere de fonte, ꝗ de riuulo. arg. 76. dis. c. ieiunium. & credimus sufficere, si in scrutinio respōdeat, nec est necesse, ꝙ postea requratur in col-

in collatione, vel in alijs, quæ possunt per alios fieri, vel si magis eis placet, possunt pro se procuratores constituere, per quos suæ voluntates scrutabũtur, vt hîc, sed q̃d scrutatores sint fide digni, non est de forma.
☞ † Item quòd ille eligatur, in quem maior & sanior pars consenserit. sup. e. auditis. & hæc licet enim post multi consenti-
3 ant non valet: vt no. inf. eo. ecclesia. † vbi autem per compromissum fit electio, non est necesse fieri collationem, vel electionẽ in capitulo, sed sufficit quòd vbicunq; fuerint compromissarij viduatæ ecclesiæ, ꝓuideant de pastore, & ideò cautè dicitur, prouideant non eligant, tamẽ alij contradicunt, & argumentum habẽt pro se, quia licet dominus prouidisset de rectore filijs Israël, tamen synagogã vocari pręcepit, vt coram ea publicaretur. 8. q. 1. licet. Itẽ non possunt plus iuris in alios transferre, quàm ipsi habeant sed ipsi debent eligere in ecclesia cathedrali. sup. eo. q. sicut. in prin. & c. bonæ memoriæ Mag. 23. dis. in nomine. ergò & illi, quibus dant potestatem eligẽdi, sed primi respondent, quòd coram populo facienda est publicatio, sed illa electio, quæ debet fieri coram populo si processum est per scrutinium potest fieri vbicunq;, sicut si proceditur per compromissum, quia potius dicẽda est prouisio, quàm electio. arg. quia illi qui prouidebant olim de iure sic dicebant. 63. dis. lectis: reatina. nobis. cùm longè. inf. de app. qua fronte. nam quidam dicunt, illos posse alij prouidere, qui hoc habent iure suo. scz. consuetudine vel priuilegio, & sic loquũtur præmissa capitula, qui autem ex compromisso procedunt, ibi debent eligere, vbi qui compromiserunt eligere tenebantur, & quia non potuerũt aliud transferre, quàm habeant. 16. q. 1. si quis. & hoc est tutius.

☞ † Assumatur) quare hîc circuitus habetur cùm sicut conueniunt de electoribus, sic possunt de prælato conuenire. Respon. multi difficilius conuenirẽt in prælatum, quàm in electores, præterea aliquid timidi malum nominarent in publico, & tamen bonum nominabũt in priuato. Item remouetur appellatio, quam quidam faciebant, ne post nominationem, vel electionem suam alius eligeretur. suprà. eo. considerauimus.

4 † Tres) si cõmode potest fieri, alioquin duo vel vnus. arg. in Auth. de san. Epi. §. 1. Sed quid si tamen tres, vel duo sunt in capitulo, quomodo eligent tres? Respon. illi tres, vel duo conueniãt in capitulo, & ipsi inuicem ipso facto constituant se scrutatores, & vnus alium inquirat, si sunt duo, sed si sunt tres, possunt duo vnum facere scrutatorem. ar. ad hoc. quia si scrutatores inuicem possunt se inquirere, eodem modo prædicti tres vel duo.

5 † Sed quid si vnus solus sit in quem ius recidit eligendi, respondeo ille solus vocatis testibus dicet votum suum, & postea eliget, & electionem publicabit. Vel dic, quòd hæc constitutio non habet locum, nisi vbi sunt quatuor ad minus, quòd ex eo apparet, quia dixit assumãtur tres fide digni. Præterea dicit præsentibus omnibus, quòd ad minus de tribus intelligi oportet, vbi igitur pauciores sunt possunt eligere quemcunq; volunt, dummodò mutuus consensus hincinde conueniat, & hoc cõstet. & not. quòd hæc decre. non prohibet, quòd si primi scrutatores infirmantur, vel aliàs secedunt, quin alij scrutatores eis succedant, qui inquirent vota inquisitorum. Item si non potest fieri vna die, fiat in continuata. De collegio) electorum accidit enim quãdoq; quòd huiusmodi collegium non tantùm facit capitulũ maioris ecclesiæ, sed omnes illi, qui dè iure vel consuetudine vocem habent in electione. suprà, e. scriptum. & supr. de postu. bonæ. (cunctorum) vota scrutatorum, vel ipsi inter se inquirent, vel alijs de capitulo committetur.

6 † Item hîc apparet, quòd scrutatores nominatim debẽt singulos vocare ad scrutinium, nec sufficit generaliter vocare sic. scz. venite ad scrutinium, qui scrutandi remansistis. Item vocandi sunt, non tantũ qui sunt in capitulo, sed etiã qui extra capitulum sunt, si videri possunt. ar. insti. de re. di. §. examen. etiam si non possunt videri, & sunt circa capitulũ, & illi de capitulo hoc sciuerint, quia si aliter fiet, esset malitia, quæ omninò in electionibus est vitanda (redacta) per aliquem ex se, vel tabellionem etiam extraneũ sic vidi (Mox) antequam diuertant ad alios actus. C. qui tes. fa. po. cùm antiquitus, & de hoc no. inf. e. publicato (publicent) ipsi omnes scrutatores, vel pars eorum, vel ipsum capitulum, nõ enim est de forma, per quam fiat (interiecto) ne procedatur ad electionem, sed benè posset appellari, ne eligatur, qui est tali crimine irretitus. suprà, eo. cùm nobis. sed nihilominus electio de bono non cassabitur, nisi probetur malus. infrà, de his quæ fi. à maio. par. ca. cap. 1.

☞ † (Collatione) numeri ad numerum, zeli ad ze-

ad zelum, meriti ad meritum: vt inf. eo. in Genesi. & credimus, quòd si facto scrutinio obijceretur, quòd aliqui requisiti non habẽt vocem in electione, & ideò non augent numerũ, plenè facienda est collatio, vbi ibidẽ dicitur (alioquin) id est, si nõ obijcitur, non est de necessitate iuris, ꝙ plenè in capitulo fiat collatio, & si statim potest sciri veritas bonũ est tamẽ & si omittatur collatio plenè etiã, quando aliquid obijcitur, nihilominus tenet electio. inf. de his quæ fi. à ma. par. ca. 1. (eligatur) antequã ad alia diuertatur. inf. e. cùm post. solenniter publicata electione in capitulo, & cõmuniter. i. ab vno vice omniũ. inf. e. in genesi. (&) pro. i. (forma) inf. e. ecclesia. (Vel saltẽ) sola prima forma est de necessitate, aliàs enim non inuenitur etiã vno contradicẽte, scz. ad compromissum, & hîc videmus (viris) etiam extra collegium (non valeat) ipso iure. inf. eo. in genesi. † Per inspirationẽ hæc non est forma, sed vbicunq; cognitum fuerit, electionem per inspirationem factã cõfirmabitur, quia si Dei spiritu agũtur, &c. inf. de reg. & tran. ad re. licet. 19. q. 1. duę. & videtur esse per inspirationem, & si duo vel tres nominauerunt eligendum, nihilominus fit per inspirationem, sed si aliquando interrogetur, vis talẽ, vel etiã si maior pars nominet sigillatim, non fit per inspirationem Dei, sed hominis instigati-
7 one facta præsumitur (priuentur) † necessaria est priuatio, per sententiã, quando ex interuallo facienda est electio, secùs si incontinẽti. de hoc no. sup. e. dudum. & no. inf. e. cumana. hîc dixerunt quidam, quòd illi, qui nõ peccauerũt in electione, etiã si sit minor pars, habent conditionẽ ex hac decr. vel officio iudicis cõtra delinquẽtes in forma, vt priuentur per sententiã in potestate eligendi ea vice, & ad eos solos, qui nõ deliquerunt detur ꝑ eandẽ sententiam potestas eligendi. ar. pro eis, quia certum est, quòd eligentes contra formã, priuandi sunt potestate eligendi, ergò soli non eligentes sunt reputãdi capitulũ, quo ad electionẽ faciendã, & in eos solos recidit ius eligendi. 65. di. c. si. ff. q. cuiusq; vni. sicut.

8 † Item electio facta contra formã nulla est ipso iure, vt hîc. inf. eo. in Genesi. ergò non impedit, quin illi, qui non peccauerũt possunt eligere, ergò electio est apud non delinquẽtes in forma, & inde est, vt dicũt, quòd tenet electio ab eis facta, siue incontinẽti, siue ex interuallo. ar. ff. de verb. ob. si dari stipuler. Alij dicunt, quòd si hi qui non deliquerunt sunt pauciores quàm illi, qui deliquerunt contra eligẽdo, licet electio talis sit nulla, vt hîc, tamẽ ex interuallo non possunt eligere, nisi communicent cũ prioribus & delinquentibus. supr. e. auditis. vbi no. & quantum ad hoc satis benè dicere videntur, sed & addunt, quòd nomine suo minor pars, quæ non peccauit contra formã eligendo nullã actionem vel officium iudici implorare possunt, vt maior pars priuetur potestate eligendi, vel vt sibi detur potestas, sed nomine ecclesiæ possunt denũciare hoc superiori, & superior benè tenebitur sibi imponere hãc pœnam, sed tamen quòd minori parti adiudicetur potestas eligendi, hoc non tenebit per sententiam, quia nec vllo iure hoc cauetur, nec vnquam factum inuenitur.

† Sed dices hîc oportere dici ex necessitate, quia cùm capituli sit electio, & in pauciores nõ peccantes non reciderit ius eligendi, ergò ipsi eligent, sed ipsi respondent, quòd facta cassatione & malè eligẽtes, & benè omnes simul faciunt vnũ capitulum, vnde minor pars nõ potest eligere, nisi maior restituatur potestas eligẽdi, quia cũ maior pars deliquit totũ capitulũ deliquisse videtur. & ideò voluitur potestas eligendi ad proximũ superiorẽ. Auth. debere san. Epi. §. si quis oratorium. Nec mireris, quòd non delinquens punitur ꝓpter delinquentem, quia simile habes. sup. e. scriptũ. in si. ar. 16. q. 1. §. verùm. 15. q. 4. cũ multæ. tamẽ plus rationi consonum videtur, quòd minor pars agere possit ad hanc pœnam, ex hac decr. antequã prouideatur ecclesiæ, sed & aliud adijciunt, licet pluribus nõ placet. scz. quòd non delinquentibus debet adiudicari potestas eligẽdi. imò quòd plus est sine adiudicatione hoc ipso, quòd maior pars priuatur potestate eligẽdi, deuoluitur ad minorẽ. arg. ff. q. cuiusq; vniuer. sicut. † Sed quæro si maior pars, quæ eligit contra formã velit resilire à sua electione, vel quia electus non consentit, vel si cõsentit, postea renunciat. quæritur vtrum possit de nouo eligere contradicẽte, & appellante altera parte ex ea causa, vos non potestis eligere, quia vos estis priuandi, & ad nos est deuoluenda eligendi potestas, & dicunt quidam, quòd nõ valet eorũ electio, quia in delictis non prodest pœnitẽtia in forensi iudicio. C. de aposto. is qui. cum suis concor. Item si diceretur cõtrariũ, absurdũ sequi videtur, ꝙ in optione delinquentis sit post perpetratũ delictũ effugere pœnitentiã à lege impositam.

9 † Item pro eis etiam est, quòd si aliquis fecit

fecit furtum, vel rapinam, licet velit rem furtiuam restituere, tamen propter hoc non euitabit pœnam duplici vel quadruplici. ff. de fur. qui ea mente. ff. vi bo. rap. l. pe. ar. contra. ff. de publ. ca. l. 1. ff. de hære. Manichæos. Item pro eis est, quòd dicit, l. q, si res obligata est restitutioni, alienari non potest. C. de fideicom. l. fi. vltra medium. eadem ratione, cùm ista electio obligata sit restitutioni, quia debet redire ad non delinquentes vlterius, eligere non possent, ad idem facit. ff. de in diem addi. l. vbi. §. fi. vbi dicitur, quòd si ego vendidi fundum sub addictione in diem, puta vt sit melior conditio vsque ad certum tempus offertur quod res esset inempta, si autem intra illud tempus præfixum ipse emptor alij vendiderit, vel obligauerit rem sic emptam, licet teneat talis contractus, quòd factus est à domino, si tamen extiterit conditio, scilicet, quòd alius meliorem offerat conditionem, reuocato primo cōtractu, poterit sic rem venditam, vel obligatam recuperare à simili, hîc licet posset dici, quòd teneret electio facta ab his, qui deliquerunt, quia penes eos erat potestas eligendi, sed tamen illi, qui non deliquerunt, & ad quos debet potestas eligendi deuolui hîc poterant, non obstante electione facta ab his, qui potestatem habebant, sed ea prius irritata dabitur ei potestas eligendi, ad idem facit, quia alienata in fraudem patronorum & creditorum reuocantur, licet domini fuerint qui alienarent: vt. ff. de his quæ in frau. cre. & de iure pa. c. illud. imò plus est, quia etiam ea, quæ nō sunt alienata, id est, donata vel legata in fraudem, si tamen fraus est ipso facto reuocantur. ff. quæ in frau. cre. omnes. §. Lucius. Item ad idē facit, quòd ex quo semel commissa est stipulatio, vlterius purgari non potest. ff. de arg. celsus.

☞ † Alij verò dicunt, & vt videtur melius quòd electio eorum tenet, dummodò fiat sine suspicione pœnæ, nec in fraudem legis fiat, nec in fraudem non eligentium, quæ suspicio vix habetur, & hoc ideò, quia facta ab his, qui potestatem habent eligēdi, & quia effectum conatus non habuit. ar. opti. ff. de in ius vo. quoduis. ff. de his qui no. infa. qui autem. ff. si quis cau. & si post. C. de appel. l. si quis lib. Item videtur, quasi determinata hæc quæstio. C. de do. post con. C. de bo. pro. si quis post hanc. vbi dicitur, quòd licet lex præcipiat, quòd qui commiserit capitale crimen, bona eius publicentur, tamen si ante sententiam alienat bona sua, tenet alienatio, dummodò alienatio fiat sine suspicione pœnæ. ff. de dona. si aliquis.

☞ † Ista autem suspicio semper videtur, quòd esset in electionibus, dummodò de bonis personis prouideant, cùm in eis semper periculosa est mora. infrà, de app. oblatæ. in fi. & ideò non mala suspicio, sed bona fides præsumitur. Item facit pro eis. C. de pac. inter emptorem. l. 1. & 2. C. de dona. ante nupt. cùm autem. C. de iure. do. etiam. vbi dicitur, quòd si venditur vel donatur res sub tali pacto, quòd aliquo casu contingente, res donata, vel vendita perueniat ad donatorem, vel venditorē, tamen si interim emptor, vel donatarius eandem rem, vel aliam alienauerit, tenet alienatio, & transfertur dominium, nec reuocari potest, sed actio præscriptis verbis competit contra alienantem à simili, & hoc tenere debet electio facta ab his, penes quos erat potestas eligendi, sed ipsi electores, si inueniantur in aliquo deliquisse, punientur aliqua pœna. Ea autem quæ alij per se inducunt, non obsunt nobis: quia benè fatemur, quod in delictis non prodest pœnitentia.

Quòd verum intelligo, quia si accusentur isti eligentes de crimine, punirentur non hac pœna per hanc decr. inflicta. sed aliqua, quam eliget iudex, & eodem modo respondeo ad aliud, quod pro se inducebant, scz. quod ex contrario videtur sequi, quod in optione delinquentis est vitare pœnam delicti, quia non sic euitant pœnam, quia licet non patiantur hanc pœnam, patientur aliam.

☞ † Item aliud, quod inducunt de fure & raptore non obstant, imò si quis benè attendat, concordat eis, nam & ibi dicunt, quòd si quis post furtum factum ante condemnationem alienet res suas, euacuabit pœnam duplici & quadruplici. ar. prædictarum. ll. de do. post con. cum suis cōcor. in hoc tamen est differentia, quia ibi facilius p̄sumitur, q, faceret alienationē propter suspicionem pœnæ, quàm in electionibus. Item ibi agēti contra furē nullū ius datur, sed datū tamē declaratur, quòd statim furto facto habuit actionem & ius, & quadruplum cōtra furem, sed hi canonici habēt ius in electione, nisi per sententiam detur. Item quasi expressum videtur, quòd hi dicunt suprà, eo. cùm terra.

Item non obstat. l. vlti. C. de fideicom. quia res quæ subiacet restitutioni ex causa fideicommisi obligatæ sunt, & in potestate fideicommisi,

Item

Item non obstat, quòd objicitur de venditione facta sub pacto. l. commissariæ, vel addictionis in dié, vel de alienatis in fraudem creditorũ, vel patronorum, quia illa sunt specialia, nec trahũtur ad cõsequẽtia.

Item non obstat, l. de arb. celsus. quia ibi loquitur de pœna cõmissa certæ personæ, & in stipulatione hominis, sed secùs est in pœna legis, quæ mitius agit, q̃ homo. ff. de iu. pat. qui contra. §. 1. ff. de arbi. quid tamen. §. fi. & l. seq. Item secundũ alios idem esset priuatos & priuandos, quod est absurdum dicere.

10 †Illud autem penitus) super hoc dicimus, quòd ille qui habet vocem in electione si est in loco, vnde vocari debet, nisi vocetur, q. potest facere cassari electioné, quia eo contempto facta est. sup. eo. quòd sicut. §. 1. & c. venerabilem. & inf. e. ecclesia vestra. Item dicimus, quòd nõ tenetur eum citare, nisi in loco, quo citandus est de iure. i. intra duas dietas, vel consue. quę in his præualet. sup. de rescri. nõnulli. sup. eo. coram. inf. eo. in genesi. & si citauerint non tenentur eum expectare. sup. eo. cùm inter vniuer. Item dicimus, q. si scitur, vbi est infra loco, vnde citari debet, debet citari personaliter, si autem nescitur vbi est, citari debet in loco vbi communiter moratur per publicũ edictum. inf. de cle. non resi. ex parte. & c. ex tuæ. inf. de fo. compe. ex parte. inf. de eo qui mit. in poss. si aduersarius. vbi not. Item dicimus, quòd si tempore citationis erat in loco, vnde citari deberet, sed electionis tempore erat extra fines electoribus deputatos, nõ præiudicat ☞ capitulo, quia non interest citati. †Item si fuerint tempore electionis infra fines electoribus deputatos, sed tempore citationis non erat ibi. i. tempore quo alij citabãtur similiter nõ obest capitulo, quia habet legitimam excusationem, quòd debitã diligentiam habuit in citando eum, sicut alios. Item si vigilans est, puta quia aliquãdo est intra fines, aliquando extra, licet aliquo die intra illud tempus, quo citationes fiunt infra fines electoribus deputatos, non præiudicat capitulo. ff. de inst. sed & si. §. conditio. tamen tutius est in hoc casu citare ad domũ. Item dicimus, quòd ille qui absens est, si est in loco vnde vocari debet, & detinetur iusto impedimento, potest constituere procuratorem, & si nõ admittatur procurator eius, quòd faciet cassari electionem, quia eo absente facta est cùm potuerit esse per se, vel per procuratorem, quorum alterum sufficit, vt hîc.

Item plus dicimus, quod etiamsi sit in loco, vnde nõ est vocandus, etiamsi nullum habet impedimentum, cum procuratoré constituere potest ad electionem, & præsentes hunc procuratorem de gratia possunt admittere si volunt. ar. sup. e. scriptũ. & c. Vintonens. 63. di. obeuntibus.

11 †Item ar. ad hoc, quia si ex toto possunt in alium extraneum transferre potestaté eligẽdi, multò fortius vnam vocem dare. Sed contra. C. de leg. non dubium. 10. vides fili. vbi dicitur, quòd quicquid fit lege prohibente, debet haberi pro infecto, ergò hæc procuratio quæ facta est hîc canone prohibente, pro nulla est habenda, & non solùm hæc procuratio nõ valet, nec quicquid ex ea secutũ est, ergò nec electio quã ipse fecit, vt in ea. l. dicitur. Sol. verè debẽt huiusmodi procuratio & electio haberi ꝓ nulla. i. debent cassari, si excipiatur contra ipsam, quia malè facta est antequam procedatur per ipsam, sed si non excipiatur, cũ tamen sibi sciant competere exceptionem, tenet procuratio, & quod per eam fit, siue electio, siue aliud, & vides simile, q. secundæ literæ post primas impetratæ, nõ valent, & tamẽ nisi excipiatur contra eas, tenet quòd fit per eas. sup. de rescri. cæterùm. vbi not. ad idem. sup. de rescri. super literis. inf. de appel. oblatæ. Item licet non teneat promissio per metum facta, si tamẽ postea fit solutio nõ repeteretur. ff. de cõdi. ob tur. cau. si ob turpem. ad idem. ff. ad ☞ mace. Itẽ si. §. fi. & l. seq. †Item dicimus, q̃d procuratores huiusmodi debent habere speciale mandatum ad iurandum in animam domini, quòd dominus credit, quòd tempore electionis erat bona fide sine fraude intra fines, qui deputati sunt ad vocationes electionum, & quòd iusto impedimento tenetur, quare electioni interesse non potest, modò & credit, vel dubitat, quòd eodem impedimẽto tenebitur, tempore quo electio facienda erit, & hoc dicit hic §. & debent exprimere impedimẽtum & fines, & nec enim in suo iuramẽto debent ponere verba iuris. inf. de pur. canoni accepimus. Illud autem non placet, quòd possit constituere procuratorem ad eligendum, nisi & det ei potestatem iurandi in animam suam, quia non venit instructus, & inde sequeretur absurditas, quòd vel oporteret capitulum congregatũ expectare, quousq; nuncius iret, & rediret ab eo, vel iterum alium terminũ electioni assignari, quæ absurditas in simili casu tollitur. 63. di. cũ lege. ar. ad hoc. c. di. optatum.

12 † Item videtur, quòd post præstitum iuramentum, si alius cui vox eius præiudicaret vellet probare, quòd dominus tempore electionis erat in eo loco, vnde vocari non debebat: vel q, non detinebatur iusto impedimento, quòd non sit audiendus. ar. ff. de do. quòd si deferente. nisi fortè dicas aliud in spiritualibus, vbi reuocatur quicquid fit per obreptionē etiam post sententiam. sup. de rescr. dilectus constitutus. & c. ad audientiam. vbi no. quòd si non exegit iuramentū prædictū à ꝓcuratore, tunc decætero non possunt, nec de loco nec de impedimento excipere, quia hanc exceptionē remisisse videtur capitulū, quando sibi iuramentum remisit, & si dicat, quòd capitulum deceptū fuit ignorantia facti, quæ etiam peritissimos fallit. ff. de igno. iu. l. 2. puta, quia credebat aduersario qui hoc dicebat, dicetur ei, quòd supina fuit eius ignorantia, quia ius talibus prouidebit, q, possunt exigere iuramentum per q, tolletur eius ignorantia, & veritas apparebit (priuentur) postquā ille, qui cognouit de electione priuauit eligētes, qui sunt minor pars propter peccatū in forma cōmissum potestate eligendi, maior pars eis non vocatis licitè eliget. Si autem maior pars sit priuato potestate eligendi, tunc non eligit minor pars, nec etiam ordinarius, qui priuationis sententiam tulit, sed Papa tantùm. inf. de conces. præb. quia diuersitatem. sup. e. bonæ memoriæ. Alij tamen, quòd hoc habet locum, vbi capitulum priuatur, sed vbi maior pars tantùm priuatur potestas eligendi, deuoluitur etiam ad minorem partem, quare enim non eligeret minor pars, cùm non sint priuati, nec ipso, nec per sententiam, sed tamē benè fatemur, q, peccāte maiori parte in forma, quòd totum capitulū priuari potest. ☞ † quia quòd maior pars facit totum capitulum facere videtur, secùs aut est, quando delinquunt eligēdo indignam personā scienter, quia tunc propter delictum maioris partis, non priuatur per sententiā capitulum, cùm non possit delinquere. ff. de do. si ex dolo. §. 1. & pœnæ suos debent tenere authores. C. de pe. sancimus. & infrà, de his quæ fi. à maio. par. ca. quæsiuit. (absens) absentem puto etiam si sit in eadem villa, dummodò nō possit ire ad capitulū. sup. e. c. bonæ memo. (in eo) de hoc no. suprà eo. corā (iusto) puta, quia timet venire ad capitulū. sup. bonæ memoriæ Magunt. vel ægritudine. 5. q. 3. si ægrotans. vel si vocetur ad maius tribunal, de re iud. contra. ☞

13 † Si opus) si autem opus sit, relinquetur iudicio capituli, propter incredulitatem enim capituli introducitur iuramentum. ar. sup. eo. significasti. infr. de iureiur. & si Christus. & oportet quod iterum ad eum vadat nuncius, qui eum iurare faciat, cùm enim personaliter teneatur iurare, nō teneretur illud facere, nisi requisitus fuerit, & si vnus vel plures de capitulo nolint recipere procuratorē sine iuramento eius, sed maior pars capituli velit admittere, valebit vox huius procuratoris, non obstante contradictione minoris partis. ff. ad muni. quòd maior.

Et hæc dicimus vera, etiamsi minor pars offerat se ꝓbaturum coram superiore, quòd nullum iustum impedimentum habet, nec est admittenda super hoc probatio coram superiore, quia hoc. s. procuratorem eius admittere est arbitrium capituli, vnde si vult eum admittere, non tenentur admittere contradictionē cuiusq;, imò etiam si sciat capitulū, vel maior pars, quòd nullum habet impedimentum, tamen procuratorem eius admittere potest. sup. eo. scriptum.

Nec ob. q, hîc dicitur. s. quòd interdicimus quòd hoc non fiat, quia interdictio fit in fauorē capituli, vnde si vult interdictionē remittere potest, quia in eius fauorem introducta est. ff. de le. quòd fauore. alij dicunt contra. s. quia si coram superiore probauerit nullum impedimentum subesse reuocabitur suffragium per eius vocem exhibitum, non autem quicquid factum est post talem contradictionem, etiamsi super hoc esset appellatum, nisi totum quòd factum est penderet ex voce eius, quia tunc totum reuocandum esset.

☞ † Sed opponas, quicquid fit post appellationem, reuocandum est. inf. de appel. cùm causam. Sol. illud locum habet in iudice, vbi post appellationē desinit esse iudex, sed secùs est extra iudicium, vbi non debet omittere, quin iure suo vtatur, ꝓpter aliquā appellationē, quantumcunq; iusta, & sic hoc non debet omittere capitulū ꝓpter aliquā appellationē, quin ad alia procedat. Item licet ꝓcedat capitulū post appellationē, non tamen contra appellationē, quæ tantū fuit, ne vox absentis per procuratorē admitteretur. sup. eo. cum nobis. & idē in similibus est dicendū (faciat) absens canonicus. Ipse enim debet iurare, ꝑ se, vel per aliū, qui iuret in animam eius, & de eius mandato, nam tunc ipse iurare videtur, ff. de admi. tut. ita. §. gessisse. † Collegio)

legio) quid si nullus velit recipere vices eius, quidam dicunt, quòd cogédus est recipere, Alij dicunt, quòd imputari sibi debet, & procedant præsentes ad electioné. Hoc autem, non credimus quòd de certa persona debeat scribere capitulo, cũ certa persona ante scrutinium non sit expriméda, & quia sigillatim debent dicere vota sua, procuratori autem suo benè potest scribere de certa persona.

14 † Vicem suam) sed nunquid procurator iste habebit duplicem vocem? ar. quòd sic. vt sup. e. scriptum. & c. in causis. sup. de rescrip. pastoralis. infrà, de testi. licet. ff. de condi. & demon. fundum.

In contrariũ videtur quòd idcircò statur iudicio maioris partis, qa ꝑ plures melius veritas inquiritur. 64. dist. extra. ff. de pac. si plures. C. de fideicommiss. l. vlt. nam si pares sunt vtrinq;, licet cùm vnus plures voces habeat, nec zelus, neq; ratio facit, ꝗ vna debeat alteri præualere, & hæc eadẽ quæstio potest fieri in pluribus iudicibus quorum vnus alteri voces suas commisit. † Ad hoc respondemus quòd si est cõstitutus procurator, qui exprimat consensum absentium, & dictum absentis circa certã aliquam personam planum est, quòd duplũ valet vox eius, quàm alterius, & tunc non est verus ꝓcurator, sed nuncius. Alij tamen dicunt, ꝗ nõ credimus, ꝗ simpliciter debent ei cõmittere vices suas, & nullam personam exprimere, quòd allegant pro se, & eadẽ ratione ipse idem posset capitulo, vel scrutatoribus illã personam exprimere, sed nõ valet ꝑdicta ratio, quia vota debent sigillatim inquiri, quòd nõ esset si capitulo scriberet, ꝗ si scriberet scrutatoribus, nõ sufficeret, quòd nõ possunt eũ absentẽ admittere, nisi prius capitulũ hoc approbet, & hoc ipsum satis colligitur hîc, quia generaliter cõmittat ei vices suas. s. vt quicquid fecerit ratũ habeat. In hoc casu non est intelligibile, qualiter per vnam animã possit exprimere plures consensus, primò dicendum, consentio in talem nomine meo, & postea consentio in eũdem procuratorio nomine, vel etiam in alium, ꝗ est impossibile simul & semel cõsentire in diuersos. Tamẽ licet hæc subtilitas suffragetur, potest dici secundũ pinguẽ intellectũ constitutũ, ꝗ præualet electio facta ab illo, qui plurium voces habeat, vt iuribus præalle. arg. ff. ad Silla. l. 1. §. vlt. & ff. de ope. lib. l. si libertus. §. vlti. Nec est contra naturalem æquitatem, quod consensus vnius maius suffragium præstet quàm consensus alterius.

15 † Item dicimus, quòd quando est procurator, & non ad certam personam eligendam, quòd non potest in diuersos consentire, sed si de certa persona mandatur, tunc potest in diuersos consentire, quia tunc non propriè dicitur ipse consentire, sed ille qui mandauit. † Item hic procurator poterit compromittere ei, qui non est ad certam personam, cùm in eum totum ius quòd habebat transtulerit, sed si fecisset procuratorem ad certam personam secùs, quia tunc non intelligitur fecisse procuratorem, nisi ad formam necessitatis. ff. de procu. licet. §. si seruus. (clandestinas) quæ fiunt per insidias, vel se certa cõuenticula, vel priuatas subscriptiones. infrà, vt eccle. benefi. vt nostrum. 79. di. c. 2. Solenniter) coram populo. est enim corã eis publicanda. 8. q. 1. licet tamen non credimus cassandam electionem si omittatur, cùm enim ex electione facta in capitulo sit electo, ius quæsitum sine culpa sua non admittitur illud. 56. dis. satis peruersum. (publicetur) per quemcũq;. cùm enim hæc publicatio non sit de substantia, sufficit per quemcunq; fierei, id est, non teneat eam secretam.

CAPVT XLIII.

1 *Minori excommunicationi subiacet, recipiens inuestituram de manu laici.*

QVISQVIS. (Electioni abusum) nam si de consuetudine vel priuilegio haberet secùs. 63. di. Adrianus. inf. de iur. pat. nobis. † Careat) est enim irrita. 16. q. 3. quoniam. & qui in tantum procedit, vt inuestituram de manu laici recipiat, minori excommunicationi subiacet vsq; ad condignam satisfactioné: vt eo. c. & c. si quis deinceps. & si contra eum agatur de primo, debet excommunicari. 16. q. 7. constitutiones. Dixerunt autem aliqui, quòd ineligibilis sit ipso iure. ar. hîc: & in præall. c. sed alij dicunt contrà, sed malè, vt infrà, de iure pa. præterea. Credimus tamen Episcopum posse dispésare. arg. inf. de sen. excom. nuper. & de iudi. At si clerici. decre. ante alleg. præterea non contradicit, loquitur enim, quando quis ecclesiam vt proprietatem, non vt beneficium recipit de manu laici, qui non ita punitur, sicut qui recipit vt beneficium, qui verò electionem, id est, quicunq; clerici celebrauerint electionem

ctionem aliquam per abusum secularis potestatis, scilicet, quòd clerici in electionibus Episcoporum, vel prælatorum laicos interesse fecerint. inf. eo. sacrosancta. & c. massana. vel si principes laicos super personis eligendis requirant clericos, vt consensum præstent. suprà, eodem. cùm terra. & c. quòd sicut. vel qui minus potentium aliquem elegerunt. sup. eo. bonæ memoriæ Magun. (suspendantur) per sententiam (priuati) ipso iure.

CAPVT XLIIII.

1 *Sufficit solum decretum ad probationem canonicæ electionis.*
2 *Citatio non est necessaria quando petitur electio confirmationis ad hoc quòd confirmetur.*
3 *An factum ab administrante, qui pòst remouetur teneat.*
4 *Nunquid factum ab intruso in aliqua ecclesia valet.*
5 *Simoniacus est suspensus ab officio & administratione ipso iure.*
6 *De crimine excipi potest contra ferentem testimonium.*

NIHIL (EST) quòd ecclesiæ Dei animaduersione diuersæ pœnæ statuuntur in canonibus circa indignè ꝓmotos, & indignè promouentes. 1. q. 1. si qui Episcopi. 36. di. qui ecclesiasti. 50. di. ex pœnitētibus. 55. di. nullus. 64. dist. c. vlti. 51. dist. c. 1. Careat) id est, carere iudicetur. Vel dic, quòd eo ipso, quòd dicitur in sententia superiorem negligentem fuisse in confirmatione electi, hoc ipso sequitur hæc pœna. Qui siue Episcopi, siue inferiores prælati. sup. de consue. cùm venerabilis.

Et hoc verum est in electis, & in postulatis non, nam cùm postulasti, non possunt transire sine dispensatione, nec interim administrationem habent, electi autem iam habēt initiatum matrimonium.

1 † Aut personas) de iure enim est quòd solum decretum sufficit ad probationem canonicæ electionis. vt suprà, eo. innotuit. 61. dist. Episcopus. sed consuetudo Ro. ecclesiæ est, quòd non confirmat aliquem electum, nisi sint præsentes apud sedem Apostolicam, duo de his qui interfuerint electioni, nisi aliquando ex certa scientia aliquid de gratia faciat.

2 †Item dicimus, quòd non est necessaria aliqua citatio, quando petitur confirmatio electionis ad hoc quòd confirmetur, vt dictum est, & ita est generalis consuetudo, debet enim quisq; q vult contradicere ire, vt contradicat confirmationi, arg. infrà, statuimus. nec valet si dicat, se nescire, quando petijt confirmationem, cùm liceat cuilibet præuenire & denunciare futurum præcipitium, quòd fieret, si confirmaretur, vel ordinaretur, sicut est in sponsalibus carnalibus. infrà, de despon. impu. ad dissoluendum. † Item ad hoc facit, quòd mora periculosa est in electionibus. infrà, de app. obla. & suprà, eo. cùm inter vniuer. tamen si citentur canonici, secundum generale edictum, & mittatur vt omnes veniant, qui volunt dicere contra electum, melior est electio, quia difficilius de cætero admittentur: sed solum decretū sufficit ad dicendū aliquid contra electū, nisi de nouo ad eius notitiam perueniret. arg. infrà, de ætate. accepimus. † Administrent) isti ex sola electione administrationem habent à Papa. 22. dist. in nomine. C. de ver. sig. quidam. circa fi. C. ad Treb. l. pe. & sic administrare possunt, ac si prælati essent confirmati. Alij dicunt quòd sunt vt visitatores vel procuratores. suprà, eo. cùm nobis. & custodes. 61. di. obitum. 7. q. 1. constitutum. sed obedientiam à subditis recipere non debent.

3 † Sed pone quòd isti, qui sic administrant pòst remouentur, nunquid tenet quòd ab eis factum est: arg. quòd tenet. suprà, eo. quærelam. infrà, de iure pa. consultationibus. ff. si cer. pe. eius. 8. q. 4. nónne. ff. de procu. si procurator. ff. de offi. præto. Barbarius. 3. q. 7. §. tria. Arg. contra. infrà, de hære. fraternitatis. 12. q. 2. alienationes. 25. q. 1. omnia. 12. q. 2. precariè. ff. de eo. qui pro tut. l. si is. ff. de re. eo. qui sub. tu. quod neq;. Sol. dicimus, quòd omnes qui habuerunt canonicum ingressum, licet pòst fiant hæretici, vel simoniaci, ratum est quòd fit ab eis quousque tolerantur, vt in. d. c. nónne. infrà, de do. & contu. veritatis, nisi fortè essent ordinationes, vel consecrationes, vel alia spiritualia, quæ quo ad executionem irritæ sunt, nisi interueniat dispensatio. 1. q. 1. si quis ad simonia. 9. q. 1. c. 1. & 2. hoc non placet de simoniacis, vel nisi essent leges, vel ordinationes, quas fecisset, quæ in eius opprobrium cassantur. infrà, de hær. fraternitatis. multofortius cassantur, si à principio non haberent canonicum ingressum, vt quia simoniacè, vel per intrusionem, vel schismaticè, vel quia hæreticus, vel excommunicatus assumptus est, vel aliàs etiam contra ius naturale est electio de eo facta, vel etiam non est confirmata,

mata. alienationes enim & ordinationes ab eo factæ non valēt. vt 12. q. 2. alienationes. cum suis concor. simile in procuratore. ff. de procu. si is. &. ff. de re. eo. qui sub tut. vel cu. quòd neq;. sed de istis nō cōfirmatis dicunt aliqui, quòd si aliqua fecerit in iudicio, vel etiam extra iudiciū ex officio, vt emancipationes & similia, quòd propter errorem communem, & vtilitatem publicam valet. ff. de offi. præ. Barbarius. Quamuis posset [a] responderi, quòd ibi ideò tenet, quia erat prætor confirmatus à præfecto prætorio, vel ipsa electione, sed non confirmatus, nec electus non est Prælatus, sed fur. ff. de decur. Modestinus. ☞ 1. q. 1. ordinationes. &. c. si quis neq;. †Alij dicunt, sed non placet, quòd quandiu est in possessione episcopatus, etiam nō confirmatus valent, non solùm prædicta sed alia omnia, quæ facit, ne illudatur contrahentibus, & quia tanta subtilitas de facili verteretur in perniciē ecclesiæ. C. de ver. signi. l. cùm quidam. C. ad Treb. l. pe. ff. de mi. in integ. resti. l. similiter. Sed respondemus, quòd ibi erat hæres. Item quòd sic agebat, etc. ff. ad Maced. si quis. & dic illā loqui propter odium Maced. & satis dici posset, id quòd facit iste, qui est in possessione de fructibus, & etiam si interim cōferret beneficia, quòd propter beneficium possessionis bona fide tenet, quia hoc ratione possessionis fit ad commodū possessionis pertinet verum, si bona fide percipiat, quia credit suam electionem canonicam, & se legitimè confirmatum, facit fructus suos. ff. vsur. quòd scit. pręterea salua distinctiōe de fructibus, quæ est in summa, secùs autem si esset malæ fidei. C. de rei vend. certum. si autem crederetur pręlatus, & non esset in possessione secùs inf. de iure pa. consultationibus. alij dicunt tenere, quòd facit in recipiendo. s. vt liberentur ei soluentes, non autem in dando s. quia non acquiritur his, quibus dāt arg. ff. si certum peta. eius qui. sed potiùs videtur, quòd siue bonæ fidei possessori prælato, non autem confirmato, siue malæ fidei quis soluerit non liberatur, etiam si annuas pensiones soluat, quia nemo liberatur soluendo, alij etiam bonæ fidei possessori pensionem, nisi fortè esset prædo, qui res alterius alicui locasset, quia tunc fortè liberatur colonus soluendo etiam prædoni. ff. de condi. inde. si vrbana.

4 †Nam vbi aliquis est intrusus, in aliqua ecclesia sine authoritate superioris qualis est omnis non confirmatus, puta quia sua authoritate occupauit, vel aliorum potentum, quicquid facit non tenet, siue alienando, siue præbendas conferendo, siue agendo, siue iudicando, nec liberantur ei soluentes. 16. q. 7. si quis de. sicut etiam non tenerent, si à quocunq; extraneo fierent, non enim debet esse melioris conditionis, quia vitiosus est. arg. contra. infr. de iure patro. consultationibus. Sed potest responderi sic, quia bona fide posidebat, & non tanquam prælatus, sed quasi patronus, qui confirmatione non eget, & ideò commodo possessionis tam in præsentando, quàm alijs gaudere debebat, hîc autem malæ fidei, & quasi prælatus, qui confirmatione eget quam non habebat, & ideò non valent, quæ agit, nec potest bonam fidem allegare, nisi confirmationē, vel institutionem habuerit superioris prælati. 16. q. 7. sicut. sup. eo. qualiter. & similiter respondeo ad id, quòd dicitur, quod possessori hæreditatis potest fieri solutio & conueniri. ☞ C. de peti. hære. l. penult. §. quia. †nam creditoribus hæreditarijs, pensionarijs, & alijs, satis videtur licitum ignorare hæredem mala fide posidere, cùm debeant eum credere bonæ fidei, nisi probetur contrarium. infrà, de præsum. dudum. hæres autem sine alicuius authoritate, quando vult, & sola voluntate adit hæreditatem, sed in prælato vbi certa forma est posidendi, scilicet per confirmationem superioris nemini ignorare licet. ☞ †Vel dic, quòd nulla lege dicitur, quod possessori hæreditatis, vel alij, siue sit bonæ fidei, siue malæ fidei possessori facta solutio liberet debitorem, sed. l. præalle. ponit quid iuris si sic agit, si autem non sit intrusus sua authoritate, sed confirmatur per superiorem cùm ex confirmatione potestatem recipiat administrandi. sup. eodem, transmissam. siue canonica sit electio, siue non, etiam si sit simoniacus in ordine, & in ipso beneficio tenebit, quicquid cum eo fit, & ratione officij ratum est. 19. di. secundum. & est verum hoc quandiu toleratur. 8. q. vlti. nónne. & alijs concor. vel nisi sententia vel inhibitio data esset contra eum. infrà, de dolo, veritatis. vel nisi aliàs esset notorium eum suspensum. infrà, de re iud. ad probandum. 32. dis. præter. optime habetur. infrà, de excess. præla. tanta. Nec repellitur talis ab agēdo huiusmodi exceptione, quòd

[a] *Quāuis posset. ad hæc dicta Inno. adde Alex. de Imo. plenè in cons. 138. col. 4. ver. his cō sonat. in 1. vol. & Mod. in. d. l. Barbarius. colu. antepe. ver. si. limita nūc.*

quòd non sit Episcopus, sed fur, quia non intrauit per ostium canonicæ electionis, cùm ipse & omnia gesta eius tolerat authoritate, & intentione confirmationis. ar. op. ff. quòd cũ fal. tut. l. 1. §. pe. ff. de minorib. §. ait permittitur. ff. qui. mo. vsu. amit. l. 1. §. 1. ff. de vsur. in prin. ff. quæ in frau. cre. l. 1. ff. de aqua plu. arcen. quòd princ. arg. contra. C. de eo qui pro tut. l. vlt. vbi expressè habes, quòd admittitur exceptio contra tutorem agentem, qui non fuit legitimè nominatus, sed ibi non tuebantur facta eius magistratu, cùm eum non dedisset.

5 † Item obijcitur, si est simoniacus, ergò est suspensus ab officio, & administratione ipso iure: vt not. infrà, de simo. p tuas. ergò non valent, quæ cùm eis fiunt, vel saltem excipi potest. Respon. licet sit suspensus à iure, tamen facta eius defenduntur authoritate confirmationis, nisi esset notorius simoniacus, quia tunc licet subditis ab eo recedere. 32. dis. §. verùm. alia etiam de hac materia notantur infrà, de offi. dele. cùm super. excommunicato autem propter periculum excommunicationis poterat obstare agenti, siue sit confirmatus, siue non, sed facta ab excommunicato tolerato non retractantur. inf. de dona. inter dilectos.

6 † Sed contra prædicta. inf. de testi. super eo. vbi dicitur, quòd contra ferentem testimonium excipitur de crimine. Respon. quòd illud, scilicet, reddere testimonium licet sit publicum officium. ff. de test. l. 1. ff. quemadmo. test. ape. si quis. tamen testis illud non reddit ratione publici officij quòd habet, vel cùm redderet testimonium, non contineatur sub confirmatione in illo, non tuetur eum prætor, quin contra eum excipiatur, & idem dico in accusatore. 3. q. 5. accusationes. 2. q. 7. quærendum. Item dicunt quidam, quòd de quocunq; capituli crimine damnatus fuerit decætero sibi obediendum non est vt prælato, nec valet quòd facit arg. op. ff. de his qui not. infa. l. quòd ait. §. miles. ff. de testi. leges. tuitio autem prætoris valet his, qui contrahunt cum tali prælato & ecclesijs, sed non valet malo prælato.

CAPVT XLV.

1 *Necessariæ impensæ dicuntur illæ sine quibus electionis negotium non valet expediri.*
2 *Quid agendum vbi maior pars quæ elegit indignum velit expensas habere & minor similiter quæ elegit dignum.*
3 *Quæ requirantur ad hoc vt capitulum possit expensas petere.*
4 *Electorum capitulum licet de pluribus ecclesijs constituatur: debet tamen solum capitulum ecclesiæ cathedralis electionem prosequi.*

1 VT PRAETERITAE. (necessariæ) † necessariæ impensæ sunt, sine quibus non valet electionis negotium expediri, vt est mittere pro consensu electi, & pro confirmatione, & pro aduocatis, causam tamen habeat & generaliter, ex quo ius dat ei officium prosequẽdi electionem omnes expensas, quas sine dolo malo facit recuperabit. ff. de bo. au. iud. posid. prætor. §. 1. & 2. dummodò probabilem modum non excedat. ff. de dam. infec. l. inter quos. §. vlt. & l. sequen. præterea non faciet delicatas. ff. de pig. act. si seruos.

☞ † Et ex his apparet, quòd & si succubuerit in causa, cuius electionem prosequitur capitulum, tamen repetet expensas, quas sine dolo malo fecit, & implorabit officium iudicis pro his expensis, vel condi. huius decre. Si autem alius præter capitulum, siue sit maior pars, siue minor negotium electionis prosequuntur, habebit actionem. neg. gest. non dico, si sine dolo malo agat, vt dixi in capitulo. Sed si vtiliter ad minus ad principium agat. ff. de neg. gest. sed an vltro. in fi. & l. Pomponius. nec sufficit quòd bona fide egerit, vel quòd maior sit numerus, & ideò præsumitur pro eo, quia nec sic habebit expensas, nisi vtiliter egerit, vel ad minus incœperit vtiliter agere, nec enim propter hoc vtiliter agit, licet hoc credant, vel etiã ab alijs præsumatur, ☞ † vtiliter autem dicitur agere, qui male electo, vel electioni contra formam attentate contradicit, nõ autem sic credimus, si non prosequitur contemptum, vtilius enim agetur ecclesiæ negotium, si aliàs canonicæ electioni consentiret. ar. contra. ff. de reli. l. 1. & l. at si quis. §. Labeo. vacante autem Episcopatu, nihil accipient, sed postea accipient has expensas: vt dictum est, & si ante acceperint, patiuntur hanc pœnam. arg. ff. quòd met. cau. extat. quidam tamen dicunt, & melius, quòd interim poterunt accipere expensas. ar. hîc. & infrà, de hæretic. ad abolendam. & not. infrà, de ma. & obe. hisq; quicquid autem fit Capitulum faciet expensas, & pòst repetet, vt hîc.

† Sed

2 †Sed quid[a] si maior pars, quæ elegit indignum velit habere expensas, & minor eodem modo, quæ dignũ elegit? Respon. cùm apparet post diffinitionem maiorẽ partẽ vtiliter gessisse, habebit act.neg. ge.l. sic autem capitulum eodem modo repetet expensas conditione ex hac dec. quamuis malum elegerit ignorãter, quia sufficit, quod dolus malus obfuerit, secùs autem si elegissent scienter indignum. ar. prælle. l. ff. de bo.aut. iu.pos.prætor.§.2. imò plus dicimus, quòd capitulum, id est, maior pars scienter eligens indignum restituere tenetur ecclesiæ, cùm ei licitum non sit male alienare, vel dispensare res ecclesiæ.

3 †Item no. quòd ad hoc, vt capitulum possit petere expensas, non sufficit, quòd maior pars, vel etiam tres partes, quæ elegerunt vnum illam electionẽ prosequantur, sed est necesse, quòd iterum conueniant, & vocentur omnes canonici præsentes, tam isti multi, qui vnum elegerunt, quàm pauci qui alium elegerunt, & tunc diffiniet capitulum, quam electionem velit prosequi, & illi, qui à capitulo destinabuntur, pro illa electione prosequenda expensas habebunt, & si minori parti placet, quòd capitulum etiam iure suæ electionis portaret per superiorem diffiniendam credimus, quòd tenentur facere & fortè nisi faciat, non habebit expensas, si succumbat in electione, quam prosequitur, quia superfluas expensas fecit, nam aliàs nisi conueniant, & diffiniant seu ordinent, non dicentur expensæ per capitulum factæ, & sic nõ possunt petere expensas huius decre. beneficio etiamsi sint tres partes, quæ vnam electionem prosequantur, nam dicitur hîc quas capitulum etc. nisi vtiliter prosequantur, tunc petentur act.neg.ges. vt supr. diximus.

4 †Capitulum) nota, quòd licet capitulum electorum constituatur de pluribus ecclesijs, solùm tamen capitulum ecclesiæ cathedralis prosequi debet electionem, sicut colligitur ex decre. quam habuistis suprà, eod. rescriptum. vbi habes, quòd multi præpositi conueniebant ad elec. & ex hac decre. vbi istud ius soli capitulo cathedrali reseruatur (negotio) vel mittendo pro confirmatione, vel ad electum vt consentiat (occupent) †vacante enim episcopatu omnes res ecclesię inuẽtario facto, vel apud canonicos, vel apud œconomos custodiẽtur. 12.q.2. si qua. & c. nõ liceat. 16.q.7. in noua, de hoc no, inf. vt eccle. benef. vt nostrum, de offi. ordi. cùm vos.

CAPVT XLVI.

CVM POST. (petitã quandiu) id est, intantum, quòd diuertant ad alios actus, vel, id est, post obtentum consensum electi, & ideò cassatur, aliàs ex causa liceret differre. ar. inf. e. publicato. ar. contra. ff. de vsufr. sciẽdum. ff. de admi. tu. tutor qui. §.1. †Requisitum) per capitulũ & malè, quia aut dissentit, & ita non potest eligi tanquàm dissentiens, aut consentit, & sic notabitur de ambitione, quòd esse nõ debet. 1.q.6. sicut. C. de episco. si quenquam. secùs si per aliquẽ de canonicis, hoc nõ placet, quia nõ est nulla electio, licet protrahatur. inf. eo. publicato, vel etiam si antè requiratur eius voluntas, quia benè potest respondere illud, per quod cognoscitur eius volũtas. s. quòd consentiat nec est malum, vt ecclesiæ laboribus parcat & infamię, hoc autem ideò cassatur, quia antequàm esset electio in capitulo publicata consentit electioni, ac si facta esset, & si non fuit seruata forma.

[a] Sed quid. circa hæc dicta Innoc. vide Card. in suo consi. 5. incipit, in elucidatione.

CAPVT XLVII.

CONSTITVTIS. (exprimere) & benè ex quo enim petebant se debere interesse electioni, debuerunt dicere causam petitionis. ff. de excep. rei iudi. & an eadem. §. actiones. Sed fortè dices in possessione erat eligendi, & petebat cassari electionem factam eis non vocatis, vnde non debebat cogi, dicere titulum suę possessionis. C. de pet. hęre. cogi. Sed respon. regulam illam fallere propter præsumptionem contrariam. C. de proba. siue. conuentus enim interest electioni de iure. 16.q.6.c. vlti. & præsumebatur contra abbates istos, cùm nihil debeant iuris in prioribus monasterijs retinere. inf. de reli. do. ne nimia. (deberent) petebant autem isti abbates ratione personarum suarum, non ratione monasteriorum suorum se debere interesse electioni abbatis Fiscanens. (indultum) quòd non potuerunt inf. de relig. do. ne nimia. aliàs autẽ, si essent canonici seculares, possent hoc alijs concedere. ar. sup. eod. scriptum. infr. eod. Cumana. 63. di. adeuntibus. Sed potest dicere potestatem concedendi esse datam ecclesijs, non personis, sed & personis videtur specialiter concedi. sup. eo.

cûm Vintonenſ. 33. di. in nomine. laicis authoritatem concedi non poteſt, infrà, de inſti. c. 2. 16. quæſt. 7. in noua. nec clericus alterius profeſsionis. ſuprà, eo. officij. Sed hoc vltimum non credimus. arg. 22. diſt. in nomine. 63. diſ. c. penul.

CAPVT XLVIII.

ECCLESIA VESTRA. (Maiorem) arg. contra. ff. de verbo. ſig. maiorum. ſed iſtud propter conſtitutionem, quæ dicit, quòd maior pars conſentire debet. ſuprà, eo. quia propter. (ad electionem) ſolennem de qua habuiſtis ſuprà, eo. quia. (conſentientium) quia nec etiam formam ſeruauerit, quia non elegerit, & quia non habebat maiorem & ſaniorem partem capituli: vt ſuprà dictum eſt. vel alia cauſa abfuit quam hîc ſcriptam non habemus.

CAPVT XLIX.

CVM IN MAGISTRVM.) Tales abbates in eccleſijs regularibus & monaſterijs fuêre. ſuprà, eo. officij.

CAPVT L.

1 *Valet electio timore facta niſi prius proteſtarentur electores ſe eam timore ducti facere, & quid ſi non proteſtantur, vide in num. 2.*

3 *Ex non contradictione non videtur quis approbare proteſtationem: niſi expreſſè conſentiat.*

4 *Proteſtationis modum & formam habes hîc.*

5 *An plura mandata præſentanti obediendum ſit.*

6 *Electionis commodum & omnis alius fructus eſt veri domini etiam non poßidentis.*

CVMANA. (proteſtatione.) 1 † Hæc proteſtatio prodeſt, nam canonicis vel quibuſcunq; alijs nocet, ſi non proteſtantur, quòd timore faciunt, cûm ſit ibi violentia etiam non magna, vel occulta fortè, quia laici ſe ingerunt electioni violenter, & hi ad quos pertinet eligere, non audent eos repellere, quia ſi non proteſtarentur, conſentire videntur, & non tenet electio. infrà, eo. maſſana. infrà, quòd met. cau. c. 1. ſed ſi eſſet magna, quæ caderet in conſtantem virum, etiam pòſt non præmiſſa proteſtatione proponere poſſunt.

☞ † Rationem huius diſtinctionis non videmus, quia ibi niſi fuerit magna violentia, ſcilicet, quæ caderet in conſtantem virum, nec cum proteſtatione, nec ſine proteſtatione excuſat canonicos. infrà, de ſpon. cùm locum. ſed ſi fuerit magna violentia, proteſtatio benè oſtendit animi
2 diſſenſum. † Si verò non proteſtarentur canonici hoc, ſcilicet, quòd non fiat eis præiudicium licet violenti, & tales, qui non habent ius in electione, vel qui ſunt excommunicati interſunt electioni, vbi aliqui ratione poſſeſsionis intereſſe debent electioni non ratione proprietatis, vel quia intereſſe non debent, quia ſunt excommunicati & ſuſpenſi. Occulti & immiſcent ſe electioni, non præiudicat his non proteſtantibus, quia etiamſi proteſtantur, non prodeſſet eis, quia quandiu tolerantur ſine denunciatione, vt ſunt in poſſeſsione, non poſſunt nec debent expelli. 8. q. vlti. nónne. inf. de cau. poſ. cùm eccleſia. Si autem dubium eſt, an ſint in poſſeſsione necné, vel an ſint publicè ſuſpenſi, vel excommunicati, vel ſi ſit certum, vel ſi timetur ſcandalum, vel ſi quacunque iuſta cauſa ſubeſt, propter quam periculoſum eſſet eos expellere, ab electione bona erit proteſtatio hæc, ſcilicet, ſi ſunt in poſſeſsione, vel ſi non ſunt excommunicati, vel ſuſpenſi, valeant voces eorum. Sed proteſtatio quæ ponitur hîc in decre. periculoſa fuit capellanis, & clericis cùm ſi ſine proteſtatione iſta interfuiſſent electioni, & elegiſſent aliquem canonicè, licet non de iure, neq; de conſuetudine præſcripta intereſſe deberent, tamen ad hoc, quòd electio teneret, ſufficeret quòd eſſent in poſſeſsione. infr. de iure pat. conſul. Nec eſt contra. infrà, de cau. poſ. cũ eccleſia. quia ibi illi, qui erant in poſſeſsione neminem elegerunt, nec diceturibi eorum electio caſſata, ſed canonicorum ſibi aduerſantium quòd poti-
3 us pro nobis. † Et ſecundum hoc hîc habes arg. quòd ſi aliquis proteſtatur aliquid cõtra alium, & ille non contradicat, videtur approbare proteſtationem, quod non credimus, niſi expreſſè proteſtationi conſentiat, nam proteſtanti præiudicat, ſi proteſtãdo aliquid cõtra ſe dicat. ar. ff. de interrog. ac. de ætate. §. 1. aliàs no. de hoc. ſup. de conſti. cũ M. hîc autem cõcordes fuerunt de proteſtatione, & ideò vterq; præiudicat. Item non videtur, quòd talis proteſtatio ſibi debeat prodeſſe, cùm factum contradicat proteſtationi. infrà, de app. ſolicitudinem. ſup. de conſti. cùm M. ſed hæc

iuſta

iusta causa fuit protestandi, & ideò valet. s.dubietas iuris illius, quòd se habere debeant capellani. infr. quòd met. cau. perlatum.

4 † Sed ecce[a] aliquis fatuus aduocatus facit protestationem suam isto modo, Protestor quòd non intendo consentire in iurisdictionem vestram, tanquàm indelegatam, vel subdelegatam, vel ordinariam, & saluis his protestationibus à quibus propter aliqua, quæ dicam, vel dico recedere non intendo, peto mihi fieri copiam iurisdictionis, & libellum etc. nõ dicimus quòd iudex sapiens debet dicere, & ego vos, vel te statim authoritate, qua fungor contumacem reputo. 11. q. 3. certum. & ar. inf. de iudi. c. 1. & tex. est. inf. de verb. sig. ex parte. ad intelligentiam. ver. quòd si citatus noluit stare iuri etc. vnde potest excommunicari cùm maior sit iusta contumacia, quàm aliqua aliarum, sed benè dicit, non intendo consentire, nisi quantum de iure fuerit & necesse est.

☞ † Protestatione) si simul concurrunt ad interessendum, electioni duo, quorum vnus dicit, quòd est in possessione bona fide vacantis præbendæ, & alius, qui dicit quòd non est in possessione, sed ius habet eius præbendæ, & prudenter faciet capitulum, si vtrunq; admittat cum protestatione, quòd vox eius præstet suffragium, si præstare debet, & non aliter, sed postea, quando coram iudice petetur cõfirmatio, si constiterit modò. s. tempore petitæ confirmationis sic fuisse tempore, quo electio fiebat, licet tunc non constabat, & licet modò quando petitur confirmatio aliter si vox posidentis bona fide præstabit suffragium, & non vox veri domini, quia istud commodum pertinet ad possessorem bonę fidei. suprà, eod. querelam. infr. de iure patro. consul. & non ad dominum. inf. de causa pos. cum ecclesia.

☞ † quia electio facta à vero domino cassatur, quando nulla facta erat à possessore bonę fidei, si autẽ tempore electionis constitisset sic esse, sicut dicebat, tunc possessorem bonæ fidei admittere debet, si autẽ constaret capitulo, quòd alter esset possessor malæ fidei, nõ debet eum vocare ad electionem, sed si venit non vocatus, non est eijciendus. infr. de resti. spo. in literis. imò plus est, quia si admittatur, tamẽ vox eius non præstat suffragium, quia nullum commodum pertinet ad malę fidei possessorem. C. de condi. ex. l. mala.

5 † Nec cõparo istos illis, qui plura mãdata præsentant, quorum nulli obediendum est. sup. de rescri. cùm contingat. nec cõparamus eos agentibus duobus vti possidetis, vbi ambobus æqualiter probantibus, iudex supersedet sententiæ. Et est huius dicti ratio, quia in neutro prædictorum posset vnum admittere, & alium repellere, vel etiam ambos repellere, quin alicui fieret præiudicium, sed in casu nostro propter protestationem potest ita prouideri, quòd nemini fiet præiudicium. nec comparo eos depositario, & domino simul concurrentibus ad depositum repetendum, quia loquitur, quando constat, quod est dominus, quia facienda est ei restitutio, sed hîc dicimus, quando non constat.

[a] Sed ecce. Adverte, quia vt dicit Fel. in c. cùm M. Ferra. col. 21. vers. quinta cõclusio. suprà, de const. ista est additio. hanc tamen practicã vt dicit Felin. ibi sequitur Imol. in d. c. cùm M. Ferra. co. 12. & vide ibi per Fel.

6 † Nec ob. si opponatur, quomodo potest vox illius, qui nõ est in possessiõe, præstare suffragium? Respondeo, quod cõmodum electionis & omnis alius fructus est veri domini etiam si non posidet, si nullus alius est in possessione, vel si sit quis in possessione, sed malafi. vt no. inf. de iurepa. consul. iste enim vtitur hoc modo, non vt posidens, sed vt dominus, hæc autem vera videntur in illis possessoribus malæ fidei, quorum facta non tuentur confirmatio. Vel aliter, vt not. de iurepat. consul. (maiorem partem) non computatis capel. & clericis de quibus non fuit probatum, quòd debeant interesse, item cùm inter canonicos & abbates, de quibus cõstabat, quòd interesse debeant essent. 21. & tantũ 10. consenserunt in Archi. & 9. in archiepiscopũ neuter habebat maiorem partem, de 21. canonicis. vox autem ipsius Archi. sibi suffragium non præstabat, imò oberat, quia alium non elegerat, se enim eligere non poterat, sed & si sua vox non prodesset, nec obesset, tamen consentientes in archipres. qui in arch. non consenserat similiter erant 10. (probatum fuerat.) ☞ † dicta enim testium interpretanda sunt, secundum quòd nulli, vel minus sunt captiosa. infrà, de test. cùm tu fili. ff. de iureiurand. quamuis (elegisse) aliud est dare scrutationes, & aliud eligere (de iure competere) quòd oporteat propter protestationem aliàs non (priuantes) suprà, eodem. quia propter.

CAPVT LI.

SACRO-

SACROSANCTA (nominandos) hîc vult dicere, quòd abbas debet nominare duos meliores priores totius ordinis, & de illis duobus debet eligere vnum † dictus comes, & potest dici, quòd cùm in fauorem militis esset hoc inductum, si aliàs esset de iure ad arbitrium militis, deberet illos duos nominare abbas. C. de lega. quòd fauore. si tamē miles nominaret minus bonum, cùm etiam in fauorem ecclesiæ sit factum hoc pactum, abbas non nominabit eos, sed bonos, & ipsi prioratui conuenientes. Alij dicunt, quòd ad arbitrium boni viri recurrendum est. ff. pro so. si quis so. collegiata, idem est in non collegiata, si sic intelligas vt electione acquiratur ius spirituale, non obstante. contra inf. de iurepa. nobis. sed solutio est. sup. e. quòd sicut.

CAPVT LII.

1 *Compromissum electionis requirit capituli consensum, idq; ante compromissum. vt in num. 2.*

3 *Reprehensibile est compromissum factum absq; consilio consiliariorum.*

4 *In scrutinio singulorum consilium est requirendum.*

5 *Tempus non competens quod dicatur.*

CVM IN VETERI. (cum consilio) per hęc verba voluit Papa potiùs, quòd in tractatu electionis essent, & suum consilium pręberent, quàm consensum, qui de iuris necessitate expectandus non videtur, & quia non requisierunt, vt debuerunt, non tenuit electio tanquam postposita forma mandati: vt inf. de ar. cū olim. ff. de admi. tut. cùm plures.

1 † Eligentis) per scrutinium, vel compromissum, vt hîc colligitur, nam hîc non redarguitur compromissum, sed quòd nō fuit consiliū requisitum, sed quęres, quando debuit requiri eorum consilium, & à quibus. s. à capitulo, an à compromissarijs, & videtur, quòd à capitulo, cū ipsis scribatur, quòd eorum consilium requirant.

2 † Item videtur, quòd ante compromissum esset eorum consilium requirendum, cum etiam in compromissarijs eligendis posset esse periculum, sicut ex tenore decr. huius colligitur. † Item videtur, quòd sufficiat si compromissarij eorū consiliū requirāt. ar. ff. de admi. tut. ita. §. gessisse. nec est necesse, super cōpromisso requiri consilium eorū, & sufficit quandocunq; requirere, dūmodo non nimis tardet vt hîc. Alij dicunt, quòd super omnibus accessorijs electionis requirendum est consiliū eorū, ex quo in principali requirendū est, arg. inf. de offi. dele. præterea. ff. iud. sol. iam tamen. §. in hac ar. inf. de ar. cū olim. nec possunt eligere ꝑ cōpromissum, vel etiā scrutiniū secretum in hoc casu, sed publicè consiliarijs pręsentibus dicent vota sua, nam cùm hîc sint speciales delegati, non est necesse seruari formam, sicut si etiā ibi Papa. ar. C. de testa. omniū.

3 † Nec obstat, quòd dicitur hîc non reprehendi compromissum, cùm dicamus reprehendi, nisi factum sit de consilio cōsiliariorum, vnum enim quòd sequitur in tractatu electiōis innuit consiliū requiri, & antè & pòst, quando tractabitur, aliàs enim dicitur clandestina electio. arg. 69. di. si quis Papa. prius dictum magis placet, nec videtur necesse eos admittere ad tractatum, cùm sufficiat competenti tēpore consilium requirere, & expectare etiam post tractatum compromissariorum, secùs si diceret tractetis, & eligatis cū consilio talium, & ita loquitur decr. inf. de ar. cùm olim.

Item fortè posset dici, si mandaret, celebretis electionem, vel eligatis cū consilio talium, quia tunc non solùm de persona, sed & de forma, & omnibus alijs consilium requiret. arg. ff. de admi. tu. cū plures. sed quia hæc decr. videtur contrarium innuere, contrarium tenet.

4 † Si autem per scrutinium, tūc requirendum est consilium in communi antequàm ad scrutiniū procedant. Nec obest si dicas, quòd postea alium eligeret, quia in nullo casu tenetur eorum consilio stare, sed si pòst scrutinium eos in collatione requirant laudo, sed si ante nollet requirere, tunc tantùm non crederem sufficere, cùm tunc videretur eorū consilium delusorium, cùm hi qui in scrutinio maiorem partem habent, debeant eligi. inf. e. publica. sup. e. quia propter. sed si mandaretur, quòd cum eorum consilio assensu obtento eligerent, tunc satis videtur,

5 ꝗ non astringatur ad formas constitutionis. Alij tamen dicunt, quòd postquā cōsilium eorum obtinuerunt de certa persona, tunc illum elegerunt per vnā de formis (Causa de leg.) hanc metam non redarguimus (sociorum) sed & si ipsius abbatis sancti Begni. consilium requirere debuerunt, secundum formam literarum domini Papæ, consilium autem si requirerent, nulla esset postea electio. supra, eodem, cùm post. Alij tamen dicunt,

non

non esse requirendum consilium abbatis sancti Begni. quem eligere intendebant. (proponente) & benè. † Vno) pro se & pro alijs, vel pro se tantùm, nam & si alij vellent consentire, quòd eorum consilium in tractatu non requireretur, tamen tertius non tenetur stare eorum voluntati, cùm quilibet teneatur implere mandatum Papæ, etiamsi alij nolunt. vt no. sup. de rescri. eam te (festinanter) & benè. ff. de admi. tu. tutor qui re. ff. de vsu. sciendum. (Requisitum) competendi tempore, etiam responsum interpretatur. vt inf. sequitur (in tractatu) inst. de Auth. tut. §. tutor. 12. q. 2. sine exceptione.

5 † Non competenti) non competens tempus appellat omne, quòd est ita breue, quòd cum deliberatione consilium dare non possunt, vel non competens esse dicit omne, quod est extra tractatum, vel quod est dum durat potestas prouidendi, sed requiritur tali tempore, quòd delusorium videtur, scilicet, postquam concordarunt de certa persona eligenda statuerunt.

CAPVT LIII.

CONGREGATO. Qui, scilicet, cantor (in eum) scz. cantorem (alium) scilicet, decanum (postmodum) antequam diuerterent ad alios actus procedentes tamen ex eodem scrutinio, & durante eodem contextu electionis, aliàs non deberet fieri secunda, prima non cassata, vt sup. eo. considerauimus. & not. de hoc. sup. e. c. dudum. vel dic, vbi prima nulla est ipso iure, si fiat secunda ex interuallo tenet. Przficias) dicunt quidam hoc contingere, quia plures scienter elegerunt indignum. sup. e. innotuit. sed nos dicimus idem, dummodò in eodem contextu fiat vtraq; electio, etiam si ignoranter elegerunt indignum. arg. sup. eo. scriptum ipso enim facto apparet minorem partem saniorem, vnde eius electio præfertur. sup. e. dudum. arg. inf. ecclesia vestra. nisi fortè numerus in duplo excederet, tunc enim non confirmaretur electio minoris partis, nisi probaretur eos scienter elegisse indignum. vt sup. eo. scriptum. & not. de hoc. sup. eo. dudum.

CAPVT LIIII.

1 *Electoribus se opponentes possunt excipere vel agere etiam nullo pro electo agente.*

2 *Excipiens debet contestationem vel exceptionem suam dare in scriptis.*

3 *An valet pœnitentia recepta ab eo qui habebatur pro prælato cùm non esset.*

4 *Soli sedi Apostolicæ est reseruatum dispensare: episcopus autem commendare potest.*

5 *Tenet collatio facta ab eo ad quem pertinet: etiamsi ex iusta causa appellaretur.*

6 *Quæ ad processum minimè spectant: post appellationem cassari non debent.*

7 *Possessionis oblatio pertinet ad iudicem: estq; de processu iudicij.*

8 *Electum vocari non est necesse, si contra electores ageretur quòd indignum elegerint.*

9 *Electo non vocato potest procedi vbi agitur de cassatione electionis propter peccatum processus.*

10 *Litis contestatio dicitur esse necessaria super exceptione facta contra electum.*

11 *In petitione confirmationis vbi tantùm superioris officium imploratur non est necessaria litis contestatio.*

12 *Tempus electionis spectandum est.*

13 *An dispensatio sit semper necessaria vbi excipitur vel accusatur contra aliquem.*

14 *Electio non semper cassabitur, etiamsi in modum exceptionis probatum fuit crimen de quo egit vel egisse præsumitur.*

15 *Indulgentia sicut rescriptum ob veritatis suppressionem & falsitatis expressionem redditur inualida.*

16 *Quo casu valeat dispensatio facta de mandato Papæ.*

17 *Rescripta ad beneficia debent facere mentionem de omnibus tam maioribus quàm minoribus.*

18 *Dispensationes restringi debent, & vltimæ voluntates ampliari.*

19 *Dictio præter, de sui natura est exclusiua.*

DVDVM ECCLESIA. Rothomagen. (procuratore) no. electores petere confirmationem sic. sup. eodẽ, cùm inter dilec. & c. cùm dilecti. sed & ipse electus potest petere. supra, eo. cùm inter R.

1 † Electionem) not. illos qui se opponunt electoribus, posse excipere, vel agere etiam nullo agente pro electo, siue postulando confirmationem, siue cõsecrationem; hîc enim nullus agebat, vel aliquid pro electo petebat, sed cõtradictores tantùm se opposuerunt, quod ex eo apparet, quia non dicitur hîc, quòd aliquid opponerent contra petitionem confirmationis vel cõsecrationis, sed opponebant contra electionem quæ iam facta erat, & quia responsio electi sequitur oppositionem contradictorum, & hoc melius apparet. inf. in eo. decr. quia ibi dederunt libellum, ad idem facit. sup. e. cùm dilecti. inf. de ap. constitutis. 63. di. nullus inuitis. & potest esse ratio, quare hoc fit. s. periculum vocationis ecclesiarum. ar. infrà, de app. oblatę. est enim contra generalẽ ratione, cũ exceptio tantũ competit cõtra actionẽ, vel intẽtionẽ. ff. de exce. l. 1. C. de non

de non nu.pe.si quasi.de hoc no. sup. c. cũ dilecti.†Item potest dici, quòd hîc non excipiebant, sed agebant, nam ex eadem decre. habes, quòd libellum dederũt contra electum eundẽ, in quo ex certis causis electionẽ cassari petierunt, & est quasi popularis hæc actio, quæ tuetur ius populi, & ecclesiæ Dei. ff. de ac. populari. l. 1. nec tamen verè popularis dici potest, cùm in ea ꝓcurator cõstituatur. inf. de ac. super his. & prætextu criminis, vel infamiæ non repellitur. vt no. in præall. decr. super his. q; nõ fieret, si popularis esset. ff. de popu. act. popu. & potest dici anomala, secundũ hũc modũ agendi à canonibus introductũ, qui autem ad hoc admittatur, no. infr. de acc. super. & vt nobis videtur æque bonum est hoc modo vltimo petere, vel agere quàm primo modo excipere, cùm nihil ꝑ exceptionem consequi possit, quòd nõ consequetur per hanc actionem, & nulla exceptione potest repelli ab agendo, qua non repellatur ab excipiendo, nec aliquo onere grauatur agens, quo non grauetur excipiens. sup. e. cũ dilecti. inf. de exce. deniq;. & inf. de acc. in c. super his. hæc enim exceptio quasi vim actionis obtinet. sup. de post. c. 1.

2 †Aliqui tamen dicunt, non esse admittendum excipientem, nisi ex parte electi petatur aliquid, & semper qui excipit cõtestationem, vel exceptionem suam, debet dare in scriptis. arg. in Auth. de temp. nõ so. §. cum testatione. col. 8. Item potest contra eũ agi in modum denunciationis. vt no. inf. de despõ. impu. ad dissoluendũ.

Additio. hæc sunt vera, quando electores petunt confirmationem, non tamen sunt vera, quando petunt ordinationẽ vel consecrationem electi, nam tunc nulla exceptio, vel actio, vel denunciatio admittenda est contra petitionem eligentium, nisi vocetur electus cùm per confirmationem iam sit matrimonium confirmatum, & iam non ab obtinendo repelleret, sed à non obtento. Et ideò est necessaria inscriptio ad pœnam, infr. de acc. super his. & infrà, de transla. Episcopi. c. licet B. (dimisso) non est vis, siue ante electionem Archi. dimisit siue pòst (an eodem consilio) inf. de præben. de multa (cupiditatis) inf. de præb. cùm iamdudum (furtum). ff. de fur. l. 1. §. vlt.

3 †Deceptæ) potest dici animas non deceptas, cùm ab omnibus habeatur prælatus, & valet pœnitentia ab eo recepta, veniam enim meruit, quia ignorans deliquit. 8. di. consuetudo. sed si sciat antequã moriatur, credimus quòd de nouo debet ire ad verum sacerdotem, & ab eo absolui. infr. de pœni. omnis. in prin. & idem dicimus in pœnitentia, quòd in ordinante diximus. inf. de simo. per tuas. vel potest dici, quòd verè absoluitur quamdiu toleratur à superiore. 8. q. 4. nonne.

4 †Per concessionẽ) soli enim sedi Apostolicæ hoc est reseruatum. s. dispensare. inf. de pręben. de multa. commẽdare autẽ potest episcopus. 21. q. 1. qui plures. inf. de accu. si constiterint. vbi no. nam tunc nõ habet in ecclesia ille, cui commendatur, nec in fructibus, nisi ad colligendum, gubernandũ, & erogandum pro vtilitate ecclesiæ, & ad custodiendum clericos hic etiam dicitur visitator. ar. 61. obitum. & in c. Cathinens. & c. vlti. 12. q. 1. quoniam Velina. 70. di. c. 2. 7. q. 1. quia. & c. constitutũ. & c. remoto. & potest reuocare hanc cõmendationem, quando vult. ff. depos. Lucius. (excusationem) scz. de ar. concessione. aliàs autem excusationes. s. de dispensatione Papæ, & quòd Archi. Ambianens. non habebat curam animarum, non excusauit hîc (nullatenus) quòd hæc excusatio non erat de iure, ideò tanquam de notorio iuris statim fert sententiam. de hoc no. sup. de consue. cùm inter (retinent) tanquàm titulatas. † Dispensatum) quidam dicunt, quòd ex quo coram iudice aliquo ordinario vel del. admittitur, vel exceptio, vel probatio alicuius, qui dicit se tenere canonicè duas curas, vel etiam si admittatur contra eum exceptio, quæ iniustè tenet, extunc non licet illi ad quem pertinet collatio alij conferre, & si conferat, non valet. arg. inf. de arbi. c. ex parte. Alij dicunt, quòd lis mota vel receptio probationum non impedit, quin ille, ad quem pertinet collatio primæ ecclesiæ possit eam conferre, cùm motio litis non auferat sibi ius suum.

Et hoc dicunt esse verum, etiamsi ille ad quem pertinet collatio primæ ecclesiæ sit ille, qui mouet litẽ quòd iniustè detinet duas curas. Sed hi dicunt, quòd si ab alterutra partium appelletur ad Papam, quòd extunc nõ potest eam conferre, quia iam videtur causa huius ecclesię ad se. ap. relata. ar. sup. de post. bonæ me. circa fi. inf. de offi. leg. licet. & no. inf. de ꝓb. inter cęteras.

5 †Alij dicunt, quòd etiamsi appellaretur siue ab ipso ad quem pertinet collatio, siue ab alio, & est iusta causa, puta quòd partibus non assignabat locum tutum, quòd

quòd semper tenet collatio ab eo facta, ad quem pertinet, nec obstat decr. de ar. ex parte, vt ibi dicemus, nec ob. quòd ibi dicitur de appellatione, quia per appellationem causa defertur ad Papam, & non potestas conferendi ei defertur, vel alij defertur, vel alij aufertur.

6 † Item non valet, si dicit q, cassandum est, quicquid fit post appellationem legitur, q, illud intelligitur de his, quę pertinēt ad iudicium, vel ad causę processum, vnde benè dicimus, q, si post talem appellationē recepisset testes, vel sententiam protulisset, vel interlocutionem, vel diffinitiuam, q, illa benè cassarentur, sed collatio ecclesiæ non, quia non pertinet ad processum causæ, quia nō confert ecclesiam, quasi litigans, sed quasi alius, quia sæpè contingit, q, alius quàm ille, ad quem pertinet collatio, obijcit q, habet iniustè plures curas.

7 † Item benè concedimus, q, pendente causa, & maximè appellationis, non aufferetur sibi possesio, quia illud.s. auferre possesionem pertinet ad iudicem, & est de processu iudicij, sed conferre ius præbendæ habet quis ratione iuris sui tātùm, & iudex nemini debet tollere ius suum, etiam pendente lite. inf. vt li. pendē. à memoria. 3. q. 2. quia ea.

8 † Partibus) si agatur contra electores, quia sunt priuati potestate eligendi, quia indignum elegerunt, non est necesse vocari electum, si autem electores petant cōfirmationē electi quod possunt, vt hîc. inf. de causa pos. cum ecclesia. si obijciatur, q, propter crimen electi non sit confirmanda electio, non est procedendum, cùm ex hoc maximum præiudicium posit generari electo, si est ineligibilis. sup. eo. super eo, nisi vocato electo. vt not. inf. de procu. in præsentia. vel nisi sciret causam agi, & non curaret interesse. ff. de re iu. sæpè. inf. de reg. iu. quamuis. Alij tamen dicūt idē & si sciat causam suam agi, tamen in hoc casu nō credimus sufficere eius sententiā, imò tota sententia reuocabitur de facto, q̄ tamē de iure nulla est, vt nec electo noceat, nec electoribus, & propter cōnexitatem. ff. quemadmo. serui. amit. si communionem. ☞ † Si tamen citatus noluit cōparere, nec se defendere, tunc habet locum decre. super eo.

Et hæc vera sunt, & si consenserit electioni, quia timore probationum videtur fugere iudiciū. 3. q. 9. decreuimus. sed si cōsensisset, q, maximè contingere posset in postulatione, nec vocari debet, nec sibi præiudicat, si postulatio non admittitur. arg. inf. de dolo & contu. cum dilecti.

9 † Si verò propter peccatum processus tantū petatur cassari electio, & quia aliàs connexa sunt iura eligentiū, & electi pōt procedi etiam nō vocato electo, quia aliàs nullum sibi fit præiudicium. arg. decr. superius allegatæ super eod. cùm inter vniuersas. Quidam tamen dicunt, q, in hoc casu electus ignorans causam suā agi iterū causam reuocare potest, nisi citetur. inf. vt lite non contest. quoniā. q, non credimus. Et q, hîc diximus satis in hac decre. innuitur, nisi à principio ꝓcedebat causa sine electo. sed obiectis criminibus electus abfuit causæ. Illud autem cōstat, quia electores compromittere non possunt super facto electionis, vel renunciare. sup. eod. cùm inter canonicos. quod autem diximus, quòd quando opponitur in persona electi, quòd debet vocari, videtur habere locum, quando contradicens non expresit in appellatione de crimine, quòd electo obijcere intendebat, quòd si expresisset, non est necesse vlterius eum vocari. sup. e. statuimus. quidam tamen idem dicunt, quòd si non expresit, quòd contra personam aliquid dicere vellet, nos dicimus, quòd licet prædicta sint vera, quādo electores petunt confirmationem, nō tamen vera sunt, quando petunt confirmationem, & consecrationem electi, nā tunc nulla exceptio, vel accusatio, vel denunciatio est admittenda contra petitionem eligentium, nisi vocetur electus, cùm per confirmationem iam sit matrimonium confirmatum, & iam non ab obtinendo repellatur, sed ab obtento, & ideò est necessaria inscriptio ad pœnam. arg. inf. de accu. super his. inf. de transla. epis. licet. Iuramento) not. in causa spirituali iurari de veritate dicenda. de hoc not. sup. e. c. cùm dilectus.

10 † Contestatione) not. contestationem litis necessariam super exceptionem factam cōtra electum, super ipsa autem electione, puta si electus petat confirmari, vel si de gratia Papæ, vel alterius quis petat beneficium, non est necessaria litis cōtestatio, nec libellus. inf. vt lite non contest. quoniam. §. 1. vel dic, semper idem in vtroq;, scilicet, quando agit de electione facta, vel exceptione, quia si pręsentes sunt facienda est litis contestatio. sed si sunt absentes contumaciter lite non contestata proceditur. inf. vt lit. non contest. quoniam. §. 1. secùs autē quando authoritate

literarũ Papæ petit beneficium, quia cùm tunc ſit potius executor, quàm cognitor, licet exceptiones aliquas admittere debeat. ſup. de reſcri. conſtitutis. & c. capitulum. liti non conteſtata proceditur. Itẽ quia nihil poteſt petere, niſi quod continetur in reſcripto Papæ, ne alia cauſa, & ideò illud ſufficit pro libello [a]. arg. inf. de dila. præterea. & contradictio eſt pro reſponſione, tamen ſecurius eſt dare libellũ.

[a] Pro libello. q reſcriptũ ſufficiat pro libello. Adde Bald. in addi. Spec. in tit. de lib. con. ver. 2 & ver. 3. & Sal. in Authẽ. qui ſemel. C. quomodo & quando iud. & q̃d in ſummarijs p Abb. poſt Innoc. in c. ꝑterea. col. 3. verſ. ſed ꝓ declaratione. inf. de dila. et vide Alex. de Imol. in l. 1. §. fi. ff. de extraor. cog. & vide ad prædicta etiã d. Maria. Sozi. in c. 1. col. 16. verſ. 26. Fallit. inf. de libel. ob. & Feli. in c. ad audientiã. el. 2. colu. 8. verſic. literæ non dant ius.

11 †Item quando petitur confirmatio, nec habet aduerſarium, ſed tantùm ſuperioris officium implorat, non eſt neceſſaria litis conteſtatio, niſi cùm in alijs vbicunque imploratur officium iudicis, nec aduerſarius ſe opponit, cùm enim non poſſit eſſe lis, niſi inter plures, non poteſt eſſe litis conteſtatio, vbi lis non eſt. Item in confitentem nullæ ſunt partes iudicis. ff. ad le. Aquil. pro me confiteri autem intelliguntur illi, ad quos pertinet contradicere ſi moniti tacent. ff. de inter. ac. de ætate. §. vlt. intereſt (propoſita) C. de lit. conteſt. in l. 1. (tandem) ſi poſt caſſationem proceſſus prædicti decidenda. †Danda) ſuper proceſſu electionis, & ſuper omnibus quæ non ſunt criminis, puta ſi eſſet irregularis, ſed ſuper criminibus non debet iurare de veritate dicenda, cùm ſi à quolibet inquireretur de ſuis criminibus occultis, vix quiſquam ſine criminibus reperiretur. l. diſt. quia item nemini dicendum eſt, vt ſe prodat in publicum. 2. quæſtio. 1. ſi peccauerit. Sed contradicere videtur litera ſequens, vbi habes, quòd requirebatur ab hoc electo, an haberet plures curas, quod conſtat eſſe peccatum, vt probatur ſup. in hac eadem decre. Ad hoc reſpondent quidã, quod licet ſit peccatum plures curas habere ſine diſpenſatione, non tamen plures curas habere ſimpliciter eſt peccatum, & ſic de alijs quæ ſequuntur. Non enim peccatum eſt excommunicare, interdicere, viſitare, & ſimilia, de quibus inquirebatur, ſed certè hæc reſponſio non placet, quia licet hæc non ſint crimina, inducuntur tamen ad probandum id, vnde remouetur tanquam criminoſus. † nam modus agendi vel excipiendi diligenter attendendus eſt, nam cũ iſti intenderent remouere electum propter crimen, quia plures curas animarum habebat, & ad probandum, quòd dignitas curam animarum habebat faceret poſitionem, quòd excommunicabat, interdicebat, & ſimilia, ſicut non tenetur reſpondere, an ſit criminoſus, ſic nec illis poſitionibus, per quas peruenitur ad illud, ſed ſi nõ deberet dignitatem habere curam, quaſi eſſet crimen, ſed agitur contra aliquem, q non ſit ei ius excommunicandi, interdicendi, & ſimilium, tunc benè interrogabitur. Ad hanc autem decre. reſpondemus, quia non coactus, ſed voluntarius reſpondet, item de his iuſtè debuit interrogare, cùm eſſent talia quæ non poſſunt eſſe niſi notoria. inf. de translat. quanto. qualiter autem facti, talia notoria ſunt, dicimus tamẽ eum cogendum reſpõdere, an ſit infamatus de aliquo crimine, vel condemnatus. peccaret enim ſi grauaret aduerſarium in hoc probationibus, & ſi confeſſus fuerit ſe diffamatum, vel etiam probatũ ſit, inquiretur ab eo, an crimen commiſerit, quia ſi negauerit bonũ eſt, cùm famam ſuã clarificauerit, ſi verò confeſſus fuerit, & hoc ſimiliter bonum eſt, vt infamatus non promoueatur. C. de dig. l. 3. lib. 12. †Item dicũt quidam, & non malè, q de omnibus, q̃ impediunt executionem officij poſt actam pœnitentiam interrogari debent, cùm ſic bonum eius procuretur. ar. 23. q. 5. prodeſt. Item nec iſte prodeſt ſe in publicum, quia tantùm de his quæ nota ſunt quare. ſ. infamia & condemnatione, non de crimine occulto, nec etiam dicitur, quòd manifeſtet crimen, ſed ſi verum eſt, quòd cedat iuri & liti, & non reſpondebit, niſi velit, ſecùs autem in teſtibus, quia nec de his reſpondere coguntur, quia accepta pœnitentia non peccant teſtificando, idem credo etiam quòd principales perſonæ nõ coguntur reſpondere, ſi ad aliam pœnam quàm ſpirituale agatur.

12 †Electionis tempore) quòd electionis tempore tenuit, nihil facit ad rem cura & ſi ante tenuiſſet, cùm peccauerit ſufficeret ad caſſationem de rigore iuris. 25. diſt. primum. nec videtur obeſſe, ſi dicas, quòd ſi ante habuiſſet & dimiſiſſet, quia præſumitur pœnituiſſe, quia idem dicere debes, etiam ſi poſt electionem habuit, ſed reſignauit cùm propter quòd electus eſt peccator non minus valet electio, vt not. inf. eod. eccleſia. vel dic, quòd ideò dicit tempore electionis, quia ſicut, vel ante etiam, ſcilicet, quando electio imminebat facienda, vel etiam poſt electionem renunciaret, præſumitur ſimulatam, & fictam facere pœnitentiam, vel propter honorẽ quem primò deſiderabit, & ideò non prodeſt ei, tunc temporis facta reſignatio, ſed ſi cõſtaret veram pœnitentiam eum agere, & non affectione honoris eum reſignaſſe,

gnasse, siue antè, siue pòst resignauit, dicũt non admittendam exceptionẽ de officijs iudicis in criminibus, vbi est necessaria dispensatio, licet de rigore iuris posset admitti. arg. ad hoc. 2. q. 7. quærendum. nam apparet eos mala intentione accusare eum, qui veram pœnitentiam egit, nisi prosequeretur suam iniuriã. 3. q. 6. omnibus. vtrum autem necessaria est dispensatio néc ne, & in quibus criminibus hoc locum habet, dic vt not. inf. de temp. ord. ex tenore.

13 † Alij dicunt, quòd semper vbi excipitur, vel accusatur contra aliquem, semper sit necessaria dispensatio, siue sit enorme crimen, siue mediocre, siue modicum, cùm illa distinctio quam posuimus, super illa decr. ex tenore. habet locum, quando non accusatus petit ordinari, vel etiam ille, contra quem non excipitur, & per hoc patet, quod delegatus admitteret omnem exceptionem cuiuslibet criminis, cùm dispensare non posit, tamen antequam procedat prudenter faciat, si retulerit delegãti, vt per eum dispensetur, sed alia ratione videtur hoc non posse stare. Sicut enim pendente lite, non valet impetratũ priuilegium. inf. vt lit. pen. c. vlt. inf. de testib. causam. eadem ratione, nec dispensatio pendente accusatione, vel exceptione.

Sed hoc fateor verum esse, si ex dispẽsatione alteri fieret præiudicium, sicut ex priuilegio, nam & si ex priuilegio nemini fieret præiudicium, valet lite pendente impetratum. Item non mireris si dispensetur cum eo, cum quo crimen probatum non est: sic inf. de cle. excom. mi. Apostolicè. argu. inf. de exce. Apostolicè. inf. de sent. excom. c. venerabili.

Et hæc vera sunt si obijciatur crimen præteritum, de quo pœnitentiam egerit electus, si autem crimen, in quo perseuerat electus, scilicet, de quo pœnitentiam non egit electus, semper admittitur exceptio. l. di. c. absit. 24. dist. c. 1. 25. dist. c. vlt. Item prudens iudex attendit dignitatem, ad quam vocatur, quia facilius dispensabit in minori, quàm in maiori. Item facilius cum illo, qui aliàs plures gratias habet, quia literatus, eloquens, prudens, & sic de alijs, quàm cum minus gratioso, itẽ facilius ab obtinendo repelleretur quàm ab obtento. Item licet dispenset cum accusato de crimine, vel cum eo, contra quem excipitur, vt repellatur à promotione, non tamen dispensatur cum eo, cõtra quem excipitur, vt repellatur à promotione ab accusatione, vel testimonio in causa criminali, quia illius illaudabilis intentio est. 2. quæstio. 7. si quis Episcopus. quia fieret in eius præiudicium, contra quem testis inducitur, vel accusator. Itẽ in huiusmodi exceptionibus semper probationes, & dicta testium in meliorem partem interpretari debemus. VERBI GRATIA: si dicat clericum electum venatorem debemus interpretari, quòd causa, scilicet, recreationis hoc agat. ☞ † Item si dicit eum irascibilem, vel indignantis naturæ interpretabitur, quòd ex iusta causa hoc faciat, & sic de alijs. inf. de re. iudi. c. 2. & not. sup. de rescript. causam. 1. quæstio. 7. sancimus. inf. de ele. excom. mi. proposuit. inf. de scruti. c. vno. nisi in contrarium aliæ probabiles præsumptiones mouerent, quæ colliguntur ex personis, & ex multis circumstantijs. inf. de præsump. quia verisimile. vbi not. hæc autem interpretatio latior fiet, quando excipitur contra aliquem, quàm quando accusatur, vbi vterque patitur æquale supplicium, & vbi quis prosequitur suam iniuriam, vel suorum, & non videtur, quòd in excipiendo plus sit admittendus ille, qui prosequitur suam iniuriam quàm alius, qui non prosequitur, quia non agitur, vel vindictam illius iniuriæ, sed vterque agit ad eum repellendum, vel dignitate in testimonio, vel quouis alio, ☞ † imò plus[a] dicimus, quòd ecclesiasticus iudex etiam accusando non debet admittere illum, qui libidine vindictæ accusat, quia peccat. 23. quæstio. tertia. lex. & c. seq. & quæstio. quarta. in prin. cùm si libidine vindictæ non facit omnibus est præferendus, quia melius & fidelius prosequitur negotium, quia melius scit. 4. q. 6. omnibus. 2. q. 1. si peccauerit.

[a] *Imò plus. Ad de Archi. in c. quærendũ. 2. q. 7. & ibi ponit signa, quãdo cognoscatur, q ob libidinẽ, & refert Feli. in c. quæ in ecclesiarũ. col. 4. in princ. sup. de consti.*

14 † Item dicunt aliqui, & fortè non malè, quòd si in modum exceptionis probatum fuit crimen, de quo egit, vel præsumitur egisse pœnitentiam, non semper cassabit electionem, sed aliam pœnam imponet ei, puta si modicum est crimen, nec est tamen inde scandalum ortum. sup. eod. quòd sicut. 63. di. Salonitane. (archi.) ideò inde constituit in Arch. Ambianensi. non propter ipsum, qui antè renunciauit, sed quia quantumcunque illum receperit post concilium, cùm prius haberet plures curas animarum, videtur prioribus ecclesijs renunciasse, & si per consequens fur & ambitiosus probatur illas retinendo,

tinendo, illas autem cùm retineret tempore electionis, sibi obesse debuit. (suspendi) hoc tamen videtur plus spectare ad iuris ordinem, quàm ad curam animarum, quæ videtur in secreta confessione consistere. de hoc not. inf. de offic. ordi. cùm satis. (De personalibus) inf. de præben. de multa. & repete quæ diximus ibi.

15 †Inualidam) not. indulgentiam, sicut rescriptum inualidam esse propter expressionem falsitatis, vel suppressionem veritatis. argu. ff. de nata. resti. l. secunda. de hoc not. sup. de rescri. cum dilecta.

Inualidam reputamus) hoc intellige verum, vbi falsitas est expressa, vel veritas tacita, de his quæ sunt circa dispensationem obtinendam, quibus tacitis vel expressis, non habuisse dispensationem, qualia sunt quæ hìc ponuntur, scilicet, quod habebat ecclesias super quibus dispensabatur canonicè, si enim dixisset, quòd nō canonicè haberet, nunquam dispensationem obtinuisset, sicut si non dixisset, quòd exiles prouentus haberet, non habuisset dispensationem, sed si simpliciter dispensasset, non habita mentione de exilitate beneficiorum satis videtur, quod valet dispensatio, dummodò non esset nimia pluralitas, quia tunc videtur talis veritas tacita, quam si expressisset non habuisset dispensationem, quamuis videatur posse dici, quòd nec tunc vitiaret dispensatio, propter multitudinem beneficiorum, sed in veritate peccat multiplicando beneficia, & propter multitudinem beneficiorum procedetur ad depositionem eius, vel cassabitur eius electio, & non propter hoc, quòd plura beneficia receperit habentia curam, & hoc ex eo apparet, quia si dimitteret priora beneficia, & esset contentus tantùm vno quod prius habuerat, & altero, quod de nouo post dispensationem receperit nullo modo peccat, & ea licitè tenet, idem videtur, quòd si iste qui habebat plura beneficia minus canonicè impetrauit dispensationem, quòd sibi liceat habere plura beneficia, & non exprimat de obtentis, quòd dispensatio valet, licet dispensatio nihil sibi prosit, quo ad plura beneficia. Sed valet quo ad futura si ea licitè quæsierit.

a Item & si Papa. Mod. in c. postulasti. sup. de rescri. col. 12. vers. hāc secundā, dicunt quòd idē etiam teneret Inno. in c. cùm ad monasterium. vers. item ibi cōditori. inf. de statu monach. et in c. veniens. in gl. 1. inf. de fil. presby. & vide alios cōcor. in d. col. 15. & quod iste versi. sit additio, refert etiam idē Feli. in c. ad audiētiam. el. 2. col. 5. vers. omnia autem ista. de rescri. & hoc dictū allegat etiā Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 2. in prin. sup. de consti.

☞ †Idem videtur etiam si dispensator dicit, indulgemus, vt tibi liceat personatum vnum recipere, & simul cum obtentis retinere, nam si prius vnum beneficium habebat canonicè, & alia non, bona est dispensatio, & poterit retinere prius licitè, cùm de nouo quæ sit idem videtur, quòd si indulgentia dicit, & liceat tibi plures personatus recipere, si tibi canonicè offerantur, & postea receperit ea non canonicè, licet enim iste peccet, & posset contra eum procedi, quia malè tenet prędictos personatus, non tamen peccat, quia plures tenet, idem si in indulgentia continetur, dummodò personatum in quo non resideat faciat idoneæ seruiri, licet postea non obseruet conditionem, nihilominus tamē valet dispensatio, & personatuum receptio & collatio, sed debet illis priuari, conditio enim non fuit apposita, neque dationi indulgentiæ, neque receptioni personatuum, sed fuit monitio, vel mandatum, quod post receptionem personatuum seruire debet. sic. ff. de tute. muto.

16 † Item & si Papa [a] mandat alicui, quòd dispenset cum aliquo, non valet dispensatio, nisi sit sublimis, vel literata persona, quia mandatum Papæ & potestas data referenda est ad ius. inf. de præben. de multa. secùs si Papa dispenset, quia de factis eius non licet iudicare. 17. quæstio. ☞ quarta. nemini. & §. præcedenti. †Item si quis habet dispensationem super duobus beneficijs, cum cura obtinendis, benè dispensatum intelligitur super duobus beneficijs, quæ primò obtinuit, sed si illa, vel aliquid illorum amiserit, non licebit ei aliam, vel aliud recipere sine noua dispēsatione. argum. ff. de leg. 3. fideicommissa. §. si quis decem. & ff. de condi. & demon. hæc conditio. & ff. de verb. sig. boues. §. 1. in fi. argum. quia indulgentiæ ambitiosæ restringendæ sunt. C. de sena. con. l. 1. quæstio. prima. principatus. Alij aliter dicunt (assecutus) quia nec ante concilium Lateranens. vel tantùm fuit licitum habere plures curam animarum habentes. inf. de ele. non resi. quia nonnulli. & c. relatum. Sed ante constitutionem de multa poterant Episcopi dispensare, postea non: hic autem electus, nec dispensationem probat, nec allegabat per plures. inf. de æta. eam te, 70. dist. sanctorum. 21. quæst. 1. qui plures. de hoc not. inf. de præben. cùm iamdudum. (haberet) vel ex dispensatione.

17 †Beneficijs) not. arg. quòd rescripta super beneficijs debent facere mentionē, non tantùm de vno beneficio vel maiori, sed de omnibus & etiam de minoribus. Item non solùm de beneficijs, sed etiam de reditibus ecclesiasticis, tamen posset responde-

responderi aliud esse in dispensationibus, quæ sunt restringendæ. inf. de consan.& affi. quod dilecto. aliud in rescriptis beneficialibus quæ sunt amplianda. ff. de man. prin. benef. (de nouo) id est, non intendebamus dispensando, cum eo super eo quaslibet sibi denominatas ecclesias retinere, de nouo sibi concedere aliquod ius in ipsis ecclesijs etc. q. d. dispensatio nostra, facit quòd non obsit sibi plures curas habere, sed non operatur, quod aliàs eas canonicè possideat, non enim eas concedere intendebamus cum prioribus. argumen. contra. ff. de ann. leg. Seio. §. vxori.

18 † Sol. dispensationes restringendæ sunt, & vltimæ voluntates ampliendæ, & sic obtinuit contra præpositum Argentinum, qui habebat dispensationem, quod præter obtenta posset aliud beneficium curam habens recipere liberè, ac licitè retinere. Fuit enim iudicatum, quòd per hoc in obtentis non erat dispensatum, & potest responderi ad illam. l. Seio. §. vxor. quòd ibi testator donationis causa concesserat vxori annuum à se viuo, secũdum aliam literam percipiendum, vnde cùm in testamento prædixit post annum, & à me viuo, & etiam potest apertè intelligi volentis adijcere ad libertatem, non autẽ detrahatur intendentis.

Sed adhuc obstat. ff. de procu. sed hæ personæ. §. præter satisdationem. Si ibi constat, quod tenetur procurator de iure ad illam satisdationem præstandam, vnde non potest intelligi hæc dictio præter excludere satisdationem, quamuis includat, & idem respondit ad l. emp. Pomponius. §. sed si his. vbi apertius apparet ista solutio.

19 † Aliàs autem hæc dictio, præter, de sui natura semper habet excludere, & ideò cautè videtur lex dixisse, quòd qui obligauit æs pignori affirmans aurum esse, tenetur pignoratitia præter stellionatum, & subijciturin litera, quæ fecit à superfluo, ponetur si non de natura sui hæc [a] dictio præter [a] excluderet, & est ad idem. ff. de diuor. nullum. arg. tamen contra. C. de ser. fur. l. quarta. §. si ad prædictam, sed ibi potest eodem modo responderi, vt sup. dictum est, & hæc dispensatio fuit, quòd liceret ei Archi. ad quem vocatus erat licitè retinere, non vt liceret ei alia accipere.

CAPVT LV.

1 *In omni electione necessaria est collatio, & ea plenè facienda est, vt nu. 2. & quid agendum, vbi in ea oritur dubium, vel non oritur: vide etiam in nu. 3.*

4 *An valeat electio vbi non tractaretur de aliquo absente de quo tractandum esset.*

5 *Non contradictio pro consensu habetur, vbicunque expressus consensus non requiritur.*

6 *Communis electio à quo & per quæ verba fiat.*

7 *Iudices si concordant quòd vnus pro omnibus sententiam ferat sufficit omnes esse præsentes.*

Consensus qualis requiratur ad hoc, vt faciat electionem canonicam.

8 *Et si duo contempti essent non cassatur electio, nisi suum prosequerentur contemptum.*

IN GENESI. (Cum) hæc cõstitutio suspenditur vsque ad finem (ibi nos hîc) etc. (in cõcilio) sup. eo. quia (plenè) sed perfunctoriè vel studiosè semplenè.

1 † Plenè) collatio in omni electione est necessaria. sup. eod. quia. sed si fiat electio in discordia, siue duo eligant, siue vnus solus, sed alijs contradicentibus, tunc adhibenda est plena collatio, scilicet, numeri ad numerum, zeli ad zelum, in quo intelligimus etiam venire collationem, & de sanitate & meriti ad meritum, quod qualiter fiat, notat. sup. eo. dudum. & si omittatur collatio alicuius horum, dicunt quidam nullam esse electionem. argument. ff. de transact. cùm hi. §. si prætorij. Alij tamen dicunt sufficere talem qualem collationem, & solius vnius ad hæc, vt forma seruata videatur.

2 † Item dicimus, quòd in tantum plenè facienda est collatio, quòd si de aliquo articulo oriatur dubium, de illo tractandum erit, & discutiendum vt hîc, non vt diffiniant aliquid vel probationes recipiant, vel tanquam iurisdictionem habentes, sed ad veritatem inueniendã, sic sup. de rescri. cùm cõtingat. sed quicquid fiat, postquam discussum est hac occasione, scilicet, quia quòd venit in collatione non sit seruandum, non est cassanda electio.

3 † Sed si non sit motum dubium, sufficit quòd collatio fiat in genere, puta nos habemus 10. vos habetis 5. nos habemus zelum, quia elegimus virum religiosum, vel simile, vos non, qui elegistis clericum secularem, electus noster habet scientiã, vester non, sed si dicatur ex aduerso, licet tuus habeat numerum, noster habet scientiam, vester non, vel in tuo numero sunt excommunicati, vel infames, de his erit

[a] *Hæc dictio, præter, vide Bar. in l. 1. ff. de pig. act. in l. nã & liqde. §. fi. ff. de pe. leg. Bal. in c. 1. §. sed & resti. per quos fiat inuest. & in l. sita legatũ. in prin. & ibi Doc. ff. de leg. 1. per Bar. in l. Seio. §. vxori. ff. de ann. leg. de quo vide etiã plenè per Cardi. in Cle. 1. de sum. tri. & in Cle. 1. §. pen. de hæret. & in Cle. 3. in prin. de pact. vbi includit, qñ sequitur præpositionẽ affirmatiuã, sed si negatiuã stat propositiuè & exclusiuè, & vide etiã Bar. in l. si tñ. §. fin. col. fi. vers. his p̃missis. ff. si quis cau. & Bart. Bal. & Saly. in l. actione. C. de transact.*

erit plenè discutiendum, vt ar. hîc arg. C. de fal. falsi. Sed obstare videtur, quòd hîc dicitur, scilicet, quòd non fuit hîc tractatum, & tamen videtur innuere, quod debuit discuti. Sed dic non fuit tractatum conferendo in collatione plenè, aliàs benè fuit dictum, quòd ex eo apparet, quia vnus ex eis emisit protestationem.

4 †Sed quid si notorium esset aliquid, vnde videretur tractandum de aliquo absente, videtur quòd nihilominus valet electio, etiam si non tractaretur. inf. eod. ecclesia. quamuis posset dici contrarium. Nec obstat decre. quia ibi non dicit non habitam collationem de absente, melius videtur, quòd licet omnis discussio & tractatus omittatur, nihilominus valet electio. Sed si vnus solus in concordia sit electus, tamen de necessitate est collatio, non numeri, quia pater, sed zeli & meriti.

5 †Collatio) sed licet collatio, & communis electio sit de substantia electionis, non tamen est de substantia, quòd singuli faciant collationem, vel expressum consensum dent in collatione, vel communi electione, cùm sufficiat tacitus, non contradictio enim pro consensu habetur, vbicunque expressus consensus non requiritur. l. dist. si seruus. ff. de pig. fideius. §. pater. C. de dona. præsens. & l. si censura. ff. de decur. honores. §. fi. C. ad Velleia. si fine. maximè in re concupiscibili, & meritoria, sicut est, quod per canonicam electionem prouideatur ecclesiæ, secùs autem esset, si res onerosa [a] esset, quia tunc necessarius est expressus consensus, sicut est, quòd quis affirmat officium procurationis, vel quòd res sua seruiat. ff. de procu. filius. §. inuitus. ff. de ser. vrb. præd. inuitus. 2. †Item si collatio, vel cōmunis electio fit in absentia aliquorum, possunt eam ratam habere, quia ius nō dicit, quòd in ea alicuius præsentia vel solennitas requiratur, & ideò potest haberi ratum. insti. de act. §. prætor. ff. de acquir. pos. si quis mihi. §. iussus. C. de condi. inde. l. indebiti. ff. ad mace. l. fin. secùs autem in scrutinio, vbi requiritur expressus consensus & præsentia saltem maioris partis. sup. eod. quia propter. ibi singulorum vota expirant, & vbi dicit pręsentibus omnibus etc. vbi dicitur, vel saltem aliquibus etc. †Et idem dicunt quidam in publicatione electionis, quæ fit in capitulo, quia nullus debet eam publicare, nisi prius committatur sibi ab alijs, & hoc videtur hoc modo faciendum, quia si non est certa persona, ad quam ex officio pertinet hæc pronunciatio, à singulis debet requiri, per quem volunt hanc pronunciationem fieri, vel si est persona ad quam hoc pertineat ex officio, non debet prorumpere ad hanc pronunciationem, vel electionis, nisi cùm ordinatum fuerit, quod fiat electio communis. argumen. hîc sed primum dictum magis placet. Item videtur quòd si in scrutinio vel compromisso vota eligentium inueniantur diuersa, quod neutra pars debet requirere illos, qui consenserunt in alium, vt consentiant publicationi electionis suæ, vel etiam si contingat vnam partem post scrutinium apertum, & post electionem ab vna parte publicatam velle nouum scrutinium, vel compromissum facere, non debet alios requirere, vt intersint scrutinio, vel compromisso, non possint à prioribus suis votis recedere, nisi communiter omnes, vel maior pars recederent. sup. de postu. bonæ. & not. inf. eod. publicato. Tractatum) in collatione, sed aliàs perfunctoriè tractatū erat, scilicet, quia non computaretur in numero, & esset indiffinitum, sed noluerunt, imò contempserunt attendere, vel inquirere rationes, quare expellendi non essent (communiter) id est, ab vno vice omniū, vel ad minus vice partis, quæ benè eligit, vel canonicè singuli, qui consenserant in

6 eū, consensissent in scrutinio. †Singularis electio, vt quilibet) diceret, ego eligo talem in Episcopum, vel etiam in plurali dicendo, nos eligimus, nisi esset talis, qui habet hoc ex officio, vel quia sit ei collata potestas, & tunc siue dicat in plurali, siue in singulari, semper intelligitur communis, sed quid si aliqui hanc potestatem, nemini dari velint, respondemus, quòd cùm sit tale, quod per vnum exercere necesse sit, stabitur maiori parti. inf. de his quę fi. à ma. par. cap. c. 1. & no. sup. de cōsti. cùm venisset. Item licet hîc assignetur hæc ratio est, quæ est in decretali, melior tamen & verior est, quia si liceret cuilibet prorumpere in eligendo, quilibet etiam malus, vt acquireret sibi gratiam electi festinaret eligere, & illa locum auferret collationi.

7 †Singularis) sicut etiam, quando sunt iudices, si concordant, quòd vnus pro omnibus debeat ferre sententiam, sufficit quòd omnes sunt præsentes. ff. de re iud. non tantùm. & l. cui autem. Nec est cōtra. C. de sent. ex peri. reci. l. 2. quia non licet per

[a] Res onerosa. & sic in præiudicialibus tacens nō habetur pro cōsentiēte. Adde Abba. in c. vestra. de lo. & Feli. in c. cùm oēs. col. 6. post mediū. sup. de cōsti. Abba. in c. ex parte Decani. col. 3. & 4. sup. de rescri. & adde no. in l qui patitur. ff. mād. & Feli. in c. 1. col. 1. sup. de maio. & obed. in c. cùm M. Ferra. col. 16. in princ. sup. de consti. & in c. nōnne. & ibi concor. inf. de præsum. & vide per nouiss. Papiē. de hoc dicto in l. exigendi. C. de procura.

per alium ferre, qui per vnum ex se ferūt, cùm censeantur vnum corpus, vel vnus iudex, iure negamus, qui omnes simul ferè possint, licet non concordent, ambo sententiare debent. in Authent. vt iudi. nō ex. sa. ius. §. 1. col. 9. Si autem aliquis non concordat, vel discordat, sed dubitat si iurauerit, quòd sibi non liqueat, eo quiescēte, alij iudicabunt. ff. de re iudic. si vni (idē) scilicet consensus scrutinium. † Numero) licet hæc subtilitas satis inutilis seruetur in electionibus episcoporum, & aliorum, in quibus est forma seruanda, quam habes infrà, eod. quia propter. non tamē seruabitur in alijs electionibus, nisi forma nō requiratur, nam ibi sufficit dicere cuilibet separatim, consentio in talem, vel eligo, quia sicut in matrimonio carnali mutuus consensus cōtrahentium, vel per verba expressus sufficit. infr. de spon. tuæ. sic & eadem ratione in matrimonio spirituali, idem consensus etiam separatim præstitus, sufficere videtur. infr. de translat. episcopo. inter corporalia.

Et si quæratur quis consensus facit electionem canonicam, vel primus vel vltimus? † Respondemus quod illius consensus, qui vltimò consentit, sine cuius consensu non valeret electio præcedens, consensus confirmat. argument. ff. si ser. ven. receptum. ff. de seruitu. rusti. prædi. per fundum. hoc non placet, quia simul consentire debent non diuisim, quia vt collectum consentiunt non vt singuli, Alij tamen dicunt, quòd nunquam valet electio coram eorum, qui sine solennitate formæ eligendi sunt, nisi post habitus consensus fiat communis electio, vt hîc dicitur (vel communis) in capitulo (suæ partis) id est, quòd ipse eligit, vel quòd pars ipsa eligat aliquem (excludi) ab eo, quòd computaret in matrimonio, vel ab electione, publicato enim scrutinio, dixerunt & diffinierunt, quod duo non debebant computari inter electores, & ideò non dici electionē vniuersalium à minore parte factam.

8 † Item non intelligas quòd electio cassaretur, licet duo cōtempti essent, nisi illi prosequerētur suum contemptum: vt notat. sup. eod. quod sicut. sed ideò cassatur hîc, quia de eorum exclusione, vel absentia non habuerunt plenam collationem, & intelligimus nō plenam, dummodò ex studio, vel procurata negligentia aliqua manifestatiōibus omittāt. Vel dic verius, quòd idem vim facit in exclusione horū duorum, quia si in veritate exclusi essent, & iustè, tunc benè haberet præsens electus maiorem partem totius capituli, sed istis computatis non habebat maiorem totius capituli, & ideò etiam non prosequentibus suum contemptum cassanda erat electio, tanquàm à minore parte facta, nam propter subsequentem eorum cōsensum, non ratificatur electio. sup. eod. auditis. & c. quia propter.

Et est notādum, quòd etiam ad numerum computantur absentes, qui deberent citari, & fuerunt cōtempti, propter omissam autem collationem absentiæ eorum, non videtur cassanda electio, cum pari ratione, de omnibus quæ circa electionem & electum aguntur, deberet habere parē tractatum, & hoc quia triginta erant canonici computato cum protestatione admisso, & absente qui debuit vocari 15. elegerunt Gui. & hic fuit à maiori parte capituli electus, sicut protestatione admissus iustè fuisset exclusus, & absens non debeat computari, & quia nec iustè fuit exclusus, & absens debuit computari, ideò non habuit maiorem partem.

† Protestationem) quòd eius vox valeret, quātum de iure valere deberet, & tūc deberet valere vox, dūmodò sit in possessione, secùs si dixisset, valeat vox eius, si de iure interesse debet. sup. e. Cumana. (absentes) de hoc not. sup. eo. coram. (concilij) quia omissa collatione, & quia non habuit maiorem nec saniorem partem, & quia non fuit communis electio.

Quia simul. Adde idē Innoc. in c. auditis. supr. eo. & Feli. & ibi allegat cōcor. in c. cùm omnes. col. 15. in princi. sup. de constit.

CAPVT LVI.

MASSANA. (Per laicos) sup. eod. quisquis. vbi de hoc not. multò fortius quando ipsi soli prohibentur. sup. eo. quòd sic. vbi not.

CAPVT LVII.

1 *An valeat factum absente eo qui contempsit interesse termino ei statuto.*

Citatus ad testes recipiendos vel ad alium articulum spiritualem, licet sit contumax, nihilominus tamē postea ad articulos, vel ad sententiam vocandus est.

2 *Qui cùm assignatur terminus, præsens est: non debet postea vocari si se absentat.*

3 *Consensus contempti qui de iure vocandus erat, vbi & quando valeat.*

4 *Nunquid absentes qui vocari tenebantur, ratum habere debeāt si præsentes dignum elegerunt.*

5 *Ratum haberi potest etiam nō suo nomine gestum: & vide etiam in nu. 6.*

 7 Quod

7 *Quod capitulum facit à maiori parte fieri dicitur.*

8 *Quo casu liceat à nominati electione discedere.*

9 *An publicato scrutinio liceat cuipiam variare.*

10 *Quodammodo electio quæ cassatur vel nulla est iterum reuiuiscere valeat.*

11 *Quando poßint electores compelli ad publicandam electionem.*

ECCLESIA VESTRA. (Intereße,) scilicet, termino statuendo, cùm licet canonicus noluerit intereſſe.

1 † Canonicus) nihilominus tamen vocari deberet postea ad electionem, dummodò nesciuerit terminum assignatum, fortè quia ante exiuit terram, quia temi nus statueretur, vel alia de causa, qui enim contempsit intereſſe statuendo in termino, quo ad termini assignationem, tenet illud, quod factū est eo absente, sed electioni nō intereſſe contempsit, cùm de ea tractatus nō haberetur, & est hîc ar. quòd licet aliquis citetur ad testes recipiẽdos, vel alium articulum spiritualem, nihilominus postea ad illos articulos, vel ad sententiam vocandus est, licet primò contumax fuerit. arg. C. quomodo & quādo iud. ea quæ.

Et hoc dicimus eſſe verum, nisi ideò recesserit a capitulo, vbi assignatur terminus, vt ignoraret diem electionis, & non notificaretur ei in illo capitulo, nā in hoc casu fingitur procuraſſe nescire, vnde debet sibi imputari. 37. dist. §. vt itaq;. si procuraſſet ne ad eū perueniſſet citatio. infr. vt lit. non contest. quoniam. secùs si pro alia necessitate sua recesſiſſet etiam fraudulenter, non tamen in fraudem citationis. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. quid sit. sed videtur, quòd etiam si recesſit, ne diem sciret, tamē reuocari deberet, nā si primò fuerit malitia eius, vitando scire terminum, modò est malitia capituli, q̃d non citat, & vltima malitia pręponderat. ff. de peri. & cōmo. rei ven. l. illud. sed non negamus malitiam siue negligentiam capituli, cùm certum sit de malitia absentis, quam semper durare præsumo, quousque veniat, sed si veniret, & nō admitteretur, nisi priuaretur per sententiam, tūc eſſet malitia capituli vltima, & imputaretur. ca. etiam sic loquitur. ff. de peri. & cōmo. rei ven. illud. cùm enim certa sit malitia absentis in hoc articulo, scilicet, tvitandā electionis scientiam, non est locus coniecturis super malitia. ff. de re iudic. & contumacia. secùs si in vno articulo fuiſſet contumax, nihilominus in alio citaretur.

2 † De hoc autem scias, quia hi præsentes sunt, quando assignatur terminus alijs, non deberet postea vocari, si se absentauerit, quia si scit, certiorari non debet. ff. de acti. empti. & vendi. l. 1. secùs est in illo, qui sciuit ecclesiam vacare, qui benè citandus est. supr. eod. cùm inter vniuersas. (absens existeret nō vocato) & malè, licet enim contempserit capitulum in termini assignatione, non tamen consensit, quin vellet intereſſe electioni: vt nota. sup. eo. cùm nobis.

3 † Adiacere) & dicit malè, cōsensus enim contempti, qui de iure vocandus erat, etiam post scrutinium & post electionem valet in hoc, vt decætero non posſit caſſare electionem. supr. eod. quòd sicut. non autem in hoc, vt aliquod suffragium sibi auferat eius vox, cùm tantùm ex priori scrutinio sit procedendum, & ex votis in primo scrutinio habitis electio iudicetur canonica, vel non. Absurdum enim eſſet, si ex superuenientibus votis hoc penderet, cùm incontinenti facto scrutinio, & collatione debeat eligi ille, in quem omnis vel maior, vel sanior, etc. sup. eo. auditis. & c. quia propter. est præterea in electionibus tempus electionis spectandum, sup. eod. dudum.

Roborare tamen potest maiorem partem † si autem aperto scrutinio veniret, & contemptus peteret scrutinium de nouo fieri, exaudiendus est, cùm notorium iuris, quo est malè factum vel processum. argument. suprà. eod. cùm terra. ipsi autem per se, vel alius hîc petens, non sunt exaudiendi, perfecta autem electione, hoc non poſſet eſſe, contempto petente, cùm electio teneat ipso iure, licet posſit caſſari, vt notat. supr. eod. dudum. sed si scrutinio facto veniret aliquis, qui vocem haberet in electione, & tamen non fuit in eo loco, vnde vocandus eſſet, non crederem consensum huius aliquid afferre, cùm publicato legitimo scrutinio, procedendum sit ad electionem. infrà, eod. publicato. sup. eod. quia propter.

† Sed ad collationem admitteretur, & idem dicimus etiam si omnibus legitimè vocatis compromiſſum eſſet in aliquos ab his qui præsentes sunt, & postea veniret aliquis de canonicis absentibus, antequàm

antequam publicaretur electio, ille superueniens, nisi adhuc rem integram inuenerit, non poterit reuocare cõpromissum. argument. sup. eo. in causis. ar. 6. q. 1. factus.

4 †Sed nũquid si præsentes elegerunt dignum, absentes in locis, vnde vocari debẽt necesse debent habere ratum. ar. quod sic. quia vtiliter gestum est negotium eorum. ff. de nego. gest. Pomponius. & l. sed an vltro. Sed contra verum est, & hoc est ea ratione, quia nullus dari debet inuitus. 41. dist. & quia in electionibus vocari debent omnes qui volunt & possunt commodè interesse. sup. eod. quia propter. & quia non est absentis negotium, sed ecclesiæ.

5 †Item nota. quòd quis ratum habet etiam non suo nomine gestum, quòd etiam est in omnibus spiritualibus, 2. quæstio. 1. in primis. 9. quæstio. 3. Lugdunen. infrà. de iure pat. cura. aliàs fortè secùs. ff. de procurat. si seruus. (denique) hîc potest incipere responsio Papæ, vel est allegatio electorum magistri Ber. (Ad contemptum) imò plus dicimus † quòd etiam si præsentes aliqui non vocentur ad scrutinium, nihilominùs tenet electio. argument. hîc sufficit enim seruare formam, scilicet, quòd scrutinium fiat, sed ibi vota duarum partium de præsentibus, vel de his, qui vocari debent & interesse volunt, & scrutarentur non teneret. ff. quòd cuiusque vniuer. planè. & possunt variare illi, qui primò elegissent, & alium eligere, & sic intelligitur. 63. distinct. quanto. sicut enim ibi dicitur, quòd oportet duas partes esse præsentes, & sic oportet easdem duas partes scrutari. † Sed quid si omnes volunt ratam habere electionem à paucis factam, nunquid possunt vel ad minus canonicam? Respondeo, cùm forma sit de substantia & electio à paucioribus quàm à duabus partibus celebrata, vel aliàs minus canonica sit nulla, necesse est eos eligere de nouo. argumen. prædicti. c. quan-

6 to. † Item hoc notat. quòd ille cuius nomine gestum non est ratum habet. Contra. ff. de precar. si seruus. sed dic, quòd ille qui consentit ratum habet nomine ecclesiæ, & pro ecclesia ratum habet, & ille qui eligit, & si non nomine contempti, tamen nomine ecclesiæ eligit, vnde hanc electionem, contemptus potest ratam habere ex quo nomine eius procurator, cuius fingitur facta est.

7 †Item no. quòd computandæ sunt duæ partes, ita quòd in parte absentium nõ cõputentur illi, qui vocari nõ debẽt, sed nec ex parte absentium videntur esse computandi illi, qui nolunt, & contemnunt esse in illo termino asignato, contumacia enim repræsentat absentes, nec malitia eorum debet eis prodesse. sup. de rescr. ex tenore. nisi maior pars eorum, qui vocandi erant, & interesse volebãt ad electionem abessent, quia tunc minor pars procedere non posset ad electionem, & est ea ratio, quia sicut per capitulum præfixus est terminus electionis, ita per capitulum dicitur facere, quòd maior pars facit. ff. ad munici. quòd maior. si autem alius quàm capitulum vocaret ad electionem faciendam, qui de iure hoc facere posset, tunc fortè posset dici, quòd etiam si minor pars sit præsens, tamen proceditur ad electionem, & valebit quòd facient præsentes, sed nos hoc non credimus aliter, nisi sicut si vnus canonicos citasset, nec tamen negamus, quemlibet contemptum posse facere cassari electionem. sup. eo. quòd sicut. & not. in gloss. hîc posita quæ incipit & malè. Item hi dicuntur habere ratum quando electioni terminus præfixus est ante finem term ini à iure præfixi, aliàs enim secùs est, vt notat. sup. eod. cùm nobis. † Alia quæ ponuntur ibidem) quæ alias pœnas imponebant delinquentibus in electione.

Sed non semper electionem irritam nunciabant, si autem ex omni peccato in electione commisso, irritabitur electio ipso iure, iam omnes aliæ pœnæ & omnia iura in eis prodita euanescant, & paucæ electiones sine cassatione euaderent, vel hoc dicit, quia multa alia necessaria, vel vtilia sunt in electione, quæ tamen non sunt de forma, sicut est quòd eligatur de eadem ecclesia. 61. di. nullus. vel quòd sit sine crimine, qui eligitur. 25. dist. §. nunc autem. & c. vlti. vel quòd sit legitimè natus, vel sufficientis scientiæ. sup. eo. cùm in cunctis. & sic de alijs multis. Vno). C. de inof. test. si quãdo. vel is est sensus, si tu vis dicere, quòd vocare singulos est de forma, & per consequens reddat irritam electionem, & idem etiam dicas de singulis, quæ ponuntur in constitutione concilij, & eadem etiam ratione quòd nihil sit addendũ, & si contra fiat, ꝙ electio sit nulla, certè ad hoc sequitur, q̊d vix aliqua electio erit valida, qa vix est, qn aliquid addatur, vel detrahatur, & sic etiam per consequens frustrà laborauerunt, summi

summi Pontifices in iuribus faciendis, per quæ prouideretur ecclesijs, quòd ita difficile erit hanc constitutionem seruare cõcilij, quòd nũquàm aliqua electio erit valida, vel dic, q iura quæ loquuntur de ratificatione absentium vacuatione abutuntur, de quibus tamẽ non propriè dicitur, q sint multis vigilijs excogitata, quia pauca sunt, & hæc est allegatio cardinalis, qui contentus erat cassatione vtriusque, cùm nollet dimittere cardinalatum propter episcopatum.

8 † Publicato variare) sigillatim. supr. de postu. bo. me. vbi de hoc no. sed nec etiã in omnibus in cõmuni variare licet, nisi notoriũ esset per sententiam, vel rei euidentiam aliquem casum, vel impedimentum subesse, quare nominatus eligi nõ potest. Nam in hoc casu cùm post electionẽ publicatam liceret aliam facere: vt notat. sup. e. cùm terra. & c. dudũ. multò melius est nõ publicare, sed quid si non sit nulla, sed annullanda, puta, quia aliquis cõtemptus est, vel alia causa dicimus, quòd procedere debet ad electionem, & ad hoc cõpelli, & est ratio, quia nescimus an superior velit eam cassare, an non. Itẽ nescimus, an cõtemptus velit prosequi contemptũ, cùm non cogatur. sup. eo. quòd sicut. nec aliter debet cassari, nisi per superiorẽ, vel ad petitionem aduersariorum, & non ad petitionem eligentium, sed ad petitionẽ contempti poterit reincipi scrutinium, si non sit processum ad electionem publicandam, si autem aliquis diceret, quòd paratus est procedere ad probationẽ alicuius impedimenti contra electum, & ideò peteret non publicari electionem, & propter hoc etiam appellaret, non audiremus eum quousq; scrutinium eius sortiretur effectũ, scilicet, publicari electionem, vt hîc. arg. inf. de conces. præbẽ. post electionem. infr. de app. constitutus. nisi diceret incontinẽti paratas probationes, quia cũ tũc possit facere notoriũ per probationes, recipiendi sunt, ne ecclesia grauetur laboribus & expensis, nec vocatur nominatus in scrutinio ad has probationes, sed in modum inquisitionis procedetur, & tamen si non admittatur contradictio, vel appellatio illius, qui vult probare coram capitulo crimen contra nominatum in scrutinio, & non admittitur, tamen non cassabitur electio sequens, nisi probetur crimen. infrà, de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 1. suprà eodem. cum inter ca. & c. bonæ.

9 † Sed quid dices, nunquid cùm scrutinium publicatum non est, licitum est alicui variare? Respondeo sic antequàm recedant de loco, vbi inquiruntur vota aliorum, sed secùs, postquàm inde recedunt, cùm non sit iam res integra, quia cessauerunt inquirere, & exiuerunt à loco inquirendi, & intrauerunt capitulum, vt illud aperiant. argument. supr. eod. in causis. sed tunc dicunt quidam, quòd si capitulo toti, vel maiori parti placeret, quòd destrueretur illud scrutinium, posset etiam sine aliqua causa, cùm capitulum illud quod fecit possit destruere, & cùm non sit alicui factum præiudicium, nec etiam infamia aliqua oriatur nominato, cùm clausa sint vota. Sed alijs hoc non placet, imò dicunt, quòd cuilibet de capitulo licitum est superiorem adire, & petere capitulum cogi ad publicationem scrutinij electionis, vt hîc. Sed hoc capitulum non facit ad rem, cùm loquatur publicato scrutinio & quæstiones fiant, quando non publicato scrutinio & volunt reuocare: non tamen credimus, quòd aliquis de capitulo debeat audiri petens publicari electionem, nisi sit maior pars. argum. hîc, sed cum superiore agat. Item quia debet esse communis electio. suprà, eod. in genesi. † Item argum. à contrario sensu, quòd antè variare possunt, quòd est validissimum. ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. l. 1. §. huius rei. inf. de præsump. nonne. argu. supr. de bo. col. nonnunquàm.

Et intellige quòd hîc dicitur, si scrutinium est legitimè factum, & ex votis exceptis apparet alicui nominato ius acquisitum, si autem secùs esset, posset iterũ ad scrutininm, vel ad cõpromissum procedere. & de hoc not. sup. eod. cùm terra. & c. dudum. in glo. hîc habes. quid enim si nullus habet maiorem partem, repetant scrutinium. sup. eod. in genesi. † sed quid si publicato scrutinio electores peccent in communi electione, vel in collatione eã committendo, vel aliter, certum est, quòd hæc electio non valet. sup. eod. quia propter.

Sed nunquid iterum debebunt eligere eundem, in quem consenserunt in scrutinio. Solut. dixerunt quidam cum vnus actus sit electionis, licet habeat plures partes, scilicet, initium in scrutinio vel compromisso, & medium in collatione, finem in publicatione electionis, & in omnibus istis actibus nihil habeat

beat facere electus, sed electores tantùm ipsorum peccatum sufficit, vt cassetur quicquid factum est, & etiam fit præiudicium electo, ne decætero eligatur, quia cùm vnus sit actus, qui in vno peccant, in toto peccare videntur. Alij tamen dicunt. ar. huius decre. quòd licet, quando post apertionem scrutinij peterent, vel in collatione, vel in communi electione cassanda sit electio, tamẽ remanebit electio saluum ius quæsitum ex votis publicatis, sed contra, quia ex nominatione non quæritur ius. sup. eod. quòd sicut. in prin. 2. q. 6. nominationes. sed ipsi dicunt illa locum habere, quando nominationes non fiunt solenniter & communiter & animo obligãdi se, quia tunc benè quæritur ius ex nominatione. sup. de postu. bonæ. 1. sup. e. cũ in iure. & hoc hîc expresè videtur dicere, sed non sic est, si post consensum compromissariorum faciant prouisionem, quam non tenerent, quia tunc ex votis compromissariorum nullum ius quæritur, sed ex compromissione tantùm, quia nec etiam cõpromissum est, nisi super eo, quòd eum habeant pro prælato de quo prouidebitur.

10 † Sed cõtra, quomodo electio quæ cassatur, vel nulla est iterum reuiuiscet. Sol. hoc licet, quia non est nulla, nisi propter defectum solennitatis. Item contra quòd nominatus etiam à minori parte debet præferri, postquam in eodẽ contextu fiũt ambæ electiones. sup. eo. congregato. Sol. illud habet locum, vbi ex prioribus votis, non est ius quæsitum electo à maiori parte, fortè qui est criminosus, licet occultus, vel quia alium defectum occultũ habet, vel quia peccatum fuit in scrutinio, & inde ex eo non est ius quæsitum. Item cõtra quomodo eligetur iterum cùm electores sint priuati potestate eligendi. sup. eod. qa propter. Sol. ipsi ijdem eligent, si non priuentur per sententiam, vel si priuẽtur, superior & maximè Papa, qui eligeret eis suspensis. infr. de conces. præb. quia diuersi. eliget eum, sicut hoc ipsum fieret, si inter scrutinium & electionem electores morerentur, vel aliàs amitterent potestatem eligendi per excommunicationem, vel alio modo.

11 † Compellantur) incontinenti. s. antequàm diuertant ad alium actum, & ita nõ est contra. sup. e. cùm post peti. vel posset dici, quòd possent compelli, quãdo malitiosè differunt publicare electionem, puta quia vellet ab electo extorquere promissiones, vel pecuniã, vel aliquid simile, non enim est malitijs hominũ indulgendũ. ff. de rei vend. l. in fundo. & fortè non petet hic nominatus, cùm sibi ex nominatione ius non acquiratur. sup. eod. quòd sicut. & ne notetur de ambitione. 1. q. 5. sicut. C. de epi. si quãquàm. si aliqui de canonicis, vel dic, quòd etiam si publicatio in capitulo differatur per multos dies, nõ propter hoc est nulla electio. decret. autem. Respond. vt ibi. & hoc credimus melius (compellãt) contra. sup. eo. cùm post petitam. vt ibi.

CAPVT LIX.

SI ALICVIVS. (Illa vice) id est, in ea vocatione vnde si ad archiepiscopum deuoluatur electio, nõ potest eum illa vice eligere, sed alia vice potest. Episcopi) nisi fortè cum episcopo esset simonia perpetrata. 1. q. 5. præsentiũ. Contra. 1. q. 5. quicunq; solutio. ibi de sciẽter simoniaco, vel ibi vocat beneficium dignitatem, cõmune autem credimus ambobus, quòd siue dignitatem, siue beneficium sic obtineat ad eandem dignitatem, siue beneficium reassumi non poterit sine dispensatione. inf. de renunc. post transla. §. rursus. Alij tamen contradicunt, & hoc innuit decret. quòd aliud sit in beneficio, & aliud in dignitate, & quòd potest benè episcopus dispensare in beneficio nõ in dignitate.

CAPVT LX.

HIS QVIBVS. (Interdicitur) quia priuilegium habẽt aliqui, ne alij eligant, nisi eis requisitis, sicut plures reges, ecclesia Rauennas, quæ non eligit, nisi consulto primò Papa, vel etiam per speciale rescriptum mandaretur aliquibus, quòd aliquo inconsulto non eligerent, Hæc enim impedimenta cùm sint præter ius & quasi incognita non præiudicant, sicut si electores essent excommunicati, vel interdicti, vel longè remoti à loco, vbi celebrari debet electio. infrà de conces. præbend. quia diuer. secùs est in tempore, quòd expẽditur in vocandis electoribus ad electionem, quia illud tempus benè præuidit conditor canonis, & per hoc & alijs impedimentis consimilibus dedit eis terminum trium mensium.

CAPVT

CAPVT LXI.

1 *Electio redditur nulla tam ex parte electi quàm eligentium.*
2 *Appellans iustam suæ appellationis causam præfigere debet.*
3 *Quo casu simul agi poßit causa principalis & appellationis coram diuersis iudicibus.*
4 *Nunquid hi qui se opposuerunt: sed tamen non appellauerunt debeant venire & appellationem prosequi.*
5 *An poßit aliquis cuius interest præter appellantem aßistere appellantibus.*
6 *Electi petitio admitti non debet, nisi vocatis his quos res tangit.*
7 *Principales personæ & capituli procuratores instructi debent accedere ad superiorem.*
8 *Qui terminus detur appellanti ad iter arripiendum.*
9 *Nunquid poßit appellans vltra terminum sibi à iure præfixum: appellationem prosequi.*
10 *An testes ante lit. contest. recepti legitimè recepti sunt.*
11 *Hæc clausula, sicut de iure procedendum fuerit procedatur, quomodo intelligenda.*
12 *An ad cassationem sufficiat vt vnum solum de multis obiectis probetur.*

STATVIMVS. (Prouisionem) ante confirmationem, post confirmationem autem non habet locum hæc constitutio, nisi fortè simul fieret prouisio & confirmatio, nam tunc credimus quòd hæc constitutio locum habet. inf. de causa pos. & propri. cùm olim. vbi no. (Impugnat) si autē nullus se opposuit electioni, tunc superior ad quem pertinet confirmatio sine vllius temporis expectatione inquiret de forma electionis & meritis electi. supr. eod. nihil. nec est necesse, aliquem citari, vel publicè ædictum proponi, vnde credimus, quòd etiam si hanc ipsam inquisitionē omitteret, de qua dictū est, scilicet, de forma electionis & meritis electi, nihilominus teneret cōfirmatio, eo saluo, quòd si per errorē aliquid fieret procederetur, sicut nota. infr. de causa pos. cùm olim. & idē dicimus in consecratione & ordinatione, quod est necesse aliquem vocari, sed solenniter fieri. 67. di. re-
3 liqui (in persona) † electa vel eligentium, cùm vtraq; reddat electionem nullā. supr. de consue. cū dilecti. hoc non placet quātum ad eos, qui obijciunt in personis eligentium, cum hoc singulariter loquatur, scilicet, in personam: nec est bona ratio, vitium eligētium reddit electionem nullam, ergò pœnam pati debent huius constitutionis, nam & cùm peccatum est in forma, nulla est electio. sup. e. qa propter. & tamen qui obijcit in formā, non patitur pœnam vltimæ partis huiusmodi constitutionis, sed licet nō teneatur pœna huiusmodi constitutionis, tenetur tamē ire, vt agat causam appellatiōis, & potest hæc obiectio melius dici contra formā q̄ personā, & propter hoc benè dicit ꝓpter hoc
2 † iustā enim causam suæ appellationis p̄figere debet appellans, alioquin nullū processum siue electorū, siue confirmatorum impediet appellatio, nisi fortè esset de electiōe episcoporū, & magnarū abbatiarū, sicut est hodie expeditū per cōstitutionē Alex. 4. de app. dilectus. quia tūc etiā sine aßignatione causæ valet appellatio, & sic intelligunt quidā finē decr. inf. de app. vt debitus. & solā causam expressam proseq poterit. inf. de app. dilecto. f. g. & c. cordi. Item videtur, quòd hæc appellatio & ius huiusmodi decr. habet locū in iudicio, & extra iudicium, & est hoc spirituale in casibus, vnde ait hæc decr. q̄ ap. obtinet vim citationis termini, sicut expresè dicit hęc decre. etiam in appellationibus, quę fiunt extra iudicium, quod aliàs secùs est: vt no. inf. de app. cùm sit. post talē aūt appellationem non debet dimittere electores, q̄n ad electionem procedant, nec prætextu appellationis cassabitur, quòd postea factum erit, nisi aliàs vera sit causa appellationis. sup. eod. cùm inter ca. sed confirmatores & etiā quicunq; alij, ꝓcedere nō debent, ratio diuersitatis, q̄a causa appellationis deuoluta est ad iudicem appellationis, sed non electi, iudex autem appell. elapsis terminis, hîc statutis, hoc modo procedet, si alterutra partiū fuerit absens, nam si fuerit absens appellans, & examinata electione confirmabit, vel infirmabit, vel remittet electum ad suum ordinarium, appellanti imponet pœnam huiusmodi constitutionis, si verò appellatus fuerit absens, tunc si appellatum est extra iudicium, inquiret de appellante, an sua intersit appellare. 2. q. 6. non solent. & si inuenit q̊d sua intersit, quæret an ex iusta causa appellauerit, & nō de veritate causæ, quam si inuenerit iustā cassabit, quicquid factum est per quoscunque in præiudicium huius appellantis. inf. de appellat. si duobus.

Nec ob. decr. inf. de ap. interposita, quę dicit quòd non reuocatur, quod fit à iudice à quo appellatū est, nisi probet veritatē causæ, vel nisi offerat se probaturum causas, ex quibus appellat, quia ibi loquitur,

quando

quando dubium est, an reuocari debeat iurisdictio à iudice, à quo appellatur, an non, quia si inueniatur quòd causa appellationis non sit vera, remittitur ad priorem iudicem, at hîc certum est, quòd ab eo ad quem appellatum est nec de iure, nunquam causa remittetur ad priorem iudicem, & sic cùm plures essent appellãtes, vnus appellauit ad ꝓximũ ordinariũ, alius ad Papam, nihil valet quòd fit ab inferiori ordinario. infr. de app. si duobus. si autẽ in iudicio appelletur, benè habet locum decre. præalle. interposita. Hoc non placet, imò idem dicimus in appellationibus emissis in electionibus, & in alijs appellationibus emissis extra aliàs iudicium de quibus nota. inf. de his quæ fi. à ma. par. cap. c. 1. vel etiam in iudicio, de quibus no. inf. de ap. Romana. §. causa autem. in glo. quæ incipit, si verò iudex. quæ dicimus enim quòd nisi subsit veritas causæ appellationis, tenebit processus habitus ab ordinario, sed si vera est, & iusta causa appellationis non tenebit, quòd fit ab electoribus, nec quòd fit ab ordinario, sed tenebit quòd fit à iudice appellationis.

Caueat ergò appellans, ne coram iudice appellationis petat infirmari electionẽ factam ab appellatis, quia tunc contingeret eandem causam agi coram duobus, scilicet, causam cõfirmationis coram ordinario, & causam infirmationis corã iudice appellationis, quod esset iniquũ, sed debet petere suam appellationem pronũciari legitimam, & cassari quicquid factũ est post suam appellationem, & per hoc obtinebit quod cassabitur sentẽtia, & totus processus habitus coram ordinario.

3 † Sed oppones, quomodo simul agetur causa principalis & appellationis coram diuersis iudicibus? Respon. benè propter ignorantiam, quæ est an vera sit causa appe. vel nõ, sed cùm postea apparuerit causam veram esse appellationis, patebit processum iudicis ordinarij iniquum, & si apparuerit causam esse falsam appellationis approbabitur sententia ordinarij, sed quid si corã ordinario probetur falsa causa app. & coram iudicibus appellationis, probabitur vera. VERBI GRATIA: appellatum est, ne elidatur Petrus, quia occidit talem tali die, & postea coram ordinario probatum est indirectè, quòd non fecit illud homicidium, coram iudice autem appellationis probatum est, quòd fecit. Respondeo, stabitur sententiæ, & probationibus habitis coram iudice appellationis, nec obest ei probatio vel processus habitus coram ordinario, nec etiam sentẽtia ab eo lata, cùm ille processus, vel sententia non fuerit habitus inter appellantem & appellatos, quia appellans nunquã debet corã ordinario litigare, quia sic suæ appellationi renunciaret. inf. de app. solliciti. inf. de offi. dele. gratum. & relatũ, sed processus appellationis verè est inter appellantem & appellatos, quia aliàs nõ valeret processus habitus coram iudice appellationis, nisi habitus esset partibus pręsentibus, vel per cõtumaciam absentibus. ☞ † appellatus autem potest causam principalẽ prosequi coram iudice à quo appellatum est, si appellatio non fuit legitima, & potest etiam prosequi causam appellationis coram iudice app. cùm corã vtroq; asserat appellationem non valere, & ideò coram vno agendo, non videtur renunciasse iurisdictioni alterius, si autem iudex app. pro appellato ferat sententiam, scilicet, quòd non valuit appellatio, nec iudex à quo appellatum est ferat sententiam in causa principali pro appellante, licet absente & contumace, quia verè apparet eũ contumacem fuisse ex quo iudicatum est eum iniustè appellasse, tenebit vtraque sententia, quia si benè inspexeris concordat. ☞ † Appellari) idem est & si alio modo, quàm per appellationem negotium electionis ad proximum superiorem deferatur, & coram ipso aliquid obijciatur contra formam vel personã, sed hoc ideò dicit, quia quasi semper per appellationem huiusmodi negotia electionum ad sedem apostolicam deferuntur, vel ideò, quia si Papa nõ sit proximus superior, & vna pars vadit ad proximum superiorem, alia ad Papam, tunc ille prelatus procedit in causa, qui prius citauerit. inf. de app. vt debitus. hoc non placet.

4 † Tãtis) is igitur qui se opposuit, & q appellauit venire, debet vel mittere, vel ꝓsequi appellationẽ: alioquin patitur pœnã, quæ infrà sequitur, sed nunquid alij, qui se opposuerunt, sed non appellauerunt venire debent? Respon. illi soli venire tenentur, vel mittere, qui appellauerũt, vel quorũ nomine appellatũ est, vel qui appellationẽ alijs interpositã expresè ratam habuerunt, & si non venerint punientur, vt hîc: alij verò qui se duntaxat opponũt, nõ tamẽ appellant, nec appellationẽ ab alijs interpositã ratã habent, non tenentur venire vel mittere, sed eorum oppositio vel absentia processui non obstabit, videntur

P autem

autẽ nolle agere, & quodãmodò ei ꝙ factũ est consentire, vt ff. de appel. l. scio. tunc enim appellandũ est, cũ ordo decretũ electionis interponit: vt ff. quando appell. sit. l. 1. §. solẽt. Sed fateor, ꝙ appellatũ ꝓsecutio & victoria non appellantibus, vel appellantibus, sed non prosequentibus prodest, vt C. si vnus ex plu. ap. l. 1. & 2. & infr. de appellat. vna.

☞ † Sed qd si is, ꝙ ꝓseqtur, vt ꝓsequatur ex fide, sed cũ aduersario colludat nunqd alius, qui appellauit, & nõ ꝓsequitur, vel q̃ se opposuit, sed nõ appellauit, causæ ꝓsecutionem assumere potest inuito eo, q̃ fictè prosequitur, puto ꝙ sic, vt ff. de appella. l. ab executione. §. alio cõdẽnato. (interest)

5 † aliæ personæ quarum interest præter appellantẽ possunt assistere appellantibus, & etiã per se si innuerit appellatos procedere in causa ꝓuisionis, quia curia cõmune forũ est, sed nõ poterit ad eorũ petitionẽ ꝓcedi cõtra appellatos absentes, secũdum tenorẽ huius cõstitutionis, sed si aliquis appellasset cõtra electionẽ alicuius, qa esset facta eo contempto, vel quia esset facta in eius præiudiciũ, cũ priùs esset canonicè electus, & in alijs consimilibus casibus, satis videtur, quòd & capitulũ, & q̃libet alius debet cõparere sine alia citatione, vt super prædictis dicat, quicquid dicere potest, & si non compareat, decætero nõ admittetur ad dicẽdũ aliquid de his super quibus appellatum est, puta ꝙ ille, qui appellauit habuit ius, vel quòd appellatio est iusta, sed si ex alia causa q̃ ex qua appellatum est, velit ipse appellator, vel etiam alius dicere electionẽ non tenere, vel cassandam esse, benè audiretur, nec imputatur ei, si super his non compareat. argum. ff. de insti. acti. habeat. inf. de appe. constitutus. & c. dilecto.

6 † Itẽ si electus vellet dare petitionẽ suã, peto electionẽ meam cõfirmari sine alia adiectione, nõ debet admitti talis petitio, nisi vocatis omnibus, quos res tãgit, si fiat non præiudicet eis. ff. de mi. etiã. §. fi. licet dicamus benè valere cõfirmationẽ, si electio est canonica, etiãsi nullus citetur, vt not. supr. eo. cũ dilec. itẽ ille idem, qui appellauit ex alia causa, potest dicere contra electionẽ, sed si det petitionẽ talẽ, peto tali appellanti imponi silentium super contradictione sua, ex ea causa, ex qua appellauit, benè auditur, si aũt non arripuit iter intra mẽsem, vel si nõ expectauerit per 20. dies, non habet locum processus huius constitutionis.

7 † Instructos) instructi debent venire & principales personæ, & capituli procuratores cũ decreto, & cum omnibus instrumentis factis de electione, & sup contingentibus, & sup appellatione, & super eo, ꝙ immiscuit se administrationi, & consimilibus. itẽ debet portare instrumẽta sup his, q̃ vult ꝓbare sine alterius obiectione, sed si ad obiectionẽ aduersæ partis expediat eum habere aliqua instrumenta, quæ secũ nõ habet, ad hoc dabitur sibi dilatio. C. de tẽp. in integ. rest. petendũ. 1. Respon. testes aũt secum ducere nõ tenetur, sed & sup instrumentis, si qua iusta causa moueret iudicem, iterũ dabit dilationem. ff. de eden. si quis ex argen. §. fi. & l. seq.

☞ † A die obiectionis) hæc obiectio fit extra iudiciũ, ꝙ ex eo apparet, quia corã nullo iudice agebatur, itẽ potest habere locũ hæc decr. in appellatione, vel cõtradictione, q̃ fit ante electionẽ. VERBI GRATIA: appello ne eligatis talem, q̃ est morbosus. sup. e. cũ inter dilectos. vel ne eligatis sine me, q̃ debeo interesse electioni huius, sed si electione facta, dixit: domine ego appello ne vos ꝓ electo geratis, quia electio vestra nõ valet, ꝓpter talẽ defectũ formę vel personæ, & hæc appellatio secundum formam nõ potest habere locũ in exẽptis, in non exẽptis aũt benè posset hæc appellatio habere locũ, etiã in iudicio, vt puta si electus peteret confirmationem, à suo ordinario, & tunc aliquis obijceret, quicquã in formam vel personã, & propter hoc ante sententiam, vel pòst appellaret, locum haberet decre. & tunc debet arripere iter intra 20. dies computandos à die obiectionis finitæ per appellationem, vel alio modo finitæ corã iudice, corã quo proposita fuit. Et videtur ꝙ hæc obiectio possit fieri non solùm ab eis, qui vocem habẽt in electione, sed etiam ab omnibus qui possunt prædicta obijcere, vel contra electum excipere, de quibus not. inf. de accu. sup his. sed si facta communiter & concorditer electiõe postea aliquis appellet, nihilominus sit electus, non obstante eius appellatione, vel contradictione administrabit. arg. sup. eo. nisi. in §. fin.

8 † Iter) hìc datur terminus ad iter arripiendum. & inf. de senten. & re iud. cùm causam. alibi ad iudicẽ adeundũ: vt inf. de appel. personas. alibi ad prosequẽdum. vt inf. de app. cùm sit Romana, ex ratione. c. sæpè cõtingit. & c. oblatæ. ali. ibi ad prosecutionẽ perficiendam. & in Authẽ. de his qui ingre. ad appel. §. sancimus. C. de app. in Au-

in Authen.ei qui appellat.2.q.6.si quis appellat, nisi per iudicem steterit: vt C. de temp.appella.l.cum anterioribus.§.illud. etiam quo casu, vel appellanti restitutio indulgetur: vt.ff.ex quib.cau.l.sed & si per prætorem.vel tempus ipso iure non cedit: vt in Authent.vt spon.lar.§.hoc quoq;. & maximè si appelletur ad summum Pontificem, vel ad principem, in quo casu locum habet, quòd legitur.2.q.6. anteriorũ. §.ad hoc.in Authent.de appel.& infr.quæ tempora.§.ad hoc sancimus.sin autẽ non arripuerit iter intra mensem, vel si nõ expectauerit per 20. dies, non habet locum processus huius constitutionis.Item videtur, quòd debet habere locum, quantum ad hoc quòd veniat instructus, vbicunque à iudice præfigitur terminus ad prosequendum negotium prouisionis, etiam si alterutra partium hoc non petat propter periculum moræ.inf.de appellat. oblatæ. & c.cordi. Alij aliter dicunt, quòd non inuenitur expressè cautum.

9 †Intra mensem) quidam dicunt, quòd vltra terminum istum non potest prosequi appellationem.inf. de appella. personas.licet aliàs non prosequẽdo appellationem possit & in formam & personã dicere, quòd vult. inf.de appel. constitutus. & vltra habet terminum. Alij dicunt, & vt videtur melius, quòd etiam vltra terminũ prosequi potest appellationem, dummodò sit res integra, quia iste terminus non præfigitur appellationi tãtùm, sed appellationi & negotij principalis prosecutioni, licet modica, vel nulla differentia sit, siue prosequẽdo appellationem, siue alio modo opponat se electioni.

☞ †Intra mensem) iste mensis computatur à die appellationis publicè emissæ, etiã ignorantibus appellationem emissam, q, ex eo apparet, quia Papa voluit prouidere contra vacationem ecclesiarũ, credimus tamen, quòd si diceretur electio nulla vel irritanda propter indignitatem personæ electæ, quòd non præiudicaret personæ electæ, quin adhuc eligi posset.

Nec ob.sup.eo.super eo, quia ibi loquitur quando ipsemet tractauit causam suæ electionis, vel quando sciuit ab alijs tractari, quamuis melius videretur dici, quòd scientia sola sibi obesse nõ debet, sicut nec testi.inf.de ordi.cog.cum dilec. Item hæc decre.habet locũ, vbi quis publicè appellat contra electionem, sed si non esset appellatum, sed aliàs aliquis iret ad superiorem propositurus aliquid cõtra electionẽ, expectari debet aduersarius, contra quem agitur per sex menses, & etiam amplius ex iusta causa, puta si esset vltra mare, vel etiã minus longè, & sic loquitur.inf.vt lit.non cõtest.quoniam.§.quòd si forsitan. & hoc plus placet, quàm quod continetur in gl. quæ incipit, idem est & si. & tamen non multum contradicunt. Ad hanc materiã vide.c.causam, de elect.

10 †Absentia) & si processum fuerit ad aliquod de illis, ad quod non proceditur nisi lite cõtestata, puta ad receptionem testiũ, vel huiusmodi, si postea veniat & petat libellum, vel fieri litis contestationem, non est audiendus, quia eius cõtumacia fecit, vt lis habeatur pro contestata, & si cõtrariũ diceret, sequeretur absurditas, q, testes recepti non valerent antequam ante litis contest.recepti. quòd esset absurdum cũ legitimè sint recepti authoritate huius decre. ☞ †Item nõ est cogẽdus probare mãdatum procuratoris, si per procuratorem egit, & dicatur non tenere quòd factũ est, quia non erat procurator ratione prædicta.ff.de procu.Pomponius.§.rati.sed dicunt quidã, & est securum, quòd dicũt, q, licet de his qui egit in absentia partis, non est cogendus probare mandatum: tamen vlterius iudex non admittet eum agentẽ procuratorio nomine, nisi probatum mãdet: tamen cũ hoc videatur esse de æquitate non scripta tantùm.argu.prædictæ.l. Pompon. satis videtur, quòd si in remotis partibus ageretur causa, nec de facili posset probari ꝓcuratio, quæ fortè amissa est, quod & tunc non probata procuratione procederet iudex vsque ad finem causæ, & idem dicimus, si peteret aduersarius de nouo veniens rescriptum commissionis, contumacia enim sua facit, quòd vlterius nõ potest declinare eius iurisdictionem, sicut & præsentia hoc faceret, & proponere negligeret: vt no.inf.de re iu.

☞ †Et hæc vera sunt, vbi petit copiam rescripti ad declinandum iurisdictionẽ iudicis, sed si peteret, vt videret, an per commissionem sibi factam posset cognoscere de his, de quibus vult cognoscere, tunc benè esset ei facienda copia rescripti, si illud amisisset.ff. de edend.si vnus.§.fi.& l. seq. sed licet prædicta probare nõ cogatur, tenetur tamen probare exhibitionem eorũ per acta.inf.de proba.quoniam. vbi nota.

☞ †Per 20.dies) intra hoc tẽpus petet suam electionem confirmari, & electionem aduersarij infirmari, dummodò eodem tempore factæ sint ambæ electiones, quia si di-

uersis temporibus factæ sint transacto tẽpore huius primæ electionis, poterit petere suã electionem cõfirmari, & super cõfirmatione, vel contra poterit sententia ferri, sed non poterit petere electionẽ post factam infirmari, nisi transacto tempore huius constitutionis à die secundæ electionis, & hoc satis probat litera præsens, & præiudicabit sententia prædicta secundo electo, nisi postquàm sciuerit sententiã ꝓ primo electo latam, appellet intra decem dies, & nisi intra tempus huius constitutionis prosequatur. inf. de re iudi. cũ super. (Absentia) quandoq; contingeret siue ab initio, quia non venit siue ex postfacto, scilicet, quia venit ac contumaciter recessit. infr. de eo qui mit. in pos. c. 1. infr. vt lit. non conte. quoniam. §. porrò. & §. quòd si forsitan.

11 † Absentia) benè dicit, sicut de iure procedendum fuerit procedatur, de iure autem sic procedendum est, quia si appellatus fuerit ꝑsens, in optione eius erit, quòd cognitio appellationis præcedat cognitionẽ electionis, an omissa causa appellationis, procedatur tantùm in causa electionis, nam hîc idem est in alijs causis, vt not. infr. de app. cordi. sed hoc est speciale in causa electionis, quia etiã si non sit terminus assignatus ab homine, nec sit delatũ appellationi, tamen literæ impetratæ ab appellante intra terminũ huius decre. nõ valent, & talibus literis non obstantibus, nec obstante etiam absentia appellantis, ꝓceditur in curia Papæ, vt hîc. Si verò appellans tantùm & non appellatus fuerit præsens, non poterit procedi in curia, nisi priùs cognoscatur de causa appellationis, quæ si probata fuerit iusta, proceditur in curia in negotio electionis, & si appellatio apparuerit iniusta, remittitur ad iudicem à quo appellatum est. inf. de app. cùm speciali. in fi. & hoc obtinet, quando appellatur in iudicio, quia si extra iudicium appelletur, semper alterius partis absentia non obstante proceditur in curia.

12 † Defecerit eius) dicunt quidam, quòd si plura obiecit, licet plura probauerit, si in vno solo obiectorum defecit, sufficit ad hoc, vt hæc pœna sibi imponatur. arg. sup. de rescrip. cùm à Deo. & alij dicũt, & fortè melius, quòd sufficit vt vnum solùm de multis obiectis probet, quòd sufficit ad cassationem, & hoc ea ratione, quia cùm hanc pœnam patiatur excipiẽs præter ius commune. infr. de accus. super his. in odium illorum, qui impediunt ordinationem ecclesiarum, & ex hoc, quòd vnum de multis probauerit, patet quòd non habuit hanc fraudẽ, nec est hac pœna astringendus maximè, quia pœnę sunt mitigandæ. de pœ. dist. 1. benè. & habet locum hæc pœna siue objiciat crimina, siue defectus, siue irregularitates. decre. enim generaliter loquitur. ☞ † Item non admittitur procurator super criminibus, nisi hoc expressè contineatur in procuratione, sed & benè admittitur etiam si ibi non exprimantur crimina.

CAPVT LXI.

1 *An votum conditionale sit validum vel non.*

IN ELECTIONIBVS. (Oritur) id est, legitimè factis quasi dicat, si aliàs scrutinia essent malè facta, non recideret ius eligẽdi in alios (cõditionalia) puta consentio in A. si est legitimè natus, vel si nouit iura & huiusmodi, vel eligo si habet maiorem numerum (alternatiua) puta eligo A. vel B. vel sic eligo A. & si. 10. voluerit B. (& incerta) puta eligo illũ, in quo maior pars consentiet, vel eligo eum, in quem consentiet decanus.

In alios) hoc intelligitur, quando in eodem contextu fiũt duæ electiones, vna ab illis, qui huius vota etiam probata emittunt, & aliam ab illis qui bona vota emittũt, si enim omnes huius mala vota emitterent, vel etiam maior pars, sed minor pars neminem eligeret in eodẽ contextu, tũc in reliquis reddit eorum vox, imò plus dicimus, quòd si ipsi ijdem eligent, antequàm priuarentur potestate eligendi, tenet eorum electio, nisi hoc facerent suspicione pœnæ. arg. ff. de dona. post contractum. de hoc in simili casu not. supr. eod. quia propter. in gloss. hoc dixerunt.

1 † Item hæc decre. loquitur quando vota eligentium sunt cõditionalia, sed si electi votum est conditionale, puta consentio electioni, si Papa dispẽsauerit mecum, vel si tali placuerit, talis consensus nullus est, cùm electiones purum consensum requirant, sicut ipsi in eum purè consentire tenentur, & electus non purè, sed conditionaliter consentiat, vnde statim eligere possunt, nisi fortè ex gratia ei velint dare aliquem modicum terminum, imò plus videtur quòd si electores tunc consentiant electo, scilicet, qui sub conditione cõsentiat electioni, tũc & eorum

eorum vota similiter cōditionalia reprobata sunt, vnde ex illis votis non debet effectum sortiri facta electione, nisi fiat de nouo.

Et hæc vera videntur, etiam si sub conditione talis electus recipiatur ad osculū pacis, etiam si recipiat obedientiam à subditis, vel stallum in choro, vel aliàs administraret, cùm hæc & similia traditio dominij & possessionis benè possent fieri sub conditione. ff. de acquir. pos. l. qui absen. ff. de iure dot. in dotis fruct. §. fi. ff. de donat. l. 2. §. si pec. Sed dices nónne in his cōtradicit protestatio, vel conditio eius facto, quia protestatur se non recipere ecclesiam, nisi sub conditione, & tamen facit ea, quæ prælati vel electi sunt. infrà, de appel. solicitudinem. Sol. hîc non contradicit protestatio facto, puta benè sic de concordantia possunt recipere aliquem ad osculum pro prælato, & quòd prælatus recipiat obedientiam à subditis, & administret etiam ius prælaturæ, & nō esse prælatum, postquàm placet partibus, imò idē est, & si non consentiant ambæ partes: sed vna tantùm dicit, & tunc illi qui eum recipiunt ad osculum, non tenentur eum habere pro prælato, nec illi qui promiserunt obedientiam tenentur, nisi conditio extiterit, nec ea quæ gessit, quasi gesta à prælato. arg. eius quòd dicitur de hærede, qui aliqua gerit protestans, quòd non gerit pro hærede. ff. de acquir. hære. pro hærede. nec contradicit. inf. de appel. solicitudinem. quia illa duo de quibus loquitur ei simul concurrere non possunt, scilicet, petere absolutionem vel excommunicationem, & non renunciare appellationi quam inde emisit.

TITVLVS VII.

DE TRANSLATIONE PRAELATORVM.

CAPVT I.

1 *Ecclesia Romana cæteris omnibus prælata est à Deo.*

2 *Papa dicitur imperium habere à Deo, Imperator autem à populo.*

CVM EX ILLO PRIVIL. 1 † Tu es petrus, etc. vsque, tibi dabo claues regni cœlorum, quo priuilegio Romanam ecclesiam cunctis ecclesijs prætulit, & ei ligandi atque soluendi potestatem contulit. 21. dist. in nouo. & c. quamuis. q. d. propter illud speciale priuilegium potestatem habet condendi canones, per quos maiores ecclesiæ causæ referantur ad eum.

2 † Dominus noster) Imperator autem habet à populo Romano. insti. de iure nat. §. sed qui. arg. contra. C. quomodo opor. epi. in prin. col. 1. (canonica) 12. di. præceptis (translationes) 7. q. 1. mutationes. & c. omnis qui. & c. & temporis qualitas. infr. c. inter corporalia (archiepiscopum) futurum vel animi destinatione (licuit) quantum licuit habes sup. de elect. trāsmissam. & c. quòd sicut.

CAPVT II.

1 *Spirituale coniugium non humana, sed diuina potestate dissoluitur.*

2 *De matrimonio carnali ad spirituale valet argum. vt hîc.*

INTER CORPORALIA. (Destruuntur) sic in peculio. ff. de pecu. nō statim & in possessione. ff. de acqui. pos. posideri. §. in admittenda. (destruantur) quo ad exteriorem destructionem, quę fit per depositionē, cessionem, & similia, aliàs per peccatum facilè destruuntur virtutes. 40. dist. sicut. 32. q. 1. cùm renunciatur (solus) 15. q. 7. episcopus solus (à Metropolitanis) 63. distinct. c. 1. 2. & 3. (condemnari) 3. q. 6. quamuis dudum (fortius) id est, dignius, nam aliàs cum maiori difficultate separatur carnale matrimonium. 22. q. 7. c. 1. infr. de iureiur. quemadmodum. nisi in hoc casu, infrà, de conuer. coniug. ex publico. quasi spirituale quòd separatur per depositionem, cessionem, & alijs modis, vt hîc, & superiori. c. (suo) id est, suis constitutionibus, vel vicarij sui (pręcipiens.) 33. q. 2. quos. & c. antiqui.

1 † Separet (sua authoritate, non autem separat homo carnale matrimonium, cū episcopus, vel etiā archidiaconus per constitutiones Papæ dissoluit, sed ipse Deus cuius authoritate factæ sunt (remouetur) cùm sit iusta ex causa. 24. q. 3. si quis nō rectè. 1. q. 7. necesse. & c. seq. (tua) scilicet, translatio, cessio, depositio (cōstitutione) id est, potestatem dissoluēdi matrimonia, non habet ex authoritate terrena, sed diuina. (derelinquere) 7. q. 1. mutationes. infrà, de reg. & transf. licet (cōfirmationem) post consensum autem suum, ante cōfirmationem posset, cùm habeat tenue ius.

inf.de accu.super his.sup.de elec. cum interea.(eligẽtium)& mediantibus electoribus inter electũ,& ecclesiã, siue populũ sibi subditum(contractum) consummata tamen consecratione.inf.eo.licet. (nihil) quo ad veritatẽ matrimonij. † Cùm quis) non probat hoc esse,quòd ob hoc cõtigit abesse.C.de proba.neq;.not.inf.de restit. spo.cùm ad sedem.inf. de test. cùm tu fil. 38.dist.quæ ipsis.

2 † Item,id est, sicut matrimonium carnale non potest dissolui, nisi authoritate Dei,vel Vicarij eius,id est,per cõstitutiones ab eo factas,& in casibus ab eo concessis,sic non potest matrimonium spirituale separari,nisi authoritate Papæ, & in casibus in constitutionibus ecclesiæ contentis,vel Papæ(de illo)inf.de ordi.ab episcopo,quę re.episcopatui.e.1.(electorum) & ita quòd statutum erat in episcopis, extenditur ad electos confirmatos,sic.ff. de iure do.si sponsam.C.qui po.in pig. l.fin. ff.de fun.do.lex Iul.inf.de iureiur. quemadmo. (in canone)c.di.quoniam(quo ad quædam)ea,scilicet,quæ mysterium consecrationis desiderant.sup. de elec. transmissam. (inutilem) de pœ. di.id est,scindite.ff.quòd cuiusq.vni.l.1.§.pe.ff.qui satis. cog.quoties.12.q.2.non liceat.(ad pœnã.) ff.de excep.rei iu.euidẽter.ff. de interdic. & rele.l.relegatorũ.§.vlti.& l.seq. (& de translatione)inf.de deci.ad audientiam. inf.e.licet:(prohibitum)inf.eo. licet. ar. ff.de verb.obli.quisquis.ff.de arb.sed cùm dies.§.planè.inf.de arbi. cum dilecta. inf. de deci.ad audientiam.inf.eo.licet.inf.de priui.sanè.& c.parentibus.ar.contra. inf. de causa pos.cum ecclesia.ff.de iudi. solemus.ff.de po.Lucius.supr.de rescri.cũ adeò.& c.causam.inf.de offi.dele. præterea. inf.de sen.excõ.nuper.(maiores)40. dist. homo Christianus.ff.de re mili.omne.§.q manet.(consensu).42.dist.quãto. sup. de elec.cum inter dile.(perdurãte) fortè nõ peccauerant postulãtes in recipiẽdo episcopum. & ideò seruatur eius consensus, aliàs autẽ secùs,vt inf.c.proxi.vel dic hoc seruari eis de gratia.

CAPVT III.

QVANTO. (Quos Deus. 32. q.2.quos Deus.(retinuit) suprà,c.c.1.& 2.(cui)25.q.1.cõtra statuta.11.dist.ecclesiasticarũ(transeat)33.q.4.est iniusta(præcipimus)† no. sententiã ferri in notorio non citata parte.de hoc not. inf. de coha.cle.& mulie.(illicitè) consentiendo eum habere episcopum,& recipiendo sine authoritate summi Pontificis. vt sup.eo.proxi.(suspendimus)id est, suspẽsos denũciamus.ar.sup.de elec. bonæ me. Magun. melius placet q, per sententiã suspendatur. (non debebit.21. q.1.clericus. (nec illis)7.q.1.si qs episcopus. & est verũ q, dicit hæc decr.& illud.c.quãdo sine authoritate supioris trãsit causa illius, cuius erat prima ecclesia q̃ sua authoritate dimittere non potest.7.q.1.non oportet.c.si qui verò.quam etiam illius cuius ecclesia ad quam transit,quam occupare non potest sua authoritate.sup.de elect. qualiter & hic.(spreuit)dixerunt quidam. argument. huius decret. quòd quia consentit electioni à modo ad aliam ecclesiam sine authoritate Papæ transire non potest. argum.sup.de electi.cùm inter. alij dicunt contra.argument.supr.eodem,inter corporalia.

CAPVT IIII.

1 *Matrimonium dicitur esse res indiuidua & simplex.*
2 *Licet sub aliquo ineligibili dispensetur, debet tamen postulari.*
3 *Nunquid persona illa dicatur eligibilis quæ consentire potest.*
4 *Cur verba priuilegij siue indulgentiæ non interpretatur Papa largißimè.*

1 LICET INTANTVM. † Non tamen propter hoc intelligas matrimonium habere partes, siue principium,medium & finem, cùm sit res simplex & incorporea, vnde diuidi non potest,sed referas hæc verba ad processum facti, & solennitatem & potestatem, quam consequitur per confirmationem, per consensum enim eligentium & electi,& confirmantis,quo ad substantiam, plenum est matrimonium, siue sacramentum substantiæ, nihil enim adijcit consecratio.sup.eod. inter corporalia. † Postulatio)hic enim quasi expressum, quòd licet dispensetur cum aliquo ineligibili,tamen debet postulari. 2

Quod intelligũt quidã verũ, vbi remanet impedimentũ, sicut hìc, vbi etiã post dispensationẽ remanet episcopus, q, impedit ne trãsire posit, sed si penitùs tolleretur irregularitas,vel impedimentũ, vt illegitimo,satis videtur,q, posset eligi. supr. de elec.cum Vintonien. Alij tamẽ dicunt contrà,sed quicquid dicatur,hìc est notabile,q, consentire potest postulationi de se factæ,

se factæ, & superior etiam minor Papa poterit approbare postulationem, vt hic totum hoc colligitur. Est autem ea ratio, quare magis tollitur impedimentum in irregularitate quàm in honore episcopali, vel alio modo, quia fauorabile est illud ita tolli, quòd nihil remaneat, nec etiam vlla memoria, sed honor episcopalis, verè etiam bonum est, quod remaneat, sicut etiam dicitur in pacto, quod tollit ipso iure actionem ex delicto, sed non actionem ex contractu. Item videtur, quòd ex quo consentire potest, quod eligi debet, quia ex eius arbitrio pendet initiare matrimonium.

3 † Item ex hoc quod consentire potest, videtur quòd persona sit eligibilis, & videatur quòd tutius sit hunc eligere postulandum. sup. de elect. in causis, licet hoc iure niti videantur, tutius tamen est quòd omnia per ipsum fiant, scilicet, quòd antequam consentiat licentiam Papę habeat, & quod postuletur vt eligatur, nam & hoc sonare videtur litera indulgentiæ, vbi dicit, dum tamen nihil obstet de ea, nam hoc cognoscere, scilicet, aliquid sibi obstet non est ipsius postulati, sed superioris, item cognitio debet præcedere adeptionem episcopatus, cùm sit conditio, item quia turpius eijcitur etc. inf. de iureiur. quemadmodum. ergò per se sine superioris licentia consentire non potest.

4 † Reseruasse) sed quare verba priuilegij non interpretantur largè. inf. de verb. sig. olim? Respondeo, quia forma verborum non patitur. inf. de priui. porrò. Item quia p tale priuilegium noluit peruertere cõsuetas examinationes postulationum. C. de inoffic. test. si quando. Sed quæro quam vtilitatem consequatur per istam interpretationem, cùm potius sit interpretandum vt res valeat, quàm quòd pereat. inf. de verb. sig. Abbatem. ff. de reb. dub. quoties. ad idem. ff. ad muni. l. 1. ff. de leg. 1. si quando. ff. commo. in commodato. §. pe. Respon. ideò attenuat vires huius priuilegij, quia per ambitionem fuit obtentum. 1. quæstio. 1. principatus. C. de sena. com. l. 1. si enim contra ius aliquid obtinetur, præsumitur esse ambitiosè obtentum. ff. de mino. l. tertia. in princ. † Vel hoc est ideò, quia est dispensatio, vnde est restringenda. inf. de consan. & affi. quod dilecto. & no. de hoc. sup. de rescrip. causam. vel dic, quod super examinatione, non dabitur ei aliqua indulgentia, sicut ex verbis indulgentiæ colligitur, sed in hoc valet ei indulgentia, si vocetur per postulationem, vel ad maiorem dignitatem, potest consentire per mutuum eius consensum, & eligentium initiatur spirituale coniugium, quod non esset si indulgentiam non haberet. sup. eo. inter. in fi. † Et dicimus, quòd eo præstante consensum secundæ, vacat prima de iure. sup. c. proxi. inf. de conces. præben. non vac. literas. nisi seruaret formã indulgentiæ, tunc enim nõ vacaret, nisi post tres mẽses intra quos debet confirmari & consecrari. argum. c. dist. c. 1. sup. de elect. cùm in cunctis. honores enim gradatim sunt deferendi. ff. de mu. & hono. & gradatim. 93. dis. legimus (examinata) examinatio ista fiet extra iudicium, sicut cùm mandatur alicui, quod prouideat, si est idoneus: nam propter hanc clausulam non credimus, quod sit necessarium, quòd huiusmodi iudices vel executores debeant aliquem vocare ad sciendum, si velit dicere illum pro quo scribitur non esse idoneum, vt not. inf. de conces. ec. non vac. proposuit. licet tam illi authoritate delegati cum hac clausula, si est idoneus procedunt quàm qui ordinant semper antequam prouideant de aliquo beneficio examinare debeant, an sit idoneus nécne, vt not. sup. de postu. capi. 1.

TITVLVS VIII.

DE AVTHORITATE ET VSV PALLII.

CAPVT I.

CVM SVPER. Prouinciæ. inf. de verb. signi. cum clerici. contra (commissæ) cùm inter missarum solennia tãtùm. c. dist. contra morem.

CAPVT II.

AD HOC. (Sepeliri) de conse. dist. 1. nemo clericus. arg. contra. si habuit duo pallia nomine duarum ecclesiarũ, quarum Archiepiscopus fuit, cum ambobus debet sepeliri. arg. sup. de postu. bonæ. 2. in fi. tamen pallium vltimæ ecclesiæ erit desuper. aliud enim intelligitur sepultum ab eo die, quo priori ecclesiæ cessit, imò quidam dicunt, quòd primum pallium non induetur in sepultura, sed tantùm secũdum, & primum ponetur super eo, vel sub capite eius, & hoc eodem modo debet fieri, si aliquando contingit alicui dari duo pallia.

CAPVT III.

NISI SPECIALIS. (Plenitudo)c.dist.quoniam quidem. id est, plena executio in his quæ ordinis sunt, & etiam in his quæ sunt iurisdictionis, si maxima negotia sunt, vt est consilium cōuocare. sup. de elect. quòd sicut. §. penul. (re confundi)23. quæst. 5. si non licet.

CAPVT IIII.

AD HONOREM. (In patre.) 2. quæstio. 6. decætero.

CAPVT V.

1 *An in aliena diocesi celebrare vel prædicare liceat.*
2 *Ambitiosa priuilegia restringi debent.*

EX TVARVM. (Corruptela) ff. de offic. procu. l. 1. 21. dis. cleros. 26. dist. §. ecce. (dummodò is) episcopus. alij dicunt, quòd in hac licentia danda, necessaria est authoritas Archie-
1 piscopi, cùm de suis insignijs agatur. † Permittat) nulli enim licet in aliena prouincia, vel diocesi celebrare vel prædicare. 7. quæstio. prima. Episcopi. 9. quæstio. 2. nullus primas. 6. q. 3. scriptum. & not. quòd licet Papa det priuilegiū, vult tamen quòd priuilegium intelligatur sine præiudicio alicuius. inf. de offic. ordi. licet. inf. de offic. deleg. super eod. si tamen Papa hanc clausulam non adiecisset, crederem quòd sine licentia eius vti pallio non posset, vel verius non dicitur hîc, quòd habeat licentiam vtendi pallio, sed ordines faciendi, vel consecrandi super quo nullum priuilegium habebat. † Item dic, quòd Episcopus sine authoritate sua non potest dare licētiam alij Archiepiscopo, quod vtatur pallio in sua ecclesia, cùm sit signum
2 prælationis. sup. eo. nisi. & c. seq. † Vnde non crederem, quòd etiam Episcopus qui habet pallium, nisi esset exemptus hanc licentiam, possit dare alij Archiepiscopo, nisi ille cui dat licentiam, priuilegium habeat, sicut hîc habebat. arg. ad hoc. quia non habet potestatem vtendi pallio, nisi intra ecclesiam. itē ar. quia priuilegium ambitiosum restringendum est, de quo no. sup. de transla. Episcopi. c. fi.

CAPVT VI.

CVM SIS. (Vbicunque.) Intra tuam prouinciam vel fuit priuilegium speciale.

CAPVT VII.

QVIA NOS. (In alia) dummodò intra prouinciam vel etiam in alia de licentia Episcopi dicere, vel etiam sacerdotis: dummodò ibi celebret sine Pontificalibus. † Soluta) quia ex quo non potest, nisi in solennitatibus priuileg. apparet quod non potest quando celebrat pro defunctis, cùm non sit solennitas.

TITVLVS IX.

DE RENVNCIATIONE.

CAPVT I.

LITERAS TVAS: ET INFRA.

CAPVT II.

1 *Non extenditur iuramētum ad ea de quibus in iuramento cogitatum non fuit.*
2 *Beneficium licet petere quis non posit, tamē potest ea per re, quæ spectāt ad beneficiū.*

CVM INTER P. (Beneficio) id est, iure ratione beneficij contingente (non petendo) inf. de iureiu. si verò contra.
1 † Sol. dicunt quidam, quòd hoc ideò est, quia hoc iuramentum præstitit spoliatus. inf. de resti. spol. solicitè.

Sed hoc verum non est, nec decre. hoc dicit, nam spoliatus dummodò sponte renunciaret, tenetur seruare iuramentum suum, sicut eadem decre. sonat, Alij dixerunt, quia præstitit non suo iudici, & ideò non tenetur. arg. 6. q. 3. deniq;.

Sed nec hoc verum est, † quia etiam temerarium iuramentum seruandum est, quousque absoluatur. inf. de iureiur. cùm quidam. in fi. sup. de elect. venerabilem. Alij dicunt, quòd iurauit non petere ex priori iure vel facto, quòd hîc non faciebat, sed ex posteriori inuestitura petebat, cui petitioni iuramenti exceptio non obstabat. ff. de vul. subst. ex facto. §. 1. ff. de except. rei iudi. si mater. §. eadem. & l. cùm quæritur. cum l. seq. & an eadem. ff. de insti. acti. l. habebat. vel quòd melius est, cùm iurauit capitulo non petere, non fecit contra iuramentum recipiendo ex canonica electione canonicorum, qui potuerunt absoluere à iuramento, quod eis fecerat, nec facit contra iuramentum si accipiat ex inuestitura Papæ. ff. de vulg. & pup. substi. ex facto. §. 1. arg. inf. quòd met.

met.cau. ad audientiam. †Et not. quòd licet non posset petere beneficium, tamē ex quo canonicè adeptus est beneficium, potest petere ea, quæ spectant ad beneficium, puta stallum in choro, & similia. Vel melius dic, quòd etiam beneficium posset petere, & de eo litigare & contra capitulum, quòd de nouo eum eligit, & contra aliquos litigatores, si autē solus Papa dedisset sine consensu capituli, adhuc credo q, nō posset petere agendo contra capitulum, nisi Papa expressè de iuramento retulisset. arg. sup. de rescrip. constitutus. sed si de iuramēto Papę[a] referret, & necessitas vel vtilitas subesset, posset recipere, & etiam contra capitulum agere propter potestatem dispensandi, sed si non subesset iusta causa, quandocunque dispensaret Papa, non consulerem clerico quod ageret contra capitulum.

CAPVT III.

1 *An statim quòd quis assumit habitum probationis intelligatur renunciare prioribus beneficijs.*

EX TRANSMISSA. (Abbatis) secularis clericus est (clericus) eiusdem ecclesiæ (habitum) probationis, qui tamen non fuit sibi datus, quia ibi non erat. expone ergò sic, id est, dixit quod volebat apud sanctum saluatorem habitum accipere, & postea iuit & accepit (gratia complendi) id est, vt staret in probatione eo animo, quòd si sibi placeret religio remaneret, & votum suū & professionem faceret, non tamen fecit, quòd ex sequentibus apparet (restitui) contra. 12. quæstio. 2. nulli. 17. quæstio. 4. sunt qui opes. contra sol. hîc non poterat repetere, sed ecclesia sancti saluatoris potuit ei restituere, sed fortè debuit de iure poli, licet non iure fori. 17. q. 4. c. vlt. in Authen. de mona. si verò. ad idem. 16. quæst. 6. de lapsis. vel res istę erant datæ sub conditione vel ea intentione, vt eo inde recedente res sibi redderentur. inf. de cle. coniug. quòd à te.

1 †Receptionem) arg. quod eo ipso, q, assumit habitum probationis, intelligitur renūciare prioribus beneficijs, de hoc no. inf. de re. postulasti. & hoc plus præsumitur, scilicet, quòd pro derelicto habuit primam ecclesiam, tam propter hoc, quia omnia bona de ecclesia abstulit, quàm propter susceptionem habitus probationis (acceperant) populo (recipiant) cùm non fuerit professus, nec apparet eum quandoque voluisse seculo renunciare, nam si hoc appareret, oporteret eum aliā religionem intrare. inf. de reg. consul. & c. statuimus.

CAPVT IIII.

1 *Actoris probationes admittēdæ sunt super implicita assertione.*
2 *Spoliatus si per duos testes violentam probat spoliationem, non valet aduersario aliqua probatio super spontanea voluntate.*
3 *In actione de dolo vel quod metus causa, an idem seruari debeat quod in actione possessorij.*
4 *Nunquid is qui metu coactus renunciauit amiserit possessionem.*
5 *An quod dicitur in renunciatione ecclesiæ possit etiam dici in renunciatione iuris alterius.*
6 *Probationes rei super causis coloratis ab eo propositis audiendæ sunt.*
7 *Qui pecuniam pro beneficio dedit non potest illud sine dispensatione retinere.*
8 *Actoris tantùm probationes admitti debent super violentia.*

[a] Iuramēto Papæ. Adde Feli. in c. 1. col. 1. in prin. sup. de consti. & in c. quæ in ecclesiarum. col. 8. ver. demum. & ibi cōcor. eo. tit. Et vide etiā Abb. in c. significasti. col. 3. in fi. suprà de electio.

SVPER HOC. (Vtrum prima quæstio est, quia sup. quęritur an ex quo constat aliquem beneficium resignasse, vel adiurasse, si dicat spoliatus quòd coactus fecit, an sit audiendus, & videbatur quod non, maximè quòd abiurauit, de qua abiuratione tantùm continetur in quæstione, cùm iuramentum semper sit seruandum, inf. de iureiu. si verò sanè. quæro cuius probationes sint primò admittendæ, vel actoris spoliati, vel rei, vel vtrius. prima quæstio est, an exceptio spontaneæ resignationis simpliciter sine adiectione iustæ causæ sit admittenda, & respondet quod non, vt inf. de app. constitutus.

1 †Reposcentibus) hoc vult dicere hæc decre. quòd si aliquis repetit beneficium suum, & reus opponat exceptionem spontaneæ adiurationis, non est audiendus excipiens, nisi probabilem causam asignet resignationis, &. quod testes sunt admittendi actoris, non rei, si actor velit replicare, quod coactus resignauit non sponte.

Nec obstat inf. de resti. spo. acceptat. quia ibi non coactam renunciationē, sed spoliationē probare volebat, & intelligit hæc decre. quādo agebatur petitorio, siue posses-

possessorio, siue per interdictum, siue per condictionem ex l. siue canone, siue per officium iudicis, siue per actio. quòd me. causa. siue per actio. de dolo, quæ omnia remedia competunt spoliatis. 3. quæst. 1. in summa. sed reus negabat spoliationem & metum, vel dolum, & dicebat spontaneam resignationem, & oportet istos qui tenent hanc opinionem confiteri, quòd nullo tempore sunt admittendæ probationes rei, si intentetur petitorium, quia nõ sunt admittendæ. demum de hac causa cognoscitur secundum, quod intelligunt hanc decre. nec post eum, post sententiam non sint proponendæ peremptoriç excep. C. sen. rescin. non pos. l. 2. nec de nouo potest petere ecclesiam, cùm lata sit sententia contra eum. ff. de except. rei iud. si mater. §. ea. Alij aliter dicunt & melius, vt no. inf. quòd met. cau. super eod. si autem primò egisset possessorio non obst. Sed cõtra. inf. de resti. spol. accepta. sed dic secũdum eos, eam probationem, staret exceptio rei iudicatæ in petitorio. sup. de elec. quærelam.

2 †Inducunt autem pro se, quòd non sit audiendus reus excipiens, nec probationes eius admittendæ, quia præsumptio est contra eum, vt hîc, quia si spoliatus per duos testes probat violentam spoliationem, non valet aduersario aliqua probatio super spontanea voluntate, etiam si per centum testes probaret, cùm reddant testimonium de intentione, quæ soli Deo cognita est, & ideò eius testimonium valet, at si ille, qui probat vim vel metum, vel dolum probet, quòd oculo vidit. ar. ad hoc. inf. quòd met. causa. c. 1. & sic hoc testimonium præualere debet.

Nec obstat quod obijcitur, scilicet, qa secundum hoc nunquam admittetur ad probandam spontaneam renunciationẽ, scilicet, de spontanea renunciatione nunquam habere locum, vbi aduersarius vult probare eam per vim, vel metum extortã, sed vbi hoc probare nollet, locum haberet probatio spontaneæ renunciationis, nec per hoc remouetur, quin reus posit probare indirectè, nullam violentiam interuenisse. inf. de test. series ex tenore. Item si præsumeret contra eum, qui dicit sibi violentiam illatam, puta quia potentior sit eo, qui vim intulisse dicitur, vel quia talis persona est, quæ dicitur vim intulisse, quia non præsumitur vim intulisse, vel propter religionẽ, vel propter fidelitatem suam, tũc nullo modo admitterentur probationes actoris, vel si admitterent, admitterent etiã cũ eis probationes rei, & pro eis magis pſumitur. ar. ff. q. me. cau. nõ est. & sic sonat finis huius decre. ibi habito hoc, etc. Vel dic, quòd finis huius decre. non dicit quòd probationes rei, qui dicitur spoliasse, non admittentur, sed de probationibus spoliati tantùm dicit, quòd sunt admittẽdæ, quia de his tantùm dubitabat, & non de probationibus rei. Alij dicunt hanc decre. loqui tantùm, vbi agitur possessorio, & tunc obtinet, quod dicitur, & sic loquitur decre. inf. de rest. spo. solicitè. Sed dices, ad quid prodest reum dicere causam? Respon. quia si reus possessor dicat, tu non fuisti spoliatus, sed antequam te non admitterem, vel iura ecclesiæ subtraherem, sponte renunciaueras, ex tali causa audiendus est. inf. de rest. spo. accepta. nisi spoliatus vel magis qui non est in possessione probare velit, quòd per vim fecit renunciationem, quæ præcesit spoliationem, vt hîc. & not. inf. de rest. spo. solicitè. renunciationem autem factam eo existente spoliato, sibi obijcere non posset. inf. de rest. spo. solicitè. nisi primò restituatur, vt ibidem. Vel dic etiam, quòd renunciatione facta, post talem spoliationem, potest excipere, sed tamen testes expoliati petentis restitutionem primò recipientur, sic loquitur decre. inf. de rest. spo. solicitè. & secundum hoc nulla est differentia, siue renunciatio processerit spoliationem, siue subsequatur.

Sed hoc non placet, quia litera huius decre. hoc non patitur, quæ dicit quòd nulla probatio rei admittenda est, sed tãtùm probata facta spoliatione fieri restitutionem, vnde dicunt alij, quòd siue renunciatio præcedat spoliationem: siue sequatur, nunquam impedit restitutionem. & hæc decre. non contradicit, quia reus non negabat spoliationem esse, sed dicebat eam spontaneam resignationem, & ideò sibi licuit sua iura subtrahere, & ideò admittitur excipiens de spontanea resignatione, licet in probationibus præponatur spoliatus, si autem aliàs vellet dicere: tu sponte post spoliationem renunciasti non iuri tuo, sed petitioni restitutionis per pactum, benè posset. ff. de pac. si vnus. §. pacta. secùs autem si alia causa diceret, quòd non deberet ei restitui ecclesia, scilicet, quia propter peccatum, vt simoniæ, vel aliud huiusmodi priuatus esset sententia prælati iure, quòd in ea habebat, vel etiam, quia post spoliationem, vel an-

vel ante ſecundum alios renunciauit ſpõte eccleſiæ, nam his non obſtantibus põt agere interdicto non ad rem, quam renũciauit ſponte ſi confiteretur: ſecùs autem ſi negaret, vt hîc, nec ad rem, quam aliàs legitimè propter peccatum, ſcilicet, amiſit, ſed ad damnum & aliam cauſam. ff. vnde vi. idemq;. §. vſum. & l. ſi plures. §. vlti. Sed dices nónne eoipſo quòd ſponte renunciat, videtur eſſe ſublata proxima cauſa turpitudinis, ſcilicet, ius. ar. C. quòd met. cauſa. l. 2. ff. de condi. ob tur. cauſ. ſi ob turpem. & ita non poſſet vlterius etiam ad damna agere, ſed dicit non eſſe ſimile, quia ſponte renunciando non approbo inde mihi factam, nec videor negligere, cùm poſsint eſſe aliæ cauſæ renunciationis præter metum, ſcilicet, propter ſcientiã, vel religionẽ, vel huiuſmodi, ſed ſolummodò, quòd per dolum, vel ob turpem cauſam promiſi, videor approbare metum quem pertuli, item promiſsio & datio ſunt multum ſibi vicinæ, non autem ſic ſpoliatio & renunciatio, imò plus etiam, quia qui metu vendidit recipiendo precium, non videtur renunciare actioni, quod met. cau. C. quod met. cau. ſi vi.

3 † Sed nunquid dices idem, quòd in poſſeſſorio, ſi agatur quòd met. cauſa, & de dolo, ſcilicet, quòd debeat exprimere cauſam probabilem, & quòd teſtes tantùm ſuper vi vel dolo ſint recipiendi, cùm illa ſint reſtitutoria. ff. de do. arbitrio. §. ideò. & reſpondet quidam, ſed malè, quòd ſic. alij autem ſecùs, nam ſi aliquis agat ꝙ met. cauſa ad reſcindendum contractum acceptilationis, vel aliam liberationem, & aduerſarius dicat, non metu renunciaſti vel contraxiſti, audiendæ ſunt vtriuſq; probationes, nam niſi modò audiatur & feratur ſententia pro eo, reus decætero non poteſt agere ex illa venditione obſtante exceptione rei iudicatæ, vel magis receſsione contractus. arg. ff. quod me. cau. metum. §. ſi putat. & §. fi. l. illud. quod non eſt, quando agitur poſſeſſorio. ff. de except. rei iudi. & an. §. fi. & eodem modo dicit, quòd reus poterit opponere contra metum tradentem & agentem actione, quòd metus cauſa ad reſtitutionem ipſius rei traditæ renunciationem poſt metum ſecutam, quia cum ſua, ſcilicet, eius qui ſe dicit paſſum metum non interſit, neq; ratione poſſeſsionis, neque ratione proprietatis, cùm renunciauerit agere non poteſt, ſed potius excipere poteſt, ar. ff. quòd metus cauſa. ſicut. §. ſatis. & §. qui poſ. Idẽ dicimus in alijs actionibus reſtitutorijs. litera autem quæ ſequitur, non videtur hoc ſonare non vi nec metu, cùm non dicat ꝙ quando agitur quòd met. cauſa, tunc debeat exprimere cauſam remotam à metu, ſed quando petitur reſtitutio poſſeſsionis beneficij, & ipſe excipit, ꝙ non fuit ſpoliatus, ſed renunciauit ſponte, deberet adijcere iuſtam cauſam & probabilem talem, ſcilicet, ꝙ ſit remota vi, vel metu, & omni malitia, ꝙ ſi non eſſet tanquam excipiens, de ſua turpitudine eſſet repellendus, quãuis & de hoc dici poſsit, quòd ſi præſumptio eſt contra eum, cogitur dicere cauſam reſignationis. ar. ſup. de elect. conſtitutis. inf. vt eccle. bene. c. 1.

☞ † Item quòd hîc dicitur non videtur habere locum, niſi quando agitur contra violentiam, vel alios contra quos petitio reſtitutionis poſſeſsionis competit, ſed quæres ſecundum primam opinionem, quare reus poteſt excipere de renunciatione præcedente ſpoliatione, vel potius non admiſsione, vel etiam quæ fuit ſimilis cùm ex ſpoliatione & non de ſequenti? Reſpon. quia ex quo renunciauit à modo, amiſit poſſeſsionem quam primò habebat, & ita deſinit poſsidere, vnde ſi eſſet ſeruitus & remiſſa alicui, vel eſſet permiſſum alicui ædificare, ex tunc tanquam qui quaſi poſsidet, incipit præſcribere, quæ non currit, niſi poſsidenti, vel quaſi poſsidenti. ff. de vſucap. l. tertia. ff. de ſer. vrb. præd. ſi ædes. ff. quemad. ſer. amit. ſi ſtillicidij. ff. de acqui. poſſ. peregrè. §. quibus. cùm ergò hic non poſsideat, ex quo renunciauit, & ad hoc quod competat ſibi beneficium reſtitutionis poſſeſsionis, oportet eum probare, quod poſsidebat tempore ſpoliationis, quòd hic renuncians non faciebat, apparet quod debet admitti eius exceptio, niſi ſpoliatus velit probare coactam renunciationem, vt hîc.

4 † Sed oppones nónne & ſi metu coactus renunciauit tamen poſſeſsionem amiſit. ff. quòd me. cauſa. metus. in princ. & §. fin. Reſpon. licet poſſeſsionem amiſerit & in veritate non daretur ſibi interdictum ſi conſtaret, tamen per hanc exceptionem quæ continet turpitudinem prouenientis, non repellitur, quia de ea excipiens non auditur. Vel dic, quòd ille qui cogitur renunciare iuri proprio, quòd in aliqua re habet ius, vel dominiũ, ꝙ in ea habet amittit, ſed nõ poſſeſsionẽ, quia nõ creditur

creditur animum habere dimittendi possessioné, & leges prædictæ loquuntur quãdo sponte renunciauit, sed in renunciatione quæ sequitur spoliationem secus. illa enim non impedit petitionem restitutionis possessionis, cùm in veritate tunc possideret, cùm fuerit spoliatus. Sed quæres quare quando agitur possessorio, non admittuntur probationes rei, sed quãdo petitorio sic? Respon. quia in possessione fit ei modicum præiudiciũ, cùm statim possit de proprietate agere petitorio. C. si de mo. pos. l. 1. si autem quando agitur petitorio non admitterentur probationes, fieret sibi magnum præiudicium, quia semp sibi obstaret exceptio rei iudicatæ. ff. de except. rei iu. l. si mater. §. eandem.

☞ † Quod autem dixit renunciationem præcedentem spoliationem, vel non admisionem posse obijci contra petentem restitutionem possessionis, intelligo nisi spoliatus primò post renunciationem incœperit de nouo possidere, de qua non sit incontinenti eiectus, vel etiam ex interuallo, quia tunc etiam non posset petere restitutionem possessionis ratione primæ spoliationis. ff. de vi & vi arma. l. 3. §. cùm ergò. C. vnde vi. si quis. ff. de except. rei iudi. si rem. & l. si quis.

5 † Item quòd dictum est in renunciatione ecclesiæ, dicendum videtur in renunciatione iuris alterius, sed nónne dices idem in donatione. VERBI GRATIA: peto restitutionem possessionis alicuius rei, excipis: tu mihi ante eandem rem donasti, nunquid amittenda est talis exceptio? Respon. non, quia potest esse quòd donaui, & tamen verum est, eum postea fuisse in possessione, & tunc spoliatum est, sed si vellet dicere eum non possidere, quod dicitur fuisse spoliatus, sed ipse reus possidebat, dicunt quidam admittẽdum ad probandum. ar. ff. de proba. circa. Alij auté. arg. hæc decr. dicunt, si actor qui se dicit spoliatum agit interdicto, & velit probare possessionem & spoliationem probationes rei super donatione, vel renunciatione non præcedente, non esse admittendas, aliàs autem videtur sequi inconueniens, quod verum videtur, si vterque probauerit se possidere.

☞ † Hîc alij respondent & bene, quod fertur sententia pro melius probante. sup. de elect. cum ecclesia vultera. inf. de prob. ex literis. si autem pariter probant, absoluitur reus. inf. de fi. instru. inter dilectos. in fi. Huic autem decr. respondent, nam hoc quod non admittuntur probationes rei super spontanea renunciatione spoliato volente probare coactam renunciationem, quia præsumptio est contra eum, secùs autem si vterque dicit se possidere, quando dicitur spoliatio facta, quia ibi pro nullo est præsumptio, item hæc decre. locum habet in interdicto vnde vi, secùs si agatur vti possidetis, ibi enim pariter vtriusque testes admittuntur. inf. de prob. licet (obiecta) scilicet, à reo. ☞ † Exceptio) potest autem reus clericus, vel ei canonicè substitutus, quia dicitur spoliasse, & propter hoc agitur contra eum de recuperanda possessione excipere, & se defendere, quia actorem spoliauit authoritate episcopi, in cuius manibus sponte renunciauerat, & spoliatus potest replicare, quòd Episcopus, vel metu, vel dolo eum ad renunciandum induxit. 2. quæst. 1. notum. ☞ † Item potest reus prædictus, vel alius in locum eius canonicè electus, excipere de renunciatione coram quolibet facta, contra agentem interdicto vnde vi, vel iudicis officio, vt restituatur sibi ecclesia, ad quam reuertens non est admissus, sed secùs esset si expelleretur, quia licet sponte renunciando in manibus etiam non sui prælati ius non amittit, tamen possessionem amittit, vnde alius cui canonicè confert eam occupare potest, sed & si ipse, dum vacat ipsa possessio, eam capiat, non debet tamen expelli sine iudice (cognitione) idem antequam cognoscãt de spoliatione, vel melius, nisi adijciat iustam causam, de qua cognoscitur (Et an) secunda quæstio (actoris) spoliati petentis restitutionem (si) ff. de pac. si vnus. §. pacta. (quòd hîc) respondet primæ quæstioni, (veri) contra hanc tamen præsumptionem admittitur probatio in contrarium.

6 † Inquiri) à reo dicto spoliatore, fortè enim dicit eum ideò resignasse, quia plura beneficia habebat, quæ non poterat salua conscientia retinere. inf. de æta. & quali. eam te. vel quod simoniacè adeptus fuit beneficium vel aliud simile, & huiusmodi causis propositis super eis audiendæ sunt probationes rei. inf. de rest. spo. capi. 1. & c. solicitè. contra Solu. ibi quæstio erat de spoliatore resignante: hîc autem non dicitur quòd spoliatus resignauerat (quam) resignationis causa.

7 † Pecuniæ) nos credimus hoc casu nõ obstante asignatione talis causæ, scilicet, quòd data pecunia resignauit reũ repellendum

lendum ab exceptione, & actori faciendam reſtitutionem, quia ſuā turpitudinē allegat, niſi fortè diceret, eum ab alio pro reſignatione pecuniā recepiſſe, ſecùs autem ſi cùm peteretur res prophana exciperet, q̊d renunciaſſet data pecunia, nam vt reſignaret, non licuit aliquid ei dare, etiam pro expenſis. infr. de pac. cùm pridem. inf. de præb. niſi. inf. de re. permu. ad quæſtiones. hoc autem probato, & qui beneficium reſignauit, non poteſt petere, & ille qui dedit pecuniam non poteſt retinere ſine diſpenſatione. inf. de tranſact. conſtitutis. (extortum) ſcilicet, reſignationem (inuenerit) per dictū excipientis. (iuramentū) ſi enim interuenerit, præſumitur inuitus iuraſſe, & hoc eſt quod ſequitur (à malo eſt) non credentis. 22. q. 1. ita ergò. de elect. ſignificaſti. inf. de iureiu. & ſi Chriſtus. 1. reſpon. præſumitur non ſine iuſta cauſa præſtitum, quia non præſumitur voluntariè iuraſſe (replicatio) qualis eſt ꝙ coactus reſignauit, & ꝙ coactus iuſtam renunciationis cauſam cōfeſſus eſt. Admittere) ꝓbationes ſunt cauſa reſignationis, poſtquam enim cauſam à reo dicto ſpoliatore allegatā iudex approbauerit, probationes ſuper ea recipere debet, niſi à ſpoliato fuerit replicatum, ſed nos ſupplemus, admittere non poſtponat exceptiones ſpontaneæ reſignationis, ſcilicet, poſtquam iniuſtam cauſam & probabilē aſsignauerit, & ſtatim ſubdit quis in hoc caſu præferatur in probationibus dandis, & dicit quod actor ſpoliatus (porrò) hîc reſpondet ſecundę quęſtioni (negantis) ſcilicet ſpoliati qui negat ſimpliciter ſe reſignaſſe, qui cùm nullam habeat implicitam affirmatiuā, probare non poteſt, & ideò eſſent eius probationes admittendæ (replicando) dicendo ſe coactum ad reſignationē & cauſarū confeſsionem, hæc negatio habet affirmationē implicitam, quam probare poteſt. VERBI GRATIA: negatiua eſt, cùm ſe negat ſponte reſignaſſe, ſed illa habet hanc implicitam, metu coactus reſignaui, & hoc probabit (aſſertionem) id eſt, quod coactus reſignauit, & coactus eam cōfeſſus eſt. (Ad dignitatem) quia ſi eſſet homo magnæ dignitatis & opinionis præclarè non crederetur metū intuliſſe, vel pertuliſſe, & ideò magis apertè probationes requirerentur ab eo. ff. quod me. cauſa. non eſt (ad-
8 mittendas.) † ſpoliati, ſcilicet, & nō ſpoliatoris. nam ſequeretur magnum periculum ſi ſimul admitterentur teſtes de ſpontanea renunciatione & violentia, cùm poſſet contingere, q̊d pauci eſſent, qui ſcirent violentiā & multi eſſent ſuperuenientes, qui ſpōtaneam confeſsionem audirent: inf. quod me. cau. c. 1. eſt ergò benè ſtatutum, vt tantùm probationes actoris ſuper violentia recipiātur, ſed nónne poſſet eſſe ꝙ primo fuit coactus, ſed poſt alio tempore fuit ſpontaneus, videtur ergò ꝙ ſi reus de poſteriori tempore probare velit, quod ſit audiendus. C. quod me. cau. l. 2. ff. de cond. ob tur. cau. ſi ob turpem. Reſpond. non tunc admittendas probationes, quia cū agitur poſſeſſorio, vt hîc nō ſunt admittendæ probationes quod poſt ſpoliationem ſponte reſignauit. infr. de reſt. ſpol. ſolicitè. ſed ſi petitorio agetur ſimul admittentur vtriuſq; allegationes: vt in l. alleg.

CAPVT IIII.

1 *Quo caſu liceat prælato de vna eccleſia ad aliā tranſire.*

2 *Electus in mora eſſe non dicitur donec prælatus non habeat eccleſiam pro vacante.*

3 *An ſtatim quod quis recipit ſecundam eccleſiam vacet prima.*

ADMONET. (Ordinatione) id eſt, ad te. l. dioce. pertinentes (intrare) licet vt hîc dicitur clericus in perſonatu cōſtitutus, de quo hîc loquitur nō poſsit dimittere eccleſiam ſuam ſine licentia ſuperioris: tamen poteſt conſentire electioni de ſe factæ, vel potius trāslationi, & ſi aliqui de aliqua eccleſia eum eligunt, nō peccant: quia hoc non eſt prohibitum. ſup. de electio. cùm inter. & c. dudum.

1 †Dimittere) niſi velit ad religionem tranſire. 19. quæſt. 2. duæ. infr. de reg. licet. hinc apparet, quod quādo prælatus tranſit de vna eccleſia ad aliam eccleſiā, licitum ſit epiſcopo vel aliȷ prælato ad quē pertinet prima eccleſia eā aliȷ conferre, ſi ad epiſcopum, vel alium prælatum pertinet ꝓuiſio, vel electio in prima eccleſia, vel aliȷ ad quem hoc pertinet mandare, quod conferat. Eſt tamen licitum epiſcopo, vel aliȷ prælato ad quē pertinet prima eccleſia pleno iure quo ad ſubſtitutionem, & alia ſpiritualia ipſum prælatum qui tranſiuit reuocare ad primam eccleſiam, vel prælatum potius non licentiare eum, ſed retinere in prima eccle-

Q

ma eccleſia, cui non p̄iudicat ſuus tranſitus. inf. eodem. quod in dubijs.

2 †Et ſic etiam apparet, quod ſi ad aliũ pertinet electio, vel præſentatio in prima eccleſia, & ad aliũ pertinet eccleſia, quo ad inſtitutionem, quod præſentator, vel elector nõ ſtatim debet eligere, vel præſentare, ſed requirere debet prælatum ſi ratum habet tranſitum prælati, quoniã ſi ratum habet ſecurè eligat alioquin differant, quia nunquã dicitur elector eſſe in mora, quandiu alius prælatus non habet eccleſiam pro vacante.

☞ † Alij dicunt & fortè non malè, quod niſi prælatus ad quem pertinet eccleſia in ſpiritualibus infra ſex menſes, facit illũ qui tranſiuit redire ad propriam eccleſiam, vel hoc ipſum incipiat proſequi intra ſex menſes, vel procedendo contra eũ, vel coram ſuperiore petendo quod compellatur ad primam redire, q̊d elector poteſt alium eligere circa finem ſex menſium, quia tacitè videtur ratificare tranſitum eius, & idem dicunt, ſi etiam ad eundem prælatum pertineat eccleſia in ſpiritualibus, & quo ad electionem, quia niſi intra ſex menſes, vel eligat, vel contra tranſeuntem procedat, quòd ad proximum ſuperiorem deuoluitur poteſtas eligendi, quia ex quo non poteſt diſpenſare expreſſè, quod teneat vtrãq;, nec tacitè poteſt impedire, q̄n poteſtas eligendi ad eum tranſeat ad quem de iure pertinet. ar. inf. de præben. de multa.

3 †Hic benè fatemur, q̊d poteſt conſentire electioni de ſe factæ, ſed niſi intra modicũ tempus p̄figendum à prælato obtineat licentiam à primo prælato, quod eccleſia ſecunda alij cõfertur. infr. de cle. non reſi. c. ſi. & no. ſup. de elec. cũ in cunctis. ☞ †Nec videtur quamuis teneat electio, q̊d teneat collatio de ſecunda eccleſia facta quouſq;, abſolutus fuerit à prima. 71. diſt. per totum. vbi enim dicitur, quod irrita erit talis ordinatio, ſecùs autem eſſet ſi talia beneficia eſſent quæ ſimul haberi poſſunt. de hoc not. infr. de cle. non reſi. c. ſi contra. infr. de præb. de multa. vt dicitur, q̊d recipiendo ſecundam, eſt ipſo iure priuatus. Prima ſol. illa intelligitur, quando recepit ſecundã de licentia ꝓprij epiſcopi, vel dic, quòd non eſt priuatus, quo ad ſe. ſ. quòd non poſſit eam repetere, ſed nõ eſt priuatus, quin primus poſſit eam retinere, ſed adhuc magis contradicit penul. §. eiuſdem decre. vbi dicitur quod ex quo recepit ſecundam eccleſiam nõ facit fructus ſuos. Sol. illud intelligitur vt dictum eſt, quando de licentia ꝓprij epiſcopi tranſiuit, & tũc nihil iuris ſibi retinuit in prima, vel quando de licentia eius trãſiuit, ſed tamen ſuſtinet epiſcopus ꝙ vtramq; teneat, vel dic quòd ſicut quando ſine licentia primi epiſcopi tranſiuit vtramq; tenet. priuatur quo ad ſe prima eccle. ſic etiam fructibus, vt eos nõ faciat vlterius ſuos.

a *Not. quod licet. hoc dictũ refert & ſequitur Pe. de Anch. in cõſi. 208. inci. iudex de iure. col. 3. poſt mediũ. & adde eundem Inn. in c. quoniam contra. in fin. inf. de proba. et de materia quando falſa cauſa vitiet ſententiã vide per Felin. in c. ſicut. col. 11. verſi. falſa cauſa. infr. de re iudic. vbi plenè. & adde eundẽ Innoc. & ibi addita in c. quoniam contra. inf. de re iud. & Pe. de Ancha. in conſil. 65. colu. 3. in prin. pro clariori deci. dubiorum.*

CAPVT VI.

1 *Tenet ſententia, licet in ea falſæ cauſæ ſubijciantur.*

IN PRAESENTIA. (Ad vnã) ff. de teſt. ob carmen. §. vlt. inf. de re iud. cũ inter cauſam (præſumi) inf. de proba. poſt ceſsionem. inf. de re iud. cùm inter nos. & c. ſicut. ff. de ſta. ho. ingenuum. ff. ſi li. pend. ap. l. 1. ff. de re iudi. res iudicata. (ſi tu) qui agebas, quòd quidam abbas qui reſignauit abbatiam, eam de facto dimitteret (ſententiæ) Dulmeñ. & cum iudice à qua nõ erat appellatum, ſi in rem tranſierat iudicatam, de hoc not. ſup. de elect. bonæ me. Mag. ſi autem eſſet appellatum, vel aliàs ante ſententiam non creditur iudici, niſi quantũ legitimis conſtiterit documentis. inf. de proba. quoniam. quare quæ diximus. inf. de off. dele. cùm in iure. inf. de prob. quoniam.

1 † Præter iſta) not. quod licet a falſæ cauſæ ſubijciantur in ſententia, tamen ſententia tenet quia non eſt contra ius ſcriptum, ſed contra ius litigatoris, ſed multò melius valet, ſi iuſta cauſa ſubeſſet, quæ expreſſa non eſt: vt hîc. inſti. qui manu. nõ poſ. §. eadem. 2. q. 6. item ſi ſententiam. ver. ſi verò contra ius litigatoris. Sed cõtra. ff. de excu. tuto. qui teſtõ. Sol. ibi loquitur quando cauſa expreſſa erat contra ius ſcriptũ, ſcilicet, quia habenti legitimum tutorem nõ poteſt dari teſtamentarius, vel ibi loqtur, quando ſententia data fuit ſub conditione, quæ non extitit. Item ſi exprimat vnam contra ius & aliam, quæ non eſt contra ius tenet ſententia, vt potius res valeat, quàm pereat. inf. de verb. ſignif. abbate. (quaſdam epiſcoporum) ſemiplena probatio in quorum præſentia idem abbas renunciauit (confeſsionem) plena probatio, C. de confeſ. l. 1. §. eo. certum.

CAPVT VII.

SANE.

SANE. (Literas) Confessionis præbendæ (admittatis) plus nititur hæc decr. æquitati quàm iuri, alij dicunt eã niti iuri, quia tantùm se iuri submisit: vt dicemus inf. eo. veniens.

CAPVT VIII.

1 *Non valet resignatio, nisi in manu eius à quo quis habet beneficium.*

2 *Quo casu requiratur consensus capituli maioris ecclesiæ in resignatione, & an prælatus renunciare possit in manibus subditorum habes in num. 3.*

QVOD IN DVBIIS. (Sponte) secùs si coactè, inf. quod met. causa. ad audientiam. † Resignares) resignatio enim non valet, nisi in
1 manu eius, à quo quis habet beneficiũ, scilicet, episcopi qui confert. sup. eo. admonet. 18. q. 2. abbas. ff. de ori. iur. l. 2. §. cùm placuisset. ff. de offi. præ. legatis.

Et intelligatis hoc verum, quod nõ tenet resignatio, quin ecclesia possit eũ repetere. 7. q. 1. non oportet. & superior. 33. q. 5. mulier. ipse tamen non potest repetere ecclesiam, quia & si inutilis sit renunciatio, tamẽ obtinet vim pacti sicut inutilis acceptilatio. ff. de pact. si vnus. §. pe. ff. de acceptila. l. si accepti. 7. q. 1. eos. vel verius potest priuari ecclesia, qa peccauit renunciando in manibus laici, & hoc sonat litera hîc cui licet in manu
a laici resignauerit, tamen non [a] amittit præbendæ suæ proprietatem, cùm non possit resignare sine episcopo, nisi primitus per sententiam superioris spolietur. 17. q. 2. Gõsaldus. secùs de possessione: vt not. sup. eo. super hoc. & hæc vera sunt in beneficijs iam perceptis. secùs in iuribus acquirendis, qbus benè renunciare licet. inf. e. veniens. † Item dicimus, quòd in renunciatione non solùm debet interuenire authoritas prælati recipientis resignationem, sed etiam consensus canonicorum ecclesiæ, quam resignat. 19. q. 3. statuimus. 58. dist. si quod.

2 † Capituli aũt maioris ecclesiæ consensum nõ credimus requirendum, nisi fortè renunciaret magnæ dignitati, vel nisi talis esset psona de qua magnus honor, vel periculum ecclesiæ immineret, tunc enim quia magnum negotium est, eius est assensus requirendus. inf. de his quæ fiunt à præla. quanto.

3 † Item non potest prælatus renunciare in manibus subditorum, vel etiam canonicus in manibus fratrum, vel etiã in manibus sui præpositi. infr. eo. c. vlt. sed necessaria est authoritas episcopi, vel confirmatoris. sup. eo. admonet. nisi præpositi esset cõfirmatio, & institutio, tunc enim satis dici posset, quòd renunciationem eius recipere posset, sicut in monacho: vt not. infr. eo. c. vlti. videtur tamen & non improbabiliter dici, quod necessarium sit, ad hoc vt valeat licentia alicuius super renunciatione, quod posset etiam in iudicio eum inuitum destituere (susceperunt) propter hoc suspensi sunt à communione sacramentorum. 16. q. 7. si quis deinceps. de hoc no. sup. de elect. quisquis.

CAPVT IX.

AD SVPPLICATIONEM.

CAPVT X.

1 *An liceat episcopo sine licentia Papæ renunciare.*

2 *Quicunq; in dignitate sine dispensatione manere non potest, debet cedendi licentiam petere.*

3 *Licet prælatus in temporalibus nequeat pastorale exercere officium non debet cedere: quia potest coadiutorem adhibere, secùs in spiritualibus.*

4 *Quibus casibus possit prælatus ob plebis & subditorum persecutionem cedere.*

5 *Licet prælato se in murum opponere contra quærentes possessionem, vel libertates ecclesiæ.*

6 *Vtilius nonnunquã permittitur nasci scandalum quàm vt veritas omittatur.*

7 *Quot modis dicatur persona aliqua irregularis.*

8 *Irregularitates & earum pœnæ sunt de iure positiuo.*

9 *Irregulares sunt celebrantes si ab officio suspensi sunt.*

10 *Illegitimos omnes ab ordinibus repellit ecclesia.*

NISI CVM PRIDEM. (Frugem) id est, si credis vitam contemplatiuam meliorem quàm actiuam. (sanctificato) Hieremia. s. qui vitam actiuam habuit, & prædicationi institit ille Hieremias (cuius verbi) recusabat verbum prædicationis baiulare dicens, a, a, a, nescio loqui etc. & tamen postea prædicauit. 8. q. 1. in scripturis.

1 † Cedendi) videtur quòd pro nulla causa possit episcopus renunciare sine licentia Papæ siue irregularis, siue criminosus. inf. eo. c. proxi. 6. q. 3. deniq;. ff. de admi. tuto. tutores. §. qui se. Quidam tamen dicunt contra in simoniaco & intruso,

[a] *Tamen non amittit. Ad de quod Feli. in c. in nostra. col. 16. vers. 34. sup. de rescri. dicit dictum Inn. hic verum. & q alias dedit hic concordãtes quas per te vide.*

truso, quia sunt fures. 1. q. 1. ordinationes. nec habent titulum, vnde quantò magis tenet rem furtiuã magis peccat. 14. q. 6. si res. ff. de cond. furti. si pro fure. sed nobis videtur, quòd nec hi debent dimittere eam possessionem facti, quam habent sine licentia, sed de rebus ecclesiæ abstinere debent. inf. eo. c. proxi. §. rursus. Et idẽ in omnibus suspensis siue ab homine, siue à iure dici potest.

2 †Forsitan) 33. q. 2. admonere. de pœ. dist. 1. quamobrem. ff. de rei vendi. item si. §. 1. illius. quale est simo. 1. q. 1. erga simoniacos. inf. de simo. tantum. vbi de hoc not. & c. penul. & apostata. inf. de aposta. c. fi. & schisma. inf. de schisma. c. 1. vbi not. 7. q. 1. factus. & c. seq. intrusio. vt 16. q. 7. si quis deinceps. & si non sit seruata forma in electione. supr. de electioni. quia propter. & hoc est ea ratione, quia non sunt prælati, sed fures, qui non intrauerunt per ostium. 1. q. 1. ordinationes. & c. si quis. neq; hoc quod dictum est de forma, non placet: vt notat. sup. de elec. quod sicut. inter hæc crimina computant quidam homicidium. inf. de tempo. or. c. vlt. arg. 50. di. miror. sed alij respondent & malè ideò factũ, quia homicidiũ erat manifestum, aliàs si esset occultum, licet sibi benè consuleret, si abstineret post pœnitentiam, non tamẽ ei præcipitur. 50. dist. de clericis. & c. de his inter hoc. computant etiam quidam quodlibet crimen, quod ipso iure irrogat infamiam. ff. de his qui not. infa. ait. argu. 3. q. 7. §. porrò. C. de infa. l. 1. quia talis infamia per pœnitentiam aboleri non potest. 2. q. 3. §. hinc colligitur. potest enim petere resignationem quicunque commisit publicè enorme crimen propter scandalum. 50. dist. sacerdotes. vbi no. & c. de his verò.

3 †Si autem aliàs fuit criminosus quocunq; crimine quantumcunq; enormi, præter prædicta, & consimilia, de quibus not. inf. de tempo. ordi. ex tenore. si tamen crimen sit occultum, post peractam pœnitentiam, non potest petere resignationẽ iustè, vel ad minus ei concedi debet. 50. dist. quia tua. & c. domino sancto. Item licentiam cedendi petere debet omnis, qui non potest remanere in dignitate sine dispensatione. de quibus not. inf. de tempo. ordi. ex tenore. de falsarijs occultis literarũ domini Papæ, videtur quòd post absolutionem & pœnitentiam actam sine peccato ordinatur, nec potest petere cessionem, quia non est infamis ipso facto, quia nullo iure inuenio eum infamem. (impotens) ff. de verbor. sign. morbus. ff. de re iudi. quæsitum.

4 †Pastorale) scilicet, in spiritualibus, nam licet in temporalibus non possit exercere officium suũ non debet cedere, quia potest habere coadiutorem. 7. q. 1. quia frater. & quidem infirmus nõ est cogendus cedere, sed si petat ei consentiendũ est. inf. c. proxi. (defectum) ignorantia secundum quod dicitur defectus scientiæ non peccatum, sed pœna. 15. q. 1. §. 1. sed secundũ quod dicitis negligentia dicendi aliquibus est peccatum, vt puta illorum qui sunt in aliquo officio, si negligant discere ea, quæ pertinent ad officium suum. 38. dist. c. 1. & seq. Item not. quod nullus tenetur ad scire, sed tenetur ad operari secundum conscientiã, ad credere autem benè tenetur aliquis: vt not. sup. de sum. trin. & fid. cathol. in principio (spiritualium) 38. dist. per totum. (temporalium) 30. dist. Petrus. 86. 6. fratrem (competens) sup. de elect. cùm nobis. (Malitiam) 7. q. 1. seruandum. & c. vlti. in hoc §. distinguitur quid iuris sit in extrinseca, vel intrinseca persecutione, extrinseca persecutio consistit in manifestis & præcisis inimicis ecclesiæ, qui nos persequuntur, intrinseca in subditis, qui adhuc nõ sunt præcisi, nec corrigi volunt. In exteriori persecutione distinguitur, an solus prælatus quæritur, an totus clerus, aut tota ecclesia, si solus prælatus, aut eo recedente tuta est salus ecclesiæ, & tunc fugiet, & si non: tunc ponet animam suã pro ouibus suis si totus clerus quæritur, si aliàs potest consuli ecclesiæ, totus clerus fugit cum prælato, si non potest consuli, remaneret cum prælato, vel omnes, vel quidam ex his, si est altercatio inter eos de remansuris, res sorte dirimatur. 26. q. 2. sors. si autem tota ecclesia quæritur & fides impugnatur, tunc non debet fugere, sed omnes ex aduerso cõsurgere pro domo Israël. si. 43. distinct. sit rector. circa intrinsecam distinguitur. aut omnes sunt mali, aut quidam mali, aut omnes boni, aut quidam boni, si boni sunt admixti malis, eos non deseret. 23. q. 4. tu bonus. si mali omnes sunt, aut spes est de correctione, aut non: si est spes, non sunt deserendi, si non est spes, sunt deserendi: vt inf. c. vlti. † Nos dicimus, quòd si solus

si solus episcopus quærit, vel alius prælatus, vel prædicator, vel etiam socius, si autem est alius per quem esse possit tuta salus ecclesiæ, vel populi cedat, si vult, & etiam si nollet, si periculũ est destructionis ecclesiæ, vel magni scandali & periculi, & in temporalibus & in spiritualibus, assignabit ei superior bonum concambium [a] suæ prælaturæ, vel dignitatis. arg. inf. eo. c. §. pro graui. & argu. ad hoc: q̃a publica vtilitas prçfertur priuatæ. si. 7. q. 1. mutationes scias. & c. sed alij contra. inf. de re. iur. qui scandalizauerit. & arg. contra quod si non præfertur publica vtilitas in furiosis & in alijs infirmis. vt 7. q. 1. quãuis. qualiter est percussio. & c. 1. quare hîc præfertur. Sed dic, quòd in c. prædictis non præfertur priuata vtilitas publicæ, imò vtraq; vtilitas ibi seruatur, priuata in eo, quod infirmus remanet in dignitate. & publica in eo, quod infirmo datur coadiutor, nec credimus quòd propter scandalum dimittatur veritas iustitiæ naturalis, quod esset si furi non præciperetur q̃d emendaret furtum, vel si adulter cum adultera dimitteretur per sententiam, & sic de alijs quæ contra nouum & vetus Testamentum prçciperentur, secùs autem dicendum est in his, quæ sunt de iustitia positiua, nã in his ex iusta causa ille, qui legem, vel canonem condidit propter scandalũ, vel aliam iustam causam contrarium mandare potest, & etiam in certis casibus contrarium statuitur. vt not. infr. de statu mona. cùm ad monasteriũ. & sup. de consti. cùm M. Et ideò quod diximus de vno prælato, vel socio, idem intelligimus de multis, dummodò scandalum nõ timeatur, sed si scandalũ periculosum timeretur, vel de vno prælato, vel de vno clerico, si cogeretur ad accipiendum aliam ecclesiã sua dimissa, vel quod magis est populo; tunc magis eligerem vitare scandalum, quod quis iustè moueretur de iure positiuo quàm scandalum persecutorum, quod iniustè moueretur. Si autem quçritur tota ecclesia, id est, clerus & populus, siue ab infidelibus impugnetur siue à fidelibus. Item siue quæritur, vt fidem dimittant siue vt eis infidelibus subijciantur & seruiant, qui liberi hactenus fuerunt: tunc opponere se debet prælatus ecclesiæ. 33. q. 7. igitur. & c. seq.

Dixerunt tamen aliqui, quod etiam tunc suadendi essent omnes, scilicet, clerus & populus quod inde recederẽt, sed hoc non credimus, dummodò spes sit, quòd se defendere possint, tum quia patriam defendit ille, tum quia periculosum est, quòd multus populus marium & mulierum vagetur per mundum, & idem etiam intelligerem de clericis, si multi essent clerici, & de his periculum immineret, quamuis erga clericos tanq; sapientiores minus periculũ timeatur, sed si non sit spes, quod totus populus se defendere possit ab impugnantibus, vel fugiendũ est, vt maius malum euitetur, vel serui fierent impugnantium fideliũ, & etiam infidelium si aliter euadere non possint, ita tamen conueniant, quòd fidẽ & ritus suos non dimittant. 7. q. 1. sciscitaris. sic enim videmus in veteri Testamento sæpè factum, † imò etiam quod ipsi clerici secundũ essent principis infidelis in peccatum deduci potest, si aliter euadere non possunt, si autẽ clerus quæritur vniuersus, puta, quia illi qui persequuntur ciuitatẽ, dicunt si vultis repellere clericos, nos parcemus vobis, nunquàm sine populo cùm prælati vel clerici possunt recedere debent, quia perdere clericos est p̃dere Sacramenta & Doctores fidei, sed si illi de populo nollent, vel non possent eos tenere, vel defendere licitè possent ab eis recedere, & expectare temporis tranquillitatem. 7. q. 1. sciscitaris. & debent secum ducere, quos possunt ne in tanto discrimine remaneant sine sacerdotibus & sacramentis, & si qui parati essent ad martyrium, & Deus inspiraret eis, benefacerent: si sustinerent. 7. q. 1. in §. cùm verò prçlatorum. Item licet idem dicendũ sit, & in maioribus & in minoribus prælatis, iudex tamẽ prudens diligenter attendat, quod si remoueret vnũ sacerdotem de ecclesia, quia ab aliquo de populo quæritur ad mortem, vile esset statim eius cessionem admittere, sed debet interdicere ecclesiam, vel claudere, vel reliquias extrahere. arg. infr. de iurepat. c. 1. & 2. & 3. hîc autem ita de facili non fieret ab episcopatu, esset enim nimis difficile, quòd totum episcopatũ sine his quæ ad episcopalem dignitatem pertinent remaneret, sed propter defectum sacerdotis, vel alterius prælati non sit cum eius populus de licentia superioris si iustã causam videat ab alio valeat de facili obtinere. Itẽ inquiret, an sit alius modus prouidendi episcopo præter cessionem, puta, quia habet

[a] Bonum concambium. & ad hoc dictũ Inno. hîc adde Ioan. An. in regu. quod ob causam de re. iur. in 6. et Ludo. Ro. in cons. 355. col. 6. vers. ex his igitur. & inci. consilium circa primũ. & etiam adde Mode. in l. fi. colu. 2. C. si cõtra ius vel vti. publi. & vide in proposito Abba. in c. constitutus. colu. 3. de religi. do. vbi quod in concilio Basiliẽs. fuit ordinatũ quod nec episcopus nec abbas posset inuitus transferri sine causa rationabili & eundẽ Abba. in c. fi. sup. de post. prælat. vbi quod ita fuit statutum in concilio Pisano. & hoc dictũ Inno. hic refert etiam Feli. in c. quæ in ecclesiarũ. col. 10. circa medium. sup. de constitut.

habet secum armatos quibus defendatur, vel tutum locum vbi moretur, sic & de minoribus alijs circumstantijs quaeret.

5 † Item credimus, quod in murum se debet opponere praelatus si quaerantur possessiones vel libertates ecclesiae, quia sine corporalibus non consistit ecclesia. si. 1. q. 3. si quis ob. beatus Thomas pro his martyrizatus est, de intrinseca autē persecutione seruandum est, quòd nunquàm bonos propter malos dimittet: vt in §. hoc. cum. 7. q. 1. nisi alius magis proficere posset, quia tunc superior eum transferre posset, & ipse non malè faceret, si desideraret hoc, quia maius bonū minori praeferretur. argu. 7. q. 1. omnes. 11. q. 3. si quis dixerit. si autem omnes sint mali: tunc cōstat quod potest recedere. 7. q. 1. hic ergò, & appello extrinsecam persecutionem eam, quae fit alicui siue in publico, siue in priuato. intrinsecā quae contingit ex peccatis aliorum, & tamen praelatus non auditur. 7. q. 1. §. hic tunc (adhęrere) vt non praedices, vel non fructificet tua praedicatio (exasperans) propter malos (culpa) subditorum (sanguinem) 4. dist. deniq; 4. q. 7. §. is ita. 23. q. 4. non potest.

6 † Distinguendum) Grego. distinxit super Ezech. debemus enim vitare scandalū, quantumcunq; possumus sine peccato, alioqn vtilius scandalum nasci permittitur, q̄ vt veritas relinquatur. inf. de reg. iu. qui scandalizauerit. veritas ergò bonae vitae vel iustitiae propter scandalū nunq̄ deserenda est, veritas autem disciplinae deseri potest propter multitudinē peccantium. 50. dis. vt constitueretur. & hoc intelligimus vbi non defendunt errorem. 44. di. cōmessationes. si enim defenderēt vel excusarent, tunc nullo modo parcendum esset multitudini. de poe. di. 6. c. 1. in fi. 82. dist. plurimos.

7 † Irregularitati) irregularitas personae dicitur pluribus modis, primò enim siue ꝑ defectibus qui sunt in aliquo sine peccato, vt quia est bigamus, vel viduae maritus, vt hic, vel de illegitimo matrimonio natus, alios etiā defectus habetis 50. di. non confidat. & si. 54. di. per totū. Item secundo modo dicitur irregularitas personae, vbi generaliter omnis homo ꝓhibetur ordinari sine dispensatione Papae, vel etiam celebrare in ordine iam suscepto, siue patiatur defectū sine peccato, siue grande peccatum cōmiserit, & qui sunt hi. not. inf. de temp. ordi. dilec. fi. non ergò hic dicitur irregularis, quia secundum regulā apostoli ordinari prohibetur, sed quia est extra regulam aliorum.

8 † Nam cùm generaliter episcopi possint cū omnibus dispensare, nisi eis specialiter prohibeatur, vt no. inf. de temp. ordi. dilec. cum prędictis specialiter dispensare prohibentur. Papa aūt in omnibus irregularitatibus dispēsat, quia ipsae scilicet irregularitates, & poenae harum de iure positiuo sunt. Alio etiam modo dicuntur irregulares omnes illi, qui non possunt, nec remanere in susceptis ordinibus, nec promoueri ad maiores etiam post peractam poenitentiā sine dispensatione Papae, vel inferiorum praelatorum, de quibus no. inf. de temp. or. dile.

☞ † De defectibus sacramentorū videtur, quod tantùm ex constitutione ecclesiae inducant irregularitatem, quo ad ordinationem in hoc, quod cum eis nō possit dispensari nisi per Papam.

Sed contrarium videtur, quia vnum capitulum apostolicae regulae est, oportet episcopum vnius vxoris esse virum. 26. dist. c. 1. & 2. sed potest responderi q̄ hoc non est ex defectu sacramenti, quòd prohibetur ordinari, sed quia nō posset esse ordinator viduitatis, quia coniugia frequentauit, & hoc satis videt̄ expresse ☞ dicere. 26. dist. vna. in fi. † Vel potes dicere, quod licet per nouum Testamentū inducatur huiusmodi irregularitas, quo ad hoc, quod promoueri non possit: nō tamē quo ad hoc, quod per alium quàm per Papam non possit dispensari. capitulo tamen. 26. di. acutius. & inf. de bigamis. debitū. videntur dicere q̄ defectus sacramenti est causa quare ꝓmoueri non possunt, sed respondeo, est causa coadiuuans, vel aliàs vt dicimus. in veteri autem Testamento erant irregularitates temporales, & non perpetuae: quia eijciebant extra castra, vt quādo quis tangebat morticinium, de vna tamen videtur, quod fuerit perpetua. s. quòd summus sacerdos debet habere virginem nō repudiatam, sed nec tunc erat propter defectū sacramenti, sed ꝓpter causas praedictas. Item etiam videtur in corpore vitiatis, qui tantū de iure positiuo sunt irregulares, & idem de filijs illegitimis, & eadem de obligatis. ad ratiocinia.

9 † Item no. quòd suspensi ab officio, si celebrāt sunt irregulares, vt in prealleg.

c. 11. q. 3.

c.11.q.3. si quis episcopus. sed suspensus à beneficio, si celebrat non est irregularis, quia in iure non inuenitur. (irregulariter) & benè in temporalibus & spiritualibus secundũ quod canones iubent & regulę ecclesiasticæ. inf. de accu. qualiter (indulgerit) ipse enim semper petere debet, cùm sine dispensatione nõ habeat executionem officij, superior autẽ penes quẽ est potestas dispensandi dispensationem impendet etiam non vocatis istis, ad quos pertinet electio vel cõfirmatio, vel quicquid aliud iuris. Sed contra hoc videtur qa iste prælatus non intrauit per ostium, quia tempore quo fuit electus & confirmatus & consecratus, malum habuit ingressum ꝑpter defectum dispensationis, & tempore quo dispensatum fuit similiter non videtur habere bonum ingressum, quia non habuit cõsensum, nec electorum, nec confirmatorum, nec cõsecratorum, sed dic, quòd iste per dispensationẽ obtinet canonicũ ingressum, & prædicti. s. electores & cõfirmatores & consecratores nõ possunt resilire, dummodò ille qui potest, velit dispensare. ar. sup. de elec. cùm inter canonicos. in fin. sup. de postu. bonæ. 2. circa fin. (potuerit) de iure, scilicet, cùm examinantur (culpa) taciturnitatis in examinatione (& causa) defectus natalium (dispensari) per Papam in episcopis & inferioribus prælatis, & cum alijs clericis per episcopos secundum quosdam: Sed contra. inf. de fil. presb. c. penul. (zelotes) id est, zelans & vlciscens peccata, vel exactor castitatis. 1. q. 4. §. æquè. 24. q. 1. §. 1.

10 † Notos) sicut legit̃ in historijs manzer de scorto natus, spurius [a] de concubina sic dicta à spurcitia incontinentiæ, notus de adultera, qui quasi videtur filius & non est, sicut nota febris, quæ videtur aliqua & nõ est illa, ecclesia autem omnes illegitimos ab ordinibus repellit. sup. de electio. cùm in cunctis (ociotas) de conse. disti. 5. nunquam. (qui verò.) 19. q. 2. duæ. inf. de reg. licet. (pontifex) Martinꝰ (illius) Pauli apostoli. (plus cæteris) 24. q. 4. quis nos. (& meritorius) 43. dist. Ephesijs. ff. ad l. Aquil. si seruus. §. si calicem. 47. distin. c. vlti. ff. de negot. gest. sed an vltro. (secura) & ideò eligendo. de pœ. distinct. 7. c. vlti. ff. de rit. nup. adoptiuus. (in fœcunditate) Lia enim habuit quatuor filios Rachel tantũ duos (latoris) Moysi. 36. distin. si quis vulẽ (indulgetur) 18. quæstio. 1. cap. primo. 7. quæstio. 1. hoc nequaquam.

CAPVT XI.

1 *Qui potest eligere potest etiam postulare.*

2 *Solus prioris consensus non sufficit in alienatione personæ.*

Consensus episcopi an sit necessarius in postulatione, sed benè eius requisitio.

3 *An possit monachus absq; abbatis & conuentus consensu consentire postulationi de se factæ de aliqua dignitate.*

4 *In Episcopo debet fieri subtilior inquisitio quàm in alijs dignitatibus.*

5 *An propter crimen, possit quis cedere episcopatui.*

6 *Papa dispensare potest contra quatuor concilia & contra euangelium, dum tamen nihil contra fidem statuat.*

POST TRANSLATIONEM. (Postulandum) nihil enim aliud est eligere postulandum, quàm postulare. 1 † si enim elegisset eum ad episcopatum, cassaretur electio, quia regularis est, qui non potest consentire, cùm non habeat proprium velle, vel nolle, 12. quæstione prima. non dicatis. quia episcopus consentire non potest, qui similiter sine superioris licentia se non potest transferre. suprà de transla. episcop. inter. in fin. & suprà de postu. per totum. argumentum. contra. infrà de voto. per tuas. sed expone ibi electionem, id est, postulationem. & notauimus de hoc suprà, de electionibus, in causis. Vel non est eligendus simpliciter, sed cum determinatione hac, scilicet, in postulando, vt hîc, & præallegatis capitulis. Alij dicunt, & fortè melius, quòd etiam monachus eligitur ad episcopatum, argumentum. infr. de voto. per tuas.

2 † Priore) & etiam alio conuentu. solius enim prioris consensus non sufficit. 19. quæstio. tertia, statuimus. argumentum. 12. quæstione prima, præcipimus. si tamen sine causa nollet consentire, cogeretur per superiorem. infr. de iure patronatus. nullus sed si iustam causam haberet, non deberet compelli, & sic intelligo. 73. distinctio. literas. & 71. distinct. in capitulo primo & secundo. & nota. regularem requirendum ab abbate, & cõuentu si est exemptus, vt hîc. si verò non sit exemptus, deberet requiri ab eisdem abbate & conuentu. 19. quęstione tertia. statuimus.

[a] *Spurius. Adde dictũ Inn. hîc. adde Bartholũ. & ibi Alex. de Imol in apo. in l. si gener. colũ. 2. circa princ. ff. de his quibus vt indign. et adde Fran. de Are. in c. at si clerici. §. de adulterijs. co. 5. inf. de iudi. & ibi ꝙ spurius est nomẽ generis, & ideò natus ex soluto & soluta, non tamẽ vnica cõcubina in domo retenta dicitur etiã spurius. d. l. concubinã. cũ gl. quam ibi approbant Dy. & Bar. de cõcu. refert Alex. in consil. 184. col. 2. in 5. vol. & in proposito vide Ludo. de Sardis in suo tract. de spurijs circa principium.*

ſtatuimus. & ab epiſcopo ſimiliter. 16. quæſtio. 1. qui vere.

☞ †Melius credo epiſcopi conſenſum nõ eſſe neceſſarium in poſtulatione, ſcilicet, vt ab epiſcopo poſtuletur, quaſi à præſtante authoritatem poſtulanti, ſed huius epiſcopi requiſitio eſt neceſſaria, ſiue fiat poſtulatio ſiue electio, quia eius clericus eſt. 73. diſtinctio. literas. 22. diſtinctione, capitulo primo & ſecundo. & eadem ratione ſi ſit clericus plurium epiſcoporum, ab omnibus eſt requirendus, requiſitio enim Papæ neceſſaria eſt propter diſpenſationem. argumentum. capitul. de electione. innotuit. 58. diſtinctione. Cenomañ. Vel melius hîc requiritur, quia fuit epiſcopus, & nõ quia fuit monachus. argumentum. ſuprà de tranſlat. capit. primo. licentiam autem ſui præpoſiti, vel archipresbyteri, vel concilium prælatorum ſecularium non exemptorum, non credimus requirendum, ſed ſolius epiſcopi conſenſum ſufficit requirere. argumentum. inf. de cle. percuſ. capitulo vltimo. 71. & 72. diſtinctio. per totum. epiſcopus tamen non debet eum licentiare ſine conſilio fratrũ electi: vt nota. ſuprà eodem cap. quòd in dubijs.

3 †Hîc autem dicunt quidam, quòd monachus non poteſt conſentire poſtulationi de ſe factæ, ſiue in epiſcopũ, ſiue ad quamcunq; aliam dignitatẽ eligatur, niſi prius habeat conſenſum abbatis & conuentus, quia nõ habet velle vel nolle. 12. quæſtione prima. non dicatis. ſed iſtorum cõſenſu obtento antequam habeat cõſenſum epiſcopi, poteſt conſentire poſtulationi ad quantamcunq; dignitatem, & etiam electioni ad minores dignitates de ſe factæ, ſed nõ poteſt deſerere primam eccleſiam, niſi habita licentia ſui epiſcopi, ſicut nec alius clericus. vt ſup. eo. admonet. licet in monacho, quidam dicunt ſecùs. 63. diſtin. literas. & 62. diſt. c. 1.

☞ †Et dicimus, quod quo ad hoc, quod teneat poſtulatio de monacho ad minores dignitates ordinis, non eſt neceſſaria authoritas Papæ, & etiam cùm poſtulari debet, ſi malè contingat de eo fieri electionem cõſentientibus abbate & conuentu, credimus per epiſcopũ poſſe diſpenſari, ſicut in alijs dignitatibus. 55. diſ. priſcis. cùm Papa ſibi non reſeruauerit. inf. de ſen. excom. nuper. abbates autem poſſent eligi in epiſcopos, ſupr. de elect. cùm in veteri. in abbatem autem proprij monaſterij, credimus monachũ eligendum non poſtulandum. arg. ſup. de ele. cùm dilecta. ſup. de cõſue. cùm dilectus. (capituli) 7. q. 1. hoc nequaquam (pontificatũ) multofortius ad minores dignitates. arg. ſup. de transla. c. vlt. 8. q. 1. mutationes. officium tamen aliquod in quo non ſit dignitas, ſatis crederem, ꝙ poſſet habere, quia plus eſt ad onus quàm ad emolumentũ. C. de infa. l. 1. quamuis poſſet dici, quod licet ex hac cauſa repellatᷣ ab epiſcopatu, & difficile diſpenſetur contra concilium cum eo: tamen ſi poſtuletur à Papa ad abbatiam, vel prioratum facilius cum eo diſpenſabitur, qa non eſt contra concilium, & licet ſit indignus maiori, non eſt indignus minori. arg. ff. de inter. & rele. l. relegatorum. §. vlti. & l. ſeq. Item hoc. c. non habet locum, ſi aliam dignitatẽ dimiſerit, & fuerit factus monachus. benè enim poterit ad epiſcopatum poſtulari, niſi probatum fuerit ei crimẽ, ſi autem fuerit probatum, tunc non propter concilium q̃d de his mentionem nõ facit, ſed propter crimen repellitur. 25. diſt. primum, nec

4 mireris.† quia difficilior inquiſitio ſit in epiſcopo, quàm in alijs dignitatibus, qa epiſcopatum non licet dimittere ꝑpter monachatum, ſed alias dignitates licet dimittere, vnde ibi non fit tanta inquiſitio, quare illam dignitatem dimiſerit. ar. inf. de reg. licet (ex quatuor) 15. diſ. ſicut. Comperto) ſtatim ſiue intra modicum tempus. 1. q. 1. conſtat. inf. de regu. c. 1. alioquin ratum habere videtur, & ratihabitio retrotrahitur in maleficio. infr. de ſimo. ſicut eſt nobis. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quoties. 34. q. 2. ſi virgo. C. de tranſact. quamuis. C. quomodo & quando iud. ſi ab eo. (dimittens) arg. quod etiam ſimoniacus nõ poteſt cedere ſine licentia Papæ (redire) quando epiſcopus poteſt diſpenſare cũ huiuſ. ſimoniaco. habes ſuprà, de electione. capitulo penultimo. ſecùs eſt in alijs dignitatibus, quia eaſdem in alia vocatione reaſſumi valet. ſuprà de electione. cap. penultimo. (q̃d in eo) hæc eſt vera interpretatio illius capituli.

5 †Dixerunt) & benè, ſed non ſufficit, ſiue enim fuerit conuictus & confeſſus, ſiue non, ſed tamen quia commiſit crimen, licet occultè amplius ad epiſcopatum non reſurget, & hoc innuit ſi. huius decre. vbi dicit, alioquin etc. ſed poteſt melio-

meliorem rationem aſsignare, quia ſuperior non daret ei licentiam cedendi propter crimen, niſi de eo conuictus eſſet, vel confeſſus, vel niſi crimen eſſet tale, quod executionem poſt peractam pœnitentiam impediret ſine diſpenſatione, vt ſupr. eod. c. proxi. benè dicitur. hos tamen caſus ſupponit, & tamen crederem quod ſi authoritas ſuperioris pro occulto & leui crimine, in quo perſeuerabat ceſsiſſet, vel etiam in quo non perſeuerabat, ſed de factò cùm de iure non debuerit ceſſerit iterum, vel epiſcopatum poterit reaſſumi (aliјs) non eſt reprobus intellectus, ſed ſuperior eſt vtilior (& non ordinem) inf. de ordi. ab epiſcopo, qui re. epiſca. c. 1. (ordinem) id eſt, ordinis executionē, characteri enim renunciare non poteſt. 1. quæſtio. 1 quod quidam. 32. q. 7. licitè. hanc autem executionem recuperabat de ſpeciali mandato Papæ. Conſtiterit) probante electo, præſumitur enim prima facie, quod nō ſine cauſa reſignauerit. argu. hìc. & infr. c. proxi. 7. quæſtio. 1. hoc nequaquam, aliј dicunt quòd nunquam debet aliquā ex prædictis cauſis probare, niſi eſſet præſumptio contra eum, quæ eſſet ſi ordini renunciaſſet, & tunc poſſet probare quòd ex aliqua prædictarum cauſarum reſignauit: vt ſic ceſſet pręſumptio, & admittatur poſtulatio, primo dicto magis conſonat litera (tunc) ſcilicet, quando ceſsit dignitati (antea) non exiſtens prælatus aliquādo poteſt celebrare propter ſcandalum, & tunc prælatus non prohibetur. 6. diſtinctio. teſtamentum (alioquin) id eſt, ſi non reſignauit ex prædictis cauſis, quæ ſunt ſine peccato, ſed ex alia, id eſt, propter peccatum non diſtinguo, ſi ſit ex eo conuictus, vel non, vel diſtinguendum eſt, vt dixi in illa gloſſ. & benè. vel alioquin, id eſt, ſi epiſcopus non probauit prædicta, vel ſi aliàs ei non conſtiterit.

6 † Durum) ſed non impoſsibile. diſpenſat [a] enim Papa contra quatuor concilia (Capitulum) 15. quæſtio. 1. ſunt quidam. 34. diſt. lector. 82. diſt. preſ. Et contra verba Euangeliј, licet non contra mentem. nam in Euangelio dicitur: In ore duorum vel trium cōſtat omne verbum. inf. de teſti. in omni. tamen poſtea eccleſia ſtatuit in cauſis, cardinales plures requirendos. 2. quæſtio. 4. c. 1. & 2.

CAPVT XII.

QVIDAM. (Siue epiſcopi.) ſiue aliј prælati, ſiue ſimplices clerici (inſtantia) quia enim ita perſeuerant, præſumitur contra eos vt hìc de pœnitentia. diſtin. 1. diuortium. C. ad Velleia. ſi mulier. in fi. ff. de quæſtionibus. l. vnica. §. dicimus. eſt etiam hoc ideò, ne illudatur Papa, ſicut in poſtulatione, poſtquam eſt præſentata Papæ, ſuprà de poſtu. bonæ. 2. Ar. contra. ff. de ceſsi. bo. is qui. ſi tamen antequam ſuperior ſciat, reuocet petitionem ſuam ſiue mandatum, vel etiam poſtquam ſciuit antequam licentiam concedat, vel literas ſuper ea valet reuocatio, infrà eod. elect. nec eſt ſimile in poſtulatione, cùm hæc reuocatio nullius interſit, ſicut illa ſed & quia non fit publicè & ſolenniter intereſt poſtulati, ſi autem reuocaret antequam ſuperior admittat ceſsionem, & ſuperiore hoc neſciente det licentiā, videtur quòd teneat licentia. argument. ff. de procurat. ſi procuratorem. quamuis poſsit diſtingui, an per procuratorem, vel literas, vel per nuncium petat ceſsionem. Compellendos) hoc videtur intelligendum, ſi poſtquam Papa intellexerit voluntatem eorum velint reſilire, antequam Papa conſentiat, nam ſi Papa conſenſiſſet antequam reuocetur petitio licentiæ, non eſt cogendus cedere cùm ſatisfaciat petitio epiſcopi & aſſenſus Papæ, & iam non ſit epiſcopus illius eccleſiæ, ſuprà eodem. quòd in dubiјs. hoc placet ſi ceſsionem obtuliſſet Papæ, ſed vbi non obtulit ceſsionem Papæ, ſed tantùm licentiam cedendi petiјt in futurum in eius manibus, quam dominus Papa deputauerit, ſecùs eſt, & tunc obtinet quod hìc dicitur.

[a] Diſpenſat. ad de eundem in ca. quæ in eccleſiarum. circa fi. ſupr. de conſtit. & in c. ſuper eo. infrà de bigam. & adde Pet. de Ancha. in conſi. 124. incip. circa bigamos vbi ꝙ Papa diſpenſat etiam contra epiſtolas Pau. & vide quæ latè ponit Feli. in d. ca. quæ in eccleſiarū. col. 6. ver. ſecunda concluſio. & adde Hen. Bohic. in cap. propoſuit. de conceſ. præb. vbi quod Papa diſpenſat contra ius diuinum, dummodò non ſit contra fidem, nec nutriat peccatū mortale, nec inducat ſubuerſionem fidei, nec periculū animarū. & circa legē euangeliј dicit ꝙ diſpenſat circa ea, quæ ſūt conſiliј, vel in parabolis dicta: non tamen circa ea quæ cōſiſtunt in præceptis, vel prohibitionibus, vide tamen circa ꝑdicta Felin. in loco ꝑalleg. in colu. ſeq. & ſeq.

CAPVT XIII.

1 *Renunciare iuri ſuo & ſe gratiæ ſubmittere quomodo inter ſe differant.*

VENIENS. (Canonici) etiā ſi expreſſa eſſet renunciatio literarum, vel iuris ꝗd habebat, vel habitur⁹ erat iſte ſubdiaconus, tamē ex illa renunciatione nō poſſet excipere, niſi capitulum cui facta fuit renunciatio, vnde videtur ꝗd iſti canonici, de quibus non dicitur hìc, quod nomine capituli exciperent, non eſſent admittendi. ſol. verè non ſunt admittendi ad excipiendū de renunciatione, quæ non eſt eis facta, ſed excipiunt, vt quilibet de capitulo quod

non

non intrudant eum per literas, quibus renunciauit, sicut posset excipere, quòd aliàs nõ intrudent eum, quia literæ eius falsæ sunt, sed si capitulũ vellet eum recipere, vel remittere renunciationẽ factam, benè posset, & ex tunc non admitterentur canonici ad excipiendũ de ea. Sed si capitulum mandaret his canonicis, quod non proponerent de renunciatione, non obedirent ei, quia ipsi principaliter non proponunt de renunciatione, sed de intrusione, quam suo nomine proponant, & non nomine capituli, plus placet quod ex quo quis aliquid renunciauit libera voluntate, & eo animo quod dominiũ illius rei vlterius habere non vult, etiã absente illo cui prædicta a renunciatio prodest, illa renunciatio[a] omninò valet, & sibi præiudicat, & cuilibet parit exceptionem. argu. C. de ac. accusatio. 7. q. 1. quàm periculosum. & inf. de præscr. c. pen. ff. de acqui. hære. is potest. & l. 2. & fit hæc renunciatio non tantùm expressè, sed etiam tacitè q̃libet iudicio. C. de resti. in integ. l. 1. ff. de acqui. hæred. recusari. & hoc ipso quod renunciat aliquam rem conceditur occupanti, multò fortius quàm si haberetur pro derelicto. ff. pro derelic. per to. insti. de re. diui. in fi.

a *Illa renunciatio. & sic renunciatio facta absenti tenet adde Pet. de Ancha. in cons. 34. inci. in hac causa. col. 3. post medium. qui sequitur Inno. hic.*

Fatemur tamen, quòd non amittit dominiũ rei per renunciationem, dum tenet illam rem, licet amittat possessionem. ff. de acqui. pos. si quis. §. 1. si autem renunciat iuri, vel seruituti quam habet in aliqua re etiam absente domino rei, statim fit res libera, & eodẽ modo si renunciat. C. de pac. l. post q̃. Sed contrà. C. de repu. hær. sicut. Sol. ibi dicit, quòd valet renunciatio in auxilium renunciantis, nam non potest alij per suam renunciationẽ facere præiudicium, sed in suum damnum benè præiudicat renuncianti (videtur) sed non erat, & ideò retractatur sententia (iudicium) hîc potuit esse in vna causa retractationis sententiæ cum tertio non cõmittente, nec recusante duo malè p̃cesserint. inf. de offi. dele. prudentiam. (si gratiæ) quod idem est, ac si literis renunciasset, cùm idem sit tacitè renunciare quod expressè. infr. de offi. deleg. gratum. C. de iure do. l. 2. inf. de præben. pro illorum.

1 †Cassauit) quicquid dicant gloss. hîc positæ, credimus hanc sententiam iustã, & sententiam dele. iniustam, nam aliud est renunciare literis siue iuri suo, quod periculosum est. ff. de pac. l. 2. 7. q. 1. q̃ periculosum. aliud est submittere se gratiæ, quæ submissio protestationem continet quod gratiam expectent, & ideò ea non secuta, ius primum recuperat. C. de transact. siue. ff. de dona. hoc iure. §. vlt. & ff. & C. de condi. causa data per to. Idem si submisisset se misericordiæ. sup. eo. sanè. idem si submisisset se voluntati, nam & tunc in alijs præcedentibus casibus secundum quod bonus vir arbitretur, debet ei prouidere. ff. de ope. lib. si libertus. si autem talia non expresisset, licet ad gratiam aspiraret, secùs dicerẽ. C. de condi. causa da. si non repetendi. ff. de condi. ob cau. l. dedi. §. si quis. sed cõtrà. inf. de pac. cùm pridem. sed dicimus ibi gratiam contineri.

CAPVT XIIII.

LECTAE. (Absoluit) talis autẽ absolutio vim resignationis non obtinet. Item resignatio debet p̃cedere absolutionem. ff. de offi. præs. l. pe. & resignatio non potest fieri sine authoritate illius, à quo recipit: vt nota. supr. eod. quod in dubijs (sanior) de hoc not. sup. eo. quidam (resignare) ita quod teneat; & quod monachi sint absoluti.

CAPVT XV.

1 *An sit necessarius consensus conuentus, vbi quis ad arctiorem religionem trãsire vult.*

2 *Non debet abbas licentiam dare monacho sua arctiorem religionem intrandi.*

DILECTI. (Sufficientem) in isto fuit defectus scientiæ (abbate) monachus aũt de licẽtia solius abbatis potest dimittere monasteriũ, dummodò ad aliud arctius transeat. 19. q. 3. statuimus. infr. de reg. licet. nam & ei soli facit obedientiam. 12. q. 1. nõ dicatis.

1 † Sed quæres nunquid potest fieri monachus alterius monasterij sine licentia episcopi? Respon. non si est paris, vel minoris religionis, sed authoritate episcopi potest fieri dispensatio. arg. inf. de reg. significatũ, sed arctioris potest. Alij tamen dicunt necessarium esse consensum cõuentus, etiamsi ad arctiorem religionem transeat hoc tutius. & 58. dist. c. 2. & præall. c. statuimus. Alij etiam dicunt necessarium esse cõsensum episcopi. arg. 16. q. 1. qui verè.

Quod credo verum esse, quantum ad hoc, vt alius episcopus eum non ordinet

dinet sine licentia eius, nisi primò fieret monachus alicuius monasterij arctioris secundi episcopi.

2 †Item no. quòd vnus abbas non debet dare licentiam monacho suo intrandi religionem arctiorē, nisi primò eam inueniat, & paratus sit eam recipere, & si aliter recedit, fugitiuus est & apostata, cùm nō sit in alicuius obedientia, hoc autem fortè posset facere prior eius, q̃d daret licentiam monacho volenti intrare religionem, quod sub sua obedientia iret quærere locum religiosum, qui sibi placeret, tamen nō consulo priori quòd hoc faciat, nisi fortè vt euitet maius malum, scilicet, quia si nō daret hanc licentiā, ipse sua authoritate recederet. † Abbas) presbyter autem institutus per episcopum, & præsentatus per abbatem in manibus episcopi renunciare debet, q̃a ab eo institutus est, & nō debet fieri, nisi requisito abbate, quia sua interest. inf. de præb. in Lateran̄. ar. inf. de off. archi. ad hoc. §. vl. Item non valet si dicit, ego volo renunciare temporalia coram abbate, vel spiritualia tantùm coram episcopo, quia ista coniuncta sunt, quod vnum sine altero dimittere non posit. 1. q. 3. si quis obiecerit.

TITVLVS X.

DE SVPPLENDA NEGLIGENTIA PRAELATORUM.

CAPVT I.

1 *Benedictio episcopi in abbate, succedit in locū confirmationis.*

2 *Non potest abbas ordinem conferre, nisi sit benedictus.*

STATVIMVS. (Substitutos) cōfirmatos. sup. de ele. nosti. vel dic, quòd etiam sine confirmatione expressa datur hæc benedictio.

1 †Per hanc benedictionem intelligitur data cura monasterij, quia succedit in locum confirmationis, nec est facienda aliqua examinatio, vel inquisitio in in hac benedictione, sicut quando confirmatur tutor datus à patre filio emancipato. ff. de test. tu. pr. & plus dicimus, quod etiam sine benedictione authoritate huius canonis habet hîc abbas plenam administrationē, ex quo episcopus sibi benedictionem denegat, sed si episcopus diceret verisimiliter, ego volo coram superiore aliquid probare contra eum, quare benedici non debet, tunc nō crederem quòd deberet administrare sine superioris authoritate, non præmissa cognitione. inf. de reg. licet tamē si malitiosè proponit, quod probari non potest punietur secundum constitutionē. sup. de elec. statuimus. & facit ad hoc, ꝙ no. inf. de reg. licet. Alij tamen dicunt, quòd etiam si iusta causa subesset, quare episcopus eum benedicere nollet, & etiam si iusta causa expressa apparet, tamē tenet quod fit ab eo, quia Papa eius facta tuetur per istā constitutionē, quam hîc ponit hęc decre. & de hoc no. sup. de elec. nihil intelligunt hanc constitutionem habere locum, quando nullam veram causam suæ cōtradictionis assignat (renuerit) sine causa, alioqn si iusta causa subsit non ei licebunt quæ subsequuntur: vt not. inf. de reg. licet (benedicere) ar. quòd aliquis dare potest, q̃d non habet. ar. C. de test. mili. cùm constitutio. §. vl. de iure emphy. l. vl. ar. contra. 1. q. 7. Daibertum.

2 †Et alia) scilicet conferre lectoratū. 69. dist. c. 1. fortè melius dicitur, ꝙ cùm conferre lectoratum non sit officij tantùm, sed ordinis. inf. de ætate, cùm contingat. non poterit ordinē conferre, nisi sit benedictus: vt inf. eo. c. nec tamen dicimus, quòd tantùm ex ordine habeat hanc potestatem conferendi lectoratū, sed ex ordine & benedictione, vt in prædictis. c. dicitur. Et idem intelligo de ordinibus minoribus lectoratu, sicut est ostiariatus & psalmistatus. inf. de æta. cū contingat. exorcistatus autem & accolitatus conferre non poterit, nisi priuilegium habeat. ar. contra de eo qui fur. ord. re. c. 1. Sed episcopus qui renunciauit etiam executioni ordinis, mai⁹ habet priuilegium, q̃ abbas benedictus, & idem quod in abbatibus diximus est in coepiscopis. 68. dist. c. 1. in fi. illi autem qui dicunt, quod abbas ex quo per eum non stat, quin recipiat benedictionē potest conferre lectoratum intelligunt, ꝙ benedictio nihil facit ad collationem ordinis, sed priuilegium generale hoc facit, quod concessum est abbatibus benedictis, quod posint lectoratum conferre, q̃d priuilegium per decre. istam extensum est in abbatibus Cistercien̄. vt etiā si non receperint posint illum conferre & alia facere, quę ad officium pertinent: psalmistatum autem quilibet sacerdos conferre potest.

CAPVT.

CAPVT II.

SICVT NOBIS. (Personas) infr. de of. arc. vt singulæ. 25. q. 1. quæ ad perpetuã. ff. p soc. actione. §. Labeo. (episcoporũ) concesso enim quod ecclesiam conuertat in proprios vsus, vel fructuum alicuius ecclesiæ factam ab episcopo sine consensu ca. non valet. inf. de don. pastoralis. (instituit) q non debent facere episcopi etiam cum cõsensu capituli, nisi capellæ ad eos pertineant pleno iure, tunc enim posset si causa subesset. inf. de præscri. cùm olim. 16. q. 7. c. 1. aliàs tantùm ad episcopum spectant capellæ. inf. de cap. mo. c. 1. (ita pensionibus) nouis & malè. inf. de censi. prohibemus (in episcopalibus) scilicet, in procuratorem. 10. q. 3. cauendum relatum & in cathedratico. 10. q. 3. illud. & sic in hospitalitate. 42. distin. 2. 1. (exempte) inf. de priui. cùm & plantare. §. in ecclesijs (in Lateranens.) infr. de conces. præben. c. 2. (generetur). q. d. hac vice tantùm priuabuntur. supr. de elect. cùm in cunctis.

CAPVT III.

LICET. (Ad archiepiscopũ) ad quem primò de consuetudine ptinet collatio præbendarũ, ad capitulum pertinet ex negligentia episcopi. inf. de conces. præb. quia diuersi. † Et ita not. quod nec ei ad quem primò, nec ei ad quem ex negligentia pertinet electio, non currit tempus, nisi à notitia. (à notitia) inf. de conces. præben. quia. & c. ex parte. ff. de pe. hær. item veniunt. §. petitio. arg. cõtra. C. quis or. in bo. pos. ser. l. vlt.

CAPVT IIII.

LITERAS. (De patientia) Non de iure communi. sup. c. proxi. vtrum autem ipsi possint sine peccato tenere, dic q non sine noua collatione: vt hîc, & not. de elect. quod sicut. & c. ecclesia. el. 2. & sup. de renunc. nisi.

CAPVT V.

DILECTO. (Impedire) not. electionẽ quæ nulla est aliam non impedire. supr. de electio. cùm Vintonens. de hoc not. sup. de elect. dudũ. (dictum G.) electo ab archiepiscopo in cantorem.

CAPVT VI.

ROMANA. (Edictũ) archiepiscopus Remensis excõmunicauit suffraganeos suos quia eum visitantem non recipiebãt: & tunc archiepiscopus fecit fieri edictũ per totam prouinciam, quod omnes subditi suffraganeorum licitè etiam principalibus causis irent ad curiam Remens. & hoc edictũ hîc reuocatur (culpis) si. inf. de præben. ex parte Asteñ. & sup. de elect. cum ecclesia Vulter. in fi. no. infr. de conces. præben. quia diuersi.

CAPVT VII.

1 *An possunt reges regno priuari.*

2 *Ex quibus causis poßit regibus curator dari.*

3 *A subditis peti debet curator regibus: & superior proximus eum ipsis cõcedere debet.*

1 GRANDI. † (Regni) speciale est in regno, quod reges nõ possunt priuare, nedum filios, sed nec fratres, vel alios cõsanguineos ex stirpe paterna descendentes, à regno sola voluntate, licet ex causa Papa, vel alius superior rege, posit eum priuare. inf. de voto, licet.

Et hoc est verũ, vbi reges deferuntur per succesionem, sed si per electionem defertur, secùs est. sup. de elect. venerabilem. Generalem) per hanc solam generalem & liberã administrationem non licet ei donare. ff. de pac. contra. §. fi. nisi in regibus & eorum curatoribus speciale quis dicat, cùm speciale & proprium sit eis donare.

2 † Vtilitatem) no. causas iustas dandi curatorẽ regibus, scilicet, si nesciunt suum regnum defendere, vel in eo iustitiã & pacem seruare, & maximè religiosis personis, locis, & pauperibus, & etiam quod plus est, si nesciunt perdita recuperare, & idẽ quod diximus in regibus seruandum est in ducibus, comitibus, & alijs, qui habent iurisdictionẽ super alios, alijs autem priuatis non datur curator, nisi sint furiosi vel prodigi. C. de cu. fur. iul.

3 † Assumptus) benè dicit sit assumptus. q. per alios. est enim hoc ordinarium, quod curatorem regibus & similibus personis petant subditi, & superior proximus debet ipsum concedere, & si non habet alium superiorem, Papa hoc facere debet. arg. inf. qui fi. sint legi. per venerabilem. ff. de tuto. & cu. da. ab his. §. diuus.

§.diuus.& hîc.curator autem iste satisdare debet, rem eius cui curator datur saluã fore, & debet facere inuentarium, nec debet dari, nisi causa cognita.ff. de cur. fur. obseruare. & l.se.C.de cur. fur.l.fi.§. cùm antiquitas.item sciendum est, quòd in furiosis ipso iure agnati sunt curatores & prodigis, postquam interdictum est eis bonis.ff.de cura.fur.Iul.scribit.

TITVLVS XI.

DE TEMPORIBVS ORDINATIONVM ET qualitate ordinandorum.

CAPVT I.

1 *Velum consecrationis à quo, & quibus diebus dari debet.*
2 *Item vestis religiosæ à quo accipit vidua.in num.2.*

SVBDIACONOS. (Deo dedicatis) 20. q. 1. deuotis. contra sol. quòd ibi minus dicitur hîc suppletur. 1 † Velum cõsecrationis à solis Episcopis, & solis virginibus, & solis solennibus festiuitatibus, & diebus dominicis datur, nisi ingruat necessitas, quia tunc sicut baptismus omni die dari potest. 20. q. 1.deuotis. de conse. dist. 4. venerabilis. & c. baptizandus. † Velum autem professionis nullus Pontifex dat viduis, vt alleg. c.deuotis.in fi.sed ipsemet sibi assumant de altari.28.quæstio.1.viduas.& capitibus suis imponant.27.quæst.1. viduæ. Nec est contra.inf.quòd met.cau. perlatum.quia ibi non imposuit velum consecrationis, sed imponere simulauit.

2 †Vestem autem religiosam accipit vidua à sacerdote, vel ministro eius. 20. quæstio. prima. vidua.inf.qui cler. vel vo. consuluit.quòd enim ibi dicitur, quod accepit velum à sacerdote, intelligitur religionis. Velum professionis suscipit à virgine & corrupta cùm profitetur, nec est vis, an per se sumat de altari, an à sacerdote, & si non recipit ante 12.annum.20.quęstio.prima.c.1.& quæstio.2.puella. velum consecrationis in 25.ann.nisi ex dispensatione aliter fiat.20. quæst. prima. placuit. velum ordinationis quod olim dabatur diaconissę, & in 40.an.27, quæst. 1. diaconissam.20.quęstio.prima.sanctimonialis. velum prælationis olim dabatur Abbatissis.in 40.ann. 20. quæstio. 1. iuuenculas.

CAPVT II.

SANE.(Multitudo)l.di.vt cõstitueretur.1.quæstio. 7. quo. 44. di. cõmessationes. in omnibus his parcitur multitudini. illis tamen qui fuerint causa excessus, non parcitur de facili. inf. de cle. ex. mi. latiores (consuetudo) hîc excusat à pœna.si. 32.q. 4. obijciuntur. 4. di.deniq;.inf.de si.non satis.inf.de eo qui dux.in matri.eum haberet. à culpa autẽ, vel pœna æterna non excusat.

CAPVT III.

DE EO. (Duos) & etiam plures dum tamẽ generalem ordinationem non faciat (ad minores) quos omnes simul vni conferre potest.ar.inf.de eo qui fur.or.re.cùm H.lator.& arg.72.di. quicunq;.nisi consuetudo repugnaret.75. dist.ordinationes.

CAPVT IIII.

1 *Criminosus post peractam pœnitentiam promoueri potest, & in susceptis ordinibus ministrare, nisi tale crimen commiserit quod impediat executionem officij post pœnitentiam.vt nu.2.*
3 *Discretus debet esse prælatus in dispensando, vt scandalum & puritatem pœnitentiæ & multa alia quæ Deus & discretio prælati sibi administrauerit attendat.*
4 *Electio ad hoc vt valeat necesse est vt possit celebrare.*

EX TENORE. (Deliquit) Fortè enormiter, vt quia cõmisit incestum, tamen dispẽsationem non requirit, vel vsuram quam tamẽ restituit 1 (nõ ascendat) arg.† quòd criminosus acta pœnitentia potest promoueri, & in susceptis ordinibus ministrare.34. di.fraternitatis.l.distin. ponderet. quia tua.& c.domino sancto.& in multis alijs.c.arg.contra.25.dist. primùm. 1. quæst. 7. omnẽ. 48. dist.quoniam.Sol.dicunt quidam quòd si non est promotus promoueri nõ potest q, graue videtur, cùm ferè sit cõtra naturã, vt qs sit sine crimine. 25. dist.§. criminis. nos dicimus idẽ in promouendis quod in promotis, licet facilius impediatur promouendus quàm deijciatur iam promotus. 15. quæstio. prima. §. vlti. †Et dicimus quatuor maximè cõsideranda circa hoc, primùm quantitas criminis, scilicet, sit modicum, mediocre, vel enorme, vel tale quod etiam post peractam pœnitentiam impediat

impediat executionem officij, ſecundum qualitatem criminis.an.ſcilicet,ſit occultum, vel manifeſtum. tertium modum publicationis, vel per euidentiam operis, vel per ſententiam,vel confeſsionem ſpõtaneam, quartum ſatisfactionem veram, pœnitentiam non ſimulatam.& ſi quidẽ crimen enorme & manifeſtum eſt deponitur,nec promouetur,niſi ex diſpẽſatione ordinarij epiſcopi.50. di.miror.& c.de his verò.ſi enorme & occultum parte pœnitentiæ peracta poterit miniſtrare in ſuſceptis ordinibus,& monendus eſt vt abſtineat à ſuſceptione ordinum,vt hîc,tamen ſi voluerit, non eſt prohibendus,vt hîc,& credo quod promoueri poſsit ſine peccato.inf.de apo.c.2.in fi.inf.eo.quæſitum.& non credo neceſſariam diſpenſationem ordinarij,ſed ſufficit ſacerdotis abſolutio ex poteſtate clauium.arg.6.quæſtio.1.illi qui.quamuis meritoria ſit humilitas ſi abſtineat.

2 †Et hæc ſunt vera,niſi ſit tale crimen quod impediat executionem officij poſt pœnitentiam. de quo plenê no.ſup.de renun.niſi cùm pridem.§.1.talis enim licet prohiberi non poſsit miniſtrare in ſuſceptis ordinibus,& etiam promoueri ad maiores,quia peccatum eſt occultum, vt infrà,de ſimo.ex tuæ.& arg.6.quæſt.2. c.1.& 2.ſi tamen facit, peccat.vt 1. quæſt. 1.erga ſi.ſi verò eſt modicum ſiue mediocre & occultum,fortè non eſt monendus,vt abſtineat à ſuſceptione ordinum,ſi verò eſt mediocre & manifeſtum, ſi conuictus eſt in iudicio,vel timore probationis confeſſus,deponitur.15.quæſt.7.ſi quis. 80.diſt.c.1.ſi verò operis publicatione, vel ſpontanea confeſsione acta pœnitentia, cum eo poterit miſericorditer agi,quandoq; plus, quandoq; minus,inſpecta probitate perſonæ,& alijs circumſtantijs. 15.q. vl.ſi quis presbyter.50.diſt.presbyterum.

Et hæc omnia intelligas,ſi veram pœnitentiam egit,ſecùs ſi ſimulatam.50.diſt. vt conſtitueretur, quæ autem ſunt enormia mediocria. collige inf. de iu.at ſi cle. arg.contra.31.di.c.1. Item de hac materia tractatur.50.diſt. ſacerdotes. hæc gl.bona eſt, ſed melior eſt illa.inf.in verbo ſi vis,& plus continet quàm hîc.Item nõ hoc ideò pręcipit,quod peccat ordines recipiendo, ſed quia monet eum ad humilitatem, vt ☞ ſic magis mereatur. † & idem dicimus q; non peccat ſtatim facta confeſsione celebrando, ſed bonum eſt conſiliũ,quod pro parte ſatisfaciat, item ſi ius naturale quærimus,quod cõtinetur in L. & Euangelio, nullus criminoſus in crimine mortali exiſtẽs,debet celebrare,vel Deo offerre:nam iudicium ſibi mãducat & ſacrificium indigne bibit,qui indigne ſumit. ſi. 49. di.c. vlt.1.q.1.ſicut Papa odit.item cùm his qui diſpliceret etc.ſi 49.di. §.1. item ſecundũ idem ius naturale, omnis qui eſt ſine peccato, & Deo placens ſecurè, & ſine vlla diſpenſatione offert Deo ſacrificium,ſiue fuerit criminoſus,ſiue nõ, quod probatur exemplo Ieſu ſummi ſacerdotis. & Dauid. ſi.50.diſt. põderet. & idẽ ſi.50. diſtin.quid eſt,& c.cùm exaudiero.& c.domino ſancto.Item in nouo teſtamento de exemplo Petri & Pauli,vt 50.diſ. ponderat. quia ad idem. §.econuerſo.ſed huic iuri naturali ſancti Patres ſuccedentibus temporibus ſubſequentes experti ſimulatas pœnitentias multorum addiderunt ſua ſtatuta,per quæ illud reſtrinxerunt, q; licet, ſcilicet, ☞ reſtringere.inf. de biga.c.2. videlicet, † q; nullus criminoſus quantumcunq; de crimine conuictus de iure communi,ſi non pœnituerit,non deberet promoueri,& ꝓmotus deberet deijci, & deiectus non debet reſtitui.ſi.50.diſt.presbyterũ.& c.peruenit ſi poſt.vt conſtitueretur,ſed per hęc ſtatuta non aufertur poteſtas prælatis diſpenſandi cum verè pœnitentibus, & maximè vbi non eſt ſcandalum.50.diſt.vt cõſtitueretur.c.domino ſancto.

3 †Diſcretus tamen ſit prælatus in diſpenſando,vt attendat ſcandalum, & puritatem pœnitentię, & multa alia, quę Deus & diſcretio prælati ſibi adminiſtrauerit, cum cauſæ autem cognitione,ſummaria danda eſt diſpenſatio. 1. q. 7. diſpenſationes. & c. exigunt. & in multis alijs.c.eod. q. nam ſi capti vel deprehenſi fuerint in aliquo mortali crimine propter ſcandalum, quod eſt in populo de oblatione talium ſtatutum eſt, vt nõ celebrent.50.diſt. de his verò. Idem dicimus, ſi conuicti vel confeſsi fuerint. ſup.eo. ſi quis dia. ſi epiſcopus. & hoc idem eſt, & ſi aliter ſit notorium. contra. inf. eod. quæſitum. niſi diſpenſetur cum eo. 81. di. miniſtri. & 82. diſ.presbyter. quod fieri debet cum verè pœnitentibus. ſup. eod. ſi quis diaconus. à beneficio tamen non credimus eum debere abſtinere, niſi ſibi præcipiatur, cùm tantùm in conſtitutionibus prædictis de officio dicatur & non de beneficio. ar. ſimile.40.diſt.diſciplina.ſed tamẽ per ſententiam priuabitur beneficio.81.diſt. & in c.ſi quis à modo. & c. ſequen. & c. ſi quis

eos.&

eos.& concordant hîc constitutiones iuri naturali, vbi dicunt nihil cum scãdalo alterius faciendum est. inf. de no. oper. nun. c.2. scandalizantur enim cùm vident eos, qui deprehensi sunt in crimine vel cõfessi, vel conuicti celebrare. inf. c. proxi. 11. q. 3. absit. 25. dist. primùm. sed dices nônne idem scandalum remanet si dispensatur? Respon. non cum catholicis, qui credunt claues eccle. scilicet, quod prælati habent potestatem ligandi & soluendi & dispensandi. 50. dist. ponderet vt constitueretur, de hæreticis autem si eis scandalum generet, non est curandum. 11. q. 3. inter verba.

☞ † Sed dices vbi non cognoscitur, vel vbi nescitur deprehensio ista, non est hîc scandalum, ergò licitè offeret? Respon. nõ poterit, maximè ille qui condemnatus est, quia iura ad ea quæ frequentius accidunt adaptari solent. ff. de leg. nam ad ea. & nõ possent omnes articuli diffiniri de iure. ff. de leg. non possunt. item potest dici & si scandalum cesset quod semel ortum est.

Et hæc vera sunt in capitalibus criminibus & in prædictis casibus, cùm vix aut nunquam possit deprehendi, vel confiteri, vel condemnari quin sit in scandalum & infamiam, sed si aliter sit notoriũ, puta per rei euidentiam, & sunt talia, quæ facilè habere possunt excusationem, & inde oriri magnum scandalum non consueuit, sicut tenere plures ecclesias habentes curam animarum, satis dici potest, quòd post pœnitentiam licitè celebrabit. arg. sup. de elect. dudum ro. vbi requiritur, quod tantùm tempore electionis non habuerit plures curas, ad hoc vt electio valeat. Idem si fecit tumultum in cõsilio. 5. q. 4. in loco. vel si fuit excommunicatus. 4. q. 1. c. 1. vel contumax. hoc enim multoties excusationem habet. Alij tamen dicunt, quòd qualitercunq; manifestus sit excessus, maximè si scandalum est postea non celebrabit etiam acta pœnitentia. ar. hoc subditi tamen eius officium audient, quousq; sententialiter condemnetur. 8. q. vlt. nônne. si. 28. di. consulendum. & sicut
4 hic non potest celebrare, ita nec eligi, † qa ad hoc vt valeat electio, necesse est vt possit celebrare. inf. de cleri. excom. mi. si celebrat. & habes expressum de conuicto. sup. de electio. super eod. & de confes. inf. de confes. cùm super. & eadem ratione idem potest dici de deprehenso, & sicut non potest eligi ad episcopatum, ita nec ad alias dignitates. sup. de elect. per inqui- ☞ sitionem † si autem crimen sit occultum, quantumcunq; sit graue, acta pœnitentia, vel parte eius celebrat, vt inf. ca. proxi. inf. de aposta. c. 2. & hoc sine vlla dispensatione, nisi sit crimen, quod post pœnitẽtiam impediat executionem sine dispensatione, vt homicidium & alia de quo no. sup. de renun. nisi cùm pridem. §. 1. irregularis autem non obtenta dispensatione, nõ celebrauit. 50. distin. ex pœnitentibus. tamen cum eo si occultum est dispensare debet. sup. de renun. nisi cũ pridẽ. §. psonę.

CAPVT V.

1 *In sententia excommunicationis & suspensionis à suo iudice lata semper est obediendum.*

2 *A sententia mandati grauatus appellare debet intra 10. dies.*

3 *Ad cautelam eorum quæ fieri possunt aliquid faciendum, vel omittendum est.*

AD AVRES. (Debitum) arg. cõtra. sup. e. c. proxi. Sol. hîc de regulari loquitur qui non habet velle, nec nolle. 12. q. 1. nolo. & c. non dicatis. ibi de seculari, qui non est ita astrictus in obedientia, vel hoc factum est propter scandalum, quod ibi non erat, vel is de quo loquitur in decre. superior habebat ius petendi ordinem ratione tituli, vel dignitatis quam habebat, vnde non poterat sine causa prohiberi, ad hoc non erat intitulatus, vnde absque causæ cognitione poterit prohiberi. argum. inf. de spon. præterea. 2. Vel dic, quòd ordinator & prælatus suus eum prohibere potest, vt hîc, sed alius non, vt in contrario, scilicet, pœnitentiarius, & sic loquitur proxi.

1 † Tutius.) arg. pro obedientia. c. dist. contra morem. 8. q. 1. sciendum. ff. de re mili. in bello. & l. 3. 11. q. 3. absit. ar. contra. 12. q. 2. non liceat. 15. quæstio. 6. iuratores. 11. quæstio. 3. non semper. C. de decur. omnes. so. in sententia excommunicationis & suspẽsionis à suo iudice lata, semper est obediendum. 11. q. 3. sententia pastoris. & c. si episcopus fortè nisi in casibus. inf. de ☞ sen. excom. per tuas. & c. inquisitioni. † in sententia diffinitiua & interlocutoria, dummodò seruetur in eis ordo, necesse est vel obedire, vel appellare. C. vt pen. causa. l. vlt. præceptum autem quod fit extra iudicium, & sine causæ cognitione, si non spectat ad officium suum, non tenetur ei parere. 7. q. 1. frater. & hoc si verò præcipit quod est malum non parebit. 11. quæstio. 3. qui resistit. & c. si dominus. & ca. inf. sed si dubita-

dubitatur parebit & excusatur à peccato propter bonum obedientiæ. 23. quæst. 1.
2 quid culpatur. † Ab hac sententia mandati si quis senserit se grauari, bonum est appellare intra 10. dies. inf. de appella. ad audientiam. de priore proposuit. C. de appella. si à sententia. & l. hi qui. sed necesse est assignare iustam causam appellationis. argu. inf. de offi. ordi. licet. inf. de appel. ad nostram. causæ autem cognitio nõ est necessaria, vani enim capitis esset, qui diceret, prælatum non posse præcipere sine causæ cognitione, & maximè de his, q̃ pertinent ad suum officium. 7. q. 1. frater.
☞ † Hîc autem dicunt quidam, quòd si prælatus aliqua deberet facere cum capitulo, sicut sunt magna negotia, licet securius sit appellare: tamen & si non appellet, nõ tenetur illo præcepto, sicut si præciperet episcopus, quod aliquis aliquod officium acciperet, puta œconomatũ, vel vicedominatum, vel consimilia. 2. quæst. 6. ei qui. ver. nominationes. 74. distin. gesta. vbi honoratus non obediens episcopo suo in susceptione ordinis, etiam circa appellationem auditur, de hoc not. inf. de his quę fiunt à maiori par. cap. c. 1. (ministerio.) 24. quæstio. quarta. sicut ex cel. (scandalo) 54. dist. generalis. 28. quæstio. 1. vxor. 12. distin. illa. Argu. contra. 20. quæst. prima. iam nunc. 11. quæstio. 3. inter verba. inf. de regu. iur. qui scandalizauerit. Solu. pro vitando scandalo, rigor iustitiæ committitur, sed peccatum non perpetratur. 11.
3 quæstio. 3. quid ergò. † Esse potest) not. aliquid faciendum, vel omittendum ad cautelam eorum, quæ fieri possunt. 32. q. 1. dicit dominus. ff. de nego. gestis. diuortij. ff. de his qui deie. vel effu. l. si verò. §. prætor. ff. de damno infect. qui bona. §. qui stipulatus. inf. de ser. non ordinan. instruendi.

CAPVT VI.

SI ARCHIEPISCOPVS. (Ordinandũ) id est, cõsecrãdum. (omnibus.) ff. de aqua pluuia. arcen. in concedendo. 8. quæstio. 1. licet. 66. distin. c. 1. C. de autho. presby. l. vlt. C. de omni agro deserto. l. quicunque. lib. 11. (ordinetur) id est, consecretur (iussu) si Archiepiscopus viuit: nam si mortuus esset ipsi sua authoritate possent. 64. distinctione. quia (ordinari) id est, consecrari: sed melius. 3. quæstio. 7. accusatio. inf. (sed ipse) archiepiscopus cum omnibus suffraganeis (eum) episcopum (elegerit) si ad episcopum pertinet electio (vel) id est, examinauerit & examinatum approbauerit.

CAPVT VII.

1 *Si in consecratione archiepiscopi obijciatur ei aliquid, quis erit iudex.*
2 *Cuius intersit vocare suffraganeos ad consecrationem archiepiscopi, vel episcopi, mortuo archiepiscopo.*

NEC EPISCOPI. (Maiori) 65. dist. c. 1. & 2. & 3. ff. de pac. maiorem. ff. ad muni. quod maior (numero) fortè quia si proponatur aliud contra eum, & etiam probatum maiori parti videtur contra eum tale crimen, quod eum à promotione repellit in veritate, stare debet archiepiscopus sententiæ maioris partis, sed eam & si non sequitur, sed minorẽ tenebit sententia archiepiscopi, non enim requiritur hîc consensus suffraganeorum tanquam eorum, qui ius ei tribuant in episcopatu, sed tanquam consiliatorum, sed quid si non vocentur omnes, sed tres tantùm, dicimus quod necesse est vocare duas partes. ff. de decre. ab or. fal. l. 1. & no. sup. de electio. cùm nobis. & c. ecclesia vestra. licet alij aliter dicãt, nec mireris. quia sunt consiliarij necessitatis, sicut illi de quibus habes sup. de elect. cùm in veteri.
1 † In consecratione autem archiepiscopi si cõtingat ei aliquid obijci, non audient suffraganei, qui conuenerunt ad consecrationem, cùm ipse super eos sit, & in eis iurisdictionem habeat ex confirmatione. sup. de elect. suffraganeis. & c. trãsmissam. 21. dist. inferior. & est. q. expressum. arg. inf. de præben. graue. sed ad Papam, vel alium superiorem remittetur negotium.
2 † Sed quis vocabit suffraganeos ad consecrationem archiepiscopi, vel etiam archiepiscoporum mortuo archiepiscopo? Quidam dicunt capitulum archiepiscopalis ecclesiæ. arg. inf. de re. ad abolendam. sed melius credimus consilium suffraganeorum. 65. dist. si fortè. Item credimus, quòd primatis assensus requirendus est in consecratione episcoporum subditorum archiepiscopo. sed & si sine assensu eius fiat recipit executionem, cùm nullá iurisdictionem super eos habeat, nec plus iuris in eis habet, quàm in canonibus conceditur. 9. q. 3. conquesti.

Nec

Nec obstat 65. dist. placuit. vbi dicitur, quòd primas requiri debet, sed dicunt quidam illud c. loqui tantùm in subditis primatis, alij tamen dicunt, & fortè benè, quòd etiam consecratio aliorum non tenet sine primate, quia cùm hoc factũ magnum sit, & quòd totam prouinciam tangit, & ipse sit caput prouinciæ sine eo executionem non recipit consecratus, & sic videtur loqui c. præallegatum placuit. Itẽ credimus quòd si aliquis episcoporũ condemnatur in consecratione archiepiscopi, vel episcoporũ, quod poterit agere, vt priuetur executione officij, sicut in electione agitur, vt cassetur. sup. de elect. quòd sicut. & c. cùm in veteri. inf. de arbi. cùm olim. 65. dist. non debet. & etiam grauior pœnitẽtia poterit sibi imponi. de hac materia satis habetur 18. & 65. dist.

CAPVT VIII.

CVM QVIDAM. (Expertes) per sententiam non ipso iure (apud nos) ipse enim qui deliquit eos ordinando eos restituere non potest, vel cum eis dispensare, sed alius, scilicet, successor eius benè posset cum eis dispensare, vel archiepiscopus. inf. eod. consultationi. cũ condemnatis autem à se benè potest dispensare. arg. inf. de cle. coniuga. diuersis. 1. quæstio. 5. c. 2. Vel dic melius, quòd authoritate delegati processit archiepiscopus, & dic, quòd nec ordinator, nec successor posset cum eo dispensare, vt hìc. ar. contra. inf. eo. consultationi. sol. ibi.

CAPVT IX.

1 *Non debet episcopus Græcus cõtra ritus suos ordinare, neque Latinus contra suos.*

2 *Ordinatus à Græco & vtens matrimonio cõtracto secundum Græcos, an sit tolerandus inter Latinos.*

CVM SECVNDVM. (Institutionis) Greci enim episcopi extra quatuor tempora cõferunt sacros ordines græcis clericis, sed latinis non conferebant, nisi in quatuor temporibus, & eodem modo faciebant episcopi latini, & hoc prohibet, vult enim quòd quisque vnam solam & propriam consuetudinem obseruet.

1 † Nolumus.) inf. eo. quòd translationi. contra solutionem. hic non prohibet ordinari græcos à latinis, vel econuerso, sed prohibet commixtiones & consuetudines rituum obseruari in ordinibus, id est, quòd episcopus græcus secundum ritus suos, puta extra quatuor tempora, vel alios consimiles ordinat clericum latinũ, & eodem modo, nec latinus debet ordinare græcum contra ritus suos approbatos, & ita quotiescunque ritus sunt contrarij, nunquam debet ordines dare, quia si ordinat contra suum ritum, peccat, si verò seruat ritum suum, & facit contra ritum ordinandorum, nec hoc licet.

2 † Vel dic, quòd licet prohibeatur facere, vt hìc tamen factum toleratur, vt in contrario. & not. quòd ordinatus à græco, & vtens matrimonio contracto secundum græcos in sacris ordinibus, si breuem moram tractaturus sit apud latinos tolerandus est vtens contracto matrimonio, si verò longam moram traheret, non esset tolerandus propter scandalum, & nunquàm debet sibi dari ecclesia latinorum, nisi primò continentiam promittat: Latinus autem nec apud græcos, nec latinos matrimonio vtetur contracto.

CAPVT X.

EX PARTE. (Dubitastis) Causa dubitationis fuit, quia hic clericus videbatur apostata, & ideò non admittendus ad legitimos actus. 3. quæstio. quarta. beatus. & sic multò fortius videtur à spiritualibus suspensus. inf. qui fi. sint legi. per venerabilem. nec Abbas potest dispensare cum suspensis. arg. sup. de elect. cùm inter R. inf. de cle. excom. mi. postulasti. sed dic, quòd propriè non dicuntur apostatare, nisi qui legem Christianam dimittunt. 3. q. 4. beatus. 26. quæstio. vlt. non obseruetis. & qui relicta professione quam dimittere non licet, dimittũt sine causa. 50. dist. cap. vlt. sed coronam dimittere licet. inf. de cleri. coniu. Ioannes. & ita apparet non esse substantia ordinis. Exequi) si monasterium ad quod transiuit erat arctius, quam primùm non peccauit & sine dispensatione potest promoueri. inf. de reg. licet alioquin cùm peccaret non posset esse, nisi manifestum peccatum. sup. de transla. quanto. sine dispensatione non potest promoueri. Nobis benè videtur, quod potuit esse occultum, quòd monachus albus fuerit, & quòd idẽ moram fecerit in monasterijs nigrorum, & non est simile de episcopo, qui cum multis

multis transit in turba, & in monacho qui stat occultè & habitu mutato incedit.

CAPVT XI.

QVOD TRANSLATIONEM. (Ordinantur) 9.q.2. c. Lugdunens. septuagesima prima. dist.c.1.2.& 3.(vel licẽtia) cùm ex hoc loco appareat tolerari latinum ordinatum à græco, non attendam quãtum, vel hoc vt possit matrimonio contracto vti, quòd ordinator fuerit græcus, vel latinus, sed ecclesia ad quam ordinatur cuius morem seruare debet. 8. dist. quæ contra. & eum qui ordines dari mandat, vt hîc. si autem non ordinat ad certam ecclesiam ritum ordinationis seruabit. inf. de præben. cùm secundum. (clericos) etiam græcos (toleratur) & hæc est toleratio ratione scandali, vel multitudinis. 23. quæstio. 4. non potest. sup. eo. sanè. vel aliter, vt ibi.

CAPVT XII.

CVM IN DISTRIBVENDIS. (Subdiaconus) priuilegia subdi. Papa. sunt. 2. q. 3. presul. inf. de maio. & obe. per tuas. ff. de albo scri. l. vl. in alijs autem ordinatoribus non est necesse, quod ordinatus ab vno obtineat ab eo licentiam, vt ordinetur ab alio, imò sine licentia potest ab alio ordinari, dummodò sit clericus eius, & aliud non sit impedimentum, vt no. inf. de cle. pere. c. 1. & inf. de præben. cùm iam dudum. Et benè fatemur quòd in ordinũ collatione quæritur iurisdictio in ordinato, vnde alius nõ potest eum ordinare sine licentia eius. 73. dist. c. vlt. nisi primò fieret de iurisdictione eius, puta quia sub eo beneficium quæreret, quia tunc ratione beneficij posset eum ordinare. Item hîc colligitur quòd non potest deponi, nisi per Papam, sicut nec per alium ordinari. arg. 9. q. 2. nullus primas. & c. seq. & secundum quosdam, nec perpetuò suspendi (mandaremus) hoc fit per excellentiam conferẽtis ordinem. Fallit hæc regula quæ est. 9. quæstio. secunda. nullus primas. argumen. de conse. dist. 2. c. vltimo.

CAPVT XIII.

1 *Quo tempore sint faciendæ ordinationes, & nunquid de nocte fieri possint habes in nume. 2.*

LITERAS. (Recepimus ieiunio) continuato ieiunio ab ordinatore & ordinato, vnde si celebrat in die sabbati, nihil sumat, nisi corpus & sanguinem (continuato) ordinationes faciendæ sunt in sex temporibus anni. 76. di. c. 3. & sunt faciendæ in sabbato non alio die. sup. eod. de eo, vel dominica sequenti continuato ieiunio. 75. dist. q. à patribus.

1 † Et possunt in nocte Paschali ordinationes fieri, in alijs autem noctibus non possunt, cùm nec missa ibi debeat celebrari in prædicto c. quod à patribus. item quæ fiunt in die dominico est ea ratione, quia mane diei dominicæ fictione canonica trahitur ad vesperam diei sabbati, vel ad diem sabbati. Hugu. tamen ordinationes dixit faciendas die dominica, & quæ fiunt in sabbato, fiunt in nocte fictione canonica, quia vespere diei sabbati trahitur ad mane diei dominicæ. Sed prius dictum magis placet, si enim ordinationes die dominico faciendæ essent, quare continuaret ieiunium, cùm benè reputandus esset ieiunus, si die dominica non comedisset etiam sine aliqua continuatione diei sabbati, consecrationes autem tãtùm diebus dominicis fieri debent. 75. dist. c. 1. & c. q. die. hîc dixerunt aliqui quòd eadem dominica posset recipere ordinationem & consecrationem episcopalem, sed certè hoc de nostro consilio non facit.

2 † Nec valet ratio eorum, scilicet, quia cùm dies dominicus & dies sabbati fingãtur vnus dies, & die sabbati posit ordinẽ sacerdotis recipere, & die dominica consecrationem, eadem ratione in die dominica vtrunq; recipere potest, ideò non valet prædicta argumentatio, quia nec ordinem, nec consecrationem debet recipere sine missa, sed in die dominico, non potest quis duas missas celebrare, vel dic & melius, quòd non fingitur vnus dies propter consecrationem. Vnde dicimus quòd benè, licet ordinato in die sabbati in sacerdotem aliquid comedere, & consequenti dominica consecrationem recipere (necessitatis.) q. d. non expedit sic continuare ieiunium & die dominica conferre ordinem, nisi necessitas adsit, fortè quia sabbato eum inuasit infirmitas, vel tardè venit, ita quòd sabbato non potuit ordines conferre.

CAPVT XIIII.

1 *Virginitas est voti sed non præcepti.*
2 *Ingressus monasterium ante 14. annos, non est monachus.*

VEL.

VEL NON EST COMPOS. (Sui episcopus conuen.sacrorum)77.d. placuit. episcopus inuenit.†(Ad ætatem)sic ergò ætas non est de substãtia,sed si cõtradixit statim post susceptionẽ ordinis,& perseuerauerit in cõtradictione vsq; ad finem.14.an. vel si cõtradixit statim post finem.14.anni contrahere potest matrimonium.arg.20. q.1.illud.inf.de regula.ad audientiam.

1 † Quia virginitas est voti & non præcepti.32.q.1.integritas. item hoc ex eo satis probatur,quia etiam si vellet ante legitimam ætatem,non posset se astringere voto expresso ad continentiam.20.q.1.ca.1. ergò multò fortius,nec voto non expresso,scilicet,per susceptionem ordinis, nec tamen videtur aliquibus,quòd hoc necessarium sit interrogare ordinatum, sicut necesse est interrogare ingressum in monasteriũ.vt notat.inf.de reg.c.1. & est ratio diuersitatis. quia hîc licet minor iam ordinem habet:vt hîc.

2 † Et ideò facilius expressè & tacitè votum ordini ex cõstitutione annexum introducitur,sed ingressus monasteriũ, non est monachus ante 14.annos.& ideò non introducitur votum sine expressa interrogatione,vel alia ratificatione, & idẽ est in matrimonio.inf.de despon.impu.attestationes(iniuriam)70.di.c.1.16.quæsti. 7. decernimus.

CAPVT. XV.

1 *Postulationes episcoporũ admittit archiepiscopus:item dispensare potest cum clerico electo qui debuit postulari.*
2 *Non licet episcopo dispensare, nisi vbi concessum inueniatur. & vide in numero.5.*
3 *Episcopus dispensat cum accipientibus ordines extra quatuor tempora, & etiam in multis alijs casibus vt hîc habes.*
4 *Dispensationis diffinitionem habes hîc.*

DILECTVS FILIVS G. (Canonicus) hîc potest colligi pœna,quam Papa imponit electo sic ordinato, quia ipsum suspẽdit ab episcopatu illo perpetuò,quod ex eo apparet,quia hîc eum simplicem canonicũ, & non episcopum,vel etiam electum appellat (Elegerunt)& malè cùm esset postulandus archiepiscopus.

1 †Not. quòd archiepiscopus postulationes episcoporum admittit,item q, archiepiscopus potest dispẽsare tacitè & expssè cum clerico electo, qui debuit postulari, nam hîc cùm Papa hoc sciret,non ex hac causa venit contra electionem, sed posset responderi,quòd in nullo venitur contra electionem,vel electum, sed.tãtùm cõtra ordinatorem,& ideò de eo mentionẽ nõ fecit(Trecen.)suo suffraganeo(perfecit) non dicebat Trecen. (constiterit) partis assertione,scilicet,Trecen. episcopi (episcopum)Trecen.(confessus)Imilicen.tamen dicebat contrarium.

2 †Dispẽsatio)not.non licere dispensare episcopo,nisi vbi inuenitur cõcessum. ar. contra.inf.de sen.excom.nup. sed potest dici,episcopo non licere dispensare in his, quæ pertinent ad generalem statum ecclesiæ,nisi vbi inuenitur expressum,vt hîc. arg.sup.e.sanè.in criminibus autem licet semper episcopo dispensare, nisi prohibeatur,& sic loquitur contrà.Vel dic,non licere episcopo dispensare super faciendo, scilicet,vt aliquid fiat cõtra canones, nisi vbi permittitur à iure.vt hîc.sup.de cõsti.c.1.nisi contraria cõsuetudine & præscripta esset eis derogatum.sup.de consue.ca. vlt.sup eo autem q, factũ est semper dispẽsare potest, vt toleretur,nisi vt prohibeatur,vt in contrario.ar.ad hoc.22.q.5.videtur.† Et dicit & fortè melius, quòd vbi ius concedit dispensationem simpliciter episcopus dispensare potest, & sic loquitur. inf.de sent.excom.nuper.inf.de cleri. excom.mi.postulatis.si autẽ dispensatio nõ conceditur à canone nũquàm episcopus potest dispensare,vt hîc,etiam si in canone non inueniatur,quòd Papa dispenset. inf.de consan.& affi.quòd dilecto.25.q. 6. quòd scripsi.arg.ad hoc.quia cùm episcopi debeant seruare canones, non debent contra facere,nisi expressè cõcedatur. 25. q.1.c.1.2.& 3.& 4.& seq.

3 †Dispensatio) dispensatio permittitur episcopo cũ his,qui accipiunt ordines extra quatuor tẽpora.inf.e. consultationi.q, nõ placet,vt not.in gl.inf. eo. prohibetur, etc.Item q, quis habeat duas ecclesias intitulatas.70.dist.sanctorum. Aliqui tamen dicunt,quòd in hoc nõ est necessaria dispensatio.vt not.inf. de præben. cum iamdudum.quia de cõmuni iure possunt eas habere,nec prædictum.c.dicit, quòd necessaria sit dispensatio,sed dispositio.Item cum ordinato ab alieno episcopo.70. dist. c.1.2.& 3.& 9.q.2. Lugdunẽ.Item cum eo, qui suscepit ordinem ignorãter ab eo, qui renunciauit dignitati episcopali.infr. de eo qui re.ord.episcopi.ca.1.Item cum eo, qui suscepit ignoranter ordinem ab excõmunicato.inf.de eo.qui re.or.cap.2. Item

dispẽsat cum eo,qui est 14.an. ad dignitates.inf.de æta.indecorũ. Itẽ dispensat cũ eo,qui est in minoribus ad dignitates. inf. de æta.præterea. Item cũ adultero & minoribus criminibus irretito post pœnitentiá.inf.de iud.at si clerici.§. de adulterijs. Item cum eo qui facit duellũ. infr.de cor. viti.c. 1. Itẽ cum apostatis.inf.de apo.c.2. Item cum eo qui plures cõcubinas habuit. inf.de big.quia. Itẽ cum eo, qui institutus in ecclesia ab eo qui instituere non poterat.inf.de cler.pere.c.vlt. Item cum his, q in sacris ordinibus cõstituti matrimoniũ contrahunt.inf.de cler.coniu.sanè.sacerdos. Item cũ regularibus,vt possint in secularibus ecclesijs ministrare.inf. de stat. mo.quòd Dei timorem.Item cum diacono qui verberauit clericũ & sponsalia cõtraxit.inf.qui clerici vel vo. c. 1. & cũ pugnãtibus in duello.inf.de cle.pu. in du. c. 1.& si tamen inde non proueniat homicidiũ vel diminutio mẽbrorũ, sed & tũc potest dispẽsare in beneficio.inf. de cle.pug. in du.c.2. Itẽ in beneficio cum clerico excõmunicato ministrãte in beneficio.inf. de cler.ex.mini.postulastis.in prin.& c.2. Itẽ cũ clerico p saltũ ꝓmoto.inf.de cle. p sal.ꝓmo.c.1. Item cũ clerico nõ ordinato ministrante.inf.de cle.non ordi.c.1.Itẽ cũ clerico furtiuè suscipiente ordines.inf. de eo qui fur.or.susc.c.1.& vlti. salua distinctione ibi posita.Item quòd religiosus ad mitiorem ordinem transeat.inf.de regul. significatum. Item in cõmutatione præbendarum.de rerum permu.quęsitũ.Item cum eo qui bigamum ordinauit. infr. de biga.c.2.& idem intelligo si alios irregulares ordinent.Adde & alium casum. inf. de præsbytero vel diacono in casu nõ cõcesso librum,vel calicem ecclesiæ alienãte:vt 50.distinct.si quis presbyter:vbi dicitur, q, talis ab administratione ecclesiæ, debet remoueri in iudicio,tamen episcopi dimittitur si cum eo voluerit dispensare.

4 † Dispensatio) dispensatio est iuris cõmunis relaxatio facta cum causæ cognitione ab eo,qui potestatem habet dispensandi. † Et notat. quòd episcopi non possunt dispensare contra iura condita à Papa, nec alijs superioribus: sed nec contra iura,quæ ipsi ijdem fecerunt,adde,nec contra approbatas consuetudines, licet ipsi possint tollere & interpretari, ex quo enim leges fecit episcopus vel consuetudinem & ius alicui est quæsitum,ex illo iure non potest ei ius quæsitum tollere, & quòd quisque iuris in alium etc. & patere legem quam tu ipse tuleris. de constitut. cùm omnis.Nec etiam antequàm quæratur ius ex ea, potest episcopus dispensare, quòd quis in eam non incidat, cùm non facta sit speciali commodo alicuius, sed pro communi.q.d.erit.In pœnis autẽ imponendis licet integralitas personarum, & honestas attendenda sit.ff.de pœn. aut facta.& illis inspectis,aliquando grauior, aliquando minor pœna imponenda sit, non tamen dicitur ibi dispensare, quia de iure communi inferuntur. ff. de his qui notat.infa.qui ergò.§.pœna.C.eodem titul. si possess. ex hoc etiam inde apparet, quòd post sententiam non potest eam minuere.3.quæstio.3.§.notandum. ver. pœnæ. Aliquando prohibetur episcopo dispẽsare,quòd aliquis vno die recipiat plures sacros ordines, vt hìc, sed post susceptos cum suscipiente dispensare posset, cùm non prohibeatur.Item cum eo, qui ordinauit,& qui ordinatus est in die, quo non debuit.suprà,eod.cùm quidam.& argum.huius.c.dilec.& præalle.c.cùm quidam.videtur melius dici,quòd dixi in pręcedenti casu, scilicet, quando plures sacros ordines eodem die accepit,quòd episcopus non possit dispensare. Item cum minore 14.an.ad dignitates.inf.de æta.indecorum. Item cum homicida.50.distin. miror.Itẽ cum filijs illegitimis ad dignitates personatus, & beneficia habentia curam animarum.inf.de fil.presbyt.c.vltim.& penulti. Item cum corpore vitiatis. 50. distinct. nemo. 55. distinct. si quis. ar.contra.inf.de cor.viti.significauit. Itẽ cum bigamis & viduarum maritis.inf.de biga. c.2. 24.dist.lector.Item cum eo, qui duas vxores duxit de facto,vel secũdas nuptias de facto contraxit.inf. de biga. nup. Item cum his,qui duellum fecerunt vnde secutum est homicidium, vel diminutio membrorum.infr.de cle.pu.in du. c. 2. & non solùm non dispensatur cum his, qui faciunt duellum,sed nec cum his, qui faciunt fieri.inf.de cler.pu.in du. c. 2.Item cum his,qui scienter in excommunicatione positi fecerũt ad ordinem promoueri,siue sciebant ius, quòd tales denunciat excommunicatos,siue ignorabãt ius:Imò dicimus,quòd si suum factum ignorabãt, quando se promoueri fecerũt,puta se verberasse clericum,quia in culpa sunt, non potest episcopus cum eis dispẽsare. inf. de sent.excom.cùm illorũ. Item cum eo,qui de iusta excõmunicatione conqueritur in iudicio seculari.21.q.vlt.c.pe.Itẽ cũ simoniacis

niacis in ordine.inf. de simoni. de simoniacis. itē cum infamibus. 2. q. 4. §. hinc colligitur. vt hîc: ibi not. & in §. notandū. Itē cum nouitio, vel cū homine alterius professionis, vt fiat Abbas. sup. de elec. officij. Itē vt quis in vna ecclesia habeat duas præbendas. inf. de conceſ. præbē. literas. Item cū penitùs illiteratis, vt sunt clerici & cū solenniter pœnitentibus. 50. di. non confidat. Item cum seruis & obligatis certis cōditionibus tantùm, vt in eod. c. non confidat. 54. distinct. per totum. tamen seruata distinctione quæ est inf. de ser. non or. c. 2. Item nec cum obligatis ad ratiocinia. inf. de oblig. ad ratiocini. c. 1. seruata tamē distinctione ibi posita. Item non potest dispensare vt sine aliquo interuallo temporis quis maiores ordines assumat: vt in pal. legato. c. non confidat. & hîc. minores autem ordines simul & sine interuallo dispensatiuum conferre potest. sup. de tempo. ord. de eo. Suspendimus) quia non fuit actum contra episcopum. ideò tam modica pœnitentia imponitur ei. & not. de hoc sup. de elect. per inquisitionem, vel misericorditer egit cum eo dominus Papa, fuit enim sponte confessus. 15. quæstio. vlti. c. 1. & c. si quis.

CAPVT XVI.

CONSVLTATIONI. (Sustinere.) Hîc habes quòd archiepiscopus *a* potest dispensare cum eo, qui accepit ordines extra quatuor tempora. quidam tamen dicunt quòd hoc fecit ex speciali mandato Papæ. arg. sup. eo. cùm quidam.

CAPVT XVII.

QVAESITVM. (Est notoria) No. propter scandalum sacerdotem cessare. 50. dis. de his verò. (Impediri) licitè enim isti ministrant, post pœnitentiam, sed ante pœnitentiam non administrant sine peccato. Item videtur, quòd in quolibet peccato mortali, vel notorio licet subditis abstinere ab horum officijs, vbi nullum inde prouenit scandalum, sed ob hoc facit, vt peccatorum confusus pœnitentiam agat, sed si scandalum inde prouenturum timeretur, vel si crederet sacramenta minoris efficaciæ, hoc non licet. inf. de coha. cle. & mulie. vestra.

TITVLVS XII.

DE SCRVTINIO IN ORDINE FACIENDO.

CAPVT I.

EX PARTE TVA. (Dioc.) 24. distinct. quando. (Et sciet) ecce mirabilis responsio, cùm eum non nouerit, ex quo videt eum à bonis præsentari, & nihil mali scit de eo rectè sic testificatur. infrà, de præsump. dudum (Dignum) infrà, de præsump. dudum. 86. distinct. si quis verò. ff. de reg. iur. si infirmus. ff. de manu. test. seruos. ff. de leg. 2. cū pater. §. rogo. arg. contra. C. de his qui ve. æta. impe. l. 3. C. de proba. ex persona. ff. de magistra. conue. l. 1. §. magistratus. infr. de sen. excom. desideres. §. 2. 30. quæstio. 5. aliter. de consec. distinct. 4. paruulos. 57. dist. c. 1. inf. de spon. iuuenis. Nunciare) sed si Metropolitanus voluerit desistere propter eius dictum debet obtinere à Metropo. quòd se absente faciet prædictam ordinationem, sed si non potest obtinere, debet prædicta verba dicere. ar. inf. de of. dele. pastoralis. §. penul. vnde credimus, quòd si sui absentiam obtinere non potest de facto vel sine scandalo, quòd prædicta verba dicere debet, agit enim hic, vt minister, non vt ipse. 23. quæstio. 5. cùm minister. & ecclesia quæ nihil debet scire de occultis, per eum loquitur & testificari dicitur, non ipse: si autem præsens esset non consulerem sibi, quòd aliquo modo postponeret supradicta verba dicere, cum sic omittēdo, licet tacitè publicaret crimen fratris.

a *Archiepiscop⁹. circa hoc. Adde ꝙ Inno. in. c. dilectus. sup. e. in gl. in vers. prohibetur videtur tenere, ꝙ solo Papa circa hoc dispēsat, & idē Specu. in tit. de le. §. nunc ostendēdum ver. 52. & Ray. in sua summa in tit. de le. §. in summa. & dictū Innoc. hic & frater Ioan. in Summa confessionū in ti. de ætate ordi. q. 36. & Ray. in loco præal. intelligūt veram in ordinibus susceptis, quia in eis poterit imposita pœnitētia dispensare, secùs aūt de ordinibus suscipiēdis. ita prædicta refert Hēri. Bohic. col. 5. vers. tertio modo. & de hac materia dicit tenēdū ꝙ not. Host. hîc in Sūma. in. §. fi. vers. per prælatū. cum seq.*

TITVLVS XIII.

DE ORDINATIS AB EPISCOPO QVI RESIGNAVIT EPISCOPATVI.

CAPVT I.

1 *Necessaria est dispensatio, vbi quis ordinatus est ab eo, qui ordinare non potuit.*

REQVISIVIT. (Dignitati.) Idem quòd hîc appellat renunciare dignitati. suprà, de ren. post translationē. vel appellauit renūciare ordini, id est, executioni ordinis, vel dignitatis, & sub

a
Nō est necessaria. Adde de hoc & dic, vt per eundē Iñ.in c. 1. inf. de schismati.
b
Cōferūt. Adde ꝙ cōmunis opinio est, ꝙ vltra lectoratū, non possit alios ordines conferre de quo per Doct. in ca. Abbates. vers. q̄ro. inf. de priuil. in. 6. & vide aliquid per Abb. in c. quāto. co. 2. de cōsti. et in c. veniens. co. 1. de præscri. & in Cle. attendētes. de statut. mo. in apost.
c
Non habent vocē. Adde gl. in ca. exeo. inf. de ele. in 6. in ver. suffragiū. & gl. in c. cùm M. sup. de consti. Bal. Pau. de Ca. & d. Ale. in l. fin. C. de test. mil. Bar. in l. Lucius. §. impator. ff. de iur. fis. Et Car. in Clem. 1. hic eo. ti. in prima oppo. & in 16. q. qui dixit, ꝙ minor 18. annorum, non dat vocē & Alex. in d. §. Lucius. in addi. ad Bar. & vide eūdem Alex. in l. spurij. §. 1. ff. de decurio.

sub hoc continetur collatio ordinum sacrorum, vbi ei renunciasse videatur: quia non potest cōferre sacros ordines, qui dignitati, vel ordini renunciauit (episcopis) 69. distinct. quoniam videmus. (Executionem) sed characterem sic (Crassa) ff. de iur. & fac. igno. regula. §. 1.

1 †Dispensare) est necessaria dispensatio, licet nullo modo culpabilis fuerit ordinatus propter executionem, quam dare non potuit, quia non habebat. 1. q. 1. statuimus. 1. q. 7. Daibertum. hoc non placet, sed ideò est necessaria dispensatio, quia non poterat esse sine suspicione scientiæ. Vel dic, quòd hic ordinatus ignorāter, patitur pœnam sine culpa, sed non sine causa, vt homines sint cauti, à quibus recipiunt ordines, & in vituperium ordinantium, & de hoc notat. inf. de schismat. c. 1. plus placet, quòd in his necessaria est dispensatio, quia semper suspecti sunt de scientia, si certum esset de ignorantia, nō
a est necessaria *a* dispensatio. 9. q. 1. ordinatiões. inf. de cle. ex. mi. apostolicę. Vel dic, quòd hoc non statuitur sine causa, licet sine culpa ordinati causa est, vt cauti sint clerici, à quibus ordinatur & in vituperium ordinantium & etiam dispensatio est facilis.

CAPVT II.

CVM CLERICIS. (Dispensari repete quæ dixi in si. proxi. decret.

TITVLVS XIIII.

DE AETATE ET QVALITATE, ET ORDINE præficiendorum.

CAPVT I.

VT ABBATES. Hoc est hodie regulare, quia benedicūtur. sup. de sup. neg. præla. & c. 1. & conferunt *b* ordines. 69. distinct. c. 1. olim tamen erat secùs. 93. distinct. c. à subdiaco. & hodie etiam propter necessitatem potest minoribus ordinibus assumi. infr. eo. tuam. (Iustam) suprà, de electi. cùm in cunctis. contra ibi so. (Iustam) Contra. inf. de cler. ægrot. cap. 1. 55. distinct. præcepta. ff. de stat. hom. l. quòd furere. ff. de postu. l. 1. §. causa. Sol. hìc loquitur, quādo culpa sua peruenit ad casum, in quo promoueri non potest, vel quando ante electionem habebat impedimentum. sup. de renun. nisi. §. 1. & §. personæ. contraria loquuntur quando sine culpa sua quando consecutus electioné post impedimenta.

CAPVT II.

1 *Generalis ecclesiarum administratio, cōmittenda est tantùm clericis.*
2 *Non debet quis sine titulo ordinari.*

EX RATIONE. (pueris) Sed nunquid habebant vocē in electione ar. quòd non. ff. de decur. spurij. ff. minores. ar. C. de fal. mo. l. 1. ar. C. de re mili. l. vlt. aliqui tamen dicunt consuetudinem seruandam, & si non appareat cōsuetudo, dicunt eos recipiendos, licet voces maiorum credantur saniores. supr. de elec. dudum. 1. † pueri autē nutriti in monasterio & oblati & recepti, non habent
c vocem *c* antequàm profiteantur, & antequàm compleatur tempus quo profiteri possint. inf. de sta. mo. ea quæ. §. si. Itē videtur, quòd episcopus teneatur de administratione puerorū. ff. ad muni. Lucius. §. imperatores. ff. de mag. con. l. 1. in prin. & per totum. Concessit) arg. quòd Archi. non instituunt. si. 16. q. 7. nullus contra. infrà. (Ecclesias) id est, personatus ecclesiarum (Tolerari. ff. de iure immuni. l. 2.

1 † Clericis) not. tantùm clericis cōmittendam generalē administrationē ecclesiarum, scilicet, ita quòd super omnes dominētur, speciale autem procurationem aliquarum rerum temporalium, possunt recipere laici. 89. dist. iudicatum. 16. q. 7. in nouo. ita quod alij superioribus, & alij generalibus procuratoribus respondeant, & isti sunt quasi vicarij aliorū, & agere possunt, & respondere de his, quæ sibi cōmittuntur. inf. de procurat. c. petitio. (Committas) not. de officio archiepiscopi. qui dispensat cum malè institutis à suffraganeis. sup. de temp. ord. consultationi, & ꝙ si inuenit suffraganeū circa aliquam rem deliquisse, quòd id emendat & circa illam rem suam facit ordinationem. 9. q. 3. cùm scimus. & hoc ideò, quia episcopus qui deliquerat tales instituendo, hoc facere non debebat. Vel dic, ꝙ hoc facit ex delatione Papæ (Aetatem) de dispensatione nostra, vel potius archiepiscopi tolerando eos.

† Ecclesias)

2 †Ecclesias) beneficium autem habere possunt, & ordinari supra septennium. 77. dist. in singulis. & ordinari non debet sine titulo. 70. dist. c. 1. & ratione tituli & ordinis, habebit beneficium. argu. ff. de decur. spurij. §. minores. inf. de præben. relatum. & c. cùm secundum. (Aetatem.) 25. an. sup. de elec. cùm in cunctis.

CAPVT III.

1

Nunquid sacer ordo liberet à patria potestate, & vide etiam in numero. 2.

3 *Pater clerici, an habeat legitimam in eius bonis ecclesiasticis.*

INDECORVM. ff. de excu. tu. l. minores. C. de le. 1. l. vltim. ff. de adulter. sic eueniet.

1 †Nouerunt) videtur ergò, quòd quilibet prælatus & clericus non debeat esse in potestate patris. ar. ff. ad Trebel. nam quòd ad ius. ar. Cõtra. ff. de ado. si pater. & l. per adoptio. imò presbyter in potestate patris est. C. de epis. au. presbyteros. 1. q. 1. pueri. & c. estote. ff. de adult. si eue. insti. de adop. §. vlt. alijs videtur quòd quilibet sacer ordo liberet à patria potestate, liberat enim à dominio, q; est fortius 54. dist. si seruus sciẽte. & c. ex antiquis. & c. se. præterea cùm principatus liberet: vt insti. quib. mo. ius, pa. po. §. filius. multofortius sacer ordo. 96. dist. duo. inf. de ma. & obe. solite. de episcopali q; liberet habes. 56. dist. si seruus sciente.

2 †Nobis videtur quòd prælatura inferior episcopatu, vel sacer ordo non eximat à patria potestate in rebus paternis, & in omnibus secularibus, cùm in iure cautum non inueniatur, vnde si clericus iste velit agere de patrimonio se cõueniri, vel si velit adire hæreditatẽ, vel etiam si super beneficio suo velit agere, vel conueniri authoritate patris, in cuius potestate est, aget sicut in castrensibus. C. de. bo. quæ liber. non solùm vsque ad medium.

Nos tamen diximus contrarium in beneficio, & in omnibus spiritualibus. argument. de restit. spol. ex parte. 96. dist. benè quidem. inf. de iud. c. causam. in his enim quæ ratione ordinis, vel dignitatis agit, nihil ad patrem. ff. ad Trebel. l. ille à quo. §. vlt. & l. seq. in prin. imò authoritate prælati pupillo dabitur curator liti. sup. c. 1. 12. q. 1. c. 1. C. de cura. fu. l. fin. in princip. C. de bo. quæ libe. l. fi. sup. si à patre. si autẽ maior est, aget vt alius. ff. ad Mace. l. 2. si. autẽ nomine ecclesiæ aget, certũ est q̃d nõ requiretur authoritas patris, sed prælati. sup. c. proxi. inf. de procu. c. 1. de iudi. causam. C. de epis. l. omnes. §. hic nihilomi. & per prælati sui authoritatem administrabit & eius defectum supplebit, vt hîc.

3 Et licet Auth. C. de epi. presbyteros dicat, quòd legitimam habebit pater in bonis, hoc fateor in bonis ꝓphanis, in ecclesiasticis autem nec per successionem, nec alio modo commercium habebit, cùm nõ possit de eis testari, sed omnia debent ecclesia remanere. inf. de test. in officijs. & c. ad hoc. inf. de pecu. cler. c. 1. & 3. 12. q. 3. & 4. & 5. per totum. nec alio modo debet dispensare res ecclesiæ, nisi in suas necessitates, & eorum qui seruiunt sibi cuilibet, tamẽ inter viuos donare, licet, pro remuneratione seruitij. inf. de testa. relatum. & licet etiam in pauperes dispensare. 1. quæstio. 2. pastor. & c. clericos. 16. q. 1. quoniã (14.) sup. de elec. cùm in cunctis. contra solid ius commune, hic de dispensatione. nã intra 14. an. prohibetur dispẽsatio quòd est hîc notabile. sup. autem dispẽsare potest, cùm non sit prohibitum. inf. de sen. excõ. nuper. sed adhuc est contra. supr. c. proxi. vbi archiepiscopus dispensat in decimo, sed corrigitur per istam.

CAPVT IIII.

1 *An possit aliquis praeesse diuersis ecclesijs.*

2 *Recipiens secundam ecclesiam caret prima, neq; potest eligere quam velit.*

EAM TE. (Literarũ.) Nõ enim semp literis Papæ obediendum est, quia decipi non potest Papa. sup. de rescrip. si quando. & c. cùm adeò. sunt enim literæ aliquando cõtra ius, vel publicam vtilitatem, vnde non valent. C. si contra ius. rescripta. nisi ex certa scientia facta inde mentione quòd pro minus literato, vel minore scriberet. 17. q. 4. §. qui verò (Scientia.) supr. de elect. cùm in cunctis.

1 †Ex vna (quòd fit per vnionem. infr. de relig. dot. quia monasterium. ff. argu. fur. c. l. si gemina. Item si vna parochialis ecclesia alij subsit, licitè enim prælatus est ambarum, & tamen in subiecta erit alius presbyter. Item si aliqua ecclesia in fundo suo construat aliam ecclesiam vtriusque prælatus erit Vicarius: tamen sub prælato erit in noua, & sic potest intelligi,

intelligi, quòd epiſcopi diſpenſatione, aliquis præeſt diuerſis eccleſijs. 80. diſt. ſanctorum.
2 † Ad vnam) olim itaque non erat ſtatutum, quòd careat prima recipiendo ſecundam, ſcilicet, inf. de præben. referēte. ff. de col. & cor. l. 1. C. qui mi. po. eis. hodie autem prima vacat, nec poteſt eligere quā velit. inf. de præben. de multa. † Tenues.) 10. quæſtio. 3. vnio. 21. q. 1. per totum. tertiā cauſam habes, ſcilicet, raritatē clericorū. 21. q. 1. c. 1. poteſt etiā habere vnā titulatā, & plures commendatas. 21. q. 1. qui plures. ſed hoc ex diſpenſatione epiſcopi. 70. diſt. ſanctorum. de hoc not. ſup. de elec. dudū. & inf. de accu. ſi conſtiterit.

CAPVT V.

1 *Eccleſiæ honores habere non debent, niſi in ſacris ordinibus conſtituti.*
2 *Per epiſcopi diſpenſationem poteſt quis in minoribus conſtitutus ordinibus eligibilis reddi.*

PRAETEREA. (Licet.) Ad perſonatus autem non habētes curam animarum, benè eligi poſſunt, vt in minoribus ordinibus conſtituti. ar. hîc à contrario ſenſu. ſup. de elect. cùm in cunctis. §. inferiora. & inf. eo. tuā. Item ſi perſonatus nullam habet curam, quare compellatur ad ordines, ſed contrà ſup. de ele. dudum. ro. vbi dicitur, quòd idem iudicium habendum eſt de beneficijs habētibus curam animarum, & de perſonatibus: ſed ibi loquitur allegando, vel ibi ſpecialiter ſtatutum eſt æquale iudicium in diſpēſatione illa de pluralitate beneficiorū, q̃ eſt omninò reſtringenda: nō autem ſic eſt in electione, quæ fit ad huiuſmodi honores, qui curam non habent, vt eſſet inutile habere ſacros ordines.

Sed adhuc videtur contrarium. 60. diſt.
1 innouamus. † vbi dicit, quòd honores eccleſiæ non debent habere, niſi in ſacris ordinibus conſtituti: ſed ibi loquitur tantùm de honoribus, qui habent curam, ſicut ex textu eiuſdem. c. & alijs eiuſdem quæſtionis habetur. De ætate autem nō inuenitur cautū, quantæ ætatis debet eſſe, qui eligitur ad dignitatem curam animarum non habentem, & ideò videtur quòd quilibet qui ſcit & poteſt gerere dignitatem illam, rectè eligitur, etiam ſi requiratur ætas. ſufficit maior 14. *a* an. cùm exinde poſſit etiam ſuas facultates miniſtrare, & ceſſat tutor. item poſt 14. annum poteſt eſſe ordinarius iudex. ff. de iud. cùm prætor. Imò etiam pupillus poteſt eſſe in dignitate. C. de re mili. l. fi. item etiam in patiēte defectum in ætate & ſciētia videtur ſufficere, quia non eſt ſtatutum contrariū. ff. d e p.
2 ba. ab ea. † Aſſumi) per epiſcopū à quo poſtulari debet, & non eſt eligibilis. ſup. de elec. dudum. 2. aliqui dicunt. arg. quòd hîc dicitur, quòd epiſcopus per diſpenſationē ſuam poteſt aliquem in minoribus ordinibus conſtitutum, facere eligibilem, alij contrà. Breue) ſcilicet, annum, nam cùm intra annum & dimidium ex neceſsitate diſpenſatiuè quis poſsit promoueri ad ſacerdotium. 77. diſt. monachus. dimidium enim ſubtrahimus, propter ordines minores, vel dic intra annum & dimidium.

a *Maior 14. an. Adde Archi. in c. ſi eo tēpore. de reſcr. in. 6. & adde q̧ Io. An. in c. exeo. infr. de ele. in 6. & in di. c. ſi eo tēpore. in glo. fi. tenet q̧ pupillus poteſt eſſe canonic⁹: q̃ opinio ſeruatur de facto ſecundū Henric. Bohic. hîc, in ca. ſuper ordinata. inf. de p̄ben. & etiam adde q̧ in dignitatibus ſine cura ſufficiunt 20. anni, nec minus & cū diſpenſatione ordinarij. ita Hēri. in d. c. ſuper inordinata. alle. tex. in c. vnico. infr. iſto eod. titu. in 6.*

CAPVT VI.

1 *Ordinarij an ex aliquo peccato poſsint deponi.*
2 *Si quis promoueri nolit, non poteſt excommunicari.*

QVAERIS A NOBIS. (Beneficijs) Quæ tamen ordines certos nō requirunt, qa ſi reqrerent, tūc eis præciſè auferuntur beneficia, & alijs cōferuntur. ſup. eod. c. 1. (Salua) 34. diſt. ha-
1 buiſſe. 1. q. 1. ſacerdotes. † Ordinarij.) & tamen deponi nō debent, vt ſi eſt peccatum occultum, quòd diſpenſationem non requirit, ſed nec tunc deponēdi ſunt, ſed ſub interminatione diuini iudicij obteſtandi, vt non miniſtrent. ſup. de temp. ord. quæſitum (Minimè) 24. diſt. ſi qui clerici. placuit. & c. geſta. 1. & c. honoratus. & c. conſuluit. (Contrarium) 1. q. 6. ſicut. 24. q. 4. diſplicet. 8. q. 1. in ſcripturis. (Præferātur) in ſtallo & honore. Vtiles. 74. diſtinct. cōſuluit fortè, quia ſunt prudētes in temporalibus. 50. diſt. accedens. (Auferuntur) qualiter cogendi ſunt, ſi neceſsitas, vel vtilitas ſit eos promoueri ad ordines, vel dignitates, no. 74. diſtinct. in princ.
2 † Auferantur) ſi noluerint promoueri, quia ſi voluerint promoueri, cùm crimen ſit occultum, non poterant eis auferri beneficia. Si quæras, an poſsit prohiberi ab ordinibus. Reſpon. vt dixi ſup. de tempo. ordi. ex tenore. ſuperior autem licet dicat ſubditus, quòd læſam habeat conſcientiam non debet ei credere, & poteſt ordinare eum, vel alij committere ordinandū. inf. de offi. dele. paſtoralis. §. penult. infr. de ſimo.

de simo.per tuas.3.Non autem credimus, quòd nolens promoueri, posit excommunicari, cùm nemo præcisè cogendus sit crescere.74.distinct.gesta.& c. vbi. Itē sequitur hoc inconueniens. excommunicatus in se nouit impedimentum irregularitatis, vel aliud quare promoueri non potest, & ex alia parte, cùm per offensam manifestam inobedientiæ sit excommunicatus,non est absoluendus, nisi satisfaciat,sic nunquam absoluitur.inf. de verb. signifi.ex parte. Item hæc decret. etc. videtur dicere,quòd tātùm per subtractionem beneficiorum cogendus sit. 73. dist. c.2.& c.vlti.sed contra.c.distin. c.1.solue vt ibi.Compellas) hîc colligitur differentia inter hunc casum,siue hanc pœnam & superiorē,quia hîc cogitur per subtractionem promoueri, cùm non dixerit se criminosum, superior non cogitur promoueri,licet auferat ei beneficium.Per amissionē) ad tempus.in hoc enim casu non ex toto auferuntur sibi locus & beneficium, & alijs conferuntur: sed tantùm ad tempus quousque ordines recipiat, & hoc innuit verbum compellas,si enim auferantur sibi ex toto, non compelleretur vlterius promoueri:in superiore autem casu sibi perpetuò auferetur beneficiū, statim cùm promoueri recusat.

CAPVT VII.

AD AVRES NOSTRAS. (Vt putabas) nam si veritate esses peritus, ita munitus esses prudētum regulis,quòd in singulis ægritudinibus præterita,præsentia & futura cognosceres:vt dixit Hyppo.(Remordet)quòd imperitè egeris: aliàs euentus mortalitatis non imputatur medico.ff.de offi.præsi.illicitas.§.sicuti.ff.ad l.Aquil.qua actione. §.vlti.ff.de var.& extra.co.si medic. vel etiam si remordet conscientia,quòd egeris negligenter.ff.manda.si fideiussor. de hoc not.inf.de homi.tua.

CAPVT VIII.

1 *An semel suspensus intelligatur perpetuò suspensus.*

2 *Si per annum quis in excommunicatione, vel interdicto permāserit spoliari debet omnibus beneficijs.*

CVM BONAE. (Suspensionis) 1 †Ab officio & beneficio,si quis suspenditur simpliciter nō addito perpetuò: tamen perpetuò intelligitur suspensus, si fit cum causæ cognitione, scilicet, sententiando & diffinitiuè, si processum est criminaliter agendo,vel inquirendo, vel aliàs ciuiliter agendo de crimine. argum. inf.de accu. inquisitionis. & tunc statim possunt eius beneficia conferri alijs, cùm sit damnatus per sententiam, vt nota.inf. de conces.præben. literas. si non sententiando diffinitiuè, sed interloquendo, vel cùm ad hoc non ageretur suspensus sit aliquis simpliciter, non intelligo eum suspensum perpetuò.sup. de consti. ex literis.sed si esset temporalis iudex, & non expresit causam suspensionis, quæ suspēdit,intelligatur suspendisse toto tempore suæ administrationis.ff.de pe.l.vlt.

Hoc non credo,imò semper erit suspēsus quousque absoluatur, ne rumpatur neruus ecclesiasticæ disciplinæ.23.q.6.excommunicatorum.sup.de consuetu.cùm inter vos. si verò expresit offensam, vel euidenter apparet, vel propter contumaciam suspendit, quæ fortè pendente lite contingunt: intelligitur suspendisse quousque satisfaciat de contumacia vel offensa pro quā suspensus est.2. quæst.5. presbyter. 81. distinct. si qui sunt. & idem intelligimus in statutis factis. sic. sup.vt si aliquis in aliquo negotio fuerit inobediens,quòd sit suspensus.sup. de cōstitut.ex literis.vbi nota. & horum beneficia non debent alijs conferri, nisi primò ab eis sententialiter remoueantur, & idem etiam intelligimus,si sint excommunicati, si enim per suspensiones temporales, vel excommunicationes intelliguntur priuari ecclesijs,nisi super eis feratur sententia:vt nota.in gloss.omnibus. vbi autem, scilicet,ad tempus suspenditur statim finito tēpore redit ad ecclesiā, & cessat suspensio.ff.de postulat.puto,secùs *a* est,si sit suspensus quousque satisfaciat,quia tunc necessaria est specialis absolutio etiam post satisfactionem. 2.q.5. presbyter.Ratio autem diuersitatis ea esse potest,quia cùm certum tempus habet suspensionis,nec aliud exigitur,nulla potest esse dubitatio de eius absolutione, sed quando dicitur,quousq; satisfaciat, multæ possent esse dubitationes:quia vnus diceret plenè satisfactum, & alter negaret, alij contradicunt.

a Secùs est. Imol. in c. ex literis. prout ibi in.8.co.refert Feli.sup. de constit.sequitur hîc dictū Inno.hic.

2 †Habuerat) omnibus enim beneficijs tam habitis ante excommunicationem, quàm postea acquisitis debet spoliari per sententiam,si per annum in excommunicatione,

catione, vel interdicto permanserit, & sic intelligimus hoc cap. & 11. q. 2. rursus. per quod c. mitigatus est rigor capituli quòd præcedit in e. q. si quis presbyter. vbi dicitur, quòd statim post excommunicationem locum amittit, nisi statim docuerit de iniustitia sententiæ, & post talem sententiam latam post annum, super amissione beneficiorum non audietur vlterius super eis: vt in d. c. rursus. sed tantùm super crimine, pro quo hi fuerint excommunicati audientur. C. de requi. re. l. 2. &
☞ posset etiam dici † quòd solus lapsus anni sine sententia amotionis à beneficijs sufficit, vt vlterius non audiatur super beneficijs, & ita videtur loqui. c. rursus. 2. autem dicuntur in excommunicatione, eadem intelligo in suspensione. ar. hîc, & licet dicatur hîc de triennio, idem est in anno. infrà, de cleri. non resi. ex tuæ. cõtra, scilicet, vbi non expectatur, nisi per sex menses, sed ita in alio casu loquitur, scilicet, quando latitans posit spoliari ecclesia etiam sine delicto: hîc autem loquitur in præsente excõmunicato (Postmodum) hîc habes quòd suspensi eligi nõ possunt de hoc sup. de consue. cùm dilectus.

CAPVT IX.

A MVLTIS. (Decreuit.) 60. dist. nullus in episcopum. (Habuisse) supple sacros, nã primitiua ecclesia subdiac. habuit. 21. dist. §. 1. & 25. dist. c. 1. (In quibus) verba Inn. sunt. (Vrbanus) 32. dist. erubescant. (Et iterum) 32. distin. nemo (Synodo) 32. distinct. si qui eorum (Statuisse) 32. distinct. autem. 16. distinct. nullum.

a *Ad antidora. & sic habes hîc q simonia est deducere in pactũ obligationẽ ad antidora. Adde Hosti. in sum. de vsu. §. quæ pœna. ver. si tibi & bea. Tho. secunda secũdæ. q. 28. art. 2. in respõsione ad secũdum argu. Et plures cõcordantes ad hoc allegat Feli. in c. ad audientiam. ele. 2. co. 7. ver. fallit secundo. sup. de rescri.*

CAPVT X.

1 *Nunquid precibus ordinatus, dici possit simoniacus.*
2 *Munus interuenire debet ad hoc vt dicatur quis simoniacus.*
3 *An adulationem faciens, dicatur simoniam committere.*
4 *Abbatis nomen magis est solicitudinis quàm ordinis vel honoris.*

TVAM IN DOMINO. (Respectu). 1. quæst. 1. quibusdam laici fortè habebant.
1 (Laici) † dicunt quidam in-[illegible], quòd si quis precibus ordinetur, quòd simonia committitur, & inducunt pro se argu. 1. q. 1. ordinationes. 7. quæstio. 1. in scripturis. infrà, de iurepat. per tuas. sed certè non sunt illa violenta. argument. Quidam tamen hoc concedunt, si est indignus, sed si est dignus, licitè porrigi preces superiori pro se. 1. quæstio. 1. §. nunc itaque. & etiam canonicis, vt expressè habes infrà, de simon. tua. nónne licitum est cuiquam desiderare pro Deo rogare, vt sorti dominicæ asscribatur, vt sacramenta sibi liceat in sacerdotali ordine ministrare, præterea Papa ad multorum petitiones petentibus confert beneficia. suprà, de rescript. capitulum. & sequent. si quis autem rogat electores, vt eligatur ad curam animarum, vel in prælatum tanquàm ambitiosus honoris, illicitæ sunt preces. 1. q. 1. nullus itaque. & quæstio. 6. sicut. C. de episcop. & cleric. si quanquàm. si autem precibus alienis ordinetur vel promoueatur quis, & sunt preces carnales, & pro indigno simonia committitur. 1. quæstio. 1. de ordinationibus. & cap. sunt nonnulli. si verò sunt pro digno, licet sint carnales, dummodò non habeant respectum ad preces, sed ad meritum eligendi, vel promouendi, vel ordinandi, non committitur simonia, vt hîc. 1. quæstio. 1. quibusdam. si autem sunt spirituales, iustæ sunt preces, & non committitur simonia. 1. quæstio. 1. latorem.

☞ † Fortè melius dici posset, quòd licet quis siue pro se, siue pro alio roget, siue electores siue quoscunque alios, etiam pro indigno, siue pro dignitate, siue pro beneficio, non dicitur habere beneficium simoniacum, licet peccet iniustas preces fundendo, nisi faceret intendens obligari collatori beneficij ex precibus, vel exonerare illum, quem rogat ab aliquo seruitio, quòd ei fecerat per exauditionem precum. Idem enim reputo remittere, quòd dare & bené est remittere cùm remittit obligatio-
a nem naturalem, quæ est ad antidora a. art. ff. de calum. l. 2. in prin. & l. 3. in prin. ff. de peti. hære. sed si. §. consuluit. 1. quæstio. 1. si quis neque.

2 † Et potest ea esse ratio, quia ad hoc, quòd sit simonia oportet munus interuenire. 1. quæstio. 1. sunt nonnulli. hæ autem preces non pro munere dantur, vt diximus, quia si pro munere darentur & offerrentur, tunc secùs esset, sed pro consilio, licet sæpè inhonesto, quando à se

porri-

porriguntur, & etiam ab alijs aliquando, sed tamen non semper, puta si solum Deum in sua promotione attendit, & nō potentiam, vel diuitias seculares. argum. 8. q. 1. c. qui episcopatū. sed tamen licet ipse simoniacus sit, qui ita malè rogat. infr. de simo. tua. non tamen ille qui rogatur, est simoniacus, nisi dans beneficium, vel dignitatem preces secutus, propter preces dederit, vt hîc colligitur à cōtrario sensu, imò & si preces pro indigno secutus esset, non tamen renunciare tenetur, nisi fortè expresisset, quòd propter preces facit. infrà, de simo. c. vlti. & idem est etiam si pecuniam daret. ar. eiusdem decre. sed quid si dedit alij, vel preces porrexit alij ex pacto, scilicet, quòd propter datam pecuniam, vel preces porrectas det operam quòd habeat beneficium? Respondeo, idem ac si dedisset collatori beneficij. 1. q. 5. præsentium. nec distinguo vtrum fiāt preces pro digno, vel pro indigno.

3 † Item carnaliter, an spiritualiter fiant, cùm hoc ipso sit indignus, & hoc ipso sint preces carnales, quòd ex pacto propter preces vult habere beneficium, si autē faciat adulationem vt beneficium habeat, potest dici munus ab obsequio, & reputādus est simoniacus secundum prædictam distinctionem. 1. q. 1. ordinationes. & 4. c. seq. tamen non tenetur illud beneficium resignare. ar. inf. de simo. c. fi.

4 †. Non ascendat) fortè erat irregularis, qui tamen potest esse Abbas. argu. 50. dist. accedens. & non sacerdos, vt ibidem argum. C. de his qui imple. sti. l. 1. lib. 1. Abbas enim potius est nomen solicitudinis quàm ordinis vel honoris. 18. quæst. 2. hoc tantum.

CAPVT XI.

1 *Nunquid psalmistatus sit ordo, & ad quem spectet hunc conferre.*

2 *Sacerdos an possit dare præbendas de nouo, & an habeat potestatem conferendi psalmistatum.*

CVM CONTINGAT. (Statutum) 68. dist. quoniam (Impositio) quæ idem est, quòd benedictio. 1. q. 1. manus. de hoc nota. sup. de sup. negli. præla. c. 1.

1 † Ordo (qui appellatur psalmistatus, & sic apparet psalmistatum esse ordinem 23. distinct. psalmista. Argumen. contra. 93. distinct. subdia. 77. distinct. illud. & hunc ordinem confert quilibet sacerdos. 24. distinct. psalmista. argum. contra. quia non debet ordinari sine titulo. 70. distinct. c. 1. & titulum conferre non potest. 16. q. 7. nullus omninò.

2 † Sed respondeo illud capitulum dicere, quòd non potest sacerdos dare præbendas de nouo in locis, vbi dare non consueuerunt. supr. quòd vbicunque sit habeat eas, & non residens in ecclesia sine licentia episcopi, sed in beneficijs quasi, vnde viuat dare potest. Vel dic quòd illud c. est locale, vel loquitur, de præbendis habentibus curam animarum. Vel dic, quòd licet sacerdos non haberet beneficia, quæ conferat ordinato: habet tamen potestatem conferendi psalmistatū, vel ad suū patrimonium, infrà, de præbend. tuis. vel si ab alio sibi conferatur beneficium. De hoc tamen ordine credimus, quòd si omittatur & conferatur, vel lectoratus, vel ostiariatus, quòd non est repetēdum, sed si aliquis aliorum ordinum omittatur, recipiendus est. Ratio diuersitatis est, quia in hoc ordine nullum officium speciale conceditur, sed in alijs sic, & recipiendo quemlibet aliorum ordinum, videtur recepisse potestatem faciendi omnia, quæ ad hūc ordinem pertinent, imò aliqui dixerunt, quòd iste ordo abit in desuetudinem, sed nos hoc non credimus.

CAPVT XII.

1 *Monachus qui non petita licentia ad aliud transiuit monasterium, debet ad id reuerti, si monasterium eum petierit, quādo autem non teneatur reuerti, habes in nume. 2.*

INTELLEXIMVS. (Scilicet ad monasterium) ordinis sancti Benedicti (Canone) 19. q. 3. mandamus.

1 † Reuertatur) si monasterium eum petierit. 7. q. 1. non oportet. ipse tamen repetere non potest, vel de nouo spoliandus est. arg. sup. de renun. quòd in dubijs, non enim melioris conditionis debet esse delinquens, quàm non delinquens. (Cucullam) si tamen erat monachus. argument. 93. distinct. præcipimus. 33. q. 5. quòd Deo.

2 † Exerceret) inf. de regul. licet. Contra. Solut. illud intelligitur cùm licentia petita transiuit, & ideò redire non potest ad canoniam priorem, hîc cùm licentia non petita, sed contra. inf. de regu.

 sanè

sanè, vbi dicitur, quòd si locus ad quem transiuit est arctior, quòd ibi manere potest, sed ibi fuit permisio siue dispensatio, vel hîc strictioris vitæ erant canonici regulares, quàm monasterium monachorũ. arg. inf. de reg. sanè.

Sed oppones si licentia non petita hîc transiuit, ergò fuit apostata, & sic non debet promoueri. 3. quæst. 4. beatus. Respondeo, licet fuerit apostata, non tamen impeditur eius promotio post sententiam. sup. de temp. ord. c. vlti. & nota. eo. tit. ex tenore. nisi ordinem in apostasia suscepisset. inf. de apo. c. vlti. dic quòd licitè transiuit & licitè redijt, quia non inuenit religionem, quæ ibi credebatur. Vel dic, quòd si trãsisset etiam ad minorem religionem, non est tamen apostata, quia in nullo venit contra ea, quæ sunt de substantia ordinis, cùm semper in alicuius obedientia fuerit.

CAPVT XIII.

1 *Qui ordinauit aliquem non potest postea ei irregularitatem aliquam vel crimen aliquod obijcere, nisi ex causa superueniente.*

2 *Episcopus licet de crimine excipere non possit, iudex tamen de suo officio inquirere poterit.*

3 *Successor non tenetur de delicto, sed de facto defuncti.*

ACCEPIMVS TE. (Infestant.) Supple & conquerente de nobis, quòd super eorũ prouisione tibi scribimus, cũ sint indigni, & his Papa respondet. (Ac ideò) sed si hanc diligentiã omiseris, sed quia hanc diligentiam habere noluisti, & ideò tibi est imputandum, vt decætero contra eum non audiaris.

1 †Contra illos) petentes beneficium, nam cùm sint connexa, & ordo & titulus. vt 70. distinct. c. 1. vno dato, reliquum dare tenetur. inf. de præben. cùm secundum. & ideò de mero iure non debet contra eũ admitti exceptio ordinatiõis de crimine. ad idem. 4. quæstio. 3. si quis testibus. nisi deliquerit vt hîc, vel nisi de nouo ad eius notitiam perueniret, & super hoc fidem faciat. inf. de excep. pastoralis sed certè nec de eo, quòd post ad eius notitiam peruenire potest excipere. tunc, scilicet, cùm teneretur examinare, examinationem non fecit, quia tunc non prodest ei ignorantia. arg. op. de clande. desp. cùm inhibitio. §. si quis. nec litera ista dicit, quòd audiatur ordinator de crimine ordinati, licet dicat Papa quòd faciat eũ examinari, & qui alios præter ordinationem audit, potest tamen verius dici de æquitate, q̃d exceptio criminis siue præcedẽtis siue cõsequẽtis ordinationem, semper habet locum †, quia beneficia non debent cõferri, nisi dignis. sup. de rescr. cùm à Deo. inf. de præsum. dudum. ipse tamen qui talem ordinauit puniendus est. infr. ca. proxi. sed si obijceretur illiteratura, vel irregularitas siue præcedens ordinem, dum tamen non esset in culpa, siue sequens, non auditur qn teneatur sibi dare necessaria. sup. de tẽp. ord. vel non est compos. 23. di. si quis. & facile talis dispensationem habet. inf. de fil. presby. veniens. proposuit: si autem à prędecessore eius esset ordinatus, non idoneitatis de mero iure admittitur exceptio. Sed hæc litera contradicit, sed expone nõ poteris prætextu exceptionis, quando tu ordinasti, Vel dic, speciale in hoc casu, vt successor teneatur, nisi alius præsentauerit, quia tunc habet exceptionem, quòd præsentator primò cogatur in necessarijs prouidere. inf. de pręben. cùm secundum. & si pręsentator non posset prouidere, nec in mensa habere ordinatũ tenebitur episcopus. cùm in culpa fuerit aliquem ordinando sine titulo. 70. dist. c. 1. vel nisi alius, sicut arch. ad quem spectat de officio. inf. de offi. archi. ad hoc ipsum examinauerit & ordinandum præsentauerit: tunc autẽ quia iustè potuit ignorare, potest excipere de idoneitate, & in his casibus intelligitur finis huius decre. & inf. de præben. cùm secundum. vbi dicitur, quòd potest excipere de idoneitate, & archid. examinator punitur, & fortè in prouisione ordinati. 24. di. quãdo. de examinatione tamẽ dic, vt no. inf. c. pxi. de quãtitate autem & qualitate beneficij semp potest excipere.

2 †Est tamen dignum no. quòd licet episcopus nõ posit de crimine excipere, iudex tamẽ de suo officio inquiret, vnde habes, quòd hîc Papa mandat tales examinari, vt hîc, & inf. de præb. cùm secũdum. arg. 2. q. 7. quærendũ. ff. de postu. quos prohibet. de ap. constitutis. ff. de adult. l. 1. §. si publico. de peti. hær. l. vl. si autẽ alius episcopus mandet alij quòd ordinet, & tunc si mandans non esset sufficiens, tamen ordinator ad prouidendum ordinato non tenetur. 9. q. 3. episcopum.

3 † Prædecessoribus) nota. successorẽ teneri non dico de delicto a, sed de facto defuncti. de hoc no. inf. de præb. cũ secundũ. (Reputare)

a *De delicto. Intellige proprio ipsius p̃lati, secùs si ad ecclesiã lucrũ peruenisset. ita. Barto. in l. 1. colũ. 2. vers. quæro vtrum detur ff. de priua. deli. & in l. q. pus. & ibi Docto. ff. de no. oper. nunc. et Anton. de But. in c. 1. §. quibus. infr. de priuil.*

(Reputare)23.dist.diaco.8.q.2. dilectissimi.inf.de cler.cōiu.diuersis.inf. de actio. nulli.infr. de sent.excom.in præsentia.ff. de lib. cau. si quis sciens.74.distinct.c. gesta.(Prouidere) vbi tamen prouisio ad episcopum pertinet.arg.inf.de offi.ord. licet in corrigendis.& sup.de rescrip.abbatem.

CAPVT XIIII.

1 *Non excusatur episcopus propter examinationem archidiaconi, cùm prælatus nō debeat ignorare victum subditi sui.*

2 *Eo ipso quòd ordinatus apparet indignus, & ordinans similiter.*

1 CVM SIT ARS ARTIVM. (Instruant.) †Notat. quòd non loquitur de examinatione, quæ quandoq; spectat ad archi.infr.de offic.archid.ad hoc.sed de quadā instructione sacerdotum tantùm, q̄ necesse habet episcopus facere, & ex hoc satis colligitur, quòd propter examinationem archid. non excusatur episcopus, cùm & ipsi instruendo cognoscere possunt, an sint digni, quāuis posit dici hoc locum habere, quando nō est archid. qui examinet, & est not. quòd vbi non ex officio, sed de speciali mandato aliquis examinat, non tenetur prouidere examinator, sed mandans, secùs si ex officio examinaret, vt nota.sup.proxi.c.

Respondeo, melius dicitur, quòd hæc distinctio non habet locum, quo ad prouisionem ecclesiæ, quia à neutro debet ei prouideri, nisi sit dignus. sup. c. proxi. sed habet locum, quo ad pœnam ordinantis & examinantis & prouisionem necessariorum, vt hîc.

2 † Ordinatos) ex mala ordinatione indignus apparet ordinator.81.distinc.tantis.arg.inf.de re. iur.quamuis.ff.de rescin. ven.quisquis.

Et intellige hoc, quando per seipsum examinauit, si enim per alios, ipsi tantùm punientur.24.dist.quando. nisi sit ei imputandum, quòd malos ad hoc officium destinauit.ff.nau.cau.stab.l.vltim. §.hac. & §.seq.quod melius dicetur.

CAPVT XV.

QVAMVIS MVLTA. (Tolerare) substantiam enim sacerdotij, & saltem in episcopis & diuinitùs tradita eloquia, & diuinarum scripturarum doctrina.28.dist.omnes psallentes.

TITVLVS XV.

DE SACRA VNCTIONE.

CAPVT I.

1 *Vnctio sacra quam habeat significationem.*

2 *Per baculum quo vtuntur episcopi, quæ designantur.*

CVM VENISSET. (Apud nos) Græcos, scribit enim Patriarchæ Cōstantinopoli. latino, sed proximus ante eum fuerat ibi Patriarcha græcus, à quo iste episcopus erat cōsecratus.(Suppleri).1.q.1.§.ecce(Cor).i.anima quæ hic ideò dicitur cor: qa in anima nō fructificat vnctio, nisi de corde & voluntate procedat.(Infirmatur)95.dist. §. sed istud (Fidei) id est, fidelis presbyt. vel, id est, secundum fidem sanctam.(Infirmum) id est, infirmo proderit contra infirmitatem corporis, vt vel eam minuat, vel vt patientius toleret, & etiam proficiet ad salutē æternam.(Vnctionem) id est, vnctio, id est, gratia spiritussancti inuisibilis, quæ fiet in anima corpore exterius vncto.

1 †Signum) vt præter id, quod ingerit sensibus hominum, scilicet, ipsam vnctionem & characterem animæ infixū, & aliud faciat venire in notitiā hominum, scilicet, gratiā animæ infusam, sed ipse character antequàm sit expressus, sacramentum est, dum efficit, quod designat, quia infusionis gratia in anima causa est, & id ipsum designat, vt post id, quod ingerit sensibus hominum, scilicet, ipsam vnctionē, & characterem ante infixum, aliud faciat venire ad notitiam hominū, scilicet, gratiā animæ infusam: hic etiam character animæ impressus est sacramentū, quia facit quòd significauit, quia præter id, quòd designat, scilicet, gratiæ infusionem, & etiam ipsius gratiæ infusionis causa est, vnde sequitur, quòd si di.(quod designat).s.salutē (quod designat) quid designat vnctio, quid oleū, quid balsamum inferius dicetur (Catechuminorum) id est, quo vnguntur catechumini & infirmi.(Et conficitur) supple ad exhibendum extremam vnctionem. (Conficitur) etc. nā & de chrismate, fiunt exteriores vnctiōes, vt sequitur. (Mystica) id est, significatiua, id est, propter significationem.(Ab intus) procedit, id est, de conscientia. (Mortis) supple ducentis

centis(Cortina)id est, fidelis vnus alium ad fidem per bona opera trahat (Vnguẽto)scilicet, chrismate(Vnge)id est, mentem humilia. vel, id est, mentem misericordiæ habe. (Et fac.) munda opera fac. (Distillauerint) id est, opera mea dederũt bonum odorem alijs.(Oleo)id est, chrismate, in cuius confectione est oleũ.(Balsamo)id est, chrismate, in cuius confectione est balsamum. (Sicut) ad id quod seipsum, scilicet, ad salutem(Illius) scilicet, Christi(Caput.)33.q.5.cùm caput. (Vnxerit(id est, mihi gratiam infundit(Euangelizare)id est, prædicare(Annum)1.q.1. iudices.(Delibutio)id est, vnctio. (Capitis)id est, Christi.(differentia)96. di. duo (Nos).i.omnes Christianos. (Vos) Christiani(Genus)id est, electi generis hominum(Regali)id est, estis reges, id est, benè vos regentes & estis sacerdotes, id est, sancta exẽpla exhibentes(In pectore)96. dist. peruenit. de cõse.dist.6.de his (Manus) de cõse.dist.4.de hinc.c.presbyteri.&.c.nouissimè.vbi istarum vnctionum significatio habetur.(Per caput.) quod hîc intelligitur idem quod vertex(Oculi).i. intellectus(In capite).i. mente. (Cuius) mentis.(Odorem, id est, ad eius famosissimam misericordiam(Nomen)id est, cuius fama est de infinita misericordia.(Simplex) de cõse.dist.4.presbyteri.(Idem)95. dist. peruenit contra sol. illud ad tempus pro scandalo fuit toleratum:licet hodie si sacerdos simplex chrismat nihil ageret.sup. de conse. quanto. 2.q.7.accusatio.(Vicarij)68.dist.quorum(venerat)ad robur: sed per baptismum benè erãt absoluti peccatis.(Catechismo).i.diluuio.(Iudaizat)hîc colligitur à parte alium ordinem in substantia habuisse diaco. in veteri testamẽto, alium in nouo, aliàs iudaizare videtur ecclesia in identitate.(Baculo)de consec. dist.1.nullus.45.distin.disciplina.

2 †Per historiam)not.quòd cum Petrus misisset Martialem, & collegam in germanias, mortuus est Martialis & collega redijt ad Petrum, & Petrus dedit ei baculum, & præcepit ei, quòd tangeret mortuum, & diceret ei surge in nomine domini, & quòd iret ad prædicandum, qui cùm 40.die à tempore mortis redijsset ad eum, tetigit mortuum, & surrexit, & ne quia post non recuperauit baculum, non vtitur eodem, hæc est historia mystica, ratio est, quia baculus in summitate habet recuruationem, quasi ad trahendum, quòd Papæ hoc non est necesse, quia nullus ab eo diuertere potest. Item per baculum designatur coërtio, accipiunt ergò reliqui prælati baculum à superioribus in signum, quod accipiunt coërtionem, sed cùm Papa à solo Deo habet potestatem, non debet habere baculum.21.dist. in nouo.& c. quamuis.

TITVLVS XVI.

DE SACRAMENTIS ITERANDIS, VEL NON.

CAPVT I.

An manuum impositio sit necessaria in ordinatione.

PASTORALIS. & infrà, (Consulere)licet non respõdeat, tu dic, quòd non debet ministrare, antequàm suppleatur.52.distinct. solicitudo.inf.eod.cap.vlti. Alij dicunt, quòd manus impositio non est de substantia ordinis, & ideò celebrare potest. (Manuum)id est, benedictionem.1. quæst. 1. manus.& hæc manus impositio fit nõ solùm subdiacono, sed in minoribus ordinibus constitutis.69.dist.c.1.

1 †Consecratoria)manus impositio autem non fit nisi diacono & superioribus. inf.eod.cap.vltim. 24. distinct. subdiaconus. Tu dic, quòd hæ impositiones non sunt necessariæ, quia vera litera est diaconatus. (Delinitus) id est, vnctus secundum veram literam, quæ est diaconatus non est necessaria ista gloss. quia diaconus benè recipit manus impositionem. (Supplendus.)sup.titul.proxi.cùm venisset.in princip.1.quæstio.1.§.ecce.inf.eod. cap.vlt.(Supplendum) quia sibi fiet manus impositio, & dicetur oratio, quæ dicitur, quando fit manus impositio.inf.c.vlt. sed in secundo casu, vbi oleo vnctus est, non credimus balsamo vngendum, de quo oleo & balsamo fit chrisma, scilicet, & de chrismate vngendum est. sup. titul. pꝛx.c.1. circa princip. Erat ergò chrismate vngendus, & oratio dicenda, quæ dici cõsueuit cùm chrismate vngitur, licet dicta fuerit, nec habet in hoc sacramẽto, vbi non sunt diuersi actus locum, quod omissum est, cautè supplendum, sed quasi totum est iterandum, nisi fortè propter aliquas solennitates quæ non reiterabuntur si primò factæ fuerunt.

CAPVT II.

NOBIS HVMILITER. (Exhumandos) quia non sunt in culpa, quicquid de corporibus eorum fit post mortem, sed si elegissent scienter ab eis sepeliri, crederent exhumandos, cùm grauiter deliquerint. 88. dist. c. si.

CAPVT III.

1 *Cuiusmodi fuerit ritus ordinationis in primitiua ecclesia.*

2 *Dimissa in ordinatione non sunt iteranda, sed supplendum est. & vide in num. 3. & 4.*

PRESBYTER ET DIACONVS. (Ritu) de ritu Apostolico inuenitur in epistola ad
1 Titum, aliàs Timo. † quòd manus imponebat ordinandis, & quòd orationem fundebat super eos, aliam autẽ formam non inuenimus ab eis seruatam, vnde credimus, quòd nisi essent formæ postea inuentæ, sufficeret ordinatori dicere, sis sacerdos, vel alia æquipollentia verba, sed subsequentibus temporibus formas, quæ seruantur, ecclesia ordinauit, & sunt tantæ necessitatis dictæ formæ, quòd si ijs non seruatis aliquis fuerit ordinatus, supplendum est, quod omissum est, & si formę seruant̃ character infigitur animæ, id est, figura intellectualis, & indeficibilis ostendens ordinem collatum ipsi consecrato, nec mireris si per institutionem ecclesię infigitur character in anima, cùm animæ sint de iurisdictione Papæ, & spiritualium patrum, vnde super eis constitutiones suas facere potest, dummodò non sint contrariæ constitutionib⁹ Dei. ar. 10. dist. suscipitis. 95. dist. cùm ad verum. inf. de ma. & obe. solitæ. & arg. ad hoc. 1. quæstio. 1. quòd Deo. vbi dicitur, quòd Imperator facit per suas constitutiones, quod character militaris indiuisibiliter affigitur militi, & posset dici, quòd ille character qui infigitur ex constitutione Imperatoris, non infigitur intuitu animæ principaliter, sed corporis, quòd ex eo apparet, quia mortuo milite, anima nihil ex illo charactere consequitur: in monachatu autem non videtur, quod infigatur character, quia Papa facere posset, quòd non esset monachus, qui ordinem constituit monachorum. ar. inf. de sta. mo. cùm ad mo. (Omissum) manus impositio (Iterandum) ordo (Statuto) no. ijsdem temporibus supplendum, quibus conferendum, scilicet, in quatuor temporibus. sup. de temp. ord. c. 1. 2. & 3. & seq.

2 † Supplendi) in sabbato enim quatuor temporum vocabitur hîc sacerdos, & manus impositio, quæ fuit in ordinatione modò supplebitur, & dicentur orationes, quæ præcipiuntur dici, quando fit manus impositio, quia ipse manus impositioni adhęrent, & de manus impositione fit mẽtio in orationibus, fortè & idem dicimus, si omissa fuerit vnctio. sup. tit. 1. & est verum quòd non est iterandum, sed supplẽdum vbi diuisi & diuersi sunt actus, sicut est in ordinatione sacerdotis, vbi alius actus est tenere manus super caput, aliud dare ei calicem, aliud patenam, aliud inungere, quorum si aliquod fuerit legitimè factum, non erit postea reiterandum, vt hîc.

☞ † Quidam tamen dicunt, quòd hæc duo, scilicet, de patena & calice, non sunt supplenda, quia de substantia, tamẽ securius est supplere, sed si partem dixerit orationis, & non totam, nunquid esset tantùm medietas orationis dicenda, & dicimus, quòd à capite dicenda est, tamen in ordinibus multæ orationes possunt esse, quæ non sunt de substantia ordinis, vnde si aliter ordo legitimè collatus erit, propter hoc non iteraretur, sed si aliqua deessent, de his quæ sunt de substantia ordinis, vel de quibus dubitatur, an sint de substantia, vel etiam de solennibus, cùm postmodum illa quæ sunt de substantia supplentur, & alia omnia omissa suppleri debent.

3 † Sed quid si vnxisset tantùm vnam manum, nunquid postea tantùm altera manus vngetur, & est dicendum quod sic. arg. hîc, quia iterari non debet, quia iam constat manum vnctam, & vbi in orationibus dicitur, manus in plurali, diceretur manus in singulari, etc. in orationibus, si nesciatur quid sit de substantia, si facta esset vnctio in aliquo, & non dicta oratio dicenda erit omninò, & non facienda vnctio, sed non econuerso, quia oratio adhęrere dicitur vnctioni, & non econuerso, quòd ex ipsis orationibus apparet, quæ de vnctione faciunt mentionem. Sed nos contra dicimus, quia ex quo actus non sunt diuisi, quòd etiam si orationes dimiserit iterũ facienda est vnctio, quomodo enim diceret sacerdos sacrificare dignare per hãc vnctionẽ. sup. tit. pxi. c. 1. & in baptismo expressus apparet, quomodo enim diceret, ego baptizo, nisi immergeret, licet prius etiã immersus esset. ar. de bap. c. 1.

ſed ſi non poſſet ſuppleri per eundem, qui ordinauit, poteſt per alium ſuppleri, & nunquam debet per alium ſuppleri, ſi per primum perfici poteſt. 7. q. 1. nihil. quòd etiã obtinet in officijs veſpertinis, & alijs. 7. quæſt. 1. illud. ſed ſi conſperſiſſet oleum ſuper manus ordinandi, & inuaſiſſet eum infirmitas, antequam vnxiſſet, alius ſupplens, vel ipſe alia vice oleum fundet, & à capite incipiet, quia licet actus diuiſi non ſint iterandi, ſi tamen vnus actus nõ perficiatur à capite incipietur.

4 † Vnde ſi quis inter conficiendum ſacramentum euchariſtiæ, dum eſt in verbis illis, hoc eſt corpus meum, deficiat, alius non incipiat à capite, ſcilicet, ibi qui pridie. Idem dicimus in baptiſmo, ſed ſi celebrato ſacramento euchariſtiæ, vel corporis deficiat alius, non incipiat à ſacramento corporis, ſed ſanguinis (Impoſitio) falſa litera eſt impoſitio & vera eſt ſuſpẽſio extracta de regiſtro (Effunditur) id eſt, dicitur cum deuotione.

TITVLVS XVII.

DE FILIIS PRESBYTERORVM ORDINANDIS, vel non.

CAPVT I.

1 *Nunquid ad minores ordines ſacerdotis filius ſine diſpenſatione poſſit promoueri.*

VT FILII PRESBYTERORVM. Vt ſtatuimus ſup. (Ex fornicatione) propter honorem ſacrorum, & propter deteſtationem paterni criminis, prohibentur tales ab ordinibus, ſecùs in ſecularibus dignitatibus. ff. de decu. ſpurij. l. 2. §. nullum. (ex fornicatione) ſup. de elect. cùm in cunctis. 35. quæſt. 2. de inceſtis.

1 † Ad ſacros) hîc videtur, quod ad minores ordines, & per conſequens ad beneficium ſine diſpenſatione valeat promoueri. arg. 55. diſt. c. 1. Contrà credimus per id quod legitur inf. eod. literas. quamuis id poſsit intelligi ſpeciale in filijs ſacerdotum, cùm pœnæ ſunt moliendæ de pœ. di. 1. pœnæ. (Monachus) tunc in monaſterio, vel canonia regulari poteſt promoueri, etiam ſine diſpenſatione, alibi non, ſed nec in monaſterio, nec alibi prælationem habebit. inf. eod. c. ſi. nec eccleſiam ſecularem. 16. quæſtio. 1. legi.

CAPVT II.

AD PRAESENTIAM NOSTRAM. (In eccleſia) ſi veritas erat, ſed non expreſsit (Genitus) maximè idẽ enim eſſet, etiam ſi non eſſet in ſacerdotio genitus, vel etiam ſi in eadem eccleſia non adminiſtraſſet, ſufficit enim ad eius abiectionem, quòd ſit filius ſacerdotis. (Amoueas) quia per obreptionem habetur, de hoc not. ſup. de reſcrip. cum dilecta.

CAPVT III.

PRAESENTIVM. (In paternis) maximè.

CAPVT IIII.

CONQVERENTE NOBIS. (Notorium) & ſi eſt: non poteſt eſſe, niſi notorium. inf. de tranſlat. præla. quanto. & not. de coha. cler. & mulie. tua.

CAPVT V.

1 *Spoliatus reſtitui debet, antequam cognoſcatur de canonico ingreſſu.*

2 *Epiſcopus vbicunq; ſcienter facit contra ius commune: eſtq; tale factũ, in quo poteſt diſpenſare habebitur pro diſpenſatione.*

Diſpenſationis requiſita quæ ſint.

3 *An epiſcopus miſſam illegitimè nati audiẽs, vel ſi ab eo procurationem viſitationis recipit, vel aliàs vtitur eius miniſterio diſpenſare intelligatur.*

4 *Nunquid ſufficiat patientia ad hoc vt videatur diſpenſare.*

5 *Non debet quis amoueri non ſeruato ordine iuris.*

6 *Non diſpenſat epiſcopus cum aliquo, niſi id expreſsè dicat.*

Filius ſacerdotis poteſt iuſtè tenere eccleſiam, quouſq; eam legitimè dimittat. Et eadem ratione qui malè erat deſtitutus, erat reſtituendus.

VENIENS. (Spoliaſti) Primò iniquum videtur, quòd dicit hæc decre. quia ſi ſciuit eum filium ſacerdotis illius eccleſiæ, non poteſt eum remouere, ſed debet eum reſtituere. Sed cõtrà, nã licitum eſt ei contra factum ſuum venire 55. diſt. pœnitentis. 12. quæſtio. 2. non liceat. inf. de præben. cùm non ignores. ſup. de elect. noſti. vbi de hoc not. & multùm fuit iniquius, ſi ignorauit eum filium ſacerdotis, quòd ei eccleſiam reſtituat, & tamen hoc ſtatim ſequitur in eadem decre. tertiò videtur iniquum, quòd inſtitutus per amotionem legitimam iſtius

debeat reuocari, sed primam & secundam iniquitatem, soluit verbum positum in decre. spoliasti.
1 † quia cùm spoliatus fuit restitui debet antequam cognoscatur de canonico ingressu. 2. quæstio. 1. notum. inf. de resti. spoli. in literis. & c. item cum quis. sed dices, ex quo notum erat, quòd esset filius sacerdotis, non debet seruari ordo, nec etiam restitui. inf. de diuor. significasti. inf. eod. quoniam. sed respondeo, imò seruandum erat, quia fortè de dispensatione contendebat. argum. sup. de cle. dudum. el. 2. vel potest dicere, scilicet, quòd si sciuit creditur secum dispensasse.

2 † Potest enim esse regula generalis, quòd vbicunque episcopus facit scienter, quod est contra ius commune, & est tale factum in quo potest dispensare, quod pro dispensatione habebitur, maximè si nullus ex dispensatione læditur. inf. de biga. super eod. ad idem. inf. de cle. coniug. diuersis. cùm episcopus prohibeatur dispensare cum illegitimè natis, nisi in personalibus & beneficijs curam animarum habentibus. inf. eod. c. vlt. ergò licitum est dispensare in alijs. inf. de sen. excom. nuper. quãuis sit arg. contra. inf. eod. c. pen. & sup. c. proxi.

Alij dicunt & securius, & sic fieri consulo, quòd ad hoc quod intelligatur dis-
a pensare a, oportet quòd præcedant ea, quę hunc pręscium faciant, scilicet, quod præcessit cognitio summaria super causis dispensationis, puta insit necessitas, vel vtilitas, vel alia iusta causa. ff. de in ius voc. libertus. 1. quæstio. 6. §. nisi rigor. cum mul.
☞ c. sequen. † imò plus dicunt quidam quòd necessaria est sententia dispensationis, vel potius decretum est necessarium, super dispensatione concessa, scilicet, dicendo decernimus eum idoneum ad ordinẽ, etc. & fortè vocabuntur hi, quorum interest. 1. quæstio. septima. quoniam quicquid. quod non credo. aliter præsumitur temerarium factum episcopi, nec dispensatio habetur, imò episcopus punietur, quòd nõ fieret, si dispensasset, sicut deberet in casu sibi dispensabili. 51. dist. qui in aliquo. 81. dist. quodcunque. de hoc not. inf. de cle. coniug. diuersis. Aliqui tamen dicunt hanc decre. per totum gratiam continere, tertia autem iniquitas soluitur in glo. quæ incipit, ordine.

3 † Nunquid si audit episcopus missam illegitimè nati, vel si recipit ab eo procurationem visitationis, vel si aliàs vtitur eius ministerio, intelligitur dispensare? Respon. non, quia prædicta regula intelligitur quando illud factum, quod facit superior tale est, vbi requiritur causæ cognitio, vel diligens examinatio, sicut ordinatio & confirmatio. sup. de elect. nihil. & not. sup. de postu. capi. 1. sed non est tale audire missam alicuius: nam ex quo debet inquirere de ordinando, vel confirmando, si episcopus talem ordinat, vel confirmat, videtur de hoc inquisiuisse, & ex
b certa b scientia dispensare, sed non idem videtur, si dicit ei, quòd celebret missam, quia & hoc licet aliquis debeat attendere à quo audiat. 44. dist. cõmessationes. tamen non est talis cognitio, vel examinatio, quod videatur dispensatio.

4 † Item non sufficit patientia, vt videatur dispensare, sed exigitur factum solenne, vt est in ordinatione & confirmatione, quod non est, quando recipit procuratorem ratione visitationis, quia recipere procurationem, non est solennis actus, & pati eum remanere in ecclesia post visitationem non est agere, sed pati. Item nõ est idem in excommunicatione, quia ordinando excommunicatum à se scienter, non videtur ipsum absoluere, & hoc est ideò, quia in absolutione ab excommunicatione necessaria est certa forma. inf. de sent. excom. cùm desideres. 1. respon. (Innotuit) maximè, nam & si non innotuisset, tamen spoliatus restitui debet per eius ordinandi confessionem. 12. quæstio. quinta. hoc videtur. Alij dicunt quod sufficit innotuisse quomodocunque. ff. de admi. tuto. si pater. §. vlti. sed quis probabit innotuisse? Respõ. qui dicit scientiam. ff. de proba. verius. 82. dist. proposuisti. quidam tamen dicunt præsumendum contra episcopum, ex eo quod examinauit, vel examinare debuit. 24. dist. quando episcopus. & præsumitur nihil de contingentibus omisisse. 11. quæst. 3. absit. sup. de æta. accepimus, sed potest episcopus benè respondere, licet examinauerit: tamen per examinationem non potuit.

5 † Amoto) ordine iuris seruato, puta inuocabitur institutus, vt contradicat petitioni restitutionis. 3. q. 6. hoc quippe. Vel dic, cùm factum esset notorium, scilicet, spoliatio & institutio huius spolia. idcircò non erat necessarius ordo iuris, vt not. inf. de cohã. cle. & muli. tua. hoc non placet, vel dic, quòd cùm peteretur ab episcopo restitutio ecclesiæ, cùm institutus ab eo scit eam peti, sibi præiudicat, nisi defendat

a *Intelligatur dispẽsare. Ad de Inno. in c. diuersis fallacijs. infrà, de cle. coniug. et quæ ibi posui.*

b *Et ex certa scientia, & sic narratio factĩ facta per principẽ operatur quantũ clausula ex certa scientia, ita allegat Innoc. hîc Pet. de Anch. in cõsi. 293. col. 1. circa fi. inci. vltra allegata.*

defendat ius suum. ff. de re iudi. sæpè.& not.sup.de rescri.ex parte Decani. inf. de re iudi. cùm super. & c. quamuis.& idem si ageret ad cassationem sententiæ contra se latæ occasione cuius alius institututus est.inf. de procur.ex insinuatione. de his aliàs no.plenius.

6 † Restituas(secundum eos, qui dicũt quòd nõn intelligitur dispensare ordinando,nisi expressè dicat. Non videtur,quòd hoc vltimũ possit sustineri,scilicet, quod ecclesia auferat instituto sacerdoti, cùm constet eum canonicè institutũ, scilicet, in locum eius,qui est filius sacerdotis,sed potest respõderi hoc ideò esse, quia sine ordine fuit spoliatus,vel dic,quòd in hoc casu non dicit detentorem amouendum, imò si alius detineret,non enim esset iste restituendus.

Nec obstat quod præcepit in litera amoto, aliàs dic, quòd ibi subaudiatur,si quem instituisti,& ita non ponit pro constanti aliquem institutum,& illa clausula, scilicet,amoto,etc.non referetur ad illum casum,scilicet,quãdo ignorans fecit,quia tunc nunquam est sibi restitutio faciẽda, cùm alius canonicè eam haberet,sed ad primum tantùm, scilicet, quando sciens fecit.Item potest intelligi,quòd episcopus remoueret eum, si potest sua propria voluntate, quia iste clericus expoliatus, ex tunc non habuit causam agendi contra eum,sed si hoc non fecerit, multipliciter contra eum agi potest,nec mireris quòd iste filius sacerdotis restituitur, quia hoc ☞ est ex dispensatione, † vel dic,quòd filius sacerdotis potest iustè tenere ecclesiam, quousque eam legitimè dimittat. sup.de renuncia. nisi cùm pridem. §.personæ.& eadem ratione iste, qui malè erat destitutus erat restituendus. (Donec)in hoc est gratia siue dispensatio, quòd non potest eum remouere, donec alibi sibi prouideat,cùm aliàs statim remoueri debet. sup. eod.c.2.& 3. causa autem dispensationis est,quia indignum est etc. vt inf. c.proxi. (donec)nunquid per literas ad vnum episcopum impetratas cum hac clausula, intelligis secum dispensari potest, vt quilibet posset ei in ecclesia prouidere.

CAPVT VI.

1 *Filius sacerdotis ordinatus, non erit clericus ecclesiæ, sed tantùm seruitor, vel vicarius temporalis.*

PROPOSVIT NOBIS.(Cõmittere.) scilicet, & benè de gratia est,quod sequitur propter causam hîc positã, quia indignus est, etc. (Assensu) sed quæritur,nunc de assensu patroni.arg. 64.dist.principali.18.quæstio.vlt.eleutherius.Quidam dicunt solùm patronum debere eligere, & ipse hũc subdia.eliget,qui erit prælatus. arg. inf.de iure pa.postulasti. Alij dicunt non negari hîc,quin & patroni consensus requiratur. Melius 1 dicas,quòd sacerdos assumendus non erit clericus ecclesiæ, sed tantùm seruitor, vt hîc dicit expressè,vel vicarius temporalis, qui supplebit quòd ille non potest.7.q.1. Pontifices.

☞ † Sed dices quare non præsentando indignum deuoluitur potestas ad episcopum.arg.sup.de elect.cùm in cunctis? Respon.quidam aliud in clericis,aliud in laicis,vbi non est tanta discretio in negotijs ecclesiasticis, vnde laico conceditur variare,non clericis. inf. de iurepatr.cùm autem.& c.pastoralis.nos credimus ad superiorem deuolui prouisionẽ,patrono præsentare indignum.in Authẽ. de san.episc. si quis oratorium. licet episcopus benè faciat si reddat prouisionem patrono, quia non sunt ita instructi in ecclesiasticis negotijs(Eidem ecclesiæ.) Solu. 8. q.1.nulli. & c.illlud.

CAPVT VII.

1 *Filius in paternis ecclesijs non habet hæreditariam successionem, cùm nõ tanquã hæres habeat ecclesiam, sed electione & noua institutione.*

EX TRANSMISSA.(Distulit) Et benè dispensationem habebat, & quod sequitur dispensatio fuit(Admittere) ex dispensatione vestra, aliàs contra.sup.eo.conquerente (Decreto)8. qõ. 1. Apostolica. nam cùm media fuerit 1 persona inter patrem & filium,non potest dici habere locum hæreditaria successio, qui etiamsi succederet patri, non propriè dicitur hæreditaria successio, cùm non tanquam hæres habeat ecclesiam, cùm alius fuerit medius,sed ex electione etiam noua institutione, sed & sic propter perniciem exempli prohibetur.

CAPVT VIII.

1 *Spoliatus agens possessorio non est restituendus,cùm notoria est causa,quare ecclesiã habere non potest,nisi aliquid alleget cõtra notorium.*

CONSTI-

CONSTITVTVS. (Spoliauit) quod de iure non potuit. 15.q.7.laici.arg.23.quæstio.8. scire. (Quærelam) agendo petitorio. si tantùm etiam possessorio, non requirerentur probationes super personatu, vel vicaria patris.inf. de resti.spo.in literis. & c.item cùm quis. 3.quæst.1. per totum. sed si agebatur petitorio, non tamen debet ei adiudicari ecclesia, sicut hîc mandatur, cùm non sit de legitimo matrimonio, nec probasset canonicam institutionem, sed dicimus hâc decre.loqui de dispensatione, vel nõ mouebatur q̃stio de canonica institutione.

1 †Fuerunt tamen qui dixerunt non esse faciendam restitutionem, etiamsi agatur possessorio, cùm notoria est causa, quare ecclesiam habere non potest, nisi alleget aliquid contra notorium. arg. ff. quo.leg. l.1.§.rediguntur. ff. de dolo. ex dolo. ff. de carb.ædict.l.3.§.causæ. quamuis posit dici illam loqui in petitorio.

Secundum autem omnes hoc est verum, quia si iam cõstaret, vel p confessionem eius, vel per probationes admissas, quod esset talis, quod ei de iure non esset facienda restitutio, puta quia esset illegitimus, vel quod eandem possessionem occupasset, nec dispensationem haberet, denegaretur sibi restitutio. inf. de diuor.significasti.cùm eam sine peccato retinere non posset, sed si non constet ad hoc, sed sit res dubia, potest dicere spoliatus. non respondebo, nisi de possessione mea, vel de iure meo, & tu non es audiendus, nisi primò facta restitutiõe.inf.de restit.spol. in literis.contra.inf.eod.de ordi.cog.cum dilect.& c.vlti.

CAPVT IX.

EX TVA NOBIS. (Sustinere) dispensatione tãtùm, vel pro, & aliàs enim malè diceretur, scilicet, quod etiam si sint malæ vitæ, dummodò longo tempore tenuerit, quod cum eis debet dispensare. (Quidam) aduersarij quorundam ex ipsis (Eos) scilicet, quosdam aduersarios, cum quibus litigabant, & cũ quibus archiepiscopus iam dispensauerat authoritate literarum Papæ. (Eis) aduersarijs suis filijs sacerdotum. (Ipsis) impetratoribus literarum (Ostendere) hoc de speciali gratia. (Irritari) aut.constit. quæ de digni.§.illum.de pe.dist.2.quantumlibet.23.quæstio.4.si ille. (Institui) sup. de elect.quisquis.vbi not.

CAPVT X.

QVONIAM. (Sacris manifestũ.) q.d.si ibi stetit pro prælato, cùm hoc vix esse posit, quin sit notorium, & ad tale notorium quod inficiari nõ posit, non est necesse testes requirere. (Deducatur) 2.quæstio.1.de manifesta.& c.quæ Lotharius.nisi probabiliter dubites de eius prælatione, de qua tamen non videtur posse dubitari, cùm factum sit sui natura tale, quod de facili non potest esse, nisi notorium. sup. de transla. episcopi. quanto.

CAPVT XI.

AD EXTIRPANDAS. (Filij) Idẽ in nepotibus, & alijs descendentibus.insti. de hære.qual.§.sui.& idem in collateralibus si iure successionis petant.8.quæst.1. Apostolica. (Filij) siue legitimi siue illegitimi.ar. sup.e.transmissa. vel sup. eod. constitutus. (Vicarij) perpetui. sup. eod. constitutus. (Media) scilicet, maximè.

CAPVT XII.

AD HAEC. (Ex tua) inf.eod. ad abolendam. contra. ibi sol. (beneficium) & prælatura patris aliquo mediãte. sup.proxi.& c.ex transmissa.

CAPVT XIII.

1 *Filius quis sit, & an ex concubina natus, dicatur filius.*

MICHAEL PRESBYTER. (Qui) scilicet, Anto. (Vicariam) perpetuam. sup. eod. constitutus. (Constituerit) filium. † ille est filius, quem legitimæ nuptiæ demonstrant.ff.de in ius voc.quia semper, vel legitimus concubinatus in Authen.quib.mo. na.effi.leg.§.si verò effusam. aliàs secundum leges talis non reputatur filius.s.quantum ad successionem, vel paternam potestatem, vel quo ad alia priuilegia, vel iura secularia. Sed secundũ canones quantum ad hoc, vt repellatur à promotione, etiam ex indicijs alijs probat̃ filius.inf.qui fil.sint leg. transmissæ.in fi.qd enim si certũ est sacerdotẽ peccasse cũ muliere, & post filiũ qui ex ea nat⁹ est ab ea nutritũ, vel filiũ nominabat, vel aliàs sicut filiũ tractabat verè præsumã eum

eum filium.inf.de præsump.c.2.C.de proba.non nudis. C.de test. neque profes.ff. de inoffi.testa.si institutus.§.1.tamen probatio in contrarium admittitur, vt in prędictis legibus dicitur.ad idem. ff.de leg.1. si seruus plurium. §.vlti. & multò fortius si pater & mater hos filios confiteantur, vt in decre.transmissæ.imò plus dico, si aliquando habuerunt eum vt filiũ, licet pòst dicant non filium, tunc filius reputatur intantum, quod prohibeatur contrahere cum consanguineis patris. inf. de proba. per tuas. Imò sola affectione præsumitur filius. inf. de præsump.afferte. sed non est sufficiens probatio.(Habuit) maximè.

CAPVT XIIII.

1 *Filius in sacerdotio ex vxore legitima natus, an possit ad sacros ordines promoueri.*

LITERAS. (Natus) Tamen postquam fuit sacerdos quod non licuit. 21. dis. an. (Permittimus) dispensatione. alij cõtra. (In clericum) hic promouebitur ad sacros ordines, quia permissio in genere mediocritatem respicit. ff.de oper.ser. tria.& l.vlt. 1. respon.C.de do. si quis.arg.etiam sic dispensatio.ff.de leg.3.nummis.sup.de transact.c. vlti.

CAPVT XV.

CVM DECOREM. (Filijs.) Illegitimis (victimatur) id est, pro victima offertur.

CAPVT XVI.

AD ABOLENDAM. (Filij) illegitimi, vnde benè sequitur maximè spurij, idem est enim in omnib⁹ illegitimis: in legitimis autẽ secùs. sup. eod.ad hoc.quæ signatur contraria. (Suspenditur) si autem ad episcopatus, vel dignitatem tales assumeret ipso iure suspensus esset à beneficijs.sup. de elect.cùm in cunctis.

CAPVT XVII.

DILECTVS FILIVS G. (Ap.se.leg.) Non intelligitur emanare à sede Apostolica, quod à legato eius emanat, nisi à Papa emanet. (Canonicum) est autem canonicũ quod amoueatur ab ecclesia. sup. eod. Michaël. 15. dist.per totum.

CAPVT XVIII.

1 *An liceat simplici episcopo dispensare, vel soli Papæ, vide in num.2.*

1 NIMIS. (In tua se.Apo.) † Aliàs autẽ simplex episcopus dispensare potest, cùm sibi nõ sit prohibitum. inf. de sen. excom.nuper. & in ecclesia paterna, vt sit ibi clericus post mortẽ patris aliquo medio.arg.sup.eo. veniens. viuo autem patre nõ posset dispensare.sup. eo. ad abolendam. nec etiam post mortẽ in præbendam patris nullo medio.sup.e. ad extirpan.

2 † Alij tamen dicunt, quòd solus Papa cum filijs illegitimis dispensare potest: nã non inuenitur quod dispenset episcopus. de hoc no.sup.de temp.or.dilectus.de ordinibus autem non inuenitur expressum quod in maioribus, vel in minorib⁹ liceat episcopo dispẽsare, & quod hîc innuitur, quòd episcopis liceat dispensare in alijs ecclesijs quàm in dignitatibus, vel personatibus, vel habentibus curam, non contradicit, quia loquitur quòd episcopis licet ecclesias sine cura conferre his, cum quibus dispensatũ est solummodò quod promoueri possunt ad ordines, sed ecclesias cum cura, non licet conferre talibus, nisi in dispensatione contineatur expressè, quod eis liceat habere curam animarũ, & sic de consuetudine obtinere videtur. (Amotis) sine ordine iudiciario. sup. eod. quoniam sacris. si est notorium. sup. de tempo.ordi.ad aures.

TITVLVS XVIII.

DE SERVIS NON ORDINANDIS, ET EORVM manumissione.

CAPVT I.

INSTRVENDI. (Ingenuitatis.) scilicet, id est, libertatis: nam ingenuus est, qui liber nascitur. institu. de inge. in princ. (Ingenuitatis) 54. dist. quicquam (Pręcaueri) sup. de tempo. ord. ad aures.

CAPVT II.

1 *Quo casu seruus præsumatur dolo esse in possessione libertatis, vel non esse.*

2 *In actione petitorij libertatis, vel seruitutis inquirendum est primò quis sit bona fide in possessione.*

3 *Non acquirit aliquis seruitutis possessionem si dolo malo incipit possidere, vel tenere.*

4 *Dominus quando dicatur amittere possessionem seruitutis.*

5 *Seruus ordinari nõ debet domino cõtradicẽte.*

6 *Seruus effectus sacerdos, an sit liber.*
Et quid sit dicẽdum, si est factus monachus vel clericus.

DE SER-

1 DE SERVORVM OR. (Fugiens) † Seruus fugitiuus, de cuius fuga constat, si de statu suo voluerit litigare, dicens se liberum excipiens, remittendus est ad iudicem domini, vnde fugit. C. vbi de sta. l. 1. hoc enim ipso, quod fugit, præsumitur dolo esse in possessione libertatis, & reducitur in possessionem seruitutis. C. de proba. l. ius. quòd sic per terminos distinguo, aliquis per vim cœpit aliquem, vt seruum & tenet, scilicet, vt seruum, non tamen de iure est in possessione seruitutis. ff. de proba. si quis. l. 1. ff. de acqui. pos. cùm hæredes. §. vlt. ff. de libe. cau. liberis. si tamen fugiat, in possessionem seruitutis reducitur, vt C. de proba. vis eius. quamuis illa lex posit intelligi, vt primò quàm restituatur, inquiratur, an sit in possessione libertatis, & in illa inquisitione veniet, an dolo, vel violenter detinetur, quòd si tunc fugit cùm violenter, vel fraudulenter detinebatur, non videtur dolo esse in possessione libertis. arg. l. contrariarum.

2 † Et hoc verum est inter actores de libertate & seruitute petitorio, quia non potest constare, cui onus probationis incũbat, & quis sit actor, & quis reus, primò inquirendum est quis sit bona fide in possessione. ff. de libe. causa. l. liberis. §. vlt. secùs autem si agat possessorio, quia tunc non admissa exceptione violentiæ, restituitur res, vt not. sup. de postul. bonæ me. in gloss. & ideò. & suprà, de elect. quærelam.

3 † Vel dic, hanc diuersitatem non tantùm contingere, quia agatur possessorio, vel petitorio, sed quia est speciale, quod non acquiret quis possessionem seruitutis, vel alicuius iuris in aliquo homine, si dolo malo incœpit posidere, vel tenere. ff. de proba. si quis liber. & eodẽ modo nõ acquiret possessionem libertatis, si dolo malo cœpit. ff. de lib. causa. igitur. §. 2. secùs enim est, si agatur de possessione alicuius rei corporalis, vel de iure aliquo, quòd posidere cœpit: nam ibi benè quæritur possessio, licet dolo cœperit posidedere vel tenere, vt not. suprà, de postu. bonæ.

Et hæc vera sunt, si dolo hominem liberum tenet, secùs si seruum alterius, quia tunc acquiret possessionem iuris alterius, siue vi, siue dolo faciat, sicut & alterius rei acquiret, sed si sit in possessione libertatis bona fide coram iudice eius agitur. C. vbi causa status. l. 3.

4 † Vt autem scias, quando dominus amittit possessionem seruitutis, eò quòd mitteretur in possessionẽ libertatis, distingue: Nam si bona fide omninò se egerit ꝓ libero, statim amittitur possessio eius, onus probandi incumbit domino eum esse seruum, & coram iudice serui, intelligo eum esse in possessione libertatis, si iustis rationibus, vel etiam iniustis, dummodò sine fraude & calliditate se gerat pro libero. ff. de lib. cau. liberis. in fin. & in l. igitur. §. potest. quæ probatio domino non incũbet, si posideret, insti. de inter. §. retinendæ. Quidam tamen leges allegatas de lib. causa. intelligunt, si per decennium fuerit in possessione libertatis. arg. ff. de acqui. pos. posideri. §. si seruus. sed certè secundum hoc in præscriptione libertatis esset necessarium biennium, cùm tamen constet aliquando sufficere decennium. ff. qui & à qui. §. Aristo. & ideò non placet. Si verò mala fide sit in possessione libertatis, & desijt dominus habere animum posidendi, statim amittitur possessio, sicut & aliarum rerum. ff. de acqui. pos. si quis. §. differentia. & domino petenti, non restituitur possessio seruitutis, & licet mala fide sit in possessione libertatis, puta quia scit se seruum, tamen onus probationis, quòd sit seruus, suus incumbit domino, debet enim sibi imputare qui possessionem adiecit.

Sed melius credo, quòd in hoc casu, debet ei restitui possessio, quia generaliter loquũtur leges superius asignatę. ff. de lib. cau. & ipsi seruo onus probandi incũbit, vt ibidem dicitur, si verò mala fide est in possessione libertatis, & certum est, quòd dominus non desijt habere animum posidẽdi, distingue: aut dominus nõ amisit custodiam serui, aut amisit, sed non amisit etiam si centum annis fuerit in possessione libertatis: tamen eum posidet, quia nec ab alio posidetur, nec ipse suam possessionem interuertere potest. ff. de acqui. pos. & cui. in fi. nam hoc idẽ est in possessione cuiuslibet rei mobilis, nam quamdiu ab alio nõ posidetur, nec amitto custodiam, & animum posidendi habeo, & possessionem retineo, aliàs enim sequeretur absurditas, quia si seruus meus 10. vel 20. ann. se defenderet in arce, quòd amitterem possessionem eius, si verò amiserit custodiam eius, quia nesciebat dominus, quò fugisset, vel vbi esset, si seruus

T habebat

habebat animum reuertendi retinet possessionem, aliàs non. ff. de acquir. poss. l. si rem immobilē. sed licet in eo casu, vbi habuit animum reuertēdi, amittatur possessio, quando tamen mala fide est in possessione libertatis, restituitur domino possessio serui, & seruo incumbit onus probādi. ff. de lib. causa. si liberis. §. vlti. & l. igitur. §. potest. & ad iudicē domini remittetur, prius tamen coram iudice serui cōstabit, quòd sit in possessione malæ fidei. Si verò dubitatur, an desierit habere animū possidendi, nécne, tunc distinguo, an seruus fuerit in possessione libertatis decennio, an minori tempore, si minori non præsumitur desijsse habere animum possessionis, secùs si decennio, & sic loquitur lex. ff. de acquir. pos. posideri. §. si seruus. hoc autem vtrum sit seruus in possessione libertatis vel non, an sit fugitiuus, vel non, & an bona fide, vel mala, & alia quæ diximus. sup. quæri, examinari & terminari debent, antequam agatur de proprietate serui. vt ff. de lib. cau. liberis. §. vlti. & l. igitur. §. potest. & quæritur hoc sub iudice serui, ratione dubietatis. si. inf. de appel. si duobus. ff. de iudi. si quis ex. sup. de rescrip. super literis. & multum ista valent, quia similia ferè requiruntur, quando prælatus dicit aliquem suum clericum, vel monachum, vel dominus dicit aliquem suum libertum, vel ascriptitium, vel originariū, vel officialem, de similibus enim ad similia est procedendum, vt ff. de leg. non possunt.

5 †Recipiant) & non ordinatur seruus scienter domino contradicente, & tunc dicunt quidam, quòd remanet seruus, & restituitur domino etiam si sit factus sacerdos. ar. 54. dist. si sciente. Alij contradicunt & melius fortè, scilicet, quòd non est reddendus domino. 54. dist. ex antiquis. & c. frequens. si verò sciente, & non contradicente statim efficitur liber. 54. dist. si seruus sci. si autem ignorante domino, sed episcopo vel præsentatore sciente, quòd sit seruus, tunc efficitur liber, sed episcopus, vel præsentator dabit duos æquè bonos. 54. distin. si seruus ab. si verò nō habeat vnde soluat, & de nō ignorante est ordinatus, seruus restituetur domino, sed cum distinctione hac, scilicet, si enim domino ignorante & episcopo & præsentatore sit ordinatus, si est in minoribus ordinibus, deponitur & restituitur domino. 54. dist. nulli frequens. & c. ex antiquis. diaconus verò & subdiaconus, dant pro se vicarios, vel preciū, & remanent liberi. 54. dist. ex antiquis. inf. eo. miramur. si autem non habent vicarios, vel precia deponuntur & restituuntur dominis. 54. dist. ex antiquis.

6 †Si verò factus est sacerdos liber est, sed aufertur ei peculium & datur domino, vel seruit ei in officijs. 54. dist. frequēs. & c. ex antiquis. si efficiatur monachus, vsque ad triennium potest repeti, & non vltra 54. dist. seruus sci. & etiam si ignorante domino factus sit monachus, sed in clerico etiam si ignorante domino factus sit clericus, vltra an. repetere non potest, ☞ vt in eodem c. si seruus sci. †Et est ratio diuersitatis in clerico & monacho, quia clericus publicè manet monachus secreto, non tamen licebit domino manus in hunc clericum inijcere. 17. quæst. 4. si quis sua. nec potest contrahere matrimonium propter votum, quando votum fingitur fecisse in susceptione ordinis quod potuit. inf. de con. coniug. quidam. 84. dist. cùm in pręterito. & cogendus erit per episcopum. arg. 97. dist. si Imperator. in alijs autem priuilegijs non gaudebit. inf. de cle. coniug. Ioannes. & c. se. Idem dicimus in originarijs ascriptitijs, & in omnibus qui conditione seruili, vel ratiocinio sunt obliga. 54. dist. frequens, quis autem generalis, si quis & in libertis & alijs si aliquod obsequium patronus sibi retinuit. 4. dist. quicunque. vel in obligatis functionibus. 51. distin. præterea. inf. de oblig. ad ra. c. 1.

CAPVT III.

1 *Acquisita ab ecclesiarum libertis, debent esse ecclesiæ.*

2 *Non potest libertus in ius patronum absq; venia vocare.*

3 *Dominus sponte seruum manumittens etiam ob leuem iniuriam seruitutem reuocat.*

DE FAMVLIS ECCLESIAE. (Parochialis) subditas illi ecclesiæ, cuius serui sunt (Transmittere) in testamento, alij idem etiam inter viuos, quòd non credimus.

1 †Pertinere) hoc est speciale in libertis ecclesiarum, quæ omnia ab eis quocunque modo acquisita debent esse ecclesiæ, nam in non libertis secùs. 12. quæst. 3. c. 1. & in multis. c. eiusdem. q. & sequentis. in libertis autem priuatorum secùs est, nam ibi si liberti sunt minores centenarijs, nihil tenentur relinquere patronis laicis,

laicis,sed ab intestato, si non habeat liberos,in totum succedit patronus,sed si liberos habet,in nihilum semper succedit, si autem sunt maiores centenarijs,si habeãt liberos, nisi exhæredatos nihil tenentur relinquere patronis,si verò non habeant liberos, tenentur eis relinquere tertiam partem,& si non relinquent ad totam tertiam, vel eius supplementum, agent patroni bonorum possessione contra tab. Si verò sine liberis & intestati decedant,in totum succederẽt patroni.instit. de succ. li.sed nostra.& §.seq.

Et hoc intelligimus tam in libertis ecclesiarum qui manumissi sunt, vt sunt presbyteri,quàm in alijs,dummodò liberti legitimos liberos non habeant,nam si haberent,crederem, quòd non tenerentur relinquere ecclesiæ, vt §. sed cùm nostra.& quia parentes thesaurizant,etc.16. quæstio. 1. prædicator. laici autem nec hoc ius, nec aliquid habere poterunt in libertis ecclesiæ,aliàs clericis.

2 †Accusandi) id est,agendi, nam nullus libertus absque venia potest in ius vocare patronum. ff. de in ius voc.quisque. §.1.12.quæst. 2. §. qui ma.nam cùm sit vniuersitas, non potest accusari. ff. de dol.si ex dolo.14.quæstio.3.si hic. Vel dic,quòd excipiendo, vel inquirendo non poterit agere de crimine etiam si consensu capituli deliquisse dicitur.inf.de simo. veniẽs. 16.quæstio. 6.placuit. ff. quòd met. cau.l. metu.§.1.Accusandi)12.quæstio.2.episcopus.qui mancipium.(Testificandi.) C.de testi. l. libertorum. ff. de testi.l.3. §.lege.

3 †Libertatis) propter iniuriam etiam leuem dominus sponte manumittens seruum,reuocet in seruitutem.vt hic.12.qõ. 2.octaua.C.de lib. & eod.lib. si manumissus. nisi remisisset patronatum, propter obsequium autem impositum,& non præstitum, non redigetur libertus in seruitutem.C.de lib.cau.solo.nisi nimis esset necessarium obsequium, puta quòd negauit alimenta.ff.de lib.agn.alimenta.tunc enim reuocabitur in seruitutem ex eisdẽ causis, quibus reuocãtur donationes.Authen. vt liberi decætero.§. illud.si verò ex necessitate sit factus liber, eadem est distinctio,sed diuersæ pœnæ.ff.de iurepat.l. 1. Et his modis reuocantur in seruitutem laicorum patronorum,liberti laici.

Sed liberti clerici non reuocantur in seruitutem laicorum:nam non debent promoueri, nisi directè,& sine obsequio sint manumissi.54.dist.quicunque. & si aliter promoti sunt,reuocantur secundũ distinctionem.quam not. sup. proxi. c. speciale igitur est in libertis ecclesiæ, qui propter obsequium impositum non præstitum rediguntur in seruitutem,& sic intelligo.12. q.2. diaco.nam si non esset impositum,nõ tenetur. inf.eod. & est aliud speciale in libertis ecclesiæ, quia filij eorũ astricti sunt ecclesiæ,vt semper sint liberti.12.q.2.de libertis.secùs in libertis priuatorum.C.de lib.& eo.li.l.1.& 2.nisi quantum ad hoc,& propter suam ingratitudinẽ filij libertorum viuentibus parentibus rediguntur in seruitutem.aliàs enim in tit.C.frustrà adderetur,& eorum liberis,& fit prędicta reuocatio proposita hac accusatione,& iudicis officio implorato.

CAPVT IIII.

1 *Patronus potest incontinenti liberto clerico spirituales imponere operas.*

NVLLVS.(Donauerit) sub ea conditione,vt sibi seruiret in horis canonicis, aliàs tamen potest ad aliam ecclesiam transire. inf.c.eod. & no.hic 1 †patronũ operas spirituales imponere,sed debet imponere incontinenti post manumissionem. ff. de oper. lib. vt inuitis.ff.de lib.cau.l. vlti.§.ideò. vel incõtinenti,quia quæ fiunt incontinenti, inesse videntur. C. de pac.petens.ff. si cer. pet. lecta.aliàs quæ aguntur cum seruo in seruitute,eum non obligant.C.an ser.ex suo fa.per totũ. Item alias operas præter has, scilicet,spirituales in libero clerico, non poterit retinere.

CAPVT V.

CONSVLVIT. & inf.(Conditionis) existentem seruum.

CAPVT VI.

1 *Sicut in matrimonio potest apponi conditio, ita & in ordine apponitur conditio libertatis.*

2 *Conditio in spiritualibus locum habet.*

1 EO LIBENTIVS.& inf.(Dominorum) scilicet clericorũ. (Ecclesiæ) cuius serui fuerũt (Tenore) id est,intuitu, vel modo. arg. ff. de tu.muto.§. sub conditione. conditio eius in spiritualibus esset illicita.1.q.2.quàm pio.

†Vel dic, quòd sicut in matrimonio potest apponi conditio,vt fidem accipiat. 28.q.1.iam nũc. & ita in ordine apponitur 2 conditio libertatis,vt hîc.inf.de condi.appo.c.2.

po.c.2.nam cùm libertas sit res spiritualis, potest venire in conditionem & commutationem.inf.de re.permu.ad quæstiones. de hoc not.sup.de elect.significasti. Melius dicas, quòd non fuit apposita in ordinatione conditio, sed in manumißione retinuit sibi operas spirituales, quod potuit vt no.sup.e.nullus. (Ad aliam) de licentia tamen episcopi, aliàs non licet.72. di.per totum.70.dist.sanctorum.21.quæst. 1.c.1.& 2.sed tunc nō liceret, si patrona ecclesia contradiceret, cùm quicquid sibi acquirit, ei acquirit.sup.eod.de fami. hoc non placet, imò credimus hanc distinctionem locum habere, sicut iacet, & in clericis & in laicis.

CAPVT VII.

MIRAMVR NON MODICVM. & inf. (Gaudet) sup. de ęta.& quali.à multis.(Primitiua) 60. dist. nullus in episcopum (Grego.) 31. dist. autem.28.distin.nullum.(Vrbani) 32. dist. erubescant, & c.nemo.

CAPVT VIII.

DILECTVS FILIVS G.(Libera) quod sufficit. instit.de inge. §. sufficit. nisi in casu. C. de inuti. stip. qui autem.

TITVLVS XIX.

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, vel non.

1 *Obligatus etiam cum iuramento alicui ad seruiendum, an poßit ingredi religionem.*

1 OBLIGATIS. Pone aliquem obligatum etiam iuramento alicui curiæ, vel alij ad seruiendum, vel in propria persona, vel ad scribendum librum, vel ad regimen ciuitatis, nunquid poterit ingredi religionem? Respon. si nulla fraude ducitur, scilicet, vt fugiat laborem, vel expensas, sed sola charitate Dei securè ingrediatur, quia qui lege Dei, etc. 19. quæstio. 2. duæ. inf. de re. & transeun. licet. tamen de bonis eius, quæ habet, vel etiam quę obueniēt post ingressum monasterij satisfiet illis, quibus obligatus erat.19.q.vl.si qua. C.de epis.& cle. Deo nobis.§.1. vel etiam si scribere scit, vel aliquod opus facere, q̄ posit exercere salua regula, & officio non neglecto, de illo satisfaciet.ar.91. di.clericis. primò tamen deducet expensas, ne sit monasterio onerosus. arg.16.q.6.de lapsis. sed illud loquitur de misis in monasterium ad agendam pœnitentiam, in alijs autem dicunt nō deducendas expensas, quia qui altari seruit, etc.21.q.2.ad ratiocinia (.Debitores) ex causa mutui, vel alia huiusmodi promoueri possunt.ff.de mu.& ho.reos.item curiales, qui sena exercent, vt tabelliones in ciuilibus causis.60.dist.Osius.

CAPVT I.

1 *Laici existētes generales administratores fieri non debent clerici, nisi prius reddiderint rationem suæ administrationis.*

2 *Laicus si in canonicum aßumi debet: debet postulari præsertim qui ratiocinijs obligatus fuit.*

3 *Quæ genera personarum non debeant promoueri.*

4 *Clerici non poßunt publica vectigalia conducere.*

Clerici an poßint esse procuratores & talia officia exercere.

MAGNVS EPISCOPVS, (Dixit) id est, quæsiuit (Procuratores, actores, executores, seu curatores) generalis tam procurator, quàm ac. exe.& cur. † Pupillorum) contra administratores pupillorum, & maiorum absentiū si eligantur, vel postulantur in clericos, quilibet de ecclesia excipiens contra eos admittitur, sed si essent administratores maiorum præsentium, non admitterentur, alij contra eos præter ipsos, quorum administratores fuerunt, nec ipsi intra tempus statutum.sup.de elect.statuimus.

† Ordinari) hæc decreta. dicit, quòd laici qui sunt generales administratores, non debent fieri clerici, nisi prius reddiderint rationem suæ administrationis, sed hoc non dicit, quòd clerici qui gerunt generales administrationes etiam laicorum prohibeantur eligi ad dignitates. Et est ratio diuersitatis, quia in primo casu illi, quorum negotia gerunt grauantur, quia sui administratores forum mutant, in secundo autem casu non mutant, sed contra.21.quæstio.2.c.1.& 2. vbi dicitur, quòd clerici non debent tales administrationes suscipere, & si acciperent aut dimittant, aut deponātur, sed certè si rectè inspicias, non contradicunt, quia ibi non prohibetur quin posint eligi, dum tolerantur.

(Dixit)

(Dixit) id est, respondit (honore) prædictorum officiorum.

2 †(Postulati) not. quòd laicus si debet assumi in canonicum, debet postulari, & maximè qui fuit ratiocinijs obligatus, & dicimus eum postulandum à iudice sub quo debet reddere ratiocinia. C. de epis. officiales. vocatis his quorum negotia acta sunt, & quod lædi possunt tali concessione. ff. de adop. Nam dicimus etiam solùm consensum ad liberationem illius sufficere, cui obligatus est. 54. dist. si quis quicunque.

3 †(Munerari) obligati ratiocinijs non ecclesiasticæ, sed secularis personæ, vel qa sint, & perseuerent procuratores generales, vel domorum, vel actores causarum, vel executores negotiorum, seu curatores pupillorum, & multò fortius aliorum, alij etiam officiales generales non debent ꝓmoueri, vt hîc, imò si promoti fuerint, aut dimittent officium, aut remouebuntur. 21. quæstio. 3. c. 1. & 2. inf. ne cler. vel mona. c. 1. & no. quòd non nominat tutores, nam si tutelam, vel curam egerit, vel quæ necessaria sunt à legibus imposita aliquis gerat, non credo quòd impediatur eius promotio, cùm etiam promotus posit eam suscipere. 86. dist. peruenit. sed & aliarum personarũ miserabiliũ ꝓcurationes & administrationes susceperint, tamẽ authoritate episcopi eius promotio non impeditur, quòd etiam promotus suscipit. 86. dist. peruenit. similiter & ecclesiarum. 89. dist. iudicatum. 17. q. 6. noua.

Et sunt hæc vera eo in officio permanente, si autem deposuit administrationem, adhuc tamen obligatus est ex ea, & siquidem sunt publica ratiocinia, non debet promoueri ante ea reddita, imò reuocari debet si promoueatur. C. de epis. offi. 51. distin. præterea. Si verò sunt priuata ratiocinia, si in ipsa promotione mouetur sibi quæstio, aut primò mota est. distinguo, aut conuenitur de dolo & perfidia, aut de culpa. Si cõuenitur de dolo, & perfidia ante finitam litem, promoueri non debet. arg. 81. dist. tantis. 23. dist. illud. & sic etiam potest intelligi hoc. c. si de culpa tantùm conuenitur, promoueri indistinctè potest: si autem non sit cõuentus eodẽ modo promoueri potest, nisi infamia sit eum de dolo teneri, tunc enim ex officio iudicis inquiret. 6. q. 1. infamis. Alij non distinguũt inter publica ratiocinia, & priuata. Nec an conueniatur de dolo, an de culpa, cùm hæc distinctio nullo iure nitatur, imò omnia iura in contrarium sonãt, scilicet, quod pro quibuscunque ratiocinijs siue publicis siue priuatis astringatur, promoueri non potest, nisi prius ratiocinia sint reddita, vt hîc, quòd autem dixi non possunt esse procuratores causarum, scilicet, vel actionum intelligo coram iudice seculari, nisi pro ecclesia, vel miserabilibus personis & consanguineis, & his quorum negotia de iure gerit. ff. de postu. l. 1. §. 1. & l. seq. & idem videtur dicendum in procuratore, quòd in aduocato not. inf. de postul. c. 1. corã ecclesiastico enim possunt, & pro laicis. ar. eius quòd dicitur de aduocato à contrario sensu. inf. de postul. c. 1. 2. & 3.

4 †Item clerici non possunt esse conductores. 21. q. 3. c. 2. & intelligo publicorum vectigalium, vel vbi conducant vilius vt locent carius, quòd non licet. C. loca. milites. aliàs vnam possessionem pro opere manuum suarum licitum est conducere miserabilibus personis, & consanguineis, quorum negotia de iure geruntur. Authẽ. de sanct. epis. §. si autem. 91. dist. clericus victum.

Sed non credo quòd posit conducere villarum reditus, sed solummodò quòd pro suis manibus operetur. aliter autem cadit in vitium quæstus cupiditatis. inf. ne cle. c. 1. Arg. contrà ne præla. vic. su. c. vlt. sed loquitur de ecclesia, à qua non est prohibitum conducere. Vel dic, quòd vbicũq; inuenitur, quòd clerici non possunt esse procuratores, vel hæc officia exercere, intelligendum est generaliter, nam vnum negotium clericorum vel laicorum, procurare, vel administrare non prohibetur.

TITVLVS XX.

DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, vel non.

CAPVT I.

1 *Episcopus in multum enormi & notorio crimine dispensat, secùs in his, qui sunt corpore vitiati.*

DE PRESBYTERO. (Campaniæ.) Si dubitatur an scandalum generet, recurritur ad arbitrium episcopi. inf. e. c. proxi. Itẽ an posit ei permittere celebrare in priuato non publico, vt arg. inf. eo. significauit. inf. de cle. pere. tuæ. (Permittere) contra. inf. de cle. pu. in du. c. 1. contra. 51. dist. si quis post. Sol. h. dispensa-

1 dispensatio ibi ius commune. † Et habes hîc arg. quòd in multum enormi crimine & notorio, dispensat episcopus. ad idem. inf. de apost. c. 2. si autem esset corpore vitiatus, non posset dispensare cum eo. 50. dist. venio.

CAPVT II.

CVM DE TVA. In oculo. ff. de ædil. edi. quod clauum. §. bosus. (canonici) & concubinæ. (Consilio.) Puta si generat scandalum, non confirmat electione, si autem non generat, confirmat. sup. c. proxi. (In quo) id est, in qua confirmatione (Curauimus) solus enim Papa dispensare potest in hoc. sup. de fil. presbyt. c. vlt. 50. dist. nemo. Vel dic, quòd cum electo in episcopum non potest dispensare nisi Papa in prædictis. Vel dic, quòd archiepiscopus potest dispensare, & hoc non negatur hîc, sed potius contrarium est verum, suprà, de elect. innotuit.

CAPVT III.

EX PARTE G. (In cunabulis) † corpore vitiatus sponte, nulla causa interueniente, repellitur ab ordinibus, quia repellitur iam promotus. 33. dist. meritum. 55. dist. qui partem. si quis à me. si autem iusta causa subesset, puta timor lepræ non prohibetur incidi. inf. eod. ex parte. nisi generet deformitatem: tunc enim in omni casu repelletur. 55. dist. lator. si euan. inf. eo. c. vlt. & idem est si casu, vt eisdem. c. (Nicen. concilij.) 55. dist. si quis à me. & c. si quis peregrè. (In canonibus.) 55. dist. eunuchus.

CAPVT IIII.

1 *An & quando virilia sectus possit promoueri.*
2 *Et quid requiratur ad hoc, vt sit irregularis, qui ex indignatione se secat.*
3 *In casu abscißionis membri potest episcopus etiam sine authoritate Papæ dispensare.*

1 SIGNIFICAVIT. (Nobis) † virilia quomodocunque se secuerit quis, vel secari mandauit sponte, siue vt obsequium præstet Deo vt hîc, siue ex indignatione, siue nimio dolore morbi, promoueri non potest. 33. distin. maritum. sup. eod. c. proxi. secùs autem si à medicis, vel à seipso consilio tamen medicorum, vel à dominis, vel à barbaris, vel casu fortuito sectus sit in membris, quæ non generāt deformitatem. 50. dist. si quis eunuchus. (præcepta) sic enim seruandum est secundum quod distinximus. sup. capi. proxi.

2 † Et intellige quòd ad hoc, vt sit irregularis etiam qui ex indignatione se secat, oportet quòd amiserit aliquod membrum, licet sufficiat quantumlibet vile. 33. dist. maritum. Idem est & si non amisit membrum totum, sed partem, sed tamen est talis pars, quæ deformitatem generet, vnde generetur scandalum. sup. eod. c. 1. vel etiam inhabilem reddit ad officium exequendum. inf. eod. Thomas. vnde licet indignans extraxerit sibi dentem, vel quantumcunque grauiter se secuerit, nisi membrum amiserit, non est irregularis, vel etiam potius corpore vitiatus. Alij dicunt sufficere ad irregularitatem, si nō dum membrum, sed etiam si partem mēbri etiam quæ non generat deformitatem abscindat ex indignatione. 55. dist. si partem: hic enim licet non posit repelli, quia corpore vitiatus, potest tamē repelli, quia sponte se abscidit, sed nec retinere potest sine dispensatione, si infamia inde fit, vel notorium. sup. de tempo. ordi. c. fin. Alij autem non credunt, quòd illi qui sibi manus iniiciunt, non possunt promoueri sine dispensatione. arg. contra. 55. dist. qui partem.

† Sed illud intelligo, quòd ex quo notorium est, quòd ex indignatione partem digiti sibi amputauit, non debet promoueri sine dispensatione, sed alijs secùs si amisisset casu, vel etiam si verè esset notorium, quod ex indignatione fecisset, quia tunc ex quo non generaret deformitatem, non impediretur promotio, si autem ita secuerit quod claudicaret repellitur

3 tantùm, quia corpore vitiatus. † Et tua) authoritas archiepiscopi in hoc valet, q. authoritate Papæ poterit plus minúsve saltem in minoribus criminibus dispensare, vel speciale est, quod quando abscidit virilia propter Deum potest, licet stultè posit episcopus dispensare, sine dispensatione autem non poterit promoueri, vel in susceptis remanere, vel dic, quòd ideò suam authoritatem Papa addidit, vt securius faceret, cùm tantùm necesse non esset: hoc tamen non credo. Item non distinguo vtrum instabat operi licito nécne, quando vitiatus est, quantum ad hoc, vt irregu-

irregularis fiat, sed ad hoc prodest, quòd facilius dispensabitur (Concedas) ex dispensatione aliàs contra. 55. distin. si quis à me. Inno.

CAPVT V.

EX PARTE. (M.) 33. quæst. 2. hoc ipsum. infrà de cleric. ægro. tua nos.

CAPVT VI.

1 *Irregularitas non facit aliquem ab abbatia remoueri, sed taciturnitas peccati.*

2 *Non tenetur quis confiteri crimina, de quibus non fuit conuictus, vel confessus, vel aliàs sunt notoria.*

EXPOSVISTI NOBIS. (Ordines) benè dicit ordines, ipsos enim suscipiendo & tacendo irregularitatem peccauit. 55. distinct. ex pœnitentibus. & sup. de renunc. nisi cùm pridem. §. personæ. 56. dist. quia. 54. distinct. si
1 seruus sciens. † nam ab abbatia non remouetur propter irregularitatem. 50. distinc. accedens. 16. quæstio. 1. legi. sup. de ætat. & quali. tua. sed propter peccata taciturnitatis. 55. distinct. ex pœnitentibus. & propter hanc taciturnitatem non facit executionem sic suscepti ordinis. sup. de re-
2 nunc. nisi cùm pridem. §. personæ. † tenetur etiam confiteri crimina de quibus est conuictus confessus, vel deprehensus, vel aliàs notoria. 50. distinct. l. si ille. alia autem crimina confiteri non tenetur, sed si confiteatur & dispensetur securus est, vt vlterius non accusetur, aliter autem secùs. 34. distinct. cap. vltim. Vel dic, quòd hæc Abbatia talis erat, quæ quærebat sacerdotem abbatem.

CAPVT VII.

THOMAS. (Pollicem) supr. eod. capitul. 1.

TITVLVS XXI.

DE BIGAMIS.

CAPVT I.

VT BIGAMI POENITENTES.

CAPVT II.

1 *An liceat episcopo, vel Papæ dispensare cum bigamo.*

2 *Quo casu Papa dispensat contra apostolum.*

3 *Papa potest interpretari: & etiam addere euangelio: & est in administratione maior Paulo.*

SVPER EO. (Quòd. c. fili) hîc habes art. quòd hoc ipso, quod aliquis episcopus promouerit aliquem, cum quo dispensare potest, dispensare intelligitur. & not. sup. de fil. presbyt. veniens. sed tu dic quòd hîc apparebat quòd valebat dispensare episcopus.
1 † Dispensare) not. quòd non licet dispensare cum bigamo, quòd fateor in episcopo, Papa autem potest vsq; ad subdiac. 34. distinct. lector. si autem promoueatur characterem recipit. Quidam tamen dicunt, quòd characterem non recipiunt. Sed contra videtur, quòd nec etiam Papæ liceat, quia est contra apostolum. 25. q. 1. sunt quidam.
2 † Sed dicendum est a, quòd non dispensat Papa contra apostolum in his, quę pertinent ad articulos fidei, & fortè in his, quę pertinent ad generalem statum ecclesiæ, sed in alijs dispensat, quia licet apostolus dicat: Vouete & reddite domino iuramēta vestra, tamen in iuramēto seu voto dispēsat. 15. q. 6. iuratos. inf. de vo. per totum. quamuis posset dici, quòd non videtur dispensare in voto, quòd in melius commutat. inf. de iureiur. peruenit.

a *Sed dicendū est. Adde hic quæ notaui in c. post trāslationem. in fi. sup. de renū. & vltra ibi addita, adde quod Innocē. hic allegat Ang. in l. benè à Zenone. C. de quadri. præscri. & refert Felin. in ca. quæ in ecclesiarū. col. 7. in fin.*

3 † Item interpretari & addere potest euāgelio, vt colligitur inf. de testi. in omni. 2. q. 4. præsul. Itē maior est Papa quàm Paulus in administratione.

CAPVT III.

DE BIGAMIS. Quidā laici mortuis vxoribus suis promoti fuerunt in sacerdotes, qui postmodum contrahebant cum alijs de facto, quidam sacerdotes, qui nunquam habuerunt vxores cum viduis contraxerunt.

CAPVT IIII.

1 *Opinio nonnunquam præiudicat veritati.*

2 *Voluntas non exitus spectatur in maleficijs.*

NVPER A NOBIS. & infrà, (Iuris) sic. ff. de his qui notat. infa. quid ergò. §. 2. † quādoque attenditur magis affectus, quàm effectus, vel quàm factum ipsum. de pœ. distin. 1. §. hoc autem. inf. de cler. non resi. relatum. infr. de conces. præbend. & ecc. non va. literas. ff. de condi. institut. mulier. §. 1. inf. de spō. iuuenis. (Iuris) vnde exigit quòd de iure valeat matrimonium. (Destinatio). i. tantùm quære an animo habendi eā pro vxore accepit. (Duas) C. de adulter. eum qui.

 (Partim)

(Partim) quia vnā tantùm potest habere de iure, aliam de facto. (In canone) 28. dist. presbyterorum. nam presbyter de iure nullam habere potest, aliàs cùm nulla contrahere potest, necesse est ergò quod de facto intelligatur.

1 † Reputandi, hîc habes, quòd opinio præiudicat veritati. inf. de spon. iuuenis. 3. quæstio. 7. tria. ff. de offic. præto. Barbarius. C. de testam. l. 1. 22. q. 2. homines. ff. ad mace. l. 3. contra. inf. quæ fil. sint legi. per tuas. 7. dist. veritate. 81. dist. quicunque. & C. plus va. quòd agi. l. 1. 2. & 3.

Et est verũ, quòd veritas præualet opinioni. contraria casualia sunt, & præfertur enim opinio in fauorem contrahentium & odium decipientium. ff. ad maced. l. 3. Vel in fauorem prolis & testamẽtorũ. inf. qui fil. sint legi. cùm inter. C. de testa. l. 1. vel aliqua communis opinio præfertur veritati. ff. de offi. præto. Barbarius. (Reputandus) quòd fatemur hîc, cũ propter intentionem, quo ad dispensationem bigamus dicitur. (Quæstione) quæstio talis fuit, an episcopus possit dispensare cum aliquo in sacris ordinibus cõstituto, qui ante sacros ordines aliquam habuit vxorem, & post sacros ordines aliquam sibi copulauit pro vxore. Et erat causa dubitationis, quia secundum matrimonium non tenebat, & ideò non videbatur bigamus reputandus.

2 († Clericis) in maleficijs spectatur voluntas, non exitus. 48. dist. c. vlti. ff. ad le. cor. de sica. diuus. C. eo. seruo. (Clericis) idem dicerem in monacho. 27. quæst. 1. quodcunq; idem in eo qui duas vxores habuit de facto. (Clericis) in sacris ordinibus constitutis.

CAPVT V.

1 *Quid significat illud Pauli, oportet episcopũ esse vnius vxoris.*

2 *Matrimonium inter duos significat vnã ecclesiam vni viro Christo subditam.*

3 *Quare exigitur maior castitas in vxore quàm in viro.*

DEBITVM. (Pastoralis officij) & infr. coniugio confirmato. (Vnus) id est, idem volens, vel, id est, eum amans.

1 † Iuxta quod) id est, ad ostendendum, quòd carnalis copula est sacramentum incarnationis Christi, & quòd tantùm inter duos coniuges est sacramentum illud quòd in matrimonio signatur, id est, vna ecclesia vni viro Christo subdita, non est autem sacramentum hîc, vbi alter coniugum carnem suam in plures diuisit. (Protoplastus,) id est, Adam primò plasmatus. (Sacramentum) sed nónne, & qui nullam habuit hîc signare non potest: ergò nec promoueri. Respondeo, non requiri sacramentum, sed prohiberi defectum, qui defectus non est in eo qui non contraxit cum ea, authoritas oportet episcopum esse vnius vxoris, exponitur negatiuè, id est, non plurium, hoc autem est sacramentum, episcopus enim vnius vxoris, vir significat ecclesiam ex omnibus gentibus collectam vni viro Christo subditam. 26. distinct. c. acutius. qui autem plures vxores habuit, vel qui maritus est viduæ, hoc significare non potest.

Sed quæres quomodo ex hac authoritate sumitur hoc sacramentum? Respondeo, ex eo quod in singulari numero posuit os caro carne vxori, & ex verbo vltimo: erunt duo in carne vna, quasi non diuident carnes suas in plures.

2 † (Sacramẽti) illius, scilicet, qa matrimonium inter duos tantùm signat vnam ecclesiam vni viro Christo subditam, in secundo autem coniugio non est hoc sacramentum, nec esse potest: imò potius posset significare plures ecclesias vni viro subditas, ministerium autem incarnationis benè potest signare in secundo matrimonio. (Promoueri) 33. dist. maritum. & c. si quis.

3 † Carnem) sed quare magis exigitur in vxore quàm in viro: nam maritus corruptè promoueri non potest. 34. distinct. curandum præcipimus. sicut si vir ille autem qui post vxorem habuit concubinam promoueri potest. 34. distinct. fraternitatis. Vgol. dicit, quòd vir significat ecclesiam, quæ sæpè adulteratur exorbitando à fide, & ita non deest significatio sacramẽti, licet vir adulteretur: vxor autem significat Christum, qui nunquam ecclesiam dimisit: ipse enim est fons viuus cui non communicat alienus.

Ego credo quòd vir significat Christum qui sibi copulauit synagogam, & post ecclesiam, & ideò non nocet, si vir diuidit carnem suam in plures: vxor autem ecclesiam, quæ semper virgo permansit saltem mente: vnde despõdi enim vos vni viro. & cap. 27. quæstio. 1. nuptiarum. vnde si vxor in plures carnem suam diuidat deficit in ea sacramentum. (Ad sacerdotium) 33. dist. Valentino.

CAPVT

CAPVT VI.

QVIA CIRCA MINIMA. & infr. (Habentes) non affectu matrimoniali. aliàs contra. sup. eod. nuper. Inno.

CAPVT VII.

A NOBIS FVIT: ET INFRA.

TITVLVS XXII.

DE CLERICIS PEREGRINIS.

1 *Quæ sit differentia inter commendatitias & dimissorias literas.*
2 *Quis nam possit concedere commendatitias literas.*
Episcopus non debet ordinare clericum alterius episcopi, & si fecerit irrita est eius ordinatio.
3 *An possint abbates literas dimissorias dare.*

1 † Nota quòd aliæ sunt literæ commendatitiæ, & aliæ dimissoriæ. Commendatitiæ dicuntur, per quas commendatur de vita & moribus, exprimuntur etiam ordines, ibi quos habet. ar. 72. dist. c. pe. & vlt. literæ autem dimissoriæ dicuntur, p quas dimittitur à iurisdictione prælati. 72. dist. c. vlti. has autē non potest concedere prelatus minor episcopo. inf. de offi. archi. si-
2 gnificasti. † Commendatitias credo posse concedere quoslibet bonos prælatos. arg. sup. eo. inter. nam ibi innuitur, quòd non solùm per literas episcopi, sed etiam per alia argum. potest constare de ipsis ordinibus, vt licitè possit promoueri & celebrare, & hìc etiam non dicitur, quòd nullus istorum 5. eum ordinauit.

Quidam tamen dicūt, quòd quo ad ordines, scilicet vt recipiantur in ordine suo ad celebrandum, solus episcopus, qui ordinat, potest concedere cōmendatitias. ar. 72. dist. c. vlt. sed tunc tātùm potest ab alio episcopo ordinari, quando per literas sui episcopi sit dimissus, vel alius casus concurrat, in quo licitè de iure ab alio episcopo ordinetur.

☞ Et ideò no. † quòd nullus episcopus debet ordinare clericū alterius episcopi, & si fecerit irrita est eius ordinatio quo ad executionem. simile. 9. q. 3. episcopum. nisi alius episcopus daret ei beneficium. nam tunc cū ratione beneficij fiat de iurisdictione secundi episcopi, benè potest ordinare eum, cùm etiam possit eum iudicare. 9. q. 3. c. 1. & 2. inf. de paroch. c. nullus. sed remanet de iurisdictione primi episcopi propter beneficiū, quòd ab eo habet, nec amittit.

Sed contra. 71. distin. c. 1. per totum. & 72. distinct. per totum. sol. illa. cc. loquuntur quando clericus à iurisdictione episcopi secūdi ex toto eximebatur à primo, puta quòd habebat tale beneficium à primo episcopo, vel quòd de iure, vel consuetudine cum alio beneficio possidere non poterat, & idem est si beneficiū, quòd secundo sibi datur eo modo tale sit, quòd cùm primo possidere non possit, nam & hæc fuit intentio canonum illorum, qui clericum alterius episcopi sine eius voluntate sibi ex toto auferre non possit, sed si detur ei præbenda in sua iurisdictione, cùm ei hoc liceat non tolerando cum primo episcopo: vt notat. infrà, de præbend. cùm iam. & per consequens ex quo dat ei præbendam, poterit eum ordinare, licet sit curialius non ordinare sine
3 licentia prima ordinatoris. † De abbatibus autem, an possint literas dimissorias dare? dic, vt sup. de renunc. ca. fi. sed quid dices de abbatibus exemptis & alijs? Respondeo, quòd & ipsi literas dimissorias possunt concedere, si ita sunt exempti, quòd diocesani non habent in clericis eorum ordinationem, quòd rarissimè cōceditur alicui, nam & tunc cùm in omnibus quo ad ordines, & quo ad iurisdictionem pertinent ad exemptos, & per consequens literas dimissorias concederent.

CAPVT I.

1 *Qua de causa quinque sigilla requiruntur in literis testimonialibus clericorum transmarmorum.*
2 *Nunquid clerici incogniti permittendi sint celebrare: & nunquid episcopus possit in hoc dispensare.*
3 *An sufficiat ostendere literas de sacerdotio ad hoc vt credatur quòd quis sit sacerdos.*

TVA NOS DVXIT. (Statuta) 98. distinct. per totum.
1 † (Quinque) ideò plura requiruntur, quia sunt ignota, nam si esset vni notum, ipsi soli crederetur. infrà, de probat. post cessionem. 89. distinct. quamuis. 71. distinct. extraneo. 62. distinctio. per totum. & idem, etiam si per testes, & crederem duos sufficere. infrà eodem, tuæ. & credimus sufficere 5. sigilla episcoporum ignota. oportet tamen aliquam notitiam habere de sigillis, vel de clericis saltem per famam. Item hoc habet locum in his, vbi nullum aut modicum præiudicium alij generatur, si autem aliquantulum præiudicium

iudicium magnum generatur, non creditur eis, nisi per collationem sigillorũ, vel aliàs legitimè probetur. argu. in Authent. de instrument. cau. inf. de fi. instrum. c. 2. (Episcoporum) non aliorum inferiorum prælatorum (Alijs) etiam citra marinis clericis. (Obseruandum) hoc capi. loquitur in his, qui postulant recipi vt clerici in ordine suo, nam si tanquàm viatores petant recipi, non sunt ita subtiliter examinandi. 42. distin. quiescamus. & permittẽdi sunt secreto celebrare. inf. eod. tuæ. de conse. distinct. 2. non prohibeant. 7. quæst. 1. episcopi.

2 † In suspensione) id est, in probatione, non enim suspensi sunt, neq; ab homine, neq; à iure, imò sine peccato possent celebrare, dummodò in loco essent vbi celebrare possent, sed plebes suspensæ, id est, prohibitæ sunt audire eorũ officia, si autẽ diceretur ipse suspensus, vel à iudice, vel à iure, & celebret, esset irregularis, & solus Papa posset dispensare cum eo. 11. q. 3. si qs episcopus dã. in hoc enim casu potest dispensare episcopus. inf. eod. c. fin. Dicimus ergò, quòd cum eo hoc casu poterit dispensare episcopus etiam si celebrauerit populo, licet non debuerit celebrare sine dispensatione. Simile dicimus, licet quis deprehensus in publico crimine, non debeat celebrare, nisi cum eo dispensetur, tamen si celebrauerit, non præcedente dispensatione, etiam episcopus poterit super hoc dispensare, cùm ei prohibitum nõ inueniatur, posset etiã dici, quòd si hic suspensus esset à iure, quod episcopus dispensare posset. & c. si quis episcopus dam. loquitur tantùm de suspensis ibi ab homine, non à iure. de hoc tamen alibi plenius notabimus. inf. de cle. excom. mi. si cle. (De

3 actibus) ff. nau. caupo. stabu. l. vlt. §. ac. † In inferioribus) notat. non sufficit ostendere literas, quòd ordinatus sit in sacerdotem, nisi habeat literas de quolibet ordine, nisi fortè qui ordinauit in sacerdotem, sit tantæ discretionis, quòd præsumendum sit de eo, quòd non ordinasset eum, nisi habuisset literas ab eo, qui ordinauit in diaconum, & ad alios ordines, & tũc nõ quæram literas super diaconatum. argũm. inf. c. proxi. nec in alijs ordinibus. (Dispensari) id est, prouideri, vt celebret in ordine suo, & sit hoc sine dispensatione solenni, de qua dixi sup. de fil. presbyt. veniens. Vel dic, quòd dispensatio necessaria est propter hoc, quòd clericus est ignotus & testimoniales literæ ignotæ, & hanc dispensationem non potest facere nisi episcopus. inf. eo. c. vlti. & hoc magis placet.

CAPVT II.

1 *Ordinationem suam quomodo quis probare possit.*

INTER QVATVOR. & infr. (Argumenta) sigilla. no. ordinatorum vel per testes. inf. eo. proxi. vel per alia probabilia indicia vti quidã dicunt. arg. 2. q. 6. §. diffinitiua. §. nulli hominũ. inf. de præsum. literas. 32. q. 1. dixit. 27. q. 2. non aliqua. & C. de rei vendi. iudicia. nam cùm hic quærat alterius patrimonium, & in spiritualibus sufficiat credere, & aliàs sit bonæ vitæ, & habeat 5. sigilla episcoporum, licet ignota sint sigilla, si aliqua notitia habetur per famam, vel alio modo, vel de episcopis, vel terris eorum, licet aliàs non sit sufficiẽs probatio, tamen præsenti casu tales crederem posse admitti. (Conuersatio) imò vtrunque est necessarium testimoniũ ordinum susceptorum probatio vitæ. sup. c. proxi.

CAPVT III.

TVAE FRATER. & infr. (Canonica) de conse. distin. 2. tribus. (Ad omnes ordines) de hoc. sup. eod. c. 1.

CAPVT IIII.

1 *Non est assumendus de aliena ecclesia sacerdos vel prælatus, cùm reperiatur idoneus in eadem.*

2 *Nunquid liceat exemptis aliquos in suis ecclesijs recipere sine licentia episcopi.*

3 *Instituti absq; scientia episcopi remouentur, nisi cum eis voluerit dispensare.*

TE NOBIS PROPO. (Clericos) & malè ignotos, & etiam per notos, sed ad celebrandum benè posset eos admittere etiam sine licentia episcopi, si eos plenè nosceret non per literas, quia solis episcopis est seruata hæc

1 cognitio. † (Instituere) hoc eis non licet, imò nec episcopo, nisi habeat licentiam eius episcopi cuius clericus est. 70. distin. per totum. inferioribus autem prælatis etiam cum licentia prioris prælati, non est licitum aliquem instituere in ecclesia sua,

sua, nisi primò episcopus diocesanus approbet & dispenset, vt hîc expresse habes. 72.distin.hortamur.& hoc est ea ratione, quia aliquādo crederet aliquas literas sufficiētes, quæ nō essent, vel posset ille clericus habere alia impedimēta, sed nec admittere possunt ad celebrandum populo 71.dist.extraneo.sicut nec eis licet dimissorias dare literas, sed episcopo tātùm 72. distin.extraneo.inf.de offic.argum.significasti.

2 † Quid dices de exemptis, an possint in suis ecclesijs aliquos recipere? Respondeo, episcopus in persona sacerdotis recepti, ab exemptis potest animaduertere cùm in sua dioce. delinquat celebrando. 6. q. 3. placuit. C. vbi de cri.agi. Authent. qua in prouincia. nisi fortè & familiares exemptorum sint exempti, quia tenor priuilegij diligenter est obseruandus. infr. de priuil. porrò.

☞ † Non erit ergò exemptis licitum aliquem clericum recipere sine licētia episcopi dioce. sed si ipse episcopus malitiosè differret suum dare assensum, ageretur ad hoc coram superiore. argu. inf. de iure pa. pastoralis. & potes dicere quòd nō est necesse episcopum suum præstare assensum, sed tantùm cognoscere de literis cōmissorijs, postquàm autem pronunciauerit eum plenè dimissum, licitum est exemptis eum accipere.

Et hoc est verum vbi loco exemptorum populum habent, aliàs enim pro se & suis locis exemptis sine licentia episcopi licet eis accipere clericos, dummodò habeant literas dimissorias, nec ob. quòd dicitur, quòd ratione delicti possint in eos animaduertere intermittitur ei pœna, qa non deliquit. Vel dic, quòd illud intelligitur de non exemptis speciali priuilegio.

3 † Ex dispensatione) non potest episcopus dispensare in hoc, quòd si non habet literas dimissorias, remaneat in ecclesia, sed in hoc dispensat, quia ex quo malè institutus est in ecclesia, debet eijci, sed dispensatur cum eo, quòd remaneat, sed nunquid est etiam necessaria dispensatio in his, qui aliquo contempto sunt electi, vel post appellationē? Respondeo non, quia ibi electio est canonica, licet posset cassari, sed hîc secùs. ar. sup. de elect. quòd sicut. vbi de hoc no. Vel dic, quòd hic non recipit executionem institutionis suæ, nisi fuerit cum eo dispensatū 9. quæst. 2. Lugdunen. & hoc ferè cùm primò idem est, vel meliùs quòd necessaria est dispensatio, quia ignotus est: vt notat. sup. eo. c. 1. Inno.

TITVLVS XVIII.
DE OFFICIO ARCHIDIACONI.
CAPVT I.

1 *Inest vicario cognitio & iurisdictio ordinaria.*

2 *Episcopus semel in anno visitare debet ecclesias sibi subiectas, vrgente verò necessitate etiam pluries in anno visitare potest. vt in nu. 3.*

VT ARCHIDIACONVS. (Vicarium.) Decre. huius tit. concedunt multa archidiacono, quæ alibi conceduntur alijs dignitatibus, & ecōuerso, quare dicendū est. c. istorum tit. idcircò aliquando cōcedere aliqua officia vni dignitati, quæ melius cōpeteret alij, quia illa dignitas ibi non est, cui melius competeret, vel loquitur secundum diuersas constitutiones, & cōsuetudines & diuersa loca, quæ multum valent, imò præualēt in officijs. sup. de consue. cùm olim. inf. de exces. præla. ad hoc. hæc glo. videlicet ad præsentem tit. & seq. de officijs. vbi autem contraria non probaretur cōstitutio, vel consuetudo præscripta, staretur his c. inf. eod. vt nostrum.

1 † (Vicariū) quia vicarius est, & cognitionem & iurisdictionem ordinariam habet. C. de offi. iudi. l. 1. inf. de off. vica. quia 25. distin. perlectis. Item quia est vicarius per simplicem querimoniam audit episcopus causas subditorum archidia. & absoluit excommunicatos ab eo. vt not. inf. de offi. archi. cùm ab. quòd non potest facere archiepiscopus in subditis suorū suffraganeorū. 2. q. 3. nullus prius. (Honore) .i. si grauātur ab alijs indebitè, & etiā fortè non ab episcopis, quia non sunt tantùm vicarij, sed certa dignitate potiuntur: vt ☞ per totum tit. hoc apparet † nec remoueri possunt ad libitum episcopi, nec pro velle eorum officium exercere: & de hoc nota. inf. de offi. ordi. cùm ab. sed ideò dicuntur archid. & etiam alij in dignitatibus constituti vicarij, quia omnia quæ exercēt ad episcopos pertinent, sed constituendo dignitates hoc transeunt, nisi aliquam recipiant, tunc quòd credimus eos posse, vnde apparet quòd custodiam vacantiū dignitatū tantùm habent episcopi quo ad hæc iura, & quòd episcopi habēt eorū electionem. arg. inf. de instit. cū. c. venissent. inf. vt

vt eccle. benefic. vt nostrum. infr. eod. ad hoc. §. vlti. vel potius electio harum dignitatum, vel præsentatio pertinet ad eum, qui dotauit dignitatem. (Ecclesiasticorum) virorum vel officiorum. (Delinquentium) argum. quòd archi. habet curam animarum. ar. contra. inf. eod. cùm satis.

2 † (Circumeat) episcopus si sanus est, semel in anno visitet ecclesias. 10. q. 1. episcopus. decernimus, sed si fuerit infirmus, mittet pro se archidiaconum vel alium: vt sup. eisdem. c.

Et hoc est verum, vbi episcopus habet de consuetudine mittere quem velit, vel vbi non est archidiaconus, vel archi. habet de officio, vt pro episcopo visitet, vt hîc. Quòd autem dicit hîc de tertio in tertiam visitationem faciendam, intelligo vbi nô est necessitas, nam si necessitas esset, licet in contrarium consuetudo se haberet, nô obstaret præscriptio vel consuetudo. inf. de præscrip. cùm ex officij.

3 † Et si necessitas esset pluries in anno visitare potest illam ecclesiam, quæ visitatione indiget, non aliam. inf. eod. mandamus. 18. q. vlt. visitandi non semel. Vel dic, quòd de iure archid. non habet visitationem, nisi quòd episcopus est impotens, vt prædictum est, & tunc non nisi de tertio in tertium annum, vt hîc. Nec est contra. inf. eod. mandamus. quia ibi erat consuetudo specialis illius archi. quòd omni anno visitaret, monasteria autem duplicē visitationem habent quolibet anno, vnā ab episcopo. 18. q. vlt. non semel. & aliā visitationem generalium. inf. de sta. mo. in singulis. & c. seq. Item dicunt quidam, & in alijs ecclesijs vnam visitationem habeat ordinariam archi. aliam dioce. (Corrigat) minora, maiora autem refert ad episcopum. inf. eod. ad hæc. & est argu. quòd ex quo habet coërtionem, quòd possit excommunicare vel ad minus interdicere. inf. de offi. deleg. ex literis. arg. contra. inf. eod. cùm satis.

CAPVT II.

OFFICIVM VERO ARCHIDIACONI.

CAPVT III.

1 *Officium Archidiaconi quod.*

2 *Prælatus an teneatur de lata & leuißima culpa.*

EA QVAE. (Contra.) Et inf. quæ collecta fortè ad custodiendum, nam quia ecclesia vnde erat archi. securiorem sacristiā habebat, alia ecclesia ibi sua ciminilia vel † thesauros deposuere, & de custodia eorum omniū archi. debet reddere rationem, vel ad officiū archi. pertinet, vt diligentem curam habeat super omnes prælatos ecclesiarum, qualiter hoc custodiant, & si archidiaconus, in hoc inueniatur negligens, in hoc ipse tenetur. (Negligentia.) † Prælatus enim qui super hoc habet officiū, scilicet, super custodia depositorum, prēstat dolum latam culpam & leuem. C. de pericu. tu. si res. C. arbi. tut. quicquid. sed etiam de leuissima videtur, quòd teneatur. Sed contrà, quia depositarius non tenetur, nisi de dolo & lata. ff. depo. l. 1. §. 1. & l. quod nerua. nisi in certis casibus, qui nominātur. inf. deposi. c. vlt. sed dic, quòd sicut ille, qui accepit præcium pro deposito seruando, vt in eadem decre. dicitur, tenetur de culpa: ita & qui dignitatem habet cui hoc officiū est annexum, vt hîc, cùm plus sit habere dignitatem, quàm præciū: Vel potes dicere, quòd hæc ciminilia non erant deposita, sed in causam pignoris, vel alio modo erant accepta ab ecclesia vel episcopo, & apud archidi. gubernata.

CAPVT IIII.

1 *Archidiaconus de iure communi non habet curam animarum, nisi sibi specialiter ab episcopo demandetur.*

2 *Cura animarum quæ est potestas ligandi & soluendi in nullo prælato est, nisi sit sacerdos.*

3 *Archidiaconus vel alius prælatus, an possit ecclesiam vel præbendam conferre.*

CVM SATIS SIT. (Consuetudinis) non præscriptæ, cùm episcopus habet in priuilegio, quòd nullus prælatus suæ dioce. instituere debet præter ipsum. vel hoc episcopus habeat de consuetudine præscripta. hæc expositio necessaria est secundum B. qui dicit, quòd archid. de suo iure habet institutionem clericorum & curā animarum. Sed Hug. hoc negat, & tunc non est necessarium hoc exponi, scilicet, non præscriptæ, quia plena est litera vt iacet.

1 † (Curam) quia nec habet, nisi demādetur ab episcopo. 16. q. 2. nullus. arg. contra. sup. eod. c. 1. sed B. dixit, quòd archidiaconus habet curam animarum. infr. de offic. delegat. super. in fi. de præben. referente. & respōdet huic cap. quòd hîc erat contraria specialis consuetudo, quæ maximè in iuribus archid. seruanda est.

† (Curam)

2 †(Curam) melius distinguitur sic, cura animarum dicitur strictè potestas ligandi & soluendi, scilicet, in foro pœnitentiali, & hoc in nullo prælato est, nisi sit sacerdos, vt probatur. 21. di. in nouo. inf. de pe. & remis. omnis. quam curam alius dare non potest, quàm sacerdos vel sacerdotis authoritate generali & speciali, vt hîc. 16. q. 7. nullus. de authoritate generali intelligo. infrà, de offi. deleg. super eo. 25. dist. perlectis. & tunc non dicuntur ipsi dare, sed illi quorum authoritate datur. ff. de admi. tut. ita. §. gessisse. quamuis dici posset quòd archi. & electi confirmati, & alij huiusmodi, quòd quamuis non sint sacerdotes: tamen possunt dare ecclesias sacerdotibus, nec dant curã animarum, sed hi eis dant, quando fuit factus sacerdos simul cum ordine hanc potestatem ligandi & soluendi accepit, licet non in hos subditos, quos modò dat archidia. vel alius prælatus potestatem haberet antequam per ipsum institueretur in ecclesia, quæ curam habet, sed officium huius potestatis, quam non habebat concedit. 11. q. 1. ecclesiæ. similiter & superiori. 1. q. 1. §. ex his verbis. arg. largè dicitur cura potestas eijciendi & recipiendi in ecclesiam corrigendi, & puniendi excessus. 21. dist. §. 1. sub hac cura est excommunicare, interdicere, visitare, & cætera talia, quæ sunt ad correctionem morum. suprà, de elect. dudum ecclesia Romana. suprà, eodem c. 1. Hanc curam possunt habere archi. & inferiores prælati, vt ibi dicitur, de vtraque istarum curarum intelligitur. infrà, de præben. de multa. ecclesiam autem vel præbendam conferre archidiac. non potest, vel alius prælatus, præter episcopum. 16. q. 7. nullus. nisi hoc ex consuetudine vel priuilegio habeat, tunc facit tanquam vicarius. inf. de offi. deleg. super eo. infrà, de institu. cùm venissent. suprà, eo. c. 1.

CAPVT V.

1 *Prælati an possint excommunicare.*

ARCHIDIACONIS. (Sententiam.) Excommunicationis hîc ius commune in omnibus archi. & omnibus prælatis. argu. 16. q. 2. visis. 24. q. 3. corripiantur. contra. 2. q. 1. nemo. infr. de offi. ord. cùm ab ecclesiarum. infr. de appel. reprehensibilis.

Sed ista & omnia alia contraria intellige, vbi contraria obtinet consuetudo
1 præscripta. † Melius credo ius commune, quòd omnes hi prælati habentes iurisdictionem ab Episcopis, sint ordinarij. infrà, de exces. præla. ad hoc. & possunt excommunicare subditos. infr. de offi. ordi. cùm ab. nisi sint mulieres. infrà, de pe. & remis. noua. & c. quæ dicunt prælatos non posse excommunicare.

Intellige vbi contraria est consuetudo quæ iurisdictio non tollit & tribuit. infrà, de exces. præla. ad hoc. C. de emen. propin. l. 1. Vel dic, quòd non debet excommunicare cum solennitate, quæ est. 11. q. 3. debet. cum c. seq. de hoc autem non dubitatur ab aliquo, quin minori excommunicatione posit excommunicare vel interdicere, sicut intelligunt prima. c. quæ dicunt inferiores prælatos posse excommunicare.

☞ † Item dicimus quòd prælati, qui habent tantùm iurisdictionem à collegijs, vel alijs quàm Episcopis, non possunt excommunicare, quia hanc potestatem non potest concedere, nisi Episcopus. 24. q. 3. corripiantur, licet aliàs iurisdictionem habeant: vt not. infrà, de offi. ordi. cùm ab. nam quod non habent, dare non possunt. 1. q. 7. Daibertum. nisi fortè collegium eligeret authoritate Episcopi, & de iuribus Episcopalibus aliqua haberet, vel ab eo confirmaretur. de hoc not. infrà, de offi. ordi. quanto.

CAPVT VI.

MANDAMVS. (Aliquantum sæpius) not. suprà, proxi.

CAPVT VII.

1 *An archidiaconus possit sine Episcopo imponere pœnam pro delicto.*
2 *Episcopi accusationes omnes criminales audiunt non autem archidiaconi.*
3 *Episcopus tenetur de facto archidiaconi.*
4 *Rurales decani de consensu archi. institui & destitui debent.*

AD HAEC NOS DOMINVS. (Statuta) 15. dist. perlectis. (Imperat) qualiter sua officia expleant. (Parochiarum) id est, eorum qui per parochias morantur. suprà, eo. c. 1. (Audire) dicunt quidam, non tamen diffinire cùm ei concessum non sit, alij contradicunt, scilicet, & quòd diffinire debent, & hoc magis placet. argu. ff. de

V iudi. de

iudi. de qua. Item quidam hoc intelligunt tantùm de parochialibus ecclesijs. alij de ciuitatensibus. arg. sup. eo. c. 1. (Iurgia) ciuilia. & sic de crimine agitur ciuiliter. (Constitutionem) sup. eo. c. 1. (Vicarius) infrà, de offi. vic. c. 2. (Clementis) 93. dist. diaco. (Perspiciens) id est, inquirens non vniuersaliter visitando, sed tantùm loca vel personas, de quibus est infamia. de hoc no. sup. eo. c. 1.

1 †(Corrigat) verbis monitionibus & præceptis; pœnam autem pro delicto non potest imponere sine Episcopo. infrà, de offi. custo. c. 1. ar. infrà, de offi. archi. c. 2. & vlt. si quis tamen diceret, quòd modicam pœnam sibi imponere posset, vel suspensionem ad modicum tempus, fortè non peccaret. (Ardua) vt si exigat depositionem clerici, vel etiam suspensionem perpetuam, vel etiam multum diutinam, cùm enim hoc sine capitulo facere non posit Episcopus. infrà, de exces. præla. c. 1. absurdum est dicere, quòd archi. posit, idem est & si expediret facere vnionem ecclesiarum vel diuisionem, scilicet, quia non fieret sine Episcopo. infrà, de exces. præla. sicut 2. † Imò omnes accusationes criminales non solùm clericorum in sacris positorum, sed in minoribus ordinibus audirent Episcopi, non archi. 15. q. 7. Feli. si autem Episcopus nullus & etiam laicorum. infrà, de offi. ord. c. 1. Item causas matrimoniales. infrà, de consan. & affi. ex literis. §. vlt. item omnia negotia vbi exigitur dispensatio: vt no. infrà, de eo qui fur. or. c. 2. Item ea quæ non licet Episcopo facere sine consensu capituli, vel capitulo sine consensu Episcopi, vt est collatio præbendarum, & multa alia, quæ continentur. inf. sub ti. de his quæ fiunt ab Episcopo sine consensu. c. ea. & de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 2. & vbi specialis authoritas Episcopi requiritur, sicut in alienationibus. 12. q. 2. sine exceptione. 10. q. 2. hoc ius. 17. q. 4. in venditionibus. Item in monasterijs non habent iurisdictionem, correctionem vel reformationem, nisi consuetudo hoc eis tribuat. infrà, eo. dilecto. Vel posset etiam dici, quòd comparandus sit defensori ciuitatis, vt vsque ad 300. aureos audiat causas ciuiles, etiam de minoribus & in maioribus criminibus posit clericum reum capere, & eum ad Episcopum mittere, & modicam mulctam indicere, & etiam clerici qui sunt de sua iurisdictione, possunt præstare authoritatem in adop. emanci. & testamentorum, & donationum insinuationibus & manumissionibus, quas faciunt non nomine ecclesiæ, sed proprio. in Authen. de defen. ciui. §. iudicare. vsque in fin. in eo tamen non comparatur ei, vt quidam dicunt, quòd ratione delicti vel contractus sub eo aliquis conueniatur, cùm non habent territorium, vt not. infrà, de fo. compe. cùm contingat. eadem.

Et quæ hîc dico in archidia. intelligo & in alijs minoribus prælatis ordinarijs, qui vel de iure suo, vel consuetudine habent iurisdictionem. Hoc non placet, nec sunt comparandi defensoribus ciuitatum, quia non sunt ordinatæ dignitates ecclesiasticæ secundum iura ciuilia, sed secundum constitutiones ecclesiasticas, & secundum illas debent exercere iurisdictionem, & non secundum ciuiles. (Alia) vt no. infrà, eo. vt nostrum. (Beneficijs) collatis ab Episcopo, vel confirmatis: si enim ad alium, pertinet collatio vel confirmatio tunc non pertinet ad archi. institutio.

3 †(Archi.) non ergò videtur puniendus Episcopus, si promotus sit indignus. argu. 54. dist. si seruus. sed hoc ideò est, quia Episcopus tenetur de facto Archidiaconi, sicut exercitor de facto magistri. ff. de exerci. l. 1. §. magistum. nisi communis opinio esset pro bonitate archi. infrà, de pig. significante. (Omnibus) 75. dist. Episcopus. C. de autho. præ. l. vlti.

4 † Item hîc habes, quòd de consensu Archidia. debent institui & destitui decani rurales, & hoc est ea ratione, quia cùm archi. debeat habere curam parochiæ. suprà, c. vlt. & decanus qui hîc suppleat vices eius. infrà, de offi. archipres. cap. vlt. non debet absque eius consensu institui vel destitui, & idem in Episcopo, & loquitur hoc. c. secundum consuetudinem, quia vbi non esset consuetudo, secùs esset. (Ab omnibus) melius intelligitur hæc decret. de quibusdam decimis, quæ in aliquibus partibus Franciæ constituuntur ad faciendum quædam officia, quæ communiter pertinent ad Episcopum & archi. nec instituuntur in aliqua ecclesia, nec confirmantur, sed quasi ministrales & officiales sunt vtriusque, & pro magna parte non constituuntur perpetuò, & ideò dici hîc pro

hic pro tempore, id est, ad tempus. (Eligẽdus) omnia quæ circa electionẽ huiusmodi personarum vel confirmationem aget Episcopus, etiam faciet communiter cum Archi. sed si discrepant cùm maior & principalior sit authoritas episcopi, quàm archi. tamen vicariam dignitatem habet, credimus valere, quòd facit episcopus, si tamen archi. videret indignum institui, posset pro iure suo appellare, vel aliàs contendere. Alij tamen contradicunt, scilicet, quòd non valeret, quòd facit Episcopus siue archidiaconus vel econuerso, nisi consuetudo se in contrarium habeat.

CAPVT VIII.

SIGNIFICASTI. & infrà, (Archidia.) 68. dist. quamuis. 62. dist. extra de consec. dist. 5. non oportet. (Literas) scilicet, quòd ab alio Episcopo ordinetur. (Eis) clericis.

CAPVT IX.

VT NOSTRVM. (Ex officio) id est, constitutione (officium) suprà, eod. ad hoc.

CAPVT X.

1 *Mentione facta de procuratoribus comprehenduntur iurisdictio, correptio, & reformatio tanquam paria sub generali clausula adiecta.*

2 *Condemnari non debet quis nisi actor probet ex ea causa sibi deberi ex qua petijt.*

Verba ista: ratione archid. vel ad eius archidia. spectantibus &c. comprehendunt non solùm iura, quæ debentur ex iure vel priuilegio, sed etiam contrà debentur ex consuetudine.

Consuetudo in iurisdictione valet.

3 *Potest Episcopus etiam inuito subdito quandoq; cognoscere de causis ad eius iurisdictionem spectantibus.*

Archiepiscopi & præsides prouinciarum vel legati, non poterunt prohibere inferioribus Episcopis, vel alijs, quin habeant ita plenam iurisdictionẽ in suos subditos, sicut ipsi legati.

4 *Licitum est inter partes conuenire, vt sub non suo iudice litigetur.*

5 *Archidiaconus, plebanus, vel alius minor Episcoporum in monasterio non habet correctionem, vel visitationem, vel iurisdictionem.*

6 *Consuetudo vbi est contra ius seu onerosa est, extendi non debet.*

7 *Consuetudo nõ est extendẽda in his quæ consistunt in præstationibus & consimilibus.*

8 *Nunquid archi. qui iurisdictionem in omnibus exercuit monasterijs intelligatur etiam exercere posse in monasterijs de nouo ædificatis.*

9 *Cùm quis specialiter de aliquibus accedit, de alijs prohibere videtur.*

10 *Nunquid de iuribus ad iura fiat extensio.*

1 DILECTO FILIO. & infrà, (Quædam alia.) † Not. quòd facta mentione de procuratoribus sub clausula generali adiecta, comprehenduntur iurisdictio, correptio, & reformatio tanquam paria: quia cùm vnum debetur, & aliud, vel dic non comprehendit tanquam paria, quia paria non sunt, sed maiora, sed comprehenduntur tanquam expressa per illam adiectionem, & quædam alia ad ipsum ratione archi. spectantia, propter hanc enim clausulam de omnibus siue minoribus siue maioribus agere potest, dummodò de iure ad archi. spectent, etiam idem dicerem, si diceret, & rebus alijs ad eum ratione hæreditatis spectãtibus, quia de maioribus quàm expressa sunt agere potest, dummodò ad hæreditatem spectent, posset tamen responderi his decre. si quis vellet dicere contrarium, quòd ideò fuit admissa hæc petitio, quia non fuit contra eum exemptum, aliàs secùs. suprà, de rescri. sedes. (Et ratione) secundum petitionem istam videtur, quòd etiam sit de consuetudine hæc iura habere debent in prædicto monasterio nihilominus absoluendum erat monasterium, quia non ratione archidia. sed consuetudine
2 debebantur, † & non debet quis condemnari, nisi actor probet ex ea causa sibi deberi ex qua petijt: vt not. inf. de offi. ordi. conquerente. Sed respondeo sub his verbis, ratione archidia. vel ad eius archidia. spectantibus, comprehenduntur non solùm iura quæ debentur ex iure vel priuilegio, sed etiam quæ debentur ex consuetudine. inf. de præscri. auditis. (Petijt) confessoriam intentando. (Si tamen) per hoc videbatur, sibi licet erraret per suam intentionem fundasse. inf. de reli. domi. cũ venerabilis. infr. de capel. mo. dilectus. 16. q. 7. omnes. nam licet monasteria quo ad legem iuris subsint episcopo, quæ consistit in institutione personarum in coërtione criminosorum, in collatione sacramentorum. 17. q. 2. hoc iure cognouimus. 16. q. 1. monasteria. non tamen archid. sed sicut ex hoc capitulo apparet, quod est not. dignum hoc non extenditur ad archid. quia nisi probauerit consuetudinem archidia. non exercebit legem iurisdictio-

 nis

nis in monasterijs, soli enim Episcopi hoc habent in monasterijs. (Videlicet) ecce iurisdictio. (Et eius) ecce correptio. (Solent) nam consuetudo iurisdictione valet. C. de man. l. 3. infrà, de exces. præla. ad hoc. (Salua) licet Episcopo teneantur obedire in multis contra regulam: tamen per sedem Apostolicam quam confirmatam, vt hîc. 16. q. 1. qui purè. aliàs not. & c. cùm pro vtili. secùs si apostolicam eam non approbasset.

3 † Conueniri) iniusta vt detur petitio, quia Episcopus potest etiam inuito subdito aliquando cognoscere de causis ad eius iurisdictionem spectantibus: vt not. infrà, de offi. ordi. cùm ab. Imò quidam dicunt, quòd potest ab eis aduocare iurisdictionem. argu. ff. de iudi. iudicium. hoc non credo. vt expressè videtur dicere. Authen. de defen. ciui. §. interim. in fin. col. 3. leg. iudicium. loquitur quando in ea iurisdictione, quam exercet minor iudex, superior iudex habet maius imperium, quia tantùm in defectum superioris iudicis deuoluitur iurisdictio ad inferiorem. C. de iud. leg. cum speciale. C. de fabri. l. si quis. quia tunc si inferior vellet cognoscere, superiori posset prohibere, vel potest intelligi præallegata. l. iudicium. quòd superior, qui habet maius imperium in ipsa iurisdictione, potest prohibere inferioribus, ne procedant si sunt sui officiales vel vicarij, & secundum hæc cùm archidiaconi & archipresbyteri dicantur vicarij Episcoporum, & Episcopi dicantur in eos sua onera partiri. suprà, eod. cap. 1. & infrà, de offi. archipresby. c. fin. eis poterit prohiberi per Episcopos. ☞ † Archiepiscopi autem & etiam præsides prouinciarum, vel legati, non poterunt prohibere inferioribus Episcopis, vel alijs quin habeant ita plenam iurisdictionem in suos subditos, sicut ipsi legati, licet ipsi legati maiori dignitate præeminent, quin suam iurisdictionem exerceant, illud bene fatemur, quòd possunt audire querimonias omnium, qui ad eos vadunt. infrà, de offi. leg. cap. 1.

4 † (Conueniri) ad hanc quæstionem, non respondet hoc idem, quia petitio fuit iniusta, cùm licitum sit inter partes conuenire, vt sub non suo iudice litigetur. ff. de iuris. om. iudi. si conueniret. imò etiam sufficit si non excipiat, & hoc ipso consentire videtur, & tenet quòd facit alius iudex. ff. de iudi. l. 1. & 2. in princ. Quidam tamen respondent hîc non esse admittendam petitionem propter fraudem, fiebat enim, vt sic subtraheretur iurisdictio eius, scilicet, archidiaconi. arg. ff. de dol. cùm quis. ff. de aqua plu. arc. leg. 1. & l. denique. vel propter consuetudinem. Alij dicunt, quòd propter hoc nõ respondent huic quæstioni, quia in hoc monasterium non peccabat. Alij tamen dicunt, quòd sub illo verbo, quod sequitur in responsione Papæ, scilicet, iurisdictione aliqua etc. omnia comprehendit, scilicet, visitationem, correctionem, & iurisdictionem, & etiam quod prius debeant sub archidiacono conueniri quàm sub Archiepiscopo, & ideò non respond. (Specialibus) quasi dicat causas quæ tangunt Archiepiscopum & homines eius, & familiam, non peto, vt coram me primò agat (canonicos) ff. de leg. 3. si corpus. §. 1. 4. quæstio. 3. si testes. & infrà, de testi. veniens. C. de repu. consensu. §. seruis. C. de quæstio. interrogasti. (constiterit) per probationes archidia. (Pacifica) ad hoc enim, vt currat præscriptio, necesse est, quòd fiat pacifica. infrà, de præscrip. sanctorum.

5 † Iurisdictionem) not. Archidiaconum, vel plebanum, vel alium minorem Episcoporum in monasterio non habere correctionem, vel visitationem, vel iurisdictionem, & ita per consequens nec procurationem quæ ratione visitationis debetur. infrà, de præscrip. ex officij. 18. quæstio. 2. dudum peruenit. infrà, de capmo. cap. 2.

Sed nunquid in prioratibus, qui sunt per villas habebit prædicta? Respondeo. si sint monasteria vbi sit conuentus mona. vel etiam ad hoc instituta per Episcopum, vt ibi sit conuentus: tunc nec archi. ibi habebit iura archi. sed si ad hoc non fuerint instituta, tunc archidiac. ibi, sua iura habebit, nec priuilegio monasteriorum gaudebit. 10. quæstio. 1. cap. 1. ☞ † nam & in capellis monachorum constat, quòd Archidiaconus habet ius, quia exempti ab hoc iure non inueniuntur. Item dicunt quidam, quòd si monasteria habent priuilegium quod archidia. habet ibi iura archi. quòd Episcopus etiam in exemptis abbatibus ꝑpter subditos habet ius. inf. de priui. ex ore. in fi. Item dicunt, quòd tunc tenetur abbas procurationem ratione visitationis facere archi. quia & si monachus visitare non debet, populum ei tamen

ei tamen subiectum visitare debet. 10. q. 1. placuit Episcopo. tamen posset dici, quòd Archidiaconus, vel alij prælati præter Episcopos, nihil iurisdictionis habent in monasterijs, neque populos eorum, sed parochialia iura habebunt, puta decimas & huiusmodi infra totam suam parochiam. 16. q. 1. decimas quicunque. nisi ipsis monasterijs datus sit populus cum iuribus parochialibus, sed prius dictum magis placet. Quidam tamen dicunt, sed nõ placet, quòd archidiaconus in monasterijs habet correctionem & visitationem, quod hîc non negatur, sed iurisdictionem non.

Nec ob. 16. q. 1. alia. quia illud intelligitur, quòd posit sacerdos vel inferior prælatus non cogere, sed facere per superiorem cogi monachos ad soluendas decimas. (In huiusmodi) id est, consimilibus, puta eiusdem ordinis. & infrà, eiusdem metas constitutis, & non magis priuilegiatis, sed secùs si sunt eiusdem conditionis. (In huiusmodi) suprà, de consue. cùm olim. (De præmissis.) scilicet, quòd archidiaconus pacificè consueuit exercere iurisdictionem in dicto monasterio, vel in alijs eiusdem ordinis & conditionis.

6 † Prædicto) not. quòd vbi consuetudo est contra ius vel onerosa, non est extendenda: vt infrà, de deci. cap. tua. cùm contingat. neque ad alia iura. infrà, de capel. mo. c. 2. infrà, de præscri. auditis. nec ad alias ecclesias vel personas. 12. di. omnia. 11. dist. catholica. Si verò sit laudabilis consuetudo, & quæ iuuetur ratione, & quæ sit super re concessibili, quale est in archidia. in monasterijs quod de facili debet archidia. concedere, vt in alios sua onera partiatur. infrà, tit. proxi. c. fin. & de qua vel contra quam nihil sit statutũ, illa seruanda est, & extendenda ad alias ecclesias, non ad alia iura, vt hîc. & suprà, de elect. cùm ecclesia Vulterana. 11. dist. in his. 12. dist. consuetudo. 8. dist. quæ contra. infrà, de censi. sopite. & dicimus sufficere si maior pars ecclesiarum, vel personarum eiusdem conditionis seruet illam. ff. de iusti. & iur. l. pen. infrà, de censi. sopite.

Et hoc non solùm intelligimus de ecclesijs eiusdem dioce. sed etiam eiusdem prouinciæ, & intantum hoc est verum, quia si certum sit eas non seruare consuetudinem, tamen cogi debent eam seruare, quòd ex eo apparet, quia ecclesiæ de nouo ædificatæ ad illud tenentur. infrà, de censi. super eo. suprà, de consue. cùm olim. & talia sunt quòd habeant vnum modum in officijs. 12. dist. c. pe. & vlti. & quòd seruetur mensura communis. infrà, de censi. ex parte. & quòd certas dignitates habeat aliquis prælatus, suprà, de consue. cùm olim. & hoc verum, quòd alij coguntur seruare, nisi habeant contrariam consuetudinem & præscriptam. suprà, de consue. c. vlt. infrà, de præscrip. auditis. vel nisi pro illa aliam habeat, scilicet, quia alius hæc iura in hoc monasterio exercet, & tale est, puta quia vna ecclesia ieiunat die sabbati, alia mercurij. 12. dist. illa. hîc enim minor pars non cogit sequi maiorem. ☞ † Alij dicunt in his, quæ sunt iurisdictionis vel iurisdictioni annexa fieri prorogationem de personis ad personas, dummodò pars maior vtatur. ff. de iusti. & iure. l. pe. ff. ad muni. quòd maior. ff. de testi. ad testium. nisi esset consuetudo introducta contra rationem. ff. de legi. quòd non ratione.

7 † In alijs autem quæ consistunt in præstationibus & consimilibus non est extendenda consuetudo, vt hîc, arg. contra. ff. communia præd. venditor. §. si constat. Sed ibi non dicitur extensio, quæ est circa vnam rem tantùm. infrà, de censi. sopite. cùm suis concor. non ob. quia ea præter consuetudinem debita erant de ☞ iure † nunquam tamen est restringenda ita consuetudo, vel priuilegium, vt vna res diuerso iure censeatur. infrà, de deci. cùm in tua dio. 12. quæst. 2. cognouimus. Item similiter fit extensio in his, quæ pertinent ad alium de iure communi. infrà, de reli. do. c. 1. sed mirum videtur, quòd negligentia vnius obest diligenti, qui non permisit contra se consuetudinem induci, vel præscribi contra illud. nam res inter alios etc. vbi in. C. per totum ti. Respon. hoc quòd hîc dicitur, non obest vel modicum obesset monasterio sancti P. quia iura quæ hîc petebantur, vel Episcopus exercebit in dicto monasterio, vel archidia. vel alius loco Episcopi, & sic nihil monasterio præiudicat, vel modicum sed Episcopo dignum est vt præiudicet, quia tacitè consentire videtur, quòd archidiaco. iurisdictionem archidiaconalem habeat in monasterijs, cùm videt & non contradicit. arg. suprà, de consue. c. 2. ff. de legi. de quibus. nam expressè si vellet, posset concedere ipsi Archi-

Archidiacono, vt perpetuò illam iurisdictionem in monasterijs faceret, nam cùm ipse Episcopus iurisdictionem archidiaconi habeat permissam, vel melius, scilicet, quam archidi. petebat tanquam Archidiaconalem eam alij concedere posset salua solennitate debita, cùm eam conferre non prohibeatur, & cùm omnia monasteria quæ sunt eiusdem conditionis debeant eodem iure censeri, vel potius iurisdictio quæ est in monasterijs eiusdem conditionis. infrà, de deci. cùm in tua. 12. quæst. 2. cognouimus. satis per consequens videtur, quòd ex quo Episcopus concedit tacitè, quòd habeat prædictam iurisdictionem in alijs abbatijs, quod etiam habeat & in ista sancti P. ar. prædictorum. c.

Sed & hæc intelligo vera, si ipse Episcopus vel abbas, vel quis alius in hoc monasterio nullum de prædictis iuribus ibi exercuit, quia sic interrupta est præscriptio. vt no. aliàs. Item quia si exercuit, tunc videtur & præsumitur, quòd nolit Episcopus in hoc monasterio sancti P. prædictam iurisdictionem, scilicet, eorum quæ interdum exercuit concedere archi. & propter hanc rationem dicerem, quòd si episcopo nesciente prædictam iurisdictionem exerceret, quòd non induceretur consuetudo. arg. sup. de consue. c. 1.

☞ † Sed oppones nónne & si sustinuit, quòd in vno monasterio tantùm exercet prædictam iurisdictionem, videtur tacitè consentire, quòd eam habeat etiam in alijs monasterijs? Respon. non, quia tunc ratione præscriptionis potest in illo monasterio prædictam iurisdictionem vendicare etiamsi Episcopus consentit tacitè, & etiamsi nesciuit non ratione consuetudinis præscriptæ, nec impositæ, nec in ipso, nec in alijs, sed quando in pluribus tacitè consentit, tunc etiam videtur consentire in alijs, vbi non exercuit, quæ tamen eodem iure censetur. arg. prædic. c. & hac ratione, quia non tantùm ratione præscriptionis, sed consuetudinis præscriptæ hoc innititur. Posset autem dici, quòd hæc consuetudo extenditur ad noua monasteria, scilicet, quòd archi. in eis habeat iurisdictionem. ar. inf. de censi. super e. sup. de consue. cùm olim. Si autem sola præscriptione niteretur, tunc ad noua monasteria non extenderetur.

8 † Quidam tamen nullam differentiã facientes inter cõsuetudinem præscriptã, & præscriptionem dicunt, quòd etiamsi in omnibus monasterijs exercuit prædictam, non tamen exercebit in nouis monasterijs, id est, de nouo ædificatis. argu. prædi. decre. infra, de deci. cùm contingat. Nec obst. quòd elicitur. 12. quæstio. 2. cognouimus. vbi dicitur, quod etiam noui reditus iure veteri censentur, quia non statuitur ibi, quòd Episcopus de nouis reditibus partem suam soluat clericis, quia de veteribus sic soluit, sed quia de communi iure solui debet. Item non est contra. infrà, de censi. super eo. & suprà, de consue. cùm olim. quia ibi loquitur de his iuribus, de quibus nihil est certum in iure statutum, vnde dignum est, quòd in eis seruetur consuetudo antiquarum ecclesiarum eius prouinciæ, vel etiam vicinæ. ar. 12. dist. diuturni omnia. & c. seq. quòd archi. prædicta in monasterio exerceat contra ius est, sed eadem quæ diximus de archi. intelligimus etiam de decano, vel quolibet, qui prædicta iura exercet, cùm neutro iure communi vtatur.

☞ † Item prædictis rationibus dicimus, quod si in hoc monasterio sancti Pauli decanus ex priuilegio, vel cõsuetudine præscripta prædicta iura exercuerat, in alijs autem archi. licet in omnibus alijs exercuerit archi. consentiente Episcopo, tamen non exercebit in hoc monasterio sancti Pauli, etiamsi toto tempore quo archi. præscripsit prædicta iura in alijs monasterijs, decanus in monasterio sancti P. nõ exercuit, Et hoc satis ꝓbatur ex hac litera, vbi dicitur in huiusmodi abbatijs, cũ non sint similes, si ad diuersos ibi iurisdictio pertinebat. Item dicimus, quòd si ageretur de alijs iuribus, videlicet, quòd ab omnibus alijs monasterijs consueuit habere. 10. Sol. annuatim, vel certam partem oblationum: non tamen propter hoc habebit in monasterio sancti P. quia diligens fuit, & est consuetudo onerosa & præter ius.

Sed obijcies si de iuribus tantùm archiepiscopi agebatur, quare absoluitur vel condemnatur monasteriũ, item quare nõ vocatur & agit contra archiepiscopũ? Respon. vt no. inf. de maio. & obe. inter.

9 † Item quæritur, vnde est hoc, quia si episcopus archi. in omnibus alijs hoc expressè concesisset, non tamen ꝓpter hoc haberet in monasterio sancti P. tamen ꝓpter consuetudinem hoc obtinet. Respon. quia quando concesit de aliquibus specialiter, de alijs prohibuisse videtur. 45. di. disci-

disciplina.inf.de deci. ad audientiam. ex parte. sed in consuetudine de omnibus tacitè consentire videtur. Sed nunquid debet sufficere si ipse abbas sancti Pauli hæc iura in ipso monasterio exercuit? Respon. si exercuisset tanquam alia persona, & vicarius episcopi, crederem sufficere, nec extenderetur tunc cõsuetudo ad hoc monasterium, sed si tanquam abbas fecit cũ hæc sit alia iurisdictio. s. archidiaconalis, alia abbatialis benè fiet extensio, de qua hîc dicitur, scilicet vt in monasterio sancti Pauli, exerceat iurisdictionem vt in alijs.

10 † Sed nunquid de iuribus ad iura fit extensio, & dicunt quidam, quod vbi quis vtitur iure communi, vtendo vno iure, alia omnia iura quæ eodem iure debentur, puta episcopali, vel archidiaconali, retinere videtur, nisi aliud contra eum præscriberent, imò plus dicimus fieri hanc extensionem de iuribus ad iura, nisi ea exercet aliquis episcopus vel archi. in loco, quem non constet esse de alterius iurisdictione, nam tunc hoc ipso, quòd aliqua iura ibi exercet videtur acquirere locum, vt sit eius iurisdictionis, & vt ibi omnia iura exerceat decætero. inf. de relig. domi. c. 1. & hoc maximè obtinent in his iuribus, vbi consuetudo præualet, sicut est in iuribus archidiaco. & consimilibus. (Quam) potest enim esse, quod in vno iure obtinebit, non in alio. infr. de capel. mona. c. 2. (Eisdem) id est, consimilibus.

TITVLVS XXIIII.

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

CAPVT I.

1 *Archipresbyter subest Archidiacono, quo ad administrationem, non quo ad ordinem.*

VT ARCHIPRESBYTER. & inf. (Volumus subesse) vt est de consuetudine, & intellige quo ad administrationem, non quo ad ordinem subest archi. 2. q. 7. puta. C. de offi. iud. l. 1. in his quæ spectant ad officium archi. vel de iur. vel cõsuetudine. (Et quod) voluimus, quod archipresbyter etc. (Collectam) id est, missam. 69. dist. quoniam. (Iniunxerunt) 25. dist. perlectis.

CAPVT II.

1 *Archipresbyter absente episcopo & necessitate vrgente, potest reconciliare infirmũ pœnitentem.*

MINISTERIVM ARCHIPRESBYT. (Cardinalium) id est, principalium. 7. quæstio. 1. pastoralis. (In communicatione) id est, in missarum celebratione, & per totam septimanam facienda, quæ incipit die Dominico. (Obtemperando) q. d. non eos puniat sua authoritate, sed episcopo referatur, si in aliquo malè viuunt, & cõtra eos mandatũ sui episcopi faciat. (Cedant) quando debent officijs interesse. (Prohibita) si qua ad ordinationem pertinẽt episcopalem. 18. dist. quamuis coepi-
1 scopi. (Consulto) & præsente, sed & si est absens & necessitas vrget etiam eo inconsulto potest absoluere. 26. q. 6. c. vlti. intelligitur hoc de solenniter pœnitente, sed in hoc casu etiam simplex sacerdos eum absoluere potest. ar. 17. q. 4. si quis sua. & etiam laicus, vt quidam dicunt. de conse. dist. 4. sanctum est baptisma.

CAPVT III.

OFFICIVM ARCHIPRESBYTERI. (Foris) id est, extra ciuitatem, & ita habes quod omnes foranei Sacramenta, & sepulturas in maiori ecclesia recipi ent, nisi fortè eligerent alibi sepeliri. Sed certè hoc tantùm videtur loqui de grauiter peccantibus. ar. 50. dist. in ca. 26. quæstio. 6. c. fi. (Cum omnibus) id est, omniũ sacerdotum, quia ibi archipresbytero confiteri debent. (Exinde) id est, postquam audiunt confessionem. (Illis) peregrinis & sacerdotibus. (Curam) vt omnia sacramenta recipiant peregrini plus cæteris indigent, quia ibi notos non habent, de sacerdotibus autem confunderetur ecclesia, si sine sacramentis decederent.

CAPVT IIII.

VT SINGVLAE. Hoc capitulum loquitur de archiepiscopo rurali, & superius de ciuitatens. (Titulos) id est ecclesia. 70. di. c. 2. (Suæ) archi. quod solus episcopus est ordinarius. 11. q. 1. de persona. 80. distin. non debere.

 (Partia-

(Partiatur) inf. de præsum. mandata. (Decretum) id est, contra ordinationes Episcoporum, secundum eorum autem statuta possunt minora negotia diffinire, cùm sint ordinarij. vt not. inf. de offi. ordi. cùm ab.

TITVLVS XXV.

DE OFFICIO PRIMICERII.

VT PRIMICERIVS. (Rationem) si non benè monuerit, & docuerit, vel etiam punierit delinquentes, vel saltem episcopo nunciaret, habet enim ordinariam iurisdictionem in his, quæ sibi commissa sunt. infr. de offi. ordi. cùm ab.

TITVLVS XXVI.

DE OFFICIO SACRISTAE.

VT SCIAT SE SACRISTA.

TITVLVS XXVII.

DE OFFICIO CVSTODIS.

CAPVT I.

CVSTOS ECCLESIAE. (Indomitus) ex quo enim incorrigibilis est, sine accusatione remoueri potest: quia notorium est eius crimen. 17. dist. non licuit. 11. q. 1. si quis sa. 2. q. 7. quapropter. 81. di. Maximianus. 23. dist. c. vlti. infrà, qui fi. sint leg. per venerabilem. inf. de iureiur. quærelam. benè dicit indomitus, quia priusquàm deponatur, & alius substituatur, debet suspendi ab officio. suprà de æta. & quali. quæris. & idem est in similibus, vt si non portet coronam.

CAPVT II.

CVSTOS SOLICITVS DEBET ESSE.

TITVLVS XXVIII.

DE OFFICIO VICARII.

CAPVT I.

1 *Ineptitudo libelli facit rumpi libellum.*

AD AVDIENTIAM NOSTRAM. (Adeptus) & sic amisit ius, quod habebat in vicaria. infr. de concess. præben. vel ecc. non vac. literas. 21. q. 2. si quis iam. 1 † (A petitione) no. quòd vbi apparet ineptitudo libelli, rumpetur libellus. ar. ff. si men. fal. mo. dixe. l. 1. & quòd notabilius est non solùm si in libello contineatur ineptitudo, sed etiam si aliàs[a] sit notum, nam hic non dicebat se habere personatus, sed tantũ petebat vicariam, & tamen sufficit, quod notorium est, quòd habebat alios personatus, quod non potest esse occultum. suprà, de transact. quòd tolerandus est libellus.

CAPVT II.

1 *Vicaria quando habeat locum.*

PROVIDEAS. (Attentus) Vicaria non habet locum, nisi vbi quis plures habeat ecclesias ex dispensatione, vel absens ex dispensatione, vel in casibus, in quibus licitum est habere plures ecclesias, cùm persona continuam residentiam ibi facere teneatur. supr. de æta. & quali. eam te. sup. de elec. cùm inter. infr. de præben. extirpandę. habent etiam locum vicarię illorum, qui non habent curam animarum. infrà, eodem. c. vlti.

CAPVT III.

AD HAEC. (Si persona) Episcopi & patroni. 63. dist. princ. 16. q. 7. dedimus. C. de autho. præ. l. vlti. Si consensus eius non affuit post mortem personæ, non duret prouisio: vt not. sup. de fil. presby. proposuit.

CAPVT IIII.

CLERICOS. (In presbyteratu.) Quas. C. de iudi. à iudice. §. vicarias.

CAPVT V.

1 *Vicarius an habeat iurisdictionẽ ordinariam.*

TVA NOBIS. (Literas) Impetratę erant fortè super commissione aliqua de iustitia

---

[a] *Sed etiam si aliàs. Hoc dicit singulare Pe. de Anch. in consi. 208. col. 2. incip. iudex de iure iudicaturus. in ver. de nullitate autem, & alleg. etiã ipse Pet. in consi. 221. incip. discurrendum est, col. 1. post med. in consi. 233. incip. 1. inquirendum in prin. & Alex. de Imo. in consi. 208. col. 2. ver. cũ ergò. in 2. vol. & Pe. de Ancha. in consi. 73. incip. visis omnibus. col. 2. ver. venio ad secundum. & in consi. 116. incip. secundum ordinẽ in fin. & in consi. 289. incip. de viribus sententiæ. ante medi. 2. col. & in consi. 291. incip. super pluribus. co. 2. ver. tales autem exceptiones. & in consil. 297. incip. efficacibus. col. 3. in princ. & col. 4. post princip. & ibi quod Papa etiam repellit reum, qui ex allegatione iuris tertij videtur se dicere improbum possessorem, & ad hoc dictum Innocent. hîc adde eundem. infrà, de diuor. in c. porrò. & Card. in consil. 29. incipit, iudex de re iudicaturus. colum. 3. vers. de nullitate. vbi dicit hoc notabile quòd consilium est inter consilia Pe. de Anch. consil. 208. supra allegato in principio.*

ſtitia vel beneficio huiuſmodi. (Iuriſdi-
1 ctio) vicarius autem iuriſdictionem ordinariam habet, quòd ſic probo. poteſt decretum alienationibus minorum dare, & emancipationibus,& omnia facta quæ ad iuriſdictionem pertinent facere. C. de off.eius qui vi.al.l.2. Sed prædicta cùm cauſæ cognitionem requirant, delegari non poſſunt. ff. de off.procon.nec quicquam.§.1.ergò apparet,quòd prædicta facit vicarius iuriſdictione ordinaria, non delegatus,de iuriſdictione autem delegati,non ordinaria vel vicaria loquitur. ff. de off. eius cui man. eſt iur. per totum. (Reuocatis)tanquam à non ſuo iudice factum.11.q.1.c. vlt. C.ſi à non comp.iu.per totum.

CAPVT VI.

EX PARTE TVA FVIT.

CAPVT VII.

Iudicis ordinarij officialis iuriſdictionem ſuam exercere non poteſt poſt excommunicationem eius,cuius officialis eſt.

ROMANA ECCLESIA. &infr. (Cũ Remen. archiepiſcopus rationabili)fortè criminoſus eſt vel alia conſimili. (Vices). ſ.officialitatis.
1 †(Ipſius)id eſt, officialis, qui officium ſuum conſueuit exercere, quæ tamen huic vicario commiſſa ſunt ab epiſcopo non vicario,qui cùm ſit excommunicatus cõmittere non poteſt. Sed & ſi ante excommunicationem commiſiſſet idem dicendum videtur,nam etiam iudicis ordinarij officialis non poteſt exercere iuriſdictionem ſuam poſt excommunicationẽ eius cuius officialis eſt, ſicut nec poſt mortẽ. arg.ff. de offi. vica. diem. Vel dic, quod hæc decre. loquitur, quando officialis non epiſcopus commiſerat vices, quo caſu, & ſi non valeat quod facit huiuſmodi vicarius, tamen non eſt excommunicatus, quia officialis. †(Officium) id eſt, officialitatem: nam & ſi ob hoc eſſet excommunicatus officialis, quia officialitatem exercet ille, qui in eodem officio ſibi deſeruit ſiue ſtando iuri coram eo, ſiue ſuſcipiendo commiſsionem cauſarum ab eo excommunicatus eſt. Sed ſi ſuſcipiat commiſsionem cauſarum, vel vicariam officialis, vel etiam eandem officialitatem ab epiſcopo non eſt excommunicatus. (Ipſi)vicarij officialium. (Aliter) id eſt, propter aliam cauſam, & non propter officialitatem quam exercet. (Eodem) de facto, quia de iure hic officialis etiam non excommunicati, alios vicarios facere non poſſunt. arg. ſupra, eod. clericos. Sed benè credo,quod cauſas aliquas aliquibus committere poſſunt.

TITVLVS XXIX.

DE OFFICIO ET POTESTATE IVDICIS delegati.

CAPVT I.

1 *Conſenſus quotuplex ſit.*
2 *Excommunicationis ſententia fertur in impedientem,etiam ſi nõ ſit eius iuriſdictioni ſubiectus.*
3 *Delegatus an & quando poßit punire delinquentem extraneum in loco iuriſdictionis delegantis: & num.4.& 5.*
6 *Suſpectus de offendendo,an teneatur præſtare cautionem iudici de non offendendo.*
Iudex partibus tutum locum prouidere debet.

QVIA QVAESITVM. (Minis) idem eſt ſi violentia.Item idem ſi dolo quocunq; modo illato, cum & his modis iuriſdictio turbetur. ſi.C. ne lit.pen.l. 1. infr. de immu. ecc.non minus.11.q.3.quatuor.ar.contra. 2.q.1.legum. 23. diſt. quorundam. C. de arbi.in Authen. decernimus.ff. de poſtu. quorundam.

1 †(Pœna) Quadruplex eſt conſenſus. Primus eſt conſenſus negligentiæ, vbi minus peccat conſentiens, quàm faciens, niſi fortè nimis craſſa eſſet ignorantia in prælato.1.q.1.quicquid.83.diſt.conſentire nihil.Secundus eſt conſenſus conſilij,vbi ſimiliter minus peccat conſentiens quã faciens,ſed magis quàm primus.86.di.tãta. Tertius eſt conſenſus cooperationis, vbi æqualiter punitur conſentiens & faciens,vt hîc.2.q.1.notum. Quartus eſt cõſenſus authoritatis ſiue defenſionis, vbi plus peccat conſentiens quàm faciens, & magis punitur.24.q.3. qui aliorum. 11.q. 3.qui conſentit. (Eccleſiaſtica) infr.eod. ſignificaſti.

2 †(Eccleſiaſtica) ſpeciale eſt in ſentẽtia excõmunicationis,vt feratur in eos, qui impediunt iuriſdictionem eius,etiam ſi nõ ſit eius iuriſdictiõi ſubiectus,ſed alia pœna nõ imponit extraneis, ſed & mulctã poteſt

potest partibus indicere. ff. si quis ius di. non obten. l. 1. ff. de mo. mul. per totum. C. de spor. l. 2. nam & si delinquant partes etiam in alijs quàm quę commissa sunt iudici, dummodò impediatur iurisdictio eius, puta impetrando literas, vel aliàs puniet eos etiam delegatus in expensis, & etiam aliam eis pœnam imponit. infr. eo. pastoralis. in fi. supr. de rescri. cæterùm. Plus etiam placet nobis, quòd delegatus Papæ, & subdelegatus omnes turbantes etiam extraneos iurisdictionem eius excommunicabit, & pœna pecuniaria mulctabit, si aliàs potest suam iurisdictionem defendere. inf. eod. præterea. ex literis. & c. de causis. inf. de pœ. licet. nam cùm Papa dedit eis iurisdictionem, dedit omnia sine quibus iurisdictio explicari non potest. ff. de iuris. om. iu. l. 2. infrà, eod. sanè quia. cùm autem omnes sint de iurisdictione Papæ omnes puniet delegatus, secùs autem dicerem in alio delegato alterius iudicis, quia non puniet alios, nisi eos qui sunt de iurisdictione delegantis episcopi, nisi fortè aliqui extranei in loco, vbi est iurisdictio episcopi delegantis turbaret hunc iudicem delegatum ab eo, nam tunc ratione delicti ibi commissi, punire posset eos, sicut ipse delegans. 6. q. 3. placuit. C. vbi de cri. agi opor. Authẽt. qua in
3 prouincia. † Sed quid si quis veniens coram iudice delegato, non in derogatione iurisdictionis delegati, sed quia eius inimicus est, illum verberauit, occidit, vel incarcerauit, vel aliàs læsit eum: nunquid iudex delegatus talem iudicabit? Respon. quidam quod non. ar. ex qui. cau. in pos. ea. Fulcinius. §. 1. & 2. &. ff. de his quæ in frau. credi. prætor. §. 2. vbi innuitur, quòd non aliter punitur, nisi in dolum & iniuriam eius fecit. Alij autem dicunt illas ll. loqui vbi solùmmodò alicui conces-
4 sum est dolum punire. † Sed hic cùm gerat generaliter vicẽ superioris in omnes eius subditos turbãtes eum iudicabit. Sed tunc tantum, si dolo malo, vel contumaciter aliquid faciat, puta quia sciebat eum venire ad vocationem, & delegatus punietur ex captione vel spoliatione in via facta. ar. 24. q. 3. si qs ro. patronarũ. illi qui. Si autem ignorans eum venire ad iudicem expoliabit sine causa, hoc potest delegatus mandare, & cogere quòd hominem restituat & spolia restituat, nam aliter non benè defendit iurisdictionem in pœnali iudicio, nisi prædicta restitui faciat. Idem est ad hoc. infr. eo. sanè. 3. sed de iniuria cùm non fuerit facta iniuria delegato nõ puniet. Alij dicũt quòd semper procedet contra tales etiamsi ignorabant, quòd ad iudicem venirent. arg. c. prædictorũ. & ar. ff. si quis ius di. non ob. l. 1. sed etiam dicunt illa loqui non tantùm de partibus non obtemperantibus, sed etiam in alijs: vt inf. de test. cùm causam.

5 † Item multùm facit ad prædicta, quòd cõstat iudici ex prædictis fieri iniuriã cùm eis diminuatur dignitas iudicis: ergò tenetur iniuriarum. ff. de iniur. l. 1. §. &. l. iniuriarum. §. quidam. &. l. item. §. si quis virgines. &. §. committere. iniuriam autem suam ab extraneis irrogatam benè potest vindicare. 2. q. 7. si quis ab episcopo. 23. q. 4. sed illic virilis. infr. eod. sanè. quia excommunicabit iniuriatorem nec absoluitur, nisi primò satisfaciat de iniuria. infr. e. ex literis. & quod etiã iniuriatorẽ partium eodem modo possit punire, videtur consimili ratione, de hoc not. inf. de pœ. dilectus.

Et sunt hæc vera. s. quòd sic puniat extraneos & alios præter litigatores quãdo notoria sunt, quia si sint occulta, cùm super eos non habeat iurisdictionem vel cognitionem respondere non tenentur coram eo. nec ipse iudex potest eos ad hoc cogere, sed coram iudicibus ordinarijs conuenientur: vt no. supr. eod. pastoralis. in fi. Idem etiam dicimus de litigatoribus, quia de occultis iniurijs non cognosceret, nec puniet eos, cùm super his non sit datus iudex, quidam tamen dicũt, & fortè non malè, quòd si occultæ sint iniuriæ, summatim inquiret iudex vt mulctam infligat, non pœnam legalem vel ordinariam, quia nec certa actio, vel accusatio intentabitur coram eo. arg. C. de testi. nullum.

6 † Item credimus quod si alius præter litigatores suspectus sit, quod eos qui vocantur ad causam velit offendere, quòd iudex coget eum præstare cautionem super eorum securitate. ar. infr. de resti. spo. literas. in fi. Item ab hoc facit, quia iudex partibus locum tutum prouidere debet. Sed pone: quia non dolo malo prohibeat eum stare iuri, sed quia credit eum contra ius vocari: puta quia non credit eum delegatum. In hoc casu dicũt quidam quod non potest esse sine dolo: ex quo non contendit reus vel actor de iurisdictiõe quod idem est in vtroq; vel etiam si contenderetur, sed lata est sententia à qua non est appellatum. ar. inf. eo. si quãdo. vbi etiam no. vel

no.vel ſi non eſt ſententia lata eam expectare debet.ff.de iudi.ſi quis ex. Si autem poſt appellationem legitimam vellet aliquam partem ad aliquid iniuſtè cogere ſecùs dicendum eſt, vt not. infr.de appel. dilectus. (Coercere). ff. ſi quis ius dic. l.1.

CAPVT II.

SANE. (Opponuntur) ad eoſdem iudices impetrare,& ſub eadem data,ſed in diuerſis formis,& ita non eſt contra.ſup.de reſcrip. cæterùm. (Innotuit) expone vt diximus ſup. de reſcrip.cùm contingat.

CAPVT III.

1 *Nunquid teneat ſententia lata à iudice, qui non ſequutus eſt conſilium requiſitum.*
2 *An in commiſsione cauſæ poſsit apponi hæc conditio, committo tibi cauſam quamdiu reuocauero.Item quid ſi dicatur :committo tibi cauſam vt ſententiam feras,niſi reuocauero. habes in num.3.*
4 *An delegatus Papæ vtens hac clauſula procedas omnibus inſpectis dicatur tranſtuliſſe poteſtatem à ſe in alium.*
5 *Quibus caſibus poſsit delegatus reuocare iuriſdictionem.*

SI PRO DEBILITATE.(Committere) Vel partibus contradicentibus,cùm hinc appareat hanc poteſtatem ſibi conceſſam. infr. eo. quamuis.&.C.de iu. à iudice. & quia poteſtate ſua vtitur,nemini iniuriam facit. ſup.de elect.cùm eccleſia.ff.de iniur.iniuriarum.§.1. malitioſè tamen ſe exonerare non poteſt.inf.eo.paſtoralis.§.1.arg.contrà.infrà,eo.ſuper quæſtionum.

1 †(Conſulere)tanquam virum diſcretum,non tanquam iudicem, nos dicimus quando poſsit & tenetur ſibi requirere conſilium, & non requiſierit non tenet ſententia. ff. mã. diligenter. quamuis ſit requiſitum conſilium, non ſequatur,tenet ſententia.inf. de arbi.cùm olim.ſup. de ele.cùm in veteri. ff. de admi. tut. decreto. Alij tamen dicunt, quòd tenetur ſequi conſilium.arg. inf. de offi.leg.licet. 2.q.1. nomen. 3. q. 6. multum. ff. de iudi. cum quem.§.1. de hoc etiam no.inf.eod. ſuper.in gl. nunquid ſi iudex, & ſicut poſuit in literis commiſsionis de ſuo conſilio requirendo, ita potuit ponere, quòd requireretur conſilium alterius, quia quãdo committit poteſtatem habet certam legem, & conditionem ſuæ commiſſioni dare, ſicut primus delegans, cùm non prohibeatur.arg.inf.eo.c.1.hanc autem conditionem apponere non poteſt, vt ſententiam ferat, ſecundum quod ipſe mandat. ff. de arbi. item ſi vnus.§. item Pompo.& habet locum hæc decr.vbi totam cauſam committit, nam ſi per partem tantùm commiſiſſet,tunc non requireretur conſiliũ primi delegati,ſed idem ipſe diffiniet. infr.c.ſuper quæſtionum.§. porrò.

2 † Sed nunquid hãc conditionem poteſt apponere,cõmitto tibi cauſam quandiu reuocauero? Reſpon. ſic,quia per hãc commiſsionem non intendit committere ſententiam, hæc enim clauſula, quãdiu reuocauero reſtringit commiſsionem ad alia præter ſententiam,nam ſi ſententiam commiſiſſet iuriſdictionem reuocare non poſſet.ar.inf.eo. ſuper quæſtionum.

3 † Sed quid ſi dixerit cõmitto tibi cauſam,vt ſententiam feras,niſi reuocauero? Reſpon.hic ſententiam ferre non poterit, & quando voluerit poterit reuocare,quia cùm clauſa ſit contra ſubſtantiam commiſsionis, non tenet commiſsio, quo ad ſententiam.infr. de condi.app.c.vlt.32.q. 2.aliquando ſolet.ſed nec quo ad alia, dicunt quidam tenere commiſsionem , vel poteſt dici, quòd hæc conditio non eſt contra ſubſtantiam commiſsionis,ſed eſt tantùm contra ius, & ideò cõmiſsio tenetur,& ſententiã ferre poterit, & conditio eſt reijcienda.inf. de condi. ap. c.1.& poteſt has conditiones in principio ponere, ſed quando facit commiſsionem, executionem autem poſt ſententiam ſibi retinere nõ poteſt,cùm extunc tantùm primus delegatus appellare poſsit, & alia exercere.inf.eo.ſuper quæſtionum.

4 † Omnibus inſpectis nobis videtur, ꝙ ille delegatus Papæ, qui dixit hæc verba non tranſtulit omnem iuriſdictionem à ſe in alium,quia ſub conditione commiſiſſe videtur, vnde ante conditionem extãtem non cedit eius dies. ff. de ver. ſig. cedere diem.vnde videtur nobis, quia ſi appelletur ab huiuſmodi ſubdelegato,non Papa, ſed delegatus Papę eſt appellandus.†Item à ſubdelegato poteſt ſi vult reuocare iuriſdictionem,& quòd non tenet ſententia ſubdelegati, niſi requirat conſilium delegati, & tunc requiſito conſilio ſi placuerit delegato,quod ſubdelegatus ferat ſententiam feret , & ſi prohibuerit non feret.

†Et

5 †Et idem videtur, si delegatus committat vices suas, quamdiu reuocauerit, vel si non reuocauerit, vel ferat sententiam, si placuerit partibus, & si non placuerit, quòd causam remittat ad delegatum. Nam in omnibus dictis casibus, videtur quod delegatus antequam feratur sententia per subdelegatum, quòd posit reuocare iurisdictionem, & quod ad eum potest appellari. & ar. huius decre. & propter rationẽ supradictam, quia non transtulit totam iurisdictionem in alium. inf. eod. super quæstionum. §. porrò. & tamen si subdelegatus ferat sententiam in casibus, in quibus potest tenebit sententia, & non appellatur delegatus, sed Papa, quia res venit ad eum casum quod totã iurisdictionem videtur in se transtulisse. Alij tamen contradicunt. (Graues) puta, inquisitio vel prouisio alicuius ecclesiæ de episcopo, vel alio ministro, & hoc tunc tantummodò, cùm ei dictum est, quòd personaliter intersit. inf. eo. c. vlt. §. 1. aliàs autem & si hoc dictum non sit, potest alij committere de consensu partium. inf. eo. quoniam. §. 1. vel aliter, vt ibi not.

CAPVT IIII.

1 *Iurisdictio prorogari potest de tempore ad tempus, & an fiat prorogatio de casu in casum habes in nu. 2. Item nunquid possit diminui. vide in nume. 5.*

Prorogatio de personis ad personas an fieri possit.

Clerici an possint prorogare iurisdictionem iudicis laici etiam consentiente Episcopo, & quid iuris sit in iudice ecclesiastico non ordinario.

3 *An prorogatio locum habeat in causis criminalibus & spiritualibus.*

4 *In foro pœnitentiali nullus habet potestatem prorogandi, potestatem absoluendi, nisi de consensu proprij prælati.*

Iurisdictio causarum criminalium & spiritualium an possit prorogari.

6 *Solennitates iuris de partiũ consensu remitti possunt.*

7 *Si duæ in eodem delicto inueniantur pœnæ, minor eligi debet, si verò nulla certa pœna inuenitur, infligi debet, quæ magis timetur.*

Nulla certa pœna inuenitur in citatis & contumacibus, sed tantùm in condemnatis & contumacibus.

DE CAVSIS. (Certũ quid) si. inf. 14. dicit. causa decidenda mandatur, nunquid 20. dierum gaudebit inducijs. ar. quod sic. 3. q. 3. §. spatium, in Authent. de exhi. & intro. §. illud. infr. de resti. spol. ex conquestione. ff. de re iudi. l. 3. §. vehemẽs. arg. C. de in integ. resti. petendum. Sed contra videtur, quod hîc dicitur, quòd expirat iurisdictio, nisi prorogetur. Sol. credimus dilationes in quæstione præsenti non sublatas, sed arctandas. arg. nam licet aliàs causæ criminales intra bienniũ sint terminandæ, quandoq; tamẽ 50. dies statuuntur. C. vt omnes causam ciui. quod cri. l. 1. & tunc similiter minui oportet dilationes.

1 †Consensus) prorogatur iurisdictio de tempore ad tempus, vt hîc. inf. eo. consul. ff. de iudi. l. 2. §. si iudex. & eodem modo potest etiam diminui, vt si alicui mandetur, quod intra sex menses mittat causam instructam de consensu partium, hoc tempus potest diminui de re ad rem. ff. de iudi. de qua re. §. 1. ita tamen, quòd non proroget ad causas, quæ propter sui excellentiam eis delegari non possunt. C. vbi cau. fis. l. 1. C. de pœn. iudi. placet. ff. de off. eius cui man. est iuris. l. 1. & in his prorogatur iurisdictio tam ordinarij, quàm delegati, fit etiam prorogatio de personis ad personas, videlicet, quando aliqui qui non sunt de iurisdictione alicuius, eligant eum in suum iudicem, siue præsit tribunali, siue non, id est, siue habeat merum imperium, siue non. C. de iuris. om. iudi. l. ff. de iur. om. iud. si conuenerit. de personis ad personas non potest prorogari delegati iurisdi. inf. eo. P. & G. maximè cum delegati iurisdictio non debeat fines excedere mandati. inf. eo. cùm olim. †Clerici etiam non possunt prorogare iurisdictionẽ iudicis laici etiam consentiente episcopo, sed nec iudicis ecclesiastici non sui ordinarij sine licentia sui episcopi. inf. de fo. compe. si diligenti. & c. significasti. Fiet & alia prorogatio de iure, vbi non requiritur consensus partium. inf. eo. quoniam abbas. & c. inf. de ali. iud. mu. causa fac. c. 1. de iudi. quia V. procurator etiam sine speciali mandato prorogare non potest. inf. eo. cùm olim. abbas nisi esset procurator habens liberam administrationem. ff. de procu. procurator cui. ff. de pac. rescriptum. §. vlti. & l. seq. quia tunc satis concederem, quod de tempore ad tempus, & de re ad rem prorogaretur.

2 †Quidam etiam dicunt fieri prorogationẽ de casu in casum. ar. inf. de appcordi. Sed certè si benè attendas, ibi potius est omissio legitimę exceptiõis, quàm prorogatio iurisdictionis; vt not. inf. eod. pruden-

prudentiam. in glo. quæ incipit, superuenientis. Idem nobis videtur verum, tamen si benè attendas potius dicitur omissio legitimæ exceptionis quàm prorogatio iurisdictionis, scilicet, amittere causam appellationis, & procedere in principali.

3 † Item dicunt quidam prorogationem locum habere in causis criminalibus & spiritualibus, & quo ad pœnam sanguinis, & quo ad pœnam depositionis & excommunicationis, dummodò iudices tales sint, qui merum imperium habeant, & etiam habent potestatem talia iudicandi & puniendi, licet non hos qui prorogant. ar. pro eis, quia per reconuentionem licet prorogare, & per consensum: vt not. infr. de mu. peti. c. 1.

☞ † Alij tamen dicũt in prædictis omnibus contrarium, & maximè in sententia excommunicationis, & in alijs pœnis spiritualibus, quarum potestas & iurisdictio ad nullum peruenit, nisi à solo Deo, vel eius vicario, alia autem potestas & iurisdictio peruenit ad principes à populo. insti. de iu. na. §. sed & quod.

4 † Illud etiam certum est, quod in foro pœnitentiali nullus habet potestatem prorogandi potestatem absoluendi, nisi de consensu proprij prælati. infr. de pœ. & re. omnis. Item non est simile de reconuentione, vbi à lege iurisdictio prorogatur ad prorogationem, quę fit solo consensu. Alij dicunt & fortè melius, quòd iurisdictio tam criminalium causarum quàm spiritualium potest prorogari per solum consensum partium, dummodò iudices sint tales, quod de his possunt cognoscere, sed potestas excommunicandi vel absoluendi non potest per partes prorogari, cùm super eam nulla habeant potestatem. Sed benè possunt partes dare alicui iurisdictionem cognoscendi, & diffiniendi, an excommunicatio sit iusta vel iniusta, & ideò puniendus sit excommunicator. Item non est simile, quia de prædictis non potest iri ad arbitros, ergò nec prorogari iurisdictio, quia hoc est propter vtilitatem arbitrorum, quod non est in iudicibus prorogatis.

5 † Item videtur, quòd sicut iurisdictio potest prorogari de tempore ad tempus, ita potest & diminui, vt si mandetur, quòd intra sex menses mittat causam instructam, de consensu partium potest intra minus tempus remittere. Quidam tamen communem sensum dicunt necessarium in prorogatione hac vbi literæ impetrantur de communi consensu, vel etiã sine communi, sed est communis negligentia, quòd non proceditur intra terminum præfixum, vel etiam communis stultitia, quia nimis breuem terminum præfixere, aliàs enim si per malitiam partis contra quam impetratæ sunt literæ protelaretur causa vltra terminum non finiretur terminus. arg. C. de resti. in integ. peten.

Nos contradicimus. s. quod si per malitiam alterius partium prorogetur causa, tamen terminus non prorogabitur, nisi de consensu partium, legi autem petende respondemus, quòd illa habet locum, vbi terminus præfigitur parti, vt probet aliquid intra certum tempus, quia tunc esset graue, quòd pars, quæ non fuit in mora puniretur: hîc autem loquitur, quando terminus pręfigitur iudici, vbi nullum paratur præiudicium partibus, si ab eo ad superiorem deuoluitur iurisdictio. ar. C. vt intra cer. tem. cri. quæst. ter. per totum, & de hoc not. infr. de sen. excom. solet.

6 † Consensu) ar. iuris solennitates remitti de consensu partiũ. inf. de resti. spo. licet. inf. eo. consulta. ff. de fer. l. 1. & intelligo hoc de solennitatibus in fauore partium introductis, secùs verò in his quæ pro publica vtilitate introductæ sunt. 3. q. 5. accusatores. 23. dist. quorundam. C. de lib. cau. nec si volens. C. de arbi. in Authẽ. decernimus. C. de lib. cau. l. vlti. §. sancimus. (Iudicio) id est. sententiæ.

2 † (Pœna) sicut est in vsurarijs. inf. de vsu. quia in omnibus. & hoc intelligas à principio, si enim perseueret in contumacia crescere potest pœnam. infr. vt lit. non contest. quoniam frequenter. inf. de iureiu. debitores. ad nostram. infrà, de vsur. præterea. quòd si duæ inueniantur pœnæ in eodem delicto, minorem eliget. de pœ. dist. 1. pœnæ. 50. dist. si quis spõte. si qua fe. vel ex hoc videtur arbitraria, vbi verò non imponitur certa pœna, infligi debet quæ magis timetur. infrà, vt lit. non conte. quoniam frequenter. ☞ † In citatis autem & contumacibus nulla certa pœna inuenitur, sed tantùm in condemnatis & contumacibus. (Punire) hîc habes quod iudex delegatus potest mulctare. fi. C. de spor. l. 2.

X CAPVT

CAPVT V.

1 *Prohibito aliquo, prohibetur omne id, per quod venit ad id.*
2 *Quid iuris est in vno connexorũ, idem in altero.*

PRAETEREA SVPER HOC. (Ordinario) infrà, de sponſ. ex literis. (non habeant) delegante. (Plenaria) nam conceſſo principali conceditur acceſſorium. 8. diſt. quo iure. 16. q. 1. ſi monachus. ff. de iur. om. iudi. l. 2. ff. de re iudi. quidam. C. vbi & apud quos. l. vlti. contra. 21. q. 3. conſtituit. ff. de po. l. 1. §. qui depoſitus. ff. de vſur. idem ſi fundus. 2. q. 7. quiſquis. (Plenariam)
1 † Itẽ prohibito aliquo, prohibetur omne id, per quod venit ad id. ff. de ſponſ. omnino arg. contra. ff. de lib. & poſthu. ſi
2 ita. §. penult. † Item quod iuris eſt in vno connexorum, idem in altero, ſuprà de conſti. translato. 1. q. 3. ſi quis obie. 8. diſt. quo iure. ff. de appel. ſi quis contra. infrà, de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. propoſitum. C. de fideiuſ. l. 2. de ſpon. de illis.

CAPVT VI.

QVAMVIS SI VNVS: ET INFRA.

CAPVT VII.

1 *Delegati executio ad ordinariũ ſpectat, quid autem ſi nolit mandare executioni ordinarius, nunquid delegatus poteſt eum cogere in nu. 2.*
3 *Principis non autem delegati intereſt indicere bellum.*
Delegatus an poßit in corporalem poſſeßionem mittere.
4 *Delegatus Papæ non poteſt in rebus non ſuæ iuriſdictionis corporalem poſſeßionem dare.*
Iudex eccleſiæ ſiue ordinarius ſiue delegatus an poßit in cauſa ſuæ iuriſdictionis in poſſeßione laicali ſententiam exequi.

1 SIGNIFICASTI NOBIS. (Ordinarius) † hîc videtur quod executio delegati primo pertinet ad ordinarium. 2. q. 6. quiſquis. ff. de re iudi. à diuo. nos credimus delegatum poſſe per ſe, vel per alium, ſicut mauult executioni mandare. infrà, eo. quærenti. & c. paſtoralis. §. quia verò. ordinarius etiam ſi ſciat iniuſtam ſententiam, neceſſe habet executioni mandare. infrà,
2 c. paſtoralis. §. quia verò. † Non vult.

Sed quid ſi nolit mandare executioni ordinarius, nunquid delegatus poteſt eũ ad hoc cogere, argu. quod non, vt hîc. Item quia ſuper eam nullam habet iuriſdictionem, cum de ipſo in literis nulla mentio habeatur. Arg. contra: quia poteſt alios cogere, vt delegationem eius ſuſcipiant. infrà, eod. paſtoralis. & c. vlti. & poteſt excommunicare illos, qui impediunt executionem eius. infrà, eod. ex literis. & omnes turbatores iuriſdictionis ſuæ, ſuprà, eod. c. 1. Imò quod plus eſt poteſt cogere ſeculares poteſtates, vt exequantur. 23. q. 5. adminiſtratores. & c. principes. infrà, de offi. or. c. 1. & hoc videtur veriùs, quia delegatus delegantis vicem obtinet in cauſa ſibi commiſſa, & in omnibus pertinentibus ad cauſam, inter quæ eſt executio. 93. diſt. c. vlti. arg. ſup. de reſcri. ſuper literis. cùm contingat. & expreſſè habes infrà, eod. paſtoralis. §. quia verò.

3 † Executioni) non autem indicere poteſt bellum contra eum, hoc enim eſt principis. 23. quæſtio. 3. c. 1. & c. 2. cùm tunc ſibi liceat exequi ſententiam: vt infr. eo. in literis. poterit dare corporalem poſſeſſionem, non ſolùm cauſa cuſtodiæ, ſed etiam veram. arg. infrà, de re iudi. cum aliquibus. C. de iud. properandum. ff. ad munici. ea.

Sed eſt hoc verum ſine armis & ſine contentione defenſionis dare poteſt, nam ſi ipſe per ſe, vel à ſe vocatos milites ipſam rem non poterit aduocare, ſed ordinario iudici mandabit, vt manu mulctari faciat. 23. q. 5. adminiſtratores. ff. de rei ven. qui re. ff. de re iud. admo. §. 1. ff. de iur. om. iu. iubere. Item ſecùs in delegatis ab alijs, qui in poſſeſsionem corporalem mittere non poſſunt, ſed decernere tantùm & ordinarius mittet. ff. de dam. infec. l. 3. §. 1.

4 † Item non credimus, quòd delegatus Papæ in rebus, quæ non ſunt eius iuriſdictionis, puta in poſſeſsionibus laicalibus poſsit dare poſſeſsionem corporalem, puta ſi cognoſcat de dote: vt infrà, de do. inter vi. & vxo. de prudentia. vbi no. vel de alijs conſimilibus, ſed laico iudici dari mandabit. ff. de re iudi. admo. §. 1. 95. diſt. cùm ad veſtrum. 11. q. 1. de perſona. in fi. ſecùs autem in poſſeſsionibus eccleſiarum, quia nulli dabit corporalem poſſeſſionem, vt eſt dictum. Alij tamen dicunt ex quo cauſa eſt de iuriſdictione eccleſiæ,

ecclesiæ, licet possessiones sint laicales, tamen iudex ecclesiæ siue extraordinarius siue delegatus, etiam in possessione laicali sententiam exequetur. Innoc.

CAPVT VIII.

1 *Iudex delegatus an posſit transactionem partium executioni mandare.*
2 *Iudex ordinarius an & quando mandato iudicis delegati resistere posſit.*

SI QVANDO. (Minor ecclesia) vt plebanos, præpositos, & huiusmodi. (Traxerit) quia per literas Papæ, aliàs canonicæ dicant se ibi canonicos vel canonicandos. (Transactione) id est, amicabili compositione. infr. de transact. statuimus. infr. de præben. nisi essent.

Non intelligas per hoc, quod dicit hîc de transactione, quòd iudex delegatus ad iustitiam faciendam, debeat transactionem executioni mandare, hoc enim dicere, esset absurdum, cùm non sit ei cõmissum, sed hoc ideò dicit, quia cum hic iudex delegatus esset super beneficio, & personis, de quibus agit hic, & dicat prædicta facta esse authoritate delegati, inferiores iudices ei resistere non debent, nisi appellando. Si autem non contendent se authoritate delegati facere, tunc credo, quod eis resistere posset sine appellatione.

☞ †Item credimus si in dicto suo exprimeret errorem, scilicet, quòd diceret ad me pertinet executioni mandare transactionem partium, licet sola institutio sit mihi commissa. arg. infr. de sent. excom. per tuas.

Non ob. infr. de præben. nisi esset, quia iudex ibi nihilominus mandauit executioni, sed Papa confirmauit ibi, quòd factum fuit ratione delegationis, & quod factum fuit ratione compromissi, iudicibus enim malè procedentibus. s. ad ea quæ non sunt sibi commissa resistere possumus, & contra eos competit interdictum vnde vi. arg. ff. de iur. fis. prohiberi. Sed si aliter circa ea quæ sibi cõmissa sunt malè agant, licet hoc certum sit, tamen eis resistendum non est, nisi per appellationem, vt hîc. (Canonicam) quæ sola præstet causam posſidendi & iustum titulum. infr. de insti. ex frequentibus. C. de manci. l. 3. arg. infrà. de iure pa. cura pastoralis. (Resistere) sed appellare debet. infrà eodem, super eo. ff. de appel. à sententia. & ex quo per appellationem delegati fuit iurisdictio reuocata, non debet mandare sententiam executioni, sed supersedere. infrà eodem, pastoralis. §. præterea. vbi not. & sic ex tunc potest resistere violenter, cùm non sit eius iudex. arg. infrà, de appel. bonæ. & c. dilectus.

Hoc autem sic intelligo verum. scz. quòd non posſit resistere si posſidebat rem, vel ius illud in cuius possessionem mittitur is, de quo agit, vel in quo fit executio sententiæ. Sed si non posſidet, licet eum aliter res tangat non resisteret violenter, & sic loquitur decr. præsens.

☞ †Sed obijcies, nõnne hic ordinarius quasi posſidebat ius instituendi, ergò resistere potest? Respon. si peteretur ius instituendi locum haberet quod dicitur, scilicet, quod de iure resistere posset: & si non appellasset, cùm secum actum non esset arg. prædictarum decre. ff. de re iudi. admo. nisi sibi aliud imputare posset, sed hic non negabatur ius instituendi ad episcopum pertinere, nec sibi eius possessio auferetur, licet clericus mittatur in possessionem canonicatus, & præbendæ: capitulum autem si appellaret prædictam resistentiam facere posset, quia eius iuri detrahitur.

CAPVT IX.

1 *Iudicis ordinarij & delegati differentia circa sententiam latam, quæ est ipso iure nulla.*
Verba cum effectu recipienda sunt.
2 *Si mandatur cuipiam vt prouideat alicui quod in vna ecclesia recipiatur, potest antequam ibi recipiatur, mandare quòd in alia recipiatur.*
Iudex delegatus an posſit sententiam quam tulit reuocare.
3 *Delegatio secunda præfertur priori.*

IN LITERIS. (Præcepit) supple etiam mandata est, verba enim cum effectu recipienda sunt. infra, de cle. non resi. relatum. de pœ. distin. 1. hæc autem expressè. suprà eodem, significasti. & hoc potest vsq; ad annum à die latæ sententiæ. infrà eodem, quærenti. ☞ †In iudi. ordi. & delegat. obtinet quod si tulit sententiam, quæ teneat, quòd eam vlterius reuocare non potest, & hoc

hoc satis patet, quod non appellatum transit ad rem iudicatam, & si est appellatum ad iudicem appellationis pertinet confirmare, vel infirmare primam sententiam, & non ad iudicem, à quo appellatum est. Item si appellans renunciat appellationi, hoc ipso firma manet sententia, nec iudex post renunciationem appellationis potest mutare sententiam infr. de senten. & re iudi. quòd ad con-
1 sultationem. ff. de re iudi. q. iussit. †Si autem sententia lata nulla sit ipso iure, tunc distinguendum est inter iudicem ordinarium, & delegatum. Nam iudex ordinarius iterum cognoscit, non obstante sententia quæ nulla est. Item causam incipiet à capite. C. quomodo & quando iu.
2 l. si præses. †Si autem sit delegatus, non incipiet causam à capite, quia functus est officio suo, & non remanet iudex. C. quomodo & quando. si vt proponis, quia iam desijt esse iudex. ff. de arbit. qualem. in fin. secùs autem est in factis, & in omnibus alijs præterquam in sententijs. Nam illis, scilicet, in actis & in alijs, præter sententias, siue sit ordinarius, siue delegatus si non tenet, quòd fecerit, vel si tenet, & non est benè factum, vel aliàs effectum non habet de iure, tunc illud potest rectè facere, & de ordinario quidem constat, suprà, de elect. cùm terra. de delegato autem constat, suprà eodem, significasti. & videtur hæc distinctio probari. ff. de arbit. qualem. §. fin. infrà, de præben. relatum.

3 †Ex prædictis colligitur, quod si alicui mandatum est, quòd faciat alicui prouideri, & scripsit in vna ecclesia prouisione, quod antequam ibi recipiatur, potest mandare, quod in alia recipiatur.

Nec obst. suprà de rescri. in nostra. quia loquitur quando plures literæ super vnius prouisione impetrantur in fraudem. Si autem per primas literas sit receptus, tunc vlterius non habet prouisor quid faciat, quia plenè executus est mandatum apostolicum, & ideò non tenet secunda prouisio. argu. hîc infrà eodem, venerabili. Item videtur si mandatum est alicui, quòd prouideat alicui, nam si prouidit ita quod prouisio teneat de iure: licet de facto non habeat possessionem vlterius, tenet secunda prouisio, quia contrarium dicitur sequitur absurdum, scilicet, quod per vnum mandatum consequatur, non solùm duas, sed multas prouisiones & omnes valebunt. Aliqui tamen contradicunt. †Idem etiam in compromissarijs, quia si prouideat ignoranter de aliquo, cui prouideri non potest propter defectum natalium, vel propter alium defectum, vel si electus nolit suæ electioni consentire: iterum alium eligent, nisi reuocetur potestas ei data, quòd facere possunt, vt not. suprà de elect. in causis. †In delegatis etiam idem dicimus, quia si totam causam committat: tunc si subdelegatum non recipiant, vel etiam si recipiant ante tamen, quàm incipiat vti iurisdictione potest reuocare iurisdictionem alij delegatam, & alij committere: vt not. infrà eodem, venerabili. in fin.

CAPVT X.

CONSVLTATIONIBVS. Spoliatũ) oportet enim eũ probare, & possesionem & deiectionem. infrà de restit. spoli. olim causam. ff. quod me. cau. si cum exceptione. (Contumaciam) si autem esset contumax, fieret missio in possesionem, vel si esset lis contestata, procederetur ad sententiam. C. de iud. properandum. inf. vt lit. non contest. quoniam frequenter. & not. de hoc. infrà, de eo qui mit. in possesio. si aduersus.

CAPVT XI.

1 *Nunquid iudex vindicare posit impedientes executionem sententiæ.*
2 *An contra prohibentẽ competat actio ad hoc, vt remittat prohibitionem.*
Debitor an posit agere ad remisionem prohibitionis.

SANE. (Rebellis) qualiter iudex potest iudicare turbantes iurisdictionem suam.
1 not. suprà eodem. c. 1. †Sed hîc quæro, an posit vindicare impedientes executionem sententiæ? Respon. sic, si minis vel dolo impediat eũ. Si verò de iure se opponant executioni, tunc ordine iudiciario seruato, iudex cõtra impedientes potest procedere, scilicet, summaria cognitione. ff. de re iudi. à diuo. §. si super. Sed si præter executionem extra iudicium quis prohibeat aliquem soluere alij, quia dicat sibi nomen

men legatum. argu. eius quod est. C. de leg. l. 3. non potest ab hac prohibitione prohiberi, quia iure suo vtitur. suprà, de elect. cum ecclesia. argu. C. de rei ven. l. si fundum. C. debi. vẽd. pig. l. 1.
1 †Sed nunquid competit actio contra prohibentem, vt remittat prohibitionem? argu. quod sic. ff. de no. ope. nunc. l. 1. in princ. & l. de pupillo. §. si is. Quidam tamen dicunt, quod contra eum potest debitor agere, vt remittatur per iudicem, id est, vt ei detur potestas soluendi cui vult. ff. de no. oper. nu. de pupillo. §. qui rē is. & §. si is. & l. prætor. §. 2. vsq; in fin. ar. ff. de inge. ma. diffamari. videtur tamen aliud, scilicet, quia debitor non possit agere ad remissionem prohibitionis, cùm habeat alia remedia, scilicet, quod potest cautio-
a nem petere [a] ab eo, cui soluit, quod seruabit eum indemnem contra alium. C. de pet. hære. l. vlti. §. si autem. ff. de rei ven. is à quo. & l. seq. sed in noui oper. nun. secùs, quia non potest procedere ad ædificandum, quin demoliatur, nisi facta remissione per iudicem: vt ff. de no. oper. nunc. l. 1. in princ. & per hanc tamen remissionem non fit ei præiudicium, quin etiam iterum possit petere demoliri opus alia ratione, non tamen propter hoc, quod ædificatum sit post nunciationem. Alius autem creditor contra creditorem prohibentem debitori, agere non potest: cùm ex mera prohibitione nullum sibi præiudicium fiat, quia eo prohibente petere potest. arg. ff. de re. iudi. sæpè. Nec est prohibitio modus auferendi actionem vel impediendi. C. de rei ven. si fundus. (Vices) 93. distinct. c. vltim. ff. de offi. eius cui man. l. 1. (Episcopus) cuius causa delegato est commissa, vel non est causa huius episcopi delegato commissa, sed aliter impediunt executionem delegati.

CAPVT XII.

EX PARTE N. (Vacare) talis concessio beneficij facta à Papa valet. infrà de cõces. præbend. proposuit. ab alio non. inf. de conces. præben. nulla. (Archi.) vel quem tenebat auunculus R. (Omninò) id est, purè & sine omni conditione, aliàs esset simonia. 8. q. 3. talia. infrà, de testi. veniens. (Posterioribus) quæ exceptiones eliduntur, quia in eis tacita fuit ea veritas, quæ si expressa fuisset, literas non habuisset, scilicet, de prioribus literis. suprà, de rescrip. super literis. & ita non procedit oppositio q, generale derogat. de quo not. sup. de rescript. c. 1.

CAPVT XIII.

EX PARTE TVA. & infrà. (Procedere) suprà de rescri. causam. Sed contra arg. eod. tit. cum dilectus. (Nullæ) & specialiter enumeratæ. ff. si quis caut. sed & si. §. quæsitum. aliàs generale verbum non sufficeret. infrà, de resti. spol. audita. (Antecessor) 2. q. 8. lator. 21. q. 2. placuit. 27. q. 1. si homo. Sed expone eos non sic expressisse vt in factis sibi notis qualia erant quæ dicuntur in contrarijs.

CAPVT XIIII.

1 *Iurisdictio penes loca & dignitates est, & non penes personas.*
2 *Delegationes an transeunt ad successores.*

QVONIAM. (Præfixum) Cum altero socio qui adhuc viuebat. Nos dicimus & si sine altero terminum præfixisset, imò plus & si neuter citasset & ambo essent mortui: tamen suc-
1 cessores procederēt in causa, † cùm sit iurisdictio penes loca & dignitates, & non penes personas. Et ex hoc apparet, quod si taliter delegatus ad aliquam transeat
2 dignitatem, tales † delegationes dimitteret suo successori, imò quod plus est etiam si incœpisset procedere. C. de iudi. properandum. §. si autem. in medio. infrà, eod. pastoralis. §. vlti. Authent. vt nul. iudi. §. & hæc vera. ff. de iudi. mortuo. quamuis illa in ordinario loquatur: sed in delegato expressè loquitur. infrà, de offi. ordi. pastoralis. (Illi) scilicet abbati Cisterci. substituto loco mortui. (Socium) arg. successorem teneri ad id, quod prædecessor. inf. de solut. c. 1. de offi. deleg. pastoralis. circa fin. 11. quæstio. 3. si episcopus. 12. quæstio. 2. licet huiusmodi. 18. q. 2. dudum. ff. de iudi. mortuo. C. de ser. corrup. l. furti.

[a] *Cautionē ad hæc dicta vi de Fel. in c. cùm M. Ferrariensis. col. 17. ante medium. suprà, de consti.*

CAPVT XV.

1 *Delegatus non instituit, sed pronunciat ordinandam ecclesiam ad præsentationem illius, qui obtinet ius patronatus ad se pertinere.*
2 *Nunquid ordinarius examinet præsentatum, ex quo eum approbat delegatus.*

Sola electio habetur pro confirmatione, vbi Papa mandat vel simpliciter rogat aliquod capitulum, vt aliquem canonicum faciat.

SVPER EO VERO. (Aliquos) qui se dicunt patronos, vel qui sunt. (Ius) scilicet præsentatione. (Ordinet) quæritur in quo prosit adiectio ista, scilicet, quòd ordinet ecclesiam, cùm ad eum non pertineat institutio, nec sibi fieri debeat præsentatio, vt hîc? Respon. quidam nihil aliud pertinet ad hunc delegatum, nisi ferre sententiam ad quem pertinet præsentatio & exponunt. † (Ordinet) id est, ordinandas decernat, & ordinari faciat, scilicet, vt episcopus eligat, vel capitulum, vel quis alius ad quem pertinet Archi. in stal. sup. de offi. Archi. vt nostrum. Alij tamen dixerunt, quod hic plus habet, quare si ordinatio deuoluta esset ad Papam, quod authoritate harum literarum ordinare posset. Hîc autem constat, quod per tales literas nunquam fit præiudicium alijs, vt hîc.

Et hæc vera sunt, vbi causam inter partes committat, quia tunc non intendit facere alicui gratiam vel præiudicium.

☞ † Si autem de plenitudine potestatis, vel intendens alicui gratiam facere, vel pœnam irrogare, committeret ordinationem alicui alicuius ecclesiæ vel personæ, posset sustineri, quòd posset canonicos facere & eius canonicatus dare. arg. sup. de rescrip. abbatem. infr. de præben. pro illorū, & stallum assignare, & omnia alia facere, quæ sunt facienda, si factum respiciat siue ius. Alij tamen dicunt, quod nobis non placet, quòd debet mandare ei ad quem de iure pertinet, vt stallum assignet & alia faciat, quæ de iure vel de facto, maximè facienda sunt. infrà, de priuil. pastoralis. C. qui pro cau. ser. ali. l. 1. Si autem ipsa facere renunciet sine causa, & tunc ipse posset instituere & alia singula facere. arg. pro eis quòd dicitur. supr. de rescript. abbatem. & sup. eodem, significasti. hîc enim est ordinata ordinatio, & quidam sic generaliter intelligunt, etiā si inter partes committatur causa, cum hac eadem clausula.

2 † Sed quæres secundum istos, nunquid examinabit præsentatum ex quo approbatus est per delegatum? argu. quod sic. suprà de elect. venerabilem. Respon. non debet approbari per delegatum, sed per ordinarium qui examinabit eum, sed si quid dubij fuerit decidetur per delegatum, intelligitur enim fieri ordinatio tunc demùm, quando fit cum effectu, nec intelligitur suo officio functus quousque ordinata sit ecclesia. infrà, de cle. non residen. relatum. ☞ † Sed quid si non appellat ordinarius, teneret quod fit à delegato, imputetur enim sibi, quod sciuerit, & non contradixit cum distinctione tamen: vt not. infrà, de re iudi. cùm super contra. suprà de rescript. ex parte, secundum nos
3 non habent locum istę obiectiones. † Item videtur quod si Papa mandat, vel simpliciter rogat aliquod capitulum, quòd aliquem faciat canonicum, sola electio habetur pro confirmatione, quia authoritate Papæ hoc faciunt. argu. infrà, de præben. pro illorum. nisi preces potiùs inducerent, aliàs innuerent consilium quàm mandatum. arg. ff. man. l. 1. & 2. §. fin. & per hoc videtur, quod si Papa scribit patronis clericis, quòd nemini præstabunt, sed ipsi tantùm instituent authoritate Papæ, sed secùs in patronis laicis. arg. suprà de rescript. abbatem. infrà, de iure patro. cùm autem.

Et hæc vera sunt, siue sit merus executor datus, siue sit datus ad compellendum tantùm executor, & idem est etiam si nullus sit datus executor, quia authoritate Papæ funguntur non tantùm executores, sed etiam illi quibus mandatur de recipiendo. (Archi.) suprà de offi. archi. c. 1. contra. in eod. ti. c. satis. cum ibi notat. (Intentionis) infrà, de decim. ex multiplici. infrà, de restit. spol. audita. ff. de translat. cum Aquiliana. ff. de pact. tres fratres. 22. q. 2. ne quis. (Commissa) infrà, de fi. instru. inter dilectos. C. quib. res iudi. l. 1. & 2. q. 5. interrogasti. ff. de lib. cau. si vsumfructum. 16. q. 4. ne quis. C. res inter ali. ac. si cum fratre. arg. contra. 24. q. 1. subdiaconus. 71. distinct. tantis. infrà de iudi. at si cleri. ff. de re iu. sæpè. 56. distinct. c. 1. ff. deposi. l. 2. in princip. 11. q. 4. cùm multæ. & sunt casus vbi non habet locum illa regula, res inter ali. etc. ff. de inoffi. testa. l. Papam. §. meminisse. ff. de sta. ho. ingenuum. ff. de lib. agno. l. 2. §. si parens. ff. si ser. vend. locum. §. si fundus. ff. quem-

ff. quemadmo. ser. amit. si commune. C. de com. re. alie. l. 2.

CAPVT XVI.

1 *Confeßio semper præiudicat nisi quando præcesſit metus.*
Metus non præsumitur.
2 *Quamuis ad mandatum iudicis dimiſſa ſit vxor, nihilominus agi poteſt.*
3 *Si plures ſunt iudices in vna cauſa & vnus ſit abſens, an teneat quòd ſit à pluribus, & quid ſit dicendum & ſi omnes ſint præſentes & inter ſe diſcrepant, an tunc ſententia plurimorum valeat.*

CAVSAM MATRIMONII. (Adeò affecit) & ideò non nocet. 31. quæſtio. 2. Lotharius. 15. q. 6. c. 1. imò matrimonium non dico tantùm ſtandum confeſsioni vnius, ſed nec amborum. infrà, de eo qui cog. conſan. vxo. ſuæ. ſuper eo. 35. quæſtio. 6. §. vlt. niſi fama amborum confeſsioni conſentiret. 35. q. 6. ſi duo. quamuis quidam aliter illud intelligunt.

1 †(Confeſſa eſt) fortè in abſentia iudicis, & idem fortè in præſentia, ſed tanta erat ſæuitia ſiue potentia viri, quòd mulier timebat, quòd ſi coram iudice negaret, quòd eam fortius affligeret. Vel potes dicere, quòd cuilibet viro tanta poteſtas eſt, quòd mulier ſibi ſubiecta ſit. Sed hac ratione poſſes dicere, q; confeſsio nullius vxoris tenetur, nec ſibi præiudicaret, cùm quælibet hoc ipſum iuſtè timere poſſet? Reſpond. quia ſemper præiudicat confeſſio, niſi quando præceſsit metus, & hoc ideò, quia non præſumitur metu feciſſe, niſi quando metus vel verba præceſſerunt.

2 (Ad iudicium) no. † quòd licet hìc ad mandatum iudicis amiſſa ſit vxor, tamen agere poteſt, & ſi non ſit violenter eiecta, ſufficit enim quòd temerè eam dimiſit. infrà, de reſti. ſpo. literas. in prin.

Et hoc eſt verum, vbi nulla ſententia eſt, vt hìc. Vel eſt aliqua, ſed eſt appellatione ſuſpenſa, cùm omnia facta poſt appellationem legitimam debent in ſtatum priſtinum reuocari. infrà, de appel. bo. me.

3 (Vnius) no. † quòd ſi plures ſunt iudices, vno abſente, ſiue iuſta de cauſa, ſiue per contumaciam, niſi ſe excuſauerit vel delegauerit vices ſuas, non tenet, quòd ſit à pluribus præſentibus. ff. de arbi. item ſi vnus. §. vltimo. & l. ſeq. infrà, de offi. dele. prudentiam. ff. de re iudi. duo ex. & hoc in dele. ſed committere poteſt etiam ſi in literis hoc non continetur. ſuprà, eod. quamuis. nec ſufficit alterius excuſatio, niſi committat, ordinarij autem benè ferunt ſententiam ſeparatim. ff. de offi. com. l. 1. in prin. argu. C. de Authen. præ. l. vlti.

Sed nec hoc ſemper, nec in omnibus ordinarijs obtinet, ſi verò omnes ſunt præſentes & diſcrepant, teneret ſententia plurimorum. 64. diſt. c. 1. 2. & 3. Si verò æqualiter diſcrepant, ſcilicet, quia duo abſoluunt reum, duo condemnant diſtinguo, aut ſunt arbitri, aut ordinarij, aut delegati, ſi arbitri nulla ſententia tenet. ff. de ar. diem. §. ſi plures. ſi delegati ſententia pendet quouſq; alteram delegans confirmet. ff. de re iud. duo. ſi autem ſunt ordinarij tenet pro reo ſententia. infrà, de proba. ex literis. ff. de re iud. inter pares. niſi in libertate vbi ſiue contra reum, ſiue actorem, ſemper tenet ſententia pro libertate & quærela inofficioſi teſtamenti, vbi ſemper tenet pro teſtamento, & in matrimonio, vbi tenet ſententia ſemper pro matrimonio. 33. q. 5. ſi quis acceperit. 22. q. 4. inter cætera. ff. de inoffi. teſt. ſi pars. aliàs pares iudi. ff. de re iudi. inter pares. pro hac diſtinctione eſt. infrà, de re iudi. c. vlti. vbi hoc totum eſt expeditum.

CAPVT XVII.

CAVSAM QVAE. (Interdicimus). 3. q. 5. accuſatores. 11. quæſtio. 3. quatuor. infrà, de offi. dele. inſinuante. ſimiliter ſi vaſallus. 22. quæſtio. 5. de forma. 4. q. 3. idonei. infrà, vt lit. non conteſt. accedens.

CAPVT XVIII.

1 *Delegatus an poßit vni vel pluribus ſubdelegare cauſam.*
2 *Quod non eſt prohibitum, intelligitur conceſſum.*

1 CVM TE. (Vni) Si vnus tantùm eſt delegatus, Papæ benè poteſt vni vel pluribus ſubdelegare cauſam, vt hìc. Item dicimus, quòd ſi ſunt duo vel plures, ſimul omnes poſſunt vni vel pluribus delegare cauſam. Si verò vnus delegatus velit cauſam pluribus delegare alijs ſuis ſocijs non delegantibus

3 bus hoc potest. arg. hic. † Item quòd non est prohibitum, intellige concessum. Alij tamen dicunt, quòd vni tantùm debent committere propter absurditatẽ, quæ sequeretur si contraria vellent. & arg. ad hoc. suprà, eo. quamuis. (Interposita) ad primum delegantem quòd non tenet: vt no. infrà, eo. super. (Indefinitam) infrà, eo. super quæstionum, etiamsi sit appellatum ad Papam: quia tunc ad delegatum debuit appellari. inf. eo. super.

CAPVT XIX.

1 *Iurisdictio delegati quando expirat.*

1 RELATVM. Ante litis contestationem, & citationem Legistæ hoc dicunt simpliciter in Authen. dele. §. omnes. Decretistæ solùm citationem sufficere dicunt ad perpetuitatem. infrà, eo. c. 1. §. licet. ff. de iuris. om. iudi. & quia. C. quando li. princ. ob. l. 1. & 2. q. 6. anteriorum. Authen. de litig. in princ.

CAPVT XX.

1 *Successor prælati an & quando teneatur ex impetratione prædecessoris.*

GRATVM. (Obitum) Sed quid si prælatus impetrans sit
1 mortuus? Respon. si non nomine ecclesiæ, sed proprio nomine impetrauit & impetrans ante mortem incœpit agere, hæres vel successor poterit supplere, dummodò tale sit ius, quòd posit transire ad successorem. ff. de inoffi. test. si pater. sed si non incœpisset secùs. Si autem impetrauit nomine ecclesiæ, etiamsi non citauit, vel cœpit ante mortem, tamen successor aget. sup. eo. quoniam.

Et est hoc verum etiamsi expressum esset nomen personæ, & etiamsi nullo modo reus erat citatus, tamen conuenietur successor. inf. de fo. compe. dilecti. (Inducias) vtrunque istorum, scilicet, inducit petitæ & renunciatio productioni siue allegationi sufficit ad hoc vt renunciasse videatur appellationem. (Certus) idem est & si incertus sit.

CAPVT XXI.

1 *Vtrum duo præsentes absente tertio, & se nullo modo excusante procedere poßint.*

2 *Item an poßint procedere sine probationibus, quod ille tertius non potest vel non vult interesse, & si procedatur, an valeat processus. habes in nu. 3.*

4 *Item cui debeat constare se impeditum quo minus venire posset.*

5 *Nunquid iudex absens poßit inuita parte ratum habere quod duo fecerunt.*

Iudicis factum an poßit parti nocere.

Sententia quæ est nulla, an poßit ratificari.

6 *An sententia excommunicationis lata nomine alterius poßit haberi rata.*

7 *An si quis nomine alterius iudicis faciat in terra eius iurisdictionem, poßit iudex ratum habere.*

8 *An sit differentia inter istas clausulas, videlicet, quòd si non omnes poteritis aut nequiueritis interesse, vel vbi ponitur tantùm, si non poteritis.*

9 *Nunquid quando scribitur pluribus iudicibus cum ista clausula, quòd si non omnes, siue sine clausula omnes & singuli habeant iurisdictionem.*

Iurisdictio concessa sub conditione, an poßit exerceri conditione non existente.

10 *An processus iudicis in quem per errorem vel facti vel iuris consensum est, teneat.*

Prorogatio errore iuris, vel facti, facta, an & quando valeat.

11 *Quod cum procuratore milite sit tenet, antequàm excipiatur.*

Prorogatio an valeat sine consensu tacito, vel expresso.

12 *Literæ impetratæ ab excõmunicato valent.*

Excommunicatio an & quando poßit in iudicio opponi.

Præscriptio an currat contra excommunicatum, & an excommunicato currat tempus & terminus, si non produxit testes.

Probationes semel productæ & postea casu amissæ, nunquid talis amißio sit probanda.

13 *An quod hîc dicitur in delegato Papæ habeat locum in cæteris ordinarijs.*

14 *Nunquid in absolutione excommunicati vocari debeat ille pro quo est excommunicatus.*

Delegati an & quando poßint excommunicatum absoluere.

Tutor quilibet solus administrare potest, secùs est in delegato, qui sine condelegato nihil facere potest: Et id quod dicitur de tutore, idẽ ꝓcedit in iudicibus ordinarijs.

PRVDENTIAM TVAM. (Quintò) suprà, de rescri. sciscitat⁹. (Teneatur) dixerunt quidam Papam non respondere huiusmodi quæstioni, sed ipsi de suo sacco respondent, quòd ad citationem duorum citatus venire debet. ar. C. de Authẽ. præ. l. fi. saltem allegaturus forum. infra, de ap. cùm parati. sup. de rescrip. super literis. ff. de re iud. si quis. sed hoc non dicimus etiam in responsione sua credimus eum satisfecisse vtriq; quæstioni, nam cùm dicat duos nõ posse procedere ad causæ cognitionem tertio non legitimè excusato, & in dilatione danda requiratur causę cognitio. 3. q. 3. §. spacium. ergò non poterit dari dilatio absque tertio, præmissa vera sunt.

Sed

Sed hæc ratio non placet, quia ibi non loquitur de citatione, quæ benè fit sine causæ cognitione, sed de dilatione danda ad testes recipiendos, præterea isti tres nō habent separatim iurisdictionis exercitium, licet omnes tres simul, ergò non possunt mulctare vel iudicare, excommunicare vel in possessionem mittere, quamuis dicant propter odium contumacie posse procedere & malè. ff. de re iudi. duo ex. quamuis intelligatur illud quando non est ibi clausula, quòd si non omnes etc. præterea citatus est certus quòd duo tantùm citant.

1 † Et ideò ad illorum citationem irè non tenetur, nisi fortè ipsi dicant, quòd ideò tantùm duo citant, quia tertius excusauit se, nam tunc crederem, quòd deberet ire vt veritatem sciat, & ius suum alleget. arg. infrà, de dila. præterea. ff. de in ius voc. l. 2. nam si dixerimus, quòd vbicunque est, vel esse potest dubium, debet ire ergò semper, quia semper posset esse, quòd foret delega. à Papa, vel imperatore, quòd esset absurdum: tunc ergò tantùm tenetur ille ire, quem certum est non esse de iurisdictione sua, quando ipse in citatione sua ponit causam citationis & iurisdictionis, puta quia delegatus sit, vel cùm tres sint & dicant, quòd si tertius excusauit, nam sic ex dictis suis sit res dubia saltem aliquam causam dubietatis habet. ff. qui. ad lib. procla. non licet. l. 3. vel quando aliàs est iudex citati, licet citatus posit elidere iurisdictionem eius per priuilegium. ff. de iudi. si quis ex. certum à iudicibus ad hoc deputatis, vt si dicat quomodo aliquis fuerit impeditus. arg. ff. commo. eum qui. §. vlti. & l. seq. ff. de reb. eo. qui sub tu. l. magis. §. illud. melius enim ad eum nuncium mittere, quàm cum periculo reuocationis in litem procedere. suprà, eo. sanè. vel ad hoc sufficit vt credatur sibi, quia licet probatæ fidei. 94. distin. nobilissimus. & etiam fortè seruiens notus, & discretus. nam cùm non sit magis periculum in absentia vnius iudicis, in vno termino leuior probatio sufficit. & fortè tantùm argumenta probabilia sufficiunt. sup. de cle. pere. c. 1. & 2. Sed quid si probet alia partium non fuisse suum numerum? Respon. cùm sit negatum, probari non potest. ff. de proba. ei qui. tamen si indirectè probauerit non procederet.

2 († Nuncium) mirum videtur quare hìc requiruntur vel certi nuncij, vel excusatores literati, vel aliæ probationes, cùm ex quo non est præsens constat, quia vel non potest, vel non vult interesse, & sic videtur etiam, quòd sine probationibus procedere posit, & verbum nequiuerit sub se continet etiam verbum voluerit. infrà, eo. §. adijcimus. & si sunt certi, certiorari non debent. ff. de act. emp. l. 1. Respon. licet sciat tamen nunciari debet. ff. de adul. denunciasse. circa prin. ff. quando di. leg. ced. legatum. vel dic melius, vt no. illa gl. ex hoc loco.

3 (Canonicè) † per testes, qui deponant eum infirmum, vel captiuum, vel missum vltra mare, vel in aliam longam peregrinationem, vel infamem, vel aliàs in potestatem de iure, vel facto. sup. de rescri. scissitatus. ff. de procur. aut lon. Nec ob. iudicis absentia in hac cognitione, dummodo partes sint præsentes, quòd sic verè non potest interesse sed ipsi nesciunt & procedunt. Quidam dicunt, quòd non valet eorum processus. ar. sup. eo. cùm super. quia nō seruato ordine processerunt. 2. q. 6. §. diffinitiua. Alij contradicunt, nam cùm ipsi sint iudices, sicut apparet mihi ex cōditione apposita, scilicet, quòd si non omnes interesse non possunt tenebit processus duorum.

4 † (Constare) quæro cui debet constarę de hac excusatione? Respon. in his duobus citatoribus. arg. ff. rem ra. ha. ne satis. inf. de ver. sig. cùm olim. quia periculosum esset hoc ex persona rei metiri. ff. de iudi. solemus. Sed si de hoc, scilicet, an se excusauerit, postea lite pendente fuerit dubium: tunc oportet, quòd probet veram excusationem. inf. eo. cùm in iure. inf. de proba. quoniam cōtra. nisi de hoc fuerit dubium antè, & tunc diffinitur à quibus si non fuerit appellatum cùm transiuerit in rem iudicatam, de eo amplius quærendum non est. infr. de sen. & re iudi. quòd ad consultationem, transiuit enim in rem iudicatam, vt ibi dicitur.

☞ † Idem credimus & si non fuisset obiectum, nec iudicatum, sed vtraque pars sciens non legitimam excusationem coram eis litigare consentit. arg. ad hoc, quia etiam penes duos tantùm est iurisdictio, sicut apparet ex tenore rescripti, licet elidi posit per exceptionem, sed si nesciens vel credens eum legitimè excusatum, cùm in veritate non esset: tunc adhuc possunt obijcere de non legitima excusatione tertij, & ideò non valet, quòd fecerunt duo, cùm tam error iuris quàm

quàm facti impediat iurisdictionem. ff. de iudi. consentire. Vel vt alij dicunt, hic error impedit iurisdictionem horum duorum, quia semper eam habebant, etiamsi non expressè vel tacitè consentirent, licet cùm primò sciuerint, poterunt petere illud reuocari, & appellare etiamsi non reuocetur. arg. infrà, eod. cùm olim. & diffinient super hoc ipsi ijdem duo. arg. suprà, de rescri. super literis. infrà, de app. cùm parati. Quamuis uideretur, quòd per arbitros esset diffiniendum. infrà, de ap. cum speciali. sed speciale est in suspicione, nam nil gratius etc. 3. q. 5. quòd suspecti. & qui suspectus est in accessorio & in principali. inf. eo. suspicionis. Alij dicunt sententiã B. scilicet, quòd absens est legitimè excusatus, vel quòd ipsi possunt, & procedere nihil facere in hoc casu, nam si non constat de eius legitimò impedimento, nulla est sententia tanquam lata ab his, qui iudicandi potestatem sine tertio non habebant. ar. inf. de offi. iudi. c. pe. Item debent omnes tres cognoscere, non duo tantùm, vt no. inf. eo. cùm super. Sed primi respondent & benè, quòd ipsi duo tantùm habent iurisdictionem de hoc cognoscendi, scilicet, an legitimè sit excusatus absens, cùm aliter non possunt procedere in principali causa. infrà, proxi. §. nisi prius de emergenti diffiniatur: vt not. suprà, de elec. cùm inter. Nec obst. quòd dicitur ipsos tres cognoscere debere, cùm illa loquatur cùm omnes sunt, vel possunt esse præsentes, sed hæc sunt impossibilia, vt tanquam absentis admittatur excusatio, & tanquam præsens cognoscat. Si autem duo iudicarent quòd tertius absens decætero admittendus non esset, non præiudicaret cùm hoc non esset neque principale, neque accessorium, sed si tale quid obijciatur, propter quod perpetuò remoueri à iurisdictione debeat, fiet: vt no. suprà, eo. cùm super.

5 (Nihil) † sed quid si iudex absens velit habere ratum, quòd duo fecerunt, nunquid potest parte inuita? argu. quòd sic. suprà, de rescri. pastoralis. 9. q. 2. Lugd. 3. q. 6. hoc quippe. inf. eo. cùm olim. sup. de elec. quod sicut. ff. de iudi. licet. ff. rem ra. ha. l. 3. §. vlt. ff. de adop. l. adoptio. instit. de testa. mi. §. sed si quis contrà, sup. de consue. ad nostram. suprà, de elect. auditis. 10. q. 2. c. 1. §. 1. quòd autem in hac ratihabitione non sit necessarius consensus partis videtur. argu. infrà, eo. consuluit. inf. de sen. excommuni. sacro.

☞ † Sed contrà quia non debet parti factum iudicis præiudicare. Sol. dicimus id quòd duo fecerunt tertio nõ excusato, nec partibus in eos tacitè vel expressè consentientibus non tenere: etiamsi fecerunt nomine tertij, quia licet duobus detur tantùm iurisdictio in casu, scilicet, si tertius noluerit interesse: non tamen possunt exercere eam, nec tenet quòd faciunt, si vult interesse, vt hîc dicunt: licet enim ipsi iudices sint delegati, tamen est eorum iurisdictio mandato & conditione apposita intantum, vt si contrafaciant, non valet. si suprà, de rescrip. c. cùm dilecta. quia non tenet, ideò nec ratificari potest, sup. de elec. auditis. nec ob. c. Lugd. quia ibi quod factum erat tenebat, scilicet, ordinis collatio vel consecratio.

☞ † Item non ob. suprà, de elec. quòd sicut. quia ibi benè tenebat electio, licet cassari posset. Item non ob. 3. q. 6. hoc quippe. quia ibi sententia, quæ nulla est nõ habetur rata, sed propter scandalum vitandum electio Episcopi inordinatè facta toleratur, vel illud facit Papa ex plenitudine potestatis, & sic etiam potest responderi legi contrariæ. ff. de adop. adoptio. saluis alijs solutionibus ibi positis. Item non ob. l. ff. de iudi. licet. & ff. rẽ ra. ha. l. 3. quia ibi iudicium factum inter falsum procuratorem & alium tenet, & ideò tenetur ipse pcurator, siue rei, siue actoris, si dominus ratum non habet tacitè vel expressè, vt in præalle. l. ff. de proc. in causæ. & l. seq. Item non est contra. insti. de testa. mili. §. sed & si quis. imò est quasi solutio multorum contrariorum, nam sicut ibi inuenit omnia illa, quæ solennitatem non requirunt, ita quòd solennitates sint de eorum substantia, sed tantùm ex aliquorum sola voluntate dependent rata haberi possunt, vel potius quasi de nouo facta valent.

6 † Item dicimus in sententia excommunicationis nomine alterius lata, scilicet, quòd non potest haberi rata. Nec ob. ff. de neg. gest. si pupilli. §. si lego. quia licet sit necesse ad hoc vt ratum possit haberi, quòd sit meo nomine gestum: non tamen semper quòd nomine meo geritur, ratum haberi potest, quia si non egit quomodo ratum habebitur.

7 † Sed posset dubitari, si aliquis nomine alterius iudicis faciat iurisdictionem in terra ipsius, an possit iudex habere ratum? Respon. quod non, quia ea quæ facta sunt, & quæ solennitatẽ non requirunt, possunt haberi

haberi rata, sed cum sententia à non suo iudice lata non teneat. suprà, de offi. vic. c. sua. & cùm aliæ solennitates requirãtur quas si ipsemet qui ratum habere vult omitteret non teneret: ergò non potest haberi rata, si ab alio omittatur: omittuntur autem omnia, quia non pro facto habetur, quòd fit à non suo iudice. nobis plus placet quòd non. inf. e. c. in gl. nobis videtur. † Reputabuntur) duo benè habent iurisd. sine tertio, sed est ligata vt procedere non possint sine tertio, nec tenet processus eorum, nisi in casibus. s. vbi prius recipiatur siue veram, siue falsam excusationem tertij, vel nisi aliter constet de eius impotentia, sed partes benè possunt eorũ iurisdictionem prorogare de casibus, in quibus possunt ꝓcedere seu cognoscere, ad casus in quibus non possunt: vt not. inf. de app. ordi. quia ex quo iurisdictionem habet, quę ratio est, quòd possit prorogare de re ad rem: vt not. sup. e. de causis. & non de casu in casum, imò plus videtur, quòd hoc ipso, quòd partes procedunt neglectis probationibus, vel exceptionibus absentiæ tertij, quòd tacitè videtur duorũ iurisdictionem prorogare, sicut est in alijs declinatorijs fori: vt not. inf. de re iudi. inter arg. inf. de excep. pastoralis. prorogare autem non intelligitur, si nuncius, vel literæ excusatoriæ fuerint falsæ.

† Item si duo iudices falsum asserebant, non tamen interloquendo sibi constare debet de legitima excusatione tertij, vel etiamsi protestata fuerit vna pars consentiente altera, quòd non intendebat prorogare, nisi quantum formam literarum sibi dabat. Item prorogatio procuratoris non obest. inf. eo. cùm olim. & secundum hoc debent intelligi glo. hîc positæ. s. sed quæro. Sed quidam loquuntur de ratificatione tam ante sententiam, quàm post (In integ. resti.) 20. dist. de quibus. 63. dist. extra arg. contra. ff. de arbi. item si vnus. §. vlt. & §. si plures. (Possint) absque periculo rei familiaris.

8 † Noluerit) ex hoc loco videtur, quòd non plus importet illa clausula, quòd si nõ omnes poteritis, aut nequiueritis interesse, quam illa, vbi tantùm ponitur, si nõ poteritis? Respon. imò differentia est, quæ colligitur suprà, de rescr. sciscitatus, quia in primo casu, qui sola voluntate non vult interesse, non redarguitur, secùs in secundo casu. ad idem. sup. de rescr. sciscitatus. Alij autem dicunt aliam differentiam, quòd vbi tantùm nequiuerit, non possunt procedere duo, nisi absens se excusauerit per nuncium, vel per literas de voluntaria, vel necessaria causa, vel absentiæ per testes, nec sufficit probari per testes voluntaria, quæ satis præsumitur violenter ex quo non est, sed tantùm necessaria, sed in necessaria est facienda distinctio, quia si probet eum pati dolorem capitis, vel aliquam infirmitatem, vel tertianam vel modicam imperfectionem, vel similia, nõ sufficit, quia & si hodie non possunt interesse cras poterunt: vt sup. eod. tit. §. proxi. ff. de iudi. si longi⁹. ff. de va. l. pe. inf. de vo. & vo. re. quod super. Sed si esset vtrunque scz. non potueritis, & nolueritis etiam tertio se non excusante, nec etiam receptis probationibus super longa necessitate, vel breui poterunt procedere, nam ex quo nõ interest certum est, quòd aut non vult, aut non potest interesse. & habent arg. pro se. sup. de rescri. sciscitatus. Quidam tamen dicunt, quòd cum vtrunq; sit positum, tamen non est procedendum, nisi tertio excusato, quia potest esse, quòd interesse posset, & vellet, sed terminum obliuioni tradidit, & sic cùm vtrobiq; idem dicunt, & sic credim⁹ de facto tenere. Reus) quod si non opponitur, sed ipse suæ conscientiæ timens petat absolui, vel ideò, quia cùm processum fuerit vsq; ad sententiam, tunc primo obijciatur & reuocetur totum. inf. de excep. exceptione. sup. de rescri. dilectus filius abbas. † Item quid si iudex, non pars opponat, quia potest vt in eadem decre. Respon. ad hoc vult, quod & tunc absoluet delegatus, quia non est ratio diuersitatis. sup. de constit. translato. C. de di. rescrip. si bellum. ff. de leg. neq;. & l. non possunt. Ad primum respondeo idem, imò fortius, quòd maiorem fauorem debet inuenire sponte confessus quàm conuictus. 15. q. 8. c. 1. & pro hoc etiam facit ratio posita in decre. scz. cùm cõmittitur princ. ac. (Excommunicationis) maioris, minor enim non sufficeret ad exceptionem. inf. de except. à nobis. Excommunicationi) superuenientis post impetrationem literarum, secùs si præcederet. suprà, de æta. cùm bonæ. inf. de proba. post cessionem. ar. C. de præ. impe. offer. vniuersas.

9 † Nobis videtur, quòd quando scribitur pluribus iudicibus, siue cum clausula hac, quòd si non omnes, siue sine clausula: tamen omnes & singuli iurisdictionem habent, quia res indiuisibilis est iurisdictio, sicut seruitus, vsusfructus, iuspatronatus, & reliqua iura. ff. de reli. & sump. fune. si se-

si sepulchrum. ff. ad leg. Fal. l. 1. §. si vsusfructus. & ff. de ser. via. vsus etiam prædictorum & fructus est indiuisibilis, nisi aliud contineat forma mandati, sicut est hîc, quando mandatur, quòd si non omnes possunt exequi mandatum, quòd duo exequantur, vel nisi postea partes inter se diuidant vsum, quòd eis licet, quando tantùm eorum vtilitas attenditur. ff. de arbi. item sit. §. fin. & l. seq. ff. de re iudi. & ff. de ser. via. ff. de vsufruct. quoties. §. 1. infrà, de iure patro. quærimoniam. vbi not. non tamē sicut in iurisdictione & alijs iuribus vniuersitatis, quia illa non est penes singulos, sed penes collegium tantùm. 12. q. 2. §. qui manumittitur.

☞ † Et ideò dicimus, quòd si coram duobus procedatur, quando scriptum est tribus prædicta clausula, quòd tenet processus coram eis habitus etiamsi tertius nullo modo sit excusatus, & si nihil cognouerit. Alij duo de excusatione eius etiamsi volebat & poterat interesse, & etiamsi ambæ partes, vel altera tantùm ignorabat ius, scilicet, quòd duo in prædictis casibus possunt procedere etiam tertio non excusato, & volente interesse, & idē dicimus si ignorabat factum, scilicet, quia credebat tertium iudicem esse excusatum legitimè, quòd tamen non erat. Et hoc dicimus ea ratione, quia isti duo ex tenore mandati habeant sine consensu partium iurisdictionem in negotio sibi commisso, & etiā vsum, & exercitium iurisdictionis in aliquo casu, vel sub conditione, scilicet, si tertius non potest interesse, & ipsi aliàs inordinatè processerunt, tenet processus eorū si nihil fuit exceptum contra eos, & etiam appellatum, quia talis poterat esse processus secundum tenorem mandati, & non est contra ius scriptum, sed contra ius litigatoris tantùm, & ideò tenet quicquid faciunt. 2. q. 6. §. diffinitiua.

Nec est contra. suprà, de rescri. cum dilectus. quia ille ordo erat de substantia mandati, & studiosè seruari mandabatur, non in fauorem partium, sed in fauorem ecclesiæ, vnde remitti non poterat hîc iste ordo, quòd inquiratur de excusatione sua non studiosè mandatur, nec attenditur ibi nisi fauor partium. Item non obest. ff. de ver. sig. cedere. vbi dicitur, quòd quando aliquid sub conditione debetur, quòd cedit dies debiti, nisi extante conditione G. & eadem ratione hîc, quia his duobus delegatis non cedunt dies exercendi iurisdictionem suā nisi pôst extiterit conditio, s. quòd tertius nō potest interesse, cùm hoc exercitium eis sub conditione mandatum sit. Sol. l. illa loquitur in his, quę fiunt extra iudicium, sed in iudicio si mandatur aliquid fieri sub conditione, etiam non extāte conditione tenet quòd fit, dummodò partes non contradicant, sicut apparet in iudicio appellationis emisse ante sententiā, quòd non debet cognoscere de causa principali, nisi iusta probetur causa appellationis, & tamen partes si volunt omittere causam app. & procedere in principali ☞ possunt. inf. de ap. cordi. † Et si contrariū diceretur, absurditas intolerabilis sequerentur, puta mandatur iudici, quòd si talis ꝓbauit talem rem sibi deberi, condemnes eum, nunquid dices talem sententiā non tenere, si cōtra ius litigatoris ferretur, puta si non probato debito cōdemnetur absit[a] 2. q. 6. §. diffi. sed fortè secùs esset[b], & si non exercitiū iurisdictionis, sed ipsa iurisdictio mandetur sub conditione, tunc enim satis dici potest, quòd non habet iurisd. nisi cōditio existeret: quia cōmisio talis vel deleg. non est in iudicio, sed secundum hoc idem videtur dicendum, si vnus solus de tribus procedit, cùm penes vnumquemq; sit iurisdictio in personas litigantes.

Et certè quidam hîc verum dicunt, sed in hoc est differentia, quia quando vnus solus procedit, potest excipi, quòd non ꝓcedatur etiamsi vnus vel ambo detineantur legitimo impedimēto, quod est, quando duo ꝓcedunt, alij autem dicunt cōtrà, & benè. s. quòd non valet processus coram vno habitus, nisi ex scientia certa ꝓrogauerit iurisdictionē, quia licet singuli sint iudices, & singuli habeant iurisdictionem, non tamen singuli habēt super has personas, sed tantùm tres vel duo, quando est ibi clausula. nisi detur eis de consensu partiū tacito vel expresso non ignorantium ius vel factum. Item ille solus in nullo casu habet exercitium iurisdictionis.

10 † Item non ob. ff. de iur. om. iud. si per errorem. ff. de iud. l. 2. §. 1. & 2. vbi dicit, q̄ non tenet processus iudicis, in quem consensum est per errorem vel facti: vel iuris, sed tantùm quòd hîc iam dixi. contrà so. illæ. ll. loquuntur, quando ignorās ius vel factum, non facit eum iudicem alicuius personæ, quæ non est suus iudex, Sed quidā dicunt & benè hos duos imò singulos habere iurisdictionem sed opp. sed hîc fit ꝓrogatio iurisdictionis de casu in casum, quia vsus iurisdictionis qui erat conditionalis, quo ad exequēdum mandatum erit purus,

a Absit. Circa hæc dicta Innoc. hîc vide latè Feli. in ca. ecclesia sanctæ Mariæ. colu. 6. post prin. suprà, de consti.

b Secùs esset. Et si non exercitiū. vide ad doctrinam Inn. Feli. in cap. ex parte. co. 3. versus fi. suprà, de consti.

purus, ergò hic erit consensus ex certa scientia, & non per ignorantiam, sicut est in alijs prorogationibus. Sol. dicunt quidam, quòd vbi fit prorogatio de persona ad personam, quòd necesse est, quòd ex certa scientia, & sine errore iuris vel facti fiat prorogatio, & hoc ratione prælleg. quia qui primò non erat suus iudex modò sit suus, sed si fit ꝓgatio de tempore in tempus, vel de casu in casum, vel de re in rem, tunc valet totus processus, si ignorans ius vel factum etiam tacitè prorogauerit, vel etiam si nõ excipit: sicut est expressè videre, quia si coram excommunicato litigetur, tunc quicquid fit coram eo, dummodò sit publicè excõmunicatus, quia tunc secùs. inf. de sen. & re iud. ad probandũ. Item quicquid fit coram iudice, qui potest recusari. inf. de exce. c. fi. inf. eo. cùm olim.

11 † Item tenet quòd fit cum procuratore milite, antequam excipiatur. ff. de procu. filius. §. veterani. Fatemur tamen quòd si post litis contestationem quandocunque peruenerit ad partem, causa quare poterit iurisdictio declinari, quod benè poterit ꝓponere, sed tamen nõ reuocabuntur prius facta. inf. de excep. pastoralis. c. fi. Alij dicunt & fortè melius, quòd prorogatio iurisdictionis nunquam valet sine consensu tacito vel expresso, qui consensus nunquã potest esse, vbi est error iuris vel facti. ff. de iu. om. iu. si per errorem. ff. de iudi. l. 2. §. 1. & 2. nec est prorogatio, nisi augeatur iurisdictio per consensum partium tantũ, sicut est videre, quãdo augetur iurisdictio super personas, super quas primò non habebat iurisdictionem, & idem, quando augetur iurisdictio super re vel quantitate, super qua primò non habebat iurisdictionem, & idem quando augetur in tempus iurisd. in quo primò non habebat iurisd. à iure, vel ex tenore mandati sibi directi, sed solummodò per vocem partium augetur, voluntas autem non est, vbi error, vt prædictum est, sed in præsenti casu vbi scribitur cum prædicta clausula, duo habent iurisdictionem in negotio cõmisso per vim rescripti etiamsi partes non consentiant.

☞ † Sed dices, imò nõ habent iurisdictionem nisi in casu, quando non potest interesse? Respon. falsum est, quia benè habent iurisdict. etiam si tertius velit interesse ex quo est ibi clausula, sed non habet iurisdictionem, in qua prorogando non est necessarius partium consensus, sed sufficit sola omisio, vel negligentia proponendi hanc exceptioné. Vos duo non poteritis procedere, quoniam tertius potest & vult interesse, licet in prorogando iurisd. quam non habent sit necessarius consensus partium sine ignorantia iuris, vel facti, periculosius enim est prorogare iurisdictioné, quàm vsum, ideò plus ibi exigitur, & sic non ob. sup. eo. causam. ff. de re iudi. duo. quia ibi non erat præsens clausula, ideò non valebat sententia duorum, nisi scienter partes prorogarent iurisdictionem eorum. In isto ergò casu, non debent partes prorogare iurisdictionem, sed sufficit scienter vel negligenter hanc exceptionem omittere sibi competentem, & hoc idem dicitur in alijs casibus supradictis. scz. vbi omittitur exceptio recusationis vel excommunicationis, quia iudex qui potest recusari, ita habet iurisdi. super recusantem, nisi excipiatur contra alium. Item per exceptionem excommunicationis partis, vel per exceptionem procuratoris militis, non augetur vel diminuitur iurisdictio iudicis, contra quem nihil proponitur, sed contra partem tantùm, hoc plus placet quàm quod dictum est in gl. sed quid.

12 † Vinculo excommunicationis) literæ ab excommunicato impetratæ valent, licet posit processus habitus elidi per eas excep. vel prohibitionem iudicis. infr. de excep. c. fi. imò plus videtur, quod si sint tales literæ per quas ille contra quem impetratæ sunt, posit aliquid vtilitatis consequi, etiam inuito impetrante vtetur eis, vt est, quando petit sententiam confirmari, vel quando petit aliquid iuris, vt seruitutem, nam indignum esset, quòd sua excommunicatio sibi prodesset. inf. de sen. exc. si verè. infrà, de ap. oblatæ. Si autem sunt impetratæ de consensu partium literæ, & scientium de excõmunicatione, adhuc videtur, quod antequam incipiat litẽ super, potest excõmunicatus refutare & procedere per huiusmodi literas, quia cõsensu vel etiã pacto nedum tacito, sed nec expresso, non potuit astringi cõmunicare excõmunicato ad eius vtilitatem, nõ, quia literæ sint malæ, imò benè valent, licet per excõmunicatum vel non excommunicatum sint impetratæ, & ideò post absolutionem suam excommunicatus etiam non excommunicato inuito, poterit per eas prosequi ius suum. Alij tamen dicunt contrarium, quod licet valeant ad profectum non excommunicati, tamen non valebũt ad profectum excommunicati, sicut non minus valet testamẽtum, licet aliquid relinquatur capaci, & non capaci, post litis

etiam contestationem potest reus obijcere excommunicationem actori semper, & maximè si de nouo fuerit excõmunicatus, vel si de nouo venit ad eius notitiam. inf. de exce. c. si. Hoc tamen benè fatemur, quòd si reus pendente iudicio excipiat contra actorem excõmunicatum, & impediatur consequi causam suam, nõ fit ei præiudicium, quin postquam fuerit absolutus omnia posit, sicut poterat, antequàm exciperetur, quia per iudicem vel aduersarium stetit quo minus exequeretur. inf. de ap. ex ratione. vbi no. sed in reo, qui potest causam suam prosequi cum excommunicato, benè præiudicatur, quia cùm excõmunicatus præscribat, si faciat copiam sui quòd conueniri posit, & non dabitur alicui contra quem præscribat restitutio à simili eius, qui tenetur in vinculis. ff. ex qui. cau. ma. l. 1. Et idem videtur in iudicio, quòd si dato termino ad producendum testes, aliqua pars excipiat de excommunicatione, & propter hoc non producat testes suos intra terminum assignatum, præscribatur contra eum vt vlterius producere non posit. Et idem videtur in omnibus alijs, licet posit obijcere exceptionem excommunicationis si vult, licet sibi sæpè non expediat, quandocunq; sit publicè excommunicatus actor, tenet processus cum eo habitus, etiamsi principio vergebat in eius vtilitatem processus iudicialis, licet secùs sit in iudice, cuius sententia non tenet, si erat publicè excommunicatus. inf. de sen. & re iud. ad probandum.

Prædictis videtur contra. inf. de conces. præben. & eccle. non va. quia diuersitatem. Vbi dicit, quòd contra excõmunicatum non currit præscriptio, ergò multò fortius non præscribet contra alium, nec dabitur in integrum restitutio. ff. ex qui. cau. l. 1. Sol. ibi contra archiepiscopũ, ideò non currit præscriptio, quia nunquam ad personam illius pertinuit collatio prębendæ vacantis tempore excõmunicationis. Ideò non currit contra ecclesiam, nec cõtra archiepiscopum, quia nunquã fuerunt negligentes. inf. de conces. præben. & ecc. non va. c. 2. & c. quia diuersitatem. Melius tamen videtur, quòd reo excõmunicato, non currit tempus, nec terminus si non ꝑduxit testes, quia nec ꝑducere debebat, si actorem sciebat excõmunicatũ, quamuis si produxisset valerent attestationes eorũ, & non solùm eius, sed etiam excõmunicati. inf. de exce. c. si. tamẽ ex quo est reo meritoriũ non tenetur producere testes, nec stare in iudicio cũ actore excõmunicato.

Item quia per contrarium eneruatur ecclesiasticæ disciplinæ neruus, iustũ est, quòd ei nõ currit, nec terminus, nec tempus, secùs autẽ extra iudiciũ, quia præscribit ibi excõmunicatus cõtra non excõmunicatũ, nec datur in integrũ restitutio. ar. ff. ex qui. cau. ma. l. 1. quia benè potest eum conuenire, nec est meritorium, non conuenire eũ. inf. de sen. & re iu. intelleximꝰ. Contrà inf. de excep. cũ inter. vbi dicitur, quòd in iudicio æqualitas seruanda est excõmunicati, vnde videtur quòd post iudicium cœptum, nõ obstat excõmunicatio, cùm sit in omnibus admittendus excõmunicatus. Sol. illa decre. loquitur quando reus erat excõmunicatus, & tamen idem dicimus in reo, quia si expediat ei ꝑducere testes, & fortè secundũ tenorem ipsius decre. inf. de testi. significauit. & inf. vt lit. non contest. quoniã. quia vocabitur actor excõmunicatus & in omnibus seruabitur paritas inter eos. † Probauerit) quid si probationes super exceptione sua ꝑduxit, sed eas dicit se casu amisisse, nunquid iterum admittendus erit ad probandum de amissione, & sic ex litibus lites oriantur, vel etiam quòd probandum exceptiones? arg. quòd sic admittendus ad iterum probandum. ff. de eden. si quis ex. §. vlt. & l. seq. quamuis in hoc casu, & in alijs nõ sit præiudicium alicui parti in re petita, sed tantùm propter eum repellendum agitur, potest dici, quòd nisi in termino statuto cõpareat cum omnibus probationibus suis, vlterius non audietur, propter hoc enim præfigitur terminus, nisi contrarium esset notoriũ, vel quasi, hoc enim arbitrio boni iudicis relinquendum dicunt. Item hæc probatio non habet locũ in causa appellationis vbi admittitur excõmunicatus. inf. de except. & hìc est ratio, quare nõ absolueret reum. scz. quia potest stare in iudicio, licet sit excommunicatus. inf. de iud. intelleximus.

13 † Astrictũ) ipso facto vel iure, puta quia sit falsarius. inf. de cri. fal. ad falsariorum. vel etiamsi sit occultus hæreticus. 23. q. 1. c. 2. & 3. Sed hoc aliquibus nõ placet, quia ex quo opponitur sibi crimen hæresis, siue confiteatur, siue probetur, necesse est, q̃d cum solennitate recipiatur tanquam hæreticus. 1. q. 7. si qui nõ. quoties cordis. & c. si quis Episcopus. inf. de hære. ad abolendam. Vel potest dici, quòd tamen hæc receptio etiam ab Episcopo fieri posit, vel si iuit

si iuit habens curam animarum ad legem, scz. audiendam. inf. ne cle. vel mona. super Specul. & idem est in omnibus alijs, vbi Papa absolutionem sibi non reseruauit. Item est etiam, si non ipso iure sit excōmunicatus, sed à iudice alio, vel ordinario, siue delegato, si notorium sit mandatum excōmunicationis indiscretū esse, vel iniustum, si autem iustum sit mandatum, vel an sit iniustum est dubium, tunc mittet eum ad excommunicatorem, vt statim sequitur.

13 † Delegatis) idem quòd dicitur in delegato Papæ intelligendum puto in omnibus ordinarijs & delegatis etiam aliorum ordinariorum qui excōmunicandi & absoluendi potestatem habent, quòd tum ad hoc, vt possint absoluere ab excommunicationibus contingentibus ipso iure, sed in absolutione aliarum excommunicationū est distinguendū, quia archiepiscopus vel Episcopus, vel eorum delegatus, non poterunt absoluere à sentētijs ab alijs archiepiscopis, vel episcopis latis, sed benè poterunt absoluere à sententijs à suis subditis latis ar. ad hoc. qa ad eū pertinet absoluere, ad quem pertinet ligare. de pe. di. 1. verbum. ar. 21. di. inferior. † Si autem archiepiscopus velit absoluere à sententijs subditorum suffraganeorū, non poterit facere, nisi prius moneat suffraga. quòd vel ipsi absoluant, vel subditos absolui faciant. ar. inf. de offi. ordi. quanto. Hoc autem certum est, quòd nullus delegat⁹ excōmunicatum à suo delegante absoluet. ar. hîc vbi dicit quòd delegatus à Papa nō absoluet illos, quorum absolutionem sibi reseruauit, ergò eadem ratione & in alijs. Sed delegatus vnius Episcopi, benè absoluet excōmunicatos ab alijs delegatis eiusdem episcopi secundum formam hîc cōprehensam. Alij tamen aliter dicunt. (Formam) infrà, de verb. sig. ex parte. Absolui) nisi in casu. inf. de sen. excom. nuper. (Excōmunicatus) siue nominatim seu generali clausula, vel etiam sine clausula illa, quòd participantes similiter sint excōmunicati. Excommunicatorem) quod si fuerit delegatus intra annū tantùm ipse, vel successor eius absoluet, etiamsi deleg. fuit non expresso nomine dignitatis. inf. eo. c. querenti. sup. eo. quoniam abbas. inf. de offi. or. pastoralis. sed post an. absoluet præsens delegatus, de quo hîc dicitur, scz. in alia causa, & inter alios datus arg. hîc. Excommunicatorem) sup. de elec. venerabilem. Malitiam) aliter non videtur absolutio huius delegati tenere. 11. q. 4. c. pe. C. si à non com. iu. per totum. sup. de offi. vica. c. quia. infr. eo. cùm olim dilectus. ff. de reg. iu. factum à iudice. Contrarium tamen quidam dicunt, scilicet, quòd habetur pro absoluto, & est ad hoc. suprà, de rescript. ab excommunicato, malitia autem hoc modo apparebit. delega. mittet ad excommunicatorem, quòd absoluat iuxta formam ecclesiæ excommunicatū, quod si absoluerit, habet propositum, si autem non absoluerit, delegatus vocabit ordinarium vel delegatum coram se, & causam excommunicationis inquiret, & si dixerit pro offensa manifesta & probauerit, vel aduersarius confessus fuerit dele. non absoluet sine emenda. Si autem neget excōmunicatus offensam, habet eam excōmunicator probare coram huiusmodi delegato, quòd super hoc cognitionem habere ratione accessorij, vt hîc. Ratio autē quare debet hoc defendere est. inf. de sen. excom. sacro. §. pen. † Si verò pro cōtumacia præcipiet, quod absoluat eū recepta cautione. inf. de ver. sig. ex parte. & c. se. Si verò sine causa præcipiet, quòd absoluat sine difficultate. sup. de rescri. ab excommunicato. infrà, de sen. excommuni. sacro. † Sed nónne vocabitur & ille, pro quo est excōmunicatus? Respon. non. quia etiam si sine vocatione venerit, non audietur appellans, ne in suum præiudicium absoluatur, dummodò cautio recipiatur. infrà, de sen. excom. sacr. circa fi. postquàm autem fuerit absolutus, de nullo cognoscet. scz. de causa prioris excōmunicationis, cùm id non sit accessorium, quòd sine tali cognitione potest suam iurisdictionem explicare, sed si aliquis viderit se grauari, redeat ad commune præsidium appellationis. infrà, de ap. cùm sit Romana. Alij dicunt quòd ille vocetur pro quo excommunicatus est, vt alleget manifestam offensam si voluerit, nec erit necesse hæc solennitas iudiciorum. † Sed si non fuerit offensa notoria, vel per sententiā, vel per confessionem, vel facti euidentiam ipsum absoluet. inf. de verb. sig. ex parte. & c. seq.

Fatemur tamen, quòd si non esset notoria iudici, sed pars diceret, vel vellet probare eam notoriam quòd admitteretur, sed non audientur testes, si velint dicere, quòd sit facta offensa, nisi dicant, quòd sit notoria. Iudex etiam per se inquirere posset, an esset notoria per bonas personas etiam sine testibus. Alij dicunt & melius, quòd nec iudicem vocabit, nec partem, nisi

nisi fortè ad videndum cautiones, quas præstabit, quia nullã super eos iurisdictionem habet, sed sic procedet, quia mittet ad iudicem, qui excommunicauit quòd absoluat eum, cùm sit paratus cauere, quando pro contumacia excommunicatus est, vel si pro offensa satisfaceret quòd si excommunicans renuerit facere sine causa, tunc absoluet eum hîc iudex, si verò causam iustam assignet, quare id non faciat, quia fortè excommunicans dicit manifestum, quòd excommunicatus negat manifestum, tunc iudex nec absoluet eum, nec cognoscet quis verum dicat, sed supersedere debet, donec legitimè absoluatur, nisi notorium esset excommunicatorem falsum dicere, & caueat hîc iudex, ne dicat dubium, quòd est manifestum, vel conuerso. suprà, de rescript. cum contigat. Hæc autem faciet, quandocunque objicitur excommunica. siue ante litis contestationem, siue pòst, & est specialis gratia, quam Papa concessit suis delegatis, quam non habet ordinarius vel aliàs delegatus. (Ritu) id est, iuxta formam ecclesiæ absoluant. (Reseruetur) 17. q. 4. si quis suadente. infrà, de sen. excommuni. significauit tua nos. à nobis contesti. (Principale) id est, principalis causa, supr. eo. quæsitum. & c. præterea. ff. de iurisdi. om. iudi. l. 2. hæc decr. loquitur quando nullæ literæ sunt impetratæ super excõmunicatione, sed delegatus tanquam super accessorio procedit, sed sup. de rescri. ab excommunicato. loquitur, quando super excommunicatione literas impetrauit. (Accessorium) id est, absolutio ab his deleg. (Excommunicatoribus) nisi fuisset appellatum, quia tunc ad eum remittendus non esset. 2. q. 6. si Episcopus. & §. vlt. & C. de ap. eos qui. vel nisi exceptionem recusationis vel aliam legitimam habeat. infrà, eo. insinuante. (Mandatum) iustum vel ap. inf. de ap. ad hæc. ne hoc enim nihil à dele. cùm præter hoc posit suam iurisdictionem cùm sit absolutus exercere.

☞ †Delegatum) quòd tamen non debet fieri sine speciali causa, vel gratia, cùm ex quo citatus est coram iudice, coram eo vsque ad finem stare debet, nisi appellaretur. infrà, de appel. vt debitus. vel nisi esset causa excommunicationis, puta quia aliquis prælatus eum pro suo iure excommunicauerit, & tunc excõmmunicatores non de causa cognoscant, sed absoluant, imò illorum quibus commissa est causa, est cognitio, nisi & ipsi excommunicatores malitiosè absolutionem differant, quia tunc authoritate huius canonis ☞ possent absoluere, sicut hîc sequitur. †In principali) hîc vocat principalem causam delegatam expressè his iudicibus quibus vltimum est commissum, accessorium causam, pro qua actor ab alijs iudicibus fuit excommunicatus, de hac causa cognoscet hîc vltimus delegatus, si in causa pro qua fuit excommunicatus idem fuit actor & reus, qui in ista, & hoc ratione reconuentionis: poterit tunc facere ille in cuius fauorem excommunicationis sententia lata fuit. infrà, de mut. pec. c. 1. secùs si alius esset actor & reus in vna causa, quàm in alia, cum ibi nulla ratione iurisdictionem habeat, nisi in quantum sua iurisdictio impeditur. Alij tamen dixerunt, quòd etiamsi extraneus, id est, is qui modo non agit hoc petit, scilicet, quòd ꝓcedatur in causa principali, pro qua aduersarius eius modo absolutus fuit, qui erat ab alijs iudicibus excommunicatus, quòd ipse iudex qui absoluit actorem, & de alia causa pro qua primò fuit excommunicatus cognoscet. Ex hoc eadem ratione, quia excommunicator in fauorem aduersarij quem primò excommunicauerat, nolit procedere, nec mirum si hoc facit in fauorem istius, cuius iurisdictio sibi commissa non est, cùm in eius damnum absoluit aduersarium. Vel dic, quòd hîc dicit delegatos illos debere procedere, quibus delegata erat causa, quæ vertebatur inter aduersarium & excommunicatum coram excommunicatore, à quo fuerat appellatum, & ideò non loquitur de delegato, vnde loquitur hæc decr. & secundum hoc dicit principalem causam illam, & accessoriam causam excommunicationis.

CAPVT XXII.

CVM CAVSA. (In quorum duorum) scz. Panens. & Capuanens. nam si modò omnes tres adessent, licet soli duo citassent, tamen respondere debet. argumentum. ff. de fer. l. 1. (Tribus) de hoc not. suprà, c. proxi. in princ. (Nuncium) infrà, de ap. meminimus. ad hoc suggestum. contra. infrà, de ap. vt debitus. 2. quæstio. 6. non solent. (Protulere) & malè. (Admisisse) cùm Epicopus offerret se probaturum, aliàs non suffice-

sufficeret probare exceptiones non admissas, nisi probaret veritatem causarum. infrà, de app. interposita. ad reuocandum quæ facta esset post appellationem. (Eo) fortè quòd duo iudices processerunt post appellationem ad diffinitiuam sententiam, vel ad misionem in possesionem vel aliquod huiusmodi. † Et postquam) ideò non dicit, ex quo proposuit, quòd coram duobus nō tenetur respondere tertio non excusato, quia licet proposuerit, non sunt tamen cassanda quæ fiunt pòst, nisi appelletur ex ea causa, quòd hoc non contingat, id est, quòd non appellauerat hac causa, sed itineris arreptio vim appellationis habet, de hoc not. inf. de app. vt debitus. nam hodie non videtur habere vim appellationis misio nuncij. Vel dic & melius, quòd benè tenetur appellare ex vtraq; causa, & expressè hoc innuit litera, vbi dicit exceptiones prædictas. Et hîc vult agere, quòd etiamsi ante appellationem de qua fecit mentionē hæc decre. fuerit spoliatus, quòd debet restitui, dummodò spoliatio facta fuerit post misionem nuncij. (Præcipuè) quia idem est & si non essent confirmatæ. (Iudices) No. non impediri restitutionem mis. in possesionem vel dationem post factam per iudicem post appellationem sic ea quæ fit ab aduersario, vel ab altero iudice. sup. eo. causam.

CAPVT XXIII.

1 *Si sunt dati plures iudices cum clausula, quòd si non omnes, & vnus recusetur suspectus ab eo tantùm, non à cæteris appellari debet.*

2 *Nunquid sufficiat appellatio ad cassationem processus.*

Processus an valeat si interim dum cognoscitur de causa suspicionis, aliter procedatur.

Iudex competens quis sit in causa suspicionis coniudicis. & num. 4.

3 *Nunquid si iudici obijciatur quòd non possit esse iudex: quia sit infamis, an ipse de sua iurisdictione cognoscere posit.*

4 *An coram omnibus induci oporteat probationes & probari.*

5 *Quamdiu toleratur ordinarius, omnes eius sententiæ tenent, nec admittitur exceptio contra eum.*

6 *An exceptio infamiæ vel seruitutis obest volenti iudicare.*

CVM SVPER ABBATIA. Casus conuentus Chochis obtinuit abbatem suum sententialiter amoueri, & alium loco eius substituerunt. Abbas autem amotus pro falsi suggestione, vel veri suppresione obtinuit literas de iustitia super restitutione sua ad Lexionen. Episcopum, & quendam abbatem, coram quibus comparens conuentus iustas causas recusationis proposuit, quas obtulit se probaturum coram iudice, scilicet, abbate, quem non dicebat suspectum vel coram arbitris, sed ipse abbas hoc admittere recusauit, & tunc conuentus ante litis ingressum ab ambobus appellauit. Post hoc autem prædictus abbas, cum Episcopo interlocutus fuit appellationē ipsam non tenuisse, & decreuerunt abbatem amotum restituendum, & substituto perpetuum silentium imposuerunt. Papa edoctus ab auditore dato partibus ex certis causis, quæ continentur in registro, perpetuum silentium imposuit abbati amoto, & respondit tacitę obiectioni. q. d. aduersarius in omnem casum sententia tenere debet, quia & si non valet vt lata ab ambobus, debet tenere vt lata ab abbate solo, quia non dicebatur suspectus, cùm in literis esset, quòd si ambo etc. & dicit, quòd non valet hæc obiectio, quia benè fatetur, quòd si abbas procesisset antequā appellaretur ab eis ambobus sup. vel antequàm diffinirent, quòd appellatio, non tenebat: vel quòd ambo simul procedere debebant, tenebat processus solius abbatis, dummodò placeret illi, pro quo ambo tulerunt sententiam, quia ille qui dicebat eum suspectum, non poterat negare, quin abbas solus, qui non dicebatur suspectus procederet, sed si postquam appellatum est ab ambobus, vel postquā diffinierunt simul, quòd appellatio non tenebat, vel quòd ambo simul procedere debebāt, processerunt simul, non valet huiusmodi processus potestate & voluntate sibi ad inuicem contradicentibus, non tunc post appellationem tantùm, nec ante appellationem tantùm, quia appellationem poterat solus procedere, si volebat, & post appellationem non poterat solus procedere, etiamsi vellet. Est ergò intelligenda hæc aduersatio secundum diuersa tempora, quia si ante appellationem, quando poterat solus procedere noluit, & post appellationem non potuit solus procedere, etiamsi voluisset, & non est in registro, quòd bis fuerit appellatum, sicut falsò continetur in glo. vna, & per hanc veram positionem tolluntur ferè omnes obiectiones. (Abbate) scilicet, & Episcopo: vt inf. sequitur. vel ab ipso epi-

fc po tantùm, & hoc ſonare videtur litera.

1 † Item hîc habes argumentum, quòd ſi plures iudices dati ſunt cum clauſula, quòd ſi non omnes etc. & vnus recuſetur vt ſuſpectus ab eo tantùm debet appellari, non ab alijs. (Formam) ſcilicet, illam quòd ſi non ambo etc. † Pro eo) no. quòd hæc decre. videtur innuere, quòd ſolus Epiſcopus audiebat cauſam recuſationis ſuæ & ſolus ſententiauit, & ab Epiſcopo appellatum fuit malè, quia coram ambobus proponendæ erant cauſæ ſuſpicionis, cùm ambo adhuc eſſent iudices, quouſque transferatur iuriſdictio in arbitros, & poſt recuſator cum aduerſario vel iudice debet eligere arbitros, qui de cauſa ſuſpicionis cognoſcant & diffiniant. infrà, de app. cum ſpeciali.

Sed dices, quid ad non recuſatum, vbi coram eo debeat recuſatio proponi, vel ab ambobus debeat appellari? Reſpon. quòd acceſſorium eſt, niſi hic procedat vt procedat eorum iuriſdictio ſuper principali. argu. ſuprà, c. præterea. & c. prudentiam. §. ſexta. & ipſi ambo partes cogent conuenire in arbitros. infrà, eo. ſuſpicionis. Vel dic, quòd quando cauſa ſuſpicionis contra vnum tantùm proponi- nitur, licet melius ſit, ſicut dictum eſt, quòd coram omnibus proponatur: ſufficit tamen, ſi coram vno tantùm proponatur, & eſt hoc ea ratione, quia nec ipſe, nec coniudices ſententiare debent ſuper illo, ſed arbiter. infrà, de app. cum ſpeciali.

2 † Sed quæres nónne appellatio ſufficiebat ad caſſationem huius proceſſus & ſententiæ, quia facta erat poſt appellationem, & ſi ſufficiebat, quare tantùm allegat de contrarietate potentiæ & voluntatis, præterea falſum eſt, quòd potuit ſolus procedere, quia falſum eſt eum potuiſſe procedere poſt appellationem. ſuprà, c. proxi. reſpon. quòd benè ſufficiebat appellatio ad caſſationem, ſed Papa propoſita quæſtione aſſumpſit diſputationem, ac ſi proceſſum eſſet ante appellationem, & etiam quando primo interlocuti ſunt ſimul, nondum erat appellatum. Vel dic, quòd hic dicit, vt oſtendat iſtam appellationem factam à duobus, & etiam iuſtam ſententiam ipſorum. Vel dic, quòd nunquam fuit appellatum ab abbate, ſed tantùm contra proceſſum eius objciebatur, quòd cum ſuſpecto proceſſerat, & ſic ideò Papa reſpon. & habes hîc, quòd non ſolùm, ſi ſententia feratur contra ſuſpectum, ſed etiam ſi coniudex velit eligere arbitros, vel alia facere, quæ debet & poteſt coniudex ſolus procedere.

† Sed quid ſi dum cognoſcitur de cauſa ſuſpicionis aliter procedet, nunquid tenet proceſſus, videtur quod ſic, quia tunc intereſſe non poteſt impedimento iuris, quòd præcepit eum ſuperſedere, quouſque cognoſcitur de ſuſpicione, infrà, de appel. cum ſpeciali. Sed poteris dicere contrarium, quia durante etiam cauſa ſuſpicionis, poteſt & vult intereſſe, dummodò non ſit vera cauſa ſuſpicionis. Nec eſt verum, eum tunc impediri à iure, imò ius concedit, ſed differtur propter exceptionem propoſitam à parte. Item dicimus, quòd ſi iudici obijciatur aliquid, quare poſſit elidi iuriſdictio eius, tamen ipſe cognoſcet. C. ſi contra ius. & ſi non.

3 † Item dicunt quidam, ſi iudici obijciatur, quòd non poſsit eſſe iudex, quia ſit infamis, vel propter aliud impedimentum iuris, nam & tunc ipſe de ſua iuriſdictione cognoſcet, nec pronunciabit ſe non eſſe infamem, ſed ſuam eſſe iuriſdictionem. Non obſtat exceptio prædicta, & ſic concordat ſententia petitioni. Alij dicunt, ſed non placet, quòd de hac exceptione tantùm ſuperior cognoſcet, aliàs cogemur dicere, quòd quis ſuum peccatum debet publicare, contra id, quod eſt. 2. quæſtio. 1. ſi peccauerit. & in ſua cauſa iudicare, contra id quod eſt C. ne quis in ſua cau. Alij tamen dicunt, ſed nó placet, quòd ſi objciatur iudici infamia, vel aliquod aliud, propter quod nulla eſſet ſententia propter perſonam iudicantem, puta quòd ſit impubes, vel fœmina, vel infamis, de quibus habes. ff. ad l. Iulia. de vi pri. leg. 1. de iudic. leg. cùm prætor. quòd pars non tenetur comparere coram tali. ff. de iudi. non videtur. & ſi conuenerit, non tenetur coram eo probare, ſed coram ſuperiore, eſt ergò melius, quòd proponat factum coram eis, & nec de facto procedant ad appellationem. inf. de teſti. dilecto filio. Item licet coram duobus, vel omnibus debeant proponere prædictas exceptiones contra iudicem tantùm: tamen ab illis penes quos remanet iuriſdictio, poteſt petere, vt ipſi procedant ſine alio, qui reprobatur.

4 † Item corã omnibus oportet quòd probationes inducãtur, & coram omnibus põnãtur, & ad omnes dirigat ſermonem, & coram omnibus proponat exceptionẽ

contra

contra illum iudicem, quem vult reprobare, quod si noluerit admittere appellet, & si eam admiserit coram omnibus, probet eam, & ea probata petat, quòd alij sine reprobato procedant. Hoc non credimus, imò omnes simul procedent, & simul sentẽtiabunt, quia omnes sunt simul iudices, quousque auocetur ab eis iurisdictio per appellationem vel alio modo legitimo, nec potest ab vno appellari, nisi appelletur ab omnibus, quia cùm non sit licitum appellare, nisi à grauamine, & vnus non posit alium grauare, quia solus iurisdictionem non habet, ergò nec ab vno, sed ab omnibus simul appel. est, recusari autem vnus solus potest, vt hîc, & potest dici, quòd sententia infamium & aliorum qui à lege prohibentur, vt iudi. fiant tenet: vt not. suprà de rescript. sciscitatus. aliud tamen videtur in sententia excommunicati: vt no. infr. de except. est enim hæc exceptio anomala. † Si autem proponatur talis exceptio, quæ nullam reddet sententiam ex alia causa, puta quia non potest cognoscere de tanta summa. in Authent. de defen. ciui. §. audient. vel de causa liberali, nam tunc debet eam proponere ac probare coram ipso, & tenebit sententia, nisi exprimeret errorem in sententia. ff. de regu. iur. præses. quòd tamen vix potest esse quod non exprimat. Alij dicunt, sed non placet, quòd de impedimentis iuris est per arbitros cognoscere, sicut de causa suspicionis. arg. infrà, de appellat. cum speciali, quia de similibus ad similia procedendum est. ff. de leg. non possunt. & hoc locum habet in delegatis. suprà, de rescript. sciscitatus. † Tu dic indubitanter, quod quando aliquis litigans habet talem exceptionem, per quam dicat eum coram quo litigatur nullam habere iurisdictionem, super eo, de quo agitur, vel non tenere, quòd fit coram eo in optione eius est, vel hoc dicere coram iudice, & probare & audire sententiam, quæ si pro ea lata fuerit prodest, quia extunc cessabit aduersarij vexatio, sed obesse non potest, si feratur contra eum, quia extenditur retrò iudicium nullum. infrà, de probatio. in præsentia. vel potest venire coram iudice, qui si procedat contra eum, non valet prædicta ratione: quia extenditur retrò iudicium nullum.

5 † Credo quod contumaciam huius posset punire iudex, si aliàs habebat iurisdictionem in eum, vel si de hoc dubitabatur. arg. suprà, de rescript. super literis, quia non vult allegare priuilegium suum, sed si scitur, quod nullam habet iurisdictionem super eum nullam pœnam potest imponere, si verò aliquam iurisdictionem habet super re de qua agitur, & talis sit iudex, quod teneat quicquid factum erat coram eo. tunc siue proponatur exceptio etiam contra personam eius, scilicet, quod sit infamis vel excommunicatus, vel quæcunq; alia siue contra rescriptum, siue quæcunq; alia posit dici, præter causam recusationis, semper hoc proponere debet coram iudicibus. & si iudex annuit exceptionibus recedet liber, si verò non annuat, est in optione litigantis, vel probare exceptionem, & audire super ea sententiam vel statim asignata causa hac, scilicet, quia iudex est infamis ap. infrà, de appellat. interposita. & hoc sic probo, quia cùm hic sit iudex, non licet litigatoribus ab eo recedere, nisi appellent. infrà, de appellat. vt debitus. in ordinarijs autem non est admittenda talis exceptio, tu es seruus vel infamis, cùm quamdiu toleratur, omnes sententiæ eius tenent. ff. de offic. præt. Barbarius. nisi obijciatur exceptio, quod amotus sit perpetuò, vel suspensus à senatu. ff. de iu. cùm prætor. vel nisi dicatur excommunicatus, quia tunc auditur propter periculum conuersationis, & est ratio diuersitatis, quia absurdum esset, quod ordinario semel amoto à iudicando, vel aliquo alio quod ratione officij facere tenetur, postea in dignitate remaneret, secùs autem in delegato, qui vult illam causam tantùm, quæ in delegat. continetur ratione illius commisionis facere, quòd non debet, est ergò prius agendum cum prælato, vt remoueatur à dignitate. Item alia ratio est, quia prædicti, scilicet, serui, & infames non prohibentur expressè iudicare, sed per consequens, quia prohibentur ne iudices fiant. ff. de re iudic. l. 1. ff. de iudi. cùm prætor. quando ergò fiunt iudices, potest excipi, quod non fiant, quia infames sunt, sed si fiant licet infames vel serui sint, tamen iudices erunt. ff. de offic. præto. Barbarius. per consequens ergò omnia facient, quæ ad iudicem pertinent.

6 †Nec obstabit exceptio infamiæ, vel seruitu-

ſeruitutis, volenti iudicare, cùm hæc exceptio non impediat iudicare, ſed tantùm iudicem fieri, vt dictum eſt, & ideò licitum eſt apponere eam contra delegatum antequam iudex fiat, id eſt, antequàm ſit in eo ſtatu, quod iuriſdictio eius elidi non poſsit, vel antequam partes in ipſum conſentiant: vt not. ſuprà, de reſcrip. ſciſcitatus. ſed poſt quod iudex fuerit, non habet locũ hæc exceptio infamiæ, vel ſeruitutis, quæ nõ apponitur, ne iudicetur, ſed ne iudex fiat. Vel dic, vt ſuprà de elect. nihil. ſi autem obijciatur exceptio homicidij, vel cuiuſcunq; alterius criminis, non repelletur etiam iudex delegatus, vt no. ſuprà de reſcri. ſuper literis. contra. 3. q. 7. qui ſine iudi. & ſeq. c. ſed illa loquuntur in his, quæ ſunt extra iudicium, licet ſint peccatores, alios peccatores contemnunt: ſed ſe omittentes, in peccato manentes iudicant alios. Vel dic, quòd rectus ordo eſt, quod à ſeipſo iudicando incipiat, tunc non peccat iudicando, etiam ſi in alijs ſit. 3. q. 7. §. vltim. Vel illa. c. loquuntur quando agitur denunciando. Item in quibuſdam ex illis caſibus ponitur iudicium pro actione. Ab eodem) vna enim pars epiſcopum certis ex cauſis recuſauerat vt ſuſpectum, & quia nec epiſcopus à cauſa ceſſabat, nec arbitros ſuper cauſis ſuſpicionis eligebat, eadem pars ab epiſcopo appellauit, quam appellationem poſtea ambo iudices interlocuti ſunt non tenuiſſe de iure, & tunc eadem pars ab ambobus appellauit, ſed iudices à quibus appellatum non deferentes parti appellanti ſilentium impoſuerunt, aduerſarium reſtituerunt, vt continetur in integra. (Per conſequentiam) ff. de arb. celſus. §. 1. 11. q. 3. exiſtimant. & c. ſeq. ff. quod met. cau. l. 1. (Aduerſantibus) ſuprà, de translatio. epiſco. inter corporalia. in fin. ff. de admi. tu. l. 3. de rebus dubijs, in ambiguo. ff. de hære. inſtitut. quot. contra, infrà, de præben. inter cætera. & c. dilectus. infrà, de verb. ſign. abbate. ff. de contrahentium emptore. qui taberna. ff. de lib. cau. lib. 1. cau. l. 1. & l. non ſolùm. inſtitutio, de adopt. l. 6. Aduerſantibus) ff. quod cum fal. tu. l. 1. contra ſo. dicunt quidam illud in fauorem pupilli ſpeciale. Alij dicunt, quòd ibi verus tutor ſciebat ſe ſolùm tutorem, & ideò non contradicebat voluntas poteſtati, ſed hîc ſecùs. Alij dicunt, quòd ſi ſint plures tutores, tamen quilibet ſolus miniſtrare poteſt. C. de Authent. præ. l. vlti. argu. ff. de arbi. pedius. infrà, de ſen. & re. iudi. ad probandum. cùm autem hoc certum debeat eſſe cuilibet tutori voluntas non contradicit poteſtati, ſed delegatus certus debet eſſe, quod ſine condelegato non poteſt facere, dummodò cauſæ intereſſe poſsit, & conuerſo, ſi intereſſe non poteſt de iure & eum admittit, contradicit voluntas poteſtati, vnde non tenet, quod fit ab eis, & idem quod in tutoribus, dico in iudicibus ordinarijs. ff. de offic. con. l. 1.

☞ † Vel dic, quod hîc potens & impotens vnam ſententiam protulerunt, quæ non poteſt pro parte tenere, & pro parte nulla eſſe. argu. in l. contraria. verus tutor præſtitit ſuam authoritatem, quæ tenuit, & falſus tutor ſimiliter, ſed ſeparatim pręſtitit ſuã quæ non tenuit, & hoc eſt contra ius, quod de duabus actionibus vna teneat, & altera non.

CAPVT XXIIII.

1 *Abſolutio ab inſtantia iudicij peti poteſt ante litis cõteſtationẽ, & an reuocetur iuriſdictio data iudici per abſolutionem, in num. 2.*

3 *An pars comparens debeat recedere termino finito ſine licentia iudicis, aduerſario non comparente. & nu. 4.*

4 *An liceat præſentibus procedere ad electionem exiſtentibus quibuſdam abſentibus.*

5 *Nunquid iudex in præiudicium partis, poſſit parcere contumaci.*

Hora ſufficere poteſt ad id perficiendum, ad quod terminus eſt aſſignatus.

CONSVLVIT. (Citandus) quod circumdatur edictum, & abſoluatur ab inſtantia iudicij, idem vel nec lex videtur in hoc facere differẽtiam. ff. de iudi. & poſt edictum. cum legibus ſeq. vbi dicitur, quod ſi reus citatus ſolenniter ad ſententiam audiendam, vel teſtes recipiendos venit, actore non veniente abſoluetur ab inſtantia edicti, niſi ex geſtis liqueret cauſam poſſe decidi, ſed hodie cùm per contumaciam actoris, ſicut rei contrahitur eremodiciũ, poterit ad diffinitiuam procedi, tamen ſi potius velit ab inſtantia iudicij abſolui, audietur, cùm per ius nouum, quo ad hoc non tollatur ius vetus, ſcilicet, niſi liqueat ſententiã pro actore ferendã. Vel dic, ꝙ aliud eſt abſolui ab inſtãtia iudicij, & aliud perẽptoriũ circũduci, nã dicitur circum-

circumduci, id est, deleri, & tunc non dicitur absolui ab instantia iudicij vel litis sed instantia edicti peremptorij, vt sic deleatur tanquam non fuisset remissum, sed lis, id est, litis instantia salua ex integro manet, & ita benè dicit hîc citandus, videbatur enim, quòd circumductum esset peremptorium. ff. de iudi. & post peremptorium, sed certè sicut ex loco isto apparet, non est verum. l. enim loquitur quando reus citatus est præsens, & qui citari fecit est absens, & tunc circumducitur edictum, hîc autem econuerso, nec etiam circumducitur edictum, si non fuit citatus in termino, vel melius semper si is qui præsens est, siue sit actor, siue reus petat circumduci edictum, circumducitur, quia qui præsens est si vult absoluitur in vltimo termino assignato, potest etiam absolui ab instantia iudicij, sed debet fieri cum maiori solennitate, quia tunc pereunt omnia acta iudicij. C. de iud. properandum. §. 1. ff. de iudi. & post.

1 † Et credimus, quod prędicta absolutio ab instantia iudicij potest peti ante litis contestationem. C. quomodo & quando iudi. Authent. qui semel. & melius. 3. q. 3. quod fieri. & facta prædicta absolutione, irrita erunt acta omnia ante habita & condemnabitur ad expensas, tamen credimus necesse eum citari, vt prædicta absolutio fiat. arg. prædictarum. ll. & quia nunquam super hoc, vt absoluatur aduersarius ab instantia iudicij citatus fuit, absolutio autem quæ fit à termino, fiet sine vlla citatione.

2 † Item non credimus reuocari iurisdictionem datam iudici, siue sit delegatus, siue ordinarius, per hanc absolutionem, quia non est de actis iudicij, & credimus, quod statim in prima absentia potest petere citari aduersarium, vt ab instantia iudicij absoluatur, nec ob. leges prædictæ, quæ dicunt, quod debet expectare circa finem triennij vel alterius termini, quia loquuntur in eo casu, quando præsens vult testes inducere super principali, & sententiam ferri constaret, & hoc locum habet in ciuilibus, in criminalibus autem quid fieri debeat absente accusatore. no. infrà, de accu. licet post. si autem contestat. constat, quod peti potest, & sic loquitur. C. de iudi. properandum. §. 1. alio etiam modo perit instantia iudicij, lapsu triennij. C. de iudi. properandum. sed hoc non tenet secundum cano. de testationibus autem & confessionibus, an pereant alibi notatur. inf. de test. causam quæ.

3 Expectare) hic colligitur, † quod pars comparens etiam si aduersarius non compareat, non debet recedere termino finito sine licentia iudicis. arg. 11. q. 3. certum. quia cùm de iudice dicatur, quod potest in sequentem diem expectare, & sic pars expectare tenetur.

Et hæc quidam intelligunt verum, quo ad hoc, quod possit petere expensas, quas petere posset, si ad voluntatem iudicis expectasset. C. de iud. sancimus: sed quantum ad hoc, quod aliquam pœnam subeat non, quia etiam si non venisset aduersario non adueniente, non puniretur in expensis, vel alio modo. ff. de arb. arbiter. §. fin. secùs tamen dicendum videtur, si vocetur quis ad electionem faciendam, nam & si tunc aliquem canonicum absentem expectarent aliquibus diebus, non liceret alicui de canonicis præsentibus recedere, & si recederent præsentes eo non citato possunt procedere ad electionem, sicut dicitur in vocatis ad synodum. 18. dist. si quis autem. 11. q. 3. certum. quia non licet eis recedere, nisi finito concilio: ita nec vocatis ad electionem, nisi facta electione, vel ad alium terminum prorogata.

4 † Item licet sint aliqui absentes, tamen qui præsentes sunt possunt procedere ad electionem, vnde licet sicut in causis, ita & in electionibus circumduceretur edictum, quod non fatemur, tamen non posset dici hoc edictum circumductum, cùm aliqui sint absentes, cum tãtùm circa præsentes alijs legitimè vocatis potestas remaneat eligendi, sup. de ele. quia in causis, etiam dicunt omnes, quod nunquam partibus præsentibus circumducitur edictũ, quamuis sine aliqua speciali prorogatione per plures dies, post terminum assignatum expectent partes, nec licet alicui recedere sine licentia, infrà, de iudi. c. 1. super eo autem quod primò dictum est, videtur melius, quod neq; actor, neq; reus debeat sine licentia recedere, arg. 11. q. 3. certum. 18. distinct. si quis autem. & si recessit, pars quæ fuit in termino sine licentia altera parte postea veniente & ostendente, quod iusta causa abfuit & necessaria, iustè omnes expensas petat. arg. l. sancimus. C. de iudic. & est ea ratio, quia duo mandasse videtur, s. quod compareat, & q; in termino

mino compareat. Vnde quamuis vnum facere non poſsit. ſcilicet, in termino cōparere: tamen ad alterum tenetur, ſcilicet, comparere. arg. ff. de arb. celſus. & l. prætor. §. vlt. arg. infrà, de dolo. cum dilecti. in fin.

Credimus enim, quod ad hoc, quod pereat inſtantia termini aſsignati, quod circumducatur edictum, de qua habes. ff. de iud. & poſt quod per iudicem circumducatur & licentietur. Si autem iudex abeſſet à loco, vbi debuit ius reddere: tunc vtraq; pars libere poteſt recedere, cùm non teneatur alibi eum quærere. 2. q. 6. biduum. nec expectare niſi in ſubſequentem diem, vt hîc. Si autem infirmus eſſet, expectare tenetur, vel quod procederet, vel quod terminum aſsignaret, ſi poſſet. arg. ff. de arbi. l. ſi qua. §. 1. & ſi non poſſet his intendere, poſſent partes recedere etiam ſine licentia, & aliam citationem expectare. ff. de arbi. arbiter. & l. vlti.

5 †Gratiam) hîc videtur, quod iudex in præiudicium partis, parti poſsit parcere contumaci. C. quomodo & quando iudi. l. 1. infr. de ſen. excom. ex facto. ff. de arb. diem. §. ſi quis litigatorum. ff. de iudi. nunquid. hoc autem eſt certum, quod licet poſsit abſenti parcere in ſentētia differēda, nō tamē poteſt parcere in expenſis, quod eum non condemnet in præſenti. C. de iud. ſancimus. ſed videtur, quod iudex debeat expectare in ſequentem diem de mero iure. ff. de ver. ob. quod autem. & ad minus vſq; in ſupremam diei aſsignatę horam. 2. q. 6. biduum. Authent. de iudi. §. ſedebunt. contra. ff. de orig. iudi. l. 2. §. ſed quia. vbi dicitur, incongruum eſſe iudices veſpere iudicare, ſed ibi dicitur veſpere iudicabunt expone, id eſt, ſuprema hora ante tenebras, & crederem quod ſi ſententiam ferret in nocte diffinitiuam, vel interlocutoriam, non teneret, nec etiam litis conteſtatio tunc fiet, vnde benè dicit lex non iudicabunt: allegationes autem audient & teſtes recipere poſſunt, vnde Authen. dicit benè, veſpere ſedebunt, item ſi ſtans det ſententiam, non valet arg. prædictæ aut. infrà, de his quæ fi. à ma. par. ca. ex ore. 3. q. 4. §. à iudice. (Citanda) niſi ex gratia ad ſuperandam eius malitiam. infr. de do. & contu. prout. ff. de iudi. poſt edictum. C. eo. ☞ Authen. iubemus. †Id) not. ſufficere horam, qua poſsit perficere illud, ad quod terminus aſsignatus eſt, quia in abſentia partium procedere non poteſt ad alia. arg. infr. de teſt. cùm olim. ſecùs ſi non ſit citatus ad aliquem terminum certum aſsignatum, quia tunc ad omnia procedere poteſt, & etiam ad ſententiam eo amplius non citato. C. de iudi. properandum. In tenebris) 18. q. 2. pernicioſam. infr. vt ec. benè. vt noſtrum. 19. diſt. Anaſtaſius. ff. de ri. nup. palam. ff. de ven. inſpi. l. 1. §. mulier. ff. de admi. tu. non exiſtimo. ff. de tranſac. non mino, arg. contra. ff. de teſta. ad teſtium. §. vlt. (Conſtitutiones) ff. de fer. more Romano. (Medietate) quo ad contractus, ſecùs quo ad iudicia, vt hîc, ſcribetur enim tali die factum contractum etiam ſi in nocte fiat. (Agatur) quo ad quædam, ſcilicet, contractus & huiuſmodi. (Procedendi) ad ſentētiandum in cauſis.

CAPVT XXV.

1 *Socialis familiaritas reddit iudicem ſuſpectum.*

Iudex facilius poteſt remoueri tanquam ſuſpectus, quàm teſtis, & quæ ſit ratio.

2 *Præuidenda non ſolùm quæ pro ſe, ſed etiam quæ contra ſe faciunt.*

INSINVANTE. (Admiſit) Exceptio enim de nouo cōpetens, & poſt litis conteſtationē admittitur. ff. de arb. non diſt. §. cùm quidam. ff. de interro. ac l. de ętate. §. ex cauſa. (Literis) vbi erat, quod ſi non omnes tu frater epiſcope.

1 †Poterat) familiaritatem dominicam & ſocialem facere iudicem ſuſpectum. arg. 3. q. 5. accuſatores. & non ſolùm dominus ſuſpectus redditur ex cohabitatione, ſed & tota familia domini. ar. hîc, ſed non ſicut in familia conſanguinei, vel alterius ſuſpecti, & eſt ratio diuerſitatis, quia non eſt ſuſpecta tantùm familia eo, quod ſit familia domini, ſed quia inuicem ſunt aliàs conſamiliares, & tota familia contemplatione domini eximitur à iuriſdictione ſuſpecti iudicis. C. ſi qua. præ. po. l. 1.

Quod fortè non eſt verum, niſi in caſu. l. illius. & diſtinguendum eſt etiam inter familiam, quæ eſt in poteſtate conſtituta, & alios familiares, modica tamen familiaritas non ſufficit, ſic ff. de ver. ſig. latè. infrà de appellat. ex inſinuatione. infrà, vt lit. non conteſt. accedens. ſuprà de reſcri. ad hoc. ff. de procu. aut affinitate, & hoc ſcias, quod minor cauſa remouet iudicem quàm teſtem, nam quęlibet conſanguinitas remouet iudicem, non

non tamen testem, quia nec etiam frater repellitur, quòd ex eo apparet, quia non prohibetur, & edictum de testibus est prohibitorium, & est ratio, quia multi inueniuntur iudices, pauci verò testes, arg. infrà, de testa. dele. quæ loquitur de comitissa Flandrensi, vnde dicitur in causa ciuili, filius potest esse iudex ordinarius. 3. q. 7. tria. in fin. & tamen non potest esse testis. Item criminosi possunt esse iudices. 3. q. 7. infrà, vlti. & non testes.

2 † Recusari) not. non solùm præuidenda, quæ pro se faciunt, sed etiam quæ contra se. 11. q. 1. de persona. ff. loc. si quis domum. §. 1. infrà, de procu. c. 1. Valebant) melius & magis ordinatum fuisset, quòd prius essent recusati, & sententia lata super recusatione & etiam hoc aduersa pars hoc petijsset, sed gratia fuit & fortè ad hoc facta, quæ propter hoc non cogeret iterum ad sedem Apost. laborare, & maxime quia ex rescripto aduersarij iuri nihil detrahebatur. Petijt) quos concesit de gratia, licet petierint iudices, non petijt aliquos nominatim: vel si petijsset nominatim, concesit propter verecundiam petiti iudicis. ff. de iud. obseruandum. ff. de procu. aut affinitate. ff. de his qui ad eccle. confu. l. vlti. ff. de Authent. tu. quod dominus. 2. q. 5. c. 3. & c. statuimus. (Postquam) suprà, eodem gratum. ff. de iur. om. iu. receptis. (Consenserit) supple pars aduersa, vel ad hoc consentire velit non aduersario volente, non potest eos recusare. 4. q. 3. §. si quis testibus. 3. q. 3. offeratur. infrà, eod. super quæstionum. arg. contra. ff. de arb. si cùm dies. §. si arbiter. in fi. ff. quod quisq; iu. l. 1.

CAPVT XXVI.

1 *Quadrimestre tempus locum habet in personali actione tantùm.*
Quadrimestre tempus quando incipiat currere, & an possit prorogari.
2 *Delegati & contumacis in actione reali comparatio.*
3 *Si post litis contest. de causa liquet, non est necesse excommunicare contumacem.*

QVAERENTI. & infrà (Functus) suprà, eod. in literis. ff. de re iud. si cùm iudex. (Pareatur) cum effectu. sup. eod. significasti. infr. de cle. non resi. relatum. (Aequitatis) ff. de acqui. re. do. adeò. §. cùm quis. † Quadrimestre)
1 tempus quadrimestre locum habet in actione personali tantùm. C. de vsu. re. iudi. l. 2. & 3. ff. de iud. si debitori. in reali actione statim post decem dies locum habet executio ex quo, scilicet, transiuit in rem iudicatam, si res tamen restitui posit. Alioquin datur episcopus ad restituendũ, & condemnatus dat cautionem de præstanda æstimatione si non restituatur res. institu. de offi. iudi. §. & si in rem. Non ob. quod leg. ff. de vsur. in fideicom. quia ibi agebatur actione ex testamento, quæ est personalis, non rei vendicatione. Similiter non ob. ff. quod metus causa, sine exceptione. §. quod si homo. quia agebatur actione, quod metus causa, quæ est personalis, similiter in criminalibus non habet locum quadrimestre tempus. de pœn. distinct. 1. fleat. C. de pœn. cùm eis. sed statim mandatur executioni, nisi in quatuor casibus primis. 11. q. 3. cum apud. C. de pœn. si vindicari. secundus est. ff. de pereg. peregrinantis. tertius est. C. de bo. proscr. l. 3. quartus est. 2. q. 6. biduum. §. si quis insulam.

Currit autem hîc quadrimestre tempus à die latæ sententiæ, si non est appellatum, vel si est appellatum à die confirmationis sententiæ. C. de vsu. rei iu. l. 1. Currit etiam confesio à die confesionis. ff. de confes. certum. in criminali autem licet quis confiteatur, non mandatur executioni sententia, nisi feratur. ff. de cust. & ex l. si confessus. 2. q. 1. nos in quenquam. Iudex autem prorogat quadrimestre tempus, pro qualitate causæ, vt si condemnatus actione reali, & rem restituere, tunc non posit ad tempus & pro quantitate, vt si in magna quantitate sit condemnatus, & pro obsequio personarum, vt si pater, vel patronus condemnatus sit filio, vel liberto, vel contumacia, vt si vincens in aliquo, sit contumax. ff. de re iudi. l. 2. Arctatio autem fit per rarò, veluti si alimenta constituantur vni minori per restitutionem in integrum subueniatur. ff. de re iud. l. 2. & si arcteur à iudice per. l. suppletur. ff. de re iudi. l. 4. §. si quis. Annum) hoc locum habet, vbi non est appellatum, quia si est appellatum etiam post annum, licet iudici exequi sententiam à se latam, si non fuerit prosecutus appellationem. infrà. de app. personas. inf. eod. pastoralis. §. præterea.

†Obser-

2 † Obseruatur) hic vult dicere, quia sicut contumax in actione reali ante litis contestationem, vsq; ad annum præstita cautione, recuperare potest possessionem, & post annum non potest, sic delegatus post sententiam diffinitiuam vsq; ad annum potest absoluere excommunicatum, aliâs suam sententiam exequi post annum non potest, nam extunc suam potestatem perdidit, vel sicut contumax intra annum excommunicationis auditur ante litis contest. super principali, cum & post annum non auditur. 11. q. 3. rursus. & c. quicunq;. sic etiam hic contumax audietur intra annum petens absolutionem, & non post annum.

3 † Sed quæres quare dicit ante litis cõtestationẽ? Respõ. quia si post litis cõtest. liqueret de causa, non esset necesse excõmunicare contumacem, sed diffinitiua sententia fertur. C. de iudi. properandum. §. si quidem. 3. q. 9. decreuimus. sed si non liqueret de causa, fit missio in possessionem irreuocabilis. C. quomodo & quãdo. consentaneum. sed tunc in neutro casu esset locus, vbi contumax audiretur, si ante sententiam diffinitiuam excommunicet semper vsq; ad diffinitiuam sententiam, & post diffinitiuam intra annum absoluat, quia perpetuata est iurisdictio sua. sup. eod. gratum. infrà, eod. licet. quia rescripta sunt perpetuata. C. de di. rescri. falso.

Hæc habent locum in delegatis, nam ordinarij quia semper habent iurisdictionem, nec expirat, semper absoluunt, & eis amotis, ab ordinaria iurisdictione quam exercebant, etiam intra annum absoluere non possunt, cùm hæc iurisdictio ad superiorem, vel successorem transeat. C. de iudi. properandum. circa si.

CAPVT XXVII.

1 *Quemadmodum à delegato primo ad principem appellatur, ita à subdelegato siue auditore.*

Hodie nulla est differentia inter subdelegatum & ordinarium siuè delegatum quo ad hoc, vt poßit appellari, vel non poßit appellari.

2 *Modum excedere dicitur, qui fines mandati non seruat.*

3 *An magis liceat appellari à iudice, quàm ab auditore.*

4 *In actione criminali non licet delegare.*

5 *Qui semel consenserunt, non possunt vlterius appellare vel dissentire.*

6 *Assessor de communi voluntate eligi debet.*

Delegatus à principe, si delegat alij causam, ad eum, non ad principem appellabitur.

Iudex delegatus si totam causam commiserit, an poterit se vlterius de illa causa intromittere. Et an poßit sibi executionem retinere.

7 *An iudex & deleg. sint coniudices.*

8 *Non licet nisi à grauamine appellare.*

Si tres sunt delegati, & duo subdelegauerunt cum tertio delegato processerunt, & fuit appellatum, nunquid appellabitur primus delegans, vel delegatus.

9 *Qui simpliciter committit vices suas totum committere videtur.*

Delegatus si vult recipere subdelegationem, nunquid hoc facere poßit parte contradicente.

Item si sunt tres delegati, & vnus admittit subdelegatum, & alius non, quid iuris sit.

Subdelegatus ad totam causam, si in vno termino interfuerit, semper admittere tenetur.

Si tres sunt delegati, & vnus erat præsens in loco, pro alio comparuit subdelegatus, & tertius se excusauit, nunquid est in potestate delegati admittere subdelegatum.

Item, Quid si ambo absentes mittant subdelegatos nunquid præsens delegatus poßit ambos repellere. Item si delegatus nolit procedere, an subdelegati poterant procedere.

10 *Si vnus ex delegatis tantùm princi. causæ commisit ad Papam non ad condeleg. appellatur.*

Sub quo iudice causa recusationis sit probanda & proponenda.

SVPER QVAESTIONVM. (Constitutionem) quam non habemus in hac compilatione, sed tenorem eius ponit in ista. (Alexan.) sup. eod. cum te consulente. Sed illa Alex. (Per istã) quã non habemus. (In illa) Alex. (ipse) Alex. (Interposita) ad Papã nõ tenetur, quia ad ipsum, non ad Papam est appellandum. (Nos autem) in hoc loco ponit verba constitutionis suæ quam non habemus, & expone statuimus in constitutione, quam non habemus, est enim præteriti temporis. (App. re) quantum ad hunc articulum vel dubitationem nihil facit hodie remotio appellationis, quia nunquam licet appellare nisi grauetur, & tunc semper licet, quamuis secundum antiqua iura fuerit differentia. (Prouocationis) nullus enim nisi Imperator causam ap. re. committit. ff. qui. ap. non licet. l. 1. in fin. & Papa. infrà, de app. pastoralis. & in multis c. eiusdem tit. nisi in casibus quos no. infrà, eod. pastoralis. in fi. (Quicunq;) ordinarius. 1 † Certum) de medijs puta exceptiones examinandos testes recipiendos, vel allegationes audiendas, vel similia, ita quod nullam iurisdictionem

nem habeat, sed tantùm exequatur mandatum, & audiat, quòd iniunctum est, sed si quid dubij sit, non diffiniat, sed ad superiorem referat, nam si commissa sit ei iurisdictio, vel aliqua diffinire, cùm eis posit grauare partem, & licitum sit à quolibet grauamine appellare. infr. de appel. cùm sit Romana. & c. vt debitus. certè ab isto auditore licet prouocare, quamuis tantùm mediæ causæ sint ei cōmissæ, sed cum iurisdictione, vel diffinitione, quia secundum hoc nulla est differentia inter hunc auditorem, & iudicem quo ad appellationem. Vel dic, quod sicut à delegato primo appellatur ad principem, ita à subdelegato siue auditore, quia benè à subdelegato appelletur, licet hîc diuersimodè accipiatur, appellatur ad delegantem, sed de subdelegato vel auditore videbatur, quod etiam sine causa posset ab eis appellare deleg. cùm non posit sibi delegari causa appell. re. quod hîc negatur. Vel dic & melius, quod hic auditor etiam si iurisdictionem siue coërtionem haberet. infr. eod. ex literis. tamen ab eo appellari non potest sine grauamine, vt hîc.

Et est hoc hodie generale in omni subdelegato, & iudice ordinario, & delegato, & etiam auditore. arg. infr. de appellat. vt debitus. in auditoribus autem nihil mutatur per decr. cùm nec olim, nec hodie liceret appellare, vt hîc. Et diximus, quod quo ad hoc, quòd posit appellari, vel non posit appellari, hodie nulla est differentia inter auditorem & iudicem, siue ordinarium siue delegatum, quia à nullo potest appellari sine grauamine, & ab omnibus potest appellari, si grauetur. infr. de appellat. vt debitus.

Olim autem erat inter eos differentia, quæ hîc not. & quia sublata est, oportet circa eam laborare, & plus quidam dicunt, quod non placet, quia etiam hodie si quis appellat ab his auditoribus, quibus tantùm committuntur media, etiam si asignet iustam causam, & offerat se eam probaturum, non tenebit appellatio, nisi in veritate subsit grauamen, & iudex ad quem appellabitur non reuocabit processum habitum post appellationem in veritate, aliàs probetur grauamen, etiam si probetur appellatur signata iusta causa, & hoc probatur sic, quia hîc dicit non posse appellari, nisi grauetur: ergò nec sufficit iustam causam proponere, nisi & subsit. Nec ob. infrà, de appel. vt debitus. vbi innuit, quòd sufficit iustam causam asignare. scz. quia ibi non intendit ius nouum condere in odium frustratoriè appellandum, sed intendit remouere, sic nisi per antiqua aliquid districtius sit statutum quale hîc erat in auditoribus datis ad media, sed secùs in auditoribus datis ad litis contestatio. vel ad alia maiora.

2 Excedat) modum excedit, qui fines mandati non seruat. infrà, eodem cap. porrò. vel si iniuriam facit. C. de appel. si quis pro, vel si aliàs grauat, nam quandocunq; grauet semper appellare licet, infrà, de appellat. vt debitus. & cùm in aliquibus decre. inueniatur, nisi modum excedat, vt hîc, & alibi inueniatur, nisi fines mandati excedat. infrà, eodem c. §. verùm. & alibi inueniatur, nisi excedat regulam. infrà, de offi. or. irrefragabili. §. 1. & alibi inueniatur etiam, quòd nulli appellant contra regularem disciplinam, omnes enim istæ clausulæ pro vna ponuntur, etiam omnes æquipollent nisi grauetur. (Exordium) litis exordium, quo ad perpetuandum iurisdictionem est citatio. suprà, eodem gratum. & eodem modo quo ad interpretandam præscriptionem. C. de præscript. 30. an. sicut. & l. cùm notisimi. & quo ad rem litigiosam constituendam in Authent. de litig. §. 1. & C. eodem, litigi. propriè verò exordium litis est contestatio litis. ff. de in ius voc. quamuis. C. ex dele. l. 1. ff. rem ra. ha. quo enim amplius, & sic etiam hîc accipitur: tunc enim præstatur iuramentum calumniæ, quod in exordio litis præcipitur præstari. C. de iura. cal. cùm & iudex. & tunc tenetur bon. fi. pos. de fructibus. C. de rei vendic. certum. & tunc præstantur cautiones. ff. de procu. Pomponius. §. ratum. C. de sat. tut. l. 1. Item libellus principi oblatus, & ad eum rescripta litis est exordium quo ad annales exceptiones perpetuandas. C. quando li. princip. offic. per totum. (Finem) id est, sententiam diffinitiuam.

3 † A iudice) q. d. ex quo hîc maiora committuntur ei iudex auditor non est, vel executor tantùm, & ideò potest ab eo appellari, licet largè vniuoce sumatur auditor & subdeleg. & quia in veritate iudex est, quod ex eo apparet, quia coram eo fit litis contestatio, quod non licet

licet facere nisi coram iudice, sed quæres nunquid magis licitum est appellari à iudice, quàm ab auditore? Respon. de tali auditore sic, scilicet, subdelegato, vel alio cui causa commissa non erat appel. ré: & dicunt quidam & benè hoc verum esse secundum antiqua iura, quia hodie pariter à nullo licet appellare sine causa. Alij tamen dicunt, quòd hoc etiam hodie obtinet in subdelegato, quod ab eis appellatur. & decre. vt debitus. loquitur tantùm in delegato & ordinario, vbi est graue habere recursum ad superiorem in delegato à Papa, vel delegato aliorum facile est habere recursus ad superiorem, vel dic plenius, vt no. in glos. de medijs. † (Prouocetur) hîc vis debatur obuiare decre. Alex. sed non contradicit, quia licet hic concedat appellare, semper debet tantum appellari ad delegatum, non ad Papam nisi sit delegatus ad totam causam, vt sequitur, & sic intelligitur decre. Alex. Item appellari potest aliquando ad primum delegatum, vt infrà sequitur & expresius determinatum. (Insti.) quando hanc constitutionem edidimus. (Diuisim) vnam partem vni, alteram alteri diuersis temporibus, nam si simul vni principium, & alij finem eiusdem causæ committeret, suspicione non careret. (Delegare) q.d. non intendamus in constitutione nostra statuere, quando esset appellandum & quando non. Item quando esset appellandum ad Papam, & quando ad delegatum Papæ, sed intendamus ampliare iudicialem potestatem, scilicet, vt non solùm media, sed etiam principium & finem posit cõmittere, quod ante constitutionem istam facere non poterat, cùm lex ciuilis hoc prohibeat, cui standũ erat, nisi hæc decre. id reuocaret, 10. dist. c. 1. & §. quoniam.

4 † Item quando ciuiliter agitur, secùs si criminaliter, nam tunc delegare non potest. ff. de offic. eius cui man. est iu. l. 2. 9. q. 3. saluo, nisi à princ. delegat. 24. q. 4. illud. ff. de restitut. l. 3. item dicimus infra, de restitu. spo. super. nec iudex appellationis secundum legem potest delegare. C. de iudi. Authent. ad hoc. secùs secundum canones, quòd dicitur. C. de iudi. Authent. ad hoc. cui derogatum est per hanc decret. quia benè licet secundum canones, vt hic dicit committere principium, & finem. (Cùm ante) non est hoc de Authent, sed est additio Papæ, & respondit tacitè obiectioni, quia quæri posset, quomodo delegatus à Papa refert sententiam diffinitiuam, si alijs commisit principium, & medium, vel etiam si nihil de meritis causæ cognouit, sed Papa hîc respondit, quòd summatim debet omnia acta iudicis à capite recensere. (Inuestigare) quando committit principium, & medium, si enim finem committit: tunc delegans hoc non inquiret. (Verùm) ostenso, quod prædictæ constitutiones sibi ad inuicem contradicunt. (Prælibat) id est, promittit diffinitionem quæ sequitur per quam soluitur quæstio proposita. Item hic dicit, quando licitum sit appellare subdelegato, in sequenti autem §. distinguitur ad quem sit appellandum. (Prouocari) aliquando ad dominum Papam, aliquando ad deleg. vt infrà, in sequen. §. sequitur, & plenius determinat. (Prouocari) nisi in casu, infrà eodem, pastoralis. in fi. (Commissis) cum ista vniuersitate non transit potestas dandi iudicem, licet sit de iurisdictione. ff. de iu. om. iudi. l. 1. in fine. & hoc est ea ratione, quia hoc non habet ex commissione, sed à lege. C. de iudic. à iudice. infrà eodem, pastoralis. §. 1.

5 † Statuimus) ex quo enim semel consenserunt, non possunt vlterius appellare, vel dissentire, suprà eodem, insinuante. 3. q. 3. offeratur. 30. q. 5. horrendum. ff. de appel. ex consensu. ff. qui satis. cog. arbitrio. arg. contra. infrà, de sen. & re iud. causam. 2. q. 6. à iudice. vbi dicitur, quod etiam si grauetur à talibus, quod non licet appellari, & non possunt recusari vt suspecti, sed illud loquitur de arbitris compromissarijs, à quibus appellari non potest. C. de arbit. l. 1. etiam si grauetur, secùs autem potest dici de tutoribus.

6 † Item hîc colligitur, quod accessor debet eligi de communi voluntate, quia participat examinationi causæ. ff. de offic. asse. l. 1. arg. 2. q. 6. placuit. 11. q. 1. c. 3. Quod quidam concedunt, sed si partes non possunt concordare, iudex dabit, nam iudicium redditur in inuitum. ff. de ver. ob. inter stipu. nos credimus, quod iudex debet eligere quem vult, quod ex eo apparet, quia ex eorum facto tenetur. C. de offi. asse. l. 1. &. nullus iudicium. † (Totam) secundum ll. delegatus à principe si delegat alij causam, ad eum, non ad principem appellabitur, sed

ſed ſi delegatus ab alio delegato, non appellabitur delegatus, ſed primus delegãs. ff. quis & à quo. l. 1. ſecundum canones, ſecùs quo ad primum articulum, ſed nunquid ſi iudex delegatus totam cauſam commiſerit, poterit ſe vlterius de illa cauſa intromittere? arg. quod ſic. ſuprà. eo. c. proxi. & quia ſubdelegatus nomine primi delegati iudicat. ff. de offi. eius cui man. eſt iu. l. 1. §. vlt. ff. de iuriſdictio. om. iu. more. §. quia. ſuprà eodem, ſanè. arg. contra. eodem ſuper. Reſpon. ſi ſubdelegatus delegationem ſuſcepit delegati, non poterit ſe vlterius intromittere alioquin poterit, cùm verba accipienda ſint cum effectu. ff. q; quiſq; iu. l. 1. §. hoc de cle. inf. non reſi. relatum. & hoc quidem in delegato, nam ordinarius reuocabit delegationem, quando volet, non habita diſtinctione an totum commiſit, vel partem. ff. de iu. ſuprà de reſcrip. paſtoralis. ff. de offic. procon. ſolent. §. 1. Alij dicunt quod non placet, quia licet committat alicui etiã ſententiæ prolationem, tamen poteſt ſibi retinere executionem, compulſionem partium, & ſuum conſilium requirendum. arg. ſuprà eodem, ſi pro deli. & poteſt reuocare iuriſdictionem. ff. de iud. iudi. imò plus debent, quòd licet dicat, committo etiam ſententiam ferendam, & nihil dixit, quòd ſibi aliquam reſeruauerit, tamen delegatus poteſt exequi ſententiam, ſubdelegatus enim nunquam poteſt eam exequi, & ideò videtur quod ſemper ſibi retineat executionem, ſecùs autem, quãdo dicit ſimpliciter, committo tibi vices meas, quia tunc, nec reuocare poteſt, nec exequi, nec debet eum appellare, quia totum, & nihil certum commiſiſſe videtur.

7 †Sed oppones nunquid ſubdelegatus iudex eſt, & ſi eſt iudex & delegatus eſt iudex, ergò ſunt coniudices. ergò ſimul debent ferre ſẽtẽtiã. ſupr. eo. cauſam? Reſpon. ambo ſunt iudices, & ambo habent iuriſdictionem, ſed non ſunt coniudices, quia ſubdelegatus habet iuriſdictionem à delegato, & eſt ſub eo, imò plus debent quidam, quod etiam ſi abdicauit totam iuriſdictionem, & à ſe eam remouerit, tamen poteſt reuocare mandatum, quod non credo. inf. eo. venerabili. (Appellari) quia nihil ſibi retinuit, deſijt eſſe iudex ad minùs, quo ad poteſtatem exercendi iuriſdictionem. (Aliqua) diffinitiuam ſententiam, ſed nunquid poteſt executionẽ ſibi retinere? Reſpon. non, ſed poteſt ſibi retinere conſilium. ſupr. eo. ſi pro. de hoc

8 no. ibi vel dic, vt in gl. nunquam. †(App. re.) Idem eſt hodie, ſi non ſit appoſitum in literis appellatione remota, cùm non liceat appellare, niſi à grauamine. inf. de ap. vt debitus. Vel dic, ſed non placet, quod aliud eſſet, ſi non eſſet in literis appoſitum appellatiõe remota, vt hîc colligitur. arg. à contrario ſenſu. Et non ob. decre. vt debitus, prohibet enim tantũ appellari ante ſententiam, niſi ex rationabili cauſa, ſed non remouet, quia ſi ap. re. eſt in literis, quod appellaretur deleg. & ſi non eſt remota q; ap. Papa, & hæc eſt vna differentia, ſi eſt ibi ap. re. vel non. (Cognitor) impropriè, quia hîc appellatur cognitor, qui ſine vlla iuriſdictione & diffinitione eſt. Vel dic, vt in gloſ. quæ incipit, de medijs. (Conſultationem) ſuprà eod. tit. cum te. (Coram eo) delegato, & eſt caſus ſpecialis, vbi cauſa recuſationis agitur coram iudice delegato, cùm aliàs agatur coram arbitris. inf. de app. cum ſpeciali. †Si verò duo) quid ſi tres ſunt delegati, & duo ſubdelegauerunt, cum tertio delegato proceſſerint, & fuit appellatum, nunquid appellabitur primus delegans vel delegatus? Quidam dicunt primum delegantẽ propter abſurditatẽ, quæ occurreret. ſ. quod tertius delegatus à quo appellatum eſt, eſſet iudex in cauſa appellationis. Alij dicũt quod tantùm delegatus appellabitur, & prædicta abſurditas euitatur, quia cùm in literis ſit, quod ſi nõ omnes, & cùm delegatus tertius non poteſt intereſſe cauſæ appellatiõis, propter impotentiam iuris, quod præcipit eum à quo appellatur, non poſſe eſſe iudicem in cauſa appellationis. ar. ſup. de reſcr. ſciſcitatus. inf. de app. accepta. Item quia poteſt recuſari, vt ſuſpectus. inf. de ap. ad hoc. ſi autem non eſſet ibi clauſula illa, quod ſi non omnes: tunc ratione ſupradicta primus delegatus eſt appellandus.

9 †Vices ſuas) ſuper totam cauſam. nã ſimpliciter committens vices ſuas, totum committere videtur, ſup. eo. præterea. inf. de do. paſtoralis. de iure pat. ex literis. ff. de tute. l. 3. in fin. & melius. infrà eodem, venerabilis. Sed nũquid ſi deleg. cũ clauſula, q; ſi non omnes, vult recipere ſubdeleg. dele. vel delegationem eius, nunquid poteſt parte contradicente? Reſpon. ſic, quia nemini facit iniuriam, qui vtitur beneficio iuris: vt hîc. & c. proxi. & ſuprà de elect. cum eccleſia Vulterana. †Item ſi tres ſunt delegati cum clauſula, & vnus ſubdeleget ipſum ſubdelegatum

vnus ex delegatis velit admittere, & alius non, potior erit conditio prohibentis. ff. communi di. Sabinus. Item quia plus habet iurisdictionis sine subdelegat. quàm cum eo, vt hîc apparet melius est, quod si ille qui consentit recipere subdelegatum nolit à proposito resilire, quod ille cum subdelegato procedet, vel si eis tantùm, scilicet, coniudicibus commiserat, sed insolidum ille solus, qui consentit recipere subdelegatum, procedet fungens vice sua, & alterius qui commisit, sed si nolens admittere subdelegatum, & volens simul procedat, nolens recipere subdelegatum, benè subdelegabit alij vices suas, sed alius non. Item si ad totam causam subdelegatus sit, & in vno termino interfuerit, semper admittere tenetur, quia perpetuauit iurisdictionem suam, suprà eodem, gratum. infrà eod. licet vndiq;. melior ratio est, quia consensisse videtur, ex quo admittunt ad cognoscendum, dummodò in facto vel iure non errent. ff. de iudi. l. 1. & 2. in princip. §. 1. nam licet illæ leges loquantur de consensu partium, non videmus, quare non sit idem in consensu coniudicum, si autem ad vnum terminum tantùm esset delegatus, non esset propter hoc in alio admittendus, cùm alia esset subdelegatio.

☞ † Sed quæro tres erant delegati, vnus erat præsens in loco, vbi causa agi debebat, pro alio comparuit subdelegatus, tertius se excusauit, nunquid est in potestate delegati admittere subdelegatum? Item nunquid fit præiudicium absenti & excommunicato, quin in alio termino possit eum repellere? Item quid si ambo absentes mittant subdelegatos, nunquid præsens delegatus potest ambos repellere? Item si delegatus nolit procedere, nunquid subdelegati poterunt procedere? Respon. ad hoc, quod vbi sunt duo delegati, non tenetur admittere subdelegatum tertij, vt hîc, sed si vnus sit tantùm præsens, non est in optione eius repellere subdelegatos, sicut non posset, si non esset ibi illa clausula, nam de iure licet cuiq; vices suas committere, infrà eodem, pastoralis. in princip. & c. licet. in princip. & c. vlti. in princip. Et idem multofortius dicimus, si cum vno delegato duo absunt subdelegati. nam clausula dicit, quod si non omnes vnus vestrum etc. quia tunc secùs dicere, vt hîc, sed si postea contingat duos delegatos præsentes adesse, non tenetur admittere subdelegatum tertij, licet aliquando eo absente audiunt, quia iam habet locum clausula, quod si non omnes duo etc. vnde contingit hic, quod qui est delegatus ad totam causam interesse iure subdelegationis semper poterit, quando duo delegati non fuerunt præsentes, nam tunc propter clausulam possunt excludi, licet quidam dicunt, quod ex quo semel admissus est, vlterius eum repellere non possunt, imputet enim sibi, quod aliquando defuerit.

Sed quid si cùm esset quæstio, eum non esse admittendum duo pronunciauerunt eum admittendum? Respon. si expresserunt errorem, puta hunc subdelegatum inuito delegato absente, quando erunt duo præsentes admittendi non teneret. ff. de ap. si expressum. sed si non expresit standum est sententiæ. 2. q. 6. distinct. si autē delegatus cum subdelegato nolit procedere, soli subdelegati procederent authoritate clausulæ, quæ sic est intelligenda, vt duo procedant, siue per se, siue per subdelegatos, cùm habeat potestatem subdelegandi. infrà, c. proxi. in princip. & ipsi videntur facere, quod subdelegati faciunt. ff. de admi. tu. ita. §. gessisse. ff. de offi. eius cui mā. l. 1. §. 2. (Appellatione remota) quantum ad hunc articulum nihil facit appel. remo. quia non licet appellare, nisi grauetur. (Delegare) quia à iudice iudex etc. C. de iudi. infrà, c. proxi. nisi sit delegatus ad vniuersitatem causarum. ff. de iud. cùm prætor. §. 1. arg. contra, infrà, de sen. & re iud. cum Bertholdus. (A condeleg.) infr. eod. licet. (Vndiq;) suprà eodem, cùm super. eo enim ipso quod delegationem suscipit iurisdictionem suam dimittit. C. de procu. maritus. arg. quod minus dignum trahit ad se maius dignum, supr. de temp. or. literas. arg. contra C. de pet. hære. C. de appel. præcipimus. §. vlt. suprà, de renun. quod in dubijs.

10 † Principium) Lau. dixit, quia si vnus ex delegatis tantùm principium causæ commisit, appellabitur ad Papam, non ad condelegatum, tum quia par est, tunc quia nec cùm solus posset procedere, nec cum socio, à quo iam appellatum est contra. ff. quando appellat. sit. l. 1. §. sed præsens est T. dixit, quod ad condelegatum appella. quasi ad maiorem. arg. 2. q. 6. omnis oppressus. 7. distinctio. de multis. primò dictum eligo. ☞ † Rationem) scilicet,

ſcilicet, quia ex quo totum committit, iuriſdictionem à ſe remouet, vnde ad eum non eſt appellandum, ſed ad ſuperiorem, rationem dic illud quod colligitur. arg. à contrario ſenſu, ex illo. §. porrò. vbi dicit, quod ſi appellatione remota eſt commiſſa cauſa alicui, & ille alij committat principium vel media eiuſdem cauſæ, quod non debet appellari ad Papam, ſed dele. & ſic eſt à contrario ſenſu, ſi non erat appellatio remota, appellabitur ad Papam, non delegatum à ſimili, ergò & hoc argu. cum hic, cui iudex vices ſuas commiſit non poſsit procedere appellatione remota, vt hîc dicit, non cum delegato primus, ſed delegatus, ſcz. Papa eſt appellãdus, ſed certè ſi quis ſubtiliter intuetur, hæc ratio potiùs facit contra quam pro. potiùs enim ſequeretur, quod ex quo ap. remota erat, vter eorum duorum procederet reliquo nolente procedere, & dic con-deleg. qui recipit commiſsionem ſocij, non poſsit intereſſe cauſæ appel. à ſe emiſſę, quod ſolus alius ſit appellandus.

Hoc verius videretur quibuſdam, ſed non nobis quod ſolus ſocius ſit appellandus, quando non commiſit omnes vices ſuas, & hoc intelligitur, quando omnes vices ſuas commiſit, & ſecundum hoc bona eſt ratio poſita in prin. huius gl. (Conſtitutionis) quam non habemus. (Audientiam) id eſt, in principium & medium, ſi enim finem commiſiſſet, non haberent locũ ſequẽtia, q; delegatus poſſet eã poſtea expedire. (Audientia) non vices ſuas quia tunc ſecùs. ſup. eod. §. proxi. (Caueri.) vt in. §. 1. (Auditorem) fecit. (Dele.) inf. de ap. c. cum ſpeciali. contra. ſed hoc ☞ ſpeciale eſt, vt ſup. diximus. † Auditores) ſecùs ſi eſſet eis compromiſſum, quòd coram eis fieret litis conteſt. tunc enim, quia ſunt iudices, vt not. ſup. eo. c. nos autem. dicimus coram eis debere proponi cauſam recuſationis, & probari coram arbitris. inf. de appel. cum ſpeciali.

Alij dicunt veriùs, quod ſemper coram primo delegato eſt proponenda, & probanda cauſa recuſationis, etiam ſi ſententiam diffinitiuam vel totam cauſam committat quouſq; cum effectu, ſcilicet, per citationem iuriſdictio ſit apud ſubdelegatum ſemper eſt apud primum delegatum, cauſa recuſationis proponenda. infrà, c. licet. alij aliter dixeruut.

CAPVT XXVIII.

1 *Delegatus non poteſt committere cauſam, niſi ex iuſta cauſa.*

2 *Non poteſt delegatus cogere ſubdelegatum, quando malitioſè ſe exonerat.*

Par in parem an habeat imperium & quando exequantur.

3 *Appellatione interpoſita à ſententia diffinitiua iudex nedum ceſſare debet ab executione, ſed nec debet incipere exequi ſententiam etiam antequam veniant literæ appellationis.*

4 *Quomodo fiat notum iudici, an ſit recipienda appellatio nécne.*

5 *Impedire dicitur iuriſdictionem iudicis qui mandat ſententiam executioni.*

6 *An ſtans coram iudice, à quo appellauit, videatur renunciare priori appellationi.*

7 *Poteſt iudex à quo appellatur ſine culpa & pœna non recipere appellationem.*

Iudex inferior ſi non recipit appellationem, an ſuperior debeat admitti?

8 *An ſit aliquid iniquum, quod tamen iuſtum.*

PASTORALIS OFFICII. & infrà (A lege) C. de iudi. à iud. ff. de offi. præ. ſæpè. ſuprà, c. proxi. 1 †Exonerare) hinc videtur, quod delegatus non poſsit committere cauſam, niſi iuſta cauſa ſubſit. argu. ſuprà eodem, ſi pro. ſuprà, de reſcri. ſciſcitatus. ff. de iud. l. vltim. infrà, de teſt. in nomine. quod falſum eſt, quia cùm de iure beneficium hoc habeat committere poteſt: vt. ff. de offi. eius cui man. l. 1. ſuprà eod. c. proxi. & infr. c. fin. nec videtur ſtatim credendum ei, cùm dicit non ſe poſſe intereſſe. ff. de va. mu. l. 1. & l. prætor. præterea ſemper præſumendum eſt bonum, & eum verum dicere, niſi probetur contrarium. infrà, de reg. iur. infirmus. & c. eſtote. ff. de reg. iur. ſemper in dubijs. ſup. de ſcruti. c. 1. de præſumpt. dudum. ff. de probat. quoties. §. qui dolum. arg. contra ſuprà de iud. cum ſuper.

2 † Item hoc eſt dignum not. quod delegatus non poteſt cogere ſubdelegatum, quando malitioſè ſe exonerat, & ſi velit cogere, iuſta eſt appellatio eius, & hoc vbi conſtat de malitia, ſi non conſtat, non præſumitur: vt ſup. dixi in gl. hinc. Renitentem) etiã ſi ſit alterius fori. C. qui pro ſua iuriſdict. l. 1. ff. de mu. & ho. munere. §. iudicandi. niſi aduocatus, qui alibi, quàm in foro ſuo non poteſt cogi deleg. C. de aduo. di. iu. ſancimus. in fin. & hoc in delegato, ordinarius autem non poteſt ad hoc cogere hominem alterius fori. ff. de iur. om. iud. l. vlti. de tu. & cu. da. l. 1. ff. de offi. ord. paſto. in prin. (Coërtionem) ff. de offi. eius cui man. l. vlt. inf. c. proxi.

 (Dignita-

(Dignitati) suprà eodem, sanè. 50. distin. contumaces. 45. dist. cùm beatus. infr. de ma. & obe. per tuas. (Superius) suprà. c. proxi. (Punire) not. quod delegatus potest mulctare. infrà, c. vlti. suprà, eod. prætereà. ff. de iudi. longius. Apparere,)id est, sine causa, hoc non placet, quia etiam sine causa hoc potest, vt diximus in glos. hinc videtur sed necessarium ad hoc est, vt committere non possit eius malitiam apparere, puta, quia alij subdelegati timent procedere contra aliquem potentem, vel alij iudices non sunt periti. Ad mandatum) ad hoc respondendum est, quod non, quia non habet imperium par in parem. suprà, de elect. innotuit. sed ipse mandato iuris abstinere debet, ne in causa procedat, vt hîc. Alij tamen dicunt, quòd mandare possunt secundi primis, quod non exequantur. arg. supr. de rescri. dilectus filius I. Sed quæres quomodo ergò procedet iudex appellationis secundum primam? Respon. citabit & cognoscet de meritis appellationis, vt not. in glos. quæ incipit mirum. sed dicas eadē ratione, & iudex à quo appellatū est citabat. Respon. falsum est, quia eorū iurisdictio reuocata est, vt hîc. C. de excu. tu. sed si vt proponis.

3 † Suspendatur) mirum videtur, quod hîc dicitur, cùm si appellatio interposita est à sententia diffinitiua nedum quod aduenientibus literis debeat cessare ab executione, sed nec debet incipere exequi sententiam etiam, antequam veniant literæ appellationis. 2. q. 6. appellatione. ff. nil inno. appel. pen. l. 1. C. de ap. appellationem. imò plus videtur, quod hoc ipso, quod non est recepta à iudice, à quo appellatur etiam si aliter recipienda à iudice appellationis non erat recipitur. ff. de ap. re. si cuius. arg. C. de appel. si appellationem. potest tamen dici, quod non dicitur recepta, quia non dedit apostolos, vel quia fecit aliquid in præiudicium appellationis ipsam exequendo, vel alio modo, imò plus videtur, quod si etiam non fuerit accepta appellatio, id est, approbata à iudice, à quo appellatur, omnia tamen debent stare in eodem statu. & iudex scribit superioribus, quare non recipit. ff. de appel. re. sciendum. præterea quid est, quod hic dicit ex certa scientia committimus, si intelligis quod verè cognouit eum verè appellasse, quare postea sequitur, donec appellationis merita plenius sint discussa, & præterea quare non sententiaret, & daret laborem partibus contra illud, quod est. ff. de iudi. de qua re ☞ inf. de do. & contu. finem. † Ad hoc ita respon. quod siue iudex recipiat appellationem, siue non, semper tamen supersedere debet executioni, si certum est, quod tenet appellatio, vel dubium est de iure, vel de facto sit iusta appellatio nécne. & ita intelligitur. ff. de app. re. sciendum. & omnes aliȩ leges, quæ dicunt nil innouandum appellatione pendente. & sic potest intelligi. l. illa. si cuius. & sic intellige. C. de ap. à proconsulibus. & l. quoniam iudex. vbi dicitur, quod puniuntur iudices, qui non deferunt appellationem, sed si nō sit dubium, sed certum appel. esse iniustam exequetur sententiam iudex, quid enim si quis confessus & conuictus sit de crimine, quid si sit insignis latro, seditiosus, quid si sine vlla causa appellaret, ne scriptus hæres in possesionem mittatur, vel testamentum aperiatur, si nullam causam asignat suæ appellationis, vel si appellauerit in casibus in quibus prohibitæ sunt appellationes, vel ante sententiam, nec causam appel. supposuerit. ff. de iniu. rup. test. si quis. §. hi qui. & §. qui tamen. ff. de ap. constitutiones. C. quo ap. non re. per totum. Authent. vt nul. iu. §. illas. & §. super hoc.

4 † Sed dices, cum cognitio ista, an appellatio sit recipienda, nécne pertineat ad iudicem appellationis, quomodo potest esse certum eam non recipiendam. ff. de admi. tu. chirographis. in fi. C. de ap. à procon. ff. nil inno. l. 1. Respon. non fieri notum per causæ cognitionem, sed per euidentiam facti, super quo iudicatum est, vel quia ibi appellatio prohibetur à iure, vt dictum est, vel quia causam non asignat ante sententiam. Et sic in omnibus his potest dici notorium iuris. Vel quia non exprimit causam appellationis, in casibus, in quibus prohibita est appellatio, & istis casibus potest loqui iste. §. Vel dic, quod hæc decr. obtinet, vbi est ap. re. secùs si non est re. app. & potest hic esse effectus illius clausulæ, appellatio remota, quia poterit exequi sententiam licet sit appel. sine metu pœnæ: secùs autem si non esset ibi clausula illa. Verūtamen secundum primā opinionē, & secundū secūdā, si ex certa sciētia dominus Papa scripserit sup appellatiōe, & fecerit mētionē, quomodo appellauit in casibus, in quibus ius ꝓhibet appellationem, nec causam asignauit, vel secundū alios fecit menti-

mentionē, qualiter remota erat appellatio, & tamē Papa ex certa scientia contulit ei literas, forte aliquid secretum scies, q. sciebat iudex. sup. de ęta. & quali. ad aures. in hoc casu iudex deleg. à quo appellatur supsedebit executioni, vt hîc. Vel dic, melius sufficere mētionē fieri de ap. interposita, & postquā tales literæ, fuerunt iudici præsentatæ, siue notoriū sit appellationē non tenere, siue non, iudex tamē à quo appellatū est, non procedet. sup. de rescrip. dilec. si. I. infr. de resti. spo. audita. in fi. supradicta autem hîc. scz. in hac gl. habent locum antequā appellationis literæ iudici præsentētur, & habet hoc locū in appellatione qualitercunq; ap. recepta est. In alio autem inferiori ordinario secùs, quia propter eius receptionem inferior ordinarius non dimittet exequi sententiā, vbi notum est, nullā esse appellationē, nam cùm superior iudex non habet iurisdictionē in subditos suffraganei, nisi quando est appellatū, & hæc appellatio sit nulla, in hoc casu, nullā habebit iurisdictionē, sed hoc plenius no. inf. de app. Romana. eædem obiectiones & responsiones debēt fieri, & si appellatū sit ante sententiā à grauamine, & debes scire, q. hæc cognitio an sit recipienda appellatio nécne, procedit cognitionē illam. scz. sit iusta vel iniusta app. & potest fieri hæc cognitio etiā parte absente. ff. de admi. tut. chirographis. §. vl. ff. de ap. re. si cuius. ff. nil inn. ap. pen. l. 1. Suspendatur) si autem obijciatur ab aduersario, vel iudice contra literas super appellatione impetratas, quòd non fuit appellatum, tamē supersedere debet executioni, & hoc proba. quia aliàs inconueniens sequeretur. VERBI GRATIA: pnunciabitur appellatū, ergò totū & etiā executio cassabitur: in dubio ergò euentu litis nihil innouabitur. ar. ff. ap. pen. nil inno. l. 1.

5 † Item hic qui mandat sententiā executioni, impedit iurisdictionē iudicis app. si enim iudicauerit appellationē iustam & sententiā iniustā inueniet: & sententia sua effectu frustrabitur, tanquā quæ est executioni mādata, & videtur q. possit præcipere primo iudici, q. non pcedat, & si pcesserit, potest eū puniri, quia impedit iurisdictionē suam. ff. si quis ius di. l. 1. sup. e. c. 1. ar. sup. de rescri. dilectus. & idē dicitur, & sic dicetur nō appellatū intra 10. dies. Item si dicitur q. nullā causam expressit suæ appellationis & hæc & consimilia sunt, quæ vertūtur in quæstione, quādo quæritur, an sit recipienda appellatio nécne, pōt dici, q. hæc quæstio cognosci potest per iudicē à quo appellatur, & nō fit mentio cū solēnitate hęc cognitio, sed ex ipsis actis iudex cognoscit, & recipit ap. vel respuit, & videtur etiā, q. sup hoc possit interloqui, dicendo nō est tua appellatio recipiēda, sed de hoc ipso quæret iudex appellationis, si tamē dubitatur inter partes, nec obstabit interlocutio facta à primo iudice à quo est appellatū, cū ex quo appellatū erat, ab eo non præiudicat appellanti, & quicqd facit in præiudiciū appellantis, vel potes dicere, q. si interloquitur sup hoc partibus vocatis, & psentibus benè præiudicat, nisi iterū appellet, cū sup hoc habeat cognoscere.

6 † Sed obijcies, nónne sic stando coram iudice à quo appellauit, videtur renunciare priori appellationi? Respon. non, qa cōsecutiuū est prioris app. sicut recipere terminū ad prosequendā app. & apostolos, & multa alia talia sunt, per quæ nō renunciatur app. inf. de ap. personas. & c. sæpè. 2. q. 6. §. appellatione. Quidā tamē dicunt hæc omnia tantū inquirenda à iudice ap. aliàs videtur meli⁹, q. quandocūq; prædictæ exceptiones pponātur, vel alia consimilia. s. per quā dicitur causam non delatā ad superiorē per app. iudex à quo appellatū est ppter hoc non tardabit executionem, nec iudex app. iudici vel parti præcipiet, quòd nō exequatur sententiā, qa quousq; cōstat eum esse iudicē de alijs nihil præcipere debet. sup. de rescri. dilectus. in fi. Nec obst. ff. nil inn. app. pen. l. 1. aliàs. 2. vbi dicitur, q. quamdiu dubitatur, vel quæritur an ap. sit recipiēda, vel nō, nil innouandū. quia hîc non quæritur, an app. sit recipiēda, vel nō, sed an causa sit delata p app. q. idem est, ac si quæreretur, an sit appellatū. ad hoc. inf. de ap. vt debit⁹. vbi dicitur, quòd iudex ap. tunc demū pcedet ad cognoscendum de ap. si corā iudice à quo appellatū est, pposita fuerit iusta causa app. q. d. primò cognoscendū est, an app. valeat, de hoc enim benè est sua cognitio. ff. de iud. si quis. ex.

Benè tamē fatemur, q. hæc cognitio an iusta vel probabilis sit causa ap. nécne, venit in illam cognitionē, an recipienda sit illa ap. non illa, an sit iudex in causa ap. & tunc fortè benè interim prohibebit executionē. ff. de ap. pen. l. 1. sed illa exceptio, q. nullā causā pfixit suę ap. ptinet ad aliā cognitionē, an sit iudex est cā ap. alij contrà.

Et breuiter dicimus, quòd iudex ap. nō debet vetare priori iudici executionem, nisi partibus vocatis, & præmissa summaria cognitione, quòd ex hoc probatur quòd in multis causis potest exeq. ff. de ap. re. l. 2. per totum. C. quo ap. non re. per totum.

 totum.

totum. iudex tamen à quo appellatum est, benè facit si abstinet semper, ex quo incipit cognoscere, an appellatio sit recipienda. ff. app. pen. l. 1. nisi in casibus expresis. ff. de ap. re. l. fi.

Et hæc vera sunt, siue ad Papam appelletur, siue ad alium. Item siue coram delegato à Papa, siue coram alio hæc proponantur. In cognitione autem illius quæstionis vtrum sit iusta appellatio necne, prædicta non quærentur, sed tantùm in ap. ante sententiam, an iusta sit causa ap. & vera quæ est proposita. infrà, de appe. vt debitus. in app. post sententiam an sit iniusta sententia. 2. q. 6. §. vlt. & de hoc non cognoscitur, nisi à iudice appellationis.

7 †Item no. quòd aliquando potest iudex, à quo appellatur sine culpa & pœna non recipere appellationem, & tamen tunc non exequitur sententiam, tunc, scilicet, quando non est certum iniustam ap. esse, iudex tamen vehementer credat eam iniustam. & secundum hoc intelligitur. ff. de app. re. l. sciendum. & in isto casu tamen non exequetur sententiam, licet appellationem non recipiat, quia in prædicto casu nihil interim innouandum est. Sed op. nonne eo ipso quòd inferior non recipit appellationem superior debet admittere. ff. de app. l. sicut? Respon. & hoc verum est si iudex à quo appellatur nullam sui excusationem assignat, quare appellationem non recipit nec est certam causam app. iniustam, debet iudici ad quem appellatum est certam excusationem scribere, quare non recipit. ff. de ap. re. sciendum. Vel dic, quòd nō potest esse, quòd non recipit ap. id est, non appellabit, & tamen eam exequitur sententiam, & sic intelligitur. Vel potest esse, quòd eam non recipit, quia causa exequitur. Hoc plenius habes in tex. & glo. inf. de ap. Romana. §. si verò vocatis. Donec) Laur. dixit quòd primi iudices exequentur sententiam, si à iudicibus appellationis eorum sententia fuerit confirmata. ar. ff. de admi. tut. chirogra. sup. eo. insinuante. in fi. inf. de app. cùm ecclesia. vt debitus. in fi. & hîc Io. & Vinc. contrarium dixerunt, scilicet, quòd secundi mandabunt executioni, quia certa scientia principis facit expirare iurisdictionem. suprà, de rescri. cæterùm. præterea si iudices cassarent primam sententiam possent cognoscere de noua vel à prin. C. de re eorum. l. generaliter. §. & si iudex. præterea possunt addere sententiæ, & corrigere eam, infrà, de te. Rainutius. Authen. de sanc. Epis. §. si quis contra aliquem. ff. ad Treb. si quis primo. C. de epi. audi. si quis liti. infrà, de in integ. resti. ex literis. in fi. ff. de his qui no. infa. furti. in princ. ergò oportet per secundos sententiam mandari executioni, quia primi in eo, quòd additum est, quomodo executioni mandabunt, cùm ipsi non iudicauerint de eo. Cognitio) scilicet, vtrum sit iusta eius sententia. ff. de iu. si prætor, sed de veritate precum inquiret. 25. q. 2. præscriptionem. sed etiam proponeret per falsa instrumenta lata. Alij contra. de hoc no. infrà, eo. cùm in iure. & de senten. & re iu. decætero. (Iniustam) in executoribus criminalium causarum, si sciret quenquam iniustè damnatum non consulerem ei, quòd in personam condemnati pœnam imponeret licet alij contradicant. arg. 23. q. 5. cùm minister.

8 †Iniustam) vel ex causa vel ex animo, sed tamen est iusta ex ordine, & in rem transit iudicatam, nam licet mandatum sit iniquum, est tamen iustum, id est, de rigore iuris introductum, vt executioni mandetur. C. vt li. pen. l. vlt. spontanea enim omisio appellationis purgat turpitudinem sententiæ.

Sed op. appellauit iterum & iterum, & semper portauit iniquam sententiam, hic non potest dici, quòd omisio ap. purgauerit turpitudinem sententiæ, quia libenter appellasset, nisi quia non licet iterum appellare. C. ne li. inui. l. 1. Sed certè & hoc de rigore iuris introductū est, vt sit aliquis litium finis, potest tamen[a] conqueri de iudice, insti. de ob. quæ ex quasi delic. in princ. sic est & præscriptio iniqua, & tamē iusta, quia à iure inducta. Arg. tamen contraria sunt. l. di. si quis præpo. 11. q. 3. non semper. 33. q. 1. quid culpatur, sed illa habent locum extra iudicium in præceptis iniquis & iniustis, si autem sententia sit iniusta, quia lata à non suo iudice, vel si per falsas literas, vel aliàs subiaceat retractationi per appellationē in inte. rest. vel supplicatione, non exequetur superior, vel per sententiam. ff. de iud. si prætor. ff. de con. da. l. 2. inf. de sen. & re. iudic. tenor. C. ap. pen. nil Inn. per totum. C. de pe. iu. qui ma. l. 1. C. de præci. impe. off. Authen. quæ suppli. attenta tamē di. illius Authen. inf. c. proxi. hîc adde quæ no. inf. c. cùm in iure. (A rege) 18. di. si Episcopus.

9 †Puniat) ad interesse si agatur ex edictis, ne vis fiat ei, qui ad iu. ve. & de eo per

[a] Potest tamē. Adde eundem Inno. in c. sæpè. in fi. glo. mag. inf. de ap. qui lâtius hîc tenet. & in c. sacro. inf. de sen. excom. Bart. in l. itē si res. in prin. ff. de ali. iudi. mu. causa. & latißimè per Alex. de Imo. qui cōcordantes allegat in l. 1. col. 3. ver. & ideò per istā glo. ff. quod quisque iur. Pau. de Nea. in tract. syndic. in vers. appellatio. co. 2. in prin.

per quem fa. l. vlti. ff. ne quis eum vi ex. si peralium, sed certè hoc modo non puniet, quia istæ actiones intentabuntur corá iudice ordinario, non enim sunt delegato commissæ. inf. eo. cùm olim. dilectus. sed id facit sine quo non potest suam iurisdictionem perficere, quia hunc dolosum mulctabit. C. de sport. l. 2. sup. eo. præterea. & no. sup. eo. c. 1. Tu dic & melius, quòd istis edictis non tenetur pars, quæ procurat malitiosè absentiam iudicis, sed quæ vim eximit partem, vel cuius dolo factum est, quòd pars non sistat (Ap. re.) Sed nónne hoc potest, scilicet, committere app. re. ex superiori decre. cùm sit auditor? Respon. non, nisi esset datum de communi consensu, vel iste potius dicendus est iudex, quàm author. quia à iure habet, vnde aliàs nisi in hoc casu licitum non esset appellare, & no. ibi alium casum habes inf. eo. cùm R.

CAPVT XXIX.

EX LITERIS PATRIARCHAE. Grande. & inf. (Expressam) suprà, de rescri. cæterùm. infrà, de confir. vti. c. bonæ. ff. de lib. & posthu. nominatim. ff. si cer. pet. certum. ff. de ap. si expressum. ff. de condi. & demon. nominatim. (Coërcere) sup. eo. pasto. sup quæstionũ. ff. de offi. ei⁹ cui man. l. vlt. Expressam) scz. de tenore literarũ primarũ & processus, si quis habitus est p eas. inf. de coha. cler. super eo. inf. de sen. & re iu. inter monasterium. necesse est enim in hoc casu expressissimam fieri mentionem, scilicet, quando priorum iudicum reuocatur iurisdictio. inf. eo. significantibus. inf. de fo. comp. ex te. & est hîc ea ratione, quia cùm reuocatio literarum domini Papæ sit odiosa & contra ius. inf. de ap. vt debitus. nisi per appellationem fieret, præsumitur dominum Papam si hæc ei notificata essent, scilicet, tenor literarum & processus per eas literas non concessisse, & ideò literas non valere. sup. de rescri. super literis. sed vbi super principali quæstione primæ literæ impetrantur, licet in eis falsitas exprimatur, vel veritas taceatur, nihilominus valent literæ, & procedet iudex non secundum tenorem literarum, sed secundũ iuris ordinem, seruata tamen distinctione illius decr. quæ est. sup. de rescri. super literis. ad idem. C. de diuer. rescri. præscriptionem. inf. eo. significanti. inf. de fo. cõpe. ex te. & hoc. scz. quòd non ita expressè mentio de omnibus hic est necessaria, sicut in superiori casu est ea ratione, quia actoribus fauendum est in prin. ff. de iud. si quis intentionem.

Et intelligo verum, si literæ cõmittunt [a] iurisdictionem, si verò [a] faceret executorem vel etiam literæ essent de gratia, vel etiam de alijs negotijs, non valent, nisi faciant mentionem de multis. sup. de rescri. cõstitutus. inf. de coha. cle. super eo. puta de his, quibus dictis in tali forma literas nõ habuisset. Idem dico in literis etiam super appellatione impetratis, quia in eis non tenetur facere mentionẽ, nisi de causa appellationis, si ante sententiam appellauit, sed pòst de sola ap. quia præsumendum est, dominum Papam literas concessisse, & si sciuisset, nisi manifesta ratio esset in contrarium, cùm tales literæ non sunt odiosæ, sed notoriæ. Imò plus videtur, quia si non fecerunt mentionem de app. valent literæ. inf. de app. oblatæ. (Interdicti) nunquid excõmunicare poterit? Respon. sic, quia cùm iurisdictionem habeat delegatus, ergò & ad subdeleg. transmittit, cùm non exceperit.

☞ † Impediens) sup. eo. si quando contra vbi dicit, quòd nunquam est resistendum delegato. Sol. illud habet locum vbi constat aliquẽ esse iudicem. hîc autem vbi dicit executorem, vel eum, qui se fingit iudicem non esse iudicem ad idem. C. de iure fis. prohibitum est. lib. 10. Vel dic, vt ibi no. & tamen videtur, quòd hîc archi. non teneatur iniuriarum, ex quo ignoranter fecit. ff. vi bo. rap. l. 2. §. si publicanus. quamuis teneatur ex quasi male. instit. de ob. quæ ex male. in princi. hoc non fateor: vt not. sup. eo. c. 1. Reuocatas) no. quidam intelligunt istam decreta. quando excipiebatur contra primos iudices causam alijs deleg. & ideò benè fecit archi. qui non fuit executus mandatum per primas literas factum, quia iam sibi innotuerat controuersiam esse de reuocatione literarũ. supr. de rescrip. cùm contingat. imò iustè impediuit, si ad mandatum secundorum iudicum hoc fecit, dummodò benè cognouerit per secũdas literas primas reuocatas, vt in præalleg. decre. dicitur, nisi enim exceptum esset, licet in veritate reuocata esset iurisdictio, tamẽ teneret quòd fit ab eo, sicut de procuratore diximus. suprà, de rescri. ex parte deca.

☞ † Vel dic, vt no. sup. de rescri. cùm contingat. vbi not. q, talis iudex de cuius iurisdictione lis est inter litigantes possit iurisdictionem exercere, & quando inter alios,

[a] *Si verò. Vide Inno. in c. cæterùm. suprà, de rescr. Qui videtur innuere contrarium. Sed pro declaratione per Felin. in c. ad audientiam. el. 2. col. 10. versi. fallit decimo. & versic. seq. suprà, de rescri.*

alios, alijs placet, quòd hęc decre. loquitur quando nulla quæstio vel ambiguitas agitabatur, vel inter partes, vel inter iudices de reuocatione literarum, sed iudices vtriusq; rescripti procedebant, nam tunc quorum processus tenuerat, necne pendet ex reuocatione literarum, vt hîc dicitur.

Et videtur hoc verum in processu, qui habetur contra alios non contra partes, & quale est hoc quòd hæc dicit, scilicet, subdelegatio alij facta, & subdelegato excõmunicato in rebelles alios non partes promulgata, nam si partes cõtumaces essent, & nolent comparere, coram quouis iudice prædictorum sententia excommunicationis in eas partes lata teneret ratione dubij. arg. sup. de rescr. super literis. infrà, de ap. cùm parati si duobus, sed extranei qui non sunt partes cùm non sint de iurisdictione eorum, comparere vel eis obedire non tenentur, nisi in certis causibus, sed in principali tenet processus priorum iudicum, quousque literæ reuocatoriæ præsententur. inf. de resti. spo. audita. sed ex tunc facta ostensione literarum, siue appelletur, siue non, ex reuocatione literarum pendet quorum processus valeat, vt hîc innuere videtur. Alij tamen dicunt contra, scilicet, quòd tenet processus habitus contra partes coram reuocatis, nisi appelletur, sed contra alios non tenet, etiamsi non appelletur, vt dictum est.

CAPVT XXX.

1 *Nedum mandatum procuratorium sed & iurisdictionis perit morte mandatoris & mandatarij.*

2 *Nunquid si plures articuli contineantur in vna litera contra vnam personam, & super vno tantùm citetur super omnibus intelligatur perpetuata iurisdictio.*

3 *Iurisdictio legatorum sedis apostolicæ durat etiam post mortem illius qui legatum fecit.*

LICET VNDIQVE. & infrà, (Sublatus) Idem dicendum est commisit causam quoties contingeret eum abesse, quia si moritur delegans inchoata iurisdictione, nihilominus delegatus sententiam feret. argu. opti. ff. de verb. signi. mulieris. §. fi. & sup. de rescrip. suscitatus. ar. contra. ff. de leg. 3. fideicom. §. sic fidei.

1 † Morte) non solùm mandatum procuratorium, sed & mandatum iurisdictionis, perit morte mandatoris, & morte mandatarij: vt hîc insti. man. §. rectè. & similiter morte litigatoris. ff. qui satis. cog. si decesserit. Contra. arg. infrà, de iudi. quia V. ff. de fideicom. lib. cùm verò, aliàs quasi, nisi sit mandatum, quòd tantùm post mortem impleatur. ff. de man. si non remu. §. vlt. 63. dist. Adrianus. in synodo.

2 † Expirauit) si subdelegatus fuerit super duobus articulis, & ante mortem delegantis citauerit super vno tantùm, an super alio sit perpetuata iurisdictio an expirauerit mandatum? Respond. quidam quòd si in vna litera continentur plures articuli contra vnam personam, & illa persona citetur super vno tantùm, cùm iurisdictio sit res indiuisibilis, super omnibus intelligitur perpetuata contra personam citatam. argumentum suprà, de rescrip. pastoralis. §. 1. sed multi dicunt, quòd non perpetuatur, nisi in eo, super quo citatus est, quia subdelegatus in citando super vno tantùm videtur diuisisse suam iurisdictionem, & citatus non tenetur respõdere, nisi super eo in quo citatus est. Si autem simpliciter citatus esset, quòd veniret responsurus, tunc secùs videtur. arg. ff. de app. cum in vna. ff. de neg. gest. nam & si serui. §. sed si in vno. ff. de mino. etiam. hoc autem crederem, quòd licet citaretur vna persona in rescripto, quòd propter hoc non perpetuatur contra aliam personam in eodem rescripto expressam. argu. sup. eo. relatum. ☞ † De hoc autem non dubitatur, si delegans moritur ante declarationem generalitatis, scilicet, quòd perit iurisdictio super non declaratis. suprà, de rescrip. pastoralis. §. 2. arg. contra. infrà, de offi. leg. nouit. Sed quid si deponitur vel transfertur delegatus, antequam subdelegatus citet perit iurisdictio. suprà, quoniam abbas. Alijs autem videtur & fortè benè. arg. huius decr. quòd durat subdeleg. & erit subdeleg. successoris, & intelligo quòd iurisdictio subdelegati perit morte mandatoris non ipso iure, sed ope exceptionis.
3 † Iurisdictionem autem legatorum Apostolicæ sedis, & etiam aliorum credimus durare prædictis rationibus, etiam post mortem eius, qui eum legatum fecit. Si autem excommunicetur delegans, qui totam causam delegauit, propter hoc non expirat iurisdictio delegati, & idem dicitur etiamsi partem causæ, tantùm cõmisisset, nam & tũc licet excõmunicetur delegans, tamen delegatus ꝓcedet in articulis sibi

ſibi commiſsis. arg. ad hoc: quia delegato commiſſa eſt iuriſdictio quæ per exceptionem delegantis non perit, licet ſecùs ſi diceretur ſi tantùm miniſterium eſſet ſibi commiſſum. arg. infrà, eo. quoniam. ff. de offi. eius cui man. l. 1. §. fi. Nec obſtant contraria, quia delegatus poteſt ſoluere iudicium delegati, quando vult. ff. de iud. iudicium. & quia appellari debet delegans. ſuprà, eo. cùm ſuper. §. 1. quia illa locum habent, ſi non excommunicaretur delegans, ſed vbi delegans excommunicatur iam, nec poteſt ſoluere iudicium delegati, nec ad eum appellabitur, ſed iudex qui eſt ſuperior delegantis, poteſt hoc facere. Secùs autem dicerem in vicarijs & officialibus, illi enim ex quo domini eorum ſunt excommunicati vlterius, nec ipſi de ſuo officio debent ſe intromittere. ſuprà, de offi. vica. Romana. Ratio diuerſitatis eſt, quia vnum auditorium eſt domini & officialis vel vicarij. infrà, de appel. Romana. (Iuriſdictione) ſaltem citando. ſuprà, eo. gratum. (Demandata) nam ſi tantùm ſuo nomine citaſſet: ſecùs dicerem.

CAPVT XXXI.

1 *An teneatur iudex mandatum Papæ exequi, non viſis eius literis.*
2 *Quando ſententiæ executio ſit differenda.*
3 *Sententia non debet executioni mandari, niſi prius ſuper appellatione cognoſcatur.*
4 *Non creditur ſententiæ delegati, niſi commiſsionis literas oſtendat.*
Neganti factum an & quando competat probatio.
5 *Id verum eſſe præſumitur quod in inſtrumento dicitur de perſonis quæ in inſtrumento nominantur.*
6 *Licet oblatio inſtrumenti ſit de actis non tamen eius tenor.*

CVM IN IVRE PERITVS. & infrà, (Hæſitanti) idem eſt, ſi partes heſitent,
1 † licet hîc non cogatur exequi mãdatum, niſi videat literas Papæ, ipſe tamen poteſt & prudenter agit ſi exequatur, etiamſi literas non videat, dummodò probata perſona ſit quæ hoc dicit. 97. di. nobiliſsimus. & ſi pars appellet, ne exequatur, niſi videat literas, poteſt non audire, nã hæ appellationes corã delegato, non coram huiuſmodi executoribus, ſunt faciendæ. ſuprà eo. ſuper in minoribus. tamen fortè parere debet, etiamſi non videat reſcriptum, pura vt compareat. infrà, de dila. c. 2. niſi eſſet nimis remotus & vilis perſona iudex, alij contrà. De mandato) & ſi propter hoc ſententia excommunicationis ferretur in eum non teneret, quia non habet iuriſdictionem in eum niſi ſit contumax, vel rebellis, cùm ſuper eum non habeat iuriſdictionem, niſi propter acceſſorium, vt no. ſup. eo. c. 1. & c. ſi quando. nec tamen iſte cui mandatur executio, cognitionem habet. ſup. eo. paſtoralis. §. quia verò. & poteſt petere mandatum apoſtolicum, etiamſi pars
a aduerſa nihil dicat ex officio ſuo, ſed ſi aliàs dicatur ſententia nulla, vel etiam retractanda: vt no. ſup. eo. paſtoralis. tunc ſuperior iudex non mandabit ſententiam executioni, niſi prius de his cognoſcat. ff. de iudi. ſi prætor. C. de manda. prin. l. 1. C. nil Inno. ap. pen. per totum.

2 † Alij dicunt & fortè melius, quòd propter hanc executionem, ſententia non tenet, vel quia vult implorare officium iudicis, ſuper ſententia irritanda non differt executor executionem, niſi quãdo ex probabili & neceſſaria cauſa fuit abſens condemnatus, & ſic loquitur. ff. de iudi. ſi prætor. arg. pro his. quia ſi collatione, vel inſtitutione facta non eſt differenda executio. infrà, de ap. conſtitutus. infrà, de conceſ. præben. poſt electionem. C. de fal. l. 2. inf. de in integ. reſti. ſuſcitata. multominus differenda eſt executio ſententiæ, niſi ſuper hoc eſſet infamia. infr. de accu. accedens.

3 † Item vbi eſt hoc ius, quòd lis mota impediat executionem ſententiæ, imò nulla talis exceptio impedit executionem ſententię, infrà, de in integ. reſti. ſuſcitata. C. de fal. l. 2. lex autem. ff. de re iud. ſi prætor. in fi. non contradicit, quia illud intelligitur, quando abſens ex cauſa probabili appellauit à ſententia contra eum quaſi contra contumacem lata, & ſic communi iure ſententia mandari non debet executioni, niſi prius cognoſcatur ſuper appellatione, vel expone aliter, vt no. de re iud. decætero. Si autem ſubdito mandet ſiue ſit ordinarius ſiue delegatus, cui quantum ad executionem ſententiæ omnes ſubditi delegantis intelliguntur ſubditi, debet obedire quouſq; ſuperior cauſam, vel negotium audiat vel committat. ſuprà, eod. paſtoralis. §. præterea. ſi tamen veriſimiliter proponeretur nulla, vel retractanda ſententia, debent conſulere illum, qui tulit ſententiam, & expectare ſecundum mandatum. Arg. contra. ſup. ex literis. ſup. de reſcrip. cũ contingat. vbi dicitur,

a Etiãſi pars. Et ſic ſentit hîc Inn. quod quomodocũque innoteſcit iudici de exceptione partis nõ exceptis, iudex ex ſuo officio repellit aduerſariũ. Et talis exceptio eſt in hoc priuilegiata, quòd impedit executionem ſententiæ. ita etiam, refert Cardi. in cõſil. 29. incip. iudex de iure iudicaturus. colu. 3. ver. de nullitate. & illud conſiliũ habetur inter conſilia Pet. de Anc. in conſi. 208. & quota eſt. in 2. col.

dicitur, quòd non semper exequenda sunt mandata delegati à subditis, sed illa loquuntur quando est dubitatio de fundamento, an habuit iurisdictionem, quia tunc supersedere debet, arg. hîc. secùs autem si constaret de iurisdictione, sed dubitatio esset de alijs, puta quia nulla vel iniqua dicitur sententia, quia tunc semper subditi illam exequi debent, idem est si sit appellatum, sed nondũ est à superiore recepta appellatio, nec super ea rescriptum, nam tunc propter dubium, nec est alius, qui inhibeat mandari debet executioni, sed secùs dicunt aliqui si appellatio recepta est à superiore, quia tunc non mandabunt subditi executioni. arg. sup. de rescri. dilectus filius T. & quia maiori potius est obediendum. 11. q. 3. qui resistit. & de rescrip. c. cùm dilecta. ff. man. diligenter. Si autem vnus ordinarius pari ordinario mandet executionem sententiæ, quòd potest. inf. de foro compe. postulasti. ff. de re iudi. à diuo. §. 1. sciret eam iniustam vehementer & probabiliter suspicaretur non mandabit executioni. argumentum. infrà, de officio ordin. capitulo primo. vbi notatur.

4 † De mandato) hinc videtur, quòd nullus deleg. sententiæ creditur, nec aliqua executioni mandabitur, nisi ostendat literas commisionis, & eodem modo non probet totum processum, maximè eum, qui est de substantia litis, sicut est citatio, litis contestatio, oblatio libelli, & quod qui litem egit fuerit procurator, & similia: vt hîc. inf. de probat. quoniam contra. inf. de fide instru. c. 1. C. de manda. princ. l. 1. C. de arbi. ne in arbitris. §. sin autem. Et hoc quidam dicunt consulentes ita custodiri in literis cõmisionis lit. contest. & similia sicut ipsam sententiam, & hoc in delegato ordinarij, sententia autem semper executioni mandabitur, quia de eius iurisdictione constat. infrà, de sen. & re iudic. sicut nobis. 2. q. 6. hoc etiam. Sed certè hoc quibusdam non placet, quòd semper quis teneatur omnia acta pristina recensere. Dicunt ergò, quòd si ostendit sententiam, & in sentẽtia dicit, quòd pars quæ executioni contradicit fuerit præsens in sententia, vel si instrumentum sententiæ non dicat, ipse tamen confiteatur, dicunt non audiendum super his, scilicet, quòd non fuit facta litis contestatio, vel alijs huiusmodi eum qui executioni contradicit, nisi onus probationis sibi assumat.

Sed si opponas contenditur retro iudicium nullum, ergò etiam post sententiam debet audiri. infrà, de procur. in præsentia. C. de procu. licet? Respon. eum audiendum post sententiam, si velit retro probare commisionem factam non fuisse nisi lit. non contest.

☞ † Sed dices negantis factum nulla est probatio. C. de proba. actor. Respon. hoc verum esse, nisi præsumptio sit contra negantem. inf. vt eccl. benefi. vt nostrum. C. de codicil. nec condi. C. de dona. inter virum & vxorem. l. etiam. infrà, de proba. post cesionem. ff. de proba. cùm de indebito. 3. quæstio. 9. indicas. In his omnibus apparet propter præsumptionem transferri onus probationis in negantem. argumentum hîc, cùm præsens fuerit in sententiæ prolatione, nec contradixerit propter defectum prædictorum, nec appellauerit, onus probationis in eundem transfundere debet, quòd dicimus esse verum, sed ad maiorem securitatem faciat eum iurare, quòd commisionem vel alia quæ aduersarius quærit habere non potest. arg. ff. de fur. actione. C. de fide instru. cùm quidam. sed si instrumentum sententiæ non diceret, qui contradicunt sententiæ præsentes, sed contumaces vt dicebat iudex, vel nullam mentionem faciebat de eo instrumentum sententiæ, possunt petere literas commisionis, & lite contestata nec incumbit ei onus probationis, quia omnia sunt legitimè acta, sed actori eodem modo, si per procuratorem, & litigatum esset negaret qui egit suum fuisse procuratorem, nam tunc non sufficit literas commisionis ostendere, nisi ostenderet procurationem vel domino sciente procuratorem nomine eius agere: vt not. suprà, de rescrip. ex parte decani. nam in his casibus, cùm non sit in aliqua culpa, nec sit aliqua præsumptio contra eum, probatio incumbit

☞ actori. C. de probat. actor. † Si verò constet de procuratione eadem quæram, & dicam in procuratore, quæ dixi in domino. Non obstat. infrà, de proba. quoniam contra: quia illa habent tantùm locum, antequam sententia transeat in rem iudicatam. Alij autem dicunt, quòd si in sententia scriptum est, condemnamus talem procuratorem omnimodò credendum est, scilicet, procuratorem præsentem fuisse, nisi euidentisimis rationibus contrarium probetur. argumentum. C. de contrahen. stip. optimam.

& no.

& no. inf. de testi. Albericus. dummodò acta scripta sint secundum formam, quã habemus inf. de proba. quoniam cõtra. sed potest responderi illam. l. optimam. speciales causas cõtinere propter rationem ibi assignatam.

5 †Item habet locum [a]. l. illa, quod præsumitur verum esse, quod dicitur in instrumento de personis, quæ in instrumento nominãtur, quæ sunt præsentes. Et est ad grauamen eius, non honorem, vt si dicatur stipulãs seruus. Item necesse est, quòd sint de principaliter cõtrahentibus, nam si de teste diceretur aliquid graue, nulla fides ei adhiberetur. arg. ff. de pig. & hypo. fideiussores. §. fi. Item si falsos ponat confines aliorum, non eis præiudicat, & sic de omnibus alijs quæ incidenter in instrumento dicuntur, nisi sint talia, de quibus ipse tabellio ferat testimonium de visu, sicut quando dicit actũ in tali loco & talibus personis præsentibus, & tali die, nam si in his inueniretur aliquod contrarium, cassaretur totum instrumentũ tanquam cui admista est falsitas. 9. dist. si ad. 3. q. 9. pura. & secundum hoc loquitur. l. optima. Alij dicunt, quòd si non diceretur in sententia dominum, vel procuratorem præsentes siue absentes, dummodò in prima facie non appareat vitiata, postquam transit in rem iudicatam, semper pro ea standũ est, nisi probet aliquod omissum, quòd sententiam facit nullam. ff. de procu. in præsentia vel falsam. C. de fid. instrum. si nostris. † Alij tamẽ dicunt, quòd securius est, scilicet, q̃d necesse est prædicta, quæ de substantia iudiciorum sunt, vel originalia, vel publicata ostẽdi, nec sufficit habere exemplatas in actis literas Papæ, scilicet, quòd talis fuit procurator, vel alia huiusmodi, sed oportet dicere notarium, quomodo fuerunt exhibita iudici & parti. Et tũc si postea pars [b] dicat, nunquam fuisse iudicem vel procuratorem, non crederetur, & si originalia sint amissa, dummodò præstet iuramentum, de quo dicitur C. de fid. instru. l. vlti. acta autem quæ fiunt in iudicio, sufficit in actis inueniri, si dicat talis libellum porrexit, & talis litem cõtestatus est, & diem apponat, sicut in instrumentis. in Authent. de fid. instru. §. vlti. Et hæc omnia in sententia iudex ad maiorem cautelã scribere poterit, & si per alium notarium sententia fiat, quàm per quem facta sunt acta, iudex præcipiet illa acta asscribi sententiæ, & publicationi authoritatem præstabit, si autem idem esset notarius, qui fecit acta, & sententiã sine aliqua solennitate publicatiõis sententiæ acta subscribet.

6 †Et nota. quod quando offertur in iudicio instrumentũ procurationis, vel aliud simile, licet oblatio sit de actis, non tamen tenor instrumenti, vnde nisi aliàs solenniter publicetur, semper oportet ostendi originale, alij tamẽ aliter dicunt, & maximè post litem contestatam. arg. ff. de procu. Pomponius. §. rati.

[a] Item habet locũ. Et sic verba narratiua nõ nocent nisi contrahentibus. Adde Pe. de Anch. cons. 113. inci. clarior et breuior. & in co. 3. vers. ex quibus. & in cõs. 158. incip. rationes quæ superius. col. fi. versic. venio ad secundũ.

CAPVT XXXII.

1 *Non est rescriptis facienda vis de accessorijs vel non accessorijs.*

2 *Iudices delega. non debent nisi de his quæ in literis continentur, vel sub eis cõprehendi possunt cognoscere.*

Procurator an teneatur appellare, & an & quando possit iurisdictionem prorogare.

3 *An factum procuratoris noceat domino.*

4 *Sententia excommunicationis deleg. lata ex causis sibi non commissis non tenet.*

CVM OLIM ABBAS. Nitebatur) mirum videtur, quòd talis petitio fuerit admissa, vbi nõ dicit, nec agit de obligatione antea cõtingente, sed de futura, & sic est contra. ff. de iud. nam quid. quemad. ff. de vsur. l. 1. §. 1. Sol. hîc non agitur, nec dicit agendũ de obligatione futura, sed datur ex gratia iudex, qui poterit cognoscere de obligatione futura, & videtur hoc cõmittere per has literas, quòd si ædificauerit isti deleg. eos sicut de iure fuerit ab ædificando, & molestando ꝓhibeant, & coram eis poterit agi de nunciatione noui operis, & etiam alijs modis super prædictis rebus.

Nec absurdum est ad futuras lites dari iudicem, & sub conditione, scilicet, si ædificauerit vel alia, nã cùm paria sint mandata iurisdictionis & procuratiõis, ff. de iu. om. iu. & quia si mandatum procuratoris potest fieri ad futuras lites, & sub conditione. ff. de procu. l. 3. ergò & mandatum iurisdictionis similiter. arg. contra. sup. de rescri. significauit. posset etiam dici, quòd anteꝗ̃ ædificent, possum agere negatoria, vt dicam, nego tibi esse ius in prædicto loco ædificare. Quidam tamen, quod non fateor dixerunt, quod ex quo facit apparatum ad ædificiũ, quod potest contra eum agere. arg. ff. de pol. l. 1. (Deponere) occasione

[b] Si postea pars Vide ad hæc dicta Innocẽ. Pe. de Anch. in cons. 41. incip. prima facie. colum. 2.

enim vnius articuli ad alium obrepere non debent. C. qui legi. per l. vlti. ff. de iureiu. si duo. §. idem iul. inf. de test. de testibus.

1 †De damnis mentio) nobis videtur, q̃d modica vis est in accessorijs, vel non accessorijs, sed in eo tantum vis est, an id quod petitur, possit comprehendi sub verbis rescripti, imò plus videtur, quòd si aliquis impetrauerit rescriptum, quod alius iniuriatur ei super fundo, simul potest agere rei vendicatione ad fundũ, & conditione sine causa ad fructus perceptos, ex fundo ante litis contestationẽ, & etiã dicunt q̃dam, ꝙ ex eodẽ rescripto põt accusare criminaliter. ſ. l. Iul. de vi. vel alia huiusmodi, quia hæc verba patiuntur, & si expressisset, nihilominus literas habuisset. supr. de rescri. super literis. alias contra. ar. pro eis. sup. de rescri. sedes. & dicunt quidam, quod per talia rescripta nõ potest agi pro vindicta, sed ad rem familiarem prosequendam tantùm, nisi aliud expressè cõtineatur in rescripto. Nec ob. secundum primos. sup. de rescri. sedes. vbi dicitur, q̃d de leuioribus negotijs non est procedendum ad grauia, quia illud intelligitur cùm leuia expressit. VERBI GRATIA: conquestus est de aliquo, ꝙ fecit ei furtum, & quasdam alias iniurias, per hoc rescriptũ non poterit accusare de homicidio.

2 (Mentio) †Iudices enim delegati de alijs cognoscere non debent, nisi de his, quæ in literis continentur, vel sub eis comprehendi possunt. VERBI GRATIA: si petijsset restitutionẽ possessionis, potuisset & de damnis occasione illius spoliationis agere. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. qui non solũ, & si de contractu fiat mentio in literis, petet interesse, imò plus dicimus, ꝙ si in literis appositũ est, quod super nemoribus iniuriat̃ ei, posset agere de damnis datis & possessorio & petitorio. ar. inf. de cau. pos. cum ecclesia. ff. de iudi. solemus. & l. si quis in. de his autem damnis, quæ post litis contestationem data essent super rebus, de quibus agebatur, iudex semper suum officium exercebit: vt ff. de ædil. edict. ædiles. §. item sciendum. si autem in alijs rebus, & post lit. contest. damnũ daret pars parti, nõ habet se intromittere iudex, nisi impediretur iurisdictio iudicis: vt no. sup. c. 1. vel iniuria iu. fieret. 2. q. 7. si quis ab.

☞ (Interlocuti) & malè. †Ad app.) videtur, quòd hic dominus appellans non esset audiendus: quia procurator per quem litigauit debuit appellare. 1. q. 6. biduũ. Respond. ideò eum hîc audiri appellantem, quia procurator non tenebatur appellare, quia non oberat domino si procurator non appellabat, q̃a per omissionem ꝓcuratoris appellationis, non põt tacitè prorogari iurisdictio iudicis delegati de re ad rem, quia non expressè posset: vt not. sup. de causis. sed si dominus cùm sciuit appellationem omisisse: tunc ipse tacitè prorogare videtur, & hoc innuitur hîc. (Conuolauit) & prudenter nisi enim appellasset, tacitè videret̃ prorogare iurisdictionẽ de re ad rem, ꝙ possunt. ff. de iud. de qua re. in §. 1. & no. sup. eod. de causis. & appellationis omissio, turpitudinẽ sententię tollit. ff. de condi. ob tur. cau. l. si ob turpem. (Comparentẽ) & rectè. quia tutus erat appellatione. (Intelligatur) non enim creditur de illis cogitatũ. de au. leg. si ita. ff. de transact. l. cum acqui. ff. de contrahen. emp. rutilia. 23. q. 2. ne q̃s. De tempore ad tempus dixerunt quidã procuratorẽ posse facere ꝓrogationẽ. Alij contra ꝙ magis videt̃.

3 †Protinus) factum enim procuratoris non nocet domino. C. de ꝓcu. si procurator. nisi expressè consentiat, vel taciturnitatẽ cùm sciat, & nõ contradicat, inf. eo. coram. ff. ꝙ cum eo. qui in alium. l. vlt. ff. de insti. sed si. in prin. ff. ad macedo. si filius. C. de inoffi. test. l. 2. inf. de his quæ fi. à præla. sine consen. ca. c. 2. inf. de sen. & re iud. causam quæ. C. quomodo & quando iud. l. 2. Vel nisi in eo q̃d sibi cõmissum est. ff. de pac. rescripto. & ll. sequentibus, vel nisi sit generalis. ff. de tribu. act. ꝓcuratoris, specialis enim procurator totã litẽ potest renunciare probationi super exceptionibus dilat. solutionis, si aliquam vtilitatem inde sentiat dominus, puta si perstitisset, esset condemnatus in expensis, & idẽ credimus etiã si posset renunciare ꝓbationi etiam super peremptorijs, quia ex quo causa commissa est sibi etc. ar. ff. de iur. om. iu. l. 2. sed non potest renunciare expressè exceptioni, quia sibi commissum nõ est. Nec est contra. ff. de pact. l. contra. §. fi. quia ibi loquitur de habente liberã administrationem.

Et intelligo q̃d prædicta sunt vera, etiam si dominus sciuit exceptionẽ propositam, vel etiam si ipsemet proposuit, imputet enim sibi si malũ elegit. ff. nau. cau. stab. l. fi. §. seruorum. Alij dicunt, ꝙ renuncia-

renunciare non potest expressè, sed debitas probationes potest omittere.

6 †Ligatum) Not. quòd delegatus si ferat sententiam excõmunicationis ex his causis, quæ sibi commissæ non sunt, non tenet excõmunicatio, secùs in ordinarijs. 11. q. 3. c. 1. non tamẽ hoc probatur hîc, quia non contingit, quia hanc exceptionem præcesserat legitima appellatio. vide no. in c. fi. de præben.

CAPVT XXXIII.

CVM OLIM MAGIster S. (Deleganti) 2. q. 7. accusatio. 4. q. 1. nulli. (Aperire) not. non licere aperire literas clausas. (Apuit) & peccauit, sed minus ꝙ si sigillum falsasset, qa tunc grauius puniretur. inf. de cri. fal. ad audientiã. & grauius si rasuram fecisset in literis. sup. de rescri. olim. (Suspecta) 2. q. 6. biduum. in fi. C. de relatio. l. 1. & 2. (Causam) licet enim nõ posset reprobari instrumentum, quòd produxisset, sicut nec testes. 4. q. 3. §. si quis te. contra tamẽ relationem dicere potest. 2. q. 6. biduum. circa fi. & si hoc ostendisset, benè apparebat eum suspectum, imò falsarium & dolosum. (Eligendũ) quem non potest recusare. sup. eo. super quæstionum. 3. q. 8. cuius in agendo. Acta) iste non potest dicere, quòd illæ literæ, quas portabat non essent veræ literæ, licet sigilla essent violata, sed benè poterat dicere, quòd ea quæ erant scripta in literis nõ essent vera, sicut satis probatur, ex eo quod præsumitur. Vbi dicit, quod etiamsi literas integras exhibuisset, tamẽ poterat probare causam suspicionis, id est, falsum in literis contineri.

CAPVT XXXIIII.

1 *An ex cautione de rato possit agi ad interesse.*
2 *Habens perpetuam impotentiam delegare nõ potest, secùs si temporalem.*
An & quando delegatus possit suas vices alteri delegato committere, & de causa cognoscere.
3 *Contra confirmationes Papæ non est aliquis audiendus.*

CORAM DILECTO filio. (Ratihabitione) C. de pcur. l. 1. (De rato) sine qua cautione audiendus nõ erit inf. de procu. c. 1. †Cauerat)
1 hac cautione nõ potest agi ad interesse, quia ecclesia vt subiectio æstimationem nõ recipit, & hoc petebatur hîc, sed agitur ad expensas litis. ff. rem ra. ha. si sine. §. cùm autẽ procu. & ita patet, quòd aliquando melius est habere cautionem de rato ꝙ literas, quia per cautionem semper consequetur expensas, vel certa pœna promissa fuit ad quam agetur. ar. inf. de arbi. tuas. imò & ad interesse. ar. eiusdem decre. (Fideiussoria) no. in cautione de rato nomine cautionis intelligi fideiussor. ff. de procur. seruũ. §. ait prætor. (Sententiam) super subiectione ecclesiæ. (Eadem causa) id est, confirmatione sententiæ.

2 †Noluit) sicut nec tenebatur, licet posset. sup. eo. super quæstionũ. §. si duo. & hoc verum dicimus. Alij dixerunt, ꝙ si habet perpetuam impotentiam, delegare non potest, si temporalem potest. ff. de va. mu. l. vlti. Alij dicunt, ꝙ si impotentia facti teneatur, potest committere, sed impotentia iuris nõ, sed cessante impotentia iuris per in integrũ resti. vel alio modo renascitur potentia committendi. C. de cur. fur. l. 3. cum alijs.

Et hoc quidem confitemur, ꝙ committere potest, sed cum deleg. non tenetur recipere subdelegatũ. Per alios hoc habet locum vbi tantùm duo delegati sunt, & cum clausula prædicta, scilicet, quod si ambo etc. nam si tres essent delegati, tunc posset interuenire casus, vbi sic exponendum est, non potestis interesse per vos vel per alios: nam si tertius sit mortuus, vel aliàs excusatus legitimè, vnus ex duobus etiã alio inuito poterit committere vices suas. supr. eod. licet. infr. eod. c. fi. §. 1. & sic tunc intelligitur, non potestis interesse per vos vel subdeleg. Ratio autem diuersitatis satis patet, quia cùm tantùm duo sunt delegati, nunquam potest venire ad eum casum, quòd alter per alium possit cognoscere de causa delegati, sed vbi sunt tres, potest euenire, vt in casu prædicto, tamen nec tunc semper per alium potest cognoscere: sed tunc tantũ, quando tertius excusatur & tantùm penes duos remanet iurisdictio. (Confirmauit) quia ex parte ecclesiæ. S. M. hæc petita erant. contrarium ex parte ecclesiæ sanctæ Agathæ, aliàs enim sententiare non potuisset: vt no. inf. eo. cùm contingat.

3 †Confirmamus) contra huiusmodi confirmationes domini Papæ quæ fiunt cum causæ cognitione nõ est aliquis audiendus: nec potest aliquis iudex cognoscere sine speciali mandato Papæ. inf. de confir. c. 1. & 2.

CAPVT XXXV.

1 *Canonicus an poßit esse iudex in causa pro canonico.*

CVM R. CANO. IAnuen.(Socij)hîc habes, q̄ si 1 canonicus p̄ canonico detur iudex, recusat̄ vt suspectus. sup. e. insinuāte. 3. q. 5. accusatores. App. re.) no. speciale, q̄ deleg. causam cōmittit app. re. simile. sup. eod. pastoralis. in fi. sed hæc decr. continet gratiā, ius enim ecclesiæ esset, quòd hanc exceptionem inimicitiarū p̄posuisset corā delegato, & nisi admisisset appellasset. inf. de app. vt debitus. sed tanq̄ vir prouidus in vno prouidit laico. s. q̄ reuocaretur iurisdictio huiusmodi, & in alio canonico, quod ad eius voluntatem fieret commisio. Innoc.

CAPVT XXXVI.

1 *Reuocandi sunt testes ad concordiam quando agitur, an quis appellauerit ante vel post sententiam excommunicationis.*

2 *Confeßio partis valet contra, sed pro se non.*

3 *Excommunicatio ad hoc vt plenè sit iusta, & quod differatur absolutio, excommunicati oportet causam absolutionis non solùm esse rationabilem, sed & manifestam fuisse excommunicatori.*

Iudex an & quando poßit super iniusta excōmunicatione pronunciare.

Iudex an poßit libellos contrarios & diuersos recipere.

4 *Potest aduersarius impetratis literis, super confirmatione sententiæ agere de infirmatione.*

5 *Non infirmet iudex sententiam, si reus de iure suo, nec etiam actor probet.*

6 *Quando actor non probat affirmatiuam, tunc fingitur probata negatiua. Et quomodo intelligatur.*

CVM CONTINGAT. (Interdum) vel aliàs. In vna litera non admitteretur aliquis, qui vtrunq̄ diceret. s. & se post appel. excommunicatū, vel aliàs iniustè, cùm debeat proponere certum, & nō sub disiunctione, nisi fortè ignoraret tempus excōmunicationis, nam fortè excōmunicator fecit priuatè, & scire non potest, an appel. p̄cesserit excōmunicationem vel econuerso, quia tunc admitteretur. ff. quorū leg. l. 1. de in integ. rest. constitutus. (Impendant (hoc habet locū quando iniustè excōmunicauit. (Denunciēt) hoc habet locū quādo post ap. excōmunicatus est.

1 †Post app.) superfluum videtur recipere testes super hoc, an appellauerit ante sententiā excōmunicationis, vel pòst, quia semper testes ad concordiam reuocandi sunt. s. vt appel. p̄cesserit, & secuta sit excōmunicatio: vt inf. de testi. cū tu. sed respon. non esse superfluum q̄a fortè testes ipsi dicent excōmunicationē præcessisse appellationem, nec ex parte excommunicati apparebunt aliquæ probationes, quòd præcesit appellatio.

2 †Sed dices sicut inter testes vtriusq̄ partis facienda est cōcordia: ita inter testes vnius partis & confesionem alterius, q̄d non fateor, quia confesio partis valet contra se, sed p̄ se non. ff. de inter. act. de ætate. vel potes dicere illam concordiam non esse faciendā, nisi vel pares sint p̄bationes, vel dicas non esse recipiendas vtrasq̄ probationes super hoc an præcesserit excommunicatio sententiā, vel econuerso, sed super hoc an sit appellatio legitima necne.

3 †Iustè).i. ex iusta [a] & vera causa, sed non tunc manifesta excommunicatori, quādo ipsum excōmunicauit, sed modò corā superiore iudice, à quo petitur absolutio excōicator vult ostendere q̄ pro vera & iusta causa ipsum excōmunicauit, q̄ non sufficit, quia oportet quod ad hoc, q̄ plenè iusta sit excōmunicatio, & q̄ differatur absolutio excōmunicati, & q̄ causa absolutionis non solū sit rationabilis, sed etiā q̄ fuerit manifesta excōmunicatori. inf. de sen. excō. sacro. §. 1. de verb. sig. cū olim. si aūt contrariū dicere velles. s. q̄ exceptio manifestè concessæ non impedit absolutionem, expressè est contrariū. sup. de rescri. ab excōmunicato. in fin. vbi dicit, q̄ hæc cognitio. s. an offensa sit manifesta, necne, relinquitur illi à quo petitur absolutio.

[a] *Ex iusta. Adde Barto. in l. multū. ff. de condi. & demō. qui alleg. Innoc. hic & refert etiam Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 7. ver. 10. supr. de constit.*

☞ †Indigeat) tanq̄ excōicatus, vel ante legitimā app. vel post appel. illegitimā, sed dicunt aliqui, q̄ obtenta forma libelli, quæ hîc ponit̄. s. peto sententiā excōicationis in me post app. legitimā latam p̄nunciari nullā, non poterit iudex pronunciare super iniusta excōicatione, si eam iniustā inueniat, vel contrà, sed tantū ad eū spectat, vt p̄nunciet sententiam esse nullā ex causa. s. q̄a lata est post app. legitimā, vel si hoc non fuerit p̄batum, nō iudicabit eum excōicatum iustè siue iniustè, quia non fuit petitū, sed tantùm iudicabit non p̄basti app. legitimā, quare non p̄nunciamus excōicationem nō tenere, sed si ageretur contra aliquē, petendo eū denunciari excōicatum, si non p̄bet excōicationem, absoluet reum ab impeti-

impetitione actoris. ff. de ex. rei iud. si mater. §. eadem. & §. & an eandem. & §. actores. inf. de sim. licet Heli. & secundũ hoc expones apparebit pręsumptiuè vtrũ sit excõmunicatus, an non. non in iudicio, vt sentẽtietur super hoc, vel potes dicere, ꝙ non præsumptiuè tantùm, sed verè apparebit, an indigeat absolutione nécne, nam cùm hic. s. in primo libello confiteatur se esse excõmunicatũ, licet adijciat post app. & hoc non ꝓbet, restat ex confessione eius, q̃d absolutione indiget saltẽ quo ad forum ecclesiæ, hoc tamẽ scias, quia si post petierit absolutionem iuxta formã ecclesiæ nõ negabitur, vt infr. sequit̃. Item dicunt quidã, sed non placet, qa si solũmodò petit̃ sententia etiã alia p̃ter sententiã excõicationis cõfirmari, nõ poterit sententiã infirmari. † Est ergò sanum[a] consilium, vt si vnus petat confirmari, alius petat infirmari: hoc non videtur mihi sanum consilium: imò si ab vna parte detur libellus in quo petit sententiã vel electionẽ confirmari, vel infirmari, iudex de facili non debet admittere libellũ alterius partis, in quo petat contrariũ primæ petitioni, quia potest obesse, si cõtrariæ sententiæ ferrentur sup̱ diuersis libellis, q̃d posset de facili fieri, & maximè si post lit. cõtes. & maximè postq̃ multũ processum erat in causa, & iam de ea constaret reciperetur prædictus libellus primò contradictorius, ꝓdesse aũt alicui nunq̃ potest, quia in causa quæ agitur per primum libellũ, poterit probare quicquid posset probare, si contradictoriũ libellũ daret. ff. de proba. circa. & hoc. inf. not.

† Sed quid dices secundũ eos, si sine causę adiectione petijt infirmari sententiã, nam omnẽ causam & omne ius in iudiciũ deduxisse videtur. C. de an. excep. l. vlti. & sic videt̃, ꝙ tunc ex quo nõ seruatur ei aliq̃d remediũ, ꝙ posset sententia ferri super confirmatione, sed ipsi respondent, licet hoc totũ ius simul deduxerit in iudiciũ, tamẽ si vnã tantùm causam fuerit ꝓsecutus, nõ p̃iudicat sibi, qn ex alijs causis agere possit. C. de iud. licet. ff. de iudi. habebat. Vel ponamus, ꝙ vlterius agere possit ex aliqua causa: tamen potest esse verũ, ꝙ vt dicebat ille, q̃ petebat infirmari sentententiam, licet in probationibus defecerit. 2. q. 6. pleriq;. & nõ benè faceret iudex, qui super ea. s. confirmatione sententiã ferret, & maximè cùm non sit petita. Decre. autem ista non contradicit, quia nõ dicit probationes recipiendas super confirmatione, q̃ non fuit petita, sed super infirmatione quæ petita est.

4 † Item non ob. de app. oblatę, vbi dicitur, q̃d impetratis literis super confirmatione sententiæ põt aduersarius agere de infirmatione. Respon. ꝙ illa decre. melius facit pro, q̃ contra, nam & ipsi fatẽtur, ꝙ impetratis huiusmodi literis, etiã aduersarius potest agere de infirmatione, q̃d illa decre. dicit. Alij dicunt melius, ꝙ petita confirmatione sententiæ excõmunicationis, aduersarius pro se in contrarium nulla petitione data, potest inducere probationes suas, & fertur sententia pro reo, si ꝓbauerit causam, quare infirmãda sit, & dicet iudex infirmamus talem sententiam.

5 † Si verò nihil probaret reus de iure suo, nec etiã actor, tunc non infirmabit iudex sententiã, sed tantùm absoluet reũ ab impetitione actoris, & hoc satis hîc expressè dicit ar. ff. de iureiu. sed & si po. §. 1. ff. de ꝓba. circa. plus placet, ꝙ siue qs petat sententiã pro se latã cõfirmari, siue petat sententiã contra se latã infirmari. † Itẽ siue sit sententia absolutionis rei siue cõdemnationis rei, si liquet iudici ad plenũ de veritate, siue per cõfessionem, siue alio modo securè confirmet eam iudex vel infirmet, sed si nõ cõstet, sibi melius est, q̃d eũ tantũ absoluat tam ab obseruatione iudicij, q̃ ab impetitione rei. de hoc no. inf. de confir. c. 2. † Itẽ dicimus ar. p̃dictarũ legũ, qa quando petitur sententia nulla nunciari ex certa causa, puta qa lata sit post app. legitimã, si aduersarius vult sententiã ꝓbare tenet̃, quia nulla appellatio p̃cessit, vel si p̃cesserit illegitima admittendus est, sed si ex alia causa vellet probare causam, non tenere: puta quia non fuit iudex qui tulit sententiã, non est admittendus, ꝙ sic probo, quia etiã ipse qui dedit libellũ ad hoc probandũ. s. ꝙ ex alia causa est iniusta excõicatio, nõ esset admittendus. Imò si ferretur sententia contra eum, vel pro eo, hoc nõ obstante, ꝙ super hoc sententiatum est, iterũ posset ex alia causa agere, & multò fortius nõ potest inducere probationes super iusta, vel iniusta excõmunicatione, nisi super hoc in modum reconuentionis porrigeret libellum, quia sibi de iure negari non posset.

6 † Sed op. secundũ hoc videt̃, ꝙ nunq̃ sit facienda differentia in sententia ꝓ reo ferenda,

[a] *Est ergò sanũ Pe. de Anch. refert hoc sequitur in cõs. 146. incip. in p̃dicta. d. col. 1. circa finem.*

ferenda, quia semper fingitur ꝓbauisse, quia negatiua aliter probari non potest, nisi quia fingitur probata ex quo actor non ꝓbat affirmatiuam. Respond. quod magna est differentia in probatione sententiæ, vt dictũ est, qa licet sufficiat reo, q̃d actor non ꝓbauit quantum ad hoc, ꝙ absoluat, secundũ q̃d prædictũ est: non tamẽ sufficit quo ad hoc, vt iudicet contrariũ. s. sententiã confirmandã, vel rem suam esse, nisi hoc ꝓbauerit. De hoc aũt no. inf. de resti. spo. ex cõquestione. Vel potes dicere, ꝙ in causa appellatiõis, vbi nõ est necesse dare libellũ, & vbi ex prioribus actis ꝓceditur petita cõfirmatione sententiæ, ꝓceditur etiã ad infirmationẽ, & hoc satis expressè habet Authen. de his q ad iu. §. volumus. & dicunt quidam idẽ, vbicunꝙ implorat officiũ iudicis, siue sit in integ. resti. siue petitio absolutionis, nam si petatur in integ. resti. etiã si danda nõ sit in integ. resti. quia nõ tenuit ipso iure gestũ, super quo petitur restitutio: tamẽ iudex à quo hîc petitur, aliter ꝓuidebit nõ sententiando, quia de hoc actũ non est, sed prouidendo etiã, ꝙ gestũ est super quo petebat restitutio nõ obsit agenti, & non prosit reo, & ita p̃cipiat reo agere, ac si illud gestũ non interuenisset. ff. de mino. verũ. §. ex facto. nã officium iudicis latissimè patet, sed hoc nõ placet rationibus supradictis. (Eius) excõicatoris vel excõicati simpliciter. i. ita, ꝙ nõ obijciat sibi, quod intolerabili errore expſſo sit excõicatus, non enim prosequitur hîc tertiũ casum. (Audiendus) nisi vellet probare, se pro manifesta offensa vt qa nõ patet rei iudicatæ excõmunicationis sententiã ꝓtulisse. infr. de verb. sig. ex parte. & c. seq. (Impendẽda) ☞ dummodò satisfecerit. †Absoluendum) ab ipso delegato, vel potius remittẽdus est ad excõicatorem, etiã si in literis contineatur, iuxta formã ecclesiæ absoluas, ad excõicatorem remitti præcipiatur, & hoc ea ratione, quia delegatus ea ratione qua delegans ꝓcedere debet. sup. de rescrip. super literis. not. ꝙ post absolutionem excommunicatus aget conditione ex hac decre. ꝙ decernat excommunicationem iniustam, & excõmunicator etiã agere potest, vt decernatur excõmunicatio iusta, vt hîc apparet, & hoc ipsum satis colligitur. inf. de sen. excom. sacro. vel super hoc ipsum implorabit officiũ iudicis.

CAPVT XXXVII.

1 *An committatur quod est meri imperij.*
2 *Omnis alienatio interdicitur coadiutori.*
3 *Committens simpliciter vices suas totum cõmittere videtur.*
4 *Spoliatus sicut ante restitutionem accusari non potest, ita nec de eius criminibus inqri.*

VENERABILI F. N. ARchiepiscopo. (Plenariè) ad mobilia & imobilia, & etiã fructus. 3. q. 2. c. 2. & 3. infr. de resti. spol. grauis. (suspe-
1 ctus) †hoc est meri imperij, & tunc committitur, secundum. l. autem secùs est. ff. de offi. eius cui man. l. 1. ꝙ autem est misti imperij, cõmittitur. sup. eo. ex literis. similiter & ꝙ est iurisdictionis. inf. eo. c. vlt. (Coadiutorem) 7. q. 1. scripsit. quamuis & hoc ꝙ datur hîc coadiutor ex prouisione fuit fortè, quia hic episcopus per laicalem potentiã erat electus, vnde etiã post probationem suspicionis nõ debet amoueri penitꝰ ab administratiõe, aliàs aũt de iure communi est, ꝙ suspectus de dilapidatione amoueri debet penitus ab administratione. inf. de simo. licet. 3. q. 2. quia. Vices) sola cõmissio deleg. etiam si subdelegat. consentiat expressè recipere delegationẽ, tamen si res est integra, puta quia subdeleg. non processit ad citationẽ, vel aliq̃d aliud deleg. si vult, potest reuocare delegationẽ, & si moritur subdeleg. re integra, deleg. reassumeret causam. ar. sup. eo. licet. & sic iudicauit Papa Inno. 4. Consilio) & consensu ad officiũ enim eius pertinet prohibere malã administrationem, & curam adhibere, vt bona fiat. 7. q. 1. quia super. secùs esset, si nõ daretur ei officium coadiutoris, quia tunc sufficeret eius consilium requiri. ff. de admi. tu. pater. & no. sup. de elec. cùm in veteri. inf. de ac. c. vlt.

2 †Alienationis) No. coadiutori interdici omnem alienationẽ, & idem intelligo de visitatore, & eo cui commendatur ecclesia: de qua not. sup. de elect. dudum ecclesia Romana.

3 †Vices) Not. simpliciter cõmittendo vices suas in totum cõmittere videtur, de hoc no. sup. eo. super quæstionũ. §. si duo. (Contra mandati) Item not. si ordo non seruatur, cassari processum. supr. de rescri. cum dilecta. & intelligitur de ordine, qui studiosè seruari mandatur. ff. man. diligenter.

4 †Ad inquirendum) Not. sicut spoliatus non potest accusari ante restitutionem, ita nec de eius criminibus inquiri. 3. q. 2.

3.q.2.c.1.&2.&3.&per totum.(Suspectus) quamuis responderi posset nõ cassatam, quia iniustã, sed quia contra formam mandati simile. sup. de rescri. cum dilecta.(Functus)sup.eo.in literis.

CAPVT XXXVIII.

1 *Viduæ an sint de foro ecclesiæ.*

Iudex competens quis sit in causa viduæ, vel mulieris. Et quid sit dicendum de peregrinis, mercatoribus, pupillis & libertis.

2 *Miserabiles personæ an sint sub ecclesiasticis iudicibus, & quid sit speciale in miserabilibus psonis, in nu.3.& vide in nu.4.& 5.*

6 *Error facti seu iuris impedit prorogationem.*

SIGNIFICANTIBVS M. (Mentiens)non fraudulenter, sed simplicitate ducta, aliàs enim si fraudẽ fecisset, etiam si dominus nollet de ea facere iustitiam: tamen illæ literæ possent elidi per exceptionẽ doli impetratione cõmissi.sup.de rescri.super literis. vbi autem simplicitate facit, quamuis in hac forma non habuisset literas, sed illa ꝙ prius dominus requireretur, tamen domino reqsito procedent iudices delegati, vt hìc. inf.de for.compe.ex tenore.&de hoc not.sup.eo.ex literis. Vel potes dicere, ꝙ literæ nõ valent, nisi dominus eorum fuerit requisitus. nam nõ est iudicis huiusmodi dele. dicere, vade & primò prosequere ius tuũ coram iudice seculari, & si ipse non fecerit, ego faciam, sed ipse per se prius debet instare, & post instantiam & denegationem ad auxilium ecclesiæ veniet.

1 †Iurisdictionem.)No.viduas non esse de foro ecclesiæ. inf.de for.compe. ex tenore. nisi quantum ad hoc, quod proprijs iudicibus non facientibus eis iustitiæ, cõplementum ecclesiasticus iudex faciet.inf. de fo. compe.ex tenore.argu. 33.dist.desolatos.&c.1.88.distin.episcopus gu.&si suus iudex incipit ei iustitiam facere, non est iudicis ecclesiastici dicere, da breuiores terminos, vel sententiã pro muliere, sed tunc potest procedere ad cognoscendum iudex ecclesiasticus, quando primus dominus expsse dicit se iustitiam ei non redditurum, vel aliàs est notorium. arg. inf.eo.statuimus, sed si suspectus esset de malitia, dicunt quidã quod sibi posset præfigi terminus intra quem procedat.argum. inf. qui fi.sint legi.causam, lator.inf.de resti. spol.frequens, vel ad minus vt incipiat procedere. Alij tamen contradicunt, sed si viduæ essent pauperes, sicut cæteri pauperes etiam non negligentibus dominis vel iudicibus suis, non tantùm de oppresione eorum, sed etiam de aliorũ iuribus possunt conqueri ecclesiæ.24.q. 3.si quis de potentibus. inf. de verb. sig. super quibusdam. imò de expoliatione possunt conqueri, etiam si sint diuites, alijs iudicijs ordinarijs omisis.infr. de fo.cõpet.ex parte. Idem intelligimus de peregrinis omnibus, q sunt de foro ecclesiæ, quo ad res quas ferunt & iniurias & contractus, qui in peregrinatione fiunt.24.q.3. si quis ro. & c. seq. Idem etiã de mercatoribus si in theloneis.i.leolis, vel pedagijs grauentur, vt in eisdem c. Idem in libertis in ecclesia manumissis, vel ecclesiæ commendatis, & confugientibus ad ecclesiam. C. de his qui ad eccles.confu.87.dist.eos qui.& c.seq.Idem in pœnitentibus.11.q.1.aliud. Idem de officialibus suis & rusticis & filijs, & libertis, & vxore, & seruientibus. ff. ad muni.ad supra.12.q.2.ecclesiarum. ff.de iur.om.iud. cùm quædam. C.de episc.l. 1.&2.89.dist.iudicatum.Pupillorum autem & orphanorum causas audiet ecclesia negligente iudice seculari ei facere iustitiam, etiam si sint diuites, sicut de viduis diximus.87.dist.desolatis. in religi.idem in senibus.87.distin.c.1.Idem de quibuslibet libertis, & non ecclesiæ cõmendatis. 87.dist. liberti. nam omnes hi miserabiles personæ dicuntur, quorum omnium curam ecclesia habere debet. 87.dist.c.vlti. Idem in expositis. 87. dist. c.vlti. Idem in cæcis & mutilatis membris, & leprosis, & captiuis, & debilibus & diutino morbo fatigatis. C. quando inter pu.l.1. inf.de censi. licet. & furiosi. inf.de resti.spo.c.1.C.de episco.au. iudices. nam miserabiles personæ sunt, pro maiori autem parte prædictæ personæ, si sint diuites, coguntur sub iudicibus suis ordinarijs respondere, si volunt sibi facere iustitiæ complementum. inf. de fo. compe. ex tenore.

2 †Item dicunt quidã, quod si quis vult tales miserabiles personas cõuenire sub iudice seculari vel ordinario, ꝙ nunquã possunt excipere, ꝙ debeat sub ecclesia esse, sed si in iudicio vel extra iudicium grauentur iniustè, tunc possent appellare ad ecclesias, vel etiã suos aduersarios per simplicem quærimoniam cõuenire coram ecclesia.87.di.libertos. §.libertis.

Et nos quo ad appellationem non credimus eos verum dicere. quia si est appellandum gradatim fieri debet, vt à seculari iudice ad proximum secularem iudicem superiorem appelletur. 2. q. 6. anteriorum.

3 † Sed obijcies, quid est speciale in miserabilibus personis, cùm etiã omnibus ecclesia debeat reddere iustitiã si iudices seculares sunt negligentes. inf. de fo. cõpe. licet? Respõ. horum simplicẽ q̃rimoniã aliquando ecclesia audit, etiã non requisitis dominis, & semper audit, quãdo priores domini renuunt eis facere iustitiã, nec dicitur eis. Item ad aliũ ꝓximum superiorem, sed in alijs nõ intromitteret ecclesia, quousq; aliquẽ superiorẽ habet, ad quẽ recurrere possit, & hoc etiã dicit pręalle. decr. sed miserabilibus personis statim iudice ordinario negligente facere iustitiã procedet, & sic intelligo. c. ex tenore. & 87. dist. & hoc ideò ne diu pro iustitia laborent.

4 †Item dicimus, ꝙ etiam p̃dictę personæ, si habito respectu ad ea q̃ possident sint pauperes, sed magnas hæreditates, vel castra petãt, nõ veniet ad ecclesiasticũ iudicẽ, nisi prius deficiat secularis, q̃a causa cessat, pro qua toleratum est, ꝙ iudex ecclesiasticus cognoscat etiam non negligente seculari. s. quia de modica re agit. Alij aũt dicunt, ꝙ nunq̃ pro miserabilibus cognoscet iudex ecclesiasticus, nisi prius eis seculari iudice deficiente. sed si quis per violentiam eis bona auferat, tunc defendet eos ecclesia & à suis etiam supplicationibus & beneficijs iuuabit eos, & sic intelliguntur. c. pro eis facientia. & inf. eo. si cruce signati. etiam ab ea defenduntur.

5 †Item no. ꝙ viduæ, pupilli, & oẽs miserabiles personæ possunt alios trahere ad curiã imperatoris, & imꝑator vt eos citet, debet eis esse fauorabilis & benignus, & si aliq̃d rescriptũ impetret contra eos, nisi expressè de miseria eorũ faceret mentionẽ non valet. C. quando inter pu. l. 1. (Debere) & malè: q̃a debebant dicere, nisi prius dominus negauit sibi iustitiã facere alij cõtra. †Præsumpserũt) & malè. nã talis cõtentio vel pactũ non p̃iudicat intantũ, q̃d redire cogantur ad eos, qui anteq̃ adirent p̃t eorũ voluntas imitari: vt ff. de iur. om. iud. si conuenit. solum enim hoc potest petere pœnã, vel ad interesse agere, si est cõpromissum, & conuenitur contra illud, & nõ potest ꝓhibere litẽ corã suo iudice agi. ff. de arbi. si rem. C. de arbi. l. 1. sed cõtra. C. de pact. si q̃s in conscri. Super hoc dixerunt q̃dã illã. l. intelligi, vbi pactũ fuit in scriptis indictũ. hæc decre. quando sine scriptis vbi pactũ intercessit, Sed hoc reprobatr. C. de pac. pactũ q̃d bo. fi. Alij dixerunt. l. loqui de reo hanc decre. in actore, sed hoc ex litera falsum esse apparet, & p̃terea nõ debet licere reo, q̃d nõ licet actori, ff. de reg. iur. nõ debet. Alij dixerũt ideò ex eo pacto agi, q̃a vestitus nõ fuit contractus cohęrentia. ff. de iudi. hæres. §. 1. Tu dic illam. l. loqui, quando pactũ parat ad declinandã iurisdictionẽ, vel verius, quando ponit pactum ad vnũ certum iudicẽ habendũ. s. quando quis habet plures iudices ordinarios, sicut est Bononiæ, vbi scholares habent episcopũ potestatẽ, & magistrũ suum, si faciat scholaris pactũ de litigando sub vno tenet: sed si velint ꝓrogare ex pacto iurisdictionẽ, ad eum cuius iurisdictioni nõ subsunt, non p̃iudicat si cogantur inuiti corã eo litigare: vt hîc. ff. de iuris. om. iudi. si cõuenerit. Itẽ cũ isti delegati interlocuti sunt per literas huiusmodi se ꝓcedere nõ debere, etiã aliàs nõ essent iudices ordinarij, eorum iurisdictio ꝓrogari non poterat. C. de iur. om. iu. priuatorũ.

6 †Item & si aliàs essent ordinarij, quia tamen isti non videbantur intendere ad prorogationẽ prædictã, sed quasi priori cõmissioni innitebant quasi ex debito, cùm non tenentur, & ita errabant, vel in facto, vel in iure, quorum vtrunq; ꝓrogationem impedit. ff. de iur. & fac. ign. l. 1. in princ. ff. de iur. om. iu. nulli. in prin. & §. 2. ideò iustum est, ꝙ hîc Papa diffinit, vel dic ꝙ non fuit cõpromissum, ꝙ redirent ad iudicẽ delegatum, nisi sicut erat de iure.

CAPVT XXXIX.

1 *Arbitri an habeant iurisdictionem delegatã, & an ab eis possit appellari in nu. 2.*

3 *Recusatus procedere potest, nisi intra terminum sibi datũ probet causas recusationis.*

SVSPICIONIS CAVSA. Faciunt sup. eo. c. præterea. (Ad hoc). s. ad probandum causas suspicionis, vel ad inducendum testes ad illas ꝓbandum, vel ad testes reprobandos, vel ad sententiam ferendam, & huiusmodi. (Ab ipso) qui vt suspectus recusatur.

1 † Sine quibus) hîc dicunt quidã hos arbitros delegatã iurisdictionem habere, &

re, & ex eo quod est inf. de app. cum speciali. in princ. vbi innuitur, quod ex delegatione Papæ procedant. ar. sup. eo. ex literis. & si fuerit appellandum, appellabitur ad Papam, non ad delegatum, quia si hoc diceretur, scilicet, ꝙ appellaretur à delegato, sequeretur absurditas. s. ꝙ vlterius recusari non possent, quos in vno negotio. s. appellationis pro se iudices eligunt. 4. q. 2. si quis re. delegare autem quia sunt arbitri non possunt, sed contrà si iurisdictionem habent, ergò eam possunt alij delegare. sup. eod. pastoralis, in princ. inf. eo. quoniam. in princ.

2 †Item ab eis poterit appellari, quæ satis sunt absurda, propter hoc dicunt alij hos arbitros iurisdictionem nō habere, & dicunt quod ad eos pertinent omnia, quæ faciunt ad hunc articulum. s. terminos assignare, probationes recipere, & arbitrium ꝓmulgare: & similia quæ puri arbitri possunt. ff. de arbi. sed inter. §. 2. nec decre. cum speciali. dicit hos delegatos, sed ex mandato Papę teneri ad quædam, quæ nō faciunt eos haberi iurisdictionem: vt probatur. sup. de rescri. cùm cōtingat. decr. aūt ex literis, non loquitur in arbitris, sed in iudicibus. Sed dices si non habent iurisdictionē, qs coget partes si non fuerint in terminis, vel si non pareant sententiæ cùm recusatus super hoc potestatem non habeat, vt hîc. nam in omnibus ei suspectus est, vt hîc.

3 †Item pœna non est apposita ad quā agi possit? Respō. licet pœna nō sit promissa, tamē arbitrium hoc modo implebit, qa nisi intra terminū sibi datū probet causas recusationis, procedet recusatus. inf. de app. cū speciali. & licet in termino ad aliqd certum assignatū abesset aliqua pars, licet aliqui contradicant, nō crederē recusatū debere procedere, nisi totus effluxerit terminus arbitris deputatus, vt in prælle. decr. cū speciali. Posset tamen dici, sed non benè, ꝙ si in terminis vel consilijs contumax fuerit, ꝙ statim recusatus resumet iurisdictionem suam, & sic adhuc restet de termino deputato arbitris, sicut in alijs arbitris dicitur. ff. de arbi. arbiter. & l. sicut dies. §. pe. & non ex omnibus. C. de arb. l. 2. Cogendi) & secundum l. coguntur per delegantem, si est præsens in ꝓuincia, vel si ipse est absens per alios ordinarios iudices præsentes. C. de iu. cū speciali. per suspensionem vel excōmunicationem. 33. dist. quorundam. 74. dist. honoratus. sup. eo. sanè. vel indicta mulcta. ff. si quis ius di. l. 1. vel captis pignoribus. insti. de satis. tu. §. vlt. insti. de excu. tu. 1. respon. ff. de lib. ag. si quis. §. si qs ex his (Alter) si tertius dissentiat, nos idē dicimus etiā si sit absens, semper enim à iure intelligitur illa clausula adiecta, quòd si non omnes, duo vestrum, ar. hîc.

CAPVT XL.

1 *Nunquid interdictum vel excommunicatio possit venire in pactum vel conditionem.*

2 *Cùm quis culpa sua omisit soluere cùm potuit non debet prodesse.*

3 *An liceat pacisci de sententia ferenda.*

P. ET G. PER LITERAS apostolicas. (Tuam) delegatam quæ est alia ab ordinaria, nam ex delegatione posset vbiꝗ sententiam executioni mandare. sup. eo. significasti. si quando. sed extraordinariè tantùm in subditos. †Item si delegata posset extendi, posset in subditos quoslibet delegantis excōmunicare, ordinaria aūt ꝓrogat, licet posset suos subditos excōmunicare, non tamen alios, sed potest oēs iudicare, sed nō aliàs punire, alij contradicunt.

1 †Vt si intra) Non credimus interdictum vel excōmunicationem posse venire in pactū vel conditionem, cùm tantū contra contumaces sint istæ sententiæ ꝓmulgandæ & incorrigibiles. 11. q. 3. nemo episcoporū. 24. q. 3. tam sacerdos, ecce quantūcunꝗ ergò ꝑcessit pactum de excommunicando, si non soluerit in termino, qa posset esse, ꝙ tūc contumax non est, qa libenter solueret, sed non potest, non debet excōmunicari. ff. de pac. si vnus. §. si pactus. præterea necessaria est monitio. inf. de sen. excom. sacro.

2 †Sed dices hoc verū esse, vbi post pactū nunꝗ potuit soluere, sed vbi potuit cū culpa sua omisit, non debet ei ꝓdesse. ff. commo. si vt certo. §. sed interdum. ff. locati. videamus. §. sed hoc. cū suis concordātijs. Sed respon. qa licet fuerit tūc culpabilis, modò non est, nec est simile de actione commodati, & alijs, quę dantur contra eū, qui est in culpa & excommunicatione, quę non datur, nisi contra contumacē & incorrigibilē: vt in c. pall. sicut iusiurandum in litē. ff. de in lit. iur. videamus. §. vlti. & in l. actionib. nisi in casu. C. eo. alio. Sed hac ratione videtur qd nec sic ferri posset, te excommunico nisi solueris vsꝗ ad talem diem.

Sed

Sed contra.inf.de ap.præterea. arg. inf.de sen.& re iud. ꝙ ad consultationē, & videtur per omnia simile: nā & si hoc non soluit intra terminum, cùm tamen posset, licet fuerit in culpa: non tamen debet incidere in excommunicationem ex cessatione solutionis, quæ est ante terminum, ꝙ ex eo apparet, ꝙ si post soluat vsq; terminum nō indiget absolutione, & quia vsq; vltimū instans liberatur soluendo. ff. de ver. ob. qui con. inf. de sent. excom. nuper. nec in fine termini est cōtumax, quia solueret libenter si haberet vnde, & inde est quod non est, ꝙ imputetur ei. ff. de dona. nam in his. Respon. supradicta non esse similia, nam vbi statim fertur sententia, sed suspenditur effectus, licet nō debeat ferri. 2.q.6. biduum. si tamen feratur tenet, & est iusta. 5. q.1. quidam. vnde non solùm requiritur condemnato, quòd nō sit negligens, sed oportet eum esse diligentem in adimplendo, quòd sententialiter iudex mandauit. ff. de rei vē. vtiq;. & inde est quod si negligēs sit medio tempore inter sententiam & terminum solutionis cōgregare pecuniā, excōmunicatio suum sortitur effectum. Imò quod plus est, si medio tempore inciperet labi facultatibus, si tunc non faceret, dicerem adueniente termino excōmunicationem suum sortiri effectum. ar. op. ff. de admi. tut. quoties. §. nequaq;. et. §. quod si in diem. & eodem modo, si condemnatus sum dare hominem, & is mortuus est culpa mea, vel seruus qui custodiendus erat fugit tenetur cōdemnatus. ff. ꝙ met. cau. sicut ex. §. si homo. & §. seq. ff. de rei ven. si ab homine. & l. seq. non tamē agetur ex sententia, nec incurrent excōmunicationē, nisi finito termino. ff. de verb. ob. nulla. cōtra. ff. de ver. ob. hoc iure. secùs si sine culpa sua, vel subitò facultatibus laberetur, quia tūc nullo tempore ageretur ex sententia, potest intelligi durante impedimento, nam impedimento cessante, si non solueret etiam post terminum, cùm posset soluere, tunc videtur, ꝙ excōmunicatio sortiatur effectū secundū, quod no. inf. de pigno. significante. in glo. pe. facit. ff. de leg. 2. Titia. §. vsuras. & quod ibi no. ff. qui satis. cog. l. sciendum. §. fi. & C. de ser. pig. da. ma. l. si creditoribus. in contra. no. C. in quib. cau. in integ. resti. non. l. 1. & ibi vide per Cyn. & de his qui no. infa. l. minoribus. & etiam videtur ꝙ in termino quo nō posset soluere debeat protestari, vt ibi no. in gl. antepe. nec incurreret excōmunicationē, vt dictis legibus ꝓbatur. ff. de admi. tut. esset contu. nisi esset malæ fidei possessor ab initio, nec causam litigādi haberet. ff. de rei ven. item si verberatum. §. vlt. ff. de leg. 1. cùm reus. ff. si cer. pet. q̄d te. ff. q̄d met. cau. super secu. sed & tunc quando fuit malæ fidei possessor, nec habuit causam litigādi, si post sententiā moriat̄ seruus, vel equus, vel fugiat anteq; sit in aliqua mora post sententiā, licet teneat̄ ad æstimationē rei amissæ, vt in p̄dictis legibꝰ: nō tamē incidet in excōmunicationem.

Ratio diuersitatis, q̄a de interitu rei tenetur ꝓpter morā, in qua semper fuit, ex quo cœpit esse malæ fidei possessor, nec causam litigandi habuit: sed de excōmunicatione non tenet̄, nisi propter sententiā, quę nō ligat, nisi ꝓpter morā, vel culpā post sententiā, & contra tenorē sententiæ cōtingentē, & post terminū in sententia positū, vbi ergò ista nō contigerūt, non tenebit̄ excōmunicatione.

† Intelligo igitur sic, excōmunico te nisi solueris vsq; ad pascha, cùm possis tunc soluere, vel nō posis tunc, sed culpa tua cōmissa post sententiā & cōtra tenorē eius redditus es impotens, alioqn si intelligerē, siue posis, siue nō posis, siue culpa tua intolerabilē errorē exprimeret, vnde nulla esset sententia. infr. de sen. excom. per tuas. sup. e. cū contingat.

3 † Alij tamen dicunt, semper eum cadere in excōmunicationem, etiam si in nulla mora fuit vel culpa. Non ob. ꝙ dicitur, quia caderet intellectus eius in similem intellectū, ac si exprimeret errorem, quia licet in id cadat, vel inde error sequatur, tamen quia non exprimit, nihilominus teneret sententia. 2. q. 6. si sententia. id tamē iudex postq; hæc cognouerit sine vlla difficultate absoluere debet, hæc habent locum vbi sententia lata est sub conditione, quia aliq̄d fiat in futurū alioquin sit excōmunicatus, secùs aūt esset, vbi sententia ferri debet purè, quæ nō posset ferri iusta, nisi in incorrigibilē, vt dictum est, sed licet dixerim, ꝙ nō, licet pacisci de sentētia ferenda, neq; corā ordinario, neq; corā delegato, intelligo sine causæ cognitione. 2. q. 1. nemo. nam aliàs si sit ordinarius aliorū nō litigantiū, possunt prorogare iurisdictionem suam, sic posis me excōmunicare, si fuerit iustum, vel si ꝓbata fuerit causa excōmunicationis: vt in c. nemo. arg. ff. de iu.

ff. de iu. l. 1. (Iurisdictioni) delegatoriè vel ordinariè: non tamē ordinariam sed delegatoriam prorogare intendebāt. de hoc not. sup. eo. de causis.

CAPVT XLI.

1 *Minor 20. anno. an & quando possit esse delegatus & iudicare, et an valeat eius sentētia.*

CVM VICESIMVM (annum) minor 20. ann. dum-
1 modò sit pubes iudicare potest quasi ordinarius: vt hîc. arg. ff. de iud. cùm prætor. in medio, maior autem 20. an. à quolibet delegari potest, & cogi ꝓferre sententiam. minor autem 20. ann. sed maior 18. vtraq; parte consentiente potest esse delegatus: aliàs non nisi à principe, sed ☞ non cogitur proferre sententiam. †Item si minor 18. deleg. à quolibet ordinario, etiam vtraq; parte consentiente, est delegat. non tenet eius sententia, secùs si à principe, quia tunc & tenet sententia, & cogitur proferre, cùm dubitandum non sit de his quos princeps elegit. 17. q. 4. qa valdè. arbiter autem compromissarius etiam vtraq; parte præsente & consentiente, non potest esse minor. 25. an. nec cogitur proferre sententiam, nec lata tenet, arg. ff. de arbi. cum lege. C. de aduo. di. sancimus. ff. de re iud. quidam. (Dari) à quolibet qui delegandi habet potestatem tantùm à principe. (quàm à principe) sed à principe facta etiam minori 18. an. tenet delegatio. ff. de re iud. quidam.

CAPVT XLII.

VNO DELEGATOrum. Si delegatio facta est personæ, non loco. sup. eod. quoniam abbas. vbi de hoc nota. sup. eod. licet. Exempto) & si essent tres vel plures, quia verum est penes omnes iurisdictionem esse, & nō penes remanentes tantùm, vnde eorum sententia non tenet. ff. de reg. iur. duo ex. ff. de arbi. item si. §. vlti. & l. seq. & no. de hoc. sup. eo. causam. (Expressum) verbi gratia. quod si nōn omnes. & sup. eo. prudentiam.

CAPVT XLIII.

1 *Possunt partes renunciare his quæ pro se introducta sunt, non autem eis quæ pro publica vtilitate vel ex officio sunt.*

2 *Non debent magna ministeria delegari. Et quæ sint magna & parua.*

Quod possum per me facere, an id etiam per alium efficere possim. & num. 4.

3 *Ad hoc vt sciatur quæ transeant ad successorem inspicienda est verborum conceptio.*

4 *In ministerio dispensandi cum irregulari quis sit eligendus.*

5 *Excommunicatio & dispensatio de sui natura habent admistam cognitionem & iurisdictionem.*

Cognitio causæ an sit necessaria in ferēda sententia in causa excommunicationis.

6 *Non potest is, cui commissum est prouidere alicui de beneficio, alij demandare.*

QVONIAM APOSTOLICA. (Consentiant) sup. eo. prudentiam. vbi de hoc not. (Consentiant) secùs si partes nō consentiant. Item secùs, si non sint ibi partes, sed ex officio suo mandet.

1 †Præterquam) q. d. vbi inter partes agitur potest alijs delegare, sed vbi inter partes nō agitur, sed Papa ex officio suo sine partibus inquisitionem, vel prouisionem committit, vel quicquid aliud, tunc si mandat Papa, quòd personaliter intersit, delegare non potest. Ratio diuersitatis est, quia in primo casu partes possunt renunciare his, quæ pro se introducta sunt, non autem eis quæ pro publica vtilitate vt ex officio suo. ff. de pact. iuregentium. §. penul. & vlt. inf. de for. compe. si diligenti.

2 †Eligere) vbi magis committuntur, & eodem modo intelligitur, quod in sequenti §. dicitur, scilicet, quòd certū ministeriū delegari nō potest, debet enim subintelligi de magnis ministerijs, sicut est prædicare, & alia hîc contenta & similia, & hoc relinquendum est arbitrio iudicis, quæ magna sunt vel parua: in minoribus autē ministerijs benè sit subdelegatio, nisi in rescripto cōtineretur, quòd ei committendo elegit fidem vel industriam eius: quia in hoc casu subdelegabitur, vt hîc. Commissum) contra, inf. de sen. excom. mulieres. ff. de admi. tu. ita. §. gessisse. ff. de procur. seruum. 1. respond. Sol. illud habet locum in temporalibus ministerijs, hoc in spiritualibus, & in his quæ fiunt in iudicio sine iurisdictione tamen. ff. man. si procuratorio. §. si quis. Si enim haberet iurisdictionem, delegare posset. supr. eod. c. in princ. & c. pastoralis. vel aliud generale ☞ est aut speciale, vel melius †, quando aliquis sua authoritate potest aliquid facere, tunc non est vis, siue per se, siue per aliū faciat, nisi specialiter ꝓhibeatur, vt in contrarijs, sed vbi sua authoritate nō pōt facere, sed alterius tunc locū habet, ꝗ hîc dicitur, s. ꝗ non pōt alij cōmittere.

†Sed

3 †Sed quæro si successor, quando est scriptum, non expresso nomine personæ, sed dignitatis tantùm, vel loci hoc possit perficere, argu. quod sic. supr. eo. quoniam abbas. quidam respondent ad hoc, vt sciatur, quæ transeant ad successorem inspiciendam esse conceptionem verborum, in quibus fortè designabit se certam personam ad hoc tantùm eligere, vel etiam designabitur, quòd ad successorem transeat & inspicienda est inde facti natura primò, vel potius ministerij, puta vtrum ministeriū delegari possit communiter, & per alios implorari, vel non, nam si non possit communiter per alios implorari sine vlla iurisdictione, vt est ministerium recipiendi testes excōmunicandi, vel absoluendi, transit ad successorem. arg. op. Authen. vt. nul. iudi. §. hoc verò iubemus. C. de cad. tol. l. 1. §. pro secundo. si verò tale sit ministerium, quod communiter ab alijs nō impleatur, sicut est prædicare crucem, vbi exigitur persona literata, & quæ prædicet opere & sermone, & idem in ministerio iniungendi pœnitentiam.

4 †In ministerio autem dispensandi, cum irregulari eligatur homo, qui non speret in pecuniæ thesauris, & quia pauci sunt, non ideò transmittuntur ad successores. argu. opt. C. de cad. tol. l. 1. 2. ne autem, ordinarius autē hoc licitè committit. infr. de offi. or. inter cætera. & c. vlt. Alijs autem videtur melius, quod licet prædicta distinctio locum habeat in legatis propter præsumptam voluntatē testatoris: non tamen habet locū in alijs, vbi certū ministeriū demandatur, quia si mandetur ministerium, recipiendi testes siue absoluendi excommunicatum, siue quodcunque aliud, tunc nec per aliū exercere potest, nec transit ad successorem. Et est ratio, quia non ille cui mandatur ministeriū, videtur facere, sed ille qui mandat, & ideò per alium facere nō potest, secùs autem in delegato, quia ille habet iurisdictionem, & ideò delegare potest. sup. eo. c. in princ. & per se facere dicitur quamuis de successore posset ꝓbabilius dubitari.

☞ †Alij dicunt, & vt videtur bene, q̄d quecunque pars iudiciorum cōmittatur iurisdictionem habet, ille cui committitur, siue sit receptor testiū, siue citator, siue auditor allegationum. arg. opt. sup. eo. ex literis. & si dicas in quibus poterit exercere iurisdictionē in prædictis? Respond. receptor testium vtetur iurisdictione ad testes cogendos, & à falso compescendos, & ad alia huiusmodi: citator vtetur iurisdictione ad terminum prorogandum, vel minuendum, si superior non præfixit, & etiam vt præcipiat citato, quòd coram citatore compareat citationem recepturus, & alia huiusmodi. Dicimus etiam, quòd citator potest eum citare per cursorem, qui solam operam exhibet, vel etiam per literas, & idē videndū est in alijs partibus iudicij personis delegatis, & de hoc nota. infr. de re iudi. cùm Bertholdus. quòd autem hìc dicitur excommunicatione & dispensatione, intelligitur quando hoc mandatur sine causæ cognitione fieri, licet generaliter, nisi causa subsit debeat cū causæ cognitione fieri & mediāte iurisdictione, Sunt tamen quædā alia quæ de sui natura requirunt cognitionē vel iurisdictionē, sicut est prædicare, pœnitentias iniungere, alijs beneficium dare, & huiusmodi, quæ alijs committi nō possunt, sed & his aliquando adijcitur iurisdictio, scilicet, vt cōtradictores, vel impedientes compellat, & in his & in consimilibus, licet possit committere iurisdictionem adiectam, scilicet, quòd aliàs cōpescat contradictores: non tamen potest cōmittere illud ministerium, quod ex sui natura nō habet admistam cognitionem & iurisdictionem, sicut est prædicare.

5 †Sed obijcies de excommunicatione & dispensatione, quæ sui natura habent admistam cognitionem & iurisdictionem. Sed respond. illud esse verum, nisi expressè mandaretur, quòd sine causæ cognitione excommunicaret vel dispensaret, sicut hìc intelligitur. Nec ob. quod in superiori §. dicitur inquisitione, quæ procedit ex officio, & quæ sui natura habet cognitionem, vel iurisdictionem annexam, & tamen cōmitti nō potest, illud enim ideò est: quia ibi eligit industriam personæ, nec etiam esset malum in inquisitione, scilicet, quòd si etiā committatur cum causæ cognitione, tamen committi nō potest, quia ibi industriam personæ elegisse videtur. ☞ †Excōmunicare) id est, denunciare aliquos excōmunicatos, vel absolutos, nā si mandaret Papa alicui, quòd sententiam excommunicationis in aliquem ferat, non debet eam ferre, nisi cum causæ cognitione, & monitione præmissa. 2. quæstio. 1. nemo.

1.nemo.infrà,de senten.excommu.sacro.

Sed dices Papa cognouit, & non cognouit eum, de quo agitur sententia excommunicationis innodandum, certè tūc & ipse ferre sententiā debet.ff.de iud. de quo hoc casu, si dominus Papa vel alius, qui de iure potest ferre sententiam per alium, vt sunt illustres, mandet alicui, quòd eam ferat, non est necessaria eius causæ cognitio, licet tunc etiam fateor hanc decre. locum habere, vt eam non debeat alij delegare.

6 †Ministerium) hac ratione dicimus, quòd si alicui commissum est, quod prouideat alicui de aliquo beneficio, quòd hoc alij demandare non potest, quia siue certum officium siue ministerium demādetur, quòd per se exercere debeat delegans, scilicet, prouisionem clerici vel collationem præbendæ alij demandauit, & idem videtur si in literis dicitur, exequaris, sed secùs est si dicat, compellas vel facias prouideri.

CAPVT XLIIII.

1 *Conseruatores ex quibus causis dentur.*

2 *An liceat per testes probare notorium maleficium.*

Conseruator in notorijs tantùm iudicare potest. & num.6.

3 *Factum à conseruatoribus non tenet, nisi vocatis illis qui deliquisse dicuntur. Et quid sit dicendum, si vocati sint contumaces.*

4 *Conseruatores recusari non possunt.*

5 *Vbi notorium est maleficium alijs, sed iudici oportet quòd super hoc requirat probationes.*

6 *In notorijs necessarius est aliquis ordo.*

Testes super notorio maleficio producti, quid dicere & deponere debeant ad maleficium probandum.

7 *Conseruatores an & quando habeant iudicialem indaginem.*

1 STATVIMVS. (Vt conseruatores.) † No. cōseruatores aliquando dantur, vt defendant aliquos contra raptores & prædones, alij dantur contra eos, qui aliquorum priuilegia infringunt, aliquando generalius dantur, scilicet, vt defendant aliquos ab omnibus iniurijs, & offensis, & in nullo prædictorum casuum aliquam habent indaginem conseruatores, nisi in hoc, vt docent eos, qui molestatores & iniuriatores dicuntur, & si vocati venerint interrogabuntur, an prædictas molestias & iniurias irrogauerint, & si eas confessi fuerint, tanquam contra manifestos iniuriatores procedēt, vt hîc. Si verò negent, cùm per negationē facta sit res dubia. C. qui.ad lib. procla.nō li.l.3.non procedent, & si processerint, nō valet tanquam excedens fines mandati, quia non sunt manifesti iniuratores, & iurisdictio conseruatorum limitata est tantùm contra manifestos.ar.op.ff.man. diligenter.sup.de rescrip. cùm dilecti.nisi fortè adeò de facto, vel de iure esset eorū maleficium notorium, quòd inficiationi locus non esset, quia tunc valeret processus contra tales. inf. de coha.cle. & mu. tua.& c.vestra.2.quæst.1.manifesta. Imò & si antequam limitaretur videtur idem debere fieri.82.di. desolatis. & c. libertos.

2 † Sed quid si per testes vellent probare maleficium notorium? Respon. quòd per testes malè probatur maleficium notorium, sed per qualitatem facti. sup. de transla.epis.quanto.de hoc no.inf.de coha.cle.& mu.tua. Item si confiteatur maleficium factum, sed dicat se iure id fecisse, non intromittet se vlterius conseruator. †Sed quæres, pone fert sententiam excommunicationis, quia aliam ferre nō potest contra contumacem, & postea cōstat eum esse iniuriatorem, sed non manifestum, nunquid in veritate est excōmunicatus? dicunt quidam quòd sic, licet iniustè iurisdictio ei datur super omnes iniuriatores, qualis est iste licet occultus. Alij dicunt cōtra, vt primò dictum est eodem iure, vt isti cēsentur priuilegiati, qui suos iniuriatores vel malefactores excōmunicare possunt, nam non intelligitur de manifestis, sicut & illud intelligitur, quod sequitur, liceat tibi alienata malè reuocare, nam nō intelligitur, nisi de his, de quibus constet per confessionem, vel rei euidentiam. de hoc no. sup. de elec. nosti. inf. de reb.eccle.non alie. episcopi qui.

Et hæc vera intelligo, in conseruatoribus, nam iudices ecclesiastici ordinarij benè cognoscent etiam de occultis violentijs, vt no.inf.de fo.compe. cùm sit generale. Item illud quod dicitur circa medium huius gloss. ver. scilicet, qui confitetur factum, sed dicit se iure fecisse, non est vlterius cogendus à conseruatore, non est semper verum, vt inf. de coha. cle.& mu. tua.in glo.illud.

3 † Item no. quòd isti conseruatores, & alij quibus datur iurisdictio in certas personas, vt quando mandatur quod compescant contradictores per sen. eccle. & huiusmodi semper vocare debēt illos, qui dicuntur deliquisse, aliàs non tenet, quòd

 sit con-

a
Citet. Quòd in notorio requiratur citatio partis. Adde eundē Innoc. in c. 1. de offi. dele. in 6. & Franc. de Aret. plenè in suo consi. 165. col. 8. & seq.
b
Oportet ꝙ super hoc. Adde ꝙ per hoc facit text. in l. hæc aūt. §. 1. ff. ex qui. cau. in pos. ea. vbi est tex. ꝙ vbicunque certa qualitas reqratur ad fundandā potentiā iudicis, vt poßit procedere eo modo quo ꝓcedit, nō est satis illā qualitatē esse verā, nisi etiā de ea iudici constet. Facit etiā, ꝙ dicit Bart. in l. si finita. §. aliàs. ff. de dā. infec. & in l. multū interest. ff. de cōdi. & demō. vbi nō valet concessio primi decreti cōtra cōtumacē, nisi prius constet iudici ꝑ acta quod sit cōtumax, & ꝙ qñ notoriū tribuit iudici iurisdictionem, de eo debet cōstare iudici per te citata. adde latè Franc. de Aret. in d. suo cons. 165. col. 8. in prin. col. seq. post mediū. Et dicta per eū ibi adde ad Inno. inf. in c. tua. inf. de coha. cler. & mu. et ibi de veritate dictorū Inno. in d. c. tua. & in c. vestra. eod. titu.

sit contra eos. 2. q̄ō. 1. c. 1. & q. 7. per latam. nisi esset sententia excommunicationis, quæ fortè tenet, si factum esset notorium, quia sententia excommunicationis tenet etiam non seruato ordine, sed tanquam iniusta esset absq; difficultate relaxanda, imò prolator ipsius puniendus est. inf. de sen. excom. sacro. sed nec contra hos malefactores valet sententia, nisi sint manifesti, vt hîc. de hoc no. inf. de præben. pro illorum. & de conces. præben. proposuit. si autem vocati contumaces fuerint, tunc conseruator & alij consimiles pro contumacia possunt procedere contra eos, sed aliam si ferrēt aliquam sententiam excōmunicationis, vel alia pro violentia, vel alio delicto, non tenet, nisi esset manifesta, vt hîc, vel nisi prius sententiaret, quod esset manifesta iniuria, quia extunc etiam si non esset manifesta iniuria, tamen tenet sententia, si non appellaretur ab ea. Sed contra. sup. de rescri. pastoralis. §. fin. vbi dicitur, quòd iudex per expreßionem personarum habet iurisdictionem super eos, Sol. huius cōtrarij colligitur ex tenore rescriptorum, quia ibi dicit, quòd partibus vocatis audiat conquęstiones nominatorum, & etiam nominandorum, sed hîc dicit, quòd partibus vocatis, tantùm contra manifestos violentos procedat. Vel dic, quòd hi conseruatores possunt nihil prohibere, nisi quòd nihil fiat his, quorum conseruatores sunt sine ordine iudiciario. arg. inf. de si. quærelam.

4 † Manifestis) ex hoc apparet, quod recusari non possunt conseruatores. arg. inf. de appel. peruenit. & c. proposuit. & quod procedere possunt absente parte per contumaciam, vt not. inf. de cohabit. ☞ clerico. & mu. c. vestra. † Ad alia) præterquàm in notorijs, quia in notorijs benè habebunt indaginem. arg. quia committitur conseruatoribus iurisdictio in eis, ergò & omnia, sine quibus illa non possunt explicare. ff. de iurisdictione om. iud. l. secunda. sed non potest venire ad puniendum aliquos de notorijs malefactis, nisi eos citet [a], & nisi citatos & contumaces puniat in expensis. & aliàs. sup. eod. de causis. ff. si quis ius di. non obtempe. l. prima.

5 † Item si maleficium est notorium alijs, sed non iudici, oportet [b] quòd super hoc requirat probationes, & etiam cogat aliquando testes quibus interesse debent ☞ partes. 2. quæstio. prima. in primis. inf. de test. c. 2.

6 † Item in notorijs aliquis ordo necessarius est. inf. de iureiu. ad nostram. sedille qui fecit illud, quod dicitur maleficium, sed dicit quòd illud non est maleficium, sed illud faciendo vsus est iure suo, videtur quòd in hoc casu admittet probationes vtriusque, quia aliter non potest expellere iurisdictionem sibi commissam. Item quia reus, non actor offensus parat viam iudici cognoscendi de his, dum proponit exceptionem talem, quòd non deberet procedi contra eum, si vera esset, & sępè quis habet ex beneficio alterius, quod ex se habere non potest. sup. de tempo. ordi. c. penul. Hoc autem satis videtur, quòd non potest conseruator inquirere de maleficio ex officio suo, quia non est iste modus procedendi in notorio, nisi fortè procedat ad inquirendum, an factum sit notorium, & etiam in hoc casu, scilicet, si maleficium est notorium, sed non malefactor, sed si per testes probatur de aliquo, quòd fecit illud malefactum, sed non probatur, quod sit notorium, nec nocebit sibi talis probatio. Et hoc ideò videtur, quia non potest conseruator procedere, nisi contra notorios, qualis non est iste, quia licet de occultis circumstantijs poßit inquirere conseruator quæ sunt accessoria notorio, non potest tamen inquirere de occulto facto, vel de occultis personis, quæ sunt principalia. De ordinario autem vtrum per has probationes poßit procedere contra eum, dic vt not. sup. de elect. bonæ memo. si autem ille, qui fecit maleficium benè confitetur illud, sed dicit illud non notorium, benè potest contra eum procedere conseruator, quia licet illud maleficium non fuerit notorium facti euidentia, est tamen notorium per cōfeßionem suam, quibus pluribus modis sit notorium. inf. de coha. cler. & mu. c. vestra. Et dicunt quidam, quòd testes qui inducuntur super notorio, debent dicere factum esse notorium, & si quæratur, quomodo scit, potest dicere, quòd ego fui pręsens, & vidi quando publicè in platea multis præsentibus fecit illud, imò plus videtur, quòd etiam si dicat, ego non vidi, quādo fecit maleficium, sed vidi quòd ductus fuit coram iudice, & interrogatus de maleficio, non negauit, vel confessus fuit, scilicet, quòd sic publicè fecerat. Quidam autem dicunt idem etiam si coram multis confitetur. † Item si dicit ego non vidi, quando fecit maleficium, sed vidi eum fugientem, vel ibi laritantem, & propter hoc

hoc nullo modo se excusantem, & non suberat causa, quare nō se excusaret, vel quia de hoc cum aliquibus transegit. ff. ex quib. caus. infa. l. athletas. §. fin. & l. seq. & sic est multa talia inuenire. Alij tamen dicent contra, iurisdictio autem horum est, quasi merum imperium, & supremum inter alias iurisdictiones. Item ex hoc apparet, quòd iurisdictionem habet & etiam cognitionem aliquam, quia sententia excommunicationis ferri non potest sine causæ cognitione. 2. quæstio. 1. nemo. expone ergò sic literam, quia non habebit iudicialem indaginem, supple in notorijs.

7 † Item non habet iudicialem indaginem cum effectu, quia super ea non iudicat, sed tantùm se instruit, vt iustè possit excommunicare. Item non dicitur habere iudicialem indaginem ex vi literæ, sed ex consensu partium, quia est inculpatus dicit, ego feci vtens iure meo, & hoc paratus sum probare & conuenire, quòd iudex de hoc cognoscat, quia aliter cùm factum sit notorium excōmunicabit conseruator, tunc autem inculpans consentia, quod recipiantur probationes, & sic communi consensu prorogatur iurisdictio, aut non consentiat, quòd recipiantur eius probationes super hoc, & sic iudex non excommunicabit causa non cognita. inf. de sen. excō. sacro. Item ex quo iurisdictionem habet, videtur quòd vsque ad annum posit reuocare sententiam suam. sup. e. quærenti. Item prædicta ratione videtur, quòd si notorius offensor excommunicatus veniat intra annum, & dicat cognoscite de quantitate damni, quia volo satisfacere, quòd de hoc debet cognoscere per testes, & alio modo ad sui instructionem partibus præsentibus, & si nollet actor, quòd cognosceret conseruator eum absoluet.

TITVLVS XXX.

DE OFFICIO LEGATI.

CAPVT I.

CVM NON IGNORETIS. Per app. etiam in alijs casibus, quos dicimus infrà (audire) quid posit legatus, colligendum est ex literis legati. inf. de priui. porrò. & non est contra. 25. q. 2. seruatis quædam, tamen potest etiam si non exprimantur, vt hîc. (studuisti) cognitionem, id est, antequam incipiat cognoscere delegatus (deroget) sup. de rescr. cùm sit Ro. (impedire) 11. q. 1. c. peruenit. & 95. di. eccle. C. de do. in hoc. 93. dist. præcipimus (mandatum) C. si aduer. rem iudi. aduersus. ff. ad Treb. ille à quo. §. tempestiuè. Confirmare) in communi forma, quæ modicum valet confirmamus, sicut lata est. inf. de conces. præben. & eccl. non vacan. quia diuersi. cum causę autem cognitione nō potest, quia per consequēs posset infirmare. 21. dist. inferior. ff. de re iudi. qui condem. de pœ. dist. 1. verbum. ff. de reg. iur. eius.

CAPVT II.

1 *Pœna an posit post latam sententiam remitti.*

1 NISI SPECIALIS. (Illa dilectio) Not. iu. amore remittere pœnā. 50. dist. clerico. 35. qō. 9. prætio autem non potest. 1. q. 1. nullus. Item ex quo sententia lata est, nō potest amore remittere pœnam. 2. quæst. 3. §. notandum. si alio agēte condemnatus sit, non potest remitti pœna sine consensu eius pro quo lata est sententia si ei interesset. Item pecunialiter, idem videtur quibusdam si suam prosequatur iniuriam, alij tamen contradicunt.

CAPVT III.

1 *Delegatus an absoluere posit extra prouinciam sibi decretam.*
2 *An finita legatione durent indulgentiæ à legatis concessæ.*
Legatus an sit iudex ordinarius.
3 *An sententia ferri posit sub conditione.*

QVOD TRANSLATIONEM. & inf. (speciali) quædam sunt quę necesse est specialiter demandari. ff. quæ in frau. cre. si pater. ff. de pact. iuregentium. §. vlti. ff. de procu. Pomponius. & l. mādato (priuilegij) imò & quædam alia, non enim potest absoluere excommunicatum à domino Papa, & quòd plus est à delegato eius. sup. eod. studuisti. nec vacaturam concedere. inf. de præben. dilect. (etsi) id est, quamuis.

1 † Ex ipso) non solùm ipsos de prouincia, sed etiam alios extra prouinciam decretam potest delegatus absoluere. inf. eod. excommunicatis. & sic quòd de facto approbat ecclesia Ro. sufficit, vt habeatur pro iure. ff. de legi. de quibus. ff. de adop. emancipatam.

Et hoc intelligo verum in legato, qui à latere Papæ mittitur, scilicet, Cardinali. inf. de sen. excom. ad eminentiam. c. ea. noscitur. Alij autem legati qui non sunt Cardinales, & qui ex priuilegio sunt legati, non plus habent potestatis, quàm in priuilegio continetur. inf. eo. c. pe. inf. de priui. porrò.

2 † Sed quid dices de indulgentijs, quas dedere, durant ne finita legatione eorum, & quid dices de sententijs, quæ feruntur sic, quicunque fecerit furtum sit excommunicatus? Respō. quòd sic, legatus enim est iudex ordinarius. C. de offi. rec. ꝓuin. quia habet imperium. ff. de offi. procon. l. & ideò, legatū enim si est ex Cardinalibus, similem dicimus proconsuli. ar. ff. de offi. procon. l. 1. & vlt. alios autem legatos singulos similes dicimus præsidibus. arg. ff. de offi. præsi. l. 1. præterea apparet eum ordinarium, qui vniuersæ causæ criminales & ciuiles prouinciç ad eum deferuntur. sup. eod. c. 1. cùm autem hoc possint alij ordinarij. inf. de senten. excommu. à nobis. inf. de pœni. & remis. nostro, multò fortius legati habent enim maius imperium omnibus iudicibus in prouincia post Principem. ff. de offic. procon. si in aliqua. §. penult. & l. nec quicquam. Item præfectus ad tempus & in perpetuum potest aliquem prohibere. ff. de offic. præfec. vr. l. 1. §. pe. arg. contra. ff. de pe. l. vlti. ff. de priui. l. puto. §. vlt.

3 † Item videtur quasi determinatum, quòd posset ferre sententiam sub conditione, puta si quis sic fecerit, vt talem pœnā patietur, quod duret, & indulgentias daret. inf. c. vlt. quod nos credimus. Nec ob. l. de pœnis. & de priuil. quæ loquantur, vbi iudex absq; causæ cognitione pœnam infert sine præfinitione temporis, quæ pœna tantùm suæ administrationis tempore durare intelligitur, secùs vbi cum causæ cognitione. Item secùs in indulgentijs, quæ sunt extendendæ. sup. de consti. prin. l. vlt. nunquid dispensare potest? Respon. sic. inf. de transact. ex parte. Alij autem legati, qui non sunt cardinales, possunt absoluere excommunicatos, secundum tenorem decre. inf. eo. excommunicatis.

CAPVT IIII.

LICET TRANEN. (Ad nostrę) hoc multum delinquit. 2. q. 1. nomen. & 3. qō. 6. multum. 11. q. 3. deniq;. C. de reli. l. 2. ar. contra. inf. de ap. constitutus. sol. ibi (malitiose.) ff. nau. cau. sta. licet. §. 2.

CAPVT V.

1 *Plenum ius non quæritur ex præsentatione, sed ex collatione.*

DILECVS FI. R. (in concesione) ex præsentatione enim patroni, non quæritur plenum ius, sicut ex concessione episcopi, si discordantibus patronis post quatuor menses cōferat. inf. de iure patr. quoniam in quibusdā. 1 & c. propter. vel melius plus habet in cōcesione prælatus quàm in præsentatione patronus, supple in ecclesijs vbi habet collationem, quia ex collatione omnia consequitur institutus, sed ex præsentatione non sequitur ius in re, licet consequatur ad rem petendam & personalem actionē contra episcopum. inf. de iure patro. cùm autem. & c. pastoralis. & c. cùm dilect.

CAPVT VI.

1 *Non potest egressus prouinciam absoluere ab excommunicatione quam tulit in ea existens, & quid si exijt non animo deserēdi delegationem, an poterit extra prouinciam excommunicare, habes in nu. 2.*

2 *Egressus prouinciam quam habeat iurisdictionem. Et quid facere possit. & nu. 1.*

Facta vnius prouinciæ, an possint in alia exercere à legato.

NOVIT ILLE. (Promulgauit) egressus prouinciam nō potest absoluere ab excommunicatione quam tulit existens in ea. ff. de offic. præsidis. l. 3. sed delegati ab eo possunt absoluere post egressum eius & ligare, & de causis cognoscere si cœperunt vti iurisdictione antequam egrederentur, quia perpetuauerit iurisdictionem suam. arg. sup. de offic. dele. licet. inf. eod. c. vlt. & ab his appellabitur Papa vel successor legati, sed antequam ingrediantur prouinciam non potest exercere contentiosam iurisdictionem. ff. de offic. procon. obseruare. Causam autem quam inchoauit legatus, non perficiet post suum egressum, licet alius legatus qui succedet ei, vel dominus Papa, qui intelligitur ei succedere, ex quo alium non dat. ff. de offi. iudi. mortuo. C. de iudi. properandum. §. sin autem in metu. ff. de iudi. mortuo. Hinc est quòd intra annum non exequitur sententiam suam. Nec contra. sup. de offic. deleg. quærenti. quæ lo-

quia loquitur in delegato, legatus autem est ordinarius. Alij dicunt, sed non placet idem in delegato & legato. arg. inf. de offic. or. pastoralis. §. 1. est ergò verum secundum eos id, quod dicit decre. quærenti. quod etiam post sententiam retinet iurisdictionem intra annum legatus & deleg. hic autem postquam deserit prouinciam sibi deputatam, vel delegatam, nullam iurisdictionem habet.

2 † Quid si exierit prouinciam non animo deserendi delegationem, sed iterum reuersurus, nunquid poterit extra prouinciam excommunicare, & videtur quòd nõ, quia excommunicatio requirit cognitionem causæ. 2. q. 1. nemo. sed de causa nõ potest cognoscere, nisi sedendo pro tribunali. 2. quæstio. 3. abolito. sed hoc in alia prouincia facere non potest. 9. q. 2. episcopum. & in pluribus. c. eiusdem. Idem verò fatemur nisi habeat licentiam episcopi dioce. vt in eisdem c. dicitur. Crederem tamen, quod posset absoluere, vbi suum errorem recognoscit sine causæ cognitione propter periculum excommunicationis. arg. inf. de sen. excom. sacro. circa fi. sup. eod. c. 2. Delegare autem causas potest extra prouinciam cùm non eam deseruerit, quia hoc non exigit causæ cognitionem. ff. de offic. procon. aliquando. & hoc olim tantùm, quando necessariã moram faciebat extra prouinciam. hodie autem delegatus, potest si solam voluntariã moram trahat. Authen. de colla. §. antequam. in ver. in prouincia. credimus etiã quòd posit dare præbendas extra prouinciam. arg. inf. de appel. qua fronte. & habes hîc expressum, quòd si quis est legatus in pluribus prouincijs, facta vnius prouinciæ potest in alia exercere. sup. de postu. ad hoc. in fi.

CAPVT VIII.

COLENTES. & inf. (Quandiu.) C. de cura. furio. cum alijs.

CAPVT IX.

EXCOMMVNICATIS. Pro latere, latus Principis siue Papæ sunt Card. ff. ad l. Iul. Maiest. si quis eum. & hi, scilicet, Cardinales extra prouinciam hominem alterius prouinciæ absoluere possunt. (Aliunde) ergò à contrario sensu suis comprouincialibus possunt munus absolutionis impendere legati, qui non sunt de latere, & qui non sibi vendicant ex priuilegio legationẽ, si autem ex priuilegio sibi vendicarent, nec etiam prouinciales absoluere possunt, vt hîc sequitur.

CAPVT X.

1 *Legatus an possit condere leges generales.*

1 NEMINI DVBIVM ESSE VOLVMVS. (Statuta) & ita habes, quòd legatus potest condere leges generales, nõ tamen contrarias legibus & constitutionibus generalibus. C. de offic. presbyt. alle. l. forma. Et credo, quòd in condendo talia statuta debet requirere consilium prælatorum prouinciæ. 9. qõ. 3. per totum. & maximè in c. 1. 3. 4. & 5. & aliquando requirere debet populum. de conse. dist. 3. c. 1. sed credo, quòd etiam eis irrequisitis teneant statuta, quæ facit legatus de his, quæ pertinent ad iurisdictionem suam. arg. præalle. l. formam. sed de alijs secùs.

TITVLVS XXXI.

DE OFFICIO ORDINARII.

CAPVT I.

1 *An prælatus ecclesiasticus teneatur exequi sententiam secularis. Et quid è diuerso.*

2 *Nunquid sententia ferri possit contra rescriptum excommunicationis.*

3 *An valeat quod fit à prælatis in exemptos.*

PERNICIOSAM. & inf. (inquirere) fama præcedente. inf. de si. licet. & cùm generaliter loquitur hæc decre. credim⁹ quòd hîc posit tam in clericis quàm in laicis. inf. de iud. nouit. vbi de hac materia no. dum tamen sint spiritualia, vel aliàs pertineant ad suã iurisdictionem ea, de quibus inquirit.

1 † Auxilium) id est, secularem potestatem, non ad præiudicandum, prælatus autem ecclesiasticus eodem modo tenetur mandare sententiam executioni iudicis secularis. argumen. 96. distin. cùm ad verum. sed in hoc est diuersitas, quia prælatus exequi non cogitur per secularem potestatem, sed secularis benè cogitur per suum prælatum. ar. inf. eod. ad rem. Item hoc est diuersum, quia nunquam ad petitionem secularis excommunicabit, nisi canonica monitione præmissa quam ha-

bes.inf.de sen.excom.sacro. †Et si voluerit excommunicatus, & potest aliquid contra sententiam dicere, audietur. 2. qō. 1. nemo. Nobis videtur quòd quantum ad hoc vltimum nulla sit differentia, quia nec iudex ecclesiasticus feret sententiam excommunicationis in præscri. iudicibus secularibus. Nec iudex secularis sententiā præscriptionis feret excommunicatos ab ecclesia, sed iudex in sua terra proscriptos iudicis secularis vitabit, & etiam in prædicatione populo vitandos suadebit, & hoc multò fortius faciet secularis de ex-
2 communicatis ab ecclesia. †Item contra præscriptum potest ferri sententia excommunicationis, si habitet in terra contra sententiam iudicis, potest tamen dici, quòd secularis iudex compellet omnes subditos vitare excommunicatos, & prælatus ecclesiæ excommunicabit subditos secularis potestatis, si moniti ei non obediant. argum. 96. distin. cùm ad iudicandum. Item si nosceret Rex rem iniquam agi, suum auxilium denegaret. 11. quæstio. tertia. qui resistit. Contrà de offic. ordi. pastoralis. §. penul. sed si loquitur aliter, quòd subditi debent exequi sententias suorum maiorum etiam iniustas, hoc autem loquitur de secularibus potestatibus, quæ non sunt subditi, imò pares. 96. distin. duo. cùm ad vestrum. Item etiam in alijs episcopis, si vnus episcopus ferret sentententiam, alius non exequatur si scit eam iniustam, quia in bono tantùm debent suum auxilium impendere. 10. distin. c. penul. & vlti.

a Summi Regis. Adde Feli. qui hoc allegat in c. 1. col. 1. de consti.

Et intelligitur hoc, quando sine iudicio petit aliquem lædi per Regem & iniustè, nam si in iudicio condemnatum petat castigari per Regem facere debet hoc, & est excommunicandus nisi faciat. 23. qō. 5. administratores. nec est eius inquirere, an sit iusta sententia nécne, & per omnia, idem dicam in Rege, quòd in subditis. de hoc no. sup. de offi. deleg. pastoralis. §. vlti. & c. cùm in iure. Vel dic non præiudicandum, id est, non propter hoc fit præiudiciū secularibus potestatibus, quin ipsi exinde possint facere iustitiam, vel is est sensus, quia per hoc auxiliū quod impendit prælatis non debent sibi aliquid iurisdictionis vendicare seculares potestates, nisi ad libitum episcopi.

3 †Item not. quòd si quis clericus vel laicus confitetur se subiectum inquirenti, & sententiæ non pareat inquirentis, nec coram superiore appellationem supplicationis prosequitur, ecclesiasticus iudex suā censuram exercebit. 96. dist. cùm ad. si verò talis sit, quòd nō habeat superiorem, vt tēplarij & hospitalarij, & alij exempti, non valet, quod fit à prælatis contra eos, sed tantùm dicimus, quòd Rex vel Imperator semper post monitionem canonicā excommunicabitur pro notorijs excessibus, nisi pareat. 61. distin. valenti. nisi esset nimis seuerus, vel iniuriosus, tunc enim
4 Papa vicarius summi Regis a cognoscet, etiam de non notorijs, & inquiret si sit infamia, vel si accusatur. insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. vlt.

CAPVT II.

1 *Id quod liceat in genere, an etiam sit permissum in specie.*

SI SACERDOS. Sciat indeterminate. no. †quod licet
1 in genere, quod non licet in specie. 8. quæstio. 1. quòd autem. ff. de quæsti. l. 1. §. qui quæstionem. sup. de offic. deleg. quoniam Abbas. ff. de pe. l. minoris. arg. contra. 24. dist. quando. ff. si quis cau. sed & si. §. quæsitum. inf. de appel. inter cætera. Sol. quòd licet in genere, licet in specie, & ē conuerso, nisi pluralitas vel generalitas occasionem mali præbeat. argum. C. quæ res pig. ob. l. 1. §. 1. de hoc not. inf. de sen. excom. Roma. §. caueant. (Iustitiam) non de aliqua persona speciali, sed vt excommunicetur in genere quicunq; fecit, nisi emendauerit, & ita habes hîc, quòd de iure est generalis excommunicatio. 5. q. 1. quidam (remouere.) 6. quæstio. 2. c. 2. & 4. (admonere) in secreto. inf. de sen. excom. cùm nō ab homine. (Christus.) 1. qō. 1. Christus. de conse. dist. 2. non prohibeant.

CAPVT III.

1 *Qui prælati vel rectores dicuntur habere ordinariam iurisdictionem.*
Vniuersitas quæ sit, & quis vniuersitatem facere possit.
2 *Quando dicatur Princeps concedere ius vniuersitatis.*
3 *Quæ requirantur ad hoc, vt quis consequatur ordinariam iurisdictionem.*
4 *Episcopi ordinariam habent iurisdictionem à canone.*
Pares à l. Federici habent iurisdictionem in vasallum & dominum feudi.
5 *Nunquid plebani possint dici iudices ordinarij.*
Episcopi an possint cognoscere de causis subditorum prælatorum.
6 *An valeat absolutio episcopi non præmissa satisfactione.*

7 Supe-

7 *Superiores an teneantur exequi sententias subditorum.*

CVM AB ECCLESIARVM. (Prælatis.)† Illos autem prælatos, vel rectores dicimus ordinariam iurisdictionem habere, qui eligūtur in prælatos ab vniuersitate & confirmationem recipiunt superioris. Authen. de defen. ciui. §. interius. 1. & §. si eodem. Item qui eligūtur ab his, qui sunt alicuius ꝓfessionis vel negotiationis in rectores ordinariam iurisdictionem habent intantum, quòd hi qui de ipsa negotiatione vel professione sunt, non possunt extra eorum iurisdictionem declinare. C. de iurisdi. om. iud. l. vlti. vbi dicitur, quòd tam de publicis causis societatis, quàm etiam priuatis, quas habēt occasione societatis socij inter se coguntur respondere sub eis, si ibi conueniātur. Sed nec socij, nec alij coguntur eos sub illis conuenire, & hunc intellectū illius. l. approbat consuetudo, vt ea. l. dicit, & sub alijs iudicibus ordinarijs conuenire potest, & non obstante fori exceptione respondere cogitur, singulorum autem consensus, puta vnius, duorum, trium, vel etiam multorum, dummodò nō faciant vniuersitatem ciuitatis, castri, burgi, vel villę, vel collegij alicuius ecclesiæ, vel gratia professionis, vel negotiationis non dat iurisdictionem ordinariam. C. de iur. om. iudi. priuatorum.

Et intellige de illa vniuersitate, quę cōstituta per superiores, sic quòd sit vniuersitas, nam si tot homines essent simul collecti, quot sunt Romæ, & non haberent tacitum vel expressum consensum à superiore, quòd esset vniuersitas, non possent sibi iudicem facere, nisi haberent alia iura & priuilegiū vniuersitatis. ar. ff. de colle. illi. l. 2. sed credimus sufficere, si ille cuius homines sunt, sic congregati, vt constituant locum vbi habitēt extra ciuitatem, vel castrum, burgum, vel villam.† Alij autem ☞ dicunt, quòd nulli homines quantumcūque sint liberi, non tamen possunt constituere vniuersitatem burgi, vel villæ, sine consensu tacito vel expresso eius, qui ius dicit in illa terra, in professionibus autem & negotiationibus sufficit, vel quòd magistri vel scholares sint grammaticæ, dial. physicæ, & sic de alijs negotiationibus, quòd sint pistores, vel cerdones, & sic de alijs, hi enim nullo priuilegio indigent, vel consensu superioris, vt sunt collegia approbata à lege. ff. quòd cuiusque vni. l. prima. & hi omnes vel maior pars, si volunt possunt constituere iudicem sibi & alia vniuersitatis iura exercere, & cùm sit vniuersitas, quòd fit à maiori parte ratum est. ff. de decret. quòd maior. infrà, de his quæ fi. à ma. par. ca. c. vltim. & cùm sit tantùm vna vniuersitas omnium eorum, qui sunt eiusdem professionis, vel negotiationis, qui morantur in eodem castro, vel ciuitate, non videtur quòd possint se diuidere, vt faciant plures vniuersitates, vel etiam quòd homines eiusdem professionis vel negotiationis, qui sunt de diuersis ciuitatibus possunt conuenire, vt vnam faciant vniuersitatem, posset tamen dici quòd omnes illi, qui subsunt vnius defensioni ciuitatis, etiam si morantur per municipia, possunt conuenire in vniuersitatem, vel plures secundum quòd habent plures municipales magistratus, secundum quod eis melius placet & oportet, quòd ad hoc, quod facere possint, sint ad minus tres, vt notat. sup. de elect. c. 1. potest tamen dici, & fortè non malè, quòd non attenditur in collegijs istis pistorum, vel cerdonum, & huiusmodi faciendis, quòd sint de vna prouincia vel diuersis, vel quòd omnes de vna ciuitate sint in vno collegio, vel pluribus, sed tantùm hoc attēditur, ꝙ̊d tres sunt vel plures, qui conueniāt vt vniuersitatem faciant pro iustitia cuique conseruanda.

2 † Item hoc ipso, quòd princeps expressè a vel tacitè consentit, ex certa tamen a sciētia non errans, non in iure, nec in facto, ꝙ̊d aliqua faciant vt collegium, scilicet, quia scribit vt vniuersitati ex certa scientia, vel quia syndicum eorū admittit, ius vniuersitatis consequi videtur, quòd diximus de vniuersitate negotiationis & professionis, idem intelligo de vniuersitate collegij alicuius ecclesiæ, vel monasterij. inf. e. quāto. & à simili de collegio prioratus. sup. de sta. mo. c. 2. ar. inf. de ma. & obe. cùm in ecclesia. & ad hoc vt habeat iurisdictionem in clericos, & ordinariam prælatus in prędictis locis, vel ecclesijs electus, oportet ꝙ & vniuersitas quæ eligit sit clericorum & religiosorum, vel aliàs idē prę!atus iurisdictionem ab ecclesiastico prę!ato recipiat, & quod electus sit clericus vel religiosus, cùm aliter non dare, nec recipere possunt spiritualem iurisdictionem, scilicet, excōmunicandi, interdicendi, & consimilium. inf. de iu. c. 2. de arbi. contingit.

3 † Itē oportet, ꝙ nō sit mulier. inf. de ma. & obedien. dilecta. Item ad hoc vt habeat

a *Ex certa taмē. Adde Do. Ant. in procæ. Gregoria. & ibi Fe. col. 5. vers. & subdi. & intellige, vt ibi per Felin.*

 ordinariam

ordinariam iurisdictionem electus ab vniuersitate, oportet vt eligatur in prælatum, nam si eligeretur ad aliquam dignitatẽ in ecclesia, puta primiceriatũ, archipresbyteratum maioris ecclesiæ, vel custodia, nõ habet ordinariam iurisdictionem. sup. de offi. ar. primice. & custodis, nisi consuetudo eis tribuat iurisdictionẽ, q; potest. C. de emanci. l. 3. §. vlti. & de exces. præla. c. 2. Vel dic, quòd hi etiã habent iurisdictionẽ ordinariam ex electione in eo ministerio, cui præponuntur: argu. prædictarũ decre. dat etiam ordinariam iurisdictionem, vel Papa, vel Imperator, puta si alicui dignitatem, puta legationẽ in prouincia, vel præfecturã, vel archi. vel huiusmodi. Propriæ aũt princeps dat iurisdictionẽ, quando cõcedit iuri. s. in omnibus causis quas moueri cõtingit in aliqua villa, vel castro, idem & de Papa. ff. de offic. præfe. vrb. l. 1. §. cùm vrb. in Auth. de consu. §. vlt. ff. de iuris. om. iud. & quia lex etiam tribuit iurisdictionẽ ordinariã. ff. de offi. eius cui man. l. 1. Respon. rex etiam dicitur dare iurisdictionẽ ordinariam, hoc ipso quòd vocat aliquos ordinarios. C. de offi. rec. prouin. qui ord. C. de mo. mul. l. eos.

4 † A canone autem habent episcopi ordinariam iurisdictionem. 16. q. 2. c. 1. & q. 7. omnes. 25. dist. perlectis. & archi. habent iurisdictionem à canone, etiam si non eligãtur in prelatos ab vniuersitate, & etiã siue episcopi cõfirmatione. sup. de off. ar. c. 1. & c. ad hoc. de hoc plenè no. inf. eo. quãto. & dominus in vasallos, & pares super dominũ & vasallũ à constitutione Federici. inf. de fo. compe. ex transmissa. c. verũ. inf. de sta. mo. in singulis. infr. de app. cum specialis. Melius credo, quòd habent iurisdictionẽ archi. & alij prælati, qui sic eligũtur ab episcopis, vel à lege, quia censentur vicarij simile de offi. or. c. 1. & de offi. archi. cap. 1. & lex dat iurisdictionem vicarijs, vt not. sup. de offi. vica. c. pe.

5 † Sententia) possunt enim plebani cognoscere de causis, & sunt iudices ordinarij. inf. de iud. c. 2. 15. q. 4. c. 1. ar. in Auth. de defen. ci. §. 2. C. de iur. om. iu. l. vlt. repete q̃ diximus sup. de offi. archi. cùm satis. & c. seq. † (Rationabiliter) benè dicit rationabiliter, nam si irrationabiliter, non solùm nõ debet satisfacere excõmunicatus, imò excommunicator debet satisfacere, & insup puniri. inf. de sent. excõ. sacro. & ideò dicit, quòd episcopus nõ potest cognoscere de causis subditorũ prætermisis inferioribus prelatis. arg. inf. de exces. c. ad hoc. 18. q. 3. cognouimus 2. q. 6. anteriorum. Sed hoc nõ placet, nisi haberet hoc consuetudo præscripta. Item prætermisis his prelatis, dicimus episcopũ cognoscere de causis subditorum prælatorum, & ordinarius est totius diocesi. sup. c. 1. C. de iur. om. iud. l. fi. 11. q. 1. de persona. 9. q. 3. c. 1. & 2. Auth. de defen. ciui. in prin. vbi dicitur, q̃d defensores ciuitatum prætermisis magistratibus munici. possunt cognoscere de causis subditorum suorum. Item quia vicarij dicũtur episcoporum. sup. de offi. arch. c. 1. 81. dist. nec debere.

6 † Et hinc est, quòd si episcopus absoluat non præmissa satisfactione, licet malè tenet absolutio, episcopus tamen malè facit & debet corrigi, quia iurisdictionem suã nõ seruat subditis suis. inf. de exces. præla. c. 2. inf. eo. quanto. si autẽ consuetudo haberet, q; archipresbyter primò cognosceret, vel alius inferior prælatus, & non episcopus consuetudo seruanda esset, & non teneret, q; ab episcopo fieret. sup. de offic. arch. dilecto.

7 † Obseruari) not. superiores teneri exequi sentẽtias subditorum. C. de iudi. properandũ. §. si autem reus. & fortè ipsi minores prælati exequuntur excõmunicando & interdicendo. ar. sup. de offic. deleg. ex literis. Quod quidã nõ credũt, lata enim sententia functi sunt officio suo. sup. eo. in literis. & per maiores iudices est facienda executio. C. de arbi. cùm antea. 1. respon. ff. de re iud. à diuo. in princ.

Nec ob hæc decre. alle. quæ introducitur ad defensionem iurisdictionis, & non executionem concedit. Sed melius placet quòd dictũ est, quoslibet siue minores ordinarios, siue delegatos à principe, siue à quocunq; alio, siue etiã subdelegatos posse exequi suas sententias per iurisdictionem, quam habent, scilicet, excommunicationem vel interdictum, vel similia, secũdum quod lex expressè dicit. C. de iudi. properandum. §. si autem reus. arg. sup. de offi. dele. significasti. & c. ex literis. Si autẽ aliqua sunt, quæ nõ possunt facere subdelegati, vel etiam minores iudices, sicut in corporalẽ possessionẽ mittere. ff. ad muni. ea q̃. ff. de iuris. om. iudi. iubere nõ possunt etiã maiores iudices, scilicet, extra fines suæ iurisdictionis mandare sententias executioni, & in his non ipsi qui iudicauerunt, sed alij exequentur & sic loquitur lex. ff. de re iudi. à diuo.

CAPVT IIII.

1 *Laicus patronus non debet se intromittere de rebus ecclesiæ, nisi quo ad defensionem.*

Ecclesiam

Ecclesiam quis regere debeat, mortuo gubernatore.

CVM VOS.(Plerunque)minus, & tunc possent si vellēt alium eligere.Authē. de sanctis.episc.§. si quis oratoriū. inf.de iure patro. causa, etc. cùm propter.sed hoc dimittebat propter scandalum. Vel dic, quòd licet patronus laicus præsentet minus idoneum, nō trāsfertur potestas prouidendi ad episcopū, nec hoc decr.præalle.dicunt, licet nō eligit intra tēpus Authenticū, q, hîc expressè dicit, non præiudicat in foro ecclesiastico.Vel dic,patronus qui elegerat, dicebat se bonum elegisse, & ideò dum super hoc quæstio erat non poterat prælatus de psona ppetua ordinare ecclesiam, sed de œconomo tantùm.(Radix) quia prælati ad se dicebant ius patronatus pertinere,& laici econuerso. Alij intelligūt de alia dissensione,nam propter quodlibet scandalum debet præponere prælatus ordinationem ecclesiæ.ar.inf.de iure pat.c.3.

1 †Ecclesiastica)nam si laicus est patronus,non habet ipse laicus se intromittere de rebus ecclesiæ,nisi quo ad defensionē. 10.dist.c.1.2.3.4.& 5.16.q.7.decernimus. Idem multofortius,vbi nullus est patronus sed episcopus qui in ecclesia tali vacante habet custodiam,pro ea aget.argu.16.q.7. omnes ecclesiæ. q.1.c.1. & 2.inf.de suc.ab inte.cùm dilectus.vbi autem ecclesiastica psona est patronus, cùm ibi debeat de tēporalibus responderi.16.q.2.c.2.inf.de capel.mo.c.1.ergò ea vacante,debet capitulum habere custodiam de ea, non episcopus.ar.inf.app.bo.me. res aūt episcopalis ecclesiæ,mortuo episcopo,gubernabit œconomus.75.dist.quoniā quidē. Vel quòd melius est,œconomus,&clerici episcopalis ecclesiæ.12.q.2.charitatē,& si nō habet œconomū soli canonici,& si nō habet canonicos,archiepiscopus.12.q.2. non licet alicui.& q.5.sicubi.C.de admi.tut.l.lex. q̄ de causa.s.qa controuersia super iure pat. inter vos, & eos vertitur, vnde esset indignum,q, nulla pars in præiudiciū alterius iuris litigiosa aliquid perpetuò ferret, vel innouaret.11.q.1.quia res.inf.vt lit.pendē. per totum.Idem est si super alijs grauibus discordia esset inter patronum & prælatū, graue esset quòd prælatus in sua ecclesia restitueret personam perpetuam,quæ sibi vel malè, vel nullo modo de suis iuribus, respondet(œconomos.)25.dist. quoniam (personis)12.q.2.hoc ius charitate.

CAPVT V.

1 *Absolutio ex falsa causa quare non teneat sicut excommunicatio.*

Sententia transit in rem iudicatam, si ab eo non fuit appellatum.

Appellatio an habeat locum in notorijs.

EX PARTE TVA. &inf. (Excessibus) quare non tenet absolutio ex falsa causa,
1 sicut excommunicatio. 11. q. 3.c.1.si episcopus.Respō. hîc, quia absoluit non expressè,vel adiecta vera causa excommunicationis, non intendit absoluere à vera excommunicatione, sed ille qui excommunicauit ex falsa causa,id est,eum,qui non deliquit excommunicare intendebat. Item quia interpretādum est in tutiorem partem.inf. de spon. iuuenis.Item ne rumpatur neruus ecclesiasticæ disciplinæ.23.q. 5. excommunicatorum.Alij idem dicunt in vtroq;,nam sic non intenderet absoluere ex illa causa, ex qua excommunicatus est, nequaquā absolueretur, & si excommunicaret aliquē ex falsa causa,puta propter homicidium, quòd non perpetrasset,non esset excommunicatus.ar.C.si ex fal.instru.per totū. ff.de verb.sig.Paulus.C.de primi.& si præses.inf.de pur.vulg.significantibus.

Hoc autem ita est verum,si dicat,excōmunico te propter tale homicidium,q, nō fecisti,nec est tunc necessaria absolutio. Alij dicunt quòd necessaria est absolutio, & tenet excommunicatio quo ad ecclesiam militantem.arg.inf.de resti.spol. literas.inf.de verb.sig.inquisitiōe. ne neruus eccle.disrumpatur.sup.de consue. cū inter vos.23.q.5.excommunicatorum. illud autem non est dubium,quòd licet iniusta causa sit excommunicationis, puta quia comederit,vel simile,tenet tamen.11. q. 3. c.1.ff.ex quib.cau.ma.l.1.§.eo.Redire) 3 ppter hoc apparet respōsio factæ quæstionis,an.s.quòd non tenet absolutio (purgationem)no.episcopus ad purgationem sibi suspectos cogit.2.q.5.omnibus.& hoc fateor,quando ingens præsumptio est cōtra eos,aliàs non purgabunt se, nisi infamati vbi infamati sunt, tunc apud bonos & graues.inf.de purg.cano. cùm in iuuētute.& dic vt notat.infr. de accusa. cùm oporteat.

CAPVT VI.

1 *Licitè excommunicatur non parens sentētiæ.*
2 *Sententia lata contraria primæ non valet.*
3 *In causa matrimonij non currit tempus appellationis.*

SIGNIFICAVIT.

1 SIGNIFICAVIT. Nobis. t.f.de parochia.†Quero vtrũ isti parochiani sint excõmunicati pro contumacia, quòd non videtur, cũ litera dicat, an pro contumacia, an ꝑ delicto, quòd similiter non videtur, quia aut fecit ordine iudiciario, scilicet, actore prosequente accusationem, vel ordinario procedente in modum inquisitionis, & tunc anteq̃ excõmunicaretur necessaria fuit illa sententia super diuortio, & tunc si non fuit appellatum, sed incorrigibilis fuit, ꝗ non pareat sententiæ, iustè excõmunicatur. 2. q. 1. nemo. 11. quæstio. 3. nemo. nec valent tunc literæ quas impetrat. Item si nõ fuit appellatum à sententia diuortij, transit in rẽ iudicatam, super quo non potest habere literas, si dixerit veritatem, & ea non dicta, nec iudex debet absoluere, nec ordinarius tardabit executionem. sup. de offic. deleg. pastoralis. §. præterea. si autem fuit appellatum à sententia diuortij, quomodo iudex à quo appellatum est potest se intromittere. C. de appel. ex illo. Nec etiã tunc iudex appellationis absoluet, imò cognoscet de appellatione, si sit iusta, nécne, vt si appareat de sentẽtia excom. vtrum teneat nécne. sup. de offi. deleg. cũ contingat. ꝑterea appellantes, certũ tẽpus habẽt ad ꝓsequendam appellationẽ. C. de temp. appel. Auth. ei qui. & intra id tẽpus possunt prosequi, vel etiam facere, vt in prædicta Auth. ei qui. si autem notorium esset crimen, non erat appel. deferendum, nec executio vel excommunicatio, vel denunciatio retractanda. inf. de appel. cõsuluit. Item si iustè fuit excõmunicatus quomodo non remittentur paroch. ante ad ordinarium, qui tulit sententiam, & quia iustè excommunicauit, & cùm hoc dicatur, ꝗ delegatus peccabat, quia testes non recipiebat. Item post diffinitiuã sententiã, vel quòd minus est post publicationẽ testiũ, testes recipi iubentur. cõtra Auth. de test. §. quia verò. arg. inf. de fi. instru. cũ Io. Respon. hanc decret. habere locum, vbi quis est excommunicatus à prælato inquirẽte pro manifesto contubernio, cùm nollet mandato ipsius obedire, super tali contubernio diuidendo, & tunc excommunicatus appellans, & ad superiorem accedens literas impetrauit ad eundem excommunicatorem sub hac forma falsò suggerens, quòd cum ordine non seruato, & nulla culpa vel causa contra eum probata, eum excommunicauit, quòd eum intra certũ diem absoluat, alioquin hoc faciat delega. & audiat, si quid remanserit quæstionis, & tunc quia prælatus non absoluit, delegati absoluunt, sed post absolutionem nõ procedebat in cognitione illa, scilicet, an esset licita copula nécne, cùm tamen excommunicator paratus esset super hoc inducere testes, sed non erat qui eos cogeret vel reciperet, & ideò prouisum est, ꝗ excommunicator eum in excommunicationem reducat. Nec obst. quod dicitur, quòd ordinarius non debet retardare denunciationem excõmunicationis ex quo manifestũ est crimen, imò dicimus, quòd debet retardare ex quo absolutus est, quia delegatus habet iurisdictionem, licet potuerit elidi per exceptiones, vt notat. sup. de rescript. certum. Item non debuit procedere in executione sententiæ, ex quo literæ appellationis impetratæ fuerunt: vt notat. supr. de offic. delegat. pastoralis. §. præterea.

2 †Item hæc decre. locum habet, vbi fuit excommunicatus post sententiam, nec fuit appellatum, nec ob. quòd transit in rẽ iudicatam, & ideò decætero non est quærendum, nec testes producendi, cùm si sententia cõtraria primæ feratur, nõ tenet 2. q. 6. §. diffinitiua. quia hæc non habet locum in matrimonio, vel sententia diuortij de re iud. tenor consangui. vbi autẽ est appellatum, non videtur hæc decr. locum habere, causa enim appellationis debet currere suo marte. inf. de app. sæpè oblatę. & temporibus certis, quia si appellatũ esset, nõ foret necesse eum reducere in sententiam excommunicationis, nec testes producere super principali, quia lapso tẽpore præfixo appellationis prosequendæ transiret in rem iudicatã, sed certè si quis diligenter inspiciat etiam tunc, quando appellatum est, potest habere locũ, quòd excommunicatus diceret, ꝗ nõ currit sibi tempus appellationis, cum mora propter iudicem, & non propter ipsum contingeret. vt not. inf. de appel. ex ratione.

3 † Posset enim dicere esse speciale in causa matrimonij, vbi non currit tempus appellationis, vel fortè & ipsum tẽpus appellationis, quòd tam longum est sustinere vel expectare eis commorantibus in illicita copula, non tutum est, cùm mora sit periculosa. inf. de app. oblatæ. & ideò illud abbreuiare potest: sed non habet locũ, nisi constet priorem sententiam fuisse iniustam, vel nullam, cùm non esset iniusta, vel nulla sentẽtia reducendũ, sed si nõ cõstat

ſtat habet locum, intelligimus hãc decre. habere locum, ſi proceſsit epiſcopus inq̃rendo, & nõ habet locum, niſi interuenerit accuſator, nam tũc proceſsit iudex delegatus qui abſoluet partes, prout volet, & ſi grauauerit partem, vel minus protelet appellationem.

Et intelligimus hoc non ſolùm ſi ſit excommunicatus pro illicito concubinatu, ſed idẽ pro quocunq; alio crimine notorio. Item poteſt dici hanc decr. habere locum, quandocunq; appellatur etiam ante ſententiã, vel ex contumacia, nam hęc videtur intentio fuiſſe decre. vbicunq; agitur de crimine, ſi altera partium malitioſè protrahit quominus in inquiſitione ꝓcedatur, ſiue primus iudex proceſſerit ad excommunicationẽ ſiue non, primus iudex poteſt procedere ad excommunicationem appel. vel aliter ad inquiſitionẽ deferentis, & eſt inductum in odium perſeuerantium in crimine, nec per hoc turbatur iuriſdictio delegati, imò per hoc iuuatur, quia citius procederetur in cauſa. Remotiores) idẽ ſi ad propinquos, ſed de remotioribus magis creditur quòd ignorẽt, idem credimus & ſi non impetrauit literas, ſed ſuperior tantùm abſoluit licet malè, quia remittere eum debebat ad excommunicatorem. inf. eo. ad reprimẽdam (ad locũ) inf. de teſti. ſi qui te. C. de teſt. ſi quãdo. ff. de teſt. l. 4. & vlti. (deſidia) quomodo excõmunicatur hic litigator pro culpa iudicis? Reſpon. quia ex eius culpa præſumitur, cùm eius crimen eſt notorium, vel nõ proſequitur retractationem ſentẽtiæ, à qua appellauit, vt dictum eſt (ea) vel ſimilia. ff. de leg. nõ poſſunt. (& ideò in priſtinam) quia in ea cauſa ſunt, quia manẽt in crimine.

CAPVT VII.

1 *Coërtio monachi pertinet ad abbatem.*
2 *Abbas in his quæ ſunt regulæ ſemper præcedit epiſcopum.*
3 *Excommunicatio eſt mucro epiſcopalis.*
Modus procedendi in coërtione monachorũ.

QVANTO DEVOTIO. Religioſorum. & infr. (In clauſtro.) 16. q. 1. ſi cupis. placuit. percutias. inf. de cle. vel mo. ſacerdotibus (inueneris.) inf. de acc. euidentia. inf. de ſi. de regularibus (proprium) 18. q. 2. abbates. (prælatorum) id eſt, abbatum. Alij verò prælati, vbi epiſcopi non habent cuſtodiam, neq; adminiſtrationem pecuniæ monachorum, & ideò in eorum manibus reſignanda nõ eſt (arbitrij) hæc eſt vera litera extracta de regiſtro, falſa litera eſt abbatis. Conſilium) hoc iuſtè præcipit Papa, ex quo enim archiepiſcopus diligens erat in proſequendo vagos monachos, & abbas negligens, quòd conſilium archiepiſcopi requireretur pro honore, & vt fraus abbatis euitetur, qui de facili monacho propriũ dimitteret, & potes dicere, quòd hoc ſpeciali ꝓuidentia conceſſum fuit archiepiſcopo huic. Si prælati, id eſt, abbates, qui monachos, & maximè vagos cõpeſcere debent, vel expone prælatos. i. abbates vel epiſcopi, nam cùm ambo ſint negligẽtes, & ambo habeant iuriſdictionem ambo monendi ſunt.
1 † Monitionem) & ſic videtur coërtio monachi, quòd primo loco ꝑtineat ad abbatem. infr. de ap. reprehen. 24. q. 3. corripiantur. & pro hoc etiam faciũt omnia arg. quæ innuunt, quòd ſit iudex ordinarius, de quo not. ſup. eo. cũ ab. & de offi. archi. & dixit. h. ſolum epiſcopũ poſſe corripere in figura iudicij abbatem, non ſecundum regulam clauſtralem. arg. 11. q. 1. de perſona. C. de pat. po. l. 4. Alij dicunt, quòd ſi recepit abbas manus impoſitionẽ, id eſt, benedictionem, poſsit monachum coërcere, ſicut quilibet prælatus collegiatæ eccleſiæ, ſi verò nõ recipit manus impoſitionis, ſed eſt miniſter tantùm, vbi olim erat, non poſſet coërcere. ar. 93. diſt. à ſubdia. 18. diſt. hoc tãtum. ſup. de æta. tuã. 50. diſ. accedẽs, & ad hoc benefacit. 68. diſ. c. 1. vbi dicit, quòd poteſt conferre ordines ſi recepit manus impoſitionis, ſecundum mo. præ. & ſine dicta manus impoſitione nõ benedicit monachus, nec portabit baculum paſto. Alij dicunt in minoribus delictis corripiet ipſum abbas, vel prior. in maioribus epiſcopus tantùm. arg. 90. diſt. ſi quis monachus. infr. ne de ſtat. mod. ea quæ.
2 † Hoc autem benè credimus, quòd abbas ſemper in his, quæ regulæ ſunt emendandis præcedet epiſcopum, cùm etiã in eis magis debeat obedire abbati, q̃ epiſcopo, ſed ſi aliter peccaret monachus, abbas ad reuocandum eum, & puniendum intendet ſecundum regulã à ſuperiori approbatam, & ſi ſecundum eã fuerit eijciẽdus monachus, eijciet eũ, quia ex quo ſuperior confirmauit regulã videtur eis dediſſe poteſtatem faciendi ea, quæ in regula continentur. vt notat. infr. de regul. c. 2. & quæſita à malo monacho abbas habebit, ſed ſi abbas per ſe hoc facere non poſſit, epiſcopus ſuum auxilium impẽdet abbati.

bati.18.q.2.abbates.si autem in iudicio accusaretur, sub episcopo debet fieri, quia minor episcopo causas criminales non agit. 18.quæstio.2.monasteria.cùm autem monachi non possunt ciuiliter conueniri, ergò non habet locum quæstio, an possint sub abbate conueniri, imò etiam similiter super mutuo, quòd in scholis contrahat, vel super alio contractu, quem licitè facit non conueniret ipse, sed ecclesia vel monasterium, & tamen simul iudex esse non potest & reus. Si autem clericos seculares sub se haberet, vel etiam monachos sub se in alijs monasterijs ab alio monasterio diuisis à suo monasterio, etiam si sit in alijs dioce. causas ciuiles illorum benè posset audire, cùm sit ordinarius eorum, & hoc cùm quis apud eum vult quærimoniã deponere: vt notat. sup. eod. cùm ab. etiam si non habuit manus impositionis, dummodò quis eos sub abbate cõuenire velit: sed non cogitur quis cõuenire eos sub abbate, imò potest conuenire eos sub episcopo & alijs ordinarijs, nec possunt excipere de foro, scilicet, quòd primo sint conueniendi sub abbate, sicut diximus de illis rectoribus, qui eligũtur ab vniuersitatibus. sup. eo. cùm ab.

Et hoc quòd dicimus in abbatibus, dicimus in plebanis, & in omnibus alijs, qui nihil iurisdictionis habẽt, nisi id quòd habent ex eo, quòd ab vniuersitatibus eligũtur, sed pro magna parte hodie omnes dignitates instituuntur & confirmantur ab episcopis, & quòd possunt interdicere & excommunicare. sup. eod. cùm ab. inf. de ma. & obe. cùm in ecclesijs. nam confirmando iurisdictionem, dare videtur excõmunicandi potestatem.

3 † Vnde melius dicitur, quòd iurisdictionem excommunicãdi habet à confirmatore, quàm ab vniuersitate eligũt, quia excõmunicatio propriè est mucro episcopalis. 14. q. 4. corrumpuntur. 16. q. 2. c. 1. sed aliã habent ab vniuersitate, vel lege, quia ex electione vniuersitatis non haberet potestatẽ aliquã nisi iudicandi, & fortè indicendi modicã mulctã. Itẽ hodie ex cõsuetudine plus iurisdictionis habẽt in diuersis ☞ partibus. † Negligenter) hunc ordinẽ seruabit archiepiscopus, quia primò monebit abbatem, quòd reuocet monachos vagos, cũ suis proprijs, & si abbas negligens fuerit in eorum reuocatione, & per se & per alium facienda, tunc archiepiscopus monebit monachos vagos super eodem, & si redierint monachi vagi debent resignare sua propria in manibus abbatis conuertẽda in vtilitatem monasterij secundum cõsilium archiepiscopi, si autem monachi ad consilium archiepiscopi nollent hoc facere archiepiscopus compellet ad hoc per suspensionem officij & beneficij.

CAPVT VIII.

1 *Si post sentẽtiam appellatur, an sit petẽda absolutio, & an sit remittendus.*
2 *Appellatio prodest excommunicato, siue benè siue malè sit excommunicatus.*
3 *Pro sententia iudicis est præsumendum.*
Absolutus an possit coram subdelegato agere de iniusta excommunicatione.
Episcopus coram quo iudice subditum suum conuenire possit.
4 *Delegatus debet cognoscere de iniusta vel iusta excommunicatione.*

AD REPRIMENDAM MALITIAM. Pœnæ degradatio & curiæ seculari tradi. inf. de cri. fal. ca. ad falsariorum depositio. & detrusio in monasteriũ. 50. dist. si episcopus suspensio. 2. q. 6. si mala. 22. dist. nullus præter hoc excõmunicatio. 17. q. 4. si quis sua priuatio. offi. & beneficij perpetuò. 81. dist. si quis amodo. priuatio officij, aliàs beneficij ad tẽpus. 82. dist. presbyteri. 21. q. 2. placuit. priuatio beneficij tãtùm. 7. q. 1. si quis de ord. priuatio communionis tãtùm. 75. dist. ante omnia. 56. dist. nullus. Item & aliæ plenæ. 68. dist. si sit. 18. dist. placuit (alijs) 2. q. 6. quiescit (subditis) non quòd vicini episcopi sunt cogendi seruare sententias episcoporum. ar. 20. dist. c. pe. & vlt. 11. q. 3. curæ. sup. eo. cùm ab. (suspendatur) inf. de app. pastoralis. nec lapsu decennij transit in rẽ iudicatam, vnde etiam si post decennium appellaretur, superior absoluet eum sine causæ cognitione. Io. nõ credo. inf. de sen. excom. per tuas.

1 † Conquestus) ideò dicit conquestus, quia per simplicem querimoniam. q. d. etiam si appellatur post sententiam, non tamen est petenda absolutio sic. s. prosequẽdo eam in modũ appellationis. s. vt dicat excommunicationem non tenere, quia à sententia excommunicationis appellatũ fuit, sed simpliciter petenda est absolutio, ac si appellatum nõ esset, tamẽ in hoc valet iusta appellatio, etiam post excommunicationẽ, quia si iusta causa assignata appellasset, non eum remitteret absoluendũ ad excommunicatorẽ, nisi de gratia. infr. de sent. excom. per tuas. hîc autem ex necessitate & de iure dicit eum remittendũ.

Item

Item de iuris necessitate remittitur absoluendus, si manifestè iusta esset sentẽtia excõmunicationis, melius videtur, quòd siue appellauit post sententiam excommunicationis, siue non, semper est mittendũ ad excommunicatorẽ: vt hîc. inf. de sent. excom. per tuas. in fi. vbi videtur loqui de appellante. & inf. de sen. excom. sacro. §. 1. vbi loqui videtur de non appellãte, & hoc idem aliàs dicendum videtur, siue certum sit excommunicationem iustam, siue hîc ipsum dubium sit, sed si certũ esset appellationem iniustam, non esset remittendũ si est appellatum. inf. de app. solicitudinẽ. idem etiam videtur, si nõ sit appellatum, dummodò certum sit excommunicationem iniustam, & sic potest loqui. infrà, de sent. excom. per tuas. in fi.

2 † Suspendatur) quominus sit excõmunicatus, nam siue malè excommunicatus sit, siue benè, prodest appellatio quantum ad hoc, quòd ea transfertur ad superiorẽ, sed credimus, quòd necesse sit, quòd iustã causam appellatiõis assignet, alioquin nõ cessabit procedere in causa excommunicator, & partes post appellationem super principali ad nos remittuntur. inf. de app. vt debitus. cum partibus præsentibus. 11. q. 3. excommunicatos.

3 † Et habes hîc ar. quod præsumendũ est pro sentẽtia iudicis. de hoc nõ. sup. de ele. bo. me. mag. & nota. quòd hîc de iusta excõmunicatione cognoscet archiepiscopus, quia est iudex episcopi excommunicationis, de quo hîc quærimoniam deponebat excommunicatus.

☞ † Sed quid dices de alio iudice subdelegato, an hoc ipso quòd commissa est ei absolutio alicuius, poterit ipse absolutus agere de iniusta excõmunicatione? & videtur quod non, nisi hoc ei sit cõmissum, sed nec excõmunicatus poterit petere satisfactionem, quia excommunicatus sibi cõtumaciter renuit obedire. argu. sup. de offic. delegat. prudentiam. in fi. hoc autem c. & inf. de sent. excõ. sacro. vbi horum cognitio concedi videtur absoluenti, loquũtur in ordinarijs, Sed certè hoc nõ placet, imò dicimus quòd de iure ordinario archiepiscopus non debet cognoscere, si episcopus vellet conuenire excommunicatum, vt eius mandata reciperet, quòd hîc dicitur: quia subditum suum episcopus coram arbitris, non coram archiepiscopo conuenire debet. 11. quæstio. 1. si clericus. hoc ergò, quòd archiepiscopus hîc facit est ratione connexitatis causarum, quia hoc ipso quod ad archiepiscopum deuoluitur potestas absoluendi, & per cõsequens omnia quæ ei connexa sunt facienda, cùm autem quilibet excommunicatus iuret parere mandatis ecclesiæ vel ipsius absoluentis, & insuper ipse absoluens cognoscere debet, an ipse debeat facere mandata, an remittere ad excommunicatorem, & si ipse facere debet, debet cum causæ cognitione facere, vt hîc dicitur.

4 † Ergò ex præmissis sequitur, quòd debet cognoscere de iniusta vel iusta excõmunicatiõe, & hoc ipsum dicimus in omnibus delegatis, quibus simpliciter cõmittitur quòd absoluant. Illa enim clausula, si quid ref. q. non fertur ad cognitionem iustæ vel iniustæ excommunicationis, sed ad cognitionem causæ principalis, de qua delegatus non cognoscet, nisi illa clausula vel similis fuerit apposita. (Reducere) inf. de appel. c. solicitudinem.

CAPVT IX.

DVO SIMVL. & infr. (In canonibus.) 9. q. 3. conquestus. vel diuersa sunt nomina: sed eadem dignitas. 99. distinct. c. 1. & 2. (Consuetudo) approbata & præscripta. sup. de consuet. cap. vltim. & notat. inf. eod. cap. 1. (Ecclesiam) priuilegiũ datum ecclesiæ est perpetuum. 25. quæstio. 1. c. 1. & 2. (Personalia) cum persona pereunt. ff. de censi. de ætat. 7. quæstio. 1. petisti. Item argu. quòd Papa detrahere potest de iure aliorum. 16. q. 1. frater. 9. quæstio. 3. nunc verò. & cap. per princip. 25. quæstio. 1. c. vlt. sup. de vsu pal. c. 1. (Coram te) nota. hîc sumitur argument. à contrario sensu, quia etiam si voluit parere coram ipsis episcopis ordinarijs, non tamen propter hoc argumen. iurisdictionem habet in eos, vt audiat causas eorum, sed vt præstet auxilium ordinarijs ad compescendum eos. Compelli) 11. quæstio. 1. peruenit. sed si sponte velit, benè possunt iurisdictionem prorogare, vt notat. sup. de offic. delegat. de causis. nota. contra. nisi adsit consensus episcopi. inf. de fo. compe. significasti. Item nota. ordinarium agere, si subditi grauentur, ad idem. supr. de offic. archid. dilecto. sed certè plus prosequetur causam suam, id est, subtractionem iuris sui quàm iniuriam subditorum.

CAPVT X.

QVOD SEDES AP. & inf. (Committitur) 63. dis. cùm prouinciales. 15. dist. nō debet. & c. si quis. (Debet) sup. de offi. dele. pastoralis. in prin. & c. vlt. & hîc habes quòd episcopus committit ea, quæ sunt ordinis. sup. de ele. transmissa. 7. q. 1. pontifices, etc.

CAPVT XI.

1 *Nunquid iudex totius prouinciæ, sit iudex cuiuslibet.*

2 *Etiam sine secundo decreto fit aliquis verus possessor.*

PASTORALIS OFFI. (Exceptis) hîc dicunt quidā archiepiscopum non esse iudicem ordinarium totius prouinciæ, nos autem contrariū credimus. s. quòd habet archiepiscopus ordinariam iurisdictionem archiepiscopalem, nō autem ordinariam episcopalē, nec simul occurrere de iure, nam in tota prouincia habet procuratorem & visitationem. inf. de præscri. cùm ex offi. ad idem 7. q. 1. in apicibus.

1 † Et non sequitur, est iudex totius prouinciæ, ergò cuiuslibet, quòd patet etiā in episcopo, qui licet sit iudex totius dioce. non tamen est exemptorum, quamuis dici posit, quòd & cuiuslibet iudex est, quia pluribus casibus habet iurisdictionem, super qualibet, licet non in omnibus. Ponamus enim, quòd aliquis sit ita bonus a, q, nihil committit, quod iuris indigeat correctione super hoc in quibus habet iurisdictionem, sed ligatam quousque conueniatur pars in casibus exceptis. ar. sup. de rescrip. pastoralis. §. quoniam. sed si tulerit sententiam excommunicationis, nūquid tenet, dixerunt quidam quod sic: vt in Authent. de defen. ciui. §. & consequenter.

a *Ita bonus. Felin. allegat in proœ. rex pacific⁹. in prin. ꝙ quis potest ita esse bon⁹, & in tantum ratione regeretur ꝙ non subijceretur legi. intellige exercitio legis vt ibi per eum.*

Sed nos contrarium credimus. arg. 3. q. 6. peregrina. 6. q. 3. scitote. 9. q. 3. nullus. & eodem modo nō tenet absolutio, si absoluat excōmunicatos, secùs tamē est dicendū in episcopo, qui iurisdictionē non ligatā habet in tota dioce. vt not. sup. eo. cùm ab. (Alicui) suo ordinario prelato. (Articulo) inf. de sent. excō. quòd de his. 17. q. 4. si quis suadēte. Succedat) & ita habes, quòd si aliàs delegati transferantur ad alias dignitates, & scriptum sit loco, quòd successor procedat in causa. de hoc not. supr. de offic. deleg. quoniam. & de rescri. eam te.

2 † Verus) not. aliquem fieri verum possessorem etiam sine secundo decreto post an. vt no. vt lit. non contest. quoniā. §. vlt. in fi. & de eo qui mit. in pos. cau. rei. ser. c. 1. (Honestus) C. de anna. excep. vt perfectius. 16. q. 2. §. pen. & vlti.

CAPVT XII.

LICET IN CORRIGENDIS. (Interclusum.) inf. de app. ad nostrā. reprehensibilis de priore.

Et intelligo hoc verū, his excedat modum. inf. de sent. excom. vniuersitate. & c. pro, & vbi est notorium. inf. de verb. signi. ex parte. cùm olim. idem est etiam si aliàs grauetur: vt inf. sequitur derogare. sup. de offic. dele. super eod. 9. q. 3. nunc verò. † Faciendis sicut hæ erāt, licet enim ibi esset app. remota nō ob. quia hoc fuit ibi appositum quòd de iure est, vt dictum est, & sic procedere debet tam ordinarius, q̄ delegatus, secùs si dixisset authoritate nostra, & sic enim tanq̄ delegatus, procedere potuisset. Item crederem, & si mandaretur ei, quòd in aliqua causa procederet appellatione re. vel in aliquibus negotijs, vbi appellatio à iure non prohibetur. Item à contrario si ordinario mandat, quòd audiat generaliter causas aliquorum subditorum suorū, nec ponatur in literis ap. re. vel authoritate nostra, vel aliquid super ordinariam iurisdictionem concedatur: tūc vt ordinarius cognoscet, non vt delegatus. Et est ratio, quia videtur ei suasisse executionem sui officij, itē quia contra ius sunt huiusmodi generales cōmisiones. sup. de rescript. ad hoc. secùs si inter aliquas personas specialiter mandaret ordinario causæ cognitionē, quia tūc delegatus præsumitur. inf. de præscri. cùm ex officij. (Casus) inf. de sen. & re iud. cùm I. & A. & c. proxi. inf. de accu. cùm oporteat. & inf. de si. licet Hely. vel si in aliquo cōtra for. man. datam. inf. de accu. inquisitionis qualiter & quando. (Mādati) quo non dele. constituti, sed vt ordi. instruxit.

CAPVT XIII.

1 *Capitulum si est iudex, non tamen singuli canonici.*

2 *Quomodo electio deuoluatur à capitulo in episcopum.*

Vox episcopi ratione dignitatis plus valet, quàm canonici.

3 *Solus episcopus conuocare potest canonicos & procedere ad electionem, ipsis non venientibus.*

Iudex vnus & solus, an & quando poßit in negotio procedere, quòd omnibus imminebat.

4 Non

4 *Non valet consuetudo quòd capitulum in causa sua sit iudex contra episcopum.*
Iudex an quis possit esse in propria causa.
5 *Cur episcopus non corrigit excessus suorum canonicorum.*

IRREFRAGABILI CONSTITV. (Formam.) inf. de accu. inquisitionis qualiter & quando. & de hoc no. inf. de app. c. 3. (Consueuerunt) aliàs enim, nisi esset consuetudo eis prætermisis, Episcopus corriget. vt nota. sup. eod. cùm Ab.

1 † Per ipsum) & sic capitulum est iudex & penes ipsum est iurisdictio & non penes singulos canonicos, nam de nullo potest dici, hic est iudex, vel coniudex, sed verba resonãtia actum de eis dici possunt, scilicet, vt canonicus iudicat, sicut electio est penes capitulum, & non singulos, & tamen singuli coëligunt, sed cùm episcopus sit de capitulo, vtpotè caput *a* capituli. arg. inf. de verbor. sig. cùm clerici. ff. de his qui nota. infa. l. 2. insti. de iur. nat. plebs quomodo ad eum potestas deuoluitur iudicandi, nam si omnes fuerunt negligentes, paria delicta pari pœna puniri debent. sup. de sup. neg. præla. dilecto. sup. de ele. bo. me. in fi. si non omnes sunt negligẽtes, penes non negligentes erit potestas iudicandi. sup. de postu. gratũ. sup. de ele. bon. me. mag.

2 † Eadem quęstio est, quomodo, scilicet, deuoluitur electio à capitulo in episcopũ? quidam dicunt, quòd vbicunq; episcopus est de capitulo, nam aliquando non est de capitulo. sup. de rescr. eã. & tunc si episcopus est negligens, cũ alijs potestas eligẽdi vel iudicandi, vel quælibet deuoluitur ad superiorem, nõ ad episcopũ, & intelligũt. l. ff. quando ap. sit. l. 1. in fi. quando præses sedebat in ordine suo non iudicãs, sed cõsulens, Sed contra hoc esset. C. de accu. l. vlt. vel quando sedit iudicans, sed contradicit. Nos dicimus quòd si episcopus interest capitulo nõ tanquàm episcopus, sed quodam iure segregato tanquàm canonicus, puta quia Papa de gratia sibi reseruauit canonicatum, vel etiam episcopatus habet speciale priuilegium, q. quicunque est episcopus, sit canonicus, ita fingitur gerere duas personas: tunc si omnes fuerunt negligẽtes, & etiã episcopus, nihilominus potestas eligẽdi vel iudicãdi deuoluitur ad episcopum, nisi dolus eius interuenisset, vt ob hoc procurasset electionẽ nõ fieri, vt ad eum deuolueretur potestas, inf. de conces. præb. non va. postulasti. sup. de ele. cùm inter dile. 17. dist. multis. 2. q. 6. oẽs. ff. de suc. edic. l. 1. §. quòd dicimus. C. de adulte. iure. ff. de adop. si pater. §. 1. Sed dices, nónne tenentur committere vices suas? ar. ff. de iuris. om. iud. prætor. respon. non, illud enim ideò est, quia consulens suam voluntatem propalauit, vnde suspectus *b* haberetur si iudicaret, sed secùs in negligente qui suam voluntatem nõ manifestauit. si verò episcopus in electione canonicorũ tantùm interfit, quia episcopus, puta, q̃a ad hoc habet priuilegiũ & ꝑpenditur hîc, quia ratione dignitatis plus valet vox episcopi, q̃ canonici, nõ quia canonicus, quia nec canonicus est, tunc non potest dici gerere personam canonici, sed episcopi tãtùm, & tũc nõ deuoluũtur potestates ad episcopũ, sed ad archiepiscopũ. Sed contradicit. l. ff. quando ap. sit. l. 1. in fi. sed approbo responsionem prædictam.

3 † Sed quæres quid si episcopus nõ fuit negligẽs, sed sicut potuit ꝓcurauit electionẽ fieri, sed nõ potuit obtinere. Respon. nõ potest se excusare episcopus, quia ipse solus potest conuocare alios canonicos, quamuis non veniant, & ipse nihilominus circa finem vltimi diei conuocato capitulo eliget & iudicabit. sup. de offi. deleg. consuluit. & not. sup. de ele. cùm nobis. & c. ecclesia vestra. ar. sup. de postu. bonæ. 2. & est hoc, quia certum tẽpus à iure habuit intra quod procedere deberet. inf. de conces. præben. & ec. non va. nulla. vel à prælato: vt hîc. Vnde si aliqui ad tempus velint effugere, eorum malitia vel negligẽtia non nocebit diligentibus. ff. ex quibus cau. maio. non enim. sed vbi non est præfixum tempus non potest vnus solus procedere in negotio, quòd omnibus imminebat, vel melius, scilicet in decre. bo. me. sup. de postu. processerunt. licet fortè iniustè, vnde nec poterat procedere vnus solus contra sententiam pluriũ, secùs vbi sunt negligentes, vt hîc.

Et hoc est verum, quia vnus solus eliget vel iudicabit, quia ius vniuersitatis residet in vnum. ff. quòd cuiusque vniuer. sicut. §. vlti. ar. 12. q. 2. non liceat. secùs si non esset collegium, quia essent plures delegati, vel ordinarij, nam tunc in vnum non recideret ius reliquis negligentibus, vt not. sup. de offi. dele. causam. Vel dic, & melius, q. hæc decre. loquitur, quando ad solum capitulum pertinet hæc correctio, & non ad episcopum, & sic non habent locum prædictæ obiectiones.

a Caput. Adde Feli. in proœ. Grego. col. 3. circa fi. q allegat Inno. hic.

b Suspectus. Et sic iudex qui consuluit in causa. allegatur suspectus. adde Frãcis. Are. in consi. 29. in prin. & Doc. in c. cum speciali. infr. de ap. & adde q idẽ si fuisset aduocatus. l. prætor. et ibi Doc. & Alexan. ff. de iuris. om. iud.

 † Manifestè)

4 †Manifesta).i. notoria. nam aliàs nulla cõsuetudo prodesset, q capitulum in causa sua contra episcopum iudex esset, nam esset contra bonos mores, & grauamẽ adduceret ecclesijs, & ideò non esset tolerabilis. sup. de consue. c. 1. & c. cùm venerabilis. sed si factũ esset notorium, tũc potest valere ei cõsuetudo, nec erit iudex in facto suo, qa nõ iudicabit, sed tantùm cessat ꝓ manifesta ostensa, quòd fieri potest. inf. de verb. sig. ex parte. vbi not. & c. seq. nam si interdixerit re existẽte dubia puniretur: vt hîc. & inf. de app. dilecto. si ergò manifesta & rationabilis causa subsit, & est cõsuetudo possunt cessare, nã & solus decanus potest interdicere ecclesiã. inf. de app. dilec. Sed cõtrà quomodo seipsum suspẽdet. Itẽ quomodo erit iudex in facto suo, contra id q est. C. ne quis in propria causa. per totum. inf. de conces. præb. post electionem. Item legẽ dicere sibi nõ possunt, nec imperare. ff. de arbit. l. pe. 21. dist. nunc autem. Item interdictum de cõsensu episcopi & canonicorũ ponẽdum est. inf. de his quæ fi. à ma. par. capi. quæsiuit. non ergò à solis canonicis? Respon. de iure esse q episcopus & capitulũ simul interdictũ ꝓponant, sed si consuetudo habet, q canonici vel solus decanus hoc faciat, valebit interdictum vt hîc: nec ex hoc sequitur, q aliquis sibi imperet vel puniat, sed capitulum imperat singulis canonicis, & eodem modo punit. ar. 12. q. 2. qui manumittitur. Item licet prælatus de iniuria ecclesiæ vel causa cognoscat, non dicitur iudex in ꝓpria causa. argum. C. vbi cau. fis. l. 1. ff. de his quæ in testa. delen. proxim. 2. quęst. 7. si quis ab episcopo. Vel dic, quòd non est interdictum iuris: sed est quædam cessatio, & inde est, quòd episcopus vel alius etiam ipse qui posuit interdictum celebrando in illa ecclesia nõ fit irregularis: imò nec est canonicus sic interdictus in eadem ecclesia, vel alicubi celebrando fit irregularis, sed si imponeret interdictum iuris, tũc irregularis esset: vt nota. inf. de exces. prælat. tanta. Dele.) id est, datus, si enim esset delegatus, expiraret iurisdictio re integra morte mandatoris, & hîc est vnus casus vbi archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos suffraganeorum, vel si dixeris propriæ deleg. dic hoc speciale quòd non perit hæc iurisdictio morte mandatoris.

5 †Sed quare episcopus non corrigit excessus canonicorum suorum. Respondeo, quia sic placuit Papæ, & non sine causa, quia videretur esse iudex in propria causa, quamuis non sit, & quia ardua causa contra capitulum, vnde non debet eam audire nisi cum capitulo suo. 15. quæstio. 7. episcopus nullius. sed cum eis audire nõ posset, quia idem iuris esset, quamuis non sint rei & iudi. sed videtur quòd deberet esse sub arbitris. 11. q. 1. si clericus aduersus. sed illud loquitur in ciuilibus casibus, hoc in delictis, vel sufficit sic statutum esse. ff. qui & à quib. prospexit. 1. respon. (Canonica) sine manifesta, & rationabili causa cessauerit.

CAPVT XIIII.

QVONIAM. (In plerisque.) Populi Sarraceni, Latini & Græci, qui inter nos habitant prouideant) suis expẽsis. inf. c. ꝓxi. ar. Authẽ. vt nul. iud. §. nulli. Authẽ. de man. prin. illud tamẽ secùs legatis Papæ. inf. de præscri. accedẽtes. vel vt notat. inf. c. proxi. nã legatis solius episcopi prouidere non tenentur, imò cum alijs clericis. Necessitas) hîc apparet hoc ipsum de dispensatione esse. arg. 7. q. 1. non autem. 1. q. 7. quòd pro remedio. ad idem. sup. de renun. ad sup. & hoc ex verbo apparet, ibi cui concessimus.

Et hoc intelligo, nisi primò episcopus in dioce. alterius ad aliquod officium cui ratione illi debebant subesse, secùs si aliàs vocaret ad supplendum defectum suum. 7. q. 1. pontifices. (Percussum) not. canonẽ latæ sententiæ.

CAPVT XV.

INTER CAETERA. (Indiguerint) puta quia sine scãdalo à clericis vel à laicis expẽsas habere non possunt. 11. q. 1. aliud quidem. 1. q. 2. placuit, alioquin ab eis possunt exigere, quia non est magnum si metamus tẽpo. vbi seminamus spiri. inf. de præscript. cùm ex officij. (Coadiutores) secùs in dele. sup. eo. c. vlt.

CAPVT XVI.

1 *Non licet episcopo exigere procurationem à capellis quæ non sufficiunt ad procurationem.*

2 *Nõ potest abbas vel alius superior agere nomine suo vel monasterij negatoria, vel quasi contra requirentes aliqua iura in suis capellis. Et quæ sit ratio.*

Actio qualis competat abbati contra requirentes iura aliqua in suis capellis, et quid in libello petere debeat.

Capellæ

Capellæ pro suis iuribus competit actio negatoria contra episcopum.
3 *Cùm quis per se tenet non admittitur sine scientia & animo possidentis.*
Iurisdictio & ius archiepiscopale an & quãdo possit præscribi sine scientia archiepiscopi, & quid sit dicendum de iure extraordinario.
4 *In his quæ de iure debentur nisi pars probaret præscriptionem vel priuilegiũ condemnaretur.*
5 *Quæ sunt vniuersales actiones: quæ etiam generales & singulares, habes in nu. 6. & 7.*
In actionibus vniuersalibus causa et res vniuersaliter debent exprimi.

CONQVERENTE. Not. abbatem posse agere pro capellis suis, ne indebitis oneribus grauentur. ar. sup. de offic. archi. c. 1. sed si prælati ipsarum ecclesiarum velint agere ipsi præponuntur: vt not. sup. de rescri. edoceri. posset tamen dici hoc esse, ideò, quia tẽporalia earundem ecclesiarum monasterium possidebat. argu. inf. de excep. cùm venera. vel hic abbas iura episcopalia ad se pertinere dicebat, vel etiã vbi agitur generaliter de grauamine communi omnium, tamẽ episcopus aget, sed hoc non inuenitur iure cautum. de hoc no. inf. de app. dilecti.

1 † Non cõtentus) hæc petitio nõ fulcitur iure, quòd nõ liceat episcopo exigere ꝓcurationem à capellis, quæ non sufficiunt ad procurationem, vel quæ eam non debent, quia possessorium non soluat, sed dic eam iure fulciri, quia negatoria pro his iuribus competebat: vt no. infr. de verb. sig. si abbate. & sup. de offi. dele. cũ olim. Quidã tamen dicunt non competere negatoriã, sed sufficere debet ecclesiæ denegare si episcopus petit ab ea, q̃ non debet, & actio nõ competit contra episcopũ sua iura petentem, ob hoc solum quod petit, nec inuitus agere cogitur. C. vt nemo inui. dic etiam in hoc loco rectè implorari à monasterio offic. iudi. nam cùm gladiũ in manu gestet episcopus, scilicet, excommunicationis. 23. q. 4. corripiantur. & possit timere ne iniustè eum excommunicet. Item, quia eum diffamat asserendo eum in quibusdam iuribus sibi debitorem, ideò rectè petit, quòd cesset ab hac diffamatione, sed iudex dabit episcopo tempus, intra quod doceat de iure suo, aliàs iubebit eum cessare à diffamatione. C. de inge. manu. diffamari. inf. q. fi. sint legi. lator. iniustè autẽ petit Abbas, scilicet, quòd non cogeretur ad procurationem, quæ sufficientes non erant, sed debebat petere, quòd plus petere non cogerentur, & soluere in procuratione, nisi quantum pensatis facultatibus moderatè soluere possunt, secundũ quod in sententia cõtinetur, sed licet sic petat, non tamen est inepta petitio, & ideò condemnatio sequetur: vt inf. sequitur ibi: ita quòd cum ad eas etc. Item potest dici dari iudicis officio cõtra hunc episcopũ, quia vltra quàm debet exigit, sicut censitus & colonus contra dominum, quia vltra debitũ exigit. C. de col. & censi. l. pen. & vlti. C. in qui. cau. colo. & censi. l. 1. Authen. de quæstio. Item si petat collectam vltra vires. ff. de va. mune. l. 1. & secundũ hoc Abbas est actor & non erit generalis hæc petitio.

2 † In ecclesijs) no. abbas vel alius superior non potest agere nomine suo, vel monasterij negatoria, vel quasi contra illos, qui in capellis suis reqrũt aliqua iura. Et hoc ea ratione, quia non est dominus ecclesiæ licet habeat ibi aliqua, sed rector capellæ, vel etiam ipse Abbas non suo nomine, nec nomine monasterij sui, sed nomine ipsius capellæ potest agere negatoria, vel quasi, cùm enim capella distincta habet iura sua à iuribus monasterij, & ipsa capella domina sit suorum iurium ipsa, & ipsius nomine agendum est, & non alterius, nisi fortè capella cõcessa esset in proprios vsus, quia tunc cùm sit quasi dominus sicut vsufructuarius agere potest negatoria, sed tutius est eam intentare nomine capellæ, confessoriam iustè intentat Abbas nomine sui monasterij pro iuribus, quæ hàbet in capella vt si alius occupauit ipsa iura, rectè competit contra eum confessoria, ꝓ qua adiudicabuntur sibi prædicta iura, & auferentur ab episcopo possessore. Item potest intentare interdictum vti pos. infr. de pręscri. venient. Item si in libello simpliciter petit Abbas imponi silẽtium episcopo, & cassum nunciari, quod per episcopũ est factum, & etiam decerni, quòd nullũ ius super prædictis iuribus pertineat ad episcopum, licet hæc verba sonare videantur negatoriam tantùm quam diximus nõ cõpetere abbati pro prædictis iuribus, sed capellæ, tamen vt potius valeat quàm pereat quod actum est, & quia intelligitur omne suum ius deduxisse in iudicium, & quocũque modo produci potest, dummodò sub verbis positis in libello comprehendi possit dicam sententiam ferendam pro abbate, dũmodò probet iura de quibus agitur ad se pertinere, non quia intelligitur actionem confessoriam intentasse, ad quam

 nullatenus

nullatenus competunt verba libelli, neq; negatoriam, quæ nō competit abbati, sed capellæ.

Sed intelligo eum implorasse officiū iudicis, q; benè cadit sub prædictis verbis, & quòd competit vbicunque quis iustitiā habet, & non habet aliquam certam actionem, est enim latissimum officium iudicis. ff. de iurisd. om. iudi. l. 1. Arg. ad prędicta inf. de causa pos. cùm ecclesia. C. de ann. excep. l. vlt. sed an huic abbati cōpetit alia actio, scilicet, confessoria, ergò non habebit officiū iudicis, arg. ff. de mino. in causæ. Sol. quando officium iudicis est extraordinarium, sicut est quādo datur in integrum restitutio, quia contra ius est, quòd iudex præstet suum auxilium contra sententiam vel contractum, vel præscriptionem, tunc non datur, nisi in defectum aliarum actionū, sed aliàs nihil prohibet officium iudicis concurrere cum alijs actionibus cùm sit latissimum. ff. de iurisd. om. iud. l. 1. de capella autem certum est econuerso, quòd ei contra episcopum pro prædictis iuribus competit negatoria, & non confessoria, de his no. inf. de ver. sig. c. abbate. † Specificatis) episcopus enim petebat iura episcopalia de facto, non in iudicio, Abbas autem agere nolens cōtra episcopum negatoria vel alio modo, vt nota. in glos. quæ incipit. hoc pacto, omnia iura specificari petijt ad quod non tenebatur episcopus, sicut nec in alijs generalibus actionibus teneretur, vt no. in gl. quæ incipit no. quosdam, & hoc etiam ex eo apparet, quia nec omnia specificauit. Posset etiam dici, quòd ideò cogitur quandocunq; specificaret iura, quia fortè erant aliqua iura, de quibus concordabant, vel quòd essent danda, vel quòd non essent danda, & ideò non erat bonū, partes superfluis probationibus grauari. ff. de inter. act. vbicūque. Item ante litis conte. potest quæri ab episcopo, an hæc iura possideret. ff. de inter. act. qui seruum. §. iniuriæ. Canonicā) quæ est. 23. dis. quanquam. quam etiā alius habere potest, sicut arch. vel archipresbyter. sup. de offic. archi. c. 1. & vlt. Idem etiā dicimus de sequentibus iuribus, scilicet, visitatione. sup. de offi. ar. c. 1. & c. mandamus. & sup. de offi. deleg. c. super eo. & cēsura ecclesiæ: vt notat. sup. de offi. ar. cùm satis. & iurisdi. vt notat. sup. de offic. ordi. cùm ab. & sic de alijs pro magna parte, sed aliter pertinēt ad inferiores prælatos, quia quasi sub alijs, aliter ad maiores, inferiores autem prælati, quæ sunt communia tam eis quàm episcopis tanquàm episcopi, & non sub episcopis exercere videntur, si non admittitur appellatio ab eis ad episcopum, sed non archiepiscopum, & si episcopi non permittuntur cognoscere de causis pertinētibus ad subditos vel prædicta facere & alijs modis, vel si minores præcipiunt in negotijs aliquid ad se pertinentibus, & maiores minoribus tātùm intendunt in eis, & vt plenè intelligas de hac materia, quæ tractatur in gl. ista not. quòd non currit pręscriptio sine possessione. infrà, de præscri. causam.

3 † Item postquàm aliquis per se tenet, non admittitur sine scientia & animo possidentis. ff. de acqui. pos. peregrè. §. quibus. necesse est enim, quòd expellatur de ea possessione, vel reuertens nō admittatur, vel suspicetur se posse repelli. ff. de acqui. pos. l. 3. §. in admittenda. & §. seq. & §. quòd si seruus. & l. clam possidere. §. fin. Ex his autē colligo, quòd si aliquis habet generalem iurisdictionem in aliqua re, sicut episcopus in diocesi sua. inf. de excep. venera. inf. de reli. do. cōstitutus. tūc nullus homo vel episcopus, vel alius potest constituere. aliàs præscribere de nouo, vel totā iurisdictionem episcopalem, vel etiā aliquod capitulum iurisdictionis, scilicet, quòd visitet aliquam ecclesiā eius dio. vel quòd vocet aliquem ad synodum, vel cognoscat de aliqua causa dioce. nisi episcopus sciat per aliquē prędictorū triū modorum possessionem amittat, sicut per prædicta iura apertè apparet, sed si non nouū ius præscribat, nec ius quo rescripto lædatur episcopus, puta si aliqs archiepiscopus in dio. huius episcopi præscriberet ius archiepiscopale, benè valeret p̄scriptio, etiā ignorāte episcopo, dūmodò cōtra archiepiscopū legitima præcesserit p̄scriptio, qa nihil hîc præscriptio tāgit hunc episcopū, & idem videtur, si quis plebanus eiusdem dioce. p̄scriberet ius plebanatus in capella alterius plebani eiusdem dioce. nam hîc sufficit, quòd legitimè procedat præscriptio contra plebanum, id est, eo sciente & possessionem aliquo prædictorum modorum amittat, etiam si episcopus nihil sciat, quia nihil interest episcopi, quia ita benè potest habere ius episcopale in hac capella alieno plebano ibi habente iurisdictionem sub episcopo, sicut si primus plebanus eam haberet. Fortè idem videtur etiam si plebani sunt diuersarum dioce.

Et intelligo hæc vera, non solùm si præscri-

præſcribantur iura ſtatuta à iure, qualia ſunt prædicta iura, ſcilicet, archiepiſcopale plebanale, ſed etiam idẽ videtur ſi præſcribantur iura, quæ aliquis habet in eadem dioce. ex priuilegio vel præſcriptione, ſicut eſt videre in epiſcopo Papienſ. qui ex priuilegio vel ex præſcriptione habet multa iura in quibuſdam eccleſijs Placentinæ dio. quomodo enim iura præſcribere poſſet epiſcopus Parmen. contra epiſcopum Papien. etiam ignorante epiſcopo Pla. quia nihil præſcribit de iure, quod poſsidet epiſcopus Placẽtinus, nam de iure poſſeſſa ab epiſcopo Placentino nihil præſcriberet Parmen. niſi Placentinus hoc ſciat, & niſi prius de poſſeſsione expellatur, vt ex præall. iuribus apparet, & dicimus quod dicitur præſcribere iuriſdictionem archiepiſcopalem, quia archiepiſcopus eam amittit tanquam de ea expulſus eo ſciente, & alius eam occupauit, & idem dico in plebanali & in alijs huiuſmodi, ſi autem præſcribat iuriſdictionem talem, qualem archiepiſcopi habent in dioce. ſubditorum, ſed tamen archiepiſcopus ſuam non admittit, in hac præſcriptione neceſſaria eſt ſcientia epiſcopi, qui eã poſsidebat, & non archiepiſcopi, cui nihil intereſt qui poſſeſsionem ſuæ iuriſdictionis non amiſit, hoc quod dictum eſt, quando aliquis habet generalem iuriſdictionẽ, intelligo etiam ſi in multis capitulis non habeat iuriſdictionem, dũmodò in omnibus habeat, niſi in exemptis, vel per iura, vel per priuilegia, vel per præſcriptio. vel alio modo. Sed ſi aliquis habet tantum in certis articulis iuriſdictionem, vt archiepiſcopus. ſup. eod. duo. in hoc caſu non eſt neceſſaria ſcientia eius, qui in certis tãtùm habet iuriſdictionẽ, dũmodò de iuriſdictione quam poſsidet nihil pſcribatur, quia nõ dicitur hîc præſcribi iuriſdi. archiepiſcopo Par. cùm archiepiſcopus nihil de ſua amittit, ſed extraordinaria iuriſdictionem præſcribi dicitur.

Videtur tamen, quòd etiam alius archiepiſcopus ſine ſcientia primi archiepiſcopi non poſſet præſcribere, quòd portaret crucem, vel vteretur pallio, & alijs cõſimilibus, vt in dioc. ſui ſuffraganei, quia ipſe archiepiſcopus hoc ius, vel potius honorem poſsidet in ꝓuincia ſua, vnde nullus tunc poteſt hunc honorem præſcribere, niſi prius primus archiepiſcopus amittat poſſeſsionem, quam amittere non poteſt, niſi inde expellatur, vt dictum eſt. Sed oppo. quia poteſt habere hæc iura ex priuilegio, & tũc archiepiſcopus tenet ſuam poſſeſsionem, quia non eodem modo ex præſcriptione poteſt querere? Reſpõ. quia aliud eſt in priuilegio, vbi nouum ius conſtituitur authoritate eius, qui poteſt nouum ius ſtatuere, & qui poteſt iuriſdictionem alteri dare, vt Papa, aliud in præſcriptione quæ nunquam procedere poteſt, quia ſi dicant ſe habere titulum fortè ex collatione alicuius, qui non habeat poteſtatem conferendi, illud conſtat, quòd hîc non poteſt procedere præſcriptio, cùm habuit iniuſtum titulum. inf. de deci. dudum. Idem per talem titulum non habuit nec habere potuit poſſeſsionem apud alium conſtitutam, niſi ſciret ille, apud quem erat poſſeſsio, & multò fortius ſi nullũ allegat titulum, niſi per reſcriptum & vſum præſcribere non poteſt, niſi prior poſſeſſor ſciat, & de poſſeſsione expellatur. c. diſt. contra morem. 18. diſt. illud. tamen benè videtur quòd etiam ſi huius honorem extraor. puta ex priuilegio conſtitutum, alius quã priuilegiatus poſſideret, ſi bonam fidem haberet, puta quia crederet, quòd licitè eſſet translatum in eum authoritate eius, qui hoc facere poſſet, & alia interuenirent, quæ in præſcriptione ſunt neceſſaria, quòd tunc illud ius extraordinariũ præſcribere poteſt. Subiectionem) eccleſiarum in ſpiritualibus. 16. q. 5. c. 2. (Inſtitutionem) ſacerdotium. inf. de capel. mo. c. 1. (Cenſuram) id eſt, ꝙ poſsit excommunicare (Iuriſdictionẽ) de hoc not. ſup. eod. c. 1. ☞ †Pœnitentias) de enormibus, & vulgaribus criminibus. 16. q. 6. c. vlti. & pertinet hoc ſequens ad laicos, & no. quòd petendo iura epiſcopalia cõtra Abbatem proſequor, non ſolùm ea, in quibus monaſterium tenetur mihi, ſed etiam ea, in quibus clerici & laici ſuarum capellarum. ſup. de offi. archi. dilec. inf. de præſcrip. auditis. & eſt hoc ideò, quòd Abbas hæc iura poſsidebat, & in clericis & laicis, & ſuper his clerici vel laici conueniãtur, nominabunt dominum in iudicio, vt not. inf. de ma. & obed. inter. (Sacramentorum) ſubitò continentur ordo, dedicatio eccleſiarum, conſecratio virginum, & generaliter omnia ſacramenta. (Ab epiſcopo.) (Synodum) ar. quòd clerici tenentur ire ad ſynodũ. (Et ſynodatici) pro eodem ſupponit, ſed dicitur ſyno. quæ in ſynodo dantur. inf. de cenſi. olim. (Cathedra) quia datur pro honore cathedræ. 10. quæſtio. 3. placuit. Recepit duos ſolidos à qualibet eccleſia, niſi à monaſterijs.

10.quæstio.tertia.inter.(Decimationum) 10. quæstio.3.vnio.12. quæst. secunda. vulterana.& c.nobis. & c.concessio. & c.de reditibus.(Mortuariorum.) inf. de sepul. certificari. (Visitationem) de hoc not. sup.de offic.archiepisco. c. 1.(Pensatis) à pauperibus nihil petat. arg. 2. quæstio. 1. placuit.10.q. 3. cauendum. Alij dicunt, quòd etiam à pauperibus aliquid petit, sed plures congregabuntur ad soluendum cathedraticum.ar.inf.de censi. cum instantia.sed respondeo potest illa loqui in procurationibus,at in cathedratico secùs.

4 † Quærentur)& ita dixerunt quidam, quòd omnia quæ hìc continentur, & ita de iure pertinent ad episcopum, quòd si pposita generali petitione, scilicet, peto ius episcopale in tali ecclesia, & secuta condemnatione in omnibus his mandabitur sententia executioni, & idem de his, quæ continentur, infrà, de præscrip. auditis. Sed nos hoc non fatemur, nam & hìc,& ibi quædam continentur, quæ non sunt de iure episcopali, sed ratione consuetudinis, sicut est de quarta decimarum & mortuariorum. Quod ex eo apparet, quia alicubi datur tertia, alicubi medietas, alij nihil.10.quæstio.1.de his.& c.antiquas.& quęstio. tertia. vnio. inf.de sepul. certificari.Idem in cathedratico. 10. qõ.3. nec numerus.& expressius apparet in decre. auditis, quia petijt ibi inter iura episcopalia domini sancti Petri, & procuratio archidiaconi quæ constat non esse de iure episcopali, nisi ratione consuetudinis,& ideò Papa hìc fecit specificari capitula,& super his litem contestari,& super his inductæ fuerunt probationes, licet enim multa ex his contentis adiudicasset sine probatione,non tamen omnia & illa ad minus specificari debet in sententia, de quibus ius dicit, quòd consuetudo seruanda est, sicut est in tertia mortuorum & huiusmodi.inf. de sepul. certificari. & idem dicitur in his, quæ ratione consuetudinis debentur, nam in his quæ de iure debentur, nisi pars aduersa probaret præscriptionem, vel priuilegium condemnaretur.inf.de præscrip. auditis. & de hoc et-
5 iam not.inf.de ca.mo. consti. † Onerentur.)

Item not.quasdam actiones esse vniuersales,scilicet,quatuor, quæ omnes cõpetunt pro hæreditate tantùm, cuius nomine comprehenditur vniuersum ius defuncti. ff. de verb. sig. hæreditas. & ideò vniuersales dicuntur, scilicet, petitione hæredi.fami. erci.actione ex testamento, quę datur pro hęreditate ex Trebellia.restituenda,& actione ex empto, quæ datur quoties tota hæreditas emitur. ☞ †Et not. quòd quando his actionibus agitur, exprimitur causa agendi, & res vniuersaliter. VERBI GRATIA: peto à Ber. hæreditatem totum, vel partem, vel bona, quæ fuerunt patris mei petitione hęreditatis, quia me instituit hæredem, vel quia ab intestato successi, & quòd causa sit exprimenda probatur.ff.de peti.hæred.l.1.2. & 3. quòd res vniuersaliter, non singulariter sint exprimendæ probatur. ff. de pet. hæred.ancillarum.nam ll.dicunt, quòd si intentata pet.hære. tempore sententiæ inueniantur plura possideri, quàm tẽpore litis contest. debet ad omnia condemnari. ff. de peti. hæred. l. quarta. & l. fin. ex quo apparet, quòd vniuersalis petitio fuit, nam aliàs in pluribus principalibus rebus quæ petitæ sunt condemnari non posset, licet in accessorijs posset, & bonæfidei iudicijs & stricti iuris, sicut sunt fructus & vsuræ.ff. de vsur. videamus. C. de pet. hæred.l.1. & l. non possumus. sententia fertur condemno te ad restituendam hæreditatem. ff.de pet. hæred.l.prima. & si pars hæred. pe.l.1.& l.non possumus. Sed dices, quid prodest talis sententia? Respondeo multùm, quia si probaui res à te possessas fuisse in bonis patris mei, condemnaberis ad illa, & in eis mandabitur sententia executioni, & si ideò non probaui pendente lite, sed post sententiam probo quodam extraordinario modo, scilicet, petam sentẽtiam executioni mandari in his rebus,& si illas negauerit, ego probo eas fuisse in bonis patris mei. argum.ff.de re iudi.à diuo.§.sed si super. sicut autem vniuersalem non dicam petitionem iuris episcopalis, quia non petit vniuersa iura ecclesiæ.

6 † Item not. alias ac. esse generales, sicut pro socio, si societas contracta est omnium bonorum, vel maioris partis & negotijs gestis, omnia negotia, vel plura gesta sunt. ff. pro soc.arbiter.& aliæ multæ quæ generales dicuntur, quia plura sub se capitula continent administrationem panis, vini, olei, etc. non tamen vniuersum ius, quod habuit defunctus, multa enim potest habere pater, quæ non perueniunt ad filiũ, quæ in his actionibus exprimuntur ac. & causa & res generaliter, sed in prosecutione causæ, oportet q̃ exprimat specialia. C.de iud.licet.sic.s.peto à te rationẽ administrationis negotiorum meorum,

meorũ, quæ gesſiſti ſine mandato actione negotiorum geſtorum, & hîc dicimus ſimilem petitionem iuris epiſcopalis, & dicimus quòd licet ſpecificata ſint iura ab iſto epiſcopo in princ. non tamen tenebatur.

7 †Item not. alias actiones ſingulares eſſe, q̃ ſi ſint reales, neceſſe eſt exprimere actionem & rem, & vtrum totum, vel pro quota parte petat & confines, & colores, & alia. ff. de rei vend. cùm in rem. in princip. ff. de cen. forma. in princip. Idem in hypothecaria & ſimilibus, nec eſt neceſſe proponi cauſam actionis, cuius nulla alia eſt cauſa, niſi dominium quod aſſerit ſuum eſſe, & id totum in iudicium deducit qualecunque ſit. ff. de excepti. rei iud. ſi mater. §. eadem.

Sed contrà videtur. ff. de rei vend. l. prima. vbi dicitur, quòd vendicare poteſt adiecta cauſa, ſed reſpon. ibi ideò adijci cauſam, quia res petita, ſcilicet, liber homo nunquam poteſt eſſe noſtri dominij, & ideò nõ poteſt vendicari, ſi autem ſunt perſonales, vt condictio certi & ſimiles, non ſolùm rem, & actionem exprimet, ſed etiam cauſam, ſcilicet, quia tibi mutuaui, vel in dotem promiſiſti, vel ſimilia, vel aliter deliberare non poteſt, cùm poſsit vna res ex pluribus cauſis deberi. ff. de excep. rei iud. l. & an eadem. §. actiones. inf. de libel. obla. c. vlt. †Exigas) ſuper capellis ſpecificatis, videtur tamen, quòd adhuc poſsit petere alia iura, non obſtante exceptione rei iudicatæ, vel exceptione eliſa per replicationem huius, quia de his, quibus modò agitur in primo iudicio actum non fuit, quòd apparet ex eo, quod in primo iudicio ſpecificata fuerint iura ſine generali clauſula. C. de iudi. licet. C. de tranſact. ſi de certa. ff. de pact. tres. emptor. §. vlti. ſed vbi nihil eſt ſpecificatum, ſed tantùm generalis eſt petitio, vel ſi poſt multa ſpecificata ſupponit generalem clauſulam, ſcilicet, & omnia alia iura. & tunc ex quo ſuper tam generali petitione generalis fertur ſententia, amplius nihil petere poteſt, vt hîc. C. de tranſact. ſub prætextu, niſi dolus interuenerit, quia tunc ageretur. ff. de pact. tres. Alij tamen aliter dicunt, in liberatione enim, vt ſi plura ſufficiunt verba generalia. ff. de pact. emptor. §. vlti. ſed in tranſactione ſecùs, quæ reſtringitur tantùm ad eas, de quibus actum eſt. (Lateranenſ.) de cen. cum Apoſto.

CAPVT XVII.

VT IVXTA. & infrà, (Introducat) hoc ius commune, & æquum eſt.

CAPVT XVIII.

DILECTVS FI. ABBAS. (Ab antiquo) not. petitionem fundari ſuper conſuetudine. de hoc not. inf. de verbor. ſig. Abbate. (Dictus epiſcopus) contra quem Abbas agebat dioceſanam, licet hîc videatur approbari diſtinctio antiqua, ſcilicet, quòd duplicem legem habent epiſcopi in eccleſijs ſibi ſubiectis, ſcilicet, dioceſanam, & iuriſdictionem, tamen mirabile videtur, quòd de lege iuriſdictio dicitur collatio ſacramentorum, prius enim videtur dici epiſcopos tantùm vnam legem habere, ſcilicet, dioce. & ſub hoc comprehenderetur totum ius epiſcopale, quod in dioceſim habet epiſcopus, & etiam lex iuriſdictionis. de his legibus not. inf. de ſtatu monacho. c. 1.

CAPVT XIX.

GRAVE GERIMVS. (Nullam) Non eſt contraria decretalis iſta his quæ diximus. ſup. eod. capi. 1. & c. quanto. (Paratus.) nam idem eſſet & ſi non eſſet paratus corrigere. (Relaxes) de facto, quia de iure non tenetur, & ideò non indigent relaxatione ſententiæ. ff. de ferijs. l. prima.

CAPVT XX.

HIS QVIBVS. (Ex officio deleg.) dummodò cum iuriſdict. ſuprà, de offic. delega. cap. vlti. vel ordinario. (Caſibus.) de ſenten. excommu. capi. 1. de cætero peruenit. ſuprà, de offic. ordina. paſtoralis. §. vlti. (Committere) ſecùs ſi miniſterium tantùm mandatum ſit. ſuprà de offic. delegat. capit. vltimo.

CAPVT XXI.

1 *Foranei officiales qui dicantur.*

ROMANA ECCLESIA. Id eſt, foraneos: †Foraneos 1 officiales dicit quoſdam miniſtros, quos archiepiſcopi ponebant in dioce. ſuffraganeorum, qui licet non cognoſcunt de cau-

de causis appellationum emissarum ad archiepiscopum, tamen prohibebant, ne pendente appellatione procederent iudices, à quibus appellatum fuerat, & quędam alia minora circa iurisdictionem faciebant, & dicebantur foranei ad differētiam illorū, quos in sua curia constituebat archiepiscopus, sed videtur, quòd malefecerit Papa, quia in constitutione taliū foraneorum officialium vtilitas procurabatur, quia contra laborem litigantium prouidebatur, & expensis parcebatur. Sed respondemus, licet esse posset ibi aliqua vtilitas, tamen plus inde incommoditatis poterat prouenire, scilicet, perturbatio iurisdict. & contentio, quæ continuè esset in ianuis inter officiales istos, & ordinarios. Item licet non posset sequi alia vtilitas, erat tamen cōtra ius, secundum quod in litera huius decreta. ostenditur, tamen hoc fatemur, quòd archiepiscopus in sua dioc. & etiam quilibet episcopus poterit huiusmodi foraneos, vel minores constituere officiales per parochias.

☞ † Sed quæres qui appellabitur ab huiusmodi officialibus foraneis, quos constituunt episcopi, vel episcopus qui constituit vel superior, scilicet, archiepiscopus? Respon. quidam, quòd si ideò officium habent quod habent minores officiales, de quibus loquitur decre. inf. de app. cùm sit Romana. in princip. quòd appellabitur archiepiscopus, non episcopus ab illius officialibus, nec obstat si dicas, ergò idem archiepiscopus habebit plura consistoria, quia hoc non est prohibitum, licet posset dicere, quòd non dicantur plura consistoria, sed vnum tantùm, licet plures habeat iurisdictiones & in pluribus locis. Alij dicunt & fortè melius, quia hi officiales qui circa minora constituuntur, non sunt ordinarij, sed delegati, illi autem qui constituuntur in curia principali, sunt ordinarij, vt not. inf. de appel. eo. & ideò ab istis. q. à delegat. appellandus est ipse episcopus delegans, & non archiepiscopus. ff. de appel. Imperatores. sed à principalibus offic. qui sunt ordinarij, & finguntur idem auditorium habere cum episcopo, archiepiscopus appellandus est. (Instituta) 9. quęstio. secunda. nullus primas. & quæstio. tertia. saluo. & c. nullus primas. (debent) quia tractus futuri temporis non per. ad iu. ff. de vsuris. l. 1. §. 1. (A quibus) officialibus foraneis. (Iubemus.) hoc enim nec ipsi officiales archiepiscopi prohibere possunt, nisi parte vo. & cum causæ cognitione. inf. de appel. cùm sit Romana. vbi not.

TITVLVS XXXII.

DE OFFICIO IVDICIS.

CAPVT I.

EX LITERIS. (Nostri mo.) quòd immediatè in temporalibus & spiritualibus ad monasteriū fossæ nouæ pertinebant (officiū) hoc enim ad officium iudicis pertinet. ff. de offic. procon. nequaquam aduocatos. ff. de post. l. prima. §. ait prætor. C. de postul. prouidendum. (Non obstante) nec est cōtra. inf. de appel. ex insinuatione. quia ibi non dicitur ex hac causa recusationem admissam.

CAPVT II.

1 *Actio dicitur esse officium iudicis. Et quæ sit tum eius ius ac potestas.*

2 *In quibus casibus locum habeat officium iudicis.*

IVDICIS OFFICIVM. (Pro actione) pone casum. inf. de in integ. rest. c. pen. 1 (Veluti.) † dixit Mar. quòd offic. iudicis est actio. argumen. ff. de actio. & obli. verbum. sed Ioan. & Azo. contra, vt ff. de mino. quòd si minor. §. vlti. sed dicis, quæ vis est, si sit actio, nécne? Respon. quia quando implorabitur officium iudicis, sed non vt actio intentatur, in optione iudicis est negare, vel concedere, & cùm propono actionem, propono auxilium mihi non aliunde competens, sed ex persona mea. Vnde siue velit, siue non, oportet eum tanquam mercenarium suæ dominæ seruire, scilicet, ac meæ. C. depo. l. quarta. ff. de rei vendi. officium. ff. quòd metus caus. metum. §. ex hoc. & sic sequeretur absurdum 2 quòd aliquis sibi seruiret. † Principaliter) nam si non principaliter, sed incidenter, veluti super articulis quæ post litis contestationem incidunt, vel super ipso processu iudicij petitur restitutio, sine ordine iudiciario procedi potest, aliàs autem officium iudicis habet locum in petitione alimentorum, siue à minore, siue à maiore petatur. ff. de libe. agnosca. si qui à liber. in Authentic. quibus mo.na-

mo.natu. effi.fui.§. discretis. & §. si quis autem.& C.ad sena.con. Orfi.si qua. Authen.vt li.ma.& auię.§. illud quoq;. ff.de libe.agno.l.pen.& l.alimenta. ff. de libe. ag.l. vlt.ff.vbi pu.edu.de.per totum. ff.de ali.pu.pres.l.1.ff.so.ma.si cùm do.§. sicut. Authen.de iure do.dotis. C.de iure do. ꝓ hæredi.ff.fami.ercis.si filia.§.si filius.& l. si maritus.16.quæstio.7.quicunq;. Item si minor petat restitutionẽ de mino. in causæ.cum legibus sequ.vsq; ad l.vicem. Item si petatur cautio de dam.infect.ff.de dam. infect.l.1. l. dies. & l. prætor.§.1.de præto. stipu. l. 1. Item cùm petitur satisdatio nomine legis. ff. vt leg. vel fi. no. ca. l.1. & l. etiam.Item cùm pater petit filium in potestate.ff.de rei ven.l.1.§.per hanc.Item si dominus exigat vltra debitum à censito, vel vasallo.C.libr.11.in quibus cau. colo.l. 1.Authen.de quæstore. C. de colo. & cen. l.p.e.& vlti.Item si imponatur collecta vltra vires patrimonij. Item si inhabiles vocentur ad munera,vel alij qui vocari non debent.ff.de vaca. mune. sextumdecimũ. §.vlti. C. quemadmodum ad ci.mune.l.1. 3.& 4.& 6.li.10.Item pro exigendis reditibus à colo.asseri.& non ipsi eos denegent ea ratione,quia dubitant,aut sint domini, qui reditus exigunt.C.de agri.& cen.litibus. §.1.libro 11. Item si petat salarium Grammaticus, Geometricus, Medicus, Rethoricus,Aduocatus,Obstetrix,& Nutrix.ff.de va.& extraord.cog. l. prima.§.1. & per to. titu. Item si petantur fructus à possessore. C. de rei ven. certam.§.bona. ff.de rei ven.§.præterea.& l.si vnus.§.vlti. instit.de offic. iudi.§. sed.ff.de vsur.neq;. ff. de pe.hære. sed & si.§.si autem.& §.cõsuluit. ff. si ser. vend. l. loci. ver.postu.C. de fru.& lit.expen. l.secunda. ff. de peti. hæred. illud.§. prædo. & §. ad officium. Item si petantur impensæ siue de nouo factæ,siue in refectione.C.de rei vend. l.domum.ff.de pet.hæred. plenè.& illud.§.ad officium.Item si petuntur vsuræ in bonæfidei iudicis, & his qui bonæfidei iudicij naturam imitantur. C. de in inte.res.minor. C.de vsur.l.2.& 3.ff.de vsu.vsuræ.ff. de neg.ge.quia timendum. Item si repetatur res à medico propter mala medicamenta. ff. de var. & extraor. cog. medicus.Item si petatur vsus aquæ ciuiliter institutæ.ff.de serui. quoties. ff. si ser. vend. sicut.§. Aristote. Item si petatur riuus iusti.vici.ff.si ser.ven.l.2.ff.de pub.si ego.§.si de vsufruc. Item si petatur equa & partus eius,quæ penes te peperit,C.de rei vend.l. partum. ff.de publica.si ego. Item si mittantur animalia in fundo meo.Itẽ si multi homines erant distribuendi per plura prædia, & plures,quàm debeant mittantur,imò habes pro illis.5.casibus vnam.l. ff.de va.& extraor. de vsu.Item si petatur ne quid fiat in via publica vrbana,per quã quis ire non posit, & si factum sit quòd tollatur, & vt viæ reparentur, & ne quid immundum proijciatur. ff.ne quid in loco pu.fi.l. 2.§.interdictum. ff. de vi. & lo. pu.l.2.& 3.& vl. Item si agatur contra eũ, qui missum in possessionem deijcit, vel mitti iussum ire non permittit.ff.ne vis fi. ei qui in pos. l. si quis missus.Item si petat filius à patre emancipari. ff. de condi. & demon. sic lege.ff.si quis à patre.ma.l.vlt. Item si creditor petat posidere bona debitoris.ff.ex quib.cau.in pos.Item ait prætor.& l. igitur bona.l. cùm proponas.& l. vlti.argumen.C.de præscrip.30.an.si quis causæ.§.vlti. Item si petantur separari bona.ff.e.l.vlti. Item si petatur curator bonis.ff.de cu. bo. dam.l.1.& vlti.Item si petatur sententia pronunciari nulla,vel processus. inf.de procu.in nostra. ff.de offic. deleg. cùm contingat. ff. de fer.l.1. † Aliàs ante) sicut implorat officium iudicis, vt det sibi aduocatum. sup. c. proxi. vel vt condemnet aduersarium in expensis pro contumacia, vel fiat misio in possessionem,vel quod repellatur miles à procuratione, & consimilia, in his enim non est necesse litis contestationem fieri, vel ordinem iudiciarium seruari, & dicitur incidẽter peti officium iudicis,quia illud non peto propter se,sed propter aliud,sicut aduocatus petitur propter causam, non propter se,vel quando imploratur li. pen.vt in præal.iuribus.& vbi etiam aliqd pro se petitur,sed ratione rei,postea habẽdæ, vel litis proponendæ ex sua petitione nihil consequitur,nec aliquid iuris sibi in re quæritur.C.vt in pos.le.l.1. & idem vbicunque imponenda est summaria cognitio.(Ad hoc)iud. of. ff.de rei ven.non solùm. & l. item si verberatum. §.1. C.de rei vend.certum.insti.de offi.iudi.§. post inchoatum.

TITVLVS XXXIII.

DE MAIORITATE, ET OBEDIENTIA.

CAPVT I.

1 *Quis debeat in ecclesia maiori honore fungi, & quis debeat vocare capellanos in nu.2.*

CVM

CVM CERTVM. Et inf. (Prior) in cesione, subscriptione, & responsione. 18. di. hinc agitur. vltra me. & vt præferatur in dignitate vacantium collatione. 74. di. episcoporum. & etiam in perceptione beneficij. sup. de constitu. c. vlti. in ordinatis tamen à Papa est speciale. inf. eod. per tuas. & habet hoc locum in æqualiter meritis, nam digniores etiam post ordinati in electionibus præferentur. 8. qō. 1. licet. Item in his qui eiusdem ordinis sunt & dignitatis, aliàs autem secùs. sup. de æta. quæris. 74. dist. consuluit. inf. eo. statuimus. Item licet debeant præferri in dignitatibus, tamen hoc non petent ne in vitium ambitionis incidant. 1. quæstio. 6. sicut. Item in his præualet consuetudo. sup. de consuetu. cùm olim.

1 † Et maior.) & hac etiam ratione, scilicet, qui maiori honore fungi debet, dicimus quòd ille qui maioris dignitatis est in ecclesia, vel si non est ibi dignitas, qui maioris est ordinis, vel si sunt æqualis ordinis, ille qui prius ordinatus est, debet nominare, vel solenniter eligere personam nominatam in scrutinio, nisi fortè alius de iure consuetudinario, vel ex priuilegio hoc habet, tamen tutius est, quòd ille qui nominabit potestatem nominandi à cæteris accipiat.

2 † Similiter debet vacante ecclesia præpositos, vel Abbates, vel alios, quos iure, vel de consuetudine consueuit vocare capellanos ipse prior vocabit a, & alij debent ei intendere. ff. de fi. instru. l. vlt. C. de præfect. præto. l. 1. & 2. lib. 12. C. de proxi. sacro. scrip. l. vbicunque. & C. de tuto. l. 2. C. de offic. mag. l. nemo. ff. de al. scrip. l. 1. 93. di. à subdiaco. 18. dist. §. fin. Nam ex quo præ alijs nominari debet, & onus similiter debent subire, tamen causas ecclesiæ non agent, sed syndicus conuentus, vt no. sup. de rescri. edoceri. tamen nullam iurisdictionem exercebit super minores, si non compareant in capitulo, vel aliàs ei non obediant, sed hunc effectum habet potestas huiusmodi, quia non obstante absentia vocatorum valebit, quòd præsentes facient, nec contractus faciet nomine ecclesiæ, quia non est prælatus ecclesiæ, sed hæc minora sibi à iure conceduntur, & credimus, quòd si nollet conuocare capitulum, quod posset cogi per ordinarium, vel delegatum iudicem, si pro causa citetur.

Et hæc sunt vera & obtinent, nisi alia consuetudo probetur. (Communitatis) id est, canonicè, & concorditer.

a Prior vocabit. Adde Innoc. hîc. adde d. An. & Ab. in c. cùm nobis olim. sup. de elec. Bart. in l. 1. ff. de alb. scri. & Feli. qui allegat concordantes in c. cùm oēs. colum. penul. vers. sed dubium sup. de cō sti. vbi hoc dictū Innoc. hic intelligit procedere in collegio ecclesiastico & ad Innoc. hic adde Cep. in tracta. de re mil. col. 2. & Alex. in d. l. 1. de alb. scri. eundem Innoc. in c. 1. in prin. de no. ope. nunc. & Card. in cons. 30. inci. in hac dubita. col. 4. in prin.

b Exēpti sunt. Abb. in c. at si clerici. col. 7. ver. consídero. inf. de iur. refert & sequitur hic in c. ecclesia sancta Mariæ. sup. de consti. col. 2. & ibi Feli. col. 2. in fine.

CAPVT II.

1 *Quis exemerit clericos de iure Imperatoris. Papa an poßit sine consensu Imperatoris clericos eximere à iure Imperatoris.*

2 *Corporales pœnas imponit Papa in suis constitutionibus.*

SI QVIS. (Decretum.) Constitutionem, vel mandatum repete, quæ diximus sup. de tempo. ordi. ad aures. (Principi) Papa. si. de consecr. di. 1. corpora. sicut econuerso. 10. dist. de capitulis.

1 † Sed quæres, quis exemit clericos de iure Imperatoris cùm prius ei subessent? Respon. quòd Papa cōsentiente Imperatore. 11. quæst. 3. c. 3. Authen. de sanct. epis. §. si quis contra. Authen. vt cle. apud proprios episcopos. §. vlti. inf. de iura. cal. c. 1. sed hîc non plenè eximunt, vnde dicimus
b quòd exempti b sunt à Deo. 96. dist. si Imperator. Vel dic, quòd Papa etiam sine cōsensu Imperatoris benè potuit eos eximere à iurisdictione Imperatoris per suas cōstitutiones, quia cùm clerici spirituales res sint, & ex toto corpus & animam dederunt in seruitium & sortem Christi. 12. qō. 1. c. 3. per consequens Papæ in iudicio & constitutionibus subsunt. 10. dist. imperium suscipitis. & inf. eod. solitæ.

2 † Moriatur) hîc habes, quòd Papa suis constitutionibus pœnas imponit corporales, quas tamen non infligit, vt 5. q. vlti. delatorem. 27. q. si quis in princ. 24. quæst. vlt. his à quibus.

CAPVT III.

1 *Suspectus propter priorem inobedientiam, an debeat iurare obedientiam.*

LEGEBATVR. (Conscripserat) potest legi ita, quòd frater Atticus pscripserat chartam, quomodo alius promittebat obedientiam, in qua chartula notabat iniuria illius, qui vocabatur ad promittendum obediētiam, qui sine promisione obediens erat, vel potest dici, quòd frater ipse Atticus conscripserat chartulam, de sua obedientia, in qua licet ad petitionem requirentis obedientia fecerit vocabatur sua iniuria, cùm absque sponsione obediens esset. Scripto) ar. inf. de

inf.de reg.iur.c. vlti.contra.23.dist.quenquam.Sol.illud in prælato,hoc in clerico, & tam prælati quàm clerici, quando sunt propter priorem inobedientiam suspecti, debent iurare obedientiam,& multò fortius inde fiet scriptura.inf.eod.cùm in ecclesijs.ad manualem autem obedientiam omnes clerici teneri videntur. inf. eod. his.vbi not.

CAPVT IIII.

OMNES PRINCIPES. (Obedire) Reges enim illi episcopo obedient in casibus spiritualibus,& illi persoluẽt personales decimas,in cuius dioce.& principalem larem habent.arg. C. vbi se.& cla.l.2.& si in duabus dioce. habitant principaliter in illis, & illi duo inter se diuident. ff. ad muni.assumptio. §.vel iuris pruden.

CAPVT V.

ILLVD DOMINVS IN BEATO Petro: & inf. (digniora.)96.distin. duo.(Victima.) 81. distin. qui sunt presbyteri. 32. distin. §. verùm.& 8.quæstio.1.sciendum.(Et auscultare)mandatum implere.

CAPVT VI.

1 *Imperatores an liceat increpare.*

1 SOLITAE BENIGNITATIS. (Increpare.) q. d. tantam Imperatoribus reuerentiam exhibere debes, quòd non debes audere eos increpare. 5. quæstio. 5. non omnis. sup. de rescrip.si quando. † In temporalibus)& sic videtur, quòd ab episcopo appellandus est Rex, & crederem verum in rebus feudalibus, quia tamen cognoscit episcopus quasi ciuilis iudex. inf.de fo. compet. verùm.argumen. inf. de appel.si duobus.18. distin.si quis metropoli. si autem aliàs sint ditatæ ecclesiæ non spectat ad Regem,& super bonis illis non appellabitur Rex.10. quæstio.1. nouerint.12. quæstio. 2.& c. se. 24.qõ.3.si quis depo. (Propter Deum) ex quo videtur quòd de libero arbitrio sit.13. quæstio.1.c. vlti. (Sine causa) vt innuat, quòd in veritate non procedit,licet ex humilitate meritorium sit reputare eum præcellere.(Sacerdoti)iterũ(Euellas)vitia.(Aedifices) virtutes. (Diei) spiritualibus.(Nocti) Cardinalibus siue secularibus.(Assurgant)58.distin. Valentinianus. (Nobis.) q. d. verè potuimus increpare, propter authoritatem, quam in beato Petro accepimus.(Oues) sup. de elect.significasti. (Quicunque.) 24. quæstio. prima. quicunq;.

CAPVT VII.

PER TVAS NOBIS LITERAS.& inf.(Deferatur.) argumen. pro honore exemptorum.ff.quòd cum eo qui in alie. pot.l. 3. ff. de albo. scrib. l. vlti.(Obedientia) repete, quæ diximus sup. de tempo.ordi. cùm in distribuendis. Item non credo,quòd episcopus debeat eum deponere.argumen.2. quæst. 4.c.2. C.vbi se. vel cla.l.3.3.quęstio. sexta. quamuis.

CAPVT VIII.

1 *Licet episcopi aliquarum ecclesiarum cum toto populo in hæresim vel schisma labãtur, ecclesiæ tamen illæ honores suos retinent.*

2 *Possessio nemini est auferenda sine causæ cognitione.*

3 *Cùm ius in aliqua repetitur vocari debent illi,quos res tangit.*

4 *Possideri non potest ecclesia,nec eius dominium haberi.*

5 *Nominatio habet locum tantùm in realibus petitionibus.*

INTER QVATVOR.& infrà,(Iure)Prima ratio. Præ-
1 iudicium)† not.quòd quamuis episcopi aliquarum ecclesiarum cum toto populo labantur in hæresim, vel schisma, nihilominus tamen ecclesiæ illæ honores suos retinent, & ecclesias sibi subiectas & quo ad possessionem,& quo ad proprietatem. sup. de elect. quia diligentia. Melius videtur, quòd possessionem omninò admittat. ff. ex quibus causis in integ.denique.

Subiectæ)& sunt in possessione earũ,
2 † possessio enim sine causæ cognitione nemini est auferenda.12. quæstio.5.c.1.16. quæstio.6.placuit.C.vnde vi.si quis in.C. si per vim.l.vlt.Hoc autem benè fatemur, quòd postquam partes fuerunt præsentes, si constiterit, quòd quando schisma cœpit possidebat restitueretur ei facta, vel petita restitutione. ff. ex quibus causis in integ.ait prætor. §. item ei. vel iure postlimini.

minij.(Absentent.)Secunda ratio in registro & iunctura quæ sic incipit, idem etiam modò fieri prouidentia dissuasit, ne Pisani ac Veneti aliquando quam plures apud Constantinopolim huiusmodi habentes ecclesias, contra imperium prouocantur.(Obedientia) sicut ex litera apparet, Patriarcha subiectionem quarundam ecclesiarum petebat, quæ realis petitio erat, scilicet, quasi confessoria, dicebat enim se ius habere in re, per quod apparet, eam realem instit.de act.§.1.& §.seq.Item & secunda petitio, quæ petijt obedientiam intra ius sibi esse, quòd prædicti sibi præstent obedientiam, similiter est realis, & quasi confessoria.ad hoc est. argumen. sup. de offic.ordi.conquerente. ff. de rei vendi.l.prima.§.per hanc.C.de colo.fug. per totum. C.in quibus caus.co.vel cen. l.secunda.

3 †Et not. quòd quando petitur ius in aliqua re, debent vocari illi, quos res tangit, vt hîc, nec fit absentibus non vocatis præiudicium, per processum habitum contra præsentem, à quo petitur obedientia, vt scilicet fiat verus possessor, qui agit, nisi fortè illud imputetur ei, qui scit suam causam, & tacet, de quo not. inf.de reg. iur.quamuis.argumen.à contrario sensu. ff. de re iudi. sæpè. §. nam & super. & quamuis si aliàs super corporalibus rebus agatur in rem, ille qui posidet, vel etiam detinet, vel quocunque modo restituendæ rei facultatem habet, præiudicium faciet domino, nisi nominet dominum in iudicio, vel etiam si nominet, & non compareat. infrà, vt lit. non contest. quoniam. C. vbi in rem act.l.2. In iuribus autē incorporalibus, licet locum aliquando habeat nominatio, & ad hoc terminus dandus est, vt veniat dicturus de iure suo, vt hîc. ff. de lib. causa. si pariter. non tamen si venit, procederetur secundum formam.l.C.vbi in rem act.l.secunda.vt fiat verus possessor cùm non habeat facultatem rei restituendæ, is qui conuenitur, & tamen non debeat subtrahere obedientiam ei, qui est in possessione eius, quia peccaret, nisi prius ab eius obedientia absoluatur, quòd hoc nō fiet, cùm nō sit præsens ille, cui modò obedit, & quia non etiam contra eum actum est. argumen. 8.quæstio. vlti. nónne. Imò plus est, quia etiam si contra aliquem feratur sententia, & tempore executionis appareat aliquis, qui de iure suo dicat, summatim cognoscet iudex.ff.de re iudi.à diuo.§. si super. Imò quòd plus est videtur, quod obedientiam quam alius habet ab eo, petere non debeo, cùm ipse eam possidere non possit, vt not.inf.de præscrip.auditis.& dicta nominatio & processus non haberet locum, nisi cùm res alieno nomine possidentur, & si petam ab eo ipse respondeat condemnetur, procedetur contra eum & non in præiudicium alterius, vt not. ff.de rei vendi. is qui se. & l.se. ff. de re iud. sæpè.

☞ †Alij tamen dixerunt, quòd procederetur contra eum, in quo dicitur ius habere, & obedire compelletur actori vincenti, & habent argumen.pro se, quia si quis habet authoritatem ad rem sibi obligatam, cuius alius quasi possessor habet.C.quæ res pig. oblig.pos. nomen. C. de hæred. vel act.vend. postquam. multò fortius debet quis habere actionem in iuribus, quæ quis sibi de iure competere dicit. Sed potest responderi in prædictis legibus affuisse voluntatem obligantis & vendentis, & ideò habent actionem, & quòd eius nomine agit, qui cesit, quia act.cessa.

4 †Alij dicunt, quòd si petatur ecclesia, habet locum nominatio & processus prædictus.l.si autem obedientiam secùs, sed certè hoc non videtur verum, cum ecclesia non posit posideri, nec eius dominium haberi. ff. de rerum diui.l.1.sed tantùm ratione iurium episcopalium, vel aliorum competat quasi possesio, & petitio rei. ff. de cōtrah.emp.qui tabernam.ff.de leg.1.si domus.§.vltim. Alij dicunt & fortè melius, quòd si aliquis nomine alterius posideat, vel detineat iura alterius, puta quasi vicarius, vel quasi coadiutor, vt sup. de offic.ordi.quoniam.tunc habet locum nominatio & processus.l.prædictæ.quia facultatem habet temporalium restituendorum, quæ de facto tenet.ff.de rei vendi. Officium à clericis autem obedientiam quam alius in eos posidet, puta episcopalem, vel archi. petere non possum, quia nec & si ipsi clerici, & sponte exhiberi vellent, non debeo recipere, & si recipio pecco, & puniendus sum.16.quęstio. tertia.placuit.Item quia eadem obedientia in eisdem pluribus deberi non potest. ff. de acqui. pos. posideri.§. econuerso. sed si ego peto obedientiam, quasi sub alio, sicut si archi. siue Abbas, vel certi prælati sub episcopo petant obedientiam archidiaconalem, vel Abbatis volentis præiudicare obedientiæ, episcopali, vel episcopi, vel Papæ, non differtur propter aliquam nominationem petitio actoris, quia

quia ius debitum sibi non peto, sed meum quod est alienum à suo. argumen. inf. de exces. præla. ad hoc. 23. distin. quamuis. & opp. 11. quæstio. tertia. qui resistit. & c. sequen.

5 †Et hæc vera sunt, quando peto obedientiam præstari ratione loci, vel rei, si autem ratione personæ, puta quia promisit mihi obedire, hîc nullo modo nominabit alium in iudicio. Nominatio enim tantùm in realibus petitionibus locum habet, vt in l. præalleg. sed hæc petitio est personalis tantùm. Si ergò vult prudenter agere ille, qui petit iura episcopalia, primò inquirat quis possideat, & si inuenerit iura episcopalia nulli præstari, sed clericos, vel ecclesias pro liberis se gerere, implorabit officium iudicis contra eos de causa possessionis. cùm olim. inf. de sen. & re iudi. cùm inter. ff. de rei vendi. l. prima. §. per hanc. ff. de lib. ho. exhi. l. deinde. §. hoc interdictum. Potest etiam contra clericos, qui se gerunt pro liberis intentare in rem præiudicialem dicens, & petens eos tanquam episcopus in suos clericos. insti. de ac. §. præiudiciales. & in casu aget. de li. exhi. ff. de lib. ho. exhi. l. penult. & vlti. si verò ab alio detineantur hæc iura, vel ille, qui non contendat se prælatum eorum, nec etiam inuitos detineat idem dicimus, si verò detinentes cõtendat se prælatum eorum, etiam si voluntarios detineat, potes eos exhibere. ff. de lib. exhi. l. vlti.

☞ †Idem dicimus, & si non contendant se ius habere, sed inuitos detinet. ff. de lib. exhi. l. prima. potest etiam eos & iura prædicta vendicare de iure canoni. 7. quæstio. prima. non oportet. argumen. ff. de rei vendi. l. prima. §. 1. & 72. dist. per totum. Et not. quòd præiudicialis in rem cõpetit tantùm contra filium, vel personas alias, quæ sui controuersiam faciunt. Item in ea quæritur, an sit filius meus, & per simile, an clericus meus, in rei vendicatione autem de iure cano. quæritur, an sit in potestate mea, vel non. Item datur ratione possessionis, quam alius habet & controuersiæ quam fecit, & benè nobis videtur, quòd si plures dicant se habere ius in aliqua ecclesia, siue episcopale, siue aliud, quod possunt inter se contendere. inf. de præscrip. auditis. vbi not. Et facit ad hoc, quia confessoria competit non solùm cõtra posidentem rem, qua petitur seruitus, vel ius, sed etiam contra quoslibet turbantes ius, vel seruitutem. ff. si ser. ven. si quis di. sed & possunt ambo agere contra illum, qui rem posidet qui seruitutẽ, vel ius debet. inf. de sen. & re iudi. cùm super. nam non est prohibitum plures contra eundem agere super eadem re. ff. de pœ. hæred. cùm idem. ff. de rei vendi. is à quo. & l. sequen. ff. de noxa. ac. si quis à multis.

Nec obstat si dicas, quia non habet facultatem rei restituendæ, cùm alius illud posideat, quia illi non fit præiudiciũ, nisi sit in culpa per taciturnitatem, vel alio modo. inf. de re iu. cùm super. tamen si prudenter hîc procedere vis, voca clericos ad iudicium, quos petis tibi subditos, vel in quibus petis iura episcopalia, & da eis libellum, quia si confessi fuerint tibi deberi petita, sed se non habere potestatem ea præstandi, quia alius eos posidet, vel alia iura in eis, tunc feratur diffinitiua sententia contra eos, faciet ius inter partes, vt decætero non posint super petitis in libello contradicere, sed obedire non coguntur, quia absentibus non cõtumacibus, non debet aliquod præiudicium generari, vt prædictum est. Si verò negent petita in libello, vel etiam dubitare de eis se dicant ea fortè ratione, quia fortè alius eos posidet, quia pro eodem reputatur. ff. de peti. hæred. si debito. tunc sui controuersiam facere videntur, & tunc procederetur secundum modum hîc superius dictum; sed nunquam super obedientia, vel alijs ab alijs possessis alij cuiquam fiet præiudicium, vt iam dictum est. (Cùm & ipsi) secunda ratio. (Rebellis) sup. de elect. quia diligentiam. arg. contrà. ff. de bo. pos. etiam fide.

CAPVT IX.

1 *Abbates qui habent populum, tenetur venire ad synodum.*

2 *Citatus non cogetur venire, si in citatione mala causa exprimitur, vel si sciat concilium conuocari propter malam causam, cui tamen si præsens esse contradicere non auderet.*

QVOD SVPER HIS. & inf. (Diocesana) contrà. 16. qõ. 1. cùm pro vtilitate. So. †Abbates qui habent populum episcopo, id est, dioce. astringuntur, & ideò ad synodum ire coguntur. 18. quæst. 2. §. vlti. 18. dist. episcopus. & quod plus est, propter populum etiam exempti coguntur ire ad synodum. inf. de priui. ex ore. Alij autem, qui non habent populũ,

 non

non tenetur lege dioce. exempti. ex quo enim populũ habet, debet habere cathedram in ecclesia, vt ibi prædicet, & si dant decimas, partem earum oblationum habebit episcopus. inf. de sepul. in nostra. de hoc not. inf. de stat. mona. c. 1. Statuendũ) q. d.
2 † si in citatione exprimeretur iniusta causa, non debet venire, & idem si scirent concilium conuocari propter malam causam, & esset talis causa, cui contradicere non auderent si præsentes essent, & puta si essent super fauore præstando Principi excommunicato.

CAPVT X.

1 *Per literas probari potest alicuius crimen.*
2 *Regularis de inobedientia suspectus cogitur ad iurandum obedientiam.*

CVM IN ECCLESIIS. (Sancti Victoris prior) Not. priores excommunicationis ferri sententiam in canonicos, nam ordinarius est. de hoc not. & de offic. archid. cùm ab ecclesiarum. & c. quanto.

1 † Præscriptis) & sic videtur, quòd per literas probetur alicuius crimen. 2. q. vlti. Epiphanium. Sed contrà. 2. quæst. vlti. per scripturam. Sol. hîc non reputat probatũ crimen, quantum ad dispositionem, sed quantum ad absolutionem. Item nõ agebatur criminaliter.

2 † Iuramentum) not. regularis, inobedientia suspectus, cogitur ad iurandum obedientiam. argu. sup. eod. legebatur. ff. de iud. in omnibus. Superbè) causa quare cogantur iurare & parere mandatis prioris hîc assignatur, scilicet, quia primò contumaciter hoc renunciauerat alioquin cùm absoluti essent à superiore præstito iuramento, aliud vlterius præstare debet, sed vel remittendus est ad excõmunicatorem, vt faciat mandata. sup. de offic. deleg. prudentiam. §. vlti. vel cogendus satisfacere excommunicatori. sup. de offic. ordin. ad reprimen.

CAPVT XI.

1 *Capitulum an & quam habeat potestatem & iurisdictionem mortuo episcopo.*

HIS QVAE PRO ECCLESIA. (Vel clerici) habes, q; simplices clerici manualem obedientiam suo prelato debent exhibere. Quidam tamen dicunt contrà, etiam hîc dicunt obtinuisse propter consuetudinem, vel esse
1 speciale in Cardi. (Capellani) † episcopo enim mortuo, potestas iurisdictionis trãsfertur in capitulum. inf. eo. cùm olim. inf. de hæred. ad abolen. 65. distin. c. vlti. ar. & 23. distin. in nomine. 7. quæstio. 1. Pontifices. ea autem quæ sunt ordinis deuoluentur ad superiorem, vel vt faciat, vel vt visitatorem super his constituat, vt 41. dist. obitum. Catm. de hoc not. inf. de hæred. ad abolen. (Excepto) nota. quòd alio iure censeantur ista, quàm illa præter excõmunicationem, quæ non spectat ad capitulum, nisi de consuetudine, sed quia per probationes constat aliud obtentum in his, quàm in illis, vel quia propter scandalum, vel aliam causam alter volebat prouidere in his, nam de iure matrix ecclesia hoc potest in subditas ecclesias, quæ hîc per hanc decre. seruantur Card.

Alij aliter & fortè melius dicunt, quòd hîc quæ Card. seruant, non habent de iure in suis ecclesijs, sed Car. vel alius prælatus hîc recipit à Papa, vel alio confirmatore, vt not. sup. de offic. ord. quanto. & hoc ex eo apparet, quia cùm excommunicatio sit mucro episcopalis. 20. quæstio. tertia. corripiantur. capitulum habere non potest per se, nec Card. hoc habent ab eo, & ideò Papa sibi hoc reseruauit, & de hoc not. sup. de hæred. ad abo. Sed dicit quare non expressè hoc determinauit, sed tantùm suæ prouidentiæ reseruauit? Respon. quia consuetudo vrbis contraria allegabatur, scilicet, quòd capitulum excommunicaret, & corrigeret etiam vacante ecclesia de correctione etiam dicimus quòd capitulum, vel titulus eam facere non potest de iure suo, puniendo de crimine, vel sententiam ferendo, licet posset facere capitulum, quod eis conceditur, in quo plus monitionibus intendunt, quam directè cognoscendo. argum. sup. de offic. archipres. c. fin.

CAPVT XII.

1 *Abbatissa potest suspendere clericos suos ab officio & beneficio. Sed non excommunicare nec absoluere.*

DILECTA FILIA IN CHRISTO. Canonicas) quæ non sunt professæ, & possunt habere proprium & matrimonium contrahere, vt 12. q. 5. c. vlti. & tales multæ sunt in Alemania.

1 † Suspendat) Not. hîc quòd Abbatissa potest suspendere clericos suos ab officio & bene-

&beneficio. Et hoc est ea ratione, quia ex consuetudine iurisdictionem *a* habet ordinariam. inf. de arbit. dilecti. aliàs enim est contra ius commune. C. de arbit. l. vlti. excommunicare autem non possunt, vt hîc, nec absoluere. inf. de senté. ex. de monialibus. rationem inuenies, inf. de pœ. & re. noua. Vel potes dicere, quia ex consuetudine induci non potest, vt interdictum de iure ponere possit, sicut nec excommunicationem, nec hîc dicit Abbatissæ interdictum tenere.

CAPVT XIII.

1 *Potest capitulum iura episcopatus prosequi, quando in præiudicium episcopatus aliquid facit capitulum.*

2 *Appellatio post præstitum iuramentum ad quid valeat.*

Is qui emit post appellationem dicitur malæ fidei possessor.

3 *Præsumitur contra appellantem extra iudicium, nisi prosequatur.*

Quis sit effectus appellationis, quæ facta est extra iudicium.

4 *Laudabiles & præscriptæ consuetudines seruandæ sunt.*

Iuramento solito nihil est addendum.

Iuramentum in præiudicium ecclesiæ præstitum, non ligat.

1 DILECTI FILII ARCHI. (capitulum.) †Nota. capitulum prosequi iura episcopatus, quando episcopus in præiudicium episcopatus aliquid faciat, & idem intelligitur si sit negligens. arg. 12. quæstio. 2. non liceat. & est multum no. dignum, quòd capitulum non solùm appellabat pro iuribus episcopatus, sed etiam super his causam prosequitur, & etiam eis prosequentibus episcopus absoluitur, & hoc est ea ratione, quia hæc absolutio nõ personam, sed rem tangit, cuius nomine capitulum appellauit & egit, & quia hæc specialia & dignitates ecclesię sunt communia, & communiter tenentur ab episcopo, & sic licet episcopus sit caput. inf. de verb. sig. cùm clerici. (Exigeres) cum effectu, scilicet, præstitit, vt in fi. innuit. Vel dic, quòd appellatio præcessit iuramentum sed postea iurauit.

2 †Appellauerunt) ad quid valet appellatio post præstitum iuramentum? Respõ. ad hoc appellatur, ne exigeret aliquid occasione præstiti iuramenti insoliti, & contra consuetudinem aliorum præstiti, cùm hæc appellatio esset ex probabili & verisimili causa interposita, nam non est verisimile, quòd aliud iuramentum solitus esset præstare ille episcopus, quàm alij. Dicunt quidam, quòd non debet Patriarcha exigere aliqua occasione illius iuramenti citra appellationem, & si exigeret, & episcopo præstaret antequam super principali procedatur reuocatur, quòd non placet. de hoc not. inf. de appella. bo. me. non tamen credo, quòd tales appellationes, quæ fiunt extra iudicium à grauamine sufficit ad citationem, nisi iterum citetur à iudice, nec ad hoc, quòd appellatus debeat comparere in termino, quem appellans extra iudicium præfixit in electionibus. sup. de elect. statuimus. si autem vult in termino comparere potest etiam, & habet beneficium cõstitutionis, quæ est inf. de appel. cordi. & illius decre. oblatæ. quia si appellans terminum quem præfixit appellationi præueniat, vel aliàs malitiosè supplantaret, appellationis literæ non valebunt, si enim contradiceretur, sequeretur quòd quis posset citare aduersarium, quando vellet, & alia absurda, arg. contra. inf. de appel. cùm sit.

a Iurisdict[illegible] habet. ali[illegible] Fran. Are[illegible] l. fin. C. de arbit. & adde quod etiam dicitur habere dignitatẽ, vt latè per Feli. in c. memini⁹. colũ. 2. versi. vlteri⁹ quæro. inf. de accu. adde tñ, quod Abbatissa nõ dicitur habere prælaturã ordinariã ita Tho. de Aqui. in 4. sen. distin. 25. arti. 2.

Quidam tamen dicunt, quòd hoc iuramentum præstitum fuit post appellationem ex probabili & verisimili causa emissa, & ideò post talem appellationem nec præstandum, nec recipiendum fuerat iuramentum, & si post appellationem probabilem præstetur, antequam per illud iuramentum aliquid fiat, debet reuocari iniqua adiectio iuramenti, vt in præalleg. decre. Hoc non placet quibusdam per omnia, non enim credunt quòd propter eam appellationem emissam quis debeat dimittere vti iure suo, sicut nec Papa propter prohibitionem. C. debi. ven. pig. im. non pos. l. prima. C. de rescin. ven. si maio. ff. pro emp. l. penul. Nec obloquitur decre. bonę memo. nam ideò sibi restituitur, quia erat in possessione, & fructus redduntur, quia ratione possessionis debentur. Item hoc petierunt ibi, scilicet, se reduci in eum statum quo erant tempore appellationis emissæ, & erant in possessione, & ideò in ea reducti fuerunt, sed hi qui appellabant, ne præstetur iuramentum, vel ne occasione iuramenti præstiti aliud exigatur, non sunt in possessione horum, quia non soluere, & non exigi iuramentum possideri non possunt, nec sunt talia, quæ possunt possideri, vel quasi, vnde nõ potest restitui in huiusmodi possessionem, sed si aliàs appellat extra iudicium,

cium, ad hoc valet appellatio, quia nouũ possessorem, puta eũ qui emit post appellationẽ facit malæfidei possessorem, quod ex eo apparet, quia si post probauit rem suam esse, restituet fructus medij temporis. C. de rei vendi. si fundum. non autem id dico in veteri possessore. argum. ff. pro emp. l. penul. comparant enim appellationem extra iudicium inhibitioni siue denunciationi, cùm forte etiam posset dici, quod idem est, si appellet extra iudicium siue causa probabili, & verisimili, scilicet, ne molestes eum, qui in possesione est. Sed hoc non placet, quia debet probare possessionem & possesio restituitur possessori cum fructibus. Et idem si appellat, vt emas fundum, quia suus est, quia oportet eum probare fundum suum, & pòst restituetur.

3 † Item si aliquis appellet extra iudicium, præsumitur cõtra eum, nisi prosequatur. inf. de dolo. cum dilecti. & potest dici, quòd vbi appellatur etiam extra iudiciũ implorabit reuocationem eorum, quæ facta sunt post appellationem officio iudicis petendo reduci in statum, quo erant tempore appellationis emisse, cùm aliàs si non appellasset oportet eum intentare interdictum recuperandæ possesionis. ar. prædi. decre. bonæ memo. & quæ ibi diximus, hîc repete vbi, scilicet, in interdicto necesse est probare se possedisse, & spoliatum esse, sed hîc, scilicet, vbi appellat, non habet necesse probare possesionem, vel spoliationem, sed solummodò statum in ☞ quo erat. † Vel dic, quòd quando sic appellatur extra iudicium, appellans potest petere reduci in eum statum in quo erat tempore appellationis emissę, & hanc petitionem rectè tenebant etiam contra nõ spoliantẽ, nec recipientem scienter à spoliatore, vt præalleg. decre. bo. me. contra quos non habet locum interdictum. inf. de rest. spo. cùm ad sedem. sed conditio ex decreta. sæpè. Alij tamen dicunt, nec cõtra talem. s. nõ spoliantem prędictam petitionem admittendam. Item ad aliud valet ꝑdicta appellatio, quia quicquid post appellationem fit, dummodò probetur veritas causæ app. etiam à iudice puta sẽtẽtia excõmunicationis, vel alia nulla est. inf. de ap. dilec. & c. ad audientiam. cùm aliàs sẽtẽtia excommunicationis, & etiam aliæ tenerent, licet essent iniustè.

Est & alius magnus effectus huius appellationis, quia non obstabit ei prosequẽti app. hæc exceptio excommunicationis. inf. de excep. cùm inter. si autẽ non appellasset, sed tãtùm per simplicem quærimoniam iret ad superiorem, obstaret sibi dicta exceptio, caueat igitur sibi qui appellationem hanc vult prosequi, vt dicat peto reuocari quicquid factũ est post appellationem, aliàs enim si omissa causa app. ageret, obstaret exceptio excommunicationis. & hãc appellationem etiã extra iudicium factã vltra annũ prosequi non potest. inf. de app. constitutus. & credo ꝙ etiam possunt præfigere terminũ appellationis suæ. ar. de app. licet aduersarius comparere non teneat, vt iam dictum est. Item si nõ prosequatur appellans ap. suam, punitur in expensis. sup. de rescri. ex parte. S. inf. de ap. cùm sit Romana. Itẽ reuocant causam ad superiorem, quod qualiter fiat, not. inf. de his quæ fi. à maio. parte capi. cũ in cunctis. Item nõ valent literæ super eo, de quo appellatum est, nisi de eo faciant mentionem, vt præalleg. decre. ex parte. S. & quia sic proceditur in hac appellatione extra iudiciũ facta, sicut in ea, q̃ fit in iudicio, patet, ꝙ æquè non obstat exceptio excommunicationis, nec distinguo appellet quis à iudice suo, vel aduersario. inf. de appel. bo. me. quamuis aliqui distinguant, & hîc adde ꝙ not. inf. de appel. ad audientiam. Item appellatio extra iudicium non suspendit effectum etiam eorum, quæ ꝓcedunt appellationem, sed eorum quæ sequuntur tantùm. inf. de app. constitutus. vbi no. sed illam quæ fit in iudicio suspendit effectum etiam eorum, quę pręcedunt app. ff. ad turpil. l. 1. §. fi.

4 † Consuetudinis) hîc vult dicere, quòd licet episcopus iurauerat seruare omnes consuetudines, quas hactenus episcopi castellani exhibere consueuerunt Patriarchę Gradens. tamen pretextu prædicti iuramenti consuetudines non laudabiles, vel etiam laudabiles, sed non præscriptas seruare non tenetur, sed per hoc probatur, quod dicitur hoc non tollitur, quin aliàs legitimè consuetudines seruentur, sed de laudabilibus & præscriptis dicendum est, quod licet seruandæ sint aliàs, non tamen propter tenorem huius iura- ☞ menti. † Ad alios) puta quia est ibi aliquod capitulum de seruanda consuetudine, & erat consuetudo de soluendis aliquibus iuribus annuatim, quòd non est licitum, à nouo prælato exigere, quamuis licitum sit iurare pro obediẽtia. sup. de electio. significasti. iuramento enim solito, nihil addendũ est, quia si permitterentur

aliquid

aliquid addere aliqui cupidi dignitatis aliquando insolita & indebita adderent. Contra. inf. de censi. significasti. vbi aliquod nouum additur iuramento, scilicet, de nouo censu soluendo. Sol. hoc habet locum in iuramentis, quæ à iure vel consuetudine generali addita sunt, quale est hoc iuramentum, quòd præstaret episcopus ordinatus suis prælatis. inf. de iureiur. ego. sed illud iuramentum, de quo illa decre. loqtur, nullo iure inducitur, & ideò licitum est, cuiq; sibi præuidere per quascunq; cautiones vult & potest, dummodò non sint contrariæ iuri. Teneri) & benè, quia in præiudicium ecclesiæ præstitum iuramentum non potuit eum ligare. infr. de iudi. c. 2. hoc autem solùm, quòd post appellationem præstitum est vel ante valet quominus obseruetur, dummodò sine interitu salutis æternæ seruari posit. infr. de iureiuran. si verò.

CAPVT XIIII.

CVM OLIM TAM. Et inf. Priuati) fortè, quia scienter elegerant indignum. sup. de elect. scriptum. (Vacet) repete quæ diximus. sup. eod. his quæ.

CAPVT XV.

1 *Qui sunt in maioribus ordinibus præferuntur alijs in portionibus, & quando in maioribus ordinibus constituti non gaudeant beneficio huius decre. habes in nu. 2.*

STATVIMVS. (Ordine) de hoc nota. sup. eod. c. 1. (In portione) huic decre. consonare videtur. inf. de iure pat. postulasti. hæc decre. loquitur secundum consuetudinem vrbis, quæ talis est, quòd ferè in omnibus ecclesijs sunt minores clerici, qui benè recepti in clericos ecclesiarũ, & eius canonicatus in eis habent, & hi faciunt inferiora seruitia, scilicet, purgant ecclesias, accendũt lampades, pulsant cãpanas, & in his seruitijs exhibendis sunt per tres vel quatuor annos, antequàm præcipiant beneficia, quæ hîc portiones appellantur, & licet ante constitutionem istã obtineret quòd qui prius recipiebatur primò portionem reciperet propter hanc consuetudinem remouet & statuit, quòd qui sunt in maioribus ordi-
1 nibus alijs præferuntur. † Sed his contradicere videtur, sup. de rescrip. capitulum. vbi dicitur, quòd non solùm primò receptus, debet alijs præferri, sed etiam his, pro quibus primò scriptum est, sed dic illud loqui vbi non est hæc consuetudo vel præbendæ, nisi sint distinctæ, nam vbi præbendæ sunt distinctæ quam citò receptus est, habet ius in omnibus cõmunibus. supr. de consti. cùm M. inf. de præben. dilectus. Itẽ ibi non dicit, quòd plures haberent ius, & vnus esset præferendus, imò vnus solus tãtùm, scilicet, ille pro quo scriptum fuerit ius habebat.

2 † Item no. a quòd priuilegiũ vnius constitutionis, non habẽt clerici in maioribus ordinibus constituti, si ante eos alij in minoribus ordinibus constituti ius habeant, per quos petere possent futuras præbẽdas vel portiones, puta quia recepti essent authoritate Papæ, & ita quòd deberent habere primas vacaturas pręebendas, nam iniustum esset, quòd primò recepti, per receptionem secundorum ius suum amitterent, licet secùs sit in alio casu, vbi recepti in canonicos nihil iuris habẽt, nec in præbendis vacaturis, neq; in portionibus, cũ tales vacaturæ sint prohibitæ: inf. de concess. præben. vel eccle. non va. c. 1. & dicimus generaliter, quòd licet huiusmodi electoribus de prædictis canonicis sic receptis eligere, quos volũt, & per hanc cõstitutionẽ tenentur pręferre in maioribus ordinibus constitutos, & etiam nisi cõsuetudo contrarium teneret, etiam si eligerẽt extraneũ, teneret electio, & haberet præbendam quamuis in pœnam eorum tenẽtur, sibi interim intantum prouidere. inf. de præben. dilectus.

a *Item no. Adde & hoc dictũ sequitur Inno. in c. quoniã. col. 5. sup. de const. et refert etiã Fel. in d. c. colũ. 3. in prin.*

† Sed quæres quid si recepti sint authoritate Papæ ad præbẽ. cùm se facultas obtulerit, nam hîc videtur aliud dicendum, quòd quãdo recepti sunt ad primas vacaturas, quia posset intelligi, quòd tunc tantùm offerret se facultas, quando nõ essent aliqui maiores, qui essent minoribus præferendi, sed nos idem dicimus in vtroque casu, quia cũ primis primò sit ius quæsitũ, licet sint minores, quàm secundo recepti facultas se offerret primo in prima vacatione, & secundo in secunda, & sic de alijs. (Potiorem) id est, priorem. aliàs beneficia debent esse æqualia. vt not. sup. de constit. cùm venissent. vel hîc attendit specialem consuetudinem.

CAPVT XVI.

1 *An episcopus excommunicet archiepiscopum delinquentem in sua diocesi.*
2 *Episcopus super omnes sibi subditos dispositionem habet.*

1 CVM INFERIOR. †Hoc sic dicimus esse, quòd episcopus archiepiscopum suũ in sua diocesi delinquẽtem, non excommunicabit, nec contra eum excommunicationẽ, vel accusationem ciuilem audiet, sed coram domino Patriarcha, vel Papa conueniendus est. 21. dist. si cõmittitur. & c. fi. 16. q. 1. supr. & est ad hoc ratio, quia est archiepiscopus ita intra terram suę iurisdictionis, scilicet, intra suam prouinciam sicut episcopus, vt notat. sup. de offi. or. pastoralis. in prin. Itẽ melius debet iudicare archiepiscopus suũ suffraganeũ, quàm suffraganeus ratione criminis Metropo. imò plus videtur, quòd etiam si episcopus haberet alium episcopatum, ex dispensatione extra prouinciam, quòd suum metropolitanum ratione criminis, vel contractus non posset condemnare propter prædictam rationẽ. argum. prædicti capituli.

Alij tamen hîc dicunt contra. arg. pro his. 16. q. 1. c. 1. inf. de priui. cùm capella. & quamuis posset dici & benè, quòd aliud est in episcopo, qui vniuersaliter est subiectus archiepiscopo, aliud est si ratiõe alicuius possessionis sortiatur eius forum, ex delegatione autem superioris potest benè eũ iudicare. Inferior) 21. di. inferior.

2 †Erexeris) ex quo enim legitimè episcopatus cõstitutus est in aliquo loco, ipse ibi super omnes habet dispositionem, & si ille archid. fuerit infra dioce. designatam sibi enim suberit, nisi priuilegio defendatur. 11. q. 1. regenda. & c. sequen. sup. de offi. ordi. conquerente. sed si nõ esset ibi episcopus, & excommunicasset eum propter delictum in ea commissum, teneret excõmunicatio. ar. 6. q. 3. placuit. C. vbi de crimi. agi. opor. Authent. qua in prouincia. quamuis alij dicant hanc. q. de maioribus ad episcopum referendam. sup. de offi. ar. c. 1. & c. ad hoc. quia nec super abbates iurisdictionem habent sup. de offi. archi. ca. vlti. ergò multò minus suprà episcopos intra eius archi. sitos. sed posset respõderi illi decre. quæ loquitur, quando non habet iurisdictionem ordinariã super mona. sui archi. sed ratione criminis benè habet, vbi cessat commune priuilegiũ. C. vbi de crimi. agi. opor. Authẽ. qua in prouincia. Vel dic, vt inf. de fo. cõpe. cùm contingat. Videris) hoc ad arbit. boni viri referendũ est. ff. pro socio. si societatem.

a Singulariũ. Et sic quando negotiũ tangit multos, vt singulos, singuli sunt vocãdi. adde Iño. met. in c. in nostra. infra. de iniuris. Archi. in c. quia episcopi. 5. q. 3. & Doc. in c. Nicena. 31. dist. refert hic & sequitur Felin. in c. cùm omnes. col. 8. versic. In ea. gl. sup. de cõstitu. & vide etiam eundẽ Feli. in c. cũ M. Ferra. col. 14. in fin. sup. de consti.

CAPVT XVII.

1 *In negotijs vniuersitatum, sufficit requiri rectores, vel idoneiorem partem.*

Negotium quando tangit multos vt singulos tunc singuli sunt vocandi.

2 *Nedum episcopos sed alios prælatos, et saltem capitulum in arduis prouinciæ negotijs requirendum. Et quid iuris si non omnes vocat.*

Absentibus nihil potest præiudicari.

3 *Potestatis cuius interest quandoq; prohibere actorem, & reum litigare.*

4 *Nonnunquam ex trãsuerso veniens retardat prouisionem Papæ.*

Venientes ex transuerso semper remittendi sunt ad iudicẽ, qui cognoscit inter alios.

HVMILIS DOCTRINA. (Prælatorum) omnium qui ordinariam iurisdictionẽ habent. sup. de offic. archi. cùm ab. melius videtur quod prælatos vocet episcopos, per id, quòd sequitur & cathedralis capitulorum, quia si de minoribus prælatis intellexisset, benè sub eis cathedrales comprehendisset.

Sed quæres quare non eædem personæ requiruntur de Bituricens. prouincia, quæ requiruntur de Burdeg? Respon. quia eorũ intererat, quum in visitatione primatis teneretur soluere procurationes. infr. de rescrip. cùm ex officio Bituricen. aũt propter compositionem tenentur soluere ꝓcurationes, sed quare capitulũ Bituricen? Respõdeo, quia si in magnis negotijs sunt requirendi. inf. de his quæ fi. à præla. c. nouit. & c. quanto.

1 †Item oppones quare nõ omnes singulariter requiruntur quos res tangit. 66. dis. c. 1. C. de autho. præstan. l. fi. Respon. sufficit in rebus & negotijs vniuersitatum requiri doctores, vel idoneiorem partem. C. de iur. cal. l. 2. §. si autem. vel dignitas etiã. ff. de condi. & demon. municipibus. in rebus autem singulariũ *a* sunt vocandi. sup. de constit. cùm omnes. ff. de ser. vrb. præ. ꝑ fundum. Et hîc est etiam ratio, quare sufficit vocari præsentes & non est necesse vocari absentes, nam aliàs contra eos non licet procedi, nisi specialiter vocarentur, scilicet, si contra eos singulariter, & non nomine vniuersitatis ageretur.

2 †Requiraris.) Not. non solùm episcopos, sed alios prælatos, & saltem capitulũ fore requirendos in arduis negotijs prouinciæ, quamuis canones antiqui dicunt tantùm de episcopis. 9. quæst. 3. c. 1. & 2. per totum. inf. de præben. graue. vbi no. & no. q, super prouisione, requirit eos dominus Papa, quãdo enim aliqs aliquid facit ex officio suo, etiã si in modum actionis officiũ inten-

intentetur, & maximè in cōpositione requiri debent omnes, quos res tangit. ff. de adop. nam ita. ff. de mino. in causæ. §. causa. Sed si non vocet, nō minus tenet, quod factum est, sed absentibus non præiudicat. ff. de mino. etiā si. §. vlt. Alij tamen dicunt. ar. eiusdem. l. quòd non tenet, quod factū est, & potest dici nō tenere sententiā latā, nisi per electum solenniter euocentur. ff. quæ sen. sine ap. l. 1. §. item. cū ex. sed benè tenet etiam si non vocentur singulariter, sed non præiudicat his, qui non audierūt edictum, vel aliàs nō sint in culpa. inf. qui ma. accu. non pos. cū in tua. vbi autē non imploratur officiū iudicis, sed actionē ꝓpriam habet cōtra reū, non tenetur iudex alium vocare, nisi in libello fieret de alio mentio, & tali modo quòd ipsum absentē vel ratione proprietatis, vel possessionis, vel alio modo constaret causam cōtradictionis habere: vt sup. eo. inter. sed reus potest nominare dominū in iudicio C. vbi in rem. act. l. 2. vt lit. non contestat. quoniam frequenter.

3 †Item ipse cuius interest, potest aliquādo prohibere actorem, & reū litigare, scilicet, quando primo loco ad eum pertinet defensio. ff. de iud. sæpè. sed si nominetur in iudicio, nec ipse se offerat iudex non tenetur vocare eum, cuius interest, quia in prædicto casu, scilicet, quando sciuit & potuit prouidere, præiudicatur ei propter culpam suam, vel negligentiam suam, vt in prædictis. ll. & infrà, de iudic. quanto. vbi notat. si autem nesciuit, sibi non præiudicatur, sed ille q̄ se obtulit lite, cùm non deberet, vel cùm nō possideret, tenetur ad æstimationē. ff. de rei ven. si is qui. §. si autem. & duabus. ll. præce. † Noluerint) assignata iusta causa, aliàs nō differtur, quòd à maiori, vel saniori parte fit. inf. de his q̄ fi. à ma. par. ca. cùm in cūctis. Vel dic, quòd isti prælati non conueniebant, nec consentiebant, vt capitulum vel vniuersitas, licet quo ad aliqua negotia vniuersitatis sint, si enim vt vniuersitas consentirent simul conuenirent, & simul tractatum haberēt, & inde est. s. quòd hūc consensum non præstant, vt vniuersitas ꝙ cuiuslibet conditio admittenda est etiam sine causa, sed postea corā Papa exprimēt & probabunt, ideò etiam singulariter singulorum requiritur consensus, quia negotium non necessitatis, sed volūtatis a tantùm est.

4 †Supersedentes) no. ex transuerso venientem retardare prouisionem Papæ, sicut retardat ad executionē sententiæ. infr. de sen. & re iudi. cùm super controuer. & est hoc, quia ius suū ꝓsequitur, vel aliā iustam causam proponebat. Et not. quòd hi venientes ex transuerso semper remittendi sunt ad iudicem, qui cognoscit inter alios. ff. de libe. cau. si pariter.

Et hoc intelligo verum, quando lis cœpta pro parte tangebat de nouo veniētes, & interim priorum cognitio differtur, secùs autem dicendū est, si erat alius archiepiscopus, qui eadem iura primatibus peteret, quia tunc non esset remittendus ad eundē (Ius). i. quòd ipsi non coguntur pręstare huiusmodi procurationes, de quibus præstandis in compositione dicebātur etiam alia quæ in ipsa compositione continebantur. In expensis) ex quo enim archiepiscopi conuenerant cōtradictores præsumentur temerè cōtradicere, & ideò cōdemnantur in expensis. ar. ff. de iudi. eum qui. secùs si probabiliter contradicerent. ff. de lega. 2. qui solidum. §. etiam.

TITVLVS XXXIIII.

DE TREVGA ET PACE.

CAPVT I.

1 *Treuga canonica conuentionalis semper est seruanda.*

1 TREVGAS. † Hæc treuga canonica cōuentionalis semper seruanda est. 24. q. 1. noli. ff. de pac. conuen. & intelligo hoc de iusto bello, quòd licet omni tempore, licitè possit fieri, non tamē his temporibus est cessandum, nisi vrgeat necessitas. 23. q. vlti. si nulla. vel loquitur de bello iniusto, à quo licet sit semper abstinendum, quia tamen de facto non semper prohibetur, tamē his diebus fortius instabunt prælati pro treugis, nec peccant hodie prælati, qui non seruant istam constitutionem, quia non fuit moribus vtentium approbata. 4. distinct. §. leges. potest etiam dici hic loqui quando est dubium, an sit iustum, vel iniustum bellum. 23. q. 4. illi qui. (Confirmet) id est, publicè denūciet. sup. de offic. leg. studuisti. vbi de hoc no. (Triplex) primus est proprij episcopi excommunicatio. Secundus episcoporum vicinorum confirmatio. Tertius auxilij eorundem adiectio (rumpitur) C. de suc. Authen. itaque. ff. de lib. leg. l. 3. in fi. (Præbeant) 90. dist. c. pen. & vlti.

a *Sed voluntatis est. Fel. alle. et refert in c. cū omnes. co. 2. ver. fallit secundò. sup. de consti. ad hoc quādo maior pars possit contrauenire, vel statuere contra id ꝙ omnes ordinaßēt in quo Bal. et Ro. fuerunt contrarij, vt ibi videri potest.*

CAPVT

CAPVT II.

INNOVAMVS. (Vt presbyteri.) 24. quæstio. 3. si quis Romipetas. (Existentes) in agricultura enim tãtùm existentes gaudent priuilegio. C.quibus non ob.lon.temp.præ.l.vlt.animalia autem semper.argumen.C.quæ res pigno.l.pignorum.

TITVLVS XXXV.

DE PACTIS.

CAPVT I.

ANTIGONVS. (Episcopus) conuentus coram ecclesiastico iudice ille qui pactum si seruat. (Cohibuerit) id est, nisi pacta seruet, excommunicabitur. (Pacta) legitima. 20. q. 1. puellæ. 18. q. 2. Eleutherius. ff. de pact. iurisgentium. ait prætor.

CAPVT II.

QVOTIES IN CONVENTIONIBVS. (Ecclesijs) & loquitur de ecclesijs exemptis, vel etiam alijs si qui ordinarij denegant præbere assensum (Solidare) id est, confirmare. & intellige hoc de confirmatione, quæ fit cum causæ cognitione. inf. de confir. vti. c. 1. & 2. aliàs nec dubitatiuè auferet, nec ius tribuet. inf. de confir. vti. cum dilecta. & not. sup. de offi. lega. studuisti.

CAPVT III.

QVALITER IN SARDINIA. Et inf.

CAPVT IIII.

CVM PRIDEM. (Pro causa) isti enim fratres agebant contra monasterium, & petebant restitutionem cuiusdã ecclesiæ, quia semper se per ipsos monachos spoliatos dicebant (Eos) monachos (Liti) hoc non fuit licitum, scilicet, renunciare iura quæ habebant in ecclesia pro pecunia. (Prauam) inf. de trãsac. statuimus. cõtra. Sol. hîc erat suspicio turpis peccati, ibi non, quòd semper præsumitur, nisi per aliam præsumptionem tollatur. (Prauam) inf. de præben. nisi contra. Sol. ibi dicitur licitum iussione iud. sine vllo pacto aliquid dare. hîc autem illicitum ex pacto, caueant tamen, quia nec hoc ipsum in intentione gerere debet. inf. de simo. tua nos. (Fratre) C. de procu, mandato. C. de transac. in transactioni. (Renuncians) purè & sine pacto. Resignauit) & sic ius resignasse videtur, q. in illis instrumentis habebat. ff. de pact. l. Labeo. & not. sup. de renun. veniens. sed quomodo prodest hæc resignatio, nisi personis inter quas perfecta est. ff. de pac. si vnus. §. pacta. Respõ. q. publica persona est Papa. ff. rem pu. sal. fo. l. 2. in fi. & l. nõ quasi, & quia singulariter & vniuersaliter super omnes ecclesias habet plenitudinem potestatis. 2. q. 6. decreto multò fortius quã alij prælati singulis ecclesijs acquirere poterit. ar. C. de transact. præsens. & ff. quòd cuiusq; vni. l. fi. Vel cùm negotium hoc fit in ratihabitione monasterij de ac. ratam habendo receptionem instrumentorum sibi prodest. ff. de nego. gest. si pu. §. sed si ego. & §. item quare. dummodò nomine monasterij sit gestum, aliàs non prodesset. ff. de præto. sti. si seruus.

Et hæc vera sunt nisi renunciauerit literis, sed renunciatio litis potest fieri etiã parte absente. C. de pac. postquam. & fit hoc in odium litis, sic & hîc. (Restitui) sup. de elect. cùm inter R. contra. Sol. ibi restitui rigore iuris inspecto, nõ videtur, quòd debet restitui ad interdictum, cùm ei renũciauerit, ff. de pac. si vnus. §. pac. & ideò dicimus loqui de gratia, vnde si aliàs esset institutus non remoueretur. 8. q. 1. præsentium.

CAPVT V.

ACCEPIMVS. (Nominatim) C. de pac. l. vlt. sup. de fi. presbyterorum ad extirpandum conquestum. (Et inanes) ipso iure.

CAPVT VI.

CVM CLERICI. (Ex ipsis ecclesijs) ecclesiæ sunt obligatæ, pro pensionibus. ff. de iudi. fideicom. §. fi. ff. de vsu. hactenus contra. ff. de contrahen. em. l. fi. §. fi. sed ibi interuenit tantùm personalis obligatio, & nõ fuerũt res obligatæ (Detestabile) inf. de censi. prohibemus. inf. de præben. auaritiæ. imò sacramentum super hoc præstitum, non tenet. inf. de censi. grauis.

CAPVT VII.

PLERIQVE. (Sicut accepimus reprobamus) hoc nõ est seruandũ decernimus, qa cõtra canones. 16. q. 1. si qs laic⁹. & c. decimas. & c. q̃sti. & ideò si pœna

si pœna pacto adiungatur, nec pactum tenet nec iusiurandum super hoc præstitũ. ff. de pac. l. iurisgẽ. §. vlt. & l. seq. ff. de verbor. obl. si stipuletur. & l. si stipu. hoc modo. Si verò pactum est præter legẽ, pactum non valet & pœna valet. ff. de verb. obli. stipulatio ista. §. alteri. si verò pactum est secundum leges & pactũ tenet & pœna, ita tamen quòd alterum tantùm petat quod velit. ff. de pac. rescriptum. §. si pacto. & C. de pac. si pacto.

CAPVT VIII.

PACTIONES FACTAE. (Spiritualibus) siue beneficiis, de quibus no. sup. de ele. significasti. siue quibuscunq; alijs, nisi fortè spirituale veniret in pactum permutationis. inf. de rerum permu. ad quæstiones (omnis.) 1. q. 2. quàm pio. (De alijs) cõuentionibus. (Vergunt) inf. de iureiurand. si verò. (Turpe) id est, turpe factũ, scilicet, dolo vel simoniace (Turpe (ff. de pac. iur. §. dolo. ff. de inuti. stipu. dolo. (Vel rei turpis) scilicet, de faciendo homicidio, vel consimili. (Iure) ff. de pac. iure. §. prætor. quòd consanguineam duceret in vxorem (De facto) ff. de re iur. impossibilium. vt quòd cœlum pedibus corporeis ascendet.

TITVLVS XXXVI.

DE TRANSACTIONIBVS.

CAPVT I.

1 *Specialis transactio non obest alijs speciebus.*

2 *Vbi petitio & transactio est generalis obstat exceptio in omnibus. Et quid iuris vbi est generalis petitio, & specialis transactio.*

Transactio facit cessare auxilia, contra eum cum quo interuenit transactio.

Statuta laicorum super ecclesijs valentq; si Papa illud in suis literis approbat.

1 SICVT GRAVE. Et inf. (De transact.) & † trãsactio specialis non obest alijs speciebus. C. de transac. age. transactio generalis restringitur ad ea, de quibus tractatum est. ff. e. qui cõtu. §. 1. generalis transactio non rescinditur prætextu nouæ probationis. C. eo. sub prætextu specialis transactio in vno capitulo nõ impedit agi in alio. C. eo. l. pe. generalis trãsactio tenet de rigore iuris in omnibus. c. & parit excep. sed replicatione doli rescinditur. ff. de admi. tu. lucius. §. tutor. indefinita vel specialis in alijs non obest, nisi in his, de quibus actum est. C. de iud.

2 Sed melius dicitur † vbi generalis est petitio, & generalis transactio obstat exceptio in omnibus. C. de pac. sub prætextu. ff. e. non est. nisi reus fraudulenter occultauerit speciem, in qua deceptus est actor. ff. de pac. tres. vbi generalis est petitio & specialis transactio obstat exceptio, in ea specie tantùm, idem est si specialis est petitio, vel generalis quantum ad verba trãsactiõis. C. e. si decret. & l. age. ff. e. cũ aqui. & l. qui cum tu. §. vlt. C. ad vel. l. iubemus. si autem vtrunq; speciale multò magis idẽ ff. de pac. si vnus. §. pacta. Decisionem) in his omnibus si superuenerit trãsactio, cessant hîc auxilia contra eum cum quo interuenit transactio, & super eo, de quo transactum est, nisi dolo fecisset transactionem. ff. de pact. tres fratres. contra alios enim non sunt irrita instrumenta.

Et intelligo hæc vera vbi vtraque perfecta est compositio, aliàs vtetur instrumentis, quia fidem non ser. etc. (de pact.) cùm proponas. Item hoc habet locum vbi non prohibetur transactio. (Decisionem) id est, transactionem. (Præscriptione) id est, quia præscripsisset. inf. de præscrip. per totum. (De lege) falcidia, quæ instituto, vel hæredi siue ecclesiæ, siue alij tribuit falcidiam in bonis testatoris. ff. ad l. fal. l. 1. in principio & in multis legibus idem. l. quæ est. C. de dona. si quis. & in multis alijs. (Priuilegio) quia erat vxor, q̃ habebat priuilegium in bonis mariti. C. qui po. in pign. ha. assiduis. vel fiscus in cęteros creditores, & ecclesia habet priuilegium, quòd tantùm certis modis admittitur ecclesiasticæ rei alienatio. 10. q. 2. hoc ius. Cui transactioni) firmitatis, quo ad solennitatem. C. de testa. omnium. Imò & quo ad substantiam, nam & si ex certa scientia Papa aliquid approbet necdũ quòd confirmet, sed solummodò suo priuilegio inserat, quòd de iure non valet, firmum erit sicut statutum laicorum a super ecclesijs valet, & pro confirmato habetur, si Papa illud in suis literis approbet. ar. ff. de pig. fideiussor. §. vltim. (authoritate) quæ imposita fuit cum causæ cognitione. infr. de confirm. vti. c. 1. & 2. alij contra. infr. de conces. præbend. & eccle. non va. est electionem.

a *Statutũ laicorum. Adde q̃ Bal. in l. oẽs populi. col. 7. ff. de iust. & iur. alle. Inno. hic quẽ etiã refert. Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 2. in princ. sup. de consti. & per Alex. plenè. in cõsi. 59. co. 3. in fin. in 1. volu. Et vide ad propositum quæ ponit Franc. de Are. in suo cõsi. 15. col. 6. in prin. vbi allegando Spec. in ti. de instr. edict. §. nunc videndũ. vers. ic. itẽ opponitur dicit q̃ si in confirmatione apponitur tenor rei cõfirmãdæ q̃ confirmatio tunc dicitur facta ex certa scientia.*

CAPVT II.

1 *An sit licita transactio & permutatio in spiritualibus, & vide in numero 2.*

In transactione & compositione necessarius est

est consensus omnium illorum, quos res tangit.

Successoribus an & quando possit præiudicare.

Translatio dolo facta an valeat, & an noceat successoribus Episcopi vel Abbates, an & quando possunt alienare res immobiles vel reditus.

STATVIMVS. (Archiepiscopi) sine consensu autem eorum non est licitum inferioribus clericis alienare res immobiles, vel reditus annuos. in Authen. de aliena. & emphy. in prin. 17. q. 4. in venditionibus.

1 † Compositio) quidam dicunt, quòd in spiritualibus potest interuenire compositio, sed transactio nūquàm. inf. e. super eo. Nos dicimus licitam esse transactionem, & permutationem in spiritualibus, dummodò ex vtraq; parte tātùm spirituale, & nihil temporale interueniat, vt hîc. & inf. e. decætero. infr. de decimis ex multiplici. & c. suggestum. inf. de re permut. ad quæstiones. Et hoc idē dicimus in beneficijs, si petantur iure proprietatis, puta quia vna ecclesia petat ab alia præbendam, quam dicit ad suam collationem pertinere, sed si aliquis clericus petat beneficium, non est licita transactio, etiā si vtrinq; detur spirituale. inf. eo. constitutus. nisi secundum modum qui ponitur. inf. de præbē. nisi essent. Compositio autē interuenire potest. inf. eo. sup eo. talis, scilicet, quòd ille clericus, qui ius non habet, vel habere creditur penitus renunciet iuri suo, sine aliqua datione, vel quòd alius ius habēs recipiatur in canonicum sine datione. inf. eo. super eo. siue autem interueniat compositio, siue ꝓuisio in casu cōcesso, per quam clericus actor aliquid debeat habere in ecclesia, scilicet, reditum vel censum, non trāscendit personam paciscentis. inf. eo. sup. & inf. veniens. & c. decætero. inf. e. de pręben. nisi essent. sin autem ex pactione ius aliquid tribuerent illi, qui petit beneficiū in ecclesia, hoc non possunt etiam tempore vitæ suæ, id est, illorum qui eum recipiant in canonicum, vel aliud ius vel officium, quia ex pactione non possunt tribuere ius, cuius collationem non habent, nam in transactione voluntaria sicut in compositione necessarius est consensus omnium illorum, quos res tangit. sup. de maiori. & obedi. ca. fin.

Prædicta autem sunt vera, nisi fortè illi qui receperunt aliquem in canonicū ex compositione, haberent ius eligendi, nam tunc benè possunt successoribus præiudicare, in censu autem vel reditu assignato cuilibet clerico, vel etiā in quacunq; alia cōpositione, vel trāsactiōe inter ecclesias initas extra iudiciū, maximè, ad hoc vt p̄iudicetur successoribus, oportet sup̄ioris authoritatē interuenire, vt hîc. & supr. de offi. vic. ad hoc. inf. eo. veniens. & c. super. eo. 12. q. 2. abbatibus. 17. q. vlt. in venditoribus. Itē ad hoc, vt sine peccato teneat, oportet ꝙ credat se iustam causam habere, aliàs sine peccato nō tenebit. inf. de inst. c. 4. 1. q. 1. si quis. neq; imò secūdū l. quantū ad dolosum actorē non tenet talis transactio. ff. de cond. inde. in sum. in prin. sed si ex parte rei interueniat calumnia, tenet transactio, sed datur actio de dolo, si dolo induxit actorem ad transigendum. C. de transac. l. sub prætextu. promissio autem de beneficio, cùm se facultas obtulerit licita est. inf. de conces. præben. accedens.

2 † Cōpositio) distributiuè lege, vt q subsunt episcopis eorū consensu vendant, vel componant, & qui subsunt archiepiscopis vendant eorum cōsensu, & est aliqua causæ cognitio, & decretum necessariū in alienatione hac. 12. q. 2. abbatibus. & c. si qua. & c. se. abbates etiam cum consensu prælatorum suorū alienare debent. 17. q. 4. in venditionibus. episcopi autē si nolunt alienare, debēt habere cōsensum sui capituli si habent capitulū, & si non habēt sui presbyteri. 12. q. 2. placuit. & olim etiam necessaria erat authoritas concilij prouincialis vel triū episcoporū, q deputabātur episcopo ab archiepiscopo. 10. q. 2. casellas. sed si potest cōmittere multo fortius officio eius potest, & sufficit eius authoritas. arch. vel abbatū, vel aliorū minorū iudicū authoritas nō sufficit in alienatione ecclesiarū suę iurisdi. cū capitula prędicta, scilicet, abbatibus & sequētibus, hoc enim episcopis concedere videantur: De abbatibus autem qui habent ecclesias ad se pertinentes, pleno iure ab aliquibus dicitur, quòd possunt in eis præstare authoritatem archiepiscopi authoritate patriarcharum, vel Papæ hoc faciet.

CAPVT III.

CONTINGIT. (Et interdum habuerit) aliàs nō valet trāsactio iur. inf. de re. eccle. nulli secùs in iudicio. ff. quòd cuiusque vniuersi. l. vltim. & no. sup. de rescri. edoceri. Habuerit) nota. quòd licet Abbas, siue prior, siue capitulum possit agere de rebus communi-

muniter pertinentibus ad eum, & ad capitulum, sine eo non potest transigere (aliquod) maximè, nam idem esset si seruatum non esset, vel si.4. an.stetit, quòd non petijt restitutionem in integrum vlterius competere non poterit,sed ante legem competere benè poterat,si læsa esset ecclesia etiam si concessisset.

CAPVT IIII.

1 *Authoritas principis siue legis, ex nudo pacto dat actionem.*

VENIENS AD APO. (Excolunt) per colonos (necessaria) 1. q. 1. §. si ergò (sacramenta) prædiales enim decimæ non ratione sacramentorum, sed territorij dantur. 16. q. 1. decimas. & c. si quis laicus. & ideò superficialis causa videtur ista, sed sufficiens causa erat,quia prædia erant in eius parochia sita. Sacerdotem) quia sine authoritate episcopi transigendi, extra iudicium potestatem non habet vltra tempus vitæ suæ,vel alicuius tribuere in ecclesia, sicut nec alienandi.17.q. 4. in venditionibus.infr.de censi. significauit.inf.eodem, de cætero.& repete quæ diximus,inf.eod. de cætero. (tertiam) tantùm.q.diceret de alijs suis terris nihil soluant. Confirmatum) cum causæ cognitione, & non in communi forma, quæ nihil iuris addit & prorogatiuam de temporali in perpetu-
1 am.hæc certa sentētia, scilicet, quia† authoritas principis siue legis, ex nudo pacto dat actionem.ff.de pac.legitimum,& quæ confirmatur datur.ff.de ver.sign.obuenire. etiam princeps duas res deducit in vnam naturam. C. communia de le. 1. 3.§.1.de conse.dist.2.reuera. C.de rei vxo. ac l.1.in princip.c.(confirmatum) 16. q.1. ☞ c.vltim. †Ipsos) nam monachi de parte sua, & agricolæ de sua soluere decimas debent,& vbicunq; inueniantur decimæ corporales, vendicari possunt, inf. de deci.pasto. sed si abbas consueuit percipere decimas corporales, & aliquis non decimas corporales, sed ius percipiendi petat,cùm hoc sit tantùm apud abbatem, abbas tantùm conueniatur. de hoc not. sup.de maiori.& obe.inter.

CAPVT V.

1 *Non solùm à malo, sed etiam à specie mali est abstinendum.*

CONSTITVTVS. (In præsentia) in fi.C.de le.nō dubium.ff.de pac. iur. §. sed si qs. Audiaris) quomodo cùm hi sunt simoniaci, post modum audiuntur super iure, quod habent in ecclesia cùm ꝓpter simo. & si aliàs ius haberent repellendi essent.infrà,de simo. insinuatum. Respon. quòd non dicitur hîc, quod transactiones tales contineant simo.& speciem simo. suprà, titu. proxi. cùm pridem. Sed dices,quare ergò pro-
1 hibentur? Respondeo,quia †non solùm à malo,sed à specie mali cessandum est. 11. q.1.alium. infr. de vita & ho. cle. cùm ab omni.item not.quòd non solùm transact. sed etiam iuramentum super hoc præstitum reuocatur.

CAPVT VI.

1 *Debet iudex coram quo clericus petit beneficium vacans, se ex electione ius habere, vocare ad quos pertinet electio, vel præsentatio, vt de iure contendant, si volunt.*

Electio an & quando possit fieri sine electoribus & præsentatoribus.

2 *In petitione confirmationis semper electores, vel præsentatores requirendi sunt.*

3 *Quando liceat clerico pacisci super beneficio.*

4 *Non valet transactio, nisi fiat in ecclesiæ vtilitatem.*

5 *An liceat constituere censum perpetuum ecclesiæ.*

DE CAETERO NOVERIS. (Ordinarium) ordinarius enim si concessisset ecclesiam censualem constituisset, vt not. suprà, c. 2.
1 † Aduersario) not. quod si clericus beneficium vacans petit,dicens, se ius habere ex electione, & ideò petit suam electionem, vel prouisionem confirmari,iudex coram quo hoc petit, debet vocare illos, ad quos pertinet electio vel præsentatio, vt de iure contendant si volunt,episcopus autem qui instituit non est vocandus,quia non contendit, quod ex suo facto agendi clerico posset ius quæri. Nec obest si dicis quod necessaria est confirmatio episcopi,vel etiam institutio, quia hoc non est propter ius, quòd habeat in electione, sed quia iurisdictionem habet episcopus, ex qua dependet confirmatio & institutio, & iudex non debet vocari, vt defendat ea quæ ratione iurisdictionis facit. 2. q. 6. hoc etiam. Con-

fitemur tamen, quòd tam episcopus quàm etiam clerici eiusdem ecclesiæ possunt se opponere ei propter vitium personæ. infr. de accusa. accedens. Item episcopo saluum est ius, vt in institutione, vel confirmatione, vel ordinatione, vel etiam ex officio suo ratione suæ iurisdictionis inquirat contra eum, si verò petat præbendam quam alius tenet, tunc ille debet vocari ad respondendum, qui detinet, quia confessoria est, quam intentet quæ est in rem, & non datur, nisi contra possidentem, vel detinentem. ff. si vsusfruct. pe. l. 3. & l. vltim. quia locum habet officium iudicis.

☞ † Sed in primo casu, scilicet, quando vacans beneficium petit, & constat, quod electus est, non credimus electores vocandos, vel præsentatores, quia ante confirmationem hoc facere debuit iudex, qui electionem examinauit, sed post confirmationem non debuit impediri effectus confirmationis per aliquem, quin habeat possessionem. infr. de appel. constitutus. Hoc non placet, quando nullis vocatis fit electio, & confirmatio: vt not. sup. de electioni. cum dilect. infr. de causa pos. cùm olim. Sed hoc est verum, quando fit confirmatio vocatis, qui sunt vocandi, sed si de præbenda esset contentio, quia capitulum vellet vnam præbendam assignare, & confirmatus peteret aliam: tunc contra capitulum quod præbendas vacantes posidet est agendum. inf. de testa. c. relatum. 3. quia in hoc casu habet locum officium iudicis, sed & in hoc casu ipsi electores, vel præsentatores possunt opponere contra confirmatum, ne adipiscatur possessionem, si per obreptionem eam obtinuisset, infr. de dolo. cùm olim. Sed & postquam adepti fuerint pacificam pos. patroni, vel electores possunt cōtra eos implorare officiū iudicis, vt inde remoueantur, quia ab eis electi, vel præsentati non sunt, inf. de iure patro. cū dile. & c. ex insinuatione. inf. de sen. & re iudi. cùm Bertholdus.

2 † Quando autem confirmatio petitur, semper electores, vel præsentatores requirendi sunt, & si non requirantur, potest dici nulla confirmatio, sicut restitutio in integrum. ff. de mino. etiam. §. fin. Alij tamen dicunt, quòd tenet confirmatio, sed potest cassari, quia alijs absentibus facta est, etiam si aliàs canonica sit hodie contra, quia omnes se volunt opponere, & sine citatione debent comparere. suprà, de elect. statuimus. & not. quòd licet semper quando officium iudicis petitur, tutius sit petere suam electionem confirmari, tamen si hoc non petitur, sed tantùm officium iudicis imploratur, vt sua electio pronuncietur canonica, valet talis petitio, & tunc confirmatio reseruabitur isti, ad quem de iure communi pertinet. suprà de offi. delegat. super eodem. suprà de electione. c. cùm in veteri. imò quod plus est, peti potest quod publicetur electio. suprà, de ele. publicato. & breuiter sic procedetur hîc, sicut procedetur, quando quis petit se pronunciari legitimum, de quo not. infrà, qui fil. sint legi. causam quæ inter. & potest hoc modo agere, quando non est eius electio confirmata, nam tunc non potest agere confessoria vel negatoria contra contradictores suos, vel turbatores siue de iure, siue de facto, cùm adhuc non habet ius in re. suprà, de electio. qualiter. C. de pactis. traditionibus. C. de rei vendicatiōe. seruum emptor. Sed contrà infrà, de exceptio. dilect. Solu. ibi. si autem esset electio confirmata, tunc habet locum negatoria & confessoria, quia iam plenum ius habet, suprà, de electio. transmissam. & sic etiam est in seruitutibus legatis, vbi statim ius habet. ff. quemadmodum, seru. amit. si partem. §. si per fundum.

3 † Composuerit) secundum formam, quæ est infr. de præben. nisi essent, aliàs clerico non licet pacisci super beneficio. Vel loquitur, quando petebat clericus ius in ecclesia non nomine suo, sed nomine alterius ecclesiæ. Posset tamen dici, quòd etiam super hoc beneficio, quod sibi petit clericus, potest inde interuenire compositio talis, scilicet, si petebas certum beneficium bona fide, & tu illud retines, & detur tibi aliud. argu. suprà, eodem titu. c. statuimus. infrà, de rerum permut. ad quæstiones. Vel quod aliquem reditum recipias, & erit ille reditus ius spirituale. Sed non placet, quia in acquisitione beneficij debet cessare omnis pactio. infrà, de rerum permutat. quæsitum. melius autem dicitur, quod loquitur simpliciter, quando petebat in aliqua ecclesia canonicari, quia tunc potest interuenire compositio consentientibus illis, ad quos pertinet electio: vt not. suprà in eod. c.

Ius

4 †Ius aliquid) puta , quia clericum recepit in canonicum , vel quia tota ecclesia ad actorem translata est pars eius, & est hoc verum si vtilitas ecclesiæ agatur ex ipsa transactione , aliàs enim non tenet [a] sine consensu episcopi, supr. eod. veniens. Alij tamen dicunt , quod sicut in iudicio potest facere præiudicium ecclesiæ suæ, ita & per transactio. quod fit in iudicio timore deterioris sententiæ. Non obstat decre. sup. eod. veniens. quia illa compositio fuit facta extra iudicium. Vel dic , quòd tunc tantùm possunt super hoc componere, quando ex suo consensu possunt ius tribuere , scilicet, quia ad eos pertinet electio (contraria) supr. tit. proxi. cum cle. sup. de offi. dele. si quando. infrà, de collu. dete. audiuimus.

5 † Sed census) & hæc est ratio, quia si constituatur census ecclesiæ perpetuæ soluendus, hoc non possunt sine authoritate episcopi , item si clerico soluendus census est, nec hoc licet ex pacto, quia debet cessare omnis pact. supr. titu. proxi. c. vlti. Nec obstat, infrà, de præbend. nisi essent, vbi prioratus datur toto tempore vitæ vnius personæ, sed illud de gratia est tolerandum , & quia licitum est cuilibet ecclesiæ sine authoritate superioris clericis pauperibus & benignis, de vita ipsorum clericorum prouidere. 16. q. 1. possessiones clerici (præest) qui petebat beneficium obtinuit per compositionem. Solutus) hoc vult dicere , quod si iste clericus, qui beneficium vel ecclesiam petebat ex causa compositionis, promisit dare aliquem censum ei, cum quo litigabat , non teneretur successor, & si opponas quod esset simo. respon. potest aliquando esse sine simo. infr. de præben. c. nisi. Item non approbatur hîc iste contractus, si census negatur soluendus ei , qui contendebat cum hoc clerico, qui per compositionem obtinuit beneficium (eius) clerici qui obtinuit per compositionem: sed alij debent soluere censum.

CAPVT VII.

1 *In iudicio non potest esse testis, qui fuit aduocatus.*
Inscriptus in instrumento an possit esse testis in eodem contractu & causa.
2 *Non valent literæ impetratæ à non clerico super beneficio.*
Literæ impetratæ super beneficio non vacante, an valeant.
Nemo in alicuius viuentis locum, quem iustè possidet, intrare debet.

EX LITERIS. (Authoritate) id est, ad procurationem, (patrocinabatur) ff. de inoffic. est. l. vlt. contra. C. de rei vend. tua. ff. de rei ven. inter officium. C. de præscript. 10. vel 20. an. nec
1 peteti. †Inscriptus) instrumento de transact. nam in iudicio non posset esse testis, qui fuit aduocatus. 2. q. 6. c. statuendum. rationem quære. C. de hære. quantum ego. non facio vim, vtrum iste aduocatus fuerit testis in instrumento, an in causa, nam firmiter dicit, quòd si aliquis fuit testis in aliquo contractu, & scriptus in instrumento alicuius contractus, & postea agit ex eo contractu, vel aliquo modo, vbi necessarium sit ipsum instrumentum , & ille qui est scriptus testis in instrumento sit aduocatus in causa ista, nihilominus per illud instrumentum probatur contractus, dummodò instrumentum falsum non probetur, sin autem instrumentum suspectum esset ad dandum fidem instrumento, non sufficit, vel non valebit dictum eius, nisi cum quæstionibus. Item dicimus quod iste inscriptus testis in causa, vel etiam non inscriptus testis in causa, in qua est aduocatus, nunquam poterit esse testis, infrà, de testi. Romana. nec ista decr. Romana dicet, quòd hic aduocatus fuerit productus in testem, sed narrat factum , qualiter testis in instrumēto transactionis inscriptus erat, & not. quod sola subscriptio non auferret ei ius suum, si quod habebat in re, vbi aduocabat. ff. de pig. ac. casus contra. ff. de pig. fideiussor. sed in hoc præiudicabatur, quia non potest eam causam vbi aduocabat dicere iniustam, vel se nescire , & imò non valent literæ super ipsa ecclesia impetratæ ab ipso, qui sciuit , & authoritatem præstitit (nondum) quasi non idem si post suprà, de rescrip. cum adeò. arg. 1. q. 1. principatus. ff. ad mace. si tamen. ff. de ori. iur.
2 l. 1. ff. de re. iur. quod ab initio. †Tonsuratus) not. non valere literas super beneficio à non clerico impetratas. Duximus) iste Guil. impetrauit literas super quadam ecclesia tanquam vacante, obiectum fuit, quod alius possidebat illam ecclesiam dictus G. respondeo, tenere ecclesiam per simo. & nullo iusto titulo eam habere, & imò pro habente reputandus erat. possessor autem triplicauit ipsum G. transactioni, per quam dicebat commissa simo. authoritatem præstitisse, quia & ipse confitebatur , vnde do-

[a] *Aliàs nō tenet. Adde Bal. in l. præsens. C. de translat. & Petrum de Anc. in consi. 309. incip. videtur prima facie dicendum in prin. Facit, quia transactio dicitur alienatio, vt per Alex. in cōsi. 139. col. 2. versi. nec etiam in 1. vol.*

 minus

minus Papa non audit eum super ipsa ecclesia, quia si alius habet eam iustè, in locum viuentis non intrabit. infra, de comp. præ. & ec. non va. quia in viuorum si simoniacè hoc non potest contendere, etiam si cum sua authoritate sit factum, sic enim allegat turpitudinem suã, vnde non auditur. sup. de do. inter dilect. & no. de elec. nosti. si enim alius impetrasset non faciens mentionem de trans. literæ valerent, quia non erat talis veritas tacita, qua expressa, literas non habuisset, imò melius habet, si possidentem vellet expellere, quã si super non vacante ecclesia vellet impetrare, sup. de rescri. ex parte conuenti. & c. inter cæteras olim. Item ex sententia apparet, quod non excipiebatur hic contra literas, sed super ecclesia tantùm agebatur, vel aliter dicitur hoc esse verum, quando nullus possidebat beneficium, quòd petebat G. si enim possideret, non valent literæ, quia super beneficio non vacante impetratæ, infr. de conces. præben. non vacantis literas. ibi not. vel fortè iste G. impetrauit literas, quòd si probaret possessionem beneficij simoniacam, quod sibi suum beneficium daretur; cùm autem postea diceret eum simoniacũ propter prædictam transactionem sua authoritate factam repulsus est, & sibi impositum est silentium super ecclesia, non super literis tantùm.

CAPVT VIII.

1 *Spirituale an liceat dare pro temporali.*
2 *Spirituale pro spirituali an permissum sit dare.*

SVPER EO QVOD QVAESIVISTI. (Non potest) si agebat quis petendo beneficium, vel etiam si de proprietate ageretur, 1 † non licet aliquid spirituale pro temporali dare (retento) C. de transact. transactione (amicabiliter) puta, quia vnus liberaliter beneficium resignet tanquam iure carens, & alius habeat tanquam ius habens, vel si 2 agitur agitur de proprietate beneficij † licet spirituale pro spirituali dare, & repete, quod diximus, sup. eod. statuimus. & c. constituimus.

CAVPT IX.

PRAETEREA QVANDO. (Percipiant) laicis. scz. tacẽtibus consentientibus, quod maiorem portionem recipiant, sicut dico cõferentibus, nam dandi res ecclesiæ nullam habet potestatem. 10. q. 1. c. 1. & c. seq. Simoniaca) quia reditus purè temporalis est, ex quo nouus est, & tantùm ius constituitur, vt iuspatronatus habeat. Si autem laici haberent censum de ecclesia ab antiquo. 18. q. vlt. Eleutherius. & pro eo recipere ius patro. possent fortè, supr. eod. statuimus. vbi no. benè facit ad hanc decre. infr. c. proxi. (non tenet) nec, quo ad transferendum iuspatronatus in laicos, nec quo ad censum dandum monachis.

CAPVT X.

1 *Transactio facta de re spirituali aliquo temporali dato, an valeat.*

PRAETEREA QVARTO LOCO. (Tenebatur) supple, & vt se eximeret censum benè reddere promisit (transactione) no. quod licet census recognitio sit debitæ subiectionis in aliquo. infr. de censi. omnis anima. 18. q. 2. Eleuthe. quandoq; tamen datur in signum exemptionis, vt hîc fiebat, sed malè, quia sicut sup. proxi. c. diximus, non licet nouum reditum dare, vt se eximeret, sed benè licebat se eximere, & in signum quod aliquando fuit sua, & quod exemptionis beneficium recepit ab ea aliquando ei censum imponere. ar. 18. di. q. vltim. Eleutherius, inf. de reli. do. constitutus. & c. cùm venerabilis. inf. de censi. cùm venerabilis. veterem autem censum cùm sit ius spirituale, benè posset hæc cella remittere matrici ecclesiæ, vt se eximeret, quãuis non sit verisimile, quod cella de matrice ecclesia censum recipiat (eatenus) id est, eo pacto (sententia) scilicet, quod sint subiecti matrici ecclesiæ (iniquitatẽ) 1 dic, vt not. supr. c. proxi. nam † non valet trãsactio facta de re spirituali, aliquo temporali dato.

CAPVT X.

EX PARTE TVA. & infrà. (Componendum) inter latinos in Roma habitantes, vel inter græcos & latinos. (detrahere) in pœnitentijs & pœnis imponendis, vel dispensando cum eis (coniugij) scilicet, quod quis possit vxorem legitimam dimittere, vel superinducere alienam, aliàs super affinitate & consanguinitate, licet dispensare. 35. q. 3. quædam quæ præscripsi, & etiam legato. (de consanguinit. & affinit.) quod dilectio. hodie tamen potest dici, quod nec

nec legato, licet dispensare super consanguinitate, infr. de consang. non debet (à seueritate) id est, non licet super illo dispensare (expressum) scilicet, quod non posit componi, vel dispensare (procedas) dispensando vel componendo, vel per eas mitigando (humaniorem) ff. de pœnis respiciendum. sup. de tempo. ordin. vel non est.

TITVLVS XXXVII.

DE POSTVLANDO.

CAPVT I.

1 *Possunt nō beneficiati, & in minoribus ordinibus constituti coram seculari iudice litigare, secùs est qui sunt in sacris ordinibus constituti.*

2 *Quando liceat aduocato vel medico totius litis vel morbi de salario pacisci.*

3 *Pro ecclesiasticis negotijs, licet coram seculari iudice litigare.*

CLERICI IN SVBDIACONATV. (Sustententur)
1 † Si autem non sint beneficiati, & in inferioribus ordinibus constituti, possunt coram seculari iudice litigare. In sacris autem ordinibus constituti & beneficiati, non prohibentur coram ecclesiastico iudice litigare, & nihil tamen quærent pro salario, sed oblatum sponte recipiant. Monachi & priores nunquam aduocant. inf. ne clerici. non magno. 16. q. 1. alia. & c. se. nisi pro mo. & abbate impetrante. vt inf. eod. c. proxi. Sacerdotes autem nisi pro se, & ecclesia sua coniunctis & miserabilibus personis aduocabunt. infrà, eod. c. vlti. etiam coram ecclesiastico iu. & ibi dicit (aduocati) aduocatus multa remedia habet ad agendum, vt not. in summa. C. de suffra.

2 † Et dic quod si aduocatus vel medicus ab initio conuenerunt cum aliquo de salario totius morbi, quod ex tunc si faciunt aliquam conuentionem, non valet, sed si ab initio non fecerit aliquam conuentionem de tota lite, vel infirmitate, licet à clientulo vel infirmo receperit aliquid pro consilio vnius diei, nihilominus pendente lite, vel infirmitate potest pacisci cum eo. C. de post. quisquis. §. præterea. ff. de var. & ex cri. l. 1. §. si cui. Aliter dicere absurdum est, & non est contra. C. de profes. & meli. 10. l. antep. quia ibi loquitur de medicis, qui recipiunt salarium de publico, quia nullo infirmo potest exigere salarium siue in prin. infirmitatis, siue postea, licet à sanis possunt recipere salarium, siue in prin. infirmitatis, siue in fine. Et hoc ratione, quia pro sanis non excipiunt salarium de publico, tamen quádocunq; plus debito exigunt, reducentur ad formam iuris. ff. de var. & extraor. cri.
3 l. 1. in princ. & §. si cui. † Negotijs) no. pro ecclesiasticis negotijs benè licet coram seculari iudic. aduocare (pro miserabilibus) idem credimus de alijs qui continentur. ff. de postul. l. 1. §. vlti. & 5. & l. sequenti.

CAPVT II.

EX PARTE TVA. (Susceptores) id est, aduocati (executores) id est, procuratores.

CAPVT III.

1 *Tutor potest agere contra ecclesiam, à qua beneficium habet.*

CVM SACERDOTIS. (Miserabilibus) idem dicimus de alijs qui continentur. ff. de postu. l. 1. 5. & l. seq. (postulare) etiam coram ecclesiastico iudice, alij autem non prohibentur (pro extraneis) secus si pro alia ecclesia, vt simile beneficium habeat (præsumpserit) 3. q. 1. nulli. 96. dist. imperator. 1. q. 7. nisi. C. loca. milites (præsumit) nisi necessario officio fungatur, vt tutor. & ff. de postul. peto. & l. vlt. vel prelatus ecclesiæ,
1 qui multo fortius, † quoniá tutor benè potest agere contra ecclesiam, à qua beneficium habet. Item & pro priori ecclesia potest agere contra secundam. arg. infr. de iureiu. tua. & c. intellecto (si clericus) arg. quod si aliàs habeat beneficium de ecclesia, licet sit clericus eius, vel etiam si sit laicus, quod debet priuari beneficio, si contra ecclesiam aduocasset.

TITVLVS XXXVIII.

DE PROCVRATORIBVS.

CAPVT I.

1 *Gesta, an dici posint adhuc non facta.*

ALIA QVIDEM. & infrà, (Non miseris) id est, procuratores, non constitueris, qui tamen se procuratores fingebant (sed etc.) hic fortè nuncius erat Papæ (& presbyterorum) repete quæ diximus supr. de rescriptis. edoceri. hi non præstant authoritatem

procurationi, sed tanquam fides faciunt in instrumento, vel dic, quod magnum negotium erat, vnde illud tamen consilio sui capituli facere debuit, inf. de his quę fi. à præ. quãto. supr. de ma. & obe. humilis.

1 † Gestisq;) gesta quoq; dicuntur aliqua facta, quæ nullo modo scripta sunt, sed sicut gesta sunt in mentes hominum, & hæc gesta aliquando publicantur, infrà, de test. significauit. & c. Albericus. infrà vt lit. non conte. quoniam. §. sunt & alij contra. C. de rei ven. l. gesta. C. de testa. publicati. Item dicuntur gesta quædam facta in scriptis redacta, vel potius ipsæ scripturæ in quibus gesta referuntur, & istæ scripturæ apud sedem apostolicam dicuntur registra, & ista gesta, si sunt benè custodita, & inueniantur in archiuis Authenticarum personarum, puta eorum qui habent potestatem Authenticas scripturas faciendi, fidem faciunt vt hîc, infr. de præscri. ad audientiam. cum suis concor. quas ibi. not. si autem non essent benè custodita, vel personæ non essent Authenticæ non crederem eis. ar. prædictæ decre. (transmitte) id est, authoritatem habente superioris, vt sic ea habita inter gesta publicata computentur.

CAPVT II.

1 *Quando liceat per procuratorem comparere.*
2 *Missio nuncij, & excusatio quid valeat.*
Restitutio an & quando post sententiam habeat locum.
Absens an & quando possit restitui.
3 *Vbi per procuratorem quis agit difficile auditur appellans.*

QVAERELAM. (Grauibus) contrarium dicere videtur. ff. de mino. Papinianus. vbi dicitur, quod si quis sit in loco, scilicet, in exilio, quod non possit agere, tamen si facultatem habuit agendi per procuratorem, currunt ei tempora petendi restitutionem in integrum, sed hoc non est contrarium, quia intelligitur in minoribus causis, vbi quis cogitur per procuratorem litigare secùs in grauibus, vt hîc. Vel illud est, quia propter delictum fuit missus in exilium, & delictum non debet ei præstare immunitatem (grauibus) de hoc not. suprà de rescrip. sedes. aliqui dicunt graues causas, id est, intricatas.

1 † Procuratorem) dicunt quidam hoc obtinere, quando simpliciter est citatus, quod per se respondeat, secùs si citatus esset, vt hîc per se, vel per procuratorem, infrà, de do. & contu. cum dilecti, sed certè hæc litera videtur contrarium sonare, quæ dicit, quòd non potest cogi constituere procuratorem, ergò nec citari, vt per procuratorem respondeat in grauibus, & idcircò responderi decr. cum dilec. quod est ibi speciale propter periculum vacationis ecclesiarum. infr. vt lit. non conte. quoniam. ad idem. inf. de ap. constitutus. sup. de electi. bo. me. Vel ibi non habebat iustam causam absentiæ, idem dicendum si diuturno morbo laboret, benè fatemur, tamen quod si simpliciter citatus sit, & non potest per se comparere, quod per procuratorem comparere debet, dũmodò non sit grauis causa.

2 † Destinauerit) nuncij missio & excusatio ad hoc facit, quia nisi nuncius iret & offerat se probaturum legitimam causam absentiæ, & ad hoc haberet sufficiens mandatum, posset excommunicari, & in expensis condemnari, cùm iustè posset præsumi contumax. 6. q. 5. c. 1. 5. q. 3. si ægrotans. sed non est de necessitate hæc missio ad excusandum quãtum ad hoc, vt procedatur in principali causa, sed si sit vocatus ad consilium, vel ad electionem, vel capitulum, debet mittere excusatorem, & nisi mittat, tenet excommunicatio contra eum lata, & quod præsentes faciunt, habebit robur. ar. op. 18. dist. placuit. 63. di. c. vl. arg. supr. de elec. bo. me. ma. etiam si iustam causam absentiæ habet. Hic autem videtur, quod si probauerit iustas causas absentiæ, nihilominus in ciuili causa fit missio in possessionem, cùm etiã fiat contra absentem reip. causa. C. de re. mi. ignorare. & cõtra pupillũ. ff. ex qui cau. in pos. ea. hæc iura. in princip. Sed tamen non festinauit ad mittendum in pos. ff. de dan. infec. l. si. §. si forum. nec fiat venditio. de hoc not. infrà, de eo qui mit. in pos. si quid. Destinauerit) idem est si nullum misisset, quia postea re patefacta, reuocabitur condemnatio in principali, & de expres. per in integr. re. vel pronunciabitur nulla sententia etiam diffinitiua secundum diuersas opiniones. 7. q. 1. præsentium. infrà, de sen. & re. iudi. cùm Bertholdus. ff. de re iudi. quæsitum. & si promisisset sub pœna sistere iud. daretur exceptio. ff. si quis cau. l. 2. ff. de arbitr. l. si cum die. §. ex lit. Alij dicunt contrà in aliquibus, vt not. in glos. quæ incipit nuncij (absoluere) reuocando primam sententiam leuiter, & sine cognitione, quia interlocutoriam siue

siue in inte. re. sed solummodò implorando officium iudicis deseruiens actori, vt eum reuocet. ff. de re iu. quòd iussit vel petendo restitutionem de plano. ff. de iud. si prætor. in fi. C. de procura. quia absente. Sed videtur quòd deberet sibi imputari, nisi appellauerit ex quo sciuit se condemnatum in expensis. C. quomodo & quando iu. l. 3.

Sed non obstat, quòd hîc loquitur quando ex probabili & necessaria causa abfuit, & ideò sine appellatione restituitur ad totam causam minus legitimè defensus, & illa lex loquitur, quando nullo modo defensus aberat probabili causa, & fuit legitimè citatus ad domum, nam tūc si intra. 10. dies computandos à tempore, quo sciuit sententiam contra se latam non contradixit, petendo restitui ad appellationem stabit sententia. C. quomodo & quando iud. l. 3. Sed melius dicitur, quòd quilibet sine beneficio restitutionis nullo modo, vel minus legitimè defensus communi iure appellatur intra. 10. dies, à tempore sententiæ, & sic intelligitur. l. C. quomodo & quando iud. l. 3. & ff. quando ap. l. 1. §. vl. ff. ex qui. cau. in integ. re. necnon. vbi fortè nullum relinquere potuit procuratorem, vel reliquit & mortuus est, tunc enim restituitur in totum non tantùm ad appellationem siue pronunciatum sit contra eum, siue iuri, siue actioni eius sit præscriptum, & hoc innuit. l. necnon. Sin autem legitimè defensus esset ad nihilum restitueretur.

Idem dicimus si necessaria causa tantùm absit, puta ratione delicti in carcerem, vel in exilium missus, quòd non restituitur si condemnetur vel eius iuribus vel actionibus præscribatur, nisi cùm non poterat relinquere procuratorem vel reliquit, sed mortuus est. ff. ex qui. cau. ma. l. sed si. §. 1. ff. de mino. Papinia. qui autem voluntariè, siue contumaciter abest, nullo modo restituitur contra iura, vel acti præscriptis, sed si venerit iudice adhuc sedente pro tribunali, restituetur de æquitate fortè ad appellationem vel communi iure appellat. ff. de in integ. resti. l. penul. Vbi autem probabilis necessaria causa detinetur, vt hîc legitimè defensus, restituitur ad appellationem minus autem legitimè nullo modo ad totam causam, vt hîc. ff. de in integ. rest. l. vlt. ff. de iudi. si prætor. ff. ex qui cau. in integ. resti. ab hostibus. respon. 1. C. eo. l. 1. C. de procu. qui absente. Qualiter autem contra iura, vel ac. huius præscribatur. aliàs no. hîc, & infrà, de sen. & re iud. cùm Bertholdus. & not. quòd hæc restitutio non solùm habet locum contra sententiam diffinitiuam, sed etiam contra interlocutoriam de expensis, vt hîc. 4. q. 5. c. 1. Vel dic, in interlocutorijs non habere locum hanc di. vt not. inf. de sen. excom. sacro. c. fi. sed vbi idem qui tulit interlocutoriam, vult reuocare, sed secùs si coram alio petatur reuocatio.

Et hæc sunt vera vbi legitimè est citatus, si enim legitima citatio non præcessisset, ipso iure nulla esset sententia. ff. quæ sen. sine ap. re. l. 2. §. item enim. Vel dic, interlocutoria de expensis, & huius tenet etiamsi ordo non seruetur. suprà, de offi. iu. c. fi.

3 † Prædictis autem non obstat. 2. q. 6. si aduersus, quia ibi dicit, quòd vbi quis per procuratorem agit, difficile auditur appellans, & verè difficile auditur, quia non auditur, nisi in prædictis casibus, quos in hac glos. vbi autem dolo alicuius factum est, quominus quis comparet, & feratur sententia contra ipsum in causa, quæ non recipit interesse, restituitur ad id, quod occasione huius absentiæ sibi contingit. inf. de in integ. restit. ex literis. si autem ad interesse posset agere contra dolum tantùm daretur ei actio ex ædicto quod est. ff. de eo per quem fac. l. vlti.

CAPVT III.

1 *An vni testi sit credendum.*
2 *Vbi sententia pronunciatur nulla, irritatur possessio, & quicquid ex ea secutum est.*
3 *Non potest Archid. duas habere ecclesias, nisi cum eo dispensatum sit.*
4 *Cùm quis non valet probare suam institutionem canonicam, iudex pronunciat eam non canonicam, & non debere permanere ratam.*

EX INSINVATIONE (Archi.) & præsentibus & aduersario etiam notificauerit, aliàs tenet, quòd cùm ipso fieret. ff. de procu. si procuratorem. ff. de insti. sed & si. §. 1. & 2. & melius infrà, eod. mandato. vel antequàm procurator institutus agere incipiat, sufficit sola reuocatio, etiamsi illud non significat iudici, vel aduersario. & not. infrà eodem, c. proxi. (sententia) quæ etiam fuit executioni mandata, sicut ex sequentibus apparet. Vel dic, quòd etiam & in prima causa, & modo archi. petebat restitutionem ecclesiæ,

clesia nec fuit per sententiam spoliatus.

1 † Ipsius) arg. vni testi credendum. inf. de testi. in omni. 8. q. 3. talia. 28. di. de sira. contra. 4. q. 3. iuris. Item arg. quòd quis testificatur in propria causa. inf. de testi. c. peruenit. Contrà. inf. de testi. veniens. 4. q. 3. §. nullus. Sol. hoc speciale propter præsumptionem, quæ est pro eo, & etiam quia est reus, vnde fauorabilior, ideò quòd delatum est sibi iuramentum. C. de re cre. in bonæ. ff. de iureiu. admonendi. inf. de proba. sicut consuetudo, & quia modicum præiudicatur aduersario, cum sit salua ei actio sua, & vtrunq; ius suum sit saluum sententia cassata.

2 † Restitutioni) fortè hic petet restitutionem ecclesiæ, quæ spoliatus per iudicem erat, & si obijciatur ei, quòd authore prætore spoliatus sit. arg. C. vnde vi. si quis in tantam replicabit sententiam non tenere, quia procurator non erat. Vel dic, quòd petet, & dicet sententiam non tenere ex ea causa, scilicet, quia non cum procuratore actum est, & ideò pronunciari nullam, quia cum non procuratore actum est. infrà, c. proxi. quia sententia pronunciata nulla irrita erit possessio, & quicquid ex ea secutū est. C. de legat. non dubium. infrà, eod. auditis. similem petitionem habes suprà, de maio. & obedien. c. vlt. ff. de ferijs. l. 1. infrà, & competit ad hoc officium iudicis. Vel potes dicere, quòd non dicit hic petendam restitutionem post sententiam, sed sententia lata super cassatione processus, restituetur possessio ecclesiæ, quam petit si ei nihil de iure obstat, hoc non placet, sententia enim non præiudicat absentibus. ff. de mino. etiam. §. fi. & tamen sententia contra eum lata, fortè sibi præiudicat, quo ad omnes. vt no. inf. de fo. competen. postulasti. infrà, de accu. qualiter. sed hoc ideò est, quia ipse fuit præsens, & habuit copiam se defendendi. vt no. infrà, de accu. super his.

3 † Institutionem) contra. 6. q. vl. actor. ff. de proba. l. 2. Sol. hîc voluit sponte onus probationis assumere. si. infrà, de resti. spolia. c. 1. ff. de proba. circa. vel fuit imposita ei probatio, ideò quia contra eum erat præsumptio. vt. C. de proba. siue nā cum esset archidia. non poterat habere aliam ecclesiam, nisi probaret secum dispensatum, vel agebatur petitorio contra archid. vnde oportet eū ꝓbare de iure suo, sed certè hoc non credimus, imò ex quo est in possessione non remouebitur, nisi contra eum probatum fuerit crimen, vel quòd non sit canonicè institutus. infrà, de conces. præben. quia di. 56. di. satis. 16. q. vlti. inuentum. nec enim titulum suæ possessionis cogitur dicere. C. de peti. hæredi. cogi. hîc autem cogitur idcircò probare, quia petebat suam institutionem ratam decerni, vt expressè in litera dicitur, sed & si quis probaret ad se pertinere dationem alicuius beneficij, & se esse in possessione, & alius illud beneficium possideret, benè deberet possidens probare, se canonicè institutum per eum ad quem pertinet. arg. 2. q. 1. legum. infrà, vt ec. be. vt nostrum. vbi tacitè iussus fuisset consensisse in eum. inf. de his quæ fi. à ma. par. c. ex ore. sed & si consentit tacitè, vel expressè, potest tamen ille, ad quem pertinet dicere, si vult probare institutionem contra ius factam. inf. de præb. dilecto.

4 † Ratam) si verò non poterit probare institutionem canonicam, iudex pronunciabit eam non canonicam, & eam non debere permanere ratam, & si quis petat suam electionem confirmari, iudex poterit pronunciare electionem confirmandam de iure. Item si ponamus quòd tamen pronunciet, non confirmo, tamen postea confirmationem petere non poterit, obstante sibi exceptione rei iudicatæ, cùm de eadem inter easdem personas iudicatum sit. ff. de except. rei iudi. conqueritur. & l. seq.

Et est hoc verum, vbi si generaliter petitum sit. C. de anna. exc. l. vlt. sed si vnam causam expressisset, scilicet, quia electus fuisset per eos, quorum erat electio si fuisset sibi in hoc impositum silentium, nihilominus potest ex alia causa petere, scilicet, quia ex Papæ collatione haberet, cùm enim officium iudicis sit personalis, actio quæ in prædictis locum habet succumbens in vna causa, nihilominus ex alia poterit agere. vt no. sup. de offi. or. conquerente. Idem dicimus si petatur sententia infirmari, vel electio, sed vno agente alius admittendus est, sic no. supr. de elec. cum dilecti.

CAPVT IIII.

1 *Cùm quis eodem tempore duos constituit procuratores & insolidum, occupantis melior est conditio in eo, quòd percepit.*

Electio eligendi idoneiorem procuratorem cuius sit & ad quem pertineat, & num. 2. & 3.

2 *Nunquid duobus constitutis procuratoribus, si vnus moritur, possit superstes agere, & quid*

quid si duo in aliqua causa constituti ad defendendum, vnus confitetur, alter negat, habes in num. 3.

3 *Dicto maioris partis procuratorum statur, sicut in iudicibus & arbitris.*

Voluntas priuata an possit aliquid facere contra generalem constitutionem & contra leges, &c.

4 *Quando valeat reuocatio procuratoris.*

5 *Petere inducias pertinet ad partem, sed offerre probationes non.*

6 *An iudex non admittendo exceptionem dicatur grauare partem.*

Iudex si nolit admittere exceptionem, an tunc posse appellari à parte, & quis sit ordo appellationis.

Litis contestatio an & quando in inquisitionibus locum habeat.

7 *An liceat parte absente recipere testes.*

8 *An iudices teneantur suas deferre sententias.*

9 *Nunquid sententia præiudicet his qui non interfuerunt iudicio.*

10 *Procuratoria exceptio dicitur esse duplex quandoq;.*

IN NOSTRA. (Presbyteros) not. quòd hîc dat duos procuratores, quomodo ergò ageret, quòd si vnus confiteatur alter neget. † Respon. si eodem tempore quis constituit duos procuratores & insolidum: occupantis melior est conditio in eo, qui percepit. ff. de procu. pluribus. vnde si super pluribus causis dati essent in vno instrumento, & vnus occuparet vnum negotium, nihilominus alius posset aliud negotium occupare. ar. op. sup. de rescri. pastoralis. si verò non fuerunt dati insolidum, sed simpliciter diuident inter se, vt vnus vnũ negotium prosequatur, & alius aliud. ff. de ne. ge. cùm alicui. Et est ad hoc ar. quia cùm simile sit mandatum iudicis & ꝓcuratoris. ff. de iure om. iu. & qa sicut iudex alij delegat vices suas, ita & ꝓcuratore delegare potest. Hoc arg. reprobatur. ff. man. si procurator. §. si quis. hæc autem facere posse non videtur, quod vnus vnam partem negotij prosequatur, & alius aliam partem eiusdem negotij, cum facta lit. contest. factus sit dominus litis, videtur tamen quòd siue insolidum, siue simpliciter plures constituãtur, quòd iudex debet eligere, & posit idoneiorem. ff. de pop. ac si plures. sed hoc ibi ideò verum est, quia ibi plus tangitur vniuersitas quàm specialis persona, vnde magistratus communis elegit idoneiorem, nam si specialis persona proprium interesse prosequeretur præferretur alijs. ff. de pop. ac. l. 3. vbi autem specialis persona tangitur, ipsius specialis personæ est electio, vel ipsorum procuratorum est electio, quis ex eis agat.

2 † Videtur tamen quòd dominus qui duos constituit procuratores eligendo eos, simul agere voluerit, & ideò non sit neq; iudicis, neque procuratoris electio, quia etiam si vellent non possent socium, vel alium facere procuratorem. C. de procur. neq;. sed simul agere debent, sed lite contestata vnus alium si voluerit constituet procuratorem, quia extunc possunt facere alterum procuratorem, vt in præalle. l. neq;. sed extraneum non potest vnus solus facere procuratorem, cùm etiam post litis contestationem pariter sint domini litis. Sed quid si vnus moriatur ante diuisionem, non credimus quòd superstes posset agere: ar. ff. de re iud. duo ex. & suprà, de offi. dele. causam. In tutoribus de benignitate secùs receptum est. ff. de ad. tu. l. cùm decreto. §. vl. & l. tutores. §. curatores. & l. Lucius. §. 1. Nec obest. ff. man. creditor. §. duobus quia id loquitur, quando dati erant insolidum, sic intelligit quod dicitur vnum procuratorem posse alium conuenire. ff. eo. qui proprio. §. vl. & l. quòd ad nos. §. vlt. Alij autem dicunt, quòd & si simpliciter dati sunt, tamen occupantis melior est conditio, etiamsi non diuidant inter se administrationem, vel etiam si alter moriatur. infrà, eo. non iniustè. si autem diuersis temporibus dati sunt, posteriorem dandum primo reuocat. ff. e. si quis. §. vlt. hanc distinctionem pro magna parte firmat. inf. eo. non iniustè.

3 † Vbi autem duo procuratores constituuntur simpliciter in aliqua causa ad defendendum, si vnus confitetur, & alter negat, dixerunt quidam, quòd rectè facta est litis conte. & stabitur dicto eius, q. confessus est. ar. pro his quòd si principalis persona confiteretur, & negaret, staretur confessioni suæ, quæ sibi contraria est. ff. de inter ac. de ætate. eadem ratione, & si de duobus procuratoribus vnus confiteatur, alter neget, standum est dicto confitẽtis, quia confessio sua sibi nocere debet. Alij dixerunt, quòd per talium confessionẽ & negationem benè fit lit. conte. sed in pendenti est cuius dicto stari debeat, donec principalis dominus eligat, cuius dicto stetur. ar. ff. de re iud. duo iudi. inf. de sen. & re iu. duobus. §. 1. Alij dicunt, & fortè melius, quòd per talem responsionem, nõ fit

fit lis contestata, sed procedetur contra dominum quasi contra contumacem, qui non misit sufficientem instructum procuratorem. infrà, de iur. cal. in pertractandis. si autem tres, vel plures procuratores constituuntur in eadem causa simpliciter, tunc omnes adesse debent, sed stabitur dicto maioris partis, sicut in iudicibus & in arbitris. suprà, de re iud. duo ex tribus. ff. de arbi. item si vnus. suprà, principaliter. & l. sicuti. nec est vis, si vnus anticipat responsionem alterius, dummodò omnes respondeant, antequam ad alios actus diuertant, nec est simile de electione, quam necesse est fieri per vnum. suprà, de ele. in Genesi. quia in electione speciale est propter causas ibi notatas. Item si duo dati sunt insolidum, & ambo sunt litem contestati, non videtur, quòd etiam post lit. conte. insolidum durat eorum potestas, sed si vnus respondit petitioni, vel produxit testes, alius super eodem non audiretur. ar. præal. l. pluribus. Item videtur, quòd authoritate potestatis sibi date à domino, qui insolidum eos constituit, quòd vnus solus potest facere alium procuratorem, tamen semper durat etiam potestas alterius, qui non constituitur, vt siue cum principali procuratore, siue constituto semper admittatur, & etiamsi alterutrum prædictorum perueniat, valebit, quòd ab eo factum erit. argum. ad hoc. suprà, de offi. deleg. cùm super. & c. coram. mandata enim iurisdictionis, & procuratoris multùm similia sunt. ff. de iurisf. om. iud.

Et quia alij dicunt, quòd hæc potestas non durat, nisi ante litis contestationem, & post lit. conte. simul factam vnus sine alio nihil facere potest, & illi duo vice vnius personæ tantùm funguntur pro eis, quia si dominus hoc non potest post litis contestationem à duobus, qui non essent procuratores insolidũ, quare posset ante lit. contest. Item priuata voluntas non mutat generalem constitutionem. infrà, de test. requisisti. ff. ad Treb. quod de. sed primi respondent, quòd bona ratio est, quòd hoc licet à prin. sed non post lit. contest. quia à principio vidit tenorem mandati, quòd ex quo acceptauit illud, seruet. ff. man. diligenter, & sibi imputet si hoc est graue. Item licet priuata voluntas non possit, aliquid facere contra leges in alterius præiudicium, tamen in præiudicium partium potest. C. de pac. si quis. & not. infrà, de foro compe. si diligenti (destinandos) hîc apparet, quòd inquirendo, vel denunciando procedebatur, aliàs non ageretur per procuratorem. 5. q. 3. etiam criminali (reuocauit) quòd potuit ante litis contestationem, & sine causa. ff. de procu. ante lit. contest. & l. sequẽ. post lit. conte. autem non potest sine causæ cognitione. ff. eod. ti. item si suspectus post lit. contest. & l. seq.

4 † Reuocauit) aduersario sciente, vt not. suprà, proxi. c. Vel dic, quòd etiã aduersario nesciente potest reuocare, nisi literas misit aduersario ante litem contestatam. infrà, eo. mandato. Vel dic, quòd si fiat reuocatio etiam ante litem contestationem, & aduersario nesciente, si post sequitur litis contestationem, valet. arg. ff. de procur. si procuratorem. sed si non sequitur lit. conte. alia quæ fecit post reuocationem, non valent, vt hîc, & ca. mandato. hîc autem non erat lis contestata. vt infrà, sequitur. prius dictum placet (literas) quia non tenuit processus, nec literæ ex illo processu descendentes (iudicium) non lit. contestando, sed cum eo. & c. per consequens. (A. iudicium) nisi litem contest. etc.

5 † Inducias) inducias petere est partis. C. de dila. l. à procedente. sed offerre probationem, non est partis, sed est ex superabundanti. argumen. ff. quo. bo. l. 3. §. 1. sufficit enim exceptionem & causam legitimam proponere, quare non debeant procedere iudices, sed si iudex admittit exceptionem, & non grauet eam probationibus, quòd forte scit eam esse veram, & ideò vlterius non procedit benè est, sed iudex dubitat, debet dicere proponenti exceptionem, quòd eam admittit, vt intra certum tempus probet, si vult, suprà, de offi. dele. prudentiã. §. sexta. inf. de testi. veniens. 30. quæst. 5. iudicantem. & si noluit excipiens terminum oblatum ad probandum recipere, sed appellet, quicquid fit contra eum tenet, non q, nõ teneat appellatio, nisi à iusto grauamine. infrà, de appel. vt debitus. ita non grauetur eius appel. nisi ei prodest, etiamsi eam postea veram probet excipiens. suprà eodem, ex parte. sed si iudex proposita exceptione eam repudiet, vel negligat admittere tacitè, vel expressè, scilicet, procedendo in negotio, & ideò appellatur, tunc non reuocatur, quòd facit iudex antequàm causa appellationis admittatur, nisi

nisi postea coram iudice appellationis probauerit veram causam ex qua appellauit. infrà, de excep. olim. & sic loquitur hîc.

6 † Sed dices nónne grauauit eum iudex, qui non admisit exceptionem si vera esset? Respon. non fuit grauamen in non admittendo exceptionem si falsa esset, imò fuit, & præsumitur, ideò non reuocatur, quòd fit ab isto iudice à quo appellatur, sed si probaret coram iudice appellationis esse veram causam propositam, cassatur quicquid post appellationem fecit, quia præsumitur & apparet eum malitiosè etiam refutasse exceptionem, vel non admisisse.

Sed contra. inf. de appel. ex parte M. & c. significauit. vbi dicitur, quicquid fit post talem appellationem reuocatur. Sed expone illas vt huic consonet. Vel dic, eas reuocatatas per istã decre. sed si prædictus appellator proponit causam legitimam si vera esset, & eam offerat se probaturum coram iudice à quo appellatur, ipse iudex nolit excipientis probationes admittere, etiamsi falsa sit exceptio vel causa: tamen quicquid iudex post talem appellationem facit cassatur, quia verè grauatus fuit in eo, quòd eius probationes admissæ non fuerunt, & sic intelligitur hîc. & hoc intelligimus etiam, si sic dictum sit. appello ne procedas vltra in hoc negotio, quia habemus certum numerum negotiorum, hac exceptione omissa, vel etiam super his vlterius verbis, dummodò expectet, si negligat exceptionem admittere: vt in decre. ex parte. 2. sed si similiter dicat: appello ne vltra procedas, & recedas credens hoc sibi sufficere pro appellatione non valet. argumentum. infrà, de ap. dilecto. † Est ergò diligenter notandus ordo, primò enim debet proponere exceptionem, & consequenter iudex debet refutare eam vel admittere, & si iudex admittit exceptionem eius, ipsius iudicis est quærere an probare velit, an non. 30. quæstio. 5. iudicantem. quia rei est fugere. 4. quæstio. 4. c. 1. & 2. & quia iudicium redditur in inuitum. ff. de verb. obli. inter stipulantem. §. continuus. & si quid offert ex superabundanti est, & si iudex expressè repudiat, vel admittat, vel admittere negligat, iustè appellatur ab eo. suprà eodem, dilectus. & infrà, de appel. ex parte M. (lite) in inquisitionibus enim licet non sit necessaria litis contestatio, si sunt absentes: vt infrà, vt lit. non contest. quoniam. §. sunt & alij. tamen in eis si sunt præsentes ordo requiritur, qui habetur. infrà, de accusa. qualiter. 2. & alius ordo in denunciationibus seruatur, vt eadem decre. & 2. quæstio. 1. si peccauerit. Et hoc benè apparet, quòd cum procuratoribus non fuit lis contestata (mentionem) quam facere debuerunt. infrà, de sent. & re iudi. inter mo. suprà, de rela. per totum. ff. nil no. app. pen. l. 1. ff. de app. l. pen.

7 † Plenam) qualiter recipiuntur isti testes parte altera absente, cùm iurare debeant testes partibus præsentibus. 2. quæst. 1. in primis. infrà, de testi. c. 2. respondeo, in causa appellationis est speciale, vt absente parte procedatur. C. de temp. app. l. vlt. §. illud. infrà, de app. sæpè. & c. interposita. Vel dicas, quòd hoc ideò recepti sunt testes absente parte, quia mortuus erat accusator, vt dicitur in integra. & sic periera actio. ff. de act. diui. C. si ac. mor. l. 3. Vnde Papa ex officio suo processit in terminanda inquisitione, vel denunciatione. 34. quæstio. 3. c. ecce. infrà, de collu. crimina. & hac ratione tenet sententia absente parte lata, hoc non placet, quia hi testes non recipiebantur super principali, sed super appellatione tantùm, sed potes in hac materia subtilius quærere, nam petitio archiepiscopi qua petebatur sententiam & processum dele. reuocari, contra neminem competere videtur, quia non est contra iudices, cùm ipsorum intersit. 2. q. 6. hæc etiã & eadem ratione, nec contra ministrum inquisitionis. Item actio non competet, nisi contra obligatum, quia ex obligatione nascitur actio, sed neuter prædictorum est obligatus huic Episcopo, ergò contra eos actionem non habet, sed fortè dices possunt esse obligati ex quasi maleficio, quia per imperitiam iudicauerunt, vel etiam ex maleficio, quia per dolum, sed respon. quòd si ageretur ex maleficio, non ageretur ad reformationem sententiæ, sed ad pœnam, quæ à leg. infligitur. C. de pœna iudi. qui ma. iudi. §. 1. & 2. Authen. ibi posita. & eodem modo si ex. q. maleficio ageretur, vt puniretur, in quantum visum iudici æquum esset. insti. de oblig. quæ ex quasi male. in princ.

8 † Item si hoc diceretur quòd iudices [a] debent defendere [a] suas sententias iam fraudulento commento, solent quòd recta via non possunt, scilicet, reuocare suas sententias. C. senten. rescin. non pos. l. 1. dic er-

[a] Defendere. Et quando iudex debeat citari ad defendendum eius sententiam, vide per Abb. & ibi latißimè Fel. in c. cũ dilectus. sup. de rescr. vbi allegant not. Inno. hic & adde eundẽ Inn. in c. de cætero. supr. de transact. & Paridem de Neapo. in tractatu syndi. in verbo appellatio. col. 2. in prin.

dic ergò petitionem istam dandam iudi. ab Episcopo, & super eo implorandum officium iudi. Iudex ergò suo officio implorato, solenniter tribus edictis faciet citari omnes, qui læduntur infirmatione dictæ sententiæ. arg. C. si vt ab hæred. se absti. Authen. si omnes. C. quomodo & quando. Authen. qui semel. ff. de adop. nam etiam. & si non opponatur edictum solenniter, non præiudicat sententia, quin agere posint, qui volunt. ff. quæ sent. sine app. l. 1. §. item cùm. ff. de mino. etiam. §. vlti. & §. in causæ. §. causa. Nec sufficit scientia, nisi præcedat citatio prædicto modo facta. arg. ff. de mino. in causæ. §. causa. sola autem scientia sine citatione sufficit in casibus no. infrà, de sent. & re iudi. quamuis etiam facto edicto eis ad quos non peruenit edictum, nec debuit peruenire, non præiudicat, quin ius suum prosequi posint. arg. 82. di. proposuisti. & si nullus comparuerit qui velit defendere sententiam, iudex recipiat testes huius Episcopi, & sententiam feret, vt hîc, si autem nullus comparuerit ante sententiam, sed postea compareat, vel etiam tunc, non audietur super reuocatione quæ facta erat, nisi secundum tenorem, qui no. sup. de procur. quærelam. quamuis aliqui dicant eos nullatenus audiendos.

☞ † Si verò aliqui compareant, qui velint defendere sententiam, dabitur eis petitio & lit. contest. & procedet lis suo marte, & quilibet de se & pro se respondebit. Alij tamen dicunt, quòd vnum constituent procuratorem, qui pro omnibus aget. ff. de exer. l. 1. §. vlt. & l. seq. si autem feretur sententia pro actore, super reuocatione prioris sententiæ, & processus vbicunq; inuenitur aliquid esse factũ occasione illius sententię data pos. siue aliud reuocabitur, non solùm quantum prodest illis qui fuerunt, vel esse debuerunt in iudicio: vt not. suprà, de fil. presby. veniens. & suprà, c. proxi. vbi etiam not. vt hîc. C. de leg. non dubium. 7. q. 1. præsentium. sed etiam inquantum prodest alijs, nam ex quo sententia pro te lata reuocata est ad petitionem cuiuscunque etiam eius qui de iure admitti non debet, tamen ex illa sententia nihil petere potest etiam ab alijs, qui non fuerunt in iudicio. ar. adhoc. ff. de inoffi. test. postu. §. 1. & sententia teneret etiam inter eos, quorum non interest. ff. fa. er. & puta.

9 † Et not. quòd licet præiudicet isti quo ad omnes si feratur sententia contra eum, non tamen præiudicat alij, si confirmaretur sententia eius ratio diuersitatis, quia sententia eius facit ius inter partes, & ista fuit pars contra quam lata est sententia, & ideò præiudicat quo ad omnes, sed alijs non præiudicat qui non fuerunt in iudicio, si sententia feratur pro eo, quia ipsi non fuerunt partes. Hîc autem credimus, quòd illi contra quos lata est sententia, vel illi qui posident res ex sententia, vel de quibus certum est aliàs, quod ex reuocatione præiudicium parentur, nominatim citandi sunt, si sunt in eadem prouincia. 3. q. 6. hoc quippe. infrà, de eo qui mit. in pos. si aduersa. iudicem autem qui tulit sententiam non vocabit, nisi expedierit, vt ferat testimonium, de his quæ acta sunt coram eo. infrà, arbi. non sine. arg. suprà, de ele. cùm dilec. vel ex dictis eorum instruatur iudex. inf. de accu. cum dilec. de hoc etiam not. sup. de maio. & obe. humilis. iudex autẽ qui tulit sententiã in causa cognitionis, vbi ex officio suo procedatur, qualis hîc erat, benè vocabitur, benè petitur sententia reuocari. inf. de ap. cum speciali. §. fi. sed in alijs iudicibus qui nec etiam vocari debent, non habent locum prædictæ citationes. 2. q. 6. statuendum. sed habet locum in his qui citandi sunt in cõfirmatione electionis in matrimonio cõtrahendo, & in alijs similibus, vbi quilibet de populo admittitur, vel saltem multi. inf. qui ma. ac. pos. cùm in tua. Authen. quomodo opor. epis. §. si ante. Authen. de sanctis. epis. §. si quis autem. Vel dic, quòd nunquam petebat iste Episcopus cassari processum propter iudiciarium ordinem non seruatum, nam tunc benè haberent locum prædicta, sed quia facta erant post appellationem, & tunc non est necessaria aliqua citatio, quia terminus est præfixus à iudice, vel à iure pro peremptoria citatione, sicut prædictum est in prin. huius gl. Vel dic, quòd nunquam dicitur hîc, quòd ambæ partes non fuerunt præsentes.

10 † Postea) duplex est exceptio procuratoria, prima quod quis non potest esse procurator & hæc non proponatur, nisi ante litẽ contestatam. ff. de procu. filiusfa. C. veterani. & l. Papi. §. 2. secunda q, non fuit constitutus procurator, & hoc proponitur etiam post lit. contest. C. de procur. licet. & vbi tacitè vel expressè ratum haberet factum procur. suprà, de res. ex parte. vbi not. (nullum) nisi dominus ratum habeat quod verum est tam in procuratore

tore actoris quàm rei. ff. de re iu. licet. C. de procu. licet.

CAPVT V.

1 *Causa adulteri coram quo iudice ventilari possit, & quæ sit eius pœna.*

TVE F. & infrà, (Ad pœnam) quæ, scilicet, mulierem per leges veteres puniebat capite. C. de adult. castitati. & per legem Moysi. 33. q. 5. hæc imago. Hodie autem retrudetur in monasterium. C. de adul. Authen. sed hodie & vt ibi dicitur, † maritus potest eam retinere, & liberare à pœna, vnde si coram ecclesiastico iudice accusatur aliqua, quæ sit de foro & iurisdictione ecclesiæ, hanc pœnam retrusionis in monasterium poterit imponere mulieri, & etiam viro, vel etiam aliam quæ sibi placuerit. Vel dic, quòd has causas criminales debent seculares iudices instituti à prælatis audire, si autē mulier non sit de iurisdictione ecclesiæ, non debet de adulterio coram ecclesiastico iudice conueniri, sed debet petere alter coniugum matrimonij separationē propter adulterium (nomen) adulteri (locum) vbi adulterium est perpetratum (tempus) annum, diem, vel mensem (& omnia) ff. ad. l. Iul. de adul. l. 3. (mistà) ff. de inoffic. test. Pompo. §. 1. C. qui accu. non pos. si ea.

CAPVT VI.

CVM PRO CAVSA quæ inter G. Iste G. erat procurator. c. contra archi. qui petebat quasdam expensas à capitulo, quas dicebat se fecisse in negotijs, quæ de mandato capituli egerat. C. man. l. etiam. & propter hoc, id est, pro negotijs, quæ tractanda susceperat, nam si alius constitutus est procurator in aliquo negotio, & in illo negotio appellauerit, & in causa appellationis expensas fecerit, etiam illas expensas repetat vt hîc. Vel dic, quòd hic appellauerat archi. quia sententia lata erat contra eum super expensis, scilicet, quia absolutum erat. c. modò hîc mandatur iudici appellationis, quòd condemnet capitulum archi. ad expensas.

CAPVT VII.

QVIA IN CAVSIS quæ contra vos. (Permisione) causa est dubitationis, quia cùm non haberent priuilegium vniuersitatis à principe, non videbatur quòd constituerent vniuersitatem, & sic etiam non possent constituere procuratorem. ff. quod cuiusque vniuersi. l. 1. ff. de co. l. 1. §. vlt.

Sed contrarium verum est, quia cùm sit laudabilis possesionis congregatio vniuersitatem faciunt, & ea possunt quæ vniuersitas potest. arg. C. de iurisdi. om. iudi. l. vlti.

CAPVT VIII.

1 *Diffinitiuæ sententiæ ferri debent multis cum solennitatibus, vt hîc.*

2 *Nunquid in sententijs diffinitiuis possit iudex postquam eam tulit aliquid mutare, & quid in interlocutorijs.*

AVDITIS. (Mandati) quòd ei fecerat de litigando coram Papa (conclusum) C. quomodo & quando iud. l. ea. quæ contra. ff. quæ sen. sine app. l. 1. §. item cùm ex so.

1 † Item in sententijs diffinitiuis, quæ tantùm partibus præsentibus, vel per contumaciam absentibus, & cum multis solennitatibus ferri debent, & si aliter feratur sententia, non tenet. C. de iudi. properandum. §. 1. & 2. & 3. & in Authen. ibi imposita. in interlocutorijs, secùs, quæ possunt ferri etiam partibus non præsentibus, & etiam absentibus per contumaciam, licet ab eis posit appellari, vt quidam dicunt. ff. de re iudi. quòd iusit. Cùm ergò iudici constaret, scilicet, processus reuocandos potuit reuocare, & maximè parte absente per contumaciam, & non potest excusari Episcopus à contumacia, cùm citatus per se, vel procurato. perseuerare debeat vsq; in fi. Imò in diffinitiuis dicerem idem, scilicet, vbi absens est per contumaciam, & hæc sententia super procesibus satis posset dici diffini.

Dicimus ergò, quòd ex quo Colubriensi generaliter mandatum fuit, quòd ad causam suam agendam veniret, si per se, vel procura. non fuit, vel fuit aliquando, sed recesit illicentiatus, sicut hic fecit reuocando procu. & nullum alium constituendo, etiam ad sententiam diffinitiuam procederetur: vt hîc. 11. q. 2. certum.

a Et est hoc verum [a], vbi erat citatus non solùm ad certum articulum, sed ad totam causam, & non solùm ad causam, id est, vel ad causę processum, sed etiam ad principalem, sed si esset citatus ad aliquem specialem articulum, non procede-

a Et est hoc verum. Ad de eundem Innoc. in d. c. cōsuluit. & ibi Anto. de But. & Ioa. de Imol. de Alexand. de Imol. latè in l. eum qui ante calēdas. colu. 3. ff. de verbo. obli. & do. Bart. Soci. in cons. 195. col. pen. ver. confirmantur. & Ange. Are. in tracta. malefic. in glos. in verbo, singulis diebus & horis.

tur ad aliquos alios ſpeciales articulos, nedum ad ſententiam, niſi iterum citaretur, & ita loquuntur contraria. arg. ſuprà, de offi. deleg. conſuluit. Sed obijcies ſi ad principalem cauſam fuerat citatus, quare non proceſsit ſuper eo? Reſpond. quia lite non conteſtata procedendum non erat. Item licet hîc proceſſum ſit ſuper proceſsibus, quia concluſum erat, & plenè conſtabat, & quia non magnum præiudicium partibus generabatur, vbi tamen prædicta non eſſent, melius eſſet expectare partes, & de nouo vocare. de vac. mu. l. penul. in fi. infrà, de vot. & vo. redemp. quòd ſuper his, quàm eis abſentibus procedere (& facies) contra. ff. de vſur. l. 1.

2 † Vſque) primò videtur iniquum quòd dicit hæc decre. quòd condem. no. in expen. nec expreſſa certa quantitate determinatis contra id, quod legitur. C. de ſen. quæ ſine cer. quanti. l. penul. & vlti. item prius debet fieri taxatio expenſarum, pòſt debet præſtari iuſiurandum, & poſtea condemnari. C. de iudi. ſancimus. & Authen. ſed hodie? Reſpon. hoc quòd hîc dicitur habet locum in interlocutorijs, vbi ſibi quid minus plenè denunciatum eſt, poteſt plenius determinari. aliud in diffinitiuis, vbi poſtquam eam tulerit, quia functus eſt officio ſuo, vt no. ſuprà, de offi. deleg. in literis. nihil poterit immutare, & ideò ad nihil eſſet vtilis, niſi certam quantitatem contineret, ſed propter hoc non reſpon. ad Authen. de iudi. quæ expreſsius loquitur in interlocutorijs, & ideò dixerunt alij, & tunc non valere ſententiam ſine certa quantitate, quando certa quantitas petita fuit, ſed ſi incerta fuit, & tunc ſententia debet ferri ſine certa quantitate. C. de ſent. quæ ſine cer. qua. l. 1. & 2. & poſtea non quæritur, an debeat condemnari in expenſis néc ne, ſed tantùm taxatio fiat & iuſiurandum præſtabitur, & condemnatio, vel potius ſolutio ſecundum taxationem fiet, & eſt ratio, quia hîc non poterit fieri condemnatio certarum expenſarum, vel etiam petitio, quia ſecundum varias cariſtias temporum & maiores expectationes aduerſarij, maiores vel minores ſoluet expēſas & diuerſa fiet taxatio. Cùm ergò de debito expenſarum conſtaret, benefecit quòd eos ad debendum condemnauerit, ſed quia quantitas erat incerta taxationem reſeruauit. Vel dic, dominum Papam hoc poſſe, ſed non eſſe trahendum ad conſequentiam. Secundò occurrit iniquum, quia condemnat in futuris expenſis contractus futuri temporis non pertinet ad iudi. ff. de vſur. l. 1. Reſpond. illud locum habere in vſuris quæ ſunt odioſæ, aliter enim prouidet in futuro. ff. de iudi. in bo. fi. ff. de peti. hære. quòd ſi in diem. in princ. & alimenta decernuntur in futurum ſecundum liberti, vel patroni facultates. ff. de lib. agno. ſi quis alimenta; vel aliter contractus futuri temporis non pertinet ad iudicem. Verùm eſt ſi non eſt obligatus ſicut ille, qui erat condemnatus, qui non erat obligatus ad vſuras, niſi prius quadrimeſtre tempus efflueret. C. de vſu. rei iud. l. 1. & l. eos. ſi autem incontinenti eſt obligatus, vt hîc, quia ex contumacia ſua præſenti erat obligatus ad præſentes, & ad futuras expenſas, benè fit condemnatio, & pertinet ad iudicem contractus futuri temporis, vt hîc.

CAPVT IX.

1 *Actoris & procuratoris differentia quænam ſit.*

2 *Epiſcopus quamuis non ſit dominus, conſtituere tamen procuratorem poteſt.*

3 *Licet actor, procurator, & ſyndicus inter ſe differant: ſæpè tamen vnum pro alio ponitur.*

Procurator ad litem conteſtandam & ad conſtituendum alium procuratorem ſuper alijs, quæ in eadem cauſa facienda erant an poßit ipſam cauſam agere, & an vltra litis conteſtationem procedere poßit.

Procurator an poßit negotium reaſſumere.

1 PETITIO VESTRA. Actores) † Actor conſtituitur à non domino authoritate iudice ad præſentes lites tantùm. inſti. de cur. §. vlt. ff. quòd cuiuſque vniuer. item eorum. & hoc ideò, quia interuenit decretum, quòd non extendatur ad futura. ff. de vſur. l. 1. procur. ſemper à domino ab initio, & ad vnā litem, & ad plures præſentes & ad futuras. ff. de procu. l. 3. & C. de procur. neque. infr. eod. non iniuſtè. ſyndicus conſtituitur ab vniuerſitate & ad ea quæ procu. ff. quòd cuiuſque vni. l. 1. infrà, de ſyndi. c. 1. & vniuerſitas: quia domina eſt & poſsidere poteſt. ff. de acqui. poſ. l. 1. §. vlt. & l. ſe procu. conſtituit. vt. C. de iur. cal. l. 2. §. hoc nihilominus. vbi de ſyndico vel actore loqui non poteſt, quia iuratur de calumnia, & quia tunc licitè iurarent de calumnia; vt not. infrà, de iur. calum.

calum. imperator. Canones autem omnes tales vocant procuratores. 1. quæst. 3. saluator. & secundum canones prælati ecclesiarum & ante litis contestationem, & pòst constituunt procurator. infrà, de iur. calum. causam.

2 †Item no. quòd licet episcopus non sit dominus, tamen procu. constituit propriè sumpto vocabulo, quia si velles exponere procuratorem, id est, actorem, non est verum, quia secundum hoc necesse esset interuenire decre. superioris, quòd hic non interuenit, sed secùs dicimus in tutore, nã si constituat actorem, vel procu. ante lit. contest. non valebit, nisi authoritate faciat iudicis superioris, nam maior est authoritas Episcopi, quàm tutoris, sed idem quod dicimus in Episcopo, dicemus in rectoribus locorũ, & in singulis & in dignitate constitutis, dummodò habeant administrationem, curator etiam siue generalis, siue ad litem tantùm dari authoritate ordinarij iudicis, non delegati debet, quia misti est imperij. instit. de attil. tu. §. 2. ff. de tute. muto. §. tutoris. ff. de tut. & cura. dat. ab his. l. neq; mandare. nec debet procurator satisdare rem ratam dominum habiturum, vel de iudicato soluendo. C. de admi. tut. l. fi. §. defensione. sufficit quòd satis det rem pu. sal. fo. vel adulti.

☞ †Intentio) si constitutus est procurator simpliciter, id est, sine illa clausula quoties dominum abesse contigerit, quidam quòd si dominus postea venit ad causam, & pro se causa prosequitur aliquando, quòd si postea abfuit in aliquo termino citandus est dominus ad domum, vbi degit, & si nõ inuenitur, admittitur procurator, arg. insti. de pupil. substi. in prin. ibi qua ratione. & §. ergò in pupillari. & C. de cur. fur. cùm alijs. Alij tamen probabilius dicunt, quòd siue ante lit. contest. siue pòst incipiat tractare litem reuocare, videtur primum procur. inf. eod. c. pen. ff. de procur. pluribus. ff. man. qui mutuo. §. non ideò.

Et hoc verum est, nisi domino post litis contestationem contradicta fuisset assumptio litis. ff. de procu. quæ omnia. Item cùm ex sola præsumptione dicamus factam reuocationem istam, si alia præsumptio sit, quòd non intendebat reuocare, sed propter aliam iustam causam resumpsit agere litem, non dicam reuocatum mandatum puta, quia procurator est infirmus, vel absens, vel quia in aliquibus dominus melius nouit causam. de procu. l. fi. ff. de procu. actor.

3 †Et not. quòd licet propriè sumptis vocabulis differentia sit inter actorem, procur. & syndicum: tamen vnum sæpè ponitur pro alio. infrà, de iura. calum. cùm causam. sufficit enim quòd apparet intentio instituentis. 22. q. 5. humanæ. Item quæritur si procurator constitutus ad lit. contest. & ad constituendum alium procuratorem super alijs quæ in eadem causa fuerunt facienda, posit per se authoritate prædicti mandati totam causam agere, an teneatur alium procuratorem constituere authoritate mandati prædicti, & ipse vltra lit. contestationem non agere posit. Sol. respon. quòd totam causam per se agere potest authoritate prædicti mandati, quia voluntas est constituentis, quæ potisimè attendenda est, vt hîc videtur fuisse, quòd potius si per seipsum, quòd per alium ageretur, si vellet. ar. ff. de procu. ad legatam. ff. de iudi. Sol. iam tamen. Et quam adiecit, quòd alium faciet procuratorem adiecisse videtur ad exonerationem eius. Illud autem non placet, quòd posit agere ea, quæ post litis contestationem facienda sunt, etiam si expressè prohibitum est à domino, quia aliàs post litis cõtestationẽ factus est dominus, quia tamen mandatũ receperit sub certo tenore, scilicet, quòd vsq; ad lit. contest. [a] procuraret, vlterius procedere non debet. ff. mand. diligenter. dummodò expressè appareat voluntas constituentis, scilicet, quòd voluit vltra lit. contest. procurare, sed ipse dominus per se, vel per alium litem cœptam perficiet, nec constituetur procurator ab eo, qui litem contestatus est. ☞ †Item si quis constitutus est procurator quoties dominum contigerit abesse, iste procur. sic constitutus, poterit resumere negotium etiam multis vicibus domino se absentante. arg. curatoris furiosi, qui cessantibus dilucidis interuallis curam furiosi resumit. C. de cur. fur. cum alijs. ff. man. qui mutuam. §. non ideò (reprobamus) licet scribatur his duobus procuratoribus, tamen quia de iure respon. consultationi ab eis factæ inter eos ius facit, & maximè cùm de iure sineret.

[a] Lit. contest. Ad hoc adde Paul. de Cast. in cons. 104. colu. 2. circa fin. incip. si filium visis & ponderatis omnibus secundum nouis. impreßionẽ.

CAPVT X.

1 *Pater per se agit, vel procuratorem constituit in causa filij in potestate existentis.*

2 *In peculio castrens. filius constituit procuratorem authoritate patris, quid autem in filio facto milite, in num. 3.*

4 *Pater in causa matrimoniali pro filio constituit procuratorem.*
5 *Potest tutor actorem constituere suo periculo.*

ACCEDENS AD APOSTOLICAM. (Procuratorem) quæ causa esset super quam procurator eius requirebatur, hîc non dicitur (suam) id est, filiæ suæ cui⁹ tutrix erat, vel aliter suam quæ tamen hîc non exprimetur.

1 † Tu ergò) pater enim in causa filij existentis in potestate per se agit, vel constituit procuratorem, quia legitimam habet administrationem in bonis eius. C. de bo. ma. l. 1. C. de bo. quæ lib. cum opor. §. non autem. & l. cùm non solùm. §. patre. & §.
2 hic procul. † In castrensi autem peculio, tantùm filius authoritate patris constituit procuratorem. arg. ff. ad Macedo. l. 1. §. vlti. & l. seq. & intelligo quòd pater faciat prædicta, adhibito consensu filiorum, si sunt maiores infantia, & sunt præsentes, nec attendo cuius sunt ætatis, quantumcunq; maioris. C. de bo. quæ lib. cùm non. §. vbi voluntas. Item hoc intelligimus vbi concordant voluntates patris & filij, si enim discordarent, pater filio cogit præstare consensum, si maior est 25. annis. nisi in casibus. Authen. de æqua. do. §. 1. & vlt. si autem sit minor 25. ann. debet adire iudicem, qui dabit ei curatorem, & eius consilio aget, vel cessabit, vt in l. præalleg.
3 §. & si filius. † Similiter authoritatem prædictam præstabit pater filiofa. facto militi, vt in ea. l. & in eo. §. & similiter etiã clerico, & sicut militi præstat pater authoritatem in rebus, quæ sibi occasione castrorum obueniunt, vt in ea. l. §. si autem dicitur. ff. de cap. l. 5. ita clerico in his quæ sibi obueniunt de ecclesia. hoc non placet. Non enim similitudo est inter bona temporalia & ecclesiastica quæ sunt diuersi iuris, & diuersi fori principalis, quia temporalia sunt de foro imperatoris, vel seculari, & spiritualia sunt de foro Papæ, vel spirituali, vel ecclesiæ, & quia in his nullum commercium habent laici: vt no. sup. de æta. indecorum. sed potest requiri authoritas sui prælati, vt not.

4 † In causa autem matrimoniali hoc habes expressum, quod pater pro filio constituit procuratorem, quæ causa est spiritualis, nec contradicit decret. infrà, de resti. spo. ex parte. quia illa minor non habebat aliquem, in cuius potestate esset.

Et hæc intelligo vera in filijsfa. minoribus 20. ann. Nam si sunt maiores ad castrensia & ecclesiastica & spiritualia, fortè posset dici, quòd non requiritur authoritas patris, in cuius potestate existit, nec prælati. ff. ad Macedo. l. 1. §. vlt. & l. seq.

Et hæc vera sunt in patribus & filijsfa.
5 fa. † In tutoribus autem dicimus, quòd tutor potest constituere actorem suo periculo. ff. de admi. tu. decætero. & procur. etiam facere potest post litis contestationem, sicut & quilibet procur. factus dominus lit. contest. C. de procur. l. tutores. actorem autem prædictum potest facere tutor, & iudex præstabit authoritatem. C. de Authen. tu. vel cur. l. 1. vel iudex faciet, quem tutor elegerit. instit. de cur. §. vlt. In optione autem tutoris & curatoris est, vt ipse agat vel pupillis, vel adultis agentibus assistant, & authoritatem præstent. ff. de admi. tu. l. 1. si sint infantes vel absentes, vel furiosi, vt ibidem, quia tunc per se tantùm curator & tutor agere debet, pupillus etiam procuratorem facit authoritate tutoris. C. de procur. neque. & si non interueniat authoritas tutoris, & feratur sententia pro eo valet, contra eum minimè. C. de procu. non eo. Innoc.

CAPVT XI.

1 *Procurator an possit petere dilationem ad dominum consulendum.*

DILECTVS FILIVS. (Iudicibus) nam si ad causam, quæ commissa est procuratori, vt in ea defendat citetur procurator huic non debet iudex dare inducias, quia præsumitur quod dominus instruxerit eum.
1 † (Citato) ad domum non personaliter, quia tunc non haberet locum, quòd dicit decre. scilicet, quòd daretur procuratori terminus, vel dilatio ad dominum consulendum, cùm dominus citatus esset super certo capitulo, super illo procurator debuerit instruere, & secundum hoc videtur, quòd sufficiat ad domum missa citatio, quod non est verum, nisi in casibus. vt not. infrà, de eo qui mit. in pos. si aduersarius. Sed potes respondere, quòd hoc non sufficit citari ad domum, sed citatus fuit generalis procurator, & si ille respondere non potest, habebit dilationem, vt dicit

dicit hæc decre. tamen per hoc non dicimus, quòd generalis procurator teneatur respondere, nisi velit. ff. de procu. sed hìc §.prætor. & l. mutus. §. vlt. & l. non cogendo. posset etiam loqui hæc decr. quòd si is de quo hìc agitur citatus fuisset Bononiæ non expresso articulo super quo citabatur, quòd procurator eius siue generalis, siue specialis intantum habet dilationem, vt ad eum mittat, & per eum instruatur (consuleret) arg. quòd si quis citatus non expresso, super quo est citatus constituit procuratorem, procurator debet habere inducias vt consulat dominum Innocen.

CAPVT XII.

1 *Procurator in iudicijs constitui debet ante litis contest.*
Et quid iuris, si procurator sit constitutus ante receptionem libelli.
2 *Cautela pro iudicibus in aßignatione termini ad producendum testes.*
3 *Cùm procurator promittit satisdare, admitti debet, neq; est condemnandus prior.*

CONSTITVTIS IN PRAE. nostra T. quòd potuit etiam sine mandato. C. de procur. maritus. † Ad
1 agendum iustè constituitur procu. in iudicijs, & ante litis contestationem ad proponendum causas absentiæ meæ, & ad probandum. sup. eo. quærelam. & not. infrà, de accusa. veniens. Item ad agendum & defendendum, vt hìc. Item ad producendum testes, & ad appellandum, & ad cætera huiusmodi, quæ post litis contest. proponenda occurrerint, sed si ante libelli receptionem constituatur procurator ad proponendas causas recusationis, vel dilatorias, vel declinatorias fori, vel alia huiusmodi, non est idoneus procurator, nisi prius dominus recipiat libellum. Quod sic probo, quia semper in princ. reo mittendus est, vel offerendus est libellus. 3. q. 3. §. spacium. & Authen. offeratur. sed iste de quo dictum est, non habet potestatem recipiendi libellum per talem procuratorem, ergò nec recusandi, nec recipiendi. Item reo non competeret exceptio, nisi aliquis contra eum ageret, sed principium agendi est cedere actionem. ff. de eden. l. 1. si ergò nullus compareat, qui hanc potestatem recipiendi libellum, vel editionem accusationis habeat, non est in ea causa aliquis reus, & sic nec causas recusationis, nec dilatorias, nec peremptorias exceptiones poterit proponere, cùm non sit contra quem proponat. Item probatur alia ratione, quia iste procur. qui constitutus est ad excipiendum, aut dicet dominus meus non tenetur comparere coram te, quia pars aduersa, vel iudex est excommunicatus, & tunc non est audiendus, quia etiam tunc comparere debet. infrà, de app. si duobus. si autem dicit, non teneor respondere, nisi in principali causa, & hoc non oportet eum dicere, quia hoc certum est, quòd procurator non est, sed articulum de excommunicatione proponere potest, nisi fortè excusando, excusare autem absentiam potest, sed si esset procurator constitutus ad recipiendum libellum, vel edictum accusationis, tunc benè posset proponere accusationem & exceptionem, & tunc benè valet procuratio, aliàs recusatio super his, quia hìc aliquis est reus vel procurator rei, ad ea quæ sufficiunt in præsenti, licet non sufficiant ad totam causam.

2 † Item prudenter attendant iudices, vt quando aßignant terminum ad producendum testes, vel aliud consimile, quòd semper adijciant, & ad omnia alia, quæ facienda occurrerint, quia nisi adijciantur, hæc sufficit domino constituere procur. ad producendum testes, & ille procurator, ad aliquid non tenebitur, nisi ad testes producendos, & ad ea quæ tunc productioni testium sunt necessaria, vt ex aliqua causa omittatur productio testium non procedatur ad alia, quia non est in eis procur. ad hoc autem tenetur quilibet procurator, quantumcunq; districtè ad aliquem certum articulum constitutus sit, quòd ad alia quæ sequuntur facienda in iudicio recipiat terminum, nec certum datur edictum. 11. q. 3. c. certum. alij dicunt quòd procurator constitutus ad excipiendum tantùm, admittendus est, & excipere poterit etiam si non habet procurationem ad defendendum vel recipiendum libellum, nam in hac causa reus est dominus, licet sit absens. (Sufficientem) nisi eo primo agente proprio reconueniatur in modum reconuentionis. ff. de procur. sed hæ personæ. §. defenden. C. de defen. ciui. inter. Authen. & consequenter. sed videtur quòd malè condemnatur ex ea causa, quia procuratorem ad defendendum non instituerat, quia si satisdare vult, quilibet etiam sine mandato admittitur. C. de satisd. l. 1. C. de procu. exigendi. & si satisdare non vult etiam cum mandato, non est idoneus defensor: vt. ff. de procur. sed hæ. §. 2. C. de satis. l. 1. §. vlt. respon.

imò multum facit, quia si mandauisset ei de defendendo mandaretur sententia executioni in bonis eius, aliàs autem si se spontè obtulerit, cùm nõ haberet mandatum, nec reconueniretur, nisi mãdaretur sententia executioni in bonis domini. ff. de procu. si procu. ff. de insti. si quid. in prin. ff. de act. emp. mul. §. si procur. ff. de re iudi. si se ob. in prin.

3 †Item hic procurator non offerrebat satisdationem, & sic nullum remanebat actori auxilium, sed quid si vellet satisdare debet admitti, nec prior condemnabitur. C. de procu. exigendi. & potest dici, quòd licet lex exigendi loquitur, quòd sit audiendus defensor super causa principali, cùm autem contumacia apparet recedentis, & per ipsum posit multa beneficia consequi, si procuratorem cõstituisset, vt dictum est in expensis poterit condemnari. In hoc autem non facimus vim, quòd non solùm post litis contest. audiendus est, qui iura absentis dicit, sed etiam ante lit. contest. ex necessitate iudex admittere tenetur defensorem. ff. de solu. solutionem. sed quid si ad defendendum procuratorem constituisset, sed procurator nollet defendere, nunquid condemnaretur in expensis, nos dicimus, quòd sic. imputet enim sibi quod vocatus non comparet vt debet, & quòd minus idoneum elegit. ff. nau. cau. l. vlt. §. in hac. & §. seq.

☞ †Hîc autem scias, quôd procurator siue specialis, siue generalis, non cogitur defendere, nisi velit etiamsi satisdedit de defendendo & iudicato sol. ff. de procur. l. mutus. §. vlt. & l. seq. nisi dominus pro præsente & procur. & non contradicente satisdedisset. ff. de procu. filius. §. vlt. & idem est etiam si pro absente sed procu. id tacitè vel expressè ratum habuerit alius casus est si agat, quia tunc & defendere cogitur. ff. de procur. sed hæ. §. per satisfactionem. Item secundum quosdam si suscepit procurationem, & lis esset peritura tempore cogitur litem contestari. arg. ff. de procur. sed etiam ex his. & l. mutus. §. vl. postquam satisdedit procurator de defendendo committitur satisdatio ob rem non defensam. ff. de procur. non cogendum. & domino tenetur ad interesse. instit. man. §. mandatum quod.

CAPVT XIII.

MANDATO PROCVRATORIS. (Post litem) idem est, & si ante litis contestati. secundũ quosdam sed contra eum tenditur retro iudicium nullum. sup. eo. in nostra. sed ipsi respon. iudex non admittet probationes super reuocatione mandati facta ante lit. contestationem, nisi adijciat, & quòd notificauerit aduersario. & est hoc propter malitiam, vel negligentiam eius, vel licet reuocauerit videtur à reuocatione recedere, nisi alteri prædictorum notificaret, plus placet quod no. sup. eo. in nostra. (ignorante) ff. de procur. si procu. arg. contra. sup. eo. ex insinuatatione in princ. so. ibi notificatum fuit aduersario, vel alij, vt ibi. Innoc.

CAPVT XIIII.

1 *An procur. teneatur appellationem ab interlocutoria vel grauamine interpositam prosequi.*

NON INIVSTE. (Filium fa.) ff. de procur. si quis filius. §. ipse (ad futuras) ff. de procu. l. 3. & 4. (prius) ff. de procu. pluribus temporibus. ff. de procu. si quis cum. de his no. sup. eo. in nostra (is) procu. mandati tenetur, nisi faciat contra ipsum, appellari enim potest ab vno capitulo sententiæ, & non ab alijs. ff. de mino. etiam. §. ex causa (appellare) C. de procur. inuitus (iusta causa) ignorantia vel paupertas. ff. man. si procu. §. ignorantis (licet ap.) C. de app. si actor. arg. contra. ff. eo. qui proprio. §. item quæritur. ff. si tut. vel cur. ap. l. vlti. obtinet hoc in procuratore actoris negotiorum gestoribus, & in fideiussoribus, sed aliud in emptoribus & hæredibus vindicantibus, necem defuncti, quia hi prosequi appellationẽ tenentur. ff. ad Silleia. propter ne. §. vl. ff. de euic. Herennius. §. 1. idem credimus in tutoribus & cura. arg. ff. si tut. vel cur. l. 2. C. de app. si actor. Et idem dicerem in gestore, qui accessit animo gerendi omnia, qui cùm teneatur de alijs omissis multofortius si omisit appellationem prosequi. ff. de nego. gest. si pu. §. vlti. quamuis posset dici eum tantùm prosequi, quia sicut aliorum negotiorum prosecutionem non potest omittere, sic nec prosecutionem appel.

1 †Sed nunquid appellationem ab interlocutoria vel grauamine interpositam tenetur prosequi procur. respond. sic, si in eadem ciuitate sit, vel in loco vbi non oporteat eum sua negotia postponere, tamen non dimittet executionem appel. ante litis contesta. emisse, nisi authoritate iudicis. arg. hic. ff. eo. post li. in princ. & l.

aut

asit longa. nos tamen credimus, quòd licet securius sit à iudice habere absolutionem, tamen sua authoritate possit cũ sibi à lege concedatur.

CAPVT XV.

1 *Procuratio facta ab excommunicatis elidi potest per exceptionem huiusmodi excommunicationis. & de hoc in num. 2.*
3 *Constitutio actoris vim capit ex decreto.*
4 *Nunquid repellatur procurator cùm repellitur constituens.*
5 *An vniuersitas excommunicari possit.*

CONSVLTI. (Sententia) Benè dicit, quòd hi qui erãt innodati per sententiam, quia si non essent per sententiam innodati, sed à canone, siue esset occultum, siue notorium, tamen constitutio procuratoris ab eis facta teneret, nec posset huiusmodi procurator per exceptio. repelli, cùm tolleretur in officio eius cuius authoritate procurator cõstitutus est. 6. q. 2. c. si tantùm. arg. 8. q. 4. nonne. Sed quando per sententiam sunt damnati, siue occultum, siue manifestum sit, non possunt constituere procuratorem, si autem non pro vniuersitate, sed pro se quis constituat procura. tunc benè repellitur exceptione, etiam si tantùm à canone est excommunicatus, & etiam si sit occultum, & est ea ratio diuersitatis, quia ibi tolerantur, quæ fecit ratione publicæ vtilitatis, & publici officij, quod exercet, at in alio casu, vbi publicum officium non exercet, non expedit exceptionem non admitti, sed si non excipiatur, tenet quod facit, infrà, de excep. pia. Alij tamen dicunt & fortè melius, quòd hi consensus siue suffragia iura personalia sunt, & non publica.

1 † Et ideò si personæ consentientes, vel facientes procuratores sint excõmunicatæ non per sententiam, vel etiam si nomine vniuersitatis faciant elidi, potest per exceptionem huiusmodi procuratio, vel dic quod aliter est circa illos, qui sunt in publicis officijs, aliter in contractibus, qui celebrantur cum alijs, vel in negotijs quæ alios tangunt, vt sunt instrumenta, & testimonia cuiuslibet iurisdictionis voluntariæ, & contentiosæ exercitium, vbi propter publicam ignorantiam, & propter publicum officium aliqua valent, & habent effectum quæ aliter non haberent. ff. de offi. præsi. l. Barbarius. C. de testa. l. 1. sed ea, quæ tantùm aliqui faciunt cum alijs communiter, & non authoritatem præstando, licet publicum officium habeant sicut procuratores electionem & constitu. & consimilia, quæ potiùs respiciunt honorem facientiũ, quàm vtilitatem aliorum benè possunt elidi per exceptionem, puta quia qui eligit, vel procur. fecit, erat excõmunicatus, nõ tamen per sententiam, & etiam potest agi officio iudicis, vbi cassaretur, tamen satis videtur non excipere contra procur. excommunicatorum, quòd quandiu tolerantur procuratores excommunicatorum, quæ facta sunt ab eis teneant, & si procur. excommunicati non per sententiam condemnatus egerit, tenet, quia iam ibi adest alia ratio. scz. quòd teneat propter communem ignorantiam & publicum officium, & etiam quæ fiunt cum talibus excommunicatis, non per sententiam, non cassatur propter eorum præsentiam, licet voces eorum non præstarent suffragium, & posset adhiberi hîc illa dist. quæ posita est in elect. sup. de elec. illa.

2 † Et no. quòd dicimus elidi procurationem excommunicati per exceptionẽ, dicimus enim quòd tenet ꝓcuratio ipso iure, quod ex eo probatur, quia etiam reus dum est excommunicatus, potest constituere procuratorem. inf. de iudi. intelleximus. & etiã actor in causa app. inf. de excep. significauerunt. melius enim est quod per procuratorem agat, quàm per se, vt post se non ingerat cõmunioni. infr. de excel. præla. illud. & hic procur. ab excommunicato constitutus, si minus benè agat in casibus, vbi agere potest tenetur ei mãdati. Sed quæris rationẽ quare ex quo tenet constitutio procu. quare ad minus post absolutionem non tenetur exequi mandatum? Respon. excommunicatus non habet exercitium litis, & ideò illud mandare non potest. ar. 1. q. 7. Daibertum. sed quod habet mandat. s. quòd teneat, q. cum eo factum fuerat, sicut teneat, si cum excommunicato de nouo actum esset, & propter communem ignorantiam & publicam contrahentium vtilitatem.

Et hæc habent locum, si non est per sententiã excõmunicatus, quia si per sententiam excõmunicatus esset, non valeret quod factum esset in iudicio, vel spiritualibus, etiam si non exciperetur. infrà, de sen. & re iudi. ad probandum. alios autem contractus etiam excõmunicatus, & per sentẽtiã celebrare potest, vt no. inf. de dolo. veritatis. (illi) puta quia siue dictum sit maior, & iurati fecerunt, procuratorem talẽ, sed si dicerent, cõmune talis loci

fecit talem procuratorem, benè valet, quamuis maior & iurati essent excommunicati, cùm commune mortuis eorum rectoribus, vel aliàs factis impotentibus possint constituere procuratorem. ff. q. cuiusq; vni. l. 1. §. vlti. item licet vt testes inscripti sint nullo modo valet procuratio.

3 † Authoritate) etiam si in hoc instrumento non diceretur, scilicet, quod eorum authoritate fecisset, vel quia diceretur tale commune fecit talem actorem, & maior & iurati tanquam iudices interposuêre decretum. ff. quod cuiusq; vniuer. item eorum. & hoc est ea ratione, quia actoris constitutio vim capit ex authoritate decre. sed hoc stare non potest, quia vniuersitas cùm sit domina. ff. de re. iudi. intantum. non facit actorem, sed syndicum. ff. quod cuiusq; vni. l. 1. vbi non credimus necessarium decretum. Sed contra est in ea. l. vbi dicitur, quod licitum est vniuersitati habere actorem, sed dic illam l. loqui aliàs quando vniuersitas actorem constituit ad negotia, vel loqui de actore constituto ab administratore vniuersitatis, vel etiam ab vniuersitate in negotijs, vbi non est differentia.

Hoc generaliter dicimus verũ, quod non valet procuratio facta authoritate excommunicatorum, siue authoritas sit de substantia procurationis, siue non, puta quia procuratio valeret etiam sine authoritate maiorum, & est speciale statutum in odium excommunicatorum, & idem dicimus in omnibus vbi decretum eorum interponeretur, quia quod minus est etiam si non vt autho. præstantes, sed tanquam alios admiserunt scienter excommunicatos non valet procur. secùs si ignoranter, vt hîc. Item secùs in alios excommunicatos non scienter admisissent cum protestatione. de hoc not. supr. de ele. illa con. quamuis aliud posset dici in spiritualibus, aliud in cõstitutione procu. vel alijs temporalibus.

4 † Item si procur. esset antè constitutus ab excommunicatis nomine vniuersitatis, tamen eis postea absolutis, non poterit inchoare litem, & etiam si inchoasset litem antequam excommunicaretur instituens, nihilominus eo postea absoluto remouebitur à prosecutione causæ, sicut & ipse constituens remoueretur.

Et hoc intelligo verum, vbi ad ipsum excommunicatum & constituentẽ pertinet exercitium actoris, licet alio nomine agatur, sicut est in prælato ad quem pertinet, nec agere, sed non nomine suo, sed ecclesiæ, vt not. suprà, de rescrip. edoceri. Nam cùm iste procurator necesse habeat agere nomine prælati ad quem pertinet agere, si ipse repellitur, ergò & constitutus ab eo, sed si esset talis persona quæ posset nomine ecclesiæ agere nõ nominatis excommunicatis, vt est in vicedomino, qui potestatem agendi habet & iurisdictionem à canone. 89. distin. volumus. (Oeconomus) œconomus enim & visitator, & etiam syndicus, & actor vniuersitatis non alterius priuatæ personæ, qui administrationem habent à lege. ff. quod cuiusq; vniuer. l. 1. §. quibus. & l. item. §. penul. 7. q. 1. frater. 61. dist. obtinet. 89. dist. quod in quibusdam non repellũtur ab agendo nomine vniuersitatis, etiã si singuli essent excõmunicati, quia vniuersitas cuius nomine agitur excommunicari non potest. 24. q. 3. si hæres. si autem tunc essent excommunicati per sententiam, quando prædictas personas constituerunt benè repellerentur, quia tunc nõ tenet constitutio, vel datio syndici, vel prædictorum officiorum ab excommunicatis facta. † Idem dicunt quidam, & non probabiliter, quod in syndicis & actoribus, & huiusmodi officijs temporalibus, & quæ ad libitum reuocantur aliud est, quàm in vicedomino, & alijs officialibus perpetuis. de hoc not. sup. de offi. dele. licet. & de offi. vic. romana. Item aliud est in temporalibus officijs, qui agunt nomine constituẽtium, vt syndici, aliud in alijs temporalibus, qui nomine constituentiũ non agunt vt visitator, vel coadiutor, qui non nomine dantium agunt, sed nomine ecclesiæ, cuius est visitator, vel coadiutor. huiusmodi enim officialibus non nocet, si is cuius adiutor est sit excommunicatus, cùm ab eo non fuerit constitutus, nec nomine eius agat, sed nomine ecclesiæ, & idem dico etiam si constituens esset excommunicatus.

TITVLVS XXXIX.

DE SYNDICO.

1 *Syndicus quis sit.*

1 SICVT STVDII. † Syndicus est, qui pro vniuersitate agit & iurabit de calũnia, cũ habeat liberã administrationẽ. C. de iur. calũ. l. 2. §. 1. (à litigijs) dicunt quidã hoc esse consiliũ, vnde monachus de mandato debet causas tractare. 16. q. 1. monachi. & c. qui verè.

TITVLVS XL.

DE HIS QVAE VI METVSVE CAVSA fiunt.

ACTIO QVOD METVS CAVSA, & de dolo & furti, & aliæ consimiles, requirunt damnum. cũ enim condemnatio facienda sit ad interesse. ff. quòd me. causa. si cum ex. §. quadruplicatur. & §. Iulia. sed si nullum est damnum, nulla fiet condemnatio, & ideò benè licet conuento actione, quòd metus causa excipere non interest tua ratione dominij, quod meum est, & hoc probo, scilicet, quòd suum sit dominium incumbit metum inferenti, licet sit in possessione, quia constat, quod possessio est mala, vnde non exonerat eum à probatione. Fatemur tamen quod si ratione possessionis interesset eius, quòd etiam illud interesse æstimatum restituere debet, vel possessionem rei oblatæ, sed etiam si elidatur actio quod met. causa per except. habet tamen alia beneficia contra metum inferentem, scilicet, l. Iul. de vi. & edictum diui Marci. Hæc omnia probantur. ff. quòd metus causa, sed & partus. cum duabus. ll. sequen. ff. de fur. credi. sed & si reus metum inferens, non excipiat de dominio suo, & si rem restituat, nihilominus post sententiam latam contra eum, in act. quòd met. causa vendicabit eandem rem. Nec obst. ei exceptio rei iudicatæ, quia licet eædem sunt personæ, & res in vtraq; causa, causa tamen petendi est alia. suprà de offi. dele. causam matrimonij. si autem exceptionem dominij opposuisset, & ea non obstante lata esset sententia restitutionis pro actore: tunc fortè posset dici, quòd benè obstat exceptio rei iudicatæ. ff. de compens. quòd in diem. & no. de hoc. infrà, de causa pos. cum ecclesia. non obst. C. loca. si quis conducet. vbi dicitur, quòd conductor non potest referre quæstionem de dominio locatori, quia illud ideò est, quia ab eo causam habet voluntariam, sed metum inferens non habet causam à metum passo saltem voluntariam.

CAPVT I.

1 *Quæ requirantur ad hoc vt mulier dicatur timore mariti aliquid fecisse.*

2 *Ratificatur matrimonium per consensum, licet prius præcesserit metus.*

3 *Voti & habitus susceptionis differentia.*

PERLATVM EST. (Patefaciens) de protestatione not. suprà, de consti. cum M. suprà, de elect. Cumana. reli. (velum) id est, habitum religiosum ne sit. contra. 20. q. 1. vidua. (velum) scilicet, conuersionis. 20. q. 1. de votis (simulauit) 22. q. 1. vtilem (sororum) & priorissæ, quia ipsæ sine priorissa non possent agere, sed ipsa sine eis posset, vt not. suprà. de rescriben. edoceri.

1 † Non timore) quia iuuenis erat, & paruum filium habebat, & quia de voluntate protestata est, quando intrauit, ideò transfunditur onus probationis in negantem. de hoc not. suprà, de offi. deleg. cùm in iure. Vel dic, moniales videntur probare eam non timore mortis intrasse hoc ipso, quòd non probatur contra C. qui. mili. non pos. super seruis. libr. 12. vel sponte assumpserint sibi onus probationis. 29. q. 2. cuius (ratum) not. metum mortis non tantùm imminere, quando gladij erant præsentes, sed toto tempore quo vixit maritus, quia potestatem necis habebat super eam. si. ff. quod met. causa. si impresi. & intelligo hunc metum præsentem, cùm semper posit occidi per maritum, quia ita potens erat, quòd non poterat habere locum, ad quẽ confugeret sine timore mortis. ff. quod met. causa. metum. in princip. vnde toto tempore vitæ eius, non præsumitur ratificare, sed eo mortuo, si pòst remaneret, tunc præsumeretur habere ratum.

2 † Si quæras intra quantum tempus post mortem, vel postquam fuit secura. dicunt quidam per mensem. arg. 1. q. 1. constat. nos dicimus hoc relinquendum arbitrio iudicis. ff. de verb. obli. continuis. §. cum ita. item hoc idem est in matrimonio, quod licet præcesserit metus, si pòst sequatur consensus, ratificatur matrimonium, infrà, de spon. ad id quod. Item hæc mulier quæ solenniter velum accepit de manibus episcoporum, & monasterium ingrediendo, vouisse videtur, & hoc votum tacitè ratificare videtur, si cessante timore in monasterio perseueret, si autem sine solenni-

ſolennitate accepiſſet, nec verbo vouiſſet nõ intelligeretur ratificare, vt not. infrà, de reg. & tranſact. ex parte. vel ſi eodem monaſterio eſſet non profeſſe habitum non portantes.

3 † Item differentia eſt inter votum & habitus ſuſceptionem: quia votum tenetur ſeruare, niſi metus interuenit qui in virum conſtantem caderet, nec valebit ei proteſtatio, niſi ex tali, ſcilicet, iuſto metu interuenit, cùm non proſit, niſi vbi iuſta cauſa interuenerit: vt not. ſuprà de elec. Cumana. non eſt autem iuſta cauſa, niſi & metus ſit talis, qui caderet in conſtantem virum, ſed in ſuſceptione habitus ſufficit, quod qualiſcunq; metus, vel etiam alia præſumptio, vel proteſtatio ſuper hoc habita appareat quod habitum inuitus ſuſcipiebat. Vnde ſi patris comminationibus habitum ſuſciperet illum poteſt dimittere. 20. q. 3. præſens. ſecùs ſi vouiſſet. Ratio diuerſitatis, quia in voto cùm expreſſa ſit voluntas ei ſtandum eſt, niſi aliquod expreſſum appareat in contrarium, ſed cùm ſuſcipiendo habitum nihil expreſſè voueat, ſed prȩſumptiuè tantùm talis præſumptio facile per aliam præſumptionem eliditur.

CAPVT II.

ABBAS SANCTI. (Vniuerſa) non iuſtum metum amiſsionem omnium rerum (reuocari) licet peccauerit renunciando, tamen in odium metum inferentis reſtituitur.

CAPVT III.

1 *An iuramentum metu extortum ſit ſeruandum.*

2 *Non tenetur eccleſia illicitam renunciationem ratam habere.*

3 *Iudex ſemper cauere debet ne quis directè veniat contra iuramentum.*

AD AVRES NOSRAS.

1 † Iuramento.) hîc habes quod iuramentum metu extortum eſt ſeruandum. arg. 22. q. 5. qui compulſus. ſi quis coactus. infrà, de reſtitut. ſpol. accepta. infrà, de iureiurand. ſi verò. arg. Contrà. ſuprà eodem proxi. c. & infrà eodem. c. proxi. infrà, de reſti. ſpol. ſolicitè. 15. q. 6. Authent. ſolu. B. dixit quod iuramentum metu extortum, non obligat, & idem dixit prætor, quæ vi met. cauſa fi. ratum non habebo. ff. quod met. cau. l. 1. alij dicunt, quòd ſi is qui iurat, habet animum obligandi, ſe obligat, aliàs non. ar. infrà, de bap. maiores. Alij dicunt, quòd licet metu extortum ſit iuramentum, tamen ſeruari debet, quod licet metus interuenerit, tamen noluit. 15. q. 1. meritò.

Nos diſtinguimus inter iuramentum, quod ſui natura eſt malum & turpiter præſtitum, quod non obligat, vt not. ſup. de elec. venerabilem. & illud, quod non eſt malum de natura ſui, ſed turpiter præſtitum, id eſt, dolo vel metu extortum, & tale obligat, hîc autem tantùm de turpiter, id eſt, dolo vel metu extortis iuramentis agimus, & dicimus quòd iuramentum metu extortum ſuper rebus ſuis non repetendis obligatoriũ eſt, quãtum ad hoc, quòd debet iudex ſeruare quouſq; abſoluatur per epiſcopum, ſed abſolui debet, & poſtea petere, & ſic loquitur decr. infr. de iureiur. ſi verò. & cognoſcet epiſcopus antequam abſoluat, an fuerit metus, qui caderet in conſtantẽ virum. ff. quod me. cauſa. metum. hæc autem decre. poteſt intelligi, quando talis metus non interuenit.

2 † Sed oppones ſi talis non interuenit, quare dicitur, quòd non obſtante tali renunciatione perficiatur? Reſpon. quòd eccleſia non tenetur habere ratam eius renunciationẽ illicitam, ſi non vult, quãuis renunciãs non poſsit petere, vt no. ſup. de renun. quod in dubijs. Vel dic, quod hic me. fuit tantus, quod in conſtantem virum caderet, ſed tamen non poteſt contrauenire, niſi prius obtenta abſolutione à ſuo epiſcopo, ſed ſi iuramentum, vel fides non interueniſſet ſua authoritate, poſſet contrauenire, vt hîc dicit.

3 † Semper tamen iudex quantumcũq; poteſt caueat, vt directè non veniat contra iuramentum. ſ. vt ſi iurauerat ſoluere vſuras ſoluat, ſed poſtea repetat, infrà, de iureiuran. debitores. c. ad noſtram. & etiam ſi iuraſſet non repetere, poſſet iudex ex ſuo officio detentatam compellere ad reſtituendum, infrà, de iureiurand. ad noſtram. poſſet etiam denunciare ad pœnitentiam, & ſi iuraſſet non denunciare, non debet ſeruare, quia eſt contra regulam euangelicam. 2. q. 1. ſi peccauerit. quouſq; autẽ aliter prouidere poteſt cõmodè epiſcopus non veniat ad abſolutionẽ à iuramento, quamuis contra ius non reputem, ſi alijs omiſsis abſoluat (iuramento (facto ſuper libro, vel reliquijs, vel alia re ſancta (fide) promiſsione facta per Deum, vel fidem ſuã (confirmata)

ſic

sic quod decætero non esset plebanus illius ecclesiæ, nam si hoc iurasset suo iure repetere non posset, inf. c. proxi. sed Papa remittere posset, & debet iuramentum, infrà, de iureiurando. si verò (præficiatur) non obstante prædicta renunciatione ex primo iure, vel ex nouo.

CAPVT IIII.

AD AVDIENTIAM. (Manibus) aliàs non teneret resignatio. suprà de renunciat. quod in dubijs, vt not. 7. q. 1. denique. (repetendum) si autem iurasset non repetere, non petet. C. si aduer. vendi. l. 1. nisi primò absolueretur ex officio restitueretur sibi, vt not. suprà c. proxi. (restitui) actio, quod metus causa eo intentante.

CAPVT V.

SACRIS EST. (Contractus) 50. distin. presbyteros. 1. q. 1. constat. 45. dist. de iudicis. ff. qui test. face. pos. qui ff. de acquir. pos. l. 1. in fi. (pro nullo) quidam hoc intelligunt de metu, qui non caderet in constantẽ virum. Alij intelligunt hoc quando per metum communicat excommunicato in crimine, secùs si in mensa vel hospitio. arg. infr. de sen. excom. nuper. sed litera sonare videtur de metu, qui cadere debet in constantem virum, & de eo qui communicat in crimine.

CAPVT VI.

1 *Metus mortis & corporis cruciatus dicitur esse iustus.*

2 *Fatuitatis est promittere, iurare, & inducere, quæ supra cursum inferiorum causarum sunt.*

Dolus & metus quando excusant, & iuramentum vi atq; dolo extortum an sit remittendum.

CVM DILECTVS FILIVS. (Translationem) in veteri compilatione est ordinationem, vt est hîc translationem (impedirent) subaudi, legitimè faciendam per eos ad quos spectat. Item istud pactum siue promissio sine consensu episcopi non tenet. infrà, de excessio. præla. sicut. vel etiam non tenet contra alios, sed his permittentibus obstat. infrà, de dona. inter dilectos. quando autem aliquis contra factum suum venire possit. not. suprà, de elec. nosti. Vel dic & melius, quia isti canonici benè potuerunt ordinem Cister. profiteri tanquam arctiorem. infrà, de re. & trans. licet. Item potuerunt promittere, non impedire translationem, ipsi autem per se transferre non possent, nec hoc hîc dicitur. (Aeternæ) idem est si corporalis. 22. q. 4. si aliud. ff. de iureiurando, verùm. C. si aduer. ven. l. 1. (violentia) fortè tali, nisi faciatis voluntate necessitate cogemini, scilicet, authoritate domini Papæ, vel alia consimili, quæ non caderet in constantem virum.

1 †Mortis) iustus est metus mortis & cruciatus corporis, vt hîc. C. de transact. interpositas. C. quod met. cau. metum. Item famæ stupri etiam status. ff. quod met. causa. isti quidem. Item omnium rerum fortè maioris partis. suprà eodem titul. abbas. C. quod met. causa. l. pe. §. si iussu princip. l. 1. Item verberum, & si negetur iustus metus, arbitrio iudicis relinquitur. ff. eodem, non est verisimile. §. 1. ff. de ædil. edic. quæritur. §. vltim. ff. ex qui cau. in. l. 3. (fatuitatem) ff. de iur. & fac. igno. ne supple. ff. de ædil. edic. quæritur. §. vlt.

2 †Item ad fatuitatem pertinet omnis promissio, & iuramentum, & inductio quæ est supra cursum inferiorum causarum, vt si promittant, quod à iuuene amoueant stimulos carnis, vel quod est contra ius naturale, vel ciuile, vel prætorium, vel contra constitutionem, vel regulam alicuius ordinis. infrà, de conuer. coniu. dudum. & hîc. & his. licet raro tamen aliquando promissio infringi posset tali dolo extorta, sed iuramentum nunquam, si autem dolus talis esset, quod peritiores falleret, sicut in facto alieno, quod de facili cognosci potest decipiantur, tunc iuramentum authoritate superioris remitti posset, quia dolus & fraus alij etc. sup. de rescript. ex tenore. & ff. de iur. & fac. igno. regula. & quia malitijs est obuiandum. ff. de rei vend. in fundo. Arg. contra. 22. q. 4. §. sed cum his. vbi habes, quod Gabaonitæ deceperunt Iosuæ in facto alieno, & tamen cogitur seruare iuramentum, sed respon. quia ibi ad fatuitatem aliàs facilitatem Iosuæ pertinuit ille dolus, quia de facili crediderunt, quod non debuerunt. Vel dic illud factum, ne aliquam infamiam

miam periurij incurrerent Iosuæ & seniores Hierusalem † nam sicut metus non excusat, nisi sit talis, qui caderet in constantem, ita & dolus non excusat, nisi sit talis quod caderet in prudentissimum. Alij dicunt quòd nunquam remittendum est iuramentum dolo extortum, sed dices secundum primos quare non semper punitur dolus etiam si sit magnus? Respon. puniendum est in pœnam dolosi, sed non in lucrum fatui, quod esset, si remittatur sibi iuramentum, imò sicut dictum est quod dolus dolo compensetur. ff. de dol. si duo. & culpa cum culpa. ff. de eo per quem fa. est. l. fi. sic fatuitas cum dolo cōpensetur, quia lata culpa dolo comparatur. ff. de leg. quod Nerua. & ff. si men. fal. mo. dix. l. 1. §. hæc actio. Restitutione) est enim actio quod met. causa, vel dolo, quia hîc agitur restitutoria, quæ petitur rescissa obligatione per dolum, vel metum factum in pristino statu restitui. ff. de dolo. arbitrio. §. 1. ff. quod met. causa. putet. §. ex hoc.

CAPVT VII.

1 *In actione depositi vbi interuenit dolus qualiter agendum.*

2 *Depositarius qui saccum sibi commissum aperuit dicitur furtum perpetrasse.*

Depositario an credatur si negat se soluisse saccum sibi commissum, cùm constat, quod fuit sibi datus signatus.

3 *Interesse quod surgit ex maleficio probatur per iusiurandum.*

Delatio iuramenti an habeat locum in vi compulsiua, expulsiua, inquietatiua & turbatiua.

Actio quod metus causa quando habeat locū.

4 *An liceat iudici post taxationem factam & iuramentum præstitū aliquid adimere de summa taxata & iurata, & vide in nu. 5.*

Appellari an posit à iuramento & taxatione expensarum à iudice facta.

SVPER EO QVOD. (Per violentiam) † Quid si non per violentiam, sed per dolum fecit. VERBI GRATIA: Saccum cum pecunia penes se depositum aliquis aperuit, postea cum actione depositi repetitur saccus cum pecunia depositus, depositarius reddit saccum resignatum depositum apud se confitetur, id est, saccum consignatum apud se depositum, sed negat ibi pecuniam fuisse, sed lapides fuisse tantùm, vel negat tantam pecuniam fuisse, quantam depositor dicit. probationes deficiunt, tamen saccus fuit signatus, dicunt quidam, quod cùm in actione depositi venit dolus, vel perfidia depositarij. infrà, de depo. c. 1. quod sic procedendum est contra hunc depositarium, si de dolo & perfidia agatur & probatur, sicut contra illum de quo loquitur hæc decre. scilicet, quod iuret de quantitate quæ in sacco erat. arg. 2. q. 1. in primis. ff. deposi. l. 1. §. si. cista signata. secùs si nec dolo, nec violentia, sed ex contractu conueniretur, scilicet, depositi, vel alia, nec redarguitur de dolo, quia tunc necessariæ sunt legitimæ probationes super quantitatem pecuniæ consignatæ. ar. ff. de ædil. edic. ædiles. §. pedius. Item alij dicunt, quòd furti agi debet & condemnabitur, vt restituat saccum sigillatum, & si non restituerit, deferetur depositario iusiurandum in litem. ff. de iureiur. in li. l. 2. & 3. ff. de rei vendi. qui rest. Pro eodem enim habendus est, qui non restituit, cùm dolo fecerit, quominus possit restituere, & contumaciter renunciat restituere. ff. quod vi aut clam. semper. §. eum. nisi certum esset, quòd saccus esset resignatus ab eo, quia tunc non condemnaretur ad redditionem sacci signati, sed statim deferatur iusiuran. in litem. ff. de dolo. arbitrio. §. non tamen. ff. depo. l. 1. §. idem Pompo. & §. si pe. ff. de pet. hære. qui se. ff. de condi. furt. in re.

2 †Item verum est eum furtum commisisse cùm aperuit. ff. depo. si sacculum. debet ergò ei deferri iusiurandum in litem, quantum saccus signatus valebat, quando furtum factum est, & saccus apertus. ff. de in lit. iuran. cum furti. Nec mireris, quia etiam nomine hominis mortui in cuius restitutione mora interuenit, defertur iusiurandum in litem. ff. de in lit. iur. l. in hac. §. vlti.

Et hæc vera sunt, vbi dolus interuenit in apertione sacci. ff. de in lit. iur. l. in hac. sed si dicat non interuenisse dolum, cùm fecerit contra prohibitionem legis, non creditur ei, nisi probet cùm sit præsumptio contra eum. arg. infr. de præsum. c. 1. & not. de hoc suprà, de elect. cùm in iure. †Sed quid si neget se soluisse saccum, cùm constat, quòd fuit sibi datus signatus, non creditur ei, nisi aliter præsumptionibus verisimilibus, vel alijs probationibus probet illud. arg. ff. deposi. quod Nerua. & in l. suprà alleg. posset dici, quod contra hunc depositarium agitur ad exhibendum, & si non exhibuerit signatum, sicut sibi datus est, dabitur actori iusiurand. in litem, ff. ad exhib.

Celsus

Celsus scribit. 1. responso. & §. 1. & §. sed & si quis. & l. 3. §. 1. non facimus vim de eo, quod hîc dicitur de violentia, siue violentia fuit expulsiua, propter quam datur interdictum, vnde vi, siue fuit ablatiua propter quam datur vi bo. rap. in his enim duabus constat, quòd prædictum iuramentum defertur. C. vnde vi. si quando.

3 † Et idem videtur si vis sit compulsiua, vt hîc, nam frustra poneretur in hoc tit. decr. vbi agitur de vi expulsiua, nisi pro eo deferretur hoc iuramentum, & ideò videtur in vi etiam inquietatiua. ff. quod vi aut clam. semper. §. pen. imò plus videtur, quòd etiam in turbatiua habet locũ delatio huius iuramenti, quia generaliter loquuntur & hæc decre. & lex. C. vnde vi. si quando. §. 1. Item nobis videtur, quod si aliquis rex, vel dominus terræ iniustè banniuerit, vel diffamauerit, vel diffidauerit aliquem, qui multa mobilia & immobilia in eius districtu habebat, quæ sunt per alios occupata, quòd dominus ei tenetur de omnibus amissis, actione quod metus causa. ff. eo. sicut. §. Pedius. quia metus eius fuit occasio amissionis. ff. eodem. si quid. §. in acti. & §. hæc autem actio. & §. quadruplicabitur. & §. Iulianus.

Sed contra. ff. eo. metum. in prin. vbi dicitur quod met. causa non habet locum, vbi dicit armatos audiui venire, sed ego fugi, & occupatus sit fundus meus. Solu. illud loquitur, quando vanus fuit timor, nec præsens, sicut expressè apparet in textu. quia temerarius aliàs vanus timor est fugere, quam citò audit armatos venire, quia fortè non vadunt contra eum. ff. de vi & vi arma. l. 3. §. si quis. sed si armati dicerent, vel mitterent ei, quod contra eum irent, vel alio probabili modo hoc suspicari deberet: tunc benè haberet locum, actio quod me. causa. & tenerentur armati de omni damno, quod eorum occasione iuraret sibi contigisse. * ar. prædictarum. ll. & hæc & 2. q. 1. in primis. sed tamen propter hoc, non teneretur interdicto vnde vi, nisi occuparent. ff. vnde vi. l. 3. §. si quis autem. ibi enim vis necessaria est. ff. de incen. rui. nau. l. 3. §. non solùm (spoliatum) agendo interdicto vnde vi. vel quod met. causa. (Singula mobilia) quæ erant in domo, vel alia re immobili, qua fuerit spoliatus. item credimus, & si nulla re immobili sit spoliatus, sed tantùm personam inuasit, vel rebus mobilibus spoliatus, vt hîc. arg. C. vnde vi. si quando. vbi ponit de rebus arreptis tempore impetus, & non dicunt tempore spoliationis, sed in furto quidam non credunt verum, sed ego non video quare non idem.

4 † Taxatione) taxatione autem facta & iuramento præstito in taxatione non licet præsidi, aliàs iudici aliquid diminuere de summa taxata & iurata, & si diminuit, non valet sententia. Authent. de iu. §. oportet. Item ille, contra quem fit taxatio, audit taxationem fieri prudenter facit, si appellet propter grauamen taxationis, si in nullo credit se teneri, sed si credit se teneri in aliquo, sed non intantum, quantum fit taxatio, tunc tantum quantum sit grauamen excessus taxationis appellet, tamen si propter hoc non appellet, hæc omnia veniunt in cognitionem appellationis, quæ fiet à iuramento, vel sententia. C. de iureiu. generaliter. §. sibi autem cui. à quo iuramento, vel sententia, si credit eum plus iurasse, quàm debet omninò appellet intra 10. dies, nec seruet se ad appellationem, quæ fiet à sententia, quæ fortè non fertur intra 10. dies, vel etiam si fertur intra 10. dies, non proderit sibi. Quod sic probo, quia ex iureiurando oritur actio in factum. ff. de iureiurand. sed & si. & C. de reb. cre. l. actori. quòd non admitteretur etiam si cassaretur sententia etiam si pronunciaretur appellatio iusta.

☞ † Quidam tamen dicunt, & fortè non malè, quòd sufficit appellare à sententia & cassata sententia admittetur ius & actio quæsita ex iureiur. quia sententia procedit ex iureiur. Authent. de iudi. §. oportet. C. de duo. reis. l. pen. & totum est vnum factum. ff. de mino. l. 3. §. 1. tamen tutius est appellare etiam à iureiurando, quia si postea non sequeretur sententia, non prouideretur ei postea contra grauamen illatum ex iureiurando, nisi in casibus. ff. de iureiu. à mor. C. de iureiu. l. 1. & si. Nec mireris si dixi appellandum à iureiurando, cùm tale iusiurandum sententiæ comparetur in eo, quod ex eo oritur actio, & exceptio, sicut ex sententia.

Et prædicta habent locum, quando quis iurat esse suum, vel non esse, vel sibi deberi, vel contrà, secùs est vbi iurat se tantum expendisse, hoc autem iuramentum non comparatur sententiæ, sed probationi, & ideò ex tali iurameto non oritur

tur actio, vel exceptio, & ideò nec est vtile à tali iuramento appellare, sed sufficit appellare à sententia, quæ sequitur Authét. de iud. §. oportet. C. vnde vi. si quãdo.

5 † Item no. quòd licet iudici non liceat minus iudicare, quàm iuratum est, tamen si iudex cognoscat etiam post præstitum iusiurandum, se malè taxasse expensas, potest reuocare taxationem suam, & non procedere ad sententiam ex virtute iusiurand. ff. de reg. iur. quòd iussit. Non obstat Authent. prædicta. de iudi. §. oportet. quia loquitur, vbi taxatio est legitima, nec reuocatur, sed vbi non est bona, & reuocatur secùs. Item secùs crederem in iuramẽtis, ex quibus datur actio: quia ibi non licet iudici reuocare post præstitum iuramentum, nisi in casu. ff. de iureiurand. l. admonendi. sicut nec licet iudici reuocare suam sententiam, postquam tulit, suprà de offi. deleg. in literis, (condemnare) C. vnde vi. l. si quando.

TITVLVS XLI.

DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE.

CAPVT I.

1 *Quæ sit differentia inter minorẽ & ecclesiam rempub. in integ. resti.*

Vsucapio & præscriptio an & quando currat contra pupillum, & an currat contra ecclesiam & rempub.

REQVISIVIT tua fraternitas. (Concessis) ab episcopo vel ecclesia (concessis) intellige hoc verum, vbi contractus tenuit, aliàs non daretur in integrum restitutio. ff. de min. in causæ. 12. q. 2. sine ex. apostolicos alienationem. C. de sacrosan. eccle. iubemus. C. si aduer. do. l. 2. si verò contractus sit legitimus, sed ad damnum ecclesiæ, tunc restituitur, & hîc.

1 † Minoris) no. differentiam inter minorem, & ecclesiam, & ciuitatẽ, & rempub. in integrum resti. licet leges dicant, quòd ecclesia fingitur vice minoris. C. qui. ex cau. ma. in inte. rest. l. petendæ. C. de iureiu. si rempu. C. de sac. san. eccle. l. si. quia pupillo & minori hodie non currit vsucapio, vel præscriptio decennij, vel 20. ann. in rebus, quæ seruando seruari possunt, siue sint mobiles, siue immobiles. C. de admi. tu. lex. & ideò super his non est eis necessaria in integrum restitutio. C. ex qui. cau. in integ. rest. l. vlt. licet autem à tempore huius legis contra minorem, sed non contra pupillum curreret vsucapio & præscriptio 10. vel 20. ann. ff. de acqui. re. do. bo. fi. episcopi. sed contra ecclesiam, rempublicam, & ciuitatem benè currit vsucapio & præscriptio, & aliæ temporales, & perpetuæ præscriptiones, sed datur eis restitutio, sicut minori, & potest hoc esse à ratione, quia prædictæ, finguntur esse in vltimo instanti minoris ætatis. De præscriptione autem 30. vel 40. ann. certum est, quod currit contra omnes dictos, sed datur eis restitutio ex verbis generalibus edicti, quæ sunt si quid cum minore gestum erit, pupillus tamen ab his præscriptionibus seruatur illæsus. C. de præscrip. 30. vel 40. ann. sicut. † Item non placet quòd ciuitati detur restitutio in integrum. ar. ff. ad maced. nihil (semper) id est in omni contractu (seruari) per beneficium restitutionis in integ. (redire) etiam eodem qui locauit peteret restitutionem in integrum (sumptibus) C. de repub. l. 1. ff. de min. minor. §. restitutio. (Sumptibus) id est, non coguntur eos reddere, nisi eis refundantur expensæ necessariæ & vtiles, quas pro eis fecerunt, sed & si illas expensas restituere velit, non recuperabunt rem locatam, nisi in ipso cõtractu locationis decepta fuerit ecclesia, puta quia etiam sine huiusmodi melioratione plus locari poterat.

CAPVT II.

1 *Abbas per episcopum institutus, quamdiu est monasterio, episcopus est in possessione instituendi.*

2 *Non semper amittitur possessio eligen. licet alius eligat nisi de possessione expellatur eligens.*

Possessio sine animo & corporali expulsione non amittitur. Fallit vt hîc.

Episcopus an & quando amittat possessionem eligendi.

Possessor violentus quicquid facit reuocari potest.

3 *Opponens ea quæ electionem reddunt minus canonicam, audiri debet.*

Interdictum vti possidetis an competat vero possessori iure eligendi, & an competat ei, qui non est in possessione.

Interdictum vti possidetis an cõpetat, quæ cõfirmationẽ, electũ, vel cõtra excõmunicatũ.

4 *Eligendi possessio quomodo quæratur.*

Consensus expressus illorũ requiritur in possessione iurium, qui prius possidebant, vel saltem pacientia.

5 *Electionis plures sunt partes, vt hîc.*

6 *Electio ad hoc vt confirmetur, vel quod cõfirmata non irritetur, non sufficit esse in possessione eligendi.*

7 *Edictum de litig. locum habet tam in corporalibus quàm in incorporalibus.*

8 *In prorogatione consensus expressus dicitur esse necessarius.*

9 *Pœnitentia temporalis, vel spiritualis, si ordine iudiciario pro peccato manifesto imponatur tenet.*

CVM

CVM VENISSENT.ad apostolicam sedem.s. pro se electio. (Sed cum) verba sunt procuratoris episcopi, qui coram cardinali. prosequitur sermonem suum, vt ex eis suam petitionem formaret.

1 † Facta) Per monachos, & ita nihil in electione amisit pos. episcopus, quamdiu enim est ibi abbas institutus per episcopum in possessione est episcopus instituendi, etiam si conuentus dicat verbis & negat eum in possessione, & idem est si institutus per episcopum, velit interuertere possessionem episcopi, & nomine monachorum dicere, se electum, vel institutum, quia nemo potest sibi mutare causam possessionis. C. de acqui. pos. nemo. ad idem. inf. de reli. do. cum dile. Idē etiam post mortem quamdiu alius per monachos sit electus, & confirmatus per alium, quàm per episcopū, & de hoc dic, vt no. sup. de elec. quærelam. & ideò non confirmatur hæc electio ab eis facta, cùm non cōstet eos esse in possessione eligendi, sed de hoc quæstio pendet.

☞ † Nos dicimus quod viuente abbate instituto per episcopum, vel electo potest amittere possessionem, si causa est, aliàs eam renunciet episcopus, & in aliam verbo transferat, vel si per sententiam alij detur potestas ingrediēdi possessionem eligēdi. de hoc no. inf. de conces. præben. cū nostris. nam sicut ille, pro quo fertur sententia, videtur habere animū posidendi, licet nihil corpore faciat, quia nec potest cùm non offerat se casus aliquid faciendi, & aliquis esset contra quem sententiatur animo, videtur desinere posidere, quia debet suspicari quod reuertens nō admittetur. Possessione autem subiectionis potest priuari viuente abbate, si alij episcopo cœperint respondere, quia cùm ex tunc episcopus alius incipiat præscribere. infr. c. proxi. ergò & posidere, sine possessione enim non currit præscriptio.

2 † Item nec semper amittit possessionem eligendi, licet alius eligat, nisi expellatur de possessione eligens, quod non video alio modo posse fieri, nisi quia habet timorem, vel quia non credit ad se pertinere ius illud quòd posidebat, & ideò de illo se intromittere nō intendit, vel timore facti, puta quia non sit ausus eligere de facto contra voluntatem eorum, qui dicunt se habere ius eligendi, vel qui de facto non de iure possessionem nacti sunt, sic enim, vel expellitur, vel suspicatur se posse repelli qui est modus amittendi possessionem. ff. de acquirē. pos. si id quod. §. vlti. vnde si possessor iure eligendi, vel alterius nesciat alium ab alio electum, & etiam institutum & confirmatum, non amittit pos. quæ sine animo non amittitur, vel corporali expulsione, quæ pro iuribus fieri potest. ff. de acquir. pos. quemadmodum. & l. clam.

a Vnde [a] stultè facit, qui contra hunc intentat interdictum recupe. pos. quia sic se amisisse confitetur, & in aduersarium transferret possessionem, sed interdictum retinendæ possessionis intentare debet, videtur enim turbare pos. eius, qui eligit, vel instituit alium eo in pos. existente. Fateor tamen quod si videt electum ab alio esse in possessione ecclesię, & ipse qui prius posidebat ius eligendi, non eligit intra tempus statutum à canone. scz. intra tres menses, sup. de elect. ne pro de. vel nō implorat officium iudicis, quam citò, potest quod arbitrio boni viri relinquendum est, vt remoueatur de ecclesia, cùm non sit per eum electus, vel interdicto retinendæ possessionis non agat contra electorem, quòd videtur suspicari se posse repelli, & ideò amittit possessionem, & benè facit p his. ff. si ser. vē. & si fortè. §. 1. ☞ † Et generaliter dicimus, q; non præsumitur amittere possessionem, quam animo tenet episcopus si infirmitate teneretur, vel copiam iudicis coram quo ageret non haberet, vt quamlibet aliam iustam causam siue de iure, siue de facto haberet.

[a] Vnde stultè. Ad hoc adde Petrum de Anch. in consil. 273. inci. ad declarationem. col. fin. in fine.

Hoc tamen intelligo verum, nisi per aliquem actum exteriorem apparet eum expoliatum, quia tunc secùs esset. VERBI GRATIA: veluti si cùm venisset ad eligendum, eiectus est extra capitulum, vel cùm vellet ire per agrum debentem seruitutem prohibitus est, nam in his casibus non prodest dicere, ego animo retinui possessionem, quin amittat pos. nisi fortè incontinenti eligeret, posset tamen incontinenti per vim possessionem amissam recuperare. C. vnde vi. l. 1. in iudicio autem non prodest ei litigare interdicto retinendæ possessionis, quia iam eā amisit, tunc autem prodesset agere huiusmodi interdictis retinendæ pos. quando non amisit possessionem, quia sic agendo videtur habere animum retinendæ possessionis, sed quando est amissa per vim, tūc non prodest. Alij dicunt, quòd si sit mortuus, & neget conuentus episcopum posidere,

ſidere, conuentus fungitur iure poſſeſſoris. arg. ff. ſi ſerui. vend. ſicut. §. di. Quidam tamen dicunt, quòd poſſeſsio eligendi amittit epiſcopus, ſi vacante monaſterio conuentus elegiſſet etiam ſi non habeat poſſeſsionem electus, nec ſit confirmatus, niſi epiſcopus faciat aliquod de præmiſsis, quare videatur tenere poſſeſsionem, hoc enim ipſo, quòd conuentus eligit, eſt in poſſeſsione eligendi, & per conſequens epiſcopus eam amittit: hoc tamen non credo, vt not. infrà, de reſtitut. ſpo. c. ex literis.

Sed dices ſi ſunt in poſſeſsione monachi quare dicitur in fin. quòd non confirmatur electus pendente controuerſia, tamen electio eius qui poſsidet, quia commodo poſſeſsionis vti debet confirmari deberet, inf. de iure pat. conſul. infrà, de ſen. & re iud. cùm Berthol. Sol. illud obtinet, quando quis ab eo, qui bona fide eſt in pacifica poſſeſsione præſentatus inſtitutus eſt, q. à poſſeſsione nõ debet remoueri, hoc autem eligentis vitioſa poſ. dicitur, vnde non debet confirmari electio, niſi prius habeat tempus ad probandum, vel de violentia, vel de alio illicito modo poſsidendi, & ideò non facit fructus ſuos vt not. in præalle. decre. cùm Bertholdus. ſed hoc. ſcz. quòd differatur confirmatio, vt hîc dicit in fin. videtur tunc tantummodò habere locum, cùm certum eſt eũ habere poſſeſsionem violentam, vel quando ignoratur an poſsideat, ſed quandiu de violentia dubium eſt, & certum quod alius poſsidet, videtur quod ille ad quem pertinet confirmatio ſtatim cognitio, quòd poſsideat debet confirmari. arg. ſup. de elect. quærelam. inf. de cauſa poſ. & proprie. cùm eccleſia. † Imò plus videtur, quod etiam violenta poſ. probata non reuocabitur electus per violentum poſſeſſorem. arg. inf. de iure pa. ex literis. ſed certè hoc non eſt verum, imò ſufficit contra electionem exponere, quod facta eſt à malæ fidei poſſeſſore, vt hîc. illa decre. non loquitur in præſentato à violento poſſeſſore, ſed bonæ fidei, licet verus non fuerit patronus, ſed nos dicimus eum remouendum, quia quicquid fit per violentum poſſeſſorem reuocari debet. Vel dic, quod nunquam debet confirmari electio huiuſmodi, quia licet ex hac electione ſi confirmaretur acquireretur poſſeſsio, & ſic decætero tenerent electiones ab eis factę, quæ à poſsidentibus fiunt, tamen hæc electio non fuit facta à poſſeſſoribus iure eligendi, quia tunc cùm elegerunt, nondum erant in poſſeſsione. Vel dic & melius, & videtur quod quamuis conſtet eſſe in poſ. conuentu iure eligendi, & licet etiam præſumatur de facto, ſicut & de iure præſumitur, quod iniuſtè poſsideat, tamen nunquam ſuperior procedit ad confirmationem electionis.

3 † Si opponitur quod electores ſint in violenta poſſeſsione, ſicut & quęlibet alia audire debet, quæ electionem reddunt minus canonicam, nec valet electio facta ab his, qui erant in poſſeſsione electi, ergò debet confirmari electionẽ, quia enim tunc habet locum, vbi nihil contra electionem obijcitur, ſed ſi obijciatur aliquid cõtra electionem, & probatur, quòd debet caſſari, caſſabitur, ſicut contingit in electione, de qua loquitur decre. infrà, de cauſa poſ. cùm eccleſia. Item decre. conſultationibus non obſtat, cùm ibi ante confirmationem, nec fuerit obiectum, & qui petit electionem confirmari, non agit poſſeſſorio tantùm, ſed etiam petitorio, vel potius de iure elect. id eſt, vtrum electio ſit legitimè facta, vel dic, quod confirmatio electionis, ideò non fit, quia cõtrouerſia erat an electio teneret, quia dicebatur facta ab excommunicatis ab epiſcopo Venetenſi. ordinaria poteſtate, ſed econuerſo monachi dicebant non tenere excommunicationem, quia erant exempti, & ſic per conſequens ipſa excommunicatio nullum præſtabat impedimentũ electioni, cùm autem hæc quæſtio præambula eſſet ad confirmationem electionis, non poterat confirmari electio, niſi hæc primò expedirentur.

☞ † Sed quid ſi epiſcopus, qui eſt in poſſeſsione ſubiectionis monaſterij excommunicat vel interdicit hos monachos? Reſpon. ſi epiſcopus probauerit de iure ſuo, puta excommunicatio hæc enim ratione proprietatis competunt, vnde ille qui in veritate prælatus eſt, prædicta & conſimilia facere poterit, non ille qui eſt in poſſeſsione. arg. 11. q. 3. c. 1. ſupr. de offic. dele. ex literis. de hoc not. inf. de reli. do. cùm dile. & melius no. infr. de reſti. ſpo. olim. Mirum videtur, quod dicitur in hac glo. per monachos. ſcz. quòd vero poſſeſſori iure eligendi datur interdictum vti poſſ. contra eum, qui eligit etiam ſi non ſit electio eius confirmata, videtur enim quod eadem ratione debet dari, idem interdictum ſi inter amicos ſuos diceret, ad me pertinet electio in tali loco, quod abſur-

surdũ videtur, quòd ex solis verbis detur hoc interdictum, & idem videtur in sententia excommunicationis latæ ab illo, qui non est in possessione. scz. quod contra eum non competit huiusmodi interdictum, & idem etiam videtur de interdicto vnde vi. Item adhuc plus videtur, quod etiam si non huiusmodi electus à nõ possessore sit malitiosè per errorem confirmatus, etiam si sit in possessione, non competit interdictum contra electorem, imò videtur quod debet competere contra electum, vel contra confirmatorem. Solu. verè contra prædictum electorem competit interdictum vti possidetis, quia ipse est, qui turbat possessionem super iure eligendi, ipse enim est qui contendit esse in pos. huiusmodi, quia si hoc non contendat, tunc non habet locũ hoc interdictum, imò si alio iure non iuuetur punietur de iniuria, quam facit, & cassabitur quicquid secutum est ex eo, quòd electus ab eo non remouebitur, dummodò sciuerit, quando elector fuit constitutus & passus fuit eum agere. inf. de sent. & re iudi. quamuis. secùs autem esset, si elector extra iudicium confiteretur, se non fuisse in possessione, etiam si renunciaret omni possessioni, quia tunc non præiudicaret electo, nec est simile de eo, qui inter amicos dixit, ad se pertinere electionem, quia ille per prædicta verba non turbat possessionem, quia nihil facit vel dicit vnde turbatio posset prouenire, sed ex electione, licet solis verbis fiat facilè posset prouenire magna turbatio. † Et idem videtur dicendum de excommunicatione, quòd contra confirmationem vel electũ, vel contra excommunicatũ, vel seruãtes excõmunicationẽ, nunquã datur hoc interdictũ, quia licet ibi turbẽt verũ possessorẽ, tamen non turbant eũ super pos. iuris eligendi, vel excommunicandi, quia nec se esse in eorũ pos. dicũt, licet aliàs puniendi sint, si malitiosè faciunt, vel si plures successiuè eligantur, tamen per hoc non admittit verus possessor possessione, imò obtinebit in interdicto, & ille qui tunc inueniretur possidere, remouebitur. ff. vti pos. l. pe. & fi.

4 †Sed quæres, quomodo quæritur possessio eligendi, quia si dicis quod sola electione, hoc stare non potest, quia si quis eligit, & non habuit effectum eius electio, puta quia non est confirmata, nec etiam habuit possessionem dignitatis, quomodo potest dici eum quæsiuisse possessionem iure eligendi per sola verba, quæ protulit, ego eligo talem hoc dicere est absurdum. Item si dicas, quare possessio prædicti iuris, quando confirmatur, vel quando confirmator habuit eum pro electo, & hoc similiter, videtur absurdum, quod ex alieno facto maximè, quod in eo non facit, & per quod nihil mihi quærere intendit, quæratur mihi possessio. Tu responde & dic, quod possessio eligendi quæsita est electori ex suo facto, scilicet, quando eligitur ex facto aliorum, scilicet, quando electum ab eo illi, qui plus possidebant eum pro electo habuerunt, vel passi sunt eum agere, quæ prælati facere debent. In possessione eius iurium, quærenda necessarius est consensus expressus illorum, qui prius possidebant, vel saltem patientia, vt not. suprà, de postu. bonæ. & videtur, quod etiam prima electio, quæ facta est ab eo, qui prius non erat in possessione, sed postea accepta est, vel expresso consensu, vel patientia illorum, quorum interest, teneat ratione possessionis, quia licet quando eligit, non esset in possessione, tamen modò est, quando fortè agitur ad amotionem electi, vel dic, quod quando ipse elegit erat in possessione.

5 †Electio enim habet plures partes, prima pars est factum electoris, secunda est patientia eorum, quorum interest, tertia est confirmatio: vt not. suprà, de consue. cùm dilec. tunc ergò dicendum est, aliquem elegisse, vel electionem factam esse, quantum ad effectum, quando prædicta omnia interuenerunt, benè erat in pos. & ideò rectè dicitur facta prædicta electio à possessore iure eligendi, & ideò non potest cassari, & fortè potest dici, quod consensus, vel impatientia primò possidentium trahitur ad tempus electionis, licet non multum sit necesse hoc dicere.

6 †Item not. quòd non sufficit, quod sit in possessione eligendi, ad hoc quod confirmetur electio, vel quod confirmata nõ irritetur, imò oportet quòd bona fide sit in hac possessione, vt not. inf. de iure pa. consul. Item not. quòd licet quilibet præsumatur bonus, nisi probetur malus, infrà, de præsumptione dudum. suprà, de scrutin. c. 1. non tamen est sic in bona fide, quia oportet ad hoc, vt præsumatur bona, quòd habeat iustum titulum, vel quod probabilibus rationibus quæsiuerit possessionem. ff. de lib.

lib. caus.igitur. §. 2. & l.liberis. §. fin. vel quòd longo tempore fuit in possessione. ff. de acquirend. possessio. l. possideri. §. si seruum. & quod dicatur longum tempus, arbitrio boni iudicis relinquitur. ff. de iudi. l. 1. §. fin. vnde si alius, quàm capitulum maioris ecclesiæ sit in possessione eligendi, & petit confirmari suam electionem, succumbet in petitione sua, quia non præsumitur bona fides in hac possessione, quia contra ius est, & idē videtur etiam in consimilibus, sed si agitur interdicto vnde vi, vel vti possidetis, tunc sufficit sola possessio sine bona fide. C. vnde vi. l. 1. de restitutio. spol. ex literis. & idem etiam, quia pendente lite ille, qui erat in possessione[a] mea tuendus est, nec quæritur ibi de bona fide, infrà, de institut. cùm venissent.

6 *Et malè, quia lite pendente. Ad hoc dictū Innocen. vide Felin. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 11. vers. quarto not. sup. de consti. & ibi allegat concordantes.*

☞ † Eadem quæ diximus in electione dicenda sunt in possessione iuris excommunicandi, & in multis alijs (renunciauit) satis videtur, quod ante confirmationem possit resignare in manus eligentium, etiam si consensit argum. quia cum solo consensu eligentium sit initiatum, cum eorum dissensu retractatur. infrà, de regul. iur. omnis. cùm enim non sit confirmatus ab aliquo, & nihil habeat in eius renunciatione, eius consensum requirere non debet (iniunxerunt) & benè, quia licet non sint ibi abbates, remanet tamen conuentus, qui per syndicum agere potest & conueniri.

Et intelligo hoc de iuribus, quæ pertinent ad conuentum, vel simul ad vtrunq;, si autem segregatim pertineret ad abbatem sede vacante non valeret, quod fieret contra eum. infrà, ne sed. vacant. c. vltim. (procuratorem) & sic vniuersitas potest constituere procuratorem. de hoc not. suprà, de procurat. petitio (in causis) his videlicet commissis.

7 † Inhibentes) videtur quod benè prohibeant cùm res esset litigiosa, vnde si eum in alium electum transferebant, in vitium litigij incidebant. C. de litig. l. vltim. & in Authent. eodem titul. 1. respon. Et videtur, quod edictum de litigio locum habet in incorporalibus, sicut in corporalibus. C. de litig. l. 2. & vltim. & ad minus actionem, vel ius dubitatum in alium transferre non debuerunt. infrà, de alien. iudic. mu. causa fac. ex parte. Sed respondeo quod hîc nec rem litigiosam, nec ius dubitatum in alium transferrent, nam episcopus non contendebat hîc se esse abbatem, & ideò transferendo abbatiam in alium non transferebat litigiosam. Ius autem eligendi abbatem, quod in lite erat, & quod episcopus ad se pertinere dicebat, in neminem transtulit, si autem de abbatia ageretur, non licet alium postea eligere, infrà, de arbit. ex parte. & dic vt ibi not. (Inhibentes) & malè[a] quia lite pendente non debet priuari possessione. 11. q. 1. c. fin. 16. q. 4. c. nolumus. 12. q. 5. c. 1. de hoc not. suprà, de elect. Cumana. & quia malè prohibuerat, idcircò non ☞ fuit cassata electio incontinenti. † Inhibitione) videtur tamen contrà, quia si malè prohibuerunt, transiuit tunc in rem iudi. quia non fuit contra ius scriptum. 2. q. 6. diffinit. Sed respondeo nullam esse talem prohibitionem, cùm nihil esset eis mandatum de ea re, & etiam si ordinarius mandaret, non tenerentur obedire. 7. q. 1. quia arg. suprà, de offi. dele. cùm olim dile. Sed dices nónne eo ipso, quod non appellauit, videtur prorogasse iurisdictionem. argu. suprà, de offi. deleg. cùm olim.

8 † Sed fortè posset dici, & non malè, quod in prorogatione expressus consensus sit necessarius. ff. de iudi. l. 1. & 2. vel dic & melius, talia mandata, quæ non fiunt cum causæ cognitione, sed ex arrupto, & maximè cùm ad hoc non agitur. 3. q. 6. hoc quippe. non tenere vim sententiæ diffinitiuæ, vel interlocutoriæ, & ideò non transiret in rem iudicatam, etiam si non appelletur. ar. C. commina. & program. l. 3. & pe. & vl. tamen si quid per tale mandatum soluitur, non repetitur cōdi. inde. ff. quod met. cau. l. vl. in fin. sed si cognitio præcederet super hoc. s. an talis prohibitio fieri deberet, & postea interloquitur prohibitionem fieri debere, & tūc nisi appellaretur satis crederem transire in rem iudicatam, hoc non placet.

9 † Item si pro peccato manifesto pœnitentia imponatur, siue temporalis, siue spiritualis, sine ordine iudiciario tenet. ff. de pend. l. vltim. & l. moris. 2. q. 7. si quis ab episcopo. Item præceptum de his, quæ pertinent ad officium valet, sine causæ cognitione. 7. q. 1. quia. & not. suprà, de tempor. ordi. ad audientiam. (infirmari) ex ea causa, quia dicebat se in possessione eligendi & mo-

& monasterium non esse in possessione, vel quia ab excommunicatis facta erat, & hæc petitio facta fuit coram delegato. Possessionem) eiusdem monasterij iuris Episcopalis in eodem monasterio tanquàm subiecto, vt ex princip. huius decret. apparet non iure eligendi, quia si iure eligendi fateretur se spoliatum Episcopus per monachos, per consequens fateretur eos possidere. Et ideò confirmationem electi impedire non posset, nisi hoc in libello errans in iure diceret, credens se spoliatum per solam electionem sine confirmatione cùm non esset. arg. C. de erro. aduo. l. 2. nos tamen contradiximus. sup. in glos. quæ incipit per monachos. (protulerunt) per quam fortè restitueret Episcopo possessionem iuris Episcopalis, vel subiectionis monasterij, vel melius lata fuit sententia super cassatione electionis, de qua plus hîc prosequitur. (petijt) hîc est libellus Episcopi porrectus cardinali, & hucusque durat petitio, vel sermo procuratoris Episcopi. † Pertineret) quo ad proprietatem, & possessionem & ita cùm diceret monasterium se possidere, & in monasterijs iura Episcopalia, non competebat contra eos ita petitio, sed contra Papam: vt not. suprà, de ma. & obe. inter quatuor. Item & si hîc inueniretur Episcopum dixisse, id est, quia non Papa, sed monasterium petita possideret per iudicem deberet ei tolli possessio, & daretur actori. ff. de rei ven. l. vlti. sed secundum hoc videtur quod sit nulla sententia tanquàm lata contra eum, qui non possidet? respond. licet sic contraxerit monasterium non tamen constabat, sed si constiterit, tolerabitur. Vel dic, quòd benè contra vtrunque competit actio, & contra vtrunque feretur sententia: vt not. suprà, de ma. & obe. inter. (cœperunt) & contemptis prædictis priuilegijs electionem factam à monachis, tanquam ab excommunicatis cassarunt, & sic læsa est ecclesia, tunc ideò datur restitutio in integrum ad petitionem monachorum. † Priuilegia) not. summariam cognitionem, & in integrum restitutione fieri. Item talia priuilegia debuerunt impedire confirmationem latæ sententiæ pro Episcopo, cùm sic erat exemptum monasterium, & non erat Episcopi electio. arg. infrà, de testi. veniens. infrà, de sent. & re iudi. cùm super. nec sibi subiectum esse debebat, & ideò non tenebat eius excommunicatio, & sic per consequens propter excommunicationem iudicis non erat cassanda electio. (Protestatus) Idem esset & si non esset protestatus, nam quandocunque inueniatur monasterium læsum, siue per negligentiam monachorum, siue per iustam ignorantiam, scilicet, quia tunc nihil sciebant de priuilegijs suis, sed postea inuenirent semper debent in integrum restitui. † (Redundaret) malè videtur dicere hæc decret. quòd monasterium sit læsum, quia non exhibuit priuilegium, quando subiectum erat Papæ, cùm priuilegia quæ recipiunt petitorium etiam si exhibita fuissent, nihil profuissent in causa possessione qualis erat hîc, vt ex litera apparet, nam electio tantùm confirmari, vel infirmari petebatur, quia electores erant vel non erant in pos. Item videtur malè dicere in eo, quòd dicit graue præiudicium monasterio, quia licet sententia lata sit contra illud in causa poss. non obstante exceptione rei iudicatæ, potest tamen agere de proprietate. infrà, de causa pos. c. vlti. suprà, de elec. quærelam. Item nec Papæ sit præiudicium, cùm ipse non interfuit causæ, tanquam nec vocatus, nec citatus, & res inter alios acta etc. C. res inter alios acta. per totum. sup. de maio. & obe. inter. † Item malè videtur dicere in eo, quòd dicit pendente controuersia ex qua pendet electio, nec confirmari diximus, nec infirmandam: tamen pendente controuersia recuperat possessionem quam Episcopus intentabat, & ex quo etiam apparet monachos possidere. instit. de inter. §. recupe. interim debent monachi qui possidebant reeligere: vt not. in gloss. per monachos. in ver. licet.

Sed fortè dices, licet super subiectione monasterij ageretur possessorio, tamen electio petebatur infirmari officio iudicis, & ex omni iure, quòd sibi competere posset. arg. infrà, de causa poss. cum ecclesia. sed certè nec hoc impediret confirmationem electionis factæ ab his, qui in possessione erant. nihil enim plus poterat Episcopus petere, quàm peto electionem, quam fecerunt monachi cassari, quia ipsi me expoliauerunt, vnde eorum electio facta, quasi à spoliatoribus non tenet, & quia ad me de iure vel communi, vel speciali pertinet, quæ petitio de iure non impedit, quin electio à possessoribus facta confirmetur rationibus supradictis.

Tu autem vt plenius intelligas rationem

nem ad prædicta, dic petitionem fuisse talem vel consimilem, petit Episcopus cassari electionem de tali à talibus monachis factam, quia in monasterio interdicto ab Episcopo & monachis excommunicatis ab episcopo facta est prædicta electio, vel quia erat in possessione eligendi, vel quia ad eum pertinet electio, vel etiam non fuit assignata prædicta causa, sed postea eam pro se allegabat & ꝓbabat, & sic nec petitionem nec pos. super iure elig. intentabat Episcopus, vel petebat, sed tantùm officium iudicis implorabat super cassatione electionis, & contra hoc pars monasterij protestata fuit de suis priuilegijs, per quæ apparebat episcopum non posse excõmunicare, vel interdicere cũ essent exempti, & negant episcopum esse in possessione eligendi, vel ius eli. habere, quæ quia non exhibuit læsa fuit cùm vlterius exhibere non posset post sententiam, à qua non est appellatum.

Et ideò, quantum ad hoc fuit necessaria in integrum restitutio, per hoc etiam respondetur secundæ obiectioni, apparet enim, quòd præiudicium fiebat monasterio si ab eis concorditer electus cassabitur, vel maximè ex ea causa, quia non pertinebat electio, vel magis, quia non tenebat electio ab eis facta, tanquam ab interdictis, vel excommunicatis, vel ab eis, qui in possessione non erant, & sic etiam fiebat præiudicium Papæ, quia alius in loco sui iuris sibi aliquid, vel in proprietate, vel in possessione vendicabat, & licet posset directè agere de iure suo, tanquam ille, contra quem nihil iudicatum erat, tamẽ damnum eius erat, quòd authoritate suorum priuilegiorum electio eis non obstantibus cassabatur, & nõ credimus restitutionem datam de iure Papæ, cui non fit præiudicium directè, sed pro iure monasterij, cui fiebat præiudicium directè, per hanc restitutionem releuatur grauamen vtriusque propter connexitatem. ar. ff. quemad. ser. amit. si communem.

Per hoc ipsum etiam respondetur tertiæ obiectioni, nam cùm esset monasterium restitutum, vt probaret per priuilegium exceptionem excommunicationis, nõ tenere si postea apparet, quòd controuersia ista pendente, scilicet, excommunicatione non erat confirmanda electio vel infirmanda, sed postea de hoc cognoscendum erat. suprà, de consue. cùm dile. infrà, de app. constitutis. suprà, de elect. cùm inter. Vel dic, quòd pendente controuersia primi, qui renunciauit, sed prosequebatur controuersiam cõtra eum propositam, non debet confirmari electio secundi vel infirmari. Vel dic, vt in gloss. licet per monachos. † Restituimus) vt scilicet exhibeant priuilegia, quæ exhibere non poterant, nisi per beneficium in integ. restit. ea ratione, quæ est infrà, de re iu. inter mo. in fi. & omnes probationes quas sententia iudici prohiberet non obstante sententia, quæ per hanc in integ. restit. reuocatur, cùm propter sententiam læsus fuerit. infrà, eod. ex literis. Item hæc restitutio quæ fit ad hoc, vt audiatur, impropriè dicitur in integrum restitutio, quia per eam non fit restitutio rei, nec per eam rescinditur sententia vel contractus, vel præscriptio, est enim hæc restitutio præambula ad veram restitutionem, nec in hac restitutione necessarius est libellus, seu litis contestatio, sed sufficit, quòd aliquem colorem habeat petendi in integ. restit. quia incolorate peti non debet. ff. de mino. minor. hîc non est recipiendus libellus super restitu. in integ. nisi petens aliquem colorem suæ petitionis dicat (pendente) scilicet, an Episcopo sit subiectum ipsum monasterium, & sic tenuit excommunicatio & per consequens sit cassanda electio, an non sit subiectum, alij dicunt controuersiam fuisse, quia vterque dicebat, se in possessione eligendi esse. Nec confirmandam) contra. infrà, de no. ope. nun. c. 1. infrà, de despon. impu. ad dissoluendam, per quæ probatur, quòd ante omnia cassandum erat, quicquid fit contra prohibitionem, sed hoc ideò est, quia interdictum non fuit iustum, non enim debebant prohiberi eligere illi, qui erant in possessione, vel nulla potius est prohibitio. infrà, de sen. & re iud. cap. vlt. infrà, de iure pat. consul. in Authen. de no. oper. nun. & in matrimonio est speciale, quòd lite pendente interdici valet, cùm ergò vterque contendit se in pos. vterq; eliget si volet, sed superior à quo petitur confirmatio, in qua de iure non tantùm possessionis, sed proprietatis quæritur, vel electionem cognoscet, ad quem pertinet electio, & quis sit in possessione & electio illius confirmabatur, vt hîc. & argu. ff. vti possidetis. l. 1. §. huius. ad armatum venire prohibebit. ff. de vsur. si cuius. §. sed & si iure. Quidam dicunt, quòd vbi controuersia est de possessione eligendi, quòd tunc iudex vtrunque debet prohibere eligere.

eligere. arg. ff. de aqua quoti. l. pœna. Sed qui sic dicunt, illam legẽ non intelligunt.

CAPVT III.

1 *Non currit præscriptio contra pupillum.*
Reges an poßint dare ecclesijs libertatem.
2 *Restitutio danda est super omissa exceptione vel articulo non probato.*
3 *Nunquid sit danda restitutio, vbi super vno articulo testes quis induxisset & non probasset, vt alios denuò testes meliores producat. Et quid sit dicendum, si post publicatas attestationes repellerentur omnes testes propter excommunicationem.*

AVDITIS. (Libertati) arg. quòd reges dant ecclesijs libertatem 63. dist. in synodo. potest dici, quòd dant libertatem reges in temporalibus, quæ habent ab eis, vt not. sup. de maio. & obedi. solite in spiritualibus minimè, hîc autem non dicit, quòd libertas à regibus data valeret, sed libertas data à Papa valebit, qui de libertate regum in temporalibus data mentionem faciebat (probationem) quam post conclusionem inducere non potest præter beneficium restitutionis in integrum.

1 † Minoris) non pupilli, quia tunc non curreret præscriptio. C. de præscrip. 30. ann. sicut. sed ponitur. in 25. ann. sed in vltimo instanti, & impetrat in integ. resti. intra quadriennium si probauerit se iusta causa præpeditum. 2. q. 5. c. 1. ff. de mino. ait prætor. C. de temp. ap. l. vlt. §. illud. Item benè dicit, quòd vterq; fungebatur, nam si vnus tantùm fungeretur vice minoris, licet minor impetret in integ. resti. in vno articulo, puta contra confessionem suam, propter hoc non restituitur maior contra suam confessionem, sed ad ea tantùm restituetur, quæ cohærent confessioni minoris. ff. de mino. ex causa. & l. cùm minor. ff. de confes. certum. §. si. secùs autem est, si minor impetret in integrum restit. in his, quæ extra iudicium sunt, quia tunc si minor impetret in integ. restit. & maior similiter restituetur. C. si aduer. transact. l. 1. & 2. (reliqua) ff. de min. verùm. ff. qui ex cau. ma. l. vlt. Rationem) nota. ad probandum rationem omissam, admittitur post publicationem attestationum per beneficium in integr. resti. & hoc idem dicit lex. ff. de mino. minor autem. & l. minor autem 25. ann.

2 † Omissam) pro eodem enim accipitur ratio, & ibi allegatio, siue [a] enim sit exceptio emissa, siue alius articulus, cùm probatio vtilis esset, semper restitutio danda est. & hoc credimus, quia si aliqua ecclesia obtulisset se ad probandam præscriptionem, & omisisset probare titulum restituendus est, quia in omissione huius articuli læsa est, & ex quacunq; causa lædatur restituendus est. ff. de mino. non omnia. Item non videtur vsus iure communi, quia per ius commune benè esset admissus ad probandum, vel si petijsset, nihil ergò læsus est, quia non petijt. C. de in integ. resti. non videtur.

3 † Sed dices eadem ratione danda esset ei restitutio, si super vno articulo testes induxisset, & non probasset, quòd iterum alios testes meliores produceret, per quos eundem articulum probaret. arg. ad hoc. ff. de mino. prætor ait. §. hodie.

Sed contra hoc facit, quicunq; peritus hoc fecisset, ergò non est restituendus, tamen responde, quòd in primo casu restituitur de facili, quia euidens est causa læsionis, scilicet, nullas probationes adducere super illo articulo necessario, sed in secundo articulo non est euidens ratio pro restitutione concedenda, sed præsumptio est contra eũ, quia si aliquis induxit præsumitur quòd meliores probationes induxit. Item præsumitur, quòd velit subornare testes, quòd facilius potest fieri, quando super eodem articulo producti sunt, quàm si super alio, tamen si præmissa cognitione iudex cognosceret, quia sua facilitate læsus esset, etiam adhuc restituetur, quia etiam super eodem articulo produceret, propter generalem rationem, quia minoribus & ecclesijs semper subuenitur. supr. eo. tit. c. 1. ff. de mino. non omnia. Nec obstat lex præallegata non videtur, quia ibi exponitur, nòn videtur, id est, præsumitur, sed hîc præmissa cognitione constat contrarium.

☞ † Item videtur, quòd si post publicatas attestationes repellerentur omnes testes, propter excommunicationem, vel aliam causam iustam, quia iudex eadem generali clausula, si nullam culpam inuenerit in producente, quòd restituet eum, vt alios testes, vel etiam eosdem producat, si causa repellendi eos esset, & idem fiet in similibus.

[a] *Siue enim. Adde quòd hæc dicta Innoc. hîc referuntur per Doct. in. cap. fraternitatis. infrà, de testi. & maximè per Felin. in 4. col. ver. 3. & ibi vide per teipsum concord. & fallentias.*

CAPVT IIII.

1 *Non potest quis petere restitutionem in integrum contra confessionem propriam.*

2 *Matri-*

2 *Matrimonium æstimationem non recipit.*
3 *Supplicatio dupliciter accipitur, largè & strictè.*
Appellatio in quibusdam locum non habet in quibus supplicatio si admittitur.
4 *Supplicatur etiam à iudice delegato.*
5 *Non potest pater vel mater restitui in integ. communi iure.*

EX LITERIS ABBATIS. (Confirmauit) & iustè, quia in causa appellationis licitum est procedere parte rei absente. C. de temp. ap. l. vlt. §. illud. & dicunt quidam secùs si actor sit absens, & sic intelligunt. C. quomodo & quando. Authen. qui semel. de hoc not. inf. de appel. sæpè.

1 † Firmauit) contra confessionem autem nullus potest restitutionem in integ. petere, vt confessio sua sibi non præiudicet, dummodò vitium non sit in facienda cõfessione, quia cùm vsus sit iure cõmuni, non potest dici circumscriptio. ff. de iureiur. nam postea. §. si minor. & l. tutor. C. de in integ. resti. l. fi. sed si confessus esset eo tempore, quo non tenebatur confiteri aliquid, tunc benè potest petere in integr. restitutionem, quia non est vsus iure communi. Item benè fatemur, quòd iure communi potest dicere, & probare falsum, quòd confessus fuit, sed hoc fit per beneficium in integ. resti. vt ibi no.

2 † Fraudulenter) si damnum mulieris esset tale, quòd æstimationem reciperet, tamen fraudulentum ageret ad interesse, sed quia matrimonium non recipit æstimationem, datur actio & restituitur contra primum. ff. de eo per quem fa. l. 1. & vl. (appellatur) hæc appellatio non tenuit propter eius contumaciam, quia de fraude non constabat. (Supplicauit) ad audientiam pro matrimonio, vt ipsum restitueremus.

3 † Item supplicatio dicitur largè quælibet precum protectio, dicitur autem strictè quædã benignitas superioris. ad remouendum, quę malè acta credit, scilicet, quando interponitur à sententia præfecti præto. cognoscentis principaliter de hac causa appellationis si per appellationem ad eum sit delata, non licet supplicare. in rubr. C. ne liceat in vno. etc. & semel tantùm supplicatur, & quidem libellus supplicationem continens, porrigitur referendarijs, & causas introducentibus aut deferendarijs. Solus autem princeps vel præfectus cognoscet de supplicatione, & sic tantùm eis supplicabitur, sed si supplicetur intra 10. dies nihilominus mandabitur sententia executioni, dummodò caueat victor, quòd tantundem restituet si resoluatur sententia, si verò post 10. dies intra biennium supplicetur, nihilominus mandabitur sententia executioni, nec dabit fideiussorem victori, & computatur hîc biennium, ex quo imperator succeßit in cognitione præfecti. C. de senten. præfe. præto. l. 1. & ita videtur, quod supplicare licet ab eo, à quo nõ licet appellare, scilicet, præfecto prætorio, & principe. C. de præci. impe. offe. si quis aduersus. ff. de mi. præfe. Item seruus condemnatus non potest appellare, & tamen potest supplicare. ff. de ap. serui. Item pendente appellatione nil nouari oportet. ff. nil no. appel. l. 1. secùs pendente supplicatione, vt dictum est: vt C. de præci. impe. offer. in Authen. quæ sup. Item appellatio tantùm fit intra 10. dies, supplicatio intra biennium, quidam intelligunt hoc verum, si fiat supplicatio superiori, si verò ipsi iudici intra 10. dies tantùm. C. de sen. præfe. l. 2. 2. q. 6. anteriorum.

4 † Item hîc habes, quòd etiam à iudice delegato supplicatur, & non credo habere locum hanc supplicationem ab inferiori iudice, si potest iuuari per appellationem, qua hîc iuuari non potest, cùm contumax esset. ff. de in integ. resti. diuus. nam contumacia non excusat hîc sufficienter, cùm non probet sufficienter causam absentiæ. Item & aliquam præsumptionem debet habere iudex, vt admittat supplicationem arg. ff. de min. minor autem ma. vel fauor matrimonij subesse debet, vt hîc. Item solius principis est, hanc supplicationem admittere, & non inferiorum ordinariorum.

5 † Restituimus) hîc pater vel mater non potest restitui in integrum cõmuni iure, cùm sit maior. Item neq; ex generali clausula illa, si qua iusta causa videtur, nulla enim iusta causa hîc probata erat, quare restitueretur in integrum, restat igitur vt soli gratuitæ supplicationi locus esset, ipsi autem supplicationi causam præstabat fauor matrimonij, & semiplena probatio iuranti. † Minor) videtur quòd faciat gratiam matrimonio de nihilo, cùm potuit prosequi appellationem quam interposuit, respon. in hoc facit gratiam, quia non poterat prosequi ap. nisi prius ostenderet legitimè causam absentiæ, quam non ostendit, nam iuramentum ipsius

ipsius ad hoc non erat sufficiens probatio, & contumaces non adiuuantur appellantes. ff. de in integ. resti. diuus. sed supplicationem audit vno iuramento tantùm motus, & restituit ad audientiam simile. infrà, de sent. & re iu. cùm Bertholdus. & hac eadem ratione beneficio restitutione beneficio restitutionis iuuari non potest. †Matrimonio) dicunt quidam hanc supplicationem non solùm in causa matrimoniali, sed in qualibet alia causa fauorabili, nisi similem præsumptionem moueret principes ad supplicationem admittendam. arg. infrà, de sen. & re iudi. cùm Bertholdus. & arg. inf. de consan. & affi. tua. ad fi. & non credunt per alium posse admitti huiusmodi supplicationem, nisi per principem vel præfectum præto. cùm sit contra ius, & in præiudicium alterius. argum. C. sen. rescin. non pos. l. 2. C. de preci. impe. offe. Authen. quæ supplicatio.

CAPVT V.

1 *Resti. in integ. vsq; ad quadriennium tantùm conceditur.*

2 *Iudicis officium non actio competit per restitutionem in integrum. Et an in tali officio litis contestatio sit necessaria.*

3 *Sententia formari debet secundum petitionem in libello contentam.*

4 *Negotium in integ. restitu. prius diffiniri debet quàm principale. & hoc etiam vide in num. 6.*

5 *Minor seu ecclesia implorat in integ. restit. contra eum, cum quo celebrauit contractum, non contra eum ad quem res peruenit. Et quem ordinem iudex seruare debet.*

7 *Duo remedia pro in integ. restitutione.*

8 *Ex edicto de matrimonio nulla producitur actio.*

CVM EX LITERIS. (Temporibus) etiam antequàm esset Papa (læsam) & ideò pro in integrum restitutione supplicabant (controuersia) scilicet, an ecclesia Illerdens. esset læsa vel in integrum restituenda.

(Cui) legato obstat. C. de temp. in inte.
1 resti. l. vlt. contra. † vt dicitur, quòd tantũ vsq; ad quadriennium datur restitutio in integrum, sed hîc elapsi erãt circa 40. an. à die sẽtẽtiæ latæ solutionis tempore Anastasij, qui fuit proximus successor Eugenij fuit petita restitutio in integrum, nec stetit propter dilationes actoris, quin intra quadriẽnium terminaretur causa in inte. rest. sed per iudicem vel aduersarium, vnde sibi nocere non debet. C. de temp. in integ. resti. petendæ. ar. 2. q. 6. anteriorũ. Authen. vt spon. larg. §. hoc quoq;. ff. ex quib. cau. ma. in integ. resti. ait prætor. §. vlt. & tribus. ll. seq. sed non valet quia Euge. vixit octo annis, & sententia fuit lata primo anno suæ ordinationis, ergò à tempore datæ sententiæ vsq; ad tempus Anastasij fuerũt plus quàm quatuor anni. respõ. de præscrip. subduci tempus Euge. malè iudicãtis contra eius sententiã agebatur. 16. q. 3. & si sacerdotes. (Obstante) hoc non videtur se compati cum eo quod inf. sequitur. vbi dicit, quòd deliberatio recedit in hoc, an data sit restitutio, cùm non esset dubitandũ de data ex quo inspectis priuilegijs, non obstante sententia Euge. ad diffinitiuam sententiã procedi mandabat. ar. sup. ff. de offi. dele. pastoralis. §. 2. respon. quòd benè se compatiuntur, quia licet sic diceretur commissum negotium, non tamen constabat nec constare poterat in absentia partium. inf. de sen. & re iudi. cùm Bertholdus. C. si per vim vel ali. l. vlt. Sed si de hoc constaret, dicunt quidam restitutionẽ in integrum dandam, vel potes dicere, quòd per literas tales destinandas, vel mãdatũ viua voce factum, nisi fiat cum causæ cognitione, non habet vim sententiæ, & in concedenda restitutione in inte. necessarius est ordo iuris. sup. de offi. iud. c. 2. ar. ad prædicta. C. commi. episto. & program. l. 2. & 3. §. pen. & vl. (canonicus) tanquã procurator. vel vt not. inf. de testi. cùm olim.
2 †Per officium) non enim actio sed illud officium competit per restitutionẽ in ingrum. sup. de offi. iud. c. 1. ff. de mino. quòd si minor. §. vl. & videtur, quòd in hoc officio non sit litis contestatio necessaria, cũ ex eo nihil lucretur restitutus, sed tantùm deseruitur actioni, id est, viã pparat principali quæstioni, vt inf. sequitur, secùs vbi loco est actionis, sed tuti⁹ est dicere, quòd semper fiat litis cõtestatio, & hoc satis dicit decreta. præalleg. de offi. iudic. Reformari) id est, sententia Euge. reuocata alia cum meliori forma ferri, id est, magis iustitiæ consona. Item nota libellum istum continere duo capita, vnum in quo petit restitutionẽ, & per q, restituitur ad audiẽdũ, & per q, petit sẽtẽtiam emendari, hæc enim omnia primò inquirenda sunt, antequàm fiat in integrum restitutio. vt infrà, eo. decr. in fi. Secundum caput est, scilicet, quòd ecclesiæ sibi redderent, vel potes dicere, q, rescissa sententia, beneficium restitutionis & per consequẽs ista occasione sententiæ factæ reuocabantur. suprà, de procur. ex insinuatione. in princ.
3 † Prudens ergò aduocatus diligenter atten-

tur attendat, quid in libello petat, quòd secundum petitionem formabitur sententia. infrà, de si. licet Hely. posset etiam petere in libello, si vellet ecclesias sibi adiudicari, si ratione sententiæ reuocatæ nō essent sibi restituendæ. fortè quia non erat in possessione ecclesiarum illarum primò, licet ius in eis habeat, & si omnia hæc petat, non semper est facienda litis contestatio super omnibus à princ. nisi secundum tenorem glo. quæ incipit not. quòd prius (indulsisse) benè dicebant dummodò constaret Papæ sic mandasse. Vel dic, vt not. in gl. hîc non videtur (supplicationem) no. dicit, supplicationem, quia contra sententiam principis venire non licet, nisi per supplicationem: vt not. suprà, eod. ex literis. (sententia) simile. 35. q. 9. veniam (surreptum) de hoc not. suprà, de rescri. c. cùm dilecta. (contra res) ff. de mino. minor. etiam ma. C. si sæpius in integ. resti. pos. l. 2. & 3. (primo) 48. dist. §. 1. de pen. dist. 2. §. hæc quæ de charitate. arg. contra. 87. dist. monachus. C. de his qui. vt l. 2. (productum) quòd faciebat pro Illerdens. ecclesia, vel non inducit quòd pro eo faceret, sed vt ostendatur, quòd tunc benè instructus non erat, data per literas cel. (Danda) sub. propter læsionem ecclesiæ Illerdens. (præsentibus) danda est enim cum causæ cognitione. ff. de mino. in causæ. nisi vocatus per tres menses non comparuit. Authen. vt spons. larg. §. ad hoc (assertione. C. si per vim. l. vlt. (poteritis) & nolueritis petentibus enim. in integ. resti. incumbit onus probandi se læsos. ff. de iureiur. nam postea. §. si minor. ff. de mino. sicut minor etiã. 25. an videtur lædi quinque modis. ff. de mino. l. non omnia. & l. quòd si minor. §. non semper.

4 †Principali) not. quòd prius diffinietur negotium in integ. resti. quàm incipiatur principale negotium, ad idem. ff. de procu. qui proprio. §. item. ff. de iureiur. nam postea. §. si minor. Sed contrà videtur, quia iura tolerant hunc circuitum & hanc protractionem habent, cùm vna probatio ad vtrunque sufficiat ad beneficium in integrum restit. arg. ff. de mino. l. vlti. ff. de condi. cau. da. si quis accu. & l. si mulier. ff. de his quæ in frau. cred. ait prætor. §. si creditor. Sol. tu dic, quòd si dominus est, qui petit resti. in integ. & de hoc constat non solùm iudex, restituet in integrum, sed & rem restitui faciet, si verò non probauerit se dominum, sed tamen se læsum probat, dabit tantùm restit. in integ. vt venditio vel huiusmodi contractus, qui impediebat rei venditionem decætero non impediat, & secundum hoc soluit prædictam contrarietatem.

5 †Sed nobis videtur quòd in contractibus minor, siue ecclesia implorabit in integ. restit. contra eum, cum quo celebrauit contractum, non contra eum ad quem res peruenit, nisi & ille sciret rem ita gestam, vel nisi contrahens non esset soluendo, & in hoc casu, scilicet, quando agit contra eum, cum quo contraxit siue sit dominus, siue non, non solùm restituitur in integrum, sed & restituitur ei res, & ille qui petit restitutionem, caueat sibi in conceptione libelli, vt si est dominus dicat, cùm sit læsus in tali venditione, peto in integr. resti. & rem mihi reddi, cùm sim dominus, vel si non est dominus, dicat peto ex officio vestro reduci in eum statum in quo eram, & sic intelligimus. ff. de mino. in causæ. §. interdum. & §. vlti. & l. seq. Sed quia lex illa. ff. de procu. qui proprio, fortiter contradicit? Respon. quòd ille, qui habet diuersos casus, & secundum quorundam positionem non cōtradicit, sed & secundum casum secundũ quem videtur loqui? Respon. quòd ibi minor vendidit iura, quæ in re aliqua habebat, & rem non tradidit, quia non possidebat eã, sed emptor possidebat, & ideò iudex per officium suum non potuit ei restituere rem, cùm non possederit tempore contractus, si verò in iudicio petatur in integr. restit. vel quia omisit allegationes, vel alias probationes, vel contra sententiam, tunc dicimus sic procedendum, actor petat in integ. resti. & iudex quæret causam in integ. scilicet, læsionem & causam læsionis, scilicet, quare non dixit hoc ante sententiam, & si dixerit iustam & veram causam, quæ mouet iudicem sine alijs probationibus, audita tamen parte alterius in summa cognitione & breue præmissa sine. lit. contest. vt suprà, eod. c. 2. & lite contest. suprà, de offi. iu. c. 1. & 2. restitutionem dabit in integrum vt audiatur, suprà, eo. c. 2. si verò intricatè petat, puta quia non assignet aliquam causam, quæ moueat iudicem, denegabit & iudex resti. pe. & sic data in integ. resti. secundum primum casum omissas probationes recipiet. ff. de iureiur. natu. §. si minor. ff. de min. minor autem tua. & hîc & proxi. decre. & dicunt quidam, quòd quando petitur in integ. restitutio in iudicijs non est necessaria

saria litis contestatio sed præsentia partium sic, vt refrenent à falso dicendo, vt quando autem in contractibus petit in integr. restitu. necessaria est litis contest. arg. ad vtrunque. suprà, de offi. iudi. c. 2.

6 † Et no. quòd vbi maiores petunt officium iudicis in integrum resti. vt absentes causa reipub. contra præscriptionem, quæ sibi cucurrerat in absentia facta litis conte. primò fertur sententia super restitutione, & pòst proceditur in causa principali. C. ex quib. caus. in integr. rest. l. 1. & l. ab hostibus. & l. ait prætor, & per totum. ff. de capti. & postli. reuer. l. ab hostibus. Idem est si petitur restitutio in integrum contra sententiam diffinitiuam vel interlocutoriam, vel aliàs super processu iudiciorum, vt hîc, & suprà, eo. auditis. & c. cùm venissent. Ratio diuersitatis est, quia in primis casibus ei restitutionem non impediebat, nisi contractus, vel ius traditum ex contractu, rescisso ergò contractu, constat eum contra quem petitur restitutio, nihil iuris habere, & ideò simul data resti. in integ. ad restituendum contractum, & ei restitutio fiet, quæ ex ipso contractu pendet, & etiam posset dici in hoc casu, quòd non sufficit petere in libello restitutionem in integrũ cõtra contractũ, & restit. rei fiet. q. accessorium, sed tutius in libello est etiam restitutionem petere, & etiam simul litis conte. super ambobus. sed vbi petitur restitutio integrum cõtra sententiam super iuribus, vel alijs rebus latã, vel contra præscriptionem vel similia, tunc licet rescindatur sententia, vel rescriptio, quæ primò impediebatur agere, sed modò eis rescisis potest, non sequitur, quòd ipsa iura, vel res sit restituenda, cùm sententia non dederit ei ius, sed detexerit tantùm. ff. de rest. hære. §. si quidem. quæ decætero tollitur per in integ. resti. Idem est etiam in vsucapione, quia rescindatur vsucapio, non tamen per hoc constat sublatam vsucapionem vel præscriptionem, quòd de iure haberet iste, qui in integr. restitutionem petit, vnde idem dicerem etiamsi contra contractum peteretur restitutio in integrum, & ex illo contractu non constaret quid iuris translatum esset in eum, contra quem petitur in integ. restitutio, quia licet non daretur in integ. restitutio ad rescindendum contractum, non tamen fieret ei restitutio, vt prædictum est, & sic intelligitur. l. qui primò. quamuis sic raro contingere posit, & idem etiam videtur dicendum, quòd in eodem libello posset quis petere rescisionem sententiæ, vel præscri. & rem sibi restitui. Principali) id est, super ecclesias, sicut agebatur à princ. retractabitur enim primò sententia, si de iure fuerit & per beneficium in integ. resti. sed hanc retractationem præcedere debet aliqua summaria cognitio, scilicet, vtrum colorate petat nécne, & insuper probationem recipiet, & sufficiat si videat priuilegium, vel quòd recipiat instrumenta, quæ animum suum mouere debeant, non audita disputatione super eis. suprà, cap. 2. vel iuramentum partis. suprà eodem, cap. proxi. ff. de mi. minor.

7 Item † pro in integrum restitutione duo sunt remedia, vnum cognitionis prætoriæ, scilicet, offi. iud. & aliud rescissoriæ. ff. de mino. in causæ. §. interdum. primo auxilio, id est, offi. iudi. prudenter agitur, quando res super qua petitur in integ. restitutio est apud actorem, puta quia rem vẽdidit, vel sententia contra aliquem lata est, quòd rem alij tradat, sed ipse neque ex contractu, neque ex sententia transtulit rem, sed officium iudicis implorauit petendo in integ. resti. contra vend. vel contractum, vel contra sententiam, hîc enim nihil aliud necessarium est possessori, nisi vt contractus, vel sententia rescindatur, & remanet possessor tutus, & idem dicendum est, si ab actore in reum translata est possesio ex contractu, vel sententia & post translationem possesionis imploret officium iud. contra contractum vel sententiam.

☞ † Quid si probauerit in hoc iudicio in integ. restit. se læsum in contractu venditionis puta quia plus valebat, nec oportet eum probare dominium rei, vel si probauit se læsum ex sententia, puta quia cùm primò ageretur contra eum, qui modo in integ. resti. petit rei vendicatione & lata est sententia contra eum, & modo actor in causa restitutionis in integrum probat ex actis receptis sententiam iniustam, vel per nouas probationes probat suam rem esse, vel cùm ageretur commodati, & succubuit modo in causa in integ. resti. probat sententiam iniustam, vel non fuisse commodatam, vel aliàs se non teneri, nam in his casibus & similibus alijs, cùm non transferatur à petente in integ. resti. in alium, sufficit solũ officium iudicis implorare per in integ. restitutionem, & per hoc officium non tantùm obtine-

bit, quòd rescindatur talis sententia, sed per consequens etiam res ipsæ sibi restituentur. ff. de admi. tut. si iubere. §. interposito. ff. de mino. l. fi. Sed in isto casu dicunt quidam, quòd etiam si actor non probet expressam lęsionem, sed summariæ tantũ, tamen dabitur in integrũ restitutio, nõ vt sibi restituatur res, sed vt tollatur contractus, vel sententia, qua sublata, postea agetur causa à capite. arg. ff. de procur. qui proprio. §. item quæritur. C. si aduer. rem iudi. l. 1. sufficit enim, quòd aliquem colorem, vel iuris similitudinem habeat ad hoc solùm, vt sententia rescindatur. ff. de mi. minor. arg. sup. eo. cùm venissent. in fi. Alij tamen aliter dicunt. arg. pro eo. ff. de iureiur. nam post. §. similiter.

Ego non credo, quòd in prædictis casibus sufficiat semiplena causæ cognitio, nec video, quòd in aliquo casu aliquæ probationes sufficiant ad dandam restitutionem in integ. vt vel rescindatur contractus vel sententia, quòd eædem probationes non sufficiant ad condemnandum ad restitutionem, imò quòd plus est, videtur quòd solummodò data in integ. resti. contra contractum vel sententiam, etiam res quæ translatæ sunt per contractum vel sententiam restituentur, & si de eis restituendum nihil dixerit iudex. ff. de mino. l. fi. ff. de admi. tut. si in hæred. §. interposito.

8 † Sed oppones, quo modo iudex in hoc adiudicabit eis res, cùm non fuerint petitæ? Respond. iudex nihil adiudicabit, quia ex edicto de matrimonio nulla producitur actio, sed officium iudicis interueniet, quòd latè patet, vt quicquid hinc & inde datum est restituatur. ff. de mino. quòd si minor. §. fi. C. de repu. l. 1. si autem ille, qui modò petit restitutionem in integ. non est in pos. rei, super qua petit resti. in integ. nec est etiam translata possessio ab actore in reum. VERBI GRATIA: Idem qui modò petit restit. in integ. contra sententiam etiam primò egit, sed reus fuit absolutus ab eo, in hoc enim casu prudenter agit iste, contra quem lata est sententia, si intentat rescissoriam, id est, pristinam actionem in rem vtilem, & dicet sic: cùm talis per sententiam sit absolutus à petitione mea, cùm res ad me pertineat iure dominij, vel quasi, peto quatenus rescissa ipsa sententia per officium vestrum ô iudex à quo peto resti. in integrum mihi rem adiudicetis, & restitui faciatis, & hoc dicit, lex præalle. ff. de mino. in causæ. §. interdictum. † Et idem dicendum est in contractibus. VERBI GRATIA: Petebam à te rem quam possidebas, si transegisti super re, quàm à te petebam ita, quòd res petita, apud te debeat permanere, nam prudenter ago, si ego rescissoriam dictis, quòd rescissa transactione, res mihi adiudicetur, & idem in præscriptione, vt si tu præscripsisti rem meam, quam alius tibi vendidit non ego, nam prudenter agam si rescissoriam intentabo, scilicet, fit rescissa præscri. res mihi adiudicetur hoc, tamen raro locum habet in minore, contra quem non currunt præscriptiones temporales. C. in qui. cau. non est ne. res. l. fin. sed habet locum in maioribus, qui absunt causa reipubl. sed si quis contra huiusmodi sententiam, vel transactionem, vel contractum, vel præscriptionem, non intentet rescissoriam, sed tantùm officium iud. licet obtineat per sententiam iudicis, quòd sententia vel transactio, vel præscriptio rescindatur, non tamen obtinebit, quòd res, quæ non est ab eo translata in reum, cui adiudicetur, vel sibi restituatur, sed noua actione agit ad restituendam, nec obstabit sententia quæ sublata est per in inte. restitutionem prius datam, & aliæ probationes sunt necessariæ ad hoc, vt tantùm restituatur in integ. & aliæ ad hoc vt obtineat rem sibi adiudicatam, quia in primo casu sufficit quocunq; modo probet sententiam iniustam, in secundo oportet, quòd probet dominiũ rei, tamen videtur, quòd contra sententiam nũquàm intentatur rescissoria, sed tantùm per officium iudi. petitur restitutio in integ. & per illud obtinebit non tantũ, quòd rescindatur sententia, sed etiam res sibi adiudicetur, si ex probationibus præteritis, vel nouis probauit de iure suo, si autem non de iure suo probasset, sed probare intenderet, reponetur in statum, in quo erat ante sententiã, quæ intercisa est, si ex quibuscunq; causis probauerit eam iniustã, & postea receptis probationibus super principali iudicabit de eo, sine noua libelli oblatione lit. contest. & alijs actis, contra quem non est data in integ. resti. in suo robore durantibus (procedemus) nam si per tres menses venire distulerit, procedetur ad dandam restitutionem si sit danda. Authen. vt spons. larg. §. ad hoc.

CAPVT VI.

1 *Procurator an poßit petere restitutionem in integrum. Et quid sit dicendum in syndico & actore, & consanguineis.*

SVSCI-

SVSCITATA. (Procurator) habet speciale mandatum ad petendum in integrum restitutionem. ff. de mino. illud. Vel potes dicere, quòd si idem procurator petit restitutionem contra quam lata est sententia, poterit etiam sine speciali mandato, vel aliàs vbicunq; incideret petere. arg. eius quòd dicitur de iur. infrà, eo. c. pe. cùm simile sit mandatum iurisdictionis mandato procuratoris. ff. de iurisd. om. iudi. & quia. & etiam alia ratione, quia ex quo committitur ei principale, & accessorium. suprà, de offic. dele. præterea. & c. prudentiam. §. pe. & vlti. Dic quòd tunc tantùm sine speciali mandato potest petere in integr. restitutionem, cùm per litis contestationem factus est dominus litis, nam tunc constat, quòd potest petere, cùm dominus ad hoc non potest alium procuratorem constituere. ff. de procur. quæ omnia. & quòd dictum est in princ. huius glos. tenet de facto, scilicet, quòd nullus procurator potest petere resti. in integrum. Alij dicunt, quòd procurator minoris vel ecclesiæ, si in prosecutione causæ malè agat negotium domini restitutionem non habebit, imò ipsi domino tenetur actione mandati, si fuit in culpa, sed si non fuit in culpa, non ipse, sed dominus restitutionem in integ. postulabit.

☞ † Sed quæritur quid sit in syndico & actore, & est dicendum quòd prædicti omnes, qui legitimam habent administrationem in integ. resti. petere possunt sine speciali mandato, secùs in generali procuratore, quia petere non potest. ff. de min. illud. §. vlti. pater autem pro filio quamuis inuito restituitur, alij autem consanguinei sine speciali mandato non admittuntur. ff. de mino. l. illud. cum duabus legibus seq. procurator autem eius contra quem petitur in integ. restitutionē sine speciali mandato admittitur. ff. de mino. quòd si de. (Impediri) not. vtile ius nimium, scilicet, quòd vbi præsumptiones sunt contra petentem restitutionem mandata est sententia executioni, aliàs contra. C. de in integ. restit. postulata. l. 1. Vel dic, hîc petebat in integ. restitutionem aduersus sententiam principis, quæ non datur, nisi per supplicationem peteretur, & supplicatio non impedit executionem, si post decem dies petatur: vt no. suprà, eod. ex literis. & sic intelligitur. ff. de mino. minor an. arg. sup. c. proxi. Vel dic, speciale in sententijs latis à principe, vt in eis prætextu rest. in integ. non impediatur executio sententiæ (cautionem) talem cautionem præstat qui supplicauit (cautionem) C. de leg. si in frau. C. de hære. l. vlt. ff. de rei vendi. is à quo. & l. seq. ff. vt leg. no. ca. l. postquam. §. 1. ff. de dam. inf. prætor. in prin.

CAPVT VII.

1 *Terminus quadriennij quo tempore incipiat currere.*

Quid requiratur ad hoc vt restitutio concedatur.

2 *Non datur restitutio contra interlocutoriam vel restitutionis denegationem.*

CORAM FOELICIS. A fine autem † termini putatur quadriennium in resti. in integ. & non à die interlocutoriæ latæ, & est ratio, quia finito termino, completa est læsio eius, quòd ex eo apparet, quia etiam si sententia non sequeretur, tamen contra talem læsionem daretur restitutio. sup. eo. auditis. & c. cùm venissent. & ideò prudenter facit si læsus est quis in sententia & omissione probationum quòd expressè petat restitutionem in integrum à contra sententiam & amissas probationes recipiendas. Alij tamen dicunt, quòd tantùm à die sententiæ computatur quadriennium, & quòd sufficit sola sententia petere restitutionem in integ. pro eis. ff. de mi. l. 3. §. 1. sed prius dictum magis placet (assignatus) ad comparendum cum omnibus actis suis. (Interlocuti) dilationem denegandā, nam ex quo ad causam instruendā est terminus peremptorius assignatus, cū omnibus actis quæ portari possunt comparere debent. (Interlocuti) iustum fuit quòd Brachar. non daretur in integ. restitutio, vbi non obstaret eis terminus peremptorius, quin plenè suam causam instrueret, quia sine hoc beneficio obstaret terminus, nec ad probandum vltra terminum admitteretur, & si non admitteretur ad probandum, posset grauiter lædi ecclesia Brach. & propter hoc contrariam sententiam reportaret, & ideò iustè datur in integ. restitutio. sup. eo. c. 1. & hoc locum habet in omissione ꝑbationis causæ principalis, sed si iniustitia per interlocutoriā fieret in aliqua causa ecclesiæ, puta quia non admitterentur eius excommunicationes, vel exceptiones, vel expoliationes, vel de falsi suggestione, & huiusmodi declinatoriæ iudicij, & maximè quæ indu-

cuntur in odium aduersarij, & non in fauorem petentis restitutionem & non appellaret, quia hoc sibi licitum est intra 10. dies, si postea velit habere in inte. resti. contra illas interlocutorias non potest.arg.opt. ff. de vsu. cùm quidam. §. si à pupillo. & hoc ea ratione, quia restitutio non datur, nisi non modicè læso. ff. de in integr.resti.Seio.

☞ † Oportet enim quòd ad hoc, vt detur restitutio, quod aliquid amittat, nisi detur, quod aliàs, quod acquirere potest non acquirat, vel quod oneri quod non expedit se subijciat. ff. de mi. nō omnia. & ideò iudici committatur, vt super his iudicet. ff. de mino. quòd si minor. §. 1. at isti qui huiusmodi exceptiones declinatorias fori proponunt, nihil vel parum consequātur, & si obtineant, & sic repellūtur ex hoc nihil amittunt, quia sic remanent & ciuiliter & naturaliter debitores, si obtineant in huiusmodi exceptionibus, sicut si succumbant, & ita nullo prædictorum modorum læsi sunt, & sic non est danda restitutio in integrum.

Sed dices imò lucratur, quia si exceptio admittatur modò non cogitur soluere, vel litis discrimen subire, sed certè hoc non est verum, imò semper soluere debet, nec super hoc debet litis discrimen expectare, sed statim soluere, vel etiam si vult se iuuare exceptionibus prudenter prosequatur, & si ferant interlocutorię contra eos appellent, quia cùm per prædictas interlocutorias non incurrant damnum, nec malo se subijciant, non dabitur restitutio, vt dictum est.

☞ † Sed iterum oppones nónne per reiectionem exceptionis expoliationis incurrit damnum, quia non recuperat rem, qua spoliatus erat, & oneri graui subijcitur, quia oportebat eum à capite agere contra spoliatorem? Respon. eum non incurrere damnum, quia per aliam actionem ius suum consequi potest, & etiam per talem exceptionem non sequitur suū mandato iudicis, nisi reus dare velit. infrà, de ord. cog. cùm dile. idem respon. ad aliud, scilicet, quòd oneri graui se subijcit, quamuis dici posset, quòd in hoc casu iudex aliquando inspectis circumstantijs posset dare in integ. restitutionem. arg. l. prædictæ. ff. de mino. quòd si minor. §. 1.

☞ † Sed dices quid si post tales interlocutorias declinatorias iudicij, & modum aduersariorum introductas fiat missio in possessionem, vel fortè in casibus, in quibus sententia diffinitiua feratur, & hoc maximè contingere potest, scilicet, quòd fiat missio, vel quòd sententia diffinitiua feratur, si petat restitutionem integrū ab eo, qui tulit interlocutorias, & quia denegat appellet, & recedet contumaciter, & tunc iudex exigente eius contumacia, misit in possessionem vel sententiam tulit diffinitiuam, sed sic respon. quia non est læsus ea læsione, quæ sufficiat ad in integ. resti. per interlocutoriam sicut dictū est, nec per denegationem restitu. in casibus hîc dictis, quæ iusta fuit, & ideò ab eo appellare non licet. infrà, de ap. vt debitus. & c. seq. & nec occasione huius sententiæ vel interlocutoriæ, respondeo data est contra eum missio in possessionem, vel etiam sententia diffinitiua sed per contumaciam eius, & hoc ex eo apparet, quia tunc quando interlocutoriæ latæ sunt, vel restitutio denegata est, nullo modo læsus est propter contumaciam, & tempus latæ sententiæ interlocutoriæ, vel denegatæ in integ. rest. inspiciendum est, quòd euentus sequens non dat in integ. resti. ff. de mino. verùm.

2 † Item si postea non fuisset contumax, prædicta damna non incurrisset: & ideò patet, quòd contra interlocutoriam vel denegationem restitutionis, non datur restitutio, quia ex eis nō sequitur damnum, sed ex contumacia subsequenti, & idem quòd diximus in exceptionibus declinatorijs, potest dici & in dilatorijs solutionis arg. C. de præci. impe. offe. quámuis. ibi tamen sæpius iudici poterit videri æquum dare restitutionem in integ. ar. l. prædictę. ff. de mino. quòd simili. §. 1. sed si interlocutum sit, quod apostolicum rescriptum sit verum, cùm dicatur falsum, nunquid ad hæc dabitur in integ. restitutio? respondeo, si in eo contineatur grauamen vel aliud, vnde possit grauari ecclesia, dabitur in integ. restitutio, sed si sit tantùm super iustitia exhibenda non, quia non incurrit aliquod de periculis prædictis. ar. l. prædi. sed contra interlocutoriam super instrumento debiti, non est dubium dari restitu. cùm ex eo magnum præiudiciū paretur, & ideò necessaria est restitutio, sed non habent contra quem facta est missio in pos. vel etiam diffi. sententia lata prudenter facerent contra interlocu. dimittendo in pos. vel etiam diffinitiua petat in integ. resti. ar. sup. e. c. 2. & c. sciscitata. nam super declinatorijs fori denegantis, nō est bonum petere in integ. resti. sicut dictum est, vel

est, vel si per lapsum anni factus esset aduersarius verus possessor, petat restitutionem contra temporalem præscriptioné, de quo not. sup. eo. c. 1. † Speciale) non enim sufficit generale in casibus sequentibus. ff. de mino. illud. §. si in integ. ff. de procu. non solùm. §. vlt. & §. 3. ff. de procu. qui duo. §. 3. ff. de procur. Pomponius. in princ. §. 5. ff. de procur. mandato quidam assignant sexum in matrimonio. (Indulgendum) præmissa tamen aliqua summaria cognitione in qua quæsiuit, an alia munimenta haberet, & an omiserit multa quæ iudici occurrere possunt inquirenda. Item plus procedit, quàm debeat, sed ad dandam dilationem certam dierum, cùm tantùm ad dilationem habendam esset restituendus, sed dic eum non excessisse, quia id quod petitur est in arbitrio iudicis, scilicet dare inducias, quantas vult.

CAPVT VIII.

1 *Libelli forma in quo venditio petitur pronunciari nulla, remißiuè hîc habes.*

2 *Vbicunq; quis probabiliter errat in eodem libello potest plures proponere actiones, & etiam vide in num. 3.*

CONSTITVTVS. (In prin.) magister P. pater in bonis maternis habet vsumfructum, nec tenet alienatio rerum maternarum facta à patre. C. de bo. ma. l. 1. Authen. de nup. §. si verò sit. & ideò emancipauit, vt firmus esset contractus per ipsos factus, quia non poterat esse firmus per patrem (vtrique) patri & matri quodam. (Nullam) nam nulla esset nuncianda siue ipsi cùm essent minores alienassent sine decreto, siue parentes eorum, in quorum potestate sunt, & si essent maiores. C. de bo. mat. l. 1. Authen. de nup. §. si verò. C. de præd. mi. si prædium.

1 † Item not. formam libelli, in quo petitur venditio pronunciari nulla officio iud. 12. q. 2. apostolica. vel rescindi per beneficium restitutionis. Contra. ff. de mi. in causæ. vbi dicitur, quòd vsquequo communi auxilio iuuatur ad extraordinarium, recurrere non debet. Sol. illud loquitur, quando certum est quem iuuari communi auxilio, quòd hîc certum non erat, sed dubium, poterat enim esse quòd petitio prima, scilicet, qua dicebatur pronunciari nullam, vel non iuuabatur iure, vel poterat elidi exceptio aduersarij, & idcircò vt lites iuuantur simul ad vtramq; admittetur sub distinctione. arg. ff. quorum leg. l. 1. §. quod ait. & §. nouum quam. infrà, de præscri. auditis. infrà, de priuil. ex priuilegia. tamen alij dicunt, quòd hîc non fuit receptus libellus, sed commissio sic facta fuit, & postea cogetur eligere.

2 † Nos dicimus quòd vbicunque quis probabiliter errat ex suo facto vel alieno, potest in eodem libello plures proponere actiones, & non cogitur ex eis aliquam eligere, etiam si non compatiantur se ad inuicem, vt hîc. & infrà, de præscri. auditis. ff. quorum leg. l. 1. §. quòd autem. Si autem error eius non est probabilis, tunc cogitur eligere. ff. de tribu. quòd in hære. §. eligere. ff. de reg. iur. l. nemo. §. fi. ff. de leg. 2. cùm filius. §. varijs. Quidam autem dixerunt, quòd vbicunque certum est, me habere aliquam actionem sed de alijs est incertum, quia tunc non cogor eligere, & dixerunt quidam, quod licet non cogatur eligere actionem, & vnam solam exponere in libello, tamen si plures proponit protestari debet pro vna sola prosequenda, & vnam solam prosequi debet, & super vna sola producere testes, & alias probationes. ff. quorum lega. l. 1. §. quod autem.

3 † Sed certè nos contrarium dicimus, scilicet, quòd super vtrunque poterit inducere probationes, & hoc in fi. expressè dicitur, & infrà, de præscrip. auditis. & protestatio præal. l. non sic est facienda, quòd tantùm alternam actionem prosequatur. Sed si protestetur, quòd sufficiat ad victoriam causæ super quacũque actione probet intentionem suam, & prædicta ratione dicimus recipiendum libellum, vendico talem rem ratione dominij, vel quasi. Alij dicunt, quòd semper inuitus cogitur eligere actionem. C. de codi. l. fin. lex autem quorum legatorum, vel nõ contradicit, quia quòd ibi dicitur factum fuit propter odium rei, quia volebat exprimere, an possidebat pro hæreditate, an pro possessore ad quod tenebatur. ff. de inter. act. l. 1. prima respon. & §. 1.

Et hæc vera sunt, si actiones competunt ad idem, nam si ad diuersa vtraque intentatur. C. de fur. in ancillis. nisi essent contrariæ. C. de fur. l. 1. (portione) patris (consuetudinem) suprà, de consue. in prin. not. de his (quòd offerre) pro parte patris (vtroque) id est super reuocanda alienatione rerum suarum à parte facta, & cui præstiterunt consensum, cùm ipsum consensum præstando læsi fuerunt, & eo non

 obstan-

obstante restituendum. Item petebatur restitutio in integ. vt liceret ei offerre pro parte patris emptoribus prætium, quòd offerre. infrà, an per negligentiam omiserunt (offerre) etiam in lucro subuenitur minoribus. ff. de mino. ait prætor. §. hodie. (veritate) scilicet, quòd sunt minores, & læsi (ad partem) quia vindicta erat sine decreto, cùm essent minores, vel si maiores erant in potestate constituti à patre, vt dictum est in casibus non licitis (solennitas) decretum præsidis in immobilibus & in casibus licitis. ff. de bo. quæ lib. l. vlti. §. vbi aliàs. vsque ad. §. filiam (interuenit) debita solennitas (ea) quæ fuerit patris (residua) quæ fuerit matris (residua) malè videtur petere in integrum restitutionem contra temporalem præscriptionem vnius anni & diei. C. in quib. cau. in integ. non est restit. l. vlti. Respon. illud loquitur in temporalibus præscriptionibus in communi iure contentis, in quibus tanquàm à se introductis voluit prouidere de iure communi super beneficio restitutionis, secùs de his quæ non à iure, sed à consuetudine introducuntur.

CAPVT IX.

1 *Omnia quæ iure magistratus competunt, delegari possunt, non econtrà.*
2 *Quando resti. in integ. principaliter petitur, locum non habet summaria cognitio iudicis super eo, an sit admittenda restitutio.*
3 *Restitutio impetrari potest contra sententiam arbitri.*
4 *Ordinarij non habentes administrationem non possunt restitu. in integ. dare.*

CAVSA RESTI. (Delegatis) C. vbi & apud quem l. vlti. (delegat) contra de offic. procons. nec quicquam. §. vbi in glos. Sol. hoc speciale. & ita videtur, quando in integ. restitutio competat magistratibus municipiorum. ff. de offi. eius cui man. est iuris. l. 1. sed contra. ff. de munici. ea quæ.

1 † Sol. non est contra, quia licet omnia, quæ competunt iure magistratus, possunt delegari, non sequitur quòd omnia quæ delegãtur specialiter competant iure magistratus, sicut etiam apparet in mero imperio. ff. de offi. eius cui manda. l. 1. vel potest dicere, quòd hodie ex quo iure commisionis transit & iure magistratus competit (incidere) quando autem incidenter cognoscit, non est necessaria litis cõtestatio, quando autẽ principaliter secùs, & sic potest intelligi. sup. de off. iud. c. 2.

2 † Item not. quòd vbi principaliter petitur in integ. restitutio, tunc non habet locum summaria cognitio iudicis super eo, an admittenda sit petitio restitutionis, quia omninò admittenda est, sed vbi incidenter petitur in iudicijs, tunc habet locum officium iudi. mercenarium antequam admittantur probationes super læsione: vt not. infrà eodem, auditis. (administrationem) id est, non habent iurisdictionem ordinariam super aliquos, vel regimen alicuius villæ, vel aliquorum hominum (facultatem) generaliter sibi à principe datam.

3 † Seu arbiter) contra sententiam arbitri potest impetrare restitutionem, licet nomen sententiæ non mereatur habere. ff. de his qui not. infa. l. quid ergò. §. ex compromisso. & est ratio, quia per hanc in integ. restitutionem prouidetur læso, non tantùm contra sententiam arbitri, imò contra obligationem contractam ex sententia ad pœnam, id est, si sententiæ non pareant. argum. ff. de condi. insti. si sub conditione. §. si quis. ff. de acqui. hære. si pupil. tamen melius verba concipit, si dicat, peto in integ. restitutionem contra obligationem pœna contractam ex sententia, quàm si dicat, contra sententiam. ff. de mino. si minor. §. minores. si autem coram arbitris læditur, quis in testibus vel deducendis vel alijs, non datur incidenter in integ. restitutio, quia nihil eum ligat, nisi obligatio pœnæ, & ideò si petitur restitutio contra sententiam non restituitur in eum statum, in quo erat ante sententiam, sed totum rescinditur & etiam ipsum commissum. Item coram iudice ordinario lite contestata super restitutione, non debent admitti probationes huius læsi ad probandum de iure suo super princ. ad hunc finem, quando petita sibi adiudicentur, quia hic iudex, qui cognoscit de restitutione in integ. non succedit arbitro in causæ principalis cognitione. Item quia litis contestatio coram arbitris facta non sufficit ad procedendum coram iudice. C. de arbi. l. penultima. §. finali.

4 † Cognoscere) quia ordinarij qui administrationem non habent, non possunt dare restitutionem in integrum, nisi cùm incidenter petitur. C. vbi & apud quem. l. 1. multofortius nec delegati ab eis, quia non possunt delegare causam restitutionis, quam ipsi dare non possunt.

†Inciden-

†Incidenter) sed & tunc arbiter non restitu. in integ. C. vbi & apud quem. l. 1. Item quia est misti imperij. ff. ad muni. ea quæ. ff. de offi. eius cui man. est. l. magistra. tamen non licet in modum restit. si tamen arbiter viderit personam, quæ habeat priuilegium resti. in aliquo læsam, puta quia intra terminum non produxit testes, vel instrumenta, iterum ei terminum assignabit (liberali) 2. q. 6. si quando. ff. de arbi. non distinguemus. §. Iul. & §. liberali. vbi agitur de libertate, secùs si de statu ecclesiæ ageretur. inf. de arbi. cum tempore.

CAPVT X.

1 *Differentia quæ sit, si quis restituatur contra sententiam & appellationem.*

BENEFICIO. (In alio) id est, primo cùm puta possessor peteret in integrum restitutionem pronunciatum fuit non dandam, vnde si idem iterum petat super eodem articulo non potest. Item credimus, & si petat contra sententiam, quia denegata est ibi in integ. restitutio. arg. quòd sic hîc dicitur contra eam tantùm ad appellationem restituitur (denegato) secùs si concesso. VERBI GRATIA: petij in integ. restitutionem, aduersus sententiam, & concessa est mihi, & pòst iterum lata sententia diffinitiua contra me in principali, iterum dabitur in integ. restitutio. & non contra primam sententiam, sed contra secundam, & sic potest intelligi. C. si sæpius in integ. l. 1. (ad appellationem) C. in qui. cau. in integ. non est ne. resti. sancimus. Contra vbi dicitur, quod in temporalibus actionibus, non currit præscriptio, ibi ergò nec in appellatione quæ intra 10. dies tantùm admittitur. Sol. illa regula non habet locum in ecclesijs, vt not. supr. eodem. c. 1. Sed contra minores tantùm, sed in minoribus fallit in confectione inuentarij, & triennio iudicij finiendi, & in decennio appellationis, vt hîc. & C. si sep. l. 1. Authent. de hære. & fal. §. pupil. & C. de iudic. properandum in fin.

†Sed dices quæ differentia est, si restituatur contra sententiam vel appellationem? Respon. magna, quia quando ad appellationem tantùm restituitur, nisi exequatur intra annum causam ap. rata manet sententia. Authent. de his qui ingre. ad app. §. 1. & 2. Item computat pro vna appel. vt non posit tertiò appellare. C. ne lic. in vna ea. l. 1. quod non esset, si contra sententiam restitueretur, restituetur enim vt posit appellare à sententia lata super denegatione in integ. resti. Et istam restitutionem petet tantùm intra 10. dies, ex quo communi iure non potest appel. quia extunc læsus est, & ad prosequendam app. dabitur ei tantùm annus, cùm non debeat ei maius tempus indulgere per in integ. restit. quam fuerit illud quo læsus fuit, quod non fuit nisi intra 10. dies. arg. ff. de mi. interdum. §. planè. simile. ff. quãdo de pecu. ac. est an. l. post mortem. (nouis) id est, de nouo propositis non de nouo contingentibus tantùm, quando enim omisit aliquas actiones proponere, etiam si per sententiam sibi sit denegatum beneficium restitutionis iterum petet, vel si petijt resti. in inte. quia priuilegium omiserat, & est sibi delegata, poterit iterum peti, vt præscriptionem probet.

TITVLVS XLII.
DE ALIENATIONE IVDICII MVTANDI causa facta.

CAPVT I.

EX QVORVNDAM. (Citentur.) Hæc decretalis non loquitur de appellatione facta post citationem, quia in tempore in quo loquitur hæc decretalis post citationem admittebantur omnes appellationes, nisi notoriæ essent frustratoriæ, infrà, de appel. cùm sit. sed hodie hoc secùs (prorumpunt) & malè, infrà, de appel. suggestum. sed & si olim fuisset concessum frustratoriæ appellare, hodie non licet. infrà, de appel. vt debitus. dicendo iudici intellexi, quòd literæ impetratæ sunt ad vos contra me, & ideò appello (pro euacuando) & sine iusta causa eos alij dicunt, & fortè melius tantùm loqui, quando fraus interuenerit, nam si fraus non interuenisset, non posset procedi, nisi citaretur supr. de offi. delegat. consulta. † Eos) hæc decre. non tangit edictum de alie. iudi. mut. causa fac. quòd tantùm competit contra eum, qui transtulit dominium, vel possessionem in alium dolo malo siue potètiorem, siue non futuri iudicij mutandi. i. à

ſe & in alium transferendi, & ad intereſſe.ff.eodem tit.l. 1. 2. & 3. in princip. & l. non ſolùm.in princip. hic autem loquitur de conueniendo eum, in quem translata eſt poſſeſſio, etiam ſi nullam fraudem admiſit, & eſt ſpeciale in hoc quia perſona non contenta in reſcripto conuenitur.arg.contra.ſuprà, de reſcrip.ſedes paſto. (in poſſeſſioné) & per hoc reſpon.ſecundæ & tertiæ quæſtioni (in poſſeſſioné) & etiam ſi naturaliter poſsideant, ſed dominum poterunt in iudicio nominare.C.vbi in rem act.l.2. idem tamen dico ſi non poſsideant.C.eo.l.1. (appel. ceſſa.) per hoc reſpondeo primæ dubitationi, quod non credo, quia non loquitur de appellatiõe abſentis, ſed præſentis, dicas ergò quòd non reſpondet.

CAPVT II.

1 *Ceßio actionis ſi in vltima voluntate ſit, tenet.*

2 *Quando dubium eſt, an actio ſit ſimulata, nécne, præſumitur ſimulata.*

3 *Litium redemptiones vel emptiones inter laicos non potentiores licitè fiunt.*

4 *Res litigioſæ transferuntur in eum qui cœpit litem, & ſi eſt mortuus, tunc nec ſucceſſor nec hæres perficiat litem, ſed ille, ad quem res translatæ ſunt.*

5 *Si à quopiam ad terrorem aduerſarij adducantur potentiores, quàm ſit aduerſarij patrocinium, is perdet cauſam. Et quis hîc vocatur potentior.*

EX PARTE SCABINORVM. Hipretis fuit propoſitum. (Trahant) loquitur ſecundum conſuetudinem Franciæ, vbi ſiue agant ſiue conueniantur, clerici ſub iudice eccleſiaſtico agitur (illicitas) aliud enim eſt in licitis, vt in gl.ſeq.dicitur.

1 †Ceſsiones) ceſsio actionis, ſi fiat in vltima voluntate, tenet, niſi ſit actio litigioſa, nam tunc non legatarius, ſed hæres agit, & quod fuerit conſecutus, reſtituet legatario.ff.de leg.3. l. nomen. C.man. l. pe.ff.de leg.1.l.legato.C.de liti. quicunq; in Authent.nunc ſi hæres, ſi ceſsio eſt ex pacto & potentiori ceſsio nulla eſt, nec agit ille, qui ceſsit.C.ne li.pot.l.1. ſic potentior ratione officij poteſt dici tutor, vnde ſi creditur tutori actio in pupillum admittitur. C. qui da. tut. Authent. minoris. ſi verò fiat ceſsio actionis, non potentiori, ſed ſi actio ſit dubitata, id eſt, in iudicium deducta non tenet ceſsio, ſed non admittitur actio, quin agat ille, qui ceſsit, ſed in quibuſdam caſibus tenet etiam lite conteſtata, ſcz. ex cauſa dotis, donationis, & diuiſionis. C. de liti. l. vlti. & 2. ſi autem ceſsio ſit actionis indubitatæ, & conſtat ceſsio vera tenet, vt per totum titul. de hære. vel act. vendita. Si autẽ conſtet eam ſimulatã, non tenet, vt per totum tit. plus va. quod agit.

2 † Et dicitur ſimulata, quia ſimulatur lucrum actionis eſſe ius, cui ceditur, cùm ſit cedentis, vbi autem eſt dubium, an ſit actio ſimulata nécne, præſumitur ſimulata, ex eo, quod actio pro parte eſt vendita, pro parte donata. C. mand. l. vltim. & hoc non agit is, cui ceditur, nec is qui ceſsit vbi idem ſimiliter præſumitur ſimulata, ſi pro modico pretio vendidit actionem, nam tunc non agit emptor, niſi in quantum dedit, is autem qui ceſsit, agit in reſiduo, vt quidam dicunt. Item præſumitur ſimulata ex eo, quod in inſtrumento non continetur nomen ceſſionis, nec dicitur ex quo contractu, vel ſi in principio inſtrumenti ponitur ceſsio, & circa medium vel ſi. dicitur ex quo contractu, in caſibus tamen non præſumitur ſimulata, ſi fiat inter cohæredes & ſi fiat creditori pro debito, vel poſſeſſori pro munimine rerum, & legatarijs ab hæredibus quibus res vel actiones ſunt legatæ. C. mand. l. pe. (emptiones) idem appellat emptiones & redemptiones.

3 † Et eſt ſciendum, quod redemptiones vel emptiones litium inter laicos non potentiores, ſatis licitè ſunt, & eis datur actio vſq; ad quantitatem datam. C. mand. l. pe. & vltim. vt no. in glo. hîc poſita. Sed contra. ff. de pact. ſumptus. ff. de var. & extraord. cog. l. 1. §. ſi Titia. C. de procurator. litis. C. manda. ſi contra. ſed illa intelliguntur, quando redemit litem hoc modo, quod eam exerceat, & poſtea certam partem magnam, vel paruam inde habeat, quod penitus non valet lis, & hoc idem eſt in aduocato. C. de poſtul. ſi quis. ſecùs autem eſſet, ſi de certa pecunia conueniret, quod eſt licitum. ff. manſalarium.

☞ †Item not. quod ſi quis conuentus, imò etiam, & hæredes eius, vel rei vendicatione, vel confeſſoria, ſiue quantumcunq; alia, ſiue reali, ſiue perſonali transferat in aliam rem, de qua conuenitur, & in caſibus in quibus licita eſt alienatio, vt not, in gloſ. hîc poſita,

quæ

quæ incipit cesѕio, tamen ipse, qui cœpit litem illam perficiet. ff. de aqua plu. arc. quanquam. §. 1. & l. post venditionem. imò etiam hæres eius. argum. C. de litig. Authent. nunc si hæres. ad idem arg. ff. ☞ de rei vendicat. is à quo. & l. sequen. †Item si procurator esset institutus à venditore, ipse dum prosequeretur litem, re translata in emptorem, quare non multomagis si ipse venditor cœpit litem ipsam prosequatur, nec est contrarium si dicas præiudicium fiet absenti & ignoranti, quod esse non debet. ff. de ex. rei iudi. si à te. §. fi. ff. de pig. si super. in princip. quia aut emptor sciuit causam agi cum venditore, & tunc sibi imputet, quia res cum onere suo empta videtur, quod magis est euentus litis, si autem ignorasset, de euictione ageret ibidem. C. de euict. si fundum. ff. de pig. si super. §. fi. ff. de leg. 3. nomen. Vel dic & melius, quòd nullum fit præiudicium illi, in quem res translata est, quia sententia non mandabitur executioni in re translata, sed ad interesse tenetur conuentus, sicut is qui se liti cùm non posѕidet obtulit. ff. de rei vend. si is qui. ff. de pet. hære. qui se. Non est contra. ff. de rei vend. si autem. §. 1. vbi dicitur, quod si non dolo desijt posѕidere, quod absoluendus est, quia hoc non fuit sine culpa, quæ sufficit in eo saltem, qui cautionem non exigit, cùm posѕit. ff. de rei vendicat. is à quo. qui petit.

4 †Sed not. quòd quando res litigiosæ vnius præbendæ vel administrationis transferuntur in alium, quod ille qui cœpit litem eam perficiet, quia dominus litis est, sed si est mortuus, tunc nec successor eius in præbenda, nec hæres perficiat litem, sed ille, ad quem res translatæ sunt, quia mors est iusta causa, quare ad dominum reuocatur prosecutio causæ.

☞ †Sed quæres quomodo hoc est, quod ad singularem successorem qualis est hic administrator, ad quem hæ singulæ res deuenerunt transferuntur actiones contra id, quod not. suprà, de iudi. quia. Solut. illud verum est, vbi contra defunctum agebatur nomine suo, sed hoc loquitur quando contra defunctum agebatur nomine ecclesiæ, & eiusdem nomine etiam conuenitur successor, & ita non agit tanquam successor, sed tanquàm administrator. †Item eadem ratione ☞ dicendum est, quod in hoc casu mandabitur sententia executioni in re petita etiam ad alium translata, quia licet eius administratio ad alium sit translata, res tamen penes eundem remanent, scilicet, penes ecclesiam, cuius nomine principaliter actum est (sanctiones) C. ne lit. pœn. l. 1.

5 †Potentiorum) si quis in terrorem aduersarij aduocabit sibi potentiores quam sit aduersarij patrocinium, puta faciendo eum procuratorem vel deducendo eum in aduocatum causam amittit, & potentior seuerè punitur. C. ne lic. po. l. 1. & appello potentiorem eum, qui ratione magistratus potest ostendere minacem, vel terrorem aduersario. C. si quacunq; præ. pote. l. 1. & C. si rec. pro. l. 1. C. quod met. causa. si per vim. & fortè non idem, si aliàs sit terribilis, cùm posѕit habere iustitiam, nec sit verisimile eum pati violentiam in terra iustitiæ. ff. quod met. causa. l. vlti. & si vellet ita posѕet facere sine procuratore, sicut cum procuratore.

Intelligitur ergò hîc potentior, qui ratione officij est terribilis, in alia significatione sumitur. ff. si ex noxa. cau. l. 1. §. si designat. ff. de alie. iud. mu. causa fac. l. 4. qui autem clericorum patrocinium inuocat, in pœnam huius decr. vel illius legis, ne li. po. non incidit, nisi potestatem haberet super laicos, cum quibus clerici agunt, hîc autem reprobatur cesѕio actionis facta in eos non, quia sunt potentiores, sed quia quandocunq; fiat simulatæ non valet: vt not. in glo. cesѕio. circa hos laicos etiam competit ac. ex edicto de alie. iudi. mu. causa fac. l. 1. & l. non solùm. §. 1.

TITVLVS XLIII.

DE ARBITRIS.

CAPVT I.

SANE. & infrà (Eligatur) sanum est consilium, sed tamen si in duos compromittatur, tenet compromisѕum. ff. de arbi. inter. fin. §. sed si in duos. infrà, c. proxi.

CAPVT II.

1 *Iudex aduocatus, successor & executor, non posѕunt esse testes.*

2 *Electores admittuntur ad testimonium.*

3 *Non*

3 *Non extenditur iuramentum ad non cogitata.*

NON. (Sine multa necessitate) id est, paupertate (per manum) id est, authoritate, nam ad ipsum ratione archi. vel quia personatus erat pertinebat institutio, vel præsentatio in eadem ecclesia cathed. (Eius dici) Arch. (ordinauit) id est, obtinuit ordinari vel ipsemet ordinauit, cùm ad ipsum spectaret (extortum) & malè. C. de arbit. Authent. decernimus. vel potes dicere, quia Authentica non prohibet iuramentum partium, sed arbitrium tantùm (exinde) id est, de quæstione quam inuicem habebant, petebat enim idem sacerdos, quod cùm esset legitimus & canonicus capellanus ipsius ecclesiæ, quod sibi de beneficio responderet, & eum vt capellanum tractaret, & sic petitorium intentabat, vel petebat beneficium ipsius ecclesiæ in absentia, sine culpa sua necesse habeat exulare, vel petebat restitutionem capellaniæ ad quam reuertens missus non erat agens possessorio (fauentes) & malè. cùm arbitrium per gratiam datum non teneat. C. eo. arbitrorum.

1 † Clerici) id est, per gratiam & fauorem, quia in hoc de facili non possunt aliæ inueniri probationes, ideò ipsi arbitri excipiuntur. ſi. C. de hære. quoniam. 4. q. 3. §. in criminali. Item ver. item secundum, & recipiuntur vt testes, nunc vt iudices. ſi. suprà, de elect. cùm dilec. arg. contra. 2. q. 6. statuendum. vbi not. vel in hoc fuit nequitia, quia præcipiunt pro pecunia liti spirituali cedi: vt not. suprà, de transact. statuimus. Item quidam credunt, quòd speciale sit in iudice & arbitris, & quibuscunq; alijs, & aliud ex officio facientibus, vt non obstante quòd turpitudinem suam allegant, & quod de suo crimine confitentur possunt testificari, si de irritatione sui facti agitur, vt hîc, & not. suprà, de elect. cùm dilect. nec ex ipso testimonio fiat alij præiudicium, infrà, de testi. sicut. Nec etiam propter hoc contra aliquos ex ipsis, qui non confitentur esse procedendum ad pœnam, infrà, de testi. veniens. 15. q. 3. c. nemini. nisi subijciatur quæstionibus, tunc enim posset interrogari etiam ad pœnam. C. ad leg. Iulia. maiest. l. 3. & C. de quæstionibus. plures interrogati. & ad hoc etiam, vt de facto suo eis credatur, oportet esse duos, vt hîc, & si plures fuerint, & duo confiteantur sufficit, sup. de elec. cum dile.

2 † Super hoc non respondetur huic decre. cùm per hoc alteri fiat præiudicium illi, scilicet, pro quo lata est sententia siue arbitrium, dicimus ergò hos non recipi sicut testes, cùm iudex, aduocatus, successor, & executor non possunt esse testes. C. de asses. nemo. ff. de testi. l. vltim. 2. quæst. 6. statuendum. sed consulendi sunt de facto suo. infrà, de accus. cùm dilectus. ff. de appel. sciendum. & similiter credimus, quòd confitentur turpitudinem suam, propter hoc non reuocaretur arbitrium eorum. argu. infrà, de test. sicut & veniens. 15. quæst. 3. nemini. hoc autem licet confitentur illud, quòd arbitrium reddebat iniquum, scilicet se præcepisse, quod pecunia cederet liti spirituali, non tamen dicit hîc suam turpitudinem, cùm potuerit bona fide fecisse, sed errasse, non enim est simonia, quandocunq; renunciatur ius spirituale si daretur aliud temporale fortè, quia pro bono pacis datur, vel causa pietatis, infrà, de præbend. nisi essent suprà, de pac. cùm pridem. sed tamen, quia speciem continet simoniæ, & non obstante iuramento. licet contrauenire, vt hîc, & not. suprà, de transact. constitutis. Item nec iudex his semper adhibebit fidem, licet hoc interroget, cùm sæpè suum factum tueatur, & ex gratia loquantur. ff. de iudi. eum qui. Ex varijs autem circumstantijs colliget, quid credat. ff. de cust. & exhib. l. diuus. arg. infrà, de accus. inquisitionis. §. vltim. & habent hæc locum in iudicibus arbitris. & officialibus publicis, secùs autem in electoribus, qui benè admittuntur ad testimonium, suprà, de ele. cùm dilect. vel dic ideò eos interrogari, vt excusetur arbitrium, quòd cùm in sui natura esset licitum præceptum pro pecunia renunciare spirituali iuri, nisi excusaretur propter discretionem præcipientis, infrà, de præbend. nisi reuocaretur arbitrium propter spem simoniæ, vel etiam sufficit, quod eorum discretio non apparet, hîc est causa, quare cassatur arbitrium propter hoc arbitri requiruntur, vt dicant intentionem suam, & causam quare hoc fecerunt, vt per hoc probet vel improbet arbitrium.

3 † Absoluas) & restitutas, vel melius nó

restituet,

restituet, sed tantùm vinculum iuramenti tollet, vt non obstante iuramento possint agere, sicut prius, non enim timore iuramenti debet illicitum facere, nec extenditur iuramentum ad ea de quibus cogitatum non est, vel quæ sunt contra ius. infr. de iureiurand. veniens ad nostram. (subnixum) infrà, de præben. nisi essent. supr. de elect. inter dilec. & not. suprà, de transact. statuimus. quia vel temporale non dabat pro spirituali, vel si daretur iusta causa dandi suberat (obseruãtiã) hoc ideò est, quia spirituale est, quia iuramentum intercesit.

CAPVT III.

PERVENIT. (Decimas) Id est fructus decimarum, infr. de locat. vestra. contra. Sed hîc non videtur illicitum contrahere super fructibus decimarum, sed hîc dare propter periculum solum prohibetur & cassatur quod non est dignum (dimittat.) De facto, quia de iure non tenet, etc.

CAPVT IIII.

1 *Patroni in libertos ordinariam habent iurisdictionem.*
2 *Agi non potest si compromissum fuit, siue cum pœna, siue sine pœna.*
3 *Clerici accipere possunt pœnam à iure permissam, siue conuentionalem, siue legalem.*

DILECTI FILII. (Vsuario) id est, vsu. quid autem sit vsus habes insti. de vsu & ha. (publicis) 3. q. 7. tria. 32. q. 5. mulierem. ff. de re iudi. l. 2. arg. contra. 2. q. 5. mennam. 13. q. 2. si quos 12. q. 2. cùm deuotisimã. ff. de re iudi. quidam. 15. q. 3. §. 1. Authent. de hæredi. ab intest. ve. §. de his. (Dicatur.) C. de arb. l. vl.

1 † Patrone) arg. quòd patroni iurisdictionem ordinariam habent inter libertos, & potest dici, quod hæc decretalis sumpta est. C. de arbi. l. vlti. loquitur tamen, quando per compromissum itur ad patronum, & hoc innuitur sequentibus, vbi dicit, nulla pœna, & est argu. ad hoc. ff. de pœ. respiciendum. §. tutor. suprà, de constit. ex literis. C. de decur. l. 1. imò de iure est, quod si habent regimen vel comitatum, quod iudicare possunt. 12. q. 2. cùm deuotisimam. (Episcoporum) idem esset si præsentes non essent.

2 † Pœnam) adiudicatur. agi non potest, si fuit compromissum, siue cum pœna, siue sine pœna. ar. ff. de arbi. diem. §. vltim. ff. si quis in ius voc. l. vltim. infrà eodem, per tuas. si verò non sit compromissum, sed tamen simpliciter electi, quia aliàs auxilio deficiunt eis, agunt ad rem iudicatam. ff. de arbit. l. pen. & sic intelligitur, infrà eodem, cùm olim per tuas. Vel potes dicere, q. etiam si sit compromissum, siue cum pœna, siue sine pœna, nisi ratam habent sententiam potest cogi ad eam obseruandam, & sic intelligitur. infrà eodem, cùm olim per tuas. & suprà eodem, c. 2. Alij dicunt in spiritualibus locum habere prædictam ratificationem, quæ non recipiunt inte[illegible], & etiam sine ratificatione ex quo in casibus concesis latum est arbitrium, tenetur ratum habere, & mandabitur sententia executionis. suprà eodem, c. 2. vel idem si iuramentum interuenisset, vel fides data esset. infrà eodem, c. proxi. suprà eodem, c. 2. Alij tamen dicunt, quod nunquam competit actio ex arbitrio, nisi emologatum sit taciturnitate decem dierum. C. de arbitr. cùm antea.

3 † Pœnam) 12. quæstio. 2. episcopus qui. man. 23. dist. quanquam. argu. contra infr. de pœ. suam. 12. q. 2. fraternitas. Solu. pœnam à iure permissam, siue conuentionalem, siue legalem possunt accipere clerici. 16. q. 1. statuimus. 1. q. fin. quoties. 10. q. vlti. tamen si lucri causa non faciant, infrà, de simo. nemo. Vel dic, quod possunt petere pœnam quanti sua. ff. de act. empto. prædia. pœna autem in fraudem vsurarum apposita, peti non potest. ff. de act. emp. Iulia. §. idem Pomponius. inf. de emp. ad nostram.

CAPVT V.

1 *Nunquid arbitrium posit pro parte valere, & pro parte non.*
Compromissum ecclesiæ an & quando valeat.
2 *Non valet arbitrium in libertate contrarijs.*
3 *Potest abbas de iure suo compromittere.*

CVM TEMPORE. (Aliam causam) habeat cum episcopo aliam, cum monacho (fide) quia promiserunt in fide sua (obseruandum) metu pœnæ. suprà eodem, c. proxi. vel iuramenti quamuis non debuit interuenire. 12. q. 2. omne. 6. q. 4. quod benè. vel compromisi pœna, quia tunc non agitur ad interesse. ff. de arbitr. diem. §. vltimo. & l. sequent. infrà eodem titul. per tuas. vel executiones, cùm simpli-

ſimpliciter electi ſint arbitri ſine pœna, & emologatum eſt arbitrium expreſſè, vel taciturnitate decem dierum. C. de arbit. cum antea.

1 †Exceptis) hîc habes, quòd arbitrium pro parte tenet, & pro parte non. arg. inf. de præbend. dilec. niſi eſſet, quia de iure Romá. eccleſia non potuit compromittere, ſed ſi de pluribus capitulis iure ſuo compromiſiſſet aliquis, ita quod de omnibus ſimul ſententiaret, & ſententiauit de vno, & non in pluribus, non valet. ff. de arbit. quod tamen in princip. ff. famil. erciſ. in hoc iudici. (Libertatem) non videtur quod de liberali cauſa potuit compromittere. ff. de recep. arbi. non diſt. §. de li. ſuprà, de in integ. c. vlt. Contra inf. de præſcrip. cùm olim. Sol. dico quod poſſit exempta eccleſia, vel non exempta compromittere de iuribus non contingentibus ius Papæ, vel alterius quòd exemit, vel etiam non exemit, ſed ius habet in ea, & ſi facit, non eſt ei præiudicium, quia etiam ſi expreſſè compromittatur de illo, non valet compromiſſum quantum ad ius alterius, quia nec renunciare poteſt priuilegijs libertatis, nec iuri alterius, quod plus eſt, vt hîc. & C. res inter ali. act. per to. & quibus res iudi. non obeſt. ff. de offi. præſi. deleg. Decre. autem de præſcr. non obſtat, quia ibi non tantùm fuit iudicatum de iure quod alium, ſed tantùm tangebat eccleſiam agentem, ſuper libertatibus autem alicuius eccleſiæ poteſt quis compromittere & litigare, puta ſi priuilegiũ habeat aliqua eccleſia, ſuper decimas vel ſuper parochialibus iur. non reddendi, vel ab alijs eccleſijs exigendis, vel non, nam ſuper eis & compromittit, & litigat, infrà, de deci. ex multiplici. ſuprà, de in integr. reſti. auditis. & in decre. præalleg. de præſcript. cùm olim. Hæc autem decre. non contradicit, quia de libertate loquitur, quæ alium tangebat, nam hîc monaſterium non ſolùm erat liberum ab epiſcopo, ſed etiam erat ſubiectum Papæ immediatè, & idcircò per ſuum compromiſſum, non poteſt præiudicare Papæ. Quidam tamen dicunt, quòd non poteſt compromittere de his, quæ tangunt libertatem, quia nec iudicare quis poteſt, niſi de ſpeciali mandato Papæ, infrà, de iudic. cùm veniſſent. ſi autem non eſſet compromiſſum de libertate, ſed de alijs, quæ per indulgentias ſedem apoſtolicam conceduntur, & vbi alterius ius non tangitur, tenet compromiſſum. Primò dictum magis placet, imò dico quòd ſuper his, quæ dependent à libertate compromiſſum valet. VERBI GRATIA: ſi facta ſit electio contra tenorem priuilegij libertatis ſuper electione & inſtitutione facienda per epiſcopum, valet compromiſſum, infrà eodem, cùm à nobis. ſuprà, de in integr. reſtitut. ex literis. arg. vbi dicitur, quod delegatorum ſententia ſuper his tenet, niſi per in integrum reſtitutionem ſubueniatur ſibi, eadem ratione arbitrorum, & melius, infrà eodem, col. pen. ſed licet. ſecundum ſecundam opinionem dato, quod ipſa ſit vera non poſſit compromittere eccleſia ſuper ſtatu ſuo, ſi tamen duæ eccleſiæ litigant ſuper tertia eccleſia, cui ſubeſſent licitè poſſet compromittere lite pendente licet, & agatur de ſtatu tertiæ eccleſiæ, infrà eodem, per tuas.

2 † Sed obijcies, quare ergò non tenuit hoc compromiſſum inter epiſcopum & abbatem ſuper duabus capellis? Reſpon. ſcilicet, quod tenuit nec contradicitur, ſed arbitrium non valet in his quæ ſunt contraria libertati. Idem dicunt, quando compromittitur de his, quæ dependent à libertate, ſcilicet, quod non tenent ſi factura ſunt præiudicium libertati. Alij dicunt indiſtinctè quod ſuper ſtatu, & libertate etiam ſi fit alij præiudicium, compromitti poteſt à partibus, quæ obligare poſſunt, ſed non fit præiudicium, ſed compromittenti benè præiudicat, & ſecundum hoc ſoluuntur contrarietates. arg. opt. infrà, de cap. mo. c. 2. in fi. & nó reprobamus quod hic dicunt. & q. concordant primæ opinioni.

3 †Capellarum) quæ ſimul cum monaſterio erant exemptæ ab epiſcopi iuriſdictione, & Papæ ſubiectæ, ita quod Papa de eis iura epiſcopalia recipiebat, vel abbas nomine Papæ, & eius vice recipiebat ius epiſcopale, & iura epiſcopalia per ſe, vel per alium reddebat, ſed tamen nihil iuris habebat in eccleſijs abbas, quia de ſuo iure benè poſſet compromittere, vel dic, quòd benè intererat huius abbatis defendere, & promittere pro eccleſijs ſibi ſubiectis pleno iure, id eſt, temporalibus & ſpiritualibus, quod non ſint ſubiecti, niſi Papæ. arg. inf. de relig. domi. conſtitutus. cum ve.

CAPVT

CAPVT VI.

1 *Arbitrij & iudicij differentia.*

CVM DILECTVS FILIVS. & inf. (reconuenire.)
1 Not. quòd in hoc discrepat [a] arbitrium à iudicio. Item in satisdatione. Authen. de lit. §.exhibendum. Item in pœna contumacis.ff.de recep.arbi.non ex omnibus.Item in pronunciatione facta aliqua parte absente.ff.eod. si quis li.Item in purgatione more. ff.eod.l.Celsus. ff. si quis caut. & si
b post.(Quibus) & eis cohærentibus [b], nam potest diem solutioni præfigere. ff. eod. si cùm dies.§.vlti.& l.Celsus. Sed nunquid de pœna vel interesse compromissi cognoscet.argum.quòd sic.ff. ad leg.Aquil. inde Neratius.§.penul.sed credo contrà. ff.de arbi.quòd tamen.§.vlti.

CAPVT VII.

CVM OLIM SVPER. (Familia) Perpetua & religiosa, puta conuersis & similibus arg. Contrà. ff.de publi. l.1.§. famil. ff. de vi & vi arma.l.1.§. famil. vbi innuitur, quòd nomine familiæ, & mercenarij intelliguntur (irrita) quia non est forma seruata (eligere) not. arbitrium seruari, dic vt not.sup. eod.dilect.in gloss.fi.adiudicatum (eligere) inf. de re.& transeun. c.licet. ff. de admi.tut.l.quidam.§. pater. & ff. vbi pupil. edu.deb.l.1.& sic interpretatur. c. dist.63. obeuntibus.Nec reputes superfluum consilium, quia consilium familiæ posset trahere consilium domini in sua opinione. 31.distin. Nicena. ff. de arbi. item si vnus. §.vlti. argum. contrà.ff.de proba. ad probationem.

CAPVT VIII.

1 *In laicum non potest de rebus spiritualibus compromitti.*
Laicus an poßit iudicare in causa spirituali.
Clerici an poßint ire ad iudicium seculare consentiente prælato, & an in arbitros compromittere poßunt.

CONTINGIT INTERDVM.(Rebus spiritualibus.)
1 † Not.quòd super spiritualibus non potest compromitti in laicum, nisi hoc fiat authoritate iudicis, qui de causa spirituali cognoscat, sed eius authoritate fieri potest, siue ex delegatione, siue iure ordinario cognoscat, imò quòd plus est, nec iudicio laicorum disponetur.inf.de iud.c.2. quia nec laicus iudicare potest de causa spirituali, etiam si incidat alij quæstioni, de qua cognoscere poterat.inf.qui fil.sint legi.lator.de mandato, tamen Papæ possent laici iudicare de causa spirituali. 32. distin.§.verùm.sed alterius mandato non credo, super rebus autem temporalibus clerici non possunt ire ad iudicium seculare, etiam consentientibus suis prælatis. inf.de fo.compe.si diligenti.sed compromittere in arbitros possunt. sup.eod.dilecti. In iudicem autem clericum consentientibus prælatis suis possunt consentire, vt in iudicibus, & non aliter, vt habeat eorum consensum. inf. de fo. compe. c. vlti. significasti. Quod autem diximus quòd authoritate delegati potest compromitti in laicum de spiritualibus. Idem intelligo, quòd possunt authoritate ordinarij licet fortè nec authoritate delegati, vel ordinarij possunt, nisi sit lis cœpta (Rebus spiritualibus) nũquid potest compromitti in laicum super electione sacerdotis vel clerici, vel Abbatis, non videtur.

CAPVT IX.

1 *An liceat plebano constituere procuratorem ad transigendum.*
2 *Non sufficit verbo emologare arbitrium, etiam cum pœna nisi subscribatur.*
Verba in compromißis conditionaliter sunt intelligenda.
Actio, vel exceptio rei iudicatæ an detur ex sententia arbitri vel ex compromisso.
3 *Nunquid non obstante iuramento de stando sententiæ arbitri poßit agi contrà.*
4 *Sæpè extra id, quod agitur, tacita obligatio contrahitur.*
Res in qua condemnatus est reus, non est interesse vincentis.
5 *Compromißum super re spirituali fit in laicum autho. iudicis delegati.*

PER TVAS LITERAS.(Super hospitali) .i.super iure, quod habebat in hospitali. simile.ff.de cõtrahen. empt. l. qui tabernas. & de leg.1.l. si dominus.§.penul.(Generale) licet enim habeat generale mandatum, non potest transigere, nisi fortè super fructibus paucis.ff. de procur.mandato. procurator.Si autem generalis procurator sit, & habeat liberam administrationem aliàs generalem transire potest, & iusiuran. deferre.ff. de procur.procurator.ff.de iureiur.iusiurandum.§. vlti. & si malè transegerit imputet sibi dominus, qui talem elegit, minor ta-

a *Discrepat.vide Abba.hic ponentẽ alias differẽtias, et alias vide per Ang. Are. in §. omniũ insti. de act. per erro. in repeti.l.1.ff. de arbi. & in l. si Titius. ff. de verbo. obli. Et an corã arbitro habeat locũ recõuentio vltra adducta p Abb. hic. adde. d. Maria. in c.1. qõ. 5. inf. de mu. peti. & do. Alexã. in cõs.129.col.3. vers.non obstat. in 2.vol. & Ro.singulari.149.*

b *Cohærentib⁹. Et sic in cõnexis põt iudicare arbiter. Ad de Feli. in c. trãslato. col. 3.circa.fi.sup. de consti. & adde eundem Innoc.in c. ex parte.inf e.et glo.in l.nõ distinguem⁹. §. de officio. ff. eo tit. & addè idẽ in procuratore, qa si posuit manũ ad cõnexa nõ excedit fines mandati ita Pau.de Ca.in cõs.suo.30 idẽ dixit gloss. in delegato.in c. licet ergò. 7. q.1.Et in teste dixit idẽ Bal. l.perẽptorias. circa fi.vers. quæro actor. C.sen. rescin. non pos.*

nor tamen vel ecclesia restituetur in integrum, si tutor vel prælatus per amicitiam transegit simile. C. de transf. præses. C. de pact. pactum. ff. de mino. tutor.

1 † Assensu) de hoc not. sup. de rescrip. edoceri. hæc enim allegatio non valet, imò solus plebanus potest constituere procuratorem. ff. quòd cuiusque vni. l. vlti. Et hæc etiam ex eo probatur, quòd solus plebanus potest ratum habere, quod factum est per talem procuratorem, ergò solus potest constituere procuratorem. Vel dic, ad agendum poterat constituere procuratorem, secùs ad transigendum, quia fortè soli prælato non licet. inf. de his quæ fi. à præla. quanto. Vel dic, quòd fortè aliàs magnum negotium erat, vnde sine consensu capituli benè potuit sine eo constituere procuratorem. (Ex parte plebani) appello partem plebani plebanum cum canonicis, aliàs sicut non posset super hac, scilicet, transactione constituere procuratorem, ita nec ratum habere, vel aliter, vt not. in gloss. de hoc (Ratum) dic vt not. sup. dilecti. gloss. ad audientiam. (Executioni) per absolutionem pœnæ, & alijs modis, quibus diximus sup. eod. cum te. c. dilecti. aliàs non datur actio ex re iudi. C. eod. l. 1. argum. contrà. C. de Iudæ. l. Iudæi.

2 † Executio) melius dicitur, quòd si quis subscripserit sententiæ, dicendo, confirmo sententiam arbitri, vel non contradico, quòd ex tali sententia oritur actio, & exceptio. C. de arbit. ne in arbitris. §. fin. & expone hanc literam, receptum fuit, id est, subscriptum, non enim sufficit verbo emologare arbitrium cum pœna, nisi subscribatur. C. de arbit. cùm antea. Quidam tamen dicunt, quòd sufficit sola emologatio sine subscriptione secundum canones. † De obseruando) videtur, quòd licet ex sententia arbitri ex compromisso electi non detur actio vel exceptio rei iudicatæ. C. de arbit. l. prima. tamen debet dari exceptio pacti, quia hoc ipso, quod promisit stare sententiæ arbitri, si postea facit contrarium, venit contra pactum, & sic videtur, quòd debet obstare exceptio pacti, quòd tamen non est verum. ff. de arbit. l. secunda. & l. fin. Item ad hoc quidam sic respondent, quòd in compromissis omnia verba, quæ ibi ponuntur intelligenda sunt conditione tali, scilicet, ego promitto, quòd stabo sententiæ, vel pœnam soluam, & iste intellectus datus est sibi à iure, quia nisi iura sic statuissent benè debet seruare cõpromissum suum, scilicet, stare sententiæ, & ex quo pacto benè daretur exceptio.

3 † Et idem dicitur de iureiurando, scilicet, quòd non obstante iureiurando poterit agere, quòd sic est intelligendum iureiur. vel quod seruabit sententiam arbitri, sicut iurauit, vel pœnam soluet, & eodem modo est intelligendum, quando partes stipulantur stare sententiæ arbitri sine adiectione pœnæ, scilicet, quod sufficit condemnato vel seruare sententiam, vel præstare interesse. ff. de arbi. diem. §. fin. Et quòd isti benè dicant, ex eo apparet, quia si non interuenisset stipulatio, olim semper dabatur exceptio pacti, hodie etiam datur non tantùm exceptio, sed etiam actio, si fuerit emologatum. C. de arbit. cùm antea. & imò & vbi actor stipulatus est stare sententiæ sub pœna, reo non stipulanti datur exceptio. ff. de arbit. si de meis.

Et habent hæc locum vbi stipulatur sententiæ dicto, vel arbitrio stari, siue cum pœna, siue sine pœna, nam si expressè stipularetur rem, de qua agitur, vel dari, vel fieri secundum sententiam arbitri, ad rem ipsam vel factum agi posset, si pro eo sententiaretur, & idem est in reo, si expressè stipularetur rem, quæ ab eo petitur amplius non peti, si pro eo fuerit arbitrium, benè habebit exceptionem, imò plus videtur, quòd si etiam prædicta non expressè stipuletur, sed solùm pactum de eis dandis vel faciendis, vel non faciendis incontinenti post stipulationem emissam de parendo sententiæ, quod & tunc tale pactum informat actionem ex stipula. & parit exceptionem. C. de pact. petens. ff. si cert. pet. lecta. Imò plus videtur, quòd etiam tacitè partes videntur intellectui prędicto renunciare, vt si partes stipulentur stare sententiæ sub pœna, vt ea soluta, vel non soluta, manet ratum pactum, in hoc agi potest ex stipulatu, vt fiat quod iudicatum est. ff. de transf. quòd fide. Imò plus, quòd si condemnatus fuerit in mora agetur & ad pœnam & post ad rem iudicatam. Nec est contrà. ff. de excep. doli. apud §. Labeo. quia illa lex loquitur, quãdo non erat adiectum in compromisso, quòd soluta pœna, ratum esset arbitrium.

† Alij tamen dicunt, non agi ad rem iudicatam, sed ad interesse tantùm in prædicto casu, ratio autem quare prædictus intellectus fuit accommodatus prædictæ

dictæ stipulationi in compromisso ea fuit, quia cùm arbiter sine timore tractationis posit ferre iniquam sententiam, iustum fuit, quòd in alio eius potestas restringeretur, scilicet, vt nunquam post sententiam arbiter res suas sibi auferret, sed sufficit sibi auferri, vel pœnam vel interesse, aliàs enim non datur actio vel exceptio ex re iudi. C. de eden. l. prima. argumen. contra. C. de Iudæ. l. Iudæi. (Agi) contra compromittentem, & non contra plebanum.

4 † Procurator) & non dominus, qui nō mandauit de transactione. ff. de re iudi. si se. in princip. ff. de procu. Plautius. Nec obest quòd aduersarius eum sibi obligare non intendebat, sed plebanum, quia sæpè extra id, quod agitur tacita obligatio contrahitur. ff. commo. si his. in fin. ff. si cer. pet. ciuitas. C. man. si literas. Vel dic, ex quo ab eo stipulatur creditor, quòd intendebat eum sibi obligare, nisi contrarium ☞ dicat, tunc secùs dicerem. † Ad interesse) quòd non videtur aliud posse, nisi expensæ quas fecit in lite coram compromissarijs, res autem in qua condemnatus est reus, non est interesse vincentis, & tamen si sua est etiam post sententiam arbitri, sua manet & eam, non obstante sententia arbitri, petere potest. ff. de arbit. si rem. & si non erat sua, vel sibi debita non interest sua nec tunc etiam sua interest.

5 † Archiepiscopi) not. in laicum authoritate iudicis delegati spirituali fieri compromissum. argumen. 32. distin. §. verùm. sed tamen nedum authoritate delegati, sed nec ordinarij potest clericus consentire, vt habeat iudicem ordinarium laicum.

CAPVT X.

1 *Pars si in termino statuto coram arbitro non comparet, pœna committitur. Intelligitur vt hîc.*
Contumacia absentiæ, & an & quando sit punienda.
Arbiter an posit absoluere præsentem ab instantia propter contumaciam aduersarij.
2 *Arbitri iudicare non possunt post mortem litigatoris.*
Successor an succedat in prosecutione litis sui prædecessoris.
3 *An mortuo prælato dicantur custodientes possidere eam.*
Prælatura mortuo prælato ad quem pertineat.
4 *Cùm de prælatura litigatur, non licet de alio facere aliquam electionem.*
Res litigiosa an & quando in alium transferri posit prælatura, quando reddatur res litigiosa.
5 *Quis dicatur incidere in pœnam act. vel iuris dubitati.*
6 *An ordinarius posit esse arbiter.*

Ex PARTE. (Partes) id est, electi. (Sententiam) id est, 1 arbitrium. † Præfixisti) si pars in termino non comparet statuto corā arbitro pœna committatur. C. de arbi. l. 2. ff. de arbi. l. diem. §. si quis. sed non semper, sed tunc quando per partis absentiam fit, quominus arbitretur, vt quia terminus peremptorius asignatur ad dandam sententiā. sup. de offic. deleg. c. consuluit. vel etiam si ante litis contestationem fit terminus asignatus peremptorius ad comparendum, quia si nūquam comparerent, nunquam posset arbitrari, cùm non posset sententiare, nisi partibus præsentibus. ff. de arbit. l. diem. §. 1. & 2. nam si citatus, sed non peremptoriè absit ante litis contestationem non committitur pœna. Imò plus quidam dicunt, quòd & si post lit. contesta. citetur peremptoriè ad testes recipiendos, vel alia consimilia, quæ possunt fieri etiam parte absente, quòd non committitur pœna, quia per eius absentiam nō impeditur arbitrari. argument. ff. eod. l. prima.

Sed dices, quomodo ergò punietur huiusmodi contumacia? Respon. tertia sententia cōdemnabit eum in expensis, quia licet expressè non venerit in compromissum, est tamen contiguum, & idem dicitur de fructibus, vel termino solutionis. ff. eod. titu. qui tamen. §. solutioni. argum. ff. iudi. sol. l. an tamen. §. in hac. ff. de procu. ad rem. l. prima. ff. de re iudi. Paulus. Idem dicitur, quia statim committit pœnam, etiam si in termino non peremptorio diceret se nolle ire. ff. de re iud. l. contumacia. Quidam tamen dicunt & fortè non malè, quòd arbiter debet absoluere præsentem ab instantia arbitri, propter contumaciam aduersarij, & ex tunc potest petere pœnam, quia id dicit propter quod à lite descenditur. argumen. ff. de arbit. l. qualem. Item quia arbitraria ad instar. etc. (Sublato) & ideò si decætero contra eum sententia feratur, non tenet. de re iu. l. in summa quæsitum. ff. qui satis. cog. l. si dececesserit. sed propter adiacentia, scilicet, vt sciatur, qui sunt priuati eligendi potestate, etiam post mortem feretur sententia. ff. de rei vendi. l. vtique. C. si. app.

 pen. mors.

pen.mors. quamuis. Sed certè non videtur, quia in lite quæ vertitur inter electos posisit iudicari, & si vterque iuraret de priuatione canonicorum, cùm res inter alios, etc. C. res inter alios. & per totum.

2 † Præterea quia dicitur, quòd post mortẽ litigatoris potest.

Intelligendum videtur de iudicibus, non de arbitris, qui non possunt iudicare post mortem litigatoris.ff.de arbi.l.sed & si.§.vlti. nec in absentia partis, etiam si sit contumax.ff.de arbit.l. qui tamen.§ vlti. quamuis pœna committatur.ff.de arbit.l. diem.§.si quis.acta habita.inter viuum & mortuum, puta attestationes & similia non valebunt, si egerit contra substitutũ, nec in litis prosecutione succedatur successor, quia non est huius hæres, nec vniuersalis successor, quia neuter agit nomine ecclesiæ, sed vterque ius suum prosequitur. Item hæres eius non prosequitur causam defuncti, quia cùm realis esset actio, quæ erat inter eos, scilicet, quis ius haberet in ipsa prælatura, & hæres ipsum non possideat, nec dominus desijt possidere ius, quod defunctus se habere proponebat, non dabitur contra ipsum actio nec sententia.ff.de rei vendi.l.fin autem. Quid ergò faciet iste, qui superuixit, si sit ei nouus aduersarius, inchoabit litem cum illo, si autem non fieret sibi nouus aduersarius, tunc petit confirmationem ab ordinario & procedetur in petitione sua, sicut not. sup. de transact. de cætero.

☞ † Sed quid si fuerat confirmatus, & habuit prælaturã in pace, sed postea amisit possessionem eius per desidiam, hoc videtur quòd si inueniat possessionem suam vacuam, quæ nunquam fuit per aliquem occupata, quòd etiam accipiet etiam si fuerit per aliquem occupata. Dicunt idẽ dum tamen modo vacet, siue per mortem noui occupatoris, siue alio modo. arg. pro eis.inf. de or.cog.cùm dilectus.16.q.3.potest. vbi dicitur, quòd si possessio licitè ad dominum redijt, quòd debet habere commodum redemptionis. Item quæ causa est, quòd non recuperaret ecclesiam suã, quandocunq; potest, cùm nõ sit ea priuatus, nec per sentẽtiam iuris, nec hominis. arg.7.quæstio.1. pastoralis. & possessio facilè debet redire ad dominum.argu.ff.de pac.si vnus.§.pactum. Nec obstat.C.vnde vi. conquerebatur. quia videtur habere locum quando non est dominus, vel quasi occupat possessionem vacuam.

3 † Sed opponet quòd non potest inuenire vacans prælatura, quia mortuo vel cedente prælato statim eius custodiã habet, vel episcopus, vel archi. vel capitulũ, vel patronus, vel œconomus, vel quiuis alius. inf. de insti. cùm venissent. inf. de app. bonæ memoriæ. de testa. relatum. 63. dist. si in plebibus. Istis respondetur, quia licet custodiant bona prælaturæ, tamen non possident prælaturam, hoc tantùm firmiter tenendum est, quia si inueniat residentes in recuperãda possessione nõ debet violentiã inferre. ar.C.de edi.di.Adri. l.3.& arg.ff.q, me. cau. extat. C. vnde vi.si quis.ff. ad leg. Iul. de vi priua. creditores. C. ne quis in sua causa. per totũ. Posset tamen dici, quòd noua acquisitio possessionis, quam fecit propria authoritate, non extendenda est, sicut extenditur, cùm per eum ad quem pertinet inuestitur de prælatura, vel installatur. de hoc autem alibi not.

☞ † Sed quid si alius qui medio tempore possedit fuit institutus per eum, ad quẽ pertinet? Respondeo quòd si fuit sic institutus sua institutio non tenuit de iure, puta quia fuit institutus ita, quòd primus nõ fuit amotus per sententiam, vel iuris, vel hominis, vel etiam sententia lata fuit, sed non tenuit ipso iure, puta quia lata fuit post legitimam causam appellationis, vel reo non citato, vel alio consimili modo, patet quòd secunda institutio non tenuit. inf. de conces. præben. c.1. & extunc similiter licet occupare possessionem prælaturæ, si eam inuenit vacãtem, sed si tenuit institutio, sed iniustè sit processum contra primum, puta quia pars per sententiam, quamuis iniquam, à quã nemo appellauit amotus fuerit, nõ tamẽ video, quòd postea etiam vacantem prælaturam posit occupare, licet enim post sententiam iniustã maneat dominus.ff. de condi.l. in Iul. quia tamen ex sententia, quæ lata est nascitur actio. & ex. inf. de sen. & re iud. c. cùm inter.§.vlt. vlterius pos. eius recuperare non licet. Si autẽ vis securius procedere, vade ad iudicem & implora officiũ eius, vt cognoscat an prælatura ad te pertineat, & si inuenerit ad te pertinere, det tibi possessionem eius. C. de bon. va. l. pen. & fi. ☞ † Inhibere) & malè, quia non constabat ei, quòd pars aduersa esset priuata potestate eligẽdi, nec quòd alia electio, scilicet, viuentis nulla esset ipso iure, quia si esset verum, scilicet, quòd electio viuentis esset nulla ipso iure, tamen pars sua prohiberi nõ poterat ab eligendo. sup. de elect. dudum. & auditis

auditis vbi de hoc no. & hæc est ratio, quare in hac decre. non diffiniuit, quòd electio facta post mortem B. nõ teneat, quãuis dicat, quòd ordinatum erat, vt primò de electione vnius cognosceretur, quàm ad aliam electionem procederetur, sed nec tamen poterant procedere, nisi vocatis etiam alijs, qui si crediderunt suam electionem nullam esse deberent procedere. sup. de elect. cum. & transmissam.

4 † Sed certè videtur alij, quòd etiam si electio viuentis nulla esset, tamen illi quia adhærebant nõ debuerunt procedere iterato ad aliam electionem, ex quo adhuc erat lis de electione viuentis. Et prædicta iura, scilicet, dudum, audi, tantùm videntur habere locum antequam incipiat litigari per electionem, quia postea re litigiosa facta, nõ videtur licitum prælaturam, vel aliquod ius in alium transferre, vnde dicunt, quòd benè prohibuit, sicut ex sequentib⁹ apparet, vt dicit prius tamẽ, etc. non valet ratio apposita superius, scilicet, quòd non dicunt prohiberi eligere, nisi constaret, quòd prima electio esset aliqua eius, scilicet, qui adhuc viuebat, quia illud haberet locum, vbi prius nullam electionem fecissent hi, qui prohibentur, secùs vbi fecerunt, sed eorum electus mortuus est. Item alia ratione prohibuit, quia cùm dubium esset, an prima electio teneret, non debuit procedi ad secundam. argum. sup. de elect. dudum. sed certè dubietas electionis primæ, non debuit secundam electionem facere nullam, sed prima nulla est ipso iure, vt not. sup. de elect. considerauimus. Sed melior ratio videtur aliquibus, quòd res litigiosa non debet in alium transferri. C. de li. l. fin. quòd secundum quosdam locum habet etiam in incorporalibus. C. de li. l. 2. & l. fin. sed & si in incorporalibus non haberet locum, quòd etiam incurrerent in pœnam litigiosi. Incurret tamen in pœnam translatæ ac. vel translati iur. dubitati. de quo not. sup. de alie. iu. mut. causa fac. ex parte. hãc prohibitionem facit, vt ordinarius, sicut arbiter enim processit vsque ad mortem, ex tunc autem, vt ordinarius, nihil autem constat eum malè præcepisse quando pręcepit, quòd pendente sententia, non procederetur ad electionem, cùm mortè litigatoris pereat compromissum, vt hîc, & instantia compromissi, nisi fortè intellexisset, quòd non procederet pœn. sententia quasi iure ordinario, & vt ordinarius facere intendebat (Elegerũt) & malè duplici ratione, tum quia post iustam ordinarij inhibitionem, tum quia facta fuit ☞ priori non cassata. † Inhibere) non videtur posse dici, quòd isti eligentes in vitium litig. incidant, vel eius pœna teneantur, quia hoc non agebatur inter electores, qui contra prohibitionem elegerunt, & sic nullam rem litigiosam transtulerunt in alios, cùm nulla lis esset inter eos. Item hîc non petebatur dominium huius prælaturæ. Sed tantùm agebatur quis haberet ius in electione, sicut ibi apparet, vbi dicit cumque postmodum tractaretur super elect. etc. Item electores nunquam debent transferre dominium prælaturæ, licet decernant per quod potest peti prælatura. argumen. ad hæc. C. de lit. Authen. litigi. Item electi iustè petunt ab electoribus, si sunt subditi, quòd eis obediant, vt prælatis, non tamen ab eis petunt prælaturam, quia eam non haberent, nec etiam eam possunt dare, imò ipsam prælaturam videntur recipere à confirmatore, qui eis confert plenitudinem sui officij. sup. de elect. nihil. & c. transmissam. licet ius petendi omnia ista ortum habeat ex electione. imò & si idem esset elector & confirmator, non tamen teneretur pœna litigij, si alij conferret prælaturam quæ ab eo petitur in iudicio, quia prælaturam non possidet, sed ius conferendi prælaturam.

Vnde si hoc ius peteretur ab aliquo, si alienaret in alium, benè haberet locum pœna litigij secundum illos, qui dicunt quòd in incorporalibus habet locum pœna litigij, & eodem modo si aliquis possideret prælaturam, quam alius petit, tunc si alienaret in alium illam prælaturam, tunc benè haberet locum pœna litig. & videtur quòd si diligenter attendas, quòd directè officium iudi. non rectè imploratur ad prælaturam sibi reddendam, vel quodcunque aliud ius, nisi aduersus illum, qui illud possidet, & hæc petitio constituit rem litig. & sic fuit act. inf. de senten. & re iudi. cùm Bertholdus. Sed si aliquis petit confirmationem prælaturæ, vel alterius dignitatis, vel iuris, nunquam constituitur res litigiosa, quia non agitur de dominio, vel quasi dominio dignitatis quod est necessarium, vbi locum habet pœna litigij, vt præalleg. Authen. Item non fit res dubia litig. si petatur à subditis, quòd sibi obediant, non enim sunt huiusmodi agẽdi ad rem, sed ad factum, qualiter autem agendum sit in istis, not. sup. de maio. & obed. c. inter quatuor.

5 † Item non videtur, quòd in pœnam isti electores incidunt translatæ actionis, vel iuris dubitati, quia in hoc non incidit, nisi actor qui actionem vel ius habet, & eã vel illud in alium transfert. C. man. l. penul. & fi. hoc autẽ nec aliquis de elect. ius suum transtulit in alium. Imò nec electores ipsius ius, quod apud eos erat, scilicet, ius elig. in alium transtulerunt, sed iure suo vsi sunt, scilicet, eligendo. hîc enim est fructus iuris elig. & sic patet, quòd non fuerunt prohibendi, quia nemini facit iniuriam, qui vtitur iure suo. sup. de elect. cũ ecclesia Vulterana. Item electores non agebant, & maximè de hoc iure eligendi non erat quæstio, si eius electio valeret. Item si non elegerunt quenquam, vt aliũ vexarent, sed suo iure vtendo, vt ipsum ius suum retinerent, nam si elegissent aliquẽ ad impugnationem alterius, hoc quidam esset reprehensibile (Finitum) quia vlterius post mortem eius tanquam arbiter procedere non poterat, secùs in iudice, quia causam cœptam hęres prosequi tenetur (Hîc) hoc apparet tamen per electos compromissum. (Debuisti) debito necessitatis, sed nos alij debito honestatis (Cognoscere) vt ordinarius vellet.

6 † Et hoc est argum. quod ordinarius potest arbiter esse, vt sup. eo. cum tempore. & hoc secundum canones, secundum l. autem secùs. ff. de arbit. sed si in seruum. (Ius habet) idem etiam si ius non habet, nam pendente lite super alia electione, vel etiam si non sit inde lis, vel tantùm suæ electioni inniti, ad aliam procedere non potuerunt. sup. de elect. considerauimus. non obstante. sup. de in integ. restit. c. 2. quia ibi, post cessionem vnius non remansit alia electio, cui fieret præiudicium, & quod hîc coram superiore lis vertebatur. argumen. sup. de postul. bonæ. §. nec nocebat. sup. de offic. leg. licet. Alij tamen dicunt, quòd nec ibi secunda electio cassabitur, nisi prius constet secundam electionem tenuisse, vel aliàs secundæ præstitisse impedimentum, vt not. sup. de elect. dudum. & c. auditis. secundum quod plenius not. sup. eod. in gloss. & malè. Et hæc vltima solutio magis placet. Vix enim potuisset contingere, si de iure suo quod esset non teneret electio facta lite pendente super alia electione, quin statim cassasset eam, & postea processisset super alia electione sicut de iure esset.

CAPVT XI.

1 *Sententia & compromissum super rebus prius iudicatis non valet.*

Exposita nobis. (Exortę) super alijs † discordijs 1 poterit tenere compromissum, sed super rebus iam iudicatis non. (In ducem) Not. de temporalibus compromitti in laicum. sup. eo. dilecti filij (Arbitrium) quia sententia cõtra res prius iudicatas non valet. 2. qõ. 6. §. diffinitiua. Item si post sententiam non potest transigi. ff. de condi. inde. eleganter. §. & post rem. ff. de transact. post rem. item nec compromitti. Item si ex gratia prælatus vellet dimittere, vel renunciare suo iuri non posset. C. de transact. interpositas. (Obsidum) quia ex quo tenet compromissum vel arbitrium, igitur nec obsidum datio, nec quæ sequentur ex eo. C. de leg. & consti. non dubium. & non dubites hæc pertinere ad iudicem eccle. 2. quęstio. 2. Apostolicos. 24. quęstio. 3. si quis depo.

CAPVT XII.

1 *Possunt partes de negotio ad negotium prorogare iurisdictionem.*

2 *Item possunt prorogare iurisdictionẽ, vt super arbitria possint executionem facere. Partes an possunt prorogare iurisdictionem alicuius delegati in eo, quòd arbitrium exequatur.*

3 *Non valet compromissum in duos, vt possint indeterminatè eligere tertium, secùs si certam personam.*

4 *Pœna compromissa non habet locum in ordinarijs vel delegatis.*

Innotvit nobis. (Laicus) hæc causa erat inter laicos coram ecclesiastico iudice, quia fortè erat causa spiritualis, puta quia de pecunia, vel sensu qui debebatur ratione iurispatronatus, vel consimilibus, vel aliàs erat de foro ecclesiæ, vt no. sup. de offi. deleg. significantibus.

1 † Retenta) hoc non potuêre ex iure sibi deleg. cùm nihil de hoc à Papa esset eis commissum, scilicet, de exequendo arbitrio, sed partes prorogauerant iurisdictionem, quod possunt de negotio ad negotium, vt not. sup. de offic. deleg. de causis. in negotio tamen commisso, etiam si non protestarentur de retinendo iure deleg. per quam in eos compromittitur, tamen retinent quare enim expiraret cùm iurisdictiones & rescripta sint perpetua. C. de

C.de diuer.rescri.rescripta.sup.de off.deleg. significantibus.ar.inf. de præben. nisi essent.sed & quid idẽ sit, & si in laicos cõpromittitur satis expresse innuit ista decre.cùm non inducit iustam appel.ex eo, quòd exequetur sententiam arbitri,sed qa malè fuerunt electi arbitri. Sed potest dici,quòd non suffecisset iurisdictionis retẽtio,nisi partes consensissent quantum ad executionem arbitrij, licet fortè sufficiãt ad retẽtionem iurisdictionis delegati, & potest responderi rationibus in contrarium assignati,quia scientia arbitrorum nõ debet mandari executioni sua authoritate,si partes consenserunt,vnde ex vi compromissi, & propter consensum partium & iudicis, poterit executioni mandari, nec etiam est verum, quòd partes committant executionem arbitrij, sed Papa iurisdict. dedit per quam exequi potest, sed tamen non posset,nisi ordine iudiciario seruato.

2 † Partes possunt prorogare iurisdictionem,vt possint etiam super arbitrio executionem facere, vel potius intelligunt renunciare, ne possint excipere vel iurare executionem, sicut renunciare possunt appellationi, & reliquo ordini iudiciorum.C.de temp.appella.l.vltim.§.vltim. Nec valet si obijcias, quòd pactum partium,quòd eas tantùm obligat, non debet hanc iurisdictionem dare iudex, sed respondeo, vt dixi, quia pactum partium, quòd inter se faciunt iurisdictionem, non dat iurisdi.sed expresse eam prorogat, & etiam ipse iudex secundum pacta & alia iura partium inter ipsas iudicare debet, vt præalleg.l.1.C.de appel.l.fi.

☞ † Quidã tamen dicunt q̃, nec etiã partes possunt prorogare iurisdictionẽ alicuius delegati in eo,quòd arbitrium exequatur, primò ea ratione, quia arbitrium non debet executioni mandari.C.de arbit.l.1. secundò ea ratione, quia hoc non possunt, scilicet, exequi sententiam, nisi ordinarij & delegati à principe. ff. de re iu. à diuo.in princip.multò ergò melius hoc possunt committere partes,nec fuit hæc sola causa quare tenuit appellatio, scilicet, quòd incertus fuerit tertius arbiter, sed exequi non poterat(Alteri)si tertius non erat præsens, hæc erat sufficiens causa, quòd non tenebatur arbitrio, sed si erat præsens, statur maiori parti. ff. de arbit. ☞ item si.§.vltim.& l.sequen. † Obseruantiam)nota quòd causa generalis assignata, scilicet,quia ad obseruantiam huius arbitrij me cogitis, sub se comprehendit etiam omnes causas, ex quibus arbitrium potest dici iniquum, vel nullum propter iniquitatem sententiæ, vel quia malè ordinati sunt aliàs arbitri. (Statutum) ff. de arb.l.item si.§.si in duos.

3 † Et nota. quia secundum quòd ibi dicitur, scilicet, quòd si compromittitur in duos,ita quòd possunt eligere tertium indeterminatè non valet, sed secùs si certam personam, puta Ioan. & hoc hodie ostenditur per hanc decret. quòd etiam in arbitrium aliorum non possit conferri electio tertij,& hoc intelligo,quòd in pactum non potest venire ab initio,quia sicut fundamẽtum est malum,scilicet, quòd incipit à dissensu,& ita nullum potest stare super ædificium.1. quæstio. 1. principatus. ff. de orig. iur.l.1.sed si tantùm in duos esset compromissum,teneret, & si post dissentirent,per iudicem cogerentur eligere tertium.ff.de archi.l.item si.§. principaliter.nam hoc fuit fundamentum, licet in ædificando interueniat impedimẽtum, quòd per iudicem remouetur. Item quando dicit à princ. quòd vel partes,vel iudices possunt eligere tertium, non possunt cogi arbitri eligere istum tertium per iudicem, cùm fingantur in electione tertij authoritatè partium, quæ de iure non coguntur in arbitrium consentire. Item quia ipsi qui eligere debent tertium, siue sint iudices,siue alij & siue vnus, siue plures, præsumuntur sequi velle voluntates eorum,qui eum eligerunt,& cùm eorum voluntates sint discordes,quia vterq; pręsumitur velle talem,quòd per se sententiam ferat,& qui faueat & consentiat cum illo arbitro,qui pro se sententiã ferre volebat iustè prouidit lex,quæ hãc potestatẽ sic tertium eligendi prohibuit in aliũ trãsferri partibus, sed quòd iudex ipsos arbitros cogat eligere tertium, & bonum est, quia iudex benè præsumitur procedere, cùm non authoritate partiũ,sed iure fungatur,& ipsi arbitri præsumuntur & benè eligere,ex quo non authoritate partium, sed à iudice vel à iure coacti faciunt hoc, & ideò quando nihil est dictum à iure habeatur qui cogatur per iudicem, sequens autem decre.non cõtradicit,quia ibi mediatores fuerunt iudices delegati,non arbitri, nec legatus iurisdictionẽ ordinariã amisit, licet compromitterent in eum,& quòd fuerunt delegati,ex eo apparet quia eorum sententiam confirmat Papa, quòd non faceret,si arbitri essent.C.de arbi. l.1.

4 † Si obijcias, q poena cōpromissa probat eos arbitros? Respondeo, hoc non est verū in ordinarijs vel delegatis, in quos cōpromittitur, qui semper tenent iurisdictionē suam, quousque reuocetur. ff. de offi. præsi. legatus. inf. de præbē. nisi essent. sed hoc obtinet in his, qui nullam iurisdictionem habent super litigantes, licet aliter sint ordinarij, tūc enim si promittatur poena, vel tractatus sit habitus de eligēdo eum in arbitrum, præsumatur eum arbitrum tantùm. ar. ff. de arbi. l. 1. si. seruus plurium. §. vlt. ff. de arbi. litigatores. §. 1. & 3. ff. de diuor. l. vlt. aliàs si poena non permittatur, tunc nec metu poenę, nec alio modo tenet sentētia, vt res valeat potius, quàm pereat. inf. de verb. sig. c. abbate. præsumam eum elect. iudi. ff. de re. du. quoties. vel benè licitum esse à principio committere alicui, quòd aliquos eligat arbitros, & sic intelligitur prox. c. & de ele. in causis. sed quòd à partibus duabus electis tertius additur per iudicem, vel per aliquos, hoc non licet ratione supradicta, scilicet, quia malum est fundamentum compromissi, sed quando partes suam potestatem dant arbitris vel alijs, vt alios arbitros eligant, nō quia dissentiant ipsi arbitri, sed quia partes in eis plenè confidunt, nec fundamētum habet malum, nec aliquod aliud malum, ideò valet.

CAPVT XIII.

CVM A NOBIS PETITVR. & inf. (Exigebat) non agebatur de statu monachorum, sed de causis aliàs capellis dependentibus, & quòd est no. quasi ex ea petebatur, quia monast. non esset liberum, & tamen compromittitur. de hoc not. sup. eo. cum tempore. † Mediatorum) & isti mediatores ex quo receperunt, rectè arbitri sunt, & sunt cogendi arbitrari. ff. de arbi. l. 3. §. 1. & l. itē si. §. Pomponius. melius dicitur, quòd sunt delegati, vt not. sup. proxi. decre. (Mediatorum) sup. eo. c. proxim. contra solut. ibi. (Confirmamus) de voluntate partium, alioquin non cogetur quis ei stare, nisi poenæ metu. C. de arbi. l. 1. imò & sine voluntate partium, quia iudices delegati sunt, vnde eorum setentia tenet.

CAPVT XIIII.

COMPROMISSVM. (Caueatur) imò etiam si caueatur & de hæredibus vnius partis non alterius non valet. ff. eo. l. sed interpellatur. §. si ab altera.

FINIT LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

TITVLVS I.

DE IVDICIIS.

CAPVT I.

DE QVOVVLTDEO. Supple ita statutũ est. (Eũ) scilicet, Quouultdeum (Introduci) .i. aduocare vbi accusaretur. (Interrogatus) ad hoc valet interrogatio ne post eũ, scilicet, consilium, coram quo accusabatur recuset. 3. q.3. offeratur. sup. de offic. dele. super quęstionum. vel ex abundanti fuit hæc interrogatio. (Promiserat) idem est si non promisisset ei Quouultdeo (Episcopatũ) sed reditus episcopales sibi auferri debẽt. inf. de appel. pastoralis. in fin. (Exitum) quando erat lis contestata. inf. vt lit. non conte. quoniam accedens, id est, nisi per annũ duraret in excõmunicatione. 11. q. 3. rursus. & not. sup. de æta. & quali, cùm bonæ.

CAPVT II.

DECERNIMVS VT LAICI. (Tractare) scilicet, suo nomine tanquàm ius habentes in eis, 10. quæstio. 1. c. 1. 2. & 3. nomine autem ecclesiæ tractare possunt. sup. de syn. ca. vno. sed nec generalem administrationẽ, & principalem habere possunt laici, & maximè de spiritualibus, vel de iurisdictione super clericos. (Prælati) argumen. quòd prælati sunt iudices ordinarij de hoc notat. sup. de offic. ordin. cùm ab ecclesiarum. & c. quanto. (Iudicio) id est, authoritate, consilium autem requirere possunt.

CAPVT III.

1 *Causa iurispatronatus non est merè spiritualis.*

1 QVANTO. (Connexa) † causa iurispatronatus non dicitur merè spiritualis, quia à laicis posidetur similiter & ius funerandi. ff. de mor. infer. l. 1. tamen dominum sepulchrorum non pertinet ad eos. insti. de rerum diui. §. nullius.

CAPVT IIII.

AT SI CLERICI. (Iudice) nisi super hoc essent infamia respersi, tunc enim nisi se purgarent possent puniri. 2. q. 1. multi. vel ibi loquitur de laicis (Confessio) quæ exigantur, vt confessio præiudicet. not. in sum. C. de confes. (Iudice) repete quæ diximus sup. de elect. per inquisitionem. Deponi) tamẽ distingue in modo agendi. inf. de simon. dilect⁹. 2. ☞ † Minora) minora dicimus omnia, in quibus non est eis prohibita dispensatio, nam in alijs omnibus dispensare potest. infr. de sent. excom. nuper. nam in hæresi dispensat. 50. distin. presbyteros. dic vt not. sup. de temp. or. dilectus. (Peractam) vel partem. 82. distinct. presbyter. (Contritione) sufficienti. aliàs secùs. 21. q. 5. si quis cuiuslibet. 17. q. 4. attendendum. & c. si quis deinceps. (Seculari) nisi sit incorrigibilis. inf. eod. cùm ab homine. 3. q. 4. clericus. 11. q. 1. si quis.

CAPVT V.

1 *In quæstione feudi coram paribus curiæ agi debet.*

2 *Quæ actio sit intentanda contra dominum qui non expectato iudicio parium expoliauit vasallum, & ad quem appellatur in causa huiusmodi feudatariorum. in numer. 3.*

Dominus feudi an & quando posit esse iudex inter suos vasallos, contendentes de feudo, & num. 4.

3 *Dominus feudi an sit iudex in causa non feudali inter suos vasallos.*

Dominus et vasallus an poßint iudicium dimittere, item an pares omnes sint vocandi, vt iudicent.

4 *Pares curiæ debent seruare in iudicando ordinem iudiciarium cùm sint ordinarij.*

5 *Cùm de iniurijs vel de feudo in dominum, vel alium commißis agitur coram domino, vel partibus agendum est.*

6 *Nunquam cum agitur condictione ex. l. feudorum alia pœna, nisi amißionis feudi imponenda est.*

7 *Quæstio, an sit res feudalis præcedere debet vbi agitur rei vendicatione, vel alia actione per quam ius feudi potest in iudicium venire.*

CÆTERVM. (Promulgatur ab ordinarijs alijs petentibus eas possess. vt feudũ.
1 † Parati) si quæstio feudi inter dominum & vasallum vertitur confitentem feudalem rẽ, ad quã agitur. s. vt de ea red-

ea reddat tributum, vel aliud simile corã partibus curiæ agitur hoc saluo, quòd si pares grauarent ecclesiam, posset appellare ad proximum superiorem, vel ad Papam.2.q.6.Romanam.si quis nostrũ. Alij contradicunt dicentes, quòd tantùm proximus superior appellabitur, etiam si sit laicus.

2 † Sed quasi si dominus nõ expectato iudicio parium, expoliauit vasallũ, si fuerit vasallus laicus, conuenietur dominus coram paribus curiæ interdicto, vnde vi, si vis armata fuerit propter honorẽ domini actione.in factũ vel alia actione.ff.de vi & vi ar.l.1.§.interdictũ.hoc etiã.si autẽ fuerit a clericus expoliatus, statim spoliator per iudicem ecclesiasticum est cogendus restituere clerico, quòd rapuit, quia sacrilegus est, q crimen ecclesiasticum est. 16. q. 1.in canonibus. & etiam si dubium sit de spoliatione, tamen cognoscat ecclesia.ar. 24.q.3.si quis depo. Alij dicunt coram ordinario rei non coram domino semper agendum ad restitutionem interdicto, etiam si laicus sit expoliatus.inf.tit.prox. ex parte. & fortè hoc est melius, quamuis potest dici, illam decre.habere locum, quando alius quàm dominus spoliauit. Vec dic, vt in gloss. quidam. Si verò inter duos vasallos sit controuersia, quia vnus vendicat ab alio rem, quia dicit, quòd in feudo succedere debet, vel aliàs dicit ad se pertinere, alius autẽ negat, vel dicit se habere ius in re feudali, quam alius tenet, quòd ius est sibi constitutum de consensu tam domini quàm feudatarij, quorum cõsensus requiritur, quia vtriusque interest, tunc etiam si vterque dicit se habere ius suum feudi, siue ius ab eodem domino, coram domino feudi agendum est, vt hîc. Si autem actor vel reus dicit se non habere ius in re illa ab eo, quem aduersarius dicit dominum, tamen ipse cognoscet, an res sit feudalis coram quo citatio facta est, sed non diffiniet super hoc, scilicet, an sit feudum vel non, sed an sua sit iurisdictio.ff. de iudic. si quis ex. Alij tamen dicunt, quòd non debet esse iudex, quia dicitur dominus. C. ne quis in re su.l.1.ff.fami.erciſc.l.si per. sed corã ordinario rei agetur.

a *Si aũt fuerit. Ad hoc dictũ Inõ. adde Feli. & ibi not. per ipsum in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. col.4.in prin. sup. de consti.*

Et fallit hæc regula.ff.de iudi. si quis ex. sed reus potest excipere coram suo ordinario, si ibi conueniatur, quia iurisdictio pertinet ad dominum. Et si voluerit probare poterit, quòd ab eo tenet in feudum, quòd si probauerit remittitur ad eum.inf. titul. proxim. ex transmissa. & c. verùm.

Et hoc intelligo verum, vbi vendicat rem, nulla expressa causa, quia quando in genere petit omne dominium qualecunque sit, etiam si feudatarium sit in iudiciũ deducit. ff. de excep.rei iu.l.si mater.sup. ead. sed si diceret vẽdico talem rem, quia quæsiui dominium per præscriptionẽ vtilem & directum, vel per emptionem à domino, tunc fortè non posset reus excipere de feudo corã ordinario, quia nec potest iudicare, nisi ex ea qua petitur, & ita non iudicabit de feudo. arg.ff.de iurisdict. om. iu.l.pe.§.vl.C.ad l.Cor.de sic.l.1.quamuis dicant quidam, quòd etiã si exprimat vẽditionem, vel pręscriptionem, quòd etiam tunc ius feudatarium deducit in iudiciũ, sed hoc non patitur illud verbum directũ, vel etiam quia quando agitur actione in rem expressa causa, dominiũ ex sola causa expressa venit in iudicium.ff.de excep. rei iudic.l.si mater. & ideò si exprimatur causa rectè opponitur exceptio coram ordinario, quia res non est feudalis. & idem dico, scilicet, agendum corã domino feudi, si personali actione agitur ad rem, quã vterque feudalem confitetur, & eodem modo si reus conuentus coram domino, neget rem feudalem esse, non agetur hæc quæstio vsquequo dominus vel actor probet coram iudice ordinario eam feudalem, quia pręiudicialis est.ar.inf.tit.prox. si clericus.ar.insti.de act.§. præiudicium.

☞ † Sed qd dices, si feudatarius alij concessit aliquam partem feudi, vel aliquod ius in feudo. Respondeo, si concessit in feudum sub eo quòd faciendum diximus sub primo feudatario, vt sup. si autem non in feudo dicit, se habere coram iudice ordinario agi debet.

3 † Sed quæro ad quem appellabitur? Respondeo, ad dominum in casu suo, & pares in casu suo ordinariam iurisdictionem haberi sibi concessam lege Federici in concessione feudorum. de feu. non alie. imperialem. & ideò ab eis appellabitur proximus superior dominus feudi, & si non sit ibi dominus, proximus superior dominus feudi, appelletur iudex ordinarius, in cuius territorio est res feudalis, de qua agitur. C. de iudi. l. vltima. si autem agitur de iniuria, quam passus est circa fidelitatem, vel capitula fidelitatis vasallus à domino, vel econuerso appellabitur iudex ordinarius rei. argumẽ. quia appellationes gradatim sunt faciendæ.2.q.6.anteriorum. Vel dic, quòd super

super hoc appellabitur iudex ordinarius sub cuius iurisdictione res sita est, etiam si agatur de iniuria facta in re feudali, puta interdicto vnde vi, vel alio consimili. † Si autem agant de iniurijs non in rebus feudalibus factis, sed extra, non agent sub domino, sed coram ordinarijs, & eodem modo si agatur contra dominũ de iniuria facta extra rem feudalem vel non tangentẽ fidelitatem, quam domino promisit, vel econuerso, non agetur coram domino, nisi agant inter se ad amissionem feudi, & hoc in libello debet cõtineri. Tunc enim partibus agitur, quia agitur in rẽ, scilicet, ad rem feudalem recuperandam, vel ad ius, quòd ibi habet dominus penitus admittendum, & si appellabitur, ad ordinarium domini appellabitur. arg. ff. ad mun. l. municipes. §. vlti. nec possunt litigantes etiam vtriusque consensu dominum dimittere. argumen. inf. titu. proxi. ex transmissa. Dominus autem & vasallus licitè possunt iudicium parium dimittere, quia ibi nulli fit præiudicium, quia si dominus non habet pares, succedent arbitri ad simile iudicium susceptorum. infr. de app. cùm speciale. & 11. quæsti. 1. si clericus aduersus. Item non credimus omnes vasallos vocandos, vt iudicent, sed ex paribus vasallis dominus vnum eliget, & vasallus alterum. argu. 2. q. 6. placuit. † Alij dicunt quòd ipsę pares tantùm eligẽt ex se duos, vel quem voluerint, quia ipsorum est iurisdictio à lege data, & eam possunt quibus volunt mandare. argum. 63. dist. c. 2. & 3. & in multis alijs. c. eiusdem. distin. & seq. & dicuntur pares, quia omnes sunt vasalli, vel quia similium est causa communitates debent esse pares, vel qui similia feuda habent.

4 † Item ordinem iudiciarum seruabunt cùm sint ordinarij, si autem inter dominum & vasallum, vel inter vasallos agitur personali actione, quæ non sit de iure feudali, sed agitur circa rem feudalem, puta pignoratitia, vel depositi, vel aliàs etiam de re in feudo concessa, semper coram ordinario agitur. Alij contrà, sed dicunt quidam & si ad rem feudalem agitur, & hæc sunt vera vbi tãtùm est dominus feudi, & non est iudex, vel vbi certa res est infeudata, & non iurisdictio: quia si iurisdictio sit infeudata, tunc ipse cognoscet de omnibus causis etiam ordinario iure. † Item ab eo appellabitur iste superior, qui iurisdictionẽ infeudauit, & tales sunt episcopi, abbates, duces, comites, & barones, & omnes alij qui iurisdictionem habent ab Imperatore, & alijs.

5 † Item quandiu parati, quidam dicunt & fortè non malè, quòd quandocunque agitur de iniurijs, vel de feudo in dominum, vel alium commissis, si agimus iure feudali, vel condi. ex l. feudorum agendum est coram domino, vel paribus, nam cum alio iure dominus feudi non habeat iurisdictionem super vasallum, nisi lex feudorum concedat, nisi ex illa. l. agatur sub eo, aliter agi non potest, si autem talis sit casu quòd non possit agi condictione ex. l. feudorum. coram ordinario agendum est, nisi ambo nitantur iure feudi.

6 † Et notat. quòd nunquam vel rarò si agatur conditione ex l. feudorum, imponitur pœna alia, nisi amissionis feudi, vel alia super re feudali, si autem coram ordinario agitur, & iure communi, & pœna. l. siue corporalis, siue alia imponitur. † Item vbicunque agitur de re feudali, siue vendicatione, siue interdicto, vel alias inter duos intendentes tantum iure feudi, tantùm coram domino agitur, vt hîc. & illa decret. infr. titul. proxim. ex parte. Non obst. quia domina ibi non iure feudi, sed dotalitij iuuabatur.

7 † Item dicunt quidam, quòd hæc quæstio, an sit res feudalis debet pręcedere, vbi agitur rei vendicat. vel alia actione, per quam ius feudi potest venire in iudicium: & prius hæc lis terminabitur, & hoc ipso, quòd negat se non in feudo tenere, si quod ius feudi habebat amittit. ar. 8. dist. quo iure. ff. de rei ven. l. fin. (Quandiu parati.) si enim dominus malitiosè differat procedere, tunc coram ordinario agetur.

CAPVT VI.

DILECTI FILII. (Subtiliter.) not. subtilitates secundũ canones reprobari, & idẽ quãdoq; secundũ leges. ff. ad leg. Aquil. l. ita vulg. § vlt. ff. qui mod. pign. vel hypot. sol. l. sicut. §. si debitori. ff. de relig. l. sunt personæ. ff. mã. l. si fide. §. quædam actio. argum. actiones non proponendas secũdum canones. inf. de dol. & contu. c. 1. & C. si per vim vel alio modo. l. 1. Contra. inf. de mu. pe. c. 1. 11. q. 1. experientiæ. infrà, depo. grauis. sol. secundũ canones dicimus nõ esse ꝓponẽdã actionẽ, sed si ꝓponatur & inepta, non obtinet, ꝙ petit. inf. e. examinata, secundũ legem

legem semper proponēda est.ff. de admi. tu.l.quoties.§.1.institut.de act.in princ.

CAPVT VII.

INTELLEXIMVS.(Per aliū) inf.de proba.post cessionem. Contra solu. hîc speciale est in reo ꝓpter causam,quæ hîc ponitur: idem etiá videtur in actore, q̃d in causa absolutionis,vel vbi agetur de iniusta excommunicatione.sup. de offi.deleg.cùm cōtingat.& in alijs causis,quas agere permittitur posit constituere procuratorē melius a est enim ꝙ causam agat per alium,quàm per se,per aliū si potest,& vult,alioquin per seipsum.

a *Melius est. Adde ꝙ hoc refert & sequitur Card. in consil.46. inci. videtur quòd dictus. l.in fi.*

CAPVT VIII.

CLERICI. & inf.(Dicat) Anthen.vt cleric.apud prop. §.vlti.inf. de iur. cal. inhærentes quoniam. (Traditur) 11. quæstio.1.c.1.& 2.(Consuetudine) de hoc not.sup.de consuetud.in prin.& c.fin.

CAPVT IX.

CAVSAM. (Fratres monachos)scilicet Dulmen. & qui morantur in ecclesia cathedrali ingrediátur.de hoc not. sup.de rescr.edoceri.(Valeat) & iustè,quia cùm esset negotium conuētui commune & episcopo,non licuit conuentui sine episcopo agere.Vel dic, quòd erat grande negotium, vnde sine authoritate episcopi agere non poterant.inf. de his quæ fiunt à præla.c.quanto.

CAPVT X.

1 *An sufficiat depositio pro crimine clerici.*

CVM NON AB HOMINE. (Deponendus est.) argu. sup. eod.at si clerici.C.vt se.l.vlti. C.de spor.l.2.

1 † Deponendus est) vbi clericus deponitur ꝓ crimine sufficit depositio.sup.eo. at si clerici.nisi enormitas criminis aliud inducat. inf.de fal.ad fal.3.q.4. clericus. 11. q. 1.si qs satis.vel nisi sit incorrigibilis:quo casu est procedendū,vt hîc dicitur.Cōtumax verò primò excōmunicatur, pòst si est incorrigibilis,anathemizatur,& pòst deponitur. 74.dist. honoratus. 34.dist. quorundam. (Excommunicari) id est, minori excommunicatione.(Anathematis) id est, maioris excommunicationis.

CAPVT XI.

QVIA G. (Secundum formā) id est,quòd mediante iustitia procedant.R.no.sup.de rescr. c.eam.Sicut non tamen tenebitur interdicto.ff. de vi & vi ar.l.cum à te.inf.de rest.spo.cùm ad sedē. Terminetur)authoritate præsentium literarum non præteritarum, cùm de hac persona non faciant mentionem.Quidā tamen dicunt, quòd authoritate præcedentium literarum procedent in odium rapinæ.simile.sup.de ali.iu.mu.causa fac. c.1.hîc autem nunquàm intelligas quòd in causa cœpta contra spoliatorem etiam si lis sit contestata & etiam in causa conclusum,quòd sola sententia ferēda restet, ita sententia feratur contra successorem, cùm hoc interdictū,scilicet, vnde vi personale sit. ff. de vi & vi ar. l.1.§.pe.imò si reali actione ageretur,oportet quòd noua actio intentaretur contra nouum possessorem.ar.op.ff.de peti.hære.l.pe.& de rei ven.is à quo.& l.seq.ff.de reg.iur.l.in summa.§.fi.nisi fortè esset hæres, in quem benè daretur actio post lit.contest. ff. de rei ven. l. si is qui. & l. si in autē. §. 1. & hanc decre.intelligimus ita,quòd oportet eum à capite incipere agere contra successorē, & non agetur contra successorem interdicto vnde vi,nisi sciēter accepisset à spoliatore.inf.de resti.spo.sæpè.& forma priorum literarum talis erat, quòd possessorio & petitorio agi poterat siue peti, imò & si in literis non contineretur de vtroq;, tamen agi de vtroq; poterat.inf.de causa. pos.c.1.inf.de sequest.pos.c.1.vbi not.

Quidam tamen dixerunt quòd si aliqs agat petitorio contra aliquem super aliqua ecclesia petendo eam,quòd successor debet litem cœptam prosequi, & si nō habet successorem propter litē, vel propter timorem.tunc episcopus vel alius ad quē pertinet prosequatur litem:vt not.inf. de resti.spol.c.olim.sed nobis hoc non placet quia illud haberet locū,si nomine ecclesię ageret vel defenderet,puta si peteretur aliqua possessio ecclesiæ, & alius nomine eiusdē ecclesiæ ipsam ecclesiā,& possessionem defenderet, sed hîc neuter nomine ecclesiæ agit,nō enim trāsfertur ꝓsecutio litis de ꝑsona in personā, nisi in hæredibus vel vniuersalibus successoribus.C.de acq. hęr.l.fi.ff.de acqui.pos.l.Pōponius.§.cùm quid.vel in dominis, qui per procuratorē agunt.ff.de procu.l.in causæ. vel à filio in patrem.Idem videtur si reus moritur post litem cœptam,etiam si constaret de meritis causæ. Non est contra. C. de adult.l. quamuis.quia ibi loquitur vbi absente accusatore constabat de crimine per cōfessionem accusati,quòd non debet relinqui impunitum,etiam si accusator nollet.inf. de

de collu.dete.crimina. imò plus videtur, quòd si sententia lata esset pro aliquo, & post sententiam moreretur reus qui condemnatus ad restitutionē esset, post mortem non mandabitur sententia executioni, nisi præmissa summaria cognitione, si sit aliquis qui velit aliquid dicere contra eum. ff. de re iudi. l. à diuo. §. si iterum. & §. seq. inf. de testi. veniens. 2.

CAPVT XII.

CVM VENISSENT. (Per alios) quàm per nos condentis enim est interpretari. inf. de sen. excō. inter. ff. de præto. stip. l. in præto. Iudicari) directè, nam indirectè potest, si quæratur, an sint vera vel falsa priuileg. incidenter. Item si quæratur, an iuuet causam potest cognoscere iudex, & eis non obstantibus iudicare super quæstione sibi proposita, ita quòd priuileg. non faciant mentionem. argumen. C. de iudi. l. quoties. C. de ordi. iudi. l. 1. Vel dic, nemo potest iudicare super priuileg. sedis apostolicę, id est, vbi agitur. de iure. se. apo. vel de empt. vel interpretatione tātùm prohibet, scilicet, cùm de ipsorum verbis dubitatur.

CAPVT XIII.

1 *Denunciatio euangelica quæ sit, & qualiter vtenda, & quis ad eam teneatur, & an iudiciarius in ea sit seruandus, & qui testes in ea admittantur. habes nu. 2. & 3.*
4 *An denunciatio ista habeat locum in re temporali.*
Canonica denunciatio non solùm habet locū in criminibus perpetratis, sed etiam perpetrandis.
5 *Legitima monitio præcedere debet antequam quis denuncietur.*
6 *Consuetudines & priuilegium inuicem parificantur.*
Consuetudo dat iurisdictionem.
Leges abrogatæ an necesse est scire.
7 *Fractæ pacis & periurij crimen pertinet ad iudicium ecclesiæ.*
Qui cognoscere possunt de denunciatione admittenda.

NOVIT ILLE. (Si peccauerit) 2. quęs. 1. si peccauerit.
1 † Regulam (scilicet, admonendo quędam denunciatio est euangelica, de qua hîc loquitur & 2. q. 1. si pec. & in ista hoc modo procedendum est, quòd si quis priuatim scit peccatum alicuius, priuatim contra illum debet prosequi mandatum euangelij, & tandem in priuato debet eum habere pro ethnico & publicano, & benè habes in prællleg. c. fi. si pec. & 45. distin. sed illud non ociosè. Si autem peccatū est manifestum, tunc manifestè debet prosequi mandatum euangelij denunciando crimen eius iudici, & probando per testes. & tandem post sententiam ecclesiæ debet eum habere pro ethni. & publicano. Publicè etiam si non esset excommunicatus, scilicet, vt non habeat familiaritatem cū eo, sed nō tenetur eum vitare in oratione nec in mēsa, nec in alijs huiusmodi, & hāc denunciationem potest prosequi etiā ille cuius interest ratiōe rei familiaris: vt hîc. Et etiam petere, quòd sua interest, & dicere vt cùm non posit agere pœnitentiam, nisi satisfaciat quòd reddat, & quòd sibi debet. 14. q. 6. si res. & hanc denunciationē debet præcedere monitio: vt hîc. Et videtur, quòd in hac denunciatione nō sit necessarius ordo iuris. inf. de do. c. 1.

2 † Quidam tamen dicunt & fortè non malè, quòd vbi quis per denunciationē suum interesse debet cōsequi, quòd tunc ordo iudiciarius est seruandus, & hoc est tutius, quia illud seruare non potest nocere. Ad istam denunciationem non credimus aliquē teneri, nisi sicut tenetur ad alia opa charitatis, nisi sit talis, ad quē ratione officij & curiæ hoc pertineret. 23. q. 4. duo. ad denunciationem hanc omnes infames & minores & mulieres credimus admittendos, nisi permaneant in crimine.

3 † Ad testimonium autem in denunciatione, dicunt quidam, quòd ijdem admittuntur, & hoc satis dici potest, vbi solá pœnitentia de crimine quæritur, & non aliquòd temporale, neque directè, neque incidenter, quia tunc tantùm alij legitimi testes admittendi sunt.

4 † Item dicimus a quòd iste modus agendi habet locum, vbi aliquod temporale in quo est reus naturaliter obligatus debet dari vel fieri, etiam si ad illud petendum nulla competat actio ciuilis vel canonica, vt quando quis iurauit dare, vel facere sine stipulatione, locum habet denūciatio: vt hîc. Et est idem in omnibus alijs, quæ debent dari vel fieri, & peccat qui promisit nisi promissum impleat, vt hîc, vbi dicit, quòd ad Papam pertinet de omni peccato mortali quemlibet corripere. Ad idē 22. quæstio. 2. ne quis. & quæstio. 5. hoc videtur. & inf. de instit. cùm venissent. est & alia denūciatio quæ dicitur canonica, sed tamen ortum habet à lege vete. testa. quæ

a Item dicim⁹. Adde ꝙ hoc dictū Inn. refert & sequitur Felin. in proœ. Grego. col. 6. vers. et ex isto remedio quē vide et in c. quæ in ecclesiarum. col. 16. versi. secundus casus. suprà, de consti.

a Vel melius. Hîc alle. Feli.in.c. 1.ſup. de conſt co.5. verſ.alius caſus. & adde Alex.de Imo. in cōſ.209.co. . ver. nec ad hoc ob.i.2.vo. & adde Pau. de Ca.in conſ. 316.inci. viſo & examinato ſecundū nouiſ. impreſſionē in parte antiquorū.co.3. poſt me. vbi dicit per hoc, ꝙ Imperator nō poteſt renocare legem ſuā in præiudiciū ſibi non ſubditi.et idē Fel.in.c. quæ in eccleſiarū. colum.11.poſt prin. & adde etiā Paul.de Caſ.in conſil. 289.in ſecūda parte conſiliorū nouorum ſecundū vltimā impreſſionē.inci.cōſiliū præſuppoſito ſine p̄iudicio.col.1. vbi tenet, ꝙ licet Papa poſſit tollere ius canonicum in præiudicium ſubditorū ſuorū, tamē illud nō poteſt tollere in p̄iudiciū laicorū. & hoc dictū Iñ. hîc refert etiā Fel. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ.co. 36. verſi. pro prima opin. ſup.de cōſt.et a dde ꝙ hoc dictū Inno. dicit ſingulare Car.in cōſ.85. inci.pro reſpōſione principaliter.col. 2. verſ.alia verò lect.

quæ eſt de crimine non committendo, ſcilicet, vt ab eo deſiſtatur, & de hac denunciatione loquitur.inf. de deſpon.impu.ad diſſoluendum.22.quæſtio.5. hîc videtur.

Hæc autem denunciatio canonica habet locum, non ſolùm ſuper criminibus perpetratis, ſed etiam perpetrandis. Si crimina perpetranda recipiunt augmentum propter multiplicationem actuum, vel propter contumeliam iniuriæ, ſicut eſt quando aliquis perſiſtit in illicito contubernio, vel quando perſiſtit in iniuria & rapina. & de hac denunciatione loquitur inf. de iureiur. quemadmodum.in fi. & in hac eadē dicimus, quæ in ſuperiori, niſi qa ad hanc dicimus quoſlibet teneri, ſi credunt proficere ſuam denunciationem & denunciantibus non eſt nimis graue eos denunciare, & ſic loquitur. 22. quæſtio. 2. ne quis. & q. 5. hoc videtur & c. præalleg. anima. nimis autem graue eſſet denunciantibus, ſi propter hoc deberent à ſuis negotijs deſiſtere, vel ſi propter hoc deberēt vel inimicitias, vel pericula aliqua incurrere, licet enim denunciare bonum opus ſit, non tamen tenemur ad idem præciſè, ſicut nec ad alia bona opera, niſi in caſu prædicto, & quando ſic offert ſe opportunitas, ſicut dictum eſt, quia quando ſic offert ſe opportunitas, eſſet peccatum negligentiæ, niſi denunciaret crimen committendum, ſed non ita eſſet crimen negligentiæ imputādum, ſi commiſſum crimen quòd iterationem non reciperet nō denunciaret, quamuis & de illo dici poſsit quòd tanta poſſet eſſe denunciādi opportunitas, & tanta credulitas proficiendi, ꝙ aliquod peccatū eſſet non denunciare, licet nō tātùm ſicut eſt tacere in denunciādo crimen committendum. De alia etiam denunciatione mentionem faciūt canones & leges, quæ non eſt modus agēdi, ſed præcedit actionem vel denūciationem, & de hac denunciatione loquitur.2.q.7.quæ propter. & c.ſeq. & c.accuſatione. & infr. de accu.c.fi. & de calum.c.fi. & in multis alijs eſt facile inuenire exemplum de tali denunciatione, quòd tā in decreto quàm in decreta. & in Authen. vt iudi. ſine quo. ſuffra.§.ſi quis.§.neceſsitatem. & §. ſequē. & de hac modicum agimus, quia non eſt per ſe modus agendi.

5 † Sufficientem) videlicet, quòd nō præceſsit legitima monitio, vel quòd denūciator ſit criminoſus.3.q.7.indicet. vel alia cauſa iuſta, & ex hoc colligitur, quòd in fine non mandat cognoſci de cauſa principali, ſed an denunciatio ſit admittenda. (De feudo) directè. ſecùs indirectè, quia non poteſt agere pœnitentiam, ſi non reſtituat.6.q.1.illi qui.22.q.2. prædicandum. 23.q.4.ecce.13.q.6.ſi res. (Spectat) ſecundum diſtinctionē quam not.ſup.e.cæterū. (Iuri) illi.ſ. quo cauetur q̄d dominus vel pares debent eſſe iudices: vt no.ſup. e. cæterùm (Priuileg.) Fortè enim rex Angliæ habebat priuileg. à rege Franciæ, quòd nō iudicaretur per ipſum tāquam per dominum, ſed per communes eorū iudices, vel per alias certas perſonas cōmuniter electas, idem eſſet ſi ſuper hoc ſpecialem cōſuetudinem haberet.

6 † Conſuetudinem) Not. parificari conſue. & priuileg.9.q.3.conqueſtus.64. diſt. quia. Item no. conſuetudinem dare iuriſdictionem. ſup. de arbi. dilect. (Valentinianus) 63.di. Valentinianus. (Theodoſius) 11.q.1.quicunque valet. Theodoſius) quomodo legem abrogatam inducit cùm deberet puniri. C. de vete. iu. enu. l. vlti. Reſpon. licet ius ciuile ſit ſublatum, tamē neceſſe eſt ſcire. 7. diſtinct. fuerunt. & inſuper ratio remanet. ff. de ca. mi. l. eas. Itē eccleſia poteſt pro ſe inducere legē quāuis non valeat contra ſe, vel melius a priuileg. fuit eccleſiæ conceſſum, vnde hoc adhuc hodie durat (Petitor) de quo minus videtur quàm de reo cùm fauorabiliores ſint rei quàm actores. ff. de regul. iur. l. fauorabiliores (In initio litis) ante lit. conteſt. (Decurſis) poſt lit. conteſta. ante concluſionem (Peroratur) id eſt, cùm allegatur (Sermone) id eſt, rationibus vtriuſque partis vel ratiōe (Ex Deo) dicente Petro: quodcunque ligaueris, etc. ſupr. de maio. & obed. ſolitæ (Mortali) directè vel indirectè.2.q.1.multi. ff. de peti. hære. l. hæreditas. Pacem) ſup. de treu. c.1.24.q.3.ſi quis Romipetas.

7 † Iuramenti) No. crimen pacis fractæ, & periurij directè pertinere ad iudicium eccleſiæ: vt hîc. Idem in crimine ſimoniæ, ſacrilegij, vſurarum, hæreſeos, ſeparationis matrimonij ad thorum propter adulterium. 22. quæſtio.1.c.pen. 12. quæſtio.1. nulli liceat. (De plano) in modum denūciationis. (Quærimonia) an ſit denunciatio admittenda. (Exceptio.) Contra denunciationem enim admittitur exceptio criminis, ſiue proſequatur ſuam iniuriam, ſiue non, quia qui agit ad pœnam omnem maculam dimittere debet. ar.3.q.

7.iudi-

7. iudicet qui fine.25.dist.c.vlt.35.q.6. episcopus.infames tamē admittuntur ad denūciationē, dūmodò egerint pœnitentiā.

☞ † Omittant) quidā dicūt & fortè nō malè, quòd non solùm isti iudices cognoscēt, an sit denūciatio admittēda, sed etiam de principali hoc modò. Dicet enim rex Angliæ, rex Franciæ tenet comitatū Pictauiæ in periculū animę suę cū ad me pertineat, vel cōtra cōscientiā, & peto officiū vestrū, q. cogatis eum ad pœnitentiā, si ipse respōderit non pertinet, ad te cognoscere, vtrū iustè vel iniustè teneā. Hoc aūt scio, q. non teneo contra conscientiā, & hanc nō aliā teneor apud te excusationem facere, si rex Angliæ voluerit probare quòd sua fuerit, nō admittet ecclesia super hoc probationes, quia fortè licet fuerit sua potest esse, quòd per iudicium propriū, vel alio iusto modo facta est regis Franciæ, vel ad minus obtinet ꝓbabiliter, & sic est sine peccato. ar. C. de rei vendi. l. fi. Sed si velit probare, quòd contra conscientiā teneat, vel iniustè admittēdus est, sed hæc probatio valdè difficilis est, quia & si probet rex Angliæ eam suam fuisse, non tamen probat, quòd contra conscientiā vel iniustè, sicut supradictū est. Si autē ageretur directè, sufficeret, quòd probaret suū fuisse dominiū, nisi possessor legitimā exceptionē haberet. C. de proba. l. siue. hoc tamen videtur q. semper debet proponere excusationē, quādo in modū denūciationis agitur. s. probabiliter. VERBI GRATIA: si fuit sua, amisit eam, vel pignori est mihi obligata, sed probare id non tenetur, imò creditur dicere verū, nisi ꝓbetur cōtrariū, quia hîc per denunciationē sufficit, si suæ conscientiæ satisfaciat, & non necesse habet suū ius probare, sed si aduersarius vellet ꝓbare admittitur, vt hîc circa id prin. idem est, vbi est scandalum vel publicum peccatum, quia tunc si de peccato cōstat, sic de satisfactione constare debet. 45. dist. sed illud.

CAPVT XIIII.

1 *Simplices & indiscreti possunt per alium factum proponere.*

2 *Per narrationē et respōsionē fit litis cōtestatio. Vniuersitas an per se agere, & per se iurare possit.*

3 *Religiosorū vniuersitas per aliū iurare potest.*

PASTORALIS. (Indiscretè.)

1 † No. q̃d simplices & indiscreti per alium possunt factū proponere, & non est malū, si etiam cogantur factū suū, & per alium respondere. Item vniuersitas per aliū ꝓponit. 2. q. 12. qui manu. ff. quòd cuiusq; vni. l. 1. Item excōmunicatus. sup. e. intelleximus. Itē episcopus. 5. q. 3. quia. Item illustres. C. de procu. l. vlt. Item minores. sup. de æta. ex ratione. insti. de cura. §. itē inuiti. C. de autho. præstan. clarū. Itē furiosi & ꝓdigi, & mulier luxoriosa. C. de cura. furio. l. mulieri. aliter autē non licet, vt hîc. & ff. de inter ac. si sine. & l. si seruū. §. vlt. C. de iura. calū. Authēt. principales.

2 † Indiscretè) non intendit dicere, quin quilibet per procuratorem possit narrare, & respondere, cùm possit per eum litem contestari, quæ per narrationem & respōsionē fit. inf. de lit. contest. c. 1. sed intendit dicere, q. ille, qui causam agere debet, siue ꝓcurator, siue dominus, per se narrare debet, nō per aduocatū vel aliū, vniuersitas aūt sicut ꝑ se agere non potest, ita nec narrare. 12. q. 2. qui manumittitur. Et argu. ad hoc, quia cùm vniuersitas sit vnū corpus, quando omnia & diuersa capita eiusdem vniuersitatis agent simul vel defendent. ar. etiam ad hoc quòd dicitur in pluribus fideiussoribus vel hæredibus vni. ff. de iud. sol. iā tamē. §. vl. & in pluribus exercitoribꝰ eiusdē nauis. ff. de exer. l. 1. §. vl. & l. sed.

Sed contra. C. de iur. calum. l. 2. §. hîc licet, vbi dicitur, q. vniuersitas iurare debet de calumnia, ergò per se agere potest: sed veritas est, quia non agitur. Et est ratio vniuersitatis quare debet de calumnia, quia timore iuramenti si præsens litigabat calūniosè, ex tunc iuramento præstito litem omittet, cùm hoc sit vnū iuramentū calum. s. q̃d lis sibi iusta videtur, sed postea procurator in anima vniuersitatis iurare debet, non aūt quisq; per se respōdebit, & quāuis nō omnes consentiant responsioni procuratoris, sufficit si maior pars cōsentiat. sup. de ꝓcur. c. fi. Vel dic tutius, quòd vniuersitas per se non iurabit, sed per illū qui litem contesta. est, vel quemuis aliū. non obst. lex præalle. C. de iura. calū. quia dicitur verè iurare maior pars vniuersitatis quæ per alium in anima vniuersitatis iurat. ff. de admi. tu. l. ita. §. gessisse.

3 † In vniuersitate autem religiosorum, non est dubium, quòd per aliū iurare potest. inf. de iura. calum. c. 1. ipse respondebit secundum quòd maiori parti placuerit, nec mirum si per alium, quàm qui litem contestatus est iurat, & respondet cū hoc generaliter obtineat, quòd procurator litem contestatur, & tamen principalis persona iurat, & respondet. C. de iura. calum. Authent. principales. ar. inf. de testi. præsentium.

CAPVT XV.

1 *Depositum sit nedum in corporalibus, sed etiam in incorporalibus, & in spiritualibus.*

Poßidenti qualis actio competat intentio an valeat, si actio est inepta.

2 *Actionis ineptitudo si à princi. noscitur, debet iudex statim vel assessor lacerare libellum, secùs si ab initio nescit.*

Ineptitudo actionis quando sit admittenda.

3 *Inepta actio quando dicatur.*

Falsitas actionis, nunquam reddit eam ineptam.

EXAMINATA. (Causa ecclesiæ) id est, iuspatronatus ecclesiæ eiusdem, super quæ agebatur, interim enim vicedominus præsentabit, quia debet interim fructus rei depositæ percipere, etiam si post fuerit possessor.

1 Sequestratam) † No. depositum fieri nō solùm in corporalibus sed etiam in incorporalibus, & in spiritualibus, & idem videtur de missione in possessionem. de hoc notat. infr. de eo qui mit. in pos. cau. rei seruan. c. 1. Accepit) à te, & tunc planum est, quia sicut posidebat quando tradidit, & ita pòst, nisi ea mente deposuisset, quòd possessionem in depositarium transferret. ff. de acquirend. posses. l. interesse puto. & sic cùm posideret ipse actor, non dabatur ei rei vendicatio. institut. de acti. §. 1. & C. de alie. iudi. mun. causa fact. l. 1. Quandoque tamen rei vendicatio datur posidenti contra depositarium vel commodatarium propter detentationem, quam habent. ff. de rei vendicat. l. officium. ff. de pecul. l. deposui. in princip. Item confessoria datur posidenti. ff. de serui. vendic. l. & si fortè. §. 1. & l. sequen. sed hîc non agebatur contra depositarium, contra quem agere posset: vt dictum est, si possessor possessionem interuertisset. ff. de vi & vi arma. l. colonus. sed contra milites cap. & nota quòd rei vendicatio datur contra posidentem rem ratione iuris, quòd habeo in re. simile. ff. de contrahen. empt. l. qui tabernas. ff. de legat. 1. l. si domus. & secundum hoc sic feci libellum. Vendico talem ecclesiam à talibus militibus, quia in ea habeo iuspatronatus, vel dic quòd alia ratione malè intentabat rei vendi. quia rei vendicatio, nō competit, nisi pro iuribus incorporalibus. ff. de rei vendic. l. 1. §. per hanc. & l. vendicatio.

Sed hęc litera innuit contrarium, scilicet, quòd pro iuribus incorporalibus cōpetit rei vendicatione, licet hic ineptè ꝓponeretur, quia posidenti non competit. ff. de alie. iudi. mutā. cau. facta. l. 1. Sed respondeo hic largè sumi rei vendic. pro actione in rem hoc non placet, † quia cùm confessoria quæ in rem est etiam posidēti competat, non esset propter hoc iudicata petitio inepta. Potes ergò dicere, quòd iste M. petebat ab ipsis militibus iuspatronatus quasi à possessoribus, & hęc est act. in rem, non tamen per omnia imitatur naturam rei vendicationis, quia datur pro incorporalibus; nec naturam confessoriæ quæ tantùm datur non posidenti, & contra posidentem tantùm. de hac loquitur. ff. si vsufruct. peti. l. vlti. §. vlt. insti. de actio. §. 1. & hac actione agitur. infr. de except. cùm venerabilis. supr. de maio. inter. Vel dic, quòd non reprehenditur M. quia ineptam actionem nominauit, scilicet, rei ven. quæ hîc sumitur pro confessoria, quia benè datur posidenti, sed quia intentionem habebat ineptam. s. quòd posidens peteret possessionem, quam habebat, vnde benè hic pronunciauit suam intentionem non tenere, & sic pronunciat. l. ff. si mē. fal. mo. dix. l. 1. §. 1. & propter hoc dicitur actio inepta, quia intentio est inepta, quòd ex ipsis actis, quæ in ipso iudicio fiunt apparet, imò plus videtur, quòd si qs rectam intentionem, si esset actio inepta, vt si quis diceret peto tale feudū à te, quia ad me pertinet iure dominij, & propono ad hoc actionem ex locato, quòd benè teneret intentio, & probato dominio ferenda est sententia pro me, licet actio omninò sit inepta, benè igitur competit confessoria, & qui non est in possessione iuris pa. sed tamen de iure iuspatronatus habet competit, dico contra eum, qui eum prohibet vti iure pat. vel se liti obtulit. ff. si ser. ven. l. 2. §. hoc ante. ff. si vsusfru. pe. l. vlt. ff. si ser. vend. l. loci. §. si quis mihi. & l. si quis diuturno. Sed cùm iste M. non tantùm ius haberet, sed etiam possessionem, vt probauerat, ideò malè intentauit rei vendicationem, vel confes. act. in rem. sed huic satis benè posset competere negatoria, quia iurispatronatus posidebat in ecclesia, & benè cōpeteret rei, quia iurispatronatus habebat contra eum qui posidet ius in re, de qua agitur: si ser. ven. l. 2. ff. de vsuca. naturaliter. Vel meli⁹, quia hîc habet possessionem, & similiter dicebat se habere ꝓprietatē competebat interdictum vti posidetis, pro molestijs, & inepta dicitur hæc petitio, quia nec absoluere, nec cōdemnare

potest

pótest cum effectu, quia si absoluat reum, non prodest ei, quia non possidet, quia tunc nihil lucratur, & si postea possidere cœperit eidem agenti, non obstabit exceptio rei iudicatæ propter nouam possessionem. Item eam condemnare non potest, cùm sit impossibile, & contra ius, quòd rem restituat, quàm nõ possidet, nec possedit: vel ad minus non desijt possidere dolo. inf. de exceptio. c. aduersario.

2 Tenere) † Not. quòd si in principio noscitur ineptitudo actionis statim iudex vel assessor libellum lacerare debet. ff. de assesso. l. 1. si autem ab initio nescit, sed ex postfacto perpendit ex probationibus, vel aliter decernit intentionem non tenere: vt hîc. ff. si men. fal. mo. di. l. 1. in princip. inf. de restitu. spo. cùm ad sedem. & dummodò tolerabilis sit petitio admittenda est, vt ibi dicitur, quia semper interpretrãdum est secundum actorem. ff. de iudi. l. si quis intentione. ineptam autem non iudicarem, si nec ipse possideret nec reus: vt notat. inf. vt lit. non contest. c. quoniam.

3 §. quòd si super. † Non tenere) melius dicitur actio inepta, si ex his quæ proponũtur in libello appareat ineptitudo. ff. si men. fal. mo. dixe. l. 1. §. 1. Idem est si ex his, quæ postea proponit, appareat ineptitudo actionis: vt hîc. Idem est si notoria est ineptitudo, etiam si non proponat eam. inf. de offic. iudi. c. 1. Falsitas autem propositæ actionis nunquam reddit eam ineptam.

CAPVT XVI.

1 *Præceptores comparantur institoribus.*
2 *An penes plures præceptores poßit esse administratio.*
3 *Præceptor si bona fide contraxit insolidum tenetur.*

CVM DEPVTATI. (Præceptores) argument. quòd administratores, sine alterius licentia possunt agere, de hoc notat. supr. de rescript. edoceri.

1 † Præceptores) hos comparo institoribus qui præponuntur negotio dominico, quod habet locum, vbi domus quæ habet superiorem præceptorem, qui instituit inferiorem, est domina, non tantùm domus inferioris, sed etiam rerum eius, aliàs secùs. ff. de instito. l. 3. & l. cuicunque. §. 1. & §. sed si fullo. sed etiam comparo eos custodibus, vel cõmendatarijs, vel visitatoribus, vel vicarijs, qui curare debent & visitare loca sibi per magistrum commendata maiorem horum officium habes. 61. distinct. obitum. & c. seq. 63. distinct. c. plebibus. 70. distinct. sanctorum. 8. q. 1. qui vos. sup. de offic. vicar. per totum. 12. quæstio. 1. quantúm ve. & q. 2. de laicis. & c. seq. videtur, quòd quando huiusmodi præceptores possunt remoueri ad arbitrium superioris, quòd non solùm hi præceptores, & alij prædicti agere possunt & conueniri pro loco eis commisso, sed etiam singuli superiores etiam & plures sint, quòd possunt eos remouere. ff. de insti. l. cuicunque. §. fi. & l. sequẽ. inf. de resti. spol. olim. C. de sacrosan. eccle. l. sancimus. ff. de tribu. procu. §. 1. ar. ff. de exer. l. 1. §. magistrũ. & §. est autem nobis. quia vt ibi dicitur electio est agentis, vtrum aliquem prædictorum conueniat, sed in agendo præfertur maior, quia cùm posit subditum remouere ab administratione in totum, multò fortius à prosecutione causæ. argu. ff. de procu. l. in causæ. Si autem sit perpetuus præceptor, id est, qui non posit sine causa remoueri, tũc non poterit agere de rebus ad hunc locum pertinentibus, nisi in defectu præceptoris, vt not. inf. de resti. spo. olim. & de testa. cùm olim. nec est vis quòd superior non potest amouere inferiorem sine consilio, & sine cõsensu aliquorum, quia nec etiam prælatus alia maiora negotia debet facere sine consilio capituli. inf. de his quæ fi. à prælat. sine consen. c. quanto. & tamen agere & conueniri potest sine alicuius consilio. sup. de rescript. edoceri. vbi non.

2 † Item non est vis etiam si omnia bona huius loci omninò sint distincta à bonis maiorum domorum, dummodò remotio sit ad velle superioris, & ei obedire teneatur de stando ibi, & de recedendo, & quod constet, quia quando inde amouetur minor minister, superior administrat, quia licet separata sint bona intantum, quòd nõ posint portare ad maiorem domum, tamen administratio non est diuisa, quæ benè potest esse penes plures præceptores, sicut & penes plures tutores, vel alios administratores. de hoc. notat. sup. de rescript. edoceri. Alij dicunt & fortè melius, quòd non est vis, vtrum præceptor sit temporalis, an perpetuus. Item non est vis, quòd posit remoueri sine causa, vel non. Item an vacante domo veniat administratio ad superiorem, an non. † Sed in hoc tantùm est vis, an ambo simul posint liberè ministrare,

ministrare, & quis sit maior in administratione, & tūc ambo poterūt conueniri, & maior in agendo præferetur, & sicut est in exercitatoribus. ff. de exerc. l. 1. §. est aūt. & in patre & in filiofam. C. de bon. quæ libe. l. cùm non solùm. & idem in institoribus. ff. de insti. act. l. quicunque. & sæpè in præposito & canonico, quando agitur de præbenda: vt nota. infr. de probat. ex literis. & in vicarijs. 93. distinct. c. fin. & 94. distinct. c. 1. Item non est vis, si totum lucrum, vel damnum ad aliquem spectat, dummodò alterius sit administratio: vt notat. sup. de rescript. edoceri. Fatemur tamen, quòd pro his locis religiosis multi agere possunt, & respondere, etiam si non habeant administrationem, sed non coguntur. de quibus nota. infr. de testi. cùm olim. plus placet quòd notat. infr. de relig. domi. cùm venerabilis. in gloss. ita episcopus. Ex dolo autem istorum præceptorum vel commendatariorum etiam in contractibus admisso, non tenetur locus, nisi sit factus locupletior. ff. quando ex fac. tut. l. dolum. C. quando ex fa. tu. l. si in re. ff. de trib. l. sed & si. §. 1. de hoc notat. infrà, de depo. grauis. ff. de act. empt. & vend. l. interdicto. De culpa autem præceptorum, tenetur insolidum locus, si potest seruari indemnis à præceptore, aliter non. ff. de admi. tut. l. si in prin.

6 *Iudicis arbitrio. Adde Fel. in c. trāslato colum. 5. vers. & quæ dicantur. & Bald. in addi. Spec. in ti. de allega. & dispu. ver. si statutū. & Fel. in c. cap. co. 3. in prin. sup. de rescrip.*

3 † Si autem bona fide contraxit præceptor, tenetur insolidum, etiam si sit inde pauperior. inf. de preca. c. 2. ff. de mi. patri. §. si pecuniam. ff. de euic. illud. §. 1. sed potest in integrū restitui si exinde grauiter fit læsus. ff. de mino. l. ait prætor. & l. quòd si minor. §. 1. executio autem rei iudicatæ, semper fit contra locum, sicut contra pupillum. ff. de re iudi. l. si se. §. 1. ff. de admi. tut. l. 2. Alij aliter dicunt in aliquibus prædictorum, dicitur autem dolo tutoris vel præceptoris factum, si accepit vel tenuit scienter plus quàm deberet. ff. de tribu. l. sed & si. §. si seruus. & idem est, si non retinuit, quòd debet retineri. ff. de tribu. l. quòd in hærede. §. fi. si autem ignoranter, secùs dummodò restituat quàm citò potest. ff. de tribu. l. illud. §. si cuius. (Admittunt) & malè. (Allegantes) & malè.

CAPVT XVII.

QVALITER ET QVANDO, ET INFRA.

CAPVT XVIII.

CAVSAM. (Pœnæ.) Nota causam suspicionis si fortè similem causam habeat iudex, benè enim diximus pœnæ. Vix enim omninò similis inueniretur, quando autem sit similis boni iudicis arbitrio 6 relinquatur. (Subrogantes) vtraque pars præsens erat, vel hoc notum erat Papæ, & modicum præiudicium partibus fiebat.

CAPVT XIX.

EXHIBITA NOBIS. (Contingentibus) puta de studijs eligentium, & meritis electorum. (Interlocuti) & malè, quia iudices erant, & non inquisitores. Item malè quia exceptiones istæ, ante ingressum negotij ponendæ & probandæ sunt, vtpotè quæ sunt dilatoriæ vel perēptoriæ fori. Dicit enim aduersarium fore repellēdum à foro, quia excommunicatus est, vel cōspirator. arg. C. de excep. l. vlt. probatio aūt aliquarum exceptionum facienda est secundū quod lex docet. C. de excep. l. si quidem. (Inquirerēt) huius erroris causam præstitit verbum, quod in literis Papæ continebatur. s. inquirerent. † Inquisitores) ex hoc videtur, quòd si quis procedit inquirēdo, quòd simul potest cognoscere de principali & de exceptione, sed hoc nō est verum, quia siue proponatur exceptio cōtra id, de quo fit inquisitio, secūdum quod loquitur. inf. de pur. ca. cùm dilectus. sup. de fil. presby. veniēs. siue excipiatur cōtra personā iudicis inquirētis, siue contra personā ministri inquisitionis: vt inf. de accu. veniens. &c. cùm oportet. semper primò cognoscendū est de exceptionibus. C. de excep. si quidē. Quando tamen iudex ex proprio iudicio procedit, vel ex officio ministerium inquisitionis cōstituit, tunc etiā si cōtra istū ministrum proponatur exceptio, tamen ex officio suo procedet illo ministro remoto, & sic intelligitur quòd hîc dicitur, licet hi iudices cogitarent de iure esse, quòd si essent inquisitores, quòd liceret eis ꝓcedere simul super exceptiōibus à principali, tamē nō erat verum. † Contestata) & malè, quia tunc demū in electione proceditur lite non contestata, cū pars est cōtumax, aliàs secùs. inf. vt lit. non conte. c. quoniam. §. porrò. imò quod plus est, si excipiatur contra electum, facienda est litis contestatio. super exceptionibus, aliter nō tenet,

tenet, quod agitur. sup. de elect. dudum eccle. rotho. Alij aliter dicunt & fortè nô malè, scilicet, quòd ibi non fuit facta lit. contest. super exceptionibus, sed super principali actione.

CAPVT XX.

VENERABILIS. (Perijsse. C. de iudi. properandum. Procedas) cognoscendo de negotio à capite, si verum est, quod lapsum sit triennium. In hoc enim errabat Cremens. quia licet sit triennium elapsum, & si perierit instãtia iudicij, non tamen perijt iurisdictio, quæ est perpetua. C. de iudi. properandũ. C. de consti. pecu. l. 2. C. de præscrip. 30. ann. vel 40. l. vlti. & de diuer. rescrip. l. falsa. Vel dic, quòd secundum canones lapsu termini non perijt instantia iudicij, vt hîc. Vel dic hîc obtinere, vbi per cauillationes aduersarij protrahitur negotium vltra terminum, aliàs secùs. argumen. C. de temp. in integ. resti. l. petendæ.

CAPVT XXI.

SIGNIFICAVERVNT. (Rectorem) villæ non ecclesiæ. (Coegit) videtur, quòd benè. C. de iudic. l. nulli. inf. de cau. pos. c. 1. Sed contrà quod sequitur. Sol. illa loquitur quando simul agitur possessorio & petitorio. Hæc autem quando iam finita lite, intendit de proprietate. (Postea) siue ab initio monasterium egit interdicto vnde vi, & adhuc expoliatio manet, siue à princi. egit vti posidetis, & post sententiam spoliatum est de nouo negando admittere electum ab eis in rectorem semper legitima exceptio est, non respondebo de proprietate, nisi restitutus fuero. inf. de ord. cog. cum dilect. idem etiam esset si petitorio egisset. argumen. inf. de app. constitutis. (Respõdere) petitioni monasterij, quod petebat electum suum pro rectore haberi. (Obstante) contrà. C. de fer. l. omnes. ff. de fer. l. prima. Solu. illa locum habent, quando singulares personæ conueniuntur, quas graue est ab opere rustico aduocare, sed in vniuersitate quæ per vnum syndicum litigat secùs, vel hoc ideò est, quia periculum est in mora, si transit sine regimine, vel potius ipse ex hoc quòd electum eorum non admiserunt, iterum possessionem admittere videntur. Item in ferijs tractantur publicæ causæ. C. de ferijs. l. omnes iudices.

CAPVT XXII.

IVRIS ESSE. Ambiguum) sic nec posset ei præcipere, quòd iret ad sanctum Iacobum. Ea enim sola mandare potest, sine quibus implere mandatum delegantis non potest. sup. de offic. delegat. præterea. C. de iura. calum. ☞ l. secunda. † Criminalis) nam in criminali non constituitur procurator. 3. quæstio. 9. per totum. ff. de publi. iud. pe. §. 1. sed nec in omnibus criminalibus cogitur personaliter comparere. ff. an per alium cau. ap. l. 1. hoc autem criminaliter intellige largè, vt comprehendat etiam pupillarem. ff. de procur. l. licet. (Pro veritate.) ff. de procur. l. si actor. C. de procur. l. fin. (Calumniæ) quod per principales personas præstandum est. C. de iura. calum. Authen. principales. & not. inf. de iura. calum. c. Imperatorum.

TITVLVS II.

DE FORO COMPETENTI.

CAPVT I.

SI QVIS CLERICVS. (Proprium) Et si fecerit siue in criminali, siue in ciuili iudicio, vel negotio punitur. 11. quæstio. prima. inolita. placuit (Consilio) aliter non licet, vt not. sup. de arbit. c. contingit. (Alios) quibus episcopus delegabit causam, vel etiam sine delegatione.

CAPVT II.

NVLLVS IVDICVM. Secularium vel ecclesiasticorum alium, tamen qui in eos iurisdictionem non habent. (Minores) conuersos oblatos. (Sine permissu) maximè, quia nec cum permissu, si sint seculares. (Condemnare) nisi in causa reconuentionis. infrà, de mu. peti. capi. 1. & 2. (Sequestratus) per sententiam.

CAPVT III.

SANE SI EPISCOPI. (Locus) Not. de rescrip. dilectus filius. inf.

CAPVT IIII.

SI QVIS CONTRA. (Executor) id est, delegatus, qui de tota causa cognoscat (Actor) scilicet, quòd episcopus deleg. totam causam. (Compellat) hoc videtur correctum. inf. de app. cum speciali. inf. eod. sed vbi dicitur, quòd si iudex de recusatoris assensu non potuerit delegare, causam ad superiorem remittat, vel dic illam loqui de delegato, hâc de ordinario secundum. l. autem etiam debebat dare iudicem qui de toto negotio cognosceret. C. de iudi. cùm specialis. hoc prius dictum magis placet in ordinario secundum canones (Ipsius) episcopi (Lege) quæ loquitur de executione. C. & ff. de re iudi. l. 2. & 3. §. si quis. C. de excep. rei iudi. l. vlti. & de vsur. rei iudi. l. vlti.

CAPVT V.

SI CLERICVS LAICVM. (Suas) hoc ideò dicit, quia si cõstaret res esse ecclesiæ a, quas laicus posideret coram iudice ecclesiastico agi debet, puta si ageret ex legato, vel ex locato vel consimilibus. (Trahi) nisi agatur de spoliatione vel qualibet oppresione. 16. quæstio. prima. in canonibus. 24. quæstio. tertia. si quis de potentibus, de hoc not. inf. eod. cùm sit.

a *Ecclesiæ. Et sic qualitas ipsa quãdo est de substantia debet probari sicut factum principale. Adde Pet. de Anch. qui ita põderat in cõsil. 253. incip. in q̃one presbyteri. & Alex. in cõs. 79. col. 2. in prin. in 1. vol. faciunt ad prædicta quæ ponit Bar & Alex. post eum. in l. non solùm. §. sed vt reprobari. ff. de op. noui nũ. & q̃ ponit ipse Ale. in cõs. 100. colũ. 2. ver. oportebit. & in cõs. 119. col. 3. in princ. in 1. vol. & in cõs. 177. colum. 4. ver. his præmissis. in 2. volum.*

CAPVT VI.

EX TRANSMISSA. (Tuæ) ex hac decre. apparet, quòd dominus posit esse delega. iudex inter homines suos, sed argum. contrà. inf. vt lit. non contestà. accedens. 2. Sol. licet Papa domino horum militum commiserit causam ex certa conscientia, nihilominus tamen non potest recusari. Non enim videmus causam, vel rationem, quia Papa velit auferre parti suam exceptionem, nisi diceret non obstante exceptione recusationis. Vel dic, quòd ad hunc cui scribebat pertinebat cognoscere ordinariè de hac causa, quia ipse erat superior dominus, à quo tenebatur feudum, & ideò vel in defectum medij domini, quia appellatum esset ad eum, non ad ordinarium pertinebat cognitio, vt not. sup. de iudi. cæterùm. (Imponas) de hoc not. sup. de iudi. cæterùm.

CAPVT VII.

1 *Quilibet dominus super rebus feudalibus iurisdictionem habet, & etiam suas potest exequi sententias, vt in nu. 2.*

3 *Laicus cognoscere non potest de criminibus clericorum.*

Crimen propriè non obijcitur clerico, sed cõtra laicum qui eum produxit.

Ecclesia non est priuanda feudo propter delictum personæ.

VERVM. (Consecratus.) Ita mandat de facto, quia consecratio imminebat, aliàs sufficit, quòd confirmatus esset. sup. de elect. nosti. vel etiam sine confirmatione, si esset in partibus remotis. sup. de elect. c. nihil est.

1 † De feudis) quilibet dominus quantumcunque vilis etiam rusticus super rebus feudalibus iurisdictionem habet per l. Federici: vt nota. sup. de iudi. cæterùm.

2 † Item videtur, quòd cùm quilibet dominus sit iudex ordinarius, quòd suas sententias exequetur, & etiam laicus contra clericos vasallos, nec incidit in excommunicationem, si eos resistentes compellat. argumen. inf. de resti. spo. olim. Hoc autem dicimus, si principatus, vel comitatus, vel castelliana, vel alia huiusmodi cõcedantur in feudo, quia si de eis agitur inter aliquos, coram domino feudi agendum est, & si coram vasallo clerico inter subditos agatur comitatus, dominus feudi est appellandus, non Papa. sup. de maio. & obed. solitæ.

† Item videtur aliquibus quòd si de istis feudis agitur inter aliquas ecclesias, & in casibus, in quibus sub domino feudi agendum est inter laicos, & inter ecclesias agetur, quia in fauorem dominorum hæc iurisdictio est eis seruata, vnde possunt ad se causas huiusmodi reuocare etiam inuitis litigatoribus. sup. capi. proxi. & subditi clerici coram dominis suis clericis, vasallus tamen superiorum dominorum laicorum, ad dominos laicos appellare debet, alij contrà. Si autem Baroniæ prædictæ non concedantur in feudo, sed simpliciter, tunc in nullo tenetur donatori etiam de alijs muneribus, quæ prius subibat Baronia. infrà, de dona. cùm dilectus. Si autem retinuit sibi munera illi præstabuntur, dummodò sint honesta, vt not. infrà, de immu. eccle. non minus. Dicunt autem quidam, quòd si Baroniæ vel quæcunque alia bona dentur ecclesiæ sub conditione, vel cum eo tenore, quòd

re, quòd si ecclesia non subierit onera imposita, quod licet laico sua authoritate capere, quod possit capere sua authoritate, arg. inf. de códi. ap. verũ. C. de pig. act. pignoris causa. C. de pig. l. 3. ff. de pig. act. q rati.

Sed nos contrà credimus, & maximè ea ratione, quia cùm rerum istarum dominium sit ecclesiæ quæsitum sanctum sanctorum est domino, & ideò per nullũ potest capi nisi authoritate iudicis ecclesiastici, quia sacrilegium in eis committitur. 12. quæst. 2. nulli liceat. & c. seq. & not. inf. c. proxi. † Si autem non est de rebus feudalibus, quia eorum dominium nõ est sanctum sanctorum domino, tũc illud remaneat penes dominum, licet fructus & alia vtilitas sit vasalli. ad hoc faciunt. 10. quæstio. 1. c. 2. & c. seq. videtur ex præmissis, quòd fructus rei feudalis postquã percepti sunt, quòd dominus nihil in eis possit, cùm iam sint sanctum *a* sanctorum domino facti, licet dixerimus, quod contra clericum possit agi ciuiliter & coram domino, & coram paribus ad amissionem feudi, non tamen potest agi ad hoc idem criminaliter, nec etiam ciuiliter propter crimen, sed remittenda est cognitio ad prælatum suum, etiam si feudum sit paternum. Sed si fuerit condemnatus per prælatum suum de proditione, vel de alio crimine propter quod debebat feudum amittere, tunc dominus auferet feudum pro velle suo, & si fuerit absolutus, tunc vlterius dominus non poterit ei propter crimen feudum auferre.

3 † De crimine enim clericorum, nec directè vel incidenter potest laicus cognoscere, sicut nec de legitimate. arg. sup. c. proxi. at si. inf. de ordi. cog. tuam. inf. qui fil. sint legi. lator. inf. eod. postulasti. Nec ob. si dicas *b*, quia contra clericum productum in testem coram laico objicitur crimen, & probatur, vt à testimonio repellatur. inf. de testi. testimonium. ff. de testi. testimonium. quia non propriè objicitur crimen clerico, vel contra clericum, sed contra laicum, qui eum produxit, & quia ipse ex eius repulsione pœnam patietur, & non clericus, quia eius testimonio non creditur, si autem feudum nõ esset paternum, sed ecclesiæ, tunc constat, quia pro delicto personæ non est ecclesia priuanda feudo. 16. q. 6. si episcopum. (Pertineant) id est, si sit feudum ecclesiæ. (Imperiali) id est, si sit feudum Imperatoris.

CAPVT VIII.

1 Cogendæ sunt seculares potestates censuris ecclesiasticis iustitiam ministrare.

2 Sacrilegi sunt rapientes res ecclesiasticas. Ecclesia an & quãdo possit cognoscere de rapina, & potest iudicare quandocunque de re ecclesiastica agitur.

CVM SIT GENERALE. 11. quæstio. 1. experientiæ. C. de iurisdict. om. iud. iurisdictionem. C. vbi & apud quos in integ. restit. po. l. quoniã.

1 † Iudices) nam potestates seculares cogendæ sunt per censurã ecclesiasticam iustitiam absque negligentia facere, & malefacta corrigere. 23. quæstio. quinta. administrator.

2 † Sacrilegi) no. raptores rerum ecclesiæ esse sacrilegos. simile. 16. quæst. quarta. & c. sicut qui. & in multis alijs. c. eiusdem quæstionis. Et idcircò pertinet ad iudicium ecclesiæ. 12. quæstio. 2. nulli liceat prædia. & c. de laicis. imò etiam si dubium sit, puta quia negetur rapina, tamen cognoscet ecclesia. 16. quæstio. 1. in canonibus. 24. quæstio. 3. si quis depo. vbi etiam dicitur, quòd non solùm de rapina, sed de qualibet etiam oppressione, & non solùm clericorum, sed omnium pauperum cognoscet, imò si de fraude habita in contractu ecclesiæ agatur, vel etiam sine fraude contractus initus nullus dicatur ecclesia cognoscet. 12. quæstio. secunda. Apostolicos. imò quocunque modo de re ecclesiastica agatur, cognoscet ecclesia. 12. quęstio. 2. quicunque mili. Oportet tamen quòd semper in petitione mentionem faciat de oppressione, vel fraude, vel minus legitimo contractu, & sup causa illa fundet petitionem suam, & si pars aduersa neget, nihilominus procedetur in causa principali, & si nõ probauerit fraudem, vel illicitum cõtractum, absoluetur reus ex illa causa, sed iterum poterit agere alia. ff. de excep. rei iu. & an eadem. Si autem velit proponere in libello, quod non pertineat ad fraudem, vel oppositionem, vel quod sit minus licitus contractus, puta quia non fuit in præsentia clericorum aliquorum, nõ auditur, nisi coram iudice ordinario rei. sup. e. si clericus. Tamen quidam dicunt & non malè, quòd etiam si dicatur cõtractus aliquis tenere, si petat restitutionem coram ecclesia agetur, & idẽ si dicat alicuius canonici nõ interuenisse cõsensum. ar. prędictorũ. c. & c. si clericus. non contradicit, quia loquit vbi agitur rei ven. vel depo. vel consimilibus, in quibus nullo speciali iure iuuatur ecclesia, de talibus enim benè cognoscet iudex secularis.

CAPVT IX.

QVOD

a Sanctum. Adde Pet. de Ancho. in consi. 113. colũ. 2. in prin. inci. iura quæ loquũtur.

b Nec ob. si dicas. Adde Car. in consi. 25. col. fi. versic. ad vltima. inci consi. ad dubia singulariter.

QVOD CLERICIS. ET INFRA. CAPVT X.

1 *Tempus datæ est inspiciendum quando quæritur de viribus rescripti.*
Quæ coniunctio sit inter Papam & Imperatorem.
2 *An succedat Papa in iure Regis vel Principis negligentis.*
3 *An & quando iudex ecclesiasticus possit se commiscere seculari iurisdictioni.*
4 *In dubijs occurrentibus semper recurrendũ est ad Papam.*

LICET EX SVSCEPTO. (Irritas) cùm enim Papa in eis iurisdictionem non habeat, iurisdictio vel literæ datæ contra eos nõ valent, nec quod per eas fit. arg. C. ne de sta. defun. l. penul. & videtur mirum, quòd pòst subiũgit dummodò, etc. quia si irritæ sunt, quomodo per negligentiam conualescunt. Item quid si iudex negligens erat tempore impetrati rescripti, sed rescriptum de negligentia non facit mentionem. Item quid si tempore impetrationis non erat negligens, sed modò est negligens. Item quid si fuit solicitus in incipiẽdo causam, sed negligens in terminando. Ad hoc sic respondeo, quòd literæ huiusmodi nullæ sunt, sicut hîc dicit text. nec tractu
1 temporis conualescũt, † quia quãdo quæritur de viribus rescripti, tempus datæ inspiciendum est. sup. de rescrip. eam te. & ideò si tempore datæ non erat negligens iudex secularis, quantumcunque postea fiat negligens, non ideò conualescunt literæ. Clausula autem quæ hîc adducitur, scilicet, dummodò, etc. non contradicit, quia non est is sensus eius literæ, vt literæ prius impetratæ valeãt, si contingit iudicem secularem fieri negligentem, sed hoc vult dicere, quia cùm fuerit negligens, q; ab eo possit appellari ad Papam, & super appellatione licitè aliæ literæ impetrari. (Ad tuam) hoc ius habet episcopus in terra, quòd ad eum appellatur, sed ad Papam iure imperij appellatur.

☞ † Vacante) hoc est propter defectum imperij. In iure enim tantùm imperij Papa succedit, vnde si alius rector alij superiori, quàm Imperatori subditus negligens esset in reddenda ratione, vel non esset rector in aliqua terra, tunc non deuoluetur iurisdictio ad Papam, sed ad proximũ superiorem, nam specialis coniunctio est inter Papam & Imperatorem, quia Papa eum consecrat & examinat, & est Imperator eius aduocatus, & iurat ei, & ab eo imperium tenet. sup. de elect. venerabilẽ. 63. dist. ego. & c. tibi domino. & inde est, quòd in iure quæ ab ecclesia Romana tenet succedit Papa, imperio vacante. Sed quid si non sit negligens, sed subditi sunt, sic inobedientes quòd non possunt facere iustitiam, tunc non credo, quod succedat in iurisdictione eius, sed debet eum iuuare & domare rebellionem subditorum. ar. 96. dist. causam. ad verum.

2 † Sed quid si alius Rex est negligens, vel alius Princeps, qui superiorem nõ habet, dicimus, idem, scilicet, quod succedit in iurisdictione eius. arg. 15. q. 6. item alius. & sup. de elect. c. cùm inter vniuersas. in fi. sed hoc non facit, quod ab eo teneat regnum, sed de plenitudine potestatis quã habet, quia vicarius est Christi. sup. ti. ꝓxi. c. nouit. ver. non enim. Vel dic, quòd vacantibus regnis, non poterat se intromittere, nisi ante peteret in modum denunciationis, vt prædicto. c. nouit.

3 † Imperio) hîc est vnus casus, in quo iudex ecclesiasticus potest se immiscere seculari iurisdictioni, scilicet, cùm imperiũ vacat, tamen de iurisdictione tantùm quæ ad imperium pertinet. inf. eo. c. proxi. Secundus, quando iudex negligit facere iustitiam viduis, vel etiam diuitibus. inf. eo. ex tenore. & no. sup. de offi. deleg. significantibus. Tertius. 23. quæst. 5. administratores. Quartus. 24. quæstio. 3. si quis depo. & c. soli. Quintus, quãdo propter difficultatem variatur quæstio inter iudices. inf. qui fi. sint leg. per venerabilem. Sextus, inf. de app. si duobus. Septimus, in denunciatione. sup. titul. proxi. nouit. Octauus, cùm iudex secularis est suspectus, vt hîc. & in Authen. vt diff. iud. Authen. §. 2. & vlti. col. 9. Nonus, ratione connexitatis, quia ex quo de matrimonio cognoscit. & de dote. inf. de dona. inter vir. & vxo. de prudentia. Decimus, in casibus quos not. sup. eod. cùm sit. & sup. de iud. nouit. in gloss. no. crimen. Vndecimus. 89. distin. c. iudicatum. & 12. quæst. secunda. ecclesiarum. 11. quæstio. 1. aliud hoc verè & vtiliter hîc sunt notata.

Sed dicet aliquis, hoc summi Pontifices statuere pro se, vnde cùm nõ sine culpa sacrilegij loquatur, non est sibi tanta fides adhibenda. ff. de inter. ac. l. de ætate. §. 1. sed hi si diligenter attendunt quod dicunt, veri sacrilegij culpam incurrunt.

☞ † Quod vt melius intelligas prænominatã no. quòd Deus creauit in principio cœlũ & ter-

& terram, & omnia quæ in eis sunt, angelicam & humanam naturam, spiritualia & temporalia, ipsaq; per seipsum rexit, sicut factor suam rem gubernat, & homini quem fecit præcepta dedit, & transgrediendi pœnā imposuit, vt Genes. 2. ex omni ligno, etc. ipsis etiam peccantibus pœnam imposuit per seipsum, scilicet, Adæ & Euę. Genes. 3. mulieri quoque dixit, etc. & ibi Adæ verò dixit, etc. Qualiter autē Chain per seipsum puniuerit, & Lamech & Chā, & quosdam alios in eo. lib. Genes. 4. & 5. legitur. & sic recto mundo per ipsum Deū vsque ad Noë. Et tempore Noë cœpit Deus creaturas suas regere per ministros duos. Primus fuit Noë, de quo quod fuerit rector populi, ex eo apparet, quòd sibi dominus gubernatorem Archæ per quam ecclesia significatur commisit. Genes. 5. & 6. cap. Item quia etiam dominus Noë & filijs rectoriam, & legem sibi dedit. Genes. 9. de Noë etiam licet non legatur sacerdos fuisse, officium tamen exercuit sacerdotis statim post ingressum Archæ antequam leges populo daret. Genes. 8. ædificauit autem Noë, quòd officium sacerdotis simul Abel & Chain primò fecerant. In hac autem vicaria successerunt Patriarchæ, Iudices, Reges, Sacerdotes, & alij qui pro tempore fuerunt in regimine populi Iudæorum, & sic durauit vsque ad Christum, qui fuit naturalis dominus, & Rex noster, de quo dicitur in Psalmo:
4 Deus iudicium tuum Regi da, etc. † Et ipse Iesus Christus vicarium suum constituit Petrum & successores suos, quando ei dedit claues Regni cœlorum, & quando
a dixit ei, pasce a oues meas, licet in multo distincta sint officia & regimina mundi, tamen quandocunque necesse est ad Papam recurrendum, siue sit necessitas iuris, quia iudex dubius est, quam sententiam de iure proferre debeat, vel necessitas facti, quia alius non sit iudex superior, siue facti, puta quia de facto minores iudices non possunt suas sententias exequi, vel nolunt, vt debent iustitiam exercere. inf. qui fil. sint legit. per venerabilem.

De Iudæis autem Saracenis & Gentibus, & schismaticis quomodo ad Papæ iurisdictionem pertinent. not. inf. de vo☞ to & vo. redem. super his. † Ad te) hoc ius habet episcopus in terra, si non possunt conuenire de aliquo, cui recusatus deleget totam causam. infrà, de appel. cum speciali. & not. sup. eod. ex transmissa.

Vel hoc est verum, si placet partibus, aliter ipse recusatus posset cogere partes ad eligendum arbitros, qui de tota causa cognoscerent, de hoc not. sup. eod. si quis. (Ad nos) propter defectum imperij vt dictum est.

CAPVT XI.

EX TENORE. Viduis.) De hoc not. sup. de offic. deleg. significantibus. (Ecclesiasticum) sup. de iud. quanto. Terminetis) authoritate p̄sentium literarum, melius credo, quod authoritate præteritarum, nec est contrarium ei, quod not. sup. eod. c. proxi. vbi diximus, quòd literæ Papæ impetratæ, antequam iudex secularis sit negligens sunt nullæ, nec lapsu temporis conualescunt. Hîc autem contrarium dicimus, scilicet, quòd literæ valent, & quòd tractu temporis procedatur per eas, sed illud est ea ratione, quia ibi Papa nullam habet iurisdictionem, nisi per appellationem ad eum causæ deferantur, hîc autem secùs est, quia Papa iurisdictionem habet super viduas, sed de gratia defert iudicibus secularibus, vt non procedat iudex ecclesiasticus, nisi propter negligentiam laici iudicis.

CAPVT XII.

1 *Iuri priuato quod tantùm in fauorem alicuius introductum est renunciari potest, secùs in iure publico.*

SI DILIGENTI. & inf. (Renunciare) innitens iuri quod est. C. de pac. si quis in conscrip. (Publico.) ff. de pact. publicum. C. de iurisdi. om. iudi. l. 3. inf. de testa. requisi. ff. de procur. filius. §. veterani. ff. de postu. quos prohibet. C. de iuramen. calum. l. vlti. contra. ff. de arbi. diem. §. si quis. inf. de re. & transact. ad Apostolicam. ff. de pact. iurisgentium. §. idem. inf. de priui. accedenti. ff. à quib. app. non licet. l. 1. §. 1. ff. de pact. pacisci. ff. de mino. si iudex. C. de temp. app. l. vlti. in fi. ff. de fer. l. 1. contrà. Solu. iuri
1 priuato, † quod tantùm in alicuius fauorē introductum est renunciari potest, secùs in iure publico, quod est introductum in fauorem ordinis & odium, quale est hîc, quod in fauorem clericorum, & odium laicorum est introductum, sunt enim laici clericis oppido infesti. 2. q. 7. laicos.

a Pasce oues. Adde eundē Innoc. in c. q super his. col. 1. in fi. & seq. inf. de vot. Abba. in sua disputa. incipi. episcopus, & quidā rector. colū. 19. & Feli. in c. translato. col. 5. ver. & adde. sup. de cōstitu.

Inde est, quòd mulier renunciat fauorabili beneficio Velleiano. ff. ad Velle. l. vlt. C. eod. l. iubemus. sed filiusfami. non potest renunciare Macedo. & in integrũ restitu. odiosis. ff. de mino. si iudex. Vel potest dici, quòd iuri publico authoritate & vtilitate non potest renunciare, publico autem tantùm authoritate potest. ff. de pact. l. pacisci. & ideò iuri publico quod consistit in sacris sac. & ma. renunciari nõ licet. 1. distin. ius priuatum. (In Mileuitanens.) concilijs. 11. quæstio. prima. inolita placuit. † Protrahant.) No. sufficit trahere, & si non persistat vsque ad sententiam. Item quòd hîc loquitur de actore. 10. quæstio. prima. inolita. in sequentibus autem loquitur in reo, & in ciuili & in criminali. 11. quæstio. prima. placuit. quòd tamen intellige verum, vbi inuitus trahitur (Purgare) id est, causam suam examinare. (Perdant) per sententiam non ipso iure. argumen. sup. de elect. bonæ memoriæ. C. de asses. l. 1. in fin.

CAPVT XIII.

1 *Non potest archidiaconus delinquentem in suo archidiaconatu excommunicare, nisi sit subditus eius.*

CVM CONTINGAT. (Cohabitatione) nisi pro leuib[9] criminibus & sine iudicio. ff. de pe. l. respiciendum.

1 † Ex indulgentia) licet enim domini eorũ sint iudices ordinarij, nõ sunt tamen iudices super subditos, qui eos eligunt in prælatos, & sic non sunt iudices seruientium, non enim ratione territorij vel fori cùm non habeat territoriũ, iurisdictionem non quærit, vnde archi. non potest excommunicare delinquentẽ in suo archidiaconatu, nisi aliàs sit subditus eius, episcopus autem habet forũ siue territorium in tota diocesi sua. ar. sup. eo. sanè. ar. sup. de offi. ordi. c. 1. Vel potes dicere & melius, archi. & multos alios prælatos qui habent prælationes super certas parochias, vel certa loca, habere territorium, & ibi posse exercere iurisdictionem suam, in certis tamen capitulis, vt no. sup. de offi. archi. ad hæc. capitulum autem, & alij de quibus hîc loquitur, licet super aliquos habeant iurisdictionem nullum territorium habent, & sic intelligo. 89. distin. iudicatum. Non enim rusticos ecclesiæ iudicabit prælatus ipsius, sed episcopus nec officiales suos iudicabunt clerici, nisi ipsi clerici super villas quorum officiales sunt, iurisdictionem haberent. & dicunt quidam, q vbicunq; poterunt cognoscere, sicut arbiter, & diffinire causas eorum qui suę iurisdictionis sunt, sed non possunt eas mandare executioni. C. de iur. om. iu. l. fi. Alij dicunt, quòd non possunt exercere iurisdictionem, nisi in locis, vbi consuetudo vel priuil. eis dat iurisdictionem, vel in locis vbi morantur, nam capitulum Beluacen. extra terminos capituli super suos seruientes non habebit iurisdictioné.

CAPVT XIIII.

1 *Conuenire quo in loco quis poßit.*
Executio sententiæ vbi & per quem iudicem fieri poßit.
Consuetudo super rebus an & quando valeat.

POSTVLASTI. (Sententia) super crimine de quo accusatur quæ erit talis, condemno te de tali crimine, & postmodum pœnæ executio fit secundum canones, qui pręcipiunt criminosos & damnatos deponendos. 25. dist. primum. nisi ex dispensatione tolerentur. sup. de iudi. at si clerici. interdictum enim erat pœna depositionis. C. vbi de cri. agi opor. Authẽ. qua in prouincia. & excom-
1 municationis. inf. de app. c. 1. † Itẽ credo, q posit suspendere perpetuò ab ecclesia q̃ in alia diocesi sita est, & si ciuiliter ageretur non solùm coram iudice, vbi res sita est, sed etiam vbi habet domicilium valet conueniri. arg. ff. de iudi. quod legatur. §. 1. sed sententia mandabitur de facto tantùm executioni per eũ, in cuius territorio res est. ff. de iudi. à diuo. §. 2. In persona autem eius in maioribus criminibus is in cuius prouincia deliquit exequatur. ff. de re mili. desertorem. in princip. Authen. vt nulli iu. §. si quis verò comprehen. † Si autem aliquis habet possessionem in iurisdictione alicuius domini, sed non habet ibi domicilium, & offendat dominum vel aliquem subditum eiusdem domini, ipse per se non potest facere inde vindictam etiam in possessionibus, quas habet in suo districtu, sed iudicem, vbi habet domicilium adire debet, sed si ille iudex non faceret iustitiam prosequeretur iustitiam suã, secundum tenorem canonis. 23. quæstio. secunda. dominus. sed si possessiones deberent aliqua munera realia, siue ordinaria, siue alia, benè eum per occupationem possessionum, quas habet in iurisdictione sua

sua distringeret. C. de sac. san. eccle. placet. iubemus nullam nauem. Sed ad respõdendum coram se in iudicio coget eum, nec hoc potest induci consuetudine, vel statuto, quæ non valet, nisi super personis suæ iurisdictionis, quale non est hîc, quòd ille qui non habet sub eo domicilium, coram eo respondeat. Sed hîc fortè posset statui, quòd bona cuiuscunque, qui committeret talem offensam confiscarentur, vel offensi applicarentur, quia in rebus valet statutum vel consuetudo, quia sunt de eius iurisdictione. argum. C. de sac. san. eccle. iubemus nullam nauem. nec debet talis consuetudo rumpi per extraneos. 8. distin. quæ contrà. tamen & in hoc casu videtur, quod ante occupationem bonorum, debet per suum iudicem condemnari, sed in hoc casu cùm agit in rem coram iudice rei, de qua agitur conuenietur. C. vbi de pos. agi. l. vna. C. vbi in rem act. l. 1. C. vbi de fideicommis. l. vlti. ff. de iud. q, legatur. §. si inter. & idem est si creditor agit hypo. vel vti posidetis, quia in rem est, sed secùs est si debitor agit pignoratitia, quia personalis est, vt infrà, de pig. cùm contrà.

CAPVT XV.

1 *Domicilium pluribus in locis haberi potest. Dietæ computantur à loco, vbi res sita est. & num. 2.*

2 *Exceptiones peremptoriæ si cõtra literas proponantur, non est audiendus obijciens. Exceptiones peremptoriæ quando non admittantur.*

3 *Clerici cõueniri possunt coràm domino feudi.*

EX PARTE. B. (Dotalitij) id est, donationis propter nuptias non habuit necesse hoc dicere, quia etiam violentus prædo restituendus est. inf. de resti. spol. in literis. (Spoliata) agebat enim interdicto vnde vi.

1 † Replicatum.) & benè. nam domiciliũ potest haberi in pluribus locis, si vtrobique plenè institutus sit. ff. ad municip. l. assumptio. §. verùm. & l. filij. §. senatores. ff. de senato. l. senatores. Idem est, si ibi haberet magnam partem bonorum suorum, vel larem, id est, familiam, vel si nihil ibi haberet, asiduè tamen conuersatur ibi. C. vbi se. l. 2. tamen sola domus, non constituit domicilium. ff. ad municip. l. libertus. Item hoc fuit ratione rei, quæ erat sita in diocesi Andegauens. nam licet ageretur interdicto vnde vi, quod est personale, tamen quia in rem scriptum est à loco, vbi res est, debent computari duæ dietæ. sup. de rescrip. dilect. 2. vbi de hoc not. Alij autem dicunt, quòd nunquam à diocesi vbi castrum situm est, debent computari dietæ, cùm tantùm personali actione agatur, quantumcunque in rem scripta sit. (Feudi) de hoc not. sup. de iudi. cæterùm. (Negligens) non est sufficiens exceptio ad irritandas literas, vt not. sup. eod. ex tenore.

2 † Asignatum) not. argu. quòd si peremptoriæ exceptiones contra literas proponantur, non est audiendus obijciens, debet enim in directo iudicio differri. argumen. ff. ad exhib. l. tertia. §. ibidem. Sed quidam dicunt, quòd non est verum. Et est ratio diuersitatis inter exceptiones huiusmodi, quæ proponuntur in possessorio, & illas quæ proponuntur contra literas, nam quando agitur possessorio, peremptoriæ exceptiones non admittuntur, sed in petitorio differuntur. Idcircò differuntur in petitorio, quia etiam si probarentur, tamen restitutio fieri debet, vt patet in eo, quod legitur, & not. inf. de ordi. cog. c. fi. sed secùs est in suggestione falsitatis & suppresione veritatis, scilicet, quando tacetur exceptio peremptoria, vel etiam falsum exprimitur, qui benè iurisdictionem per tales literas datam impedit.

Sed certè si quis benè inspicit, hæc distinctio non habet locum, nam hîc non opponebatur hæc exceptio de dotalitio contra interdictum de spoliatione, sed cõtra literas tantùm. (Responsum) minus plenè secundum quod not. sup. de offi. deleg. significantibus. Vel dic, quòd bona est hæc responsio. (Mansionem) hoc solùm sufficit. ff. de iudi. cùm legatur. §. 1.

☞ † Quidam tamen dicunt, quòd licet ibi conueniri posit, vbi moratur de rebus in alterius iurisdictione constitutis, tamẽ quando conuenitur coram delegato, tamen dietæ computantur tantùm ad diocesim, vbi res de qua agitur sita est. & not. sup. de rescrip. dilect. 1. (Commorari) non transire, vt not. in gloss. & benè (rem) hoc solùm sufficit. sup. eod. sanè. C. vbi in rem act. l. actor. vt quidam dicunt, alij contrà.

☞ † Exceptionib9) scilicet, de feudo, & quod res sibi datæ non erant in dotalitium, licet hîc innuere videatur, quod de restitutione feudi facienda per interdictum vnde vi, etiam inter homines alios, nedum à vidua posit agi coram ordinario emisso domino,

mino, tamen non est verum, imò tantùm coram domino ad restitutionem rei agẽdum est, vt not.sup.titu.proxi.cæterùm. Sed hic ideò dicit, quòd defensio viduarum de speciali gratia & fauore viduarũ adeò est ecclesiæ reseruata contra spoliatores, & in ipsorũ odium, etiam si sint diuites viduæ, & ideò per ius commune feudorum non reuocatur, vt not. sup. de rescript. c.1.& maximè priui. Dei.88.distin. c.1. & 2.

3 † Sed obijcies nõnne & clerici qui de gratia seruantur in foro ecclesiæ, possunt conueniri coram domino feudi, vt sup.de iudi.cæterùm? Respondeo iurisdictio clericorum non seruatur ecclesię, quando de possesionibus agitur de priuil. speciali, sed de iure communi ab Imperatoribus condito, & ideò per ius commune ab Imperatoribus factum super rebus, vel feudis suis reuocatur. Vel ideò valet contra clericos, quia ab ecclesia est receptum ius illud. Vel dic, quod licet aliàs inter priuatos ad solum dominum pertineat: hæc cognitio, etiam si agatur de spoliatione, tamen si vidua ecclesia vel miserabilis persona de spoliatione agat benè cognoscet ecclesia, & hoc ea ratione, quia est crimẽ sacrilegij, cuius cognitio pertinet ad ecclesiam. 87.dist.c.1.& 2.16.qõ.1.in canonibus. nec est necesse, quòd in hoc casu requiratur dominus super iurisdictione ei reddenda, vt dicitur sup. eod. ex tenore. quia ibi loquitur, vbi agebat de proprietate, & tunc exercitium actionis pertinebat primò ad dominum, secũdò ad ecclesiam, sed hæc cognitio sacrilegij pertinet ad ecclesiam primò.

CAPVT XVI.

CONQVESTVS. (Per violentiam) nõ dicimus ecclesiam spoliatam, quia tunc non diceret, se esse in possessione, expone ergò, quia dãna aliquando faciebat hominibus, quia coram communi non respõdebat, & hoc innuit finis, vbi dicit & de damnis, etc. & secundum quod hic sonat intentabat vti possidetis ex quo hoc ponit in libello, scilicet, de violentia. & per consequens de sacrilegio debet esse quæstio coram ecclesia, sed sententia non fertur pro episcopo, nisi probauerit violentiam, debet enim probare causam ex qua petit. ff.de excep. rei iudi. l. si mater.§.eandem. (Sacrilegi) de hoc not.sup.eo.cùm sit.

CAPVT XVII.

1 *Literæ extenduntur ad successores, etiam si expresso nomine impetrantur.*
Procurator constitutus ab vno prælato pro ecclesia sua an & quãdo poßit agere post mortem constituentis.
2 *Papa dicitur esse iudex ordinarius omnium.*
Quo in loco quis respondere & soluere cogatur.
3 *A loco contractus vel commißi delicti computandæ sunt duæ dietæ.*
Contrahens in territorio alicuius non solùm iudicem ordinarium, sed etiam in delegatum videtur consentire, vt coram eis conueniatur.
Priuilegio & foro ordinario per contractum potest quis renunciare.
4 *Priuilegium extenditur ad casus specialiter in literis expressos.*

1 DILECTI FILII. † Contra) nam ita videtur, quòd literæ extenduntur ad successores, etiã si expresso nomine impetrantur, sed dic quòd de rebus ecclesiæ agebatur, & contra hunc quasi prælatum, & nomine ecclesiæ erat impetratum rescriptum, & ideò successor conuenitur. argumen. ff. de annu.lega.l. annua.§.annua.& quia citatus fuit prędecessor, vnde successor tenetur prosequi, quamuis idem posset dici, & si citatus non esset prædecessor. De hoc tamen not.plenius sup.de rescrip.c.eam. & c.significauit. † Singularis autem successor, nunquàm per tales literas conueniendus est. Argumen. contrà.sup.de iudi.quia.V.So. ibi idem dicimus quòd procurator constitutus ab vno prælato pro ecclesia sua, post mortem suam potest agere causam, siue cœperit agere viuo constituente, siue post mortem.argu.hîc.Item cùm constat eum verum procuratorem, & constitutum ab illo, qui constituere potuit etiam sine capitulo, vt not.sup.de rescrip.c.edoceri. quare prohibetur agere sibi causam commissam. Alij tamen dicunt, quòd si cœpisset agere, tunc cum posset prosequi, sed secùs est si non cœpisset agere, quia sic est in iurisdictione. simile sup. de offic. delegat.c.fi. nam in his similia sunt mandata iurisdictionis, & procurationis. ff. de iurisdict.om.l.& quia.Sed primi respõdent, quod non est simile mandatum iurisdictionis & procurationis in hoc casu. Et est ratio diuersitatis, quia iurisdictio delegata tantùm à iudice delegante, & ideò finito officio delegantis, finitur officium delegati, nisi per citationem ad minus suam perpetuasset iurisdictionem. sup. de offic. delegat. gratum.sed procurator

ratornon constituitur nomine constitu-
entis, sed nomine ecclesiæ, & ideò, quia
ecclesia non desinit mortuo prælato, quia
nunquam moritur. 12. quæstio. 2. liberti.
☞ nec procuratio. †Item quod dicimus in
procuratoribus constitutis à prælatis. Idē
dicimus de procuratoribus constitutis
à rectoribus ciuitatum, siue sint annales,
☞ siue perpetui. †In procuratoribus autem
constitutis ad negotia, satis posset dici,
quòd quamuis generaliter constituti sint,
tamen post mortem constituentis nō de-
bent incipere noua negotia. argumen. ff.
de nego. gest. l. nam & sciendum. §. si vi-
2 uo. alij tamen dicunt contrà. †Prodes-
set) videtur malè dicere, quia si expressè
voluisset, in alium non suum iudicem cō-
sentire non posset. inf. eod. c. proxi. Sol.
hîc non consentit in alium iudicem, nisi
suum, quia Papa iudex ordinarius est
omnium. 9. quæst. tertia. cuncta. quia hîc
per delega. cognoscit. imò plus dico, quia
etiam in alium iudicem tacitè consentire
potest, vt hîc, scilicet, contrahendo in al-
terius territorio vel promittendo alij sol-
uere. Respondere) non exprimit sub quo
iudice, nec per hanc promissionem tene-
tur respondere sub ordinario iudice illi-
us loci, vbi soluere, & respondere promi-
sit, cùm expressè hic promittere non pos-
set. inf. capi. proxi. sed tantùm coram Pa-
pa vel eius delegato ibi respondere coge-
tur. Quidam tamen dicunt, & non
malè, quòd si non promisit ibi responde-
re, sed soluere tantùm, quod ibi responde-
re tenetur, sicut si ibi contraxisset, vt not.
in gloss. 1. coram. quia hic non expressè
eliget sibi alium iudicem, sed tacitè. Alij
autem contradicunt (Respondere) id est,
coram iudice illius loci, vbi promisit sol-
uere. ff. de eo quod cer. loco pro. l. prima.
& corā iudice coram q̄ promisit respon-
dere cùm ibi contraxisset; aliàs enim si
non contraxisset, sed respondere promi-
sisset, non cogeretur ibi respondere. ff. de
iurisdict. om. iudic. l. si conuenerit. & not.
de hoc. sup. de offic. deleg. significanti-
bus. debet enim coram iudice illius loci
respondere, vbi contraxit. ff. de iudi. l. hæ-
res. §. omne interdictum. & §. fin.

Et intelligo hoc, si ibi inueniatur, &
etiam si alibi quàm in sua prouincia lati-
tet, ibi transmittendum est, sicut dicitur
in criminalibus, quæ per Authen. contra-
ctibus æquiparantur. in Authen. vt omnes
obe. iu. §. 2. colla. 5. & Authen. vt nulli iud.
§. si quis verò. sed ratio hîc inducta super
foro contrahendo, vbi soluere, vel respon-
dere promisit, superficialiter inducta vi-
detur, cùm loquatur de ordinaria iurisdi-
ctione, quam subire cogitur, qui in alieno
territorio contrahit, vel soluere, vel re-
spondere promisit. Rescriptum autem
hoc Papæ de delegata iurisdictione lo-
quitur, ad quod nunquam tacitè, nec ex-
pressè obligauerat se episcopus, & quæ se-
cundum voluntatem Papæ extenditur
de Anglia in Franciam, & etiam restrin-
gitur sicut in priuil. hîc allegato restrin-
gebatur.
3 †Sed dic imò faciunt ad propositum,
quia ex quo in alterius territorio contra-
hit, non solùm videtur consentire quod
ibi coram iudice ordinario conueniatur,
sed & coram iudice delegato, quod est
notabile, quia hinc sumitur argumen.
quod à loco contractus, vel commissi de-
licti sunt computandæ duæ dietæ. Sed ta-
men hoc non credo esse verum, sed tan-
tùm hoc facit promissio prædicta, scilicet,
de soluendo certo loco, quod renunciasse
intelligitur priuil. in omnibus iudicijs, id
est, siue coram ordinario, siue coram de-
legato iudice conueniatur, nam tali pri-
uilegio facile, & tacitè, & expressè renun-
ciatur. Item & sicut per contractum re-
nunciat foro ordinario, & ita priuilegio
quod habent super foro.

Item not. quòd priuilegium non ex-
tenditur nisi ad casus, vbi per literas Apo-
stolicas, scilicet, speciali, & non communi
iure contrahit forum, sed quia vbi de iure
communi contrahit forum, non obest pri-
uilegium, quo quis est conueniendus ex-
tra Angliam, vt sic iuri communi non cō-
tradicat, quia faciendum est, vt not. sup.
eod. c. licet. & sup. de rescrip. c. causam.
Quid enim si domicilium habet in Anglia
& Francia, quod esse potest. ff. ad muni.
assumptio. §. fi. nunquid quia Anglicus, &
non poterit conueniri per literas Aposto-
licas in Francia absit.

CAPVT XVIII.

SIGNIFICASTI NOBIS. (Priuatorum) C. e. de iur. om. iud. priuatorum. (Diocesani) de hoc not. sup. de arbit. contingit.

CAPVT XIX.

PROPOSVISTI. (Forum) ff. de iurisdict. om. iud. l. penul. ff. de iu. vbi præuentus in quo litigare cœpit.

CAPVT XX.

1 *Iudex ordinarius proprius ex domicilio fieri dicitur.*
Iudex vnius territorij an poſſit citari extra territorium, & ſi non compareat an ſit contumax.
2 *Ius reuocandi domum locum non habet in cauſis celeritatem deſiderantibus.*
Ius reuocandi domum quando habeat locum. & num. 3.
3 *An qui in vrbe conueniri non poteſt, poſſit in propria domo conueniri.*
4 *Nuncij voluntarij & procuratores nõ gaudent iure reuocandi domum.*
Ius reuocandi domum qui habeant, & qui non.

LICET RATIONE DELIcti. ſup. eod. poſtulaſti. 6. qõ. 3. placuit. C. vbi de cri. agi opor. Authen. qua in prouincia. (Contractus.) ff. de iud. hæres. §. 1. & l. omnem. & l. interdum. §. vlti. ſup. eo. dilec.

a Mobilis. Et ſic ratione rei mobilis quis forũ ſortitur. Adde ꝑ Pet. de Anch. in conſ. 140. col. 2. verſic. Ex quo ſequitur. dicit hanc cõmunẽ opi. incip. conſ. Primum dubiũ.

1 † Quidam dicunt ſolùm domicilium ordinarium iudicem propriũ facere poſſe, vnde ſi alibi contrahat poteſt ibi conueniri, ſed perſona non poteſt ibi cogi venire, vt not. ſup. eod. dilecti filij. & eodem modo, ſi alibi delinquat, imò plus dicunt, quòd licet ſint iudices ex cauſis prædictis, ſi ibi inueniantur, & tunc procedi poſſit contra eos excommunicando, & mittendo in poſſeſsionem, tamen ſi non ſint ibi, ſed de extra vocentur, poteſt procedi in res eius ad miſsionem in poſſeſsionem rerum, quas ibi habet, ſed non contra perſonam ad excommunicationem. argum. ad hoc, quia ſi non deberet cogi ire ad eos, ergo non deberet excommunicari ratione contumaciæ quæ non eſt. 11. quæſtio. 3. nemo epiſcoporum. & c. ſequen. nec eſt contrà. ſup. eo. ſanè. quia ibi loquitur, quãdo ratione rei ſortitur quis forum, quia ibi in re habet iuriſdictionem, ideò in ea poteſt dicere ius miſsionis in poſſeſsionem, & quodlibet aliud, ſicut quilibet ordinarius, ſed in perſonam non poteſt ius dicere. Quidam tamen dicunt, quòd in perſona talis iuriſdictionem habet, ſed per iura limitatam. Alij dicunt, quòd ex quo habet iuriſdictionem, etiam poſſunt citari extra territorium, & ſi ſunt contumaces, quod poſſunt excommunicari. inf. vt lit. non conteſt. tuæ. & c. quoniam. Sed primi reſpondent, quòd non poſſunt citari extra territorium, ſed ſi etiam poſſent, non tamen poſſent eos excommunicare, quia non ſunt contumaces, quia ire non tenentur, & ſufficit ſi res poſsideri patiatur. arg. ff. de procu. ſed hæ. §. vlti. & l. ſeq. Nec mireris quòd dixi eos non contumaces, & fieri miſsionem cõtra eos, hoc enim fit in abſente cauſa rei publicæ, & in pupillo, qui non ſunt contumaces. ff. ex quibus cauſ. in poſ. §. 1. ff. de priuil. cum pupil. vel etiam ſi ſint contumaces, tamen procedere non poſſunt, niſi per miſsionem in poſſeſsionem. arg. [illegible] lit. non conteſt. tuæ. bene facit ad hanc materiam. infrà, eod. Romana. §. contrahentes. (Domicilij.) ſup. eod. ex parte. C. de incol. l. ciues. ff. ad muni. placet. non vtiq; Labeo aſſumptio. §. ſi eius quis. & §. Celſus. (rei) ſup. eod. ſanè. ex parte. C. vbi in rem ac. actor. (Rei) ſiue ſit mobilis a ſiue immobilis. ff. ex iudi. quod legatur. (Pro alia) ff. de iud. l. 2. §. 1. & 2.

2 † Item quidam dicunt, quòd in cauſis electionum, & in alijs quæ celeritatem deſiderant, & quæ ſunt tempore perituræ, non habet locum ius reuocandi domum. argumen. ff. de iudi. l. 2. §. 1. & l. ſed & ſi. §. edictum. inf. de app. oblatæ.

Quòd poteſt intelligi verum in electionibus prælatorum, ſed ſecùs in electionibus canonicorum. (Pro alia.) Item qua ratione vel alibi expleuit legationem ſuam, ita quod de ea habet, nihil poteſt vlterius facere vel reſpondere, nihilominus tamen habet ius reuocandi domum, quouſque in ſuam domum redeat, vel redire poſsit. Item ſi ex neceſsitate reuerteretur vltra tempus legationis, vel infirmitate, vel carcere inuitus cogitur alij ius reſpondere, vel quia expectat interlocutoriam, an habeat ius reuocandi domum, omnes enim iſti habent ius reuocandi domum. ff. ex quibus cauſis maio. qui mittitur. §. fin. & l. ſi cui. §. 1. & ſufficit ad hoc, vt amittat hoc ius, quod finita ſua legatione, venerit ad quamuis domum ſuam, etiam ſi non ſit illa vnde miſſus eſt in legationem, vbi non eſt tantum periculum in mora. legati autem licet in aliquibus caſibus habeant priui. reuocandi domum, tamen ſi vltra tempus legationis morentur, pro ipſis cauſis amittunt priui. quia iam voluntate morantur, & ſola voluntate cauſam cœperunt.

3 † Item not. quod licet hi, qui pro cauſis & alijs neceſſarijs vocantur ad curiam, & multi alij, qui habent ius reuocandi domum, non poſſunt in vrbe conueniri, poſſunt tamen conueniri in propria domo, alioquin fiet miſsio in poſſeſsionem, ſi non ſit

non sit qui defendat plenariè super quo, antequam fiat missio, cognati sunt interrogandi & amici. ff. ex quibus causis in integ. resti. l. item ait prętor. & l. sequen. ff. ex quib. caus. in pos. l. hoc autem. C. de resti. mil. l. ignorare. Si autem tempore legationis contrahat, & etiam si per gulam in curia teneatur, nunquam tamen conuenietur de his, quæ ibi contraxit. argum. ff. de iud. l. secunda. §. si legationis. & l. de eo. secùs si agitur contra vnum, quia contra omnes se debet defendere. ff. de iudic. l. secunda. §. sed si agant. legatus etiam potest conueniri ab omnibus, si ipse aliquem cōueniat maximè, dum conuenit alios, nam tunc impeditur legatio ex conuentione quam facit, & ideò est ei imputandum. ff. de iud. l. 2. §. sed & si agant. & l. sed & si restituatur. 1. respon. & l. non alias. & l. qui non cogitur.

Sed contrarium videtur Authen. de san. epis. §. reuerendissimi. & extra de dolo actor. Sed illa Authen. non loquitur, quando legatus sit conueniendus pro sua persona, sed dicit illum legatum procuratorem cōstitutum ad causam cogendum subire reconuentionem illorum tantùm, contra quos agitur, si autem conueniatur, & respondet licet voluntariè, tamen propter hoc non amittit, quo ad alios ius reuocandi domum. argumen. C. de excu. tut. l. voluntariè. cum suis concor. & non solùm legati ab alijs missi habent ius reuocandi domum, sed etiam si quis propter legationem suam venerit, puta prælatus propter negotia ecclesiæ suæ vel ciuitatis. in Authen. de san. epis. §. si verò epis. coll. 9. nisi pro causa, quam alij mouent irent ad curiam, tunc enim non gauderent priuilegio, vt dictum est, sed si vocatus sit reus à Papa, vbi alij respondeat, ius habet reuocandi domum in alia causa. ff. de iudi. l. secunda. §. fin. vbi dicitur, quòd vocatus causa vnius tutelæ in alia respondere non tenetur. argumen. 5. quæstio. secunda. vocatio. Sed quidam dicunt illud ☞ loqui in criminalibus. †Potest etiam dici, quòd prælati & alij, qui habent ius reuocandi domum, siue sint appellantes, siue appellati, siue actores siue rei, gaudebunt priuilegio, potest tamen eis præfigi terminus, quo possint redire domum, & pòst reuerti ad curiam cautione recepta, quod ad diem certam sibi assignatam reuertantur ad curiam, & ibi se defendant. argumen. inf. de dila. exposuit. ff. de iud. l. 2. §. sed si dubitetur. & ad hoc facit, quia prętor & etiam ille, in cuius territorio cōtrahit, vel etiam legatus potest cogere simplicem cautionem præstare, quod veniente die compareat coram suo iudice iuri pariturus. ff. de iudi. l. secunda. §. sed si dubitetur.

Quod intelligunt quidam verum, & de his quæ in legatione contraxit, & alijs nobis plus placet, quod nūquam debet dare cautionem, quod post reuersionem suam reuertetur ad curiam ibi causam acturus, sed quod coram suo iudice ordinario respondebit. argumen. ff. de iudi. l. 2. §. legatis. Item legatus non cogitur audire sententiam super litem, quam contestatus erat ante legationem, sed si vult potest audire. ff. de arbit. l. non distin. §. item si quis Romæ. Item hoc beneficium habent prælati, quandiu ex necessitate non voluntate sua morantur. ff. de iudi. l. secunda. §. legatis. ff. ex quibus cau. in integ. resti. l. penul. & l. inter. & l. sequen. Item si in legatione contraxerit, cogitur ibi respondere. argumen. ff. de iud. cùm furi. §. vlti. ff. de arbit. l. non distin. §. item si quis Romæ. Item si quis ad curiam, aliàs vadit pro necessaria causa, habet ius reuocandi domum. ff. ex quibus caus. in integ. resti. l. qui mino. §. fin. Legatum autem appello etiam procuratorem ad causam constitutum ab his, qui habent potestatem imperandi ei, vt tunc, scilicet, de suis causis non conueniatur, in Authen. de san. epis. §. reuerendissimi. colla. 9.

4 †Procuratores autem vel alij nuncij voluntarij, non gaudent hoc iure reuocandi domum. argumen. ff. ex quib. caus. in integ. l. qui mittuntur. §. fi. & l. sequen. 1. responso. & l. non verò. Item qui pro suis negotijs spiritualibus venerint ad sedem Apostolicam hoc priuilegio nō gaudent. ff. ex quib. caus. maio. l. non enim. Item differentia est inter legatos, & alios qui ex probabili causa vel necessaria veniunt ad sedem Apostolicā, quia alij præter legatos, vt qui causa testimonij, vel cōsimili veniunt, tenentur respondere apud sedem Apostolicam de omnibus contractibus celebratis extra locum suæ iurisdictionis, etiam ante legationem, nam in eis solis, quæ in ciuitate sua, vel intra suam prouinciam contraxerunt, hoc priuilegium habent. ff. de iud. l. secunda. §. item si extra. Item priuilegio legatorum credimus gaudere peregrinos. argumen. inf. de cle. pere. c. 1. Causa) idem intelligo in probabili. ff. ex quib. caus. ma. in integ.

 resti.

resti.l.nécnon. in princi.cùm lex generaliter ponat causam non adiecto necessaria.ff.de iudi.l.secunda.§.1.non tamen videtur probabilis sufficere, nisi sit quæstio necessaria, puta prosecutio appellationis, quã licet ex necessitate prosequi non teneantur, quia tamen rata maneret sententia, nisi prosequatur, ideò dicitur quæstio necessaria. Idem est in reo vocato ad causam, vt in eo. §. non autem repeto, quasi necessaria si veniret, vt peteret in integ. rest. quia tunc benè cogitur alijs respondere, quia agitur de nouo, & non quasi ex necessitate appellationem prioris & principalis causæ prosequitur (Si tunc) alioquin præiudicatur. exceptio enim fori in initio proponenda est.C.de excep.l.fin.

CAPVT XXI.

1 *Modi sortiendi alicuius forum.*
2 *An licita sit prorogatio de casu in casum.*
An & quando propter contractum in extraneo loco initum, cogatur quis sortiri istũ forum.

ROMANA ECCLESIA. (Ab O.) scilicet, officiali, puta, quia malè sentẽtiauit, vel aliàs in officio suo deliquit malam sententiam. 1 † Sunt enim certi modi, quibus quis sortitur forum alicuius, qui not. in sum. C. de iurisdict. om. iud. inter quos. non est iste. Sed fortè obijcies, nõnne si aliquis malam sententiam ferat in territorio alterius, vt per sordes, vel alio illicito modo, nõnne de hoc tenebitur respondere coram iudice illius territorij, vbi iniustam sententiam tulit? Respondeo sic, quia ibi sortitur forum ratione delicti vel quasi, vel contractus vel quasi, quem in alterius territorio commisit, sed iste officialis qui in suo territorio deliquit, non deliquit in territorio archiepiscopi, sed suffraganei. (Inquirere) scilicet, quando crimen officialis est notorium, vel quando de eo est diffamatus. inf. de accu. qualiter. (Cognoscere) quando de hoc quæritur ab eo cuius interest negligat secundum hoc loquitur.l. 1. cum suis concor. C. ad leg. Iul. repe. Item benè fatemur, quod tenetur aliquando & dominus & episcopus si in culpa fuerit malè eligendo.ff.nau.cau.l.vlti.§. ac.&§. sequen. (Maleficij) episcopi quod est qui negligit facere iniustitiam de suo officiali. (Inquirendum.) ff.nau.cau.l. licet.§.fi. (Appellari) à parte extranea sententia, quia tũc si agatur ad reuocationem huius sententiæ, non iudex, sed ille pro quo lata est sententia conueniendus est. (Iudices) sup. eod. significasti. repete quæ not. sup. de arbi. contingit.

2 † Consentiat) licet licita esset prorogatio de casu in casum, hîc tamen prohibetur, quia clerici non possunt prorogare iurisdictionem sine consensu suorum episcoporũ, sic nec ab initio possunt in alios, quàm in suos ordinarios consentire. sup. eo. significasti. coram delegato autem Papæ benè licet prorogare. inf. de app. cordi. (Prohibere) sed episcopos ordinarios super his compellendis requirant. Authẽ. de resti. §. & quoniam simus. C. de fi. instru. iud. Contractibus) repete, quæ diximus sup. eo. cum dilect. & c. licet. sed & si ibi inueniatur, & si neget se ibi contraxisse, non cogetur ibi respondere libello super principali quæstione porrecto, nisi prius summariè quæratur, & probetur eum ibi contraxisse, & si probatum fuerit, iudicabit iudex suam esse iurisdictionem cognoscendi de principali. ff. de iudi. si quis super. sup. de rescrip. ex literis. in fi. & tunc cogetur respondere libello super principali, & vterque tunc vtetur iuribus suis, scilicet, pacto de non petendo, vel præscriptione & alijs huiusmodi, sed in incidentibus non quæruntur hæc. Alibi) id est, in dioce. suis non Remens. quia tunc cùm ibi inueniatur benè posset ibi conueniri, hoc ideò dicit, quia videbatur quod ex quo in sua diocesi morabatur, vbi habebat ordinarium iudicem, sub quo poterat conueniri, quòd iudex vbi contractus fuit celebratus, non deberet mittere in possessionem eorum, quæ in sua iurisdictione habebãt, sed ibi contractum statuitur & iste, quia huiusmodi forum sortitus est, propter contractum quem ibi celebrauit. (Occasione) quia licet coram officialibus ipsis, vel etiam coram archiepiscopis fierent ipsi contractus, nisi fierent in diocesi sua, non super tales contrahentes sortiretur forum & coram quocunque fiant in sua diocesi sortitur forum. (Officiales) nam licet vnum sit auditorium episcoporum & officialium, & propter hoc est ad episcopum appellandum. inf. de appel. Romana ecclesia. non tamen officialium personæ, sicut nec alij subditi episcoporum sunt de iurisdictione archiepiscoporum.

TITV-

TITVLVS III.

DE LIBELLI OBLATIONE.

De tali libello conuenit quæri, peto à te tradi vacuam possessionem talis domus, etiam amotis inde pensionarijs, an si pensionarius respondeat litem contestando valeat, & nobis videtur quod non, quia nõ est ei oblatus libellus contra id, quod est. 3. q. 4. offerantur. Item quia in vno libello non debent conueniri duo, nisi pensionarius conduxisset ab eo domum, quia tunc si vult comparere, & causam suam iuuare audietur. ff. de ap. ab. exc. C. de litig. Authen. nunc si hæres. & no. inf. de sent. & re iud. cùm super. imò si non defendit causam, si scit eam agi, sibi præiudicat. infr. de sen. & re iud. cùm Bertholdus. & sic intelligitur. sup. de fi. pre. veniens.

CAPVT I.

1 *Non valet contestatio, nisi detur libellus, quid autem si partes consentiant, & an et quando litis contestatio valeat, habes etiam in num. 2.*

3 *Libellus in omni causa tam ciuili quàm criminali necessarius est, & semper quando agitur inter partes requiritur libellus, vt in num. 4. Fallit.*

5 *An in imploratione officij iudicis requiratur libellus, & quid in libello contineri debeat, in num. 6.*

Emendatio libelli an & quando fieri posit.

7 *Iudici potius quàm parti est offerendus libellus.*

1 IGNATIVS EPISCOPVS. (†Dixit libellum.) nisi libellus detur, non valet litis cõtestatio. in Authẽt. de tempore nõ so. pe. §. contestatione. 3. q. 3. §. spatiũ. in fi. so. offeratur. licet enim narretur factum coram iudice per quod fit litis contest. tamen litis narratio non habet vim libelli, vel litis cõtestationis, vnde dicitur benè in Authen. de litigi. §. si verò, licet videatur quædam litis conte. Item nõ tenet litis contestatio, si denegẽtur induciæ deliberatoriæ, sicut si denegarẽtur præparatoriæ, licet enim iudici sit cõmissum, q; inducias posit augere & minuere, non tamẽ denegare. 3. q. 3. §. spatium. & sic in-

2 telligitur. 2. q. 6. §. diffinitiua. † Item si sententia cõtraria quamuis posit his dilatorijs renũciare tacitè & expresè. ff. de dila. l. 1. C. de epis. & cle. Authent. generalitèr. Alij dicunt quòd litis cõtestatio valet sine libelli oblatione, dummodò partes cõsentiant tacitè vel expresè. C. de epis. & cle. Authen. generaliter. & respondent contrario, quod est. 3. q. 3. §. operatur. vbi dicitur, quòd litis conte. citra hoc indultũ habita, pro nihilo est habẽda, dicũt enim litis contestatio, factam sine libello esse ꝓ nihilo, quo ad hoc, vt posit iudex recusari, denegantis etiam inducijs dicũt tenere litis contestationem, & omnem processum, nisi appelletur.

3 † Libellum) libellus in omni causa ciuili & criminali inquisitionis denunciationis vtilis & necessarius est, vt sciat reus vtrum cedat, vel contẽdat. 3. q. 3. offeratur. Alij tamen contradicunt in denunciatione & inquisitione, nisi in leuibus causis, & quando episcopus audit causas inter clericos suos. 11. q. si quis cum clerico. & non extẽditur ad hoc delegatos, secundũ quosdam. Alij contra: quia non inueniunt causam diuersitatis, & ideò idem est vtrobiq;. sup. de consti. transla. vel nisi fiat de consensu partiũ. C. de priuil. schol. l. quoties. lib. 12. C. de episc. & cle. Authent. generaliter. & nisi præses prouinciæ intra 50. dies conueniatur. vt in Authẽ. vt iud. sine quoquo suff. §. necesitatem.

4 † Breuiter semper quando agitur inter partes requiritur libellus, nisi lex dicat nõ dandum ipsum. in Authen. de exhib. re. §. sancimus igitur. col. 5. & hîc. Est enim necessarius in interdictis, quia sicut verbum sonat inter duos agunt. insti. de interdi. §. sunt autẽ q. & quãdo principaliter imploratur officium iudicis. sup. de offic. iud. c. fi. & etiam vbi petitur cautio de dam. infect. ff. de dam. infec. l. 5. §. hoc quoties. licet aliqui contradicant, quia hæc lex celeritatem desiderat. ff. de dam. infec. l. 1. & etiam vbi agitur de possesione, nisi in casu, qui not. infr. de proba. in præsentia. Itẽ quando agitur contra ascriptitium, qui dicitur fugisse. Item quando impeditur aliquis de sua iurisdictione. argu. ff. ad muni. de iure. non autem est necessariũ, quòd iussus mitti in possesionem non admittatur. ff. ne vis fi. ei qui in pos. l. 3. 1. respon. Idem videtur si confirmatus vel inuestitus de aliqua ecclesia prohibetur possesionẽ nancisci. inf. de app. constitutis. inf. de cõcess. præbẽ. post electionẽ. Item videtur, q; si petitur sentẽtia mãdari executioni manu militari, aliàs si nõ esset litiũ finis, & finis vnius litis esset alterius principium. C. de fruct. & lit. expen. termi. C. de re cred. si quis. Item si consuetudo est, quòd libellus non detur, quia consuetudo valet

in his quæ circa iudicia sunt. C. de priuileg.scho.l.fi. in princip. Item in denunciatione noui operis, quia fur ex verbo & facto & nedum in præsentia, sed in absentia partis, sed in prosecutione benè est necessarius libellus, scilicet, quando petitur remissio nunciationis & in alijs. Idem in causis merè spiritualibus. infr. de dolo. c. 1. Idem in casibus vbi requiritur summaria cognitio. qui sunt. ff. ad exhiben. l. 3. §. ibidem. ff. vt in pos. le. l. si is à quo. ff. de Carbo. edic. l. 3. §. causæ. ff. de ven. in pos. mit. l. 1. §. si eam. ff. de lib. agno. si quis à liberis. §. hoc vel parens.

5 † Dubitatur autem, quando imploratur officium iudicis, an sit offerendus libellus, vt quando petitur confirmari electio, vel aliquem mitti in possessionem ex edicto diui Adriani, vel nomine ventris vel Carbonens. vel sibi dari bonorum possess. contra tab. vel aperiri testamentum, vel ne aliud fiat in loco publico. Solut. in omnibus his & similibus, quando contra neminem specialiter agitur, nec etiam in libello aliquis specialiter tāgitur, potest procedi sine libello, si nullus est contradictor, quia nec est cui offeratur. argu. 3. quæstio. 3. offeratur. si autem aliquis est contradictor, dabitur ei libellus. suprà. de elect. dudum ecc. Ro. inf. de testi. c. cùm olim. ff. de app. re. l. fi. ff. quemadmo. testa. aper. l. fi. §. fi. C. quemadmo. testa. aper. l. 1. C. de edict. diui Adri. l. fi. missio autem in possessionem quæ fit ex primo decreto, fit sine libello, quia fit officiū iudicis seruienti actioni, licet nondū propositæ sed proponendæ, vel quia est ad defensionē suæ iurisdictionis contra contumacem, quæ est notoria. In notorijs non est necessarius libellus. 2. q. 1. manifesta. inf. de iureiur. ad nostram. Olim autem non dabatur libellus nisi illustribus personis. C. de digni. l. quocunque. ff. de priuatis. de l. fi.

6 † In libello autem debet contineri causa, vel actio ex qua agitur: vt not. supr. de offic. ordi. conquerente. ipsam autem non potest dimittere, sed & libellum obtulit necessario habet ipsum prosequi, nec potest pœnitere, nec se retrahere, quin reo de interesse suo satisfacere teneatur, nisi & reus consentiat: vt notat. inf. vt lite non contest. c. 1. nec etiam causam mutare, nisi primam dimittat, sed benè potest vtranque prosequi, scilicet, simul & veterem & nouam, nisi vetus actio inqua persistere debet sit talis, quòd pareret exceptionem rei iudicatæ contra secundam ff. de excep. rei iudic. si mater. §. eandem. & l. conqueritur. & ff. de iureiuran. si duobus. exceptio. vel nisi sit talis, quæ electione tollitur. ff. de tribu. quòd in hære. §. eligere. Si autem non vult immutare, sed emendare, vt quia minus petit, modò plus vult petere, vel econuerso. dicunt quidam hoc fieri posse quandocunque ante sententiam. institut. de actio. §. si minus.

Nos credimus quòd hæc emendatio posit fieri vniuersali & generali actione tantùm. ff. de petit. hæred. l. 4. si quo. C. de iudi. licet. & sic intelligitur. C. de app. l. vlti. C. de an. excep. l. fi. in singularibus autem hîc licet vsque ad lit. conte. & iusiuran. de calumniæ præstitum, & non vltra, nam ex tunc noua interpellatione opus est. ff. de excep. rei iud. conque. & l. legi. ff. de iu. non potest.

Sed contra. ff. de noxa. act. l. in delictis. §. si decre. Sol. non cōtradicit, quia ibi eadem personæ, & eadem causa, scilicet, de damno dato à seruo, & ad idē agebatur. s. ad emendationē totius damni. ff. de re iudi. miles. §. 1. quòd autem noxam dare potest, hoc est ex quodā beneficio, quòd dominus habet per l. ibi enim semper agit actione. l. Aquil. vel noxali. nec dicit in libello, quòd totum damnum petet pro eo, quòd seruus domino sciente damnum dedisset, vel minus pro eo, quòd domino nesciente, quia si hoc dixisset, postea mutare non potest, vt dictum est, sed post libellum datum generalem prosecutus est alterum tantùm membrorum, & ideò non minus potest prosequi alterum, cùm ambo comprehendantur sub actione proposita, sed si reus vellet eum à principio cogere, quòd de illis duobus vnum eligeret, scilicet, vel agere insolidum, vel ad dictum beneficium. Fortè posit arg. præallega. l. quòd in hæred. §. eligere. quamuis posset benè asignari diuersitas inter illos casus, quia quando agitur ex contractu de pecu. licet semper agat eadem actione cum altera adiectione, siue de tribu. siue de pecu. tamen aliud debet petere, si agat tribu. aliud si de pecu. & aliud in vna quàm in alia sententia, sed quando agitur. l. Aquil. noxali semper insolidum est actio & eadem. quamuis reus liberetur præstando alterum, scilicet, noxam vel damnum, vt in præalle. l. miles (Reclamationis) in ciuilibus est libellus accusationis. in criminalibus. 2. quæst. 8. quisquis libellorum.

(Manibus)

(Manibus) id est, nostra subscriptione. & est no. dignum, quòd libellus debet esse subscriptus. in Authent. de exhi. & intro. §. sancimus.

7 †Synodo) not. libellum porrigendum synodo, & ita est ar. quòd synodus non archiepiscopus est iudex simile. 11. q. 3. si quis presbyter. si quis episcopus. & no. quòd libellus porrigẽdus est iudici, ne post negare possit se non recepisse, sed nõ est de necessitate, sed cautela qa aduersario potest offerri. 3. q. 3. offeratur. (Conscribẽtes) nõ enim solus libellus, sed omnia acta scribi necesse est. inf. de proba. quoniam.

CAPVT II.

1 *Specificatio rei & certa petitio, an sit necesse exprimi, in libello, & quid iuris in sententia diffinitiua.*

SIGNIFICANTIBVS. (Ostenderetur) debet enim ille, qui fundum petit certis finibus distinguere. arg. ff. de sen. forma. ff. de rei vend. l. si in rẽ. & si sit necesse oculis iudicis vel aduersarij subijcere. ff. fi. reg. si in rup. §. vlti. ar. ff. de ser. eadẽ. & hoc siue psonaliter, siue realiter agatur, 1 †debet enim [illegible] re pro qua parte petat rem, & qualitatem, & colorẽ, & alia per quæ benè cognoscatur res petita. ff. de rei ven. si in rem [illegible] si nesciret dicere pro qua parte peteret ex aliqua iusta causa, admittitur [illegible] partis petitio. ff. si cer. pars [illegible] §. si. ff. de rei vend. quæ [illegible] si non. §. 1. & idem dici [illegible] de [illegible] signis, si iuret se ea ne[illegible]

Et habent h[illegible] siue p[illegible] actione, siue realiter [illegible] ff. de rei ven. si in re. semper tamẽ oportet eum sic exprimere, quòd aduersarius. & si non plenè, tamen aliquo modo sciat quid petatur, quia si penitus nesciret, non cogetur respondere. ff. de edend. l. 1. nec mirum si libellus sic generalis ex causa recipitur, quia etiam sententia sic generalis valet, quæ tamen debet esse clarior quàm libellus. infr. [illegible] ac. §. curare. ff. de re iudic. ait prætor. §. 1. C. de sentent. quæ sine cer. quan. l. 2. & ideò sufficit petere fructus perceptos de tali fundo sine alia expressione, & potest adijcere, quando res petitæ non extant quas æstimo tãtùm. hoc tamen scias, quòd aliqua expressio necessaria est in sententia, quæ non est necessaria in libello, nam in sententia debet exprimere rem ipsam, vel quantitatem, vel in actis debet contineri. ff. de reg. iur. ait prætor. & secundum hoc intelligitur. C. de sentent. quæ sine cer. quanti. l. 2. vnde non valet sententia condemno te ad res quæ tibi obuenere à tali fundo: sed secùs dicitur in libello.

CAPVT III.

DILECTI FILII. (Quare sibi.) †Not. causam exprimendam in libello in personali actione. ff. de except. rei iudi. & an eadem. §. actiones sed si non exprimatur quamuis non cogatur recipere, tamen si responderet valet. C. de an. exce. l. vltim. & hoc notat. sup. de offi. ord. conquerente. & debet causa esse talis, quæ ex sui natura inferat iustum esse, quòd petitur, vt hîc, esset enim iusta causa, peto talem pecuniam, quia eam tibi mutuaui, & si reus dicat exprimas, quod conuersa sit in vtilitatem ecclesiæ, vel quòd contractus sit factus legitimè, scilicet consentientibus his quorum consensus requiritur, vel exprime, quòd non est tibi facta solutio, vel huiusmodi quæ omninò tollant intentionem actoris, si vera essent, non cogitur [a] hoc in libello exprimere, quia hæc non sunt de natura actionis. sed [b] post litis contest. hic seruantur pro [illegible] C. de proba. except[illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] in casu [illegible] [illegible] Sed si [illegible] [illegible] episcopale [illegible] ecclesia [illegible] exempta non admitt[illegible] modi libellus, nisi adijceret [illegible] causam quæ sufficeret ad hoc quòd [illegible] ecclesia [illegible] illud debe[illegible] [illegible] quia illud ius contra exceptione [illegible] vel quia illud capitulum fuit exceptum in exemptione & huiusmodi. Sed si diceret [illegible] ius episcopale [illegible] bene [illegible] stante exceptione [illegible] [illegible] paratus sum proba[illegible] [illegible] go sum exceptus, nisi [illegible] notoria. quia tunc non [illegible] hominum indulgendũ, & hæc probatio est in principali offerenda. sup. de fo. compe. ex parte.

[a] *Non cogitur. Adde Pet. de Anchar. qui hoc refert in consi. 294. inci. ex prædictis. & in cõs. 317. inci. ex prædictis subtiliter. co. 1. quod idẽ cõsilio est sub num. 294.*

[b] *Sed post litis contest. Hoc refert & sequitur. Petrus de Anch. in cõsil. 247. inci. ad prædicta dubia enucleandum.*

TITVLVS III.

DE MVTVIS PETITIONIBVS.

CAPVT I.

1 *In criminalibus an & quando habet locum reconuentio.*

2 Non

2 *Non potest in vna & eadem re simul ciuiliter & criminaliter agi.*
3 *Contra agentem possessorio agi potest & petitorio.*
Contra agentem criminaliter, non potest reconueniendo agi ciuiliter.
4 *Coram delegatis, non autem arbitris fieri potest reconuentio.*
Reconueniri an & quando quis possit.
Reconuentio locum non habet, vbi summariè est procedendum.

EX LITERIS. & inf. (Proponunt) in modum actionis, si enim in modum exceptionis proponerent, tunc procederent: vt C. de excep. si quidem. & l. vl. & l. exceptione. infr. de ordi. cog. c. 1.

1 † Respōdere) reconuentio non habet locum in criminalibus, quia non relatione criminis, sed purgatione desinit esse innocens. ff. de public. iudic. qui. 3. quæstio. 11. neganda. quamuis ex illis. ll. dici possit locum habere reconuentionem, cùm ibi dicat, quod deponere debet inscriptionē. Item quia de maiori potest recusare, vel si suam prosequatur iniuriam, sed hoc satis verum est, quod simul ambæ accusationes non procedunt, vt ibidem not. Item non habet locum reconuentio, vbicunque iudex sub quo fit cōuentio de reconuētione iudicare nō potest, vt si corā laico fiat reconuentio de spiritualibus, vel sub inferiori iudice de libertate. sup. de iud. quanto. C. de ord. in l. 1. inf. de ordi. cog. c. tuam.

2 † Item cùm generaliter dicat lex cuius in agenda etc. C. de sent. & interloc. om. iud. l. cùm Papinianus. in fin. 3. quæstio. 8. cuius non videtur iniquum, si conuentus ciuiliter, reaccusasset criminaliter, dummodò competens iudex sit, vel econuerso non, & idem ciuiliter potest conueniri & criminaliter, & potest contra alium agere, cùm non inueniatur prohibitum super diuersis rebus, super eodem autē nō potest simul & ciuiliter & criminaliter agi. C. de vi pri. l. si qs aliquid. sed finita vna q. vel ciuili vel criminali, benè transibit ad aliam: vt in eadem. l. C. de inoffi. test. cum qui. insti. de excu. tut. §. qui autem. sed qui de vno crimine agens condemnatus est de calumnia, vlterius accusare non poterit, nec priorem accusatum, nec alium, quia infamis est. 3. quæstio. 4. nulli. & q. 9. c. 1. Item dicunt quidam, quòd cœptam accusationem prosequi non potest, sed melius dicitur, quòd possit prosequi, nam de qua re cognoscit, etc. ff. de iudi. de qua re. argumen. inf. de cal. c. 2. argumen. ad hoc quòd etiam condemnatus, qui inscriptionem deposuit, & si condemnetur, potest prosequi accusationem. 3. q. 10. neganda. alij dicunt quòd nunquàm in prædictis admittitur reaccusatio.

3 † Item contra agentem possessorio benè agitur petitorio, sed potest repelli per exceptionem spoliationis, & sic intelligitur. inf. de or. cog. super. contra agentem autem criminaliter, non potest reconueniendo agi ciuiliter, quòd sic probatur, qa quòd plus est etiam si aliquis prius mouisset actionem ciuilem, & conuentus contra actorem moueret criminalē, supersedendū esset ciuili, & tantùm in criminali procedendum est. C. de or. iu. l. vlt. Quidā tamen dicunt illam legem loqui, quando criminalis accusatio simul contingebat propositam actionē, vt si quis petebat centum, & reus accusabat actorem de violentia facta in promissione illorum centum. Item hanc accusationē non videtur posse proponere, nisi ante litis contestationē in ciuili actione factam, nam lite contestata non videtur, quòd iudex impediri debeat, quin diffiniat de re, de qua cognouit. ar. ff. de iud. de qua re corā iudice appellationis non habent locū reconuentio. ff. de iud. l. 2. §. legatū. ff. de eo qui app. in prouin. l. 1.

4 † Delegatis) No. coram delegatis fieri reconuentionem, sed coram arbitris non. sup. de arbi. cū dilec. (Actione) sic fit litis cōtestatio. C. de lit. conte. l. 1. tit. prox. c. 1. (Respōsione facta prius) nā qui prius, etc. ff. de iud. qui prior. inf. de or. cog. cū dilec. Incontinenti). i. antequam ad alia procedatur, & debet protestari de reconuentione. ante lit. contestationē, vt quidā dicūt, & sic intelligo Authen. de excu. tut. §. sancimus. Alij dicūt idē. & si ante non fuerit protestatus, dūmodò incontinēti post lit. contest. i. antequàm terminus ad alia assignetur, recōueniatur. ar. ff. si cer. pe. l. lecta. Alij tamē dicūt, quòd vsq; ad sententiam etiā sine protestatione super principali. q. lata potest reconuenire, sed tūc nō simul procedet vtraq; lis, nā si aliter diceretur, sequeretur absurditas, qa sub nullo iudice pēdente lite, & ea conte. poterat cōueniri actor, q. absurdū est. Itē qd si de iniuria quæ lite pendente cōtingit, vel alia actiōe cū recōueniat nunqd potest, & certè vtiq;, qa q̄ de nouo emergūt, auxilio indigēt. sup. de off. del. insinuāte. inf. de iuramēto calūniæ. cæterū. Itē q̄ causa imò veri⁹ insania foret abstulisse huic reo iudices ordina-

ordinarios actores, coram quibus reus actorem conuenire poterat, nisi alium illum, coram quo conuenitur subrogasset. Item in antiquo iure. C. de sent. interlo. om. iudi. l. cùm Papinianus. dicitur indistinctè, cuius in agendo quis sequitur. argument. eundem contra se habere nō dedignetur, ita quòd non facit mentionem de litis contestatione, si autem protestetur, nihil facit protestatio, nisi quia indubitanter est verum, quòd post litis contestationem incontinenti possit reconueniri, & secundum prædicta patet, quòd etiam vbi intentatur officiū iudicis, locum habet reconuentio.

Quòd intelligo, si principaliter intentetur, secùs si incidenter, quia tunc non habet locum reconuentio. argumen. sup. de offic. iudic. c. vltim. Item non habet locum reconuentio, vbicunque locum habet summaria cognitio, quòd sic probatur, quia de iure vtraque lis simul tractanda est, sed cùm in vna sit summaria cognitio habenda, in alia plena quæstio vtraq; tractabitur. Item vna exigit accelerationem, alia non.

☞ † Sed oppones, leue est cuilibet facere, quòd nullus possit conueniri, nisi sub iudice quem malit, cùm sit leue impetrare literas ad aliquem delegatum, & facta citatione vlterius sub alio iudice non poterit conueniri, cùm sub eodem iudice debeat fieri conuentio & reconuentio: vt sup. de rescrip. dispendia. Respon. sub alio iudice reconueniri nō potest, nisi lata fuerit sententia, vel nisi fuerit appellatum, vel nisi faciat se absolui ab instantia iudicij: vt not. sup. de offic. deleg. consuluit. & sic contra hanc fraudem altero prædictorum modorum prouideri potest.

CAPVT II.

PRVDENTIAM ET INFRA.

TITVLVS IIII.

DE LITIS CONTESTATIONE.

CAPVT I.

1 *Litis contestatio ad hoc vt valeat oportet quòd animo contestandi litem fiat, & etiam sufficit, quod respondeatur de iure libello, vel petitioni in num. 2.*

3 *Contestari litem, nil aliud est, nisi testari.*

3 *Lis quando dicatur finiri.*

2 *Iuramentum de non petendo, an retardet litis contestationem.*

3 *Pactum de non agendo, non liberat debitorē, quin maneat obligatus, licet contra eum agi non posit, secùs est in pacto de non petendo.*

OLIM INTER EPISCOPVM. (Non per positiones) sup. de elect. c. dudum. 1 † Ad hoc enim vt teneat litis contestatio, oportet q̊d animo contestandi litem fiat, sed vbi sunt apta contestationi præsumitur animus contestandi, nisi cōtra appareat per protestationem: vt no. sup. de consti. cùm M. Itē intentio animi non sufficit, nisi sint verba apta, vt hîc, & est ea ratione, qa in positionibus nō fit aliqua petitio, quæ est necessaria, nam quomodo posset ferri sententia absolutionis à petitione & condemnatione ad petita, si nihil esset petitum. sup. de iudi. examinata. sententia enim respondere debet petitioni. inf. de simo. licet hely. nisi causa coram Papa ageretur, tūc enim sine petitione crederē sufficere narrationes partiū sine petitione aliqua. infr. de instr. cùm venissent. & ar. quòd præsentia Papę supplet has solēnitates. C. de test. om. sup. de trans. c. 1. Item licet aliquid ponam factum, vel dictum propter hoc non testor, vel contestor me velle litigare, ergò attenta verbi significatione nō est lit. cōtestatio facta, à qua nisi aliud appareat, recedere non oportet. ff. de leg. 3. non aliter. Item ipsum hîc manifestè apparet, quòd quædam positiones & responsiones fiunt ante lit. contestationem. ff. de interro. act. per totum.

2 † Item no. quòd ad hoc vt lis cōtestetur sufficitq, respondeatur de iure libello vel petitiōi. VERBI GRATIA: Peto à te fundum, quem mihi promisisti, vel vēdidisti, nam rectè respondetur, non competit tibi petitio prædicti fundi, vel non debet tibi dari prædictus fundus, quem tu petis, nam cùm actio sit ius petendi, quòd debetur actori, scilicet, de iure. insti. de act. in princip. eadem ratio & defensio siue responsio rei legitima est, quòd petis tibi ☞ non debetur de iure. † Item dicunt aliqui non sufficere respondere ad causam, nisi respondeat petitioni. VERBI GRATIA: Peto centum, quia mutuaui, respōdet reus, non mutuasti. ar. quia cùm petitio sit necessaria, & responsio petitioni necessaria est. Item causa non est actio, sed vinculum. Nos dicimus respondere causæ,

causæ, nã cùm causa talis debeat esse, quæ necessario inferret ius petendi, quàm necessariè est probari, quia nec petenti prodest, si ex alia causa sibi debeat, & eodem modo nec sibi obest, si alia vice ex alia causa agat: vt not. sup. de offi. ordi. conquerête. qui respondet non veram esse causam, .s. mutuum interuenisse necessario dicit se ex mutuo non teneri, & ita per cõsequẽs petitioni respondet.

3 † Item attende verba litem contestari nihil aliud est, nisi testari, qui vult cum aduersario litigare. Sufficit ergò si animo litigandi petitioni aduersarij contradicat. C de iud. rem non nouam. tamẽ si diceret volo litigare cum aduersario, & nõ cõtradiceret petitioni, nõ sufficeret. ar. pre. l. & quia nesciretur, an confiteretur vel negaret petita. † Quidã tamẽ dicũt & fortè nõ malè, quòd si etiam in libello nõ fiat petitio, sed tantùm narretur factũ, & reus omninò litem contestando respondeat, quòd bona est, vel saltem toleranda huiusmodi lit. contestatio, vt res magis valeat q̃ peat. inf. de verb. sig. abbatem. ar. ad hoc. inf. de insti. cùm venissent. infr. de causa pos. cũ ecclesia. sup. de cõsue. cũ dilectus. & videtur maximè hoc posse tolerari, vbi de iuribus agitur. s. negatoria vel cõfessoria intẽtatur. ff. si vsufr. pe. l. vl. in prin. & l. 1. in decre. præalleg. tutius est tamen in omnibus aliquid petere (& responsiones) C. de iureiur. l. 2. C. de iudi. rem non nouam. C. de lit. contest. l. 1. sup. ti. prox. c. 1.

CAPVT II.

EXCEPTIONIS PEREMPTORIAE. (Contingentis causam) hoc ideò dico, quia si exceptio talis esset, quæ pariter afficeret, & literas, & quòd in eis conceditur, tunc illa exceptio competeret etiam cõtra rescriptum ante litis contestationem, vt si habens beneficium, impetret super alio beneficio, nam cũ vitiũ taciturnitatis hic simul affecerit, & rescriptum & gratiam in rescripto contentam iustum est, quòd cõtra vtrunq; competat. sup. de rescrip. c. ad aures. & c. constitutus. secùs esset si gratia simul cum literis data nõ esset, vt si primo donaret beneficium Papa, & postea mandaret, quòd in possessione induceretur, nam hoc crederem, quòd cõtra huiusmodi literas posset obijci, quòd obreptitiæ obtinuerit, licet gratia collationis obreptitiæ obtinuerit, qa habebat aliud beneficium, vel alia causa suberat, quam si Papa sciuisset, beneficiũ non dedisset, & cõtra hanc benè competit exceptio. infr. de sent. & re iudi. c. olim. inf. de accu. c. accedens. alij tamen aliter dicunt. Contingẽtis) id est, ad principale negotium pertinẽtis, sicut est exceptio pacti de non petendo vel debiti soluti contra eum, qui pecuniam petit. de hoc plenè vt sup. de rescri. super literis. negotium autẽ principale non tangunt, quæ sunt de processu, vt quia nõ fecit mentionem de processu, infr. de sen. & re iud. c. inter. (Obiectus) id est, exceptioni peremptoria. (De re iudicata) nam exceptio rei iudicatæ contra rescriptũ opponitur. C. sent. rescin. non pos. l. vltim. (Translata) quia exceptio trãsactionis ante litem contestatam admittitur. ff. de cõdi. inde. l. eleganter. §. si quis.

† Finita) sed quomodo potest finiri lis, nisi vel sententia vel transactione? Potes respõdere, quòd hæc dictio SEV, nõ notat hìc diuersitatem, sed multiplicatis verbis, idem repetitio VEL, quòd hic dicit rem finitam, de qua non est transactum, neq; iudicatum, sed tamen lis finita dicitur, puta quia iurauit se in perpetuum non acturũ, nam tunc nisi ex causa noua vlterius agere non potest. ff. de iureiur. l. admonendi. C. de pact. l. postquã. ff. de condic. ob cau. l. 2. ar. sup. de rescri. constitutus. Idem videtur etiam si solùm pactũ fecisset de non agẽdo vlterius de aliquo debito, nam huiusmodi exceptio contra rescriptum rectè opponitur, & litis contestationem retardat, quia si hoc expressisset nullas literas habuisset, secùs autem si pactum de nõ petendo fecisset, quia tunc non retardaretur litis contestatio. † Iuramentum autem de non petendo an tardet litis contestationem. Respondemus quòd sic, vt impediatur periurium. Quare autem aliud sit, quando paciscitur de non petendo, & aliud quando paciscitur de non agendo? Respondeo quando paciscitur de non agendo, nihilominus extra iudicium petere potest, & nihilominus debitor manet obligatus ex promisso, licet agere nõ possit, & econuerso. ff. de condi. inde. l. naturaliter. ff. de iudi. l. ius. & ita si promitteret contra se litem contestari nõ opposita cõtra literas prędicta exceptione post lit. cõtestationem opponere non posset, cùm sit declinatoria fori, sed vbi paciscitur de nõ petendo nullo modo remanet obligatus, & ita post litis contestationem poterit recipere.

TITV-

TITVLVS V.

VT LITE NON CONTESTATA NON PROCEDATUR ad testium receptionem.

CAPVT I.

1 *In causis vbi requiritur lit. contest. siue actor siue reus absentet se ante litis contest. citari debet per interualla 10. dierum. bis, ter, & quater: prout iudex ex diuersis causis moderabitur. Quid autem si reus se absentet, an sit procedendum ad sententiam diffinitiuam. in nu. 2.*

3 *Dotis & adulterij accusatio pertinet ad iudicem ecclesiasticum.*

4 *Dandæ sunt dilationes ob aduocatos quærendos, non autem propter absentiam aduocati habiti sunt dandæ.*

5 *Dominus non appellatur contumax & malitiosus, licet procurator sit.*

6 *Dominus sciens contumaciam procuratoris punitur nisi purget.*

Dominus an poßit propter absentiam procuratoris in expensas condemnari, & quando teneatur de culpa eius, in nu. 7.

7 *Diffinitiua sententia ferri potest contra dominum propter procuratoris contumaciã.*

8 *An ecclesia vel pupillus teneatur de dolo à ministro vel tutore, seu procuratore perpetrato in negotio sibi commisso.*

AD HAEC DEVS. & infr. † Licet hîc ponantur
1 quidam casus speciales, in quibus proceditur lite non contestata, tamen generaliter est sciendum, quòd etiam in causis vbi requiritur lit. contest. siue actor, siue reus se absentet ante lit. contest. quod citari debet per interualla 10. dierum semel, bis, ter, quater, prout iudex moderabitur ex diuersis causis, arg. ff. de iu. ad pa. & l. seq. quæ. ll. licet loquantur de citatione, post litis contestationem similitudinariæ, idem dici potest, & ante lit. contest. hodie autem actor vocatur per interuallum 30. dierum ter. C. quomodo & quando. Authen. qui semel. & si intra hos terminos non venerit, actor expectabitur per annum, intra quem si non venerit, & tunc iudex procedet ad recipiendum probationes rei, & ad diffinitiuam sententiam. Authen. de liti. §. omnem. ff. de proba. circa fi. si autem reus non potest aliquid probare, absoluetur ab instantia iudicij tantùm, & actor condemnabitur in expensis. C. de iudi. l. properandum. §. 1. si autẽ intra annum actor venerit saluo, processu habito, & restitutis expensis recipientur probationes eius, & audietur de iure suo, & si postea iterum recesserit. i. dicunt quidam quòd expectabitur per alium annum, & post iteratas easdem citationes, & si nec tunc venerit cadit ab omni actione. Melius nobis videtur, ꝙ nec expectato actore per aliũ annum ꝓcedetur contra ipsum, & sic loquitur Authent. præalle.

2 † Si autem reus se absentet per eadem interualla citandus est, sed nõ est ad diffinitiuam sententiam procedendum, sed ad missionem in possessionem: vt nota. inf. de dolo. prout. inf. eo. quoniam contra. in Authent. vt omnes obe. iu. §. si verò. Sol. ibi erat lis quasi contest. cum alio pro eo pro se conuento. Vel dic, ꝙ licet non feratur sententia contra reum contumacem, tamẽ actori satisfit quantum ad expensas, & interesse suum de rebus eius propter contumaciam suam. Si verò post litis cõtest. absentet se actor vel reus eodem modo citabitur & per annum expectabitur, vt prædictum est ante litis contestationem, nisi ex causa, tunc iudex dixerit tempus breuiandũ. Melius videtur, quod eo vocato legitimè ad probationes dandas, & ad sententiam audiendam, quod non expectato anno, ex quo lis contestata est, terminabitur causa. inf. de dolo. prout. C. quomodo & quando iud. l. consentaneum. In criminalibus autẽ quid obtineat, nota. alibi. (Procurator) quod licet. sup. de procura. c. tuæ.

3 †Not. accusationem de dote, & adulterij pertinere ad iudicem ecclesiasticũ (Dotem) & donationem propter nuptias petet hæc mulier. C. de repu. l. consensu. §. fine. sicut & vir dotem. inf. de dona. inter vir. & vxo. l. plerunꝙ. (Aduocatus.)

4 †Licet enim propter aduocatos quærendos dandæ sint dilationes. argu. ff. ex quib. cau. ma. in integ. restitu. l. ab hostibus. §. si quod. & l. ait prætor. & l. vlti. & argument. C. de iudic. properandum. §. penult. & ff. de postul. l. 1. §. ait prætor. tamen propter absentiam aduocati habiti non sunt dandi. inf. de dolo. prout. C. de postu. l. velamento. nisi in causa fisci, quæ retractatur propter absentiam aduocati. ff. de iure fisci. l. si fiscus. Iudex tamẽ discretus attendet diligenter, vtrũ magno incommodo afficiatur pars, quę habet aduocatũ si detur dilatio, vt tunc procedat vel faciat sibi de expensis satis-

 fieri,

fieri, an modico tempore, & tunc procedet sic, vtrum iusta causa teneatur aduocatus an minus iusta, an in breui possit habere an non. argumentum. ff. de vaca. mu. ait prætor. nam hoc maximè pertinet ad officium iudicis. ff. de ædilitio edicto. ædiles. §. penultimo. (Sæpè) id est, multis vicibus. (Postulauit) iusta erat hæc procuratoris petitio dummodò mulieri securitatem præstitisset (De mulieris) infrà, de restitutione spoliato. literas. in fine. (Cauere) requisitus quia ipse ex officio procuratoris præcisè non tenetur offerre cautionem (Præsentare) sed illicentiatus recessit. (De fœdere) quia tunc secùs, infrà eodem, quoniam. §. porrò. (Diffinitiuam) quia totus processus est censendus irritus, vbi litis cōtestatio non præcessit.

5 †Sciens) ex hoc colligitur quòd dominus non dicitur contumax, vel malitiosus, licet procurator sit, & ideò videtur quòd etiam quando procurator est contumax potest appellare, dicimus tamen quòd quando non est contumax potest appellare intra legitimum tempus decem dierum, ergò tantùm propter suam malitiam prohibeatur procurator appellare, quare domino qui prius habet potestatem appellandi auferetur sua potestas. Nec obstat. 2. quæstio. 6. biduum. §. fin. aduersus. vbi dicitur, quòd si quis per procuratorem egit, difficile auditur appellans, quia illud intelligitur post decem dies, quare intra hoc tempus appellare potest, non tantùm procurator, sed etiam dominus: vt nota. suprà, de procuratoribus. cap. penultimo. post decem autem dies, licet dominus non sit verè contumax, sed præsumptiuè possit appellare. C. quomodo & quando iudic. l. vnica. tamen hoc quando per procuratorem actum est non potest appellare, quia nec verè, nec præsumptiuè est dominus contumax, sed procurator, & ideò non potest appellari. 2. quæstio. 6. §. si ad. Item dicunt aliqui, quòd hoc quando contra procuratorem contumacem actum est transit sententia in rem iudicatam saltem post decem dies, sed quando contra dominum contumacem præsumptiuum fertur sententia, non transit in rem iudicatam, nisi post decem dies à die, quo sciuit sententiam contra se latam computandos.

6 †Not. quòd nisi dominus sciens purget contumaciam procuratoris punitur, secùs si nesciret. ff. quod quisq; iur. l. 3. ☞ §. si procura. †Item nota. quod licet sententia excommunicationis non possit ferri in absentem propter contumaciam procuratoris nec multa indici. ff. si quis ius di. non ob. l. vnica. §. per procuratorem. tamen fiet missio causa rei seruandæ, & etiam in veram benè fiet. ff. de procura. sed & hæ. §. vltimo. & l. sequen. C. de digni. quoties. libr. 12. nam culpa sua est, quòd malum procuratorem elegit. ff. nau. cau. sta. l. vltimo. §. hac act. ar. ☞ ff. ex quibus causis. l. hoc autem. †Item ex hoc videtur, quod si procurator institutus non præsentet se iudici siue prima vice, quando committitur, siue alijs vicibus, quamdiu procuratio eius durat, quòd non solùm procurator, sed etiam dominus potest condemnari in expensis. argum. ff. commo. l. eum qui. §. vltimo. & l. seq. vbi expressè dicitur, quòd dominus tenetur de culpa procuratoris, si minus idoneum elegit. Item videtur expressum. ff. de procu. non cogendum. & l. seq. vbi dicitur, quòd procurator non cogitur prosequi litem ante litis contestationem, sed dominus tenetur ob rem non defensam post litis contesta. tamen posset magis dubitari, sed & tunc videtur, quod dominus teneatur de culpa eius. ar. prædictarum. ll. nec mireris si alius tenetur de culpa, vel pœna alterius, scilicet, procurator, quia hæ expressæ non sunt tantùm pœna sed etiam interesse.

7 †Idem etiam videtur & de diffinitiua sententia, scilicet, quod ferri potest contra dominum propter procuratoris contumaciam, cùm post litis contestationem factus sit dominus litis, vnde mutari non potest. ff. de procur. post litem. & sententia in eum dictari potest. C. de sen. ex peri. re. l. 1. & expressum videtur. ff. quando ap. sit. l. 1. §. fi. C. quo- ☞ modo & quando. l. tertia. †Idem etiam dicimus in casibus in quibus ad sententiam diffinitiuam proceditur lite non contestata propter generalem rationem quæ dicta est, quia culpa sua est, quòd non instituit bonum procuratorem, sed ipsi domino datur actio mandati contra procuratorem, & si non sit soluendo, restituitur actio contra eum qui vicit. ff. ☞ de dolo. & eleganter. §. penulti. †Idem etiam dicendum videtur in sententia suspensionis & interdicti, sed posset dici secùs,

ci secùs, licet enim contumacia procuratoris generet præiudicium domino in re vbi est procurator, & in pertinentibus, non tamen in alijs, sicut est quod suspendatur vel interdicatur, quod non debet fieri, nisi causa suspensionis legitimè probetur. 2. quæstio. 1. nomen. prædictis rationibus videtur, quod si procurator ecclesiæ propter contumaciam suam condemnetur in expensis, quod mandabitur sententia executioni in bonis ecclesiæ, quia ipse in culpa, & contumax fuit cùm ipse vel alius eius nomine comparere debuerit. † Et idem videtur si alia mandata iudicis non impleat, puta quia non exhibet acta vel alia instrumenta, & idem in similibus, secùs autem esset si falsa instrumenta produceret procurator, vel aliam fraudem faceret, & est ratio diuersitatis, quia ad hoc non tenebatur dominus, vnde nec sibi imputatur, si fiat à procuratore, quare nō commissa videtur, sed ad comparendum & ad exhibendum instrumenta & ad similia tenebatur per se, vel per alium, sed etiam in his subuenitur ecclesiæ, aliquando, vt prędiximus per in integrum restitutionem. ff. de minoribus. minor etiam. Nec est contra. 16. quæstio. 6. si episcopum. quod in prædictis non punitur ecclesia pro delicto procuratoris, sed pro sua culpa, in qua fuit quod non elegit & in fide, & in facultatibus bonum procuratorem, vt prædictum est, & hac ratione videtur, quod si procurator habet potestatem constituendi alium procuratorem, puta quia iam est lis cum eo contestata, & detinetur infirmitate, vel alio iusto impedimento, quia debet alium procuratorem constituere suis expensis, & nisi faciat, non solùm punietur procurator, sed etiam dominus ad interesse, quia in culpa fuit, quòd inobedientem procuratorem & indiscretum elegit, secùs autem videtur, si ideò tenebatur alium procuratorem cōstituere, quia habet super hoc, scilicet, super constituendo procuratorem speciale mandatum, nam tunc quia hoc fuit tantùm de gratia & ex abundanti prouisione, quia non tenebatur dominus prouidere casus fortuitos, nec ipsi procuratori nec domino imputatur, si non constituat alium procuratorem. argumentum. supr. de electio. cùm inter vniuersas. vbi nota. Alij tamen contradicunt domino, tamen benè daretur actio mandati contra procuratorem, si sibi expedisset alium procuratorem constitutum fuisse: de hac materia notauimus suprà de iudic. cùm deputati.

8 † Quidam etiam dicunt quòd etiam ex dolo commisso, & à ministro, & à tutore, & à procuratore in negotio sibi commisso, non teneretur ecclesia vel pupillus, nisi vbi à delinquentibus possunt se seruare indemnes, & tunc sufficit si cedant actiones. ff. quando ex officio tutoris. l. vnica. ff. de administratione tutor. l. finali. Quando autem procuratores aliarum personarum delinquunt, quid iuris sit, notabimus infrà de fide instrument. cap. penultimo.

CAPVT II.

ACCEDENS. & infrà. Restitutionis) iuris parochialis, & quorundam aliorum iurium, per in integrū restitutionem, vel melius vtriusque principaliter, vel potes melius dicere, quòd petebat archiepiscopus restitutionem possessionis iuris parochialis, & cùm iudices viderent, quòd archiepiscopus fortè de iure parochiali fidem fecisset, nolebat illud sibi restituere, sed contra eum pronunciare, & ideò tunc idem archiepiscopus petijt restitutionem in integrum, & ipsi dedere, vel dic, quòd ex quo discreti sunt iudices, præsumendum est pro ipsis prima facie. argumentum. suprà de procuratoribus. in nostra. §. finali. & quantum ad ipsorum processum Doctor non debet sibi assumere onus excusandi indiscretos iudices. Appellauit) & benè cum causis assignatis: vt infrà, qui erant suspecti, & quia non admittebant exceptionem illam, quia literæ erant per veri suppressionem obtentæ: nam Veneti habebant priuilegium à Papa, quòd super ecclesia illa conueniri non possent ante recuperationem terræ Orientalis, & sic continetur in registro. (Admonitus) sed grauamen non reuocabant, quia si reuocassent, tunc secùs esset. infrà de appellationibus. cum causa. (Non tenebat) falsum dicebant. (Noluit) & benè: quia iustè appellauit. (Contumacia) non est verum quod dicit archiepiscopus. (Receperunt) & malè lite non contestata, & quia post appellationē legitimam. (Excommunicationis) non tenuit hæc ex-

communicatio, quia ab ipsis iudicibus legitimè appellauerat. (Parochialis) Iste archiepiscopus fortè perierat sibi restitui, vt dictum est, ius parochiale in quibusdam locis, vel domibus quas possidebat archiepiscopus: ius autem episcopale non ab eo peteret, sed ab eo qui possideret. de hoc nota. supr. de maioritate & obedientia. inter. (Restituentes) ad alia iura petita præter possessionem iuris parochialis, ad illud enim petendum non potuit dare in integrum restitutio, cùm iam restitutio data esset. Vel dic, quòd simul restituit possessionem iuris parochialis petitam, & in integrũ resti. dedit quod fieri potest: vt nota. suprà de in integrum restitutione. cùm ex literis. (Possessionem) iuris parochialis. (Contestata) & ideò malè recepti sunt super possessionem iuris parochialis testes. suprà de officio iudicis. l. secunda. ff. de minoribus. verùm. §. sciendum. c. l. in causæ. §. causa. sed nec super restitutione in integrum debuerunt recipi, nisi per tres menses contumax perseueraret: vt in Authentic. vt spon. larg. §. ad hæc. col. 9. (Manifestum) & ideò non fuit necesse super hoc probationes recipere. de hoc nota. inf. de coha. cler. & mu. c. tua. (In quem) plebanum (Vniuersa) instrumenta. C. de condi. ex le. dissolutæ.

CAPVT III.

TVAE FRATERNITATIS. (Nequeat) puta: quia est causa criminalis, vel spiritualis, vel aliter: vt nota. infrà eodem, de eo qui mit. in pos. cau. rei. capitulo primo. Per censuram) debet enim condemnari etiam in expensis. suprà eodem, quoniam. potest etiam manu militari eijci. ff. ne vis fiat ei qui in poss. si quis missum. ff. de rei vendicatione. qui restituere. nec facient missionem corporalem, nisi qui habent merum imperium. ff. de iur. omn. iudic. l. iubere. ff. de officio procons. l. nec quicquàm. §. vbi decretum. possunt tamen iudices minores decernere possessionẽ minorem, puta illam, quæ fit causa custodiæ cum aliqua causæ cognitione. ff. de damn. infect. l. quarta. §. primo & secundo. & l. si finita. §. primo. ff. de iurisdict. om. iudi. l. iubere.

CAPVT IIII.

ACCEDENS AD SEdem Apostolicam. (Corisopiten.) iudex in causa quæ vertebatur inter vicecomitem, & vxorem eius (attingat) & ideò iudex potest recusari vt suspectus. infrà de appellationibus. postremò. (& Archi.) qui similiter erat iudex cum episcopo, & magister P. tertius iudex (Locum) infrà de appellationibus. ex parte. 9. quæstio. 9. hortamur. ff. de iudic. si locus. ff. de arbi. l. si cum dies. §. arbiter. (Credere) sup. de electionibus. bonæ memoriæ Magunt. si capitali odio eum odiat, infrà de restitutione spoliatoris. ex transmissa. ff. ad Trebellianam. qui ita. §. primo. Tertius) ordo iuris esset, quod ex quo cœperat lis subdelegato primo deberent vsq; ad finem cognoscere, nisi per appellationem & recusationem reuocaretur ab eis iurisdictio. infrà de appellationibus. vt debitus. & cap. cùm specialis. & cap. interposita. Sed licet hic sit ordo seruandus, quantum ad litigantes, potestas tamen remanet penes delegantem, vt siue cõmisit totam causam, siue partem, dummodò sit ordinarius, vel si sit delegatus, & commisit partem quandocunq; vult reuocare commissam iurisdictionem. ff. de iudic. iudicium. quod maximè vbi honestas & verisimiles causas attendit, & modicum fit præiudicium, vt hîc. Quidam tamen dixerunt, & vt videtur, non benè, quòd hæc commissio facta erat per appellationem, sed hoc non videtur posse stare, quia si iustè in causa appellationis procederetur commissum esset eis, vt si verè essent causæ appellationis procederent, alioquin remitterent causam ad primos iudices, à quibus fuerat appellatum cõdemnata parte appellante in expensis; vt infrà de appellationibus. vt debitus. quod hîc non fuit factum, sed sine causæ cognitione reuocauit iurisdictionem, vel dic, quod hic de appellatione iusta constitit Papæ. † Sed nunquid hac commissione emanante debebant cessare primi iudices? Respondeo, si vicecomes innitatur appellationi, semper primi iudices supersedebunt. vt nota. suprà de officio delegato. pastoralis. sed si appellationi non insistat vicecomes: tunc potest lis procedere secundum tenorem decre. suprà de rescriptis. pastoralis. in princip. (Vel post appellationem) etiam si lis esset contestata

contestata (Absq; culpa) hic respondet tantùm primo membro, scilicet, quando lite non contestata processum est. (Inconsulte) Nota, inconsultam dimissionem adducere restitutionem. simile. suprà de electionibus. causam. Quam terræ.) Nota. fieri restitutionem non solùm vxoris, sed etiam terræ in dotem datæ, antequã de fœdere matrimonij cognoscatur, cuius defensio primo loco pertinet ad maritum. ff. de re iudi. sæpè.

CAPVT V.

1 *Casus enumeratos hic habes, in quibus lite nõ contestata licet recipere testes. & numero 3.*

2 *Qualiter mors vel absentia æstimari debeat à iudice.*

3 *Vsq; ad quotum annum quis dicatur senex.*

Senes à quibus muneribus excusantur.

4 *An post mortem testium possit in eorum dicta & personas dici.*

5 *Qui propter infirmitatem & ex alia iusta & necessaria causa est absens expectari debet, secùs verò si fraudulenter quis se absentauerit, vt in num. 6.*

Testes super matrimonio carnali an recipiantur contra absentem lite non contestata.

7 *Sub excessus nomine comprehenditur iurisdictio super iuribus quæ malè occupata vel detenta dicuntur.*

Missus in possessionem in actione reali, an possit percipere fructus.

8 *Nunquid secundum decretum locum habeat in personalibus actionibus.*

Dominus absens quando amittat ciuilem possessionem.

Commodatarius, depositarius, & alij qui solam detentionem habent, an possint conueniri, & an cogantur dominum absentem defendere.

Missus in possessionem an teneatur rei vendicatione, & an ipse etiam possit vendicare rem.

9 *In reali & personali actione facienda est missio in possessionem.*

Debitor an & quando possit pignus recuperare à creditore qui missus est in possessionem.

QVONIAM FREquenter. (Procedendum.) 1 † Nouem sunt casus excepti, in quibus fallit hæc regula, vbi timetur de morte, vel absentia testium, & vbi agitur de matrimonio, vel electione, & inquisitione, & publicatione testium, vt hic. Fallit in causa appellationis. C. de præscri. triginta ann. cùm notissimi, §. penultimo. C. de temp. ac. l. vltima. Item fallit, vbi quis iurauit non repetere vsuras, & vbi idem vsurarius in testamento reddi mandauit, nam tunc testes recipiuntur super vsuris, lite non contestata. infrà de iureiurando. ad nostram. & idem dicunt quidam, vbicunq; quis iurauit aliquod tale illicitum, puta non repetere rem ratam etiam sine testamento. Fallit etiam vbi aliquid petitur officio iudicis seruiente actioni, vt in expensis pen. lite factis, secùs si non seruiret actioni, sed actio ei. suprà de officio iudicis. capitulo secundo. C. de iudic. sancimus. & in causa in integrum restitut. vt in Authentic. vt spon. lar. §. ad hoc. Sed quidam dicunt illam Authenticam loqui tantùm, quando petit restitui, vt ab hæreditate se abstineat. Item vbi causa est mere spiritualis, & sine alicuius commodo, vt est crimen hæresis. 24. quæstio. 2. sane. in principio. Item fallit vbi offenditur publicum commodum, vt in dilapidatione & officiali. 3. quæstio. 2. quia ea. quæstione quarta. §. aliquando. C. de pœnis. ne diu, dicunt quidam idem vbi agitur de statu ecclesiæ. infrà de testibus. cùm olim. & idem potest dici vbicunq; agitur de iuribus, licet super his raro debeat procedi inquirendo, nisi iusta causa subsit. Fallit in denunciatione. suprà de iudic. nouit. Item fallit in reo præsente & actore absente. C. quomodo & quando. Authentic. qui semel. Item in causa appellationis interpositæ à grauamine. infrà de appellatio. interposita. §. vltimo. & idem fortè dicitur in omnibus emergentibus.

2 † Absentia) mortem autem vel absentiam æstimabit iudex variè secundum qualitatem negotiorum, nam si debitum de quo agi speratur, sit in longum diem debitum, vel sub conditione, quæ potest multum differri, non reputabo absentem etiam si diu absuturus sit, cùm credibile sit, quod possit redire antequam dies, vel conditio extet, & ideò non recipietur testis, sed expectabitur in hoc casu, & econuerso si iam citatus esset aduersarius, & differret litis contestatio, quia posset esse, quod in proximo fiet litis contestatio, & sic præsumitur etiam si breui via, vel tempore sit absuturus testis, non recipietur ad testimonium eius, & hæc arbitrio discreti iudicis committuntur. Ciuiliter) etiam de crimine, cùm ciuiliter agitur,

tur, secùs si criminaliter, vbi non licet procedere, nisi præsens sit accusator & accusatus, per consequens testes aliter non recipiuntur, nisi accusator procedat. 2.quæstio.8. & cap. secundo. & cap. præscripta. 2.quæstio.1. in primis. 5.q.6. Epiphanium. (occultetur)23.q.2. quanquam. (Fortuitis) ff. de testi. current. inf. de testi. si qui testium. ff. ad l. Aquil. in lege. §. secùs.

8 †Senes) hi dicuntur senes, qui sunt in septuagesimo anno. de illis enim qui iam compleuerunt septuaginta annos, non potest intelligi, cùm ipsi & si violentes possunt, inuiti tamen non coguntur ferre testimonium. ff. de testi. inuiti. quia post septuaginta annos nō coguntur ad munera publica authoritate tantùm. C. qui æta. l. vnica. insti. de excu. tut. §. item maior. ff. de iure immu. l. tertia. A muneribus autem personalibus publicis authoritate & vtilitate excusatur quis post sexaginta annos. C. qui æta. l. vnica. libro decimo. Potest tamen dici, quod ad testimonium ferendum in hoc casu, qui dicuntur senes relinquitur arbitrio iudicis, nam quandoq; est aliquis senior in quinquagesimo anno, q̃ alius in sexagesimo anno, & satis probabiliter potest timeri de morte cuiusq; secundum naturam inferiorum causarum, postquam peruenisset ad quinquaginta annos. & leges quæ dicunt, quòd septuagenarij tantùm excusationem habent à muneribus nihil faciunt ad rem, quia ibi nihil fit timore mortis, hic autem aliquid speciale occurrit. Hic enim testes recipiuntur timore mortis tantùm, ne cum eis pariter pereat probatio veritatis.

☞ †Et valetudinarij) id est infirmi propter debilitatem corporis & naturæ defectum, non propter febres acutas, vbi enim timetur de morte testium, de qua dixi suprà. ibi, scilicet, de morte. hic vult dicere, quòd etiam in prædictis casibus, id est, cùm de morte vel absentia timetur, non sunt recipiendi, nisi probabiliter timeatur. puta, quia sunt senes etc. Vel dic, quòd vbi de morte vel absentia timetur omnes recipiuntur, sed senes & huiusmodi recipiuntur etiam si de morte vel absentia diuturna non timeatur. Rationabili) quia citò morituri sunt, vel diu abfuturi fortè quia iturus est ad bellum, vel alijs huiusmodi causis, quæ sunt. ff. de do. causa mor. l. 2. & seq. (Absens) idem est si sit præsens, sed si debitum sit conditionale, vel in diem, vel si alterius ex arbitrio pendeat intentio actoris. inf. de testi. significauit. ff. ad legem Aquil. in l. Aquil. Item si impediat litem contestari per suas exceptiones, idem est & si dignitas vacaret. arg. contra. inf. ne sede vacan. c. vlti. ibi sol. (Denunciauerit) hoc intelligo, quando fuit absens, quia si fuisset præsens ipse debuisset interesse exceptioni testium & iuramento ab eis præstito. 2.q.1. in primis. inf. de testi. c. 2. & dicitur præsens, qui est in eadem ciuitate. in Authen. de testi. §. & hic. Non valeant) illi qui produxit eas, & qui fuit in culpa: sed semper valebunt absenti, qui non fuit in culpa. arg. pro hoc, quia testes pro vtraq; parte ferunt testimonium. inf. de testi. veniens. in fin. 14.q.5. non sanè. hoc occultatione attestationum.

4 †Legitime) à legibus & merę introductæ, vt Velleia. & Mace. vel quia non est versa pecunia in vtilitatem ecclesiæ, & huiusmodi, quia expectarent tempus quo mortui essent illi, per quos possent reprobari testes, non autem nego, quin post mortem dicere posit in dicta & personas testium. C. de test. l. vltim. quia expectauit tempus, quo mortui sunt illi, per quos probaret exceptionem pacti, vel consimiles super principali causa ab omnibus, vel sponte interpositæ, vt pacti & huiusmodi. (Casualiter) scilicet, quia testes lite non contestata recipiuntur. Alicuius) electi non confirmati & consecrati. Vel dic, quòd cuiuslibet electi & etiam confirmati & consecrati, puta si aliquis est in pacifica possessione episcopatus, & etiam fortè fuit iam per multos annos consecratus, modò dicatur non electus, sed intrusus habuisse introitum, vel per potentiam ab initio, vel per simoniam, vel per dolum, nam hic si non fuerit contumax, procedetur contra eum lit. non contest. ad testium receptionem & sententiam, & hoc satis probatur per id, quod dicitur de matrimonio carnali, de quo etiam si sit consummatum agitur lite non contestata, secùs autem si dicatur electionem tenuisse, & eum sponsum fuisse, sed tamen ad depositionem agatur propter crimen postea commissum, quia tunc quantumcunq; sit contumax super crimine, non debent testes recipi, nec in absentem fertur sententia. 3.q.9. decernimus, sicut in matrimonio

monio carnali dicitur, quando non agitur de fœdere matrimonij. supr. eod. c. 1. pro contumacia tamen posset contra eum procedi, sup. eo. c. 1. ar. inf. de dolo, cùm olim.

Iste §. potest intelligi etiam de confirmato & consecrato, sed contumaci, sequens §. qui incipit ibi: si verò. aliter loquitur quando electus, & confirmatus est absens, non per contumaciam. tertius autem §. qui incipit, quod si forsan, loquitur de non confirmato.

Et intelligo hæc vera non solùm in episcopis, sed etiam in alijs prælatis, qui sunt sponsi, vel qui habent curam animarum, cùm ibi causa hìc assignata subsit, scilicet, periculum in spiritualibus: in alijs clericis autem non idem, sed est procedendum contra eos: vt habes infr. de cleric. non resi. ex tuæ. Alij autem dicunt & melius idem de cuiuscunque electione clerici agatur, quia & per longam moram clericorum in spiritualibus defectum patitur ecclesia. infr. de eo qui mit. in poss. eum qui. sup. de elect. statuimus. (Alicuius) electio, id est, quod electio non sit canonica, vel prælatus sit criminosus (Prohibitus.) Idem etiam si non opponitur gradus lege diuina prohibitus, inf. de resti. spol. literas. (Contumax) contra non contumacem in hoc casu, nullo modo procedat: vt supr. cap. proxi. (Malitiosè) inf. de cleric. non resi. ex tuæ. ff. de euic. si dictum §. fi. contra tales enim credimus publicè proponi edictum, vel ad domum. inf. de cler. non resi. ex tuæ. (Aliter) id est non per contumaciam (quod si forsan.) Iste §. sicut superior loquitur de absente per contumaciam (Si autem.) Iste §. loquitur sicut primi duo loquuntur, quando est absens, & nō per contumaciam (Alij) præter senes & valetudinarios, quasi dicat, testes aliàs legitimi recipiendi (Spirituali) id est quod electio non sit canonica, vel etiam quod prælatus sit criminosus.

5 †Diffinitum) scilicet, quòd sit absens ex necessaria causa, puta infirmitatis semper expectandum est. 7. quæstio. 1. præsentium. Si verò sit absens per annum sine rationabili causa, & sine licentia subtrahantur ei expensæ authoritate superioris, & monetur per subditos, vel archiepiscopum, vt redeat, & si non redierit alius ponitur loco eius authoritate superioris. Authentic. quando oporepis. §. & illud. & Authen. de sanc. epis. §. interdicimus.

6 †Ille autem qui fraudulenter se absentauit, si proposito edicto citationis intra sex menses non venerit, spoliabitur sua ecclesia, & aliter etiam punietur lite non contestata. infrà de cleric. non resi. ex tuæ. Vel dic statutum esse, quod nullatenus procedatur super accusatione sua, vbi accusatur de crimine criminaliter, nisi sententietur de crimine, nisi lite non contestata. 3. quæstio. 9. decernimus. suprà de iudic. capitulo primo. & sic benè respondet lectioni, quam fecimus in proximo §. Et facit etiam propter hoc, quod sequitur de matrimonio carnali, super quo non recipiuntur testes lite non contestata contra absentem, non per contumaciam. infrà eod. c. §. si autem. posset tamen dici, & probabiliter, quod nisi causa probabili sit absens, episcopus iam consecratus vocabitur per edicta, & nisi comparuerit procedetur contra eum non super criminalibus, sed super impedimento, quo dicitur electionem non valere ad sententiam diffinitiuam. argum. eius, quod dicitur in matrimonio carnali. infr. qui fil. sint legi. perlatum. & no. in §. sequen. si autem. Vel dic, quod is est sensus §. huius, quòd si contra confirmatum, & non consecratum, vel non ordinatum proponitur aliquid contra personam, vel contra formam electionis, tunc non debet expectari, nisi per tantum tempus, in quantum debet consecrari vel ordinari, & de his temporibus not. sup. de electio. cùm in cunctis. §. 1. & 2. & est ratio, quod tantum expectant, quia si tunc venerit quisque obijcere poterit, quod volet alioquin remoueri deberet, vt in prælleg. decre. cùm in cunctis. & sic etiam potest intelligi §. sequens.

☞ †Expectetur) quasi dicat, non est necesse, quod electus citetur vt veniat petiturus confirmationem, sed tantùm per sex menses expectatur, post electionem quòd hìc satis expressè innuit. Vel dic quod loquitur, quando contra electum aliquid obijcitur & citatur vt respōdeat, nam in hoc casu si per sex menses comparere distulerit procedetur, nō obstante, quod non sit lis cōtestata, non obstante, quòd est absens non per contumaciam (præsumatur). C. de repud. Authen. hodie. inf. de spon. in præsentia. 34. q. 1. cùm per bellicā. Propria) infr.

qui filij sint legitimi. perlatum contra. Sol. dixerunt quidam ibi non sententiari de matrimonio, sed de legitimatione prolis. Vel dic, quòd ibi recepit legitimas præsumptiones super morte viri eo mortuo, alius aduersarius constitui non potest. Vel potest dici, quòd ille qui ibi fuit citatus, fuit cõtumax. Vel dic, quòd ibi loquitur, quando malitiosè aberat, vnde sufficiebat proponi edictum ad domum eius. infrà de clericis non resi. ex tuæ. secùs vbi non malitiosè, vt hîc, & præsumitur malitia, si vxor nescit vbi sit. infrà qui matri. accu. pos. capitulo primo.

Et intelligo hoc vltimum verum, scilicet, quòd ponitur edictum ad domum vbi ex malitia est absens, vel vbi contumax est quo ad hoc quòd procedatur ad sententiam diffinitiuam, nam quo ad misionem in possessionem procederetur ad edictum proponendum, etiam si non esset malitiosus vel contumax: vt notatur infrà de eo qui mittitur in possessionem. si aduersarius. dummodò non esset in prouincia (multi) 32. q. 7. illi qui. & c. neq. & c. furiosi. inf. de spõ. in præsentia.

7 †Excessuum) sub hoc nomine excessuum, comprehendit iurisdictionem super iuribus alicuius, quæ malè occupata vel detenta dicuntur. infrà de testibus. cùm olim. 2. quæstio. 7. quapropter. & c. sequent. infrà de simo. licet. infrà de accusationibus. qualiter & quãdo (publicatio) id est, redactio in publicam formam ad æternam rei memoriam. infrà, de testib. significauit. Authen. de testib. §. penultimo. Idem fortè in publicatione testium. argumentum. C. de testa. publi. & l. instar. & fiet hoc modo, quia ijdem testes dicunt qualiter interfuere contractui, & post iudex decernit dicta eorum perpetuò valere. infrà de testi. Albericus. (vt tedio) Nunquid missus in possessionem in actione reali percipiet fructus? Respondeo sic, sed non lucratur, nisi in petitione hæreditatis, & si sit filiusfamil. nepos, neptis & vxor, & non habeant aliud, vnde valeant sustentari. ff. ex quibus causis in pos. l. Fulcinius. §. pen. ff. vt in pos. leg. quæ legit. venienti enim intra annum restituit etiam missus in possessione reali. C. de præscript. 30. annorum, si quis episcopus. §. penultimo. similiter quia quis percipit fructus, & tamen computat in sortem, C. de pigno. act. l. 1. C. de pac. pi. l. 1. & 2. qa ipse reus terram colit & fructus colligit, & alius scilicet missus in posses. eos custodiet. ff. vt spon. largius cui. & hoc in iure personali, in reali autem tedio afficitur, quod alius possidet. C. de præscri. 30. an. si quis episcopus.

Sed contra. infrà eodem. §. vbi dicit, constituitur post an. verus possessor, sed expone, id est, incommutabiliter, & scias non esse necessarium secundum decretum, sed sufficere solùm ex cursu temporis, si tamen petat, dari potest. infrà de eo qui mit. in pos. cau. capitulo primo. sed in personalibus necessarium est secundum decretum, vt fiat verus possessor hoc modo, quia adiudicabitur verè possidere res illas, de quibus fuerat missus in possessionem pro mensura declarati debiti, & extunc faciat fructus suos, & præscribet. argumentum. ff. de dam. infec. si finita. §. si quis.

8 †Alij dicunt quod in personalibus actionibus nunquam habet locum secundum decretum, sed procedetur ad vendicationem, vel ad impetrationem dominij, secundum quod nota. C. de bo. autho. iud. pos. cùm proponas. & secundum hos, non habet locum secundum decretum, nisi quando fit missio in possessionem ex causa noxali, vel ex causa damni infecti. In causa tamen noxali, & damni infecti, secundum decretum constituit eum dominum, si reus erat dominus, si autem non erat dominus, dat causam præscribendi. ff. de damn. infect. si finita. §. Iulia. ff. de noxa. act. generaliter. plus placet quod nota. circa hanc materiam. infrà de verborum significatione. dilecto. in gloss. quod tamen. Immobilibus) secùs in mobilibus, nam contra talem possessionem procedetur non admissa nominatione domini, imò tenens vel possidens rem, se defendere cogitur. ff. de rei vendicatione. officium. 12. quæstio. secunda. de rebus. 16. quæstio. prima. in canonibus. si autem petantur incorporalia iura, habet locum nominatio, vt nota. suprà de maioritate & obedientia. inter. Nominare) si autem non nominaret [a], sed liti tanquam possideret se offerat, si postea vel ante litis contestationem, vel post contumax sit, & propter hoc decernatur possessio actori, non nocet domino, qui verè possidet quo ad possessionem vel proprietatem. C. si per vim vel alio modo, l. vlt. Sed ille qui

[a] *Si autem non nõinaret. Ad de quod hæc dicta refert & sequitur Pe. de Anch. in consi. 270. incipi. in primo dubio. colum. 2. circa princip.*

le qui litem suscepit, tenebitur ad interesse ante litis contestationem per actionem de dolo, & post litis contestationem condemnabitur ad ipsam rem, cùm habeatur pro possessore, si ille qui agebat reum non possidere ignorabat, vel melius ad litis æstimationem, vel secundum quosdam quantum in litem iuratum fuerit, vel ad interesse. ff. de rei vendicatione. is qui se ob. & l. sequenti. ff. si vsufruct. pet. l. finali. ff. de petit. hæred. qui se liti. ff. de dolo. l. penul.

Sed oppones cùm absens possedit, per colonum, colono eiecto, dominus amittit ciuilem possessionem: vt ff. de acquirendis possessionibus. possidet. §. quod si seruus. quare non eodem modo amittit dominus possessionem, si per iudicem ablata est possessio illi, qui alieno nomine possidebat, & alij data, scilicet, illi qui missus est in possessionem, & tunc dominus absens debet amittere possessionem.

☞ †Sed respondemus tunc tantùm dominum amittere ciuilem, quando violenter eijcitur colonus: vt idem. §. dicit. secùs autem quando per iudicem qui non intendit possessionem, vel ius alterius dare, & si intenderet non possessionem. C. si per vim. l. vltima. Alij dicunt etiam tunc possessionem amitti, sed iudicis officio recuperari, vel condi. ex l. præalleg. C. si per vim. l. vltima. & ideò iste specialis processus est inuentus in hoc casu, vt caueatur contra fraudes, quas possent machinari dominus, & ille, qui possidet nomine alieno, quia dominus diceret, ego non possideo, & alius diceret similiter. Item quia multa benignitas fit possidenti in eo, quod alij denunciat, & in eo quod non cogitur respondere. Item quia multiplex est contumacia, scilicet tam domini, quàm eius qui eius nomine possidet: Commodatarius autem & depositarius, & alij qui solam detentionem habent, conueniri possunt rei vendicatione, vt procedant secundum tenorem istius decre. & vt simplicem tenutam dent solam sine possessione, quando ignoratur an in veritate possideant: quia si ante iudicium, vel in processu iudicij constet, quod non possideant, non habebit locum rei vendicatio, & sic intelligitur finis. l. ff. de rei vendicatione. officium. si enim prædicti nolint respondere, vel simpliciter dicant, nolumus defendere absentem etiam secundum tenorem istius decre. absoluendi sunt ab instantia iudicij, nisi vellent actores probare, quod possideant, & sic transferretur in eos possessio. ff. de rei vendicatione. l. penultima & finali. Attestationes autem si quæ sunt & confessiones, & alia acta iudicij inter commodatarium & actorem, præter tenorem huius decre. non præiudicat commodatori, quia inter alias personas & in alio iudicio habita sunt. infrà, de testibus. veniens. Possidet) dicunt quidam siue ius habeat in re emphyteotarius, siue non, vt inquilinus, & huiusmodi. ff. de rei vendicatione. officium. Alij intelligunt de his tantùm, qui ius in re non habent, nam illi qui habent ius in re, licet habeant tempus ad denunciandum domino, tamen ipsi non possunt se excusare, quin respondeant, imò plus est: quia ipse non nomine alieno possidet, sed suo imò agere potest interdicto vnde vi, si tali re spolietur emphyteotarius, habet autem hîc locum hæc nominatio etiam si super obedientia quis cõueniatur, vt nota. suprà de maioritate & obedientia. inter. quia de facto vidimus, quare si procurator ad administrandum datus, vel ad negotia: vt suprà de procu. petitio. posit dominum nominare, & dicimus quod sic, & procedetur contra eum secundum tenorem huius §. argumentum. quia defendere videtur: & si patiatur actorem in possessionem mitti. ff. de procur. l. prima. §. vltimo. & l. sequenti. Item procurator interrogari debet, an reus, scilicet, dominus suus possideat. ff. de procur. non solùm. ergò à simili potest dicere, se alieno nomine possidere, procurator ergò verè ad causas hoc beneficium non habet. (Producendo) per detentorem. (Dispositum) scilicet, præsentare se iudici. (Tanquam) hîc vult dicere, quia sicut per litis contestationẽ interrumpitur præscriptio, ita per hanc citationem. (Dominum) quasi dicat, primò dabitur terminus colono, vt dominum perducat, & postea colonus ipsum dominum vocabit (voluntate) contumacie. (Summatim) per iuramentum calumniæ. suprà de electionibus. cùm dilecti. infrà de restitutio. spoliator. literas. Principali) quæ est de proprietate, & suprà, maximè, quia & super possessione seruatur intra annũ, alij dicunt hoc habere locum vbi lite non contestata fit missio in possessionem. C. de præ.

de præscrip. 30. ann. si quis episcopus. sed vbi lis est quasi contestata, vt hic secùs. infr. eodem. §. vltimo. quousque præscribat, præscribit enim decem annos inter præsentes, & viginti inter absentes, nam cùm possideat authoritate iudicis, bona fide possidet. ff. de acquirendis possessionibus. iustè. vnde vsucapit sciens alienum. ff. de noxal. act. generaliter. (possessionem) non tamen possidet ciuiliter, sed nec & naturaliter, quia prior possessor, non repellitur de possessione. ff. de damn. infect. finita. §. si quis ante. ff. vt in pos. lega. l. is cui. §. qui legata. solummodò enim custos est: vt nota. suprà eodem. §. in alijs. & ex hoc apparet, quòd ille qui missus est in possessionem rei seruandæ, potest vendicare rem. Et dicunt quidam, quòd etiam ipse tenetur rei vendicatione, quia facultatem restituendi habet. ff. de rei vendicatione. officium. ff. ad exhib. celsus. §. primo. sed potest dici, quòd facultatem restituendi non habet, quia tantùm custodit, & tanquam custos est non tanquàm detentor. argumentum. contra. ff. vti possidetis. l. is cui. §. missus. Sed expone quòd ibi dicit ducendus est, id est, in custodia.

p †Sed in contumacē) secundum quosdam hic est. §. & respondet hic vel toti ei quod dictum est de misione in possessionem siue reali, siue personali actione, quasi dicat, & in reali & in personali facienda est misio in possessionem, vel in contumacem etc. & secundum hoc benè sequitur hic quod veniens intra annum, vel post annum audietur iuxta distinctionem in alio casu etc. Alio casu) videlicet, in quo agebatur de remedio misionis in possessionem, vbi dicebatur, quod reus auditur, si cauerit iudicio sisti, & restituerit expensas, aliter autem si velles intelligere, quod missus in possessionem in personali actione secundo decreto vlterius, scilicet, post annum reddere non teneatur rem, in cuius possessionem missus est. Contrarium videtur. C. de distra. pig. si prius. vbi dicitur, quod debitor semper recuperat pignora, nisi sint distracta. ff. de vsucap. non solùm. §. qui pignori. vbi dicitur, quod nullo tempore præscribitur pignus. ad idem. ff. qui satisd. cog. l. sciendum. §. ☞ creditor. † Alij dicunt hic esse. §. & dicunt quod creditor etiam in personali actione post annum sit verus possessor, quia vlterius non recuperat pignus, & creditor non tenetur probare debitum post annum, sed tamen is, qui dicitur debitor, potest probare indebitum. Alij dicunt, quod si missus in possessionem ex secundo decreto vlterius non recuperat debitor pignus, nisi soluat debitum quod ꝓbauerit creditor saltem per iuramentum suum, aliàs vsque ad triginta annos recuperat, scilicet, si non est missus ex secundo decreto, vel si vis intelligere quod totus. §. loquatur de personalibus tantùm aliàs dicere potest, quòd inter realem & personalem actionem intra annum, & post annum dissimilitudo, & similitudo notari potest. Dissimilitudo in hoc nota. quia intra annum incipit in reali possidere, & præscribere rem, in cuius possessionem missus est, quia habet iustum titulum. ff. de acquirendis possessionibus. l. iustè. & bo. fid. quia dicit & credit se habere ius in re, quod tamen non est in prætorio pignore, quòd pro debito assignatur. ff. qui satisd. cog. sciendum. §. creditor. ff. de vsucap. non solùm. Item post annum nota. dissimilitudo, quia in reali missione in possessionem fit incommutabilis possessor, secùs est de misso in possessionem in personali, sed & similitudo nota. ante annum, & post annum. Ante annum, quia præstita cautione & restitutis expensis vterque recuperat possessionem suam siue reali, siue personali actione sit actum. suprà eod. §. in alijs. Item & post annum, quia sicut missus in possessionem in reali possidet, donec constet de proprietate, sic & in personali est in pos. donec de debito liqueat, & postquàm liquebit de debito ipsam rem in cuius possessionem missus est possidebit, donec de debito satisfaciet. ff. de fur. creditoris. §. si eum. ff. commo. in rebus. §. vlti. ff. de leg. 1. filiusfamil. §. diui. ff. si ser. vend. is cui. ff. de leg. 2. filius. §. diui.

TITVLVS VII.

DE IVRAMENTO CALVMNIAE.

CAPVT I.

1 *Iurans seruare contractum aliquem non malefacit.*

Iurare clericis prohibitum, quomodo intelligatur.

2 Cur

2 *Cur in contractibus, non autem in iudicijs, licet clericis coram laicis iurare.*
Clericus an & quando iurare poßit.
3 *Nedum in causa appellationis, sed in qualibet causa iurari debet.*
Subrogatus procurator an & quando iurare debeat.
Iurare in causis criminalibus an liceat.
4 *Procuratores ecclesiasticarum personarum de calumnia etiam sine speciali mandato iurant.*

INHAERENTES VEstigijs. (Cautum). C. de episcopis & cleric. cum cleric. quæ loquitur de iuramento iudicio sisti. (Scriptum) C. eodem titul. Authentic. principales.

1 † Iusiurand.) de calumnia. nam aliàs causa purgationis, vel si iuret seruare contractum aliquem, non est malum. infrà de pur. ca. per totum. infrà de iureiurand. tua. quærelam ex rescripto & in purgatione, 2. quæstio. 5. si legitimi. & generaliter dicunt quidam, quòd vbicunque inueneris prohibitum clericis iurare, intelligitur corã seculari foro, nam ibi nec iurare de calumnia, nec testificari possunt, siue sint rei, siue sint actores sine licentia episcopi, 11. quæstio. 1. testimonium.

2 † Si dicas, quare licitum sit clericis iurare coram laicis in contractibus sine authoritate episcopi, & non in iudicio? Respond. quia in iudicio sæpè quis concitatus ab aduersario falsum iuraret, & ideò fit cum maiori deliberatione & tarditate, & ne secularia iudicia assuescant, in quibus non possunt aliquatenus conueniri. 11. quæstio. 1. continua. & c. nullus. sed in contractibus vbi sola libera ☞ voluntate quis ducitur secùs. † Verùm coram ecclesiastico iudice semper licet iurare sine superioris authoritate. Alij autem dicunt, quòd nec in seculari iudicio vel ecclesiastico, nec in contractibus licitum est iurare, sine authoritate episcopi vel superioris, sed vbicunque est clericus, siue sit iudex ordinarius vel delegatus, si iuret coram eo, intelligitur eius authoritate facere, & quilibet qui iudicare potest, hoc ipso est superior, quantum ad causam illam, quam audit, etiam actoris qui de alterius iurisdictione est. argumentum. 21. distinct. inferior. Vel dic, quòd clericus non potest esse procurator sine licentia sui prælati coram seculari iudice: vt nota. suprà de obligatio. ad rat. magnus. sed ex quo licentiam habet, vt sit procurator, per consequens & omnia faciendi, sine quibus procurationem facere non potest, vel quæ procurationi sunt vtilia. argumentum. suprà, de officio delegato. præterea. Edictum). C. de episcop. cum clericis. (Eius) marchi. vel alicuius alterius, qui interpretatus quædam fuerat quæ hîc non habemus & eius interpretationem confirmat. (H.) hîc incipiunt verba H. imperatoris, hæc possunt esse verba Papæ. (Canonibus) 2. quæstio. 5. capitulo tertio. 22. quæstio. 1. in nouo. & c. causa. quæstio. 5. capitulo primo & vltimo. (Principis) march. (Dignoscitur) vt prædictum est, scilicet, quòd nullus iurare præsumat. Nobis melius videtur, quod hîc incipiant verba Papæ, & expono verbum, quod sequitur principali authoritate, id est, voluntate, quia hoc statutum, quod fecit Honorius, Imperatori placuit.

3 † In quacunque causa) quidam dicunt in causa appellationis iurandum, cùm in qualibet causa iurari debeat. Idem etiam dicunt, si subrogetur procurator post iuramentũ de calumnia præstitum, cùm calumniosè posit inducere probationes, & respondere positionibus, & malitijs hominum obuiandum est. ff. de rei vendicatione. in fundo. Item quia laborandum est ad eliciendam veritatem. instit. de act. §. curare. & ad extenuandas lites, infrà, de dol. finem. quæ omnia remouentur in iuramento calumniæ. Authentic. vt liti. iu. §. primo. Alij dicunt verum esse, quòd dicunt isti, quandò ille qui iurauit subrogato procuratori aliquod certum non iniunxit, si enim certum quid iniunxisset sub suo iuramento comprehenderetur, vnde iurare non debet subrogatus, quia ipsemet qui iurauit illud respondere, vel facere videtur. ff. de admi. tut. ita. §. gessisse. Si verò nihil certum mandauit subrogato, quandocunque habebit eum suspectum, quòd calumniosè agat, faciat eum iurare de calumnia. argumentũ. quod ipsum eundem quod primo iurauit ex causa aliquando secundo iurare facit. infrà de testi. c. præsentium. inf. de appel. significauerunt. Authentic. de test. §. quia verum. col. 6. Alij autem dicunt, tales nunquam iurare. (Criminali) tali. s. quæ per procuratorem agi posset. ff. an per alium ca. ap. l. 2. vel ibi vbi de crimine agitur ciuiliter. inf. de test. testimo. benè dicit cõpellantur.

pellantur. Azo in criminali dicit iurari de calumnia.argu. C.eo.l.1.arg.contra. instit.de pub.iudic. in princip. C.de fid. instrum. l. vlti. in princip. (Compellatur) nam si vult per se agere potest, & tunc cogetur iurare de calumnia.inf.eo. cap.vlti.

4 †Suæ) not. quòd loquitur quando nomine ecclesiæ agitur, secùs si nomine suo. Alij tamen dicunt, quod & clerici & laici etiam si proprio nomine agant, procuratores eorum iurabunt de calumnia, dummodò ad hoc habeant speciale mandatum. ff. de iureiur.iusiurandum quod. sed in personis ecclesiasticis est speciale, vt iurent de calumnia per procuratores eorum, etiã sine speciali mandato iurandi.infr.eod.c.penul.& fi. (verùm) dicunt quidam hæc verba esse Papæ. Alij dicunt, quod ibi incipiunt, nam cùm Imperator, (Rom. Pontif.) cùm ei subest immediatè, secùs si archiepiscopum vel patriarcham habet. Alij tamen vtrobiq; idem dicunt. (Prælato) non solùm de prælato tantùm episcopo, sed quolibet inferiore.

CAPVT II.

1 *In causis spiritualibus non requiritur rigor iuris.*

Iuramentum de calumnia quare in causis spiritualibus non præstetur.

2 *Iuramentum de veritate, succedit causis spiritualibus, in locũ iuramenti de calumnia, & iudex videbit quando sit necessarium.*

LITERAS. & infr. (Calumniæ) †Bona est ratio, quare non iuretur de calumnia, quando agitur de rebus spiritualibus, quia in causis spiritualibus nõ requiritur rigor iuris. inf. de dol. c. 1. Item est alia ratio melior, quia licet iuramentum non sit peccatum, tamen sæpè ex frequenti, & incauta iuratione peccatum nascitur. infrà de iureiuran. & si Christus. in fi. vnde si præstatur hoc iuramentum, iurans ad quamlibet interrogationẽ debet respondere, quid credit, cùm circa multa vertatur credulitas ex iuramento & ex responsionibus præbetur multoties occasio deierandi, & ideò non præstatur in spiritualibus de calumnia iuramentum. Iuratur tamen in eis de veritate, quia veritas respicit scientiam veritatis, sed veritas scientiæ ad pauca restringitur, & ideò facilius est ad illa per iuramentum respondere. Item quia hoc iuramentum requiritur à malo est nõ credentis.supr.de electio.significasti.sed in spiritualibus causis omnia debent procedere à bono, & non à malo, in spiritualibus autem causis licet iuretur aliquando de veritate dicenda, nunquam tamen per iuramentum interrogatur de credulitate.infr. de test.ad hoc. quia nec de ipsa iurat, sed de veritate, sicut & testis. infr. de testibus. c. de testi. sed licet partes non debeant in spiritualibus causis iurare de calumnia: tamẽ respondere debent quid sciant, vel credant.

2 †Item videtur quod quam citò in causis spiritualibus, lis contestata est, quòd statim fiat iuramentum de veritate dicenda, quia iuramentum de veritate succedit causis spiritualibus in locum iuramenti de calumnia, vt sicut illud generaliter fit statim lite contestata: vt C. eodem titul. l. 2. sic istud, quia non est verum, quod in causis spiritualibus generaliter aliquod præstetur iuramentũ, sed ad officium iudicis pertinet, vt si aliqua iusta causa mouerit eum, cogat eum iurare de veritate dicenda, vel in articulo de quo dubitat, vel de quo quæritur, vel etiam in tota causa si iudex aliquando probabiliter suspicatur quod contra conscientiam in multis veritatẽ negat: & sic loquitur infr. de iureiur. ex literis. supr. de electio. dudum ecclef.Rom. infrà, de testibus.ad hoc maximè autem in causis electionis vtile est hoc iuramentum præstari sæpè generaliter super omnibus articulis ꝑpter periculum, quod est in mora.infr.de accus. oblatæ. in fin. & licet de hoc iuramento à partibus præstando, non inueniatur expressum iure ciuili: tamen Doctores dicunt hoc iuramentum aliquando præstandum ab aliquibus alijs personis. argumentum. C.de testibus. seruos. ff. de probationibus.etiam. ff.de confes. certum. §.finali. Item iudex nititur ad veritatem inquirendam modis omnibus, quibus potest, ergò & per iuramentum de veritate dicenda.ff.de eden.l.2. (Calumniæ) sed de veritate dicenda iuramentum præstatur suprà, de electio. dudum eccles. Roma. Super exceptionibus autem benè iuratur de calumnia, etiam in causis spiritualibus. supr. de electio. cùm dilecti. vbi de hoc notatur.

CAPVT III.

IN PER-

IN PERTRACTANdis. (Causæ) si sit criminalis necne. 2. quæstio. 8. præscripta. sup. de procu. Item si sit vehemens causa, vel vilis, & circa personas si sint iustiores, an nō. C. de procurat. in pecuniarijs (nesciant) quia talem constituere tenentur qui si interrogetur in lite de facili respondeat, quia nisi iusta causa appareat, non habebit terminum ad dominum consulendum. C. de procur. l. vlti. ff. de procur. si actor. Item dicimus, quòd si procurator dicit se nescire ea, de quibus interrogatur, & pertinent ad principale negotium quod condemnabitur in expensis, quæ propter hoc fient; vt hîc.

CAPVT IIII.

IMPERATORVM. & inf. (Cogere) quamuis possint, si velint illud præstare. (Decidant) inf. eod. cap. vlti. (Oeconomum) œconomi enim syndici, actores, tutores, parentes, orphanotrophi, & omnes alij, qui legis administrationem habent à lege, vel à iudiciali authoritate iurant de calumnia. C. de iura. calum. l. secunda. §. primo & secundo. C. de bo. ma. l. vnica. C. de episc. & cleric. orphanotrophos, & Authentic. sed hodie. insti. de cur. §. vltimo. procuratores autem simpliciter constituti, non iurabunt de calumnia, nisi sint procuratores ecclesiarum : vt suprà eodem cap. primo. infrà eodem cùm causam. C. de iura. calum. Authen. principalis. qui proprio vocabulo iurant. Aliorum enim procuratores non iurant, licet aliquando pcuratores vniuersitatis iurant impropriè sumpto vocabulo. inf. eod. cùm causam. vt ibi not. (Statuas) ex hoc speciali mandato alias conuentus facere debet, vt in hoc capit. 9. quæstio. 3. cùm scimus. episcopus autem confirmabit. C. de episc. omnes. §. hoc nihil. imò etiam & sine confirmatione episcopi.

CAPVT V.

CAETERVM. Et infrà tenet constitutio syndici. ff. quòd cuiusq; vniuersi. l. prima.

CAPVT VI.

1 *Iurare de calumnia tantùm principales personæ tenentur.*

2 *Procurator ab vniuersitate constitutus, dicitur syndicus.*

Episcopi & prælati licet non sint domini, tamen possunt procuratorem etiam sine decreto superioris qui litem prosequitur, cōstituere.

Vniuersitas potest procuratorem constituere etiam in rebus non suis.

CVM CAVSAM. (Procuratoribus) not. prælatum ante litis contestationē tuere procuratorem, secùs in tutore, qui non procuratorem, sed actorem facit ante litis contest. C. de procur. neq;. non enim tanta nec tam libera est tutoris administratio, sicut prælati. (Interrogationibus) nā quædam interrogationes fiunt ante lit. contest. vt ff. de inter. act. per totum.

1 † Iuramentum calumniæ) olim iurabant procuratores indifferenter de calumnia. ff. de dam. infect. qui bona. §. penult. sed postea quidem statutum est, q̄d principales personæ iurent. C. de iura. calum. l. 2. & Authen. principalis. quod intelligitur verū, nisi eis mandetur specialiter quòd iurent. argu. ff. de iureiur. iusiurandum quod. Sed in causis ecclesiasticis iurant procuratores sine speciali mandato iurandi. Alij dicunt tamen, quòd procurator in causis laicorum, nō iurat de calumnia, etiam si mandatum habet iurandi.

2 † Procuratoribus.) Not. quòd procurator iurare de calumnia potest procurator constitutus ab vniuersitate, non propriè dicitur procurator, sed syndicus, sed non facimus vim in nomine, sed in modo constitutionis conditione siue qualitate constituentis, vt si ab vniuersitate constituitur syndicus sit, siue appelletur procurator, siue syndicus. Et eodem modo si à non domino, & cum decreto cōstituatur actor, ex quocunq; nomine censeatur, veruntamen hoc est notatu dignum, quòd episcopus & prælati, & si non sint domini : vt infr. de dona. c. 2. tamen propriè constituunt procuratorem, etiam sine decreto superioris qui litem prosequitur, vt hîc, quod in alijs non dicerem. no. de hoc supr. de procur. petitio. Vniuersitas etiam propriè dicitur constituere procuratorē in re propria vniuersitatis. C. de iureiur. propter calum. l. 2. §. hoc. Item actorem constituit vniuersitas in rebus non suis. ff. quod cuiusq; vniuer. item. §. actor.

CAPVT VII.

1 *In iuramento de veritate dicenda vnusquisq; per se iurare debet.*
Procurator an & quando possit in animam sui principalis iurare.
De futura beatitudine non potest esse certitudo scientiæ, sed credulitatis tantùm.
Ea quæ fiunt post litis contestationem, pertinent ad officium iudicis.
Lis ex lite oriri per sententiam non debet. Intelligitur vt hic.

CVM IN CAVSA. (Syndicum) id est, procuratorem, syndicus enim ab vniuersitate cōstituitur. ff. quod cuiusq; vni. l. 1. Sed hæc verba procurator, syndicus, actor, œconomus indifferenter accipiuntur: vt not. sup. c. proxi. & de procu. petitio. Sed nonne in causa spirituali vbi exigitur iuramentum de veritate dicenda: vt not. sup. de elect. dudum. si semper per alium egit poterit per alium præstare iuramentum de veritate dicenda? †Respondent quidam quod non, & est ratio diuersitatis, quia vbi de calumnia iurat de credulitate iurat, & quisq; de suo, & de alio facto credere potest, sed in iuramento de veritate dicenda, non excusat credulitas, nisi adsit veritas, quisq; per se iuret & respondeat. Potest enim esse, quod illud de quo ego quæro, sit dominus, & non procurator, vnde diuersa respondebunt. argu. ff. de in lit. iur. videamus. in princip. Sed tamen contra videtur, quod idem dicitur, quod tutor iurat si vult, & ita videtur, quod procurator iurat si vult. Sed respond. hoc esse propter defectum domini, qui iurare non potest, quia est pupillus, imò quod plus est secundum antiqua tempora, præstito iuramento de calumnia à procuratore, nihilominus iurat dominus de veritate dicenda. C. de procur. l. vlti. ff. de procu. si actor. quamuis illud intelligatur etiā de iuramento calumniæ. Item ad hoc est. 11. qō. 1. testimonium. & q. 3. intelligendum. 16. q. 3. dilect. benè tamen possunt committere alicui, quod in eorum animas iuret, & tunc ille qui iurat non respōdebit per se aliquid, sed quod mandabunt illi in quorum animas iurabit. inf. de testi. præsentium. tamen satis videtur, quòd syndici & actores, & etiam procuratores possunt iurare de veritate dicenda. arg. C. de iudic. properandum. §. primo. C. de reb. cre. l. penulti. §. penulti. C. de iur. calum. l. secunda. §. quod obseruari. ff. de noxa. act. quoties. §. eos. & §. prætor ait.

Et intelligo hæc vera, quod possunt prædicti præstare iuramenta, quæ respiciunt solam credulitatem, vel quæ continent veritatem, vt sacramentum de quantitate expensarum, & quod defertur pro lite dicenda & huiusmodi, de iuramento decisiuo, vel de veritate intellige verum esse, quod iuret procurator, dummodo ei mandatum sit, vel liberam habeat administrationem vel constitutus sit in rem suam. ff. de iureiu. iusiurandum quod. ff. de procu. procurator cui. & l. seq. quamuis illæ leges loquantur tantùm in deferente iusiurandum, non in recipiente, si autem sit iuramentum, quod solam voluntatem respiciat vel affectionem, vt est iusiurandum in litem, illud à prædictis non præstatur, nisi in casu. ff. de in lit. iur. videamus. in princ. vsq; ad §. deferre. † Illud autem iuramentum licet dicat de veritate dicenda, non tamen est tantùm de his, quæ quis vidit, sed etiam de his quæ indubitanter nouit, [a] nam non vidi Christum crucifigi, tamen hoc firmiter noui. Item non vidi Constantinum, vel Iulium Imperatores, & hos ipsos benè noui. 96. dist. Constantinus. 21. q. 3. Iul. ar. inf. de test. ad hoc. ff. de in lit. iur. videamus. Ad hoc facit, q̄d dicit Augustinus, quia spes est certa expectatio futuræ beatitudinis, quia de futura beatitudine non potest esse certitudo scientiæ, sed credulitatis tantùm, sic est in iuramento de veritate dicenda, q̄a iurat vera esse, de quibus non dubitat, licet ea non viderit, & lex dicit sciri, & indubitatum est, quod communi auditu percipitur de antiquis. ff. de aqua plu. arcen. in summa. §. idem Labeo. sic & procurator iurat in animam constituentis de veritate dicenda, & etiam de consuetudine Romanæ curię in animam suam, & cum bona conscientia respondere potest vera esse ea quæ scit, vel ab aliis in quorū animas iurauit intelligere vera esse. inf. de testi. ad hoc. aliàs præsentiū. Sed testis non tantùm iurat de veritate, [b] sed de his quæ in eius præsentia facta sunt. C. de testib. testium. (Pœna). C. de iura. calum. l. 2. §. quod si actor. & §. q̄d si autem reus. (Actione) per sententiam. † Sed nunquid si iudex nolit ferre sententiam contra recusantem iusiurandū, & ita pereat instantia iudicij, nunquid habebit aliquam actionem ille, qui contendebat

[a] *Indubitāter nouit. Adde quod per hoc Pet. de Anch in consi. 389. inci. visis diligenter. & in consil. 392. cōsuluit q; in substituto casu, quo masculus nō nascatur, potest ista conditio haberi p̄ impleta, si ex vehementi coniectura fœmina sit in vtero, & hanc doctrinam Innoc. alle. domi. in c. Beati. 2. qō. 7. & Felin. in c. 1. colu. 1. & 2. supr. de sum. trinit.*

[b] *Facta sunt. Vide Cardi. in consil. 56. inci. casus super quo. col. 3. in fi.*

tendebat cum recusante iurare, & insuper adhuc incipiat agere, qui recusauit, nunquid poterit contra eum excipi, tu debes cadere à lite, ergò non debet audiri agens. arg. ff. de inoffic. test. Papi. §. si filius. Respon. quòd non credimus eum posse agere, vel excipere de recusatione iuramenti, quia ea quæ eueniunt post litis contest. valde pertinent ad officium iudicis. ff. de ædil. edict. ædiles. §. item sciendum. & nephas est ex materia litis litem oriri. C. de fruct. & lit. expen. l. 3. iudex tamen tenetur ex hoc. C. de iudic. sancimus. insti. de obli. quæ ex quasi delict. in princip. quod dicit hîc gloss. non debere hîc litem ex lite oriri per sententiam, locum habet, quando negotium principale terminatum est, vel transactum. C. de fruct. & lit. expen. termi. & si nondum determinatum sit negotium per iustitiam, sed fortè perijt principale negotiũ, propter interitum rei, vel alia simili causa: tunc benè fertur sententia propter accessorium. ff. de rei ven. item siue. & l. vtiq;. Item non habet locum hæc gloss. scilicet per sententiam in his, quæ fiunt extra iudicium quod est videre, nam decre. dicit, quod si qui elegerunt contra formam, priuentur potestate eligendi, ad istam enim pœnam agi potest semper. sup. de elec. quia propter. ibi not. Alij tamen dicunt quod etiam in iudicijs vel hîc, semper poterit agi vt cadat à lite.

TITVLVS VIII.

DE DILATIONIBVS.

CAPVT I.

DILECTI FILII. (Breuem & peremptorium) hoc fecit iusta app. & an sit nimis breuis, arbitrio iudicis superioris relinquitur. ff. de verb. oblig. continuus. solius enim peremptorij assignatio prima vice non sufficit ad appellationem. ff. de iudic. nonnunquam. 24. quęstio. 3. de illicita. iudex tamen potest id moderari. sup. de offic. deleg. consuluit. ff. de iud. ad peremptorium, sed si malè moderetur licitè appellatur ab eo, vt hîc. (Maturare) id est ita abbreuiare. i. ita festinare vt prima vice proponatur.

CAPVT II.

1 *Citatoriæ induciæ dantur parte absente.*
Citatus an & quando comparere & respondere debeat.
Citatio quæ continere debeat ad hoc, vt citatus cogatur se præsentare.
2 *Deleg. & ordinarij differentia quo ad iurisdictionem.*
3 *Casus multos hîc habes: in quibus citatus cõparere non tenetur.*
4 *Cùm quis tutus est exceptione, missio in possessionem contra eum facta, non valet.*

PRAETEREA. (Rescriptum). In quo plenè continetur tenor quæstionis. (Transmisso).
1 † Nota quòd induciæ citatoriæ dantur sine causæ cognitione, quia parte absente dantur. ff. de offic. proconsul. nec quicquam. §. vbi decretum. Idem credimus de deliberatorijs, sicut hîc apparet, Sed præparatoriæ & instructoriæ non dantur sine causæ cognitione. 3. quæstio. 3. spatium. Item credimus quòd sine causæ cognitione possit augere & diminuere. Vlterius) hîc habes argumentũ quòd licet iudex delegatus non mittat rescriptum apostolicum bullatum citato, mittat tamen nõ bullatum, tamen comparere debet. de hoc nota. sup. de offic. deleg. cùm in iure. quia plus est respondere ad quod tenetur: vt hic ex quo talem causam exprimit in citatorio, quæ si vera est, tenetur respondere & comparere debet, & si nõ compareat, & in veritate est iudex delegatus, iusta est sententia eius, vel excõmunicationis, vel missionis in possessionem, vel quæuis alia, sed nulla delegatio sibi facta esset & sine causa citasset, & falsum tenorem rescripti misisset, tunc nihil valeret quod faceret contra non comparentem, sed saluum erit ei ius suum etiam si compareat, quia non cogetur respondere, nisi postquam venerit habeat copiam rescripti apostolici, & aliàs priuilegium fori potest allegare, & libellum recipere de nouo. sup. de libel. obla. c. 1. sup. de offic. deleg. cùm in iure. sup. de rescript. super literis. c. cùm contingat. sup. de iudi. c. 1. ff. de iurisdi. om. iudi. si quis ex.

☞ † Si autem in citatorio nullam causam assignet quare habet super eum iurisdictionem, nec tenorem rescripti inserat, nec aliàs est iudex ordinarius etiã si in veritate iurisdictionem habeat ex aliqua causa occulta, non tenetur se præsentare iudici. arg. ff. si quis cau. quoties seruus. C. ne de sta. de. l. pen. ff. de in ius vo. l. 2. Si verò citatorium misit iudex

ordinarius alicui, qui non sit de iurisdictione eius, in quo exprimebat causam, quæ si vera esset, coram eo respondere deberet, puta quia cōtraxit, vel deliquit, vel quia agitur de re quam ibi habet, sed tamen causa falsa erat, vel non suberat: tunc si comparuerit coram eo, idem est, ac si sine citatione ibi inueniatur, scilicet in terra, quæ sit de iurisdictione citantis, potest enim eum tunc tenere secundum quosdam, quousque cautionem præstet de stando iuri, vel litem contesta. ff. de iudi. l. 2. §. pen. Malè dicunt isti, quia lex illa loquitur tantùm, cùm comparet coram iudice, qui super eum habet iurisdictionem, sed tunc non potest exercere eam, quia reus habet priuilegium reuocandi domum, si verò non sit ibi, nō cogitur venire, imò siue veniat, siue non veniat, nulla pœna potest sibi imponi, vel in causa proceditur, & sic potest intelligi. ff. de iudi. non videtur. nisi vbi agitur actione in rem, nam tunc procedit, vt fiat missio in possessionem bonorum, quæ habet in iurisdictione citantis, & fortè secùs est si agitur personali, nisi fortè latitaret, & de maleficio ibi cōmisso constet, & tunc contra eum non proceditur, sed iudex vbi latitat sub fida custodia debet eum mittere ad citantē. Authen. vt nulli iudi. §. si verò quis. & in Authen. vt omnes obe. iu. §. 2. col. 5. & si non fecerit superior eum puniet: vt ibi. Si autem vocatus venit, & litem contestatus fuerit, non errans, neq; in facto, neq; in iure, poterit ferri sententia diffinitiua contra eum, & suus iudex sub quo habet domicilium proposita actione ex re iudicata exequetur eam. ff. de reg. iur. miles. §. vltimo. ff. de reb. credi. actori. Sed si postquam venisset coram iudice, vel etiam si inuentus in sua iurisdictione, & citatus, vt coram eo compareret, & contumaciter recessit, vel non comparuit tenet pœnæ impositio sibi facta & excommunicatio, & etiam si causa talis erat, quòd lit. non contest. non poterat procedi, tenebit eius processus. sup. vt lit. non conte. tue. & capit. quoniam.

Nec obst. si dicas, quod non fuit verum, quod ibi contraxit, sed fortè si crederetur, quia de iure hic citator est iudex, vt non cognosceret, an sua esset iurisdictio. sup. de rescri. super literis. ff. de iudi. si quis ex. ergò propter hanc contumaciam poterit puniri. ff. si quis ius di. non obtempe. l. vnica. sed tamen cognoscere de principali causa non poterit, etiam si talis esset, vbi procedi posset lite non contestata, nisi primò cognouerit an sua sit iurisdictio, & si processerit super principali, non tenebit processus eius, nisi in veritate iurisdictionem eum habere contestaret, sed pronunciato quòd sit sua iurisdictio procedet in principali, nec postea poterit obijcere, quòd sententia sit lata à non suo iudice, cùm sit super hoc iudex, scilicet quòd cognoscat si sua est iurisdictio, & cognouit & sententiauit, & nō fuit appellatum [a] sic nec appellari potuit, cùm esset contumax. 2. q. 6. §. sunt quorum. Et hæc omnia intelligas quando constat, quod ciuitas habet iurisdictionem ordinariā.

[a] Appellatum Et sic pnunciatio facta à qua non fuit appellatum, firmat iurisdictionem iudicis ordinarij etiam contra suos non subditos. Ad de Pe. de Ancha. qui hoc refert & sequitur in cōs. 112. incip. in Authen. veritatis. et pro confirmatiōe col. 2. versic. cōfirmat hoc & vide eum Pe. de Anch in consi. 280. col. pen. post me. inci. consilium in primo dubio.

2 † Sed obijcies quare non eodem modo tenet, quod facit iudex delegatus qui dicit, se delegatum, cùm nō sit? Respondeo, quia delegatus iurisdictio certos & limitatos habet fines, quos transgredi non licet, sed ordinarius in suo territorio, & in incolis eius, & in alijs generalem, & liberā habet iurisdictionem, vel administrationem, & inde quicquid facit contra eum, vel eos, quos in suo territorio inuenit, siue sint ibi incolæ, siue extranei totum tenet. Hoc autem fatemur, quòd si literæ etiam falsæ impetratæ essent ad eum, quod adhuc posset cognoscere, an sua sit iurisdictio, & eodem modo si ille qui conuenitur priuilegium habet, quòd ibi conueniri nō possit, siue speciale, siue propter delegationem, & de hoc ipso cognoscet delegatus. sup. de rescri. super literis.

3 † Idem dicimus scilicet, quòd non comparere tenetur, si quis hominem suę iurisdictionis citet, super causa, quæ non possit esse suæ iurisdictionis, vt si laicus citetur super rebus spiritualibus, causa expressa, nulla est citatio. ar. inf. de ordi. cog. tuam. sup. de iudi. decernimus. sup. de arbi. contingit. Idem si exprimat, quod veniat responsurus seruo, vel excōmunicato, vel spoliatori suo, vel cuicunq; alij personæ quæ non habent personam standi in iudicio. ff. si quis cau. quoties. seruus. ff. de procur. fœminas. sup. de iudi. intelleximus. Idem si citat ad diem feriatum. Idem si citat super eo, de quo quæstio esse non potest: vt de sole vel luna. ff. de iudi. nunq;. C. de sta. li. l. 1. li. 11. & insti. de inuti. stip. §. 1. Idem si exprimat locum inhonestum, vel locum non tutum, vbi citat eum. ff. de arbi. si cùm dies.

dies. §. si arbiter. & generalem regulam tradere possum, vbicunque in citatione aliquid ponitur iniustū vel inhonestū, vel etiam si non sit turpe, vel iniustum, est tamen tale, quod exprimitur, quia certum est, quod contra eum qui agit competit exceptio declinatoria iudicij, vt si vocetur spoliatus, quòd respondeat spoliatori in causa ciuili, vel etiam alij in causa criminali, vel vt respondeat militi alterius negotia procuranti, ire non tenetur, argumentum. 3. q. 2. §. fi. inf. de ordi. cog. cùm dilectus. inf. de resti. spolia. frequens. sup. de rescrip. præsenti. C. de procur. qui stipendia. quia errorem exprimit. inf. de sent. excommu. per tuas. Si autem non exprimeret, sed esset notorium, aliàs etiam citanti & aduersario, quòd iniustum continet citatio. VERBI GRATIA: quia citauit eum ad locum, quem notorium est esse nō tutum, dicunt quidam quòd comparere non tenetur, & sic intelligitur. l. prædicta. ff. de iudi. non videtur. tamen tunc prudenter faceret, si miserit excusatorem, 5. q. 3. si ægrotans. sed & si non miserit, tutus est exceptione contra aduersarium, qui dolosè eum citari obtinuit. arg. ff. de eo per quem fac. est. l. 1. §. si reus. Sed si iudex vel aduersarius nesciuit, tunc dabitur sibi in integrum restitutio. argu. ff. si quis cau. l. 2. per totum. si contra eum procedatur.

Si autem nil turpe expressum est in citatione, nec apparet de fraude aduersarij, nec subest causa quare præsentiam iudicis adire non possit, tunc ire debebit allegaturus iura, vel priuilegium suum, aliàs nisi iuerit poterit mulctari, quamuis si iuisset se exceptione tueretur. ff. si quis ius di. l. 1. & excommunicari. inf. de app. si duobus. ad idem. ff. de iudi. si quis ex. & mitti in possessio. causa custodiæ. ff. ex quibus causis in poss. ea. l. in possessione. nisi cùm ipse qui obtinuit se mitti in possessionem sciebat aduersario exceptionem competere, & dolo obtinuit se mitti in possessionem, & sic loquitur. ff. de pec. eo tempore. in princ. sed petet, & tunc si volet is, qui absens fuit reuocari possessionem in sua absentia datam, & si missus excipiat, tu contumaciter abfuisti, & alius replicabit, & tu dolosè excipis de dolo, vel contumacia mandati, cùm & tu dolosè circa eandem rem egeris sciens me exceptione tutum.

4 † Vel dic melius, vbicunq; quis tutus est exceptione, non valet missio in possessionem facta contra eum, adeò q; si appellatur missus, non datur actio ex eo edicto. ff. ne vis fi. ei qui in possessio. mit. quia non interest actoris mitti in possessionem bonorum eius, qui tutus est. ff. ne vis fi. ei. l. prima. §. hæc verba. & sic loquitur. ff. de pec. eo tempore. Nec ob. l. ff. ex quibus causis in possessio. ea. l. in possessione. quia intelligitur quòd creditores sunt in possessione mittendi pro debito conditionali, quousq; caueatur de soluendo debito existente conditione, si autem sit causa appellationis, vel alia in qua possit procedi lite non contestata, & tamen reo competit exceptio declinatoria iudicij, si contumaciter se absentauerit reus, vel potius non comparuerit, postquam in tali negotio incœperit procedi, vlterius non poterit exceptionem declinatoriam proponere, hoc probo, quia si præsens esset, & tacuisset vlterius proponere non posset, ergò nec si contumaciter absens sit, cùm contumacia pro præsentia reputetur. C. de iudi. properandum. & infr. de dolo. veritatis. nec absens contumaciter melior præsente putatur. Authentic. vt omnes obe. iud. §. si autem ille qui. colla. 5.

☞ † Item hic iudex benè fecit, quòd processit, ergò vlterius reuocari non debet, vt inf. de restitu. spol. audi. sed reuocaretur si declinatoriè iudicij admitterentur. Et idem quod diximus in declinatorijs iudicij, intelligimus in dilatorijs & peremptorijs, vt tamdiu eis gaudeat qui abfuit contumaciter, quàmdiu eis gaudere posset, si contumax non fuisset, sed postea non, & hoc rationibus supradictis, & quia non debet esse melioris conditionis contumax quàm obediens: nec quæretur vlterius an actor sciuerit exceptionem reo competere: quia si erat peremptoria hæc quærenda sunt ante sententiam, si verò dilatoria ante litis contesta. aliàs autem. f. si non proponat ante litis contest. renunciasse videtur. inf. de sen. & re. iud. inter mo. Semper tamē si contrarium apparuerit, scilicet eum nō contumacem fuisse restituetur ex generali clausula. simile. ff. ex quib. cau. maio. in integ. resti. sed & si per. §. vlti.

☞ † Sed ad ea quæ primò diximus potes opponere, quia vix aut nunquam poterit continere citatio aliquid ita iniustum, quòd non possit habere excusationem,

tionem, vel dubitationem. VERBI gratia: citasti dominum vt responderet seruo, potest esse, scilicet si super tolerabili iniuria de eo conqueratur. instit. de his qui sunt sui vel alie. iur. & idem etiam in omnibus aliis potest inueniri. Sed respondeo, quòd ex quo illicitum & iniustum posuit in citatione, nisi adiiciat causam & executionem illius iniusti, prima facie ire non tenetur.

CAPVT III.

LITERAE TVAE. (Ac petitio. & vltra) & ideò petebat sibi de subtracta pensione satisfieri, vel ipsos milites cadere à iure pensionis. (Petentibus). ff. de verb. sig. hæc adiectio. †Adiectionem) & male, cùm adiectio esset ex superabundanti, nam tres anni sufficiunt cuilibet ad amittendum ius pensionis, vel possessionis, sic cessetur in solutione pensionis: in ecclesia autem duo. C. de iure emphyteotico. l. 1. 10. quæstio. secunda. hoc ius. §. qui rem. quod etiam sufficit contra colonum, si cessauerit in solutione pensionis. ff. locati. quæro. §. inter loca. In re autem fisci, statim cadit. ff. de pub. & vectig. vectigali. §. non solutis. nisi essent in perpetuum locata, tunc enim non reuocaretur sine authoritate principis. ff. de pub. & vecti. l. cotem ferro. §. agi. Alii idem dicunt in fisco, quod in ecclesia, & est verum quod in hac decre. dicitur, vbi in libello dicebatur cecidisse à iure emphyteotico, si autē peteret pensionem subtractam, quia si augeret quantitatem, secùs esset. ff. de exceptio. rei iudicatæ. quantitas. nam tunc benè daretur noua dilatio, vel dic etiam, nec tunc dandam, quia & super pensione conueniebatur, & super hoc habuerat inducias, vnde super toto debuit deliberare. Procedas) Nota. remitti causam appellationis, vbi malè appellatur ad eum, à quo appellatum est. inf. de appellationibus. cùm in ecclesia. & c. vt debitus.

CAPVT IIII.

1 *Archiepiscopi & primatis differentia quo ad iura prouincialia.*

2 *In causis arduis non cogitur quis agere per procuratorem.*

3 *Minori negotio derogatur per maius, non econtrà.*

3 *Mandata duo si se inuicem compatiuntur, ambo sunt implenda, si verò sibi contradicunt, tunc maiori domino est obediendum, & in re magis necessaria.*

EXPOSVIT NOBIS. (Prouincia.) †Not. quòd
1 licet alia sint iura archiepiscopi quàm primatis: in prouincia tamen archiepiscopus potest defendere prouinciam contra alium petentē iura primaciæ in prouincia sua, quia eius interest ne sua prouincia pluribus aggrauetur, illa autem non est sufficiens ratio, scilicet, quod omnia primatis cadunt in archiepiscopo cessante primate, nam hoc falsum est, nam si appelletur ab archiepiscopo, appellari debet ad primatem, & tunc cessante primate, non appellabitur ipse archiepiscopus, sed Papa. Item procurationes primatis non recipiet archiepiscopus, sed archiepiscopales tantùm. (Vocatus) hæc fuit probabilis, & necessaria causa, & ideò habet reuocandi domum. ff. de iudi. l. 2. §. 2. sup. de foro compet. cap. vltimo.

2 Postulauit) & malè. †Teneri) quare non cogitur respondere ex quo erat in curia, & si forsan adueniendo excusationem haberet. ff. de feriis. l. 1. §. sed si prætor. contra. Respondeo. l. præalleg. quia ibi consentiebat litigare, hîc autem contradicat. Item quare non imputatur ei, ex quo dimisit procuratorem ad alia negotia, & non dimisit ad istud, argumentum. inf. de dolo. cùm dilecti. Respondeo quòd non potest imputari ei, cùm haberet ius reuocandi domum. sup. de foro competenti. cap. vltimo. Item quia ardua erat causa, non debebat cogi agere per procuratorem. sup. de procuratoribus. quærelam. etiam si non haberet ius reuocandi domum, tamen debet procurator habere inducias ad consulendum dominum. sup. de procuratoribus. dilect. glo. magna. Item quia causa totam prouinciam tangebat, non poterat plenè deliberare, vel contenderet, an cederet, nisi habito consilio cum eis. ff. de edendo. l. 1. non tamen dico quod necesse sit eos vocare. ff. de libera. causa. si pariter.

3 (Respondit) & malè. †Prius) sed quare derogat primo mandato secundum, de quo non facit mentionem contra id, quod est sup. de rescriptis. cæterùm. Respondemus, quia fortius est secundum

cundum mandatũ, & etiam si non propter secundum mandatum, sed solum sponte venisset ad seruitium ecclesiæ, crederem eum excusatum, quia causa subuentionis est necessaria, & ex necessitate iuramenti tenetur. inf. de iureiur. ego. præterea decre. certum. non tangit istam decre. illa enim loquitur, quando super eodem facto, vel eadem re plura rescripta impetrantur, ista autem mandata super diuersis negotijs impetrata sunt, quare si potest debet ambo mandatarius implere, alioquin id, quod maiorem festinationem exigit, & vbi est maius periculum. arg. ff. de ferijs. l. 3. 44. dis. quiescamus. ff. ad Silleianum. si quis in graui. §. si cui omnes. non est causa vera, quare non imputat archiepiscopo Burdegal. quia non prosequebatur causam in termino asignato, quia causa probabili & necessaria venerat ad curiam, vbi eius causa agebatur, scilicet causa subueniendi ecclesiæ, quia etiam ille qui ex probabili, & necessaria causa abest, vbicunq; pars citata in fo. compet. mouetur sibi lis, tenetur per alium respondere. ff. de restit. mino. ignorare. ff. eum qui appel. in pro. defen. l. 1. & 2 ergò multofortius cœptam litem prosequi tenetur saltem per alium, & deterior dolus eius cognoscitur, quia interruptam litem deserit iterum, quàm qui semel cœptam litem dereliquit. in Authen. de liti. §. si vero. in fi. colla. 8. Et licet dixerimus, quòd in foro ordinario se defendere debebat, tamen in curia licet sit commune forum quantum ad hoc, vt nullus illud forum valeat declinare, tamen tunc. s. tempore legationis, vel quo habet ius reuocandi domum de nouo respondere non cogitur. ff. de iudicijs. l. 2. §. legatis. Sed vera causa fuit quare non fuit coactus tunc respondere, quia negotium subsidij ita fuit graue, quòd non potuit declinare, aliàs deliberare sup causa cœpta. Temporis) falsùm allegat, quia si verum esset, nec ius reuocandi domum haberet, nec iterata dilatione ad consulendum suffraganeos.

Alij contra. ff. de arbitris. non distin. §. item si quis Romæ. hoc autem cõstat, quod si non fuisset præsens in termino, & procederetur contra eum, restitueretur: vt no. sup. de procu. quærelam. Item argu. ad hoc, quod habet restitutionem si præscribatur circa iura, vel actiones eius. C. de in integ. resti. mi. l. 1. melius est ergò ei, sine circuitu in integ. resti. prorogare terminum eis, Sed non videtur eis hoc hîc locum habere, cùm illa iura intelliguntur, quando proceditur, vel præscribitur contra eum, quia abest causa reipub. pendente adhuc publico negotio, pro quo vocatus erat, quia hîc constat iam factum fuisse finitum, quia tantùm finito negotio recesit, vel recedere debuit, ergò hoc beneficio iuuari non potuit. arg. ff. ex quib. cau. maio. si cui. §. 1.

Sed dic quod simul vterq; terminus currit, scilicet & subueniendi ecclesiæ, & respondendi primati, & ideò per negotium maius derogatur minori, non econtra. argumentum. ff. de in integrũ restitutione. l. scio. Alij dicunt, quòd si personaliter esset vocatus ipse haberet ius reuocandi domum, sed si citatus esset vt per se, vel per procuratorem compareret, & tempus sufficiens habuisset ad vtrumq; benè imputaretur ei, puta quia condemnaretur in expensis, nisi haberet aliquam legitimam excusationem, puta de magnitudine causæ vel aliam. supr. de procuratoribus, quærelam. Alij dicunt & fortè melius, quòd vbi se inuicem compatiuntur vtraq; mandata, ambo sunt implenda, vbi autem sibi contradicunt, vt hîc, maiori domino obediendum est, & in re magis necessaria: vt not. sup. eod. cap. in gloss. præcedenti. hic autem vtraq; implere non poterat, quia dum erat in curia oportebat eum intendere circa militiam & auxilium ecclesiæ, & iterum eandem militiam reducere oportebat, & sic loquitur. l. nõ distinguemus. & ideò ius reuocandi domum habuit etiam officio publico finito.

TITVLVS IX.

DE FERIIS.

CAPVT I.

OMNES DIES. (Dominicos) quidam hoc capitulum dicunt loqui de consilio, vel esse locale, vel abrogatum per tacitum consensum. Alij dicunt, quòd hodie seruandum est. C. eodem, omnes. 15. quæstio. quarta. placita, 33. quæstio. quarta. non oportet.

CAPVT II.

QVONIAM. (Eorum festiuitatum) nam non solùm in die resurrectionis, sed alicubi tribus diebus post alicubi octo feriamur. (Præcepimus) de conse. dist. 3. c. 1. (Flexio) ex edicto ecclesiæ. 76. dist. scire. contra. 20. distinct. c. vltimo.

CAPVT III.

LICET TAM. (Veteris) deputatos dies natiuitatis, circumcisionis, & alios. C. de fur. omnes. (Martyrum) quæ episcopi concordantibus populis in suis episcopatibus celebranda statuerint. de consec. dist. 3. c. 1. (Necessitate). ff. de ferijs. l. solet. & l. pe.

CAPVT IIII.

CAPELLANVS TVVS. (Statuta.) 33. quæst. 4. non oportet. 2. (Continuandas) ipsi festo. (Interuallum) hoc vult dicere, quia licet interuallum sit inter tres septimanas dictas, & festum beati Ioannis, puta quia aliquæ septimanæ intermediæ in tribus illis septimanis non celebrabuntur nuptiæ, sed in alijs, quæ sunt in interuallo licet celebrare. (Contrahatur) id est, contrahi liceat. (Non sinuntur) de facto & de consuetudine ecclesiæ. (Celebrantur) de consuetudine ecclesiæ & sine eius prohibitione.

CAPVT V.

1 *Non debet iudex diebus feriatis procedere in causa, nec etiam citare ad eum diem.*
2 *Causæ spirituales, & causæ necessitatis, etiam tempore feriali tractari possunt.*
3 *Qua de causa inductæ sunt feriæ æstiuales: & vide in num. 4.*
5 *Si qui de remotis partibus in curia agentes causam, occurrant feriæ, si ex his non læderentur, cogi possunt litigare.*
6 *Debet iudex seruare ferias.*
7 *Nunquid in terris vbi non bibitur vinum sint dandæ induciæ pro vindemijs.*

CONQVESTVS EST nobis. & infrà. C. eodem. omnes. & l. vltima.

1 †(Conquiescere) non solùm in diebus solennibus ad honorem Dei dedicatis, sed etiã in alijs ferijs, non debet iudex procedere in causis, nec etiam citare ad illum diem. ff. de ferijs. l. 1. Vnde iudices prudenter faciunt, si quando citant, dicunt compareas tali die coram nobis, vt ex tunc procedamus in quęstione tali, quia si die feriata non potest iudicare, comparere tamen potest pars citata, tamen nobis non multa videtur differentia in hoc, hîc autem attendendum est, quod licet teneat citatio, quando exprimit errorem pro termino assignando, puta quia sic dicit ad comparendum coram nobis in tali causa, tibi assignamus diem dominicum, ita quod nec in dominica, nec in sequenti comparere tenetur, si tamen non exprimat errorem, sed tamen in die solenni occurrat dies termini, puta decima die venias responsurus, & decima die veniat dies solennis, non tenetur cõparere in solenni die, sed sequenti die sic, quia duo videntur mandata, & quod ad diem compareat, & quod compareat. ff. de arbi. Celsus. licet ergò habeat excusationem in die solenni, tamen in sequenti die, non habet excusationem, & datio termini benè tenet. Idem dicimus, si per decem aut viginti dies durent dies feriati. Item melius videtur, quòd etiam si in die feriato expressè terminus assignetur, quòd teneat, & quòd comparere debeant partes, licet non die feriato tamen post illum. sup. tit. proxi. exposuit. sup. de in integ. restitutione. cùm ex literis. Coram. inf. de dolo. cùm dilecti. inf. de accu. veniens.

☞ †Solenniter) possunt enim constituere aliquem Sanctum solenniter venerari, sed non possunt aliquem Sanctum sanctorum collegio sine authoritate Papæ asscribere. (Necessitas) quia si res sit tempore peritura. sup. eodem. licet. ff. de ferijs. licet. ff. de dam. infect. l. prima. & l. fiet missio. ff. quemadmod. te. aper. l. 1. ff. eo. l. 2.

2 (†Pietas) de alimentis pupillorum, causas autem spirituales, vt electionum, inquisitionum, & huiusmodi, etiam diebus feriatis exerceri possunt, quia & pietas & necessitas eas audiri suadet. & argumentum. 15. quæstio. quarta. placito. (Consentientibus). ff. de arbi. si feriatis. in fine. ff. de postu. quos. Ob necessitates) talis casus contingit propter causam, quæ vertebatur inter conuentum Rofens. & episcopum eiusdem loci commisit iudex examinandum, & vt instructam remittere eam ad sedem

sedem apostolicam. Ipsi autem iudices in Iunio præfixere terminum partibus, vbi in medio Augusti pro causa ipsa essent coram Papa. parte autem conuentus in termino comparente, & auditorem impetrante, pars episcopi non comparuit, vnde auditor datus condemnauit eum in expensis. Postmodum autem vltra medietatem Octobris comparuit procurator pro episcopo, petens reuocari sententiam expensarum, allegans ꝙ in medio Augusti comparere non debuit, quia tunc sunt feriæ messium in Anglia. Item in mense Septembris comparere non debuit, quia tunc sunt feriæ in curia Papæ, vnde & si præsens fuisset, respondere non cogeretur, ergò non debet contumax reputari, vt patet. ff. de iud. l. non videtur. post finitas autem vtrasque ferias, venit continuatis gressibus quàm citò potuit, & ideò cùm non fuerit episcopus, nec in mora, nec in culpa, iniusta fuit sententia, & ideò reuocanda. Dicit enim lex, quòd tempore messium & vindemiarum nemo cogendus est ire ad forum. Item occupati circa rem rusticam, non sunt cogendi ire ad forum. ff. de ferijs. l. prima. Item cùm feriæ plus inductæ sunt in fauorem litigantium, ne tunc abstineatur à re rustica, quàm in fauorem iudicis, potius sunt attendendæ feriæ litigatorum, quàm iudicis. C. de legi. quod fa. Item causa quare facta est constitutio in istis litigatoribus est, quia si in medio Augusti comparuissent, abstracti fuissent à re rustica ita messibus, ergò & beneficium constitutionis durare debet. ff. de pactis. quod dictum. C. qui ad li. ve. non pos. l. secunda. Item licet hîc non dicat ius expressè tamen interpretatione principis, vel iurisdictione iudicis leges, quæ similem habent æquitatē, & vtilitatem ad hunc casum sunt retrahendæ. ff. de legibus. & ideò cum duabus legibus sequentibus. Item pro episcopo facit. sup. titul. proxi. exposuit.

In contrarium autem pars conuentus dicebat, quòd ille qui assignauit terminum, non tenebatur vitare aliquod tempus, nec ferias curiæ Romanæ, sed illas cauere vel vitare debebat, quia si tempore feriato in curia compareret, frustra hoc esset, nam nullius peregrini lite non contestata, quia turpis etc. 8. dis. quæ contra.

3 †Nec obest quod obijcitur, quòd feriæ istæ inductæ sunt in fauorem rusticorum, quod non fateor, imò inductæ sunt ob requiem laboris inter feruores æstiuos. C. de ferijs. omnes. tamen hoc dato, non sequitur, quod non debeat alicui assignari terminus eo tempore, quo intendit circa rem rusticam, quia si hoc diceretur sequeretur absurditas, ꝙd nunquam possunt vocari in ius, cùm quasi semper ferè omnes homines circa opera sua insistant, nam iste casus non numeratur inter illos, quos habes no. C. & ff. de in ius vo. non enim fuit intentio conditoris legis, eos in totum excusare, sed voluit quædam tempora anni, quæ ad hoc videntur idoneiora ad has ferias statuere, licet sæpè cōtingere possit, quod aliquibus esset vtilius, quod alijs temporibus haberent ferias, lex enim non potuit, nec expediuit quod omnes casus exprimeret, & singulorum vtilitates præcaueret. ff. de legi. iura. & l. sequent. & l. non possunt. & l. sequent. ff. de præ. l. quarta. & quia lex debet esse generalis. quarta distinctione. erit autem.

4 †Item nec interpretatione imperatoris, nec iurisdictione iudicis trahendæ sunt istæ feriæ ad omnes occupatos circa opera sua, quia non esset ipsis & alijs, qui eos in ius vocare vellent, vel quos ipsi vocarent, nec æquum nec vtile.

Item non obest. ff. de ferijs. l. prima. vbi dicitur: occupati circa rem rusticam, non sunt vocandi in ius, quia subintelligendum est quod non sunt vocandi diebus feriatis, sed in alijs secùs. Papa autem sententiam tulit pro conuentu, dicens quod in assignatione termini non sunt attendendæ feriæ nisi iudicis coram quo agi debet, nec est curandum si feriæ sunt, quando illi imponitur terminus, & incipit viam eundi ad iudicem, vel etiam si in via incidant. argumentum. ff. de adul. miles. §. quadraginta. ff. ex quibus causis ma. sed & si. §. penultimo. principes enim rati sunt tempora ferijs in legibus deputata moderata esse, ita quod iudici non licet ea mutare, nec augere, nec diminuere, licet sæpè occurrant casus in quibus vtile esset aliud facere. ff. qui & à quibus ma. li. l. prospexit. & vides simile lex moderata est tempus ad postulandum septendecim ann. & tamen licet multi minores septendecim ann. inueniantur idoneiores ad

res ad postulandum, quàm maiores, tamen hîc non licet mutare. ff. de postulā. l. 1. §. pueritiam.

5 †Item tunc dixit Papa, quod si aliqui de remotis partibus essent in curia per se, vel per procuratores, & dum ageretur causa eorū occurrerent feriæ si nullatenus læderentur, quod cogeret eos litigare, quia malitijs hominum non est indulgendum. ff. de rei vendi. in fundo. Item dixit quòd benè faciet ille, qui statuit terminum si in eo statuendo attendatur quantum potest, quod litigatores etiam ferijs suæ patriæ potiantur, nisi aliqua ratio moueat in contrarium, tamen si iudex non faciet propter hoc nō poterit aliqua pars appellare, præsumitur enim pro iudice. sup. de elect. bonæ memoriæ. sup. de renunc. in præsentia. a Item cùm hoc [a] arbitrio iudicis relinquatur, non poterit aliqua pars appellari siue in ferijs patriæ suæ extra terminū assignet. argumentum. sup. de offic. deleg. consuluit. §. 1. Si autem diceretur ꝙ feriæ litigantium sunt obseruandæ, & constat quòd etiam feriæ curiæ Romanæ sunt obseruandæ, ergò duplices sunt obseruandæ, quod est absurdum, cùm hoc non inueniatur lege cautum.

a Item cū hoc. Adde Bal. in l. cessante. in prin. C. quomodo & qn iu. Et refert Felin. in c. 1. col. 17. circa princ. sup. de consti. quem vide & in col. seq. post medium.

6 †Item dicimus, quòd etiam si à iudice non inducantur generaliter feriæ, tamen iudex siue ordinarius, siue delegatus eas seruare debet eo. s. tempore, quo communiter messes fiunt: sicut in l. præal. apparet.

7 †In terris autem, vbi non bibitur vinum, cōmuniter, sicut in Hybernia non dantur induciæ pro vindemijs, sed in terris, vbi communiter bibitur vinum, licet ibi non sint vineæ dandæ sunt induciæ pro vindemijs, & vbicunq; pro messibus, quia licet ex suis terris nō colligantur grana, oportet tamen quod pro aliquo tempore anni prædinetur de vino & grano quo per totum annum vti debeant. (Partium). C. de fer. l. 1. ff. eo. l. 1.

TITVLVS X.
DE ORDINE COGNITIONVM.

CAPVT I.

INTELLEXIMVS. (Peteret) intentans petitoriū, secùs si possessorium. vt lit. non contesta. accedens. 2. sup. de offic. deleg. causam. inf. de resti. spol. literas. (Puniatur) 3. q. 11. si quando. & l. seq. C. de ordi. cog. l. 1. & 2. Ad diffinitionis) testes autem & aliæ probationes, si placuerit actori ex vtraq; parte recipientur, si reus intentionem actori neget, vt si reus defecerit in probatione, exceptionis feratur sententia pro actore, si probauerit intentionem suam.

CAPVT II.

1 *An in libello exprimi debeant omnia, quibus damnum datum est. & vide in num. 2.*
Nomina litigantium an & quando liceat exprimere in libello.
Res quibus aliquis est spoliatus, an liceat exprimere in libello.

2 *Libellus generalis an & quando recipiatur.*

3 *Interdictum competit etiam prædoni.*

4 *Prælatus agendo nomine ecclesiæ, non obstat sibi exceptio de spoliatione, quod nomine suo tantùm fecit, & non nomine ecclesiæ.*

5 *Exceptio proponi debet intra tempus, intra ꝙ agi potest.*
Exceptio spoliationis quando habeat locum.

6 *In causa matrimoniali locum non habet exceptio spoliationis.*

7 *Sententia non debet ferri, nisi probata exceptione spoliationis.*

8 *Excommunicatus pro manifesta offensa non absoluitur, nisi prius satisfecerit.*

9 *Potest qui tulit sententiam excōmunicationis facere eam publicari.*

10 *Per exceptionem propositam non interrumpitur præscriptio.*

11 *Potest qui primò egit criminaliter etiam ciuiliter agere contemplatione rei familiaris.*

CVM DILECTVS Filius. (Dominis) certis nominibus exprimēdis, quia certa debet esse persona rei, & certa persona actoris. 4. quæstio. quarta. capi. primo & secundo. cùm non liceat ei vagari in discrimine alterius æstimationis. ff. de iniur. prætor edixit. nisi ipsi domini essent tanquam vniuersitas, quia tunc non esset necesse exprimi nomina eorum. Animalium) quia animalia monasterij erant, vel etiā aliorum, dummodò custodiantur in castris captis, & custodiæ monasterij essent commissa, nam & ipsa veniunt in interdictum vnde vi, quod pro recuperanda possessione castrorum intentabatur ab Abbate. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. quòd autem ait.

†Et alijs)

1 †Et alijs) not. non esse necesse in libello exprimere omnia, in quibus damnum est datum, sed sufficere quod generali clausula continetur, scilicet alijs tamen contrarium verum est, nisi damna petantur tanquam accessoria, vt hîc, vbi petebatur restitui castrum cum damnis ibi datis. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quod vi. inf. de rest. spo. cùm ad sedem. Vel dic, quod etiam si principaliter agatur tantùm pro rebus ablatis restituendis, sicut hîc videtur actum fuisse, non enim hæc litera, quòd castra monasterij capta essent, vel quòd pro eis ageretur, sed pro rebus ablatis tantùm, non tenetur tunc in libello exprimere res, quibus spoliatus est, quod sic probo, ipse non tenetur eas probare. C. vnde vi. si quando. sup. quod met. causa super eo. ergò nec exprimere in libello.

2 †Sed dices imò exprimere debet, vt deliberet, an cedat. ff. de eden. l. 1. 4. q. 4. offeratur. Respondeo non debet deliberare, nisi super hoc an rapina facta sit vel vis illata, & hoc cùm patefacta sit, ex eius confessione statim taxatione præmissa, & iuramento præstito, facienda est condemnatio, vt in l. præalleg. Si autem negauerit vim, tunc tantùm vis de necessitate probanda est, & non res ablatæ, vel dic quòd hic libellus non fuit receptus, quod ex eo apparet, quia reus forum declinabat.

☞ †Iustitiam) cùm pro his quæ dicunt hic competere possit interdictum, vnde si vi castra cœperunt. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. illud vtiq;. & actio vi bonorum raptorum & furti: vt in eodem §. dicitur & actio. l. Aquil. si damnum datum est in rebus ablatis. ff. ad legem Aquil. si seruus seruum. §. 3. præter id, quod accusari potest de vi publica, vel priuata. C. de vi publica. per totum. quomodo dicimus fieri condemnationem, cùm secundum diuersos modos agendi aliter debeat iudicari, & hoc propter generale verbum, scilicet nisi iustitiam sibi fieri postulauit, non possit perpendi quomodo egerit. Respondeo stultum esse, qui tam generalem libellũ recepit, cùm deberet actor exprimere actionem, vel causam agendi, ex qua causa colligi poterat intentio eius. ff. de rei vendi. si in rem. ff. de excep. rei iudi. & an eadem. §. actiones. sup. de libel. obla. c. vlti. sed si receptus est valet. C. de anna. exce. l. vlti. & fiet condemnatio secundum actionem, quæ minorem condemnationem requirit. arg. ff. de re. iur. semper. & l. fauorabiliores. & l. ea. inf. de fide instru. inter dilectos. in fine. nisi in medio litis ex probationibus, vel quia actor dixit expressè, appareat qualiter agere velit, quia tunc secundum hoc ferenda est sententia. argu. ff. de iud. si quis. ff. quorum leg. l. 1. §. quod autem. Contestationem) id est antè, pòst enim non licet, nisi de nouo contigisset, vel de nouo ad eius notitiã peruenisset. C. de excep. l. vlti. inf. de excep. pastoralis. sup. de offic. delega. insinuante. alij contra. Per ipsius) ideò tenetur monasteriũ ad ipsius restitutionem, vel melius ideò excipitur contra monasterium, quia abbas, & totus conuentus consensit spoliationi, quamuis videretur, q; nec tunc monasterio obesse debet, quia delictum etc. 16. quæsti. 6. si episcopum. vnde dicunt alij, quòd non potest excipi contra monasterium, nisi duo interuenerint, & quod nomine monasterij facta sit rapina, & quod ad monasterium peruenerit, & de eo solo quòd peruenit potest excipi contra illud. ff. de vi & vi ar. si me deie. Nec sufficit dolus sine violentia vel econuerso, vt hîc, si enim incontinenti post vim sibi illatam vim faceret vel authoritate iudicis non competeret contra eum exceptio, sicut nec interdictum. ff. de vi & vi ar. l. 3. §. cùm igitur. C. vnde vi. si quis iu. inf. de resti. spo. olim. & eodẽ modo quantumcunq; dolosè rem alterius occupet, nisi spoliatio interuenerit, vel nisi aliquem spoliari mandauerit, vel ratum habuit, contra eum non competit exceptio, & generaliter dicimus hãc exceptionẽ non competere, nisi vbi competeret interdictũ, licet ei possit competere actio de dolo, vt nota. infr. de restitutio. spolia. cùm ad sedem.

2 †(Incontinenti) vel intra terminum competentem. sup. de offi. delega. prudentiam. §. sexta. Spoliator) imò sufficit, si ad eum peruenit vel mandauit, vel ratum habuit. inf. de restit. spol. cùm ad. c. sæpè. quasi dicat, abbati contra monasterium nullo modo potest competere interdictum recuperandæ possessionis, quia nunquam abbas vel conuentus expoliationi interfuit, licet castrum quo se milites spoliatos dicunt ipsi monachi modò possideant, sed non benè dicitur, vt nota. in gloss. hîc posita imò.

3 †(Verus) 16. q. 3. §. penul. tamen non facit

facit pro monasterio, cùm ibi loquatur, quando sine vitio ad dominum rediјt, hic autem cum vitio rediјt ad monasterium. Item interdictum competit etiam prædoni. inf. de resti. spo. in literis. & c. item cùm quis. & eodẽ modo exceptio. (contra) inf. de resti. spo. cùm ad sedem. ff. de vi & vi ar. cùm à te. (Regulam) ff. de iud. qui prior (tractanda) quia in prima primo fiet lit. contest. & pòst fiet lit. contest. in secunda. & sic consequenter fient positiones in prima & pòst in secunda. Vicissim) sup. de nu. peti. c. 1. benè dicit vicissim tractare, quia si non vicissim tractetur, quia de vna facile, & citò liqueat de alia, non facile benè diuisim ferentur sententiæ. argumentum. C. de compen. l. vlti. imò nec auferimus agenti exceptionem excommunicationis contra reum conuenientem. infr. de exceptionibus. cùm inter. & idem dicimus, si obijciatur exceptio spo. siue enim propter exceptiones impediatur agere, siue propter difficultatem probationum prosequi litem, & sententiæ similiter diuidentur. (Eadem) id est duabus, quæ tamen dicuntur vna propter continuationem temporis, arg. ff. de mino. l. etiam. §. 1.

4 †Exceptionis) hanc exceptionem credimus habere locum, siue sit ita spoliatus, quod competat interdictum, siue competat condictio ex decr. inf. de rest. spo. sæpè. sup. de electio. quærelam. siue condictione ex legibus, quæ sunt. C. vnde vi. l. si quis in. & in l. si quando. siue ex iuribus alijs quibuscunque, quæ possessionis restitutionem præcipiant. Secùs autem dicitur, si exciperetur de metu, vel de dolo, vel aliæ quælibet exceptiones proponantur, per quas possessio non recuperatur, & est ad hoc prima ratio, quia hoc nõ inuenitur in iure cautum, nec est talis exceptio attendenda. Item si prælatus agat nomine ecclesiæ, non obstat sibi exceptio de spoliatione, quod nomine suo tantùm fecit, & non nomine ecclesiæ, argu. ff. de in ius voc. quæsitum. inf. de resti. spol. c. frequens. Sed si nomine suo ageret, audiretur excipiens etiam de spoliatione, quam non tantùm suo nomine, sed etiam nomine ecclesiæ fecisset intra annum, nam non solùm tenetur hac exceptione, qui proprio nomine deiecit, sed etiã qui alieno quemadmodum etiam in interdicto dicitur, ff. vnde vi. l. 1. §. quoties. Item hanc exceptionem proponet in perpetuum, de eo quod ad eum peruenit qui deiecit.

5 †De eo [a] autem quòd ad eum non peruenit vsque ad annum tantùm, sicut dicitur in interdicto C. vnde vi. l. 2. nam & intra idem tempus proponi debet exceptio, intra quod agi potest. ff. ex quib. cau. ma. in integ. rest. necnon. §. vlt. ff. de inof. test. Papinianus. §. si quis filius. Itẽ non competit hæc exceptio contra hæredem spoliatoris, nisi de eo, quod ad eũ peruenit, aut dolo eius factum est, quo minus perueniret. ff. vnde vi. l. 1. §. hoc interdictum. & hære. §. vlt. l. 2. responso. 1. In successore autem in dignitate videtur, quod semper dari debeat, etiam si nihil ad eum perueniat, quia dignitas nunquam moritur, & est dilatoria hæc exceptio. no. 2. quæst. 2. antiquitus. vnde post litis contest. proponi non potest, etiam si pòst fiat expoliatio cùm aliud auxilium habeat, scilicet interdictũ. arg. contra. inf. de excep. pastoralis. & multò fortius nõ poterit proponi contra prosequentem appellationem, cùm à principio omiserit, alij contradicunt, scilicet quod si de nouo fiat, proponi potest: vt ☞ not. sup. eo. c. in glo. & autẽ. †Item hæc exceptio, non habet locũ, quando actio vel officium iudicis non dirigitur specialiter contra aliquem, sed tamen multis alijs licitum est contra eius actionem, vel petitionem se opponere, sicut est quando petitur electio confirmari. inf. de causa pos. cũ ecclesia. & est ratio, quia hæc exceptio tantùm competit vbi aliquis conuenitur, vt actor remoueatur à conueniendo reum, hic autem qui implorat officium iudicis eum non conuenit, imò ipse propria voluntate ei se opponit.

6 †Item hæc exceptio non habet locum in causa matrimoniali. inf. de resti. spol. ex parte. Sed nec contra excipientem contra electum habet locum exceptio spoliationis, quia hęc exceptio tantùm contra actorem habet locum, & hic excipiens non per omnia dicitur actor, nec propriè, quia non agit, sed excipit, sic intellige. C. de ex. in ex. ff. de ex. l. 1. argumentum. contra. suprà de iudic. exhibita. (Primitus). C. de exceptio. l. vnica.

7 †Non cogerentur.) sic enim fertur sententia probata exceptione spoliationis, non te audimus, nisi primò aduersario tuo restituas talem rẽ, & iste idem reus

[a] *De eo autẽ. Ex hoc dicto Innoc. habes notabilẽ intellectum ad tex. in §. si qs filius. in l. Papinianus. ff. de inof. testa. ita Paul. de Ca. in consil. 172. inci. visa & ponderata. colu. 2. versic. illud autẽ in prima parte consiliorũ antiquorum secundũ nouis. impssionem.*

reus qui de spoliatione excepit poterit agere directè, si voluerit ad restitutionem eiusdem rei sibi faciendam, & ad hoc poterit inducere priores testes, sed priores attestationes non valebunt sibi in hoc iudicio, quia ad aliud agebatur in primo iudicio, scilicet, ad repellendum aduersarium ab agendo, & aliud in secundo, scilicet, vt consequeretur rem, qua spoliatus erat, & eodem modo sententiabitur, & eodem modo procedetur, si excipiatur de excommunicatione, & diximus quòd si iste qui repulsus est ab agendo super aliqua re, propter exceptionem, si postea contra eundem, vel alium agat de alia re, non obstabit ei sententia prædicta, nec probationes in alio iudicio receptæ, nisi de nouo probetur exceptio etiam in hoc iudicio. argumen. ff. de excep. rei iud. l. ☞ conqueritur. & l. sequen. †Idem etiam est in iure ciuili, quia licet aliqui repellantur ab accusatione propter aliquas causas. 2. quæstio. prima. prohibentur. non tamen aliàs punientur, nisi directè agatur contra eos. ff. ex quib. caus. l. 2. quia ad hoc non est actum, vt sequitur.

8 †Item dicimus, quòd si aliquis petit absolutionem, & probetur contra eum, quòd pro manifesta offensa excommunicatus fuit, non admittetur iterum ad petendum absolutionem, nisi prius satisfecerit de manifesta offensa, vt inf. de sen. excom. solet. §. in prima. Sed nec per has probationes primi iudicij, nec per istam sententiam obtinebit, quod ab alio iudicio repellatur, nisi de nouo iterum conuincatur vel aggrauetur contra eum manus iudicis, vel quod denuncietur excommunicatus, vel quod subtrahantur sibi beneficia, quia ad hoc actum non est, sed ad hoc tantùm directo, vt repellatur à petitione absolutionis, quod etiam consecu- ☞ tus est. †Si verò exceptio excommunicationis non tantùm proponitur ad repellendum actorem ab agendo vel petendo, sed directo proponitur, quod à iure suo cadat. VERBI GRATIA: aliquis petit se absolui, vel quòd denuncietur absolutus ab excommunicatione in se post appellationem legitimè latam, & aduersarius respondet, domine nulla præcessit appellatio excommunicationis vel iniusta, tunc si iste excipiens, vel potius se defendens probabit nullam, vel iniustam appellationem, ferretur pro eo sententia, & iudicabitur legitimè excommunicatus. sup. de offic. deleg. cùm contingat. vbi de hoc plenè not. & tunc si in contumacia permaneat, poterit denunciari excommunicatus, & aggrauari contra eum manus, & potest sibi subtrahi beneficium, quia hîc non intendebat tantùm repellere actorem, sed principaliter defendere sententiam suam, & de iure suo probare.

9 †Sed dices, nónne sufficit ad hoc, quod denuncietur excommunicatus, & quod alijs modis contra eum procedatur, quia constat de excommunicatione eius per id, quod absolutionem petit? Respondeo non, quia potest esse, quod ex superabundanti cautela petit, quia bonarum mentium est, etc. 5. distin. ad eius. Fatemur tamen, quòd ille, qui tulit sententiam excommunicationis, potest eam facere publicari. 11. quæstio. tertia. curæ. inf. de appel. pastoralis. in fi. Sed non authoritate huius sententiæ, quia petens absolutionem repulsus est ab absolutione, sed authoritate prioris sententiæ, qua excõmunicauit eum.

10 †Vllatenus) etiam in causa depositi, cùm hîc adeò generaliter loquatur. argumen. contra. C. deposi. l. vlti. Nec credimus per exceptionem propositam interrumpi præscriptionem, cùm præscriptio sit inducta in odium petentium, vt infrà, de præscrip. vigilanti. & qui excepit, non petit, nec per exceptionem aliquid sibi debet adiudicare, vt hîc. argumen. infrà, de præscrip. vigilanti. In ciuili) hoc planum est, sed in criminali multò fortius. argumen. 3. q. 2. audimus.

☞ †Sed quid si iste Abbas succumbit in hac exceptione, postea obtineat militibus agentibus directo interdicto contra Abbatem, puta quod absoluatur Abbas ab impetitione eorum, nunquid si Abbas reincipiat eandem quæstionem obstabit exceptio spoliationis, vel prędictæ sententiæ? Respondeo non, propter authoritatem superuenientis sententiæ vel casus. simile. ff. de condi. sine cau. l. secunda. ff. commod. in commo. §. fin. ff. deposi. bona fides. inf. de purga. vulg. c. 2. Item quia interlocutorias sententias, qualis est ista licet mutare. ff. de re iudi. quod iussit. Item huic reo absoluto interdicto daretur exceptio, si iterum conueniretur, ergò & replicatio, si victus excipiat de spoliatione, ☞ de qua victus est in interdicto. †Per hoc) inf. de simo. licet. ff. commu. diui. vt fundum. inf. de concess. præb. ex parte contrà. sup. de elect. per inquisitionem. vbi not. nec testes inducti super exceptione valebunt, si

bunt, si postea agant interdicto, nisi partes consentiant. infrà, de testi. veniens. 2. & fortè quia semiplenè probauit, secùs si cõfessus est. sup. de elect. per inquisitionem, vbi no. & si ferretur sententia cõtra eum, scilicet, quòd respondet, & quia non probauit spoliationem, adhuc tamen potest agere interdicto nõ obstãte. l. ff. de excep. rei iudi. si quis cum eo. §. fi. quia sententia lata in exceptione spoliationis, non parit exceptionem rei iudicatæ in interdicto, secùs autẽ in exemplis positis in l. pdicta.

11 † Item si primò egit criminaliter, nihilominus potest ciuiliter agere contemplatione rei familiaris. C. quãdo ciui. act. præiu. cri. §. 1. est & alia ratio, quia per exceptionem agitur tantùm ad repellendũ ab actione, sed per actionem intendit ad restitutionem sibi faciendam, secùs autẽ si primò succubuit interdicto, quia tunc postea non potest excipere. ff. de his qui not. infa. Lucius.

CAPVT III.

1 *Causa nataliũ coram ecclesiastico iudice tractanda est.*

QVAM NON CREDIMVS. (Natalium) † causa nataliũ non solùm non si principaliter agatur, sed etiam si incidenter, vel etiam si excipiendo coram ecclesiastico iudice tantũ tractanda est. inf. qui fi. sint legi. lator. & etiã si post mortem propter quæstionem hæreditatis, quæ agitur coram seculari iudice quæratur de legitimitate natalium, semper coram ecclesiastico iudice agendum est. inf. qui filij sint leg. causam. 2. arg. contra. C. de ord. iu. l. 1. ff. de iudi. l. qui non cogitur. C. de iudi. quoties. de iur. om. iudi. si idem.

Sed hoc potest esse ea ratione, quia scriptum est, quos Deus coniunxit homo non separet. sup. de transla. epis. inter. & ita non fuisse matrimonium inter eos, nõ homo, sed solus Dei vicarius potest iudicare, vt in eadẽ decre. dicitur. Vel dic, generale laicum iudicem de nullo spirituali, nec principaliter, nec incidenter, nec reconueniendo posse cognoscere. sup. de iudi. decernimus quanto. inf. qui fil. sint legi. lator causam. Sed certus præfigeretur terminus à Papa, vel alio superiore intra quem natalium quęstionem prosequatur, & de hæreditate nullatenus se intromittat, sed Regi dimittet, vt in prædictis decre. Potest ergò dici hanc quæstionem tanquam præiudicialem primò tractandam. argu. insti. de act. §. præiudiciales. & fortè potest sic formari libellus. Cùm pater meus non fuerit maritus talis dominę, de qua genuit talem, peto quod iudicetis eam non legitimam filiam eius. argu. inf. qui fil. sint legi. causam. 2. C. ne de sta. defun. l. penul. Vel dic, hanc dilationem cognitionis de hæreditate non ideò esse, quia causa matrimonialis est præiudicialis, sed quia causa matrimonialis non poterit esse, nisi coram iudice ecclesiastico, sed Rex non patiebatur causam hæreditariam esse, nisi coram se, & sic coram diuersis iudicibus causæ prædictæ simul agerentur, cùm se inuicem contingant, & cõtingeret ecclesiam iudicare illam illegitimam, & Rex adiudicaret ei hæreditatẽ, absurditas sequeretur & contrarietas intolerabilis. Sed si corã eodem iudice ageretur, puta coram Papa, fortè posset vtraq; causa simul agi, nec propriè dicenda est causa natiuitatis præiudicialis.

CAPVT IIII.

1 *Spoliationis excep. ob. contra agentem criminaliter & ciuiliter.*

Exceptio spoliationis quando opponi possit.

Reconuentio de re pecuniaria expoliationis, vel agens interdicto vnde vi, corã quo iudice fieri possit.

2 *Succumbens in actione, succumbere debet in exceptione, & non econtrà.*

Exceptiones peremptoriæ an tollant ius, & quæ sint istæ exceptiones.

SVPER SPOLIATIONE. (Spol.) id est, interdicto vnde vi. (Restitutione) per interdictum vnde vi. † Reconueniat) not. contra agentem ciuiliter de crimine, obstare exceptionem spoliationis, & etiam contra agentem criminaliter, vt not. sup. de rescrip. ex parte. hoc vult dicere, quòd si P. agat contra I. interdicto vnde vi. Ioan. non potest conueniri, vel conuenire per rei vendicationem, vel mandati, vel consimili alia actione, sed si vult eum reconuenire interdicto vnde vi, super alia re potest, etiã intelligo hoc, scilicet, q; non potest eum recõuenire mandati, vel simili actione, si iudex q cognoscit non sit iudex ordinarius actoris, nam tunc quando non est ordinarius si reconueniat, non est audiendus, nec tenet sententia, nisi scienter prorogaret iurisdictionem eius de re ad rem, nam cùm non sit ordinarius eius, nec reconuentio locum habet, vt hic coram eo conueniri non potest, ergò nec sententia

à non

à non suo iudice lata tenet. sup. de offic. iudi.c.at si clerici. Sed potest dici, quòd tacitè videtur prorogare iurisdictionem. Item est etiam si esset iudex ordinarius vtriusq;,non tamen est audiendus reconueniens mandati, vel simili sup. si proponatur contra ipsum agentem expoliatio, in modum exceptionis, vt sup. eod. cùm dilect.

☞ †Sed dices etiam ab interdicto remouetur reconueniens,si ei obijciatur exceptio spoliationis,vt in fin.decre. Respondeo verè remouetur, sed & ipse per exceptionem spoliationis suæ remouet alium simili ratione,& sic in hoc est audiendus, & non credat aliquis malum,vel nullum effectum habere huiusmodi exceptiones, cùm itaque re alterius restituta possit agere vterque coram ordinario, vel saltem ille qui restituet. Si autem dicatur, quòd possit conueniri etiam coram ordinario, ex quo agitur interdicto, sequeretur absurditas, quia is qui timet moueri sibi quæstionem semper præueniendo perpetuò ageretur contra eum interdicto,vt perpetuò remoueret eum à petitione maximè pecuniæ, si eam debet, nec videtur malum etiam si coram delegato fiet reconuentio contra agentem interdicto, nisi excipiatur de expoliatione,vel à iudice,vel à parte, quod tenebit sententia ab eo lata super quæstione pecuniaria.

Alij dicunt & melius, quòd nec coram ordinario nec coram delegato conuenietur,vel reconuenietur de re pecuniaria expoliationis,vel agẽs interdicto vnde vi,etiam si non in modum exceptionis obijciatur spoliatio, sed sufficit dicere nõ es audiendus,quia contra te agitur interdicto.

☞ †Contra absurditatem autem prædictam sic prouideri debet, quod præfigatur terminus agenti,vel petenti restitutionem intra quem nisi probauerit, quod debebit extunc procedetur in petitione alterius. inf.qui fil. sint legi. lator. & inf. de resti. spolia. frequens. §. solet. Si exceptionem spol. opponat contra alios actores,alioquin quare non audiatur,non video contra agentem vti posidetis videt obstare exceptio spoliationis, & si magis placeat expoliatio vtrunque simul agere potest, & possessorio vti posi.& interdicto vnde vi,dic quòd lata sententia absolutionis pro B. qui conueniebatur ab A. interdicto vnde vi, super fundo Semproniano, si postea idem B.agat contra eundem A. & ipse A. excipiat de spoliatione super qua lata est sententia absolutionis non potest. Nec obstat,si dicitur quòd ad aliud excipitur,scilicet,vt remoueatur ab agendo,& ad aliud agitur,scilicet,vt restituatur, quia si agens interdicto vincitur, & reus absoluitur ab expoliatione, de qua agitur perpetuò debet obstare actori agẽti vel excipienti de spoliatione exceptio rei iudicatæ, in quocunque iudicio, siue modo agendi, quia eædem sunt personæ in vtroque iudicio & eadem causa agendi & excipiendi, scilicet, spoliatio,sed excipiendo licet nihil petatur, & ideò non sit necesse, quòd eadem res petatur, tamen indirectè & effectualiter eadem res est, pro qua actum est, & pro qua excipitur, scilicet, vt restituatur, quia quandocunque voluerit rem restituere,non obstante exceptione agitur. suprà, eod. cùm dilectus.

2 †Item superius est agere quàm excipere,& ideò qui succumbit in actione,benè debet succumbere in exceptione,& ex eadẽ causa descendente tanquã in minori. ff. de except. rei iudi. & an eadem. 1. responso.& §.1.& 2.& l.egit tecum.& l.conqueritur. & l. sequen.& l.Iul.& seq.& l.si quis per totum. Sed secùs est,si quis prius succubuisset in exceptione spoliationis, quia nihilominus posset agere interdicto,quia sicut dictum est excipiendo nihil petebat, & ideò absolutio facta in eo,non parit exceptionem rei iudicatæ, quia directo agitur. Item si A. egit contra B.ad centum.& B.excipiens de spoliatione obtinuit absolui ab obseruatione iudicij, vt non teneretur soluere centum,nisi primò solueret centum,sed si A.idem postea petet fundum , non obstat sibi exceptio rei iudicatæ, quia modò aliud petitur quàm primò,& idem est si contra excipientem esset iudicatum, scilicet, quòd non obstante exceptione spoliationis responderet, quia si postea idem excipiens,& succumbens excipiat de eadem spoliatione contra eundem actorem agentem,sed super re alia non obstabit sibi exceptio rei iudicatæ, quia ad alia agit, modò quàm primò, & ab alia actione volo modò liberari per meam exceptionem quàm primò. Et huiusmodi diuersitatis, vel dicti ea est causa, quia ex spoliatione plures oriuntur obligationes ciuiles, quarum vna est, quòd possessio reddatur passo violentiam, etiam si non esset proprietas sua.inf. de resti.spo.in literis. Item etiam orietur

alia obligatio, scilicet, quod possumus repellere spoliationem, ne super alia re conueniat spoliatum quousque restituatur. sup. eod. cùm dilectus. huiusmodi autem obligationes, & alię similes, quæ ex eadem causa oriuntur, per quas eadem quæstio in iudicio resumitur, vel repetitur, tolluntur per sententiam super possessorio latam. ff. de condi. indebi. Iulia. instit. de except. §. item si quæ iudicio. sed naturales obligationes, vt est quod satisfaciat læso, non tolluntur per huiusmodi sententiam. ff. rem rat. habe. procurator. §. 1. & in l. præallega. & quod dictum est, quãdo fertur sententia super actione, idem si feratur super exceptione. VERBI GRATIA: Tutori ex gestatione sua est orta exceptio compensationis, si qua expendit, & etiam orta est contraria tutelæ, tamen si contra agentem tutelæ obijciat compensationem, & ea reiecta, vel post prohibita, feratur sententia contra eum, postea non poterit agere contra eum de illis rebus, quas volunt compensare, nec poterit proponere contrariã tutelæ. ff. de contratab. l. 1. §. quid si iudex. ad idem est. ff. de nego. gest. si autem. §. fi. sup. de elect. cùm dilectus. ff. de compen. quod in diem.

a Secùs si fertur. ad hæc dicta Inno. vide Cardi. q illa refert, & sequitur in cõs. 7. inci. in causa fratrum omniũ sanctorum. circa fi. & in cõs. 8. inci. in facto domine Gaiete. col. 1. in fi.

b Et id potest. Adde Cardi. in cõs. 56. inci. casus super quo. colũ. fi. versi. per instrumenta q dicit hoc notabile. & etiam vide circa hoc. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obli.

☞ † Sed contrà ponamus, quod contra petentem centum ex causa venditionis, reus obijcit compensationem in quinquaginta, quæ sibi mutuauit, & ideò non obstante hac exceptione cõdemnatur in tota centum, modò quæritur, an modò post prædictam sententiam posit petere prædicta quinquaginta, ex causa mutui, & videtur quod sic, quia primò proposuit cõpensationem excipiendo, modò intentat directam actionem ex mutuo. inf. de testi. veniens. sup. eo. cùm dilectus.

Sed contrarium verum est, vt probatur per prædictam l. ff. de compen. quod in diem. cum suis cõcor. nec est verum, quod dictum est, quod ad aliud actum fuit. Primò quando excepit de compensatione, & aliud agitur modò, quando agitur directo ex mutuo, quia vtrobique ad idem, igitur & eandem quantitatem petit, & eandem quæstionem repetit, licet alio modo agẽdi quod non licet, & ideò non auditur. ff. de excep. rei iudi. l. Iul. & l. de eadem re. & l. si quis cum totum. & maximè vltra medietatem. & l. duabus. & not. quod licet omittatur hæc exceptio compensationis ante sententiam, tamen post sententiã si agitur actione sibi competente nõ obstabit sibi exceptio rei iudicatę, nec est cõtrà. C. de excep. exceptionem. vbi dicit, quod exceptiones peremptoriæ proponendæ sunt ante sententiam, quia ibi loquitur de exceptionibus, quarũ ius tollitur per sententiam, quod nõ est in exceptione compensationis, quia eius ius remanet saluum etiam post sententiam, vt in præalleg. l. ff. de compen. l. quod in diem. & idem est in exceptionibus criminum, quæ opponuntur contra electum, vt not. inf. de dolo. cũ olim. Idem est in hypothecaria, quo ad ius prælationis, scilicet, vt ipsam præponẽs alijs creditoribus pręferatur. ff. de excep. rei iud. duobus. Idem est in exceptio. rei iudicatæ. inf. de sen. & re iud. inter. Itẽ in prædictis non tollitur actio per sententiam, licet omittatur exceptio, vt in pręalleg. iuribus apparet. argum. ad prędicta. ff. de except. rei iudi. ex lex. §. latinus. Secùs[a] est si fertur sententia contra excipientem de re iudicata, vel de iureiurando, tunc enim omne ius tollitur, & id potest[b] dici in omnibus exceptionibus peremptorijs, quæ habent exceptiones vel actiones quæ ex eodem procedunt facto, & vbi idem quæritur. ff. de iureiur. si duo. §. idem Iul. & l. si duobus. §. exceptio. & §. sequen. in supradictis. ex quo quis contrariam sententiam reportauit in exceptione non auditur agens obstante sententia rei iudicatæ. ☞ † Secùs autem est in exceptionibus declinatorijs fori solutionis, vel alijs extraordinarijs, vt sunt quæ proponuntur contra agentes, vt repellantur, vel alijs consimilibus. In his enim per sententiam super his latam non tollit, quin adhuc directè agi posit. sup. eod. cùm dilect. §. fin. infrà, de testi. veniens. 2. & est hîc bona ratio, quia summariè in his proceditur, nec ita plenè probationes requiruntur, sicut in pręmissis peremptorijs. ff. de re iudi. à diuo. §. si super.

Tamen ne in prædictis erres not. quod vbi in libello non pono originem, id est, causam petitionis, sed indistinctè ago, nec in prosecutione, nec verbo, nec probatione restrinxi ad aliquam causam, obstabit mihi exceptio in omnibus vbi eadem est quæstio, quia non inuenio rationem, quare de vna magis quàm de alia egisse intelligatur. C. de an. excep. l. fin. Si verò originem petitionis, id est, causam in libello posui, vel etiam à principio non posui, sed in prosecutione eam expresi, vel super vno tantùm probaui, sed postea ago ex alia causa, non obstabit mihi exceptio efficaciter. ff. de trib. habebat. ff. de excep.

excep. rei iud. l. si ex testamẽto. & l. si mater. in princip. C. de iud. l. 2. ex superuenienti tamen causa semper agi potest, nisi illa fingatur à principio esse. ff. de excep. rei iud. si mater. §. ea idem si à te. si rem si quis ad. & hoc obtinet, siue reali, siue personali actione agatur, licet in aliquibus subtilitatibus sit diuersitas. (Ipsam) petitionem restitutionis propositam. (Respondere) super alijs, nisi super expoliatione in modum reconuentionis proposita. Ab agendo) etiam interdicto, quia de hoc loquitur decre. scilicet, litis contestat. super interdicto vnde vi. Si autem ante litis contestationem super interdicto lis esset contestata super proprietate, vel alia actione, benè procederet vtraque simul. sup. eod. cùm dilectus. agens enim interdicto, vnde vi, non repellitur ab agendo, neque exceptione criminis, nec exceptione proprietatis, neque post litis contestationem in interdicto, sed simul concurrũt. inf. de rest. spo. in literis. & c. frequens. ff. de iudi. si de vi. (Ab eis) spoliatoribus repellatur actor intentans interdictum, vnde vi, dicimus etiam eidem obstare exceptionem pacti. ff. de pact. si vnus. §. pacta.

TITVLVS XI.

DE PLVS PETITIONIBVS.

CAPVT I.

1 *Quam pœnam incurrat hodie, qui plus petit.*
2 *Hæreditatis petitio non competit contra debitorem in diem.*

CONSILIVM. (Prouidentiæ persistendum) quousq; damnum, vel expensas patiatur aduersarius. insti. de ac. §. tripli. (Re.) vbi autem super maiori quantitate, quàm sibi deberet fecit sibi creditor caueri scienter, & dolosè à debitore, si postea plus petat, & perseueret vsq; ad litis contestationem totum debitum amittat. C. eo. l. 1.

1 †In expensis) secundum leges olim amittebat totum, quocunq; modo quisq; plus peteret. inst. de excep. §. temporalis. hodie secundum leges, qui plus petit, vel causa, vel loco, si aliquod damnum in datione sportularum ex hoc senserit, triplũ reddit, & nihilominus expensas propter regulam generalem, quod victus victori condemnatur in expensis. C. de iud. properandum. §. sin autem. Cùm autem in foro ecclesiastico hæ sportulæ non accipiantur. inf. de vi. & ho. cle. cùm ab omni. non condemnatur secundum canones ad hoc triplum, sed ad expensas tantùm, vt hìc, quas, scilicet, fecit occasione petitionis plus continentis. (Loco) hìc potest cõueniri, vbi soluere tenetur, si inueniatur ibi. sup. de foro compe. dilect. & etiam alibi, vbi de iure communi habet forum, non autem vbi fecit promissionem. ff. de iud. hæres. ff. de eo quod cer. lo. l. prima. C. de bo. autho. iud. po. l. tertia. (Petitur.) Hæc litera habet duplicem intellectum, potest enim legi quòd debitor non cogetur incipere litem super principali debito, nisi post finitas duplicatas inducias, & expensas solutas, & habet hoc locum, quando debitor à principio ante litis contestationem opposuit, & probauit declinatoriam fori, scilicet, pactum quod non possit ante certum tempus conueniri, & sic loquitur insti. de excep. §. temporales. vel quando ante litis contestationem opposuit, & ꝓbauit parte consentiente dilatoriam solutionis, scilicet, quod non tenebatur soluere ante certum tempus, & etiam iudex ex officio suo debitori duplicauit inducias, & expensas adiudicauit, nam in his casibus non cogetur debitor litem inchoare, nisi prædictis perfectis. insti. de excep. §. hodie. Item potest intelligi, quòd debitor non cogetur suscipere litem de re iud. vel officio iud. super executione sententiæ latæ super principali debito, nisi prædictis impletis. aliqui etiam intellexerunt, quòd etiam litem cœptam per litis contestationem non tenetur debitor exequi, nec ad sententiam procedetur, nisi prædictis perfectis, imò aliqui dixerunt, quòd statim postquam apparuit debitum ante tempus petitum absoluet debitorem ab instantia iudicij. argumen. pro eis. ff. de peti. hære. quòd si in diem. sed hìc non videtur, quòd cùm constet de debito in diẽ, quod condemnari debeat prædictis pœnis pro sua temeritate impositis. ff. de iud. de qua. argumen. ff. ad l. Aquil. l. in lege. ff. de fur. quidam. nec. l. præalle. quòd si in diem contradicit, quia ibi non agebatur ad debitũ in diem soluendo, sed ad cautionem præstandam, ad quam benè fuit condemnatus. ff. de iudi. in omnibus.

2 †Vel dic illud ideò est, quia petitio hæreditatis non competit contra debitorem in diem, quia non possidet pro hærede, vel possessore, sed actio ex mutuo, vel consimi-

consimiles benè competunt contra debitorem in diem, licet malè agat. ff. quando dies leg. ce. l. prima. in fin. † Item not. quòd pœna ista tenetur non tantùm qui contra pactum factum petit ante tempus, sed etiam qui petit ante tempus à lege præfixum. insti. de excep. §. hodie. & pone exempla in dote. C. de rei vxo. act. §. cùm autem. & in constituta. ff. de consti. promis. §. si siue. & in condemnatione. ff. de iudi. debitori. & in multis alijs.

TITVLVS XII.

DE CAVSA POSSESSIONIS ET PROPRIEtatis.

CAPVT I.

1 *Iura an dicantur possideri.*
2 *Possessio vel quasi non cadit in iure, nisi ratione exercitij.*
Possessorium & petitorium simul intentari, an & quando possit.

SVSCEPTIS. & inf. (Momenti) id est, possessionis quæ parata est per momentum durare. not. † quòd iura propriè
1 non dicuntur possideri, nec quasi possideri, nec ab his qui ea in veritate habent, puta, vt iura episcopalia, vel huiusmodi, vel ius eligendi, vel iudicandi, vel huiusmodi, vel ius seruitutis, vel huiusmodi. Quod sic probo, quia non sunt, nec quasi possideri possunt ab his, qui ea non habent.

2 † Item possessio, vel quasi, non cadit in iure, nisi ratione exercitij, sed propriè dicitur quasi possideri ratione actus. VERBI GRATIA: talis est in possessione exercendi iura episcopalia, vel est in possessione eligendi, vel iudicandi, vel est in possessione eundi, vel potes dicere, talis est in possessione vtendi vel iure eligēdi, vel iudicandi, vel vtendi iure seruitutis viæ, vel huiusmodi, & cōsimilibus. Possessio enim aliquem actum requirit, vel exercitium, & si aliquando inuenis, quòd aliquis sit in possessione iuris expone, id est, exercendi ius, vel ea quæ pertinent ad illud ius. Alij dicunt & fortè melius, quod proprius dicitur, quòd aliquis est in possessione iuris eligendi, vel eundi, quàm quòd aliquis est in possessione exercendi hæc iura, benè enim quis potest habere possessionem alicuius iuris, licet ipse non habeat illud ius, quia licet ipse non habeat, alius tamen habet, vel etiam si nullus habet, est tamen in re, vel actu, vel habitu. Vno) non habet locum hæc decre. quando à diuersis partibus intentatur in possessorio & petitorio quia tunc non ratione connexitatis, sed ratione reconuentionis sub vno iudice est agendum. C. de sen. & interlo. om. iu. Authen. & consequenter. sup. de rescrip. dispendia. habet ergò locum, vbi quis ad aliquos iudices impetrat super possessorio, & ad alios super petitorio, quod non licet, & credimus non valere literas. sup. de rescript. & tenore. Item hæc decre. habet locum durante eo, de quo primò actum est iudicio, aliàs secùs, vt not. suprà, de iud. c. vlti.

CAPVT II.

AD VLTIMVM. (Interrogati) prius audiant nihilominus, tamen incontinenti pòst audiant attestationes super petitorio. sup. de or. cog. cùm dilect. vel dic, vt in gloss. sequen. Prius audiant) id est, aperiant, vel approbent attestationes, & secundum eas procedant, & erat hîc dubium decre. si post apertionem testium & allegationes factas licet procedere in possessorio pendente petitorio, & respondetur quod sic. infrà, eod. pastoralis. in fin. vbi de hoc not.

Et intelligo hoc verum, scilicet, quòd licet dimittere petitorium & procedere ad possessionem recuperandam, vel adipiscendam, non autem retinendam. inf. eod. pastoralis. Alij dicunt idem in interdicto retinendæ & benè. Licitè) hoc est verum, vbi vna pars intentat petitorium & possessorium recuperandæ possessionis, vel adipiscendæ. inf. eod. c. 1. & 2. inf. titu. proxi. cùm ad sedem. Secùs si retinendæ. sup. de iud. examinata. insti. de inter. §. retinendæ. argumen. contrà. ff. de acqui. pos. naturaliter. §. 1. Idem est si à diuersis partibus, scilicet, quòd vnus proponat interdictum retinendæ possessionis, & aduersarius petitorium aliàs ordinarij iuris est, vt prius de possessione, quàm de proprietate agatur. C. de rei vendi. ordinarij. C. quo. bo. l. vlti. C. de inter. incerti. C. de edict. di. Adria. l. secunda. † Si autem actor intentat interdictū recuperandæ possessionis, vel adipiscendæ, & aduersarius velit agere de proprietate eiusdem rei, vel etiam de crimine non potest. inf. titu. proxim. in literis. & c. item cùm nisi, fortè, vt quidam dicunt velit statim de

tim de proprietate probare. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. ar. ff. de re iud. in condem. §. vlti. quòd nos non credimus. sup. de ord. cog. super. † Item no. quòd si spoliator in matrimonio intentauit peti. & lis sit cont. test. tamen spoliatus potest de nouo intẽtare possessorium super quo procedetur, & differetur peti. inf. de resti. spol. excom. quæstioni, & idem est etiam in alijs. inf. e. pastoralis.

CAPVT III.

1 *Forma libelli per quam intentatur petitorium & possessorium.*

2 *Nedum super petitorio, sed etiam super causis fertur sententia.*

3 *Reconuentio nõ habet locum, nisi prius præcedat conuentio.*

4 *Qui petit restitui ad ius incorporale probare debet se possidere, tunc quando de possessione deiectus fuit.*

Possessio quomodo probetur.

Patientia an & quando sufficiat ad probandam possessionem.

5 *Quæ requirantur ad hoc vt competat interdictum de iti. act. pri.*

Possessio prandendi & hospitandi non præsumitur quæsita, licet mille vicibus aliquis hospitaretur. Quia talia communiter consueuerunt fieri ex gratia potius, quàm ex debito.

6 *Vacillatio est causa sufficiens repellendi testes.*

7 *In libello est adijcienda causa quare aliquid petitur.*

CVM ECCLESIA SVTRINA. (Consueuerint.)
1 † Nota quòd per talem libellum, cùm consueuerimus interesse electionibus episcoporum, petimus talem electionem nobis absentibus factam cassari, intentatur possessorium & petitorium, vel quod melius dicitur omne ius, scilicet, & possessionis & proprietatis deducitur in iudicium, vt tam possessionis quàm proprietatis iure se iuuent, quia non tantùm dicitur quis prosequi possessionem, quando petit restitutionem possessionis, sed etiam quando se iuuat possessione, vt hîc. & potest hoc esse propter verba posita in prædicto libello ibi, scilicet, consueuimus interesse, vbi possessio propter factum interessendi, & ius propter consuetudinem notantur. Idem dicendum videretur, si tantùm petijsset electionem infirmari propter regulam quę hîc ponitur id venire in iudicium, etc. Idem si diceret quia ad me pertinet. ff. de verbo. sig. verbum illud per. Secùs autem diceremus si peteret confirmari, quia ad nos ꝑtinet electio de iure, quia tunc tãtùm petitorium intentatur, vel potius ratione proprietatis iure eligendi dicitur cassanda electio, & non ratione possessionis. Itẽ si diceret, quòd de consuetudine pertinet, quia consuetudo ius est. 1. di. consuetudo. insti. de iu. na. §. constat. & §. ex nõ rescripto. Item not. quòd non solùm fertur sententia super eo quòd petitum fuit, scilicet electionem confirmari, sed super causis. s. quia consueuimus interesse, & est hoc ipsum propter regulam quę sequitur id venire in iudicium, etc. Idem etiam dicunt quidam si tantùm electionẽ petijsset confirmari tamen quidam hoc negant, & benè dicunt, quod hi, scilicet clerici expresse petiere sibi adiudicari ius eligendi, & in possessionem remitti. † Si quis autem vult diligenter intueri satis cognoscere potest, quòd per illa verba peto electionem factam de tali confirmari, nec petitorium nec possessorium intentatur, quia taliter nihil iuris in electione petit, nec ratione possessionis, sed propter verba in libello adiecta, scilicet, cùm consueuerimus interesse, & nobis exclusis & alijs consimilibus, videtur possessorium & petitorium intentare, cùm ratione sui iuris dicat electionem confirmandam vel infirmandam, quamuis posset dici, quòd hoc ipso, quòd petit electionem confirmari vel infirmari, videtur hoc petere omni iure, quo electio sit confirmanda vel infirmanda. argu. hîc in fi. & C. de anna. exce. l. fi. & si contendatur de re iure petitorio vel possessorio poterit sententia ferri de iure illo. Sed si non contendatur de iure petitorio, vel possessorio, licet confirmetur electio, vel cassetur propter formã, vel alias causas huiusmodi sententia fortè, nec in possessorio, nec in petitorio facit præiudicium, cùm de eo non fuerit actum, nec expresse, scilicet, quia hæc petitio non continebat nec tacitè, scilicet, inducendo in processu litis probationes super iure suo.

3 † Postulabant) petitorium & possessoriũ intentantes, & cũ intentarent possessorium recuperandæ possessionis clerici, tũc canonici non erant admittendi super eodẽ petitorio. sup. de ord. cog. super. & ꝗ hîc admissi fuerunt ad petendã confirmationem fuit, quia placuit clericis, nec voluerũt excipere de spoliatiõe, vel hoc fuit, qa primò canonici petierãt cõfirmationẽ, & postea ratione huiusmodi principalis

petitionis admiſsi fuerunt clerici ad recōueniendum de poſſeſsione, quia nō poſſet locum habere reconuentio, niſi prius pręcedat conuētio, & licet propoſito poſſeſſorio non admittatur reconuētio, niſi ſuper poſſeſſorio, ſecùs autem eſt ſi primò agatur petitorio, nam tunc ſuper alia re reconuenitur poſſeſſorio & petitorio.

Secùs autem ſi incepiſſent agere clerici poſſeſſorio, & poſtea canonici peterent cōfirmationem, vel dic coram iudice ordinario, vel etiam delegato, cui principaliter eſſet vtrunq; cōmiſſum, benè poſſet agi de vtroq; non in modum reconuentionis, ſed principalis conuentionis. vt no. ſup. de or. cog. ſuper cùm benè ſeſe inuicē compatiantur petitiones iſtæ, peto electionem meā confirmari. Ex aduerſo peto electionē talē infirmari, quia eſt facta nobis abſentibus, q eramus in poſſeſsione eligēdi, & ad quos de iure ſpectabat. Secùs aūt ſi primi peterent ius eligendi, cùm eſſent in poſſeſsione, nam tunc non audirentur ſecundi. ar. ff. ſi vſufru. pe. l. vlt. ſup. de iud. examinata. Melius placet quòd hîc nō habeat locū exceptio ſpoliationis cōtra hos petentes confirmationem. Item nō impediuntur petere confirmationem, licet etiam primò conueniantur interdicto, quia petitio confirmationis non dirigitur ſpecialiter contra aliquē, ſed officio iudicis petitur: vt no. ſup. de or. cog. cùm dilectus.

4 † Abſuiſſe) petens reſtitui ad ius incorporale, debet probare ſe poſsidere, tunc quādo fuit deiectus de poſſeſsione. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. interdictum. & inf. de reſti. ſpo. olim inter. probat autē ſe poſsidere, ſi probat ſibi eſſe cautum de non impediendo vti iure de quo agitur, vel ſi probat ſe vſum ſaltem vna vice domino, ad quē pertinet ſciente & patiente, quòd tanquā iure ſuo vtebatur. Non facimus vim ſi dominus ſit coactus, vt caueat, vel vt patiatur vti, dūmodò de hoc iudicio conſtet de quo non poteſt ei referri quęſtio, donec fuerit reſtitutus, cùm & prædo reſtituēdus ſit. inf. de reſt. ſpo. in literis. & c. ſeq.

Sed contra hoc videtur. ff. de iti. actuq; priua. l. fi. & de aqua quot. & æſti. l. 1. §. ariſto. vbi dicitur, quòd non credat vti ſuo iure, niſi agatur ex illis interdictis, ſed qui per violentiam vtitur non creditur vti iure ſuo, ergò non habet interdictū vnde vi. Solut. in interdictis quæ competunt poſſeſſoribus ad poſſeſsionem tuendam, vt ſunt prædicta interdicta, ſcilicet, de iti. actuq; pri. & de aqua quot. & æſtima. & vti poſ. locum habent, quòd debet credere ſe vti iure ſuo ad hoc, vt illa ei competant interdicta. ff. vti poſ. l. 1. §. fi. & l. ſeq. & in præalle. l. Sed quādo agitur interdicto recuperandæ poſſeſsionis obtinebit etiam ſi non credat ſe vti iure ſuo, & eodem modo dicam, ſi agitur vti poſſ. contra alium quàm contra eum qui malè habuit poſſeſsionem, ſcilicet, vi, clam, vel precariò, quia non oportet quòd credat ſe vti iure ſuo. ff. vti poſ. l. 1. §. fi. & l. ſeq.

† Sed dices nunquid eo ipſo, q permiſit aliquem ſemel electioni intereſſe, videtur ei conceſsiſſe, quòd de cætero interſit. Reſpon. nō, ſed poſſeſsionē intereſſendi electioni quærit, & dicimus hoc eſſe in electione, vt patiēdo aliquos intereſſe electioni poſsidere videantur, vt hîc, qa nulli cōſueuere admitti ad electionem tanquam habentes vocem, niſi illi, ad quos de iure pertinet, vel de conſuetudine. arg. ad hoc. ff. de aqua quot. & æſti. l. 1. §. item quæſitum. vbi dicitur ſufficere ſi vna die duxit aquā per fundum tuum, quia non præſumitur, quòd permitteres eum ſic ducere, ſi crederes eum non vti iure ſuo.

5 † In itinere autem, vel actu, vel via oportet ad hoc vt competat interdictum de itin. actuque priua. vel vbi credatur poſſeſsionem adeptus, quòd triginta vicibus iuerit domino ſciente & credente, quòd iure ſuo vtatur & patiente. ff. de iti. actuque pri. l. 1. §. 1. vnde crederē, quòd ſi vnus epiſcopus in domo alterius epiſcopi, vel miles in domo alterius militis mille vicibus hoſpitaretur *a* non præſumeretur quæſita poſſeſsio prandendi, vel hoſpitādi, quia non creditur, quòd ille qui hoſpitē recipit patiatur eum prandere, vel hoſpitium recipere tanquam vtētem iure ſuo, niſi expreſsè probet, quòd tanquam ex debito petebat, & ſic fuit admiſſus. Et eſt ratio, quia potius cōmuniter conſueuerunt talia fieri ex gratia, quàm ex debito. arg. ff. de flu. l. 1. primo reſpon. & ff. de fun. inſtr. l. cùm de lanionis. §. aſinam. diſcretus ergò iudex, vel ex varijs circumſtantijs & maximè iure approbatis præſumeret agentē poſsidere ius incorporale domino ſciente & patiente eum vti tanquam iure ſuo, vel coget eum probare, quòd dominus patiebatur eum vti iure ſuo ſciens, quòd tāquàm iure ſuo vtebatur. Varios) hoc ſufficit ad repulſionem eorum.

6 † Vacillaſſe) hoc ſufficit ad repellendum eos. 3. q. 9. pura. 4. q. 3. Item qui falſò. inf. de accuſ. ſup his. ff. de q̄ſtio. de minore. & l. ex

a Hoſpitaretur. Ad hoc dictū Innoc. vide Bar. in l. cùm de i rē. verſ. ff. de vſu. & ibi Moder. & Felin. ī c. cū M. Ferra. co. 4. verſic. tertia declaratio. ſup. de conſti. Et ibi per ipſum concordātes. Et vide etiā Abb. in c. bo. me. col. 5. ſup. de poſt. præl. Et Car. in cōſil. 38. incip. prima ratione col. 2. circa medium.

☞ & l.ex libero. †Negatiuam) hoc sufficit ad repellendum eos, nisi indirecto probasset, indirecto enim benè probatur negatiua, & not. testes reprobari non solùm qui ꝓbant expressam negatiuam, sed etiam qui probant implicitam, scilicet, quòd ad canonicos tantùm pertinet electio.

7 †Præsentes) nota hîc, quòd hic libellus non est admittendus, peto tamen electionem cassari, quia apud me est ius eligendi, sed talis causa est adijcienda, quia apud me est possesio iuris eligendi. argu. inf. de iurepatro. consultationibus. c. ex literis. non est enim sufficiens causa cassationis, vel confirmationis electionis proprietas in eligendo, sed possesio, vt hîc. & c. consultationibus. Decernimus) repete quòd dicimus. sup. de ele. Cumana. sup. de in integ. resti. cùm venisset. Mirũ est quòd electio ista cassatur, cũ fuerit facta ab omnibus illis, qui potestatem habuerunt eligendi eum. Respondeo hoc esse ideò, quia conuenti fuerunt illi, qui erant in possesione eligendi, & sola possesio sufficit, vt vocari debeant, & nisi vocetur, quòd cassetur, vt hîc. arg. sup. de ele. Cumana. non enim licuit eis. s. canonicis. licet in veritate tantùm ad eos pertineret ius eligẽdi ius sibi dicere, & alios priuare, qui in possesione tuendi erant. inf. de inst. cũ venissent. C. ne quis in sua cau. ius si. di. per totũ. Sed si nihil in iniuriam alterius fecisset, sed tãtùm iure suo vsus esset, quod esse posset, si clerici conuentualium ecclesiarum per se tantùm essent in possesione eligendi, & canonici qui de iure eligere debebant, licet non essent in possesione, nec per se, nec cum alijs eligendi, per se tantùm elegerunt, nam in hoc casu videtur quòd horum canonicorum electio est confirmanda, tanquàm facta ab his, qui verè potestatem habent eligendi, quia ille à quo petitur confirmatio, vel ille qui debet iudicare de electione, non inquirit tãtùm de possesione, si potest ei constare de veritate, nec facit vim, vtrum clerici qui erant soli in possesione eligendi alium eligerent, vel non.

☞ †Item nec est vis siue eligerint ante electionem canonicorum, siue pòst. dicunt tamen, quòd si clerici tanto tempore bona fide fuissent in hac possesione eligendi, quòd præscripsissent, quòd extunc non teneret electio canonicorum, quia iam in alios legitimo modo est eligendi potestas translata, vt hîc. inf. & secundum statuta, & hoc quidam concedunt.

Alij dicunt cõtrarium & melius, vt nobis videtur. s. quòd electio canonicorum cassanda est, & electio clericorum cõfirmanda, quia ex quo possesionẽ amiserũt, postea sua authoritate resumere non possunt. C. vnde vi. si qs in sua. & hîc. Sed primi respondent obtinere hoc in iuribus incorporalibus, quæ inseparabiliter adhærent osibus hominũ, & pro his facit. sup. de elect. dudum. vbi dicitur, quòd absolutiones factæ ab his qui non iure posident, non valent. Sed illi decre. respondent alij, illud ideò fuisse, quia in mala possesione erant, sicut ex litera ibi apparet, nos hîc tãtùm loquimur de bona fide, & legitimis possessoribus. Idem quòd dictum est in electione, dicitur & in sententia quæ fertur ab his, qui ius habent, sed non possesionem, & idem in alijs similibus. De hoc nota. aliqua. inf. de restit. spo. olim. & sup. de in integ. rest. c. 2. (reducentes) solo verbo (iure.) ff. de iudicijs. solemus. (sed id) dummodò sub petitione porrecta concludi posit (statuta) 63. distinct. c. 2. & §. ab his. sup. de electionib. c. 1. & c. cùm terra. Tertio) idem est si bis. inf. eod. cùm olim. Imò idem si semel, dummodò crederet vti iure suo hoc fecit. ff. de aqua quotid. & æsti. l. 1. §. Arist. & §. hæc interdicta. ff. de itine. actuque priua. l. Iulia. & si semel tantùm in 40. ann. elegissent, dummodò alia interuenissent, quæ in præscriptione alicuius iuris requiruntur, sufficit quantum ad ius proprietatis quærendum, sed licet posidens iuuetur præscriptione non tamen consuetudine, in qua ad minus binus actus requiritur. C. de episcop. audient. l. 3. infrà, de præscript. c. si diligenti. Sed in præscriptione iuris requiritur iustus titulus, qui non requiritur in consuetudine, sed & consuetudinem & iura oportet esse præscripta, vt in proprietate præiudicent (actore.) C. de probatio. actor. Faciendis) hîc apparet, quòd nominatim petitum fuit à clericis, quòd decætero canonici non facerent electionem sine eis, nam si non esset petitum, nunquam sic absolueret, nec silentium imponeret, cùm tantùm super petitorio debuit iudicare. inf. de simo. licet. & quantumcunque expressa causa Papa iudicasset de confirmatione, vel infirmatione electionis, puta casso electionem, quia nihil iuris habet in electione, vel confirmo, quia apud eos est ius eligendi. Per hoc tamen super iure non intelligitur

telligitur iudicatum, & si postea licet eędē psonæ agāt. s. clerici de iure nō obstat exceptio rei iudicatæ, qa de alia re modò agitur. s. de iure eligēdi, & de alia primò actum est. s. de confirmatione vel infirmatione vnius personę, licet eadē causa vtrobiq; agatur. ff. de excep. rei iud. cū q̄ritur. & l. se. secùs si primò pronunciatū esset de iure eligendi, & postea fieret electio, q̄ is q in præterito iudicio succubuit, nunc in secūdo iudicio ea ratione, quia in electione ius habet, & contentus est petere infirmari, tali enim obstaret exceptio rei iudicatæ. ar. ff. de excep. rei iud. l. si cū argentū. §. si fundū. & secundū hoc intelligitur inf. de verb. signi. abbate. & sup. de cōsue. cùm dilec. & sup. de elec. quærelā. nā in omnib' fuit petitum, q̄d super iure etiā iudicaret, sicut in tenore literæ apparet in omnibus. Item si cōtradiceretur, sequeretur absurditas, quòd si aliquis peteret fructus alicuius fundi, vel partum ancillę, & reus negaret & prc suo negationis causa assignaret, quia fundus, vel ancilla non est actoris, & postea absolueretur à petitione fructus, vel partus, quòd postea non posset petere fundū, vel ancillā, scilicet, qui succubuisset, quòd falsum est, vt colligitur. ff. de excep. rei iudi. l. si quis cùm totum. §. item si quis fundum. & seq. l. an eadem. §. qui cū partem. & §. fi. sic & dicendum est in præmisso casu, sicut enim poma sunt fructus agri, sic eligere est fructus iuris eligēdi, vt not. inf. de iure pa. consul. & aliud est petere vsumfructum formalem, aliud proprietatem rei. ff. de except. rei iudi. si cùm argētum. §. si fundū. ver. sed si vsusfructus.

Nec est contra. ff. de compē. qui in diē. cùm suis concordantijs, quia reus opponendo cōpensationem actori, ita petit debitum, sicut si directam actionem intentaret, nulla enim differentia est siue cōpensat pecuniam, siue eam accipiet. ff. de calumnia. l. 2. hîc autem clerici conuentualium ecclesiarum nihil petebant sibi adiudicari, sed solam electionem factam à canonicis petebant cassari, licet causam assignarēt, quare electio esset cassanda, imò & si petijssent, sic petimus nobis adiudicari ius eligendi, nisi super hoc fieret litis cōtestatio, non tamē prohibentur isti clerici de nouo agere confessoria, pro iure eligendi.

Nec obstat eis exceptio rei iudicatæ, quia nunquam de iure eligendi actū fuit, Nec obstat præalleg. l. de compen. qui in diem. quia ibi excipiendo de compensatione poterat consequi debitum meum saltem compensando, sed isti clerici nullo modo poterant consequi aliud excipiendo super iure electionis contra electio. q̄ esset cassanda, quia ipsi de iure, vel de cōsuetudine interesse debebāt, sed hoc tantùm poterant obtinere, quòd electio facta cassaretur.

Item non est contra. ff. de exceptio. rei iudi. si quis cùm. §. si ancillam. imò potius concordāt, ibi enim dicit, quòd vbicunq; eadem quæstio repetitur in iudicio, obstat exceptio rei iudicatæ, sed in casu pręmisso nunquam repetitur eadem quæstio, quia primò non est actum, nisi de confirmatione, vel cassatione præsentis electionis, repete quæ not. sup. de ordi. cognitio. super. imò plus videtur, quòd si anno vel mense præterito isti clerici conuentuales egissent contra capitulum, & petijssent cassari electionem eis contemptis factam de A. & lata esset sententia absolutionis pro capitulo, etiam expressa causa ea scilicet, quòd non deberent clerici conuentuales interesse electioni, & modò facta alia electione de B. ijdē clerici petant electionem de B. factam cassari ex eadem causa, ex qua prima electio fuit cassata non obstabit exceptio rei iudicatæ, quia de alia re agitur modò, scilicet, de electione B. & de alia primò, scilicet de electione A. ff. de excep. rei iudi. & an eadem. & l. seq.

CAPVT IIII.

1 *Sola confirmatio videtur facere, vt quis possit administrare.*
2 *An poßit quis ante installationem ministrare, & vide in num. 5.*
3 *Ecclesijs oblata, Deo oblata esse dicuntur, & dicuntur esse pauperum quo ad sustentationem. vt in num. 4.*
Prælatus nomine ecclesiæ potest intentare actiones.
Interdictum vnde vi semper competit ad rem ablatam, vel eius æstimationem etiamsi nihil intersit eius, quia ea est spoliatus.
Interdictum vnde vi duo requirit, scilicet, possessionem & spoliationem.

1 CVM SVPER ELECTIONE. † (Confirmatus) satis videtur, quòd per solam confirmationem possit administrare. sup. de elec. qualiter nosti. transmissam. In contrarium videtur, quòd si hoc est frustra videtur installationem fieri, de qua habemus sup. de offic. archi. vt nostrum. & frustra videtur esse

esse consensum Papæ, si non posit intronizari, quòd posit administrare. 23. distin. in nomine. imò quòd plus est expressum habes, quòd etiam si sint consecrati nedum confirmati tantùm, quòd non debet se intromittere de rebus ecclesiæ. 92. dist. si quis ordinarius. & c. seq.

2 †Sed quidam his contrarijs respondẽt dicẽtes: tunc ante installationem nõ posse ministrare, cùm hoc habet consuetudo, scilicet, quòd non administrant ante installationem, vt sicut per consuetudinem fingitur aliquis possessionem nactus, qui non est. sup. de consue. c. 2. sic & per consuetudinem installandi, vt est cõsuetudo, quòd post confirmationem installetur etiam post confirmationem fingitur nõ habere iura confirmationis, Vel dic, installationem ad solam solennitatem facere potest, & illud quod dicitur, quòd vbi est cõsuetudo installandi per aliquem, seruãda est consuetudo, vt in præalle. decre. vt nostrum, sed nihilominus ante installationem administrabit, nisi consuetudo contraria operetur, quam etiam dicerem prævalere, nec capitulum in nomine contradicit, non enim colligitur ibi argument. à contrario sensu, quia etiam administrare possunt sine installatione facta in vrbe, & vidimus quòd Papa administrauit antequàm vrbem ingrederetur, & tamen liberè vrbem ingredi poterat, nec contradicit. c. 92. distinct. quia ibi contendebatur eos non esse episcopos, & per obreptionem obtinuisse consecrationem. infr. de dolo. cùm olim. vel non negatur ibi, quin ecclesia ad quam cõsecratus est bona ministrat, sed ecclesiæ ad quam diuertit. Restituendum) quia iam possessionem habuerat, id est in causa restitutionis esse, nisi contra eum de veritate electionis, quòd mala esset si constitisset, & stat in solo verbo hæc restitutio: vt hic in fi. & sup. c. proxi. Per solam autem confirmationem nõ posset repetere restitutionem possessionis, licet quidam contradicant, sed videtur contra. ff. de acqui. pos. cùm hæredes. vbi dicitur, quòd adita hæreditate iura transeunt, sed non possessio, nisi corpore fuerit apprehensa.

3 †De hac autem materia potest notari, quòd non prælatus, sed Christus dominium & possessionem rerum ecclesię habet, vnde quæcunque homines offerunt ecclesijs, dicuntur esse oblata Deo. 12. q. 2. nulli liceat prædia. & c. qui abstulerit. & quæstio. 1. res. c. videntes. vel ecclesiæ habet possessionem & proprietatem, vt colligitur. 12. q. 3. pontifices. & inf. de testa. & c. requisisti, id est, aggregatio fidelium, quæ est corpus Christi capitis. sup. de sac. vnct. c. vnico. ante medium. & si aliquando inueniantur hæc bona Deo oblata esse episcoporum vel prælatorum, vel capitulorum dic esse eorum, quo ad gubernationem.

4 †Dicuntur etiam esse pauperum, quo ad sustentationem, hæc autem propter vtilitatem communem diuisa sunt per ecclesias diuersorum locorum authoritate summorum pontificum & episcopis, & alijs prælatis concessa est ministratio eorũ. 12. q. 1. videntes. Ex his præcipimus, & propter hoc dicimus, q, quantumcunq; moriatur prælatus, & omnes clerici ecclesiæ, tamẽ proprietas & possessio remanet penes Christũ, qui viuit in æternũ, vel penes vniuersalem, vel singularem ecclesiã, quę nunquam moritur, nec vnquam nulla, 12. q. 2. liberti. 24. q. 1. nõ turbatur. & c. loquitur, & prælati siue dispẽsatores habita cõfirmatione statim possunt administrare, sicut si pupillo daretur tutor, vel adulto curator, & nomine ecclesiæ actiones intentare, & etiam si spolietur ecclesia aliquibus rebus antequam eorum possessio adipiscitur, prælatus habet interdictũ vnde vi, sicut tutor nomine pupilli, vel qlibet administrator nomine ecclesiæ non suo. Et sic non est contra. ff. de acqui. hære. cũ hæredes. cũ ibi suo nomine tantùm agere posit, hoc tamẽ benè fatemur, quòd si aliquis episcopus peteret restitutionem suo nomine episcopatus quo esset spoliat⁹, sicut hic faciebat, benè restitueretur ad statũ quo spoliatus esset, & si liberè ministrabat ad liberã administrationem restitueretur, & si minus liberè ad minus liberã. arg. inf. de restitu. spo. Pisanis. & inf. de appel. bonæ me. hîc etiã cũ omnis causa restituẽda sit, & res q̃ simul cũ episcopatu ablatę sunt restituentur. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. qui iud. §. si fundũ. nam licet hoc interdictũ nõ cõpetat nisi possessorio, & ipse confirmatus p̃dictas res non posideat, sed ecclesia tantùm ad quam cõfirmatus est, non videtur competere interdictum, sed dic dari siue veniri in interdictum, quo quomodo habuerit, siue depositas, siue recommẽdatas, siue pignoratas. ff. de vi & vi ar. l. 1. in prin. & §. quòd autẽ ait. licet enim de eis nõ datur interdictũ principaliter. si eis tantùm spoliaretur, qa ea nõ posidet ciuiliter, vel naturaliter. ff. eo. l. 1. §. deijcitur. & §. interdictum

terdictum autem, & tamen ratione accessorij veniunt, & eodem modo hic principaliter enim competit vtile interdictum, vel iudicis officium pro recuperando statu suo. Ista autem sibi competunt nomine suo, vt dictum est, ad res autem ablatas ratione accessorij. s. quia accedunt episcopatui ad quem restitutus est. ff. eo. l. 1. §. rectissimè. & §. ex die. & l. meritò. §. & illud.

Sed dices cùm interdictum vnde vi tãtùm ad interesse competat, vt ff. de eo. l. interdicto. hoc autem nõ intersit suo nomine, sed ecclesiæ tantùm inanis erat restitutio. † Respõdeo interdictũ, vel officiũ iudicis semper competere ad rem ablatã, vel eius æstimationẽ etiam si nihil intersit eius, qui ea spoliatus est, vt probatur. ff. e. l. 1. §. quòd autem. cũ ad ea quæ ibi dicũtur, nõ agatur ratione interesse, & enim quãtum ad rem locatam, si vis fiat, non interest locantis. ff. loca. si merces. & l. seq. nihilominus tamen æstimatio rei locatæ venit in interdicto: vt colligitur in prædicto §. quòd autẽ. & insuper, scilicet vltra æstimationem tenetur ad interesse, & sic loquatur. l. prælle. interdicto. Idem in prælato dici potest, quòd sua interest, cùm earum dispensationem habeat, 11. q. 1. episcopus.

5 † Item ratione accessorij tenetur ad oẽs fructus damna & expẽsas. inf. de resti. spo. grauis. inf. de app. bonę me. restitutionem autem earum rerum suo nomine non petet, cùm eas non habuerit, nec possederit suo nomine, sed ecclesiæ plus placet quod no. inf. de resti. spo. in literis. & posset dici in prima obiectione, & etiam vbi consuetudo est installandi per aliquem seruanda est cõsuetudo, vt in decre. vt nostrum, sed nihilominus etiam ante installationẽ ministrabit, nisi consuetudo contraria operetur, quam etiam dicerẽ prçualere. † Siue autem dicas Christum, siue ecclesiã generalem, siue specialem, siue episcopum, vel alium prælatum, siue Papã vicariũ Christi possidere, dicas secundum prædictum modum procedendum, hæres autem secularis si ante aditam hæreditatem, vel etiam si postquam adiuerit, spolietur castro, fundo vel alia re hæreditaria, nõ potest tamen agere interdicto recuperandę possessionis ad rem, quem spoliatus est, nisi prius habuerit per se vel per alium illius rei possessionẽ, quia duo habet probare ille, qui intentat hoc interdictum, quæ iste probare non potest, scilicet possessionẽ & spoliationem. (Petitoriũ) petierat enim se restitui ad episcopatũ, quo fuerat spoliatus, & ad quem fuerat canonicè electus, & sic possessorium & petitoriũ intentabat. (De qua) ff. de iud. de qua re.

a *Nam non dicitur. Card. in cõs. 57. col. 1. dicit hoc dictum esse notabile: & illud sequitur incip. consilium ad primũ quod de iure communi.*

b *Conclusum. Adde Spec. in tit. de renũc. et cõclu. ver. & no. et Car. in cons. 22. incip. in causa amare. tit. in prin. gloss. & ibi Ang. alle. Inn. hic in §. quia verò. in Authent. de testib et Abb. in c. quoniam contra col. 10. inf. de proba. & Cardin. in Cle. 1. q. 2. de causa pos. & pro. & in cõs. 72. inci. sigillatim ad sing. col. 4. ver. ad quartum.*

CAPVT V.

1 *Post testium apertionem, & etiam disputationem super eis factam, rediri potest ad possessorium.*
Quòd per auxilium extraordinarium fit, quale est in integrum restitutio, non dicitur posse fieri.
Conclusum dicitur, quando ita concluditur, quod vlterius, nec de facto, nec de iure quicquam dicatur.
Probatio super proprietate cui competat.
Agens petitorio, an possit transire ad possessorium.

2 *Spoliatus petitorium dimittere debet, & ad possessorium propter odium spoliationis transire.*

3 *Cum quis ignorans se possidere egit petitorio, redire potest ad possessorium si se inuenerit possidere.*
Iniquitas spoliatoris an & quando possit ei nocere.

4 *An iudex cogatur pronunciare super petitorio petente aduersario, si primò fuit propositum.*

5 *An iudex teneatur ferre sentẽtiam super petitorio quo egit spoliatus.*

6 *Spoliato restituto, poterit spoliator de nouo si voluerit agere de proprietate.*

7 *Spoliator facta restitutione, petere poterit quod super petitorio de quo actũ est sententia feratur.*

PASTORALIS OFFICII. (Possessorio) ff. de acqui. poss. naturaliter. §. hoc nihilominus (Recuperanda) interdicto vnde vi. insti. de
1 interdi. §. retinẽdæ. & §. seq. (Adipiscẽda) quorum bonorum quorum lega. Item videtur in retinenda si errauit. ff. de acquir.
1 poss. naturaliter. † Renunciatum) renunciari propriè dicitur probationibus facti, videtur autem hìc, quòd post apertionem testium, & etiam disputationem factam super eis, quòd redire potest ad possessorium, quia cùm non renunciauerit adhuc potest inducere instrumenta, & confessiones & probationes alias. inf. de fi. instru. cũ dilectus. & sic nõ potest dici liquere de causa, nec valet si dicas, quòd etiam post renunciationẽ & conclusionẽ, possunt similiter induci probationes per beneficiũ in integ. restit. nam nõ dicitur a posse fieri quòd per auxiliũ extraordinariũ fit, quale est in integ. restitutio. (Conclusum) conclusum b propriè dicitur, quando sic concluditur quòd vlterius, nec de facto, nec de

de iure quicquam dicatur.(Statutum.)ff. de vi & vi ar.cùm fundum.§.vlt. Pendente,)id est, simul potest agere vtroq;, potest etiam suspendere quæstioné proprietatis, quousq; possesionem recuperat, vt sic onus probationis super proprietate transferat in spoliatorem.

Quod intelligo verũ, cùm nihil probatum est de proprietate, sed ex ea causa tãtùm, quia actor idemq; spoliatus nihil ꝓbauit dicit reus, idemque spoliator pro se sententiam ferendam. Si autem aliàs constaret de proprietate, quòd esset spoliatoris, non suspenderetur sententia, & habet locum hoc suspensio quandocunque vult ante conclusionem, sed post conclusioné nõ habet locũ, nisi vel malitia spoliatoris, vel casus, vel alia iusta causa iudicem mouerit, vt suspenso petitorio procedatur in possessorio, renunciare autem nõ potest, quin aduersarius, vel etiam ipse posit petere ferri super eo sententiam: vt nota. in gloss. sed quid.(Intentare) hoc non videtur posse stare, cùm ex quo cœperit agere petitorio, siue ante litis contest. siue pòst, cogendus est prosequi litem cœptam vsq; ad finem, vel ad minus reus potest petere, vt procedatur in lite cœpta, & terminetur. C. quomo. & quando iud. Authent. qui semel. Ioannes dixit, quòd qui agit petitorio, si vult transire ad possessorium nõ potest, nisi renunciet processui super petitorio, & glossauit hic pendente iudicio, id est, conclusio, vel renunciato. Alij dicunt, quòd beneficium iuris est, quòd de petitorio posit transiri ad possessoriũ, vnde potest etiam si non renunciet, neq; in eius fauore est, etc. C. de legi. quòd fauore. illa Authent. loquitur, quando est contumax. hic autem non est contumax, quia facit quòd lex permittit. & hæc decr. & inf. de test. significauerunt.

2 † Et est hoc speciale, quòd spoliatus debet dimittere petitorium, & transire ad possessorium propter odium spoliationis, nec cogitur renunciare primo iudicio, nec procedere, sed pendebit negotium tantùm, si potestas volet procedere procedet, & si non omittet, sed nec prodest hæc suspensio, quin finaliter possessorio expedito reo instante in prima instantia, procedatur saltem quousque reus absoluatur ab ipsa instantia, & actor sibi ad expensas factas propter hoc condemnetur, vt in præalleg. Authen. qui semel. & C. de iudi. properandum.§.1.

3 † Possessorijs) vt est in vti posidetis, quòd præcedit sui natura rei vendicationem, quia qui proponit vti posidetis, dicit se posidere, qui autem vendicat alium posidere dicit. sup. de iudi. examinat. C. de aliena. iudic. mutan. causa fac. l. 1. nec redit quis ad tale possessorium, si cœpit agere petitorio. Contra. ff. de acquiren. posses. naturaliter. §. hoc nihil. Solut. illud intelligitur, vbi quis ignorans se posidere egit petitorio, quia tunc potest redire ad possessorium, si se inuenerit posidere. Item prius oportet sciri, quis sit possessor, quàm petitor, & ita naturaliter præcedit rei vendicationem. insti. de interdict. §. retinendæ.

Vel hoc intelligas de interdictis, quæ habent mistam causam, sicut est in interdicto de iti. actuque priua. vbi non solùm oportet me probare dominium seruitutis, sed etiam possesionem, scilicet, iuisse triginta vicibus in anno. ff. de iti. actuq; pri. l.3.§. ait prætor.§. hoc autem. ibique inuenies causam diuersitatis. Idem de interdicto de aqua ex castellis ducenda. ff. de aqua quo. & æsti. l.1.§. ait prætor. sed certè hoc interdictum non pręcedit veram causam proprietatis, quia simul & de possessione & de proprietate agitur, vel loquitur hìc de interdictis præparatorijs rei vendic. vt est de liber. ho. exhib. & de lib. exhib. vt in eisdem tit. nam prius apparet, quis posideat, & postea datur rei vendicatio. Vel dic, si agendum est vti pos. & de vi. prius agendũ est, vti posidetis, & postea de vi. C. de ap. l.3. de iud. si de vi. † Iniquitas) sola iniquitas spoliatoris, non sufficit etiam si de ea constet, nisi dimittat, vel suspendat petitorium & recurrat ad possessorium, nisi appareat subtractio probationum, vel malitia aduersarij, vel casus, vel alia iusta causa. Dicimus enim, q̃d postquam conclusum est, non potest suspendere petitorium, sed sententia diffinitiua fertur pro reo, etiam si nihil probatum sit pro alterutra partium, cùm sufficiat reo idemque spoliatori, si actor idem spoliatus nihil probauit. vt sup. eo. cũ ecclesia. nisi aliqua causa in contrarium iudicem moueat, vt hic dicit.

Sed obijcies sic ergò de sua improbitate consequetur fauorem spoliator? Respondeo, hoc esse verum, sed hoc ideò cõtingit, quia hoc videtur voluisse spoliatus vtrumque intentando, & in vtroque concludendo. Vel dic, vt not. in gloss. 1. simul. & gloss. sed quid. ver. quidam. (Casu) mortis testium, vel absentiæ, vel furo-

ris, vel alia huiusmodi. Agi) sed quid proderit ei, si agat possessorio, cùm super vtroque ferri debet sententia, cùm vtrunque sit deductum in iudicium. sup. eod. c. 2. 3. & 4. in executione enim præualebit petitorium. inf. c. proxim. Respódeo, valet quo ad fructus, hoc non videtur stare posse, quia postquam obtinuit in possessione omnes fructus restituet, cùm succũberet in petitorio, super quo iam lis contestata fuerat, cùm post litis contest. omnes fiant man. fidei possessores, quo ad fructus restituendos. ff. de peti. hæred. sed si legi. §. sed si ante litis. Sed potest responderi, quòd diuersis temporibus factæ sunt litis contestationes, & primò super possessorio. vnde ab eo tempore vsque ad lit. cõtest. super petitorio habebit fructus. Item si obtinuit in possessorio posside bit, quousque aduersarius probet suam esse. C. de rei vend. res alias.

4 † Sed dices ad minus petente aduersario, cogetur iudex pronunciare super petitorio, si primò fuit propositum, non obstante, quòd actor ad possessionem habuit recursum. argument. ff. de iudi. de qua re. Sed nos respondemus, non cogetur propter rationem assignatam in gloss. quæ incip. hoc non videtur, & propter iniquitatem rei, qui subtrahit probationes actori, vel propter casum, qui abstulit ei probationes, nec sufficit sine causa hoc statutum est contra. Authent. qui semel. imò iusta causa est illa, scilicet, quòd cùm hoc perspicuè constet de malitia spoliatoris, & spoliator deterior sit quàm ignorans, vel quàm qui ineptè processit in causa, iustum ergò fuit, quòd hic Papa contra spoliatorem prouideret, vt nihil per suam malitiam vel rapinam lucraretur, licet spoliatus ineptè & stultè primò petitorium intentaret, multùm autem lucraretur spoliator, si propter quòd possessionem habet, non oneretur probatione, imò obtinere debet super proprietate, & si nihil probauerit. sup. eod. cùm ecclesia. & econuerso si spoliator aduersarium non spoliasset, nihil posset obtinere, nisi probaret de iure suo.

5 † Idem & in spoliato, si non fuisset spoliatus, nullum onus probationis incumberet, quòd autem hoc esset penitus iniquum, quòd ipse sine culpa sua sic grauiter læderetur, & aduersarius pro sua culpa sic magnificè muneraretur, aliàs iuuaretur, ideò statutum est, quòd nullo modo super petitorio quo egit spoliatus, teneatur iudex ferre sententiam, etiam si constet, quòd sententia esset ferenda pro spoliatore ex ea causa, quia nihil de proprietate probauerit spoliatus.

6 † Quidam tamen dicunt, quod spoliato restituto, si spoliator voluerit agere de proprietate, quòd poterit de nouo, sed non poterit pro se, qui litem cœptam per spoliatum, vel super ea petere fieri sententiam etiam eo restituto, nec habeas ô Aduocate conscientiam læsam eo, quòd dederis causam peccandi spoliato, & retinendi rem alienam, quia potest esse, quòd verè sua sit, licet eam non probet suam. Item est & ratio, quare spoliator non potest prosequi cœptam actionem à spoliato super petitorio, quia cùm spoliator contra spoliatum non posit intentare aliquam actionem, nisi interdictum. supr. de ord. cog. c. fin. & eadem ratione non poterit petere quòd incepta actione petitorij procedatur.

7 † Plus placet nobis quòd facta restitutione, spoliator poterit petere quòd super petitorio de quo actum est, sententia feratur, & hoc expressum videtur. infr. de testi. significauerunt. in fin. Sed tamen, quia spoliatus est restitutus in possessione, sententia feratur pro eo etiam super proprietate, nisi fortè fuisset probatum pro reo contra, scilicet, quòd sua esset proprietas, quia tunc benè contra possessorem fertur sententia. infr. de fi. instru. inter dilectos. in fin. & habes simile, quando agitur reali actione, & reus est contumax, quia tunc actor mittitur in veram possessionem rei petitæ, cuius per lapsum anni verus possessor efficitur intantum, quòd reus postea non nisi de proprietate auditur, & cùm prius sibi immineret onus probationis decætero ex quo possidet per annum, non imminet probationis onus. inf. de do. & contu. prout. C. de iud. properandum (Possessorio) si à principio potest incipere agere possessorio suspenso petitorio, multo fortius est dicendum, quod simul egit vtroque quod posit dimittere petitorium, & prosequi tantùm possessorium.

CAPVT VI.

1 *Sententia super petitorio primò lata, non est decætero ferenda super possessorio, secus verò si primò sit lata super possessorio.*

CVM

CVM DILECTVS. (Petitorio) de hac materia not. sup. eo. 2. (proprietas). ff. de po. bo. fi. ff. de pig. act. si rem (in executione) hoc quod dicit hic de prætermittenda executione in proprietate locum habet, siue vna pars tantùm egerit possessorio, & alia petitorio, siue simul cœperunt agere siue diuersis temporibus, dum tamen sententia super vtroque simul decurrerit ferenda. Si autem primò fertur sententia super petitorio, decætero non est ferenda super possessorio, quia non prodesset, si autem prius fertur possessorio, benè postea ferri potest super petitorio. inf. de testi. significauerunt. Hac ratione videtur, quòd post sententiam latam in petitorio, non possit super eodem agi possessorio de spoliatione facta ante litis contestationem, vel etiam pòst in petitorio, sed de spoliatione facta post sententiam in petitorio benè agitur, quia non obstat exceptio rei iudicatæ in petitorio.

CAPVT VII.

1 *Statim quòd episcopus est confirmatus, dicitur habere administrationem.*
2 *Non dicitur esse in culpa qui confirmationi subitæ & ignotæ non contradicit.*
3 *Effectus confirmationis, an impediatur si fiat clandestinè.*
4 *Appellare non est necesse, si quid extra iudicium fiat.*
5 *In causa beneficiali procedi potest in contumacia aduersariorum.*
Procurator an & quando sit obligatus Dec.

CVM OLIM QVAESTIO. Archidiaconus petebat suá electionem confirmari, archipresbyter & canonici cõtrà, vel melius archidi. petijt archidiaconatum, ad quem licet electus fuisset per episcopum, tamen eum nõ possidebat, vel quasi, quod idem credimus. s. petere archidiaconatum ac si peteret sibi tanquàm archidiacono obediri, vel responderi.

1 † Sed secundum hoc videtur, quòd ex quo confirmatus erat per episcopum, qui confirmasse eum intelligitur hoc ipso, q, ipsum elegerat, quòd non debuisset inquiri, an episcopus fuerit in possessione eligẽdi, necne, sed statim debuisset Papa præcipere sibi tanquam archidiacono respõderi. inf. de ap. constitutus. cũ post confirmationem statim habeat administrationem, etiam si confirmatus est ab alio, qui non habet potestatem eligẽdi. vt no. sup. e. cùm super. Itẽ hic archid. habet officiũ iudicis, vt restituatur, vel vt archidiacon⁹ admittatur. sup. de off. iud. c. 2. quòd competit nõ solũ contra eũ, qui spoliat, sed etiam contra eũ, qui debitũ nõ soluit. sup. de ele. quærelã. vbi no. & vbi nõ soluũt debitũ archidiacono, qa sibi nõ respõdent, vt debent. Ad hoc respondeo sic, quia si cõfirmatio fiat ita, q, & tẽpus, & potestatẽ habeat excipiendi aduersarius ante confirmationem decætero non potest aliquid excipiendo obijci, quominus confirmatio suum habeat effectum, nec de pacto in electione habito, neq; de vitio personæ. inf. de ap. constitutis. 2.

2 † Si tamẽ restaret cõsecratio facienda, vel ordinatio missa in cõfirmatione exciperetur cõtra cõsecrationẽ vel ordinationẽ. sup. de ele. cùm dilectus. inf. de accu. c. super his. & verè non potest postea agere, nisi peteretur restitutio in integrũ, vel nisi supplicaretur: vt no. sup. de off. dele. pastoralis. §. pe. quãdo aũt tẽpus excipiẽdi nõ habuit is, qui se opponit ante confirmationẽ, sicut fit in eo, qui eligendo cõfirmat, valet quidẽ confirmatio siue collatio, tamen dici potest, quòd contra electionẽ & cõfirmationẽ, & impeditur eius effectus, vt hìc, & cõtra personã etiã, cũ sit diffamatus. inf. de accu. accedens. quia non est in culpa, qui confirmationi subitæ & ignotæ nõ contradixit vel electioni. Decret. autẽ sup. e. c. cũ super. nõ obest, quia ibi petebat restitutionẽ cùm fuerit spoliatus, hìc autẽ licet habuerit ius ex confirmatione, qa tamẽ nõ habuerit possessionẽ, non petebat, nec potest petere restitutionẽ. ff. de acqui. pos. cũ hæredes. Nec obst. q, dicitur, q, etiã pro iuribus denegatis competit restitutio. sup. de ele. quærelam. quia intelligitur de iuribus denegatis, quę prius possidebat. ar. hic cùm nunq̃ possessionẽ habuit, nõ competit interdictũ vel officiũ iudicis. ff. de vi & vi ar. idem est. §. vnde vi. cùm nomine personæ ageret, non ecclesiæ. sup. autẽ in decr. cũ sup. loqtur quãdo agitur possessorio ad restitutionẽ possessiõis episcopat⁹.

3 † Si autẽ clandestinè fiat confirmatio, similiter impeditur effectus cõfirmatiõis. infr. vt eccle. bene. c. 1. inf. de ap. vt nostrũ. Itẽ si fiat aliquo pcurrente, vbi supplãtaret aduersariũ intelligo eã clandestinã, & impediri, tũc posse effectũ cõfirmationis. inf. de ap. oblatæ. inf. de dolo. cũ olim. Idem si dicatur confirmationẽ nõ tenere, dic, vt no. in decr. cũ olim. † Itẽ si fiat in absentia illorum

illorum,qui contradicunt,& contradicere possunt.inf.de accu.accedes.& ar.infr. qui ma.accu.pos.c.fi.nam his imputandū non est,si non exceperunt, cùm absentes fuerint,nec aliquid sciuerint.

Hoc non credimus verum,licet enim postea posit contra electum & cōfirmatum agere,non tamen propter suā absentiam poterit impediri effectus confirmationis,& in illa decre.accedes, impeditus fuit propter infamiam confirmari. Item si dicatur eum qui semel eligit, & confirmauit ius eligendi non habuisse,vt hic.Secùs tamen dicerem,si alius elegisset,& tēpus excipiendi habuisset antequàm confirmator confirmasset, tūc quantumcunque electionem solam nullam,& non cōfirmandam dicat non impeditur effectus confirmationis,vt dictum est, quia exceptio minùs canonicæ electionis nō suspēdit effectum confirmationis.inf.de ap.cōstitutis.2.licet appellatio impediret, & in integrum rest.&sic loquitur.l.C.si quis ex fal.in l.vlt.si aūt cōfirmatio diceretur nō valere ipso iure, tunc benè impediretur effectus confirmationis.

4 †Sed oppones,nónne imputandum est prædictis, quia non appellant quàm citò sciunt.2.q.6.biduum.§.si aduersus.Respō. non,quia illud locū habet in iudicijs, extra iudicium aūt si quid fiat,nō est necesse appellari:vt not.inf.de his quæ fiunt à maio.par.c.cū in cūctis.tamen potest appellari.inf.de ap.ad audientiā.constitutis 2.& in multis alijs.c. Item licet prædicti non posint per exceptionē impedire officiū cōfirmationis,possunt tamē post confirmationē agere in modū renūciationis, vel accusationis,vt remoueatur,vel cassetur quod factum est.inf.de app. constitutis.Item & alijs modis,vt no. sup. de elect. dudū.2.Reclamationē) nā si reclamassent & lis penderet super possessorio, & ideò nondum fuisset aliqua electio per episcopum facta cōfirmata,& per superiorē approbata nō fuisset lata sentētia ꝓ archidiacono,sed finis litis super possessorio expectandus esset:vt nota.sup.de resti.in integ.cū venisēt.hæc decr.nihil facit ad tit.

5 †Canonici) canonici enim & archipresbyter constituti corā Papa,& vidētes ipsum Papam motum ex attestationibus receptis ad ferendam sententiā pro archidiacono exceperunt contra ipsas attestationes quòd non valebant, quia receptæ erant à iudicibus recusatis propter suspicionem,sed dominus Papa respondet attestationes propter hoc non minus valere,& secundum eas iudicandum, quia nō valuit recusatio eorum cùm essent electi de consensu procuratorum vtriusq; partis,& non facias vim siue canonici & archipresbyter recesserint appellantes à præsentia horum iudicum,quia etiam tūc valent attestationes, cū ab eis non liceat appellari.2.q.6. à iudi. & eodē modo multò minus possunt restringere attestationem,si non appellarunt.

Sed oppones,nónne hoc solùm sufficiebat,vt nō valerent attestationes,quia receptæ fuerunt lite contestata?Respon.nō, quia cùm de beneficio ecclesiæ ageretur, potuit procedi contumaciter absentantibus se aduersarijs prętextu fortè recusationis, vel appellationis, quæ non valebat, in registro continetur, quòd facta litis cōtestatione in causa apud sedem apostolicā de consensu procuratorum partium, fuit causa cōmissa tribus iudicibus, de quibus canonici vnum recusabant propter consanguinitatem archidiaconi memorati. Procuratorum) multofortius, si de partium voluntate.sup.de offic.delegat. super quæstionum. arg.contra.sup.de off. dele. cùm olim dilect.inf.de sen.& re iud. suborta.sup.de postu.ad hoc. 2. q. 6. biduum. §. si aduersus.inf. de ap. sæpè.sup.de in integ.resti.cùm venissent. C. de eroga.mi. an.in exceptione.li.12.ff. de tribu. procuratoris.sup.vt lit.non contest. ad hoc. ff. de procu. ignoratis.ff. si quis ius dicen. l. 1.§.si procurator.ff.quòd quisque iuris.l.3. §.si procurator.ff.de lib. cau. in seruo. in Authen.de eccle. ti. §. si quis in suo.co.9. ff.de excep.si procurator. Sol. si procurator malefaciat negotium domini sui tenetur si procurator est obligatus domino actione mādati.de proc. si procurator. ff. de procu.cū mandato.nam & ei prodest, licet iniustè obtinuerit procurator. ff. de procu.qui proprio.§.procurator. ar. contra.ff.de dolo.& eleganter.§: pen. vbi dicitur,quòd si dominus non potest habere recursum contra procuratorem,quia non sit soluendo in integrū, manet pristinum ius, cumq; ergò hic non posit habere recursum cōtra procuratorē,quia hoc factū non capit,æstimationem debet ei manere saluum ius primum, sed illud obtinet vbi dolosè versatus est,sed si negligēter secùs.sup. de in integ.restit. cùm venissent. (Curauimus.)sup.de resti. in integ. cùm venissent.sup.de ele. Cumana.vbi de hoc not. (Imponentes) super contradicendo ipsi

ipsi archidiaco.inf.de conces.præbẽ. post elec.contra.Sol.ibi.

CAPVT VIII.

IN CAVSA QVAE INTER. (Patriarcham) petierat subiectionem monasterij patriarcha, & hoc ideò dicebat, quia solitus erat soluere. l.solidæ.in signum subiectionis. lata autẽ sentẽtia solutionis pro abbate dicitur hîc, quòd non admittitur patriarchæ potestas petẽdi eosdem.l.solidæ.si alio iure petere voluerit hæc decre.nihil facit ad titulum. (Synodũ) 18.q.vlt.§.vlt.Si alio) cùm enim ex vna causa petierit, iterũ potest ex alia petere, non obstante exceptione rei iudicatæ, quia super prima causa lata est sententia contra eum.ff.de excep.rei iud. & an eadem.§.actiones.& not. sup. de foro compe.cùm sit generale. vel melius cùm primò non petierit. l. solidæ. sed subiectionem monasterij sententia lata super obiectione non præiudicat super.l.solidę.

TITVLVS XIII.

DE RESTITVTIONE SPOLIATORVM.

CAPVT I.

LICET MVLTVM. & inf. Tamen duo sunt hîc contra ius. Primùm, quòd primò spoliatus non restituitur, & secundùm quòd possessori incumbat probatio.inf.eo.in literis.inf.de fi.instru.inter dilectos.in fin.Sol.hoc cõtingit propter voluntatem partium quæ in hoc conuenerunt.

CAPVT II.

SOLICITAE CVRES. (Spoliatum) principium huius capituli videtur contradicere fini, nam in principio dicit, quòd inquirat, an resignans tempore resignationis fuerit spoliatus, vt sic aduersarij testes non recipiantur super spontanea renunciatione. & in fi. dicit, quòd iterum recipiat testes super violenta spoliatione. Solut. dicunt quidam, quòd à principio debet inquirere super spoliatione de plano, puta per famam, & per hoc debet repellere probationes de spontanea renunciatione, & postea debet recipere testes, & alias probationes expoliati, qui agit super sua expoliatione, vt si ipsam probauerit habet restitutionem, hoc non placet, quia nunquàm potest tantùm fama vt prædictam probationem auferat possessori. Alij a dicunt melius, quòd primò debet inquirere, an fuerit spoliatus, quando resignauit, id est, an eo tempore fuerit in possessione, & si inuenerit eum non existentem in possessione resignasse, cùm sit prę-sumptio, quòd non voluntariè fecit primò reciperet probationes de violentia expoliatione, nec sequens decre. contradicit, cùm ibi non dicas, quòd non existens in possessione resignauit. Itẽ ibi præsumptio est contra resignantem, quòd non violenter fecerit, quia resignauit coram archiepiscopo.arg.ff.quod me. cau. non est verisimile. Vel dic, ibi volebat probare coactionem, vel ibi intentabat petitoriũ, hîc autem possessorio recuperandæ possessionis agebat. Si enim petitorio egisset, vt rei vend. tunc tantùm super renunciatione reciperentur testes. Item & si post recuperationem possessionis egisset, benè admitteretur exceptio renunciationis præcedentis, & exciperetur de renunciatione præcedente spoliationem talem. s. quia veniens ad ecclesiam, non fuit admissus, vel quia electus fuit per eũ, ad quẽ pertinebat ecclesia. in tali enim casu, benè admitteretur huiusmodi exceptio, quia renunciando videtur amisisse possessionem: vt no.sup.de renun.super hoc.

a Alij dicunt. Ad hæc dicta adde eundem Inn. in c. quia verisimile. inf. de p̄sum. & in c. super hoc. de renũ. & Petrus de Anch. in cõsi. 257. incip. si prædicta sententia. in 2. col. circa fi.

CAPVT III.

ACCEPTA CONQVESTIONE. Intellectum huius decre. habes sup. de renũ. super hoc, hæc decret. nullo modo est contraria superiori decr. quia nec etiam in consimili casu loquitur. Dubitatio enim huius decret. erat, quid iuris esset si spoliatus ecclesia authoritate ordinarij peteret restitutionem, & aduersarius suus obijceret sibi, nõ potes petere restitutionem, quia spontę resignasti ecclesiam, & iterum spoliatus vellet inducere probationes super spoliatione violenta, & posidens ecclesiam diceret, non est necesse, quòd te graues huiusmodi probatione, quia primò resignasti spontè hanc ecclesiam. vnde benè spoliari potuisti authoritate episcopi, vel vt quidam dicunt per eum, cui episcopus eã contulerat, sed hoc nobis nõ placet. Quę-

rebatur ergò probationes hîc retento casu præmisso, cuius primò essent admittendæ, & respondeo, quòd primò sunt admittendæ probationes possidentis ecclesiam spontanea renunciatione, quia hoc probato, nil valerent probationes super spoliatione, quia licita fuit spoliatio authoritate episcopi facta, si violenter volebat detinere ecclesiam quam sponte renunciauerat, sed si super coacta voluntate vellet inducere testes, tunc haberet locum decret. sup. de renunc. super hoc. Constiterit) sup. c. proxim. contra. ibi. Solut. ibi, si enim quis renunciet ecclesiæ suæ statim, licet episcopo in cuius manibus renunciauit dare illam ecclesiam alij, si ad eum pertinet collatio, & si ad alium pertinet mandabit, quòd eam conferat, vel quòd eam præsentet quando sola præsentatio ad eum pertinet.

☞ † Imò plus est, quia postquàm aliquis renunciauit in manibus eius, ad quē pertinet recipere renunciationem etiam sine alia licentia ille ad quem pertinet conferre vel præsentare statim faciet, quòd ad eum pertinet, nec contra eum feretur aliqua sententia, quia ex renunciatione iam amisit omne ius, quod in ea habebat. 7. q. 1. quàm periculosum. & idem quidam dicunt faciendum, quando ad mandatum episcopi clerici contemnunt promoueri ad ordines. sup. de elect. cùm in cunctis. §. inferiora. sup. de æta. & quali. quæris.

Alijs tamen videtur, & fortè melius, quòd ibi necessaria est sententia priuationis, cùm adhuc retineant ius in ecclesia quousque priuentur per sententiam, cùm non sint priuati per sententiam iuris, & sic etiam prædictæ decre. dicere videntur. sup. de æta. & quali. c. 1. Item in primo casu, & in omnibus alijs vbi ius perdit ille, qui ecclesiam possidebat, licet episcopo sine alia causæ a cognitione ei auferre possessionem, quia in hoc exequitur suū officium, vt hîc. & inf. de instit. c. 3. & sup. de pact. accepimus. & c. cùm clerici. sed non sic est in secundo casu, quia ibi nunquàm licet auferre possessionem possessori, nisi post sententiam. inf. eo. conquerente. C. de iu. fis. l. fin.

a Causæ cognitione. Lud. Ro. in consil. 433. inci. dubitatur primò ad fi. quòd possessor beneficij intrusus notoriè & inexcusabiliter potest ipso non vocato spoliari. Et refert Fel. in c. cū olim. col 7. ver. cōfirmātur. inf. de re iud.

CAPVT IIII.

1 *Non valent literæ per fraudem impetratæ.*
2 *Quæ literæ dicantur conseruatoriæ.*
3 *Literæ ab alio nuncio impetratæ si vim appellationis non obtinent non valent.*
4 *Cùm appellatur, debet exprimi causa appellationis.*

AVDITA QVAERELA. 1 † (Molestaret) & ita intentabat iste interdictum vti possidetis, in quo vterq; est actor & reus, qa vterq; petere potest & agere, sicut in fa. er. communi dist. & fi. reg. iudicijs. ff. de iud. l. in tribus. propter molestias & turbationes, quæ ei fiebant, scilicet, quia de ipsa ecclesia beneficiū petebat, & in alijs volebant haberi, vt clericus eiusdē ecclesiæ, & sic se gerebat, aliàs enim possessori non licet impetrare literas in fraudem, vt si pòst aduersarius alias literas impetrauerit ita ei non valeāt tanquā prius impetratæ, & si impetrauerit ita frauduleter, non valet, quia falsum expressit in literis, cùm dixit, quòd alius iniuriabatur ei, cùm non intelligatur iniuriari, si prosequitur ius suum coram iudice. ff. de iniur. iniuriarū. §. 1. & habes expressè hoc non licere. sup. de rescri. c. vlt. & c. significauit. potes etiam dicere, & benè licet clericis ecclesiæ agere contra clericū, qui aliam ecclesiam recepit, vt perpetuò priuetur prima. 7. q. 1. si quis episcopus. si quis de. & 21. q. 1. si quis iam. (Si vobis). s. episcopo Vldemens. & archidiacono Helyelens. (Compesceretis) sup. c. solicitæ. cōtra. Sol. hîc non allegabatur à parte altera de violentia, ibi sic, imò etiam cùm ageretur vti pos. continebatur se possidere.

2 † Ex prædictis autem apparet, quòd nō de iure, sed de iniuria aliquid in prædicta ecclesia requirebatur, quia ingerebat se tanquam canonicus in percipiendo beneficium, vel ad alia negotia ecclesiæ, competit ergò contra ipsum interdictum vt not. in gloss. & ita. Vel dic, quòd huiusmodi literæ contra ius respiciunt futura, & appellantur conseruatoriæ, & iudices conseruatores, qui habent impetrantem à futuris & manifestis iniurijs & violentijs defensare. sup. de offic. delegat. statuimus. vel aliter, vt no. in gl. ita. (Vobis plenius) archidiacono Helyelēs. & episcopo Vigorens. (Constitisset) lite contestata coram nobis, vel etiam non contestata, quia in his parte existente contumace potest spoliari ecclesia. inf. de cle. non resi. ex tuæ. (prohibuisti) litis contest. præmissa, hîc verò sententia satis congruit interdicto vti pos.

3 † Nuncius) si arreptio itineris vim obtinuit appellationis, nec potuit legitimè fieri vnde omnia reuocanda sunt. sup. de offic. deleg. cùm causa. Si autē vim appel-

appellationis non obtinent literæ ab alio nuncio impetratæ, nō valent, nec debent reuocari, nec etiam impediri processus priorum iudicum. Respondemus, quòd non obtinuit vim appellationis, quia quādo misit nuncium iam sciuerat de literis cōtra se impetratis. inf. de ap. suggestum. vel si iudices primò cognoscere incœperant, & de missione nuncij nihil sciuerūt, semper tamē ex q̄ secundæ literæ emanarant de certa scientia domini Papæ reuocantes iurisdi. priorū iudicum procedere vlterius non debuerunt. sup. de offi. deleg. pastoralis. §. 2. & ideò si postea aliquid fecerint reuocatur. (Impetrauerit) ad eosdem, scilicet, Vigorens. episcopum & eūdem archidiaconum. † Formam) scilicet, quòd non audiretis testes super spontanea sua renunciatione, sed super sua spoliatione, & erat iusta hęc litera, quia intelligebatur, vel etiam expressè dixerat, quòd sibi objiciebatur renūciatio facta, quando nō erat in possessione, q; tamen falsum erat, vel etiam si verum erat non opposuit corā iudice de spoliatione, & ideò tenuit quicquid contra eum factū est, vel fortè aliàs contumax fuit, vnde non potuit cōtradicere processui cōtra se habito, nec appellare. 2. q. 6. §. sunt quorum. Vel forma secūdarū literarum erat, q̄ hîc sequitur. s. quod non ob. hoc non est verum, propter id, q; sequitur in fi. s. quòd sententia non obstāte procedat secundū tenorem secūdarum literarum, ex quo videtur, q; secundæ literæ habebant certum tenorem. Sed ipsi exponunt, & fortè non malè, q; reuocarent de facto, quæ de facto processerant. s. occasione prædictæ sententiæ eo non obstāte. (Reuocari) per Vigorens. episcopum & archidiaconum Helyelens. Nuncius) hîc subintelligendum est, si iudex sciuit, quòd nuncius mittebatur ad sedem Apostolicā, & eo proposito eius missio pro appellatione esset, nam si nesciret iudex, vel ex alia causa mitteretur hæc missio vim appellationis non obtineret.

4 † Item nec missio locum habebat secundùm iura hîc, quando licebat appellare nulla causa expressa, sed hodie locum non habet, cùm causam appellationis exprimi oporteat, quæ mittendo nuncium sine verbis nullo modo exprimi posset. de hoc plenius, inf. de appel. vt debitus. vel potest dici, quòd primò nuncium miserat, quàm lis cœpisset agi sub iudice, sed tamen benè sciebat literas contra se impetratas ante nuncij missionem, & ideò non impediebat processum eorum, imò aliàs non valebat. inf. de app. meminimus. (Per vos) scilicet, per episcopum Vigorens. & Londens. & eundem archidiaconū. (Factum esset) 99. dist. c. ecce. & c. nullus. C. de eman. nec auus. C. de app. l. 2. C. sen. rescin. non pos. l. impetrata. & C. de test. si testamentum. Authoritate) scilicet, si nesciuistis nuncij missionem, quia tunc medio tempore legitimè procedere debuistis, vel si fraudulenter nuncium misit, scilicet, postquam de literis impetratis sciuit, vel non est reuocanda priuatio ecclesiæ quam fecerunt iudices propter renunciationem, quam fecerat, vel quia alium paratum habebat etiam si esset spoliatus, cùm ea non opposuerit. (Præsumptione) iudicis, puta si processisset sciens nuncij missionem bonafide (violentia) partis vel iudicis. (Protulistis) scilicet, tu archi. cū episcopo Vigorēs. (Literarum) impetratarum ad Vigorēs. episcopum, & Helyelēs. archidiaconū. (Reuocare) quia si esset iusta non posset reuocari, cùm non sit lata sententia contra intellectum prædictarum literarum, & eodem modo si iniusta cùm trāsierit in rem iudicatam, nec sit appellatum. sup. de elect. cùm dilecti. † Tentetis) vos posteriores iud. Vigorens. episcopi, & Helyelens. archidiac. si nesciebatis nuncij missionem, aliàs secùs, vel si aliàs malitiosè misit nuncium, in receptione enim literarum secundum antiqua iura non erat vis, sed in missione nuncij, nisi in hoc, quod post receptionem secundarum literarum non debebat procedi per primas, nisi prius sciretur, & diffiniretur per arbitros, quæ quibus præiudicaret secūdum tenorem decr. sup. de rescri. pastoralis. & c. cùm contingat. & est hîc no. quòd non solùm tenor prædictæ decr. est seruandus, quando diuersæ literæ ad diuersos iudices impetrantur, sed etiā quando ad eosdem, nam hîc ad eosdem iudices vtraq; literæ impetratæ fuerunt. Alij tamen hoc negant, scilicet, quia quando ad eosdem iudices impetrātur, nunquam est seruanda forma prædictarum decre. (Statuistis) tu archi. cum episcopo Vigorens. reuocando de facto quę feceratis authoritate sententiæ. (Procedatis) scilicet, vos episcopus Vigorens. & archid. Helyelens.

CAPVT V.

1 *Reuocari debet quicquid fit per violentum possessorem.*

2 *Si quis est in possessione, etiam violenta, eli-*

get tamen, & non qui de iure eligendi habet potestatem.

3 *An subditi violenti possessoris respōdere debeant de iuribus pertinentibus ad dignitatem, quam violenter possidet.*

4 *Differentia procedendi inter iudicem & partem.*

5 *Potest semper excipi cōtra possessorem alicuius administrationis, siue nomine suæ administrationis agat, siue petitorio, siue possessorio.*

De crimine prius est agendum quàm de proprietate & violentia.

De possessione prius agendum est, quàm de crimine.

6 *Incorporalium iurium possessio ferè eodem modo, sicut corporalium acquiritur.*

7 *Possessio iuris episcopalis, vel archidiaconatus qualiter acquiratur, & etiam qualiter canonicalis & præbendalis, habes in num. 8. & qualiter perdatur. in nume. 11. & 12.*

Possessio iuris episcopalis vel alterius dignitatis, an acquiratur per installationem.

8 *Spoliati possessione iuris Canonici, vel alterius dignitatis, quam actionem intentare possint.*

9 *Eligendi possessio non videtur quæri posse, nisi eligat.*

10 *Corporalis actus necessarius est in acquisitione possessionis.*

11 *Possessio legitimè facta magis extendi debet, quàm expoliatio iniustè facta.*

12 *Possessio decimæ an quæratur intrando possessionem fundi decimalis.*

13 *Episcopi & prælati, an possideant suas dignitates nomine suo.*

14 *Iuris decimalis & corporalis possessio, quomodo acquiratur.*

1 IN LITERIS. †No. quòd quicquid fit per violentum possessorem, reuocari debet, & electiones factæ à malæfidei possessoribus cassabūtur, etiam si sint confirmatæ, quod sic probo, malæfidei possessor non facit fructus suos, imò tenetur de extantibus rei vendicatione & consumptis, condi. sine cau. C. de condi. ex lege. l. mala. ff. de rei vendicatione. si nauis. §. fi. insti. de offic. iud. §. sed si in rem. & §. illorum. & ita à simili, si malæfidei possessor eligat, cùm non faciat fruct⁹ suos, & fructus possessionis eligendi est eligere, cùm non facit electionem suam, & per consequens si electio non est sua, neq; ratione proprietatis, neque ratione possessionis, non valebit electio ab alijs facta, sed officio iudicis implorato cassabitur. argumen. sup. de resti. in integ. c. 2. licet ibi loquatur de electione confirmanda, & nō de confirmata, tamen eadem ratio videtur vtrobiq;. Si autem esset bonæfidei possessor, faceret industriales fructus suos, siue habeat ius, siue non. ff. quib. mod. vsusfruct. amit. l. si vsufructuarius. ff. fi. reg. l. 3. §. post litem. ver. sed an. aliàs est. §. insti. de re. dist. §. si quis à non domino. ff. de acqui. re. do. bonæfidei. ff. de vsufruct. quid sit. §. in alieno. cùm autem eligere sit fructus industrialis possessionis eligendi, quia ex industria & opera hominis prouenit fructus, hæc, scilicet, electio erit ius possessionis eligendi, quamuis dicendum sit, quòd si aliquid de fructu remanserit penes ipsum, postquam constiterit quòd proprietas ad alium pertinet, quòd officium iudicis id restituendum sit. C. de rei vendi. certum. §. bona. & eodem modo prælatus, vel electus institutus à bonæfidei possessore, iura quæ prius reddebat possessori modò reddet vero domino. inf. de iurepa. ex literis. sed & si electio diceretur fructus naturalis, tamē bonæfidei possessor non tenetur de fructibus, ex quo consumpti sunt, nisi inquantum factus est locupletior. ff. si cer. pet. si met. sed constat, quod ex quo electio facta est consumptus est fructus huiusmodi possessionis, quia nihil potest in ea vlterius facere. 7. quæstio. 2. dilecti. Si autem in aliquo factus est locupletior puta, quia adhuc habet in horreo fructus præbendæ quam possidebat illud restituet, vt in præalleg. decre. de iurepat. ex literis. nec contra electos huiusmodi agi potest ad depositionem, cùm electus sit ab eo penes, quem est potestas eligendi, vt dictum est, & habes expressè. sup. de cau. pos. cùm ecclesia. quia ibi cassata fuit electio facta à canonicis, quia facta fuit absentibus bonæfidei possessoribus, ergò si interfuissent electio tenuisset, & hoc ipsum est dicendū in sententijs, quæ fiunt à bonæfidei possessoribus iurisdictionis, & idem dicitur in alijs actibus corporalibus.

2 †Item not. quòd si quis est in possessione etiam violenta, tamen ipse eliget, non ille apud quem est de iure eligendi potestas, & tenebit huiusmodi electio, licet cùm constiterit de iniqua possessione cassetur. argumen. quia etiam prædo defendendus est in sua possessione, quousq; constiterit de iniqua possessione eius, & ille punietur qui eum spoliat, vel molestat. C. vnde vi. si quis. 16. q. 6. placuit. inf. de instit. cùm venissent.

3 †Sed quæro quid facient subditi debitores huiusmodi violenti possessoris? Respon. non respondebunt de iuribus pertinentibus ad dignitatem, quam violenter

lenter possidet, nec potest conqueri hic violentus prælatus de eis, qui spoliauerunt eum non reddendo sibi debitam obedientiam, vel alia. argumen. sup. de elect. quærelam. quia ipsi non spoliant, cũ non fuerit in possessione recipiendi huiusmodi ab eis, licet fuerit in violenta possessione dignitatis cui hæc debentur, quia huiusmodi violenta possessio non extenditur, nisi ad ea, de quibus fuit in possessione. argumen. ad hoc. C. de peti. hæred. l. fi. Electo autem à violento possessore, & cõfirmato omnes respõdebunt propter vim confirmationis. sup. de elect. transmissa. & argumen. ff. de acqui. pos. l. iustè possidet. ff. quòd cum fal. tuto. l. 1. Alij non approbant, quod dicitur in fi. huius gloss. quæ incipit not. & dicunt, quòd subditi & debitores dignitatis, debent respondere malæfidei possessori dignitatis de omnibus debitis, non obstante exceptione de iniqua possessione prælati. argumen. inf. de insti. cùm venissent. Sed primi respondent, quòd iudex cui certum est quod est in possessione benè debet eum defendere in possessione, quousq; de iniustitia possessionis constet, vel de proprietate, vt ibi, imò nec subditi per violentiam debent malæfidei possessorem expellere de possessione, quia sic incurrerent pœnam cõstitutionis. si quis in tantam. C. vnde vi. 16. quæstio. 6. placuit. sed denegare possunt sine violentia, tamen in ea in quorũ mala possessione erat possessor, quod sic probatur, quia si spontè soluat, præstat malæfidei possessori causam peccandi. Item non liberatur subditus debitor per talem solutionem, quin dignitati teneatur, cùm non ei, sed dignitati sit obligatus. argumen. inf. de iureiur. eam te. nisi fortè cum ipso malæfidei possessore contraxisset, quia tunc ex contractu teneretur. ff. de condi. insti. si vrbana.

4 †Et est ratio, quare iudex aliter procedere debet, quàm pars, quia iudex procedit secundum probata, sed pars secundum conscientiam, vnde dicunt quidam, quòd securè poterit tolerare excommunicationem, antequam faciat contra cõscientiam. inf. eo. literas. inf. de sent. excõmuni. inquisitioni. Fatemur tamen, quòd possessor contra hunc denegantem habet interdictũ vnde vi. vel condi. ex decr. sup. de elect. quærelã. Nec valebit debitori redituum, si offerat se probaturũ, quòd aduersarius est malæfidei possessor, quia etiam prædo restituendus est, vt hîc. Sed si possessor non agat contra hos debitores redituum possessorio, sed officium iudicis imploret, vt cogantur sibi satisfacere, & si hoc probent, tunc debitores dignitatis possunt excipere, quòd possessor est malæfidei possessor, vt repellant eum, vel etiam si esset bonæfidei possessor, non teneretur de fructibus naturalibus, vel debitis, nec etiam de industrialibus, qui licet fiant bonæfidei possessoris, tamen si extant restituere tenentur. instit. de re. diui. §. si quis autem. ff. quibus mod. vsufruc. amit. si vsus. ff. fi. regun. l. quarta. §. autem. C. de condi. ex lege. l. mala. C. de rei vendicat. certum. ☞ †Et idem videtur in eo, qui est in possessione eligendi, quia si illi, ad quos de iure electio pertinere videtur, eligant eo expulso ab ea possessione, duplicem viam habet procedendi contra eos. Vnam vt intentet petitorium, petendo cassari electionem factam ab eis, & tunc habet locum, non debuisti vocari, nec eligere, imò nos, quia malafide eras in possessione. Sed si agat possessorio, petens se restitui ad possessionem eligendi, qua spoliatus est, non admittitur exceptio prædicta. argument. hîc sicut nec de proprietate. suprà, de ordi. cog. capi. vltimo. imò ad suam possessionem restituetur, & si talis possessor eligat contra electum petentem confirmationem excipietur, quòd non debet eius electio confirmari, cùm sit facta à malæfidei possessoribus, vt infrà, de iurepatrona. consulta. Item si primus electus ab his, qui ius habent, petat confirmationem, & excipiatur contra eum, quod non debet confirmari, quia facta est à non possessore, replicabitur, quia ab eo fieri non debet, cùm esset malæfidei possessor, nec est verum, quod per restitutionem datam possessori prima electio facta ab his, qui ius habent sit irrita, nec irritanda. Sufficit enim possessori, quod in pristinam possessionem sit restitutus. ff. de vi & vi arma. l. prima. §. qui vi. & §. sequenti. Alij tamen contradicunt, & idem videtur si non erat in possessione eligendi solus, sed interessendi electioni & eligendi vnà cum his, qui elegerant. Nam & hîc etiam si agatur possessorio, non cassabitur prima electio, quæ non debet cassari, nisi de iure electi inquiratur, & possessor tantùm restituetur ad possessionẽ iuris, aliàs electores punientur in expensis & ad interesse, & etiam aliàs officium iudicis. Sed in hoc multi contradicunt.

†Item

5 †Item not. quòd ſi poſſeſſor alicuius adminiſtrationis agat nomine ſuæ adminiſtrationis, ſiue petitorio, ſiue poſſeſſorio, ſemper poteſt excipi contra eum, licet tu ſis in poſſeſsione, tamen non es canonicè inſtitutus. Quod ſic probatur ſententia lata pro reo in hoc caſu non parit ei exceptionem rei iudicatæ contra verum prælatum, ſi poſtea agetur, ergò cum eo non debet procedere actor. Nec eſt contrà. ff. de petitio. hæredit. quòd ſi poſ. quia ibi poſſeſſor nihil ſoluit, ad quod hæres non teneretur, vnde non habet, de quo quæratur, quia etiam inuitus poteſt liberari. ff. de nego. geſt. ſoluendo. ſecùs autem in confirmatis, vt not. ſup. de electio. nihil. Item not. quod licet dicatur quis poſſeſſor actionum. ff. de petitione hæreditaria. quod in diem. §. fina. nunquam tamen poteſt poſsidere quis actionem, niſi ille cui de iure competit, quia aliter non agitur ſuo nomine, & ſi alieno nomine agit, non poſsidet. Prius) C. eo. rei vendicatione ordinarij. C. de interdi. incerti. Si verò agatur de proprietate & violentia, prius de crimine agetur. ff. de iudicijs. ſi de vi. ff. de publicis iudicijs. qui te. §. 1. Si verò de poſſeſsione & de crimine agatur, prius de poſſeſsione, quàm de crimine quæretur. inf. capi. proxi. de poſſeſsione rei corporalis qualiter acquiratur, ſatis plenè not. in ſumma. de acquiren. poſſeſ.

6 †Poſſeſsio autem iurium incorporalium ferè eodem modo acquiritur, ſicut corporalium, ſcilicet, corpore & animo. ff. de acquiren. poſ. l. prima. primo reſpon. & l. poſsidet. primo reſponſo. §. quibus. & ſæpè fit miſsio in poſſeſsionem iuris incorporalis inducẽdo in rem corporalem. ff. de vſufruct. l. quarta. in principio. nam ſi quis vult dare in poſſeſsionem decimarum, debet eum inducere in poſſeſsionem fundi decimalis, & apprehenſa vna gleba fundi decimalis, in poſſeſsionem decimæ totius fundi inductus videtur, dummodò ſit glebæ apprehenſæ contiguus, & nullus alius partem eiuſdem fundi poſsideat. ff. de acquirenda poſſeſ. poſsideri. §. fina. Quædam tamen iura incorporalia ſunt, in quibus dicitur acquiri generaliter poſſeſsio, & ſi cuiuslibet partis etiam diuiſæ poſſeſsio non apprehendatur, ſicut eſt in iure canonicali, cùm poſſeſsio apprehendatur, ſi cui detur ſtallum in choro, & locus in capitulo, & hoc ſatis innuitur. ſup. de renuncia. cùm inter. & inf. de præben. dilect. 1. & c. dilecto. Et poſſeſsio iuris præbendalis apprehenditur, ſi aſsignetur præbenda ei, etiam verbo ſolo, vel do, vel aſsigno tibi talem præbendam. argumen. prædictarum decreta. dilectus. & dilecto. & ſup. de reſcript. eam te. & in multis alijs ca. ſed ſi quis benè attendat, non inueniet ibi, quod per talem aſsignationem tradatur poſſeſsio. Fatemur tamen quod ſicubi eſſet conſuetudo, quod in ſignum receſsionis alias receptionis poſſeſsionis iuris præbendalis daretur aliquid ei, cui debet aſsignari præbenda, ſiue pecunia, ſiue aliquid aliud quod benè ſic acquiritur poſſeſsio. argumen. ſup. de cõſue. capi. 2. nam ſi per tales fictiones conceditur poſſeſsio iuris corporalis. & ibi dicitur ex vi conſuetudinis, multò fortius iuris corporalis.

7 †Credimus autem quòd hodie de generali conſuetudine, quæ pro iure eſt ſeruanda obtinet, quòd poſſeſsio generaliter iuris epiſcopalis, vel archidiaconatus, vel cuiuſque alterius dignitatis, acquiritur per inſtallationem eius factam & in ſede, vel loco deputata dignitati eius. argumen. prædictarum decre. dilectus, dilecto. & c. inter. ſi autem non deputata ſunt aliqua loca, vel ſtalla iſtis, dicimus quod per huiuſmodi inſtallationes non acquiritur poſſeſsio. Item ſi ſint deputata, ſed loca illa prohibentur eis aſsignari, licet alia loca illorum aſsignentur eis, non credimus poſſeſsionem acquiri, niſi aliter ſe haberet ſpecialis conſuetudo, nam cùm hæc ſint inducta præter ius, non ſunt extendenda. ff. de le. & conſue. quod contra alij contradicunt.

☞ †Item hoc intelligo verum, quod acquiritur poſſeſsio per huiuſmodi inſtallationes, vt fiunt per perſonas ad huiuſmodi deputatas. ſup. de offic. archi. vt noſtrũ. inf. de præben. dilecto. Item generaliter quærit poſſeſsionem iuris canonicalis, vel cuiuslibet alterius ſi vtatur aliquo iure canonici intendens vti generaliter, & hoc ſciat aduerſarius, vt not. inf. de ca. mo. dilectus. in gloſſ. ſcilicet, recu. & de poſtu. bonæ. glo. qua re eum.

8 †Item dicunt quidam eum acquirere poſſeſsionem iuris canonicalis, & præbendas, ſi apprehendat corporaliter poſſeſsionem caſtrorum, villarum & fundorum pertinentium ad præbendam, & ſi legit & cantat ſicut canonici alij faciunt, vel facere debent. Alij idem dicunt de appre-

apprehensione iuris episcopalis, vel cuiuscunq; dignitatis, sed in hoc casu nō intelligunt possessionem, ad alia extendi, nisi ad ea, quę occupauit, vt si occupauit hunc fundum de præbenda, hunc fundum possideat & non alios, & per electionem suā, & tantùm sit in possessione legendi & cantandi, & non aliorum iurium canonicatus, nec per hoc erit in possessione iuris canonicalis simpliciter, sed cum adiectione poterit dici ipsum esse in possessione iuris canonicalis, quo ad possessa specialiter, & idem dicunt de alijs iuribus, vt episcopalibus & huiusmodi.

Vnde si talis spolietur, non peteret restitutionem possessionis, nisi quantum ad alios actus, quos possedit, hoc non placet, quia non credimus, quod ratione possessionis iuris canonicalis, vel cuiuscunque alterius posit aliquis petere restitutionem alicuius rei, nisi primò probet se aliquo prædictorum modorum fuisse in possessione illius iuris, sicut diximus in vxore. inf. eod. ex parte. Credimus tamen, quòd si aliquis vtitur generaliter in omnibus, quæ concurrunt facienda secundum morem suæ dignitatis iure episcopali, vel canonicali, vel consimili, quòd illi qui cum eis cōtrahunt, vel soluunt debita eis, quod liberantur, & excusantur. ff. ad Maced. l. 3. sup. de iu. cùm deputati. Alij tamen contradicunt. Isti quamdiu sunt in possessione tuendi sunt in ea. inf. de insti. cùm venissent. Item eis reddendi sunt fructus castrorum, & villarum quas posident, quia cōmodum possessionis est habere fructus. Sed si à possessione caderent, non habent aliud remedium, vel ad minus æquè bonum, nisi petere restitutionē dictarum rerum, dummodò non sint sacræ, vel spirituales, & agatur proprio nomine tanquam spoliati possessione iuris canonici, vel alterius talis, & non iuris canonicalis in prædictis specialiter, & sic potest intelligi hîc, nam de iure proprietatis agere non potest, nisi probaret titulum, scilicet, se legitimè institutum in canonicum, nam cùm non sit in possessione, & si actor sibi incumbit probatio, quia ei qui dicit incumbit probatio. C. de proba. actor.

☞ † Sed alijs qui nituntur authoritate superioris, & ius habent in dignitate, vt sunt confirmati, non est vtile proponere interdictum recu. pos. suo nomine ad recuperandam possessionem rerum ablatarum, quæ ad dignitatem pertinent, quia non posidet pertinentia ad dignitatem nomine suo, sed nomine dignitatis, nomine ergò dignitatis quæ est expoliatio intendet possessorium, vel petitorium. Si tamen vellet suo nomine petere restitutionem possessionis in genere iuris canonicalis episcopalis generaliter, & in genere benè faceret, quia illud in genere posidet nomine suo tantùm, & quia spoliator ipsum spoliare intendebat, nō ecclesiam. sup. de caus. pos. cùm super. tamen ad hoc, vt posit petere restitutionem possessionis generaliter, oportet quod superioris authoritate eius, scilicet, ad quem pertinet ex officio habuit possessionem generalem dignitatis, scilicet, per installationem, vel alium modum consuetudinarium, vel etiam sententiam, vt hîc. & inf. sequitur. & no. inf. eo. ex parte. & sup. de postu. bonæ. Alij autem missi in possessionem generalem authoritate superioris, sed non confirmati petunt restitutionem generalem iuris pertinentis ad dignitatem suam nomine suo, quia illud in genere suo nomine posident, sed restitutionem spiritualium iurium isti suo nomine petere non possunt, cùm illa nomine ecclesiæ posideant.

9 † Possessio autem eligendi, non videtur posse quæri, nisi eligat, & ab eo electus habeatur pro electo ab his, qui potestatem habent eligendi, vel ad minus eis scientibus patiantur eum esse in possessione eligendi sustinendo electum ab eis, vel ad minus non contradicendo altero illorum modorum, quos sup. not. de in integ. resti. capi. 2. si enim alijs posidentibus, sed nescientibus eligant, vel alterius iuris possessionem acquirant, vel aliud faciant, non acquirunt possessionem quæ non amittitur, nisi eis scientibus, & de recuperatione desperantibus. ff. de acqui. pos. clam. §. qui ad nundinas.

10 † Contra alios autem, qui fortè habent eum pro electo, nullam possessionem acquirunt cùm nullus actus corporalis interueniat in hoc, quia seruant suam excommunicationem, & actus corporalis necessarius est in acquisitione possessionis. ff. de acqui. pos. l. prima. §. 1. responso. 1. & l. posideri. & l. quemadmodum. C. de acqui. pos. licet. Idem dicimus in multis alijs iuribus, vbi non est facile sub specie, vel forma corporalium rerum acquirere possessionem incorporalium.

† Possessio

11 † Possessio autem istorum iurium amittitur, vt quidam dicunt eisdem contrarijs modis, quibus acquiritur, puta, si deinstalletur, & alijs similibus modis, quibus acquiritur & eorum contrarijs. Et nos hæc fatemur, dummodò deinstalletur per eum qui super hoc authoritatem habet, vt inf. de præben. in Lateranens. vt fit, quando sacerdos degradatur, vel miles. ff. de his qui no. infa. l. 2. §. ignominiæ. argu. ad hoc, quod quando sacerdotes & alij clerici deponuntur eadem eis auferuntur in depositione, quæ dantur in ordinatione. 22. distin. subdita. & c. sequen. 11. quæstio. 3. episcopi. Sed si filijs ad quem non pertinet ex officio suo eum deinstallare, vel quid simile faceret, non crederem eum amittere generalem possessionem iure dignitatis, sed tantùm illius loci, vnde fuit deinstallatus, & illius loci tantùm petere debet restitutionem. argum. sup. de renun. cùm inter. & c. supplicationem. Nec obst. si dicas, quod per vnum actum corporalẽ authoritate superioris habitum intelligatur acquisita possessio omnium aliorum, magis enim extendi debet possessio data legitimè quàm expoliatio facta iniustè, & credimus quòd in omnibus alijs, nisi in illis, in quibus expoliatus est possessionem retinebit. Et credimus, quòd hoc ipso quod inductum est consuetudine, quòd possessio authoritate superioris facta extendatur, hoc ipso eadem consuetudine inductum videtur, quòd spoliatio legitimè facta authoritate superioris similiter extendatur.

12 † De possidentibus autem sine authoritate superioris certum est, quod eodem modo amittunt possessionem, quo acquirunt. argumen. inf. de reg. iu. omnis. iuris autem canonicalis, & aliorum incorporalium possessio quæritur, si quis eis vtatur generaliter patientibus his, qui possident, vel quibus præiudicium generatur. ff. de pub. si ego. §. 1. ff. de serui. quoties. sed si in aliquo ei contradicitur. non acquirit possessionem iuris canonicalis, sed alicuius iuris specialis possessionem quærere possit.

☞ † Illud autem non placet, quod intrãdo possessionem fundi decimalis, possessionem decimæ quærat, nisi vtatur. argumen. ff. de acqui. re. do. seruus. §. incorporalis. ff. de actio. emp. ratio. §. si inter. Nec contradicit. ff. de vsufru. l. 3. in princip. quia ibi expressè ponit, quod vti debet. Itẽ vsufructuarius naturaliter possidet fundum. ff. de acqui. pos. naturaliter. & l. possessio. in princip. non autem sic possidet decimarius, vel habens seruitutem.

13 † Episcopi autem & alij prælati, & etiam alij clerici suo nomine naturaliter possident suarum dignitatum, vel præbẽdarum possessiones & castrorum, quorũ corporalem possessionem habuerunt, & pro iure quod in eis habent proprio nomine tantùm. Et inde est, quòd vnus clericus contra alium clericum agit nomine suo de possessionibus, quas vterque confitetur eiusdem ecclesię esse, sed quisque dicit ad se ratione suæ præbendæ vel dignitatis pertinere. inf. de prob. ex literis. sup. de causa poss. & proprie. cùm super. nomine autem ecclesiarum suarum, ijdem prælati & clerici easdem possessiones possident ciuiliter & naturaliter.

14 † Dicunt etiam aliqui, quod iuris decimalis & omnium iurium incorporaliũ possessionem quis acquirit, si ille qui prius illa iura incorporalia possidebat interuertat possessionem, vt quod prius suo nomine possidebat, incipiat alieno nomine possidere. ff. de acqui. pos. quod in eod. & in hoc fortè valeret, si induceretur quis in possessionem fundi decimalis, & aliquid nomine decimæ inde acciperet, quia sic vti videretur & etiam suum ministerium exhiberetur intrando, vel immiscendo possessioni. Item quia quilibet confirmatus ex virtute confirmationis etiam si non possideat rectoriam, tamen contra omnes etiam contra possessorem rectoriæ potest agere nomine ecclesiæ & petitorio & possessorio. sup. de elect. transmissam. Sed & nomine suo potest agere & peti. & pos. ad rectoriam, sed non ad rem, vel ad res rectoriæ. sup. de cau. pos. & pro. cùm super. res autem rectoriæ oportet, quod petat nomine ecclesiæ. sup. de fi. instr. inter dilectos. (Prædo) quia non admittitur contra spoliatorem expoliatum eadem re exceptio spoliationis, sed si constaret tpe eius confessionem, quod prædo fuerit & ad restitutionem ipsius rei ageret, dicunt quidam denegandam restitutionem. argument. ff. de dolo. ex dolo. & idem dicunt, si constaret de proprietate. Alij tamen dicunt, semper faciendam restitutionem. argumen. inf. de matri. contra inter. ecc. c. 1. primum tenet. sup. de fil. presbyt. c. constitutus. G.

CAPVT VI.

ITEM.

ITEM. (Violenter.) Intentans interdictum vnde vi. (Clam) intentans interdictũ quod vi aut clam, quòd habet locum, vbi quis in solo ædificat vi aut clam. ff. quod vi aut clam. l.1. (Crimen) directè fortè homicidium, vel huiusmodi. (Inimicus) qui non admittitur ad accusandum etiam in excepto crimine. infr. de simo. licet hely. & inf. de accus. qualiter. inf. de accu. cùm oporteat. nisi prosequeretur suam iniuriam, vel suorum.

CAPVT VII.

CONQVERENTE. (Spoliare) de facto & sine sententia, si enim sententialiter priuasset, & ordine seruato non restitueretur, nisi post appellationem fecisset. Volueris) super prædictis excessibus vel causis, super futuris autem non licet: vt not. sup. eod. audita. decætero enim non debet esse actor & iudex. infr. de exces. præla. post elect. C. ne quis in propria causa. l.1. Experiri) dicunt quidam, quod si episcopus non restituit ecclesiam propria voluntate huic clerico, quod delegatus, de quo hîc dicitur nõ habet potestatem cogendi episcopum ad restitutionẽ, quia sub conditione, vel in diem, scilicet, cùm restitutio facta fuerit deleg. videtur. Alij dicunt, quod cùm verba intentioni debeant deseruire. infrà, de verb. significa. intelligentia. & c. præterea. & c. in his. quod intentio Papæ videtur fuisse, vt communis iudex delegat. sit vterq;. argu. infrà eodem, ex conquestis. vbi not.

CAPVT VIII.

EX TRANSMISSA. (Legitimè) vel dic, vt not. inf. eod. ex parte, quod petitorio agebatur. Alij dicunt quod possessorio, & tamen non fit restitutio, nisi probetur legitimè desponsata, id est, per verba de præsenti, & insuper cognita, & hoc est secundum eos speciale propter periculum corruptionis. argu. infrà, de spon. cùm locum. cùm aliàs statim ex quo cognosceret & esset probatum de spoliatione fieret restitutio, nisi obijceretur gradus diuina lege prohibitus, infrà eodem, literas. Si verò prædicta probentur, licet obijciatur consanguinitas, non impeditur restitutio. infrà eodem, ex conquestione. suprà. de offi. deleg. causam. Vel dic, quod ex quo petebat sibi tanquam vxorem restitui, oportet eum probare legitimè sponsalia. arg. ff. de lib. exhi. l. 1. sic not. infrà, de spon. cùm locum. & suprà, de causa pos. cùm super. (Sufficienti) pignoratitia vel iuratoria, vel fideiussoria. ff. man. mandato Titij. & debet illa imponi quę magis timetur. 23. q. 5. prodest. & supr. vt li. non conte. quantum. aliàs sufficit nuda promissio. C. de verb. sig. sancimus. (Odio) suprà, vt lit. non contestat. accedens. vbi not.

CAPVT IX.

CVM VENISSET. (Idem G.) eorum nomine possidetis, & ideò non est contra. infrà, de priuil. veniens. & c. pastoralis. quia ibi non fuit licitum possessionem nunquam habitam intrare sua authoritate, hic autem iam habebat possessionem per clericum, qui eius nomine possidebat.

Sed contra. ff. de acquirend. posses. quemadmodum. vbi dicitur, quod sine corpore non acquiritur possessio. Tu dic, quod hic est corpus, si non canonicorum tamen clericorum eorum nomine possidentium, & si sine quæstione vult facere, abijciat à se primam possessionem, quæ solo animo abijcitur & amittitur. C. de acquirend. pos. l. licet, & incipiat possidere nomine canonicorum. Vel dic speciale in ecclesia ex quo aliquid recipit nomine possessionis, quod possessionem habet sic. suprà, de consue. c. 2. Authoritate) possessionem ecclesiæ vacantis, hic vult dicere, quod quamuis post mortem clerici possidentis siue authoritate propria, siue archiepiscopi ecclesiæ sanctæ Trinitatis possessionem intrauerit, tamen licitè eam habet, cùm eam habuerit etiam prius per clericum suum. (Possidetur) infrà, de præscript. si diligenti. suprà, vt lit. non contestat. quoniam. ff. de acquirend. possessio. quod in eod. & l. generaliter.

CAPVT X.

1 *Maritus si impetrat literas super petitorio, poterit tamen vxor agere super possessorio.*

2 *In optione præsentantis est, literas præsentare vel lacerare.*

3 *Antequam quis vtatur priuilegio sibi concesso, potest illi renunciare.*

4 *In actione possessorij non sunt audiendæ exceptiones ante restitutionem. Fallit in quatuor casibus, vt hîc.*

EX CONQVESTIONE. (Ob hoc) quia fortè episcopus restituere negligebat. † Et post hoc habes, quod si marito intentante petitorium. lit. contest. facta est, tamen si mulier petat restitutionem, tunc sola petitio restitutionis procedet. sup. de causa pos. & proprie. pastoralis.

1 † Item not. quod si maritus impetrat literas super petitorio, tamen vxor potest agere super possessorio, quod est notabile, quia in modum reconuentionis non fiet, quia maritus non admittetur ad agendum peti, nisi prius expedita sit quæstio possessionis, vt not. supr. de causa pos. c. 2. Sed hæc ea ratione est, quia connexæ sunt hæ causæ possessionis & proprietatis, & ideò etiam aduersario impetrante potest agere. Melius potest dici, quod generaliter obtinet, quod non solùm qui impetrauit literas, sed etiam ille contra quem impetratæ sunt potest petere, quod procedatur per literas, quod sic probamus, quòd iudex super personas & res in rescripto contentas iurisdictionem habet, vt not. suprà, de rescrip. pastoralis. §. fin. Item quia iudicium redditur in initum. ff. de verbo. obli. l. continuus. Item quia iudex communis debet esse, & pariter pro vtroq;.

2 † Si autem non præsentasset literas iudici, dicunt quidam, quòd nullam iurisdictionem habet iudex. ar. inf. de app. vt debitus. & ante præsentationem dicunt esse literas impetrantis, & in optione sua est præsentare, vel non, vel etiam lacerare. Alij dicunt, quòd iudices possunt eos cogere exhibere has literas, cùm sint communes & vtriusq; partis intersit. ff. ad exhib. l. 3. §. primo. & 2.

3 † In priuilegijs autem alicui concessis si ibi continetur etiam ius alterius vt ecclesiæ Metropolit. ad ipsius solius instantiam concedatur, quod capitulum eligat Metropolitanum cum suffraganeis, tunc capitulum antequam vtatur priuilegio potest illi renunciare. C. de pac. si quis in conscribend. Sed ex quo vsus est priuilegio, vel etiam sine vsu illud præsentauit suffraganeis, vlterius renunciare non potest sine suffraganeorum consensu. arg. ff. de acquirend. pos. qui ab.

† Idem etiam dicimus, quod si quis dedit libellum in quo petijt rem aliquam, vel iura aliqua, vel aliquid dixit sibi obligatum, quòd illi contra quem agitur, etiam de suo iure probare potest. ff. de proba. circa. & ita sententia pro eo ferri potest, ac si ipse pro eisdem rebus vel iuribus egisset. argu. ff. de iureiurand. sed & si post. nam sicut ibi oritur reo actio ex iureiurando, quòd iurat rem suam esse, ita orietur & si pro reo sentẽtiaretur rem suã esse, sed si non probauerit de iure suo, nihil sibi adiudicabitur, sed tantùm absoluetur ab impetitione aduersarij, cùm ipse aduersarius nihil de iure suo probauerit. C. de rei vendicat. l. vlt. infr. de proba. ex literis. facit melius pro hoc. suprà, de offi. deleg. cùm contingat. (Restitutione) id est, petitionem porrectam suam petita restitutione.

4 † Quod fieri) nam quando agitur possessorio, non sunt audiendæ exceptiones ante restitutionem. inf. de diuor. porrò. infr. eod. literas. nisi in casibus. Primus est, si objiciatur agenti possessorio fornicatio notoria, quæ per euidentia patet, scilicet, quia habet filios de adulterio. infrà, de diuor. significasti. Secundus est, si objiciatur consanguinitas diuina lege prohibita, quam objiciens incontinenti est paratus probare. infrà eodem, literas. circa fin. & in hoc casu licet denegetur restitutio quo ad carnalem copulam, in alijs autem fit restitutio, vt ibidem. Tertius est, si obijciatur exceptio rei iudicatæ super eadem petitione. suprà, de offi. delegat. causam matri. Quartus est, quando vir adeò seuerus, quod ei de viri seuitia prouideri non potest, vel quia eam prosequitur odio capitali. suprà eodem, transmissa. infrà eod. literas. hîc autem solum spoliatam probare oportet, quod sine iuris ordine sit spoliata, & eam viri possessionem habuisse. supr. de offic. deleg. consultationibus. infr. qui fi. sint leg. causam verò. Sed si sua authoritate recesserit, non competit ei restitutio, sed sibi imputet. 32. quæstio. 1. de benedicto. Aliqui contra quæ dic vt ibi latè dicitur, & Berthold. videtur tenere cum illis. inf. de adul. c. intelleximus. (In principali) vt. s. cognoscere, an teneret matrimoniũ impediẽte cõsangui-

sanguinitate, supr. eod. ex transmissa. & supr. de or. cog. c. 1. contra.

CAPVT XI.

1 *Principale quando comprehendat accessorium.*

GRAVIS. (Præmissis) scilicet, quod archiepiscopus spoliauerit monasterium. †Damna) not. quod in actionibus bonæ fidei, & etiam in actionibus stricti iuris, vbi peto, quod meum est, veniunt fructus & partus & omnis causa à tempore moræ. ff. de vsur. videamus. & l. mora. §. in bonæ. ff. depo. l. 2. §. hanc ac. sed licet veniant si petantur, si tamen expressè non petantur in libello, iudex non potest de eis condemnare. ff. de ædi. edic. item sciendum. ff. de vsu. partum. nisi quãdo agitur de vi compulsiua, vt quod me. causa, vel expulsiua, vt interdicto vnde vi. vel consti. si quis in tantam. nam tunc venit omnis causa, etiam si non petatur. ff. quod me. causa. sed & partus. ff. de vi & vi ar. l. 3. §. rectissimè. & l. idem est. §. vltim. & l. si plures. C. vnde vi. si quis in tantam. & suprà, quod me. causa.
1 c. pe. Item si agitur petitione hæreditatis, vbi etiam ratione vniuersitatis. ff. de peti. hære. item ve. §. fructus. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. rectissimè. & not. quod si non petantur ea quæ veniunt accessoriè, vt fructus, damna & interesse, vel etiam si petantur, licet tamen sententia fertur super principali, non habita mentione accessoriorum, de cætero de eis agi non possunt, nec potest peti ferri sententia. q. super omisso C. depo. l. 4. C. de vsu. eos in bonæ. ff. de ac. emp. qui per co. §. fi. ff. de eo. quod cer. lo. l. certum.

☞ †Si autem plura petantur non quasi accessoria, sed quasi principalia, tunc secùs est, vt in præalle. l. certum. Nec est contra. ff. de except. rei iud. si in iudicio. vbi dicitur, quod exceptio rei iudicatæ iã lateq non obstante ad accessoria, potest agi bonæ fidei iudicio, sed certè. l. illa potius est pro nobis, quia intelligitur, quod malè agebat, & ideò absolutus fuit reus. Interdicto vnde vi benè agitur ad accessoria sine principali. ff. de vi & vi ar. l. idem. §. fin. & l. si plures. (Iniurijs) si iniuriam monasterij fecit. ff. de ac. emp. qui pen. Compellatis) omnia prædicta veniunt in interdicto vnde vi præter satisfactionem. de iniu. ff. eod. l. 1. §. quod autem. & §. rectissimè. & §. ex inter. & §. ex die. & l. si vi metu. & l. vicino. C. vnde vi. si de post. (percepissent) ff. de rei vend. si nauis. §. generaliter. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. ex die. C. de peti. hære. l. 1. in fi. C. vnde vi. l. 4. ff. de pig. ac. l. 2. de peti. hære. sed etiam si legit contra.

CAPVT XII.

1 *Cum de iuribus ad aliquam domum pertinẽtibus agitur sufficit magistrum illius domus agere.*

2 *Episcopus agere & respondere potest pro ecclesijs sibi subiectis in defectum administratorum.*

Administrator an solus possit agere, an verò etiam illi, quorum interest.

3 *Si datur possessio cum pacto quod cõcedatur, quod ibi fiat ecclesia non dicitur committi simonia.*

Obedientia præstita an obliget.

4 *Ecclesiæ in nullius bonis esse dicuntur.*

Ecclesia an possit vendicare.

5 *An possessio detur sub conditione.*

Possessio an amittatur ignorante domino.

6 *Vim rebus illatam vindicare licet.*

7 *An liceat clericis mouere bellum, & vide in num. 8.*

8 *Mouere bellum an & quando licitum sit, & an requiratur authoritas principis.*

Bona sua an quis possit propria authoritate rapere.

Prælatus qui habet iurisdictionem temporalem, an possit arma capere contra subditos inobedientes.

9 *Non est irregularis clericus si pugnet contra raptores ad sui, vel aliorum defensionem.*

OLIM CAVSAM QVAE INTER VOS. (Simul agant) quia communiter locus, de quo agitur ad episcopum & capitulum pertinebat, vel securius est, quandocunq; simul agunt, sup. de iudi. causam. & de iuribus proprijs cuiusq;, licet de iure quisq; pro suis iuribus agere posit. supr. de rescri. edoceri.

1 †Et magistrum) si de iuribus ad aliquam domum pertinentibus agitur, sufficit si agat magister illius domus. supr. de iudi. cùm deputati. si verò de subiectione alicuius domus agitur, vel restitutione, debet agere minister superior, vel prouinciæ, vel ciuitatis, vt hîc. Posset etiam dici, quod maior semper potest agere, si vult, & quia magna causa est requiruntur fratres, vel sine requisitione se obtulerũt, cum tantùm minister domus Decal. citatus

tus esset, vel citari fecisset, imò plus videtur, quod pro domibus istis, quæ sic subiectæ sunt alijs, quod de rebus eorum faciunt, & disponunt ad suum libitum, & præceptorem remouent, quando volunt omnes illi, qui huiusmodi potestatem habent immediatè super domos illas possunt agere & etiam conueniri, vt in præal. decr. cùm deputati. & erit semper in optione maioris, vt ipse cæteris præferatur, si voluerit. arg. hic. & hæc ratio requirit, vt si potest minorem remouere ab administratione domus, multò fortius posset eum remouere à lite agenda, & etiam quia magis sua interest, quia maiorem potestatem habet in domo. ar. 2. q. 6. §. propriam. tamen si maior minorem remouet, ipse tenetur, vel per se, vel per alium litem agere, alioquin contra dominum tanquam contra contumacē procedetur. inf. de eo qui mi. in pos. causa rei ser. c. 1. 2. & 3.

Si verò non sint sic omninò subiectæ, tamen sunt aliquo modo subiectæ. nam aliquando sunt de archidiaconatu alicuius, aliquādo de archipresbyteratu, aliquādo respondent abbatibus de tēporalibus, vel alijs ecclesiasticis personis ratione iurispatronatus, & aliquando etiam laicis, vt not. de præb. in Lateranēs. & inf. de priui. cùm & plantare. §. in ecclesijs. in omnibus enim istis casibus & similibus primo loco, licet agere & respondere administratoribus illarum domorum, & si negligētia, vel alia iusta causa subsit præmissa aliqua summaria cognitione per iudicem, qui debet de causa cognoscere. & omnes prædicti, & alij consimiles agere poterunt. 16. q. 7. constitutum. & q. 7. filijs. 12. q. 2. non licet. ar. inf. de re. eccl. non alie. si quis præ.

2 †Et plus videtur, quòd episcopus agere & respondere semper in defectum administratorū posit pro ecclesijs sibi subiectis. inf. de suc. ab. intesta. & c. fi. & melius. C. de sacr. sanc. eccle. sancimus. vbi dicitur, q episcopus, & œconomus, & custos vasorum agere posit, ipse enim est præordinator in cunctis. 25. di. per lectis. & ipsius est omnis cura. 10. q. 1. c. 2. & c. se. 16. q. 7. omnes. 12. q. 2. nobis. & c. se. & videtur per præmissa. c. quòd episcopus in agendo & in defendendo debet alijs præferri, tamen nobis videtur, quod iudex qui debet cognoscere summariæ, videre poterit, quis præferatur, & maximè attendit in causæ cognitione, quia quo ad temporalia prior est tam inferioris ministri quàm episcopi. 10. quæst. 2. quia eodem, infr. de re. eccle. c. 1. in spiritualibus saltem quæ episcopum tangunt prior est episcopus quàm inferiores ministri, nā & omnes alij sub eo ipsius vice, & nomine curam gerunt. vt supr. de of. archi. c. 1. de of. archipresb. c. 1. & vlt. & his & alijs attentis, & circa personarum discretionem & fidem, & circa interesse cuiuscunq; eliget idoneiorem. ar. ff. de popu. ac. l. 2. de canonicis autem qualiter agere possunt. not. inf. de testi. cùm olim.

☞ †Item not. quod in omnibus prædictis. c. si illi quorum interest volunt assistere illis, qui agunt non prohibentur, & etiam possunt appellare. infr. de sen. & re iud. cùm super. vbi de hoc not. Sed contra prædicta. supr. de rescri. edoceri. vbi dicitur, quòd si administrationes sunt diuisæ, quod ille solus potest agere qui ministrat. Solu. illa decr. habet locum, vbi nulla causa subest, quare alius agat, hîc secùs. Item illa loquitur vbi sunt diuisæ administrationes penitus, sed inter episcopum & subditos ministros non sunt diuisæ, imò ambo sunt administratores, sed vnus sub alio, & idem dicimus de alijs, scilicet, qui remouent minores ministros, quando volunt, vt sunt templarij & alij huiusmodi, & licet superiores ad quos immediatè non pertinent temporalia, nec ecclesiæ administratio posint agere vt dictum est, & etiam aliquando præferantur alijs, tamen dicimus eas esse sine legitimo defensore, & immediato, & ideò non currit interim præscriptio contra eum, quia nec cessat causa constitutionis, scilicet non est, qui spiritualem curam eius agat.

3 †Conditione) non fuit simonia, quia non dedit possessionem eo pacto, vt faceret ibi ecclesiam, sed concesit, quod faceret ibi ecclesiam sed nomine Terconens. episcopi, id est, ei subiectam, ad quod aliàs de iure tenebantur, vnde non fuit simonia, infrà, de reli. do. constitutus. & not. suprà, de elect. significasti. Nos dicimus plus, quod etiam si eo pacto concesisset, quod ibi faceret ecclesiam non esset simonia, rem enim prophanam dat, vt fiat sacra, quod est meritorium, sicut si quis daret aurum, vt inde fieret calix, sibi enim nihil acquirit, quia talia in nullius bonis sunt. institut. de rerum diuisione. nullius. (Construeret) authoritate

thoritate tamen episcopi, episcopus enim per se vel per aliũ interesse debet cõstructioni ecclesiarum. de conse. distin. 1. nemo ecclesiam. & c. si quis presbyter. & 30. distin. si quis extra. Et alijs) hæc obedientia non obligat alios, nisi de eorum mandato permitteretur, sicut nec votum, nec iuramentum, sed ideò pro alijs præstari dicitur, quia est signum quod alij debent obedire, Vel dic capitulum pro eo iuramento, vel obedientia sic præstita obligari. C. de iuramen. calum. l. 2. §. sin autem. & §. seq. & hoc ideò est, quia propter hoc sciunt præstari & patiuntur. scz. vt obediant.

4 † Dominium) quomodo sibi retinuerunt dominium, cùm in nullius bonis sint ecclesiæ. institu. de re. diui. §. nullius. sơ. retinuit sibi dominium, quousq; ecclesia sit ædificata, vel retinet dominium quantum ad ius episcopale. 10. quæst. 1. c. 1. 2. 3. & 4. 16. quæst. 3. inter. & propter hoc iure potest agere rei vendicatione. argum. ff. de mor. inferen. l. 1. & ff. de reli. & sump. fu. sepulchra. C. de sacro sanct. eccle. sancimus. ipsam tamen ecclesiam id est corpus ecclesiæ, vendicare non posset, cùm nec dominium ipsius haberi posit. argu. ff. de re. diui. in tantùm. §. sacræ res. argum. de rei vendicatione, in rem actio. nisi vtiliter. C. de sac. sanct. ecclesiæ. sancimus. (Et sua.) quia non renunciauerat proprijs, alioquin nihil sub hoc verbo continetur. 12. quæst. 1. non dicatis. nec ecclesiam quam dare non possunt (Conditione) hæc conditio facit, quo factum displiceat episcopo & capitulo quod talis traditio non nocet. (Humilitatis) aliàs autem noceret eis, quod non posset repetere. suprà, de renuncia. quòd in dubijs. sed alijs non noceret. de dona. inter dilectos. suprà, quòd met. caus. cùm dilectus. infrà, de sen. & re iudi. cùm super. suprà, de arbi. cum tempore. vbi not. & benè poterunt se dare, cùm arctior sit religio. suprà, de reli. licet. (intelligentes) nos Papa. (Domum) id est, dominium domus, hoc placet, quia illud non habebant, sed expone domum, id est, possesionẽ domus, & videtur hoc ex sequenti litera.

5 † Sed contra possesio sub conditione dari non potest, imò videtur quod dari non posit, quia plurimum facti habet possesio: vt infrà, de conces. præbend. cum nostris. vnde verum est, quod possideret siue extet conditio, siue non, semper verum est eum posidere, cui traditur, vel expone prædictam domum sub conditione traditam fuisse, id est cõtractum factum de prædicta domo danda fuisse conditionalem. † Præiudicium) quo ad proprietatem, quo ad possessionem secùs, nam qui posidet per colonum, vel alium quemcunq;, si ille dimiserit possesionem alio occupante violenter, vel alio modo etiam dominus ignorans amittit possesionem. ff. de acquirend. pos. posideri. §. quod si seruus. secùs si per seipsum posideret, quia tunc non amitteret possesionem, nisi expulsus esset, vel reuertens non esset admissus vel suspicaretur se posse repelli. ff. de acquirend. pos. l. 1. §. deijcitur. & l. sequent. §. vltim. & l. clam posidere. §. fin. sed licet vlterius possesionem quam per me posideo me ignorante clam posideas posides naturaliter, & ego ciuiliter quousq; suspicerer me posse repelli, & tunc posides ciuiliter. ff. de acquiren. posses. clam posidere. §. vltim. sed si reuertereris, non admittatur, quamuis velis congregare exercitum, & eam recuperare, tamen possesionem amisit, vt in ea. l. dicitur. nihilominus continuè & sine mora est sibi licitum amissam possesionem per vim recuperare. C. vnde vi. l. 1. Ex eo) maximè idem etiam esset & si nesciret, nisi quo ad vsucapionem quam benè facit, quia bona fide, & titulo donationis posidet, & eodem modo exponimus sequentia, scilicet, quòd sua temeritate etc. hoc propter conscientiam. Item quos sibi quæstionem moturos suspicari debuit, idem enim esset si probabiliter occupasset, & idem si cum scientia episcopi, & idem si non crederet eos litem sibi moturos, idcircò ergò hoc dicit, quia sunt aliqui qui dicunt, quòd si occupans non posset redargui, quod sciuerit rem alienam esse, vel quòd temerè ipsam occupauerit, & quod debuit suspicari se repelli debere etiam incontinenti non est violenter repellendus, cum C. vnde vi. l. 1. dicatur vim illatam propulsare, licet ergò vis non sit illata, sicut etiam hic si præter violentam possesionem habuissent templarij non debuisset episcopus eos expellere. Alij tamen dicunt & fortè melius, quòd etiam si ignoranter accepissent possesionem, episcopi tamen si moniti non reddidissent licitè eis vis fieret, quia incipiunt esse vitiosi. argu.

 23. quæst.

23.quæst.1.§.1. per totum. & ibi. quæst. 2. c.1.& 2.

6 † Innotuit) vim enim rebus illatam, licet vindicare, & post iniuriā factā in rebus auferendis res ablatas recuperare, vt hîc, sed post iniuriam factam personæ, non est licitum vindicare, vel alium percutere. ff. ad l. Aquil. sed si quæcunq;.1.responso. & l. scientia. §. qui cùm scriptum est. non nos vindicantes, nisi fortè timeretur geminata percusio.

7 † Vim) quomodo hoc licuit, cùm essent personæ religiosæ episcopus, & canonici, & templarij vix potuit hoc fieri sine pœna canonica. 18. quæstio. 4. si quis suadente. Item cùm non sit eis licitum mouere bellum. 23. quæst. 3. c. 1. argument. ff. de capti. & postli. hostes. & si alijs liceret, clericis tamen non liceret. 23. quæstio. 8. clerici. & c. his à quibus. & infrà, de homicid. suscepimus.

8 † Respondemus) omnibus esse licitum mouere bellum pro defensione sua, & rerum suarum, nec dicitur propriè bellum, sed defensio, & quando quis est electus incontinenti, id est, antequàm ad aliena negotia diuertat, licitum est sibi impugnare. ff. de verbor. obligat. l. continuus. respon. 1. ff. de duob. reis. duo. §. vltim. C. vnde vi. l. 1. ff. de vi & vi ar. l. 2. cùm igitur. & cùm hoc à iure sit concessum, nec est authoritas principis necessaria. argum. 28. distinct. de his. ad fin. ff. de condi. institu. l. quæ sub conditione. §. vltim. nec incidunt in excommunicationem, nisi in personas miserint manus, sed nec tunc, si sine violentia noluerunt exire domum, quod ex loco isto satis euidenter colligitur. & infrà, de homi. significasti. vel nisi modum excesserint, vt hîc in fin. Item vbicunq; per alium rem suam, & ius suum prosequi non potest, licitum est authoritate superioris arma mouere, & bellum indicere ad recuperandum sua, & etiam furtiuè [a] accipere. 23. quæstio. 2. c. 2. C. de iudic. nullius. tamen si principem super se habet, eius authoritate hoc faciat, & non aliter. 24. quæst. 2. c. 1. & hoc videtur iustum, quia nulli licet iura temperare sine authoritate conditoris iurium. In iure autem continetur, quod etiam suam possessionem nullus occupare posit. C. vnde vi. l. si quis in tantam. ipsi autem principi qui solutus est à constitutionibus ciuilibus, licet hoc sine authoritate. argum. C. de le. digna.

☞ † Item plus dicimus, quòd si furto, vel violentia rapta habere non possit, potest recipere æquiualens authoritate superioris. 23. quæstio. 2. dominus. caueat tamen ne sine authoritate iudicis per mendacium, vel fraudem, vel per calumniam suam rem recuperaret, quia tunc restituere tenetur. 14. quæstio. 5. non sanè. Quidam tamen dicunt & non malè [b], quòd etiam sua authoritate potest accipere furtiuè, dummodò ex tali furto, nec malum, nec scandalum valeat generari, quia si inde orietur scandalum, vel contra vxorem, vel contra familiarem alium, vel quemcunq; aliam: tunc debet rem in pristinum statum restituere. Satis [c] etiam credimus, quòd prælatus ecclesiæ, pro iure ipsius posit indicere bellum, & ei interesse, sed non debet pugnare, sed potest prosequi, donec alium dimittant, & potest clamare: capite, & pugnate, sed non occidite. Nec obstat ei de homicidio. c. penu. quia ibi aliquos percusserat, sed nesciebat vtrum aliquem occidisset, & ideò fuit suæ conscientiæ relinquendum.

Item quilibet prælatus si habet iurisdictionem temporalem, contra subditos inobedientes licitè moueret arma. 15. quæstio. 6. c. authoritatem. & c. nos sanctorum. argumen. 23. quæst. 8. scire igitur. & c. hortatu. & c. dispar. dummodò iurisdictionem indicendi bellum habeat, vel in casibus supradictis, & etiam si non habeat ius indicendi, dummodò iurisdictionem habeat, quia in his casibus, non propriè dicitur fieri bellum, sed melius executio iurisdictionis vel iustitia. ff. de rei vendicat. qui re. nec in his casibus capti fient serui. Bellum autem secundum quod propriè dicitur, solus princeps qui superiorem non habet, indicere potest, & potest illud indicere contra eos, contra quos non competeret executio iurisdictionis. VERBI GRATIA: contra illos, qui essent in possesione alicuius iure alicuius alterius principis.

Item pro defensione legum paternarum, & pro his 23. quæst. 8. scire omni. &mul-

---

a *Furtiuè. Ad hæc dicta Inno. vide Flo. in l. itaq. ff. ad. l. Aqui. Ale. de Imo. in consi. 135. 1. volum. & Cep. consi. 26.*

b *Et nō malè. Adde quod hoc tenet etiam Paul. de Ca. & allegat Innoc. hic in consi. 339. incip. priusquā iura fierent. colū. 2. circa princip. in secunda parte consiliorum antiquorum secundū nouissim. impressio.*

c *Satis etiam credimus. ad de Car. in cōsilio. 19. incipi. ad casum præmissum. col. 1.*

9 & multis alijs concordijs. † Sed quid etiam si clericus sit in prælio contra raptores, vel ad defensionem suam, vel aliorum, licet ibi pugnet, & lapides iaciat, dummodò de suis ictibus neminem occidat, non est irregularis. infrà, de cleric. percu. c. penul. & vlt. & infrà, de homi. c. pen. Item qui iustum prælium contra aliquem mouet, non solùm ab hoste, sed etiam à vasallis & subditis eius eum iniustè iuuantibus potest spolia capere & ☞ personas earum. † Alij dicunt, quòd nec personas, nec res auxiliatorum potest capere, nisi in bello, nisi fortè læderentur de rebus eorum, puta castris vel alijs ædificijs, si autem non est indictum bellum contra aliquem, sed aliquo prædictorum modorum procedebat, puta ratione suæ iurisdictionis volebat aliquem punire, vel res eius deuastare, vel sententiam executioni mandare, in hoc non videtur quòd possit capere res vel personas auxiliatorum eius, nisi primò sententiam proferant contra eos. 2. quæstio. 1. nos in quenquam. & si non est de sua iurisdictione, sed alterius, debet coram suo iudice de eo iustitiam petere. 23. quæstio. 2. dominus. C. vt nemi. lic. sine iudic. se vindi. l. 1. & 2. vbi not. Si verò non haberet iudicem, coram quo posset suam iustitiam obtinere, tunc sibi licet sua authoritate recuperare sua. C. de iudæ. iudæi. & l. nullus.

Hoc autem certum est, quòd si personas vel res eorum capit in bello, dummodò suam iurisdictionem exerceat, quòd potest personas punire & res tenere, quia in suo territorio deliquerunt. C. vbi de cri. agi oport. Authen. qua in prouincia. & alia ratio, quia suam iurisdictionem impediunt. de hoc not. suprà, de offic. deleg. cap. 1. de pœn. dilectus. & l. 1. de sen. excom. nuper. Decernentes) id est, reseruantes, nisi enim reseruasset eis, quòd post sententiam istam posset agere, si modum excessissent, non potuissent postea agere, cùm agentes interdicto vnde vi, omnia hæc induxissent in iudicium. suprà, cap. proxi. C. de fruct. & lit. expen. terminato. Decernentes) dic quòd hoc decretum non fuit sententia, sed iuris declaratio. (Excessistis) non enim licet modum excedere, & si excesserit incurrit excommunicationem, & pœnam temporalem & irregularitatem. argumentum hîc. infrà, de senten. excom. cùm non ab homine. & capitul. perpendimus. infrà, de homic. significasti. 2. §. vltimo.

CAPVT XIII.

LITERAS TVAS. (Matrimonialis) No. quòd Archi. cognoscit de causa matrimoniali, & hoc propter consuetudinem. (In remotis) consuetudinem narrat, quia iure non est cautum, quòd Episcopo absente archidiaconus cognoscat. (Postulabat) intentando petitorium. Postulabat restitui, hîc intentabat possessorium. (Interdum) quando non proponitur gradus diuina lege prohibitus. (Per decretalem) suprà eodem, ex conquestione. (Et mandantis) lucij. (Oraculum) suprà, de ord. cog. cap. 1. (Gregorius) 35. quæstio. 3. quædam. (Alij) infrà, de consan. quòd dilecti. Porrò) hîc incipit impugnare, & quasi reprobare tertiam opinionem rationibus, & loquitur tantùm allegando quamuis allegationes verisimiles sint. (Præsertim) id est, tantùm. Vel dic, & melius, quòd propriè dicitur & idem est si opponitur consanguinitas ☞ constitutione prohibita. † Probatione) satis colligitur hîc, quòd in possessorio, si aliter quàm de matrimonio restituendo agatur, etiam si probationes vtriusque partis paratæ sint de proprietate, tamen admitti non debent. Nec obstat. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. ff. vt in pos. l. si is à quo. quia ibi non intentabatur possessorium. (In cæteris) id est, vt cætera obsequia tanquam vxor sibi exhibeat. (Iuramento) nota in spiritualibus super exceptione iurari de calumnia. suprà, de electio. cùm dilectus vbi not. (Quantum) excommunicationem. (Mandatum) pro eo quòd fuit contumax: quia non redierat ad maritum. (Procedetur) scilicet, quòd in alijs fiat restitutio præterquam ad carnalem copulam. (Seuitia) suprà eodem, transmissa. suprà, vt lit. non contesta. accedens. (Alioquin) si non est seuerus maritus, & non obijcitur consanguinitas diuina lege prohibita sic legitur secundum illos, qui faciunt differentiam inter gradum diuina lege prohibitum, & alium secundum alios, qui non faciunt differentiam

expone, id est, si non habeat paratas probationes.

CAPVT XIIII.

1 *Minor in matrimoniali causa ad hoc vt agere possit censetur maior: & in multis alijs causis, vt etiam in num. 2.*
Minor an & quando possit esse procurator vel procuratorem constituere.
3 *Nunquid possit vir petere restitutionem mulieris, cùm de iure non fuit eius vxor. & vide in nume. 4. Et quid sit dicendum de concubina.*
Vir quando possit petere restitutionem mulieris.
Vxor esse quomodo probetur & quæ sint probanda in restitutione vxoris.
5 *Quæ conueniant petenti restitutionem ancillæ.*
Matrimonium an & quomodo probetur per appellationem vxoris, vnde adulteri licet se vocant coniuges, non tamen inter eos est matrimonium.
Possessio matrimonialis & canonicatus quãdo acquiratur. & num. 6.
6 *Ancilla conquerens de domino non audietur, mercenarius autem sic.*

EX PARTE. (Nondum) & ita nihil egit, infrà, de despon. impu. literas. (Postulant) ex abundanti cum sua authoritate hoc potuit facere quando non tenent sponsalia. infrà, de despon. impu. accessit. & c. literis. secùs autem si sponsalia tenerent. infrà, de despon. impu. de illis. sed dices cursu temporibus sponsalia, quæ non tenebant ante 7. annos sola taciturnitate ratificari. infrà, de despon. impu. duo. Solu. hæc mulier decessit antequam puer haberet 7. ann. & ideò non potest puer petere restitutionem, cùm nullo reperiatur possessionis commodo destitutus: vt infrà sequitur. suprà, de procu. tue. Vel dic, quòd non tenuerunt sponsalia, nec ratificãtur, nisi appareat consensus puellæ, vel à principio, vel ex post facto, etiam si per patrem essent sponsalia contracta, quia cum eo patruus pro nepte contrahere non potuit: vt not. infrà, de mat. contrac. contra inter. eccle. c. 1. & de despon. impu. c. 1. vel quia intra tempus legitimum decessit.

1 † Minor) in causa matrimoniali, scilicet, vt eam agere posit minor censetur maior, vt hîc, sic etiam in castrensibus & in ecclesiasticis faciat. argum. ff. ad Maced. l. 1. §. fi. & l. 2. in voto. 20. quæstio. 2. c. 1. & 2. Item cùm exequeretur mortem patris, & cùm agitur de testamento patris. 15. quæst. 3. de crimine. Item cùm agit de recuperanda possessione. C. qui legi. perso. l. vlt. Item cùm agit de thoro violata. ff. de adul. l. si maritus. §. lex Iulia. Item cùm agit de libero homine exhibendo. ff. eod. l. 3. §. pen. Item impetrando veniam ætatis. ff. de his qui ven. æta. impe. l. 3.

2 † Item potest esse procurator in negotijs secundum quosdam & in iudicijs. ff. de mino. l. minor. & l. cum mandato. & in eisdem casibus, in quibus agens admittitur potest procuratorem constituere, vt hîc. Vt autem consultius agatur semper faceremus, quòd procuratorem constituat authoritate iudicis, & erit quasi curator ad litem. C. de bon. quæ liber. l. non solùm. insti. de cura. §. item inuitus. de hoc not. suprà, de æta. & qual. & ordi. præfi. indecorum. suprà, de procur. accedens. hæc mulier petebat licentiam nubendi cum alio coram Senen. Episcopo, sed vir dicebat partem mulieris esse contumacem, cùm nullus pro ea compareret, nisi quidam procurator, qui dicebat se à muliere constitutum procuratorem, sed pars viri dicebat eum non posse esse procuratorem, cùm minor procuratorem constituere non posit. Item ante omnia restitutionem sponsæ petebat, sed Papa eos malè dicere respondet, quia minor in causa matrimoniali benè constituit procuratorem, sicut & procuratorem facere potest in castrensibus. ff. ad Maced. l. 1. §. fi. & l. seq. item dicit, quòd restitutio sibi facienda non est, cùm possessionem non habuit.

3 † Vtpote nullo) hîc vult dicere, vt quidam dicunt, sed nobis non placet, vir non potest petere restitutionem mulieris, cùm de iure non fuit vxor eius, & ita vir commodo destitutus non est, nec etiam possessionis, cùm nunquam in possessione eius fuerit, puta quia nunquam fuit cum ea vt vxor, quia non portabat annulum, vt sponsa, nec eam vt sponsam vocabat, nec in cæteris vt sponsa agebat, secùs autem si vt sponsam eam habuisset: vt hîc à sensu contrario colligitur. & sic loquitur, suprà eodem, literas. & c. ex conquestione. habita autem distinctione non esset in possessione eius tanquam sponsæ, tamen adhuc non restitueretur ad carnalem copulam, cùm non in eius possessione esset, sed esset potius sequestran-

questranda. infrà, de sponsali. cùm locum. sed secùs si esset in possessione carnalis copulæ. vt suprà eodem capitul. proxi. in fine.

4 † Sed & videtur hîc à contrario sensu, quòd etiam si non habuit possessionem, sed ius tantùm, quòd posit petere restistutionem, per id quod dicit commodo iuris. Sed dic eum non posse petere restitutionem, sed posse eam vendicare adiecta causa de iure canonico, etiam si sit sponsa de futuro. argum. ff. de rei vendi. Vel posset agendo ad hoc, vt sibi adiudicaretur officium iudicis implorare. infrà, de spon. ex literis. 2. & quòd deberet causam adijcere est argum. quòd si quis diceret possidebam hanc mulierem vt ancillam, probato quòd vt ancillam posideret, fiet ei restitutio vt ancillæ, & non vxoris, primò enim oportet eum probare in qua possessione esset, quando fiet restitutio, quia secundum modum & speciem possessionis fit restitutio. infrà, eod. Pisanis. argum. ff. de lib. agnos. l. liberis. §. vlti. dummodo non apparet eum malitiosè, vel dolosè fuisse in possessione eius. ff. de lib. agnosc. l. igitur. §. 2. vel aliter: vt not. suprà, de seruis non ordi. cap. 2. Si autem tenuisset eam vt concubinam, peteret eam sibi restitui non esset audiendus, imò libellus esset lacerandus, si peteret restitutionem mulieris, quòd fuit in possessione eius tenendi eam in lecto, sicut si hæreticus peteret restitutionem rerum eccle. 23. quæstio. 7. cap. 1. 2. & 3. argumen. infrà, de præscri. causam. ad idem. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. deijcitur. & l. colonus. & l. vlti. Vel dic, idcircò hîc non fieri restitutionem, quia constabat quod intra 7. annos sponsalia contraxerat, & quod patruus pro ea sponsalia contrahere non potuit, secùs si esset dubium, an sponsalia tenuissent, quia tunc fortè restitueretur. Vel dic, etiam si esset dubium, imò quòd plus est si esset certum quòd fuissent sponsalia, tamen non potuisset petere restitutionem, quia sponsalia ex sola voluntate vtriusque minoris pendebant, nam quandocunque alterutri eorum placet à sponsalibus potest recedere. infrà, de spon. de illis. & cap. seq. secùs autem si essent maiores. infrà, de sponsal. ex literis. 2.

☞ † Et distingue melius, quòd si vir petebat restitutionẽ mulieris tanquam vxoris, nõ dabitur ei aliter, nisi probet aliquod genus sponsalium interuenisse & se cognouisse eam, & hoc est, quod dicit litera ista, quòd hic non potuit petere restitutionem, quia non erat destitutus commodo iuris aut possessionis, & hanc nostram opinionem sic probamus, quia & si sponsalia contracta sint. Imò quòd plus est matrimonium non restituitur, nisi carnalis copula interuenerit, sed agitur officio iudicis, vt faciat eum exhibere ea, quæ sponsa debet exhibere viro suo. infrà, de spon. ex literis. 2. & contra hanc vltimam petitionem obijcietur, quod propter consanguinitatem, vel aliam rationem non potest esse eius vxor, quæ examinabitur antequam diffinitiuè pronuncietur. suprà, de ordi. cog. c. 1. hoc tamen non fieret, si possessorio posit agi, & ageretur possessorio. sup. eod. ex conquestione. & c. ex transmissa. & etiam impedimentum superueniens. infrà, de iureiur. quemadmodum. Item potest dicere, quòd potest si velit ingredi monasterium. infrà, de conuer. coniu. ex publi. Item oportet eum probare contracta sponsalia, & in hac petitione, & in prima siue petat eam sibi restitui, quando cognouit si importet officium iudicis, quòd ei vxor intendat, vel vt sponsa, quando eam non cognouit, non autem sufficit probare, quòd eam vocabat sponsam, & cætera similia. licet fortè sufficeret ad hoc, quòd filij essent legitimi. argum. qui filij sint legi. transmissæ. & c. per tuas. Ratio diuersitatis est, quia ibi est fauor legitimationis, hîc periculum animæ. Item hîc vnus diffitetur sponsalia, ibi nullus diffitebatur. Nec obst. infrà, de præsump. illud, quia ibi per instrumentum dotale probata fuerunt sponsalia contracta, vt ibi apparet, si autem vir probauerit sponsalia contracta & carnalem copulam, & petat restitutionem admittitur exceptio quòd non tenet matrimonium, nisi secundum quod continetur. sup. c. proxi, in fi.

Tamen hæc quæ diximus quòd non debet restitui, nisi interuenerit carnalis copula, intelligendum est, quando vterque confitetur non interuenisse carnalem copulam, sed si fuerunt simul & alter tantùm dicat, præsumptio est pro eo, & standum est verbo eius. infrà, de frigi. & malefi. cap. primo. & de desp. impu. continebatur. infrà, de præsump. tertio.

† Sed

5 †Sed videtur quod hac ratione similiter debet probare aliquis, quando petit restitutionem ancillæ, quomodo vel quale, & quomodo ius ancillæ quæsiuit in ea, & eodem modo si petatur restitutio ecclesiæ, vel possessionis canonicatus, quòd debeat probare legitimam electionem & institutionem præcessisse. argumentum. infrà, de præb. dilecto. infrà, de his quæ fiunt à maio. par. c. ex ore. Respondemus non est simile in his, & in causa matrimoniali, vel potius in actibus matrimonialibus nulla forma, vel actus sunt deputata matrimonio, quæ non æquè benè competant adulterio, nisi sit consensus matrimonialis, vel sponsalia, nec valet si dicat, quòd vocabat eam vxorem, quia per talem possessionem non quæritur possessio matrimonialis, & quia sæpè adulteri vt cooperiant peccatum dicunt, vel vocant se coniuges. Sed secùs est in actibus canonicatus, quædam enim sic conueniunt canonicis, quæ non alijs, sicut interesse electionibus, & communibus tractatibus, & præbenda recipere, de quibus habetur infrà, de præb. dilecto. & ideò horum possessione habita quæ tantùm canonicis competunt, & in possessione canonicatus esse videntur, & secùs diceremus si in his actibus etiam alij præter canonicos interuenirent in eis. suprà, de elect. cùm causam. infrà, de regu. & transeunti. c. 2. & idem est in actibus seruitutis, licet enim in multis conueniat ancilla cum mercenaria, non tamen in omnibus non est potestas necis, vel vitæ super mercenariam, sed super ancilla tantùm. instit. de his qui sunt sui vel alieni iur. 1. respon. ad fi.

6 †Item mercenaria auditur conquerens de domino non ancilla. ff. de iudi. vix certis. §. ad hoc. ergò vbi competit, sibi restitutio ancillæ, oportet quòd probet aliquos de his actibus, qui tantùm contra seruos competant. Vel dic, & fortè melius, quòd possessio canonicatus, & seruitutis benè probatur, etiam si non probet aliquem de illis actibus, qui tantùm canonico vel ancillæ competunt, sed sufficit probare debet quòd aliquid fecerit vt canonicus, vel vt dominus, intendens sibi quærere possessionem canonicatus, vel ancillæ, & hoc benè sciant illi, quorum interest quod intendit sibi quærere possessionem canonicatus vel ancillæ, vt notat. suprà, de ca. mo. dilectus, in gloss. scilicet, recu, suprà, de post. bo. 2. in gloss. quæritur. sed in matrimonio secùs est, quia quantumcunque intendat sibi quærere possessionem vxoris, etiam si vxor hoc sciat, quòd maritus hoc intendit, non tamen quærit possessionem vxoris. Alij dicunt quòd benè obtinebit actor in possessorio restitutionem vxoris, etiam si non probet contracta sponsalia, sed solummodo sufficit probare, quòd volens acquirere possessionem iuris, vel vinculi coniugalis iacuit cum ea, vel alium actum fecit, quòd specialiter fit inter coniuges, & alter coniunx hoc sciebat, quòd aliter intendebat possessionem iuris coniugalis acquirere.

☞ †Item quòd in fin. eiusdem gloss. dicitur de canonico plus placet, quàm quòd dictum est suprà eodem titul. in literis. in gloss. C. de rei vendi. circa fin. vbi dicitur, quòd canonicus non potest petere generaliter restitutionem iuris canonicalis, nisi probet sibi datam possessionem authoritate superioris. (Traditionem) ff. de ritu nupt. mulierem. ff. de spon. quæsitum. Sponsalia) infrà, de spon. c. ex literis. 2. & erant per pactum contracta, quæ non tenerent ante 7. annos. Oportet enim quòd sine dolo malo, & calliditate sit in possessione iuris, cùm restitutionem petit. argum. ff. de lib. cau. igitur. §. 2. hoc vltimum fortè verum non est: vt notat. suprà, de ser. non ordi. cap. 2. (Exceptionibus) scilicet, quòd procurator minoris non sit admittendus, & quòd restitutionis causa procedere debet.

CAPVT XV.

1 *Incertus libellus quando admittatur.*
2 *Nomine pertinentiarum quid intelligatur, & etiam in num. 4.*
Nomine hæreditatis quid intelligatur.
3 *Hospitali veluti ecclesijs certa dos assignari debet.*
5 *Quando certa dicitur esse sententia.*
6 *Non datur interdictum contra singularem successorem.*
Factum familiæ an imputari debeat domino.
7 *Necesse est probare tempore deiectionis se possidere.*
Interdictum vnde vi, quando competat.

CVM AD SEDEM. (Vtraque) pars tamen quæ possidebat non poterat intentare petitorium: vt not. suprà, de causa. possess. c. 2. sed ex quo actor intentabat, ipse poterat

rat inducere probationes super iure suo, sicut hîc apparet: & not. suprà eodem, ex conquestione.

1 † Et pertinentijs) not. libellum incertum admitti, vt hîc, sed hoc est, quia hîc pertinentiæ petuntur tanquam accessoria: vt notat. suprà, de ordin. cog. cum dilecto. & mandabitur sententia executioni super omnibus, quæ probauerit ad rem petitam principaliter, vel accessoriè pertinere, etiam sine litis contestatione. arg. infrà, de præscri. auditis. suprà, eod. grauis.

2 † Et dic, quòd pertinentiarum [a] nomine tantùm intelligentur, quæ statuto vel consuetudine, vel lege deputata sunt, vt accedant, vt interdicto vnde vi statutum est, quòd accedant etiam mobilia & damna. suprà eodem, grauis. ff. eodem. l. 1. §. autem. & §. rectissimè. & multa alia. Item hæreditati accedunt omnia, quæ in hæreditate inueniuntur, etiam si non fuerint testatoris. ff. de peti. hæred. item ne. & legibus sequentibus. Item petitioni ecclesiæ accedunt omnia, quæ ad eam pertinent de iure, vel consuetudine, vel statuto, vt sunt dos primitus instituta. de censib. c. 1. iura enim parochialia, decimæ & huiusmodi. infrà, de deci. cùm contingat. & c. cùm in tua. & infrà, de his quæ fiunt à præla. pastoralis. † Castro autem nihil corporale nouimus deputatum à iure, quod sit eius pertinens, sed tamen ab hominibus, & eorum statutis consueuit, & castro certum territorium assignari, quòd sibi in iurisdictione, & dote debeat respondere.

3 † Hospitali autem sicut & in ecclesijs, certa dos assignari debet, cùm ergò petitur ecclesia, vel castrum, vel alia consimilia cum pertinentijs suis prædicta sicut eis est deputata, siue sint corporalia, siue sint spiritualia peti intelliguntur, & plus dicimus, quòd si ecclesia habeat certa aliqua corporalia deputata, sed etiam habet alia speciali iure acquisita, tunc si hæc ecclesia cum suis pertinentijs petitur, nomine pertinentiarum non venient speciali iure quæsita, sed tantùm ea quæ à iure vel à consuetudine seu statuto deputata sunt ei, licet quidam contradicant. argumen. suprà, de cau. possess. & proprie. cum ecclesia. vbi dicitur quòd omnia veniunt in iudicium, nisi ea de quibus specialiter actum est ne venirent. Respondemus quòd illud intelligitur de his, quæ sub petitione comprehenduntur, quòd non est hîc. petitio autem hospitalis cum pertinentijs intelligitur, id est, cum dote.

4 † Sed quid si dices, si addatur in libello causa possessionis, sicut additum fuit? respondemus, quòd aduersarius cogetur exprimere, si velit confines possessionum. suprà, de lib. ob. cap. 2. ff. de cen. forma. nomine autem pertinentiarum non intelliguntur aliæ possessiones, nisi quæ primò in dote fuerunt assignatæ. Item si aliquis petit omnia bona alicuius, non est audiendus, nisi exprimat, & hæc est ratio, quia cùm ad hoc singularibus actionibus agatur, non posset ferri sententia certa, quæ ferri non debet in singularibus & generalibus actionibus, secùs tamen potest dici in vniuersalibus actionibus.

5 † Certa autem dicitur sententia, quando certum quid accedit petitioni, sicut est in dote statuta & iuribus parochialibus, in his etiam debes diligenter attendere personam petitoris, quia si Episcopus petat ius Episcopale in aliqua ecclesia sibi subiecta cum omnibus pertinentijs, vel etiam si dicat illam ecclesiam ad se pertinere in temporalibus & spiritualibus, cum omnibus pertinentijs suis & possessionibus, benè admittit. infrà, de relig. do. cùm venerabilis. Nec veniet in hac petitione tantùm dos, sed omnia etiam post quæsita. Et est ratio, quia ius Episcopale habeat tam in post quæsitis, quàm in his, quæ tempore suæ fundationis habebat, cùm iuri Episcopali hæc omnia accedant, & eodem modo si petat temporalia, id est, rationem de temporalibus tanquam patronus, quia ratione iuris patronatus rationem de omnibus audire debet, sed vbi neque petitioni, neque rei accedit, tunc est necesse exprimere, hæc habent locum, vbi agitur petitorio, si enim ageretur possessorio tunc non habet locum: vt not. suprà, eo. in literis. (Nec scire) C. de except. si quidam. ff. de pet. hære. si debitor. (Nuncius) vnde præsumebatur de voluntate Episcopi factum. 1. q. 4. quia præsul. ff. de mino. l. 4. infrà, de testi. constitutus. (Recensentes) in probatione causa appellationis quam emiserat Episcopus (Ratam) infrà, de sen. excom. mulieres. ff. de iur. doc. l. 1. §. quoties.

6 † Interdictum) cùm nec etiam fuerit expoliator vniuersalis successor. ff. de vi & vi arma.

[a] *Pertinentiarum nomine. adde Bald. in c. 1. de capi. qui cu. vendi. & do. Bar. So. in l. 1. c. 2. versic. 3. no. ff. de reb. dub. qui dicit hoc notabile ad multa, et adde eundem Inno. in c. ex literis. de in repatro. practica Papien. in forma libel. in actione reali in ver. cũ omnibus pertinentijs in li. quo vxor agit ad dotẽ. in versi. cum omnibus. & Alexand. de Imo. in cons. 23. col. 2. in dist. volum. post me. & Nic. de Nea. in l. si quando. la. 1. C. de bon. mater. lib. 10. & ibi vide Doc.*

vi arma.l.1.§.vlti. & l.3.§.fin. contra singularem enim successorem puta emptorem vel similem, interdictum non datur. ff. de vi & vi arma.cùm à te.Licet quidam dixerint actionem in factum dari, maximè si causam habeat à deiectore. In rebus autem ecclesiasticis dixerunt quidam contra quemlibet agi posse per interdictum vnde vi, vel ad minus condictione ex canone.2.q.1.reintegranda.& pro eis est. suprà, de iudic. quia.5.& 12.q.2. quicunq;. 16.q.6.si Episcopum. suprà, de transact. veniens. Sed nos hoc nō dicimus & intelligimus hoc. c. reintegranda, & alia iura, quæ pro eis facere videntur, quòd omnia sunt spoliatis restituenda, non condictione ex canone, vel interdicto vnde vi, sed alijs competentibus actionibus, puta si dolo contraxit actionem de dolo, si metu, actionem quòd metus causa, & sic de alijs. Sed nónne, quod familia eius fecit teneтur de eo, quòd ad eum peruenit. ff. de vi & vi ar.l.1.§.si filius. Solu. dixerunt quidam non sufficit ad dominum peruenisse rem qua familiaris aliquam spoliauit, nisi ex facto familiaris peruenit, at hîc ex facto familiaris non peruenit, sed quia vacantem possesionem accepit tanquam dioce. Vel dic, licet dicatur, quòd videtur esse probatum, quòd nuncius Episcopi abstulit cruces etc. non tamen erat probatum.

7 †Item & quia non probant se possedisse tempore deiectionis, quod est necesse.ff.de vi & vi arma.l.1.§.1.interdictum. nec etiam erat probatum, quòd ex illa ablatione crucium hospitalarij perdiderint possesio, imò si perdidissent nisi occupassent conseruatores, non videntur vi eiecti.ff. de vi & vi ar.l.1.§.si quis autem. arg. contrarium.ff.eo.l.1.§.idem Labeo. Vel dic, quòd idcircò pronunciatur interdictum locum non habere, quia stultè intentauit directum interdictum, quòd locum non habet, sed vtile quando libera persona familiaris committit violentiam, vt hic fuit: tunc tantùm vtile competit interdictum.ff. de vi & vi ar. l.1.§.si filius. Nec est contra.suprà, de iud. dilecti.& c. examinata. Respondemus enim quòd non tenebatur exprimere interrogatus, sed ex quo expresit tenetur, si aptè non proposuit: vt infrà, eod. decreta. suprà, de iudi. examinata. hoc autem scias, quòd si quis scienter à spoliatore rem acceperit, tenetur restituere condictione ex decret. quæ est infrà, eod. sæpè. Vel dic, quòd hîc nunquam poterit habere locum interdictum vnde vi directum, vel vtile quod non habet locum, nisi cùm expellitur de possessione reuertens nō admittitur, & cùm alius sit in possessione qui venire prohibetur.ff.de vi & vi ar. idem est.§.si quis autem. & l.1.§.idem Labeo. at hîc hospitalarij possessionem amiserunt solo animo. ff. de acquir.posse.peregrè.§.quibus. non tamen fuerunt expulsi, cùm tantùm propter solam vim expulsiuam detur hoc interdictum.

☞ †Sed quidam dicunt & non malè, quòd etiam si nec ipsi metum inferentes, nec alij intrarent possessionem, tamen contra eos competit interdictum ad damna, quæ hac occasione passus est, quod ex eo apparet, quia aliquando interdicto tenetur etiam qui nihil habuit de violentia, sed tantùm auxilium dedit. C. vnde vi.l.1. & ff. eo. tit. l.1.§. deiecisse. Sed contra. ff.de vsur. non solùm.§.sed dicimus. vbi dicitur, quòd talis res potest vsucapi, quod esse non posset, si rapta esset, sed respondet illam legem loqui, quando illi quorum timore fugit quis de possessione sua malo animo, puta inferendi vim non ibant, sed ipse sic voluit recedere, quia timuit, vnde res non est vitiosa, & ideò præscribitur. Item non obstant leges prædictæ.§.idem Labeo. & §.si quis. quia ibi non sumitur arg. à contrario sensu, licet enim ibi dicantur teneri vim inferentes si occupauerint possessionem non negatur quin teneantur etiam si non occupauerint, sed illi tenentur maximè, quia tenentur restituere fundum occupatum, imò ex illis legibus probatur, quòd ex tali violentia oritur interdictum, quia si ex violentia non oriretur sed ex occupatione sequenti constat non oriri, absurditas enim sequeretur, quid enim si post violentiam per vnum annum, vel decem vel plures occuparet, an tunc incipit teneri interdicto, cùm iam violentia transiuerit in obliuionem, & non competit in hoc casu hoc interdictũ, quia sit expulsus, sed quia suspicatus est se posse repelli, & ideò ad fundum ire non audet, tenetur ergò violentus, nam ex facto violento amittit fundum, vel alia damna patitur, quòd metus causa autem non competit, quia compulsus non sum aliquid facere, sed nec quòd vi aut, clam quod licet competit, quando aliquis prohibetur ab aliquo opere in solo faciendo, at hîc nullum opus prohibetur.

CAPVT

CAPVT XVI.

OLIM. (Nobis restitutionem) à tempore litis contesta. vsq; ad sententiam, si erat bonæ fidei possessor, C. de rei ven. l. certum. & si erat malæ fidei possessor omnes restituat ab initio (inanis) ff. de dolo. nam his (restitutus) erat enim taliter spoliatus ab alio siue episcopatu, siue Episcopalibus rebus, quòd satisfacere non potuit, hoc autem ei non prodesset, quòd rebus ab alio ablatis sit spoliatus per alium, quia de proprio resarcire tenetur. ff. de vi & vi ar. cùm à te. C. de fur. subtracto.

CAPVT XVII.

1 *Potest quilibet clericus possidere & præscribere ius excommunicandi.*
Spoliatus an & quando amittit suam possessionem.
Iurisdictio & magistratus officium quando amittitur.
2 *Subditus præsumitur qui agit ea, quæ agunt subditi.*
Animo obediendi præsumitur quid factum, nisi protestaretur, vel contrarium probetur.
Obedientia quando dat possessionem.

OLIM. (Inter possessionem) petebat enim Episcopus se restitui ad possessionem iuris parochialis ecclesiæ de monte, quo fuerat spoliatus per abbatem, sed quia non probauit, quòd possessionem habuisset cum effectu, non potuit audiri: hìc autem iure spoliatus est Episcopus, quando sciuit alium Episcopum hæc iura exercere & populum obedire, vel eius sententias seruare passus est intantum, quòd parochianos alteri Episcopo obedientes non puniuit, neq; temporaliter neque spiritualiter, puta, quia nec cœpit parochianos qui seruabant sententias alterius Episcopi, vel alias puniuit nec excommunicauit, sic est enim animo pusillanimi videtur deseruisse suam possessionem, & sic est in alium translata. arg. ff. si ser. vendi. & si for. §. 1. & ff. de pub. si ego. §. 1. & sic decætero non debet secundum quosdam in huiusmodi parochianos sententias ferre, quamuis posset dici secundum quosdam, quòd quamuis amiserit possessionem, tamen eius sententia valet, quia in inquisitione sententiæ, an valeat, vel non valeat plus inquiritur veritas, quàm possessio, vnde quandocunque constiterit verum ius excommunicandi ad alium pertinere, ei adiudicatur, & sententiæ ab eo latè confirmabuntur, & latè ab eo qui possidet, infirmabũtur, propter ignorantiã tamen tuendus est in possessione quousq; de proprietate, vel potius de iure verè constet. infrà, de instit. cùm venissent. sed contra. suprà, de cau. pos. & propriet. cum ecclesia. Sed hoc non placet nobis, & dic, vt not. suprà eodem, in literis. in glos. 2. si autem non est passus suum populum alterius Episcopi seruare sententiam sine pœna, puta quia temporaliter parochianos puniuit, qui seruabant sententias alterius Episcopi intantum, quòd eas vilipenderũt, vel saltem excõmunicauit eos, licet non posset facere, quòd priores sententias non seruarent, vel alio modo processisset contra eos, ita quòd benè appareret, quòd possessionem animo non dimittendi, dicimus quòd non amisit possessionem, quæ non amittitur, nisi animo. C. de acquir. pos. licet & iste nullo modo videtur habere animum dimittendi, & ideò intelligo si aliàs puta, vel mulctando, vel eius bona occupando contra parochianos huiusmodi processisset. Hæc in iuribus incorporalibus obtinẽt, in corporalibus autem secùs crederem, quia benè amittit quis possessionem rei corporalis aliàs quantumcunque excommunicetur, vel alia sententia feratur contra eum.

Sed si alius Episcopus sententiam excommunicationis fert in parochianos alicuius Episcopi, & ipsi non seruant, nec Episcopus parochianorum eam ratã habet, tunc episcopus excommunicator non acquirit possessionem excommunicandi, cùm sic excõmunicando nihil possideret, nisi labia sua, quibus protulit sentẽtiam in alios qui seruant sententias huius Episcopi, puta quia excommunicati ab eo habentur pro excommunicatis, nihil iuris vel possessionis acquirit, quia ipsi non seruãt sententias eius, quasi ab eo possideantur, sed obedientes iuri quòd mandat excommunicatos ab omnibus arctius euitari. 11. q. 3. curæ. Potest tamen dici, quod licet hoc habeat locum in alijs sententijs & iuribus incorporalibus, quòd sic acquiratur eius possessio, non tamen sic indistinctè habet locum in sententijs excommunicationis, nam in eisdem dicendum est, quòd in alijs sententijs, sed hi qui se tuentur possessione aliàs habent potestatem ordinariam excommunicandi, licet

non habeant expressè in eos, in quos ratione possessionis tulerunt sententiam, quia tunc super alios possunt prædictis modis acquirere possessionem & præscribere. infrà, de præscri. auditis. & c. cùm olim. Sed si nullam ordinariam potestatem habent, tunc non possunt super aliquos inquirere possessionem excommunicandi, cùm ipsi non sunt personæ habiles ad essendum in possessione huiusmodi iuris, quòd non potest haberi, nec possideri, nisi ab his qui habent hoc à Deo, vel eius vicario, cùm ipsi tantùm dictum sit: quodcunque ligaueris etc. sicut nec laicus posset esse in possessione absoluendi animas in foro pœnitentiali, sic nec potest alia spiritualia possidere. de iud. decernimus. infrà, de præscri. causam.

a Et prædicta ratione. Et hoc dictum Inno. hic allegat pro notabili Felin. in c. cùm M. Ferra. col. fi. suprà, de cõstit.

1 † Adhuc plus placet, quòd quilibet clericus potest possidere & præscribere ius excommunicandi, & cætera consimilia, etiam si aliàs non habeat ius excommunicandi, dummodò sit persona, in qua hoc ius cadere possit. infrà, de his quæ fiunt à maio. par. cap. c. 2. Item sicut Episcopi qui à iure habent potestatem excommunicandi. 24. quæstio. 3. corripiantur. possunt alijs expressè dare eandem potestatem. vt notat. suprà, de offi. ord. cùm ab ecclesiarum. sic per patientiam, & per tacitum consensum clerici, in quibus cadere potest hæc potestas, dummodò bona fide vtantur ipsa potestate benè possident & benè præscribunt. arg. infrà, de præscri. cùm olim. infrà, de his quæ fi. à maio. par. cap. c. 2.

2 † Abstinuit) argumentum. ff. de acqui. pos. l. possideri. §. si quis nunciat. Item qui paret mandatis, & agit ea, quæ agunt subditi, præsumitur subditus. 20. q. 1. quam progenitores. Sol. si animo obediendi seruassent interdictum possessionem nactus fuisset Episcopus, sed quia hoc animo non fecerunt, sed causa deliberandi, non nanciscitur possessionem. argumen. ff. de acquir. hære. pro hærede. ff. de cond. cau. dat. l. 1. Item si ex deuotione bonarum mentium. 5. dist. ad eius. & quia in tutiorem partem etc. & ne rumpatur neruus ecclesiasticæ disciplinæ. 23. q. 5. excommunicatorum. & not. quòd sicut in acquirente possessionem iuris in personis est ius intentio necessaria, ita & eius in cuius persona ius acquiritur in rebus. † Item etiam intelligimus, vbi seruitus acquiritur, sed credimus necessariam protestationem, quia semper præsumimus eum animo obediendi facere, nisi probetur contrarium. argum. infrà, de his quæ fi. à ma. par. cap. ex ore. quamuis quidam distinguant, an consistit obedientia in faciendo, puta, quia posuit manus in manum in signum obedientiæ. & sic loquitur. c. ex ore. an consistit in non faciendo, sicut hîc, & tunc non dat possessionem obedientiæ, & prædicta a ratione dicimus, quòd si ille contra quem fertur sententia excommunicationis post appellationem seruat aliquando sententiam non propter hoc videtur renunciare appellationi, nec propter hoc sententia ratificabitur: maximè si protestetur se appellationi non renunciare: & quia timet & dubitat sententiam vult eam seruare, & tamen non credit quòd teneat.

CAPVT XVIII.

1 *Quo casu quis dicatur huic decretali subiacere. Et etiam vide in num. 2.*

Spoliatus amittit vsum rei, sed non proprietatem, nam iura proprietatis inhærent ossibus.

2 *Spoliatus & passus violentiam quam habeat actionem, & an contra quemcunq; possessorem possit eam intentare.*

SAEPE CONTINGIT. (Possessorem) Illũ scilicet in quem res est translata (restitutionis) id est, per interdictum vnde vi, quòd est de recuperanda possessione (effectum) id est, vsum rei suæ, cùm proprietarius apud eum remaneat, licet aliter possideat. vera litera est effectu, & est sensus, si spoliatus non potest possessorio agere contra eum, qui possidet rem suam qua spoliatus est, sequitur quòd proprietatem amittit, effectu, id est, quo ad vtilitatem, nam quo ad veritatem, non amittit, quia iura proprietatis, sicut & alia iura inhærent ossibus. ff. de pecu. quis igitur. & verè amittit ius proprietatis effectu, quia minus difficilè est probare proprietatem.

1 † Ciuilis) ff. de vi & vi ar. cùm à te. ego autem intelligo hanc decre. planè sicut iacet, vt quicunque rem raptam sciens eam raptam à quocunq; cœperit conditione ex hac decretali tenetur, etiam si per multas manus res rapta fuerit. ar. ff. de peti. hære. sed & si. §. si autem. dummodò vitium rapinæ purgatum nescierit, quia si sciret, vel probabiliter crederet vitium purgatum: tunc non habet locum hæc decret. sicut benè apparet ex verbis quæ sequun-

ſequuntur. (detinere) tunc enim detinerent iniuſtè, ſi bonam fidem haberent. Nec eſt contra. 2. q. 1. in primis. quia ibi qui ſecundo ſucceſſerunt, neſcierunt primos iniuſtè eiectos, vel illud fit ex diſpenſatione, ſi autem res rapta vacans ab aliquo accepta eſſet: tunc raptor propter poſſeſsionem ſuam licet iniuſtam, haberet condictionem ex. l. cùm quærebatur. dummodò dolo malo eam vacantem accepiſſet, nec eſſet accipientis. C. vnde vi. conquerebatur. Item videtur, quod paſſus violentiam, & interdictum vnde vi, habet contra raptorem condictionem ex hac decre. & contra eum, qui ſcienter accepit. Item videtur, quòd ſi ille qui rem raptam ſcienter accepit in aliam poſſeſsionem tranſtulerit dolo, quòd hac conſtitutione tenetur, quia qui dolo deſijt poſsidere, pro poſſeſſore habetur. ff. de alie. iu. mut. cau. fact. l. 1. ff. de rei ven. ſi autem. §. 2. & §. ſed & his.

2 † Item videtur, quòd condictio ex hac decre. competit vim paſſo contra eum, qui à nemine accepit, ſed ipſe ſciens talem rem eſſe occupauit vacantem, & videtur poſſe dici generaliter, quòd omnis poſſeſſor ſiue bonæ fidei, ſiue malæ auxilium habet contra omnem immediatum poſſeſſorem, qui dolo poſſeſſionem habuit, ſiue interdicti, ſiue conſtitutionem, puta quæ ſunt in tit. C. vnde vi. l. 1. & per totum. de acquiren. poſ. l. ex libris. Imò idem videtur, quòd etiam contra mediatos poſſeſſores per quotcunque manus iuerit, detur auxilium, dummodò mala fide omnes quæſiuerunt poſſeſsionem: vt hîc. & 2. quæſtio. 1. in primis. & ff. de dolo. l. 1. §. 1. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. familiæ. & §. ſi filius. ſi autem vnus de medijs poſſeſſoribus bona fide quæſiuiſſet poſſeſsionem, tunc ipſe ſolus haberet actionem contra alios ſequentes malæ fidei poſſeſſores.

☞ † Imò plus videtur, quòd ſi aliquis poſsidebat bona fide, & alius [a] eandem poſſeſsionem occupet bona fide, niſi conſtiterit priorem bonæ fidei poſſeſſorem iuſtè poſſeſsionem amiſiſſe, fiet ei reſtitutio poſſeſsionis, & non probata ſpoliatione. C. de agri. & cenſitur. coloni. Authen. de mand. princ. §. quòd ſi. 3. q. 1. reintegranda. & ſunt hæc notanda pro poſſeſſoribus eccleſiarum, qui amittunt earum poſſeſsionem, nec poſſunt probare ſuam canonicam inſtitutionem, poſſeſſionem autem eccleſiarum & aliarum rerum videntur continuare poſſeſſores quouſque exinde expellantur, vel alius occupet, & ipſe ſuſpicatur ſe poſſe repelli. ff. de acquir. poſ. l. clam poſsidere. §. vlti. & l. ſi id quod. §. vlti. & de vſucap. naturaliter. & l. poſſeſſor. vel quouſque ſuam poſſeſsionem negligat. ff. de acquir. poſſ. l. ſi rem mobilem. & not. ſuprà, de elect. quærelam. ☞ † In vitium) C. de acquiren. poſ. vitia. benè dicit ſi ſcienter accepit, quòd tenetur reſtituere per conditionem ex hac conſtitutione, nam ſi ignoranter accepiſſet, ſecùs eſſet. ff. de vi & vi arma. l. cùm à te. nec contradicit. c. 3. quæſtio. 1. reintegranda. quòd loquitur quando ille qui rem tenet de qua agitur interdictum dolum, vel violentiam fecit circa rem ipſam. argumen. ſupra, de ordin. cog. cùm dilectus. Vel dic, ſi quis daret libellum, ſub quo poſſet comprehendi actio quòd metus cauſa, per quam aduocatur res ab eo, qui metum non timuit. ff. quòd met. cau. ſi cum ex. §. 2. puta peto reſtitutionem poſſeſsionis talis rei quæ mihi per metum eſt ablata, crederemus poſſe ferri ſententiam contra poſsidentem, quamuis non ſpoliaſſet, nec rem ſcienter à ſpoliatore recepiſſet, & ſic intelligitur. c. reintegranda. C. de anna. excep. l. vlt. C. vnde vi. inuaſor (reſtitutionis) condictione ex hac decret. repete quæ diximus ſup. c. cùm ad ſedem.

CAPVT XIX.

1 *Excommunicatus abſolui non debet, non facta ſatisfactione.*

Papa non præſumitur voluiſſe omnia caſtra deſtruenda eſſe, vbi eccleſiæ affictus & penſiones recipere ſolent.

Caſtra noua non licet facere cum alterius iniuria & æmulatione, nec licet vetera incaſtellare, quæ probantur habitata.

PISANIS. (Caſtris) hæc caſtra Piſani occupauerant, & propter hoc erant excommunicati. 1 † Motæ) id eſt, occupationis caſtrorum factæ, vel à Piſanis ſibijpſi fuerunt primi iniuſti occupatores, vel etiam ab alijs, quibus ipſi in vitio ſucceſſerunt. ſuprà, cap. proxi. nam licet à tempore motæ guerræ Epiſcopus plura in caſtris habuerit, ſed poſtea per alios quàm Piſanos ſpoliatus fuerit, licet poſtea Piſani primos ſpoliatores reſpoliauerunt, non tenentur Piſani interdicto vnde vi. ff. de vi & vi arma.

[a] *Et alius eãdem. Adde Pe. de Anch. in conſi. 214. incip. ad declarationem. col. 2. in fi.*

cùm à te. Sed poteſt dici, quamuis non tenentur interdicto, tamen iuſtè fuerunt excommunicati pro detentione rerum eccleſiæ. 12. quæſtio. 2. quicunque militum. à qua excommunicatione, cùm eſſent pro manifeſta offenſa, vel re iudic. excommunicati non debent abſolui ſine ſatisfactione. infrà, de verb. ſigni. ex parte. 1. & c. cùm olim. (caſtrorum) id eſt, iurium, quæ Epiſcopus in ipſis caſtris habebat (aſſerentibus) coram delegato Papæ (reſtitutio) & iurium Epiſcopi (impugnaturus) poſt appellationem debuit audiri hic Epiſcopus, cùm diceret proceſſum nullum, ſicut ex fin. decret. apparet (primum) ſcilicet, reſtitutio alterum, ſcilicet, quòd permitteretur poſsidere, ſcilicet, plenè & liberè (conſtabat) quòd Epiſcopus habuit (morte) expone vt ſuprà. Non poterat) ſed non etiam ſi alij quàm Piſani eadem caſtra tenerent idem eſſet, vtique, quia non haberet liberè, cùm in eorum eſſet poteſtate Epiſcopum repellere, poteſt reſponderi quòd lucrum habebant, quando Piſani occupauerunt, & tunc liberius & plenius eccleſia affictus & penſiones poſsidebat, quàm Piſani, qui non ſolùm Lucano populo, ſed etiam clero moleſti erant, & ratio, quæ ſequitur non ſufficienter reſpondet. Vel dic, quòd ſic Epiſcopus non probauit ſe poſſediſſe caſtra quando Piſani ea occupauerunt, quia tamen conſtabat, quòd ea poſſederat, & eodem modo quia conſtabat, quòd Piſani de nouo occupauerant, ſicut ex multis verbis huius decret. apparet, conſtabat etiam, quòd Epiſcopus tempore occupationis caſtrorum affictus & penſiones poſsidebat, & ideò debebat delegatus Papæ præſumere, quod poſsidebat Epiſcopus plenè & liberè, hoc eſt, quòd nullus eſſet in caſtro, qui Epiſcopum repellere vellet, vel poſſet, cùm de Piſanis conſtaret, quòd de nouo occupauerant, nec de alijs etiam probatum erat, quòd caſtra poſsiderent, quòd & ſi probatum eſſet, non noceret, cùm de ipſis Piſanis indubitanter conſtaret, quòd de nouo occupauerant primo Lucanenſ. eccleſia poſsidente prædicta. Vnde licet non probaretur Lucana eccleſia ſpoliata, ita quòd competeret interdictum, vel quòd ſecundum tenorem literarum harum ei eſſet primò reſtitutio facienda, & tamen relinquitur quòd Epiſcopus poſsidebat affictus liberè & plenè nullo in caſtris exiſtente. Vel quod melius eſt, relinquitur, quòd iſta eccleſia poſsidebat antequam occuparentur à Piſanis, vel alijs, ita peccauit delegatus qui abſoluit Piſanos antequàm exirent de caſtris, & ſic liberè affictus & penſionem dimitterent Epiſcopo, ſicut habebat antequam caſtra occuparentur à Piſanis, vel alijs. Si autem Piſani probauiſſent, quòd alij iuſtè tempore quo occupauerunt poſsiderent, non tenerentur dimittere caſtra, cùm ſufficeret quòd plenè & liberè permitterent, dimitterent Epiſcopum prædictos affictus, & penſiones percipere, ſicut habebat tempore occupationis: non autem eſt credendum Papam ita ſupinum eſſe, quòd voluerit intelligere omnia caſtra deſtruenda vbi eccleſiæ affictus & penſiones recipiebantur. Et benè facit ad intellectum huius. infrà, de proba. licet. circa final. vbi ferè idem habetur, quòd hîc dicitur. ibi enim, quia eccleſia Rauennas plenum ius habuerat, & plenè poſſederat, imponitur ſilentium Fauentinis ſuper poſtea poſſeſsis, niſi iuſtè ſe poſsidere oſtenderent. Hoc tamen poteſt eſſe iuſtum, vt ſi non licet noua caſtra facere cum iniuria, vel emulatione alterius, & ita nec incaſtellare [a] vetera, quæ non probantur habitata. C. de ædi. priua. §. 3. 2. C. de fund. limi. l. 1. 2. & 3. libr. 11. argumentum. ff. de oper. pu. l. 3. ff. ex quib. cau. infa. irro. athletas. & ad hoc poterit agere Epiſcopus Lucanus, ſcilicet, vt deſtruerentur innouata caſtra, vt in priſtinam formam reducerentur condictione ex præmiſsis legibus, vel officio iudicis. argumentum. ad hoc. infrà, de iudæ. conſuluit. & non ſolùm poſſet ad hoc agere Epiſcopus, ſed etiam quilibet, qui ibi reditus haberet, nec eſt hæc popularis actio, ſed verius pro vitanda diminutione ſui patrimonij quiſque agit, maximè autem Epiſcopus debebat agere, quia de toto caſtro vel terra poſſeſsionem habebat. (Irritum) & ita per conſequens apparet Piſanos non eſſe abſolutos. Et eſt ratio, quia formam mandati non ſeruant, vt ſuprà, de reſcri. cùm dilecta. vbi not. Vel dic, quòd hic proceſſus fuit impugnatus, quia poſt appellationem habitus fuit, & appellatio probatur legitima ex eo, quia appellauit ne fieret abſolutio, niſi procederet reſtitutio libera etc.

[a] *Incaſtellare. Adde Ro. in l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolu. ma. ſal. 44. & Abb. in c. cum eccleſia. ſuprà, de elect. & Felin. in c. cùm veniſſent. col. fin. ſup. de conſt.*

CAPVT

CAPVT XX.

FREQVENS ET ASSIDVA. (Ab alio) VERBI GRATIA, Titius agit contra Meuium : Meuius excipit quòd non debeat respondere, quia Seius eum spoliauit malè (post diem) infrà, de excep. pia. (Maiorem) instit. de excu. tut. §. item propter. ff. de excu. tut. populi. arg. contra Authen. vt hi qui obli. per se. §. 1. 2. 3. & 4. (Accusatorem) in criminali.

TITVLVS XIIII.

DE DOLO ET CONTVMACIA.

CAPVT I.

AD HAEC. (Nancisci) debet enim iudex ei corporalem possessionem, id est, custodiam tradere. infrà, de sen. & re iud. cum aliquibus, & tueri debet inductum. ff. ne vis fiat ei qui in pos. mit. l. 1. §. 1. & dic vt not. sup. vt lit. non contest. quoniam fre. nihilominus tamen post annum fiet verus possessor. infrà eodem, contingit. ff. de bon. Authen. iud. pos. quamuis. si autem per extraneum impeditur, possidere tenetur ad interesse. ff. ex quib. cau. in pos. eatur. si quis creditorem. Rigor) scilicet, quòd imponat ei mulctam, & etiam pœnam corporalem, quam iudex secularis imponeret. ff. si quis ius dic. non obtem. l. 1. & intellige hìc de consilio, & si propter hoc non periclitatur iustitia, vt hìc sequitur, aliàs mulctam imponet. infrà, de pœnis. dilectus. & c. vltim. suprà, de offic. deleg. præterea. (Astrinxit) & nulla alia pœna ei imponatur, nisi quòd soluat expensas.

CAPVT II.

1 *Contumacia quot modis fieri posit.*
Sequestratio ob contumaciam fieri potest.

EX LITERIS. (Absentauerint)† hìc est contumacia in non veniendo, infrà eodem, cùm dilecti. Quandoque est etiam in non restituendo. ff. de rei ven. qui restit. Quandoque in non respondendo : vt. infrà, eod. prout. Vel obscurè respondendo. ff. de inter. act. de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil. Quandoque in non iurando. ff. de iureiur. manifestè. Quandoq; in non exhibendo. ff. de app. creditor. §. iussus. Quandoque in recedendo infecto negotio. 11. quæstio. 3. certum. 18. dist. si quis autem. (Religionis) 12. q. 2. religiosam. ff. de relig. sunt personæ.

Sequestrari) not. fieri sequestrationem propter contumaciam, & tunc ita fit restitutio expensarum, sicut si data esset possesio causa custodiæ, vt hìc. Quandoque propter dilapidationem. 2. quæstio. 6. quoties. Quandoque propter rem litigiosam. 11. quæstio. 1. quia quandoque propter scandalum. infrà, de seque. cap. 2. nota commutationem cautionum. (Ecclesias) sequestratas. (Restitui) id est, asignari post lapsum annum, sed benè non petebant, cùm hoc iure cautum non sit, vt post lapsum anni quis debeat fieri verus possessor rerum sequestratarum. (In posterioribus) de hoc notat. suprà, de offi. deleg. ex literis. (Nomina) & ideò, quo ad expressa, vel in literis, vel coram iudicibus non possunt secundæ, prioribus derogare. suprà, de præscri. pastoralis. §. quoniam. & §. nos igitur.

CAPVT III.

CAVSAM QVAE. (Natiuitate) id est, an mater ipsius A. fuit legitima vxor patris sui, & sic an ipsa sit legitima filia an non, & ita per consequens poterit cognosci, vtrum, scilicet, filius I. ex persona ipsius A. sit admittendus ad petendam hæreditatem, nam agebatur hìc de hæreditate auita, scilicet, de hæreditate patris ipsius Agathæ (denunciationibus) de hoc notat. infrà, de eo qui mit. in possess. cau. rei ser. si ad. (receptis) erat enim lis contestata, sicut in integra apparet, & ideò ad testium receptionem & ad probationem sententiæ proceditur, & ideò etiam fit citatio ad domum.

CAPVT IIII.

1 *Per responsionem indirectam, siue proponendo exceptionem peremptoriam, siue per confessionem fit lit. contestatio.*

Exceptio peremptoria an sit probanda ante litis contestationem & de ea cognoscendum & pronunciandum.

2 *Non fit absolutio neq; condemnatio, nisi post lit. contestationem.*

3 *Diffinitiua sententia, siue per probationem liqueat siue non, ferri debet.*

PROVT NOBIS. (Aduocati) de hoc notat. suprà, vt lit. non contest. capit. ad hoc. C. quorum appel. l. vlti.

1 † Respondit) hîc habes quòd licet aliquis non teneatur respondere aduersario, nisi de mandato iudicis, si tamen respondet sibi praeiudicat. ff. de inter. ac. si sine. §. 1. & l. de aetate. §. qui interrogatus. ff. de adul. si postul. §. quaestioni. Habes etiam quòd per indirectam responsionem, siue proponendo exceptionem peremptoriam, siue per confessionem fit lit. contest. Sed contra. suprà, de lit. contest. c. 1. de elect. dudum rotho. Sol. dicimus hîc litem contestari, & non excepisse tantùm, nec positioni respondisse, sed narrationi & petitioni, & quòd per exceptionem non fiat litis contestatio probatur. ff. de condi. indeb. eleganter. §. penult. vbi dicitur, quòd volenti litem contestari proponenda est exceptio, ex quo sequitur, ergò excipiendo non facta est litis contestatio, sed non fit lit. contest. per exceptionem peremptoriam erit ne ante lit. contestationem de ea cognoscendum & pronunciandum? argumen. quòd sic. C. de excep. si quidem. vbi dicitur, quòd exceptione peremptoria tantùm cognosci oportet.

2 † Sed contrarium est verum, scilicet, quòd non debet de ea cognosci, nisi prius lit. contest. quia non posset fieri absolutio, neque condemnatio, nisi lite contestata. suprà, de elect. dudum. & l. si quidem. non dicit lit. non contest. sed naturali ordine, cognitionem exceptionis praecedere cognitionem principalis petitionis, licet causa breuiandi lites saepè simul de vtraque cognoscatur, nec est contra ius.

Et sunt haec vera vbi proponitur exceptio vt peremptoria petitionis actoris, si autem proponeretur ad reum repellendum, puta quòd esset excommunicatus, vel vt declinatoria, tunc ante lit. contestationem est probanda; vt not. infrà, de excep. pastoralis (percepisset) & ideò dicebat se non teneri ad earum protestationem, & sic legitimè facta fuit lit. contestatio (ad conuincendam) C. de iudi. Authen. iubemus. (terminetis) si liquet vel liquere potest. C. de iudi. properandum. §. si autem reuo. 3. quaest. 9. decernimus. Possessionem) id est, per sententiam detis veram possessionem. C. quomodo & quando. consenta. C. vbi in rem act. l. 2. & hoc quando non liquet: vt C. de iud. properandum. §. sin autem. & est haec possessio irreuocabilis, nisi contra eum iudicetur de proprietate: vt hîc habes, & in l. praealleg. reuocabilis est, si aliàs ante lit. contest. fiat missio in possessionem: vt not. suprà, vt lit. non contesta. c. quoniam.

3 † Sed quoniam dices semper liquere, quia aut liquet per probationes, & tunc fertur sententia diffinitiua, aut non liquet per probationes, & tunc similiter sententia diffinitiua ferri debet, quia actore non probante, reus & si nihil praestiterit obtinebit. suprà, de cau. poss. & proprie. cùm ecclesia. in fin. Respondemus haec decret. loquitur, quando reus est absens per contumaciam, quia si esset praesens posset esse, quòd per confessionem suam, vel alio modo actor probaret de suo iure, quòd in eius absentia fieri non potest, & ideò in eius odium est inductum, vt mittatur in veram possessionem, secùs autem diceremus, si actor contumax esset, tunc enim diceremus, quòd iudex debet ferre sententiam, & si nulla alia causa sit: nisi quia actor non probauerit per se, & ita per consequens constat, quòd reus sit absoluendus, & si diligenter attendas vtrobique inuenies fauorem praesentis, & odium contumacis.

CAPVT V.

1 *Testes inducere non licet post publicatas attestationes.*

2 *Quo casu soluantur expensae ante finem litis, & quando etiam in fine litis non fiat condemnatio in expensis. num. 3.*

Expensae quae fiunt ante finem litis non attendat an is qui condemnatus est, iustè vel iniustè litigauerit super causa principali, sed super exceptione tantùm.

4 *In causa appel. semper fit condemnatio in expensis.*

Compensatio expensarum debet fieri, quando pars à tota sententia appellat, quae plures

plures articulos continebat, & in vno erat iusta, in alio verò iniusta sententia.

5 *An appellatus in causa appellationis semper condemnari debeat in expensis.*

Excipiens an debeat condemnari ad expensas.

Sententia incerta super expensas lata, an & quando valeat.

6 *Iudex post sententiam tota ille die suum officium exercere potest condemnando in expensis.*

FINEM. (Litibus.) C. de agri. & censi. l. litibus. lib. 11. (dispendio). 50. dist. postquam. supr. de ele. cùm inter vniuersas.
1 † Intentionem) per testes, vel per instrumenta. C. de excep. si quidem. vel per confessionem. C. de erro. aduo. l. 2. vel per præsumptionem. C. de proba. sine.

Sed obijcies, quia publicatis attestationibus non licet inducere testes. Authent. de testi. §. quia verò. col. 7. ergò nec proponere exceptionem, quæ per testes probari debeat. Sol. potest esse, quòd fundata erat intentio aliàs, quàm per testes, vnde post talem fundationem benè inducuntur, & eodem modo potest esse, quod fundata erat intentio aliàs, quàm per testes, & prius petijt dilationē ad exceptionem, quam vult per instrumenta probare: vt inf. de fide inst. cùm dilectus. vel etiam si publicatæ essent attestationes indirectè, posset alios testes inducere super alijs articulis ex prioribus pendentibus. infr. de testi. ex tenore. inf. de fide instru. cùm Ioannes.

2 † Ad soluendas) expensæ enim soluũtur ad finem litis, vbicunq; calumnia alicuius depræhenditur, vel etiam violenter præsumitur: vt hîc. & sup. de rescri. cæterùm. sup. eod. c. 2. inf. de testi. significauerunt. Item non solùm in diffinitiua, sed etiam si quis absoluitur ab instantia iudicij, statim fit condemnatio in expensis. C. de iud. properandum. §. 1. Authent. de liti. §. omnem. Aliàs regulare est, quòd tantũ in fine litis fiat condemnatio. inf. de pœn. calumniam. C. de episc. Authent. generaliter. Et no. quòd in expensis, quæ præstãtur in medio litis, non attenditur, an is qui condemnatur iustè vel iniustè litigauit super principali, sed super exceptione tantùm. inf. de seque. ad hoc. inf. de appel. significauerũt. & c. sæpè. 3. q. 3. §. spatium. in fin.

3 † In expensis autem quæ in fine litis præstantur, attenditur, an iustam habuit causam litigãdi vel probabilem tantùm. & sic non fit condemnatio in expensis. infr. tit. proxi. c. 2. inf. de sen. excom. sacro. ff. de leg. 2. qui solidum. §. etiam. arg. ff. de peti. hære. illud. & maximè si iuramentum est de calumnia, præsumimus enim bona fide litigare. 1. quæstio. 7. sancimus. si autem temerè litigauit condemnatur in expensis. C. de iud. eum qui. Quidam tamen dicunt, quòd hoc ipso quod succumbit condemnandus est. arg. 2. q. 3. qui non probat. C. de aduo. di. iu. di. l. 1.

4 † Alij contrà, in causa appellationis indistinctè semper fit condemnatio in expensis. 2. q. 6. omninò. inf. de app. vt debitus. & est ratio diuersitatis, quia in causa principali producuntur probationes facti, in quo probabilis est ignorantia, sed in causa appellationis pro magna parte non inducuntur probationes facti, sed tantùm allegationes iuris, vbi improbabilis est ignorantia. ff. de iur. & facti ign. regula. vnde dicimus, quòd non semper in causa appellationis indistinctè condemnandus sit, nam si in ea inducerentur nouę probationes facti, quòd licet aliquando: vt not. inf. de testib. veniens. fraternitatis. in quo casu non solùm parti, sed nec iudici potest aliquid imputari. infr. de fide instr. cùm Ioannes. in fin. tunc non esset condemnãdus in expensis. Item no. quòd si in sententia continebantur plures articuli, & in vno est iusta sentẽtia, & in alio iniusta, & pars à tota sententia appellet, fiet hincinde compensatio expensarum, debebat enim diuidere articulum iustum ab iniusto, & super illo solo appellare. inf. de testa. Raynaldus. si verò vnum solum articulum continebat sententia, vt quia condemnauit in centũ, cùm deberet in quinquaginta condemnare, tunc debet distinguere, sed licet appellare à sententia, & non fiet hincinde compensatio, quia non est partis distinguere tantum debeo, & tantum non. arg. tamen contra. ff. si cer. pet. quidam.

5 † Item non videtur [a] differentia, vtrum obtineat in causa appellationis appellatus, vel appellare ratione præallegata, quia vterq; per probationes inductas in causa principali satis posset instrui, quòd futurum sit in causa appellationis. Alijs tamen videtur, quòd appellatus non debet condemnari in expensis in causa appellationis, quia iustam causam litigandi habet, cùm in causa

[a] *Item non videtur differentia. Ad ista dicta Innoc. hîc vide Pet. de Anchar. in consil. 415. incipien. Primũ dubium. circa fin. consil. versi. esse aliud quæsitum.*

causa principali lata, sit pro eo sententia, nisi aliàs iniusta sententia appareret manifestè.

Et intelligimus condemnationem in necessarijs expensis, non vtilibus. infrà, c. proxi. & quæ per causam factæ sunt, infr. de sequest. ad hoc. & in eundo & redeundo, & aduocatis. C. de iudic. sancimus. deducentur autem expensæ, quas domi faceret. ff. ad exhib. sed & si. §. penul. ff. de peti. hære. sed & si. §. quòd auté. & §. seq. & in Authent. de manda. prin. §. illud. col. 3. ff. de rei vendicat. si res. similiter deducentur expensæ, quæ casu vel facto factæ sunt. ff. mand. inter. §. non omnia. & erunt expensæ mediocres non delicatæ. ff. de pig. act. si seruos. ff. de dam. infec. inter quos. §. fi. & l. sequen. Non autem quæritur si minores potuit facere. ff. mand. l. si quis alicui. §. impendia. ff. de procu. qui proprio. §. litis impendia. & veniunt expensæ quæ fiunt post litis contestationem ex officio iudicis, quæ verò ante iure actionis. ff. de ædili. edict. ædiles. §. item sciendum. §. 1. & si tempore sententiæ non sit condemnatus, vlterius peti non possunt: vt. C. de fruc. & lit. expen. l. 4. in fin. nisi in causa appellationis: vt. C. quando prouo. non est neces. l. fi. In hoc autem casu in quo loquitur hæc decret. incontinenti proposita exceptione condemnabitur excipiens ad expensas. tamen sub conditione, si in probatione defecerit. sic suprà, de procurat. auditis. & ita videtur sententia secundum hoc continere multiplicem iniquitatem, primò quia fertur sententia sine certa quantitate, quia non potest esse certa tempore datæ sententiæ, cùm nondum sunt factæ. C. de sen. quę sine cer. quanti. per totum. Sed respondemus hoc speciale in odium tam tardè proponentis exceptionem, vel dic posse ferri sententiam incertam, quando expensæ non veniunt principaliter, sed accessoriè, accedunt enim expensę præsumptæ malitiæ, imò dicimus quòd semper super expensis incerta potest ferri sententia talis, condemnamus talem tali ad expensas, quas fecit vel quas probauit se fecisse. C. de fruct. & lit. expen. terminato. suprà, de procurator. auditis. nam sic loquitur prædicta lex, quando si condemnauit, nam si tu velles prauè intelligere prædictam legem, scilicet, quòd non condemnauit in expensis, sed tantùm potestatem agendi de expensis parti seruasse, non posset huiusmodi intellectus sustineri, quia necesse esset quòd expensę tantùm officio iudicis petantur, vel iure actionis, sed officio iudicis peti non possunt: vt in. l. præalleg. terminato. quia iam terminato negotio secundum quod ibi loquitur, non habet locum tale officium iudicis. institut. de offic. iudic. §. præterea fructuum. suprà, de offi. iudic. c. fi. restat. quòd necesse sit peti eas iure actionis, sed nulla actio ad eas competit, nisi sit ad eas condemnatus, quia tunc non competit actio in factum in re iudicata. Et sic apparet, quòd. l. præallega. terminato. loquitur, quando iudex expressè condemnauit partem ad expensas, licet incertas, & quod si iudex seruauit ei, quòd posset agere de expensis factis in lite, quòd nihil valet.

6 † Illud autem benè fatemur, quòd iudex post sententiam tota illa die suum officium exercere potest condemnando in expensis. ff. de re iudicata. Paulus. Alij tamen dicunt, quòd benè valet reseruatio expensarum, & sic intelligo. l. præallega. & agetur ad illas conditione. ex. l. illa. Primum dictum magis placet. Vel dic, vt not. suprà, de procuratoribus. auditis. Secunda iniquitas est, quòd intromittit se de tractatu futuri temporis. Sed respondeo, vt suprà, de procuratoribus. Tertia iniquitas est, quia fertur sententia sub conditione, sed responde hoc non est contra ius. 2. quæstione. 6. biduum. & est ita statutum propter breuiandas lites. Quidam autem dicunt condemnationem hanc tantùm in fine litis fieri, quòd litera benè per omnia non patitur. Alij verò dicunt, quòd eo deficiente in probatione, & hoc est speciale secundum eos, quia etiam si aliàs obtineret in principali causa, & per alias exceptiones, tamen condemnabitur in expensis factis in illa exceptione.

CAPVT VI.

1 *Citatus etiam post terminum comparere debet ad hoc, vt dicat excusationem absentiæ.*

CVM DILECTI. Contra eũdem hîc satis apertè patet, quòd in modum exceptionis agitur contra electũ, etniã si confirmationẽ, vel ordinẽ nõ petat, nã hîc nec electus, nec nũcij eius

eius cõfirmationẽ petebãt, quia cõfirmatus erat, nã aliter non nominaretur electus, nec ordinem, nec confirmationem iam adeptam petebat, quæ ipsi absenti præstari non poterant. Item dici non potest, quòd ageretur contra electum accusando, cùm per procuratores agatur, nec inquirendo, nec denunciando, sicut ex ipso contextu literæ euidenter apparet. Item non potest dici, quòd sint admissi ad proponenda hæc crimina, quasi prosequendo appellationem, quia ipsi non appellauerunt, nec electus suam appellationem fuit prosecutus (appellauerit) de appellatione quæ fit extra iudicium. not. supr. de maio. & obe. cùm dilectus. infr. de ap. cùm sit ro. & c. consuluit. & c. ad audientiam. & c. constitutis. & c. bonæ me. (responsalem) de hoc not. supr. de procur. quærelam. (Præsentare) hoc allegando dicit, vel tunc habet hîc locum, cùm aduersarium scit coram iudice permanere etiam maximè in causa electionis, vbi periculum est in mora: vt supr. de elect. cùm inter vniuersas. si enim nesciret eum coram iudice perseuerare, quare iret, nam si fuit legitimo impedimento detentus circunducitur peremptorium. ff. de iudi. l. & post. & sic frustra cogeretur circumducto peremptorio se fatigare laboribus & expensis, cùm ius reddat eum liberum. ff. si quis cau. l. 2. si autem legitimam excusationem non habebat, tunc similiter præcisè venire non tenetur, quia siue post veniat, siue non, semper tenetur ad expensas legitimas, vt hîc, & hoc sufficere debet, nec contra facit. l. illa inducit tamen. ff. de arbit. Celsus. cùm aliud sit in solutione, de qua ibi loquitur, quæ semper liberat debitorem. ff. de sol. si per me. & ad quod semper tenetur post terminum, aliud in comparendo coram iudice, à quo non liberetur si tempore nõ idoneo compareat, & etiam ad quod non tenetur. Alij tamen dicunt, quòd semper & etiam post terminum comparere debet ad minus, vt dicat excusationem absentiæ. arg. 4. q. 5. c. 1. & 5. q. 3. c. 1. & etiam vt litiget si aduersarium inuenerit: vt hîc (elapso) ff. de arbi. Celsus (& insidias) quamuis hoc sufficeret si citatus esset personaliter, non tamen valet quando citatus est per procuratorem, nec procuratores insidias timent, quod hîc apparet, quia si non timent nuncij, nec procuratores (moderatas) de hoc not. suprà, c. proxim. (tempore) not. expensas computandas à tempore citationis, & non tantùm à tempore contumaciæ.

CAPVT VII.

1 *Antequam quis sortiatur effectum confirmationis, examinari debet an electio sit canonica, vel non.*

2 *Potest contra aliquem criminaliter, vel ciuiliter agi post confirmationem & consecrationem.*

Differentia est inter eum, qui obijcit post confirmationem, & inter eum, qui ante confirmationem.

Confirmatio electionis facta cum solenni examinatione, an contra eum possit aliquid obijci.

3 *Non potest is viua voce appellare, quem cõstat fuisse contumacem.*

4 *Non licet, nisi de gratia contradicere confirmationi solenniter factæ, à qua non est appellatum.*

5 *Sententia super electione, in rem iudicatam non transit.*

CVM OLIM. (Assereret) ff. de exhib. re. diuus. (impendi) non est trahendum ad consequentiam, cùm non debeat accedere ad apostolicam sedem, vel Metropolitanum electus, vel consecrandus, nisi habeat decretum subscriptionibus roboratum, & literas testimoniales. 61. distinctio. episcopus. hoc tamen satis posset concedi illam confirmationem fieri cum debita solennitate, vel causæ cognitione, quæ fit prædicto modo, etiam cùm nullus citetur, cùm illi qui volunt aliquid obijcere parati debeant esse propter periculum, quod est in mora. argum. infrà, de appellat. oblatæ. Item quia terminum habent à iure intra quem debent habere episcopum consecratum: vt not. suprà, de elect. cùm in cunctis. & c. statuimus, & intra illum terminum, si vnus malitiosè alium præueniret, cassaretur quod fieret. argum. præalleg. decret. oblatæ. Papa autem posset hîc excusari: quia per falsas literas iste D. circumuenit eum.

1 †Canonicè) videtur quòd non deberet sic conducere, sed sic si inueniretis eum per falsas literas consecratum, imponatis sibi silentium, nihilominus faciatis eum pacifica possessione gaudere, cùm ex quo confirmatus est, talibus exceptionibus non obstantibus effectus

ctus confirmationis non sit impediendus. infr. de app. constitutis. 2. imò benè dicit, quòd clandestinè, vel obreptitiè obtinuit confirmationem, vt hîc. Et ideò antequam habeat effectum confirmationis examinari debet, an electio sit canonica, vel non: vt not. supr. de cau. poss. cùm olim. Vel potest dici, quod nunquam debuit habere possessionem rerum episcopatus, quia non constabat de confirmatione, cuius effectus est possessio rerum episcopatus: vt suprà, de elect. cùm in cũctis. sed tantùm de consecratione, nec consecrando confirmare videtur, cùm hoc non intenderit, & diuersi sint actus. ar. suprà, de elect. cùm inter vniuersas. in fi. sed si negaretur clandestinè, vel obreptitiè facta consecratio, vel confirmatio nihil innouabitur quousq; de hoc constet, cùm ad hoc dicendum non admittatur quis, nisi ex officio iudicis, siue dicat confirmationem nullam, vel beneficium restitutionis in integrum petat, & si vtroq; istorum modorum agatur lite pendente, nihil innouari debet. ff. de iudic. si prætor. C. de in integrum restitutione. l. 1. infrà, vt lit. pendente. c. 1.

2 † Fatemur tamen, quòd post confirmationem & consecrationem potest contra aliquem agi & criminaliter, & ciuiliter super eo, quòd non sit canonicè institutus, vel per simoniam, vel quia omissa sit forma vel alio modo, nisi dum petebatur confirmatio, vel consecratio de eo, quòd modò obijcitur fuisset exceptum & iudicatum. suprà, de leg. cùm dilecti. vel etiam exceptum tantùm, & non obstante exceptione facta fuisset confirmatio, nam in his casibus fortè postea agi posset. C. de fide instru. l. fi. ar. C. de fal. ipse. Hîc tamen est differentia inter eum, qui post confirmationem obijcit, & eum qui ante confirmationẽ obijcit, quia qui ante confirmationem obijcit, nihil probare debet ea ratione, quia negantis factum, scilicet in electione non canonica, nulla est probatio, sed electionem canonicam esse probare debet: vt not. suprà, de postu. c. 1. vbi autem post confirmationem dicitur electionem minus canonicam, hoc probare debet. Nemo enim cogitur directè titulum suæ possessionis: vt not. de hoc suprà, de procurator. ex insinuatione. Vel dic vt not. infr. de accu. c super. si autem crimen obijciatur siue ante confirmationem, siue pòst, semper qui obijcit probare debet, nisi iudex ex officio suo velit inquirere. de hoc not. supr. de postu. c. 1. quare non simul audiuntur causæ omnium trium, scilicet, D. F. & G. hoc quòd supr. in hac glos. dicitur, videtur quòd etiam, scilicet post confirmationem & electionem iterum potest dici contra confirmationem & electionem, & de forma electionis & de delicto personæ locum habet, quando confirmatio data est sine causæ cognitione, & idem videtur etiã si sine vlla inquisitione, vel cognitione data sit, sicut est, quando idem elector & confirmator, & hoc probatur suprà, de elect. quòd sicut. infrà, de appel. & c. constitutis. & c. constitutus. & in his casibus, si apparuerit electionem minus canonicè factam cassabit electionem.

Item si inuenerit cõfirmationem non ritè factam puta, quia confirmator noluit admittere contradictores, vel legitimas exceptiones. vel quia electione non examinatam confirmauit, siue appellatum fuerit, siue non, cassabit confirmationem. argu. infrà, de app. constitutis. c. constitutus. Si verò confirmatio quantum ad oppositionem iudicij fuerit ritè facta, sed electio non, sed tamen confirmatori non innotuit tota veritas, tunc dicunt quidam, quòd eodem modo irritanda est confirmatio, quia inspecta veritate mala fuit, licet iudex benè processerit. C. de appel. eos. infr. de fide instr. cùm Ioannes. infrà, de priui. cùm olim. 2. in fin.

Sed certè quicquid dicant hoc videtur habere locum, vbi fuit appellatum, quia propter remedium appellationis irritatur quòd factum est, vt in eisdem iuribus apparet, sed vbi non est appellatum quomodo irritabitur quòd legitimè factum est non videtur benè, sed tamen non reuocarem sine maturiori consilio, quòd sic factum est, sed vbi inueniet superior electionem minus canonicam præcessisse, & confirmationem sine examinatione secutam fuisse, melius dicet, si sic dicat, quia confirmatio per errorem fuit obtenta, eam reuoco, & quia electionem inueni minus canonicam eam casso. argum. ff. de re iudi. quod iussit. C. commi. & program. interlocu. l. sequen. C. si per vim. l. fin.

☞ † Si autẽ electiõis cõfirmatio fieret cũ solenni

lenni examinatione, puta partibus constitutis in iudicio & lite contesta. supra, de elect. dudum. eccle. Roma. & sententia tali modo lata, scilicet confirmo electionem, & tunc decætero nullus admittetur, neq; contra electionem, neq; contra confirmationem, à quo non est appellatum ad hoc, vt ipsa cassetur nec propter formam, nec propter crimen, quia sententia transiuit in rem iudicatam. C. commi. progr. l. 3. Non negamus, quin possit procedi contra hunc confirmatum, & propter crimen quod ante electionem commiserat, & etiam propter defectum formæ, vt quidam dicunt, non ad electionem vel confirmationem cassandum, sed ad hoc, vt deponatur vel suspendatur, vel alia pœna imponatur, sed pluribus alijs videtur contra, & melius etiam, quòd de præmissis non possit accusari post confirmationem solenniter obtentam, quia transit in rem iudicatam, vt dictum est, vt aliquis sit litium finis. C. de fi. instru. l. vltim. ad fin. & idem videtur dicendum, etiam si partes non fuerint in processu confirmationis, nec lit. contestat. facta fuerit. Sed tamen solenniter præcesserit confirmator inquirendo de forma electionis in loco, vbi facta est electio, & de scientia & de moribus & vita electi in loco, vbi conuersatus est. suprà, de elect. scriptum. nam in hoc casu credimus sententiam confirmationis transire in rem iudicatam, nisi fortè de obreptione proponeretur, nisi fortè ex prouisione & de gratia, & non de mero iure audiretur, non tamen multo tempore post confirmationem. supr. de elec. cùm dilecti. (Alioquin) si prędictus D. non esset canonicè electus.

3 † Citatus) sic referebant iudices, vel pars F. & G. scilicet quod contumaciter abfuerat D. sed non constabat, quia si cōstaret eum fuisse contumacem, sic non posset appellare viua voce. ff. de in integ. restitut. diuus. ita nec eius itineris arreptio vim appellationis obtinet, & hoc iustificat sententiam eo absente latam. suprà, vt lite non contestata. quoniam. nec fuit necesse, quod aliqua sententia ferretur contra hunc D. cùm de facto in eadem ecclesia, de qua agitur, nihil possideat, nec etiam de iure. Item quia nec ipse agebat contra alios electos, nec alij contra eum, nec se eis opponebat.

4 † Confirmare) huic facto G. acquieuit vel ad minus non cōtradixit, nec postea eum inuenimus prosecutum huiusmodi negotium, quamuis sola testimonia non sufficerent, vbi de plurium agitur electionibus, hæc autem ideò sufficiunt, quia ambo electi inter quos erat contentio videntur his esse contenti, sed D. etiam huic affirmationi se opponere non posset, nisi appellasset, quia confirmationi solenniter factæ, à qua non est appellatum contradicere non licet, nisi de gratia, quia confirmatio sententia est, & vim & formam sententiæ tenet, & ideò transit in rem iudicatam, ex quo non est appellatum (literas) quæ non valuerunt, cùm de præmissis literis & eorum quæ in eis continebantur, non facerent mentionem. suprà, eodem c. 2. (Misericorditer) quia vera fuit misericordia, quia ex quo alius legitimè confirmatus fuit, non erat vlterius audiendus, nisi prosequendo appellationem, de qua Papa erat incertus. (Inuentus) q. d. citatus tertiò contumax fuit, ideò proceditur contra eum etiam si non inueniatur (termino) vnius anni sibi dato, cùm aliàs semper deberet expectari, si contumax non esset. ar. à contrario sensu. supr. vt lite non contest. c. quoniam, §. porrò. & §. seq.

Sed dices quare datur annus cùm in decre. prælleg. non dentur, nisi sex menses? Respon. ibi agebatur de electione non confirmata & episcopo non consecrato, hîc verò loquitur de iam consecrato, & hoc est speciale propter reuerentiam consecrationis. Vel dic, hoc esse speciale propter consecrationem, quia iterum tractatur de eius iure post sententiam iustè latam, & quod expectatur per annum, & sic etiam hoc ex abundanti, vt auferretur omnis exceptio ipsi D. qui dicebat & dicere poterat per itineris arreptionem appellasse, quod tamen non constabat, non enim esset bonum, imò pessimum, quòd si de iure esset episcopus, quod alius in locum eius intraret. 3. quæst. 7. hoc quippe. & infrà, de conces. præbend. c. 1.

5 † Et est hîc ar. quòd sententia super electione, non transit in rem iudicatam, simile in matrimonio carnali. inf. de sen. & re iudi. consanguinei. & c. tenor. Alij dicūt & melius, quòd si verum esset quod D. dicebat, scilicet quod iter arripuerit ad se app. veniendi, iniquus erat processus iudicum. infrà, de app. suggestum. & c. memi-

meminimus.& ideò de iure est, quod iterum inquiratur de eo, & si inuentum fuerit reuocetur processus.sup.de offi. deleg. cum causa.

☞ † Sed oppones quare ergò ad eosdem remittitur negotium? Respon.non remittitur, sed hoc ius commune est, si quis intra annum non prosequitur appellationem, primus iudex potest prosequi appellationem, vt not.sup.de offi. deleg.pastoralis.§.præterea.vel melius propter præsumptiones, quæ erant contra eundem D. hoc speciale factum fuit contra ius, hodie autem dicunt quidam hoc, quod dicimus de arreptione itineris, esse correctũ, vt not.infr. de app.vt debitus.Verbo) quia non dixit ego appello, sed dixit, vel pro certo habebatur, quod ad sedem apostolicam veniebat vt de processu contra se habito cõquereretur, nec hoc sufficit si copiam iudicis, à quo vult appellare potest habere intra decem dies ex quo scit contra se habitum processum, coram eo enim appellare tenetur.2. q. 6. si quis ipsius.& §.biduum.

CAPVT VIII.

1 *Excõmunicatus, neq; administrare, neq; alienare res ecclesiæ potest.*

Excommunicatus an possit res suas alienare, & cum alijs contrahere, & an talis contractus cum excommunicatis valeat.

2 *Reus excommunicatus potest constituere procuratorem.*

Prælati excommunicati an & quando ratione sui officij aliquid spirituale facere possint.

3 *Excommunicatione pendente suspenditur effectus debiti.*

Excommunicatus si expolietur in excommunicatione, an post absolutionem possit agere interdicto vnde vi.

4 *Debemus apostatis de omnibus iuribus suis respondere.*

VERITATIS. (Canonicis) & quia volebat canonicis eũ accusantibus respõdere ordine iudiciario seruato, ideò dominus Papa ne de sua contumacia commodum reportaret, mandat contra ipsum procedi in modum inquisitionis. Audientiam) in modum inquisitionis, aliàs non liceret contra eum recipere testes lite non contestata. c. vt suprà, vt lit. non contest. quoniam fre. Alij dicunt, quòd semper contra quemlibet prælatum & etiam clericum contumacem ad depositionem concedetur lite non contestata, vt hîc, & infrà, de cle.non re.in ec. vel præ.ex tue. secundum l. autem secùs. ff. de pœn. absente. Depositionis) not. quod non fert hic sententiam super crimine, sed tantùm deponit eum (inhibitionem) infrà, de no. ope. nun. cùm ex iniuncto. infrà, de desp.impu.ad dissoluendum.suprà, de in integ.resti.cùm venissent.

1 † Excommunicationem) excommunicatus enim cùm suspensus sit, & administrare non possit, alienare res ecclesiæ non potest, quod intelligendum videtur de nominatim excommunicatis & publicè.arg.infr.de sen.& re iud.ad probandum. Idem etiam si non nominatim sed tantùm per sententiam vel canonem, in qua certum est eum incidisse.infrà, de excess. præla. c. fin. Item res suas vendere, donare, & alias emere potest, id est, teneret contractus si faciat. 11. quæst. 3. quoniam mul.in fin. & expresius infrà, de sen. exc. si verè. vbi dicitur, quòd etiam nouos contractus cum eis inire licet, & fortè constituat procuratorem ad negotia, oritur inter eos actio mandati, non enim inuenimus huiusmodi contractus censeri nullos à iure.

2 † In iudicijs autem admittendus non est, quando est actor excommunicatus, infrà, de sen.exc.per tuas.infrà, de sen. & re iudi. ad probandum. infrà, de proba. post cessionem.si. C.de hære.l. pe.imò & si in iudicio constituitur, quando excommunicatus est reus oritur obligatio quòd apparet, quia reus excommunicatus constituit procuratorem.sup.de iudic.intelleximus. sed exceptione actor remouetur.de hoc not.supr. de procur.consul. nec in spiritualibus valet, quod fit ab excommunicatis.infr.de app.constitutis.l. sed in his spiritualibus valent, quæ facti sunt tantùm.q.d.non quæ iuris. arg. infr. de præb. pro illorum.sup.de rescri. capitulum.Dicunt tamen aliqui & fortè non malè, quòd si aliqui prælati sunt excommunicati, & ratione sui officij facerent aliquod spirituale, puta quia prouiderent alicui ecclesiæ de prælatura vel canonicatu, vel confirmarent alicuius electionem, quod benè valet, quod fit ab eis quàdiu tolerantur.8.q.4.nónne.6.q.4.c.1. & 2.nisi fortè esset notorium, vel aliàs probari posset, quòd essent publicè excommunicati, quia tũc hæc spiritualia vel etiam alia ab eis recipere non debent, sed cum superiore agere & ab eo appellare.

art.

art.ff.de mino.ait prætor. §. permittitur. Nec contradicit decr.constitutis,quia ibi non ratione publici officij eligebant, sed speciale ius prosequebantur, quod quilibet habet ratione sui canonicatus vel specialis fraternitatis, vel ibi vt excommunicati fecerunt ratione publici officij,quòd non habebant, quia publicum officium eligendi in non excommunicatos tantùm reciderat, & dicimus generaliter quòd contractus initi cum excommunicato,non solùm ignoranter,sed etiam scienter & durante excommunicatione tenerent,& ex eis agitur contra excommunicatos, si conueniantur etiam durante excommunicatione, ipse autem excommunicatus licet & agere non posset durante excommunicatione, tamen post absolutionem poterit agere de contractu inito,& dum erat excommunicatus,obligatur enim alijs & obligat sibi alios, dum sint excommunicati.11.q.3.quoniam mul ti.in fi.inf.de sen.excom.si verè.&tempore excommunicationis durant obligationes licet agi non posset, ex eis dum sunt excommunicati.inf.de excep.cum inter. inf.de sen.exc.per tuas.

3 †Item pendente excommunicatione,suspenditur effectus debiti puta fidelitatis, & videtur quòd iuramento fidelitatis astricti sunt absoluti à iuramento.15. q.1.nos.& c.iuratos.ar. contra.11.q.3.iul. sed ibi potius narrat factum,quàm ius: vt ex eodem.c.colligi potest, sed post absolutionem benè agerent excommunicati de contractu excommunicatione inito rationibus prædictis, quia contractus tenet, licet excommunicatus agere non possit. †Item si existens in excommunicatione expolietur,post absolutionē aget interdicto vnde vi, quia non licet alicui excommunicato sua auferre, & si quis cū iuramento, vel sine iuramento promisit aliquid alij excommunicato dari, consulimus ei quod det, nam hoc iuramentum vel promissio absq; interitu salutis seruari potest,inf.de iureiuran.si verò.maximè si alij seruari debet.

† Sed dices non potest seruari sine peccato, cùm ego ei in nullo communicare debeam.11.q.3. cum excommunicatis. & si communico, pecco mortaliter. sup.de his quæ vi met. causa fiunt. sacris. Sed respondemus,cùm licitum sit ab eis emere, vendere & contrahere pro vtilitate nostra vel necessitate. infrà, de sen. excom. si verè. & c.inter alia. & etiam ex pietate aliquid potest dari excommunicato. 11.quæst.3. quoniam multi. in fi. & per consequens ea facere, quæ in contractibus conueniunt, & quia aliter sequeretur, quòd ecclesia machinaretur fraudes, vel mendacium quod esset absurdum. 22. quæst. 2. cùm humilitatis. & c.1. & c. nec artificioso. quia nec videtur fuisse intentio condentis canonem quod alius puniretur quàm excommunicatus.

4 †Item si seruiens tenetur ei seruire vt promisit.11.q.3.quoniam mul. quare eadem ratione debita non solet, & ad hoc benè faciet.11.q.3.Iulianus. & c.Imperatores. vbi satis innuitur, quòd apostatis debemus de omnibus iuribus suis respondere, nam possunt comprehendi sub patrefamiliâs. argum. infrà,de sen.excom muni. si verè.nec est reuocata ratio prædictorum per c.15.quæst.6.nos.& c.iuratos. quia illa.c. specialiter loquuntur in absolutione & fidelitate, & iuramento fidelitatis, vel idcircò specialiter statuitur & reuocatur canon.iu.quia valde magnum fomentum excommunicationis, & excommunicatorum erat, quando se videbant concomitandos magna caterua vasallorum.Vel dic,quod sicut ibi factum fuit, propter multam malitiam excommunicati, & modò fieri potest, sed nisi sententialiter absoluantur ipso iure, absoluti non sunt,hîc tamen fatemur,quod non est cum eis communicandum, nec contrahendum,si superiores inde fierent, vel si apud illos æquè benè, vel etiam aliquantulum minus contrahere possent, plus dicimus, quod ex quo inquisitio fit contra aliquem ex tunc nō licet sibi alienare.inf.de accu.c.fi.vbi not.

CAPVT IX.

1 *Non potest quis absq; bona fide beneficium possidere.*
Bona fide possidere quis dicatur.
2 *In actione de beneficio obtinendo non est facienda missio in possessionem.*

CONTINGIT.(Potentiam) nunquid si expellat eum, competit ei interdictū vnde vi, arg. quod non.ff. vti possi. si duo. §. creditores. infrà, de sequestr. pos. ad hoc contrarium tamen credimus.ar. C. de præto.pig. l.vlti. Numerus contra hunc plura prodita sunt auxilia. Primum, quod præstet cautionem iudicio sisti. suprà, c. 1. Et

 secun-

secundum quòd condemnetur in expensis.inf.de sequest.pos. ad hoc. Tertium ad interesse.ff. vti possi. si duo. §. vltim.ff. ne vis fiat ei qui in pos.indu.l.1.in prin. Quartum manus militaris.ff.ne vis fi. ei qui in pos.indu.si quis missus. Quintum beneficium huius constitutionis. Sextum ex constitutione. suprà, vt lit.non contestat. quoniam. in fin.Septimum est vt in pos. leg.is cuius.§.missus.

1 † Sed nunquid idem est si clericus de beneficijs ecclesiasticis agat. Vel de alijs spiritualibus. argumen. quòd non, quia non est sufficiens titulus præscriptio. sed necessaria est legitima electio, vel ordinatio. 62. distinct. c. 1. & 2. quæst. 1. legum. Nec est contra, infrà, de iure patronat. cura. quia ibi non præscribitur ecclesia, vt beneficium, sed vt proprietas, quod esse potest, infrà, de præscriptio. auditis. suprà, de in integrum restitutio. auditis. tamen dices, ad quid prodest secundum decretum in beneficijs, cùm nullus posset possidere sine bona fide, & hic non posset habere bonam fidem qui conscientiam haberet rei alienæ, infrà, de præscript. quoniam. respondemus, videlicet vt fructibus vtatur.

☞ † Item potest dici eum possidere bona fide, quia sic credit vel quia authore prætore possidet ex secundo decre. & sic præscribet, vt nihil ei obijci posit per aduersarium, semper tamen si habet conscientiam rei alienæ quandocunq; habuerit non confidat, quòd ratione huius missionis possit retinere beneficium. Sed videtur hanc quæstionem non de facili posse sic procedere, nam aut ille, qui agit super beneficio est confirmatus aut non, si est confirmatus, solùm officium iudicis implorare potest, vt confirmetur, & si illi contra quos agit de hoc, & qui sibi se opponunt, contumaces sint, nunquam fiet missio in posses. causa custodiæ, nam ante confirmationem non potest suum beneficium ministrare. suprà, de elect. qualiter. Ergò multofortius non competit ei actio ad beneficium, vel res beneficij petendas, nec est hîc necessaria missio in possessionem, cùm lite non contestata procedi possit. suprà, vt lite non contest. quoniam. si autem est confirmatus, non debet petere ius, quod habet in beneficio, quia illud habet, nec amisit, cùm iura inseparabilia sint, sed debet petere, vt pacifica possessione gaudeat. infrà, de appellat. constitutis. & petat res ad beneficium pertinentes. Item & tunc contra contumacem datur missio in pos. sicut in alijs realibus. ff. ex quib. cau. in poss. eatur. l. Fulcinius. §. item videamus. Sed in hoc vltimo casu non multum procedit beneficium, quia potest esse, quòd nullam certam rem petit, sed beneficium, sicut alij canonici & locum in choro etc. huiusmodi, vnde in hoc satis videtur, quòd licitè fit missio in possessionem, & etiam secundum decretum huic dabitur, sed tamen iudex primò summatim cognoscat. suprà, vt lit. non contest. quoniam. §. pe. & licet aliàs sufficiat pro summaria cognitione, vt suprà, vt lit. non contestat. quoniam. §. penul. iuramentum calumniæ hîc aliquantulum maiores probationes requiret.

2 † Hodie tamen statutum est, quòd cùm agitur de beneficio obtinendo, quòd non est facienda missio in possessionem. infrà, titul. proxi. c. fin. vbi not. & ex hac ratione, scilicet quia .l. ista Fulcinius dicit generaliter in natione in rem fieri missionem in pos. rei petitæ. Dicendum videtur, quòd si episcopus petat ius episcopale in aliqua ecclesia, vel aliquid aliud incorporale, quòd reo contumace existente dabitur missio in pos. causa custodiæ illius ecclesiæ & exercitium iurium, scilicet vt possit iniungere pœnitentias, vngere infirmos & iurisdictionem, & iura episcopalia exercere. Non obest obiectio, ergò aliquis qui nunquam habuit curam, habebit exercitium. Ad quod respondemus potest esse, sed hoc est propter ignorantiam possessoris, nam hæc est eadem argumentatio, est in sententia diffinitiua, quæ non tribuit ei coram, pro quo datur sententia, nisi de iure haberet. ff. de condic. indeb. l. Iulianus. & infrà, de sen. & re iudi. cùm inter vos. & tamen exercitium haberet. Item hoc idem poterat si simpliciter nomine suo mittatur in posses. ex secundo decreto prælationis suæ. Vel dic, vt not. infrà, titul. proxi. c. 1. Constituatur hæc decre. potest loqui in personali actione, & secundum hoc propriè ponitur hoc verbum constituatur, quia post annum ex secundo decre. constituetur possessor, sicut si etiam permansisset in custodia necessarium est secundum decretum, vel potest loqui in reali, & secundum hoc illud verbum constituatur ponitur impropriè, vt sit sensus quasi decernatur verus possessor, quia

sicut

ſicut non eſſet ſibi neceſſarium ſecundum decretum, ſi ſemper in poſſeſsione permanſiſſet, ſed ſolo lapſu temporis fit verus poſſeſſor, ſic, & ſi propter potentiam, vel dolum aduerſarij non potuit nanciſci poſſeſsionem.

CAPVT X.

VENERABILIS. (Ac in prouincia) quamuis cauſa hæc tangat prouinciales nō tamen neceſſe eſt eos citari, ſed nec eis præiudicat ſecundum quoſdam. ff. de lib.cau. ſi pariter. C. res inter alios act. ne præ. per totum. Hoc non placet, imò benè præiudicat, de hoc not. ſuprà, de arbit. cum tempore. ſuprà, de ma. & obe. inter. & c. vltim. ſuprà, de dila. expoſuit. & infrà, de ſen. & re iudic. cùm ſuper. & c. pe. Archidiacono) citatio horum iudicum non eſt neceſſaria, ſi hæ literæ peruenerunt ad archiepiſcopum, ideò iſta mandat fieri, poſſet eſſe, quia quòd hæ literæ ad archiepiſcopum peruenire non poſſent.

CAPVT XI.

ACTOR QVI CAVERIT IVDICI. ſuprà, de offi. deleg. paſtoralis. 3. quæſtio. 3. ſpatium. tamen & ſi non eſſet, qui reciperet, nihil eſſet ſibi impetrandum. ff. de leg. 1. ſi fundum. §. de appellat. ex ratione. Hæc cautio hîc de nouo introducitur, licet enim aliæ pœnæ per antiqua iura huic decipienti aduerſarium imponantur, ſcilicet, quòd punitur in expenſis. C. quomodo & quando iudic. Authent. qui ſemel. & hic, ſed quòd hanc cautionem præſtaret nullo iure cauebitur, & credimus ſufficere verbalem cautionem cum pœna.

TITVLVS XV.

DE EO QVI MITTITVR IN POSSESSIONEM cauſa rei ſeruandæ.

CAPVT I.

1 *Secundum decretum dandum eſt partibus etiam præſentibus.*
Agens interdicto vnde vi in rem, poteſt mitti in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ.
2 *Actori conquerenti de aliquo auferente, vel turbante iura & ſeruitutes, qualiter conſulatur.*
Decretum ſecundum an ſit neceſſarium poſt lapſum anni, ad hoc vt perturbatus fiat verus poſſeſſor.
3 *Quo caſu quis mittatur in poſſeſsionem nominum.*
Miſsio in poſſeſsione ſpiritualium non venit in actione perſonali, vbi agitur temporalibus, ſecùs ſi ageretur pro ſpiritualibus.
4 *Spiritualia æſtimationem non recipiunt.*
5 *Primum decretum qualiter fiat.*

CONSTITVTIS. (Poſſeſſione) fortè petebat reſtitui in poſſeſsionem eiuſdem eccleſiæ, agendo poſſeſſorio ex interdicto vnde vi, vnde eſt notandum, quòd in interdictis in rem ſcriptis, fit miſsio in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ, ſic, vt hîc videtur fuiſſe factum, & ſuper hac poſſeſsione cauſa data rei reſeruandæ reuocanda, modò hîc age-
1 batur. † Et ex hac decret. patet, quòd partibus præſentibus etiam ſecundum decret. eſt dandum, quod ſatis dici poteſt cùm pars contra quam dari petitur, multa poſsit dicere, & iura ſua allegare. Item non eſt ferre ſententiam, niſi in confeſſum, vel conuictum. 2. quæſt. 1. nos. Item iudicantem oportet etc. 30. quæſt. 5. iudicantem. & melius ad hoc facit. C. quomodo & quādo iud. ea quæ. Vel dic, quòd hîc non petebatur ſecundum decre. quod non erat neceſſarium, quia ſolus lapſus anni ſufficiebat: vt no. ſuprà, tit. proxim. contingit. ſeu aduerſarius petebat ſibi reſtitui poſſeſsionem, non obſtante lapſu anni, cùm non fuit in mora, melius dicitur, quia ſic ſuper poſſeſsione agebatur, quia vna pars petebat eam reuocari, & alia petebat eam confirmari.

2 † Eccleſiæ) quæritur qualiter conſulatur actori conquerenti de aliquo auferente, vel turbante iura & ſeruitutes, & non permittenti vti eis, nec etiam comparente ad reſpondendum. Et primò quidem excommunicari poteſt. ſuprà, vt lit. non conteſtata. tuæ. & c. quoniam. poteſt etiam indici mulcta. ff. ſi quis ius dic. non obtem. l. 1. poteſt etiam taxari intereſſe, ſecundum quòd exigit natura interdicti vel actionis, de qua agitur & fiet miſsio in poſſeſsione ſecundum menſuram debiti declarati, ad inſtar alterius perſonalis actionis. Authent. de exhibere, ſed melius iudex quod aget confeſſoria mit-

ria mittet in poſſeſsione ſeruitutis, vel alterius iuris petiti actorem, & erit verus poſſeſſor, non cauſa cuſtodiæ, & prohibebit reo, ne turbet ipſum actorem vti ſeruitute illa, quamdiu de iure ſuo probet & præcipit ei, quòd ſuper hoc ipſe caueat, & faciat interim quaſi poſſeſsione pacifica ſeruitutis, vel alterius iuris petiti gaudere poſſeſſorem. ff. de no. oper. nunc ſi priuſquàm. ff. ſi ſer. ven. l. is cuius fami. ff. de vſufruct. cuiuſq;. ff. de opt. leg. §. mancipiorum. ff. de inge. ma. diffamare. C. de re. pig. ſi eo. ff. de vſufruct. vſusfructus. ff. vt in poſſeſ. leg. l. ſi pecuniæ. §. 1. & l. ſi inutiles. & de collat. bo. l. 1. §. penult. Si autem agitur negatoria, non fit miſsio in poſſeſsionem, quia non poteſt, ſed cauebit de non moleſtando, vt in prædictis iuribus, hîc eodem modo agatur ſiue conſulitur, ſiue agatur interdicto vti poſſidetis, ſiue interdicto vnde vi, pro incorporalibus, ſiue quocunq; alio modo agatur, pro corporalibus, vt prædicta iura ſonant. & infrà, de ſequeſt. poſſ. c. 1. licet enim agens interdicto vti poſsidetis, non poſsit mitti in poſſeſsionem, cùm dicat ſe poſsidere, tamen præcipietur reo, quòd non impediat authorem quouſq; de iure ſuo probet: vt in præalleg. l. ſi prius. ff. de iti. actuq; pri. l. ſi pro via. & l. 1. 2. & 3. ſententia diffinitiua non feretur, cùm non ſit lis conteſtata. ſuprà, vt lite nõ conteſt. quoniam. 1. reſp. eſt autem hoc verum, ſiue petatur eccleſia ratione iuris epiſcopalis, quod epiſcopus in ea habet, ſiue iure parochialis, quod archipresbyteri in ea habent: nam eccleſia cùm non poſsit eſſe in alicuius dominio vel poſſeſsione. ff. de rei vendicatione. in rem. 1. reſpon. & §. 1. & inſtitut. de rer. diui. §. nullus. non poteſt de ea agi, niſi ratione iuris, quod in ea habetur. ff. de contrahend. empt. qui tabernas. & ff. de mino. l. penultim. & ratione iuris proceditur prædictis modis.

Et dicunt quidam & fortè benè, quòd antequam de ſuperio. poſſeſsionem quæ eſt ita grauiter præiudicialis, quod incipiet ab excommunicatione, vel ſequeſtratione, vel miſsione in poſſeſsionem cauſa cuſtodiæ. argumen. ſuprà, de dolo. c. 2. Nec obſt. l. præalleg. ſi prius, vbi dicitur quòd non ſunt aliæ iudicis partes niſi vt procedatur priori modo quia non remouet, quin procedatur minoribus modis ſine pœnis, ſed hoc vult dicere, quòd ad diffinitiuam ſententiam procedere non poteſt, & ſi intra annum venerit reſtitutis expenſis, & præſtita cautione, recuperabit poſſeſsionem prædictam, vel relaxabitur mandatum factum de non moleſtando, & cautio ſuper hoc præſtita. Propriè autem dicitur fieri hæc miſsio & reuocari, quia ſicut pro incorporalibus damus interdicta quaſi poſsidetis. ff. de ſer. quoties. & not. ſuprà, de elect. quærelam. ſuprà, de cauſ. poſ. cùm eccleſiæ. & ita etiam fieri poteſt miſsio in poſſeſsionem, vt hîc. & inf. de ſequeſtr. poſ. c. 2. ſup. de dolo. c. 1. ſup. vt lite non conteſtata. accedens. & ſi intra annum non venerit, extunc poterit iudex decernere actori quaſi poſſeſsionem veram dicti iuris, & vlterius non reuocabitur mandatum factum, niſi reus probauerit de iure ſuo, non tamen ſine decreto ſecundario hoc ius habebit. Alij dicunt, quòd ſtatim ſit verus poſſeſſor lapſu anni ſine ſecundo decreto, ſicut & in reali actione legitur, & not. ſuprà, vt lite non conteſtata. §. in alijs. & hoc ſatis innuit hæc decre. Alij autem dicunt corpora eccleſiarum poſſideri ab epiſcopis vel capitulis, vel prælatis earum, & ſic fiet miſsio in poſſeſ. corporalium eccleſiarum, ſed iurium nõ. Alij dixerunt, vt not. ſupr. titu. proxi. contingit. in fin.

3 † Si autem quiſquam in perſonali actione mittendus ſit in poſſeſsionem cauſa cuſtodiæ, & non inueniantur res corporales in quarum poſſeſsionem mitti poſsit, mittetur in poſſeſsionem nominum, ita quòd poſsit exigere debita, & vero creditori denegabuntur actiones. ff. vt in poſſeſ. lega. l. ſi inutiles. cùm tamen ſi intra annum, vel ſecundum alios quandocunq; obtulerit cautionem ſiſtendi iuri, recuperabit collecta ab eo, qui miſſus eſt in poſſeſsionẽ, exinde agit vt prius. ff. de collat. bo. l. 1. §. iubet. & per ſimile. eodem modo dicendum eſt fieri miſsionem in poſſeſsionem aliorum incorporalium tam temporalium, quòd etiam ſpiritualium cum authore iudice hoc fiat. argumen. ff. de acquirend. poſſeſsionib. iuſtè. Quamuis alij dicant contra, quando interdicto vnde vi, vel actione exempto agitur, vel alia perſonali actione, vel miſsio fuit pro menſura debiti declarati. Competens eſt, quòd fiat primò miſsio in poſſeſsionem illius rei de qua agitur, & ratione intereſſe aliquid deeſt, vel plus debetur tunc ſupplea-

pleatur, & vsq; ad supplementum, cùm fiet missio in possessione aliarum rerum, sed licet hoc sit congruum, ex causa tamen etsi videatur iudici aliud fieri potest.

4 †Item dicimus, quòd si agatur personalibus actionibus pro temporalibus, non est procedendum ad missionem in possessionem spiritualium pro mensura debiti declarati. Et hoc duplici ratione. Prima est, quia spiritualia æstimationem non recipiunt, & ideò commensurari debito non possunt. Secunda ratio est, quia cum eis permutari non possunt. infr. de re. permutat. ad quæstiones. sed si ageretur personali actione pro spiritualibus, puta ex permutatione, vel donatione rerum spiritualium, tunc benè in alijs rebus spiritualibus crederemus fieri missionem, & etiam fortè in tẽporalibus, & maximè in spiritualibus quibus sunt annexæ temporales præstationes. (Voluntatem) non tamen adeò studiosam, vt debuit. suprà, de offi. ordi. pastoralis. in fi. Et vos) & ita habes hîc cautionem præstandam aduersario, & si aduersarius non est præsens, sufficit si iudici præstetur, vel coram alijs publicis personis præstetur, suprà, de offic. ordin. pastoralis. 3. quæstio. 3. §. spatium. & si non esset, qui reciperet, non imputaretur ei. arg. ff. de leg. 1. si fundum. §. si Titio. aliàs est l. antepenulti. de appel. ex ratione. infrà eodem, cùm sicut. Possessionem) etiam sine secundo decret. imò à principio, sicut post annum, licet diuersimodè est possessor. vt not. suprà, vt lite non contestata. quoniam decretum. idem est quod iussus. ff. de dam. infe. l. 4. §. 1. & §. duas. & l. si finita. §. Iul.

5 †Et dicunt quidam sic fieri primum decretum, decerno hunc præsentem mittendum in possessionẽ talis rei exigente contumacia aduersarij eius, sed non videtur quod benè dicant isti, quia per hæc verba potius videtur ferre sententiam contra se, vel sibi legem dicere quàm contra alium. Præterea nihil aliud videtur dictum, decerno talem mittendum in possessionem, quàm si diceret, quòd talis de iure mittendus est. Alij dicunt, sic mitto talem in possessionem rei causa custodiæ, sed certè iste falsum dicere videtur, nisi actualiter mittat. Nobis videtur, quòd melius sic fiant hæc decr. primum sic, decerno vel constituo te, vel iubeo te esse verum possessorem talis rei causa custodiæ, & postea actualiter mittet in possessionem corporalem per ministrum, sed & si non mitteretur, tunc hoc iure consequeretur, quo elapso anno eodem modo constitueretur verus possessor, ac si in possessionem missus esset. Et eodem modo secundum decretum sic fiet, constituo vel decerno, vel iubeo te esse verum possessorem talis rei, & iste licet non possideat in veritate, tamen iura possessionis habebit, puta quia fructus illius possessionis eius erunt. ff. de acquiren. re. do. bonæ fidei. & præscribet ac si possideret, vel primũ decretum sic fiat, iubeo tali absenti & contumaci, vel pro contumaci habito, vel condemno eum, videlicet talem recipiant secum in possessionem talem, causa custodiæ, secundum autem decretum sic: iubeo tali contumaci, vel condemno eum, vt ibi tradat possessionem talis rei, & si noluerit obedire, manu militari auferetur sibi possessio, & missio corporaliter sibi assignabitur. ff. de rei vẽdicatione. qui restituere. ff. ne vis fi. ei. sicut missus.

CAPVT II.

CVM SICVT. (Et offerens) hæc oblatio cautionis facta coram archi. valet ad interrumpendam præscriptionem, sicut si fieret corã alia publica persona. supr. de offi. ord. pasto. sed cautionem tanquam iudex recipere non posset. nisi vbi essent omnes quorum intererat. sup. de offic. deleg. prudentia. (steterit) puta quia idoneam personam habere non potuit coram qua caueret.

CAPVT III.

1 *Rectores marchiæ semper cognoscunt de appellationibus ad sedẽ apostolicã emissis.*
2 *Quicquid fit post appellationem legitimam reuocatur.*

CVM VENISSENT. (Secundum ius tantùm.) & malè, cùm consuetudo comparetur iuri. ff. de legi. de quibus institut. de iur. na. §. ex non scripto. (Appellauit) & benè, si consuetudo erat bona. (Decreuerunt) & malè, si consuetudo erat bona, cùm per consequẽs appellatio esset bona.

1 †30. Libras) hîc omnibus modis peccauerit, cùm faciendas expensas taxare

non poterit, nisi forte hæc taxatio fuerit pro expensis tantùm faciendis. & hoc fuit cùm quæritur in fine huius decre. non dicit, quod restituat. 30. libr. pro expensis, sed tantùm necessarias coram eo, & sic appellationi non renunciabat, sed potius prosequebatur cùm comparuerit coram rectore marchiæ, qui semper de appellationibus ad sedem apostolicam emisis prius cognoscit, sicut in cuiuslibet rectoris marchiæ speciali priuilegio continetur, aliàs cùm idem intelligatur successor cum prædecessore offerendo cautionem coram successore legati vel rectoris, à quo appellauerat renunciare appellationi intelligeretur. argumen. in Authent. vt nul. iudi. §. & hoc verò iubemus. col. 9. Vel dic, quòd non intelligitur renunciasse appellationi etiam si coram eo tanquam coram successore comparuerit, & cautionem obtulit, quia non fuit appellatum à prædecessore, sed à delegato prædecessoris, quòd autem cautionem & expensas obtulit non est signum renunciationis appellatiõis cùm non fuerit corã eo à quo appellauerit, & si corã iudice à quo appel. fuit vult plus offerre quàm teneatur, gerendus est ei mos: nec deberet ei imputari. ff. de probat. circa. & ff. de redhi. act. quòd si nolit. C. de inoffi. test. liberi.

2 † Cautione) contra hoc sic obijcimus si fuit appellatio legitima, nec cautionem nec expensas debuit præstare, nec tenebatur, quia quicquid fit post appellationem legitimam reuocatur. suprà, de dila. dilecti. si verò non fuerit appellatio legitima, non debuit restitui, nisi refusis expensis. supr. vt lit. non contest. quoniam respondemus, quod quilibet iudex ad quem est appellatum de iure communi, si reus appellans voluerit & petierit statim etiam antequam constet an sit legitima appellatio restituetur ei possesio præstita cautione & refusis expẽsis si certæ sunt aut de facili taxari per iudicem possunt, alioquin si longiores probationes requireret missus in possesionem non tardaretur, restitutio possesionis sola cautione præstita. Nec obst. decre. prædicta, cumq; in fauorem alicuius etc. C. de legi. quòd fauore. & dic quod semper præstita cautione iudex appellationis restituit rem, de qua facta fuit misio in possesionem, & pòst cognoscet de appellatione, & si inuenit eam legitimam, faciat refundi expensas, aliàs non, & sic intelligitur, quòd hic dicit, & hoc est ea ratione, quia parum amittit qui possesionem causa custodiæ asignatam restituit, & quia factum fuit post appellationem, qua pendente, nihil debuit innouari: vt inf. de appel. dilecti. 1. in fi. & c. dilectis. §. quia verò. in fin.

Et ideò nec misio in possesionem fieri debuit, expensarum autem refusio ideò retardatur, quia incertæ sunt, nec de facto potest fieri taxatio, vt dictum est, & quia ibi maius periculum & damnum posset esse, si indebitæ solueret, & per hanc restitutionem remouetur periculum, quia si non restitueretur, & pronunciaretur legitima appellatio missus in possesi. remaneret verus possessor, quod malum esset, quia propter appellationem probabiliter dubitabat. (Necessarias) ff. de ver. sig. si impensæ. ff. de pigno. act. si necesitas (in lite) in misione in pos. est speciale, vt ei contumax non solùm teneatur de expensis factis in lite, sed circa rem, & non solùm de vtilibus, sed etiam de his, quas credit vtiles. ff. de bo. autho. iudic. pos. prætor ait. §. quòd agit. aliàs secùs. ff. de nego. gest. si autem vltrò. §. 1. in fine.

CAPVT IIII.

1 *Aduersarius semper est citandus personaliter, siue sit facienda mißio in posseßionem, siue diffinitiua sententia ferenda.*

2 *Necesse est vocari reus cùm fit mißio in posseßio. siue in reali, siue in personali.*

3 *Quomodo absens reipublicæ causa cogatur se defendere.*

Absentia quælibet an excuset citatum.

Citatio ad domum an & quando sufficiat ad hoc, vt procedatur ad diffinitiuam sententiam contra aliquem etiam in casibus, in quibus proceditur lite non contestata, & num. 4.

4 *Quibus casibus non sufficiat citatio ad domum facta, quando vxor contra maritum vel ecclesia contra clericum agit.*

5 *Citatio ad domum non sufficit vt fiat venditio nisi lateat.*

6 *Quid agendum, vbi citandus est is cuius domicilium ignoratur.*

SI ADVERSARIVS. (Citationis) idem dicunt quidam etiam si non sit citatus, alij contrà. † Remota) idem 1 est & si non ad remota, in ciuita-

ciuitate autem existente, bonum est vocare personaliter. argumen. Authen. de exhib. & intro.re.§.si verò.col.5.Quidam tamen dicunt,quicquid dicatur in glo. est enim semper citandus aduersarius personaliter,siue facienda sit misio in possesionem siue diffinitiua sententia ferenda, si scitur vbi est,quantumcunque sit remotus,si autem nescitur vbi sit, tunc pro magna parte habent locum iura inducta in gl. prædicta nos per totum, & in toto huic glo. inhæremus.

2 †Publicè) est enim necessarium vt vocetur reus, quanquam fiat misio in poss. siue in reali, siue in personali, vt hic. ff. ex quib. cau. in pos. ea hæc quæ. Authen. de exhib. & intro. §. si verò. col. 5. ff. ex quib. cau. ma. in inte. resti. item ait. §. vlti. & duabus legibus seq. & si non est præsens, necesse est, quòd vocentur agnati,& cognati,& affines,& amici. Et hæc sunt vera, siue sit citatus minor, siue maior, siue pupillus. ff. ex qui. cau. ma. in integr. restitut. item ait prætor. & l. ergò. ff. ex quibus cau. in pos. ea. hoc autem.

3 †Item est etiam in absente reipublicæ causa. C. de restit. in integ. mili. & eorum qui reipub. causa abfuerunt. l. ignorare. arg. contra. ff. eum qui appel. in pro. se. de. l. vlti. ff. de priui. cred. eum qui respondemus absentem reipublicę causa cogi se defendere causatiuè, scilicet, per misionem in possesionem, & non præcisè, sed dices hoc idem est in quolibet absente, dicimus ergò in hoc esse priuilegium eius, quia allegata eius absentia non debet iudex properare ad misionem in posses. & si fecerit, datur restitutio. Vel in hoc est priuilegiata, quia in causa appellationis proceditur contra alium, qui non esset absens causa reipublicæ: vt infrà sequitur, sed contra absentem causa reipublicæ non debet, sed non dicitur ibi, quòd habeat priuilegium, quòd in bonis eius non fiat misio in possesionē, si fuerit absens, quòd dicit lex. ff. de priui. cred. cùm idem. non contrahitur pignus in rebus talium, & intellige tale quale in alijs, nam res aliorum absentium venduntur, sed istorum non. C. de restit. in integ. ignorare. aliàs autem non sufficit citatio ad domum, scilicet, vt procedatur ad diffinitiuam sententiam contra aliquem etiam in casibus, in quibus proceditur lite non contestata. suprà, vt lite non contesta. quoniam. §. si autem de. vel vt etiam excommunicetur, cùm eam procedere debeat monitio. infrà, de senten. excom. sacro.

Et hæc intelligo vera, nisi fraude se absentasset, ante citationem, postquam promisit iudicio sisti, vel etiam sine promisione postquā semel cōparuit vel citatus est, vel alio modo malitiosè se absentat, & præsumitur malitiosa absentatio, vbicunque tenetur aliquis aliquid facere & abest, puta clericus tenetur residere in ecclesia, & maritus cum vxore. Et ideò si absunt alibi sine iusta causa, contra eos proceditur lite non contestata, & sufficit citationem fieri ad domum. infrà, qui ma. accus. poss. cap. 1. suprà, de do. & contu. causam. ff. vbi pu. edu. debeat. l. vlti. infrà, de cler. non resid. in eccle. vel præ. ex tue. infrà, de appel. suggestum. infrà, qui fi. sint legi. perlatum. & in decre. sæpè alleg. quoniam. §. 1.

4 †Item not. quòd licet aliquando sufficiat citatio ad domum facta, quando vxor agit contra maritum, vel ecclesia contra clericum. infrà, qui ma. accu. pos. c. 1. infrà, de cle. non resi. in eccle. vel præ. ex tue. tamen non sufficit si alius aliqua alia actione personali, vel reali vellet agere contra eum, vel vbi etiam proceditur contra aliquem in modum inquisitionis de crimine, vbi proceditur lite non contestata, & est ratio diuersitatis, quia quantum ad illa, non videtur esse absens causa malitiæ, cùm ad illa non teneatur præsens esse nisi citaretur, sed hac ratione videtur, quòd si aliquis tenetur soluere aliquid certo loco & tempore, quòd videtur malitiosè absens, si tunc abfuit, & sic procedendum sit contra huiusmodi ad misionem in poss. & ad sententiam, sed hoc non obstaret, quia in illis non potest procedi, nisi ad misionem in possesionem, quòd licet etiam si sine malitia absens sit, etenim non ita præcisè tenetur ad soluendum, sicut maritus ad debitum vxori reddendum, & clericus ad ecclesiæ seruiendum.

In casibus autem in quibus proceditur lite non contesta. ideò diximus, quia in alijs etiam citato reo, vel absente contumaciter, non procedet nisi lite contestata ad diffinitiuam sententiam. supr. de elect. dudum ec. rot. suprà, vt lit. non contest. quoniam. sed tunc in alijs casibus sibi necessaria fuit litis contesta. si actor fuerit absens ante litis contesta. vocabitur tribus edictis ad domum pro-

 positis,

positis, & si non comparuerit procedetur ad diffinitiuam sententiam reo instante. C. quomodo & quando iudi. Authen. qui semel. in Authen. de litig. §. omnem. Licet quidam aliter intelligant prædictas leges, & dicunt non posse procedi ad diffinitiuam sententiam, sed certum est hoc fieri posse, & sufficit citationem facere ad domum, vt in præal. iuribus. in Authen. de exhi. & intro. reis. §. si verò. & suprà, tit. proxi. c. vlt. post litem autem contest. potest semper fieri citatio ad domum, & si non venerit, feretur ei sententia diffinitiua. suprà, de do. & contu. causam. C. de iud. properandum. §. 1.

Et hæc intelligimus vera, nisi reus absolueretur ab instantia iudicij, extunc enim cum litis contest. perierit & omnia acta iudicij, eodem non debet citari, sicut & si nunquam facta fuisset litis contestatio, secùs si diceremus circunductum est edictum, quòd non est tantæ efficaciæ, cùm per hoc litis contest. vel alia quæ præcesserunt non intelligantur perempta, sed edictum tantùm. ff. de iudi. etiam & post. ad hoc autem vt fiat missio & venditio in bonis defuncti, non sufficit citari ad domum, nisi latitet. ff. ex qui. cau. in pos. ea. Fulcinius. §. illud.

5 † Et est hîc vehemens arg. quòd si non sufficit citatio ad domum vt fiat venditio nisi latitet, ergò multo fortius non sufficit quantum ad hoc, vt posit ferri diffinitiua sententia in casibus, in quibus non nisi lite contest. procedi potest, fit autem hæc citatio ad domum suam, vbi habitat vel procuratori, vel consanguineis, vel ad prædium, & si nullus inueniatur, suspendi potest charta in ædibus. ff. de dam. infect. l. 4. §. prætor. & se. ff. quod vi aut clam. qui aliter. §. 1. Hæc autem scias, quòd licet tanquam verus possessor sit missus in poss. tamen postea probato, quòd ex iusta causa aberat, restituitur ei possesio. ff. de dam. infect. si finita. §. si fortè. Et idem videtur in pupillo, nec videtur, quòd debeat restituere expensas, quas missus fecerat super obtinenda missione, vel eundo ad iudicium, vel in aduocatis vel in alijs, nam cùm non soluantur, nisi ratione contumaciæ: vt C. de iudi. sancimus. & ipse contumax dici non posit, expensas non soluet, missio autem in posses. non fit tantùm causa contumaciæ, sed etiam ratione iuris sui, vnde etiam propter hoc fit summaria cognitio. suprà, vt lit. non contest. quoniam, in fin. & ideò credimus eum cogendum præstare cautionem iudicio sisti antequam possesionem recuperet, expensas autem quas fecit possessor circa fructus restituet. ff. de pet. hære. si domino. §. vlt.

6 † Domi) in qua degit, non vbi domicilium vel beneficium habet, quia etiam si in aliena domo degit, ibi requirendus est. ff. de dam. infec. l. 4. §. abesse. Si autem sit vagabundus, tunc requirendus est in loco, vbi habet domicilium, vel beneficium, & maximè illud de quo agitur. infr. de cle. non resi. ex tue. & si nusquam habet domicilium, vbi habitet, debent moneri agnati, vel amici eius, vt eum defendant. ff. ex qui. cau. in pos. ea hoc autem. imò, & si haberet domum in agro, vel in alio loco deserto, nec ibi inueniretur, non solùm in domo illa citandus esset, sed alia diligentia esset adhibenda in citatione eius, scilicet, quia requirendi essent eius amici. ff. de libe. agno. l. 1. infrà, qui ma. accu. non pos. c. 1.

CAPVT V.

CVM OBTINENDIS. Secùs si ageretur de proprietate ecclesiarum, quia tunc benè fit missio in possesioné, vt not. suprà, de do. & contu. contingit. Quidam intelligunt hanc decre. tantùm in eo casu loqui, quando ille agit, qui nunquam fuit confirmatus, vel nunquam habuit possesionem beneficij, quia si confirmatus esset iam non agit de obtinendo, sed obtento & decreta. statuere videtur certam sententiam in confirmato, quæ hîc non reuocatur. suprà, vt lit. non contest. quoniam. §. si verò aliter. vbi not. Et dicunt hîc, quòd siue petat aliquis beneficium aliquod, quia sit confirmatus, siue petitor fuit. sup. de cau. pos. cùm olim. siue postquam fuit in possesione, & eam amisit eam repetat, sicut loquitur decre. sup. de procu. ex insinuatione. in fin. siue petat vt confirmatio suum consequatur effectũ, sicut loquitur decre. infrà, de app. constitutis. siue agat interdicto vnde vi, siue per constitutionem conquerebatur, siue quocunq; alio modo agat, siue petitorio, siue possessorio, semper poterit fieri missio in possesionem, & non habet locum hæc decre. Alij autem dicunt quòd hæc decret. habet locum in omnibus prædictis casibus, quia causa propter quam facta est hæc constitutio, ita

in omnibus his casibus, sicut in primo. Possesionem) & idem videtur si vacet beneficium, si autem non agat contra possessorem, quia fortè nullus posidet, sed agit contra clericos, quòd obediant ei, tunc non videtur habere locum hæc constitutio.

TITVLVS XVI.

VT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETVR.

CAPVT I.

A MEMORIA. Hoc verbum est rubricæ (innouetur) id est, nullũ ius nouum impetretur, & sic loquitur. C. ne lit. pen. per totum. infrà, de test. causam. 2. possesione autem sua potest vti, quia illud non est innouare, sed veteri iure vti, imò plus dicimus, quòd aliqua noua potest facere, & ante litis contest. & pòst, dummodò non faciat in præiudicium iuris aduersarij. infrà, de appel. significante. vbi not. Præiudicium) fortè mandauerat ei, quòd crucem non deferret ante se extra suam prouinciam, quia rescriptum priuilegio Eboracens. vel consuetudini approbatæ non potuit præiudicare: vt suprà, de præscri. cùm ordinem. C. si contra ius præscriptione. C. de consue. c. vl. & interpretatio rescriptorum iuri communi concordare debet. suprà, de transla. Episcopi. vel electi. c. licet. suprà, de rescrip. causam. (Consueuistis) etiam si consuetudo præscripta non esset: nam lite pendente non debet exui possesione.

CAPVT II.

LAVDABILEM. (Probatam) suprà, de offi. deleg. causam. infrà, de diuor. porrò.

CAPVT III.

1 *Res litigiosa an liceat ex causa transactionis alienare.*

ECCLESIA SANCTAE MARIAE. (Successerunt) intellexerat enim Papa, quòd monasterium sancti Siluestri possederat & transtulerat in alium titulo permutationis possesionis, de quibus ecclesia sanctæ Mariæ mouerat litem contra Ioan. de Ateia, & quas easdem possesiones idem Ioannes transtulerat ad monasterium sancti Siluestri post lit. contestationem, sed non erat verum, sed locauerunt tantùm vt in sequenti capitulo dicitur, & secundum hoc quòd intellexerat mandat, scilicet, quòd non alienent possesiones, quas intellexit monasterium recepisse pro permutatione illarum, quarum litigium acceperat à Ioanne de Ateia.

Sed dices quomodo potuit agere ecclesia sanctæ Mariæ de vitio litigij contra monasterium, cùm nunquam fuit actum contra illud? Respondemus, si monasterium posideret, posset contra eum agi, si scienter recepisset. C. de liti. l. vlti. eodem modo si dolo fecit, quo minus posideret posset contra id agi si scienter recepisset. ff. de peti. hære. nec vllam. §. Item si quis dolo. C. de alie. iud. mut. cau. fac. l. 1. & monasterium in fraudem alienasse dicebatur, vnde tenebatur de vitio litigiosi, & rei vendicatione similiter, vt eisdem legibus probatur.

1 † Sed dices quare prohibeat alienare tantùm res, quæ successerant in ius litigij, cùm de alijs etiam sit satisfaciendum: vt in seq. c. sequitur. nec illæ plus, quàm aliæ sint obligatæ? Respondemus quòd monasterium erat Papæ speciale, vnde debet ei cauere, quantumcunq; potest, ne sua immobilia alienet. Alij dicunt, quòd sicut pro re litigiosa datæ sunt, ita iure illarum censetur. inf. de vsur. cùm tu. 93. di. c. vlt. ff. de le. 3. fideicommissa. §. si rem. ff. de fur. qui vas. §. vlti.

☞ † Sed opones, nónne ex causa transactionis licet rem litigiosam alienare. C. de liti. l. vlt. Respondemus, verum esse, nisi in fraudem fieret, sicut hîc fiebat. Item licet super eis transigere liceat, non tamen eas permutare licet. Item Papa in talibus negotijs quasi semper ex prouisione procedet. Laboret) quo ad rem litigiosam recuperandam, siue de iure, scilicet, litigando, siue de facto propter potentiam detentoris, quo ad ecclesiam siue monasterium, tamen nunquam in vanum laborauit: vt in seq. c. apparet: vel quia ecclesia sancti Siluestri non sentiret lucrum propter prælati contractum, non debet sustinere damnum. 16. q. 6. si Episcopum.

CAPVT IIII.

ECCLESIA SANCTAE MARIAE. (Restitui) agendo contra monasteriũ condict. ex decre. quæ est sup. de resti. spol. sæpè. dicebatur enim monasterium scienter recepisse res, de quibus agitur à Ioan. de Ateia spoliatore, vel agen-

vel agendo de vitio litigij, siue de eisdem possessionibus ageretur in hac decret. & in praece. siue de alijs. Item quòd praecesserit vel hoc, vel illud, & etiam quòd processus habiti fuerint dicere non expedit: sufficit enim intellectum ex decret. habere, licet plenè non sciamus qualiter factum fuit. Et inane) cùm causa verteretur inter clericos & laicos, fortè multi processus habiti fuerunt per laicos iudices, & etiam fortè ecclesiasticos, de quibus hîc non dicitur, sed opponebatur contra eccclesiam sanctae Mariae, quae restitutionem cuiusdam possessionis petebat à monachis sancti Siluestri, & hanc possessionem Io. in dictum monasterium transtulerat, postquam super eâdem possessionem contra eum lis mota fuerit.

CAPVT V.

1 *Non potest quis priuilegium lite pendente impetrare.*
Priuilegium lite pendente impetratum an & quando valeat: Et num. 2.
2 *Lis pendere dicitur etiam si sola citatio praecessit.*

DILECTVS FILIVS. (Contendunt) & malè. C. vt lit. pen. l. 1. & 2. suprà eodem, à memoria. & idem est in iure, quod in priui. scilicet, vt nouum ius non praeiudicet. Authe. vt cùm de app. cog. in princ. & Authen. vt in medio litis. per totum.

Et intelligo hoc verum, scilicet, quòd non valet priuilegium super nouo iure concessum, quia non praesumitur Papa, vel quilibet alius superior vel aequalis, vel etiam inferior hoc ius concedere pendente lite, sed si constaret contrarium, tunc benè valeret, vt hîc apparet, vbi dicit, quòd ideò non valet, quia non fecit mentionem de lite, vnde apparet, quòd si de lite mentionem fecisset, quòd benè valeret priuilegium.

1 † Mentio) no. quòd priuilegium [a] non potest quis impetrare lite pendente à communi domino vel praelato, tamen ius alterius potest acquirere lite pendente per vsuca. & alijs modis. ff. de rei vend. si post acceptam. & l. si autem. §. 1. ff. de peti. haere. si non mortis. §. fi. ff. de pig. act. si rem. §. fi. ff. depo. l. 1. §. idem Trebatius. ff. man. l. si mandauero. Item communis dominus etiam lite pendente, vel iure suo de nouo alicui dat aliquid iuris. infrà, de confir. vti. cùm dilec. §. vlt. De alio autem quàm de communi domino, vel praelato non est praesumendum, quòd propter lit. pen. alicui daret priuilegium, vel ius suum, & à tali priuilegio datum benè valet etiam lit. pen.

[a] *Not. quòd priuilegiũ. Adde Cardi. in consil. 65. inci. pro discussione pũcti. co. 3. ver. ad primum videtur.*

2 † Et not. quòd lis dicitur pendere etiam si sola citatio praecessit, vbi continebantur principi oblatae, vel libellus etiam ante litis contestationem in Authen. vt in medio li. non fi. sa. iu. circa fi. & est verum, quòd nulla innouatio impedit, quin feratur sententia secundum iura quae obtinebant tempore litis motae, vnde si priuilegium impetretur lite pendente, & postea pereat instantia iudicij, vel etiam sententia feratur pro impetrante priui. benè valebit priuilegium. Si autem sola citatio interuenit, oportet ad hoc, vt valeat priuilegium postea impetratum, quòd sententia feratur diffinitiua, vel quòd absoluatur ab instantia iudicij, etiam si nondum sit lis contestata, vel quod renunciet liti coeptae expressè, vel saltem tacitè, puta quia alios iudices impetrat super eadem lite, non quòd eis succedant in causae prioris cognitione, sed de nouo procedant.

TITVLVS XVII.
DE SEQVESTRATIONE POSSESSIONVM & fructuum.

CAPVT I.

1 *Causa simpliciter committitur, & finita lite, super possessione poterit cognoscere de petitorio.*
2 *De non commisso non agitur, nisi ratione connexitatis, vel accessorij.*
3 *Sequestratio in quibus sit concessa.*
4 *De quibus rebus fiat sequestratio.*

AD HOC. (Asserens) & malè, quòd ex eo apparet, quòd missio in possessionem rata manet, vt habetur in fine: quia condemnatur archiepiscopus in expensis, & in cautione praestanda. Item & hoc ex eo apparet, quòd Papa reducit negotium in eum statum, in quo erat tempore cõmissionis factae Mutinen. & Reginen. Episcopis, & sic apparet Veronens. Episcopum benè processisse, & intelligimus hoc verum, quando petitorium & possessorium erãt sibi commissa, vel causa simpliciter, quia tunc vtrunq; commissum intelligitur. † Et no. hîc, quòd si
1 causa cõmittitur simpliciter & finita lite, super possessione poterit cognoscere de petitorio, sed conuersus casus non potest habere locum. q. si petitorium primò finitur

tur non est amplius de possessione quærendum. suprà, de causa poss. & proprie. cùm dilectus. si autem tantùm possessorium vel petitorium esset commissum, pendente lite super commisso potest vtraque pars agere de non commisso secundum quosdam propter connexitatem. C. de iudi. nulli. suprà, de causa pos. & proprie. c. 2. & hoc non placet, vt not. in glos. illa in quo. sed de hoc concordant omnes, finito iudicio super commisso non potest inchoare aliqua pars super non commisso, nisi reconueniendo præmissa protestatione. C. de sen. & interlo. om. iud. Authen. & consequenter.

2 † Et est ratio, quia de non commisso non agitur, nisi ratione connexitatis vel accessorij, sed principale iam effugit cognitionem eius per sententiam, ergò & connexum vel accessorium. (Functus) suprà, de offi. deleg. in literis. (Actorem) abbatem & monachos. (Decreuit) & benè. (Eiecit) & malè. suprà, de do. & contu. contingit. ff. de bo. autho. iudi. possi. quamuis. †(Rescriptum) in quo continebatur, quòd causam quæ vertebatur inter archiepiscopum Mediolanens. & abbatem de Stregula audiret & diffiniret, & sic per hæc verba intelligebatur committi tam causa possessionis, quàm proprietatis, vt hîc dicit, sed si tantùm in literis commissionis diceres audias causam possessionis vel proprietatis, non posset delegatus cognoscere, nisi de eo quòd commissum sibi fuit, nisi ille contra quem impetratæ essent literæ, super altero tantùm vellet super altero reconuenire actorem. Alij tamen aliter dicunt, scilicet, quòd facta commissione super vno, super alio cognoscet. argum. C. si à non compe. iudi. l. 3. (Continentia) C. de iud. nulli. Sequestrari) fit sequestratio. C. quorum appel. non rec. ab executore. ff. qui satisda. cog. si fideiussor. §. vlti. ff. de appel. imperator. in fi. C. de asser. tol. l. 1. C. de agri. & censi. l. vlti. lib. 11. ff. solu. matri. si cùm dotem. Authen. de æqua. do. §. illud quoque. suprà, de do. & contu. ex literis. vt no. ff. de dolo. & eleganter. suprà, de resti. spo. literas. in fi. & c. transmissa. ff. de offic. præsi. senatus. (Arbitrio) quasi non de iure, nam cùm legitimè fuerit missus in possessionem sequestratam non debeat ab ea sine causa sequestrari. (Possessionem) sequestratam. (Proprietate) suprà, de causa posses. ad vltimum. (Reducimus) hoc fecit Innoc. quia Celestinus malefecerat qui possessionem datam per Veronens. Episcopum malè reuocauit.

3 † Reuocato) reuocatur sequestratio, quia generaliter est prohibita, nisi in casibus: vt C. de prohi. seque. l. 1. nec erat hîc aliquis de casibus illis. Primus casus est, si de voluntate partium procedat. ff. de solu. si soluturus. & ff. de verb. signi. sequester. ff. depo. licet. 1. respon. & §. 1. Et secundus vbi sit controuersia de re mobili, & suspectus possidens quòd cum ea fugiat. ff. de offi. præ. senatus. §. vlti. ff. qui satisda. cog. si fideiussor. §. vlti. C. de agri. & censi. litibus. lib. 11. Tertius est, si suspectus sit possessor de dilapidatione fructuum, vel quòd sit rem dissipaturus. ff. sol. matri. si cùm dotem. §. sin autem. ff. de appel. imperatoris. 11. quæstio. 1. quia res. Quarto, si nolit cauere de collatione facienda. ff. de colla. bo. l. 1. §. si super. & idem intelligo, etiam si contumax sit in parendo vel sistendo iudicio. suprà, de dolo. cap. 2. quando est sic sequestrata causa custodiæ non auferetur possessio possessori. ff. de acqui. pos. interesse. aliàs secùs. ff. depo. licet. §. 1.

Si dicas quare cùm fuit reuocata sequestratio? Respondemus quòd cùm missio in pos. esset legitimè facta, non debebat misso in posses. auferri possessio & sequestrari.

4 † Sed videtur secundum hoc, quòd possessio sequestrata debuisset reddi misso in pos. non domino. Respondeo hoc verum esse, nisi dominus paratus esset cauere de stando iuri, & reficere expensas. Quintus est, cùm de conditione personæ agitur, vbi si proclamet quis in libertatem, & contra eius dominum pronunciatum est, fit enim sequestratio earum rerum, de quibus dubitatur an sint domini, an eius qui dicit se liberum. C. qui ad liber. prouo. non licet. l. vlti. C. de asser. tol. l. 1. §. super peculio. (Moderatas) propter hoc intelligo quòd processit taxatio.

CAPVT II.

DILECTVS FILIVS. (Distrahunt) non agebatur de proprietate ecclesiæ, sed de præbenda, & ideò non erat verus possessor, melius videtur q; de proprietate tantũ agebatur, sed non fuit verus possessor, quia non erat lapsus annus, nec faciebat fructus suos, imò si

imò si in rem ageretur, tamen intra annum non faciet fructus suos: vt not. suprà, vt lit. non contesta. quoniam frequenter.

CAPVT III.

AB EO. Reo & possessore. (Disipentur) disipari dicuntur, si eos in suos vsus conuertat vel etiam si distrahat. suprà, c. proxi. nisi essent fructus, qui non possunt seruari, quia tunc liceret distrahere. arg. ff. de petitio. hæredi. Diuus.

TITVLVS XVIII.

DE CONFESSIS.

CAPVT I.

1 *In crimine simoniæ quando admittitur socius.*
2 *Confeßio vnius latronis valet ad præsumptionem contra alium.*

CVM MONASTERIVM. (Pœnæ) nisi quia fortè indiceretur purgatio si magna oriretur infamia, vt hîc, & not. suprà, de elec. per inquisitionem. (Excepto) & in crimine simoniæ. 79. di. si quis Papa. 15. q. 3. sanè. arg. contra. infrà, de testi. veniens.

1 †Ex quo. c. quidam dixerunt, quòd in crimine simoniæ non admittitur socius, nisi & ibi sit crimen læsæ maiestatis, & sic loquitur. c. si quis Papa.

2 †Item confesio vnius latronis contra alium valet ad præsumptionem. C. de fer. prouinciarum falsarius autem contra falsarium non valet ad probationem. C. de fal. mo. l. 1. & vbi admittitur, aliàs non sine præsumptione admittentur. ff. de custo. & exhi. re diuus. nec sine tormento. C. ad. l. Iul. maiesta. l. 3. & 4. q. 2. item si ea.

CAPVT II.

1 *Purgatio quando indicatur.*
Interrogatus de crimine, an cogatur præcisè respondere.
2 *Nunquid testes interrogari poßint, an sint de crimine condemnati.*
3 *In confitentem nullæ sunt partes iudicis nisi vt condemnet.*

CVM SVPER. (Confessus) Repete quæ diximus suprà, de elect. per inquisitionem. fuit enim interrogatus, an simoniam de qua erat infamatus commisisset, Sed videtur contra, 2. q. 1. si peccata. vbi dicit, non tibi dico, vt te prodas in publicum. Solu. vbicunque in positione ponitur quòd publicè fuit depræhensus, vel conuictus, vel confessus respondere debet. arg. infrà, de coha. cle. c. vestra. Item etiam si certum esset, quòd quis infamatus est, etiam si in positione non apponatur, publicè poterit interrogari, si agitur contra eum accusando, vel inquirendo, vel excipiendo contra ordinandum vel consecrandum, vt ab eo ordine vel consecratione repellatur: vt inf. de accu. super his. vel etiam alio modo criminaliter vel ciuiliter.

1 †Quod probo sic, potest ei indici purgatio, vbi per iuramentum suum, & purgatorium oportet negare se crimen commisisse. 2. quæstio. 5. omnibus. & cap. presbyter. multofortius antequam indicatur purgatio, potest ab eo quærere an crimen commiserit, sed tamen non præcisè cogam eum respondere, sicut nec præcisè cogitur purgare, sed si non responderit, sicut si se purgauerit suspendetur, vel aliàs procedetur contra eum, quia videtur vanum purgare se simplici verbo, qui se purgari debet etiam cum multorum iuramento, si verò non sit diffamatus siue conuictus, nec confessus, nec depræhensus, tunc non coget eum iudex respondere, cùm enim hæ confesiones non sint faciendæ de iure, nisi vbi æquitas mouerit iudicem, hoc ibi crimen opponitur non cogam eum respondere, nec se prodere. de pœni. dist. 1. §. his authoritatibus. & quantum prima facie videtur, vbicunque cogitur testis reddere testimonium, secundum canones, de quo no. infrà, de test. cogen. c. 1. ibi iudex interrogabit eum.

Si verò contra eum directo non agatur, sed cùm inducatur in testem, vel accuset, excipitur contra eum, vel aduersarium, quòd non potest eum inducere in testem, vel non potest esse accusator, quia criminosus est, non est interrogandum de crimine, quòd ipse qui accusat vel testificatur, dicitur commisisse etiam in præmissis casibus, scilicet, si quæratur an sit conuictus etc. non enim de hoc agitur, nec super hoc iurauit. infrà, de testi. c. de testi. nec etiam se prodere debet. 2. q. 1. in primis. nec valet arg. superius, quia contra hoc agitur, vt repellatur à testimonio, vel accusatione, non vbi denuncietur boni testimonij, pro quo indicitur purgatio. infrà, de pur. c. ex tuarum. ei autem quod dicit, quia hoc, c. respon, quia sic voluit citatus

citatus respondere, & non fuit coactus, & similiter respondit. infrà, de accusa. inquisi. Vel dic, quòd vbi de suo facto agitur, vt hîc, vbi inquirebatur de simonia, cùm ea commissa benè requiritur ab eo veritas, & respondere tenetur cùm de eo est infamatus, nec valet eius dictum vt testis, sed præsumptionem facit: vt no. inf. de accu. cùm dilectus. sed prius dictum magis placet.

2 † Quidam tamen dicunt, sed non placet, quòd benè possunt testes interrogari, an sint de crimine condemnati, quia condemnatio non est crimen, sed est notorium iuris, & idem dicunt quærendum, scilicet, vtrum sit irregularis & corpore vitiatus, tamen de irregularitate contrarium crederem, cùm possit esse occultum, & sine peccato tolerari. suprà, de renun. nisi. §. personæ. illud tamen non fatemur iustam rationem, scilicet, quòd non iurauerit super his dicere veritatem, cùm quia iurauit super principali, & super omnibus contingentibus iurare intelligitur. sup. de offi. deleg. præterea. ff. de iurisdi. om. iud. l. 2.

3 † Deponendum) Not. quòd hîc canonicus, & si contra eum non ageretur deponitur, & dicimus hoc de iure esse, in confitentem enim nullæ sunt partes iudicis, nisi vt condemnet. ff. ad l. Aquil. proinde, & quòd dicitur non agebatur ad hoc nec contra eum, ergò non debet ei nocere confessio non valet, quia sola confessio attenditur, & maximè vbi crimen quòd obijcitur tangit causam, de qua agitur, sicut hîc, electio enim de qua agit, hîc petebatur cassari propter simoniam, cùm hoc canonico celebraram, si ergò ipse confitebatur benè debuit ex ea condemnari. infrà, de except. denique. suprà, de elect. per inquisitionem. ff. de adul. l. 1. §. si pu. Imò plus videtur quibusdam, sed non placet, quòd etiam si non confiteatur crimen simoniæ, sed probetur per testes alios, & conuincatur electus condemnandus est canonicus, cùm crimina sint ita connexa, scilicet, quòd agebatur de simonia commissa cum canonico, impossibile est, quòd dans ex pacto sine accipiente sit simoniacus, imò necesse est, quòd ambo sint simoniaci, si ergò contra alterum agatur, & alter sciens de simonia secum commissa agi non processerit, & defenderit causam suam imputatur ei, & sic videtur loqui. infrà, de excep. denique. argumentum. 3. quæstione 6. hoc quippe. 2. quæstio. 5. interrogatum. ca. statutum.

Est enim indignum ex quo de vtroq; crimine constat, quòd vnus puniatur & alter remaneat impunitus, & maximè ex quo scit de crimine agi, quòd ignorare non potest ex quo de eo interrogatur, vel pro teste producitur sicut hîc, sed tamen hoc non fatetur in probatione, quæ fit per testes vel instrumenta, quantumcunque enim sit probaretur eum simonia, cùm tamen non imponeretur ei pœna, cùm de hoc non sit accusatus: vt probatur. ff. de adul. denunciasse. nisi fortè ex offic. iudi. extra ordinem. argum. 24. q. 3. ecce. sed in confessione benè fateor posse pœnam perpetuam imponi, vbi tangitur crimen de quo agitur, aliter non nisi de nouo agatur: vt not. suprà, de elect. per inquisitionem. decre. autem denique. non obstat, vt ibi notat. ff. de adul. l. 1. nec ob. quia ibi principaliter fuit accusatus.

☞ † Et est speciale, quòd vxor accusata de adulterio potest accusare accusatorem maritum de lenocinio, & credimus, quòd non solùm ordinatus, sed etiam delegatus hunc confitentem potest punire.

CAPVT III.

EX PARTE ABBATIS. (Nondum) C. vt quæ desunt ad. par. l. 3. (Facti) errorem suum, & multomagis procuratoris & aduocati dominus corrigere vsque ad finem negotij potest, si probet contrarium veritati suam confessionem tenere. C. de iur. & fac. igno. error. ff. de confes. non fatetur. C. de erro. aduo. l. 1. infrà, de censi. cùm olim. præfinitum autem negotium à quo appellatum non est, non licet corrigere. C. de transact. sub præ. infrà, de sen. & re iudi. inter monasterium. arg. contra. C. de erro. aduo. l. vltim. (Docere) directè vel indirectè. argum. de testi. ex tenore.

CAPVT IIII.

STATVIMVS. (Positiones) & qui ponit non semper debet dicere, quòd scit, sed sufficit dicere, quòd credit: vt not. infrà, de testi. præsentium.

TITVLVS XIX.

DE PROBATIONIBVS.

CAPVT I.

1 *Argentarij semper exhibere debent rationes cum die & consule.*
2 *Quæ instrumenta dicantur communia.*
3 *Acta iudicialia vel forensia, an sint communia.*
Instrumentum alterius an & quando posit exhibi.
4 *Iudex exhiberi facere debet instrumenta ad litem pertinentia, si pen. lit. petuntur.*

EX EPISTOLAE. & infr. (Temetipsum) † Omissis
1 omnibus alijs oppositionibus, dicimus rationes semper etiam cum die, & consule exhibendas ab argentarijs. ff. eo. l. 1. §. rationes. & l. prætor. in princ. alia autem instrumenta si sint communia idem, vt sunt hæreditaria. C. de eden. procurator. ff. famil. ercis. si qua. infrà, de fi. instr. G. perpetuus. Hæc enim sunt communia, & exhibenda inter cohæredes, & testamenta sunt cõmunia, & exhibenda inter hæredes & legatarios. ff. de fi. instru. l. fi. instrumenta tutoris & curatoris, procuratoris & negotiorum gestorum, per act. tute. neg. gest. & mandati. eduntur. ff. de eden. quidam. idem in actis. C. de eden. l. 2.

2 † Hæc enim instrumenta dicuntur esse communia, quæ communiter fiunt pro cautione plurium. ff. de eden. l. prętor. §. 1. Item dicuntur communia instrumenta, quæ communiter pluribus asignantur à tabellione, vel à quocunque alio cuius sunt, sed si in instrumento contineatur cautio duorum, videlicet quòd ego vendidi tibi domum, & caui de euictione, & tu promisisti mihi soluere pecuniam ad certum terminum, si ego redemi instrumentum à tabellione, cogor tibi de eo facere copiam. arg. hîc. sed tabellio qui facit instrumentum ad preces vtriusque cogitur illud exhibere. Item idem credo, si haberem protocollum notarij, cùm illud sit commune, quia ita factum est pro aduersario, sicut pro me, vnde cogor illud exhibere. argu. ff. de eden. l. prætor. §. 1. inf. de fi. instru. c. cùm P. & idem videtur in actis, & in hæreditarijs, & in alijs, quòd si vnus redemerit exemplaria à tabellione, quòd illa exhibere non tenetur, sed originalia tantùm, quæ sunt communia, & inuicem exhibenda. Alij tamen dicunt, & benè, quòd acta & rationes, & instrumenta tutoris & curatoris, & negotiorum gestoris etiam propria, quisq; exhibere cogitur. ar. præ. l. C. de eden. l. 2. & maximè offi. iu. hæc exhibentur, vbi aliàs nisi iusta causa moueret iudicem forte, quia actor amisit sua instrumenta, & etiam originalia sunt perdita. C. de eden. l. 1. ff. de eden. l. si quis. §. prohibet.

3 † Item acta forensia vel iudicialia computant aliqui cõmunia, quæ fiunt coram iudice, vel alijs publicis personis, vt emancipationes, protestationes & huiusmodi. suprà, de offi. ord. post. §. fi. C. de an. excep. vt perfectus, & est expressum. C. de iud. cũ speciali. sup. de procu. c. 1. Alij tamen dicunt contrà, sed quicquid dicatur tamen ex causa iudex ex suo officio ea præcipiet exhiberi. C. de eden. l. 1. vel actionis in factum. ff. ad exhi. l. 3. §. pen. hoc autem potissimè attendet iudex, vt aduersarium nõ cogat exhibere sua instrumenta, nisi ex magna causa, vt hîc, sed alius facilius cogetur ad exhibendum, & sic loquitur lex præallegata. ff. ad exhib. l. 3. §. pe. si autem instrumentum petatur alterius, scilicet, rei vt instruar non licet, quia non licet intentionem alicuius ex alterius instrumentis fundari, vt hîc. C. de eden. l. vlt. & arg. C. de testi. nimis graue. si autem non vt instruar ad probationem, sed videam postquam productum est, si sit verum vel falsum, facienda est editio etiam in principio causæ sine die & consule. ff. de eden. l. 1. §. rationes. & §. edendam. nisi cùm nomine fisci agatur. ff. de iur. fis. nec quicquã.

☞ † Item si quis in libello vel positionibus facit mentionem de aliquo instrumento suo, non alterius, satis potest dici ad officium iudicis pertinere, vt illud etiam ante litis contestationem vel responsionem faciat exhiberi. ar. bo. C. de eden. l. fi. arg. ad hoc, quia sine eorum inspectione non potest plenè deliberare. argu. ff. de eden. l. 1. in princ.

Et hoc intelligo verum, si ea habet in præsenti, alioquin non obstante, quòd non exhibet procedetur in causa.

4 † Et no. quòd si pendente lite petuntur exhiberi instrumenta ad ipsam litem pertinentia & communia iudex in omnibus causis mediante suo officio pedissequo iubebit exhiberi, sicut si nulla lite mota petatur editio, iuberet ea exhiberi per actionem ad hoc congruam, vel per officium, quòd vicem actionis obtinet. suprà, de offi. iudi. c. 2. & no. quòd actio de exhi. habet locum, vbicunq; mea interest exhiberi ratione iuris, quòd in ea habeo, vel in ea peto, siue

to, siue vt vendicem, siue vt præstem. ff. ad exhi. l. 3. §. sciendum. sed editio instrumentorum, quæ etiam est ad probandum intentionem meam, non fit quandocunq; mea intentio est ad probandum, quia graue esset probationes suas apud aduersarium suum requirere. ff. ad exhi. l. pe. & l. si liber homo.

CAPVT II.

SICVT CONSVETVDO. (Consuetudinem) vtpote onerosam (Consuetudinem) fallit in eo, qui accusatur de eo, quòd accepit aliquid, vt sententiam ferret. In Authen. vt li. iu. col. 9. 1. respon. Item vbicunq; aliquis etiam postquam nihil probatum est contra eum, tamen ipse remanet infamatus. infrà, de testi. tam literis. infrà, de purg. ca. constitutus. & per totum. Item vbi semiplenè probatum est. suprà, de procur. ex insinuatione.

CAPVT III.

1 *Possunt clerici pro suis præbendis agere & conueniri.*

2 *Si procurator ecclesiæ & præbendarius concurrant: præfertur præbendarius in agendo.*

3 *Termini antiquitus positi vel de nouo in actione fin. regun. obseruari debent.*

EX LITERIS. (Controuersiam.)
1 † No. clericos pro præbendis suis posse agere & conueniri, nam vsufructuarij sunt qui agere possunt. ff. fi. regum. l. 4. §. finium.

Et hoc intelligo, si habeat ex consuetudine, vel ex constitutione, vel ab Episcopo, vel alio iudice ordinario potestatem ministrandi, & hanc reputo legis administrationem. C. de iur. cal. l. 2. §. 2. imò plus dicimus, quòd si generalem administratiōnē tantùm à dominio quis habeat rem, in iudicium deducere potest. ff. de pac. nam & necesse. † Fundi) nō poterat agere interdicto vti possidetis, quia alius occupauerat, vt hîc dicit, & ideò agens possessionem amiserat, quare interdictū vti pos. ibi competere nō poterat, ex quo nō possidebat. ff. vti pos. per totum. Nec vnde vi; cùm non fuerit spoliatus, sed fortè à principio sine violentia intra terminos alterius præbendæ, fundum occupauerat. Neç rei vendicatione, cùm non esset suæ proprietatis, sed ecclesiæ, sed nec nomine ecclesiæ agere poterat cùm ipsa possideret, æqualiter omnes præbendas, & hæc ratio sufficiens est, quare etiam interdictis superioribus non eget: vt not. infrà, de testa. relatum. in princ. tamen fortè posset dici, q posset agere nomine præbēdæ suæ, sicut abbas agit tantùm nomine suæ dignitatis, cùm habet bona discreta à conuentu suo. sup. de rescrip. edoceri. & expedit tantùm agere nomine præbendæ suæ, quando agitur contra canonicos vel alios, qui nomine ecclesiæ se dicunt possidere, vel ius habere, contra alios autem extraneos, qui non vtuntur iure ecclesiæ, melius videtur agendum nomine ecclesiæ, sed tunc si dicit nomine ecclesiæ velle agere, oportet quòd habeat procurationem canonicorum, vel præpositi quorum nomine agitur.

2 † Sed dices quoniam aget nomine præbendę, cùm præbenda nihil habeat vel possideat? Respondeo, imò hæc præbenda potest habere iura sua & possessiones, sicut Episcopatus, abbatia, hospitale, vel quęcunq; alia dominus vel dignitas, vel administratio, & si simul concurrent & procurator ecclesiæ, & ipse præbendarius videtur quòd præferendus est præbendarius in agendo. & hoc not. suprà, de resti. spol. olim causam.

3 † Fundi) scilicet, tibi in præbendam assignati, in actione enim fin. regun. venit, vt termini antiquitus positi, vel de nouo ab eo qui partem habuit obseruentur. ff. fin. reg. in finalibus eos. Et satis dicimus posse dari inter præbendarios ad similitudinem vsufructuarium. ff. fin. reg. l. 4. §. finium. arg. ff. commu. di. l. communi diuidundo. §. cùm de vsu. sed & proprietati hæc quæstio cohæret. C. commu. di. si quis super. si ergò quando petuntur termini positi dubitetur, quis possideat, vel cuius sit proprietas super eo recipientur probationes, vt hîc, & in legibus prædictis. (Vtraque) ff. de iudic. in tribus. & l. sed cùm ambo. (Sibi) not. iudici faciendam fidem. infrà, de testi. in nostra. (Promptiora) ff. de acti. & obli. Arrianus. 50. dist. ponderet. ff. de pen. respiciendum. 26. q. 7. tempora. pe. argum. contra. ff. de offi. præ. obseruandum. 28. dist. quia. 81. dist. tantis. (In liberali) & in quærela inofficiosi. ff. de inoffic. testa. & pars. si in causa matrimoniali. 33. quæstio. 1. si quis ac. (Cautum sit) ff. de proba. in except. C. de præscri. 30. ann. malè.

CAPVT IIII.

PROPOSVISTI. (Aspectum) secundum canones non est melior probatio. 28. q. 1. nec aliqua.

CAPVT V.

1 *Negatiua quomodo probari possit.*

TERTIO LOCO. (Dixerunt) not. indirectam probationem. si infrà, de testi. ex tenore. suprà, de elec. bo. me. 6. q. vlt. actor. supr. de renun. super hoc. (Inter fratres) infrà, de testib. veniens. Vnanimis) † nota probari negatiuam potes dicere, non probari directo, sed indirecto sic. Vel dic, non probari negatiuam, sed præsumptiones esse pro negatiua, quibus statur, nisi probetur contrà, vt aliàs not. & probabiliter potest dici, quòd vbicunque agitur de falsitate instrumenti per eos qui scripti sunt instrumento probatur vel improbatur fides eius, arg. infr. de fi. instru. cùm Ioannes. C. de fal. vbi idem dicimus, & si non sint scripti, sed nomine aliquorum non inscriptorum dicitur falsum instrumentum: vt hîc, & inf. de testi. tam literis. in fi.

CAPVT VI.

IVRAVIT. (Priori) contra. infrà, de senten. & re iud. tenor. Sol. hîc quando agitur de contrahendo, quòd facilius dissoluitur, ibi de contracto, quòd difficilius separatur. infrà, ti. 1. licet ex quadam. & infrà, de eo qui cog. consan. vxo. suæ. super eo. tamen vtrobique discretus iudex stabit melioribus probationibus. Authen. de testi. §. quia verò. col. 6.

CAPVT VII.

1 *Literis principum nedum Episcoporum fides adhiberi debet.*

2 *Scripta publica manu facta valent etiam mortuis testibus subscriptis.*

3 *An teneat quod fit à procuratore excommunicati.*

1 POST CESSIONEM. (Standum est) † Not. credi literis Episcoporum. 11. q. 3. curæ. 14. q. 3. statuimus. 18. dist. de conci. infrà, de fi. instru. scripta. infrà, de app. personas. 20. q. 1. vidua. imò videtur, quòd alieno sigillo possint sigillare literas suas. instit. de testa. §. possunt autem. & non solùm literis Episcoporum, sed aliorum principum creditur, & si hoc habet consuetudo. infrà, de fi. instru. cùm dile. sed contra viuæ voci eorum non creditur. 6. q. 2. si tantùm. quomodo ergò literis. arg. infrà, de testi. cùm tu fili. arg. ff. de custo. & exhi. reo Diuus. nec scripturis testium aliàs tabellionum creditur, nisi habeât subscriptionem testium. Authen. de hære. & fal. §. sancimus. arg. sup. de procur. c. 1. Authen. de instru. cau. §. sed neq;. & §. sed quia. hîc dicit sigillum Episcopi obtinere vicem publici instrumenti, vnde est ei credendum.

☞ † Alij dicunt quòd non creditur chartis Episcoporum, nisi redactæ sint in publicam formam. ar. Authen. vt nul. iudi. §. si verò. C. de dona. in dona. nisi in locis vbi non est vsus tabellionum, vbi creditur si habent subscriptionem testium. 16. q. 3. §. potest.

Et hæc vera sunt extra iudicia, in iudicijs autem non creditur, nisi scripta Episcopi sint facta per notarium, vel per duos scriptores non notarios. infrà, eo. quoniam. & est speciale, quòd in iudicio creditur notario sine subscriptione testium, cùm sit aliàs secùs. Authen. de hære. & fal. §. sancimus.

2 † Item hoc scias, quòd scripta publica manu facta, vel Authentico sigillo sigillata etiam mortuis testibus subscriptis valent, secùs autem de alijs. infrà, de fi. instr. scripta. Per literas) dicunt quidam, quòd hodie non creditur talibus literis intantum, quòd vitetur in iudicio. infrà, eod. quoniam. nec est contra. 11. q. 3. curiæ. quia ibi non dicit, quòd vitetur in iudicio, sed in ecclesia, quòd non est ei præiudiciale, sed medicinale. 2. q. 1. multi.

3 † Procuratorem) sed quicquid tamen procurator in iudicio fecit antequam probaretur constituentem excommunicatum fuisse tenet, quia teneret quicquid ipse ante excommunica. fecisset. infrà, de except. pia. extra iudicium autem non tenet, quòd facit excommunicatus, & antequàm probetur sibi excommunicatio, nisi sicut postquam est sibi probatum, de hoc no. sup. de procu. consulti. suprà, de do. & contu. veritatis. infrà. de excep. c. pe. (Admittendum) & hoc ea ratione: quia per exceptionem elidi potest illa procuratio.

CAPVT VIII.

1 *Nunquid si vnus hæres adiuit hæreditatem, an possit alius eandem adire hæreditatem.*

2 Petitio

2 *Petitio hæreditatis competit ad proprietatem recuperandam.*
3 *Res & iura pertinentia ad præbendam non vacant, licet præbendæ ius vacet.*
4 *In ingressu monasterij omnia iura transferuntur in monasterium.*
5 *Minor 25. ann. ingrediendo monasterium alienat sua bona etiam sine curatore & decreto. Et quid sit dicendum de rebus feudalibus & emphyteosis.*
6 *Bona ingredientis monasterium cui applicentur.*
7 *Monachi testamentum quando rumpatur.*
8 *Ingressus monasterium fingitur non solùm decedere cum hærede, sed etiam cum liberis.*
9 *Verbum testis ambiguum interpretatur pro eo contra quem producitur.*

IN PRAESENTIA. (Bona) quicquid diceret testator non potuit filium grauare post pubertatem in debito bonorum subsidio, vnde malè petebant patrui eius, quia omnia petebant. (Et petebant) petitionem hæreditatis intentabant, sed nituntur ex testamento patris, qui instituit eos hæredes filij sui impuberis, & eum impuberem decessisse dicunt. Vel melius dic, quòd agebat actione ex testamento: vt not. infrà, de testa. Raynaldus.

1 †Petebat) no. quòd licet vnus hæres adiuerit hæreditatem pro toto, vel pro parte, & licet per multos dies vel annos se gesserit pro hærede, nihilominus tamen alius potest adire etiam sola voluntate pro toto, vel pro eadem parte eandem hæreditatē. ff. de acqui. hære. l. pro hærede. & omnes res hæreditarias, quæ non sunt per alium occupatæ potest accipere, veruntamen siue primus, siue secundus non habeat ius contra non habentem ius ad recuperandam possessionem rerum malè occupatarum interdictum competit de adipiscenda possessione, scilicet, quorum bonorum. ff. quorum bo. per to. vel edictum diui Adria. C. de edict. di. l. fi. vel actionem in factum ad similitudinem actionis expilatæ hæreditatis. ff. de cri. expi. hære. per totum. vel conditione ex. l. conquerebatur. C. vnde vi. secundum quosdam.

2 † Ad proprietatem autem recuperandam competet petitio hæreditatis. ff. de peti. hære. regulariter. nec videtur transire possessio rerum hæreditariarū ad hæredem, nisi cùm singularem possessionem actus fuerit per se vel per alium. ff. de acqui. pos. hæredes. nec est contra. ff. ad Treb. restitutio. & l. ex facto. in prin. quia ius non dicit transire possessionem, sed dominium, & si vnus dicit se esse in possessione, & alius dicit, se eum non possidere, si non est timor armorum permittatur vterq; ire ad occupandam possessionem vacantem, & qui præuenerit ille in ea defendetur de iure, donec alius de iure suo probet. Si autem est ibi timor armorum compescat eos iudex, & inhibeat ne aliquis eam priuatim intret. ff. de vsufru. si cuius. §. sed si. & onus probandi illi incumbet, qui dicit se possidere. ff. de proba. l. 2. & eodem modo prohibebit iudex, si neuter dicit se possidere, sed si vterq; cum armis festinet accipere possessionem, & tunc fructus harum rerum à nemine possessarum tenebuntur & seruabuntur, sicut fructus iacentis hæreditatis.

Et hoc verum est quando dubitabitur ne simul concurrant, sed quando certum est, quòd vnus alium præuenire potest, nunquam est impediendus, vel etiam prohibendus ingredi possessionem, sed alius est prohibendus à molestatione primo ingressi. Postquam autem semel prohibitus fuerit, vel verbo, vel facto, non videtur quòd postea liceat alicui istarum partium, vel etiam alij cùm isti fuerint primo ingressi illam possessionem, nec publicè, nec priuatim quousque lis super possessione, siue super proprietate hæreditatis dirimatur per iudicem, dirimetur autem hoc modo, quia iudex qui prohibuit ingressum illius possessionis ex officio suo de plano, & sine libello cognoscet quis possidet, quando vterque dicit se possidere. ff. de libe. cau. liberis. §. fi. hoc dixit H. alij tamen dicunt, quòd ordinariæ tantùm audiendi sunt super interdicto. ff. vti possi. l. 1. §. huiusmodi. sed si neuter dicit se possidere, sed tamen vterq; primò adire vult, tunc primò debet cognoscere inspecto testamento, quis habet potiora iura. C. de edi. di. Adri. l. fi.

3 †In præbendis tamen secùs est, quia licet vacet possessore, non tamen quilibet volens eas occupare admittendus est, quia licet præbendæ ius vacet, res tamen & iura pertinentia ad præbendam non vacant, imò possidentur ab ecclesia etiam dum viuit præbendarius, quia possideat illa nomine ecclesiæ, de hoc not. suprà eodem, ex literis. Item præbendæ non sunt occupandæ, sed authoritate superiorum legitimè conferendæ. (Molestatione.) Item de ea molestatione agitur, quæ fit

extra iudicium, non de ea, quæ fit in iudicio. suprà, de elect. cùm ecclesia. infrà, c.proxi.in fi.

4 † Petebat) contra hos competunt actiones eædem, quæ competerent puero, qui ingressus fuit monasterium, cùm ingressu monasterij omnia iura sint in monasterio translata. 19. q. vlt. si qua. Sed si postquam in monasterium translata sunt iura ingressi, & tunc etiam habet ordinarias actiones, scilicet, rei vē. vel publicianam, vel si quæ alia de hæreditate iusto titulo possiderent, vel interdictum quorum bonorum, vel petitionem hæreditatis, si qua possiderent, de bonis de qua agitur sine iusto titulo, sed tantùm pro hærede vel pro possessore. Sed non placet hoc, non enim dicitur monasterium hæres pueri, sed in monasterium omnia iura eius translata sunt, sed aget rei vendicatione, si puer erat dominus, & publiciana si non erat dominus, & hac publiciana aget, etiam si nondum ad monasterium eorum possessio peruenerit, quia speciale est in ecclesia, vbi ex sola donatione vel obligatione agat etiam sine adeptione possessionis. C. de sac. san. eccl. vbi interdicimus, tamen credimus quòd hoc oportet monasterium probare, quòd puer per aditionem ipsam petita acceperit, vel alio modo, quo sine traditione dominium transfertur, vt in legatis. ff. de fur. à Titio. & in arrogatione. instit. de adop. §. per arroga. in princ. & in bonorum possessione. ff. de bo. priua. l. 1. in hærede instituto. ff. de acqui. pos. l. cùm hæredes. ad Treb. facta. & in adiectione causa lib. conser. insti. de eo cui. §. libertus.

5 † Minor annis) hìc habes expressè, quòd minor 25. ann. ingrediendo monasterium alienat sua bona, etiam sine curatore & sine decreto. Secùs autem videtur, si in alias causas etiam pias alienaret. arg. ff. depo. l. 1. §. voto. & feudalia [a] transeunt si debeant talia seruitia, quæ monasterium honestè possit exhibere per se, vel per alium. arg. C. de Epis. & cleri. ad summam. & l. quisquis. aliàs redit ad dominum. C. de cadu. tol. l. 1. §. ne autem. ff. de solu. inter arg. emphyteoses etiam transeunt. arg. ff. de leg. 2. peto. §. 1. arg. contra. Authen. de alie. & emphy. §. 1. vsusfructus transit, & durat in vita eius. instit. de acqui. per arroga. §. vsus etenim. & §. seq. & de vsufru. §. finit. Item si aliqua sibi data sunt, ne alienare possit, tamen transeunt. argumentum, de fun. do. l. 1. & de leg. 3. l. pater. argumen. contra. ff. de lega 2. peto. §. fin.

[a] *Et feudalia. Intellige, vt per Felin. in c. quæ in ecclesiarum. col. 22. vers. 3. limita. suprà, de constitu.*

☞ † Item monasterium tenetur inquantum ad ipsum peruenit. ff. de capi. di. tutelas. ff. de appel. in arroga. instit. de acqui. per arrog. §. fina. & idem est vbicunque alicuius patrimonium ad aliquem peruenit. C. de vi pu. l. 2. ff. de fideiuss. inter eos. si autem in sua obligatione monachus mandauit aliquid expendi, & maximè in pias causas, implenda est voluntas eius. ff. de pact. inter. in fin. C. de pact. legem. & idem si mandat ne aliquid alienetur de his, quæ secum transferuntur. Authen. de elig. in emphy. §. sanctissimas. licet autem monasterio pro hoc obseruando, vel contra monasterium competat actio: tamen prælati eius eum ad hoc cogent ex offic. C. de lib. cau. cùm affirmes.

6 † Si autem ingreditur monasterium, cui non licet habere proprium, dicunt quidam quòd bona eius debent haberi pro derelicto, & sic occupanti conceduntur. ff. pro derelict. l. 1. 2. 3. & per totum. vel in causa caduci sunt. C. de cadu. tol. l. 1. Alij dicunt, quòd debent peruenire ad succedentes ab intestato, quia ex quo professus est, mortuus fingitur. C. de Episc. Deo. Alij dicunt, quòd non sit tantùm monachus monasterij quòd ingreditur, sed etiam Episcopi, quando monasterium ergò non potest bona eius habere, peruenient ad Episcopum. argumentum. 16. quæstio. 1. qui rem. 18. quæst. 1. cap. 1. 27. quæstio. 1. de puellis. in hoc autem non censetur monasterium vice hæredum, quia statim cùm factus est monachus, monasterium habet dominium, & possessionem omnium bonorum monachi, sicut ipse habebat. arg. ff. de preca. si adoptauero. secùs in hærede alio. ff. de acqui. pos. cùm hæredes.

Hoc autem sic intelligimus, quòd licet prædicta perueniant ad monasteria, tamen legitimam dabit descendentibus. 19. quæstio. fin. in fin. & 17. quæstio. vlti. c. vlti. & idem videtur in ascendentibus. ff. de inoffic. testa. nam & sic. nec exhæredari possunt sine causa. in Authen. vt cùm de appel. cog. §. 2. C. de Epi. Authe. presbyteros.

7 † Item quantumcunque monachus qui monasterium ingreditur ascendentes non habeat, & testamentum condiderit, in quo præterea monasterium & alios instituat,

ſtituat, rumperetur teſtamentum, quaſi agnatione poſthumi. argumen. hîc. & in Authent. de ſan. epiſ. ſed hic in præſenti. ff. de iniur. rup. & irr. teſt. filio. Item rumpitur, quia capite minuitur. ff. de cap. dimi. l. amiſsione. §. fi. & duabus legibus ſequen. & l. vlti. Alij dicunt, quòd tantùm legitimam habebit monaſterium. ar. 19. q. fi. Authent. ſi qua. hoc autem certum eſt, quòd hæreditates & legata, & ab inteſtato, & ex teſtamento melius capiet monaſterium quàm monachus cœpiſſet, ſi in ſeculo remanſiſſet. 19. q. fi. in fin. (Oblationem) quam fecerat non tantùm de perſona, ſed etiam in rebus. (Iuramento) C. ſi aduer. do. l. 1. & C. ſi aduer. ven. l. prima.

8 † Inſtituit) ingreſſus monaſterium fingitur non ſolùm decedere cum hærede, ſed etiam cum liberis. Authent. de ſan. epiſ. §. ſed & hoc in præſenti. ſed ſi rogatus eſſet monaſterio vel eccleſiæ, vel aliàs in pias cauſas expendere, ſi decederet ſine liberis ingrediendo monaſterium, non intelligerem ſatisfactum conditioni, vt in eodem Authent. ſi autem fiat clericus alicuius ſecularis eccleſiæ, non euaneſcit fideicommiſſum, niſi ſic fiat vt perpetuò perſeueret clericus, & inſuper in pias cau-
3 expendatur ipſum relictum, vt in prædi. Authent. Si autem teſtator dixiſſet, volumus talem partem hæreditatis dare patruis, ſi deceſſerit ſine liberis etiam ſi fiat monachus, ſatisfactum videtur conditioni. arg. hîc.

9 † Veruntamen) not. ambiguum verbum teſtis pro reo, vbi magis pro eo contra quem producuntur interpretandum. argumen. ſupr. eod. titul. ex literis. & ad concordiam reducendum eſt. infr. de teſti. cùm tu.

CAPVT IX.

1 *Non retractatur ſententia prætextu falſi.*
2 *Non ſufficit probare teſtes falſa dixiſſe, niſi probetur quòd corrupti falſum dixerint.*
3 *Sententia per falſos teſtes vel inſtrumenta prolata tenet.*
4 *Si teſtes eiuſdem partis ſibi contradicerent, neutris eſt credendum.*
5 *Qui recipit teſtes debet iudici de fama & eorum authoritate reſcribere.*
6 *Probare debet ſcientiam qui eam allegat. Eccleſia an amiſit poſſeſsionem, ſi altius eſt in poſſeſsione.*
7 *Actione iniuriarum tenetur qui propria temeritate controuerſiam facit.*
8 *Contra quem intentetur interdictum vti poſsidetis.*

LICET CAVSAM. (Spectare) intentando poſſeſſorium tantùm, vt in fine ſequitur. (Proponebat) & in quorum poſſeſsione ſe eſſe dicebat, & contra ſua moleſtatione compeſcendum (publicatis) ſuper principali (In perſonas) hic enim ante apertionem proteſtatus fuit, quia aliàs ſine alijs rationibus repelletur. infr. de teſti. præſentiam. (Decreuimus.) No. in emergenti ferri ſententiam. (Cōprehenſum) & ad hoc aſsignatum. (Potuit) quia hoc expreſſè ſibi commiſſum fuit, aliàs autem ille cui commiſſum eſt, quod recipiat teſtes ſuper principali, non recipiet teſtes ſuper reprobatione, quia non eſt ſibi commiſſum, ſed proteſtationem ſuper reprobatione recipere debet, quia ſine illa non poteſt benè fieri receptio teſtium. argumen. ff. de iur. om. iudi. l. 2.

1 † Poſt ſententiam) hoc verum eſt ſi nunquam fuit obiectum de falſo, nam tūc vſq; ad 20. an. poteſt opponere. C. de fal. quærelam. inf. de fi. inſtru. cùm Ioan. Secus autem ſi eſſet mota quæſtio falſi in iudicio, quia tunc nunquam prætextu falſi retractaretur ſententia. C. ſi ex fal. in l. 1. & in 2. vbi eſſet appellatum. C. de fi. inſtr. l. vltim. argument. C. de temp. appel. l. per hanc.

2 † Hic etiam no. quòd non ſufficit probare teſtes falſa dixiſſe, niſi probetur quòd corrupti falſa dixerint. ff. de indi. diuus. alij dicunt, quòd ſufficit probare falſum inſtrumētum, ita & teſtes falſa dixiſſe. C. ſi ex fal. in l. pe. & vlti. cùm æqualis ſit virtus teſtium & inſtrumentorum. C. de fi. inſtru. in exercendis. arg. ff. de excep. qui agnitis. ſupr. de tranſ. ſi ex falſis. Satis videtur poſſe dici, vt indirectè ſufficiat probare teſtes falſum dixiſſe ante ſententiam. infr. de teſti. ex tenore. non eſt, ſed directè vel poſt ſententiam non niſi probet de corruptione, vel alio modo doloſè. ſcz. odio vel amore falſum teſtimonium dixiſſe. C. de fal. nec exemplum. & eſt validum argumen. quia poſt publicationem teſtium non poſſunt teſtes induci. Auth. ☞ de teſti. §. quia verò. † Sed quid ſufficit probare teſtes corruptos, niſi probatum ſit falſum dixiſſe argumen. quod ſic. 2. quæſtio. 6. §. diffinitiua. verſi. venales. ar. contra. infrà, de ſen. & re iudic. cùm I. & A. C. ſi ex fal. inſtrument. falſam. infrà, de teſti. ſicut. & hic vltra medi. & hoc magis placet.

3 † Post sententiam) no. sententiam prolatam per falsos testes vel instrumēta tenere, sed debere retractari. ff. de re iudi. diuus. & fit hoc per in integrum resti. petitam contra sententiam vsq; ad quadriennium. C. si ex fal. instr. l. 1. & 2. vel per actionem in factam intentatam ad interesse ad sententiam retractandam. ff. de fal. qui nomine. & sic vsq; ad 30. an. vel criminaliter accusando vtentem alio instrumento, vsq; ad 20. an. C. de fal. quærelam. Quidam dicunt, quòd per hanc accusationem directam de falso, nunquam retractabitur sententia, sed punietur pœna. l. Cor. de fal. †Post sententiam) Item non sufficit probare falsos testes vel instrumentum, nisi probet quòd iudex secutus fuit dictum eius. inf. de sent. & re. iu. cum I. & A. infrà, de testi. sicut. C. si ex fal. in falsam. & l. 1. & 2. (Circumstantijs) 3. q. 9. nihilominus. & 4. q. 3. item nihil. & §. qui falso. infrà, de appellat. solicitudinem. C. de litis contestatio. cùm pariter. (Produxit)non modò coram istis iudicibus, quibus nihil commissum erat de negotio principali, sed primò coram alijs.

4 † Inuicem) quidam dicunt ex loco isto, quòd si testes eiusdem partis sibi inuicem contradicunt, quòd neutris est credendum. ar. C. de fide instru. in exercendis. diuersæ nos autem contra. ar. Authen. de testi. si verò apertè. Nec ob. quod hîc dicitur. Hæc enim litera non dicit, quod vnus testis alij, vel alijs contradiceret, & ideò non valeret dictum eius, sed quòd vnus testis sibi ipsi contradicebat.

5 † Malè) hinc habes, quòd qui recipit testes, debet iudici rescribere cuius authoritatis & famæ sint, & de alijs circumstantijs. ar. infrà, de fideiusso. constitutis. infrà, de testi. cùm causam. (Nulla) hoc autem arbitrio iudicis relinquitur, qui hoc magis scire potest. ff. de testi. l. 3. §. tu magis. Aliquid dicere) sed nónne sufficiebat contra hos, vbi eorum dictum reprobaretur, quia criminosi fuere? Respon. sufficere si ad hoc ageretur, sed ad hoc non agebatur, imò repulsi fuerunt Fauentini ab hac exceptione per interlocutoriam Pap. sed agebatur vt testimonium illorum quasi falsum cassaretur. Plures) quid ad rem si melius probauit ecclesia, cùm se inuicem non contingant istæ probationes, poterat enim ecclesia habere omnem honorem districtum & iurisdictionem in locis, de quibus agitur & commune etiam poterat habere ibidem aliqua seruitia, non ergò contradicunt sibi testes, cùm sæpè ad concordiam sit laborandum. infrà, de testi. & attest. cùm tu. Respon. multum ad rem, quia si ecclesia probauit omnem iurisdictionem, honorem & districtum se, possedisset ergò alius non potuit ibi possidere seruitia, qui enim omnia dixit, nihil prætermisit. 19. dist. si Romanorum. & hoc innuit litera, vbi dicit, quòd duo simul etc. sed dic, testes ecclesiæ videntur suspecti cùm negatiuam astruere videantur, scilicet, quòd sic pertineant ad ecclesiam quod non ad commune. suprà, de cau. pos. cum ecclesia. Sed respondeo aliud est, si dicat testis commune non possidere, vel ecclesiam tantùm possidere, cuius dictum verè esset suspectum, & sic loquitur decre. contraria. aliud si dicant omnem honorem etc. pertinere ad ecclesiam, quorum dictum in nullo suspectum dici potest.

Sed oppones, nisi ex illis verbis omnem honorem etc. Colligas illum intellectum quòd Fauentini nihil habebant, videtur verū, quòd primò dictū est, quod vtriq; testes saluari possunt. Dic ergò testimonium testium ecclesiæ sic intelligendum, nisi vt Fauentinos, vel alios excludat, quia sic esset suspectum, sed quod iurisdictionem, honorem & districtum omnis generis, ibi exercuerat ecclesia tam in ciuilibus quàm in criminalibus causis, puta iurisdictionem in cognitione causarum, in puniendo maleficos. Insuper eam honorabant vocando eam dominam occurrendo nuncijs eius, & obediendo mandatis eius etiam extra iudicium. Distringebat etiam eos ecclesia exigendo cautiones fideiussorias, ne ad illicita prorumperent, quæ omnia & his similia possent sub iurisdictione comprehendi.

Sed oppones sic, ergò nihil prodest ecclesiæ, quòd plures vel meliores & antiquiores habuit probationes, cùm per testes ecclesiæ non tanguntur Fauentini. Item secundum hoc nihil faceret ad propositum quòd sequitur, quia duo etc. Nā cum eisdem seruitijs non dixerint, vterq; debet habere quod probat. Ad hoc potes respondere, quod melioritas vel antiquioritas testium, vt ita loquar, non valet, quo ad hoc quòd Fauentini non habeant seruitia, dummodò tantùm per duos

test es

testes probarent seruitia percepisse. Sed ad hoc quòd Fauentini seruitia non habeant facit probatio antiquioris temporis recepta pro ecclesia. sup. de elect. cum ecclesia. vel quia fundata est intentio ecclesiæ. Si ergò commune post probat se in eisdem locis aliqua seruitia percepisse, præsumitur quod possederit clam, nisi probet quod ecclesia sciuerit commune possidere, & etiam fortè intenderet possidere. argum. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. aristo.

6 †Nam qui scientiam allegat, eam probare debet. 82. dis. proposuisti. ff. de probat. verius. ff. de admi. tu. hoc nisi fortè violentæ præsumptiones essent, quòd sciret: quia tunc oportet quòd probet ignorantiam. argum. 16. dist. quòd dictis. suprà, de postu. c. 1. sed & si probauerit scientiam ecclesiæ, & ecclesia contra probet, quod statim postquam sciuerit verbo, vel alio modo contradicit, vi ab eo possidere videtur. ff. quòd vi aut clā l. 1. §. quid sit. & §. sequen. vtroq; ergò istorum modorum, siue clam, siue vi ab eo possideat, succumbet in interdicto. instit. de interdi. §. retinendæ. ecclesiæ autem adminiculum afferunt priuilegium, licet sola probatio antiquioris temporis sufficeret.

Sed oppones, imò obtinere debet commune, cùm commune possideat seruitia & non ecclesia. ff. vti possi. §. hoc autem. & sufficere debet si tempore litis contest. se possidere probat. insti. de interdi. §. retinendæ. Ad hoc sic respondeo, non est simile verum ecclesiam possidere, erat enim ecclesia in possessione recipiendi illa & alia seruitia, quando volebat, quæ licet vel consimilia commune se probet possidere tempore lit. contest. quia tamen vi, vel clam possidet ab ecclesia succumbet, vt dictum est. Melioritas autem testium tunc præcipuè valeret, si de eodem tempore tantùm deberet. Hoc autem hoc ideò posuit, quia fortè vtriq; testes probant, quia tempore lit. contest. eadem seruitia recipiebant ecclesia & commune, sed ecclesia melius & per meliores testes, & ad hoc benè sequitur. cùm duo etc.

☞ †Sed dices, & si vi vel clam possidebat commune, tamen quia possidet non debet habere locum vti possidetis contra ipsum, quia tunc locum tantùm habere videtur, quando se tantum, & non aduersarium dicit possidere. ff. vti possidetis. l. 1. §. est igitur in præceden. Item in hoc casu competere debent, quod vi aut clam, aut vnde vi. ff. quòd vi. l. 1. 2. & 3. in princ. & ff. vnde vi. l. 1. in princip. Respon. imò locum habet tantum vti possidetis, quia actor non dicit se expulsum, sed turbari tantum, & interdictum vnde vi locum habet, quando quis expulsus est. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. interdictum. Hic autem habet locum, quando turbatur possidens, quamuis & ille qui turbat possideat, dummodò vi aut clam, aut precario ab aduersario. Si autem expulsus esset, competeret interdictum vnde vi, vel officium iudicis, vel condictio ex decreta. vt not. suprà. de elect. quærela. suprà, de causa poss. cùm ecclesia. Sed dices nónne eoipso quòd alius est in possessione, ecclesia amisit possessionem? Respondeo non, potest enim esse in possessione iurisdict. ho. & dis. & etiam ipsorum seruitiorum quæ retinuit ecclesia & possessionem, nihilominus seruitiorum quæsiuit commune, & ita vterq; habet possessionem sui iuris, licet cōmune malè habeat, & posset hic dici, licet iure nō prohibetur & adijci his quæ superius dicta sunt, quòd hic competeret interdictum vnde vi, vel officium iudicis, vel condictio ex decret. ad recuperandum ius illud seruitiorum, quòd possidebat commune, & interdictum vti possidetis, ratione vis turbatiuæ quam sibi facit commune super iure etc. quæ possidebat ecclesia.

☞ †Sed dices propter hoc non esset imponendum silentium communi, cùm per hoc interdictum non esset ei auferenda possessio seruitiorum, quam habebat. Tu autem potes respondere, quod etiam agendo interdicto vti possidetis. ex quo constat, quòd vi vel clam possidet ab aduersario, imponetur sibi silentium, quia aliter non cessaret à turbatione vt dicunt quidam, licet non probent illud iure, quòd si seruitia possit recipere commune sine turbatione iurium ecclesiæ, quòd non imponeretur ei silentium, quamuis vi vel clam possideret, cùm ad hoc non ageretur. nullam autem possessionem retinenti non datur interdictum, cùm tueatur possessorem. ff. vti possidetis. l. 1. §. 1. & 2. nec potest turbari, nisi qui possidet, & ex sola vi turbatiua competit hoc interdictum, vt hîc.

Et hæc habent locum, vbi petitur in libello, quòd commune cessaret ab inquietatione ecclesiæ in seruitijs exigendis, in prædictis locis, & commune tantùm de seruitijs quæstionem referebat. Vel dic & planius petitum in libello commune cessare à turbatione ecclesiæ, super iurisdictione ho. & dist. & commune non seruitiorum, sed iura ho. & dis. quæstionem mouebat, & ideò meliores probationes & de antiquiore tempore præualere, & benè sequitur, cùm duo etc. & expositione eadem, scilicet, ho. iurisdictio. & distri. & sic plana sunt omnia, & quia de seruitijs principaliter non agebatur. si suprà, de elect. cum ecclesia. ff. vti possidetis. si duo. §.2. Si autem commune retulisset tantùm quæstionem alicuius iuris, quòd dicit se habere in iurisdictione quod posse videtur. argu. ff. vti posside. l. vlti. sicut enim referre potest quæstionem iuris, quòd in re habet. ff. vti possidetis. si duo. §. si vicinus. sic etiam dicitur de iure quòd habet in iurisdictione. arg. prædictæ. l. vltim. vti possidetis. puta quia aliqua seruitia quasi seruitutem habent in iurisdictione, sed iurisdictionem benè confitetur ecclesiæ, tunc si non malè in possessione esset commune illius iuris intentabat ecclesiam negatoriam. ff. si vsufruct. peta. vti. §. vtrum. sed interdicto succumbet ecclesia, quia tuetur possessorem. ff. eodem. l. 1. §. interdictum autem.

Si autem commune non esset in possessione seruitutis, competeret contra eum interdictum quòd non tantùm competit, quando est contentio quis possidet. argumen. ff. vti possidet. l. 1. §. hoc autem. etiam contra eum, qui non possidet. ff. eodem. si duo. §. si vi. si turbat possidentem vel non permittendo eum vti iure suo. ff. si ser. ven. l. sicut. §. Aristo. ff. vti possidetis. si duo. §. hoc inter. & §. cùm in Aquilian. vel etiã de suo auferendo. ff. vti possidetis. si duo. §. item videamus. sed actor. Illi autem est qui in possessione talis iuris vel seruitutis datur vtile interdictum cõtra conturbantes eum. ff. de iniur. iniuriarum. §. vlt. & l. seq.

7 †Si verò commune neq; iurisdictionis neq; iuris, quòd in iurisdictione haberet, faceret controuersiam, sed propria temeritate controuersiam faceret, tenetur actione iniuriarum. ff. de act. empt. qui pendente. §. 1. ff. de iniurijs. l. prima. in principio, sed & hoc interdicto turbetur quòd non tantùm contra possidentem competit, vt dictum est, ei autẽ quòd dictum est, quòd idcircò imponitur silentium communi, nec in sententia excipitur de seruitijs, quia actum non fuit videtur esse contra id quòd not. in glos. quæ incipit, vt inter, vt diximus, quòd vbi ambos inuenit possidere, debet modos possidendi distinguere. Sed responde illud obtinere, vbi neuter ab altero malè possidebat. scz. vi, vel clã, vel preca. hîc autem sola ecclesia agebat, vnde quamuis commune postea ageret & probaret receptionem seruitiorum non fieret adiudicatio super illis, quòd petitum non erat. argument. ff. de simo. licet posset tamen dici, quod si commune benè probasset seruitia, quod potuisset absolui quo ad seruitia ab impetitione ecclesiæ. suprà, de electione. capite vltimo. sed non fieret adiudicatio, quòd super seruitijs non molestaretur. Hîc autem ideò quo ad seruitia non fuit absolutum commune, quia præsumebatur vel vi, vel clam possidere, vt suprà est dictum.

Ad hoc ergò vt non possint hæ dubietates euenire semper debet actor exprimere modos turbationis, si enim non exprimantur, & feratur sententia, quod non vexet in nullo vlterius vexare poterit: etiam si erat in possessione aliquorum seruitiorum ipsa amplius vt non poterit. argum. C. de anna. except. l. vlt.

Item non facimus vim, quod quæstionem referat tractatus in iudicio in interdicto vti possidetis, quòd super eo, quòd proponit ille, qui trahit alium in iudicium recipientur probationes vtriusq;. Cùm vterq; in interdicto vti possidetis actor sit, & reus & pariter pro vtroq;, & contra vtrunq; pronunciabitur. (Eodem) hoc verbum soluit contrarium. ff. vti possidetis. si duo. nam alio modo possidet vsufruct. vel superficiarius, scilicet, naturaliter, aliter proprietarius, scilicet, ciuiliter. Ex priuilegijs) malus titulus Fauentini vel priuileg. ecclesi. modicum faciunt ad interdictum vti possidetis, secundum quod diximus in gloss. quæ incipit, qui ad rem. Vel potes dicere, quòd facit priuilegium, quia commune probationes induxit super seruitijs & ecclesia super omni iurisdictione ho. & distrib. qui dixit omne, nihil commune reliquit.

Prudenter ergò fecit ecclesia, quæ hæc priuilegia induxit, & quantum potuit suam causam iustificauit, vt & suæ probationes communis probationibus præferantur, imò plus dicimus, quia si commune probasset se seruitia possedisse, antequam ecclesia possideret in prædictis castris iurisdictionem etc. non teneretur commune probare aliquem iustum titulum suæ possessionis, quia nulla esset præsumptio contra eum, sed quando in re alterius dicit se aliquod ius quæsiuisse, cùm omnis res præsumatur libera, præsumitur vi vel clam possidere, nisi contrarium probet. & sic loquitur decret. suprà, de restitut. spo. Pisanis. nam benè fatemur, quòd si commune hoc probasset aliquem titulum per quem contrariam præsumptionem remouisset, obtinuisset in interdicto.

2 †Vti possidetis) vt interdictum vti possidetis contra eum, qui inuenitur non possidere, vel malè possidere ab aduersario, id est, cùm aduersarius prius benè possederit, & is contra quem agit, incipit postmodum eandem rem vi, vel clam possidere, vel precariò, nunquam debet sententiari vti possid. ita possideatis, sed condemnare molestatorem & imponere ei silentium, vt hîc. C. vti pos. l. 1. ff. vti posid. §. vlti. si autem qui egit vti possid. inueniatur non possidere, vel reus melius, probet se possidere, absoluitur reus. suprà, de elect. cùm ecclesia. Vel etiam fortè adiudicabitur sibi res, de qua agitur si de suo iure probauerit, vbi autem intentatur contra possessorem à possessore, iudex in sententia debet discernere, quam possessionem vnus habet. s. naturalē, quia vsufructuarius, & quā possessionē alius. s. ciuilē: quia proprietarius, & tūc pronunciabit, quia inueni vos sic distinctas possessiones habere, ideò præcipio vti tu Ioan. ciuilem, & tu P. naturalem vti possidetis, ita possideatis. argumen. institut. de act. §. curare. & si secùs factum fuerit, non tenet sententia, quia certum non continet. C. de sen. quæ sine cer. & semper iudex in sententia debet adijcere vim fieri contra mandatum meum prohibeo. C. vti pos. l. 1. in princip. vbi autem vterq; probat se ciuiliter & naturaliter possidere, & per omnes sunt æquales probationes & præsumptiones. Dicunt quidam pronunciandum vti possid. ita pos. quasi pronunciet, quòd pro proprietate possideant pro indiuiso, & sic inter eos diuidetur. argum. ff. de vsufruct. si cuius. §. inter duos. Sed hoc nunquam fuit petitum, ergò non debet sententiari, inf. de simo. licet.

☞ †Alij autem dicunt abstinendum à sententia, vt sic affecti tædio componant vel arbitros eligant vtrobiq;, tamen prohibebit vim fieri vel diuidendam rem, vt dictum est. Vel ex quo vnus recipit aliquid, alius prohibetur illud idem accipere, vel etiam occupare. Fauentinum) quidam dicunt, quòd per hanc accusationem directam de falso, nunquam retractabitur sententia, sed punietur pœna. l. Cor. de fal. C. de senten. & interlocut. l. 1. contra so. vt suprà, de elect. quærelam. (Super hoc) quæ sequuntur determinant verbum præcedens, scilicet, condemnamus, sed participium sequens, scilicet, silentium imponentes. (Et alijs) benè dicit & alijs: nam cùm verba libelli sint largè intelligenda. ff. de iudic. si quis. Authent. solemus. de caus. posses. c. 2. non solùm petita in libello adiudicabuntur, sed etiam alia pertinentia. ar. inf. c. cùm causam.

CAPVT X.

PER TVAS. & infrà. (Recognouit). C. de la. li. tol. l. 1. §. penultim. (Nominatus) repete quæ dicimus suprà, de fil. presbyt. Michaël. (Infirmare) suprà, de electio. per inquisitionem.

CAPVT XI.

1 *Receptio testium siue confessio vbicunq; fiat, dummodò de iudicis mandato fiat, inter acta iudicij computabitur.*

Tabellioni in quibus sit credendum.

2 *Duo idonei viri æquiualent tabellioni.*

3 *Cur potius simplici nuncio, quàm iudici credatur.*

4 *Nunquid instrumentum productum dicatur esse de actis.*

5 *Recipiens testes, debet in actis ponere, quanta sit fides eis adhibenda.*

Testem vacillare quis dicere possit, iudéxne, an notarius.

Tabellio nullam habet authoritatem in receptione testium, sed in scribendo tantùm.

6 *Cùm in instrumento multa continentur, & tabellio dicat, se his interfuisse, intelligi debet quæ in eodem loco & die acta sunt.*

7 *Cautio de rato quando habebat locum.*

8 *An sit credendum iudici super processu iudicij, & quando.*

9 *Iudiciarius ordo ita seruandus est in sententia excommunicationis, sicut in alijs.*

QVONIAM CONTRA. (Iudicis) secùs si essent plures, & sic seruat ecclesia Romana. arg. infr. de ex. præla. inter dilectos. inf. de accusa. cùm dilectus. Alij contrà & soluunt, vt ibi diximus. No. quòd ex quo creditur duobus iudicibus, & duobus scriptoribus, ergò eadem ratione vni iudici, & vni scriptori. (Extraordinario) id est, deleg. Publica) repete quæ diximus supr. eodem, post cesionem, non intelligas quòd duobus clericis, vel soli notario credatur de scriptura processus, puta si dicit, talis sic confessus fuit, vt talis testis sic dixit, nisi hæc fiant coram iudice, vel coram alio ad hoc deputato. Sed satis videtur, quòd iudex ipsum notarium, vel duos clericos posit deputare pro vtroq; officio, scilicet, & receptoris testium, & scriptoris, & sic habet consuetudo, quæ est optima. l. interpres. & supr. de consuetu. cùm dilectus. ff. de leg. minimè diuturna. & l. sed & ea. & l. si de interpretatione.

1 † Item receptio testium, siue confessio vbicunq; fiat, siue in præsentia iudicis, siue non, dummodò de mandato iudicis fiat, inter acta iudicij computabitur, quia authoritate iudicis factum est, ac si ipse iudex præsens fuisset, & quia est de his quę ad iudicium pertinent, & acta iudicij & forensia instrumenta valent, si solummodò per iudicem scribantur, vel per quemcunq; alium & non notarium sine subscriptione testium. C. de dona. in don. infrà, de præscript. ad audientiam. Alij contrà & melius, vt nota. infr. de testi. cùm à nobis.

2 † Conscribant) per se, quia vterq; manu sua idem scribet, vel dic, quòd hi duo possunt actum per vnum ex seipsis scribere, vel penitus per extraneum, sed ille, qui manu propria non scribit per sigillũ authenticum, vel subscriptionem suam, vel alio modo legitimè notum faciet, quòd sua authoritate factum est. arg. ff. de admi. tu. l. tutor. §. gessisse. & etiam quilibet tabellio chartis per alium factis authoritatem præstat. Authent. de tabel. colum. 4. Idem est in electoribus, quia vnus solus pronunciat electionem. suprà, de elect. in genesi. & in iudicibus ferentibus sententiam. argumen. ff. de re iudic. duo.

3 † Citationes) mirum est, quòd creditur simplici nuncio, & non iudici. infr. de app. cùm parati. ff. de rebus eorum qui sub tu. magi. §. illud. suprà, de elect. bonæ. 1. 65. distin. si fortè. Sol. dicunt quidam hodie non credi nuncio, vel dic ei credi, quia eius officium est, sed non iudicis, quia iudex semper niteretur defendere factum suum, & quia nimiæ expensæ fierent, si nuncij secum ducerent notarios, vnde sic debet exponi, quòd hic dicit citationem, id est, responsionem nuncij citantis, litera etiam per quam datur potestas citandi, debet scribi in actis, nisi esset nuncius publicus, qui esset generaliter constitutus ad omnes citationes faciendas. Literam autem citationis sufficit esse sigillatam sigillo iudicis, quia non est de actis iudicij propriè, sed ante iudicium.

4 † Instrumentorum.) No. quia ex quo producta sunt instrumenta coram iudice vel etiam coram alio, de eius mandato & exemplata, vt de hoc no. sup. de offi. dele. cùm in iure. & tunc non agitur ad editionem instrumentorum priorum [a], ad quá nisi raró agi potest, sed agitur ad editionem actorum, ad quam semper agi potest, vt no. supr. eodem, c. 1. primùm enim instrumenta translata sunt in acta, & idem est etiam si non sunt exemplata, sed tantùm scriptum est in actis, talis produxit instrumenta, cuius principium est tale, & finis talis, quia ex tunc illud instrumentum, vel eius tenor in instrumentis, vel in actis computandum est, scilicet, per hoc dicunt quidam, quòd etiam rescriptum commisionis, & procurationes inserendæ, sicut in actis huiusmodi. Et nos quidem dicimus hîc ratum esse, sed & si non inferãtur post lit. contest. nó oportet procuratorem probare mandatum, ex quo eum vsq; ad lit. contest. amisit. ff. de procu. l. Pomp. §. rati. nec iudex commissionem sibi factam: vt & no. supr. de elec. ☞ statuimus. † Vel dic & melius, quòd benè debet probare rescriptum commisionis & procurationem exhibitam in iudicio & scriptam in actis, sed non tenetur [b] monstrare ipsa originalia, nec eorum tenorem probare, sed si non sunt in actis scripta, oportet eum probare commissionem & procurationem per ipsorum originalium exhibitionem, sicut hic satis innuit expressè, sufficit enim in his actis conti-

[a] Priorum. Et sic instrumẽtum ipsum productum non dicitur de actis. Adde tamẽ quod quando agitur vt tale instrumentũ productum redarguatur de falso: tale instrumentũ dicitur de actis sicut incorporatio. ita Petr. de Anch. in cõsil. 172. incip. circa primũ dubiũ. versi. præterea licet instrumentum.

[b] Sed non tenetur. Hoc refert & sequitur Pet. de Anch. in consi. 41. incip. prima facie. in 2. col. in princip.

contineri,talis exhibuit reſcriptum Apoſtolicum,vel procurationem ſuam, & eſt neceſſe inſeri tenorem eorum.

5 †Delegationes autem & ſubdelegat. etiam debent ſcriptæ eſſe,vbi hîc dicitur, & ſufficit ibi dici.hęc ſubdelegatio ſcripta fuit per talem,debet etiam ponere in actis illis, ille qui recipit teſtes quanta fides ſit ei adhibenda.4.quæſtio.tertia.§.item.inf. de fideiuſ. conſtitutis. & de teſt.conſtitutis.& c.cauſam. & niſi ponat hîc periculum inde acceditur, quia licet ipſe qui recipit teſtes, & ferat bonam ſententiam contra dicta teſtium,quia nouit teſtes vacillaſſe in ſuis teſtimonijs,tamen ſuperior ad quem appellatur,vel alio modo cauſa defertur vacillationem ignorans,fert ſententiam ſecundum dicta teſtium, & videtur quòd ille,qui recipit teſtes debet dicere & facere ſcribi in actis præſente teſte,& audiente, quòd iudex reputat eum vacillare,& etiam datur poteſtas contradicendi teſtibus, & partem autem non oportet eſſe præſentem,nec aliquid ſcire quouſq; fuerit publicatum, alioquin nimis impedietur proceſſus cauſarum,nec mireris,ſi in hoc requiritur teſtis & audietur contradicens, quia eius intereſt, & propter hoc puniri debet. inf.de pœ.ſuper his.vbi no. Nec eſt cõtrà.ſup.de ord.cog.cùm dilect.in fin.quia ibi nulla pœna infertur teſti.quia iudici non eſt manifeſtum de malitia teſtis per teſtes,quia eo abſente teſtificati ſunt, ſed hîc ipſe videt malitiam teſtium, videtur tamen quod tabellio *a* qui ſcribit atteſtationes , non debet ſcribere, vel dicere in actis,vel interſerere in depoſitionibus teſtium,niſi ipſe benè videat & cognoſcat quòd vacillent.

Aliqui tamen dicunt quòd ſi ſolus iudex dicit tunc,ſcilicet,in receptione teſtium, quod vacillat teſtis, quod ei credendum eſt,& quod tabellio illud ſcribere debet,etiam ſi nihil videat titubationis vel vacillationis, quia tabellio nullam habet authoritatem in receptione teſtium,ſed in ſcribẽdo tantùm. Iudex autem, qui debet inquirere,& poteſt capere & vinculare teſtem.C.de teſti.nullum.inf.de pœ.ſuper his.& c.dilectus. ille habet authoritatem, & ſicut tabellio debet fideliter ſcribere, quod dicit teſtis,& non aliud.ita fideliter debet ſcribere ea , quæ pertinent ad officium iudicis,ſcilicet, de quibus interrogauit. & inter cætera etiam ſcribet, ſicut dictum eſt, quòd iudex qui recipiebat teſtes, mihi tabellioni dixit, quòd teſtis vacillabat , & plus valebit & maioris authoritatis erit , ſi ibi tabellio adijciat, mihi videbatur,quòd vacillaret, ſi tamen veritas ſic ſe haberet,quia nec mentiri debet,nec aliquam ſcribere falſitatem,& videtur quòd iudex & tabellio quantũcunque poſſunt magis debent exprimere modum vacillationis,ſcilicet,quia dubitãdo, vel tremendo,vel retinendo,vel ſudando prę nimio timore loquebatur,vel aliàs huiuſmodi etiam videtur aliquibus & fortè non malè,quia etiam nõ intelligente hoc teſte,poſſit hoc facere ſcribi.Illud benè videtur,quòd niſi p̃dicta interſerat, vel ſcribi faciat,dum dicitur teſtimonium,quod poſtea nõ faciat ſcribi,nec ſuper hoc crederetur ei, vt hîc.(Et perſonas)iudicium & litigatorum, & aliorum de quibus fiũt, & loquuntur acta,teſtiũ autem nomina,q̃ interſunt actis,non debent ibi ſcribi.arg.à contrario ſenſu.Authen.de hære.& fal.§. nec abſunt.C.de do.in donatione.

6 †Et perſonas)per hoc ſatis patet,quòd licet multa contineantur in inſtrumento, tabellio tamen qui dicit ſe his interfuiſſe non intelligitur dicere,niſi de his, quæ in eodem loco & die acta ſunt, vnde ſi iudex in ſententia ſua narret, quomodo in lite q̃ diffiniuit lit.cõteſt.facta eſt partiũ cõfeſſiones factæ, teſtes recepti,etc. huiuſmodi non tamen iſta probant̃ per inſtrumenta,quia non ſunt facta ea die,vel loco,quo inſtrumentũ ſententiæ eſt factũ. Sed tantùm per hoc inſtrumentũ probat̃ ſententię prolatio, quia eodem die & loco eſt ꝓlata, quo rogatũ eſt inſtrumentũ de alijs, *b* vt puta *b* de lit.conteſt.vel de confeſsionibus huius facti narratio eſt,imò plus videtur, ꝙ etiã ſi diceret tabellio,tali die & loco facta fuerit lit.conteſt.& confeſsiones, tamen non valet ſuper his inſtrumentũ, ſed quantum ad hoc teſtimoniales literæ ſunt. Alij dicũt & ſic etiã Papa iudicauit, quòd delegationes & ſubdelegationes ꝓbant̃ per ſola ſigilla delegantiũ,non enim dicunt̃ eſſe acta iudicij,cùm fiãt ſine cauſæ cognitione & partibus abſentibus. Et eodem modo probatur procuratio per inſtrumentum exinde confectum,quia tam cõmiſsio quàm procuratio,& ante lit. cõteſt.& pòſt ꝑ ipſa originalia ſunt ꝓbanda.

7 †Inſtrumentorũ) lex autem q̃ eſt.ff. de procu.l.Pompo.§.rati. non cõtradicit, ibi enim dicitur,ꝙ poſt lit.conteſt.nõ exigitur cautio de rato,& benè, quia cautio hæc non habet locum,niſi vbi dubium eſt, an ſit procurator quod eſt ſemper,quãdo

a *Quod tabellio. Adde Fel. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. col.9. in prin.*

b *Vt puta de lit.cõteſt.hãc doctri.Innoc. hîc alleg.etiã Feli. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ.col.7. in fin. ſup.de conſti.*

a *Imò plus.* *Ad de Pet. de Ancha. in consi. 108. incip. iudex de iure. col. 3. post me. Et vide Inno. in c. cũ Bertholdus. in gl. in vers. cõcessimus. inf. de sen. & re iu. Et de veritate dic per Alex. in cõs. 123. col. 4. vers. ꝙ aũt. in 1. vol. & in locis ibi per eũ allegatis. Et adde hîc. sup. ad c. in præsentia. de renun.*

procurator verisimiliter dicit se habere mandatum, etiam si non habet vel ꝓbet. ar. C. de ꝓcu. l. 1. ff. de iureiur. plusquã. §. fi. & ideò est, quia non licet reo dicere post lit. contest. dubito, an habeas mandatũ satisdationis, nec etiã potest dicere præcise, quòd probet mandatũ, sicut nec ante lit. contest. hoc onus ei incumbebat, vt dictũ est. Sed si reus vult probare quòd ille, qui dicit se procuratorem non habet mandatum, potest & sic etiam non exigetur cautio de rato ab eo, qui dicebat se procuratorem, sed absoluetur reus ab obseruatione iudicij. Item etiam si non offerat se ꝓbaturum, quòd non sit procurator, sed tãtùm dicit eum non admittendum vlterius, nisi ostendat procurationem originalem, vel actum iudicij in quo contineatur, quòd eius procuratio exhibita fuit, vel quòd post dubitationem istam, scilicet, an esset procurator & inquisitionem factam super hoc admissus fuit, tanquam procurator. ar. sup. de elect. cùm dilectus. non admittitur quasi procurator, nisi satisdet, nam licet cogatur satisdare post litis contestationem, vt in §. præ. ff. de procu. l. Pompo. §. rati. potest tamen si vult, sicut & nouus procurator satisdare debet. C. de consor. eiusdem lit. l. 2. (Animaduersione) quia de suo resarciret. inf. de sen. excom. sacro. C. de iud. sancimus. & C. de testi. si quando. in fi. aliàs etiam puniet secũdum suum arbitrium. instit. de obli. quæ ex quasi dele. in princ. Processu) repete quæ diximus sup. de offi. deleg. cùm in iure. & de elect. bonæ memoriæ. ante sentẽtiam tamen, vel post sententiam, à qua sit appellatũ, post sentẽtiam autem à qua nõ est appellatum præsumitur pro eo, vt not. sup. de offic. deleg. cùm in iure.

8 † Item attende diligenter, quia dicit non esse credendum iudici super processu iudicij, id est, super actis iudicij, nec pro eo præsumendum in prædictis, & de hoc not. sup. de offic. deleg. cùm in iure. Sed de alijs, quæ sunt extra processum est iudici credendum, & pro iudice præsumendum, vnde si iudex tulit sententiam & condemnauit aliquem in centum & nõ est appellatum, non poterit postea dicere, quòd sententia non sit iusta, & si propter hoc petit exhiberi acta, scilicet, attestationes, vel aliàs, vt ex illis appareat iniustam sententiam esse, non est audiendus, & etiam si producta fuerint de facto, licet ex eis nõ probetur iusta sententia, non tamen propter hoc reuocabitur sententia.

9 † Imò plus a videtur, quòd si dixisset, a quia per A. & B. testes sic probatum est sic sententio, & per illos testes nihil probatur, nihilominus præsumitur pro sententia iudicis. sup. de renũ. in præsentia. inf. de sen. & re iud. causam. argu. ff. de re iudic. cùm prolatis. arg. contrà. inf. de sen. & re iudic. cùm Bertholdus. vbi no. Idem videtur dicendum in sententia excõmunicationis, interdicti & consimilibus, scilicet, quia si conquæratur quis de iniusta excõmunicatione, à qua non sit appellatum, præsumitur pro iudice. Si verò sit appellatum, vt hîc, cùm ordo iudiciarius ita sit seruandus in sentẽtia excommunicationis, sicut in alijs. 2. quæst. 1. nemo. inf. de sen. excom. cùm medicinalis. idem ius seruandum est. (Documentis) nam licet non scribantur per tabellionem, vel per plures. Aliàs tamen valent acta, dummodò possint probari per confessionem partium, vel per testes, vel alio modo.

CAPVT XII.

AD NOSTRAM. (Legi) hęc lex quæ est contra ius commune, nõ est seruanda, cùm non sit inducta de certa cõscientia eius, qui potest ibi condere legem, & immutare. ff. de leg. & quibus. vel potest dici hanc consuetudinẽ esse contrą ius naturale. 6. qõ. 5. actor. vel potest dici, quòd est contra bonos mores, vnde non valet. 12. distin. illa. & ideò consensus principis nullum tam iniquæ legi robur tribueret (Purgare) purgatio enim tantùm deficientibus probationibus admittenda est. 15. q. 5. c. 1. & 2. quæst. 5. omnibus. inf. de test. tam literis. inf. de purga. c. ex tuarum. (Audiatis) altero volente affirmatiuam probare non admisso, nam si cum alio probare velit, eis mos gerens est. ff. de proba. l. circa.

CAPVT XIII.

CVM CAVSAM. (Libros) inf. de præscript. ad audientiam. 30. quæstio. 1. peruenit. C. de fid. instru. Authen. ad hæc. ff. de probat. census. C. arbit. tute. l. vlti. C. qui pot. in pign. hab. scripturas. 24. quæstio. 3. sanc. 3. quæstio. 7. præsulatus. ff. de instru. sed & si pu. §. præscribere. ff. de iurisdi. om. iudi. l. si quis id. ff. de alb. scrib. l. 1. & 2. † Famam) q̃ licet non probet, est tamen adminiculũ. 4. q. 3.

item

item sæpè.ff.de testib.l.3.§.quæ.argumen. Si etiam non probaretur factum,daretur materia Papæ diuidendi de nouo secundum antiquam famam , & sic expone, quod sequitur adminicula. & sic.16. qō.3. inter. & potest intelligi hæc decreta. habere locum, vbi nullus est in possesione, quod potest esse.inf.de deci. c.quoniam. vel si est in possesione, constat tamen quòd eam habet sine asignatione Papæ, vel diuisione, cùm enim certum sit eum posidere sine titulo, vnde potest iustè iudicium offic.implorari vt diuidatur,& ad hanc diuisionem faciendam operantur adminicula hîc posita. argu.inf.de religi. do.c.1.

Sed oppones, quod sufficit quòd posideat.argu.sup.eod.ex literis.nec cogitur dicere titulum suæ poss. C.de peti.hæred. cogi. & præsumitur benè posidere, nisi probetur contrà.inf.de præsump.dudum. Respondit hæc vera esse, vbi nescitur veritas,& vbi non est præsumptio contraria. argumen.hîc. Secùs cùm hæc terra à suis temporibus ad cultum Christi redit,vnde poterat satis constare, quòd non erat diuisa, vel præsumptio vehemens erat in cōtrarium.

☞ †Sed adhuc opponeshanc dubitationem non posse esse,cùm prouinciæ & episcopatus sint diuisi ante aduentum Christi, & secundum illam diuisionem postea Apostoli statuerunt primates , archiepiscopos & episcopos.61.distin.c.1.& 2.& 9. distin.c.1.sed dic,licet Apostoli ordinauerunt, vbi episcopi essent, non tamen distinxerunt episcopatuum fines , item licet alicubi, non tamen vbique. ☞ † Item potest esse, quòd succedentibus temporibus variantur conditiones locorum,& aliquis locus qui primò tenebat episcopatum,modò tenere non potest.non ob. c.16. quæstio.prima. plures. quia illud loquitur,quando erant limitatæ parochiæ, sed si de aliquo loco dubitabatur inter cuius fines hîc non videtur procedere, quia testis ibi dicit si contentio fuerit de terminatione duarum matricum, etc. sic erat quæstio de terminis, & vterq; se possidere dicebat,nam tunc secundum tenorem illius capituli est procedendum.

Sed melius videtur inter eos interdictum vti pos. intentandum , vel dic illud c. loqui in casu, in quo illud & istæ præsumptiones illis addentur, & subaudient, quod melius est , vt patet de legi.l.non est nouum.& seq. C.de inoffic. testa. l. 1. vel illud corruptum est. Item fallit hæc r[illegible]la,quod in nullius bonis est, etc.instit. de re.di.§.ferè igitur.Item illa quæsita ab hostibus nostra fiunt. instit. de re.di. §.item ea.q̄ enim spiritualia sunt occupanda nō sunt,nisi sicut Christus & spiritus,& eius vicarius dant,authoritate tamen canonis fateor aliquando ex iusta causa occupantibus concedi.16.q.3.placuit.

CAPVT XIIII.

CAVSAM MATRIMONII. (Mulieres)fortè quia corruptæ testificatæ erant, vel discretæ & honestæ non erant. ff.de vent.inspi. l. circa prin. (Adhuc)nondum erat sententia lata,imò & si sententia lata erat iterum audietur. inf.de frig.& malefic. c. fraternitatis.inf. de sent.& re.iu.lator consan.(Priuilegio) Authen. quomo. opor. epis.§. neque autem de leno.§.sancimus.col.2.

CAPVT XV.

CVM BONAE MEMORIAE. & inf.(Requirentes) quando mandatur alicui, q̄ faciat sibi exhiberi omnes processus alicuius causæ,hæ literæ non eliduntur per exceptionem, nisi aliquis tunc de ista causa cognoscat, nisi in ipsis literis mentio habeatur , sed tunc huiusmodi literæ benè valent,quando per appellationem ad se causa deuoluta est, nec alicui commissa. de offic.delegat.c.pastoralis.§. præterea. de offic. leg. c.licet. vel quando nullus cognoscit de ipsa causa , & partes ab obseruantia iudicij sunt absolutæ. (Proponenda) contra acta ipsa iudicij, vel etiam alia puta quia melius velint probare.(Alioquin)id est,si non poteris habere acta.

TITVLVS XX.

DE TESTIBVS ET ATTESTATIONIBUS.

CAPVT I.

PLACVIT. (Quicunque) edictum de testibus prohibitorium(Ieiunus)hoc consilium est .22. quæst. quinta. honestum.

CAPVT II.

IN NOMINE DOMINI. (Vilissimi)

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides, in testibus ista requires.
Rex, persona, gradus, hæc sunt consona tempus.

Hæ diuersitates consonant, derogant fidei testium. (Constitutionis) legis dico, scilicet, constit. Authen. de test. §. & hæc. (Obijciatur) hęc, scilicet, quòd dicta testium contra se non vocatum receptorum non valent (Eis) scilicet, testibus. (Illo) cōtra quem testes producuntur (Defensore) id est, nuncio (Testes) iurantes. Dicta autem non audiet, tamen si audiret pòst posset pro se testes inducere, quia tenetur de subornatione. Authen. de testi. §. quia verò. (Ineuitabili) sed & tunc vocari debet per procuratorem, nisi esset nimis grauis causa. sup. de procur. quærelam. vt de hoc not. ff. de mino. l. verum. (Valere) C. de test. si quando. 2. q. 1. in primis. C. de fid. instru. iudices. (Ex vna) id est, vna parte pręsente tantùm. (Ipso) contra quem producuntur testes (Ecce) verba Grego.

CAPVT III.

1 *Criminis socij an admittantur, & quid in cōtractibus. in nu. 2.*

QVONIAM ALIQVA NObis. (Mulieres) hîc no. mulieres criminosas, & socios criminis admitti ad testimonium in causa criminali. contrà. 6. quęstio. 1. qui crimen. C. de test. quoniam. Sed dic, non agi hîc criminaliter directò, sed denunciando vel excipiendo, quia ad aliquam dignitatem erat electus, vbi benè admittuntur mulieres, dummodò idoneæ. inf. eo. tam literis. & istæ mulieres pœnitentiam egerant, & sic non est contrà. 15. quæstio. 3. §. 1. 33. quæstio. 5. mulierem. Vel dic, quòd hæ sociæ criminis admittuntur non quidem ad probationē, sed præsumptionem. 4. qō. 3. item serui. & sic non est contra. inf. eo. veniens. 15. quæstio. 3. nemini.

1 †Socij etiam criminis in aliquibus casibus admittuntur. ff. de custo. reo. l. diuus. C. de malæfi. l. 1. ff. de re milita. non omnes. sup. vlti. quamuis illi non essent socij. C. de fal. mo. l. 1. C. de fer. prouinciarum. aliàs etiam participes criminis non admittuntur, nec in criminali, nec in ciuili causa. C. de test. quoniam. quia est eadem ratio remouendi, hîc autem tantùm ad præsumptionem admissi sunt. Vel dic, quòd ibi fuerunt admissi cum quæstionibus, propter infamiam, quæ contra eū & contra testes processerat. argu. 4. quæst. 3. §. si ea. aliàs autem in criminali causa nō admitterentur.

2 †In contractibus autem vel alijs rebus socij non admittuntur, si sunt socij omnium bonorum. C. de testi. omnibus. vel etiam secundario intersit eius, vt si emptor pro venditore inducitur in testē, nam emptoris secundario interest, quòd res non euincantur, & econuerso. arg. ad hoc. quia altero victo alter appellat. ff. de appel. ab executore. l. 1. & l. à sententia. ff. de regul. iur. sæpè. §. 1. & si causa sua non esset, appellare non posset. 3. quæstio. sexta. §. biduum. ff. quando appel. l. secunda. §. sed si alius. l. 1. §. in propria. Alij dicunt contrà. argumen. ff. si reg. l. pen. Item nobis non obstat, quòd legatarius admittitur in causa testamenti. insti. de testa. §. legatarius. quia causa testamenti non est propria, nam & si valeat testamentum, non sequitur quod valeat legatum. Sed argumen. contrà. C. de fideicom. l. vlti. sed impropriè sumitur nomen testamenti. Iure autem communi pro parte socij socius benè admittitur, quia licet ille vincat non sibi reddit. ff. si pars hæred. l. 1. §. 1. (Peregisse) fornicationem vel facinora. Vel dic, quod dicitur peregisse cum eis, id est, eis scientibus.

CAPVT IIII.

IN OMNI NEGOTIO. (Correptionis) siue monitionis, quo quis alterius crimē denunciare intendens facit, & nisi præmoneat repelletur. 2. quæstio. septima. accusatio si quis erga. inf. de Simo. licet. Si ergò monitus ea exceptione, quia non monuisset vellet repellere monitorem in probatione monitionis, monitor pro vno teste reputatur, in principali autem secùs. 4. quæstio. tertia. §. item nullus. (De re) id est, monitione. (Si peccauerit) 2. quæstio. prima. si peccauerit.

CAPVT V.

QVOTIES. (Consanguinitate) speciale est in matrimonio, quòd tales præferuntur. 35. quęstio. 6. consanguineos. (Consanguinitate) inf. eo. licet ex quadam. (Duplici) id est, iuramēto, duos

duos articulos continente. (Iurent) primum (Amicitia) 35. quæstio. 6. de parentela. (Sicut) secundum, etc.

CAPVT VI.

1 *Procurator an & quando poßit esse testis.*

INSVPER. (Ecclesiæ) inf. eo. cùm nuncius. vbi not. Instituantur) duo instituuntur, vt vnus in aliquibus negotijs sit procurator, & alius in alijs, & vnus poterit esse testis, vbi alius fuerit procurator, vt hîc innuitur, & si fuerit institutus in aliqua speciali causa procuratoris, procurationem tamen non receperit, benè poterit esse testis. arg. inf. eod. dilecto. Idem etiam videtur, & si cœperit & postea re integra renunciauerit, quòd enim hîc dicitur, intelligitur quando agere cœpit, quia etiam inter laicos nõ repelleretur procurator institutus ad causam, si procurationem non exercet, ad quod probandum sufficit, quia non inuenietur prohibitum. Ex quibus infero, si laicus admitteretur in causa priuati, ergò & clericus in causa ecclesiæ. † Sed videtur absurdum quòd procurator meus repelletur, & non ego canonicus? Respon. quòd procurator est vniuersitatis non singulorum. 12. quæstio. 2. §. qui manu. sed canonici testimonium reddunt vt singuli, non vt vniuersitas. de episcopo autem credimus quòd si agat vicedominus eius, vel procurator quòd non poßit testificari, quia eius nomine intentatur actio, sed alio agente œconomus vel vicedominus benè testificatur quod probo, nam Abbas nomine sui monasterij potest agere, vt not. suprà, de rescrip. edoceri. & tamen alio agente testificari potest, vt hîc. inf. de iureiur. & si Christus. in fin. multò fortius œconomus, vel vicedominus.

CAPVT VII.

1 *Reprobatio testium post eorum receptionem semper est admittenda.*

2 *Appellatio non est semper iusta, quia denegatur probatio aliquorum testium.*

3 *Reuocari debet quicquid factum est post appellationem.*

Delegatus an poßit suum officium defunctum tueri.

4 *Testes vbi agitur de crimine sunt monendi, non autem cogendi ferre testimonium.*

EX PARTE. (Tacito) & ideò literæ non valuerunt, quia laicus presbyterum accusare non potest. 2. quæstio. 7. c. 1. 2. & 3. & c. seq. nec valet, quòd accusabat eum de fornicatione, pro qua licet laico presbyterũ dimittere. 33. distin. præter hæc nullus. quia non sequitur si potest vitare, ergò accusare. nec admittam parochianos. 2. q̃. 6. c. 1. sed patronum sic. 16. q. vlt. filius. Alij tamen negant, hîc tamen laicus est admissus, quia non fuit qui obijceret, vel in obiectione perseueraret, vel dic literas valuisse, quia agebatur ciuiliter, scilicet, denunciando, quod ex eo colligitur, quia per interpositã personam aliquando egit, vel erat patronus. Per interpositam) id est, procuratorem contra. 5. quæstio. 3. criminalibus. Sol. non agebatur hîc criminaliter, sed ciuiliter ratione alicuius sui interesse, scilicet, quia fortè eius ecclesiæ patronus erat, vel etiam inquirendo contra eum, & tamen interuenit procurator ad litem. inf. de Simo. cùm esset. vel denunciando. inf. de præsumpt. cùm in iure. vel non interuenit procurator ad litem, sed ad aliquem articulum, puta testes recipiendos. C. de accu. reos. inf. de accus. veniens. 5. quæst. 3. reos. (Produxisse) & malè.

1 † Probaturum) ne cõtrà fieret appellasset, vt patet ex sequentibus, non est hîc iusta appellatio, scilicet, appello ne isti testes recipiantur, quos volo probare criminosos, nisi statim velit hoc probare, quòd iste non offerebat, scilicet, se statim probaturum. Authen. de testi. §. si verò. & §. sequen. imò idem. §. videtur dicere, quòd etiam si paratas haberent probationes testium incontinenti quòd non sunt audiẽdi, nisi quando volunt testem remouere propter odium quod contra eum habebat ex monitione criminalis accusationis, id est, de accu. c. cùm P. q. de facili potest esse occultum, cùm tales actiones in publico agantur, quia si aliud odium vellet per testes probare q. longiorem morã traheret, vel in se, vel propter reprobationem eorũdem testium, quia fortè testes reprobatorij nimis distant non esset audiendus, quia etiam probatio instrumenti super repulsione testium non est admittenda ante receptionem testium, si longiorem moram requirat, vbi hæc omnia per eosdem. §. probantur. post receptionem autem eorum semper admittenda est reprobatio testiũ. inf. eo. præsentium. inf. eod. super eo. & c. seq. sup. de proba. licet.

2 † Item nec est semper iusta appellatio ex illa causa, quia denegatur sibi probatio testium aliquorum, quia potest esse quòd illis testibus iudex non innitetur. inf. de sent. & re iudi. c. cùm I. & A. licet hæc sint

vera secundum moderna iura, secundum antiqua tamen benè tenebit hæc appellatio, & ideò mandatur quòd si constiterit de veritate appellationis quòd cassetur sententia. (Receptis) & malè, vt quidam dicunt, sed non placet. Absenti) iste presbyter fuit absens ex causa probabili, alia tamen quàm causa appellationis præcedentis sententiam quæ non iusta, sed intellige quòd hîc erat casus quo potuit cõstituere procuratorem tempore absentiæ, vt not. in gloss. non est. Iudex tamen credebat eum contumacem cùm legitimè citasset eum ad domum, & ideò subuenitur per beneficium restitutionis in integrum, vt not. sup. de procura. querelam. Et propter illud retractatur sententia lata eo absente, & restituitur in pristinum statum, & causa cœpta suo Marte decurret, vt hîc sequitur, tamen ad hoc, vt restituatur in pristinum statum, oportet quòd probet se læsum, quòd benè probabit, si probauerit testes fuisse criminosos, per quorum dicta lata est sententia contra eum, cùm nulla alia esset probatio, posset etiam dici melius, quia ille presbyter absens ex causa probabili prosecutus fuit appellationem quam post sententiam emisit, quando sciuit sententiam contra eum latam quod potuit. C. quomodo & quando iud. l. prima. (Adiudicauerunt) hæc sententia redarguitur per malos testes receptos, sed hoc protestari debet ante publicationem testium. infrà, eod. præsentium. Item quia recepti sunt sententialiter parte absente. ff. quæ sentẽt. sine appel. re. l. prima. Item quia post appellationem legitimam. (Constiterit) cognoscendo de appellatione lata post sententiam, vel etiam ante sententiam, dummodò postea nõ contrauenerit. (Legitimè) & verè non est legitimè condemnatus per testes idoneos, siue ipsi testes nõ sint legitimi, siue post appellationem sint recepti.

3 † Restituatis) non videtur posse stare quod hîc dicitur, quia si fuit appellatũ reuocari debebat quicquid factum est post appellationem. Sed non erat appellatum tali velamento, non debet sententia retractari. inf. c. series. Respon. presbyter iste facta appellatione recessit, & vt dicebatur iudex pòst adiudicasset ei ecclesiam, vnde Papa mandat cognosci de causa appellationis dicẽdo, vt si ex iniusta sententia restituatur, si iusta minimè, & hoc vsque ad locum illum. Si verò Rex, & tunc ponit quid iuris sit si non esset sententiatum, vel si non essent testes mali recepti, quia tunc deberet cgnoscere & terminare causam vel principalem vel appellationis, vt prædixi in alijs gloss. † Non permittatis) hîc not. quidam quòd deleg. datam possessionem tueri debet, & nos quidem hoc fatemur vsq; ad ann. sup. de offic. deleg. quærenti. Alij dicunt eum functum officio suo, nõ debere tueri. sup. de offic. deleg. in literis. nisi specialiter ei hoc ipsum mandetur. Idem dicendum si in literis domini Papæ dicitur, mittas in possessionem & tuearis inductum. argumen. ff. ne vis fi. ei qui mi. in pos. l. prima. in princip. §. 1. & 2. & l. si quis mis. quid autem iuris sit si in literis dicitur, contradic. etc. not. inf. de priuil. pro illorum. (Aliter) id est, quòd non sit sententiatum, vel testes mali recepti.

Sed oppones, si testes non fuerunt mali, ergò sententia erat confirmanda, vel non erat causa vlterius examinanda. Solut. primò mandat inquiri in causa appellationis de malis testibus, quia de illis fuerat exceptum, & appellatum, & illud solùm sufficiebat ad cassationem sententiæ, sed si illud non probaretur, poterat tamen alia ponere. inf. de appel. constitutis. quia appellatum erat à sententia, vt not. in gloss. istæ. Causam) appellationis emissæ ante sententiam, vel etiam principalem super criminibus obiectis, quando sententiatum non fuit, & si fuit sententiatum, potuit prosequi causam, id est, petere per offic. iudi. quòd sententia quę erat lata eo absente irritaretur, vel prosequeretur causam in integ. resti. vt
4 dictum est in gloss. istæ. † Monere) Not. quod vbi ageretur de crimine, monendi sunt testes, licet non sint cogendi ferre testimonium.

CAPVT VIII.

SI QVI TESTIVM. (Valetudinarij) id est, infirmi. (Idoneas) Authen. de testi. §. multæ. ff. de iureiur. l. ad personas. 2. quæstio. secunda. c. vlti. vel ad iudicem loci, vt eos recipiat. Et hoc in ciuili non in criminali. C. de fide instru. Authen. apud. 3. quæstio. nona. §. testes. & ff. de testi. l. 3. §. diuus.

CAPVT IX.

SICVT.

SICVT. (Quod si vir.) M. dixit quòd ex quo alter cõiugum transisset ad secunda vota, nõ potest queri de prima sententia vel causa.

Sed contra. 35. q. 9. §. qui verò. cũ c. seq. vnde dicũt alij, quòd si probari poterit de corruptione testium, & dicti falsitate etiam post transitum ad secunda coniugia, reuocabitur prima sentẽtia, & reintegrabitur primum matrimonium. Imò plus dicunt aliqui & si non probetur corruptio, sed tantùm quod falsum fuit, quòd dixerunt reuocabitur dicta sententia. arg. inf. de sen. & re iudi. tenor. & c. consanguinei. imò plus hîc dicere videtur etiã, quòd si non probentur falsã dixisse, sed tantùm corrupti reuocabitur sententia, & agetur ista causa contra separatos, & per beneficium resti. in integ. vel per condict. ex hoc canone petetur sententiam reuocari & matrimonium reintegrari. (Migrauerint) sub. maximè. idem est & si non migrauerint, sed tunc quando migrauerunt cum maiori discussione testes recipiet, & ad retractationem sententiæ proceder. (Reuocanda) si iudex eorum testimoniũ secutus est. inf. de senten. & re iudic. cùm I. & A.

CAPVT X.

VENIENS. (Et cum altero.) Videtur, quòd saltem in exceptis criminibus infames & participes criminis admittendi sunt ad testimonium. 89. distinct. si quis Papa. 9. quæstio. 3. nemini. sanè dicunt quidam ad accusandum eos admittendos, sed ad testimonium non. Nos autem credimus non admittendos, nec ad testimonium, nec ad accusationem, nisi accusatus sit malæ famæ, tunc enim admittitur. 2. q. 1. in primis. inf. de simo. per tuas.

Et hoc est verum in accusatione. in denunciatione autem, & exceptione secùs, vt not. sup. eo. quoniam. (Iudicasti) absoluendum ipsum. (Credendum) ad cõdemnationem. creditur tamen quo ad præsumptionem.

CAPVT XI.

1 *Confeßiones, attestationes, & omnia in factũ respicientia perpetuò inter easdem personas, & coram eisdem iudicibus valent, si verò coram arbitris attestationes & alia acta sint recepta, quid iuris sit remißiue habes in num. 2.*

3 *Attestationes & confeßiones inter easdem personas & eorum hæredes valent quãdo ad idem agitur.*

CAVSAM QVAE. & inf. (Iudicibus) quibus vos successistis. C. de iudic. properandũ. §. si autem. 3. & obtinet quod hîc dicitur, si non perijt instantia iudicij. tunc enim omnia acta fortè pereunt. C. de iud. properandum. §. 1.

1 † Nos melius dicimus, quòd confessiones, attestationes, & omnia in factum respicientia perpetuò valent inter easdem personas, & coram eisdem iudicibus. C. de arbit. cùm autem. §. vlti. si ad idem agitur, ne sit contra. inf. eod. veniens. vel etiã ad aliud, quod tamen ex illo pendeat, quale est si attestationes sint de matrimonio, nam & valent pro filijs legitimandis. arg. inf. eo. Albericus. Alij tamen dicunt, quòd valent ad præsumptionem non ad probationem. Nec obst. quòd dicitur. C. de iud. properandum. vbi dicitur, quòd quando quis absoluitur ab instantia iudicij, tunc acta iudicij pereunt, quia intelligitur de his, quæ sunt tãtùm acta iudicij, & ex ipso iudicio orientia siue pendentia, vt citatione, satisdationes & consimilia, quæ verè pereunt. ar. ff. iudi. sol. l. pe. sed attestationes & confessiones potius acta litis, quàm iudicij, & etiam in factum respiciunt, vt dictum est, imò ea quæ sunt acta principaliter iudicij, si factum respiciunt perpetua sunt, & valent, vt vides in citatione, quæ perpetuò valet ad interruptionem. C. de præscr. l. vlt. C. de an. excep. l. 1. §. 1. Item in vitium litigiosi dicunt quidam durare.

Et hæc vera sunt de his, quæ fiunt corã iudice, siue ordinario, siue deleg. C. de re iud. gesta. sup. c. proxi. quoniam. & c. vlti. vbi hoc est expressum, dummodò reperiri possint, aliàs enim recipientur de nouo, vt ibi.

2 † Si autem attestationes & alia acta coram arbitris sint recepta, quid iuris sit habes inf. eo. præsentata. C. de testi. l. vlt. C. de arbit. l. pen. & §. pœna. Sed obijcies, quomodo valent attestationes ante lit. contestat. receptæ, cùm hæc lis noua sit & alia perierit? Respon. licet ante contestationem litis huius sint receptæ, tamẽ non sunt receptæ ante litis contest. illius contra quem tunc agebatur, & hoc sufficit arg. hîc. & prædicta. l. de testi. l. vlti. & inf. eo. præsentata.

3 † Item attestationes & confeſsiones inter eaſdem perſonas & eorum hæredes valent, quando ad idem agitur. inf. eo. Albericus. C. de libe. cau. iubemus. Contra. inf. eo. veniens. Sol. vt ibi. Saluatur tamen ei, quòd in perſonas & dicta obijcere poſſit. C. de teſta. l. vlt. Imò plus videtur, quòd atteſtationes & omnia acta ad factum reſpicientia etiam ſi ſententia non feratur valerent omnibus, quibus valet res iudicata. VERBI GRATIA: Aliquis cùm cõueniretur ſuper fundo, induxit teſtes ſuper iure ſuo, poſtea illum fundum vendidit, illæ atteſtationes valebunt emptori, ſicut ſententia valeret ſi pro ipſo venditore lata eſſet. ff. de excep. rei iudic. ſi à te. §. fi. & idem videtur in omnibus caſibus, vbi res inter ali. iudi. alijs præiudicat, nil prodeſt, quia eodem modo & acta inter eoſdem habita etiam ſi non ſit res iudic. proſunt eis & obſunt, quibus res iudicata prodeſſet vel obeſſet. de his not. inf. de iudic. quamuis.

CAPVT XII.

CVM NVNCIVS ECCLESIAE. ſup. eod. inſuper. 14. q. 2. ſuper prudentiam. ff. de re. diui. l. intantum. arg. contra. inſtitut. de teſta. §. licet. C. de teſta. omnibus. 4. q. 3. §. nullus. Sol. vt ibi (Repellendi) & nõ ſolùm credimus nõ repellendos, ſed cogendos tam pro eccleſia ſua, quàm contra eam deficientibus alijs probatiõibus, ar. 11. q. 3. quiſquis metu. inf. c. proxi. argum. contra. 96. diſt. Imperatores. (Repellendi) in ciuili cauſa, ſecùs in criminali. 24. q. 2. ſuper prudentiam. 3. quæſtio. 5. accuſatoribus. & c. accuſatores. inf. de accuſ. repellantur. niſi fortè aliquis de vniuerſitate accuſaret prælatum, tunc quilibet de vniuerſitate recipitur in teſtimonium. 2. quæſtio. 7. lator. ſup. de elect. inquiſitionem. quia par affectio tollit cauſam ſuſpicionis.

CAPVT XIII.

SVPER EO. (Teſtimoniũ.) 4. q. 3. §. item. l. Iul. contra. ff. de his qui not. infa. Athletas. §. calumniator. contra. Sol. hoc ſecũdum canones, illud ſecundum leges, vbi nullus repellitur, niſi ſit condemnatus de crimine, quòd infamiã irrogat, vel ſit infamis ipſo iure, diſtingue tamen infamiam canonicam & ciuilem. vt 6. q. 1. in princi. & diſtingue. vt inf. eo. teſtimonium.

CAPVT XIIII.

DE CAETERO. (Admittendus) niſi in criminibus exceptis.

CAPVT XV.

1 *Quæ ſolennitas requiratur in quarta teſtium productione.*

2 *In criminalibus cauſis ſine grandi cauſæ cognitione duæ vel tres dabuntur dilationes.*

3 *Dilationes à iudice ita reſtringendæ ſunt, vt non tranſcendat tempora à lege vel ab homine ſtatuta.*

IN CAVSIS ECCLESIASTICIS. (Productione)
1 † quidam intelligunt hanc decre. vt iacet aſſerentes, quòd ſi iudex admittat quartam productionem ſine hac ſolennitate, non valent huiuſmodi atteſtationes. arg. inf. c. vlti. & 10. di. vides. Alij dicunt quòd valent atteſtationes, niſi fuerit appellatũ. inf. e. ſignificauerunt. Alij dicũt, quòd iudex etiam contradicente parte & appellãte poteſt dare quartam productionem, & quintam etiam ſine hac ſolennitate, & hi innituntur intellectui. l. vnde iſte decr. exactæ ſunt. Authen. de teſti. §. quia verò. quæ dicit hanc ſolennitatẽ habere locum, vbi concluſum erat in cauſa, vel renunciatum teſtibus, & dicta teſtium iam alteri parti edita erant. Aliter enim obſeruatio huius ſolennitatis locum non haberet, & hoc videtur melius, ſed iudici eſt ſecurius, quòd ſemper quartam productionem det cum hac ſolennitate. Iſti autem vltimi dicunt idem, quòd in tertia & ſecunda dilatione, vel productione, ſcilicet, ſi renunciatum eſt teſtibus, vel concluſum, vel alteri parti editæ ſunt atteſtationes, ſcilicet, quòd tunc non eſt admittenda tertia, vel ſecunda dilatio, vel productio ſine ſolennitate, alioquin ſemper ſine hac ſolennitate dari poſſunt, nam vbi eadem eſt ratio, & idem ius. ſuprà, de conſtitut. tranſlato. autem. tamen non videtur facere vim in renunciatione, nec in concluſione, ſed tãtùm in editione facta parti alteri, nam tunc tantùm videtur quòd dãda ſit dilatio cum ſolennitate à principio ſtatutũ fuit, quòd tãtùm vna dilatio daretur pro ſingulis cauſis probandis. ff. de fer. in pecuniarijs. nec iſta dilatio prima danda

danda erat ſine omni cauſæ cognitione. C.de fer.l.1.&l. apertè. & ſine grandi cognitione.Hoc enim ipſo quòd petebatur debebat dari,niſi euidēs eſſet calũnia. Sed poſt cauſa vtilitatis ſtatutum fuit, vt plures darentur dilationes,vt hîc.ff.de fer. ex ratione.ff.de iudic.l.interdictum. Authē. de teſti.§.ſi verò decedens.& ſi dandæ fuerint dilationes,ſecunda vel tertia nō dabuntur ſine grandi cauſæ cognitione, puta quòd probabiliter oſtendat iudici ſe fuiſſe impeditum, quòd teſtes vel inſtrumenta producere non potuit. ff. de edē.ſi quis ex.§.pe.& vlt.& l.vlt.

2 † In criminalibus autem ſine grandi cauſæ cognitione dabuntur duæ, vel tres. ff. de fer. l. vltim. Quartam autem dilationem etiam in ciuilibus non habèbit, niſi cum ſolennitate quæ eſt Authen. de teſti.§. quia verò. nec quartam ſemper concedit iudex. inf. de appel. ſignificauit.Alij adhærent literæ,& dicũt vnam ſolam dilationem dandam,ſcilicet, intra illam dilationem poſſe fieri tres productiones, & quartam cum ſolennitate: nec iſtam intelligimus ſuper dilationibus citatorijs, ſed dilationibus ad probationes recipiendas, quæ dicuntur præparatoriæ.

3 † Item ſcias quòd omnes dilationes ita ſunt temperandæ & reſtringendæ à iudice, quòd non tranſcendant tempora quæ ſtatuuntur, ſiue à lege, ſiue ab homine. ſup. de offic. deleg.de cauſis.3.q.3.§. ſpatium.quia illa tempora, niſi ex magna & euidenti cauſa & probata excedere non licet,vt in eodem.§.dicitur.& ff. de eden. ſi quis ex.§.pen.& l.ſeq.Item dicimus poſt terminum peremptorium non dabitur quarta productio, cum tam leui ſolennitate,ſicut in Authen. præcipitur. Sed ſi aliàs oſtenderet ſe legitimè impeditum, benè admitteretur cum maioribus probationibus. argum. prædictarum legum. ff.de eden.ſi quis ex.§.vltim. (In legibus) Authen.de teſt.§.quia verò.inf.eodem.c. penul.

CAPVT XVI.

CVM TV FILI. (Benignè) ff.de reg.iu.ſemper in dubijs ff.de legi.in ambigua.& l.benignus.(Periurij) de facto.ff. de obſeq.li.l.2.6.q.1.ſunt plurimi.de iure autem non notãtur.ff. de his qui not.infa.l.Lucius. ſup. de ordin. cog. cùm dilectus.(Periurij) hæc interpretatio benigna habet locum in iudicijs: ſecurior autem in foro animæ.inf.de ſent. excom. per tuas.

CAPVT XVII.

1 *Idem teſtis ſi pluries recipiatur, debet etiam pluries iurare.*

2 *An teſtes recipiendi ſint ſuper nouis capitulis ſub primis comprehenſis. & vide in num.3.& 4.*

FRATERNITATIS. (Recipiendi) In cauſa appellationis. Prima quæſtio fuit, ſi liceat in cauſa app. recipere teſtes, ſi fuit eis renunciatum in cauſa principali, ſiue in princip. fuerint teſtes producti recepti, ſiue non. Alij verò intelligunt primam quæſtionem tantùm, quando in principali non fuerunt teſtes producti. Secunda quæſtio eſt ſi teſtibus in cauſa principali receptis liceat in cauſa appellationis aliquid noui proponere, & eoſdem vel alios ſuper nouis capitulis producere in eadē cauſa, & ambabus his quæſtionibus ſimul reſpondetur. (Vtrinque) hæc quæſtio, quæſtionem non habet, quia ex quo renunciatum eſt teſtibus, non licet in cauſa appellationis ſuper eiſdem articulis teſtes producere, imò idem eſt & ſi non eſſet renunciatum, dummodò in principali producti ſint teſtes & publicatæ atteſtationes. de hoc not. plenius infra eo cùm veniſſet.(An teſtibus) hîc incipit ſecunda quæſtio,& prima durat à princi. c.vſque huc.(Receptis) hîc collige eundem teſtem contra eundem,& eadē cauſa poſſe pluries induci.argum.inf.eodem. cùm cauſam.argumen.contra.4.quæſt.3. §.item in crimini.Sed expone ibi reum, id eſt,falſum.

1 † Item not.quòd ſi idem teſtis pluries recipiatur, pluries iurare debet, quod eſt exaudiendum in diuerſis articulis, nam ſuper eiſdem ſecùs. (Nouis) quidam domini dicunt,quòd poſt publicatas atteſtationes,nec in cauſa principali, nec appellationis poſſunt produci teſtes. Authent. de teſti.§. illud. nec ſuper veteribus, nec ſuper nouis articulis.

2 † Inſtrumenta autem produci poſſunt non ſolùm in principali,ſed etiā in cauſa appellationis, eſto, quòd in prima cauſa principali non fuiſſent producta, ſi prius non eſſent in principali cauſa teſtes producti, poſſent licitè produci in cauſa appel-

appellationis. & sic non intelligunt. C. de app. eos. §. 1. & 2. C. de tempo. app. per hãc Io. & Azo. dicunt, quòd in principali causa post publicationem testium, nec in nouis articulis, nec in veteribus licet testes inducere. Item causa autem appellationis tam super veteribus quàm nouis licet testes inducere. Nos dicimus quòd tam in principali quàm appellationis possunt inducere de nouo testes, super nouis tamen articulis ex veteribus pendentibus. inf. de fi. instru. cùm Io. Eremi. inf. eo. ex literis. & c. ex tenore. series. causam. potest etiã inducere super penitus diuersis, dummodò tangant causam, de qua agitur, inf. eo. tam literis. causam. super veteribus autẽ non posset.

Hoc tamen quòd dicimus de nouis sic intelligimus verum, si articuli noui non comprehenduntur sub primis, sed si dependeant ex primis sicut loquuntur prędictæ decret. † Sed quidam dicunt secùs, si comprehenderentur sub primis. VERBI GRATIA: Induxit aliquis testes ad probandam præscriptionẽ, nõ probauit titulum post publicatas attestationes, nõ admittetur ad titulum probandũ, quia super eodem articulo videtur producere, cũ ad probationem pręscriptionis, necesse sit titulum probare, & qui ad probandum præscriptionem admittitur, potest benè producere testes super titulo, quia titulus in præscriptiõe exigitur. inf. de præscri. si diligenti, & quia si cõcederetur hoc. s. quòd in articulis nouis, qui comprehenduntur sub primis, liceret nouos testes producere, videretur præstari via subornationi contra id, quod est in Authent. de testi. §. quia verò. Sed videtur secũdum hoc, quòd nec in integrum restitutio dãda est in hoc casu. Sed in hoc nos contrarium not. sup. de in integ. resti. auditis. quia in integ. resti. & appellatio comparantur. ff. de minor. præsens. Sed respondeo, quia licet in multis æquiparentur, non tamen in omnibus, & hoc est vnum de illis, quia non omnes grauati appellare possunt. 2. q. 7. §. sunt quorũ. nam restitutio super omnibus lęsis ecclesijs datur. sup. de in integ. rest. c. 1.

Sed isti benè fatentur, quòd super his articulis testes recipiendi sunt, vt notat. infrà eodem, per tuas. & idem dicunt, si testes iurauerunt de tota causa, & postea deposuerunt, quòd super nullo capitulo, quod contineatur sub petitione recipiendi sunt testes, quia à principio super toto, & super nouis articulis dicere debuerunt totam veritatem. inf. de accus. cùm dilectus. Illud autem capitulum de quo loquuntur decre. series. ex tenore. cõstat non comprehendi sub petitione, quia nihil communionis & coniunctionis habent locus & contractus, & idem potest responderi ad illam decre. cùm Ioan. quia conditio extranea apposita cõtractui, nihil habet commune naturaliter cũ contractu, sed benè fatemur, quòd hæc capitula pendent & annexa sunt contractui, & ideò testes in causa appellationis recipiũtur super eis.

3 † Alij aũt contradicunt & asserũt, quòd super nouis capitulis recipiẽdi sunt testes, etiam si comprehenduntur sub primis, & inducunt pro se verba. l. C. de temp. appellat. per hanc. vbi dicitur, quòd testes possunt produci super nouis capitulis, quæ oriuntur ex primis, vel quæ eis annexa sunt. Videtur enim, quòd ex quo ex primis oriũtur quòd sub eis comprehenduntur. Sed primi respõdent, & vt videtur benè, quòd licet oriantur, nõ sub eis comprehenduntur, sicut est videre in conditione apposita venditioni, nam licet conditio oriatur ex venditione, quia venditio fuit causa quare adiecta fuit conditio, nõ tamen conditio sub vẽditione comprehẽditur de natura contractus. Cùm multæ fiant venditiones sine cõditione de natura contractus, sed hac ratione videretur, q̃ etiam sub præscriptione non comprehenderetur titulus, quia aliquæ præscriptiões sunt, vbi non est probare titulum, vt not. inf. de præscrip. si diligenti. Sed primi respondent, quòd iudex qui examinat testes ex petitione cognoscet, an sit necesse ꝓbari talem præscriptionem vbi sit necesse prius probare titulum, & tũc quia titulus cõprehenditur sub pręscriptione obiecta, & testes interrogabat de titulo, & econuerso, si objciatur præscriptio, vbi non sit titulus necessarius, nec de illo examinabit.

4 † Sed quæritur, quid si testes aliqui deponunt super articulis nouis, qui pendẽt ex primis, sed non includuntur in illis, vt in conditione quæ pendent ex vẽditione, nunquid ex quo aliqui deposuerunt, poteris alios inducere super eodem, videtur quòd non propter periculum subornationis. Respon. quia adhuc super eodem poterunt induci noui testes, quia licet aliqui de capitulo dependente aliquid dixerint: non tamen ad hoc specialiter fuerunt inducti, nec inde sciuerũt aliquid partes, nec scire

ſcire debuerunt, & ideò nõ imputatur eis quin ſuper eodem articulo cõductis alios inducere poſsit. Sed ſi pars dediſſet ſuper hoc articulum, quia tunc in culpa eſſet vlterius ſuper eodem nõ poteſt teſtes producere, & tunc iuſta eſſet præſumptio de ſubornatione. Item quid dices aliquis cùm ageretur rei vendicatione, voluit probare, quòd à Petro emit, non probauit in cauſa appellationis, vult probare quòd emit à Martino, nũquid eſt admittendus? Reſpon. non, quia hic variat & ſibi contrarius videtur, & ideò repellitur. inf. de appel. ſolicitudinem.

CAPVT XVIII.

INTIMAVIT. (Eius) V. (Vel R.) Illorum productorum, ſcilicet, à partibus (Recipere) ad probandam corruptionem, vel violentiam prædictam, quo probato, amitteret cauſam, quia copiam probationum aduerſario ſubtrahere voluit. 3. quæſtio. 7. §. tria. inf. tit. proxim. c. peruenit. Nos dicimus ſuper principali. inf. eod. conſtitutis. quos diceremus etiam poſt publicationem teſtium recipiendos, per beneficium reſtitutionis ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa, etc. ff. ex quib. cau. l. 1. & dic, quòd poſt peractam pœnitentiam, non repellitur à teſtimonio, quia venit contra illicitum iuramentum: vt not. inf. eod. teſtimonium. & hoc dicimus propter iudices, qui per ſe etiam nullo excipiente indignas perſonas à teſtimonio repellere debent, vt notatum eſt. ff. de poſtu. l. quos pro. Nam excipiens de hoc iuramento vel periurio, facile repellit publicatione doli: vt not. inf. de adulte. c. 2. & penul.

CAPVT XIX.

CAVSAM. (Priuilegium) Benè poſt publicationem teſtium poſſunt produci inſtrumenta. (Alijs) repete quæ diximus. ſup. eo. fraternitatis. (Impedimentum) repete quæ diximus, vt lit. pen. dilectus.

CAPVT XX.

PERSONAS. (Eccleſiarum) 4. q. 3. liberti. ſup. eo. veniens. 15. q. 3. nemini.

CAPVT XXI.

IVDAEI SIVE SARRACENI. (Præſumant) de facto: quia de iure non licet infidelem cõtra fidelem admitti. infr. eod. licet. 2. q. 7. ſi hæreti. 23. q. 4. Papa. (In hac parte) id eſt, in teſtimonio ferendo. (Subiacere) hîc inducitur ſeruitus de iure canonico. ſi. infrà, de iudæis. c. ita quorundam. 15. q. vlti. cùm multæ.

CAPVT XXII.

1 *Parentes an ſint idonei teſtes pro filijs in cauſis matrimonialibus.*

SVPER EO. (Superior.) Et eſt ſpeciale in hoc caſu,
1 quia licet aliàs pater filio nõ ſit idoneus teſtis. 4. q. 3. idoneus. tamen in matrimonio ſi agitur, an ſit contractum, néc ne. Non ſolùm ſuper conſanguinitate poteſt ferre teſtimoniũ, ſed etiam ſuper matrimonio nõ ſit ſuſpectus propter diuitias, vel po. vel ho. iuri. quia pater & conſanguinei pluſquàm alij interſunt matrimonijs filiorũ. inf. qui mat. ac. poſ. videtur. ar. ſup. de proba. tertio. inf. eo. veniens. (Firmatum) cõſenſu de præſenti interueniente. infr. de ſpon. duorum. licet. de ſolut. ſponſalibus. etiam cum iuramento. de conſang. & affi. ſuper eo.

CAPVT XXIII.

LICET VNIVERSI. & inf. (Fidelis) ſup. eo. capi. iudæi.

CAPVT XXIIII.

IN LITERIS. & inf. (Familia) id eſt, ſeruos vel in poteſtate patria cõſtitutus. ff. e. ti. l. pe. 3. q. 5. c. 1. 2. & 3. Alij autem familiares poſſunt licitè reddere teſtimoniũ. 14. q. 3. ſuper prudentia. ſup. e. cùm nuncius. Sed tamen diligenter iudex attendat honeſtatem perſonarum, vt niſi honeſti ſint, nullatenus eis credatur, vt hîc. ſup. de proba. licet. (Aliquos) etiam non familiares.

CAPVT XXV.

1 *Iudices delegati an poſt mortem delegantis habeant iuriſdictionem.*
2 *Poſſunt teſtes in cauſa appellationis ſuper nouis articulis ex primis dependentibus produci.*

3 *Renunciatio & conclusio facta in principali causa non extenditur ad causam appellationis quæ est alia à prima.*

CVM VENISSET. (Terminandam.) Et ibidem iudices eum diffinierunt, sed fuit ab eis appellatum, quia dicebatur non tenere, quòd fecerāt illi iudices in eo, quòd processerant post mortem delegantis, sed statim respondet hoc non esse verum.

1 Mortis.) † Hîc dicunt quidam, quòd iudices delegati, etiam post mortem delegantis iurisdictionem habent, licet possint per exceptionem elidi, & si non excipiatur contra ipsos iudices, tenet quòd faciunt, & est ad hoc. arg. quia tempus datæ inspiciendum est. sup. de rescript. eam. Itē quia sola præsentatione rescripti iurisdictio perpetuatur, vt postea non valeat rescriptum impetratum contra illud, vt no. sup. de rescrip. plerunq;. & quia super personis & rebus rescripto expresis statim iurisdictionem habet deleg. sup. de rescri. pastor. §. 1. Alij tamen dicunt, quòd nunquàm habent talem iurisdictionem. arg. sup. de offic. deleg. gratum. significātibus. licet. Nec ob. quòd hîc legitur, quia hîc ꝑcesserat citatio. Illud autem constat, quia possent eorum iurisdictionem prorogare super suos consensus, vt hîc nota. & nota. sup. de offi. deleg. sanè. (Egerit) sup. de offic. deleg. gratum. inf. de appel. solicitudinem. (Renunciatum) Not. quòd post renunciationem testium factam in principali, iterum admittetur aliqua exceptio, & iterum super illa exceptione admittuntur testes, ex quo enim quis admittitur ad excipiendum, & per consequens ad probandam exceptionem, siue per testes, siue alio modo. ar. hîc. & sup. e. causam. 2. Si verò in aliquo speciali articulo sit renunciatum super illo vlterius communi iure non sunt recipiendi testes. inf. eo. de test. sup. eo. intimauit. Credimus a tamen quòd etiam super illo articulo, si aliqua iusta causa mouet iudicem, maximè præstito à partibus iuramento, quòd hic malitiosè non petit, quòd iterum super eodē articulo posset testes producere per beneficium restitutionis, ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, etc. arg. in Authēt. de test. §. quoniā multi. vbi dicitur, quòd admittatur post conclusionem quæ magis impedire debet quàm renunciatio. Itē arg. ff. de eden. si quis ex communi. §. fi. & l. seq. alij tamen dicunt hîc permitti per beneficium in integ. resti. specialis de quo legitur & tractatur sup. de in integ. resti. c. 1. & per totum. sed primum dictum magis placet.

2 † In causa aūt app. constat, quòd quādo generaliter est renunciatū possunt super nouis articulis dependentibus ex primis testes producere. sup. e. fraternitatis. Sed si in aliquo articulo specialiter renunciasset quis in causa principali, tunc nec super illo in causa appellationis communi iure testes producere posset, sicut colligitur à contrario sensu. infr. eo. constitutus. in fi. & sic videtur, quòd quantum ad hoc nulla vel modica diuersitas sit inter causam principalē, & causam appellationis.

3 † Renunciatio autem & conclusio facta in causa principali, non extenditur ad causam appellationis, quæ est alia à prima, & hoc ideò, quia non credūtur partes de hoc intellexisse, sed si illi intelligerent vel expresè dicerent, nos renunciamus, vel concludimus quòd decætero, nec de iure, nec de facto in causa principali, vel appellationis dicemus aliquid, hæc renunciatio semper præiudicaret. (Receptis) & ita quòd nullæ aliæ recipiantur. & no. de hoc. sup. e. fraternitatis.

a
Credimus tamen. Hoc dictum Inn. refert etiā Ioā. And. & illud tenet in c. in[illegible] it. infr. eod. & tenet etiā Card. in cons. 23. inc. in causa amare. ti. col. 1. in fi.

b
Et alij duo secundū. Et sic in probāda cōsanguinitate quilibet gradus debet probari per duos testes. adde ꝙ hoc idē tenet Pet. de Anch. in cons. 277. incip. ex prædicta facti narratio. col. 5. in prin. & istud consiliū repetitur sub num. 439.

CAPVT XXVI.

1 *Testes duo an & quando sufficiant ad probādam consanguinitatem.*
Consanguinitas reprobatur per destructionē vnius gradus.

SERIES. (Tui rescripti.) In primo hîc habes, quòd non est necesse ponere stipitem, sed sufficit ponere primum gradū. 35. q. 10. c. 1. inf. de cōsang. & affi. c. tua. & credimus † duos testes posse probare cōsanguinitatē ab vno latere, scilicet, viri, & alios testes ab alio. s. mulieris. Imò ꝗ plus est, duo testes possunt b probare primum gradum, & alij duo b secundum, & sic de alijs. (Sororem.) Nota. ad reprobandum consanguinitatem, sufficere destructionem vnius gradus. (Contraria) nec introducta de certa sciētia cōditoris legis. Testes) est enim nouus articulus pendens ex prioribus: vt notat. sup. eod. fraternitatis. & non credimus, quòd duobus testibus hoc probantibus præiudicetur pluribus, qui aliud probauerunt, sed habebitur consideratio quis melius probet. sup. de probat. ex literis. 23. q. 5. si quis acce.

CAPVT

CAPVT XXVII.

1 *Cuiusmodi requirãtur testes cum accusatur, quòd nõ poßit perfici matrimonium propter affinitatem, & vide in num. 2. & 3.*
Fama an sufficiat ad impediendum matrimonium.
Adulterium an & quando poßit probari per famam.

PRAETEREA. In hac decre. 1 quæritur, an † si quando accusatur matrimonium, scilicet, quòd inchoatum nõ possit perfici per affinitaté, vel aliam causam, necessarij sunt testes de visu, & an sufficiant de auditu, si testimoniũ de auditu fulcitur fama & alijs adminiculis, & an sufficiat testimonium aliquorũ, qui dicunt se conscios de carnali copula inter eos habita? Respondeo, quòd si testimonium de visu aliàs est cõueniens, quia scilicet reddiderint causam dicti, puta qa præsentes erant & videbant quando consanguinei simul commiscebantur, benè valet vt separetur matrimonium, & hæc pars responsionis nullam dubitationem recipit. † Ad secundã quæstionem respõdeo idem scilicet, quòd si de auditu tantũ testificentur, dummodò sibi cõsentiat fama & alia adminicula. Sed contra hoc videtur, quia fama non probat, nec etiã quia violentam præsumptionem adducit. inf. de eo. qui cog. con. super eo. 4. q. 3. §. item sæpè. Respondeo, hoc speciale est, vbi dicitur ad matrimonium impediendum, quia cõsanguineus viri eam cognouit, vel quia ipse vir consanguineam mulieris cognouit, nam minores probationes sufficiũt ad impediendum matrimonium de clan. despon. cum vi. sup. eo. super eo. 1. inf. de spõ. præterea. 2. † Potest etiam intelligi, quòd fama cum alijs adminiculis defendit matrimonium, maximè si non sit præiudiciũ alij. inf. de præsump. c. illud. Alij dicunt speciale esse, cùm agitur de adulterio, vt per præsumptiones cùm fama probetur adulterium. argu. 32. q. 1. dixit. in Authen. vt li. mat. & auiæ. §. hoc quoque. & §. quia verò.

Tertiæ autem quæstioni cui non respõdet Papa, tu responde, quòd si interrogatus de causa sui testimonij, non reddidit non valet. Si verò non fuit interrogatus, valet. 4. q. 3. item sola. 24. q. 3. si habes. (Visu) ita q, visus sufficiat. (Sufficiat) sine visu (Conscios) qa ab eis. s. ab his q se dicunt cognouisse audierunt. 22. q. 5. hic videtur. ibantque cum eis quando pro hoc ibant, scilicet, vt se inuicem cognoscerent. (De visu) & hoc indubitanter est, scilicet, quòd eos commisceri viderint. (De auditu) scilicet, quòd audiuerint ab aliquibus, quòd commiscebantur ad inuicem. Alij dicunt quòd testificantur quòd audiuit eos simul coëuntes, scilicet, quia tenui pariete separabantur. (Subministret) sup. testimoniũ de auditu. (Legitima) puta quia aliquando simul loquebantur quando possunt captare opportunitatem.

CAPVT XXVIII.

CVM A NOBIS. & inf. Hic intelligitur, quòd iudex q cognoscit de causa potest ipse idẽ scribere acta per se & secundum antiqua iura videtur, quòd credebatur soli iudici sine subscriptione testium, dummodò per testes vel comparationem literarum constaret, quòd esset sua scriptura. argu. ad hoc, quia si creditur soli tabellioni. C. de donat. in dona. & in Authent. de fide instru. §. si verò neque. C. de fal. si quis decurio. multo fortius creditur iudici, & certè hodie cõtrarium est. sup. de proba. quoniam. Imò plus videtur, quòd etiam secundum antiqua iura, non credebatur iudici sine subscriptione testium, vt hic expressè dicit, nec est simile de tabellione, qui ad hoc habet publicum officium. Et de iudice qui licet habeat publicum officium in iudicando, non tamen habet publicum officium in scribendo etiam acta, cui etiam minor fides habetur: quia de suo facto testificatur. Item scias quòd talis scriptura iudicis, & alia forensia instrumenta priuatæ scripturæ sunt, & ideò per se tantùm non faciunt fidem, nisi per testes, vel comparationem literarũ probetur vera esse scriptura. C. de proba. instrumẽta. & duabus. ll. seq. nos dicimus, quòd nunquã scripturæ iudicis creditur, nec cum subscriptione testium, nec sine, quia nullo iure reperitur, nec hic hoc dicit. Sequens enim litera sic exponitur, nec scriptum eorum, etc. id est, tabellionum, nõ enim refertur ad dictionem supra positam, scilicet, iudicis, quæ est singularis numeri. Vel dic, quòd in partibus illis notarij dicuntur iudices, & hæc est veritas & cõmuni nomine appellantur iudices & notarij. (Et canonica) 6. q. 2. placuit tantùm. (Et ciuilia.) C. de arbi. nemo. (In causis) coram eo habitis. sup. de probat. quoniam. & multò magis

gis si reddant testimonium de causis habitis coram alijs, vel etiam de alijs factis. 11. quæstio. 1. nec honore. (Siue) sup. nec etiam extra causas. (Siue super te) id est, si faciant testimoniales literas, vel etiam si aliquando testimonium reddant. (Testium) supr. de procur. c. 1. 16. quæstio. 3. §. penultim.

CAPVT XXIX.

De TESTIBVS. & inf. (Cogi) qa exceptio dilatoria semper ante lit. contest. proponitur & probatur, & testes super principali non recipiuntur ante lit. contest. regulariter. sup. vt lit. non contest. c. quoniam. ideò testes super dilatoria recepti, super principali non testificantur, sed in peremptorijs secùs, quia post lit. contestat. probantur: vt C. sen. rescin. non pos. l. peremptorias. dummodò super principali iurauerint.

CAPVT XXX.

CONSTITVTVS. & infrà, (Concilij.) infr. de con. præ. non va. c. 2. (proprij) infrà, de con. præ. non va. post electi. (Ad iudices) & ab istis iudicibus appellauit Ho. & super appellatione suas literas reuocatorias impetrauit, & hoc totum videmus in registro. (Impetrauit) super appellatione quam emisit à iudicibus obtentis ab R. (Postulabat) coram Papa. (Testium) coram quibus inducti fuerunt hi testes non habemus, nec est vis (procurator) magistri R. (dicebat) & benè (archiepiscopum) archiepiscopus enim petijt remoueri R. cùm non esset per eum institutus. R. ante suam electionem petit confirmari, cùm canonicè esset institutus per capitulum, & super hoc vterq; testes induxit, quos Ho. aperiri petebat, & fuit hæc eius petitio reprobata (Causam) non hanc, scilicet, an esset apertio testium facienda, sed causam principalem eis commisit. (Aperire) testes enim contra vnam inducti personam, contra aliam non valent, sed inter easdem, sic etiam in causa appellationis, & si recepti sunt coram arbitro, valent coram alio iudice. C. de test. l. vltim. C. de arbi. l. pen. (Ita) denegata autem sibi petitione super testibus ab archiepiscopo productis processit ad aliam petitionem, scilicet, quòd liceret ei producere alios testes, & suæ petitioni cum distinctione. Respon. Pa. Ho. videns enim Ho. causam agi inter archiepiscopum, & R. super canonica institutione. R. timens sibi præiudicium generari, etiam ipse pro se, id est, suo agendo nomine de sua institutione egit, dicens eam canonicam, & electionem R. minùs canonicam, & ideo non confirmandam, & testes produxit. Cùm autem eandem causam coram alijs iudicibus prosequeretur, ad quos potestas deuoluta erat, siue per appellationem, siue alio modo voluit eosdem testes producere, quos produxerat primo. R. autē dicebat, quòd cùm primò reddidissent testimonium, non erant denuò admittendi. Papa autem respondit, quòd sunt admittendi, si non inueniantur primæ attestationes, vel etiam si inueniantur sed suspectæ, sed si inueniantur apud ipsum Hono. depositæ in hoc casu non sunt recipiendi testes ex parte Ho. quia non potest habere eas suspectas. R. autem benè posset fortè suspectas habere, nisi fortè depositioni consensisset, & hoc vult dicere Papa, quia si attestationes receptæ, in causa, quæ vertebatur inter magistrum R. & Ho. fuerunt depositæ apud Ho. & postea super eadem causa velit alios testes ipse Ho. producere, vel quia dicat se minus sufficienter probasse, vel quia dicat se prædictas attestationes amisisse, non est audiendus, quia suspectus est ne didicerit testificata. Si verò non fuissent apud eum depositæ ipsæ attestationes, sed cùm adhuc clausæ essent, vellet plenius probare, vel si amissæ essent, vellet ex integro probare, posset. sup. de probat. c. vltim. sup. c. causam. ne mireris si dicit, quòd apud eū fuerunt depositæ attestationes. Sæpè enim accidit, vt apud ambas partes attestationes deponantur, quia eas diligentius custodiunt. (Delegatis) sic est in registro app. sancti Marcelli presbytero cardi. apo. sed leg. (Attestationibus) quantum ad illos testes, quos produxit pro se. q. d. illis attestationibus quas semel produxit vtatur, quia eosdem testes producere non poterit, nec prohibet, quin vtatur attestationibus aliorum testium, qui postea producentur, benè enim licebat ei adhuc alios testes producere, cùm adhuc non essent apertè attestationes. Eum) scilicet, Ho. melius placet, quòd referatur ad legatum. Nam licet

licet testes recepti fuerunt coram delegato. Alij tamen attestationes depositæ fuerunt apud legatum. Iustum enim fuit, quòd ex quo pro se induxerat testes corã prędictis delegatis, quòd eosdem testes super eodem non inducat coram alijs, & secundũ hoc planus est intellectus nec sunt necessariæ gl. hîc positæ. (Depositis) quia timetur ne didicerit testificata, quæ apud eum deposita erant, & ideò contentus debet esse illis, nec amplius testes illos producere vel alios, si pro se non produxit. (Alioquin) id est, si non sint apud eum depositi. (Producti) in causa quæ erat inter archiepiscopum & magistrum R.

CAPVT XXXI.

1 *Protestatio non excusat à iuramento.*
2 *Ante publicationem debet iudex exprimi facere, quid cuiq; obijciat.*
3 *Quando sit admittenda protestatio, quòd liceat dicere in personas testium.*
Protestatio contra ius vel præter voluntatem aduersarij, vel iudicis, non valet.
Protestationes an possint reuocari.

PRAESENTIVM. (Testiũ) secùs in instrumentis contra quæ obijcitur vsq; ad fin. inf. de præsump. illud. C. de edi. di. Adri. l. vlt. (Cũ iuramento) dicunt quidam tunc demum hoc iuramentum præstandũ, cùm à principio nõ est iuratum de calumnia, vel in causis, vbi non iuratur de calumnia, vt in spiritualibus. sup. de elec. cùm dilectus. Nos tamen dicimus idem & si sit iuratum.

1 † Forsan) nam in hoc casu. s. quãdo fuit protestatus sine illo iuramento poterit dicere in personas testium. Sed contra. infr. eo. præsentium. vbi dicitur quòd protestatio non excusat à iuramento. Solut. illud loquitur de illo, qui testes induxit, quando vult reprobare testes super aliorũ reprobatione inductos, & ideò magis præsumitur contra eum, & ideò etiam cum protestatione exigitur ab eo iuramentum, vel ab aliqua suspicione mouet iudicem, hîc autem obtinet generaliter. (Id fuerit) scilicet, quòd velit dicere in personas testiũ.

2 † Protestatus) licet sufficiat sola protestatio, vt hîc, tamen iudex prudenter facit, si ante publicationem facit exprimi, quid cuique obijciatur, & etiam super hoc ante apertionem testium super principali productorum recipiendi sunt testes, scilicet, super reprobatione testium. sup. de probat. licet. & inf. eod. præsentiũ. (Ostendere) per legitimas probationes, vel per probabiles præsumptiones. Alij tamen dicunt ad hoc sufficere solùm iuramentum ipsius. (Repellere.) C. de fal. qui falsas. C. de reb. credi. si quis ius. inf. de cẽsi. cùm olim.

3 † Protestatus) hæc protestatio, quòd liceat dicere in personas testiũ non est admittenda, nisi iudex in hoc aduersario cõsentiat, quod sic probo, post publicationẽ testium, non est ei illicitum dicere contra testes si non fuerat protestatus vel sine iuramento. Ergò & si fuerit protestatus idẽ dicendum erit, nisi prædictorum consensus adsit, vel iusta causa protestationis ostendatur. Protestatio enim contra ius commune, vel præter voluntatem aduersarij vel iudicis, nõ valet, nisi ex iusta causa fiat, vt not. sup. de consti. cùm M. & de elect. Cumana. & in hoc casu, si admittatur protestatio, si testes pro eo aliquid dicant, benè valet ei, quia non dicit testes malos, licet & protestatus sit, quòd hoc sibi liceret, nec de omnibus dixit, quòd vellet eos reprobare, & sic protestetur expressè, quòd dicere vult in testes, vel excipiat sic testes volo repellere, quòd sunt criminosi, benè admittendus est etiam si non habet paratas probationes, sed recipientur postea, vt not. inf. eod. cùm causam. & postmodum antequàm testes recipiantur super exceptione, oportet eos crimina exprimere. inf. eod. præsentium. & tunc de facili nõ credere ei, si quid pro ipso dixerint, vt hîc. † De facili) id est, nullo modo. ar. C. de fal. quæ falsas. C. de reb. cre. si qs iur. inf. de censi. cùm olim. Vel dic, quòd iudex aliquam habebit præsumptionem ex edicto eius, si aliàs videatur eam consonare veritati. Vel dic, q, quandiu perseuerat in proposito dicendi contra testes, nõ creditur sibi pro ipso, sed si recedit ab hac sua protestatione, tũc creditur ei, qa pœnitere potest. ff. de ap. si quis li. ff. de inoffi. test. nam & si. Vel dic, quòd non crederetur huic testi pro ipso, qui sic est protestatus si aduersarius ratam vult habere protestationem eius, & non vti testimonio eius. Alioquin si vult vti testimonio eis pro se, & contra se admittere tenetur. 3. quæstio. 8. cuius in agendo. nec debet eadem res duplici iure censeri. 12. q. 2. cognouimus.

Sed dicunt quidam, quòd hanc protestationẽ potest reuocare sicut appellationem. 2. quæstio. 6. si quis libellos. nisi interesset aduersarij propter expẽsas & laborem.

borem.ff. de regul.iur.nemo.nisi illud interesse vellet remouere satisfaciendo de expensis & alijs, vt debet, hîc autem fixè tenendum est, quòd postquam induxerit testes ad reprobationem testium à parte altera productorum, vlterius non potest pœnitere, nam cùm testes pro vtraque parte iurent. 14. quæstio. 5. non sanè potest esse, quòd testes ipsi reprobatorij ea dicerent, quæ potius facerent ad confirmationem suorum testium, quàm ad reprobationem. Si autem per instrumenta vellet reprobare etiam post productionem, potest desistere.

☞ † Alij tamen dicunt, quòd ex quo coram iudice obtulit se probaturum exceptionem contra testes, vlterius reuocare non potest, quin super hac exceptione iudicetur, cùm de qua re cognouit iudex, etc. ff. de iudic. de qua. & quia iam exceptione tua proposita testem quæsitum est ei ius, vt sibi pro te non credatur. Tacitè autem huic exceptioni, scilicet, quòd possit dicere in personas testium renunciatur, si mandet eum interrogari de capitulis suis. argu. præ. ll. & 4. q. 3. si quis re. Quidam tamen dicunt, quòd inuito eo, qui producitur super caput protestantis, contra eos audiendi non sunt, cùm & si dicerent pro eo, non esset eis credendum. h. d. Secùs si mandet examinari super capitulis aduersarij, quia tunc tantùm ad eos reprobandos intendo.

Sed melius est dicere, quòd semper sunt recipiendi, quia si non faciunt ad plenam probationem, faciunt tamen ad præsumptionem, vt suprà dictum est: Si verò ex dictis testium, quos contrà protestatus est, faciat rubricas contra aduersarium, non videtur tacitè renunciare, cùm licitum sit aliorum authoritatibus vti ad eos conuincendos. 37. distinct. si quid. Sed si pro se, vel iure suo faciant rubricas secundum opinionem eorum, qui dicunt ad nihilum valet eorum testimonium renunciare videtur, secundum opinionem autem aliorum secùs, cùm ad aliquid valet eis dictum illorum: tamen hîc quòd pro se, vel iure suo possint facere rubricas, non videtur habere locum, nisi cùm testes generaliter iurauerunt super tota causa dicere testimonium. Alij contrà. & not. sup. eod. fraternitatis.

CAPVT XXXII.

IN NOSTRA PRAESENTIA. & inf. (Honestatis.) sup. de elect. dudum. vbi not. (Præferenda) vel adæquanda cùm sint rei. sup. probat. c. 3.

CAPVT XXXIII.

TAM LITERIS VESTRIS. (Lucan.) cùm enim consecrationem peteret exceptũ fuit contra eum de multis. (Et fama) propter hoc inducitur ei purgatio. (Tales). f. criminosi, qui repelluntur à testimonio, sed non ab excipiendo: alij dicunt criminosos nõ esse repellendos à testimonio in causa exceptionis, hi autem repelluntur, quia erant conspiratores, vel inimici, vel aduersarij in ☞ causa, prius dictum magis placet. † Quia.) Not. quòd si testes producti sunt, & apertè attestationes: tamen pòst super alijs articulis penitùs diuersis potest produci testes. ar. sup. e. causam quæ. & est hoc ea ratione, quia generaliter de omnibus excipere potest. Idem etiam dicerẽ in vniuersalibus, & generalibus petitionibus, quia licet super vno articulo essent apertæ attestationes, tamen super alio admitterẽtur, nam quod plus est, etiam post sententiam audiretur. C. de iudic. l. 2. Idẽ etiam est in singularibus actionibus dummodò articuli sint diuersi. sup. eo. causam. Item not. q hîc specialiter admisi fuerunt postea testes super hoc articulo, licet terminũ habuit ad probandũ, quicquid voluit de iure suo, quia propter eius culpam. i. illegitimã appellationẽ, super irregularitate eius nõ fuerunt testes recepti. (Fœminæ.) sup. eo. quoniam. vbi no. (Literas) & ideò fuerũt falsæ. sup. de proba. l. 3. inf. de his quæ fi. à ma. par. cap. quanto. C. de fal. qui veluti. (Constet) & potest constare directo. sup. de proba. l. 3. & indirectò. inf. de his quæ fi. à præ. quanto. inf. eo. ex tenore.

CAPVT XXXIIII.

1 *An possit archidiaconus agere sine mandato.*
2 *Nunquid si feratur sententia contra vnum agentem possit postea alius agere.*
3 *Singularis persona quare agere valeat nomine ecclesiæ.*
4 *Contumax in processu negotij citandus est ad audiendam sententiam.*

CVM

CVM OLIM.(Archid. Menuens.) qui alio nomine dicitur sancti Dauid. dicebat enim hic archidia. hãc ecclesiam esse archiepiscopalem, & super hoc obtinuit fieri inquisitionem per dominum Papam. Sed obijcitur aut vacabat ecclesia, aut non. Si vacabat vacante sede, non erat de statu ecclesiæ agẽdum. inf. ne sede vacan. c. 1. si non vacabat episcopus debet agere non archidia.

1 † Item quomodo potest archidiaconus agere sine mandato. Respondeo, quòd ecclesia nõ vacabat, & episcopus erat negligens, hoc ipso quòd ius ecclesiæ suæ nõ prosequitur, vel aliàs de negligentia summaria cognitione præmissa constitit. vnde archidiaconus, & quilibet alius de ecclesia potest prosequi causam etiam contradicentibus episcopo & alijs. 12. q. 2. non licet. inf. de reb. eccle. non alienan. c. si qs presbyterorum. 2. q. 7. quapropter. & conficiet libellum nomine ecclesiæ, & petet fieri restitutionem nomine ecclesiæ, vel iudicari pro ecclesia. argum. sup. de in integ. resti. c. 2. & 3. & c. tum ex literis. & licet agat nomine ecclesiæ, non est necesse, quòd habeat mandatũ, & habet hanc potestatem agendi de iuribus, quæ sunt de re. ec. non si quis. 12. q. 2. non licet. & non est hic procurator, sed procurans, sicut si pater agat pro filio. C. de bo. quæ lib. l. cùm oportet. & l. cùm non solum vel consanguineus pro consanguinea, & in multis alijs casibus, vbi aliquis pro alio agit, & nomine alterius, licet non habeat mandatum. ff. iudi. sol. l. 3. §. 1. ff. de procurat. sed hæ. tamen si iudex non cogat eum exprimere, cuius nomine agit prudenter faceret, si nec ipse exprimat.

☞ † Si autem ecclesia vacaret, non posset agere archi. cùm non esset negligens episcopus, qui non esset nec potest currere tempus vacante ecclesia. inf. de præscrip. auditis. & c. de quarta. Alij tamen dicunt, quòd etiam vacante ecclesia potest agere archi.

2 † Sed nunquid si vno agente feratur sententia contra eum postea potest alius agere. Respondeo non, etiam procurator ab ecclesia legitimè constitutus, nisi fortè ignorasset, quando alius agebat. argum. ff. de ac. is cui. §. idem. vel nisi posterior doceat de collusione prioris. ff. de iudi. l. eum. §. in pupillaribus. & si plures simul agere velint, eligendus est idoneior post illum, cuius interest. ff. depo. ac. l. 2. & 3. quando autem ille, cuius interest singulariter agit suo nomine conficiet libellum, & post eum alius agat siue procurator ecclesiæ, siue quicunque alius non obstat exceptio rei iudicatæ, quia est alius qui primò egit, & alius qui modò, & ad aliud. ar. ff. de except. rei iudi. & an eadem. & §. conqueritur.

☞ † Item res inter alios ac. etc. hæc licet pro parte sint vera, in eo tamen quod dicit, quòd cuique licitum est agere nomine ecclesiæ, pro iuribus ecclesiæ, vbicũque episcopus vel capitulum fuerit negligens. ar. c. non liceat. si quis presbyterum. non fatentur quidam hoc esse verum, nec conceditur, quòd hîc scriptum est, illa enim capitula tantùm in reuocatione alienatorum loquuntur, vbi est speciale, & ex speciali causa concessum est singulis clericis eiusdem ecclesiæ vnius bona sunt alienata contra ius commune, & suo nomine aget, sicut in actione populari, & non ecclesię. Capitula autem quæ sunt. 2. q. 7. quapropter. & c. seq. verè non loquuntur in reuocationibus alienatorum tantùm, sed etiam vbicunque viderit episcopum excedere rationem, vel aliàs ecclesiam lædi.

3 † Sed dicunt, quòd ibi non agit singularis persona nomine ecclesiæ intentando actionem, sed denunciando, vel inquirendo, vel excipiendo, vel accusando agere potest contra eum, vel eos, qui neglexerunt ecclesiam, & sic intelligitur. 16. q. 7. filius. 23. distinct. illud. istud etiam. c. non obest, quia hîc non admittitur archi. iure communi, sed ad procedendum in inquisitione. C. si de mo. pos. l. 1. & quem Papa faciebat. Nam cùm Papa multa audisset de statu ecclesiæ huius, tandem ad instantiam archi. & eodem prosequente Papa commisit inquisitionem, & quòd in forma inquisitionis procederetur. Ex eo apparet, quòd lit. non contesta. recipiuntur testes, & fertur diffinitiua sentẽtia, q̃d nõ licet, si directo ageretur. sup. vt lit. non cõtest. quoniam. in prin. Hoc autẽ fortè posset dici antequã celebraretur aliquis contractus per episcopum vel capitulũ, quòd si aliquis contradiceret certa causa assignata, si postea vellet dicere contra eum, & petere illud retractari nomine ecclesiæ probata causa corã iudice superiore possit etiam sine appellatione expediri. infr. de his quæ fiunt à ma. par. c. cùm in cunctis. & argu. 11. q. 1. si. quis cum clerico. etiam patronus. 16. q. 1. constitutus.

Alij tamen contradicunt, sed contra prius dicta, scilicet, quòd hîc proceditur inquirendo videtur dicere litera, vbi dicit, quòd archi. posset repelli, vnde dicitur quòd hîc non agitur in forma inquisitionis, cùm in causa inquisitionis fama est pro accusatore, & quæ ex quo vera est nulla exceptione repelli potest. inf. de accu. qualiter. 2. Item quia dicit hic, quòd per procuratorem potest agere executor huius inquisitionis. Item quia hîc dicit, quòd in inquisitione secundum hoc necessaria est lit. contestatio, dũmodò partes non sint contumaces, sed respondemus hoc non esse cõtra iura, scilicet, quòd constituat procuratorem, & quòd posit repelli ab inquisitione, & quòd fiat lit. cõtestatio, quando aliquis executor admittitur ad inquisitionem prosequendam, vt hîc, & maximè vbi agitur de iure alicui dando, vel accrescendo. Secùs autem dicerem, si inquireretur de crimine. Item & secùs est, vbi Papa ex suo officio procedit. (Per exceptionem) fortè quia mandatum non habet, hoc non placet. (Per exceptionem) excommunicationis vel rei iudicatæ. vt sup. de lit. contest. excep. & inf. de exce. exceptionem. vel quia expoliauerat archiepiscopum custodia vacantium ecclesiarum: vt sup. de restit. spol. item cùm quis. & in c. in literis.

4 † Sententiam) præmissa tamen lit. conte. ne sit contra. sup. vt lit. non conte. quoniam. vel potes dicere decret. loqui, quando archiepiscopus diffamauerat ecclesiam Nemens. quæ ei suberat, vnde præfigendus est terminus archiepiscopo, intra quem procedat, alioquin præcipiendũ est, ne vltra ecclesiam inquietet. C. de inge. ma. diffamari. sed hîc non videtur, scilicet, quòd archiepiscopus diffamauerit, cùm esset in possessione. Alij dixerunt generale esse, vt in causa status procedatur lit. non contestata. Vel dic, quòd hîc in modum inquisitionis processum fuit, & ideò procedi potuit lit. non contestata. sup. vt lit. non contest. quoniam. Item no. hîc contumacem in processu negotij citandum ad sententiam audiendã. de hoc not. sup. de offi. deleg. consuluit.

CAPVT XXXV.

EX TENORE VESTRARVM. (Festum) Hic non dixit ante productionem testium, scilicet, de loco & tempore quibus cum alia contraxerat, quia si dixisset post publicationem eorum, nõ fuissent alij testes admissi, cùm & prius de hoc pars instructa fuerit, hîc autem ideò admittuntur, quia sic ex dictis testium post publicationem apparuit. (Admittendus) de hoc notat. suprà eodem fraternitatis.

CAPVT XXXVI.

1 *Quarta productio qualiter sit petenda, & nunquid iudex posit eam denegare, in num. 2.*

3 *Appellatur ab interlocutoria quæ fertur in iudicio possessorio.*

Futurum subiunctiui quid importet.

SIGNIFICAVERVNT NOBIS. & inf. (Proprietate) de hoc notat. sup. de sequest. poss. ad hoc. (Suspensio) de hoc not. sup. de causa poss. c. pasto. (Successerant) interdictum enim vnde vi datur hæredi & bonorum possessio. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. hoc interdictum. & in hære. de hoc notat. sup. de restit. spol. cùm ad sedem. & eodem modo successori & in successorem, ne eo quòd ad eum peruenit. (Debent) nisi monachi quartam productionem petijssent.

1 † Quartã) quicunq; quartã productionẽ petit, debet petere cum ea adiectione, scilicet, cum solennitate iuris, & si hoc non adijciat & offerat denegetur. iusta est interlocutoria & iniusta appellatio quod sic probo. quarta productio testium sine solẽnitate simpliciter loquendo non est de iure, imò est contra ius vel præter ius, ergò qui eam denegat benè facit.

2 † Item no. quòd si petatur quarta productio legitimè, id est, cum solennitate, & iudex simpliciter deneget, vel non assignata causa, vel non præmissa cognitione super ea, scilicet, vt refrenet multitudinẽ testium, vel aliam, etiam si illa causa denegationis subsit in veritate, tamen sententia est iniusta, & appellatio si contingat eam fieri erit iusta. Et hoc sic probo, petitio quartæ productionis de iure est quando fit cum solennitate, denegatio est contra ius, ergò si non assignat causam suæ denegationis, grauat partem, & sic per consequens legitima appellatio: vt infrà, de appellat. cùm in ecclesia. &c. vt debitus. sed si causam assignet iustam, & non examinet ipsam, adhuc facit

cit contra ius, & per consequens grauat, quia hæc quarta productio cum causæ cognitione dari debet, vel negari, vt not. sup. eo. in causis. Si ergò hoc nõ procedat grauamen est, alij autem dicunt contrà. (Et propter hoc) quia quartam productionẽ denegabant. (Interlocutoriam) sup. de elect. cùm dilectus.

3 †Appellasse) Not. quod ab interlocutoria appellatur, quæ fertur in iudicio possessorio. fi. sup. de elect. cùm dilect. & tamen in possessorio, siue retinendæ, siue recuperandæ, siue adipiscendæ possessionis non appellatur. C. si de mo. pos. l. 1. & 2. qõ. 6. si de possessione. Quidam tamen dicũt, quod dicit illa. l. non obtinere secundum canones, sed secundum leges tantùm, de hoc aliàs benè not. inf. de ope. no. nunc. c. penul. vnde dicit, quòd monachi appellarent post interlocutoriam latam contra eos super denegata eis quarta productione testium, quia per talem denegationem fuerunt grauati. Sed si monachi petijssent quartam productionem, & ante denegatam petitionem dixissent, & appellamus si denegaueritis eam: tunc talis appellatio non impedit, quin valeat quicquid fit post talem appellationem, etiam si postea deneget per sententiam admittere quartam productionem, nisi post denegationem iterum appelletur. argumẽ. ad hoc, quia nulla causa vel grauamen suberat tempore primæ appellationis. infrà, de appellat. vt debitus honor. & c. dilect. fil. G. sed si antè simpliciter denegasset quartam productionem, & monachi appellarent, nisi reuocarent hoc grauamen debeat valere huiusmodi appellatio, quia non est à futuro grauamine sed præsenti. argumen. inf. de appel. ex parte. Nec valet si obijciat appellatus, quod videtur à futuro grauamine appellatum, cùm dicant appellamus, nisi reuocaueris, quod verbum ostensiuum est. ff. ad Tertul. filij mater ad si, & futurum subiunctiui [a] modi, quia reuocatio quæ petitur quæ est de futuro, non est grauamen, sed est releuatio grauaminis. Grauamen autem fuit denegatio quartæ productionis, quæ benè præcessit, & à qua appellatum fuit, & benè appellare licet. (Quartam) & de hoc not. sup. eod. in causis. (Effrenatam) sup. de probat. licet. ff. de test. l. 1. inf. c. proxi. (Legali) Authen. de testi. §. quia verò. (In ꝓbatione) hac, scilicet, quod petiere quartam productionem cum solennitate, & ꝗ quia eis hoc denegabitur intra decenniũ appellasse. (In expensis) de hoc not. sup. de dol. & contu. finem.

☞ †Liquere) quod est post conclusionẽ, antè enim cùm posset nouas exceptiones proponere, & super eis testes producere, & in omni causa instrumenta de causa liquere non potest. sup. eod. causam. tam literis. sup. de elect. dudum. 1. inf. de fid. instru. cùm dilect. (Processuri) & si voluerint moniales aliàs non, de hoc not. sup. de cau. poss. & proprie. pastoralis. Alij cõtrà, si noluerunt moniales, dummodò monachi velint. (Alioquin) id est, si est conclusum, & ita habes hîc, quòd si conclusum est in petitorio, quod potest transire ad possessorium, sed nunc iudex vtrumq; simul determinabit, vt hic dicit. (Simul.) sup. de causa pos. cùm dilectus.

CAPVT XXXVII.

1 *An valeat testimonium in quo non est reddita neq; petita causa.*
2 *Testium refert veritatem dicere de his quæ 5. sensibus corporis percipiunt.*
3 *Quando dicatur testimonium esse bonum.*
Testimonium an valeat, quod nullo corporis sensu apprehenditur.
Dominum esse, ebriosum esse, iracundum esse, videtur potius iudicium rationis, quàm testis dictum.
Ratio sæpè iuuat apprehensionem sensuum corporis. Sunt enim quædã quæ possunt trahi ad iudicium rationis, & ad testimonium sensuum corporis.
4 *Attestationes inualidæ quandoq; per partiũ consensum validantur. Fallit vt hic.*
5 *Quo casu iudex refrenare debeat testiũ multitudinem. vide in num. 6. Et quæ sit effrenata multitudo testium.*

CVM CAVSAM. (Tam super principali.) Idcircò à principio simul mandantur recipi testes super principali, & dici in personas testium, quia præsumptio erat, quòd Fauentini vellent prorogare causam. sup. de probat. licet. Idem vbi à principio fit tantùm protestatio de dicendo in personas. argumẽ. sup. eod. præsentium. Idem vbi dicitur odiosus ex leui causa, & idem vbi dicitur seruilis conditionis, & in præsenti non habet chartam manumissionis. in Authen. eod. §. si verò dicatur. Nam in his casibus admittitur & recipitur testis vbi testificet super eo, ad q̃d inducitur, non obstantibus prædictis exceptionibus super quibus, vel simul cum eis recipiuntur probationes, vel differtur in aliud tempus, aliàs autem

[a] *Futurũ subiunctiui. vide Feli. hîc & eundem in c. quoniã. col. 2. in prin. sup. de constitu.*

proposito aliquo contra testem, statim super exceptione recipietur probatio, antequam testis admittatur ad ferendum testimonium. sup. eod. ex parte. C. de probat. probationem. C. eo. si quando. & hoc si sunt paratæ, aliàs non differtur receptio testium, vt in Authen. præ.

1 †De causis.) scilicet, an lucri causa fecerit vel odij. ff. eod. l. 3. vel an reddiderit causam sui testimonij. Authen. eod. §. 2. 4. qō. 3. §. sola. si tamen iudex de causa non quæsierit, nec testis reddiderit, non minus valet testimonium. ff. de no. oper. nun. de pupillo. §. qui episcopum. inf. de senten. & re iudi. sicut. 24. q. 3. si habes.

Hoc intelligo verum, si non quærat de causis scientiæ, & sic loquitur Authen. de test. §. licet. ☞ †Sed si omittitur quærere de capitulis principalis causæ, puta si egit rei vendicatione, & testis qui iurauit super tota causa, dicit scio, quia talis est dominus rei petitæ, nisi aliud probet, fertur sententia contra eum. Fert enim testimonium de iure, non de facto, quòd nō licet, & debet interrogari & respondere ex qua causa habuit, & si testis respondet, quod ex causa emptionis, iterum interrogabit à q̄ domino emit, & sic de alijs, sine quibus dominium haberi non potest, & quæ comprehenduntur sub petitione, de qua agitur. Item non dicimus quærendū indifferenter de odio & lucro, vt not. inf. de accu. inquisitionis. sed de causis principalis negotij inquiri mandat, & appellat hîc causas circumstantias ipsius negotij, sicut hîc apparet, videlicet, loco, etc.

2 †De causis) dic quòd officium testis est propriè dicere veritatem de his, quæ percepit 5. sensibus corporis. 3. quæstio. nona. testis. si enim quæstio est inter aliquos, an aliquis tenuerit aliquam rem de facto nécne, vel aliqua res fuerit alba vel nigra, hîc debet perhibere testimonium de visu, & potest reddere testimonium, ego vidi, quòd de facto tenebat rem talem, & hîc non est necesse, nec vtile quærere causam scientiæ, quia iam dixit eam, quando dixit quòd vidit, quod tenebat eam, quia nulla alia causa potest esse sui dicti, nisi quia vidit, nec nego quin vtile tunc sit quærere de alijs circumstantijs, videlicet, vbi eras tu, quando vidisti, & quæ erant, & quando vidisti, & de consimilibus. Sed certè hæ non sunt causæ dicti, sed sunt circumstantiæ ad veritatem indagandam.

3 †Sed & si testis dicit simpliciter talis tenuit talem rem de facto, & non dicit, ego vidi, bonum est eius testimonium. C. de testib. testimonium. & tunc est vtile ab eo quærere causam sui testimonij, sed si dicit, ego scio, quia nullus dubitat, vel ego scio, quia sic omnes dicunt, non valet eius testimonium, quia malam & insufficientem causam reddit sui testimonij, sed si dicit ego scio, quia vidi, tunc bonum est eius testimonium. Item in hoc casu dicimus, quôd si non quæratur de causa, quod nihilominus valet testimoniū eius. Item dicimus, si quæstio est, an cantet altè, vel planè benè, vel malè, hîc quæritur testimonium de auditu. Item si quæratur de qua materia conditionatus est, & si scit quôd talis res est ei obligata, & idem est & in similibus. Idem est quando quæritur de aliqua re, an sit dulcis vel amara, hîc valet testimonium de gustu, & debet quæri quomodo scit, quòd sit talis saporis, & non est nisi vna causa, quia ego gustaui, & idem est si quæritur de aliqua re, an sit aspera vel suauis, quærendum est testimonium de actu, & hoc vtile est quærere causam quę similiter non est nisi vna, scilicet, quòd ego tetigi eam. Et idem est, si quæstio est de aliqua re, an sit boni odoris vel fœtidi, nam hîc non potest alia causa reddi, nisi quia ego odoratus fui eam. Benè tamen potest procedere iudex, vt dicat, quomodo scis, quòd sit mali odoris, an erant ibi aliæ res vicinæ, de quibus posit venire odor malus, vel an ipse esset fastiditus vino vel cibo, vnde potius ex se exalabat malū odorem, quàm ex speciebus haberet, & hoc idem est quærere in alijs. Sed si omittatur non minus valet testimonium.

Aliqui tamen quandoque quærunt, an est talis dominus rei, vel an est talis iracundus, vel ebriosus. ☞ †Sed ad has quæstiones non tenetur respondere, quia nullo sensu corporis potest apprehendere, quòd si dominus vel ebriosus, vel iracundus, sed oculis mentis, scilicet, ratione hoc apprehendit. Ipsa enim ratio ex his quæ apprehendit sensibus corporis, benè potest iudicare eum dominum, vel ebriosum, vel iracundum, sed ipse non adducitur in iudicem, sed in testem, & ideò testimonium eius non præiudicat, nisi causam asignet. Sed si asignat iustas causas testimonij, puta scio eum dominum, quia fui præsens, vbi emit lanam, de qua facit pannum, tunc valet testimonium non ratione primæ partis, qua dixit eum dominum,

dominum, quòd videre non potuit, sed iudicare. Sed ratione secundæ partis qua assignauit causam iustam sui testimonij, & non est malum si testis, vel ratio benè iudicat ex his, quæ sensibus corporis apprehendit, quòd iudex concordet cum eo tantùm nisi sufficientes causas assignet, per quas apparet eum dominum, non valet testimonium eius, & idem videtur si dicit eum ebriosum, vel iracundum, quòd potius videtur iudicium rationis quàm dictum testis.

† Videtur quòd si testis dicit, vidi eum gerere se pro domino talis rei tanto tempore quod præscripsit, quòd benè probat vtile dominium, etiam si nō dicit causam quia non quæritur ab eo. Quædam tamen sunt, quæ possunt trahi ad iudicium rationis, & ad testimonium sensuum corporis, sicut est si dicit, ego dico, quòd talis tali tempore possidebat, vel iustè possidebat, nam possessio, maximè quādo iugiter iustè aliquid iuris habet, vt not. inf. de concess. præben. cum nostris. vnde intelligo dictum huius testis, quòd possidebat, id est, de facto tenebat, sic enim est communis intelligentia huius verbi, quam sequi debemus. arg. inf. de sponsal. ex literis. Nec potest dici, quòd eadem ratione ad iudicium rationis spectat iudicare, an benè, vel malè cantet, & an sit multum odoriferum, & idem de similibus, quia non est verum, quia hoc tantùm sensibus corporis apprehenditur, licet vnus in his cognoscat melius quàm alius, & ideò ei magis vel minus creditur. Idem est & in visu, quia vnus habet clariorem visum quàm alius, & ideò minus ei creditur de visu ad remota, & magis de visu ad propinqua. Idem est in testimonio sensuum, quia sæpè ratio iuuat apprehensionem sensuum corporis, sicut est videre in inspectoribus corporis, scilicet, an quis sit frigidus, vel non, vel an aliqua sit arcta, vel non, quia aliqui in his sunt alijs peritiores. inf. de frigi. fraternitatis. & tamen hîc sufficit dicere, vidi eam arctam vel frigidam, quia solo sensu corporis apprehenditur, sed solo sensu corporeo non apprehenditur aliquem esse dominum, & ideò non valet dictum eius. Ego scio ipsum esse dominum, nec benè dicitur, ego vidi ipsum esse dominum. argument. ff. de interro. act. quia plerunque. (Loco) 3. quæstio. 9. nihilominus. (Tēpore) scilicet, celebrati contractus. 4. quæst. 3. in testibus. 3. q. 9. nihilominus. De qualitate autē temporis si fuerit serenum vel nubilum non quæritur. 2. q. 8. libellorum. ff. de probat. si arbiter. nisi & testes essent suspecti, tunc laborare debet iudex omnibus modis, vt eos intercipiat per aliquas contrarietates. argu. 30. q. 5. iudicantem. C. de eden. is apud quem.

4 † Præsumptionem) etiam quandoque attendat iudex, nam quandoq; attestationes quæ non valent, ratificantur per cōsensum partium nō solùm expressum, sed etiam tacitum. ar. 4. q. 3. si quis testibus. & inf. eo. tit. c. constitutus. & c. præsentata. & c. tuis.

Secùs in litis cōtest. vel re iudicata, & his quæ sunt de substantia iudiciorū, quia illa non possunt ratificari, vt not. sup. de offi. deleg. prudentiā. in glo. sed quid si iudex. licet enim talis exceptio viribus suis non valeat, quia non est in iudicio, tamen neutra pars potest contradicere sibi obstante exceptione pacti, vt patet in iurib⁹ superius alleg. & ff. de re. iud. si cōuenerit. & ff. cōmuni diui. iudicem. ff. de no. oper. nun. l. 1. §. & pòst operis. & §. seq. & patet in eo quod legitur. sup. c. 1. & 3. † Hac eadem ratione videt, quòd si ille cui est cōmissa receptio testium, & de cōsensu partium, etiā tacito committat receptionem alijs q, valet, dummodò non erret in facto, vel in iure, licet aliàs non possit alijs committere, cùm sit ministerium industriale, vt not. inf. de sent. & re. iud. cùm Bertholdus. arg. sup. de offic. deleg. quoniam. §. de his autem. Quidam dicunt & fortè benè q, non sufficit tacitus consensus, quia poti⁹ videtur cōsentire, q, iudex ratione suæ iurisdictionis facit, q, velit se obligare ex pacto. Iudex autem ratione iurisdictionis suæ solus hoc facere non potest, & ideò per solum tacitum consensum partiū attestationes, quæ de iure non valent, ratificari non possunt. Sed alij dicunt, quòd iudex ratione suæ iurisdictionis hoc facere potest, dummodò partes consentiant saltem tacitè. arg. sup. de offi. deleg. prudentiam. §. sexta.

5 † Multitudine.) Item & alio modo refrenabat multitudinem testium, quia iudex cum suis assessoribus debet videre dicta testium, & si viderit, quòd benè probent articulos super quibus inducuntur, prohibebit vlterius testes produci, non tamen dicet parti, quòd hoc faciat, quia benè probauit, quod intendit, quia in interlocutione debet iudicare qd sentiat. C. de fal. sed dicit quòd hoc facit, quia ad

quia ad officium eius pertinet effrenatam multitudinem refrenare, vt hîc, & diminuere lites. sup. de dol. & contu. finem. & dilationes amputare. C. de temp. appel. l. secunda. in princ. & eas non debet dare ad testes sine causæ cognitione. 3. quæstio. 3. §. spatium.

6 †Sed tamen prudenter procedit iudex, vt non procedat ad refrenationem hujus quam facit ex sua secreta inspectione, nisi prius faciat renunciare partem cõtra quam proceditur, quòd nihil dicet in testes, vel ea admissa ad dicendum apparet testes non reprobatos per testes reprobatorios, quos contra primos produxit, quòd iudex benè potest facere, vt sup. de proba. licet. & inf. eod. ad hoc. Item nunquàm procedit iudex ad hanc refrenationem, nisi vbi constat, quòd dicta prædictorum testium non possunt retractari. Effrenata autem multitudo dicitur secundum æstimationem iudicis, quia si aliquando super vno articulo requiritur vltra 40. & in alio sufficiente pauciores. ff. de test. l. 1. §. fin. (Præsumptione) inf. eod. constitutus. sup. eod. intimauit. (Depositiones) quæ fortè non valebant, quia erant receptæ post appellationem vel ex alia causa.

a Et hoc intelligo. Adde Bar. & Doct. in l. à diuo Pio. §. si super reb⁹. ff. de re iudi. & Pet. de Ancha. qui hoc sequitur in cõs. 297. inci. efficacibus. col. 3. in fin.

CAPVT XXXVIII.

1 *Sententia executioni mandanda est, nisi is qui sententiæ contradicit incontinenti probet sua interesse.*
2 *An summaria cognitio semper sit necessaria.*
3 *In collatione beneficiorum maior diligentia est adhibenda, quàm in alijs rebus.*
4 *Nunquid testes inducti in causa vnius, possunt induci in causa alterius super capitulo eiusdem tenoris.*
Testimonium secundum, an poßit aliquid derogare priori testimonio.
5 *Non tenetur quis stare testibus in alio negotio inductis, nisi partes consentiant.*

VENIENS AD SEDEM Apostolicam. (Post appella.) iusta erat hæc exceptio, sed procurator repellebatur, non quia esset constitutus ab excommunicatis, quia benè possunt constituere procuratorem in causa appellationis, & etiam per se prosequi. inf. de excep. cùm inter. & c. venerabilem. & inf. de iudi. intelleximus. sed fortè quia procurator erat excommunicatus, vel aliàs illegitimè constitutus. (Noluerit) aliqua opposita exceptione legitima. (Incontinenti) hoc relinquitur arbitrio boni viri, fortè vsque ad octo dies, vel fortè plures, donec requiret testes de vltra montes. argumen. sup. de restit. spo. literas. circa fin. vbi dicitur incontinenti probandum, hæc tamen pars iudicis arbitrio relinquitur, debet autem fundare suam intentionem, id est, quod sua interesset puta, quia sit electus, nec quæram quantum ad hoc, quod admittatur ad contradicendum, quod probet se canonicè electum, sed electum tantum, nec probatur per hoc, quod etiam contra confirmandum, vel consecrandum non admittatur aliquis, nisi cuius intersit, quia hîc non petebatur confirmatio, vel consecratio, sed executio sententiæ quam nullus impedire potest, nisi cuius interest.

1 †Incontinenti) Not. sententiam executioni mandandam, nisi is qui contradicit sententiæ incontinenti probet sua interesse. Et hoc intelligo *a* verum, quando petitur res vacans, quæ à nemine possidetur, quemadmodum erat hîc decanatus qui vacabat. Si autem peteretur res ab alio, scilicet, victo per sententiam possessa, nõ obstante quod alius diceret se habere ius in re, vel sua interesse statim mãdabitur sententia executioni præstita cautione ab illo, qui in sententia obtinuit illi, contra quem lata est sententia, quod seruetur indemnis contra alium petitorem. ff. de rei vendicat. is à quo. & l. sequen. ff. de re iudi. sæpè. in fin. Et est ratio diuersitatis hîc, quia vbi res vacans transfertur in alium, deterioratur conditio petentis, leuius enim petitur res vacans quàm possessa, ideoque non mandatur sententia executioni, si contradictor probet, quòd sua intersit. Sed vbi de vno possidente in alium possessorem transfertur, nec potest dici deteriorari, quantum ad possessionem conditio petitoris. Item vbi res vacans est, non est qui recipiat cautionem prædictam de indemni seruando, vel potest dicere, quòd illa lex habet locum tantùm, vbi duo contra eundem agunt. Sed hæc decre. habet locum, quando non est contra tertium, sed inter se tãtùm de re aliqua agunt.

2 † Sed contrà videtur, quòd semper summaria cognitio sit necessaria. ff. de re iudi. à diuo. §. si super. & §. sequen. Solut. ibi loquitur quando in rebus petitis fiebat executio, sed in alijs quæ capiebantur in causam pignoris, & tunc quocunque allegante, se habere ius in re fit summaria

maria cognitio, vt ibi dicitur, secùs autem vbi in ipsa re petita sit executio, nam tunc habet locum distinctio superior. Item in illis quæ in causa pignoris capiuntur, sufficit summaria cognitio, sed in rebus vacantibus non sufficiet summaria, vt hîc.

3 †Opponere) hoc dicitur, quòd iste potest se opponere contra eum, pro quo sententia lata erat, sed non dicitur quòd possit impedire executionem sententiæ, sed licet non dicat, videtur tamen quod ex quo constitit, quod sua interest, quòd non mandetur executioni, quòd eius executio impediri debet, quia per sententiam non debet fieri præiudicium absenti & ignoranti. ff. de mi. etiam. §. si. Sed cōtrà. inf. de sentent. & re iudi. cùm super. vbi dicitur quod præiudicat sibi nisi appellet. Solut. ibi loquitur vbi præsens erat tempore latæ sententiæ ille, qui ex eo lædebatur, sed hîc loquitur de absente & ignorante. Alij intelligunt, quòd hîc dicitur esse speciale in beneficijs, in quorum collatione maior diligentia est adhibenda, quàm in alijs rebus, & hæc solutio videtur posse tolerari secundum iura, alijs videtur quòd in executione sententiæ si appareat contradictor, quòd summaria cognitio est admittenda. ff. de re iudi. l. à diuo. §. si rerum. & §. seq. (Electione) super electione vtriusque. (Sententia) lata inter capitulum, & decanum, fortè dicebat ipsam sententiam non præiudicare sibi, vel quia non est vocatus, vel quia nulla est. (Super principali) bona allegatio. infrà eod. cùm in tua. (Incidenti) id est, sua intererat. Eosdem) mirum videtur si ijdem testes qui dixerunt in exceptione, iterum testificentur super eodem principali, videtur enim contrà. sup. eod. causam. 1. vt not. C. de testi. l. fi. Item hi testes aut inducuntur quod dicant idem, quòd in primo testimonio dixerunt, & ideò est superuacuum. Aut aliud contrarium, & tunc non esset eis credendum, imò puniendi essent tanquàm contraria dicentes. argum. C. de non nume. pecu. generaliter.

4 †Item quomodo post publicatas attestationes admitterentur contrà. sup. eo. ci. intimauit. 4. quæstio. tertia. c. sunt incerti. in princip. Ad hoc sic respondeo, quòd si inter diuersas personas sit de eisdem rebus consimilis quæstio, sicut est cùm vnus cohæres pro parte sui debiti agit, vel contra eum actum est, nihilominus alius cohæres aget & contra eum agetur. ff. de appel. à sententia ab ære. & à simili testes super eodem capitulo inducti in causa vnius, inducerentur & in causa alterius super eodem capitulo. Et idem dicimus, si etiam super eisdem articulis inter easdem personas vtrobique agebatur, sed ad aliud, puta quia primò fuit ad interesse actum, secundò ad vindictam, vel primò agebatur ad repellendum aliquem à litigando, vel ad probādum quòd sua, scilicet, agentis intererat, & sic admittatur ad agendum. Secundò autem inducuntur super principali, scilicet, vt res petitæ sibi adiudicentur, sicut hîc satis probatur. C. ad l. Iuli. de vi. pub. si quis ad. sup. de elect. cùm dilecti. Si enim sententia non obstat inter alios lata, vel quando ad aliud agitur etiam inter eosdem. infrà, de senten. & re iudi. cùm super. contrà. & not. inf. de purg. ca. cùm dilectus. multò fortius nec testium receptio habita ad vnum, & ad aliud nunc productio eorundem, vel attestationes alibi receptæ.

Obiectioni autem sic respondeo, quòd testes non inducuntur, vt idem dicant quòd primò vel contrà, sed vt veritatem dicant testes pro vtraque parte inducuntur, & quisque capitula pro velle dabit, & testes suum testimonium dicēt, & quisque habebit licentiam testimonium redarguēdi prout poterit, & benè fateor, quòd si contradixerit priori testimonio, non valebit secundum, nisi se legitimè excuset, sed potest se excusare, quia aliter & in alio sensu intelligebat. argument. præ. l. de non nu. pec. generaliter. inf. de accu. dilecti.

☞ †Sed oppones si priores attestationes naturaliter valent, vt reprobent secundas, quare non valent ad probationem faciendam in principali in hoc secundo iudicio? Respon. ad probationem non valent, quia ad hoc non fuerunt inducti, cùm ad hoc ageretur, nec antè potest instrui causa, quam incipiat. Ad reprobationem autem suam non obstant attestationes prius receptæ. Quia per eas notorium iuris est, eum esse mendacem & falsum, vnde repellitur à testimonio. sup. eo. super eo. Ad secundam autem obiectionem occasione publicationis testium factam. Respon. quòd hi testes non recipiuntur post publicatas attestationes in eodem iudicio, quia modò agit ad aliud, & sic est aliud iudicium. Istud autem non nocet, si in alio iudicio sunt

cio sunt publicatę, nec in iure prohibitum inuenitur. Quando autem inter easdem personas & ad idem agitur, quid iuris sit. not. sup. eod. causam. (Respondit) minus benè. (Sententia) quia fortè sententia eo ignorante lata erat, vnde sibi non faciebat præiudicium. ff. de re iudi. sæpè. aliàs enim sibi præiudicium fieret. (Electione) ☞ scilicet, Petri subdiaconi. † Vsus) bona videtur hæc allegatio. 4. quæstio. 3. si quis test. 19. dist. si Romanorum. & tamen si nõ est bona, quia ad hoc vt valeant, non sufficit consensus vnius partis, sed ambarum partium consensum interuenire necesse est. Item potest allegari aliquid ex illis attestationibus, non vt plenè probat, sed ad præsumptionem faciendam, vel potest dicere, quia archidiaco. dicebat falsum, quia de eis pœ. nunquam in principali allegauit. (Recipiendi.)

5 † Quia nisi partes consentiant, nemo tenetur stare testibus in alio negotio introductis, vel etiam in eodem, dummodò ad id non ageretur, sed ad aliud, vt hîc. C. de test. l. vlti. (Super principali) super electione. (Incidendi) super sententia. (Aguntur) C. de repu. consensu. circa fin. C. de quæstio. interrogati. ff. ad Sillania. si quis in graui. (Absoluatis) non mireris, quòd non mittuntur absoluendi ad excommunicatorem, vt sup. de offic. deleg. prudentiam. §. sexta. quia illud obtinet, quando non negabatur tenere excommunicatio, hîc autem negabatur, quia dicebatur lata post appellationem, & ideò non erat remittendus ad eum, à quo appellauerat, infrà, de senten. excommu. per tuas. & infrà, de appel. vt debitus. Item non intelligat hoc generale, quòd quilibet excommunicatus ad testimonium vocatus absoluatur, sed hoc ideò est, quia erant excommunicati post appellationem sicut continetur in registro. Et ecclesia tales consueuit absoluere ad cautelam, vocatis tamen his, pro quibus sunt excommunicati, & audientur si dicant excommunicatum pro manifesta offensa. inf. de sen. excommu. solet. per tuas. vel fuit specialis gratia vel prouidentia. Alij dicunt hoc tantùm tunc obtinere, quando aliæ probationes deficiunt.

CAPVT XXXIX.

TVIS QVAESTIONIBVS. & infrà, (A parte) C. de fideicommis. l. vlti. (Remittantur) hæc remisio fieri non potest in causa matrimoniali. argument. de eo, qui cog. consang. vxo. suæ. super eod.

CAPVT XL.

1 An sit statim exaudiendus petens iudicem in testem velle adducere.

Iudex est dimittendus si vult iurare se nihil scire de re super qua petitur esse testis.

2 Petitio huiusmodi fieri debet, antequam lis inchoëtur in principali.

3 An possit iudex causam delegare alijs, & sic esse testis.

DILECTO FILIO. (Testimonium) 1 † Quamcitò autem quis dixerit se velle iudicem in testem adducere statim exaudiendus non est, sed præcedet summaria cognitio, oportet enim eum ostendere aliquam verisimilem causam, per quam præsumatur q; super re, de qua agitur nouit veritatem. argumen. quia nulla dilatio est danda ad testes recipiendos sine causæ cognitione, vt not. sup. eod. in causis. multò fortius hîc necesse est causæ cognitio, vbi non potest esse testis sine præiudicio & multis expensis, & videtur ideò dicendum, quòd vbicunque hic iudex qui euocatur ad testimonium voluerit iurare, se nihil scire de re super qua petitur testis, dimittendus est, nam qui eius fidei committit, vt testimonium dicatur de principali negotio, & ei credere tenetur, quando dicit se nescire. C. de test. l. pe. argumen. 4. quæstio. 2 tertia. si quis testibus. † Et est facienda hæc petitio, antequam lis inchoëtur in principali, nam postea non potest esse testis iudex, etiam si de nouo sciat. 2. quæstio. sexta. statuendum. aliqui tamen contradicunt. Item in casibus in quibus quis cogit ferre testimonium, habet locũ hæc decre. aliàs autem si non vult, non dimittet litem, & si vult dimittere, dimittet & fiet testis. Et cùm causa huius constitutionis sit naturalis æquitas, ne probationum copia minuatur, credo quòd hæc decre. videlicet, simili ratione ad ordinarios extendenda est. argu. ff. ad exhib. si ad exhibendum. & C. ad exhiben. si res. argumẽt. 4. quæstio. 3. si res.

3 † Per ipsum) sed nunquid potest alijs causam delegare totam, & sic esse testis? Respon. non, quia delegatus vice delegãtis fungitur. ff. de offic. eius cui man. est iur. l. prima. §. vlti. Et sufficit, quòd fuit

iudex

iudex, vt repellatur à testimonio in causa principali. 2. quæstio. sexta. statuendum. nisi de eo quod factum est coram eo. Per ipsum) idem crederē etiam si plures haberet, quia fortè hic melius scit veritatem, fortè alij obliti sunt. Excluso) hæc petitio erat iusta, si in literis erat, quòd si non omnes duo, etc. hîc enim intelligitur impedimentum iuris, quia iudicando causa testimonium reddendi educitur. sup. de rescrip. sciscitatus. Alia autem petitio, quòd expectaretur substitutio alterius iudicis iniusta erat, si dicta clausula ibi erat, sed si non erat ibi prædicta clausula erat iusta, & idem crederem, si vnus solus testis iudex esset. (Suspendistis) & malè propter rationem hîc assignatam, aliàs enim benè competit ita procedere contra contumaces, quando agitur de incorporalibus. sup. de eo qui mit. in pos. c. 1.

†Testis) nunquid contra hunc postea pductum in testem, poterat comitissa dicere in personam, cùm eum elegerit in iudicem. argumen. quod non. 3. quæstio. 3. offeratur. 32. quæstio. 5. horrendus. (Suspensione) quatenus de facto processit. ff. de fer. l. 1. inf. de appel. ad præsentiam. 2. q. 6. arguta. (Procedatis) de voluntate partium processit quod causa remitteretur ad eos, aliàs enim non liceret. 2. quæstio. 6. si quis episcopus.

CAPVT XLI.

1 *Attestationes ad æternam rei memoriam, an & quando valeant.*

SIGNIFICAVIT. Forma ista in qua recipiuntur testes nō tantùm senes & valetudinarij, sed etiam omnes, & vbi fit statim publicatio testium non expectato anno locū habet, vbi quis est in possessione iuris, quod dicit suum, sed dubitat quòd morientibus aliquibus testibus, qui sunt huius iuris conscij, aliquis possit sibi mouere litem & obtinere, quia suæ probationes deficerent. Et est iustum, quod hîc statuitur, quia nisi inuētus esset iste modus prouisionis deperire possetius talium personarum possidentium, quia ipse agere non posset, cùm possideat, nec alios posset cogere ad agendū. C. vt ne. inui. l. inuitus. est ergò statutum, quòd testes recipiantur & publicentur perpetuò valituri, vt hîc. & inf. eod. Albericus. Vnde videtur, quòd etiā si esset aliquis in possessione, tamen haberet actionem contra aliū, vt in interdicto vti poss. vel confessoria, quod tunc non habet locū forma huius decre. sed illius quæ est. sup. vt lit. non contest. quoniam. in princ. Nec est contrà. ff. ad l. Aquil. in l. Aquil. quia in illa. l. dico procedi secundum tenorē prædictæ decre. sup. vt lit. non contest. quoniam. Item dicimus quòd solennior cognitio summaria est necessaria in forma prædictæ decre. quoniam. quàm in forma huius decre. ff. ad l. Aquil. in l. Aquil.

† Item videtur, quòd hæ attestationes non valent secundum formam huius præsentis decre. receptæ, si ille qui produxit agit contra alium, sed si alius agit contra eum, vt patet ex præmissis. Item videtur, quòd etiam si testes recipiantur secundū tenorem prędictæ decre. quoniam. & aperiantur attestationes ante litis contestat. dummodò aperiantur de voluntate partium, quod valent ad æternam rei memoriam, & valet siue ille agat, qui eos producit, siue ille contra quem producuntur, quia in isto casu illius decre. conuertitur ad istam, sed si aperiantur parte altera nesciente, tunc non valent, nisi postea accedat consensus eius, & hoc videtur tantùm obtinere, vbi receptio tenet, puta quia recepti sunt ex causa, & in casu à iure permisso, quia si receptio testium non teneret & alij testes sine causa reciperentur lite non contestata, tunc quantumcunque partes consentirent publicationi, vel attestationi eorum propter hoc non valeret ad æternam rei memoriam. C. de iura. cal. l. secunda. §. sed quia. aliqui tamen contradicunt. (Volentes) id est, spontanei. (Publica) potes etiam cogere fundatores, vt chartam libertatis tibi faciant. C. de fide instrum. plures. C. de libe. cau. sicut datam. C. de condi. ex leg. l. secunda. Denunciando) sup. vt lit. non contesta. quoniam. §. 1. & si sint absentes expectabuntur. Sed contrà. inf. de cler. non resi. ex tuæ. ff. de dam. infect. l. 4. §. ait prætor. vbi dicit quòd sufficit denunciare ad domum. Sol. a ibi sunt speciales casus, de hoc not. sup. de eo qui mit. in pos. si aduersarius. Videtur tamen, quòd vbi sine periculo expectari possunt, expectari debēt quousque ipsis personaliter denunciatio ista fiat. argumen. ff. quæ sen. sine appel. re. l. 1. §. itē cùm ex edicto. Si verò sine periculo expectari non possunt, tunc debent recipi etiam absentibus partibus. ar. inf. de confir. vti. cùm dilecta. & procedi secundum tenorem decre. sup. vt lit. non contesta. quoniam. 1. respon.

a *Sol. Cardi. in cōs. 113. incip. respondeo q̄ succedunt dicit hic notabile. s. q̄ citatio ad domū nūquā sufficit, nisi q̄n inuenitur expressum de iure. Et q̄n sufficiat citatio ad domū. vide per Bar. & Doct. in l. 4. §. præter. ff. de dam. infect.*

CAPVT XLII.

1 *Sententia ferri non potest, nisi quantitas pretij sciatur.*

CVM CAVSA. Quę talis erat, petebat enim monasterium rem, quam vendiderat, restitui sibi refuso à se pretio, quòd de re vendita receperat, vel si nollent ciues rem restituere supplerent legitimum pretium. (Articulum) scilicet, quantitatem valoris, fortè enim valet 400. quod est quadruplum pretij. (Ad alium) scilicet, deceptionis excessum, qui plenè probatus fuit, si res vendita esset pro 100. ꝓbauit valorē. 200. qbus. 200. Abbas non vult, nec debet esse contentus cùm valeat 400. (Recipere) sup. eod. causam quæ. (Aliud) hæc autem ambo eum
1 ꝓbare oportet, † quasi emptor nolit integrare pretium, & non restituere rem, nō poterit super hæc certa sententia ferri, nisi sciatur quantitas illius pretij, etc.

CAPVT XLIII.

1 *Sententia matrimonij tenet etiam si in scriptis non feratur.*

2 *Pro publicatione præsumitur, nisi contrariū probetur.*

3 *Attestationum & instrumentorum publicatio qualiter facienda.*

4 *An credatur actis à tabellione scriptis sine publicatione, & vide in nu. 5.*

5 *Publicationes de gestis & factis, an & quādo possint fieri, vbi nullum est confectum instrumentum.*

6 *Priuilegij publicationē quis facere teneatur.*

ALBERICVS. (Miles in scri.)
1 † Not. sententiam matrimonij tenere, etiam si non feratur in scriptis. si. 2. quæstio. 1. in primis. 11. quæstio. 1. si quis cū clerico (recipi) vocatis quos res tangit. sup. eod. significauit. Si autem reciperentur, quia timeretur de festinata morte, vel recessu testium, non expectatis his, quos res tangit, si essent absentes, valet eorum testimonium. sup. vt lit. non contest. quoniam. Imò vel si contumaciter absint, poterit iudex procedere in publicatione testium. sup. vt lit. non contesta. quoniam.

2 † Publicam) sed quid si contra publicationem factam diu obijciatur, nunquid non valet eo, quòd non fuerunt vocati quorum intererat, dicunt quidam præsumi pro publicatione, nisi aliud probetur, & omnia solenniter facta. argum. contra. C. de contrahen. stip. l. 1. & l. optimam. C. de re iudi. l. 1. C. de appel. qui ad ci. insti. de fideius. §. fi. Alij dicunt, quòd si in publicatione contineatur, eos vocatos sic præsumitur, vt in l. præalleg. alioquin contrà. ar. ff. de verb. oblig. Titia. §. pe. C. de proba. l. penul. C. de fal. l. fi. & ff. de publi. l. quicunq;. §. vlt. & potest fieri publicatio, vel in eadem charta antiqua totum processum continente, vel in alia non solùm in pręsentia iudicis, sed etiā per tabellionem in absentia iudicis, dummodò appareat potestas præstita per iudicem, aliter enim non valet, vt inf. de fi. instrum. c. penul. & vlt.

3 † Publicā) hæc publicatio attestationum ita fiat iudice ordinario sedente pro tribunali, & vocatis quorum interest, si adesse volunt, vt in Authen. de instru. cau. §. sed & si instrumenta. & §. seq. & hæc dicimus. colla. 6. ff. de adop. nam & ita. C. de accu. l. vlt. sup. eo. significauit. & vocabit notarium, qui scripsit testes, quando attestationes publicandæ sunt, quos solus tabellio receperat, & non adhibebatur ei fides sine subscriptione testiū coram alio iudice, nisi coram illo, cuius authoritate recepti fuerunt. Authen. de hæred. & fal. §. sancimus.

4 † Est enim priuata scriptura secundū quosdam, sed ex quo sic facta est publicatio, fides sibi adhibetur. Nos contrarium dicimus, nam ex quo acta scripta sunt per tabellionem, creditur eis inter easdē personas sine alia publicatione, alijs autem nec prosunt nec obsunt. argu. C. de dona. in dona. sup. de proba. quoniam. ff. de iureiur. sed & si possessori. §. vlt. & l. seq. Si autem inuenirentur apud iudicem, sed nō Authenticata per tabellionem, necesse est hæc publicatio.

5 † Item hæc vera sunt, quod prætextu defectus solennitatis testium non potest dicere non esse actis credendum, vel etiā instrumento exinde per manus tabellionis confecto, sed si neget ea acta audietur, eodem modo fit publicatio lit. contest. nō vt valeat vltra triennium ad procedendū in causam, sed valet ad interrumpendam præscriptionem. C. de præscrip. 30. ann. cū notissimi. de hoc plenius not. sup. eo. causam. sic & fiet publicatio instrumentorū, quæ confecerat tabellio defunctus. inf. de fi. instru. cùm P. & similiter instrumentorum vetustate consumptorum, vel alio modo. inf. de fi. instru. c. vlti. & potest hāc publicationem facere non solùm ordinarius, sed etiam deleg. inf. de fi. instru. c. vlt.

Et hæc vera sunt, vbi attestationes vel aliæ scri-

aliæ ſcripturæ minus ſolennes publicari & authenticari petuntur, ſed vbi ſcriptura facta non eſt de eo, quod publicari petitur, ſicut hîc nulla ſcriptura erat de ſentẽtia, ſic fiet. Iudex vocabit teſtes, qui ſentẽtiæ interfuerũt, vel quando teſtator teſtamentum cõdebat, vel quòd aliquis conficiebat aliquem contractum, & tamen nõ fuit inde facta aliqua ſcriptura per publicam perſonam redigi, faciet in publicam & Authenticam formam, quòd prius erat in mente teſtium tantùm, vel etiam in charta non publicata, vel non Authenticata, & ſufficit ſi iudicis authoritate factum conſtet, vel poterit ad maiorem ſecuritatem ibi contineri, quia iudex decernit fidem adhibendam illi ſcripturæ. Ad hoc facit. ff. de iudi. de qua re. C. de re iudi. geſta. C. de teſtam. publicati. ff. ad l. Aqui. l. in lege Aqui. ſi de le. ſup. eod. ſignificauit. Simili modo facimus aliquando fieri, quãdo vnus procurator contra multos agit, & habet vnam ſolam procurationem, eam enim exemplari facimus, & redigi in publicam formam, & decernimus partibus præſentibus, & non contradicentibus eandem fidem illi adhibendã, ibi ſumpto & Authentico ſine originali, & quòd poſsit fieri probatio, quia quoddam geſtum fuit conſtituere procuratorem, ergò poteſt redigi in publicam formam, & plura inſtrumenta poſſunt inde fieri & confici, cùm vnum non ſufficiat omnibus. arg. in præal. l. geſta. & Authen. vt fra. fil. §. illud.

Sed poſſet obijcere, licet illud obtineat, quod poſsit interuenire publicatio in factis, vbi non confectum eſt inſtrumentum, tamen ſecùs eſt hîc, vbi eſt procuratoris inſtrumentum confectũ, & ideò nec publicatione eget. ☞ † Item quomodo fiet publicatio huius procuratoris abſente domino & non vocato? Reſpon. nil prohibere fieri publicationẽ alicuius geſti, & plura inſtrumenta exinde ſumi & cõfici, licet enim ſit idẽ inſtrumentũ omnib⁹ nõ ſufficit. Imò ſatis expreſſum videtur. ff. de edẽ. ſi quis, etc. in prin. & l. veluti. & inſti. de teſta. §. pen. ff. de teſta. l. vnũ teſtamentum. Exemplata verò ſeruata fidem non faciũt in Authen. vt ſpon. largitas. §. & hoc inſuper. col. 9. ff. de bo. poſ. ſecundũ ta. l. 2. §. ſed ſi diu. ff. de fideiuſ. l. quicunq;. & licet aliq his verbis vtantur in hoc caſu, quod publicatur geſtum, melius tamen dici videtur publicari vel inſtrumentum edi. ſ. quando ſumpto fides adhibenda decernitur. Ad aliud autem reſpondeo, quod ex quo procuratori conceſſum eſt, ꝙ agat contra plures, & per conſequens ꝙ procurationẽ faciat publicari & multiplicari, cùm ſine hoc mandatum ſuum commodè explere non poſsit. arg. ff. de procur. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. & ſup. de offi. dele. c. præterea. ☞ † Quidam tamen dicunt, quòd hæ publicationes de geſtis, ſcilicet, ſine ſcriptura habitis, poſſunt fieri etiam partibus nõ vocatis pro ſe allegantes, quia nunquam inuenitur expreſſum, quòd aliqui vocari debeant, licet primò dictum eſt ſecurius, hoc autem eſt certum quòd ſi illi, quos res tangit vocati non veniant, quòd poteſt fieri hæc publicatio. arg. Authen. vt ſpon. largi. §. ad hoc.

6 † Et ſi ſit inſtrumentum, quod alium non tangit ſpecialiter vt priuilegium, vel indulgentia generalis, tunc vocari debent hi, quos res tangit, vel ad minus ſolenne edictum emitti. ar. optimum. inf. de clan. deſpon. cùm inhibitio. inf. qui ma. accu. poſ. cùm in tua. & inf. de ſen. excom. c. ſtatuimus. Aliter non valebit priuilegij publicatio, niſi fieret per illum [a], qui conceſſit priuilegium, tunc enim ſatis poſſet dici, quòd valet publicatio etiam nullo edicto emiſſo, quia ipſe de nouo eidem concedere poſſet. Sed contrà videtur, inf. de confir. vti. cùm dilecta. Sed potes dicere, quòd ibi non fuit emiſſum aliquod edictum, ſed aduerſarius non paruit, & fuit auditus. Sed ſi cõtrarium diceretur in inſtrumentis, magnæ fraudes & præiudicia poſſent peruenire, cùm vlterius de falſitate primorum vel ſuſpicione nil poſſet dici, ſed in publicatione eorum, quæ nondum ſint in publicam formam redacta, non poteſt tantùm fieri præiudicium, licet & ibi multum fieri poſsit.

[a] *Per illũ. De hoc dicto & eius veritate vide latiſsimè per Feli. in c. cũ olim. col. 5. in fi. & ſeq. per totũ. ſup. de re iud.*

CAPVT XLIIII.

CVM IN TVA DIOCESI. & inf. (Eorundem.) 3. vel 4. (11. vel 12.) iſti. 11. vel 12. recepti fuerunt ante contractum matrimonij, quando inquiritur, an ſint conſanguinei ſecundũ tenorẽ conſtitutionis, quæ eſt inf. de clan. deſpon. c. 3. (Primi) 11. vel 12. (Poſterioribus) tribus vel quatuor. (Præferantur) licet expreſſè non reſpondeat huiuſmodi quæſtioni, tamen innuit hanc reſponſionem, ſcilicet, quòd ſecundum dicta prętеritorum teſtium eſt procedendũ. ☞ † Præferantur) nunquid ſi mortui ſint primi, valebit dictum, quod in primo iudicio di-

xerit, videtur quod sic. inf. eo. præsentata. C. de testi. l. vlt. Sed nos dicimus contrà, quia pro nulla est vox eorum, & illa iura non tangunt hîc, quia ibi iudex ordinarius vel delegatus succedit in locum arbitri, vnde de iure esset, quòd si primus esset iudex, quod decætero non producentur ijdem testes, ex quo producti fuerunt corā eo, cui successit. sup. eo. causam. 1. C. de iudi. properandum. §. sed si autem. sed in primis qui testes recepit arbiter fuit, qui non est tantæ authoritatis sicut iudex. C. de arbit. l. prima. statutum fuit is, contra quē testes producti fuerant ratas haberet attestationes coram arbitris receptas, vel de nouo ijdem reciperentur super eadem causa. At hæc causa non est eadem cum prima, prima enim fuit inquisitionis, hæc est actionis. Item ad aliud in prima agebatur, ad aliud in secunda, & ideò producti in prima, non valent in secunda. sup. eod. veniens. (Ad aliud) ad contingendum matrimonium. (Ob aliud) ne filij sint illegitimi, vel, id est, vt satisfaciat sacerdoti inquisitori de consanguinitate inter eos. (Quàm isti) 3. vel 4. qui iurant ad separandum & verè maneant in illicita copula. (Priores) 11. vel 12. (Testimonia) & etiam si tot essent numero, & non plures. sup. de proba. ex literis. (Casu) id est, cùm agitur de matrimonio coniungendo, vel separando. suprà, eod. series. sicut tenore. quia nec sententia transit in rem iudi. inf. de sent. & re iudic. consanguinei. tamen quanto circa maiora periculum vertitur, tantò diligentius inquirere debet iudex.

CAPVT XLV.

1 *Temerarium iuramentum non repellit aliquē à testimonio.*

CONSTITVTIS IN PRAEsentia. & inf. (Nō teneri) No. 1 †temerarium periurium non repellere à testimonio, sed dic hoc in odium archiepiscopi esse, qui hoc non creditur procurasse, vel ad minus in eius fauorem procuratum est, aliàs autem secùs esset. 11. q. 4. quisquis metu. ff. de iureiur. l. eum qui. (Inuito) de hoc not. sup. eod. capi. intimauit.

CAPVT XLVI.

1 *Testes non licet inducere post publicatas attestationes in causa matrimoniali.*

CONSTITVTIS. (Ad petitionem eiusdem) Principis vel episcopi. (Testificata) hîc habes, quòd post publicatas attestationes super processu in causa matrimoniali, non licet testes inducere. sup. vt litis non contest. ad hoc secùs, si super consanguinitate vel alio impedimento. sup. eod. cùm in tua. & c. series. 1 Iudicum) † posteriorum fortè post sententiam Pragens. episcopi Princeps super confirmatione sententiæ literas impetrauit, & iterum super cassatione vtriusq; processus, scilicet, episcopi, & aliorū delegatorum fuerunt iudices impetrati, & super eis processibus testes producti fuerunt, & antequam aperirentur dicta obtentæ fuerunt hæ literæ ad eosdem iudices, vel etiam ad alios, quia non est ibi vis, ad quos sint literæ obtentæ quibus eis mādatur, quod super eis processibus iterum testes reciperent, si partes velint, cùm priores attestationes non sint publicatæ. (Quos si iudex) fortè cognouerit, quòd in primo testimonio aliqua omisit, vel aliam iustam causam attenderit, aliàs enim non licet, vt Authen. eo. §. quoniam verò multi. ff. de quæstio. repeti. nisi super alio articulo vel ad aliud ageretur.

CAPVT XLVII.

LICET EX QVADAM. Graues) senes quibus magis creditur in consanguinitate. 35. quæstio. 6. c. 1, argum. ff. de fi. instru. l. 1. vel dic graues esse, qui non sunt leues moribus, similis expositio. ff. de leg. 2. cùm pater. sup. de seruti. c. 1. (Duobus) non est necesse, quòd quilibet à duobus audiuerit, sed necesse est, quòd plures sint principium huius auditionis, & est secundum hoc argum. quòd si volo probare iurisdictionem de vsu vel seruitute aliqua, & vnus dicat de vno, alius de alio actu, quod probatur, tutius credimus dicendum, quòd quilibet testis ab eisdem duobus, & eodem tempore audire debet, aliàs in suis dictis erunt singulares. sup. de elect. cùm dilectus. de hoc not. inf. de accu. qualiter. 2. (Demonstratione) ff. si cer. pet. certum.

CAPVT XLVIII.

1 *Copia articulorum & capitulorum probandorum, debet dari partibus, & cur id fiat.*

2 *Nunquid interrogationum copia sit danda parti.*

3 Quid

3 *Quid agendum ad hoc, vt testium super tota causa valeat testimonium.*
4 *Qua de causa iterari possit interrogatio.*

PER TVAS NOBIS LITERAS. (Audiendum) Iudex tamen ex officio suo potest facere. argumen. ff. de quæstio. l. repeti. inf. eo. cùm clamor. (Audiendum) vel nisi obscurè dixisset. infrà eod. cùm clamor.

1 † Capitulis) Not. quòd capitulorum vel articulorum probandorum expedit copiam fieri partibus, vt postea non ita de facili audiatur, si diceret, quòd super illis articulis deponere non debuerunt, sed si non fiat, nihilominus valet eorum receptio, sed liberè audietur contradicens, si dixerit super articulis impertinentibus.

2 † Interrogationum autem quæ fiunt super circumstantijs, non est facienda copia partibus, quia ipsæ tantùm dantur ad instructionem examinatorum, & si interrogauerunt de alio quàm deberent, non fit præiudicium partibus. argum. ff. de interro. act. l. fi. Sed si vult dare copiam, non peccat, & not. quòd producenti testes pro maiori parte, est vtile dare articulos, super quibus vult producere testes, quia nec iudices, nec testes sunt semper instructi & de facto & de iure, quod de omnibus necessarijs scirent interrogare. Sed illi contra quem producuntur, non est vtile, nisi ad hoc quod super capitulis melius scirent facere interrogationes.

3 † Item not. hîc nec iudex nec partes debent sustinere quòd testes iurent dicere veritatem tantùm super articulis datis, quia si non valeret testimonium eorum super alijs quæ contingunt, etc. sed super illis articulis tantùm, sed debent iurare super illis articulis datis, & etiam super causa, & sic valebit eorum testimonium super omnibus quæ faciunt ad causam. sup. eo. de testi. 3. q. 9. hortamur. inf. de accu. cùm dilectus.

4 † Negligenter) si enim ex certa scientia vel causa omisisset interrogare, scilicet, quia non deberet, tunc etiam à principio capitula super quibus interrogari petijsset dedisset, non tamen iteraretur interrogatio, sed si capitula super quibus interrogari debebant, essent à iudice approbata partibus præsentibus, & postea essent aliqua omissa super illis, benè iteraretur interrogatio. ☞ † Item not. quòd hîc non loquitur de interrogationibus, quæ fiunt à testibus super circumstantijs non contingentibus principaliter negotium principale, quales sunt de loco, vbi fuit celebratus contractus, & de tempore, & huiusmodi consimilibus. De his enim quæritur vt discernatur eorum fides, de quibus no. sup. eo. cùm causam. Sed loquitur de capitulis, quæ sunt circa principale negotium, vel ei annexa, vel potius sub eis cõprehenduntur, sicut est, quando intendit probare præscriptionem, quod quærat de titulo, vel de continuatione temporis & de bona fide, dicimus quòd de his quærere debet, siue pars dederit de hoc articulos, siue non. Sed si non quærat iudex de his, repetendi erunt testes, nam in culpa erit iudex, & non pars, de hoc quod super articulis his non respondet, ipse enim eos examinare debet. sup. eo. cùm causæ. & sup. de proba. c. licet. & non pars, quia per eos subornari non debet. sup. eo. cùm causam. de proba. licet. Nec etiam ipsis testibus non est imputandum, si nesciunt omnia capitula, quæ sunt necessaria ad probandũ præscriptionem. Sed dices secundũ hoc videtur, quòd iudex suppleat de facto, quod non licet, vt not. sup. de postu. c. bonæ. 1. Sed respondeo hoc esse tale factum, quod licet supplere, quia colligitur ex actis. s. quia ex quo admissus est ad probandum præscriptionem, & sub præscriptione comprehendatur titulus, per consequens admissus intelligitur, & ad titulum probandum.

CAPVT XLIX.

LICET DILECTVS. (Partes) quia ambæ fortè partes produxerunt testes super principali, & ideò vtraque pars contra se productos reprobare volebat quod poterat. Et idem dicimus in secũda reprobatione, scilicet, quòd vtraq; pars poterit testes inducere ad reprobationem suorum testium. ar. ff. de leg. 3. l. fideicommis. §. si decet arbitrũ. ☞ † Quartos) licet quælibet dilatio ad instruendam causam, non sit danda sine causę cognitione. q. 3. §. spatium. & in prima dilatione modica aut nulla cognitio requiratur, vt not. sup. eo. in causis. tamen ad reprobandum testes non dabitur dilatio sine grandiori causæ cognitione, tamẽ semper dabuntur dilationes & breues, & hoc probatur, quia nisi odiosè essent huiusmodi dilationes, non est ratio, quare quartæ & vlteriores non darentur ad reprobationem testium. Innoc. 4.

CAPVT L.

1 *Partes an & quando poßint ad partes remotas citari.*
2 *Confeßiones & alia acta factum respicientia coram arbitris, valere in iudicio ordinario.*

PRAESENTATA NOBIS. (Ab eisdem) partibus. (Solo) domino etiam arbitri nõ valebant, de hoc not. sup. de offic. deleg. causam. Solo) hîc videtur expirare arbitrium, si multum abscedat arbiter, tamen hoc non est vsquequaque verum, †nam licet non posit citare partes ad remotas partes, potest tamen si hoc expressè actum est, scilicet, quod à remotis citet illud facere, si autem non sit appositum in compromisso non poterit eum citare, nec causam agere extra territorium rei, sed ibi sic, quia arbitraria ad instar iudicis redacta sunt. ff. de arbit. l. 1. Alij dicunt, quòd per duas dietas citari possunt. argument. sup. de rescrip. nonnulli. Melius dicitur, quòd nisi aliàs expressum sit super in loco vbi commissum factum est, vel etiam in secessibus, si arbiter talis sit, qui consueuit in secessibus agere, & iuxta vrbem vel locum compromissi, dummodò sit sine grauamine alicuius partis citare partem. ff. de arbit. si cùm dies. §. si arbiter. (Videatur) sicut in
2 veritate expirauit. † Acta) Not. confessiones & alia acta factum respicientia coram arbitris, valere in iudicio ordinario. C. de arbit. l. penul. § penul. In testibus tamen aliquid speciale statuitur hîc, & not. de hoc. sup. eod. cùm in tua. sed ante litis contestationem facta, coram arbitris sufficiat coram iudice. argu. est hîc argu. contrà. quia sententia nõ habet vigorem, multò minus lite contestata, nisi quo ad interrumpendam præscriptionem. C. de arbi. l. pen. §. vlt. (Optione) ideò autẽ seruatur hæc optio capitulo soli & nõ archi. quia archi. eos produxerant, vnde non poterat eos recusare. 4. quæstio. 3. si quis testibus. (Recipiant) hîc vult dicere quòd iudices procedant per acta habita coram arbitris, ita tamen quòd si voluerint ratas habere attestationes coram arbitris receptas, posint, aliàs ijdem testes iterum reciperentur, & hoc verum est, si testes viuant, alioquin necesse habet, eas habere ratas, & hoc est tractum. C. de testi. l. vlt. C. de arbit. l. penul. in fin. (Supersunt) id est, viuunt. Innoc. quartus.

CAPVT LI.

NVPER NOBIS (Nisi iuratus) nisi quo ad præsumptionem. 28. distin. de syracusane. 8. quæstio. tertia. capi. 1. 20. quæstio. tertia. præsens. 86. distin. tanta. (Iuratus) contrà. 11. quæstio. prima. quicunque. vers. omnes. sol. illi derogatum est, vel illud est speciale priuilegium, quod concesit Imperator episcopis in causis, quæ mouentur in iudicio seculari, quia in causis, quæ coram ecclesiastico iudice mouentur, non potest concedere priuilegium (Iuratus) sup. eod. tuis. C. de testi. iusiuran. 33. quęstio. secunda. admonere.

CAPVT LII.

VENERABILI FRA. NO. (Congregatis) supple supplicarunt pro canonicatione M. abbatis sancti Martini.

CAPVT LIII.

1 *Quæ causa sit, quod post publicationem prohibentur testes produci.*
2 *An post appellationem liceat producere alios testes.*
3 *Testium dicta obscura non sunt per alios declaranda.*

1 CVM CLAMOR. † Iterum) speciale est in inquisitione, quæ ex puro & mero officio fit, vt non attendatur ibi publicatio testium quantum ad hoc, quin semper testes producantur, & est ratio, nam ideò prohibentur testes post publicationem produci, quia timetur subornatio testium. in Authen. de test. §. si verò. Sed hîc, scilicet, in inquisitione non timetur subornatio testium ex parte producentis, cùm nullus alius sit ibi pars, nisi fama & iudex. Item ipse iudex semper habuit apud se publicata dicta testium, siue per se receperit, siue per tabellionem, sed fortè oppones, quòd si quis specialiter deputatus est ad ministerium inquisitionis, & illi sunt publicatæ attestationes, nunquid impediet alios producere, credimus idem, quod suprà diximus, nam si sit minister inquisitionis, non tamen habet ius in inquisitione, sicut procurator, qui non potest remoueri post litis contestationem, nisi causa cognita. ff. de procu. post litis contestationem. & ll. seq. at iste semper mutari potest. inf. de accu. olim. & inf. de sen. & re iudi. cum I. & A. Item non videtur, quòd posit appellare, nam non videt̃ sua interesse, nisi fortè appellaret

appellaret nomine superioris, qui inquiri mandauit, & ad inquisitionem prosequẽdam ipsum deputauit. vt in præal. c. olim. Alij tamen dicunt, quòd hîc inquisitor ius habet in inquisitione, ita quòd mutari nõ potest ex quo cœpit, & poterit appellare, sicut qui agit pupillari actione, & postquã sibi publicatæ fuerunt attestationes, non poterunt produci testes, nisi probaretur collusio. inf. de col. c. vlt. ff. de iureiu. cùm qui. §. in pupillaribus. ff. de po. act. l. 2. ff. de accu. si cui. §. 1. & 2. Et respõdetur huic decre. quia hîc nõ erat specialis executor inquisitionis, vel quia non dicitur hîc, quòd de nouo interrogentur antiqui, vel noui inducantur propter specialitatem causa inquisitionis, sed propter obscuritatem ipsorum, pertinet enim ad officium iudicis, vt ipse se sic exponat, & fortè hæc dilucidatio non est facienda ad petitionem a partis, sed ex officio a iudicis: vt not. inf. de acc. cùm dilectus.

2 †Sed dices quomodo iterum introducerentur alij, cùm super hoc eodem articulo producti sunt aliqui? Respondeo post apertionem non licet producere aliquos, vt mutent quod dictum est, vel etiam addant, vt in præalle. Authen. §. si verò. idem videretur, & si nihil dixerunt, nã tunc nõ possunt iterum produci, cùm sibi suspicio subornationis sit, secùs sit vbi obscurè dicunt, cum obscurè respondere non per omnia idem sit, quòd non respondere. Item & vbi volunt priorum dicta comprobare per testes etiam post publicationem, puta per testes tuos probaui me emisse die tali, alius probat ea die me alibi fuisse, possum etiam post publicatas attestationes alios producere ad confirmandum priorum dicta, scilicet, quòd eadem die fui præsens & emi. ar. prædictæ Authẽ. & sup. e. ex tenore. nec ad confirmandum priorum dicta semper admittendus sum, cùm habui dilationem ad testes producẽdos, non est mihi danda alia dilatio, nisi cum causæ cognitione, vt not. sup. eod. in causis. vt in casu præsenti notari potest, nam in isto casu satis apparet quod subueniendũ est mihi, & meo sacramẽto credendum, quòd malitiosè hoc non peto probabiliter enim credere potuit, q̃ sufficerent mihi duo testes ad probandũ contractum, sed superuenientibus probationibus aduersarij cognoscitur cõtrarium.

3 †Sed si aliqui primò dixissent obscurè, alij minus obscurè, tunc licet qui obscurè dixerunt essent interrogandi super expositione dictorum suorum, tamen ad hanc obscuritatem declarandam non essent admittendi, nisi sicut dictum est ad confirmandum priorum dicta. Aliqui tamen contradicunt prædictis dicentes, quòd ijdem testes non sunt iterum repetendi ad declarandum, quòd obscurè dixerunt, nisi quando adeò est obscurum, quod nullũ habet intellectum, sic autem potest intelligi, sed diuersis modis, tunc si quod dictũ b est ex consuetudine b recipiat aliquam interpretationẽ illam habebit. ar. ff. de leg. minimè. alioquin in benigniorem partem interpretabitur. ff. de legi. benignus. infr. de spon. iuuenis. aliàs verborum significationi statur. ff. de condi. & demon. l. 1. §. 1. vel contra introductorem tunc interpretandum est. sup. de proba. in præsentia.

CAPVT LIIII.

1 *Canonica infamia per pœnitentiam tollitur.*
2 *Emendatio criminis quomodo appareat.*
3 *Mortaliter peccat qui temerè iurat.*
4 *De publico condemnatus crimine semper est infamis.*
5 *Excommunicatus an semper repellatur à testimonio. & vide in num. 7.*
Excommunicatio non est culpa, sed medicina & pœnitentia.
6 *Excommunicationis sententia etiam iniusta tenet.*

1 TESTIMONIVM. (Eius crimen) † de quo nõ est condẽnatus non irrogat infamiã ipso iure vtrum horũ fuerit, repellitur etiã post sententiã in causa ciuili, infamiam enim canonicã tollit pœnitentia. 6. quæstio. 1. illi. sed infamia ciuilem non. 2. q. 3. §. hîc colligitur. licet alij similiter dicant. (Reprobatur) 6. q. 1. illi qui crimen. sup. e. super. c. 1.

2 †Emendatus) emendatio apparebit si occultum est crimen per sacerdotem, qui dicat eum sibi confessum, vel vt quidam dicunt eius simplici verbo credẽdum est, sufficit autem occultam pœnitentiam agere, vbi crimen occultum est. Si verò crimen eius est manifestum, debet manifesta esse pœnitentia, licet non solennis. 2. q. 1. si peccauerit. 45. dist. sed illud. 50. dist. in capite. inf. de simo. nemo.

3 † Periurij.) 6. quæstio. 1. quicunque. & intelligitur hoc verum, vbi falsum iurauit, & contra licitum iuramentun venit, sed si non falsum, sed tantùm temerariè iuramentum iurauit, vel esse contra illicitum iuramentum venit, qui non est periurus, quia facit contra iuramen-

a *Ex officio. Ad hæc dicta Ĩn. adde Bar. in extrauagã. ad repri. Et in sua disputatione. inci. iudex maleficiorũ. & Pe. de Anch. in cõsi. 97. col. fi. in prin. inci. cõs. in quæstione quæ vertitur & Bar. in l. 2. §. si publico. colũ. 4. ff. de adul.*

b *Ex cõsuetudine. Adde Fel. in 1. gl. decre. col. 2. qui refert hoc dictum Inn. & adde Inn. hic adde Ioan. de Imo. in l. 2. co. 1. ff. de duo. reis. Alex. de Imo. in consi. 82. colũ. 2. in prin. in 1. not. & Car. in cõs. 197. co. fi. ĩ fi. et Alex. ĩ cõs. 156. col. 4. in 5. vol. vbi q̃ in dictis testium attenditur q̃ vt plurimum fieri solet.*

tum,sed quia temerè iurauit.22.q.4.si aliquid.non est repellẽdus à testimonio.sup. eod.constitutis. Sed tamen quilibet temerè iurans mortaliter peccat.22.q.2.c.2. & quæstio.4.necesse.& inf. de iureiuran. c.& si Christus. sed potest dici, hoc ideò esse,quia ex quo tale iuramentum nõ seruat,seipsum præsumitur de talibus pœnituisse a,vel potest dici,quòd etiam temerè iurans repellitur. Nec obstant contraria quæ loquuntur quòd possunt reddere testimonium contra eũ,qui aliàs coëgit vel induxit ad præstandũ temeraria iuramẽta,quòd in eorum odiũ factum est,temerarium etiam iuramentum non repellit à dignitate.inf.de iureiur. sic nostris. Alij tamen contradicũt.(Periurij)22.q.5.si qs cõuictus paruuli.(In criminali)2.q.7.apostoli, ipsi testes. (De crimine) nisi secum sit dispensatum,vel nisi sit in integ. resti. vt not.inf.de sen.&re iudi. cum te.

a *Pœnituisse. Adde Car. in consi.35.inci. ad dubia singulariter.co.2.circa medium.*

4 †De crimine)publico,de quo cõdemnatus semper sit infamis. ff. ex qui. cau. infa.irro.athletas.§.calumniator.vel etiã in priuato si descendit ex ea actione, quæ etiam damnato in priuato iudicio infamiam irrogaret,vt furti,& vi bo.rap.ff.de his qui not. infa. athletas. §. fin. & duabus. ll. seq. & ff. de publ. iud. infa. ff. de cri. stel. l. 2. & 3. & idem etiam si de crimine priuato, quòd etiam condemnato non irrogat infamiam,nam cùm nõ posit promoueri, non poterit sacerdotem accusare,sed laicum potest accusare & testificari in eum.Idem etiam dicimus & si excipiatur de crimine, quòd non infamat,vt hîc,& siue sit condemnatus,siue non. † Per exceptionem) de crimine in quo perseueret,si autem egisset pœnitentiam, tunc ita audietur aliquis excipiens contra eum de crimine, sicut auditur excipiens contra electum petentem confirmari. de quo nota. supr. de electio. dudum ec. rotho. & inf. de accu. super his. Vel dic,hîc exceptionem condemnationis crimine factam.

5 †Per exceptionem) sed quid dices in excommunicato,sed nunc absoluto,nunquid potest ferre testimonium. arg. quòd non.4.q.1.c.1.& 2.vbi multùm de hac materia notatum est. Vel dic, aliter quàm sit ibi notatũ quod nunquã obstat testi.quod fuit excommunicatus,dummodò non sit absolutus.Sed necesse est crimen probari propter quod excommunicatus fuit ad hoc vt repellatur, nec obstant rationes, quæ ibi sunt notatæ, puta quia non fertur excommunicatio,nisi pro magnis criminibus.11.quæstio.3.certum est. & asignamus talem rationem. Excommunicatio non est culpa,sed est medicina,vel pœnitentia.2.q.1.multi.& ideò ea cessante non debet aliqua infamia remanere.ff. de his qui not.infa.ictus. †Sed dices licet pœna excommunicationis non sit peccatũ,pœnæ tamen impositio per iudicem facta est probatio culpæ,quæ non nisi probata culpa irrogatur.2.quęst.1.nemo. Respondeo, quòd sæpè sine manifesta & solenni probatione quis excommunicatur hoc ipso, quod præsens non est in termino,& tamẽ potest esse quod legitimo impedimento detẽtus est,& sic est iusta excommunicatio,sed tamen causa vel culpa non subest, vnde postea probato impedimento sine difficultate absoluitur. 4.q.5.c.1.infr.de sen.& re iudi.cùm Bertholdus.

6 †Item sentẽtia excõmunicationis etiã iniusta tenet.11.q.3.c.1. graue ergò esset q perpetuam sibi infamiã irrogaret.Ad hoc ergò, vt nõ obsit ei sentẽtia excõmunicationis,oportet quòd probet etiã culpã pro qua excommunicatus est.ar.ff. de his qui not.infa.ictus.Alij tamẽ dicunt, quòd vbi quis contumax esset in parendo super crimine, de quo condemnatus esset, & hac causa expresè asignata excommunicaretur, quia talis excõmunicatus benè repelletur etiam non probato crimine, & idem dicunt,si etiam amoueretur ex officio vel ordine propter inobediẽtiam siue excommunicationem.ar.4.q.1.c.1.& 2.ff. de his qui not.infa.l.2.§.ignominiæ. & ff. de iudi.cùm prætor.& idẽ videtur dicendum,si non esset condemnatus,sed tãtùm crimen esset notorium, vel etiã non esset notoriũ,sed tamen iudex exprimit in sententia, quod non vult de tali crimine pœnitere q commisit, ideò excõmunico eũ. arg.prædictarum legum,sed si tamẽ benè attendas in omnibus his non est causa eũ expellendi excommunicatio,sed sentẽtia super crimine lata vel crimẽ cõmissum.

7 †Et ideò melius videtur dicendũ,quod non sufficit ad repellendum quenquam à testimonio probare, quod fuerit excommunicatus expressa causa criminis in excommunicatione,nisi fuerit tale crimen expresũ in sentẽtia,q ipso facto infamaret, cũ acta sententia de alijs criminibus emẽdatus sit, & infamia canonica cesset, nec est simile de remisso causa ignominię vel exauthorato, cùm neutrũ horum interuenerit in excõmunicato, & respõdeo obiecti-

obiectionibus, scilicet. ff. de his qui nota. infa. l. 2. §. ignominiæ. & alijs quia exauthorare militem, vel remouere ab exercitu, vel ordine, vel iudicem remouere à senatu, de quibus ibi loquitur, est proxima causa & pœna delicti, sed excommunicatio, vel priuatio à communione fidelium sacrorum, non est proxima pœna delicti. imò aliquod est medium, scilicet, contumacia pro qua fertur tantùm excommunicatio, & nunquam pro crimine quantumcunque sit graue. 11. quæstio. 3. certum. nec hac ratione dicendum est, quòd si ipso facto incidit in excommunicationem, vt in violenta manuum iniectione, quòd repellendus sit perpetuò, quamuis sit proxima pœna delicti, quia hæc pœna excommunicationis non infertur ab homine, sed à iure, vnde non amplius repelletur propter excommunicationẽ quàm propter crimen tantùm, scilicet, durante excommunicatione, vel quousque pœnitentiam agat, sed in prædictis legibus dicitur, quòd miles vel iudex per iudicem fuit remotus, & mitius agit ius quàm iudex. (Grauata) nam cùm hîc repellantur ab electione, & simili modo ab ordinatione. sup. de electi. super eo. eodem modo etiam repellendus est ab accusatione & testimonio. 2. quæstio. 7. ipsi. & c. testes. ☞ † Ciuili) in causa enim ciuili non repellitur siue crimen publicum, siue priuatum commisisset, si pœnitentiam egisset, & non esset condemnatus, nec infamatus ipso iure. Item si condemnatus esset de priuato, quòd non infamaret. ff. de cri. stel. l. 2. (A testimonio.) idem etiam in accusatione, cùm ordo & testimonium & accusatio, cùm de accusatione criminali clericorum agitur æquiparantur, scilicet, vt quicunque ad vnum admittitur, & ad aliud. 2. quæstio. 7. ipsi testes.

CAPVT LV.

1 *Quarta productio an fieri debeat, vbi quis testificata viderit, & inspexerit.*

2 *Attestationes cùm per iudicem apertæ sunt, non potest vlterius producere.*

Differre tempus an melius sit, quàm post publicationem & sententiam subuenire.

Iudex an & quando poßit tempus productionis prorogare.

2 *Aßignata dilatione statim incipit currere tempus.*

4 *Continentes prouinciæ quæ dicantur habes remißiuè.*

VLTRA TERTIAM. (Productionem) præstito. in Authẽ. eo. §. qa verò. sup. c. significauerũt. in causis vbi de hoc no.
1 † Subtraxerit) hîc satis credo, quòd ad quartam productionẽ nunquam debet quis admitti, vt quidã dicũt quantumcunq; viderit testificata, dũmodò plenè illa inspexerit, & hoc sonat illud verbũ percunctatus fuerit. i. cùm diligentia inspexerit. Ex hoc enim, quòd diligenter inspexerit, & per omnia scrutatus est, præsumitur fraus, quando pòst vult producere testes, imò si à testibus, q deposuerunt quæsiuissent diligẽter quid dixissent, non crederẽ, quòd propter hoc posset prohiberi iterum producere testes, quia nec iure prohibetur, nec etiam ratione, quia per vnam vocẽ de facili instrui non posset, nam si aliàs non furtiuè, sed casu contigisset, quòd attestationes vidisset, non tamen plenè nec notando circa illa, quæ notanda sunt. vnde potest super eisdem articulis testes producere. argu. ff. de rei vendic. officium. C. de proba. exceptione. Sed contra. in Authen. de testi. §. quia verò. vbi expressè innuitur, quòd postquam didicit testificata, nunquam vlterius testes producere potest, sed illud potest intelligi vbi renunciauit testibus, & vidit testificata, ambo enim ista, vt quidam dicunt simul necessaria sunt, & idem est vbi subtraxit, quia etiam si non tunc constaret diligenter vidisse testificata, tamen quia præsumitur contra eum propter furtum vlterius testes producere non potest.

2 † Item quando *a* attestationes apertæ sunt per iudicem, vlterius producere non potest, & in his casibus videtur loqui prædicta Authent. & non dicimus tantùm denegandam productionem testium, postquam didicisset plenè testificata vltra tertiam productionem, sed etiam post primam vel secundam, & hoc innuit finis. §. præallegat. quia verò. nisi in casibus prædictis. Item dicimus, quòd siue plenè sua testificata videat, siue partis aduersæ, quòd vlterius testes producere non potest, quia lex sic generaliter loquitur, postquam didicit testificata, aliqui tamen dicunt, quòd visio testificatorum partis aduersæ non impedit productionem testium, & habent arg. pro se. ff. de iudi. iudices. primò ☞ dictum magis placet. † Nequiuit) si quis petat, quod non aperiantur testes, vel

a *Item quando attestationes sentit hic Inno. q sola publicatio testiũ & processus præcludat viã nouæ productioni. ita intelligit Pe. de Anch. in consil. 223. inci. ad euidẽtiam præmitto in 1. col. & ibi hanc opi. tenet, de qua latißimè per Feli. in c. fraternitatis, suprà eo.*

vel quòd nõ feratur sententia quousq; tales, qui sunt in captiuitate, vel in peregrinatione, vel alijs ex consimilibus causis sunt absentes, vel morbo vel furore tenentur reuertantur, quia ipsi sunt qui suæ causæ veritatem nouerunt, vel quia ipsi habẽt instrumenta suæ causæ, non est audiẽdus vltra tempora, quæ sunt. 3. q. 3. §. spatium. sed per beneficium in integ. resti. sibi poterit subueniri etiam post apertionem testium, & post sententiam præmissa summaria cgnitione, vt iterum audiantur. argum. sup. de in integ. resti. c. 2. & 3. vbi not.

☞ † Sed dices nónne melius erat differre quàm post publicationem vel sententiam subuenire? Respondeo nõ, quia si differtur quilibet posset inuenire viam, quod nunquam ab alia causa finiretur, quia esset valdè iniustum, econtrà, scilicet, si procedatur nullum vel modicum sit præiudicium, quia per beneficiũ restitutionis sibi subuenitur, nec negamus, quin iudex ex magna causa vltra tempora statuta posset prorogare dilationẽ. ff. de reg. iur. l. 2. sed non immoderatè. ff. de iud. si lon. ff. de vamu. l. fi. vbi de hoc notat. Et videtur quòd quarta productio, de qua hîc loquitur, nõ potest peti, nisi intra tempora statuta, nisi per beneficium restitutionis. Si autem per iudicem vel receptionem testium vel instrumentorum steterit propter tantum tẽpus, quod in residuo pars suas instructiones producere non potuit, nõ imputatur sibi. argum. 2. q. 6. anteriorum. si autem propter pericula viarum, vel tempestates aquarum ire impediantur, quòd nulla parte temporis potest pars suam productionem & probationem perficere, potest dici, quòd est hîc magna causa qua prorogare potest prædictum tempus. ar. ff. de eden. si quis ex. §. fin. & l. seq. in Authẽ. de his qui ingre. ad app. §. 2. tamen si multo tẽpore deberent iurare prædicta pericula procedi poterit ad sententiam, sed saluum erit parti per beneficium restitutionis, postquam cessauerint pericula, vt dictum est.

☞ † Prudenter ergò faciet pars, contra quam producuntur testes, si consentit q̃d aduersarius habeat nouem menses, quando summaria cognitione præmissa ordinatum est, quòd institutionem suam habeat de partibus vltra marinis, nec petat articulos, quòd per examinationem articulorum magis instituitur producens, sed permittit eum super tota causa producere instrumenta sua, quia si etiam super mille articulis produceret, non haberet prædictos nouem menses, & idem dicitur, si petat instrumenta ex continentibus prouincijs vno vel pluribus, quia non debet habere, nisi sex menses, vel ex eadem prouincia tres, & benè faciat disquiri ab initio, an velit de vltra mare producere, vel de continentibus prouincijs, quia si non benè disquisierit à principio, & habuit tres menses pro instrumentis eiusdem prouinciæ, & iterum habebit sex pro continentibus prouinciæ, & iterum 9. menses pro vltra mare, sicut ex vi literæ colligitur. Itẽ si fecerit dare minorem terminum, quàm trium mensium, & postea desiderauit aliam dilationem, de leui dabitur ei, dummodò non excedant inter ambas dilationes tres menses. Sed in istis tribus mensibus non computabitur medium tempus quod est à fine primæ receptionis vsque ad principium secundæ receptionis, siue fuit impeditus producens, siue negligens fuerit in prosequendo causam in medio tempore, quia si fuit ei vtile, quòd neglexerit, & aduersario damnorum sibi imputet, quia vigilantibus non negligentibus iura subueniunt. ff. ex quib. cau. in integ. restit. non est. 4. q. 4. c. 1. & 2. Nec negamus quòd vtile sit aliquando istas dilationes breuiare, sed tamen sæpè ex breuiatione magnæ dubitationes occurrunt, vt dictum est.

3 † Incipit autem currere hoc ex quo dilatio assignata est, & intra dilationem debet impetrare literas, & ire pro testibus, vel mittere ad vnam prouinciam, vel etiam ad diuersas, nec debent deduci de isto tempore solennes dies, nec recreationes receptorum vel iudicum, dummodò non sint malitiosè, vel tales per quas impeditus est producens perficere productionem suam.

4 † Continentes autem prouincias nõ appello archiepiscopatus, sed sicut exponitur. ff. de verb. sig. notionem. §. 1. vltra autem hos terminos, & antè & pôst, per confessiones poterit instrui causa.

CAPVT LVI.

NON DEBET. (Quis in criminibus.) secùs si agitur ciuiliter. (Forsan) forsitan ideò dicit, quia in excepto crimine accusatus nõ admittitur cõtra eum, qui est bonæ famæ. 2. q. 1. in primis. (Exceptis) C. ad leg. Iul. maiesta.

maiesta. nullus. ff. de quæstio. de minore. (Accusatione) Idem dicunt quidam pendente inquisitione vel denunciatione. (Accusatione) C. de procura. reum. (Susceptione.) 81. dist. tantis.

CAPVT LVII.

1 *Abbates & priores conuentuum, dicuntur agere nomine alieno & tanquam ministri.*
2 *Non potest Abbas esse testis in causa monasterij, quando in eam constituit procuratorem, & vide in num. 3. & 4.*
4 *Iurare in animam alterius quando liceat.*
5 *Tutor & procurator in iuramento decisiuo iurare debet in anima sua.*
Collegium vel alius conuentus an possit per alium iurare.
6 *Inter iuramentum de veritate dicenda, & de calumnia differentia.*
7 *Quæ teneatur dicere iurans in animam alterius. & vide in nu. 8.*
9 *Syndici iurare possunt de veritate dicenda tam super diffinitione causæ quàm super expensarum quantitate.*
10 *Procurator an possit iurare de veritate dicenda remissiuè.*
11 *Specificè non confusè obijcienda sunt crimina contra testes.*
12 *Licitum est iudici ante publicationem testium assignare terminum intra quem obijcere testibus possint quæ velint.*

PRAESENTIVM. (Tibi authoritatem.) Casus examinata quadam causa apud sed. apost. tandem pars de Spaldug. obiecit quædam in personis testium sancti Mich. vtraque etiam pars penitus suam intentionem probare voluit per confessionem partis alterius, super hoc ergò hîc scribitur, & certa forma porrigitur secundum quam facere debeant.

1 † Abbatem) benè dicitur pro Abbate & conuentu, & contra priorem & conuentum, quia pro ministris agitur contra ministros, quasi nomine alieno, ipsi enim sunt procuratores, non domini. 12. quæstio. 1. si priuatum. sed pro conuentibus, & contra conuentum, in quibus comprehenduntur etiam ministri. infr. de concess. præben. post electionem. ff. de verbo. signific. familiæ. insti. de iure nat. §. plebs. agitur proprio nomine, quia ipsi domini sunt. 2. q. 6. biduum. versi. palam. ff. quando appel. sit. l. 1. §. impropria. tamen idem videtur, si etiam ministri actionum non sunt de conuentu, vt sæpè accidit in vicedominis, & sufficit contra alterum fieri sententiam, vel etiam contra Abbates ambos nomine conuentus, vel etiam contra ipsum conuentum proprio nomine, & potest Abbas qui ex officio habet exercitium actionis reuocare mandatum à conuentu datum procuratori, quandocunq; vult ante lit. contestationem, post lit. autem contestationem non licet, sicut nec alij domino liceret. Sed si ambo simul sint litem contestati, & simul, & diuisim possunt in causa procedere, sicut si ambo essent insolidum procuratores. de hoc no. sup. de procura. in nostra. Imò plus videtur, quòd si libellus dicit, agit talis Abbas, agit & talis procurator constitutus â conuentu nomine conuentus, vt sicut quo ad verba videatur diuersis nominibus agere: tamen quia constat, quòd eiusdem nomine agit, scilicet, nomine monasterij & conuentus, ad quem res pertinet, de qua agitur eodem modo procederet hic Abbas & procurator conuentus, sicut suprà dictum est. Secùs autem si specialiter causa tangeret Abbatem suo proprio nomine, & idem est si ageret dominus rei, de qua agitur cum procuratore quem ipse idem constituit. (Possidere.) Nota. quòd licet possessorio agitur ad restitutionem possessionis, de rebus tamen spiritualibus non iuratur de calumnia, sed de veritate dicenda, sicut quando petitorio agitur. sup. de iura calum. literas, (Cum possessione) ☞ super spiritualibus. † Ab eisdem) ideò hîc Abbas & conuentus sancti Micha. requiruntur tanquam honestiores ob vehementiores causas. C. de procura. l. fin. qui simul egerant, vt patet ex ipsa litera, quia si solus Abbas egisset, ipse solus tanquam honestior requiri posset. Sed in hoc casu dicunt quidam, quòd conuentus computato in ipso abbate requiri posset, quia honestior & veracior reputatur totus conuentus ex Abbate & monachis computatis, quàm solus Abbas.

2 † Item not. quòd quando Abbas constituit procuratorem in causa monasterij. in ipsa causa non poterit esse testis, licet aliàs possit. inf. de iureiur. & si Christus. in fin. Sed si conuentus agit per procuratorem etiam si tanquam honestior persona iuret conuentus de veritate dicenda, tamen ijdem illi monachi qui iurant de veritate dicenda, recipientur in testes, & pro vtraque parte valebit eorum testimonium, sed quando iurauit

vt honestior persona, tunc dictum eorum valet contra se, & non pro se.

3 † Sed quæras nónne eodem modo recipietur Abbas ad vtrunq;, sicut monachus? Respon. non, quia Abbas quasi legitimus defensor est, & ideò duplicem personam gerere non debet, scilicet agentis & testis, sed in alio casu nullus monachorum est defensor, sed conuentus tantùm, & ideò singuli monachi, & etiam ipse Abbas potest esse testis, quia licet instrumentum dicat Abbas & conuentus constituunt talem procuratorem, tamen ipse Abbas, vt pars & membrum conuentus videtur loqui, & non quasi principalis defensor (Abbatem) hi non erant syndici per quos facta fuerit lit. cõtestatio, sed & partibus placuit, quòd per hos iuraretur, & aliàs etiam æquitati & iuri consonabit, cũ essent capita conuentuum, posset tamen & alijs committi hoc iusiurandum. argu. ff. de iureiur. c. 1.

4 † Nomine suo) quia de cõuentu & ideò iurat nomine suo, & inde est, quòd inter respondentes faciet numerum, sed si ipse aliud crederet, quàm quòd maior pars cõuentus sciret, cùm tanquam pro vniuersitate sit irritatum respondebit secundum placitum maioris partis, non secundum suum. Crederem tamen, quòd si Abbas non tanquam pars vniuersitatis, vel tanquàm vnus de vniuersitate, sed tanquam principalis, puta, quia fortè alia habebat diuisa, sed hæc iura de quibus agitur communia habebant pro indiuiso, tunc ipse pro se suum placitum, non tanquam syndicus, sed tanquam principalis persona respondet, pro conuentu autem. Respondeo placitum maioris partis conuentus. si autem hic de conuentu non esset, non in anima sua, vel nomine suo, sed conuentus tantùm iuraret, & respondebit. ☞ Vel dic, vt in gloss. scilicet, totius. † In animas) hic iurat in animas eorum, quorum procurationem agit, quia non est ꝓcurator, nec aliquid habet facere in causa, sed ministerium tantùm habet & organum eorum in quorum animas iurauit. Si autẽ esset procurator vel syndicus, tũc in talibus in quibus licet procuratoribus iurare de veritate dicenda, scilicet, quando sibi fit mandatum. ff. de iureiur. iusiurandum. de hoc not. sup. de iu. cal. c. fi. tũc non iurat in animam alterius, sed in suam quod satis hîc apparet. vbi dicit, quòd à syndico inquirat quid credat vel sciat, vnde apparet, quòd de sua sententia vel credulitate debet respondere, non de alterius.

5 † Item cùm in decisiuo iuramẽto tutor & procurator iurare debeat in anima sua, nam illusorium esset, quòd in anima infantis iuraret, cur non idem in iuramento quod fit in prosecutione causæ. Item hîc admittuntur isti conuentus, vt faciant illos iurare in animas suas, quia placuit partibus. suprà, de test. tuis. Vel dic, quòd authoritate huius decret. hodie licitum est omnibus collegijs per alium iurare, & hoc ideò, quia cùm collegium in causa vniuersitatis fingatur vna persona, dignum est, quòd per vnum iurent, licet per se iurare possint, si velint. C. de iur. calum. l. 2. §. hoc etiam. & etiam propter facilitatem ponendi, & respondendi, aliàs autem quilibet per se in animam suam iurare debet. suprà, de iura. calum. c. fin. & c. in pertractandis. Imperator etiam per alium iurat. 63. distinctio. tibi domino. (Partis ibidem) residentium. 10. quæstio. 2. hoc ius ante medium. (Ipsorum) eorum, scilicet, quia mandabant quòd in animas eorum iurent.

6 † Veritatem) Not. quòd vbi iuratur de veritate dicenda, tam ponens quàm respondens non credit, sed quod nouit dicere debet, argum. 3. quæstio. 8. hortamur. sed cùm iuratur de calumnia, ibi quòd creditur, ponitur & respondetur. C. de iur. calum. l. 2. §. 1. Item si esset causa ciuilis vbi iuratur de calumnia, non esset necesse quòd in animas conuẽtus iuraret, sed in animam suam tantùm, & secundum suum placitum positionibus respondere. suprà. de iura. calum. cùm causam. (Ipsi) Abbas & prior. (Illos) conuentus, scilicet, In quorum, scilicet, totius vel maioris partis conuentus ibidem residentis, nec sufficeret quòd in aliqua positione maior pars consentiret iurantium, nisi esset maior pars conuentus ibi residentis, & est hoc ea ratione, quia minoris partis conuentus consensio non potest præiudicare toti conuentui.

7 † Et est not. dignum, quòd qui iurat in animam alterius non quod sibi videtur, sed quod dicitur ab his in quorum animas iurauit dicere tenetur, & debet sic componi iuramentum. Nos iuramus per talem, quòd veritatem dicimus, si. 63. distinctio. tibi domino. Vel si non essent præsentes illi, in quorum animas iuratur, si per

per literas, vel aliter certum est, quòd procurator præsens potest in animas iurantium iurare, & tunc debet iurare sic: ego in animas talium iuro dicere veritatem, quam sciuerint, vel melius iuro in animas eorum, quòd ipsi per me veritatem, quam sciunt, dicent. † Item not. quod si abbas qui iurauit in animas aliorum sciret aliqua, & illi in quorum animas iurauit aliqua nescirent, vel econtrà, nõ debet respondere veritatem, nec aliquis pro singulis de conuentu, qui dicerent se aliquid scire, nisi de eo, quod maior pars scit, sed pro se, si aliquid scit, alijs etiam inscientibus respondere tenetur. Idcircò enim hîc dicitur, quod suo nomine iurat, scilicet, vt de his, quæ sciant veritatem dicant, etiam si alij nesciant, melius videtur, quod etiam de his quæ soli sciunt, nihil dicere debebant, nisi de suo facto, cùm dictum eorum non præiudicaret, neque. q. procuratoris, quia procurator non est, neque. q. testis, & non est alia causa quare pro se specialiter iuret, nisi vt astringantur dicere cum alijs veritatem, & eodem modo à quolibet quæritur de facto suo, si ab alia parte quæsitum esset & compelleretur iurare, sed hîc benè dicimus, quòd licet aduersa pars peteret aduersarium iurare de veritate dicenda super his, quæ scit non super his, quæ fecit, vel de facto suo non audiretur, lex enim loquitur tantùm, quando de facto suo interrogatur. C. de quæstio. interrogari. Quando enim interrogatur de alieno facto tanquam testis recipitur, non eo modò quo hîc dicitur.

8 †Item nota. quòd si non per se, sed tantùm in animas aliorũ iurasset, & ipse veritatem sciret, illi autem non, nihil dicet quia de se non iurauit. Item si illi dicant, quòd aliter dicat, quàm se habeat veritas, quam ipse scit, non respondebit, quia pro nullo homine debet falsum dicere, nec deberet facere contra conscientiam, imò vocatis qui prodesse possunt debet eos monere, vt à falso testimonio, vel dicto abstineant. 22. q. 5. hoc videtur. Item si nolunt respondere per procuratorem, sed per se non video quare prohibentur. Sed quid si velit per alium non iuratũ respondere. (Super quolibet) not. non sufficere generaliter negare positionem, nisi ad singula in positione contenta respondeat. (Sine iuramento) & benè præiudicat hæc confessio, ac si facta esset cum iuramento, sicut & confessio principalis personæ. argu. contra. ff. de confes. certum. §. penul. sed ista lex loquitur de confessione procuratoris minoris, quia non præiudicat cũ effectu, quia datur restitutio in integrũ. A syndico) qui litem fuerat contest. qui nec de calumnia iurauerat, quia de rebus spiritualibus agebatur, nec de veritate dicenda, hoc enim iuramentum abbas & prior præstare debent.

9 †Et est not. dignum, quòd etiam in causis spiritualibus quod credat, vel nouerint à syndicis sine iuramento requiritur. Fatemur tamen, quod syndici possunt iurare de veritate dicenda, tam super diffinitione causæ, quàm super quantitate expensarum, & etiam super negotio. C. de iudi. properandum. in fi. C. de reb. cre. l. penul. §. penul. argu. C. de iura. cal. l. vlti. §. 1. & tunc licet sine iuramento possint inquirere de credulitate per iuramenta, tamen quæri non debet, vt hîc, quidam tamen in iuramento de veritate dicenda adijciunt, quòd etiam per iuramentum respondebit de credulitate.

10 †De procuratore autem an possit iurare de veritate dicenda, nota. sup. de iura. calum. c. vlt. & si scit debet respondere scio id, de quo interrogas, vel credo, & si dubitaret, debet respondere ego dubito. ff. de petitio. hære. si debitor. & tunc debet ei dari tempus ad deliberandum. ff. de interrog. act. qui interrogatus. ff. de iureiur. iusiurandum. 1. respon. Sed & aliquando congrua responsio videtur, si dicat ego nescio, vbicunque enim titubat inter duo quorum alterum est necessarium, & est facile vtrumque esse verum. Vt si quæratur ab aliquo, an modò viuat aliquis, an mortuus sit, vel an sit in tali ciuitate, an non, vel extra. Circa hoc non versatur cogitatus eius, & ideò benè respondet, si dicit, nescio. Posset etiam dicere, non credo eum viuere, vel non credo eum esse in ciuitate: & tamen non sequitur ex hoc, ergò credit eum esse mortuum, vel eum esse extra ciuitatem, quia per suam responsionem nihil ponit, sed negat tantùm. in Authent. de his qui ingre. ad appel. §. finali. (Primò) id est, antequam admittantur testes prioris & conuentus ad reprobationem testium abbatis & conuentus.

11 †Sigillatim.) Not. non sufficere dicenti contra testes, ego obijcio testibus adulterium, periuriũ, & huiusmodi, sed oportet

oportet eum dicere quid contra quemcunque testium obijciat. Locum autem & tempus, quo adulterium, vel periurium commisit, an dicere tenetur, alibi not.

12 †Specificationem) hoc est notatu dignum, quòd licitum est iudici ante publicationem testium præfigere partibus terminum, intra quem quę velint testibus obijciant. argumentũ. ad idem. suprà, de probationibus. licet. quod sic probatur ex loco isto, nam istis iudicibus non committebatur causæ cognitio, sed tantùm certa forma eis super certis articulis dabatur, & ita coram eis non erat facienda apertio testium, quod ex eo maximè apparet, quia non præcipit copiam attestationum partibus concedi, sed sibi sigillata fideliter transmitti. Et valet hæc cautela contra eos, qui malitiosè testes sibi contrarios reprobant, & pro se dicentes approbant non negamus, tamen quin post apertionem testium possint dicere in personas testium, nisi autem fuerit eis terminus præfixus intra quem dicant. (Iuramento) supr. eodem. præsentium. contra sol. vt ibi.

CAPVT LVIII.

1 *Procurator an & quando possit esse testis.*

ROMANA ECCLESIA. & infrà. (Procur.) ff. de testibus. l. fin. & 2. quæstio. sexta. statuendum. C. de procuratoribus. ad negotia videtur, quòd si placet partibus in negotio, q̃d procurator potest esse testis, sicut mediator, argumentum. Authentic. de testibus. §. quia verò. Authentic. de fide instrum. §. si verò. In alijs autem negotijs semper admittitur, quia non prohibetur. ff. de testi. l. 1.

1 †Item argu. quia etiam iudex admittitur in alijs causis. ff. de testibus. ob carmen. §. primo. Dicunt tamen aliqui, q̃d contra dominum benè admittitur, & cogitur procurator in testem, & etiam in negotio & causam quam procurauit, sicut compromissarij contra electum à se & arbiter. suprà, de elect. cùm dilecti. suprà, de arbitris. non sine. (Præsumptione). ff. quemadmo. test. aper. l. 1. in fi. ff. de dot. præleg. l. Theopompus. sup. de procu. c. ex insinuatione, 24. quæstio. 3. si habes,

TITVLVS XXI.

DE TESTIBVS COGENDIS, VEL NON.

CAPVT I.

1 *In criminali causa non est quis cogendus ferre testimonium.*
Veritas an & quando sit celanda. & numer. sequent.
2 *Qui sint cogendi ferre testimonium. & vide in num. 3. 4. 5. & 6.*
5 *Peccatum an & quando sit celandum.*

CAVSAM MATRIMONIJ. (Occultent) subtrahendo se à ferendo testimonio.
1 †Odio) & intelligo eos semper se taliter subtrahere, quando non potest veritas aliter apparere, & de hoc in ciuilibus, vbi. s. quis proprium interesse ꝓsequitur, cùm ibi sit peccatum, in damnum proximi veritatem celare. 11. q. 3. quisquis metu.

Et hoc est verum, nisi hanc præsumptionem alia elidat, puta quia sit religiosus, quare magis iurare veretur, vel alia consimili causa. In criminalibus autem, & vbi non est peccatum celare veritatem, non præsumo eum, qui non vult reddere testimonium taliter se subtrahere, & idcircò non est cogendus, nisi manifestè apparet malitia. inf. eo. peruenit. 2. Item dicimus, quòd in ciuilibus & criminalibus in talibus tamẽ causis, in quibus non coguntur testes, etiam si non subtraherent se gratia, odio, vel timore, tamen si deficiant aliæ probationes cogendi sunt. inf. eo. peruenit.

2 †Compellas) quidam dicunt, omnes indifferenter cogendos ad ferendum testimonium. C. de testi. si quando. Alij dicunt quòd illi soli, qui iactant se scire veritatem. Alij tunc eos tantùm cõpellent, quando propter defectum probationum perit veritas, quam celare mortale peccatum est. 14. q. 2. quanquam. inf. eod. peruenit. 2. 11. q. 3. quisquis. In criminali autem causa, non coguntur testes. inf. eo. c. pen. sed si ciuiliter agitur de crimine coguntur. inf. eo. peruenit. & c. vlti. & c. super his. & c. cùm super.
3 †Secundum leges autem in omni casu coguntur. inf. eo. super eo. Quædam tamẽ personæ non coguntur etiam secundum leges nisi magna causa subsit, vt sunt senes valetudinarij, & alij qui continentur. ff. de testi. inuiti. & l. 2. In causa autem inquisitionis compelluntur testes. inf. eo. sup his. & in causis spiritualibus, vt hîc.

vt hîc. inf. eo. c. cæterùm. in causa etiam denunciationis coguntur. inf. de simo. licet Hely.

4 †Vel dic generaliter, quòd vbicunque celare veritatem est peccatum mortale, ibi cogendi sunt testes, quod sic probatur, iste inductus in testimonium peccat mortaliter, nisi reddat testimonium, ergò est cogendus. arg. 2. q. 1. si peccauerit. 22. q. 5. hoc videtur, & hac ratione quia peccatum esset, si ageretur inquirendo contra aliquem diffamatũ de aliquo crimine cogendi essent testes. inf. eo. super his. quia peccatũ est sustinere infamem personam in aliqua dignitate. 25. distin. primum.

5 †Idem crederem & si diceretur falsum instrumentum ciuiliter, vel aliter agatur ciuiliter non ad pœnam, sed ad pecuniarium commodum consequendum, vel vitandum. C. de fal. l. penul. inf. eo. cùm contra. Idem si subtrahantur testes siue ciuiliter, siue criminaliter agitur, cogendi sunt testes, vt dictum est sup. Idem est & si iidem testes malitiosè se subtrahant. inf. eo. peruenit. 2. & c. cùm contra. vbi autem celare veritatem non est peccatũ, vt quando agitur criminaliter, vel etiam ciuiliter. s. excipiendo, vel alio modo ad pœnam tantùm, nõ dicimus cogendos, quia celare veritatem non est peccatum, sed meritoriũ, scilicet celare crimen fratris. arg. 2. q. 1. si peccauerit. nisi perseueraret in crimine, quia essent ibi cogendi testes, vt sic eum à malo reuocaret pœna, quem Dei timor non reuocabat: vt inf. de vit. & hone. cle. vt clericorum. §. 1. & arg. 22. q. 5. hoc videtur, nisi esset crimen de quo esset periculum, quòd esset occultum, sicut hæresis, dilapidatio. Nã in his dicimus testes cogendos etiam si sit occultum, quia nequeunt sine periculo dissimulari. inf. de accus. qualiter. 2. 22. q. 1. si quis per capillum. Item super fama, vel infamia credimus cogendos. infr. eod. super his. Item si dicatur condemnatos de crimine credimus cogendos, quia cùm crimen iam sit notorium per sententiam, peccatum esset illud celare. inf. de coh. cler. tua. & c. vestra. Item si dicatur sententia excommunicationis lata in eum cogendi sunt testes, quia hoc non est crimen cùm excõmunicari possit quis sine causa. inf. de sent. excom. inquisitionis. & hoc eadẽ ratio est in sententiis de criminibus latis.

6 †Si verò diceretur excõmunicatus, quis sit ipso iure, puta propter manuum iniectionem: vt 17. q. 4. si quis suadente. quia vbi oportet probare crimen, non sunt cogendi testes, nisi in casu, qui est infr. eod. peruenit. 2. vel in aliis casibus, vbi esset peccatum celare veritatem, vt dictum est sup. & idem dicendum est, si sententia excõmunicationis sic lata sit, excommunico te, nisi solueres 10. hac ratione supradicta, quia non sufficit probare sententiam, nisi probetur crimen, scilicet eum cessasse in solutione, quamuis possit responderi, quod sufficit probare sententiam, nisi aduersarius probet contrarium. de hoc plenius not. inf. de accu. inquisitio. c. super his.

CAPVT II.

CVM SVPER CAVSA quæ vertitur.

CAPVT III.

SVPER EO. & inf. (Factum). i. crimen. (Timore) not. etiam in criminali causa testem cogendum si pars aduersa testes malitiosè prohibeat, argu. inf. c. proxi.

CAPVT IIII.

PERVENIT AD AVdien. (Ostendit) præsumptiuè. (Calliditatis) hîc dixerunt quidam hunc vim passum non ferre testimonium super principali super coactione, de hoc not. sup. titul. proxi. c. intimauit.

CAPVT V.

1 *Testes possunt cogi dicere testimonium quando de iniuria agitur ciuiliter.*

PERVENIT AD NOS. (De rebus.) Not. hîc appellari rem ecclesiasticam prosecutionẽ iniuriæ. Item
1 nota. quòd quando agitur de iniuria compellentur testes, & intelligo cùm de iniuria agitur ciuiliter ad suum interesse, vel hoc est introductum in fauorem ecclesiæ & clericorum : & ne culpa laicorum remaneat impunita.

CAPVT VI.

CAETERVM. (Quod super consanguinitate.) No. in causis spiritualibus cogi testes. suprà eodem capitulo primo.

CAPVT VII.

1 *Testes synodales non sunt cogendi publicè testificari.*
2 *Infames an poßint esse denunciatores.*
Testi an & quando liceat corrigere suum dictum.
3 *An liceat testi addere dicto suo.*
4 *Testis qualiter dicatur variare.*

PRAETEREA SI TEstes. (Synodales.) 35. q. 6. episcopus. in fi. (Testimoniū) in hoc testimonio reddendo non præsentat propriè officium testis, sed officialis vel denunciatoris.

1 †Compelli) hic vult dicere, q̄ si testes synodales semel denunciauerunt, quòd contra christianitatem sicut iurauerant fieri intellexerint secundū q̄ iurauerant, siue in matrimonio, siue in aliis non debent compelli in publico dicere testimonium super eodē negotio, nisi quando alij non inuenirentur super eodem negotio testes. Et est ratio hæc, ne propter redditionem testimonij plures sibi acquirant inimicos, vel dic, q̄d testimonium præstabunt, sed non iurabunt. Articulus nouæ,) talis fortè, qui non pertinet ad officium suum, tunc enim præcisè coguntur reddere testimonium, vt si fortè quæratur de dote, vel de adulterio, nam q̄a de eo in primo iuramento non fuit facta mentio, de nouo iurare debet, & testificari. sup. tit. proxi. fraternitatis. & c. de testibus. (Publici) qui synodales dicuntur.

2 †Postquam) contra videtur, q̄ non. 2. q. 1. si peccauerit. vbi patet, quòd illud mandatū denunciando peccatū proximi omnibus tam infamibus, q̄ aliis factum est. Item magis videntur remouendi qui ante officiū erant infames, q̄ qui postea. Respond. infames verè possunt denunciare, nisi post q̄ hoc officium assumpserint facti sunt infames, quia si antè erant infames, hoc ipso q̄ assumpti sunt, videtur cum eis dispensatum, vel ex quo dereliq̄runt in officio grauius delinquunt, quàm si extra officium. 11. q. 3. præcipuè. inf. de vo. & vo. redemp. magnæ. & idcircò fortius postea, q̄ antea repellūtur. Vel dic, q̄ ideò non vult, q̄ valeat testimoniū testis synodalis, si postea incurrat infamiam, quia cùm hoc testimoniū reddat ratione officij, & ei plus q̄ alij testi credatur, indignū esset, vt & infames haberet ecclesia, Vel dic, q̄ infamis possit reddere testimonium, sicut quilibet alius, sed non potest sicut testis synodalis, vel dic, q̄ infamis admittitur ad denunciandum, sed non ad testificandum; vt hîc. & 2. q. 1. in primis. & sup. ti. proxi. ☞ ex parte. †Incontinenti) anteq̄ partibus loquantur, vel alicui personæ, aliàs enim præsumitur contra eos, nec valet correctio, sed tantùm primo dicto stabitur. ar. sup. de testi. sicut. quamuis illud loquatur post publicationem testiū & etiam post sententiam, sed eadem ratio videtur etiā ante publicationem, & licet stetur dicto primo, vbi testis secundo cōtrarium dicit: tamen erit minor ei fides adhibenda, quia propter secundū dictū debilitatur primum. Si autem anteq̄ exeat à conspectu iudicis se corrigat, debet prudenter iudex attendere modum & causam correctionis. inf. de accu. cū dilectus. & nisi cognoscat eum probabiliter se corrigere, incidet in suspicionem vel vacillationem. ff. de testi. l. in testibus. Vel variationis. ff. de test. qui falsa.

3 †Si autem non corrigat, sed addat si hoc faciat antequam exeat præsentiam iudicis cōstat licitum esse, si autem postea si hoc facit postquā potuit loqui partibus audiendus est, sed minor fides adhibetur. arg. hîc. & Authentic. de test. §. quoniam. & §. quia verò.

4 †Et not. q̄ varians dicitur, qui primò dixit aliquid, & postea eius contrarium nullam causam variationis assignās contradicens sibi, id est, qui primò dixit duo impossibilia, vt qui dixit se sciuisse contractum celebratum, & in tali loco & tali die, interrogatus vbi illa die fuit, dicit se alibi fuisse, vacillans dicitur, quia dubitando & timendo loquitur. Item & qui variè loquitur. ff. de fal. l. eos qui. ff. de testi. l. 2. & qui falsò. horum autem testimonium non valet, imò puniuntur. C. de test. nullum. Innoc.

CAPVT VIII.

1 *Testes in causa inquisitionis an sint cogendi ad testificandum.*

SVPER HIS. & inf. (Literis) super his literis procederetur inquirendo, aliter enim nō cogerentur testes, cùm talium literarum commissio caderet super crimine falsi, vel potest dicere, q̄d cùm etiam de crimine inculpetur aliquis, q̄ lite pendente dicitur commisisse q̄ testes super eo cogendi sunt in fauorem iudicis, & elidi possit eorum iurisdictio: vt ff. de iudi. l. si p̄tor.

†Coga-

1 †Cogatis.) Not. in causa inquisitionis cogi testes ad perhibendũ testimonium, quia ex officio suo procedit Papa, & non nisi præcedente infamia, & ita esset peccatum tacere veritatẽ, vbi vident eligi in episcopum & assumi, in quo populus scandalum pateretur. arg. 81. dist. tantis. & inf. de accu. omnipotens.

CAPVT IX.

1 *Testes in criminibus magnis cogi possunt.*

CVM CONTRA. (Compellere) hîc habes in crimine cogi debere testes, & dicunt quidam hoc esse propter enormitatẽ criminis, vnde & in maioribus criminibus dicunt cogendos testes, vt in hæresi, simonia, homicidio, & in consimilibus: quia de similibus idem est iudicium. Alij dicunt hoc ideò esse, quia hîc prosequebatur suum interesse iste, qui agebat de falso, scilicet, ne per falsas literas fatigaretur, ita peccatum esset celare veritatem. 11. q. 3. quisquis metu. Sed nónne dices idem, si in modum exceptionis obijceret falsitatis crimen testibus? Respon. si velit probare post sententiam eos corruptos falsa dixisse, cogendi sunt, qa peccarent mortaliter, si veritatem tacerent, cùm ex illa sententia aliquis damnaretur iniustè, ad hoc. sup. de proba. licet. secùs autem si non dicat eos falsum dixisse, sed criminosos, hoc enim non credimus cogendos, quia in nullius præiudicium tacetur veritas, sed tantùm eis pœna imponeretur, si crimina ꝓbarentur. Vel dic, quod plus placet, ꝙ vbicunqꝫ ex probatione criminis quis cõsecuturus est sententiam lucrosam, vel vitaturus damnosam, semper cogendi sunt testes, qa tunc peccatum esset in alterius præiudicium tacere veritatem: vt sæpè dictum est.

CAPVT X.

DILECTORVM FILIOrum. (Criminibus) si criminaliter agitur, quidam dicunt idem si ciuiliter, hîc. Nam hoc dicunt agi ciuiliter. ar. eius quod hîc dicitur, quando per procuratores agebant, sed per hoc non probatur, cùm multæ criminales causæ per procuratorem agantur. ff. an per alium cau. app. l. 1. vel procurator ad certũ articulum in medio accusationis constitutus fuit. de hoc not. sup. eo. c. 1. & sup. c. proxi. vel erat tantùm procurator ad impetrandas literas, de quibus hîc agitur.

CAPVT XI.

VENERABILIS FRAter. (Super his,) scilicet, super cõiuratione facta & iuramento præstito de occultanda coniuratione prædicta. (Absoluant) ꝙd si non fecerint: quia sunt absentes vel pertinaces tu facias.

TITVLVS XXII.

DE FIDE INSTRVMENTORVM.

CAPVT I.

1 *Authentica scriptura quæ dicatur, & quæ dicatur publica habes in numer. 2. quæ autem priuata, in num. 3.*

4 *Quot requirantur testes ad proband. scripturam per comparationem.*

5 *An sit credendum iudici dicenti se talem dedisse sententiam, si eam non ostendit.*

6 *In litera cõtineri debet tempus rogati instrumenti.*

Instrumentum non est ipsa obligatio, nec ex eo oritur obligatio, sed est tantùm probatio obligationis, vel cuiuscunque alterius facti.

Instrumentum an possit præcipi, & an tale præceptum instrumentum ab vno, omnibus præiudicat.

Notarius semper præsumitur rogatus & valet eius instrumentum licet in secreto rogatus fuerit.

7 *Notarius debet in instrumẽto apponere quod fuerit rogatus.*

8 *Non debet notarius cùm rogatur secreto manere.*

9 *Priuatæ scripturæ stabitur, si contra eum qui eam fecit, introductus, nec ipse neget.*

Scriptura quãdo negatur, cui incumbat probatio.

10 *Creditur literis cuiuslibet de his quæ facere debet, vel potest ratione officij.*

Literis commendatitijs & alijs an credatur.

SI SCRIPTVRAM.

1 †Authenticam) authentica scriptura est, quæ fit iudicis authoritate per quoscunqꝫ vt acta iudiciorum. supr. de proba. quoniam vt quidam dicunt. Alij tamen in cõtrarium, vel quæ fit per publicã personã, & sine authoritate iudicis, cum subscriptione duorũ vel trium testium. in Authen. de instru. cau. §. sed instrumenta. & C. de tabel. l. 3. li. 10. C. de dona. in donationibus. sup. de testi. cùm à nobis. Vel quæ authenticum sigillum habet cum totidẽ subscriptionibus. sup. de procu. c. 1. inf. c. proxi. sup. de testi. cùm à nobis. nisi in leuibus, vbi creditur etiã sine subscriptione testium, cùm non sint multum præiudicialia, qualia sunt 11. q. 3. curæ. 98. dist. c. 1. 2. & 3. 72. dist. per totum.

totum. & 73. distinctio. per totum. argumentum. 97. distinct. nobilissimus. Item non est necessaria subscriptio testium in instrumento priuato, quod quis de facto suo facit. ff. de procuratorib. si procurator. dummodò cõstet suam esse scripturam. C. de non num. pecu. qui fidem. & Authenti. contra qui propriam. Item ☞ etiam [a] vbi consuetudo est, quòd sine subscriptione testium credatur. infr. eodem, cùm dilectus. Quidam etiam dicunt authenticam, quam facit priuatus cum subscriptione testium. C. qui pot. in pig. hab. scripturas. in Authent. de instr. cau. §. si tamen quisquam, sed verius est quod priuata est.

[a] Item etiam. Adde Cardi. in consil. 73. inci. puto de iure & quod consuetudine induci possit q̃ scriptura p̃uata probet. adde Alex. de Imol. in consil. 53. col. 1. versic. attamen. in 1. vol. Et quod cõsuetudo loci facit priuatam scripturam publicã. Adde eundẽ Cardi. in consil. 74. incip. in discußione præmißi. col. fin.

2 † Item publicam scripturam appello generaliter omnem scripturam, cui creditur sine alio adminiculo de iure, vel consuetudine speciali. infr. eodem, cùm dilectus. si autem esset specialis consuetudo præter scripturas tabellionum, & acta iudiciorum, omnes scripturas reputo priuatas, cùm ad hoc officium non specialiter sint deputatæ personæ, per quas factæ sunt. Et appello publicam scripturam quæ sine adminiculo viuæ vocis alicuius notarij, qui fortè mortuus est, vel testium qui similiter mortui sunt authoritatem habet. in Authentic. de fide instrument. §. sed & si. & §. si verò. colla. sexta. oportet tamen si negetur illum qui instrumentum confecit, fuisse notarium, quòd constet eum fuisse notarium per testes, vel per publicum instrumentum: Crederem autem, quòd sufficeret si per testes probaretur, quod publicè officio notarij fungebatur. ff. ad Macedo. l. tertia. in principio. ff. de officio præsidis. l. Barbarius. C. de test. l. prima. Idem fortè [b] & si appareant instrumenta per eos facta inter multos super contractibus legitimis, quæ firma maneant & sine contradictione, nec credunt aliqui in hoc casu sufficere duo instrumenta, imò tot quòd benè appareat eum commune officium omnibus gerere.

[b] Idem fortè. Adde q̃ communis opini. in hoc est contra Innoc. vt attestatur Alex. de Imo. in consi. 138 col. pen. vers. ad notata in 1. volumi.

3 † Priuatam autem dicimus, quæ fit à non publicis personis, & non habet per se authoritatem, nisi aduersarius hoc confiteatur, vel nisi per collationem alterius scripturæ subscriptionis eiusdemq; aduersarij & testium, qui subscripserunt probetur cõtrarium. C. de proba. instrumenta.

4 † Ad hoc autem, vt valeat per comparationem probari instrumentũ, oportet in illa scriptura, in qua fit comparatio, quatuor testes esse subscriptos. Authentic. de fide instrument. §. si quis igitur. Idem dicimus, quod si subscribantur testes in instrumento, vel literis episcoporum, vel non subscribantur.

☞ † Item quòd credatur literis Abbatum, vel archidiaco. vel aliorum prælatorum, de his quæ fiunt extra iudicium, & quantum credatur eis, scilicet, vsque ad quam summam, & inter quas gentes totum relinquitur consuetudini, & consuetudo talis scripturas publicas facit. argumentum. infra eodem, cùm dilectus. argumentum. C. de eman. l. 1. 9. q. 3. conquestus.

Sed obijcies nónne ius statuit credendum literis episcoporũ, 11. quæstio. tertia. curæ. supr. de probationibus. post cessionem. & suprà, de treuga & pace. cap. primo.

5 † Sed potest dici in excommunicatione speciale, propter periculum participationis. inf. de rap. cap. primo. alias autem constat, quòd si episcopus vel alius dicit, talem sententiam dedi, vel sic citaui non est credendum, nisi sententiam ostendat vel citationem. sup. de probationibus. quoniam. C. de arbi. ne in arbitris. in Authenti. de hæred. & fal. §. si verò absunt. in princip. 1. col. & sic de cæteris, quæ in iudicio contingunt, in quibus non creditur literæ episcopi sigillatæ, sed tabellioni tantùm, vel duabus personis ad hoc deputatis.

Et sic intelligo dictum decre. sup. de probat. quoniam. in alijs autem instrumentis, quæ extra iudicium fiunt, vt de contractibus & consimilibus caueant illi, qui sigillare debent, ne aliquid in literis apponant, nisi quod iniunctum est in eis apponere, non enim credimus, quòd de his quæ vident, facere possunt literas, nisi iniungantur eis. Authen. de tabel. §. non autem. vel ab ambobus contrahentibus, vel ab altero tantùm, vel etiam à quolibet altero, si fortè ei prodesse poterit, sed instrumentum nõ proderit, nisi ei mandauit. arg. quia res inter ali. acta non præ. C. res inter alios acta. per totum. & etiam potest intelligi. C. de proba. ad probationem.

☞ † Item non debet compelli litera. i. sigillum apponi, nisi in præsentia prælati, vt in prædi. §. in Authen. de tabel. §. nos autem. Item debet prælatus certæ personæ sigil-

næ sigillum committere, veruntamen si per aliũ sigillari faciat, nihilominus valet instrumentũ, sed puniendus est prælatus. in Authen. de tabel. §. per tabellionem.

6 †Item continere debet litera tempus rogati instrumenti, in Authen. de tabel. §. illud quoq; colla. 4. quòd debet esse idem cum tempore celebrati cõtractus. Si enim aliud esset, scilicet, quòd ferret testimonium de præteritis, non valeret. inf. de coha. cler. tua. Alij tamen dicunt, quòd instrumentũ præceptum ab vno, omnibus præiudicat, vel potius est omnibus sufficiens probatio, quia seruus publicus est, obligationes enim prodesse & obesse dicuntur partibus, non instrumentum, quod nõ est obligatio, nec ex quo oritur obligatio, sed est tantùm probatio obligationis, vel cuiuscunque alterius facti, ad hoc. ff. rem pup. sal. fo. l. 2. 3. & 4. 1. respon. Vel potes dicere instrumentum non nocere, nisi his inter quos fit, & hoc etiam alijs non nocet, dicitur enim fieri inter contrahentes, licet non ambo, sed alter tantùm, vel etiam quisque extraneus, cuius tamen intersit, & iudex præcipiat instrumentum. Quidam tamen dicunt & benè, non posse præcipi instrumentũ ab extraneo, imò nec ab vno contrahentium, nisi ambo consenserint. argumentum. pro eis: quia nec aliter est contractus, vel distractus vt patet. ff. de pactis. l. prima. §. & hoc pactum. & l. ab emptione. C. de act. & oblig sicut in initio. Quid enim interest cuiusque extranei quantum ad ius contrahentium præcipere instrumentũ de alterius facto.

☞ Et hoc verum est in contractibus qui fiunt de voluntate partium: in alijs autem, quæ non fiunt etiam de consensu partium, vt testimonium, sententia, protestatio, exceptio, contradictio, appellatio, & similia, sufficit mandatum illius, qui illud fieri facit, & quòd hoc sic obtineat, satis probatur ex tenore iuramenti, quod præstant notarij in susceptione sui officij, scilicet de his, quæ videbunt & audient fideliter conficient instrumentum, secundum quod eis à partibus, vel à iudice iniungetur, tamen contrariũ videmus de facto obseruari, quia quicunq; tabellioni præcipit, quòd faciat instrumentum ipsum conficit, sed nõ fit benè, & potest esse ea ratio pro his, qui sic indifferenter faciunt, quia non ratione præsentis interesse fiunt instrumenta, sed quia poterit interesse, & vix est aliquid de quo non possit cuiusq; interesse habere instrumentũ de eo quod agitur.

Omnibus inspectis plus videtur inniti ratione, quia siue ab vno contrahentium tantùm, siue ab eo etiam, cuius nihil interest possit præcipi fieri instrumentum, & quod tamen valet instrumentum à publica persona sic factum, quia hoc non prohibetur à iure. ff. de probationibus. ab ea parte. Item pro his est. ff. de iur. fis. l. in fraudem. §. ex his. & §. sequent. tamen ille, qui non præcepit, non potest agere, vt sibi edatur, nisi procurator suus hoc præceperit. ff. de eden. si quis. §. ex hoc edicto. interest ergò cuiuslibet, vt præcipiat fieri instrumentum, vt sic possit editionem ipsius petere, quæ aliter sibi denegaretur.

7 †Item nota vtile esse, quòd tabellio semper scribat in instrumento se rogatum[a], quia si mortuus esset notarius, vel non recordaretur de rogatione instrumenti, pro nihilo esset instrumentum. Si autem viueret tabellio, credendum est sufficere solum ipsius testimonium. arg. Authen. de tabel. in prin. Authen. de fid. instru. §. si verò neq;. Alij tamen dicunt, quòd præsumitur semper rogatus. arg. C. de contrahen. & cõmit. stip. l. 1. insti. de fideius. §. fi.
8 †Item[b] quòd cùm officium tabellionis sit publicum & commune, quando rogantur, non debent secreto manere, sed benè debent quærere omnia, vt sciant quòd agatur, in Authen. de tabel. §. nos autem.

Sed si contrarium fiat, nihilominus credimus instrumentum valere, sed magna est suspicio contra illud, quia si occultè rogatùm est, & notarius puniendus est. arg. inf. vt eccle. benefi. vt nostrum. Sed obijcias suspectum est instrumentũ, ergò obijciendum, nisi producens illud, per alias probationes approbauerit. C. de proba. iubemus. C. eo. tit. l. fi. & ff. eo. l. 1. Sol. ibi loquitur quando scriptura vitiata est, vel aliàs suspecta ex sui forma vel rasura. C. de edict. diui Adri. tol. l. finali. & infrà eodem, ex literis. & cap. inter dilectos. Aliàs autem secùs, quia si aliquæ suspiciones adsint, tamen durat & valet, nisi aliàs contra illud probetur, nec propter suspicionem cassandum est. argumentum. 2. quæstio. prima, cap. primo.

a *Se rogatum. Adde Spe. in tit. de fid. instru. §. breuiter. versi. & not. & ibi Ioan. And. Barto. & Moder in l. sciendũ. ff. de ver. obli. & Alex. de Imola. in consi. 153. col. 2. versic. non obstat. in 2. volumi.*

b *Item not. hoc dictũ refert & sequitur Bal. in l. mandatum. colu. pen. C. mand. & Feli. in c. ex parte decani. colu. 8. versi. decla. prima. supr. de rescrip.*

9 †Item not. quòd si priuata scriptura introducitur contra eum, qui eam fecit, nec ipse neget, ei stabitur. ff. depo. l. pū. §. fi. C. de nō nu. pec. generaliter. nisi in mutuo, vbi habet excipiens biennium antequam valeat. C. de non nu. pecu. in contractibus. in prin. si autem neget esse suam scripturam, hoc oportet probari, & postea procedatur, sicut legitur. C. de non nu. pecu. cùm fidem. & Authenti. cōtra qui propriam. Si verò de alio agatur instrumento, ꝙ alius fecerit, si negatur scriptura esse eius, cui asscribitur, hoc ipsum probari oportet. Si verò certum sit, eam suam esse scripturam per sigillum, vel alio modo, sed si dicatur, non ei credendum seruandum est, quod dictum est sup. scilicet, quòd non est credendum ei, nisi tabellio, vel nisi à consuetudine introductum sit, quod credatur, nisi in casibus, quia actis cuiuslibet iudicis creditur. supr. de proba. quoniā.

10 †Item creditur literis cuiuslibet de his, quæ facere debet, vel potest ratione officij, vt si archiepiscopus ad concilium citet. 18. dist. si quis me: vel de consuetudine aliàs ad consecrationem episcoporum. 65. dist. non debet. per literas etiam episcopos alienæ prouinciæ vocabit etiam simpliciter episcopus, vel si cùm citet canonicos ad electionem faciendam. sup. de elect. cùm inter. vel si conuentus licentiat aliquem monachum. 19. q. 3. statuimus. vel si episcopus mandat vitari excōmunicatos. 11. q. 3. curæ. & idem est in literis cōmendatitijs. 72. dist. per totū. Item & de his, quæ ratione officij facere nō debent aliquando creditur, vt in episcopis qui dant literas testimoniales de ordinibus, vel moribus alicuius. sup. de ☞ cleri. pereg. c. 1. & 2. †Et idem dicerem in procuratore ad impetrandum & contradicendum constituto. sup. de rescrip. c. nōnulli. & in omnibus alijs, vbi nullum vel modicum præiudicium alij generatur, nam in prædictis casibus, & si non constet sigilla eorum esse qui scribunt, vel etiam si modicæ authoritatis homines scribant, creditur eis, vt de consuetudine generali & potisimè speciali romanæ curiæ obseruatur. (Ad exemplaria) nisi sint publicata: vt not. sup. de test. Albericus. repete quæ diximus inf. de verb. signif. abbate.

CAPVT II.

1 *Creditur scripturæ factæ manu publica, etiam mortuis testibus in ea descriptis.*

2 *Non sufficit sigillum apponere chartæ, nisi is qui apposuit dicat, se illud apposuisse.*

Sigillo alieno quando liceat sigillare.

3 *Causæ propter quas sigillum & subscriptio apponuntur literis.*

Sigillum qua de causa instrumento sit appositum, & cuius sit, semper in litera debet exprimi.

Episcopus non intelligitur alieno sigillo sigillare, quando signat sigillo ecclesiæ.

Quod ius ciuile vocat annulum, hoc Canonistæ vocant sigillum, & ille cuius est sigillum dat authoritatem sigillo, & sigillum dat fidē scripturæ, & scriptura contractui.

4 *Decretum seu authoritas non interponitur de futuris.*

5 *An & quando posit episcopus sigillum suum alij committere.*

SCRIPTA VERO AVthentica. Hîc not. illas scripturas dici publicas, quæ habent sigillum, vel quæ fiunt per tabellionem, etiam si non eis fides adhibenda, & alia authentica, qualia sunt omnia, quibus fides adhibetur, & possunt dici omnia authentica publica, sed nō econuerso, vel melius se habent vt excedentia & excessa, vel Authē. scriptura, hîc dicitur originalia, siue manu publica scripta sint, siue non, vel scripturā authenticā dicit acta iudi. vel hic dicit scripturā authen. quæ habet subscriptionē testium & cōtrahentium.

1 †Publica.) Not. ꝙ ex quo scriptura est facta manu publica, vel sigillum authenticum habet, etiā mortuis testibus ibidem inscriptis, creditur illi scripturę, vt hic dicit, dummodò non sit in aliquo vitiata, vel vituperata, vel suspecta, vel calumniosa. C. de edict. diui Adri. tol. l. fi. Authen. eo. tit. §. si verò moriatur ille tamen contra quem producitur instrumentū, potest illud dicere falsum. C. eo. si vereris. l. fi. Si verò scriptura est aliquo modo vitiata, vel suspecta, vel calumniosa qui producit causa, debet eam probare verā. C. de ꝓba. iubemus. ff. eo. l. 2. & secundū hoc intelligi potest. inf. eo. cùm inter dilect. scripturæ autem priuatæ nō creditur, nisi testibus vel comparatione literarum adiuuetur. eo. §. si verò. ff. de proba. instrumenta. Idem fortè dicendū est in forensi instrumento. ar. contra. ff. de dona. in dona.

2 †Sigillum) non sufficit sigillum apponere chartæ, nisi ille, qui apposuit sigillū dicat se illud apposuisse. ff. de test. l. pen. C. de test. si vnus. & l. hac consultisima. & l. in testamentis. & l. iubemus, & inf. de sen. & re iudi. cùm inter.

videtur

videtur etiam sufficere, si loquentium in charta, vel contrahentium contentorũ instrumentorum sigilla apponantur, etiam si non dicant sigilla nostra apposuimus. arg. C. arbi. tute. l. fi. & inf. eo. c. inter dilectos. qualia sunt sigilla episcoporum, & aliorum prælatorum, vt quidam dicunt. & 11. q. 3. c. curæ. 19. q. 3. statuimus. 97. dist. nobilissimus. sup. de eo qui mit. in pos. cùm sicut. sup. de elect. cùm inte. ff. de custo. reo. diuus. sup. de prob. tertio.

Non tamen dicimus quòd sigillis inferiorum prælatorum ab episcopo non creditur, nisi hoc haberet consuetudo. inf. eo. cùm dilectus, nisi fortè habeat iurisdictionem, quia tunc in his quæ sunt iurisdictionis suæ instrumenta cuiuslibet iudicis ordinarij vel delegati reputarem autẽ. arg. sup. de test. cùm à nobis. & not. ꝙ debet quis sigillare proprio sigillo, si habet, & tunc non valet, si alieno sigillat, nisi ex causa fiat, vt sequitur, quia nec etiam prodest suo sigillare, quando est ad aliud officium deputatum. inf. de app. significauit. Si autem nullum sigillum vnq̃ haberet, vel saltẽ tunc cùm sigillare oportet, nõ haberet sigillum poterit alieno sigillo sigillare, sed tunc etiã necesse est hoc ipsum dicere, scilicet, cuius sigillo signet, & quare alterius sigillo signet, & est ratio in l. quia turbatum esset sigillum. ff. de test. ad testium.

3 † Est & alia ratio, quæ est efficacior videtur. s. vbi, & à quo, & ex qua causa signatũ est instrumentũ discerni possit, quia sigillũ & subscriptio ex multis causis apponuntur literis, Verbi gratia, in signum consensus. 12. q. 2. sine exceptione. sup. de procu. c. 1. ff. de pig. fideiussor. §. fi. & l. seq. Quandoq; etiam apponuntur in signũ testimonij. ff. de pig. actio. l. Caius. Et in signum præstantis authoritatem. 12. q. 2. cùm redemptor sacrorum. Quandoq; in signũ confirmationis. inf. eo. c. inter. & multis alijs causis potest sigillum vel subscriptio apponi, vnde apparet, quòd semper in litera debet exprimi, ad quid sigillum apponatur, & cuius sit, & à quo apponatur. arg. sup. de transact. c. fi. 29. dist. c. 2. sup. de libe. obla. c. fi. Sed si in literis non dicitur qualitercunque, dummodò hoc scire possit videtur sufficere, imò si in alia authentica scriptura, & etiam alterius hominis contineatur aliquid, per quod possit sciri ad quid, & à quo appositum est sigillum sufficit. 1. de confir. vti. cùm dilecta. inf. de fideiu. peruenit. Nec quæro qualis sit ille, qui scripturam facit, puta rex, vel infimus homo, sed quia eius nomine literæ mitterentur, dummodò sigillum sit personæ authenticæ, cùm sigillum sit ꝙ authoritatem præstat scripturæ, vnde si esset talis persona, quæ non principaliter, sed secundario authoritatem præstat scripturæ, vt est testis, contractus contenti in illa charta, quæ non principaliter, sed secundario testimonio authoritatem præstat, non est tunc necesse sigillum appositũ esse authenticum, sed sufficit qualecunq;, dummodò characteres habeat vt in ea. l. ad testium. §. penul. nec exigitur, quòd sint ibi literæ dummodò aliàs certũ sit de sigillo, sed si sint, oportet quòd possint legi, vel in totum, vel in tanta parte, quòd indubitanter intelligantur, quid velint dicere. inf. eo. inter. Cum corrigia autem vel alia re, quæ nõ sit sculpta ad signandum, sigillari non poterit: vt in ea. l. ad testium. ff. de aur. & arg. leg. l. argento. §. ornamenta.

Episcopus aũt non intelligitur alieno sigillo sigillare, quando signat sigillo ecclesiæ. 93. dist. in nomine domini. arg. 7. q. 1. scire. Item not. quòd ius ciuile appellat annulum, & nos sigillum. Item nõ est vis, an in litera loquatur ille, qui se obligat vel aliquid aliud faciat, vel ille qui sigillat. De his autem quos constat in schedulis vacuis aliquid scribere, crederem non esse falsarios, vnde ex quo schedulam sigillatam eius fidei commisit, ex prima facie, quicquid in ea dicitur, creditur commisisse. argu. ff. cõmo. cùm quis. §. fi. crederem enim quòd illud mandauit, quod scriptum est, dummodò tale sit, quod ibi scribitur, ad quod procurator constitui possit. Si tamen probaretur, quòd aliud scripsit, quàm quod mandatum fuerit, quare vt falsarius puniretur. Alij tamen dicunt, quòd in eisdem schedulis nihil poterit ponere, quod alium obliget, nisi illum cuius est sigillum, alijs autem contrarium videtur, scilicet, quòd nunquam licet schedulas vacuas scribere, nam ille cuius est sigillum, dat authoritatem sigillo, & sigillum debet dare fidem scripturæ, & scriptura contractui.

4 † Sed quando incipiet dare, vel quomodo potest dare, cumq; scriptura non fuerit facta, quando sigillum apponitur, sed postea; ei aũt ꝙ non est, fidẽ dare non potest.

potest. argu. sup. de consti. cùm accesissent. cum suis concor. & ff. de cõtrahen. emp. l. fundi. & l. rutilia. sed nec decretũ, vel authoritas non interponitur de futuris. ff. quod cuiusq; vni. item. §. 1. Item authoritatẽ quomodo præstabit ei, qui ignorat quæ tantùm cùm causæ cognitione præstari debet. ff. de offi. proc. nec quisquã. §. vbi decretũ. & 3. q. 3. spatium.

Sed dices benè præstat authoritatem rei præsentis, nam mandatũ quod fecit portanti schedulas præsens fuit. Sed respon. sigillum nõ præstat authoritatem mandato vel contractui, sed scripturæ vnde benè dicitur hæc scriptura authentica, non tamen de contractu quem continet fidem facit, imò & cùm hoc procurator posit scribere quicq̃d vult in hac schedula, non sigillum ei præstat authoritatem, sed ipse scribens. Item adhoc q̃d non valet probare aliquid cõtra hoc instrumentum, videtur sufficere quod dicit Authen. de tabel. §. nos autem credimus. & §. seq. vbi dicitur, ꝙ tabellio qui dat authoritatem instrumento debet interesse, quando completur, & debet audire totum negotium, vt sciat respondere, si interrogabitur. ad idem Authen. de tabel. §. propter tales. eodem modo dicendum est, & de illo cuius est sigillum, cùm hæc duo hîc æquiparentur. Item multæ absurditates possunt sequi de talibus schedulis, q̃d enim si moriatur ille, cuius est sigillum anteq̃ sigillum apponatur, & etiam fortè eo ignorante fuit sigillum appositum, Item quid si inimicitiæ oriuntur. Item ꝙ p̃dictæ literæ non p̃iudicent ꝓbatio constat ꝙ is cuius nomine cõfectę sunt literę, vel sciuit de eo, ꝙ in eis scribitur. Si enim constaret eum scire, vel mandasse de certo scribendo, tunc fortè secùs dicendum esset, sed forsan de p̃sumptione iuuabis te, puta quia danda chartam vacuam videtur dedisse potestatem quicq̃d vult scribendi. ar. ff. de pœnis. l. 2. ff. de contrahen. emp. clauibus. cũ multis concor. quas habes sup. de consue. c. 2. Sed certè si diligenter dictas leges inspiceres non sic p̃sumeres, quia vt in eisdem legibus euidenter apparet, quando ex donatione alicuius rei etiam aliud, vel ratione loci, vel temporis, vel contractus dedisse intelligor, vnde si dedi claues iuxta horreum, videor dedisse quæ in horreo sunt. ff. de contrahen. emp. clauibus. vel si obligo instrumenta, videor obligasse nomina in instrumento cõtenta. C. quæ res pig. obli. pos. l. 1. Itẽ si reddo debitori instrumentum, in quo continetur substantia debiti debitum remisisse videor. ff. de pac. l. 2. Secùs si pignus redderem. ff. de pactis, postquam. at hîc nihil tale est, vnde non videt̃ magis præsumendũ de vno mandato, q̃ de alio, maximè cùm ex multis causis sigilletur, vt dictum est, & sic apparet hîc, quod non potest iuuare præsumptioni.

5 †Confitemur tamẽ, quòd episcopus potest committere fideli personæ sigillũ suum, & secundum potestatem sibi datã, poterit illo sigillo sigillare scripturas, de his quæ pertinent ad episcopum, puta facere commisiones causarum, citationes, confirmationes, & generaliter de omnibus aliis quæ commissa sunt ei, poterit scripturas sigillare, etiam si prælatus ille non videat literas, sicut Papam, & alios prælatos & principes suis cancellariis hæc committere videmus. infr. de crimi. fal. dura.

☞ †Sed in contractibus aliorum non poterit nomine episcopi sigillum testimoniale apponere, nisi viderit, cùm testimonium sit tantũ de visu, vel de his, quæ plenè nouerunt. 3. q. 9. testes. & per totum. & sic loquitur Authen. de tabel. §. nos autem, etc. posset tamen dici, q̃d etiam testimoniale sigillũ apponere potest, vbi de hoc consuetudine est, non ꝙ contractus intelligatur habere testimonium ab episcopo, sed ab eo, scilicet cancellario, qui apponit, fingitur est eius sigillum sicut & sigillum ecclesiæ, episcopi fingitur. 73. distin. in nomine. tamen benè dicunt exprimere in litera cuius nomine apponitur, scilicet, an episcopi vel officialis.

CAPVT III.

1 *Originale priuilegij an propter rasuram reddatur suspectum.*

EX LITERIS. (Iudicati) repete, quod diximus inf. c. inter. in glo. quæ incipit, secùs satis (iudica) benè dicit & si cùm erratum esset in facto, & nulla esset ibi abrasio, vel correctio facta, tñ per eas procedendum esset, licet non secundũ eas. supr. de rescri. sup literis. Et priuileg.) secùs de aliis rescriptis contentis sic, vel etiã gratiosis, cùm ibi posset esse fraus: vt potest colligi. sup. de rescri. super literis. sedes. & c. ad aures. & c. pastora. & c. cùm adeò. & c. consti-

constitutus. & c. significante. & c. Rodulphus. Priuilegium.) confirmatorijs. secùs autem de originalibus, ibi enim si inuenirentur rasuræ in possessionibus suspectum esset priuilegium, sicut instrumentum contractuum, donationū, & huiusmodi, ex eadem causa redderetur suspectum (Abradi) per cancellariū, & alios officiales curiæ, si enim per alios fieret falsarij essent.

CAPVT IIII.

ACCEPIMVS LITERAS. Fortè per suas literas petebat ipse abbas, quòd non cogeretur portare sua priuilegia ad vrbem, & etiā quædā alia super quibus Papa hoc scribit. (Arg.) inf. eo. c. proxi. C. de fide instru. l. vlt. 96. benè quidem. Venerit (Archiepiscopus.) Arguendi. 4. q. 5. c. 1. C. de inge. manu. diffamari. inf. qui filij sint legi. lator. C. qui accu. pos. qui ea. (Vacillare) propter hoc, quòd archiepiscopus ea arguit falsitatis, sed si ex alia causa appareant suspecta, hoc benè licet. (Obseruari) qualiter agatur de falso. not. sup. de prob. licet. in princ.

CAPVT V.

CONTINGIT. (Interdum recitetur) scilicet, totus tenor, ideò autem totus recitari præcipitur, vt audientes totū intelligant, in alijs capitulis contineatur aliquid purè vel sub conditione, & si in totum, vel in partem id capitulum sit reuocatum, vel aliqua pacta adiecta sint circa. c. de quo agitur. ff. de eden. l. 1. §. edenda. (Solummodò). C. quemad. te. ape. l. 3. §. 2.

CAPVT VI.

1 *Potest spoliatus res vendicare, vel petitorium iam incœptum prosequi.*

2 *Libellus etiam contra procuratorem concipitur.*

3 *Quomodo instrumentum ex rasura reddatur suspectum.*

Officium suum necessarium (vt iudicandi) non debet alicui esse damnosum.

4 *Quemadmodum non tenet sententia ex falsò instrumento lata ita nec priuilegium ex falsa causa vel ex falso instrumento concessum.*

5 *Confirmatoria meliora sunt quàm quæ sunt ad instar: vide de priuilegio concesso ad instar in num. 6.*

INTER DILECTOS. (Petebat) petitorio agit, qa nec possessionem, nec expoliationē allegabat, quod est necesse in interdicto. ff. de vi & vi arma. l. 1. in princ. & §. interdictum autem.

1 † Sed non videtur hoc posse stare, quòd petitorium intentaret seu vendicaret rem, quam obtinuerat in iudicio possessorio per sententiam episcopi Veronens. sup. de seque. pos. c. ad hoc. Contra id quod est. C. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. 1. & insti. de act. §. 1. & sup. de iudi. examinata. Sol. licet obtinuerit per sententiam, nō tamen habuit possessionem corporalem, & ideò quantum ad hoc, parum profuit talis sententia. inf. de sen. & re iudi. cum aliquibus. Vel dic, ꝙ habuit, sed pòst archiepiscopus monasterium eiecit, vt dicit decre. prælle. ad hoc. & inde est, scilicet, quia possessionem nō habebat, ꝙ petitorium intentare potuit, vel dic, quòd à principio monasterium intentauit petitoriū & possessorium, & re. pos. & hoc etiam dicit decre. p̄alleg. sup. de sequest. c. 1. ideoq; nihil impedit quominus spoliatus possit res vendicare, vel petitoriū prosequi iā incœptum.

2 † Procuratore.) Not. concipi libellū contra procuratorem. no. ꝙ procur. episcopi petit nomine ecclesiæ. (Obtinuerat) sup. de seque. pos. ad hoc. (Saluo) nihil operatur hæc clausula. (Molestabit) quasi ad ipsum pertinerent iure suæ cessionis, hæc tamen sententia parum poterat obesse Medio. ecclesiæ, nisi forsan ex donatione nepotibus ipsius se defendere vellet. ff. de ap. à sententia. Item ex hoc quod dicit molestabat, videtur quòd vti possidetis, & sic tantùm possessorium intentabat, quare non obstabat successori archiepiscopi, quominus agat de petitorio: vt not. inf. eo. in gl. sed nónne etc. Confirmabat) tanquam dominus donationem factam vasallo vtilis dominij, quæ donatio vtilis dominij nō tenet sine licentia domini facta, & hoc confirmatur, confert aūt dominium directū, ꝙ penes dominū remanet, vt in cōstitutionibus Federici imperialem. ar. C. de iure emphy. l. vlti. de do. pasto. inf. de do. inter vir. & vxo. nuper. aliter tamen exponitur & melius, non enim credimus, qn̄ à se dominus voluerit per hæc verba directum dominium abdicare. (Testes) de alijs testibus loquitur hîc, quā inf. e. vbi dicit,

dicit, nec attestationes etc. cùm loquitur de testibus inductis coram deleg. ab Innoc. & productis ad probandum præscriptionem, & famam, ibi autẽ de productis coram archiepiscopo cognoscente ex delegatione imperatoris, & productis ad probandum legitimam donationem factam fuisse, vt ibi dicit. A 60. an.) & ita non possedit, nisi 10. an. quod non prodest. 16. q. 3. quos act. Vel dic, quòd vult dicere, quòd aliqui testes dixerint, quòd possideat à 60. an. circa. & intelligo continuò. Alij testes dicunt, quod possedit à 50. an. & sup. intelligo per modicũ tempus vltra 50. an. Sed secundum hoc videtur tutus præscriptione, sed dic, quod licet visus fuerit præscriptionem probare, non tamẽ probauit. (Consumptũ) id est, subtiliatum vel corrosum pergamenum propter rasuram vel alio modo.

5 † Annotatione) satis in loco suspecto. ar. ff. quemadmo. test. ape. l. 2. C. de contrahen. stip. optimã. Similiter suspectum est, si sit rasura in nominibus, vel iudicis, vel actoris, vel rei, vel rerum super quibus est litigium, vel in data, vel in narratione, siue conclusione iuris, vel in remotione appellationis, vel inchoatione testium; vel in asignatione termini, & in multis alijs, quæ discretus iudex intuebitur, & si contra has suspiciones apparent aliæ in contrarium, iudex ea attendat. Item magis videtur suspectum propter rasuram quàm propter consumptionem. † Recentio) suspicionem adducit non probationem, cùm in charta vetusta posit scribi nouus contractus, & super hoc cum alijs, quæ tanguntur hîc, vel aliquis eorum præsumptiuè aduersarium onerat probatione, quod sic valet. (Sigillum) hoc sufficiebat. Cùm mitra induta sceptrum integra cera) vehementisime sunt præsumptiones, nisi sufficientes probationes, vnde statim sequitur præsumebatur, nõ probatur, vel licet etiam singulæ per se non sufficerent: tamen omnes simul sufficiebant vel aduersarium probatione onerabant, scilicet priuilegium esse verum. (Nullæ aliæ) sufficit ad probationem (sed cùm) hoc sufficiebat ad probationem (duæ) & ita non probatur Luitardum dedisse, cùm nullum priuilegiũ haberet abbas, quòd ipsius mona. exprimeret, & sic non poterat eius donationem allegare. (Ab inferiori) vix posit hoc sufficere ad probationem, sed ad præsumptionem faciunt (sigilli) quod non erat pendens, sed qui chartæ adhærebat, & hoc sufficit ad probationem (sed ad ipsum) hoc sufficit ad probationem. (Publica) si enim tempore donationis fuisset donatio per manum tabellionis scripta, & idem chartæ sigillum appositum, dummodò subscriptionem testium haberet etiam amisso sigillo validum remanet instrumentum. (Authenticæ) quia non erant ibi literæ legibiles, nec etiam erat integrum. (Media) non sufficit ad probationem cùm in hac medietate posit contineri nomen & dignitas. (Medietas) hoc sufficit ad probationem. (Literæ) subscriptio. (Recentior videbatur) hæc suspicio non sufficiebat ad cassationem, sed ad probationem transferendã in aduersariũ. (Mentio) non est sufficiens probatio cassationis, sed præsumendum est, quòd si habuisset quod priuilegium inseri fecisset. Inter alios) sed nónne, quia sciebat causam suam agi, imò quia ipse iudex erat, & pro monasterio iudicabatur, sibi præiudicium fecit. ff. de re iudicata. sæpè. ff. de pig. fideiussor. Respondeo non, & infr. de sen. & re iudicata. suborta. Nec obstat lex sæpè, quæ loquitur quando me sciente agebat ille, quem de iure poteram prohibere, vt si creditor agere patiatur debitorem, & in alijs exemplis positis in l. prædicta. vel si quis nomine meo agat, & eum non prohibeo, cùm valeam prohibere. At archiepiscopus nec sciebat rem suam, quando causam diffiniuit, & etiam si sciret prohibere nõ valebit, quominus iure suo, vel quòd sic saltem credebat suum vteretur, si vellet, vt in ea l. sæpè dicitur, in fine. Nec obst. l. si fideiussor. quæ loquitur quando pars sciens rem suam obligari subscribit instrumento authoritatem præstans obligationi, secùs autem si faciat tanquam iudex, vel tanquam testis, vel alius quilibet officialis, cùm nulli debeat officium suum esse damnosum, & ex sententia non habet ille ius, nec ex testimonio, sed tantùm declaratur ius pristinum. ff. de pig. act. Caius. ff. si ser. vend. l. sicut. §. sed si quæritur. item sicut apparet in hac decre. in princ. archiepiscopus tantùm tulerat sententiam super possesso. vnde non fit ei postea præiudicium in petitorio, Vel dic, quòd ex nouo iure peruenerat ad ecclesiam Medio. s. post sententiã (& in alio) hoc nõ noceret secundum quosdam

quosdam si essent publicatæ falsum dicit hæc gloss. imò idem esse debet, & si publicatę essent, publicatio enim nihil facit, nisi quòd prius non erat Authenticum modò est Authenticum, & valet inter personas, inter quas est actum, & quando ad idem agitur. (Vnde) ex quo priuilegio petitionis, quæ fortè talis, vel consimilis petijt tale monasterium, vt sibi donata tali comite confirmare dignaremur (intelligatur.) ff. de reb. dub. quoties. inf. de verb. sig. Abbate (confirmari) ff. de iurisdi. om. iudi. & quia. arg. contrà. 63. dist. in synodo. 23. dist. in nomine. sup. de elect. cùm inter canonicos. vbi de hoc in gloss. sed nónne, etc. (Quod in eum est) sed dices cùm non esset suum, quia falsum est priuilegium Luitardi debet tenere donatio. ar. sup. de in inte. resti. cõstitutus. Respon. ideò non teneret donatio illorum q̃ secuta est ex priuilegio Luitardi, quia non intendebat Imperator eam donare, vt crederet esse ea monasterij ex donatione Luitar. & intentio est necessaria. inst. de do. §. sunt etiam. & seq.

4 †Item sicut sententia lata ex falso instrumento non tenet, ita nec a priuilegiũ concessum ex falsa causa, vel falso instrumento non tenet. C. si ex fal. instru. l. 1. & 2. Si autem non apparuisset falsitas in primo priuilegio, nec ei Imperator niteretur, sed diceret imper. concedimus & cõfirmamus, non quærerem quæ sunt confirmata quæ concessa, quia in quibus non valet confirmatio, valet per consequens concesio. q. dicat Imperator, in omnem euentum volumus ecclesiam habere, siue vt donationem, siue vt confirmationem, nisi per obreptionem obtineretur, vt hîc. & inf. c. proxi. vt potius res valeat quàm pereat. inf. de verb. sig. Abbate. ff. de reb. dub. quoties. 12. q. 2. si quos. sup. de in integ. resti. l. constitutus.

5 †Alia) benè dicit. & not. hîc diligenter priuilegia confirmatoria meliora sunt quàm illa q̃ sunt ad instar, quia in cõfirmatorijs dicitur de aliqua re, quæ sit donata vel vendita, pro donata vel vendita habetur, & sic de similibus, nec intelligitur per prædicta verba donatio confirmata, licet in priuilegijs contineatur in princi. confirmamus omnia habita & habenda, nisi ea quæ dantur & statuuntur principaliter innitantur confirmationi, ita quòd confirmatio est principalis causa, quare sit donatum vel statutum, & non ponitur confirmatio narratiuè tantùm, & repete quæ no. in sum. C. de fal. cau. ad l. 1.

6 †Secùs autem quando in priuilegijs continetur, concedimus hoc priuilegium ad instar, quia tunc omnia, quæ sequũtur, intelliguntur concessa ad instar, vnde si sequeretur in eodem priuilegio, donamus vobis talem ecclesiam, subintelligendum est ad instar, & eodem modo dicit decernimus vel statuimus, imò idẽ est si dicat, adijcimus etiam quòd habeatis ius in tali ecclesia, vel etiam eam eximimus, nam semper intelligendum est ad instar adijcimus, & sic de alijs tunc not. quando in priuil. dicitur eximimus omnes ecclesias vestras, quæ per vos sumpserunt regulam beati August. in quibus has diximus exprimendas, hæc verba ponuntur narratiuè. arg. 4. q̃. 6. quippè. & ideò nulla ecclesia expressè probatur exempta, nisi probetur quod pro eo sumpsit regulam beati Aug. (Principale) priuilegium Luitardi (Accessorium) priuilegium hoc Henrici (Proprietas) C. loc. ad probationẽ. (Possessio.) ff. de acquir. pos. l. si qui ante. & l. si aliquẽ. (sufficiat) fatemur tamen quòd ille qui rẽ locatam accepit, non poterit quæstionem referre de proprietate vel de possessione (Obscura) sup. de proba. ex literis. 3. q̃. 9. iudicas. ff. de actio. & oblig. Arrianus.

a *Ita nec priuilegium. & q̃ priuilegium impetratũ ex falsa causa nõ teneat, tenet etiam Bal. hic pro quo dicit benè facere tex. in l. Gallus. §. si eius. ff. de lib. & post. & refert Feli. in c. ad audientiã. el. 2. col. 11. vers. amplia primò sup. de rescri. pro quo addo, q̃ not. Pe. de Anch. in cõs. 338. incip. visis diligẽter iurib⁹. colũ. 3. vers. tertio ponderandum est.*

CAPVT VII.

1 *Literis in quibus non est probata falsitas, creditur, licet eorum signa sint nobis ignota.*

QVOD SVPER HIS. & inf. (Suppresionem) hîc potest colligi argumen. à contrario sensu, quòd si non per suppresionem veritatis vel expresionem falsitatis sint obtentæ literæ Cardinalium, etiam si sint ignota eorum sigilla, quòd credẽdum est eis, quod referas ad casum, de quo hîc loquitur decre. arg. inf. de crimi. fal. c. penul. sed videtur, quòd tunc essent necessaria 5. sigilla. de cler. pereg. c. 1. sed illud c. loquitur, quando non solùm sigilla sunt ignota, sed etiã nomina episcopatuum & episcoporum. Vel dic, quòd ibi est maius periculũ quàm hîc. (Veritatis) quia tacuerunt per quæ vtiles erant terræ sanctæ. (Falsitatis) expresserunt se debiles, cùm sint fortes, & ideò non valent literæ, quia si expresissent non habuissent. sup. de rescrip. super literis. (compelli) quia non teneret absolutio. ff. de na. resti. l. 1. §. si quæras. quare non tenet absolutio ex falsa causa, sicut tenet excommunicatio? Respon. quia non

intendit absoluere, sed excommunicare intendit. de hoc not. sup. de offic. or. ex parte.

CAPVT VIII.

PASTORALIS. & inf. (Decre.) quæ non est posita in corpore decre. sed tamē aduocati eam pro decre. allegant. vel loquitur de illis decre. quæ licet olim erant positæ in corpore decre. quando nullum corpus erat Authenticarum præter compilationem Innoc. 3. vel loquitur, quādo bulla dependet in litera, quæ ideò statim pro iure non est habenda. C. de leg. 2. † Consulat) not. decre. contrariam iuri non statim reijci, sed Papam consuli, est enim præsumptio pro ea, quia posita est inter alias decre. vel etiam aduocati in iudicio eam allegant rescrip. tamen statim abijceretur. 25. q. 2. rescrip.

CAPVT IX.

CVM DILECTVS. & infrà, (Conclusum) dicunt, quòd etiam post conclusionem possunt produci. argu. quia cùm in causa appellationis posint produci, melius est ergò ante vulneratam causam subuenire. C. in qui. cau. in integ. resti. non est neces. l. sancimus. plus placet, quòd in eadem causa post cōclusionem non licet, vt hìc, sed in causa appellationis, in qua non est conclusum, & quæ alia causa est, benè licet producere instrumenta, confessiones & alias probationes, quod dic vt legi. & not. sup. de testi. fraternitatis. Alij dicunt quòd nec etiam post appellationem, licet ea producere postquam conclusum est. ar. inf. c. proxi. in fin. vbi dicit, quòd iudex ex officio suo post conclusionem potest interrogare partes, & loquitur in causa app. & ita à cōtrario sensu parti, non licet in causa app. interrogare aduersariū, ergò à simili nec instrumentum producere. (Consuetudo) C. de arbi. cùm dilect. (Consuetudo) etiam sine subscriptione testium, hoc habet consuetudo quod sine ea creditur. de hoc no. sup. eo. c. 2.

CAPVT X.

1 *An poßint partes super nouis articulis in causa appellationis producere testes.*
2 *Quo casu stetur testibus & non instrumento.*
3 *Instrumentum quando reddatur suspectum. & vide de hoc in nu. 4.*
5 *Falsum redditur instrumentum, si quis per duos testes probat se alibi fuisse tempore contractus.*
6 *Instrumentum non redditur suspectum ob dubitationem testium. Et quid iuris, si testes contradicunt instrumento.*
Instrumentum quodlibet per quatuor testes potest improbari.
7 *Instrumento publico & subscriptione testium vallato derogatur per duos testes.*
8 *An pauciores testes quàm qui in instrumento sint descripti præiudicant instrumento.*
Probata falsitate, tollitur authoritas scriptoris instrumenti.
Concordia instrumenti & testium semper est attendenda.

CVM IOANNES EREMIta. (Condemnauerunt) & malè, cū his, id est, de traditione domus nihil actum est. Vel dic, q petijt etiam sibi domum tradi acti. exempto, & idcircò benè iudicauit iudex secundum probata, sed iudex appellationis coram quo probatum fuit, scilicet, de conditione contrariū sententiat.

1 † Et ita habes hìc argum. quòd partes possunt super nouis articulis in causa appellationis pducere testes, licet illud sciuerunt in causa principali, benè enim scire potuit Io. quod ex quo petebat traditionem rei venditæ sibi fieri, quod sententiaretur pro actore, nisi probaret reus cōditionem. Alij tamen dicunt, quòd ex quo scire potuit ante apertionem testiū, articulū sibi necessarium, nisi probet ante apertionem testium pòst probare nō potest, nec per decr. contradicit, quia primò non fuerunt testes pducti super venditione, sed instrumentū. Sed nos non facimus magnam vim, vtrum sciuerunt vel potuerunt scire, quando agitabatur principalis causa illum articulum, quem vult probare in causa appellationis, an non. Sed in hoc casu est vis, si fuit oblatus articulus ille probandus in causa principali, vel an comprehenditur sub articulis in causa principali datis, quia tunc si primò probauit per testes, post apertas attestationes iterum testes producere non poterit, vt not. sup. de test. fraternitatis. (Nouum) de hoc not. suprà, de testi. fraternitatis. (Inhabitares) & ideò non debebant condemnare P. ad vacuam possessionem tradendam. (Anni) nec propter hoc minus valet eorum testimonium.

2 † Tabellionem) si omnes testes viuunt, & contradicunt instrumento, in quo

quo inſcripti ſunt, vires ſuas amittit inſtrumentum, & ſtatur teſtibus. ſup. de proba.tertio.ff.quemad.teſt.ape.l.prima. §.vlt. & Authen.de fideiuſ.§.ſi verò fideiuſſor.col.6.Si verò vnus diceret, non interfui contractui,vel inſtrumento,in quo ſcriptus ſum,debilitat fidem inſtrumenti, ita quod redditur ſuſpectum. ff.quemad. teſt.ape.l.1.in fi.& ideò non valet ad probandum. C.de proba.iubemus.

Et dicunt quidam, hoc eſſe adeò verum, quòd ſi decem teſtes inſcripti ſunt inſtrumento, & vnus ſolus de ſcriptis neget ſe interfuiſſe, reliquis mortuis,vel nihil dicentibus,ſuſpectũ reddit inſtrumentum. Alij dicunt, quòd licet vnus teſtis dicat ſe non interfuiſſe inſtrumento,dũmodò alij tot remaneant inſcripti, quòd licet contrà teſtentur,vel ad minus,nihil dicant,vel mortui ſint,quòd ſufficiunt ad probationem contractus in ſcriptis redacti, non debilitatur virtus inſtrumenti,& lex præal. ff. quemad. teſt. ape. l.1.§.fi.loquitur quando vnus ex ſeptem teſtibus in teſtamento ſcriptis negabat ſe interfuiſſe contractui,quo ſublato,propter defectum teſtium inualidum remanet teſtamentũ. C.de teſta.ſi vnus.Secùs autem eſſet, ſi illo edicto completus remanet numerus teſtium, vel vt dicit Io.illud eſt ſpeciale teſtamento propter ſolennitates, quæ ibi requiruntur, veruntamen ſi per duos vel per tres inſcriptos teſtes,vel alios probaretur eum interfuiſſe, qui dicit ſe non interfuiſſe, ſtabitur dicto duorum. ſup. de elect. cùm dilect. Imò idem videtur,& ſi dicat ſe non interfuiſſe, nec etiam probaretur eum affuiſſe.arg. quia in actis.ſi teſtis negaret teſtificatum, vt ſcriptum eſt, vel pars negaret ſe confeſſum,vel aliquid aliud quod ſcriptũ eſt ſoli tabellioni crederetur, vel ſcripturæ tabellionis. ſup.de proba.quoniam.

3 † Si autem plures negarent ſe interfuiſſe inſtrumento, tunc ſuſpectum redditur inſtrumentum, vnde nihil ex illo probatur. ſup.de teſti. tam literis. ſup.de proba.tertio.

Et intantum hoc verum eſt, quod etiam ſi per centum teſtes probarent contractum, qui in inſtrumento continetur, niſi per eos probaret eos interfuiſſe, qui negant ſe interfuiſſe,inſtrumentum inualidum eſt, quia ei eſt hæc falſitas admiſta, ſcilicet, hos duos interfuiſſe. 9. diſt. ſi ad ſacras.3.quæſt.9. pura.non negant tamen contractum poſſe probari per teſtes etiam inſcriptos in falſo inſtrumento, cùm ipſi non fuerint participes falſitatis.

† Sed oppones nónne ambo ſunt in dictis ſuis ſingulares, cùm vterq; tantùm de ſe neget interfuiſſe,vt patet ſuprà, de elect. bonæ memo.Reſpon.ſi ageretur ad probandum,quòd alter abſens fuerit tempore confecti inſtrumenti, non ſufficerent teſtimonia eorum, quorum vterque diceret ſe non interfuiſſe,ſed cùm agatur ad probandum inſtrumentum falſum, ſufficiunt hi duo,qui probant idem, ſcilicet, inſtrumentum falſum & abſentiam horum duorũ, & maximè cùm ſimul eos adfuiſſe ſcriptũ ſit in inſtrumẽto, & quaſi ſimul & pariter teſtificari viderẽtur,quia nec ipſi,nec alij interfuere, cùm ſi interfuerunt, ſimul & pariter ſe vidiſſent ſecundum quoſdam.

† Nos contrariũ credimus, nam ſi cẽtum teſtes dicerent,quilibet de ſe,ego nõ interfui, & duo tantùm dicerent,fui,vbi inſtrumentum fuit perceptum,vel vbi cõtractus fuit celebratus, validum erit inſtrumentum, quia ſinguli teſtes in ſuis dictis ſingulares ſunt. ſup. de elect.cùm dilecti.Nec obſtat ſup.de proba.tertio.quia ibi per nullum teſtem reprobatur fides inſtrumenti. Vel dic,quòd ibi non fuerunt ſingulares,imò benè & plenè licet indirectè probauerunt falſum inſtrumentum,& ſic etiam reſpondetur ad c.tam literis.Vel dic,quòd contradicit. ſup. de teſti. tam literis.quia ibi expreſſè probatum fuit inſtrumentum falſum continere, & quod diximus de duobus teſtibus, intellige verum in contractibus,vbi duo teſtes requiruntur.

4 † Si autem requirantur 5. vt in codicillis,vel 7. vt in teſtamentis,nõ ſufficeret alijs negantibus,ſe interfuiſſe probare per duos teſtes contractum initum.Aliàs verum vel inſtrumentum perceptum,quantum ad hoc,quod per inſtrumentum probaretur,vel codicillum,vel teſtamentum. Aliqui tamen dicunt,qui nõ minus quàm alij ratione nituntur,quod etiam ſi oẽs inſcripti negent ſe directo interfuiſſe cõtractui, vel inſtrumenti confectioni, nihilominus valet inſtrumentum publicum, ꝙ per ſe habet authoritatem,& hi teſtes ſingulares ſunt, nec poſſunt directo probare negatiuam. 6. q. 5.actor.Non obſtat quod dictum eſt ſup.eo.gl.5.Reſpon.quia quod dicit ſe non interfuiſſe pariter dicit & de alijs, qui adeſſe non poſſunt, niſi vidiſſent eos, cùm hoc non ſit verum.Nec ob.ſup. de prob.

de prob.tertio.quia ibi indirectè probauit contrarium, & eodem modo respondeo ad decre.tam literis.

5 †Si autem aliquis de inscrip.testi.per duos testes tãtùm probaret, se alibi fuisse tempore contractus celebrati, etiam centum probantibus se interfuisse tempore instrumenti celebrati, vel instrumẽti percepti, nihilominus falsum erit instrumentum, non quia contractus non probatur p testes, sed quia addidit testem interfuisse, quia non interfuit, vt inf. de his quæ fiunt à præla. quanto. sed si testes inscripti instrumento, vel alij dicerent eum interfuisse in celebratione contractus, vel tempore instrumenti percepti, nisi luce clariores probationes probet se abfuisse, præualebit instrumentum. C. de contrahen. stip. optimam. Dicunt tamen quidam & fortè non malè, quòd si vnus solus nedum plures negarent se interfuisse contractui, vel instrumento, reliquis tacentibus vel mortuis etiam, si centum essent, debilitatur fides instrumenti. ff. quemad. testa. ape. l. 1. §. vlti. nam cùm nullã fidem haberet hoc instrumentum, nisi ex officio notarij, benè per contradictionẽ testis suspectũ redditur testamentum, siue instrumentum, nisi per collationem subscriptorum testium vel contrahentium iuuaretur instrumentum. Authen. de fide instru. §. si verò moriatur. & §. quòd si tabellio. & in his vbi negant se interfuisse, est faciẽda optima indagatio. C. de fal. vbi C. de proba. iubemus. ita tamen quòd semper iudex magis p̃sumat, vt instrumentũ valeat, quàm pereat. inf. de verb. signi. Abbate. nec tanti valoris est dicta suspicio, quæ oritur ex negatione eorum, qui se interfuisse negant, vt instrumentum annihilet, nisi indirecto contrarium probaretur. sup. de testi. tam literis. sup. de prob. tertio. C. de ꝓbat. cum precibus. nisi in acerrima inquisitione aliud appareret. Sed Ioan. Ere. quantum ad hunc articulum fuit in prima opinione.

6 †Si autem testes dicerent, se non recordari, an instrumento vel contractui interfuerint, sed non firmiter assererent, tunc standum esset instrumento, cõtrà q̃ nihil asseritur, licet dubitetur, non enim tãtam vim habet dubitatio eius, vt suspectum posset facere instrumentum, imò ex quo in tutiorem & benigniorem partem declinare debet, scilicet, vt concordet instrumento. ar. sup. de testi. cùm tu fili. inf. ☞ de sponsa. iuuenis. inf. de reg. iur. c. 2. †Si verò testes contradicant instrumento, alij quàm in quo scripti sunt dicunt quidam, quòd si factum est remotum, magis creditur instrumentis. ff. de proba. si arbiter. ff. de car. l. 3. §. duæ. ff. de dam. infect. qui bona. §. vlti. aliàs est lex & incipit causæ. Alij dicunt, quòd contra quodlibet instrumẽtum admittitur probatio testium. inf. de præscrip. ad audientiam. sup. de testa. causam. C. de proba. cum precibus. Sed dicũt necessarios quatuor testes ad minus, cùm instrumentum vim duorum testium teneat, & notarius maior sit vno teste, & negãt magis credendũ esse viuæ voci, quàm mortuæ. Nec ob. Authen. de fide instru. §. si verò aliquid tale. quia ibi erat viua vox, & instrumentum ex vna parte, & ex alia parte erat tantùm collatio literarum. Itẽ dicunt, q̃ licet priuata scriptura succumbat testibus. C. de contrah. stip. optimam. non tamen publica, quæ eandem vim habet, vt testes. C. de fide instr. in exercẽdis.

7 †Nos tamen dicimus, quod instrumẽto quantumcunque publicè confecto, & quantumcunq; inscriptos habeat testes, derogatur per duos testes, vel ad plus per tres, qui perhibent eum contractum, de quo instrumentum est præceptum non fuisse celebratum, vel illos qui dicunt cõtraxisse, ibi non fuisse præsentes prædicta ratione, quia dictum instrumentum non habuit authoritatẽ, nisi à notario, & huic authori præferri iustum est dictum duorum testium.

Et hæc vera sunt, nisi testes supersint, qui asserant verum esse, quod in instrumento continetur vel collatione testium, vel contrahentium probari posit, quòd verè testes inscripti instrumento contractui interfuerunt. ar. Authẽ. de fide instr. §. si tãtùm. & §. si verò moriantur. & §. seq.

8 †Sed oppones nónne si instrumento inscripti sunt 10. testes vel plures credendum est eos affuisse contractui, cùm notarius fidem faciat de omnibus, quæ in instrumento continentur propter publicũ officium, quod habet, & sic credendũ est eos affuisse, ergò non pauciores testes præiudicabũt instrumento, quàm sint qui in instrumento inscripti sunt? Respon. verum est, quod dicitur quamdiu non debilitatur fides instrumenti, sed ex quo probatum est falsum scriptũ esse instrumento, debilitatur tota vis instrumenti. 9. dist. si ad sacras. aliàs si ad scripturas, vnde decætero non credam, quòd testes fuerint p̃sentes, probata enim qualibetcunq; falsitate, tol-

tate, tol-

tate, tollitur authoritas scriptoris instrumenti, & ita alijs, quæ in instrumento cōtinentur, authoritatem præstare non potest. vt in præalleg. c. si ad sacras.

Fallit autem hîc, quòd per testes probetur contra instrumentum, vbi est præsumptio iuris & de iure. C. ad velle. antiquæ. & C. de arbi. tut. l. vlt. sed licet, vt ibi dicitur, non posit probare contra instrumentum, quod verum fateretur, potest tamen illud dicere falsum. Item non obstāt prædictis. C. si mi. se ma. dixe. si alterius. C. de non nu. pe. generaliter. C. de test. testium. & Authen. rogati. C. de suffra. l. 1. & ff. de prob. census. C. qui test. face. pos. hac consul. vbi dicitur, quòd melior est probatio instrumentorum, quàm testium, quia benè fateor, q. vbi instrumentū non negat verum, quòd magis secura & indubitata est probatio scripturæ, quæ immutari non potest, quin appareat. Sed lingua testium satis mutabilis, & labilis est, vt C. qui test. fa. pos. hac con. §. at cùm na. sed hæc securitas, atque prærogatiua tamdiu, tantùm durat, donec contra instrumentum aliqd rationabiliter sit probatum, secùs autem est, vbi instrumentum dicitur falsum, & probetur tunc. s. quando conflictus est inter eos, qui scripti sunt, qui dicunt contractum celebratum, & alios qui negant, sed si quæritur qui vel quibus testibus alijs pponderare debent, distingue vt magister Io. No. 4. q. 3. §. si testes. in gl. circa contrarietatem. (eādem) C. de fid. instrum. in ex. (momenti) sup. de test. cùm à nobis. (intentionem) hîc satis apparet quòd inf. petebat principaliter vacuam possessionem domus. † Venditionem) satis est bona allegatio, quia iudex hanc viam eligere debebat, vt fieret concordia instrumenti & testium. arg. sup. de test. cum ti. & propter hoc etiam. s. vt appareat concordia testiū, vtilis fuit interrogatio facta à Papa, scilicet, an vna tantùm venditio facta fuisset, potest etiam dici, si interrogatio facta non fuisset, tamen cōcordia testium & instrumenti eodem modo facienda erat, sicut hîc fit in hac decre. q. licet instrumentum diceret, quòd Petrus vendidit domum Ioanni non negat venditionem fuisse conditionalem, & ideò probatio super hoc inducta postea quòd venditio conditionalis esset, erat admittenda, quia non contradicebat instrumēto, sed addebat, nam iudex cuncta debet rimari. 30. q. 5. iudicantem. ff. de inter. act. vbicunq;. (obligatum) in conditionalibus autem contractibus non cedit dies ante euentum conditionis. ff. de verb. sig. cedere diem (aliàs) id est, secundum probationes, non secundum veritatem. C. de ap. eos.

9 † Conclusum benè) dicit *a* quòd iudex ex officio suo, postquam est in causa conclusum, potest interrogare à partibus de his, quæ sunt dubia ratione eorum, quæ acta sunt ante conclusionem, nam de alijs non possunt quærere, alij tamen dicunt contrà pro hoc. sup. eo. cùm dilectus.

a Benè dicit. Adde ꝙ Car. in cōs. 72. inci. sigillatim sin guli. col. 5. cir ca princ. dicit hoc dictū singulare. & pro hoc allegat gl. not. in Authent. de test. §. illud dicit, ꝙ iudex pōt interrogare, non vt addat, sed rationē dictorū reddat.

CAPVT XI.

EX PARTE CHARIS. (In figura O.) Idem fortè posset etiam si dictio esset minus, vel oratio, dummodò comprehēderetur intellectus Papæ. Alij autem dicunt, quòd si aliquando intollerabilis esset error in litera, vel in cōditione, iudex tamen nisi occultum sit vitium, suspectas habebit literas, cùm multi sint officiales in curia, qui examinant vitia literarum, primum dictum magis placet, nam per bullam satis tollitur suspicio, & oculus sæpè fallitur officialium.

CAPVT XII.

1 *Reus appellatus, an cogatur scripturam sententiæ exhibere, si actor eam amisit, vel copiam non habuit.*

2 *Decepto qui falsum respondit, an succurratur.*

C. PERPETVVS. (Communium) id est, cōmuni pretio redemptorum, vel aliter, vt no. sup. de proba. c. 1. † Quæ-
1 ritur aliquis petit sententiā latam contra se, pro Petro super tali fundo cassari, vel quia nulla est, vel quia iniusta, & ab ea est appellatum. Petrus respondit exhibere sententiam, actor respondit, ego nō habeo scripturam, quia iudex noluit mihi copiā ex ea facere, vel quia amisi, sed tu exhibe, quia ipsam habes, an reus cogendus sit eam exhibere. Sol. sic, vt hîc. C. de eden. is apud. imò si reus non diceret sententiam latam, interrogabitur, an talis sententia pro eo lata sit. ff. de interro. act. l. pen. & si negauerit cogeretur cedere, siue renunciare sententiæ, vel iudex pronunciabit, si qua sententia apparuerit pro Petro lata nullas vires habeat. argum. ff. de inter. ac. non alienum. Item quia confessus, pro iudicato haberetur. ff. ad l. Aquil. proinde. Et si nolit respondere, pro confesso habetur. ff. de inter. act. de ætate.

2 §.qui tacuit. †Succurritur tamen illi, qui probabiliter deceptus falsum respódisset, satisfacto tamen aduersario de interesse suo. ff. de interrog. act. de ętate. §. ex causa. Item contra istum, qui dicit nullam sententiam prolatam dabitur actori confessio sua Authentica, quæ perpetuò ipsi reo præiudicabit, etiam in alio iudicio. C. de libe. causa. iubemus. 2. q. 1. multi. veruntamen si poterit probare cõtrarium reintegra in hoc casu per ostensionem sententiæ, vel alio modo probatio præiudicabit confesioni. C. de iur. & fac. ign. error.

CAPVT XIII.

IMPVTARI. Quidam ponunt casum istius decre. in eo, qui producit duo instrumenta, vnum in quo continetur, quòd sit proprietarius rei, aliud in quo continetur, quòd sit vsufructuarius, sed hoc non potest stare, quia potest esse, quòd primò fuit proprietarius, & postea vsufructuarius, vel ecõtrà, & sic non discrepant, sed concordant. Alij ponunt casum sic, aliquis produxit instrumẽtum, quòd promisit ei tali die. c. Bononiæ. Item produxit aliud instrumentum, quod ipse eadem die promisit tibi. c. Romæ. hæ enim scripturæ aduersæ sunt, & si non directè, sed ꝑ mediũ, vel indirecto, impossibile est enim hæc duo instrumenta simul vera esse, vt patet. sup. de testi. ex tenore. vel pone casum sic, primò produxi primũ instrumentum in quo continetur, quod ego pro ecclesia mea emi fundum à te pro 10. tali die & coram talibus testibus, postea produco aliud instrumentum, in quo continetur, quod eundem fundum emi Romæ nomine meo coram alijs testibus eadem die. Hæc enim non sunt contraria, nec per se nec ꝑ aliud mediũ, quia vtrumque esse potuit, sed ita diuersa sunt, quod non est verisimile rem ita processisse, & fidem sibi inuicem derogarent. Nescitur enim cui instrumento magis credendum sit, sed si à diuersis partibus producerentur huiusmodi instrumenta, tunc iudex inspicere debet, quòd magis est sine suspicione, & ei crederet, vel si vtrunq; est par pro reo præsumet. sup. eod. inter dilect. sup. de proba. ex literis. C. de contra. stip. optimã. ff. de test. ob carmen. §. fi. (contrarias) C. de fi. instru. diuersæ. (contrarias) secùs in testibus, quorum dicta non potuit prævidere sicut instrumenta.

CAPVT XIIII.

SI CAVTIO. id est, scriptura publica vel priuata talis, scilicet, confitetur talis tantum se recepisse ab A. vel se tantum debere, secùs autem si diceret A. tantum accepit à B. Ar. contrarium. C. de do. cau. non nu. l. vlti. sed dic ibi non fuisse publicum instrumentũ. Item not. speciale, scilicet, in dote, vel in mutuo, vbi licet in instrumento hæ causæ exprimantur, non tamen sufficiant. C. de non nu. pec. si ex causa. generaliter. Auth. de tempore non so. pe. super do. col. 7. (indeterminatè) id est, nõ expressa causa. (in ea) etiam sine scriptis. C. de non nu. pec. generaliter (si causam) puta venditionis, donationis, vel consimilis (probaueris) puta quia confessus es te debere 10. fo. pro domo vendita, & tu probas modò, quòd eandem domum habes, quia aliam rem permutasti ꝑ ea. C. de rer. permu. ex placito. & l. cum precibus. vel probas eum alibi fuisse tempore cautionis emisse, vt sup. de tes. ex tenore. vel probat, quod causa fuit fraudulenter adiecta, cùm tamen nulla causa subesset, vel errando subiecit causam.

CAPVT XV.

1 *Quis habeat potestatem faciendi tabelliones, & vide in num. 3.*
2 *An alius præter Papam & Imperatorem possit facere tabelliones.*
4 *Ad hoc vt valeat consuetudo faciendi notarios requiritur consensus superioris.*

1 CVM P. (Tabellio.) †De tabellionibus dicũt quidã, quòd quilibet potest facere tabellionem, qui potest dare, vel facere iudicem ordinarium, siue sit Imperator, siue Rex, vniuersitas, siue collegium, siue consuetudo, siue quicunque alius. Qui autem iudices facere possunt. not. sup. de offic. ordi. cùm ab ecclesiarum. in sum. C. de iur. om. iud. Alij dicunt, quòd qui potest dare tutores, potest facere tabelliones, qui autẽ tutores facere possunt. no. in sum. C. q dare tu. pos.

Nobis autem videtur aliter, scilicet, quòd nullus potest facere tabellioné præter Papam & Imperatorem, qui horum vsum approbarunt, & inuenerũt, nisi fortè consuetudo vel speciale priuilegium Papæ, vel Imperatoris alicui hoc cócesserit specialiter. arg. C. de eman. l. 1. & vlt. & inf. de exces. præla. accedentibus. in fi. Et hoc sic probo, certũ est, q̃ cõtra ius est officium

ciũ tabellionis, qa chartę animalis mortui creditur sine adminiculo alio: vt not. sup. eód. c. 2. Sed contra ius naturale nulli venire licet sua authoritate, sed potius temeritate propria, nisi principi, qui supra ius est, vt patet. ff. de leg. princeps. & infr. de conces. præbend. c. proposuit. sicut diximus in dispensatione, quę est contra ius. sup. de tempo. ordi. c. dilec.

2 † Sicut nec licet restituere infamem, nec legitimare illegitimos, nec arrogare, nisi principi, & paucis alijs quibus est specialiter concessum: vt not. inf. qui filij sint legi. vel ille. per venerabilem. ff. de post. l. 1. §. de qua. ff. de adop. l. 1. & 2. de regul. iur. cùm te. vbi not. Sunt enim huiusmodi quasi contra naturam, & miraculosa de infame facere bonæ famæ, & de illegitimo legitimum, & hominem sui iuris subijcere alij, & huiusmodi de tabel. autem habemus. in C. de tabel. per totum. & Authen. de tabel. tamen nunquam dicitur, quod alius, quàm Papa vel Imperator possit hoc facere, Tamen fatemur quòd si aliquis habet de consuetudine, quòd posit facere tabelliones, hæc consuetudo seruãda est. ar. C. de eman. l. 1.

Item fatemur, quod si alicubi est consuetudo, quod credatur aliquorũ scripturis, quòd consuetudo hæc seruãda est, sup. eo. cum dilect. Et licet hi, quibus consuetudo concedit posint dici notarij, quia in notas redigunt, quæ coram eis aguntur vel tabelliones, quia in tabellis scribũt, non tamen potestatem habent & officiũ publicũ, quòd tabellionibus à legibus datur, sed tantùm illud habent quod cõsuetudo eis tribuit, quantum eis tribuit.

3 † Nõ credimus, quòd alius subditus ecclesiæ, vel imperio posit facere tabellionem, præter Papam vel Imperatorem, vel statuere, vel etiam pacto nudo se ligare, quòd credatur instrumentis alicuius priuatæ personæ, cùm eis non liceat contra leges publicas, & contra ius naturale sic aliquid statuere, sicut etiã dicimus in tutoribus & iud. quòd nisi imperator, lex, vel consuetudo concederet personis certis, quòd possent iudicare & tutores dare, quòd nullus, nisi Papa vel Imperator eos posset dare. Nullus enim præter prædictas personas posset constituere, quod libera persona per alium iudicaretur, vel obligaretur, credimus tamen quòd alij reges qui habent supremum, & merum imperium possent idem statuere de tabell. si vellent.

4 † Nec etiam mireris quòd per consuetudinẽ potest induci, quod aliquis inferior principe posset facere notarios, nõ tamen potest constituere, quin faciat ipse notarios, vel alij concedere quòd faciat, & est ratio in consuetudine ad hoc, vt valeat oporret, quòd interueniat consensus superioris principis tacitus, vel expressus, vt not. sup. de consue. in princ. Sed in constitutione secùs, quòd autem princeps superior approbat, ipse facere videtur. C. de vete. iu. enu. l. 1. §. omnibus. (ordinarij) repete quæ dixi. sup. de test. Albericus.

CAPVT XVI.

1 *Quæ seruanda sint in publicatione testamentorum & etiam in testium publicatione. in num. 2.*

3 *Testamentum non dicitur authenticum, nisi fuerit per tabellionem scriptum.*

Exemplificatio sine iudice fieri non debet.

Solennitates instrumenti, vt sigillæ, numerus testium, valent ad hoc, quòd testatoris voluntas valeat, sed scriptura tabellionis ad hoc, vt posit fieri missio in ipsam hæreditatem.

4 *Instrumentum quantumcunque authenticatum, non præiudicat alijs nisi præsentibus vel contumaciter absentibus.*

Instrumenta quo casu posint transscribi.

1 SI INSTRVMENTA. † Testamenta autem sic sunt publicanda in primis faciet iurare illum, qui petijt publicationem quod eam non petijt causa calumniæ. C. quemad. test. aper. eius. argumen. ff. ad exhib. theatrum. Itẽ pro his omnibus vocabuntur hi quos res tangit. ar. sup. de testi. significauit. ff. de adopt. nam ita. Item vocabuntur testes inscripti in testamento, & si qui sunt absentes, vel etiam omnes, si commodè venire non possunt, mittetur ad eos testamentum, vt cognoscant si testamento interfuerint, & si consenserint omnes, publicabit illud, & hæc omnia debent publicè expediri. Probantur hæc. C. quemad. te. ape. l. 1. ff. quemad. te. ape. l. 1. & l. cùm ab inimicis. & l. seq. nec requirendus est tabellio, nam prædictæ leges non faciunt mentionem de tabellione, quia in eis loquitur de testamento, quod non erat scriptum per tabellionem. C. de testa. cùm anti. §. fin. & eodẽ modo facienda est publicatio, si nõ appareat testamẽtum, quia nõ fuit exinde facta scriptura, vel si facta fuit exusta vel

ſubtracta eſt.ff.quemadmo.teſt.ape. ſi in duobus.§.fi.hæc autem publicatio,quæ in multis legibus dicitur apertio teſtamenti, debet fieri apud certos iudices,&geſta interuenire debent. C.de teſta. conſulta. & publicari.&ex tunc ſunt Authentica inſtrumenta.

2 †Et ſimiliter eſt procedẽdum in publicatione teſtium receptorũ, de aliquo cõtractu non redacto in publicam formam, de qua loquitur ſup.de teſti. ſignificauit. quia tunc contractus,vel aliud actũ, quod erat tantùm in mente hominũ, redigitur in publicam formam,& ideò maior ſolẽnitas ibi adhibenda eſt,quàm ſi inſtrumẽtum publicũ deberet propter conſumptionem,vel aliam iuſtam cauſam publicari.

3 †Sic etiam eſt in teſtamento, quod nõ eſt authẽticum,nec publica ſcriptura, niſi ſcripta fuerit per tabellionem,ſi enim per tabellionem ſcriptum eſt, cùm ſit Authẽtica ſcriptura non oportet in aliam publicam ſcripturam exẽplari, niſi aliqua cauſa ſubeſſet, vt hìc.& quia teſtamentum q. à teſtatore,vel alia perſona priuata ſcribitur,quòd fieri licet.C.de teſt.cum anti. §. fi.& Authen.ibi ſignata. Et quod non ſit Authentica ſcriptura ex eo patet,quia ibi non eſt manus publica,nec ſigillũ Authẽticũ.§.e.c.Huius Authẽticatiõis, ſiue publicationis eſt effectus,qa ꝑ illius teſtamẽti ſiue inſtrumenti ſic publicati oſtenſionem,fit miſsio in ipſam hæreditatẽ ꝑ edictum diui Adriani.C.de edic.diui Adri. l. fi. Eſt & effectus, vt fidem perpetuã ſemꝑ faciat.C.de teſt.l.2.aliàs autẽ licet ſigilla numerus teſtiũ,& aliç ſolennitates valeãt ad hoc,quòd teſtatoris voluntas valeat, q̃ ſecundum leges ſi vnum ex his deficeret, nõ valeret,vt C.de teſt.l.ſi vnus. nihil aũt probant,niſi ſcripta ſint per publicã perſonam,vel ſigillo Authenticò ſigillata,ſed in exẽplatione publicorũ inſtrumentorũ, hæc nõ ſunt neceſſaria,cũ illa Authẽticationẽ ſuã retineãt ex ſigillo vel ſigillo plati vel tabelliõis:vt no.ſup.eo.c.1.q.ex eo apparet,qa etiã poſt mortẽ plati vel tabellionis fidẽ faciũt,ſed hìc ſatis videtur, q. partibus præſentibus vel ꝑ contumaciã abſentibus,debeat fieri hæc publicatio. inf. de cõfir.vti.cũ dilecta.inf.de priui.ex parte. & ad hoc benè facit.C.de fi.inſtru.l.fi. Itẽ etiã ſi partes exemplificationi conſentiãt, ſine iudice non valet,vt hìc,licet partium conſenſus ſufficeret,ſine iudice ad faciẽdũ inſtrumentum de contractu,vel ſuper confeſsione de contractu iam facto.

a Idẽ videtur. Adde Car. in conſ.72. inci. ſigillatim ſingula. col. fi. Et ibi intelligit hoc verũ, niſi partes fuiſſent præſentes, & nõ appellaſſent, [illegible] probet plenè [illegible] Inno. [illegible] quoniam [illegible] ſup. de [illegible] & in c. [illegible] in fure. [illegible] de offic. delegat.

4 †Imò plus videtur, quòd quantũcunq; Authẽticatum ſit inſtrumentum nõ præiudicat alijs,niſi præſentibus vel cõtumaciter abſentibus, & quid contra illud dici poteſt ſecundum tenorem prædictæ.l.C. de fid.inſtr.l.fi. vbi dicitur,quòd non ſufficit inſtrumentum exhiberi in iudicio, niſi & ei fides imponatur,quin ſemper illud exhibere teneatur.Nec eſt cõtra.ſup. vt lit.nõ cõteſt.quoniã.in prin.quia ibi eſt ſpeciale, nec dicitur propriè publicatio, ſed exemplatio vel tranſcriptio, ſuperiora autem dicũtur publicari propriè, quia cũ prius non eſſent publicata in publicã formam, tranſcribuntur. Poſſet tamen dici, quòd ſi aliqua inſtrumẽta ſunt in caſu perditionis propter vetuſtatem, vel aliã cauſam conſimilem,quia tunc etiam abſentibus partibus poſſent tranſcribi inſtrumẽta,ſi vocari & expectari nõ poſſunt.ar.inf. de confir.vti cũ dile.§.1. & ſup.vt li.nõ cõteſt. quoniã.in prin. Atteſtationes aũt & alia acta per tabellionem ſolum ſine teſtibus ſcriptę non ſunt publica ſcriptura,nec faciunt fidem coram alio iudice, niſi ſint publicatæ.Et no.quòd propriè Authentica exemplantur, & non Authentica publicãtur(inſpecta)hæc faciẽda ſunt vocatis his quos res tãgit.ſup.de teſti.ſignificauit.

†Sed quidam dicunt,& fortè non malè,quòd ſi de verbo ad verbum exemplentur,& ſi iudex diligẽter inſpiciat ſigilla,& omnia alia,quæ neceſſe ſunt inſpici,quod benè valebunt talia exemplaria, ſed ſi vnũ inſtrumentum breuiter facit mẽtionem, puta quia dicit ſententiam latam, ſicut in publico inſtrumento,per manũ talis notarij confecto continetur, non videtur quòd per eius mentionem probetur ſentẽtia lata.Imò idem videtur a ſicut in publico inſtrumento videmus contineri: nã in hoc caſu potius videtur teſtimonium reddere, quàm vetuſta exemplare & authenticare,& hoc ſatis innuit hæc decr.de hoc etiam no.inf.de ver.ſig.c.abbate.

TITVLVS XXIII.

DE PRAESVMPTIONIBVS.

CAPVT I.

1 *Malum & damnum ſemper præſumuntur fieri malo animo, niſi contrariũ probetur.*

SICVT NOXIVS. (Mittit) manifeſtè(mortem)id eſt, vt occidat.ff.ad l.Aquil.nã ludꝰ (ludẽs) 1 † malũ enim & dãnũ ſemꝑ pręſumitur fieri malo animo,

animo, nisi contraria præsumptio valeat: vt ff. ad l. Aquil. dotem si obstetrix. §. fi. & l. nam ludus. & l. item mela. in princip.

CAPVT II.

AFFERTE MIHI. (Diuidite) non suadendo sed tentando loquitur, & probādo præsumptiuè, vt videlicet ex hoc præsumptionem possit habere, & iudices sumant inde exemplum (commota) interpositio, id est, præsumitur, quia diligit. inf. c. proxi. & 23. q. 4. ca vindicta. circa princip.

CAPVT III.

EX STVDIIS SVIS. etc.

CAPVT IIII.

NVLLVS DVBITAT. (Confitetur) confitetur quis interpretatiuè. 11. quæstio. 3. rursus. 3. quæstio. 9. decernimus. & hoc ore. 15. quæst. 6. c. 1. & rei euidentia. 38. dist. priusquam. (cōfitetur) id est, præsumpturi cōtra eum, nō tamen condemnatur, sed punitur in expensis, & aliquando grauius. sup. de iudic. c. 1. C. de iudic. sancimus. 11. q. 3. rursus.

CAPVT V.

NONNE BENE DICIMVS. Quia erat veritas quòd esset Samaritanus aliqua præsumptio est sed non probatio tacere.

CAPVT VI.

MANDATA COELESTIA. & infrà.

CAPVT VII.

QVOSDAM. 16. dist. quod dicitis.

CAPVT VIII

QVANTO. & infrà.

CAPVT IX.

SCRIBAM. Ironicè quasi nō scribam, sed supple plenè, & est ar. inducias concedendas malitiosè petenti. ff. de verb. signifi. si insulam.

CAPVT X.

1 *An debeat admitti, volens aliquid non verisimile probare.*
2 *Quæ dicatur præsumptio iuris & de iure.*
Iudex debet temperare sententiam, maximè in infligenda pœna corporali, vbi ex præsumptionibus proceditur.

QVIA VERISIMILE. sup. de renunc. super eo. supr. de rest. spo. solicitæ. ff. de prob. l. de indebito. (concesserit) id est, per ordinarium concedi fecit.

1 † Verisimile) not. quòd vbi aliquis vult probare aliquid, quod non est verisimile, non est super hoc eius admittenda probatio, nisi aliquid sit, quod huius præsumptionē elidat, puta fama loci, vel bonitas testium, vel alia rationabilis circumstantia. ad idem sup. de procura. in nostra. infr. de no. opē. nun. c. 2. de præsum. no. quia si est temeraria, reprobatur. 2. q. 1. primo. inf. de sen. excommuni. inquisitionis. violēta est sufficiens ad sententiandum. 32. q. 1. dixit. inf. e. literas. ff. de his qui sunt sui vel aliē. iur. filium. Circa hoc tamē distingue, quia alia est iuris, & nō de iure, & hæc admittit probationem. contrarium. 25. q. 3. extraordinaria. 27. q. 1. nec aliqua. supr. de proba. proposuisti. C. de epis. & cler. Authent. legitimam. 12. q. 5. nulli. inf. de testi. requisisti. ff. de do. inter vir. & vxo. quintus. C. eo. tit. etiam.

2 † Est autem præsumptio iuris, & de iure. s. quando quis aliquid statuit super certo facto, & contra hanc non admittitur ꝓbatio. inf. de spon. ad id. & c. is qui. inf. de cōdi. appo. per tuas. & c. de illis. infr. qui ma. accu. poss. insuper. & de spō. commissum. 54. di. fraternitatem. 27. dist. quod interrogasti. 27. q. 1. viduæ. inf. de reg. vidua. C. de rei vxo. act. l. 1. in prin. ff. de statu. ho. qui in vtero. insti. de excu. tut. §. filij. ff. de lib. & posth. Titius testamento. §. Lucius. ff. de ver. signi. quòd mortui. Probabilis, quādo semiplenā probationē inducit. inf. de sen. excom. inquisitionis. inf. de resti. spo. solicitæ. Quādoq; sufficit ad inducēdam purgationem. sup. de pur. ca. si quis de gradu. 2. q. 5. presbyter. Itē quādoq; requirit ꝓbationes contra se. ff. quòd met. cau. non est verisimile. C. de contrahē. stip. optimam. Quandoq; nullas admittit, nisi sit fama vel alia circūstantia contra eā, vt hic. Quandoq; infundit probationē in reum. infr. vt eccle. benefi. vt nostrū. vbi no. C. de ꝓba. siue. Quādoq; etiā adducit secū sententiā. inf. e. illud literas. sup. eo. afferte. de stipu. seruo. l. quod si seruus. not. tamen quod vbi ex præsumptionibus proceditur, multū debet iudex temperare sententiā, & maximè ne condemnet, nisi rarò & modicè ad pœnam, nec pecuniariam, nec corporalem, quòd potes benè colligere ex sententia

tentia Salomonis, suprà eodem, affertè. vbi licet ex præsumptione voluit adiudicari vni mulieri filium, non tamen voluit aliam condemnare ad mortem, ad quam iustissimè erat condemnanda, si legitimè esset probatum contra eam, quòd filium alterius clam surripuisset.

Quidam tamen has præsumptiones, quas diximus probabiles dicunt violentas: sed hîc non est vis, nisi in verbo, quæ est pertinacibus relinquenda (fama) fama enim supradictam præsumptionem diminuit.

CAPVT XI.

1 *Donatio propter nuptias locum non habet, nisi vbi est matrimonium.*

2 *Nunquid per productionem instrumẽti propter nuptias probetur matrimonium.*

Fama viciniæ multùm probat, vt matrimonium præsumatur.

3 *An si quis probet se multo tempore stetisse in ecclesia, vel cum vxore, per hoc debeat in causa obtinere.*

ILLVD QVOQVE. (Vendicas) adiecta causa de iure canonico sicut & filius petitur pro rei vendicatione adiecta causa de iure quiritum. arg. ff. de re vendi. l. 1. §. 1. (instrumẽtum) instrumento autem soli non statur quia confectum est super dote & nõ super matrimonio (nominãt) quæ nominatio præsumptionem inducit. 32. quæstio. 4. dicat. ff. de probatio. l. vlti. sed non sufficientem probationem. C. de probatio. non nudis. (donationem) quòd solis liberis conuenit & non seruis. C. de lati. liber. tol. l. 1. §. sed & si quis. ff. de iure do. si mulier. §. eius nomine. (vitiosum) id est, ad hoc confectum vt dominus videns & tacens seruum nupsisse consensisse, quòd esset liber videatur. C. de lati. liber. tollen. Authẽ. ad hæc & si negaret dominus eum nupsisse appareret instrumentum.

1 †(Ille) seruus mulieris (moræ) præsumptio elidens præsumptionem (attendi) ad conseruationem matrimonij, vbi non fit præiudicium alij matrimonio. de hoc sup. de test. præterea. cùm quis. & licet fama plurimum adiuuet, tamen per eam non adiudicarunt matrimonium, sed per instrumentum quo continetur donatio propter nuptias, & quo se coniuges nominabant, donatio enim propter nuptias non habet locum, nisi vbi est matrimonium. inf. de do. inter vir. & vxo. c. & si necesse. & quòd obijciebatur cõtra instrumentum, quòd fraudulenter erat confectum, non probabatur, nec præsumebatur si notarius consueuit fideliter suum officium exercere. inf. e. c. in fi.

2 †Et tamen dicunt quidam, & non malè, quòd licet produceretur instrumentũ donationes propter nuptias, vel etiam dotis, propter hoc non probaretur matrimonium, si alij matrimonio primo contracto fieret præiudicium, in matrimonio enim necesse est interuenire verba, si loqui possunt contrahentes. inf. de spon. tuæ. Item talia verba sunt necessaria, quæ mutuum consensum de præsenti exprimant. inf. de spon. c. pe. & inf. de spõ. duo. c. 1. item hoc diligenter attendendum est, quòd si aliqs petit aliquam in vxorem, & probat quòd per decem annos simul cohabitauerunt, & fama viciniæ habet, quòd eam tenuit in vxorem quòd sentẽtialiter obtinebit, nulla enim æquè est probatio bona in his, sicut fama viciniæ. Et videtur multò fortius, quòd si agat possessorio ad restitutionem possessionis vxoris, & probat tenuisse eã, & fama esset quòd tenebat eam vt vxorẽ, quòd obtinebit in possessorio, imò plus videtur quòd etiam si non probaret de fama viciniæ sed tantùm probaret per duos vel tres testes, quòd vir cum vxore iacuit, vel stetit volens & intendens in ea quærere, vel seruare iuris possessionem: vel vinculi vxoris, & ipsa mulier hoc ipsum sciebat quòd hîc intendebat vir, quòd iudicabitur matrimonium inter tales, & erit, si spoliatio interuenerit vxor viro restituẽda, imò fortè eædem probationes sufficerent in petitorio ad probandum matrimonium verum. Item à simili eius, quòd hîc dicitur de matrimonio carnali, videtur idẽ in spirituali, quia si aliquis diu steterit in aliqua ecclesia, vt clericus vel vt rector, & probat per famam viciniæ, quod ita sit quòd nõ solùm in possessorio sed etiam non petitorio iudicabit pro clerico. ar. sup. e. qa verisimile. & si contrarium dicatur sequitur magna absurditas q. oportet semper quascunq; habere ꝓbationes paratas de sua institutione canonica.

3 †Nobis videtur, quòd licet aliquis probet se multò tempore stetisse in ecclesia, vel cum vxore & famam viciniæ sic se habere, quòd ecclesiã tenebat pro sua, & mulierẽ ꝓ vxore sua, nõ tamẽ valet sibi intantum, quod sentẽtia feratur ꝓ actore, nam cũ vtrobiq; petet ecclesiam, & mulierem quasi suam, nisi probet de iure suo, reus absol-

absoluetur. C. de probat. actor. & hoc nisi conuentus probetur in mala possessione fuisse, tunc enim ipsi conuento incumbit probatio, vt notat. per eundem sup. de his quæ vi metúsve cau. fiunt. in rub. Nec sequitur absurditas, quia vix aut nunquam potest contingere, quin petens ecclesiam, vel vxorem, habeat aliquod auxilium ad recuperandam possessionem, de quo contrario autem sequeretur absurditas, quia eadem ratione, si aliquis probaret quòd domum vel possessionem aliquam possedisset aliquanto tempore pro sua & super hoc haberet famam viciniæ, debet obtinere etiam in petitorio, quòd constat esse falsum, quia debet probare legitimum titulum atque dominium. ff. de rei vendic. in rem. act. alioquin reus absoluetur. C. de rei ven. l. fi. (conditum) id est, si nihil contra instrumentum objiciatur.

CAPVT XII.

LITERIS FRATERNITATIS TVAE. (Locis & latebris) talia enim loca vitare debent suspecti. 35. q. 6. ab isto. & nisi iurauerint, imponitur eis pœna. infr. de cohab. cle. si quisquam. Authent. vt lice. matri & auiæ. §. is quoque. colla. 8. (violenta.) 32. quæstio. 1. dixit.

CAPVT XIII.

1 *Copula carnalis an probetur per confessionem cum fama.*

TERTIO LOCO. (Proponebat) hoc non sufficit ad probationem, sed præsumptionem (proponebat) allegat turpitudinem suam, & auditur. si. 35. q. 3. extraor. contra. inf. de do. inter dilectos. & est hoc propter periculum animæ. (credere) non sufficit ad probationem, sed præsumptioné. † Inuia)
1 hanc credo violentam præsumptionem per quam iudicandus est. sup. c. proxi. 35. quæstio. 6. ab isto. Alij dixerunt nihil esse in hac decre. sufficiens ad probationem, sed omnia simul. ff. ex qui. cau. ma. necnon. §. si quis. 3. quæstio. 9. testes. 35. quæst. 6. si duo viri. ff. de testi. ob carmen. §. si testes. (confessi sunt) dicunt quidam hoc sufficere cum fama, vt hîc. & 35. q. 6. si duo. sed contra. inf. de eo qui co. consan. vxo. super eo. & c. licet.

☞ † Sed respondeo, ibi confessionem esse & rumorem, quòd non sufficit, vt ibi, quia aliud est rumor, & minus quàm fama, & hîc placet. Alij dicunt, quòd non sufficit confessio cum fama: vt inf. de eo qui cog. super eo. non contradicit hæc decre. quia hîc erat confessio partium cum fama, & vagatio per nemora, & intelligunt illud c. 35. q. 7. si duo. loqui tantùm, quando cõfitentur ambo coniuges consanguinitatem, & fama adiuuat, in quo casu talis ꝓbatio sufficiens reputatur. Secùs autem quando confiteretur turpitudinem suam, sicut hîc, & in decre. præallegat. super eo. Vel aliud est, quando partes confitentur, vt maritus & vxor, vt c. si duo. aliud si adultera, quæ est pars: vt inf. in decr. super eo. (separari) & hoc denegari non præsumitur.

CAPVT XIIII.

LITERAS. (Impetebat) Denunciauerat enim crimen eorum Papæ, vel petebat bona eorum, quia hæreticus erat. (Reseruata) quę non tollitur per hoc ipsum quòd arbitri eliguntur, etiam si hoc non exprimeret, quòd sibi eam reseruasset (fratre) 23. q. 8. leges. (Vehementem) non tamen violentam, quia benè tunc pro ea condemnaretur. 32. q. 1. dixit. ff. de reb. dub. similiter, & contra violentum admittitur probatio in contrarium. sup. de probatio. proposuisti. 25. quæstio. 3. extraordinaria (præter) id est, omisso iureiurando, ex quo semel deierauit. 32. quæstio. 5. paruuli. 3. q. 7. non potes. Vel dic, quod iurabit, & superaddet alias cautiones.

CAPVT XV.

CVM IN IVVENTVTE. (Naturale.) C. de episc. eum qui (detulisset) id est, denunciasset. & no. quòd denunciare quis potest per procuratorem a & etiam prosequi denunciationem. sup. de testi. ex parte. A.

a *Per procuratorẽ. Adde in hoc Bar. in l. non solùm. §. morte. ff. de no. ope. nunciа. & Fel. in c. cũ M. Ferra. co. 17. ver. septima conclusio. sup. de consti. & ibi quòd in hoc non requiritur speciale mandatum.*

CAPVT XVI.

1 *Iurisdictio dicitur esse nulla: vbi conditio non est vera.*
2 *Circa officium meri executoris quædam scitu non indigna hîc habes.*
3 *Non licet contra prouisionem delegantis aduersarijs se opponere.*
4 *Prouisio facta à delegante quando teneat.*
5 *Potest prouisor assumere sibi partes iudicis.*

DVDVM

DVDVM ARCHI. (Nequaquam) non erat exceptio hîc ad declinandum examẽ, sed in principali negotio differendo. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. contra. de fo. compe. c. ex parte B. & tunc si proponeretur erat legitima. inf. de instit. c. 1. & c. authoritate. Idoneus) hæc verba non sonant cõditionem, sed admonitionem, vt faciat ea ad quæ aliàs de iure tenetur. si. supr. de electi. significasti. ff. de test. tu. muto. §. 1. ff. de verbo. obliga. si decem. Item hæc verba non præstãt nouam formam mandato, sed instruunt executorem, vt sciant qualis debet esse is, pro quo scribitur. si. sup. de ele. ecclesia vestra. & ꝓpter hoc videtur etiã, ꝙ si minus idoneus sit teneret prouisio & sententia excõmunicationis, & quæcunq; alia lata cõtra rebelles, licet sit iniusta, quia benè habet iurisdictionem in his, sed secùs esset si talis esset clausula, quæ conditionẽ adduceret. VERBI GRATIA: Prouideatis tali de tali ecclesia, si est de illo vico oriundus, quia hîc benè est conditio & certa forma adiecta mandato, & ideò si aliũdè sit oriundus, non valet prouisio, nec sententia excõmunicationis propter hoc lata, quia super his iurisdictionẽ non habebat, quia erat certa forma & conditione limitata, q̃ delegato egredi non licet. sup. de rescrip. cùm dilect. Item si huic petenti, quòd sua prouisio ante omnia sortiatur effectum. infr. de emp. constitutis. 2. objciatur, quòd hoc non debet fieri, quia ille q ꝓuidit ei, non habuit potestatẽ super hoc, audiendus est autem, quòd ei detur effectus prouisionis, & hæc est ratio diuersitatis, qa hîc contenditur de fundamento iurisdictionis, id est, an habuit potestatem ei prouidendi, & ideò de hoc inquirendum est, antequã prouisio quæ iurisdictioni accessoria est sortiatur effectum. ar. sup. de offi. dele. cũ in iure. sup. de fi. instr. cùm dile. §. cæterũ. cũ suis concor. sed ibi. s. in decr. cõstitutis, non contendebatur de fundamẽto, quia constabat quòd episcopus potestatem habebat confirmandi, sed dicebatur, quòd cõfirmatio erat iniusta, secùs est ergò in quæstione proposita.

1 † Item iurisdictio data nulla est, nisi cõditio sit vera. ff. de ver. sig. cedere. vnde hîc constat, quòd prouisio à tali executore facta, est ipso facto nulla, & ex hoc quòd nõ obstãte tali prouisione tenet electio facta ab illis, ad quos aliàs pertinet de iure communi, vel ex delegatiõe superioris eligere, sed si aliàs nulla sit electio, puta quia facta est scienter de indigno, dummodò facta sit ab illis, qui iurisdictionem, vel potestatem habent prouidendi, non transfertur potestas eligendi, neq; ad primos, ad quos iure communi pertinebat, neque ad illos delegatos qui similem potestatem prouidendi habebant, imò tantùm ad delegantem redit potestas, hæc vt nota. inf. de excess. præla. inter.

2 † Item super huiusmodi mandatis not. quòd si vtroq; prædictorum modorũ scribatur, merus executor est, si vult vnde sine vlla causæ cognitione statim de vacante præbenda prouidere potest. Itẽ licet merè sit executor, potest assumere officium iudicis, vt inquirat, an pro quo scribitur sit idoneus, vel sit de loco oriundus, & hanc inquisitionẽ per se potest facere sine partibus, vel etiam conuocatis partibus, vel his quos res tangit, dummodò ille qui prouisionem committit iurisdictionem habeat, quia commissa prouisione, videtur etiam commisisse ea, sine quibus prouisio non potest fieri commodè, vel rectè. sup. de offic. deleg. præterea. ff. de iur. om. iud. l. 2. Item cùm ipse delegans vtroque prædictorum modorum poterit procedere, eodem modo & delegatus. ar. 93. dist. c. fi. 94. dist. c. 1.

Sed si processisset primo modo, scilicet, prouidendo sine causæ cognitione, etiam sine appellatione, & post 10. dies poterit objci contra huiusmodi prouisionẽ. inf. de ap. constitutus. & not. sup. de causa pos. & propri. & cùm olim.

Si autem processit secundum modum, secundum, scilicet, inquirendo de meritis personæ, & postea prouidendo sine causæ cognitione, tunc nisi illi quos res tangit, appellent à prouisione intra 10. dies, fit sibi præiudicium, vt super his de quibus inquisitum est vlterius dicere non possint sup. de elect. cùm dilecti. vbi not. Item videtur, quod eodem modo possit sibi assumere inde officium, etiam si simpliciter sic mandatum sit, prouideatis tali de tali præbenda, etiam si non sit ibi aliqua clausula talis, scilicet, si est idoneus vel consimilis, & hoc ratione supra dicta, scilicet, & cui committitur principale & accessorium. sup. de offic. deleg. prudentiam. §. 6. in fi. Secùs autem est, si tantum ministerium esset commissum vel executio mera: vt patet. sup. de of. dele. pastoralis. §. quia vero. & c. quoniam apostolica.

Alij melius distinguunt in secũdo casu, scilicet,

ſcilicet, vbi verba non ſonant in monitione, ſed in conditione, vt ibi prouideas tali, ſi eſt de tali loco oriundus, vel ſi docuit in theologia, nam ſi per huiuſmodi literas tollitur ius alicuius, vel fit præiudicium, vt puta quia ad epiſcopum vel capitulum pertinebat prouiſio, non valet prouiſio ab huiuſmodi executore facta, niſi vocatis partibus ſiue his, quos res tangit præcedat cognitio ſuper conditione. 25. q. 2. & ſi nõ. & de reſcrip. cùm dilecta. & idem videtur dicendum, vbi aliquis mandat alicui aliquem citari ad extraordinarium iudicẽ, vel vltra duas dietas, quia eo quòd corã ordinario iudice timet litigare propter potentiam aduerſarij, & idem eſt vbi mandatur fieri inquiſitio, ſi præcedat infamia. inf. de accu. cùm oportet. & idem eſt in ſimilibus, niſi fortè eſſet notoria cõditio, quia tunc non eſt ſeruandus ordo, ſed hoc ipſum debet exprimere, vel in relatione, vel in interlocutoria, vt ſi præſentibus partibus expedita ſit, vlterius non ſit ei facultas contradicendi, niſi appellaret. 2. quæſtio. 6. biduum. Sed ſi per huiuſmodi literas non tollitur ius alterius, nec fit alij præiudicium, vt ſi ille ad quem pertinet prouiſio mandet alicui, prouideas tali, ſi eſt de tali loco oriundus, benè tenet prouiſio, etiam ſi non præceſsit vlla inquiſitio ſuper conditione, & etiam ſi partes non vocentur, quia nec partes in hoc eſſe poſſunt cùm nullus contendat ad ſe pertinere prouiſionem.

3 † Et ſi dicat imò fit præiudicium eccleſiæ, cui magis expediebat habere ortum de loco quàm aliundè. Reſpondeo, quòd hoc non pertinet dicere aduerſarijs ſe opponentibus contra prouiſionem delegati, ſicut non licet eis opponere contra prouiſionem delegãtis, vel dicit quòd nos non negamus, quin nulla ſit prouiſio, ſi non ſit ſeruata forma mandati, ſed illud tantùm negamus, quòd non eſt neceſſe vocari partes. Item dicimus etiam in præmiſſo caſu, ſcilicet, quando partes vocandæ ſunt, quòd tantùm de plano procederet in examinatione conditionis vel clauſulæ, nec dabitur libellus, nec alius ordo ſeruabitur. infr. de ſpon. cùm in tua dioce.

4 † Tu dic, quòd ſiue verba ſonent in monitione ſiue in conditione, ſemper tenet prouiſio facta à delegante etiam cognitione nulla præmiſſa, quia non fungitur in prouiſione vice iudicis, ſed prouiſoris. ſup. de elect. c. venerabilem. §. obiectioni. & idem eſt in citatore, cui mandatur quòd citet aliquem ſi propter potentiam aduerſarij non poteſt coram ordinario iuſtitiam habere, hic enim potius fungi officio citatoris, quàm iudicis, & idem eſt in cæteris ſimilibus, & ideò nullum ordinem iudiciarium ſeruare tenetur, tamen ſi conditio vel monitio non eſt vera caſſabitur, vel caſſum denũciabitur, quòd per huiuſmodi prouiſionem factum eſt tanquam per obreptionem obtẽtum: vt patet. inf. de ſen. & re iud. c. cùm olim. §. fin.

5 † Item videtur quòd ſi iſte prouiſor aſſumat ſibi partes iudicis, quòd poteſt: vt no. inf. de conceſ. præben. propoſuit. tunc ſi propoſita hac exceptione quòd conditio vel monitio non eſt vera, nõ audiatur accipiẽs, iuſtè poterit appellari ex ea cauſa, quia cùm procedat vt iudex & non admittat, quod admittere debet non ſeruat iuris ordinem.

Alij autem contrariũ dicunt. ſ. quòd ex ea cauſa non poteſt appellari, quia nõ ſeruat ordinem, cùm nõ debeat ſeruare, quia hanc examinationem tantùm ad ſuam inſtructionem facit, & quia tantùm ſummariè cognoſcit. ff. de re iudi. à diuo. §. ſi ſuper, & ideò etiam non eſt ibi neceſſaria ſententia, contra id quod eſt. ff. de iud. de qua re. & ſup. de cau. poſ. cùm ſuper. in fi.

☞ † Si autem in litera diceretur, ſi tibi conſtiterit, quòd ſit de tali loco oriundus, tũc quia non poteſt cõſtare, niſi partibus præſentibus, vbi per prouiſionem detrahitur iuri alterius, & quia vice iudicis fungitur, non valebit quòd fiet, niſi præmiſſa cognitione, licet aliqui contradicant. Si aũt per prouiſionem nullius iuri detrahitur, puta quia ad eum qui mandat pertinebat prouiſio, tũc valet, quòd facit etiã ſi nulla præcedat cognitio, quia prædictã cognitionem videtur ei committere, non tanquã iudici, ſed tanquam viro diſcreto. Quãdo autem iudex velut inquiſitor procedit cũ debeat ſeruare ordinem iudiciarium, primò de conditione inquirere debet, quàm procedat in cauſa principaliter commiſſa. inf. de accuſ. cùm oportet. ſup. de reſcr. c. cùm dilecta. & idem eſt in ſimilibus. Aliqui contradicunt in clauſula, quæ autẽ in literis conſueuit apponi, ſcilicet, quòd ſi non omnes, etc. certa forma conditionis data intelligitur. ſup. de reſcript. ſciſcitatus. ff. de offi. deleg. prudentiam. (probandi) inf. de verbo. ſignifi. dudum. ſupr. de ſcru. c. 1.

TITVLVS XXIIII.

DE IVREIVRANDO.

CAPVT I.

EX ADMINISTRATIONIS. (Cogatis) sup. de testi. cogend. venerabilis.

CAPVT II.

1 *Qui iurauit non repetere res ecclesiæ, vel suas, an absoluatur à iuramento.*

2 *Contra iuramentum suum proprium non datur restitutio in integrum sed absolutio tantùm.*

1 PERVENIT. †(Rebus suis) non solùm, si rebus ecclesiæ per vim spoliatur, sed etiã suis proprijs, & de eis non repetẽdis iurauerit, absoluetur à iuramento, & eas repetet: vt hîc. ij. eo. si verò. §. verum. Si verò ne violentia vel dolo adiurauerit res ecclesiæ superior, vel faciet prælatum, qui abiurauit actorem cõstituere, qui petat, vel dabit curatorem ecclesiæ bonis, vel alio modo prouidebit, sicut melius poterit, quòd res ecclesiæ recuperentur secundò iurans, quòd non directè veniet contra proprium iuramentũ, sed tamen res ecclesię recuperentur. ar. ff. de nego. gest. at qui. §. cùm me. sup. de cõsti. cũ venisset. in fin. inf. eo. c. ad nostram. c. 1. & 2. & c. debitores. & c. quemad. §. fin. etiam si per alium non potest recuperari, ipsi dabitur licentia conueniẽdi & res ecclesiæ repetendi, quod probo, quia nõ potest iuramẽtum seruari sine interitu salutis suæ, ergò cõueniri debet. sup. eo. si verò. & inf. eo. tua. & ita dicendum est, si tutor iurauit de rebus pupilli non repetẽdis. Si autẽ res suas adiurasset, illud benè seruare tenetur. sup. quod met. cau. c. ad audientiam. ad fi.

2 † Et not. quòd nulli contra iuramentũ suum proprium, datur restitutio in integrum, sed absolutio tantùm. Contra iuramentum autem ab alio præstitũ, benè datur in integrum restitutio. ff. de iureiur. nã postea. §. si minor. (iuramenti.) Iste nulla ratione teneri potest, quin res ecclesiæ repeteret, sed de hac materia diximus sup. q; met. cau. ad aures. (absoluimus) de facto & est si. 3. q. 1. audiuimus. 11. q. 34. excellentissimus. vel absoluitur à peccato, non obseruatione ad quam tenebatur.

CAPVT III.

1 *Periuro an sit iuramentum seruandum.*

PERVENIT. (Melius) ff. qui satisd. cogã. l. vlt. 22. q. 4. mulier. & q. 2. beatus (cõmutat) authoritate superioris. inf. de voto. ex multa. in prin. (minimè) not. si duo aliquid sibi adinuicẽ iu-
1 rauerunt, † si vnus non seruauit iuramẽtum, nec alius tenetur seruare. inf. c. sicut duo (minimè) 28. q. 1. si infidelis. ff. de inoffi. testa. si instituta. C. de pac. cũ proponas.

CAPVT IIII.

1 *Papa vbi est, ibi limina apostolorum esse intelliguntur.*

EGO N. EPISCOPVS. (Petro) id est, fidem, quam beatus Petrus tenuit, & docuit, fideliter obseruabo (sanctæque) quia eam matrẽ, & magistram, & omnibus alijs præcellentem & dominam tenebo (Ad eorum) id est in diminutione fidei beati Petri, & in derogatione honoris ecclesiæ, vel in læsionem personæ Papæ (papatum) id est principatum, tam in spiritualibus quàm in temporalibus (& regulas) id est, canones summorum Pontificum, & etiam aliorum sanctorum Patrum per ro. eccle. approbatos. 3. dist. canon. 16. distin. sancta. 17. dist. per totum. & 11. dist. per totum (ordine) expone: vt inf. de simo. ne Dei. (Apostolorũ) scilicet, Petri & Pauli, Apostolorum au-
1 tem limina ibi esse intelliguntur, † vbi Papa est, quòd sic exponi debeat, patet ex eo, quod sequitur, nisi eorum absoluatur licentia, quod de necessitate oportet exponi, id est, nisi absoluatur per Papam, qui illis liminibus præest, & qui eorũ vices gerit, & authoritate fungitur.

CAPVT V.

NVLLVS EPISCOPVS. (Iurare) hi enim iurant ei obedientiam: vt notat. sup. de ma. & obe. legebatur. Homagium autem facere non debent. inf. de reg. iur. c. vlt. vbi no.

CAPVT VI.

1 *Nunquid soluens scienter indebitum, possit illud repetere.*

2 *Potest episcopus dispensare ex causa iuramẽtis licitè præstitis.*

DEBITO-

DEBITORES. (Rest tuendas) Primò cogendi sunt creditores relaxare iuraměta, super soluendis sibi à debitoribus. sup.c.1.& inf.de vsur.tuas. Si autem nullo modo possint induci ad relaxandum, iudex ipse relaxabit. arg. infr. eo.cùm quidam.§.vl.vbi dicitur, quòd iudex relaxat iuramenta illicita. ad idě. sup. de testi.cōstitutis.1.15.q.6.authoritate. Si verò non sit præsens creditor, & ideò induci non possit, nec iudici constet, quòd sit prouisum ex causa vsuraria, & ideò nō possit absoluere, quia absolutionis terminus instet, vt secundum iuramentum soluat.

1 † Soluet) sed postea repetet, vt hîc. Contra, quia si scienter soluit etiam indebitū, ergò non poterit repetere. vt ff. de re iud. cuius.ff.de condi.indebi.l.ar.contra.ff. de solu.q soluit sic.& l.qui homině.§.vl.ff.de reg.iur.inuitus.§.1.ff.de supersi.l.1.§. planě.ff.de dolo.ex dolo. Solu.ad omnia prædicta, quia si speciale est hoc, ꝓpter fauorem obseruantiæ iurisiur. si verò iurauerit a non repetere denūciabit ecclesiæ, & ecclesia compellet eum ad pœnitentiā, quā non potest agere, nisi soluat, vel reddat vsuras, vel etiam iudex sine aliqua denunciatione præcipiet ei sub pœna excommunicationis, quòd quicunque scit, dicat veritatem, & sic coget vsurarium ad restitutionem. inf. eod. ad nostram. Si verò iurauit non denunciare, tale iuramentum seruandum non est, quia est cōtra regulam euangelij.inf.eo.quemad. in fi.2.q.1.si peccauerit.

2 † Credimus tamen quòd in aliquibus hunc ordinem immutari possint, & per hæc apparet, quòd episcopus in iuramentis dispensat, si sunt dolo vel metu, vel vi exorta.15.q.6.c.1.& 2.& inf. eo. cùm contingat. Imò dispensare potest ex causa in iuramentis licitè præstitis.15.q.6.nos sanctorum.& c.iuratos. quin imò, nam si iurassem certo die gladium redditurum alicui, & tunc contingeret, eum esse furiosum, non deberem sibi gladium reddere. 22.q.2.ne quis. quamuis possit dici, quia tunc non necessaria est dispensatio, sed potius est dicendum, quòd iuramentū nō extenditur ad hunc casum, de quo non præsumitur cogitatum.arg.ff.de transac. qui cum tutoribus. ad fi. vel intelligitur ibi conditio, si Deo placuerit, Deo autem non placet, quod furioso reddam. Sicut etiam licitū est principi seculari aliquid statuere, vel facere ex causa in præiudicium iuris alterius, vt not.sup.de consti.quæ in ecclesiarum. Item credimus quod in melius possit commutare, namque si quis iurasset ire ad sanctum Iacobum, & magis vtile esset, quòd iret vltra mare, non video quare fieri non possit, sicut in voto. inf. de voto & voti redě.c.1.& 2.& c.scripturæ.

CAPVT VII.

1 *Debitum an & quando possit compensari cū fructibus.*

Compensatio de liquido ad dubium non est admittenda.

AD NOSTRAM. (Adstrinxisti,) Idcircò remittitur causa ad eos, qui excōmunicauerūt & sententiam protulerunt, quia non fuit appellatum, & sic non est contra.inf.de app. interposita. §.ille deniq;.nec constabat de iniusta excommunicatione, & quia non constabat, ideò præstatur cautio, quæ aliàs non præstaretur.sup.de rescrip.ab excommunicato.secundum quosdam plus placet nobis, quòd non fuit appellatum, & quod excōmunicatus fuit pro cōtumacia, & hoc fuit iustum, & idcircò non absoluetur, nisi præstita cautione & iuramento. Sentětia autem super ratione rerum fuit iniusta, & ideò contra eam mandatur, quod res restituantur creditoribus, quia tamen iudex mandauit de rebus occupandis, excusatur debitor à pœna constitutionis, si quis intantum. Adstrinxisti) præceperat enim creditori, quòd possessiones restitueret, & quia non restituebat excommunicauit, postea tamen debitores possessiones pignoratas subtraxerunt authoritate iudicis, & ideò excusantur, ne amittant ius & proprietatem, quam in re inuasa habebāt, per constitutionem, si quis in tantam, & ad idem est.16.q.6.placuit.

a *Si verò. Ad hæc dicta In. vide Pet. de Anch. in cōsi. 198. inci. prædictus subtiliter. col. 2 post med. Et eundem Petr. de Anch. in cōsi. 254. incipien. casus talis est.*

Quidam tamen dicunt constitutioně non habere locum in causis ecclesiasticis. sup.de do.& contu.c.1.vel non fuit hîc actum conditionem ex illa constitutione.

☞ † Edictum autem di.Adri.non tangit hūc locum, quod locum habet, cùm creditor pignus sua authoritate occupat. ff. quod met.causa extat.

1 † (Restituant) sed nónne poterant hi debitores compensare debitum cum fructibus.ar.quod sic. C. de compen. l. compensationes.ff.solu.matri.diuor. §. dona. ff.ad l.falci.quòd de bonis.§.quòd autem. Respon.non fieri compensationě, nisi in

 pecunia.

pecunia.ff.de pig.grege.in prin. nisi fructus essent consumpti, in quo casu non fit compensatio de pecunia ad fructus, quia iam consumpti sunt, tamen cū pretio eorum fit compensatio, vt in legibus prædictis, hîc autem quia consumpti non erāt, quia fiebat compensatio de eis, vel ideò non auditur super compensatione debitor, quia creditor nihil petebat, nec agebat, imò tamē debitor agebat, primò quia petebat restitutionem coram archi. nam petebat sibi res pignoratas restitui. Item etiam si creditor ageret tantum, debitor non posset fructus compensare, cùm iurauerit non molestare eum, nisi fortè primò solueret non computatis fructibus, ad hoc enim actum erat, vel hic non liquebat, quòd de fructibus esset sibi satisfactū, sed de debito liquebat. De liquido autem ad dubium non est compensatio admittenda. Vel dic, vt inf. de depo. bonafides.

CAPVT VIII.

SI VERO ALIQVIS. (Metu) repete quæ diximus sup. quòd met. causa ad aures. (venire) sine authoritate superioris. sup. de elec. venerabilem. cùm authoritate a autem superioris: licet vt statim sequitur (verum aliquando) etc. alij autem aliter dicunt, vt in gloss. in fi. posita, quæ incipit, quia nulla etc. (æternæ) vel temporalis. 22. quæstio. 4. §. vltim. (veniendi) propria authoritate (authores) C. si aduer. vendic. l. 2. (permissum) quia nulla pœnitentia eis imposita est, vel imponetur, si administrauerit, sed tamen non dicetur eis, post absolutionem quòd ministrent. inf. eo. c. verū. plus placet quòd dicitur in gl. sine autho.

a *Cū authoritate aūt. Adde Pet. in tit. de leg. §. nūc ostendēdum. vers. 24. Archid. 22. q. 4. & qui sacramento. & Pe. de Anch. cōs. 382. inci. retēto ordine. col. 1. & vide pro declaratione eundē Innoc. in c. venerabilem. sup. de electio.*

CAPVT IX.

1 *Liber homo an possit obligari.*

EX RESCRIPTO. (Taliter) scilicet, quòd certis loco &
1 die reddent (super his) id est, pro conuentionibus adimplendis. Obsides) contra. C. quæ res pign. oblig. poss. qui filios. C. de actio. obses. Responderent quidam hîc narrari factum illicitum. sed hæc responsio reprobatur. 23. quæstio. 8. c. vt pridem. ff. qui test. fam. pos. obsides. ff. de iure fis. diuus. vbi obsidum datio conceditur. Respondeo, non tenet obligatio pro libero homine, vt ius constituat in eo, tamen detineri potest qualitercunque vt sic, quòd conuenit, vel pro pecunia obligari non potest, sed pro pacto ineundæ pacis potest, & alio consimili. Vel dic, quòd obsides vocat eos, qui iurant, quòd non recedent de certo loco, quousq; eis fuerit satisfactum, & hîc notat aduerbium, quòd sequitur similiter, nam si detinerentur inuiti, excommunicati essent detentores. 17. quæstio. quarta. si quis suadente. c. nuper. in princip. de senten. excom. etiam si de eorum voluntate detinentur. inf. de sentent. excom. contingit. (qui) scilicet, monachi (vt) hîc vt non determinat verbum iurarunt, sed verbum dedit (vxoré) renunciantem beneficio Velleiani, & omnium legum auxilio. C. quan. mul. tut. offic. fun. l. vlti. & Authen. matri & auiæ. aliàs contra. ff. & C. ad Velleian. per totum.

CAPVT X.

QVAERELAM. (Biennium) hoc solùm sufficit ad priuādum Emphyteotica re. 10. quæstio. secunda. §. hoc ius. (constiterit) in modum inquisitionis procedendum contra eū (necessitatem) 23. quæstio. 8. si nulla. 50. dist. presbyteros. de conse. distin. 1. sicut. ff. ex qui. cau. non enim. ff. loca. cùm in plures. §. vestimenta. ff. si quis cau. l. 2. §. 1. ff. qui satisd. cog. l. vlti.

CAPVT XI.

TVA NOS. (Iusiurandi) primum iusiurandum (iurant) secundum iusiurandum (& Lateranens.) inf. de censi. prohibemus. (præiudicat) si de gratia tolerentur in ecclesijs. nam expelli debent de eis. sup. de pact. cùm cle. inf. de censi. prohibemus grauis (periurio) id est, temerario iuramento prædicto, scilicet. 22. quæstio. 2. animaduertendum (quod iurare) quia perplexi sunt inter duo iuramenta, ita contraria, quòd si vnum seruant alterum seruare non possunt.

CAPVT XII.

CVM QVIDAM. (Absoluēdi) repete quæ diximus sup. de elect. venerabilem (absoluendi) aliqui dicunt de facto. Absoluendi) non loquitur hîc Papa, nisi necessitas adesset antequàm à superiore sit absolutus, quia hoc potest seruare absq; interitu salutis æternæ. sup. eo. si verò. Sed post absolutionem liberè loquitur sibi, monachus autem de quo loquitur. inf. eo. proxi. prætextu iuramenti non potest ingredi monasterium sine licentia superioris.

CAPVT.

CAPVT XIII.

SICVT EX LITERIS. (Temerarium) non debet hic prætextu iuramenti monasterium exire, quia non potest sine mortali peccato. 21. q.4.c.1. Quidam dicũt, quòd licet hoc iuramentum non præiudicet monasterio, quin enim posit repetere, ipsi tamẽ benè præiudicat, vt non posit repetere locum præstitum in monasterio. argu. sup. quòd me. cau. ad aures. c. ad audientiam. argu. sup. de renun. quòd in dubijs. videtur autẽ cõtrarium, & dicunt q̃ prædicta. c. loquũtur in clericis secularibus, quibus licet esse sine aliqua ecclesia, sed secùs est in monachis, quibus non licet esse sine claustro. 16. q.1. si cupis. placuit. vnde nunquã Abbas debet dare literas absolutionis suo monacho, nisi prius habeat aliud monasterium, vel aliam ecclesiam ad quam vadat, sed tunc benè licet, & extunc nihil habet facere in primo monasterio. 58. distin. c. 2. & 3. 19. q.3. statuimus. 16. q.1. si quos. & multis alijs. c. eiusdem q. Item propter delictum benè imponitur pœnitẽtia monacho, per quam eijcitur à monasterio. inf. de Simo. veniens. c. dilectus. & c. quia simoniaca.

CAPVT XIIII.

VERITATIS. (Compelluntur.) Contrarium videtur in liberto, qui intra annum debet facere professionem patrono. 12. q.2. longinquitate. contrarium etiam in feudatario, vt in cõstitutione de feudo non alie. si cõsen. maio. do. imperialem. §. præterea. 1. dicunt quidam hanc specialem concesionem. Vel dic, quòd iurare quis potest successoribus, sed non cogitur, quia iuramentum reale a est ex parte eius, cui iuratur, quia non solùm personæ iurat, sed ecclesiæ. sup. eo. ergò. 63. distin. tibi. licet sit personale ex parte iurantis.

CAPVT XV.

VERUM (Antecessores) scilicet, Gelasius, Gregorius, & Vrbanus, 15. q̃. 6. alius. & c. nos sanctorum iuratos. (attenderint) & hæc verba dicẽdo intelligitur sibi dare licentiam veniendi contra proprium iuramentum, sed non præcipit veniendi contra illud, & tamen nisi huiusmodi verba vel expresiora diceret, non licet sibi venire cõtra illud.

CAPVT XVI.

1 *Iuramentum non nisi ad ea, de quibus cogitatum est extenditur.*

VENIENS. Hoc enim iuramentum loco satisfactionis succedit. inf. eo. Quintauallis. nisi esset tanta iniuria, q̃ meritò cum iuramento non compensaretur (mandata) ff. de arbi. si de re. contra. so. compromissum factũ in aduersarium tenet, non vt procedat sicut arbiter, vt l. contraria, sed vt tanquam arbitrator potest, nisi benè arbitretur, ad arbitrium boni viri reducitur, vt ff. de ope. lib. si libertus.

1 † Præcepistis) & malè iuramentum non extenditur, nisi ad ea, de quibus cogitatum est, vel debuit meritò cogitari. inf. eo. Quintauallis. inf. de deci. ex multiplici. sup. de rest. spo. audita. 22. q.2. ne quis. arg. ff. de trans. cum Aquil. ff. de pecu. qui pecu. & ex quo semel præcepit, vlterius præcipere non potest. ff. de adop. l. qui liberatus. & l. seq. ff. de adop. leg. l. cũ apud.

Alij dicunt & non malè quòd nõ sufficit, cùm dicat, ego non cogitaui, quòd hoc mihi præciperes, dummodò pœna nõ excedat culpam, vt no. in glo. quæ incipit. ff. etc. imò omnia potest ei præcipere, nisi sint contra ius. inf. e. Quintauallis. vel cõtrarium primo iuramento, vt hîc, vel nisi esset tale præceptum, quod est contra præsumptionem cõmunem, quòd si hoc crederet mandari, nunquam iurasset. ar. inf. eo. petitio. C. quæ res pig. obli. pos. l. vlt. ff. de pig. obli. generali. & l. deniq;. Si autem præceptum factum per iuramentum obuiaret priori promisso, seruari debet iuramentum, & aliàs satisfacere de promisso, & hoc satis colligitur ex hac decre. quia dicit priori iuramento, & non promisso, cùm tãtùm intentionẽ fecisset de vtroq;. argu. sup. de præsump. nonne. & hæc vera sunt quando iurat parere mandatis. Si autem iurat aliquid determinatè, tunc iuramentum in consilio animæ secundum intentionem iurantis, recipit interpretationem. inf. eo. quanto. ad nostram. 2. Sed in iudicio recipiet interpretationem secundum ius. inf. e. venientes (licitè) facto Duci & ecclesijs, secùs si illicitè. sup. eo. tua nos.

a *Reale est. Ad de Pe. de Ancha. in consil. 210. inci. tres magnifici domini. col. fi. in pen. & Iaco. de sancto Georg. in tract. feud. in ver. Quidẽ inuestiri præstiterit. col. 9. versi. nunc transeamus. & Feli. etiam allegat in ca. quæ in ecclesiarum. col. 24. versi. & intelligas. sup. de constitu.*

CAPVT XVII.

BREVI. (Ille) vt vasallus vel canonicus (excusat) appellatio enim non tenet, nisi à grauamine. inf. de appel. vt debitus. & quod promissum est ad remedium nõ debet tendere ad defensionem iniquitatis. & inf. de appel. reprehensi-

prehensibilis. &. c.3. &.c. cùm speciali. §. porrò. (difficultas) sup.eo.quærelam. ego N.ff.qui satisf.cogan.l.vlt.

CAPVT XVIII.

1 *Moneta an & quando possit minui & augeri.*

QVANTO. Legitimo pondere defraudari dicitur quando ordinatum fuit à principio, vt certum pondus auri, vel argenti apponeretur in qualibet moneta, sed postea minus auri vel argenti apponi mandauit, & tamen monetã expendi mandauit, ac si eiusdem ponderis esset, & hoc idem credimus etiã si ab initio fecit multo maioris ponderis vel valoris, quàm valeat metallum, vel materia, vnde fit fabrorum, & alijs expensis necessarijs & vtilibus exinde deductis, credimus tamen quòd propter iurisdictionem, & propter hoc etiam, quòd à persona vel charactere regis aliquam authoritatem & cõmunionem recipit aliquantulum, sed multum minoris valoris possit facere, quàm sit metallum vel materia, vnde fit. s. in primo autem casu. s. quando facta est si vult minuere, non credimus quòd hoc possit sine consensu populi, sed cum eius assensu credimus, quòd possit, cùm licitum sit cuicunq; renunciare iuri suo. 7.q.1. quam periculosum. & quia negotium regis, negotium vniuersitatis reputatur, & ideò sufficit consensus maioris partis regni. C. de iura. calum.l.2.§.sin autem.ff.de condi. & demon.l.ciuibus.ff.ad munici.l.quod maior. Item non credimus sufficere consensum populi, vt illa moneta cõmuniter expendatur extra regnum (absolui) quidam dicunt, quòd Papa potest dispensare & soluere iuramento aliquem propter graue scandalum, vel malum exemplum præcedente tamen claue discretionis. H. tamen dicit contra nisi iuramentum sit illicitum cùm iuramenta & vota sint de iure naturali. Tu dic prout not.sup.de elec.venerabilem. (iniquitatis) 22.q.3. si aliquid. &.c. inter cætera. (satisfactione) 22.q.4. qui in sacramento. Innoc.4.

CAPVT XIX.

VENIENTES. (Et leges). 2.q.6. non ita. &. c. anteriorum. (in plagiarijs). 1. fideiussoribus (aggrauare) quòd ideò vtrobiq; appellationis remedium est necessarium (exceptionem) sed dices, nónne possunt super hoc condere legem municipalem contra ius. Respond. possunt condere legem contra ius cõmune, quæ in alterius tamen non sit præiudicium, vt hîc. & sup. de consti. quæ in eccle. vbi de hoc plenè no. specialiter tamẽ condendo legem, benè possunt litigantes renunciare appellationi. C. de tempo. app. l. illud. §. vlti. (exceptionem) sup. de rescri. constitutus. inf. eo. c. ea te. ff. ad muni. impetratores. (executioni) & malè. ff. ad turp. l.1. §. vlti. 2.q.6. appellare. (introducente) de hoc no. sup. de offi. dele. pasto. §.2.

CAPVT XX.

1 *Tuitio testamentorum pertinet ad ecclesiam.*
2 *Potest episcopus contra sibi suspectum inquirere de vsura.*

AD NOSTRAM. (Condiderit) per hoc dixerunt quidam debitores posse non obstante iuramento procedere ad receptionem debiti quod non credimus, quia nihil est eis relictum vel remissum, & de hoc not. sup. eo. debitores.

1 † Proponi) contrarium. sup. vt lite nõ contest. quoniam. Sol. hîc proceditur in modum inquisitionis, vel denunciationis quod licet, & est hoc ea ratione, quia ad ecclesiam pertinet tuitio testamentorum. C. de episcopis nulli. §. si quis ad decl. ff. de peti. hære. inf. de testa. si hæredis. Et magis restitutio vsurarũ quod licet scilicet contra tales procedere in modum inquisitionis vel denunciationis nõ solùm Papæ sed etiam alijs etiam delegatis, nisi forsan forma commissionis contradiceret, licet aliqui contradicant. Sed non sic extra ordinem proceditur, in alijs criminibus, nec in alio casu nisi quando iurant non repetere, non enim super iuribus singularium personarum procedendũ est inquirendo vel extra ordinem, sed intentatis [a] actionibus, & ordinario iudicio secundũ iura. de statu tamen & iuribus ecclesiæ, quando Papa procedit inquirẽdo: vt de testi. cùm olim.

2 † Sed hoc credimus eum facere de plenitudine potestatis, vnde non licet episcopis & alijs inferioribus sic inquirere, qui tenentur iura seruare: benè fatemur tamẽ, quod episcopus contra aliquem quem suspectum haberet, posset inquirere de vsura, sicut de alijs criminibus ad imponendum eis penitentiam canonicam, & non ad vtilitatem vel alicuius priuatæ personę, interesse consequendũ, de cõsanguinitate autem

[a] *Sed intentatis actionib⁹. Et sic oportet officium iudicis postulari. l. 4. & ibi per Bar. ff. de damno infec. ita Pet. de Ancha. in consi. 167. incipi. visis diligenter omnibus. in. 2. colum. versic. secundo principaliter.*

autem non est dubium, quod inquirere potest inter coniuges.inf.de diuor.§.porrò.35.q.6.si duo. Et idem fortè dicendum est, si de alio canonico aliàs legitimo impedimento inquirere vellet, de illo autem non est dubium, quòd de iuribus Principis inquiri potest.C.de bo. vac.l.1. & pen. & fi.lib.10.

CAPVT XXI.

AD NOSTRAM.(Per extorsionem) id est, contra consilium suum, vel, id est, desideriũ, hîc habes quòd iuramẽtum licitum, etiã si per vim sit extortum, est seruandum.inf.eod.petitio.& si Christus. Quamuis posset dici seruandum inquantum est licitum, sed non incurrere periurium, si non obseruat. Vel dicas etiam si non sit licitum, non teneri ad obseruationem, nisi esset præceptum, aliàs nec tunc ex virtute iuramenti teneri, sed ex vi pręcepti, quãuis debeat absolui à superiori seruata diffinitione, quam posuimus sup.quòd met.cau.ad aures.nõ tamen vera extorsione (ordo iudicis) 2.q.1.manifesta. inf. de accu. euidentia (ordo iudicis) ex toto. nam in aliquibus seruatur, nam quia citari debet notarius criminosus.2.q.1.Deus.& in eum fertur sententia.inf.de diuor.porrò.

CAPVT XXII.

EA TE.(Huius) scilicet, fidelitatis (præstitis) iura (debitum) sup.eo.tua nos.(præstitum) Pisano archiepiscopo. puta qui pro alio feudo, vel alia causa iurasti, quàm nobis iurandum est.

CAPVT XXIII.

1 *Cùm non est iuratum de stando arbitrio talis arbitratoris, tunc ex eius sententia non oritur actio.*
2 *Nunquid arbitratio sine iuramento habeat in se aliquid vtilitatis.*
3 *Iudiciarius ordo non seruatur coram arbitratoribus.*
Arbitratoris dicto stare in actionibus iniuriarum, an partes cogi poßint.
4 *Arbitri & arbitratoris differentia, & etiam in num.5.*
6 *Arbitrator quãdo & per quæ verba eligatur.*
7 *An arbitratoris dictum mutetur.*

QVINTAVALLIS. (Mandatis) Not. sup. eod. veniens. (exhæredaret) quòd non licet, nisi ingratitudinis causam cõmittat. in Authen.vt cum.de appel.cog.§. causis.colum.8. Iuramentum) id est, satisfactionem iniuriæ. sup.eod. veniens. vbi not. cùm iuramentum interuenerit in tali casu, benè potest ille, pro quo fertur sententia petere officium iudicis, vt soluat condemnatus id, in quo condemnatus est, dummodò id æquum sit & licitum, secùs si illicitum & iniquum, vt hîc, & hoc idem dico, si fuerit iniquum, dummodò per eum ad quem pertinet reductum sit ad æquitatem.argumen.ff.de reg.iur.in personam.ff.pro soc. si societatem. & l.si societatem metu.§. arbitrorum.& l.seq.

1 †Sed si non iuratum est de stando arbitrio talis arbitratoris, tunc ex sententia
a eius non oritur actio a, nec propriè dicitur dictum eius sententia vel arbitrium, imò Ioan. Cre. notauit in Authen.vt differ.iudi.§.1.quòd poterat dici, quod per talem arbitratorem potius transactionem
b b fieri, & inducit.in argumen. C. de contrahen. emp. l.fin.& insti.de contrahen. empt.§.pretium.

2 †Sed oppones secundum hoc ergò ad nihil vtilis est, arbitratio sine iuramento? Respon. vtilis est, quia si præcessit stipulatio ex stipulatione agetur, vt si electus est arbitrator in aliquo contractu, puta quia arbitraretur de pretio alicuius rei venditæ, tunc agatur ad arbitratum actione ex vendito, vel ex aliquo consimili contractu, sicut dicit.l.præalleg.insti.de contrahen.emp.§.pretium.

Et hæc intellige tu vera, vbi incontinenti post contractum, vel stipulationem conuenit de stando dicto arbitratoris, quia si ex interuallo, tunc non datur ex dicto talis arbitratoris actio, sicut nec ex pacto, sed exceptio tantùm, vt ff.de pact. iuregen.§. quinimò. ff.si cer.pet.lecta.C. de pact.petens.

3 †Item coram huiusmodi arbitratoribus nullus ordo iudiciarius est seruandus, imò nec iudiciale dicitur esse, quòd coram tali agitur, ipse tamen arbitrator ad sui instructionem, quasi extra iudicium arbitrabit ad veritatem inquirendam, vt plenius instruatur, & quòd ipse arbitrator non sit iudex, nec arbiter, & quòd non sit dicendum iudicium, quod cum eo sit, satis probatur ex eo, quod hîc dicitur, qa hîc cõpromittitur in principalem aduersariũ.ad idem.sup.e.veniens.ff. de ope.liber.l.si libert⁹. Nullus aũt id iure suo po-

a *Actio. Adde Pet. de Ancha.in cõs.33. col.2.post me. vers.Et primò et inci.cõs. in hac causa. & ibi ꝙ in arbitratore potest cõpromitti de causis decimarũ.& sic de causa spirituali. & eum dẽ Pet.in cõs. 198. col. 1.inci. istã quæstionem.*

b *Potius transactionẽ. Adde Pe.de Anch. in cons.444. inci.primò eliciamus. col.1.*

ſuo poteſt eſſe arbiter vel iudex. ff. de arbit. l. ſi de ſe. C. ne quis in ſua cau.per totum. In actione autem iniuriarum, ſicut hic erat, quòd itur ad arbitratorem, quidam dixerunt, quòd cogendæ ſunt partes ſtare dicto arbitratoris propota actione iniuriarum.

Sed contrà actio iniuriarum non cõpetit ad intereſſe, ſed ad vindictam, non eſt enim in noſtris bonis. ff. de iniur. iniuriarum acc. quomodo ergò dabitur actio ad c. vel ad aliud, in quibus condemnatus eſt. Sed reſpondent alij, quia iſta. c. petuntur, non vt intereſſe, ſed vt vindicta. Alij dicunt, quòd arbitrator iſte incontinenti poſt iniuriam aſſumptus non fuit, imò etiam ſi incontinenti aſſumptus fuiſſet, tamen ex edicto eius ſi non interueniſſet iuramentum, non dabitur actio, ſed exceptio reo, quaſi tranſactionis, vel pacti modificati, actori autem præſtatur priſtina actio. C. de pact. cùm proponas. vel ſi illa non ſupereſſet dabitur actio ob cauſam, vt ſe reponat in priſtinam obligationem, vtrum ſi dedit rem, vt rem reddat. C. de rer. permu. l. 1. & l. quoniam. ff. de condi. ob cau. ſi quis. vel præſcrip. verbis ad intereſſe. C. de rer. permu. cum precibus. & l. rebus. ff. de condi. cau. data. ſimiliter & de iure do. ſi pater. & quemad. vel offic. iudi. ff. de præſcrip. verb. ob cauſam.

4 † Item no. differentiam inter arbitrũ & arbitratorem, de quo hîc loquitur, quia arbiter dicitur, qui eligitur vt iudex, ſcilicet, vt procedat in ſubſtantialibus, ſeruato ordine iudiciali, & litem dirimat coram ſe cœptam, vel coram alio ſecundum ordinem iudicij ſeruatum, licet poſsit eam dirimere, ſi vult, & etiam iniquè. ff. de arbit. l. 1. & l. qualem. & l. diem. §. ſtari. vnde arbitrium diffinitur trium actus perſonarum, ſicut in iudicio cõfligentium in cauſa in dicendo iure voluntariè poſita, nec eſt vis, ſi ſit compromiſſum, cum pœna vel ſine pœna, vel etiam ſine vlla ſtipulatione electus ſimpliciter cuius arbitriũ emologatur; vel taciturnitate decem dierum, vel expreſſè. C. de arbit. l. penul. Omnes enim iſti ordinem ſeruare debent, & ad obſeruantiam ageretur arbitrij ſiue ſtipulatione ſiue condictione ex l. vt eſt. ſup. de arbit. dilecti.

5 † Arbitrator autem eſt qui eligitur vt aliquid æſtimet pretium, vel operas, vel partes ſocietatis, vel quid ſibi videatur de aliqua re, ſine ordine iudiciario dicat, vel ſuper eo arbitretur. inſti. de empt. §. pretium. ff. pro ſoc. ſi ſocietatem. & l. interpoſita. ff. de verb. oblig. ſi quis arbitratu. & ff. de leg. 3. fideicom. §. ſi fideicommiſſum. nec facio vim, an partes iurauerint ſtare dicto eius, an non, quia ſemper redigendum eſt ad arbitrium boni viri. ff. de ope. lib. ſi libertus. de verbo. oblig. ſi quis. argument. C. de dot. promiſſ. fin. Quidam dicunt idem etiam ſi ſub pœna ſtipulatæ ſunt ſtare arbitrio huius arbitratoris, ſcilicet, quia nunquam poteſt exigere pœnam, niſi ceſſauerit ſoluere id, ad quod per arbitrium boni viri reductum eſt dictum arbitratoris. argumẽ. pro his, quòd non obſtante iuramento & ſtipulatione ſine pœna, poſsint petere quòd dictum eius redigatur ad arbitrium boni viri, eadem ratione qua poteſt, ſi cum pœna promiſit. Alij tamen contrarium dicunt. Item non facio vim, vtrum iſte arbitrator fecerit litem conteſta. inter partes, vel etiam ſi ſententiam in ſcriptis pronunciauerit, vel ſimpliciter nudo verbo, quod ſibi viſum eſt, dixit, quia coram eo non eſt iudicium, vel quaſi iudicium, ſed totum in ſua poſitum eſt voluntate, & prædictarum ſolennitatum obſeruatio, non eſt niſi coram iudice vel arbitro, & ita non poteſt dici litis conteſt. vel ſententia.

Sed quid dices ſi compromiſſum factum eſt, vt poſsit procedere ſeruato ordine iudiciario & non ſeruato? Reſpon. hæc verba ſic ſunt interpretanda, quod compromittatur in eum tanquam in arbitrũ, & hoc innuunt verba illa ſeruato ordine, etc. & tanquam in arbitratorem, quòd verba illa etiam innuunt non ſeruato, & ſi proceſſerit vt arbiter, ſed ſeruato ordine, non redigetur dictum eius ad arbitrium boni viri. Si autem proceſsit, vt arbitrator, id eſt, non ſeruato ordine, tunc redigitur ad arbitrium boni viri.

6 † Item not. quòd ſi dicunt partes, eligimus eum in arbitrum ſimpliciter, non intelligitur electus vt arbitrator, niſi ex alijs verbis appareat de contraria intentione, puta quia dixit, quòd poſsit procedere non ſeruato ordine iudiciario. Item ſi dicant eligimus in arbitratorem, vel in bonum virum, qui determinet quæſtiones noſtras, non intelligitur electus vt arbiter, niſi ex alijs verbis appareat aliud. a Item not. quòd dictum arbitratoris a nunquam emologatur taciturnitate decem dierum, sed ſi expreſſè illud confirmatur per partes parit exceptionem, quaſi tranſa-

a Dictũ arbitratoris. Adde Pet. de Ancha. in conſi. 207. inci. iudex. de iudi. colũ. 3. circa fin. & vide Bar. in l. ſi ſocietatẽ. §. arbitrorũ. ff. p ſo. & adde q cõſ. [illegible] de Anch. ſup. alleg. habetur etiã inter cõſilia Car. in conſ. 29. & quotta eſt in 4. colum.

si transactionis vel pacti. Dictum autem arbitri procedentis ordine iudicario sine pœna emologatur. C. de arbi. l. penul. nec vnquam, & si iniquum sit redigitur ad arbitrium boni viri.

7 †Item non mutatur dictum arbitratoris, nisi non modicè lædat. ff. de ope. lib. si libertus. Item dictum arbitri non mutatur, etiam si grauiter lædat, imò si pœna fuit promissa, agitur ad ipsam. C. de arbit. l. 1. si verò non fuit promissa, cùm stipulatio intersit, agitur ad interesse. ff. de arbi. diem proferre. §. fi. & duabus legibus sequentibus, & ita demum. & si simpliciter compromissum sit, & sententia expressè per partes emologata fuerit, vel intra decem dies nulla pars contradixerit, oritur ex sententia actio & exceptio. C. de arbit. l. fin. in fin. & tunc agitur conditione ex l. illa.

CAPVT XXIIII.

QVA NOS. & inf. (Iurauerunt) Temerarium fuit hoc iuramentum, & imponitur pœnitentia tanquam pro mortali. 22. quæstio. 4. qui sacramento. (compellas) temeritas iuramenti facit, quòd coguntur ad cohabitationem redire, si causa seruandi continẽtiam, & per consequens non temerariè iurassent se non inuicem petituros, vlterius petere non possent. argum. 30. q. 5. quòd Deo. (vtrinq;) & ideò sibi inuicem obijcere adulterium non possunt. inf. de reg. & transf. veniens. & inf. de diuor. significasti. inf. de excep. cùm ecclesiasticę. ff. de cõpen. si ambo. secùs si alterius parte tantùm. inf. de conuer. coniug. veniens.

CAPVT XXV.

1 *Conditiones quæ plerunq; in iuramentis requiruntur hîc habes.*
Sponsa de futuro non debet dimitti prætextu præcedentis fornicationis.
2 *Nonnunquã excipiendo consequimur, quod agendo petere non possumus.*
3 *An vxor dimitti possit ob aliquam causam, & quid de sponsa.*

QVEMADMODVM. (Contraxit) per verba de præsenti (conditio.) †Not. quasdam
1 conditiones subintelligendas, vt saluo iure alterius. sup. eod. veniens. & authoritate superioris. sup. de re constit. Si Deo placuerit. 22. quæstio. 2. ne quis beatus. & §. 1. Item hîc si res in eodem statu permanserit. 22. q. 2. ne quis. ff. de solut. cùm quis. Item si seruetur mihi promissum. sup. eod. peruenit. Item quòd non præcipiatur contra ius. sup. eo. Quintauallis alie. vt C. de non nu. pec. indubitati. ff. de iure dot. stipulationi. ff. de ope. liber. si libertus. sup. eod. breui. ff. quarum rer. act. non da. l. 1. §. quæ honorandæ. 32. quæstio. vlt. c. fin. C. de condi. ob turp. cau. si repetendæ. (legem) C. de pac. inter emp. & vend. cum te. sup. eo. peruenit. inf. de transac. constitutis. & ff. loca. quæro. §. inter locatorem. (Ita) sicut quod dictum est obtinet in sponsalibus de præsenti, ita in sponsalibus de futuro secundum quod sequitur (ducturum) no. sponsam de futuro non dimitti prætextu præcedentis fornicationis (alioquin) id est, si dicas quòd si fornicatio sequens sponsalia non impedit eadem ratione, ergò nec publicum meretricium.

2 †Fortius) ff. de reg. iur. l. inuitus. & §. cui damus. ff. de super fi. l. 1. §. quod ait prętor. Quandoq; tamen consequimur accipiendo, quod agendo petere non possumus, vt ff. de neg. gest. l. 3. §. Pupillus. Quãdoq; quædam consequimur agendo, quæ non consequimur excipiendo. sup. quòd met. cau. c. ad audientiam. sup. eod. debitores. (sponsam) contra sponsam enim competit accusatio de adulterio. C. de adul. l. propter. nisi in casu. ff. de adulte. miles. §. quærebatur. nam etiam iniuria ei facta est. ff. de iniu. item apud §. sponsam. ad idem. ff. de adulte. si vxor. §. diuus. inf. (alterutro casu) in vxore dimissa & sponsa admissa (quod quidem) iuramentum (conditionem) scilicet, si in legem matrimonij non peccauerit (ad vtrunq;) id est, ad ducendum vel ad dimittendum vxorem (eam) sponsam. & responde quòd non.

3 †Profectò) hîc vult dicere, quòd vxorem iam ductam per verba de præsenti, non potest dimittere propter aliquam causam vel deformitatem superuenientem, sed sponsam de futuro etiam interposito iuramento, non tenetur ducere. suprà eod. si verò contra. Solut. non venit in hoc casu contra iuramentum, quia illud iuramentum habet conditionem tacitam annexam hanc, scilicet, si permanserit in eodem statu, sed non manet in eodem statu, cùm non sit apta facere illud, propter q, dicitur. s. tollere viro occasionẽ fornicandi, quia ad eam tam deformẽ accedere

cedere non vult.(teneretur) respon. minimè(non dirimat)50.dist.quia te.(accusabit)ff.de pact.si vnus.§.pacta.& §.illud.(canonicas)28.quæstio.1.c.si infidelis.inf. de diuor.quanto.(adulterio) perpetrato.(testetur)32. quæstio. 1.c.1.ff. ad leg.Iuli. de adult.l.2.§.2. ff.de fur. qui vas.§.1. (resipiscere) id est, pœnitentiam agere, sed opponit contrà (in hoc) vbi iurauit non accusare vxorem de adulterio. Diuortium)in eo enim,quod rem familiarem vel iniuriam eius tangit,in hoc vult, quòd iuramentum & etiam pactum de non accusando de adulterio præterito obsit. In his autem quæ ad animam spectant, minimè, & ideò potest adulterium commissum denunciare, tamen per hanc denunciationem iudex præcipiet marito, quòd vxori non cohabitet, nisi se correxerit, quia non iurauit non cohabitare, sed non accusare. Si autem vxori adulteræ non correptæ cohabitare iurasset, non esset huiusmodi iuramentum seruandum. argumen.22.quæstio.prima.capi.1.imò credimus plus quòd sic, nec per preces, nec per monitionem vellet mulier cessare ab eius cohabitatione per denunciationem, nec per iudicem posset induci ad pœnitentiam, posset eam accusare de adulterio,non obstante prædicto iuramento.

CAPVT XXVI.

1 *Per creaturas licitum est iurare.*
2 *Christianus iurans per Deos alienos peccat.*
3 *Non licet iurare nisi necessitate vel vtilitate cogente.*
Maius peccatum est fallere iuramentum per increata, vel per sanctiores creaturas factum, quàm per minus sanctas.
4 *Prohibetur quandoque aliquid, non quòd ipsum sit malum, sed quia inde potest sequi malum.*

ET SI CHRISTVS. (Procedat) quod voluit in geminatione non nõ. (prohibuisse)infrà, vbi dicit:nolite iurare.

1 †Creaturam)vt in Authen.vt non luxu contra natu. primò responde. l. 1. 22. quæstio. prima. clericus. si aliqua. 2. qõ. quinta.qui periurat.1.quæstio.8. quoties. ff.de iureiur.qui per fal.& l.3.§.vlti.sed in omnibus sicut proximè sequitur potius attribuitur diuinitas Deo,& non creaturis (album) naturaliter accidentaliter fortè (iurandum) 22.quæstio. prima.monet.ff.de iureiu.non erit.§. vlti.argumen. 27. distin. si vir. 27. quæstio. secunda. nos nouimus.

2 †Item not. peccatum est Christiano per Deos alienos iurare,sed si iurauit implere debet quod iurauit. Item Christianus recipiens huiusmodi iuramenta ab infidelibus, non peccat. argument. 22. quæstio. prima. monet.(nolite) id est,non habeatis voluntatem iurandi(necessitas) supple & vtilitas.22.quęstio.prima.tu malum.ita ergò (Comites) 22. quæst. secunda.animaduertendum (veritate) conscientia (iudicio)id est, discretione siue deliberatione(iustitia)quod fiat de relicita, cuius obseruatio sit iusta.

3 †Per quodcunq; aliud) hinc collige, quòd vel nulla,vel modica est differentia, siue iurent super sancta Dei Euangelia, siue super aliquas creaturas, siue tantùm dicant, promitto hoc in fide mea, quia non solùm per creata, sed etiam per increata iurare vetat,nisi necessitas vel vtilitas hoc exposcat. argum.sup.quòd me. cau.ad aures.sup.de arbit.cum tempore. maior tamen contemptus & maius peccatum est fallere iuramentum factum per increata, vel per sanctiores creaturas, quàm per minus sanctas. Item verum iuramentum est, quando diceret veritatem,& asserit in periculo animæ suæ.inf. de frigi. & malefic.fraternitatis. tamen semper quando quis parti iuramentum defert,iurandum est,secundum quod placet ambabus partibus. ff. de iureiu. l.3.§. vlti. & l. 4. & 5. In iuramentis tamen quæ in iure pręcipiuntur, vt est iuramentum testis & calumniæ,semper iurandum est super sancta Dei euangelia.sup.de iura. cal. capi. vlti. 11. quæstio. prima. testimonium. & idem intelligas in omnibus alijs iuramentis, quæ à iure,vel à iudice, vel à partibus ex necessitate deferuntur, & idem est etiam si partes promiserunt aliquid iurare nulla forma distincta. (finis)ff.de iureiur.non erat.§. vlti.22.quæst. prima. mouet. (testis) sic iurabant antiqui. 22. quæstio. prima. si peccatum. (per gloriam) 22. quæstio. prima. vt noueris. si peccatum (quædam) hæc enim illicita sunt secundum sui naturam,quædam autem ciuiliter,id est, iure positiuo vel consuetudinario. ff.de verb. sig. probrum. ff.

4 de adul.si adulterium. †Sequitur) not. aliquid prohiberi propter mala quæ sequi possunt.22.distin.denique.37.distin.c. ideò.11.quæstio.3. nolite.arg.contrà.ff.de pac.si vnus.§.istud.ff.qui & à q. l.vlt.in fi. (indulge-

(indulgemus)id est, indultum de iure cõmuni significamus.

CAPVT XXVII.

SICVT NOSTRIS. Vacante) quando nihil licet immutari.inf.ne se. vac.per totum. Iuramenta) not. in mortali peccato constitutũ & ad episcopatum promotum non deponi.ad idem.sup.de renun. nisi cùm pridẽ. §. propter conscientiam. & §. personæ.& dicunt quidam hoc fieri propter peccatũ quod est leue,quòd.s.non deijcit iam promotum. 68.distin.c.1.l. quicunq;. Quod autem incauta iuratio,sit peccatum,leue apparet ex pœnitẽtia leui. 22.q.4.cum iuramento.si autem essent magna crimina, & publica benè deijcerent, vt sup.de renun.nisi cùm pridem. §. personæ.24.dist. c.vlt.50.dist.ex pœnitentib⁹.81.dist.si quis sine.& c. quicunque.quæ autem crimina inducant depositionem & quæ non.not. sup.de temp.ordi.ex tenore.

CAPVT XXVIII.

CVM CONTINGAT.(Legitimas)ff.de fun.dot.l. Iul. (seruare) secundum canones, secundum leges secùs. C. de legi.non dubium. (alterius)puta creditorum,si enim in eorum præiudicium vergeret secùs, vel si vergeret in præiudicium ecclesi.sup.eo.c. 2.idẽ si vergeret in præiudicium Regis. inf.eod. intellecto.idem si vergeret in præiudiciũ cuiuscunq; alterius.sup.eo.venientes.

CAPVT XXIX.

1 *Non contrahitur in re turpi obligatio.*
2 *Vasallo ad quæ seruitia teneantur dominis.*
3 *Si quis commodat equum vel arma ad bellum, & ibi amittantur non competit actio ad repetenda, quid autem in mandatario. in num.4.*
5 *In bello iusto quod ex Principis edicto fit, res occupatæ sunt capientium.*
6 *Nunquid actio vi bo.rapt.competebat ei,cui abstuli rem meam violenter, cùm eam mihi reddere denegaret.*
Delicta an & quando compensari possint.
7 *Non fit compensatio in pœnis temporalibus, vel spiritualibus, vel etiam in pecuniarijs,quæ applicantur fisco.*
Mandator an & quando habeat actionem furti, vel bonorum rapto contra raptorẽ pro rebus ablatis.
Mandator an & quando teneatur casu fortuito.& nu.9.
9 *Socius tenetur socio, si aliqua amittat casu fortuito.*
9 *Socij tam de lucro quàm de damno participes esse debent.*

SICVT. & inf.(Iniustè) secùs si iustè.33. quæstio. quarta. dicat. de hoc not. inf. de homic.sicut.quod sit iustum bellum, & quando licet alicui alium iustè impugnare. not, sup. de rest.spo.olim.

1 † Et nota. quòd nunquam vocati ad iniustum bellum, habent actionem mandati,vel aliam contra vocantẽ ad impendia, vel damna contingentia sibi occasione vocationis, vel mandati, quia in re turpi obligatio non contrahitur. insti. mandati. §. illud quoque. ff. mand. si remunerandi. §. rei turpis. & l.si manda. §. qui eodem. Vocati autem ad iustum bellum,actionem mandati habent contra vocantem, nisi ex debito teneantur, vel nisi causa pietatis, vel humanitatis, vel parentelæ faciant. 23.quæstio. tertia. non inferenda.& in alijs. c. eiusdem quæstio. 11. quæstio. 3. si domino. & c. Iulia. & videtur, quòd illi qui ex debito faciunt excusantur, nisi bellum esset malum manifestè.11.quæstio.tertia.quid ergò. 23.qõ.1. quid culpatur.

2 † Item videtur,quòd de iure est quod vasalli licet teneantur esse in consilio & auxilio, quod domini non lædantur. 22. quæstio.quinta.de forma.non tamen milites debent ire cum armis in seruitio eorum, nec aduocati tenentur pro eis aduocare, vel alia seruitia eis exhibere, nisi ex pactis ad hoc teneantur,cùm non teneantur ad munera personalia cum sumptu, vel sine sumptu,nisi ex pacto.de hoc not. inf. de immu. ecclesi. non minus. vel nisi in casibus, qui ponuntur in vsibus feudorum,vel nisi ex consuetudine,vel alio iure speciali debeant teneri.

Sed contra prædicta videtur, scilicet, quòd dominus vocans alios,non debet teneri de damnis datis in bello, quia casus fortuiti non debent imputari sibi. inf. de homic. capi. Ioannes. Sed respondeo, quòd hîc non fuit casus fortuitus, qui de facili potuit præuideri à vacante,scilicet, quòd si iret ad bellum, quod de facili posset expoliari & capi,quia dubius est euentus belli.

3 † Secùs tamen est in commodatore, quia si commodat equum, vel arma ad bellum,

bellum, & ibi amittantur, non competit actio ad ea repetenda. ff. commo. si vt certo. §. sed interdum. & hoc erit ea ratione, quia non excessit fines contractus, quia ad eum vsum vsus est, ad quem commodatũ accepit, idem est in locatione equorum vel armorum, quia si ibi capiantur, conductor non tenetur ad emendam, quia sic ea conduxit. ff. loca. l. videamus. §. si hoc. & commo. l. fi.

4 † Mandatarius autem qui vocatur ad bellum, licet præscire potuit, quod æquũ de facili amittere poterat, sciebat tamen quod per actionem mandati cõsequi poterat à mandatore impendia sua & damna. ff. mand. Item casus. §. impendia. & l. qui mutuam. §. fi. † Sed locator debet esse contentus mercede sua, vnde nec tenetur conductor, dummodò dolum, vel culpam non commisit cõmodatarius etiam non tenetur, nisi de dolo & lata culpa, vel leui vel leuissima, sed constat quòd ille, qui vtitur equo ad eum vsum, ad quem ei commodatus est, nec etiã in minima culpa est, hæc autem in mandatario non attenduntur, imò quando Mandatarius melius implet mandatum, tunc habet actionem mand. ad impendia & damna, dummodò absint dolus & culpa.

5 † In iusto autem bello, quod fit ex edicto Principis, dicimus quòd res occupatæ sunt capientium, & liberi homines, capti fiunt serui. ff. de cap. & postli. reuer. hostes. ff. de verb. sig. hostes. Si verò non sit bellum ex edicto Principis, sed aliàs sit iustum, puta quia est ad defensionem rerum suarum, vel pro executione iuris sui, tunc distingue, quia si ille, qui bellum tale gerit, habet iurisdictionem, potest statuere quod quicunque inuaserit aliquem, licet inuaso bona inuasoris capere, & sua facere, & etiam inuasorem detinere, quousq; eum domino assignet, vt not. inf. de sent. excom. à nobis. Item si super hoc non fecerit aliquam constitutionem, potest tamen damnare de inuasione facta intra fines suæ iurisdictionis. C. vbi de cri. agi opor. qua in prouincia. Si autem ille, qui tale bellum iustè agit, nullam habet iurisdictionem super eo, pro quo bellũ agitur, & tamen quia iustè pugnat, puta quia alius inuadit ipsum, & ipse & res suas defendit, & tunc licet vim vi repellere, & etiam in repellendo homines percutere, & etiã occidere, sed cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt no. sup. de rest. spo. olim. in fi. tunc tamen non licet ei bona eius capere, nec capiendo ea sua facere, nec licet inuasorem detinere, & tunc non competit inuasori contra hunc spoliatorẽ actio vi bono. rap. nec actio iniuriarum, quia obstat ei exceptio paris criminis. inf. de adult. intelleximus. vbi no. sed benè competit ei rei vendicatio, quia dominium rei manet penes eum, sicut prius. ff. de rei vẽdi. l. in rem actio.

6 † Sed quæres si mihi repetenti meum reddere deneges, & ego meum violenter aufero, nunquid tibi competit actio vi bo. rap. argumen. quod sic. ff. quod met. cau. l. extat. Sed ex prædictis videtur, quòd debet tibi obstare exceptio paris delicti, q̃a delinquis ita tu denegando, quod meum est, sicut ego qui vi rapio. Sol. circa diuersa sunt hæc delicta, & ideò non compensantur, hîc tamen constat, quòd exceptio culpæ non impedit prosecutionem actionis de dolo vel criminis. ff. solu. matri. si mora. Alij dicunt in prædicto casu, & videtur melius, scilicet, quando spoliatus spoliauit suum spoliatorem, vtriq; contra alterum competit actio vi bo. rap. & etiam iniuriarum. Sed benè competit alij spoliatori exceptio compensationis, in tantum quantum æstimabitur spolium, vel iniuria alterius, sic enim intelligitur quòd dolus dolo compensatur. ff. de dolo. si duo. & paria crimina mu. com. tol. inf. de adul. intelleximus.

† Item fit compensatio inter delinquẽtes, quo ad mutua paria debita, etiamsi non sint pecuniaria, vt in redditione debiti coniugalis, & in receptione dotis & donationis propter nuptias, & sic intelligitur. inf. de adul. intelleximus. ff. sol. mat. viro.

7 † Quo ad pœnas autem temporales, vel etiam spirituales, vel etiam quo ad pecuniarias, quæ applicantur fisco, nulla fit compensatio, imò omnes qui delinquunt, & illi tantùm punientur, vt patet. C. de modo mul. per totum. inf. de his quæ fiunt à ma. par. ca. quæsiuit. Item videtur, quòd iste mandator qui vocauit alios ad exercitium, qui amiserunt equos & arma, habet actionem vi bonorum rapt. contra raptorem pro rebus ablatis vocatis cum sua intersit, quia actione mandati tenetur eis ad satisfactionem, tu tamen dicas contrarium, & hoc ea ratione, quia res ablatæ nõ erant in bonis mandatoris, nec de bonis eius processerant. ff. vi bon. rap. l. 2. §. in hac actione. actio enim furti, vel bonorũ raptorum non competit, nisi ei qui habuit

dominium,

dominium, vel possessionem vel detentionem, vel aliquod ius, vt est ille, cui res obligata est pignori, sed nondum tradita. ff. de præscri. ver. si rem. §. si quis. ff. de fur. si is qui rem. & l. homines. ergò expoliati singuli agere debent.

Sed contrà. inf. de iniur. c. pen. so. ibi idem videtur etiam si mandator eis promisisset, quòd seruaret eos indẽnes. ff. loc. l. quæro. † In his autem casibus & similibus expediens est consilium, vt mandator satisfaciat spoliatis, sed ante satisfactionem sibi cedi faciat actionẽ, sic enim agere poterit contra spoliatores. C. man. l. pe. & vlti. post solutionem autem non prodesset facta cesio, nisi & de ipsa facienda antea conuenisset. ff. de solu. l. Modestin⁹. Quid si ego mandaui alicui, quòd faceret mihi ędificium in insula circundata mari, & mandatarius volens adimplere mandatum, accepit seruos & pecuniam & calcẽ, & aliam materiã ædificij, quam prius habebat, non ob hanc causam, sed ob aliã, & ea omnia mittat per mare pro mandato ædificij implendo, & omnia naufragio pereant, nullo modo de hoc damno teneť mandator, quia casui imputandum est, & non mandato. ff. man. inter causas. §. non omnia. Sic enim hæc omnia poterant perire casu fortuito domi remanendo, sicut perierunt eundo per mare, licet pluribus casibus & frequentibus subiaceant eundo per mare, quàm remanendo domi, non enim casus fortuiti æstimandi sunt, iste enim propter mandatum nihil amisit, sed propter casum tantùm, vt dicit lex præal. † Et si aliud dicitur sequitur magna absurditas, scilicet, quòd si per vnum solum passum prædicta portata essent, vel etiam solummodò portari destinata, & fulgere, vel alio fortuito casu perijssent, quòd mãdator teneretur, quod absurdũ est dicere vel sentire. Sed si seruos, vel materiã ædificij emisset propter ædificium, vel pecuniam mutuo accepisset, vel propter ædificium alienare omisisset, & hoc casu fortuito perijsset, benè tenetur mandator mandati, etiam si eodem modo apud mandatarium perijssent, probatur hoc. ff. de condi. ob cau. si pecuniam. ff. manda. si procuratorem. §. vlti. & seq. §. item Papi. & §. item Labeo. & l. si quis aliqui. & l. inter causas. §. impendia. & l. qui mutuam. §. fi. ff. de neg. gest. sed an vltro. iste enim non propter casum fortuitum tantùm hoc amisit, sed propter mandatum, quia nunquàm hic emisset, vel mutuo accepisset, nisi propter mandatum implendum hoc fecisset, & ideò de eo tenendus est.

8 † Sed dices eodem modo, nunquam amisisset prædicta, nisi mandatum pręcessisset, quia nunquam mari exposuisset? Respon. nescis, si alio casu fortuito perijssent etiam si domi stetissent, cùm infiniti sint casus, qui præuideri non possunt. C. de vsu. l. penul. circa medium. C. de præscri. 30. ann. l. fi. ante finem. In societate tamen secùs est, quia socius tenetur socio, si aliqua amittat casu fortuito, si ea secum non tulisset, nisi ad negotiandum iuisset. ff. pro soc. cum duobus. §. quidam. Et est ratio diuersitatis, quia societas est quasi quædã fraternitas, & ideò magis debet communicare damna & lucra.

9 † Item quia societas sit causa lucri, & ob vberiorem quæstum, & quasi fratres participant sibi lucra, videtur damno participare debent. ff. pro soc. l. chori societate. & l. seq. & l. cum duob⁹. §. Papi. aliàs est lex & incipit, si fratres. & §. seq. æquum enim est, vt qui patitur lucrum, patiatur & damnum. ff. de reg. iur. l. secundum naturam. Quidam dicunt idem seruandum inter mandatorem & mandatariũ, & hoc certum est, quia si sic seruetur vrbanum est certè, & de iure. Item videtur siue prius suas, siue de nouo emptas casu fortuito amisit, dummodò casus talis sit, quem non incurrisset, nisi mandatum accepisset, vt in l. præal. ff. de condi. ob cau. si pecuniã. §. fin. ff. pro soc. cum duobus. §. quidam. ff. man. inter causas. §. impendia. ff. de neg. gest. sed an. Si autem non esset talis casus, qui propter mandatum contingit, sed etiam aliàs contigisset, tunc non haberet actionem mandati, & sic intelligitur. ff. mand. inter. §. non omnia. (ipsum) H. (negligit) sup. eo. peruenit.

CAPVT XXX.

NIMIS. (Temporale) sup. de maio. & obedien. c. solitæ.

CAPVT XXXI.

PETITIO. (Extorsit) precibus importunis, vel etiã metu, qui caderet in constantẽ virũ, aliàs enim secùs, vt not. sup. eo. ad nostram. (ipsum) hæc verba sequentem interpretationem recipiunt, quia agebatur hîc inter eos, q. ex illis verbis apparet conspirationes, etc. aliàs si generaliter ageretur, quòd nullo negotio essent contra eum, tunc enim in negotijs ecclesiæ astringeretur, vt sup. eo.

c.2.sed in suis ꝓprijs deberet obtinere absolutionem, si iustus erat metus, vel alia causa rationabilis, quare fuit iuramentū extortum, vt not.sup.in c. quòd me. caus. ad aures (specialibus) ff. loca. l. qui insulam.§.vlti.C.de solu.inquisitio.argumen. ff.de pact.cum eo. in Authen.vt differ.iudi.§.si verò refu.ff.si serui.vendi.alterius.

CAPVT XXXII.

Iuramentum de veritate dicenda locum tantùm habet in his, quæ quis indubitanter nouit, licet ea non viderit.
Spes est certa expectatio futuræ beatitudinis.

EX LITERIS. (G.) debitore. (E.) creditorem (à partibus) per quas potest melius veritas haberi, vnde & ad eas est recurrendum. ff. de procur.si actor.C.de procur.l.fin.sup.de iura. calum.cùm in causa.vbi no.†Istud autem iuramentum licet dicatur de veritate dicenda, non est tantùm de his, quæ quis vidit, sed est tantùm de his, quæ quis indubitanter nouit, nam non vidi Christum crucifigi, & tamen firmiter hoc noui. Item non vidi Constantinum nec Iustinianum Imperatorem, sed ipsum benè noui. argu. sup.testi. ad hoc. ff.de iureiur. videamus. ☞ ad hoc facit quod dicit August.† quòd spes est certa expectatio futuræ beatitudinis, quia de futura beatitudine non potest haberi certitudo scientiæ, sed credulitas tantùm, sic est in iuramento de veritate dicenda, quia iurat vera esse ea, de quibus non dubitatur, licet ea non viderit, sed testis non tantùm iurat de veritate, sed de his quæ in eius præsentia sunt facta. C.de testi.l.testium.Innoc.4.

CAPVT XXXIII.

INTELLECTO. (Illibata) hæc decre. intelligitur quoniam fecit alienationes propter quas grauiter lęditur dignitas regalis, non enim ꝓpter hoc interdicitur sibi donare, vel aliter alienare.arg.sup.eo.tua nos. 2.

CAPVT XXXIIII.

MVLIERI. (Hoc) scilicet, contrahere (conscientiæ) quidā dicunt hoc speciale in matrimonio propter periculum, quod esset si continere cogeretur.argumen.inf.de eo qui cog.consan. vxo.suæ.Iordanæ. Vel dic, quòd plus placet, scilicet, quòd post sentētiam cuilibet licet cōtra suam confessionem venire.de hoc no.inf.de excep.cùm venerabilis.

CAPVT XXXV.

CLERICVS. (Idem) hoc intelligo, quando postea facto nouo statuto dixit se velle teneri ad eius obseruantiam ex debito prius præstiti iuramenti. Secùs autem si iuraret seruare statuta præsentia & futura. argu.sup.eod.veritatis.& sup.de test.cogen.prętere.nam tunc ex virtute iuramenti teneretur ad statuta facta post iusiurandum, dummodò bona & canonica essent. argum. sup. eod.veniens.

CAPVT XXXVI.

IVRAMENTVM. (A te) iudice & appellatur hoc iusiurandum necessarium. (De causa) ff. de in lit.iuran. l. vlti.C.de iureiu.generali.§.sin autem.(recusari) C.de iureiu.delata.& l. generali.§. sin autem is cui. & appellatur hoc iuramentum iudiciale. (famosa) ff. rer.amo. Marcellus.& l.seq.(actor) C.de eden.qui accusare.(actor) nisi quando iudex accusatur, quòd accepit pecuniam pro diffinienda causa, in quo casu, & si nihil probetur contra eum, tamen iurare debet, se nihil accepisse. in Authen.vt lit. iur.col. 8. & hoc in alio casu q̃modo ipse ponet.& not.sup.de ꝓcur.c.2. Præsumptione) vnus testis (obtinere) si verò nil probat, reus absoluitur, si autem semiplenè, puta quia per vnum testem, defertur iusiurandum, vt hìc.C.de eden. qui accusare. C. de iudi. properandum. (pro illo) actore.ff.de iureiu.admonendi.(deferendum) C. de iureiur. in bonæ. C. de iudi. properandum. ff. quemad. testa. aper.l.1. in fi.ff.de do.præleg. Theopompus.

TITVLVS XXV.

DE EXCEPTIONIBVS.

CAPVT I.

DENIQVE. (Hactenus) repete quæ diximus sup. de test. super eo. & c.testimonium. (obijciuntur) & sufficit sententia cōtra eos lata.sup.de testi.

testi. testimoniũ.& idem dicimus,si quod crimen confessi sunt(Stephanus) 3.quæst. 11.negandam.2. quæstio. 6. criminationes (probauerint) quod sit eo ipso quòd non probetur contrarium. sup. de præsump. dudum. (Confessi) contrà. sup. de elect. inquisitionem. sup.de confes. cùm super. Sol. ex confessione sua damnari non potest,vt hîc, nisi crimen de quo testificantur,tangat crimen de quo agitur quòd in decre.contrarijs contingebat, vel ibi imponi extraordinaria pœna, quod hîc non negatur. † Sed nec extraordinaria pœna infligenda est, nisi confessis, & sic loquitur præmissa contraria. & argument. C. de test.nullum. & non est imponenda illis,quibus in modum exceptionis probatum est crimen per alios testes,vt hîc,& sup. de ord. cog. cùm dilectus.in fin.(præsertim) maximè ideò est, & si contingat causam quantum ad reprobationem testium & instrumentorum, vt not.sup.de confes.cùm super.sed in cõfessione secùs, vt not.sup.de confes.c.2.& sup.eo.c.in gl. præce.(De qua)vt si aliquis accusetur de simonia, & ipse accusatus per se inducat testem,scilicet, quod non erat in terra,q cum eo dicitur simonia commissa, vel quòd non ipse accusatus,sed alius conscius, & actor fuit huius simoniæ, nam in his casibus & similibus ipse testis confitetur se simoniacè aliquid dedisse,vel recepisse verè peccatum quod confitetur, id est,simonia tangit crimen,de quo agitur, scilicet,simoniam,quia de simonia accusatur, & tunc benè punitur (contingere) ff. de adul.l.2. §. si publico.3.quæstio. 4.§.item qui falso.sup.de confes.cùm super.sup.de elect.per inquisitionem.

CAPVT II.

A NOBIS. (Quæsitum) Causa dubitationis est,quia non videbatur quod cõmunicãs possit obijcere excommunicationem excommunicato, cui excommunicauerat.ar.inf.de ac.nulli.3.q. vlti.sicut.ff.de adul. si vxor. sup.de iureiur. quemadmodum. 4. qõ. 3. si quis testibus.8.qõ. 2.dilectissimi.inf.de his quæ fi.à ma.par.ca.ex ore.inf.de præben.c.pro illorum.inf.c.proxi.inf.de app.an sit. Sol. nonnullos sustinemus,quos inuiti toleramus. 24.quæst.1.quisquis.Not.igitur quòd accusator excommunicatus,repellitur ab accusatione,nec potest replicare de communione secum habita ab excipiente.idẽ dico & si accusator simplici & minori excommunicatione ligatus sit non repellitur, etiam si accusatus sit maiori excommunicatione excommunicatus, cùm sibi legitima defensio reseruetur.inf.eo. cùm inter.& c. dilecti.

Quod intelligo verum,etiamsi de ipsa excõmunicatione impetatur, de qua impeti non potest ab his , qui ei communicauerunt.inf.de sen.excom.in præsentia. Et est ratio,quia est criminosus.sup. quòd me.cau.sacris.& criminosi non admittũtur ad accusationem.2.q.7.ipsi Apostoli. nisi suam prosequantur iniuriam.4.q.6. omnibus.& in episcopo.2. q.7.cũ pastoralis.& in exceptis criminibus.2.q.7.in prin. beneficium autem appellationis non potest tollere aliquod crimen.inf.eod.cùm inter(is)scilicet,reus vel accusatus(excõmunicato) actori vel accusatori(ipsum) agentem vel accusantem (repellere)excipiendo(ille)accusator(cùm) contra accusatum (primus) accusator (secundus) accusatus (participatione) maximè.idem enim esset, si vterq; esset minori excommunicatione excommunicatus. inf.eod. dilect.argumen.32.quæstio. 8.nihil.3. q.7. c.iudicet.C.de adul.quoniam Alex.

CAPVT III.

1 *Potest etiam infamis fungi officio procuratoris.*
2 *Rescriptum accipit vires ex scribentis intellectu.*
3 *Electio clerici beneficiati non prohibetur.*
Paria crimina circa diuersa commissa, non mutuò se tollant.

CVM ECCLESIASTICE. (Possit) mirũ videtur,quòd nomine ecclesiæ hanc exceptionem opponere non possunt. Lau. respondet,soluat qui potest Vincentius dixit, quod & qui plura habet beneficia, & qui nomine ecclesiæ opponere non possunt,sed hæc non admittuntur, quia de certa sententia domini Papæ,& habenti plura beneficia processerant literæ. argumen.sup.de offi.deleg.pastoralis. inf.de reli. do. constitutis. Alij dicũt,quòd nec nomine ecclesiæ possunt opponere, cùm ecclesiæ seruitorum numerum ampliari expediat.sup.de consti. c. penul. nec nomine suo , quia quòd quisq; iur.in alium statuit eodem iure vti debent.sup.de consti. cùm omnes.32.q.7. nihil iniquius.

Sed quid si recipiant aliquos beneficiatos plu-

tos pluribus beneficijs, nunquid possunt excipere contra alios, quidã dicunt quod non.arg.inf.de præben.pro illorum.ff.de adul.si vxor. Dic primum, quòd verum & merum ius est, quia hîc de quo agitur erat canonicus ecclesiæ, vtpote, quia inuestitus erat per Papam, & agebatur contra eum, quòd repelleretur, vel cùm peteret possessionem, excipiebatur quòd nõ erat admittendus, quia aliàs beneficium habebat, vnde ergò poterat eis respondere, frustra auxilium legis inuocat, etc. vt not.inf. de adult.c.penul. Etsi quæritur, si qui sunt qui habent plura beneficia, & alij non dico, quòd nomine nõ potest proponi, cùm in damnum ecclesiæ non vertitur. Si autẽ vertetur secùs, puta quia propter paupertatem præbendarum ecclesiarum deseratur, nam quilibet etiam habens plura beneficia ageret, tunc etiam alijs inuitis, vt in interdicto.de liber.ho.exhi. Item quilibet admittitur, si suum interesse & ius speciale prosequitur, etiã cæteris inuitis. ff.de procu.licet. Secùs si commune, puta quia diceret minorem præbendam habeo, si iste superaddatur, sed si de sua præbenda speciali diminueretur, tunc esset speciale interesse.

1 † Exceptio autem quòd procurator plura beneficia habet, non obstat, cùm etiam infamis posit esse procurator.insti. de ex.§.vlt. Sed oppones, si hîc erat canonicus, quare impeditur, cùm non habeat possessionem etiam ab his, qui non habẽt plura beneficia, & etiam si nomine ecclesiæ excipiant contra.inf.de app. constitutus.inf.de acc.accedens. Sed hoc ideò fit, quia dicebatur per obreptionem impetrasse.de hoc not.sup.de dolo.cùm olim. Hoc autem benè fatemur, quòd ille qui plura beneficia habet, benè excipiet contra rescriptum super beneficio impetratum, hoc modo, scilicet, tu non potes per hoc rescriptum petere beneficium, cùm sit impetratum per veri suppresionem. Hæc igitur exceptio propriè cõtra rescriptum proponitur, & non contra personã, sed hîc cùm iam receptus esset hæc exceptio, non obstabat, quia ei non obstaret, si aliàs canonicus eius ecclesiæ esset electus, cùm non sit crimen, plura beneficia habere, vt not.inf.de præben.cùm iam dudum.

2 † Sed dices quare contra rescriptum competit exceptio beneficiorum plurium, si non est peccatum? Respon.rescriptum vires accipit ex intellectu scribentis. ☞ inf.de verb.sig.dilecto. † Sed quia habens beneficium, quantumcunq; modicum etiam insufficiens si rescrip. impetret super alio, non valet, quia præsumitur contra Papæ voluntatem impetratum.sup.de rescri.si proponente.electio autem vires accipit à iure.

3 † Clericus autem beneficiatus non prohibetur eligi, nisi fortè tãta esset multitudo, quod in ambitionem, vel auaritiam transiret.inf.de præben.cùm iam dudum. vbi not. Sed hoc videtur contra id, quod hîc dicitur, quia ideò non admittitur contra institutum, quia beneficia plura habebat, nam secundum ea, quæ proximè dicta sunt, ex quo non contra rescriptum, sed contra institutionem obijciebatur, iam secundum iura iudicari debebat, quę non prohibent canonicum in vna institui in alia, & sic etiam & si illi non haberent plura beneficia, tamen tunc hoc opponere non debebat. Ad hoc quidam responderent, vt sicut exceptio obreptionis opponitur contra rescriptum, sic potest opponi contra collationem.sup. de dolo.cùm olim.inf.de accu.accedens.ff. de na.resti.l.1.

Illud autem non videmus sibi aliquo modo obijci posse, quòd plura beneficia habebat, quoniam si aliàs ei de iure exceptio legitima competeret, eam opponere posset, cùm paria crimina non mutuò se tollant circa diuersa commissa, vt not. inf.de adul.c.penul. Respondeo quòd hęc crimina circa idem committebantur, scilicet, circa negligentiam huiusmodi beneficij, de quo agitur. Vel dic & melius, quòd hîc non sumitur argumen. à contrario sensu, sicut enim repulsi fuerunt, qui habebant plura beneficia, sic repellentur qui non habent plura in casu, in quo loquitur decre. vt dictum est (opponere) infrà, de vsu.quia frustra. 3.q.7.in grauib⁹.ff. de doli excep.apud Celsum. §.Marcellus.

CAPVT IIII.

1 *Quando agens dilatoria exceptione solutionis sit repellendus.*

2 *Iudex condemnat reum ad debitum soluendũ quando constat in sententia de debito & de dilatione.*

3 *Declinatoria iudicij in ipso litis primordio proponenda & probanda est.*

PASTORALIS. (dilatorias)
1 † De dilatoria exceptione solutionis, dic quod sic, quòd si ex confesione actoris, vel alio modo constaret, quòd solutio

ſolutio debiti differenda ſit, repellitur ab agendo, quia malè agit, ff. quando dies vſufr. leg. ce. l. 1. §. fi. ff. de verbo. oblig. continuus. §. 2. ff. de eo quod cer. loc. l. 2. §. ſi quis ita ſtipu. & induciæ duplicantur, vt ſup. de plus peti. c. 1. Sed ſi non conſtat propoſita exceptione dilatoria ſolutionis, facienda eſt litis conteſtatio ſuper principali quæſtione, & ꝓbatio exceptionis differenda eſt poſt litis conteſt. C. de proba. exceptionem. ſup. de lit. conteſtat. exceptionibus. ſup. de foro compe. ex parte. & not. quod l. prælleg. exceptionem. dicit exceptionem dilatoriam proponendam non ante litis conteſtationem, ſed in initio litis, & appello initium litis etiam ſi proponit in lit. conteſt. vel parum pòſt, puta antequàm ad alios actus iudicij procedatur. C. de iur. cal. l. 2. in prin.

Ratio autem, quare oportet in initio, vel ante initium proponi, & non poſt hæc eſt, quia ſi reus poſt lit. conteſta. ipſam opponat, per ipſam non impeditur proceſſus iudicij, & dilationum materia amputanda eſt. C. de temp. app. l. 2. in princi. & hoc curare debet iudex, & ius vt lites citò decidantur. ff. ſi cer. pet. quidam. ſup. de dolo. finem. in prin. cum ſi. Nec reus poteſt ex hoc multum conqueri. ſi poſt lit. conteſt. non poſſet hanc opponere, quia cùm temporalis ſit tantùm modicum generat præiudicium. C. de præci. impe. offic. l. 2.

Item quia ſi ante litis conteſtationem tacuit, & poſtea eam proponat, præſumitur cauſa differendi facere, vnde videtur quòd ſi de nouo quandocunq; etiam poſt litis conteſt. veniret ad notitiam eius, puta quia pactum de non petendo factum fuit, cum procuratore ſuo in remotis partibus tunc agente, & poſtea ei ſignificante. ff. de verb. oblig. l. fi. §. ſi inter eos. in tali caſu videtur, quod etiam poſt litis conteſta. proponi poſſit, multò magis quàm in declinatoria fori de qua hîc cōceditur. inf. eod. c. & ſup. de offi. deleg. inſinuante. Aliqui tamen dicunt, quòd ſemper etiam poſt lit. conteſt. admittenda eſt huiuſmodi exceptio, & intelligunt legem prælle. exceptionem non imponere neceſsitatē, omnes autem fatētur quòd ſi per atteſtationes vel inſtrumenta apparet debitum in diem, quod benè proderit reo, quia licet ad hoc non fuerint producti teſtes, tamen contingit principale negotium, vt no. inf. de accu. inquiſitionis.

2 † In ſententia autem ſemper quando conſtat de debito & de dilatione, iudex condemnabit reum ad debitum ſoluendum, licet malè egerit, quia de qua re cognouit iudex, etc. ff. de iud. de qua. de hoc not. ſup. de plus peti. c. 1.

3 † Declinatoria iudicij inter ipſa litis auſpicia proponenda eſt & probanda. inf. de ſen. & re iud. inter monaſterium. C. de excep. l. pen. & niſi tunc proponat in perſonam iudicis, conſentire videtur. C. de iud. ſancimus. in fi. niſi ſibi poſtea competere incipiat. ſup. de offic. deleg. inſinuante. vel ad eius notitiā de nouo perueniat, vt hæc dilatoria ſolutionis ante litis conteſt. proponetur, ſed pòſt probatur fundata intentione actoris. C. de proba. exceptionem. & C. de excep. ſi quidem. ſed intelligo ante publicatas atteſtationes. Authē. de teſti. §. q̄a verò. peremptoria verò ante litis conteſt. & pòſt poteſt opponi & probari. C. ſentē. reſcin. non poſſ. peremptorias. inf. de præſcrip. auditis. ſi autem eadē ſit peremptoria ſolutionis & declinatoria iudicij, nō in principio probatur, ſed in proſecutione principalis quæſtionis differtur. ſup. de fo. comp. ex parte. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. niſi talis ſit, per quā diceretur ſententia nulla eſſe ipſo iure, vt eſt exceptio rei iudicatę. 2. q. 6. §. diffinitiua. vel niſi ſit talis exceptio q̄ eliſis literis elidit etiā principalem quæſtionem, quæ tantùm ex literis nititur, vt ſi Papa ſcribat pro aliquo recipiendo in aliqua eccleſia, nam tunc vtile eſt & cautum ad elidendū literas, & declinandum iudiciū exceptionem proponere, quòd literæ non valent, quia non dixit ſe ſufficienter beneficiatū. ſup. de reſcri. ſi probo. ſup. de tranſact. ex literis. Vel quòd nō eſſet clericus, vel quòd erat condemnatus de crimine, & non differre in principalem quæſtionem.

Et eſt ratio diuerſitatis, quia tunc ad læſionem totius quæſtionis ſufficiat elidere literas, & ſic propter breuiandas lites vtile eſt in principio proponere, ſecùs autem eſſet in alijs peremptorijs, quæ licet elidant iuriſdictionem, tamen quæſtio remanet, vnde interim eſſet neceſſe eandē exceptionem replicare, tamen non negamus ſi iudex tolerare vult, & pars etiā non contradicit, quòd talis peremptoria etiā poſt litis conteſt. ad vtramq; propoſitam proponi & probari poſſit, quia propter hoc non vitiatur proceſſus (tempus) hic terminus præfigendus eſt ad petitionem eius, contra quem excipitur. ſ. ſi excipiens hodie proponat vnā, cras aliam, nam ad confundendam eius malitiam, iudex hūc

terminum præfigat, si autem reus dicit se velle proponere exceptiones, & ad hoc petebat terminum, non debet specialem habere terminum, sed habet illum qui à iure datur, vt declinatorias iudicij proponat intra 20. dies, nisi abbreuietur. 3. q. 3. offeratur. & dilatorias vsq; ad litis contest. †Item debet venire instructus, nec debet ei dari materia malignandi contrarium, tamen, scilicet, quod possit peti hæc dilatio videtur expressum. inf. de appel. cùm causam. & credo hunc terminum posse præfigi etiam in peremptorijs, & post lapsum terminum non videtur quod possit proponi exceptio excommunicationis, quãuis si terminus præfixus non esset semper vsq; ad sententiam proponere posset. inf. eo. exceptionem. ar. pro prædictis hìc, quia eadem ratio est in peremptorijs quæ in dilatorijs, scilicet, vt finis litium festinetur. Item arg. ad hoc, quia etiam ad agendum quandoq; terminus præfigitur. C. de inge. manu. diffamari. & qui si. sint legi. lator. cũ suis cócor. (ad illius) exceptionis.

CAPVT V.

1 *Nunquid excommunicatus possit agere. Reo an & quando seruatur defensio.*
2 *Non auditur excommunicatus extra iudicium appellans.*
3 *Nunquid si quis ante excommunicationem extra iudicium appellauit possit appellationem prosequi.*
4 *Exceptio in qualibet parte litis ritè opponitur.*

CVM INTER PRIOREM. (Vinculo excommunicationis) 1 †Circa hanc materiam sic credimus, quòd excommunicatus nullo modo potest agere, quia personam standi in iudicio non habet. inf. eo. dilect. & c. exceptione. excipe quod habetur. sup. de offi. ordi. significauit. in fi. accusari autem & conueniri potest nominatim, & tunc ei omnis legitima defensio reseruatur, vt sup. de iudi. intelleximus. puta recusare iudicem, appellare, & excipere appellationẽ prosequi, vt hìc not. & inf. eod. significauerunt. & c. vlti. reconuenire autem non potest, vt hìc. Idem etiam dicunt quidam, quod compensare non possit. Item per id, quod hìc dicit in fi. quòd defensionis remedium non debet trahi ad materiam impugnationis, dico quòd si electus petat confirmationem, quod excommunicatus non est admittendus ad excipiendum electum, quia sic trahitur defensio ad impugnationis materiam. Item qui est extra ecclesiam, etiam cùm sua non intersit, quomodo alij objiciet excommunicationem, vel aliquod crimen. arg. 25. distin. primum. 26. dist. vna. & quomodo auferet festucam de oculo fratris, etc. 3. q. 7. §. tria. in fi. & c. seq. & si objiciantur paria crimina, etc. solue vt not. inf. de adult. c. penul.

Sed contra. inf. eo. dilecti. vbi contra excipientem de excõmunicatione cõtra electum non datur replicatio. So. illa loquitur in necessario reo, hìc autem in voluntario, vnde hic primò reus voluntarius firmare debet personam suam in iudicio, quod facere nõ potest excommunicatus, sed necessarius reus hoc ipso, quod vocatur firmauit personam suam in iudicio. sup. de iud. intelleximus. vnde & dicitur, quod iudiciũ redditur in inuitũ. ff. de ver. ob. inter stipulantem. §. 1. & idem dicimus. s. ad contradicendum non admittantur excommunicati, vbicunq; officium iudicis imploratur generaliter nullo expresso, vt si quis restitutionẽ peteret aduersus aditionẽ hæreditatis, vbi vocari debẽt generaliter omnes quorũ interest. C. vt ab hære. se absti. tũc si excommunicatus se offerat ad contradicendum in integ. resti. non est audiendus, nam quod dicitur, quòd reo seruatur defensio, intellige verum, quando ex necessitate est reus, qui vocat, sed si ex necessitate non est reus, sed ex voluntate, vt in casibus prædictis, non credimus quòd se opponere possit, & sic intelligitur decre. sup. de iudi. intelleximus. satis tamen crederemus, quòd si in libello exprimeret aliquam personam, puta peto in integ. rest. aduersus sententiam pro Io. contra me latam audietur, vel quia damnosa est hæreditas propter debita Io. vel legata ei facta. nam hìc ex necessitate videtur reus cõstitui. Alij tamen dicunt, nec hic admittetur ad contradicendum, & dicunt quidã, quòd si non fuerit admissus, quia excommunicatus erat, postea tanquã absolutus admitteretur, vt petat restitut. in integrum ad appellãdum pro eo, quia nec per se, nec per alium procuratorem potuit ius suũ defendere. ff. ex quibus cau. ma. sed & si. ff. de mino. Papinianus exuli. Vel non currit ei tempus, vnde post obtentam absolutionem à sententia restit. in integ. poterit appellare intra 10. dies. argu. pro hoc, quia illo tempore nõ currit ei tempus appellationis. ar. inf. de cõces. pb. non va. qa. Dic tamen quod factũ est, cõtra eũ tenet, nec potest retractari, quia vocatus nõ fuit vel admissus, quamuis alius nõ excõmunicatus ob

tus ob hoc posset dicere nullum: vt no. sup. de procu. in nostra. Prius dictum magis placet, & valet restitutio ad appellandum, quando aliter sibi super iure suo subueniri non potest. sed si aliter agere potest, vt in confirmato patet, contra quem obijciendo crimina auditus non fuit, hîc enim non est restituendus, quia per aliam viam ordinariam sibi prouideri potest, scilicet quia contra eum de criminibus potest agere directo. inf. de app. constitutis. & ideò non restituetur ad appellandum. ff. ex qui cau. ma. in integ. resti. l. 1. 2. & 4. nam & quandiu competit via ordinaria, extraordinaria denegatur. ff. de minori. in causæ. 1. responso, & seq. sed secùs fortè dicendum est de pacto in forma, vt alibi not.

2 † Item no. quòd excommunicatus appellans extra iudicium non auditur, nam cùm illa appellatio sit quasi ad causam prouocatio. inf. de app. cum sit ro. sicut nō potest prouocare, ita nec appellare, nec per eam negotium ad superiorem defertur. Item si ille excommunicatus cuius interest coram iudice vadat cum causa inter alios vertitur, vel cùm imploratur officium iudicis, vt in casibus superioribus, & appellaret, nō poterit eam prosequi, quia nō potuit appellare etiam in iudicio, cùm non esset necessarius reus, imò nec reus, aliàs autem in iudicio vbi necessarius reus est licitè appellat, & si ex alijs causis sit excommunicatus, & ante iudicium cœptum. inf. eo. c. vlti.

3 † Si autem aliquis appellasset, extra iudicium ante excommunicationē, crederem quòd appellationem suam prosequi posset, si negotium sit ad superiorem relatum, puta quia post appellationem grauauit eum in eo, super quo appellauit antequam excommunicetur, & multò fortius si tunc arripuit iter veniendi ad sedem Apostolicam. argum. 3. quæstio. 9. reuera. & argu. quia generaliter dicitur, quòd appellationem prosequi potest excommunicatus. inf. eod. venerabilem. & quia videtur iudicium iam cœptum, vel causa appellationis, crederem tamē quòd licet appellans si nondum grauatus esset, cùm nondum appellatio effectum habeat, nec adhuc ad superiorem sit translatum negotium, quòd non admittitur prosequens appellationem, obstante sibi exceptione excommunicationis: Alij tamen contrarium dicunt dicentes, quòd extra appellationem suam potest prosequi indistinctè. Item his quę diximus, prius videtur contra. sup. de offic. deleg. prudentiam. §. sexta. vbi dicitur, quòd excommunicatio superueniens impetrationi literarum, impedit processum per eas.

4 † Item contra. inf. eod. exceptionem. vbi dicitur, quòd exceptio in quacunque parte litis ritè opponitur, ergò apparet quòd contra illum appellationem prosequentem ritè excommunicatio opponitur, etiā priusquam negotium fuerit ad superiorē relatum. Tu dic, quòd hoc speciale est in appellatione, vt excommunicatus ipsam prosequens admittatur, vt inf. eod. significauerunt. & c. fin. secùs autem, quando nō agitur in modum appellationis (defensionis) scilicet, in seruo. ff. de acc. seruus. & in patrono. ff. de bo. libe. quòd cùm minor. §. si libertus. (condemnetur) appellationis etiam causam prosequi poterit. inf. eo. c. vlti. (reconuentione) recompensare autē non potest. argu. contra. ff. de compensa. quicunq;. Innoc. 4.

CAPVT VI.

1 Litis contest. fit per exceptionem peremptoriam.

2 Excipiens an semper confiteri dicatur.

3 Nunquid si quis confitetur aliquid, dicatur etiam confiteri quicquid ex illo sequitur.

4 Producens instrumentum de falso contra illud dicere non potest.

5 Errantes in iure nedum se corrigere possunt, sed etiam suum errorem reuocare.

6 Quicquid à Prophetis scriptum est, id indubitanter credendum & tenendum est.

7 Testes qui pro me semel testificati fuère, non possum amplius reprobare. Idem dicendū in iudice.

8 Sententia non dicitur incerta, cùm in aliquā parte actorum contineantur capitula excepta.

9 Statim quòd ecclesia sita est in dioce. temporalia ad episcopum pertinent.

CVM VENERABILIS. (Possessionibus) Iste episcopus intendebat petere possessiones, & pertinentias, vt de eis pro libito disponeret. inf. eo. c. sæpè exponit. sed hanc petitionem reputant quidam satis congruam, etiam si tantùm rationem sibi debere reddi petere intenderet, & esset patronus clericus, vt inf. de priuile. c. 3. §. in ecclesijs. Imò plus dicunt aliqui, quod est sufficiens & congruus talis libellus, etiam si patronus laicus sit. Per hæc enim verba ecclesia cum suis pertinentijs & possessionibus, nihil intelligitur petere, nisi iuspatronatus. argument. sup. de iudi. examinata. sed certè in laico hoc non admittimus, nisi

tantùm ius patronatus petet, quia nihil habet in possessionibus. inf. de iure patr. quòd autem decætero. 10. qō.1. c.2. & seq. In clericis autem ad quos ex fundatione sua pertinet iuspatronatus, benè admitto hunc libellum. 16. q.2. c. sed si ex donatione laicorum obtineret, idem dicunt, scilicet quod in laicis, sed tutius est, vbi etiam patronus clericus est ex fundatione, quod non petat ecclesiam cum possessionibus & pertinentijs, vbi intendit tantùm petere iuspatronatus, sed petat rationem administrationis sibi reddi, hæc enim petitio competit non solùm illi, qui habet iuspatronatus, sed etiã illi, qui habet administrationem in temporalibus.

1 † Respondit) litem contestando, & sic apparet, per exceptionẽ peremptoriã litis contestationem fieri. ar. sup. de dolo. prout. Arg. contra. sup. de lit. contest. c.1. Sol. siue excipiendo, siue respondendo, aliàs respondeat petitioni animo cõtestandi litem, lis contestata erit. arg. hîc, quia hoc ipso quod hîc appellatur responsio, infrà appellabitur exceptio, vbi dicit quòd exceptionem obijciens, etc. (cambium) infrà de rer. permu. ad quęstiones. (proposuit) & malè. ar. tamen contrarium sup. de transf. præterea. 2.

2 † Credere) non est verum, quòd semper qui excipit, cõfiteatur. ar. ff. de excep. l. non vtiq;. arg. ad idem. ff. de excep. nemo. cõtra. sup. de transf. præterea. Item cũ iuramento talis clausula cõtineatur, quod nullam probationem requiret, nisi quam credat necessariã. C. de iura. calum. Authen. in isto. ergò monasteriũ, quòd hanc exceptionem proposuit, credebat eam esse veram, & se iuuari illa permutatione, & sic per consequens videtur confiteri rem fuisse episcopi, aut credebat esse falsam exceptionem, & sic non iuuari ea, & sic faciebat contra iuramentũ calumniæ, & etiam si non iurauerat: tamen contra ius non erat audiendus allegans turpitudinem suam. inf. de dona. inter dilectos. Ad hoc sic respondeo, quòd siue excipiendo siue alio modo quis confiteatur expressè in iudicio intentionem aduersarij: tunc benè sibi præiudicat confessio prædicta adeò vt ante sententiam dicere non possit contra confessionem suam, nisi ostenderet errorem. ar. inf. de accu. cùm dilectus. C. de iur. & fact. igno. error. sup. de transf. præterea. C. de probat. l.1. Si verò nõ confiteatur expressè, sed excipiendo tantùm proponat, vt hîc fuit, non potest dici quòd confiteatur, nec etiam credit, quòd plus est qui excipit non credit, sed non discredit. imò dubitat, & quasi inter duo verisimilia agit. C. de excep. si quidem. ff. de acqui. hære. qui puta. §. qui bona. & §. vlti. C. de condi. inde. l. vlti.

Nec ob. dicta Authen. quia licet non credat qui excipit, quia tamen non discredit necessaria est sibi dilatio ad probationem, vt sciat an verum sit néc ne id de quo dubitat. † Imò idem videtur dicendum in actore, vt si iudicat aliquod priuilegiũ pro se, & postea illud priuilegiũ probetur falsum, licet tacitè visus sit cõfiteri, quęcunq; in instrumento continentur, etiam si qua in eodem instrumento erant contra eum, tamen reprobato priuilegio sibi nõ oberit propter hoc, quia visus est hoc fecisse innitens priuilegio suo, quòd sine dolo verũ putabat. inf. de sen. & re iud. cum I. & A. ar. imò. idem dicendum videtur, si expressè cõfessus fuisset vera esse quæ in priuilegio continentur, quia semper priuilegio inniti debet, quo sublato, & omnia quæ ex illo sequuntur tolli videntur. Sed secùs dicendũ videtur, si expressè aliquid confessus fuisset, nõ habita mentione de priuilegio, quia tunc ei stare tenetur etiam priuilegio cassato, vel reprobato, secùs autem si non pronunciaretur falsum, sed aliàs defectum haberet, puta consensum canicorũ vel cõsimilia. vt not. inf. de cen. cùm olim. vel chartam non esse sufficientem ad probandum id, ad quod inducitur. vt not. inf. eo. in glo. q. d. sed si confiteatur in genere vera esse, quæ continentur in charta prædicta, quę inducitur ad probandum, & non probat, vel quæ aliàs defectum patitur, credimus quòd licet postea pronunciet illam chartam nõ sufficere ad probationem, tamen propter confessionem ratam haberi debent omnia, quæ ibi dicuntur. Et ratio diuersitatis est, quia probato falso instrumẽto, tollitur fundamentũ cui inhærebat confessio, & ita per cõsequens totum tollitur ædificium ei cohærens, scilicet ipsa confessio. arg. 1. q.1. cùm Paulus. & inf. de presbytero nõ bap. veniens. sed in alio casu vbi nõ probatur falsum, remanet instrumentũ in suo vigore, licet non habeat tantum vigorem vt credebat qui illud producebat. arg. opt. C. de lib. præte. vel exhære. Authen. ex causa.

† Item prædicta locum habent, vbi sententia lata est super falsitate instrumenti, vel alia. q. inciden. sed secùs est, vbi super principali quæstione fertur diffinitiua sententia,

sententia, quia tunc lata sententia, non obstante priore confessione, potest sequi sententiam is, pro quo lata est, & ei inniti etiam contra priorem dicere confessionem. sup. de iureiu. mulieri. (contractus) insti. de actio. §. actionum. (domino) nam dans rem alienam non contrahit permutationem. ff. de rer. permu. l. 1. in fin. (diutius) sed non vsque ad præscriptionem (intelleximus) incipit sententia (intelligitur) ff. de excep. l. non vtique.

3 †Sed contra, quia ex quo aliquid confitetur, & quicquid sequitur ex illo videtur esse confessus. 8. distin. quo iure. Respondeo licet excipiat de permutatione, non tamen confitetur rem fuisse permutantis, sed permutantem non posse venire contra permutationem, vel repetere rem, quam permutauit, cùm aliàs permutatio licitè facta sit, nam si non esset licitè facta, & expressè confiteretur rem fuisse episcopi quocunque modo, siue excipiendo, vel alio modo, benè præiudicaret monasterio & prodesset episcopo. sup. de trãsact. præterea. 2. argum. sup. de testi. veniens. 1. item licet excipiatur, non cõfitetur tacitè, quia etiam dubitans excipit. C. de excep. si quidem. quamuis tutius sit, vt ibidem dicitur hoc modo præstare, non est vel fuit res tua, sed & si tua fuisset, ex causa permutationis in nos trãstulisti. C. de excep. si quidem. †Instrumentum) quasi dicat instrumentum nõ prodest episcopo, quia ibi nõ dicitur, quòd episcopus Sabinens. permutationem fecerit, sed Theodosius episcopus, tamen si episcopus replicet, quòd procurator hoc excipere non posit, cum falso adiecerit in transcripto Sabinens. malè dicit cùm dilectus, etc. sed dices si verum esset instrumentum, quare imponitur silentium episcopo, cùm necesse haberet stare permutationi? Respon. fortè nõ præiudicabat instrumentum, cùm in permutatione non interuenisset authoritas superioris, nec alia quæ interuenire debent. 10. qõ. 2. hoc ius. 17. quæstio. 4. in venditionibus.

4 †Item licet producens instrumentũ de falso, contra illud dicere nõ posit. inf. de censi. cùm olim. argum. 19. distin. si Romanorum. sicut nec contra testes. 4. qõ. 3. item si quis testibus. 3. qõ. 8. si quis in agendo. potest tamen dicere illud contra se nõ facere, vt hîc, nam licet monasteriũ produxerit instrumẽtum ad probandũ, quòd episcopus Sabinens. fecerit permutationẽ, tamen postea admittetur ad dicendũ, quod non continetur in instrumento Authentico Sabinens. veritas enim rerum erroribus gestorum non vitiatur. ff. de offic. præ. illicitas. §. veritas. ff. ad muni. assump. ff. de neg. ge. l. sed sicut. §. vlt. item licet nõ posset dicere contra ea, quæ continentur in instrumẽto, quod produxi, quia ab initio videre diligenter debui, quòd in eo cõtineretur, possum tamen dicere contra dicta testium, quos produxi, & ipsa de ipsis depositionibus testium reprobare. 4. qõ. 3. §. item si quis testibus. & etiam contra testem possum opponere, quod corruptus sit, vel de noua inimicitia. inf. eod. §. dicitur. & de noua infamia. sup. de testi. cog. præterea. imò & dicta meorum testiũ per alios testes possum indirectè reprobare, vt sup. de testi. præsentiũ. in prin. in his enim nihil sibi imputatur, quia scire nõ potuit, quid testes dicerent.

5 †Item si quis malè intelligens legem allegat eam pro se, vel instrumentum, vel chartã simplicem, dicit sibi fouere in sua causa, cùm in veritate de iure non foueat, quia non est Authentica charta, vel est testimonialis, tamen si postea per aliquem articulum, qui in eadem charta continetur inducatis contra eum, non facit sibi præiudicium præcedenti ratione, quia veritas, etc. de offi. præal. illicitas. §. veritas. & quia qui erant in iure, quales sunt præcedentes, non solùm se corrigere possunt, & suum errorem etiam reuocare, & sibi non præiudicant, imò & iudex corrigere, & supplere debet, vt not. in sum. de erro. aduo. C. vt quæ de. aduo. iu. sup.

Sed oppones hîc producens hanc chartam credit probare per eam id, quod pro eo facit eadem ratione, & quod contra eum facit. argumen. 3. quæstio. octaua. cuius in agendo. ergò videtur quòd debet haberi pro confesso, maximè si expressè confitentur esse probata, quæ in eadem charta continentur? Respõdeo, licet credat & cõfiteatur per ipsam chartã omnia, quæ continentur in ea esse probata, sed cùm erret in iure, sibi non præiudicat, secùs si confitetur se credere ea, quæ in ea continentur esse vera, vt not. sup. eod. in gloss. non est. Hoc tamen fatemur, quòd si per tale ius, vel per talem chartam minus Authenticam aliquid iudicatum esset tam iudex, quàm assessor, quàm etiam litigator eandem chartam, vel consimilem, vel idem ius condemnato agente cõtra eos ad interesse contra se admittere tenen-

tenentur, vt not. in Summa Azo. quòd quisque iur. sed quod dictum est cõtra dicta testium à me productorũ possum obijcere, videtur contra. 27. dist. si quid.

6 † Sol. aliud est in Prophetis & authoribus vbi locus est ab authoritate, & qcquid dicunt indubitanter credendum & tenẽdũ est: vt 9. dist. ego. & c. seq. & 15. dist. c. fi. aliud in testibus & instrumentis, qui & si authoritatem habent, vt eis credatur quãdiu non probetur contra probationem, tamen contrarium admittitur. C. de fid. instru. l. fi. sup. de testi. præsentium. & tales Prophetæ vel authores si haberentur infideles vel hæretici, vel aliquid dicunt contra eos ex eorum authoritatibus, contra eos argumentari possumus, vt in prædicto. c. fi. quid veri. sed benè fateor, licet ipsi infideles de iure non sunt audiendi, si velint admittere authoritates eorum, & propriorum Prophetarum spiritualiũ authorum, nos de iure possumus authoritatibus eorũ vti contra illos, quorũ authores non sunt vel Prophetæ, cũ eos non reprobemus. sup. de test. præsentium. C. de fal. qui falsis. C. de reb. cre. si quis.

7 † Item. no. quòd testes per me inductos non solùm in eadem causa, sed etiam alij, & non solùm si persona contra quam primo produxi, modo contra me producat, sed etiam si quæcunque alia non possum reprobare. ar. 4. q. 3. §. item si quis testibus. Et idem dicimus in iudice. ar. 4. q. 8. cuius in agendo.

Et intelligo verum, quòd non possum reprobare testem, vel iudicẽ ex causa quæ ex parte mea procedat, sed ex causa, quæ ab alio procedere posit. VERBI GRATIA, patrem tuum induxi in testem vel habui iudicem contra aliquem, modo tu inducis etiam contra me, benè reprobabo eum, & etiam recusabo eum, ex te enim procedit causa, quare recuso eũ, scilicet, quia pater tuus est. Item si admitto aliquem ad vnum officium, non possum eum repellere ab alio officio, vbi consimiles personæ requirantur, vel reputantur, si autem disimiles, tunc secùs. Item si impetraui aliquem in iudicem, potest esse criminosus, & idem in testem contra me inducatur, eũdem benè repello à testimonio, non prætextu criminis, sed prætextu infamiæ ciuilis non possum eum repellere, quia quem non reputaui infamẽ, ad iudicandum, non debeo reputare infamẽ ad testimoniũ, cũ infamia vtrunq; repellat. ar. ad hoc. & omnia prædicta. inf. de accu. nulli. sup. de æta. accepimus. ff. de adul. si vxor. §. vlt. 4. q. 3. si quis. vtrum autem eũ, quem ordinaui, exceptione repellere possum à beneficio. not. sup. de æta. & quali. c. accepimus. an autem contra factũ suũ cuiquam venire liceat. no. sup. de ele. nostri. † Delictum) 16. q. 6. si episcopum. non videtur hoc speciale fuisse in fauorem ecclesiæ, quia quicunque priuatus, inducat falsum instrumentũ eo probato falso non condemnabitur productor instrumẽti ad id, in quo falsum instrumẽtum dicebat eũ teneri, cũ in veritate nõ teneretur, quia si cõtradiceret sequeretur quod deberemus iniustam sententiã ferre, fatemur tamẽ, ꝙ puniatur de falso. ar. sup. de causa pos. cũ super. item alia ratione, non debet condẽnari ad id, quod continetur in instrumẽto, quia hic excipiẽdo proponit, & ideò non confitetur, vt sup. dicitur. Alij dicũt, quòd si affirmatiuè proponat exceptionem, & sciebat instrumentum per quod probare volebat exceptionem esse falsam, proferenda est sententia cõtra eũ, sed si nesciebat falsum secùs est, propter rationes assignatas in gl. hîc positis, in ecclesia tamen speciale est etiam si sciebant (ad 20.) di. vt no. sup. de proba. licet (episcopale) sup. de offi. ordi. conquerente.

8 † Authentica) non est incerta [a] sententia, cùm aliqua parte actorũ contineãtur capitula excepta. C. de sent. quæ sine cer. quãti pro. l. pe. intelligo enim, ꝙ certis nominibus vel ꝑ circũlocutionẽ instrumẽta distinxit, vel intelligitur de ꝓductis in illo iudicio, quæ publicata erant in actis, nam prætextu aliorũ instrumentorũ nõ posset iuuari. C. de transf. sub prætextu. secundũ quosdam. Nobis videtur, ꝙ benè est certa hæc sententia, etiã si in nulla parte actorũ exprimãtur illa capitula, quia scripta Authẽtica certa & indubitata sunt, quare eis fides est adhibenda, quòd dic vt legitur & not. sup. de fi. instru. c. 1. & 2. vnde prudenter facit ille, à quo petitur ius episcopale, si facit illum exprimere, quid petit, vt not. sup. de offi. ordi. conquerente. nã si iudex adiudicet alicui ius episcopale, nulla exceptione facta, decætero omnia iura episcopalia exhibere condemnatus tenetur, quãuis priuilegiũ vel scriptionẽ vellet exhibere super aliquibus capitulis, in quibus diceret se exemptũ ante ꝑscriptionẽ. ?. de præscr. cũ olim. iudex ergò prudenter facit, si quando ei constat, ꝙ quis habet in aliqua ecclesia ius episcopale, sed de aliquibus capitulis dubitat, si dicit adiudicamus tali

[a] *Non est incerta. Car. in cõs. 94. inci. respõdeo ꝙ col. 2. versi. ex hoc enim infertur allegat, et sequitur Inno. hic.*

tali ius episcopale, exceptis talibus capitulis, de quibus non plenè constat nobis, vt hîc. & inf. de relig. do. constitutus. & c. cũ venerabilis. & inf. tit. proxim. auditis. & c. cùm olim. & c. veniens. (munitum se) no. vendicantem vendicare ex præscriptione. de hoc notat. inf. de præscript. ad aures.

9 † Temporalia) no. hoc ipso, quòd sita est ecclesia in dioce. temporalia pertinent ad episcopum, vt hîc, vnde ea nullatenus alienare valet. 10. quæstio. 2. c. vltim. tamen vacante ecclesia aliqua episcopus nomine ecclesiæ aget. inf. de succ. ab intest. cùm dilectus. & si non appareat, quis sit patronus intelligam eam liberam, sed episcopus *a* habebit ius episcopale ibi, vt hîc, & iurisdictionem. 10. quæstio. 3. c. 1. 2. & 3. & seq. vt 16. quæstio. 7. omnes. & tũc etiam si non est collegiata, & nõ est in parochia alterius ecclesiæ, ipse ponet ibi ministrum, licet aliqui dicant, quòd non episcopus, sed populus præsentabit ministrũ, sed non video quare hoc dicant, cùm iure non caueatur, administrationis autem rationе in omnibus ecclesijs petet episcopus, nisi vbi patronus est clericus.

CAPVT VII.

OLIM. (Treueren.) Hîc Treueren. archiepiscopo cõmittebatur causa quæ erat inter Guil. & aduersarium (idem) scilicet Gui. (dietas) à sua dio. computandas ad locum vbi citabatur, nõ ad locum vbi iudices habebant domicilium (curetis) & sicut continetur in integra permittant procedere abbatem sancti Laur. & coniudices suos, ad quos pars aduersa literas super appel. facta ab archiepiscopo obtinuerat, alioquin isti procederent ad quos istæ literæ de consensu partium, sub hac forma impetrantur.

CAPVT VIII.

1 *Causam appellationis etiam excommunicatus prosequi potest.*
Iudex debet citare eos, quos actor vult.
2 *Superflua probatio admitti non debet.*

DILECTI FILII. (Electioni) Fortè petebat ab eis obedientiam, quam ipsi denegabant, & super hoc impetrabantur, scilicet, pro E. & G. vel ipsi appellauerunt, aut appellationem non prosequebantur, vnde electus potest petere, quòd procederetur in causa. infr. de appel. oblatæ. §. pe. vel quòd eis imponatur silentium, & etiam aliàs puniatur. sup. de elect. statuimus. Videtur tamen quòd hodie non potest impetrare literas, sed apud iudicem appellationis expectare, & ibi prosequi causam suam, vt in præalle. decr. statuimus. sed aliquando Papa, vel alius superior literas concedit ex certa scientia, & tunc valent, aliter non.

1 † Sed oppones, non videtur bene dicere, quia contra hunc sic agentẽ admittitur exceptio excommunicationis, sicut cõtra illos non admittitur replicatio. sup. eo. cũ inter. Sed respon. hoc non est verum, quia causa appellationis agebatur, quã proseq potest excommunicatus. sup. eo. cũ inter. .ĵ. eo. venerabilis. aliquando mandat Papa, vel quiuis alius citari, qui volũt opponere alicui, & tunc citator publicè debet pponere edictum, vt quicunq; vult se opponere facto, super quo agitur, tali die cõpareat. inf. qui mat. accu. pos. cũ in tua, & quòd talis citatio operetur ibi not. Potest etiam iste citator, quos vult nominatim citare, vt compareant ad opponendum se contra factum, de quo agitur si volunt, & si non comparuerint, quod præiudiciũ eis fiat, ex præalleg. decre. colligitur. hîc aũt cõstat, quòd in hoc casu nullũ præcisè citare potest modo sub tantùm, scilicet, si vult. Aliquando autem mandatur alicui, quòd citet omnes, qui se opponunt tali super electione sua, vt super alio facto, & hoc dixerunt quidam, sed malè quòd citatorio est aliqua cognitio, debet enim eos vocare, quos actor petit citari, & quærere ab eis, si voluerint se opponere, vel non, & si responderint, quòd velint se opponere, citet eos, si verò dicant, quòd nolunt se opponere, absoluet eos à citatione argum. pro eis, quia omnia iudicia sunt absolutoria. insti. de offic. iudic. §. fi. Sed hoc nobis non placet, quia cùm hæc clausula, citet omnes qui opponunt, sit intelligenda de eis, qui ante datam literarum se opposuerunt, & sua intersit eos se non opposuisse non sunt absoluendi à citatione illi, qui se opposuerunt, nisi satisfaciant de interesse, an autem per tales literas posit citare illos, qui post literarum datã, vel qui de nouo volunt se opponere, dixerunt quidam, quòd non. arg. sup. de rescri. significauit. Alij dicũt, quòd & hîc omnes contradictores & ante datam, & post datam, & cũ modo pdicto si volunt, & sine modo

a *Sed episcop.. Ad Inno. hîc adde Archi. in c. vni. co. in f. de ca. monac. lib. 6. & pro intelligẽdo di. Inno. h. adde Card. ... cons. 65. inc. pro discussione colum. ...*

modo citari poterit, quia præsens confusum, præsentis non tenet vsum.

Sed oppones cõtra id quod dictum est, scilicet, quia si citator debet citare quos vult actor, multi poterunt fatigari iniustè, sed certè hoc tenet, quia etiam Papa si nominasset ei, multos citasset eos. Item si comparuerint coram iudice, & non subsit causa citationis, damnabit actorem ad expensas, & etiam si non comparuerint non condemnabuntur statim citati, neque ad expensas, neque ad aliud, imò summaria cognitione præmissa, & in iuramento calumniæ contra ipsos, & nõ aliter, sicut iustum fuerit procedetur, aliàs non. Itẽ licet dixerimus, quòd citabit omnes ad nutum actoris, tamen & moderabitur citator, sicut & delegans moderetur. sup. de rescr. super literis. in fi. (ipso) M. (ijdem) P. & G. (exceptionem) quam proponebat contra confirmationem. Et melius M. valebit elidere exceptionem, scilicet, P. & G. quam dixerant M. excommunicatum replicando de excep. & ideò non est audiendus super petitionem obedientię, quam fecerat, vel super procedendo in principali, & in opponendo eis pœnam: vt notat. in gloss. fortè.

2 † Quia & si) probatio enim superflua non est admittenda. C. de prob. ad probationes. sup. de offi. dele. cùm cõtingat (suę) denegare enim tali obedientiam erat defendere ecclesiam, sicut nec à sua, imò etiã periuri agere possunt, & prosequi causas suas, actiones suas & suorum. 4. q. 6. omnibus. & sic etiam actiones prosequi possunt à simili, nomine ecclesiæ. arg. sup. de iureiur. petitio. (M.) electio cui obijciebatur excommunicato (à defendendo.) & ita hîc habes, quòd contra exceptionem maioris excommunicationis, non admittitur replicatio maioris excommunicationis, de hoc no. sup. e. c. 2. (deferendo) sup. eod. cùm inter dilec. (Interlocuti) & malè.

CAPVT IX.

APOSTOLICAE. (Vobis) hîc interesse debebatis electioni vel elect. celebrare (amotionis) temporalis, quæ idẽ dici potest quod suspensio, & qa hæ pœnæ sine ordine possunt infligi, sine magna solẽnitate possunt reuocari. infligi dico ex culpa quæ fit coram iudice. ar. ff. de pœn. l. vlt. & l. moris. (Amotionis) & ita ex quo erant amoti à beneficijs intra tempus amotionis, nec omnibus ecclesiæ actibus, nec negotijs intererunt, quod est not. quid autem iuris sit de interdicto ab officio, not. inf. de app. ad hoc quoniam. & inf. de cle. excom. mi. si celebrat. & inf. de exces. præl. c. vlti. (in modum). i. ad repellendum vos ab electione. Esse) ex hoc dicunt quidam, & fortè melius quàm alij, quorum opinionem visi sumus præferre, inf. de sen. excõ. solet gl. quia quod quandocunq; quis petat absolui ad cautelam à sententia, quam dicit nullam, siue confiteatur eum, qui tulit eum suum aliàs esse iudicem, sed ex aliqua causa dicit non tenere, siue dicat eum in nullo casu suũ iudicem esse, imò & si dicat sententiã nullã contra se latam, sed tamen vult absolui ad cautelã, vt alij securè ei cõmunicent, semper est sibi danda. sup. de offi. ordi. graue. nisi opponatur, quòd manifesta est offensa. inf. de sen. excom. solet.

Et not. quòd hæc absolutio quandoq; fit ad cautelam eius, qui dicitur excommunicatus, vt puta si ipse dubitat, an sententia teneat, sed tamen probabilius credit contrarium, nam huic non est dicendum dimitte ius tuũ, & fac te absolui. arg. ff. de pe. hær. illud. imò ex quo nec per sententiam, nec per confesionẽ, nec per rei euidentiam constat, cùm nõ sit manifesta offensa, absoluendus est sine satisfactione ad cautelam, & postea ius suum prosequatur. argum. l. de senten. excom. sacro. §. 1. & 2. Item quando fit ad cautelam aliorum, scilicet, vt ei cõmunicent securè, & in sacramentis in alijs, quandoq; etiam ad cautelam opinionis eius, scilicet ne lædatur propter infamiam excommunicationis prælati. Item fit quandoq; etiã ad cautelam futurorum, scilicet, ne in posterum eius facta irritentur: vt hîc, & sic multas consimiles inuenire potes. (Ad cautelã) id est ita, quòd non fiat in præiudicium ipsis amotis ex nostra relatione, si fortè interim temporalium, & spiritualium administrationi se immiscuissent. Alij dicunt, id est, sine præiudicio alterius, id est, ita quòd nec amotis fiat præiudicium, nec aduersarijs, quin facta electione, possint obijci contra eos, & de amotione, & de alijs dicere, quod volunt. Vel dic, ideò dixi relaxari sententias ad cautelam, quia per hanc relaxationem prouidetur ecclesiæ, ne diu vacet. Et est æqua prouisio, & ideò pręferenda iure vigoris, per quã prius de ipsis sententijs, & sententiarum causis constare deberet, quam isti ad electionem admitterentur, & hoc faceret quilibet alter

alter de sententijs, quæ ipsius authoritate latæ essent, non tamen authoritate huius decr. credimus quòd possit relaxare sententias aliorum.

CAPVT X.

1 *Dies in qua cautio promittitur, in vno vicenario non computatur.*
Probatio in octauo die an fieri possit.
2 *Nunquid valet quod cum excommunicato fit in iudicio.*
3 *Quicquid fit ab excommunicato in iudicijs antequam probetur excommunicatus valet.*
4 *Valet instrumentum etiam si testis excommunicatus sit ibi inscriptus.*
Differentia inter ea, quæ fiunt extra iudicium, & ea quæ aguntur in iudicio.

PIA. (Consideratione opponat) contra agentem (speciem) an maiori vel minori excommunicatione sit ligatus, quia si maiori, tunc repellitur à litigando, si minori nequaquam (nomen) vt sic impediatur vagari. ff. de iureiur. prætor. ff. de do. item exigit. & l. si ex dolo. §. fi. (Octo) ideò tam breuis terminus statuitur hîc, quia nullum præiudicium fit actoribus in principali quæstione, non enim minus benè consequitur iustitiam suam in principali ab excommunicato, quàm ab alio non excommunicato. Idem dicendum est in termino assignato ad impediendum solutionem ad cautelam. inf. de senten. excom. c. solet. & idem in termino assignato contra spoliatorem. sup. de rest. spo. frequens ad idem. suprà, de offi. dele. prudentiam. §. sexta. non autem obtinet breuitas termini, si fieret sibi magnum præiudicium, vt si dicitur non tenere electionem, vel scripturam, vel contractum, vel aliud huiusmodi, quia ab excommunicatis facta: vt sup. de consue. cùm dilec. de æta. cùm bonæ. 3. q. 4. consanguineorum. Item si per iudicem, vel testes, vel infirmitate proponentis exceptionē, vel per fraudē aduersarij, vel alia iusta causa staret, quo minus intra tam breuem terminum probare posset exceptionem, iudex prorogaret terminum, vt probare possit exce. aliàs non curreret. arg. ff. de re iudic. l. 2. Authē. de his qui ingre. ad appellationem. §. 1. 2. & 3. & no. de hoc. infrà, de appel. ex ratione. inf. de sen. excom. solet. alij tamen contradicunt.

1 † Computatio) sic dies, in qua cautio promittitur in vno vicenario non computatur: vt ff. si quis cau. l. 1. licet secùs in tempore appellationis, in quo dies recitationis sententiæ in biduo, vel triduo computantur, vel altera die, vel tertia erat appellandum secundum vetera iura. 2. q. 6. §. biduum. & §. si aduersus. ff. quando app. sit. l. 1. §. biduum. & §. vl. & hoc idem aliàs contingit, vt prius dies connumeretur in numero aliorum: vt 2. q. 6. propter. & 4. q. 5. quisquis.

☞ † Séd nunquid in octauo die poterit quis probare, cùm dicatur hîc intra octo dierum spatium? respondeo sic, nam & lex dicit maritum posse accusare vxorē iure mariti intra 40. dies, vt ff. ad. l. Iul. de adul. l. is cuius. §. ex senatuscon. & tamen sexagesimus est in numero illorum. vt ff. eod. tit. l. pater. §. sexaginta. sic & bo. pos. intra centesimum diem peti potest, & eodem numero centesimus computatur: vt. ff. de suc. ædi. l. 1. §. quòd diximus. & ff. de verb. obli. l. qui ante. (reum) excipientem de excommunicatione & non probantem, (his) id est, his quę in iudicio acta erant ante probationē excommunicationis. † Duraturis) sed quare valet, quòd cum excommunicato fit in iudicio, cùm aliàs excommunicatus rescriptum impetrare non possit suo nomine: vt sup. de rescrip. dilect. nec procurare in iudicio etiam absoluto ex mandato sibi facto tempore excommunicationis: vt sup. de proba. post cessionem. nec sententia ab excommunicato lata valet: vt inf. de sen. & re iud. ad probandum. Respondeo ad singula excommunicatus agere non potest, si excipiatur, & sic nec literas impetrare: vt C. de nup. ex rescr. pe. l. 2. item procurare nō potest, quia per hoc assumit negotium alienum, & sententia ab eo lata non valet, quia sententia vtitur authoritatem iudicis, & hæc eadem ratio est, quia scriptura ab excommunicato confecta non valet. 3. q. 4. nullus. quia scriptura sumit authoritatem ex persona scribentis, secùs autē statutum est in excommunicato, qui in iudicio petit, quod ei forsitan debeatur, nec fuit exceptū, & hoc ideò, quia in culpa fuit, qui non excepit, & propter fauorem rerum iudicatarum, & vim iudiciorum, & quia modicum prodest excōmunicato sententia, & modicum interest rei, quia & si excipiatur, & probetur, absoluetur reus ab obseruatione iudicij, non ab eo quod petebatur, vt ff. de iud. l. non idcircò. §. cùm postea. Aliqui tamen dicunt, quòd hodie authoritate huius decr. tenebit, quicquid fit in iudicio, siue actor sit

excommunicatus, siue rescriptum cuius authoritate processum est, sit per excommunicatum impetratum, siue etiam iudex excommunicatus sit, & dicunt iura, quæ contradicunt per hanc decr. sublata veruntamen alij dicūt, quod non est præsumendum, quod Papa tot iura voluerit vno verbo tollere. Item quod non reuocatur, quare stare prohibetur. C. de inof. test. l. si quando. C. de test. omnium.

3 †Duraturis) in iudicijs constat, quod quicquid facit excommunicatus antequàm probetur excōmunicatus, valet, vt hîc. Idem dicimus extra iudicium, nam si sit notarius excommunicatus, non tamen sententialiter damnatus, & faciat instrumentum, valebit licet aliqui dicant contra. ar. pro eis. supr. de procu. consulti. Sed alij respondent illam decr. loqui de illis, qui præstant. scz. authoritatem his, quæ dicuntur in instrumentis, hîc autem loquitur de illis, qui præstant authoritatem in instrumento. scz. quod sit Authenticū, & non in his, quæ dicuntur vel fiunt in instrumēto. Itē pro eis est. 3. q. 4. nullus. Sed ipsi respondent, quod ibidem loquitur de scripturis, quas faciunt excommunicati non ratione publici officij, sed proprio motu, item loquitur ibi in condemnatis, hîc loquitur de toleratis.

4 †Dicimus etiam, quòd instrumentū valebit etiam si testis excommunicatus sit ibi inscriptus dummodò instrumentū non sit suspectum, sed si esset suspectum, non daretur fides instrumento per testem non suspectum, vel excommunicatum, licet satis dici posit, quòd si nunc esset absolutus, quamuis eo tempore quo fuit inscriptus, esset excommunicatus, quod benè nunc per suum testimonium dat fidem instrumento, sed non econtra. scz. si nunc excommunicatus esset, sed tempore inscriptionis erat absolutus, quia tunc per suum dictum non dat fidem instrumento, sed suspectum est, quia excommunicatus est, aliqui tamen contradicunt.

☞ †Sed hæc est differentia inter ea, quæ aguntur extra iudicium, & ea quæ aguntur in iudicio, quia ea quæ aguntur in iudicio valent, & ea quę aguntur extra iudicium, non valent, vt instrumenta & huiusmodi quæ fiunt ex officio publico, si est sententialiter damnatus, licet aliqui contradicant. Si autem sint talia, quæ non aguntur ex officio publico, vt emptio, contractus & huiusmodi, illa valent etiam si publicè & solēniter sit excommunicatus; vt no. sup. de do. veritatis. & inf. eo. excep. ea autem quæ agūtur in iudicio, similiter valent, licet actor sit sententialiter excōmunicatus, dūmodò sibi in pręsenti actione excommunicatio non objciatur, nec iudex eum repellet, secùs tamen videtur, si iudex sentētialiter esset, vel aliàs publicè excommunicatus, quia tunc etiam si non objciatur iudici excommunicatio, non valet quod agitur. inf. de sen. & re iudi. ad probandum. Ratio diuersitatis est quia magis verentur partes objcere iudici, quā aduersarijs, quia magis afficit sententia excommunicatione iudicis, quàm partium. In spiritualibus autem quid obtineat, vt in electione, & huiusmodi, not. de elect. cùm Vintoniens. c. illa. & c. nihil. (proponatur) siue ex eisdem causis siue ex diuersis, dum tamen præcedentibus.

CAPVT XI.

1 *Antequam causa appellationis incipiat, reuocatur quicquid fit post appellationem. Petitio in causa attentatorū quomodo sit formanda & coram quo iudice fieri debeat.*

DILECTE. (Conueniebāt) moniales. (ipsæ) moniales. (tulerunt) & malè cùm esset legitimè appellatum (excōmunicationis) repete quæ diximus. sup. de offi. dele. pasto. §. 2. (mentione) sicut nec tenebantur. ar. sup. de rescri. super literis (aduersa) monachorum. (iudices) prior de Ang. & coniudices (ab ea) scz. tempore monachorum. Literas) hæ literæ elidebantur per exceptionem, quia si dixisset quomodo sententia excōmunicationis lata fuit post appellationē, à sufficienti grauamine interpositam, & quòd causam appellationis prosequebatur, & quòd quia iudex priorissam & moniales admittebat in prosecutione appellationis, non admissa exceptione excommunicationis appellauit, nunquam literas habuisset. ar. sup. eo. cùm inter. inf. eo. proxi. nam hic tacuit & in genere tamen dixit, quòd iudex exceptionem excōmunicationis non admisit, & idcircò appellauit, sed forma literarum bona erat (propositum) & benè (memorati iud.) prior de Ang. & coniudices (de Gernemoe) & benè dicit, nam Papa commiserat per illas literas causam appellationis emisse à monachis, & sub canonica forma fieri, & licet ibi diceretur suppressam veritatē, hoc tamen non constabat, & ideò benè dicet, si ita est, quod primò debet inquiri, an prior de Angles & coniudices negauerunt

monachum admittere exceptionem excommunicationis ab eis propositam in causa principali, & ita iusta erat appellatio, an in causa appellationis, & ita iniusta erat appellatio, quòd in literis obtentis ad priorem Gernemoe, & coniudices continebatur.

1 †Reuocato) & not. quòd statim antequàm incipiat causa appellationis reuocatur quicquid fit post ap. vt hîc. & inf. de ap. ex parte M. & C. & ff. app. pen. nihil inno. per totum. & idem dicendũ est de his quæ fiunt medio tempore inter sententiam & app. quia appellatione extinguitur pronũciatũ. ff. ad turp. l. 1. §. fi. & faciet sic petitionem suam iste appellans. Domine iudex peto reuocare quicquid factum est post sententiam, à qua ego appellaui, & quod interdicatis sibi, ne aliquid contra sententiam attẽtet, quousq; mihi competit prosecutio appellationis, quod autem hæc petitio legitima sit, & admittenda, patet ex illo, cùm etiam iudex hoc facere ipsum teneatur ex officio suo, vt hîc, sed contra id ad iudicem appellationis non pertinet iudicare, nisi vtrum benè, vel malè ap. sit nécne. C. de ap. eos. quomodo ergò admittet prædictam petitionem idem contra id quod dictum est, videtur quòd si diceretur illud, sequeretur absurditas hæc. s. quod si postea non prosequeretur appellationem, fingeretur non appellatum, & sic restaurandũ esset, quod prius reuocatũ erat, quod esset iniquum. arg. sup. de resti. spo. audita. Item expressè cõtradicit text. ff. de app. cùm ex causa. vbi dicitur, quòd tunc reuocabitur, quod factũ est post appellatiõem cùm meliorem meruerit sententiam, ergò à contrario sensu possum concludere, quod non ante. Sol. ad hoc sic respondemus, quod ad iudicem appellationis pertinet principaliter cognoscere & diffinire de appellatione an sit iusta vel iniusta, sed ex ratione accessorij ad officiũ eius pertinet, etiam prædictam petitionẽ admittere & exaudire, ad secundum quod dixi de absurditate dicimus, quod non obstat, quia non est absurditas, si id quod malè actum est reuocetur, & postea illud idẽ legitimè fiat. Lex etiã de ap. cùm ex causa. non contradicit, quia licet, vt ibi dicit cũ obtinuerit appellans reuocandũ sit, quod post ap. fit, non negatur, quin & ante possit reuocari, quod & conceditur per aliam legem. ff. ap. pen. nil innouari in rubro & nigro, & per alia superiora iura, licet autẽ appellatione pendente nihil sit innouandum, tamen si agatur personali actione, vt ex empto vel consimili, vt res, quæ petitur alienetur, tenet alienatio. Nec est contra. ff. app. pen. l. 1. & ff. de iniust. rup. & irri. testa. si quis exhæredato. §. hi autem omnes. C. de ap. appellationem. vbi dicitur, quod status causæ mutari non debet pendente ap. quia non mutatur, nec præiudicatur appellationi, quia ita cõdemnabitur persona, si res petitæ alienentur, sicut si non alienentur. Item non est contra. Authent. vt nul. iud. §. super hoc. quia prohibet, quod possessio rei petitæ non transferatur ab vno litigantium in alium per iudicem, & non prohibet per litigantes transferri in extraneum, & videtur quod in hac regula appellatiõe pendẽte nihil est innouandũ supplendum est per iudicẽ, si autem agitur reali actione de dominio, tunc fateor quod non tenet alienatio, non ea ratione, quia appellatione pendente factum est, sed quia res est litigiosa.

CAPVT XII.

1 *Actor excommunicatus an possit causam appellationis prosequi, & quid sit dicendum de procuratore.*

SIGNIFICAVIT. Ipsum capitulum de Torna (partem) .s. archiepiscopum (absoluit) fortè capitulum egerat contra Zepum super fructibus, quos dicebatur percepisse de ecclesia. vel quia se passus fuerat in eadem ecclesia intrudi (altera) Zepi (in iudicio) sup. eod. c. proxi. cùm inter (perperam). No. quòd capitulum primò egit coram archiepiscopo confirmationem petendo Petri, quem in suum archipresbyterũ elegerunt, à quo etiam archiepiscopo appellarunt. Itẽ secunda vice agebant, & appellationẽ prosequebantur, coram præposito sancti Stephani. Item tertiò agebant coram abbate sancti Saluatoris & coniudices, quia petebat coram vltimis iudicibus sententiã absolutionis, pro episcopo latam reuocari, quia in eo, quod pro se lata erat, non poterat ipsum capitulum appellationem prosequi, quia nec ab eo appellauerat, fatuũ enim esset appellare à sentẽtia pro se lata.

1 †Et ita ex hoc est arg. quod etiã actor causam appellationis prosequi potest, nec obstat ei exceptio excommunicationis. Aliqui tamen contrarium dicũt. ar. inf. c. proxi. vbi dicitur, quod exceptio excommunicationis in qualibet parte litis opponitur, ergò & post appellationẽ, sed nos idem excipimus, nisi in causa appella. arg. huius decr. & est mirabile, quod actor

excommunicatus si vsq; ad sententiam processisset, potest repelli & excipi, quod sit excommunicatus, ne ad sententiam procedatur, & tamen non potest repelli à prosecutione appellat. sed hoc ideò est, quia ante sententiam contra ipsum latam si repellatur nullum damnum habet per iudicem occasione sententiæ, quæ adhuc lata non est, vnde ibi non læditur æquitas iudicantis, sed postquam per sententiam iudicis quæsitum est ius alteri parti, & dãnum irrogatum, nisi appellare posit, & appel. prosequi læderetur æquitas iudicantis, & absurdum esset, si reo vincente defendendi se per appellationem, actor victus facultatem habere non posset. sup. eod. cum inter dilect. Item dicunt quidã, quod procurator excommunicatus possit prosequi causam appellationis, quando principalem causam egit, quia aliter læderetur æquitas iudicantis.

Nec obstat quod posset opponi, quòd qui appellauit, non cogitur prosequi appellationem. C. de procu. inuitus. & supr. de procu. non iniustè. ergò peccat, si se ingerat familiaritati hominum. infr. de cle. excom. mi. c. illud ergò. & iudex peccat, si potest eum prohibere à peccato, & non prohibet. 2. q. 7. negligere. Respondeo nõ peccat ingerendo se communioni hominum prosequẽdo appellationem, quia excommunicatus fidem seruare debet ei, cui promisit, alij tamen contradicunt. Si autẽ appellet aliquis nomine alterius extra iudicium, & sic rata habeatur ab eo, cuius nomine appellatũ est, eius appellatio tenet, tamen appellationem prosequi non potest, quia talis ap. obtinet vim actionis. Item qui appellauit si excommunicatus non sit, ea prosequi non potest, nisi fiat ꝓcurator de nouo (procedatis) remittitur ad eosdem iudices, quia partes consenserunt, & appellãs iniustè appellauerat, vnde remittitur ad eum, à quo appellauit.

CAPVT XIII.

1 *Excommunicatio potest in qualibet parte litis opponi.*

2 *Reus qui mandato iudicis cum excommunicato litigat non peccat.*

Expensæ legitimæ quæ.

3 *Quo casu sit ferenda sententia pro excommunicato.*

EXCEPTIONEM. (In qualibet) hoc locum habet in causa principali, in causa autem appellationis etiam actori non obstat exceptio excommunicationis: vt no. sup. proxi.

1 † Prohibetur) contra arg. quòd excõmunicatio opponitur actori non solùm quæ præcessit litem, sed quæ sequitur litis contest. cùm posit in qualibet parte litis opponi, tamen quandocunq; opponatur etiam coram delegato absolui potest, & in absolutione eius procedetur secundum tenorem decre. sup. de offi. delegat. prudentiam. §. 6. sententia autem nõ retractatur, licet probetur fuisse iudex excommunicatus tempore latæ sententiæ. inf. de sen. & re iudi. ad probandum. nisi fortè esset publicè denunciatus excõmunicatus, vt ibi. Alij dicunt, quòd post sententiam non potest excipi contra eãdem excommunicationẽ iudicis propter vtilitatem eorundem, qui apud eum egerũt. ff. de offi. præ. Barbarius. sed de excõmunicatione actoris secũs inquantũ ad hoc, vt sententia non valeat, sed quantum ad hoc, vt mandetur executioni, potest excipi: vt supr. eo. pia. de excommunicatione autem rei constat, quòd nunquam potest excipi contra sententiam pro eo latam. sup. eo. cùm inter. inf. eo. c. venerabilem. imò plus dicunt quidam, & fortè non malè, quia omnia quæ fiunt cum excommunicato occultè, siue in iudicio, siue extrà, non retractantur etiam ante sententiam, & respondent decre. supr. de proba. post cessionem. & sup. de proc. c. vlt. quòd publicè excommunicati erant, vel loquitur de his, quę extra iudiciũ acta sunt, & malè, quia tantum in fauorem excommunicatorum facta sunt, nec peccat actor, qui rẽ suam petendo participat excommunicato. sup. de iud. intelleximus. inf. de sen. excom. si verò.

2 † Item nec reus qui mandato iudicis cũ excommunicato litigat, quia si actori hoc licet excommunicato communicare, vt ius suum consequatur, multò fortius licet reo, vt damnum causæ & pœnam iudicis euitet. arg. 11. q. 3. quoniã mul. inf. de senten. excom. si verè (fatigetur) nam si ex iusta causa etiam scienter omittat, non condemnabitur ad expensas fortè, quia tunc non habebat probationes, sed modò habet. † Legitimis) legitimas autem expensas dicimus, si probauerat excommunicationem in omnibus, vt condemnetur in omnibus expensis, quas fecit ipse actor, siue reus inducendo probationes super alijs exceptionibus, vel super principali, vel quolibet alio modo, vsq; ad tempus, quo exceptionẽ proponit, quia illas fecit propter malitiam proponentis modo, & non ante

ante exceptionem excommunicationis, C.de iud.sancimus.Sed ad expensas quas fecit actor durante probatione exceptionis & excommunicationis dummodo reus ipsam probauerit super probanda excommunicatione, nō credimus quòd debeat condemnari, cùm principaliter eas fecerit sicut apparet ex sententia, quia repellitur ab agendo iam excommunicatus.ar.C. de iudi. rem non nouam. sed si contrarium probetur & sententietur.scz. quod non sit excommunicatus, tunc apparet quod expensas quas fecit super alijs exceptionibus, vel super principali non fecit, quia tardauit reus proponere exceptiones excommunicationis, imò fecit eas propter suam vtilitatē, quia benè valebunt sibi, ac si non esset proposita exceptio excommunicationis, & ideò reus nō cōdemnabitur ad illas. Sed si appareat eū hāc exceptionē malitiosè ꝓponere, modò condemnabitur in expensis, non in principio.s.quando proponit sed lata sententia super excommunicatione.

3 †Condemnandus) cùm enim sententia super expensas ferenda sit, si appareat fraus non excommunicati contra excōmunicatum, pro ipso excommunicato ferenda est sententia etiam diffinitiua, quia in hoc non attenditur fauor excōmunicati, sed æquitas iudicantis.ṡ.e.cum inter. (iudicis) ff.de postu.quos prohibet. Repellendus) nisi contradiceret reus, & peteret ꝓcedi in lite cœpta, quod potest reus petere, postquam conuentus est per iudicē, vel per executorem.C.quomo.& quando iud.Authe.qui semel. idem videtur dicēdum, vbi non est conuentus reus, cogitur tamen aliquis agere: vt.ṡ. de testi. significauit.& no.ỹ.qui fil.sint legi.lator.quinimò & idem videtur dicendū, etiam si reus adhuc ab excommunicato conuentus nō fuerit, sed ab eo timet conueniri.arg.C.de inge.manu.diffamari. ṡ. qui fil. sint legi. lator.nam si contradiceretur, sequeretur absurditas, scz. quod excommunicatio prodesset excōmunicato, & noceret aduersario non excommunicato, quod esse non debet.ṡ. de iudi. intelleximus. C. de legi.quod fauore.

CAPVT XIIII.

ADVERSARIO TVO.(Tēpore) maximè enim idē est, & si tempore motę litis possidebat, sed postea sine dolo desijt possidere.ff. de excep. rei iudi.si autem.& l. si in rem.& l.si quis. & C.de exhi.l.neq;.

CAPVT XV.

1 *Excommunicatus an poßit petere executionem sententiæ, vel actionem in factum.*

VENERABILEM. (Ex causis alijs) No.excommunicatum non solùm posse prosequi appellationē causæ pro qua excommunicatus est, sed et-
1 iam penitus diuersam.(Impetrare) † sed nónne potest petere executionem sententiæ, vel officium iudicis, vel actionem in factum.Respondeo non, quia nec ei debet solui debitum. 15. q. 6. authoritatem, nos iuratos secundum quosdam, nos tamē dicimus contrarium.ṡ. de dol. veritatis. est ergò melior ratio, quare non mandatur executioni, quia noua actio competit pro executione rei.scz.offi.iud. quod pro actione ponitur.ṡ.de off.iud.c.2.vel actio in factum ex sententia.C.de re.cre.actori. excommunicatus autem has actiones, vel alias intentare non potest, quamuis valeat conuenire.ṡ.de iudi.intelleximus.cùm igitur hæc petitio locum non habeat sine actione, & excommunicatus aliquam actionem nequeat intētare, sequitur quod nec sententiam executioni mandari potest petere.Item & quia non læditur ęquitas iudicantis, quia rectum iudicauit, & sic sententia executioni non mandatur quæ multoties per alium executioni mādatur.ff.de re iudi.à diuo.in prin.ṡ. de offic.delegat.significasti.& quia vsq; ad 30. annos potest facere se absolui, & tūc executioni mandabitur, alij tamen dicunt sententiam pro excommunicato latam executioni mandatam.

TITVLVS XXVI.

DE PRAESCRIPTIONIBVS.

CAPVT I.

PLACVIT.(Triennium) 16. q.3.placuit.2. contra sol.hic quando non fuit præmonitus, ibi contra. vel ponitur ibi tempus postquam licet alijs episcopis populum hæreticum lucrari, hic autem postquam non potest repetere, & currit iam breuis præscriptio contra ecclesiam in fauorem fidei. Si autem contra, nónne potest conueniri œconomus ecclesiæ vacantis.12.q.2.c.vulterane.ergò eadem ratione currit pręscriptio. ff.ex quib.caus. in integrum restitutio. is

 qui

qui rei.1.respon. Sol.non sequitur,potest agere & conueniri per procur. vel alium, ergo currit contra eum præscriptio instantia in populo minore. C.de præscrip. 30.an.sicut in rem.& minori ecclesia cõparatur (fuerit) prædicta habent locum, vbi episcopus remansit catholicus, & locus factus est hæreticus,hic autem loquitur, quando episcopus factus est hæreticus, & aliquis locus dioce. eius eodem modo,nam tunc non currit præscriptio illi episcopo in hæresi permanente, sed postquam conuersus fuit incipit currere contra ipsum.

CAPVT II.

NIHIL PRODEST. (Forali)id est contentioso iudicio (scripsisse)et hoc facit ex superabundanti iustitia, quia si taceret nõ peccaret (præiudicium)nisi esset taciturnitatis centum annorum.16.q.3.§.potest.ȷ̃.eod.cum nobis.Authent.vt ro.ecclesia. Vel dic,quod loquitur in re inuasa, vbi non currit præscriptio.16.q.3.licet. Vel dic,quod vnus princeps contra alium per tales protestationes interrumpit præscriptionem,cùm non sit alius coram quo conueniatur. ar. C.de ann.excep.vt perfectius.

CAPVT III.

1 *Ecclesia vt præscribat contra aliam ecclesiam quot anni necessarij sunt.*

SANCTORVM.(Vt omnes possesiones) id est, omnia iura prouincialia (singulas) idest ad singulos archiepiscopos ratione prouinciæ suæ(à quibus)fratribus. Triginta)contra laicos, quia vnus archiepiscopus in alterius prouincia aliquando etiam contra aliqua præscribit,nam si vna ecclesia cõtra aliam præscribat, necessarij sunt 40. anni.ȷ̃.eo.de quarta. sed melius videtur dicere,quòd vnus archiepiscopus contra alium spatio 30.an.iura prouincialia pręscribat, & loquitur secundum antiqua tempora (synodali) synodalis proclamatio ad interruptionem sufficit. arg.C. de an.excep.vt perfectius.

CAPVT IIII.

DE QVARTA. (Clericus) Quia bona fide posidet: puta in alterius locum succesit.ff.de re iudic.quod in alterius,vel alio legitimo modo. (Quadragenaria)secundum legem seruitus rustica quæ non habet interuallum, vel habet modicum, puta horarum,vel dierum admittitur præscriptiõe 10.an. inter præsentes.& 20.inter absentes. Si autem habet interuallum annorum vel mensium, tunc duplicatur tempus, videlicet vt inter præsentes,necessarij sint 20. ann.inter absentes.40.ar.ff.quemad.ser.amit.si sit. C.de ser.l.fin.Alij tamen dicunt, quòd nõ sunt necessarij etiam inter absentes, nisi 20.ann. Idem etiam intelligimus,si habet interualla septimanarum, quia odia sunt restringenda. ff. de lib. & posthu. cùm quidam.

Quidam autem dicunt,quod hæc distinctio non habet locum secundum canones.ar.hic vbi apparet,quod tempus in hac præscriptione decimarum, non duplicatur, & tamen hoc ius, scilicet,perceptionis decimarum habet interuallum magni temporis, sed certè nobis contrarium videtur,& hoc ius non habet interuallum horarum aliquod, imò quasi continuum causam habet,cùm quotidie posint,& debeant recipi decimæ non solùm personales,sed & prædiales, cùm & prædia quotidie aliquos fructus producere possunt, & quotidie quarta episcopis est soluenda.

Et idem dicimus de iure eligendi, quia quotidie parata est vacare ecclesia. argumen.eius quod dicitur de stillicidio. ff.de ser.vrb.præd.l.foramen. & ideò sufficiunt 40.anni, vt hîc.& ȷ̃. de caus.pos. cum ecclesia.& c. cùm olim.& ȷ̃.de elec. cumana. Si autem esset ius, quod interuallum certum & deputatum ab homine vel à iure reciperet,quale est,quod omni anno partem oblationum in die dedicationis vel festiuitatis recipiat.18.quæstione 2. Eleutherius.10. quæstione. 3.nec numerus. vel quod annuatim aliud seruitium recipiat.ȷ̃. de censi. cùm venerabilis. & hoc secundum eos, qui dicunt tempus ad duplicandum necessarij sunt 80. an. seruitutes etiam vrbanorum prædiorum amittuntur tempore si id interueniat,quod dicitur.ff. de ser. vrb. præd. hæc autem iura.

Circa inquisitionem autem seruitutum,vel etiam huiusmodi iurium,not. ꝙ si seruitus vel ius de quo agitur habet perpetuam causam atq; cõtinuã, vt aquæductus,cùm aqua ducitur sine intermisiõe, vel quasi perpetuam, vt in casibus.ȷ̃.dictis currit præscri. 10. ann. inter præsentes, & 20. inter absentes ad similitudinem rerum

rerum immobiliũ.C.de ser.l.2.C.de præscri.lon.temp.l.vlt. Sed hæc est differentia, quia in rebus immobilibus requiritur titulus, vt ibi, sed in seruitutibus siue iuribus, non est necessarius titulus. ff. si ser.ven.si quis diu.& no.inf.eo.si diligenti. & incipit currere hoc tempus, ex quo cœpit vti illo iure non vi, non clam, non precario, sciente illo cui fiebat præiudicium, & non contradicente, sed tacente, & hoc ipsum probare debet, vt quidam dicunt.ff. quemad.ser.amit.l.si.ff.de iti.act.pri.l.1.§.Iul. Si autem non habet perpetuam causam & continuam, vt est via & seruitia extraordinaria, quæ ab alijs recipiuntur, non præscribuntur, nisi tanto tempore cuius nõ extat memoria.10.q.3.quia.& c. dist. contra morẽ.ff.de aqua plu.arc.l.1.§.2. & l.2.§.antepe.ff.de aqua quotid.& æsti.l.hoc iure.§.ductus. vel ibi quia ducitur de flu.publico exigitur tam longa præscrip. ius, autem percipiendi decimas de fructibus fundi continuam causam habet, sed ius percipiendi decimas de grano, vel vino tantùm, de omnibus minutis tantùm, vel consimilium tantùm, non habet perpetuam causam, quia hæc cæteris temporibus percipiuntur, & alijs temporibus possunt aliæ percipi. vt hîc, & no.inf.eo.ad aures. (quadragenaria) vt 16.q.3.quas actiones.

CAPVT V.

VIGILANTI. (Dierum) ff. de act.& obli.obligationum.§.placet.(malæ fidei) & dicitur quilibet bonæ fidei, nisi probetur.contra.ff.de mi.inter.§.vlt.C.de euic.l.pe.& secundum.l.secùs.C.de præscrip.30.an.si quis emptionis.16.q.3.præscriptione.(cognitis) C.de an.exce.l.vlt. ipsi verò domino scienti, quòd ab alio possideantur, vel, id est, quòd cognoscit possessor eas esse alienas (latentibus) ipsi verò domino ignoranti, quòd ab alio possideantur, vel, id est, quas possessor ignorauit alienas, & supple quandocunq; ante completam præscriptionem (non habere) si mala fide possident.

CAPVT VI.

AD AVRES. (Decimis) Et ita habemus, quòd præscrip.40.ann.currit in decimis, cùm videretur quòd tempus duplicari debet ex eo, quòd prout frequentius semel tantùm in anno colliguntur.ff.quemad.ser.amit. si sit consti. Sed tu respondeas, quòd si hoc verum sit de grano & vino, tamen ius percipiendi decimas & causa continuata est. (Possidentis) & huiusmodi.scz. qui præscripserat: nam & si hic cadit à possessione, & alius, quàm dominus, vel verus diocesanus possideret, haberet vtilem vendicationem decimarum, ex quo bona fide possidebat.C.de præscri.30.ann.l.vlt. ibi ita tantùm. Imò plus secundum leges, quia etiam si mala fide præscri.30.ann.haberet exceptionem, & etiam in aliquibus casibus actionem, scilicet, contra raptorem, furem, & eum, qui ob suam contumaciam passus est missionem in possessionem.C.de præscri.30.ann.si quis.

CAPVT VII.

CAVSAM QVAE INTER. (Concessione) ita quòd in eis habeat titulum sicut clericus. In alimoniam autem concedi possunt pauperibus.10.q.1.c.1.& vlt.(Decimas) hæc sunt quæ præscribi non possunt decimæ à laico vt hîc.16.q.3.§.potest.ecclesia à laico limes.16.q.3.licet. Item tributum vel cuiuslibet præstatio.C.de præs.30.ann.competit. Item procuratio debita ratione visitationis.infrà, eo.cùm ex offi. item obedientia contra maiorem.infrà, eo.cùm non liceat. Item præbenda vel beneficium.16.q.3.cle. item liber homo.16.q.3.§.potest etiam & aliter.versi.nam liber homo.C.de præscri.pro.li.l.vlt.(detinere) ciuiliter (præscribere) quam nemo obijcit nisi possessor. sup.de proba.ex literis.ff.de vsucap.l.3.

CAPVT VIII.

1 *Interruptio naturalis quæ sit, & quot modis fiat.*

ILLVD. (Quadraginta).ī.de quarta.16.q.3.quas actiones (tricennalem) 16.q.3.per singulas.sup.e.sanctorum.(Interruptione) est enim interruptio naturalis per inundationem fluminis, & per deiectionem & expulsionem fluminis, & fortè alijs modis.ff.de acqui.pos.per vniuersas.§.1.& ff.de vsucap.naturalis. Item est interruptio ciuilis per libellum principi oblatum in annalibus actionibus.arg.C.quando li.prin.ob.l.1. item per lit.contesta.16.q.3.§.pen.ver.is autem. Item per rescriptum à principe datum, & reo insinuatum.C.de præscrip.30.ann.sicut. Item per protestationem.16.q.3.præscri.vers.is autem.C.de ann.excep.l.vt per.supr.eod.nihil. Item per so-

per solutionem vsurarum. C. de præscri. 30.an.l. si quis. Item per synodalem proclamationem.sup.e. sanctorum. Item per secundam cautionem factam à debitore. C.de præscri.30.ann. cùm notissimi. Item per denunciationem factam colono. C. vbi in rem ac.l.2.& in istis casibus oportet de nouo præscriptionem incipere.

CAPVT IX.

QVIA.(Finibus)Nota præscribi fines agrorum.16.q.4. volumus & præbendarum.sup. de probatio. ex literis. secùs autem in finibus parochiarum & prouinciarum.inf.de paroch.c.pe. (præsentia)ff.fi. regun. si irruptione.C.fi. regun.l.si quis.

CAPVT X.

1 *Præscriptio non habet locum tempore hostilitatis.*

Præscriptio in aliquibus casibus hîc notatis non currit.

2 *Nunquid si in medio 40. ann. fuit hostilitas vel schisma, an id tempus ipso iure subducatur.*

Præscriptio an currat absenti causa reipublicæ.

EX TRANSMISSA. (Parochiani) id est, parochialia iura sibi reddere debent vt decimas & oblationes ecclesiæ de Cam. ratione (hostilitatis) siue vna die tantùm siue pluribus annis fuerit huiusmodi hostilitas locum habet hîc dormitio præscriptionis, itē locum habet non tantùm secundum canones & in ecclesijs, sed etiam secundum leges & in laicis.

1 † Hostilitatis) talis scilicet, quòd non reddebatur ius in terra propter hostium impetum, & ideò non potuit petere decimas & oblationes, & ideò præscriptio interrupta erat naturaliter.ff. de acqui. pos. qui vni.§.1.& 2.& de vsuc.naturaliter. Alij dicunt & fortè melius, quòd nec in isto casu, nec in sequentibus qui notantur, in hac eadem gl. interrumpitur præscriptio, quia sic oportet, quòd de nouo finita hostilitate per 40. præscriberet: vt no.sup.eo. illud. in gl. est interrup. sed dicūt quòd hoc tempore dormit[a] præscriptio, ita quòd non currit, sed finita hostilitate tempus sequens hostilitatem continuabitur cum præcedente, & sic fiet perfecta præscriptio 40.an.subducto tempore medio.infr.eod. auditis. secùs autem, si propter vsitatas ferias solennes.scz. inductas vel repentinas, quòd plus est non reddatur ius, quia tunc temporis benè currit præscriptio licet dari possit restitutio tanti temporis, quanti fuit reipublicæ absens, si tempore feriarū repentinarum completa esset præscrip. in vsitatis autem secùs, quia præuideri poterant, idem est, scilicet, quòd non currit præscriptio, si ius non redditur propter defectum iudicis vel rei. ff. ex quib. cau. maio. in integ. sed & si per totum, scilicet, vsq; ad §. quòd verò. necesse[b] tamen est, q, doceat se voluisse agere, sed propter causas prædictas non potuisse. ff. ex quib. cau. ma. in inte. sed & si §. si feriæ. vnde sibi vtile est, quòd super hoc protestetur. C. de an. ex. vt perfe. de offi. or. pastoralis. not. quòd totum tempus malè alienantis & dilapidantis, subducitur de præscriptione. 16. q. 3. si sacerdotes. Item tempus hostilitatis & captiuitatis, vt hîc. 16. q. 3. pia. & c. porrò. Item tempus puerilis ætatis. C. quibus ex cau. in inte. restit. non est. l. vl. C. de præscri. 30. an. sicut. Item tempus vacationis & hæresis prælati. sup. eo. c. 1. inf. e. auditis. Item tempore vitæ patris. C. de bo. quæ lib. quacunq;. Item tempus vitæ mariti. C. de iu. do. in rebus. Item tempore schismatis. inf. e. cùm nobis. Item in rebus quæ sub conditione debentur, non currit præscriptio, nisi à die extantis conditionis. C. de præscr. 30. an. cùm notis. §. illud. Item tempus suspensionis excōmunicationis. infr. de con. præ. & eccle. non va. quia diuersi.

2 † Consueuit hic quæri si in medio 40. an. fuerit schisma vel hostilitas, vel aliqua de causis præcedentibus, an id tempus ipso iure subducatur? arg. quòd non subducatur, sed detur restitutio. C. de testa. mili. l. 2. & l. ignorare. ff. ex qui cau. maio. ab hostibus. & §. vlt. & l. seq. Nos tamen dicimus contra. scz. quòd prædicta tempora subducuntur ipso iure sine in integ. rest. vt patet in suis concordātijs. scz. assignatis, & illæ leges non contradicunt, quæ loquuntur in integ. resti. danda absenti causa reipublicæ, vbi benè currit præscriptio, sed datur restitutio temporis absentiæ si completa sit præscriptio in eius absentia tantùm, vel in modico tempore post reuersionem, & non aliter, quia beneficium in integ. resti. cùm sit extraordinarium, est restringendum, vt patet. C. de mino. in causis. & similiter præscriptio est odiosa, vt patet. suprà, eod. vigilanti. & idcircò quantum fieri potest restringenda, arg. ff. deli.

a *Dormit. Adde quòd hîc refert & sequitur Pet. de Anch. in consil. 444. incip. primo eliciamus. col. 10. ante medium.*

b *Necesse tamen est. Adde Abb. qui ista dicta allegat in cap. plerunq; circa. fi. sup. de rescrip. & Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi pretori. ff. de noui oper. nunciatio.*

de li. & posth. cùm quidam. benè ergò est, quòd in causis supradictis retardatur vsuc. ne currat, & ideò non est necessaria restitutio, & iustum est in absente causa reipu. ex quo currit præscriptio contra ipsum, quòd per beneficium in integ. rest. iuuari debet, ex quo ei mederi aliter non potest. Adiuuabitur autem quantominus potest saluo iure in integ. rest. & ideò si non post modicum, sed post magnum tempus post reuersionem computandum, completa sit præscriptio, non restituetur, melior ratio videtur, quia quando non fuit completa præscriptio in absentia, nec in modico, post non fuit læsus propter absentiam, & idcircò non datur restitutio, quæ non datur nisi læso. C. de in inte. resti. minoribus. ff. de vi & vi ar. nam postea. §. si minor. sed in casibus supradictis non est necessaria in integ. restitutio, quia non currit præscriptio, sed dormitat, & ideò sine restitutione aliqua in integ. subducitur de præscriptione illud tempus. Si autem vis opinionem Bul. tenere, non oportet diuersificare inter in inte. resti. & deductionem temporis, & not. quòd in prædictis casibus, vbi dicit dormire, siue non currere præscriptionem, si vult licitum est interrumpere præscriptionem sine litis contest. vbi agere potest, seu protestando in casibus, vbi sola protestatio sufficit: vt ff. de offi. ord. pastoralis. in fi. C. de ann. excep. vt perfectius. illud enim est beneficiũ à iure concessum, quòd in aliquibus casibus non currit præscriptio, & non tollit maius beneficium, scilicet, quòd interrumpat præscriptionem.

CAPVT XI.

ACCEDENTES. (In talibus) scilicet, in procurationibus legatorum sedis apostolicæ, & quæ ratione visitationis debentur, in alijs autem secùs. 18. q. vlti. c. pen. & vlti.

CAPVT XII.

CVM NON LICEAT A CAPITE. 12. dist. non licet (præscriptione) intelligo quando non diffitentur archiepiscopum suum esse prælatum, sed tamen nolunt ei obedire, & sic non est contra. inf. de priui. cùm olim. Vel dic, quòd ipsi clerici non possunt præscribere iura hîc posita, quia ea possidere in seipsis non possunt. vt no. inf. e. auditis.

CAPVT XIII.

1 *Censuali libro fides adhibetur.*
2 *Ecclesia dicitur habere directum dominium, vasallus autem vtile.*
Præscriptio centum annorum currit contra mathefelonem.

AD AVDIENTIAM. (Castellanus) qui & dominus (probandum.) ad probandum concessionem sibi factam, inducebat priuilegiũ. ad probandum verò iura, quæ sibi concessa erant, inducebat censualem librum, & alia.

1 † Censualem) no. credi censuali libro, sic. C. de fide. instr. Authen. ad hæc. 30. q. 1. peruenit. ff. de iure fi. in fraudem. §. quoties. ff. de proba. census. C. ad ter. l. vlt. (credentes) dicebatur, quòd notarius falsauerat dicta testium, quos mathefeloni ꝑduxerat, & quibus dicebat se multum inniti, sed speciale est in actis, vt soli notario credatur, nisi probetur contra. vt not. sup. de probat. post cessionem. & c. quoniam.

2 † Principaliter) quia ecclesia habet directum dominium, vasallus vtile, & intelligo hoc verum, vbi agitur iure ecclesiæ Romanæ diminuendo, secùs autem si vterque confiteretur ius Ro. esse ecclesiæ, quo ad directum dominium, seu etiam quo ad vtile & non aduersarij. & est not. quòd licet contra mathefelonem curreret præscriptio 30. ann. quia tamen communiter præiudicaretur & ipsi & eccle. Romanæ necessaria est præscriptio centum an. ff. quemad. ser. amit. si communem.

CAPVT XIIII.

CVM NOBIS, & infrà.

CAPVT XV.

1 *Cùm de subiectione aliquorum agitur contra eos agitur, qui dicunt eos sibi subiectos.*
2 *Ad quem pertineat defensio ecclesiæ cùm de ipsius libertate agitur.*
Defensiones contrariæ an possint in vno facto proponi.
3 *Potest abbas præscribere iura episcopalia in aliquibus suis cappellis.*
4 *Non potest abbas, nec capellæ per se præscribere contra obedientiam vel visitationem.*
Præscriptio an præferatur, & sit fauorabilior interruptione.
5 *Interruptio quonam modo fiat.*
6 *Deiectus videtur abbas qui ideò iure deiectionis non vtitur; quia suspicatur se posse repelli.*

AVDI-

1 AVDITIS. (Abbatem) † Hîc not. quòd cùm agitur de subiectione aliquorum agitur contra eos, qui dicunt eos sibi subiectos. inf. e. cùm olim. 16. q. 3. inter. suprà, de ele. quærelam. inf. de censi. cum instantia. ff. de lib. exhi. l. vlt. ff. de serui. l. vlt. Item dicunt quidam, quòd potest conueniri subditus. infrà, de appel. ad audientiam. sup. vt lite non contest. quoniam. 12. q. 2. quicunq; militum. ff. de vsur. l. hactenus. sed sententia contra vnum lata, non præiudicat alij. infrà, de sen. & re iudic. cùm super controuersia. & c. suborta. ff. de libera. cau. si pariter. verũ est, quòd hîc dicitur in hac gl. s. sententia contra vnum lata aliquando non præiudicat, quando contra eum agitur ad quẽ secũdo loco pertinet actio vel defensio. inf. de sen. & re iudi. cùm super controuersia. sed si lata est sententia contra eum, ad quẽ primo loco pertinet defensio, præiudicat ei etiam ad quẽ secundo loco pertinet defensio si sciat causam agi & non aliter. ff. de re iud. sæpè. inf. de sen. & re iud. quãuis.

2 † Et dicunt quidam, quòd primo loco pertinet defensio ad prælatum, cui subiecta est ecclesia, quando agitur de ipsius libertate, vel quod alij sit subiecta, quàm ad ministrum ecclesiæ, secùs si agitur de possessionibus. Alij dicunt & fortè melius, quòd hîc non dicitur primo loco pertinere ad vnum, & secundo ad alium, sed plenè ad vtrunq; & æqualiter pertinet defensio. C. de lib. cau. principaliter. nec vnius sentẽtia alij præiudicat, nisi sciuerit & defenderit, quia tũc præiudicat. inf. de sen. & re iud. quamuis. ff. de re iud. sæpè. §. pen. in compositione tamen & transactione videtur, quòd etiam si vtroq; sciente facta est transactio nõ præiudicat. ar. de transa. contingit. & benè dicitur competere actio ista, non solùm contra illos, qui detinent subditos, sed & contra subditos, qui non obediunt. inf. de sen. & re iud. cùm super. de confir. vtili vel inutili. cùm dilecta. quia qua ratione faciunt, quominus possideat, cùm non obediunt, eadem ratione possidere videntur iura, quæ in eis petũtur, sicut dicitur in confessoria. ff. si ser. vend. si quis. & l. sicuti. §. sed si quæritur. ff. si vsuf. peta. l. 1. in prin. contra possidentes autem constat, q recte contra eos agitur, vt hîc.

☞ † Item not. quòd aliquando aliquis possidet iura aliqua, vt cùm aliquis possidet iurisdictionẽ in aliquos, vel cùm possideat aliquam libertatem, VERBI GRATIA, quòd nõ teneatur ire ad concilium, vel quòd possit ordinari & benedici à quo maluerit Episcopo & consimilia iura: vt inf. eo. veniens. aliquando autem nullum ius possidet aliquis, sed alius in eo possidet aliqua iura, sicut monasterium, de quo hîc agitur, dicebat se possidere & habere aliqua iura in quibusdam ecclesijs, & tamen ecclesiæ illæ non possidebant in se illa iura, quia nullus potest in se habere seruitutem vel ius, nec mirum, quia nec iure proprio. ff. de ser. vrb. prædi. in re cõmuni. Et in hoc casu vltimo hoc habet locum quòd diximus hîc, scilicet, quòd competit actio ad hæc iura sic possessa contra vtrunq;, scilicet, contra possidentem, quia possidet, & contra non possidentẽ sed iniquè possidentẽ iura, quia actorẽ non patitur iure suo vti, & hîc vterq; admittitur ad defendendum litem, & ad sistendum defendenti & ad appellandum: vt no. infr. de sen. & re iud. cùm super. quia non tantùm prælatorum interest nõ perdere iura, quæ habent in subditis, sed subditorum interest etiam non mutare dominos. Sed in primo casu, scilicet, quando agitur contra aliquem tanquam contra possidentem iura in alia, vel defendentem libertatem suam, tunc prælatus talis actoris vel rei, non potest conuenire vel conueniri, nec assistere conuenienti, vel conuentio, nec appellare, quia eius non interest. 2. q. 6. non solent. Quid enim interest Episcopi diocesani, si suus clericus vadat ad consilium alterius, dummodò sibi nihil detrahatur, vel si euincitur ab eo iurisdictio, quam dioce. Episcopus non contendat suam, nec ad se teneri, & si de hoc agi posset, alia via ageretur, vt not. inf. de app. dilectus (præscripsisse) illud, scilicet, quod possidere potest, & institutio & destitutio, & alia de quibus est. suprà, de offi. ord. conquerente. illa autem quæ possidere non potest, vt ordinare clericos illius monasterij, & consecrare ecclesias, & huiusmodi præscribere non potest. sup. e. causam (libertate) ab actione ☞ iurium regalium. † Per illa) Celestinus enim exemerat ab episcopali iurisdictione loca quæ Hen. & Of. reges libertati donauerunt. Cùm autem dubitaretur, an vallis de euescã in quæ episcopus, ius episcopale petebat, esset de illis locis donatis libertati per reges, mandat Papa inspici priuilegium regum, & si de illis fuerit, apparet quod etiam per Papam illa vallis exempta est, hæc probantur per hanc decr. & sup. de in inte. resti. auditis. (defecerit) scz. exceptio-

exceptionem. (per priuilegium) & sic remaneat sola præscriptionis probatio. not. hîc proponi in vno facto duas contrarias defensiones scz. priuilegium & præscriptionem. Huius ratione no. sup. de excep. cùm vene. inf. e. cùm olim. contra. sup. de fide instr. inter dilectos. & intelligitur proponere sub disiunctione, quia si vnum non poterit probare, aliud probet. C. de excep. si quidem. ar. C. de excep. nemo. ff. de inoffi. testa. contra veterani. §. sed nec impuberis. Quidam dicunt, quòd simul proponere non potest, sed vna ad aliam transire potest. arg. sup. de test. ex tenore. 14. q. 1. quisquis. sup. de excep. cùm venerabilis. sup. de iudi. examinata. C. de transa. interpositas. ff. de acqui. pos. naturaliter est. ff. de reg. iur. nemo. ff. de bo. pos. contra tab. simpliciter. contra. C. de non nume. pecu. Authen. contra qui propriam.

3 † Super tempore) no. abbatem præscribere posse iura Episcopalia in aliquibus suis capellis, & dicunt quidam abbatem non aliter præscribere, nisi ipse tempore præscriptionis, alij de illis iuribus respondit, vel alij subfuerit. infrà, de priuil. cùm olim. C. de fun. patri. l. vlt. si enim non superfuisset, non præscriberet. supr. eo. cùm non liceat. accedent. sed nos non dicimus necesse esse abbatem alij subesse, sed capellas in quibus fit præscriptio, vt hic, & infrà, e. cùm olim. Imò plus dicimus, quod etiam capellæ si non subsit alij ea quæ possidere possent præscribere possunt, puta quartam decimarum & mortuariorum, & consimilia. suprà, eo. de quarta ex transmissa. arg. inf. de sepul. certificari.

4 † Contra obedientiam autem vel contra visitationem non possunt præscribere, nec capellæ per se, nec abbas, nisi alij obediant, quia in se non possunt ea possidere, nemo enim sibi ex necessitate obedit, vel se visitat, & sic de consimilibus. infrà, eod. proxi. ff. de arbi. l. penult. ff. ad Treb. ille à quo. §. tempestiuum. & ideò requiritur, quòd non nomine suo, sed nomine alterius, cui exinde respondent, & ei subiacent hoc præscribant: vt infrà, eod. c. proxi. & supr. eo. c. in princ. (Exceptionem) scilicet, interruptionem per vacationem sedis, vel potius deductionem temporis, quia dormit præscriptio (exceptionem)

☞ † Hinc colligunt quidam, quòd si abbas probauit se generaliter præscripsisse ius Episcopale in aliquibus ecclesijs, etiam non expressis capellis exemptionis, si Episcopus dicit medio tempore se aliqua exercuisse, & sic in aliquibus interrupisse præscriptionem, illam interruptionem probare debet, sed contrarium videtur, quia si pro abbate facit præscriptio, pro Episcopo facit ius commune, quòd plus est & fauorabilius, vnde videtur, quod semper iudicandum sit pro Episcopo, nisi in capellis, de quibus abbas probauerit specialiter. argu. in fin. huius decre. & infrà eodem, cùm olim. Sol. si testes vel probationes Episcopi dicerent ipsum exercuisse iura Episcopalia, & testes abbatis illud idem dicunt de abbate, præferentur testes Episcopi, qui verisimiliora dicunt, quia iuri communi consonant. arg. suprà, de proba. licet dummodo in alijs sit paritas. Si verò testes abbatis generaliter dicerent abbatem exercuisse omnia iura, & testes Episcopi tantùm probarent ecclesias sitas in dioce. Episcopi. & quòd exercuit Episcopalia, nec dicerent omnia, tunc omnia Episcopalia adiudicabuntur abbati, nisi de aliquib⁹ specialiter Episcopus probauerit, vel nisi in aliquo probauerit interruptionem, quam fortè sufficit probare per duos testes, licet abbas generaliter probauerit per plures. arg. suprà, c. illud. hoc non placet. prudenter tamen facit examinator testium si de singulis capellis iuris Episcopalis interroget testes abbatis, & tunc non valebit abbati præscriptio, nisi in capellis probatis: vt hic, in fin. & infrà, eod. c. cùm olim. potest etiam dicere Episcopum probare interruptionem in capellis hîc positis, quia licet abbas probauerit se exercuisse eadem per 40. ann. tamen Episcopus probauit interruptionem eo ipso quòd intra idem tempus pluries exercuit. de hoc not. plenius infrà, de re li. do. cùm dilectus. (40.) id est, antequam compleretur præscriptio anno. 40.

5 † Interruptionem) hæc interruptio in iuribus huiusmodi & in alijs incorporalibus fit eodem modo, quo in corporalibus, scilicet, per litis contestationem. C. de præscrip. long. temp. nec bona. & in alijs modis, qui not. suprà eod. illud. & in sum. C. de an. excep. Item fit interruptio in his spiritualibus, si Episcopus etiam vna vice tantùm vsus fuisset istis iuribus, antequam abbas tempus præscriptionis compleuisset. C. de præscr. 30. an. cum notis. §. imò. & illud idem credo, quòd si Episcopus abbatẽ volentem exercere iurisdictionem quam præscribebat per violentiam ꝓhibuisset, ita quòd dimisisset timore

exercere

exercere iurisdictionem, quòd sic interrupta est præscriptio, quia cùm possessio solo animo amittatur, multò fortius interrumpitur. ff. de acqui. possess. possideri. §. in admittenda. & l. quemadmodum.

6 † Item quia deiectus videtur abbas, qui ideò iure deiectionis non vtitur, quia suspicatur se posse repelli. ff. de acqui. pos. si id quod. §. vl. sed non videtur quod hoc c. stare posit, quia licet abbas exercuit iura Episcopalia, non tamen minus, cùm eo Episcopus etiam eadem iura posidere potest, sicut apparet in visitatione ecclesiæ, & alijs similibus, quæ non prohibentur simul esse apud plures, nā archidiaconus, plebanus, Episcopus, & archiepiscopus eosdem subditos excommunicare & visitare possunt. supr. de of. archid. c. 1. & c. satis. & c. mandamus. & de off. archiepiscopi. c. 2. & 3. infrà, eod. c. 1. infrà, de censi. Romana. Et sic apparet, quòd etiam eodem modo & abbas eadem iura cum Episcopis & archiepiscopis & alijs posidere posset, nec vnus præscribit ius alterius, licet sibi præscribat illud consimile ius.

☞ † Item absurditas videtur sequi, si aliud dicitur, quia qua ratione præscriberet ius Episcopi archi. vel alterius non video. So. dicimus, quòd abbas benè præscribit contra singulos & contra omnes, nā quicunq; fuerit ille, qui 40. ann. non fuerit vsus iure excommunicādi & visitandi, vel quolibet alio siue archiepiscopus, siue episcopus, siue quicunq; alius contra eum, vel eos omnes præscriberet abbas, qui illo iure per idem tempus exercuit, secùs si præscriptio fuerit interrupta aliquo modorum supradictorum contra eum, quia postea non perficietur præscriptio, & hoc benè probatur ex hoc c. & infrà, eo. cùm olim. qui enim petit ius aliquod in aliquibus ecclesijs, debet dicere, quòd ius petit, & ex qua causa petit.

CAPVT XVI.

1 *Potest quilibet iuri suo priuato renunciare.*
2 *Quælibet diocesis vel ecclesia potest contra visitationem de sola consuetudine introducta præscribere.*
3 *Qui potest duabus authoritatibus procedere, non cogitur alteram eligere.*
Error iuris & authoritatis non impedit verum processum.
4 *Nihil dicitur esse ita contrarium sicut error.*

CVM EX OFFICII. (Necesse) non necessitatem longitudinis dictæ quasi non posit petere alibi commodè declinare, quia tunc non posset petere procurationem de necessitate iuris, sed de gratia tantùm, sed necessitas fuit in hoc, quia visitatione indigebāt, dicimus etiam, quòd si ex gratia petat procurari, & negetur sibi quòd diocesanus non archiepiscopus debet eum punire, quia inhumaniter se habuit contra suum archiepiscopum (præscribi) imò nec expressè remitti, infrà, de censi. cùm venerabilis. argum. infrà, de dona. pastoralis. posset tamen conuenire, quòd certa summa daretur pro procuratione. 10. q. 3. relatum. ita tamen quòd non fiat conuentio in fraudem. arg. C. de transact. præses.

1 † Quidam tamen dicunt, quòd expressè non potest remittere, sed tacitè. ar. infrà, de censi. sopitæ. quòd non placet, imò dicimus, quòd expressè tantùm potest remittere procurationem sibi debitam ratione visitationis, quia cuique licet suo iuri priuato renunciare. 7. quæst. 1. quàm periculosum. hoc autem priuatum est, quòd in sola pecunia vel temporali lucro consistit, sed tacitè, scilicet, multo tempore non recipiendo procurationem, non præscribitur contra eam, nec ipsam amittit, vt hîc, & est ratio, quia ipsa pcuratio non debetur principaliter, sed accessoriè, scilicet, ratione visitationis, & ideò retenta visitatione, retinetur & accessorium, scilicet, procuratio. argu. ff. quemadmo. ser. amit. si is qui. & in præalleg. c. cùm venerabilem. secùs autem esset si vellet renunciare expresim iuri visitandi, quia illud non posset, cùm sit ius publicum visitare & corrigere. arg. sup. de foro compe. si diligenti. imò quod plus est, alicui non licet pacisci, quòd non aget vel accusabit aliquem de crimine. ff. de pac. si vnus. §. illud.

2 † Visitationem) sed contra, nónne sicut per consuetudinem archiepiscopus acquisierat hoc ius, ita per contrariam consuetudinem potest amittere. infrà, de reg. iur. c. 1. ff. de leg. de quibus. Respondeo, vniuersalis prouincia posset præscribere, sed singularis dioc. vel ecclesia non, quia turpis est omnis pars, etc. 8. dist. quæ cōtra. Vel dic, q, quælibet dioc. vel ecclesia potest præscribere contra visitationem de sola consuetudine introductam, & quod hîc dicit non potest præscribi contra visitationem, intelligo debitam de iure communi, non de consuetudine, & talis visitatio est archiepiscopi. infr. de censi. Romana. (præscribi) eo nihilominus durante prælato,

☞ prælato. †Authoritate) not. quòd simul procedit vtraque authoritate. si. suprà, de cor. vitia significauit. infrà, de præb. nisi. & tunc quando simul procedit vtraque authoritate ad Papam tantùm non ad patriarcham est appellandum, licet enim patriarcha ratione authoritatis Metrop. posset cognoscere de appellatione, quia tamen Metropol. admista erat authoritas patriarchatus, non potest de ea cognoscere, minus enim credit maiori in hoc casu, sicut & aliàs infrà, de conse. eccle. vel alta. quòd in dubijs. licet si ar. contra. suprà, de offic. dele. super quæstionum. §. si verò.

3 †Item ex hoc loco nota. quòd qui duabus authoritatibus potest procedere, non cogitur alteram eligere, sed si eligat, valet electio, & illa authoritate vtetur. arg. sup. de offi. deleg. significantibus. Item posset eligere, quòd in vna parte causæ, vtetur ordinaria in alia dele. sup. de ar. innotuit.

Et hæc sunt vera, vbi quis habet duas authoritates, sed vbi credit se habere duas authoritates, & non habet, nisi vnam ordinariam, quòd facilè accidere potest. suprà, de off. leg. licet tunc videtur aliquibus, quòd licet eligeret, & protestaretur, quòd tantùm Papæ authoritate procedere vellet, tamen processus habitus cũ tali errore valet, quod certũ est, quòd procedere volebat, licet non ordinaria authoritate, & ita quòd principale est tenet. scz. processus. ar. opt. ff. de iniur. eum. §. si iniuriam. ff. ad l. Aquil. scientiam. ff. fa. erc. cũ puta. Itẽ iste est error iuris, & error iuris non debet impedire verum processum. ar. 8. dist. veritate. ff. de off. præsi. illicitas. §. veritas rerum. imò plus credunt, quòd si diceret, ego nolo procedere authoritate ordinaria, tamen valet processus author. ordinaria prædictis rationibus. Item quia vt dictum est protestatio sua est contraria suo facto, vnde factum præualere debet. infrà, de app. solicitudinem. in fi. Item quia nemo potest abdicare à se imperium. ff. de offi. præsi. legatis. Alij dicunt contra in duobus casibus proximis, & allegant pro se, quia quod volunt nõ possunt, & quod possunt, nolunt. sup. de off. deleg. cùm super.

4 † Item quia nihil est sic contrarium sensui, sicut error. ff. de iur. om. iud. si per errorem. arg. pro eis. ff. de ar. l. sed si in seruum. Nec ob. l. de iniurijs. l. eum. quia hæc est principalis authoritas, ex qua procedit siue apostolica siue ordinaria, vnde ex quo deficit principale, deficit processus, non autem esset principalis, si erraret in sensu legum vel indulgentiarum, vel priuileg. vel huiusmodi. ff. de re iud. cum prolatis. & not. inf. de priui. ex parte ob. (consuetudine) non enim visitatio eius impediret visitationem Episcopi, quin congruis temporibus visitet, sed si eodẽ tempore concurrant magis obediet archiepiscopo. ☞ ar. 11. q. 3. qui resistit. †Allegatum) super procu. non debita, vel visitatione non facienda, nam super excommunicatione, an iustè lata sit, nécne, vlterius non audietur, cùm super illo iam diffinierit. Item nec esset iustum, quòd sententia ferretur per vnam rationẽ, & postmodum lata sententia, alia ratione rescinderetur. infrà, tit. proxi. inter mona. quamuis satis dici posset, talem rationem vel exceptionem, vel ius non impedire, quominus sententia pro alio, vel contra aliquem feratur.

CAPVT XVII.

1 *In præscriptione canonica, quæ est ad minus 40. ann. necessarius est titulus.*

2 *Quando sit, vel non sit necesse allegare titulum. & vide in nu. 3. 4. 5. 6. & 7.*

SI DILIGENTI. (Proprietatem) directã, nam vtilis proprietas penes vasallum est, super hoc fundatur ius huius decre. (pro te) id est, nomine tuo vel ecclesiæ tuæ, sed nomine ecclesiæ Romanæ, tanquam minister poterat (fidelitatis) ratione vel prætextu, quòd iudicatus talis ad te pertineret (exigeritis) nomine nostro per sed. ap. id est, nomine sedis aposto. (pro ea) .s. ro. ecclesia (violatum) à te vel alijs qui scientes hoc esse ius eccl. ro. illud exegistis (bona fides) scz. quia credit tradentem ius habere tradendi, licet in facto erret. ff. de verb. sig. bonæ fidei. quæ bona fides semper præsumitur, nisi probetur contrarium. ff. de prob. verius. nisi in casibus. C. de rei ven. si fundum. C. de agri. & censi. quemadmodũ. ff. pro emp. qui fundũ. §. quia suæ. & l. si quis. (titulus) sup. e. vigilanti. ff. depositi. si quis inficiatus. ff. de vsuc. Celsus. C. de pręsc. 30. an. l. diuturna.

1 †Titulus) mirum videtur, quòd in præscriptione canonica, quæ est ad minus 40. ann. necessarius est titulus. Item si habuerit iustum titulum, non est necessaria præscriptio, nec etiam potest habere locum, cùm nemo rem suam præscribat, quia ex diuersis causis res ad eum pertinere non potuit. sup. de fi. instru. inter dilect. circa fi. & ff. de acqui. pos. possideri. §. ex pluribus. Ad hoc respondent quidam, necessarium esse titulum, sed sufficere minus iustum, vt præstet causam præscribendi. arg.

infrà, de emp. peruenit. suprà, de consuet. cùm dilect. nam erroneus titulus dat causam præscribendi. ff. pro emp. quòd vulgo, & sic intelligitur, infrà, de iure pat. c. cura. Vel dic & melius, quòd semper in corporalibus rebus ecclesiarum necessarius est iustus titulus, & hoc satis expressè dicitur. 16. q. 3. si sacerdotes. & arg. etiam in eadem quæstione. c. placuit. Sed posset responderi, quòd ibi loquitur secundum antiqua tempora, quando contra ecclesias currebat præscri. 10. vel 20. vel 30. ann. sed hodie cum sola præscrip. 40. ann. currit contra ecclesiã, & secundum. l. in præscriptione. 40. ann. non sit necessarius titulus, persimile videtur, quòd contra ecclesiam præscribatur sine titulo. Sed certè si quis benè attendat prædictam rationem, ex ea primò colligitur contrarium, scilicet, quia ex quo præscrip. 40. annorum successit loco præscri. 10. an. sicut in illa exigebatur iustus titulus secundum leges. vt C. de præscri. lon. temp. nec bona fide. sic etiam in ista 40. an. ar. ff. si quis cau. si eum. §. qui iniuriarum.

2 † Item arg. ad hoc, quia si in corporalibus exigitur vt hîc, multofortius in incorporalibus: vt infrà, de deci. dudum. & sup. de elec. constitutis. Contra laicos autem satis potest dici, quòd sufficiat in præscri. 30. vel 40. anno. sola bona fides, cum cursu temporis, cùm hoc iure ciuili cautum sit, nec contrarium in canonibus habeatur, imò videtur colligi ex vltimo cap. huius tituli, quòd non sit titulus requirendus, cùm ibi de sola fide fiat mentio, sed iustus titulus præstatur etiam ab eo, qui non habet ius tradendi dominium, non tamen sufficiens, & ideò huic necessaria est præscriptio: vt inf. de iur. pa. cura. nos etiam circa incorporalia quæ habent continuam causam, vel quasi, non credimus necesse allegare titulum, sed bonam fidem sufficere & tempus. sup. eod. auditis. ff. si seruitus vendi. si quis diutur. ff. de iti. ac. l. 1. §. interdicto. & §. realiter. ar. C. de serui. l. 1. §. 1. C. de præ. quæ pro lib. l. 1. suprà, de cau. pos. cum ecclesia. C. de agri. & censi. litibus. nisi præsumptio esset contra posidentem, vt hîc. & suprà, de proba. licet. C. de proba. siue. sup. eo. cùm non liceat.

3 † Sed dices hac ratione attenta, semper oportet probari titulum, cùm præscriptio semper sit contra ius, & ideò semper contra præscribentem præsumendum est? Respondeo non est verum, non enim est contra ius, quòd alius seruitutem habeat in fundo tuo, sed est contra eum, cuius est fundus, & est pręter ius, & sic non est cõtra ius, quòd vnus Episcopus iura Episcopalia habeat in alio episcopatu, sed q. archidi. iura Episcopalia exerceat, est contra ius, vnde hîc necesse esset probare titulum. si. 100. dist. contra morẽ. potest tamen dici, q est contra ius. s. quòd vnus Episcopus iura episcopalia in alterius dioc. exerceat, quia canones expressè prohibẽt, vnum Episcopũ in alteri⁹ dioc. exercere episcopalia, sed non prohibẽt in alterius fundo habere ius seruitutis. 3. q. 6. vnaquæq; nemine. 6. q. 3. c. 1. & 2. 9. q. 3. c. 1. & 2. ideoq;. & titulus requiritur in hoc casu; sed etiã plus dicimus, q licet aliquid non sit contra ius, si tamen pręsumptio est cõtra præscribentẽ, necesse habet titulũ probare. 10. q. 3. quia cognouimus. & hîc. & C. de pba. siue aliud autẽ ius est censendũ in dioc. ecclesia & ecclesiasticis, quia occupari prohibentur, & nõ nisi iusto titulo acquiruntur, vt patet in prædictis iuribus. & sup. de cle. pereg. c. vl. & de of. archid. cùm satis. & inf. de insti. c. 3. & aliud est in fundis seu prædijs priuatorum, in quibus non impeditur acquisitio seruitutis, sed potius cõceditur in suo tractatu de seruitutibus. C. & ff. si autem seruitus vel ius non est contra iura.

4 † Item nec habet perpetuam causam vel quasi, sed habet intermissionem temporis vel seruitutis viæ, & ius seruitiorum extraordinariorũ, de quibus diximus sup. e. de quarta. tunc similiter est necesse habere & allegare titulum, sed nõ est necesse illum probare, sed sufficit probare quòd per longum tempus, scz. per 10. ann. inter præsentes, & 20. inter absentes, vel inter ecclesias per 40. vsus sit domino sciente, & non contradicente. præsumitur enim debitum hoc ius ex causa, quæ prætenditur præcessisse. vt ff. de vsu. cũ de in. ff. de aqua plu. arc. l. 1. §. pen. Sed hoc videtur contra. inf. de deci. dudum. Sol. ibi. & 93. dist. illud. vbi habes, quòd clerici Rauennates etiam in ecclesia Romana vsi erant manipulis, & tamen non profuit eis præscriptio, sed semper vsurpasse intelligũtur. Sed respondemus quòd illud fuit contra ius, quia licet vsi fuerint in ec. ro. tamen Papa ignorauit, quia multoties potuit, vel quod Papa ignorauit, & sic intelligitur 100. dist. cõtra morem, vel quia Papa ignorabat vsum archiepiscopi.

5 † Item no. quòd cùm tantùm per coniecturas & præsumptiones iuuetur vtens iure extra ordinario. scz. collectis, si in contra-

contrarium sint aliæ præsumptiones violentiores, non iuuabitur probatione cursus temporis, nisi & titulũ probet, quod est videre in prælatis, qui seruilia grauamina exigunt à subditis, præsumitur enim, quòd potius subditi ex timore præstent quàm debito, & ideò non currit præscriptio. 1. q. 1. nullus. 10. q. 3. quia cognouimus. & idem si credatur causa curialitatis præstitum, vel hospitalitatis, vt si sæpè aliquem in hospitio recepit. ff. de acqui. pos. qui iure. secùs si essent talia, quæ non præsumerentur ex timore præstita, quia ad illa cogerentur. 9. q. 3. conquestus. ff. communia præ. venditor. §. si constat. sed sufficit, si postea potest probare præscriptionem, cuius non extet memoria, quæ in talibus est necessaria, scilicet, in corporalibus. vt no. sup. eo. de quarta. quæ ꝓbatio quomodo fiat, no. infrà, de verb. sig. quid per nouale. Nec est necesse probare titulum, nec allegari, sed si sit præsumptio contra petitorem, tunc est necesse. ff. de aqua plu. ar. l. 1. §. fi. e. di. contra morem. Alij tamen dicunt, quòd aliquando potest agi ex præscriptione. 16. q. 3. §. potest. C. de præscri. 30. ann. si quid. & tunc necesse habet probare titulum, suprà, de proba. licet.

6 † Item quãdoq; opponitur præscriptio excipiendo. sup. de proba. ex literis. tunc non habet necesse probare titulum, quòd possidet. C. de peti. hære. cogi. & actore etc. C. de proba. actor. Alij dicunt, quòd semper tenetur probare titulum, siue agat siue excipiat. & ad. l. de peti. hæ. cogi. respondent, quod illa loquitur, quando conuentus actione reali simpliciter negat, & non excipit, secùs autem si excipiat, quia tunc necesse habet probare titulum.

7 † In rebus autem corporalibus necesse est probari, & allegari titulum, vnde quando allegat titulum, non debet dicere tantum, talis res, vel ius peruenit ad me titulo emptionis, vel alio consimili, sed debet plenè narrare factum. s. talem rem, de qua agitur in me, vel eum cui successi talis trãstulit titulo emptionis, alioquin præsumitur fictitium, quòd dicit. ar. inf. de deci. dudum. vbi coactus fuit dicere, per quem ad hospitale decimæ peruenerint. In præscriptione autem cuius non extat memoria, sufficit tam magnum tempus exprimere, & si quæratur ab eo de titulo, sufficit dicere, nescio quo titulo hæc res ad prædecessores meos venit, sed credo vel credere debeo, quòd iusto titulo, ex quo tanto tempore sine contradictione possederunt. arg. bona. 11. di. ecclesiasticarum. & c. palam. & c. quis nesciat.

CAPVT XVIII.

1 *An sententia arbitrorum retractetur prætextu instrumentorum de nouo repertorum.*

2 *Episcopalia iura præscribuntur ab abbate.*

CVM OLIM. (Plebs) not. agi. cum eo qui contendit plebẽ sibi esse subiectã. sup. e. auditur. vbi de hoc (ecclesiæ) 16. q. 7. omnes. ar. sup. e. cùm non liceat (arbitrium) quòd non tangebat capitula, in quibus modò fertur sententia pro abbate, aliàs oportuisset abbatem nouum titulum habuisse, & probasse articulis, in quibus fertur sententia pro eo, cùm præsumptio fuerit contra eum ex sententia arbitrorum, nec sufficeret pro titulo priuilegium Greg. cùm illi per arbitrium sit derogatum, vt no. sup. c. proxi.

1 † Præcesisse) & ideò prætextu instrumentorum de nouo repertorum, non retractatur sententia arbitrorum, quod hîc in fi. huius decr. apparet, inf. tit. proxi. inter monasterium. C. de transa. sub prætextu. quod etiam si postea obtentum fuisset non vitiaret compositionem præcedentem. ar. inf. de deci. ex multiplici. inf. eo. c. proxi. & ideò priuilegia aliorum Romanorum Pontificum, post arbitrium obtentorum, sibi non profuerunt.

Et intelligas quòd hi arbitri fuerunt electi tanquam iudices, & sine pœna & compromisso, aliàs non obstante arbitrio, agere posset abbas. ff. de ar. l. si rem. C. de ar. cùm antea. † Præcesisse) & ideò ei derogatur per arbitrium in his, quæ tantùm monasterium tangunt, non ro. eccl. vt no. sup. de ar. cum tempore. aliàs autem priuilegia nihil iuris tribuebant cùm essent tantùm confirmatoria. infrà, de confir. vti. vel inuti. cùm dilect. (donatæ) quantum ad episcopum. nam plebes suberant abbati cum capellis.

2 † (Institutionibus) no. abbatem præscribere iura episcopalia. si. sup. eo. auditis. ea. scz. quæ possidere potest. ar. inf. tit. proxi. inter mona. ar. contra. sup. eo. cùm ex off. Sed respondeo eum non posse præscribere in se, scz. quòd non obediat, dum est subditus, sed ex quo alij subest, benè præscribit obedientia in se, non nomine suo, sed nomine illius, cui subest, vt in prædicta decr. cùm ex officij. Item etiam dum est subditus, benè præscribit in alijs ecclesijs ius episcopale (celebrandis) id est, quòd in prædictis capellis posit celebrare (Episcopale) no. for-

not. formam sententiæ de iure episcopali, cùm agitur contra eum qui posſidet ecclesias, in quibus dicunt se iura episcopalia præscripsiſſe.

CAPVT XIX.

1 *Interdictum vti poßidetis ad quid sit institutum.*

2 *Sententia lata in interdicto vti poßidetis pro poſſeſſore non parit exce. rei iu.*

3 *Quamuis aliquis corporalem poſſeßionem habeat cuiuſpiam rei, quamdiu tamen poßidens non expellitur de poſſeßione, non habet interdictum vti pos.*

4 *Priuilegium in quo plus conceditur non valet, si mentionem non faciat alterius priuilegij, in quo minus conceditur. Et quæ sit ratio.*

5 *Contrarium priuilegium impetrans, videtur renunciare iuri quæsito per primum priuilegium seu per præscriptionem.*

Renunciatio an valeat sine voluntate & consensu conuentus.

VENIENS. (Petijt) agendo interdicto vti pos. & verba illa quæ ponuntur in libello, sunt ex superabundandi, scilicet, sicut in priuile. etc. Vel dic, quòd benè egit abbas hoc modo confessoria, pro iure decimarum. ff. si ser. ven. egi. & l. locus. §. competit. & super libellis hîc positis nulla fertur sententia, sed alius libellus datus fuit, de quo hîc nulla mentio habetur, in quo petijt Episcopus, quòd abbas omnia sacramenta ecclesiastica ab Episcopo reciperet, & super illo fertur sententia (regis) mirum videtur, quòd in libello omiſſa fuerit mentio regalis priuilegij super decimis contra, id quod est. ff. de aſſeſ. l. 1. Respondeo rex Stephanus fuit secundus, & fuit legatus apostolicæ sedis, & idcircò omittitur mentio priuilegij eius (nisi aliquo) iste episcopus agit confeſſoria, & ideò benè ponitur hæc clausula. scz. nisi aliquo etc. vel si vis dicere, quòd agebat poſſeſſorio recuperandæ pos. tunc hæc clausula est superabundans, vt sit sensus, licet omnibus decimis quas primò posſidebam sim spoliatus: tamen volo restitui ad illas quas aliquo iure ostēderet se aduersarius posſidere, sed secundū hoc videtur, quòd poſſeſſor eodē tempore super iisdem rebus posſit vti posſidetis intentare contra aduersarium, & aduersarius eodem tempore, & super iisdem rebus intentabit contra eum interdictum vnde vi, & eodem modo, quòd vi aut clam vel de precario, quòd fateor, nisi excipiatur contra agentem de spoliatione. sup. de ord. co. c. super. & proceditur sic, quia fertur sententia super vtroq; , si de vtroq; cōstet, sed executioni non mandabitur sententia nisi super interdicto vnde vi. ar. ī. de cau. pos. cùm dilectus. & si primò liqueat de turbatione quàm spoliatione, primò fertur sententia super interdicto vti posſidetis, & compescetur reus super molestatione quousq; sententietur super interdicto vnde vi: vt no. in præal. decr. cùm dilectus. ar. ī. de resti. spo. cū venisset. Vel dic, quòd quando simul liquet, quod reus turbet actorem, & quod actor spoliauit reum, nulla sententia tunc fertur super interdicto vti pos. & sic intelligunt quidam. ff. vti pos. l. 1. §. fi. vbi dicit, quòd si aliquis vi, vel clā, vel precario posſidet ab aduersario, q. non debet vincere interdicto vti posſidetis quòd sic exponunt, id est, nulla sentētia super isto interdicto fieri debet, primi tamen qui tenent primam opinionem, scz. quòd super vtroq; ferenda est sententia, & quod est tutius, exprimūt verba legis, quæ dicunt, quòd poſſeſſor non debet vincere, supple cum effectu, quia illa sententia nō mandabitur executioni: & sic parum prodest. ar. l. ij. ti. 1. cum aliquibus. quòd tamen tunc tantum obtinet quòd conuentus vti posſi. conueniebat actorem interdicto vnde vi. Si aliter velis intelligere prædictam l. scz. quòd interdictum vti posſi. non cōpetit contra spoliatum cum effectu, quòd reus posſit excipere de spoliatione sua, sequitur absurditas hîc. scz. quia nulla sententia fieri potest super interdicto vti posſidetis, ꝓbata spoliatione, quia si ferat sententiā q. reus ꝓbauerit spoliationē, ceſſetā molestia expreſſè cōtradicit. §. prædictus. Si verò absoluat reū spoliatū ab impetitione actoris, nec hoc potest stare, quia per consequens concedit, quòd molestet poſſeſſorem: sed hoc est falsum, quia etiā prædo est restituendus. ī. de resti. spo. in literis. multo fortius ergò est defendendum. ff. de superficie. l. 1. §. quod ait prætor. ad finem. Item si liceret huic spoliato probare, ergò eadem ratione & spoliare, quòd falsum est, quia ipsi poſſeſſori spoliatori cōpetit interdictum contra secundum spoliatorem quamuis ab alio spoliatum. ff. de vi & vi arma. cùm à te. & no. in præall. decre. in literis. Item per prædictum modum agendi, scz. agendo vti pos. & excipiendo de expoliatione non fieret restitutio spoliato, quia nec actum est, nec vti pos. est institutum ad poſſeſsionem recuperandā, sed tantùm retinendam: vt insti. de inter. §. retinendæ. Item si constat, quòd malè facit iste spoliatus, quòd turbat poſſeſsionem,

nem, ergò debet puniri, sed dices fortè sicut aliqui inaniter somniarunt, punientur per alias actiones. scz. per actionem iniuriarum, vel per officium iudicis, sed certè hoc non procedet, quia actio iniuriarum est tantùm prodita ad vindictam, vnde pro hoc non prosequitur possessor, quòd cessetur ab eius molestatione, sed nec officium iudicis, quod extraordinarium est, vbi auxilium ordinarium superest habet locum. ff. de mino. in causæ. 2.

1 †Item cùm interdictum vti possidetis ad hoc sit specialiter institutum, vt defendat possessores contra molestatores. ff. vti pos. l. 1. quare excipietur iste spoliatus, & maximè cùm dicas ad mendicata remedia recurrendum, breuiter ergò dicimus, illa verba, quæ sunt. ff. vti poss. l. 1. in prin. & in fin. vbi dicitur, quod possessor non obtinebit interdicto vti possidetis contra illum quẽ spoliauit, sic est intelligenda. scz. si ante lit. conte. conuentus excipiat agentem interdicto vti pos. non esse audiendum, nisi prius restituat rem, de qua agitur, quia actor reum eadem re spoliauit, & hoc expressè dicit decr. suprà, de ord. cog. c. fi. & c. cùm dilectus. vel si directè proponat interdictum vnde vi, contra agentem vti pos. & licet Azo. in Summa vti pos. magnas difficultates faciat in expositione illorum verborum, quomodo quis possideat à me, vel ab alio vi, vel clam, vel precario: ego sic simpliciter expono, possideo à te vi, id est, violẽter tibi abstuli, & sic de alijs. Ista autem quæ dixi, licet sint noua, tamen à nullo negantur esse vera, & ideò securum est hoc dicere.

2 †Illud autem satis indubitatum videtur quòd sententia lata interdicto vti pos. pro possessore non parit exceptionem rei iudicatæ, si is contra quem iudicatum est, agit interdicto vnde vi, pro eisdem rebus, quia & alia est actio, & ad aliud agitur nunc quàm prius. ff. de excep. rei. iudic. cùm quæritur. & l. seq. & sup. de testa. cùm causam. Item sententia iudicis non prohibuit molestationem iuris, sed facti. Item non prohibuit molestationem, nisi quamdiu possideret, sed re euicta ab eo iam non possidet. Item quare non eodem modo potest agere alio interdicto, sicut rei vendicatione, si autem non agit interdicto vti pos. sed confes. petit aduersarium à sua molestia compesci, & feratur sententia pro actore, tunc vlterius non potest agere interdicto vnde vi, nec alio, quia primò actũ est de proprietate, quæ præiudicat omnibus possessorijs. ext. de cau. pos. cùm dilec.

3 †Item not. quòd licet aliquis corporalem possessionẽ habeat alicuius rei, quádiu tamẽ ille, qui possidet, non expellitur de possessione, non habet interdictum vti pos. neq; contra ipsum verum possessorẽ, neq; contra alium. ff. vti poss. si duo. §. 2. in prin. (chrisma) hîc incipit sentẽtia (cleri) de mandato horũ clericorũ egerat abbas, aliàs quomodo feretur sententia contra eos. C. de sen. & interlo. l. 1. C. res inter alios acta. per totum. & dic, quod clerici postulabũt etc. supple nõ obstante cõtradictione abbatis, & sic fertur sententia cõtra abbatẽ, qui dixerat in libello, & clerici non poterant huiusmodi quædam sacramenta ab episcopo petere sine eius licẽtia, & episcopus expressè petierat, quòd clerici isti qui pertinebant ad monasterium peterent ab eo sacramenta ecclesiastica, & sic est in registo ro. (priuilegio celestini) quod indultum erat monasterio prædicto super prædictis articulis. s. quòd in nullo casu pro eis ad episcopũ recurrere deberẽt, vel simpliciter quòd ecclesiastica sacramenta reciperent, à quo vellent episcopo (mentionem) sup. de offi. dele. ex parte.

4 †Mentionem) sed hoc est verum, quia si suum priuilegiũ in quo plus conceditur non facit mentionẽ alterius sui priuilegij, in quo minus concedit, non valet, cùm & si nullũ prius habuisset teneret cõtra. C. de leg. quod fauore. Respõdeo hoc priuilegiũ ideò non valere, quia suppressa veritate fuit obtentũ. ea. s. quòd episcopus sibi consueuerat conferre ecclesiastica sacramẽta, & etiá quia contraria priuilegia ostendebat. C. de fid. instr. scripturæ. Plus placet quando vbicunq; aliqua iurisdictio, vsus, vel libertas, vel quicquid consimile ex priuilegio alicui conceditur in casu, & in alio casu ille idem vsus, vel iurisdictio, vel aliud relinquitur illi, cui debebatur de iure cõmuni, sicut hîc erat de perceptione sacramentorũ, quæ in casu liberè concedebatur monasterio, & in casu alio relinquebatur episcopo, ad quem spectat collatio sacramentorũ de iure cõmuni, nam in hoc casu si postea velit concedere priuilegiator vsum, vel libertatem, quæ in aliquo casu remanserat iure cõmuni episcopo eidẽ, siue etiam alij, vt quidam dicunt, non valet cõcesio[a] nisi faciat mentionẽ de priori cõcessione, vel priuilegio, & hoc est ea ratione, quia si concedens secundũ priuilegiũ sciuisset, se vel prædecessorẽ suũ, aliàs moderatũ priuilegium dedisse. s. quod in casu haberet

[a] *Concessio. Pro intelligentia dictorum hic per Innoc. vide Pet. de Anc. in consi. 131. maximè in 2. col. ver. postremo.*

haberet libertatem vel vsum, & in casu nõ mutasset prius moderatum priuilegiũ per secundũ immoderatũ. ar. s̃. de off. dele. ex parte. & j̃. de deci. ex multiplici. † Et ex hoc videtur, q̃ si primò concessit partẽ alicuius rei vt decimarũ ex priuile. & partem reliquit iuri cõmuni, si postea partem relictam iuri communi eidẽ, vel alij cõcedat, non valebit, nisi de priori concessione fecerit mentionẽ, vt hîc, secùs tamen esset si à principio in omnem casum concederet vsum, vel libertatẽ in rem integram, quia tunc non tenetur facere mentionẽ de iure cõmuni: vt no. s̃. de rescr. c. 1. (præscriptio) super eo quòd ab alijs reciperet sacramenta ecclesiastica (priuilegium) de quo dictum est sup. eod. quòd sacramenta ecclesiasti. reciperet ab episcopo.

5 †Contradicit) quia dicebat sibi licere à quouis episcopo sacramenta ecclesiastica recipere, & priuilegiũ aliud cõtradicebat, nam dicebat q̃ tantũ ab e͞po reciperet, & ita habes, q̃ cõtrarium priuilegium impetrãdo, renuncio iuri mihi quæsito per primũ priuilegiũ, vel per præscriptionẽ, & q̃ non possum præscribere contra id, q̃ in eo priuilegio cõtinetur, & hoc satis posset cõcedi, quãuis posset responderi hoc contingere ꝓpter hoc, q̃ hoc priuilegio vsus fuit in iudicio, secùs enim esset si nõ fuisset eo vsus. Vel dic, q̃ cũ episcopꝰ sit in quasi possessione cõferẽdi sacramẽta, & esset quasi verus dominus, quia præscribẽti cõtra eũ, nõ datur vendicatio vel publiciana: vt no. s̃. e. ad aures. Hæc enim est veritas, q̃a impetrando contrariũ priuilegiũ, primò renunciare videtur, renũciatio enim fit non tantũ expressè, sed etiã tacitè. C. de re mil. l. 1. & fi. & etiã quocunq; iudicio. ff. de acq. hære. l. accusari. secùs autem esset, si secũdũ esset priuilegiũ ad corroborationẽ primi priuilegij, vel primę ꝑscriptionis vel iuris, quia tunc vtrunq; valet. s̃. de fid. instru. inter dilec. j̃. de priuil. ex ore. c. cũ olim. s̃. e. auditis. † Item no. q̃ hæc renunciatio de tam parua libertate, s. quòd à quocũq; vult accipiant clerici ecclesiastica sacramẽta, valet etiã si conuentus cãm ignorasset. j̃. de dona. cæterùm. Vel potes dicere, q̃ hîc interuenit consensus cõuentus, quòd semper præsumitur. j̃. de his quæ fi. à præla. sine consen. ca. c. nõ obstat. ff. de pac. cõtra. iure. de transac. præses. j̃. de dona. c. 2. ff. de dona. filiusfa. vbi dicitur, quòd si concessa est libera administratio, non intelligitur concessa potestas donandi, vel dilapidandi, vel pactum gratuitũ faciendi. Sol. maior & liberior potestas prælatorum, quàm aliorum ministrorum, sicut apparet ex decre. præall. de dona. cæterũ. hoc tamẽ fatemur, quòd si læsum est monasteriũ enormiter, dabitur in integ. resti. s̃. de in integ. re. c. 1. Item potest dici, quòd ideò tenuit hic renunciatio, quia ex causa facta fuit. s. vt fugeret abbas indignationẽ dioc. 100. di. contra morẽ. ff. de sepul. l. 1. §. illud. ff. de mino. in causæ. in prin. ff. ad muni. l. 1. ff. de leg. 1. si quando. C. de thesau. l. 1. s̃. de consti. c. cũ accessissent. de priui. si de terra. C. de iur. om. iu. l. 2. Arg. contra. s̃. de consue. cùm dile. ff. de re mil. l. 3. & 23. dist. quanquam. C. de priui. scho. l. pe. C. de excu. tu. volunt autem. C. de epi. audi. presbyteros. 95. di. olim. j̃. de censi. sopitæ. s̃. de fide instru. C. de inof. testa. contra maiores. & ff. de excep. nemo. s̃. eo. auditis. ff. de inoff. testa. Papinianus. §. sed si impuberis.

CAPVT XX.

1 *Præscriptio an interrumpatur per malam conscientiam, si postea eam deposuit.*

2 *Dubitans rem suam esse, an eam retinebit, an verò restituet.*

QVONIAM OMNE. (Ciuilis.) Sed quid ad Papam de præscriptione inter laicos? Respondeo ratione peccati hoc statuit. s̃. de iud. nouit. quid si prælatus habet læsam conscientiam, reliqua autem ecclesia bonam fidem habet? respondeo secundum cautelam. l. quæ est. ff. de neg. gest. acqui. §. cum me. ff. manda. quintus. Prælatus autem caueat, ne quid faciat contra conscientiam, vel etiam fieri ꝓcuret (temporis) quo præscribit, secùs si post incipiat habere conscien-
1 tiã rei alienæ. † Sed quid si tẽpore præscriptionis habeat conscientiam rei alienæ, sed pòst per dicta aliquorum, vel alijs indicijs deposuit illam conscientiam rei alienæ, nunquid per illum errorem est interrupta præscriptio? Respondeo non ex quo eam deposuit. j̃. de simo. per tuas. 2. & 11. q.
2 3. cui est illata. † Item quid si dubitat, rem suam esse, an non, nunquid eam retinebit, an restituet? Respondeo recipiet fructus. vt ff. de vsuris. quis sit. & eadem ratione præscribet.

TITVLVS XXVII.

DE SENTENTIA ET RE IVDICATA.

QVIA sæpè dubitatur qualiter debeat procedi, & sententiari contra illum reum, qui cadit à possessione rei, super qua est conuentus.

conuentus. Ideò not. quòd si ante litis contestationem cadit voluntariè causa iudicij mutandi, locum habet contra eum actio ex illo edicto de alien. iudic. mutan. cau. fa. ff. de ali. iu. mutand. caus. fac. per totum. &. ī. eodem titul. c. vlti. Item si erat in possessione mala fide, & si erat in mora restituendi, tenetur etiam si pereat. si cer. pe. qui te. ff. de condi. fur. si pro fure. §. pe. & l. se. Item si se liti obtulit, cùm non possideret. ff. de pe. hære. qui se. Si autem post litis contestationem cadit à possessione reus, tunc in personalibus actionibus nulla vis est, si culpa, vel sine culpa cadat, quia semper proceditur ad sententiam, quia res non est obligata, sed persona.

Sed in realibus distingue, quia si culpa sua amisit possessionem post litis contestationem, vel aliàs promissum seruari non potest, proceditur contra eum, & condemnabitur mediante iustitia in litis æstimatione, vel ad interesse. ff. ad exhib. de eo. §. si post. ff. de euict. si seruus. §. fi. in princip. Si autem sine culpa desijt possidere, tunc & actor inuito reo, & econuersò reus inuito actore poterit petere, quòd procedatur ad diffinitiuam sententiam, propter fructus, & prouentus, & expensas, & interesse post litis contestationem obueniendo, & stipulatione de euictione, si interfit. ff. de re. iur. vtique. ff. iudi. sol. si seruus. C. quomodo & quando. Authent. qui semel. & tunc sic iudicabit iudex. Quia inuenimus, quòd reus erat in causa condemnationis, si possideret, ideò condemnamus eum ad fructus & ad expensas, sed quia non possidet, nec culpa sua, nec dolo desijt possidere, absoluimus eum ab impetitione rei, prius tamen faciet ipsum reum præstare cautionem actori de re restituenda, si ad eum peruenerit. ff. de rei vendicatione, si verò. ff. de euict. si seruus. §. fi. in fin. de ædil. edi. redhibere. §. fi. & per hanc sententiam licet reus sit absolutus, ex prædicta causa habet regressum de euictione contra venditorem. infrà, de emp. c. fin. & si ferenda est sententia pro reo, dicet iudex, absoluimus reum ab impetitione actoris, & condemnamus actorem ad expensas, & per hanc sententiam habet actor regressum de euictione contra eum, qui vendidit sibi rem, in qua succubuit, si sine culpa sua cecidit à possessione. ff. de euictione. si rem. §. 1. & l. euicta. & l. quidam. in principio. Alij tamen dicunt, quòd iudex in primo casu sententiabit semper super re, quæ petitur, non quòd dicat, condemnamus reum ad restitutionem rei simpliciter, sed sic, scilicet, quando eam habuerit, vel sic, quia iudicabit rē petitam esse actoris. ar. pro eis in præal. l. si seruus. ff. iudic. sol. Prius dictum magis placet, non negamus etiam, quòd aliquando iudex ex causa possit differre huiusmodi diffinitiuam sententiam, quia fortè speratur quòd citò possit rem recuperare, & tunc tantum absoluet à termino assignato, & si postea cùm reus recuperauerit rem, incipit iudicium de nouo, & procedetur in causa cœpta iustitia mediante, & aliquando potest iudex absoluere non ab impetitione rei, sed ab instantia iudicij, & tunc si postea recuperauerint rem, incipiet iudicium de nouo. suprà, de exceptio. c. penult.

☞ † Sed quando absoluitur ab impetitione rei, tunc prouidetur actori per cautionem de re restituenda, vt suprà dictum est. ver. prius. nomine autem fructuum debet restituere, quicquid obuenit sibi de re petita, vel occasione ipsius, vnde videtur quòd debet cedere actiones quas habet occasione illius rei, sicut est actio legis Aquiliæ interdictum vnde vi, & actio furti etc. consimilia. ar. ff. de rei vendicatione. Iulianus. cum tribus legibus sequētibus. ff. de pet. hære. Iulianus. §. scribit actiones. & l. quòd si in diem. §. Iulianus. & §. fi. ff. de ædil. edict. bouem. §. si quis seruum. ff. de pig. actio. si pignore. argumen. contra. ff. de peti. hære. vtrum. & l. sequen. ff. loca. is qui rem. C. de furtis. manifestissimi. §. penult. sed certè prædictæ leges loquuntur in eo casu, quando commodum possessionis pertinebat ad aliquem, & ideò si fraudetur possessione rei, iustum est quòd habeat pœnam furti, vel consimilium, non autem sic in interdicto, quod ex re tantùm prouenit. ar. ff. de peti. hæred. quod si iudex. §. vltim. Vel dic, quod si bonæ fidei possessor prædicta obtinuit, antequam res euinceretur ab eo, non restituet ea, vt in contrarijs, sed si nōdum obtinuerat, cedet actiones, vt in primis concordantijs.

Hæc autem habent locum in fructibus & expensis, & quæ contingunt post litem contestatam, & ideò veniunt in condēnationē officio iudicis mercenario. ff. de ædil. edi. §. sciendū. prædicta autem si obuenerunt ante lit. contesta. specialiter

petenda sunt, vt in præalleg. l. edi. §. sciendum. & ff. de vsur. per totum. licet cōfiteamur, quòd ex natura actionum & bonæ fidei, & stricti iuris in condemnatione prædicta veniunt, sed non nisi petātur. ff. de act. emp. l. Iuli. §. ex vendi. & l. ratio. & C. de act. emp. l. 4. & l. fructus. & l. de interesse. aliàs non.

CAPVT I.

SENTENTIA. (Contra leges.) Puta: quia error expressus est in ea. ff. quæ sententiæ si. ap. rescin. l. 1. (ipso iure) si iudex ordinarius fert sententiam, quæ ipso iure sit nulla, ipsemet ipsa pro nulla habita, potest aliam ferre. C. quomodo & quando iud. præses. C. de accu. l. 4. si autem est delegatus, quia semel functus est suo officio, eam vlterius mutare non potest. C. quomodo & quando iud. si vt proponis, & idem videtur in electoribus, nisi essent priuati ipso iure potestate eligendi. ar. s̄. de electioni. cum terra. & not. s̄. de electio. cōsiderauimus. & idem videtur in alijs consimilibus actibus. argument. s̄. de rescriptis. inter. cum suis concordantijs. in delegato tamen videtur, quod si probabili errore ducatur, si ipso iure non tenet, quod facit, tamen iterum faciet, quod sibi mandatum est. VERBI GRATIA: Delegatus cui mandata est prouisio, prouidit alicui de præbenda non vacante, ignoranter credens eam ꝓbabiliter vacare, certè iterum poterit ei prouidere. arg. C. de iuris & facti ignorantia. error. Secùs autem si ignorantia facti, vt si prouidit ei de præbenda, quæ in veritate vacabat de iure, tamen alius eam tenebat de facto, & ideò nō vult eam acceptare execrans lites, tunc non potest ei vlterius ꝓuidere, quia functus est officio suo, & benè, nec prodest ignorantia facti, quia ignorabat alij ibi prouisum de facto, & illud factum non impediret suam prouisionem, si autem errauit in iure, vlterius ei non poterit prouidere.

CAPVT II.

IVRGANTIVM CONTROVERSIAS.

CAPVT III.

NON POTEST QVENQVAM.

CAPVT IIII.

EA QVAE IVXTA.

CAPVT V.

1 *Executio à sola appellatione impedimentum capit.*

2 *Cognitio sententiæ latæ per falsa instrumenta, vel falsos testes spectat ad eum qui delegauit.*

3 *Nunquid prælatus à Papa confirmatus possit accusari quòd simoniam cum aliquo familiari Papæ commisit.*

DECAETERO. (Fraus) vel quæstio fraudis, puta quòd sententia lata per falsa instrumenta, vel quòd aliàs circa principale negotium adhibita fraus dicatur, secùs si circa exe-
1 cutionem. †Interuenerit) id est interuenisse dicatur.

(Negotio). C. de exceptione rei iudicatæ, si vt proponas. contra. C. si contra ius vel vtilitatem publicam. & si non cognitio, quæ est. 25. quæstione. 2. & si non cogni. Solu. hoc c. locum habet, cùm sententia lata est à principe. Contra autem loquitur de sententia ab alio lata à iudice, nam tunc licet executori de quæstione falsi cognoscere. C. de excep. rei iudicatæ. si longius. C. si ex falsis instrumentis. l. vltim. si obijcias de inconueniente, quod sequitur quòd quilibet posset executionem impedire. Respondeo, quòd ex quo hoc apparuit, quia si in probatione defecerit etiam de hac sua malitia punitur, vt in prædicta. l. si longius. & infrà, de pœnis. c. calumniam. Alij dicunt, quòd etiam si à minori iudice sententia feratur, tamen executor de falso non cognoscet, nec prætextu falsi sententiæ executio impediatur, executionem enim sola appellatio impedit. in Authent. vt iudic. non expe. sacras iussi. colla. 9. per quam Authent. correcta est lex. C. si contra ius. & si non cognitio. aut exponenda est, vt ei non contradicat, ad hoc facit. C. de falsis. l. 2. Vnde alij soluunt sic contra. quia est executio mera & mista, mera est, quæ nullam habet cognitionem admistam, puta quando ille idem qui tulit sententiam, mandat de ea exequenda, tunc enim cùm de suo facto scribat, non est cre-

credendũ. quod falsum sit ei suggestum, & ideò super hac falsa suggestione non est probatio alicuius ad retractationem executionis sententiæ recipienda in contrarium, & sic intelligunt quod hîc dicitur & in concor. †Si autem alius[a] quàm qui scribit de sententia exequenda tulit sententiam pro qua exequenda scribitur: tunc admittitur probatio in contrarium super suggestione falsi. 25. quæstio. 2. & si non. Et dicitur hîc admista executio, quia quodammodo cognitio admiscetur ei.

2 †Illud autem incunctanter dici potest quod si non per suggestionẽ falsitatis sententia dicitur lata, sed quòd sententia lata sit per falsa instrumenta, vel falsos testes, illa cognitio seruatur ille, qui delegauit, non enim super hoc intendebat causam delegare, vt hîc, & in lege. C. de execut. rei iudic. si vt proponis. Item est & alia executio pro parte mera, & pro parte mista, vt si mandetur alicui de aliqua præbenda, si vacat, nam cognitionem habet in hoc, vt cognoscat an vacet, sed postquam constitit, quod vacat prouisio non habet cognitionem, vnde si vellet aliquis obijcere in personam iudicis, vel illius cui prouidendum est, non audiretur: vt not. ĵ. de conces. præb. proposuit. argu. ad hoc. 25. q. 2. & si non cog. s̃. de rescript. cum dilecti.

His quæ hîc dicuntur in litera & in glos. videntur contra. ff. de iudi. si prætor. vbi dicitur, quòd coram executore debet probari dolus illius, qui obtinuit in sententia & coram eodem probari falsitas instrumentorum, per quæ lata est sententia. Solu. veritas est, quòd nunquam executor debet aliquas probationes recipere super principali, vt super illis iudicet, nec etiam vt decernat sententiam mandandam executioni vel non, quia si talis sententia ferretur, præiudicaret in principali, quia postea sententia remaneret inutilis, quæ non posset mandari executioni obstante excep. rei iudicatæ, sed ad sui instructionem posset recipere aliquas probationes, vt si inueniret aliquid, quod eum moueret, supersederet & remitteret ad superiorem negotium, sed tamen nunquam iudicare debet, & hoc expressè sonare videtur hæc litera etiam lex prælle. si prætor.

3 †Sed quare si Papa confirmauit aliquem, vtrum postea posit accusari iste prælatus, quod simoniam cum aliquo familiari Papæ commisit coram Metropolitano suo de hac simonia, & videtur, quod sic, si agitur ad pœnam depositionis, & nihil tãgitur de confirmatione Papæ, quia ageretur quod confirmatio iniusta esset, & hoc non potest, nisi coram superiore, & nisi per modum appel. si autem velit dicere sententiam nullam. hoc etiã tantùm coram eod. iudice qui tulit sentẽtiam dicere potest, quod obtineret etiam si ille, qui tulit sententiam sit inferior iudex à Papa. C. de ac. l. 3. 35. q. 9. c. quis sententiam.

[a] Si autem alius. Adde q̃ hæc dicta Inno. refert & sequitur dñ. de sancto Gemi. in capitulo sicut sine. 2. qõ. 1. col. 2. vers. in fin. glo. & de hoc per Spe. in tit. de ap. §. 6.

CAPVT VI.

CVM ALIQVIBVS. (Possessio) id est res aliqua (pignora) sic. ff. de constit. pecu. promissor. §. de constit. ff. de acquirenda posses. l. 3. & l. possideri. in prin.

CAPVT VII.

LATOR PRAESENTIVM. (Permanere) no. sententiã matrimonij non transire in rem iudicatam. argument. infr. eodem consanguinei.

CAPVT VIII.

1 *Venditiones factæ à prælatis sine consensu capituli, an valeant.*

CVM CAVSA. (Quæ vos) Ca. sanctæ Anastasiæ, à quo laici hîc nominati petebant domum, de qua agitur ex causa venditionis (archipresbytero) solo sine consensu capituli. (fili T.) hic fortè erat ꝓcurator, vel syndicus capituli (sententiam) iustè legatus iste poterat ferre sententiam, non obstante appellatione, quam capitulũ intra terminum constitutum non prosequebatur. ĵ. de appellat. personas. Sed quæres quare hîc ergò retractatur sententia eius. Respondeo, quia fuit iniqua, scz. quod venditio teneret, & ex hac causa capitulum appellauit, & hanc appellationem hic prosecutus fuit, sed & sine appellatione hæc sententia fuisset retractata, quia contra ius scriptum est, quod venditio facta à prælato solo teneat. 12. quæstione 2. c. alienatione etc. & de his quæ fiunt à prælato. c. 1. (consuetudo) quæ erat quod

quod venditiones factę à prælatis sine cõsensu capituli valeant, quę non tenet cùm grauamen inducat ecclesijs. supr. de consue. c. 1. (per appellat.) procurator enim capituli secundò appellauit à legato post sententiam pro laicis latam.

CAPVT IX.

INTER CAETERAS. (Iniquitatem) quia quidem sic lata sit contra ius scriptum, sed etiam si lata sit sententia contra ius litigatoris, licet appellare, quamuis sit remota à Papa in rescripto.

CAPVT X.

TENOR LITERARVM. (Muliere) hæc mulier non erat absens per contumaciam, iniusta est sententia, si per contumaciam erat absens, sententia est iusta ex ordine, sed quia potest iniusta esse causa, iterũ auditur etiam sine appellatione, quia in causa matrimonij speciale, suprà eodem, lator.

Nec intelligas hoc ita generaliter verum, quod indifferenter sit admittenda contra sententiam matrimonij, nisi iusta causa moueat iudicem, quòd ipsam audiat, sicut hîc mouit iudicem absentia mulieris, sed si pars cõtra quam lata fuit sententia præsens fuisset, non videtur, quod fuisset admittenda contra sententiam, quia eadem ratione & tertiò, & quartò, & in infinitum esset admittenda, quòd satis esset absurdum. in decre. autem sequenti mouit iudicem, quòd illa eadem pars, pro qua lata erat sententia, petebat contra sententiam procedi, & habemus expressum, quod sine causa facere non debet. suprà, de in integrum restit. ex literis. credo tamẽ, quod hanc causæ cognitionem possit facere sine præsentia partium, & hoc ideò dico, quia de iure est, quòd vterq; coniugum contra sententiam matrimonij audiatur, tamen iudex in hoc nõ debet esse facilis, (præsumpsit) & ideò recusationem dictam friuolam reputans, & ipsum per consequens contumacem & malè (excommunicationis) ex quo contraxerat non debebat eum excommunicare, quia contraxerat, sed si lite pendente, communicaret eidem, vt in fine huius decret. continetur, vel si non satisfaceret de facto, tunc posset excommunicari. ar. ad hoc. quia non debet excommunicari, nisi monitione præmissa. infr. de sen. excom. facto. sed non potest moueri super facto, scilicet, quòd non fiat, cùm nequeat pro infecto haberi. ff. de capti. & post li. reuer. in bello. §. factæ. restat ergò tantùm, vt super emendatione malefacti moueatur. Interdicens) hoc est verum, vbi matrimonium interdicitur expressè, vt infrà, de despon. impu. ad dissoluendam. vel tacitè, vt hîc, nam eo ipso quod aliquis petitur in virum, hoc ipso interdicitur ei nubere, aliàs pendente causa non debent prohiberi vti iure suo. suprà, vt lite pendente laudabilem. 8. quæstione. vlti. nónne.

CAPVT XI.

CONSANGVINEI.

CAPVT XII.

CVM OLIM. (Duplici) quia fortè plurium personarum vicem gerebat, puta præpositi & simplicis canonici. suprà, de ele. cùm inter. 2. vel quia aliquis absens sibi commiserat vices suas. suprà, de elect. in causis. & c. quia propter. vbi de hoc notat. Diaconatus) ad hunc ordinem prouehi debet, qui ad archidiaconatum eligitur. supr. de elect. cùm in cunctis. sed existens in minoribus [a] ordinibus, eligi potest ad hanc dignitatem dispensatiuè. sup. de ætate. præterea. (circumuentus) supr. de in integ. restit. c. cùm ex literis. & hoc ita violenter præsumimus, quod in contrarium probationem non admittimus. †Prædicto) not. literas dici subreptitias: quia impetratæ sunt aduersario absente [b] qui erat in curia. (non obstante.) No. non teneri quòd factum est per obreptionem etiam si aduersarius consentiat (non obstante do.) quia fortè ideò fecit sibi concedi ab episcopo vt quasi ab episcopo non quasi à Papa haberet archidiaconatum. Absenti lite non contest. proceditur quia de elec. agitur. supr. vt lite non contestata. quoniam. alij dicunt quòd lis erat conte. vel quia de obreptione constabat cum præmissis factis per Celestinum habitis interfuerit Innocentius cardinalis cum alijs cardinalibus, vnde eos latere non poterat.

a Existens in minoribus. Adde quod Hẽricus Bo... c. hîc. & in c. dudum. el. 1. col. 2. post princip. dicit hanc opi. cõsuetudine seruari quã tenet Arch. in c. si clericus. de præb. in 6.

b Absente. Quod existẽs in curia sit citandus. adde Pau. de Cast. in consi. 338. incipi. quia exceptiones. col. 1. & Fel. hîc col. 6. post medium.

CAPVT

CAPVT XIII.

1 *Subiectionis petitio generalis est.*
2 *Subiectionis indicia quæ sint.*
Priuilegium an idem supponat, quod confirmationes.
3 *Nunquid iudex poßit hodie super vno capitulo & cras super alio pronunciare, quando sunt plura capitula singulariter & principaliter petita.*

CVM INTER. (Subiectione.) Nota hîc agi contra clericos, quia nemo in eis hoc ius quod petebant isti monachi posidebat, aliàs contra possessorio ageretur. vt no. suprà, de maio. & obe. inter. & sup. de præscrip. auditis. & c. cùm olim.

1 † Subiectione) not. subiectionis petitionem esse generalem, ideò licet in libello dicatur in genere, ago super subiectione talium clericorum: tamen pòst debet probare in quibus articulis fuit subiecta illa ecclesia, & in illis debet ferri sententia tantùm vt hîc in fine. & no. supr. de officio ordinarij conquerente. (pleno iure) in temporalibus & in spiritualibus. 16. quæstio 2. visis.

2 † Institutione) destitutione & inuestitura non tamen singula, quæ hîc ponuntur sunt indicia plenæ subiectionis, sicut sunt letaniæ, & quædam alia, sed omnia simul, & quædam etiam singulariter sunt indicia, vt institutio in spiritualibus, & fidelitas in temporalibus, non sic de alijs. Nam licet abbas ibi haberet quædam episcopalia in ordinatione, tamen visitatione & consecratione altarium & consimilibus, semper retineret episcopus ius suum. argumen. 9. quæst. 3. per singulas. & hoc quando episcopus dat ecclesiam aliquam alicui pleno iure, sed etiam si alius quàm episcopus ibi habebat institutionem & destitutionem, & fidelitatem pleno iure pertinet ad eum. argumen. 16. quæstio. 2. c. 1. & 2. Alij dicunt, quòd tunc demum ad aliquem pleno iure pertinet ecclesia, cùm omnia episcopalia habeat ibi, nec sufficit dicere singularia, ad hoc vt plenè sit exempta, nisi dicat eximo te vel cõsimilia, licet facta exeptione posit aliqua excipere de quibus not. inf. de priuileg. accepimus. & c. cùm capella. & c. cùm & plantare (fidelitate) hoc est de tẽporalibus (obedientia) correctione reputatione (letanijs) hæc spectant ad spiritualia (& alijs consimilibus) tam de spiritualibus, puta quâm de temporalibus reddat rationem. 16. q. 2. c. 2. (ad quod) id est, quod in prædictis debet ecclesia sibi esse subiecta.

3 † Priuilegia) etiã confirmatoria, sed dices non idem supponit priuilegium, quod confirmationes? Respondeo differentia est inter priuilegium, vbi ponuntur subscriptiones canonicorum, & vbi multa alia præter confirmata ponuntur & confirmationes, vbi non fit subscriptio canonicorum, & nulla alia ponuntur præter confirmata. (Quorum) patriarcharum. (testimonio) id est, in præsentia, aliter enim non valet confirmatio patriarchæ. ff. de admini st. tut. ita. §. gesisse. infrà, de excesio. præla. sicut venire (ecclesia) sancti proculi (eo) priuilegio. (vitæ.) ff. de administr. tut. ita. §. gesisse. argument. contra. C. de testa. l. hac consultis. in principio. (à quo agitur.) hîc corrigitur text. decret. quia ista est litera registri (à quo) fuerat iudicatum, quòd archipresbyter ecclesiam dimitteret, aut abbati obedientiam repromitteret, credens etiam quòd testes vera deposuerant coram eo, qui de fidelitate manifestum protulerunt testimonium, idem ipse sententialiter diffiniuit hæc glossa. Istorum verborum. (à quo idem) id est, sententiam condemnationis sub eadem disiunctione dedit, scilicet, quod archipresbyter. vel obedientiam promitteret abbati vel ecclesiam dimitteret, in hoc concordauit cum sententia cardinalis, sed in eo discordauit, quia cardinalis non condemnauit, nisi ad obedientiam, episcopus autem condemnauit & ad obedientiam & ad fidelitatem, & ex hoc apparet, quòd in hoc iudicio actum ad vtrunque fuit, & quia testes ad hoc deposuerunt, apparet ex eo quod sequitur, quia Papa huic sententiæ innitens ad vtrunque condemnauit archipresbyterum (iudicatum) & fortè appellatum. (ad obedientiam) supple & fidelitatem, vt quidam dicunt (donationis) quæ fortè erat nimia. 12. quæstione. 2. bonæ rei. vel aliqua alia iuris solennitas deficiebat ibidem (originem.) C. de legibus non dubium. suprà, de fide instrument. inter dilect. (præualente) ff. de offic. præsi. illicitas. infrà eodem, sicut. suprà, de renunciat. c. in nostra. (præualente) quia fortè res aliter fuit narrata,

rata, quàm geſta: vt ff. de re iud. actorum. hîc vult dicere, quòd ſententia quæ pro veritate accipitur, præfertur ſermonibus qui dicuntur contra ſententiam, & quicquid contra ſententiam dicitur, reputatur ſermo, id eſt vanum. (fidelitatem) no. propter ſententiam in qua nihil de fidelitate dicitur contineri. Vel dic, quòd in ſententia etiam de fidelitate continebatur, quod ex eo præſumitur, quia in libello petitum fuit, quod dic, vt no. ſuprà, eod. in gl. 1. ſententiam.

3 † Fidelitatem) ſuper alijs in libello contentis nihil dicit, vnde poteſt dici, quod in alijs intelligitur abſolutus cùm non eſſent ſpecialiter petita, ſed ſub generali portione quam fecerat, ſcilicet, quia petebat ſubiectionem ipſius monaſterij concludebatur, ſi autem plura capitula ſingulariter & principaliter petita eſſent, & ſuper vno ferret hodie, ſuper alio cras ferre poſſet. ar. ff. de mino. etiam infrà eodem, cum I. & A. & tandem ſi nullo tempore iudex coram quo prædicta petita ſunt ſpecialiter nihil dixerit peribit inſtantia iudicij. C. de iudic. properandum. Si autem vnam magnam ſententiam peteret, vel magnam rem, & in parte condemnaretur non videretur abſolutus nec condemnatus in alia parte. ff. ſi cer. pet. quidam.

CAPVT XIIII.

CAVSAM QVAE INTER. (Atteſtationes) in cauſa principali inductas (probare) ſed non probat, quia fortè teſtes, licet dicerentur atteſtari pro clerico, fortè iudex qui eos recipit cognouit ſubornationem, & alios defectus in eis, quare non fuit ſecutus dicta eorum. ff. de teſt. l. 3. §. tu ipſe, in prin. fortè erat mandatum iudici, quod ſi clericus probaret, ſe electum à maiori parte quod ferret ſententiam pro eo, quod cùm probaſſet per duos vel tres teſtes ſubornatos, vel alias viles, quia iudex pro eo non ſententiabat, dicebat contra formam mandati ſententiam promulgatam, quod falſum eſt, vt hîc dicitur. Iudex tamen qui ferret ſententiam, hoc ipſum debet ſignificare iudici appellationis animi ſui motum. ſuprà, de teſta. cauſam quæ vertitur. in fin. (eidem) iſta & ſequentes rationes ſunt ſuperficiales & non ſufficientes.

CAPVT XV.

1 *Interlocutoria non præiudicat, ſi à diffinitiua ſit appellatum.*

2 *Ante ſententiam neceſſe eſt exprimere cauſam.*

3 *Ab interlocutoria appellare non licet, niſi grauamine aßignato.*

4 *A die latæ ſententiæ computatur decendium appellatiõis, & quando tempus currere incipiat in præſcriptionibus.*

Appellans à diffinitiua omnes exceptiones omiſſas, & etiam propoſitas, ſuper quibus contra proponentem pronunciatum eſt, proponere poteſt, etiamſi à die latæ interlocutoriæ effluxerunt decem dies.

Interlocutoria lata ſuper exceptione non admiſſa, à qua non eſt appellatum, an & quãdo tranſit in rem iudicatam.

5 *Quadrimeſtre tempus decurtari poteſt cum cauſæ cognitione, & non aliter.*

QVOD AD CONSVLTATIONEM. (Purgationem) in cauſa ciuili præſumptione faciente pro actore, niſi reus delato ſibi iuramento purgauerit innocentiam ſuam, iurando ſe non debere, quod ab eo petitur condemnabitur. ſup. de iureiur. c. vlti. vel agebatur de crimine ciuiliter, puta furti, vel vi bonorum raptorum, ſcz. ad conſequendum duplum, vel quadruplum, vel agebatur in modum inquiſitionis.

1 † Per ſententiam) duæ fuerunt ſentẽtię, vna interlocutoria. ſcz. quòd purgauerat ſe intra 20. dies, & alia diffinitiua. ſcz. quòd niſi purgauerit eſſet amotus de eccleſia, & à neutra harum ſententiarum fuit appellatum, quia ſi eſſet appellatum à diffinitiua, non præiudicaret ſibi interlocutoria: vt no. infr. eod. c. in gl. c. quare. ſed ſuper neutra appellauit, & ideò ſine contradictione mandatur ſententia executioni. Vel dic, quòd ſententia, qua indicitur purgatio, diffinitiua eſt. inf. de purg. c. quoties. (recipiens) quaſi per hoc videatur renunciaſſe appellationi. ſup. de offi. dele. c. gratum. C. de re iudi. abſolutioné. ff. de pac. tale. §. 1. C. de iure dot. impe. l. 2. ego fateor, quòd qui recipit talem terminum appellationi factæ videtur renũciare, ſed non faciendæ.

2 † Cauſam) quam neceſſe eſt exprimi ante ſententiam. inf. de appel. vt debitus. poſt ſententiam autem diffinitiuam ſecùs. ff. de mino. plus. 2. q. 6. anteriorum. §. forma. C. de pœna iud. placet. 2. hæc autem ſententia non fuit diffinitiua, ſed interlocutoria ſuper purgatione præſtanda tan-

da tantùm diffinitiua, cùm esset si condẽnaretur, vel absolueretur de crimine.

3 †Et ita habes hîc argum. quod à sententia interlocutoria non licet appellare, nisi assignato grauamine, quod etiam verum est, vt infrà, titul. proxi. c. cordi. aliter autem videtur notari, inf. eod. c. in gl. arg. de tali.

4 †Probatione) not. decendium appellationi præfixum, non à die probationis purgationis præfixo, sed à die interlocutoriæ computandum (decendium) not. à die latæ sententiæ computari decendium appellationis, & non à die termini assignati, vel conditionis extantis. si. 2. q. 6. biduum. in prin. secùs tamen est in alijs præscriptionibus, vbi non currit tempus nisi à die conditionis extantis. ff. quando. act. de pecu. est anna. l. 1. §. annus. C. de præscript. 30. anno. cum notis. §. illud. Et est ratio diuersitatis, quia lata sententia contra aliquem, etiam sub conditione statim ex ipsa sententia grauatur, vnde statim potest prosequi appellationem, etiam ante conditionem extantem, ergò multofortius poterit appellare, cùm & statim prolata sententia hæc præscriptio decem dierum currere incipiat, secùs autem in alijs præscriptionibus, quæ non incipiunt currere ante diem conditionis extantis, nec ante lędunt, nec etiam competit aliqua actio, vnde non sunt in mora, ante conditionem extantem (transeat) supr. de elect. cùm dilect.

☞ †Iudicare quæritur de tali quæstione facti, aliquis in aliqua causa cœpit de pacto de non petendo, vel de præscriptionibus, vel consimilibus, lata est sententia contra eum, scilicet quòd hæc exceptio non admittatur. Item postea fertur diffinitiua contra eundem, & appellat ab hac diffinitiua, sed ab interlocutoria non appellauit, modò quæritur, an in causa appellationis possit easdem exceptiones repetere, & distinxerunt quidam quod si à die interlocutoriæ latæ non effluxerant decem dies, quod benè potest in causa appellationis repetere easdem exceptiones, quia appellatio non tantùm releuat in principio negotij, sed etiam in interlocutoria, & super vtraq; sententia intelligitur appellatum. Sed contra hoc videtur, scilicet, quod nunquam appellatio emissa in principio, extenditur ad interlocutoriam, quia alio modo est appellandum ab interlocutoria, scilicet, causa assignata, vt hîc, aliter in diffinitiua, scilicet, nulla causa expressa, vnde sufficit, quòd appellatione facta, dicat appello. ff. de appellatio. l. 2. & l. à sententia. §. fin. Item si in diffinitiua contineantur plures articuli, potest appellare in vno articulo, & in alio non, quare eodem modo videtur, quòd potest appellari à diffinitiua, & super interlocutoria habere sententiam ratam, ac ipsam ratificare videtur, ex quo non appellauit.

Alijs aliter videtur quod melius, scilicet, vt nobis videtur quòd ex quo appellans à diffinitiua omnes exceptiones omissas & etiam propositas, super quibus contra proponentem pronunciatum est proponere potest, etiam si à die latæ interlocutorię effluxerunt decem dies, vel plures, quando appellauit, & hoc satis videtur quasi expressum. ff. de appellatio. l. 1. ff. quando appellat. sit. l. 1. circa princ. & ar. C. de iureiurando. l. generaliter. §. si autem cui. Item ad hoc facit. ff. de mi. l. 3. §. 1. nam totum negotium instructum est in quo læsus est, & à quo appellatum est. Ad rationes autem contrarias respondemus, quod directè non admittitur aliquis ad dicendum contra interlocutoriam, quæ transit in rem iudicatam, sed expone, quod si admittitur ad dicendum super principali, vel contra diffinitiuam, quia veritas semper est iuuanda, nec est in probationibus restringenda, benè admitteretur contra interlocutoriam. Fatemur tamen, quando si talis est interlocutoria, quæ non prodesset in principali, vt si quis condemnatus esset in expensis, & non appellasset per appellationem emissam, à diffinitiua non iuuabitur super expensis, quia prosecutio expensarum nihil facit ad principale negotium, imò posset prosequi appellationem emissam super interlocutoria expẽsarum, & nihilominus tamen super principali agere, à quo non est appellatũ. inf. de appel. super eod.

Sed dices interlocutoria lata super exceptione non admissa, à qua non est appellatum, transit in rem iudicatam, ergò ad idem decætero agere non potest, nec de eo excipere: vt ff. de exception. rei iudicata, cùm quæritur. & l. sequent. & ar. ff. ex quibus cau. maio. necnon. §. exceptio. ☞ †Respondeo quod transit in rem iudicatam, quantum ad hoc, vt vlterius appellari non possit super illa exceptione non admissa, sed non transit in rem iudicatam, quin iudex in causa ap-

 pellat.

pellat. posit dare licentiam repetẽdi easdem exceptiones, non obstante à quo appellatum est, nec mirum, quia iudex qui in principali hanc interlocutoriam dedit, hoc idem facere posset, nam quod iussit etc. ff. eodem titulo, quòd iussit. imò argum. eiusdem legis videtur, quòd in causa principali idem iudex, qui dedit interlocutoriam, potest dare licentiam ei cõtra quem lata est eas exceptiones repetere. Benè etiam facit ad hoc infrà, de appellatio. cessante. & de acc. qualiter. 1. suprà, de restit. spol. audita. circa fin. vbi dicitur iudici, quod reuocet quòd iniustè fecit. Vel dic, quod nunquam sententia interlocutoria transit in rem iudicatam. Nec decre. ista contradicit, quia hìc non fuit lata sententia interlocutoria, sed diffinitiua, & eodem modo respond. decre. suprà, de elect. cum dilect. quia & ibi facta fuit confirmatio, quæ vim sententiæ diffinitiuæ obtinet. Item nec etiam hìc nec ibi causa appellationis prosequebatur, hìc enim nõ ꝓsequitur causam appellationis à diffinitiua, quia ab eo non appellauit intra decem dies. In decret. autem cùm dilectus. nullo modo appellauit (præsertim) id est, maximè. nam idem esset si causam redderet (sententiæ) de purgatione præstanda, vel quia priuetur ecclesia (agendum) scilicet, ad executiones sententiarum (quadrimestre) repete quæ diximus suprà, de offic. delegat. c. quærenti. fortè potest dici, quod sicut & in personalibus, sic & in priuatione ecclesiæ, si non purget se necesse sit tempus quadrimestre. Alij contradicunt.

5 † Arctari) hìc reprobatur sententia dominorum dicentium, quod si minus quadrimestre tempore asignet iudex cõdemnati ad soluendum, tenet condemnatio, sed habebit tempus quadrimestre ad soluendum. arg. ff. de reg. iur. l. 4. si quis con. tu ergò intelligas, quod potest decurtare tempus quadrimestre cum causæ cognitione, vt hìc. ff. de reg. iur. l. 2. sed sine causæ cognitione minimè: vt ff. de regu. iur. l. 4. §. si quis cùm (recipit) & recepisse videtur, ex quo præfigebatur terminus, nec appellabat, quia nec suffecisset sibi contradicere sine appellatione (amplius) id est maioris temporis, quo ad executionem interlocutoriæ faciendam.

CAPVT XVI.

SICVT NOBIS. (Quod) scilicet quòd esset sententialiter absolutus (non exprimantur) idem esset & si exprimantur, nam illud esset causa sententiæ, non est testimonij. Causam enim testimonij est, quia præsens fuit, quando lata fuit sententia, & quia eam legi audiuit.

CAPVT XVII.

1 *Non licet in vna causa tertiò appellare.*

2 *Sententia confirmatur in præiudicium vnius & non alterius.*

Sententia in causa appellationis pro cohærede quomodo feratur.

3 *Quando tertia persona quæ non fuit in iudicio admittatur ad prosequendam appellationem.*

4 *Prior victor, si vult suscipere defensionem causæ præfertur illi cui nunc de nouo alius mouere cœpit eam.*

5 *Ante litis contestationem, si tertia persona velit immiscere se, & impedire, ne lis cũ reo incœpta procedat, an posit.*

6 *An tertia persona, quæ vult defendere causam, quæ eum tangit, debeat si est ante sententiam dare nouum libellum.*

7 *Non debet qui vult prosequi ius suum, reo assistere.*

8 *Rei vendicatio competit etiam contra non possidentem.*

9 *Possessio per alium detenta amittit, quam citò ab alio occupatur etiam ignorante eo qui per alium possidet.*

10 *Potest is cuius interest repellere eum ab agendo ad quem primo loco pertinet defensio, si sit suspectus.*

CVM SVPER CONTROVERSIA. † Latæ) & semper Oueten. episcopus appellauit à sententijs contra monasterium, latis, alioquin si non appellasset fieret sibi præiudicium. argumen. eius quod de liberto dicitur. ff. de re iudic. sæpè. vbi dicitur, quòd defensio liberti primò spectat ad patronum, secundario ad libertum, vel potest dici & melius, quod si non appellauit in processu negotij, sed illud ad finem perduci permisit, vel etiam si non appellauerit à prima sententia lata in causa principali, sed modò in causa appellationis appellet sufficit cum nondum sententia transiret in rem iudicatam, etiam si præsens sit is, cuius interest, & causam suam agi sinat. ff. de appellatio. ab executore. §. alio. ibi enim constat, ꝙ ipse sciebat causam suã agi,

agi, quia loquitur de domino & eius procuratore, ad idem. C. de euict. si parentes. ff. quando appel. sit. l. si procuratorio. & ff. de appel. recip. l. 1. ff. de pig. si superatur. & ostendet in causa appellat. iniquam sententiam, per quam pronunciatum est monasterium ad Auriens. episcopum pertinere, & iudex appellationis pronunciabit sic, cùm monasterium cellæ nouæ non ad Auriens. episcopum, sed Ouetens. pertineat, ideò monasterium ab episcopi Auriens. impetitione absoluimus, & latam pro ipso sententiam reuocamus. Alij dicunt, quòd tantùm pronunciabit sententiam pro episcopo Auriens. contra monasterium latam, non præiudicare episcopo Ouetens. ff. de appellat. à sententia. 1. resp. & §. idem rescri. Nos credimus primam sententiam proferendam, vbi sibi fieret præiudicium ex prima sententia, sicut est, quando ad eum primo loco pertinet defensio. j. eo. c. pe. vbi not. hic casus. ar. ff. de appellat. l. à sententia, sed si non fiebat ei præiudicium, nisi quo ad præsumptionem, quia ex quo lata esset sententia pro episcopo Auriens. contra monasterium, præsumptio esset, quod ipse haberet ius in ipsum potius quàm Ouetens. sed tunc hac præsumptione nõ obstante, iuxta secundum modum feretur sententia. scz. sententiam contra monasterium latam pro Auriens. non præiudicare episcopo Ouetens. & interim pendente causa appellationis, cùm per eam extinctum sit pronunciatum inquantum Ouetens. præiudicat. ff. ad Ter. l. 1. §. vlti. suspendetur executio Ouetens. in alijs autem quæ non tangunt episcopum Ouetens. non differetur sententia, vt hîc.

1 † Sed quid si abbas appellauit bis, nũquid à tertia sententia contra abbatẽ lata licebit episcopo Ouetens. appellare? Respõ. non, imputetur enim sibi qui sciebat causam suam agi, & non prohibuit, vel non appellauit. ff. de re iud. sæpè. C. de euict. si parentes. & quia in vna causa non licet tertiò appellare. C. ne in vna eadẽq; causa lic. ter. procur. in rubro & nigro. & j. de appe. directè tamen posset dici quòd in duabus appellationibus condemnatũ esset monasterium, tamen si nesciũt causam suam agi ante sententiam latam, episcopus tamen appellare potest intra decem dies, cùm sua intersit, cũ ex ipsa sententia posit qualequale præiudicium fieri. ff. de app. à sententia, in prin. Si autem ante vltimam sententiam sciuisset causam suam agi, debebat asistere monasterio, quòd si non fecit post duas appellationes à monasterio facta, non poterit appellare, quamuis potest dici, quòd in hoc casu etiam post duas appel. emissas, à monasterio poterit episcopus appellare, si tantùm ante vltimam sententiam sciuit causam suã agi, cùm aliàs sine culpa sua posset sibi magnum præiudicium generari, quod esse non debet. ar. s. de constit. c. 2. sed propter appellationem suam in nullo releuabitur causa quo ad monasterium, imò quantum ad ipsum mandabitur sententia executioni: vt. j. sequitur.

2 † Sed oppones, quomodo sententia ad præiudicium vnius est executioni mandanda & non alterius? Respon. non dicitur hîc, quòd executioni mãdatur in præiudicium vnius, & non alterius, sed benè confirmatur in præiudicium vnius, & nõ alterius, & etiam si super multis articulis lata esset sententia, quorum aliqui non tangerent episcopum, super illis posset fieri executio super illis qui tangunt episcopum non, & videtur hoc ea ratione, q non debet fieri præiudicium his, qui non sunt in causa. ff. de app. l. 4. §. 1. & 2. ff. quãdo app. sit. l. 1. §. dies autem & seq. imò plus dicimus, quòd etiam si sententia sit talis, ex qua fiat ius, sicut quærela inoffi. testa. tamen absentibus non præiudicat. ff. de inoffi. test. l. Papi. §. si ex causa. ff. de ap. si per collu. & possunt agere absentes prosequendo causam appellationis. Item etiam non prosequendo. ff. de ap. à sententia. §. si hæres. §. idem. & de iureiu. l. si duo.

☞ † Sed dices cohæres potest appellare à sententia contra cohæredem lata, vbi nullũ fit ei præiudiciũ, nisi quia præsumptio est contra eum. ff. de app. à sententia. in prin. quomodo fertur sententia pro hoc cohærede in causa appellationis? Respon. dicet iudex pronuncio præiudicium nullum ei fieri ex hac sententia contra suum cohæredem lata, nec etiam quo ad præsumptionem. ar. d. l. legis. ff. de iureiu. si duo. in princ. (cum) incipit à sententia (quantũ ad monasterium) C. de test. hac consul. §. ex imperfecto. j. de dona. inter dilecta. j. eod. tit. suborta. scz. quòd vlterius contra ipsam nihil valeat obijcere.

3 † Quidam dicunt ad prosequendum appellationem post sententiam, tertia persona quæ non fuit in iudicio, semper admittitur, si sua interest, quòd sententia sic lata est. ff. de ap. ab executore. §. ab alio

&l. si per collusio.ff.de episco.si super. & iudex appellationis feret sententiam iudicando sentẽtiam iustam, vel iniustam, quæ lata fuit à primo iudice, & non absoluet reum ab impetitione actoris. Alij tamen distinguunt: vt no. in glos. & semp. & vt videtur, nituntur ratione, & eodem modo quilibet cuius interest, non solùm in causa appellationis, sed etiam quo ad principalem causam admittitur, & ante sententiam, & ante litis contestationem, & post lit. contest. ff. de inoffi. test. si suspecta. ff. de re iudic. sæpè. vbi de liberto loquitur, & hoc casu probato iure tertiæ personæ, iudex absoluet reum ab impetitione actoris, sed non condemnabit eum tertiæ personæ qua se immiscuit ad defendendum reum, quia ad hoc non egit, & hæc quidam intelligunt esse vera, vbi tertia persona erat in possessio. iurium petitorum. †Alij tamen intelligunt idem etiam si non sit in possessione, sed de iure sibi competenti. Sed contra hos est. ff. de rei vendicatione, is à quo. & l. sequent. ff. de peti. hære. l. pe. vbi non obstante contradictione tertiæ personæ mandatur sententia executioni. Tu responde, quòd ibi non intererat, nec poterat interesse ipsius tertiæ personæ quo ad principalem causam, nec etiam quo ad possessionem ipsius, licet posit interesse quo ad instantiam iudicij, quia ibi non posidebat, & ideò sibi non præiudicatur, si in aliũ possessio transferatur, quam non habebat. Item super proprietate non fieret sibi præiudicium, quia ita fertur sententia iusta pro eo, & contra eum, cum quo lis cõtest. est, ac si posideret: vt in præalleg. l. is à quo.

Sed contra videtur, si conuentus cum quo lis fuerat contestatus sine dolo desijt posidere, vlterius non tenetur. ff. de rei vendicatione, si autem. §. 1. Sol. ibi in illis legibus, scilicet, is à quo. & se. in culpa fuit condemnatus ex eo, quod transtulit possessionem in præmonitorem causæ suæ cautione quæ ibi cõtinetur, scz. quod reum condemnatum seruabit indemnem contra alium agentem. ff. ad leg. Falci. dolo. ff. si cui plusquam. per legem Falci. hoc autem. §. hæc cautio. qui enim cautionem prædictam habet, & rẽ ipsam habere videtur, quantum ad hoc, vt pro eo respondere cogatur. argum. præalle. l. ff. ad. l. Falci. dolo. ff. si cui plusquam. per l. hoc autem licet secùs sit, quando agitur noxaliter. ff. de noxa. act. si plerunq;. & l. si quis à multis.

4 †Credimus tamen, quòd si prior victor velit suscipere defensionem causæ quod præferendus est illi, cui nunc de nouo alium mouere cœpit eam, sicut emptor prior, præfertur venditori. ff. de re iudi. sæpè. & potest etiam appellare, si sententia feratur contra eum, à quo habuit possessionem, vt hîc. & ff. de app. ab executore. & l. seq, si non offerat se defensioni, sed priorem reum permittat agere, & feratur sententia contra ipsum reum, sufficit si ipse primus reus cedat ei, qui de nouo obtinuit actionem ex stipulatione, quam habet contra eum, qui primò obtinuit, & per eam, scilicet, cesionem actionis obtinebit, quod restituat sibi rem, pro qua cauit, & si velit probare de iure suo, non audietur, quia in culpa fuit, si confidebat de iure suo, quare non assumpserit defensionem causæ, vel quod non appellauerit, & quod non fuit prosecutus appellationem nomine ipsius condemnati, non suo. Si verò primus reus ambobus condemnetur, antequam à primo præstetur prædicta cautio, tunc ipse condemnatus rem restituat ei, qui primò cauebit de indemnitate eius, & alij cedet actionem contra cauentem. Alij tamen aliter dicunt. Item ibi scilicet. ff. de rei vendicatione, is à quo. & l. sequen. non dicit quòd aliquis immisceret se causæ alterius, imò ibi vterq; principaliter agebat contra eundem, super eisdem rebus, quãuis benè fateamur ibi, quod si vellet se ius immiscere ad iuuandum reum contra alterum actorem, quod non admitteretur præmissa ratione.

5 † Si verò ante litis contestationem tertia persona velit immiscere se, & impedire, ne lis cum reo incepta procedat, non potest, dummodo alteri, qui primo reum conuenit competat actio. Et eodem modo dicimus procedẽdum in causa matrimoniali, quando tres personæ vel plures sunt in causa, vt not. j. de spon. veniens. tertia tamen persona, & si non ad impediendum processum admittatur, ad auxiliandum saltem admittetur, & non solùm quod tertia persona posit interuenire in auxilium rei, sed in auxilium actoris, dummodò sua intersit, vt si aliqua ecclesia prouocet in libertatem, & dicat soli Papæ subesse, nam Papa tunc poterit ei asistere. arg. infrà, de confir. vti vel inuti. cum dilect. in fine. sed siue appellet, siue non, causam suam super principali de nouo incipere & prosequi poterit

poterit, non per modum appellationis sed incipiendo à capite & prosequendo, sicut si nunquam appellasset, nisi in casibus, vt not. infrà eo. quamuis. in gl. quæ incipit, VERBI GRATIA. (Constiterit) quæro autem quomodo aget Ouetensis cùm non sit lis contestata? Respon. sufficit lit. contest. facta cum monasterio, cùm appellando videatur approbare, quicquid factum est per monasterium vsq; ad appellationem. ff. rem ratam habere. l. 3. §. vltim. sed hoc stare non potest, quia monasterium non egit nomine episcopi Ouetensis. vel defendit, vnde ipse episcopus ratificare vel approbare non potest, quod suo nomine non est actum, tu dic melius, quod non fertur sententia super principali pro huiusmodi prosecutore appellationis, sed pronunciandum est per iudicem, & ita non refert, si non fuit lis contestata, nec fit præiudicium episcopo.

☞ †Sed quæro de hac appellatione secundũ hanc opinionẽ vltimã, vtrum obtineat vim appellatiõis emisse in iudicio, vel emisse extra iudiciũ, & videtur emisse extra iudicium, quia priorem causam nõ prosequitur, sed nouã tantùm, quia petit pronunciari, quod nullum fiat sibi præiudicium ex hac sententia lata contra monasterium, de qua nihil in primo iudicio actum est, quod si est ita, scilicet quod sit prouocatio extra iudicium, appellatus non tenetur comparere coram iudice appellationis, nisi citetur appellatus: vt no. infrà de app. cùm sit ro. imò cùm sit aliàs hæc principalis causa, tantùm corã principali ordinario agenda est, non coram superiore iudice appellationis. Respondeo, hæc appellatio censenda est iure appellationis emisse in iudice, & superior ad quẽ appellabitur, debet de ipsa cognoscere, & non ipse, qui tulit sententiã, quod ex eo apparet, quia fit in iudicio, & ab iniuria facta sibi in iudicio, quia per sententiam latam contra alium dicit sibi iniuriam factam, & nisi appellatus intra annum comparuerit, eodem modo procedetur in hac causa appellationis, & sine lit. cõtest. & parte absente, sicut in causa appel. emisse in iudicio, & quia agitur inter partes. inf. de app. sæpè. & c. oblatæ. & c. per tuas.

6 †Et no. quòd cùm tertia persona vult defendere causam, quæ eum tangit, si est ante sententiam, non debet dare nouum libellum, sed tantùm causam cœptam deberet prosequi, vel iuuando eum, qui eam cœpit, vel assistendo ei. C. de litis contestatione. Authent. nunc si hæres. vel eum remouendo, si primò pertinet ad eum defensio, vel si suspectus est. ff. de re iudicata. sæpè. ff. de appellat. ab executore. ff. de inoffi. test. si suspecta. & per consequens videtur, quod eædem defensiones competant huic tertiæ personæ, quæ competunt ipsi reo, si non remoueretur & eodem modo contra eum. Si autem post sententiam prosequi vult appellationem ab ipso reo emissam, idem faciet, & videtur quod etiam eo inuito prosequi possit. Si autem appellationem à se emissam velit prosequi, cùm principalis reus nolit appellare, tunc potest formare libellum in hac forma episcopus Ouetensis, cùm episcopus Auriens. obtinuerit sententiam surreptionis pro se ferri contra monasterium cellæ nouæ, & ego sum in possessione subiectionis ipsius, & propter hoc videns mihi præiudicium generari, appellauerim à sententia lata contra monasterium, peto à vobis domine iudex appellationis, quòd vos pronuncietis sententiam iniustam, & appellationem legitimam, & quòd absoluatis monasterium ab impetitione episcopi Auriensis. Pro se autem nihil petet, sed oportebit eum probare, quod sit in possessione subiectionis, & insuper de iure monasterij, & si publicatæ sunt attestationes in prima causa quando agebat monasterium, modò episcopus Ouetensis in causa appellationis quam prosequitur, non poterit alios testes producere super eisdem articulis, sicut nec monasterium posset, si appellasset. suprà, de testa. fraternitatis. nam hæc causa primæ succedit, & ideò eandem naturam assumit: vt patet infrà, de vot. & vot. redempt. magnæ. §. cùm igitur. Sed si episcopus Ouetensis omissa causa appellationis, velit causam incipere à capite, in casu in quo potest, puta si ignorauit primam causam agi, vel eam non defendit, vel alijs consimilibus, tunc si translata est possessio in Auriens. ordinabit causam, sicut si nunquam actum fuisset contra monasterium. Si verò nondum translata esset possessio in Auriens. & ignorauit processum contra monasterium habitum, tunc dicet executoribus sententiæ pro Auriens. latæ, non debebatis mihi auferre possessionem me-

am, sine causæ cognitione. ff. de re iudic. à diuo. §. si rerum. aliàs incipit si super O. ueten. C. si per vim. l. fi. imò plus videtur, quod si non esset in possessione subiectionis, sed tantùm haberet ius in re, & ignorasset causam agi, tunc posset impedire executionem. suprà, de testi. veniens.

☞ † Sed quidam intelligunt hoc speciale, quando sententia fertur in beneficijs vacantibus: vt ibi plenius no. Alij dicunt & fortè melius, quòd ante sententiam in principali causa latam, & post sententiam in causa appellatiõis tam ad se, quàm à proprio reo emisset tertia persona cuius interest, potest ius suum tam super proprietate quàm super possessione proponere, si vult, dummodò ius tertiæ personæ, illud idem ius sit, quòd deductum erat in iudicium à primo actore & reo. ff. de re iudic. sæpè. §. 1. & 2. ff. de appellatio. ab executore. §. alio. suprà, de maio. & obedi. inter. vbi de hoc, & dummodò primus reus non posideret, quod ab eo petebatur, sed alius in eo posidebat, illud ius sicut libertus non posidet in se ius patronatus, sed patronus, sicut ecclesia, vel clerici non posident in se ius subiectionis, sed prælatus, cùm nulla res sibi seruiat, nec etiam proprio domino. ff. si vsusfr. pet. l. vltima, in principio. ff. de ser. vrb. prædi. iure communi. & tamen conueniri possunt huiusmodi personæ, vt in præalle. iuribus continetur. & not. ĩ. de præscript. auditis. in princ.

☞ † Si autem hæc tertia persona velit proponere de iure super proprietate, nullum fit sibi præiudicium, quantumcunq; sciat causam agi, vt in fine huius decr. dicitur, sed super possessorio benè præiudicatur sibi, si sciret, & non defendat primũ reum, vel eum à defendendo non repellat, vt hîc. ibi alioquin illud etiam benè admittitur, quòd si primus reus pro iure suo produxit testes, & si postea tertia persona, quæ sibi asisitit, velit publicatis attestationibus producere testes super eodem iure suo, distinguendum est, an super eisdem articulis producat, an super diuersis, sicut si primus reus post publicatas attestationes producere alios testes vellet: vt not. suprà, de test. fraternitatis. & hoc ea ratione probatur, quia si præiudicat tertiæ personæ, sententia contra primum lata tenet, non tantùm super possessione, sed etiam super proprietate, quando astitit ei, quare non eodem modo præiudicaret sibi processus contra eum habitus, vtiq; imò ei præiudicare debet. ar. ff. de iudic. quæ de tota. & in eo colligitur quod not. ĩ. de offi. dele. pasto.

7 † Si enim volebat ius suum prosequi, non debebat primo reo asistere, nec in principio, nec in fine, nec in medio, & videtur hic Papa reprobare opinionẽ R. qui dixit, quòd si aliquis petat aliquod ius in re aliqua, quam ego posideo, & ego hoc sciam contra possessorem sententiam latam, mihi præiudicat, & sic intelligimus legem. ff. de re iud. sæpè ibi nam & si libertus meus me interueniente seruus, vel libertus alterius iudicetur mihi præiudicat. glossabat enim ibi R. id est, me interueniente, & sic me sciente. ar. pro eo. C. de lib. cau. principaliter. Item videtur, si res aliqua vendicetur ab aliquo, qui non posidet eam, sed tantùm tenet, nam tunc ego si mea interest, debeo offerre me defensioni eius, & nisi offeram, si scio, sit mihi præiudicium quo ad possesionem. ar. ff. depo. l. bona fides. secùs autem si ea posideat, quia tunc nec admittor ad defensionem, nec mihi sit præiudicium: vt not. suprà, vt lite non contesta. quoniam. §. fi. sed vbi ipse conuentus tenet, & ego posideo, tunc etiam eo inuito admittor.

8 † Et si quæras quid obtinebo ego tertia persona posidens aliquã rem. Respon. quod repellitur à defendendo reus conuẽtus, si ante lit. contest. ego velim defendere eam, nec est contra. ff. de rei vendi. l. officium. vbi dicitur, quod rei vendicatio competit etiam contra non posidentem, quia illud loquitur, quando nullus posidens offerebat se defensioni. Si autẽ post lit. contest. offerebat se posidens probaturum, quod rem posideret, tunc obtinebit, quod reus qui obtulit se defensioni, cũ non posideret, non condemnabitur ad rem vendicatam dandam, sed ad rei æstimationem. ar. ad prædicta. ff. de pet. hære. nec vllam. §. si quis absentis nomine. & §. itẽ si quis. ff. de rei ven. si is qui. & duabus legibus seq. Super proprietate autem videtur, quod nullum præiudicium sibi fieri posit, etiam si sciat rem quam posidet ab alio vendicari, etiam si non contradicit. ff. de re iud. sæpè. §. vlt. Si super proprietate post lit. contestat. velit sibi assumere defensionem causæ, non videtur quod posit, quia cum ille qui tantùm tenebat litem sic contest. non potest inducere super proprietate probationes, quæ ipsi

ipsi possint quantum ad sententiam pro se ferendam, cùm nihil petierit, nec litem fuerit contestatus, & cùm dicat, eum non habere proprietatem illius rei. Io. tamen dixit & benè, quod si quis iura petat, quæ ego possideo in re aliqua me sciente, & obtineat, non tamen mihi præiudicat, nisi eum defendam, & exponit verbum. d.l. sæpè, scilicet, me interueniente & defendente, sed & secundum eum apparet, quòd si offerat se defensioni, quòd debet probare de suo iure aliter fieret sibi præiudicium.

8 † Item not. quòd etiam illis inuitis, in quibus ius petitur & confitentibus iura petita in mei præiudicium, ego admittar ad defendendum ius meum. C. de lib. cau. principaliter. in fi. & fertur sententia pro eo, & contra eum, qui litem contestatus est non nominato me, qui superueni & defendi in condemnatione, vel absolutione, nisi narrando factum, & tamen ex quo defendi, per consequens proderit mihi sententia, vel nocebit.

Sed contra prædicta, & ea quæ hîc dicuntur hîc opponitur, quomodo sententia lata cõtra monasterium, & per Papam confirmata, & quæ transit in rem iudicatam, reuocabitur per appellationem Ouetens. episcopi vel alterius? Respondeo certum est, quòd is cuius interest appellare potest. 2. q. 6. non solent. Item certum est, quòd iudex appellationis debet pronunciare sententiam, à qua est appellatum iniustam, si eam inuenerit iniustam. 2. q. 6. §. fi. vnde si inuenit primum reum, qui litem contestatus est iniustè condemnatum, absoluet eum propter appellationem emissam ab eo, cuius interest, quia per alium habebit, quod per se non potest habere. ff. quemadmo. ser. si commune. ff. de lib. leg. si quidem. Alij tamen dicunt, quòd episcopus Oueten. non debet petere in causa appellationis, quòd sententia contra primum reum lata irritetur, quæ incontinenti per Papam fuit confirmata, vt hîc continetur. Sed hæc debet esse petitio eius, quòd cum ipse Ouetens. possideat iura alij adiudicata, quòd iudex pronunciet, & per illam sententiam non fiat sibi præiudicium, & quòd decernatur, quòd executio sententiæ non est facienda in iuribus ab eo possessis, & sic etiã fertur sententia, si ꝓbauerit se possidere. Ille autem contra quem lata est sententia, non impediet eum, qui vicit super proprietate, nec etiam super possessione, si tertia persona appellans non probauerit aliquid de possessione.

Superiores autem non negant libellum esse bonum, sed dicunt etiam & superiorem bonum esse, per istam autem decre. satis patet, quòd si Ouetens. episcopus non prosequendo appellationem, sed alio modo vellet se opponere, quo minus sententia mandaretur executioni, puta dicendo & offerendo probationem, quòd res sit sua, vel quòd est in possessione, quod non est audiendus, tamen semper saluũ manet ius eius in ꝓprietate, sed nõ in possessione quam amittit per executionẽ sententiæ, vt hîc, & est hoc iustum. Ex quo enim iura voluerunt, ꝙ contra istũ ratione huius detentionis detur actio, rationabile fuit, quòd etiã fiat executio sententiæ super hoc latæ, ne actor aliàs illusorium videatur egisse. Imò plus videtur, ꝙ etiã si in alijs rebus, quàm quæ adiudicatæ sunt mandetur executioni sentẽtia, quòd non pertinet ad executorem cognoscere, nisi de proprietate. ff. de re iud. à diuo. §. sed si super. & §. quòd si res.

9 † Sed oppones, quia si videtur, quòd tãtùm detentio, & non possessio transfertur in vincentẽ, & sic prior possessor possideret iura in re petita, & alijs adiudicata, & etiã per executorẽ tradita, si non possidebat ante sententiã, vel executionẽ. Respõdeo nõ ita est, quia possessio per alium detẽta, amittitur quã citò ab alio occupatur, etiã ignorãte eo, qui per aliũ possidet. ff. de acqui. pos. peregrè. §. pen. Alij tamen dicunt de æquitate, quòd si statim haberet paratas probationes super sua possessione, quòd differenda est executio. argu. ff. de re iud. à diuo. §. si super. ff. ad exhi. l. 3. §. sciendum. & §. ibidem. Appellationem) si episcopus Ouetens. esset in possessione monasterij, siue appellauerit, siue non, dũmodo nesciret causam suã agi, non est mandanda sententia executioni. C. si ꝑ vim vel alio modo. l. vl. Si verò sciuerit, & appellauerit rationabiliter, nec aliàs fuerit contra ius, pendente causa appellationis, non mandabitur sententia executioni, vt hîc. Si verò sciuerit & non appellauerit, vel appellauit, & iniustè sententia mandabitur executioni. ff. de re iudi. sæpè. infrà, eo. quamuis. Si verò Oueten. non erat in possessione, siue appellarit, siue non, semper mandatur sententia executioni, & non fit præiudicium ei in proprietate. ff. de rei vendi. is à quo. & l. seq. Nec est contra, suprà, de testib. veniens.

quæ loquitur, quando ecclesia vacante data est sententia, vbi secùs. vt ibi no. Vel dic & melius, quòd etiam tunc, si non sciret absens, nulli absenti præiudicium fieret, & sentētię executio impediretur, & sic intelligitur decre. veniens. hîc autem loquitur, quando sciebat causam agi.

10 † Rationabiliter) scilicet, intra decem dies, vel antequam tertiæ sententiæ ferrentur. C. ne li. in vna. l. 1. vel id est, ex causa rationabili, is autem cuius interest, potest à principio interesse, ne colludatur. C. de lit. Authen. nunc si. C. de lib. cau. principaliter. ff. de inoffi. testa. si suspectam. ff. de leg. 1. si seruus plurium. Imò plus dicimus, quòd ille cuius interest potest repellere ab agendo illum, ad quem primo loco pertinet defensio, si sit suspectus. ff. de app. ab executore. §. alio (legitimum) infrà, de app. cùm sit (alioquin) id est, si non fuit rationabiliter appellatum, vel fuit, sed non misit nuncium, & nesciuit causam suam agi, aliàs secùs. infrà, eo. quamuis. (præiudicio) quo ad proprietatem. simile sup. vt lit. non contest. quoniam. §. pe. C. de liber. cau. iubemus. & accedit quòd no. suprà, de in integ. resti. suscitata. & inf. eod. suborta.

Sed contra. ff. de re iudi. à diuo. §. si super rebus. vbi dicitur, quòd si super. rebus capiendis in causam pignoris propter rem iudicatam fiat controuersia, quòd facienda est summaria cognitio. Solu. aliud est vbi petitur sententia mandari executioni in alijs, quàm in illis, quæ adiudicatæ sunt, vt ibi, aliud vbi non in alijs rebus, sed in his quæ adiudicatæ sunt vt hîc, ibi enim nulla summaria cognitio adhibetur. Alijs) scilicet ignorantibus, qui non ratione potestatis, vel societatis, vel contractus, vel officij, vel procurationis illi agenti astricti sunt, aliàs contra. ff. de iureiur. l. si duo. §. is qui. & l. seruus. & l. iusiuran. §. fi. verum. quod res inter alios acta, regulariter alijs non nocet, sed res acta inter easdem personas in vno iudicio benè nocet, quandoq; in alio, quia illi & vtriq; illorum, qui agunt inter se, & in vna causa, si postea agunt separatim in alia causa, vel si cum alio agant, vel agat, alteri eorum nocet. VERBI GRATIA: Si condemnatus de furto, vel publico crimine in quacunq; causa, & cum quocunq; agat, tanquam infamis à testimonio, & à iudicato repelli potest in omni causa. 4. q. 6. c. 1. sup. de testi. testimonium. & ‡ in mirabilibus casibus est inuenire.

‡ *Aliàs innumerabilibus.*

Quòd intelligas verum in hîs, quæ consecutoria sunt priorum sententiarum vel aliorum actuum, non autem in alia causa præiudicat, vt si sententia lata est super furto, cùm agitur ciuiliter, non præiudicat, quando agitur criminaliter. C. de iu. pri. l. si quis ad se fundum. & arg. sup. de elect. cùm dilecti. & not. ī. de purg. cano. cùm dilectus.

CAPVT XVIII.

1 *Patronus cùm aliquem superiori præsentat, non potest sine superioris licentia variare.*
2 *Non valet institutio episcopi facta de alio, quàm de præsentato à patrono.*
3 *Subdelegatus Papæ an possit alium subdelegare.*
4 *Testes recipiens discernere debet, quanta fides sit eis adhibenda. Et alia hîc notata obseruare debet.*
Iudex potest committere tabellioni exceptionem testium, quantum ad scribendum, non tamen ad examinandum.
Diffinitiua sententia, quæ est nulla, legitima appellatione suspensa, iterum cognoscitur.
5 *Nonnullæ libellorum formæ quæ admitti non debent.*

CVM BERTHOLDVS. (Asserens) & malè, quia nullam vtilitatem de illo pignore consequi potuisset, quia cùm inter cæteros eius fructus sit, præsentare illum fructum, non posset sibi computare in sortem, cùm nullo dato, vel recepto debeat præsentari. 1. q. 2. quam pio. Item iuribus fundi non vtitur creditor. ff. de pig. sed an viæ. Item sequeretur absurdum, quòd soluto debito remoueretur præsentatus. ff. quib. mod. pign. vel hypo. Sol. l. 1. C. si pig. pig. dat. sit l. 1. & 2. quòd esset contra. 16. q. vlt. inuentum. alios autem fructus in sortem computat, postquā sunt consumpti. ff. de pign. act. l. 1. & 2. ff. de pig. creditorem. secùs autem in emptore & feudatario, qui cùm habeat directum dominiū, vel vtile possunt præsentare sic, vt alios fructus licitè habeant. ff. de contrah. empt. in modicis. & l. si aquæductus. & l. seq. & l. dolia. ff. de fun. dot. l. 1. Præsentauit) & licitè ex quo prim⁹ elector siue præsentator ius eligendi non habebant, quāuis tunc non constaret, sed pòst constet, & sic nō est cōtra. de elec. cōsiderauimus. quia illi ius eligendi habebāt, licet priuari possent vel priuandi essent, ꝓpter delictū suū, & not. s̃. de elect. dudum. & c. auditis. argu. hic qui pignus habebat nullum ius eligendi habere, c. sup. no.

(Sed

1 (Sedipsum) † Patronus enim ex quo aliquem præsentat superiori, sicut hîc fecerat, sine licentia superioris variare non potest, sicut dicimus in postulati. inf. de iurepa.pastoralis.sup. de postu.præl.c.bonæ memo. 2. cùm ergò variare non posſit, præsentatus ius habet saltem implorandi officium iudicis, vt ecclesiam vacantem sibi conferat, ad quam est canonicè præsentatus, maximè cùm ecclesia est vacans, vel pro vacante habenda, quando scilicet institutus in ea non est canonicè institutus: vt hîc, secùs autem dicerem, si alius ad præsentationem patroni esset institutus, etiam cum iniuria primo præsentati. inf. de iure patr. pastoralis. quia cùm nõ vacet etc. nõ potest implorare officium iudicis, nec valet, quòd quidam opponunt, patronus potest mutare pręsentatum, ergò præsentatus nõ potest petere ecclesiam. Non enim dicimus, sicut suprà dictum est, quòd præsentatum posſit mutare, nisi episcopo mandãte, & etiam episcopus non admittendo idoneum, peccat, & contra eum competit actio: vt in decr. pastoralis. quòd etiam si mutare posset, non tamen sequitur, ergò non potest agere, sicut in venditore, qui rem vni venditam, alij vendere potest, & tamen antequam alij vendat, ipsam petere potest, siue enim venditor pœniteat ipsam vendẽdo & tradendo alij. C. de rei ven. l. quoties. siue non semper, tamen emptor contra ipsum actionem habet. ff. de act. emp. l. exempto.

2 † Sed quid dices, si episcopus instituit alium q̃ præsentatum à patrono? Respondeo cassabitur institutus ab episcopo. 17. q. 6. decernimus. Non obstat. de iurepatr. pastoralis. quia loquitur ibi, quando præsentatum à patrono instituit, licet patronus variauerit, quod licet, vt ibi. Nec obstat. suprà, de offi. leg. dilectus. vt ibi not. Alij dicunt quòd agit tanquam procurator in rem suam, & habes hîc expressum, quòd si episcopus aliquem instituat sine patrono, quòd cassat factum episcopi. inf. de iure patro. illud. Vel dic, hoc contigisse, quia constat institutorem errasse, vel in facto, vel in iure, quia habens rem obligatam, nõ potest præsentare: vt sup. no. in gl. 1. institutor autem contrarium credebat: & ideò eius præsentatum admisit (deposuit) secùs dicerem in postulato, scilicet, quò non posſit agere, quia eius consensus non valet, cùm ab altero dependeat. sup. postu. c. pen. sed postquam consensum eius haberet, à quo dependet, crederem quòd posset implorare officium iudicis (ostenderet) data restitutione in integrum. ff. si quis cau. l. 2. & not. sup. de procu. quærelam.

3 † (Alijs) & malè. C. de iudi. à iudice. infrà, de app. cùm causam. vel fortè, licet post litem contestatam. arg. C. de procu. nullam. & intelligo hoc verum, quòd subdelegatus Papæ alium subdelegare non potest, puta vt det ei aliquam iurisdictionem, sed si committat ei ministerium tantùm, puta quòd recipiat testes, sine aliqua iurisdictione valet commisſio, quia ipse facere videtur, qui per alium facit. Vel dic, vt videtur melius, quòd aliud est recipere testes, aliud scribere attestationes. Ille autem cui cõmissum est, quòd recipiet testes, receptionem alij committere non potest, quia in hoc eius industria electa est. sup. de offi. deleg. quoniam abbas. vbi de hoc, sed scribere attestationes benè committit alij, quia hîc potius eligitur opera quâm industria. arg. infrà, de app. cùm causam.

4 † Ad officium autem receptionis testium pertinet discernere, quanta fides adhibenda est testibus, & hoc ipsum scribere iudici. ff. de testi. l. 3. & inf. de fideiuſ. constitutus. in fin. sup. de proba. licet. & refrenare effrenatam multitudinem. ff. de testi. l. 1. & testem vacillantem capere & punire: vt C. de testib. nullum. & examinare articulos & interrogatoria, & alia huiusmodi ad receptionem testium necessaria. Ex quibus omnibus potest colligi, quòd industria personæ illius cui hoc committitur est electa, & ideò hoc nulli committere potest, tabellio autem secundum hoc interrogabit testes, & aliàs mandatum receptoris exequatur, & etiam in absentia receptoris, & etiam si aliqua adijciat contingentia factum, & respondeatur, benè valebit. Tu dic, quòd quamuis iudex posſit committere tabellioni receptionem testium, quantum ad scribendum, non tamen quantum ad examinandum. inf. de consangui. & affini. c. 1. (ad nos) ordinarium esset ad proximos delegatos appellet, sed & appellatio facta ad Papam tenet.

☞ † Sed si coram Papa exceptum esset, quòd ad inferiores delegatos causam remisisset, obtinuisset. de offi. delege. super quæstionum. Sed quia non fuit exceptum, vel quia ex certa scientia sic fecit Papa, tenet quod factum est. Vel dic, tantùm ad Papam appellandum fuisse, quia

quia tota causa eis commissa fuit. suprà, de offi. delega. super quæstionum. (concessimus.) No. post diffinitiuam sententiam, quæ est nulla, legitima appellatione suspensa, iterum cognoscitur quod est speciale, cùm de beneficijs agitur: vt not. suprà, de rescrip. constitutus. Vel dic, hoc tunc verum esse, cùm in tenore sententiæ eius deprehenditur iniquitas[a], vt hîc, nam falsum reperiebatur in eo, quòd dicebat per attestationes fuisse probatum A. fuisse in possessione iurispatronatus. Item falsum reperiebatur in eo, quòd dicebatur, quòd dictus T. in probatione defecisset: vt infrà sequitur. argum. ad hoc. infrà, de pur. vul. c. 2. Vel est hoc ea ratione, quia cùm circumuentus fuerit iudex ab aduersario dolosè, sicut hîc dicitur, benè poterat sentētia retractari. ff. de iudi. si prætor. Vel dic, quòd hîc sufficit ad cassationem sententiæ, quòd ordo iudiciarius non fuit hîc seruatus, scilicet, quia iudex probationes condemnati non vidit. C. de sen. & interlo. l. prolatam. Vel dic, vt not. suprà, de rescri. cùm dilecti. Vel dic, quòd licet à principio posset repelli, & deberet, si tamen admissus est de facto, & apparet sententiam non benè latam, reuocabitur, & est ratio, quia ex quo iudex cognouit pronunciare debet. ff. de iudi. l. de qua re. & iustè. & secundum allegata & probata. ff. de offi. præsi. illicitas. §. veritas rerum. 10. q. 3. illa. & c. summoperè. & c. tunc verò. & hoc iurat iudex in Authen. iusiurand. quòd præsta. ab his etc. §. & equus ero. colum. 2. Si ergò ex allegatis apparet eam rescindendam siue reuocandam ipsam, reuocabit. arg. ff. quæ sen. sine app. rescin. l. 1. §. 1.

[a] *Iniqtas. Sic iniquitas & nullitas æqparantur. Adde Car. in consi. 55. incip. In casu domini Car. col. 2. in fi. & vide Modern. in c. cū inter. inf. eo.*

☞ † Vel dic, quòd hic admissus fuit beneficio restitutionis, vel potius supplicationis contra sententiam, propter absentiam quæ licet minus sufficienter sit probata, tamen ex illa minus sufficienti probatione, datur sibi restitutio ad audientiam causæ. sup. de resti. in integ. ex literis. (10. so.) propter hoc non erat in possessione iuris pat. cùm hoc non sit de fructibus iurispa. quamuis ex pacto aliquando habeatur. 18. q. vlt. Eleutherius.

Memorato T.) mirum videtur, quòd dicit hæc decre. in prin. vbi dicit, quòd T. cuius electio, vel præsentatio confirmata non erat egerit contra T. qui posidebat, & cuius præsentatio admissa erat, hîc dicit, quòd Papa adiudicauit ecclesiam huic T. & tamen nullus potest ministrare, nisi primò eius electio confirmata sit, suprà, de elect. qualiter. Sol. dicimus hunc T. hoc modo processisse, quia petijt confirmationem suæ præsentationis à suo dioce. & quia ille noluit eam impendere iuit ad legatum, à quo petijt confirmationem propter defectum dioce. legatus procedens discretè vocauit possessorem ecclesiæ, qui possessor excepit, quòd sua præsentatio erat canonica, & ideò erat legitimè confirmata, & T. tunc mouit quæstionem dicendo, quòd non erat canonica, quod cùm probasset benè fecit Papa, qui adiudicauit ei ecclesiam, quia sic adiudicando videtur confirmare, cùm non sit vis in verbis, vel potest dicere, quòd ab initio T. petijt suam electionem confirmari à legato, non obstante confirmatione, & præsentatione facta de possessore, quæ non tenebat, & in hoc casu benè admittentur probationes huius T. super canonica sua præsentatione, & super non canonica præsentatione possessoris, sed quantumcunq; probationes clarè sint super mala præsentatione possessoris, nisi probet suam canonicam præsentationem, tamen sententiabitur pro possessore, quia potior est possessor. ff. si ser. ven. vti in prin. & in eo quod legitur, vt no. sup. de proba. ex literis. Item quia probationes T. non sunt admissæ super mala præsentatione possessoris, nisi ad hoc quòd iustificetur præsentatio T. vnde si T. nō iustificasset suam præsentationem, id est, si non probasset suam canonicam præsentationem, non procedet ad cassandam præsentationem possessoris, ad quod inductæ non fuerunt, & ideò videtur quòd malè petunt isti, qui petūt suas præsentationes, vel electiones confirmari, quando petunt electi cautionem aduersarij cassari, videtur enim quòd cùm hîc principaliter petatur cassatio, quòd etiam si nihil probet actor de iustitia suæ electionis, dummodò probet aliquid per quod cassari debeat electio aduersarij, quòd cassanda est, licet fortè actor aliàs non fuisset admissus ad hanc petitionem, nisi ratione iuris sui, quia & multi iniqui repelluntur: vt no. sup. de accu. super his. Quidam tamen dicunt, quòd & talis petitio admittenda est, sed tamen iudex non sententiabit super cassatione electionis, nisi actor probet de iure suo, sed quicquid dicatur hîc, & infrà, de iure patron. cùm dilectus. disce. quia quando datur talis libellus peto electionis confirmari, & electionem aduersarij infirmari,

infirmari, statim contradictor potest petere, quo iure petit hoc, & si dicit, quia est canonica, statim subijciet, multi sunt modi canonicæ electionis, scilicet, super compromissum, vel scrutinium.

6 †Item quandoq; eligit quis iure suo, quandoq; iure deuoluto, sed tamen in hoc modica est vis, scilicet, an exprimat modũ canonicæ electionis, vel dicat tantùm peto eam confirmari, quia est canonica, sed in secunda parte libelli vbi petit electionem contradictoris infirmari, est vtilitas magna, vt quæratur causa infirmationis, quia si dicit causam, quæ vergat in præiudicium actoris, puta quia facta est de homine illiterato irregulari, vel criminoso, & ideò non potest eligi, nec per consequens suam electionem, quæ secuta est impedire, audiendus est, si autem diceret causam, de qua nihil interesset sua, vt si dicet eum ineligibilem, vel iam electum cassandum propter crimen, vel irregularitatem, sed non subijcit in quo sibi prosit, vel obsit cassatio non recipietur huius libelli pars, sed si reciperetur fortè restringeretur sententia tantùm ad præiudicium, vel vtilitatem actoris, vt prædictum est, si esse potest, si autem ad illa non potest torqueri, & inueniatur electio iam confirmata cassanda cassabitur, imputet enim sibi reus, qui non repulit actorem ante litem contestatam. C. de excep. l. fin. iusti. de excep. §. pen.

5 †Quidam tamen dicunt, quòd non sunt recipiendi huiusmodi libelli, scilicet, peto confirmari electionem meam, vel processum meum, non obstante electione alterius, vel processu, vel peto idem, & etiam peto cassari electionem aduersarij, & ponunt exemplum in similibus, quia nec talis libellus esset admittendus. Peto talem fundum, non obstante aliqua venditione & traditione facta aduersario, vel peto centum ex causa mutui, non obstante pacto de non petendo, vel non obstante sententia contra me lata super hoc. Sed certè isti nõ benè dicunt, nam omnes isti libelli sunt recipiendi, sicut satis apparet. ff. de pri. cre. l. Imperatores. ff. q. met. cau. metum. §. volenti. l. si mulier. §. fi. & l. seq. qa & veteres actiones extinctæ vtiliter competunt. ff. si ex noxa. causa. l. 2. §. fi. ff. de capi. dimi. tutelas. §. si libertate. C. si aduer. transa. l. 2. & de accep. l. fi. & hoc idem est in integ. resti. vt not. suprà, de in integ. resti. tum ex literis. in glo. idem super ver. idem per restitutionem, tamen satis videtur, quòd debet subijcere causa m in libello, quare nulla sit electio vel processus, vel venditio, vel pactũ, vel sentẽtia, quia causa semper est exprimenda in libello: vt sup. de lib. obla. c. vl. quantumcũq; ad hoc imploret officium iudicis, q. ipse in prædictis impendere nõ debet, nisi iusta causa expressa, de qua est cognoscendum, vt apparet. ff. de minori. l. 1. §. prætor. & l. in causæ. 1. 2. Et dicunt quidam, quòd primò debet cognoscere de vltima petitione, quã de prima, sed nos credimus, quòd simul cognoscet de vtraq;, sicut no. restitutiõe in integrum. sup. de resti. in integ. tum ex literis. in glos. idem super ver. item per restitutionem. arg. C. loc. & con. l. si conditionis. & l. ne cui. & l. conductores.

Item prædicta habent locum, vbi aliquid accrescit actori, ex prędicta adiectione, & hoc etiam in libello debet exprimere, sed si in libello non dicit, quòd sibi accrescat, nunquam recipietur libellus cum adiectione, quæ aduersario obest, & sibi non prodest. arg. ff. de rei ven. in fundo. & hoc ibi dicitur de positionibus & probationibus super eisdem faciendis, & si de eis nihil contineatur in libello.

CAPVT XIX.

IN CAVSIS. (Contineantur.) Si ipse cognouit, & diffiniuit partibus præsentibus. C. de leg. si imperiales. secùs si ad consultationem responderet. C. de leg. leges. in fi. Item secùs in interlocutorijs. C. de leg. l. leges. in fin. nisi interlocutoria corpore iuris clauderetur. ff. quòd met. cau. metum. §. quòd agit. 16. q. 3. licet dispensatiuè. ff. de manda. prin. l. fi.

CAPVT XX.

1 *Habens plures exceptiones primò proponere debet exceptionem suspicionis.*

2 *Sententia per falsum rescriptum non tenet, licet aduersarius consentiat.*

Exceptiones diuersæ ad idem tendentes, an simul proponi possint.

Non potest quis simul recusare iudicem, & repellere procuratorem sui aduersarij.

3 *Nonnullos casus hîc enumeratos habes in quibus valet sententia lata contra res prius iudicatas.*

INTER. (Monasterium) Factum sic fuit cùm duo monasteria, scz. sanctæ Annæ, & sancti Leodij, litigarent corã iudice

iudice delegato, super modo eligendi abbatem in monasterio sancti Leodij, processum fuit vsque ad litem contestatam & testium productionem, tunc monasterium sanctæ Annæ proposuit causas suspicionis contra delegatos, & quia delegati non admiserunt eos, appellauerunt, vel etiam sine appellatione recesserunt ab eis, iudices autem eorum absentia vilipensa, sententiam diffinitiuam pro monasterio sancti Leodij tulerunt. Pars autem sanctæ Annæ literas impetrauit, quòd cùm appellasset à proprijs iudicibus, quia legitimas suspicionis causas non admiserunt secundi iudices, cognoscerent primo reuocato quicquid factum esset post appellationem etc. & non fiebat mentio in ipsis literis, quantum processum erat in ipso negotio, quando incœpit recusare, nec expressit causas suspicionis, quæ continebantur in eis, quas hodie necesse haberent exprimere, & hodie nullus impetret literas super appellatione ante sententiam omissa, nisi exprimat grauamen. infrà, de appe. vt debitus. olim autem non tenebatur exprimere. infrà, de appel. cùm sit ro. vel impetrauerat literas super principali negotio, nulla facta mentione de appellatione, secundum illos qui dicunt quod recesit à iudicibus, nulla appellatione omissa, cùm autem quocunq; modo vis hoc negotium esset ad sedem apostolicam relatum, Papa decernit per secundas literas, primas non reuocatas. Contra sententiam autem opponebatur, quod non tenebat, quia lata erat contra res prius iudicatas, & super hoc instrumentum sententiæ producebatur, sed Papa respondet, quòd præsumendum est, quòd si coram primis iudicibus produxisset istud post habuissent, id est, producentibus non profuisset, vel si appareat tale esse, quod profuturum esset, imputet sibi qui non produxerunt ante sententiam. His ergò attentis, ratam habet sententiam priorum iudicum, & electio munus tribuit benedictionis super modo eligendi. Dicebant enim monachi sanctæ Annæ ad se pertinere, vel in totum, vel in partem electionem abbatis in monasterio sancti Leodij, & ideò electionem factam absentibus ipsis, dicebant esse cassandam. (ingressum) C. de iud. sancimus. in fi. C. de excep. l. pe. 3. q. 6. §. exceptis. suprà, de exce. pastoralis. vbi not.

1 † Iudicium) si alicui competunt plures exceptiones declinatoriæ iudicij, puta de suspecto excommunicationis, quòd falsum sit rescriptum, vel consimiles, semper in principio proponat exceptionem suspicionis, nam si primò aliam proponeret, sibi faceret præiudicium, vt hîc. & 3. q. 8. cuius in agendo. 4. q. 3. si quis. ff. de iudi. sed & si. Item facit ad hoc, quia si semper vsque ad litem contesta. proponi posset, frustra præfigeretur tempus 20. dierum. 3. q. 3. offeratur. Item frustra consuleretur protestato tempore absentiæ iudicis, si vsque ad litem contestatam posset recusari. C. de iudic. cùm specialis.

2 † Sed dices nónne naturaliter exceptio falsi & excommunicationis præcedit, cùm si nullum esset rescriptũ, non sit iudex? Respon. quando dico nullũ rescriptum, quia falsum, vel quia ab excommunicato impetratum elido iudicium eius, quia de hoc ipso iudicabit, & eius sententia faciet ius inter partes. supr. de rescrip. super literis. quem ex quo in vno eligit, non potest in alijs recusare. 3. q. vlt. cuius in agendo. quando autem dicit eum suspectum, non eligit eius iudicium, quia non ipse sententiabat, sed arbitri. infrà, de appel. cum speciali. Item si non recusatur iudex, valet quicquid facit. infrà, de appel. ad hæc. sed & si aduersus consentiat, non tenet sententia per falsum rescriptum, vel ab excommunicato lata. infrà, eod. ad probandum. † Alij dicunt, quòd simul potest proponere, cùm ad idem tendant, scz. ad remouendum eum. argu. ff. de excep. nemo. ff. de iudi. non videtur. Alij dicunt, quòd etiam separatim, dummodò recusatio proponatur intra 20. dies. arg. C. de inoff. test. contra maiores. Alij dicunt, quòd si protestatur, potest, aliàs non. Primi autem respondent sic ad has leges, nam lex illa nemo non contradicit, quia proponendo diuersas exceptiones nullam videtur confiteri, nam qui dubitat, excipit: vt not. suprà, de excep. cùm venerabilis. nam hîc intendit intentionem aduersarij elidere, sicut quando excipit aliquem exemptum per priuilegium, vel præscriptionem. suprà, de rescrip. auditis. sed tamen facit sibi præiudicium in hoc, quia in iudicem consentire videtur litigando coram eo, coram quo litigare non tenetur. Similiter lex non videtur, non obest, quia maius est & maius signum consensus litigare sub aliquo, quàm petere sibi edi genus actionis. Item quia ibi nullam sententiam petit ad Authen. offerat? Respon. verum esse exceptionem recusationis posse proponi vsq; ad 20. dies, si tacitè vel expressè non re-

non renunciauit, nec propter hoc, quòd dedit sportulas vel fideiussionem, videtur consensisse in iudicem, cùm talis cautio, scilicet iudicio sisti, præstetur coram illo iudice, qui non cognoscit de causa. ff. de iud. l. 2. §. penul. & hæc satisdatio & sportulæ ex necessitate præstantur, & ideò non præiudicat.

Hac igitur opi. prima retenta videtur, quòd aliquis simul non possit recusare iudicem, & repellere procuratorem aduersarij sui, cùm super procurationem oportet eum audire sententiam, & sic videtur in iudicem consentire, sed si actor proponit contra procuratorem rei, & procurator recuset iudicem, bene procedunt hæ duæ quæstiones simul, quia ille qui recusat, non eligit arbitrium huiusmodi iudicis super procuratione, sed aduersarius, & iudicium redditur in inuitum. ff. de verb. oblig. inter stipulantem. §. 1. (renunciasse) de offi. deleg. gratum (de priuilegijs) quo fortè ei, scilicet conuentui sancti Leodij libera electio concedebatur & nihil facit hoc ad rem.

3 † Non obstante) quæ fortè erat, quod vel in totum, vel in partem monasterij sanctæ Annæ esset electio, sed contra. 2. q. 6. §. diffinitiua. hoc intelligitur, vbi posita fuit exceptio rei iudic. sed instrumentum non fuit productum, vel alia probatio: contrarium autem loquitur, vbi nec proposita, nec probata fuit exceptio rei iudic. vt ff. de compen. quod in diem. Item in alijs casibus valet sententia contra res prius latas vel iudicatas, scilicet si sit appellatum. sup. de fide instru. cùm Ioannes. Item si in integrum restit. beneficio subueniatur. sup. de in integ. restit. c. 2. Item si quæstio esset, an sit iudicatum necne, & pronunciatum est non iudicatum, sententia primò lata contra res prius iudicatas, teneret. ff. quæ sen. sine ap. l. 1. in princ. sunt & alij casus, scilicet in negotio publico. ff. de re iudi. Imperatores. Item in casu quem habes. ff. de iureiur. admonendi. Item intelligunt quidam secundum canones, vbicunque vertitur periculum animæ: vt sup. c. lator. sup. de testi. ex parte. (prolata) primò alio tempore (statuissent) vt præsumitur, quia ex quo ipsam vidisset ad hanc cognitionem venire, non debet (alioquin) id est sibi validum erat instrumentum, & ideò non erant post habituri imputetur eis, qui modò obijciunt, quod tunc non obiecerunt (nouorum) id est, de nouo repertorum. C. de transact. sub prætextu.

CAPVT XXI.

SVBORTA. (Litigantibus) super possessorio (habuisse) not. sufficere episcopo probare quasi possessionem, nec oportet probare spoliationem, vel subtractionem, hoc enim ipso, quòd subditus per eum requisitus, non exhibet obedientiam, constat quod eam eis subtraxit, & inde competit illi interdictum, vel officium iudicis, vel condictio: vt not. sup. de elect. quærelam. & sup. de restit. spol. sæpè. Decreuimus) agebat enim episcopus possessorio recuperandæ possessionis & petitorio, sed quia constabat de possessione, statim sententiat super eo dilata quæstione proprietatis, quod est notat. dignum. & fortè non haberet locum, nisi per confessionem constaret, imò locum habet: quia licitum est dimisso petitorio possessorium prosequi. supr. de cau. pos. pastoralis. (efficaciores) quia habebat sententia Alex. (præiudicium) quia res inter alios etc. C. res inter. per totum. & intelligas Papam ignorasse ius, quod in eo habebat, aliàs præiudicaretur. ff. de rei vendi. sæpè. (sententiam) scilicet, quòd monasterium subesset episcopo (reprobasse). C. si ex fal. in l. 1. (reperti) de hoc not. c. proxi. sup.

CAPVT XXII.

1 *In quibus casibus monachi constituere possint procuratorem.*
2 *Potest quilibet regularis constitui procurator ab abbate in negotijs monasterij.*
3 *Non est admittendus obijciens contra procuratorem talem.*
4 *In prosecutione negotij vbi plures monachi admittuntur, & in idem conueniunt, potest vnus pro alijs constitui procurator.*
Procurator potest constitui in causa inquisitionis.
5 *Criminosi in causa inquisitionis admittuntur.*

CVM I. ET A. (Ex parte) not. quòd canonici regulares non solùm nomine ecclesiæ, sed suo constituunt procur. alium canonicum regularem. argumentum. contra. 16. quæstio. prima. qui verè. & cap. monachi. infrà, de accusationibus. cap. penult. 87. dist. peruenit. ad hoc respondet,

quod monasterium indubitater procuratorem constituit. sup. de consue. cùm dilectus. & in alijs infinitis iuribus.

1 †Item monachi in causis quas habent, constituunt procuratorem, videlicet si fiat inquisitio contra eos, vt hîc, vel si ipsi inquisitionem contra alium impetrent, vel inquisitionẽ prosequuntur, vt hîc, & inf. de accu. olim. & idem si de electione sua agant. inf. eo. ad probandum. sup. de rescript. cùm dilecta. Item in accusatione, & in quolibet negotio, vbi licitum est monachis agere, licitum est etiam eis super eo literas impetrare per alium. sup. de excep. cùm dilecti. in principio. vbi dicitur, transmissa nobis petitione etc. & etiam agere per procuratorem, ex quo iure sibi conceditur agere, multò melius est, quod per alium agat, quàm per seipsum. sup. de syndi. c.1.

2 †Item quilibet regularis potest constitui procurator ab abbate in negotijs monasterij. 16. quæstio. prima. qui verè. & cap. monachi. non autem in suis proprijs abbatijs, si sua propria sibi aliqua negotia contra iura fingat, etiam si fuerit inquisitio contra eum secundũ quosdam, cùm prædicta cap. dicant, quòd ad hoc vt posit procurare eorum negotia, oportet duo interuenire, & mandatum abbatis, & vtilitas monasterij. Sed nos credimus, quod etiam in inquisitione monasterij & alijs negotijs abbatis, potest esse procurator monachus, & est admittendus, vt in electione & in alijs, & in hoc vertitur vtilitas monasterij, vt bonus abbas ei defendatur, vel præficiatur, imò hac eadem ratione, scilicet quia vtilitas monasterij vertitur. Credimus quod etiam pro laico patrono vel principe, vel magno defensore sine vtili amico monasterij, posit esse procurator, nam & archiepiscopus hoc potest. infrà, qui fil. sint legiti. per venerabilem.

3 †Et si contra procuratorem constitutum obijceretur, non est admittendus, quia non vertitur vtilitas monasterij, & non audiretur, non enim est huius litigantis quærere vtilitatem monasterij, & eædem vtilitates occultæ sunt, quas aduersario non competit esse notas, sed conuentus ad quem pertinet scire, & tractare vtilitates monasterij poset contradicere, & etiam ipse monachus, si certum esset, quod non esset vtilitas monasterij. Item de mandato episcopi, vbi est vtilitas monasterij, possunt esse procuratores. 16. quæstio. prima. qui verè. sed sine mandato episcopi, vel abbatis, imò quod plus est contra voluntatem eorum debent denunciare malum prælatum, & ad hoc possunt etiam constituere, & procuratores constitui: vt hîc. & 2. q. 7. quapropter.

4 †Item credimus quod in prosecutione cuiuslibet negotij, vbi plures monachi admittuntur, & conueniunt in idem, vnus ex his pro alijs potest constitui procurator: vt inf. de accusationibus. olim. & hîc. Sed contra hoc. 12. q. 1. non dicatis. vbi dicit, quòd literas non potest recipere sine licentia superioris, ergò multò fortius non potest recipere literas procurationis. Solu. illud intelligitur, quòd non debet etiam literas recipere pro sua vtilitate, sed pro vtilitate monasterij potest, & in casibus à iure concesis. (Infamatus) post hunc text. corrigitur litera decret. per registrum sic, & cum super his, & alijs, cum procuratore ipsius abbatis aliquandiu litigassent etc. vt sequitur (dilata) hoc ea ratione, quia inquisitio non tantùm in vno capitulo & contra vnum, sed in multis, & contra multos erat commissa. ff. de doli excep. apud. §. ibidem. ff. de neg. gest. at qui natura. §. penultimo. ff. de arbi. quid tamen (prædictus) abbatis. & not. in causa inquisitionis constitui procurator. (lite non contesta.) hoc nocet. sup. vt lite non contest. quoniam. (conspiratorum) hæc est valida exceptio, & ideò inf. distinguit super ea. (depositionibus) conspiratorum, aliàs enim fortè publicauerunt (publicatis) hæc videtur sufficiens ratio. inf. de accusationibus. qualiter. §. debet. & c. olim. Sol. si non publicauit deliquit, sed nõ propter hoc reuocatur sententia, cùm ob hoc non fuerit appellatum. Vel dic, quod hîc pars abbatis non negabat publicatas attestationes, nisi conspiratorum aliorum enim benè fuerunt publicata, quorum dicta fuisse publicata benè colligitur ex hac decret. vel Papa præcipit publicanda dicta conspiratorum, & mandat inquiri, an iudices dicta eorum fuerunt secuti, & aliorum dicta dictis conspiratorum concordant.

☞ †Probare) debuit enim protestari, quòd in personas testium dicere volebat, alioquin sibi præiudicaret. sup. de testi.

testi. præsentium. imò quod plus est, debet probare statim, vel terminum ad probandum recipere. argument. hîc. & sup. de testib. causam. (aliorum) nõ enim retractatur sententia per falsos testes lata, nisi iudex eorum dicta fuerit sequutus: vt nota. sup. de proba. licet. quamuis aliud posset dici in conspirationibus, & aliud in corruptis testibus.

5 †Fides) sed dices nónne tanquam peccatores potuerunt in totum repelli à testimonio? Respondeo sic, si obijceretur ab alijs, sed hîc nullus contra eos de conspiratione obijciebat, nisi solus abbas à cuius nocumento benè excluduntur. Vel dic, quòd in causa inquisitionis etiam criminosi recipiuntur, cùm inquisitio non fiat, nisi contra diffamatos. inf. de accusationibus. qualiter. Vel dic, horum testimonium præsumptionem & modicam fidem facere, & non plenam, sicut alij testes. Vel dic, quòd inimici non solùm dicuntur quo ad repellendum à testimonio, qui odium in mente habent, sed etiam qui inimicitiæ causas habent, vel habere præsumuntur etiam sine mentis odio. argumentum. 3. quæstio. quinta. cap. secundo, & sequen. & idem potest dici in conspiratore, qui pro bono ecclesiæ cõspirare potest contra prælatum, & non peccat, & tamen repellitur à testimonio.

CAPVT XXIII.

1 *Infamis efficitur condemnatus iniuriarum. Restituere aliquem famæ, honori, patriæ, & similibus, quis posit.*

2 *Nunquid Papa valeat restituere in integrum laicum, non suæ iurisdictioni subditum.*

1 CVM TE. (Notaret) †Nã condemnatus iniuriarũ fit infamis siue ciuiliter, siue criminaliter agatur. ff. de his qui no. infa. Athletas. §. vltimo. (volumus) restituendo te plenè (infamia) Not. Papam resti. in integ. scilicet famæ, honori, patriæ, & omnibus huiusmodi. 2. quæstio. tertia. §. vltimo. circa fin. & C. de sen. pas. l. prima. & vltima. Iure autem ciuili, soli principes & senatus. ff. de postu. l. prima. §. de qua. 1. nam licet alij magistratus posint restituere alios minores, & etiam maiores de iurisdictione sua, & quantum ad iurisdictionem suam: tamen famæ restituere non possunt, vt eodem §. dicitur, sic etiã episcopi, licet minores & maiores restituere possunt, & dispensare in multis casibus: vt not. sup. de temp. ord. dilectus. & absoluere à iuramentis, & votis, & fidelitatibus. sup. de iureiurand. cùm quidam. inf. de voto. 15. quæstio. sexta. §. authoritatem. c. nos tamen in integrum restituere non possunt, quantum ad honores & similia, nec infamiam remittere, cùm hoc nullo iure cautum habeatur. Collegium tamen cardinalium qui authoritatem senatorum habet, restituere posset. argumentum. 96. distinc. Constantinus. & sic potest intelligi, quod dicit. c. quod ecclesia senatum habet. 16. quæstio. prima. ecclesia. & propter hoc dicimus, quòd licet sustineat episcopus infamem ipso iure, vel per sententiam condemnatum, vel etiam dispensasset, cùm dispensare non posit, vt patet. 2. quæstio. tertia. §. hinc tamen. nõ admitteretur ad accusationes vel testimonium, cùm sit infamis. 2. quæstio. 1. prohibentur. sup. de test. testimonium. si cum alio, quàm cum infame dispenset, benè admittitur ad testimonium & ad accusationem, & alios actus legitimos, & in ciuili causa criminali, & contra clericos & laicos, nam cum ratione dispensationis posset esse in ordinibus susceptis, vel promoueri ad maiores: ergò ea ratione non poterit accusari & testificari in sacerdotes. 2. q. 7. ipsi testes. argumentum. contra. sup. de testi. testimonium. vbi dicitur, ꝙ condemnatus de crimine, non admittitur ad testimonium in criminali, sed illud intelligo vbi dispensatum non est.

2 †Sed quæritur, an Papa posset restituere in integrum laicum non subditum suæ iurisdictioni? & dic quod non. 2. quæstio. tertia. hinc nisi fortè esset sibi necessarius in clericatu: tunc enim fortè posset dici, quòd ad hoc Papa tantùm, & non alius, posset eum in integ. restituere. argu. quia etiam seruum alterius posset ecclesia assumere, dummodò ius suum serui domini recompenset. argum. 54. distinct. multorum. ex antiquis consuetudo. ea per quæ alia iura seruo suorum amittunt, sed nec reges possunt restituere in integrum, cùm omnes teneantur legibus Imperatorũ obedire, quæ eis hanc potestatem non concedunt. argument. 7. q. 1. in apibus. alia enim ratione eis obedire tenentur, quia ab ecclesia sunt approbatæ, nam nulla lege cauetur,

quòd aliquis poſsit in integrum reſtituere, niſi ſolus princeps, id eſt Imperator, vel ſenatus: vt ſuprà dicitur. Alij tamen dicunt, quòd reges omnes in integrum reſtituunt, quia non ſunt ſic Imperatoribus ſubditi, ſed Papæ ſoli in dubijs & grauibus articulis. ſi. inf. qui fil. ſint legi. per venerabilem. Papa autem in integrũ reſtituit illos de patrimonio ſuo, & etiã illos qui aliorum iuriſdictioni non ſubſunt. inf. qui filij ſint legit. per venerabilem. & omnes clericos. (non notari) nota eccleſiaſticum iudicem reſtituere famæ. 15. q. 6. authoritatem. ſed hæc ſunt in terra eccleſiæ.

CAPVT XXIIII.

AD PROBANDVM. ff. eo. l. ſuper. (cuſtodis) factæ in abbatiſſam, vel potes dicere, quòd licet contendere de aliquo minori officio monialibus ad quod per electionem vocantur. de ſtat. mon. c. 2. (eam) ſcilicet ſententiam (vnus) ſup. de procu. c. vlt. contra. ſol. aliud eſt in conſtitutione procuratoris, aliud in ſententiæ prolatione, ſed nónne duo poterant procedere tertio impotentiam iuris incurrente. ſup. de reſcri. ſciſcitatus. reſpon. poterant, ſed quia admiſerunt impotentem, quod voluerunt, non potuerunt. ſup. de offi. deleg. cùm ſuper ab. (infirmandam) per exceptionem oppoſitam contra petentẽ executionẽ ſententiæ, aliter enim ad irritandam ſententiam ab excommunicato latam agi non poteſt, ſecundum quoſdã. hæc ratio placet, imò benè agitur ſi publicè fuit denunciatus: vt nota. ſup. de excep. exceptionem.

CAPVT XXV.

1 *In quibus caſibus res iudicata non præiudicet alijs, & etiam quando hæc regula non habeat locum. & vide num. 2.*

3 *Nunquid ſi quos res tangit & alium agere videant & taceant, fiat eis præiudicium.*

4 *Caſus in quibus ſola ſcientia ſine citatione ſufficit.*

5 *Scientia contra electores vel ordinatores lata quando præiudicet electis & ordinatis, & quando non. in num. 6.*

QVAMVIS. (Regulare)
1 ff. de re iudi. ſæpè. † vera eſt hæc regula, quia non præiudicat res iudicata alijs in hoc, ſcilicet q̃d contra alios pariat actionem, vel exceptionem, ſed benè præiudicat in hoc, quod poſſeſsio quæ prius erat apud alios, transfertur apud victores. ſup. eo. cùm ſuper. niſi appellatum eſſet, vt ibi dicit, & tunc fortè difficilius eſſet eis contra alios agere, quàm contra primos. arg. ff. de alie. iud. mut. cau. fac. l. 3. ſed ſi aliquis epiſcopus poſsidet iura epiſcopalia in monaſterio alterius dioc. ſecùs eſt: vt not. hîc in glo. verbi gratia.

2 (Non nocet) † fallit hæc regula vbicunq; fit ius ex ſententia, vt in querela inofficioſi teſtamenti, & in cauſa filiationis. ff. de inoffic. teſta. Pomponius. §. ſi ex cauſa. ff. de lib. agnoſ. l. prima, §. finali. & l. ſecunda & tertia. in principio. Ita in cauſa ingenuitatis, niſi detecta fuerit colluſio. ff. de ſta. ho. ingenuum. In criminali etiam accuſatione ſpeciale eſt, quia accuſatus ab vno nõ poterit ab alio accuſari, niſi doceat de præuaricatione prioris. ff. de præuari. l. tertia. Vel niſi dolorem ſuum proſequatur, doceatq; ſe ignoraſſe accuſationem ab alio inſtitutam. ff. de accu. l. ſi cui. §. primo. Idem eſt in populari actione, ſi bona fide agente actore abſolutus ſit reus. ff. de iureiurando. cùm qui. §. in popularibus. Item ſpeciale eſt in crimine adulterij, vt abſolutio adulterij proficiat adulteræ. ff. de adul. denunciaſſe. Item ſpeciale eſt, quòd vnius ex appellatoribus victoria prodeſſet alij. C. ſi vnus ex appell. l. prima & ſecunda. Item in ſeruitutibus prædialibus. ff. ſi ſer. ven. loci. §. ſi fundus. Item extraneo agente, & rumpente teſtamentum per querelam alijs proficit. ff. de inoffic. teſta. poſthumus. aliàs autem res iudicata non prodeſt, nec nocet, niſi illis contra quos lata eſt vel illis, qui finguntur idem cum illis, puta, quia eis ſingulari vel vniuerſali iure ſucceſſerunt. ff. de excep. rei iudic. ſi à te. §. finali. & l. & an eadem. 1. reſpon. & l. exceptio rei iudic. Item nota, quòd in his caſibus ſufficit ſola ſcientia ſine citatione (actio) ſecùs ſi diuerſis iuribus agant, puta, quia proprietarius patiatur vſumfructuarium non agere de fructibus vel econuerſo. Item ſecùs ſi ille, qui partem habet in re patiatur alium qui ſimiliter partem habet agere. ff. de liber. cau. ſi pariter.

3 † Sed quid ſi hi, quos res tangit videant alium agere, & taceant, nunquid

nunquid fit eis præiudiciũ, scilicet tunc quando officium iudicis imploratur super restitutionem in integrum vel huiusmodi? Respon. non, nisi citentur nominatim, vel per edictum: vt not. sup. de ma. & obed. c. fi. sup. de procu. in nostra. aliàs autem benè nocet eis. Nec obstat regula hîc posita, res inter alios etc. quia in casu posito ex quo citatio facta est, intelligitur contra omnes iudicatum, qui sciuerunt, vel scire debuerunt causam agi, quia in eis non nominatur aliquis specialiter, sed in genere fertur sententia sic, scilicet restituimus te in integrum, præsto authoritatem tuæ adoptioni, & sic in similibus est dicendum. (Actio) VERBI GRATIA: creditor habet hypothecariam cõtra quemlibet detentorem pignoris, & debitor rei vendic. & præfertur creditor debitori, idem est in his, in quibus non competit actio, tamen illi quibus competit actio, ius habent ex persona illorum, qui agunt si tacent, tunc si eos scienter agere permittunt, licet malè agant, fit eis præiudicium, vt est videre in marito & vxore, nam marito competit rei vendicatio ad rem dotalem: vxori verò non. C. de rei ven. doce. & tamẽ si vxor vendicet rem dotalem, licet malè præiudicat marito scienti & toleranti. Idem est etiam videre in emptore, cui cõpetit actio, & venditore, cui non competit, & proprietario, & in emphyteoticario cui competit actio, & proprietario cui non competit. ff. de re iud. sæpè. In his enim casibus, & si agere non potuerunt hi, quibus non competit actio, si tamen agunt, licet malè præiudicant tamen eis, quia eos prohibere potuerunt, quominus agerent, & quia de voluntate eorum iudicant, videtur de iure, quod habuit ex persona agentis, & sufficit in his casibus sola scientia, nec exigitur quod citentur, & sic intellige quod hic dicit. ff. eo. tit. l. sæpè. quidam tamen dicunt, quòd in solo primo casu, scilicet in creditore & debitore locum habet, quod dicitur de actore, in alijs autem tribus casibus locum habet, quod dicitur de defensore, & vbicunque in præalleg. l. ponitur experiri, quo ad prædictos tres casus, ponitur pro defendere. † Naturaliter autem primò actio, & defensio eis competit, qui suis authoribus pro euictionis periculo denunciãt, potest etiam dici, quòd licet defensio competat tam ei, qui posidet nomine alieno, quàm ei cuius nomine possidetur: tamen in defensione præfertur ille, cuius nomine possidetur. vt lit. nõ contest. quoniam. §. si super. nam & contra vtrunque datur actio, contra vnum ratione detentionis, contra alium ratione ciuilis possessionis, benè enim competit rei vendicatio ratione vtriusque possessionis. ff. de rei ven. officium & etiam interdictum vnde vi ratione vtriusque possessionis, & vtriusque possessionis potest fieri restitutio separatim. Nam domino possessori ciuiliter fieri potest restitutio eius ciuilis possessionis, & vsufructuario posidenti, naturaliter fieri restitutio possessionis huiusmodi fructus vel alterius suæ naturalis, & hoc casu videtur, quòd sententia lata super naturali possessione, præiudicet ciuiliter posidenti, vt posit denegare vsumfructũ ei, qui obtinuit, & eodem modo si feratur sententia super ciuili possessione, puta alij adiudicanda est ciuilis possessio fundi vsus fructus, quàm ei qui constituit vsumfructum, benè præiudicat possessori naturali, quia sibi poterit denegari, vel auferri vsusfructus, deberet enim duas exceptiones prætendere & causam defendere. Alij tamen contradicunt, vel potes dicere, quòd præfertur ille, qui retinet naturaliter, detentor autem nunciat domino, sicut creditor debitori. Ideò autem diximus præiudicari ei, qui ex persona alterius ius habet, si permittat eum agere, ex cuius persona ius habet, quia potest ipsum prohibere. Cæterùm si nõ ex eius persona ius haberet, quantumcunque ageretur etiam suo nomine, vel alieno, nunquam sibi præiudicaret etiã si esset de personis, quæ agunt sine mandato, nisi p̃cederet, vel sequeretur eius voluntas tacita vel expressa. C. qui. res iudi. non no. l. 1. 2. & 3. ff. de procu. sed hæc. 1. respon. ff. iudic. Sol. l. 3. §. 1. hac etiam ratione imputatur patrono, si libertum non defendat. ff. de re iud. sæpè. quia primò ad eum spectat defensio liberti, postea ad libertum.

4 † Item not. quod in his casibus sufficit sola scientia, sine citatione. Ar. eius, quod dictum est de liberto, dicendum videtur, quòd summus episcopus, agit contra aliq̃d monasterium petendo episcopalia, si ille qui primò ibi exercebat episcopalia non defendat monasterium, & feratur sententia contra monasteriũ, quod preiudicat episcopo, qui prius habebat

bebat ibi episcopalia, quo ad possessionem. arg. ad hoc quod si episcopus primus potest agere contra secundum si possidet, quòd non esset ei ius ibi exercere episcopalia, multofortius quando ea petebantur debet excipere, secùs autem si egisset secundus episcopus contra monasterium interdicto vnde vi, vel vti posidetis ratione prędictorum iurium, quibus se spoliatum diceret, vel in quibus diceret se turbari, quia tunc primus episcopus non debet suscipere defensionem eius, nec sibi aliquod præiudicium generatur, quia contra personas tantùm agitur, & personale est interdictum, nō negamus tamen quod etiam si agitur de personali interdicto, quin aliquando fiat aliis præiudicium, scilicet quādo præiudicium sequitur ex vi interdicti. Verbi gratia: Si egisset aliquis contra aliquē, quia spoliasset eum possessione iure instituendi clericos in aliqua ecclesia, vnde petebat restitui ad prædicta iura, & cassari quicquid fecerat spoliatione pendente. In hoc enim casu benè fit præiudicium clericis institutis per spoliatorem, si feratur sententia cōtra eum, quia eiicientur de ecclesia. sup. de fil. presby. veniens. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. si fundus. & §. seq. secùs autem si non interdicto, sed negatoria egisset, scilicet quòd non erat ei ius restituendi, & petendo sibi adiudicari ius instituendi, cùm ad ipsum pertineret, nam hîc ex sententia lata cōtra instituentem nullum fit præiudiciū institutis, quæ institutio valet propter possessionem. inf. de iure patr. consultationibus. (à quo causam) vt si electus patiatur electores de electione, an sit canonica agere, vel ordinatus ordinatorem. sup. de elect. dudum ro. 71. distin. tantis. 3. q. 6. hoc quippe.

5 Nam † sententia contra electores vel ordinatores lata super eo, quòd essent publicè delinquentes, præiudicat electis & ordinatis in princ. cap. Idem & si ille, pro quo iudicatum, patiatur iudicem defendere sententiam, quia ab eo causam habuit. Hoc non potest habere locum, nisi quando iudex processit ex officio suo inquirendo, & si sic remouit aliquem cuius præbendam alii contulit, nam si inquisitor hîc defendit causam, præiudicabit illi, cui collatum est beneficium, si sciuit vt hic.

6 † Idem tamen & si egisset Petrus, & ego modò agerem ad idem de iure mihi à Petro concesso: tamen quod dictum est de ordinato & ordinatore, non videtur ita indistinctè verum, nam quantūcunque condemnetur de crimine ordinatus, nunquā præiudicat ordinatori, nam cùm ex vi accusationis ordinati non sequatur condemnatio ordinatoris, nulla ratio est, quare condemnatio eius sequeretur, vel quare præiudicaret ipsi, nam ex vi accusationis sequitur aliquādo bonorum ademptio, infamia, & huiusmodi. C. de bo. dam. l. 1. 2. & 3. per totum. ff. de his qui not. infa. athletas. §. vlt. & l. seq. ff. de furt. non potest. sed quod alius non accusatur ex vi accusationis alterius patiatur pœnam, non inuenimus, nisi in certis casibus, vt in crimine læsæ maiestatis. 6. q. 1. §. verum. & hæreseos. inf. de hære. c. vergentis. & alia consimilia capitula intelliguntur, quando notoria erant delicta ordinatorum, vel institutorum, quia etiam si nō esset actum contra ordinatores: tamen sine ordine iudiciario poterant puniri ordinatores, qui scienter malos ordinauerant, vt sup. de iureiu. ad nostram. 3. & inf. de act. euidentia. sed si accusaretur ordinatus, q̄d extra quatuor tempora ordinatus fuisset, vel quòd minus canonicè electus, vel translatus fuisset, quæ & publica notoria sunt, benè præiudicaret sententia lata contra ordinatum ordinatori. supr. de transla. præla. inter. & de tempo. ord. literas. hæc enim ita sunt connexa, quòd separari non possunt, si enim malè fecit recipiendo ordinem tali die, deterius fecit ordinator conferendo. argu. sup. de transla. præla. inter. circa fi. sed benè potuit ordinatus malè recipere ordinem, quia erat criminosus, sed ordinator benè contulit, quia hoc ignorauit. sup. de cor. viti. exposuisti. & hoc quidam de plano concedunt.

☞ † Melius videtur, ꝙ quantumcunque crimen sit notorium ordinati, vel quòd ordinator celebrauit extra quatuor tempora, nunquam tamen agitur vt cassetur ordinatio, quam habet ab ordinatore, sed tantum agere potest, vt puniatur, vel pœnitentiam agat, quam non habet ab ordinatore, & ideò nunquā præiudicat vni sententia contra alium lata, secùs autem est in electis & electoribus, nam in illis obtinet, quod superius est notatum. Hoc autem videtur esse indubitatum, ꝙ si aliquis egit contra capitulum alicuius ecclesiæ, & petit præbendam, quæ mihi debebatur,

debebatur, vel mea erat, non præiudicat mihi sententia lata contra capitulum alicuius, quia si possidebam præbendam, tunc constat quod non præiudicat, quia contra capitulum nõ competebat actio, sed contra me. ff. de alie. iud. mut. cau. fac. l. pen. ff. de rei ven. officium. & sup. de iu. examinata. & si non possidebam, non præiudicat, quia nõ potui actorem prohibere ab agendo. ff. de re iudi. sæpè. §. vlti. ff. de iureiur. nam postea. §. fi. & l. sed & si possessori. Hoc videtur falsum, quia si quis ageret contra capitulum super præbenda, quam dicit vacare de iure, licet alius eam teneat de facto, vel si quis dicit eam sibi deberi, quam alius etiam dicit sibi deberi, & eodem iure, scilicet per electionem capituli, satis videtur locum habere hæc decre.

CAPVT XXVI.

1 *Rei cuius cõmercium quis non habet propter naturam ipsius rei, nec legatum, nec donatio, nec stipulatio fieri potest.*

2 *Non minus valet iudicium, quando quis iniustè agit, quàm quando iustè.*

Probationes & acta inter easdẽ personas præiudicant, etiam in alio iudicio, si ad idem agatur.

3 *Actor non exprimit in libello diem, vel locũ facti contractus.*

G ABBATE. & inf. (Cõmendatori). † Et hîc not. quòd quando ad plures pertinet actio de aliqua re, ita quod ad vnum pertinet quasi sub alio, sicut commendator est sub præceptore, quòd simul ambo & omnes agere possunt. de hoc not. sup. de iud. cùm deputati. inf. de reli. do. cùm venerabilis. (vel quasi) not. libellum sub disiunctione: vt not. sup. de in integ. resti. c. constitutus. (finibus) sup. de resti. spol. cùm ad sedem.

1 † Sub cõditione) hæc responsio probatur. ff. de leg. 1. cætera igitur. in princ. ff. de act. emp. l. vlti. ff. de leg. 1. ab omnibus. & l. si seruus. aliàs verum est, quod rei cuius commercium quis non habet, propter naturam ipsius rei, nec legatũ, nec donatio, nec stipulatio fieri potest. ff. de leg. 1. filiusfamil. §. si quis. ff. de leg. 2. bonæ. §. 1. ff. de leg. 3. fideicommis. in seruo. & est exp̃ssum de re quæ est apud hostes. ff. de verbor. oblig. liber homo. (Mox). C. de sacrosan. eccle. vt inter. Intentio satis benè dicit, q̃d ex nullo verbo posito in donatione facta monasterio de Populeto, apparet voluntas donatoris, quòd locus de Rosel. daretur monasterio de Benefa. arg. C. de dot. promis. l. 1. Item pro hoc facit, quia verbum donatoris non dirigebatur ad monasterium de Benefac. sed ad monasterium de Populeto, & ideò non videtur ius quæsitũ in re, sed in persona. ff. de ann. leg. Caius. ff. de leg. 1. quidã testamento. ff. de contrah. emp. l. fi. aliàs autem si appareret ex aliquibus præsumptionibus de voluntate donatoris, quod ad monasterium de Benefac. perueniret res donata, posset dici, quòd aliter prouideretur monasterio de Benefac. arg. ff. de leg. 2. Titius. §. patre. ff. de rei vend. emptor. §. ancilla. ff. de leg. 2. Titia cum testamento. §. Titia cum mi. inf. de testa. nos quidem. ff. de donat. inter vir. & vxo. Sulpitius. (donatio) inf. de eccles. edi. ad audientiam. Sed contra. ff. de ser. vrb. præd. si seruus. §. fi. ff. si ser. vend. l. fi. ff. de adi. leg. seruos. ff. de lib. cau. seruos. ff. de lib. & posth. placet. & l. sequ. insti. de leg. §. posthumus. sed ibi non quæritur ius in re, sed personalis obligatio. Quia videri) ff. de iud. non potest. solennis nunq̃. no. ff. ad exh. l. tigni. §. fi. C. de in lit. iur. l. 1. Nec obstat de pignoratitia Authent. si rem. §. fi. quia ibi loquitur in pignoratitia, quæ statim oritur ex conuentione, & sic responde. l. ff. de pign. act. l. si rem. (dicebatur) benè allegat iste si res donatæ nullo modo pertinebant ad regnum, quia secundũ hoc nihil pertinuit ad regem de eis disponere, sed si ad regnum pertinebant, licet ea non possideret, benè ius quod in eis habebat, dare potuit, & ad hoc obligare successorem, & secundum hoc bona etiam erat responsio partis aduersæ (superuenienti). ff. de rei vend. si autem. in prin. ff. ad exhi. tigni. in princ. (speciali causa) puta ex causa venditionis initæ cum P. tali die & loco dicerem sibi debere, & non est verum (& postea) quàm lis cœpta ex prædicta causa (sine alia) scilicet quia res, quam petĳt ex causa venditionis, sibi debetur post litem contest. ex causa donationis, quæ penitus aliena est à causa venditionis. Similis autem causa venditionis secunda esset primæ, si ex causa alterius venditionis alio loco & tempore facta

facta sibi post lit. contest. debetur, & tamen quia ex ea actum non est, non veniet in iudicium, & ideò de eo non sententiabit, & hoc est, quod hic dicit (obnoxium) hæc petitio generalis raro admittitur in personalibus actionibus in realibus sæpè (indebitè) scilicet quia tunc nõ debebatur.

2 (Iudicium) † iudicium enim non minus valet quãdo quis iniustè agit, quàm quando iustè, quod satis patet, quia sententia contra eum lata, tenet, imò etiam pro eo, licet sit contra ius litigatoris. 2. qõ. 6. §. diffinitiua. & idem videtur de actis & gestis (libera conscientia) quia cùm in genere dixit eum sibi obnoxium, & eum inuenerit tempore sententiæ obnoxium contra conscientiam iudicaret, si eum non obnoxium sententiaret. Item ex hac sciẽtia perpetuò, & ex omni causa pararetur exceptio rei iudicatæ absoluto, sed sic nõ est, quando ex certa sciẽtia petijt, qa tunc tantũ paratur exceptio ex illa causa (iudicio) quia probationes & acta inter easdem personas præiudicant, & etiam in alio iudicio, si ad idem agatur, & hìc ad idem agetur, quia sub generalibus verbis omnis temporis ius, scilicet & ante litem contest. & post deduxit in iudicium (& tunc) scilicet tempore litis contest. fundauisse) non habita distinctione inter personales actiones & reales, nisi qa personales raro admittuntur non expressa causa, sed reales ferè semper non expressa causa admittuntur, sed etiam in eis si expressa sit causa certa, nisi causa sit proposita tempore lit. contestat. non prodest, si postea alia superueniat. arg. ff. de excep. rei iudi. si mater. §. si quis verò. (donationis) puta quia dixit, peto talem fundum ex causa venditionis, licet enim nõ adiecerit de tempore & loco venditionis, quia tamen venditionem necessariò comitatur locus & tempus, non prodesset petitori, si post litem contestatam eandem rem emat, cùm de certa venditione intelligi oporteat, & certis loco & tempore facta, vt hic dicit, secùs autem si dicat, dico hanc rem ad me pertinere iure dominij vel quasi, hic etiam si post lit. contest. nouum ius acquirit, fertur sententia pro eo. ff. de rei ven. si autem. arg. ff. de except. rei iud. si mater. §. eandem. cùm enim intelligi nullas causas dominij expresit, non habet concomitantias loci certi & temporis, & ideò non est vis, quo loco & tempore dominium ad ipsum perueniat (causam) scilicet emptionis & venditionis & donationis vel simile.

3 † Vacua, id est impossibilia, certa enim venditio non potest fieri, nisi certis loco & tempore, Fatemur tamen, quod nec actor debet exprimere in libello diem vel locum facti contractus, sicut nec testi. sup. de fid. instrum. cùm Ioannes. nisi iudex hoc ex certis causis faciat fieri. arg. sup. de fid. instru. cùm Ioannes. circa fi. insti. de ac. §. curare. (concomitantias) scilicet tempus & locus, sed sufficit quouis loco vel tempore illud factum fuisse, licet q.d. & si hæc quæ dicta sunt, non possunt tolerari, de iure tamen sic seruandum est, quia æquum est. ff. ad l. Aquil. ita vult. §. fi.

CAPVT XXVII.

1 *Sententia ad æternam rei memoriam est ferenda.*
2 *Forma promulgandarum sententiarum.*
3 *Ecclesia non debet habere cum inimicis suis odium, sed omnes ad vocem vocare debet.*
4 *Potest clericus pro quolibet peccato deponi.*
Periurium licet in omnibus sit graue peccatum: tamen in principibus & prælatis est grauissimum, quorum verbum debet esse firmissimum, etiam sine iuramento.
Hæres ex testamento Christi non est, qui non seruat pacem.
5 *De hæresi suspectus, si se non purgauerit excommunicari debet.*
6 *Imperator deponi potest à Papa.*

AD APOSTOLICAE sedis. & inf. (concilio) præsentia concilij est ad solennitatem tantùm, quia etiam sine concilio solius Papæ sententia sufficeret ad damnationem imperatoris. 15. q. 5. alius. 9. q. vlt. patet. & c. seq. ipse solus habet plenitudinem potestatis. 2. q. 6. decreto.

1 (Sempiternam.) † supple sic pronuncio & diffinio, omnis enim sententia ad æternam rei memoriam est ferenda, quia perpetuò est seruanda, & ius facit inter partes, specialiter tamen perpetuò memoranda est sententia depositionis, quæ fertur contra iniquos principes, & maximè contra imperatorem. Est enim memorandum de hac sententia depositionis, quæ non debet ferri, nisi vrgente multa necessitate, & multis causis, & criminibus, & infamijs manifestis contra Imperatorem clamantibus. Item memoran-

memoranda est talis sententia, vt sciant omnes, quot, & quantis periculis se opponit Romana ecclesia, vt pacem procuret subditorum, & vt exemplum det cæteris prælatis, omnia pericula subeundi pro defensione suarum ecclesiarum, quot enim periculis & maris, & terræ, & proditionum, & assasinorum, & alijs infinitis subiecit se Papa, qui hāc tulit sententiam, vix hō enarrare posset quædam tamen scripta sunt in chronicis romanæ ecclesiæ.

2 †Hinc debent sumere exemplum iudices, qualiter suas sententias debēt promulgare, debet enim sic dicere, ego, vel nos talis iudex ordinarius, vel delegatus præsentibus partibus, talem sententiam proferimus ad æternam rei memoriam, vel ad honorem Iesu Christi, vel ad honorem & obseruationem iuris litigantium, vel alia consimilia verba debet dicere: Nam quidam iudices malè faciunt, qui dictant suas sententias alijs scribendo, siue partibus, siue vniuersis. huius enim scripturæ potius sunt testimoniales scripturæ præteritorum, q̄ assertoriæ præsentium. Item illud non videtur fieri debere, quòd alicui scribat sententiam, & loquatur in præsenti, licet in decre. factū inueniatur: vt sup. de seque. poss. c. 1. de re iud. inter. quod quam sit absurdum cuilibet diligenter intuenti ipsas decre. liquido apparebit.

3 † Per pacem) not. q ecclesia omnes inimicos suos debet vocare ad pacem, & tantum eis publicè offerre, q & conscientiam habeat securā, & illæsam, si contra eos ꝓcedere debet, & q ora obstruat detractorum, imò & si ecclesia cōtra inimicos suos ꝓcedat siue spiritualibus, siue materialibus armis totum fieri debet, vt ad pacem veniat. 23. q. 3. noli. Reuocare) not. ex hoc loco & ex his, quæ proximè dicta sunt, q ꝑpter sententiā suā, vel facta sua nunq̄ supposuit correctioni, vel emendationi cōcilij, vel aliorum, sed suæ emendationi tantùm seruauit, hoc tamen dixit, q super emendatione sua consilium concilij quæreret, & benè fecit. 9. q. 3. patet. & c. seq. Adhærentes) no. fidelitatem ecclesiæ romanæ, quia nunq̄ voluit habere pacem, nec pacis tractatū, nisi prius exprimeret, & præmitteret de pace sibi adhærentiū, & de perpetua se-
4 curitate eorum (grauissima) † benè facit Papa, q non solùm multa crimina, sed etiam multa genera peccatorū subiecit sententiæ depositoriæ imperatoris, magna enim causa subesse debet depositioni imperatoris. Nō est simile eius ad depositionem clericorum, q pro quolibet peccato deponi possunt. 25. dis. primum. 50. dis. vt constitueretur. quia imperatores & alij principes deponi non possunt absq; magnis & multis periculis, & periculum est causa, quare aliqd detrahitur rigori. inf. de cle. excō. mi. latores. Item imperatores & principes, nō ministrant in sacramentis ecclesiæ, sed clerici sic, & ideò oportet eos sine peccato esse. 31. dis. tenere. (deierauit) periuriū licet in omnibus sit graue crimen, in principibus tamen & prælatis est grauissimum, quorum verbū debet esse firmissimum etiā sine iuramento. ar. 22. q. 4. innocens. & §. præ. (& cætera) & inf. sub verbis istis cōtinentur in textu sententiæ. Primò multa periuria, secundò multorū pactorum fractiones, tertiò multa sacrilegia, quartò multæ suspiciones hæreticæ prauitatis (pacem) non est hæres ex testamento Christi, qui pacem nō seruat, cùm testamentum eius fuerit, pacem meā do vobis, pacem relinquo vobis, & principes maximè ad pacem seruandam tenentur. ff. de pac. conuentionum. (sacrilegium) de sacrilegio no. inf. de sen. excō. cū pro causa. (non dubijs) cū hæreticorum vocabulo contineri debeant, & etiā puniri qui ex legis argumento à tramite fidei deuiare noscantur. C. de hære. l. 1. idem videtur in simonia. inf. de simo. sicut si.

5 † Item suspectus de hæresi, si se non purgauerit, excommunicari debet, & si per annum in excōmunicatione steterit, sicut hæreticus condemnari debet. sup. de hære. excōicamus. §. 1. Item sine vlla dānatione ipso facto est infamis, & alias pœnas incurrit. s. de hæret. excōicamus. §. credentes. (exinanitionem) licet enim feudatarius habeat vtile dominium, & sibi liceat vti frui re feudataria, dissipare tamen non debet, imò nec deteriorare, sicut vsufructuarius. Reprehendi) not. quòd licet Papa posset eum priuare regno, quia debitam pensionem per biennium non soluit. sup. de loc. c. fi. tamen ex causa, quę tantùm interesse sedis apostolicę tangit, nō priuat, sed tantū ipsum reprehendit (imperaret) forma huiusmodi sententiæ sumpta est, ex eo quod legitur. 1. reg. 12. q. 2. vulterane.

6 † Priuamus) not. quia Papa deponit imperatorem, si, 15. quæst. 6. alius. & est hoc

hoc iure, nam cùm Christus filius Dei, dum fuit in hoc seculo, & etiam ab æterno dominus naturalis fuit, & de iure naturali in imperatores & quoscunque alios sententias depositionis ferre potuisset & damnationis, & quascunque alias, vtpote in personas, quas creauerat, & donis naturalibus & gratuitis donauerat, & in esse conseruauerat, & eadem ratione & vicarius eius potest hoc, nam non videretur discretus dominus fuisse, vt cum reuerentia eius loquar, nisi vnicum post se talem vicarium reliquisset, qui hæc omnia posset, fuit autem iste vicarius eius Petrus, Matth. 16. vltra medium, & idem dicendum est de successoribus Petri, cùm eadem absurditas sequeretur, si post mortem Petri humanam naturam à se creatam, sine regimine vnius personæ reliquisset. & argumentum. ad hoc. sup. qui fil. sint legiti. per venerabilem. vltra me. de hoc nota. sup. de foro competen. licet.

CAPVT XXVIII.

CVM AETERNI. (Tribunal se suspensum.) Hic fuit infamis. C. de pe. iud. qui ma. iud. l. vlt. (diuinis) in officio suo. 11. q. 3. si quis episcopus (irregularitas) hîc colligitur, quòd cum irregularibus solus Papa dispensat, & idem videtur de corpore vitiatis, & illegitimè natis, & pœnitentibus, & bigamis, & idem seruat ecclesia Romana (in tot) in quatuor prædictis. Innoc. Papa 4.

CAPVT XXIX.

DVOBVS. (Pro reo.) sup. de probatio. ex literis. (pro reo) de hac materia notaui. sup. de officio delegat. causam.

TITVLVS XXVIII. DE APPELLATIONIBVS.

CAPVT I.

DILECTI FILII. (Apost. sed.) repete quæ diximus sup. de offi. leg. quod ad cõsultationem (factas) tempore suspensionis & excõmunicationis interdicti prioris per ipsum archiepiscopum (malitiosè) inf. de conces. præben. vel eccle. non vacan. nulla (initium) nam non noceret, si post appellationem latæ sunt.

CAPVT II.

INTER CAETERA. (Generalem) Hîc nouum ius mutatur (postea) subsecutum secundum quod nõ licet appellare, nisi ab instante grauamine vel comminato. infr. eo. cùm causam. & cap. vt debitus. & c. cùm cessante. & c. dilecto. vel posset dici quòd hæc decre. præsagiebat ius illud.

CAPVT III.

1 *An sit hodie differentia inter regulares & alios, & inter correctionem excessuum, & alias causas, vel alia iura.*

AD NOSTRAM. (Appel.) hodie nõ videtur † 1 differentia inter regulares & alios, & inter correctionẽ, & alium processum, cùm semper liceat appellare, si excedat quod idem est, ac si grauet. sup. de offi. ord. licet. inf. de accusat. c. inquisitionis. olim autem poterat esse differentia, quia clerici sæpius audiebantur appellantes regulares, rarius præterea contra disciplinam clerici non appellabant, nisi grauarentur in aliis audiebantur appellantes etiam sine grauamine, regulares verò vix, vel nunquam audiebantur. Hodie etiam posset habere locum hoc post sententiam, regulares secundum regulam latam, quia tunc non deferret iudex appellationi, in aliis secùs, & quòd dicimus in corrigendis excessibus regularium, idem intelligimus etiam de excessibus aliorum subditorum. sup. de offic. ord. irrefragabili. §. 1. & si ex officio condemnati appellauerint, & appellationis literas impetrent etiam post sententiam, & etiam facientes mentionem de appellatione, non valent, nisi faciant mentionem de causa condemnationis. supr. de rescri. dilectus filius abbas. inf. de cohabi. cle. & mu. super eo.

☞ †Item in hoc est differentia inter correctionem excessuum, & alias causas, vel alia iura, quia correctio excessuum nulla consuetudine etiam præscripta, impediri potest, de offi. ord. irrefragabili. §. 10 sed alia iura & iurisdictio benè tolluntur præscriptione. vt sup. de præscri. per totum. & contraria consuetudine: vt supr. de consue. c. fin.

CAPVT IIII.

PERSO-

PERSONAS. (Ecclesiarum his.) Non enim vlterius audietur appellans in articulo, quem non prosequitur, vt hîc. & inf. eo. sæpè. in alijs secùs. inf. eo. directè. (si autem) prima pars loquitur, quando pars præfixit nimis magnũ terminum, sed postea iudex præfixit terminũ minorem, secunda quando ipse appellans præfixit terminum competentem (sententiæ) .i. iurisdictioni tuæ. † nam licet appellans nõ prosequatur appellationem à diffinitiua sententia interposita, intra terminum ab homine præfixum, propter hoc nõ manet sententia rata, nisi labatur terminus iuris, nec contradicit. c. seq. inf. eo. sæpè. quia omnia illa capitula intelliguntur de termino iuris.

Alij tamen intelligunt idem in termino iuris, & in termino hominis. s. q̃d semper manet sententia lata. Et hoc videtur verius, quod sic probatur, quia vltra terminum præfixum appellationi prosequendæ siue à se, siue à iudice, siue à iure prefigatur, appellationem prosequi non potest. Item nec de nouo appellare potest, quia nec grauari potest, quia nec iudex qui sententiando functus est officio suo, non habet vlterius quid faciat. sup. de offi. deleg. in literis. nisi quod exequatur. sup. de offi. deleg. significasti.

CAPVT V.

1 *Quæ sit differentia inter appellationẽ & prouocationem.*
Vocatio & admonitio an sit necessaria in notorijs.

CVM SIT ROMANA. (Et euidenti causa) 2. q. 6. ei qui ap. C. de temp. app. Authen. qui ei. aliter enim non conceditur bienniũ, vnde oportet eum necessitatem probare. inf. eo. constitutus. & ex necessitate daretur triennium. inf. eo. ex ratione. vbi not. (prosecutus) sup. c. proxi. (si verò) interpositio est, vt pateat responsio alij membro, scilicet, quando appellatur ante sententiam.

(Prouocationes) de hoc not. sup. de maio. & obe. dilecti. nam ferè per omnia 1 censentur iure appellationum. † est tamen differentia, quia propriè & stricto modo loquendo, appellatio dicitur illa, quæ fit in iudicio, prouocatio verò dicitur illa, quæ fit extra iudicium, sed ideò proprius dicuntur ad causam prouocationis, quia tunc fiet inceptio causæ, & appellatio purè & strictè dicitur in causa iam cœpta. Item si in iudicio appellasset, lapso termino, non audietur vlterius super eo de quo appellauit: vt patet in eo quod le. & nota. sup. c. proxi. sed quando est extra iudicium appellatum, lapso termino, audietur appellans quia hæc appellatio, non propriè dicitur appellatio, sed ad causam prouocatio, nec potest impediri, quin alio iure se iuuet appellans (si autem) modò loquitur, quando appellatur in iudicio, sed ante sententiam (cogitur) elapso termino appellationis prosequendæ assignato (si raptor) sicut dicitur ab aduersario: sed ipse non confitetur (irrequisitũ) hîc no. ar. quod in notorijs, nec vocatione ad causam, nec admonitione opus est. 2. q. 1. de manifesta. 11. q. 1. statuimus. Ar. contra. 12. q. 2. indignè. 2. q. 7. accusatio. So. dicimus citationem necessariam, & verbum hîc positum, scilicet, requisitum expone illa vice, sed prius requisitus erat, vel dic, quòd non fuit requisitus per Paulum, sed per Apollinem discipulum eius.

CAPVT VI.

AD HAEC SI. (Vitare.) Nimis graue videtur, quod in ista decre. dicitur, quod si aliquis semel appellauit ab aliquo, quòd in alijs possit eum recusare, vt suspectum: Tamen quidam sic planè intelligunt hoc habere locum in delegatis, non in ordinarijs. Item omnes dicunt, quòd si reprobata fuit appellatio, quòd postmodum non potest eum recusare, quia non grauauit eum, vnde non debet ei esse suspectus, sed nunquid poterit eum tantum durante causa appellationis recusare, an etiam postea, puta perpetuò. Alij dicunt, quòd hîc non dicitur, quòd hæc non sit sufficiens causa recusationis, quia appellauit, sed dicitur, quòd nisi habeat iustam causam recusationis, oportet quòd sub eo respondeat, & erat causa dubitationis, vt ipsi dicunt, quia ex quo in vno appellauerat, in omnibus suspectus videbatur, sed respondent non esse ita, vel loquitur secundum antiqua iura, quando licebat etiam sine causa appellare & etiam ita recusare, quia paribus passibus ambulant appellatio & recusatio. infrà eodem tit. super eo. §. primo. hodie autem secùs, scilicet, quia non poterit hic appellans recusare

recusare iudicẽ, nisi subfuerit iusta causa: vt inf. eo. vt debitus. & c. cùm speciali. (vitare) nisi committat graue crimen & manifestum. inf. eo. proposuit. vel nisi sit contumax ad prosequendũ appellationem, nam tunc sicut non potest appellare, ita nec recusare. sup. eo personas. inf. eo. super eo. (vitare) ex aliqua iusta causa, non autem eo, quòd in alia causa ab eo appellauit.

CAPVT VII.

1 *Ad appellantem, non autem appellatum pertinet iudicem eligere.*

Ignorantia facit tollerari ea, quæ fiunt ratione publici officij.

Appellatio ad Papam facta an debeat præferri appellationi ad archiepiscopum factæ. & num. 2.

2 *Non tenetur pars, ius alterius partis dicere.*

SI DVOBVS. Hæc decret. habet locum, quando ex sententia lata, vterq; reputet se grauatum. infr. de test. Rainaldus. & c. Rainutius. aliàs non videmus, vbi locum habeat, nam non credimus, si pars grauata appellaret ad archiepiscopũ, quod pars non grauata posset dicere, & ego appello ad Papã, & ego volo, quòd appellatio quam tu facis agatur coram Papa, quia cùm ipse non sit grauatus, non audietur appellans. inf. eo. vt debitus.

1 † Nec est appellati eligere iudicem appellationis, sed appellantis secundum antiqua iura, quando poterat appellari sine grauamine, fortè habebat locũ hæc decre. etiam in alijs casibus (veniens) coram suo iudice (iudice) puta episcopo (iudicis) id est, proximis superioribus suo iudici, coram quo litigabat, scilicet, archiepiscopi (citatus) is qui ad Papam appellauit (veniat) coram minori iudice. ff. de iudi. si quis ex. ff. de in ius voc. l. 2. (promulgata) à minori iudice. Cognouerit). ff. si quis in ius voc. non ierit. l. 2. arg. ff. de act. emp. & ven. l. 1. in fi. nam vt ibi dicitur, ex quo ordinarius certus est, certiorari non debet, ergò si iudex certus est, tunc non tenet excommunicatio, si autem aduersarius sit certus, & non iudex, dicunt quidam, quòd mulcta & excõmunicatio imposita contumaci tenet, & processus in causa appellationis irritabitur.

Alij dicunt contra. s. quòd non irritabitur, & quia si peteret cassari sententiam, oportet eum causam asignare, & si eam asignet, quia tu sciebas me ad Papam appellasse, similiter & ipse respondebit, & ego ad archiepiscopum appellaui, coram quo benè poteram prosequi appellationẽ, quamuis appellatio ad Papam præfertur, si corã eo inciperet prosequi, vel si ab aduersario peteretur, sed tamen archiepiscopus non debet eum exaudire in citatione, si ei innotuerit, q̃d ad Papam appellatum est, nec etiam potest, nisi partes consentiant, cum ex quo hic nouit iurisdictionem ad superiorem sentiat deuolutam, & ideò non tenet citatio, & per consequens, nec eius sententia. arg. C. de sta. defun. l. penul. Si autem ignorauit, cùm iurisdictionem habeat, tenet citatio & sententia excõmunicationis, & etiam causa appellationis procedet lite non contest. si coram primis iudicibus erat lis contestata. inf. eo. tit. per tuas. & etiam idem, si erat de illis casibus, in quibus proceditur lite non contest. de quibus le. & no. sup. vt li. nõ contest. quoniam. est ratio, quia ignorantia facit tolerari ea, quæ fiunt ratione publici officij. C. de testa. l. 1. ff. de offic. præsi. Barbarius. melior ratio est, quia iudex ordinarius est in causa appellationis, & in alijs suis casibus, & ideò tenet q; fit ab eo, nisi appelletur, vel recusetur. inf. eo. solicitudinem.

2 †Sed dices nónne hîc aduersario noceret sua scientia? Respon. ideò non nocet, quia scientia vnius cum scientia alterius compensatur, sicut paria crimina etc. inf. de adul. c. pe. & dolus dolo compensatur. ff. de dolo. si dolo. Item cùm sit pars, non tenetur dicere ius alterius partis, licet iudex non debeat admittere petitionem eius, si sciet, sed si ignorat, tenet processus eius, vt dictũ est, imò plus videtur dicendum, quia si postquam incœpit prosequi litem appellationis, veniat qui appellauit ad Papã, & velit impedire processus eius, non poterit sicut si præsens fuisset, & non contradixisset, quia qui abest contumaciter, non minor est præsente. in Authen. vt omnes obe. §. si aũt ille. & not. sup. de dila. præterea. hoc tamen benè dicimus, q; si vna pars cùm non appellatũ esset, iuisset ad superiorem, & falsò sciens dixisset ei, q; ad eũ appellauerat, vel si dolo tacuerit se renunciasse appellationi, & si iudex procedat ad sententiam, totum reuocabitur, vel contradictione sine causa, vel per in integ. resti. vel per quærelam falsi. ff. de iud. si prætor. & patet in eo q; le. & not. sup. de

ſup. de in integ. reſti. ex literis. & ſ. de excep. cùm venerabilis. §. intelleximus. ſed non reputo, eum aliquid dolo facere ſecundum hoc. c. de quo hæc decre. loquitur. ſcz. ex eo quòd tacet appellationem ad Papam factam, quia licet præferatur appellatio ad Papam facta, tamen etiam coram ſuperiore poteſt agi, ſi aduerſarius non excipiat. Item credimus quod archiepiſcopus etiam ſi ſciret appellatum ad Papam hoc modo citare poſſet, ſcz. vt cõpareat ſi eligat coram ſe proſequi cauſam appellationis (tenere) niſi in caſibus quibus no. ſ. de foro compe. licet.

CAPVT VIII.

1 *Executor nec in citationibus, nec in alijs iudiciarium ordinem ſeruat.*

2 *An eodem modo ſit procedendum in termino dato ab homine, quod in dato à iure.*

Cauſæ & impedimenta quominus quis ſuam appellationem proſequi poßit.

3 *Nunquid appellatus circa finem primi anni quando vnus menſis tantùm reſtat, poßit petere confirmationem ſuæ ſententiæ.*

EX RATIONE. (Impotentia) 2. q. 6. anteriorum. Authent. vt ſpon. lar. §. hoc quoq;. in Authent. vt in me lit. ap. 2. q. 7. biduum. §. ſi fortè. ff. de iniur. intra vtile. C. de tem. ap. Authent. ſi tamen. in his caſibus, qui in prædictis concor. continentur appellans ipſo iure ſeruatur illæſus, ſi autem dolo alicuius priuati fuerit circumuentus, quominus appellationem proſequatur intra tempus, ſibi præiudicat, ſed habet regreſſum contra doloſum. ff. ſi quis cau. l. 2. §. fi. ff. de dolo. arbi. §. dolo eius. ſi ſit ſoluendo. aliàs reſtituitur ad proſecutionem appellationis. ff. de eo per quem fac. eſt ex hoc. §. 1. Item dicimus, ſi lapſo primo anno facultate ſui trahatur à proſecutione appellationis, lapſo primo anno, prudenter faciet ille, qui legitimo impedimento detentus eſt, vt non poſsit proſequi appellationem, ſi impedimentum ſuum proteſtetur coram iudice, à quo appellatum eſt, petendo ne procedat, & coram executore, ne ſententiam exequatur appellet, ſi contra fecerit, ſed & ſi hoc non fecerit, & iudex exequatur ſententiã anno elapſo, tunc ſi nullum ſuberat iuſtum impedimentum, tenebit executio ſine vlla citatione facta, cùm enim lapſu anni rata maneat ſententia. C. de temp. app. Authent. ei qui. ſi nullo impedimento detinetur iudex eam exequi poteſt, & debet, & ſi partem non citauerit.

1 †Executor [a] enim nec in citationibus, nec in alijs ſolitum ordinem iudiciorum ſeruabit, & tamen benè fatemur, q, ſi pars veniat coram executore, & dicat ſententiam nullam, quandocunq; audiendus eſt, & niſi audiatur, quòd iuſtè appellare poteſt: vt no. ſ. de offic. dele. paſtoralis. §. 2. & c. cùm in iure. Imò plus dicimus, quòd etiam ſi nõ præſtetur aliquid coram iudice, vel executore, nec excipiatur, tamen pendente executione, & ea finita, poteſt implorare officium iudicis, vt quæcunq; facta ſunt poſt appellationem eius, in ſtatum priſtinum reuocentur. inf. eod. bo. memo. ſ. de except. dilectè. vbi no. quod enim dicitur, non valere ſententiam vel etiam alia extra iudicium facta, non ſeruato ordine iudiciario, vel à iure, vel ab homine ſtatuto. vt. ſ. eo. c. 1. & 2. q. 1. deus. ſ. de reſcrip. cum dilectus. j. de cenſi. c. Romana. 64. diſt. c. fi. & 65. diſt. per totũ. ſ. de elect. quia propter. & ſ. de offi. deleg. c. prudentiam. 1. reſpon. tunc habet locũ, quòd certus ordo ſtatutus eſt procedenti, & ille omittitur quòd hîc non eſt, quia executori nullus præfigitur ordo, vt dictum eſt.

[a] Executor. Adde quod hoc tenet Pe. de Anch. in conſil. 269. incip. pro declaratiõe primi dubij. co. 2. poſt me. & pro declaratione Innoc. hîc vide etiam Car. in conſil. 32. incip. in deciſione & elucidatione. co. fi. verſi. ſed ſi dicetur immediatè vbi intelligit hoc verum, quãdo fit executio contra appellantem & appellatio remanſit deſerta, quia tunc nõ citat executor. vide etiam Bar. & ibi Doc. in l. à diuo Pio. §. in ven. ff. de re. iud.

2 †Item no. quod licet hic loquatur de anno dato à iure, idem eſt & eodem modo procedendum in termino dato ab homine, licet aliqui dixerint, quod ſtatim elapſo termino ſtatuto à iudice, etiam ſi habeatur legitimum impedimentum, tamen ſententia tranſit in rem iudicatam. ar. ſ. eod. perſonas. cum ſit. & ar. pro hac differentia. ſ. de in integ. reſt. conſtitutus. vbi not. vbi dicitur, quòd contra temporalem præſcriptionem ſtatutam ab homine, neceſſaria eſt præſcriptio, & tamẽ cõtra temporalem præſcriptionem à iure ſtatutam non eſt neceſſaria. C. in quibus cau. non eſt neceſ. in integr. reſtit. l. fi. Sed certè non eſt ſimile, quia hoc tempus appellationis proſequendæ ſtatutum ab homine, ſuccedit loco termini ſtatuti à iure, & ideò eodem iure cum illo cenſeri debet: vt ff. ſi quis cau. ſi eum. §. iniuriarum. Sed illud tempus de quo loquitur. ſ. de in integ. reſt. conſtitutus. non ſuccedit loco alicuius temporis à iure ſtatuti, imò illi ciues de nouo ſic ordinauerant inter ſe. Qui appellat intra annum, debet habere finitã cauſam appellationis, niſi impediatur iuſto impedimento, vel iudicis, quia non poteſt, vel non vult procedere in cauſa,

 vel

vel aduersarij qui petit dilationem, vel propter suam infirmitatem, vel sine causa, vel impedimento suijpsius, scilicet, appellantis, qui impeditur, vel propter suam infirmitatem, vel tempestatem, vel inopiam, quod est no. vel propter aliam iustam causam, vel impedimento testium, vel instrumentorum, quos sine culpa sua habere non potuit, & potest etiam impediri à prosequendo appellationem dolo cuiusque extranei, & sic succurritur ei per beneficium restitutionis: vt not. suprà, in principio.

Colliguntur autem prædicta in Authent. de his qui ingre. ad appellatio. in princip. §.1.2.3. & 4. sufficit autem appellanti incipere prosequi litem appellationis tali tempore, quòd si nullum inopinatum impedimentum interueniret ante finem anni sententiam petere posset, nec imputabitur appellanti, si aduersarius petat dilationem ad reprobandos testes appellantis, quia si reprobauerit eis non obstantibus confirmabitur sententia contra appellantem lata, si ex illis solis testibus erat infirmanda. Si autem non reprobauerit, vel si ex illis solis testibus non pendebat victoria causæ apparet, quòd malè petita & obtenta fuit dilatio, & ideò nō debet obesse appellanti, si verò peteret appellatus dilationem ad probandum de iure suo, sicut & appellans habuit ad probandum de iure suo, nec hæc dilatio imputabitur appellanti. ar. C. de temp. in integrū restitutio. peten. in principio. & videtur, quod si tantùm per vnum diē postquam appellationem cœpit prosequi fuit impeditus, quominus intra annum posset petere sententiam super causa appellationis, quod totus annus ipso iure sine beneficio restitutionis sibi indulgeatur à iure sicut satis apparet ex præalleg. Authen. de his qui ingr. ad appel. sed secùs est si beneficio restitutionis ei subuenitur, quia tunc non restituatur sibi tempus, nisi tantum quantum sit. ar. ff. ex qui. cau. ma. in integ. restitu. ab hostibus. §. fi. Item quando de voluntate partium differtur causa appellationis, vt quia itur ad arbitros, vel consimili, tunc ipso iure recuperat tempus, q remanserat de anno. in Auth. de app. §. deinceps. colla. 8.

3 † Item videtur quod appellatus circa finem primi anni, quando vnus mensis [a] tantùm restat, quòd posit petere confirmationem suæ sententiæ, licet prælle. Authent. de his qui ingre. ad appel. §. 3. col. 5. videtur dicere contra, sed rationem non video, & de hoc not. ī. eodem, oblatæ. imò plus videtur, quia ex quo appellans fecit citari appellatum in causa appellatiōis, & si hæc citatio emanauerit in principio primi anni, tamen ex tunc appellatus habet potestatem appellandi, & petendi confirmationem suæ sententiæ, non expectato mense iuxta finem primi anni, quia sic obtinet in causa principali. C. quomodo & quando iud. Authent. qui semel, videtur enim quod multò fortius debet obtinere processus prædictæ Authent. in causa appellationis, quam in principali. Item expressè loquitur in causa appellationis. C. de temp. app. cùm autem. §. illud etiam. Et hoc quidam concedunt, alij verò contra primis. prædi. Autem Authēt. de his qui ingre. ad appellat. §. quia enim multum videtur contradicere, vbi dicitur, quod si etiam in medijs certaminibus causam appellationis deseruit, tamen finem biennij expectare debet ad hoc, vt petat sententiam, & dicunt isti prædictam Authent. quomodo & quando iud. quæ loquitur in principali causa, non est trahenda in causa appellationis, quæ habet statutum suum tempus. † Item videtur quod si post finem primi anni, vel secundi feratur sententia confirmationis primæ sententiæ, & postea appellatus petat mandari executioni sententiam primam tanquam quæ lapsu primi, vel secundi anni transierit in rem iudicatā, obstabit exceptio rei iudicatæ ex secunda sententia, nec auditur si dicat, quod ante sententiam infirmationis sententiæ post lapsum anni, rata manet sententia. quia prætextu nouæ defensionis, non deberet retractari sententia secunda infirmationis. s̄. de re iu. inter. C. de transact. sub prætextu. Nec ob. si dicas, quod non valet secunda sententia contra primam lata, quia secundum hoc nunquam valeret sententia appellationis primam infirmans, sed nec super eodem est prima sententia, quæ est in causa principali, & secunda quæ est in causa appellationis. Item argu. prædi. Authent. de his qui ingre. ad appellat. §. 2. videtur. quia etiam si in tertio anno, vel vltra non impediatur exequi appellationem quod ipso iure habebit quartum, vel vlteriorem annum, sed nobis magis videtur, quod vltra fatalem secundum nullum fatalem habebit, sed per beneficium restitutionis ei succurretur, & restituetur ei tempus tantum, quantū fuit impeditus prosequi appellationem,

[a] *Quādo vnus mensis. Ad hæc dicta Inno. vide Cardi. in consil. suo. 97. inci. videndū est de duobus maximè. in 2. & 3. co.*

tionem,vt patet in eo, quod no.ſ. eo. gloſ. ver. ſed ſecùs eſt etc. iudex autem appellationis non poteſt arctare tempus, niſi ex magna cauſa. ȷ.eodem, oblatæ. ff. de re iud. l. 2. & 4. §. ſi quis con. Item benè imputatur appellanti, ſi modicum tempus reſtat ſibi de anno, quo non potuit cauſam proſequi propter impedimentum, ſi ipſo impedimento ceſſante non incipiat cauſam intra annum, licet in anno nullo modo eam valeat terminare, qui enim aliud dicit, cauſam dat prorogationi litium contra id. ſ. de do. & contu. finem.

CAPVT IX.

MEMINIMVS. (Citationem) dic vt diximus infrà, eodem titulo. vt debitus.

CAPVT X.

1 *An & quando fiat præiudicium toti cauſæ ſi alius articulus reprobatur, vel aliàs probari non poteſt.*

SVPER EO. (Appellationem) Olim etiam fruſtratoriè hodie à grauamine (ſuperſedendum) à iudice à quo appellatum eſt, quouſq; cognoſcatur de appellatione, & non ad iudicem ad quem appellatur. Vel dic, quòd ideò dicit ſuperſedendum, vt per hoc quòd ſuperſedet exceptioni appellans renunciet appellationi, & ſic procedetur in cauſa (ſine illa) qualis eſt pacti de non petendo rem iud. & conſimiles peremptoriè. exceptio ſine qua poteſt principale terminari, eſt exceptio, quæ competit certis perſonis, ne conueniantur vltra quā facere poſſunt, de quibus habes. ff. de re iudi. ſunt quædam. & l. ſequentibus. nam ſi negetur debitum, & nihilominus tales proponantur exceptiones, licet ſuper exceptionibus appelletur, nihilominus procedetur in principali, & dicunt quidam coram iudice etiam ſi ſit delegatus, ſed videtur contra, quia per appellationem ſuſpenditur iuriſdictio. vt. ſ. de offic. dele. paſtoralis. §. præterea. ff. ad tur. l. 1. in fin. vnde alij dicunt, quod hoc non poteſt habere locum, niſi in ordinario, nec etiam coram illo, ſi recuſetur vt ſuſpectus. ſ. eodem, ad hoc. ſed ſi ſanè intelligitur hæc decret. non dicit, quòd coram iudice à quo appellatum eſt, in exceptione poſſit agi de principali, ſed ſimpliciter dicit, quod agi poteſt & eſt ſupplendum coram competenti iudice. arg. ff. de iud. eum qui. & ſ. de Authent. & vſu pal. c. pe. non coram eo à quo appellatum eſt, vel poteſt ſic poni caſus. Ioannes petit centum à Petro, inducit Ioan. de probando debitum teſtes, obiecta autem exceptione criminis contra vnum, iudex eum per interlocutoriam repulit, à qua Ioannes appellauit, dicitur ergò id, quod ſi probata exceptione contra vnum teſtem, toti cauſæ fiat præiudicium, puta quia ipſius teſtimonio repulſo, non probatur debitum, & per conſequens toti cauſæ, ſuperſedere debet, quouſq; cauſa appellationis fuerit terminata, ſumitur etiam hîc ar. à contrario ſenſu, quòd ſi per repulſionem illius teſtis non fiat præiudicium toti cauſæ, puta quia per alios duos ſufficienter probatur debitum, non ſuperſedebitur principali cauſæ, ſed nec in appellationis cauſa procedetur, quia non intereſt eius appellationem proſequi, cum etiam ipſo teſte repulſo, de ſuo iure liqueat. ar. ſ. tit. proxi. cum I. & A. Item poteſt dici, quod ſi condemnatus in expenſis pro contumacia appellet, nihilominus iudex à quo appellatum eſt, ſiue ordinarius, ſiue delegatus in cauſa principali procedet. ar. hic, & idem eſt in ſimilibus, hoc tamen eſt difficile. Item poteſt habere locum quod hîc dicitur in dilatorijs ſolutionis.

Alij dicunt quod hic ceſſat ar. à contrario ſenſu (de) id eſt, pro (prorupit) ſic ſcilicet, appellatione procedatis, quia falſum eſt reſcriptum, vel per falſi ſuggeſtionem obtentum, deberet enim adijcere, dico reſcriptum falſum, & paratus ſum hoc probare, & ſi negauerit iudex appellare poteſt, quia grauat. Alij dicunt quòd licet iuſta ſit appellatio: iſta tamen decret. non loquitur in iſto caſu, ſed is eſt ſenſus decret. quod ſi aliquis appellat ne iudices delegati procedant, quia reſcriptum ad eos impetratum eſt per falſi ſuggeſtionem, non valet talis appellatio, & hoc probant multis rationibus. Primò quia non omnis falſa ſuggeſtio impedit iuriſdictionem. ſ. de reſcript. ſuper literis. qa ergò eſt falſi ſuggeſtio quæ impedit iuriſdictionem & eſt falſi ſuggeſtio, quæ non impedit, non ſufficit ſic in genere proponere, ſed ad ſingularia peruenire oportet. ar. ff. de iur. fiſ. in fraudem. Item eſt & alia ratio, quia licet proponat quis iuſtam cauſam appellationis, vel receptionem,

ptionem, non tamen appellans debet recedere, quin compareat coram illo iudice, nisi prius iudex, vel expressè vel tacitè admittat, vel remittat appellationem recipere. ℨ. eodem, ex parte. M. hic autem emissa voce appellationis non expectato, quod iudex eam exceptionem admitteret, vel repudiaret incontinenti recesit, nec vlterius coram iudice voluit comparere, & hoc est quòd dominus Papa hîc intendit remouere (differenda) sed quam citius poterit fieri dirimenda. ʃ. tit. proxi. c. 2. ℨ. eod. interposita. imò ferenda est sententia non super falsi suggestione, sed super principali, si causa talis est, in qua proceditur lite non contestata, vel contra talem appellantem contumaciter recedentem fertur sententia excommunicationis, vel missio in possessionem. ʃ. vt lit. non contest. tuæ.

CAPVT XI.

1 *Iudex quo casu non debeat etiam altera parte inuita differre sententiare, & quid si committatur alicui, vt instruat causam intra terminum, nec tamen recipiat in dicto termino vllam instructionem, quid agit iudex in nu. 2. 3. & 4.*

DE APPELLATIONIBVS. (Leui.) Idem secundum leges. C. de appellat. in minoribus. (Super eo) appellandi. (dummodò grauetur) aliàs enim non licet. ℨ. eod. vt debitus (in casibus) 2. quæstione. 6. non solent. ver. ante sententiam. & in causa qui est. ff. qui satis. cog. arbitro. quamuis quidam dicunt contra. ff. à qui. appel. non licet. l. vltim. (deferendum nisi) grauamine imminente vel comminato & tempore debito. ℨ. eo. vt debitus (ita) & si iusta sit causa suspicionis recusari potest. & non aliter. ℨ. eo. cum speciali.

1 †Certum) quando lis mandatur decidenda intra certum tempus, si sit hoc de consensu partium adueniente termino, inde ad petitionem temporis alterius, etiam altera parte contradicente & petente terminum ad probandum de iure, & etiam propter hoc appellante, non differret sententiare, hoc enim ipso, quod consensit in terminum reputandus est talis terminus peremptorius, & etiam reputãdus est pro conclusione in causa, nisi nouum & incognitum impedimentum superueniret, quare probationes inducere non posset, quia tunc vel beneficio restitutionis in integrum, vel communi iure subueniretur ei, sicut est in termino iuris, vt not. sup. eod. ex ratione. si autem certum tempus tantùm ad petitionem alterius partis præfixum est, tunc ad petitionẽ illius partis, non differetur sententia vltra tempus statutum, quia sic consensisse videtur, sed alteri parti nõ præiudicat, quin debeat habere moderatas dilationes ad probandum de iure suo, tamen iudex dilationes iuris iure, non debet diminuere. In hoc enim videtur delegans gratiam facere impetranti, sed non debet sic diminuere, quod omninò ius partis quæ de iure suo intra tam breue tempus nullatenus docere potest de iure suo tollatur. ff. de admi. tut. tutor qui re. §. 1. & not. sup. de offi. deleg. de causis. & de hoc casu intra dilationes datas reo Imperator vtetur suis rationibus. C. de rest. petenda. nunquam tamen vltra terminum præfixum poterit iudex in causa procedere, nisi de consensu partium procedat, vt hîc. & sup. de offi. deleg. de causis. & per omnia idem videtur, si negotium intra certum tempus instruendum mandatur, & postea remittendum, quia hoc tempus pro termino peremptorio est habendum, ita quod decæterò non admittentur ad probandum, & coram iudice ad quem fit remissio.

2 †Et propter hoc dicunt quidam, & fortè benè, quòd si alicui committitur, vt intra certum tempus instruat causam, & extunc remittat instructam, quòd si præsentauit huiusmodi literas iudici, ipse iudex adueniente fine termini, etiam nulla recepta instructione in causa, & etiam nõ citato reo, intra dictum terminum potest tunc citare reum, & potest præfigere terminum reo, quod compareat coram delegante in negotio processurus, nec potest dicere reus se grauari, quia actor decæterò non admittitur ad agendum de eo, super quo voluit instrui causam, sed sibi imponetur perpetuum silentium, & sibi imputet, quod intra terminum non probauit, quæ in rescripto continebantur. C. de inge. manu. diffamari. Nec valet, si opponas quòd ordo omissus est, qui in rescripto continebatur secundum quem debuit primò causam instruere & postea remittere. sup. de rescrip. cùm dilecta. quia benè instructa est, quia sententia potest ferri contra impetrantem. Vel dic, quòd hæc duo sunt principalia mandata, vnum de instructio-

instructione, aliud de remissione, vnde vno misso potest aliud facere. sup. de dol. & contu. cùm dilecti. Alij tamen dicunt & fortè melius, quantum in hoc, quòd nisi primò citauerit partes ad procedendum super instructione negotij, quòd non potest negotium remittere, quia merus citator non est. Item iudex non est antequam incipiat vti iurisdictione. s. de off. dele. gratum relatum.

3 †Postquam autem citet fortè potest remittere, q. remittit negotiũ instructum cũ sua instructione. s. quia dicet quomodo citasset partes, & q. actor voluit procedere. Item si expedit dicet, quomodo reo dedit potestatem dicendi, quòd vellet & sic de alijs factis, & omissis. Item videtur, quòd iudex ad quem huiusmodi commissio impetratur, debet condemnare actorem in expensis, si fecerit citari reum, & nullam probationem induxit super instructione causæ. arg. sup. de rescri. cæterùm. in fi. & sup. de dol. & contu. finem. sed semper debet remittere, quia sibi expressè hoc mandatum est, licet aliqui contradicant, superior autem ad quem remittitur causa, benè examinabit omnia, & omnibus examinatis admittet, vel repellet actorem, vel reum approbandum, & aliàs eos puniet in expensis, vel aliter prout ei de iure visum fuerit faciendum, alij tamen dicunt, huiusmodi terminum vim peremptorij non habere.

4 †Si autem mandatum est, quòd instructam, vel non instructam remittat, tunc satis dici potest, quòd post remissionem poterit sibi dari noua dilatio, quia nec expressè, nec tacitè consensit hunc terminum esse peremptorium, imò in contrarium innuit, quando dicit, quòd non instructam remitteret.

CAPVT XII.

PERVENIT. (Qui) scilicet, ledentes. (compellas) hodie non admitteretur talis appellatio. inf. eo. vt debitus appellationis, suprà, eod. cùm sit Romana. in fi.

CAPVT XIII.

CONSVLVIT. (Notorium) suprà, c. proxi. (deferendum) hodie siue sit occultum siue manifestum, non licet appellare, nisi grauetur & si grauetur semper licet. infrà, eo. vt debitus (notoria) dic vt diximus inf. de coha. cle. & muli. tua. (conueniens) sup. eo. cùm sit (prosequi) sup. eo. c. proxi.

CAPVT XIIII.

SVGGESTVM. (Reportasse) ante citationem, quia si post citationẽ, tunc non esset dubium, quia si post citationem, tunc nõ omitteret procedere primus iudex. sup. eo. meminimus. (decre.) sup. eo. meminimus.

CAPVT XV.

AD PRAESENTIAM. (tuam) Eboracens. archiepiscopi cui scribitur (excommunicatus) quia post appellationem lata erat sententia (absolui) ad cautelam. inf. de sen. exc. per tuas. Vel dic, quòd etiam si non absolueretur ad cautelam, sed simpliciter tamen admittetur ad probandum, quòd excommunicatio non tenuerit, & ideò si non ligatus diuinis se immiscuit, non incurrit irregularitatem, sicut hic apparet (diuinat cantaui) licet enim ab alijs sit vitandus. ĩ. de sen. excom. per tuas. ipse tamen nõ debet se gerere pro excommunicato, vt hîc si de appellatione sua confidit.

CAPVT XVI.

CVM TENEAMVR. (Liceat reformare) hoc locum habet in ordinario, sed fortè idẽ in delegato, sed aduersarius qui appellauit turbat. inf. eo. an sit. & est casus, vbi post appellationem à se factam iudex exercet iurisdictionem suam, alius casus est. sup. eo. si duobus. & alius casus est, quòd potest breuiare terminum à iure vel partibus præfixum. sup. c. personas. Alij dicunt & benè, hoc speciale in archiepiscopo Cantuariens. qui priuilegio speciali habet defensionem omnium appellantium Cantuariens. prouinciæ.

CAPVT XVII.

1 *Appellari potest à futuro grauamine.*

CONSVLVIT. (Deferendum) hoc credimus correctum, quantum ad ea, quæ in iudicio fiunt, cùm non liceat appellare sine causa. ĩ. eo. vt debitus, & c, cum causa quantum verò ad

 ea, quæ

ea, quæ extra iudicium fiunt, credimus quòd valeat appellatio etiam non expressa certa causa, dummodò aliquid dicat, vel dicatur, quare timere posit, & postea sequitur grauamen, aliter enim non admitteremus appellationem extra iudicium factā propter multas absurditates, quæ inde sequerentur. & arg. inf. e. ad audientiam. & c. bonæ.

1 † Et à futuro grauamine possum appellare, ne graues me in tali facto, puta ne quis molestaret eum super possessione sua. inf. eo. bonæ. Item si aliquis ab aliquo aliquid peteret extra iudicium, & ille à quo petitur appellaret, ne eum grauaret, quia intelligitur appellare, ne eum grauet occasione petiti, valet appellatio. infr. eo. dilectis. & sic intelligitur inf. eo. ad audientiam. sed licet talis appellatio processerit, sed tamen ex alijs causis, quæ factum super quo appellatum est, non tangunt feratur sententia, valet sententia. sup. eod. cùm teneamur. & c. super eod. secundo respond. & c. ad hoc. Item extra iudicium valet appellatio ita generalis, quòd nulla persona exprimatur, dummodò factum sit certum. inf. eo. bonæ. in prin. Item not. quòd appellans nunquam debet petere reuocari quicquid post appellationem factum est, sed quicquid contra appellationem factum est, & eius annexa. infrà, eod. solicitudinem. suprà, de procu. auditis.

CAPVT XVIII.

1 *Rex præponitur archiepiscopo in vocatione episcopi, vel prælati.*

2 *Obediendum est Papæ nulla obstante præceptione.*

CVM PARATI ESSEMVS. (In legatione.) Quæ benè excusaret. 18. dist. si episcopus. 63. di. salonitanæ. in Authe. quomodo opor. epis. §. illud. 33. q. 8. si autem vobis. & suprà, de offi. dele. pastora. §. vlt. arg. contra. 23. q. 8. quo casu. reprehensibile. 25. q. 1. omne. 12. q. 2. quicunq;.

1 † Nos credimus quòd si archiepiscopus vocet aliquem episcopum, vel alium prælatum ad consilium, vel ad causam, & rex siue antè, siue pòst eundem vocauerit, licitè potest ad eum venire, & mandatum archiepiscopi intermittere. Est enim regi honor deferendus, & sic intelligo prædicta. c. sed si archiepiscopus ei mandaret, non obstante præceptione regia debet obedire archiepiscopo, cùm sit de eius iurisdictione, & non regis, & magis est obediendum spiritui, quàm carni. sup. de ma. & obe. solitæ. & idem dicimus in patriarcha, si subditum sui archiepiscopi vocauerit, potius obediet archiepiscopo, quàm patriarchę, nisi in casibus in quibus deuoluitur iurisdictio ad patriarcham, & sic intelligo contraria.

2 † Papæ autem semper est obediendum, nulla præceptione obstante tam ratione honoris, quàm iurisdictionis. 11. q. 3. qui resistit. & quòd diximus in ordinarijs, idem intelligimus in delegatis. sup. de offi. ord. pasto. §. vlt. tamen circa eos debet considerari, vtrum procurauerit se vocari, & tunc non prosit, an nō. sup. de offic. dele. pastoralis. §. fi. ff. si quis cau. l. 2. §. vlt. & an habeat regalia, necne. 23, q. 8. §. ecce. suprà, de ma. & obe. solitæ. & qui vocat, diligenter attendet, quis maiori necessitate ducatur, & qui prius mandauerit, & cui prius fuerit obligatus, & quis maior sit, & multa alia, quæ occurrere possunt, & quæ multùm valent ad excusationem.

CAPVT XIX.

AD HAEC. † (quòd ecclesiæ) hîc non erat appellatum, nec etiam iurans petebat ab excommunicatione absolui, per tale enim iuramentum non tollitur appellatio, si grauetur, aliàs enim sine grauamine non licet hodie appellare, siue iurauerit, siue non. Iudicio) pro contumacia, secùs si pro offensa, vel alio certo articulo. infrà, eod. c. proxi. (appellant) ex aliqua causa de nouo accidente, vel secundum vetera iura, etiam sine causa licebat appellare. sup. eod. cùm sit ro. tamen satis videtur innuere sequens decret. quòd in hoc casu, scz. quando iurat non licet appellare sine causa, ne aliquid ei præcipiatur occasione præstiti iuramenti, vel ne præceptum iniunctum faciat. infrà, c. proxi. vel post absolutionem appellat in prosecutione iudicij. (40. dies) vel plures, vel pauciores ad arbitrium iudicis. sup. e. cùm sit roma.

CAPVT XX.

1 *Iudex à quo est appellatum nunquam potest absoluere, nisi appellans tacitè, vel expressè renunciet appellationi.*

QVAE-

QVAESTIONI. (Absolui) cùm esset excommunicatus pro maleficio, & ita non est contra. sup. c. proxi. (antequàm) & si constet appellationem iniustam, cùm nihil ei mandetur, si autem ei mandaretur aliquid, teneret appellatio. sup. c. proxi. & ita non est contra, nisi causa subterfugij faceret, vt hic, vel hic loquitur de mandato facto ante excommunicationem, & pro quo fuit excommunicatus, quod omninò adimplere debet, nec valet appellatio super eo interposita, quòd fugiat illud adimplere. (Iuramento.) q. d. per absolutionem, quam petijt & iuramentum quod præstitit, videtur acceptasse iurisdictionem prioris iudicis, & quicquid factum est coram eo, & etiam renunciasse appellationi, si fuerat appellatum. sup. de offi. dele. gratum. inf. eo. solicitudinem. sup. de sen. & re iud. quòd ad consultatio. Fateor tamen, quòd si taliter excommunicatus ab eo peteret absolutionem, cum protestatione, scilicet, quòd salua sibi esset appellatio, non videtur renunciare appellationi, cùm in ea sit periculum, & benè tenet absolutio, quamuis negotium principale ad superiorem sit delatum per appellationem. inf. de sen. excom. sacro. §. fi. inf. eo. qua fronte. §. 1. sed si sine protestatione peteret absolui, tunc renunciare videtur, cùm iudicis appellationis sit absoluere. inf. de sen. excom. per tuas. in fi. Alij dicunt, quòd iudex à quo appellauit, nunquàm potest absoluere, nisi appellauere, nisi appellans tacitè, vel expressè appellationi renunciet (iuramento) hodie non credimus differentiam siue iurauerit, siue non cùm non liceat appellare, nisi à grauamine.

CAPVT XXI.

PRAETEREA. (De ijs) etc. de hoc dicitur sup. eo. ad hæc.

CAPVT XXII.

CONSTITVTIS. Post appellationem interpositam à plebano & primicerio, ne archidiaconus eligeret, cùm esset excommunicatus, vel ne capitulum eligeret cùm esset excōmunicatus, nō enim admitteretur appellatio, nisi rationabili causa assignata. ĩ. de his quæ fi. à ma. par. c. cùm in cunctis. vel potest dici, appellationem tenuisse etiam sine causa. & decr. non contradicit, quæ loquitur, quando appellatur à minori parte (excommunicationis) latæ in archi. vel in cantorem electum (elegerint) in eodem contextu. s̃. de elec. congregato. secùs si ex interuallo. sup. de elec. cōsiderauimus dudum. & c. auditis. vbi de hoc no. (appellatione) quam emisit, nam alij eligerent simpliciter, vel sine consensu suo.

CAPVT XXIII.

1 *Recusatio non admittitur in accusato de graui & manifesto crimine.*

PROPOSVIT. (Appellatum) aliqua iusta causa non ea, quia ab ea appellatum est in alia causa. s̃. e. ad hæc. vbi no. Vel dic, quòd suspectus dicitur ex ea causa, quia ab eo appellatum est: vt in decr. præalleg. not. (suspectus) ex alia iusta causa, non ex ea, quia ab ea in alia causa appellauit. (Graui & manife-
1 sto) not.† quòd si quis accusatus est de graui & manifesto crimine, non admittitur recusatio, secùs si esset graue, & non manifestum, vel econuerso. 3. q. 5. quia suspecti (actu) id est, quia est notorium facti actu permanentis.

CAPVT XXIIII.

1 *Iudex licet appellationi detulerit, potest tamen etiam de iurisdictione se intromittere.*

QVA FRONTE. (Canonicum) 23. dist. in nomine. & 1. q. 2. c. præceptum (debitum) ad minus pro tribunali sedere debet. 23. di. illud. 47. dist. de Petro. & licet facere in domo regis sit malum propter sequelam factum, tamen tenere credo, dummodò fiat cum causæ cognitione, vel alio modo legitimo, alioquin erit nulla, si omninò fiat contra iuris debitum. ff. de arbi. qui tamen. §. si arbiter. C. de sen. cùm sententiam. & l. prolatā. & s̃. ti. proxi. c. 1. Iudex) qui excōmunicauit, à quo appellatum est. ĩ. de sen. excom. sacro. & secundum hoc loquitur gl. Vel dic, quòd loquitur de iudice ad quem appellatum est, sed & tunc remaneret eadem obiectio, cùm ab eo per appellationem reuocetur iurisdictio: vt hic dicit (decedat) cū enim vel aduersario obsit, non est hominum malitijs indulgendum. ff. de rei ven. in fundo.

1 † Absoluere) no. q licet iudex detulerit appellationi, tamē adhuc se intromittit de iurisdictione. s. quia absoluit, & quia cautionē recepit nomine ecclesiæ, & sine mādato, q etiam est speciale, sed quid si appel-

lans velit absolui? Respond. si simpliciter absoluatur, renunciasse appellationi videtur, si verò protestetur, se nolle renunciare appellationi, benè valet, cùm sit iusta causa protestandi, & episcopus malè facit, nisi eum absoluat. Alij tamen contradicunt: vt not. suprà, eod. c. quæstioni. nec hæc decre. dicit, quòd primò fuit appellatum, sed quòd appellabatur, ne absolueretur (conqueruntur) coram prælato excommunicatoris dicimus, vt absoluantur à superiore siue à prælato eius qui excommunicauit etiam si non sit appellatum (dicimus) si excommunicator noluit eos absoluere, primò enim ad eum remittendi sunt. suprà, de offi. ord. ad reprimendam (appellandum) scilicet, ne absoluantur.

CAPVT XXV.

REPREHENSIBILIS. (Vel excommunicationis.) 17. si quis suadente. 81. dist. si quis amodo. inf. de sen. excom. tua. 1. q. 1. reperiuntur. (disciplinam) de hoc not. s. e. ad nostram. & sup. de offi. ord. licet in cor. (neglexerit) sup. e. cùm sit ro. per tuas. (proprium) aliàs non. 14. q. 6. c. 1. 16. q. 6. illud. (faciat) antequam procedatur in negotio. inf. eo. sæpè. C. de iud. sancimus. Hoc) quod sequitur, scilicet, ne religiosi etc. q. d. in prin. §. diximus de omnibus clericis, & hoc idem multò fortius dicimus in religiosis, de eo autem quod maximè dictum est, scilicet de refusione expensarum intelligi non potest, cùm monachi non habeant proprium. 12. q. 1. non dicatis. (regularem) repete quæ diximus sup. eo. ad nostram.

CAPVT XXVI.

AD HAEC. (Pareant) sup. e. cùm sit ro. (partium) eligant si partibus placuerit, vel ad superiorem remittant. j. eo. cùm speciali. olim autem secùs erat. sup. de fo. compe. si quis contra clericum. 11. q. 1. peruenit. & secùs secundum leges. C. de iudi. cum speciali. nisi velis exponere quæstionem. s. de suspicione.

CAPVT XXVII.

PERVENIT. (Appellasse) hoc secundum iura antiqua, hodie non audiretur, nisi grauaretur. Item factum recitat, quia non sufficit, scilicet, intra tantum tempus iter arripere, nisi apostolico conspectui se præsentet. sup. eo. cùm sit ro. (Committas) hoc potest facere iudex post appellationem, quia hæc res dilationem non capit. ff. de app. reci. l. vlt. secundum alia vel loquitur secundum antiqua iura, vbi concedebatur frustratoria appellatio, hodie autem non liceat appellare, nisi à grauamine, secùs. inf. eo. vt debitus.

CAPVT XXVIII.

CONSVLVIT. (A rege) hic vult dicere, quòd Rex Franciæ nomine Iudæorum appellabat, vt eis mãcipia christiana retinere liceret, vel eius est sensus, quia Iudæi à rege appellabant, quòd eos non prohiberet mancipia christiana retinere. (Detineant) videtur, scilicet, & hæc est appellatio contra canonicas sanctiones. 54. dist. mancipia. cùm non sit admittenda, nisi à grauamine (decreti) 54. dist. mancipia.

CAPVT XXIX.

AD HAEC. (Ipsum) appellantem. & hoc est quòd sequitur, quòd appellationis. si sup. eod. suggestum. dic vt not. inf. eod. vt debitus.

CAPVT XXX.

DE PRIORE. (Enormitates) VERBI GRATIA: prior præcipiebat quòd consentiret cum donationibus, quas faciebat consanguineis, vel illicitis alienationibus, vel quòd nemini diceret de concubinis quas tenebat, vnde canonicus ipse appellauit, ipse autem prior non deferens appellationi eum suspendit, vel excommunicauit, vnde de hoc præcipitur ire ad curiam satisfacturus. (Tanto excessu) quòd iustæ appellationi non detulit. 2. q. 6. decætero.

CAPVT XXXI.

QVIA NOS. (Infamia) id est, publico & infami crimine (respersi) à qua se purgare nequeunt. 2. q. 6. presbyter. Vel dic, specialiter in regularibus, vt pro sola infamia possint remoueri (conuictis) etiam sine ordine iudiciario. aliàs nulla esset dubitatio.

CAPVT

CAPVT XXXII.

AD AVRES NOSTRAS.

CAPVT XXXIII.

1 *Cognitione procedi potest contra appellantem extra iudicium.*
Sententia in principali lata nunquam valet non seruato ordine iudiciario.
Appellatio & suppositio protectioni an per omnia æquiparantur.

AD AVDIENTIAM. (Subiecerat.) si autem Papa recipiat aliquem sub protectione, parum valet. inf. de pri. ex parte tua. (subiecerat) maximè idem enim est, & si non subiecisset sed aposto. protectioni, cùm sine cognitione fuerit condemnatus: vt. ỹ. sequitur. nusquam enim valet sententia in principali lata, non seruato ordine iudiciario. Vel dic, quòd obtinet hoc extra iudicium, vbi tantùm prodest suppositio protectioni, quantum appellatio, quæ tunc intantum valet, quantum ab ordinario interponitur, quòd à tempore appellationis cessare debet, quòd nihil contra appellantem faceret sine cognitione, & si fecerit non tenet, & sicut olim poterat appellari, & ante iudicium, & post ita poterat se supponere protectioni Papæ, & si post ferretur sententia excommunicationis, vel alia sine causæ cognitione, non valebit. In hoc autem minus habet protectio, quàm appellatio, quia protectio non valet, nisi contra grauamen, & grauamine semoto procedere potest, sed appellatio in totum transfert causam ad superiorem, & non credunt quidam protectionem sublatam, vel mutatam, melius dicitur, quòd per omnia æquiparatur appellatio & suppositio protectioni.

1 † Cognitione) hîc colligitur. argu. à contrario sensu, quòd cum cognitione potest procedi contra appellantem extra iudicium. arg. contra. ỹ. eo. bonæ. nam ibi dicitur, quòd appellatio extra iudicium reuocat factum ad audientiam superioris: vt no. ỹ. de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 1. & suprà, de ma. & obe. dilecti. Sed respon. quia vbi appellatur à iudice, siue in iudicio siue extra, nunquam reuocatur factum ad audientiam Papæ, vel superioris nisi grauetur, vel quia ordinem non seruat, vt hîc, vel alio modo. vt. ỹ. eo. vt debitus. & sic loqtur. ỹ. e. cordi. sed si appellat à grauamine aduersarij, similiter non iuuat appellatio appellantem, nisi sequatur grauamen, sed si sequatur grauamen, tenet appellatio ad Papam facta. ỹ. eo. bonæ. (sententiam) siue excommunicationis siue aliam.

CAPVT XXXIIII.

ACCEPTA. (Conquestione) causa appellationis sed principalis benè remittetur ad eos, si defecerint in causa appellationis, imò q. plus est etiam si probetur causa appellationis vera: tamen remittitur ad eosdem iudices, puta si iudicauerunt non esse suam iurisdictionem, nam in hoc casu etiam probata vera causa appellationis coram superiore, scilicet, quòd iurisdictio sua est: tamen ad eum remittitur causa, quia aliter non tolleretur grauamen, quia à grauamine appellatur. inf. e. vt debitus. 2. q. 6. §. fi. & si contrarium diceretur appellans iniustè, consequeretur suam voluntatem iniustam, & appellans iustè suo desiderio fraudaretur.

CAPVT XXXV.

POSTREMO. (Consanguineus) intra quartum gradum. inf. de consan. & affi. non debet. vel vsq; ad gradum, vbi admittitur successio, insti. de agna. succes. (eodem) secùs in alio.

CAPVT XXXVI.

1 *Appellatio non releuat interdictum.*
2 *Suspensus à beneficio ecclesiastico, si appellat, non abstinet à beneficio.*
3 *Interdictum & suspensio similitudinem habent cum excommunicatione.*
4 *Quis ordo sit seruandus in suspensionibus.*
Interdictum secum fert executionem, sicut excommunicatio.

1 AD HAEC. † (Interdicto) ab officio & sacramentis, nam in his non releuat appellatio interdictum, quin illud seruare debeat, trahit enim secum executionem, sicut excommunicatio. ỹ. e. pasto. c. vlt. in prin. & irregularis est interdictus, si quantumcunq; appellet durante interdicto contra fiat. arg. 11. q. 3. si quis presbyter. & c. seq. In spiritualibus in dubijs semper obediendum est, & in tutiorem partem declinandum. s̃. de temp. ord. ad aures. secùs autem dicerē, si interdiceret ab ingressu possessionis, vel cuiuscunq; alterius rei, nam ibi benè suspenderetur interdictum per appellationem. sup. de rest. spo. ex conquestione. cùm generaliter non solùm diffinitiua sententia, sed etiam mandatum suspendatur. s̃. de sen. & re iud. quòd ad consultationem. inf. de no. ope. nun. c. vlt.

† Item

2 †Item videtur dicendum, quando quis suspenditur à beneficio ecclesiastico tantùm, quia propter suspensionem talem, si appellet, non abstinebit à beneficio, sicut & in temporalibus obtinet, vt præmissum est, vnde si appellauit beneficium percipiet, sicut prius quasi à quadam temporalitate videatur suspensus, & hoc videtur probare. inf. de sen. excom. cum medicinalis. §. si quis autem. in ver. ab ingressu ecclesiæ & diuinis etc. Alij tamen dicunt idem, in omni suspensione ecclesiastica, & interdicto, scilicet, quòd appellatio facta, non suspendit interdictum cùm hæc decre. non distinguat.

3 † Et not. quòd interdictum siue suspensio ab officio vel beneficio habet similitudinem cum excõmunicatione in eo, quod hîc dicitur, scilicet, quia neutrum per appellationem suspenditur: vt. s. not. Item quia suspenditur necesse est præcedere monitionẽ in interdicto à beneficio vel officio, nisi quando fit pro pœna. supr. eo. reprehensibilis. Item quòd similis pœna excommunicato & interdicto ab officio celebranti infligitur. infrà, de cler. excom. mini. c. 3. Item quòd cum iuratoria cautione vterq; absoluitur. inf. de sent. excom. venerabili. super eo. quòd monachi. sup. eo. qua fronte. §. vlti. Item quòd vtriq; præstatur absolutio ad cautelam. sup. de excep. apostolicæ. inf. de sen. excõ. c. venerabilibus. Item quòd tenet, & si nullus ordo obseruetur. ar. 11. q. 3. si quis presbyter. & hîc.

4 †In alijs autem suspensionibus est ordo iuris seruandus, aliàs non nocet. sup. de in inte. rest. c. 2. nec sunt in alijs suspensionibus prædicta necessaria, sed ea obseruanda sunt, quæ in alijs interdictis, vel pœnitentijs imponendis obseruari debent, & capitula quæ dicunt prædicta in suspensione necessaria, intellige in suspensione, quæ fit ab officio & beneficio, vel officio tantùm, vel à sacramentis.

Et hæc vera sunt, vbi suspensio vel interdictum ab officio fit pro contumacia, nam si imponatur ꝓ pœnitentia, tunc frustra præcederet monitio, cùm in omnem casum subsecuta sit suspensio. & not. quòd imponitur pro pœna, quandoq; perpetua, quòd ab officio & beneficio suspendatur. 50. di. de his miror. & c. studeat. & c. accedens. quandoq; ad tempus. inf. de accu. inquisitionis. in prin. & quandoq; interdicitur tantùm missarum celebratio. 56. dist. nullus. quandoq; vsq; ad mortem suspenditur à sacramentis. 2. q. 1. in primis. quandoq; tamen vsq; ad temp. 50. di. eos verò. & c. seq. Item suspenditur quis potestate eligendi. s. de elect. cùm in cunctis. Item suspenditur quis potestate ordinandi. l. ex pœnitentibus. sup. de temp. ord. literas. Item ab ingressu ecclesiæ, vel sacerdotali officio. sup. de offi. deleg. sanè. inf. de sen. excom. sacro. & sic multas pœnas poteris inuenire circa suspensionem ab officio & sacramentis. † Quæri autem potest, an suspensio à pallio & à pontificalibus sit inter huiusmodi reputanda, quòd si est, per appellationem non releuabitur. (nequeunt) Not. interdictum secum ferre executionem, sicut excommunicatio. inf. eod. pastoralibus.

CAPVT XXXVII.

CVM IN ECCLESIA. (Cui) scilicet, archiepiscopi (grauamine) hæc decre. præsagit nouum ius. inf. eo. vt debitus.

CAPVT XXXVIII.

1 *Appellare non potest, qui per contumaciam, vel negligentiam tempus elabi sinit.*

1 DIRECTE. (Renunciante) secùs est si per contumaciã, vel negligentiam elapsum esset tempus, nam tunc non posset appellare. sup. eo. personas. nisi post sententiam, vel à grauamine, quia illud semper licet, vnde cùm hodie non liceat aliter appellare, non credimus illa decre. personas aliquid speciale statuere, circa non prosequentem appellationem (iura) C. nec lic. in vna ea cau. l. 1. (fecit) mulier quæ defendebat matrimonium (quod est) scz. matrimonium non separatio matrimonij quæ est odiosa (viri) & ideò non est ei fauendum, sed mulieri quæ pro matrimonio stat, & pro illo secundo appellat. sup. ti. proxi. c. vlti.

CAPVT XXXIX.

1 *Excommunicatus intra terminum vnius anni releuatur per appellationem, nedum ab excommunicatione, sed etiam ab absolutione.*

2 *Excommunicatio conditionalis, an refertur per appellationem. & vide in numero 3. & 4.*

5 *Sententia excommunicationis semper trahitur à die conditionis.*

PRAETER-

PRAETEREA. (Sententiam) hodie non licet indifferenter ferre tales sententias. infrà, de sen. excom. Romana. §. caueant. sed ordinarius si condemnatus est ad aliquod certum, & si illud non soluat iuxta quod mandatur, tunc excommunicabit eum.

1 † Et not. quòd si quis excommunicauit aliquem, nisi vsq; ad annum soluerit, vnū tamen mandatum est, vnde si vsque ad annum appellauerit quandocunq; non solùm releuabitur quo ad sententiam excommunicationis, sed quo ad absolutionem faciendam, quia sublato principali. scz. excommunicatione, tollitur & accessorium, scilicet, solutio. suprà, de constit. translat. sed si condemnasset eum purè, & postea adiecisset, & nisi solueris vsq; ad annum sis excommunicatus, si iste appellans intra 10. dies appellet, releuatur à cōdemnatione & à sententia excōmunicationis, sed si vltra 10. dies appellet, licet releuetur quo ad sententiā excōmunicationis, non tamen releuatur quo ad condemnationē, quæ transit in rem iudicatam. sup. de sen. & re. iud. quo ad consultationem, diuersa sunt enim ista mandata, & ideò nihil prohibet in vno valere appellationem, & in alio non. inf. de testa. Rainutius. & c. Raynaldus. si autem excommunicatus fiat alterius iurisdictionis, nihilominus ligatur, dummodò non appellet. C. de manu. test. statuliberis. ar. s̄. de do. inter vi. & vx. cùm hic. §. si sponsus. ff. de pœnis. l. fi. ff. de iur. omni. iu. est receptum. s̄ de offi. leg. c. fin.

2 † Item si conditio feratur in præsens, vel præteritum, vt excommunico te, si furtum fecisti, vel si furtiuam rem apud te habes, hæc sententia non suspenditur per appellationem. instit. de verbor. obli. §. conditiones. ff. si cer. pet. l. cùm ad præsens. ff. de ver. sig. & l. si stipulatus fuero sine manda. Item si dicat excommunico te, si appellas, quam citò parat se ad appellandum est excommunicatus, nec valet appellatio. Alij dicunt & fortè melius, quòd valet appellatio, & idem est si dicas, excommunico te, si eligis talem, ac si dicas, si elegeris talem. arg. ff. de verb. obli. si quis stipulatus sit. Alij dicūt & malè, quòd in hoc vltimo casu non valet appellatio, & dicunt quidam, quòd benè tenet electio, sed facta electione statim incidit in excommunicationem, nisi præcesserit appellatio, quia nisi teneret electio, non teneret excommunicatio. argumentum. C. si manci. ita fue. alie. meuia.

3 † Nobis videtur, quòd in his exequenda est sententia excommunicantis, quæ si fuit, quòd tantùm post electionem sint excommunicati, tunc obtinebit quod dictū est, si autem apparet, quòd de intentione sit excommunicantis, scilicet, quòd velit quòd sit excommunicatus simul cùm electionem faciet de facto, tunc electio non tenebit & excōmunicatio tenebit, & hoc idem videtur, si de intentione excommunicantis dubitetur, quia quam citò verba electionis proferret excommunicat⁹ erit, & electio nō tenebit. Penetrabilior [a] enim est gladius domini, scilicet, sententia excommunicationis, quàm factum hominis scilicet, electio, & ideò excommunicatio dicitur præcedere electionem, sed oppones, si intelligis, quòd excommunicatio præcesserit electionem, ergò iniusta est excommunicatio, quia sine causa præcedente est promulgata. infr. de sen. excom. sacro. Sol. dico, quòd simul cum prolatione verborum incurrit excommunicationem, sed excommunicatio præcedere fingitur propter velocitatem, & propter intentionem excommunicantis, quæ præsumitur esse in dubio, vt electio non valeat, vt ff. de his qui pro non scrip. l. 1.

[a] *Penetrabilior. Adde q pro hoc facit. l. si post mortem in princ. versi. nunc enim. ff. de leg. 1. & l. Iulianus. ff. de condi. & demonst. & refert Pau. de Cas. in cōs. 97. incip. in quæstione quæ ver. col. 2. post prim.*

† Item quia ex causa fit, scilicet, pro-
4 pter inobedientiam, quæ statim fuit quam citò deliberato consilio proponit ad electionem procedere, videtur tamen quòd non debet incidere in excommunicationem, quia electio non tenet. ar. C. si man. ita fue. alie. l. fi. Sed dic aliud esse in pœnis spiritualibus, quæ medicinales sunt. 2. q. 1. multi. vbi sufficit mala voluntas, & inobedientia, aliud est in pœnis conuentionalibus & alijs iudicialibus, quæ odiosæ sunt, & ideò restringendæ, vt in præ. concordantijs. & de pœ. di. 1. pœnæ. & ff. de pœnis. l. præses. & l. interpretationē. & probatur vtrunq; membrum. ff. de lib. & posth. cùm quidam. † Item eligendo contrahit peccatum inobediētiæ, vnde verè dicitur, quòd talis electio infecta est peccato inobedientiæ, quare non eodem modo dicetur infecta pœna excommunicationis, quæ per inobedientiā irrogatur. Item probo, quòd eligendo, & non post electionem tantùm contrahit excommunicationem, quia si post cōtraheret iniusta esset excommunicatio, quia si hoc diceretur, idem esset hoc dicere, excōmunico te, si elegeris, ac si diceret excōmunico te postquam elegeris, & hoc esset iniquum excommunicare eū

pro præterito facto, vel electione iam facta, niſi noua monitio præcederet. Nobis videtur quòd in ſententia excommunicationis eſt ſpeciale, quia ſemper poſsit appellare ante diem ſtatutam etiam ſi vſque ad annum duraret, & hoc hîc expreſſè dicitur.

5 † In alijs autem ſententijs eſt contrarium. ſup. de ſen. & re iud. quod ad conſultationem. 2. q. 6. biduum. Ratio autem diuerſitatis eſt, quia ſententia excommunicationis ſemper trahitur à die conditionis, quod probo, quia ante non tenet ſententia, quia ſi ſententia teneret eſſet excommunicatus, & ſi eſſet excommunicatus deberet vitari, ſed excommunicati appellatio eum non releuaret, quia hæc ſententia ſecum trahit executionem. inf. eo. paſtora. Item licet prælati ex toto poſsint tollere ſententias excommunicationis per abſolutionem: ſuſpendere tamen non poſſunt eas hoc modo, ſcilicet, quòd excommunicati ſint & non vitentur, aliàs non peccent communicando ſacramentis, vel ingerendo ſe communioni aliorum. infrà, de cle. excom. c. illud. & c. ſi celebrat. vel quod ab alijs non vitentur, quia nec in hoc prodeſt priuilegium apo. ſed. ӡ. de ſen. excom. c. nulli. & idem videtur in interdicto hominis: vt not. infrà, de pri. vt priui. nec facimus differentiam, ſiue excommunicator dicat excommunico te ex tunc, ſiue dicat tunc ſis excommunicatus, quia ſemper ſententia trahitur ad diem conditionis.

☞ † In alijs autem ſententijs, quas ſuſpendere licet, eſt contrarium, quia ſtatim ſatis tenet licet ſuſpendatur per conditionem, & ideò à prolatione eius intra decem dies eſt appellandum.

Et hæc vera ſunt in ſententijs, quæ feruntur cum cauſæ cognitione, quia ſi aliter feruntur, & cum appellatione & ſine appellatione licet contrauenire. C. cõmi. vel epi. progra. l. interlocutio. & duabus ll. ſeq. (medio tempore) intra 10. dies à die latæ ſententiæ, & ita non eſt contra. ſuprà, de ſen. & re iu. quòd ad conſultationem. Contra. 2. q. 6. biduum. in prin. Sol. illud verum eſt, vt dictum eſt. ſup. in prælle. gloſ. verſ. nobis videtur etc. ſi autem Sempronius prorogauerit terminum, non incidit in excommunicationem. arg. ff. de precar. latam. quia non eſt contumax. 11. ☞ q. 3. certum. † Item ſi adueniente termino prorogato non ſoluit, incidit in excommunicationem, arg. ff. de preca, ſed ſi manente, & quia terminus videtur prorogatus, cum ſuis acceſſorijs, & poteſt hoc facere, quia excommunicatio paris iuriſdictionis eſt, quàm prorogare poteſt. ſuprà, de offi. dele. de cauſis. & arg. ff. ſi quis cau. l. 2. in prin. ff. de arb. Celſus. ſuprà, de do. cùm dilecti. Alij contradicunt dicentes eum excommunicatum pro eo, quòd ſatisfecerat in termino prorogationis receptæ, tum etiam quia prorogationem à parte non à iudice recipit, cuius, ſcilicet, iudicis eſt prorogandi iuriſdi. & ſic ipſum contempſiſſe videtur, & ex contemptu iudicis quis ligatur, tum etiam quia quando excommunicatio fertur ab habente iuriſdi. in duobus tamen caſibus non debet tenere, ſcilicet, quando poſt appe. legitimã, & quando intolerabilem errorem expreſſum continet. ӡ. de ſen. excom. per tuas. in fi. ſi tamen pars in termino reputauit ſibi ſatisfactum. tunc non eſt excommunicatus, quia ſatisfacere eſt quemadmodum voluit creditor. ff. de pig. act. ſi rẽ. §. omnes.

CAPVT XL.

SECVNDO REQVIRIS. infrà, eo. inquiſitionis, contra. Sol. ibi (cogi) ſuprà, de offic. deleg. ſuſpicionis. (quod ſi coram) infrà, eo. tit. c. cum ſpeciale.

CAPVT XLI.

AN SIT. (Deferendum) caſus. Albericus conueniebat B. ſuper fundo. Albericꝰ actor appellauit ante ſententiã ex iuſta cauſa, poſtea idem Alber. ſpoliauit B. reum fundo petito, dicitur hîc quòd reus ſpoliatus poterat petere, quòd iudex à quo appellatum eſt, faciat reſtitui ſibi dictam poſſeſsionem, & quòd procedat in cauſa, quia ex quo ſuæ appellationi non detulit expoliando aduerſarium, non poteſt ſe iuuare, quin teneatur coram iudice reſpondere, à quo appellauit. ſupra, eo. cùm teneamur. ſupr. de reſcri. ex parte S. aliàs enim non benè video, quòd appellatio huiuſmodi decre. in reo appellante habeat locum in iudicio, extra autem iudicium poſſet habere locum, ſicut habes ſuprà, de elect. bo. me. ma. vbi not. (Interpoſitam) ab actore qui expoliauit reum (neglexit) expoliando reum fundo petito. vt ſup. in caſu dicitur. & ſup. eo. conſtitutus, de reſcr. ex parte. S.

CAPVT

CAPVT XLII.

NOVIT ILLE. (Interdicti) contra legatū apostolicæ sedis Rex Franciæ in quodā negotio, in quo ipse legatus volebat procedere contra eum proposuit quòd habebat eum suspectum, & appellauit ab eo, legatus autem nihilominus processit, commendatur hic processus, cùm esset merus executor in illo negotio (posset) 2. q. 6. ab executore. & intellige de mero executore, secùs si habet admistam cognitionem. sup. de offi. delega. pastoralis. Excederent) idem est si diminuerent. C. de excep. rei. iud. si vi, vel si dolo aliquid facit. sup. de neg. gest. l. 3. §. si executor. vel si obijciatur excommunicatio iudici, quamuis eius sententia non semper retractetur. sup. ti. prox. ad probandum, vel aduersarij. sup. de excep. exceptionem. 11. q. 3. cum excommunicato. vel si sit facta nouatio. ff. de re iudi. l. 4. §. si quis ex conuentione. vel si præuenit quadrimestre tempus. C. de appel. si quis. vel si malè interpretetur sententiam. ff. de appella. ab executore. vel si obijciatur quæstio falsi. C. si ex fal. l. iudicati. vel si non constat ibi, quare debet executioni mandari. sup. de præscri. auditis. vel si obijciatur exceptio, per quam contenditur retro iudicium nullum. sup. de procur. in nostra. C. de procura. Licet expoliationem autem non credimus retardare executionem (fuisset) no. merum executorem non liceret recusare.

CAPVT XLIII.

1 *Dolosè appellans tenetur ad expensas.*

Procurator occultans mandatum à principio, condemnatur dominus, secùs si cœpit agere, & factus est dominus litis.

Actio qualis competat ratione expensarum.

2 *Expensæ taxandæ per iudicem quæ sint & quo tempore id facere poßit in nu. 3.*

4 *Appellans quando vocari debeat.*

5 *Excommunicationis sententia semper tenet, siue prosequatur appellator, siue non.*

6 *An poßit post tempus appellationis prosequendæ præfixum iudicis officium implorari, vt petatur excommunicationis sententiam nullam pronunciari.*

7 *An iudex qui appellationi non detulit in alijs quàm in excommunicatione poterit conueniri ab eo qui appellationem suam non est prosecutus.*

8 *Differentia termini præfixi ab homine vel à iure circa præuentionem.*

SAEPE CONTINGIT. (Alterius) siue appellantis siue appellati (occultantis.) Not. si procurator occultat mandatum à principio, condemnetur dominus, vt hîc, secùs si postquàm cœpit agere procurator, & factus est dominus litis, & sit contumax vel aliquid malitiosè agat, tunc enim tantùm procurator punitur de dolo. ff. si quis ius di. l. 1. & no. sup. vt li. non conte. ad hoc. (Lateranens. cō.) sup. eo. reprehensibilis. quòd tamen soli appellanti, non prosequenti appellationem pœnam imponit, non appellato (à parte) contra quam appellatur.

1 † Expensarum) & etiam si appellatus non venerit, sed aliàs per appellationem oportuit ipsum facere expensas, tenetur ad expensas per actiones de dolo, si dolosè appellauit, vel etiam actione in factum, si temerariè. arg. ad hoc. quia est iustum, quòd in expensis huiusmodi puniatur, vel officio iudicis, & quia actiones aliæ non sunt, iustum est has dari. arg. sup. de rescrip. ex parte. sup. de do. in princ. & §. 1. ff. de diuer. & tempo. præscrip. l. quoties. expensæ autem quæ fiunt in causa appellationis emissæ in iudicio etiam omnes, quæ factæ sunt post sententiam, etiam antequam appellaret, & quæ factæ sunt in causa principali à qua appellatum est, cùm iudex appellationis succedit iudici principalis causæ, ei liceat addere & diminuere. infr. de testa. Rainutius. in fi. C. de sen. quæ sine cer. quanti. l. 1. ff. de vsu. tutor. & quia licet ei reuocare condemnationem expensarum factam in principali eadē ratione, & supplere, licet veniunt iudicis officio. C. de sent. quæ sine cer. quā. l. 1. ff. de vsur. tut. or. & habet locum, quòd hîc dicitur secundum quosdam etiamsi appelletur extra iudiciū, & habet locū q. hîc dicitur de expensis competentibus iure actionis, & de expensis quæ fiunt extra iudicium, pro expensis autem quæ fiunt in iudicio, non competit aliqua actio, nisi de illis iudex pronunciet in sententia. C. de fru. & lit. expen. terminato. C. de postu. l. 4. vel eodem die. ff. de re iud. Paulus. in fin.

2 † Et not. quòd non solùm expensæ, quæ fiunt in iudicio, & quæ veniunt ex officio iudicis, sed etiam quæ sunt extra iudicium, & quæ veniunt iure actionis, taxari debent officio iudicis, & postea per iuramentum petentis probandæ sunt. C.

de iud. sancimus. C. vnde vi. si quando. Authen. de iudi. §. oportet. quæ generaliter loquitur de omnibus expensis. Item ad expensas, quæ fiunt ante lit. contest. iudex condemnabit ex officio suo, & etiam mulctabit iudicem. ff. si quis ius dic. non ob. l. 1. etiam delegatus. ff. de offi. eius cui man. est iuris. l. fi.

3 † Item no. quòd licet iudex à prin. non condemnet contumacem ad expensas, tamen post lit. contest. & semper vsque ad sententiam, & etiam in sententia poterit condemnare ad expensas, etiam si sententiam ferret pro contumace, & non tantùm tempore sententiæ, sed etiam eadem die, vt dictum est. Cùm enim officium iudicis semper duret à prima citatione vsq; ad finem litis, non video quare quandocunq; velit non posset condemnare contumacem, siue ante litem contest. siue pòst. Imò plus, quòd etiam si ante lit. contest. iudex pronunciauit, non obstante exceptione militiæ procuratorem admittendum, vel non obstante exceptione spoliationis, vel excommunicationis procedendum in causa, & nihil dicit de expensis, nihilominus postea lite pen. vel in fine litis, poterit ad expensas occasione prædictæ exceptionis reprobatæ factas, illum qui frustratoriè exceperat condemnare. Imò dicunt quidam, quòd in his casibus non poterit appellari à condemnatione expensarum, cùm decem dies effluxerint à die primæ sententiæ, & ista sententia expensarum sit executio primæ sententiæ. ff. quòd met. cau. si cum exceptione. §. aliquando. ff. de dolo. arbitrio. nisi excederet in taxatione expensarum, vel nisi proponens exceptionem posset excusari, quòd probabiliter proposuit exce. licet succubuerit. ff. de leg. 2. quiq; solidum. §. etiam. & in prædicto. §. in Authe. de iud. §. oportet. Item videtur, quòd iudex potest post lit. conte. reuocare prædictas latas interlocutorias. ff. de re iu. quando iussit, aliàs tamen ratum manet, quòd per eos factum est. sup. de exce. pia. (à parte) contra quem appellatur (approbata) nam si appellatio non reciperetur, neq; à iudice, neq; à parte, non habet locum hæc constitutio. inf. eo. interposita. §. 1. (absentem) siue appellantem siue appellatum, (procedatur) per iudicem appellationis.

4 † Peremptoriæ) not. non esse necesse vocari appellantem, ex quo præfixus terminus est appellationis, vel à iudice, vel à partibus, & tunc necesse est expectari finẽ termini, vt vel procedatur, si appellauit ante sententiam. sup. e. reprehensibilis. & c. personas. vel vt rata maneat sententia, si appellatum est à sententia. sup. eo. cùm sit ro. Terminum autem à iure statutum potest præuenire appellatus per modicum tempus, si vult, quòd cognoscatur de iustitia prioris sententiæ, vel si vult expectare finem legalis termini, rata manet sententia. 2. q. 6. appellatore. Appellator autem non habet necesse expectare prope finem anni, sed statim potest prosequi, ne labatur annus. inf. e. oblatę. & generaliter diximus, quòd vbi terminus præfixus est à iure tantùm, quòd siue appellatus, siue appellans sit absens, ad hoc quod procedatur, necesse est eum vocari. C. de appe. Authen. appellatore. sup. e. per tuas. & c. Nicolao. & inf. de priuile. cùm olim. sed ratam sententiam benè habebit sine citatione solo lapsu anni, vt dictum est.

5 † Sed nunquid idem dices in sententia excommunicationis, vt lapsu temporis anni, si non prosequatur appellator, quòd sententia transit in rem iudicatam, & quidam dicunt, quòd si excõmunicatio præcesserit appellationem, hæc quæstio quæstionem nõ habet, quia sententia excommunicationis semper tenet, siue prosequatur appellationem, siue non. s. de offi. ord. ad reprimendam. inf. eo. pastoralis. in fi. Si verò appellatio præcedat excommunicationem, tunc quæstio locum habet, & est dicendum, quòd si intra tempus statutum ap. non prosequatur, est retro excommunicatus à die excommunicationis latæ. ff. ex qui. cau. infa. l. furti. in prin. C. de temp. app. l. pe. §. illud etiam. & si quæratur, an ea teneãt, quæ medio tempore gessit, scilicet, inter excommunicationem tempus finitum prosequendæ appellationis? Respondeo, quòd interim vitandum est in iudicijs, & in alijs, nisi in causa appellationis prosequendæ. sup. de sent. excom. per tuas.

6 † Sed nunquid potest post tempus appellationis prosequẽdæ, præfixum implorare officium iudicis, vt petat sententiam excommunicationis nullam pronunciari, vt pote post appellationem latam? arg. q. sic. ff. de ap. si expressum. Sed videtur contra, ex quo tempus appellationis prosequendæ lapsum est, renunciasse videtur appellationi, vt iudex ea nõ obstante procedere posit, & ratum sit quicquid fecit. sup. e. cùm sit ro. personas. Item quia hoc dicere non potest, nisi prosequendo appel-

pellationem, ſed ex alia cauſa quàm ex qua appellatum eſt vellet dicere ſententiam excõmunicationis nullam poſt temp⁹ elapſum, puta quia excommunicator non eſſet iudex ſuus, benè poſſet, & hoc ipſum, ſcilicet, quòd poſt tempus appellationis proſequendæ præfixum, poſsit dicere ab alia cauſa ſententiam nullam, vel quicquid aliud factum eſt, obtinet etiam in ſententijs alijs, & etiam in negotijs, & extra iudicium habitis, obtinet: vt. ĩ. c. proxi. & inf. e. ſolicitudinem. Arg. contra pro prima parte. ff. de inoffi. teſt. contra veterani. §. ſi quis filius. ff. ex quib. cau. maio. necnon. §. pe. vbi dicitur, quòd intra idem tempus locum habet exceptio inoff. teſta. & reſtit. in integ. intra quòd habet locum ipſa querela, & petitio reſtitutionis in integrum, nec mirum, quia quæ temporalia ſunt ad agendum, perpetua ſunt ad excipiendum. ff. de dol. except. purè. ergò eadem ratione, ſi duæ actiones ad idem cõpetunt, ſicut hîc competunt proſecutio appellationis, & officium iudicis ad dicendum ſententiam, nulla etiam ex alia cauſa, quàm quia poſt appellationem lata eſt, puta quia iudex non erat intra idem tempus, conſtringuntur, hîc facilis eſt reſponſio, quia ſemper intra idem tempus, & actio & exceptio tolluntur ſi excipiens fuit in mora, ſi enim in mora non eſſet, perpetuæ ſunt exceptiones, ſicut patet, ſi aliquis fuit exhęredatus, qui & dum poſsidet, eſt in mora, quia habet querelam, quæ non datur directò contra eum poſsidentem, ſed contra teſtamentum. Idem dicimus de reſtitutione, ſed in actionibus conſtat eſſe contrarium, quia ad maius tempus competit vna, quàm alia etiam vno & eodem facto ad maiorem quantitatem, & hîc non ſunt diuerſi modi, vnus agendi, & alius excipiendi, ſed vterq; eſt modus agendi, vnus quo proſequatur appellationem, alter quo directè intentat officium iudicis ad reſcindendam ſententiam ex alia cauſa, vt not. ſ. de offi. dele. cũ contigat. Vel dic, quia quòd dicitur, quòd intra idem tempus reſtringuntur & actio vel exceptio, vel duæ actiones, & tunc verum eſt, vbi ſimul ex eadem cauſa oriuntur, & ad idem tendant. Ad hoc non naſcitur ex eadem cauſa, ſed ex diuerſis, nam ex alia cauſa naſcitur petitio, quando petitur ſententia nulla pronunciari, pro eo quòd poſt appellationem lata eſt, quæ intra tempus tantùm appellationi proſequendæ præfixum locum habet, & ex alia cauſa, puta quia expreſsit errorem, vel quia non fuit iudex in electionibus, quia non fuerant vocati, qui fuerant euocandi, quòd licitum eſt, quòd ſic non obſtat. ff. de his qui not. inf. furti. in prin. vbi dicitur, quòd condemnatus furti non proſequens appellationem, fingitur infamis à die latæ ſententiæ, quia prætextu appellationis proſecutæ non habet auxilium, ſed ſi aliàs dicere poſſet ſententiam nullam, benè audiretur, nec fieret infamis, hîc autem vt præmiſſum eſt, aliud auxilium competit ſuper quo auditur, & quo probato, apparet ipſum excommunicatum non eſſe, nec facimus differentiam, an in iudicio, vel extra iudicium, appellatum ſit.

Sed oppones contra id, quod dictum eſt ſuprà, quòd poſt tranſact. temporis appellationis proſequendæ non poteſt dicere ſententiam nullam ex ea cauſa, quòd poſt appellationem lata eſt, quomodo id, quòd non tenuit, puta quod eſt poſt appellationem, poteſt. fieri ratum aliàs omiſsionem proſecutionis. ap. reſpondemus benè: vt. ff. de iu. licet. ff. rem ra. hab. l. 3. §. falſus. & l. pe. §. vlti. Quidam tamen dicunt, quòd contra ſententiam præcedentem ap. non poſſum aliquid dicere, niſi appellatio proſequatur intra annum, & ſic intelligitur furti actio, ſed contra ſententiam ſequentem appellationem, etiam poſt annum poteſt dicere etiam de appellato, ſed prius dictum magis placet. In ſententia tamen excommunicationis dicunt aliqui, quòd etiam poſt annum poſsit dici propter appellationem præcedentem non tenuiſſe, quia capit effectum ex taciturnitate, vel tempore, ſed ex intentione & poteſtate excommunicantis, quæ nulla erit poſt appellationem, & quia ſecum trahit executionem. infrà, eod. paſtoralis.

7 † Sed nunquid iudex, qui non detulit appellationi in alijs, quàm in excommunicatione, poterit conueniri ab eo qui non eſt proſecutus appellationem ſuam, quia litem ſuam fecit, vel quia per imprudentiam iudicauit? arg. quòd ſic inſti. de obl. quæ ex qua. delict. na. in prin. ar. quod non. quia culpabilis fuit, quòd non proſecutus fuit appellationem, ergò agere non poteſt iſta actione. ff. de euict. Herennius. §. vlti. & quia non poteſt proſequi cauſam appellationis, quia annus elapſus eſt, nec ea quę pendent ex ea, ſcilicet, quòd fecerit litem ſuam, vel alia huiuſmodi, quaſi eis

videatur tacitè renunciasse. ꝫ.eo. solicitudinem. ff. si quis cau.l.si eum. §. vlt. tamen satis credimus, quòd ex causis prædictis possit conueniri, & ad minus condemnari potest in viginti pondo auri. C. de app. quoniam iudi. (eam) appellationem. Vigorem) sed in isto casu, si appellans non mittat procuratorem ad prosecutionem appellationem, sed ad impetrandum literas tantùm, non imputatur ei.inf.e. interposita. §.1. & idem etiam credo de appellato, cùm non sit in culpa, quia iudex appellationi non detulit. Appellationem huiusmodi) id est, terminum appellationis præfixum, ei enim potest apponi, quòd legitimo impedimento detentus sit is, qui debuit ipsam appellationem prosequi. ff. si quis cau.l.2.& per totum.

8 † Terminum) si de termino præfixo ab homine loqueris illum, nec vna die licet præuenire, nec impetrando literas, nec procedendo in causa appellationis si loqueris de termino præfixo à iure illum licet præuenire, sed modico, id est, per mensem ab appellato petente confirmationem sententiæ, vt non videatur malitiosè præuenisse aduersarium. vt 2. q.6. appellatore. ces. literas. autem impetrare, quandocunq; potest, dummodò cesset malitia. inf. eod. oblatæ. appellator autem potest prosequi quandocunq; vult, dummodò non malitiosè præueniat, & impetrando literas, & prosequendo appellationem si oportebit citari appellatum, & æstimabitur hoc secundum arbitrium iudicis.

CAPVT XLIIII.

Appellatio extra iudicium facta debet prosequi intra annum. intelligitur vt hic.

CONSTITVTVS. (Transtulerunt) hæc translatio votorum hodie non admitteretur, nisi secundum tenorem decre. sup. de elect. quia propter in fi. scilicet, si esset absens in loco, vnde vocari debet etc. vt ibi. (quibusdam) qui non transtulerunt votum, sed in eum consentiebant expressè per se, quia expressè consenserant non collata voce in episcopum. Episcopo) sic illi, qui commiserant vocem episcopo, sed vt dicunt quidam hoc speciale in legatis, qui de latere sed. apo. transmittuntur, sed contra est. ꝫ. de accu. ad petitionem. Vel dic, non fuisse de iure, sed quia partes non contradixerunt Papa stat tali instructioni. Alij dicũt, quòd propter moram, quæ periculosa est in electionibus, in eis specialiter concessum est. ar. sup. e. qua fronte. §.1.&. ꝫ.e. oblatæ. §. vl. Vel potest dicere, quòd hic dicitur esse ius commune, quia si appelletur ab aliquo iudice, & maximè extra iudicium, & postea ille, qui dicitur appellatus coram eodem à quo dicitur appellatum, vel coram superiore, vel quocunq; alio prosequatur ius suum super eo, de quo dicitur appellatum, & aduersarius dicet. Domine non debes te intromittere de hoc negotio, quia super eo appellaui ad Papam, si aduersarius neget appellationem vel confirmet eam, sed dicit quòd per eum non transfertur iurisdictio ad iudicem appellationis, quia nihil factum est contra appellationem, vel dicit tempus appellationis prosequendæ effluxum, benè audiet huiusmodi replicationes & probationes super eis. Et sic erit arg. opt. ꝫ.e.ro. §. si verò. nisi fortè superior incepisset cognoscere, quia tunc causam à iudice app. attentatam, nullo modo inferior tangere debet. ꝫ. de offi. dele. pastoralis. §. 2. vbi no. Sed his contradicere videtur litera, vbi dicit, quòd intromisit se de causa ista, non vt derogaret appellationi, sed vt causam instructam remitteret, sed dic quòd benè legatus iure legationis poterit cognoscere, & poterat super huiusmodi probationes recipere, sicut quilibet alius ordinarius, & hoc non faciebat, vt derogaret appellationi, si appellatio tenebat, sed de hoc volebat cognoscere, vt dictum est, an ad superiorem per appellationem esset iurisdictio deuoluta, an apud se remansisset, & sententia super hoc lata præiudicabit partibus, nisi appellent. ff. de iudi. si quis es. ꝫ.e. solicitudinem. Assen

1 su) not. † quòd per appellationem extra iudicium tenetur quis prosequi intra annũ.

Quod fateor verum esse computato anno à die, quo fit contra appellationem, nam tunc incipit app. tenere, non ante diem grauaminis currit annus. C. de præscri. 30. an. l. fi. §. illud autem. & §. fi.

Et sunt hæc vera nisi recedatur ab appellatione, vel quia appellans renunciet, vel quia causa est iniusta, quare appellatio cesset. ꝫ. eo. solicitudinem. vel quia ille à quo appellatur remouet grauamen. inf. e. cum cessante. Ne tamen.) q.d. & si. 11. non sunt admittendi ad prosequendam appellationem, tamen si volunt excipere, non tanquam appellantes audiendi sunt, sed nec coguntur excipere, nisi velint, & ideò non excipientibus eis mandat inquiri de sequentibus hic in litera, vel reiecta appellati-

pellatione procedit Papa ex officio. Exceptiones) propositas contra electum in decanum petentem confirmationem, licet litera videtur contradicere in prin. vbi dicit, quòd Episcopus contulit ei decanatum, ergò erat confirmatus, non ergò eam petebat, sed expone ibi contulit decanatum, id est, ius in decanatu petendo per electionem, quam de eo fecit, non enim eligendo confirmare intelligitur: vt not. sup. de elect. cùm inter ca. Vel dic, quòd hîc vocat exceptiones causas, quas proponebant contra electionem petendo eam cassari, sæpè enim hæc exceptio vocatur actio. inf. de accu. super his. vbi dicitur, quòd tribus modis agitur de crimine. & not. supr. de postu. præla. c. 1. Vel dic, quòd etiam si pro confirmato debet haberi, tamen excipitur. no. sup. de causa pos. cùm olim (facto episcopi) id est, iuri sibi quæsito per collationem episcopi (nititur) modo (prætermisis) id est, contemptis (prædictis) II. (translatione) illi qui commiserunt vices suas episcopo tali tenore commiserunt, si illi. II. secum conuenirent (nominationem) II. enim elegerant vel nominauerant alium, de quo hîc non fit mentio.

CAPVT XLV.

1 *Iuris ignorantia neminem excusat.*
2 *Rationabilis causa appellationis extra iudicium emissæ non cassat, quod ante appellationem factum est.*
3 *Confirmationis effectus impeditur per infamiam.*
Appellatio extra iudicium propriè fit à grauamine de futuro, secùs autem in iudicijs.
4 *Confirmationis effectus non retardatur per appellationem non iustam.*
5 *Per appellationem non suspenditur confirmatio.*
Possessio data post appellationem, antequam superior incipiat cognoscere, defendendus est in possessione, sed postquam incepit, non debet iudex inferior se intromittere.
6 *Exceptio nil aliud est, quàm actoris vel intentionis exclusio.*
7 *Qui modi agendi sunt post confirmationem.*
8 *Nunquid episcopus ante adeptam possessionem teneatur petere confirmationem vel ordines.*

CONSTITVTIS. (Duobus.) Quidam dicunt, quòd hoc hodie esset contra formam si se astringerent ad duos tantùm, quod esset contra formam. sup. de elec. quia propter. Tu dic tantùm de duobus posset fieri scrutinium & compromissum, cùm non sit prohibitum, imò hîc inuenitur, quòd tantùm duo de suo collegio eligant, si sit ibi dignus. 61. dist. nullus. 3. vel idem de alia certa ecclesia. inf. de verb. sig. abbate. ☞ s. de consue. cùm dilectus. † Appellauit) quæritur si post talem appellationem missus fuisset in possessionem præposituræ cancellarius, & postea pronunciata esset iusta appellatio, an cancellarius posset recuperare sua priora beneficia, & maximè si essent alij collata? Respon. non, si talia erant prima beneficia, quæ habent curam animarum vel personatus, aliàs autem licet. j. de præben. de multa. arg. 21. q. 2. si quis iam.

1 † Si dicis, nec ob. quia non habet pacificam possessionem, & quia adhuc propter appellationem potest cassari eius electio. arg. inf. de accu. super his. intelligimus enim, quòd debet & sufficiat habere pacificam possessionem de facto, & si de iure non habeat, cùm de iure ignorantia neminem, & maximè prælatos non excuset: vt sup. de temp. ord. c. vel non est. Item appellatio ei prodesse non potest, cùm ei non detulerit. sup. e. constitutis. an sit. nec enim iudicis authoritas excusat: vt. j. eo. dilectis. circa fi. & sup. de temp. ord. dilectus. Si autem non esset appellatum, & intrasset possessionem secundæ ecclesiæ, siue quando intrauit, mouebatur sibi lis, siue non, priora beneficia non recuperat. arg. 21. q. 2. c. si quis iam. Si verò sit confirmatus tantùm, nec habuit possessionem, prima beneficia retinet. 92. dist. si qui episcopi. arg. contra. 72. di. placuit. Sed illud loquitur de adepto possessionem, de hoc etiam not. j. de præben. de multa. Alia) hoc licet quando appellatur à sententia. C. de tem. ap. per hanc. ante sententiam autem non (explicare) inter istum & hunc sequentem, scilicet (nos ergò) deficit totus iste tex. sequens secundum quòd compertum est in registro, & incipit. Nec appellatio quam post confirmationem obiecerat. Confirmationis factum debuit impedire, quoniam à maiori parte contra constitutionem maioris & sanioris, nulla rationabili causa obiecta vel offensa interposita fuerat, quia & decanus apponens rationabilem causam suæ appellationis, nec opposuit, nec ostendit, nos ergò etc.

2 † Rationabilem.) & idem etiam si rationabilem causam appellationis expressisset, nam rationabilis causa appellatio-

nis emissę extra iudicium, non cassat quod factum est ante appellationem, nec impedit eius executionem, vel effectum, sicut hîc erat, quod confirmatio hæc, de qua hic loquitur, fuit facta sine solenni causæ cognitione, quod factum tenet suprà, eod. c. prox. licet melius esset si sit factum cum causæ cognitione. Secùs autem est in appellatione emissa in iudicio: quia illa suspendit sententiam & effectum eius. ff. ad turpil. l. 1. in fin. & sup. de offi. deleg. c. pastoralis. §. præterea. Item secùs in his quæ fiunt post appellationem, quia illa benè impedit appellationem etiam extra iudicium emissam. suprà, eod. ad audientiam. nisi sint alia quæ sequuntur ex his, quæ præcedunt appellationem, sicut est hîc. Nam sicut appellatio non impedit præcedentia, sic nec ex eis sequentia, vnde ex quo confirmatio præcesit appellationem, appellatio non debet impedire effectum confirmationis.

3 † Et intelligo vera, nisi infamia esset, quia tunc benè impeditur effectus confirmationis. infrà, de accu. accedens. & not. suprà, de cau. pos. & proprie. cùm olim. Alij dicunt, vt not. in gloss. quæ incipit, quia appellatio. Fatemur tamen, quòd talis appellatio negotium huius confirmationis transfert ad superiorem. Alij dicunt & non improbabiliter, quòd confirmatione facta etiam in forma iudicij non valet appellatio, nec est ei deferendum, nisi asignet iustam causam appellationis. arg. opti. hîc & melius in additione hîc posita, quàm extraximus de registro. & arg. infrà, de his quæ fiunt à ma. par. ca. c. 1. Si autem rationabilem causam subijciat, suspendet effectum confirmationis præcedentis, & per consequens nullum sortietur effectum, vt hîc colligitur. arg. à contrario sensu. Si autem appelletur à confirmatione extra iudicium, iam facta nullo modo suspenditur confirmatio, nec effectus eius, quod ex eo probatur, quia non dicitur confirmationem non tenere, vt plenius in glos. not. quæ incipit, quod est etc. versi. talis. veruntamen appellatio valet, etiam extra iudicium facta, & etiam in præcedenti grauamine ad hoc, quod negotium transferatur ad superiorem hoc modo, quòd nullus iudex ordinarius poterit se intromittere de negotio super quo appellatum est, nisi iudex appellationis, nisi renuncietur appellationi tacitè vel expressè. sup. de elec. statuimus. appellatio enim extra iudicium propriè fit à grauamine futuro. s. e. consuluit. 1. & 2. inf. e. ad audientiam. s. c. proxi. j. e. bonæ me. In his enim omnibus tantùm à futuro vel instanti grauamine ☞ appellatur, & non à præterito. † Secùs autem est in iudicijs, vbi non appellatur, nisi à præterito grauamine. j. e. vt debitus. appellatio autem, de qua loquitur hîc, quæ fuit facta confirmatione facta in forma iudicij, sicut in litera apparet, ideò non fuit admissa, quia nulla iusta causa fuit admista appellationi.

4 † Confirmationis effectum) quia appellatio non fuit iusta, & ideò non retardaretur confirmationis effectus. Si autem esset iusta, benè retardaretur, & si procederetur vltra reuocaretur hoc ipso, quòd factum est, quòd postquam translatum esset negotium ad superiorem per appellationem. j. e. vt nostrum. & de acc. accedens. s. e. bonæ me. Si autem possesionem haberet ante appellationē, propter appellationem non omitteret commodo possesionis vti, licet si post probaret causam appellationis fructus restitueret. C. de rei ven. si fun. C. cred. ven. pig. impe. non poss. l. 1.

5 † Item credimus quod non esset audiendus ap. si appellaret tantùm, ne inuestiretur, quia confirmatio non suspenditur per appellationem, ergò in omnibus debet suum effectum consequi, sed appellandum est à grauamine, quod fit in confirmatione, vel potius ab ipsa confirmatione, quæ postquam est sic appellatione suspensa. ff. ad turpil. l. 1. in fi. & per consequens omnia alia suspenderentur, & sic intelligitur. j. e. ad nostrum. & repete quæ no. s. de causa pos. cùm olim. plus placet, quod dicitur in gl. quæ incipit, & idem est. Effectum) qui est administratio, dic vt diximus. s. de causa pos. cùm olim talis est quæstio, vacante præbenda in ecclesia Parisiens. intellexit capitulum, quòd Episcopus volebat eam conferre A. Parisiens. tunc capitulum comparuit coram episcopo dicens: iste, quem vultis facere canonicum Parisiens. est illegitimus & homicida, & hoc volumus incontinenti probare coram vobis, vnde supplicamus, quòd talem hominem non aggregetis nostro collegio, & si contrà feceritis, appellamus: episcopus tamen nihilominus dedit ei præbendam, & stallum in choro, & locum in ca-

in capitulo in signum possessionis, quæritur an teneat talis prouisio, & an canonici, & alij debeant eum habere pro canonico, & sibi de iuribus canonicalibus respondere? Sol. si appellatio est interposita ex prędictis causis, vel alijs legitimis, dũmodò obtulerit se eas probaturum, & etiam si ita verè cõperitur, quòd prouisio post facta, non valet, imò plus videtur, quòd idem est etiam si coram episcopo non obtulerit se probaturum, etiam ex hoc est, quòd non obstante tali prouisione, quę nulla est ipso iure, tenet prouisio facta ab alijs, ad quos deuoluitur potestas eligendi, vt habes expressè. ſ. de ele. bo. me. ma. & c. auditis. & in isto casu malè facit episcopus, si faciat sibi responderi de iuribus & canonicalib⁹, & impediendus est effectus talis prouisionis, & confirmationis, cùm nulla sit prouisio facta ab eo. Et si cum superiore agatur, quòd faciat ei respondere, sicut canonico, & excipiatur contra eum, cũ non teneat prouisio de eo facta post talem appellationem, probata appellatione in veritate causarum, absoluentur rei, cùm per hoc prouisio facta appareat esse nulla. Illud autem non sufficeret ad absolutionem eorum si probaretur, quod agitur causa super statu eius, aliquando an sit illegitimus vel homicida, & an ꝓuisio eius teneat, vel non, imò hoc non obstante, nisi opponant & probent sicut suprà diximus condemnabuntur ad respondendum sibi, sicut canonico, cùm interim habendus sit pro canonico, quia prouisio habet vim, non tantùm electionis, sed etiam confirmationis, & confirmato quamdiu toleratur etiam lite pendente obediendum est ei. 8. quæstio. 4. nónne. suprà, de elec. transmissa. & lit. pen. nihil innouandum est. 11. quæstio. 1. quia res. Nec obst. ff. de excep. l. fundum. & l. fundi. quia sicut ibi dicit, idem non admittatur ad vendicandum fundum & seruitutem petendam eidem fundo. Ita hîc non debet iste canonicus dum impugnatur status eius admitti ad petendum, quòd sibi sicut canonico respondeatur. Respondeo quòd ibi loquitur, quando idem agebat ad vtrunq;, hîc autem iste canonicus non petit canonicatũ, quia per prouisionem episcopi eum habet, sed agitur de hoc contra eum, vt dicitur non valere, & tunc non prohibetur agere, vt sibi respondeant tanquam canonico. Fatemur tamen, quod illi qui debent ei respondere de iuribus canonicalibus benè faciunt, si sciunt veras causas appellationum, si ei non respondeant. arg. ĩ. eo. dilectus. nisi cogantur: vt no. ĩ. de sen. excom. inquisitionis. † Si autem nulla appellatio: sed contradictio præcesserit prouisionem, vel etiam si præcesserit appellatio sine causa, licet causa subesset: vel etiam cum causa, sed non erat vera causa appellationis, tunc Episcopus propter talem contradictionem vel appellationem non debet dimittere, quin prouideat, & sibi faciat tanquam canonico responderi & non impedietur effectus suæ confirmationis, vt hîc, imò plus est, quia si post talem prouisionem fiet electio ab his, ad quos ex hac causa deuoluitur potestas eligendi, non valet hæc secunda electio propter hanc solam causam, quia est facta post aliam, quæ erat aliqua, licet primam electionem cassari contingat propter aliquam causam, vt expressè habetur. ſ. de ele. considerauimus. vbi not.

Sed contra. infrà, eod. vt nostram. Sol. ibi, & sup. de cau. pos. & proprie. cùm olim. † Hoc tamen benè fatemur, quòd si Episcopus per stallum chori, & locum capituli, vel alio legitimo modo dedit ei possessionẽ canonicatus, quòd defendendus est in possessione sua quousq; constet de sua appellatione, & de veritate causarum. ĩ. de institu. cùm venissent. sed postquam constiterit de eis, cogetur omnia restituere, quæ percepit. infrà, eo. bonæ memoriæ. Esse) quia tunc primò incipit constare, quòd possessio suprà data fuit iniusta: tamen hic not. quòd postquam superior incœpit cognoscere de appellatione, episcopus vel alius non poterat dare dictæ præbendæ possessionem, nec tenet datio, nec defendendus est in tali possessione, licet si data esset possessio post appellationem, antequam superior inciperet cognoscere, defendendus esset in possessione, sed postquam superior incœpit cognoscere non habet se intromittere inferior, quia iam ad superiorem videtur negotium reuocatum, & quia plus valet reuocatio, quàm appellatio. infrà, eod. vt nostrum. Item dicimus, quòd à principio quando iste Episcopus volebat possessionem dare canonico, si appellasset capitulum, si Episcopus nihilominus dedisset, tamen tuendus est in possessione, quousq; constat de prima appellatione, & veritate causarum, quia hæc appellatio est extra iudicium, secùs autem si in forma iudicij procederetur. † In modum) sed

quare non potius admittitur ad excipiendum, quàm ad accusandũ, vel ad denunciandum. sup. de iureiur. quemadmodum. ff. de superfi. l. 1. dicunt quidam hoc contingere propter præsumptionem malitiæ, quæ erat ex parte decani. arg. sup. de rest. spo. literas. & quia odiosè sunt accusationes, & cum maiori difficultate prosequentur accusationes, quia oneratur in tabellione. 2. quæstio. 8. §. vlti. & quæst. 3. c. 1. & 2.

6 † Item facilius repellitur à denunciando, vt si non admonuit, & si non ex charitate procedit. 2. q. 1. si peccauerit. & q. 7. accusatio. Tu dic, quòd cùm exceptio non sit aliud, quàm actoris, vel intentionis exclusio. ff. de exce. §. 1. & 2. & hoc cùm iam per accusationem consecutus sit suam intentionem, non est contra quòd detur exceptio. arg. opti. inf. eod. pastoralis. §. vlt. quæ non datur, nisi circa accusationem vel intentionem. ff. de except. l. 1. sed nec appellationem prosequendo, potest aliam prosequi causam, nisi quæ expressa est, & licet confiteamur sententiam confirmationis diffinitiuam, & ideò videtur quòd posset prosequi non solùm causas expressas sed alias. C. de temp. app. per hanc.

☞ † Illud tamen intelligimus habere locum, vbi ordine iudiciario seruato super confirmatione pronunciauit, sed si summatim cognosceret, nec tunc potest dici diffinitiua sententia, sed præceptum vel factum, & in hoc casu necesse est causam exprimere. infrà, eod. vt debitus. Sed dices cùm nondum lata sit sententia super appellatione, & adhuc fit in petendo confirmationem, quare non interim admittitur excipiendo contra eum? Respond. quòd excipiendo non admittitur, quia si vellet omittere appellationem, statim transiret præceptum, vel factum confirmationis in rem iudicatam. Si autem vtrunq; prosequi vellet, non posset, cùm se non patiantur, quia fieret præiudicium confirmato, qui dicit suam confirmationem tenere, & ideò non haberet locum exceptio. Vel dic, quòd notorium iuris erat, quòd appellatio ex prædicta causa emissa non tenebat, vnde non potest dici, quòd in pendenti esset causa appellationis. Vel dic, quòd confirmatio extra iudicium facta, prætextu alicuius appellationis sequentis non suspenditur; vt not. in glos. idem est.

7 † In modum) not. post confirmationem non sunt alij modi agendi, nisi accusando vel denunciando, nec est modicum propter difficultates accusationis, quas habes. 2. q. 8. per totum. & q. 7. si quis quærendus. & quæ in multis alijs iuribus inueniuntur, & propter modicas pœnas denunciationis: vt not. inf. de despon. impu. ad dissoluendum. grauius enim esset ei, si procederetur contra electum & confirmatum secundum omnes, quos not. sup. de elect. dudum.

Et hoc est verum, quia non potest agi, nisi his duobus modis, nisi aliquid restaret agendum, puta consecratio vel ordinatio, tunc enim benè ageretur excipiendo. infrà, de accu. super his. suprà, de elec. cùm dilecti. Sed tamen videtur, quòd etiam tunc non debeat impleri effectus confirmationis, scilicet, quòd non habeat pacificam possessionem, sed si talis esset persona confirmata, quæ consecrationem vel ordinationem requireret, & ipse interim antequam possessionem haberet consecrationem, vel ordinem peteret, benè admitteretur excipiens contra eum, & hoc ea ratione est, quia exceptio admittitur non solùm contra confirmationem, sed etiam contra consecrationem. di. 23. illud. 7. de accu. super his. Item quia videtur renunciare beneficio, quod habet, ne quis interim posit eum accusare petendo ordines vel consecrationem. Item quòd durior esset aduersarius post consecrationem, quàm ante, vel ordinationem, quàm ante, quia difficilius deponitur iam promotus, quàm promouendus: vt suprà, de renunc. nisi cùm pridem. §. persona. suprà, de tempo. ordi. ex tenore. sed si non petente electo ordines vel consecrationem, sed sic vult manere quousque pacificam possessionem nanciscatur, non videtur aliquis excipiens, vel accusans contra eum admittendus, vt hîc. Et si obijceretur, quòd debet petere ordinationem vel consecrationem: vt suprà, de elec. cùm in cunctis. & de transf. præla. c. 2. §. sed neq;. & ideò contra eum excipi posit, ac si peteret.

8 † Respondeo non est verum, quòd cogatur vel teneatur petere confirmationem, vel ordines, nisi primò adeptus fuerit possessionem pacificam. ar. 92. dist. de Episcopis autem. & c. seq. Alij tamen dicunt contrariũ. s. ex quo cõfirmatus est

tenetur

tenetur petere ordines, & consecrationem, & videntur iusta ratione moueri, quia cùm episcopatus non propter temporalia, sed propter Deum & curam animarum sit recipiendus, vt in primitiua ecclesia faciebant, quando nihil habebant. 12.q.1.c.2.& c.futuram. & c. vendentes. 8. q.1.sciendum.& c.seq.Ergò propter vsurpationem temporalium, non debet dimittere, quin ordines & consecrationem recipiat, & per consequens contra eos poterit excipi. Nec obstat ista decre. vbi nullos ordines petebat, nec ratione dignitatis petere tenebatur. Vel dic, quòd hi prohibentur, & etiam directo accusando procedere contra hunc electum, vel confirmatum, quia ipsi soli erant qui impediebant, quominus adipisceretur possessionem pacificam, & ideò etiam si ordines peteret, nec excipiendo, nec accusando admitteretur, vt hîc, sed si alius impediret eius pacificam possessionem, tunc benè admitteretur contra confirmatum etiam si non haberet pacificam possessionem excipendo, si adhuc restaret, vel consecratio vel ordinum susceptio etiam fortè directa accusatio, quia non est hic expoliatus, licet non sit admissus, vt not. supr. de causa pos. cùm olim. tamen quidam in hoc vltimo casu contradicunt.

CAPVT XLVI.

EX PARTE. (Vel tui) ideò dicit tui, quia si potest suos procuratores mittere, tenetur (nisi iudices) hîc videtur quòd iusta sit appellatio eo ipso quòd locus non tutus assignatur, & si non petit locum securum, sed iudex eum sibi offerre debet.

CAPVT XLVII.

1 *Per sigillum, quod citationibus tantùm est deputatum, an quis possit procurator constitui.*

1 SIGNIFICAVIT.† (Sigillum) per hoc sigillum quod citationibus tantùm deputatum est, non potest quis constitui procurator, secùs si adesset alterius sigillum, & notum.C. de test. si vnus. & maximè si sigillans aliud sigillum non haberet (earum) suprà, de rescript. ex parte olim. & suprà, de proba. licet. ff. de condit. & demon. falsa. (appellatum) & etiam subsit veritas allegatarum causarum, vel alterius ipsarum, nam aliàs appellare iusta causa assignata, nec eam se offerat probaturum non sufficit. infrà, eod. interposita. & dic vt ibi.

CAPVT XLVIII.

SIGNIFICANTIBVS. Hæc decret. posita est suprà, de libel. oblatio. capitulo 2.

CAPVT XLIX.

1 *Terminus qui præfigitur appellantibus triplex est.*

EX INSINVATIONE. (Iudex) scilicet, coram quo causa agebatur (aduocatus) non dicitur, quòd hæc sit appellationis causa sufficiens, imò contra habes. sup. de offi. iud. c. 1. (legitimas) 2.q.6. anteriorum.

1 † Legitimas) triplex est terminus, qui præfigitur appellantibus. Primus ad iter arripiendum. sup. eo. peruenit. Secundus ad repræsentandum se Papæ. sup. eo. personas significauit. Tertius est ad terminandum causam appellationis. sup. e. cùm sit ro. & hic terminus tantùm à lege, & non ab homine præfigitur, vt hîc. Terminus autem de quo hîc dicitur, scilicet, quòd redeat à prosecutione, non à lege imponitur, nec ab homine imponi potest. Ad terminum) scilicet, quousque vnus mensis tantùm superesset de anno, quia præfixio termini etiam à iudice facta, non valebit super executione sententiæ (expectato) & malè: vt not. sup. eo. sæpè (mandamus) videtur quòd non deberet alijs causam committere iudex, sed coram primis iudicibus debebat partes remittere.]. e. vt debitus. Respon. hoc esset de speciali gratia. Vel dic, hoc esse de mero iure, quando literæ impetrantur ante tempus appellationis præfixum, quòd etiam est notorium ex actis, quæ inspicere, & ex eis procedere potest iudex appellationis, etiam parte absente.

CAPVT L.

1 *Admittitur generalis appellatio.*
Molestare & contra eius appellationem facere, non tantùm dicitur is, qui expoliauit, sed etiam si contra eius voluntatem eam tenet.

2 *Quamuis ecclesia sit alicuius monasterij, datur tamen episcopo cathedraticum, & etiam alij census.*

3 *Verisi-*

3 *Verisimilis causa quæ dicatur, & quæ probabilis.*

Causa probabilis & verisimilis an post appellationem possit reduci ad statum temporis appellationis.

4 *An sit idem, ex iusta causa appellare, & ex verisimili.*

BONAE ME. (Quis) No.
1 † generalē appellationē admitti. arg. contra. s. eodem c. 2. & c. consuluit. Si hic licet esset vaga, quo ad molestatores, erat tamen determinata, quo ad ecclesiam de qua agebatur, & ibi de hoc not. (eiecerunt) vnde petebant reduci in eum statum, in quo fuerunt tempore appellationis emissæ, & fructus medij temporis sibi restitui, non habito respectu molestatoris vel molestationis. Nam & molestare eum dicitur, & contra eius appellationem facere, non tantùm qui expoliauit, sed etiam si contra eius voluntatem eam tenet. Nec est hoc contra id, quòd not. j. de his quę fi. à ma. par. ca. c. 1. s. quod appellans extra iudicium non tantùm debet probare causam appel. iustam, sed etiam veram, quia & hic non fuit restitutus, nisi ad ea, quæ probauit se possedisse tempore emissæ appellationis, probauit ergò veram causam appellationis, scilicet, se possedisse, & postea ea quæ posidebat tempore appellationis ad archid. peruenisse, & per eum molestatum fuisse, & causa appellationis nulla erat alia hîc, nisi non molestes me super custodia ecclesiæ, nec debes me molestare, quia ego sum in possesione eius pacifica, & paratus sum stare iuri. Et hoc magis approbo, quàm quod dicitur in gl. probabilem (archi.) ad quem deuenit ista ecclesia dicti laici, nomine dicti archi. cum eiecerunt, (vel mandato) hic procurator non benè respondit, quia eius responsio fit de proprietate, quæ licet pertineat ad archi. non tamen potest impedire, quin debeat restitui possesio in eo statu, in quo fuit tempore appellatiōis emissæ, quòd abbas sancti Augu. petebat (de iurę communi) 63. dist. si imple.

2 † Vsi fuerint) licet diceret se vsum fuisse non tamen probauit, sed si probasset se vsum non tamen probabat se possedisse tempore, quo abbas primò intrauit. Nam tunc fortè licuisset archi. vim vi repellere. s. de restit. spol. olim. C. vnde vi. l. 1. & non obstat appellatio (possedit) licet archi. hic præcepit, non sequitur propter hoc, quòd ecclesia fuerit sua, vel quòd eius nomine posideretur. Nam licet ecclesia sit alicuius monasterij: tamen datur cathedraticum episcopo, & etiam alij census. j. de dona. pastoralis. (verisimilibus) vide quæ not. suprà, de maio. & obedi. dilecti. & s. eodem titul. constitutis.

3 † Verisimilibus) probabilem causam dicimus iustam, verisimilē dicimus, quæ à iure approbatur, & quæ de iure obtinet, vnde & verisimile est, quod si fecit quis, quòd ius alijs facere præcepit, quòd benè fecit. VERBI GRATIA: hîc appellauit abbas, ne quis eum molestaret super possessione ecclesiæ eiusdem, quæ de suo patronatu erat causa probabili asignata hac. scz. cùm ego sim in quasi possesione custodiendi ecclesias meas, quæ est benè verisimile, id est, de iure approbata, verisimile & probabile est, quòd ex quo monasterij est ecclesia, quod habeat ibi custodiam temporalium sicut eis ratio eorum reddi debet. 16. quæstione. 2. c. 2. infrà, de cap. mo. c. 1. & infrà, de priui. cùm & plantare. §. in ecclesijs. Benè facit ad hanc decret. infrà eodem, dilectis. Nec credimus quod per talem appellationem ille, qui esset in possesione, debeat retardari vti possesione sua. ar. infr. de iure pa. consultatio. C. debi. vendi. pig. l. 1. Nec contradicit hæc decre. quia archi. non posidebat, vel ad minus incertum erat eum posidere, cùm abbas negaret, qui de facto tunc possesioni incumbebat. C. qui ad lib. procla. non licet. l. 3. vnde cùm negaret & appellaret ex probabili & verisimili causa, antequam probet aliquid, reducendus est in statu quo erat tempore appellationis. Nec est contra in elect. vbi videtur, quod si appellaretur ex probabili & verisimili causa, non tamen reducitur ad statum temporis appellationis, nisi & causa probaretur. s. de elect. cùm inter ea. Sed certè non est contra, quia non est verisimile, nec in iure dicitur, quòd quis membro caduco laboret, & not. quòd iste tenetur prosequi appellationem hanc intra annum, ex quo factum est contra appellationem. suprà eodem, constitutus. vbi de hoc.

☞ † Sed quæres si quis appellaret, ne vendas talem rem, quæ sua est, & causa ista probabilis est, ergò si vendas, ante omnia rescindenda est venditio, vt reducatur

ducatur in statum appellationis emissæ, quòd falsum est. C. de rei vendicatione. si fundus. Sed respondeo, quia non est verisimilis hæc causa, id est, à iure ꝓbata, sicut est illa, de qua loquitur in hac decret. & ꝭ. eodem, dilectus. ibi enim constabat rem non esse appellantis, siue denunciantis, nec credendum erat hoc pro se asserenti. argumen. ff. de interro. act. l. de ætate. §. 1. hic enim constabat eum esse patronum, nec pars archi. hoc diffitebatur, & ita verisimiliter erat, quòd haberet custodiam.

Sed dices nónne appellatione hoc idem consecutum fuisset monasterium per interdictum vnde vi? Respondeo quod non, quia in interdicto oportuisset monasterium probasse possesionem, & spoliationem factam per eum, contra quem egit. suprà, de restitu. spol. cùm ad sedem. sed hic scilicet quando petit reduci in statum pristinum, in quo erat tempore appellationis, sufficit ei probare, dummodò quod tempore appellationis rem detinebat, etiam si nihil de expoliatione probet, nec impedit restitutionem expoliatio, à quocunq; facta, nec etiam nocet ad quemcunq; possesio peruenerit, secundum quod hîc satis expressè patet.

Sed oppones nônne idem dicendum esset, & si non ex verisimili causa appellare, sed ex causa iusta. VERBI GRATIA, si diceret monasterium: Cùm igitur ego sim in possesione custodiæ huius ecclesiæ, appellatione quis me molestet, nam hæc causa appellationis, vbi non fit mentio, quod ecclesia sit de patronatu monasterij, & si iustam causam habeat, tamen non est verisimilis, quia potius deberet ratione custodiæ ad archi. pertinere. 63. dist. si in plebibus. ꝭ. de insti. cùm venissent.

4 † Respondeo non esse idem, vbi appellatur ex verisimili causa & iusta, & vbi est iusta tantùm, quia benè quis petit reduci in statum, in quo erat tempore iustę appellationis, sed non verisimile est, si illam rem tenet ille, ad quem ius illud pertinet de iure communi, per hanc petitionem non lædatur, licet probet quòd tempore appellationis detinebat, nisi iustam possesionem probet non auferetur ab eo, qui posside tius, quod ad eum de iure pertinet, vt restituatur priori, & est ratio, quia cùm petit appellans se reduci in statum, in quo erat tempore appellationis, non est hoc possessorium iudicium, in quo nihil aliud inquiratur, nisi de possesione, imò & inquiretur de proprietate iuris, scilicet, ad quem spectat de iure, vnde debent admitti probationes huiusmodi posidentis, modò siue sint de iure, vt in archi. ad quem pertinet de iure custodia ecclesiarum, siue de facto, vt si vellet probare specialem cōcesionem super custodia ecclesiæ, de qua agitur, ideoq; & si ille qui non posidet, nec de iure, nec de facto probauerit, quod custodia ad eum pertineat, obtinebit, nam cùm de possesione & proprietate liceat quæri, & quæsitum sit, præfertur probatio super proprietate. ꝭ. de causa pos. cum ecclesia Vulterana.

Alij dicunt, quòd licet verum sit, quod non fiat restitutio illius articuli qui ad non posidentem de iure communi pertinet, tamen si de facto per testes probare velit, vel consuetudinem, vel specialem cesionem in hoc casu, non sunt probationes eius recipiendæ, sed est restitutio facienda. ratio diuersitatis est, quia ibi est notorium iuris, hîc non. Et no. diligenter quòd dixi, quod per hunc modum agendi non fit restitutio, sed si ageretur interdicto fieret restitutio, quia ibi de sola possesione loquitur, si verò alius teneret, ad quem illud ius de iure non spectat, benè cogeretur restituere priori possessori, propter vim appellationis, quæ iubet omnia in priorem statum reponi, quod intelligendum videtur, vbi pro actore facit tantùm possesio habita ante appellationem, & pro reo facit possesio modo habita, & ius commune, licet hæc sint plurimum vtilia, & veritati, & intellectui decret. consonent: tamen facilius potest patere intellectus huius decret. vt ibi dicas, quod hic archi. tenebatur restituere, quia scienter recepit rem à spoliatore. suprà, de restit. spo. sæpè. suprà, de iudic. quia, vel quia mandauit fieri expoliationem vel ratam habuit. suprà, de restit. spo. cùm ad sedem. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. deiecisse. Vel dic, quòd sicut lite pendente omnia quæ dolo aliàs malè fiunt à partibus, pertinent ad officium iudicis vt ea corrigat. ff. de ædil. edict. ædiles. §. sciendum. ff. de aqua plu. arcen. L. iter. §. officium. ff. de furt. L. secunda. ff. de rei vendicatione. quòd petitorio. sic & si appellatione pendente aliquid dolosè agatur à partibus ad officium iudicis pertinet, vt illud in pristinum statum reformet: nam appellatione pen. nihil

pen.nihil innouandum est etiam à parte. ỹ.eod.c.dilectus.& hac ratione ex officio suo hic Papa in pristinum statum reformauit quæ per archi. inuenit procurata fraudulenter, licet pro his non competeret interdictum sic sententiauit Papa assignandos fructus ad conseruandum pro ecclesia : non ad conseruandum in suos vsus, vt no.s̃.de elec.dudum ro.

CAPVT LI.

DILECTI.(In eos)& ỹ. eo. licet(prouocatum)quo ad hoc vt contra eos procedi non posit.de hoc not. ỹ. eod. vt debitus.

CAPVT LII.

1 *Appellatio tenet hodie, siue grauamen in iure sit expressum, siue non, dum tamen sit probabile.*

2 *In prosecutione appellationis tam excommunicatus, quàm non excommunicatus est audiendus.*

3 *Non potest episcopus in rebus, quæ non sunt suæ iurisdictionis dicere ius.*

4 *Non debet excommunicatus priuari bonis ecclesiæ.*

PASTORALIS OFFICII. (A iure)id est, quæ non est à grauamine. ỹ.eodem, vt debitus. vel comminationem: vt. ỹ. eodem. cùm cessante. sunt tamen alij casus expresi à iure. s̃. de restitut. spo. ex conquestione. s̃.eod. c. significantibus. & c.postremo. & c.ex parte. s̃.eod.nouit. & de offi.dele.super quæstionum in fi. cùm olim. s̃.de testi. significauerunt. Grauatus) non in hoc tantũ, quòd appellationem iustam non admisit, sed quia post appellationem siue repudiatam, siue receptam aliquid fecit contra appellantem (emendari) etiam si iudex non admittat, vel deferat appellationi, quia hoc obesse non debet. 2. q. 6. appellatione.

1 †Emendari)per iudicem appellationis, quando appellatum est à diffinitiua sententia, & non à grauamine, & sic hæc decr.innuit differentiam inter frustratoriam appellationem, cui nunquam est deferendum, & appellationem quæ est à iure concessa, & huic semper est deferendum & appellationem mediam, quæ est quando quis grauetur, sed tamen non est à iure expresso concessa, vt quando dilationes dantur, sed vel breues, vel non tot quot sufficiant, & in hoc casu non defertur appellationi, quando est in literis appellatione remota. Sed tamen quando appellabitur à diffinitiua sententia, iudex appellationis reuocabit hæc grauamina. C. de iureiurando.generaliter. & not. suprà, quod met. caus. c. fin. & hoc dicit finis huius responsi, sed hodie remota est hæc decret. infrà eodem, vt debitus. vbi dicitur, quòd ab omni grauamine, licet appellare etiam non expresso in iure (in eo) puta quia iusta de causa appellauit. Denunciare potest) hoc potest facere ordinarius appellatus, etiam qui non excommunicauit, ad cuius officium pertinet facere euitari excommunicatos, si sunt excommunicati ante appellationem. 11. quæstione. 3. curæ. sed delegatus cùm expirauit per appellationem eius iurisdictio, hoc facere non potest, vel debet, suprà de offic.delegat. pastoralis. §. præterea. Item non videtur, quòd ille pro quo fuit excommunicatus, sit audiendus appellans, si iudex appellatus mandet eundem excommunicatum non denunciandum, quamuis malè faciat, quia non interest eius, pro quo excommunicatus est, quòd denuncietur, cùm certum sit, quòd hic excommunicatus non est cogendus pendente appella.nec etiam consulendus, vt soluat, nisi debitum recognosceret. argumen. 2. quæst. 6. non solent.

2 †Item ita audiendus est excommunicatus in prosecutiõe appellationis, sicut non excommunicatus. s̃. de except. significauerunt. Item denunciatio nil facit ad rem, cùm per ipsam excommunicatus amplius non ligetur, vt sequitur, apparet ergò, quod nullo modo sua interest. Si autem præcipietur per iudicem, qui excommunicauit iudici ordinario, vel cuicunq; alij prælato, qui denunciaret eum ab eo, qui appellauit excommunicatum, non debet ei obtemperare, & si ob hoc feratur in eum aliqua sententia non tenet, quia est à non suo iudice lata, sed securius est ei appellare, non quòd per appellationem suam reuocet iurisdictionem iudicis in causa sibi commissa, sed nec contra eum procedat.

Sed quid si pro manifesta offensa dicitur excommunicatus, & iudex appellationis mandat ne denuncietur, nunquid tunc tenebit appellatio aduersarij appel-

appellantis, ne prohibeatur denunciare, argumen. quòd sic. quia appellatio non tenet. supr. eodem, cum sit. & c. proposuit. Item quia pendente quæstione de iurisdictione, scilicet, quia dicitur non tenere appellatio, de principali quæstione non debet se intromittere iudex appel. nisi inquantum pararetur sibi impedimentum, si postea constaret suam iurisdictionem, vt si superior procederet in cognitionem eiusdem causæ.

3 † Subtrahuntur) idem credimus si tantùm ab officio suspendantur, quia vbicunq; officia & beneficia sibi denegabuntur. 7. quæstione. 1. si quis presbyter. 11. quæstione. 3. si episcopus fortè. 81. distin. eos si quis sa. secùs crederem, si esset suspensus à beneficio, vel ingressu ecclesiæ alicuius specialiter, nam licet ratione personæ possit vnus episcopus condemnare clericum in beneficio, quod est suæ iurisdictionis, tamen in alijs rebus quæ non sunt suæ iurisdictionis non potest dicere ius. argum. ff. de re. iudi. à diuo Pio. 1. respon. & melius. ff. de bon. authorit. iudic. pos. cùm vnus. §. is qui. & ff. de iudi. l. si duobus iudicibus. nisi per consequentiam, sicut est in suspenso ab officio, cui fit præiudicium in beneficio, quod annexum est ei, vt dictum est, sed & tunc vt denegetur beneficium, necessarium est præceptum superioris iudicis: vt no. infrà, de conces. præbend. vel ecclesiæ. non vac. c. cum nostris. Subtrahuntur) secùs si primò appellasset. nam tunc non credimus, quòd posset denunciari excommunicatus. ar. infr. de sen. excommuni. per tuas. nec etiam beneficia sibi subtrahi debent, cùm ipse non debeat gerere pro excommunicato, & ministri præbendarum tanquam mercenarij, & ministri possunt ei communicare. 11. quæstione. 3. quoniam. inf. de sen. excommu.

☞ inter. † Alij tamen aliter dicunt, quod est certum quod post absolutionem fructus medij temporis poterit repetere. 2. quæstione. 5. & super causam. & infr. de conces. præben. vel eccle. non vacan. quia di. & hoc si fuerit iniustè excommunicatus, secùs autem si iustè. arg. C. de re mili. cum allegatis.

4 † Sed dices, & si ipse non teneatur se gerere pro excommunicato, alij tamen debent vitare eum, quomodo ergò habebit præbendã? Respondeo debet vitari tanquàm excommunicatus in communione, sed spoliari non debet his, in quorum possessione erat, vnde fortè si interesset diuinis officijs in ecclesia quam possidebat, cùm non debeat spoliari pendente appellatio. eijci non debet, & alij canonici possunt sine culpa secum celebrare. infrà eodem, dilectis. tamen si spoliaretur præbenda, & alijs rebus, & peteret restitutionem, repelleretur. infrà, de senten. excommunic. per tuas. hodie tamen non vitatur extra iudicium. infrà, de sen. excom. solet.

CAPVT LIII.

1 *Iurisdictio alicuius si in principali suspenditur & in accessorio dicitur suspensa.*
2 *Non debet audiri episcopus appellans ne absoluatur excommunicatus ab ipso.*
3 *Licet extra iudicium denunciare & notificare crimina cuiuscunq;, dummodò possit approbare. & vide in nu. 4.*
4 *Denunciatio potest fieri in iudicio & extra, sed iudicare vel cogere aliquem inuitum ad aliquid, nõ potest fieri sine causæ cognitione.*
5 *Renuncians appellationi videtur etiam renunciari grauamini.*
6 *Appellatio per modum querelæ excluditur, per modum verò appellationis, videtur querelam renunciasse, & per modum querelæ sententia dicitur nulla, sed per modum appellationis dicitur iniusta.*

1 SOLICITVDINEM. †(Post appellationem.) hoc ipso quòd conqueritur de episcopo ex eo, quod post appellationem legitimam excommunicationis sententiam promulgauit in eum, oportet quod de appellatione cognoscat, & ita appellationi renunciet, & erat causa dubitationis, quia cùm excommunicatio sit noua iniuria, videbatur quòd apud quemlibet iudicem posset de ea deponi querela appellatione salua remanente. ar. ff. de except. rei iud. si sit mater. §. eodem. sed secùs est, quia & si sit noua iniuria, tamen pendet ex priori, nec potest de ea sufficienter cognosci, nisi cognoscatur de appellatione, & petens hoc non ab archiepiscopo, sed à Papa iustè petere poterat absolutionem ad cautelam. ỹ. de sen. excommunic. per tuas. Item iustè petit sententiam excommunicationis pronunciari nullam. s̃. de offi. delega. cùm contingat. & cassari quicquid factum est post appellationem. infr. eodem, cum causa ab archiepiscopo etiam benè potest. petere absolutionem per simplicem querimoniam, & procedere secundum quod habes. suprà. de offic. ordi. ad

 repri-

reprimendam. & sic renunciat appellationi, vt hîc in fin. loquitur (de ijs) scilicet, de excommunicatione (de alijs) scilicet de excommunicatione (in quo casu) scilicet, quando protestatur quod appellationi non renunciat.

2 †Ad appellationis beneficium) suprà eodem, qua fronte. §. 1. contra sol. si appellat episcopus, ne absoluatur excommunicatus volens satisfacere, non valet appellatio, vt ibi, sed si appellat ab archiepiscopo, quia cognoscit de iniusta excommunicatione, siue de nullitate excommunicationis, & appellatio, quæ ex solius Papæ cognitione dependet, cùm hîc posit eum archiepiscopus punire, si in aliquo inordinatè procedat: vt. ī. de sent. excommunic. sacro. licitè appellare potest, vt hîc, olim etiam sine grauamine, hodie autem non sine grauamine. infr. eodem, vt debitus. sed hoc ipso quod cognoscit, si appellans vult appellationi renunciare, vt hîc in fine. Vel dic, idcircò admitti ad appellationem ab archiepiscopo, quia nullam iurisdictionem habebat super excommunicatum.

3 †(Notorium) nisi per probationes receptas ab archiepiscopo, vnde cùm hic quantum ad appellationem, non debeat cognoscere, vt litera præcedenti, sed quádo de hoc ei liquere potest extra iudicium, cùm certum sit mandatum factum, & sit certum illud iniquum. ī. c. proxi. in fin. & tale à quo licitè appellare potest hoc licuit archiepiscopo, etiam si non esset notorium, quod mandatum archiepiscopi esset iniustum, dummodò esset ita manifestum, quòd probari posset, iste enim archiepiscopus non gerebat vicem iudicis, quia non erat ad eum appellatum sed vicem denunciatoris. suprà, de elect. venerabilem. & extra iudicium benè licet cuiquam denunciare & notificare crimina cuiuscunque dummodò posit approbare hic, cùm potius est ei ad pœnam: vt 5. quæstione. 1. capit. 1. & 2. ff. ad Silla. l. 1. 1. respon. C. de episcop. & cleric. nulli. §. fin. C. de iureiurand. si verò. C. de famo. lib. l. 1. ff. de iureiur. l. cum qui. 1. respon.

4 †Et dicimus hanc denunciationem licitam, & non tantùm coram iudice facienda, sed etiam alibi dummodò fiat ex iusta causa, sicut hic erat, scilicet ne excommunicatus iniustè vitetur, vel auxilium amicorum perdat, sed si quis sine causa ad diffamationem tantùm denunciaret crimina alicuius etiam vera, peccaret & pœna dignus esset. C. de post. quisquis. §. 1. si autem non est notorium, neq; probari potest, tunc punitur, qui illum denũciat. 2. q. 3. c. 1. & 2. si autem quasi iudex aliquis vellet denunciare sententiam alicuius iniustam, vel nullam, vel si quis vellet cogere subditos ad communicandum excommunicato quasi cum non excommunicato, hoc nullo modo licet, nisi partibus præsentibus & seruato ordine iudiciario, & est ratio, quia denunciatio potest fieri & in iudicio & extrà, sed iudicare vel cogere aliquem inuitum ad aliquid non debet fieri sine aliqua causæ cognitione. 2. q. 1. c. 1. & sequen. (Quòd mandatum episcopi) à quo pars appellauerit, & ideò certum sit tenere appellationem, & ideò non valet excommunicatio, & ex sola inspectione ipsius sciri potest. suprà, de offi. deleg. cùm contingat. supr. de rescript. cùm contingat. ar. supr. de elect. venerabilem. Quibus autem mandatis subditus teneatur obedire, not. suprà, de temp. ordi. ad aures (declarare). ī. de sen. excom. per tuas. Contra sic. ī. c. prox. non credimus, quod hæc declaratio tantùm valeat, quòd alij debeant sibi communicare, sed valet, vt non intelligant se incidere in canonem maioris excommunicationis, qui ei præstat auxilium, vel consilium quòd appellationem prosequatur. Item valet vt excommunicator à multis correctus emendet, quòd malè fecit. vt. s. de elec. venerabilem (quæstionẽ) nisi præmissa protestatione illa, quod appellationi non renunciet (quæstionẽ) de iniusta excommunicatione non de nulla, & hanc absolutionem non potest pars impedire. ī. de sen. excom. sacro. in fi. & eadem excommunicatio erat nulla, si appellationem prosequeretur, & iniusta si omittat prosecutionem appellationis.

5 †Renunciare) contra episcopum nó contra aduersarium, contra quem benè prosequitur appellationem, non obstante tali renunciatione. s. de offi. deleg. gratum. licet videatur renunciare appellationi, quantum ad excommunicationem, non videtur autem renunciare grauamini, vel eius prosecutioni, licet post grauamen ante lapsum decem dierum testes produxit coram iudice, qui grauauit, cùm simpliciter concedatur, quòd intra decem dies appellet à die grauaminis. Ar. contra. C. de re iudi. ad solutionem. vbi dicitur, quòd si condemnatus petat tem-

tempus absoluendum id, in quo condemnatus est, quòd videtur acquieuisse sententię, nec potest appellare. Sol. ibi quasi expressè renunciauit, vel potius sententię acquieuit. Sed hoc nō, quia poterat ante sententiam reuocare errorem suum: sed post sententiam non potest. C. de iura. & fac. igno. l. error. similiter renunciasse grauamini videtur, si à grauamine appellauit: & postea appellationi renunciauit, vel tacitè vel expressè, vnde non videtur quod ab eodem grauamine licet iterum appellare, & intra 10. dies computandos à die grauaminis: quia renunciando appellationi, videtur renūciasse & grauamini. Item, quia leges non debent esse ludibrio. s. e. cùm sit Romana. in prin. licet aliqui contradicant.

6 †(Aduersa) id est contraria, quia proponendo querelam, videtur appellationem excludere, et protestando de appellatione videtur querelam renunciasse. Item quia per modum querelæ nō potest dicere sententiam iniustam, sed nullam, per modum verò appellationis, potest sententiam dicere iniustam, sed non nullam, sed & si per modū querelæ dicit archiepiscopum iudicem, per protestationem verò appellationis ipsum excludit: vt patet. s. eo. §. 1. sic ergò conquerendo & sic protestando apparet sibijpsi contrarius, quia videtur velle conqueri non appellationem prosequi, & non eandem sententiam dicere iniustam & nullam, & archiepiscopum posse cognoscere, & non posse (aduersa petens) 30. q. 7. c. 3. 13. q. 2. quàm præposterum. 74. dist. gesta. C. de libe. cau. cum precum. C. de mu. patri. professio. contra. j. de re. & transeun. ad reli. sicut. ff. de inoffic. testa. Papinianus. s. de rescript. auditis. vbi de hoc (audiendus) coram archiepiscopo super querelam, quam deposuit de episcopo, qui ipsum excommunicauit.

CAPVT LIIII.

1 *Potest decanus clericum suum petere qui detinetur, ita quod non potest sibi, vel ecclesiæ suæ seruitium exhibere quod tenetur.*
Debitorem suum ab alio detentum, nullo iure quis repetere potest.
2 *Episcopi appellatio prodest clero & populo.*
Domini qui habent iurisdictionem, sed etiam qui non habent, vt coloni, agricolæ, liberè possunt agere de dolo ad interesse contra illos, qui in sui iniuriam tales subditos, vel cultores agri mei molestant, vel spoliant.
3 *Nunquid decanus vel alius minor prælatus possit interdicere.*
4 *Appellatio facta extra iudicium nunquid prosit.*
5 *Interdicti sententia an possit suspendi.*
6 *An liceat episcopo renunciare appellationi.*

DILECTIS FILIIS. (Dispensationem plenariam.) 16. q. 7. omnes (detineri) non propter hoc incidit in excommunicationem. arg. infrà, de deposi. grauis. infrà, de sen. excom. vt famę. Si quęris nunquid hoc licet laico, cuius negotia clericus ministrauit? respōdemus. non argu. 17. q. 4. si quis sua. argu. contra. 15. di. quidam (restitueret) satis videtur iusta petitio si verum est quod dicebat decanus.

1 †(Restituere) iste decanus malè processit, quia sibi ius dixit, sed si coram competenti iudice repetisset clericum suum, qui detinebatur ita quod sibi vel ecclesiæ suæ non poterat exhibere seruitium, quod in propria persona exhibere tenebatur, benè auditus fuisset, sicut potestas potest petere ciuem suum, si ita detineatur, quod munera personalia præstare non possit. ff. ad munici. de iure. in princi. C. de decur. generali. sic etiam videtur, quod dominus possit ascriptitium seruum petere, vt infrà, de iudæ & c. 2. dominus possit vasallum de iure feudorum dummodò sic detineatur, quod sua seruitia impendere non possit. Debitorem autem suum ab alio detentum, nullo iure repetere potest, quia nullum habet ius creditor in persona debitoris, vt patet infrà, de pig. c. 2. sed secùs est in superioribus. de his no. suprà de ma. & obedi. inter quatuor. (Episcopus metuens) non appellat ab eo tanquam à iudice, sed tanquam ab eo, qui iustè vel iniustè potest aliquid facere, quod vergit in iniuriam episcopi, & potest potius dici prouocatio ad causam, quàm appellatio. suprà eod. cûm sit romana.

2 †(Ciuitatis.) no. episcopi appellationē prodesse clero & populo, & hoc fateor verum, quando appellat super his, quæ commissa sunt episcopo, & clerum & populum tangunt, puta super interdicto officio in ecclesijs suis, quia nisi popul9 sit catholicus, & benè instructus episcopus redditurus est rationem, & ideò interest eius, quare appellare potest. argumentum. suprà, de rescrip. veniens. 2. questio. 6. non solent. Plus dicimus, quòd domini qui iurisdictionem habent, & etiam qui non

 habent

habent iurisdictionem, sed tantum dominium villarum, vel possessionum, in quibus habitant coloni, liberè possunt agere de dolo ad interesse contra illos, qui in sui iniuriam tales subditos liberos molestant, vel spoliant. Nam non est dubium æquũ esse in his casibus dari actionem mihi domino, & cùm alia non competant, dabitur mihi actio de dolo. l. 1. & erit meum interesse, quanto minus ille subditus solitas collationes facere poterit, vel si fecit insultũ in villam meã, vel domum, vel possessionem, interest mea, quia domus, villa, vel possessio dimittitur inculta, quod totum contingit mihi, ex insulto facto ab iniuriatore. argumen. ad hoc, quod si ille tenetur de dolo, qui hominibus meis suadet, vt dimittant possessionem meam. ff. de dol. cùm quis. multò fortius ille cõuenietur de dolo, qui homines per suas iniurias de mea possessione expulit, potest tamen dici quod contra illum qui turbat cultorem agri mei, vel colonos meos, quod mihi competit interdictum vti possi. & actio iniuriarum, si in eius iniuria sit factum. ar. ff. de vi & vi arma. l. vim facit. ff. de acto. emp. qui pendente. ff. deposi. l. 1. §. si quis tabu. sed si furtim esset aliquid sublatum, agere non posset dominus, sibi enim imputet subditus, q non benè custodiuit res suas, sed si maiori vi non resistit, non est culpa, quia nec facere possunt. ff. loca, si merces. §. vix. & eodem modo, si non fecit iniuriam domini, sed propter speciale odium subditi, agit domin⁹ ad interesse, quia non licebat domino suam iniuriam sua authoritate vindicare, sed per iudicem, aliàs si non agit dominus de iniuria, potest autem agere ad interesse suum, sed & si in iniuriam domini factum sit, non licet ipsi domino authoritate propria iniuriam vindicare, sed per iudicem debet petere sibi satisfieri, proposita actione iniuriarum. ff. de vi pri. l. pe. & vlt.

☞ † Illud enim quod dictum est de paupertate collatorum non placet, quia hoc interesse intra rem esset, & per nimios circuitus vagaretur, quod esse non debet. C. de sen. quæ pro eo quod interest. l. prima. de hoc autem non est dubium, quòd si ille qui subditus est iurisdictioni meæ, iniuriam ab alio patitur, quòd nisi iudex iniuriantis satisfieri faciat, quod ego contra eum licitè mouere possum bellum. 23. q. 3. dixit. Et addunt quidam, quod subditos singulos iniuriantis capere possum, & ab eis satisfactionem exigere possum. Argumentantur enim sic, quia si ego super dominium iniuriantis bellum faciam in quo destruam bona singulorum, quare non multò fortius potero singulos capere, vel cogere ad satisfactionem. Item de illo non videbitur dubitandum, quòd nullo modo potest petere, quod damnum emendetur suo subdito, cùm non sit suus procurator, nec sua intersit. Nam si hic dominus iure suo posset petere, ergò eadem ratione, & pactum facere de non petendo, quia & cuicunque licet renunciare iuri suo, & hoc esset absonum dicere, quòd dominus per suam renunciationem auferret ius subditi sui, quando autem criminaliter agitur in publicis iudicijs omnes admittuntur principaliter accusando, nam per procuratorem hæc expediri non possunt. ff. de publi. iudic. l. pe. §. ad crimen (appellauit) primo offerens decano, quòd ipsi super captionem preben. rationem facere erat paratus, quæ erat verisimilis & probabilis causa, & idcircò ista est appellatio.

3 † (Post modicum tempus) quidam dicunt decanum, vel alium prælatum hoc non posse, nisi hoc habeat de consuetudine vel priuilegio, cùm iurisdictionem non habeat in superiorem, suprà, de ma. & obedien. cùm inferior. Item quia nullus potest sibi dicere ius in re sua. C. ne quis ius dic. l. 1. Alij dicunt, quòd quilibet prælatus hoc potest, dummodò manifesta vel potius notoria sit causa grauaminis, quæ irrogatur prælato, & sic intelligitur. suprà, de offici. ordina. irrefragabili. §. cæterùm. & 26. q. 5. quicunque. Nec faciat ista prælatus tanquam iudex, sed tanquàm homo habens pietatem faciendi voluntatem suam in re sua, vel in ecclesia sibi commissa, secundum iura tantùm. argumen. C. de iu. l. nemo. & C. man. in l. in re mandata. & secundũ istos casus alij præter canonicos in ecclesijs prædictis celebrare possunt, nec incurrunt irregularitatem. Imò fortè idem, & de ipsis canonicis, quia hoc non est interdictum iuris, vel ordinarium, & ideò de ipso nõ intelliguntur. c. quæ loquũtur de interdictis celebrantibus, q incurrãt irregularitatem (pro-

(promulgauit) & malè sequitur (cessaretur) hoc intellige de speciali consuetudine: de iure communi secùs est. infrà, de his quæ fi. à ma. par. ca. quæsiuit (allegans) & malè (emisit) & huic appellationi detulit officialis, & apostolos concessit, sed post horũ oblitus interdictum decani irritum denunciauit, & illud non seruari mandauit vt infrà continetur, decanus appellauit, quòd facere potuit etiam sine causę cognitione. arg. suprà, de offi. & po. iu. dele. super quæstionum. §. nos autem (iudicauit) & malè cùm iam appellasset decanus, & appellationi detulit of. 2. q. 7. appellatione. (quia verò) Hîc incipit sententia Papæ (iustitiam) hîc fuit appellatio extra iudicium facta ex probabili & verisimili causa, propter cuius interpositionem irritum nunciatur, quicquid factum fuit postea, suprà, e. bonæ. & c. ad audientiam. vbi de hoc etiam non inquæsito de veritate appellationis.

4 †No. quòd licet non prosit appellatio facta extra iudicium, nisi probata veritate causæ, vt suprà, de ele. cùm inter canonicos. tamen vbi ex probabili & verisimili causa appellatur. i. ex causa approbata à iure vel ciuili, vel consuetudinario, hoc ipso, probatur veritas causæ quod non probatur contrarium, vt hîc. Nam iure prohibitum est, quòd decanus non possit interdicere ecclesiam cõtra ipsum, nisi ex manifesta causa suprà, de offi. ordinari. irrefragabili. §. pe. ac decanus nullam causam probabat, & ideò eius interdictum irritatur. simile. suprà, e. bonæ memoriæ. Fatemur tamen quòd si decanus probauisset, quòd manifesta fuit causa interdicti, tunc quando eum interdixit licet illa causa fuerit contra ius commune, sed tantùm de gratia ex speciali priuilegio concessa interdicentis, quòd non reuocabitur. Si autem tũc, quando lata fuit sententia, non erat manifesta causa, sed tamen in veritate benè suberat causa iusta interdicendi, absoluetur sine grauamine, & punietur interdicens, sicut in excommunicationis sententia obseruatur. infrà, de sen. excom. sacro. in prin. Si autem ex causa verisimili, & à iure approbata, talis datur sententia, licet excommunicatus, & multis causis ante excommunicationem allegatis, quas offerret se probaturum, & coram excommunicatore, & etiã propter hoc appellaret, & diceret se non excommunicandum, tamen si excommunicetur rata manet sententia, nec valet si dicit excõmunicatus sine cognitione exce. suarum se esse excommunicatum, ergò est iniusta sententia. suprà, e. ad audientiam. Sol. illud habet locum, vbi excommunicatus excommunicauit aliquem post appellationem ex causa non probabili & verisimili, vel à iure scripto, vel consuetudinario approbata, sed vbi ex causa verisimili & probabili fertur, vt dictum est: tunc omninò tenet sententia, & si nõ probetur veritas causæ, & secundũ hoc dices, quòd speciale est in sententia excommunicationis vel interdicti etiam extra iudicium lata, quòd non tenet post appellationem ex causis legitimis interpositam, etiam si non probatur veritas causę, contra id quod not. infrà, de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 1. Et est ratio, quia nunquàm debet quis excommunicari, nisi causa probetur. 2. q. 1. nemo. Vel dic, quòd ibi. s. suprà, eo. ad audientiam. appellans probauit veram causam appellationis, & ideò reuocatur quicquid fit post appellationẽ legitimam, sed secùs est, quando ex causa probabili tulit sententiam excommunicationis: tunc enim non potest imputari iudici, imò & commendandus est, quia eius prudentiæ ascribitur, quòd falsas exceptiones non admisit contra præsumptionem iuris, & contra veritatem. Vel dic, quòd ibi non loquitur de sententia excommu. sed de sententia diffinitiua, per quam amouerat appellantem ab ecclesia, de qua certum erat, quòd siue appellaretur, siue non: tamen non tenet sententia, nisi legitima cognitione præmissa & ordine iudiciario seruato.

5 †(Cuius effectum) puta sic, nisi vsque ad 10. dies dimiserit sacerdotem, postea seruabitur interdictum, vel sic interdixit quousque episcopus esset in ciuitate, & ita cùm nondũ sententia secum traxerit executionem, interim potest licitè appellari, ita tamen quod à die latæ sententiæ vel scientiæ non defluxerint 10. dies. suprà, de senten. & re iudic. quod ad consultationẽ. 2. q. 6. anteriorum. & ita non est contra. s. eo. ad hæc quoniam. & c. pastoralis. Dic melius, quia appellauit ante interdictum positũ ex causis probabilibus & verisimilibus, ideò decanus non potuit ꝑcedere ad interdictum, nec ad effectum interdicti (perturbare) & ideò iustè poterat excommunicari. j. de sen. excom. veniens. (principale) sed appellationis super princ. (sed

accessoria) .s.perturbatione subsequenti: vt suprà, eo.c.proxi. Et ideò episcopi sententia vel officialis non tenuit ex ea causa, quia ad papam deuolutum totum negotium fuit, quare idem papa & non alius tam de turbatione quàm interdicto etiam decuerit cognoscere. s. an iustè sit positum interdictum, nec ne (post appellationem) ab officiali interposita. (Caruisse) mirum videtur, cùm non tenuerit sententia interdicti lata per decanum, quomodo impediuit sententiam excommunicationis latam per episcopum in decanum vel alios turbantes officium, sed hoc ideò est, quia negotium omnium interdictorum fuit per appellationem delatum, primò ad archiepiscopum & subsequenter ab archiepiscopo ad papam, sicut ex serie literarum apparet.

6 † Sed oppones nónne licebit episcopo renunciare appellationi. C. de appe. si quis. Respondeo sic, si non fuisset eam prosecutus coram archiepiscopo, sed ex quo fuit prosecutus ipsam coram archiepiscopo, & decanus appellauit ab archiepiscopo ad papam, non licuit episcopo renunciare maximè appellationi, quæ tenebat: quia ex eo apparet, quia cassatur quicquid fecit archiepiscopus, post appellationem decani (de qua appellatione innotuerat) maximè idem enim est & si non innotuisset de appellatione, cùm per appellationem etiā in eius absentiam factam exēpt* est à iurisdictione eius. arg. sup. c. pastoralis. 2. q. 6. biduum (inculpabiles) si etiam eligatur interim, & postea pronuncietur excommunicatio nulla electio valebit, quia veritate etc. 8. dist. veritate. & arg. hîc.

Quidā tamen dicunt, quòd illi qui eum elegerunt peccauerunt, sed non vidimus quare, quia ei non communicauerunt eligendo, quòd esset peccatum, vt sup. quod met. cau. c. sacris. Item ipse consentiendo non peccat, quia non tenetur se gerere pro excommunicato. infrà, de sen. excom. per tuas. contra sol. ibi consilium in his, de quibus dubium est, an sint iustè ligati, vt vitentur, quia præsumitur pro sententia iudicis, suprà, de renun. in præsentia. Hic autem loquitur, quando certum erat sententiam non tenere, vel quia delatum erat appellationi, vel quia aduersarius, cum quo contendebat eum excommunicauit, vt hîc. Idem autem, vbicunque est manifestum iniustam esse sententiam, suprà, eo.c. proxi. & quod ibi dicit, sed debet in alijs euitari, donec constiterit de præmissis expone, id est, de appellatione interposita, ex iusta causa, vel de intolerabili errore expresso in sententia, quando ab aduersario hoc negatur. Sed si pars aduersa confiteatur appellatum ex iusta causa, non debet euitari, dummodo & prima facie indubitabiliter appareat mandatum, à quo appellatum est fuisse iniustum. suprà, c. proxi.

CAPVT LV.

1 *Ex traditione sigilli an cōsequatur ius aliquod.*

VT NOSTRVM, (Dicto H.) Quem archiepiscopus fecerat cancellarium (decernerent) suprà, e. constitutus. contra sol. ibi erat legitimè confirmatus, nec tenebat appellatio emissa ab aduersario sine causa, vt ibi dicit, sicut constabat per sententiam papæ, & sic in nullo debuit suspendi effectus cōfirmationis, at hic erat clam electus & cōfirmatus, infrà, vt eccl. bene. sine di. confert. c. 1. & appellatio legitima vel potius totum negotium reuocatum ad papam, vel ad minus dicebatur, & de hoc etiam controuersia erat, vnde lite pendente, nō ☞ debet ei aliquid nocere. † Decernerent) licet traditio sigilli consisteret in facto, nec possit esse, quin facta sit, postquam facta est. ff. de cap. & postli. re. l. in libello. §. factæ. tamen dicitur decerni nulla traditio, id est nihil videtur sibi fuisse collatum ex traditione sigilli, nec literæ ab eo sigillatæ ex persona sigillantis habebunt aliquem vigorem, & benè fecit papa, quia cùm diceretur non tenuisse collationem factam ab archiepiscopo, nec confirmatio. vt inf. vt eccl. bene. c. 1. nec etiā possessionem haberet officij pertinentis ad cancellarium, cùm illud consistat in sigillando, nec illud potuit habere antequam haberet sigillum benè debuit prohibere, quòd nouum ius non conferretur ei, nec in possessione, nec in proprietate lite pendente. vt C. vt lite pendente, per totum. secùs autem videtur, si constaret, quòd prius collatum esset ei ius, vel etiam si constaret, quòd teneret confirmatio, vel etiam nihil diceretur contra eam. s. quod non teneret confirmatio, licet diceretur iniusta, tunc satis videtur, quòd non deberet impediri effectus confirmationis. suprà eodem, constitutus. Idem satis vide-

videtur nobis, quòd licet alius quàm Papa ageret cum archiepiscopo, scilicet, quod ad eum non pertinet collatio cancellariæ vel confirmatio, nihilominus tamen pos[illegible] conferre cancellariam pen. lit. cùm i[illegible]erim non debeat priuari possessione sua. sup. vt lit. pen. laudabilem. ꝫ.eo. significante. Et eodem modo si ageretur cum eo, vel cum cancellario suo, quod non teneret confirmatio ab eo facta, vnde pendente hac lite, posset eidem nouam collationem facere, si vacaret, & ei cui contulisset sigillum tradere etiam teneret dummodò non fieret præiudicium cuiquam, sed hoc fiebat in præiudicium iuris alterius vel illius, scilicet, pro quo Papa scripserat, vel ad minus in præiudicium Papæ, qui dicebat ad se deuolutam potestatem conferendi cancellariam. Item nō est de iure communi, quòd quandocunq; Papa incipit cognoscere de aliquo negotio, vel causa, quòd propter hoc decernatur irritum, quòd fit à partibus, licet hoc mandatum fuerit isti, quòd non vteretur sigillo, quia hoc fuit speciale propter suspicionem, quam habebat Papa contra collationem factam ab archiepiscopo. Et hæc etiam fuit causa, quare Papa decernit nullam dationem sigilli, aliàs enim benè licuisset archiepiscopo mandare effectui suam collationem, non obstante lite quæ sibi mouebatur. ꝫ.e. constitutis. Et hoc plus placet, quàm quòd diximus in prin. huius glo. Vel dic, hæc specialia esse in reuocatione, quam ex certa scientia facit Papa apud quem est plenitudo potestatis, vt ex quo aliquod negotium ad se reuocat ex certa scientia, quòd circa illud nihil liceat alicui attentare. arg. ꝫ. de præben. inter cætera. vbi not.

CAPVT LVI.

1 *Nunquid in literis appellationis sit necesse fieri mentio de appellatione.*

2 *Potest nedum appellans, sed etiam appellatus coram iudice appellationis & coram delegato eius prosequi causam appellationis etiam non expectato mense iuxta finem anni.*

OBLATAE. (Obseruatione.) Ex hoc loco & ex fine huius decre. vbi dicit, quòd per istas literas potest procedi ad confirmandam, vel ad infirmandam sententiam colligitur, quòd si aliquis impetrat literas super obseruatione sententiæ, quòd per eas ipse impetrator potest petere confirmationem eius, & aduersarius per eas potest prosequi suam appellationem (à lege.) sup. e. cùm sit ro. 2. q. 6. appellatore (prouocante.) sup. e. personas (præueniri) id est, abbreuiari (prorogari) nisi ex causa. sup. eo. ex ratione (appellante) appellatus ante terminum præfigere non potest. Idem & in appellante. sup. eo. sæpè. vbi no. (firmitatem) sup. e. sæpè. vbi not. (pars appellata) idem est in appellante, ponit autem de appellata specialiter, quia de ea magis dubitabatur, quasi non esset aliqua forma secundùm quam posset aliquis appellatus idemq; victor appellationem prosequi (nimium) plus quàm per mensem. 2. q. 6. appellatore. Vel dic idem, si per maius tempus, dummodò malitiosè non faciat saltem impetrando literas. arg. contra. C. si nupt. ex re. pen. l. 2. sed respondetur hîc, quòd potest & bona forma ei est per quam petit sententiam confirmari, qualem impetrauit plebs de Sambro. & per tales literas coram illo iudice appellans prosequi causam appellationis.

1 † Et est hoc not. dignum, quòd in literis appellationis nō est necesse fieri mentionem de appellatione. de hoc not. ꝫ. de offi. & po. iudi. dele. ex literis. Alij dicunt, quòd fuit hîc mentio facta de appel. (procedatur.) licet autem appellatus impetrare literas, quandocunq; voluerit, quando terminus ab homine non est præfixus, sed à lege tantùm: non tamen poterit petere confirmari suam sententiam, nisi cùm vnus mensis de anno superest. 2. q. 6. appellatore. sed appellator benè poterit, quandocunq; voluerit coram eisdem iudicibus prosequi causam appellationis, nam cùm ad iudicem appellationis propriè spectet pronunciare sententiam primam iustam, poterit & ita confirmare, vel iniustam, & ita infirmare. 2. q. 6. in fin. (iustè) igitur per literas impetratas, ab archiepiscopo de Sambro. quòd sua sententia seruaretur, sicut erat iusta, & aduersarius petet, quòd cassetur, cùm sit iniusta, cum continentia causæ sub diuersis iudicibus diuidi non debeat. C. de iud. nulli. hæc autem habet ex sua præoccupatione, quòd suæ literæ non valent.

2 † Alij tamen [a] debent, & non improbabiliter, quòd & coram iudice appellationis, & coram delegato eius, non solùm appellans, sed etiam appellatus pōt prose- qui cau-

[a] *Alij tamen. Circa ista dicta vide Car. in cons. 117. inci. videndum est de duobus. col. 3. ver. pro concordia.*

qui causam appellationis, etiam non expectato mense iuxta finem anni, & ad hoc benè concordare videtur litera, quæ sequitur vbi dicitur, quòd coram huiusmodi iudicibus, quos constat esse nimis tempestiue impetratos, appellatus potest prosequi causam suam, & legi præsente appellatore. Respondent quòd intelligitur ibi ponere tempus vnius mensis, non quia non possit præueniri, sed quia illud tempus commune videtur partibus, nec tunc debet præsumi aliqua malitia. Alij tamen intelligunt hanc decr. loqui in eo casu, scilicet, quòd tantùm impetrando literas possit prosequi causam semper etiam antequam vnus mensis restet de vno anno, sed causam prosequi ante illud tempus non poterit (sic obtento) ab appellatore, scilicet, archipresbytero de Sambro. (noluerit) appellator (posteriores) impetratas à plebe de Riuocor. (prioribus) impetratis à plebe de Sambro. (per quas) impetratas à plebe de Sambro. super confirmatione sententiæ & obseruatione.

CAPVT LVII.

PER TVAS. (Contumaciam.) Et non aliter, quia in nulla culpa est absens, cùm non sciat hunc iudicem, secùs autem dicerem in iudice ad quem appellatum est, quia ibi terminus præfixus ab homine habebatur pro peremptorio. sup. eo, sæpè. & C. de temp. app. l. Iul. §. illud. in fi. Arg. contra. sup. de rescrip. super literis. in fi. Ratio diuersitatis est, quia semper certus est iudex appellationis, delegatus autem sæpè incertus est. arg. sup. de rescrip. super literis. in fi. (diffinire) in hoc tantùm est priuilegium appellationis, quia cùm aliàs etiam parte absente per contumaciam non possit procedi ad diffinitiuam sententiam. sup. vt lit. non contest. quoniam. in causa autem appellationis poterit procedi lite non contest. coram iudice appellationis. C. de tempo. app. l. vlt. §. illud. Sed nos dicimus semper citationem necessariam. ī. e. sæpè contingit. & melius in. c. ex insinuatione. in fin.

CAPVT LVIII.

1 *Appellationis remotio nihil facit ad sententiam.*
2 *Nuncij missio, an & quando valeat. & in nume. 3.*
3 *Reuocatur quicquid factum est post missionem nuncij vel post grauamen illatum, vel post appellationem.*
4 *Potest appellatus, si vult, quòd iudex appel. omissa causa appellationis procedat in principali.*
5 *Iudex appel. approbata appellatione cognoscet de causa principali, etiam si à sententia sit appellatum.*

VT DEBITVS. (Idoneo.) Ordinario vel delegato & in subdelegato, dicunt quidam etiam idem, alij verò contra: vt sup. de offic. & pote. iud. deleg. super (conuenerit) per solam citationem, suprà, de offi. deleg. relatum gratum.

1 †(Ille ante sententiam) hîc apparet, quòd remotio appellationis, nihil facit ad sententiam, sed nec post sententiam possumus cognoscere, quòd aliquid valeat, quamuis aliqui somnient hoc modo, scilicet, quia quòd remota sit appellatio, non possit quis appellare, nisi ex rationabili causa, id est, in casibus à iure expressis, quos no. sup. e. pastoralis. si non sit remota potest simpliciter appellare. Alij dicunt, quòd vbi est remota appellatio, iudex qui tulit sententiam, potest eam exequi, non obstante appellatione, nec incurret pœnam. l. C. de app. quoniam. nec illius decr. 2. q. 6. c. decreto. dum tamen non procedat, ex quo super appellatione literæ fuere impetratæ. ī. de offi. deleg. pastoralis. §. præterea. Ante appellationem autem valet remotio appellationis in casu, qui est ff. de off. dele. super quæstionum. §. porrò.

2 †(Nuncium) dicunt quidam hoc verum esse, si tamen dicat se nuncium misisse, & non ꝓbat, si enim probaret, seruarentur antiqua iura, vbi dicitur, quòd si quis antequam aduersarium sciat literas impetrasse, nuncium ad sedem apostolicam dirigat, quia dubium quid sit impetraturus, expectatur nuncius eius, antequam procedatur. ī. de offi. dele. cùm causa. & sup. eo. tit. dilecti. & c. meminimus. si autem misit postquam sciuit aduersarius literas impetrasse, non valebit ei nuncij missio. ī. e. suggestum. & c. super eo. Sed nobis hoc non placet. Simpliciter enim dicimus hodie nō valere nuncij missionem, sed illam distinctionem dicimus habere locum, quando in propria persona arripit iter, non quia itineris arreptio in omnibus vim appellationis obtineat, sed quia debet esse sub protectione Papæ quicunq; ad sedem apostolicam venit ex iusta causa, vt inf. de cle. pe-

cle. pereg. c. 1. Et etiam nuncij venientes pro alijs hac gaudent immunitate, scilicet, vt contra eos procedi non posit, & si procedatur, non tenet. ꝟ. eod. dilecti. Nec credimus hoc priuilegium habere illos, qui sine causa probabili ad se. apo. veniunt, vt no. in prælleg. decre. de cle. pereg. c. 1. Illi enim possunt, citari ad domum, & si feretur sententia contra eos, non citatos personaliter, quia non fuere inuenti tene-, non ob. l. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. 1. §. item cùm ex eo edicto. quæ intelligi potest, quando inueniri possunt, vel quando ad sedē apo. ex causa probabili accesserūt.

3 † Hoc autem fatemur, quòd si lata sententia, vel grauato aliquo quis venerit ad sedem apost. vel ad aliquem superiorem iudicem, dummodò certum sit, quòd propter hoc vadat, vel mittit, vt de grauamine conqueratur, & processum contra se habitum reuocari petat, quòd talis misio vim appellationis obtinet. sup. de offi. dele. cum causa. sup. de do. & contu. cùm olim. & not. sup. de resti. spol. audita. Item necesse est quòd intra 10. dies vel ipse, vel nuncius iter arripiat. Nam decendium tantùm præfixum est, vt facto, vel verbo appellet, aliàs transit in rem iudicatam. sup. de sen. & re iudi. quod ad consultationem. sup. de elec. cùm dilectus. Item vt talis omisio habeat vim appellationis, oportet quòd nō habeat copiam iud. à quo appellare vult, nec haberi posit de facili, vt coram eo verbo appellet, & apostolos petat, ad quod tenetur si de facili habere potest. 2. q. 6. biduum. Item prudenter faciet, si coram testibus exprimat omnia grauamina, pro quibus vadit, vel nuncium mittit. Nam si quando appellat viua voce, ad hoc tenetur, quare non quando facto. Quidam tamen dicunt, sufficere quando facto appellat, si coram superiore exponat, sed quid dices nunquid reuocabitur, quicquid factum est post misionem nuncij, vel post grauamen illatum vel postquàm iudex sciuit ad sedem apo. facto appellatum ? Respondemus reuocandum quicquid factum est post nuncij misionē. ꝟ. e. cùm dilecti. ꝟ. de offi. deleg. cum causam. & etiam ea grauamine quæ præcesserunt misionem nuncij, propter quæ tamen nuncius missus est. Nam appellatio extinguit pronunciatum. ff. ad turpil. l. 1. in fi. & habes expressum. ỹ. e. dilecto. & ita misio valet (literas) sup. de hoc no. sup. de rescri. plerunq; (probabili) id est, iusta (rationabiliter) id est, si non est vera causa appellationis.

4 † (Remittat) plus dicimus, quod appellatus si vult, semper debet obtinere apud iudicem appellationis, quòd omissa causa appel. illa, scz. an sit iusta, vel contra, procedat in principali causa, quod sic probo, quia hoc scilicet quòd cognoscat de iustitia appellationis, est introductum tantùm in fauorem appellati. scz. vt si non est iusta causa, appellans condemnetur in expensis, & ad priorem iudicem remittatur, & quòd in eis fauorem etc. C. de leg. quod fauore. & cuilibet licet renunciare iuri pro se interducto. ꝟ. de fo. compe. dilecti. 7. q. 1. quam per. Nec est contra. inf. e. cordi. vbi dicit, quòd articulus appe. de partium voluntate omitti potest, sed expone ibi, id est, partis appellatæ. Item si contrarium diceretur, esset protrahere litem sine causa. ꝟ. de do. finem.

5 † (Alioquin) id est, si vera esset causa appellationis, & ita habes hîc expressè, quòd iudex appellationis approbata appellatione cognoscet de causa principali, etiam si appellatum sit à sententia. sic inf. e. cùm speciali. & idem dico, si deleget causam appellationis alicui, quia delegatus approbata appellatione, cognoscet de principali. arg. sup. de rescri. super literis. in fi. ỹ. de testa. Raynutius. ỹ. eo. c. Romana. §. quòd si obijciatur. (de maioribus) puta de electionibus Episcoporum, & causis criminalibus. 2. q. 6. decreto. & 5. c. sequentibus. Et de fide. ar. 17. dist. multis. & de appellatio. factis in electionibus, & idem est in omnibus alijs, quæ specialiter sedi apo. reseruantur, & quod dictum est de appellationibus factis in electionibus, intelligendum, quando appellatur ab his, qui ordinario iure cognoscunt, secùs autem in delegatis à Papa. Ab eis enim non licebit appellare, nisi expressa iusta causa appellationis, si eis commissa fuerit appellatione remota. Item licet appelletur etiam ad sedem apo. extra iudicium in processu electionis, antequam sit facta electio in causa, non debet retardari electio. ꝟ. de elec. cum nobis. arg. ỹ. de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 1. sed per talem appellationem negotium non transfertur ad Papam, nec ordinarius si appellantes contradixerunt vlterius se poterit intromittere de confirmatione. si electi. nec de alijs, quæ pertinent ad ipsam electionem.

☞ † Tamen super hoc videmus plures aliquando sentire contrarium. s. quòd in electionibus nō audietur appellans, nisi iusta

causa expressa, & hæc clausula non extenditur, nisi ad ea, quæ in signū specialis priuilegij sedis apo. seruantur. hoc vult dicere, quòd in maioribus causis valet appellatio, etiam si nulla causa exprimatur, vel etiam si exprimatur causa dubia facti. Sed si exprimatur causa improbata à iure, vel notorio, vel frustratorio, tunc non est deferendum, sicut nec vnquam deferendum fuit. sup. eo. pastoralis. 1. respon. vbi no. Item non defertur appellationi emissæ ad inferiores iudices, puta ad archiepiscopum, vel legatum, & sonant verba hîc posita, & ibi ad se. apost. Ros. not. tenet, quod si appelletur sine causa archiepiscopus, vel legatus in maioribus causis, & qui prius cognoscebat, non detulit app. quia iam hîc maior causa relata est ad sedem apostolicam, & duo de ea simul cognoscere non debent.

CAPVT LIX.

CVM CESSANTE. Puta si præcipiat, ne quid faciat sub pœna excommunicationis, vel centum librarum, vel consimilia, & generaliter præceptum factum sine causæ cognitione, vel cum causæ cognitione, si est iniquum, reddit appellationem iustam. C. commi. epi. per totum. si autem episcopus, vel alius iudex comminaretur alicui, quòd læderet eum, non credo quòd posit appellare propter hoc, quia vanus metus est, & non iustus. ff. quod met. causa. l. 1. & 2. Sed certè melius videtur, quòd tenet appellatio, quando comminatur de his, quæ ad suam iurisdictionem, pertinet. ff. quod me. causa. l. 2. & l. fi. §. 1. sed in alijs potestatibus qui non habent iurisdictionem obtinet dictum primo. † (Interloquendo) not. ab interlocutoria appellari: vt not. inf. de no. ope. nun. c. 3. nec potest eam reuocare, qui tulit sine licentia eius, pro quo lata est, si transit in rem iudicatam per lapsum decem dierum, & appellatum non fuerit. s. de sen. & re iudic. quòd ad consul. ff. de reg. iur. l. nemo. Ante autem 10. dies, vel etiam pòst, si ante 10. dies fuerit appellatum, licet reuocare. ff. de re iud. quod iussit. nisi appellās aliquas fecisset expensas, nam tunc non posset, nisi ei reficeret expensas, cùm eis non restitutis non planè remoueret grauamina. ff. de condi. ob tur. cau. si pecuniam. & de hoc not. infrà, de sen. excom. sacro. & melius suprà, de sen. & re iud. quòd ad consultationem. (Destiterit) reuocando de facto, si ad factum processum est, vel contraria sententia, si ad factum non est processum, & non sufficit dicere paratus sum reuocare, nisi de facto reuocet, reuocatur etiam grauamen tacitè. VERBI GRATIA: Appellauit quis à iudice, ne procederet contra eum, quia erat exemptus ab eius iurisdictione, si iudex dat terminum ad hoc probandum, tacitè videtur reuocare grauamen, quod ei intulerat mandato, quod procederet in prin. quia modò mandat, quòd procedat in exceptione probanda, quod non est grauamen, quia de exceptione, scilicet, an sua sit iurisdictio cognoscere deberet. ff. de re iudic. si quis ex aliena iurisdictione.

CAPVT LX.

1 *Nunquid ex causa suspicionis posit appellari à iudice delegato vel ordinario.*

2 *Sufficit recusanti iudicem legitimas recusationis causas proponere, nec oportet eum petere iudices coram quibus de causis suspicionis probet.*

3 *Potest nedum iudex ordinarius, sed etiam delegatus antequam recusetur, alij delegare causam.*

4 *Recusationis causa non dicitur legitima, nec transit in rem iudicatam.*

Iudices inferiores principibus, an poßint iura condere & interpretari inter ius & æquitatem.

5 *Modus procedendi coram subdele. in causa recusationis. & vide in nu. 6. & 7.*

7 *Iudex à quo appellatur citari debet ad sententiam processumq́ suum defendendum.*

8 *Non recusare & causam recusationis non prosequi, idem est.*

9 *Monachus quando poßit appellare, & quando non.*

CVM SPECIALI. (Recusationis.) 1 † Nos non credimus, quòd à iudice delegato, vel ordinario posit appellari ex ea causa, quia suspectus est, cùm tunc habeat certum remedium, scilicet, recusationis. 3. q. quia suspecti. Item licet causa suspicionis sit contra eum, non tamen sequitur, quòd grauaret, quia iudex suspectus benè posset procedere in causa, ita quòd nullam partem grauaret, & appellatio non habet locum, nisi à grauamine. sup. eo. vt debitus. sed ista decre. videtur dicere contra. scz. quia commonitus potest recusare iudicium monitoris, & etiam potest appellare ab eo, & sic videtur, quod vtrunq; remedium habeat, scilicet, recusationis & appellationis. Sed responde, & dic, quòd ex eadē non pōt recusare, & appellare. s. quia sit sibi suspect⁹, sed

sed contra eundem vel eodem tempore vel diuersis potest petere, & recusatio propter suspicionem, & appellatio propter grauamen.

2 †Item dicimus, quòd sufficit ei, qui recusat iudicem causas recusationis legitimas proponere, nec oportet quòd petat iudices coram quibus de causis suspicionis probet, quia sufficit recusanti proponere iustas causas recusationis. Iudicis autem est admittere causas recusationis & requirere, quòd eas probet, sed reprobare non potest, hæc enim cognitio est arbitrorum. sup. de fo. compe. licet. verùm quia admisis per iudicem causis recusationis licitum est recusanti probare, vel coram recusato, vel coram arbitris causas recusationis, recusantis est petere, quòd arbitros eligant, coram quibus probet, vel potes dicere, quòd statim potest, & debet iudex cogere recusantes ad arbitros eligendos. ar. C. de iudi. l. cùm apertissimi. & l. cùm speciali. & no. si. inf. eod. interposita. (Commonitus) quam citò enim quidam monebantur satisfacere, de aliquo statim appellabant, vel recusabant iudices super emendatione alicuius criminis, vel alia satisfactione facienda.

3 †(Statuimus) credimus, quòd iudex ordinarius nō solùm, sed etiam delegatus antequam recusetur, pōt totā causam alij delegare, & valet delegatio, non obstante, quòd delegatus est suspectus. ff. de iur. om. iud. ait prætor. sed si partem tantùm delegasset, tunc posset recusari vt suspectus. Ratio diuersitatis est, quia in primo casu vlterius causa non debet ad ipsum redire, nec potest post commisionem reuocare iurisdictionem, nec etiam debet cognoscere, vtrum ab ea subdelegatus sit suspectus, sed vt in secundo casu potest hæc omnia facere. sup. de offi. & pote. iu. dele. super quæstionum. §. 2. & vlt. ff. de iudi. iudicium. Alij tamen dicunt, quòd etiam si totam causam committat, quòd potest recusari vt suspectus. (Iudicem) ordinarium & delegatum, secùs in subdelegato, nam si subdelegatus recusetur, vt suspectus, coram primo delegato ageretur. sup. de offi. deleg. super quæstionum. §. qui verò. & §. eius. (Suspectum) iste recusans non debet petere, quòd iudex recusatus iudicet, an causa recusationis sit iusta. suprà, de fo. compet. licet. quia sic videtur à recusatione recedere, si in hoc eius arbitrium eligeret. 3. q. 8. cuius. & suprà, de sen. & re iudic. inter. quamuis posset dici, quòd talis petitio, quæ tantùm tendit ad recusandum & declinandum eius iudicium, non præiudicat recusationi.

4 †Item not. quòd hæc sententia, scilicet, hæc causa recusationis, non est legitima, nec transit in rē iudicatam, nec præiudicat, si ista causa iure decernitur legitima, quia est contra ius scriptum. 2. q. 6. §. diffinitiua. secùs autem si diceret, decernimus talem non admittendum ad proponendum talem causam recusationis, quia hæc sententia est contra ius litigatoris, à qua necesse est appellari: vt in præalle. §. diffinitiua. & suprà, tit. proxi. cùm inter.

Et hæc vera sunt in causa recusationum quæ sunt expressa in iure. Sed cùm dicat ius generaliter, quòd suspecti iudices possunt recusari. 3. q. 5. quia suspecti. eod. §. porrò. nec generaliter omnes causæ sint in iure expressæ, imò multæ possunt prouenire causæ, quæ iustiores sunt, quàm in iure expressæ omnes causas reputo legitimas quæ sunt difficiliores, quàm expressæ in iure, & hoc relinquitur arbitrio iudicis. ☞ † Et super his dicunt quidam, quòd si iudex sententiat, quòd transibit in rem iudicatam, nisi appelletur, & simili eius, quod dicitur de interrogationibus in iure faciendis, quarum aliquæ sunt expressæ in iure, tamen & vltra expressas in iure licet iudici alias facere, vbi æquitas eum mouerit. ff. de inter. ac. l. pen. Et tamen si iudex dicit, se moueri æquitate, vbi moueri non debet, appellandum est, nisi appelletur fit sibi præiudicium. Quidam tamen dicunt & fortè non malè, quia in inferioribus iudicibus non licet, neq; condere, neq; interpretari iura. infrà, de sen. excom. inter alia. nec etiam licet interpretari inter ius scriptum, & æquitatem, imò hoc solùm principalib⁹ licet. C. de le. & com. l. fi. Fatemur tamen quòd in causis quas coram se habent inferiores iudices, benè possunt quantum ad ius litigatoris pertinet, super iuribus & interrogationibus etiam inter ius & æquitatem interpretari: vt not. sup. de postu. ad hæc.

5 (Suspectum) † in subdelegato, quidam dicunt, hoc modo procedendum, quia non dabitur libellus ei recusationis, nec coram eo proponentur causæ recusationis, sed coram delegato tantùm, si est præsens. suprà, de offic. deleg. super quæstionum. §. quòd verò. & §. fi. & si delegatus est absens, protestabitur, & etiam probabit causas recusationis coram episcopo loci, vel archi.

archi. vel alijs iudicibus ordinarijs loci, hunc modum procedendi approbat. l. C. de iudi. cùm speciali. sed secundum Cano. quantum ad secundum membrum, non inuenio approbatum, nec reprobatum in subdelegato, vbi non eliguntur arbitri, & ideò videtur, quòd legibus standũ esset, ex quo per canones non reprobãtur, sed in hoc casu etiam secundum istos processus habitus à recusato, postquam per aliquem prædictorum modorum translata esset cognitio ad alium, non valet. supr. de offi. deleg. licet. & sup. eo. dilecti. Alij dicunt, quòd non est eundum ad ordinarios istos, sed ad delegatos tantùm, si sunt præsentes, & si sunt absentes, dicet subdelegatus, quòd habet eum suspectum simpliciter non assignatis causis recusationis, & quod vult ire ad delegatum, vt causa recusationis probata, obtineat causam alijs cõmitti, & ex tũc subdelegatus procedere non debet, & si processerit, appellari debet ab eo, qui eum grauat procedendo contra eum, postquam vult probare eum suspectum coram delegato, qui sibi ius concedit. sup. de off. dele. super. in fi. & si non appellauerit, cùm iurisdictio eius non sit ad alium translata neq; per appellationem, neq; per reuocationem, nec alio modo tenebit processus subdelegati habitus contra recusantem. Sed certè tutius est, quòd hîc recusans secundum hanc secundam opinionem etiam causas recusationis ꝓponat coram subdelegato. s̃. e. secundo. & etiam postea coram deleg. probet. Nam si subdelegatus cognouerit eas esse iustas & veras, poterit eas admittere, & partes releuare ab onere probationis, & si esset certum & notorium, quòd essent falsæ & iniustæ: certè non obstante tali recusatione, neq; notoria, neq; frustratoria ap. tenebit processus subdelegati.

6 † Et not. quia cùm appellat à subdelegato ex eo quòd processit cõtra eum post recusationem, & in hoc recusans appellet prudenter facit, si prosequitur causam appellationis, quia hoc ipso, quòd probabit se propter prædictas causas appellasse, cassabitur quicquid factum est post tale appellationem, & etiam si causa recusationis non probetur: vt. s̃. de off. dele. super quæstionum. §. fi. sicut à delega. primo vel ordinario legitimè appellaretur, si arbitros non elegerint, etiam si causæ suspicionis non probarentur, vt hîc. Finita autem causa appellationis quæ est vt cassetur quicquid factũ est contra eã non, oportet ꝓsequi causam recusatiõis, vt recedatur à subdelegato, quæ sola iusta appellatio ad hoc sufficit. s̃. e. accepta. sed si reprobaretur appellatio, adhuc potest prosequi causas recusationis. Si autem post recusationẽ nõ ꝓcederet, subdelegatus stultè faceret, si prosequitur appellationem, cùm appellatio non habeat locum, nisi à grauamine præsenti quòd in scriptis exprimas. j. e. cordi. s̃. e. vt debitus. sed prudenter faciet, si coram delegato causas recusationis proponat, quòd probat. vt. s̃. de off. deleg. super quæstionum. §. fi.

Quidam tamen dicunt, quòd à subdelegato appellari potest, sine vllo grauamine hoc modo. Habeo te suspectum ex talibus casibus, & appello ne procedas, & hoc satis sumitur. s̃. eo. de off. deleg. super. §. cum verò ro. sed certè alij verisimiliter respondent illud reuocatum contra decre. s̃. e. vt debitus. &. j. eo. cordi. Illud autem non memini inuenisse, quin processus subdelegati, & delegati & ordinarij, teneat etiam post recusationem habitus, nisi appellaretur, vel alio modo ad alterius audientiã cum effectu sit causa reuocata (Coram eodem) quid si plures sunt delegati, & vnus tantùm recusetur. de hoc not. sup. de offi. iud. dele. cùm super. Item scias, quòd secundum. l. non est causa suspicionis proponenda coram recusato, sed coram delegato, & si ipse absens est, coram alijs iudicibus ordinarijs & præsentibus in prouincia fiat. C. de iud. cum speciali. Nec est contra. C. eo. ti. apertissimi. vbi dicit ei libello recusationis porrecto, quia ibi sic exponendum est, id est, ad eius recusationem porrecto libello (Assignet). s̃. eo. secundo. (Aduersarium) in causa inquisitio-

7 nis. (Iudice) hîc habes ar. quòd iudex à quo appellatur, citari debet ad defendendum sententiam & processum suum, cùm hîc admittatur iudex, vt ostendat se non suspectum. Arg. contra. 2. q. 6. statuendum. 8. q. 3. Artaldus. Sol. nos hoc credimus verum a quòd citari non debet, nisi pro iure suo proprio contendat iudex. 2. quæst. 7. si quis. vel nisi ageretur de pœna imponẽda iudici. VERBI GRATIA: Si aliquis diceret, ꝙ appellauit à proprio episcopo, quia eum sine causa confirmare renuebat, nam & si mandetur alij, quòd inquisita veritate super electione eius eum confirmet, si inuenerit eam canonicam, nominatim citandus est episcopus, quia de eius pœna agitur, nam in eius pœna mandatur alij, quòd

a *Nos hoc credimus verũ. Adde hîc no. sup. in. c. in nostra de ꝓcura. in addi. inci. defendere. & Hẽri. Bohic. ca. dilectus. in prim. & sup. de rescri. qui allegat et sequitur Inn. hîc.*

quod confirmet, cùm ipse sine causa eum confirmare nollet. argumen. 9. quæstio. 3. nunc. Hæc autem decre. non contradicit, quia aliud est in recusatione, & aliud est in appellatione, nam in recusatione ideò admittitur iudex ad eligendum arbitros, quia nisi sic admitteretur, sequeretur inconueniens illud, scilicet, quia sufficiet asignare causas suspicionis etiam falsas, cùm nullus alius esset, qui eligeret arbitros, qui de causis suspicionis cognoscerent, sed in causa appellationis est superior, ad quem appellatur, qui de causis appellationis cognoscet.

7 †Item est alia ratio, quia appellatio non mutat naturam causæ, vnde sicut coram illo, à quo fuit appellatum procedebatur sine parte, ita & coram superiore, ad quem appellatum est procedi debet sine parte. Item derisorium & suspectum redderetur iudicium inferioris, si coram superiore partem se faceret, & cum ipso fieret lit. cōtest. & alius iudicialis processus. Fateor tamen, quòd instruere posset superiorē, si sponte veniret, non tamen vt pars, sed vt iudex. Item mirū esset, si is esset pars, qui fuit iudex in eadem causa. †Causa) scilicet, an sit iusta & legitima, si non est de expresis in iure. sup. de fo. compe. licet. Nam expressas in iure potest & debet admittere recusatus, quia non est notorium. Item arbitri cognoscent, an causæ suspicionis sint veræ an falsæ, vt hîc. Item arbitri cognoscent, an sint recipiendi etiam si constet eas legitimas, & veras, si tamen dicitur renunciatum recusationi à partibus, & de hoc cognoscere habent, & non recusatur, nam si diceretur contrarium, scilicet, quòd hæc cognitio competeret delega. esset iniquum, cùm pariter sit sibi suspectus in hac cognitione, sicut in alia, cùm pars eligendo in hoc iudicium eius, in alijs non poterit recusare. 3. quæstio. 8. cuius.

Ar. contrà de causa pos. cùm olim. vbi innuitur, quòd iudices non arbiter fuere illi, qui repulsere causas recusationis. Sed respondeo quòd vbi notorium est, quod admitti non debet, tunc iudex repellet causas recusationis, & sic erat ibi. Nam ibi in literis Papæ continebatur, quòd de consensu partium erant dati iudices, & ideò in notorio, neque arbiter, neque alius ordo requirendus erat. 2. quæstio. prima. de ma. sup. de iureiur. ad nostram. (Aduocent) de hoc not. sup. de arbit. innotuit. & c. antepenul. & hoc habet à potestate iuris, aliàs finem mandati egredi non potest. ff. de arbit. non distinguemus. §. vlti. Item fortè partes alias hanc potestatem sibi dare ab initio non possunt, vt not. sup. de arbit. c. antepenul. Competentem arbitrio boni viri præfigendum. ff. de iur. delibe. l. 1. §. ait prætor. vel recusati iudi. cùm ex causa posset eos cogere ad concordandum, & eodem modo, vt intra certum terminum diffinirent. sup. de offi. deleg. suspicionis.

8 †Item cùm constet eum iudicem & per consequens constat eum debere procedere, nisi recusetur, & idem est non prosequi causam recusationis, ac si non recusaret, & si non prosequeretur recusationē intra terminum procederet, & ratione incertæ iurisdictionis terminum asignabit. argu. sup. eod. si duobus. (De recusatoris) de hoc not. sup. de foro cōpe. si quis. (Porrò) hucusq; dicit quando monitus recusat monitionem, & nunc ponit quando ab eo appellat. (Manifestus) sup. eod. cùm sit Romana. & c. proposuit. (Deferendum) nisi modum excedat in pœna. sup. eod. nouit. vbi not. (Ex processu) de quo quis conuenitur (probabilem) sup. eod. vt debitus. (Intra terminum) sup. eo. cùm sit Ro. (Iudex) à quo appellatum est. (Procedat) in principali. sup. eod. vt debitus (Aduersario) scilicet, appellatio (Competentem) coram iudice appel. (Procedat) in principali cùm hæc decre. in princip. posuerit duos casus, vnum quādo agitur inter partes, & alium quando agitur ex officio. Modò hîc loquitur in eo casu, quando iudex ex officio procedit, & hoc est quod dicit ex suo procedit officio, & falsa litera est, procedat, vt patet ex registro, nec esset verum si causa ageretur inter partes, scilicet, quòd si appellatus non compareret coram iudice appellationis, quòd ipse posit procedere in princi. causa. cùm lis non esset contestata, hæc enim decret. loquitur tantùm, quando lis non erat contestata, sicut patet in princi. decre. & tunc reo vel appellato existente contumace non in princi. causa est procedendum, sed ad misionem in possesionem vel excōmunicationē. sup. vt lit. non contest. quoniam. & c. tuæ. Sed quando ex officio suo procedit iudex, vt in causa inquisitionis, tunc reo vel appellato contumace existēte, benè proceditur in principali causa, vt hîc. sup. vt lit. non contest. quoniam. §. in alijs. (Iurisdictionis) super prin. sup. eod. vt debitus. remittatur etiā cùm aduersarius

 non com-

non compareat, hoc autem locum habet siue iudex ex officio procedat, siue lis sit inter partes, sed reprobare non potest, hęc enim cognitio est arbitrorum. sup. de fo. compe. licet. (Duas) id est, hac præsenti consti. cum speciali. duo capitula continentur de appellatione & recusatione.

9 †(Specialis) totius ordinis vel cuiusq; monasterij. Nam licet possit appellare monachus, si excedat Abbas in puniendo, si tamen puniat secundum obseruantias regulares, non potest appellare, recusare etiam non potest. sup. eod. reprehensibilis. & c. super eo. 2. si tamen Abbas iurisdictionem de consuetudine habet, prout not. sup. de offic. ordin. quanto in gloss. & sic videtur in fi. vel alio speciali iure procedat in forma iudicij cõtra monachum, monachus recusare potest eum. argum. 3. quæstio. 5. quia suspecti. & 4. quæstio. 4. contra ritum in fi. & appellare. argumen. 2. quæstio. 6. omnis oppressus. & c. ad Romanam. 2. ad hoc, quod not. sup. eod. ad nostram.

CAPVT LXI.

1 *Contestatio aduocati non habetur pro lite cõtestata, ex quo eadem die fuit reuocata, sed præsumitur ex taciturnitate domini, vt procuratoris, si vltra vnum diem tacuêre.*

CVM CAVSA. (Inducias) sup. de except. c. pastoralis (ipsius) procuratoris prioris & conuentus de nouo loco (licet) ipse procurator de nouo loco aduocati errore correxit, quia dixit, quòd nolebat habere ratã eius responsionem. inf. de cen. olim. C. de erro. aduo. l. 3. (Contradicere) quia contrarium est litem contestari, & petere dilationem ad proponendas dilatorias. (Erroneam) Erronea dicitur, quia errauit aduocatus, cùm non esset verum, quod dixit, vel dicitur erronea, quia errorem inducebat, cùm verba litis contest. sonarent, & intentio ☞ contradicebat (Credentes) & malè cùm contrarium apparet etiam quòd non intendebat hanc litem contestari ex petitione dilationum ad dilatorias proponendas. argum. sumentes. ex eo quod est sup. de dol. & contu. prout ibi not. (Fuit) id est,

1 † præsumitur nõ fuisse contestatam, nam ex reuocatione eadem die facta, præsumitur, quòd procurator noluit litem contestari. Vel dic & melius, quòd contestatio aduocati non habetur pro lit. contest. ex quo eadem die fuit reuocata, sed pręsumitur ex taciturnitate domini vel procuratoris eos habuisse eam ratam, si vltra vnũ diem tacuêre (subdelegatorum) contra id quod est sup. de offi. deleg. super quæstionum. C. de iu. à iudice. arg. contra. sup. tit. proxi. cùm Bertholdus. ibi sol. (Expressa) sup. eod. consti. inf. c. proxi.

CAPVT LXII.

1 *Debet appellans probare propositam legitimam exceptionem.*

2 *A sententia nulla appellare licet.*

3 *Non potest appellans agere de nullitate sententiæ coram iudice appellationis, si ante sententiam appellatur.*

4 *Nunquid si quis in iudicio ante sententiam siue extra iudicium appellauit, & iterũ post sententiam appellet per posteriorem appellationem videatur renunciare priori, vel sententiam ratificare.*

DILECTO FILIO. (Quod cùm) sup. de rescript. constitutis. (& ne aliter) licet iusta sit hæc exceptio, & ex qua nõ admissa sequitur legitima appellatio, hæc tamen ineptè proposita fuit, nam debebat proponere exceptionẽ, & expectare responsionem iudicis, de ea admittenda, vel non, nam si exceptionem admisisset, habebat propositum, si verò nõ admisisset, postea poterat legitimè appellare, sed hic responsum non expectauit, sed appellans recessit.

1 (Propter exceptionem) † Not. appellantem debere probare propositã legitimam exceptionem, & quod ex ea non admissa appellatum fuit, sed hîc non ita fuit, denegauerũt enim iudices admittere exceptionem, sed illicitatus recessit appellans vllo grauamine, & ideò non valet. (Ideò) sup. eod. c. proxi. quando appellatur ante sententiam appellationis, iudex non debet cognoscere, nisi de causis, ex quibus appellatum est, quin cognoscat, an fuerint à iudice denegatæ, vt hîc. sup. proxi. inf. eod. significante. † Si autem est appellatum post sententiam diffinitiuam, tunc debet quærere de omni causa, ex qua dicitur sententia iniusta. C. de appel. l. eos. §. si quis. & c. seq. 2. quæstio. 6. §. fi. coram autem iudice appellationis, nec in primo, nec in secundo casu, licet ꝓponi, quòd sententia sit nulla, vel quia iudex non habuit iurisdictionẽ, vel quia esset excõmunicatus, vel quia non sit lis contest. vel ex quauis alia causa, quia non veniũt in prosecutione appellationis, non tamen negamus, quin coram competenti iudice implorato

implorato officio iudicis poſsit dicere ſententiã nullam, non tamẽ proſequendo appellationem, vt dictum eſt. Et eſt hoc verum, quod appellans non poteſt dicere ſententiam nullam, quãdo ipſe proſequitur cauſam appellationis. Sed ſi non ipſe, ſed appellatus proſequitur cauſam appellationis, petendo ſuam ſententiam cõfirmari, quòd poteſt de iure. Authen. de his qui ingre. ad app. colla. 5. & inf. de confir. c. bonæ. tunc appellans benè poteſt ſic excipere, non debet confirmari ſententia pro ſe lata, quia eſt nulla, quia iudex qui eam tulit, nõ habebat iuriſdictionem, vel ex alia conſimili cauſa, & aſsignant iſti rationem diuerſitatis, quia appellatus nõ innititur viribus appellationis, imò contra eam dicit, ſcilicet, quia eſt iniuſta, & ideò cùm petit ſententiam ſuam confirmari, intelligitur hoc petere, non ex vi appellationis, ſed quocunq; iure poteſt, & ideò appellãs admittitur ad excipiendum de omni ſuo iure, ſcilicet, quòd ſiue ſit iniuſta, ſiue quod ſit nulla.

2 † Alijs videtur & fortè melius, quòd ſi appellaretur poſt ſententiam, appellans quòd tantùm excipiendo, ſed etiam agẽdo coram iudice ad quem appellauit, poteſt dicere ſententiam iniuſtam & nullã, quia quibuſcunq; modis poteſt debet defendere appellationem ſuam. ff. de appel. ſcio. in fi. Et à ſententia quæ nulla eſt, appellare licet. ff. de app. ſi expreſſum. ff. quæ ſenten. ſine app. l. 1. §. fi. & l. ſeq. & ſic poteſt appellare, & per conſequens appellationem proſequi.

☞ † Sed dices quomodo proſequitur appellationem qui petit ſententiam pronũciari nullam, quia nullam mentionem facit de appellatione in petitione ſua, nec aliquo modo nititur viribus appellationis? Reſpon. imò nititur ex vi appellationis in hoc ſaltem, quòd coram iudice appellationis hoc petit, quia niſi appellaſſet tantùm coram ordinario, hoc petere poſſet, & iſte eſt vnus effectus appellationis, ſcilicet, cauſam ad ſuperiorem transferre, & eius cognitionem. ſup. eod. c. ſolicitudinem. Imò dicunt quidam, quòd hic benè appellauit contra pronunciationem iſtam, quia grauatus fuit de facto, tamen ſententia lata fuit contra eum, licet nulla, poteſt ergò petere ſententiam nullam pronunciari, & de appellatione nõ faciat mentionem, alij contrà, & hoc eſt etiam videre in appellato, qui proſequitur appellationem, petendo confirmari ſententiam pro ſe latam, & tamen in ſua petitione non faciat mentionem de app. nec aliter nititur viribus appellationis, niſi quia negotium dicit eſſe ad ſuperiorem per appellationem delatum.

3 † Si autem ante ſententiam appellatur, non poteſt appellans agere de nullitate ſẽtẽtiæ corã iudice appellationis, quia ſi cauſa appellationis non eſt vera, remittendus eſt ad iudicem à quo appellatum fuit. ſup. eo. vt debitus. Sed quando appellatur à ſententia, non remittitur ad primum, quia functus eſt officio ſuo. Item appellatus non poteſt petere confirmari proceſſum ante ſententiã habitum, quia facile reuocatur. ff. de re iudi. quod iuſsit.

4 † Sed quæro ſi appellauit in iudicio ante ſententiam, ſiue extra iudicium, & iterum appellet poſt ſententiam, an per appellationem poſteriorem videtur renunciari priori, vel ratificare ſententiam. argumen. quòd ſic. ff. rem ra. hab. cùm minor. §. falſus. vbi dicitur, quòd ſi quis appellauit à ſententia lata contra aliquem, qui falſò finxerat ſe procuratorem eius, quod decætero non poteſt dicere eum nõ fuiſſe ſuum procuratorem.

Sed nos dicimus contrà, quia geminando vel multiplicando appellationes, non videtur ratificaſſe factum iudicis, à quo appellauit, vel appellationi renunciare, imò potius videtur ſuum deſiderium augmentare, vt ab eius iuriſdictione recedat. argumen. contra. ſup. de teſti. cùm tu fili. ſup. eod. bonæ. 31. quæſtio. 2. Lotharius. Sed in ſuperiori caſu licet vellet recedere à iudice, videtur tamen acceptare factum procuratoris, cùm pro eo appellet, nec ibi ſententia eſt nulla, imò tenet contra procuratorem, & eſt executioni mandanda, vt patet. ff. de re iud. l. 4. 1. reſpon.

CAPVT LXIII.

NICOLAO. (Sufficientem) ſup. eod. ſæpè. not. (condemnetis) & nihilominus rata manet ſententia ſi appellatũ eſſet à ſententia, vel ſi appellatum fuit ante ſententiam, partes remittantur ad priores iudices.

CAPVT LXIIII.

SVA NOBIS. (Obtinuit) per veri ſuppreſsionem, nam ſi ſciuiſſet Papa tertio appellatum literas non dediſſet. C. ne li. in vnam. per totum.

 prædicta

prædicta tamen causa ad sedem Apostolicam reuocata commissa fuit cardinali.

CAPVT LXV.

1 *Iudex appella. multa retractare potest, vt hic habes.*
2 *An sententia possit pro parte valere, & pro parte non.*
3 *Potest quis se iuuare non solùm app. directè prosequendo, sed etiam excipiendo.*

DILECTI. (Appellatum) Ab aliquo ordinario cum omisso dio. episcopo fuit ad Bixorien. archiepiscopum appellatum, vt continetur in integra (ad quem gradatim) 2. quæstio. sexta. biduum.

1 † Sententias) not. quod aliquando inuenimus, quòd iudex appellationis sententiat latas sententias post appellationes nullas, vt hic, aliquando processum post appellationem habitum nullum. sup. eo. dilecto. aliquando tantùm sententiam excommunicationis nullam. sup. eod. dilecti. aliquando quicquid fit post app. sup. eo. cum causa. Quandoq; quicquid fit cōtra appellationē. sup. de elect. cùm nobis. Quandoq; reducendum in pristinum statum. sup. eo. bonæ. & licet omnes istæ sententiæ recipiantur, quia sic erat petitum, sicut sententiatur, tamen melior libellus est iste. Peto pronunciari appellationem meam iustam. Et si non pronuncietur appellatio iusta ex vi huius sententiæ, sequitur, quia & accessorium huius sententiæ est non solùm post appellationem factam reuocare, sed etiam sententiā, quæ est antè lata, si fuit à sentētia appellatum. C. de app. eo. in prin. & §. seq. & 2. qō. 6. §. fi. Sed & si secundum primos positos modos cōcipiantur libelli, in quibus non petitur ꝓnunciari appellationem iustam, sed certū quid irritari, dicunt quidam, quòd si vnus solus articulus reuocatur prætextu appellationis omnes intelliguntur, vel debere reuocari, & appellatio intelligitur ꝓnunciata iusta, & hoc ea ratione, quia omnes articuli eadem ratione nituntur, scilicet, propter appellationem, & vna sententia ad omnes extenditur arg. inf. eo. vna. arg. sup. de consti. transla.

2 † Item si contrarium diceretur absurditas sequeretur, scilicet, quòd sententia pro parte teneret, scilicet, pro ea parte, & super illis articulis, qui cassati non sunt, & in quibus sentētia lapsu temporis transiuit in rem iudicatam, & pro alia parte cassaretur, scilicet, in illis articulis, qui reuocati sunt contra id. ff. communi. diui. in hoc iudicio. Item sequeretur, quòd si contra appellantem lata est sententia diffinitiua & excommunicationis, & appellans tantùm petat reuocari sententiam excōmunicationis, quia post appellationē lata est, & sententialiter reuocatur, & tamen in hoc casu diffinitiua super principali tenet, quod eis videtur valdè absonum, imò maior absurditas sequeretur, quòd iterum eadem sententia excommunicationis reuerteretur, & annihilaretur sentētia, quare dicitur pronunciatum sententiam excōmunicationis nullam, quia post appellationem lata fuit, quia cùm appellans nō prosequitur appellationem intra tempus legitimum, fingitur nō appellasse, vt sup. eod. cùm sit. & c. personas. & sic retro excōmunicatus. ff. de his qui no. infa. l. furti.

Nobis non videtur sic, imò dicimus quòd si tantùm vnus articulus retractetur propter iustam appellationem, non tamē alij articuli retractabuntur, & benè dicimus, quòd stabit firma retractatio sententiæ excommunicationis, quam appellans prosecutus est, & quo ad principale, & quo ad alios articulos, . atificabitur sententia lapsu temporis, quia non est prosecutus appellationem super illis, nec valet, si dicas ergò sentētia pro parte valet, pro parte non, quia iste appellans pro quo lata est sententia in reuocatione excommunicationis, vel alterius articuli post sententiam reuocationis latam pro eo non iuuabit se. appellatione, sed hanc sententiam tantùm, quæ etiam si esset iniusta, scilicet, contra ius litigatoris tamē transijt in rem iudicatam, postquam non est appellatio. sup. de sen. & re iud. quod ad consultationem. 2. q. 6. §. diffinitiua. Item non valet, quod dicitur, quod fieri deber retro excōmunicatio, quòd illud haberet locum, si nullo modo esset prosecutus appellationē suam, sed hîc prosequutus est, quo ad vnū articulum, licet non quo ad omnes, & sic benè licet in vno articulo appellare, & in alio non, & eodem modo in vno articulo prosequi, & in alio non. inf. de test. Rainutius. circa fi. & c. Raynaldus. circa me.

3 † Item no. quòd non solùm iuuat se qs appellatione prosequendo eā directè, sed etiā excipiendo de ea. VERBI GRATIA: peto exequaris hanc sententiā, vel ne cōfirmes hanc electionem, quia ego appellaui. sup. de excep. dilecte. sup. de elect. cùm inter R. & c. cū inter canonicos. Sed non potest

non poteſt excipere de app. niſi intra tantum tempus, intra quantum poteſt proſequi directè. arg. ad hoc. ff. de neg. geſt. l. 3. §. pupillus. ff. ex quib. cauſ. ma. nec non. ff. de inoffic. teſt. Pap. §. ſi filius. Nec dicimus ſimile in his & in acceſſorijs, ſicut dicimus in quibuſdā alijs, & acceſſorijs, ſiue in quibus dicitur, quòd non datur actio ad acceſſoria ſine principali, ſicut in interdicto vnde vi, quòd non datur ad damna, & intereſſe, quæ ſunt acceſſoria, niſi ratione principalis de ipſo principali agatur, quia appellatio benè valet, non ſolùm ad reuocandum ſententiam, ſed ad aliud principale ſuper quo appellatum eſt, ſed etiam datur ad reuocandum omne grauamen acceſſorium primò, & principaliter de ſe ipſo agendo, ſicut hîc habes, & in omnibus decre. ſuperius allegatis.

CAPVT LXVI.

EX PARTE M. (Secunda) C. quādo muli. tut. offi. fun. l. vlti. hoc enim ipſo quòd nubit tutelam filiorū amittit. Authen. de nup. §. ſin autem. tutelam (Ita) ſcilicet, quòd ſi non ſit tutrix eorum, ſed hac enim cauſa appellaſſe non ſufficeret, & ſubeſſet veritas cauſæ. inf. eod. interpoſita.

CAPVT LXVII.

1 *Relationibus an & quando ſit credendum. Et ponuntur hic de relatione nonnulla ſcitu digna.*

INTIMASTI. (Relationem)
1 †In relationibus diligenter attende, vtrum facta ſit partibus conſentientibus, vel ſaltem non appellantibus, & tunc ei ſemper ſtandum eſt, & ſic poteſt intelligi. inf. de pur. ca. cùm dilectus. §. igitur. & terminus in ea præfixus ad comparendum coram ſuperiore, pro peremptorio habendus eſt, ſicut in termino aſſignato appellanti. ſup. eod. ſæpè. Si autem poſt appellationem facta eſt, ei non creditur, niſi alijs actis cōſtet. C. de rela. l. 1. 2. q. 6. biduum. Si autem fiat relatio vna parte abſente per contumaciam, non videtur, tūc relationi credendum, niſi alia probatio ſit de his, quæ in ea continentur, ſed termini aſſignatio benè valet, & parte contumace amplius non citata procederet ſuperior, ſicut ipſe, qui retulit poterat procedere contumace abſente. Sed ſi pars, quam relator dixit contumacem coram Papa, vel alio ſuperiore dicat, domine nunquam fui contumax, ſed appellans receſſi ab eo, & cauſam appellationis obtinui à vobis alij committi, tunc iudex ſuperior, ſi verum ſit, quod commiſerit alterius, non credet relationi, ſed partes remittet ad iudices impetratos ſuper appellatione, qui cognoſcent de appellatione, & an quicquid factum eſt poſt appellationem, ſit reuocandum, vel non, vel etiam ipſe Papa, vel alius iudex relationes cognoſcet, quia ei benè licet iuriſdictionem deleg. ſui reuocare. ff. de iur. om. iudi. tamen totus proceſſus habitus ante reuocationē, erit ratus. ſup. de reſti. ſpo. audita. ar. imò plus videtur, q̧ ipſo facto videtur reuocare, ſcilicet, ſi ex certa ſcientia ſciens alij commiſſum incipiat cognoſcere de eo, quod alij delegauerit. inf. de conceſ. præben. vel ec. non va. quia diuerſis. §. 1. ſed ſi iudex relationis alij committat cauſam remiſſam, quæ iam à parte appellante alij commiſſa erat. Dicunt quidam, quòd de iure vtrique iudices debent conuenire ad cognoſcendum, cuius ſit iuriſdictio ſecūdum tenorem decre. ſup. de reſcrip. paſtoralis. Sed alijs videtur melius, quòd ad hūc iudicem cui commiſſa eſt cauſa lata, nihil aliud pertinet, niſi cognoſcere, an cauſa appellationis prius alij fuerit commiſſa, quòd ſi ſibi conſtiterit partes ad iudicem, cui cauſa appellationis commiſſa eſt remittit, ad quem pertinet cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio. ſup. de reſcrip. dilecti filij I. præ.

2 †Sed quæres quare non eodem modo, & iudex qui cauſam remiſit ſtatim caſſari debet, & remittere cauſam ad iudicē cui commiſſa eſt cauſa appellationis? Reſpon. quòd etiam ipſe relator prudenter faciet, ſi ſcit, vel credit quòd vera eſt cauſa appellationis, ſi ſuperſedeat, quia ſi non ſuperſederit, & poſtea conſtiterit veram eſſe cauſam appellationis, totum caſſabitur quicquid per eum factū fuerit, vt not. inf. eod. interpoſita. & c. Ro. §. ſi verò. & §. ſeq. certè & eodem modo iſte iudex, cui cauſa relata commiſſa eſt, ſi confidit indubitanter, quòd appellatio eſt iniuſta, ꝓcedere poteſt, & tenebit quicquid fiet ab eo, non obſtante commiſſione primò facta ſuper appellatione, dummodò conſtet poſtea per ſententiam diffinitiuam, quòd appellatio fuit iniuſta, vt not. in prædicta decre. Romana, §. ſi verò. & §. ſeq.

3 †Item in relationibus no. quia quando ſit com-

fit commisio, quod intra certum tempus, aliquando sine certo tempore remittam causam instructam sufficienter, quandoque instructam, vel non instructam, & in omnibus casibus non est vis, quia sufficit remittere causam ea instructione, & cum illis actis, quæ recipit iudex, & quæ habent partes, & si non est plenè instructa, & etiam debet partibus terminum præfigere.

4 †Item in omnibus prædictis casibus licet partibus appellare, si grauentur & literas impetrare, non facta mentione de remissione facienda primis iudicibus, quia non semper præcipitur remissio, propter hoc, quòd superior de illo velit iudicare, quia tunc oportet de remissione fieri mentionem. sup. eod. vt nostrum. sup. de offic. deleg. super quæstionum. §. verùm. sed quandoque fit, quia partes non confidunt de iudice in diffinitione, licet confidant in causæ examinatione. sup. de rescript. ex parte decani. & sup. de elect. dudum. Item quandoque expedit in vno loco inquiri de vno articulo, & in alio sententiari. sup. de elect. scriptum. Terminum autem asignare partibus, vt coram Papa compareant, & relationem facere de causa, quæ est eis commissa decidenda intra certum terminum non possunt quocunque impedimento teneantur iudices, nisi partibus placeat, quia tenor rescripti contradicit, & quia prohibitæ sunt relationes causa iudicij retractandi, vt in Authen. vt non expe. iu. sa. iuf. §. iubemus. col. 9. Authent. vt omnes obe. iud. §. in initio. nisi in casibus. ff. de offic. procon. solent. & l. si quidem. C. de fal. vbique. Fateor tamen, quòd si ante terminum asignatum liqueret de causa, & nollent audire sententiam, quod potest referre non ex vi rescripti tantùm, sed ratione suæ iurisdictionis, semper autem post terminum vsque ad infinitum potest remittere causas, & terminum pręfigere, nisi reuocetur mandatum, & hoc sonat litera, vbi dicit alioquin remittas, scilicet, si non terminaueris intra terminum apud acta. C. de rela. l. 1.

CAPVT LXVIII.

1 *Pendente dilatione, iudicis officium conquiescit.*
Iudices contra inhibitionem an poßint de communi consensu partium dari.
2 *Iudex quando poßit impendere officium suũ. & in num. 3.*
4 *Literæ à procuratore impetratæ reuocantur propter inhibitionem.*

SIGNIFICANTE. (Ipsum episcopum conuenissent) & ideò malè faciebat episcopus, vt dicebat decanus, quia in stallis suis carnes vendi faciebat, vel malè faciebat episcopus, qui dimittebat carnifices suos alibi carnes vendere, & nitebatur decanus de consuetudine, vel priuilegio, vt not. inf. de verb. sig. Abbate. vel fortè agebat potius vti posidetis, erat enim molestia si in terra vbi hoc ius habebat monasterium alius vendebat, vel agitur confessoria. ff. de ser. l. quoties. §. si. Hæc petitio videtur esse contra ius. C. de monopo. per totum. Sol. illud loquitur, quando homines fraudulẽter faciũt pacta, quod alijs non liceat vendere, vel quod alios non instituant in aliqua arte, quod non licet. Isti autem non fraudulenter faciunt, sed ex priuilegio, vel consuetudine, vel illud non est licitum de personis, vel rebus, sed de loco, vbi fit venditio, benè licet pacisci, vt hîc. (Alijs suis) per suos carnifices (reuocarent) destruendo banchas carnificum. ff. de aqua plu. arc. si vsus. §. vlt. & malè petebat. Non enim prohibendi sunt lite pendente etiá noua facere sine præiudicio iuris aduersarij, sufficit enim quòd aduersarij non intersit. ff. si ser. vend. l. loci. §. in confessoria. & §. seq. (Contestata) idem esset si cõtestata non fuerit. †Implorato huius) scilicet, super principali, in multis enim ante litem contest. habet locum officium iudicis, puta si quis impediat partes præsentare coram iudice. sup. de offi. deleg. c. 1. vel fuerit pars contumax. sup. vt lit. non contest. tuæ. & multis alijs quæ possunt not. insti. de offic. iudi. §. 1. & seq. & in summa. eo. tit. & sup. de offic. iud. c. 1. sed quicquid sit in prædictis casibus, dic quòd benè potest repellere iniuriam litigatorum, concedere tamen vti alicuius iure non potest, nec de hoc se iudex intromittet (solutum) fuit enim facta hęc imploratio officij pendente termino ad deliberationem super libello. (Audiebant) nimis festinabant impendendo officium, cùm adhuc posset recusari, & exceptiones declinatoriè iud. & dila. proponi. in Authen. de exhi. & intro. §. si verò quidam. & vt not. sup. de excep. pastoralis. & sup. de sen. & re iudi. inter. post litem autem contestat. debet suum officium impendere. ff. de ædil. edic. ædiles. §. item sciendum.

†Et hæc

5 †Et hæc est ratio, quare sequens exceptio est valida. s. quòd pendente termino asignato, non potest procedi. Si enim lis contestata esset, & aliquid non fieret pendente termino, crederem quia iudex impenderet officium suum in prohibendo: argu. 11. q. 1. quia res nec contradicit. C. de ædil. edict. siue pars. ibi loquitur, quòd pendente dilatione non est producendum in princ. vel super antiquis iniurijs, sed super nouis, vel de nouo exortis satis potest, & maximè in illis causis, vbi mora est periculosa. ff. de fer. l. 1. §. fi. & l. 2. & 3. hoc autem satis credimus, quòd si contra episcopum coram deleg. velit monasterium aliquid proponere, de his quæ fecit post citationem circa rem de qua agitur, quod poterit cognoscere, quia perpetua est eius iurisdictio. sup. de offic. deleg. gratum. & quia non debet ad diuersos iudices ire. arg. ff. de lib. cau. l. si pariter. Imò plus dicimus, quod etiam si ante citationem aliquid dolo facit episcopus, cognoscet delegatus, sup. de alie. iud. mut. causa fac. c. 1. hoc autem semper est verum, quod non procederet ex officio suo, sed libello dato & alio ordine obseruato de illis, quæ ante lit. contest. accidunt, de his autem quæ post lit. contest. accidunt, puta si violentiam in re petita fecit, vel damnum ibi dederit, vel pro fructibus iudex suum officium impenderit, vt in præalle. ff. de ędil. edic. ędiles. §. item sciendum. & ff. de aqua plu. arc. si tertius. §. officium.

2 †Alij dicunt & fortè melius, quòd licet sup nouis articulis posit post lit. contestatã iudex impendere officium suum, non tamen in modum directi interdicti, vel actiones potest cognoscere de his, quæ ante lit. contest. contingũt, quia nec commissum intelligitur. sup. de rescript. significauit. ff. de arbit. de his. ff. de iud. non potest. & est hoc verum in his, quæ non veniunt ex vi actionis, sed noua actione opus est, vt est in præmisis casibus, & in actione ex stipulatione, & in alijs stricti iuris, vt, peto quòd nõ est meum, vbi ex vi actionis nõ veniunt damna data in re stipulata, nec

3 fructus. †Secùs autem in actionibus bonæ fidei, & in arbitris, & alijs quibusdam, vbi veniunt per officium iudicis, non solùm damna data, sed fructus percepti ante impetrationem literarum, & etiam pòst, & etiam qui proueniunt post citationem ante sententiam quandocunq;. ff. de dolo. & eleganter. §. non solùm. ff. de act. emp. l. iul. §. offerri. & §. ex vendito. & tamen necesse est & expressè hoc peti, vt not. sup. de resti. spo. grauis. (Cõtra inhibitionem) inhibitio potuit esse, quo ad certos iudices, literas non impetraret, sed videtur quòd non valet talis inhibitio, cùm iudicem dare, sit delegantis, & non partium. ff. de iudi. obseruandum. Et nos fatemur, quòd si Papa ex officio suo, & motu proprio dedisset, quòd præiudicasset lapsus anni. Sed cùm de consuetudine habeatur, quod de consensu partium dentur. sup. de offic. deleg. super. §. verùm. & c. cùm olim magister. & sup. de causa pos. cùm olim. Si contra inhibitionem faciat, non sibi præiudicat, si aduersario innotuit, vel dic, quòd inhibitio fuit, quòd plus nõ instaret pro cõmisione obtinenda, sed vt causa in curia ageretur, ipse autem in contrarium instituit, & hoc sciebat aduersarius, & ideò non præiudicat aduersario. Et videtur, quòd ad hoc, quòd nõ obstat lapsus anni necessaria sit restitutio in integrum, de hoc not. suprà c. ex ratione.

4 †Inhibitionem) si literæ essent impetratæ de communi consensu partium, non posset dicere se inhibuisse, nisi aduersario, vel iudici innotuisset. argumen. sup. de procur. in nostra. & c. ex insinuatione. propter inhibitionem reuocantur literæ impetratæ à procuratore, propter appellationem autem non reuocatur, quod factum est post eam. Tu dic melius, quod nisi inhibitio fuisset, non esset iusta causa, quare restitueretur à prosecutione appellationis. (Causis) quod ante lit. contest. nolebat impendere officium suum, siue in prohibendo episcopum vti eo iure, quòd sibi competere dicebat, vel etiam volebant impendere officium suum in cognoscendo, an episcopus deberet prohiberi à carnibus vendendis alibi, & malè volebant, quia hæc erat principalis quæstio, in qua nondum lis erat contestata, vel quòd pendente termino volebant procedere super eo, ad quod terminus erat asignatus.

CAPVT LXIX.

1 *Petere inducias ad probandum exceptionet propositas, pertinet ad partem.*

2 *Excipiens si nolit tempus oblatum ad probandum recipere, si appellet quicquid fit contra eum, tenet.*

3 *Exceptionem legitimam non admittens grauare dicitur.*

4 *Appellans si petat remitti ad iudicem, à quo est appellatum, audiendus est.*

Appellans ante sententiam, nisi vera sit causa expressa, fingitur non appellasse, sed fingitur contumaciter recessisse.

5 *Sententia semper reuocatur quando non tenuit appellatio.*

6 *Non valet appellatio cùm ab aduersario approbatur.*

Appellatio parte absente facta an valeat.

INTERPOSITA.(Ex causa)
1 † inducias has petere, scilicet ad probandum exceptiones propositas est partis. C. de dila. ad procedendum. C. de temp. in integ. resti. petendæ. sed offerre probationes non est partis, sed ex superabundanti. arg. ff. quo. leg. l. 2. §. 1. ff. ad exhib. l. 2. &. 3. §. ibidem. Sufficit enim parti exceptionem & causam legitimam proponere, quare non debeat procedere iudex, & si iudex admittit exceptionem, & non grauat eum probationibus, quia fortè scit eam esse veram, & ideò vlterius non procedit, benè est. Sed si iudex dubitat, debet dicere proponenti exceptionem, quod eam admittit, & intra certum tempus probet, si vult. sup. de offi. deleg. prudentiam. §. vlti. sup. de testi. veniens. 30. q. vlt. iudicantem. C. de iud. iudice.

2 † Et si nolit excipiens tempus oblatum ad probandum recipere, si appellet, quicquid fit contra eum, tenet. Nam cùm non teneat appellatio, nisi à iusto grauamine. sup. eo. vt debitus. & si iste non grauetur eius appellatio nihil ei prodest, etiam si probet postea esse veram exceptionem, vt patet in eo, quod legitur & not. sup. eo. dilecto. §. vlt. sup. eod. ex parte. sed si iudex propositam exceptionẽ repudiet, & eam negligat admittere tacitè vel expressè, scilicet procedendo in negotio, & ideò appellatur, tunc non reuocatur, quòd facit iudex antequam causam appellationis committat, nisi postea coram eo iudice appellationis probauerit verã causam, ex qua appellauit: vt sup. eo. dilect. & c. ex parte. & sic loquitur hic.

3 † Sed dices) nónne grauauit eum iudex, quòd non admisit exceptionem legitimam, si vera esset? Respond. non fuit grauamen in non admittendo exceptionem, si falsam esse credebat, imò fuit & præsumitur prudentia, & ideò tunc non reuocatur quod fit ab isto iudice, à quo appellatur, sed si probatur coram iudice appellationis esse veram exceptionem propositam, cassatur quicquid post appellationem facit, quia præsumitur, & apparet malitiosè refutasse exceptionem, vel non admisisse, sed contra sup. eo. ex parte M. & c. significauit. vbi dicitur, quòd quicquid fit post talem appellationem reuocatur, sed expone illas, vt consonent huic, vel dic eas correctas per istam. Sed si prædictus appellator proposuit causam legitimam, si vera est, & eam offert se probaturum coram iudice à quo appellatur, si ipse iudex velit excipientis probationes admittere, etiam si falsa sit exceptio vel causa, tamen quicquid iudex post talem appellationem fecit, cassatur: quia verè grauatus fuit eo, quòd eius probationes admissæ non fuerunt, & sic intelligitur hic.

Et hoc intelligimus verum, & si sic dictum sit, appello, ne procedatur vltra in hoc negotio, quia habemus certum canonicorum numerum, hac vestra exceptione omissa, vel etiam sine his vltimis verbis, dummodò exceptat, si negligat exceptionem admittere: vt sup. eod. c. ex parte M. Sed si simpliciter dicat, appello ne vltra procedas, & recedat credens hoc sibi sufficere pro appellatione, non valet hæc appellatio. sup. eo. c. dilecto. † Est ergò diligenter attendendus ordo. Primò enim excipiens debet proponere exceptionem, & consequenter iudex debet eam repudiare vel admittere, & si iudex ipsam repudiat, est locus appellationi. Si verò ipsam admittit exceptionem ipsius iudicis est quærere excipientem, an ipsam exceptionem probare velit. arg. 30. q. vlt. iudicantem. nec est excipientis probationes offerre, quia rei est fugere. 4. q. 4. c. 1. & 2. & iudicium redditur in inuitum. ff. de verb. obli. inter stipulantem. §. sacram. & si offert ex superabundanti est, & si iudex expressè repudiat, vel non admittat, vel admittere negligat iustè appellatur ab eo. sup. eod. c. dilecti. & c. ex parte M. † Non doceat) cùm tantùm ante sententiam locum habeat. Nam post licet appellare sine vllo grauamine. Mirum est, quòd dicere videtur, scilicet quod si coram iudice, à quo appellauit appellans, non obtulit se probaturum causam, quòd coram iudice appellationis debet probare veritatem causæ ap. & causam propositam, cùm iudex à quo appellatur, non debeat in eum differre sententiam propter appellationem ex causa probabili interpositam, nisi ea offerat probaturum. sup. eo. super eo. §. vlt. & c. dilecto. Sol. hîc non dicit admittendam talem appellationem, sed si fuerat admissa dicitur quòd debet fieri.

4 † Sed iterum obijcitur, si iudex amisit appella-

appellationem, non est necesse postea iudici appellationis requirere probationes super tali quæstione appellationis, sed super principali tantùm procedit. Respondeo, ideò imò si appellatus petat remitti ad iudicem, à quo appellatum est, audiendus est, nisi appellans probauerit veritatem causæ ex qua appellatum est: vt sup. eo. vt debitus. & idem dicimus, vbi detulisset appellationem, sine causa asignata. Vel dic, quòd iudex ꝓposita causa appellationis probabili, & si non offerat se probaturum in veritate, debet proponentem interrogare, an velit eam probare, vel ad minus debet dicere: ego admitto exceptionem tuã, & si nõ inuitauerit vel exceptionem nõ admiserit, petat & tenet appellatio. Quia sufficit ad hoc, vt iusta sit appellatio, quod iudex non admittat. suprà eo. dilecto. & c. ex parte M. & c. vt debitus.

☞ †Sed si interrogatus vellet probare causam propositam, tunc non esset iusta appellatio. Item dicimus, quòd in eo casu quando non obtulit se probaturum causam appellationis, sed tantùm iustã causam expresit, quã iudex admittere renuit, quod ad eam probandam admittitur. Sed si post talem appellationẽ fertur sententia diffinitiua super principali, & velit aliam causam appellationis probare, vel etiam super principali aliquid dicere, vel etiã quòd plus est exactis receptis ostẽdere iustam sententiam vel processum. sup. eo. dilecto. non potest. Quod sic probamus, quia sequeretur inconueniens: quia nulla esset differentia, siue offert se probaturum, siue non offert, cùm etiam posit probare causas, super quibus probationes non obtulit. Item & est alia efficax & euidens ratio, quia non admittitur ad probandum alias causas, quia si proposita causa appellationis etiam iusta, & nõ admissa appellauit, & recesit etiam cùm admittebatur iusta causa, si illa causa proposita vera non est, neq; probatur apparet, quòd contumaciter recesit ab illo iudice, & sic nulla appellatio eius fuit, nec appellatio eum potuit releuare, etiã si aliȩ causæ non propositæ verè & iustè subessent. ff. de in inte. resti. diuus. & suprà eodem c. constitutus. §. fi. Si autem postea in iudicio appellatiõis stetisset, videtur appellationi renunciasse. sup. eo. solicitudinem.

Nec obest si dicas, etiam si sententia lata esset, & ab eo appellatum fuisset sine causa: tamen ex prioribus actis & nouis posset irritare sẽtẽtiã. sup. de testi. fraternitatis. suprà de fi. instr. cùm Ioannes. quia vbi appellatur post sententiã, non cõtumaciter receditur, sed quando appellatur ante sententiam, nisi vera sit causa expressa fingitur nõ appellasse, vel verius fingitur cõtumaciter recesisse, vt prædictũ est, qa si iudex nõ admittit causam falsam, lz aliàs vera esset, fingitur prudẽs: vt no. in glo. 1.

☞ †Probaturum) sed etiam si obtulit se probaturum, & quia nõ fuit admissus appellauit, & nihilominus lata est sententia post appellationem super principali contra eum, iudex appellationis appellantis recipiet probationes tam super appellatione, vt cassetur quicquid factũ est postea super accessorio, quàm super principali, vt super illa feratur sententia, etiam si appellatio non valeret, nec est aduersarius audiendus, qui causa dilationis petit prius inquiri de appellatione tãtùm, cùm boni iudicis sit tendere ad finem litis. suprà de dol. & contu. finem. & de probatione. licet. vbi similes probationes recipiuntur super principali, & excep. Secùs si sententia lata non esset, quia tunc pars appellata posset petere quòd appellans remitteretur ad iudicem, à quo appellatum est malè: vt suprà eodem cap. vt debitus. & hoc sic dicimus, nisi incontinenti constaret sententiam irritandam, vel potius irritam nunciandam, puta quia cõstat ex iusta causa appellatum, quo casu pronunciatur sententia nulla, & habet hoc locum in iudicijs tantùm non extra iudicium, etiam si offerret se probaturum iustam causam, nisi probet causam veram non cassabitur, quod fit post appellationem. sup. de elec. cùm inter. & inf. de his quæ fi. à ma. par. ca. cùm in cunctis.

5 †Quibusdam nõ placet hoc, quod dicitur hìc in glo. quia vt dicunt, si appellatio nõ tenuit, semper sententia reuocatur, & quicquid fit post appellationẽ, & si appellatio nõ tenuit, fuit contumax appellans, & sic nihil reuocabitur. Hoc habet locum in iudicijs nam extra iudicium non potest habere locum, cùm non posint induci probationes, quæ etiam productæ non prȩiudicant neque prosunt, sicut nec confesio. Item si reciperet is contra quem appellatur extra iudicium probationes oblatas contra aliũ, puta cõtra aliquẽ, cui vellet prouidere, nõ prȩiudicarẽt ei, quẽ tangunt, nec etiam isti, cui est prouidendum, quia in iudicio non est, nec esse potest, cùm nondum sit sibi prouisum. Si autem ad sui instructionem recepit, non alligatur

gatur eis, nec etiam alijs præiudicat, ad idem est videre in similibus. Si autem aliæ causæ sint, vbi non posit offerri probatio etiam in iudicio, vt si negetur tempus ad deliberandum, vel spatium ad producendum testes, vel si denegetur editio sententię, vel actorum, vel aliorum consimilium, videtur quod teneat appellatio, etiam si non offerat se probaturum grauamen in prædictis, quia nec probari potest. C. vt lit. pen. l. pe. C. eo. titu. à proconsulibus. sup. de dila. c. 1. sup. de testi. significauerunt. & ante omnia reuocanda est sententia post talem appellationem lata, etiam si non probetur alia veritas grauaminis, nisi quia fuit admissa sua petitio, quæ erat de iure, & est iusta ratio huius constitutionis, cùm enim sit facile proponēti grauamen, quòd probari potest offerre se illud probaturū, imputandum est ei, si illud non offerat. Et hoc obtinet in exceptionibus declinatorijs fori, vt si dicit literas obreptitias, de quo cognoscere debet delegatus. sup. de rescrip. super. & in peremptorijs, vt pactis de non petendo, & re iudi. & consimilibus omnibus quæ probari possunt de interlocutorijs. no. inf. de no. oper. nunc. c. 1. & penul. Secundum antiqua autem iura, nō videtur necessaria oblatio. probatur. sup. vt lit. non contest. accedens. & in multis alijs iuribus. Secùs autem est si grauamen propositum non subiacuit probationi sic ut dictum est. Idem credo, vbi absente iudice in casibus concessis à iure appellatur, nam vanum est ibi offerre probationem, cùm non sit, qui eam recipiat, & posit per malitiam offerri, etiam si falsa esset. Non enim inuenitur, quòd debeat esse melioris conditionis qui appellat absente iudice, quàm qui præsente, cùm si valeret hæc oblatio melioris esset conditionis, præcipuè cùm in odium iudicis, qui probationes oblatas admittere noluit hoc statutum probatur, ad quod inducuntur iura superius alleg. quæ loquuntur de his appellationibus quæ fiunt extra iudicium.

6 † Approbetur) No. non valere appellationem, ex quo ab aduersario approbatur, secùs si non approbetur, vt sup. eo. sæpè. (Parata) sed si pars appellans, cùm non est recepta appellatio sua ab appellato, velit coram iudice ap. causam ipsius appellationis prosequi, potest etiam altera parte absente. sup. de procur. in nostra. Sed potest dici illam decr. loqui in eo casu quando certum est fuisse appellatum, & quando obtulit se probaturum legitimam causam appellationis. Sed nos dicimus idem, etiam si non obtulit se probaturum, quia ex quo constat appellatum, iudex de appellatione cognoscet, an sit admittenda parte absente, sup. eo. cùm speciali. §. fi. & si fuerit admittenda, procedet quantum poterit in causa principali, si appellatum fuit ante sententiam, si post sententiam rata manet post annum, sup. eo. cùm sit ro. sed ante annum nō potest procedere, nec ad cognoscendum de sententia, nec alio modo, nisi partibus vocatis: vt no. sup. eo. sæpè. (Ad petitionem) secùs si nolit. sup. eo. accepta. nisi pars appellata peteret, quòd appellatus instructus cum suis munimentis accederet ad sedem apo. 1. eo. cordi.

☞ † Absentāte) Sed opponitur, quomodo constabit appellatum, nisi partibus præsentibus? Respondemus, cùm hîc non quæratur, nisi de appellatione, nec super alio pronuncietur, nisi decernimus appellationem iustam, vel econuerso, & cassari quicquid factum est post appellationem, vel econuerso, nullum autem periculum est, si non sit appellatum, cùm si non sit appellatum, de alijs non agetur, vel dic, quòd potest constare per acta, & sufficit sic, si constet cùm pars alia sit contumax. (Se contumaciter) non autem reputamus contumacem appellatum, qui non comparet, si non est delatum appellationi, & hoc probatur ex primo. §. huius decre. vbi dicitur, quòd appellans nō reputatur contumax, si non venit prosecuturus appellationem, cui non est delatum, multò minus est contumax appellatus qui non prouocauit superius iudicium. Alij contra.

CAPVT LXX.

INQVISITIONI. (Plura) sup. eo. secundo. contra sol. illud habet locum, quando negotium committitur, plures articulos continens: hoc autem quando sunt plura negotia commissa.

CAPVT LXXI.

1 *Appellatio vnius quando prodest alteri.*

VNA SENTENTIA. (Iure).
1 † In corporali re si sit diuidua, sicut vsufr. non prodest vnius appellatio, si autem sit indiuidua prodest. ff. ad. l. fal. l. 1. §. si vsufruct. ff. quemadmod. ser. amit. si commu-

communẽ.(Si communi)secùs per beneficium restit. in integr. C. si vnus ex plu. appel. Si in vna vbi sit res cõmunis & incorporalis, & indiuidua, vt seruitus, nisi victoria minoris etiã per beneficiũ in integr.restitu.etiã prodest maiori.ff.queãd. ser.amit.si communem. (Negotium) hoc dicitur propter tutores & cõsimiles, quia & si habeant idem negotium. s. tutelam, & non est tamen res communis, sed & tũc si habent omnes eandem causam defensionis, puta quia res mobiles vel alias sicut debuere alienare, vnius appellatio alijs prodest. Sed si vnus conuenitur, quia illicitè alienauit: alius quia neglexit contradicere, vel deuocare, vnius appellatio alij non prodest.ff.de appel.si quis.§.vlti. C.si vnus ex plu.appel.l.1.

CAPVT LXXII.

1 *Appellare timens, an & quando habeatur pro appellante.*
Appellare in absentia iudicis, an & quando possit.

SI IVSTVS. (Secùs si vanus.ff.de reg.iu. vani. (Prouocatur)hoc vult dicere hæc decr.quòd si quis iusto metu perterritus nõ appellauerit, sufficit ei si causas appellationis corã iudice, à quo vult appellare, exponat dicendo: Domine iudex, vos grauatis me in his expresßis illis, quæ essent iustæ causæ appellationis. Quamuis enim non dicat, ex his causis appello, tamen sola expresßio causarum habetur pro appellatione, sicut dicit lex. C.de his qui propter me. iudi.nõ app.l.1.& 2.& C.eo.l.2.imò plus potest dici, qa licet postea litiget corã eodẽ iudice, videtur renunciare appellationi factæ, dummodò timor duret.ar.sup.de his quæ vi me.vé causa fi.c.1.C.quod met.cau.l.2. Nec est credẽdum illi, qui dicit se timuisse appellasse, ab aliquo episcopo, vel alio iudice, nisi vis interuenerit, & probetur. ff.de his qui propter met.iudi.nõ app.l.1. & C.quod met. cau. per totũ. † Copiam) non negatur hic, quin posßit appellare in absentia iudicis, imò innuit q̃ fieri posßit, si nequit habere copiam eius.2.q.6.biduũ. C. quomodo & quando iu.l. ab eo. C.de iud.l.vlt. sup. de ali. iu. mu. causa fac.c.1. Si autem eius copiam habere posßit, à quo appellare vult, vel eius ad quem vult appellare, & ad eum non accedat, crederem quòd ei imputetur. arg.2.q. 6.biduum. C. de ann. except. vt perfectius. sup. de offi. ordi. pastoralis. nisi ex timore dimittat, vt hîc.

CAPVT LXXIII.

1 *Cùm appellatur ab interlocutoria necesse est exprimi causam appel.*
2 *Appellatio in scriptis semper redigi debet nec est vis, an scriptura sit authentica in nu.3.*
4 *Appellationi præsumitur renunciare appellator nisi intra.30. dies petat apostolos.*
5 *Petitio apostolorũ quando non habeat locum.*
Appellans, an & quando posßit appellanti terminum præfigere &, etiam diminuere.
Si terminus certus appellationi non est præfixus, & appellator est absens, licet miserit procuratorem, tamen appellatus præsens semper obtinere debet, vt nullæ literæ appellationis impetrẽtur, sed facit citari aduersarium.
6 *Possunt partes extendere iurisdictionem iudicis.*
7 *Appellator reputatur, non appellans, quando appellauit sine scriptis.*
Citatio in causa appellationis quando sit necessaria.
Iudex à quo est appellatum, si defert appellationi, tunc superior ad quem appellatur potest procedere in causa, etiam appellante inuito.
Terminus datus ad prosequendum, vicem peremptorij obtinet.

CORDI. (Extra). A iudice tamen, quia extra iudicium appellet est differentia, quæ not.s̃.e.c.ad audientiã.quod loquitur in appellatione facta à iudice apparet p̃ id quod sequitur. s. quia debet dare apostolos quos non daret nisi esset iudex (extra quæ) etiã appellans suum iudicem confitetur etiam in eo, super quo appellat, sed tamẽ dicit, quòd iniustè eum grauat, & extra iudiciũ, & ideò appellat. Itẽ ille, quia nõ est iudex, sed pars tãtùm nõ præfigeret terminũ appellationi, q̃ hic facit. vt. ĩ. sequitur. aliàs modica est differentia, an appellat à iudice, vel ab aduersario, vel in iudicio, vel extra iudicium: vt no. s̃. de ma. & obe. dilecti.

1 † Interlocutoria). Not. qa quãdo appellaẽ ab interlocutoria necesse est causam appellatiõis exprimi. de hoc not. ĩ. de no.
2 ope. nun.c.pe. † (In scripturis) No. quòd siue in iudicio, siue extra appelletur, semp̃ appellatio redigitur in scriptis, & siue ante sententiã, siue pòst. Nos tamẽ nõ intelligimus sublatũ ius illud per quod conceditur sola voce post sententiã illico apud acta in scriptis, siue sine scriptis appellare. C.de app.litigatoribus. Vel dic, q̃ hic loquitur

quitur de appellatione, quæ fit ante sententiam, quòd apparet ex eo, quòd hîc dicitur, quod causam appellationis scribat appellans, & ex eo quòd sequitur, quod iudex in Apostolis debet inserere causam appellationis. Item quia infrà sequitur, his quæ appellationibus, etc. quòd non esset necesse si post sententiam appellaret.

3 †(In scriptis) non est vis si scriptura sit Authentica. s. per manum tabellionis, siue non, quantum ad hoc, quòd appellatio valeat: tamẽ priuatæ scripturæ non creditur, nec quo ad hoc, quòd probetur appellasse, nec ad hoc, quòd probetur formam appellationis fuisse talem, qualem ista scriptura continet, nisi probetur aliter quàm per priuatam, & non Authen. scripturam.

4 †(Apostolos) qui continent, quomodo partes dimittit à sua iurisdictione & eas transmittit ad iudicem appellationis. 2. q. vl. §. forma. & nisi appellator intra 40. dies petat apostolos, præsumitur renunciare appellationi. C. de app. quoniam. nisi per alia argumenta appareat, eum velle prosequi appellationem, vt si ad eam prosequendam mittat. Item apostolos debet dare iudex, etiam si non deferat appellationi. ff. de ap. re. sciendum. (Appellatio non sit admissa) ff. de ap. re. sciendum. †(Reuerentia) vbi de iure fuit admittẽda, vel etiã vbi dubitabat iudex, an esset admittenda nécne, sed tamen propter reuerentiam detulit. Si autem deferret appellationi quam sciret iniustam, non esset reuerentia, sed malitia vel imprudentia, & ideò puniendus esset, instit. de oblig. quæ ex quasi delic. in prin. ar. sup. de offi. dele. pastoralis. in prin. Item & appellans remittendus est ad iudicem, à quo appellauit & condemnandus in expensis. †(Et petierit) hîc obtinet in omnibus casibus præterquam in causis electionum, vbi siue appellatus exprimat, & petat quòd aduersarius compareat cum mandato, siue non, tamen plenè instructus comparere debet, vt siue appellans, siue appellatus procedere voluerit, & altera pars procedere cogatur. sup. de elec. c. fi. imò & si vtraq; pars nõ curaret, procedere tamen superior ad quem appellatum est in officio suo, posset eos cogere ad procedendum. sup. e. oblatæ. in fi.

5 †Petierit) antequam literæ impetrentur super appellatione, vel etiam nunciũ mittat pro impetrando, ex tunc enim cùm iam non sit res integra, non habebit locum petitio, nisi fortè malitiosè festinasset, vel in mittendo nuncium, vel impetrando literas. sup. eo. oblatę. Et credimus quòd hoc possit petere etiam si iudex nullum terminum appellationi pręfixit. Nam tunc ipse appellatus terminum suæ prosecutionis præfigere potest. Si autem nec iudex, nec pars terminum præfigat, tunc expectabitur terminus legitimus. argu. sup. eo. tit. oblatæ. Alij tamen dicunt quòd appellans nullum terminum potest præfigere appellanti, nisi terminum legitimum. grauè enim videretur, quòd actor & appellans, cui incumbit onus probandi, metiatur terminum legis ex voluntate rei, & hoc est verius. ff. qui satisdict. cogan. de die. in prin. †Item licet appellans possit diminuere terminum sibi datum à iure, vel etiam iudex ex iusta causa, reus tamen appellatus hoc posse non debet, scilicet diminuere beneficium iure alteri parti concessum, habebit ergò locum decre. etiam vbi non est præfixus terminus à iudice vel à parte, vt appellatus possit petere appellantem comparere coram iudice appellationis in termino assignato à iure, scilicet quia cùm vnus mensis restat de anno, & etiam si ante annum vellet appellans prosequi appellationem suam, quod potest: tamen non potest impetrare literas super appellatione sua, sed oportebit eum portare acta sua ad curiam, & facere citari aduersarium, & hoc satis innuit hæc decre.

† Petierit) si autem appellatus hoc non peteret, non pateretur pœnas quæ sequuntur, nec actor, nec reus, si non irent parati procedere super principali causa, licet benè faciant, si parati vadant, sed licet non teneantur ire instructi super principali causa: tamen debent ire parati respondere super causa appellationis. Et si non iuerint, nulla alia citatione emissa, poterit iudex appellationis diffinire, vtrum vera & iusta sit appellatio ante sententiam missa, an non, nam hîc non agitur, nisi de appellatione ante sententiam, scilicet, ad procedendum lit. non contest. suprà eodem, cap. interposita. §. fi. & etiam condemnari in expensis. suprà eodem, Nicolao. & aliàs in causa appellationis procederetur contra eum, quasi contra cotumacem. suprà eodem, vt debitus. in fi. sæpè. & c. cùm speciali. in fi. & cap. per tuas. & sup. de offic. deleg. pastoralis. §. præterea. in fi. Hanc autem petitionem scilicet quòd appellatus vadit instructus procedere in causa principali non,

non potest facere appellator, non enim ad aliud tenetur appellatus, nisi vt vadat prosecuturus causam appellationis non principalem.

Hæc autem habent locum si appellatio recepta est. Aliàs sufficit & appellatori & appellato, quòd mittant nuncium pro literis impetrandis. sup.eo. interposita.§. ei quoq;.not.sup.eod.sæpè. Item hæc habent locum, vbi certus est terminus appellationi præfixus. sup.eod.Nicolao. sed vbi non est præfixus, si aliqua partium vult impetrare, potest secundum modum quẽ notaui. sup. eod.oblatæ. & c.sæpè. Item in hoc casu, scilicet, quando non est certus terminus præfixus appellationi, tamen recepta est, si appellatus est præsens apud iudicem appellationis, sed appellator est absens, est tamen præsens procurator eius, qui vult impetrare literas super appellatione sua, tunc appellatus si vult, semper debet obtinere, quòd nullæ literæ appel. impetrentur, sed faciet citari aduersarium, vt coram iudice appellationis, quem appellator elegit procedatur, & idem dicimus etiam in appellante, quòd debet obtinere citari aduersarium appellatum, si vult, & prohibere appellatum, ne aliquas literas app. impetret, nam ordinarium est, quòd semper iudex appellationis cognoscat de appellatione, nisi ex iusta causa alijs committat.

☞ †Appellationis articulo) si talis erat appellatio, sine qua non poterat terminari causa principalis, alioquin contra. sup. eo.super eo. Alij tamen dicũt aliter. Si iste, q obtinuit articulũ appellationis intendit renunciare ap.decætero non poterit agere pro expensis, si non intendit renunciare sed suspendere articulum app.tunc coram iudice, qui procedit in causa appellationis, poterit petere expensas, siue sit ipse iudex ad quem appellatum est, siue sit alius, quem partes elegerunt, nam tunc cùm successerit loco iudicis appellationis de omnibus cognoscet, sicut iudex appellationis cognouisset, cognosceret enim si appellatum est ante sententiam, si causa appellationis est vera vel falsa. Et si post sententiam est appellatum, quærit tãtùm de principali causa. C.de ap.eos.§.1.Item si expressè dicerent litigatores, quòd nolunt iudicem cognoscere ad præsens de app.sed tantùm volunt sibi saluum esse, vt quando voluerint ius saluũ sit eis super expensis, quas sibi dicunt deberi occasione malæ vel bonę appellationis, tunc videtur quòd etiam post finitam causam principalem, vel ea pendente possint etiam expensas petere prosequendo tamen app.nõ tamen tunc peteret pronunciari appellationem iustam, sed petit tantùm expensas, quia malè appellauit, & hoc vix potest locum habere, quando appellatur à sententia. (Partium) id est, partis.

6 †Partium voluntate) Not. quòd hîc fit prorogatio iurisdictionis cõditionalis, vel de casu in casum, nam iudex appellationis pro magna parte non habet iurisdictionem, nisi sub conditione in casu, scilicet, si vera est causa appellationis, sed partes possunt extendere eius iurisdictionem, vt simpliciter cognoscat, vt hîc, & est simile in iudice delegato, cum clausula, quod si non omnes, etc. Est tamen casus vbi non possunt prorogare. sup. de fo.cõpe.Romana. quod quare non possit ibi inuenies, tamen hîc impropriè dicitur prorogatio, sed exceptionis omissio, vt not. sup.de offi.deleg.prudentiam. (Procedatur) & debet semper procedere in causa principali, nisi dimittat propter probationes remotas, vel alia iusta impedimenta. (Præmissa) id est, si causam appellationis inscriptis non expressit, & Apostolos non petijt, & si non venerit instructus, vt hîc dicitur.

7 Non appellans) † tunc reputatur appellator, non appellans quando appellauit sine scriptis, vel quando nõ petijt Apostolos, sed quando non portat sua munimenta, benè reputatur appellans, sed non datur ei terminus ad ea producenda, & proceditur eis non expectatis, etiam si appellat, remittitur ad primos iudices. Et idẽ videtur dicendum, scilicet, quod procedi potest, non solùm in causa appellationis, sed etiam in causa principali sine vlla citatione, quãdo nõ petijt appellatus, quòd appellator cõpareat cum probationibus, sed tantùm sibi terminus præfixus est ad prosequendum app.sup.de renun.veniẽs. sup. eo. cùm causa.§.fi. Et no.hîc in glo. si autem.licet aliqui contradicant dicentes, q licet in causa appellationis, possit ꝑcedi sine citatione. Tamen in principali, non proceditur sine citatione, sed iste qui non petijt, q cum munimẽtis aduersarius compareret, benè dabitur ei.s.aduersario terminus ad munimenta producendum, nec intelligitur nomine probationũ vel munimentorum testes, quia ad eos pro-☞ducendos benè dabitur terminus. † Item not. quòd si iudex à quo appellatur defert

appellationi, superior ad quē appellatur, siue sit Papa, siue archiepiscopus, siue delegatus eorum procedere poterit in causa appellante inuito, licet in scriptis non appellauerit, nec Apostolos petierit, nec causam assignauerit. ar. sup. de fo. compe. significasti. & c. Roma. si verò iudex non detulit appellationi expressè, sed pars appellata secuta est partem appellantem ad Papam, tunc Papa vel etiam eius delegatus inuito appellante procedet in causa appellationis, quia in odium appellantis, & fauore partis appellatæ statutum est, quòd reputetur non appellans, & quòd huiusmodi solennitates non requirantur, vnde non debet in eius odium retorqueri. C. de leg. quod fauore. ff. de excep. rei iudi. euidenter. In archiepiscopis autem & in alijs inferioribus à Papa, non sufficit consensus partium sine consensu ordinarij. sup. de fo. compe. c. Romana. fortè secùs est, nisi prius ipsi iudicent, quòd per appellationē legitimam ad eos est iurisdictio deuoluta, tunc etiam sine scriptis vel sine causæ assignatione est appellatum, tamen potest cognoscere, quia hæc sentētia etiam si sit contra ius litigatoris, tamē facit ius inter partes, vt not. sup. de rescrip. super literis. (contempserit) puta quia non comparuit instructus in termino quem ipse præfixit. ☞ † Procedetur) vt si appellatus sit reus, & lis non fuerit coram primo iudice contestata, cùm terminus datus ad prosequendum, vicem peremptorij obtineat, & sic non veniens in termino peremptorio ad causam principalem, & ante lit. contesta. pateretur missionem in pos. si locum haberet missio, vel si locum non haberet excommunicaretur. sup. vt lit. non contest. quoniam. & c. tuæ. Si verò esset actor, & ad terminum peremptorium nō veniret reo veniente, absolueretur reus ab instantia iudicij, nec actor audiretur, nisi restitutis expensis, & probatur hoc. ff. de iudi. l. & post edictum. C. de iud. sancimus. C. quomodo & quan. iud. Authen. qui semel. sic fiet in causa appellationis, & ꝓbantur ista in hoc c. & eod. tit. sæpè. contingit. & c. reprehensibilis. Si verò lis sit cōtestata in primo iudicio, & reus appellatus non veniat ad prosequendam appellationem appellatore prosequente, procedetur in causa appellationis, vt C. de tempo. app. in Authen. ei qui appellat. & 2. quæstio. 6. si quis appellat. Nam & in primo iudicio procedetur contra eum contumaciter post lit. contest. ad diffinitiuam, si liquere potest de causa, vel admissionem incommutabilem, si liquere posset, vt probantur hæc. C. de iudi. l. properandum. §. si autem abfuerit reus. etiam. C. quomodo & quan. iud. l. consentaneum. Si autem actor appellatus, non veniat reo appellante veniente, similiter procedetur in appellationis causa, appellante in expensis nihilominus cōdemnato, hoc enim est commune in quolibet condemnato contumace, siue vincat in principali, siue succūbat, vt C. de iud. l. properandū. §. si aūt ex gestis.

CAPVT LXXIIII.

LEGITIMA. (Quod ipsis) arbitris. (In idem) id est, in eadē sententia, scilicet, vt iudicēt quòd legitimè sint super causa recusationis, vel cōtra.

CAPVT LXXV.

1 *Appellatio fieri debet gradatim, scilicet, ab episcopo ad archiepiscopum, & sic de singulis.*

A sententia officialis potest supplicari suffraganeo.

2 *Citatus non tenetur comparere, nisi constet esse de iurisdictione citantis.*

Qui iam est in alicuius territorio, dicitur esse de sua iurisdictione.

3 *Tres gradus in prosecutione appellationis hic habes.*

Iudex superior, quamdiu quæstio pendet, an appellatio sit recipienda vel iusta, non potest prohibere iudicē, à quo est appellatum procedere in causa.

Iudex appellationis quando incipiat de veritate causæ cognoscere.

4 *Cùm primum iudex appellationis incipit cognoscere de veritate causæ, non valet, quod fit per iudicem à quo appellatum est, & vide in nu. 5. & 6.*

Propter minorem causam, nō debet fieri præiudicium minori conditioni.

7 *In appellationibus quæ fiunt extra iudicium non quæritur, an vera vel iusta sit causa appellationis.*

Factum per primum iudicem, an & quando ratum maneat.

8 *Iudex appellationis quando possit inhibere priori iudici, vt nō procedat. & in nu. 9.*

ROMANA ECCLESIA. (Generaliter) ex hoc colligi potest, quòd hîc officialis habebat ordinariam iurisdictionem à lege, & prius appellantur iudices, quàm officiales, & sic optimè videtur dicere Authen. de iudi. in prin. & §. illo custodiendo. & C. de app. si quis diuturno. & per has leges videtur hic articulus determinatus fuisse, & sic non ob. ff. quis & à quo ap. l. 1. & ff. de ap. Imperatores. vbi dicitur, quòd à legato tantùm ad delegantem appellandum est, quia iste officialis

officialis nõ est delegatus, sed ordinarius, vel potest dici, quòd benè appellatur vicarius, qui similiter habet ordinariam iurisdictionem, vt not. sup. de offi. vic. c. sua. & ab his vicarijs eodem modo appellandum est, quomodo appellaretur ab his, quorũ vicarij sunt. C. de app. præcipimus. (Ipsorum) suffraganeorum.

1 (Eorum) suffrag. †(Siue auditorium) identitatis auditorium, tollit omnem contrarietatem, quia benè fit gradatim appellatio ab officiali suffraganei ad archiepiscopum, sicut dicitur. 2. quæstio. 6. biduum. quia nullum auditorium est medium inter auditorium huius officialis, & auditorium archiepiscopi. Item non obstat. sup. eod. dilecti. quia ibi non loquitur de appellatione facta ab officialibus, sed de appellatione facta à subditis suffraganei, quorum auditorium non est idem, sed diuersum, & ideò ibi gradatim est appellandum. (Si censendum) quo ad appellationem, & etiam quo ad quædam alia, licet non quo ad omnia, quia credimus quòd ab officialis sententia posit supplicari suffraganeo. Item potest prohibere, ne iudicet. ff. de iudi. iudicium. & idem in multis alijs. (Ad suffraganeos) cõtra. inf. de pben. c. referẽte. solue vt ibi, vel ibi loquitur de consuetudine speciali, & eodem modo solue. inf. de no. ope. nun. significantibus. (Nisi) non mireris quomodo cognitio ponitur in sententia ista. Hoc enim fuit, quia archiepiscopus & suffraganei petiere declarari, quid esset iuris archiepiscopalis secundum canones, & hoc diffiniuit Papa in hac sententia, & ideò in fine addidit, quod in alijs ecclesijs seruarentur.

2 †(Causa) idem dicimus, vbicunque aliquis iudex citat aliquem, quia nisi constet, quòd citatus sit de iurisdictione eius, nunquam debet comparere, nisi in literis exprimat tale quid, quòd si esset verum, esset de iurisdictione eius. ff. qui satisd. cog. si verò. ff. de fer. l. 1. ff. de iud. non videtur. de hoc no. sup. de dila. præterea. Sed contra. sup. eod. si duobus. in prin. vbi archiepiscopus citauit nulla causa appellationis expressa, & cùm ad Papam esset appellatum, & quia non comparuit, tamen tenuit excommunicatio lata in eum. Sed solue, quia tunc nondum statutum erat, quòd expressa causa appellaretur. Item ibi constat archiepiscopum legitimum iudicem subditorum suffraganeorũ suorum in causis appellationis, & eodẽ modo solue. ff. de iud. si quis ex. quia ibi loquitur, quando constabat, quod erat de sua iurisdictione, puta quia erat in suæ iurisdictionis territorio, quando citabat eum, licet aliàs non esset de eius foro, & hoc benè innuit litera legis, quæ loquitur de legatis, & quod dicit, quòd non debebat contemnere prætoris dignitatem, si enim non esset in suo territorio, nec esset aliàs de sua iurisdictione, nõ video quomodo videretur contemnere iurisdictionem eius.

3 (Expressa) in citatorio. †(Vocatis) no. ergò hic tres gradus in prosecutione appellationis. Primus est, quia quandoque proponitur non esse appellatum, vel aliàs iurisdictionem non pertinere ad eum, ad quem dicitur appellatum, & tunc nõ deberet prohibere primò iudices aliquid facere, sed tantùm cognoscere, an sua sit iurisdictio. sup. de rescrip. super literis. & iste gradus not. ibi, si verò vocatis partibus, etc. Secundus gradus est, quando non diffitetur appellatum, sed dicit ex insufficienti causa appellatum, & tunc distinguitur, quia si sit appellatum post sententiam, potest prohibere primos iudices ꝑcedere. ff. de appel. pen. nihil inno. l. 1. in princ. Si verò sit appellatum ante sententiam, nõ potest prohibere primos iudices procedere, nisi primò diffiniat ex causa legitima appellatum esse, & iste gradus no. ibi, quòd si obijciatur ex iniusta causa, etc. Tertius gradus est, quando non diffitetur appellatum, nec etiam negat causam appellationis sufficientem, sed dicit falsam esse causam, ex qua appellatũ est, & in hoc casu semper iudex appellationis prohibet primos iudices procedere, & sic loquitur. sup. de rescrip. dilect. Respon. 1. (Partibus) quæ semper vocandæ sunt. (Aliud) quia fortè renũciauit appellationem, vel dixit nullam causam insertam fuisse appellationi, licet contrarium in literis expresserit, & sic est multa similia inuenire. (Taliter) id est, per appellatione, q̃ teneret, & causam ad superiorem transferret, licet fortè falsam, sed ignoratur. (Ne in illa) causa quando ante sententiam est appellatum. (Præsumant) quia hæc cognitio, an sit iudex præcedere debet omne exercitiũ iurisdictionis. sup. de rescrip. super literis. in fi. Obijciatur) nõ est audiendus, quia causam in iure probatam dicit iniustam, vel minus legitimam, vel econuerso, scilicet, quia reprobatam à iure dicit legitimam, cùm sit hæc notoria iuris, & tunc hæc locum habet cum causa vel grauamẽ, quod

proponitur, in iure expressum non est, & tamen iusta causa videtur, non enim oẽs iustæ causæ appellationis in iure expressè sunt.

† Minus legitima) hîc vult dicere, quòd si ante sententiam appellatur, & corã iudice appellationis dicatur appellationem non recipiendam, quia non sit sufficiens causa ex qua appellatum est, quia quãdiu hæc quæstio pendet, an sit recipienda appellatio, non debet ꝓhibere iudicẽ, à quo appellatum est, procedere in causa, & benè facit ad hoc. sup. de offi. deleg. pastoralis. §. ꝑterea. licet dici posit, quòd illa decre. nõ habet locum, nisi vbi appellet̃ post sententiam, sed ecõtrà videtur. sup. de rescrip. dilectus fil. in fi. vbi dicit̃, ad iudicem appellationis pertinet cognitio causæ. s. ad quos pertinet iurisdictio, & interim primi iudices supersedere debent, sed respõde & expone vt ibi. † Prohibere) ex hoc loco satis apparet, quòd iudex à quo appellatum est ante sententiam, nõ tenetur dimittere procedere in causa, antequam iudex appellationis incipiat cognoscere, an vera sit causa appellationis, nisi appellans obtulisset se probaturum causam appellationis corã iudice, à quo appellauit. sup. eod. interposita. vbi not. Sed de hoc potest dubitari, ex quo incipit iudex appellationis cognoscere de veritate causæ, an iudex à quo appellatum est, debeat supersedere, etiam si ei non mandetur à iudice appellationis, & an teneat quod post ea fecerit si postea processerit, & videtur ex hoc loco, quod teneat super principali, antequam ei mandetur, quia principalis causa non tangit processum iudicis app. qui cognoscit de veritate appellationis. Et hoc quod dicitur hîc, est quoddam nouum beneficium, quod datur per hanc cõstitutionem iudici appellationis. s. vt possit prohibere primos iudices, sed si non ꝓhibeat, vel antequam perueniat prohibitio ad eos, tenebit quod faciet. arg. sup. de resti. spo. c. audita.

4 † Plures tamen dicunt, quod ex quo iudex appellationis incipit cognoscere de veritate causæ, non valet quod fit per iudicem à quo appellatũ est, quia licet mandetur iudici, intelligitur tamen mandare parti, quæ præsens est in prosecutione appellationis, & si diceres eam non præsentem, sed absentem contumaciter, nec tũc certè sua contumacia debet ei prodesse, imò eum præsentem. ff. de re iud. l. de vno quoque. §. 1. & l. contumacia. §. vlti. C. de iud. l. properandum. Et facit pro his, quia si ius dat iudicem appellationis quod cognoscat de veritate causæ. sup. de rescrip. dilectus fil. id est, certè hoc ipso videtur abstulisse prioribus potestatẽ cognoscendi de principali. † Item dicit lex, quòd ꝓpter minorem causam, non debet fieri præiudicium minori conditioni. ff. de iud. per minorem, sed cõstat quòd maior causa appellationis propter authoritatẽ maioris iudicis est cognitio, de qua cognoscit iudex appellationis, quàm illa de qua cognoscit primus iudex. Item maior est, quia de pluribus cognoscit, scilicet, de veritate causæ app. & etiam in casu de principali, puta si probetur vera causa appellationis. sup. eod. vt debitus. Item constat, quòd in casu posset ei fieri præiudicium, si probaret veritatem causæ appellationis, si primus iudex cognosceret. Item decre. præallega. vt debitus. hoc videtur dicere expressè, id est, quòd primus iudex non debet se intromittere, ex quo superior cognoscit de veritate causæ, cùm dicat quòd si inuenerit iniustam appellationem, debet eum ad priorem iudicem remittere, alioquin ipse procedat.

5 † Sed quæres quare in eadem ratione debet supersedere primus iudex, ex quo iudex appellationis incipit cognoscere, an appellatio sit interposita, vel iusta appel. causa expressa, cùm etiam tunc si procedat primus iudex, fiet præiudicium in causa appellationis. Ad hoc respondeo, quia licet fiat præiudicium quo ad aliquid causæ appellationis, non tamen fit præiudicium maiori cognitioni, quia iudex appellationis de prædictis cognoscens non cognoscit, neque de causa appellationis, quæ sola est, an sit vera causa appellationis, neque de princip. sed tantùm an sua sit iurisdictio, vt hic dicit. Primi tamen omnibus his respondent dicentes, hanc decre. habere locum, postquàm primo iudici renunciatur, vel aliàs scit, quòd secundus iudex appel. procedit in causa appellationis, scilicet, vt cognoscat de veritate causæ, & multum facit pro eis decre. præalleg. de restit. spo. audita. sed si contrarium dicitur sequitur magnum inconueniens, quia si appellatum esset in curia Romana, & ibi prosequeretur causa appellationis, scilicet, de veritate causæ, & per procuratorem prosequeretur causam principalem coram primo iudice, qui non detulit appellationi, quia nihil scit de prosecutione ap. quæ fit in

fit in curia iniustum est, quia propter hoc solùm quòd iudex app. cognoscat de veritate causæ, licet postea constet quod non sit verum, cassaretur processus primi iudicis, qui in nullo peccauit cùm nil sciret.

6 †Illud autem indubitatum est, quod siue ante mãdatum iudicis appellationis, siue ante sententiam, siue ante mandatũ Principis processerit, si coram iudice appellationis probetur vera causa appellationis, quod cassetur totum, quicquid fit per primum iudicem. sup. eo. ex parte M. & etiam multis alijs decre.

Hæc autem habet locum quando appellatur in iudicio, si enim extra iudicium appellaretur, certè nõ minus propter hoc, quòd superior iudex appel. incipit cognoscere de appellatione, siue in principali, siue in alio modo debet impediri officium, vel ius primi, vel alterius hominis, quin illud exequeretur, sicut primo, quia lis vel appellatio non debet quenquam priuare sua possesione. sup. vt lit. pẽd. per totum. quamuis. & hoc ipsum fit in iudicio, & est ratio, quia officium vel possessio, vel aliud ius, non transfertur ad iudicem appellatio, sed iurisdictio tantùm. ☞ †Et hac ratione dicunt quidam & fortè benè, quòd si aliquis appellat, ne prælatus instituat aliquem in aliqua ecclesia, & prælatus nihilominus instituat, & appellans super hoc prosequitur appellationẽ, quòd si pendente appellatione iterum immineret institutio facienda, iudex appellationis non prohibebit eum instituere, vt dictum est, & si vellet appellantem excommunicare, quia eum non habet pro instituto, non valet excommunicatio. Et hoc est ea ratione, quia iurisdictio cuius pars est aliàs excommunicatio deuoluta est ad iudicem appellationis, & hoc est verum, postquam iudex appellationis cognoscere cœpit de principali, scilicet, an ad prælatum pertineat institutio.

7 †In appellationibus autem quæ fiunt extra iudicium, non quæritur aliter, an vera vel iusta sit causa appellatio. Sed his videtur contra. sup. eod. vt nostrum. Solu. hæc autem obtinent in appellationibus, quæ fiunt ante sententiam: in his autem quæ fiunt post sententiã obtinet, quod no. ☞ sup. de offi. deleg. pastoralis. §. 1. †Si autem iudex qui cognoscit de principali causa, non admissa appellatione, quam dicit non valere, quia non fuit emissa intra decem dies, vel quia nulla causa annexa fuit appellationi, vel quia iniusta vel falsa causa est appellationis procedit ad diffinitiuam sententiam, & iudex appel. similiter procedat, quia iudicauit benè appel. vel ex iusta causa, & etiam consequenter super principali iudicauit siue benè, siue malè tenet, quia cùm constet eum habere iurisdictionem, non est reuocanda sententia, quæ est contra ius litigatoris, nisi appelletur. 2. quæstio. 6. §. diffinitiua. Tenebit igitur sententia iudicis appellationis, per quam reuocatus est processus, & sententia prioris iudicis.

Nec obstat si dicat, quod est contra res prius iudicatas, qa dicitur prima sententia non valere, quia lata est post appellationem, & tunc benè valet secunda sententia, contra res prius iudicatas. ff. quæ ☞ sen. si. app. re. l. 1. †Si autem iudex appellationis iudicet appellationem iniustam, puta quia non fuit appellatum intra decẽ dies, vel quia non subiecit iustam causam app. vel quia causam quam subiecit, licet etiam iusta non erat, tamen vera vel ex alijs similibus causis, tunc quicquid factum est per primũ iudicem, qui non detulit appellationi, ratum manet, nisi obtulisset appellans se velle probare causam appel. coram primo iudice, & ipse noluit recipere probationes. Nam isto casu iudex appellationis non debet aliter cognoscere de causa appellationis, nisi probet appellans, quod obtulit se probaturum veritatem causæ, & cassabit quicquid factum est, postea per primum iudicem, etiam si causa appel. esset falsa, nisi fortè notorium esset eam falsam. sup. eod. interposita. cùm sit Rom. Et idem dicunt quidam, si primus iudex procedat post inhibitionem sibi factam à iudice in casu à iure concesso, vt hîc. Alij dicunt contrà, nec est contra. ff. appel. pen. l. prima. quia illa loquitur in appellationibus factis post sententiam, vel post decretum, cum causæ cognitione interpositum, vt ibidem dicitur, tunc enim antequam procedatur in causa appellationis reuocatur quicquid factum est post appellationem, vt not. sup. de excep. dilectę. nisi fortè notorium esset quòd appellatio esset iniusta, vt not. sup. de offi. deleg. pastoralis. in gloss. mirum.

8 †Item not. quòd licet decre. ista innuat, quòd iudex appellationis in quibusdam casibus potest inhibere priori iudici, quod non procedat, & quod in aliquibus non debet inhibere. Non tamen dicit,

quando primus iudex debet cessare propter appellationem à procedẽdo in prima causa, vel non debet cessare, & ideò super hoc tene sicut no. sup. de offi. deleg. pastoralis. in gloss. mirum videtur. A iure) tales sunt casus. 2. quæstio. sexta. §. sunt quorum. & §. sequen. Ideò autem ponit de istis appellationibus quæ prohibentur, quia de alijs, quæ à iure non prohibentur, non erat dubium, quia ex quo iudex app. incipit cognoscere, quòd potest iudicem prohibere, à quo appellatum est, imò & quod plus est, sine prohibitione procedere non potest. ff. app. pen. nihil inno. & de app. reci. per totum. Sed de his quæ à iure prohibentur, quia poterat dubitari, ideò hic determinat, scilicet, quia idem est, scilicet, quia prohibere potest, imò si non prohibetur, procedere possunt primi iudices. ff. de app. re. l. fin. & in præalle. §. super quorum. (Consimilibus) puta ne testamentum aperiatur, & in alijs huiusmodi. ff. de app. re. l. fi. & in pal. §. sunt quorũ.

9 † Inhibere) iudex enim appellationis post sententiam emissæ, dum cognoscat, an appellatio sit recipienda nécne prohibere iudicem debet, qui tulit sententiam, à qua appellatum est, ne sententiam exequatur, & hoc est expressum. ff. app. pen. nihil inno. l. 1. in princip. (In alium) scilicet, ab eis qui coram archid. litigat. Iurisdictioni) licet enim certis ex causis aliqui ad eundem iudicem remittendi sunt. ff. de lib. causa. liberis. & ibi est commistio actuum vel rerum, vt not. sup. de rescript. pastoralis. §. 1. & etiam licet audire possint etiam eos extraneos, qui se offerunt iudi. ff. de re iud. à diuo. §. si super. inf. de testi. veniens. tamen eos ad iudicium vocare non possunt, nisi impedirent iurisdictionem eorum. inf. de spon. veniens. & not. sup. de offic. iudi. delegat. capi. 1. (Impediant) contra. sup. eod. ad hæc. solue vt ibi. (Ad eos.) siue enim sint res temporales, siue spirituales ecclesiarum, omnes sunt in potestate episcoporum & dispositione. 10. quæstio. 1. nouerit. 17. quæstio. 7. omnes. 89. distin. iudicatum. & eodem modo si appellatur super eis appellabitur ad archiepiscopum. (Seu in re) sic in causis feudorum. sup. de foro compe. ex transmissa. §. verum. sup. de ma. & obed. solitę. (Reuocent) de hoc not. sup. de offic. ord. ad reprimendum. inf. de senté. excom. per tuas. (Remittere) de hoc no. sup. de rescrip. ab excommunicato. & de offi. ordi. ad reprimendam.

CAPVT LXXVI.

VT SVPER APPELLATIone. (Cõstitutionis nostræ) sup. eod. cordi. & est hoc ius nouum & bonum. (Nihilominus capiuntur) tangit hîc consuetudinem Angliæ & Romaniæ quæ est, quòd si quis per 40. dies steterit in excommunicatione quod capitur. (Nam post) ff. app. pen. nihil inno. per totum. & not. sup. de excep. dilectę. (Exceptis) casibus. sup. eod. titu. Roma. §. quòd si. (Inhibuit) sup. e. Roma. additio est in originali.

TITVLVS XXIX.

DE CLERICIS PEREGRINANTIBVS.

CAPVT I.

1 *Clerici an & quando possint peregrinari.*

CONQVERENTE. (Accedunt) Nam cùm omnes peregrini sint sub protectione domini Papæ. Specialius tamen venientes ad sedem Aposto. 24. quęstio. 3. si quis Ro. Clericus tamen non licet peregrinari sine authoritate superioris. de conse. distin. 5. non oportet. nec etiam episcopis. inf. de vo. & vo. re. magnæ. Si autem non causa peregrinationis, sed prosecutione appellationis suæ, vel etiam pro vitãda oppresione potest ire ad Papam, vel alium superiorem inuito episcopo, vel prælato suo. 2. qõ. 6. omnis oppressus. & tribus. c. sequen. Credimus tamen, quòd semper debet ad minus de honestate petere licentiam, sine necessaria autem causa, sed pro aliqua vtilitate tãtùm non licet ad Papam accedere, sine authoritate sui pręlati, vel domini Papæ. Authen. de episcopis. §. interdicimus. & hoc intelligimus saluo, quòd de Regibus dixi. sup. tit. proxi. c. cùm parati. C. si per vim. l. 1. C. de man. iubemus.

TITVLVS XXX.

DE CONFIRMATIONE VTILI VEL INVTILI.

CAPVT I.

1 *Confirmatio fieri debet cũ causæ cognitione.*
2 *Confirmatio sententiæ à qua non est appellatum, an posit peti.*
3 *Debet is, qui petit sententiam confirmari, probare sententiam tenere.*
4 *In petitione confirmationis alicuius sententiæ probatio incumbit actori.*

Sententia

Sententia à quo est appellatum potest confirmari.

5 *Præstat absoluere reum quàm ferre sententiam confirmationis, vel infirmationis, vel etiam absolutionis ab impetitione rei.*

SI QVIS. (Litigiosè) Quæ res dicatur litigiosa habes. C. de litig. Authēt. litigiosa. (Cognoscere) & fortè consonat hoc. l. quæ dicit quòd ea quę post lit. cōtest. etc. ff. de ædiles. §. si. (Causa) iā cœpta. sup. de test. causam quæ. De quæstione) quidam intelligunt decre. istam sicut iacet, alij dicunt quòd non est post confirmationem alicui licitum decernere de quęstione post orta, si quęstio sit, an, vel falsa sit confirmatio. sup. de iud. cùm venissent. secùs si velit cognoscere de rebus confirmatis, quòd patet.

1 †Et hoc intelligas verum, vbi confirmatio facta est sine causæ cognitione, si enim cum causæ cognitione fit confirmatio, siue possessiōis, siue ecclesiæ, siue electionis super ipsa electione, postea inferior iudex cognoscere non potest. Confirmationes autem cum causæ cognitione fiunt de officio delegati. quoniā abbas. s̄. de pac. quoties. sup. de testi. veniens. 1. Planior intellectus est, vt dicas, quòd si quis cōfirmationem impetret alicuius rei lite pendente, vel propter defectū, qui erat in cōtractu, vel qa Papę authoritas requirebatur, nihilominº iudex corā quo quæstio vertebatur, in quæstiōe procedet, nisi fortè diceret, nō obstāte quod res est litigiosa, imò quod plus est dicimus, quia non solùm si confirmationem, imò & si priuilegium concessum à Papa obtinuisset, tamē primus iudex procederet. sup. de test. causam. 2. Si verò erat in pacifica possessione, cùm obtinuit confirmationem à Papa, nō in forma communi, sed ex certa scientia volens supplere defectum, si quis erat in priori concessione, vel aliàs cum causæ cognitiōe, postquā sic cōfirmauerit solus Papa vlterius cognoscere potest, vel dic, vt not. suprà de iudi. cùm venissent.

2 †Quæritur an possit peti confirmatio sententiæ, à qua non est appellatum, vel quæ transit in rem iudicatam cum causæ cognitione, puta quia dicit peto à vobis iudex, quòd talem sententiam confirmetis pro me contra talem latam, & videtur quòd non, quia actor ex hac petitione nihil cōsequi potest, quia hoc ipso quòd appellatum non est, & transit in rem iudicatam, rata est. Et si dicas, quòd nulla erat sententia fortè, quia non erat iudex, qui eam dedit, vel non tenebat sententia quia non fuerat lis contestata, certè nec tunc sententia confirmationis faceret eam tenere. Item non videtur, quòd possessori sit actio prodita, nisi fortè alius diffamaret, & detraheret iuri possessoris. infrà qui fil. sint legi. causam. C. de inge. ma. diffamari. cùm suis concor. Sed contra. 16. 4. 6. si episcopum. infrà de insti. c. 2. suprà de procu. ex insinuatione. & in fi. suprà de pact. c. 1. Sol. dicimus a talem petitionem admittendam, & potest prodesse actori, quia si pro eo lata fuit sententia, decætero nullus potest dicere eam nullam, neque eo prętextu, quod is qui tulit eam non erat iudex, nec pro alio, quia si ille qui confirmat, est iudex, sententia quam fert super confirmatione prioris sentētiæ, transit in rem iudicatam, & dat robur primæ sententiæ, vt decætero cōtra eam nihil possit dici. sup. de trāsac. c. 1. prodest etiam actori, quòd nullus inferior confirmatore de ea cognoscere potest, vt hìc. Vnde dicimus, quòd si archiepiscopus cognoscens de causa appellationis cōfirmauit sentētiam, & postea coram episcopo volente exequi sententiam confirmandam exciperetur ab hoc, quòd non teneret sententia prima, & ideò non esse mandandum executioni, nō audiretur, nec ipse cognosceret, si non fuisset appellatum, sed si fuisset appellatum ab archiepiscopo ad superiorem, non cognosceret episcopus, cùm ibi non appellaretur ab archiepiscopo, sed differret executionem quousq; superior diffiniret causam appellationis. Ad secundam respondeo, quia etiam is qui habet ius, & qui est in eius possessione potest agere, nam quilibet potest petere hìc pronunciari se legitimum, etiam sine diffamatione pręcedente & se canonicè institutum. infrà qui fil. sint legi. per tuas. sup. de procu. ex insinuatione. & ll. contrariæ. l. diffamari. & c. loquuntur quando non agebat directè, sed compellere volebat alium agere intra certum tempus, & tunc benè est necesse, quòd procedat diffamatio.

a Sol. dicimus. Ad hæc dicta Innoc. vide Card. in cōsi. 71. incip. seriatim super singulis. col. 2. in princ.

3 †Item plus dicimus, q. ille qui petit sentētiā confirmari, debet probare sententiā tenere, puta q. iudex fuit, qui tulit eam, & quod ordinem seruauit, nō autē habet necesse probare, quòd iusta sit, sed si non peteret confirmationem, sed eius executionem, & alius diceret, non est executioni mandāda, quia nō tenet, sibi incūbit probatio, quia omnia præsumuntur ritè

 facta,

4 facta. † Ratio diuersitatis, quia in primo casu est actor, in secundo reus, vnde sibi incumbit probatio.5.q.fin.actor.vix videre possum, quòd alij incumbat probatio, si quis petit confirmationem alicuius sententiæ, & alij si idem petit executionem eiusdem sententiæ, vel si petit sententiam excommunicationis obseruari vsq; ad satisfactionem condignam, & tamen benè cauet sibi iudex, quia nisi plenè sibi constet de iustitia primæ sententiæ, vel iniustitia.

5 †Semper tutius est absoluere reum ab obseruatione scilicet iudicij, quàm ferre sententiam confirmationis vel infirmationis, vel etiam absolutionis ab impetitione rei, de hoc no.sup.de offi. dele. cùm contingat. Illud autem est indubitanter verum, quòd sententia à qua est appellatũ potest confirmari.C.de appel.Authét. ei autem.

CAPVT II.

1 *Confirmationis potentia quæ sit.*

2 *Actus canonici in iudicio peti possunt: quod non est ita de actibus iurisgen. & vide in nu.3.& 4.*

DE CONFIRMATIOnibus. Ex certa scientia & cum causæ cognitiõe factis. aliàs secùs est. sup. de offi. de leg. studuisti.

1 †No.quòd confirmatio aliqua tribuit multum iuris, sicut in confirmationibus electionũ, per quas datur potestas ministrandi.sup.de elect.trãsmissam.& c.qualiter. quandoq; autẽ cõfirmatio nõ tãtùm vetus ius declarat, sed illud solidũ ponit, vt si quis petat confirmationem cũ causæ cognitione, quæ ad iurisdictionem pertinet, vt est cõfirmatio sententiæ, & processuũ habitorum in iudicio. Nam cõtra hoc postquam fuerit confirmata cum causæ cognitione, partes in iudicio nihil dicere possunt.ĩ.de transact.c.1.Idẽ dicimus etiã si actus legitimi confirmentur cum causæ cognitione, & partibus præsentibus quòd credimus fieri posse. ff.de adop. nam etiã.

2 †Idem etiã credimus de actibus canonicis, sicut sunt confirmatio, institutio, quæ possunt peti in iudicio confirmari. sup.de procur.ex insinuatione. in fi.actus autem de iure gentium introducti sunt, vt venditio, locatio, & huiusmodi nõ debét peti in iudicio confirmari. Et est ratio diuersitatis, quia isti contractus tantùm de voluntate partium nituntur etiam lite non cõtestata, ideò in eorum confirmatione nihil facit iudicis authoritas, nisi esset de volũtate partium. sup.de transact.c.1.vel nisi talis esset superior qui sua authoritatẽ posset, vt est Papa, qui si confirmaret aliquem contractum alienum factũ ex certa scientia, contra illum vlterius nihil dici posset, ar.sup. de conces. præben. & ec. nõ va.quia diuersitatem. Sed actus legitimi qui à iure sunt inuenti & custoditi benè possunt peti confirmari à superioribus. Et idem dicimus de actibus canonicis, vt sunt institutio, cõfirmatio, & idem de his quæ à iurisdictione eorum dependent, vt sententia, & huiusmodi.

3 †Tamen in his no. quòd licet dicamus quòd actuum legitimorum & canonicorum, & eorum quæ à iurisdictione dependent, confirmatio peti posit in iudicio & partibus præsentibus, tamen si nullus vult se opponere ipsi cõfirmationi, nemo cogitur, sed tamen tunc iudex proposito legitimo edicto procedet & cognoscet, & diffiniet etiam lit. non contest. ratum manere legitimum actum. ar. ff.de adop. nã ita.& C.si vt se ab hæ.Authent.omnes, & hac ratione potest dici illam petitionẽ de iure admitti. Peto me pronunciari legitimũ, vel matrimonium pronũciari legitimum. nam filiorum legitima à matrimonio procedit, q; est actus canonicus, sed si petatur venditio confirmari, vel alius contractus pendens ex consensu partium, tunc partes non coguntur respondere, nec etiam iudex potest procedere ad sententiam partibus volentibus respondere.

4 †Fatemur tamen, quòd si partes consentirent, quòd etiam cum causæ cognitione procedet in contractibus pendentibus ex consensu partium quòd teneret, vt in decre.præalleg.& de transact.c.1.quantum ad hoc quod dictum est de pronunciãdo partib. absentibus plus placet quod not.inf.qui fil.sint leg.causam. Falsi)si enim agendo vel defendendo de falso, vel excipiendo proponatur cognoscet, vt hic. Vel dic, si proponatur de falso, siue accusando, siue excipiendo non audietur, nisi corã Papa. sup. de iud. cùm venissent. sed si esset notorium, vel per cõfessionem, vel per bullam, vel alio modo secùs.

CAPVT III.

BONAE MEMORIAE. (Mandauerunt) suprà de officio delegato. pastoralis. vbi de hoc notauimus cautẽ ante terminum benè debet carere

carere commodo illarum, aliàs autem secùs .suprà de appel . oblatæ.non placet de termino assignato à iure , vt ibidem not. sed expone cautè.i.fraudulenter. (De facta)sicut non tenebatur,vt no.suprà eod. oblatæ. suprà de offi. dele.ex literis. (Prioribus)fraudulenter impetratis. Verùm) mutat causam hucusq; enim locutus est, quādo fraudulēter primæ literæ impetratæ sunt,ex nunc loquitur, quādo nō fraudulenter , & tunc si impetrantur secundæ literæ , non facientes mentionem de primis non valent secundæ, etiam si ibi sit clausula nulla.l. veritati & iustitiæ etc.nisi expressè dicatur,non obstantibus literis confirmationis, & quasi idem videtur dicere hæc decre. cum eo quod dicitur sup. de app. oblatæ. vnde eadem repetas quæ ibi dixi.(Dicatur)in secundis literis.

CAPVT IIII.

Quando lite non contestata procedi possit.

CVM DILECTA.(Innouari.) Tali enim sumpto fides adhiberi debet cum corā iudice deleg. ad hoc fuerit publicatum , de hoc no. sup. de test. Albericus. (Maioris) no.q, omnes clerici possunt se opponere pro iuribus episcopi. Quidam tamen dicunt, hos habere speciale mandatū ab episcopo. (Non duximus) de superabundanti cautela.

1 † Appellauit) lit.prius contestata corā eis, quod ex eo apparet, quia post mādatū recipit probationes, nulla alia facta contest. vel dic speciale , vbi agitur de statu posse procedi lit.non contest. vt not.sup. de test.c.olim. Vel dic, hoc esse ius nouum. s. quod vbi petitur innouatio priuilegij admittitur exceptio talis, quia non est facienda innouatio, quia ego iura illa præscripsi, quæ tibi per illud priuilegium conceduntur, licet per innouationem nihil noui iuris tribuatur. infrà de priui. quia intentionis.

Sed obijcies, quia non videtur talis admittenda exceptio per illud quod sequitur, quia hac exceptione non obstante fuerunt priuilegia innouata. Sol. innouatio quæ sequitur non fuit facta communi iure, sed propter periculum consumptionis, sic hæc ratio ex ipsa litera apparet. Idem videtur quòd admittenda esset exceptio hæc, non sunt innouanda priuilegia, quia ego posideo iura quæ petis innouari.

☞ † Renouare) videt̄ quòd inordinatè, cùm primo loco deberet constare de ap. suprà de appellatio vt debitus. Sed dic in optione esse eius contra quem appellatur , vt petat procedi in appellatione , & ad hoc vt refundantur ei expensæ, & remittātur ad priores iudices, suprà de app . vt debitus . an velit coram iudice appellationis procedere in principali, vt hîc, cùm sit in eius fauorem inductum. sup. de legi. quod fauore. Et dic quòd Papa benè mandat procedi in causa , super qua est appellatum ab eo loco in antea, quia verò etc. sed ante propter causam necessariam præcepit priuilegiū innouari. Sit ciuili) Authēt. de test. multæ. & §. hæc verò. colum. 6. (Similitudine) suprà de consti . nam concu. ff. ad. l. Aquil. illud. C. de fal. l. vlti. nam si hæc similitudo attenditur , videtur quòd eadem similitudine æquitatis debeat, vel aduersarium intra annum conuenire, vel ei priuilegij innouationē nunciare. (Nouum) 12. dist. præceptis. inf. de priuil. ex parte.

☞ † Procuratricem). ff. de procur. fœminas. contra , sed hoc est speciale in mulieribus constitutis in dignitate. ad idem. suprà de ar . dilecti . 12. q. 2 . cùm deuotissimam. vel ex quo est abbatissa, potest esse procuratrix in rebus monasterij, sicut miles in rebus ordinis sui. ff. de procur. filius. vel hoc fuit de speciali gratia quòd aliàs nō licet. ff. de re iudi. quidā consu. (Centenaria). sup. de priuil. cùm nobis.

☞ † In sua dioccesi) nam si monasterium non esset in sua dioccesi constitutum, non valeret præscriptio episcopi contra priuilegium, quia erat sine titulo, qui necessarius est, & vbi est præsumptio contra aliquem & verè præsumptio est contra eum, qui in alia dioce . subiectionem monasterij præscribit, de hoc no. suprà de præscrip. si dilig. Sed episcopus in cuius dioce. est, benè præscribit contra hoc priuilegium, quia maior præsumptio est pro episcopo quàm cōtra eum , quia & si contra eum præsumitur, quia priui. apparet tamen pro eo præsumitur & contra monasterium quòd impetratum sit per falsi suggestionem , & ideò tanto tempore monasterium vti eo cessauit, & sic fatendum est monasterium fuisse per priuilegium exemptum, sed fatendum est episcopum dioce. contra monasterium & priuilegium posse præscribere.

☞ † Ad iudices) hoc videtur mirabile, cùm tantùm esset petitū priuilegiū innouari, & ad impediendū innouationē exceptionis est de p̄scriptiōe quomodo lit. nō cōte. procedē-

procederetur ad diffinitiuã sententiam, super eo de quo actum non est. s. ad iudicandum monasterio, an sit exemptum contra. inf. de si. licet. Sol. dixerunt quidã hoc super statu monasterij procedere lit. non contest. suprà de testi. cùm olim. Sed adhuc non satisfit quæstioni, quia non videtur debere proñũciari, nisi ad monitionem faciendam, vel non.

Tu autẽ sic respõde, quia cùm iam priuilegia essent innouata, non erat super innouatione ferenda sententia, nec fertur sẽtẽtia lite nõ conte. quia licet Papa det formã procedendi super principali nõ remouet, quin debeat fieri lite contestata, supple ergò vbi dicit recipiat testes lite contestata præmissa. (Eidem) episcopo (Resignato) id est, ex vestra parte dato.

CAPVT V.

AD NOSTRAM. (Regularibus.) Etiã si prioratus sint perpetui. inf. de sta. mona. monachi. §. vlti. (Taliter) tacita veritate. sup. de rescri. super literis. inf. eo. c. proxi. ff. de contrahen. emp. & vendi. l. quod sæpè. §. vlti.

CAPVT VI.

CORRECTA. (Falsitatis.) Nisi probent de certa scientia emanasse, si enim probaret secùs esset, præsumptio enim trãsfundit in eos onus probationis. C. de proba. siue. & not. sup. de offic. dele. cùm in iure.

CAPVT VII.

EXAMINATA CAVSA.

CAPVT VIII.

VENERABILIS. (Decimis.) scilicet quibus locis solui debent, vel quo tempore vel quibus personis, aliàs enim super diminuẽda quantitate decimarum nõ licet pacisci. Insertus) ad hoc fit hæc insertio quia ratione eorum quæ in ipsa compositione ponuntur, non potest hoc dici, quòd aliquis sit contra ius ibi & si esset. Papa illud voluit sustinere, & super illo dispensare. arg. sup. de biga. super eodẽ. suprà de filijs presbyteri. veniens. & no. suprà de translatione. cap. primo. ipse tamen de iure suo contradicere posset, si ignorans fecit. suprà de fi. instr. inter dilect. §. porrò. vbi no. multò fortius quilibet extraneus: quia res inter alios acta etc. Item si dolo vellent dicere se inductos ad compositionem, audiuntur. ff. de pact. tres fratres. §. emptor, & propter hoc ponitur clausula, sicut sine præiudicio etc. & hoc idem posset dicere etiam si prædicta clausula non apponeretur, & ideò cùm illa clausula nihil operetur, non debet impediri executio compositionis. Confirmationis) & videbatur contra quòd prius ponendus erat tenor compositionis, & postea prosequi debebat confirmatio, vt diceret prædictam cõpositionem confirmamus, & non confirmamus compositionem sequentem. q. d. sicut in iudicio futuræ confirmationes non possunt cõfirmari, quæ causæ cognitionem requirunt, ita nec in priuilegium debet valere confirmatio, si verba confirmationis præcedunt verba compositionis, & sic ex hoc verbo videbatur conditionalis confirmatio, vnde videbatur eis quòd priusquam mãdaretur executioni, inquirendum esset de conditione, sed nõ est ita.

a Alij. Adde Card. in consil. 65. colũ. 3. in principio.

CAPVT IX.

1 *Papa, vel delegatus an possit iura vnius ecclesiæ auferre, & alij dare.*

SVA NOBIS. (Spiritualibus.) Papa enim vel legatus concedendo, vel supponendo alij ecclesiã, nihil alieno iuri detrahere intelligitur, sed tantũ ius subijciendo ecclesiæ, id est, vt ex tunc ei fit subiecta sibi cõcedere videtur saluo iure aliorum. ar. sup. de offi. dele. super eo. in omnibus ergò salua erunt episcopis & metropo. iura episcopalia & metropolitana, illi autem quibus donantur, poterũt tanquam patroni de temporalibus exigere rationem. Et pro his, si malè ministrent excommunicare, iste etiam, cui legatus hoc donauit, poterit inquirere, & fortè etiam extra ordinem non derogando iuribus aliorum, sed & cùm sunt negligẽtes vitare poterunt. Vel melius videtur, q legatus nullam potestatẽ habet auferẽdi iura vnius ecclesiæ, & dare alij a, sed Papa a hoc potest facere, hic autẽ per suas cõfirmatiões, nihil dedisse intelligitur, sed tãtũ data legitimè cõfirmasse, ac data talia nõ erãt legitima. Verba autẽ huius priuilegij nescio excusare, quin plenè essent exemptæ à patriarchis & alijs, si legatus de eo conferendo potestatem haberet. (Eorundem) hæc dictio refertur ad illam dictionem quidam.

FINIS LIBRI SECVNDI.

LIBER TERTIVS.

TITVLVS I.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAPVT I.

1 *Peccatum mortaliter non est, si inter clericos staret laicus, maximè vbi non est cõtraria consuetudo.*

VT LAICI. Supple. Statuimus. de consec. dist. 3. sacerdotum. 23. distin. sacratas. hoc. c. loquitur de honestate, † non enim crederem aliquem peccare mortaliter, si inter clericos staret, maximè vbi non est contraria consuetudo. (Sed pars) id est, chorus. (Sancta.) id est, maior pars ecclesiæ siue corporis.

CAPVT II.

CLERICI (ARMA.) 23. q. 8. clerici. (Portantes) nisi ex causa. 23. q. 8. Maximianus.

CAPVT III.

VT QVISQVE. Honestè loquitur hoc. c. sed nõ peccat mortaliter si contra faciat propter paupertatem. (Plebẽ). i. populũ. (Clericũ.) Not. in minoribus ordinibus constitutos legere epistolam.

Et hoc verum quãdo non est ibi subdiaconus, nec debet cantare cum solennitate, in qua cantat subdiaconus & ornamentis subdia. 23. dist. subdia. 73. dist. si qui clerici. Scholas tenere) docendo primo rudimenta & psalterium, qui autem maiores scholas regit, de quo habes. 38. dist. de quibusdam. non legit de officio epistolas, vel lectiones. (Ad fidem) id est, symbolum, quod est credo in vnum Deum.

CAPVT IIII.

SI QVIS. (Relaxauerit.) Nisi ex causa. inf. eo. clericis. (Sit) id est, fiat. nõ enim ipso iure est excõmunicatus. sic. 30. dist. per totum.

CAPVT V.

CLERICVS. (Nutriat). 20. q. 1. procliuis. 23. dist. non liceat.

CAPVT VI.

1 *Debet clericus coniugatus tonsuram ferre.*
Clericus quando possit ducere vxorem.

CLERICVS. (Sit sine gradu) Sacri ordinis. 32. dist. si quis eorum. (Traditus) si dicto, vel facto approbauit esse eũ in monasterio. 20. q. 1. quàm progenitores, aliàs secùs, infrà de regu. & transf. ad reli. cùm simus.

1 (Et iterum) † refert se ad primum casum de clerico vxorem ducente, & habes hîc, quòd clericus coniugatus portare debet tonsuram. 23. dist. de ecclesiastica. 32. dist. si qui verò. in Auhent. quomodo opor. episc. §. qui semel. 20. q. 3. eos.

Et hoc intellige verum, si percipiunt. inf. de cle. coniug. Ioannes. & si iterũ voluerint ad ordinem clericalem redire, aliàs omninò sunt omni priuilegio clericali priuandi, vel mandãdi. 84. dist. si quis. inf. eo. c. vlti. vel lege planius & verius hoc. c. sit clericus. si tonsura dimissa vxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu. i. si prędictus clericus non habet gradum sacri ordinis, nec à parentibus monasterio traditus est, & semper vsque ad hunc locum lege suspensiuè, & est sensus. Si clericus non habet sacrum ordinem, nec est monachus, licitè potest accipere vxorem, tamen tonsuram portet, si vult gaudere priuilegio clericorum.

CAPVT VII.

CLERICIS. (Etiam inuiti.) nec in hoc casu incidunt in canonem.

CAPVT VIII.

MONASTERIA. (Et rationabili) ambo cõiuncti sunt, scilicet rationabili & necessaria. 11. q. 3. non sunt. non tamen ad loquendum cum eis, nec domos suas frequentare quis debet.

CAPVT IX.

QVONIAM. (Et expensis.) 12. q. 5. nobis. C. de fruc. & lit. expen. l. (Valeatis) episcopis scribit Grego. & sic est in registris.

CAPVT

CAPVT X.

1 *Ecclesiastici iudices expensas petere possunt licet aliàs gratis iudicare debeant.*

CVM AB OMNI (Expensas) has enim licitè accipiunt delegati de quibus hic loquitur, cùm nemo cogatur suis stipendijs militare, ordinarij autem suis expensis causas agere debēt, secùs autem in visitatione: vt not. inf. de censi. romana. (In fraudem) sibi retinendo, si certum salarium accessoribus dari facerent, licitum est. C. de accesso. l. 1. ff. eodem. l. diem. arg. 11. q. 3. nō licet. 14. q. 6. venales. sententia autem arbitri venalis tenet, licet contra eam excipiatur. C. de arbi. l. 3.

CAPVT XI.

DEVS QVI (Conformetis.) Sic habes quod in professione circa solennitates intelligitur exēpta authoritas Papæ, secùs in substantialibus. inf. de sta. mona. cùm ad monasterium.

CAPVT XII.

1 *Histriones sunt infames, & nullo tempore sunt promouendi: intelligitur tamē vt hîc.*
2 *Infamia & vilitas personarum impedit promotionem.*

CVM DECOREM. (Theatrales.) Mimi enim & histriones nullo tempore etiam post pœnitētiam sunt promouendi, nisi per dispensationē Papæ. 51. di. c. 1. & c. præterea. 4. q. 1. c. 1. sunt enim infames. de conse. dist. 2. pro dilectiōe. ff. de his qui no. infa. l. 2. §. ait prætor. & de postu. l. 1.

Et hoc intelligo de his, qui publicè coram populis faciunt gesticulationes sui corporis, vt ex prædictis. ll. apparet. Si enim in occulto etiam coram pluribus alijs saltaret, vel chorizaret, non prohiberetur à promotione post pœnitentiam. Idem etiam videtur si semel tātùm vel etiam pluries fecisset coram populo, dummodò nō assuefecisset, nec esset infamis. † Infamia enim & vilitas personarum, est causa quare promoueri prohibentur, & non peccatum, quia sine peccato hæc fieri possent, quia Dauid & plures alij saltauerunt sine peccato, qui etiam hoc faceret ad cōsolationem alicuius infirmi, vel ex alia iusta causa nō peccaret, sed assuescere in his, nō posset esse sine infamia. Et no. vilitatis, & maximè in his, qui quærunt inde lucrum. Illud autem certum est, quòd si quis habet beneficium aliàs officium histrionis in aliqua curia, quòd ille promoueri non potest, & sic loquitur. 51. di. c. 1. & c. præterea. (Theatrales) sic dicti, quia fiunt in theatro. i. loco ad theorandum, siue ad speculandum apto. (Laruarum) laruæ dicūtur deformitates hominū, siue per appositiones pellium, siue colorum. (Ludibria) nedum quòd monachi vel alij clerici exerceant ludibria, sed etiam in eorum habitu exercere, ꝓhibētur. in Authen. de san. epis. §. vlti. col. 9. C. de epis. aud. minime. Aliqua autem ad compunctionem fieri non prohibentur, puta præsepe domini, & sepultura & consimilia. ar. de conse. dist. 2. semel. & de consecra. dist. 3. quæris.

CAPVT XIII.

VT CLERICORVM &c.

CAPVT XIIII.

A CRAPVLA ET ebrietate &c.

CAPVT XV.

CLERICI. (Officia.) Nō credimus hoc. c. loqui de præcepto, sed de consilio & honestate. (Commercia.) 91. di. clericus. de conse. di. 5. nunquam. (Tabernas.) 44. dist. clerici. (Taxillos). 35. dist. c. 1.

CAPVT XVI.

EX LITERIS. (Quibus) statutis patriæ. (Moniti) hi enim primò monendi sunt, vt negotiationes clericis non conuenientes dimittant, & si eas non dimiserint: & cùm eas fortè sine peccato facere possent clericatu dimisso spoliabuntur beneficio & ecclesiis si habēt: & dimittentur domino seculari hoc modo quòd ecclesia nō defendet eos, vt hîc in fi. (Ab huiusmodi) id est, secularib. negotiationib. (Prætermissis) idē etiā si nō prætermissis, dūmodo cōiugati sint, & negotiationib. intendāt. ar. inf. de cle. cōiug. c. pe. & c. Ioānes. (Priuilegiū) excepto priuilegio canonis. 17. q. 4. si quis suadēte. alij cōtra. de hoc no. de cle. cōiug. c. pe. & c. Ioānes. & inf. de aposta. c. 1. (Priuilegiū) quia quo ad iudicium vel forum & functiones municipales perdunt. infrà de cle. coniu. c. pe. (Dum his) ergò eis dimissis possunt vti priuilegio clericali.

TITVLVS

TITVLVS II.

DE COHABITATIONE CLERICORVM ET mulierum.

CAPVT I.

INHIBENDVM. (Canones) 32. distinct. nullus. & c. præter hoc. 32. dist. interdixit. C. de epis. & cler. cum qui. 31. dist. in omnibus. & dicunt quidam hanc decret. canonibus derogare. Alij dicunt, quòd per decre. istam prohibentur tantùm clerici lasciui, tenere in domo lasciuas consanguineas secum, & alias similes mulieres.

CAPVT II.

SI QVISQVAM. (Fabulari) in Authen. vt li. mat. & auiæ. §. pen. & vlti. (Iudicetur) id est, monasterio tradatur. 33. dist. c. fraternitatis, vel in seruitutem redigetur. 32. dist. eos.

Et hoc intellige, si fuerit publicè ducta tanquam vxor, & sic loquitur. c. 15. q. vlti. cùm multæ. 81. dist. quidam. si autem teneatur vt concubina, imponitur ei pœnitentia. 27. q. 1. quæ Christo.

CAPVT III.

CLERICOS. (Concubinas) Secùs de vxoribus. 35. q. 6. ab isto. (Incurrant) 21. dist. in nouo. C. de iud. l. vlti. 50. dist. pœnitentes. (Perpetuam), i. donec resipiscant. si. institu. loca. §. adeò. ff. de pecu. id vestimentum, & sic non est contra. 2. q. 1. multi. & dicitur perpetua, quia nullum certum tempus præfinitum habet. Vel expone excommunicationis, id est depositionis.

CAPVT IIII.

1 *Satisfactio congrua peccati quæ sit.*

2 *Non amittitur possessio ab eo, qui non habet animum amittendi.*

3 *Quæ sit differentia inter suspensos ab homine & à canone.*

4 *Suspensus à canone celebrando non est irregularis.*

SICVT. (In subdiaconatu) Idem in minoribus ordinibus, sed non sunt ita seuerè puniendi. 32. dist. lectores. (Satisfactionem cõgruam)

1 †Satisfactio congrua est, & si dimiserit peccatum & pœnitentiam egerit coram Deo contra quem peccauerat, & si peccasset contra proximum, oportet quòd ei satisfaciat. Et dicimus, quòd iste qui suspensus est vsq; ad congruam satisfactionem, quam citò satisfecerit, vt debet, & sicut dictum est, statim officium suum & beneficium recuperat, & hoc satis probatur per ipsa verba, nam si vsq; ad congruam satisfactionem est suspensus, ergò post dignam satisfactionem primum statum recuperat, nisi aliud sit impedimentum, fortè quòd peccatum est manifestum, vel alia iusta causa quare necessaria sit dispensatio: vt not. sup. de temp. ordi. ex tenore.

2 †Et idem dico, si vsq; ad annum vel aliud tempus sit suspensus, & idem si pro contumacia [a] supr. de constit. ex literis. Hic enim sic suspensus non amittit iura sua, siue temporalia, siue spiritualia, nec possessionem eorum, licet fructuum & effectum amittat ad tempus, quod ex eo patet, quia ad hoc animum non habet sine quo possessio non amittitur. ff. de acquiren. pos. possideri. §. cum quibus. Et ideò, nec eius beneficia conferri possunt, tamen fructus qui medio tempore colliguntur, non ei restituentur, sed in vtilitatem ecclesiæ conuertentur. sup. de ap. pastoralis. in fi. & inf. de cle. non resi. cùm ad hæc. (Suspendatis) per hoc non derogatur. 122. dist. nullus. & c. præter. vbi dicitur quòd suspensus est ipso iure, quod tantùm loquitur de sacerdote qui tantùm suspenditur à missa. Hic autem loquimur de alijs sacris ordinibus, & etiã pœnas alias imponit. Nos dicimus, q; ab officio non tantùm sacerdotũ, sed etiam clericorum est abstinendum. inf. eo. c. vlti. & non solùm à missa, sed etiam ab alijs officijs etiam minoribus. 81. dist. si qui sunt. 22. dist. præter. Imò nec etiam beneficium habebit, nec etiam cùm alijs sedebit, & sic nec electionibus intererit. arg. prædicti. c. præter. & idem dicendũ in omnibus ordinibus sacris, & quidam in minoribus idem dicunt. arg. 1. præter. & inf. eo. c. vestra.

☞ †Nec tamen hæc decret. quæ dicit suspendendum antiqua iura tollit, quæ

[a] Si pro contumacia. Adde Feli. q istud dictũ refert, & seqtur in decre. c. ex literis. colũ. 8. in fi.

dicunt eos suspensos ipso iure, cùm hic loquitur, quando erat occultum ante probationem, & sententiã, vnde oportebat, quod ante sententiam suspenderentur, vel loquitur quando tantum erat suspicio. sup. eo. c. 2. Vel dic, quòd licet quilibet posit sua authoritate recedere ab officijs publici fornicatoris, potest etiam contra eum procedi ordine iudiciario, per quem aliæ pœnitentiæ imponentur illi, & propter ea grauior est pœna iudicis, quàm iuris, quia pœnam iuris credimus cessare, si cesset à peccato. arg. inf. eo. c. vlti, quantum ad hoc, vt alij possunt audire eius officia. Ipse tamen non debet celebrare sine dispensatione, & absolutione ex quo notum fuit crimẽ eius. 81. dist. ministri. & not. 50. dist. sacerdotes. sententia autem iudicis non cessabit, nisi restituatur de magna gratia. Itẽ nisi per sententiam priuetur non poterunt eius beneficia alijs conferri. Et ideò necesse est monitionem præcedere, vt hic dicit, & sequens cap.

3 † Si autem à prælato suspensus esset, possent eius beneficia alijs conferri, quia vacat ecclesiã, sup. de æta. cùm bonæ. Secùs in beneficijs suspensorum à canone, vt hîc, & licet talis differentia sit inter suspensos à canone & suspensos ab homine, in exhibitione tamen sacramentorum non est differentia, vt nota. inf. de hære. c. 2.

4 † Item si suspensus à canone celebrat non est irregularis. arg. inf. de cler. excõ. mi. si celebrat. in prin. secùs in suspenso à iudice. 11. q. 3. si quis presbyter. excommunicatus autem à canone benè fieret irregularis si celebraret. inf. de sent. excom. cùm illorum. vel dic aliter, vt not. inf. de schis. c. 1. de cler. excom. mi. si celebrat. Suspensi) per tantum tempus q̃d scandalum & infamia contra eum augmentatur, & relinquo hoc in arbitrio boni iudicis, vel non expectabuntur nisi quousq; post suspensionem citentur.

CAPVT V.

SVPER EO. (Literas) à nobis super restitutione sua, secùs si conquereretur de iniusta sententia, vel suspensione, quia tunc valerent literæ, & procederetur per eas non secundum formam literarum, sed secundum iuris ordinem. sup. de rescrip. super literis. Vel potest intelligi speciale in hoc casu vt teneatur facere mentionem de serie processus. sup. de rescrip. dilectus filius abbas.

CAPVT VI.

SI AVTEM. (Liceat) authoritate sua. (Portionibus) id est præbendis.

CAPVT VII.

1 *Quando abstinere liceat ab officijs sacerdotis criminosi. & vide in num. 2. & 3.*

VESTRA DVXIT. (Nullus) 32. dist. nullus præter. (Legitur) 15. q. vltim. c. vlt. (Cæterum) soluit prædictã contrarietatem. (Condemnatur) dicitur etiam notorium, quòd ita se exhibet oculis hominum, quod non est inficiationi locus. (Toleratur) supple & est inficiationi locus. (Pœnæ occultum) licet sit notorium per famã, si enim esset notorium, quòd teneret eam in domo, nihil prodesset sibi sua negatio. 2. q. 1. de manifesta. Alij dicunt, quòd si publicè teneat eam in domo, dummodò diffiteatur se cognoscere eam, non est vitandus à missa.

1 Abstinere) † sic abstinere licet occulta esset fornicatio, vel etiam si esset aliud crimen quàm fornicatio à proprio sacerdote in his officijs, quæ ab eo audire non cogitur, & ab his sacramentis, quæ in eo recipere cogitur, qualia sunt, quæ habes inf. de pœ. & remis. omnis. & etiã est sic faciendum, si ex eius abstinentia contra talem sacerdotem, sed fornicatorem, & toleratum scandalum non generetur, aliàs autem non licet abstinere, nã & dominus corpus suum dedit Iudæis. de consec. dist. 2. non prohibebat. & cap. seq. & ar. 6. q. 2. si tantum. 8. q. 4. nonne. (Peccandi) & hoc bonum. (Si talium) quia cum contemptu: & quasi minoris efficaciæ & hoc malum.

2 Operis) † & hoc dicimus generale, quòd omnium suspensorum à iure etiã sine sciẽtia hominis, si crimina pro quibus ius eos suspẽdit ab officijs, vel quocunq; alio actu sunt notoria per facti euidentiam, quòd cuicunq; licet eos vitare in his, quæ eis interdicta sunt, licet adhuc ijdem suspensi tolerentur à suis prælatis, & idem dicendum videtur in regularibus, quia & ipsi suspensi à iure dici

dici possunt, sed & si crimina pro quibus à iure suspenduntur, sunt occulta, quantumcunque sint grauia, vt simonia, homicidium, & huiusmodi: tamen euitari non debet in his, quæ ab eis recipi debent de iure. arg. hîc de consec. dist. 2. non prohibebat. & idem videtur etiam dicendum in occulto excommunicato. 6. q. si tantum. sup. de offi. ord. si sacerdos.

3 †Euidentiam) puta quia mulierem suspectam tenebat in domo. 32. q. 1. c. 1. sup. eo. si quis. sed si clericus inuentus sit coire cum muliere, propter hoc tamen vitari non debet ab eo, nisi aliàs sit notorium, vt hîc. (Recipiantur) notorij autẽ fornicatores suspensi sunt ipso iure, vt hîc. argu. à contrario sensu. 32. dist. §. verùm. 81. dist. si qui sunt ministri.

CAPVT VIII.

TVA NOS. (Habentibus) Non in domo, quia tunc secùs. 2. q. 1. cap. de manifesta. (Conueniuntur) id est, interrogantur (Notorium facti) puta quia mulierem suspectam secum tenebat in domo & lecto, & quia confitetur, vel non diffitetur, vel si filios habet de aliqua muliere. inf. de diuor. significasti.

1 †Notorium) fama procedit ex sententia, & aliquando ex suspicione. Item ex certo authore, & aliquando ex incerto. de consec. dist. 4. sanctum. hoc adducit inquisitionem, nisi à certo homine æmulo, vel inimico habeat originẽ, inf. de accusa. qualiter. 2. manifestum autem solitum ordinem iudiciariũ requiret nõ inquisitionem, nisi sit infamatus. 2. q. 8. c. 2. si tamen manifestum ex certa scientia & certo authore ꝓcedit, etiam quod probari potest. ff. de testa. hæredes. §. 2. occultum etiam aliquando dicitur quod probari potest. C. de app. eos. §. 1. sæpè autem dicitur notorium manifestum. 2. q. 1. manifesta.

2 †Notorium facti triplex est, primum est notoriũ facti actu transeuntis, quod ita habet euidentiam rei, quod negari non potest probabiliter, vt si episcopus cœpit ministrare bona ecclesiæ. sup. de transla. præla. quanto. idem si quis in conspectu populi occideret aliquem. Et dicunt quidam, quod in hoc notorio, licet sit occultum iudici, si detur sic petitio vel accusatio, cùm talis episcopus transtulerit se ad talem episcopatũ sine licentia Papæ, peto eum amoueri, vel cũ talis talem in præsentia multorum occiderit, q̃d inficiationi locus non est, peto eum puniri, & ex quo ita ꝓponit, potest procedere tanquam in notorio. i. lit. non contest. 2. q. 1. manifesta. & c. de manifesta. & c. quæ lotha. sup. de iureiur. ad nostram. Et dicunt non esse necessariam litis contest. vbi absens est accusatus & contumax. Si autem præsens esset, faceret fieri lit. contest. & oportebit hunc probare duo, scilicet quòd fecerit homicidium, nec hoc sufficit, nisi probauerit publicè factũ. Alioquin non posset condemnari ex quo sic formata est petitio, cui debet sententia conuenire, vt sup. de or. cog. cùm dilectus. §. fi. & sup. de proba. licet. sine probatione autem nunquã aliquem condemnabit. 2. quæst. 1. nos in quenque. & c. Deus omnipotens. & tali notorio nõ auditur quis appellans. sup. de app. proposuit. Et sic appellatur notorium potius qualitate facti, puta quod publicè factum est, quàm quia sit iudici notum, & in hoc notorio debet præcedere aliquod de illis, qui continentur. inf. eo. in glo. quidam autem. & hoc notorium actu transiens satis probabiliter negatur à præsente. inf. de sortile. ex tuarum. Si autem sit notorium interpellatum, semiplena probatio requiritur, inf. de vsu. cùm in diocesi. Si autem sit continuum[4] nullus ordo reqritur, nec probatio, vt si clericus in carcere teneatur. sup. de ap. dilectus. vel si in domo publicè teneret concubinam. 2. q. 1. de manifesta. vel

[4] *Si autem sit continuũ. ad Inno. hic vide Card. optimè declarantem in consi. 56. incip. in elucidatione præmissi dubij. col. 2. versic. Ad quod respondeo. et ad dicta Inn. hic vide etiã Fran. Areti. in consil. 165. col. 7. in fin. & col. seq.*

sta. vel contra iuramentum dominum persequitur continuè. supr. de elect. venerabilem.

3 †Item notorium est iuris. ff. de sta. ho. ingenuum. inf. eo. c. fi. sup. c. proxi. & si negetur requiritur probatio. sup. de sen. & re iud. sicut. notorium præsumptionis est, per quod præsumitur filius, quia natus est de nuptijs. ff. de in ius vo. quia habes etiam alia exempla. 32. q. 1. c. 1. sup. de præsump. tertio. 2. q. 1. de manifesta. & c. quale. inf. de emp. ad nostram. inf. de pig. illo. Alij dicunt, quòd in his duobus notorijs, scilicet iuris & in notorio continui facti, sine accusatore & teste proceditur, nec potest appellari, vt in concordantijs positis. sup. vbi de eis tractauimus. In notorio autem facti actu transeuntis, & interpellati, non admittitur directa accusatio, nisi cum ordine iudiciario, & admittenda est appellatio, sed potest indirectè procedi in talibus notorijs. s. inquirendo, & sic potest intelligi Authen. vt iudi. sine quoquo suffra. §. necessitatem. & C. de accu. ea quidem. Nec obst. decre. sup. de elect. bonæ me. ma. & c. venerabilem. sup. de app. cùm sit. inf. de verb. sig. ex parte. vt ibi not. citatio autem semper est in quolibet notorio necessaria, vt sup. de iureiu. ad nostram. hoc autem licet sit securius, non tamen denegamus posse sustineri, quod dictum est. sup. eo. glo. & inf. eo. glo. quidam autem dicunt.

4 †In notorijs autem præsumptionis necessarius est omnis ordo iuris, sed sufficit probare circumstantias, & præsumptiones etiam, si non probetur factum. arg. in præalleg. decre. tertio. & 32. q. 1. c. 1. Quidam autem dicunt. s. secundum primam opinionem sufficere, & etiam necesse esse ad hoc, vt possit procedi in tali notorio actu transeunte, quòd literas receperit à fide dignis. argu. sup. de post. c. 1. 2. q. 1. c. fi. in Authen. vt iudi. sine quoquo suffr. §. si quis autem. & §. necessitatem. vel etiam per publicam famam, vel per denunciationē officialis. C. de accus. ea quidem. & quòd faciat citari partes nam merita causarum etc. sup. de sen. & re iudi. inter. vt sup. de iureiur. ad nostram. 3. Notorium verò deprehenditur loco, quia fit in publico, non in domo occulta, & propter astantes, qui sunt multi tot. s. quòd non inueniretur aliquis, qui possit tot inuenire, qui contrarium dicerent, puta tota vicinia vel maior pars, vel tot quod inficiari nō potest, pterea tempore, puta die, nō nocte, & ex multis alijs circumstantijs, quas discretus iudex videbit. ff. de instit. sed & si. §. 1. & 2. ff. de iur. & fac. igno. l. regula. §. 1. 2. q. 1. §. quando autem. ff. de verb. obli. continuus. §. 1. & tunc quando factum est notorium, sed persona delinquens occultatur, locum habet, vt quidam dicunt, quòd proceditur, quasi in notorio. ar. sup. de testi. cog. c. peruenit ad nos. & no. sup. de elect. bonæ me. ma. & de tali notorio actu transeunte loquitur inf. de ver. sig. si ex parte in Christo. & c. seq. sup. de ap. cùm sit ro. §. vlt. & c. proposuisti. sup. de fil. presbyt. conquerente. sup. de transla. præla. c. quanto. hi etiam, si notoriè delinquentes, non sunt audiendi appellantes. 2. q. 6. §. sunt. sup. de app. cùm sit ro. §. vlt. & c. proposuit.

5 †Sed quod est mirabile, post latam sententiam etiam executioni mandatā, cōtra eam poterit de nouo perpendi iudicium. i. agitari. C. de accu. ea quidem. Non mireris, quia alibi non licet appellare, & tamen causam agere licet, vt in supplicatione. C. de preci. impera. offe. aut. quæ supplicatio. & retractabit prima sententia, siue processus, si probauerit falsum esse, q obijciebatur, vel etiam non notorium. C. de accu. ea quidem. quāuis hoc difficile videatur. Sed contra videtur, quòd non debeat citari notorio actu transeunte. sup. de elect. bonæ me. mag. & c. venerabilem. & etiam q non sunt in tali notorio recipiendæ probationes. 2. qō. 1. de manifesta. & c. quæ Lotharius. sed illa habent locum in notorio, quòd in conspectu iudicis contingit, vel in notorio continuo, vel ibi interuenit citatio, vt not. sup. de app. cùm sit ro. vel dicas generaliter in quolibet notorio posse pcedi sine citatione, hoc non placet, & sine probationibus, non propter hoc reuocabitur sententia, nisi constet contrarium, vt sup. dictum est. sed melius est, vt modo prædicto procedatur, nisi fortè periculum vel scandalū esset in mora, & sic potest intelligi, quæ continebatur. supr. de elect. bonæ me. mag. & c. venerabilem. & fortè non est differentia inter notorium actu transeuntis, & actu interpellatum, sed in vsurario manifesto quædam constituuntur specialia, vt not. inf. de vsur. cùm in diocesi. & c. quia.

†Sed quid dices negatione fit res dubia,

bia, ergò vbicunque negabitur, non seruabitur dictus processus. C. de inge. & ma. l. 4. Respond. sicut dictum est si præsentes sunt, & negetur, bonum est quòd seruetur ordo iuris, & in cautionibus & in alijs. ff. de custo. & exhi. reo. diuus. ar. 2. q. 8. c. 1. & 2. & si non fuerit præsens vel recesserit, tunc nō seruatur ordo. Vel dic illud habere locum, in quibus probabiliter potest esse inficiatio, vel dic quod est dubium, ideò requiruntur probationes, & quia notorium ideò proceditur sine ordine, & sic diuersis respectibus aliquid dicitur dubium & notorium, sic etiam ordine non seruato proceditur, si de maleficijs notorijs excipiatur contra electum vel testem, & loquitur sup. de elect. bonæ me. mag. & c. venerabilem.

6 † In alijs autem præter maleficia, puta in contractibus non credimus locum habere prædictū processum, imò in ipsis seruabitur ordo iudiciarius, quia ibi tempore prædicti contractus, & ante & post contractum multa sunt & interueniunt etiam extra id, quod agitur, quæ homines non audiunt, vel nō notant notabiliter. Item quia quæ consensu, vel verbis, vel re contrahuntur, non possunt talia ita esse notoria. ff. cōmo. si is. §. vlt. ff. de act. & obli. l. 1. & 2. Idem dicitur de possessione, quæ licet consistat in facto, habet tamen aliquando aliquid iuris. ff. de acqui. pos. l. 1. §. acquirimus. & l. possessio. Præterea alia ratione reprobamus processum notorij in contractibus, quia si præsens esset reus, fortè haberet exceptiones suas, & alius est modus subueniendi actori. scz. per excōicationem, vel missionem in possessionem. sup. vt lit. non contest. tuæ. & c. quoniam. Sed dices idem etiam potest dubitari in criminibus, quia fortè ad suam defensionē fecit homicidium, vel quia transiuit ad episcopatum authoritate Papæ, vel quòd est denunciatus post appellationē. sup. de transla. c. vlti. sup. de resti. spo. olim. inf. de sent. excō. per tuas. Item remediū aliud actor habet contra eum. C. de requi. re. & ff. eo. per totum. Sed dicimus, quod speciale est in maleficijs, quia interest reipublicæ ne maleficia remaneant impunita. inf. de sen. excō. vt famæ. quod proceditur sine ordine, & tamen necessariū est, quod non solùm probet maleficium, sed etiam qualitatem facti. s. quod homicida insultum fecerit, & occiderit, & sic de omnibus alijs, quia aliàs est inficiationi locus. ar. ad prædicta. de restit. spol. olim. & c. cùm ad sedem. 2. q. 1. quæ Lotharius. Quidam dicunt quod si negetur notorium, semper est probandum notorium, vt ff. qui satisd. cog. si verò. §. vlt. & hoc in absentia partis probari potest. argu. sup. de pac. c. interposita. §. vlti. & postquam probauerit notoriū, tunc admittentur probationes super principali, sed prius dictum magis placet, cùm hoc sit prolongare lites, & circuitus adducere. Nulla tergi.) tale notoriū facti, puta quia mulierem suspectam secum tenet in domo vel lecto, & quia confitetur, vel non diffitetur, vel si filios habeat de aliqua muliere. inf. de diuor. significasti. Illud factū vel potius maleficium dicitur notorium, vel homicidium, & adulterium, quia pluribus notum est, etiam si circumstantiæ non sint notæ, quæ excusant, vel aggrauant maleficium, vt puta quia iudex est qui occidit, vel etiam alius, sed ad sui defensionem, vel etiam adulter non tenetur, quia ignoranter eam cognouit, vel quia supposita, vel quia parentelam ignorabat inter se & vxorem suam, sed certè in hoc casu quando quis teneat aliquam pro vxore, nō videtur habere locum processus notorij, quia tunc non est notum maleficium, licet notorium sit factum. s. quod tenet & cognoscit talem mulierem, quod non est peccatum, nec de genere peccatorum, nisi & ipsa consanguinitas esset notoria, non dico viro, sed alijs, ita quòd possit censeri notorium, nō enim est necesse ad hoc, vt processus notorij habeat locum, quod sit notum partibus, sed quod in veritate sit notoriū, quia si velles dicere, quòd oportet omnes circumstantias excusantes maleficium esse notas, sequeretur quod nullum maleficium posset esse notorium, quia nullum est, quod non possit habere aliquam circumstantiam, quæ possit excusare maleficium.

☞ † Sed contra non dicitur factum notorium, nisi quando non est inficiationi locus, etiam quando non potest vlla tergiuersatione celari, vt hîc. 2. q. 1. de manifesta. Sol. non dicitur, quòd maleficium nō possit excusari, sed dicit quòd ipsum factum, quod dicitur maleficium, non potest celari, quin sit factum notorium, id est, si sit notorium factum, habet locū processus sine iudiciario ordine, processus autem iste extraordinarius, de quo loquuntur canones, rarò locum habet secundum canones.

7 †Item not. quòd imputatur accusato, qui habet legitimas causas inficiandi, quod citatus nõ venit, & proceditur ad inquirendum de circumstantijs non notorijs, etiã si p̄senti accusato incumberet probatio, habebitur pro ꝓbato, ex quo absens est, alioqn si non absenti, & nõ præsenti incumbebat probatio, iudex ad sui instructionē probationes recipiet. Item & procedetur ad pœnam huius contumacis, sicut fuerit iustum, eius contumacia non obstante. sup. de elect. bonæ me. mag. 2. q. 1. de manifesta. sed si venerit audiantur excusationes eius. 2. q. 1. Deus omnipotens. & si aliqua pœna imponatur eis, vel si aliquod mandatum fiat eis occasione malè facti, eo non existente contumace, & non facta legitima inquisitione de nõ notorijs, illud vel erit nullum, vel erit reuocandum tanꝙ iniustũ.

8 †Item monitio iudicis, quæ monet reum, quod satisfaciat non habetur pro citatione, quia monitioni non teneretur parere, si habet iustã excusationem. sup. de præsumpt. c. dudum. 14. q. 1. quisquis. arg. cõtra. sup. de rescrip. si quando. vbi dicitur, quod per literas debet se excusare, sed ibi loquitur de honestate. Alij dicunt & fortè benè, quòd in notorijs post citationem potest procedi, si citatus non mittit sufficientem responsionem. argu. inf. de cleri. non resi. ex parte. & duobus capitulis sequentibus. Item si sit factum, vbi requiritur purgatio, videtur quod ad purgationem vocari debet. argu. inf. de senten. excom. si verò. & idem videtur, quod ad sententiam sit vocandus. C. quomodo & quando. l. ea quæ. 3. q. 9. per totum. & alij tamen cõtradicunt in contumacibus, & illa loquuntur in absentibus non contumacibus, sed accusatori imputaretur, si sciret legitimas accusationes accusati, & eas non diceret, & prouidetur in hoc casu accusato secundum tenorem. l. ff. de iudi. l. si prætor. Item dicimus, quod licet in notorio possit procedi lite contestata, & seruato alio ordine iudiciario, quando partes sunt præsentes, nihilominus tamen dicimus posse procedi præsentibus eisdem etiam lite non contest. nec alio iudiciario ordine seruato, sicut & quando reus absens est & cõtumax præter citationem quæ semper est necessaria.

9 †Item post citationem necessarium a est ei exponi factum [a], pro quo citatus est, & quod audiatur defensio eius, & si hoc non fiat, satis dici potest non tenere sententiã super notorio latam, sic enim in alijs causis, quæ requirunt ordinem iudiciarium, nõ valet sententia quæ fertur non cognito de causa, & sic intelligitur. C. de sen. & inter. om. iu. l. prolatam. C. de accus. si accusatoribus. & l. absentem. Item videtur etiam in notorijs, vbi & si non omnis, aliquis tamen ordo seruandus est. sup. de iureiur. ad nostram. 3. sed audiantur eius accusationes, licet super eis non admittitur probatio, nihilominus tamē si est notorium in veritate, tenet sententia, & hoc si ipsum probetur coram illo, coram quo petitur sententia pronunciari nulla, iudicabitur sententiam debere manere ratam, secus tamen videtur in alijs iudicijs, quæ requirunt ordinem iuris, quia ibi si nullæ probationes reciperentur super quæstione, de qua agitur, non teneret sententia vt dictum est, quidam tamen aliter dicunt.

10 †Item dicitur, quòd si accusatus est absens & contumax, quòd tenet contra eum sententia, etiam nullo ordine seruato, dummodò ei coram quo petitur sententia pronunciari nulla, propter defectum ordinis probetur factum notoriũ, nec ex aduerso corã eodem iudice, probabitur aliqua excusatio. Imò plus dicit, quòd in hoc casu, non est admittendus ille, qui fuit contumax ad probandum excusationem, sed in primo casu, quando non fuit contumax in primo iudicio, sed si iudex contra ius litigatoris voluit admittere eius excusationes, tunc secundus iudex, qui cognoscet, an nulla sit sententia, benè admittet probationes super eius excusationibus. Melius tamen potuit sibi prouidisse, si appellasset ante sententiam, quando probationes super suis excusationibus nõ admittebat, quia tunc hoc solo, quod sententia lata esset, post talem appellationem cassaretur sententia lata, aliqui tamē aliter dicunt. Item b dicimus [b], quòd etiam si iudici non sit factum verum notorium, dummodò verè sit notorium, licet iudex peccet si fert sententiam, antequam probetur factum sibi notorium, respondeo eius sententia irreuocabiliter tenet. Itē dicimus, quòd non solùm factum, sed etiam possessio & contractus possessionis possunt esse notoria, licet in eis rarò debeat procedi secundum formam notorij, sicut & in eis rarò proceditur in forma inquisitionis, hoc plus placet, quàm ea quæ notantur in

a *Factum. Ad de Abb. qui hoc alleg. & refert in c. ecclesia sanctæ Mariæ. colũ. 3. in fin. sup. de consti.*

b *Item dicim⁹. Adde quòd hoc dictũ refert, & sequitur Abb. in c. cùm olim. supr. de sen. & re iud. & ibi de ei⁹ veritate, vide per Feli. col. 8. versi. hic, & his similia.*

tur in glo. fama & quidem. (testis) 2.q.6. de manifesta. (Euidentia) puta quia non secum teneat eam in domo, & in camera, sed communiter dicitur quòd eam cognoscat.

CAPVT IX.

A NOBIS. (Naturale) sup. eod. c. 1. contrarium ibi tamen soluitur.

CAPVT X.

QVAESITVM. (Notorium). De hoc notatur sup. eod. c. tua. (Euidentiam) scilicet quia tenet mulierem in domo vel filios habet.

TITVLVS III. DE CLERICIS CONIVGATIS.

CAPVT I.

SI QVI. (Relinquenda) 32. dist. si qui verò contra. 12. q. 1. quia. Sol. illud loquitur, vbi timetur scandalum, vel illud de pauperibus clericis, & non intitulatis, quibus non ex debito, sed ex eleemosyna est benè faciendum, vel illud fuit dispensatio in nouitate gentis Anglicorum, vel illud vetus, hîc autem quòd dicit hæc decre. hodie seruatur.

CAPVT II.

SANE. (Nisi fortè) licet enim habeant vxores, si ipsę & mariti voluerint vouere castitatem, possunt habere beneficia.

CAPVT III.

QVOD A TE. (Redire) ff. de colle. illic. l. 1. in fi. 16. q. 6. de lapsis. & cap. cognouimus. sup. de renun. ex transmissa. 17. q. 4. quicunque. Contra. 27. q. 1. si quis rapu. 12. q. 2. nulli licet. 18. q. 4. sunt qui opes. in Authen. de mona. §. si verò reliquas. inf. de condi. ap. verũ. Sol. dicunt quidam aliud est, cùm sponte recedit, quo casu, nihil recuperat vt in contrarijs: aliud cùm iudicis authoritate recedit, quo casu, omnia recuperat, vt hîc & in concordantijs.

Sed contra hoc videtur, quòd non debet ei ꝓdesse iudicis authoritas, cùm ad hoc sua culpa deuenerit. ar. ff. cõmo. l. si vt certo. quamuis non possit dici culpa, si in minoribus contrahat matrimonium propter hoc dixerunt alij, quod sicut in dote, vel donatione ꝓpter nup. intelligitur conditio. s. vt duret durante matrimonio, Sic & quando ingressu suo aliquis donat aliquid ecclesiæ. C. de rei vxo. act. l. 1. secùs si aliàs donet, quia tunc nil reuocabitur, nisi expressè dicta sit conditio. inf. de condi. ap. verũ. Alij dicunt hoc c. cum concordantijs intelligi de benignitate contraria de iure cõmuni. Alij dicunt, quod si res aliquas donat expressè, non potest eas reuocare, sed si tacitè, ipso. s. ingressu ecclesiæ secùs est. arg. C. si pen. ap. l. 3. Alij verò dicunt, ꝙ si simpliciter facta est donatio, nunquã est reuocanda. C. de dona. l. irritam. C. de reuoc. dona. si donatione. hæc autem facta sunt sub conditione, si ibi permaneret.

CAPVT IIII.

SANE. (Sacerdotes) Nuncupanda. supple & propter hoc priuati ecclesijs fuerunt etc.

CAPVT V.

1 *Dispensatio quando non teneat.*
2 *Criminosus promotus ad aliquam ecclesiam, an accusari possit de crimine quod priùs habebat.*
3 *Ad denunciationem criminis, nullus excluditur.*
4 *Recusatio vel appellatio criminosi, cuius crimen per confessionem est notorium, an admittenda sit.*

DIVERSIS. (Cithara). i. vita contemplatiua cum coniugali. (Contuleris) repete quæ diximus supr. de elect. nostri. & de fil. presby. veniens. possunt etiam aliter solui contraria ibi posita, qa hîc intelligitur dispensasse.

1 †Quotiescunque enim aliquis facit aliquid contra ius, & illud tale est, in quo possit dispensari, dispensasse intelligitur [a], vt hîc. & sup. de fil. presby. veniens. sup. de biga. c. 2. veruntamen est vbi seruet ordinem, & cum causæ cognitione facit dispensationem: vt not. in decre. veniens. alius potest venire contra scilicet superior & successor, sed ipse non, vt hîc. & 81. distin. quicunque. 51. distinct. quem in aliquo. & credunt quod in hoc casu propter inordinatum processum, scilicet puta, quia non præmissa cognitione est dispensatũ, possit reuocari dispensatio & puniri dispensator, ipse tamẽ sine peccato tenet beneficium quousque dispen-

a *Dispensasse intelligitur. Adde quòd in hoc contrariũ videtur tenere ipsemet Innoc. in c. veniens. de fil. presbyte. sed pro concordia. vide Abba. in. c. inferiora. suprà de elect. col. 2. qui intelligit dicta hic in principe. et dicta in d. c. veniens. in inferiori à principe.*

dispensatio reuocatur, sicut hîc probatur, & tenet dispensatio, contrarium est in diffinitiuis sententijs quæ non reuocatur. C. de sent. & interlo. om. iu. prolatam. Si autem dispensatio non teneret, quia in casu indispensabili ordinasset, vel dispensasset: tunc etiam ipse posset contrauenire. 55. dist. pœnitentes. supr. de fil. presby. c. pen.

2 †Item dicas quòd si criminosum promouet episcopus, vel irregularē ad aliquam ecclesiam vel ordinem, episcopus de crimine vel irregularitate quam prius habebat, & sciebat, accusare non potest, quia mores eius quos approbauit, reprobare nō potest. ff. de adul. si vxor. in fi. arg. 4. q. 3. si quis te.

3 †Sed potest denunciare crimen eius, ad denunciationem enim quilibet tenetur, & nec facto suo vel promissione potest ad eum citationem excludi. sup. de iureiur. quemadmodum. & c. vlti. 2. q. 1. si peccauerit. sed si coram ordinatore de huiusmodi crimine vel irregularitate accusetur, benè potest facere iustitiam, nulla enim potest eum repellere à iudicando, cùm si propter suspicionem diceretur repellendus, non ab ordinato, sed potius ab accusatore posset hoc dici, quia præsumitur velle suum defendere factum, sed si inquirendo vellet procedere, dicunt quidam quòd benè posset tali exceptione repelli. Tu crimen meum nosti heri, sicut hodie, & hoc satis videtur iustum, si inquisitor hoc fateatur, vt hîc, vel aliàs notorium esset quòd sciret, sed si inquisitor hoc non fateatur, non videtur quòd aduersarius sit admittendus ad probationē exceptionis, cùm non possit probare exceptionem, nisi confiteatur de crimine suo, & in confitentem nullæ sunt partes iudicis. ff. ad leg. Aquil. proinde.

4 †Item cùm per confessionem fit notorium crimen eius, non debet audiri recusatio eius, nec appellatio. sup. de appel. cùm sit ro. & c. nouit. Alij tamen contradicunt, scilicet, quòd semper est admittēda exceptio, nec opponitur hæc exceptio, cùm sit declinatoria iudicij, nisi in princ. vt not. sup. de excep. pastoralis. ar. contra. sup. de fil. presby. veniens. Sol. illa loquitur, vbi nullo ordine iudiciario seruato fuit spoliatus, & erat notorium defectum ordinati esse notum episcopo, vnde cùm ante spoliationem non habuit potestatem proponendi exceptionem, potest proponere pòst, secùs vbi seruatur ordo & facultatem habet excipiendi, quando autem ordinatori licet excipere contra ordinatum, dic vt not. sup. de æta. & quali. & or. præfi. accepimus.

CAPVT VI.

1 *Consuetudo an & quando possit matrimonium impedire.*

CVM OLIM. (Orientalis). 31. dist. nicena. quoniam viro. (Consuetudo) Nota. †quòd consuetudo impediret 1 suspendit vsum matrimonij, & multò fortius impedit contrahendum. inf. de cog. spi. super eo. 32. distinct. placuit. Contractum autem & ratum licitè non dirimit, ita quòd possit cum alio contrahere, nec cōtradicit. inf. de diuor. gaudemus. quia ibi non loquitur de rato.

CAPVT VII.

IOANNES. (Gaudere) vt inf. c. proxi. nisi priuilegium illius canonis. 17. q. 4. si quis suadente. Tamen si ter monitus non dimiserit negotiationes, & alia quæ clericis prohibentur, hoc enim priuilegio priuabitur. sup. de vi. & honest. cler. c. vlt. inf. de sen. excom. in præsentia. inf. de apo. c. 1. vbi not. Quidam tamē intelligunt prædicta c. scz. de apo. & de sen. excom. loqui in casu speciali, quod non gaudeant priuilegio canonis, si qs suadente, quando violentias inferunt, vel arma portāt, sed si aliàs vt laici agant in negotiationibus, & alij huiusmodi gaudent prædicto priuilegio canonis, sed non alijs.

CAPVT VIII.

EX PARTE. (Abiectam) & nihilominꝰ seculares negotiationes exercerent. (Iustitias) sup. eo. c. proxi. supr. de vit. & honest. cler. c. vlti. secùs dicimus in depositis, quia & habitum portare debent, & in omnibus clericaliter viuere. 81. dist. dictum. & gaudent priuilegio. c. si quis suadente.

CAPVT IX.

VT CONSVLTATIONI &c.

TITVLVS

TITVLVS IIII.

DE CLERICIS NON RESIDENTIBVS.

CAPVT I.

NON LICEAT. (Transire) nisi cum authoritate Papæ. suprà, de translat. inter corporalia. (Manifesta) scilicet ambitio dignitatis vel diuitiarum.

CAPVT II.

EX GESTIS. (Depositus) id est, à dignitate remotus, nam in amotione cardinalis synodum congregat: & super ipsius amotione totius synodi consensum habitum, imò Papa fecit depositionem.

CAPVT III.

QVIA NON. (Inhibemus) pœnam horum habes. infr. de præbend. & dig. de multa. (Ministerium). i. dignitas. Vel potes intelligere de quolibet beneficio, quod requirit residentiam, vel ex consuetudine, vel priuilegio, vel statuto ecclesiæ, vel alio legitimo modo (persona) nisi esset annexa præbenda. inf. de præbend. & dignit. ad extirpandam.

CAPVT IIII.

RELATVM. (In Lateranens.) sup. eo. c. proxi. (Beneficium) id est, dignitas, quod ex eo apparet, quod in concilio non fit mentio, nisi de dignitatibus & ecclesijs, vel potes intelligere de quolibet beneficio, & benè fit de eo mentio in proxi. sup. c. vbi dicit ecclesiasticum ministerium (cōtradicunt) quia non stant in eis nisi caueant. (Admitti) dic si præsententur tales. (Suorum prælatorum) Nota. inferiores prælatos dare licentiam eundi ad scholas & alibi. (Pro alijs) inf. eo. decætero.

CAPVT V.

FRATERNITATI. (Commendatitijs literis) 72. distin. per totum.

CAPVT VI.

CONQVERENTE. (Silentium) Nota. quòd si quis non residet in ecclesia sua, vel habet alia beneficia, quod potest agi contra eum [a] vt amoueatur ab illo beneficio.

CAPVT VII.

DECAETERO. (Subtrahi). Specialis gratia fuit, vel dic, hoc esse ius commune, vt quamdiu canonici & alij clerici dio. vel alij subiecti suis prælatis, siue episcopis, siue alijs, qui habent super eo ordinariam, & immediatam iurisdictionem, quod habere debent sua beneficia, vbi fortè affectarent. ff. si quis cau. l. 2. §. vlti. Item oportet, quòd necessitas & vtilitas, vel episcopi vel ecclesiæ adsit. inf. eo. ad audientiam. aliàs enim cùm non pertinet ad officium suum, non posset eis præcipere. 7. q. 1. quia frater. & not. sup. de temp. ordin. ad aures. (Victualia) 10. q. 3. relata.

CAPVT VIII.

1 *Prælatus vel clericus non residens in ecclesia, priuandus est, si solum admonitus sit, & non redeat, nisi iusto impedimento impeditus fuit.*

EX PARTE. (Vocatus) inf. eo. ex tuæ. Not. sufficere solam monitionē, quod redeat ad ecclesiam, nec est necesse eum citari ad ecclesiam, & hæc est ratio, quia nō potest esse nisi notorius excessus eius. inf. eod. c. 1. & 2. tamen si iste iustam excusationem haberet, quare non redijt, totum reuocabitur. 7. q. 1. præsentium. 4. q. 5. c. 1.

CAPVT IX.

QVALITER. (Reuocatus) Nota. capitulum reuocare episcopum, quia per hanc reuocationem à canonicis factā, Papa mandat ad electionem alterius procedi. (Eligatis) No. nullam superioris sententiam esse necessariam contra hunc absentem, sed solum reuocationē sufficere, vt canonicè procedatur ad alium eligendum. arg. contra inf. c. proxi.

Nos credimus quòd quantumcunque subditi moneant prælatum, vel socium de redeundo: non tamen possunt procedere ad eligendum sibi superiorem sine authoritate illius, in cuius manibus potest renunciare, vel qui iurisdictionem habet super eum, vt eum remoueat, quia inferior etc. 21. distinct. inferior. & cap. sequent. sup. de transact. inter.

[a] *Contra eum. Tamen intellige nisi docuerit, quòd per se, vel per alium deseruierit, ita intelligit Petr. de Anch. Inno. hic. & consi. 17. col. 1. versic. quædam sunt beneficia incip. cōsilium super primo dubio.*

CAPVT

CAPVT X.

INTER QVATVOR. (Expectati) secundum formam contentam. inf. c. proxi. vel dic hoc præfigi à iudice. (Impedimento) Nota, quòd etiam si sine iusta causa abfuerit, si tamen postea incipiat legitimo impedimento teneri, non priuabitur ecclesia, & est hoc ea ratione, quia monitio debet præcedere. Monitio autem cùm impeditus est, eam arctare non potest. sup. de elect. bonæ memoriæ etc.

CAPVT XI.

1 *Absens, an semper sit expectandus, & quanto tempore. in num. 2. & 3.*
4 *Vagationis delictum sufficit ad priuationem ecclesiæ.*
5 *Edicta publicè proponi sufficit, licet ad citatum non perueniant.*
6 *Quamuis prælatus sit excommunicatus, non tamen debet à prælaturæ administratione cessare.*

EX TVAE. (Fraudulenter) Semper p̄sumitur fraus, cùm semper debeat ecclesiæ seruire, vnde cùm sit in culpa magna iustè comparatur fraudi. ff. de verb. sig. ma. ff. manda. si fideiussor. in prin. ff. depo. quod nerua.

1 †(Citatio) quicquid dicant iura antiqua, quòd absens clericus tantùm duobus mensibus sit expectandus. 7. q̄o. 6. præsentium. vel tribus septimanis. 7. q. 1. si quis in clero. vel 5. annis. sup. eod. c. 2. siue de anno. in Authen. de sanctis. episcop. §. interdicimus. Tu sic tene, quòd si quis abest probabili & necessaria causa, siue probabili tantùm, puta studiorũ, vel quia sit cum episcopo suo, vel alia iusta causa, semper expectabitur. sup. eod. relatum. & c. decætero. inf. eo. cùm dilectus. nisi citetur primò vbicunque fuerit vltra mare, siue vbicunque alibi fuerit, cũ enim in nulla culpa sit hic, sine causa expoliari non debet. 56. dist. satis. 16. q. 7. inuentum. Hoc tamen benè fatemur, ꝙ si certum tempus haberet in redeundũ. Vel etiam qualitas negotij certum tempus requireret, vt quia mittitur ad concilium, vel ad causam finem concilij, vel causæ tacitẹ pro termino habet, vnde si clericus post finem vagetur computatis diebus ad redeundum, vagari intelligitur. ff. ex qui. cau. ma. in integ. restitu. si cui. in fi. §. primo. vnde ex tunc licitè datur eius beneficium, nec est necessaria citatio, nec expectatio sex mensium, de quibus habetur in hac decre. & 7. q̄o. 1. præsentium. tamen vt ibi dicitur, si probauerit postea se legitimo impedimento detentum fuisse, recuperabit ecclesiam suam, beneficio suo restitu. in integ. ex generali clausula. Ad idem 4. q. 5. quisquis. ff. qui satisd. cog. l. 2. & per totum.

2 † Alij autem dicunt, quòd postquam propria voluntate incipit morari, debet expectari per sex menses, & citatio ad domum fieri, sicut dicit hæc decre. non enim debuit ei obesse, quòd bonum initium habuit absentiæ. & c. præsentium. loquitur secundũ antiqua iura, vel tempora, quando minus tempus assignabatur, hodie autem designatur maius, vt hîc. Item dicimus, quòd si ex causa probabili sit absens, potest reuocari propter necessitates ecclesiæ, vnde semper debet notificare ecclesiæ suæ, vbi moretur, q̄d si non fecerit, cùm sit in culpa & latitare videatur, sibi præiudicat.

3 † Si quis autem habet aliquod beneficium in ecclesia, semper comparere debet, nec ad eũ transmittenda citatio post citationem 6. mensium & edictum emissum, vt hîc, & poterit eius beneficium alij assignari, qui eius necessitas suppleat, præfertur enim publica vtilitas priuatæ, vt 7. q. 1. mutationes: & multis alijs c. Item oportet q̄d prædicti, qui ex probabili causa absunt, habeant licentiam sui prælati. de conse. dist. 5. non oportet. Vel q̄d consuetudo sit, ꝙ possint abesse ex iusta causa licentia non obtenta. Benè enim posset hoc ex cõsuetudine induci, quãuis hoc non posset consuetudine induci, ꝙ sine licentia vagentur. esset enim talis consuetudo cõtra bonos mores, & in lẹsionem ecclesiarũ, vnde nõ valet: vt no. sup. de consue. c. 1. Imò plus dicimus, ꝙ nec etiam prælatus potest ei licentiam dare vagandi, & si dedit fortè licet ipse prælatus qui ei licentiã dedit, nõ possit cõtra eũ ꝓcedere, tñ superior ꝓcederet. ĩ. de cle. cõiu. diuersis. ꝙ tñ non fatemur.

4 † Item not. ꝙ hæc decre. habet locum in ecclesijs reqrentibus residentiam, verùm etiam nõ requirentibus in eo casu, qñ vagatur, quia sufficit delictum vagationis ad priuationẽ eius. 7. q. 1. nõ oportet. & c. seq. Item & in eo casu, qñ ex iusta causa absunt, sed moniti vbi sunt pro necessitatib. vel vtilitatibus ecclesiæ suæ, venire recusant, quia tunc poterunt priuari ecclesia. argumentum. 11. q. 3. sicut autem. & c. absit. Si verò præsumptiuè habeant

habeant primam pro derelicta, quod ex eo vehementer præsumitur, quòd accepit secundam, quæ requirit residentiam, vel quia accepit vxorem, vel quia agit solennem pœnitentiam. 81. dist. c. si. sup. proxi. titu. c. 1. & 2. 21. q. 2. si quis. iam statim vacat prima, quæ similiter residentiam requirit, quamuis fortè melius dicatur, quod nunquam sit sic conferendum beneficium, quia & si vacet de iure, non tamen de facto, nisi sibi primò sententialiter adiudicetur. infrà, de concess. præbend. vel ec. non va. literas. sup. eo. ex parte. & satis colligitur. sup. tit. prox. c. 1. nisi in casu. inf. de præbend. & dig. de multa. & not. inf. de præbend. vel ec. non va. non nostris. Si verò causa leuitatis vagatur, si potest de facili inueniri, vel scitur vbi ipse sit personaliter est requirendus, vel à capitulo suo, si episcopus sit absens, vel ab alio qui ius requirendi habeat, vel quem res tangat, & si requisitus non venerit, licet sua authoritate nõ possit procedere ad electionem, obtenta tamen licentia à superiore, qui præstare debet eligere alium. sup. e. qualiter. Si verò nescitur vbi sit, vel de facili citari non potest, puta quia est vltra mare, vel remota prouincia, fiet quod dicitur hîc. argu. inf. qui ma. accu. pos. relatum. interim autem de fructibus ecclesiæ faciet ecclesiæ deseruire. sup. de ap. peruenit. 2. inf. eo. cùm ad hoc. Alij dicunt, quòd si est monitus, vel etiam sine monitione & superioris authoritate, si certum est, quod ab ecclesia abest sine causa, potest alij conferre eandem ecclesiam. inf. de præbend. & dig. extirpandæ. Hîc autem certum est, quod licet reuertatur, tamen punietur de eo, quod absens fuit, siue in diebus festiuis, siue alijs, vltra quam debuit. 7. q. 1. si quis. 50. distin. contumaces.

5 (Edictum) † sufficit edicta in publico proponi, & si non perueniant ad citatum. sup. de eo qui mit. in poss. causa rei ser. si aduersarius. & C. quomodo & quando iud. ab eo. ar. contra. ff. quæ sen. sine app. rescin. l. 1. §. item cùm ex edicto. sed ☞ ibi non fuit solenniter propositũ. † Spoliari) etiam lite non contestata, est enim hîc casus, vbi lite non contestata proceditur ad priuationem ecclesiæ, sic. supr. vt lite non contesta. quoniam. §. 2. secùs autem si propter crimen peteretur repelli, quia tunc non nisi lit. contest. agi posset: vt no. sup. vt lite nõ contest. quoniam. (Procedatur) excommunicando & suspendendo potest archiepiscopus procedere contra episcopos deserentes ecclesias suas, remoueri autem ab archiepiscopatu, vel administratione non potest: sed hoc hîc specialiter legato conceditur.

6 (Remoueat) † hîc videtur quòd licet prælatus sit excommunicatus, non tamen debet propter hoc cessare ab administratione prelaturæ suæ. Contra. sup. de app. pastoralis. in fin. Sol. quidam respondent, quod administrare debent in temporalibus, & etiam in spiritualibus, sed per alios. Cùm enim in prælatura tolerentur, & ipsis imputaretur, nisi administrarent & subditis imputaretur, nisi obedirent. 8. q. 4. nónne. Ipse tamen administraret & subditis imputaretur, si prælatus non vteretur rebus ecclesiæ, quia qui caret officio carere debet & beneficio: vt not. sup. de appel. pastoralis. Alij dicunt, quod ex quo excommunicatus est nunquam se debet admiscere administrationi temporalium, neque spiritualium. arg. præall. decre. pastoralis. & quia peccat alijs communicando, & intelligitur, quod hic dicit, quia ipsi prælati per excõmunicationem & suspensionem primam & simplicem, benè priuantur administratione temporaliũ & spiritualium, sed eis absolutis, statim recuperant ipso iure administrationẽ, sed quando amouentur ab episcopalibus, tunc non restituentur ipso iure, sed post absolutionem, imò alij in locum eorum ponuntur, vt hîc.

CAPVT XII.

TVAE FRATERNITATIS.

CAPVT XIII.

CVM DECOREM. (Dimissis) scilicet dignitatibus.

CAPVT XIIII.

EX PARTE. (Absentando) verba enim in iuramento posita legitimam interpretationem recipiunt. inf. ad audientiam. (Residens) residens intelligitur, siue præsens sit, siue absens, dummodò pro negotijs ecclesiæ absit. inf. c. proxi. præsens autem semper dicitur qui negotijs ecclesiæ adest.

CAPVT XV.

CVM DILECTVS. (Gaudere) sic. sup. eod. de cætero.

CAPVT

CAPVT XVI.

1 *Dispensatio non est necessaria, vbi non est factum contra iuramentum, quod sic erat interpretandum.*

AD AVDIENTIAM. (Decernimus) Nota. non dispensat hîc Papa, sed decernit. Non est enim necessaria dispensatio, cùm non facerent contra iuramentum, quod sic interpretandum est. sup. eo. ex parte. 2. not. sup. eo. decætero. (Dici) sic. sup. eo. ex parte. & c. decætero.

CAPVT XVII.

CVM AD HOC. (Indulgentijs). Hoc est de gratia & propter causam scilicet defectum seruitiorũ. (Prædecessorum) dicunt quidam hoc ius commune, quia sicut sine causæ cognitione non potest prohibere vltra tempus suæ administrationis. ff. de pen. l. vlt. ita nec licentiam dare. Alij dicunt q̃d hoc fuit de gratia speciali & ex causa.

CAPVT XVIII.

1 *Qui tenentur residere in beneficio, quãdo possint eo spoliari.*

2 *Cùm confirmatur clericus alterius dioc. oportet habere permißionem.*

CLERICOS. (Beneficia) 1 † habentia curam animarũ, vel potest loqui etiam de minoribus clericis, & de simplicibus beneficijs, etiã si non habeant curam animarum, sed tamen requirunt residentiam, vel ex statuto, vel ex priuilegio, vel ex consuetudine approbata. Hi enim possunt spoliari illo beneficio, in quo residere tenentur, nisi moniti resideant, & de talibus beneficijs potest intelligi. sup. eod. quia non. & cap. relatum. infrà, de præbend. cùm non ignores. 70. distinctione. sanctorum. Si autem non requirunt residentiam beneficia, tunc nisi causa subesset, vel necessitas, vel vtilitas, non cogeretur in aliqua ecclesia morari, quia hoc præcipere nõ pertinet ad eius officium. argu. 7. quæst. prima. quia frater. Clerici enim possunt habere plura beneficia in talibus ecclesijs, quæ scilicet residentiam non requirunt. argumentum. sup. de excep. cum ecclesiasticę. argumentum. ad hoc quod episcopus alijs clericis, & etiam peregrinis, potest concedere beneficia in talibus ecclesijs. 16. quæstio. 1. possessiones. Facit autem ad hoc. sup. de constitu. cùm omnes. Nec obstabat si dicitur, quia non potest duabus ecclesijs seruire. 26. distinctio. acutius. Respond. quòd omnes ecclesiæ vna ecclesia sunt. 21. distinctio. quamuis. Nec obst. inf. de præbend. cùm secundum. vbi innuitur à contrario sensu, quòd qui non seruit altari, non viuet de altari, cùm tam qui residet quàm qui non residet seruit altari, dummodò benè viuat, & benè expendat, quod inde percipit. Item quicquid habet ecclesia pietati, deputatum est. 12. quæstio. secunda. aurum habet. 54. distinct. multos. intelligo tamen omne beneficium residentiam requirere nisi contrarium constet.

☞ 2 † Hoc tamen nota. quòd siue beneficium requirat residentiam, siue non: interim tamen, quamdiu priuetur, habebit vocem in electionibus, & in alijs, quæ in illa ecclesia fuerint facienda, nisi contraria sit consuetudo, sed præbendã non recipiet de beneficijs, quæ residentiam requirunt, & sic potest intelligi. 70. distinctio. sanctorum. vbi dicitur, quòd ex dispensatione episcopi, non potest esse canonicus præbendarius, quasi dicat, quod aliàs erit canonicus, & in alijs, sed præbendam non habebit, & hanc interpretationem videtur ecclesia recepisse de facto, licet enim episcopus prioris ecclesiæ dispensare possit tacitè, & expressè, vel sustinere secundum nos sine dispensatione, quod habeat canonicatum in alio episcopatu, si placuerit secundo episcopo, vel in suo. Non tamen valet dispensatio eius, vt contra statutum vel consuetudinem ecclesiæ habeat præbendam. Et est ratio, quia si haberet præbendam notaretur cupiditate. inf. c. proximo. cùm iam dudum. Item diminuentur præbendæ aliorum, & non debet dispensare cum alterius præiudicio, sed quod intersit electioni oneris est. Item & ecclesijs ad profectum est, quanto plures sunt consiliarij. 64. distinctio. extra. & dicimus quòd si scienter secundi elegerunt clericum habentem aliud beneficium sine aliqua conditione hac, scilicet si voluerit, & poterit primum beneficium dimittere, sed potius cùm voluerit vtrumq; beneficiũ habere, videtur renunciasse priuilegio vel statuto, quantum in se est quòd habeat de residentia facienda. argumentum. suprà, de

constit.

cōstit. cùm accessissent. & cùm M. Ferra. tamen licet sic purè & sine conditione elegerint episcopus, si nō vult, non cogitur confirmare, quia sine eius authoritate cōsuetudinem, vel statutum infringere non possunt. sup. de cōsue. cùm consuetudinis. Sed si vult, confirmabit eum, & erit canonicus, sed non præbendarius a, nisi resideat, quia licet intelligantur renunciasse priuilegio, vel consuetudini, quòd non teneantur facere residentiam, non tamē renunciant iuri communi, in quo cauetur, quòd non debeant habere præbendam, nisi & seruiat. 13. q. 1. c. 2. & maximè cùm vergant in præiudicium ecclesiæ, & fortè hac ratione. s. quòd vergit in damnum ecclesiæ dici potest, quòd nō videntur, nec possunt renunciare priuilegio suo.

2 †Et no. quòd quando confirmat clericum alterius dioce. vel episcopi, oportet q. permissionem habeat à priore episcopo. 72. dist. per totum. Vel dic, quod licet sine licentia prioris episcopi nō posset clericum alterius episcopi auferre, vel etiam ad ordines promouere, si tamen non aufert ei, vel nō promouet ad ordines vt offerat, quia benè vult, quòd in omnibus vt prius priori episcopo seruiat, benè potest eum cōfirmare in canonicū suæ ecclesiæ. Si autem consuetudo sit primæ ecclesiæ seu statutū, quod hoc ipso, quòd accipit secundam, videatur primam habere pro derelicta, consuetudo hæc tanquam laudabilis est seruanda. 12. di. illud. Si autem electores clericum, quem eligunt nescirent beneficiatum in ecclesia, quæ residentiam requirit: tunc nisi ei renunciaret, possunt eum refutare. ff. de act. emp. l. iul. in princ. Item differentia est inter consuetudinē quæ est, quòd continuam residentiam faciat, & eam quæ habet, quòd non recipiat beneficium, nisi resideat, quod primam b videtur ipso iure renunciare recipiendo secundam, quæ similiter residentiam requirit: vt no. suprà eo. ex tuæ. Secundam autem non videtur renunciare, cùm hoc consuetudo non habeat.

TITVLVS V.

DE PRAEBENDIS ET DIGNITATIBVS.

CAPVT I.

VT NVLLVS. (Consanguinitatis) 8. q. 1. apostolica.

CAPVT II.

NON LICEAT. (Clericos). Hinc collige quod etiā clericis in minoribus ordinibus constitutis debet prouidere ordinator. arg. 28. distin. de his. Sed Romana ecclesia non cogit prouideri, nisi constitutis in sacris ordinibus. inf. eod. cùm secundum apostolum. & c. episcopus.

CAPVT III.

RATI O. (Proprijs) quòd si bitanquam proprium teneat, vel hęredibus dimittat per præbendas, non tamen prohibentur hîc diuidere.

CAPVT IIII.

1 *Ordinator non cogitur prouidere ordinato.*
2 *An sit necessarium quod ordinator & ordinatus consentiat quod de patrimonialibus viuat.*

EPISCOPVS. (Titulo). i. ecclesia. (Subministret) pro qualitate ecclesiæ & dignitate clerici. ff. de ali. & cib. leg. l. antepen. ff. de iu. do. quæro. (De paterna.)

1 †Not. non cogi ordinatorem ordinato prouidere per decre. inf. eod. cùm secundū. si de patrimonio sustētari valeat. ar. 1. q. 2. pastoralis. & c. clericos. tamen nō credimus c, quòd qui habet beneficium, viuere debeat de patrimonio, sed de altari. inf. eod. cùm secundum. arg. contra. 1. q. 2. pastoralis. sed ibi intendit actor canonicis prohibere, ne quis de patrimonio auaro thesaurizet, & bona ecclesiæ expendat, aliàs autem benè licet bona sua conseruare hæredibus, & bona ecclesiæ expendere.

2 †(Paterna) credimus autem necessariū, quòd ordinator & ordinatus expressè consentiant, quod de patrimonialibus viuat, alioquin poterit petere beneficium ab ordinatore. ar. qui altari seruit, etc. inf. eo. cùm secundum. Alij tamen contrarium dicunt. ar. pro eis hic. & inf. eo. tui. & credimus quòd alius episcopus præter ꝓprium, non poterit eum ordinare sine titulo ecclesiæ, quia non licet ibi conferre ordines, sicut nec alia sacramenta. inf. de paroch. c. 3. ar. 71. dist. primatus. Item non credimus, quòd propter hoc patrimonium eius fiat ecclesiasticum, & quod alienandum sit cum solennitate canoniæ, sed

a Sed non præbēdarius. Et sic quis potest esse canonicus sine præbenda. Adde Abb. qui hoc refert in c. cùm M. colum. 5. vers. quādoque. sup. de constit.

b Quod primā. Ad hoc dictum Innoc. hic, vide Oldra. Lau. in suo cōsi. 220. & Petrū de Anch. in cōsil. 59. inci. in publicis relationib. col. 2. versi. sed hic inciden-ter. et Cardi. in cōsi. suo. 3. inci. circa elucidationē. col. 2. in prin.

c Tamē nō credimus. Adde Abb. in c. cùm esses. ad fi. inf. de resti. qui refert hoc dictū Inno. & Feli. in c. ex literis. colū. 2. in princ. sup. de constitu.

ſed tamen ſi alienat ordinator, non debet ei prouidere, ſed ipſe ipſi imputet. Si tamen caſu fortuito periret, deberet ei ſicut alij prouidere. 7. quæſtio. 1. præſentium. & c. paſtoralis.

CAPVT V.

QVIA INTANTVM (Duas) inf. eo. de multa. (de multitudine) ſcilicet, præbendarum vel eccleſiarum.

a Quia non intelligitur. Adde Abb. in c. cùm M. col. 4. verſ. in gl. 3. ſup. de conſti. & Feli. in d. c. cùm M. col. 8. verſi. in glo. in ver. receperunt.

CAPVT VI.

CVM TENEAMVR. (Beneficium) repete quæ dixi ſup. de reſcrip. mãdatum. (Commodè) argumen. à contrario ſenſu, ergò ſi nõ poteſt commodè ſuſtentari valent literæ, dic vt notatur ſup. de reſcrip. poſtulaſti.

CAPVT VII.

REFERENTE. (Tuus) Scribitur ordinario. (Spoliauit) hoc habuit de conſuetudine archidia. vt not. ſup. de offic. archidi. cùm ſatis. tamen in duobus peccauit archidia. quia ordinem iudiciarum non ſeruauit, non enim eum per ſententiam ſpoliauit, quòd ſi feciſſet teneret ſententia, nec deberet ſibi reſtitui eccleſia, cùm ſentẽtia tranſiret in rem iudicatam, quia appellatio ad archiepiſcopum facta, non potuit extinguere. 2. qõ. 6. Metropol. Secundò peccauit, quia ei optionẽ eligendi non dedit. (Appellauit) & malè, quia de ſpeciali cõſuetudine erat, quòd appellabatur poſtpoſitis medijs ad archiepiſcopum, contra id quod eſt. 2. qõ. 6. Metropol. & ff. de appel. Imperatores. Vel dic, quòd hîc non probatur factum archiepiſcopi, licet de facto proceſſerunt. (Reſtitutus) cùm non teneret appellatio ad eum facta, non tenuit reſtitutio. (Venire) ſiue pendente appellatione, quæ non tenebat, ſiue pòſt, quia non vult allegare ſuum ius, idcircò tenet excommunicatio. ſup. de appel. ſi duobus. inf. eod. ad hæc. (Adſtrinxit) ſecundo. (maluerit) de rigore iuris eſſet vtraque priuandus. 7. quæſtio. 1. ſi quis epiſcopus eos. ſed hoc eſt de minima. ſup. de transla. præla. c. quanto. hodie autem hoc eſt correctum. inf. eod. de multa. ſed hodie eſſet vtraque priuandus ſi vtranque contenderet retinere. inf. eod. de multa. & ſup. de æta. & qualit. eam te.

CAPVT VIII.

MAIORIBVS. (Diuiſionẽ) per hoc tamen non prohibemus de vna præbẽda, ſi nimis magna eſſet aliquid inde trahere, & maiorem partem eius, ſi nimis excedit alijs præbendis adijcere, a quia non intelligitur per hoc diuidi præbenda, imò in ſuo ſtatu integra manet, licet ſit diminuta in penſionibus, vel reditibus, quia hoc nomen præbenda nomen eſt iuris, & non cõſtituitur tantùm ex poſſeſſionibus, ſed ex iure quodam ſpeciali, cui annexa eſt præbenda, ſed fortè ſine aliquo reditu non poſſet conſtitui præbenda, vel ius præbendæ, cùm non eſſet ibi, quod preberetur prębendario, & hac ratione. ſ. quia non poteſt conſtitui præbenda ſine redditibus, patet quod in eccleſijs vbi ſunt. 12. canonici non poteſt cõſtitui numerus. 10. vel minus præbendarum, quia ſequeretur quòd vna pbẽda inter plures diuideretur, ſed tamen ibi poteſt conſtitui certus numerus paucorũ canonicorum quàm ſint præſentes canonici, vel præbenda, quia ibi canonicatus benè reſidet etiam penes illos, qui modò ſunt ſuper numerũ, & moritur cum eis. inf. eod. cùm dilectus. Item licet ad vnam prębendam non teneat electio facta de duobus. inf. e. tuæ. tamen ſi ad vnum canonicatum vacantem etiam, vbi eſt diſtinctus numerus canonicorum duo eligantur, tenebit electio, quia videntur renunciare numero. argu. ſup. de conſtit. cùm M. & inf. eo. c. relatum. & c. dilectus. ſed numero præbendarum nõ videtur renunciare, licet plures ad vnam eligantur, quia vna præbenda non tantùm conſiſtit in iure, imò in facto & reditibus. Vnde oportet quòd ſi debet deſtrui quod ipſo facto & expreſſè deſtruatur, & qui elegit duos ad vnam præbendam non intendit eam deſtruere. ar. præalleg. decre. cùm M. Alij contradicunt & benè, dicentes: quòd non valet electio plurium canonicorum ad vnam præbendam, vt not. ſup. de conſtit. cùm M. ita quòd vna remaneat prębenda, ſed vnus ex duobus electis habeat vnam mediam, & alius aliam mediam. inf. eod. tuę. nam ſi ex vna fierẽt duæ, hoc non prohibetur. inf. eo. vacante. prętereà non habet locum, niſi vbi præbendæ ſunt diſtinctæ. inf. eod. dilecto. Innocen.

CAPVT IX.

1 *Si Papa pro aliquo ſcribit poſt receptionem aliquem à capitulo factam quis præferendus ſit.*

2 Nunquid

2 *Nunquid receptus in canonicum, possit excipere contra literas.*

3 *Receptus in canonicum per literas apostolicas, quorum præsentationis tempus nescitur, quid agere debeat circa præbendæ petitionem, & vide in nu. 4.*

RELATVM. (Vacat). Hæc decre. non loquitur de iure, sed de gratia in eo, quod dicit quòd assignet sibi præbēdam, quæ nunc vacat, vel æquè primò vacauerit secundum prouisionē, quia certum est, quòd non valet promissio de præbenda vacatura. Illud autem poterat mandare de iure, quòd ex quo receptus est, quòd detur ei prębenda, quàm cito se facultas obtulerit. infrà eodem, dilect. fil.

1 † Sed si post receptionē aliquam à capitulo Papa scribit pro aliquo quis pręfertur? respon. is pro quo scribit Papa si iam receptus est, quod sic probo. Primus nullū ius habet in præbenda vacatura, quia capitulum nullum sibi ius in ea cōferre potuit, sed receptus in canonicum per Papā habet ius: vt not. inf. eo. c. inter cætera.

2 † Vtrum autem possit receptus in canonicum excipere contra literas. no. s. de rescrip. mandato. sed si ante receptionem retento primo casu capitulum conferat prębendā recepto à se, tenet collatio, quia ille pro quo scribit per literas executorias ante receptionē nullum ius habet in præbenda: vt inf. eo. inter. sed capitulum tenetur intantū prouidere canonico, si malitiosè litigauit contra eum. inf. eod. dilectus fil. G. Si autem non malitiosè contraxissent, tunc nō recuperaret præbendam collatam pendente lite, sed habebit ius in alia quę primò vacabit post receptionem suam in canonicum.

☞ † Sed oppones hoc non posse stare, quia Papa scribebat tantum quod sibi daretur prima vacatura, ergò aliam petere nō poterit? Respon. quia Papa quando mandauit, quòd reciperetur in canonicum, non mandauit de certo canonicatu, scilicet primo, vel secundo, sed præcisè mandauit, vt omnimodè reciperetur in canonicum, & sicut in literis Papæ præmittebatur q̄ reciperetur in canonicum, & postea sequeretur quòd assignaretur sibi præbenda, quæ vacaret, subintelligēdum est, post receptionem in canonicum. Item alia ratione debet habere primā, quia hoc ipso, quòd receptus est in canonicum, debet habere præbendā, cùm se facultas offerret, primam autem habere debet, & alijs ante eum per capitulum receptis pręferri, quia Papa dispensauit cum eo per literas suas, quòd habeat vacaturam, imò & si aliqui propter Papam recepti essent in canonicos sine pręhenda pendente lite cum primo, dicimus quod istis præfertur, dummodò præsentatio suarū præcesserit præsentationem literarum aliarum. s. de rescrip. capitulum. Alia ratione etiam hoc ipsum probamus, nam cùm adhuc inuenitur præbenda vacans, nec adhuc aliquis in ea habeat ius, & appareat eū alios præcessisse in præsentatione literarum, & debuisse etiam præcedere in receptione in canonicū, & quia apparet, quòd nō habuerunt ius ei mouēdi litem in ea succubuerint, & tādem eum receperint, meritò debet eis præferri, & si post receptionem suam alijs conferatur, credimus quòd auferetur ab eo, & dabitur primo præsentanti, licet posterius receptor, quia ex sua receptiōe habet ipse ius in ea, & alij postea recepti ordine pręsentationis seruato habēt ius in alijs, hoc scilicet quòd debent alijs præferri, & si alijs cōferantur reuocantur ab eis, vt not. inf. eo. inter cætera.

3 † Sed quæritur quid dices si certum est, quòd aliquis receptus est in canonicū, & per literas apostolicas, sed nescitur tēpus præsentationis literarum, & ideò nescit quam præbendam petiturus est? Respon. quia tunc debet dimittere in pace omnes, qui habent præbendas, quia si vellet agere contra eos, qui habuerunt præbēdam antequam receptus esset, certum est, quòd hoc non potest. inf. eod. dilectus fil. G. Sed contra illos, qui habuerunt præbendā post suam receptionem posset, sed incertū est vtrum ipse, vel aliquis aliorum eorū receptorum per Papam prius præsentauit literas, nec tunc potest petere aliquam, & si certum sit, quòd aliqua de his præbendis sibi debeatur: tamen quia non deberetur sibi aliqua, nisi illa quæ primò vacauit post receptionē suam, si nullus eum præcedebat in præsentatione. Vel si præcedebat eum alius, debet aliam habere, & certam seruato ordine præsentationis. sup. de rescrip. capitulum. sed nescit quā nec ipse probat, quę sit illa certa sibi debetur seruato ordine pręsentatiōis, ergò cōtra quemcunque agat, absoluetur reus, quia vbi dubia sunt iura partium pro reo interpretandum est. suprà de fid. instru. inter. 6. quęst. 5. actor. de vacaturis autem prębendis poterit petere primam, dum-

modò nullus sit qui præcedat in præsentatione literarum, si autem alius præcedat in vacatura, seruabitur ordo prædictus, & hoc ratiõe pręsentis decre. quæ dicit, quòd ex quo receptus est in canonicum debet habere præbendam. infrà eod. dilectus fil. G. Imò dicunt quidam, quod etiam si certum esset, quòd si vellet agere contra certam personam, quod obtineret de vnius iure, tamen quia exercet lites pręeligit ordine suo vnam de vacaturis, quòd potest, dummodò talis sit quod si esset in eo statu, quòd si nulla ei præbenda delata esset omnes alios qui expectant præcedere deberet de iure, & hoc probo, quia per taciturnitatem huiusmodi nullũ fit alijs præiudicium, cùm etiam si aufert primo suã præbẽdam primus præfertur etiam expectantibus vacaturas.

4 † Sed dices, iste sic receptus, habet ius in prima præbenda, vt dictum est: vt not. inf. eod. inter cætera. & eodem modo potest petere secundam, ergò habes ius in in duabus? Respon. quod verum est, quod habet ius in prima, sed recepta secunda, perdit illud ius, & transit ad eum qui proximus est post eum, nã qui prior est tempore, debet esse potior in iure. sup. de maio. & obe. c. 1. & dicunt quidam hoc esse verum, si secundus est receptus in canonicum authoritate Papæ, & propter hoc habeat ius in secunda præbenda. & hoc dicunt arg. præalleg. decre. de ma. & obe. c. 1. Alij intelligunt, quòd si secundus receptus est, & per hoc est sibi ius quæsitum in secunda præbenda, quia tunc non poterit primo receptus petere secundam præbendam, quia non licet collatori alterius ius in alium transferre, sed si secundo non esset ius quæsitum in secunda præbenda, puta quia non esset receptus in canonicum, vel esset receptus, sed non authoritate Papæ, tunc conferenda esset præbenda tantùm primo. ar. quia si pręebenda inuenitur vacãs, & nec primus habet ius, nec secundus. Melius est, quòd primo assignetur præbenda, quæ est expedita. Et secundo detur præbenda, quæ est in lite, imò plus videtur, quòd si aliquis habuisset pręebendam vnã per decem annos, & modò spoliatus esset ea de facto, vel de iure fortè, quod alij debebatur. Si modò aliqua inuenitur vacans dãda est sibi & non alijs, pro quibus scriptum est. arg. 7. q. 1. pastoralis. (Secundum promisionem) ad idem etiã sine promisione tenetur. inf. eod. dilect. & suprà de constitut. cùm M. promisio enim sola sine receptione in canonicũm reprobatur. inf. de conces. pręeben. vel eccle. non vacan. c. 2. & etiam cum receptione. suprà eod. relatum. (Careat.) si vacat vel aliàs ei potest de communibus prouẽtibus prouidere. sup. de constit. cùm M.

CAPVT X.

AVARITIAE. (Portiones.) Fortè aliquas res communes habebant monachi cum ecclesijs suis, & ipsarum ecclesiarum portionem monachi abstulerant, & hic est sensus. Monachi suas portiones augebant, portiones vel reditus, quas clerici percipere consueuerunt, monachi diminuebant, & hoc sonat litera, vel portiones dic præbendas quæ consueuerunt clericis asignari. (Cõsensu) si autem eius consensus interueniat, secùs: vt inf. de eccle. edi. ad audientiam. infrà. de exces. pręla. sicut. 16. q. 1. sicut duo. & similiter prælatus nõ potest facere clericis non consentientibus, vt dicta decreta. ad audientiã. arg. 56. distinct. satis peruersum, & si sine causa consentire nolent, cogendi sunt. arg. de his quæ fi. à maio. par. cap. c. vlti.

CAPVT XI.

1 *Pacta inter partes facta, an & quando à superioribus iudicibus poßint mutari, confirmari, & interpellari.*

SIGNIFICATVM. Ita dicunt quidam, & benè, quia hìc fuit statutum, & ideò à simonia excusantur. de hoc no. suprà de elec. significasti. (Dimittere) sine peccato & non poterat dimittere. suprà de renun. admonet. (Præbendam) scilicet officium, quòd sibi faciendum imminet per annum. Alij denegare faciendum cum præbenda, & hoc est, quod in sequentibus confirmat. (Asiduè debeat eatenus). 1 † Nota pacta inter partes facta, postea confirmari, vel interpretanda à iudice vel temperanda, nam cùm dictum esset inter partes, quòd omni die cantaret missam de sancta Maria, & in confirmatione dicitur, quòd cantaret missam simpliciter non adiecto sanctæ Mariæ, insuper addit salua honestate scilicet & deuotione. Iterum cùm dictum esset, quòd non liceret ei dimittere ecclesiam in confirmatio-

mationе dicitur causa voluptatis, siue ad aliam transire. Non credimus tamen aliquid esse in pactis à iure tolerabile, quòd illud liceret à confirmatione commutari, sed hæc immutatio non propriè potest dici mutatio, sed interpretatio. Alij tamen dicunt, quòd si pacta respiciunt tantũ religionem, sicut est cantare missam de sancta Maria, quòd licet superioribus eã mutare, sicut hîc, etiam si sint licita, sed si respicerent temporale commodum, non liceret superioribus ea mutare, dũmodò licita sint. (Honestate) quia fortè non deceret eum celebrare cum vilibus ornamẽtis, vel in calice æreo. (Deuotionem) quia non deceret eum celebrare, si per somnũ pollutus esset. 6.di.c.1. vel quod bis celebraret in die. de consec. dist.2. sufficit (hoc illi diuinum officium) quòd est idem ac si diceret sibi non licet ad aliam ecclesiam transire. (Voluptatis) causa autem religionis potest inf. de reg. licet.

CAPVT XII.

1 *Religiosi vbi tantùm iuspatronus habent, nõ possunt augere, neque censum neque pensionem. & in nu. 2.*

DE MONACHIS. (Hospitalitatẽ) solitam & cõgruentem, omnes autem recipere non possunt. arg. 85. dist. florentinum. 42. dist. §.1. & si talem portionẽ nolint assignare, episcopus alijs conferet ecclesiam. suprà de sup.
1 neg. præla. sicut. †Assignatum) vbi religiosi solum iuspatronatus habent, neq; censum neque pensionem possunt augere. s. eod. auaritiæ. sup. de pa. cùm clerici. infrà de censi. prohibemus. imò plus videtur, q. si habẽs nouum iuspatronatus, nõ solùm non debet augere censum, sed nec etiam habere, quamuis possèt responderi quòd licet patrono ex pacto aliquid recipere. 18.q.vlti. Eleuthe.

2 †Nos credimus quòd abbas, vel quis alius clericus ab ecclesia, cuius est patronus, nihil accipiet, nisi censum solitum. inf. de censi. prohibemus. nam si episcopo hoc non licet. 10.q.3. quia. & c. seq. 18.q.1.c.1. quomodo licebit abbati.

Et hoc quod dictum est, habet locum, vbi possessiones pleno iure transferuntur in ecclesiam ædificatam. Si verò proprietas possessionũ non transfertur, sed remanet penes ędificatorẽ, ita tamen quòd ędificata ecclesia habeat vtile dominium sub certa pensione, quam reddat ædificatori, vel etiã sine pensione, & sic videtur sonare hoc. & 12.q.2. bonæ. vbi videtur dicere, quod episcopus certã partẽ sensus trãsferat in monasterium, quamuis nõ negẽt & proprietatem rerum transferri posse. inf. de dona. apostolicæ. & tũc nõ licet augere pensionem, & si fiat ponitur. s. de pac. cùm clerici. nisi fiat cum authoritate episcopi, & episcopus nunquã consentire debet, quòd reditus soliti clericorum minorentur. sup. eo. auaritiæ. & nisi ita prouideatur, quòd clerici hospitalitatem seruare possint, & episcopo de iurib. episcopalibus respondere. vt hîc. & inf. de cẽsi. præterea. s. de sup. neg. præla. sicut. & in hoc casu intelligunt. c. quæ dicũt, quòd debet rationem reddere abbati de tẽporalibus. 16.q.2. sanè. inf. de capel. mona. c.1. Dicũt tamen quidam & non malè, quòd vbicũque aliqui habeant ecclesias propria fundatione possunt exigere rationem de tẽporalibus, & etiam addunt quidam, quòd possunt augere pensiones, & sic intelligunt. c. hoc.

CAPVT XIII.

AD HAEC. (Licet vel diuersis) inf. eod. de multa. vbi notatur.

CAPVT XIIII.

PRAETEREA. (Vtraque) & malè. inf. de reli. do. ne vi. quia etiam de voluntate abbatis & conuentus hoc fieri non potest. arg. sup. de elec. constitutus. (Altero) de hoc not. suprà eo. referente. tamen id quod ibi diximus, non credimus locum habere in religiosis, qui proprium velle non habent. 12.q.1. nõ dicatis. & quod hic sibi data est optio eligendi, gratia fuit, quia tantum vltimam, quam receperat & accipere poterat authoritate primi prælati, tenere debebat. 21.q.2. si quis iam. & de hoc not. sup. eod. referente.

CAPVT XV.

1 *An vna ecclesia, plures debeat habere sacerdotes curam animarum gerentes.*

2 *Item an in vna ecclesia plures esse possint prælati.*

CVM NON. (Ecclesia) & ita videtur quòd loquitur de ecclesijs sed quod de pręben dis loquat̃ apparet infrà, vbi dicit locum quasi non plures
1 sunt ecclesiæ. † Vnius) inf. eod. multa. nec

vna ecclesia debet habere plures sacerdotes.21.q.2.c.sicut.7.q.1. in apibus. vnus enim debet esse super alios, qui curam habeat animarũ, & si alicui contingat, quòd in vna ecclesia plures ibi sint sacerdotes, q pariter habeant curam animarum totius parochiæ non est contra ius, quia ipsi non sunt prælati, vel sponsi, nec aliquis eorum, sed episcopus vel alius superior erit prælatus eorum, & licet nõ habeant prelatum, a tamen sunt collegium a, quia adesse collegij nõ exigitur, quod ibi sit prelatus. arg. ff. cuiusque vniuer. l.1.

a Sunt collegiũ. hoc dictũ Inno. alle. Feli. in proœ. grego. versi. tertio fallit. & vide eũdẽ Feli. in c. ex literis. colum.2. versus finẽ. sup. de cõsti. vbi allegat hoc dictũ tenentes. & ipsi contradicentes. et refert etiã Abbas. in c.1. colum.2. suprà de elect. & Car. in consi. 30. incip. in hac dubia. colũ.2. in prin.

2 † Item benè licet in vna ecclesia esse plures prelatos, secundum diuersa sicut in vna ecclesia potest esse archidia. qui præerit in his quæ ad iurisdictionem suã pertinent, & archipresbyter in alijs, & sic de cæteris. Item non est contra ius, si in eadem ecclesia plures sunt prælati, sed vnus sub alio, sicut apparet in episcopo, qui est prælatus in omnibus ecclesijs, & tamen singulæ habent singulos prælatos. Sed hoc est ea ratione, qa vna potestas est sub alia. Vel dic ipsum collegium dicitur prælatus singulorum, & prælatus in administratione tam temporalium, quàm spiritualium, argumentum. suprà de officio ordinato. irrefragabili. quam administrationem per plures sacerdotes potest facere, & si est consuetudo quòd capitulum committat curam istam animarum, quibus vult, & quod eos mutet, quando vult, nõ dicũ-b tur b illi sacerdotes habere curam animarum, si autem perpetuò daretur à capitulo, vel etiam à quocunque alio, vel etiam hoc ipsum de consuetudine est, quòd quicunque sacerdos est qui curam habeat animarum populi illius ecclesiæ, nec potest ab ea remoueri sine causa, videtur quòd censendus est iste sacerdos iure sacerdotis habentis curam animarum, siue vt proprius sacerdos, siue vt vicarius. sup. de fil. presbyter. constitutus. C. de manu. l.1. (Locum habere) quòd facere non debet regulariter, casualiter secùs, aliquando obtinet, puta si dispẽsetur. 70. dist. sanctorum. Item si ecclesiæ sunt pauperes. 10.q.3. vnio. Item si non inueniantur idonei clerici pro ecclesijs singulis. 21. q. 1. c.1. Item si vna sit intitulata alia commendata. 31. q. 1. qui plures. Item si vna pendet ex altera. sup. de æta. & quali. cam te. (duabus) si vis exponere locum pro præbenda, dic quòd tales erunt præbendæ, quòd residentiam requirebant. sup. tit. proxi. c. vlti. (Dissentientibus) fortè iste presbyter noluit consentire, nisi haberet vtrunque, postea autem mutato proposito, voluit consentire, sed alij nolebant, vnde dicitur, quod cùm eorum scandalo non petat. suprà. de elect. cùm inter canonicos. 7. q.1. quam periculosum.

b Non dicũtur illi sacerdotes pro intellectu verborũ Innoc. hic vide Felin. in c. ex literis. col. 6. in prin. sup. de constitu.

CAPVT XVI.

1 An successor teneatur de facto sui prædecessoris.

2 Ordinator depositus vel qui resignauit episcopatum, an teneatur clericis à se ordinatis exhibere victui necessaria.

3 Nũquid ordinatus qui negligit petere ab ordinatore, possit postea petere à successore.

Præsentati ab exemptis vel ab episcopis, non debent examinari ab ordinatore.

Contra legitimè citatum & non comparentem, potest procedi ad examinationem & condemnationem.

CVM SECVNDVM. (Ad cleros). 12. q. 1. cũ portio. (Irritas). 20. dist. neminem. §. quo ad excusationem.

1 † (Successores) tenentur de facto prædecessoris propter opprobrium paupertatis clericorum. 93. dist. diaconi. & quia fauorabile est augere numerum clericorum. sup. de consti. ex parte. de conse. dist. 1. vasa. 25. q. 1. quę ad perpetuam. & q. 2. quicunque. quæ ap. Item quia pauperibus clericis in vita clericorũ prouidere potest. 16. q. 1. possessiones. & ordinando sine titulo tenetur, & videtur concedere sibi vitę necessaria, quousque sibi prouideat. Item quia omnia bona clericorũ sunt pauperum. 16. q. 1. quoniam. 1. q. 2. c. clericos. c. pastor.

2 † Dicimus tamen quòd si ordinator resignauit episcopatum, vel depositus est, & habet vnde clericis à se ordinatis sine titulo possit dare vitæ necessaria, ipse ad hoc compellatur, & non successor, & sic factum fuit in Ambia. Et est arg. ad hoc, quia si presentator prius tenetur prouidere talibus, quàm ordinator, vt hîc colligitur arg. à contrario sensu, quare non eadem ratione prius non cogeretur ordinator, qui non solùm ordinauit, sed etiam sibi prȩsentauit. Nam de talibus loquitur, vbi non fuit alius præsentator, quia tunc præsentator tenetur, imò plus videtur, quod ordinator dum viuit, si habeat, de proprio, cogi potest, vt sibi cõstituat, vnde perpetuò viuere posset. Videtur etiã quòd hæredes sui ad hoc teneãtur, quia ex quasi contractu est hęc obligatio inter ordinatorem & ordinatum, & ideò transit ad hæredem.

hæredem.inſtit. de oblig.quę ex quaſi cõtractu.

3 †Sed nunquid ſi ordinatus negligit petere ab ordinatore, dum eſt potens in diuitijs proprijs aſsignare ſibi neceſſaria, poteſt poſtea petere à ſucceſſore, videtur quod ſic cùm hæc decret. concedat ſibi hocius ſine exceptione iſta.(Prǫſentant) ſecùs ſi alius prǫſentaſſet & examinaſſet. 54.diſt.de antiquis. ſi ſeruus.24.diſt. quãdo.& de hoc no.ſup. de ętа.& quali.& or. prę.accepimus.Hic apparet quod prǫſentati ab alijs epiſcopis & exemptis, non debet examinari ab ordinatore, quia eis prouidere non tenetur, tamen ſciret eos criminoſos, peccaret ſi ordinaret. (Citato) no.in hoc caſu ſufficere aliquem citari legitimè, quo non comparẽte, poteſt procedi ad examinationem & cõdemnationem (Aſſecutus) per te vel quemuis aliũ.

CAPVT XVII.

1 *Perſonæ, non res vel præbendæ, obligantur ex mandato.*

2 *Beneficium alterius fraudulenter recipiens, priuatur eo.*

3 *In beneficijs cæteriſq; ſpiritualibus ſpeciale eſt, vt facta permutatione à quocunq; peti poſſunt.*

Collatio alicuius capituli non tenet, ſi eſt facta contra authoritatem Papæ, vbi ſcilicet Papa hanc præbendam huius capituli dederit alteri.

INTER CAETERA.(Reſignatione.) Nos credimus hanc reſignationem tenere, & collationem epiſcopi non valere, & ideò cùm ex cauſa facta ſit renunciatio, & authoritate Papę non tenet, quicquid contra factum fuerit, non videtur tenere talis renunciatio facta ſub modo, & ſpe aliam conſequendi prębendam, ſi poſtea ſibi non confertur, ſicut nec ſpes poſſeſsionis tranſit ſub modo facta, niſi modum ſequatur. ff. de acquir. poſſ. quod abſenti. §. ſi quis. &.l. ſi. me.ſup.de reſti.ſpol. olim. Sed qd ſi poſtquàm Papa mandauit alicui dari prębendam, epiſcopus alij det, videtur quòd valeat collatio epiſcopi. infrà de his quę fi.à ma. par.capi.ex ore. nam licet iudex per ſententiam pignus conſtituat non valet, niſi in poſſeſsionem inducatur. ff. de pigno.act.non eſt mirum.

1 †Item ex mandato obligantur † perſonæ, nõ res, vel præbendæ.argu.ff.de polli. l.2.ff. de contrahen. emp. l. vlti. in fi. & l. fin. argu. contra. infrà. de dona. per tuas. infrà de no. oper. nuncia.c.1.ff.ad leg.fal. dolo.ff.de ęden. quidam. Et benè dicunt quidam, collationem epiſcopi tenere, licet ſit puniendus. inf. eod. dilectus filius. Si autem decerneret irritum, quicquid contra fieret, tunc non tenet collatio. ff. de leg.1. hoc modo. C. de rebus alie. non alienam.l.ſancimus. Sed opponis prædictis, quare hic nõ tenet collatio epiſcopi? Reſpon. quia fraudulenter facta fuit, & alias ſolutiones collige ex glo.ſuprà (retractanda) ſcilicet collatio præbendæ facta P. Præterea retractata fuit petitio hic porrecta P. & omnia acta contra eum habita, cùm nulla ſibi contra eum actio cõpeteret ex permutatione tali. C.de peric.

2 reci.precibus.† & tamen quamuis contra P.non competet actio, tamen quia fraudulenter beneficium alterius recipit priuatur eo, & etiam fortè ſi fraudulenter non feciſſet tamen priuatur, quia fraus ipſo facto interuenit, & quia talia non recipiunt intereſſe, ad quod agi poſsit, & debeat contra fraudulenter collatorem. de re.per mu. rebus. Nec etiam ad beneficium, quòd reſignauit agere poteſt, cùm illud non habeat ille, per quem permutatio impeditur, & cum omnes ius hic amiſerit renunciando. ar. 6. q. 1. quam periculoſum. C. de offi. teſt. commota. aliàs omni modo & iuſtum ſit ei ſuccurri. Poteſt dici hic cõtra P.actionem competere de dolo.ff. de dolo.& eleganter.§. ſeruus.

3 †Item poteſt dici ſpeciale eſſe in beneficijs & ſpiritualibus, vt à quocunque peti poſſunt facta permutatione, & maximè authoritate Papæ. Poſſet etiam dici, quòd in permutatione iurium, qualis eſt permutatio beneficiorum, poſtquam interuenit authoritas ſuperioris, ſtatim ius habent in iuribus permutatis permutantes, ſecùs eſt in rebus corporalibus permutatis. Sed quæres quomodo huic P. ablata eſt præbenda, ſcilicet quæ ſibi vacans collata erat, ab eodem. ſ. epiſcopo qui conferendi poteſtatem habebat? Reſpon. hoc ideò eſſe, quia epiſcopus hoc facere non poterat, niſi authoritate domini Papæ, ſcilicet, permutationem præbendarum, vnde conferendo illam prębendam, alij exceſsit fines mandati vnde non tenuit, ſuprà de officio dele. cùm olim. Vel dicat melius quòd Papa hoc negotium permutationis ad ſe reuocauit, vnde in rebus illis quæ in

permutatione veniebant reuocauerat omnem iurisdictionem ab ordinario, & ad se eam traxerat.arg.sup.de offic.deleg.licet.3.q.6.dudum.

☞ † Item factum est hoc propter causas notatas in glo.scilicet,collatio.& propter id, quod dicit hæc decre. credimus, quòd si aliquis authoritate literarum Papæ receptus sit in canonicum alicuius ecclesiæ, & capitulum postea præbendam huic debitam alij asignet, non valet huiusmodi collatio,nam cùm sit receptus in canonicum authoritate Papæ, & ipsi pro parte impleuerunt mandatum eius, scilicet, recipiendo ipsum in canonicum,videretur consensisse quòd totum impleat, id est,quod præbendam asignent, cùm se facultas obtulerit,& ita videtur remisisse negotium ad Papam, vnde si cōtrà fieret, deluderetur mandatum Papæ & impediretur remisio,vel reuocatio huius beneficij, quam Papa fecisse videtur, ex quo canonici consenserunt,& habebit actionem de dolo vel condi.ex hac decre.vel officiū iudicis contra quemlibet priorē,sicut hîc. Papa enim non debet sustinere,quod sibi deludatur, vel quòd sua reuocatio impediatur.inf.eo.dilectus fil.sup.de postu.bo.me.2.de offic.delega.licet.Et idem dicere videtur & eadem ratione, si mandatum esset eis,quod reciperent, licet etiam ipsi contradicerent,& etiam excommunicationem sustinerent,dummodò nō appellarent, quia tunc videtur mandatū transisse in rem iudicatā.sup. de sen. & re iudi. quod ad consultationem. secùs autem si appellassent,vel si conferrent beneficium antequam mandatum reciperent, quia tūc benè teneret collatio huius beneficij, quia nondum consenserunt canonici collationi Papæ, nec est negotium reuocatum ad Papam.inf.eod.c. dilectus. Itē secùs est si capitulum aliquem recepisset in canonicum sine prębenda,nam tunc non credimus, quòd ille sic receptus, habeat actionem contra posidentem. Et est ratio diuersitatis, quia hîc nihil ad se Papa reuocauit, nec canonici aliquid ad eum remisisse videntur, nec consensisse, q, remitteretur, sed tantùm penes se potestatem præbendæ conferendæ tenuerunt.Itē etiā si ipsi vellent,non possent aliquod ius conferre in præbenda vacatura.inf.de cōces.præben.nulla.sed quando Papa scribit pro aliquo,quod cōferant,tunc valet collatio iuris in futura præbenda.(Dedimus) hoc quod sequitur de gratia loquitur sicut patet in integra.(Potest) 7.q.1.præsentie. ff.de pig.act.eleganter.§.si reprobos.ff.d. leg.1.filius.§.si quis.de leg.3.mortuo.sup. Labeo.ff.commo. in commodato.§.pen. argu.contra. ff.de ædil.edict. l.ad res.ff.de adi. leg.l.rem legatam.

Et intelligo prima vera, vbi recipiens beneficiū, nesciebat alij debitum,aliàs secùs.ff.de act.emp.& ven.l.1.de cōtrahen. emp.& vend.liberi.

CAPVT XVIII.

1 *Nunquid liceat vni plures habere præbendas sine peccato, & vide in nu.2.3.& 4.*

CVM IAMDVDVM.(De Bithynia) iste petebat confirmationem electionis factæ de se in ecclesia Siclunensi. Sed cōtra.quia iam erat eius electio confirmata, & iterum confirmatio cassata,vt statim sequitur.Sol.confirmatio cassata fuit propter defectum ordinis,scilicet,quia processum erat non admisso contradictore.in Authen.de sanct. epis.§.si quis autem.& ideò saluum remanebat ei ius quæsitū ex electione. Vel dic, quòd contradictor petebat confirmationem cassationis. Non obst.ap.1.de Bithynia,& ad iustificandum petitionem suam proponebat quæ sequuntur.

1 †(Præbendarū) hîc dicitur,quòd quis plures præbendas habere non posit sine peccato. sup. eod. cùm non ignores.70. distin.sanctorum.13.quæstio.1.c.1.80.dist. episcopi.16.quæstio.1. presbyteros.inf.de conces.præben.vel ecc.non vacan.literis. Arg.contra.sup.de excep.cùm ecclesiasticè.item consuetudo contraria est. Sol. dicunt quidam, quòd de iure communi hodie licet habere plures præbendas, & plures canonicatus, cùm constitutio de multa tantùm prohibeat de dignitatibus & curis, & non de præbendis. Si enim Papa vtrobique pariter idem voluisset vtrobique, idem pariter prohibuisset, & dicunt c.sanctorum,loqui secundum antiqua tempora. Hoc c. non contradicit, quia licet prædicti concedant plures præbendas, non tamen multitudinem, quæ sonant in vitium,& sic intelligunt omnia c.vbi prohibentur plura beneficia,vel de beneficijs habentibus curam animarum. Alij inhærent c.sanctorum,dicētes:quòd quis plures præbendas habere potest,sed non erit canonicus,nisi in vna,nam ratione canonicatus debet seruare statuta prioris ec-

orisecclesiæ,& ordines ab episcopo illius ecclesiæ accipere,& electionibus,& ordinationibus illius interesse,& ab eo iudicabitur,non à secundo.arg.72.distin.c.1.& 2. per totum. nisi conueniretur super beneficio secundo,vel ratione maleficij commissi in secunda dioce. argum. sup.de fo. compe. sanè.& c.postulasti. C.vbi de cri. agi opor. Authen,qua in prouin.C.vbi in rem act.l.2.

2 †Tu autē dic,quòd quis & canonicus, & præbendarius potest esse in pluribus ecclesijs. Sed contra hanc opinionem obijcitur de absurditate, quæ sequitur, quia vnus prælatus præcipiet, quòd fiat sacerdos, alter quòd remaneret in diaconatu, vnus præcipiet, quòd negotia suæ ecclesiæ prosequatur in curia Regis, alius præcipiet,quòd negotia alterius ecclesiæ suæ in curia Papæ prosequatur, vnus vocabit ad electionem faciendam, alter mandabit,vt stet ad seruiendum ecclesiæ, & nemo potest duobus dominis seruire.argu. 27.distin.c.2.& 31.q.1.c.1.

Sed tu dic, quòd primò obediendum est,quia secundus eum eligendo,saluo iure primi recepisse intelligitur. arg. sup.de confir.vti.vel inuti.c.vlti.sup.de iureiur. tua.inf.de reli.do.quia monasterium.nisi fortè in secunda ecclesia essent aliqua facienda, vbi esset necessarius, nec prima sentit incommodum, vel si sentit modicum sentit,nam tunc agendum esset cum superiore,vt eum cogeret dare licentiam, & fortè si mora esset periculosa, ipsemet posset venire contra mandatum,nō enim est malitijs hominum indulgendum.ff.de rei vend.in fundo.

Et hoc intellige verum, vbi neutra earum vel alterutra requirit residentiam, aliàs si vtraq; requireret,dic vt not.sup.de cleri.non resi.in præalleg.c. vlti. Ad illud c.sanctorum.respōde;quia in vna ecclesia tantùm debet intitulari, id est,denominari,vt dicit in eadem dist. c. 1. & simul in prin.& non debet in pluribus intitulari.

3 †Sed ex postfacto benè licet plures habere,quæ tamen nō erunt eius.tituli,quia cùm factus sit clericus vnius episcopi ad titulum vnius,non interim fiet clericus ad titulum alterius,& ordines tantùm ad titulum prioris recipiet. Posset tamen dici, quòd vtrāq; habeat intitulatam,& vterq; episcopus poterit dare ordines sibi. Argu. contra.sup.de elect.dudum.2.circa fi.Nec obstat quòd nedū clerico sed nec laico alterius episcopi licet cōferre ecclesiastica sacramenta.j.de pen.& remis.omnis.inf. de paro.& ali.paroch.c.2.3.& 4. Solu.ex quo per electionem canonicam factus est canonicus ecclesiæ alterius episcopi,iam factus est ei subditus,& ideò nō est dicendus ordinare clericos alterius episcopi, sed suum,pōt enim vt dictum est,esse clericus pluriū episcoporū. Item nec obstat. 71.dist. primatus.vbi dicitur,quòd nedum clericum, sed nec laicum potest recipere sine commendatitijs literis sui episcopi. Dic tu illud verum esse ad ordines,sed ad prębendam benè dabit sine eius literis,vel illud loqui de ignotis clericis vel laicis. In clericis autem notis ad quid frustrà literæ requirentur.Sed non prohibetur,quin canonicus & iura canonicatus,& præbendā in vtraq; retineat. Quod enim in eodem capitulo.70. dist.sanctorū. sequitur,quòd dispēsatione episcopi non potest fieri prębendarius in diuersis ecclesijs.Non ob.voluit enim ibi auaros notare, qui præbendam,vel beneficium petebant,nō propter Deum, sed propter fructus quos cum tali intentione,nec de iure communi,nec de dispensatione tenere possunt.

4 †Sed si quis in habendo plures canonicatus,vel præbendas non attendat propriam voluntatem, sed Dei, & non proprium honorem, sed onus, hîc sine dispensatione accipiet plures præbendas, quæ non requirunt residentiam. argum. 8.quæstio.1.c.in scripturis.& c.qui episcopatum.Et ad idem facit idem capitulum, quod dicit, & quod potest episcopi dispensatione fieri, vt possit canonicus esse in pluribus ecclesijs,vel loquitur in ecclesijs residentiam requirentibus, quod verum est,vbi persona bona est, & industris & literata, quem melius sciret, & posset regere duas ecclesias,vel decē,quàm alius vnā.Hoc enim propter ecclesias fit, non propter personam,& hîc communis vtilitas præfertur priuatæ.7.quæstio.1.mutationes. sic etiam dicimus in præbendis, vt plures propter honorem Dei dentur, & dari possunt, non propter honorem personæ,quia status etc. 61. distin. miramur. (Ante) sup. de elect. qualiter. (Confirmationem)dicebat enim ille,qui excipiebat quòd confirmatus esset ibi fortè ab ordinario,& postea ipsa confirmatio cassata per superiorem, fortè ad quem fuerat appellatum, & ipse post cassationem ministrauit, quòd indignus erat promotione,argument.sup.de lega. per inquisitionem,

tionem, sed potes ex parte ista intelligere, quod vel fuerat appellatum, vel negabat cassationem confirmationis, nam si cassatus fuisset & non appellasset vlterius, non audietur, & si non administrasset.

CAPVT XIX.

1 *Receptio canonici quo casu dicatur vitiosa & non valere.*
2 *Canonicus an possit esse quis sine præbenda.*
3 *An semper portio peti possit vbi non sunt priuilegiatæ.*
4 *Non debet canonicus esse sine præbenda vel beneficio.*
5 *Vbi præfinitus est numerus canonicorum, & præbendæ non sunt distinctæ, habebunt canonici vltra numerum recepti partem de victualibus quæ in mensa veniunt.*
6 *Portio an sit idem quod præbenda, & quid sit portio.*

DILECTVS FILIVS. (Participatione) id est, voce in capitulo & consimilibus.
1 †Proximo) hoc videtur contrarium ei, quod diximus sup. de consti. cùm M. scilicet, quia quando vnus actus tantùm interuenit, & receptionis in canonicum & promissionis præbendæ, quòd tunc vitiosa est receptio, & non valet, sed hîc fuit tantùm vnus actus, quia simul facta fuerat, & receptio, & promissio, & tamen tenet receptio. Solut. nos non intelligimus vnũ actum, quia simul facta sint, sed quia simul deberent sortiri effectum, id est, quòd tunc tantùm habeatur pro recepto & iura canonica adipiscatur, cùm præbenda vacabit, & cùm ea sibi dabitur, quia tunc non est tantùm promissio præbendæ non vacantis, sed est etiam promissio canonicatus, non vacantis, sed si actũ esset, quòd statim habeat iura canonicatus, licet incontinenti dicat, & protestetur expressè, quòd tantùm primò vacaturam præbendam habebit, non est vitiosa receptio, & ideò tenet. Sed promissio vitiosa est, & ideò non tenet, vt hîc. & sup. de consti. cùm M.

2 † Item hîc habes, quod licitum est recipere canonicos sine beneficijs, & simile. inf. eod. dilect. inf. de conces. pręb. vel ecc. non vac. cùm super. Sed contrà in eod. c. vbi dicit, quòd non debet esse canonicus sine præbenda. Item nõ debent plures clerici institui in ecclesijs, quàm de ecclesijs viuere possunt. inf. de instit. c. 1. Item hæc receptio videtur fieri in fraudem vacaturarum. Solu. benè licet recipere canonicos sine beneficijs, vt instruantur in moribus, & officijs ecclesiasticis, & vt seruiant prioribus canonicis & ecclesijs. sup. de maio. & obed. statuimus. sed si sine causa faciant, superior cassabit, & maximè si multos facient, vt ff. de va. & extraord. cogni. l. 1. §. in honorarijs. & l. sequen. & l. 2. & 3. & hoc etiam si probatur, quod constat prædictis rationibus hoc esse illicitum, nisi causa subsit, ergò ad officium iudicis pertinet illud cassare, nisi iusta causa subsit. insti. de offic. iud. (Defraudetur) si opportunitas est dandi, alioquin expectabit opportunitatem. sup. eo. relatum. sup. de consti. cùm M. inf. de conces. præb. vel ecc. non vac. cùm super. Hæc autem opportunitas, nec semper est, quando vacat præbenda, & aliquando est sine vacatione præbendæ, vt not. inf. de conces. pręb. vel ecc. non vac. accedens.

†Præbendam) quæritur autem, an hic canonicus posſit petere præbendam primam, quę vacauerit, an sit de gratia, quòd hîc dicitur, & videtur quòd canonicus ius petendi eam non habeat, quòd si hoc concederetur, per consequens aperiretur via vacaturis? Respon. quòd vbi præbendæ sunt distinctæ, nullum ius habet in canonicatu sic receptus, scilicet, non vacante præbenda ad petendam eam, & quod hîc fit de gratia est, & de honesto contra. sup. de constit. cùm M. nam ibi dicitur, quòd canonici recepti sine præbenda habent ius ad petendum fructus superexcrescentes, ergò eadem ratione & ad prębendam, quæ vacauit. Respon. aliud in fructibus superexcrescentibus, quia illi rumpunt priuilegia, & ita cùm ruptum sit priuilegium communiter præbendam percipiet cum alijs, cùm sit canonicus, & aliud in præbẽda, quia per eius vacationem non rumpitur priuilegiũ, & idem quod dico in præbenda, dico etiam in portionibus priuilegiatis, puta quia priuilegium dicit, quòd tantùm certæ portiones fiant de reditibus ecclesiæ, nam hæ portiones quo ad prohibitionem vacaturarũ, eodem iure censendæ sunt cum præbenda, cùm decre. inf. de conces. præb. vel ecc. non vac. c. 2. nõ tantùm prohibeat prębẽdas vacaturas, sed etiam ministeria & ecclesias, & idem intelligendum est de altaribus, & omnibus fructibus ecclesiasticis, & hæ portiones benè possunt dici præbendę & reditus, sed si nõ essent ibi portiones priuilegiatæ, sed tantùm consequentes ad numerum canonicorum, tunc benè dicerem, quòd si est electus in canonicum vltra numerum, quòd benè

quòd benè potest petere portionem, & si non vacet præbenda, vel canonicatus, vel portio, quia ex quo rumpit priuilegium in numero canonicorum, eodem modo & in numero portionum. Et ratio diuersitatis est, quia per hoc accessoria est portio, & ideò sublato principali, tollitur & accessorium. sup. de consti. transla. cum suis concor. sed in alio casu & numerus canonicorum est principale, & numerus portionum est principale.

3 † Et quòd diximus, quod vbi non sunt portiones priuilegiatę, quòd statim potest peti portio, intelligo nisi aliter obtineat de consuetudine, sicut est in vrbe, nam cùm ibi obtineat de consuetudine approbata, quòd habeat canonicos sine portionibus, & quod non tenentur sic receptis dare portionem intra certum tempus, imò aliquando differunt vsq; ad annum, aliquando vsq; ad duos vel plures annos. Hi non possunt petere portiones, quamuis moriantur canonici, & de hac consuetudine loquitur sup. de const. c. fin. & inf. de iure patro. postulasti. Item dicimus ratione eiusdem consuetudinis, & si non sit ibi certus numerus canonicorum vel portionum. (Facultas) sed nónne quod irritauit, confirmat, scilicet, promisionem vacaturæ? Respon. non illud tamen dicit, quod dixerat, quia addit de quotidianis distributionibus dandi. Vel dic, quòd hîc non mandat, quòd si in posterum offerret se facultas, quòd daretur ei præbenda, sed cùm tunc, scilicet, quãdo Papa has literas dedit, dum esset facultas, quòd statim detur ei, & si hoc verbum obtulerit est præteriti temporis. Vel dic, quòd sit futuri tẽporis, & tamen aliud est quod mandat, scilicet, prouideri cùm se facultas obtulerit, quod licet, & quod pluribus modis potest cõtingere, scilicet, propter reditus superexcrescentes, vel propter donationẽ nouam, de qua posit fieri noua præbenda, & aliud quod cessat, scilicet, vacaturę prębendæ expectationẽ, quod non licet. inf. concess. præben. vel ecc. non vac. c. 2. ar. ad hoc. inf. c. allega. accedens. Vel dic, quòd hæc est intentio decre. prouidere, ne aliquis sit canonicus, & nihil temporale habeat pro beneficio, & hoc videtur sonare hæc litera, vbi dicit, quod composuerunt, quòd participationem haberet spiritualium, sed nullos fructus præbendæ.

4 † Item & ibi indignum est, vt sit canonicus, & præbendæ beneficio defraudetur, & in ambobus locis sumitur præbẽda, non pro iure præbendæ distinctæ, sed pro qualibet re, quæ præbetur ad sustentationem vitæ. Quod & sic intelligere voluerit, ex eo apparet, quòd multi clerici sunt, & multæ ecclesiæ quæ præbendas non habent distinctas, & tamen sunt legitimi canonici, & quasi idem quod dicit hoc. c. & quod dicitur. sup. eod. c. cùm secundũ. & c. non licet. vbi dicit, quòd non debet aliquis esse clericus, & non habere alimonias.

5 † Item no. quòd in aliquibus ecclesijs est certus numerus canonicorum, sed nullæ sunt præbendæ distinctæ. sup. de vit. & honest. cle. quoniam. & ibi si recipiant canonicos vltra numerum habebunt partem de victualibus, quę in mensa veniunt. arg. hîc. sup. de constit. cùm M. sed nõ habebunt partem de his, quæ diuiduntur etiam si ea sint victualia, vt granum, vinum, & huiusmodi, quia licet ibi non sint præbendæ, tamen secũdum numerum canonicorum intelliguntur ibi esse portiones. arg. sup. de consti. c. fi. sed vbi sunt prębendæ distinctæ, & sine vlla detractione de omnibus communibus habebunt partem isti canonici vltra numerũ recepti, vt hîc. sup. de consti. cùm M. inf. de ver. sig. olim.

6 † Et ratio diuersitatis est, quia ex quo distinxerunt præbendas, non debebant ibi esse portiones secundum numerũ canonicorum, sed vbi non erant præbendæ distinctæ iustum est, vt secundum numerum canonicorum & portiones distinctæ esse intelligantur, nisi essent regulares, qui nec proprium habere possunt. 12. qõ. 1. non dr. & sic etiam nec portiones distinctas. Alij contrà, & licet portio posit dici præbenda, & econtrà, hîc tamen dicimus præbendam quę distincta est in possesionibus vel reditibus certis, portio autem est, quæ sic diuisa nõ est, sed de omnibus reditibus communiter collectis extrahitur.

CAPVT XX.

TVAE FRATERNITATIS. (Eligant) Ista receptio non habet, nisi vnum sensum, scilicet, quando ambo statim & simul sunt canonici, & præbendarij, quod fieri ius prohibet propter sectionem præbendarum. sup. eo. maioribus. & ideò cassatur, vt in fi. huius decre. dicitur. Sed litera sequens innuit, quod etiam sensum aliàs potest habere ibi, scilicet, & si vnus, etc. vbi innuit quod etiam hunc sensum posit habere, scilicet, quòd vnus statim sit canonicus, & præbenda-

bendarius,& alius consequenter esset canonicus præbendarius. Sed certè non est verum, quòd iste sensus eliciatur de verbis præmissis. Sed dicit, quòd etiam iste sensus non est tolerabilis de iure.

Sed contra.sup.de consti.cùm M.vbi expressè dicit,quòd plures electi fuerunt ad vnam præbẽdam.Sol.ibi. Vel dic,quòd illud intelligitur,quando expressè dixerũt in receptione, quòd vnus statim deberet esse canonicus,& præbendarius,& alij statim essent canonici,sed præbendas haberent consequenter, quod ex causa licet, vt not.sup.eod.c.proxi.& sic loquitur decre.inf.eod.dilecto.vltra me.(Turonens.) sup.eod.miramur.& c.maioribus.vbi no. (Lateranens.)inf. de conces. præben. vel ecc.non vac.c.2.(Cassanda)sup.de consti. cùm M.contra.Sol.ibi.

CAPVT XXI.

NISI ESSENT. (Iustitiam) hoc fecerunt quasi ex iustitia, cùm esset canonicè electus, per arbitrium enim nõ posset habere canonicã institutionem.inf.de instit.c.3.sup.de transact.super eo.nec posset ius vnius in alium transferre. (Prouidentiam)& intellige & priores,& clericos esse canonicos seculares,aliàs esset contra.12.q.1.nõ dicatis.inf. de statu mona.cùm ad mo. Vel dic,quòd istos reditus non habebit,vt proprium,scilicet,quod posit eos alijs dare,vel in testamento relinquere,sed habebit,vt dispensator & obedientiarius,& quandocunque placebit suo Abbati,potest illos sibi tollere,nisi essent à Papa confirmati,& tũc Papa sine iniuria,quando vult potest sibi auferre, quia sub eius obedientia eos intelligitur tenere. (Compromissum) ita quòd metu pœnæ vel interesse stent arbitrio tam capitulum quàm confirmatus, & cassatus qui compromiserunt.(Nos eam)ordinationem vel prouisionem. (Sectio) hæc est ratio,quare capitulum tenetur toto tempore vitæ cassati dare 20. sed prior non tenetur nisi tempore suæ vitæ, quia prior habebat certos reditus, qui diuidi non poterant contra concilium Turonens. sed sup. eod. maioribus. sed capitulum minimè.Et est alia ratio,quia quando factum fuit compromissum, nemo erat adhuc prior, vnde per eorum compromissum, non poterant obligari prioratus vel successor, sed persona litigans tãtùm. Item cùm ageretur de iure personali,non poterat obligari prioratus vel successor, cùm de eius vtilitate non ageretur.ff.de pact.quo iure.sup.vlti.& l.in persona.§.1. sed capitulum idem permanet,& ideò se ppetuò obligare potest,& maximè quod ex causa pacis & pietatis, quamuis posset restitui in integrum si læsum esset.

CAPVT XXII.

1 *Nomine suarum quid veniat.*
Potest delegatus, cui est commissum, quod alicui faciat beneficium aßignari eum, pro quo sibi scribitur de præbẽda seu beneficio inuestire.
2 *Generalis legatus potest sibi præbendam reseruare.*
3 *Iudicium ad successores transit, sed non arbitrium, & de materia hac vide in nu.4.*
5 *Receptio excommunicatorum de aliquo in canonicum non tribuit ius.*

1 PRO ILLORVM.(Suarum) † Not. quòd nomine suarum intelliguntur omnes ecclesiæ prouinciæ etiam cathedrales. ar.sup.de vsu pal.c.1. Si autẽ episcopo scribebatur, intelligitur de ecclesijs suæ dioce.& non de dignitatibus, & non distinguimus, an habeat ipse collationem,vel aliud,dũmodò sit in sua prouincia, vel in sua dioce. constituta,& ibi ius episcopale, vel archiepiscopale habeat, quia ratione illius iuris comprehendit sub hoc nomine suarum.arg.ff.de contrahẽ.emp.qui tabernas,sed si sint aliquæ ecclesiæ, vbi nihil iuris habeat, fortè ibi prouidere non posset,nisi diceretur in aliqua ecclesiarum tuæ prouinciæ,sed alijs videtur,quòd etiam per huiusmodi literas non haberet potestatem prouidendi,nisi in ecclesijs, vbi ad eum spectat collatio. ar.sup. de offi.ordi.licet in ea.Vnde dixerunt quidam,quòd Papa hîc mãdauit authoritate nostra facias.Nos dicimus,quòd etiam sine clausula hac,potest etiã in alijs prouidere,quia ibi est contradictores,etc. & ipse non potest esse executor contra se. ff.de arbi.l.vlti. Sed quid si tantùm esset in literis,mandamus,quatenus tali prouideas in aliqua ecclesiarum tuarum,& fortè idem. (Mandati) quod fecerat pro magistro P. & verè illudebatur,quia alios sine mandato Papæ recipiebant,sed eos de quibus Papa mandabat irreuerenter recusabant.

☞ †(Inuestiuit)Not.quòd delegatus cui commissum est quod alicui faciebat beneficium, asignari potest illum,pro quo sibi scribitur de præbenda vel beneficio inuestire.ar.sup.de rescri.Abbate.Sed dic aliud

aliud est, vbi mandatur, facias prouideri, quia tunc non potest prouidere, cùm hoc non sit ei commissum, sed tantùm facere prouideri. Aliud autem est, cùm mandatur alicui, quod faciat competens beneficium assignari, vt hîc, quia tunc cùm beneficium sit annexum canonicatui, poterit inuestire aliquẽ de canonicatu, & per consequens dabitur ei præbenda, quæ est connexa canonicatui. 1. q. 3. si quis ob. tacitè enim videtur dixisse, des ei ius inuestiendo eum, & pòst de facto facias beneficium assignari, quod annexum est canonicatui, vel potes dicere, quod canonicatum istum contulerit archiepiscopus de voluntate episcopi Asagonens. ad quem siue de suo iure, siue de iure ad eum deuoluto propter negligentiam canonicorum pertinebat potestas eligẽdi, & dicit quòd licet aliquando non possit inuestire, scilicet, quando mandatur iudici, quod faciat alicui prouideri, vel aliquem in aliqua ecclesia recipi. sup. de offi. deleg. super eod. potest tamen interdicere, ne eligant. ar. q. ex quo prouisio sibi cõmissa est, & omnia ad idem facienda. s. de offi. deleg. ꝑterea.

2 † Item quamuis non sit specialiter mandatum, quod suspendat, est tamen affinis mandato prouisionis. ff. iud. sol. iam tantùm. §. in hac. item decre. dicit legatus generalis sibi pòt præbendam reseruare, vt inf. de iure patro. cùm dilectus. ergò & eadẽ ratione, & specialis delegatus in ecclesia, vbi est mandatum sibi, quod prouideat alicui, cùm in ea ecclesia maiorẽ potestatem habeat, quàm generalis legatus. sup. de offi. deleg. studuisti. (Authoritate) de excommunicatione, inuestituram autem non potuit facere authoritate, quia sibi commissum non erat.

3 †(Contradictores) hæc sententia sic à iudice lata non comprehendit, nisi partes quę fuerint in iudicio, vel illos, qui fuerint vocandi, vel hæredes eorũ, vel singulares successores. Alij enim non sunt de iurisdictione eius, & hęc est fortè ratio, quòd successores ligentur, quia iudicium transit ad successores, sed non arbitrium. ff. de arbi. sed interpellatur. §. vlti. & si sit iudiciũ reale, transit ad singulos successores. Arg. tamen contra. s. de offic. deleg. c. 1. vbi dicitur, quòd quoslibet turbatores potest excommunicare, sed ibi loquitur de perturbatoribus iurisdictionis, vt ibi not. & inf. de pe. dilectus. hîc aũt loquitur de perturbatoribus partis. Videtur autem, quòd in nullo casu debẽt ferre talẽ sententiam, excommunico omnes perturbatores talis clerici, cùm tractus futuri temporis nõ pertineat ad iudicem. ff. de vsu. l. 1. in prin. sed respon. vt not. sup. de procu. auditis. Item constitutio videtur hæc excommunico omnes, qui sibi cõtradixerunt, quòd delegato non licet. Respon. nõ est constitutio, & hoc apparet ex persona constituentis, & ex forma sententiæ, quæ non est generalis, nec ꝑpetua, nec alia habet, quæ in ea requiruntur. 4. dist. erit. imò est sententia quod ex eo apparet, quia causa cognita fertur, & si feratur, nisi causa cognita, licet tenet, tamen iniusta est. 11. q. 3. c. 1. & si super alio fine causæ cognitione fertur, puta si præciperet, quod ei obediretur à quolibet, & qui non obediret ei, talẽ pœnam pateretur, nec credimus valere, nec tenere ipso iure, vt no. s. de in integ. restit. c. 2. cum autem causæ cognitione legitimè fertur. sup. de app. præterea.

Sed si dicas quare non expectat turbationem antequam ferat sententiam? Respon. quod posset esse periculum, si tantùm expectaret, & ponamus quod melius faceret, si expectaret, tamen & hoc teneretur. 2. quæst. 6. biduum. sup. de app. præterea. arg. ff. de euic. l. 2. ff. ad legem Aquil. in l. illa Aquil. & non extenditur hæc sententia generalis, & ante receptionẽ lata, vel etiam pòst, nisi in tempore in quo sententia ferri posset. † Itẽ videtur quòd authoritate huius clausulæ, etiam post annum imperpetuum, postquam inuestitus est, & postquam mandauit de eo recipiendo, possit excommunicare rebelles, & etiam postquam sententia lata esset, si esset negotium, vbi esset sententia ferenda, licet aliàs non posset tanquam ille, qui functus esset officio suo, nisi intra annum. sup. de offic. deleg. in literis. & c. quærenti. Sed nobis videtur, quòd etiam post diffinitiuam non possit nisi intra annum. arg. eiusdem dec. quærenti. in alijs autem, scilicet, quando non fertur diffinitiua sententia, sed mandat eum recipi in canonicum, poterit compescere contradictores authoritate huius clausulæ, quousque mandatum Papæ plenè sortiatur effectum, scilicet, quod recipiatur in canonicum, sed ex quo receptus est, quãuis postea molestetur super canonicatu, vel alijs, non poterit eos compescere, quia si contrariũ diceretur, iam videretur eius ordinarius esse, & talia rescripta redarguntur. sup. de rescrip. ad hæc. † Sed quid si aliqui receperunt, & Papæ mandatum impleuerunt, &

runt, & aliqui non? Respondemus super illos, qui mandatum domini Papæ impleuerunt, nihil vltra facere posit, etiam si molestent eum, cùm in illos functus sit officio suo, in alios tamen potest. Item si illi qui receperunt, & mandatum domini Papæ impleuerunt, & eum de nouo molestant super fructibus præbendæ, vel etiam super ipso canonicatu, nō tamen possunt compesci authoritate huius clausulę, quia non videtur ei commissum de futuro excessu, & tempus datæ inspici debet. sup. de rescri. eam te.

4 † Illud autem quod dictum est, quòd non extenditur hæc iurisdictio, nisi cōtra certas personas, scilicet, illos, qui sunt vocandi & quosdam alios, nos non credimus sic verum, imò salua veriori opinione credimus, quòd omnes cōtradictores possint compescere etiam quoscunq; extraneos, dummodò de facto contradicant, nō de iure, quia sententia lata in ilos, qui de iure contradicunt, non tenet, cùm nullam habeat iurisdictionem, nisi cōtineretur in literis, vel expressè vel tacitè sub generali clausula, & postea coram delegato expresisset. sup. de rescri. pastoralis. quia tunc siue iustè siue iniustè teneret sententia. In præsenti autem casu, vbi non mandat de recipiēdo, sed ipsemet eum inuesti. satis credimus, quod posset contradictores suæ inuestituræ intra annum excommunicare. arg. præalleg. decre. quærenti. & sup. de sen. & re iudi. ad consultationē. (Seruasse) de hoc not. sup. de consti. cùm accesissent.

5 † (Recipiant) & sic excommunicati, recipiunt aliquem in canonicum, sed hæc receptio non tribuit ius, quia iam canonicus erat, aliàs secùs. sup. de æta. cùm bonæ. vel dic excommunicatos teneri ad ea, quę fiunt in eorum præiudicium. sup. de iudi. intelleximus. Vel dic, & fortè melius, q nec receptionem, nec installationē facit excommunicatus, nec contradicit, quòd hîc dicitur, & expone recipiant, donec cautionem faciant de recipiendo eum in canonicū, pro quo excommunicati erant, & si præstita absolutione velint appellare, non audiuntur, nisi nouum grauamen eis fieret. sup. de appel. quæstioni.

Sed obijcies ex quo pro manifesta offensa est excommunicatus, non debet absolui, nisi prius recipiantur. inf. de verbo. sig. ex parte. 2. q. 5. presbyter si. Sed dic illa etiam in spiritualibus non habere locum, vt no. s. de dolo & contu. veritatis. Quid enim si excōmunicatus esset, nisi faceret se ordinari, deberet ne promoueri antequàm absoluatur? absit. † Quicquid dicant prædicti, expressè dicit decre. quod ante absolutionem recipere debet. sup. de rescri. capitulum. (Ad canonicatū) benè mandat dominus Papa, quòd huic dentur ea, quæ pertinent ad canonicatum, & non ad præbendam, quia licet canonici infregissent statutum suum de certo numero non tamen fractum esset illud statutum, quo ad prębendas, quia licet canonici, qui habent certum numerum eligant vltra illum numerum, præbendæ tamen distinctæ firmè manent. sup. de constit. cùm M. sup. eod. dilectus. & de hoc not. inf. eo. dilecto. & hic executor, de quo hîc dicit peccauit inuestiendo eum de præbenda. Vel dic, quòd non peccauit inuestiendo eum de præbenda, quia non erant ibi distinctæ præbendæ, nec certus numerus earum. Et ex hoc dico, quòd si etiam peterētur literæ in aliqua ecclesia, in qua canonici suum statutū fregerūt eligendo vltra numerum, quod adhuc salua manet eius exceptio, vt præbenda non asignetur vltra numerum, sed nō manet eis salua quin eum recipiant in canonicum. arg. præalleg. decre. cùm M. & c. dilectus.

CAPVT XXIII.

TVIS QVAESTIONIBVS.

CAPVT XXIIII.

ACCEDENS. (Vel alius magis) Quasi dicat, melius est, quòd inuestitor dicat, inuestimus te pro tali absente, quam inuestimus talem absente parte, & potest hoc intelligi, vbi pcurator habet mandatum. ff. de dona. qui mihi. & ff. de acqui. rer. do. si procurator. quàmuis lex videatur dicere, quod etiam cum mādato non transit dominium. ff. de acquiren. rer. do. res ex. Sed illud intelligimus, quando non habet speciale mandatum de aliqua re emenda.

† Sed quid si consanguineus sine mandato nomine absentis recipiat inuestituram, non credimus absenti acquiri præbendam, nam licet agere posit, vt ff. de procu. sed hæ personæ, non tamen acquiret dominium, nec etiam canonicatum, qui solo consensu eligentium & electi acquirūtur, sed quæritur, an teneat, si postea ratum habuerit ille, cuius nomine recepta est inuestitura, si prius alij esset collata.

Sed

Sed nec hoc credimus quòd eis liceat à primo facto recedere, vt not. sup. de elect. cùm inter.

CAPVT XXV.

1 *Receptio ad osculum, an faciat canonicum.*
2 *Electio facta de canonico vltra numerum valeat.*
3 *Canonicatus quando vacet, vel desinat.*
4 *Non tenet electio facta vltra numerum iuramento firmatum.*
5 *Non licet venire contra iuramentum.*

DILECTO FILIO P. (Legatus) legato non fuit illicitum infringere priuilegium canonicorum, & idcircò nō valuit, quod factum est de cellerario, sed si canonici fecissent cùm ad eos spectaret electio, teneret electio canonicatus, & non diuisio præbendarum, quia priuilegium pro se datum, possunt renunciare. sup. de consti. cùm accesissent. Vel dic, quòd idcircò fuit cassata, quia ambo fuerunt electi ad vnū ius præbendæ diuidendum. ad hoc not. sup. de constit. cùm M. sup. eo. dilect. (generalis) cuius consensus non prçiudicat episcopo, cùm hoc ei specialiter compromissum non fuisset. Sed plus dico, quòd nedum procuratoris, nec episcopi consensus prodesset in his, quæ contra ius fiunt. ff. de cōdi. instit. si procurator. ff. de his quæ in frau. cre. si pater filio.

1 †Ad osculum) vehemens est præsumptio. argum. inf. de his quæ fiunt à maio. par. c. ex ore. inf. de pri. cùm olim. C. de acquir. pos. l. 1. C. de pat. pote. si filium. 20. quæstio. 1. quę pro. Respon. episcopū ignorasse eum non fuisse canonicè receptum. ff. de interro. ac. de ætate. §. vlti. Item receptio ad osculum, non facit canonicum, sed legitima electio. C. de lib. cau. non idcircò. ff. de dec. non habemus. Vel dic, nedum per tacitum consensum, sed nec expressum contra tenorem alterius concilij posse habere ius in pbenda. sup. eo. tuæ. & ideò semper contra eum dicimus non canonicam electionem. (Molestatione) intentabit ipse vti possidetis, nam episcopus eum, vt canonicum non tractabat, vel etiam aliàs eum in possessione iuris canonicatus molestabat, vel super hoc implorabat auxilium iudicis, vel melius episcopus agebat negatoria contra electum, vel clericus confessoria contra episcopum (Turonens.) sup. eo. maioribus. (Lateranens.) inf. de conces. pb. vel ecc. nō va. c. 2. & iste cellerarius censeri deberet secundus, qa ob hoc resignauit, vt nepos archiepiscopi haberet, vt in prin. huius decreti habetur.

2 †(Non est certus) idem est, & si certus esset ibi numerus prębendarum, vel etiam canonicorum, vel vtriusq;. sup. de consti. cùm M. nam semper eligendo canonem vltra numerum valet electio, sed priuilegium rumpitur quantum ad certum numerum canonicorum, sed non rumpitur, sed durat, quo ad numerum præbendarū, & hoc benè colligitur. sup. eo. dilectus. & sup. de consti. cùm M. Ratio diuersitatis est, quia cùm non obstante certo numero, tenet electio, quo ad canonicatum, rumpitur priuilegium, quo ad ius canonicatus. Sed eligendo plures ad vnam præbendam vacantem, licet etiam non vacantem vltra numerum, non tenet electio, vt hîc, quia est contra concilium Turonens. vel Lateranens. nisi vellent nouum ius præbendæ statuere. inf. eo. vacante. & ideò cùm non teneret electio non rumpitur priuilegium. † Item ratio quare tenet electio, quo ad ius canonicatus, non quo ad præbendam, quia sic statutum est. inf. de conces. præb. vel ecc. non vac. c. 1. & sup. eod. maioribus. sed in canonicatu non sic statutum est, hoc ipso iustè constitutum est, quia cum præbenda maximè consistit in rebus corporalibus, non poterat ius præbendale fieri, nisi possessiones alicuius ecclesiæ diuiderentur, & hoc esset malum, quòd vna præbenda esset pinguis, & alia pauper. sup. de consti. cùm M. non tamen dicimus malum, si de omnibus præbendis, vel de vna pinguiori alijs vellent vnam nouam facere, quin possent. inf. eod. vacante. ius autem canonicatus, quod incorporale vel indiuisibile est multi possunt sine aliorū damno habere, & ideò aliud fuit statutū in iure canonicatus, & aliud in præbendali. Melius dicitur, quòd hoc non facit vim, quin plures possunt eligere vno solo iure vacante, si hoc intenderent, & exprimerent, sed hîc nō exprimebant, nec hoc psumentur intendere, nisi exprimant, nec est contra. s. de consti. cùm M. qa ibi expresserūt.

3 †(Desinit) & ideò licet in aliqua ecclesia, vbi est certus numerus canonicorum sint plures canonici, & vnus moriatur, non valerent literæ si impetrentur super canonicatu illius alicui conferendo, quasi vacet, quia non vacat, imò desijt, vt hîc dicit. Secùs autem si ibi esset certus numerus canonicorum, quia tunc nō desinit, sed vacat. (Illud) id est, ad præbendam vacantem, sed ad ius canonicatus

vna sola prębenda vacante possunt plures eligi.sup.de consti.cùm M.inf.eod.c.proxi.secùs aliàs vt ibi not.melius dicit,quòd non possunt ad vnum ius canonicatus duo eligi,scilicet,quòd duo canonici sint electi,habeant tãtùm vnam vocem in electionibus, & in alijs, & quod in omnibus fungantur ambo tantùm vice vnius. Sed benè possent fieri duo canonici,qui haberent voces,licet vna tãtùm,vel nulla præbenda vacaret. Item not. quòd licet possint plures canonicos facere vna tantùm præbenda vacante,nõ possunt canonicatus ius dare ad vacaturam. inf. de conces. præb. nulla. nam canonicatus ministeriũ est(Spectat)cum consensu tamen eorum quorum interest (Augmentare) ordinando quòd vbi sunt decem præbendæ. sint 15.

4 (Statutum) †Not. quòd si in aliqua ecclesia est certus numerus canonicorum iuramẽto firmatus,& aliquis eligatur supernumerum, non tenet electio, & idem si numerus sit confirmatus authoritate Papæ cum clausula, & si quid factum sit contrà non valet, aliàs enim secùs,vt hîc. & sup.c.pro illorum. sup. de consti. cùm accessissent. & c.cùm M.secùs aliàs,si quis iurasset nõ vendere librum,& postea venderet,teneret venditio. Sed contrà videtur. sup. de iureiur. c.intellecto. Sed hîc loquitur de alienatione licita, alienatio enim libri,non est à principio interdicta, ibi loquitur de alienatione illicita etiam sine iuramento. Dicunt enim speciale in spiritualibus,vt non valeat, quod in eis fit contra iuramentum. Alij dicunt,quòd etiam receptio in canonicum contra iuramentum tenet,& hæc est allegatio. Si autẽ ad præbendam electus esset vacaturam, vel etiam plures ad vnam diuidendam essent electi, cassanda electio esset, vt sup.eod.tuæ.

5 (Si quicquam)hoc† certum est,quod contra iuramentum venire non possunt, si est bonum ecclesiæ,imò & si esset temerarium,non liceret venire contrà sine superioris authoritate, vt not.sup.de elect. venerabilẽ.Item nulla alia ratio videtur, quare canonici non possunt venire contra priuilegium sibi cõcessum, quando est ibi præsens clausula, sicut quando non est ibi clausula.s̃.de consti.cum ac.C.de leg. & constit.quod fauore.in fi.nisi quia hoc statuere voluit de nouo in fauorem ecclesiarum, ad confutandam inconstantiam eligentium,& potest dici, quia quod hîc dicitur locũ habet in omnibus priuilegijs & confirmationibus concessis ecclesijs, vbi præsens clausula cõtinetur,hæc clausula hîc facit,quòd canonici suo facto cõtrario non possunt rumpere priuilegium, vt hîc apparet, & dicunt quidam, quòd hoc decretum potest opponere nõ solùm Papa,sed etiam quilibet alius iudex etiam delegatus de his,quæ ad suam iurisdictionem pertinent.7.q.1.quia frater.C.de iudi. properandum.§.si autem. Imò etiam priuatus quilibet potest interponere hoc decretum.ff.de leg.3.l.quæsitum. Sed sciendum est, quòd hoc decretum maiores vires habet,quando cum causæ cognitione fit,vt no.j̃.qui ma.acc.pos.cùm in tua. (vnde)sententia Papæ.(Silentium)hîc apparet,quòd non fuit actum vti posidetis, in quo condemnatus non fuisset, nisi ad cassandum ab iniquitate, & ad interesse. ff.vti posidetis,si duo.§.fi.sed fuit actum confessoria,vel officio iudicis implorando secundum tenorem legis.C.de inge. manu.diffamari. & secundum hunc modum agendi benè habet locum hæc sentẽtia,sed expone ad restitutionem eorũ,quę ratione dictæ institutionis tenebat,id est, ad missionem possessionis præbendæ & aliorum iurium,ad præbendam pertinentiũ,& hoc benè poterit petere episcopus, ad cuius collationem pertinebat collatio prębendarum,quòd imponeretur ei silentium,vt statim sequitur,aliàs autem ad restitutionem sibi faciendam proprio sumpto vocabulo agere non posset episcopus, & ea sibi restituendo non esset præbenda, etiam si nomine præbendæ egisset quod potest benè.inf.de succes.ab intest.c.fi.etiam tunc propriè sumitur verbum.

CAPVT XXVI.

VACANTE. (Duas)præbendas.(Integrate) quia simpliciter eligunt eos in canonicos non expressè ad vnã præbẽdam, vel ad aliam,si enim elegisset eos expressè ad vnam prębendam diuidendam,nõ valeret electio.si. sup.eo. c. proxi.Vel dic,licet non valuit talis electio de rigore iuris, vt sup .eod. c.tuæ.de æquitate tamen debet eis prouidere.sup. eod.inter cætera. Vel potes dicere,quòd benè fuit intentio eligentis, quòd duæ præbendæ ex vna fierent,& hoc non sufficit,nisi pręhabita prouentuũ ratione,ita quòd congruè inde fieri posint,& in hoc casu.s.quando vna præbenda insufficiens est diuisa,& duobus data,potest dici quòd sic di-

sic diuisam præbendam vterq; possidebat, sed quàm citò poterit siue per vocationē, siue alio modo tenebitur integrare præbendam. Vel dic melius, quòd benè potuit episcopus diuidere vnam præbendam. j. de excess. prælat. sicut vnire. & sic hic benè tenuit diuisio, & ideò ambo remanent legitimi canonici, sed quia referebat Papæ, quia licet episcopus cum capitulo potuit diuidere, non tamen benè fecerat, quia nimis paruæ erant, & aliàs inæquales quod esse non debet. s. de cōsti. cùm oēs. & ideò Papa mandauit de hoc inquiri, nam mandauit præbendas integrari si sic esset verum, & alijs æquiparari.

CAPVT XXVII.

1 *Tenetur successor de honestate prædecessoris factum exequi.*
2 *Canonicatus & præben. iure connexa sunt.*
3 *Potest collator assistere ei cui contulit.*
4 *Electio perfecta non dicitur quousq; sit confirmata.*
5 *Crimine stellionatus tenetur collator beneficij qui sine causa noluit implere mandatum Papæ in præiudicium impetrantis literas.*

DILECTVS FILIVS G. (Misissemus) Not. quòd si hi canonici, non obedierunt simplici mandato, postea tenentur ei prouidere de communibus reditibus, & hoc est in pœnam illorum canonicorum, qui cùm nullam excusationem haberent mandato Papæ contempserunt obedire. sup. de rescri. si quando. & c. cùm adeò. & hæc est conuenientior pœna, quæ eis imponi posset, cùm in hoc deliquerunt. sup. de tempo. ord. literas. sed & aliam imponere posset, quia in re, siue in præbenda, nullū ius habet, quod ex eo apparet, quia collatio de ipso facta tenet, vt hic in fi. & not. sup. de rescri. capitulum, & ad hoc facit. sup. de rescrip. constitutus. Arg. contra. sup. de rescrip. literas. vbi dicitur, quòd successor dando executorias literas illi clerico pro quo prædecessor direxerat monitorias, non factum suum, sed prædecessoris exequi videtur.

1 †Sol. verè factum prædecessoris exequitur, quia prædecessor monitorias concedendo incœpit, & de honestate successor factum prædecessoris exequi tenetur, nisi aliqua iusta causa contrà faciat. 63. dist. Adrianus. sed tamen ex hoc non sequitur, quòd habeat ius in re. (Sufficiens) nec aliud legitimum sibi obstat. (Recipi) ☞ †iste enim nondum receptus erat in canonicum, & ideò non datur sibi præbenda vacans, sed tenet collatio alij facta de illa, vt hic. Secùs esset, si receptus esset in canonicum authoritate literarum Papæ, quia tunc credimus, quòd haberet actionem ad præbendam postea vacantem petendam, si alius eum non præcederet. argumen. sup. eod. relatum. dilectus. inf. de consti. cùm super. sup. de constit. cùm M. nam licet non habeat ius in præbenda, nisi sibi assignetur, vt in præalleg. decre. dilectus. tamen ille, ad quem pertinet collatio præbendarum, non habet tunc potestatem conferendi eam, nisi canonico, quia iam receptus est canonicè seruata distin. quam no. sup. de ma. & obe. statuimus. aget ergò cum eo, ad quem pertinet, vt sibi eam assignet, si nondum contulit eam alteri. Alioquin aget cum superiore, vt eam sibi assignet, & postea aget contra detentorem præben. Alij tamen dicunt, quòd sine alia assignatione aget contra detentorem præbendæ. arg. sup. eod. inter cætera.

2 †Potest enim dici, quòd quilibet receptus in canonicum ius habet in præben. quæ sibi suo ordine defendenda est, cùm connexa sint iura canonicatus & præb. licet aliquādo differantur collationes præbendarum. sup. eod. dilectus. & sic apparet, quòd malè faciunt iudices, qui deputati sunt executores pluribus receptis in canonicos, quia quilibet executor excōmunicat illum, ad quem pertinet collatio primæ præbendę, quę vacabit, nisi eam cōferat illi, cuius executor est, nam solius primi executio iusta est, quia ex quo ad primi mandatum eam assignauit, sine dolo desijt eam posse aliàs assignare, vnde si de cætero alij executores ei pręcipiant, quod alijs conferat, & si propter hoc eum excōmunicent, malè faciunt, nisi fortè cùm contraria mandata reciperet malitiosè, & manifestè iniustum mandatum impleret, & iustum postponeret. sup. de rescri. cùm contingat. Item videtur, quòd huic recepto in canonicum contra eum, qui eum contulit alteri, non habet actionem, nisi fortè de dolo, vel in factum ad expensas. ff. de do. l. 1.

3 †Sed tamen benè dicimus, quòd collator potest assistere ei, cui cōtulit in causa, sicut venditor emptori, à quo res vendita vendicatur, quia potest sua interesse, si euinceretur ab eo præbenda, quia tenetur sibi in consimili prouidere. sup. eod. inter cætera. secùs autem in electoribus, quia

 ibi benè

ibi benè possunt suam electionem defendere,& prosequi.s̃.de elect.super eo.& c. dudum.ec.roth.vbi no.

4 †Et est ratio diuersitatis,quia non dicitur electio perfecta, quousq; sit confirmata,& ideò electores electionem defendunt,& ꝓsequuntur quousque fuerit confirmata, sed post confirmationem si ageretur cum electo non vocarentur canonici,nec etiam ad defensionem admitterẽtur,quia functi sunt officio suo, & idem dicimus in eo,qui contulit beneficium,& in confirmatore, scilicet,quod non competit contra eos actio. (Asignari prouentus)Vel dic,quòd nec per monitorias, nec præceptorias literas obtineret iste clericus, quod hîc dicitur,nisi in literis eis directis contentum fuisset, alioquin damus tali in mandatis, vt vos ad id compellat. Sed argum.contra.sup.de rescrip.capitulum.dicunt quidam,quod condictione ex hac decre. potest quilibet pro quo scribuntur monitoriè agere,& cõsequi, quod in hac decre. continetur , sed certè hoc non placet nobis,quia iam frustrà ecclesia daret executores, & licet quandoq; Papa det monitorias, non tamen dat executorias.

5 †Alij aũt dicũt,quòd collator beneficij, qui sine causa noluit implere mandatum Papæ in præiudicium impetrantis literas peccauit in eum,& ideò tenetur crimine stellionatus, & hanc accusationem criminalem, vel denunciationem ciuilem prosequitur impetrans,sed caueat sibi impetrans , quod non obtinebit impetrans literas,nec in accusatione, nec in denunciatione , nisi probauerit eum malitiosè non obedisse, quod est difficile,cùm multas posit habere excusationes. Hîc autem manifestè apparuit Papæ de malitijs capituli , si sine causa alium receperunt postposito mandato Papæ,& dicunt quidam,quòd hîc dicitur tantùm locum habere, quando præceptoriæ literæ impetrantur.argument.sup.de rescrip.capitulum.nam nemo astringitur ex cõsilio.14. quęstio.1.quod debet.ff.man.l.1.& eodem modo, non debet astringi monitione,sed & alij contradicunt, scilicet, quod etiam monitioni Papæ obediendum est,quæ est pura,& maximè quia non est sine mandato.Lex autem,& c.loquuntur in consilio, quod datur tantùm in fauorem eius, cui consulitur.Alij tamen dicunt nihil hîc fieri de necessitate iuris,sed de gratia(Prębẽdali)dic vt no.s̃.eod.inter cætera.

CAPVT XXVIII.

1 *Sola receptio in aliam ecclesiam sine consensu sufficit ad hoc, vt quis prima sit priuatus.*

2 *Nunquid si ex dispensatione longo tempore differtur ordinatio episcopi interim vacent beneficia.*

3 *Potestas ad quem pertinet collatio, sine alia priuatione, & alio possidente, conferre potest beneficium sic ab alio possessum.*

4 *Possessor quilibet in possessione sua tueri debet.*

5 *An plures dignitates in vna ecclesia possit quis habere.*

6 *Personatus & dignitas an idem sint. Et quid sit dignitas.in nu.7.*

DE MVLTA.(In Lateranensi sup.eod.quoniam nonnulli.(Curam animarum)Hic largè sumitur cura animarum, siue in foro pœnitentiali habeat curam,siue aliàs. sup.de elect.dudũ. eccle.roth.& non est vis, siue ratione ecclesiæ habeat curã animarum,siue in villa,sed illius villæ ecclesia est alterius,sicut apparet in decre.prælleg.dudum. eccle. rotho. vbi non dicitur, quòd archidiaconus in archidia. habuerit aliquam ecclesiam, sed ius archidiaconale tantùm, & sic est in dioce.Pictauiens.vbi sunt archipresbyteri,qui nunquam habent aliquam ecclesiam specialem, cui præsunt,sed habent iurisdictionem spiritualem super multa loca. Item non est vis, siue sit ecclesia baptismalis, siue capella tantùm, dummodò curam habeat aliquorum parochianorum. Item non est vis, siue habeat parochianos de facto, siue non, dummodò parochiam habeat in qua parochiale ius habeat.

1 †Receperit)not.solam receptionem in aliam ecclesiam sine consensu sufficere,ad hoc quod prima sit priuatus, sed videtur quod necessarium est etiam quod possesionem habeat secundæ,vel per eũ stet,quominus habeat. argumen.21.quæstio.2.si quis iam.& not.sup.de elect.cùm in cunctis. & 42. distin.si qui episcopi.& c. sequen. sed hoc non credunt alij, cùm per consensum contractum sit matrimonium.argum.sup.transla.præla.inter corporalia. vel aliud ius ei acquisitum administrandi.sup.de elect.cùm in cunctis.

Et hoc intelligunt quidã verum, nisi adhuc contra eum excipi posit,puta quia electus sit in archidiaconũ, vel archipresbyterum,& nondum habeat eundem ordinem , quem dignitas requirit, tunc etiam si transferatur corpore,cùm contra eum

cùm excipi poſsit, quouſque tranſeat tempus intra quod debeat ordinari, non credunt poſſe cõferri prima beneficia. ar. eius quod dicitur in epiſcopo.ſup.de elec. cùm in cunctis. Melius credimus, quod ſtatim vacat poſtquam habet beneficium habẽs curam animarum prius ſimile nullo tempore prætextu ordinationis expectato, nec eſt ſimile de epiſcopo, quia electus & confirmatus in epiſcopum non eſt epiſcopus, niſi ſit cõſecratus in epiſcopũ, ſed archidiaconus, quamcitò eſt confirmatus eſt verus archi. & omnia quæ pertinent ad dignitatem facere poteſt, nec poteſt decætero excipi contra eum, quod non fiat archidiaconus, licet poſsit excipi, quod non ordinetur quia eſt criminoſus, ſicut contra quẽlibet etiã non archid. excipietur ar. ſup. de app. conſtitutus.

2 † Sed qd ſi ex diſpẽſatiõe lõgo tpe differt ordinatio epiſcopi, nũquid interim vacabũt beneficia? Reſp. imò vacabũt, & etiã tãquã vacantia alijs conferentur, quia diſpenſatio eſt reſtringenda, vt non extẽdatur ad reſtitutionem beneficiorum. ar. ĩ. de cõſang. & affi. qa dilatio. Si aũt per infirmitatem, vel alio legitimo modo impediatur eius ordinatio, nõ credimus ei currere tempus. ar. ĩ. de conceſ. prę́b. vel ecc. nõ vac. quia diuerſitatem. Item quamdiu litigatur, non conferentur eius beneficia, ſi non eſt adeptus poſſeſsionẽ ſecundę, ſed ſi habet poſſeſsionem, licet de ea litigetur, videť quod ſtatim poſſunt eius beneficia conferri. 21. q. 2. ſi quis iam. ĩ. de elec. cùm in cunctis. Nec valet ſi dicis, quod ex quo poſtea per ſententiam apparet ſecundam prouiſionem non tenere, nõ debet tollere primam, quia in culpa fuit acceptando rẽ litigioſam, vel quia de hoc non benè diſquiſiuit. de hoc no. ĩ. de reſcr. in noſtra. Quidam etiam dicũt vel credunt, quòd ſit neceſſe, vt habeat adminiſtrationem maioris partis rerum ſecundæ eccleſiæ. ar. ſup. de reſti. ſpo. c. fi. Sed illud no. q. benè facit primus prælatus, ſi dum litigatur commendat ei primam eccleſiam, & eſt iuſta cauſa commendationis. infrà, de act. ſi conſt. (Cõtenditur) cõtendendo de iure ſuo, ſi non habet diſpenſationem, & intelligimus ſi perſtiterit vſque ad litem conteſtatam. argumentum. ff. rem rat. hab. amplius. ff. de in ius voc. quamuis. & hoc ſatis innuitur ex verbo hîc poſito ſpolietur, ſcilicet per ſententiam, & ſic videtur, quòd neceſſe eſt ad hoc, quòd locum habeat hæc decr. quod contenderunt in iudicio, & quod ipſo iure ſit priuatus, vel dic, quod ex ſola retentione ſit priuandus, etiam ſi quando incipit conueniri velit dimittere, cùm ſatis manifeſta cauſa priuationis appareat, ſcilicet quia canoni non obediuit. Item quia furtum committit in rebus prioris eccleſię, quia priuatus eſt. ſuprà, eod. cùm iamdudum. ſuprà, de elect. dudum ec. ro. Sed quid ſi ſecundam inuaſit propria authoritate. ar. quòd ipſo iure videtur primam renunciaſſe. 21. q. 2. ſi quis iam. Alij tamen contradicunt, quãdo propria authoritate inuaſit, ſed ſi non propria authoritate inuaſiſſet, ſed authoritate ſuperioris cõfirmatus eſſet, tunc quamuis aliàs nulla eſſet electio, vel eſſet talis, qui ordinari non poſſet ad ſecundam eccleſiam, tamen ipſo iure renũciaſſe videtur priori, quia ad hoc quod renũciaſſe videatur, ſufficit quod authoritate vel tuitionem prætoris habeat. ar. ff. quòd cum fal. tut. l. 1. §. fi. arg. ĩ. de trãsla. præla. c. quanto.

☞ † Quid ergò dices etiam in caſibus, qui hodie accidunt in regno, vt licet interdictum ſit regnum, & omnibus capitulis ſit generaliter interdictũ eligere multi eliguntur, & aliqui confirmantur per Metropolitanum, & adminiſtrant, nunquid lapſo tempore de conſecrandis epiſcopis vacent taliter confirmatorum beneficia, ar. quod ſic. ff. de do. inter vir. & vxo. l. 3. §. videamus. in Authẽt. de reſtit. & ea quæ pa. §. fi. & facit. inf. de exceſ. prę́la. tanta. & de transla. quanto.

3 † Conferat) not. quòd is ad quem pertinet collatio, ſine alia priuatione & alio poſsidente, conferre poteſt beneficium ſic ab alio poſſeſſum, & eſt hoc ſpeciale beneficium conceſſum à iure in hoc caſu, nam generaliter contrarium obtinet. ar. pro eis. infrà, de conceſ. præb. vel ec. non vac. cum noſtris. ſed etiam in hoc caſu poſſeſsionem beneficij non dabit, quamdiu primus de facto poſsidet, cùm nec rem ſuam liceat propria authoritate occupare. infrà, de conceſ. præb. quia di. C. vnde vi. ſi quis in tantam. niſi eſſent idem conferens & iudex, ſed aget ille, cui mandatum eſt cum ſuperiore, vt ſibi habenti ius det poſſeſsionem vocato illo, qui detinebat, & procedetur in hoc facto ſine ſolennitate iuris, cùm translatio eius ad aliam eccleſiam non poſſet eſſe, niſi notoria. ſup. de transla. præla. quanto. vel dic, quòd nec citatio neceſſaria eſt. Nos quantum ad hoc, quod

ſpeciale ſit in hoc caſu, quòd quis poſsit dare eccleſiam, vel aliam rem, quam alius tenet, & in qua ius habet, non credimus eos verum dicere, quia non eſt ſpeciale, imò generaliter verum eſt, & ſic credimus, quod eccleſiam & alias omnes res noſtras, vel ad noſtram collationem, vel ad ius pertinentes poſsimus vendere, & donare, & quocunque alio titulo ius, quod in eis habemus in alios transferre. C. de hęr. vel act. ven. per totum. ff. de cõtrahen. empt. qui tabernam. & ſi. no. inf. de conceſ. præb. cum noſtris.

3 † Sed his fortiter eſt contra. ſuprà, de cau. poſ. cùm eccleſia. vbi dicitur, quod non valet electio facta à canonicis, ad quos pertinebat de iure contemptis his, qui poſsidebant, ergò eadem ratione non valet donatio, vel venditio, vel collatio alicuius rei quam alius poſsidet, quamuis

4 collator ius cõferendi habeat in ea. † Sol. illa decre. concordat noſtræ opinioni, nam veritas eſt hæc quod quilibet poſſeſſor tuendus eſt in poſſeſsione ſua, & ratione poſſeſsionis colligit fructus. infrà, de inſti. cùm veniſſent. inf. de iure patr. ex literis conſuluit. & ex hoc eſt, quod ille, qui eſt in poſſeſsione eligendi tuendus eſt in poſſeſsione hac, & in colligendo fructum, ac eius fructus eſt eligere facto. Vnde ille, qui eſt in poſſeſsione iuris eligendi, quamdiu eſt in poſſeſsione, de iure eſt quod eligat, & ſi alius elegerit, ad quem non pertinet accipere fructum, qualis eſt proprietarius & ille, ad quem pertinet poteſtas eligendi, non valebit electio eius, & ſic loquitur decr. præalle. cùm eccleſia. ſed dare alij ius eligendi non eſt fructus poſſeſsionis, & ideò non pertinet ad poſſeſsionem iuris eligendi illud alij donare, nec impedire illum, ad quem pertinet quominus alij conferat. Et eodem modo dicimus in poſſeſſore eccleſiæ, ſcilicet quòd tuendus eſt in poſſeſsione eius, & in colligendis reditibus eius, ſed non poteſt impedire, quin ille ad quem pertinet ius ☞ conferendi, eã alij cõferat primam. † Sex menſes) computandos à die, quo ſciuerit eam recepiſſe ſecundam. inf. de conceſ. præb. quia di. Item computandi ſunt iſti ſex menſes à die, quo ſciuerunt eccleſiam vacare per exceptionem ſecundę, & hoc ideò dico, quia licet receperit ſecundam, nõ poteſt habere poſſeſsionem eius vel de iure, quia dicit aduerſarius, quod de iure eam habere non debet, ſiue de facto, quia non permittitur intrare poſſeſsionẽ non currit collatori tempus. 21. q. 2. ſi quis iam. 92. diſt. ſi qui epiſcopi. & verba cũ effectu accipienda ſunt. ff. quod quiſq; iur. in al. ſta. l. 1. ſed ſi poſſeſsionem haberet, licet litem haberet de ea, tũc fortè deberet eam cõferre, & currit ei tempus à die, quo recepit ſecundam, & etiam ſi feratur ſententia contra eũ, qui impugnat recipientem ſecundam eccleſiam, ſed non poſsidentem appellet, tempus incipit currere collatori ab eodem die, quo finita eſt cauſa appel. imò plus eſt, quod ſi non proſequatur appellationem, tamen non cõputatur tẽpus, niſi à die quo rata manet ſententia, nec eſt contra. ſ. ex quib. cau. infa. irro. furti. hoc enim ideò eſt, quia ante nõ potuit ſcire vacationẽ eccleſiæ, cùm adhuc poſſet proſequi appellationem, licet non fuerit proſecutus. (Cogatur) ille, qui negligens eſt in collatione prioris beneficij. (Hoc idem) hic vult dicere, q, ſicut ſtatutum eſt in beneficijs habentibus curam animarum, quod ipſo iure vacant recepto ſecundo ſimili, & alijs licitè conferri poſſunt.

5 † Idem ſtatuimus in perſonatibus diuerſarum eccleſiarum habentibus curam animarũ, ſi autẽ non habent curã animarũ, licet ſine diſpenſatione teneri nõ poſſint, credimus tamen poſſe per epiſcopos diſpenſari. ar. contra. ſ. de elect. dudũ. ec. rotho. Sed reſpõdemus, quod ibi nõ dicit, non poſſe diſpenſari, ſed peccare eum, qui ſine diſpenſatione tenet, quod verũ eſt. ſ. eo. ad hæc. vel ibi loqtur allegãdo: & huic noſtro intellectui ſatis cõcordat, quod ſequitę, quod addit, quod in vna eccleſia nõ poſſunt habere plures dignitates, ſupple etiã non habẽtes curã animarũ, & ſic aliqua erit adiectio, nã tũc vt quidã dicũt idẽ erit, quod in plurib. beneficijs habẽtib. curam animarum. Hoc tamen hîc nõ videtur dicere, vnde alij dicunt, quod in eis idẽ erit, ſicut ſi perſonatus in diuerſis eccleſijs habere.

6 † Perſonatus) ferè ſemper, & pro eodẽ ſumitur perſonatus & dignitas, ferè ideò dixi, quia perſonæ eccleſiarũ dicuntur in Anglia, quæ præſunt eccleſijs, qui alibi dicuntur curati. ſ. de app. perſonas. & tamẽ in dignitate dicuntur cõſtituti. Similiter abbates, epiſcopi & alij ſuperiores dicuntur eſſe in dignitate & non perſonę, & intelligimus dignitates vel perſonatus ſecundum inſtitutionem, vel ſecundum conſuetudinem eccleſiæ, nam poſſet eſſe, quod

quod aliquis in vna ecclesia exercet officium archid. cognoscendo de causis clericorum, & sic de alijs officijs, vel dignitatibus dicimus: non tamen puto eum cadere in hanc constitutionem, nisi vocetur hoc nomine, vel alio quod in dignitate sonat, sed si vocetur aliquo nomine dignitatis, vel quod pro persona in dignitate constituta reputetur, licet nullum ministerium dignitatis faceret, reputo eum hac constitutione retineri, sicut est Parmæ, vbi quasi nullum officium archidiaconi facit archidiaconus, & tamen illa dignitas reputatur. Si autem ministeria faceret alicuius dignitatis, & tamen non reputetur dignitas, non cadit in hanc constitutionem, sicut sunt præpositi Turonensis & Carnotensis. nunquam autem reputamus aliquem ad hanc constitutionem teneri, nisi perpetuam habeat dignitatẽ. inf. de statu mona.c.2.§.1.

7 †Item dignitatem vocamus, dummodò pro dignitate habeatur in ecclesia, vbi est, & etiam si habeat administrationem temporalium perpetuam. arg. 88. dist. volumus. & quatuor capitulis seq. licet inter dignitates ecclesiasticas hæc nõ cõnumeretur. s. vbi agit̃ de offic. archi. & de alijs officijs. ministeria autem sine vlla penitus iurisdictione officium aliquod habent; sicut sunt syndici, procuratores, & sacristæ qui pulsant campanas, & huiusmodi, non dicuntur esse in dignitate, etiam si sint perpetui, si autem haberent aliquam iurisdictionem, secùs. ff. de officio procu. Cæs. l. 1.

CAPVT XXIX.

1 *Ad archiepiscopale siue prouinciale conciliũ qui sint vocandi, & qui ad episcopale, in num. 2.*

3 *Capitula cathedralium ecclesiarum quando vocanda sint ad concilium prouinciale.*

4 *Quando tractatur accusatio episcopi necessarij sunt duodecim episcopi, & vide in nu. 5. & 6.*

7 *In concilio tenentur omnes de singulis querelis respondere, ac si citati essent.*

8 *Concilium fit tantùm causa corrigendorum morum.*

1 GRAVE. (Conci.) † Ad hoc concilium de necessitate vocandi sunt episcopi, & non alij. argumentum. 18. dist. quoniam quidem & episcopo. & c. placuit. & c. si episcopus Metropolit. & c. propter. & hoc de episcopali siue prouinciali concilio.

2 †Ad episcopale autem concilium vocandi sunt abbates, sacerdotes, & omnem clerum ciuitatis & dioce. conuocare debet episcopus. 18. dist. decernimus. Sunt autẽ episcopi sic cõgregati in cõcilio prouinciali loco ordinarij in omnibus causis quæ vertũtur inter episcopos & clericos. 2. q. 5. placuit. si episcopus actu. 11. q. 3. si episco. fortè & quatuor capitulis sequen. imò plus dicimus, quod ijdẽ episcopi sine cõcilio sunt, vt iudices ordinarij in omnibus causis clericorum, quæ ad concilium referuntur. 6. q. 6. scitote. 18. dist. c. 1. & 2.

3 † Capitula autem cathedralium ecclesiarum, tunc sunt vocanda ad concilium prouinciale, cùm de eorum factis agitur. inf. de his quę fiunt à pręla. sine con. cap. c. fi. aliàs non nisi de honestate, vel propter concilium. 64. dist. obeuntibus. causæ autẽ archiepiscoporum ad Papam sunt referendæ, vt hîc. Alij tamen dicunt quòd episcopi in concilio nõ sunt iudices, sed assessores, sed siue sint assessores, siue iudices, non valet quod fit eis non vocatis. 15. q. 7. episcop⁹ nullus. 64. di. episcopi. sicut nec valet sententia absente aduocato absenti fisci. ff. de iure fisci. si fiscus. arg. C. de sen. & interloc. cum sententia.

4 †Item concilium sic congregatum audire potest accusationem criminalẽ episcopi, sed determinare non. 3. q. 8. c. 1. & q. 6. quamuis. & c. dudum. & quando tractatur accusatio episcopi etiam in ipso tractatu necessarij sunt. 12. episcopi. vt in præalle. c. 3. q. 8. c. 1. nec in his. 12. computatur archiepiscopus. 15. q. 7. fœlix. & si haberet suspectos aliquos episcopo loco suspectorũ Metrop. & accusatus alios eligent, de cõsensu tamẽ alterius partis, & de ea prouincia, si poßit, vel de vicinia. arg. 2. q. 7. placuit. 65. di. pla. Et credimus, quod sint alij. 12. necessarij episcopi in processu. s. in lit. contest. & fortè in auditione allegationum, in receptione autem testium, non videntur necessarij.

5 †Itẽ videtur quod hic numerus sit necessarius, nõ solùm in criminali accusatione episcopi, sed etiã si ciuiliter agitur de crimine, quod fatemur, si excipiat̃ de crimine, vt remoueat̃ ab episcopatu. 23. dist. illud. 34. dist. quorundam. nam post amotionem talem, vel repulsionem remanet ita infamis, quod ineligibilis sit: vt suprà, de elect. super. Item idem dicimus de inquisitione sacerdotum, diaconorum, vel

vel subdiaconorum, & vbicunque pro crimine agitur siue criminaliter, siue ciuiliter, dummodò depositionis ab ordine, vel officio sententia ferri debeat, sic loquuntur.c.15.q.7. per totum. 3.q.6. accusatus, secùs si pro cōtumacia episcopus excommunicaretur, vel suspenderetur ab archiepiscopo solo, quod licet. Idem secùs, si agatur de crimine non ad depositionem ab officio, vel ordine, sed amotionem ab ecclesia, quia tunc solus episcopus cum clericis suis potest procedere, & sic loquuntur capitula.18. distin. si quis abbas.16.q.7. inuentum.inf. de his quæ fiunt à præla. sine consen. cap. nouit. 86. distin. si quis. Item secùs etiam si suum interesse prosequatur agendo de crimine, puta agendo furti.

6 †Item no. quod consilium prouinciale facit archiepiscopus sine primate & primas sine archiepiscopo, vt benè colligitur.18.dist.c.1. Item dicunt quidam, hunc numerum esse necessarium etiā si ex delegatione procedatur.ar.3.q.6. hæc quippe. sed hoc non credimus de necessitate, licet sit honestum pro excellentia causæ, quod ita fit & in illo.c. hæc quippe. Papa mandauit hoc ex speciali causa, propter scandalum regis.

7 †Item no. quod in consilio omnes respondere tenentur de singulis querelis, ac si citati essent.18.dist. propter. quoniam in criminali non deberent ad hoc respondere, nisi citati sint, & nisi expressa sint crimina super quib. accusantur. 5. q.2.c. vlti. Quia autem dictum est quod de ciuilibus quæstionibus tenentur respondere in cōcilio, intelligunt quidam de concilio prouinciali vel episcopali, sed in generali cōcilio dicunt cuilibet competere ius, reuocandi domū. Sed argumentū contra eos. 2. quæst. 7. symachus. credimus tamen, quod si particulare vel generale concilium pro aliquibus specialibus negotijs in vocatione nominatis vocaretur, quòd in alijs & in ciuilibus & in criminalibus causis haberent ius reuocandi domum.

8 †(Inquisitio) licet quidam dicāt contra. hæc inquisitio potest fieri sine præcedente fama. per c.18.dist. sanè quoniam quidem. & hoc eadem ratione, quia non agitur hîc ad interponendam pœnam de crimine. Item non agitur specialiter de crimine, sed vt rationem reddat de talento sibi commisso, quomodo illud administret ad quod quilibet minister tenetur. Item concilium fit ob hoc maximè.s. ad correctionem morum.18. dist. quoniā quidam. (Concilium) arg. cōtra. sup. de elec. cùm in cūctis.§.pe. & vlti. Sol. illud in dignitatibus, sed hic in beneficijs. Item hîc pœna non infringitur, nisi post secundam monitionem, & post peccatum iteratum, illa in primo peccato, & sine monitione. Itē hæc pœna potest sustineri & illa, quia licet superior prouiderit ecclesiæ propter delictum eligentium illa vice, quādo malum eligit, nihilominus & per concilium hæc pœna infertur, vel impetratur, vt de cætero per alium conferantur beneficia. (Suspensionis,) scilicet archiepiscopi vel omnium supradictorum, nam licet concilium prouinciale habeat potestatem suspendendi, non tamen habet absoluendi.

CAPVT XXX.

1 *Non cogitur quis residere in ecclesia annexa præbendæ.*

2 *Non residens in ecclesia, in qua habet curam animarum, ipso iure est ea priuatus.*

1 EXTIRPANDAE. Puta episcopi, abbates vel alij potentes, sed iniustè. (Sufficiens). 50. dist. c. studeat. sup. eod. c. de mona. †(Præbenda.) Hinc collige, quod in ecclesia annexa præbendæ quis non cogitur residere, & licet cùm tali præbenda recipiat aliam habentē curam animarum, nō ipso iure vacat prima, imò licitum est aliā habere, vel ex dispensatione cuiuslibet superioris, vel etiam de iure communi secundum diuersas opini. quas no. sup. de cle. nō resi. c. vlt. &. c. cùm iamdudū. nam cùm causa prohibitionis sit, quia nō potest apud vtramque residere, & per se curam agere. sup. de cle. non resi. quia nonnulli. & c. relatum. & causa esset annexa quæ habet curam quia ibi residere non tenetur, vt hîc. Item prohibitio cessat in præbenda, de iure communi apparet, quod constitutio de multa locū non habet, caue tamen tibi, quia licet talis præbendarius habeat in ecclesia sibi subiecta vicarium, sæpè tamen & ipse præbendarius habeat curam aliquam laxiorem, quia nō tantùm super vicarium, vt possit eum excommunicare, visitare, interdicere, & alia huiusmodi facere, & aliquando minus laxam, quia super vicarium tantū, vel in cæteris casibus tantū, & hæc omnia ad curā pertinēt animarum. sup. de elec. dudum. (Alioquin, id est. si nō resideat in ecclesia, quæ alij non est annexa, vel nisi ibi perpetuum

perpetuum constituat vicarium. (Illa sciat se) parochiali ecclesia, & non priuabitur ecclesia præbēda, sed persona tantum tempore suæ vitæ. ar. sup. eo. nisi.

2 †(Priuatum) not. quod qui non residet in ecclesia, in qua habet curam animarū, priuatus est ea ipso iure, & potest alij conferri. de hoc not. sup. tit. proxi. ex tuæ. tutius est enim eum per sententiam priuare. arg. infrà, de conceſs. præb. vel eccl. non vac. cum nostris. licet tutius sit non residentem, vel vicarium non constituentem per sententiam priuare, tamen cùm hæc constitutio hanc pœnam constituerit ei, satis videtur, quod sine alia sententia priuationis sit priuatus authoritate huius constitutionis, & quod ille, ad quem pertinet collatio, possit eam alij conferre, dummodò ea interueniant, quæ interuenire debent, quia oportet, a quòd moneatur a tempore congruo & loco, quod resideat, & quòd assignetur tempus ei certum, ff. de ver. obli. l. si ex leg. cau. & l. seq. sup. de cler. non resid. ex parte. & tribus. c. seq. Imò & post hoc prudēter faciet, si aliquātulū expectet, qa fortè iusta causa impeditur, quæ si esset reuocaretur sua collatio. 4. q. 5. c. 1. ff. de vsu. mora. 1. resp. & l. sciendum. ff. de damn. infec. l. si finita. §. si fortè. suprà de sen. & re iudi. cùm Bertholdus. †Item videtur, quod si pateretur lit. contest. super hoc, scilicet an teneatur residere, quod ex tunc sit priuatus, & possit alijs conferri. arg. ff. de verb. obli. nemo.

Et hæc vera sunt, nisi certa dies ei assignata sit à prælato, non à capitulo, quod non habet potestatem eum iudicandi, vel eius renunciationem recipiendi, intra quem residere, vel aliud facere deberet, quia tunc non est necessaria alia monitio post diem. C. de contrah. & commit. stipul. l. magnam. infrà de conceſ. præb. vel ecc. non vacan. c. 2. suprà, de elec. cùm in cunctis. 7. q. 1. præsentium.

b Item hæc habent locum b, vbi est pœna adiecta alicui negatiuè, vel alijs verbis æquipollentibus negatiuè, sicut erat hic scilicet si non recederit in ecclesia, vel si non constituat vicarium, & sic de alijs, sed si pœna esset adiecta alicui affirmatiuè, videlicet si percussisset clericū, sit excōmunicatus, vel si receperit secūdam ecclesiam, careat prima. 17. q. 4. si quis suadente. suprà, de multa. & hoc potest videri, vbicunque irrogatur infamia ipso facto. ff. de ritu nupt. palam. §. quemadmodum. C. de secun. nup. l. 1. & 2. tunc sine vlla monitione statim ipso facto incurrit pœnam, vt in prædictis decre. & est ratio, quia non facta latent, sed facta se manifestant. Si autem super priuatione nulla lata sententia est à iure, tunc non poterit procedi ad electionem, nisi prius obtineant licentiam à superiore siue Papa, siue alio. infrà, de cle. non resi. ex parte. & c. qualiter. vel nisi feratur contra eos sententia priuationis. sup. de cle. non resid. ex tuæ. potest tamen & minor pœna eis infligi, suprà de cle. non resi. c. cùm ad hoc. & c. tuæ. & in his omnibus contrahitur eremodicium, quia notorium est crimen. s. contumacia, sed tamen si postea inueniantur excusabiles restituantur. suprà de in inte. resti. ex literis. 4. quęst. 5. cap. 1. & 7. quęst. 1. pręsentiū. de ac. ea.

CAPVT XXXI.

1 IN LATERANENS. (Decimas). infrà de his quæ fiunt à prælat. sine consen. cap. cùm apostolica. †(Nominatim interdictos) nominatim interdicti dicuntur quilibet, de quibus certum est, quòd sint interdicti, vnde dicuntur hîc nominatim interdicti, etiam si castrum, vel ciuitas sit interdicta, non nominatim autem excommunicati, vel interdicti dicuntur, quando sic fertur sententia. Excommunico, vel interdico talem cum suis fautoribus vel participibus, participes enim non sunt nominatim excommunicati, vel interdicti, & ideò non tenetur quis vitare eos: vt 6. q. 2. c. 2. & 3. nisi fortè esset notoria horū participatio, ita quòd non esset inficiationi locus. suprà, de coha. cler. & mulie. tua. ar. contra. 11. q. 3. excellentissimus. vbi innuitur, quod tales vitari debent, sed nō dicit hoc, sed dicit participes puniendos qui contra præceptum talibus communicauerunt, scilicet excommunicatis. (Pleno) id est, quæ non sunt exēptę à iurib. diocesa-

a *Quod moneatur. adde ꝙ Car. in cōsil. 55. colū. 2. in princi. dicit hoc dictū Inno. no. & singulare, incipien. consilium in causa domini Caroli.*

b *Item habent locū ad dicta per Innoc. hic adde Feli. in c. 1. col. 3. de constit. suprà vbi dicit dictū hoc aureū. et vide eundē latè in c. 2. inf. de magistr. col. 2. versic. extra glos.*

diocesanorum.16.q.2.visis.licet eas ædificauerunt, vt no.inf.de priui.cùm & plantare. §. in ecclesijs. quales sunt in quibus domini habent iuspatronatus ex fundatione sua, nam tunc deberet presentare instituẽdos presbyteros episcopo, & episcopus cum eius consensu præsentatos instituat, præsentati autem episcopo de spiritualibus, patronis autem clericis de temporalibus respondebunt, & sic intellige. 16.q.2.c.1.inf.de ca. mona.c.in ecclesijs.hi patroni etiam habere debent curam ecclesiarum vacantium. sup. de app. bonæ memoriæ. & no. de offi.ordin. cùm vos. Si autem in fundatione dominium rerum ecclesiarum, quas ecclesiæ dedit, sibi retinuisset, tunc posset censum imponere, vt no.suprà eod. de mona. & alia faciet, vt ibi not.nam tunc presbyteros ponet, si non habent aliquam parochiam, & remouebit ad velle suum: vt inf. de pri.volentes. §. sanè.quem aliqui non habent, imò plus dicimus, quòd etiam si parochiam non habeat, tamen sacerdos de spiritualibus debet episcopo respondere, puta qualiter celebret, qualiter ornet ecclesiam, & huiusmodi, sed tunc credimus, quòd abbas posit ponere & remouere sacerdotem ad suum velle. Si autem ex donatione laici habent iuspatronatus ecclesiæ, tunc non plus poterit, scilicet quàm laicus poterat, sed præsentare poterit tantum, nam plus iuris in alium transferre non potest quã ipse habuerit.16.q.1.si quis laicus.ff.de distr. ping.si de. Si autem episcopus dat iuspatronatus, sed ecclesiam quæ nullum habet populum alteri ecclesiæ, si dat eam in proprios vsus, tunc ecclesia ponat in ea aliquem vicarium, quẽ sine episcopo ponet, & remouebit, qui nihil iuris habet in ecclesia donata. infrà de his quę fiunt à præla.sine consen. cap.tua. sed tantum alia ecclesia fingitur prælatus illius ecclesiæ, vel potius ecclesia donata, fingitur grãgia vel prioratus, vel administratio.sup. de confir. vti vel inuti. porrecta.inf.de censi.c. vlti. sed quicunque fuerit sacerdos episcopo de spiritualib. prædictis.s.vita sua & alijs respondebit, & tũc licet posit residuũ sibi accipere fructuũ, tamẽ seruabit ecclesiam in pristino statu, s.vt sint ibi clerici isti, licet non perpetui, vt consueuerunt nisi expressè concessa sit, sic quòd eam sibi approprie teiectis clericis.inf. de dona.pastoralis. Alij autem dicunt contra.ar. opp. pro eis. infrà de his quæ fiunt à præla. sine consensu cap.tua.

& hæc intelligo vera, sed hæc ecclesia non habet collegiũ, si enim haberet collegiũ, oporteret quòd clerici & prælatus essent perpetui, vnde non posset remoueri prælatus eius, nec clerici qui ius habent ab abbate sine iusta causa. infrà de statu.mona.c.2.§.vlt.

2 † Et dicunt quidam, quòd nec etiam si committat culpam, potest remoueri de ecclesia collegiata seculari per abbatem tantùm, sed abbas requirat, & episcopo referat, non enim abbates & minores iudices possunt clericorum causas criminales diffinire. arg. 16. quæst. 7. episcopo nulli. 56. distin. satis. suprà, de officio archi. ad hæc. & no. suprà, de officio ordi. quanto. nec mirum si facilius monachi, quàm clerici remoueantur. infrà ☞ de si. per tuas. † Item habet locum in ecclesijs, quæ non parochiales, nec populum habent, nam illæ, & si concedantur in proprios vsus, vel authoritate propria quis conuertat in proprios vsus, tamen necesse habet in ea authoritate episcopi instituere prælatum, ad minus perpetuum vicarium, quem non potest remouere aliquis præter episcopum. arg. infrà de pri. pastoralis. sup. de supp. negli. præl.c.2. & sup.eo.c.proxi.

3 † Item prædicta intelliguntur, nisi concessa sint in proprios vsus, & pleno iure, quo casu potest abbas presbyterum instituere in ecclesia donata, & quasi vicarius a episcopi concedere ei curam animarum, & remouere ex causa cum causæ cognitione, sed causam vel accusationem criminalem huius sacerdotis non audiet, nec propter crimen eum amouebit, licet fortè propter malam administrationem amouere liceat. arg. 16.q.2. visis. nam vt ibi dicitur piacula sacerdotum punientur per episcopum. Item omnia sacramenta, quæ per alium quàm per episcopum ministrari non possunt, vt consecratio altarium, collatio ordinum per episcopum ibi fient.

4 † Item etiam dicunt quidam quòd visitare poterit. arg. de censi. cùm ve. & hoc satis credimus, maximè si abbas sit negligens in visitando, nam licet spiritualia concesserit abbati: tamen sibi retinuit visitationem, maximè si negligens sit abbas, vel dic, quòd vterque habet, & si concurrant, episcopus præferetur, nisi aliter obtineat de consuetudine, sicut est in archidiacono & alijs prælatis, qui subsunt episcopo sunt. Et

a *Et quasi vicarius. Adde eũdẽ Inn. in c.1.de offi. archi. & Cardi. in consil. 67.inci. reuerende domine.in fin.*

Et quod dicit. c. 16. q. 2. c. 1. loquitur etiã specialiter de institutione, & non est trahendum ad alia. Item dic, quòd de spiritualibus respondebit abbati. Et est ratio supradictorum. s. quòd prædicta remanent penes episcopum, licet pleno iure ecclesiam transtulit in abbatem, quia tamen hæc exercere non posit abbas, & nõ sit aliqua ecclesia, vbi non oporteat fieri ea, quæ iuris episcopalis sunt: iustum est, quòd hæc in abbatem translata non intelligantur. arg. ff. de officio præto. legatus.

Hoc ipsum intelligimus verum, etiam si abbas cui donat exemptus est. Sed si alij episcopo donaretur pleno iure, tunc cùm recipiẽs episcopus iura episcopalia exercere posit, intelligimus etiam illa transisse, nec vlterius prædicta alius episcopus exercere poterit, dummodò a aliàs dona-
4 tio sit legitimè facta. Si autem non concedat episcopus, ecclesiam in proprios vsus, sed vt aliàs sit ei subiecta, obtinet quod habetur infrà, de dona. pastoralis.

5 †Item not. quod non est licitum monasterio, quãdo ædificat ecclesiam ipsam instituere, vt habeat eam pro grangia, vel etiam pro monasterio, & vt ea quæ dabantur ei ad proprietatem monasterij deuoluantur, cùm enim capellæ à monasterijs ædificatæ lege diocesana episcopo sint subiectæ. suprà, de officio ord. conquerente. & non sit licitum ædificatori episcopalia iura minuere, & per quodcunque pactum vel legem donationi impositam. 10. quæst. 1. cap. 2. & seq. & c. nouerint. sed si esset grangia, vel monasterium minueretur eius ius, quia lege dioce. sibi non subesset. 16. quæst. 1. cùm pro de censi. c. fin. ergò hoc non licet facere, sed si vult facere contra eius consensum, faciat. 10. quæst. 1. cap. 1. & si nollet hoc facere, agat cum superiore. (Pro rebus) quando directum dominium remansit penes ædificantem, vel quando ad minus ædificauerit: vt suprà eodem, de mona. & infrà, de priui. cùm & plantare. § in ecclesijs. vbi no. (Inconsultis) sed nec episcopis consultis, episcopus enim faciet hoc cum consilio abbatis. 16. q. 2. c. 2.

6 †(Notos) not. si prælato præsententur noti, eos tenetur admittere nisi aliud probetur contra eos, sed ignoti non admitterentur nisi probarentur esse boni testimonij.

CAPVT XXXII.

LICET. (Et distributiones) sup. de cle. non resi. decætero. si tamen non sunt distinctæ præbendæ, vel certi reditus scholaribus, prouideri debet de communibus prouẽtibus detracto, quòd communi mensæ debetur. arg. suprà, de cler. non resi. in prælleg. c. decætero.

CAPVT XXXIII.

EXPOSVISTI. (Generalis) quia ibi statuebatur ne aliquis haberet ecclesiam, nisi resideret in ea. sup. eod. tit. extirpandæ. (Cum eis) canonicis. (Fieri) & intellige, quòd separatim concedebantur capellæ in canonicatu, quia si essent annexæ præbendis, non debuerunt eis auferri. (Poteris) authoritate domini Papæ, alij quod sua authoritate: vt inf. de exces. præla. sicut vnire.

a Dũmodò aliàs. hoc dictũ Innoc. refert & sequitur Calde. in cõsil. 6. colum. fin. in fi. in tit. de donat.

CAPVT XXXIIII.

DILECTVS FILIus. (Friuolã) quia siue clericus siue laicus sit, qui iura spiritualia habet, semper de eis respõdere tenetur exequi cõferendo primam, quæ vacauerit.

CAPVT XXXV.

SVPER INORDINATA. (Reputãdi) ad prelaturas, q. ex eo apparet, quod sequitur beneficiati. suprà, de æta. & qualita. & ordin. præ. ex ratione.

CAPVT XXXVI.

CVM CAVSAM. (Scinderetur) sed de communibus integrari debẽt.

CAPVT XXXVII.

VENERABILIS FRATER. (Deuoluta) & ideò ad legatum Papę eius donatio pertinebat.

CAPVT XXXVIII.

1 *Beneficij nomine quid comprehendatur.*
2 *Papæ rescripta intelligenda sunt secundum quod honestè impleri possunt.*
3 *Non præsumitur quod sub generali clausula quis concedat quod sub speciali concessurus non erat.*
4 *Restringenda sunt ambitiosa rescripta.*

CVM OLIM. (Ad rectoriam) inf. de verb. signi. tua
1 nobis. contra. †Sol. Satis videtur, quòd attenta significatione

catiõe verbi, nomine beneficij possunt intelligi dignitates, & beneficia habẽtia curam animarũ, & sic loquitur cõtrariũ, sed rescripta beneficialia sunt restringẽda. vt not. s. de transla. præla. c. fi. & ideò hoc sic restringitur.

2 † Vnde aliquibus videtur, q, si in litera diceretur, quod aliqui prouideretur in beneficio præbendali, vel alio quòd benè poterit ei prouideri in cura animarum, quia facilis est regressus ad suam naturã. ff. de pac. si vnus. §. pactum. Alij tamen dicunt, quòd propter adiectionem prędictam, nõ poterunt sibi prouideri in cura animarũ, sed in altaribus, & decimis, & etiã ecclesiis, quæ non habent curam animarum. Aliqui tamen dicunt, quòd per hanc decre. non prohibentur prouideri in beneficio habente curam animarum, sed in dignitate. Hæc enim ecclesia, de qua hîc loquitur, habet canonicos, & priorem, licet mandetur alicui, quòd prouideat alicui in beneficio habente curam animarum: non tamẽ potest prouideri in aliqua dignitate, vel personatu, nec etiam in plebanatu alicuius plebis, sed potest prouideri in aliqua ecclesia, vbi sit minister, sic simplex in tẽporalibus & spiritualibus, qui non vocetur aliquo nomine dignitatis, nec facio vim, an eligatur à capitulo, an ab alio, vt hîc, quia rescripta beneficilia tanquã ambitiosa sunt restringenda. Item eadem ratione videtur in dispensationibus super pluralitatem beneficiorum.

3 † Itẽ not. quòd si scribatur pro aliquo, quòd sibi prouideatur de prima vacatura alicuius ecclesiæ, vel quamcitò se facultas obtulerit, si vacet præpositura, vel aliqua dignitas ipsius ecclesiæ, vel officium, non debet ei prouideri, tunc præbẽda quæ tunc vacauit per mortem præpositi, siue præbenda esset connexa præposituræ, siue dignitati, vel officio, siue non.

4 † Et hoc dicimus ea ratione, quia rescripta Papæ sunt intelligenda secundum quod honestè possunt impleri, & si honestè non possunt impleri Papa libenter audiat excusationes, & maximè in istis beneficialibus rescriptis, quæ sunt ambitiosa. argumentum. suprà eodem, cùm teneamur. suprà, de rescri. si quando. suprà, de transla. præla. c. fi. vbi not. Item si hoc expressisset Papæ, domine si vacauerit aliqua dignitas, peto quod illa dignitas remaneat sine prælato & præbenda sua, mihi asignetur, præsumendum est, quod ☞ ista nunquam concessisset. † Item si dixisset, domine peto, quòd benè eligatur aliquis ad dignitatem vacantem, sed non detur aliqua præbenda electo, sed mihi, non enim præsumendum est, quòd sub generali clausula concedat, quod sub speciali concessurus non erat. C. quæ res pig. obli. pos. l. 1. & idem quod dictum est in dignitatibus, idem intelligo & eadem ratione etiam in præbendis aliquibus ordinibus annexis per statutum, vel consuetudinem, vel priuilegium, & idem est etiam si præbendæ non sunt annexæ aliquibus ordinibus, sed tantùm certus numerus debet esse in aliqua ecclesia sacerdotum, vel diaconorum, vel alicuius ordinis, nam tunc si moriatur aliquis de numero statuto, non asignabitur præbenda mortui prius recepto, imò dabitur illi, qui successit in eodem ordine, tamen in hoc casu credo, quòd si ille qui primò receptus est, si velit & idoneus est promoueri ad ordinem defuncti, quod præferri debet, licet secùs si in dignitatibus. Ibi enim quandocunque ille, pro quo primò scriptum est, velit & idoneus sit promoueri ad dignitatem vacantem: non tamen potest eam petere, quia non est de ea conferenda mandatum, sed secùs est, quando vacat canonicatus alicuius ordinis, quia illum benè petere potest, dum velit, & idoneus sit ad illum ordinem promoueri, cùm scriptum sit pro canonicatu, & nulla vel modica est distinctio inter canonicos propter ordines.

Est ergò sic intelligendum rescriptum, quòd primo recepto prouideatur de prima præbenda, quæ ibi vacauerit, & nulli alij præbeatur, at ista præbenda etiam si non debeatur certæ personæ, debetur tamen dignitati, vel officio, vel ordini quæ non moriuntur. Item intelligendum est de præbendis quæ honestè & sine præiudicio ecclesię conferri possunt. (Tenere) quia super eis potestatem non habebat. suprà, de offi. vica. c. pe. vel quod est melius, non habebat iurisdictionem super ☞ collatione rectoriæ. † (Prouidet) Not. quod cùm mandatur alicui, quòd alij prouideat, si habeat aliud beneficium sufficiens admittenda est exceptio contra prouisiones, ne prouideat, quia aliàs sufficienter est beneficiatus, vel si iam prouidit quantum in se fuit admitteretur contradictio, & etiam post latam pro eo sententiam, si modò appareat, quòd iure nõ potuit hoc beneficium obtine-

obtinere. vide ſup. de reſcr. conſtitutus. in fi. & not. in eo. tit. ad aures. quòd non proſequatur effectum prouiſio, tanquam ea, quæ nulla eſt, puta facta de ea perſona ad quam trahebatur mandatum Papæ. ſup. eo. cùm teneamur. ſup. de reſcrip. poſtulaſti. ſecùs autem videtur, ſi alicui eſſet conceſſum, quòd prouideat vni clerico, cui vellet nullius nomine expreſſo, quia tunc poteſt prouideri tali clerico, qui haberet ſufficiens beneficium, dummodò non prohibeatur à iure aliud habere beneficium. †Ratio diuerſitatis eſt, quia primũ reſcriptũ fuit ambitioſum, ideoq; reſtringendũ, vt not. ſ. de trãsla. prælа. licet. ſed ſecundũ reſcriptũ nõ eſt ambitioſum, ſed gratioſum, & ideò expectandũ eſt. inf. de dona. cùm dilectus. & magis gratioſum, & magis extendendum eſt, ſi dicat prouideat tali eccleſiæ.

TITVLVS VI.
DE CLERICO AEGROT. VEL DEBILItato.

CAPVT I.

CVM PERCVSSIO. (Hortamur.) fortè talis exhortatio neceſſitas eſt. (Exiguitate) & ſic videtur, quod habebit de victualibus & de quotidianis diſtributionibus.

CAPVT II.

PRESBYTERVM. (Abſciſſos) repete quæ diximus. ſup. de cor. vit. c. ex parte. (Prohibemus.) not. non eſſe irregularem corpore mutilatũ.

CAPVT III.

DE RECTORIBVS ECcleſiarum.

CAPVT IIII.

TVA NOS. (Lepræ) & dicit Lau. quod ſacerdos leproſus priuatȝ officio actualis adminiſtratiõis, dignitatẽ autẽ tenet ſiue officiũ, quod in ius reſonat, puta qa ſibi obedieȝ in his quę vtiliter mãdabat. ĩ. eo. c. proxi. 7. q. 1. quia frater. & dãdus eſt ei coadiutor. ſ. eo. c. proxi. Alijs videtur & fortè melius, quod omninò ſit ab adminiſtratione & dignitate repellendus, & reſpondetur. c. proxi. quod ille non erat ſic infectus, quod adhuc poſſet eſſe in collegio ſuo his caſibus priuatur quis iure ſuo ſine culpa ſua. Paupertas, odium, fauor, vitium, ſcelus, & ordo. Paupertas. 16. q. 2. & temporis. odium. 25. q. 2. ita nos. fauor. 22. diſtin. renouãtes. vitium, vt hĩc. ſcelus. 22. q. 3. ſi habes. ordo. 54. diſt. frequens generaliter.

CAPVT V.

EX PARTE. (Compellere) ſecùs in leproſo. ſup. c. proximo.

CAPVT VI.

CONSVLTATIONIBVS.

TITVLVS VII.
DE INSTITVTIONIBVS.

CAPVT I.

NON AMPLIVS. (Regere) & hoſpitalitatem ſeruare. ſup. de præben. de monachis. & ſup. de ſuppl. neglig. prælat. ſicut. §. ſimiliter. Sed ſi plures quã ſint ibi inde poſſint cõmodè ſuſtẽtari, ibi plures ponẽdi ſunt. inf. de cenſi. quanto. 12. q. 1. percipimus. 16. q. 7. omnes. tamen propter incrementum modicum, non eſt augẽdus numerus. C. de alluuio. l. penul. & vlti.

CAPVT II.

1 *Canonici ſcire debent literas, & ſeruire Deo in ordinibus ſuis, & in officijs.*

2 *Ius monachi in laicum cadere poteſt.*

IN ECCLESIA. (Numero.) Et ita ius canonici, & canoniæ non cadit, niſi in clericũ. 21. diſt. cleros. vel in conuerſum habitu & profeſſiõe. ar. 23. q. 1. paratus. 12. q. 1. cui portio. & qui tale ius emit, ſimoniã cõmittit. 1. q. 3. ſaluator. nã ſi in alios laicos ius canonici caderet, ergò de rebus eccleſiæ diſponere poſſent, & eſſent in cõtrariũ iura illa. 96. diſt. benè quidẽ. ſup. de iudic. c. 2.

1 †Nos credimus, quod vbi eſt certus numerus canonicorũ, vel diſtinctæ prębẽdæ, quòd etiam per conuerſos profeſſos non impletur numerus canonicorum. Canonici enim ſcire debent literas, & ſeruire Deo in ordinibus ſuis, & in officijs. 21. diſt. cleros. & per totũ. 81. diſ. eos. & c. ſi quid. quamuis aliter ſint religioſæ perſonæ. 12. quæſt. 1. duo. & incidat in canonem, qui tales verberat. infrà, de ſen. excom. non

dubiũ. Quidam etiam dicunt in hos conuersos, nõ residere ius canonici, vt vocentur ad electiones, vel alienationes, vel cæteros contractus. 12. q. 2. sine exceptione. & c. placuit. 63. dist. c. 1. & 2. inf. de statu monac. c. vlti. §. præcipimus.

2 † Ius autem monachi, benè cadit in laicum, vnde credimus, quod intererunt electionibus, alienationibus, & cęteris cõtractibus monasterij. ar. 16. q. 1. generaliter. 93. distin. à subdiacono. Item dicimus de hospitalarijs. s. de arbi. cùm olim. Alij tamen dicunt, quòd si de cõsuetudine esset, quòd de aliquo religioso loco aliquis laicorum, vel professorum vocaretur ad electionem in ecclesia seculari, vel etiam cõuersi ecclesiæ, fortè propter hoc, non esset cassanda nulla electio, nec est cõtrarium. sup. de elect. massana. quia ibi loquitur de laicis puris nõ profeßis. Clerici tamẽ qui præbendantur in ecclesijs, si non habent ibi ius canonicatus, nullo modo ad electionem, vel ad alia canonica facta capituli vocari debent, sed aliàs deberent deuotæ seruire. inf. de statu mona. c. vlti. & pe.

CAPVT III.

1 *Laici licet poßint præsentare, non tamen possunt conferre: Et quid de clericis sit dicendum.*

Archiepiscopi habent iurisdictionem in omnibus, quæ generaliter tangunt statum totius prouinciæ.

EX FREQVENTIBVS. (Officialium) Nomine taliũ officialium intelligo hîc cõprehendi omnes, ad quos de iure, vel cõsuetudine approbata ptinet collatio, siue fuerit Archidiac. siue alij, dummodò authoritate speciali vel generali episcopi faciant. † (Recipiũt) & malè, licet enim patroni laici, vel etiam alij poßint præsentare, nõ tamen possunt conferre, sed episcopus hoc facere debet. sup. de præben. & digni. Lateranens. Imò idẽ dicimus [a] de clericis, qui licet poßint eligere, tamen beneficia habere non debent sine assensu episcoporum, nec instituere, vel conferre, nec etiam eis prodest consuetudo. de hoc not. infrà, de conces. præb. proposuit. (Institutionibus.) 16. q. 7. nullus. 71. dist. per totum. † (Ex officio) Not. Archiepiscopum habere iurisdictionem in omnibus quæ generaliter tangunt statum totius prouinciæ. (In illos) tenet hæc sententia archiepiscopi in subditos suffraganeorum, quia negligentes erant vel quia status totius prouinciæ inficiebant. argumentum. 8. q. 3. c. 1. & seq.

[a] *Idẽ dicimus. Ad Innocẽ. hic adde Hẽri. Bohic. in c. quæ in ecclesia contra. col. 2. versicu. quãdo verò sunt. sup. de cõsti. Archi. 16. q. 8. c. nullus omninò in glos. 2.*

CAPVT IIII.

AVTHORITATE. (Vltra quam facultas) sup. eodem, cap. 1.

CAPVT V.

AD DECOREM. (Acceptus) est Deo. 22. q. 4. c. his ita. (Hæreditario.) 7. q. 1. apostolica. (Dicitur) patriarcha.

CAPVT VI.

1 *Interlocutiora quæ dicatur.*

2 *Nõ potest archiepiscopus ex iuramẽto agere.*

3 *Nunquid ex voluntario iuramento, detur actio secundum canones.*

4 *Exceptio abiurationis non admittitur contra agentem interdicto vti poßidetis.*

5 *Exceptio abiurationis dicitur esse dilatoria, non autem fori declinatoria.*

CVM VENISSENT. Potest intelligi hæc decre. quòd solus archiepiscopus intentauit petitorium super iuribus istis, contra archidiaconum, s. intentando negatoriã, negando ius custodię & institutionẽ pertinere ad archidiaconum, vel confessoriam, dicẽdo hæc iura ad se pertinere. Sed huic intellectui videtur contradicere infrà, vbi dicit statuimus archidiaconũ tuendũ, per quod apparet, possessorio actum. Sed dic illã non fuisse diffinitiuam sententiam, sed interlocutoriam, vt ibi dicitur, nam pendente primo iudicio, super proprietate, archiepiscopus molestabat eum, vel archidiaconus timebat molestationem archiepiscopi super possessorio, vnde Papa ex officio suo, quod habet locum, in his, quę post litem contestatam accidunt, præcipit eum tuendum, supple lite pendẽte, & hoc innuit litera, quæ sequitur, donec probatum etc. Potest etiã intelligi hæc decre. quòd vterque agebat interdicto vti poßidetis. ff. vti poßidetis. si duo. & l. ambo quoque. in fi. & l. vlti. ff. de superfi. l. 1. §. proponitur. & quia Archidiaconus melius probauit, fertur pro eo sententia, & est idem dicere eum tuendum, sicut aduersarium cessare à molestatione, quia dicitur prius. Nam iudex in sententia, non debet condemnare id, quod

quod hic feciſſe videtur dicendo eum tuendum, quod per alium quàm per iudicem fieri non debet, aduerſarius tamen condemnandus eſt, vt non moleſtet, non vt iudex tueatur, & idem eſſet, ſi ab altera parte intentaretur, ſed huic videtur contradicere, quod ſequitur, donec ius etc. quod habet locum tantum, cùm de proprietate agitur.

Sed reſpondeo expone literam, donec probatum fuerit ſupple, cùm agetur de proprietate, poſtea nõ modo cùm poſſeſſorio tantum agitur, & ſi huic archidiacono nõ poſſeſſorio agenti obiectum eſſet, quòd precario poſſideret, ab eo audiendus erat. ff. vti poſſ. l.1. §. vlti. & eodem ſi obijciatur, quod perſonalis eſt donatio, ſed vnum credimus, quod licet quando egit poſſeſſorio, non potuit probare perſonalem conceſsionem, nihilominus tamẽ poſtea, cùm agit de proprietate probare poterit, quia alia eſt actio, & ad aliud agitur. ff. de exceptione rei iudi. & an eadem. & not. ſup. de elect. cùm dilecti. inf. de pur. can. cùm dilectus. poteſt etiam dici & leuius, quod ſimul intentabatur poſſeſſoriũ ex parte archidiaconi, & petitoriũ ex parte archiepiſcopi, & quod ſimul non fuit vtrunque finitum, ideò eſt, quia de poſſeſſorio liquebat per confeſsionem, & de proprietate liquere non poterat de facili. ſup. de teſti. ſignificauerũt. & ſecũdum hoc videtur vera opi. dicentiũ, quod in poſſeſſorio non dicitur dari diffinitiua ſententia, ſed interlocutoria, cùm dicat, interlocuti, etc.

1 † Et dic quòd interlocutoria dicitur, quæ fertur ante diffinitiuam ſententiam in petitorio proferendam, primò dictum magis placet, licet & alia poſsint de iure defendi, quia tunc precarius non poteſt agere vti poſsidetis contra donationẽ precario. vt. ff. de preca. l. ſi precario. vel dic, quòd ambæ partes fuerunt coram Papa, & vtraque pars propoſuit ibi ius ſuum, ſed non fuit ibi edita actio, nec modus agendi, nec libellus datus, nec litis conteſtatio facta, ſed cùm ex narratione facti conſtaret Papę, quòd archidiaconus poſsidebat, decreuit eum in poſſeſsione tuẽdum, donec archiepiſcopus probaret coram competenti iudice, & per legitimos tramites iuris perſonalem tantùm fuiſſe donationem, vel abiurationem archidiaconi, dicebat enim archiepiſcopus, quod archidiaconus iurauerat, quòd huiuſmodi libertatibus ſe non immiſceret.

2 † Sed cõtra videtur, quòd abiuratio nũquã poſſet pdeſſe archiepiſcopo, nec vnquã eius probationes ſuper ea ſunt admittẽdæ, quod archiepiſcopus ex iuramento nõ poteſt agere, quia ex iuramento nulla prodita eſt actio, niſi ex iudiciali, vel neceſſario. ff. de iureiur. ſi duo. §. ſi iurauerit. & §. Marcellus. Itẽ non poteſt dici, q. fortè agente archidiacono archiepiſcopus poſſit excipere de abiuratione, quia cùm archiepiſcopus poſsideat, non competit ei actio, niſi interdictum retinendæ poſſeſsionis, & cõtra agentẽ illi non competeret exceptio abiurationis: vt no. de renũ. ſuper eo.

3 † Itẽ ſi admitteretur cõtra ius, & probaret abiurationem, nõ tantùm interponeretur ſilentiũ ſuper libertatib. archidiaconi, ſed archiepiſcopus abſoluetur ab impetitione rei. Sol. dicũt quidã, quòd ſecũdum canones etiã ex voluntario iuramẽto datur actio. ar. 12. q. 2. quicunq;. & q. 5. Ioannes. 22. q. 5. iuramenti. Sed nobis videtur, quòd ex iuramẽto nõ competit actio ciuilis, ſed archiepiſcopus poterat denunciare crimen periurij, in quo archidiaconus manebat, miſcendo ſe prędictis libertatibus contra proprium iuramentũ, ſicut expreſſè innuitur. & ar. ſ. de iudi. nouit. 22. q. 5. omnia. & ſ. de iureiur. quemadmodũ. in fin. & tunc benè cõſonaret ſentẽtia petitioni, ſcilicet quod imponeret archidiacono ſilentium. i. quod decætero nõ immiſceret ſe prædictis libertatibus, & hoc videtur verius, & ſic eſt in regiſtro. Itẽ nõ videtur verũ, quod hîc proximè dictũ eſt, quòd poſſeſſori non competit, niſi interdictum vti poſsidetis, quia pro incorporalibus benè competit, confeſſoria & negatoria: vt not. ſup. de iudi. examinata. & ea propoſita ab archidiacono, archiepiſcopus excipiet de perſonali cõceſsione & de abiuratione. (Veniſſent) litigaturi ſuper iure inſtituẽdi perſonas & cuſtodiẽdi vacantes eccleſias. (Iure cõmuni). ſ. de offi. ordi. cùm nos cõtrariũ. arg. 70. diſt. c. 2. ar. 63. diſt. ſi in plebibus. (Conſuetudinem). 1. q. 3. c. res. & c. peruenit. 16. q. vlti. nulli. ar. cõtra. ſ. de app. bo. me. cum. ſed illud eſt de ſpeciali cõſuetudine, vel illud eſt verũ in eccleſijs quæ ſunt de patronatu monachorũ. (Libertatum). Not. inſtitutionẽ & cuſtodiam vocari libertates. (Ipſum) ſcilicet archidiaconũ. (Poſt conceſsionẽ) not. cõceſsionẽ liberã extitiſſe, licet poſt conceſsionẽ aliqua excepit, & ex hoc nõ fuit ſimoniaca receptio eius, nã cũ ius haberet licitum

licitum fuit per talem responsionem, & archiepiscopo deludere, & suam vexationem redimere. infrà, de fimo. dilectus filius. (Tuendum) perpetuò secundum opi. quòd actum fuit possessorio secundũ aliam opinionem, supple pendente hoc iudicio coram Papa, vel suis delegatis, nã post litem terminatam authoritate huius mandati, non esset tuendus, cùm hoc fecerit ex officio suo, quod finitur postquã functus est officio suo. sup. de offic. dele. in literis. Item quia acta iudicij pereunt. C. de iud. properandum. & interea computanda sunt hæc mandata, & fortè non dicerem malè, quòd si interlocutoriam istam protulisset cum causæ cogintione, scilicet auditis rationibus hinc & inde, & interlocutoria solenniter sit lata, quòd perpetuò ei staretur, & in rem iudicatam transiret. arg. C. commi. vel epi. l. 3. C. de sen. & interlo. l. ex stipulatu. & l. seq. & l. nemo iudex. & ff. quod met. cau. l. metum. 2. & sup. de sen. & re iudic. c. quod ad consultationem. non probatur hîc præsumi concessionem realem, nisi probetur personalis, cùm hoc non dicatur hîc, sed quia est in possessione dicitur eum tuendum, donec probetur personalis, dicunt enim quidam, quod quando fit personæ, personalis præsumitur, quando verò fit dignitati, præsumitur realis. & alij dicunt quòd etiam quando fit personæ præsumitur realis: vt ff. de ann. leg. annua. §. Titia. ff. de pac. iure gentium. §. pactorum. Alij dicunt, quòd quando est inquieta possessione archidiaconatus, incumbit probatio archiepiscopo, quod fuit personalis, secùs si autem archiepiscopus esset in possessione pacifica. argumentum. ff. si vsusfruct. pet. vti frui. iste archidiaconus agebat nomine archidiaconatus, & ideò sufficit, si archidiaconatus erat in possessione horum iurium, etiam si archidiaconus, qui nunc est, nũquam ea exercuisset.

☞ † Ex aduerso) mirum videtur cùm archidiaconus hoc ipso quod confessus fuit, ibi esse donatas libertates ab archiepiscopo confiteatur eas fuisse archiepiscopi, quòd archiepiscopo incumbit probatio, quòd donatio fuit personalis, cùm adhuc præsumatur apud eum perdurare, nisi cõtra probetur. ar. contra. s. de præscri. si diligenti. C. de proba. siue post. Respondemus duas præsumptiones esse contra istã, vnã quòd archiepiscopus confiteatur se donasse, licet personaliter, & quia archidiaconus erat in possessione: sed si archiepiscopus esset in possessione & non confiteretur se donasse nec personaliter, nec realiter, tũc non incumberet ei probatio, quòd donatio esset personalis, sed sufficeret ad probationem domini archiepiscopi cõfessio archidiaconi. (Hoc casu). s. quando personalis fuit donatio. (Antequam) scilicet ante confessionem archidiaconi. (Eas) libertates (Archidiaconus) qui agebat.

☞ † (Abiurasse) hîc habes expressè secundũ secundam opinionẽ quę erat quòd vterq; agebat possessorio retinẽdæ possessionis, q. exceptio abiurationis nõ est admittẽda contra agentem interdicto vti possidetis, quia hîc non fuit admissa hæc exceptio, quãdiu actũ fuit possessorio, sed modò admittitur, quãdo agitur petitorio q. credimus. de hoc no. s. de renun. super hoc. & idem videtur, q. exceptio personalis concessionis ab eo facta, non sit admittenda, qa hîc admissa nõ fuit, nec impediũt sentẽtiã sup interdicto vti possidetis latã. Itẽ si admissa esset hæc exceptio, cùm tamen contra eũ erat sentẽtia danda, & est ea ratio, quia licet personaliter dicat se concessisse archiepiscopus, archidiaconus tamẽ negabat, nec in contrariũ probatũ fuit, & etiã qa archidiaconus possessionẽ habet, cui dicitur personaliter cõcessa, secùs aũt esset, si exceptũ esset, quòd precario esset archiepiscopo concessa. ff. de acqui. poss. si quis postea. quia tunc precarius non potest agere vti possidetis contra dantem precario. ff. de preca. qui precario. (In hoc casu). s. quãdo abiurauit. (Eboracens.) cuius specialiter intererat iura omniũ mẽbrorum sui corporis defendere, vel fortè, quia alienatio fuit quilibet admittitur: vt no. s. de testi. cùm olim. (Cõsulemus) hoc consilium nõ habet locum, nisi prius sentẽtia lata cõtra archidiaconũ, ante sentẽtiam enim archidiaconus iuuare se debet suis rationibus, quia contra archidiaconum tantùm agebatur, & personaliter tantùm contra eum, & si ecclesia Eboracens. vellet causam eius agere, siue eo volente, siue nolente non admitteretur, quia eius non interest causam archidiaconi personalem agere, sed si admitteretur contra ius, excipere debet, cùm causa iam cœpta esset non agere, & hoc dicitur infrà, scilicet, ecclesia petente: sed qualiter post sententiã habet locum, no. in gl. Quid prodest consilium Papæ dignitati archidiaconi, cùm plena sit ipsi archidiacono prædictorũ iuriũ adiudicata possessio.

sio, imò si postea probetur archidiaconum ab episcopo abiurasse, si erat concessio realis, non debent restitui iura prædicta archiepiscopo, nec sententiam pro eis restituendis ferri, quia non potest archidiaconus dignitati suæ præiudicare, sed tantùm personæ archidiaconi præcipitur, quod se non immisceat. argumē. sup. de iureiu. peruenit. Sol. Licet non restituantur archiepiscopo prædicta iura, tamen ipse exercebit, cùm ipsi præsenti archidiacono impositum sit silentium, nec ei contradicere poterit archidiaconus, propter iuramentum & sententiam, qua impositum est ei silentiū, & archiepiscopus solus est, ad quem vacante archidiaconatu iura archidiaconalia pertinent, vt not. inf. de hęred. ad abolendam. & modo quo ad hęc iura abiurata vacare intelligitur, q̄ ea exercere nō potest archidiaconus propter suam abiurationem, & sic archiepiscopus exercebit, vnde necesse est q̄ vel agente Eboracens. ecclesia, vel per officium Papæ præuideatur dignitati archidiaconi, vt restituatur ad id, quod processum erat de facto, scilicet, ad possessionē restituendam dignitati archidiaconi quā exerceat archiepiscopus sentētia lata cōtra præsentem archidiaconū propter abiurationē, vel decernatur quod per vsum archiepiscopi, vel per abiurationē archidiaconi, nullum dignitati archidiaconi præiudicium generetur. Auxilium autem Papæ in modico vel nullo necessarium videtur contra iuramentū, q̄ non distringebat, nisi personam, vel contra sententiā, q̄ nō tangebat dignitatem, quia præsenti archidiacono tantùm impositū erat silentium, q̄ prædicta non exerceret, vel potes dicere, q̄ etiam cōtra iuramentum necessarium est auxiliū. Posset enim succedentibus temporibus quando crederet aduersarij deficere probationes illicitæ præstiti iuramenti, vel etiam statim licet falso, vel fictè diceret archiepiscopus, quòd iuramentum erat præstitum in casu licito archidiacono, vnde & præiudicat successoribus, puta qui sciebat se nihil iuris habere, vnde sibi litigare non expediebat, vel alia iura æquiualentia recipit pro istis iuribus, quæ abiurauit. arg. ff. de pact. contra iura. §. vlti. & l. in persona. §. 1.

☞ † Sed certè in istis casibus non petet ecclesia in integrum restitui aduersus renunciationem archidiaconi, vel abiurationem archidiaconi, quia nulla abiuratio, sed dicet eam nullam, & petet eam de facto tolli, vel nullam pronunciari. ff. de in integ. resti. in causæ. ff. de fer. l. 1. Sed si renunciatio propter prædictas causas teneat de iure, tamen quia in aliquo probatur læsa dignitas, tunc necessarium est auxilium Papæ concessa resti. in integr. ipse etiam Papa ex eis, quæ acta fuerunt coram eo, fuit ita motus, quòd ipsemet ex officio suo concederet hoc, vnde volens incutere timorem archiepiscopo, vt à lite quam Papa iniustam credebat discederet, comminatur ei, quod ipse suum impēderet consilium, sed quando hoc faciet, vocabit archiepiscopum, & audiet rationes suas etiam alias, quàm illas quas allegauit agendo cōtra archidiaconum, quia cùm tunc ad imponendum silentium personale archidia. sufficeret iuramentū, etiam sine causa præstitum non illigabitur illa probatione tantùm, vbi petitur sententia ꝓnunciari nulla, vbi eum oportet probare multa, vel etiam si petatur contra sententiam, quæ aliqua est resti. in integ. quæ non datur, nisi vbi contractus teneret, & tamen propter læsionem datur restitutio. Et credimus hanc restitutionem posse peti viuente isto archidiacono, sed si iurauit non exercere hęc iura, ille qui confert archidiaconatum exercebit non suo nomine, sed dignitas archidia. vel Papa alicui committet, quòd hoc exerceat, vt no. inf. tit. proxi. quia diuersitatem. Vel dic, cū effectu nihil vtilitatis accidit archiepiscopo, quia postea petita ratione vel sententiam pronunciari nullam omnia iura restituantur archidiacono, & hoc satis innuit litera præcedens, quia nos vel ad petitionē, etc. videtur alijs, quod archiepiscopus contra archidiaconum specialiter egerat proponens, quod iura prędicta, q̄ sibi renunciauerat idem archidiaconus, & etiam iurauerat quod vlterius non exerceret, quod super eorum exercitio non molestaret archiepiscopum.

☞ † Vbi dominus Papa iustè mandat, quòd si ita est, vt imponatur archidiacono silentium, scilicet, quod decætero non exerceat prædicta, quod potest esse sine præiudicio dignitatis archidiaconatus, non tamen complebit iuramentum in alijs, scilicet, quod prædicta iura, vel possessionem eorum, vel quasi transferat in archiepiscopū, cùm hoc sine peccato facere nō posset, & sine præiudicio ecclesiæ. s. de iureiur. ꝑuenit. & c. si verò. & ideò benè dicit Papa, q̄ etiam si iurauerit cōsulet dignitati, quia licet sit priuatus archidiaconus,

 conus,

conus, exercitio illorum iurium personaliter, non tamen dignitate priuabitur, nec in archiepiscopum transferetur, imò licet archidiaconus nō exerceat, exercebit tamen alius nomine dignitatis, vel fortè ipse archidiacon⁹ hoc nō suo nomine, nec nomine archiepiscopatus exercebit, sed nomine archid. vel potes dicere, quòd non solùm egit archiepiscopus, vt imponeretur silentium personæ, sed etiam dignitati, cui intendebat præiudicare archidiaconus.

Non obst. prędicta decre. peruenit, & si verò, quia hoc poterat fieri sine peccato, & sine præiudicio dignitatis hoc modo, quia postea agente ecclesia, vel Papa ex officio suo restituet prædicta iura archidiacono. argum. ad hunc processum. sup. de iureiuran. debitores. & c. ad nostram. Et si his obijciatur, quòd ipsi capitulum ante sententiam latam contra archiepiscopum debebant se opponere? Respon. quòd non poterant, quia tantùm ad archidiaconum possessio pertinet sui archidiaconatus iura defendere, & ad capitulum pertinet postea, cùm apparet archidiaconum non posse agere. Hæc opinio nō placet. (Alterutrum) siue fuerit cōcesio personalis, siue abiuratio intercesit. (Archidia.) id est, personæ archidia. & etiam ipsi archidiaconatui. Sed in hoc casu vltimo, scilicet, quando super abiuratione prouidebitur successoribus, si concesio fuerit realis, melius dicitur, quòd tantùm archidiacono imponitur silentium personale, scilicet, quòd tempore suo nō se immisceat, & prudenter faciet iudex, si dicat in posterum, ex hac sententia nullum dignitati præiudicium generari.

Sed oppones hanc exceptionem abiurationis ante litem cœptam contra archidiaconum proponendam sicut falsi, vel minus idonei procuratoris. C. de excep. l. pe. & vlti.
5 † Respondeo hanc exceptionem non esse declinatoriā fori, sicut procuratoriam, sed dilatoriam, & idcircò sufficit proponere eam ante litem contestatam, & postea probabitur. ff. de except. exceptiones. & sic fuit hîc factum, vel potest dici peremptoria, quia quo ad personam huiusmodi archidiaconus perimit negotium, nec intelligas, quòd Papa permittat consulere super sententiam, quæ nullo modo tangit archidiaconalem dignitatem, sed super abiuratione, quæ erat generalis, scilicet, quia archidiaconatus nomine renūciabat & iurabat, scilicet, vt ea non obstante libertates prædictæ adiudicentur dignitati archidiaconus, vel intelligas aliter, vt diximus in gloss. illa quid prodest. (Neutrū) id est, si concesio fuerit realis, & non est iuratum.

CAPVT VII.

CVM AD NOSTRAM. (Abbatiæ.) Hæc abbatia est secularis. sic. sup. de renun. ex transmissa. (Distinctio.) 24. quæstio. 1. c. didicimus. j. de iure pa. per tuas. inf. de bap. & eius effectu debitum. ff. de actio. tut. l. 1.

TITVLVS VIII.

DE CONCESSIONE PRAEBENDAE.

CAPVT I.

QVI IN VIVORVM. (Ponuntur) scienter aliàs secùs. 7. quæstio. 1. præsentium.

CAPVT II.

NVLLA ECCLESIASTICA. (Tribuantur) vt in eis alicui detur quasi possesio iuris. (Promittatur. argu. contra. sup. de præben. relatum. Solu. verum est nisi à Papa. sup. de rescrip. eam te. (Et legibus) C. de inuti. stipu. ex eod. C. pact. l. vlti. (Inhibitum) promisio futuræ succesionis. (Sex menses) quidam dicunt, quòd semestre tempus currit post ammonitionem. arg. inf. eod. quia diuersitatem. Alij dicunt à tempore scientiæ. inf. eod. quia diuersitatem. argu. ff. de cal. annus. C. qui admit. ad bono. pos. l. 2. §. de sup. negli. prælat. licet. Alij dicunt, quòd à tempore vacationis. sup. de præben. de multa. sed ibi supplendum est, & scientiæ subtrahitur de hac pręscriptione sex mensium tempus suspensionis & peregrinationis. inf. eod. quia diuersitatem. Item dicunt quidam, quòd licet sit decursum semestre tempus, si antequam alius eligatur, ipse eligat, quòd purgatur. sup. de sup. negli. præla. literas. argum. ff. si quis cau. & si post. ff. de arbit. celsus. Nos autem dicimus, non posse purgare moram. argum. sup. de sup. neg. præla. licet. & c. literas. & dicimus locum habere hanc translationem potestatis in omnibus dignitatibus, & officijs, præbendis, vbi non sunt distinctæ, vel certus numerus statutus, vt hîc. & inf. eod. dilectus. & c. ex parte. sup. de præben. dilecto. & licet olim nō haberet locū in epi-

in episcopatibus, vt inf. eo. dilectus. hodie tamen locum habet in illis. sup. de elect. ne pro defectu. (Distulerit) culpa sua. inf. eod. quia diuersitatem. vel per negligentiam, secùs si per impotentiam iuris vel facti etiam culpa contingente, inf. eod. quia diuersitatem. & sup. de consti. c. cum vi.

CAPVT III.

RELATVM. (Debet) nisi sit receptus in canonicum. sup. de præben. relatum. & c. dilectus. sup. de consti. cùm M.

CAPVT IIII.

1 *Aßignatio præben. dicitur esse necessaria post electionem canonici, quæ verò sint necessaria in prælatis. in nu. 2. Et quid in habentibus solam temporalium administrationem. in nu. 3.*

4 *Non dicuntur literæ obreptitiæ ob hoc, quòd impetrans sit peccator.*

Executor an & quando poßit cogere canonicos ad implendum mandatum Apostolicum.

5 *Cognitio summaria non est semper de neceßitate, neq; de substantialibus executorijs mandati.*

Executor an cum causæ cognitione beneficium conferre debeat.

6 *Absq; solenni causæ cognitione fieri non debet excommunicatio & absolutio.*

7 *Poßeßio an detur per inuestituram.*

Electio ab executoribus contra mandatum Papæ factum an valeat.

PROPOSVIT. (Et aßignatione) Facienda cùm vacauerit non modò. Alij dicunt, quòd statim debent aßignare præbendam vacaturá hoc modo, quod statim dabitur ei, quasi possesio iuris præben.

1 † No. quod cùm aliquis eligitur in canonicum, quod quantumcunq; canonica sit electio, tamen post electionem necessaria est aßignatio præben. per electionẽ enim datur ei ius canonicatus, aßignatio autem præbendæ consistit in facto, & tribuit potestatem administrandi in ea, nam nulli licitum est sua authoritate in ea ministrare, antequam præbenda sibi aßignetur ab eo, qui potestatem habet aßignandi à iure, qualis est præpositus vel decanus, vel quicunque alius cuiuscunque nomine censeatur, qui curam habet illius ecclesiæ, in qua canonicus est electus in temporalibus. argument. sup. de insti. 2. & plus dicimus, quia ex quo aßignata est sibi præbenda, per eum ad quem pertinet de iure, vel de consuetudine, etiam si ab aliquibus controuersiam patiatur super iure suo, nihilominus tamen licitè ministrabit, quia authore prætore posidet, nec dicimus hanc aßignationem esse confirmationem, nec in ea requiri examinationem personæ, nec electionis, nec ipsum debere audire cõtradictionem alicuius, sed summatim, & sine inquisitione si viderit aßignationem faciendam, faciat eam, alioquin supersedeat & examinationem superiori dimittat.

2 † In prælatis autem, qui habent curam animarum, necessaria est confirmatio & examinatio, & personæ & electionis. Sed confirmatio in his, qui habent curam animarum præcedit aßignationem, nec aßignatio, quæ aliàs sibi videtur bona propter appellationem est retardanda, quia non fit cum causæ cognitione, nec in ea tribuitur aliquid iuris, & hoc benè probatur. s. de app. constitutis. & eodem modo dicimus debere fieri aßignationem stalli in choro, & loci in capitulo per eum, ad quem pertinet de iure, vel de consuetudine. s. de præben. dilecto. & si esset de consuetudine, vel sine aliqua aßignatione, ministraret, staretur consuetudini.

3 † In his autem, qui solam administrationem temporalium habent sine cura, non credunt quidam necessariam confirmationem, nec examinationem, alij contradicunt & benè. arg. pro istis. s. de insti. ex frequen. (Executore) dicebatur enim in literis exequaris, hîc erat merus executor, vel potius habens ministerium tãtùm, de quo habes. sup. de offi. deleg. c. quoniá. & c. pastoralis. §. quia. sicut & ille, cui mandatur, quod alicui prouideat, videtur quod teneat collatio facta ab huiusmodi executoribus etiam non vocatis illis, ad quos pertinet electio, quia eum recipere debent, sicut teneret collatio episcopi nõ vocatis canonicis, qui eum recipere debent, & præbendam aßignare, nisi in literis contineretur, quod istos moneret vel vocaret, quia tunc fines mandati custodiendi sunt. ff. man. diligenter. sup. de rescript. cùm dilectus. & hoc satis videtur hîc. & arg. inf. de accu. accedens. imò plus videtur, quod si compareat aliquis, qui vellit aliqua dicere in personã eius, cui cõferenda est p̃benda, q; non debet audiri, quia minister vel merus executor est, & super hoc nullã iurisdictionẽ habet. s. de sent. & re iudi. decætero. vbi no. & idẽ dico, si vellet iudicẽ recusare, q̃a nõ est audiendus. s. de offi. deleg. nouit. Sed si vellet dicere rescriptum per obreptionem obtentum, videtur

detur quòd sit audiendus, quia etiã si executus fuisset, mandatum nõ reuocaretur. sup. de sen. & re iud. cùm olim. sup. de rescri. cùm dilect. sed hac ratione videtur, ꝙ posit obijcere in personam instituendi, quicquid velit de iure, & maximè peccatum, quòd si tacuit peccatum suum, videtur literæ surreptitiæ. Sed tu dic, quòd propter hoc stricto sensu non dicuntur literæ surreptitiæ, vt not. sup. de rescri. cùm dilecta. 25. q. 2. & si non.

4 Sed certè hoc non placet † quia non videtur nobis, quòd literæ dicantur obreptitiæ, quia impetrans sit peccator, hæc enim exceptio est contra personam, & nõ contra literas. Alij tamen dicunt & fortè benè, quia licet iste executor nullum vocare teneatur, si tamẽ aliquis compareat qui velit dicere in personam, quod audiri debet. arg. ĩ. de accu. accedens. & 25. q. 2. c. fi. & not. de hoc. ĩ. de cau. pos. cùm olim. nec est simile de hoc executore vel ministro, qui iurisdictionem habet, & in eo qui solummodò ex officio facit, prius tamen dictum de stricto iure magis sustinere potest. Item videtur, quòd iste executor, non posit cogere canonicos ad implendum mandatum Apostolicum, id est, faciendũ hunc canonicum, & primò ea ratione, qa non videtur sibi per literas concessum, scilicet, quod eos cogat ad hoc, sed quòd ipse faciat. Itẽ alia ratione hoc videt, qa nõ videt, quòd canonici etiam si velint trãsacto tempore sibi indulto ad faciendum hunc canonicum, vel etiam postquã renunciauerũt eum facere canonicum, ꝙ possunt, cùm hæc potestas faciendi eum canonicũ translata sit ad executorẽ, licet penes duos insolidum hæc potestas esse non potest.

Sed licet non posit eos ad hoc cogere, postquam tamen ipse executor vel minister cõtulerit præbendam, coget eos ad recipiendum eum, & tractandum, vt canonicum, si mandans, cuius authoritate fungitur, habebat potestatem cogendi eos, cùm eius authoritate fungatur. Plus placet, quod non posit, quia per formam prædictam, non est sibi data iurisdictio, sed ministerium tantùm, hîc tamen semper not. quòd iste executor benè faciet, si audierit aliqua, quæ eum moueant, si cõsulat superiori. in Authen. vt nulli iudi. §. & hoc verò iubemus. de his not. inf. de despon. impu. ad dissoluendum. hæc quæ dicuntur in fi. glo. positæ, super decre. ꝑposuit. in glo. quæ incipit dicebatur, habent locum, vbi in literis non est clausula contradictores, etc. quia si est illa clausula ibi, tunc & antequam inuestiat eum, & pòst potest audire contradictores, & summatim cognoscere. sup. de renun. veniens. ff. de re iud. l. à diuo. §. si super. Quidam tamen dicunt, quòd non debet audire, nisi postquam fuerit executus mandatum, sed non video causam, quare non sit melius eos audire antè, quàm pòst. ĩ. de renun. veniens. Fatemur tamẽ, quòd si omissa summaria cognitione hac & repulsis contradictoribus exequatur mandatum quod valet, quia merus est executor in implendo mandatum.

5 † Item quia summaria cognitio non est semper de necesitate, neq; de substantialibus executoris mandati. In compulsione aũt benè necessaria est causæ cognitio. Sicut aũt est iste merus executor, de quo loquitur hæc decre. & sic est merus executor, si in literis dicit, facias beneficium sibi asignari, & eodem modo, si dicit, facias eum recipi, vel alia consimilia, nam qualitercunque scribatur sibi, si voluerit statim mandabit de eo recipiendo, & nisi recipiant, sunt excommunicati. argum. sup. de rescrip. capitulum. & c. Abbatẽ. & c. mandatum. & ĩ. de preben. pro illorum. Ab executore enim propter defectum ordinis iudiciarij non appellatur, nisi excedat modum, vel nimis festinet. ĩ. de appel. nouit. sup. de offi. deleg. super. ff. de appel. C. ab executore. C. quorum app. non re. l. ab executore. Et not. quòd iste executor non tantùm prouidebit, & præcipiet prouideri de beneficijs, vacantibus, de iure, & de facto, sed etiam de vacantibus de iure tantùm, sed tamen in eis debet præmittere cognitionem, & audire sententiam illũ qui posidet, & si non habet ius, tunc non feret sententiam, sed mandabit detentori, & coget de facto dimittere, sicut de facto tenet, & postea exequetur mãdatum, & si hunc ordinem dimitteret cassaretur quod fit ab eod. inf. cum nostris. & c. literas. ff. de re iud. à diuo Pio. §. si super. Item & si non compareat ille, qui beneficium posidet, sed compareat ille, qui contulit, & cuius collatio dicitur, non valere de iure, vel etiam si non contulit, sed patitur posidentem posidere, sed petitur ab eo, quòd tanquam vacans de iure conferat alij, & feratur sententia contra eum, præiudicabit possessori, qui sciuit causam suã agi. ĩ. de sent. & re iud. quamuis. nec vlterius erunt partes executoris, nisi vt cogat possessorem dimittere possesionem.

† Sed

☞ † Sed quid si ille, cui commissum est, quod compellat capitulum ad conferendum alicui præbendam alicuius ecclesiæ, si vacat, vel quàm citò ad id obtulerit se facultas, nunquid potest cognoscere de præbenda quam aliquis detinuit diu, antequam huiusmodi literæ impetrarentur, quo iure habet iurisdictionem super hunc possessorem, de quo nulla in literis habetur mentio.

Item cui restituet præbendam possessor, quia si dicis executori ille, non habet potestatem alicui conferendi, sed tamen compellendi, si dicis, quod restituet capitulo, quomodo ad hoc agit, cùm non habeat mandatum à capitulo, de ipso autem possessore certum est, quòd ille nulli eam dare potest, quia ad ipsum nulla potestas conferendi pertinet.

Solut. executor hoc modo procedet, quia vocabit capitulum, & dicet ei, quod conferat præbendam, quæ vacat de iure, & si capitulum respondit, domine, non posidemus præbendam quam petitis, & credimus quod ille, qui tenet, benè teneat, vnde faciatis de ea, quod vultis, quia non credimus, quod vos præcipiatis nobis, vel etiam consulatis, quòd nos contra conscientiam eam conferamus, tunc vocabit possessorem præbendæ & dicet ei. Ista præbenda quam vos posidetis, vacat de iure, & hoc vult probare iste, qui impetrauit literas, & admittet probationes eius. ff. de re iudi. l. à diuo. §. si super. & si probauerit, præcipiet possessori, quod dimittat possesionem præbendæ, qua dimissa præcipiet capitulo, & coget quod eam det impetratori literarum. argumen. sup. de præben. inter cætera. vbi dicit, quod omnia retractata fuerunt inter partes, & non fuit iudicatum, quod vna pars daret aliquid alij.

☞ † Sed ille, ad quem de iure pertinebat conferre post cassationem factam contulit, de hoc etiam notauimus suprà, de sententia & re iudicata. cùm Bertholdus.

Nec miretur aliquis, quòd habet aliquis executor iurisdictionem super personas non nominatas in rescripto, & penitus extraneas, quia hoc est in quolibet executore, qui contra extraneos summatim cognoscunt de proprietate, & etiam res ab eis auferunt. ff. de re iudicata. à diuo. §. si super. C. de his qui ad ecclesiam confugiunt præsenti. sup. de offic. delegat. sane. 2.

Item non est necesse, quod petatur præbenda restitui in capitulo, sed tantùm, quod eam resignet, & per consequens veniat ad collationem capituli, & postea cogetur capitulum eam dare quando in literis dicitur, quod compellatur, & si in literis dicitur, exequaris, tunc ipse executor conferret post resignationem, & si nollet resignare, violenter ab eo auferenda est possesio. ff. de rei vendicatione. qui restituere. hîc autem loquitur tantùm de resignatione facti, & non de resignatione iuris, ad quam non tenetur, sicut nec suum ius cedere. ff. si seruitus vendicetur, sicut. §. sed quia imò saluum ei remanet ius suum. ff. de re iudicata. à diuo. §. si super. infrà, de concesione præbendæ, & ecclesiæ non vacantis. c. cum nostris. literæ tamen erant. infrà eod. literas. Nec poterat contra eas excipi de falsi suggestione, vel veri suppresione intantum, quod per eas non procederetur, quia hæc falsitas non erat expressa, vel veritas tacita per malitiam, sed per simplicitatem, & per ignorantiam iuris, quia credebat quod ex quo de iure vacabat, quod literæ sibi valerent intantum, quod statim sine alia compulsione ad resignandum, & quod executor suus posit sibi conferre præpossituram, & ita literæ valebant, non obstante tali taciturnitate veritatis, vel secundum formam iuris. 25. quæstio. secunda. præscriptione. suprà, de rescriptis. super literis. Et si iudex vel executor per eandem iuris ignorantiam & simplicitatem malè procedat, sicut etiam hîc illud cassabitur, sicut & hîc cassata fuit malè facta collatio, sed nihilominus manet sibi ius saluum super literas concessum, & remansit sibi ius saluum super præposituram. Vnde in fin. decret. mandatur & hoc sibi dari, & hoc placet quod dicitur in gloss. hîc posita credimus.

Alij contradicunt asserentes has literas elidi posse per exceptionem, & quod hîc factum est, & inf. eod. literas. fuit falsum tantùm authoritate secundarum literarum.

Quidam distinguunt inter illum, cui committitur prouisio alicuius personæ simpliciter, & eum de quo hîc loquitur, nam de primo dicunt, quod sine causæ cognitio-

ſæ cognitione poteſt conferre beneficiũ, ſed ille, de quo hîc loquitur non poteſt cõferre beneficium, de quo ſcribitur, niſi prius ſciat quare illi quibus ſcribitur, non conferunt. argu. ſup. de reſcrip. ſi quando. & c. cùm adeò. & melius in c. ab excõmunicato vbi dicitur, quòd ſecũdus, ſcilicet, executor, cui ſcribitur in defectum primi, cum cauſæ cognitione debet procedere.

6 † Sed certè alij dicunt illud eſſe ea ratione, quia excommunicatio & abſolutio non debet fieri ſine cauſæ cognitione ſolenni. 2. quæſt. 1. nemo. ſed collatio beneficij, licet fieri debeat præcedente inquiſitione, ſicut not. ſup. de poſtu. c. 1. cauſæ tamen cognitio ſolennis non eſt neceſſaria ibi. Vel dic melius, vt ibi not. (Inueſtiuit) benè hîc collige idem eſſe aſsignare & inueſtire.

7 † Et not. quòd quando dicitur in literis exequeris, quod poteſt inueſtire, & poteſt hinc colligere, quòd propter inueſtituram non datur poſſeſsio, quia hic inueſtitus erat de præbenda, quam alius poſsidebat, quam ambo inſolidum poſsidere non poſſunt. ſup. de proba. licet. & not. ſup. de conſue. c. 2. & poteſt dici, quòd hęc inueſtitura locum habet, quando ſibi reſeruat præbendam conferendã, quod poteſt, vt not. ſup. de præben. pro illorum. & non placet, quod dicitur hîc, quia nõ credimus, quòd decanus potuit eum inueſtire de vacatura, vt inf. ſequitur. † Aſsignaſtis) & malè, cùm eſſet alij hęc poteſtas data, & ſic apparet hîc, quod quando ſcribitur pro aliquo, & datur ei executor, qui eis negligentibus illud exequetur, quod non tenet electio facta ab illis contra mãdatũ Papæ, ſecùs autem ſi eſſet datus tantùm executor ad compellendum, quia tunc teneret electio facta ab illis. ſup. de præben. dilectus filius G. Ratio diuerſitatis, quia in primo caſu videtur ad ſe, vel ad ſuum delegatum executionem reuocare, ideò de ea nihil ad eos, in ſecundo autem ſecùs (Vacaturis) ſup. eod. c. 1. (Contra canonum) quod eſt quando non authoritate Papæ, ſed hæc legitima erat, quia authoritate Papæ, hoc non placet, ſed verè malè proceſsit. (Attendentes) q. d. non eſt neceſſe, quod defendat inſtitutionem ſuam factam decani, qui inueſtiuit eum de vacatura, cùm ſufficiat factum Papæ, qui eum inueſtiuit de vacante, factum tamen decani fecit caſſationem iuſtã, hoc non placet. Sed quia poteſtas conferendi ad alium erat tranſlata. (Per prædeceſſorem noſtrum) ſed per decanum fuit inueſtitus de vacatura & licitè, cùm ſuper hoc fuerit executor, & illa inueſtitura fuit cauſa caſſationis electionis ſecundo facta à canonicis, hoc non placet, vt dictum eſt. Facta autem caſſatione, non fuit inueſtitus per Papam de vacatura, ſed de vacante (intelligebatur) argum. quòd per ſententiam perditur dominiũ. ff. de rei vend. in fundo. inſti. de offic. iud. §. vlti. C. de arbi. l. 4. §. ſed & ſi quis. arg. contra. ff. de pig. ac. non mirum.

CAPVT V.

1 *Ad quẽ pertineat petere inſtitutos amoueri.*
2 *Debet agens ad deſtitutionem inſtituti cauſam adijcere, quare ſit minus canonica inſtitutio.*
Poſſeßionem habens alicuius dignitatis, non poteſt, nec debet alius in eius locum inſtitui, niſi prior à loco illo, vel de facto, vel de iure per ſententiam remoueatur.
Executor Papæ an poßit prouidere, alio exiſtente in poſſeſsione.
3 *Si electio ad epiſcopum, & capitulum ſimul pertinet, ſi ſuſpenſus eſſet epiſcopus, electio pertineret ad capitulum ſolum.*
4 *Non poteſt ſuſpenſus conferre præbendas.*
Culpa ſua an alicui imputatur.
Archidiaconus an poßit conferre beneficia ad epiſcopum pertinentia, ſi epiſcopus eſt ſuſpenſus.
5 *In collatione beneficiorum debent perſonæ examinari.*

QVIA DIVERSITATEM. (In ipſas) & ideò petebat inſtitutos, vel intruſos ab eccleſijs amoueri, vt ex ſententia quæ ſtatim ſequitur apparet.

1 † Vnde no. quòd aliquando ille ad quẽ pertinet inſtitutio de iure, petit inſtitutos amoueri, vt hîc. & ſup. de præben. dilecto. & etiam patronus. inf. de iure pat. ex literis. Item hoc ipſum petit clericus inſtitutus, vel aliàs etiam, ſi nondum inſtitutus ſit, & habeat ius. ſup. de ſenten. & re iudi. cùm Bertholdus. vt not. & 3. quæſtio. 6. hoc quippè. Item hoc ipſum poteſt quilibet clericus de eccleſia petere. ſ. de elect. cùm dilecti. ſed hic vltimus, cùm ſuum ius ſpeciale non proſequitur, videtur quòd non poſſet agere, niſi agat denunciando, vel accuſando. ſup. de appel. conſtitutus. in fin. & non ſolùm poſſunt prædicti agere contra inſtitutos, ſed etiam contra inſtituentes peruerſe. 7. quæſtio. 1. præſentium. & de hoc not. ſup. de filijs presbyt. veniens.

† Is ta-

2 †Is tamen, qui agit modis prædictis, debet causam adijcere, quare sit minus canonica, sicut in alijs personalibus: vt no. sup. de offic. ordi. conquerente. puta quia ad eum, qui agit pertinet institutio, quia est in possessione instituendi, & quia non pertinet ad eum, q̃ instituit vel alias consimiles. †Et est ratio, quare exprimere debet, quia personalis est actio, quod ex eo patet, quia nec in rem, nec mista est. no. sup. de offi. ordi. conquerente. & hoc est, quod nullus prædictorum potest nominare instituentem in iudicio, cùm nominatio non habeat locum, nisi in realibus. C. vbi in rem actio. l. 2. secùs si peteret obedientiam, quia tunc posset nominare dominum in iudicio: vt not. sup. de maio. & obe. inter quatuor. & sæpè quis contra neminem agit, sed petit electionem suam confirmari, inf. eo. post electionem. & iudex tunc vocabit omnes, quos res tangit. ff. de adop. nam de hoc not. sup. de ele. c. penult. †Resignandas) hoc quod dicitur hic, intelligitur sic, quòd quando aliquis habet possessionem alicuius præbendę, vel dignitatis, tunc nullus iudex ordinarius, vel delegatus debet aliquem instituere in locum eius, nisi prior à loco illo remoueatur, vel de facto authoritate superioris, vel per sententiam ad minus, & sic loquitur. inf. eo. cùm nostris. & c. literas. vbi no. Sed ille ad quem pertinet electio de iure, benè poterit alium eligere ad eum locum, quem tenet institutus. sup. de sen. & re iud. cùm Bertholdus. Licet quidam illud quod dicit illa decre. dicant locum habere, vt præsentatio fieri posit nõ obstante institutione alterius, sed non electio, quæ ius tribuit. Hoc autem certum est, quod propter pręcedentem electionem factam ab illis, ad quos non pertinet, non cassatur electio facta ab illis, ad quos pertinet, vt in præallega. decreta. cùm Bertholdus. & not. sup. de electio. considerauimus. Item licet ille, ad quem pertinet iure proprio electio posit eligere, non obstante prima electione & institutione, executor tamen Papæ nõ potest prouidere alio existente in possesione, qui est institutus per superiorẽ, sed si per superiorem nõ esset institutus primus, sed tantũ in possesione esset, propter hoc nec dimitteret executor, q̃n de alio prouideret secundũ mandatũ Papę. sup. de præben. de multa. quamuis illa non loquatur de prouisione executorum Papæ, sed de prouisione eorum, ad quos iure proprio pertinet, vel dic, vt not. inf. eo. literas. (Resignandas). i. de facto admittendas. (Per excommunicationis). 16. q. 1. in fin. (Confirmatione) repete quæ diximus sup. de confir. vti. vel inuti. c. 1. (Adepti) ita quòd hi sex menses current, vel ante suspensionem, vel pòst, cùm conferre posset archiepiscopus.

3 †(Computentur) hoc intelligamus, quando collatio beneficiorum ad ipsum solum pertinet, nam si ad plures, quorum vnus suspensus esset, secùs diceremus, nam si pertinet electio ad episcopum, & capitulum simul, si episcopus esset suspensus, pertineret electio ad capitulum solum, sicut si vnus ex capitulo esset suspensus, nõ impediretur capitulum procedere ad electionẽ, nam quantum ad ea, quæ communiter imminent facienda episcopo & capitulo, vnde caput, vel corpus intelligitur. C. de iur. deli. sancimus. §. si verò episcopus. & ff. quemad. serui. amit. si quis alio. §. vlti. & l. si locus. 16. q. 3. si sacerdotes. sup. de præscri. auditis. ex transmissa. (Valuit). C. de anna. excep. l. 1. in fi. de præscrip. c. 1. Arg. contra. ff. de vsur. cùm quidam. §. si pupillo. ff. ex quib. cau. ma. in integr. resti. ei.

4 †(Potestate) nota suspensum non posse conferre præbendas. de hoc not. sup. de consu. cùm dilectus. (Culpa) licet fuerit in culpa, non erat in mora, statim enim pro absolutione ad sedem apostolicam properauit, si enim esset in mora vel negligentia obtinendi absolutionem, secùs esset: vt hic. ar. 100. dist. quoniã. sup. de rescri. si autem. ff. de iudi. quoniam potest. ff. de re mil. non omnes. & l. qui captus. & l. 1. §. 1. ff. ex quib. cau. in integ. sed si per. §. 1. Et sic habes, quod non imputantur ea alicui, quæ sua culpa præcedente accidunt. 15. q. 1. si concupiscentia. & c. inebriauerunt. ff. de fur. verum. & l. quæ iniurię. ff. de publ. sed & hi qui. §. siue autem. arg. contra. 50. di. sæpè. & c. studeat. ff. quod met. cau. mulier.

Sed tamen hoc non est verum, quia benè imputatur archiepiscopo sua culpa, quia iustè potest puniri, hæc tamen pœna, quòd electio deuoluatur ad capitulum, non inuenitur sibi imposita à iure, & ideò non potuerunt conferre beneficia. suprà, de sup. neg. præla. romana.

†Ad illum). s. Papam & hoc ex ple-

 nitudine

nitudine potestatis, sed nunqd si episcopus esset suspensus, posset archiepiscopus conferre beneficia spectantia ad episcopum, & dicunt quidam quod sic, nec est necesse, quòd expectet sex menses. arg. pro eis. 9. q. 3. cùm scimus. quòd potest loqui in hoc casu, quando episcopus necessaria officia non instituit in ecclesia, vt œconomũ, vel alium qui temporalia ministret. In non necessarijs autem officijs, puta canonicis ordinandis, locum non haberet. sup. de ele. cùm ecclesia vulterana. Sed in hoc casu, cùm nõ habeat tempus præfixum, credunt quòd possit ille, ad quem pertinebat collatio post absolutionem conferre, si non sit per superiorem alij collata. C. de contrahen. stipu. magna, melius videtur, quòd nec capitulum, nec superior potest supplere alterius dictum, nisi in ius hoc dicatur, quod ei liceat alterius defectum supplere. sup. de elect. cùm ecclesia vulterana. sed seruatur ei faciendum post absolutionem. arg. inf. ne sede vacan. illa. nisi necessitas immineret, & poterit sine vlla restitutione iste archidiaconus, vel archiepiscopus dare beneficia vacantia, etiam quæ vacauerunt vltra sex menses, nec sunt contraria decre. sup. de sup. neg. præla. licet. c. literas. quia ibi loquitur, quãdo illi ad quos spectabat electio, fuerunt negligentes, & tunc ipso iure amittunt potestatem eligendi, sed quando per impotentiam dimittunt, non amittunt ipso iure potestatem eligendi, licet in eo puniri possent extraordinariè. Si autem ei ius cõcederet, quòd posset supplere defectum alterius, posset supplere sine superioris authoritate: vt not. sup. e. nulla. 65. di. si fortè. (Ad illum) communi autem iure remanet potestas conferendi penes sedem archiepiscopalem. sup. de insti. cùm venissent. inf. ne sede vac. c. 2. & seruabitur prouisio successori.

5 †(Tempus) siue sciuit præbendas vacare non imputatur, quia si sciuisset, imputaretur ei, cùm etiam Romæ & in via posset beneficia conferre, vel dic, quòd licet in via conferre posset, non tamen imputaretur ei, si non conferat, cùm in collatione beneficiorum debeat personas examinare. sup. de præben. in Lateranens. & etiã quia iustum est quòd clericis de terra sua prouideat. C. de epis. & cler. l. in ecclesijs. 71. dist. extraneo. de quibus copiam secum non habet. (Recessit). ff. ex quib. cau. in integ. rest. qui mittuntur. (Computetur) nisi moretur accepto commeatu. ff. ex quib. cau. in integ. resti. miles.

CAPVT VI.

1 *Quo casu potestas eligendi ad superiorem deuoluatur.*

2 *Nunquid ius eligendi propter alicuius peccatum ad alios transferatur.*

Ius eligendi an propter errorem deuoluatur.

3 *Literæ per falsi suggestionem impetratæ valent, sed per excep. elidi possunt.*

Collatio an teneat, si impetrans bona fide, tempore impetrati rescripti, est incapax beneficij.

Possessio quando dicatur plus habere facti quàm iuris, & econtrà.

Sententia non sufficit super priuatione alicuius beneficij, vt illud perdatur, sed oportet illud prius resignari ab illo qui prius tenebat: Et idem est dicendũ in omni sententia.

4 *Non licet alicui occupare possessionem quam alius tenet.*

5 *Possunt dignitates & beneficia vniri episcopatui si est pauper.*

CVM NOSTRIS. (Tanto) sex mensium. sup. eod. nulla (dixerunt) & benè, quia de facto non vacabat. (electus) & malè: quia licet de iure, de facto: non vacabat. 63. dist. literas. sup. de postu. c. 1. & 2.

1 †(Possidebat) idem videtur, si solus electus esset, si non possideret, quia verum videtur regulariter, quòd etiam si ille, ad quem pertinet electio personam ineligibilem, puta hominẽ illegitimum homicidam, vel aliàs quemcunq; irregularẽ vel malum, nunquã tamen propter negligentiam, vel per lapsum temporis, deuoluitur potestas eligendi ad superiorem, licet enim huiusmodi elector malus sit, & malum elegerit, nõ deuoluitur potestas eligendi ad eum, ad quem ius statuit deuoluendum, propter alicuius malitiam. sup. de elect. cùm in cunctis. in fi. non tamẽ est negligens, & ideò non deuoluitur potestas eligẽdi ad eos, ad quos ius statuit deuolui propter negligentiã. sup. eo. c. proxi.

Et hæc vera sunt, dummodò electus talis sit, in quem ius illius dignitatis cadere possit, nam in homicidas, & irregulares cadere potest ius cuiuslibet dignitatis, quia etiam iustè habent eum, si cum eis fuerit dispensatũ, & etiã sine dispensatione iustè tenent prædicti dignitates suas quousq; renunciãt, vel deponantur, sed si post adeptas dignitates fecerunt homicidium, vel aliàs irregularitatẽ incurrunt,

currunt, sed si talis electus sit, in quo ius dignitatis cadere non potest, vt si sit omnino illiteratus, vel si sit mulier, vel infans, satis videtur, quod talis electio, vel possesio nō impediret, quominus lapsu temporis per negligentiam potestas eligendi ad superiorem deuoluatur. (Dicentes) & benè. (Asignarunt) & malè, quia licet de iure de facto, tamen non vacabat. (Asignarunt) planus est intellectus huius decretalis, quia propter negligentiam non erat deuoluta potestas eligendi ad Papam, quia elegerant personam, in quam aliquo casu poterat cadere ius præpositturæ, nec propter delictum, quia scilicet personam ineligibilem elegerant. s. episcopum quia hoc non est iure cautum, quòd propter talem personæ electionem transferatur ad aliū potestas eligendi, licet electio sit nulla, & ipsi priuati potestate, eligendi sint, vt not. sup. de postu. gratū. sup. de elect. bo. me. ma. Item si esset deuoluta hæc potestas ad proximū superiorē, nō tamen esset deuoluta ad Papam communi iure, & sic intelligitur. inf. eo. c. literas. & idē est si authoritate Papæ aliqui habent potestatem eligendi, & eligant penitus indignum, in quem non cadit ius, quod sibi datur, non propter hoc reuertitur ius eligēdi, nisi ad illos, penes quos primò erat de iure communi, nec etiam ad illos, qui fortè habent potestatem prouidendi alij, quia certum est, quòd primi prouisores potestatem habebāt prouidendi, & prouiderunt, sed malè.

2 †Item iure nō cauetur, quòd propter eorum peccatum, ius eligendi ad alios transferatur, quia tunc secùs esset. sup. de pręben. de multa. sup. de elect. cùm in cunctis. & hoc placet magis, quā ꝙ aliàs hic not. & inf. eo. literas. & post elect. & inf. de exces. prælat. inter dilectos. Imò idem fortè videtur, etiam si in eo non caderet ius sibi datum, dummodò in literis non sit expressus error intolerabilis. i. indispensabilis. inf. de sen. excom. per tuas. & c. solet. nec est error intolerabilis, si scribitur etiā pro irregulari. Intolerabilis enim esset, si pro criminoso scriberetur in crimine perseuerante, sed nec hoc sufficeret, nisi in literis scriberetur, quòd in crimine perseuerat, quia aliàs licet error sit intolerabilis, nō tamen est expressus, & vtrunq; est necessarium. Quidam dicunt sufficere, si error sit notorius, etiam si nō exprimitur in literis. ar. sup. de offi. deleg. c. 1. Alij dicunt nō sufficere, quod est notoriū, nisi sit expressum, 2. q. 6. §. itē si sententia contra ius. Expirat autē hæc potestas, si prouido contingat non capaci, nec tamen propter prouisionē factam de notorio, & scienter indigna persona transit potestas ad aliquos, nisi prius cassetur, sed ea cassata, statim redit ius eligēdi ad primos, ad quos pertinet de iure cōmuni, & non ad Papam. Item expirat morte eius pro quo scribitur. Itē morte executoris. Quidā tamen dicunt, sed nō placet, ꝙ in hoc casu, si scribatur in fauorem eius, cui prouideri mandabatur, ꝙ hæc potestas reuertitur ad delegantem, morte autem delegantis nō expirat, etiā si literæ nō sunt exhibitę. Nec est contra. sup. de offi. dele. gratum. & c. relatū. quia illud obtinet in literis iurisdictionis, secùs in beneficialibus cùm sæpè cōtingat, ꝙ in vita delegantis nō occurrat facultas prouidendi, licet aliqui contradicant.

3 †Item literæ per falsi suggestionem impetratæ valent, licet posint elidi per exceptionem. sup. de rescrip. super literis. & sic etiā valet potestas data per easdem literas, sufficit enim adhoc, vt executor receperit potestatem conferendi, quod delegās haberet potestatem committendi, & delegatus potestatem recipiendi, & quod res, quæ committitur sit de potestate & iurisdictione committentis. ☞ †Et tamen est, quod si tempore impetrati rescripti impetrans bona fide est incapax[a] beneficij, potest ei conferri. arg. sup. de fo. compe. ex tenore. Nec est contra. sup. de transac. ex literis. quia ibi non dicit, non tenere prouisionem, sed dic cassandam propter delictum impetrantis obreptitiæ. Nec est contra. insti. de hære. quali. & diffe. §. in extraneis. vbi dicit, quòd non valet testamentum, nisi sit capax hæres, & tempore confecti testamēti, & tempore mortis & aditionis, sed certè si quis benè attendat, quod dicit idem. §. colliget. contra: quia ibi dicit, quod ideò est necesse quòd tempore confectionis testamenti sit capax, quia testamentum non valet sine institutione capacis hæredis, secùs est in collatione potestatis transferendi beneficium, quia hæc potestas etiam nulla persona expressa, cui prouideatur, valet. inf. eod. constitutus. & sic in legatario, quia sufficit, & est necesse, quòd tempore mortis sit capax, nisi in casibus, si legatum est purum, etiam si tempore testamenti non sit

[a] Incapax. circa hæc dicta Innoc. hic. s. quando collatio est facta criminoso vel indigno sit nulla. vide per Felin. in c. querelam. sup. de iureiuran. aliqd per ipsum in c. 2. sup. de rescriptis.

capax. ff. de iure fis. l. neque. §. 1. C. de le. seruus. & C. de cadu. tol. l. 1. §. cùm ideò. & §. in nouis. C. quando di. leg. ced. l. neque. si autem sub conditione à die conditionis extãtis. C. de cad. tol. l. 1. §. sin autem. & hoc ideò, quia testamentum non subsistit ex legatis, & sic nota, quod causa cassationis electionis factæ à canonicis est quia eis erat ablata potestas eligendi, & non quod prima electio fuerit aliqua. (Literarum) prudenter petiit iste, qui petiit, quod cassaretur processus delegati, qui erat inordinatus, quia primò cogendus erat ad resignationem, vt hîc. & sup. c. prox. sed si egisset quasi confessoria dicendo, se ius habere, & aduersario silentium imponi, succubuisset, quia nullum ius habebat in præpositura episcopus de nouo electus, vt hîc sequitur. argument. ad prædicta. sup. de procur. ex insinuatione.

Fatemur tamen, quod posset habere publicianam ad ecclesiam contra nõ dominum, si bona fide, & iusto pretio habuisset eam, & si ambo scilicet actor & reus habuissent bona fide & iusto titulo, tunc distingue, an habuerant ab eodem collatore, vel à diuersis, vt habes de publiciana. sine. §. si duobus. & l. seq. in beneficiis autem in spiritualibus dicunt quidã aliter. Item prudenter facit, qui dicit in libello, peto talem ecclesiam, quæ ad me pertinet, vt comprehendat & directam confessoriam & publicianam, & non dicat, quia sum canonicè institutus. (Literarum) literæ tamen bonæ erant: vt infr. e. literas. nec poterat contra eas excipi de falsi suggestione, vel veri suppressione, in tantum, quod per eas non procedetur vel legitimè, quia hæc falsitas non erat expressa, vel veritas tacita per malitiam, sed per simplicitatem, & per ignorãtiam iuris, quia credebat, quod ex quo de iure vacabat, quod literę sibi valerent in tantum, quòd statim sine alia compulsione ad resignãdum executor suus posset sibi cõferre præposituram, & ita literæ non obstante tali taciturnitate veritatis, vel expressione falsitatis valerent, sed nõ debet seruari forma in eis expressa, sed procedit secundum formam iuris. 25. quæstio. prima. præscriptione. sup. de rescrip. super literis. & si iudex, vel executor per eandem iuris ignorantiam, vel simplicitatem malè procedat, sicut hic fecit, illud cassabitur, sicut & hic cassata fuit malè facta collatio, sed nihilominus manet sibi ius suum saluum per literas concessum, sicut huic remansit ius suum saluum supra præposituram, vnde in fine decretalis mandatur sibi dari, & hoc plus placet quàm quod dicitur in glos. hîc præposita credimus.

Alij tamen contradicunt asserentes has literas elidi posse per exceptionem & quod hîc factum est. & inf. eo. literas. fuit factum tantùm authoritate secundarum literarũ. (Quia possessio talis) scilicet quæ habetur ab his, qui plures dignitates habent, hoc non placet, sed talem possessionem dicit plus habere facti quàm iuris, quæ prætenditur esse ex tali causa, quæ potest esse iusta, sicut hîc, nã hîc iste poterat possidere, vel de speciali gratia, vel si ex iusta causa esset concessa (Facti quoniam) quando per meipsum possideo, plus habet facti, quàm iuris, vt hîc. ff. ex qui cau. maio. re. denique. & l. si emptor. Si autem per seruum, vel filium possideam, plus habet iuris, quàm facti. ff. de acquir. posses. possessio quoque. ff. pro socio. l. 2.

† Si autem per personã liberam possideo, puta per procuratorem, hæc possessio aliquid facti habet, & aliquid iuris. C. de acquir. posses. l. 1. & ideò in primo casu, scilicet, cùm per me possideo, non desino possidere, nec vsucapio incipiet antequam sciam per alium possidere, & suspicatus sim me posse repelli, secùs si per alium possideo. (Irritum) credimus tamẽ, quod sicut recepta noua cura animarum, vel dignitate, vel etiam episcopatu, prima vacat, & ille, ad quam eius donatio pertinet, potest eam alij conferre, ita delegatus per huiusmodi literas, potest conferre etiam eo permanente in possessione. supr. de præbend. de multa. sup. de elec. cùm in cunctis. dummodò sciat alium possidere, quando confert, sed si nesciret, dicunt quidam, quòd obreptitia est huiusmodi collatio, & hoc satis videtur verum, si verisimile esset, quòd si sciret alium possidere, non conferret, sed hæc præsumptio cessat hîc, cum in præcepto contineatur, quòd conferat, & puniatur, nisi conferat. supr. de præben. de multa. Sed certè præsumptio, scilicet quòd vellet conferre, etiam si alius possideret, non erat ita vehemẽs, ante cõstitutionem de multa, sicut postea, qa prius non erant ibi tot pœnę, sicut postea, & ideò hîc, quòd fuit ante constitutionem non ita præsumebatur, quòd contu-

contulisset, si sciuisset alium possidere. Item facit præsumptionem, quod obreptitia est collatio, quia episcopus erat, qui possidebat, quare non erat præsumendum, quòd Papa vellet eum vilificare inter subiectos suos auferēdo sic sibi ecclesiam, vel dignitatem etiam alij conferendo, imò plus videtur, quòd etiam si teneret collatio Papæ, vel cuiuslibet superioris, non tamen literæ valebant datæ super collatione facienda per alium, quia rescripta stricti iuris sunt. arg. supr. de rescrip. sedes. vt sint intelligenda cōtra eum, qui vult impetrare literas super beneficio, quod dicat vacare, quod vacet de facto & de iure, maximè quia ambitiosum est huiusmodi rescriptum, supr. de transla. præla. licet. Et est potentissima ratio, quia rescriptum restringitur, & quia imputandum est impetranti, quòd potuit apertiùs dicere, vel hîc nouo iure vtebatur episcopus, vel noua collatione quòd ex causa fieri potest: vt no. in fi. decreta. huius. Item secùs in præbendis, quia accipiendo secundam præbendam prima aliquādo vacare intelligatur, non tamen potest prima conferri, quousque possidet eam de facto, sed cogi debet per excommunicationem & subtractionē aliorum beneficiorum eam resignari, vt hîc. supr. eo. quia diuersitatem. infr. e. literas. vbi nota. Nos credimus idem in præbendis si tales sunt, quod vacent de iure per receptionem alterius, nisi quod faciliùs creditur, quòd per obreptionē obtinuit.

☞ † Et ex his decret. liquet, quia non sufficit sententiam latam esse super priuatione alicuius beneficij, quò ad hoc, quod liceat illi, pro quo lata est sententia, illud occupare, nisi illud resignet ille, qui priùs tenebat, vel nisi manu militari auferatur ab eo, & si contra factum fuerit, priuatur iure, q̄d in eo habebat, etiam si ab alio nō prohibebatur possesionem capere, dummodò sua authoritate capiat, nisi consentiat aduersarius. ff. de rei vend. qui restituere. & ff. ne vis fiat ei. si qs. in prin. ff. vt in pos. leg. is qui. §. missus. argumen. C. vnde vi. meminerint. & idem dicimus in omni sententia, vt etiā post sententiam non occupet victor rem sibi iudicatam, sed per executores sibi tradi debet. C. de arbit. l. pen. 1. respon. C. de iudi. properandum. §. sin autem reus. argumen. contra. C. vnde vi. si quis in tantam. ibi ante euētum scilicet litis, sed supple ibi maximè, quia idem est post sententiam absoluto, non est necessarius executor, quia sufficit ei exceptio rei iudicatæ. ff. de exce. rei iud. per totum. & si quis vellet dicere, quòd reditū fortè annuum in cuius possesione erat aduersarius, cui silentium impositum est adhuc dare debeat, quousq; amittat possesionem, dicat nobis ꝓ Deo, quomodo aliter amittet nisi per sentētiam. Item nónne peccaret, si reditum daret ei, cui per sententiam est silentium impositum? ar. quod sic. quia ille peccat recipiendo, & alter conferendo, & possum eum perturbare in hoc peccato, & etiam debeo. 2. q. 7. negligere. & est quasi expressum. sup. de appella. pastoralis. in fin. Imò plus videtur, quod in his incorporalibus iuribus, vbi nihil corporale attingit, vt in electionibus & iurisdictionibus, & similibus, statim lata sentētia, & actor potest ingredi possesionē, & aduersarius possesionem amisit, tamen vt omnis remoueatur dubitatio, iudex dicat in sententia, vobis adiudicamus ius eligēdi, & aduersario silentium imponimus. sic sup. de cau. pos. & proprie. cum ecclesia sutrina. Si autem talia sunt incorporalia, vbi aliquid corporale attingit, vt in præbendis possessor condemnatus per aduersarium non prohibetur exercere vt priùs, sed ille, qui in possesione erat, & nunc est impositum ei silentium cogitur cauere, quòd de cætero illa seruitute non vtetur. ff. si ser. ven. egi. harum. vbi etiam dicitur, quod si nolit cauere, condemnabitur quanti in lite iurabitur, & si nec possit expelli de possesione, per officialem expelletur, vel dabitur ipsi potestas expellendi, si talis sit iudex, qui suam sentētiā exequi posit, & erit ipse, qui erit vice ministri iudicis. Ista autem decre. nō obstat superioribus, quia & hîc aliquid corporale tāgebatur. s. corpus & possesiones præbendæ annexæ, & ideò non licebat, nec præbēdam nec canonicatum illum conferre, cuius possesionem alius tenebat per possesionem præbēdæ realis, vel dic, hoc fuisse per obreptionē literarum.

Item nec obstat. sup. de appel. pastoralis. in fin. quia ibi nihil corporale possidebat, licet enim canonico, qui non habet aliquam certam præbendam, debeatur beneficium suum, vel reditus, nihil tamen corporale ibi posidetur quousq;

recipiat. Item fatendum est, quod si postea reditus præbendæ soluātur ei, cui impositum est silētium, quasi ex noua possessione poterit agi, si subtrahantur sibi postea illi reditus præbendæ interdicto vnde vi: vel conditione ex hac decre. vt restituatur in possessionem amissam, vt iterum soluat, sed nō ex prima, quę sublata est per sententiam, hoc ipsum tamen in excommunicato fallit, quod non petit restitutionem, cui semper obstat exceptio excommunicationis, & cui nihil solui debet.

Sed quid si cōdemnetur quis per sentētiam ad amissionem beneficij, vel prębendæ, vel contra possessionem seruitutis pronuncietur in negatoria, an liceat statim eligere, vel beneficium subtrahere, vel seruitutem negare, videtur quod non. arg. hîc. & sup. c. prox. Sed debet licentiā obtinere à superiore & ab eo, qui potestatem habebat priuandi, vt eligerent. infr. de iure pa. cùm dilectus. sup. de cleri. non resi. in prin. ex parte. & vt beneficium, vel seruitutem tollat. arg. ff. vt in pos. leg. mi. l. si inutiles. nam ex quo partibus præsentibus facit, satis potest concedere parti victrici, vt sua authoritate deneget petita, vel q̊d occupet possessionem sibi adiudicatam, si est talis, ꝙ per sententiā exequi possit. ar. à cōtrario sensu. C. si per vim vel alio modo. l. vlt. Alij tamen dicunt & benè, quod sine alia licentia eligere potest, & beneficiū subtrahere, & seruitutem negare, & non dicit hîc, nihil valere electionem, sed literas Papæ propter mendacium, vel etiam non valet electio propter secundam electionem factam de episcopo in præpositum non cassatam, nam nulla ratione videtur, quamuis canonicè, quàm per sententiā notum est vacare alij conferre non posset, sed primum est securius.

4 † De possessione autē quā alius tenet fatemur, quòd non licet alij occupare. ar. pro his, qui dicunt, ꝙ non requiratur alia licētia. inst. de off. iud. §. vlt. ff. de acq. poss. l. 3. §. fin. ff. si ex noxa. cau. l. 3. in fin. ff. comm. diui. sed si res. vbi dicitur, q̊d res adiudicata eius est, cui adiudicatur. Sol. intelligendum est traditionem non interuenisse, vel sunt casus speciales, sed videtur quod episcopatus vacaret hoc ipso, quod accepit præposituram, tamen præpositura n ō. sup. de præben. de multa. Sed illa constitutio non habet locum in episcopatibus, quibus nec expressè, nec tacitè renunciari potest sine volūtate Papæ. vt supr. de transla. præla. inter corporalia: sed quia non potest resignare, non tenet receptio præpositurę.

5 † Iusta causa) hodie non hoc licet ex aliqua causa, sed si pauper esset episcopatus, possent ei vniri alię dignitates & beneficia. sup. de præben. exposuisti. Vel dic, quod personæ nō potest dari dignitas, ex quo est episcopus, sed ipsi episcopatui fructus dignitatis dari possunt ad tempus propter exonerationem debitorū, vel alia iusta causa. Vel dic, quod Papa voluit de speciali gratia prouidere, cū adhuc vacaret præpositura: capitulum autem, vel alius citra Papam hoc facere non posset, proximum dictum plus placet.

CAPVT VII.

1 *Qui semel viuentis locum scienter occupauit, non potest vlteriùs ad eum assumi.*
2 *Electio quando ad capitulum deuoluatur.*
3 *Inuestitura potest appellari institutio.*

POST ELECTIONEM. (Tenuerat) Elionē. episcopus. (Ordinationem) id est ordinatio liberè, & sine cōtradictione aliqua fiat in ecclesia Eboraceñ. ab archiepiscopo & secundum formam, quæ sequitur: & si cōtra fieret, non valeret. (Personarum). i. dignitatū. (Extiterit) & malè: quia in capitulo intelligitur decanus. ar. ff. de ver. sig. l. familię. ff. qui & à quo. l. 1. pręsens. inst. de iur. nat. §. plebs. (Ipsius) archiepiscopi institutione vel mandato de instituendo. (Ipsi) id est capitulum. (Intelligentes) & malè. (Authoritate) intelligebat enim ecclesiam suam ideò vacare, ꝗa institutū ab archiepiscopo, reputabāt ꝑ non instituto propter priuilegiū, & quia dicebant semestre tēpus cōputandum à tēpore vacationis, vsqꝫ quò ꝓuideretur, ita quod instillaretur & malè, quia nō debemus cōputari, nisi vsqꝫ ad tēpus quo archiepiscopus eligit Ho. Vel alia tempora debebāt deduci de semestri tempore. sup. e. quoniam. A te Ho.) recepta vt dicebat, sed Ho. non fatebatur. (Ab ipso) archiepiscopo. (Primæ) factę à capitulo. (Secundæ) factæ ab archiepiscopo.

1 † (Cōfirmari) & malè, nam concessio capituli non valet, quia non erat ad eos potestas eligendi deuoluta, concessio etiam archiepiscopi non valet, etiam si

am si constaret Ho. renunciasse vel resignasse, quia ex quo semel locum viuentis scienter occupauit, vlteriùs ad eam non potest assumi. 2. quęst. prima. in personis. secùs si ignoranter. 7. quęst. prima. præsentium.

2 (Debuit) sup. e. c. 1. † (Idoneæ) sup. e. c. 2. electio. n. deuoluitur ad capitulũ nõ solùm ꝑpter negligentiã, sed etiam ꝑpter peccatũ electi. sup. de elec. cũ in cunctis. & satis colligitur hîc, q̃d non solùm non tenet electio de ineligibili, sed etiam nec prouisio, vnde non impedit, quin alij ad quos deuoluitur potestas prouidendi prouideant. supr. de elect. cũ in cunctis. Sed confirmatio etiam de ineligibili facta impedit electionem. supr. prox. infr. eo. c. literas. Alij tamen dicunt, & fortè non malè, quod electio iam non impeditur, sed asignatio præbendę, cùm alterius electio iam sit confirmata, benè impeditur, nisi prima confirmatio primò fuit reuocata, & facit pro eis. sup. c. prox. inf. eo. literas. vbi dicit, quod asignatio prębendæ non valet, sed tamen mandatum de ea conferenda valet, quia mandat, q̃d post resignationem conferatur, & sic tenet mandatum, ita valet electio. Et videtur quod ille, ad quem pertinet non tantùm electio, sed prouisio, post confirmationem prouideat, quod talis prouisio valet, sed non habet nisi vim electionis, & non confirmationis, vt res potiùs valeat, quàm pereat. infr. de ver. sign. abbate. Confirmatio autem de excommunicato facta, nisi exprimatur error, vel nisi esset notorium, dicunt quidam, quod tenet. ar. sup. de sen. & re iud. ad probandum. sup. de exce. c. si. Alij tamen dicunt contra.

(Institutio) arg. contra. supr. de caus. poss. & proprie. cùm olim. vbi fuit cognitum de his, quæ obijciebantur cuidã instituto ab episcopo, antequam institutio sortiretur effectũ. Sol. hoc q̃d hîc dicitur verũ est, vbi nõ refertur quęstio, ꝙ ad eligẽtes spectat electio, & ad cõfirmãtes cõfirmatio, vel q̃d ad aliquẽ spectat vtrũq;. simile sup. de appel. constitutus. 2. vbi autem referebatur quæstio, quod ad episcopum non pertinebat electio. Item etiam fortè dicendum est, si ad alium spectaret electio, & ad alium confirmatio, & post confirmationem vellent impedire effectum confirmationis, posset supr. de elect. cum dilecti. & not. sup. de cau. pos. & propri. cùm olim.

3 † (Quæ institutio) supr. eod. c. appellatur. concessio etiam dici potest inuestitura. Et cùm idem archiepiscopus qui eligit eligendo confirmasse intelligatur, prius debet gaudere pacifica possessione, quam aduersarius de crimine contra eum audiatur, in modum exceptionis. sup. de app. constitutus. vbi no. supr. de caus. poss. & proprie. cùm olim. (Institutio) sententiam istam iustificat vehemens præsumptio, quæ erat contra illos, qui obijciebant exceptionem renunciationis & abiurationis, & hoc facerent causa morandæ possessionis. arg. C. de fals. l. 2. si autem hæc præsumptio non subesset, non video causam, quare sit legitima exceptio de renũciatione sequente institutione, imò esset legitima exceptio, etiam post rem iudicatam. Si autem obijciatur exceptio de aliquo, ꝙ præcedat institutionem, vel sententiam, tunc præsumitur quod proponatur ad morandam dationem possessionis, vel executionẽ sentẽtię, cũ sint quasi cõsecutiua ad illã, & ideò nõ est de facili audienda. vt no. sup. de cau. pos. & ꝑpr. cũ olim. sup. de dolo. cũ olim. supr. de appel. constitutus. sup. de sent. & re iud. de cætero.

☞ † Vel dic, quòd hîc faciliùs admittẽda est acceptio de eo, quòd præcesisset institutionem, quàm hæc de renunciatione, quæ secuta est, quia non præsumitur quis facilè renunciare iuri suo. supr. de renun. super hoc. Sed dices, si agenti ex mutuo, vel actione alia & exhibenti instrumentum super eo quod petit, obijciatur exceptio pacti de non petendo, vel consimilis, nunquid propter hanc contrariam pręsumptionem respuet exceptionem? Respon. quòd quando proceditur ordine iudiciario, de facili non debent sequi præsumptiones huiusmodi. 2. quæst. 1. c. 1. sed in his, vbi non seruatur solennis ordo iuris magis possunt sequi huiusmodi probabiles præsumptiones. ar. C. vt in pos. leg. l. 1. C. de edi. diui Adria. tol. l. 3. Potest tamẽ dici, quòd etiam si quando proceditur cũ solenni ordine iuris, quod si iudex a vehemẽter suspicaretur pactum de non petẽdo, tantùm proponi causa morãdę litis, ꝙ non malè faceret, si hac exceptione nõ admissa, sententiã ferret, nec cassabitur sententia propter hoc, quod non admisit exceptionẽ, nisi probet veritatem exceptionis, ad quam probandã semper dicimus eũ admittendũ, etiã si ꝓcedatur sine

a Quod si iudex. hoc dictũ refert & sequitur Petr. de Anch. in consil. 158. inc. ex narratis in facto. colũ. 7. vers. sed ex eo.

ordine, vt plenè dicitur, vt dicimus, ꝙ si is, qui proponit exceptionem, tollere potest hanc præsumptionem, puta quia incontinenti velit suam exceptionẽ probare, quòd audiẽdus est. ff. vt in pos. leg. si is. ar. sup. de test. veniẽs. si quis tamen benè inspicit prędictam decre. non multum facit pro eis. Vel dic, quòd hæc decre. loquitur quando petebat per officiũ iudicis sibi restitui possessionem, de qua apparebat, quòd eã bona fide habuerat, & ideò ante restituẽda erat, quàm audiretur quæstio de proprietate, etiam non probata spoliatione. C. de agri. & censi. si colonus. li. 12. & no. sup. de rest. spo. sępè. sed hoc non placet quia nunꝗ inueni H. habuisse possessionem. Inn.

CAPVT VIII.

1 *Negligẽs præbendam sibi debitam, nihilominus potest aliam petere.*

CVM SVPER QVAESTIONE Trid. (Præbendæ) & inf. Triden. canonici precibus episcopi annuẽtes te in canonicum recipiunt, & locum in choro, & capitulo habuisti, domum in canonicatum possedisti, cùm ius ex illis canonicis, qui præbendam in ea primò posidẽt, tu primò institutus fueris & receptus, & nunc vacet beneficiũ, postulabas, vt illud faceremus tibi dilatione postposita assignari: pars verò altera respondebat, quòd cùm inter donationem ecclesiæ certus sit canonicorum numerus, authoritate sedis apostolicæ, & iuramento firmatus, nosq; ei mandauerimus vt O. in canonicum reciperẽt, & præbendam, sicut vni ex alijs assignarent, & ita nos igitur concessionem prędictæ præbendę præfato O. in Triden. canonicos factam ratam habentes eam duximus confirmandam. (Opponere) hæc replicatio. s. non potestis contra me excipere, quod nõ teneat promissio vacaturæ, quia vos promisistis, quæ potiùs dicenda est defensio, vel allegatio, videtur quòd semper scilicet & ante litem cõtestatam, & pòst proponi potest, sicut super eum de iure allegare potest.

Et est hoc verum, vbi cõstat de facto scilicet quòd eum receperũt, sed si de facto non constaret, licet posit proponi post litem contestatam, præmissa replicatio, tamẽ receptione testium facta super ea testes introducere non potest. (Quòd se) sup. de exceptione ecclesiastice. (Sententialiter) no. quod hęc sententia est de futuro, scilicet quod detur huic clerico præbenda, quàm citò se facultas obtulerit, & est incerta, & sic est contra. ff. de vsur. l. 1. in prin. C. de sent. quæ sine cer. quan. pro. l. 1. Item videtur per tenorem sententiæ, quod libellus fuerit incertus, & de futuro, q̃d videtur iniquũ. sup. de libel. obl. significauit. Solu. nos dicimus, quòd canonici Tridẽ. diffamabant statũ huius canonici dicendo, ꝙ nõ valebat receptio eius, quia erat de vacatura, & idcircò egit cõtra eos cõditione ex illa. l. diffamari. C. de ing. manu. & tũc benè sequitur sentẽtia ista, in qua repelluntur ab eius perturbatione, & pręcipitur quod detur sibi præbenda, quãdo facultas se obtulerit. Vel dic, quòd clericus non agebat, sed canonici contra clericum, qui erat in possessione canonicatus, & expectabat præbendam, quando esset facultas dicentes & denunciantes, quòd non poterat tenere illud beneficium sine peccato, & quia defecerunt in probatione, imponitur eis silentium, & mandatur quòd detur sibi præbenda, cũ se facultas obtulerit, & hæc adiectio potiùs venit, q̃a sic est de iure, quàm ex vi petitionis: vt not. sup. de præb. dilectus filius. Vel dic, sicut continetur in registro, quòd iste canonicus præbẽdam vacantẽ petebat à capitulo, sed succubuit in petitione eius, quia non ipsi, sed alij debebatur: tamen quia Papa vidit, quòd de iure debebatur sibi alia, dedit hanc sentẽtiam, nec esset alij sic licitum iudicare, cùm de hoc actum non esset, nec agi potuisset.

Fatemur tamen, quòd si petatur præbenda à recepto in canonicum, cùm offerret se facultas, quod dãda est ei, & cõfert sibi hæc sententia, quia de cætero nõ patietur controuersiam canonicatus, & etiam quia deberet habere primam præbendam canonicatus, quæ vacabat, nisi expressẽ probauerit apparere, vel facti euidentia vel probationibus, quod non offert se facultas. sup. de præb. relatum. dilectus. Vel dic, quòd benè valet huiusmodi libellus, si recipiatur & sententia. arg. C. de senten. quæ sine cer. quanti. l. 2. quamuis à principio posit cogi actor ad maiorem expressionem. de hoc not. supr. de restit. spolia. cùm ad sedem. Argum. sumunt quidam ex isto capitulo, ꝙ si aliquis negligat præbendam sibi debitam, quod potest nihilominus aliam petere.

tere. argu. C. de proxi. sac. scri. l. vnicuique. arg. cōtra. sup. de reg. iur. quamuis. (Carere) cùm se facultas obtulerit. supr. de præben. relatum. &. c. dilectus. vbi not.

CAPVT IX.

1 *Nō potest legatus Papæ prouidere nisi cogat primò possessorem ad resignationem.*
2 *An teneat collatio Papæ ignorātis alium possidere.*
Quando duas præbendas quis posit habere.

LITERAS VESTRAS. (Cōcilij) sup. eo. nulla. (Præpositum) pro D. clerico, allegabatur N. pro D. clerico, quia primam præbendam, quam habebat præpositus in ecclesia sancti Gerardi vacasse intelligitur, cùm receperit maiorem ecclesiam, vel ad minus tamē, cùm postea in eadem ecclesia acceperit præposituram, & quia non poterat habere præbendam annexam præposituræ, & præbendam antiquam in vna ecclesia. (Est electus) & nihilominus priorē præbendam retinuit. (In ecclesia) sancti Gerardi. (Consuetudine) quæ nō fuit tolleranda, vt inf. sequitur. tot enim clerici constitui debent quot sunt præbendæ. sup. e. c. 2. 89. dist. singula. (Quoniā) no. episcopum non posse dispensare, vt quis in vna ecclesia habeat plures præbēdas. (Prior vacare) dic vt not. sup. de præben. dudum. de cle. non resid. in præben. c. 1.

1 † Confirmationem) hæc confirmatio non tuetur priorem sententiam, quin ea nō cassata, posit ille, ad quē de iure pertinet eligere ad eandem præbendam pro suo velle. Nec est ad hoc contrariū quod inf. sequitur: quia hîc loquitur de legato Papæ qui non potest prouidere, nisi primò cogat possessorem ad resignationē. Et est ratio diuersitatis, q̄a magis est restringenda potestas extraordinaria, qualis est potestas delegata, quàm ordinaria. sup. de præben. de multa. Sed cōtra. sup. eod. quia diuersitatem. vbi videtur idem etiam in ordinaria, sed certè ibi non dicit, quia ordinarius non posit eligere, antequàm possessor renunciet.

2 † Sed dicit cogendi sunt renunciare, imò dicunt quidam, quòd si ipse Papa daret ignorans alium posidere, non teneret eius collatio. arg. sup. de priui. dudum. ff. de nata. resti. l. 2. Item est alia ratio, quia non præsumendum est, quòd Papa per suas literas velit aliquibus dare causam litigij & litis, sed benè intentio Papæ est, quod possessione aduocata à possessore quod ecclesia detur impetratori literarum, sed in domino ordinario præsumitur, quod velit omninò ius suum defendere. inf. de feu. c. 2. ff. si quis ius di. non obtem. l. 1. Item non est is contra. ff. quod cum fal. tu. l. 1. §. fin. & quod no. sup. de elect. nihil. quia hîc loquitur de confirmatione, quam constat esse nullam, & quæ est contra ius scriptum, & quæ est imposibilis de iure. arg. ff. de exec. tut. quod testamento. quia ex quo præbendæ distinctæ sunt in aliqua ecclesia duæ præbendæ non possunt vniri in vna persona, sicut nec vna præbenda potest diuidi in duas personas. sup. de præben. tuę. 89. dist. singula. (Dici) & est hoc casu dicendum quod nullo modo potest episcopus dispensare, vt hîc satis innuitur. (Præbenda) quam habebat in ecclesia sancti Gerardi.

Hoc intelligimus verum, si illam habebat in eadem ecclesia, secùs si in diuersis præbendas acquirat. (De facto) sup. e. cū nostris. ff. ad muni. si municipi. C. de pac. dot. si mulier. 26. di. acutius. arg. contrarium. inf. de test. offi. C. de act. & obli. quoties. C. de rei vxo. l. 1. §. sciendū. ☞ † (Conferre). i. de facto asignare, nam & ante poterant isti executores præbendam de iure vacantem, quò ad ius conferre, & sibi asignare: vt sup. de præben. de multa. Item satis honestum est, quod etiam de facto vacet præbenda, quando alij cōferatur. Vel dic, quod licet dominus ad quem pertinet collatio illius præbendæ, posit eā conferre, quam citò vacat de iure, legati tamen eius hoc facere non possunt, nisi hoc expressè contineatur in literis, quod alius posidet. sup. eo. cum nostris. vbi not. & melius supr. de præb. c. extirpandæ. Plus placet, quod ideò dicitur vacare de iure, quia in veritate prælatus non est: vt not. sup. de elec. cum dilectus. de facto tamen non de iure est prælatus vel canonicus, quia eius electio est cōfirmata, vel de eo prouisum per eum, ad quē pertinet collatio, & ideò tenent, & valent quęcunq; eo fiūt nomine dignitatis suę, vel præbēdę. ff. de offi. prętо. Barbarius. & ideò necessaria est amotio sententialis, etiam de facto, vt hîc, si autem per talē esset prouisum, vel cōfirmatio facta per illū, qui nō haberet potestatē prouidendi, vel cōfirmādi, tūc

non

non impediretur electio vel prouisio eorum, ad quos pertinet electio vel prouisio, etiam si possideret alius. Nec contradicit. sup. eo. quia diuersitatem, quia capitulum Ebrocens. benè habebat potestatem dandi possessionem præbendarum. sup. eod. post electionem. & non archiepiscopus, & ideò ex quo possessionem legitimè habebat, & tenebat à decano, non debuit alius mitti in possessionem illam, nisi prius ei auferrentur, quibus erant collatę per capitulum, licet eligi posset.

CAPVT X.

1 *Nunquid si scriptum est pro aliquo in ecclesia, vbi non est certus numerus canonicorum, neq; sunt præbendæ distinctæ, quòd recipiatur in canonicum, & assignetur sibi præbenda vel beneficium, cùm se facultas obtulerit, valeant literæ: & quid si adijciatur in literis, non obstante certo canonicorum nume. in nu. 2. 3. & 4.*

In electione canonicorũ non est necessaria forma, sed solus consensus sufficit, & quod à maiore parte fit, ratum habetur, intelligitur tamen, vt hic.

EX PARTE. (Credens.) Tamen malè crederet, cùm non essent ibi determinatæ præbendę, vel certus numerus canonicorum esset determinatus. (Assensum) quòd essent canonici non facto episcopi vel archiepiscopi, quia quod nullũ erat per ratihabitionem non poterat confirmari. sup. de. elect. auditis. (Opponere) nomine suo, & pro iure suo, quia contenti erant, vel in præiudicium suum, vel aliàs de iure suo dicebant, aliter autem agere, vel se opponere pro sua ecclesia vel pro eius defensione non possent. Sed dic vt not. sup. de test. cùm olim. (Nullatenus.)

1 † Hac ratione dicunt quidam, quòd si scriptum est pro aliquo in ecclesia, vbi non est certus numerus canonicorum, & nec sunt prębendæ distinctę, quòd recipiatur in fratrem, & canonicum, assignetur sibi præbenda, vel beneficium, cùm se facultas obtulerit, quòd non valent literæ: nam si diceretur cõtra, sequitur absurditas. s. quòd statim habebit & canonicatum & præbendã, quia semper offeret se facultas, dummodò canonici qualitercunq; possent inde commodè vitam ducere. Item litera non potest aliter intelligi, quomodo enim recipietur iste in ecclesia, in qua non est certus numerus canonicorum, cùm nunquam extitura conditio, quia nunq; potest vacare canonicatus, vel prębenda, nam vbi non sunt distinctæ præbendæ, ibi per consequens non possunt vacare, nec canonicatus, nec præbenda. sup. de præben. dilect. vltra medium. Item rescripta huiusmodi suntambitiosa: & ideò restringenda. sup. de transact. c. licet.

2 † Si autem adijciatur in literis hæc alia clausula, non obstante certo numero canonicorũ. Idem est, quòd hæc clausula ad nihil valet, nisi ad hoc, quia si mandatur, quòd stat recipiatur. s. antequam vacet canonicatus non poterit recipi nisi in literis posita sit prædicta clausula, & ideò non ponitur in literis, non obstante certo numero præbendarum, quia non est intentio Papę, quòd detur alicui prębenda vel portio antequam vacet.

3 † Si autem in literis apostolicis contineretur, quòd recipiatur in canonicũ, & in fratrem non obstante certo numero canonicorum, nec adijciatur hîc alia clausula, & assignes sibi præbendam, vel portionem, si vacat, vel quæ primò vacauerit, isto casu, benè debebit recipi in ecclesia, quæ non habet certum numerum præbendarum, vel canonicorum, hæc enim clausula nihil tollit, sed adijcit, quod etiam in ecclesijs, vbi est certus numerus canonicorum præfinitus, posit sibi prouideri, dicunt quidam, quod statuto certo numero canonicorum, intelligitur per consequens, & statutus certus numerus portionum, etiam si non ibi sint distinctæ præbendæ, & econtrà statuto certo numero præbendarum vel portionum, intelligitur certus canonicorum numerus statutus, & similibus casibus, quando vnum sic est accessorium alteri, rupto principali, intelligitur ruptum accessorium, quia accessorium sapit naturam principalis per. l. fi. eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. sed non sic videtur econtrà. s. quòd rupto accessorio rumpatur principale.

4 † Alij tamen dicunt cõtra, & dicunt, quòd nõ debent habere beneficiũ de ecclesia, nisi offerat se facultas, nõ qualiscũq;, sed talis q; honestè posit inde viuere, secundũ quod cõsueuerit, et secundũ consuetudinẽ prouinciæ. (Affectant) Not. q; in elect. canonicorum, non est necessaria forma, sed sufficit solus consensus, secùs in electione ecclesiarum viduatarum. sup. de elect. quia. † (Suppetunt) quando enim suppetũt facultates, quia nõ lęditur

ecclesia,

ecclesia, sed honoratur, quod fit à maiori parte, ratum habetur. inf. de his quæ fi. à maio. par. ca. c. 1. Si autem facultates non suppeterent, tunc quia esset opprobriũ ecclesiæ, si sui clerici mendicarent. 93. di. diaconi. & quia esset iniquũ, & contra iuris formam. sup. de testi. c. 1. vnus solus, potest contra dicere. 12. q. 2. non liceat. & not. de hoc. suprà, de testi. cùm olim. Inno.

CAPVT XI.

CONSTITVTVS. (Nostram.) Mandauerat enim dominus Papa legato, vt collationem quam episcopus Laudonens. fecerat sacerdoti H. canonico eiusdem Laudonens. ecclesiæ faceret inuiolabiliter obseruari (Canõice) quia digno, secùs si indignus: vt. c. causam quæ. sup. de elect. & arg. inf. vt eccle. benefi. vt nostrum. arg. l. sicut. de serui. & de rit. nup. c. quanquam. nam hoc tacitè intelligitur in tali cõcessione, vt eligatur idoneus. (Contra formam) & sic non potest eã reuocare, quia perfecta donatio est. de hoc not. sup. de elect. in causis. (Contra formam). sup. de elect. in causis vbi innuitur, quod quando in aliũ transfertur eligendi potestas, quod licet eam reuocare re integra. Sol. hæc decretalis loquitur in donatione, quæ fit gratia donatarij, quam reuocare non licet, inuito donatario: vt not. sup. in decre. contraria, & hoc apparet ex verbis hîc positis. vbi dicit potestatem sibi dedisse sacerdotalem præbendam conferendi, nam sæpè prælati pro magno dono, conferunt alicui potestatem istam, scilicet conferendi vnam prębendam, quia licet hoc inhibeatur de vacaturis, de vacantibus tamen licet. decre. autem contra non loquitur in donatione, nec in collatione ratione potestatis, quæ sit fauore prouidentis, sed fauore ecclesiæ, & talis prouisio potius pertinet ad onus, quàm ad vtilitatem compromissarij. (Ad consequentiam). inf. eo. c. vlti. (Concedatur) quasi diceret nõn concedimus, quòd talesconcesiones fiant, scilicet quòd alicui liceat conferre primam præbendam.

CAPVT XII.

1 *Constitutio vel ius factum super ecclesijs & dignitatibus, non extenditur ad episcopatus.*

DILECTVS FILIVS. (Extendi.) Hodie autem, nisi intra tres menses eligatur vacante cathedrali, vel regulari ecclesia deuoluitur potestas eligendi ad superiorem proxi. sup. de elect. ne pro defectu.

Sed oppones, vt quid ergò membranas occupat: vt. 19. dist. si romanorum. ☞ †Respond. quòd vtile est, quod in hac decre. dicitur, scilicet quòd licet ius aliquod fiat super ecclesijs & monasterijs ecclesiæ, non tamen extenditur ad episcopatus, & idem dicimus si super dignitatibus vel personatibus fieret aliqua constitutio, non extenditur ad episcopatus, & ex hoc dicimus, quòd si aliquis habeat dispensationem, quod non obstet defectus natalium, vel aliud, quin posit honores & dignitates ecclesiasticas obtinere: tamen non poterit episcopatum obtinere, quia dispensationes restringendæ sunt. inf. de consang. & affi. quod dilecto. Imò plus dicimus, quia si dispensatum esset cum aliquo super episcopatu, nõ intelligitur dispensatum super archiepiscopatu. 12. dist. nos consu. Sed & si dispensatũ esset, quòd ad omnia spiritualia licitè assumatur: tamen eligi non poterit in episcopum, nam in generali obligatione, non comprehenduntur ea, in quibus specialiter concessurus non præsumitur. C. quæ res pig. oblig. non pos. l. 1. Cùm autem hæc dignitas excellens sit inter alias, & speciali priuilegio gaudeat, & inueniam ipsam aliarum dignitatum iuribus non comprehendi sub generali obligatione, vel constitutione, eam comprehendi non credimus. arg. hîc.

CAPVT XIII.

EX TENORE. (Causa.) Fortè petebat abbatẽ conuentũ de bello fore cogendũ, ad prouisionẽ eius, propter promisionẽ filij factã. ar. inf. de iure pa. pastoralis. vel ecclesiã vacantem petebat, tamen propter rationem hîc asignatam non valet petitio. (Quod primam) quod idem erat, ac si diceret, faciam te prelatum primę ecclesię, quæ mihi vacauerit, vbi nõ poterit se offerre facultas dandi beneficium vacaturum, nam nisi vacauerit, non confertur, nec promittitur, & hoc statutum est ex Lateranensi concilio, nisi per vacatio-

vacationem, si autem aliter posset se offerre facultas, secùs. inf. c. proxi. & si pœna promissa esset, non credimus eum obligari. C. de pact. l. vlt. ff. de verb. obli. stipulatio. & nota quòd quandocunque & quomodocunque fit promissio vacaturæ, non tenet per hunc tex. & per totũ quasi hunc titu.

CAPVT XIIII.

1 *Promißio de vacatura an & quando teneat.*

ACCEDENS. (Offerre) Hæc promissio excusatur, quia non tenetur ei prouidere semper, cùm vacat, ponamus quòd post talẽ promissionem vacat ecclesia, sed indiget sacerdote, certè non dabitur præbenda ei cui promissa est, sed assumetur ad eam sacerdos, nam cùm dicat, cùm potero, intelligitur rectè. 22. q. 2. faciat. & de iure. sup. de rescri. sciscitatus & honestè. de pe. dist. 2. charitas. ff. de condi. insti. filius. & commodè. ff. de ver. sig. nepos procul. cùm autem simpliciter dicitur primò vacans beneficium secùs, quia tunc precisè tenetur. Item est & alia ratio, quæ hîc assignatur, quia cùm dicit, cùm potero, multi sunt modi, posse habendi sine morte, cuius desiderium fuit specialis causa prohibitionis vacaturarum. sup. e. c. 2. nã aliàs potest offerri facultas, quia prouentus & præbendæ augeantur. sup. de consti. cùm M. & quia sunt aliquæ ecclesiæ quæ non habent numerum certum, vbi possunt constitui canonici sine vacatione. sup. e. ex parte.

1 † Est ergò fixè tenendum, quòd promissio de vacatura non tenet, vbi autem nõ fit mentio vacaturæ tacitè, vel expressè, vt hîc, benè tenet promissio. Nec est contra. sup. proxi. decr. cùm ibi tacitè fieret mentio, vt ibi not. Similiter benè tenet promissio, si dicat, promitto tibi prouidere, vel ecclesiast. beneficium dare 12. q. 2. quicunque. tamen si aliquis promittat alicui ꝓuidere in aliqua ecclesia specialiter, quæ habet distinctas præbendas, nõ credo, quod valeat promissio. ar. contra. sup. de præb. dilectus filius G. & c. relatum. nam ibi dicit, quòd tenet receptio in canonicum, & per consequens habebit præbendam, cùm facultas se offeret, ergò & eadem ratione simpliciter potest sibi promitti præbenda, cùm se facultas obtulerit, sed potest responderi, quòd aliud est, quando accessorio datur, quàm quando pura promissione, quod non licet. Sed si episcopus non haberet, nisi in vna ecclesia collationem præbendarum, & promitteret alicui prouidere, cũ se facultas obtulerit tenet promissio, quia potest esse, quòd ab alio obtinebit, vbi sibi faciet prouideri.

CAPVT XV.

1 *Episcopus & canonici licet faciant vnum capitulum in electione, tamen non est vnũ capitulum in iurisdictione facienda.*

POSTVLASTIS. (Sed vt canonicus) quia fortè ius canonici, & præbendam ex speciali gratia habet in ea, nec facias vim, vtrũ vni soli episcopo sit seruata gratia. s. quòd sit canonicus alicuius ecclesiæ sine generali priuilegio concessum sit, quòd quicunque est episcopus sit & canonicus alicuius, vel vocem habeat canonici in electione, vel in aliquo alio tractatu, & secundum hoc non valebit vox episcopi plusquam alterius canonici. Item & secundum hoc dicitur tantum capitulum canonicorum, & non commune episcopi & canonicorum, quia ibi episcopus nõ interest, vt episcopus, sed si tanquam prælatus sit in capitulo, & sit vnum capitulum commune episcopi, & canonicorum, & ibi episcopus sit, vt episcopus, puta quia vox eius præualet voci cuiuslibet alterius inferioris, tunc imputatur ei nisi eligat, qa totũ ius episcopale & canonicorum fingitur esse vnicum in electione facienda, vnde ab vno in alterum transire non debet, sed quando vnam vocem habet in capitulo, tunc non vnitur ius vtriusque, sed adijcitur iure episcopali, ꝙ vnã vocem habeat in electione. Item quando tanquam prælatus est in electione, ideò imputatur sibi, quia potest vocare capitulum, & alios cogere ad electionem, sed quando est tanquã canonicus secùs est, & ideò magis imputatur in primo casu, quàm in secundo.

Nec obstat, si dicitur, pares sunt omnes in negligentia, etiam si tanquam canonicus interfit, ergò omnium negligentia pariter puniri debet. sup. de sup. neg. præla. dilecto. sup. de elect. bo. me. mag. Dic quod hoc est, quia alterius personam gerit in prima electione, & alterius in secunda. Item prædicta habent locum,

locum.s.quòd ad alium non deuoluitur potestas eligendi, si tanquam episcopus intersit capitulo, sed tamen si appellandum fuerit, ad ipsum appellabitur. ff.
1 quando app.li.l.1. §.1. in fi. † & est hoc ea ratione, quia licet episcopus & canonici faciant vnum capitulū in electione, non tamen est vnum capitulum in iurisdictione facienda, imò cùm ad solum episcopum pertineat iurisdictio, ad ipsum appellare licebit, & repete quod diximus sup. de offi. ordi. irrefragabili.

CAPVT XVI.

CVM DILECTA. (Eorum) sup. eodem, constitutus.

CAPVT XVII.

1 *Cùm multi ad eandem præbendam petendam concurrunt quomodo procedet is, qui eam possidet. & in num. 2. 3. & 4.*
4 *Cùm duo sunt confirmati, & vterq; horum conuenitur, quomodo procedendum.*
5 *Quando cogatur quis probare titulū suæ possessionis.*
Ius conferendi an & quando apud ordinariū maneat, licet executor datus sit.
6 *Non potest esse donatio, vel possessio, nisi certæ rei.*
Ignorantia prælati nihil facit, quo minus priuilegium Papæ tueatur priuilegiatum.
7 *Quæ fiunt in iudicio sortiuntur effectum etiā præter scientiam condemnatorum.*
Reuocatio indulgentiæ an & quādo obest absentibus.
An omnia valeant, quæ à iudice habente iurisdictionem fiant.
An & quando factum iudicis, cuius iurisdictio est reuocata, valeat.
8 *Decretum quemadmodum, & sententia fieri debet cum causæ cognitione.*
9 *Potest executor suspendere à collatione beneficij.*
Executor si prius cōferat quàm ille, ad quem pertinet de iure collatio, præualebit collatio executoris.
10 *In vltimis voluntatibus dominiū recta via transit ad legatariū vel donatarium causa mortis.*
11 *Hæres tenetur personali actione ex testamento sicut si propriam rem hæredis, vel alienam legasset.*
12 *Non valet optio imposita ante aditam hæreditatem.*
Acceptans beneficium an & quando possit pœnitere.
13 *In beneficijs plenißima facienda est interpretatio, cùm absq; alicuius dispendio conceduntur.*
14 *Qui optat vel reseruat vel qui suspendit semper de certa præbenda hoc facere debet.*

QVIA CVNCTIS. & inf. (Per priorem) Iste prior erat executor alterius partis. (Impedire) bene dicit, quòd nō præcesßit aliqua inhibitio q̄ nō posset impedire collationem factam authoritate episcopi, nam benè præcesserat aliqua inhibitio, sed non talis quæ posset impedire collationem authoritate episcopi factam, sicut ex sequentibus apparet. (Præmissæ literæ) pro se impe-
1 tratę. † (Altera) cùm plures cōcurrunt ad vnam eandē præbendam petendam, ille, qui illā posśidet tempore vacationis, vel alio modo, hoc modo procedet, q̃a quicunq; sit ille, qui petijt illam corā iudice ordinario ipsius possessoris, possessor quæret ab actore, an petat præbendam, quasi sibi debitam, an quasi suam, quia si petit eam quasi debitā, tunc cogetur dicere causam suæ petitionis. s. quare sit sibi debita videlicet, q̃a canonicè ad eam est electus, vel quia ad mandatum Papæ, vel etiā sine mandato receptus est in canonicum. s̄. eo. ex parte. s̄. de præben. relatū. sup. de lib. obla. dilecti. & sic postea causa suo marte perueniet ad finem.

2 † Si aūt Papa mandat capitulo quantumcunq; præcipiendo, quòd alicui det præbendam, tunc non competit aliqua actio directo ad petendam præbendam, sed ad puniendum capitulum de inobedientia: vt no. sup. de præben. dilectus. sicut si Papa mandaret alicui executori, q̄d alicui conferret aliquam præbendā, & non conferret, puniendus esset: vt no. sup. de offi. deleg. pastoralis. in princ. sed & tunc, quando Papa mandat alicui, q̄d prouideat, nulla actio cōpetit ad petendam præbendam corā ordinario, sed coram ipso executore benè potest eam petere, licet executor sine vlla præcedenti cognitione posśit eam conferre, vt not. sup. eo. proposuit. & in isto casu, scilicet, quando petitur præbenda sibi debita, si superueniat alius, qui similiter dicit eandem præbendam sibi debitam, vel suam esse, p̄cedet hoc modo, quia illi, qui primò obtinebit dabit præbendā, cum cautione de seruando indemnem. ff. de rei ven. is à quo. & de hoc plenè not. sup. de sent. & re iudi. super eo. vel vt not. sup. de rescript. mandatum.

3 † Si verò petat præbendam vt suam, tunc oportet eum p̄bare, quòd ille, qui eam cōtulit habuit potestatem eam conferendi, siue à Papa, siue à sua authorita-

 te, &

te, & quod legitimè eam contulit, scilicet quando vacabat & personę idoneæ quãuis quilibet præsumatur idoneus, & tempus competens, nisi probetur vel præsumatur contra. sup. de præsump. dudũ. inf. vt eccl. benefi. c. 1.

4 †Cùm enim talis prouisio vicem obtineat & electionis, & confirmationis, oportet ꝙ probet & ea, quæ pertinẽt ad electionẽ, & ea quæ pertinent ad confirmationem legitimè factam. Si verò alius esset elector, alius confirmator, sufficeret petenti præbendam, quòd probaret confirmationem legitimè factam, etiam si nihil de legitimitate electionis constaret, & de hoc plenè no. sup. de elect. cùm dilectus. & sup. de do. & contu. cũ olim. Si verò nullus corã ordinario suo petat præbendam suam, sed executor, cui scriptum est, ꝙ alicui præbendam conferat, postꝗ̃ contulerit præbendã, quasi exequens mandatũ Papæ, cùm enim mandatum est, ꝙ etiam inducat in possessionem, & contradictores compescat, dicimus, ꝙ malè fecit iste executor, quia licet possit præbendam conferre non vocatis his, quorum interest, tamen nullo modo debet auferre possessionẽ alicui, nisi vocato & conuicto possessore, nec etiam aliàs statutum possessionis mutare. C. si per vim vel alio modo. l. fin. nisi primò collationem fecisset partibus vocatis, & cum causæ cognitione, quia tũc non esset necessaria magna causæ cognitio in danda possessione, quia tunc datio possessionis est executio collationis primo factæ cum causæ cognitione, nec videtur vis facienda in executione Papæ, siue dicat conferas, siue adijciat etiam in possessionem inducas, quia semper possessionem dare potest. argu. sup. de offi. dele. significasti.

☞ † Sed quid si duo sunt confirmati, & per eos, qui confirmare possunt, puta quia vnus confirmatus ab ordinario, alter à delegato Papæ, si vterq; horũ conuenitur, videtur, procedendũ, sicut quãdo cõueniuntur hæredes, qui inter se de hæreditate contendunt. C. de peti. hære. l. vlti. & C. fami. ercis. l. penul. Si verò contra alios agant nomine ecclesiæ pro reditibus, & ecclesiæ iuribus, nullus cogetur eis respondere, nisi prius probet suam confirmationem canonicam, puta factã vocatis, qui fuerunt vocandi: sufficit tamẽ probare confirmationem factã vocatis his, quos res tangebat, vel si nullus fuit vocatus in confirmatione, oportet quòd probet electionem & confirmationem legitimè factam fuisse.

Et sunt hæc vera, etiam si in possessio-
5 ne est prædictus electus. † Nec obstat si dicas, nemo cogitur probare titulũ suæ possessionis. C. de peti. hære. cogi. quia illud habet locum, vbi non præsumitur contra possessorem, at hîc secùs est, cùm controuersiam patiatur super dignitate sua, & maximè in nouitate. In omnibus autem prædictis, vbicunq; iudici visum fuerit expedire vtilis est prædicta cautio de indemni seruando. Per hunc autem modum prouidetur contra executores plurium, quorum quilibet fulminat sententiam excommunicationis, quia iustè ab eis appellari potest, nisi primò quisq; probet de iure suo, vel coram ordinario, vel coram delegato executore, vel fortè non tenet sententia excommunicationis, quia cùm executor, de quo actũ est, non habeat iurisdictionem super hunc possessorem, nisi indebitè contradicat, quia super ipsum non habeat expressam iurisdictionem, & ipse nisi indebitè contradicit nolendo dare possessionem sine cognitione: ergò nec excõmunicare potest, cùm pro prædictis facit. ff. depo. l. 1. §. apud Iulianum. ff. de peti. hære. si debitor (De capitulo) sup. de rescri. eam te, repete quæ ibi not.

☞ † (Esse sublatam) repete quæ no. sup. de rescript. capitulum. in gl. quæ incipit: videtur, & de præbẽ. inter cætera. & dic, quod si mandetur ei, ad quẽ spectat collatio, vt aliquem in canonicum recipiat, & ei præbendam cõferat, executore dato ad compellendũ tantùm, si præbenda illa alteri conferatur, tenet collatio, licet peccet conferens & puniendus sit, quia per talem formam apud ipsum ordinarium semper remansit potestas. vt sup. de præben. dilectus filius. tam in primo ꝙ̃ in secundo, nisi esset in rescripto decernentes irritum & inane etc. vel nisi esset iam receptus in canonicum: vt supr. de præben. relatum. & c. dilectus filius. Si verò datur executor ad prouidendum, tunc non valet collatio per ordinarium, quia Papa dando potestatem executori subtraxit eam ordinario: vt sup. eo. tit. c. proposuit. arg. ff. de condi. indeb. l. cùm ita legitur. & de procur. Pomponius. §. sed & is. & 45. dist. disciplina. & quia negotium videtur ad se reuocasse: vt supr. de præbend. inter cætera.

†(Contu-

6 †(Contulisset) etiam ante vacationem, & fuit stultus iste executor, qui verbis præbendam, vel dignitatem non vacantem, & incertam alicui cõferebat, quia si volebat, quod statim haberet hoc erat iniustum. sup. de conces. præbẽ. non vacan. c. 1. si nolebat, quod statim haberet locum, nec ius in possessionem, verbum facto contradicebat, quia cùm nihil conferret se aliquid cõferre dicebat. Item donatio vel possessio nõ potest esse nisi certæ rei. (No. tamen propter hoc.) Ignorantia enim prælati nihil facit, quominus priuilegium Papæ tueatur priuilegiatum. inf. de reli. do. cùm dilecti. (Similiter) non est bona ista similitudo, sicut ex inferioribus patebit (Quid lex). ☞ † quid sit lex, quid constitutio, quid decretum, quid decretalis epistola, quid dogma, quid mandatum, quid interdictum, quid sanctio. not. in decretis dist. 3. & 25. qõ. 2. si quis dogmata. (Astringunt) repete quod not. sup. de consti. c. 2. & sup. de postu. cap. 1. (In priuilegijs) hæc allegatio licet videatur bona, non tamen est perpetua, nec semper tenenda, vt plenè sequitur. inf. in responsione partis aduersæ ibi ex parte verò tua. (Aliquid speciale) & sic apparet secundum intentionem allegantis, quòd litera pro ipso directa censenda est iure priuilegij, & ita non sit necessaria sententia episcopi quod falsum est, vt inf. sequitur. (Super his), s. quòd ipse acceptaret. & postq̃ acceptaret. (Nõ valebat) benè dicit pars ista, si sententia, vel decretum Papæ fuisset de certa præbenda, vel dignitate, sed hæc non ita, quia Papa tantùm irritum esse voluit, si quid fieret de dignitate, quam ipse acceperat, sicut in hac decre. C. proxi. cõtinetur. i. postq̃ acceptaret: qa aliter esse nõ poterat. (Intelligi) optima & vera est hæc respõsio, & valde notabilis, & est arg. opt. ad hanc responsionẽ. ff. de acqui. pos. qui absenti. in princ. (Facultatem) hoc intelligunt quidã verum, quando quis per se præsentem, vel per nuncium suum impetrat huiusmodi indulgentiã, quia licet absens vel ignorans sit ille qui potestatem habet excommunicandi, tamen non tenebit excommunicatio lata post huiusmodi indulgẽtiam. Non enim oportet, q̃ notitia huiusmodi indulgentiæ ꝑueniat ad illũ, vel ad omnes, qui potestatem habent excõmunicandi, cùm penes multos possit esse hæc potestas, sed sufficit illũ scire, cui conceditur indulgentia, & obtinet q̃ dixi non solùm, si impetratur indulgentia, q̃ nõ possit excõicari, sed etiam si in indulgentia dicitur, ꝓhibemus omnibus, ne qs eum excõicet, qa semper huic præsenti per se, vel per nuncium conceditur priuilegiũ, & ideò statim gaudet priuilegio indulgentię, qa sic p̃sumitur priuilegiantem voluisse, ex quo simul cõcurrunt voluntates, secùs aũt esset, si prohibitio in pœnam absentis tantũ daretur, quia tunc satis dici posset, q̃ illa prohibitio nõ ligaret absentem, nisi à tempore, quo sciret. sup. de postul. pre. c. 1. sup. de consti. c. 2. sup. de ap. super eo. nisi ex genere inhibitionis contrarium præsumeret, Papam voluisse, vt est in inhibitione alienationis. sup. de do. veritatis.

7 † Ea autẽ quæ fiunt in iudicio vt sententiæ diffinitiuæ, & interlocutoriæ, & excõicationis, etiã præter scientiã condemnatorũ statim habent suum effectũ. Si aũt nec per se, nec per nuncium præsentem impetraret, sed ꝓprio motu, vel ad alterius supplicationẽ Papa, vel alius priuilegians concederet p̃dictam indulgentiã, tunc nisi appareret de contraria voluntate cõcedentis, indulgentiã non gaudebit beneficio indulgẽtię, nisi postquàm peruenit ad eum. 2. q. 5. quanto. ff. de acq. pos. qui absenti. & idem videtur in reuocatione indulgentiæ, & cuiuslibet mandati, qa nõ oberit reuocatio absentibus, nisi postq̃ ꝑuenit ad eorũ notitiã. ff. de procur. si ꝓcurator. ff. de insti. sed & si. ff. mãd. si mandassem. & l. si p̃cedente. sup. de procu. c. penul. Imò adhuc plus est in mandato, qa si etiã à p̃sente ꝓcuratore reuocẽ mandatũ, nõ fit p̃iudicium litigatoribus absentibus, si nesciant, vt in prædicta l. de procu. si procurator.

Et hæc intelligimus vera, q̃d reuocatio mandati non obest, quin etiã pro his, quæ ignorans fecit, post reuocationem mandati habeat contraria mandati: vt in l. p̃alleg. vel etiam, q̃ non teneatur de inobedientia, siue sciens reuocationẽ vsus est indulgentia, non gerens se pro excõmunicato, sed tamen benè tenet excommunicatio lata ab eo, cui restituenda est potestas excõicandi, ex quo reuocatio peruenit ad excõicatorem, si autẽ habet animum reuocandi, statim ex tunc non valet, q̃ facit mãdatarius in his, per quæ non fit alijs p̃iudicium. ff. de manumiss. vin. si paterfamiliâs. ☞ † Et idem videtur in literis iurisdictionalibus, quia si per ali-

quas literas mandata est alicui iurisdictio, & postea per alias literas mandatur alij, quod non obstantibus primis literis audiat causam super eodem, tenet quicquid fit per primas literas reuocatas, quia si aliter diceretur, contingeret fieri praeiudicium absenti sine causa, contra id quod est. ff. de procur. si procurator. Imò plus est, quia etiam postquam scit valet quicquid fit ab eo, nisi excipiatur, quia cùm secundae literae sunt impetratae in fauorem impetrantis, non est cogendus vti eis, nisi velit. C. de leg. quod fa. ff. de ex. rei iudi. euidenter.

Quod intelligitur verum, si est praesens, quia sic videtur literis reuocationis renunciare, quod autē fit eo absente, & nō consentiente tacitè vel expressè non valet. Nec obstat, si dicas hîc, iudex habet iurisdictionem, ergò tenet quicquid facit, nisi excipiatur. Respond. hoc esse verū, nisi reuocata esset eius iurisdictio.

☞ †Quidam tamen dixerunt, quod benè tenet quicquid fit ab eo in iudicio, nisi appellet, postquam sciuerit cōtra se processum intra 10. dies. C. quomo. & quando. l. 1. secùs autem esset in his, quae fiunt extra iudicium, vt in literis praebendalibus, nam & ibi licet remaneat potestas ꝓuidendi penes prouisores primos etiā post reuocationem, & etiam post scientiam reuocationis, vt hîc apparet, vbi dicit, quod nō tollitur potestas à primo prouisore, nisi secundus notificet ei, qui vult suis literis vti, tamen ex quo nouit, quod secundus vult suis literis vti, non valet quod fit à primo, nec impedit, quin valeat, quod fit à secundo etiam si non appellaretur, quia extra iudicium parum operatur appellatio. de hoc nota. suprà de maioritat. & obedien. cùm dilecti.

☞ † Alij dicunt & fortè melius, quia quicquid fit à primo prouisore vel iudice, antequā appareat priuilegiatum velle vti priuilegio suo in negotio, de quo agit, siue tacitè, siue expressè, semper tenet, quod fit ab eo, propter rationes supradictas, tamen si primus prouidisset, vel in causa processisset absente priuilegiato, & tunc priuilegiatus diceret debere, irritum esse quicquid factum est primo à prouisore vel iudice, postquam in vno simul concurrunt consensus priuilegiantis & priuilegiati, quod vti volebat priuilegio in negotio, de quo agitur credendum est ei, cùm praesumendum sit quod nō frustrà laborauerit pro priuilegio impetrando, & sic erit huiusmodi prouisio nulla, vel processus iudicis, nec impediet electionem, vel processum futurū, nisi fortè contraria praesumptio tolleret istā praesumptionem, puta quia praesens fuit in iudicio, & non excepit, vel vidit prouisorem paratum ad prouisionem faciendam, nec contradixit, nec ex aliqua causa contradictionem dimisit, quam si subesset, protestare debebat, si poterat sine periculo: vt not. sup. de constit. cùm M. si autem non simul concurrerent consensus ante prouisionem, vel processum iudicis, tenent irreuocabiliter, quae fiunt ab eis, vt hîc sequitur.

Sed contra praemissa videtur, quòd dicit sequens litera, scilicet quod si ille cui data est potestas prouidendi, non notificet priori, quod vult vti prouisione sibi concessa, quod tenebit prouisio facta à primo ex quo colligitur quòd nō creditur ei, nisi expressè mandet. Solu. hoc quod dicit haec decre. locum habet, vbi non sunt praedictae clausulae. Item vbi voluntas priuilegiantis non creditur esse, quod primus sit priuatus potestate sua, nisi postquam sciuerit, sicut dicit litera sequens. Idem videtur si expressè dicit in secundis literis, reuocamus iurisdictionem primi iudicis, quia cùm in alicuius fauorem dictum sit intelligendum est, si vti voluerit praedicta reuocatione, sed si ad nullius petitionem fecisset, vel fauorem, sed proprio motu, extunc intelligitur reuocare, & non valebit quod fiet ex quo ad notitiam reuocati peruenerit, nisi aliud appareat de intentione reuocatis.

8 †Sed dices, quare non est idem in decreto, de quo cōtrarium hîc dicitur. s. qa exnunc nihil valet quicquid fit post decretum. Rñ. quia decretū sicut & sententia fit cum causae cognitione, & idē intelligendū est, q̄d statim post sui prolationē vult gaudere suo effectu. Sed oppones, quia decretum, de quo loquitur haec decre. nunq̄ datur cū causae cognitione. Respond. verum dicit, sed ex quo Papa suā inhibitionē decretū appellat, vult q̄ vim decreti obtineat, vt statim suum sequatur effectū, & idem etiā esset in alio quàm in Papa, quia ex quo hoc verbo vtitur, statim iudicat suae voluntatis esse, quod mandatum suum statim habeat effectum, & idem est, ac si expressè dicat volunta-

voluntatis meæ est, ꝙ ex nunc non valeat electio facta ab illis, à quibus reuoco & possum reuocare vt hic dicit, secùs autẽ esset, si diceret inhibemus talibus, ne eligant, quia intelligendum est, ne eligant postquam sciuerint, imò quod plus est, etiam si sciant literas impetratas continentes reuocationem, vel inhibitionem, nihilominus tamen valet, ꝙ fit ab eis, nisi prius notificet eis, ꝙ vult eã conferre, vel nisi ei collatio est interdicta, vel nisi decernat irritũ & inane, ꝙ contra factum fuerit, vt hic expressè dicit.

Sed contra prædicta videtur, ꝙ dicit hæc decre. vbi dicit, nisi forsitan, quòd ipsam conferre nõ possit exprimatur in concessione huius potestatis, nã ex his verbis colligitur, q̃d si Papa dicit, ꝙ primus collator nõ possit conferre, ꝙ postea non tenet sua collatio. Sed certè multomagis videtur, ꝙ non debet tenere, si dicit reuocamus potestatẽ eius, vel alia verba supradicta. Sol. nõ dicit hic, quòd prædicta impediat, ꝙ non teneat prouisio primi prouisoris, si secundus nõ contradicit, quia hoc falsum esset, vt prædictum est, sed hic dicit, ꝙ prędicta clausula operatur, & ostendit ꝙ ille, qui concedit istã indulgentiã, est eius voluntatis, ꝙ statim à die cõcessionis etiam ante scientiam nõ valeat collatio primi, si secundus voluerit vti sua indulgentia, & hunc eundem effectum benè credimus etiam alias superiores clausulas habere. Nec mireris si diximus prouisionem tenere, sed alius faciet eam cassari, si vult, & si nõ vult rata manet, quia hoc idem habes in contempto. sup. de elect. quod sicut. §. 1. (Siue certã) .s. primã quæ vacauerit (Siue incertam) .s. illam quam acceptauerit. (Nisi prius) ille .s. delegatus vel potius executor. (Sibi notificet) illi ad quẽ pertinet collatio.

9 †(Vacuum decernat.) No. hic habes expressum, ꝙ executor potest suspendi à collatione beneficij. & de hoc not. inf. de iure pa. cùm dilectus. (Quia cùm illi) Not. optimã rationẽ. (vel etiam conferat.) Not. ꝙ si executor prius cõferat, ꝙ̃ ille ad quem pertinet de iure collatio, & etiam si ignoret, tamẽ præualebit collatio executoris. (Si fortè vacet) quia si nõ vacet nullo modo cõferri potest, vt sup. no. (Nisi forsan) quia si in rescripto apostolico contineretur decernentes irritũ & inane quicquid de prima præbenda fuerit acceptatum; tunc non teneret collatio episcopi etiam ignorantis nec est contra q̃d hic supradictum est: quia etiã hoc decreuit irritum & inane. & c. quia sicut hic. sup. not. hic nõ decreuit de certa præbenda non conferenda: imò de incerta & tantùm postꝙ̃ is pro quo scribebat acceptasset (etiã extitit) à te cui scribitur & benè. †(Acceptaret) hic vult dicere, ꝙ quãdo Papa scribit alicui, ꝙ prouideat alij de præbenda, quã acceptauerit decernens irritum, si quid de ea fuerit acceptatũ, ꝙ sic est intelligendũ huiusmodi decretum, ꝙ si post acceptationẽ aliquid fuerit factum de præbenda acceptata, ꝙ illud sit irritũ, nam si intelligeretur, q̃d esset irritũ ante acceptationem de præbenda acceptanda hoc decretum esset inualidum, tanquam super incerto prolatũ. ff. q̃d cuiusꝙ̃ vni. item eorũ. c. 1.

Et est hoc verum, ꝙ dictum est etiã si episcopus nihil sciret de acceptatione vel decreto, secùs autẽ esset si Papa mandasset alicui ꝓuideri de præbenda, quam acceptaret sine decreto prædicto, q̃a tũc tenebit collatio facta ab episcopo, anteꝙ̃ ei nuncietur de acceptatione, vt ex superioribus apparet, arg. sup. de app. super eo. 2. si autẽ Papa mandat alicui, q̃d prouideat de præbenda quã acceptauerit & decernat irritũ & inane, si q̃d cõtra mandatum fuerit acceptatum tunc statim acceptatione facta, potest interponere decretum, cùm hoc ideò sit ei cõcessum ex speciali gratia, nec valebit ꝓuisio extunc facta ab episcopo etiã ignorante huiusmodi decretũ. Alij tamẽ dicunt contra. s. q̃d nõ debet interponere huiusmodi decretum, nisi partibus p̃sentibus: q̃a mandatum Papæ intelligendum est secundũ ius. (Super incerto) ff. q̃d cuiusꝙ̃ vni. itẽ eorum. §. 1. insti. de act. §. curare. (Sicut cùm legatur) ff. de opt. leg. sicut optio. (Ceditꝙ̃ ille legato) seruus. i. legatarius illum seruũ venditũ petere potest. (Pro te propositum) & benè. (In vltimis) hoc autem in cõtractibus inter viuos nõ obtineret. Nam in illis certũ est, ꝙ si aliquis alicui donat, vel vendit, vel ꝓmittit vnã præbendã, vel aliam rem de multis, quã donatarius acceptauerit, ꝙ tenet donatio, vel venditio facta, alij dũmodò secuta sit traditio, quia si vnã & certam rem donasset, vel promisisset sine traditione, & postea eandẽ rem alij traderet trãsferret in eum dominiũ, nec primus donatarius, posset hanc rem ab eo aduocare. C. de pac. traditionibus. C. de rei vend. seruum emptor.

 †In

10 † In vltimis autem voluntatibus dominium recta via transit ad legatarium, vel donatariũ causa mortis. ff. quemad. ser. amit. si per partẽ. §. si fundum. & hæc vera, vbi dominium rerum legatarũ esset penes testatorem, sed si non penes eum, sed penes hæredẽ vel quemcunque alium etiam tunc nõ transit, nisi ille, qui habet illud tradat, & ex hoc videtur, quod si testator iussit hæredi, quòd partum ancillæ conceptum tempore testatoris, vel fructus factos eodẽ tempore alicui dari, quod dominium eorum recta via transit ad hæredem, sed si hæres spreuerit, vel ancilla apud eum concepit, tunc illi fructus vel partus non transeunt ad legatariũ, nisi dentur ab hærede, penes quem est dominium.

11 † Fatemur tamen, quod hæres tenetur personali actione ex testamento, sicut si propriam rem hæredis, vel alienam legasset. instit. de leg. §. ea quoque. & §. si res. & sicut nõ transit dominium rerum hæredis ad legatarium, sic nec eas potest subijcere restitutioni, nec oppositioni. arg. C. commu. de leg. l. vlti. §. nemo. vbi dicitur, quòd res quæ non purè in rebus hæredis, non potest alienari, sed hæc est purè, ergò potest alienari. Item videtur hoc expressum. ff. de pig. l. 1. §. cùm prædium. vbi dicit, quòd res quæ nunquam fuêre debitoris, non tenentur hypothecaria certè eadem ratione, nec restitutioni subijci. Nec est contra. ff. de pig. Paulus. §. 1. vbi dicitur, quòd si res obligatæ pignori perueniunt ad hæredem, quòd fructus & partus earũ teneantur hypothecaria. Sol. ibi loquitur de partubus & fructibus, qui concepti & facti erant, & ita intelligitur. ar. vt not. in sum. C. super ti. de pig. §. item interdicitur. & sic per prædicta apparet, quòd optio partuum concipiendorum apud hæredem alicui legata non impediat, quin hæres ea possit alienare, sicut hîc dicitur. (Voluntatibus) in quibus à tempore aditæ hæreditatis intelligitur dominium rei obligatæ fuisse ipsius legatarij, vt infrà sequitur propter fauorẽ vltimæ voluntatis, & in quibus est plenior interpretatio adhibenda: vt ff. de tri. & oleo. leg. l. 2. & l. pe. & ff. de fun. in l. quæsitum. §. idem rñ. & de opt. lega. l. 1. nam etiã seruum legatũ sub conditione hæres manumittendo liberũ non facit: vt ff. de ma. l. seruum. & ff. qui. & a qui. l. cùm is. optione autem legata, serui sub condi. legata esse videtur. ff. qui & à quib. si optio. Et est ratio, quare aliud in legatis, & aliud in casu proposito, & etiam in contractibus, si enim hæres non repulit legatum ex die aditæ hæreditatis, eius retro intelligitur. ff. de lega. 1. si tibi homo. §. cùm seruus legatus. nã rei legatæ dominium recta via transit in legatarium: vt ff. de furt. à Titio. Et ideò alienatio vel manumissio interim facta tanquam à non domino, non valet, secùs autem est in contractibus: vt ff. de act. & obl. l. is qui. ff. de verb. sig. si seruum. §. sed si sic.

12 † Et nota. quòd optio imposita ante aditam hæreditatem non valet. ff. de leg. 1. Iulianus. & facit. ff. quorum lega. l. 1. §. quod ait. † Sed quæro vtrum semel acceptans beneficium pro quo sub huiusmodi forma scriptum est, possit pœnitere, & videtur quod non: nam prima attestatione, quam summè dixisset ius suum consumpsit, vt ff. de opt. leg. l. apud. sed in casu potest, puta si eligit beneficium alij debitum, vel pro dignitate beneficium simplex: vt ff. de opt. leg. l. 2. arg. sup. de elect. causam quæ. quia iterum potest optare si malè optauit.

Sed opponitur, pono quòd in casu proposito, cùm agatur de beneficio non solùm plenior, sed etiam plenissima circa acceptationem fuit interpretatio facienda, nam in cõtractibus plena, in testamentis plenior, in beneficijs plenissima interpretatio est adhibenda: vt extra de do. cùm dilecti. & de deci. ex parte. & de priui. quia circa. de verb. sig. olim. 16. q. 1. visis. ff. de consti. prin. beneficia.

13 † Sol. in beneficijs plenissima facienda est, cùm absque alicuius dispendio conceduntur, vt in primis concordantijs. & ff. de vulg. & pup. substi. ex facto. arg. contra. C. de preci. impe. offe. quoties. Vel dic, quòd idem est secundum quosdam in beneficijs vacantibus tempore rescripti, quod in legatis extantibus, vt collatio talium non valeat, sicut nec alienatio legatorum existentium, quorum legata est optio. Vel melius aliud in legatis, in quibus à tempore aditæ hæreditatis intelligetur dominium rei legatæ retro fuisse legatarij, aliud in huiusmodi beneficijs etiam vacantibus, & in contractibus, in quibus nihil retro intelligitur acquisitũ, vt suprà dictum est, & dicit lex non sicut viuentium, ita etiam defunctorum actus suspendi receptum est. ff. com. præd. l. receptum. (Præmissa). §. quando

quando non teneat alienatio vel manumissio ante optionẽ. Nec præmissa, puta lego vnum fœtum nasciturum de grege meo, quem elegerit. (Terminus) de hoc termino habes. ff. de opt. leg. mancipiorum. Acceptaret) benè videtur ex hoc, ꝙ sola acceptatio eius cui ꝓuideri mandatur sine collatione & præsentia executoris impedit collationem episcopi, dummodò præuenerit decretũ. s. contineatur in litera Papali decernentes irritum & inane ꝛc. (Et eius) siue acceptaret vacantem siue vacaturã, dummodò primam. s. vel secundam vel aliam, vt in gl. secùs si scribat sine illa clausula decernentes ꝛc. & hoc videtur dicere gl. absq; periculo. sup. de elect. ne pro defectu. & ☞ c. quia propter. † Ex eis primam) not. ꝙ is, pro quo sic scribitur, vt sic prouideatur de præbenda, quã acceptauerit, potest ante vacationem alicuius præbendæ acceptare primam præbendam, quæ vacauerit in loco vbi mandatur, sibi prouideri. Item optare potest secundam, vel tertiam, si aliqua causa subsit, quare primam non vult optare fortè, quia alij debetur, vel quia de hoc ipso. s. an alij debeatur dubitatur, nã sine causa nõ videtur, ꝙ posset dimittere primã, & optare vlteriorem. ar. hîc. Item videtur aliquibus, ꝙ eodem modo acceptare possit, etiã si in rescripto apostolico non contineatur de ipsius acceptatione, sed tantùm vbi dicitur, prouideas ei in tali ecclesia, vel in tali diocesi vel prouincia. De hoc aũt non est dubium, quod huiusmodi executor reseruare potest primã præbendam, vel vlteriorem ex causa. ar. hîc. & not. inf. de iure pa. cùm dilect. Alij tamen in hoc vltimo casu. s. quando mandatur, ꝙ alicui prouideatur aliter dicunt. s. quod ipsius optatio non impedit prouisionem episcopi, sed sola ꝓuisio, vel inhibitio executoris impedit, imò plus dicunt, ꝙ plus videtur hæc optatio committi discretioni executoris, quàm voluntati eius, pro quo scribitur, & pro his videtur facere tenor rescripti.

14 †Item no. quia semper ille, qui optat, vel qui reseruat, vel qui suspendit semper de certa præbenda hoc facere debet. arg. sup. de elect. c. fi. de hoc not. inf. de iure patr. cùm dilectus. Certam appello, si dicit opto, vel reseruo primam præbendam, quæ vacauerit in tali ecclesia, vel etiam in tali prouincia. Illud autem non potest facere executor huiusmodi, etiam cum causæ cognitione datus, vt mandet sibi reseruari præbendam, quam optauerit is, pro quo scribitur, vel etiam alius. arg. sup. de offic. deleg. quoniam ap. §. is autem. aliqui tamen contradicunt.

TITVLVS IX.

NE SEDE VACANTE ALIQVID INnouetur.

CAPVT I.

1 *Vnio quot modis fiat.*
2 *Sede vacante nihil est in præiudicium sedis alienandum.*
3 *Alienatio quæ fit per iudicem cum maiori solennitate & deliberatione fit quàm quæ fit extra iudicium.*
4 *Nõ tenet, quod fit de bonis ecclesiæ vel causis vacante episcopatu.*
5 *Cum ordinatio prælati nimis differtur datur curator bonis, quid autem si sit absens prælatus in num. 6.*
7 *Vacante ecclesia potest episcopus repetere & agere nomine ecclesiæ.*

1 NOVIT. (Vniendo.) † Fit vnio primo modo, q̃d vna ecclesia alteri subijciatur, & secundum hoc remanet cathedralis illa, cui subijcitur. Secundo fit vnio, vt ex duabus vna fiat, & secundum hoc canonici vnius fiunt canonici alterius, & canonici vtriusque simul intererunt electionibus, & alijs negotijs, & tunc consuetudines, & alia priuilegia, quæ meliora sunt & humaniora in alterutra retinent vnitum. arg. de pe. di. 1. medicamentum. 32. q. 1. non est culpandus. C. de rei vxo. act. in prin. C. communia dele. l. 2. in fi. Tertio modo possunt vniri, ꝙ sint ambæ episcopales, siue in primo statu, & secundum hoc est vnus episcopus ambarum, & sunt duo episcopatus, & sic illæ ecclesiæ suberunt diuersis metropolitanis, & idem episcopus erit ambabus subiectus. inf. de relido. quia. sup. de confir. vti. vel inuti. c. vlti. si verò de vno ordine fit translatio ad alium, illud ꝙ transfertur, sumit naturam illius, ad quem transfertur, hæc verò quæ sunt dicta, non sunt perpetuò vera, & ideò diligenter attendendus est tenor priuil. porrò. (Monasterium) quòd factum erat sedes episcopalis & gubernabatur fortè sub regimine episcopi.

2 † (Vacante) hîc autem constat quòd vacante sede, nihil est alienandũ in præiudiciũ sedis, vt hîc. sup. de iureiur. licut. nisi

nisi necessitas immineret: vt not. in glo. sed nos. Ea autem quæ communiter habet prælatus cum capitulo, & vbi faciunt vnum capitulum prelatus, & clerici, vt pro magna parte est videre in capitulis & abbatijs, vbi communia sunt quasi omnia inter prepositos & abbates & capitula, tunc etiā vacante sede abbate, vel præposito, nihil alienari potest, nisi de his, quæ seruando seruari nō possunt, & alijs huiusmodi. C. de admi. tu. lex quæ. C. si ob pu. pen. l. fi. & si diu staret ecclesia sine prælato, dabitur ei curator, cuius authoritate fiet alienatio, vel obligatio. arg. contra. C. qui admit. ad bo. pos. bonorū. sed ibi est speciale, quæ quasi semper est lucrosa. Item non est contra. ff. de in integ. resti. ait. §. permittatur. quia minor nulli se obligat, sed tantùm à sua obligatione liberat. Item videtur contra. ff. de iur. delib. ait. vbi dicitur, quod genus alienandi est agere, sed agere sibi licet, vt not. in glos. sed nos ergò & alienare. Sol. licet per actiones posset fieri necessaria alienatio, non tamen ita directo fit alienatio, quæ fit per iudicem in iudicio intentando actionem, sicut fit, quando fit voluntariè.

3 † Item alienatio, quæ fit per iudicem fit cum maiori examinatione, & deliberatione, quàm illa, quæ fit extra iudiciū, imò plus dicit, ꝙ nec etiam ad agendum semper admittenda sunt capitula, nisi essent actiones tales, quæ melius intententur vacante ecclesia quàm non, sicut quando quæritur de electione, ad quem pertineat, cùm electio sit in discordia, qa aliter nō potest procedi ad confirmationem, nisi de hoc primò quæritur. Item sicut minor nunquam potest agere sine curatore, sic nec ecclesia, at sicut dictum est in minore, ꝙ authoritate curatoris & præsidio potest agere, sic & ecclesia. Dicunt tamen aliqui, & fortè non malè, q̊d si esset aliqua capella, quæ nullum specialem prælatum haberet per quem fierent cōtractus ecclesiæ, ꝙ tunc benè valeret alienatio facta à capitulo authoritate prælati, & vacante sede, argu. in Authent. de alie. & emphy. §. emphyteosis. vltra me. vbi dicit, quòd res vnius ecclesiæ, debent alienari iurantibus administratoribus œconomis, & chartularijs, & sic apparet, quòd loquitur de ecclesia, quæ nō habet specialem prælatum, quia tunc ille solum iurasset, semper tamē tutius est facere curatorem.

4 † (Nequiuimus) sed nos dicimus, ꝙ vacante episcopatu, non tenet, quicquid fit de bonis ecclesiæ, vel causis, ecclesia enim fingitur vice minoris, sicut non tenetur sententia lata cōtra minorem, nisi legitimè defendatur. ff. de re iud. acta. §. vlti. & inf. eo. c. vlt. Sed si necessitas vel vtilitas requireretur, posset constitui visitator vel procurator episcopatui, qui causas ageret. 61. dist. obitum. & c. seq. sed & ipse archiepiscopus in rebus episcopalibus, & episcopus in rebus capellarum suarum est visitator de iure. argu. prædictorum c. fraternitatem. 71. dist. & 10. q. 2. c. fi. si autem ecclesia collegiata vacet, benè potest, etiam dum vacat ecclesia pro prælato constituere actorem vel syndicum. ff. quod cuiusq; vni. l. 1. §. 2. & hoc probamus, quia cùm prælatus cum conuentu censeantur vnum collegium in bonis communibus, mortuo prælato, ius ministrandi cadit in collegium. ff. quod cuiusq; vni. nomi. sicut. §. fin. expressum autem habes. sup. de resti. in integ. cap. secundo. si tamen citò possit ecclesiæ prouideri expectabitur. ff. de va. mu. l. penult. §. vltimo. Quædam tamen sunt, quæ melius fiunt vacante ecclesia, quàm non vacante, sicut est vnio episcopatuum. 16. q. 1. & temporis & facilius ecclesia in alterius ecclesiæ vsus conuertitur. inf. de dona. consultationē. & melius aliquid de præbenda retinet. inf. vt eccl. bene. si. di. con. vt nostrum. in fine. Vel dic quod ecclesia, quæ vacat nunquam faciet syndicum vel procuratorem ad res, quas communiter habent prælatus & conuentus. sup. de rescript. edoceri. per prælatos enim debent ministrari res ecclesiæ. ff. quod cuiusq; vni. ciuitatis. & l. vlti. & lex prima loquitur, quando collegium nō habet prælatum, vel in bonis, quæ discreta sunt à bonis prælati.

5 † Posset tamen dici, quod si nimis differretur ordinatio prælati, daretur curator bonis, sed primum dictū magis placet, viuis autem prælatis, nunquam capitulum constituet procurates, cùm ipsi non habeant exercitium, sed prælati eorum. ff. quod cuiusq; vni. nulli. videtur tamen quibusdam & fortè benè, quòd si procurator constituatur nomine ecclesiæ, vel alterius vniuersitatis, quæ habet proprium rectorem de voluntate authoritate ipsius rectoris, quod valet huiusmodi procurator, argumentum. C. de procur.

procur. nec̄. sup. de iudi. causam. sup. de procur. cap. 1. hîc enim propria causa est vniuersitatis. 2. q. 6. c. biduum. §. in propria.

6 †Imò plus videtur, quod etiam si sine eius authoritate constituit, si sententia fertur pro ecclesia, quòd valet ei. C. de procur. nõ eo. sed si absentes essent prælati, authoritate superioris posset eis dari curator, & idem fortè si præsens esset, sed agere nollet. arg. C. de bo. quæ libe. non solum. 12. q. 2. si qua de rebus. & 10. q. 2. si quis episcopus. Hoc tamen dicit, q̃d contractus factus vacante ecclesia prælato, quæ nõ habeat bona discreta, tenet, licet posit rescindi per in integrũ restitutionem, arg. C. de in integ. resti. si curatorem. Idem etiam dicit, quòd si magna necessitas immineat de consensu archiepiscopi, fiet alienatio rerum episcopalium, etiam si eas habeat discretas episcopus. arg. 71. dist. fraternitatem. & episcopus mortuo sacerdote, alienabit in necessitate res ecclesiæ sibi subiectæ. 10. q. 2. c. vltimo.

7 †De hoc autem non est dubium, q̄ vacante ecclesia potest episcopus repetere, & agere nomine ecclesiæ. infrà, de succ. ab intesta. cùm dile. nam hic titulus non habet locum in minoribus ecclesijs infrà, vt eccle. bene. sine di. cõ. c. 1. sed pro episcopatu eo vacante, nec capitulũ maioris ecclesiæ, nec alius admittitur ad agendum, vel defendendum, nisi fortè det visitator, ille enim causas episcopatus benè aget, vel coadiutor. 7. q. 1. quia frater. 12. q. 2. vulteranus. Item modica vis est, siue agatur de statu, siue de possessionibus contra ecclesiam collegiatam vacantem prælato, quia semper respondere cogitur. inf. de verb. signific. abbate. sup. de consuetud. cùm dilectus. sup. de in integ. restitu. c. 2. Indulgentes) in hoc fuit indulgentia, quia de iure cõmuni primo agi debebat potius causa ista coram proprio Metropol. quàm coram Papa. Item specialis gratia est, quod permittit ad curiam aduersarios euocari. Item est specialis gratia, quod eos audire promittit contra factum prædecessoris sui, nisi per in integrum restitutionem, quæ non competit contra factum Papæ. ff. de mino. maior. nec poterat supplicare, quia biennium transierat. C. de preci. imper. offer. Authent. ibi posita fuit ergò specialis gratia. Vel dic, q̃d hic appellat indulgentiã licentiam quã eis dat, quod liceat eis cum suo prælato litigare, quod aliàs non liceret. insti. de cura. §. finali.

CAPVT II.

ILLA DEVOTIONIS. (Fungatur.) imò seruari debent successoribus præbendæ: si autem periculum esset in vacatione, cum superiore agendum est. suprà, de concessione præbendæ. quia diuersitatem. hanc enim potestatem non habent à capitulo, sed à fundatore, vel priuilegio, vel alio modo. & de hoc notabimus infr. de hæred. ad abolendam. Et est ratio, quare nõ potest conferre præbendas, vt hîc: & tamen potest electiones confirmare, suprà de maioritate & obedientia. cùm olim. quia illud est de iure episcopali, quod intuitu ecclesiæ habet, hoc est de iure q̃d speciale habet, vt dictum est. (Negligentiam) suprà, de concessione præbendæ. quia diuersitatem.

CAPVT III.

CONSTITVTIS. (Depositiones.) Nota. non solùm litem non licere incipere sede vacante, sed etiam à cœpta desistendum, nisi fortè essent testes valetudinarij, & alij, de quibus habes suprà, vt lite non contestata. quoniam. §. primo.

TITVLVS X.

DE HIS QVAE FIVNT A PRAELATIS SINE consensu capituli.

CAPVT I.

1 *In rebus ecclesiæ alienandis requiri debet cõsilium maioris ecclesiæ. Et quid sit de subscriptione dicendum.*

IRRITA. (Episcoporũ.) Sed licet irrita sit hæc venditio, si placet ecclesiæ, vt hîc, si tamen sibi placeat, q̄ teneat venditio, tenet quia hic claudicat contractus. ff. de actione emptoris. Iulianus. §. si quis à pupillo. ff. de rescind. vendit. si id quod similiter, nec ecclesia potest aliquid alienare immobile

mobile sine authoritate episcopi. 17.q.4. inuen. & si fecerit non valet. arg. C. de praed. mi. si praedium. (Rei) magnae secùs si paruae. 12.q.2.terrulas. vel si sit talis, quae seruando seruari non possit. arg. C. de admi. tut. lex. ff. de peti. haere. diuus. (Subscriptione) subscriptio non est necessaria, nisi inueniatur expressum.

1 † (Clericorum) & maioris ecclesiae. inf. de dona. pastoralis. & inf. eod. tua. & si non habent aliquam ecclesiam cathedralem, habebit idoneiores de alio clero, qui subscribentur. 12.q.2. placuit. Vel dic consilium maioris ecclesiae requirendum, & consensum in rebus cuiuslibet ecclesiae alienandis, & illud sufficere. inf. eo. pastoralis. arg. inf. eod. nouit. Subscriptio autem clericorum ecclesiae, cuius bonorum fit alienatio est necessaria, vt hîc & in bonis episcopalibus necessaria est subscriptio canonicorũ maioris ecclesiae, ita quod sine ea non valet. 12. q. 2. sine sub. & inf. eodem. tua. nec sunt ab huiusmodi vocandi, nisi praesentes. 12. q. 2. hoc ius. nec videtur necessarius consensus archiepiscopi, vel Papae, quia non inuenitur iure expressum. Alij tamen dicunt eorum consensum necessarium. arg. 10. q. 2. casellas.

CAPVT II.

CONTINEBATVR. (Concessio) in beneficium, secùs si alienaretur, tunc enim necessarius est expressus consensus, & ideò non sufficit taciturnitas. 12. q. 2. sine. & 10. q. 2. hoc ius. Vel loquitur de modica decima. 12. q. 2. terrulas. aliàs enim necessaria esset superioris authoritas. 17. q. 4. in venditionibus. (Non post multum) maximè, idem enim est & si post multum. (Praeiudicare). i. secunda tenet non obstante, quòd prima est illicita vel illegitimè facta.

CAPVT III.

1 *Ratihabitio in alienationibus rerum ecclesiae, sufficit.*

CVM NOS. (Ratam) No. in alienationibus rerum ecclesiae sufficere ratihabitionem capituli. 12. q. 1. c. vlti. inf. de iur. pa. cura. arg. contrarium. 12. q. 2. sine ex. vbi dicit necessarium esse tractatum; sed dic potest loqui in modicis rebus.

CAPVT IIII.

NOVIT. (Fratres tui) capitulum maioris ecclesiae. ar. inf. de verb. sig. cùm clerici. arg. inf. de testi. requisisti. inf. de dona. pastoralis. inf. eod. tua. Consilio) dicunt quidam sufficere in his requirere consilia canonicorum, etiam si non habeatur consensus. argu. sup. de arbi. cùm olim. & supr. de elect. cùm in ve. nisi fortè essent talia, vbi requireretur cõsensus & subscriptio eorum, sicut esset in alienatinone rerum episcopalium. sup. eo. c. 1. 12. q. 2. sine ex. quia interest cuiuslibet canonici, quod possessiones ecclesiae suae non alienentur, & aequè benè dicuntur possessiones ecclesiae illae, quae pertinent ad episcopatum, sicut illae, quae pertinent ad canonicos. arg. inf. de verb. sig. cùm clerici. inf. de testa. requisisti. & idem fortè dicendum esset, vbicunque eorum interesset. Sed si in alterius alienatione episcopus deberet imponere suam authoritatem: tunc sufficit consilium requirere canonicorum, nec est necesse quòd subscribant. ☞ † Instituis). i. instituendas decernis, nam corporalis inhibitio, nedum per episcopum, sed per archidiaconum sine consensu capituli fit. sup. de offi. archi. ad haec credimus, quod in minoribus ecclesijs, possunt fieri institutiones & destitutiones, etiam sine consilio capituli. arg. 12. q. 2. terrulas.

CAPVT V.

1 *Consilium capituli est requirendum in inquisitionibus & destitutionibus cuiuslibet personae ecclesiasticae.*

QVANTO. (Negotijs) magnis. (Fratres tuos.) Not. in inquisitionibus & destitutionibus cuiuslibet personae ecclesiasticae requirendum & obtinendum consilium capituli. sup. eod. nouit. & in praesentationibus, quae pertinent ad collegium, vt expressè dicit. inf. eo. ea noscitur. Item causas criminales, cum capitulo audiet episcopus. 15. q. 7. episcopus. & etiam ciuiles, vt quidam dicunt. arg. eiusdem capituli. Item excommunicare, interdicere, suspendere non potest sine capitulo. inf. de exces. praela. quanto. vbi not. Munimenta) hi tenentur crimine falsi. C. de fal. qui veluti. C. de testa. iubemus. Authen. de iu. ca. 9. 2.

ca.§.2. Imò oportet, quod etiam videant. C. plus vale. quod agi. quã quod si. conci. l. vlti. C. de dona. nec ignorans.

Et hoc credimus verum, si in eo instrumento contineatur, quod vidit, vel audiuit, quæ in instrumento continentur, si autem contineatur ibi tantùm, q̃d instrumentum à se est sigillatum ad preces eius, qui illud confecerit, non est necesse, quòd videat contenta in instrumento. C. de testa. hac consultissima. in principio.

CAPVT VI.

1 *Præsentationes ab abbate facta, præsumuntur fieri de consensu conuentus.*

EA NOSCITVR. (Collegia.) Benè dicit, nam licet p̃sentatio pertineat ad collegia: tamen abbas, qui est caput collegij, & de collegio faciet illam præsentationem, sicut causas & alia negotia collegij agit. suprà, de rescriptis. edoceri. Dicimus tamen, quòd si præsentatio in aliqua ecclesia discretè, & separatim ab abbate pertineret ad collegium, quod tunc non abbas, sed collegium per syndicum suum præsentarent. arg. præalleg. decre. edoceri. & ff. quod cuiusq; vniuer. l. 1.

☞ †Intelligi) hîc habes, quod nisi contrarium probetur, quod semper præsentationes factæ ab abbate, præsumuntur fieri de consensu conuentus, & ideò etiam, si abbas non ostendat eius literas, episcopus securè potest eas confirmare, idem fortè in procuratoribus. Intantum autem est efficax ista præsumptio, quod ei statur, nisi probetur contra. Alij dicunt, quod licet sic præsumatur, si tamen aliquis apparet contradictor, oportebit abbatem probare consensum saltem, antequam instituatur præsentatus, vel sentẽtia proferatur pro alio tali procuratore: postea autem fortè non reuocaretur factum.

CAPVT VII.

1 *Decimæ concessæ vni ecclesiæ an possint in aliam transferri, & in num. 2. & an idem sit de oblationibus in numero 3. & an licet laicis decimas detinere. in num. 4.*

CVM APOSTOLICA. (Authoritate Hieronym.) 16. quoniã quicquid. (Malè) id est, contra iura, sed tamen quia ex dispensatione habent est sine peccato. (Monachorum) idem est de alijs clericis. (Leonis) 12. qõ. 2. sine exc. (Ecclesiæ) id est, episcopalibus, vel etiam ecclesiæ episcopalis, vbi inter eos bona, non sunt discreta, bona enim aliarum ecclesiarum vendere non debet episcopus, sed venditioni debet præstare authoritatem. 17. q. 4. in venditionibus. (Cleri) id est, capituli cathedralis ecclesiæ. (Ecclesiæ) siue regulari siue seculari. (Religioso) idem est si alij ecclesiæ. (Ecclesiæ generalis) non illius ad quem de iure spectat. Et est nota. dignum intellige reuocationem non solùm, si reuocetur ad ecclesiam, ad quam de iure pertinet, sed etiam si ad quamcunq; aliam ecclesiam reuocetur.

1 †In feudum) de hoc mirandum est, quod dicit se loqui de decimis in feudum concessis, quia aut erunt concessæ in feudum ecclesiæ, tanquam suæ ab episcopo, qui confirmauit tanquam suæ, & tunc malè dicit, quod monendus est ille, qui tenet, quod decimam restituat ecclesiæ, ad quam spectat, cùm non ad ecclesiam, sed ad episcopum pertineret, Aut decimæ erant concessæ in feudum ab ecclesia sancti Stephani, & tunc constat, quod miles qui eas alteri donauit, cecidit à iure feudi, & ipso iure vtile dominium redit ad priorem dominum, id est, ad ecclesiam sancti Stephani. Ad hoc respondent quidam, quòd episcopus à principio ex causa potuit concedere fructus harum decimarum tenendos à se in feudum: tamen dominium directum remansit apud ecclesiam sancti Stephani, sed & modo licet eidem episcopo ex iusta causa decimas, quæ tenentur in feudum ab vna ecclesia concedere alij, cùm modicum damnum sit ecclesiæ à qua tenentur in feudum, & magnum est lucrum illius, cui confertur, & vna est ecclesia. infrà, vt eccle. benefi. c. 1. 24. quæstio. 1. loquitur. Vel dic, quod si istæ decimæ alij ecclesiæ conferantur de consensu episcopi, semper episcopus intelligitur concedere sine præiudicio alterius, vnde remanet vasallus eiusdem domini, sicut & prius, & prælatus monasterij erit vasallus huius militis.

militis, vel ecclesiæ, ad quem directum dominium pertinebat. Absurdum enim videtur, quòd ecclesia sancti Stephani priuaretur suo feudatario sine sua voluntate, & q͏ hæc decre. dicit sine cler. consensu, intelligi videtur tam de consensu capituli sui, quàm de consensu ecclesiæ, ad quam pertinet directum dominium decimæ.

2 † In feudum) quasi dicat, si non sunt datæ in feudum perpetuò, sed fortè violenter, vel alio modo occupatæ, & tunc etiã cum consensu episcopi non possunt alij ecclesiæ conferri, vel reddi, nisi ei cuius de iure sunt. Illæ verò decimæ quæ perpetuò in feudũ datæ sunt, ritè in aliã ecclesiam cum consensu episcopi transferuntur. Et dicunt quidã hoc ea ratione esse, quia ex quo concessæ sunt in feudũ perpetuò, nimium esset scandalum, si inuiti cogerentur restituere, vnde ad vitandum scandalum sufficit, si cuicunq; dentur, sed tamen dum tenent, non sunt sine peccato. Alij dicunt, quòd de iuris permissione possunt habere fructus decimarum in feudum, quia directum dominium remanet apud ecclesiam, licet vtile quo ad fructus percipiendos sit penes vasallum, & ecclesia propriè dicitur recipere decimas, cuius nomine recipiuntur à vasallo, hodie autem est contrarium. inf. de lo. & condu. vestra.

3 † Et idem, quod dicimus de decimis, dicimus de oblationibus cõcessis in feudum cum. c. 16. q. 1. c. fin. generaliter loquitur. Sed idẽ. c. contradicere videtur, cùm ibi dicatur quòd malè sunt detenta: ex quo videtur, quòd sine peccato talia concedi non possunt.

4 † Sed potest responderi, quòd ideò dicuntur malè detenta: quia laici nõ ministrant spiritualia laicis, quare decimæ præstantur: & ideò malè ab eis detinentur. i. sine exhibitione adiuncti obsequij sed tamẽ sine peccato, quia quamuis ipsi non exhibeant, tamen dicti clerici, quorum est principale dominium ipsa obsequia exhibent. Dicunt tamen aliqui, q̃d hodie episcopi, & etiã alij prelati de consensu episcoporũ possunt infeudare fructus decimarum, & illa decr. vestra. infrà de lo. & conduc. nõ obstat. quia nec vnquam, nec modò fuit licitum abbatibus, & minoribus prælatis infeudare sine episcoporum licentia. 17. qõ. 4. in venditionibus. & illa decret. intelligitur loqui tantùm de illis, qui non habent consensum episcoporum. Nec obstat inf. de feu. c. 2. quia loquitur de his, qui iurauerant non infeudare, melius placet, quòd ista decre. loquatur tantùm de decimis, quę tenentur in feudũ ab episcopis. Nec mireris quod dicit, quod monendus est feudatarius. s. quod restituat ecclesię parochiali, quia subintelligendum est, si episcopus à quo tenẽtur in feudum consenserit, sicut hic dicit, nec sine eius consensu auferetur ab episcopo feudũ suũ.

☞ † Item nõ mireris, si dicit quod prius restituat̃ ecclesiæ parochiali, quàm alij, quia res facilè redit ad suam naturam. ff. de pactis. si vnus. 1. quia creditur, quòd quando episcopus illam rem concessit in feudum, quod fuit accepta ab ecclesia pro aliqua vtilitate episcopatus, quod licet: vt no. inf. vt eccl. benefi. c. 1. & ideò primò debet ad eã redire, imò si episcopus nollet consentire, superior debet eũ aliquando cogere. inf. de iure pa. nullus. si autem feudum teneretur ab ecclesia sancti Stephani nunquã suffecisset consensus episcopi, vt perderet feudum suum, nisi magna causa subesset.

CAPVT VIII.

1 *Archidiaconus aliunde eligi non potest, nisi de ecclesia cathedrali: intelligitur tamen vt hîc.*

TVA NVPER. (Maioris) cathedralis (ab ipsa) ecclesia cathedrali. (Sumatur) nota.
1 † quia non licet episcopo eligere archidiaconum aliunde nisi de ecclesia cathedrali.

Quod intelligimus verum, vbi archidiaconus est de capitulo, & debet esse canonicus, ad episcopum tamen spectat electio archidiaconi, vel quemuis alium, qui non potest dare præbendam canonicalẽ, nam si ad eum pertinet collatio tam archidiaconatus quàm præbendæ canonicalis, tunc simul dabit vtrũq; etiam extraneæ. (Conferre) in proprios vsus. (Baptismales) idem in non baptismalibus, & hoc apparet ex fine decret. quæ generaliter respondet. (Alterius) .i. hîc propositæ: erat tamen alterius in integra siue hic dicit secundũ quæ processerat & continetur in integra. (Leonis). 12. q. 2. sine ex. (Dubium) probabili iudicio. (Quæstionem) illam. s. quæ proponitur in principio huius decre. (Perpetuas) .i. perpetuo in proprios vsus concessas.

CAPVT

CAPVT IX.

PASTORALIS. (Pręterea) Prima quæstio est, an possit concedere obuentiones ecclesiarum alijs ecclesijs ecclesia sibi retenta, cum idonea sustentatione vicarij. Secunda quæstio est, an liceat episcopo concedere totam ecclesiam, vel partem eius, & vt consona sit litera supple in proprios vsus, & sic benè consonat. arg. decre. quod induxerat cum statuta Lateranens. cōcilij prohibeant ecclesijs nouam imponi, etc. & est hîc quæstio ferè eadem cum ea, quæ proponitur sup. proxi. decret. Vel melius secunda quæstio de eadem est, sed prima dicit de ecclesia ad se pertinente, secunda de ecclesia quæ habet patronum.

Nos dicimus quòd causę huiusmodi dubitationū sunt istæ, quia Dionysius limitauit parochias, vt intra eas obuentiones spirituales pertinerent ad ecclesiam parochialem, vt decimæ, primitiæ, oblationes, mortuaria & huiusmodi, & videbatur quod nec in totum, nec in partem eorum posset conferre alij ecclesiæ, quia sic confunderentur termini parochiarū, & fieret contra diuisionem Dionysij, & ecclesia parochiali manente, quòd ex eo apparet, quia ibi vicarius remanet, qui iura parochialia reddat parochianis. s. baptisma, pœnitentias, & huiusmodi. Causa secundæ dubitationis fuit, quia cùm cōsilium prohibeat augeri pensiones, vel de nouo imponi, multò fortius videbatur prohibendum, quod totam ecclesiam nō daret alij. (Dionysij) 12. q. 2. parochiæ (obuentiones). i. fructus vel reditus (sustentatione). sup. de præben. de monachis (concil. statuta). infrà, de censi. prohibemus.

☞ † Canonica). 12. q. 2. bonæ. sed in hac concessione necessarius est consensus capituli, quod probamus sic, quia si episcopus reditus proprios, quos habet ab antiqua ecclesia vel possessione, non potest donare sine cōsensu capituli, multò forti⁹ reditus ecclesiæ sibi subditæ. 12. q. 2. si episcopus. ȷ. de dona. pastoralis. posset tamē dici, quod c. illud. 12. q. 2. bonæ. loquitur in casu speciali. s. quando episcopus construit monasterium, quia tunc secundum quod hîc dicitur, & sine cōsensu capituli, & de suis rebus, & de rebus subditarū ecclesiarum vsq; ad quinquagesimam poterit conferre. Nos tamen hoc non fatemur, quia illud capitulum loquitur tantùm de rebus episcopalibus. Inno.

CAPVT X.

ET SI. (Capitula.) Repete quod diximus suprà, de præben. graue.

TITVLVS XI.

DE HIS QVAE FIVNT A MAIORI PARTE CAPITULI.

CAPVT I.

1 *Quid operetur appellatio extra iudicium facta, item quæ diuersitas sit inter eum, qui in forma iudicij & eum qui extra formā procedit in nu. 2.*

3 *Potest quisq; contradicere his, quæ facit capitulū in læsionē iuris capituli. & in nu. 4.*

In omni mandato quod fit extra iudiciū, non est necesse appellare, & tamen salua manet omnis exceptio, & omne ius.

4 *Iuramentum clericorum contra deum & vtilitatem ecclesiæ non obligat.*

5 *In electiōe nō retractatur quod fit post appellationem etiam ex legitima causa interpositam nisi probetur causa.*

CVM IN CVNCTIS. (Pluribus & sanioribus.) 64. dist. extra. 23. di. in nomine. 20. distin. de quibus. ff. de reg. iur. Pomponius. (per quasdam). i. in quibusdam ecclesijs.

1 †(Permittūt) appellādo ne fiat contradicendo, vel comminando tam de iure, quàm de facto, appellatio autē ista facta extra iudicium hoc operatur, quod factū super quo appellatur reuocat ad audientiam Papæ, vel alterius proximè superioris, ad quem appellat, ita quod si appelletur ad Papam ex iusta causa, alius inferior iudex non cognoscet de illo, nec etiam valebunt literæ impetratæ ab aliqua partium super eodem negotio, nisi fecerint mentionem de appellatione, siue ad Papam facta, siue ad alium inferiorem. sup. de rescrip. ex parte.

2 † Ipse autem à quo appellatur propter huiusmodi appellationem non dimittet, quin perficiat factum super quo appellatur, nec reuocabitur, nisi probetur veritas causæ. Ratio diuersitatis inter eum, qui procedit in forma iudicij, & eū, qui extra formam iudicij est, quia iudex procedit in forma iudicij, & debet audire legitimas exceptiones, & nisi audiat iustè appellatur ab eo, sed secùs est in eo qui non vt iu-

dex, sed vt priuata persona perficit factũ suum, quia ille in forma iudicij non procedit, nec procedere potest, & non imputatur ei, si non audit contradictionem, vel appellationem aduersarij, nisi probet veritatem appellationis. (à paucioribus). 31. di. Nicena. 20. q. 2. non licet.

3 † (Obiectum) in capitulo, non est vis huiusmodi decre. in obiectione causæ rationabilis, quia etiam si non obiecerit, tamen postea audietur. sup. de elect. cùm in veteri. & c. congregato. sup. de appel. cõstitutus. cum infinitis concordantijs, sed est vis, & ius nouum huius constitutionis, quòd non reuocatur factũ post talẽ cõtradictionem, vel appellationem, nisi probetur coram superiore, & datur securitas maiori parti quod securè procedat, nõ obstante contradictione paucorum.

6 Cõtradicere. hoc dictum Inno. hic pro valde notabili exclamabat Abb. in c. cõtinebatur. colũ. fi. suprà, de cõsti. et in c. in causis. col. 2. sup. de elec. ad quod adde quæ no. Io. de Ana. in c. veniẽs. inf. de simo. & Abb. in c. dilectus el. 2. col. 2. eo. tit. et adde Abb. in c. vestra. de loc. et Feli. in c. cùm omnes. co. 6. post me. de consti. sup.

Et intelligimus hoc verum. s. quod semper quisque potest contradicere his quæ faciat capitulum in læsionem iuris capituli, vel etiam contra eos, qui contradicũt & contra alios iniustè & extra officium, & ius quod capitulum in eos habet, aliàs si capitulum aliquid alicui mandat, quod officium capituli pertinet adimplere tenetur, alioquin in eũ iurisdictionẽ exercebit, quia cuicunque licet iurisdictionẽ suam defendere. ff. si quis ius di. non optẽ. l. 1. Tamen vt quidam dicunt, quandoque valet appellatio huiusmodi, vtputa si cõtra ius grauetur, quia quicquid fit post appellationem, cassatur, secùs autem si non esset appellatum, sed hoc non credimus. ☞ †Item est casus vbi est necesse appellare, alioquin videtur consentire, vt si vocetur ad massariam, vel aliquod aliud officium ecclesiæ, puta syndicatum, vel officialatum, vel consimile, quod sit publicum officium authoritate & vtilitate: vt. C. de app. si ad. & l. hi qui ad ciui. secùs autem si sit publicum officium, authoritate & vtilitate, qualia sunt illa, de quibus habes 86. di. c. vlti. & 87. dist. c. 1. quia tunc non habet necesse appellare, sed executiões proponere. ff. quando appel. sit. l. 1. & l. si quis tutor. vnde dicimus, quod qui eligitur ad aliquam dignitatem, si est de capitulo, appellare tenetur, si non vult recipere. Si autem non sit de capitulo non videtur cõsentire tacitè, sed expressus consensus est necessarius. suprà, de elect. cùm inter. alij tamen dicunt in honoribus & muneribus ciuilibus obtinere non in ecclesiasticis, vbi liber debet esse consensus, & vbi nemo cogitur consentire. Si autem in iudicio, vel in forma iudicij aliquid præciperet, vel faceret capitulum, necesse est appellare vel præcepto obedire. suprà, de reg. iur. quòd ad consul. & idem intelligendum videtur in omni mandato, quod fit extra iudicium, scilicet quòd non sit necesse appellare, & salua sit sibi omnis exceptio, & omne ius quamuis non appellet.

4 †(Obiectum) alijs videtur, quòd quilibet de capitulo tenetur contradicere *a* his quæ malè fiunt in capitulo, siue per ea lædatur capitulum, siue ipse contradicens, siue quicunque alius, quia si consenserit, vel si non contradixerit, cùm tacitè consentire videatur, vel contradicere teneatur, inuoluetur peccato & pœna, cum alijs qui consentiunt expressè, non videtur tamen nobis, quod liceat sibi appellare propter hoc, quod alius grauetur per capitulum, nec appellationem, nec contradictionem prosequi, quia non interest sua. 2. quæst. 6. non solent. sed benè potest denunciare superiori peccatum capituli, vt emendetur & etiam puniatur. 2. quæst. 7. quapropter. & c. seq.

(Et ostensum) coram superiore. & eodem modo in electione non retractatur, quod fit post appellationem etiam ex legitima causa interpositam, nisi probetur causa. suprà, de elect. cùm inter canonicos. & idem dicimus vbicunque tractatur de ordinatione ecclesiæ, vt hîc, imò plus vbicunque appellatur extra iudicium, quia non fuit iudex coram quo posset probare veritatem causæ, & ideò nec offerre tenetur, sed coram superiore probabit, nec sufficit probare ex iusta causa appellatum, nisi probet veritatem causæ ad hoc, vt quæ postea facta sunt reuocentur, esset enim intolerabile, quòd quamcitò aliquis appellaret non iusta, sed falsa causa asignata, quòd statim cessaret à faciendo is, à quo appellatur. ☞ †Se iuramento) scilicet quia iurauerit facere, nisi cum consensu totius capituli etiam vno solo discordante, & hæc fuit causa huius constitutionis, & hoc inquam non debet impedire constitutionem istam, vel licet canonici iurauerint aliquid facere, quod sit contra Deum, vel vtilitatem ecclesiæ, & occasione huius iuramenti velint impedire, ne id vtilitatis fiat: quod communiter placeat constitui, non sunt audiendi.

CAPVT

CAPVT II.

1 *Consuetudo nunquid iuuet aliquem canonicum, vt poßit interdicere ecclesiam.*

2 *Tenetur episcopus ad cogen. aliquos ne interdictum seruent.*

QVAESIVIT. (Minimis) .i. modicæ sciẽtiæ, vel .i. inferioris gradus. † (Nõ debes) no. consuetudinem non iuuare aliquem canonicum, vt possit interdicere ecclesiam, quamuis posit iuuare, vt habeat iurisdictionem: & per consequẽs poterit ecclesiam, & personas interdicere. ar. sup. de offi. dele. ex literis. si autem esset prælatus, qui haberet ordinariam iurisdictionem, vel delegatã, posset interdicere ecclesiam. sup. de appel. dilecto. ĩ. de offi. deleg. fanè. 2. Vel dic, quod ex consuetudine potest induci, vt quisque canonicus habeat iurisdictionẽ in aliquos homines, super quos habet aliquã prelationem, puta quia sunt, vel habitãt in præbenda, & tunc secundũ consuetudinẽ poterit non tantùm interdicere certos homines, vel excommunicare, sed etiam terram, sed hoc non potest consuetudine induci, quòd pro factis cõmunibus ecclesiæ, quilibet canonicus interdicat, vel excommunicet homines ecclesiæ, quia quomodo poterit eos ligare, qui non sunt subditi ei⁹. ar. cõtra eos. 21. dist. inferior. nec enim quilibet de capitulo dominus est hominũ ecclesiæ, vel de capitulo, sed vniuersitas. 12. q. 2. qui manumittitur.

2 († Ab alijs) no. episcopum teneri ad cogendum aliquos, vt interdictum non seruent: & ad hoc ex officio suo coget subditos. (deliquerit) puta quia ponit interdictum in ecclesia, vel quod melius est, nõ loquitur de delicto ponendi interdictum, sed de delicto, quod alius perpetrat, & dicit, quod propter hoc non est interdicenda ecclesia, sed ipse tãtum puniendus est.

CAPVT III.

EX ORE. (In præpositum) Præpositus autem Augusten. electus erat in episcopũ Brixiens. iam enim transierat tẽpus de consecrandis episcopis, quia aliàs non licet. sup. de ele. cùm in cunctis. † (In signum) licet sic diceret non probat, quia si probauisset, sicut ex electione acquiritur ius canonicatus, ita ex inuestitura vacantis beneficij, cùm ad hoc quod sit canonicus, sufficiat cõsensus electi, & eius qui potestatem habet eligendi vel conferendi. sup. de elect. cùm inter canonicos. aliàs autem per inuestituram in corporalibus, vel per alium contractum, non transit dominium sine traditione. C. de distrac. pig. qui prædium. nisi in casu. C. de dona. quæ sub modo. l. 1. C. de pact. inter emp. commissoriæ. ff. de acqui. pos. l. 1. §. sed per eum. ff. de acqui. re. domi. homo liber. ff. de dona. inter vir. & vxor. si vxor filios. nec possesio, vt hîc. arg. tamen contrarium. suprà, de consue. cap. 2. & ibi de hoc not. Vel dic, quod dedit annulũ in signum inuestituræ, non præsentis, sed futuræ, vel fortè inuestiri debebat sub conditione, quæ fortè non extitit, & quod eum non inuestierit, ex eo apparet, quia ipse hîc non erat in curia, sed ei alibi existenti annulum destinauit, scilicet executori de quo eum inuestiret. (Annulo) hic annulus fuit destinatus iudici, vt cùm vacaret præpositura eidem B. per electionem canonicorum vel per executores conferretur sibi præpositura, & per illum annulum inuestiretur de ea (audiuisset) fortè ab his, qui de curia venerant, vbi confirmatus erat (literas) de propositura danda H. (earum) literarum Papæ vel delegatorũ eius (asignato) à iudice delegato (ipsi) canonici Augustens. (H.) nõ est. hic H. ille prepositꝰ de quo hîc agit, & cuius fuit electio confirma, sed alius cuius electio cassata fuit, vel erat mortuus (elegerũt) ꝑ quo facto, licet ipsi pro inobediẽtia sint puniendi, electio tamen ab eis facta tenet, de hoc not. suprà, de præben. inter cætera. (inuestitus) scilicet in signum inuestituræ futuræ annulus destinatur. (Inuestiretur) per executores (ratione) qua ratione cassata fuerit hîc non dicitur, sed propter defectum ætatis cassata fuit, vt quidam dicunt. (Exhibuit) suprà, de præben. dilectus filius P. vbi habes contrarium, soluit tamen ibi. (Per appellationem) appellauit enim hic H. mortuus H. cui reuerentiam, vt præposito exhibuit, & capitulo Augustens. coadunato pro eligendo alio præposito, ne alius præter ipsum in præpositum eligeretur, cùm ad eum de iure præpositura spectaret. (Communem) suprà eodem cap. 1. de præposito faciendo.

CAPVT IIII.

1 *Maior pars capituli cum episcopo pro vtilitate ecclesiæ potest aliquid statuere de rebus ecclesiæ singulariter & specialiter ad quẽlibet canonicorum pertinentibus.*

EX PARTE. (Restaurandam) ad hoc faciendum deputata est quarta redituum, vel tertia secundum diuersas consuetudines. 10. q. 3. vnio. 12. q. 2. concesso. & c. sequenti. vnde videtur, quod canonici ad hoc conferre non deberent. Respondemus non vbique fieri illam diuisionem quartarum secundum quod habes. 11. q. 1. antiquos. & c. de his. ibi locum habet decretalis, consuetudo enim in talibus est seruanda. inf. de sepult. certificari. & etiam si quarta non sufficeret ad fabricam, posset cogi cõferre de alijs. 16. q. 1. si monachus. (Statuimus.) no. quod de iure est non de gratia. † Sanioris) no. maiorẽ partẽ capituli cum episcopo pro vtilitate ecclesiæ posse aliquid statuere, de rebus ecclesiæ singulariter, & specialiter ad quemlibet canonicorum pertinentibus, secùs autem si non essent res ecclesiæ, sed propriè canonicorum, quia ibi potior esset cõditio prohibentis. ff. eo. Sabinus. ff. de serui. rusti. prædi. per fundum. argumentum. contra. sup. de consti. cùm omnes.

TITVLVS XII.

VT ECCLE. BENEFI. SINE ALIQVA DIMINV. conferantur.

CAPVT I.

1 *Præsumitur contra facientes aliquid occultè.*
2 *Onus probandi in reum trãsfertur præsumptione, & actoris priuilegio, vt in nu. 3.*
4 *Nedum in episcopatibus, sed etiam in præbendis, necesse est electionem publicari.*
5 *Debet archiepiscopus qui est patronus alicuius dignitatis mortuo prælato habere custodiam bonorum eius dignitatis.*
Custodia rerũ ad quẽ ptineat, mortuo prælato.
6 *Potest episcopus cum consensu capituli sui ex causa constituere de retinendis fructibus dignitatis, vel præbendæ vacantis, & vide multa in nu. 7. & 8.*

VT NOSTRVM. Archiepiscopo Mediolanensi mandauit Papa, quòd cancellariam cuidam conferret, cui ipse archiepiscopus rescripsit, quòd eam alij contulerat: dominus autẽ Papa inde motus ex eo, quod per annum steterat cancellaria sine aliquo, qui se diceret cancellarium, & quia viua voce sibi aliquando dixerat archiepiscopus, quòd nemini eam contulerat, mandauit inquiri de tempore, quo donauit cancellariam, & si modo canonico, & si persona instituta erat idonea super quibus, cùm recepti essent testes archiepiscopi: archiepiscopus quasi in modum redargutionis rescripsit Papæ, se grauatum ex eo, quod coactus erat probationes inducere super præmisis, cum domino Papæ tanquam actori onus probandi incumberet. Contra autem inuectionem archiepiscopi Papa respondet hoc. (negotium) scilicet inquisitionis quam fecit an vacaret cancellaria. (Iudicij.) directi sed inquisitionis. (cùm enim) ponit rationem archiepiscopi contra se: & post respõdet (iuris). ĩ. de renũ. sup hoc. 6. q. vlti. actor. C. de proba. actor. (explorati). id est, manifesti. (Cõueniebaris) verba ponit archiepiscopi, non enim
1 cõueniebat sed inqrebat. † (Occulta) not. præsumi contra facientes aliquid occultè. sic. suprà, de officio delega. consuluit. 19. dist. Anastasius. ff. de iur. fis. ita. ff. de admini. tut. existimo. 11. quæst. si perniciosam. ff. de ven. inspi. l. 1. §. inspiciendo. argumentum. C. de dilat. l. prima. libro decimo. hodie autem electiones clandestinæ non valent. sup. de elect. quia propter.
2 † Suspicione) not. præsumptione transferre onus probandi in reum. sic. suprà, de procur. ex insinuatione. ff. de donatio. inter virum & vxorem. quintus. Idem est, quando actor fundauit intentionẽ suam. C. de contra. morã. C. de proba. siue. idem quando sponte assumit onus probationis. ff. de probatio. circa. Idem in omnibus communibus iudicijs, & cùm vterque se posidere contendit. suprà, de proba. cap. 2. & c. licet. ff. de probat. in tribus. idem in crimine læsæ maiestatis, proditionis patriæ, peculatus, & sacramentis desertis: vt. C. de aboli. fallaciter.
3 † Item actoris priuilegio transfertur onus probationis in reum, puta si pupillus, vel miles solutum repetat tanquam indebitũ. ff. de probat. cùm deinde. Item ipsius rei delictum transfert onus probãdi in ipsum, si enim actor probauit solutionem esse factam reo, qui negauerat reus probare, tenetur se debitum recepisse: vt in. l. præallegata cùm deinde. & infra, de solutio. is qui. Idem in negatiua, quæ habet implicitam affirmatiuam. suprà, de renunciatio. c. super hoc. & ff. de probatio. ab eodem. & l. filius. 3. quæst. 9. indicas.

indicas. inf. de succes. ab intesta. cùm dilect. (Statuta). sup. de conces. præben. vel eccle. non vacan. c. 2.

4 †Potuissemus) not. nõ solùm in episcopatibus, sed etiam in præbendis publicari electionẽ esse necesse, & nisi publicetur si fiat alia electio, tenet. Credimus tamen quod si fiat intra tempus legitimum electio, quandocunque publicetur, nõ tenet alia electio post publicationem facta. arg. sup. de elect. quia propter. in fi. & hoc satis innuitur hîc: tamen quia non potest esse sine graui negligentia, potest illi cancellario, qui se celauit auferri cancellaria & alij dari. (Prima facie). inf. de censi. cùm olim. C. de erro. aduo. l. vlti. 3. q. 4. item qui falso. ff. de quęstio. de mino. & l. ex libero. (Contrarietatem). sup. de appella. solicitudinem. C. de liber. cau. cùm precũ. (carnali.) not. præsumi contra cõsanguineos. 10. q. 3. episcopus. 89. dist. decẽter. C. de donat. donatio. 1. q. 1. si quis neq; sup. de æta. tuam. vbi no. (Cùm in lateranẽs.) ☞ inf. de censi. prohibemus. †(Qui dat) qualis hic erat archiepiscopus. (Donationẽ) potest sic sonare præsens distinctio, vt si alius siue causa custodiæ, siue alio modo possidet prouentus alicuius dignitatis vacantis, non potest episcopus de prouentibus aliquid disponere, sed si episcopus possideret fructus, de iure vacantis dignitatis puta quia est dignitas quæ beneficium & prouisionem recipit de mensa episcopi, potest statuere quod ad tempus teneantur fructus eius, vt hîc, nec erit tunc aliquis in dignitate. Vel dic & melius, quod aliqd erit in dignitate, sed prouentus non recipiet, vel posset intelligi, quòd hoc fit non tantùm si de mensa episcopi recipit, sed etiam si aliunde habet dignitas redit tus archiepiscopi, tamen de iure vel consuetudine causa custodiæ tantùm fructus percipiat, vt futuro successori reseruet semper fieri debet, nisi fortè in præcedenti casu. 12. quæst. 2. huius charitatẽ. (Ipse) archiepiscopus. (Sed alius) fortè capitulum vel alius. (Et ex donatione) siue statuendo siue paciscendo. Quidam tamen dicunt, quod etiam si capitulum, vel alius possideret, quòd posset episcopus statuerę de prouentibus habendis, sed non propter donationem dignitatis (Simoniacam) 1. q. 3. si quis pre. & c. si quis asses. (Ipse) fortè quia episcopus creauerat dignitatem illam, & inde est, quòd vacante cãcellaria possidebat, vel potius custodiebat prouentus.

(Prouentus) quia hic archiepiscopus

5 erat patronus huius dignitatis: † ideò mortuo prælato debet habere custodiam bonorum dignitatis. argumentum. suprà, de appell. bo. me. O. cùm ei de temporalibus debeat responderi. 16. quæst. 2. cap. 2. secùs si esset patronus laicus, quia tunc non laicus, sed episcopus cui subest ecclesia per se, vel per alium res ecclesiæ gubernabit. suprà de officio ordinato. cùm nos. infrà. de succes. ab intest. c. 2. vel ad archidia. sed hoc habet de consuetudine. suprà, de institutione. cùm venissent. 63. dist. simple.

Et hæc sunt vera si prædictæ ecclesiæ non habent collegium, quia tunc custodia rerum pertinet ad collegium mortuo prælato. arg. 2. q. 2. non licet. mortuo autem episcopo, res eius debent esse in potestate œconomi. 75. dist. quoniam quidam. Vel dic & melius, in potestate œconomi & clerici ecclesiæ. 12. q. 2. illud sta. & c. charitatem. & si non sit ibi œconomus, clerici ea custodient, & si non sint ibi clerici, custodient ea archiepiscopi. 12. quęst. 2. non licet. & q. 5. sic. vbi autem ad clericos pertinet custodia, possunt eam committere archiepiscopo: vt 9. quæst. 3. conquestus.

Et hæc vera sunt quousque Papa det visitatorem, quia extunc ipse solus visitator res ecclesiæ custodiet. 61. dist. obitũ. & c. sequenti. & non credimus, quòd sine causæ cognitione & non vocatis quorum interest custodiam, vel visitatorẽ in prę iudicium alterius alius quàm Papa dari posit.

6 † Constituat) cum capitulo suo. sup. de his quæ fi. à præla. sine consen. cap. quãto. & sic habes argumentum quod episcopus ex causa potest constituere cũ cõsensu capituli sui de retinendis fructibus dignitatis, vel præbẽdæ vacantis, puta si ecclesia grauetur debitis. sic. suprà, de præben. significatum. pro vtilitate etiam ecclesiæ vacantis alienari possunt res etiam ecclesiæ vacantis. 10. quęst. 2. c. vlti. sed cõtra. sup. ne se. vacan. c. 1. soluitur ibi. Imò etiam nõ vacante ecclesia, episcopus potest ex causa iusta alienare res ecclesię: vt inf. de his quę fi. à pręla. sine consen. c. per tuas. & c. pastoralis. inf. de dona. consulta. 16. q. 1. statuimus. sup. de pręben. auaritiæ, nam & agere eis potest. inf. de suc. ab intesta. cùm dilect. & ecclesię cum dotibus suis pertinent ad episcopos. 10. q. 1. c. 2. & c. seq. item potest vnire ecclesias. infrà, de

excessi.præla.sicut.& de vna facere duas. ĵ.de eccl. ædifi.ad audientiam.imò ex toto dignitatem remouere potest.ŝ.de consti.cùm venissent.

☞ †Sed cùm dignitas non vacat pͣlato irrequisito, qui est in dignitate institutus, nō potest eius iura diminuere sine causæ cognitione.C.de emā.nec.tu.ĵ.de ecc. edic. ad audientiam.C.de communi agr.deser. quicunq;.Et hæc fortè tantùm habent locum in ecclesijs, vbi episcopi habent iuspatronatus ex sua fundatione, cùm eis sit reddenda ratio.16.q.2.c.2.eis incumbit, q; vacantes ecclesias custodiant: vt no. ŝ. de appel. bo. me. & quod earum nomine agant, nec poterunt episcopi res illarum alienare, si autē laici haberent iuspatronatus, cùm tunc ecclesiæ cum dotibus suis pertineant ad episcopos ex iusta causa, res ipsarum poterunt episcopi alienare.ar.10. q.1.c.2. sed patroni poterunt contradicere.ar.16.q.7. filijs. & etiam de honesto requirendus est assensus patroni.12. q.2.precariæ. 10. q.2. precariȩ.licet quidam illa capitula intelligant de imparibus, & secūdum hoc modica videtur differentia siue vacet, siue non, cùm semper de rebus eius posit ordinare, quòd iustum est, sed facilius cùm vacat. Item cùm vacat, non potest statuere, nisi fortè vrgētissima causa subesset, quod fructus diminuātur in vita prælati.ĵ.de dona.consulta. Item licet posit statuere vel concedere alicui, quòd ecclesiam cōuertat in suos vsus, vt in preall. decre.consulta.tamen non debet vēdere, vel dissipare res ecclesiæ. 10. q. 2. c. vlti. nec aliquid inde accipere pro se.12.q. 2.nulli.nisi quòd canonibus vel consuetudine sibi debetur.10.q.3.per totum. Nec potest in sua vtilitatē, vel in suos vsus cōuertere, cùm non posit fieri sine summaria cognitione. 10.q.2.c.1. & hoc ius. 12.q. 2.fine ex.

7 †Item differentia debet esse inter dantē & recipientem, & dantem & authoritatē præstantem.ĵ.de iurepa.per tuas.ŝ.de insti.c.vlti.C.de autho.tuto.l.1.sed benè dicimus, quòd cum authoritate capituli sui potest constituere, quod ad tempus & etiā in perpetuum posit fructus alicuius dignitatis tenere, & ecclesiam in proprios vsus conuertere. argumentum.sup.de cōsti.cùm accesissent.& sup.de concef.prȩ ben. vel eccle. non vac.cum nostris. Sed alij intelligunt illā decr.cum nostris, quòd authoritate superioris tenebat, & hanc decre. intelligunt, quòd retinere potest prouentus pro vtilitate dignitatis, nō sua, omnes enim prouentus successori seruari debent, vt expressè habes. 12. q. 2.de reditibus. vel intelligitur quando de mensa sua prouidebat dignitati, vt diximus in gl. illa potest. Hoc autem scias, quod si in prædictis casibus malè alienauerit aliquis episcopus ecclesiȩ, cuius res alienatȩ sunt, subuenitur vel per beneficium restitutionis in integrum vel alio modo. (Causa iusta) pro debitis ecclesiæ vel dignitatis soluendis.

8 †Pro causa iusta) quantumcunq; pro iusta causa episcopus alienet perpetuò bona ecclesiæ vacantis non valet alienatio, nisi ecclesia habeat defensorem legitimè constitutum, vt habes arg.op.C.si ob.publi.pensi.l.fi. C. de admi.tut.lex.& nisi fiāt præmisso tractatu, & causȩ cognitione. 12.q.2.siue.10.q.2. c.50. Nec est cōtra. sup. de his quæ fi. à præla. tua. & c.pasto. quia non negat hoc debere requiri, & quod ibi minus dicitur, per alia iura suppletur, ad tempus autem concedere potest sine tanta solennitate. arg.hîc.

TITVLVS XIII.

DE REBVS ECCLE. ALIENANDIS, VEL NON.

CAPVT I.

NON LICET. (Ecclesiæ vertere) sibi subiectæ, si tamē iusta causa ædificet nouam ecclesiam iura quę debentur matrici ecclesiæ ratione ecclesiȩ, vel ratiōe parochianorū, qui sibi deputātur, dare potest ecclesiæ de nouo ædificatȩ: puta decimas, oblatiōes, mortuaria & cōsimilia. inf.de eccle. edi. ad audientiā. propriæ aūt ecclesiæ quā fundauit tātùm, dare potest si iusta causa subsit. 12.q. 2.bonæ. sup. de his quæ fiunt à præla.continebatur (commutare) 10.q.2.hoc ius.§. sed permutare.

CAPVT II.

QVI RES. (Aegentium) 16. quęst.1.quoniam quicquam. (quæ obtinent) id est, donationes à regibus factȩ, & quas obtinent bona ecclesiarum.

CAPVT III.

CONSEN.

CONSENSVS. (Acquirunt) Etiã de bonis ecclesiæ. (Aliquos) etiam non benè meritos, benè meritos enim possunt manumittere, etiam si nihil acquirant. 12. quæst. 2. si quos de seruis. (Manumittere) cum consensu tamen episcopi. 12. q. 2. placuit. (Antiquę) 12. qō. 2. episcopus. qui manet. (Et posteritate) hoc speciale est in libertis ecclesiæ. 12. qō. 2. liberti. (Longinquitate) & no. sup. de ser. nō ordi. de famulis. (Vtilitates) operas manumissionis tempore impositas.

CAPVT IIII.

1 *Quotuplex dicatur esse vis in rebus.*
Alienatum non est, quando dominium apud me manet, & alienare quid sit & nu. 2.
2 *Nedum proprietas sed possessio in larga significatione alienari dicitur.*
3 *Rescripta latissimè sunt interpretanda.*

EPISCOPI. (Qui conferunt) sup. c. proxi. 12. q. 1. episcopus qui tuam. (Condemnationem) quia illicita datio libertatis est causa quare æternaliter condemnetur, & etiam hoc à iudicibus suis. (Successor) sed ipse coram iudice delegato poterit reuocare. C. de agrico. & censit. quemadmodum. & nota. sup. de election. nosti.

1 † Ad ius ecclesiæ) id est, potestatem, quasi dicat facias, quod illi, qui sunt alienati ab ecclesia, redeant ad suam potestatem, & sic sumitur institu. de his qui sui vel alieni iuris sunt, & in titu. & in tex. vnde apparet, quod quando alicui mãdatur, quod ea quæ de bonis alicuius ecclesiæ inuenerit alienata, studeat ad ius & proprietatem eiusdem ecclesiæ reuocare, id est, quod aliquæ res intelliguntur ad ius ecclesiæ reuocari, id est, potestatem, etiam si ecclesia non admiserit proprietatem, sed possesionem tantùm, nam & duplex ius habetur in rebus. l. proprietatis, & possessionis.

Sed iterũ oppones, quia videtur quòd per prædictas literas, nullo modo agi possit possessorio ab illo, qui habet proprietatem, quod sic probabitur, quia nunquã debet dici alienatum vel distractum, si dominium apud eum remansit. ff. de verbo. signi. alienatum. ff. & C. de distract. pig. per totum. Item probabitur alia ratione, quia non potest dici alienatum, nisi sit ab aliquo alienatum, vel distractum, sed cõstat quòd si agatur possessorio recuperandæ possessionis, quod est inuasum à nemine alienatum, & hoc inquam quidam dixerunt.

2 † Sed alij dixerunt & fortè melius, quod per huiusmodi literas, potest agi petitorio & possessorio, quia non solùm in larga significatione dicitur alienari proprietas, sed possesio. ff. de alie. iud. mu. caus. fac. non solùm. in princ. ff. quod me. cau. similiter. §. 2. inf. eod. c. proxi. C. de re. alie. sancimus. s. de rescript. super literis. contraria autem loquuntur in stricta significatione, & quod dicitur, quod nō dicitur alienatũ inuasum, sed oportet quod ab aliquo alienetur? Respon. hoc falsum esse, quia propriè dicitur de prædio, quod ecclesia amisit per occupationem alterius, quia idem prædium est alienatum ab ecclesia, id est, alienum factũ, & sic sumitur, quando dicitur aliquis est alienatus mente, id est, alienus factus mẽte. j. de suc. ab integ. c. fi. 15. q. 1. in prin. sic etiam sumit in Psal. vbi dicitur, alienati sunt peccatores à vulua, id est, peccatores facti sunt alieni à veritate, id est, p̃uisum est, quod fierent alieni ipsi dico peccatores à vulua. i. sua origine, & in hoc sensu sumit ab Apostolo, vbi loquit ad Colossens. Et vos cùm essetis aliquãdo alienati, & inimici. & alibi etiam loquitur ad Ephesios, dicens, eos alienatos à cõuersione Israël, & à gratia. Ex his enim apparet, quod dicitur alienatum, & si à nemine esset alienatũ. Item nō videtur nobis, q̃ per huiusmodi formã literarum debeat iudex procedere inquirẽdo, sed in forma iudicij, & hoc satis colligitur ex eo, q̃ dicitur. j. eo. ad audientiã. &. j. de donat. fraternitatem. vbi dicit legitimè reuocare. Nec mireris si aliquando receditur à prima significatione verbi, præualet enim sensus verbo. ff. de hæred. insti. l. 4. C. de libe. præte. l. pen.

3 † Item rescripta latissimè sunt interpretanda. ff. de iudi. solemus. sup. de causa pos. cum ecclesia. circa fi. ff. de iudi. in ambi. Alij tamen aliter dicunt, scilicet, quod per huiusmodi literas, non potest agi possessorio recuperandæ possessionis. Idem quod dictum est in hac forma, dicendum est & in illa, quicquid post arreptum iter inueneris attentatum, vel post litem cœptam studeas in statum legitimum reuocare, has formas habes sup. de peregri. c. 1. sup. de consti. cùm M. nam in istis formis, sicut in prima procedendum est ordine iudiciario, ita procedi potest secundũ eas & possessorio & petitorio, & sic sentẽtiauit Papa in causa sanctæ Mariæ Eboracẽs.

CAPVT V.

1 *Prædium conditionale quid sit.*

NVLLI. (Alienare) nisi pro vtilitate ecclesiæ, & cum iuris solennitate.12.q.2.sine ex. & 10.q.2.hoc ius. Alij tamen dicunt & fortè melius, cum solennitate quæ in ecclesia illa per cõsuetudinem introducta est, & si fit præter ius, dummodò non sit aliàs grauis, ne sit cõtra. sup. de sen. & re iu. cum causa. (Immobilẽ) secùs in mobilibus. arg. C. de admi. tu. lex quæ. C. de præ. mi. inter omnes. (Hypothecæ) insti. de ac. §. inter pignus. (Alienationis) hic largè accipitur, alibi strictè. C. de fun. do. l. 1. ff. de verbo. signi. alienationis. (Conditionem) † cõtractus conditionis dicitur, vbi prædium constituitur tributarium, & vulgariter tale prædium dicitur conditionale, quia sub conditione tale prædium cadit in commissum, scilicet, si non soluat tributum, vel contractus conditionis dicitur, vbi contractus celebratur sub conditione. Quidam tamen non intelligentes, corrumpunt literam hîc, scilicet, conductionem ponendo, cùm conducere nullo modo sit alienare. (Perpetuum) scilicet, quamdiu pensio soluitur ab eo, vel ab hæredibus eius, si certũ tempus apponatur. C. de reb. alie. non alie. sancimus. intest. locati. §. ad hoc. vel quãdiu viuet conductor, si contrahentes hoc volunt. ff. pro so. l. 3. argum. contrarium. sup. de iure emphy. l. 1. (Comminauerũt.) C. de epis. iubemus.

CAPVT VI.

1 *Anathema quid habeat in se virtutis & operationis.*

Actio exempto competit ementi contra eum, qui non ecclesiæ, vel ciuitatis vendit, nisi ecclesia vel ciuitas facta sit locupletior, & quomodo hoc casu actio sit instituenda.

2 *De euictione tenetur solus principalis alienator.*

SI QVIS. (Defensorum) aduocatorum, vel procuratorum. 16. quæst. 1. præsentium. 1 † (Anathemate) id est, anathematizetur, quo anathemate non tantùm fit corporalis separatio à communione fratrum, sed etiam Deus separat animas à custodia, & gratia sua. (Et alienator.) Sed nónne hic emptor habet actionem ex contractu aduersus prælatum vendentem, ad pretium reddendũ? Respondemus sic. 10. quęst. 2. hoc ius. §. quirem. 12. qõ. 2. vulterane. Authen. de non alie. §. quia verò Leonis. Idem etiam est in illis, qui cõtrahunt nomine ciuitatis, quia si ciuitas non sit facta locupletior, tenentur ipsi, qui contrahunt. ff. si cer. pe. ciuitas. C. si cer. pe. eum. Sed dices, nónne prę- lato cõtra agentem dabitur exceptio doli, scilicet, quia rem ecclesiæ illicitè emit, vnde sibi imputare debet, si quod damnũ incurrit, potest responderi, quod non dabit prælato hæc exceptio, licet enim malè & cõtra leges emerit, tamen venditor de euictione tenetur. Vel dic, dari doli exceptionem prælato. Sed contra illam doli exceptionem datur emptori doli replicatio, quod licet quando excipiens de dolo, incipit proponere, secundum quod not. ĩ. de adul. c. penul. & hoc excipiens de do. incipit proponere. Actio enim ex empto competit ementi contra eum, qui nomine ecclesiæ, vel ciuitatis vendidit, nisi ecclesia, vel ciuitas facta sit locupletior, & si nihil dolo fecerit venditor, vt in iuribus præallegatis, & ita actor agens in propositione actionis, nihil de dolo proponere debet, sed tamen sic dicet. Talem rem quam vendidisti mihi nomine talis ecclesiæ, me oportuit ei restituere, quæ non fuit ex pretio facta locupletior, vel etiam per hæc verba, peto quod mihi pretium cum interesse restituas, si enim à dolo inciperet agere, tunc prælato daretur doli exceptio, & non competeret doli replicatio emptori. ff. de do. excep. apud. §. Marcellus. vnde secundum hoc videtur, si diceret, peto pretium & interesse, quia vendidisti contra formam, quod non esset audiendus, vel quod daretur exceptio, tu allegas turpitudinem tuam, & in pari causa turpitudinis potior est conditio posidentis. ff. de condi. ob. turp. causam. l. penul.

☞ † Sed dices nónne quilibet potest habere actionem, vbi non fiet mentio de dolo, nam ferè in omnibus casibus competit certi condictio, vel triticaria, quæ doli mentionem non habet. ff. si cer. pet. certi cõdictio. ff. de triti. vlti. Sed respondemus, licet proponatur generalis actio, quæ de dolo nõ habet mentionem, tamen quando proponitur ex causa turpi, sicut ex causa furti, non admittetur petitio vel libellus, nisi causam exprimat, vt no. sup. de offic. ord. conquerente.

2 † Item no. quòd solus principalis alienator tenetur de euictione, & si multi fuerunt, qui simul fecerunt, omnes tenebuntur, assentientes autem & subscribentes, alijs

alijs pœnis subiacebunt. 12. quæstio. 2. non licet. Qualiter autem, & quando tutor, vel curator, vel quilibet alius procurator teneatur de his, quæ agit nomine domini sui. not. est in summa. C. de procu. Quidã dicunt & non malè, sed leuius, quòd huiusmodi conductores si sunt bonæ fidei, habent actionem contra locatores ad pecuniam repetendam. 12. quæstio. 2. Vulteran. Authen. de non alie. re. eccl. §. si quis igitur. sed malæ fidei non. 16. quæstio. 3. §. vniuersos. 10. quæstio. 2. hoc ius in fi. nisi sibi de euictione prospexerit. C. de euict. si fundum. in casu tamen speciali agit malæfidei possessor ad pretium. §. communia de leg. l. fi. §. fi. (Celeri) antequam excommunicetur, vel antequam ecclesia damnificetur (Restitutione) C. ne fiscus rem quam ven. l. circa. lib. 10. ff. de ali. iu. mu. causa. ex hoc. §. 3. (Sibi) de hoc not. sup. de elect. nosti. (Remedium) scilicet, quòd res ecclesiæ restituant. (Asscriptam) contra alienatores & assentientes & subscribentes. (Vacuetur) id est, per sententiam publicè nuncietur. (Quibuscunq;) maioribus & minoribus conuersis & patronis. 16. q. vlt. filijs. imò & laicis. arg. in Authen. de ecc. ti. §. si autem sancimus. Quidam tamen hoc negant, sed tu repete, quæ diximus sup. de testi. cùm olim. (Reposcere) nec satis dabit iste agẽs pro ecclesia, quod rem deducit in iudicium, & præiudicat ecclesiæ sententia contra hunc lata, si sciuit causam agi. ff. de accu. si tibi. §. ijsdem. ff. de administ. tut. vulgo. C. de administ. tut. l. fin. §. defen. qualiter autem concipere debet libellum. not. sup. de testi. cùm olim.

CAPVT VII.

AD AVRES. (Extirpare) 10. quæstio. 2. hoc ius. §. perpetua. & §. si qua. (Hæreditatis) id est, in perpetuam emphyteosim. (Concedere) cum consensu tamen capituli. 10. quæst. 2. hoc ius. §. perpetua. (Tunc possunt) tempore locationis, quasi dicat, quamuis primò potuerit plus locari, hoc non debet obesse conductori. argu. C. locati. ibidemq́;. & l. quidam. & C. de alluui. l. vlt. (Alijs) & tamen sibi non liceret locare alijs, sicut nec alienare. sup. eod. nulli. in hoc ergò habet priuil. quod ei locari licet.

CAPVT VIII.

VT SVPER. (Si possessiones) quocunque modo ad manus prædecessoris deuolutæ, & quamdiu vixerit possesse. Vel dic, quòd genitiui, qui sequuntur, scilicet, regalium reguntur ab hoc nomine reditus, seu etiam ab hoc nomine, possessiones. Reges enim sæpè solebant pro decimis retentis dare possessiones, vel reditus. (Prouenientes) scilicet, reditus, vel possessiones de mensa (De mensa.) quia enim prædecessor toto tempore vitæ suæ possedit eas, videbatur quod deberent dici de mensa episcopi, quia verò de nouo erant ad ecclesiam deuolutæ, videbatur, quòd non deberent dici de mensa episcopi, & sic per consequens possent alienari. arg. inf. de feudis. c. vlt. Sed quia in tutiorem partem interpretandum est, consuluit non alienandum, & est sanum, & necessarium consilium, cùm iurat non alienare ea, quæ de mensa sunt, intelligitur, vt non solùm teneatur non alienare, quæ antiquitus assignata sunt mensæ, sed etiam quæ de nouo. Nec enim videmus, quare plus de quibusdã, quàm de alijs intelligitur, secùs autẽ est in illis rebus, quæ ecclesiæ sunt, sed alij datur vtile dominiũ, & etiam quandoq; ad ecclesiam reuertũtur, quia illa non sic de mensa intelligunt, vt sunt feuda, vt. j. de feudis. c. fi. sed quasi videtur ordinatum de eis, quòd si sit licitũ eis in feudum dare, sed si hodie de nouo dentur, videntur data, vt in bonis & in vtilitatem ecclesiæ perseuerent, vnde non licet ordinare, quòd aliquid exeat de mẽsa. Minus) 12. qõ. 2. terrulas contrarium. Sol. ibi possessiones verò appellantur minus vtiles, id est, inutiles, vel quasi, hîc aũt dicuntur minus vtiles, non quod sint inutiles, vel quasi, sed quia sunt minus vtiles, quàm alię. (Cõcedimus) de speciali gratia. de iure enim cõmuni nõ põt alienare sine cõsensu superioris, nisi obstãte iuramẽto.

CAPVT IX.

AD AVDIENTIAM. (Procures.) De facto de iure enim non tenebat contractus. 12. quæstio. 2. fine ex. (Reuocari) de facto, vel sine scandalo. Conductoribus) si conductores fuerint bonæfidei in conducendo habent actionẽ contra locatores. 12. quæst. 2. Vulteran. in Authen. de reb. ecc. non alie. §. si quis seruus. si essent malæfi. non. 16. q. 3. §. potest. ver. vniuersitas. 10. q. 2. hoc ius in fin.

CAPVT X.

POSSESSIO-

POSSESSIONES. (Alienare) sine authoritate superioris. (Asignare) nisi fuerint regulares. infrà, de religio. do. inter.

CAPVT XI.

AD NOSTRAM. (Necessitate) debitorum. (Monasterium) hîc intelligitur, quando contractus tenebat, nec aliqua solennitas deerat, & tamen propter enorme damnum monasterij datur restitutio, & non propter leue. ff. de mino. si ex causa. 1. respon. Recepta) de gratia, quia de iure compensare debebat. Vel dic, de iure esse, ex quo in feudum tenebat, & ex hoc vtile dominium habebat, quòd faceret suos fructus, & maximè, quia bonafide posidebat, & nõ est vis siue contractus non teneret propter defectum solennitatis, siue tenebat, sed propter læsionem dabatur in integrum restitutio. Item prædicta villa nõ est pignus, scilicet, quod sola conuentione constituatur. pecuniam autem reddere tenentur, siue mutui contractum fecerint, siue actionem mandati, siue mandato ecclesiæ soluit. (Dimittat) petita in integ.

CAPVT XII.

CVM LAICIS. (Priuilegijs.) 16. quęst. 1. generaliter. 17. dist. §. hinc etiam.

CAPVT XIII.

1 *Quando imminet alienatio rerum pupilli facienda si non habet, vel habet minus bonum defensorem, debet ei bonus defensor, vel aduocatus per iudicem dari.*

2 *Res pupilli pretiosæ alienari non debent, nisi præmissa cognitione & interpositione decreti. quid autem de rebus ecclesiæ pretiosis. in nu. 5.*

3 *Quæ sit differentia inter decretum, authoritatem, & consensum. & etiam in nu. 6.*

4 *Alienationis contractus substantiam capit ex scriptura.*

5 *Contractus an & quando valeat sine scriptura & subscriptione.*

1 DVDVM. Et inf. † Defensor) idẽ est in pupillo, quia quando imminet alienatio rerum pupilli facienda, si nõ habet, vel habet minus bonũ defensoré, debet ei bonus defensor, vel aduocatus dari per iudicem. ff. de rebus eorũ qui sub tu. l. magis. §. non pasim. in fin. hic autem defensor tam rerum minorum, quàm rerum ecclesiasticarum docebit, quare alienatio debet fieri, vel denegari, & pcipiet episcopus alienationẽ fieri per ipsum defensorem, vel ipse episcopus alienabit, nam de iure canonum episcopus ex causa potest vnam ecclesiam, & res eius dare alteri. 12. quæstio. 2. si episcopus. & c. seq. inf. de donat. pa. sup. de his quæ fi. à præla. pasto. & not. sup. vt ec. bene. c. 1. Nec mireris quod idem est alienator, & præstãs authoritatem alienationi, quia alienationem facit nomine ecclesiæ, quæ vel cuius res alienantur authoritatem præstat, vt episcopus. Nec obest si læditur ecclesia, cuius res donantur, quia præferri debet communis vtilitas priuatæ, vel maius bonum minori. 7. qõ. mutationes. & c. seq. si autem episcopus aliquid de iure suo alienaret. tunc secundũ quosdã necessaria esset authoritas archiepiscopi, vt no. de trãsact. c. 2. & sup. de his quæ fiunt ab episc. c. 1. Defensore) vel perpetuo, vt est legitimus minister illius ecclesiæ, vel temporali, vt est defensor, vel curator datus ecclesiæ ad ostendendas rationes, quare alienatio huiusmodi esset fienda, vel deneganda, nam sine tali defensore alienatio facta non valet. C. si ob. publ. pen. l. fi.

2 † Tractatus) 12. quæst. 2. sine ex. 10. q. 2. c. 1. simile est in rebus pretiosis pupilli, quæ non debent alienari, nisi præmissa cognitione & interpositione decreti. C. de præ. mi. minorum. & l. si minores. ff. de rebus eorum quæ sub. tu. l. magis. §. non pasim. & §. si eos. Imò etiam si interuenerit cognitio, & decretum tamen, nõ valet alienatio, nec transfertur dominium ex tali alienationę, nisi in veritate subsit iusta causa alienationis, vnde ea non constante, datur minori rei vendicatio cõtra possidentem, & etiam personalis actio tutelæ, vel negotij ge. contra tutorem, vel curatorem. ff. de rebus eorũ. magis. §. & eos. & §. seq. & l. quamuis. C. de præ. mi. si præses. sed si iusta causa subesset alienationis, licet aliàs minor læderetur in pretio, vel alijs non subueniretur, nisi per beneficiũ in integ. resti. C. de præ. mi. si quis.

Et hæc omnia dicunt quidam in alienatione rerum ecclesiæ obtinere, quæ pupillo comparatur. ff. quibus ex causis ma. in inte. re pupilli. sed alij dicunt vt videtur melius, quod in alienationibus rerum ecclesiæ, non est necessarium decretum, sed sufficit sola cognitio causarum alienationis, cum expresso cõsensu episcopi & subscriptione ipsius. 10. quæstio. 2. casellas hoc ius. 12. quęstio. secunda. Abbatibus siue ex.

licet

licet enim leges præcipiant interponi decretum in alienationibus minorum, nunquàm tamen dicunt necessarium decretum in alienationibus rerũ ecclesiæ. Imò dicunt, quòd consensus suorum ordinatorum interuenire deberet. 10. quæst. 2. hoc ius. nec canones etiam vnquam decretũ præcipiunt interuenire, sed de solo consensu dicunt, vt in præalleg. c. fine.

☞ † Nec credimus necessaria alia, quæ leges statuerunt in forma alienationis, vt est de iuramẽto ordinatoris, scilicet, quod nihil est mobile, vnde debitũ solui possit, item quod inscribatur nihil fieri in læsionem domus factæ. 10. quæstio. 2. hoc ius. item quod ad similitudinem pupilli mittatur nuncius, qui rescribat pretium solutum in vtilitatem domus. ff. de reb. eorum magis. §. ne tamen. nam statuta legalia super rebus ecclesiasticis non ligant ecclesiam, nisi ea acceptauerit. 96. distin. bene quidem. circa fin. in decreti autem interpositione, & alijs prædictis, ecclesia non acceptauit leges seculares, nec alio modo, & ideò si prædicta non interuenirant, nihilominus valet contractus alienationis.

3 † Et not. quòd aliud est decretum, aliud authoritas, aliud consensus, siue collaudatio, decretum enim est sententia, & non interponitur sine causæ cognitione, & ideò in rescriptis dandum est. C. de sententijs experire. l. 1. & 2. ff. de rebus eo. qui sub tu. l. 1. & l. magis. §. si es. C. de præ. mi. minorum. sæpè tamen decretum in iure dicitur authoritas. C. de præ. mi. l. 1. C. quando decre. op. non est. l. 1. item decretum debet interponi ante alienationem. ff. de rebus eorum qui sub tu. l. magis. §. nõ passim. & d. §. se authoritatem autem præstare in tutoribus & curatorib⁹ est authorem facere in his, quibus authoritatẽ præstat. ff. de authori. præ. etiam. quæ præstatᵱ etiam sine scriptis. arg. ff. de Authen. præ. obligari. §. si. hác secundũ canones debent præstare Abbates & Præpositi, & alij vniuersitatũ rectores conuenientibus & vniuersitatibus, quando debent agere, vel se obligare. argu. C. de Authen. præ. clarum. ff. de confessis. certum. §. in pupillo. sup. de iudi. c. causam. 1. de procu. consulti. & c. 1. & interponitur authoritas, dum agit ipsum negotium, vel parum pòst. inst. de authoritate. tu. §. tutor. ff. de Authen. præ. oblig. §. tutor. ff. de acquiren. hæred. qui bona. §. iussu. episcopi autẽ dicuntur præstare authoritatem alienationibus & cõtractibus obligationibus, id est, cõsensum, & tamẽ plus, quia eorum cõsensus est necessarius, sed aliorum canonicorum consensus non est necessarius, licet necessarium sit requiri, & sufficit consensus maioris partis. 10. quæstio. 2. hoc ius. consensum autem præstare minus est, & valet fieri sine scriptis, nisi vbi expressum est, quod scriptura est necessaria, vt not. sup. de his quæ fi. à præla. c. 1. Item præstatur ante contractum & pòst, quantum ad hoc, vt postea non possit contradicere, sed non quantum ad hoc, quod est factum, quod non valet à principio, conualescere possit. sup. de elect. auditis. quod sicut ecclesia vestra, quod videtur habere locum in contractibus, vbi certa forma requiritur, sicut est in electionibus, de quibus prædictum est & in sententijs, sed in alijs contractibus, qui pendent ex solo consensu videtur, quòd si etiam ab initio non teneant, tamen ex post facto per subsequentes consensus confirmantur. ff. de ser. ru. præd. per fundum. ff. communia prædi. receptum. & not. sup. de offi. deleg. prudentiam. Item consensus est etiam minorum, sed authoritas tantùm maiorum.

4 † Item not. quod quidam Legistæ dicunt, quòd alienatio rerum ecclesiæ debet fieri tantùm in scriptis, id est, ita quod contractus alienationis substantiam capiat ex scriptura. 5 † Decretistæ tamen dicunt, quod alienationes rerum pretiosarũ ecclesiæ debent redigi in scripturam, quia ex eo apparet, quòd clerici eiusdem ecclesiæ debent subscribere, & prælatus in scriptis authoritatem præstare. 12. quæstio. 2. Abbatibus. s. de his quæ fi. à præla. c. 1. sed tamen ipse contractus non capit substantiam à scriptura, sed à consensu contrahẽtium. Vnde dicunt, quod benè tenet contractus, postquam partes consenserint, etiam antequam scribatur contractus, vel subscribant prælati, vel clerici, sed datur exceptio contra illum, antequam scribatᵱ cõtractus, & subscribatᵱ, sed quandocunq; fuerit scriptus, & subscriptus siue tẽpore, quo consensus interuenit, siue postea licitè agetur, ex illo contractu, imò quidã Decretistæ dicunt, quod sine vlla scriptura & subscriptione valet contractus alienationis rerum eccle. subscribere autem quis potest per se & per alium. C. de test. hac. consul. in prin. & l. antiquitas. §. fi.

6 † Contractus) in huiusmodi autẽ alienationibus dicunt quidam necessarium decretũ, licet quam sępè vniuoce sumatur decretum

decretum & sententia, inter ea tamen est differentia, quia sententia absolutionis & cõdemnationis fertur inter aliquos, quorum vnus ab alio aliud petit. inf. de verbo. sig. in his. ff. de re iud. in summa. §. de sent. & inter. l. 3. decretũ autem dicitur, quod non à parte, sed à iudice aliquid petitur, & ipse concedit illud cognitione præuisa. C. de præ. mi. ob es. ff. de suc. edi. l. 1. decretalis. ff. quod cuiusq; vni. item eorum. §. fin. (Perpetuis) secùs est de temporalibus. sup. vt eccles. bene. si. di. confe. c. 1. vbi not.

TITVLVS XIIII.

DE PRECARIIS.

CAPVT I.

PRECARIAE. (De quinquẽnio.) Loquitur secundũ consuetudinem patriæ, ibi enim sic fiebat, alibi enim fit vsq; ad mortem recipientis. 10. quæstio 2. precariæ. & potest dici, quod ex hoc contractu nascitur conditio ex hac decret. sicut in emphyteosi, vbi est hæc consuetudo.

CAPVT II.

DE PRECARIIS (Irrationabiliter) id est, contra vtilitatem ecclesiæ. (Sit obligatus) hoc ideò dicitur, quia non tenet hîc contractus, vel reuocatur principale, & per consequens accessorium. C. de legib. non dubium. 15. qõ. 6. c. 1. & 2. secùs autem si contractus esset legitimus, & ex appositione pœnę aliquid commodi consequeretur ecclesia, vel si consuetum est apponi. argum. ff. de pig. act. si pignore. §. vlti. ff. de euict. illud. §. vlti. argum. contra. C. de iur. fis. si procurator cæsa.

CAPVT III.

1 *Hæres rogantis precarium, non tenetur precario ex persona sua, cùm iam defecerit precarium, nisi ad hoc, vt restituat, si habet.*

PRECARIVM. Suprà agitur de precaria, hîc agitur de precario, ex quo oritur interdictum, quod competit contra precarium rogantem ei, qui vult reuocare contra precarium. ff. eo. l. 2. Soluitur) hæres enim rogantis precarium, non tenetur precario ex persona sua, cùm iam defecerit precarium, nisi ad hoc, vt restituat, si habet, vel dolo fecit, quominus haberet. ff. eo. quæsitum. §. vlt. hæreditaria autem actione de precario semper tenetur. ff. de temp. præ. cùm hæres. Obitu) ff. de preca. cùm precariæ. Itẽ si debitor soluat debitum pignoris. ff. de preca. debitor. Item si in diem concedatur precariũ. ff. de preca. cum precario. nam vt ibidem dicitur ante diem reuocari potest. (Alienare) ff. e. quod à Titio. §. quæsitum. & §. illud. (Per conuentionem) scilicet, quod non posit ante certum diem reuocari. (Precariè) de quibus loquitur. sup. eod. capi. 1.

TITVLVS XV.

DE COMMODATO.

CAPVT I.

CVM GRATIA. Si autem commodaui gratia sui tantùm, puta vxori, vel sponsæ suæ, vt honestius viueret venit tantùm dolus & lata culpa, si autem mei & tui gratia commodaui, puta vt communis amicus inuitaretur, venit dolus & lata culpa, & leuis. ff. com. si vt certo. §. & interdum. & l. in rebus. (Culpa) ff. eo. si vt certo. §. & interdum. & §. vlti. ff. eod. si mei. & l. si argentum. ff. si men. fal. mo. dixe. (Pactum) de mora. & de pacto dic, vt tit. proxi. infra dona. (Post vsum) hæc est differentia inter commodatum, & precarium, quia precarium nõ est ad certum vsum concessum. ff. de preca. cum precario. commodatum autem ad certum vsum. sic. ff. eo. l. 4. §. vlti. & l. 4. l. siue. §. interdum. & l. vlti.

TITVLVS XVI.

DE DEPOSITO.

CAPVT I.

1 *Non solùm in mutuo, sed etiam in aliis contractibus non tenetur ecclesia, nisi quantũ versum est in vtilitatem eius.*
Ecclesia quando teneatur ex deposito.
Transactio super vsuras non valet.
2 *Prælato non licet renunciare gratis vtilem exceptionem ecclesiæ competentem.*

GRAVIS ILLA. (Conuersam) C. quod cum eo. qui ea quæ. & 10. qõ. 2. hoc ius. §. is cùm. ff. depo. l. 1. §. an in princip. potest etiam dici, quòd ideò

ideò hîc non tenetur ecclesia, quia non fuit apud eum depositum.

1 †Item not. non solùm in mutuo, sed etiam in alijs contractibus non teneri ecclesiam, nisi quantũ versum est in vtilitatem eius, quod intelligimus verum in cõtractibus, qui fiunt alterius gratia tantùm, si autem fiant gratia ecclesiæ, puta in emptione & locatione, & consimilibus secùs sufficit enim quod vtiliter concurrit. ff. de mino. verum. §. sciendum. & §. seq. nisi in mutuo, quod licet contrahatur gratia ecclesiæ non tamen tenetur, nisi versum sit in vtilitatem ecclesiæ. 10. q̃. 2. hoc ius. imò & si non vtiliter contrahat ecclesia, dummodò forma seruetur contractus tenet, sed reuocari potest per in integ. resti. C. de prædi. mi. si quid. sup. de in integ. resti. c. 1. Nec credimus quod in aliquo contractu, nisi in mutuo, quòd ille qui contrahit cum ecclesia debeat esse solicitus, quòd pecunia quam ei pro cõtractu dat in vtilitates ecclesiæ conuertatur, vel expendatur, nõ enim inuenitur hoc iure cautum. Nec obstat. ff. de reb. eorum qui sub tu. magis. §. illud. quia ibi de magistratu qui præstat authoritatem venditioni, qui debet esse solicitus, alioquin fortè tenetur. Nec obst. 10. quæstio. 2. hoc ius. quod similiter intelligitur de episcopo authoritatem præstante, vel non dicitur ibi, quòd si non fuerit pretium solutum pro debito, quòd res vendita ab eo reuocetur, sed si non fuerit forma seruata.

Alij tamen dicunt quod curiosus esse debet, vt pecunia expendatur in vtilitates ecclesiæ, alioquin non tenet contractus, hoc autem benè fatemur, quod ille, qui soluit pecuniam, debet soluere, si vult esse benè tutus authoritate superioris ordinarij. argument. ff. de mino. ait prætor. §. 1. C. de admi. tu. §. sancimus. & l. penul. Si autem sine eo soluat liberatur, sed ecclesia restituitur in integrum, si pecunia non conuertatur in vtilitatem ipsius ecclesiæ. C. si tutor vel. cu. interue. l. 1. & per totũ. C. si ad. sol. l. 1. in quibusdam autem casibus, non crederemus ecclesiam restituendam, scilicet, contra illos, qui soluunt sibi reditus, vel pensiones annales, & nisi excedant summam centum aureorũ. C. de admi. tut. sancimus. constitutiones. C. ad Treb. sancimus. pro eodem enim repetamus soluere prælato & tutori, de quo prædictæ leges loquuntur. Imò plus dicimus, quòd si quis alicui canonico, vel alij etiam recipienti pro ecclesia soluerit, & salua sit pecunia ecclesiæ, tutus est exceptione doli, qui soluit. arg. ff. de admi. tu. minoris. ff. de condi. inde. naturalis filij. insti. quibus alie. non licet. §. vlt. C. pro emp. eum. vel fortè posset dici hoc speciale, q̧ quando pro debitis fit venditio rei immobilis, quod sic debet esse curiosus, vt dictum est, imò priori creditori soluere debet in Authen. de ecc. ti. §. sancimus. nec alias petet, nisi hæc faceret, sicut in mutuo diximus, sicut hoc ipsum speciale est mutuo ciuitati facto. ff. si cer. pe. ciuitas. & in muliere consentiente instrumẽto creditoris, C. ad Vel. Authen. si qua. §. & in seruo. ff. de in rem verso. quod si. §. nec non. In alijs autem contractibus, vel venditionibus non est sic adhibenda diligentia. (Non ecclesiæ) quod autem apud prælatum & ecclesiam aliquid deponitur, tunc ad addendum ecclesia obligatur, & tamen tũc etiam non videtur teneri, nisi aliquod lucrum de deposito senserit. arg. ff. depo. licet. §. si filius. (Sub quæstionibus.) 14. quæstio. 6. c. 1. 12. quæstio. 2. fraternitas. 5. q̃. 5. illi. (Pacisci) de gratia in sustentamentum vitæ & restitutionem damni, nam si calumniosè promissionem vel pactum obtinuisset secùs esset. ff. de condi. inde. in summa. circa prin.

2 †Pacisci) hoc pactum dicitur valere de gratia, & non mero iure, quia non licet prælato renunciare gratis vtilem exceptionem ecclesiæ competentem, sicut hîc erat, quod depositum vel debitum nõ est in vtilitatem ecclesiæ conuersum. arg. ff. de pac. contra iur. §. si curator. & §. seq. C. de transact. præses. sed si super mutuo contra quod poterat excipi, quod non esset conuersum in vtilitatem ecclesiæ sit transactum, vel iudicatum, & agatur actione in factum ex re iud. vel cond. ob causam, vel ex stipulatione, vel pręscrip. verb. vt detur quod in transactione conuenit, vel quod iudicatum est, non poterit excipere, quod debitum, de quo est iudicatum vel transactum, non sit conuersum in vtilitatem ecclesiæ, nisi iuuet se beneficio restitutionis in integ. contra rem iudicatam, vel contra transactionem. C. si aduer. trãs. & C. si aduer. rem iudi. per totum. ar. ad hoc quia post sententiam non licet exceptionem proponere, nec noua instrumenta producere. sup. de sen. & rè iudic. inter suborta. C. de except. præscriptione. s̃. de transact. c. 1. ff. si quis caut. l. 2. in prin. Item solutum ab ecclesia ex causa iudicati, vel transactionis repetere non poterit,

poterit, quia indebitum, vel sine causa solutum, cùm non sit indebitũ saltem ciuiliter, nec sine causa soluit, ex quo transactum est, vel iudicatum. ff. fa. erc. cum pu. ff. de iud. de qua. §. fi. ff. de condi. inde. in summa in prin. Quidam tamen dicunt, & fortè benè, quòd si sciēs indebitum, vel non conuersum in vtilitatem ecclesiæ transegisset, datur repetitio per condi. ex iniusta causa, quia calumniosa est huiusmodi transactio. ff. de condi. inde. in summa in prin. 2. q. 3. §. notandum.

☞ † Item dicunt quidam & fortè benè, si per calumniam falsum allegans, sciens quis obtinuit iniustam sententiam etiam aduersario & iudice consentientibus, obstat ei doli exceptio, ibi eorum consensus non excusat à malitia. argumen. ff. de iud. si prętor. §. 1. quia dicunt in hoc casu, quòd res iudi. non tollit conditionem sine causa, alij tamen in sententia contrarium dicunt, & intelligunt illum. §. tantùm, quãdo contra absentem fertur sententia pro aliquo præsente scienter falsum allegante.

Et hæc videntur vera, scilicet, quod repetere posit ecclesia, quod dedit ex calũniosa transactione, quando credidit conuersum in vtilitatem ecclesiæ, & nõ erat, quia si sciret, non conuersum, & scienter transigeret, tunc nõ posset repetere, quia scienti non infertur dolus. ff. de act. emp. l. 1. in fin. nisi tempore quo primus contractus mutui fiebat in fraudem ordinatum esset, quod subsequenti tempore fieret transactio super primo contractu mutui, aut auxilium quod habebat ecclesia in contractu mutui tolleretur ei in contractu transactionis, nam hoc casu, satis dici posset, quod etiam si vterq; sciret non cõuersum in vtilitatem ecclesiæ, tamen ecclesia repetens datum ex causa huius trãsactionis repeteret per conditionem ex iniusta causa. Et cõtra agentem ex tali trãsactione datur exceptio, quia datur sicut repetitio, quando fit fraus de contractu ad contractum alterum vel eundem, eodem tempore celebratum. ff. de dona. inter vir. & vxo. si sponsus. §. circa. ff. ad velle. quidam. ff. de ac. emp. l. Iul. §. idem Pomponius. & l. emptorem. §. Iul. eadē ratione debet dari repetitio, si fraus fit de contractu ad contractum, qui alio tempore fieri debet, cùm æqualis fraus sit vtrobiq;, & sola fraus est causa repetitionis.

Quidam tamen dicunt, quòd semper licet ecclesiæ venire cõtra transactionem initam fraudulenter scientibus & consentientibus ambabus partibus. C. de trãsact. preses. si autem transactio dicatur nulla, vt si conueniant quod aliquid, detur pro vsuris hæc transactio, nec actionem impedit, nec exceptionem, quia per nullam transactionem tenetur quis ad vsuras.

CAPVT II.

BONA FIDES. (Saluis) C. locati. l. 1. ff. eodem quod nerua. (Depositas.) ff. eod. l. 1. §. sæpè. & §. de leui. idem & si tui gratia depositum tantùm sit factum, & tunc etiam fortè tenebitur de leuissima culpa. ff. si cer. pe. si quis nec. (Pro custodia) nisi tamen per actionem depositi, sed locati si quantitas fuit data, si autem species per actionem præ. ver. institu. mandati. §. vlti. ff. eo. l. 1. §. si quis seruum. & tenetur hoc de leui tantùm. (Pacto) ff. eod. l. 1. §. si conuenerit. & §. sæpè. ff. locati. quæ mercedem. (Culpa) ff. eod. l. 1. §. si rem. (Mora) depositarius enim & quilibet debet debitor post moram tenetur de casu fortuito, satis enim est, quòd res potuerit non perire penes actorem. ff. de leg. 1. seruos. §. 1. ff. eod. si in alia. §. vlti. quidam autem distinguunt, an res esset penes actorem peritura, an non. argumen. ff. eod. plures. §. siue. (Fortuitus) dum tamen casus numerentur in pacto. ff. si quis cau. sed si quis. §. quæsitum. (Reuocare) etiam contra pactum appositum. ff. eod. l. 1. §. penul. (Compensationi) insti. de act. §. in bonæ fidei. (Si causa.) C. de compen. l. vltima.

TITVLVS XVII.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

CAPVT I.

PLACVIT. (Admoneant) & si necesse fuerit compellãt. 42. distin. §. hîc etiam secundum Alanum, sed nos contrà, nisi esset notorium, quia tunc posset excommunicare, nisi emendaretur, vel interdiceret nocentes. (Iussu) nota defensionem peregrinorum pertinere ad ecclesiam & ad quoslibet sacerdotes. Alij contra. de episcop. audi. l. prima.

CAPVT

CAPVT II.

VT MENSVRAE. (Pœniteat) Et punitur per l. Cor. de fal. & ff. de var. & extraor. cog. nouerit.

CAPVT III.

1 *Contractus sicut non potest fieri ab initio sine solennitate, ita nec ratum haberi.*

CVM DILECTI. (Tunc.) Tempore venditionis, quod spectandum est. ff. de euict. ex mille. §. 3. C. de rei vendi. si voluntate. (arbitrio) C. de rei vend. l. 2. Contrariam) sed nónne hoc ipso, quod capitulo ignorante factum est, nulla erat venditio, & sic non erat necessaria restitutio in integrum? Respondemus licet dicetur capitulū ignorasse non probabatur, vel nō fuit actum, nisi ex hac causa, quia deceptus erat vltra medium iusti pretij, vnde primò soluatur capitulo, si velit dicere cōtractum nullum propter consensum capituli non habitum, quod dicere possunt. Qui enim quod ex vna causa petit, non prohibetur petere ex alia. ff. de excep. rei iudi. & an eadem. C. de inoffi. test. eum qui. Sed dices nónne agendo ex empto videtur ratum habuisse contractum, ergò de cætero non potest dicere nullū. C. de furt. l. 1. ff. de tribu. quod in hęred. §. eligere. Sed respōdemus, † quod sicut ab initio non potest fieri contractus sine solennitate, quæ est. 12. quęstio. 2. sine ex. sic nec ratum haberi, hæc sententia fuit iusta, quia non constabat de pretij quantitate, si enim de ea constitisset, tunc debuisset mandare, quod sententiaretur in optione esse emptoris, an vellet pretiū recipere, & rem emptam dimittere venditori, an vellet rem retinere, & pretium supplere, vt hic dicit, & ideò expone verbum, quod sequitur, salua quæstione canonis super deceptione pretij, id est, super quantitate pretij. argument. sup. de test. cum causa. iudex enim supplere, & emendare debet sententiam. inf. de test. Rainutius. in fi. de consensu autem capituli benè facit, quòd illud reseruat, quia de illo non potuit iudicare, quia non fuit petita reuocatio contractus ex illa causa, per officium autem iudices, antequam inciperet cognoscere de appellatione, an esset iusta, vel iniusta, benè poterat mandare, quod res translata in alterutram partiū, post appellationem reuocaretur in primum statum, vt not. sup. de excep. dilectæ.

CAPVT IIII.

PERVENIT AD NOS. (Verò.) C. ad velle. Authen. siue à me. (per 30.) hoc enim non prodest, cum tempore matrimonij non currat ei præscriptio in rebus mariti. C. de iure do. in rebus. C. de præscrip. 30. anno. cùm not. §. illum. C. de anna. excep. l. 1. §. vlti. nec possunt alienari, nec etiam consentiente vxore. C. ad velle. Authen. siue à me. In cōmunes) similiter nec hoc sufficit, cùm saltem pro parte viri, vel id, quod in vsum viri cesserat, non debuerit computari. C. ad velle. Authen. si qua mulier. & nec etiam pro parte mulieris, quia maritus de suo, non de bonis mulieris eam alere debet. Consulere) nec hoc etiam ei proderat. argumen. inf. de dol. post di. re. per vestras. licet enim agere possit tunc. C. de iure do. vbi non tamen cogitur. Dic ergò mulierem ideò non potuisse venire contra eam, quia non debet de iure eam lucrari post mortem mariti. C. de pact. com. super do. l. pen. & vlt. & Authen. qualitas. nisi pactum interuenisset. C. de rei vxo. act. l. 1. §. illo proculdu. & sic intelligitur. Authen. C. ad velle. Authen. siue à me. Vel dic, quod ratificauit eam per secundam confessionem. ff. ad velle. siue me.

CAPVT V.

AD NOSTRAM. (Patet) Præsumptiuè sic. inf. de pigno. illo. (Dimidiam) hęc sola præsumptio sufficiebat, vt iudicaretur fraudulenta, vel vsura. argum. ff. de transact. cùm hi. §. modus. C. mandati. per diuersas. tamen hoc sine prima nihil valet, scilicet, quòd infra certum tempus debet restituere empta (pretij) prædictarum rerum venditarum. (Pœnam) inf. de vsur. quia in omnibus, sed aliàs, & pœnas imponere potest. sup. de iureiur. ad nostram. inf. de vsuris. conquestus. & c. tuas. sed ab ista incipiendum est sic. sup. vt lit. non contestat. quoniam. in fi.

CAPVT VI.

1 *Deceptus vltra dimidium quis dicatur.*

CVM CAVSA. (Recepto) C. de rei ven. l. 2. (Restituerent) cùm quis decipitur vltra dimidiam iusti pretij agi potest, vt vel rescindatur contractus, vel suppleatur pretium actum ex

contractu, & sic agit perpetuò, quia oēs actiones personales sunt perpetuæ, vel cōdictione ex lege quę est. C. de rei vend. l. 2. vel officio iudicis petita restitutione in integrum intra quadriennium. tantùm. C. ex quibus caus. in contractibus. C. de temp. re. superuacuam.

Et habet hoc locum in contractibus bonæ fidei, secùs in contractibus stricti iuris, licet tunc habeat locum exceptio secundum quosdam. ff. de verbo. oblig. qui vsum. cùm aliter in transactione non habet locum deceptio vltra dimidiam. inf. de reli. do. constitutus. ff. ad Trebel. Lucius. §. vlti. est autem deceptus vltra dimidiam, qui rem valentem 9. dedit pro quatuor, alij dicunt qui rem valentem septem, dedit pro quatuor.

CAPVT VII.

SI VENDITOR. (Institutum.) In his casibus repellitur actor agens de euictione. ff. de euict. si rem quam. §. vlti. & l. si dictum. §. si præsente. & l. Hęrennius. & l. si dictum. §. si ꝓmissio. & l. si rem. §. si duple. & l. si seruum cùm. & l. si mancipium. & l. si ideò. & l. quæ aliam. & l. mandati. & l. si procurator. §. si ignorans. & l. si per imprudentiā. respon. 1. & §. si quis. & l. vlti. ff. quarum re. ac. non datur. l. vlti. §. 1. (Affuit) & eum determinauerat. Per iniuriam) talem, scilicet, ex qua iudex litem suam facit, quia tunc ipse iudex tenetur. C. de pœna iud. qui ma. iu. l. 1. ff. de iudi. filius. si autem talis esset casus, quod iudex non teneretur, vel si non sufficientes probationes induxisset emptor, sine dolo malo, tunc benè teneretur venditor, qui de probationibus illius rei, quam vendidit debet esse solicitus, & vt hîc apparet venditori imputatur defectus probationum, & emptori culpa sua, vel malitia iudicis, vel imprudentia.

TITVLVS XVIII.

DE LOCATO ET CONDVCTO.

CAPVT I.

EX RESCRIPTO. (Magistrorum) hîc non cōprehenduntur alij inquilini, seu cōductores, alij nisi scholares, vel qui priuilegio scholarium gaudent, vt scriptores & consimiles. (Consensum) hęc decre. continet speciale, aliàs enim secùs, sup. loca, ne cui.

CAPVT II.

1 *Episcopus super sua iurisdictione, potest cum suo capitulo statuta facere, sed super alijs non, nisi hi consentiant.*

VESTRA. (Statuto.) licet enim episcopus cum capitulo suo, possit statuta facere, vt sup. de his quę fi. à ma. par. ca. c. vlti. sup. de ma. & obed. c. 2. tu respondeas, quòd super iurisdictione sua potest episcopus a cum capitulo suo statuta sua facere, sed si super alijs velit facere statuta, non potest, nisi hi, quorum interest consentiant, vel ad minus sint præsentes. de consecra. dist. 3. c. 1. sup. de his quæ fiunt à præ. sine con. ca. c. vlti. (Alienationem) perpetuam directi, vel vtilis dominij. argumen. sup. de rebus eccle. non alie. si quis præ.

a Potest episcopus. hoc dictū Innoc. allegat pro notabili dom. Anto. & Imol. in c. cùm oēs. sup. de consti. & refert Felin. ibi in colū. 6. ver. alio modo declaratur. vbi allegat tenentes hoc dictū Inno. hic & ibi vide.

CAPVT III.

1 *Quid sit sterilitas.*
2 *Remißio censu vel affictus fit in casibus fortuitis.*
Casus fortuitus quando noceat conductori.
3 *Conductor à iure locationis cadit, si biennio non soluerit pensionem.*
Locator quando poßit expellere propria authoritate conductorem, ita quod conductori non competat interdictum vnde vi.
4 *Conductor quo tempore teneatur soluere pensionem.*
5 *Locatori operarum soluendum est debitum finito opere. & in nu. 6.*
7 *Mora facit rem vel factum, vel interesse tātum æstimari officio iudicis quantum fuit tempore moræ, vel cœpit esse postea vsque ad sententiam perseuerante tamen mora.*

1 PROPTER STERILITATEM. † Sterilitas dicitur, si semen receptum non sit. ff. eo. ex conducto. §. suus ibi. & §. si labes. & l. si vno. §. vbicunque. Io. & B. dicunt sterilitatem, quando communis vox est, quod malum tempus fuit hoc anno propter fructus. (Vitio) insolito & fortuito, nam si solito vitio & debilitate terræ hoc contingat, nulla fit remisio. ff. eo. ex conducto. §. sed si vtendo. & §. vlti. & l. si vno. §. cùm quidam.

† Fortui-

2 †Fortuito) scilicet, deuastatione inimicorum & cõsimilibus, & melius potest dici, scz, inundatione fluminis insolita. idem etiam si per terręmotum, vel incursum hostium fructus sit amissus, secùs autem si per lasciuiam exercitus transiens fructus corrupit. ff. eod. ex conducto. §. 1. & penult. vel si per incendium. ff. eod. qui insulam. si quis autem rectè inspexerit leges, dicet idem in exercitu lasciuiente. Remissio) hæc vera sunt in locatoribus corporum, quod nocet eis casus fortuitus. secùs in locatoribus operarum, vel rei & opere, & secùs in his, qui accipiunt speciem ex innominato contractu, vt aliquid faciant, quia licet eos casus fortuitus impediat, nihilominus totam mercedem recipient, nisi culpa, vel mora possit eis imputari, vel nisi tempore, quo non ei potuit operari, alij operatus sit, à quo mercedem habuit. ff. de va. & extra or. cog. l. 1. §. penul. ff. de statuli. cùm hæres. §. antepenul. ff. de condi. causa da. l. penul. ff. eo. sed adijcit. §. vlt. & l. defuncto. ff. de affec. diem. ff. loca. qui operas. (Cum vbertate.) C. eod. licet. & l. ex empto. ff. eod. conducto. §. suus. & dicunt quidam vbertatem dici, quando duplum habet eius, quod solitus est habere. Io. & B. vbertatem dicunt hoc anno fuisse, quando tantùm habuit facta communi æstimatione, & præsentis anni, & pręter id quod neuter annus communi voce diceretur sterilis. (Præcedentis) proximi. nam interpolati anni, non proderit, & vtilius est agere post secundum annum, quàm antè, quia tunc duo anni veniunt in compensationem, qui iam præterierunt. (Inuito.) C. loca. æden. (Tempore) ff. vt in pos. l. mi. l. 3. §. vlt.

3 (Per biennium) † not. conductorem cadere à iure locationis, si biennio non soluerit pensionem. ff. loca. quæro. §. inter loca. secùs autem est in emphyteota, qui non cadit biennio, sed triennio. C. de iu. emphy. l. secunda. in fi. nisi emphyteota ecclesiæ, contra quem sufficit biennium. 10. quæstio. secunda. hoc ius. §. qui rem. Soluisset) nullo casuum prædictorum interueniente, potest colonus resistere domino. ff. vti pos. si duo. §. 3. ff. de vi & vi arma. colonus. In casibus autem prædictis, licet locatori propria authoritate expellere conductorem modici temporis, quia non possidet. ff. eod. cùm in plures. §. hæredum. ff. de acqui. poss. quod vniuersas. §. quod per C. eod. pro emptore. vbi conductor interuerteret possessionem. ff. de vi & vi ar. colonus. & l. cùm fundum. colonus autem perpetuus, vel qui ad non modicum tempus conduxit, cùm possideat naturaliter, & habeat ius in re, expelli non potest. ff. si ager vect. l. 1. & 2. ff de su-perfi. l. 1. §. 1. C. de fun. pat. iubemus. Idé videtur in commodatore, & precario concedente, nam tales cùm possideant rem suam, violenter possunt auferre à colono, & commodatarijs & precario recipiente, nec prædictis competit interdictum vnde vi, cùm non possideant, & si agant, repelluntur exceptione, quod non possunt intentare interdictum, quia non possidebant, quando fuit eis ablata res.

4 †Non soluisset) conductor autem pensionem soluet in fi. temporis, quo conduxit, nisi aliter sit conuentum, vel nisi alia sit consuetudo terræ, quia semper in promissionibus, quod minimum est eligimus. ff. de reg. iur. in stipulationibus. Item quia semper quod debetur, vel promittitur, vel in diem certum, vel in annum certum, vel in certis nundinis, vel ante nundinas, vel ante annum, semper transactis nundinis, vel anno, vel alio tempore soluendum est, siue sit legatum, siue libertas, siue quid aliud. ff. de verbo. oblig. eum qui clausulis. & l. eum qui certarum. & l. qui ante calendas. & l. eum qui. §. qui ita. & l. qui in hoc anno. insti. de inuti. stip. §. fin. idem est. Et si aliquid debeatur post annos certos. ff. de condi. & demonst. qui in annos. ibi enim exponitur in annos decẽ, id est, post annos 10. quia si in annos decẽ debent, id est, singulis annis vsque ad decem annos, semper in princip. cuiuslibet anni debent dare debitum, sicut quando legatur, vel debetur alicui in annos singulos, vel aliquid annum, vel quolibet anno, vel annuatim, siue debeatur quamdiu vixerit, siue quamdiu fuerit in scholis, siue vsque ad quinq; annos, semper hoc debitum in principio anni solui debet. ff. quando di. leg. ced. nec semel. in princip. & §. 1. & C. quando dies leg. ce. l. prima. quidam tamen intellexerunt aliud esse in legatis, aliud in stipulationibus, sed non placet. quia l. præalleg. ff. de condi. & demon. qui. in annos loquitur expressè in legatis.

5 † Item videtur quòd si aliquis locauit operas suas pro aliquo opere faciendo, vel exercendo nouo, vel etiam si salarium promisit aduocato, vel medico, vel procuratori, vel in alijs consimilibus causis, quod tantùm finito opere soluendum est debi-

est debitum. argument. C. de suffrag. l. 1. Quidam tamen aliud dicunt in aduocato. arg. C. de iudi. properandum. §. honorarijs. quæ l. non multum vrget opponentem. argument. pro eis. ff. de var. & extraor. l. 1. §. est quidem. sed certè non est contra. quia ibi dicit, quod in principio est cõueniendum de salario, sed non dicit, quod sit soluendum ad idem. C. de postu. quisquis. §. præterea. in aduocato autem fisci videtur speciale quod in medio soluatur sibi salarium. C. de aduo. diuer. iud. per hanc. §. vincenti.

6 † Et hæc sunt vera, nisi propter consuetudinem, vel aliam iustam causam aliter præsumatur, quia si quis promisit, vel legauit alicui mercedes magistrorum, vel pensiones domorum illo tempore soluere debet promissor, quo ille, cui promittitur soluere debet. ff. quando. di. leg. ce. nec semel. §. 1. Hîc habes quod in mora sit, quicunque intra tempus statutum à lege non soluit canonem, & pœnam incurrit, sicut qui non soluit intra tempus statutum ab homine. ff. de verbo. oblig. si fundum. C. de cõtrahen. stip. magnam. idem est in electione. sup. de concess. præben. & eccle. non va. nulla. quoniam. sup. de electi. cùm in cunctis. Item in mora est debitor dandi, vel faciendi, si antequam soluat debitum, etiam si non de litis contesta. ff. de verbo. oblig. nemo. in fin. Item est in mora, si non soluerit debitum, etiam sine die post denunciationem sibi congruo loco & tempore factam. ff. de verbo. obli. si ex legati. ff. de vsuris mora. dummodò intelligat, vel intelligere debeat, se debere. ff. si cer. pet. qui à te. nisi remissa sit rei repetendæ instantia. ff. de vsuris sciendum.

7 † Mora) hîc mora facit rem, vel factum, vel interesse tantùm æstimari officio iudicis, quantum fuit tempore moræ, vel cœpit esse postea vsq; ad sententiam, perseuerante tamen mora. ff. de æden. nisi. §. 1. ff. de triticaria. l. penult. & de act. empt. ratio. §. si per. ff. de regu. iur. si cal. ff. de con. fur. iure. ff. de verbo. oblig. quoties in diem. hîc mora secundum legem inducit vsuras in contractibus bonæ fidei, & in legatis & fideicommissarijs. ff. de vsuris mora. si. ff. de leg. 2. si quid seruo. & l. qui solidum. §. 1. & §. etiam. legata enim, licet sint stricti iuris, tamen in hoc æquiparantur contractibus bonæ fidei. C. in quib. caus. in integ. resti. non est. in minorum. secùs est in contractibus stricti iuris. C. de condi. inde. l. 1. etiam lite non contesta. licet. F. dixerit contra. Item hîc mora inducit fructuũ petitionem per officium iudicis in quolibet contractu, si petam quod aliquando fuit meum, vel eius cuius iure nitor, alioquin exigitur lit. cõtestat. in contractibus stricti iuris. ff. de vsuris. videamus. respon. 1. & §. 1. & §. si autem. & §. ex causa. & §. si possessione. & l. 2. Item hæc mora quandoque punitur in tertia parte debiti. ff. de inoffi. test. & si quis suo. Item facit indistinctè periculum pertinere ad reum, etiam si res erat eodem modo peritura apud actorem, satis enim est, quod potuit non perire. ff. de leg. 1. cùm res. §. 1. Nec est contra. ff. depo. si plures. §. fin. quia ibi non erat in mora, licet esset conuentus, quia habebat probabiliter causam resistendi, scilicet, propter expensas, & hoc expressè probatur Authen. de deposito. §. nemo. vbi dicit, qui interdicit depositario, ne rem restituat, tenetur de periculo, multò fortius tenetur depositarius qui perfidiam facit si sine causa teneat.

☞ † Vnde not. quòd si ille, qui conuenitur reali actione, ab initio fuit bonæ fidei possessor, sed postea cœpit esse malæ fidei vel in mora, tunc distinguitur, an res esset eodem modo peritura apud actorem, vel non, sicut distinguit. ff. de rei vendic. item siue. §. fin. in qua tam ex præcedentibus, quàm sequentibus patet, quod loquitur in bonæ fidei possessore ab initio, & simul habes in eod. titu. si in aliena. Et adijcies primæ regulæ, quod quicunque iustam causam litigandi habet, non tenetur de periculo. ff. de rei vendi. vtique. dummodò ab initio bona fide contraxerit, vel res ad eum peruenerit, mala autem fide contrahens semper de periculo tenetur. ff. de rei vendi. Iul. respon. 1. & §. 1. Item illud not. quod licet in petitione hæreditatis reputentur in mora, & malæ fidei possess. quo ad fructus qualitercunque sciuerit ad alium pertinere. ff. de pe. hæred. item veniunt. §. petitam. & §. à quo. & l. sed si. & sequen. & §. & si ante. sed non sic in rei vendicatione, quia ille qui bona fide ab initio contraxit, non dicitur esse in mora, vel malæ fidei pos. quò ad fructus, nisi post litis contestationem. C. de rei vendi. certum. imò & post litem non remanet bonæ fidei quò ad vsucapionem triennij cõplendam, & quò ad hoc, quod fructus facit suos, licet illos cogatur restituere, sicut & rem vsucaptam post litis contestationem,

tionem. ff. de rei vendi. si post ac. §. pro empt. l. 2. in fi. ff. de vsu. qui sit. §. fi. Item quantum ad facultatem etiam post lit. contest. remanet bonæfidei possessor. ff. de peti. hære. illud. quantum autem ad præscriptionem 10. vel plurium annorum, non dicitur posidere, quia interrupta est per lit. contest. C. de rei ven. in causa.

Alijs videtur & fortè melius, quod quantumcunque fuerit bonæ fidei ab initio, quod ex quo fuit malæfidei possessor, etiam ante lit. conte. tenetur de fructibus, nec vsucapit, & de facto tenetur, maximè secundum canones. suprà, de præscri. quoniam. hanc moram & prædictas eius pœnas incurrit ecclesia fiscus, & etiam minor 25. annis, dummodò sit maior 14. impubes enim nullam moram facere potest. ff. de ver. obli. si pupillus. Item prædictæ personæ licet incurrant hanc moram, tamen sæpè restituuntur in integrum. ff. de inte. rest. coram. †Item licet dixerimus, quod debitor prædictis modis contrahit moram & pœnam: tamen & alio modo contrahit, quia sine vlla diei appositione appellatur, vel litis conte. vel interpellatione contrahit moram. ff. de verb. ob. continuis. & l. stipulationes. §. fin. Item quodam speciali iure maior obligatus minori, vel ecclesiæ, vel fisco contrahit moram, & pœnam. C. in quibus causis non est ne. in inte. resti. in minorum. ff. de vsuris. cùm quidam. §. fiscus. Item quidam speciales casus sunt, vbi extraordinariè contrahitur mora & pœna. ff. de fideicom. li. cùm verò. §. apparet. C. de iure do. §. pe. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. rectissimè. & l. pen. ff. quod me cau. si cùm. quod si homo.

CAPVT IIII.

1 *An posit dominus propria authoritate expellere emphyteotam.*
2 *Emphyteosis semper durat quousq; authoritate iudicis rescindatur.*

POTVIT. (Emere). C. de iure emphy. l. vl. (vẽdere) donare autẽ potest domino nõ requisito. C. de fundo pat. l. 1. inst. locati. §. ideò. & fortè pignori obligari. ff. de pi. lex. ff. de pi. ac. tutor. §. vl. (Prohibentur) pacto quod interuenit inter emphyteotam, & dominum.
1 † Nisi celeri) vsque ad li. conte. ff. rem rat. hab. amplius. melius videtur quousque expellatur secundum eos, qui dicunt, licere domino expellere emphyteotã propria authoritate, & in casibus in quibus licet secundum nos, vel secundum illos, qui dicunt, quòd tantum authoritate iudicis faciendum est, quousque & antequam ad iudicium vocetur, vel antequam aliquod damnum dominus consequatur, ex eo quod emphyteota non soluit ff. si quis cau. & si post. & hoc probat litera sequens, non obstante quod ei vt canonem soluerit, non extitit nunciatum, quia si ex quo vocatus est ante li. conte. liceret sibi consulere, frustrà hoc dixisset, cùm plus sit eum in iudicium vocare quàm extra iudicium admonere.
2 † Sed quæres) nónne hoc ipso quod non soluit intra tempus statutum videtur recisa emphyteosis? Respondemus non, quousque patitur *a* conductorem tenere rem locatam, vnde et si postea accipit pensionem, refirmatur tacitè contractus, vel dic quod semper durat emphyteosis, quousque authoritate iudicis rescindatur. Item quærimus si post tempus quærat pensionem, & emphyteota deneget, an vlterius posit sibi celeri satisfactione prouidere? Respondemus non, nam cum antiquo iure & communi iure non licet vltra tempus præfixum soluere, imò res emphyteotica sibi auferebatur, licet hodie de gratia aliqua sit facta additio iuri communi, scilicet quod posit prouidere celeri satisfactione restringendũ est, nam qui exactus debitum nõ soluit, non potest dici, quòd sibi celeriter prouideat. Illum ergò *b* putamus sibi celeriter prouidere, quod est, vel in iudicio, vel extra iudicium statim, & sine vllo termino soluit, & multò fortius sibi prouidet celeriter, si antequam exigatur in iudicio, vel extra soluat. Alij exponũt celeri satisfactione, id est, quamcitò potuit. ff. ad Tertu. l. 2. §. confestim. Alij dicunt post biennium dandum modicum tempus: & interpretantur modicum respectu biennij. ff. de verb. signi. hæc adiectio. (Expelli) authoritate locatoris *c* vel tutius authoritate iudicis. C. de iure emphy. l. 2. (Interpellet). C. de iure emphy. l. 2.

a *Patitur. & sic in potestatẽ domini relinquitur rescindere vel nõ rescindere emphyteosim ob canonẽ nõ solutũ. Adde. P. de Anc. in cõsi. 141. col. 2. in prim. inci. super prædicto dubio.*

b *Illũ ergò. ad hoc dictũ vide Pe. de Ancha. in cons. 402. inci. quãdã ser. Antoni⁹. col. 3. versi. venio ad tertium.*

c *Authoritate locatoris. adde ꝙ hãc opi. tenet. Franc. Aret. in cõsi. 21. & in l. clã possidere. ff. de acqui. pos. & vide latißimè p Mader. in. l. 2. col. 3. cũ duabus sequẽti. hic alle. et vide Pet. de anch. in cõsi. 274. incip. ad declarationem.*

TITVLVS XIX.
DE RERVM PERMVTATIONE.

CAPVT I.

SI PRINCEPS. (Pragmatica).id est, confirmatione facta à principe cum causę cognitione, aliàs autem pragma dicitur causa pragmatica [a] scientia constitutio super causa aliqua promulgata. (Promulgata) supple & reliquæ solennitates iuris interuenerint.

[a] Pragmatica. quæ dicatur pragmatica sanctio. Adde gl. in. c. peruenit cẽtesima prima dist. & in l. iubemus nullam. C. de sacrosan. eccle. gl. in. c. dicite. 25. q. 2. do. in. c. omnes. 19. distin. & Ioan. de Imo. et Car. in cle. 2. de vita & honest. cler.

CAPVT II.

VT COMMVTATIONES. (Successor.) & etiam ab ipso faciente commutationem si sustineatur in administrationem. suprà, de reb. eccle. non alie. si quis pre. & nota. de elect. nosti.

CAPVT III.

MANCIPIA. (Conuenit) de honesto, si enim aliter fiat tenet. 12. q. 2. ecclesiasticis. (Ad humanos) id est, seculares (non decet) de honesto, vel de facili, id est, sine manifesta causa.

CAPVT IIII.

INIVSTVM. (Mancipio.) id est, collatione (fugitiuos) id est, qui fuerunt fugitiui, sed modò desierunt. 12. quæst. 2. fugitiui. & sic non est contrarium. C. ad. l. fal. de pla. in fuga debet tamen denunciari emptori vitium serui, ne redhibitioni subiaceat. ff. de contrahẽ emp. quod sæpè. §. si quis amico. (Est absurdum) de honesto, vel sine causa.

CAPVT V.

QVAESITVM. (Præbendarum.) quæ in diuersis ecclesiis sunt, vel etiã in eadem ecclesia, sed diuerso iure cẽsentur, puta, quia vni præbendæ aliquod speciale onus incumbit quod nõ incumbit alij, vel si sunt in eadem ecclesia diuersæ dignitates, vel diuersorum officiorum præbendæ, fortè, quia aliquæ deputatæ sunt cantoribus, aliæ alijs officiis, aliàs autem benè potest vnus canonicus vnam præbendam cum alio permutare, dummodò collatio præbendæ non pertineret ad inuestiturã alicuius: qa tunc videtur quod eius debet requiri consensus. Simoniæ). j. c. proxi. 1. q. 2. quã pio. benè potest dicere quòd ex quo non possim securè in mea ecclesia morari, vel proficere ibi diuersitatem linguæ, vel alia iusta de causa. Supplico vt de mea præbenda, vel ecclesia alij prouideatis, & mihi prouideatis in alia, credimus etiam quod possit ei dicere, & tali melius competeret mea ecclesia: & mihi sua. arg. sup. de præben. inter cætera. sed ipsis qui commutare debent hoc inter se pacisci, & tractare nõ licet.

CAPVT VI.

AD QVAESTIONES. (Habet) ad mensam suam deputatam, aliàs non liceret. suprà, de reb. eccle. non alie. c. 1. vel non solùm ecclesia erat maioris ecclesiæ: sed etiam possesiones. 16. q. 2. c. 1. & not. sup. de præben. de monachis. vel dic, quod permutatio potest fieri de ecclesijs non solùm ad mensam pertinentibus, sed etiam de alijs, in quibus quãtumcunque iuris habet, non enim prohibetur permutationem fieri iurium spiritualiũ inter se, vt hic dicit. (Ecclesijs) cum ecclesijs transibunt alia spiritualia, vt sunt decimæ & mortuaria. Misceantur) id est, separatim fiat contractus ecclesiarũ à cõtractu possesionum, vel hìc vult dicere, quod caueãt permutantes, ne occasione spiritualium iurium, de quibus plus habet vna eclesia, quàm alia plus, vel minus pecuniæ, vel alterius rei temporalis tribuant.

CAPVT VII.

CVM OLIM. (Commutassent.) & malè. sup. eo. quæsitum (Inficiabatur) sed postea fuit probatum alio modo, vt statim sequitur. (Resignauit) mẽtitur, vt statim sequitur: & per alias probationes cõstituit. (Constaret) fortè per testes. confessio enim contradicebat vt statim dixit. (Errorem) .s. permutationem.

CAPVT VIII.

CVM VNIVERSORVM. (Præbenda) hoc enim conuenerat inter eos, quod G. præbendam suam daret cuidam

dam consanguineo ipsius L.& L.præbendam suam daret G. (Consanguineo) qui etiam illicitè permutationis conscius & fauor erat. (De iure). s. eo.quęsitũ. (Simplicitati) hic enim de benignitate loquitur, secùs de iure. Amoto) resignauerat enim de causa, quæ non fuerat secuta, tamẽ iustius videtur, quòd L.qui fuerat deceptor priuaretur.sed & hoc iustum erat, licet enim G.esset puniendus, ex eo, quod simoniacè resignauerat, vel renũciauerat, renunciatio tamen non tenebat, quia simoniacè, sicut nec collatio beneficij simoniacè facta tenet.arg. 1.q.1.ordinationes. & quia ex causa renunciauit quæ non fuit secuta.

CAPVT IX.

EXHIBITA.(Ipse) capellanus.

TITVLVS XX.

DE FEVDIS.

CAPVT I.

INSINVATIONE. (Gageria) villæ vel possessiones. (Ecclesiæ). id est, episcopatus. (Recepisse) in causa pignoris(computandos) & est hoc fortè in odium feudorum, sicut inf. de vsuca. c.1. nam cùm non liceat res ecclesiæ alienare sine necessitate.12. q.2. necessitatem.& c.sine ex.& feuda de gratia cõcedantur, & contra ius facilis est eorũ reuocatio.arg.sup.de his quæ fi.à præla.sine con.ca.cùm apostolica.vel hìc vocat feudatarios rusticos,qui teneant aliquas possessiones, quarum ratione debent aliqua seruitia exhibere, & non excedant multũ fructus valorem seruitij, alioquin esset cõtra mandatum Dei, mutuum dantes etc. dic hanc decre. & consimiles loqui in eo casu,quando illicitè tenent.s.quia in feudo datæ fuerunt in casu illicito, sicut si decimæ in feudo darentur, quæ tamen sine scandalo recuperari non possunt: & hoc innuitur.inf.de vsur.c.1.

CAPVT II.

EX PARTE. (De nouo.) Hoc enim iuramẽtum intelligitur vt rem feudatariam cõstituat. (Alienare) & propter hoc debeat amittere feudũ. (Recuperare) de facto: quia de iure ipso facto cadit à feudo vel à iure feudi. (Concedas) in nullo enim casuũ prædictorũ erãt possessiones de mensa, vnde iuramento non astringebatur, quòd tantùm loquitur de possessionibus ad mensam pertinentibus. ar.sup.de rebus eccle.nõ alie.vt super possess.vbi not.

TITVLVS XXI.

DE PIGNORIBVS ET ALIIS CAVTIONIBUS.

CAPVT I.

NVLLVS PRESBYTER.(Librum) hìc prohibetur obligari propter honestatẽ, quia aliàs consecratus non est.calix autem certam recipit cõsecrationem, & ad minus cùm ibi confectum sit corpus & sanguis domini Iesu Christi,nõ debet à prophanis tangi, vestis etiam benedictionem recipit. arg. 12. q.2. aurũ. Necessitate.) no.necessitate imminente vasa & alia sacra obligari pignori. ar.inf.c.2. secundum legem. contrarium. C. de sacrosan. eccl. sancimus. ff. quæ res pig.obli.l.eam.ff.de pig.sed & quod.§.qui emp.arg.

CAPVT II.

LATOR. (Liber.) contra.sup.de iureiuran.ex rescripto.Solu.ibi.

CAPVT III.

EX PRAESENTIVM. (Pro sua).i.,ppria nõ ecclesię, creditor tamen hæc nesciebat, sed pro vtilitate ecclesiæ accipi credebat, & sic etiam cõtractus nomine ecclesiæ celebratur, aliàs enim res ecclesię obligatæ non essent, nec cogeretur aliquis pro earum liberatione soluere pretium. C. si res alie.pi. da.l.curator. C. quæ res pig. ob. poss.qui filios & ecclesia liberè petere potest. 10.q. 2. hoc ius.in ver. qui verò res. s. de rebus eccl. nõ alie.si quis vel hoc de facto recuperare nõ poterat, nisi pretium reddi faceret, si.sup. de rebus eccle. non alie. ad audientiam. Vel dic contractum factum nomine ecclesiæ,& seruata fuit forma, sed non constat fuisse conuersum in vtilitatem ipsius ecclesiæ, & quia non cogebatur ecclesia, nõ cogitur sacerdos. 10.q.2. hoc ius.& no. hìc quòd nõ solùm habet ecclesia rei vendicationem contra deceptionem, sed etiam

etiam actionem negotiorũ gestorum cõtra sacerdotem, qui malè administrauit. ff. de neg. gest. l. 3. §. vlt. 12. q. 2. si qua de rebus. & c. si quis quelibet. non solùm habet actionem contra sacerdotem administratorẽ, sed etiam contra hæredes.

Quod tamen intelligimus quando dolo & lata culpa aliquid gessit sacerdos, vel si quid ad eum peruenit, vel hæredes suos, aliàs enim hæredes non tenentur, nec de leui culpa. ff. de hęre. tuto. non ostẽdimus. C. de hære. tu. l. 1. & vlt. (Et ea) pignora (Ipsius) sacerdotis.

CAPVT IIII.

ILLO VOS. (Causam agebant enim H. & B. contra C. pig. actione. (Prædictæ G.) primò enim hic G. proposuit dum viuebat, & postea ea mortua, hoc ipsum proposuerũt hæredes eius. (Propositũ) tãquã exceptio perẽptoria post li. con. (Pignus) quia si pignus ex pacto non potest facere, quod dominium transeat in venditorẽ, vel quod non possit redimere. C. de pact. pi. l. vlt. (Ex duobus) no. ex plurib. pręsumptionib. iudicarij. sic. s. de emp. ad nostram. (Numerari) si enim vẽditor esset emptor, fructus faceret suos. (Emptorem). s. quod simulatè egerit contractũ sub specie venditionis, cùm in veritate ageretur, vt esset pignus, & plus valet quod agitur, quàm quod simulatè concipitur. C. plus valere quod agitur, quàm quod si. con. per totum. & ita fiat condẽnatio in pignoratitia actione in qua actũ est.

CAPVT V.

1 *Mulier in repetitione dotis quibus præferatur.*

EX LITERIS. (Distractio). Iustum est dummodò primò extractum esset debitũ vxoris, & omniũ aliorũ habentiũ hypothecas tacitas vel expressas. (Dicit) id est, petit in libello suo. 1 † Cum mulieribus) mulier in repetitione dotis, præfertur omnibus habentibus personales actiones, vel tacitas hypothecas. C. qui potio. in pig. ha. assiduis habẽtibus autẽ expressas non pręfertur. ar. eius quod dicitur in fisco, qui simile priuilegium habet. C. de priuile. fi. quamuis. ff. qui po. in pig. l. vlt. hoc autem priuilegiũ non habet mulier in reb. paraphernalibus. C. de pac. cõuen. l. vlti. nec in donationibus propter nuptias. C. qui po. in pig. ha. l. vlti. in his enim benè habet tacitas hypothecas, sed præfertur tantùm posterioribus creditoribus, & habentibus hypothecas, sed non prioribus.

CAPVT VI.

CVM CONTRA. (Quæstionem.) Petendo restitutionẽ pignoris, & intentando pignoratitiam actionẽ, hoc tamen nõ videtur, cùm pignoratitia actio sit personalis, & non detur in rem. (Annullassent) repete quod diximus suprà, de iureiuran. ad nostram. 1.

CAPVT VII.

1 *Debitor non debet expectare, vt creditor petat, sed ire debet ad locum vbi creditor habitat, ibiq́ se offerre.*

Periurus non est, qui credit pecuniam esse solutam creditori per eius nuncium, secùs si scit pecuniam non esse solutam, & tamen citò non solueret.

SIGNIFICANTE. (Commissoriæ). C. de pac. pig. l. 1. & 2. quia non obstante pacto tali. s. quod res pignorata propria sit creditoris, vel q vlterius nõ reddatur pignus debitori, poterit agere pignoratitia actiõe, ad recuperãdũ pignus, sed iuramentũ benè obstaret sibi, si in culpa fuisset. (Nunciũ) not. malitiã procuratoris non obesse domino, dummodò in culpa eligendi nõ fuerit. ff. commodati. argentum. C. qui pe. tut. vel cu. à maioribus.

1 † Remiserit) quicunque enim aliquid alicui debet, non debet expectare quòd is cui debetur illud petat, sed debitor debet ire ad locum, vbi creditor habet domicilium, & ibi sibi offerre, & si non est ibi, coram iudice loci hoc protestetur. argumentum hìc. C. de vsuris. si creditricis. C. de so. ob. & idem est dicendum, quando aliquis promisit alicui facere cessionem actione vel renunciationem. argu. suprà, de offi. or. pasto. §. fi. Captione) nam licet permissionem nũcij excusetur, quòd non incurrerit periurium, quia credebat solutam esse pecuniam creditori, non tamen excusaretur, si citò non solueret, postquam sciuit pecuniam non solutam, quia adhuc durat debitum & vinculum iuramenti, quia licet ex pacto non teneretur, quin posset recuperare pignus, ex iuramen-

iuramento autem sic obligatus est, vt vlterius petere non posset, nisi prædictis excusationibus defenderetur. (Cogatis) hoc est, de iure sine aliqua dispensatione.

CAPVT VIII.

CVM CONSTET. (Mulierem.) Ista I. habuerat filiũ & filiam nomine M. de primo matrimonio, quæ ad secũda vota conuolauit, mortuo aũt filio successit ista cum sorore defuncti in viriles portiones, sed in omnibus, quæ ad filium nomine defuncti prouenerũt à patre non habebat I. mulier, nisi vsumfructũ in donatione propter nuptias. Authent. de nup. §. huic nos. §. & quoniam mulier. sed M. habebit proprietatem tãquam heres proximior ab intestato, & ideò ipsi caueri debet, vt sequitur, potest etiam poni casus, quando vsusfructus erat relictus I. mulieri & proprietas. Itẽ potest poni, quãdo in iudicio communi diuidundo, vel familiæ. ercis. vni erat adiudicatus vsusfructus, & alij proprietas, sed primo dictum magis placet. (Mulierem) sororẽ. defuncti filij. (Salua). ff. de vsuf. l. 1. (Pecuniam). ff. de rebus quæ vsu. con. per totum. insti. de vsufr. §. 1. & 2.

TITVLVS XXII.

DE FIDEIVSSORIBVS.

CAPVT I.

CLERICVS. (Inseruiens) hoc verbum frequentiam & assiduitatẽ notat, vel dic, quòd nec semel fideiubere debet, nisi in necessitate, si tamẽ fideiubeat tenet. ỹ. c. proxi. 11. q. 1. te quidẽ. sed peccat & punitur & frequenter vt hîc.

CAPVT II.

PERVENIT. (Transcripta) quæ tamen ad probationem non sufficiunt: vt suprà, de fide instru. c. 1. & hoc satis colligitur ex eo, quod sequitur, si ex confessione etc. nisi enim transcripta facta essent cum ea solennitate quæ est notata. suprà, de testib. Albericus. non faciunt fidem. Reditibus). C. quæ res pig. ob. po. l. spem. & vlti. contra solu. non possunt obligari speciali conuentione, sed à iudice pro debito canonici & ex causa iudicati possunt obligari & addici. C. de excep. rei iud. stipendia. C. de pri. mi. l. 1. ff. de rebus eo. qui sub tu. vel cu. magis. §. non passim. & ex eadem causa possunt interdici stipendia. ff. de reg. iu. commodis prædiorum. (Suspendatis) nam licet ad hoc non agatur, si tamen ipsis defendentibus conuicti fuerint de aliquo crimine, tam ordinarius, quàm delegatus eos punire poterit, maximè a cùm sit notorium in iure, & infamia inde orta sufficiat ad suspẽsionem eius. 2. q. 5. presbyter si. secùs autẽ esset, & si non esset in iudicio, & tunc probaretur aliquod crimen contra eum. sup. de ord. cog. cùm dilectus.

a Maximè. hic dicta Inn. intellige tu & declara vt per. d. de sancto Gemi. in c. in primis colum. 6. in prin. 2. q. 1.

CAPVT III.

Fideiussor in quatuor casibus potest agere cõtra principalem debitorem.

CONSTITVTVS. (Soluat) hoc habet locum in quatuor casibus. Primus est, si reus dilapidat bona sua. Secundus, si fideiussor cõdemnatus est creditori. Tertius, si ex pacto hoc conuenit à principio. C. mand. si pro ea. Quartus, si diu stetit in obligatione. ff. manda. Lucius Titius ar. ff. manda. si mãdato. §. quoties. ff. cõmo. si vt certo. ỹ. c. vlti. (Ille) cancellarius. Satisdatione) hæc cautio non est necessaria, cùm sufficiat sola citatio, & si nõ se præsentauerit, procedi possit ad testium receptionem. sup. de testi. cap. 1. hîc autem ideò petita fuit cautio, quia præsumebat pœna, quod cãcellarius malitiosè vellet fatigare aduersarium in mittendo Bononiam pro testibus recipiendis, vt autem cesset ab hoc grauamine, vult quod etiam ipse suum nuncium mittere compellatur. (Significent). sup. de testi. causam. suprà, de proba. licet. Not. eum qui refert negotium non solùm debere referre, quanta sit fides adhibenda testibus, sed etiam instrumentis.

CAPVT IIII.

1 *Debet is, qui mutuum, vel quemcunq; alium contractum cum procuratore inijt diligenter mandati tenorem animaduertere.*

2 *Pocurator habens generalem administrationem omnium bonorum domini, an possit obligare dominum.*

Procu-

2 *Procurator accipiendo mutuum an & quando obligat dominum, & quid iuris de institore. & num. 3.*
3 *An sit facienda vis, si dominus dicat, præficio talem, vel instituo tali negotiationi, an dicat facio procuratorem meum talem in tali negotiatione.*
Institor vnde dicatur.
4 *Quot modis res aliqua in ecclesiæ vtilitatem conuerti dicatur.*

QVOD QVIBVSDAM. (Religiosis) locis (Ad vniuersos) religiosos. (Cõmuni) 1 † si vltra id, quod capitulum sibi mutuandum mandauit, quando aliquis contrahit mutuum, vel quem cunque alium cõtractum inijt cum procuratore, debet diligenter inspicere tenorem mandati. ff. man. diligenter. inf. de priui. porrò. quia si illũ excessit nõ tenetur dominus, nisi inquantum probaret versum in vtilitatẽ domini, vt hîc, nisi illud quod facit vltra mâdatũ ex necessitate cõsecutiuũ sit mandato: vt est cautio, de euictio. & similia, ad quę benè procurator obligat dominũ: vt. ff. de act. emp. l. Iulius. §. si procurator. ff. de procur. qui proprio. & l. procurator. sed semper caueat iste procurator, qui adhuc mandatum non habet, ne pecuniam mutuam accipiat, quia in ea nunquam dominum obligat. C. quod cum eo. l. fin. Nec obligare potest pignus. ff. quòd iussu. l. antepe. † Si autem aliquis pręlatus constituat aliquem procuratorem ad procurandum aliquam villam, vel aliquam præbendam, si dat sibi liberam administrationem, in ea videtur mihi quod potest agere nomine eius pro vtilitatibus villæ, vel prębendę, & potest locare & permutare res illius villæ, vel præbendæ, & potest ei solui debitum, quod eis debetur & pacisci. ff. de pac. rescriptum. §. fi. & tribus. ll. seq. ff. de procu. procurator cui. & l. seq. & C. quod cum eo. si liberam. ff. de rei ven. si quis hac. §. fi. & hac ratione videtur quibusdam, quòd etiam possit mutuum contrahere, sic tamen quod non obliget personam domini, a sed res tantùm a villæ vel præbendæ, quas admistrandas recepit.

a *Sed res tãtũ. Adde quod idẽ tenet Pe. de Anch. in cõsi. 332. incip. pro clariori decisione. col. 2. circa finem.*

2 † Si autem haberet generalem administrationem omnium bonorum domini, tunc fortè posset obligare dominum. arg. prædictaru m. ll. ff. de procu. generali. & de pac. rescriptum. & tribus. ll. seq. & hoc ex eo maximè probatur, quia talis procurator potest facere institorem, & ex contractu cum tali institore habito obligabitur, & procurator generalis qui instituit & dominus. ff. de insti. cuicunque. §. fi. & l. seq. ex quo sequitur quod multò fortius ipse procurator generalis dominum obligabit, etiam mutuam pecuniam accipiẽdo: ciuitas tamen, vel ecclesia nunquam in mutuo obligatur, nisi versum sit in vtilitatem ciuitatis, vel ecclesiæ. ff. si cer. pe. ciuitas. secùs tamen est in priuato, vt nota. in summa. C. si cer. pet. §. vbi autem accipit mutuum, si autem non habeat liberam administrationẽ, nec speciale mandatum ad prædicta non potest ea facere. ff. de procu. mandato generali. ignoratis. & l. procurator tutorum. ff. de offi. procurator. cesa. l. 1. §. 1. C. de procuratoribus. procuratorem. ff. de peculio. quod peculij. Videtur tamen, quod huic etiam non libero solui debent pensiones, & alij reditus villæ & præbendæ, & quòd ipsos possit alienare. arg. ff. de procur. procurator to. arg. C. de admi. tu. lex. quæ.

Hæc autem habent locum in procuratoribus ad aliqua procuranda, & non habent locum in institoribus vel procuratoribus negotiationum, in eis enim videtur, quòd si quis alicui mandasset quod pannos causa negotiationis ei emeret, quòd licitè posset accipere pecuniam pro his perficiendis, & dominum obligat institoria. ff. ad mace. sed si filius. §. interdictum. ff. de insti. cuicunque in prin. & §. non tamen omnes. & in omnibus. §. eiusdem. l. nec est vis, vtrum de multis rebus mandauerit dominus, vt tunc habeat locum directa, insti. ff. de insti. cuicunque. §. 1. nam ibi in plurali tãtùm loquitur, scilicet agris colendis, mercaturis faciendis. Si autem de vna re tantùm mandet, & tũc datur vtilis insti. de insti. in eum. 1. respon. & . §. 1. & C. de exer. l. 3. & l. si mutuã. & C. si cert. pet. l. eum qui.

3 † Item non videtur esse vis, vtrum dicat dominus præficio talem, vel instituo tali negotiationi, an dicat facio talem procuratorem meum in tali negotiatione, nam ex cõtractu talis procuratoris, qui est ad negotiationes, vel ad certum quid, si enim est procurator ad pecunias recipiendas, datur vtilis insti. contra dominium. ff. de insti. in eum. Sed contra. ff. de insti. cuicunq;. §. sed cum & fullo. Sol. ibi loquitur de procuratore, qui nullã habet potestatem negotiãdi in rebus domini, sed tantùm discipulos regere debebat, & necessaria eis ministrare. Ex contractu enim cum tali habito, non quæritur insti.

insti. quæ non quæritur, nisi quando aliquis sit institor, vel procurator ad negotiandum pro vtilitate quæstu domini, & nō loquitur de procuratore, qui instituitur ad colligendos reditus, & faciendum coli terrā, hîc enim nulla est negotiatio quæstuaria, & ideò non datur insti. ff. de insti. sicut villicus. posset tamen aliquando dari neg. gef. Item licet dixerim quod aliquando potest contrahere mutuum institor: tamen diligenter caueat sibi ille, qui mutuat, quam autem cautelam debet habere collige. ff. de exerci. l. 1. §. non autem ex communi causa. & l. fi. in cautela enim huiusmodi, æquiparo exercitoriā & inst. licet aliqui aliter dicant.

☞ † Ex his autem legibus sic distinguitur, quia si præpositus alicui rei vt institor vel exercitor contrahat in rem quæ ei nominatim est permissa, semper præpositores tenentur insti. vel exer. nec attenditur, an sit conuersum in rem, vel non. si autem contrahatur in rem, quæ tacitè est sibi commissa, si id quod accipit, vel in quo contrahit vertitur in rem domini, idem est, sed si non vertitur in rem domini, tunc locum habet l. fi. ff. de exe. vbi dicitur, creditorem scire debere, se cōtrahere in eam causam, quæ tacitè est ei permissa, & quòd non credat plus quàm est ei necessarium, & quòd res ibi posit comparari, nec sufficit sola assertio præpositi dicentis, quòd in causam necessariam accipit, imò eo sciente, debet subesse causa. Quid autem sibi tacitè cōmittatur in summa. de exer. no.

a Dicitur autem institor[a] ab insto, quia præstat vel præficitur negotiationi vel negotio etiam singulari. ff. de insti. l. 2. & l. cuicunque. in prin. vbi habes, quòd institor dicitur etiam, qui ædificio prępositur, & insulanus hic hoc nomine continetur, & de institore videtur, quòd si pro ædificio accipit mutuum, quòd benè obligat dominum. ff. de insti. certum. §. non tamen omne. sed si tantùm esset institutus procurator, non institor ad ædificium, tunc videtur, quòd posit accipere mutuum pro ædificio, sed de sua pecunia, vel domini facere debet. C. quòd cum eo. l. fi. Sed contra de insti. meum. C. de exer. simu. Sol. illæ. ll. loquuntur, quòd procurator obligat dominum de mutuo, quando ei specialiter mandatum est, quòd mutuet, & hoc ipsum dicit. l. præal. C. quòd cum eo. l. fi. in prin. sed si non esset mandatū sibi specialiter, tunc non posset dominū institor obligare, nisi esset procurator & institor. ff. de insti. cuicunque. §. sed si fullo. ff. quòd cum eo. l. fi. hæc materia licet sit legalis, tamen multum necessaria est clericis, qui suis negotijs multos præponunt, ex dolo autem extra officium suum commisso, non tenetur dominus, sed in officio sibi commisso delinquat in contractu, tenetur dominus. ff. de tri. sed si seruus. & duabus. ll. se. nisi quam citò sciuit purgauerit. C. de erog. mi. an. l. fi. C. de hære. quicunque. suprà, vt lit. non contest. accedens. sicut ex dolo defuncti tenetur hæres, si in contractu admittatur. ff. depo. si hominem. §. datur. In vtilitatem.)

Sed contra. quia intra summam communi prouidentia constitutus, siue suprà mutuatus fuerit non tenetur ecclesia, nisi conuersa sit in ipsius vtilitatem. 10. q. 2. hoc ius. §. is. cùm. & insuper quantumcūque recepit, si conuersa est in vtilitatem
4 ecclesię, semper tenetur, vt hîc. † Sol. duobus modis dicitur conuerti in vtilitatem ecclesiæ. Primò id tantùm quòd conuertitur in rem ecclesiæ, & in posterum duraturam, puta emptionem alicuius rei ædificium & consimilia, & sic accipitur hîc. &c. ff. de impen. in re. do. fa. l. 1. & 3. & qu[illegible] per totum, dicitur & alio modo cōuerti in vtilitatem ecclesiæ, etiam id, quod non accipitur ad perpetuam vtilitatem, sed temporalem, puta primò colendis agris & domibus non necessarijs, aliàs tamen vilibus faciendis & magnificè & vtiliter, sed tamen ecclesia non sufficit ad tantas expensas facere, & ideò hoc inspecto, non est verè hîc vtilitas, & idem in alimentis monachorum, quos voluit parcè viuere, sed ipse multa expendit, quæ vtilia fuerunt, sed tamen nimis grauabatur, & ipsi paucioribus poterant esse contenti, licet cum difficultate, & sic accipitur. ff. de rei ven. si fund. &. ff. de pe. hęre. si à domino. §. vl. & l. seq. quādo ergò fit hæc prouisio, quòd accipiant vsque ad certam summam, poterit obligare & accipere etiam pro temporalibus, & non perpetuis vtilitatibus, sed vltra non pro temporalibus, sed perpetuis semper tenebitur. Item si vsque ad summam prætaxatam mutuū acceperit & conuersum sit in vtilitatem ecclesię etiam si post perierit, tamen tenetur ecclesia, nisi autem vltra summam prætaxatam acceperit, licet conuertatur in vtilitatē ecclesiæ, nisi perduceret nō tenetur sic. ff. de transact. cùm hi. §. si quis de ali. sed

a Institor qs dicatur. institor vide etiam per Abb. in suo consi. 16. col. 1. in primo vol. & adde quod si institor alicuius scripsit alteri mercatori qualiter apud mēsam domini sui habebat mille, an officio institoris finito, ipse institor, vel dominus sit conueniēdus vide Soci. in consi. 154. col. 4. versi. octauus casus et de materia. vide etiam per Alex. in cōsil. 44. per totum in secundo libro.

hoc non placet aliquibus, quia in casu proximo æquè competit actio, sicut si duraret versum. ff. de neg. gest. siue.

Sed alij dicunt, quòd quantumcunque sit versum vsq; ad prætaxatam summam competit actio neg. ge. si contemplatione ecclesiæ mutuauit, sed vltra summam nõ habet actionem, nisi duret versum. C. de neg. ge. l. vl. quia videtur prohibere vltra prætaxatam summam, sed hoc non videtur pati hæc litera, cùm etiam velit, quòd si vltra summam sit mutuatum, & sit versum in vtilitatem ecclesiæ, quòd ad illum teneatur ecclesia, probatur etiam hoc ipsum, ea ratione, quia ex quo pecunia mea cõuersa est in vtilitatem ecclesiæ, & si aliàs ius non sit, tamẽ æquum est pecuniã mihi restitui. ff. si cer. pe. si me. sed certè hæc vera sunt, vbi durat versum, vel vbi nõ durat [a], dummodò certa summa nõ esset prætaxata, sed vbi certa summa est prætaxata, videtur vltra summã prætaxatam ꝓhibere, & ideò tunc non habet locũ actio neg. ge. C. de neg. ge. l. fi. posset tamen dici eũ videri donasse, sed hanc prẹsumptionem donationis aufert, quia expressè dicit se velle recuperare pecuniam suam, vsq; ad summam autem prætaxatam certũ est quòd tenetur monasterium certi conditione, ar. ff. si cer. pet. ciuitas. Item potest dici, quòd sicut seruus contrahendo mutuum obligat dominum ex mutuo, sic & monachus, & etiam fortè clericus.

a Vel vbi non durat. Adde quod hoc dictum Innoc. refert & sequitur Cardi. in consi. 71. inci. feriatim super singu. col. 4. vers. quartum principale.

CAPVT V.

EVM PRO QVO. (Si diu). ff. mand. Lucius. (dissipare). C. mandati. si pro ea.

TITVLVS XXIII.

DE SOLVTIONIBVS.

CAPVT I.

AD HOC. (Prædecessoris) 12. q. 5. quia lex. (Hæres). 16. q. 6. illud. (Necessitate). si versa sint in vtilitatem ecclesiæ.

CAPVT II.

SI QVORVNDAM. (Obligari) alienis debitis, nam pro suis debitis liceret dare literas & sigilla. (Suspensum) hanc absolutionem non seruat sibi Papa, & ideò cuilibet episcopo licet. argum. infrà, de sen. excom. nuper.

CAPVT III.

EDOARDVS. (Relaxetis.) Videtur quòd hoc locum habet, siue ex contractu, siue ex maleficio conueniatur, egenus ad interesse alicui reddendum tantùm, si verò non agitur ad interesse tantùm, sed ad pœnam, & interesse, vt est in furto, tunc si placet actori, quod est ibi, benè poterit computari in pœnam corporalem, ar. 12. q. 2. fraternitas. sed pro puro interesse non subijcitur pœnitentiæ, sed reseruabitur res habenda tempore prosperioris fortunæ. Si autem conueniatur quis actione iniuriarum, quæ est tantùm ad vindictam, vel etiam si aliàs conueniatur criminaliter, vbi debet quis condemnari pecunialiter, fiat commutatio pœnæ etiam inuitis actoribus. ff. de pœ. l. 1. inf. de sen. excommu. et famæ. Alij tamen dicunt, quòd hæc commutatio locum habet tantùm, vbi pœnæ applicantur fisco, quod est semper, nisi in casibus exceptis, sed vbi applicantur certis personis, non fit commutatio eis inuitis.

CAPVT IIII.

IS QVI. (Indebitam). ff. de probat. cùm de indebito, etc.

TITVLVS XXIIII.

DE DONATIONIBVS.

CAPVT I.

PRVDENTES.

FRATERNITATEM. (Deteriorem) hanc regulam intelligo, cùm agitur de dãno vitando, non de lucro captando. C de acqui. pos. l. vlt. tamen in modicum potest facere deteriorem: vt in c. proxi. & 12. q. 2. terrulas. & in hoc differt à procuratore, quod etiam ali-

aliquantulum procurator donare non potest. ff. de procura. & per procuratorem totum, in omittendo autem facit conditionem deteriorem etiam in multo. 16. q. 3. placuit. suprà, de præscri. c. 1. (Legitimè reuocare.) dic vt no. suprà, de elec. nosti.

CAPVT II.

CAETERVM. (Quātitas). quia & si consuetudo esset, non teneret in magna quantitate, cùm esset onerosa ecclesijs. suprà, de consue. cap. 1. Ratum) & si tot faceret quæ læsionem inducerent ecclesiæ, reuocarentur vltimæ tantùm, per quas læditur ecclesia. infrà, eo. apostolicæ. 12. q. 2. si quos. C. de do. si quis. argum. tamen quod totum reuocaretur. ff. de iurepa. si libertus.

CAPVT III.

CONSVLTATIONIBVS. (Fiant.) Puta, quia eis datur in beneficium. (Priuatis.) idest clericis (Momenti) etiam postquam vacauerint (Fiant) etiam viuentibus personis earum, puta, quia eis deberentur in perpetuum (authoritate) & cum alijs solennitatibus. Inno.

CAPVT IIII.

PER TVAS. (Modios.) non designando in aliquo certo loco, hos quatuor modios, sed simpliciter eos de quatuor modijs inuestiuit, per quā inuestituram, nec meliores, nec deteriores quatuor modios, sed mediocres dari cogi debebat. Successor autem duos modios tantùm assignauit, & de eis ipsos inuestiuit, cùm crederent quatuor esse, nec erat certus terminus assignatus mensurationi, & quod infrà, eundem renunciaret de quantitate, nam tunc secùs esset. ff. de contrahen. empt. si qui fundum.) Quatuor). id est, ac si quatuor essent modij.

CAPVT V.

CVM DILEC. (In forestā) propter venationes. (Ad sententiam) egerat enim monasterium interdicto vti possidetis, contra Alanum, vt ab ipsorum molestatione desisteret, super qua petitione cùm esset lis contestata, & testes producti, ac plenè de causa liqueret, mandat dominus Papa sentētiam ferri sic. Donationem) duplicis generis donationes, & diuersarum rerum continebantur in instrumento. Prima donatio erat pura, secunda cum pensione & determinatione tali. s. quòd posit illam donationem commutare, vel reuocare, & ad hanc vltimam donationem refertur clausula de foresta, quæ fortè erat quod liceret ei venari in rebus donatis, vel in forestam dirigere. arg. contra. suprà, de appel. secundo. ff. de leg. 3. si quis. in prin. de le. 1. talis. §. vlt. & l. seq. sed hoc ideò est, quia in donatione est plenissima interpretatio facienda vt hîc. (Plena). vt ff. de ver. ob. in conuentionalibus. C. quæres pig. ob. l. vlti. ff. si cer. pe. l. 3. (Plenior). ff. de reg. iu. in testamentis. ff. de iu. & fac. igno. l. 3. Beneficijs). id est priuilegijs. & intellige, si alij non fit enorme præiudicium. C. de preci. impe. offe. quoties. ff. de admi. tu. impuberi. suprà de rescrip. sedes. Item priuilegia, quæ tangunt iura concedentium, largè interpretamur: vt hîc. 16. qō. 1. c. 1. quæ autem iura aliorum tangunt, strictè. suprà, de vsu pal. ex tuarum. non tamen calumniosè. infrà, de priuil. in his. & no. suprà, de translat. prælat. vel eccle. cap. vlt.

CAPVT VI.

1 *Cùm archipresbytero conceditur ecclesia quæ sit intra fines sui archipresbyteratus quid intelligatur concessum.*
2 *Item quid si Papa eximit ecclesiam ab episcopo vt det eam abbati qualiter subiecta intelligatur, quo ad iuris. & quid de oblationibus & mortuarijs in nu. 3.*
5 *Prouentus nomine quid comprehendatur.*
8 *Exemptio quo casu non dicatur valere. & in nu. 6. & 7.*

1 PASTORALIS. † (Religiosis) secùs si cōcedat ecclesiam alicui archipresbytero, quæ sit intra fines sui presbyteratus, nam tūc nō intelligimus, quod concedat ei fructus, vel prouētus suos temporales, sed quòd sibi sit subiecta tanquam archipresbytero, & idem si concedat archidi. ecclesiam, vbi non habet iura archidiaconus, quia tunc ea concedere intelligitur. Ratio diuersitatis est, quod cùm abbates nihil habeant certi iuris in ecclesijs suis, vt aliquid eis concedere videatur, locum habet quod hîc dicitur. Item credimus. s. quod hic dicitur etiam si donet monasterio exempto, vel episcopo alieno. 16. q. 5. c. 1. nisi fortè monasterium esset exemptum, cum capellis habitis & habendis, quia tunc vi-

detur dare, vel donare ecclesiam, vt sit exempta: tamen episcopus suos prouent⁹ temporales dare nõ intelligitur, hoc ideò dicimus, quia ex personis dantium, & eorum quæ dantur, debemus cognoscere quid dari intelligatur, vt hîc colligitur, hoc quod dicit decr. hæc locum habet, cũ episcopus dat monasterijs ecclesias habentes, vel non habentes parochias, & idem videtur, si Papa suam capellam, quæ capitulum non habet, dat monasterio.

2 † Sed si eximit aliquam ecclesiam ab episcopo, vt det eam abbati, siue in ea prius abbas iuspatronatus haberet siue nihil, tunc illa suberit abbati, quo ad legẽ dioce. & quo ad legẽ iurisdictionis, quia ex quo eam eximit vt eam det abbati vtrãque legem transtulisse videtur in abbatem, cùm Papa ipsum exemerit, & cupiditas Papæ videretur, si aliquid sibi retineret, arg. C. de bon. vac. si quando.

Et est hoc verum, si ecclesia donata nõ habet populum, sed si habet populum, tunc eodem modo ecclesia cum clericis suberit abbati, quo ad vtrãq; legem, quia solus abbas super eam, & eos exercebit iurisdictionem hoc saluo, quòd in grauioribus requiret Papam. s. de offic. archi. ad hoc ipse enim instituet rectorem in ipsa ecclesia, & sic de alijs, quæ ad legem iurisdictionis pertinent, sed & legẽ etiã dioce. habebit in ea, quia si qua aliunde ei obuenerint, quàm à Papa de illis habebit canonicam portionem, & sic etiam de mortuarijs, & aliũde venientibus, sed cùm prædicta exemptio sit restringẽda quantum ad episcopum, à quo eximitur, non intelligo populum exemptum, & ideò quantum ad populum, debet episcopo de lege dioc. respondere. s. quia curam populi ab eo retinet sine examinatione tamen, sed tamẽ benè poterit cõtra eũ excipere, & accusare corã abbate, & de cura ei⁹ respõdebit epo.

3 † Item de oblationib⁹ & mortuarijs, quę illi ecclesiæ à populo obueniẽt, respondebit episcopo, arg. j. de priuil. ex ore. & idẽ dicimus de lege iurisdictionis, qa si quas causas populi tractabat, ad episcopum appellabitur (q. suum) qui enim concedit ecclesiã, ius q. in ea habet cõcedere videtur. ff. de cõtrah. emp. qa tabernas. ff. de leg. 1. si domus. & l. vl. ff. de vsu. & habi. si ita. ff. de le. 2. in eius. §. pe. ar. cõtr. (Temporaliter) Pura tertiã, vel quartã partẽ fructuũ, possessionũ, non decimarũ, vel fortè, quia de possessionib⁹ aliquẽ annuum reditũ præstabat, & si talẽ partẽ nõ habet in temporalibus, videtur concedere ꝓuentus spiritualium, puta quartã decimarum & oblationũ & similia, scilicet spiritualiũ redit⁹. 10. q. 1. antiquos. 12. q. 2. vulterana. (Portio conuertatur) & non institutio, etc. cõsimilia, quæ institutio benè intelligeretur cõcessa, si diceret eps, concedimus tibi ecclesiã pleno iure. 16. q. 2. c. 1. ar. ff. ꝓ socio. l. 3. §. 1. & l. cùm societas. 1. q. 1. sunt nonnulli. (Nullam) certã, quia cathedraticum datur in signum subiectionis in spiritualibus & iurisdictionis spiritualis, & ideò cùm illam remittere non intelligantur per consequens, nec cathedraticum.

4 † Prouentus) puta moderatũ auxiliũ. j. de cẽsi. cũ apostol⁹. §. ꝓhibemus. & quę de mulctis, vel iuridictione proueniunt, nã nomine prouentus, omnia comprehẽdit. ff. de vsufr. leg. à criminib⁹ autẽ abstineat, & epo dimittat. 16. q. 7. visis. in fi. vel vt dictum est, conferre intelligitur quartã decimarũ, & alios spiritualium reditus non iurisdictionẽ, nec ea quæ ex iurisdictione proueniũt, vel is est sensus, quòd si eps nullos habet reditus in tẽporalibus, qa tũc intendit cõcedere religiosis, q. omnes redit⁹ ecclesiæ concessę eis approprientur sibi.

5 † Sed oppones si hoc fiat, ergò ecclesia concessa est in grãgica, & sic nec etiã cathedraticũ habebit ibi eps, sed respondẽt, licet approprient ibi redit⁹ sufluos, non tamen ecclesia debet absq; clericis remanere. vt no. s. de præ. in Lateranensi. & no. quia cùm eps dat ecclesiã, aliquãdo intelligitur dare temporalia, id est reditus ratione tẽporaliũ debitos, quos in ea habet, aliquãdo alias obuentiones, vt hîc, aliquãdo dat institutionẽ cũ pleno iure. 16. q. 2. c. 1. aliquãdo omnem ꝓuentũ tẽporalem ex quacunq; causa ꝓuenientẽ. j. de censi. cũ venerabilis. sed dando priuilegium exemptionis nõ eximit à iurisdictiõe sua ecclesiam, cui dar priuilegium vt prædictis iurib⁹ ꝓbat. ar. ff. de offi. præ. legatus. Et dicũt quidã, quòd non valet talis exemptio, nisi dicat, in quibus eximit, sicut quòd non soluat moderatum auxilium, & in illo valet exemptio, & sic de alijs contra. infrà, de reli. do. constitutus. sed dic vt ibi no.

6 † Sed melius videtur, quod si generalis fiat exemptio de omnibus temporalibus, quòd valet. j. de cẽsi. cũ venerabilis. & idẽ fortè in spiritualibus, quæ remitti possunt, superior ergò tamen eximet nõ tantũ sol⁹ Papa, sed & archieps, & eps, ar. j. de exces. prælat. sicut. 16. q. 1. & temporis qualitas, dũmodò cum solennitate debita faciat: vt no.

no. suprà. vt eccle. bene. si di. con. vt nostrum. in fi. & si episcopus eximat aliquã ecclesiam abbati, vel archiepiscopo, vel alij prælato, intelligitur in totum exempta cum clericis & laicis, & soli episcopo subest, vel illi cui traditur.

Et hoc est verum in iure parochiali, secùs autem dicerem⁹ in iure episcopali, nã licet ecclesia quæ datur religiosis à iure episcopali sit exempta per Papam, non tamen populus erit exemptus: vt no. ĩ. de priui. recepimus.

7 † Et est ea fortè ratio, quia esset grande periculum, si episcopus non posset ministrare populo sacramenta, quia abbas, vel alius prælatus ipsius ecclesiæ exemptæ nõ potest, vt consecrare altaria, et consimilia, imò plus videtur, quod etiam si episcopus aliquam ecclesiam eximat, non videtur illam à se exemisse, vnde fortè videtur, quòd si Papa daret ecclesiam alicui alij episcopo, quod tunc etiam populus videretur exemptus, quia episcopalia iura posset recipere ab episcopo, cui datur. (Cathedraticum) idem in correctione etiam si pleno iure concessisset ecclesiam. 16. q. 2. visis. idem in procuratore & iurisdictione & visitatione. ĩ. de censi. cùm venerabilis. etiã si pleno iure concessisset. (Consensus) & sine eo non valet, si autem collationes beneficiorum fierent de consuetudine, valerent sine consensu capituli. suprà, de his quæ fi. à prælat. sine cõsensu ca. c. ea noscitur.

CAPVT VIII.

1 *Interdictum an ex diuersis causis proponatur.*
2 *Ecclesiam vnam alij subijcere, ad episcopum pertinet.*
3 *An audiatur turpitudinem suam allegans.*
4 *Locus aliquis non potest fieri facer absq; authoritate episcopi.*

INTER DILECTOS. (Hospitali) sancti Alutij. (hospitalarij) sancti sepul-
1 chri. † (Dissimilibus) quod licitè fit, quia primò egerũt interdicto vti possidetis, & postea interdicto de recuperanda possessione. ff. de acqui. pos. naturaliter. §. nihil. & eadem res vno interdicto, sicut vna actione ex diuersis causis, puta turbationibus, vel deiectionibus petitur. C. de pe. hære. hæreditas. ff. de excep. rei iu. cùm quæritur. nam & cũ etiam interdicta personalia sunt, & ex diuersis causis proponitur idem interdictũ. VERBI GRATIA: Ago interdicto vnde vi, quia deiecit, & iterum si primò succubuit, quia deiecit mandauit, & iterum, quia ratum habuit. suprà, de rest. spo. sæpè. & c. cùm ad sedem. (Patroni) quia patroni consentiebant quod suum esset ius patronatus concedere videbatur. arg. sup. c. proxi. (Hospitalis) sancti Alutij. (Commiserunt) sic. ff. quod cuiusq; vni. item eorum. §. 1. (Assignationem) id est, contractum donationis, vel concessionis perficerent, vel cùm iam factus esset contractus, quòd possessionem reciperent, quæ omnia possunt per procuratorem fieri. suprà, de præben. accedens. suprà, de præscrip. si diligenti.

2 † Receperunt) hæc subiectio licet non tenuerit de iure, quia ad episcopum pertinet hoc, scilicet subijcere vnam ecclesiam alij. sup. de sup. neg. præla. sicut. sup. de exces. præla. sicut suprà. de consuetu. c. cũ dilectus. tamen eis obest, ne contrauenire possint: sic suprà, de renunc. quòd in dubijs. 12. q. 5. si quis episcopus. Et sic non est contra. sup. de his quæ vi me. ve causa fi. cùm dilectus. hæc solu. non valet, quia secundum hoc non adiudicasset hospitale, cum suis pertinentijs, sed tantùm facultatem contradicendi aduersarijs abstulisset, vel eis tantùm silentium imposuisset. Sed potest responderi, hoc ideò factum est, quia possidebant. Alij dicunt, quòd & subiectio & assignatio tenuit quo ad eos, & ideò bona est sententia per quã adiudicat eis hospitale, id est, quicquid iuris habebant, & conferre poterant in hospitali ius. s. Papa de facto, non tamen video, quomodo in alijs valeat subiectio. Vel dic, quod ecclesia sancti Alutij possidebat quoddam hospitale, quod nominabatur hospitale sancti Alutij, & hæc ecclesia donauit illud hospitale, hospitali sancti sepulchri, & si verum est, quod ab istis dicitur, bona solutio est, quia cùm ecclesiæ pingue iuspa. habeant. 16. q. 2. sanè. benè sequitur condemnatio hospitalis a cùm suis pertinentijs. Vel dic melius [a] videtur, quod hospitale sancti Alutij, id est, quod sic dicebatur, non erat adhuc religioni deputatum, vnde personæ, quę illud regebant, poterant esse seculares, & talis locus per dominos eius alienari potest in quascunq; personas. arg. inf. de reli. do. ad hoc.

Sed oppones ibi erat ecclesia sancti Alutij, ergò erat locus religiosus, & eius cura ad archiepiscopum pertinebat. Sol. non erat ibi ecclesia, quæ dignitatem ecclesiæ obtineret, sed fortè erat ibi locus ali-

[a] *Vel dic melius. Adde Cardi. in cõsil. 11. incip. pro enucleatione omniũ. col. 3. in p̃n. & in consil. 13. incip. pro elucidatione dubiorum. col. 1. ver. secundo ad hoc induco.*

aliquis, qui erat deputatus celebrationi & orationi, sicut ferè est in omnibus palatijs magnarum personarum. Vel dic, quòd hoc non se supposuerunt, nec contractum inierunt super ecclesia, sed super hospitali tantùm, & hospitale non erat ecclesiæ, nec ecclesia hospitalis, sed erant iuxta, nihil se ad inuicem contingentes.

Sed oppones ergò non erat ibi rector, vel fratres, cùm non esset ibi licitum collegium. Sed ipsi respondent, quòd fratres vocabantur, sed ibi non erat collegium, nec erat ibi religio. Vel dic, quod benè erat licitum collegium eorum, quòd hospitalitati intendebant, & hi fratres per dominum & fundatorem hospitalis ius habebant in hospitali, vt tempore vitæ suę ibi deseruirent, & ibi necessaria haberent & eorum consilio omnia facerent.

☞ † Sed adhuc oppones, non debebant dici patroni, sed domini, cùm non esset locus religiosus. Sed respondemus, quòd largè sumendo patroni dici possunt propter spiritualia, ad quem locum illum deputauerant, aliter autem si esset locus religiosus factus authoritate episcopi, ad dispositionem episcopi pertineret, nec primus status sine eius authoritate potest mutari. infrà, de relig. do. de xenodochijs. & ita non esset receptus libellus hospitalis sancti sepulchri, vbi ponebatur causa iusta, sed quod habebat ex donatione fratrum hospitalis sancti Alutij. vt no. sup. de offic. iudi. cap. 1. solus enim episcopus hoc facere potest. infrà, de exces. præla. sicut. & no. suprà, vt eccle. benefic. si di. con. cap. 1. in fi. (Partis) id est hospitalis sancti Alutij. Partis) licet contempti non fraudulenti hîc suo nomine possent proponere exceptionem periurij. Non obstat. suprà, de elec. quod sicut. & de rebus eccle. non alie. si quis presbyterorum. & no. suprà, de test. cùm olim. nomine tamen capituli proponi non potest, vt hîc. Posset etiam dici, quòd licet excommunicati, vel periuri essent, tamen donare possunt: vt no. suprà, de dolo. veritatis. Item dic, quòd capitulum, vel conuentus benè poterat dicere contractum non tenere, vel quòd forma debita seruata non erat, vel petere restitutionem in integrum, si læsa erat ecclesia prætextu solius malitiæ suæ, vel malitiæ personarum de conuentu, dummodò aliàs contractus bonus esset: non posset se iuuari. Illud autem, quòd à minori parte conuentus celebratus est contractus benè fuisset recept⁹, si probauissent eum, quòd si verum esset, nullus esset contractus, sed quia non probauerunt, idcircò contra eos iudicatum fuit. (Litigiosa) & ita cùm res litigiosa esset, non potuit in aliū transferri, & si trāslata sit, nihil valet. C. de litig. l. 2. C. cōmuni diui. l. 1. imò alienantes incidunt in pœnam litigij. C. de litig. l. vlt. ipsi tamen qui alienauerunt, contrauenire non possunt. Vel dic, quòd licet res diceretur litigiosa, non tamen probatur, & hoc isti benè poterant allegare, quod eorum interesse videbatur. de hoc no. s. de præscrip. auditis.

3 † Turpitudinem) C. de ser. pig. da. ita si creditoribus. C. de transf. l. transactione finita. C. de reuo. do. cū profitearis. 16. q. 3. nulli. Arg. contra. s. de conces. præben. ex tenore. C. de libe. cau. l. 1. 35. q. 3. extraor. & quidam allegans turpitudinem suam auditur propter periculū animæ. sup. de sen. & re iud. lator. & in fauorē ecclesię. 35. q. 9. q. qs. Sed deceptis). ff. ad vel. l. 2. C. si mi. se ma. di. l. 2. s. de rer. permu. cū vniuersorū. (Pertinentijs) no. ergò quando aliquid petitur, vt accessorium, quòd fertur sentētia incerta. & not. de hoc. s. de resti. spo. cùm ad sedem. & de or. cog. cum dilec. (Adiudicare) not. hîc adiudicatur hospitali propter solum iuspatronatus, quòd in eos trāsferri poterat per patronos hoc difficile videtur, & ideò plus placet quod no. sup. in gl. quæ incipit hæc subiectio.

4 † Præiudicium) quia si prius locus sacer erat, quòd non potuit fieri sine authoritate episcopi: episcopus ibi ius episcopale habebat. inst. de re. di. §. sacræ. nisi fortè hospitalarij Hierosolymitani, de quibus hîc agitur super hoc habebant speciale priuilegiū, quòd sacra hospitalia posint facere in prædicto casu. s. quod locus erat religiosus, non tenet prædicta collatio & asignatio. Item & si hospitalarij possunt hospitalia facere, tamen semper intelligitur ius plebis & episcopi saluum.

CAPVT IX.

APOSTOLICAE. (In canone). 12. q. 2. bonæ (si quis) an solus ep̄s posit sine consensu capituli, dic vt no. sup. de his quæ fi. à præl. si. con. ca. pastoralis. Census) id est tot possesiones, vnde posit monasterium, vel ecclesia tantum recipere, quantum est quinquagesima, vel centesima census episcopalis ecclesiæ, vel de omnib⁹ reditibus ecclesiæ recipiet qnquagesimā, vel cētesimam, & hoc videtur velle hîc dicere, q. semp ep̄s di-

directũ dominiũ sibi retineat, & vtile trãsferat, vel cẽsum appellet omnia bona ecclesiæ, vel cuiuscũq; alteri°.ff.ad treb.cog. in prin. † De possessionibus) hîc not.quòd non solùm quinquagesimam, vel centesimam census potest episcopus dare, sed etiam quinquagesimam vel centesimam possessionum, in idem enim recidit. Item no. quod centesimam vel quinquagesimã dabit non solùm de suis possessionibus, sed etiam de possessionibus cathedralis ecclesiæ. (Legitimè) per beneficium restitutionis. (Ostensione) puta quia ecclesia grauatur debitis. (Potest) & Papa debet concedere.

CAPVT X.

PROPTER. (Reuocare) conditione ex.l.per rei ven.C.de rei ven.his.C. de contrahen. emp. cum res.ff. de do. causa mor.l. si mortis causa dona. facta. Præsumpsit) vel nisi conditionem in donatione appositam, non impleat, vt hoc habes. C.de reuo.do.l. vlt.

Et habent locum in donationibus factis extraneis, & etiam filijs emancipatis, vel alijs liberis non in potestate constitutis, hoc tamẽ saluo, quod si donator transeat ad secundum matrimonium, non potest reuocare, nisi in tribus casibus contentis. C.de reuoc.dona. Authẽ. hæc quoque. & l. his. si autem facta sit donatio liberto, reuocatur propter obsequium non præstitum, & non solùm reuocatur donatio, sed & quod emptum est ex re donata. C.de reuoc.dona.l.1.& C.de lib.causa.solo. Item propter liberos postea susceptos à patrono. C.de reuo. dona. si vnq̃. alius autem totum non reuocat. C. de inoff. do. si totas. (Tacuit) quia si dixisset, si prædicta contra me, vel contra hæredem meum fecerit donatio reuocetur, tunc donatio reuocabitur etiam à successore donatoris. (Successoris) nec contra hæredes donatarij. C.de reuo.do.l.vlti.

TITVLVS XXV.

DE PECVLIO CLERICORVM.

CAPVT I.

INVESTIGANDVM. (Ecclesiæ) Præsumuntur ei° obtentu ecclesiæ acquisita. 12.q.3.c.1.arg.C. de do. inter virum & vxo. etiam. tamen contra hanc præsumptionem admittitur probatio contraria. 12. q. 1. sint manifestè, & q.4.c.1. (Canonicam) 12.q.5. nulli.& c, fixum. & q.3. quicunq;. 16. q. 3. placuit.

CAPVT II.

PRESBYTER. (Superemerit) De rebus ecclesiæ tantùm, nam si de suis & ecclesiæ emerit fit communis diuisio.12.q.4.c.1.

CAPVT III.

VT VNVSQVISQVE. (Acquisierit) de rebus ecclesiæ.

CAPVT IIII.

INQVIRENDVM. (Alieno nomine) quod si fecerint præter pœnam peccati, dicimus quòd ecclesia potest eos vendicare, licet non sint suæ. C. de rei. vendic. si vt proponis. C. de administra. tuto.l.3.

CAPVT V.

SI QVIS. (Fecisse) quia emit aliquas possessiones de reditibus suis.12.quæstio.5.fixum. vel de terra inculta fecit cultam, vel vineam, hoc autem tenebit, etiam si ecclesiam dimittat etiam propter crimen. Quidam tamen dicunt cõtra, nisi de consensu episcopi hoc fecisset. C.de allu.l.vlt. s̃. de reb.eccle. nõ alie. ad aures.

TITVLVS XXVI.

DE TESTAMENTIS ET VLTIMIS VOLVNtatibus.

CAPVT I.

QVORVNDAM. (In octo) id est, in duabus partibus hæreditatis. insti. de hære. instit. §. hæreditas. Nurum) & sic apparet, quod habens filios, potest fieri etiam episcopus.12.q.2. episcopus qui si. sed contra. 61.di. Catinens. 28.di. de sira. & Authen. quomodo opor. §.1. colla. 9. vbi etiam prohibetur de nepotibus. Sed quidam illa intelligunt, quando filij, vel nepotes sunt mali, vel quando propter nimium amorem filiorum præsumitur, quòd pater dilapidet bona ecclesiæ. Nos tamen credimus quod de iure communi, non debet promoueri qui filios vel nepotes habet. in Authen. de episcopis & cler. in prin. Et idem etiam dicimus in quolibet prælato, dispensatiuè tamen possunt promoueri, si longa præcesserit,

continentia. 28. di. priusquam. cum cautione tamen, quæ continetur. 28. di. de sira. secundum antiqua tempora quando ecclesiæ erant pauperes hoc licebat. 47. dist. §. necesse. (Patuerit) de bonis ecclesiæ. (Habuisse. l.) supple. vel mansit acquisitum. (Acquisiuisse) intuitu episcopatus, vel intuitu officij. ĩ. eo. requisisti.

CAPVT II.

QVIA INGREDIENTIBVS. (Sed in vestibus) Not. quia non allegabat se professam, sed non portasse vestem monachalem, quæ non facit monacham. ĩ. de regu. & trans. ad reli. porrectum. si autem moniales essent non professæ, possent condere testamentum. 12. q. 5. c. vlt.

CAPVT III.

1 *Voluntas testatoris potest alibi impleri, si in certo loco ab eo constituto fieri non potest.*

NOS QVIDEM. (Annum) Intra hoc tempus debet voluntas testatoris executioni mandari. C. de fideicom. Authen. amplius. in Authen. de eccle. ti. §. si quis per edi. Constitutum) per testatorem. Et sic est hîc. ar. quòd si testator de certo loco mandat, & ibi fieri non potest, debet alibi fieri, vel si mandauerit monasterium destructum reparari, & tunc si ibi vbi prius erat non potest ædificari, alibi ædificabitur. Per te) defensio testamentorum ad episcopum pertinet, maximè quo ad pias causas. ĩ. c. proxi. C. de sac. san. eccle. nulli. idem videtur etiam in non pijs. ĩ. c. proxi. & c. si hæredes. publicatio autem fieri non debet apud episcopum. C. de test. consulta. & sic exponimus. 88. dis. episcopus cui. (Et omnia) relicta pro monasterio faciendo: vel etiam alia. (Leges) C. de epis. nulli. in Authen. de eccl. ti. §. si quis autem. col. 9.

CAPVT IIII.

INDICANTE. (Nudis verbis) sine scriptis etiam secundum legem sufficit. C. de fideicommiss. l. vlt. erant enim cuiusdam ecclesiæ.

CAPVT V.

1 *Hæres an teneatur ad æstimationem legati.*

FILIVS. (Si author) id est, si testator. (legauerit) scienter. tenetur enim eam hæres redimere, vel precium dare. insti. de leg. §. non solùm. & §. quod autem. si autem ignoranter secùs. nisi legaretur coniunctæ personæ. C. de leg. cum alienam. & debet legatarius probare scientiam: vt in. d. §. quod autem. ff. de probationibus. verius. Teneantur) ecclesia repetente sine cuius scientia tibi traditæ sunt. Sed hæc litera videtur dicere, quòd nec ecclesia repetebat, sed hæredes, & ideò dic, quod res legatæ depositæ erant apud testatorem, vel obligatę à quadam ecclesia, qua ecclesia nunc agente aduersus hæredem de deposito, vel de pignore, vel petente restitutionem in integrum mandatur legatario quod restituat: tunc hæres tenebitur ad restitutionem faciendam ecclesiæ, cui legatum factum erat, hîc non vult parcere hæredi quòd æstimationem non det, sed in hoc parcitur hæredi, quod nisi rem restitueret, fortè magnum damnum, vel pœnam incurreret, vel testator ignorans rem esse alienam legauit eam, & ideò reddere tenebatur ecclesia.

1 †Teneantur) melius placet, quòd nec hæres tenetur ad æstimationem, nam licet illud verum sit generaliter, quod hæres tenetur ad æstimationem. insti. de leg. §. non solùm. fallit in casibus, vt si quis legat ea, quæ non possunt haberi sine magna difficultate, vt sunt prædia Cęsaris. ff. de leg. 1. apud Iulia. §. constat. Si autem hoc priuilegium habent res Cęsaris, multò fortius res ecclesię, in quarum alienatione magna difficultas est. 10. q. 2. hoc ius. 12. q. 2. sine ex. Item legari non possunt ea, quę communibus vsibus deputata sunt: vt in pręalle. l. apud Iul. inst. de leg. 3. §. non solùm. Item in testamento scribi non debet aliquid, quòd sit contra bonos mores, vel contra ius. ff. de leg. 2. si quis inquili. §. si. res autem ecclesię communibus vsibus sunt deputatę. 12. quęstio. 1. c. videntes. & contra ius est, quòd res ecclesię alienentur, nisi in certis casibus. vt 10. quęstio. 2. hoc ius. †Item non est commercium rei ecclesiasticę ad laicos. 12. quęst. 2. non liceat igno. & c. seq. & ideò in legatis laicis factis, de rebus ecclesię non tenet legatum. ff. de leg. 1. mortuo. §. labeo. ff. de ver. obli. multum. C. de iudę. & celi. l. 1. & expone, sed quia. l. dei non autem. l. seculi. viuimus, id est, res ecclesię non sunt censendę

ſendæ per omnia, ſicut aliæ res ſeculi, ſicut hîc apparet. Vel dic, quod ius poli appellatur etiam ius, quod continetur in iure ciuili, ſed tamen propter fauorem Dei eſt in aliquo à iure communi ſegregatum, ſicut hîc apparet. Vel dic, quod de rebus eccleſiaſticis expreſſè non continetur in aliquo iure ciuili, ſed in iure canonico tantùm, vbi dicitur, quòd res eccleſiæ alienari non poſſunt. 10. q. 2. hoc ius. 12. q. 2. ſine ex. Item licet ſuſtineri poſſet, quod eccleſia ageret, tamen melius eſt, quod hæres agat.

CAPVT VI.

SI HAEREDES. (Ab epiſcopo) repete quæ diximus. ſ. eo. nos.

CAPVT VII.

1 *Non poteſt vllus de rebus eccleſiæ teſtari, quid autem de rebus quas clericus habuit ante clericatum. in nu. 3.*
2 *Res quas clericus poſt clericatum acquiſiuit, præſumitur de reditibus eccleſiæ acquiſiuiſſe.*
4 *Poteſt clericus teſtari de his, quæ per artificium ſeu doctrinam acquiſiuit.*
Præſumptio eſt pro eccleſia, vnde onus probandi incumbit ei, qui dicit clericum aliquid ante clericatum habuiſſe.
5 *Cui obueniant bona clerici ab inteſtato defuncti.*
6 *Quicquid à prælato emitur, præſumitur nomine eccleſiæ emptum.*
Hæres prælati, quando poſſit bona eius occupare propria authoritate.
7 *Hæres clerici tenetur compenſare omne damnum illatum ei à clerico.*

CVM IN OFFICIIS. (Beneficium) ff. de peti. hære. ſed ſi legatus. §. conſuluit. 8. q. 2. illud. (Clerici.) Not. non ſolùm prælatus, ſed etiam alius clericus omnia acquiſita intuitu eccleſiæ, debent relinquere eccleſiæ. ĵ. c. proxi. & c. relatum. 2. (Canonibus) 12. q. 5. obitum. & q. 3. placuit.

1 †Remanere) not. quod nullus, ſiue prælatus, ſiue clericus, ſiue laicus de rebus eccleſiæ, etiam mobilibus teſtari poteſt. vt hîc. & . ĵ. eo. ad hæc. & c. quia. & c. relatum. 12. q. 3. c. 1. & q. 5. per totum. poſſunt tamen in ægritudine conſtituti aliquid intuitu eleemoſynæ erogare. inf. eo. ad hæc. & in remuneratione ſeruitiorum ſibi exhibitorum tam à conſanguineis, quàm ab alijs. ĵ. eo. relatum. §. licet. Idem etiam dicimus de rebus, quas emerunt de reditibus ſuis. 12. q. 2. epiſcopus. & q. 3. c. 1. & q. 5. fixum. & ſuprà, de pec. cle. c. pe. niſi in compenſatione relicti tantùm darent eccleſiæ, quantum relinquunt. 12. q. 5. ſi epiſcopus. & q. 2. ſi quis quælibet. vel niſi aliud obtineat de conſuetudine vt quidam dicunt. Si autem habet res proprias, de eis teſtari poteſt, vt in prealle. c. 2. q. 5. c. 1. & q. 3. c. 1. & 2. & q. 1. ſint manifeſtæ. in Authen. de ſan. epiſ. §. presbyteros.

2 †Venient autem ad hæredes inſtitutos, vel ab inteſtato ea, quæ clericus habuit ante clericatum, vel etiam quæ poſtea obueniunt ex ſucceſsione, vel donatione, vel artificio ſeu doctrina. ĵ. eo. quia. & c. relatum. §. cæterùm.
3 †De his quæ acquiſiuit poſt clericatum prima facie præſumitur, quod intuitu eccleſiæ, & de reditibus eccleſiæ acquiſiuerit. ſup. eo. c. 1. 12. q. 3. c. 1. in Authen. de ecc. tit. §. interdicimus. hîc autem licet præſumantur in ſingulis clericis, vt in præal. iuribus. in prælatis maximè præſumitur. 12. q. 3. quicunq;. & q. 4. ſacerdotes. & c. presbyteri. Et eſt dicendum, quod intantum ſtandum eſt huic præſumptioni, quòd ſententia fertur pro eccleſia, niſi ex aduerſo probetur, vel præſumatur contrarium, vt in prædicta Authen. §. interdicimus. Quidam tamen & fortè non malè dicunt, quòd in non prælatis creditur acquiri intuitu perſonæ, non eccleſiæ, cùm ad hoc, ſcz. quærendum nomine eccleſiæ nullum habet officium, & ideò ſuo nomine quærere videtur, ſi aliunde habet bona, quàm de eccleſia, vnde hæres ſuus licitè poſt eius mortem hoc occupabit. Et eſt ad hoc inf. e. requiſiſti. in fi. ſed quia in his[a] difficiles, & quaſi impoſsibiles eſſent probationes teſtium, vel inſtrumẽtorum, ſcz. quid, vel quantum de reditibus eccleſiæ, & quantum de ſuo proprio emerit, idcircò iudex in hoc facto multum ex præſumptionibus procedet, & cùm contingat aliquando vnam præſumptionem alij cedere. ſ. de præſump. quia. & c. literas. iudex enim arbitrabitur, quantum ſit matrimonium, & quot ſint reditus eccleſiæ.

[a] *Sed quia in his. Ad hæc dicta Innoc. Adde Car. in conſ. 81. inci. in caſu præmiſſo qui referendo ea illa ſequitur.*

4 †Item quid lucratur de artificio, ſeu doctrina, & ſic multa alia, & hoc videtur dicere. 12. q. 4. c. ſacerdotes. ſemper tamen in computatione facienda prius deducet expenſas, quas fecit in victu & veſtitu ſuper eccleſia, quia qui altari ſeruit, debet viuere de altari. 12. quæſtio. 1. ex his. & c. epiſcopus. & q. 2. charitatem. arg. contra. 1. q. 2. paſto. ſ. de præben. epiſcopus. §. alij. ſolue vt ibi. ☞ † Item cùm prælatus ſegregare debeat res ſuas à rebus eccleſiæ. 12. q. 1. ſic-

12.q.1. sicut & omnia debet agere semper cum consilio clericorum suorum. 12.q.1. episcopus multum contra eum præsumitur, si omiserit huiusmodi, & sæpè posset propter culpam eius deferri iusiurandum ecclesiæ. arg. 2. q. 1. in primis. maximè vbi manifesta & lata deprehenderetur culpa prælati. & no. i̇. de his quę vi metúsue causa fi.c.vl. sicut in tutore dicitur. C. de in lit. iur. l.1. & per totum. †Item omnes vanas & delicatas expensas prius deducet de bonis clerici, solas autem expensas approbabit iudex de bonis, quæ factæ fuerunt in alimoniam suam, & pauperum, vel in redemptionem captiuorum, vel in hospitale, vel alias pias causas. 12.q.2. aurum habet. & c. gloria. & 44. dist. commessationes. sup. de sup. neg. præla. c. 2. nec credimus melioris conditionis quo ad probationem esse alterum, scz. ecclesiam, vel hæredem ex eo, quo possidet quantum ad hoc, quod onus probandi alij incumbat, quia semper pro ecclesia præsumitur, nisi hæres defuncti clerici probauerit ante clericatum defunctum clericum aliquid habuisse, vel aliunde suo intuitu obuenisse, vt in prædicta Authē. §. interdicimus. Probatautē quod dictum est, vel verè vel per præsumptiones. inf. eod. requisisti. facit etiam ad hoc, quod dicitur de vxore, quoniam quicquid acquirit matrimonio constante, præsumitur de bonis viri acquisiuisse. C. de dona. inter vi. & vxo. etiam. ff. e. quintus. quamuis nō sit per omnia simile, quia quicquid vxor acquirit ex persona, vel opera sua, marito acquirit, clericus autem & etiam prælatus sibi, non ecclesiæ acquirit. inf. eo. quia, & c. relatum. §. cæterùm. † Si autem plures quis ecclesias habet, æqua distributione bona clerici sunt inter illas ecclesias diuidenda. j̄. e. relatum. in fi. & si clericus nullum habet hæredem vsq; ad septimum gradum, succedet ecclesia. 12. quæstio. 5. c. pen. & vlt.

5 †Sed responde nobis quis occupabit bona intestati defuncti? Respon. secundum prædicta in bonis ecclesiæ, non habet hæredem, sed successorem, vnde illa occupabit ecclesia: illa verò de quibus certum est, quòd fuerunt testatoris, occupabit hæres, ea autem de quibus dubitari potest, cū pro ecclesia pręsumatur, ecclēsia occupabit, & si hæres occupet sua authoritate, competit contra eum constitutio, si quis in tantam. Item quia in rem quam possidebat ecclesia per clericum defunctum sibi ius dixit, vel edictum diui Marci, vel furti, vel vi bono. rap. vel rei vend. vel ad exhibendum, vt in singulis notare poteris: Actio autem expila. hære. vel edictum diui Adri. non competunt ecclesiæ, quia prædicta non petit tanquam hæres, sed domina, si autem prælatus in alium transferret, tunc non haberet ecclesia, nisi rei vendicationem, vel ad exhibendum. Sed quid si in testamento relinquat res ecclesiæ alijs, vel in eis specialiter instituat hæredem, videtur quod hîc non debeat formidare pœnam constitutionis, si quis in tantam, vel aliarum constitutionum, quia testator interuertit possessionem quod potest. ff. de vi & vi arma. colonus. sed melius dicitur, quod non potuit sibi possessionē propriam interuertere voluntate. C. de acquiren. posses. cùm nemo. nisi expelleret dominum, vel nuncium eius, vt in prædicta. l. colonus. vel nisi alij dedisset possessionem, vel eiectus fuisset. ff. de acquir. posses. peregrè. §. quibus. & l. possideri. §. quod si seruus. & l. licet. & l. quamuis. vel nisi suo nomine emisset, quia tunc cùm possessio esset penes clericum, testatorem non nomine ecclesiæ: sed suo proprio si hæres occupat possessionem, nullam pœnam incurrit, licet possit ab eo vendicari, si de bonis ecclesiæ empta est, hoc casu, scilicet, quando suo, scilicet, clerici nomine emit, si ecclesia scienter suo nomine occuparet, teneretur constitutione, si quis in tantam, vel condictione ex causa. 16.q.1. placuit. Si autem ignoranter occupasset rem, quam suo nomine possidebat prælatus, non teneret prædicta pœna, quia iustam causam habet ignorantię, & contrariæ pręsumptionis, cùm enim pręsumatur, vt dictum est, omnia acquisita de bonis ecclesię.

6 † Item cùm quicquid emit pręlatus pręsumatur emptum nomine ecclesię, vel nomine ecclesię emere debeat: vt 12. q. 3. episcopus. si aliud non appareat, debeo eum pręsumere potius fecisse, quòd ius pręcipit, quàm contra ius, scilicet, quòd emerit, & possederit nomine ecclesię, sed sic non excusaretur hęres occupans, cùm pro eo non faceret pręsumptio, nisi testator ei reliquisset, quia tunc excusaretur, vt sequitur, si autem solummodò dimittat rem post mortem suam inter alias res suas proprias, ciuilem possessionem retinet ecclesia, cùm prælatus non possideat nomine suo, sed ecclesię, sicut commodatarius. ff. de acquir. pos. si colonus. 12.q.2. fine

12.q.2. fine ex. & q.1.c.vlt. & ideò non præiudicat ecclesiæ, si possessionem dimittat, vel leget alij. C. de acqui. pos. l. vlt. & ideò videtur, quòd contra eum competat interdictum vnde vi & constitutionis prædictæ, si violenter occupet, cùm ecclesia possideret.

6 † Et hæc vera sunt, si relinquat res, quas constat esse ecclesiæ, si autem relinquat ea, de quibus dubium est, an sint ecclesiæ: videlicet postmodum acquisita, illa benè occupabit hæres, quia licet præsumantur acquisita ecclesiæ, tamen dubitatur, & cùm in optione prælati fuerit, quando acquisiuit illa, vtrum suo nomine acciperet, vel ecclesiæ, licet malè faceret, si de bonis ecclesiæ, vel intuitu ecclesiæ quæsitis, nisi nomine ecclesiæ acciperet, & quoniam non præsumitur immemor suæ salutis, sic. 1. q. 7. sancimus. ea accipiet hæres. Nec est contra insti. vi bo. rap. §. 2. dicitur, q; cõstitutio si quis in tantã, habet locũ etiã, vbi quis creditur sibi licere de iure rẽ suam propria authoritate accipere, sed nõ est contra, qa ibi loquitur de errante in iure, hic autem errabat in facto, quia iste non credebat sibi licere rem suam propria authoritate occupare, sed credit rem suam esse, & eum cui succedit suo nomine possidere, & tunc non incidit in constitutionem. Item alia ratio est in hærede, quàm in alijs, quia ad hæredem veniunt, & non solùm potest occupare, quæ possedit testator, sed etiam, quæ inuenit in hæreditate, etiam commodata & deposita. ff. de pe. hęre. non solùm. vnde potest dici, quòd si accipit prædicta, non incidit in constitutionem, cùm non debeat credi eum velle possidere aliter, quàm testator possederit, & ita nec possessione, nec proprietate voluit ecclesiã spoliare, sed si vult esse tutus, occupet saluo iure ecclesię tam in possessione, quàm in proprietate. arg. op. ff. de fur. falsus creditor. §. qui alienum. tamen hæc non multum valet, sed si ecclesia occupet agetur cõtra eam rei vendicatione vel act. ad exhi. & accusaretur de crimine expilatæ hæreditatis, vt habetur. ff. de cri. expi. hære. l. 1. 2. & 3. Quidam tamen dicunt etiam hic si protestetur, vt. s. dictum est non teneri. in his autem verius præsumitur indubitatum, sicut quando donatur aliquid prælato ab extraneo, fortè secùs posset dici, quia ille hæres non occupabit, & ecclesia eũ occupare prohibebit.

7 † Hoc autem scias, quòd omne damnum, quòd facit ecclesiæ clericus, eius hæres sibi compensare debet. 12. q. 2. episcopus. & c. qui filios. sed quia nimis difficilis esset, quòd semper ad omnia teneretur hæres, dicimus ad similitudinem tutoris, quòd tantùm post lit. contest. cum testatore tenetur de his, in quibus lis contestata est. ff. de hær. in l. hæres. §. sed Paulus etiam lit. non conte. tenetur de his quæ peruenerunt ad eum vel ad prælatum testatorem. Item si prælatus aliquid fecit dolo vel culpa, non tamen leui tenetur, & etiã si prælatus de bonis ecclesiæ alicui gratiam fecit. ff. de hære. insti. cùm ostendimus. C. eo. l. 1. & l. vlti.

CAPVT VIII.

AD HAEC. (Testari) sup. c. prox. erogare. etiam possunt in morte. ĩ. e. relatum. & potest fieri hæc donatio sine traditione. C. de do. si quis. arg. & successor tenebitur. arg. 12. q. 2. quicunq; suffragio.

CAPVT IX.

QVIA NOS. (Consideratione ecclesiæ) idem dicimus si ratione officij, puta, quia fuit capellanus alicuius principis qui multa ei donauit.

CAPVT X.

CVM ESSES. (Leges) C. de testi. si vnus. & l. vlti. (Cùm scriptum) 2. q. 4. c. 1. (Improbamus) quo ad relicta ad pias causas, vel aliter vt in. c. prox. (Anathematis) canon ferẽdæ sentẽtia est.

CAPVT XI.

RELATVM. (Relictis) secundum hoc intelligũt quidam. sup. c. proxi. legatis. & in proximis personis causa pietatis relictis, vbi minor solennitas requiritur, sicut inter filios. C. de testa. hac consultis. C. fa. ercis. l. 1. C. ad l. fal. Authen. similiter. est enim graue Papam vno verbo voluisse tollere omnes leges. ff. de inoffi. test. si quando. Alij intelligunt in omnibus legatis, & dicũt derogatũ omnibus legibus. Alij dicũt leges seruãdas in foro seculari, canones in foro ecclesiastico, & no. de hoc. 10. dist. in summa. (Causa talis) quæ ad merum examen pertineat: puta, quia sit de relictis ecclesiæ vel ad pias causas.

CAPVT XII.

1 *Bona Archidiaconi ad quem deuoluantur.*

RELATVM.

RELATVM.(In latera)sup. eo.cùm in officijs. Sed communis.12.quæst.3. per totum (Vnus) in loco episcopi defuncti alius succedit, vnde bona defuncti successori sunt reseruanda. 12.q.2.huiusmodi placidi. & c. de laicis. & c.illud. Sed quid dices de archid. distinguimus, an habeat certã dotẽ archid. siue discreta bona. arg. sup. de rescri. edoceri. & tunc succedunt archidia. tantùm, nisi aliud statutum sit, vel consuetudo, habita tamen congrua æstimatione inter canonicos, si erat canonicus, & archidiaconus successor est, si discreta erat bona archidiaconatus, & canoniæ suæ præbendæ.ỹ. eo. c.§. vlti. Si verò non habeat certam dotem, sed de reditibus ecclesiæ plus cæteris propter dignitatem accipit, capitulum succedet, & non archidiaconus successor, quod autem archidiaconus non capitulum succederet, quando habet bona discreta, vehementi ratione probamus. Ponatur quod archiepiscopatus dotauit archidiaconatum, mortuo archidiacono, Episcopus custodiat bona archidiaconatus, & super illis potest constitutionem facere. suprà, vt eccle. bene. si di.con.vt nostrum. sup. de consti. cùm venisset. quomodò ergò succedet capitulum. Idem dicimus etiam in alijs dignitatibus tam in secularibus, quàm in regularibus ecclesijs, in ecclesijs autem habentibus præbendas distinctas secùs, quia capituli bona sunt, & non sunt discreta à capitulo, licet sint per præbendas asignata religiosis. sup. eo. ad hoc.vbi not.

CAPVT XIII.

Verba, committo tibi voluntatem meam, quid important.

CVM TIBI. (In alterius)ar. contra.C.de mil.test. captatorias.Sol.illa loquitur in institutione hæredis, quæ non potest in alterius arbitrium committi, hæc autem loquitur de dispositione aliarum rerum, sed hoc stare non potest, quia & hic omnia in alterius dispositionem committit, & intestatus decedit, & legitimus hæres ab intestato succedit, qui potius ad voluntatem defuncti omnia deducta legitima fideicommissarijs distribuenda asignabit.arg.C.de fideicommis. eam quam. Alij dicunt, quòd licet non posit alij committere institutionem, puta instituo talem, si talis voluerit.C.de milit. testa.captatorias. tacitè benè potest, puta committo tibi dispositionem omnium rerum mearum, arg. ff. de hære. insti. si quis Sempronium. l. captatorias. & l. ille autem.ff.de condi.& demon.nonnunquam. Et idem videtur in legato.ff.de leg.1. captatoriæ.& ff. de leg. 2.l.1.l. secùs autem in libertate.ff.de fideicommis.l.1. & l. fideicommisis. Alij dicunt & hoc planius, quod per hæc verba, committo tibi meam voluntatem, eum instituit hæredem, arg. ff. de leg. 2. l. cùm pater. §. donationis. & non dat ei potestatem alium instituendi, quia tunc esset ap. C. de test. mil. l.captatoriæ. quia decedit testatus, si in pias causas iusit omnia erogari, quia tunc non debet legitimus hæres succedere ab intestato, quod legitimam deducat, sed omnia pijs causis applicabuntur. C. de sac. sanc. eccle. si quis ad declinandam. Alterius) [a] ideò credimus [a] hunc reputari testatum decedere, quia per hæc verba extrema voluntatem meam committo dispositioni talis, & intelligitur voluisse, quod omnia sua pauperibus, & in pias causas expendantur. Si enim aliàs voluisset expendi, & non in pias causas, intestatus decedere videtur. Si autem præcepisset fideicommissaria, quod omnia præter pauca in alias causas, & non pias dispensaret, tunc dicunt quidam, q ratione paucorum, quæ præcepit dispensari in pias causas, testatus decedere intelligitur. ff. de leg. 2. si qs Titio.10. Alij dicunt vt videtur melius, quod in hoc casu commissarius habebit, & expendet illud paucum in pias causas relictum, alia autem habebit hæres ab intestato, & detracta falcidia, solum legata secundum mandatum testatoris, si quis autem instituat Christum vel pauperes hæredes, tunc ipsi adirent hæreditatem, & alijs soluerent legata, & fideicommissa secundum voluntatem testatoris.arg. C. de epi. si quis.

CAPVT XIIII.

[b] OFFICII.(Ecclesijs) sibi subiectis [b] in alijs secùs (legitimam) vbi consuetudo est, quòd aliquantam portionem habeant. inf. de sepul. certificari. vel potius vbi non est consuetudo contraria. (Acceptauit) acceptare non tenetur.inf. c. proxi. Renunciasse)ff. de inoffi. test. l. si pars. §. vlt, & l, se. C. de inoffi.

[a] Ideò credimus. hunc intell. Inno. dicit cõmunem. d. Bart. Soci. in l. verum. §. cùm quidam. col. 2. vers. limitatur. etiam dispositio. ff. de re. dub. & circa hoc dictum vide etiã per Pet. de Anch. in cons. 336. in ci. in his dubijs. col. 1.

[b] Sibi subiectis. Adde q in hoc Host. in summa. inf. de sepul. §. à quibus. tenet cõtrarium, sed opi. Innoc. tenet. Io. An. infrà, eo. in c. certificari. in 10. q. & refert & sequitur Car. in consi. 13. co. 1. in fi. inci. consilium pro elucidatione dubiorum.

inoff.test. l. parentibus. (Renunciasse) ar. C. de rei vxo. ac. l. 1. §. sciendum etiam, si sibi relictum accepit in toto. Alij dicũt quod ad supplementum aget. C. de inof. test. si quando. §. illud. & l. omninò.

Quod intelligimus, quando sine prędicta conditione relictũ est sibi & conditionem non acceptat, nam tunc tantũ ad supplementum agetur. (Vendicare) vt inf. c. prox. (Cõstituit) scilicet parum reliquit monasterio pro anima. (Cæteris) quia testator dixit, se relinquere non pro anima, sed fortè pro aliquo seruitio, quod recepit ab ecclesia, in quibus episcopus portionem habere non debet, vel reliquit in eas causas, quæ sunt inf. c. vlt. de quibus portio canonica detrahẽda non est. (Portionem) inf. c. prox.

CAPVT XV.

1 *Testamentum confirmatur per mortem testatoris.*
2 *Diuidendæ sunt oblationes ecclesiæ inter episcopalem ecclesiam, & episcopum.*
3 *Quæ communio sit inter episcopum, & ecclesiam.*
4 *Ecclesiarum statuta fieri debent cum consilio clericorum.*

REQVISISTI. (Volũtate) Quandocunq; fiat testamẽtum etiam si in plena sanitate & multo tempore ante mortẽ, tamen inde habebit
1 canonicam portionem episcopus † quia in morte testamentum confirmatur. inf. de celeb. mis. cum marthe. (Ecclesiam) episcopalem. (Vel quartã) 12. q. 2. nobis. & c. concesso. & c. quatuor. alicubi medietatem. 12. q. 1. antiquos, alicubi nihil, si de hoc est consuetudo, quod nihil habeat, nam consuetudo seruanda est. infr. de sepul. certificari. & secũdum hoc vbi nihil percipitur, non habet locum hæc decre. (Relinquo) tantùm non habita mẽtione de ecclesia. (Istud ecclesiæ) tantùm non habita mentione episcopi. (Relinquo istud) hoc ambobus reliquit, sed diuisim. (Distinguendum) primum membrum distinctum. (Canonicam.) id est canonibus præfinitam, quæ tamen est consuetudinaria. 12. quæst. 2. nobis concesso. (Si aliquid ec.) quasi sub silentio expedit secundum membrum distinctum. (Illud tantùm) id est, proprium quasi quod reliquerit illud intuitu personæ non ecclesię. Non episcopi) id est, non episcopalis mensæ, & idem intelligeremus, si diceret relinquo istud episcopo, & diceret, quòd tantùm volebat ad episcopalem mensam pertinere legatum, non ad cathedralem ecclesiam, & hunc sensum satis canon hic introductus sonat. Lau. tamen dixit quòd si episcopali mensæ aliquid relinquatur, non tamen habebit partem ecclesia. Et est ratio diuersitatis, quia si quando relinquitur ecclesiæ non habet partem episcopus, ius offenderetur, secùs si tantũ episcopo. ff. de leg. 1. nemo potest. Vel dic, quod nomine ecclesiæ intelligitur episcopus, sed non econuerso. (Priuata). 10. q. 1. sic quidã. inf. e. tua. ff. de leg. 1. nemo potest. ff. ad l. fal. quòd de bonis.

2 † (Generalẽ constitutionẽ). q. d. canones cõstituerunt, ꝙ de oblationibus ecclesiæ fieret diuisio inter ecclesiã episcopalem, & episcopũ. 12. q. 2. concesso. & c. nobis. & ideò si testator in testamento hanc diuisionẽ interdicat, non obstante ꝓhibitione eius, fiet consuetudinaria diuisio. Ad idẽ facit. 10. q. 1. sic quidã. sed si dicat, ꝙ velit legatũ tantùm esse propriũ episcopi, tunc nullã portionem habebit ecclesia, quia nulli canones præcipiunt diuisionẽ aliquã faciendam inter episcopũ, & ecclesiã de legatis relictis intuitu personæ episcopi. (Contrariũ) ei q̃d dictũ est. s. quod quando testator relinquit aliquid episcopo intuitu personæ, & hoc exprimit in legato, q̃d de eo nullã portionẽ debet habere ecclesia, vel episcopus ꝓ suo velle disponat. (In canone). 12. q. 3. pontifices. (Probatur.) id est præsumitur (hoc) quod (hic) canon. (Pertinere) illud autẽ quod in hac decre. dicitur, cũ testator expresit quod legatum tantùm episcopi esse volebat. l. proprium. (Propinquo) vsq; ad quartum gradum. ar. C. de epi. & cleri. Auth. licentiã de ecc. ti. §. interdicimus. col. 9. Alij dicunt vsq; ad 7. an. 12. q. 3. c. 1. sup. e. quia nos (quod si) tertium mẽbrum distin. (canonica) quæ est eadẽ quod cõsuetudinaria: vt in prin. huius c. (Si verò) quartum membrũ dis. (Canonicam) id est consuetudinariam. (In iure). ff. loc. habitatores. (Alij) extraneo (legaretur) extraneo, quia si alicui extraneo legatum esset, nullam portionem de illo habuissent capellæ nec alia pia loca, sic nec de legatis episcopo debent habere aliquam portionem (Illis) ecclesijs non cathedralibus.

3 † (Communio) licet multa sit communio inter abbatem & conuentum, vel

etiā inter alias dignitates & capitula, nō tamen fierent diuisiones inter eos, si habent bona distincta, nisi hæc inter se cōuenerint, quia inter eos per canones nō est facta, nec communio, nec diuisio, & ex hoc apparet, qa si nulli canones essēt, qui dicerent, ꝙ aliquam portionem deberet habere episcopus in legatis ecclesiarum, tamen partem aliquam ibi habere deberet, quia communio est inter episcopū & ecclesias, & ex quo inter eos est cōmunio, & bona deberēt esse cōmunia, quia nō dicitur hîc, q̃d in aliquibus specialiter sit inter eos cōmunio, sed generaliter loquitur, & ideò est intelligendū de omnibus. Imò plus videtur, ꝙ in hac cōmunione dominus & principalis erit episcopus, nam ipse est præordinator in cūctis. 25. dis. perlectis. & ipse est ad quē pertinet cura omniū ecclesiarum. 10. q. 1. decretū. & c. se. 16. q. 7. omnes. sed tamen, vt tolleretur causa scandali, q̃d solet cōmunio generare æditi sunt canones, quā partē habere debeat episcopus, & quam aliæ ecclesiæ determinatæ, & hoc etiam diuersimodè diffinierunt secundum diuersas cōsuetudines prouinciarū, vel secundū diuersas cōditiones tēporum. Et ideò in hoc standū est consuetudini [a] inf. de sepul. certificari. & in prin. huius decreta. nam quidā canones dant episcopo medietatē de omnibus datis ecclesijs. 10. q. 1. antiquos. Et dicūt alij, ꝙ tam magnā partem dedit illud. c. 1. episcopo, quia loquitur de portione, quā debet habere episcopus cum ecclesia cathedrali, cū qua habet maiorē communionē, vt hîc. Alij canones dant ei tertiam. 10. q. 1. decernimus. 10. q. 3. c. 1. 2. q. 3. & 16. q. 1. constitutū. alij aūt dāt ei quartam. 12. q. 2. nobis. & c. seq. & 16. q. 1. ad hoc. & secundum hunc modū præceperunt canones diuidi præsentia, & post modum acquirenda, sicut ex eisdem. c. colligitur.

[a] Consuetudini. Adde Bar. sol. in l. ciuibus. col. 1. cōtra ver. conclu. ff. de rebus dub.

☞ † Sed vbi non constat de consuetudine, videtur quod episcopus posit petere quartam, quia cùm hæc decre. dicat, ꝙ soluat tertiam vel quartam secūdum diuersas consuetudines, ad minorem summam recurrendum est, hoc non placet, quia quod dicitur, & in c. certificari loquitur secundum diuersas cōsuetudines dandi portiones diuersas, sed cùm submouemus consuetudinē, loquimur tantùm de iure, ibi non est dicendum, quòd eligatur minor portio, sed portio posterioribus canonibus statuta dabitur. ff. de leg. nō est nouum. & l. nam posteriores. sed quia plures inueniuntur canones de quarta, & nō vt credo posteriores, & q̃a etiā moderati sunt, quia iam sibi vniuersalis ecclesia eam appellat. s. quartam decimarum, & mortuariorū. inf. de sepul. in præsentia. & c. cū super. credimus nomine canonicę portionis quartam intelligendam, dicimus tamē, quòd si aliquis legitimè præscripsisset contra solutionē huiusmodi portionis, ꝙ benè valet in ☞ hoc præscripta consuetudo. † Item dicimus, ꝙ si sit consuetudo, ꝙ detur quinta vel sexta, quòd hæc non potest peti nomine canonicæ portionis, sed consuetudinariȩ tantùm, quia hæc portio non inuenitur in aliquo canone, sed videtur q̃d hi canones omnes sunt reuocati per c. 10. q. 2. c. 1. 2. & 3. vbi dicitur, quod tertia solita dari episcopis vlteriùs non soluatur. So. illa. c. non loquūtur de quarta vel tertia debita episcopo pro sua parte. sed de parte fabricæ, quæ similiter assignabitur episcopo præter suam partem. 12. q. 2. de reditibus. & videtur ꝙ propter prædictam cōmunionem, quæ est inter episcopū & ecclesias inferiores, clerici locationes & vēditiones nō possunt facere de rebus ecclesiarū. 12. q. 2. abbatibus. 17. q. 4. in venditionibus, quamuis videatur hoc facere plus propter iurisdictionem, quàm propter communionem.

4 † Item ex cōmunione procedit, ꝙ statuta ecclesiarum debent facere cum consilio clericorū suorū. sup. de cons. cū consuetudinis, & ꝙ posint agere episcopi ꝑ ecclesijs. inf. de suc. ab intest. cū dilectus. & quod in ꝓcurationibus, & in alijs arduis negotijs sua consilia & cōsensus requirere debēt. 10. q. 2. §. perpetua. sup. de ma. & obe. c. humilis. sup. de proc. c. 1. & de iud. causam. (Sed isti) 18. q. 1. c. 1. (Illud) quod sequitur. (In vita) post mortē autē potest si intestatus decedat & sine agnatis vsq; ad 7. gradū. vel sine cognatis vsq; ad quartum. inf. de suc. ab intest. cum dilectus. 12. q. 3. c. 1. (Fraus) non contra sacerdotes qui procurāt sibi aliquid relinqui in testamento ab his, quibus pœnitentiam iniungunt, quamuis posset dici, quòd ipsi administrationē habere dicūtur scilicet iniungendi pœnitentias.

CAPVT XVI.

1 *Pupillaris substitutio per quæ verba concipiatur.*

2 *Substitutio directa quando intelligatur esse facta.*

3 *Vsuca-*

3 *Vsucapio quando & quo casu prosit.*
4 *Liberi primi gradus ante lit. contest. non cõputãt fructus in quartam partem trebellianicam, etiam si pater rogauerit.*
5 *Iudex quãdoq; in iudicando sequitur consuetudinem partium.*

RAINVTIVS. (De clera) .i. filius cleræ (& vxorem) Rainutij (relinquens) instituendo eam hæredẽ in eis alij aliter. (Cætera) per hæc verba sit hæredis institutio. C. de test. in testamentis, & maximè in filijs. C. eo. hac cõsul. (Et soboles) ista duo ꝑ medietate succedent. C. de cadu. tol. l. 1. §. is itaq;.

1 †Impu. succederẽt) siue testator dixit, si filius meus impubes decesserit sine liberis, talis hæres meus esto, quibus verbis sine hac adiectione sine liberis, propriè substitutio sit expressa pupillaris. inst. de pupil. subst. 1. respon. & §. substituitur. siue dixerit substituo talem, quæ verba trahuntur ad fideicõmissariam. C. de inst. & subst. generaliter. §. vlt. semper substitutio cum prædicta adiectione facta fuit fideicõmissaria, quia talibus verbis, si decesserit sine liberis, & de iure & de facto cõsueuit esset fideicommissaria substitutio non directa, quia nisi verba directa. s. sit hæres vel succedat, & similia traherentur ad fideicõmissum, nullo tempore magis, quã alio valeret, & dicimus etiam, quia verbum sine liberis innuit, ꝙ etiam in pupillari ętate substituere voluit per fideicõmissum, quia tũc liberos habere non potuit. Nec est absurdum, ꝙ verba directa trahantur ad fideicõmissum. ff. ad Treb. Sceuola. & in hoc casu mater ab intestato succedere debet vel ex testamento, sicut hîc maritus successit, & bona restituere detracta Falcidia & quarta Trebellianica. C. ad Treb. etiam. (Lõbarda) id est quod continetur in libro qui dicitur Lombarda, nam ibi specialia iura statuuntur super dote. (Liberis) quare pro eo censenda est ac si nõ habuisset. ff. ad Treb. ex officio. §. si quis autem. (Maritus) institutus hæres ab adiecta. aliàs enim soror vel filius sororis in totum successisset. C. de fideic. si in persona. (Rainutij) intellige quod hæ tertię, scilicet matris & auiæ adiectæ non fuerunt separatæ de bonis R. eo viuẽte, nec mortuo de bonis Adiectæ, nec intelligimus, quod donauit vel vendiderit certas res de dictis tertijs; sed ius quod habebat in ipsis tertijs, vel in bonis pro ratione illarum tertiarum. aliàs enim si eas separatas habuissent, oportuisset quod nõ ex causa substitutionis vel fideicom. sed vel ex testamento, vel ab intestato prædicta quærerent in libello. Alij dicunt, licet non sit verisimile, quòd etiam iura, quæ Alterocha habuit in prædictis tertijs petijt. (Vel substitutionis) .i. fideicõmissariæ substitutionis, ex causa autem substitutionis pupillaris, vel directè petere non poterat, quia verba istius ad fideicõmissum trahebantur tantùm, vt diximus in glo. siue quia si esset pupillaris, euanuerat adueniẽte pubertate adiectæ, quæ iam euanuerat cùm filios habuerit.

2 †Est enim substitutio directa, quãdo nullo medio substitutus capit hæreditatem, qualis est pupillaris, vulgaris, exẽplaris, & compendiosa est substitutio indirecta, quæ alio medio habetur vt fideicõmissaria. (Petiere) & benè. (Annalis) quæ hodiè sublata est. C. de vsuc. transf. l. 1. vel loquitur de annali præscriptione, quæ competebat iure Lombar. & secũdum hoc falsum dicebat, quod si verum esset, quod iure Lombardo nupta esset obtineret.

3 †Vsucapio) quæ prodest, quando res traditur in dotem æstimatam, & sequitur matrimonium, & de iure & de facto: quo casu, si res non sint eius, qui eas assignauit in dotem, vsucapitur pro dote, si verò esset æstimata vsucapitur pro emptore. ff. de vsucap. pro dote. l. 1. & 2. hęc autem, cùm essent puellæ assignatæ in dotem, licet essent obligata restitutioni, potuerunt in dotem dari, nec incipit contra Alterocham, cui restitutio facienda est currere præscriptio, nisi ex quo tempore competit actio ex testamento, & petitio fideicommis. nec curreret, nisi triennalis præscriptio. C. de fideicomm. Auth. res. C. de præscr. 30. ann. sicut in rem. C. de anna. excep. l. 1. §. vlt. (Silentium) quod silentium & taciturnitas loco pacti haberetur: sed malè dicebat. (Bonis illis) prædictæ Adiectæ vel potiùs R. quæ petebantur. (Tertia) istæ tertiæ & matris & vxoris R. non iure ciuili, sed Lõbardo debentur, quo cautum est, ꝗd vxor superuiuens marito, debet habere tertiam in bonis eius, quia mater & vxor R. superuixerunt maritis, ideò has tertias deducunt. (Clerę) quam tertiam clera habuerat in bonis R. filij, quia superuixerat suo marito patri R. (Testatoris) R. scilicet. (Quarta) hoc iure ciuili

deducitur.ff.de vul.& pupil.subst.l.cohæredi.§.cùm filiæ. (Pupillorum) filiorum Petri mariti adiectæ.(Rainutij) patris Alterochæ & adiectæ. (Cogitasse) quod etiam si cogitasset, tamẽ matri aut vxori præiudicasset, nisi aliud esset de cõsuetudine, vel de iure Lombardo P. marito Adiectæ.(consuetudinem)Nota iudicem appellationis sequi consuetudinem partiũ:vt no.sup.de consue.c.1.fortè erat consuetudo, quod de mobilibus vel consimilibus non fiebat deductio.

†Vt legitima) dicunt quidam hoc etiam iure Lombardo cõtineri, quòd vxor superueniens per nullum contractum potest alienare tertiam sibi à marito obuenientem, quin tertiam, vel debitum bonorum subsidium ibi habeant ex marito descendentes, vel alienationes istę simulatæ, vel in fraudem factæ erant, vel donatio facta erat inofficiosa, & contractus venditionis nõ erat verus, sed sub simulatione venditionis intellexit facere donationem. C.de inoff.don.l.1.2.&3. (In vtraq;).i.in tertia matris & auię. C.de inoff.test.l.1.&l.filiam.

4 †Litis)ante litis contestationem liberi primi gradus, nõ cõputant fructus in quartam partẽ Trebellianicam, etiam si pater rogauerit. C.ad Treb.iubemus.secùs in nepotibus, & alijs qui cõputant in fructus ex volũtate defuncti, perceptos, puta quia rogauit post tẽpus hæreditatẽ restituere, isti tamen si percipiant vltra quartam, non restituũtur. Si verò ex negligentia hęredis percipiant fructus bona fide, non computant in quartam, nisi post moram, tunc enim cõputat & restituit, qui habet super quartam.ff.ad Trebel.etiam fideicom.&l.mulier.§. si hæres.&l.ita tamen.§.hæres, ex asse.& post lit.contest.est in culpa & in mora. †Item posset dici, quòd etiã liberi primi gradus computant post lit.cont.in quartam.ar. C.de rei vend.certum. Alij etiam dicunt, & fortè non benè, quod fructus aliarum partium nõ quartæ cõputant in quarta, & sic non est contrarium. C.ad Treb.iubemus.(à P.)Istud.s.à P. prædicto & filijs eius non est integra, nec debet esse, cùm P.mortuus esset, vt in hac decr. expressè dicitur, si tamen vis sustinere literam hîc, dic q; etiam cũ P. dum viuebat, fuit litis contestatio facta.(Eius)quartę.(In legitima) M.de plano concesit, & quartã Trebellianicã & debitũ bonorũ subsidium simul ab eodẽ P. deducenda, Ideò dixit, quòd nõ integrè ambę deducuntur, sed quod in vna deest suppletur per aliam, & sic intelligunt hanc decr. videtur tamẽ, quòd opinio prima per hãc decre. & se. Raynaldus confirmatur.

5 †(Censuit) cardinalis qui indicauit de appellatione, & no. q; sequitur cõsuetudinẽ partium: vt not.sup.de consuet.c.1. no.etiam iudicem appellationis non solùm pronunciare sententiam iustam vel iniustam, sed etiam addere.ar.contra. C. de app.eos in prin. Item nota iudicem supplere de facto, quod quidam concedunt.arg. ff. de peti.hęr.l.vlt.nos tamen hoc non concedimus, & hîc potest dici suppletio iuris.

CAPVT XVII.

TVA NOBIS.(Et alia.) In his legatis cessat Falcidia.C. de epis.nulli.& si quis ad declinandas (locorũ) vnde duxerunt originem defuncti, vel si hoc est incertum per episcopos locorum, vbi sunt mortui inquiretur. C. de san.epis.nulli. (Interdici) in Auth. de eccle.ti.§.si quis.(Compellas)potest etiam episcopus ea dispensare, si certus executor deputatus non est, vel etiam si deputatus est, & non impleat voluntatem testatoris, ipsemet implere potest, & si legatum erat executori, aliquid id amittit. C. de sen. episc. nulli. in Authen. de eccles. ti. §. si quis ante, cum duobus. §. seq. etc.

CAPVT XVIII.

1 *Nunquid si pluribus commissa est causa, possint cæteri vno absente seu mortuo procedere.*
2 *Tertia & quarta hæreditatis an subiaceant restitutioni.*
3 *Rei vendi. & hypo. ex testamento competunt etiam pro legatis.*
4 *Statim quòd quis hæreditatem adiuit: dominium rei legatæ transiuit ad legatarium.*
5 *Pactum facere non potest quod alienatio facta non teneat, etc.*
6 *In testamento sola testatoris voluntas transfert dominium in legatarium sine traditione.*
7 *Licet hæres ante annum conueniatur super legatis præstandis & condemnetur, non tamen priuatur fal. dummodò intra annũ satisfaciat.*
Falcidia an potest detrahi contra voluntatẽ testatoris.

Raynal.

RAYNALDVS. (Ab ipso) Pepone. (Restitueret) hæc substitutio disiunctim facta fuit. s. hoc modo, vt tali patruo suo restituat medietatẽ hæreditatis, & alij patruo aliam medietatem, si enim coniunctim facta esset talis substitutio Raynaldus non potuisset instituisse hæredes filios patrui, cùm ad solum coniunctum. s. patruum superuiuentem debuit hęreditas deuenire. C. de cad. tol. l. 1. §. si autem aliqui. potest tamẽ dici, quòd in nulla parte dec. approbatur institutio filiorum, nisi fortè in tertia & quarta, & quòd ipsi absoluuntur, non est propter ius quòd hæreditatem haberẽt, sed quia non posidebant. (Eis) patruis. (Quibusdam) hîc Pepo quædam prædia communiter filio suo R. & patruis ipsius R. reliquerat, super quibus compromissum, de quo hîc agitur factum fuit, vel aliàs dicebant se ius habere in illis.

1 (†Ex forma) quæ erat, vt vno absente vel mortuo, duo procederent, aliàs enim vno absente, vel mortuo, alij procedere nõ potuissent. ff. de arbi. item vnus. §. vlt. sed si præsentes essent omnes, sed vnus nollet concordare cum alijs, siue in vnam sententiam, siue etiam quòd sentẽtia ferretur, tunc eo contradicente, alij possent ferre sentẽtiam. ff. de re iud. duo ex. & si dicat, se non instructum de causa idem. ff. de re iud. si vni. idem etiam dicimus, si postquam dixisset opinionẽ suã, & intellexisset aliorum opinionem contrariam recederet, nam tunc credimus, quòd etiã eo absente, possent alij procedere. arg. quia cessat ratio legis, scilicet ꝙ posset alios in suam opinionem trahere, vt in l. prælleg. Item vnus. §. fi. sed si nõ intellexisset opinionem aliorum, & recederet etiam sine causa, vel etiam malitiosè volens causam terminare, tũc procedere non possunt parentes. ar. prædictarum. l. item & duo. Quamuis dicant quidam, quòd ex quo conuenerunt ad sententiam ferendam, quòd etiã vno recedente, alij possunt sententiare: quia verum est omnes adesse ad sententiam ferẽdam. i. ad diem sententię ferendæ. (Trãsferendæ) diuisæ enim fuerunt inter R. & patruos res, de q̃bus quæstio erat. (Prædictas) in compromisso vel in alia parte sentẽtię arbitrorũ (legitimè). ff. ad Treb. ex facto. §. si q̃s. & l. hæredibus. C. de insti. & subst. generaliter. in fi. ff. de leg. 2. cùm pater. §. volo. (Prædictis) de q̃bus fuit cõpromissum. (Vni) fortè alius mortuus erat, vel alius consenserat, & ratã habebat institutionem factam de vno solo, vnde solus alius iure accrescendi totũ fideicommissum habere debet. C. de cad. tol. l. vnica. §. si autem. & §. his itaq;. C. de fideic. in persona. ff. de leg. 2. cum filio fa. in fi. ff. ad Treb. apud. §. vlt. C. de cõd. & demon. l. si qui leg. §. 1. Itẽ alia ratione nõ est curandum, quòd non facit mentionẽ de alijs patruis, quia nõ prosequitur hæc decr. materiam nisi legati tertiæ & quartæ, in quo non potuit grauari Raynaldus, q̃n illud dimitteretur vni ex patruis, vel filijs eius tantùm, vel penitùs extraneis, vt hîc dicitur. fuit autem hoc legatum debitum iure naturæ & quarta Trebellianica in bonis paternis. (Hæredes) vnus patruus & filij. †(Possent) hęc verba generalia iustificant sentẽtiam sequentem, in qua condemnatur patruus non solùm ad tertiam & quartam legati, scilicet medietatis tertiæ & quartæ relictę auunculis, sed etiam tertiam & quartam totius hæreditatis, puta & aliæ medietatis tertiæ & quartæ relictæ patruis. Solæ enim tertiæ & quartæ erant hæreditas R. quam posit pro libito dimittere, aliàs enim si non sic generaliter locutus esset, debet sufficere, quòd vel pœnã soluat, scilicet tertiam vel quartã in alijs rebus à legato, vel legatum. ff. de pac. rescriptum. §. si pacto. potiùs enim res legata, id est, tertia & quarta rerum legatarum peruenit ad auũculos, propter pœnam appositam, quàm propter legatum primum, secùs autem si dixisset, si nõ dederit rem legatam, det duplum vel aliam rem, tunc enim oporteret eum esse altero contentum.

2 †Vel dic, quòd ideò tertiam & quartã dant patruis & filijs, in omnibus rebus, quæ fuerunt P. auunculi R. quia prædictæ tertia & quarta alio iure censentur. s. quia restitutioni non subiacent, quàm aliæ res, quæ restitutioni subiacent. Hæc vltima solutio nõ valet, q̃a tertia & quarta debitæ R. non potuẽre grauari. Vel dic, quòd lex, quæ prohibet petere vtrũque, scilicet rem promissam & pœnam, benè dicit, q̃a loquitur, quando agit personaliter, quãdo nec res est mea, nec pœna, licet ꝓmissor sit obligatus ad alterũ, sed hoc legatum R. quò ad medietatem tertiæ & quartæ in quibus grauari non potuit, recta via transit ad legatarios, scilicet ad auunculos, & statim post mortẽ

facti sunt domini.ff.de fur.à Titio. Hæc sol.reprobatur.ff.de excep.doli.apud.§. Labeo.prior sol.melior est.(Ad ipsos)auunculos.(Pro determinatis).i.portionibus quibus auunculi erãt instituti hæredes.(Deuenirent).i.ex causa fideicom. restituerent ipse patruus, & filij hæredes instituti, quod ex fine apparet, nisi eius Falcidiam soluat, vel id est sensus.i. legamus auũculis nostris omnia alia, quæ de bonis nostris ad nos peruentura erant, nam verbum deueniret, innuit quòd recta via ad auunculos peruenturum sit, ꝙ est proprium legati nõ fideic. & hoc placet magis.ff.de fur.à Titio.

3 †(Quæstionem)ex testamento competunt etiam pro legatis rei vend. & hypo.insti.de leg.§.1. & quod dicimus cõpetere rei vendicationem, verum est in speciali legato, generalis enim fideic. nõ habet rei vẽdicationem, sed habet ex testamento ex causa fideic.sup.e.Rainutius. nec dominiũ anteꝗ re vel verbo fiat sibi restitutio.ff.ad Treb.facta.ar.cõtra. C.cõ.de fideic.l.vlt.ꝙ quidã dicunt. Tu aũt responde, ꝙ illa loqtur facta restitutione saltẽ verbo, vel speciale in rebus alienatis, vt ante restitutam hæreditatem detur in fideic.rei ven.vtilis. ꝙ aũt ante restitutionẽ nõ trãseat dominiũ in generalẽ fideic. patet qa interim tenet alienatio ab eo facta, licet sibi imputet in quartã.ff.ad Treb.Marcellus.§.res.& l.si hæres.inst.§.si hęres.Contra hęredẽ autem rogatũ, non cõpetit petitio hęredit.quia nõ possidet pro hęrede, quia verè est hæres, nisi fortè post rest.verbo facta aliqua possideret, quia illa possidet pro hęrede.

(Pro rata).i.pro medietate, quę sibi legata erat. † Restitui mirũ est, quod petit

4 pœnã anteꝗ debeatur. Resp. imò cõmissa est pœna, quãcitò enim adiuit hæreditatẽ, trãsiuit dominiũ rei legatæ ad legatarium.ff.de fur.à Titio.vnde hęres cõtra legatũ facere videtur, ex quo illud nõ præstat. vnde de gratia legatarius petat legatum volens cõtentus esse illo, cùm possit petere pœnã. Vel dic, ꝙ licet pœna sit commissa: tamen quia dies nõ erat præfixus, inf. quę restitueret, potest purgari mora, vel dic pœnam non cõmissã, & tamen in iudicijs talẽ libellum admitti propter lites dirimendas.ar.C.loc.conductores.ar.contra.ff.de iud.nõ quẽad. sed dic nõ esse iudiciũ in pẽdenti, ex quo ex his quæ agentur sententia certa ferri potest, sicut hîc, nam si perstiterint in cõtradictione hæres iustè condẽnatur ad pœnam, secùs autẽ si iudiciũ pẽderet exteriùs, puta quia deberetur sub cõditiõe, sic potest loqui.l.non quẽad.ff.de verb.sig.cedere.(Poterãt) debet enim imputari patruo & filijs hæredibus institutis, & in certũ casum restitutione, vel legati solutione grauatis, si nõ petierunt & recuperauerunt omnia bona, quæ fuerunt R.testatoris, ex quo hæreditatẽ adierũt, (Legato)medietatẽ bonorũ, de quibus fuit compromissum, quæ ipsis auunculis legata fuerunt R.(Absoluens)innitẽs arbitrio & malè ex testamento Peponis, qui R. grauauerat restitutione harũ rerum, vnde eas alijs legare nõ poterat, vt eis videbatur, sed non erat verum in debita iure naturæ, & quarta Treb. quãuis hanc restitutionem nõ videatur cogitasse iudex quando postea mãdauit patruo, quòd alia omnia bona restitueret, in quibus per pœnæ adiectionem R.patruum non potuit grauare(Contestata) no.litẽ contestari in causa appellationis, licet nõ sit necesse.(Quoniã)interpositio est vsque ibi pronunciauit.(Iure)sup.eo.Rainutius. (Grauari) quò ad istas, ergò ad tertiam & quartam non fuit voluntati Peponis innitendum, cũ is non potuerit filiũ grauare.(Trebellianica) & sunt deducendę istę tertia & quarta de tota, ita quod de 12. vncijs contingerent filium 7.vnciæ, tres scilicet in vna parte, & quatuor in alia, & hoc ideò, quia simul debẽtur ex eodem testamento, secùs autem si ex diuersis causis deberẽtur, vt in tertijs matris & vxoris.sup.e. Rainutius.tunc enim ꝓ qualibet deductione fieret vnus as.(In rebus) licet enim de vniuersitate deducendæ sint istæ tertiæ & quartæ, quousꝗ tãtùm hoc per iudicẽ fit in singulis rebus pro indiuiso habet eas.(Expresserit)rem enim legando, videtur legasse partem, quã in eam habet.ff.de leg.1.si domus.præsumitur enim quod si totum voluit legare, vt esset suum, multo fortius partem etiam si hoc non dixit, nec cogitauit.(Pronũciauit) cardinalis. (Arbitrio) & sic econtrà etiam non fuit arbitrio mittendum.

5 †(Teneret)pactum enim non potest facere, quod alienatio facta non teneat, vel quod dominium non transeat in accipiente, vel quod sine traditione redeat ad alienantem, vel quemuis alium. arg. C.de pact.traditionibus.ff.de pac.traditio.ff.de pac.in traditionibus.ff.de iure patro.

patro. si libertus. §. planè. sed agere potest, vel ad interesse, vel ad pœnam, vel si quis transtulisset in alium dominium cũ hac adiectione, ne in alium alienaret ipsi transferenti dominiũ contra recipientẽ, cõpetit condictio ob causam, non autem aliĳs quorũ interest. C. de cond. caus. da. ea lege. C. de reb. alie. l. vlt.

Hoc fallit in seruo alienato, ne manumittatur, scilicet quia non tenet manumissio. C. de manc. ita fu. alie. ea. & etiam hoc ea ratione, quia libertas ex quo competit reuocari nõ potest, secùs aũt in dominio. inst. qui. ex cau. ma. non pos. §. semel. vbi autem lex inhibet alienationem si contra factum sit, nõ tenet, nec trãsfertur dominiũ. ff. & C. de fun. do. per totũ. 12. q. 2. sine exceptione. & 10. q. 2. hoc ius. in Auth. de non alie. in emphy. §. sanctissimas. in Auth. vt li. ma. 1. respon. Idem etiã vbi testator ꝓhibet, & apparet persona, cuius gratia ꝓhibita est, aliàs secùs. ar. ff. de leg. 1. filius. §. diui. ff. de leg. 3. pater. §. filiã. & §. fundum. & §. quindecim.

6 † Et est ratio diuersitatis, quia in testamento sola voluntas testatoris transfert dominium in legatariũ sine traditione. ff. quemad. ser. amit. si partẽ. §. si per fundum. & sic sine traditione potest amittere dominium & ad aliũ transire, aliter in pacto, cùm per illud non possit transire dominium, ita nec transfertur. Idem dicimus in sententia arbitrorum, & etiam aliorum iudicum, quia per eorum sententias non impeditur translatio dominij, vt hîc. In beneficĳs autem ecclesiasticis, & etiam in aliĳs spiritualibus contrarium dici potest, scilicet quia si aliquis prohibeatur aliqua conferre, nõ tenet collatio à prohibito facta, qa suspensus est à collatiõe saltem illius beneficĳ. sup. de consue. cùm dilectus. Idem etiam dico, si prælatus prohiberetur alienare etiam in casibus concessis à iure, quia nõ tenet alienatio. inf. de ac. c. fi. sup. de ord. cog. veritatis. in fi. Item ratio diuersitatis satis apparet ex prædictis, quia beneficia sine traditione, ex sola electione & confirmatione acquirũtur. sup. de elect. transmissa. & etiam dominia sine traditione ecclesĳs acquiruntur. C. de sac. san. eccle. vt inter dominia rerum ecclesiarũ non sunt apud prelatos, sicut apud alios, & ideò per eos, qui dant administrationes prohiberi possunt. (Super hoc). i. legato medietatis bonorum de quibus fuit compromissum. (Pro medietate) aliã autem medietatem non possidebant adhuc filĳ patrui: sed fortè vacans iacebat. (Prædicta). s. ea de quibus compromissũ fuit. (Medietatis) quia tamen medietatẽ auunculis legauerat. (Legati facti) auunculis, de rebus de quibus fuit compromissum. (Residuo) id est, in aliĳs partibus eiusdem legati præter medietatem tertię & quartæ.

Contra videntur. s. quod R. debuisset sibi computasse quartam & tertiam sibi debitas in omnibus rebus P. hæc. omnia quæ legauit auunculis. ff. ad Treb. Marcellus. §. res. & l. si hæres. §. si hæres. sed dic tu alienata computari in quartam, si fideicommissarius velit, sed dic volebat, nec alienata erat. (Articulo) libelli. (Filĳ) isti filĳ hæredes erant Rainutĳ saltem in tertia, & quarta deducendis de bonis P. & ideò pro portione hæreditatis tenentur patruis R. fideicommissarĳs restituere totam hæreditatem, & non auũculis, vel nisi tertiam & quartam, in quibus hi filĳ grauari non poterunt per testamentum P. hæreditas enim R. intelligitur deducto fideicommisso, de quo rogauerat Pepo primus testator, hîc gl. bona est, si patrui erant coniunctim substituti, sed si disiunctim erant substituti etiam in parte patrui defuncti, benè potuerunt instituti filĳ alterius patrui. vt no. in prin. illius gl. hîc substitutio. (De petitis) nec se tanquam possessores obtulerunt liti in rei vendicatione, quia tunc secùs. ff. de rei vend. his qui. & cũ non possiderent non potuerũt conueniri rei vẽ. Item non potuerunt condemnari ad restitutionem eorũ, quæ non possidebant. (Possidere) nisi hæc causa iuuasset filios, benè puniti essent in restitutione omniũ bonorũ, quæ habebant ex testamẽto R. cũ circa eos teneret omnis pœnæ adiectio. Raynaldus enim nihil eis restituere tenebat (Bonis). i. in omnibus aliĳs modis q̃ fuerũt Peponis. (Eisdẽ). i. Raynaldi in quibus. s. institutus erat patruus vel melius Peponis. (In quibus). s. tertia & quarta omniũ bonorũ Peponis. (Tenebat) cũ nõ potuerit in eis grauari à patre, & ideò potuit vbi voluit legare, & pœnã adĳcere. (Pro rata) medietate. s. tertiæ & quartæ in omnibus bonis Peponis. Cõfirmauit) & benè, qa in illis tertia & quarta in qbus Ray. non potuit grauari, benè potuit Ray. grauare hęredes suos, sed in aliĳs q̃ ibi erãt ꝑter tertiã & quartã nõ poterat grauare R. suum patruũ, cùm sub-

iaceret restitutioni, sed filios patrui benè potuit in eis grauare, vnde non absoluit eos, quia non posset adijcere pœnam legato vel hæreditati, sed quia non posside-debant. (Filijs) nō mireris, si absoluantur hi filij, nam hæc absolutio eorū iusta est, si non possident, quia qui non possidet, cōdemnari nō potest, nisi propter suam malitiam nō possideret, & eodē modo si possidebant iusta est sentētia, cōtra hos filios, sicut cōtra primū, hoc vltimum nō est verū (Ei) patruo instituto hęredi. (In restitutione). i. pręstatione. †Legati). i. tertiæ vel quartæ tam rerū adiudicatarū auunculis, vnde fuit cōpromissum ꝗ in alijs, cùm omnia habebāt auunculi ratione legati, & tanquā legatū petenda sunt omnia, non tanꝗ hęreditas iussa restitui, & ideò benè dicit falcidiā locū habere, ꝗ locū habet, quādo hęreditas legatis exhauritur, & nō Treb. quòd locū haberet, si quasi hæreditas restitueretur. Nec obest, si dicitur quòd fideicommissaria hæreditas dici debet, quia vniuersa quæ sunt in hæreditate auunculis restituuntur, quia hoc est, quia succedit loco prioris legati, & ꝗa hęreditas dari nō debet sub pœna, ꝙ non credimus, nec mireris, ꝗa id ꝗd debetur ex pœnę adiectione legatū dicitur. Habes. n. simile. ff. ad l. fal. cū pater. §. vl. inst. de leg. §. pe. & vlt. Vel dic, ꝙ loquitur tātùm de legato rerū, de quibus cōpromissum est. Nec obstat, ꝗd dicitur, ꝗd plus habet in illis rebus, quā quartā, cùm habeat etiā medietatē, sicut apparet ex prin. decre. potes enim respōdere, quòd ex alijs legatis R. exhausit dictas tertiam & quartā. Vel dic, nihil habet ex illis tertia & quarta, cū illas restituerit propter adiectionē pœnę: vnde dignum fuit, quod de primo legato extraheret Falcidiam. Tu dic melius, quòd hæreditas R. quę erat solummodo tertia & quarta, erat exhausta duobus legatis, quòd in ea nihil remanserat. Primum legatum fuit, quando legauit auunculis medietatem rerum, de quibus erat compromissum, id est tertiam & quartam sibi debitas in eis. Secūdum fuit legatum pœnæ, quòd eodem iure censeri debet, vt alia legata. inst. de leg. §. fi. ff. ad l. Fal. cùm pater. §. fi. quidam tamen ar. eiusdē. l. dicunt, quòd nunquam de legato pœnæ debet detrahere Falcidiam, nam ibi dicit, quod pœnæ causa accreuit in l. fal. non incidit. Sed expone si prædicta verba. l. quod pœnæ causa accreuit, supple per condemnationem iudicis, qui condemnauit hæredem legatario in quantum in litem iurauit, & tunc de eo quòd vltra valorem rei legat, iurauit propter specialem affectionē, nō detrahet hæres Falcidiam, quia nō est legatum, imò cōdemnatio, sed secùs si testator pœnam sibi imponit, nisi soluat legatum, nam tūc si hæres legatum pœnę soluit, cùm in veritate legatum sit, & sicut alia legata censeri debeant, benè detrahet Falc.

7 †Et sic habes hîc, quòd quāuis hæres ante annū conueniatur super legatis pręstandis & condemnetur, tamen non priuatur fal. dummodò intra annum satisfaciat, quæ est pœna à lege imposita. C. de fideic. Auth. ampliùs. pœnam autem à testatore impositā incurrit, si litē cōtestetur. ff. rē ra. ha. ampliùs. & hîc similiter. sup. e. Rainutius. quò ad legatū pœnę ꝗd integrè soluit patruis. s. tertiam & quartā, in quibus tenebat institutio ꝑter Fal. quā detraxit beneficio. l. vt no. in gl. quę incipit: benè. Si infrà) mirū est, quomodo hîc fertur sentētia sub cōditione, & sine certa quātitate cōtra illud ꝗd est. 2. q. 6. biduū. C. de sen. quæ si cer. quanti. per totū. Resp. ꝗd hic patruus petijt hāc detractionē Falcidiæ, & ideò etiā si hoc nō diceretur in hac sentētia, tamē semper posset deducere fal. ꝗa quādo adiudicat legata, semper danda intelligit, ꝙ vel in totū, vel ꝑ rata detrahat fal. sed si de Falcidia detrahēda patruus egisset, tūc hoc beneficiū Falcidię nō solueretur, vlteriùs petere non potuisset. ff. de neg. gest. si aūt, sed si soluat petere, potest vt hîc, & fortè posset dici hoc, ꝙ ex quo sententia lata est, statim oportet hūc patruū in integrū. s. tertiam & quartā restituere, sed post cōdi. ex fal. petet Falcidiā, cū sit saluatum. Si aūt sibi saluatū nō esset, si per errorē facti soluisset ageret condictione indebiti, secùs si per errorem iuris. C. ad leg. fal. error. Alij autē dicūt, quod cùm de hac fal. non sit actū, eam retinebit patruus, & reliquas tres partes, cùm de eis constet, restituet sine vlteriori, & sic apparet, quòd non est sententia sine certa quantitate, cū ad minùs tres partes tertię & quartæ prædictarū statim perueniant ad auunculos, & super quarta de eis detrahenda remaneat lis, quia eā debet habere patruus, si intra tempus legis. s. annum obtulit tres partes tertiæ & quartę, alioquin nihil detraheret de integris tertia & quarta. (Legitimum) intra annū iussu

iussu iudicis computãdo. sup. e. nos quidẽ. C. de fideic. Auth. ampliùs. (Inuentariũ) q̃d ipsum exonerat à prestatione legatorũ & fideicõmissorũ & aliorũ debitorũ vltra vires patrimonij. C. de iu. de lib. sancimus, & ius tribuit, q̃d de legatis & fideic. detrahat Falcidiã, si facit inuentariũ, & nõ aliter in Auth. de here. & fal. §. si verò. ne. se. coll. 1. in debitis secùs, vt in ea. l. qa de eis nunq̃ detrahet fal. (Cõtra voluntatẽ testatoris) benè dicit cõtra voluntatẽ testatoris, quia nõ creditur testatorẽ voluisse, quod aliqua pars de his tertia & quarta peruenerit ad patruum, & erat verũ olim, quod contra voluntatem testatoris detrahebatur Falcidia. C. ad l. fal. sine. & l. pe. ff. eo. ti. ꝙ de bonis. §. vlt. Sed hodiè non inducitur cõtra voluntatem testatoris expressam si testator certus de quantitate sui patrimonij prohibeat. in Auth. de hære. & fal. §. si verò expresim. Sed cõtra tacitã, benè inducitur Falcidia, vt in l. prealle. no. ꝙ heres rogatus dare aliquod legatum de suo, licet non det vt testator p̃cepit, cũ tamen postea dat, detrahit Falcidiã de omnibus legatis, vt hîc. Quod intelleximus verũ, vbi rogatus est restituere omnia bona hæreditaria, nisi legatũ sibi iniunctũ, vel de suo ꝑprio, vel de bonis testatoris soluerit, vt hîc. Et est ratio, qa ipsemet testator pœnã suã adiecit hîc, qui non potest eum priuare Falcidia, vnde nõ est necesse recurrere ad pœnã legis, sed si testator nõ apposuisset pœnam, tunc locũ haberet pœna legis vel canonis. s. ꝙ tota hæreditate priuaretur. sup. e. nos. & c. si hæredes. C. de leg. Auth. hoc ampliùs. Vel dic, q̃d nunq̃ fuit in mora ante annũ iste patruus, quia nunq̃ ab eo petitæ fuerũt tertia & quarta p̃dictæ expresim, & determinatæ, sed fuit tantùm petitũ, vel legatum rerũ, quæ venerant in cõpromisso, vel omnia alia bona, sicut apparet ex litera decret.

CAPVT XIX.

IOANNES. (Suis proprijs creditoribus) no. nõ esse dubiũ executorem ad pias causas posse agere contra hæredes. C. de epis. nulli. & si nullus sit hæres, tamen ipse cui commissum est, ꝙ omnia quæ habet dispenset in pias causas, potest totam hæreditatem vendicare, nec detrahet Falcidiam. C. de sacr. san. si quis ad. sup. eo. tua. & hîc. si autem ad alios vsus testator vellet expendi, si nullum cõmodum ad executorem pertinere debet, puta quia ministrum tantùm constituit, tunc non poterit agere. ff. ad Treb. Lucius. §. Meuia. Si verò aliquod commodum puta fal. ad eum voluit pertinere, tunc aget. ff. de leg. 2. si quis Titio. 10. Sed hæc decr. videtur contradicere, quia hîc aliter mandat expendi, quàm in pias causas, scilicet in solutione debitorum, sed respondere potes, quod totã hæreditatem iusserat expendi in pios vsus, sed hæreditas intelligitur detracto ære alieno. C. de bonis quæ lib. l. vlt. ad hoc autem vt licitè posit dare bona, quę inuenit in hæreditate, oportet eum primò soluere debita. (Susceptum) instit. man. §. mandatum. quia alicui creditori satisfecerunt, vel aliud pijs locis dederunt.

CAPVT XX.

1 *Certum rei institutio valet.*
2 *Nulla Falcidia, nec etiam debita iure naturæ detrahitur de hæreditatibus & legatis ad pias causas relicti.*
Verba hæc, hæres esto quid importent.
3 *Verbum substituo pariter ad directam & fideic. substitutionem trahitur.*
Substitutio directa non fit per verba, rogo, mando vel consimilia.
4 *Testatoris intentio semper seruanda est.*
Verba, si absq; liberis, quid importent.
5 *In vltimis voluntatibus miles non dicitur priuilegiatus.*

DE HIS. (Pro cereis) s. emẽdis vel reparandis. † Ad perpetuum) scilicet quòd omni anno solenniter fiat festiuitas alicuius sancti, vel quod in aliqua ecclesia nõ constituatur præbẽda, vel altare vel pulpitum, vel aliud huiusmodi. (Parochialis) quia aliquãdo parochialis ecclesia portionem aliquã habet. inf. de sepul. c. 1. per totum. (Si pater) aliàs incipit.

1 (Ioãnes frangi panis) † incerta hec nõ est cẽsenda, vt hæres, postquam testator instituit alium heredem. C. de here. inst. quoties. si autem alium non instituisset, valet institutio facta de certa re, & rem illã habebit prælegatã. ff. de hæred. inst. l. 1. §. si ex fundo. & l. si ita qs hæres. & l. ex facto. ff. ad Treb. l. 1. §. is qui. & in hoc benè valet institutio, vt nõ valeat impugnare testamentũ, sed aget tantũ ad supplementũ. in Auth. vt cũ de ap. cog. §. illud quoq;. & §. cæterũ. & C. de inof. test. l. omnimodò, nec habebit iste sic institutus in

tus in re certa tantùm loco legatarij, imò si nullus alius factus est hæres, in totum succedit, vt dictũ est. Itẽ videtur, ꝙ si alij repudient hæreditatem, quod ipse habebit hæreditatẽ, sicut si ab initio nullũ instituisset, secùs autẽ si nõ dixisset eam in tali instituo, sed si dixisset tãtùm, lego sibi talem rẽ, quia tunc loco legatarij. Nec ob. Auth. de tri. & semis. §. hoc nos. quia correcta est per aliã, sed cõtra si hæc puella non est instituta, nec hæres data, ergò nec ei substituere potest pupillariter. inst. de pup. sub. §. non solùm. & de vul. sub. sed si plures. §. si sub condi. Sol. licet hęc puella non fuerit instituta hæres in primo gradu, fuit tamen instituta in secundo. s. post mortem filij, & ideò benè potest ei pupillariter substituere. (Executoribus) de executoribus huiusmodi no. sup. c. Ioannes. & c. cũ tibi. (Et præfatę) filiæ licet securiùs fecerit iste, q petit vtriusq; hęreditatem, & qui etiam adiecit de bonis filij pręmortui, quia in veritate duæ sunt hęreditates. inst. de vulg. sub. §. igitur. de vulg. sub. l. patris & filij. & l. qui duos. tamen suffecisset si solius filiæ hæreditatem petijsset. arg. sup. eod. Rainutius. † Quæritur primò) hîc vult dicere, quòd in primo gradu substitutionis, quando filius visus est mori, filiæ mater tanquã ab intestato succedens ipsi filio, de fideic. filiæ restituendo debet detrahere debitam naturę & quartã Treb. eandem etiam deductionem dicit faciẽdam de substitutione secũdi gradus, scilicet quando pauperes sibi instituit hæredes propter mortem filiæ, quoniam illæ allegationes huius domine nõ videntur multùm mouere Papam.

a † Fecisse sibi) & per hoc videbatur, q̃d priora testamenta fierent recta, vel quod hæreditas filiorum non perueniret ad pauperes, sed prima hæreditas tãtùm & quarta trebellianica. l. quæ est. ff. ad l. falc. l. 1. §. inimici. h. d. sed corrigitur per l. C. de epi. & cle. si qs ad. & ꝑ Auth. de eccl. tit. §. si aũt hæres nec recipit illũ prauum intellectum, qui innuitur, imò hæc est veritas, quod de hæreditatibus & de legatis ad pias causas relictis nulla falcidia, nec etiam debita iure naturę detrahitur, sicut ex sequen. apparet. & est arg. præd. l. & Auth. nam & in ambiguis quæstionibus religionum stricta ratio omittitur, & summa est ratio, quæ pro religione facit. ff. de re. & sump. fu. l. sunt personæ, modo. 19. quæst. vlt. si qua mulier exhæredato. 17. quæst. quicunq;. pro parte secundum has allegationes sententiauit Papa (moreretur) hæc verba, hæres esto, semper sonant in directam substitutionem, vnde siue dicat testator, si institutus non erit, talis sit hęres, siue dicat, & si talis decesserit in pupillari ętate, talis sit hæres, semper sonat in vulgarem & pupillarem substitutionem, quando autem sunt directæ, hanc autem substitutionem nunquam potest facere puberi, si institutus non fuerit talis esto hæres. insti. de pup. substi. §. fi. ff. de vul. & pu. l. verbis. nisi esset miles. ff. de vul. & pu. c. centurio. & nunquam per se posita prædicta verba trahunt ad indirectam. s. fideicommissariam. inst. de pup. sub. §. fi. sed si adijciatur hoc verbum, rogo institutum, vt talem faciat hæredem, talis benè trahitur ad fideic. quia ille de quo rogatus est, petet hæreditatem ex causa fideic. ff. ad Treb. ex facto. in prin.

3 † Idẽ videtur si dicat testator, instituo mihi talẽ hæredem, & secundũ hæredem mihi instituo aliũ. C. de impu. & ali. sub. l. precibus. ꝗuis posset dici, ꝙ ibi nõ instituit secundũ hęredẽ, per pręedicta verba, sed per expressa talia. s. instituo talem mihi hęredẽ, & si nõ fuerit hæres, talem substituo, per verba aũt rogo, vel mãdo vel consimilia nunq; fit substitutio directa, sed indirecta, vel fideic. vt. ff. de vul. sub. cohęredi. §. cũ filię. circa mediũ. hoc aũt verbũ substituo, pariter trahiť ad directam & fideic. q̃d ex eo apparet, quia communis distinctio est substitutio, alia directa alia indirecta, satis tamẽ videtur, ꝙ priùs ponitur pro indirecta, licet ad fideic. trahatur. ff. ad Treb. Sceuola. horũ autẽ sonet indirectã patet expressẽ. ff. de vul. sub. cohęredi. §. cũ filię. Itẽ ꝙ trahatur ad fideic. patet per eundẽ. §. circa medium. & C. de inst. & subst. l. generaliter. Idem aũt videtur posse hoc dici de verbo hîc posito, moriatur, quòd non memini in aliqua lege me legisse. s. quòd possit trahi ad vtranque substitutionem, licet

4 priùs ad directam. † Intẽtio) quę semper seruanda est. C. de sac. san. ecc. l. 1. C. quãdo decre. opus non est. l. prędiũ. C. de inoffi. testa. l. si pater. inst. de pup. sub. §. nõ aũt. in Auth. de hæ. & fal. §. cui. & §. si qs ex. & §. is igitur. in Auth. de nupt. §. vnũ itaq;. §. si sine. & §. si qs ex. & §. is igitur. et §. pignori. in Auth. de iureiur. à morien. prę. in prin. et in Auth. q mo. na. ef. leg. §. si qs aũt. (Extraneo) in sorore nõ potest.

ita

ita loquendo apparet, quòd maior pars perueniat ad matrē, quia mortuo patre, mater succedit ab intestato in medietatē, restituet mater filiæ tamen detractis debita naturę, & quarta trebellianicę; & sic non habebit plus mater, quàm filia, sed in extraneo qui nullam partē recipit ab intestato, melius apparet, ꝙ plus perueniat ad partē, quàm ad extraneū (Septem) de hac deductiōe not. sup. e. Raynaldus.

† Si absq; liberis) de hoc quæritur, si per hæc verba fiat substitutio pupillaris & directa, si filius meus mortuus fuerit sine liberis moriatur, sorori, & an soror superuiuens fratri directo ei succedat, an mediāte matre? & non videtur dubiū directè. Constat enim, ꝙ si his verbis vsus fuisset, si filius meus decesserit sine liberis, soror esto hęres, ꝙ hęc directè succederet. ff. de vul. & pu. sub. centurio. certè non possum videre rationē, quare nō eodem modo, si dicat, moriatur, vel substituo eū per talia verba, fiat directa substitutio. vt hîc ꝓbatur in tex. & in gl. † Sed dices, licet prædicta substitutio posit ad vtramq; substitutionē trahi, vtilius est, ꝙ trahatur ad fideic. hęc quæ omni tempore valebit, ꝗ̃ ad pupillarem directam, quę non valebit, nisi in pupillari ætate, sed respōdeo ꝙ melius est secundū naturam, quòd trahatur ad directā ꝗ̃ ad indirectam, sed hîc plus videtur. s. quòd potest trahi ad directam, si moriatur in pupillari ætate & ad indirectā, si moriatur pubes, & hoc satis benè dicere videtur. C. de fideic. si frater. substitutus impuberi non succedit ei, si factus fuerit pubes, etiā si decesserit sine liberis, nisi pupillaris substitutio cōfirmata fuerit verbis fideic. in aliqua parte testamenti, ꝗa tunc frater ex causa fideic. succedit, ex quibus colligitur, ꝙ per verba fideic. adiuncta in pupillari substitutione, non tollitur pupillaris, sed confirmat & durat.

5 † Item idē est in substitutione facta à milite. s. ꝙ vnicis verbis facta substitutio trahitur ad directam & indirectam. C. de impub. & alijs sub. precibus. quare non est idem in priuato, licet enim multa priuilegia miles habeat ex causa sibi cōcessa, tam in confectione testamenti, quàm etiam in hæredis institutione: vt not. in summa. C. de test. mi. in seruando tamen vltimam voluntatem eius, nō habet priuilegium, quia omnes volūtates vltimæ partitæ sunt seruandæ, nec hoc dicit certè pari ratione, nec interpretatione gaudet priuilegio, prędicta autem. s. si moriatur sine liberis, quę non denotant certā ætatem, imò vtranq; ætatem compręhēdere videtur, & pupillarem substitutionem confirmabūt, & ad fideic. trahētur, & ideò posset dici hæc substitutio compendiosa. ar. C. de imp. & ali. sub. precibus. & fortè idem dicendum est, si dicat testator, instituo mihi filium meum impuberem hęredem, & substituo ei talem, si nauis venerit ex Asia, hæc plus placēt, quæ no. sup. e. Rainutius. (Iure ciuili) ff. de vul. sub. Centurio quasi per fideicom. C. de impub. & ali. substi. precibus. (Nā cùm) hoc quod hîc dicit, satis habetur expressè. ff. de vul. sub. l. iam hoc iure.

† Aetas) quia si ambo vel alter esset impubes, non posset trahi ad pupillarem, equidem si alter & idem, sicut si alter nō esset in potestate constitutus. ff. de vulg. sub. iam hoc iure. & l. Lucius. C. de imp. & ali. sub. hæreditatem. & l. quamuis. & ad fideic. ff. ad Treb. Sceuola. C. de insti. & subst. sub. con. fa. l. generaliter. in substitutiōe. C. de imp. & ali. sub. l. precibus anteferre. C. de impu. & ali. sub. cùm ꝗdā adiunxerit, erat enim in testamento scriptū, si de liberis meis fuerit sola filia superstes, tantùm augeo legata eius. Item, si nec filius, nec filia superfuerit, & tunc similiter ad hoc plus augeo, tamen in testamento hoc satis probatur. ff. de inoff. test. contra vetera. §. 1. vbi dicitur, quod mater non potest expugnare testamentum, quòd facit ei pater per querelam inofficiosi testamenti, ergò eadem ratione apparet, quod eam priuare potest debita iure naturæ, vel pars. ff. de vulg. sub. vel inst. de vti. sub. pater. ff. de bon. pos. secundum ta. si ita scriptum. §. 1. vel subiectione. 20. q. 5. constitui.

TITVLVS XXVII.

DE SVCCESSIONIBVS AB INTESTATO.

CAPVT I.

SED HOC DONARE. Siue inter viuos, siue in vltima voluntate. (Sanctificentur) nisi consanguineos habeant qui ab intestato succedant. 12. quęst. secunda. quicunque. infr. eo. cùm dilectus.

CAPVT

CAPVT II.

SANCTO CONCILIO. (Ablatum) hoc.c.locale est, & nõ de iure loquitur, quãdo certum est sacerdotes aliquid habuisse ante ordinationem, nam propter dubium diuidendæ sunt res propriæ à rebus ecclesiæ, vt hîc dicitur, si autem distinctæ essent res propriæ à rebus ecclesiæ, res propriæ hæredibus consanguineis, aliæ ecclesiæ darentur. 12. quæst. tertia. quicunque. si autem dubitetur, an aliqua habuerit ante ordinationem, præsumitur pro ecclesia, nisi ꝓbet se antea habuisse. 12. quæst. 3. quicunq;. ff. de rebus dub. ciuilibus. alij intelligunt capitulum tantùm, quando ex seruis fiunt sacerdotes.

CAPVT III.

CVM DILECTVS. (Pro causa.) Erat enim causa inter eos, vterque enim ab altero petebat res, quæ fuerant archipresbyteri. vterq; enim de eis aliqua posidebat. (Participationem). i. vt particeps esset orationum. † Asseruit) hæc assertio, quæ est de præterito, & extra iudicium, non est sufficiens probatio eius, quod dicebat. Si tamen solenniter quis confiteretur extra iudicium, si pòst conuenitur, non est admittendus contra suam confessionem, nisi ostenderet se in alio casu intellexisse: vt no. supr. de elect. per inquisitionem. hæc autem ideò confessio eius nõ est sufficiens probatio: quia non viuebat qui confessionem fecerat, & ideò nõ poterat dare intellectum confessioni. ar. infr. de acc. cum dile. sed tamẽ est ad plenum præsumptio, vnde ei statur, vt hîc sequitur. & non intelligas quòd ex his verbis ꝓbaretur eum fuisse oblatũ monasterio cum rebus suis, sed probatur ꝙ voluit bona sua peruenire ad monasterium, ad quod quasi quælibet verba sufficiunt. ff. de fun. instr. cum delanionis. §. asinam. ff. de sup. le. l. labeo. (Vnde) expresiùs dicit, quod dixerat. (Probãtes) scilicet quod se & sua obtulit, vni testi tãtùm non creditur, vt no. sup. de proc. ex insinuatione. sed cum aliqua ꝓbatione. s. confessione benè creditur, nisi probetur phreneticus vt sequitur. (Adminiculantes) in tãtum adminiculabatur archipresbyteri cõfessio, ꝙ se & sua dedit monasterio, qa si cõdẽnatur episcopus ad restitutionẽ, ac si verè reditus essent. (Cõpotẽ) & sic ꝓbatur negatiua. C. de codi. nec codi. ff. de cõdi. insti. qdã. ff. de ꝓba. si filius. (Vltimã). q. d. & si hæc verba nõ expresisset, tamen tacitè vim tenerent vltimę voluntatis. (Imponatur) in eo ꝙd episcopus erat actor. (Cõpellatur) in eo quod episcopus erat reus. (Ei) episcopo, & sic habes, ꝙ vacante ecclesia subiecta episcopo episcopus eius nomine agit, & sic fortè est in quolibet superiore, qui ꝓ quolibet collegio sibi subiecto potest agere. C. de epi. & cle. nulli. & l. si qs ad. sup. de pſer. ex trãsmissa. de hoc no. sup. de rest. spo. olim. (Ab intestato) nec legitimos agnatos, vel cognatos reliquerit. ff. eo. c. 1.

TITVLVS XXVIII.

DE SEPVLTVRIS.

CAPVT I.

1 *Potest quilibet adultus & discretus eligere sepulturam.*

NOS INSTITVTA. (Patriarcharum) qui in patrum sepulchris sepulti sunt. 13. q. 2. Ioseph.
1 † Sepulturam) generaliter dicimus, ꝙ quilibet adultus & discretus potest eligere sepulturam, vbi vult in vltima volũtate. vt hîc, & inf. e. de vxore. & c. cũ super. nisi malitiosè faciat, & præsumitur malitiosè facere, si dimittat sepulturã parentũ, ꝙ præcipuè tenere debet, vt hîc. & infr. e. fraternitatem. 13. q. 2. placuit. † Si autẽ sepulturam paternam nõ habet, in ecclesia parochiali sepeliri debet. inf. e. in nostra. hãc aũt pręsumptionẽ tollimus, si eligat in cathedrali ecclesia, vel in religioso monasterio, vel in canonica, vel in loco, vbi benè facit decimas soluẽdo. ar. 13. q. 2. quęcũq;. vel in ecclesia ꝙ ædificauit. ar. 12. q. 2. bonę. vel nisi eligat in loco priuilegiato super sepulturis. infr. e. in nostra. & licet hoc pſumatur, tamẽ si ꝓbatur, contrariũ nõ tenebitur. inf. e. ex parte. & c. in nostra. viatores autem sepeliẽtur in ecclesia cathedrali. 16. q. 1. c. 1. supr. de offi. archipr. officium. 13. q. 2. vbicũq;. & clerici in ecclesijs, vbi clerici sunt, & hęc omnia discreto iudici committãtur, vxor aũt cũ marito sepeliri debet. 13. q. 2. ebron. caue tamẽ tibi, qa nõ omnis ecclesia habet cimiteriũ, sed illę tantũ, ꝙ habẽt populũ, vel illę, qbus cõcessũ est ex priuilegio,

uilegio, pacta autẽ huiusmodi impediunt electionem, quæ fiunt alteri, quod nullum recipiat ad sepulturam, quandoq; de certa parochia, quandoq; certos homines non debet recipere, de conse. dist. 1. certum. (Elegit) natus est in Bethleem, nutritus in Nazareth, sepultus in Hierusalem in sepulchro Ioseph. (Tertiam) vbi huiusmodi consuetudo est, quæ in hoc iuri præualet. ĩ. eo. certificari. Imò idem est, & si non sit consuetudo, dummodò non sit contraria consuetudo.

CAPVT II.

1 *Quando ecclesia non habeat partem de bonis defuncti.*

2 *Quid sit, cur episcopus accipiat quartam episcopalem.*

3 *Potest episcopus pro ecclesijs sibi subiectis agere.*

RELATVM. (Vita) In ægritudine tamen, de qua decedit, aliàs contra. inf. eo. de his. Vel dic, quod etiam si esset sanus, & multo tempore viueret, postea tamen quia mori fingitur, quãdo monasterium ingreditur. 19. q. 3. quia ingredientibus. & Authen. si qua. de omnibus autem, quæ tunc pro anima dat monasterio, ad quod transit, partem habebit parochialis ecclesia. De donis autem alijs monasterijs relictis, non habet portionem parochialis ecclesia, nisi de illa ægritudine moriatur. Vel dic, vt not. ĩ. e. de his.

1 † Disponere) ecclesijs: si enim consanguineis vel amicis, vel pauperibus aliquid pro anima sua relinqueret, nullam partem habebit ecclesia, quia personis singulariter relinquitur. inf. de ver. sig. ex parte. & non pro ecclesia, habet enim locum hæc canonica portio tantùm in relictis ecclesiæ, vbi sepelitur, vel ad quam transit, vel se conuertendo, vel alio modo, vt hîc, &. s. c. proxi. ĩ. eod. de his. vbi no. & hoc ideò, ne alias ecclesias suæ præferat.

2 † Medietatem) consuetudine seruata. ĩ. eo. certificari. & no. tertiam vel quartam non dari episcopo, sed ecclesiæ parochiali. arg. s̃. c. proxi. arg. contra. sup. de testa. requisisti. & c. fi. & c. officij tui. Respondemus consuetudinem in his seruandam. Vel dic, quòd minores ecclesiæ inter se diuident, vt hîc dicitur, sed episcopus postea partem suam ab vtraq; recipiet. s̃. de testa. requisisti. si sunt ambæ in sua dioce. sed si alterutra sit in alia dioce. vterque episcopus tantùm à sua ecclesia recipiet suam canonicam portionem, si enim aliter diceretur, sequeretur absurditas, quia vna ecclesia solueret duas canonicas portiones. Item quartam quam accipit episcop⁹, quæ est quarta episcopalis, non accipit ipse propter sepulturam, quia ipse non debebat eam sepelire, sed pro iure episcopali, & propter communionem, quam habet cum ecclesijs suis. s̃. de testa. requisisti. monasteria autem & alia loca etiam exempta ab ista canonica portione parochialibus ecclesijs danda non sunt exempta. ĩ. e. in nostra præsentia. s̃. de test. requisisti. & c. officij.

3 † Item not. quòd licet dixerimus quod hæc portio & petitio competat parochiali sacerdoti, tamen si ipse negligens sit in petendo, episcopus petat etiam nomine ecclesiæ, & hoc generali ratione, quia pro ecclesijs sibi subiectis potest agere. sup. de suc. ab intesta. c. fi. & not. sup. de resti. spol. olim. Item probo alia ratione, primitiuo iure constat, quòd hæc omnia quæ ecclesijs relinquuntur, ad manus episcopi venire debent, & ad eius voluntatem expendi. 12. q. 2. vobis. c. vulterane. & c. seq. vnde si ius illud attenderemus primum, sicut ipse solus hoc recipere & dispensare debet, sic & pro eis agere.

Et hoc verum est, quòd ipse principalius & directius, quàm alius agit, sed quia constitutum est, quod quilibet sacerdos minister pro rebus quæ specialiter ad suam ecclesiam pertinent agat. s̃. de iudi. cum deputati. & no. sup. de rescri. edoceri. ideò quilibet sacerdos potest agere. † Et hac eadem ratione patet, quod si rex, dux, vel magna persona moritur, & sepelitur alicubi, quod episcopus data pro sepultura sua, debet accipere, & suam partem dare ecclesiæ, vbi sepelitur, & de residuo, debet partes facere inter ecclesias, vbi p̃ circulũ anni percipiebat ecclesiastica sacramẽta, isti enim magnates non morantur in vno loco, sed circuunt terram suã, & hoc optimè probatur. inf. de deci. quoniam. 12. q. 2. vobis. c. vulterane. & c. seq. Item not. quòd sicut canonicam portionẽ percipit ecclesia parochialis de relictis pro sepultura: ita credimus quòd recipiet canonicam portionem de oblatis pro alijs sacramentis, sicut pro benedictionibus nubentium, & pro pœnitentijs, & pro extrema vnctione & alijs huiusmodi, nam cùm eadem sit ratio de omnibus, idem debet esse ius. Ratio hæc est, quia dignus est operarius mercede sua. sup. eod. c. 1. 16. quæst. 1. si quis laicus. † Item non videtur, quòd de relictis

aliàs pro anima sua, puta pauperibus, vel alijs ecclesijs, vbi non sepelitur, nec alia recipit sacramenta, debeat habere parochialis ecclesia aliquam portionem, nisi fortè relinquatur ecclesijs illis, vbi sepelitur, tunc enim constat, quod quomodocunq; eis relinquatur, quòd portionem habebit ecclesia. s. de testa. offi. requisisti. & hîc. &. j. c. de his. & est ideò, quia vel ecclesiasticis sacramentis relinquere videtur, vel eis quæ sunt annexa ad ecclesiastica sacramenta, sed quid si relinquatur templarijs, vel hospitalarijs: nam nec de illis est dubium, quod si eis pro sepultura relinquatur, quòd debet parochialis ecclesia habere canonicam portionem. j. eo. in nostra.

CAPVT III.

1 *Ecclesia non habet cimiterium nisi ex priuilegio.*

FRATERNITATEM. (Disposita.) Not. nullam ecclesiam habere cimiterium, nisi ex priuilegio. Vel dic, apud illas maximè de quibus habes. s. e. c. 1. † Frequentius) & tamen sacrificium non magis prodest in ea sepultis, quàm alijs. de conse. dist. 5. non mediocriter. sed honor est ecclesiæ, & etiam fortè maiorem honorem consequitur anima, sicut de canistro pomorum oblato abbati, maiorem honorem cõsequitur abbas, sed omnes pariter monachi gaudent, & maior honor est esse canonicum cathedralis ecclesiæ, quàm alterius, quamuis æqualiter abundent.

CAPVT IIII.

1 *Potest episcopus agere pro portionibus ecclesiarum suarum. & in numero. 1.*

DE HIS. Loquitur decr. hîc quando quis transit ad monasterium, & ibi sua confert, vt ibi viuat, non vt sit professus. sic. j. de priui. c. 3. & c. vt priui. j. eo. in nostra. quia si ibi profiteretur canonicam portionem de omnibus, quæ daret illi ecclesiæ haberet ecclesia parochialis, etiam si longo tempore postea q̃ ingressus est moriatur, & sic loquitur. sup. eod. relatum. quia tunc fingitur mori. Dicimus tamen, quod potest aliquid specialiter relinquere pro anima sua, & de illo tantùm habet portionem parochialis ecclesia, & alia potest relinquere eidem monasterio pro sustentamento suæ vitæ. 16. q. 6. de lapsis. & etiam pro alijs causis, puta si primò receperat seruitia à monasterio, nam fraus tantùm, quæ timetur, ne velit fraudare ecclesiam parochialem attenditur. arg. sup. de test. offi. requisisti. & c. de his. Vel dic aliter, vt not. sup. c. relatum. quod multi magis approbant. Ecclesijs) dicunt quidam quòd hæc ecclesia parochialis, non tantùm aduersus aliam ecclesiam, quæ habet res defuncti, habet conditionem ex hac decre. sed etiam aduersus hæredes defuncti habet actionem ex testamento, & aliàs de quibus diximus. sup. de test. Raynaldus. quia licet tantùm dixerit relinquo tali ecclesiæ, tamen nomine illius, intelligitur etiam alia. scz. parochialis, vna enim est ecclesia. 24. q. 1. loquitur. & maximè quo ad legatum habendum, in quo sunt communes, vt hîc, imò quòd plus est, etiam episcopus agere potest pro parte eum contingẽte eadem ratione, & quia episcopus est in ecclesia etc. 7. q. 1. factus. & c. scire. & eisdem actionibus aget, non tantùm contra ecclesiam suam parochialem, sed etiam contra aliam, cui nominatim legatum est, etiam si non sit sua ecclesia, sed alterius dioc. & etiam contra hæredes & legatum, & episcopum recta via venit. ff. de fur. à Titio. Nec mireris, quòd agit cùm de episcopo non sit facta mentio in testamento. Respon. imò tacitè de prædictis videtur esse dictum ratione prælle. nam ita vnitæ sunt prædictæ ecclesiæ, scilicet, parochialis & alia vbi sepelitur, & episcopus, quo ad legatum istud, quod etiam testator hoc mutare non potest. s. eod. requisisti. ar. ad hoc. C. de inoff. test. si mater. nam ibi alius quàm qui institutus est pro instituto haberetur. C. de hæredi. insti. quoties.

1 † Item licet dixerimus, quòd episcopus potest agere pro parte sua, nihilominus tamen poterit agere pro portionibus ecclesiarum suarum: vt not. s. de resti. spo. olim. sed debet hoc in libello exprimere, quòd pro eis petat, sed si ecclesia parochialis agit, non tenetur dicere, quòd pro episcopo agat, quia ipsi ad totum competit actio suo nomine, vt hîc, & postea tenetur episcopo respondere de sua parte, scilicet, per condi. ex decr. s. de testa. requisisti. sed episcopus non habet actionem suo nomine, nisi pro sua parte. Alij dicunt, quòd episcopus vel ecclesia non habet actiones ex testamento. sed tantùm condi. ex canonibus. 12. q. 3. pontifices. s. de test. offic. requisisti. † Alij dixerunt, quòd contra hæredes

redes nulla competit actio, nisi ecclesiæ, cui relictum est, episcopus autem & aliæ ecclesiæ quæ in legato ius habent, possunt authoritate iudicis obtinere, vt mittantur in possessionem nominum, & postea agent, sicut illa ecclesia cui relictum erat, ff. vt in pos. leg. l. si inutilis. vel obtinebunt à iudice, quòd det eis prætorium pignus. C. de præto. pig. l. 1. & 2. vel poterunt agere contra debitores sui debitoris, scilicet, illius ecclesiæ, quæ agere debet conditione ex legibus, quæ sunt. C. quando fis. vel pri. l. 2. & l. seq. plus videtur inniti rationibus, quòd sola illa ecclesia agere possit, de qua fit mentio in testamento contra hæredes testatoris, & sola ecclesia parochialis potest agere contra illam, in qua sepultus est, episcopus autem tantùm contra parochialem ageret ecclesiam, sed si parochialis vel illa de qua fit mentio in testamento nollet agere, tunc episcopus vel quisque alius ad quem pertinet aliquod commodum, ex hoc legato deberet petere, quòd ille ad quem primo loco pertinet hæc exactio cedat sibi actiones. ff. de pac. quod debetur. & si ille nollet cedere, vel si non esset illius, qui cedere posset, tunc esset recurrendum ad prædicta auxilia, vel missionem in possessionem, vel ad prætorium pignus, vel condi. ex illis. ll. C. quando fis. vel pri. nullo enim modo videtur, quod alijs nisi ecclesiæ legatariæ competat actio ex testamento, cùm de his nulla ibi mentio fit, nec rei ven. vel hypo. cùm ille competant le. & dominium non potest esse apud duos, nec etiam eis competunt conditiones ex canonibus, vel legibus prædictis, cùm de eis mentionem non faciant, nisi postquam fuerit in defectu cedendi.

2 †Illud autem diximus benè, quòd episcopus nomine ecclesiarum suarum potest agere ad prædicta, sicut pro singulis vtilitatibus agere posset: vt not. s. de resti. spo. olim. sed non pro sua parte. (Ecclesijs) & si in vna ecclesia recipit sacramenta in alia diuina officia, etiam si in diuersis ecclesijs pro diuersis partibus anni officia audierit inter se diuident quartam vel tertiam canonicam. sup. e. c. 1. & 2. de ecclesia autem vbi habuit ecclesiasticam, & paternam sepulturam, non credimus, quòd debeat habere aliquam portionem, imò ipsa debet alijs parochialibus. s. e. c. 1. (Exhibere) quia quicquid dedit monasterio, ad quod transiuit intelligitur pro anima dare, ex quo in infirmitate ad illud transfertur. (Insanitate) vel etiam in infirmitate, dummodò inde non obierit, quia tunc intelligitur dare pro sustentamento vitæ suæ.

CAPVT V.

EX PARTE. (Restituat) si probatum fuerit in præiudicium alterius ecclesiæ factum secundum. l. vbi non est sepultura ecclesiastica, nec ratione sacramentorum est speciale in hoc casu, vt non debeat audiri appellans ne corpus sepeliatur. C. de sepulc. vio. Authen. idem qui contra. in Authen. vt cùm de appel. cog. circa prin. sed in hoc valet appellatio, quia probata veritate alij ecclesiæ corpus redditur, quamuis fortè idem fieret, & si non appellaretur. sup. eo. fraternitatem. s. de elec. cùm inter ea. (Exinde) id est, de his quæ occasione sepulturę obueniunt. i. c. proxi.

CAPVT VI.

CVM LIBERVM. (Violenter) licet posit agere possessorio iudicio pro iure sepeliendi, non tamen credemus, quòd per hoc quousque plenè constet corpus defuncti sit restituendum, quia sic etiam postea esset tertiò dandum priori ecclesiæ, quæ obtineret in proprietate, corpus autem defuncti non sic est tractandum. ff. de relig. & sump. fune. ne corpora. diui.

CAPVT VII.

DE VXORE. (Liberam) 13. q. 2. vnaquæque. contra sol. illud de honestate, hoc de iure, vel illud loquitur quando mulier non eligit sepulturam (in quo) 7. q. 1. sicut. C. de do. inter vi. & vxo. l. quod sponsæ. & ff. de do. inter vir. & vxo. l. si enim. in fi. (voluerit) vel in sepulchris parentum, vel vbi accipiunt sacramenta.

CAPVT VIII.

CVM SVPER. (Statuimus) id est, statutum declaramus, impropriè enim dicitur, quòd Papa vnam constitutionem faceret de vna ecclesia, imò est priuilegium.

CAPVT IX.

1 *Canonica portio quæ dicatur, & quot modis dicatur. Et quomodo libellus sit formandus.*
2 *Res à domino, non dominus à re denominatur.*

CERTIFICARI. (Apponi) sic incipit clausula in priuilegio, decernimus autem ecclesiæ vestræ sepulturam fore liberam salua iustitia etc. (tertiã). s. e. c. 1. (mediã). s. e. c. 2. (& Vrbano) de hoc non habes concilium Vrbani sed Lucij. s. c. proxi. (Hieronymus) 76. dist. vtinam.

1 † Diuersitatibus) propter hanc diuersitatem scilicet, quia canonica portio dicitur non solùm à canonibus statuta, sed etiam consuetudinaria, quæ dicitur etiam canonica, quia à canonibus est approbata, licet non statuta, vt hîc. &. s. de test. requisisti. videtur dicendum, quod ille, qui petit partem in huiusmodi relictis, debet exprimere in libello, an petat canonicam portionem statutam in canonibus, an consuetudinariam, quia aliter non posset reus deliberare. ff. de eden. l. 1. Nec obst. s. de relig. do. constitutus. vbi admissa fuit petitio iure episcopali, quia ius episcopale certum est, vel à iure tantùm statutum. suprà, de offi. or. conquerente. sed canonica portio est incerta, sed hæc solutio nõ potest stare, quia etiam ius episcopale incertum est propter diuersas consuetudines, vt probatur. s. de præscrip. auditis. vbi propter consuetudinem collectio denarij sancti Petri computatur in iure episcopali. Respon. ergò ad hoc, quòd quando ab aliquo petitur ius episcopale, benè certus est, quid ab eo petitur, scz. omne ius episcopale siue sit illud, quod à iure statutum est, siue aliàs ex priuilegio vel consuetudine alio modo debeatur, omnia enim addita iuri episcopali accedunt, & benè simul concurrunt, & in petitione, & in solutione ius episcopale à iure statutum & consuetudinarium. Sed secùs est in petitione canonicæ partis, quia ibi certus esse non potest, quia nunquam simul concurrunt, neq; in petitione, neq; in solutione canonicæ portionis in canonibus statuta, cùm canonica consuetudinaria, videtur tamẽ quod si nesciret, quæ portio soluatur in illa terra, quòd recipiendus est libellus sine expresione, quia per huiusmodi libellum, licet posset plus exprimi non est tamen penitus incertus, cùm certum sit aliquam portionem deberi. arg. ff. de pe. quæ de to. & notauimus suprà, de libel. ob. significauit. ff. quorum leg. l. 1. §. quia autem.

† Sed quæritur, an teneatur exprimere in libello, peto canonicam portionem vel consuetudinariam talis fundi certis finibus limitati, an sufficit dicere: Peto partem fundi tibi in testamento talis relicti, & videtur expressum, quod sic. ff. de rei ven. si in rem. circa fi. & eodem modo si dicat fundorum: sed quid si dicat, Peto talem partem omnium rerum tibi in testamento talis relictarum vel obuenientium ex bonis eius. arg. quòd si admittenda huiusmodi petitio, quia admittitur petitio gregis, & armenti, sine expresione capitum. ff. de rei ven. l. 1. §. fi. & l. seq. sed non facit aliquid ad rem. l. ista. quia ibi conceditur, quod vniuersitas realis petatur, sed hæc legata, nec vniuersitatem rerum constituunt, vt grex & armentum, nec iure vt petitio hæreditatis, & iuris episcopalis. Si enim cõstitueret aliquam vniuersitatem, haberet aliquod nomẽ à iure impositum, tamen nobis satis placet responsio eorum. s. admittendus est talis libellus, quia satis potest esse certus per expresionem prædictam. arg. prædictæ. l. si in rem quæ dicit, q sufficit dicere peto seruum qui fuit ex tali hæreditate, postea tamen debet probare, q illa sibi debeantur, & q reo obuenerint ex bonis talis, & est quasi expressum. C. qui quar. pars. l. 1. & seq. & ff. de re iud. ait præ. C. de sen. quæ si cer. quanti. l. 2. iudex tamen benè faciet, si coëgerit eũ ad maiorem expresionem, vel ad iurandum, quòd nescit plus exprimere. ar. ff. de fur. in hac.

Et hæc credo vera, quòd admittenda est hæc petitio sic generalis. scz. peto talem partem omnium bonorum obuenientium tibi à tali, si agatur personali actione, per quam benè petuntur non solùm corporalia, sed & iura incorporalia. C. de hære. vel act. ven. sed si ageretur rei ven. non admitteretur hæc petitio, cùm in ea non veniant, nisi incorporalia. ff. de rei ven. in l. 1. in prin. & secundum hoc intelligitur lex vendicatio. ff. de rei ven.

† Item dicunt quidam, quòd nec nomina sepultorum exprimere tenetur. infrà, eod. in nostra. inf. de deci. dudum. sup. de præscri. veniens. videtur tamen alijs & fortè non malè, quod vel non sit admittẽdus talis libellus, vel cum magna difficultate, & non nisi cum iuramento, q nõ potest scire nomina sepultorum, vel propter malitiam partis aduersę vel propter aliam causam, quæ tamen scire sperat per dicta testium. arg. pro his. quia nunquã põt reus

benè

benè deliberare, nisi sciat nomina sepultorum, & propter hoc fit editio actionis vt deliberet reus. ff. de eden. l. 1. sed secùs est in rebus quæ melius patere possunt ex tenore testamenti vel alterius instrumenti, vbi continetur donatio rerum.

2 †Item melius denominatur res à domino, quàm dominus à rebus, vnde videtur, quòd nunquam talis libellus esset admittendus, peto quartam partem talis fundi, qui tibi relictus est à quodam parochiano meo. Nec ob. decretalis prædicta, quia ibi non fuit petita expresio. Vel dic, quòd ibi fuerunt expressa, licet hoc non dicatur in decr. Vel dic, quòd ibi agebatur vniuersali actione, vel generali, quia dicebat sibi esse ius habere decimas, vel alia iura à certis hominibus, & tunc non cogitur exprimere: vt no. s̃. de offi. or. conquerente. sed hîc loquitur, quando agitur singulari, vbi necesse est exprimi & personam agentis, & personam rei, & res quæ petitur, & causa ex qua petitur. hîc autem non exprimitur res, nec certo nomine, nec certis finibꝰ, nec circumlocutionibus manifestis, quòd reus posit deliberare, imò videtur, quod in hoc casu non esset admittendum iuramentum actoris, qui vult iurare, quòd non posint scire nomina omnium sepultorum, quia nullum præiudicium fit actori, si modò nõ nominat omnes, quia alia vice poterit petere canonicam portionem relictorum ab alijs, nec obstabit sibi exceptio rei iudicatæ. Illud autem, quod dictum est, non per omnia placet aliquibus, quòd vniuersalis vel generalis petitio sit, quando aliquis dicit ius sibi esse habere canonicam portionem relictorũ à parochianis suis, vel habendi decimas, vel iurisdictione in aliquo castro, imò est singularis, quia vna sola res petitur, scz. ius decimandi vel iurisdictionem exercendi, vel consimilem, vnde licet sententia feratur pro actore, quòd sibi est ius decimandi, vel iurisdictionem exercendi in aliquo castro, non pręiudicat illis, qui singulari iure se iuuant, puta priuilegio, vel præscriptione, vel quocunq; alio, nam causa quæ fuit contra vniuersitatem, & sententia super eo lata singulis personis non præiudicat. 12. q. 2. §. qui manumittitur. sed illa petitio satis potest dici generalis, in qua petitur canonica portio omnium relictorum alicuius ecclesiæ à sepultis, in ea quæ de iure ad eum pertinent. Item quia non vna res tantùm petitur, sed multæ, sicut quando petitur ratio administrationis alicuius de sale, vel de vino, & huiusmodi. Dic ergò sic, quòd vbi quis agit confessoria, vel negatoria dicens, mihi est ius habere canonicam portionem de relictis omnium sepultorum in ecclesia tua, & ideò peto declarari per sententiam, te ad hoc teneri, & vt compellaris mihi restituere ea, quæ iam percepisti, quod in isto casu non cogitur à principio exprimere nomina sepultorũ, sed in prosecutione causæ, ad hoc vt sibi fiat condemnatio. Et idem est, si agat sibi esse ius instituendi clericos in aliquibus ecclesijs, & petat ius suum declarari, & institutos per eum remoueri, & idem est, si agit neg. dicens, non esse alicui ius sepelire aliquos, vel habere canonicam portionem de relictis sepultorum, vel instituendi aliquos in talibus ecclesijs, & ideò petit imponi perpetuum silentium super prædictis, & reuocari quicquid factum est. Idẽ est si agit interdicto vnde vi, vel quacunq; alia actione, si reus petit exprimere, vel nomina sepultorum, vel canonicorum institutorum, vel res in quibus damna data sunt tempore spoliationis, vel fructus perceptos à possessore, licet bonum sit quod exprimat, si potest tamen non est ad hoc cogendus, secùs autem esset, si ageret officio iudicis, vel quacunq; alia actione ad hoc, vt haberet canonicam portionem de aliquibus specialibus sepulturis, vel si peteret aliàs institutos in ecclesijs remoueri, vel fructus alicuius fundi, & tamẽ nõ peteret fundum, nec etiam peteret ius suũ in alijs declarari, quia satis credo, quòd tunc debet quantum potest, vt prædictum est prædicta cogi declarare. Et est ratio diuersitatis, quia in primo casu quod soluatur canonica portio aliquorum etiam sepultorum, & quod aliqui remoueantur de ecclesijs, quod damna aliqua soluantur spoliatis, & aliqui fructus restituantur obtinenti in act. bonefi. omnia ista veniunt quasi accessoria, licet peti debeant expresse: vt no. s̃. de resti. spo. grauis. sed in secundo casu, vbi singulari & speciali actione agitur ad prædicta expresim, ea dicere debet, imò quòd est no. dignum in primo casu, si aliquis alius præter persona rei tangeretur, non deberet super illo ferri sententia, nisi super interesse. VERBI GRATIA: Actum est contra aliquem, non esse sibi ius substituendi in aliquibus ecclesijs, & ideò petit ei imponi perpetuum silentium, & per eum institutos remoueri de ecclesijs, nam hîc nõ fertur sic sententia, imponimus tali perpetuum silentium, & tales re-

les remouemus sententialiter à dictis ecclesijs, quia indubitanter esset iniustum eis ignorantibus hoc facere, sed condemnabit instituentem ad interesse eius, quòd interest actoris eum, non fuisse institutum nisi posset efficere, quod instituti liberè cedant, & hoc idem fit vbicunq; quis non potest soluere rem, ad quam tenetur. ff. de do. arbitrio. §. 1. & no. inf. de sen. excom. sacro. Qualiter autem æstimetur hoc interesse, not. ꝟ. qui fi. sint leg. causam quæ. sed in secundo casu quando singulari actione petit institutos amoueri, actio hæc non intentabitur contra instituentem, sed tantùm contra institutos, & tunc benè fertur contra eos sententia perpetuę amotionis.

CAPVT X.

1 *Eligens sepulturam apud ecclesiam hospitalis canonica portio debetur ecclesiæ parochiali de omnibus relictis, pro anima sua, idem etiam est si non eligit, sed ibi de iure sepeliendus est. in nu. 2. quid autem sit, si hospitale habet parochiam, in nu. 3. 4. & 5.*

IN NOSTRA. (Receperunt.) Hîc videtur, quòd sufficit dare talem libellũ. Conqueror de hospitalarijs, qui parochianos meos recipiunt ad sepulturam, etiam si nihil petat, cui videtur contra, quia actio est ius petendi in iudicio, quòd sibi debetur. insti. de act. in prin. sol. hîc in libello continebatur petitio (ex priuilegio) hoc priuilegium nõ loquitur de pueris. (De cætero) contra. ff. de vsu. l. 1. §. 1. Sol. speciale est in iuribus & præsentationibus, & seruitutibꝰ, quòd tractus futuri temporis pertinet ad iudicem, imò in his non solùm condemnat, imò etiam caueri facit. ff. si ser. ven. harum actionum. (Elegerint) cùm templarij & hospitalarij minus sint religiosi, quàm monachi, præsumitur mala intentione apud eos elegisse sepulturam, & idcircò reddetur monachis cum omnibus bonis suis: vt. ꝟ. e. fraternitatem. nisi esset propter priuilegium.

1 †Reliquit) si quis eligit sepulturam apud ecclesiam hospitalis, tunc canonicã portionem debet habere parochialis ecclesia de omnibus relictis pro anima sua, siue relinquat ecclesiæ eorum tantùm, in qua sepelietur, siue relinquat ecclesiæ & fratribus ibi morantibus, siue in genere locutus sit, dicendo, relinquo hoc tali ecclesiæ & hospitalarijs, imò idem videtur, si dicat tantùm relinquo hoc hospitali. arg. hîc. & ff. de adi. leg. à Titio. §. annua. adhuc plus dicunt quidam, quòd etiam si dixerit relinquo hoc hospitali vltra marino, nihilominus tamen canonicam portionẽ habebit inde ecclesia parochialis, ex quo apud eos eligit sepulturam, omnia enim quæ tunc dat, videtur dare pro anima & sepultura. ar. ꝟ. de his.

2 †Item quod diximus, quando eligit sepulturam, idem dicimus, si non eligat, sed tamen ibi sepeliendus est de iure, vt quia dedit se & sua eis, vel quia factus est templarius, vel hospitalarius, vel sit sepultus, quia ibi erat sepulchrum parentum. ꝟ. de pri. vt priui. ꝟ. e. c. 1. nã & tunc parochialis ecclesia portionem canonicam habebit de omnibus relictis illi ecclesiæ apud quam sepelitur de iure sine electione, sicùt si ibi elegisset, imò plus dicimus, quòd si ibi non sepelitur propter aliquam causam, fortè quia tempore mortis ille locus caperetur ab hostibus, vel alia iusta causa, partem suam de omnibus legatis habebit ecclesia, sed si dixisset relinquo hoc ecclesiæ, in qua sepeliar, & hoc hospitali, tunc secùs, quia vterq; habebit partem suam, & ecclesia parochialis habebit partem canonicam de relictis ecclesiæ, non de relictis hospitali, quæ sunt exempta, & nos dicimus, quòd de legatis locis exemptis nullam portionem habebit ecclesia parochialis, nisi ibi eligat sepulturam. ar. ad hoc. sup. de test. offi. requisisti. sup. eo. de his. & c. 1. nam illa quæ reliquit ecclesiæ tantùm pro sepultura relinquere videtur, & ideò ibi portionem habebit ecclesia parochialis, sed relicta hospitali separatim, non videtur reliquisse pro sepultura, sed aliàs pro anima sua. Et idem quod dico de hospitali, idem dicimus si eligat sepulturam in alia dio. Si autem non de iure sepelirent illum qui reliquisset eis aliqua de bonis suis, tunc non credo, quod deberet reddere totum, vel partem ecclesiæ parochiali de legato, sed deberet reddere corpus. ꝟ. eo. ex parte. & omnes oblationes quæ factę essent in sepultura, vt hîc.

3 †Si autem hospitale habet parochiam, vel potius ecclesia hospitalis, tunc nisi ecclesia sit exempta cùm parochia diuidetur legatum factum ecclesiæ à legato facto hospitali, & de legato facto ecclesiæ habebit partem suam episcopus. ꝟ. de test. requir. & non de legato facto hospitalaris, qui sunt exempti, sed si ecclesia cũ hospitali sit exempta, & non populus, tunc debet episcopo dare portionem tanquam episcopo suo. Nec obst. si dicat exempta est ec-

est ecclesia, ergò nullam communionem habebit in ea episcopus. arg. suprà, de test. requisisti. Respon. licet ecclesia sit exempta, tamen communionem habet cum ea propter populum, quem tenet ab eo. inf. de pri. ex ore. aliqui dixerunt, quòd episcopus iure parochiali exiget partem, quia suus parochianus est, & non iure episcopali, sed non placet, quia benè sepeliatur in parochia sua.

4 † Ergò alij non debetur ius parochiale. Item quod dictum est, quia si reliquit etiam hospitali, quòd ecclesia parochialis habebit partem, intelligo verum, nisi expressè dixisset, hoc relinquo hospitali, non pro sepultura, sed pro alia iusta causa, quia tunc parochialis ecclesia in illo legato nullam haberet portionem, nisi parochianus se transtulisset ad hospitale. sup. eodem de his, vel nisi ecclesia & hospitale essent ita vnita, quòd nulla separabilitas posset inter eos fieri, puta quia simul hospitale cum ecclesia sua sunt exempti, & nihil appropriatum est ecclesiæ, nec in spiritualibus, nec in temporalibus, tunc enim satis videretur, q; de relicto hospitali parochialis ecclesia haberet portionem suam, etiam si testator dixisset, quòd non relinquebat intuitu ecclesiæ, sed hospitalis, quia sic sunt vnita, vt diuidi non posint.

5 † Sed dices semper est distinctio inter ecclesiam & hospitale, quia prior clericorum sacerdos potest absoluere fratres. infrà, de sen. excommu. canonica. sol. hîc non facit differentiam inter ecclesiam & hospitale, sed inter clericos & laicos, vel potius inter officia, hoc enim officium absoluendi, datum est ex priuilegio priori domus, quod poterat habere, etiam si non esset ibi ecclesia, sicut & alij officiales domus habent sua specialia officia, de hac autem separabilitate no. infrà, de priuile. pasto. (Nisi dolo) quia tunc parochialis ecclesia habebit totum. 20. quæstio. 3. constituit. ff. si quis cau. si duo. suprà, de testa. requisisti. (Vniuersa) id est, oblationes factas in sepultura, corpus autem non redditur, nisi præcesit appellatio. suprà eodem, ex parte. vel nisi præcesserit violentia. Alij dicunt, quòd semper reddendum est corpus, si petitur, hîc autem non petebatur. suprà eodem, fraternitatem. (Restituant) cùm non fuerint in ætate eligendi sepulturam.

CAPVT XI.

EX PARTE PARENTVM. (Sponte.) Aliàs secùs. 23. quæstio. 5. placuit.

CAPVT XII.

SACRIS. (Reconciliati). Etiam pòst cùm prius signa pœnitentiæ apparuerint. 26. quæstio. 1. is qui. per totum (excommunicatorum) idem de interdictis à communione sacramentorum (non potuerunt) ff. de so. si alieni. ff. de admi. tut. qui. ff. de. nego. gest. cùm actum. 13. quæstio. 2. non æstimemus.

CAPVT XIII.

1 *Sepultura quid sit.*
2 *Cimiterium circa ecclesiam esse debet.*

ABOLENDAE. (Certum).
1 † Sepultura dicitur possessio, siue terra, vbi aliquis sepeliendus est, & hæc vendi potest antequam consecrata sit per Pontificem, sicut venduntur possessiones ad ecclesias ædificandas. arg. 12. qō. 2. aurū. & dicitur sepultura aliquod vas lapideum, vel ligneum, pro aliquo sepeliendo factum, & hoc similiter vendi potest, nisi sit factum sacrum per Pontificem, vel ad hoc specialiter deputatum. j. de reli. do. c. ad hoc. licet enim in aliquo loco sit sepultus aliquis sine Pontifice, non credimus locum sacrum secundum canones, licet secùs secundum leges. ff. de reli. l. 2. si autem loca prædicta sint sacra, vel ad hoc deputata, per episcopum vendere nō licet, vt hîc, & 13. q. 2. quæsita. & c. postquam. dicitur etiam sepultura ius inferendi in sepulchrum, nec hoc etiam vēdere possunt clerici, dicitur etiam actus siue officium, quod fit pro sepeliendis, & illud etiam vendere non possunt clerici, quia ad hoc ex officio tenentur. 13. quæstio. 2. præcipiendum. 1. quæstio. 1. dictum. infrà, de si. cum satis.

2 † Item not. quòd cimiterium vel sepulturæ ordinariæ debent esse circa ecclesiam. 17. quæstio. 4. sicut anti. sed & potest esse remotum, sicut est in Francia propter fœtorē, tamē non credimus, q; alicui loco etiam religioso, vt hospitalarijs, vel tēplarijs posset accedere sepultura, nisi habeat ecclesiā, quia cū cimiteriū debeat esse cō-

secratum, vt in præalleg. cap. sic loco non consecrato accedere non potest. Item in vno cimiterio multæ ecclesiæ possunt habere ius sepeliendi suos parochianos.

CAPVT XIIII.

PAROCHIANO.) Hæredes) argum. contra. C. ne ex delict. defunc. l. 3. sol. hîc non agitur contra hæredes ex delicto defuncti, sed sacerdos non debet absoluere excommunicatum, nisi is qui est publica persona de satisfaciendo, sufficientem præstiterit cautionem. suprà, de appel. qua fronte. §. sanè. & ex illa stipulatione agent omnes, quorum interest. ff. rem pupil. sal. fore. l. non quæritur. & plus dicimus, quia si omittatur cautio, vel stipulatione: tamen intelligitur apposita, & ex ea agitur, ac si interposita esset. ff. de adopt. his verbis tamen cùm nullum ius det eis ex stipulatione agere, nisi interposita sit, non videmus quomodo agere possint, sed cogendi sunt officio iudicis, vt satisfaciant, & hoc innuitur hîc. Item ratio videtur, quòd ex quo pœnituit, nec aliter pœnitere potuit, nisi faceret satisfieri, videtur hæredibus iniunxisse vt satisfaceret, & ideò cogendi sunt.

TITVLVS XXIX.

DE PAROCHIIS ET ALIENIS PAROCHIANIS.

CAPVT I.

1 *Portio parochialis, & portio episcopalis quæ sit.*

IVS PAROCHIALE. (Consistit) vt in diebus festiuis parochiani missam audiant in suis ecclesijs. infrà, eodem, vt dominicis. de conse. distin. 1. si quis. & in decimis personalibus. 16. quæstio. 1. si quis la. & cap. quicunque. infrà, de deci. ad apostolicæ. & in oblationibus. 10. quæstio. 1. quia sanct. sanctorum hanc. Item in pœnitentijs accipiendis à sacerdote parochiali. infrà, de pœnit. & remis. omnis. Item in sepulturis, benedictionibus nubentium, & alijs sacramentis conferendis. sup. de sepul. c. 1. & 2. & per totum. 13. q. 2. 7. de si. suam. Et videtur quibusdam & fortè non malè, quòd ad oblationes cogi possint parochiani, maximè si sacerdos est pauper. arg. 32. dist. ad hæc. de conse. dist. 1. omnis. 16. q. 1. statuimus. an ad præstandum aliquid pro alijs sacramentis cogi possint. no. infrà, de si. ad apostolicam. Item no. quod hîc dicimus perceptionem decimarum esse de iure parochiali, & idem dicimus de perceptione canonicæ portionis, quam ecclesia parochialis habere debet ab ecclesia, vbi suus parochianus sepelitur. suprà, de sepul. cap. 1. & 2. & c. de his. sed & istæ eædem portiones dicũtur esse de iure episcopali. suprà, de offic. ordina. conquerente.

1 Et hoc est verum, † quòd portio quam percepit ecclesia parochialis ab ecclesia, vbi sepelitur, de iure parochiali est, sed portio quam percipit episcopus à sua ecclesia propter communionem, quæ est inter eos, est de iure episcopali. suprà, de test. requisisti.

CAPVT II.

SI EPISCOPVS. (Et episcopatus) hoc cap. loquitur de dispensatione, de iure enim remouendi essent, & perpetuò reponendi. 1. q. 7. cap. si quis omnem. & loquitur in partibus Aphricæ vbi Donatistæ prȩualebant, & quasi quicquid dicitur hîc prouisio fuit. (Diuidant) episcopus catholicus & conuersus (eas) parochias siue plebes. Sic) id est, in hæresi, catholici enim sine diuisione omnes catholico episcopo dimittentur, vel melius credimus sic exponendum, quæ sic inuentæ fuerunt, id est, vbi ambæ, id est, quæ partem habebant populi adhærentem hæretico, & partem adhærentem catholico, omnia autem loca, quæ adhæserunt catholico episcopo, sua tantùm erunt, & loca quæ adhæserũt hæretico, tantùm sua erunt, communia autem, id est, vbi sunt hæretici & catholici communia erunt. (Vbi). id est, vbi possent fieri duæ partes, puta quia multæ sunt parochiæ, quæ diuidi possunt, secùs autem si vnus locus tantùm sit, & hoc est, quod sequitur, quod si fortè, etc. (alia) id est, vna pars. (Ad illum). id est, hæreticum episcopum. (Vnus) tantùm, & ideò alius locus in eius cambium dari non potest, cùm non sit: quod autem in vno loco vterque partem suam haberet, non est conueni-

ueniens, & esset causa litis inter eos. (Inueniuntur) puta quia tria, vel quinque sunt loca, in quibus communiter esset plebs adhærens hæretico & adhærens catholico.

CAPVT III.

VT DOMINICIS. (Contempto) de pœni. disti. 6. placuit. 71. dist. primatus. 9. quæstio. 2. per totum. si autem non contemneret, sed ex iusta causa ad aliam parochiam transiret, vel in transitu peregrinationis non expelleretur. 7. quæstio. 1. episcopi vel presbyteri. 92. dist. cap. vlti. (Abijciant) fortè in hoc casu est licitum cuilibet prælato cuiuslibet ecclesiæ eijcere violenter non solùm laicos, sed etiam clericos. arg. infrà, de sen. excommu. cap. veniens. sed potius sibi consulimus, quòd verbis moneat, & non inijciat manus.

CAPVT IIII.

NVLLVS EPISCOPVS. (Iudicare) ex episcopali ordine: aliàs enim esset cōtra, quia quilibet ordinarius tā præpositus quàm archidiaconus iudicare potest, non tamen ordinare. suprà, de offic. ordin. c. 1.

CAPVT V.

1 *Vbi limites non sunt distincti, locum habet præscriptio in prouincijs, & in episcopatibus, & in parochijs, & quo ad omnia iura.*

2 *Limes quid sit.*

SVPER EO. (De finibus). 1 † Not. quòd vbi limites non sunt distincti, secundum omnes ferè locum habet p̄scriptio in p̄uincijs, & in episcopatibus, & in parochijs, & quo ad omnia iura. 16. q. 3. inter memoratos. & c. dilecto. sup. de præscrip. ad aures. vbi verò distincti sunt limites, dicunt ferè omnes, quod nec limes, nec quod annexum est limiti præscribi potest. 16. q. 3. licet. & c. dilecto. quod autem remotum est, quo ad omnia iura præscribi potest, licet inter alterius limites contineatur. Gratianus tamen & Alanus, & quidam alij dixerunt, quòd etiam remotum à limite præscribi non potest, quo ad iura merè episcopalia, siue sit dele. iurisf. siue dioce. sed horum opi. conuinci videtur. ȷ̄. de reli. do. c. 1. s̄. de præscr. ad aures. & c. auditis. & c. cum ex offic. in q̄bus omnibus ostenditur, quòd iura ep̄lia præscribuntur. Quidā tamen dicunt, quod iura quæ pertinent ad ordinem episcopalē, vt est consecratio & ordinatio, & similia, & etiam quæ pertinent ad iurisdictionē, non potest præscribere, vt intra limites alterius episcopi faciat, sed potest præscribere, vt clericos alterius dioce. in sua ordinet & iudicet. Illud autem certum est, q̄ quo ad proprietatem, & etiam quo ad iuspatro. ea quæ sunt in limitibus, & circa limites, præscribi possunt. 16. q. 4. volumus. & quod dictum est de limitibus præscribendis, locum habet in prouincijs. 16. q. 3. quicunq;. C. de fu. li. agros. & in episcopatibus & parochijs. 15. q. 3. inter me. in fi. & in parochijs: vt hic.

2 † Item not. quòd propriè limes est longitudo siue latitudo spatium à spatio distinguens, & in tali limite nihil esse pōt, quoniam est linea tantùm, veruntamen non sic strictæ limites, episcopatus accipiuntur, sed flumina, mōtes & paludes, in episcopatibus, solēt esse limites, & de hoc limite dicunt quidam, quod est cōmunis vtriusq;, & quod in eo fundatur commune erit. † Alij dicunt, quod est nullius, alij dicūt & fortè melius, quod talis limes diuisus inter episcopos intelligitur ipso iure, licet nunquam actus, diuisus fuerit, vnde si fluuij limes exiccatus sit per longitudinem, vel per latitudinem diuisus intelligitur, & per iudicem arbitrio boni viri actuali signo distinguetur, & si ecclesia sit in medio limitis, in duas ecclesias diuidetur, nisi aliter ipsi episcopi inter se potuerint conuenire, quādiu autem non fiunt duæ, communis intelligitur, quo ad parochialia & episcopalia iura, sicut arbor in confinio posita. ff. cōi diui. arbor. insti. de rer. diui. §. insula. nec p̄scribet vnus cōtra alium. 16. q. 3. inter me. Si autem de illa ecclesia non possint fieri duæ, superior ordinabit, quòd alternis annis, vel vicibus disponant. ff. de vsufruct. si rei. §. si fu. & l. quoties. vel dic, quòd illius soli erit ecclesia, in cuius parte caput positum est. ff. de acquir. rer. domi. ad eos. §. fi. Item non potest episcopus donare alij, quæ sunt in limite. 16. q. 3. licet. Quæ finibus) ff. de rei ven. quæ religiosis. ff. de contrahen. emp. in modicis. principaliter ita, quòd sunt partes eius. ff. de rei ven. qui pro re. ff. de

ff. de contrahen. empt. in modicis. vel vicina sunt, & si non sunt partes eius, nam ratione vicinitatis possent confundi fines, & relinquitur hoc arbitrio boni viri, nam quædam sunt quæ potius intellectu accipiuntur. ff. de sol. ratum. (Parochiarum) id est episcopatuum, nos intelligimus vt iacet, scilicet & plebium vel capellarum.

CAPVT VI.

1 *Clericis, vel ecclesijs, siue diuitibus, siue pauperibus existentibus decimæ integræ eis soluendæ sunt de omnibus, quæ proueniunt de terra, siue de animalibus, siue operatura manuum. & in nu. 2.*

3 *Malè faciunt prædicatores, qui docent & prædicant non dari debere decimas clericis.*

SIGNIFICAVIT. (Temporalia) decimas personales, oblationes & huiusmodi, nam decimas prædiales exigere possunt, vt statim sequitur (partibus) infrà, titu. proxi.
1 ad apostolicæ. † Persoluuntur) sup. illis ecclesijs, in quarum parochijs possessiones sitæ sunt, quia si esset consuetudo, quòd alij ecclesiæ soluerētur stabitur consuetudini. infrà, titu. proxi. ad apostolicæ. hoc autem consuetudine induci non potest, quòd quis alicui non soluat decimas si sunt prędia laicorum, nō religiosorum, qcquid alij dicant, nobis videt̄ quod clericis, vel potius ecclesijs, siue sint diuites, siue pauperes decimæ integræ eis soluendæ sunt de omnibus, quæ proueniunt de terra, siue de animalibus, siue de operatura manuum. Et quod diuitiæ ecclesiarum non debent impedire dationem decimarum, probatur, quia in nullo casu potest esse verum, quòd propter diuitias liceat alijs diuitibus sua iura auferre. 14. quæstio. 3. cap. quid dicam. & q. 5. per totum. Item decimæ non sunt tantùm clericorum, sed pauperum, & fabricæ, 12. q. 2. nobis. & cap. sequen.

2 † Item decimæ sunt tributa egentium animarum, & eas sibi dominus reseruauit in signum vniuersalis dominij. 16. quæstio, 1. decimæ. infrà, c. tua. quod autem omnes decimæ, & personales & reales decimæ, sint integræ persoluendæ, probatur, quia authoritates vet. & no. testa. generaliter loquuntur. Nam Abraham obtulit decimas Melchisedech sacerdoti de omnibus. Genes. 14. circa fi. Oseæ. 7. circa princ. Item Iacob promisit domino: cunctorum quæ dederis mihi decimas offeram tibi. & in Exod. cap. 22. circa fi. legitur, Decimas & primitias non tardabis offerre. & in Leuit. 27. circa fi. Omnes decimæ terræ siue de frugibus, siue de pomis arborum domini sunt. & infrà, eod. cap. Oues & boues, & capræ quæ sub virga pastoris transeunt, quicquid decimarum fuerit sanctificabitur domino, & non eligetur, neque bonum, neque malum, nec altero commutabis. & Numer. 18. circa fi. Filijs Leui dedi omnes decimas Israël, in possessio. pro ministerio, quia seruiunt mihi tabernaculo fœderis. & infrà, Nihil aliud possidebunt decimarum oblatione contenti, quas in vsus eorum necessarios separaui. & Deuter. 12. cap. in princ. Offeretis in tabernaculis victimas, & decimas, & primitias manuum vestrarum. & eiusdem 14. circa med. Decimam partem separabis de omnibus frugibus tuis, quæ nascuntur in terra.

Item. 2. præalle. 31. circa prin. Primitias obtulerunt primi frumenti vini & olei, mellis quoque & omnium, quæ gignit humus decimas obtulerunt. Num. 10. circa fin. Ipsi Leuitæ decimas accipiant ex omnibus ciuitatibus operum vestrarum. Thobi. 1. Thobias fideliter offerebat omnia primitia sua & decimas. Item Ecclesi. 35. circa prin. In exultatione sanctifica decimas tuas. Malach. 3. Ante me confugistis in decimis & primi. & infrà. Inferte omnem decimam in horreum meum, vt sit cibus in domo mea. Item Luc. 18. Do decimas omnium, quæ possideo. Item Matt. 23. Væ vobis qui decimatis mentam & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, misericordiam, iudicium, & fidem, hæc oportuit facere, & illa non omittere.

3 † Item confundi debent vehementer isti noui magistri & prædicatores, qui docent & prædicant contra nouū & uetus testa-

testamentum, nunquam enim inueniunt Aug. Ambr. Greg. vel alium sanctum Doctorem aliud sensisse. 16. quæstio. 7. decimas. & in c. seq. Sed dicunt aliqui, decimæ datæ fuerunt clericis pro parte sua, & non debebant aliam portionem habere, nisi decimas. Num. 18. circa fi. Cùm ergò modò multa habeant, non debent habere decimas. Sed verum est, quòd in diuisione terræ promissionis non debuerunt habere partem, sicut aliæ tribus, sed pro parte debuerunt esse cōtenti decimis, sed si aliàs offerrentur eis, vel alio iusto tit. darentur, benè poterant possessiones habere: vt Leui. c. fi. vltra med. Item decimæ sunt pars domini. Leui. 27. circa fi. & dominus dedit eas Leuitis. Num. 17. circa fi. quòd autem de suo dominus dedit Leuitis, nulli licet auferre quantumcunq; sint diuites, vel mali. inf. e. tua. Item mirum est de quibusdam, qui quasi insani & hæretici dicunt, quòd personales decimæ non sunt dandæ, cùm expressè habeatur contra. Num. 10. circa fi. & Deuter. 12. circa princ. Item maior ratio est, quòd quis det tributum de eo, quòd producit manus sua, tanquam dignius, quàm de eo quod producit humus.

TITVLVS XXX.

DE DECIMIS.

CAPVT I.

1 *Quantitas si non est expressa, in optione dantis est, quantum velit dare, nisi consuetudo aliud induceret.*

DECIMAM (Traditionem) arg. pro opinionibus magistrorum nobis videtur, quòd primitiæ dandæ sunt secundum consuetudinem regionis, & hoc hîc probatur, quod nunquam præceptum inuenitur de certa quantitate. (Et 60.) imò cùm non inueniatur expressa quantitas, in optione relinquitur dantis, vt quantumcunque velit det, nisi consuetudo aliud induceret. (Hoc) in Ezechiele vel in traditionibus Hæbreorum.

CAPVT II.

1 *Ecclesia intra limites alterius baptismalis ecclesiæ sita, an soluat decimas.*

2 *Clerici cuiuslibet ecclesiæ tenentur soluere decimas personales.*

Mercenarij an debent soluere decimas de sua mercede.

3 *An seruus & monachus teneantur ad soluendas decimas.*

Clerici an debent soluere præbendas ecclesijs in quibus audiunt diuina officia.

NOVVM GENVS. (A clericis). †Quidam hoc intelligunt verum, in omnibus clericis, & omnib9 prædictis. s. tam ecclesiæ quā hæreditarijs cōtra. 16. q. 1. si qs laicus. sed illud intelligitur de clericis coniugatis, quia nec in personalibus, nec in prædialibus decimis habent exceptionem, hoc non placet. Alij dicunt, quòd de dote ecclesiæ, non debent clerici clericis decimas soluere, & sic loquitur cap. hoc. De alijs autem possessionibus in alterius parochia sitis, secùs, & sic loquitur cap. si quis laicus. Alij dicunt, quòd de personalibus decimis loquitur principium huius c. finis autem huius. c. de prædialibus, vel de coniugatis clericis loquitur, qui & personales & prædiales soluunt. Vel dic, quòd ecclesia intra limites alterius baptismalis ecclesiæ sita non soluit personales decimas, de laboribus ecclesiæ, vel alijs, id est, de his quæ ad ecclesiam pertinent, vel acquiruntur ei, & sic loquitur prin. decr. sed clerici de his, quæ sibi propria acquirunt, benè soluent decimas personales, vt de aduocatione & similibus, & sic loquitur finis decret. prædiales autem [a] soluunt, sicut alij non priuilegiati. infrà eodem, suggestum. & c. ex parte. & c. prox. & multis alijs. c.

a Prædiales autem. Adde Car. in cōsil. cōsultus. ego Franc. col. fin. post prin.

2 † Item plus dicimus, quòd clerici cuiuslibet ecclesiæ, & etiam sacerdotes, & quod plus est, prælati [b] suæ ecclesiæ, à qua percipiunt ecclesiastica sacramenta, soluunt etiam decimas personales, licet enim ipsi seruient ecclesiæ, & alijs ministrent sacramenta: tamen nomine ecclesiæ faciunt, & nomine ecclesiæ suscipiunt decimas, & ipsi idem à seipsis nomine ecclesiarum recipiunt sacramenta.

b Prælati. Quod prælati soluūt decimas personales suæ ecclesiæ. Adde Cardi. in cōsil. 90. incip. in discussione dubij præmissi. col. 2.

Quid dices de Cisterciens. & alijs clericis, qui mercenarios tenent in alijs parochijs, qui ibi texunt vestes, & alia manibus suis operantur, & ex talium mercenariorum operibus multa lucrantur monachi, vel clerici. Respondemus, quod mer-

mercenarij de mercede sua soluent decimas, sed de eo, quod peruenit ad monasterium, etiam de mercede nihil soluetur, & sic serui monasterij, vel monachi in alia parochia operantur, cùm nihil sibi acquirant, nullas decimas personales soluent illi ecclesiæ, in cuius parochia operantur, & vbi audiunt diuina officia. Idem etiam videtur in seruis & mercenarijs laicorum, si operantur in alia parochia, quàm in qua dominus commoratur, quia ibi mercenarius soluet decimas de mercede sua, serui autē nihil soluent, cùm nihil habere possint, imò dominus soluet inde decimas ecclesiæ, vbi ipse dominus per circulum anni audiuit diuina officia, & vbi moratur dominus.

3 † Alij tamen dicunt, cùm naturaliter etiam in seruo mercedes debeantur. arg. ff. de condi. inde. naturaliter. quod ecclesiæ in cuius porachia operabatur seruus, soluendæ sunt decimæ, & idem fortè dicitur in monacho, sed hoc non placet, cùm non possit quærere nisi monasterio, et monasterium decimas personales soluere nō tenetur, & idem dicimus in his, qui negotiantur nomine aliorum. Item non credimus, quod licet hodie in aliqua ecclesia audiuit officia, & hodie ibi lucretur centum, quod ex eis det decimam illi ecclesiæ, sed vbi per totum annum ecclesiastica sumit sacramenta, id est audiuerit diuina officia. 16. q. 1. & infrà, eo. ad apostolicæ. & si fortè in pluribus audiret officia, & quasi pro æquali parte non esset malum, quod authoritate superioris inter eos decimæ diuiderentur, quia dignum est, vt temporalia metat, qui seminat spiritualia.

☞ † De præbendis autem suis, clerici non debent aliquid ecclesijs, in quibus audiūt diuina officia, si fortè alibi audiunt, quàm in ecclesijs, vbi habent præbendas, & hoc verum si illæ ecclesiæ, vnde habent præbendas, nulli debent soluere decimas, vel si debent soluere, decimauerunt benè illa bona, vnde præbendas dederunt, quòd sic probo, quia præbendæ datæ clericis, non sunt clericorum, imò proprietas earum ecclesiarum quæ dant præbendas, vnde de eis non possunt testari. suprà, de testa. c. vlt. &. c. ad hæc. &. c. relatum. Si autem ecclesiæ quæ dant præbendas, deberent alijs dare decimas, & non dedissent, tunc clerici qui receperunt præbendas, debent inde dare decimas. infrà, eod. à nobis. & c. tua.

CAPVT III.

EX MVLTIPLICI. (Derogare) not. per priuilegium nō derogari pacto nec transactioni.

CAPVT IIII.

COMMISSVM. (Pascuis) ēdebantur & sic pretio soluebantur, vel solui dedebant ecclesiæ parochiali, vel decimæ debent solui de pascuis, id est, de lacte & lana bestiarum, quæ pascebantur in illis pascuis, si. infrà. e. nūcios. Et sic est arg. quod tales decimæ censeantur prædiales, quia si personales essent, non parochiali, sed illi vbi audit officia, dari præcipiuntur, primum dictum magis placet, & si dominus fundi gratis patiatur pascere bestias in fundo suo, tamen cùm herba deuulsa de terra à bestia, vel potius ab eo, qui bestias pascit transeant cum onere suo decimæ. infrà, c. tua. & c. pastoralis. dominus bestiæ decimam æstimationis totius herbæ, debet dare ecclesiæ. ff. de vsufruc. si vsufructuarius. & idem videtur. arg. huius. l. & prealle. rationis, quòd si quis comburat, vel aliter destruat segetem, maximè maturam, vel arbores cedat, quòd parochialis sacerdos potest agere ad decimam æstimationis. Alij autem contradicunt. De feris autem auibus, & piscibus non reclusis, benè dandæ sunt decimæ ecclesiæ, vbi percipit sacramenta, & non baptismali ecclesię, quia in nullius parochia debent esse. instit. de rer. diui. §. ferre. &. §. sequen.

CAPVT V.

PERVENIT AD NOS. ET INFRA.

CAPVT VI.

NVNCIOS (De apibus). id est, de melle apium & cera. si. sup. eo d. cōmissum.

CAPVT VII.

CVM HOMINES.

CAPVT VIII.

DILECTI FILII. (Conduxistis) no. licere clericis cōducere prædia, si sua eis non sufficiant. (Conduxistis) sed de proprijs tantùm.

CAPVT

CAPVT IX.

1 *Decimæ an dantur de laboribus & prædijs proprijs clericorum.*

SVGGESTVM. (Componatis) cùm enormiter lædantur alij monachi qui decimas recipere debent nisi soluatis. (Ordini). id est, Cisterciensi. (Priuilegia) circa decimas
1 monachorũ. no. † quod olim in primitiua ecclesia decimas de laboribus, & prædijs suis dabant, sicut laici. 16. q. 1. generaliter. 12. q. 1. duo. in fi. & c. procedente. sed Pascalis 2. & Greg. & conci. Magunt. cõstituerunt ne religiosi, nec alij cõmuniter viuentes decimas de suis laboribus soluerent. 16. qõ. 1. quæsti. & c. decimas. & certo tẽpore hoc priuilegium arctatũ est circa Cisterciens. templarios, & hospitalarios Hierosolymitanos, alijs verò monachis concessit tantùm de noualibus, quæ proprijs manibus excolunt, & de hortis, & nutrimentis animalium. inf. c. prox. & c. ad audien.

☞ † Est ergò sic tenendum, quòd monachi Cisterci. non dabunt decimas de possessi. proprijs, quas colunt manibus, vel sumptibus proprijs, nisi pacto vel transactione sint ligati. sup. e. ex multiplici. & nisi enormiter lædatur ecclesia, vt hîc, vel nisi soluendo renunciauerunt suo priuilegio, vt. ꝭ. de pri. si de terra. monachi autẽ & alij canonici, de omnibus tenentur dare decimas, nisi de noualibus proprijs manibus cultis & hortis, & nutrimentis animalium. ꝭ. e. c. proxi. sed & eas. s. decimas de noua. & hor. & nutri. animalium soluent, si parochialis ecclesia lædatur. inf. de ver. sign. quid per no. §. 2. de alijs autem soluent, nisi super decimis speciale priuilegium habeant, vel nisi præscripserint.

Et hæc vera sunt in monasterijs, quæ populum non habent, aliàs secùs, quia tunc etiam prædiales & personales habebunt, vt hîc. & 16. quæstio. 1. si monachus. de possessionibus verò post conci. habitis indifferenter omnes religiosi decimas soluent, siue sint Cisterci. siue templarij, siue hospitalarij, siue quicunque alij super decimis priuilegiati. infrà, e. nup. olim autem, vel hodie de conductis & proprijs manibus cultis decimas soluent. supra, e. dilect. (Sed nunc) no. vbi priuilegium ex post facto, ad iniquum grauamen etiam non iniquum deuenit temperandum est per superiorem. ff. de re. iur. Neratius. in fi. ff. de vul. subst. ex facto.

CAPVT X.

EX PARTE. (Prædecessores). 12. quæstione prima. tua.

CAPVT XI.

LICET DE BENIGNITATE.

CAPVT XII.

AD AVDIENTIAM. (Vbi ponimus). ff. de constitu. princ. beneficium. suprà, de so. cùm dilect.

CAPVT XIII.

QVONIAM A NOBIS. (Alicuius). id est, si non sunt in alicuius parochia.

CAPVT XIIII.

PAROCHIANOS. (Domino). 16. quæstio. 1. reuertimini. (Debitum) per actionem confesso, arg. ff. si ser. ven. ff. si vsusfr. pet. l. pen. de rei ven. ad fructus. 16. quæstio. 1. reuertimini moderamine. nec est curandum, si primò ecclesia non habeat dominium. C. de sacrosanct. eccle. vt interdi. ꝭ. de consu. cap. 2. arg. contra. ff. de polli. l. 2. §. vlti. vbi dicitur, quamdiu decima non sit separata, semper est in possessione prioris dominij, sed ibi loquitur de prophana decima, hîc spirituali, vel petantur condictione ex canone. 16. quæstio. 1. decimæ. & cap. reuerti. vel offic. iudi. pro his etiam intentatur iudicium communi diuidun.

CAPVT XV.

AD HAEC. (Per successionem). Non ergò licet concedere in feudum, nec in emphyteosim, nec in locatione ad longum tempus, nullus enim contractus super eis iniri debet per quem fiat vel feudum, vel alienatio quæ fit per prædictos contractus. ff. si ager vecti. l. vlt. ff. de superfi. l. 1. arg. suprà, de reb. eccle. non alie. nulli. ad firmam autem & ad cer-

ad certum tempus concedi potest. s. de loca. & condu. c. 2.

CAPVT XVI.

DE TERRIS. (Iudæi) Ad decimas quæ ratione prædiorum soluuntur tenentur Iudæi, ad personales non.

CAPVT XVII.

QVAMVIS. (Disponere). Et malè. 89. dis. quoniam. & cap. iudicatur. 16. quæstio. vlti. nullus.

CAPVT XVIII.

CVM SINT HOMINES. (Diuersæ) non tamen aduersæ (Difficile) non tamen impossibile, puta si præscripsit, vel dic, quòd præscribere nō potest, si est posse. vnde decima colligitur in limite. sup. de paroc. cap. pe. & loquitur de possessio. in limite constitutis.

CAPVT XIX.

PROHIBEMVS. (In alios) & sic laicus tenens in feudū decimas, eas alij infeudare non potest, tamen secundum quosdam illi, qui detinent in feudum, non tenent eas cum peccato: vt not. sup. de his quæ fi. à præla. sine consen. c. cum apostolica. & secundum hoc non loquitur hîc de decimis infeudatis, sed de alijs malè detentis.

CAPVT XX.

1 *Consuetudo circa decimas in ecclesijs valet.*

AD APOSTOLICAE. (Consuetudo). No. consuetudinem valere in decimis, sed inter ecclesias tantùm. s. e. cùm sint. sed si de consuetudine non constat prædiales, dandæ sunt ecclesiæ baptismali, & personales capellæ. 16. quæstio. 1. decimas. sup. eod. nuncios.

CAPVT XXI.

EX PARTE CANONICORVM.

CAPVT XXII.

1 *Nunquid de venatione, & piscatione sunt dandæ decimæ.*

Decimæ an debeāt solui de piscibus inclusis in reclusorium alicuius parochiæ. Et quid iuris sit de mercede militiæ suæ, aduocationis in numero 2.

2 *Si alicui donantur immobilia, an de eis teneatur dare decimas.*

NON EST. (De venatione). †Istæ sunt personales decimæ, quia ministerio & personali opera proueniunt, vnde decimæ solui debent, licet in terra, vel in aëre, vel in aqua nutriantur, & beneficio & nutrimento terræ, & ideò decimæ dandæ sunt, vbi per anni circulum percipit ecclesiastica sacramenta.

Et hæc intelligo vera vbi liberè quisq; piscatur nullo pretio dato, nec partem piscationis, quia si inde daretur pretium, vel pars, tunc benè videtur, quòd de illo pretio, vel parte dandæ sint decimæ ecclesiæ baptismali, quia non ex ministerio hominis, sed ex aqua, & terra proueniunt.

1 † Sed si esset locus publicus, vbi licet cuique piscari, potius reputo personales, quàm prædiales, & idem dicimus in piscatore & venatore, & alijs huiusmodi. Itē videtur, quòd si aliquis capiat pisces in mari, & in stagno portet, & ibi viuant aliquot diebus, quod decimas debet inde habere ecclesia, in cuius parochia est stagnum, & idem videtur, si bestiæ recludantur in reclusorium, cùm ibi viuant beneficio aquæ, vel terræ, quæ est in eius parochia. arg. infrà. e. cùm non sit in homine.

† Alijs tamen videtur, quòd non sunt dandæ decimæ de prædictis baptismali ecclesiæ, sed illi, vbi percipit sacramenta ecclesiastica, quia omnia proueniunt opera, & artificio hominis, nec est contra. infrà, e. cùm non. quia ibi non prouenit fructus artificio hominis, sed ex sola gratia Dei, quod inde apparet, quia semen mortificatum à Deo, non homine operāte viuificatur, & fructuum plus affert, sed pisces & animalia reclusa, non moriuntur. Item si arborem de sylua excisam nō valentem libram, quis portet ad portum, vbi valet mille, non debet soluere, nisi decimam eius, quod valebat in sylua, & melius deductis expensis, quas fecit in ducendo soluet decimam, dummodò bona fide fecerit.

2 † Omnibus) si alicui donantur immobilia, non credimus quod de illis quis debeat dare decimas, cùm in veteri testamento, vbi præceptæ fuerunt decimæ, Leuitæ non habebant partem in possessione, quia de fructibus tantùm decimas dari dominus præcepit, aliàs autem mobilia

bilia quocunque titulo ad aliquem peruenerint, siue ex dono, siue ex legato, siue ex institutione hæredis soluat decimas, quamuis aliqui excipiant suos hæredes, qui finguntur domini etiam patre viuente. insti. de hære. quali. & diffe. §. sui. alij tamen dicunt, fortè non malè, quòd de his, quæ dono dantur, vel ex successione qualicunque obueniunt, non debent dari decimæ, quia nec de humo producuntur, nec de opera manuum sunt, & secundum hoc exponendum est hoc verbum, de omnibus bonis. s. quæ proueniunt ab humo, vel à manibus. † Item si aliquis pro mercede militiæ suæ vel aduocationis, vel pro aliquo opere suo recipiat, ex pacto vel sine pacto aliquod castrum, vel villam, vel aliam possessionem immobilem, nunquam de ea tenetur dare decimam prædicta ratione, scilicet quia de immobilibus non sunt dandæ decimæ. Alij tamen dicunt, quòd in hoc casu, & de mobilibus sunt dãdæ decimæ.

CAPVT XXIII.

1 *Decimæ an & quando soluantur ex rapina & vsura, vel ex alio crimine notorio.*

EX TRANSMISSA. (Licitè.). Secùs si illicitè. 1. qõ. 1. non est pu. † quid dices de
1 meretrice & histrione, & alijs in quos transfertur dominium, & non competit repetitio, dicimus quod tenetur soluere, quia non turpiter accepit. ff. de condi. ob tur. cau. idem & fi. §. quoties. arg. ff. de interd. & rele. relegatorũ. §. vlti. sed ecclesia in detestationem criminis non recipiet, & ne videatur tacitè approbare, vnde scriptum est. Non accipies mercedem prostibuli, sicut & non recipiet oblationes notorię discordantium. 90. dist. oblationes. Item opprimentium pauperes, vt ibi dicitur. Item raptorum & vsurariorum. infrà, de rap. super ea. infrà. de vsur. quia. Item meretricis, & propter quodlibet aliud notorium crimen vel horrendum. 17. quæstio. 4. miror. Secùs autem vbi dominium non est translatum, vel est translatum, sed competit repetitio, nam tunc nullo modo, nec aliquo tempore dandæ sunt decimæ vel eleemosynæ faciendæ, & sic loquitur hîc. & 1. quæstio. 1. non est pu. 14. quæstio. 5. cap. vlti. à meretrice autem post pœnitentiam crederemus posse exigi decimam, quia iam post pœnitentiam despici non debet in eo quod fuit. 50. di. ferrum. In decimis autem prædialibus secùs est dicendum, quia semper soluendæ sunt de prædijs decimæ, & si infinita sit malitia possidentium. suprà. eo. de terris.

CAPVT XXIIII.

1 *Coloni, conductores, & alij pensionarij, an & quando teneantur soluere decimas.*

2 *Decimæ sunt soluendæ ijs ecclesijs, vbi prædia sita sunt.*

1 A NOBIS. (Firmam). † Puta quia est colonus partionarius. s. qui certam partem fructuum recipit, si autem esset pensionarius, puta quia pro 10. colit agrum de fructibus, cùm non sint sui, non tenetur soluere decimam, tamen si possideat, vel tantùm detineat fructus terræ possunt, sicut & à quolibet alio detentore vendicari. argumentum. 16. quæstio. 1. cap. si quis laicus. infrà, e. pastoralis. ff. de vsur. hactenus. Item dicimus, quòd licet dominus cum pensionario conueniat, quòd pensionarius omnes decimas soluat, tamen potest dominus conueniri de eo, quod recipit, nisi pensionarius soluat, cùm de omnibus bonis debeant solui decimæ. suprà, eo. non est. † Item credimus, quòd coloni etiam si in alia parochia percipiant ecclesiastica sacramenta, tamen de fructibus, quos percipiunt de prædijs quæ colunt ratione culturæ, non debent soluere decimas suæ ecclesiæ, sed illi in cuius parochia sita sunt prædia. argumentum. hîc & ratio est. suprà eodem, non est.

Et dicimus hoc sic verum, si quartam partem fructuum recipiant pro labore, siue certas mensuras tantùm, dummodò de fundo illo recipere debeant illas mensuras, & non aliunde, puta quia si in fundo essent, soluerentur illæ mensuræ, & si non essent ibi, non soluerentur illæ mensuræ, & idem videtur dicendum, etiam si non de fructibus illorum prædiorum, sed etiam certa pecuniæ summa deberet solui, dummodò sic esset conuentum, quòd de fructibus illorum prædiorum solueretur illa pecunia. argumentum. ff. de vsufruct. hactenus. ff. de iudic. fideicommisso.

Sed secùs esset si de fructibus prædij

non deberent coloni recipere portionem suam, sed persona esset tantùm obligata ad soluendum mercedem, siue merces esset in fructibus vndecunque perceptis, siue in pecunia, quia tunc de mercede illa soluit decimas ecclesiæ suæ vbi percipit diuina sacramenta. 16. quæstio. 1. quæsti. nam ibi loquitur in casu isto, & est argumentum, ad hoc. ff. de contrah. emp. l. fi. & hoc ipsum probo rationibus. In primo enim casu, cùm omnes fructus sint decimandi antequam diuidantur sine deductione expensarum. infrà, e. tua. ergò ex quo semel sunt decimati, vlterius decimari non debent ab his, ad quos ex debito perueniunt, sicut sunt coloni. infrà, eodem, pasto. Item in secundo casu est optima ratio, quia est lucrum manuum suarum, ergò debet habere inde decimas ecclesia, vbi percipit sacramenta. Item in primo casu totus fructus est de terra, licet in eo habendo cooperetur opera hominis. suprà eodem, non est. ideò tantùm ecclesiæ vbi sunt sita prædia, dandæ sunt decimæ. nam secundum pacta quæ diximus, nihil debet habere de mercede, nisi terra fructificet. In secundo autem casu totus fructus vel potius lucrum & merces est de opere manuum, quia etiam si fundus esset ex toto sterilis, tamen mercedem suam haberet colonus.

CAPVT XXV.

1 *Priuilegium ecclesijs super decimas concessum an & quando largè sit interpretandum.*

1 TVA. & infrà. (Extendenda). infrà, e. ex parte. contra sol. ibi priuilegium generale datum ecclesiæ super decimis alterius parochiæ, legitimam recipit interpretationem, & secundum proprietatem verborum. s. quòd ex quo concessæ sunt ei decimæ alicuius parochiæ, non solùm decimæ veteres, sed etiam de noualibus concessæ videntur, sed tamen nec in hoc casu credimus priuilegium largißimè, sed tantùm largè interpretandum est inquantum ius aliorum tangit. ff. de vulg. substi. ex facto. suprà eodem, dilecti. & c. suggestum. inquantum autem ius concedentis tangit, largißimè interpretandum est. suprà, de do. cum dilec. Sed licet hoc sit in priuile. concessis ecclesijs: tamen secùs est in feudationibus decimarum concessis laicis, quia ibi solummodò sunt largè interpretanda verba, vt intelligantur tantùm de decimis, quæ tempore infeudationis erant. argumentum. ff. de contrahen. emp. Rutilia. cùm enim infeudare sit contractus, sufficit si fiat ibi larga interpretatio: vt in prealle. c. cùm dilecti. & ideò ad futura extendi non debet: vt in prædic. l. Rutilia. quamuis hæc concessio decimarum facta laicis specialiter sit odiosa: vt suprà, de his quæ fi. à præla. sine con. ca. cum apostolica.

Et hoc est in contractibus, si non sunt extendendi ad futura, multò fortius iura ex præscriptione quæsita ad futura non extenduntur. VERBI GRATIA: si præscripsit aliquod ius decimandi in tota parochia alicuius, non tamen videtur præscripsisse in noualibus, infrà, e. cùm contingat. nam præscriptiones non tantummodò sunt largè interpretandæ, sed sunt restringendæ, vt non intelligatur præscriptum, nisi illud quod præscriptum probatur, nam licet quis probauerit, quòd per totam parochiam decimam colligit, excepto vno prædio, de quo non probauit, non adiudicabo sibi decimam in illo prædio, & ad hoc est argumentum, infrà eodem, cùm contingat. vnde est, quòd quando aliquis petit decimas, quas præscripsit extra suam parochiam, quod debet probare de singulis fundis per se: quia decima collecta ex vicinis fundis, non probat in alijs debere.

CAPVT XXVI.

TVA NOBIS. (Statutum). id est, reditus vel census. † Aut semine). not. quod quando aliquis dat terram alicui colendam ad tertium, quartum, vel ad alium reditum, nunquam colonus debet inde deducere semen, vel alias expensas de iure, nisi per speciale pactum aliud fiat.

CAPVT XXVII.

EX PARTE TVA. (Laboribus). id est, de terris laboratis (per vos) id est, parochias, in quibus ius patronatus habetis. (De noualibus) suprà eodem, tua. contra sol. ibi.

CAPVT

CAPVT XXVIII.

1 *Quæ ratio sit, cur in soluendo decimas de negotiatione deducantur expensæ, circa rem factæ.*

2 *De fructibus & reditibus decimæ non diminutæ dandæ sunt.*

3 *De lucro rei emptæ datur decima, quid autem de mercibus. in num. 4.*

4 *Decimæ prædiales dari debent statim, vbi fructus percipiuntur.*

PASTORALIS. Casus est talis, episcopus Elienens. quæsiuit, an si quando soluuntur decimæ de fructibus, vel prouentibus molendinorum & piscariarum deducendæ sint expensæ factæ pro eis percipiendis, sicut deducuntur quando decimæ soluuntur de lucro negotiationis? Huic autem quæstioni respondit Papa, nō est differentia de molendinis & piscarijs, vel agris, vel gregibus, vel quibuscunque alijs mercibus, quia si ipsæ fuerunt emptæ de pecunia decimata, quantumcunque postea vendi contigerit easdem, etiam si post multos annos, & postquàm multos collegerit fructus ex eis, tamen omnes expensas deducet, sed quādo soluit decimas de prouentibus, vel fructibus molendinorum, vel piscariarum, vel agrorum, vel quarumcunque aliarum rerum, siue sint empti causa proprij vsus, siue ad reuendendum, non debet inde extrahere expensas, siue fiant pro fructibus colendis, siue fiant pro restaurandis rebus, vnde fructus proueniunt, siue eædem res pro parte corruant, siue in totum, Aliqui tamen dicunt, quòd quando dantur decimæ de prouentibus molendini, vel piscariæ, quòd deduci debent expensæ, quæ fiunt extra rem, vnde proueniunt fructus, & deinde soluuntur decimæ, & intelligunt literam istam, vbi dicitur, expensas tamen quæ fiunt pro fructibus, etc. loqui in tali casu, scilicet quando aliquis emit molendinum vel piscariam, & ex eis percipit fructus, & pro illis fructibus vel prouentibus percipiendis fecit expensas extra rem, puta pro mercenarijs retijs, postea quando reuendet molendinum & piscariam soluit decimam, de lucro, non deducet expensas istas, secùs autem esset, si circa rem fecisset expensas, puta in refectione molendini, vel piscariæ, quia illas benè deducet, & hoc dicit finis dec. huius. Hoc licet æquitati consonet, tamen literæ contradicere videntur, nobis videtur, quòd benè fuit quæstio in hac decre. an sicut de negotiatione deducuntur expensæ ante decimas, quæ fiunt pro lucro habendo. s. quæ fiunt in mercenarijs, in mediatoribus, in pedagijs & mercibus deducendi, & in alijs huiusmodi, siue etiam fiant circa res, in quibus negotiantur, vt sunt mercedes, quæ dantur vel textoribus, vel sarcinatoribus, vel fullonibus, vel alijs huiusmodi, an si etiam deduci debeant de molendinis & piscarijs. & respondit quod non, quia nec primæ expensæ. s. quæ sunt extra rem. s. molendini, vt quæ fiunt in mercenarijs, qui seruiunt molendino & iumentis, sunt deducendæ, & hoc dicit ibi expensas, quæ fiunt, etc. nec secundæ etiam expensæ quæ fiunt circa rem. s. molendini similiter sunt deducendæ, & hoc dicit ibi, nec pro restauratione detrimento, etc. Aliqui tamen dicunt, quòd expensæ mercenariorum non sunt deducendæ ante decimas, neque in negotiatione, neque in molendino, sed hæc est differentia inter negotiatores & alios, quia negotiatores deducunt expensas factas circa rem, sed alij non deducunt expensas, neque circa rem factas, neque alias, nisi quando res venduntur.

1 † Sed quæritur circa primos qui mouit Papam, vel quæ ratio est, quòd deducantur hæ expensæ siue extra rem, siue circa rem de negotiatione, & non de alijs. Respon. ratio est suprà, c. non est. & c. tua. & infrà, c. cùm non. vbi dicitur, quòd dominus omnium rerum. s. orbis & terræ, & plenitudinis eius decimas sibi reseruauit in signum vniuersalis dominij, & indignum esset, quòd de fructu terræ suæ, vel alterius rei, siue sit molendinum, siue grex, siue piscaria, siue possesio deduceretur aliqua expensa extra rem, nec circa rem, quando nec talis expensa detrahitur dominis temporalibus suos fundos, vel alias res locantibus, vel ad censum dantibus, secùs autem est in negotiatione, quia ibi nullus est fructus, quomodo enim potest dici fructus, si ego emo lanam, & inde facio vestem, vel si emo fundum pro centum, certè nunquam potest dici fructus, sed lucrum est, & pretium quicquid residuum est deductis expensis & pretio. ff. de hære. vel acto, vend. venditor ex hæred. ff. ad. l.

Fal.l.3. & de hoc lucro benè danda est decima. suprà, e. non est. sed in molendino grege, possessionibus & alijs rebus elementatis, fructus & reditus est, quòd inde prouenit, non etiam deductis expensis, licet enim expensæ mercenariorum, & aliæ siue fiant extra rem, siue circa rem, & prosint vt maior fructus habeatur, inde tamen nunquam ex eis habetur fructus molendini, sed tantùm ex re, puta molendino vel grege, & sic vulgari sermone dicitur fructus vel reditus huius molendini, vel gregis tantus est, & lucrum huius negotiationis tãtùm est. ff. de vsufruc. l. vsufru. legato.

2 † Cùm ergò de fructibus & reditibus integræ decimæ dandæ sunt nullo modo integræ darentur, si expensæ deducerentur. suprà, e. tua. infrà, e. cùm non. sed de toto lucro dantur benè decimæ, licet detrahantur expensæ factæ in negotiatione, quia eis deductis dicitur lucrum. Sed contra. ff. de peti. hære. si à domino. §. fin. vbi dicitur, quòd fructus intelliguntur deductis necessarijs & vtilibus expensis. Sol. ibi appellat fructum lucrum, vel dic, quòd illa expositio est ciuilis, non naturalis, constat enim quòd in veritate fructus vel reditus est, quicquid venit de molendino grege, vel possessione, licet nullæ expensæ deducantur, videtur ergò sic tenendum, quia quando soluitur decima à lucro, deducendæ sunt expensæ, sed vbi soluuntur de fructibus, vel reditibus, non deducuntur expensæ.

3 † Venduntur) quandocunque vendantur emptæ res, vel factæ, tamen semper si aliquod lucrum fuerit in eis, quando venduntur, de lucro soluetur, de decima & decimis detrahantur expensæ, nec distinguitur, an empta vel facta sit res causa mercimonij, vel negotiationis, vel causa proprij vsus, licet quidam distinguant, vt quando mercimonij causa emit, tunc det decimas de lucro, sed si causa vsus proprij emit, tunc etiam si multum inde lucretur, tamen non dat decimas. Sed certè his contradicit, quòd hîc dicit. s. quia dicitur, quòd cùm venduntur decimari debet lucrum, deductis expensis. Item videtur nobis, quòd etiam si causa mercimonij emerit mercem, quæ multum plus valet, quàm sit pretium pro ea datum, si tamen retineat ad proprium vsum, non soluet decimas de ☞ eo, quòd res plus valet. † Item videtur, si quis emerit mercem pro centum, & postea de medietate mercis acceperit centum, quòd si vult de mercibus quæ remanserunt, quæ omnes sunt lucrum dare decimam, quòd potest siue merces sint immobiles, siue mobiles, sed si nolit dare partem de mercibus, quæ remanserunt, debet dare decimam de pretio rerum venditarum, & hoc satis probatur hîc. & suprà, e. non est.

4 † Sed quid si de parte quam vendidit non accepit totum pretium, quod dedit pro mercede. s. centum accepit ferè totũ, puta 90. & non dedit nisi tertiam, vel mediam partem mercis, certè & tunc idem videtur, quia facta legitima æstimatione eius, quòd apud eum remanet soluet decimam de lucro rerum venditarum (molendinis). id est, prouentibus molendinorum & piscariarum (necessarias). s. pro seruitoribus & mercenarijs molendini, vel etiam ipsius molendini refectione, vel piscariæ (ex eisdem). s. ex fructibus molendini vel piscariæ. (Concessum) consuetudine approbata vel ratione licet non præscripta. s. quòd detrahant pretia rerum suarum negotiatorum expensas & alia (acquisitas) in sua forma, vt campus, castrum & similia quocunque titulo, vt re alienentur, vel etiam sine hac intentione (factas) ex alia materia vt tela. (Decimata) si enim non esset decimata, non soluit de lucro, sed etiam pretium, quod etiam in re empta datum est decimari debet, vel vt alij dicunt ipsa res empta, argumentum. suprà, de pec. cle. cap. 1. vel pretium quod de re ☞ empta accipitur. † Venduntur) si enim donaret, vel permutaret, vel alio titulo alienaret, nam tunc licet res plus valeat, quàm eam emerit, tamen nullas decimas soluere tenetur, idem est, si sibi retineret.

Quòd verum est si pecunia, vnde res empta, vel facta decimata esset, quia si pecunia non esset decimata, crederemus quod res empta pro decima parte esset ecclesiæ, cùm & ipsa pecunia vnde empta est pro decima parte esset ecclesiæ. ꝭ. e. c. §. fructus. argumentum op. suprà, de pe. cle. cap. 1. (expensas) quæ fiunt in eundo & redeundo ad negotiandum, & quæ dantur mediatoribus & consimiles, & non solùm necessarias & vtiles, sed etiam voluptuosas & quaslibet, dummodò in

frau-

fraudem non fieret ecclesiarum, & ante omnia deducendum est pretium datum pro re. Decimæ verò prædiales soluuntur nullis sumptibus deductis.ꝭ.eod. cum hominis. & c. tua.

5 † Personales) si surgunt ex rebus decimatis deducuntur expensæ, aliàs non, vt hîc. Item prædiales debent dari statim, vbi fructus percipiuntur antequam separentur inde census, vel tributum, tamen & si tunc omissa fuerit postea facienda est.inf. eo.cùm non sint. & sup.e.tua.sed & personales eodem tempore securius est dare, quamuis quidam dicunt, quod melius est dare in fine anni propter inimicitias. arg. ꝭ.de pig.ex literis. Item in animalibus, & in alijs non debet dare deteriores, sed meliores, vel mediocres, quia non est indignũ dandum Deo.49.di.c.sacer.& 16.q.7. omnes decimæ (expensas) puta in colendo agrum, vel pascendo gregem in lignis, & ☞ mercenarijs clibani & molendini. † Fructibus) hîc vult dicere, quòd expensas factas in re, vt sit pretiosior, illas detrahet cùm vendet, & non ante, illas autem quas fecit pro fructibus recipiendis de ea tantùm & cum eis pereunt, & non deducet. Item est etiamsi emptam rem, & post destructã reficeret, crederemus tamen, quòd postea, si eam rem vendat, & plus etiam inde accipiat propter meliorationem illam, quam accepisset, si in priori forma res permãsisset, quòd expensas secundum quantitatem meliorationis accipiet.(Decimatę) expensæ pro fructibus factæ, id est, etiam, si pecunia pro fructibus colligendis soluta fuerit decimata (salua) ecclesijs (onere) 16.q.1. si quis laicus. ff. de contrah. emp. alienatio.(pro restaurando) scilicet, quod aliquid datum est pro restaurando furno, vel molendino vel huiusmodi (deducendas) speciale in decimis. aliàs contra.ff. de hæred.peti. si à domino. §. vlt. & l. seq. (prouentibus) id est, quando decimantur prouentus, & si venderetur grex & clibanus decimaretur lucrum, non intelligeretur lucrum, nisi deductis expensis in reficiendo factis.

CAPVT XXIX.

CVM CONTINGAT. (Ab antiquo) ita quòd præscripserit, & est odiosum & restringendum, secùs si ex priuilegio haberet decimas, quòd est fauorabile & extendendum; vt no.ꝭ.e.tua. (ipsas).ꝭ.e. ex parte.contra so. ibi. Causa rationabilis) puta priuilegium, vel transactio, vel alia similis, vel specialis præscriptio in singulis agris noualium: vt no.ꝭ.eod.tua.quòd hîc signatur contra.& ibi sol.

CAPVT XXX.

1 *Decimæ in vno agro, non possunt diuerso iure censeri.*

CVM IN TVA.(Parochijs) aliarum ecclesiarum, & certis locis ipsarum parochiarum (& determinatis (percipiant) ex priuilegio, vel consuetudine, vel alio iure. Annuatim) non posset currere præscriptio, quia pro parte totum retinet, cùm non possint decimæ, eiusdem agri diuerso iure censeri, sed secùs si diuersi essent agri, quia tunc benè in altero præscriberetur, & in altero non. ꝭ. e. c. proxi. nec per vnum aliud teneretur. Sed obijcitur quod est.ꝭ.e.ex multiplici. vbi duæ decimæ eiusdem agri alio iure censentur, quam aliæ decimæ eiusdem agri. Sol. illud est propter speciale pactum. Sed adhoc est contra, quod legitur.ꝭ.c.proxi.&.ꝭ.e. tua. 1.solu. ibi diuersa sunt, quia diuerso iure censentur, nam alio iure censentur noualia, quàm terræ cultæ quò ad hoc, quòd in priuilegio contineri intelligantur, licet quò ad ius commune eodem iure censeantur. ꝭ. eod. ex parte. Aliqui tamen dicunt, quòd benè posset præscribi, quod de certis fructibus nõ darentur decimæ, ex quo pacto potest induci, quòd de certis fructibus non debetur. Hîc autem quia non præscripserat non prodest ei, quod licet certis temporibus non soluit, non tamen tanto tempore cessaret, quòd ad præscriptionẽ sufficeret, sed prius dictum magis placet (Perceptis) de eisdem possessionibus, de quibus hactenus perceperunt decimas, & percipere debuerunt de alijs fructibus (persolutæ) hisq; de alijs fructibus percipere consueuerunt, vel priuilegio, vel consuetudine (debentur) dic vt no. de offi. archi. c. vlt. (debeat) 12. q. 2. cognouimus. (censeri) super eadem re (alioquin) id est, si fructus prædicti non peruenerunt de terra decimali monasterij, melius videtur, quod hæc actio fuerit confessoria.

CAPVT XXXI.

1 *In longa præscriptione probatur titulus, in longißima verò minimè.*

2 *Confirmatio nullum nouum ius tribuit, sed tantùm vetus confirmat.*

DVDVM. (Quæstionem) interdicto vti possidetis intentando, de facto enim molestabat episcopum suis de decimis non permittendo eas solui à rusticis, & secundum interdictum videtur lata sententia in fi. decr. Vel dic, quòd intentabatur actio de dolo ad decimas subtractas, sed ad damnum quod contingit ex eo, quòd hospitalarij suadebant rusticis, ne soluerent decimas: vt ff. de do. cùm quis. vel officium iudicis implorabat, melius videtur quòd actum fuit confessoria (communi) 16. q. 7. omnes. 12. q. 2. quatuor. s. eod. quoniam à nobis. in his nihil videtur, quod iure communi, & ecclesiæ & decimæ pertinent ad episcopum dio. (ecclesiæ) id est, mensæ episcopalis. Vel dic, quòd benè nomine ecclesiæ potest agere episcopus: vt no. s. de rest. spo. olim. (titulum) id est, aliquem titulum dicere per quem locum haberet præscriptio, in qua necessarius est titulus & bona fides.

1 †Probaret. s. de probat. licet. in longa enim præscriptione probatur titulus etiã secundũ leges, sed in longissima nõ secundũ leges, sed secundũ canones sic, licet sufficiat ꝓbari tempus, & non titulũ, sed allegari: vt. C. de præsc. lon. temp. diuina. C. pro hæred. vlti. sup. de præscri. si diligen. vbi not. & de hoc. & c. quoniam omne. arg. contra. C. de peti. hære. cogi. sed illud loquitur, quando non allegatur præscriptio, & quando præsumptio non est in contrarium. C. de prob. siue. præscriptio enim sub se habet titulum & bonam fidem, & ideò præscriptione allegata allegare videtur iustum titulum, & bonam fidem, etiam si non dicatur. (Qui) scilicet, rex & regina. (Concesserunt) per hanc concessionem videtur cõcessisse id ius, quod habebat. sup. de testa. Raynaldus, scilicet, ius patronatus. sup. de do. pastoralis. (Confirmationis) in forma communi, si enim ex certa sententia & cum causæ cognitione confirmasset, secùs esset: vt no. s. de confir. vti. vel inuti. c. pen. s. de transact. c. 1.

2 †(Confirmatione) cùm cõfirmatio nihil iuris noui tribuat, sed tantùm vetus confirmet. s. de confir. vti. vel inuti. cùm dilecta. licet enim ignorantia iuris, qua se putauit iustè possidere, excuset eũ à culpa, cùm det bonam fidem, non tamen dat iustum titulum. Item ignorantia iuris non prodest in præscriptione. ff. de iur. & fac. ign. in vsu. & l. regula. ff. pro emp. l. 2. §. si à pupillo. ff. de vsu. l. nunquam. arg. quod si fluxisset tempus, quod præscriptio valeret, cùm tamen non præcesserit titulus, nam donatio regis pro non titulo est, sed dic idem est, si effluxissent, non tamen ea ratione, quia titulum non probauit, quia in corporalibus non tenetur titulum probare: vt no. s. de præscri. si diligen. sed quia tamen malum allegauit, scilicet, donationem regis, hoc videtur sonare litera sequens, nos igitur etc. (Et confirmationem) suprà factam (Derogetur) quia non intendebat illud tollere Papa propter suam confirmationem, sed tantùm donationem eis canonicè factam. ☞ † (Confirmabat) sed obijcies, nónne eo ipso, quòd dicebat donationem de decimis tibi à rege factam confirmamus, videtur supplere defectum, quod erat in donatione ex personis donantium. s. de transact. c. 1. Resp. hîc non fecit mentionem, quòd hæ donationes factæ essent à rege, vel alia laica persona, sed sicut simpliciter dixit, confirmo decimas, sicut iustè pos. Vel dic, quòd etiã si confirmasset decimas donatas à rege, intelligeret confirmare[a] in eo casu, in quo donare liceret, quod donaret, scz. decimas quas in feudum ab ecclesia detinebat quas donare licebat cum authoritate superioris. s. de his quæ fiunt à præla. sine consen. cap. cum apostolica. sed hîc non tales decimas, sed decimas donare intendebat sitas in locis, vbi erant ecclesiæ, vbi habebat ius patronatus, & quod ius patronatus hospitalarijs donabat, & hoc non poterat facere.

[a] *Confirmare. ad hæc dicta adde Bal. in l. bonorum. C. qui. admitti. & dicit. d. Anc. hic hoc fortè non inueniri alibi refert Felin. in c. 1. sup. de constit. colu. 8. vers. & hinc est quòd cõfirmatio. quæ vide & vltra ibi adde Alexand. de Imo. in cons. 59. colum. 4. circa princ. in 1. vol.*

CAPVT XXXII.

1 *Iudæi nunquid cogantur soluere decimas prædiales.*

2 *In solutione decimarum seruanda est consuetudo.*

IN ALIQVIBVS. (Permixtæ) puta Sarraceni & Iudæi, sicut in Vngaria. (Christiano) vt Græci & Armeni, & consimiles. 1 †Integritate) sed nónne Iudæi coguntur soluere decimas prædiales: vt sup. eod. de terris. Resp. licet cogantur, quia tamen non possunt de facili cogi per censuram ecclesiasticam, idcircò speciale est, vt eis locari non

non posśint, & eſt ſi. ў. proxi. c. vel ſi locantur, eis locentur tali conditione, quòd abſque controuerſia decimas reddant.

2 † Conſuetudine.) not. loci conſuetudinem ſeruari. ſcz. in eccleſijs, in quibus ſunt ſoluendæ, vt ſi conſuetudo eſt, quòd vni eccleſiæ ſoluantur, ſcilicet, parochiali valet conſuetudo, & idem fortè, ſi ſoluit illi eccleſiæ vbi percipit eccleſiaſtica ſacramenta. ſup. eod. cùm ſint. & c. ad apoſtolicæ. in eo autem quòd non ſoluantur, vel minus plenè ſoluantur, nulla valet conſuetudo. 16. q. 7. cuicunq;. ȷ. eod. cùm homines.

CAPVT XXXIII.

1 *Dominus tributi quando non teneatur ſoluere decimas de tributo.*
2 *Partionarij & penſionarij coloni differentia.*
3 *De mercede operarum ſoluuntur decimæ.*

CVM NON SIT. (Prætereunt) de facto, non de iure, vel dum nimis potentes ſunt, quibus ſoluuntur, vel nimis abſentes & remoti.

1 † Quos) no. quod ſi de fructibus fundi tributarij ſolutæ ſint plenè decimæ, dominus cui tributum ſoluitur, non tenetur ſoluere decimas de tributo. ȷ. eo. paſto. & hoc quòd dicit hæc glo. videtur verum, quando de certa terra debet habere cenſum vel tributum, quia tunc habet quoddam ius in terra illa, vel ſaltem in fructibus, ſed ſi aliàs aliquis reciperet penſionē pro aliquo ſeruitio ab aliqua perſona, non video rationem, quare non eodem modo teneatur reddere decimam de penſione iſta, ſicut de militia vel de aduocatione. ſuprà eodem, non eſt etiam ſi pecunia prius eſſet decimata, ſi autem gratis daretur penſio ſine vllo ſeruitio, tunc ſi illa penſio eſſet decimata, non videtur quòd iterum à donatario debeat decimari: vt no. ȷ. non eſt. † Et hac eadem ratione videtur, quòd ſi dominus ad quem perueniunt omnes fructus fundi eos decimauerit, quòd vlterius colonus partionarius, qui debet recipere certam partem fructuum, pro cultura ſuam partem decimare non debet, quia ipſe colonus ius habet in fructibus, ſecùs autem eſſet, ſi certam mercedem acciperet colonus pro agricultura, quia tunc etiam dominus debet decimare omnes fructus, & colonus debet decimare mercedem ſuam, ſiue merces fuerit in pecunia, ſiue in alijs rebus iam decimatis. Aliqui tamen dicunt, quòd ex quo merces certa ſuccedit loco partis fructuum, quam debet habere colonus, quòd eiuſdem iuris deberet cenſeri pecuniaria merces, ſicut perceptio certæ partis fructuum. arg. ў. de cenſi. olim cauſam, ſcilicet, ex quo à domino decimati ſunt fructus, quòd vlterius à colono non decimetur merces. Sed certè non videtur, quod benè dicant iſti, quia nunquam merces iſta ſuccedit loco partis fructuum, nunquam enim niſi conſuetudine, vel lege eſt introducta iſta ſucceſsio, nam ſi eſſet introducta, fortè aliud dicendum eſſet.

2 † Item vna bona ratio eſt, quòd melioris conditionis debet eſſe colonus partionarius, quàm penſionarius, quia partionari⁹ exponit operas ſuas fortunæ & miſericordiæ Dei, ſed penſionari⁹ ſemper eſt in certo de mercede ſua, in domino autem fundi ſecùs eſt, quia ſi recipiat certam penſionem à colono pro fructibus fundi, nunquam de illa penſione dare debet decimas, quia intelligitur vendidiſſe fructus ſalua decima. ȷ. e. paſto. vnde fruct⁹ debēt decimari, & non penſio, niſi fortè penſio conſtituta eſſet in fructibus eiuſdem fundi, quia tunc tranſeunt cum onere ſuo, niſi prius à colono decimentur, vt hîc.

3 † Sed quæres quare non eodem modo decimat dominus pretium fructuum non venditorum, ſicut colonus decimat mercedem operarum ſuarum? Reſpon. merces operarum procedit ex membris hominis, & ideò ex his dantur decimæ, vnde Ier. Leuitæ decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operarum veſtrarum, ſecùs in venditione fructuum, vbi nec opera, nec aliud deduci debet ante decimas. ȷ. eo. paſtoralis.

CAPVT XXXIIII.

NVPER. (Abbates) à quibus colonis perſoluant, repete quæ diximus. ȷ. eod. ſuggeſtum. (alios) ſcilicet, templarios & hoſpitalarios & alios.

CAPVT XXXV.

INTERDICIMVS. (Detentas) fortè in feudum (in pignus) ſicut venditio ſine authoritate epiſcopi. ȷ. de his quæ fi. à prælat. ſi. con. ca. cùm apoſtolica. (ab eiſdem laicis) ab his autem ad quos pertinet, licet accipere. ar. ȷ. de loca. & conduc.

TITV-

TITVLVS XXXI.

DE REGVLARIBVS ET TRANSEVNTIBVS ad religionem.

CAPVT I.

NVLLVS. (Tondeatur) vt sit verus monachus & professus. 20. q. 1. illud. tonderi autem, vt sit verus clericus potest in 7. ann. 28. dist. de his. 78. dist. quicunq;. in singulis, & etiam si sit oblatus à parentibus. 20. q. 2. per totum. idem tamen est, & si non offeratur, sed tonsuratus manet in monasterio. inf. eod. c. proxi.

CAPVT II.

1 *In spiritualibus ius naturale præfertur positiuo vel ciuili.*

2 *An missi in monasterio coacti, possint exire ante pubertatem, & quando tempore fiat eis præiudicium, si tacent. in num. 3. & 4.*

Profiteri quando quis dicitur vel præsumitur.

Puer vsq. ad 14. annum potest exire monasterium, & an & quando dicatur profiteri.

SI QVIS. (Tonsuratus) vt monachus (consensu) si verò consensu eorum tacito vel expresso intrauerit, vlterius reuocare non potuerunt. inf. eo. significatum. 20. q. 2. c. 1. & sic in eo. c. dicitur. & eadem causa. q. 1. audisti. & c. quicunq;. & videtur quòd si quis habet patrem & matrem, quòd sufficit alterius oblatio, & eadem ratione, si quis habet plures tutores, vnus solus offerre potest, cùm similem potestatem habent, quo ad hoc tutores, sicut parentes. 20. q. 2. sicut puella. Contrarium videtur ibi, quod potior sit conditio prohibentis. ff. communi diui. Sabinus. si tamen vnum parentem tantùm habet, ille solus offerre potest, & si habet tutores alios quàm parentes, tamẽ parentes inuitis tutoribus eos monasterijs offerre possunt. Item etiam credũt aliqui etiam si sit auus, qui habet filium & nepotem in potestate, quòd pater inuito auo, eum poterit offerre, & non econuerso.

1 † Et est ratio, quia in spiritualibus præfertur naturale ius positiuo vel ciuili, nec videtur facienda differentia, quo ad hoc, quod offerre & offerri possint inter patrem & mulierem, & eos qui sunt in potestate, vel emancipati ingrediens vel oblatus intra annos pubertatis exire non poterit. arg. eius quod dicitur in matrimonio carnali. ỹ. de desp. impu. de illis. Sed tamen videtur, quòd sua authoritate ingressus, possit ingredi intra pubertatem. ỹ. e. significatum.

2 † Si autem coacti missi essent in monasterio, dicunt quidam, quod quandocunq; volunt, possunt exire etiam ante tempus pubertatis. arg. à contrario sensu. 20. q. 1. puellæ. & q. 2. puella. contrarium tamen videtur, quòd ante pubertatem exire non possit. 20. q. 1. illud. & q. 2. c. 1. scilicet tunc, scilicet, quando parentes eos offerunt intra 15. annum, & etiam vltra in infinitum poterunt exire, nisi prius voueant vel professionem faciant, vel habitum sumant, qui profitentibus dari solitus est. inf. e. statuimus. 20. q. 1. illud. & hoc idem dicitur in matrimonio carnali, scilicet, quòd transcursu temporis non fit dispensatio matrimonij. ỹ. de despon. impu. attestationes. Nec obst. ỹ. eo. cùm virum. vbi innuitur, quòd si veniens ad ætatem legitimam, non contradicat, ratum habere videtur. Sol. non fuit ibi solus transcursus temporis, sed beneficio monachalis recepta fuit in maiori ætate.

Alij tamen dicunt hoc, scilicet, quòd sufficit cursus temporis pro ratihabitione, nam siue in maiori ætate sumpserit habitum, & in maiori ætate eum portauerit, cùm non sit distinctio habituum, nec alia solennitas fieri consueuit, lapso anno, siue finito tempore probationis perseuerauerit, dicunt hos tacitè videri profiteri, & non obstat quod dictum est de carnali matrimonio, quia facilius per alias leuiores præsumptiones præsumitur quis fieri monachus, quàm coniunx. Pro hac autem opinione vehementer facit, quia si ille qui per vim mittitur in monasterium lapsu anni præsumitur tacitè professus, vt hoc capitulum dicit, quantò magis ille, qui sponte ingreditur. item arg. ỹ. e. ex parte. & c. cùm virum. Hoc autem satis posset concedi, quod in monasterijs, vbi consuetudo est, quòd certo tempore fit professio vocalis, vel aliæ solennitates fiunt circa facientes professionem, quod nisi illæ solennitates seruentur, per solam habitus portationẽ non præsumitur profiteri. ar. ỹ. e. statuimus. 20. q. 1. illud. Si autẽ in illo monasterio non est distinctio habitus professorum ab habitu, quem pueri portant,

portant, vel nouitij. Dicunt quidam idem scz. quod per portationem habitus nō intelligitur profiteri, cùm decre. dicāt quod semper aliquod signum distinctionis debet esse inter eos habitus. ꝟ. eo. tit. statuimus. in fi. vnde monachis ingredientibus non est imputandum, nec contra eos præsumendum lapsu anni vouisse ordinem tacitè, nisi nouus habitus eis detur ab abbate. Nec obst. s̃. quod met. cau. perlatum. quia ibi votum emisit, & professionem fecit, licet protestationem præmiserit, cui protestationi facilè renunciare intelligitur.

Item hoc quod dicimus locum habet, vbi certum est, quod non est facta expressa, & vocalis professio. Si autem dubium esset ex portatione habitus, præsumitur professionem præcessisse. 28. dist. quod inter. 20. q. 1. puellę. ꝟ. e. vidua. etiam expressam & vocalem, nec est necesse, quòd abbas hoc probet. Præsumptio enim hoc onus. scz. probandi contrarium in monachum portare habitum refundit, & tamen illud probare non potest, cùm sit negatiua. Alij tamen dicunt, vt videtur melius, quod profiteri præsumitur, quando non sunt distincti habit⁹, licet per annum portauit, & si ab initio solenniter accepit habitum, quo monachi illius monasterij vtebantur, sicut alij monachi facere consueuerunt, & cum solita solennitate, & hoc in minore. ꝟ. eod. ex parte. & ideò videtur, quòd in puero sufficiat pro solennitate oblatio parentum, sed mihi videtur, quod interrogari debent in 15. ann. an velint remanere monachi, aut non. 20. q. 1. illud. & credimus, quòd licet multo tempore post 15. annum steterint in monasterio, nisi fiat hæc interrogatio, non intelliguntur tacitè profiteri, nisi aliquid faciant ex certa scientia, quod soli monachi facere consueuerunt. ꝟ. de his quæ fiunt à maio. part. c. ex ore. sup. de præb. dilec. constitutio tamen quæ ponitur. ꝟ. eod. is qui in aliquo. huic opi. contradicere videtur. & tu dic sicut ibi dicitur. (Intra annum & diem) 20. q. 2. puella. (Ad principem) id est, Papam. de conse. dist. 1. corpore. vel id est, prælatum fortè præpositum ecclesiæ. (Ad missum) id est, legatum vel vicarium episcopi. (In clericatu) id est, monachatu. (Permaneat) quo ad hoc, quod parentes reuocare non possint: vt hîc. & 20. q. 2. si in qualibet. ipse autem puer, vsq; ad 14. annum poterit exire. ꝟ. eo. significatum. & c. cùm scimus.

3 † Per vim) id est, tractus & tonsuratus manibus ligatis, & tunc habet locum, quod hîc dicitur, scilicet, quod fit sibi præiudicium, si per annum tacet, & manet in monasterio, & tonsuram portans, & reliquum habitum, si tamen intra illum annum liberè exire posit, tunc vsq; ad annum non fit ei præiudicium, & post annū fiet ei præiudicium, vt dicit hæc decre. sed si per metum vouit, vel professus est, vel tonsuram accepit quamdiu metus durat, non fit ei præiudicium, sed eo cessante, nisi incontinenti exeat, ratum habere videtur. sup. de his quæ vi met. causa fi. perlatum. Quidam tamen hîc exponunt per vim, id est, per metum.

4 † Sed quæritur quomodo potest hoc esse, quòd si à principio sumpserit habitū per vim, postea stando per annum ratificabitur, sed per se sumendo, id est, non intentione vouendi non ratificatur. Respō. quòd quando datus est ei habitus, licet inuito, tamen ea intentione datus est, vt fiat monachus, vnde quod eius nomine factum est, licet contra voluntatem eius, non solùm expressè vouendo, sed etiam tacitè, in monasterio per annum manendo ratificare videtur. ꝟ. eo. cùm virum. secùs autem quando nunquam nec ipse, nec ille qui eum habitum induit intendebat, quod deberet fieri monachus, quia tunc quod nihil est tacitè per lapsum temporis ratificari non intelligitur. (Clericus) id est, monachus. (Reclamauerint) tacitè enim ratum habere videtur. s̃. de his quæ vi met. cau. fi. perlatum.

CAPVT III.

VT CLERICI. Hæc decre. & consimiles loquuntur quādo conuersi, & non professi, nec profiteri volentes, licet malè eundem habitum religionis portant, vel loquitur quando sine solennitate aliquis portat habitum. (Monachi). s̃. de elec. cùm causam. in fi. §. 1. vel faciant professionem & sint monachi vel dimisso habitu monachorum remaneant clerici.

CAPVT IIII.

1 *Quæ requirantur ad hoc, vt vidua dicatur pfessa, seu velle fieri cōuersa. in nu. 2. 3. 4 & 5.*

VIDVA SPONTE. 27. dist. quod interrogasti. secùs si coactè. suprà, de his quæ vi met. cau. fin. perlatum.

† Con-

1 † Conuersionis) hæc vidua licet velum conuersionis acceperit, vel etiam professionis, id est, qui tantum vel conuersis, vel professis deputatus est, non tamen præsumimus eam velle fieri conuersam, vel professam, nisi aliquæ præsumptiones hoc iuuent, puta quia cum solennitate accepit, puta vocatis parentibus, vel de altari, vel in ecclesia, vel si accepit ab episcopo, vel abbate, vel simplici monacho, vel sacerdote cum ea solennitate, qua consueuit aliàs profitentibus dari, & sic intelligimus. ĵ.e.ad nostram. & c.seq.27.dist. quòd interrogasti.27.q.1.viduas.

2 † Est autem necesse, quòd sciat quod ex constitutione eiusdem monasterij est eidem habitui annexum, id est, quod habeatur pro conuersa, vel professa, & plus dicunt quidam, licet nos non credamus, quòd si habitum etiam sine solennitate recepit, sed ex post facto sequantur præsumptiones, quod intendit habitum cum effectu accipere, puta quia ea facit, quæ solæ professæ faciunt, tacitè vouere intelligitur. ĵ.eod. ad nostram. & hîc. & 20.q.1. quam progenitores.

3 † Si verò non sit distinctus habitus probatorum, cõuersorũ, & professorũ, tunc si cum solennitate, quæ dicta est, vel cõsimili sumat habitũ, tunc intendo eam sumpsisse habitum probationis, & non professionis. inf.eo.ex parte.ad apostolicam. Item not.quòd si cum solennitate sumpserit habitum, etiam si per vim, vel metum, nisi cùm potuerit dimiserit habitum, ratum habuisse videtur. infrà, eod. cùm virum. sup.eod.c.2.sup.quod met. cau.perlatum. si autem sine solennitate, secùs suprà, eod. vt clerici. sup. de elect. cùm causam. Vel dic, quòd ille decret. loquuntur, quando in aliqua ecclesia plures sunt tam professi, quàm non professi eundem habitum regularem portantes, & hoc ipsum certum est, & portant habitum, quo monachi illius monasterij vtebantur, sicut alij monachi facere consueuerunt, & cum solennitate solita, & hoc in maiore.

4 † Sacrum) non facit pro ea, quod non sacrum velamen accepit, cùm viduæ velamen non sacrum accipiant. Vel dic, quòd ipsa hoc dicebat, sed non credebatur ei, quia si constaret, quod velum non sacrum, vel etiam sacrum sine solennitate accepisset, quamuis postea obtulisset, sicut monialis non videtur, quòd professa tacitè haberi debuisset, licet aliquæ contradicant: vt no.in glo. hæc vidua. (Imposuerit) vidua enim per seipsam potest velum conuersionis accipere: vt hîc. 27.q.1.viduas. & à sacerdote.20.q. 1. viduas. & ab episcopo.s̃.de his quæ vi met. cau. perlatum.

5 † Velatas) alludit consuetudini, quæ est alicubi, quod velatæ offerunt panem ad eucharistiam conficiendam.27.q.1.& hæc duo, scilicet, velum non sacrum sibi imponere, & cum velatis offerre, sufficiunt ad probandum, quod sit monacha vel conuersa.27. dist. quod interrogasti. alterum autem solùm non sufficeret.in Authen. consti. interpretatur consti. inf. de conuer.coniu.charissimus. Si verò ab episcopo vel sacerdote accepisset hoc solùm sufficeret. Sacramento) nisi alijs præsumptionibus adiuuetur, quia tunc secùs.s̃. de his quæ vi. perlatum. sed & si alias probationes super hoc inducere velit, non videtur audienda, nisi probet se protestationem ex iusta causa omisisse. (Tenore) id est, protestatione vel intentione.

CAPVT V.

IOANNES. (Migrare) causa leuitatis, quia ad arctiorem licet. inf. eod. c. licet. (Reddatur) & abbas eum recipere tenetur de iure poli, si pœnituerit.18.q.2. abbates. nisi timeatur quod eius occasione monasterium dissolutionem patiatur.27.q.1.si qua modo.& c.si quis rapuerit. de iure tamen canonico non cogitur, cùm renunciasse intelligatur. sup. de renun. quod in dubijs. & not. sup. de æta. & quali. & or. præ. intelleximus. quamuis posset aliud dici in monachis, quàm in clericis, quia qui velle non habent, nec tacitè nec expressè renunciare possunt.

CAPVT VI.

QVIA IN INSVLIS. Alibi secùs. 20.q. 1.& q.2.si quis in quam.& c.puella.

CAPVT VII.

NON EST NOBIS. (Recipi) neque in monachos aliorum monasteriorum, neque ad hospitium.

CAPVT VIII.

1 *Habitus conuersionis impedit matrimonium, non tamen dirimit.*

2 *Quartusdecimus annus requiritur in ingressis monasterium.*

3 *Votum quid sit, & per quantum tempus firmetur.*
4 *In suscipiendo ordinem præcedere debet probatio.*

AD NOSTRAM. (Religionis). id est, professionis. id est, qui deputatus est tantùm professis, vel sume in proprio sensu, sed ita non sumitur argumentum à contrario sensu, vbi dicit, quòd matrimonium teneat.

1 † Quia habitus conuersionis licet impediat, non dirimit. Consummationem.)

2 † Nota in ingressis monasteria requiri 14. annum completum, non cœptum. inf. eo. cùm scimus. 20. quæstio. 1. illud. & qō. 2. si in qualibet.

3 † Habitum ipsum) non tamen votum emisit, quia tunc secùs. 20. q. 1. firma. ꝟ. eo. sicut. 27. qō. 1. per totum. vel dic, vt quod etiam si votum emisisset, quia tamen ex multis indicijs præsumitur sine deliberatione factum, videlicet quia illectus, quia proximus pubertati, quia sine probatione, qua citò exiuit exire potuit. Sed primum dictum magis placet quibusdam, sed si quis diligenter attendit intentionem Papæ, plus acceptabit secundo dictum, & quòd hoc intéderit Papa cõstituere, quòd non astringatur quis voto emisso sine præcedenti probatione, vel deliberatione, nisi per triduum perseuerauerit sine reuocatione expressa vel tacita, nam si votum nõ emisisset, sed habitum tantùm accepisset, nedum intra triduum, sed etiam vsque ad annum potuisset contradixisse. inf. e. statuimus. nam cùm votum sit conceptio animi deliberatione firmati, non intelligitur firmatum votum deliberatione plena, nisi per triduum steterit in eo voto, si probatio non præcessit.

4 † Secùs autem videtur, si non faceret votum ordinis, sed aliàs siue solenniter siue simpliciter continentiam, vel quid aliud voueret, nam tunc non expectatur triduum, sed statim obligat votum. Ratio diuersitatis, quia cùm in ordine suscipiendo debeat præcedere probatio, non præsumitur quòd præcessit deliberatio, si omittitur probatio, sed in alijs, vbi non est necessaria probatio, secùs, in morte autem semper præsumitur præcedere deliberatio. inf. eod. sicut.

CAPVT IX.

1 *Non debet quis contra suam voluntatem grauari grauiori regula, hoc est verum in clericis nõ professis, sed in ꝓfessis, secùs.*

SVPER EO. (Religionis). id est, professionis. secùs si probationis, vt statim sequitur, in monachali autem habitu probari debet. 18. qō. vlti. in monasterijs. id est, volentes conuerti & vitam mutare, & hoc protestantur. (Professionem) vocalem & expressam. † Austeritatem) quid si aliqui intrauerunt monasterium, in quo comedebantur carnes, sed postea correptum non dat carnes, & alias maiores austeritates seruant, nunquid hic monachus eas seruare tenetur, & quidem si loqueris de iure positiuo, vel de iudicio ecclesiæ, credimus quemlibet petitum antequam profiteatur diligenter attendere quid promittat, nec se sine deliberatione, vel etiam ad ignota obligare. Si verò essent mulieres, vel aliæ personæ, quæ excusantur ignorantia iuris. Dicunt quidam, quòd possunt transire ad aliam religionem, quæ non habeat maiorem asperitatem, quàm promisit & inuenit.

Melius tamen videtur dicendum, quòd ex quo professionem fecit, quòd etiam in iudicio ecclesiæ, & in iudicio animæ semper tenebitur illam regulam obseruare. 20. quæstio. 3. constituit. suprà, de his quæ vi met. cau. cùm dilectus. quando autem dicit, se bona conscientia intrasse, & de spiritu Dei ductum, quando esse debet. ꝟ. eod. licet. 19. quæstio. 2. duæ. & vnctio docuit eum omnia. suprà. de sacr. vnct. c. vlti. aut mala intentione dicit se intrasse, nec de spiritu Dei ductum, & sic non est audiendus. Et est alia ratio, quia præsumitur, quando regulam beati B. vel aliam elegit, quòd plenè deliberauit de honore & vtilitate eiusdem regulæ, imò plus, quia si tunc plenè non deliberant, postea deliberare non possunt. 8. q. 3. dilectissimi. Cõfitemur tamen, quòd si impotens esset ad ordinem tolerandum, q; potuit secum dispensari de minori religione. ꝟ. e. significatum. & non potest dici seductus, quia Deo magis seruire deuouit. s̃. de his quæ vi met.

1 causa. c. pe. † Item sine cuiusq; voluntate grauari nõ potest grauiori regula, hoc fortè verum est in clericis non professis, sed in professis, qui renunciauerunt propriæ voluntati. 12. q. 1. non dicatis. videtur secùs dicendum, scilicet quòd licet non possint sine omni voluntate mutare ordinem. s̃. quod met. cau. cùm dilectus. tamen constitutiões austeriores facere possent. (Assumi) nisi in necessitate vel dispẽsatione. 16. q. 1. doctos. & c. si quos. (Voluerint). id est,

est, si non habuerunt propositum firmum mutandi vitam, sed tantùm probare regulam intendebant.

CAPVT X.

SANE. (Canonico) regulari (Fugerat) non tamen causa leuitatis. (Nunc) q. d. licet monasterium vbi fecit professionem institutum fuerit in strictiori regula, & monasterium ad quod transiuit in laxiori, tamen hoc non est attendendum, sed quòd monasterium non sit arctius,[a]. (permanere) 19. quæst. 3. mandamus, contra sol. hoc quando bono zelo transiuit, illud dum causa leuitatis. infra. eo. licet. & repete quæ diximus. supra. de æta. & quali. intelleximus.

[a] *Arctius. & sic obseruantia & non institutio attenditur. Adde Car. in consili. suo 28. incip. pro elucidatione præmissorum. circa prin.*

CAPVT XI.

SIGNIFICATVM. (Denuncies) si enim parētes obtulissent ante 14. annum, exire non posset. ar. hîc à cōtrario sensu (Oblatus) & post maiorem ætatem ratam habuit oblationem factam à parentibus in minori ætate. (Factam) sine oblatione parentum. (Ratam) expressè vel tacitè vltra tempus morādo. (Aliam) id est alium locum eiusdem religionis, vel aliorum arctiorem etiam alterius religionis. infra. eo. licet. Vel dic, quòd vbi facit minor professionem ex leui dispensatione etiam epi potest ad minorem religionē transire, & hoc innuit hæc litera, ad religionē.

CAPVT XII.

1 *Oblatio paterna facit monachum.*

CVM VIRVM. (A parentibus) idem si à tutoribus. 20. q. 2. puella. (Accepit) non quādo fuit tradita à parentibus, sed postea cùm facta fuit pubes: vt in hac ea. decr. dicitur (Concilij) 20. q. 1. monachus. (Paterna) paterna deuotio dicitur facere monachum, quia filius deuotus in hoc patri obedit, necessitatē autē non imponit. 20. q. 1. illud. & c. puellæ. vel quia in minoribus annis à patre oblatus ante annos 14. exire non pōt. supra. c. proxi. (Allegatum) .id est, siue secutus fuit paternā deuotionem, eam ratam habendo post legitimos annos, siue primam professionē, semper ex vtroq; ligatus est filius. s. ex ratificatione oblationis patris, & ex propria professione (Interdicto) illi qui altero prædictorum alligatus est ad standum in monasterio. (Accepit) scilicet in minori ętate (contradixisse). sup. eo. cap. 2. (Ante) s. in minori ætate. (Constitutione). 20. q. 1. puellæ. (vt puellæ) non est hic sensus. c. nec verba. sed hic intellectus collectus est à contrario sensu. (Nubili) certè nec impubes postquam peruenerit ad legitimos annos, sed vsque ad illos exire potest. vt sup. ti. proxi. c. 1. quæ ad nubilem ætatem peruenit. (Tunc enim) q. d. si puella quæ in minoribus offertur monasterio à parentibus peruenerit ad pubertatem, non cogitur stare oblationi parentum, imò exire potest.

CAPVT XIII.

1 *Professio quando dirimat matrimonium.*
2 *Habitus tripliciter dicitur.*
3 *Solennitates multæ enumerantur necessariæ ad matrimonium dirimendum. & in num. 4. & 5.*
4 *Professio sine abbate non valet, & quando sit firma. num. 5.*
6 *Votum quando dicatur simplex, & quando solenne.*

PORRECTVM. (Reddidit) hæc est vehemens præsumptio professionis, licet verba professionis non expsserit, sicut & si reddat se alicui religioni. infrà, qui cler. vel vo. insinuante. vel reddere se religioni, idem est quod profiteri, promittére etiam obedientiam monachalem, id est, pro præsenti profiteri. infra. qui cler. vel vo. c. consuluit.

1 † Professio.) No. secundum quosdam solam & semper professionem alicui de regulis approbatis, & de præsenti factam, non de futuro in manibus eius, qui habet potestatem recipiendi professionem, dirimere matrimonium, & facere monachum, sup. de renun. ex transmissa. quandoque autē habitus sumptio, præsumptio est vehemens voti facti, vel professionis, puta si suscipiat in ecclesia: & alijs solennitatibus illius monasterij obseruātiæ habitum professionis deputatum, & tempore probationis finito, vel saltem inchoato, sed si ante tempus inchoatum acciperet, non reputaremus eum pro professo haberi. 27. di. quod interrogasti. 27. quæstio. 1. vidua. suprà, e. vidua. & c. super eo. & huic præsumptioni statur, nisi contraria voluntas probetur. suprà, de his quæ vi met. causa fi. perlatum. cessat autem hæc præsumptio si sumat habitum extra ecclesiam,

am, & sine alia consueta solennitate. ⁊. qui cle. vel vo. consuluit. nisi probetur contrarium, vt hîc. &. ⁊. qui cle. vel vo. insinuante. alij distinguunt triplicem habitũ.

2 † Primum professionis, quòd votũ continentiæ habet annexum. 27. di. quod interrogasti. 27. q. 1. vidua. sup. e. vidua. Secundum conuersionis, quòd habet votum simplex annexum. sup. e. super eo. Tertium est probationis, quòd nullum votum simplex habet annexum. sup. de renun. ex transmissa. solennizatur etiam votum per ordinis susceptionem. 84. di. cùm in præterito. Item intelligitur profiteri vnam de approbatis religionibus, si dicit, profiteor ordinem monachatus, licet non dicat ordinem sancti B.

3 † Nos dicimus quod etiam alio modo præter prædictos solennizatur votum, nã si qua mulier, virgo vel vidua, velum virginitatis, vel viduitatis acceperit, & vestem religiosam sumpserit, etiam in scriptis à se, vel ab alio factis, & suo signo signatis, promiserit se perpetuò continentiam seruaturam, credimus quod huiusmodi votum sit solenne, & dirimit matrimonium contractũ, post tale votum, credimus etiam idem si sine literis in manibus alicuius religiosi fecit votum, & vestem mutauit, vel alias apparentes solennitates exhibuit. sup. de conuer. coniu. ex parte. vt expressè habes. infrà, qui cle. vel vouen. insinuante. infrà, de fri. & malefi. frater. nec sunt istæ personæ de foro ecclesiæ. & possunt habere proprium, vt expressè dicit prædictum. c. insinuante. 27. quæstio. 1. de viduis. Nec videtur, quòd quantumcunque publicè faciant & conuocatis testibus, quòd sit solenne votum, nisi vestem mutaret, & in manibus religiosi fecit votum suum, sed si vestem mutauit, & scripsit in manibus religiosi, vel sigillauit, votum solenne erit, licet in priuato fecerit. argumentum. 27. quæstio. 1. de viduis. 20. quæstio. 2. vidua. Item etiam si in manibus sacerdotis publicè voueat cõtinentiam, non est votum solenne sine alijs solennitatibus. infrà, qui cle. vel vo. veniens. si contra hoc fecit valet, sed peccat grauiter, & sic loquuntur. cap. 27. quæstio. 1. hæ verò qui Christo. & c. fi. Item si sumat velum, & vestem mutet, nisi continentiam voueat, non est votum solenne. infrà, qui cle. vel vo. consuluit. Hug. tamen in summa sua dicit, hoc vanum esse dicere, quòd aliquis magis obligetur ex voto publico vel solenni, quàm ex priuato vel simplici, & facit tantùm vim inter votum de præsenti, & votum de futuro, & hoc modo soluit contrarietatem. c. quæ sunt. 27. quæstio. 1. per totum. Sed certè si Hu. attendisset, quòd vtile est introducere distinctiones & solennitates istas propter varias causas, non reputasset hoc vanum, nimis enim esset graue, si quamcitò aliquis in corde suo deliberet de continendo, vel etiam si quamcitò hoc ipsum verbum exprimit intra seipsum, vel etiam coram aliquibus exprimit statim dirimeretur matrimonium post contractũ, vel etiam sic præcisè cogeretur continere. Voluit enim & statuit ecclesia, quòd ad hoc vt dirimeretur matrimonium, quòd prædictæ solennitates, vel aliæ maiores secundum consuetudinem patriæ interuenirent, & tunc benè fecit ecclesia, quæ statuit, quòd matrimonium post iam solenne votum contractum dirimeretur propter scandalum ecclesiæ. Nec mireris, quòd ecclesia talia statuit, cùm alias super matrimonio interuenerit vltra consensum forma necessaria, sunt enim verba necessaria. infra, de spon. tuæ. & etiam quod plus est in baptismo, inuenta est forma noua ex causa. infrà, de baptis. cap. 1. & certam formam inuenit in collatione ordinum. s. quod certis diebus, & certis orationibus fiat. suprà, de sa. non ite. cap. 1. & 2. & de sac. vnc. cap. 1. & sic etiam est inuenire in sacramento eucharistiæ, & in multis alijs. Viri autem solenniter possunt vouere pręter ingressum monasteriorum eodem modo, sicut mulieres, nisi quia sumunt velum, quod viris non competit.

4 † Ab abbate) nisi esset aliquis, qui posset ei dare regulam, & ipsum corpori ordinis aggregare, quomodo posset profiteri, & sic videtur quod necessarius sit abbas, & sine abbate non posit quis profiteri. Respond. quidam quòd cum in professione contineatur obedientia superiori exhibenda. infrà, de sta. mo. cùm ad monasterium. quod non sufficit intra se profiteri, vel pro voto simplici est habendum, sed si profiteatur in manibus alicuius monachi, vel etiam clerici secularis, vel etiam alicuius laici de mandato abbatis sufficit. infrà, e. tit. ad ap. 17. quæstio. 2. Gonsaldus. infrà, qui cle. vel vo. insinuante. & idem est, si sine eius mandato, sed eius nomine fit, & postea ratum habuit abbas. infrà, de conuer. coniu. dudum.

5 † Idem etiam videtur quibusdam, si in nullius manu faceret, hîc tamen agitur, vt ipsi abbati fiat. argumentum. infrà, qui cle. vel vo. consuluit. illa tamen decr. dicit expressè, quòd tale votum non est solenne, sed simplex. Sed sicut dicimus in matrimonio carnali, sic etiam dicitur in professione, quam alius recipit nomine alterius. s. quando professio fit in manibus alicuius, qui nomine alterius recipit professionem, sed non habet potestatem incorporandi ordini, nec recipiendi eius obedientiam, quod talis professio non dirimit matrimonium iam contractum, cùm non sit monachus, sed de futuro tantùm est huiusmodi professio, sed postquam superior consenserit, tunc solennizatur professio de futuro vel simplex. argumentum. infrà, de conuer. coniu. dudum. sicut ratificatur matrimonium accedente consensu eius, cuius nomine contractum est. ☞ † Videtur etiam dicendum, quòd etiam episcopus per se, vel missos suos, vel aliàs, sed eius nomine potest professionem talium recipere, nam & si non habeant monasterium, in quo morentur, tamen in domo sua habitum portabunt, & sub obedientia episcopi erunt. 27. quæstio. 1. de viduis. infrà, qui cle. vel vo. insinuante. infrà, de conuer. coniu. dudum. imò plus videtur etiam, quòd non sit eius nomine factum, tamen tenet professio vel votum, tamen in hoc casu videtur, quòd sit simplex votum, alius tamen præter episcopum non poterit eos recipere in sua obedientia, nec archid. vel plebanorum, vel aliorum prælatorum authoritate poterunt esse professæ in domibus suis, cùm hoc specialiter videatur esse concessum episcopis. 27. quæstio. 2. si vir. argumentũ. 23. di. nulla. & c. vxor. tamen tenent quidam, quod simplex sacerdos votum continentiæ recipere possit, & eo recipiente cum suis solennitatibus solennizabitur votum. infrà, de conuer. coniu. dudum. quia etiam sine sacerdote hoc possunt. 33. qõ. 2. admonere.

6 † Sed in professione dicunt quidam, quòd si aliquis voueat aliquam de approbatis religionibus, vel per se tantùm vel in manibus clerici, vel laici qui nomine alicuius ecclesiæ recipiat votum simplex est, vnde cogendus est solennizare votum per susceptionem habitus, & nouam oblationem faciendam in manibus eius, coram quo prius vouerat. infrà, de vo. & vo. re. per tuas.

Idem intelligendum videtur, etiam si nullius nomine expresso aliqui, qui non habẽt potestatem incorporandi aliquem ordinem, recipiant professionem alicuius, cùm videatur recipere professionem nomine ecclesiæ. Prædicti autem qui professi sunt intra se tantùm, vel in manibus eius, qui non habet potestatem incorporandi aliquem alicui ordini, sicut dictum est, licet non sit solennis professio, tamen cogetur intrare aliquam religionem, & si non inueniat qui recipiat sit sub obedientia episcopi, & monachus eius.

☞ † Sed dices quare non eodem modo solennizatur hæc professio, sicut votum continentiæ, ex quo fit solenniter? vt no. suprà, hîc in glo. no. Sed respondeo, quia professio non potest esse de futuro, quousque superior acceptet votum, vel professionem, nisi præsens sit ille, qui acceptet, & qui potest eum incorporare ordini, & in sua obedientia recipere, sed votum continentię benè potest aliquis emittere, etiam si non sit qui votum recipiat, vel qui eum alicui ordini incorporet. infrà, de confer. coniu. ex parte tua. Aliqui tamen dicunt, etiam talem professionem dici solennem dirimere matrimonium iam contractum: primò dictum plus placet.

☞ † Item aliqui distinxerunt, an profiteatur in genere, vnam de regulis approbatis sic. s. profiteor regulam beati Benedicti, & tunc habet locum, quòd dictum est, an specialiter regulam alicuius loci professus est sic. s. profiteor regulam monasterij Clunens. quia tunc si abbas Clunẽs. nolit eum recipere, non cogitur alibi sumere ordinem, sed non videtur bona hæc distinctio, quia professio quæ est de præsenti, non recipit diem vel conditionem, neque tacitè, neque expressè. Si autem esset de futuro, vt si dicat, ego promitto quod profitebor in monasterio Clunẽs. tunc tacitè intelligitur, si abbas Clunẽs. voluerit eum recipere. (Fiat). id est, perseueret quod iam est.

CAPVT XIIII.

CVM SIMVS. (Contulisset) se reddendo quod vim professionis tenet. suprà, c. proxi. (Paterna) legitimam. s. 19. q. vl. si qua mulier. quæ ingrediens monasterium filium suum

ſuum priuare non poteſt, vt ibi dicitur.

CAPVT XV.

SICVT TENOR. (Extra ſe). id eſt, furioſus. (Monachali). id eſt, qui tantùm profeſsioni deputatus eſt.

CAPVT XVI.

AD APOSTOLICAM SEDEM. (Fieri). 19. quæſtio. 2. monaſterijs.

CAPVT XVII.

SICVT NOBIS. (Habitum) tantùm profeſsis deputatum.

CAPVT XVIII.

1 *An liceat alicui de vna religione ad aliam transire. & in nume. 2. & quid de clerico, in nume. 3.*

4 *Punitur monachus, qui ſine cauſa tranſiuit de vno monaſterio ad aliud.*

5 *Non debet abbas recipere monachum ſine literis dimiſſorijs prioris abbatis.*

LICET QVIBVSDAM. (Transire) ſupple temerariè: ſed ſi velit diſcretè tranſire non obſtante priuilegio poterit tranſire. (Vocatione). id eſt, in ea religione vel eccleſia.

1 † In iacturam). Not. quod ſi quis vult trãſire ad aliam religionem, etiam ſi conſtet eam arctiorẽ, tamen non poterit tranſire, niſi ex ſuo tranſitu iacturam grauem, vel infamiam prior eccleſia ſuſtineret. ar. 11. q. 3. ſi quis verò. Item quia non debet eſſe cauſa ſcandali. ſ. de renun. niſi cum pridem. Item quia communem vtilitatem, quæ eſt, vt non fiat iniuria huic. c. debet præferri priuatæ, quæ eſt, vt ſit in arctiori religione. (Poſtulandam) & cauſa aſsignata coram priore ſuo. & hoc innuit quod ſequitur. ſ. vt non fictè, etc. (Poſtulauerit) & ſine cauſę aſsignatione tranſeundi licentiam denegauerit. (Priuata). id eſt, ſpirituali inſpiratione. (Publicè). id eſt, iuri communi. (Adimplere) ſua authoritate (prælati) quia nullam rationabilem cauſam ſuę contradictionis aſsignat, ſed tamẽ ſimpliciter contradicit. (Poſtulare) cauſa aſsignata.

2 † Probabiliter) petita licentia, abbas cui eius cura cõmiſſa eſt, debet ab eo quærere cauſam, quare vult tranſire de loco ad locum, quam ſi abbas acceptat liberè tranſire poteſt, etiam ſi neget licentiam tranſeundi. Idem dicendum eſt, ſi cauſam eius nolit audire, vel audit, ſed non reſpondet, vel etiam reſpondet, ſed non probabiliter, imò notoriè, ſed falſè, vel iniuſtè, vel malitioſè. Si autem probabiliter reſpondeat abbas, ſed monachus in ſuo propoſito perſeueret: tunc ſuperior eſt requirendus, & hoc de monacho.

3 † Clericus autem poteſt tranſire ad religionem non petita licentia, etiam ſi cõtradicatur. 19. q. 2. duæ. crederemus tamẽ, quod poſſet eum repetere, ſi ex tranſitu ſuo prima eccleſia grauem ſuſtineret iacturam. ar. hîc. (Tranſire) quia homo qui non poteſt ſtare ſine carnibus, de canonica regulari vult tranſire ad monachos.

4 † Requirendum) iuſtis enim cauſis aſsignatis, ſi appellaret abbas, crederemus eũ reſtituendum ante cauſæ cognitionem, dũmodò veriſimile eſſet dictũ abbatis. ar. ſ. de ap. bonæ memo. O. & etiam fortè idẽ, ſi non appellaret, & ſi tantùm de tranſeũte monacho querimoniam detuliſſet, ſi monachus velit probare arctiorem religionem, ad eum redibit ad quem trãſiuit, tamen ante cauſæ cognitionem ad eum redibit. 19. q. 3. mandamus. & intentabitur contra iſtum, vel rei ven. vel alia: vt no. ſ. de ma. & obe. inter. vel officiũ iudicis, vel condictio ex prædicto canone, tamen hoc vltimum tunc intelligimus, quando ſine licentia petita tranſiuit, vel etiam petita & denegata ex iuſta cauſa, vel etiã nulla iuſta cauſa aſsignata, cũ ſufficit ſuperiori licentiam denegare, & ad ſubditum pertineat cauſam requirere negationis, & tunc ſi ſuperior denegaret reddere rationem, ipſi imputandũ eſſet. ar. 36. di. §. ecce. Hoc tamen ſcitote, quòd ſi monachus malitioſè tranſeat, & ſine iuſta cauſa licet ordinẽ ſeruauerit debitum in petitione licentiæ, quæ ſibi denegata fuit, tamẽ abbas monachum ſuum requirere poterit, etiam ſi nõ appellatum. ar. ad hoc. ſ. de ſepul. fraternitatem. ſ. de æta. & quali. intelleximus. vbi dicitur, quòd monachus tranſiens põt redire, prius ad monaſterium, ergò multò fortius reuocari ab abbate põt, & ita punietur mõachus, qui ſine cauſa trãſiuit, cũ grauiter deliquerit, & eodẽ modo abbas punietur ſi iniuſtè denegauit, vt hîc dicit.

5 † Sed quid dices in alijs abbatibus, ad quos trãſeunt, nunqd ſtatim tales monachos

chos recipient ad eorum solam petitionē an cognoscent de causis, quæ hincinde assignantur. Respon. quòd abbas nunquam debet recipere monachum sine literis dimissorijs prioris abbatis. 19.q.3.statuimus. sed abbas ad quem accedit monachus, qui vult transire, poterit ad priorem abbatem mittere, & ipsum requirere, quare eum nō licentiet, & tunc si nullam, vel manifestè iniustam causam asignet abbas, tunc securè ipsum recipiet. Si verò iustam causam asignet abbas, sed monachus eam velit probare falsam & incontinenti, tamen secundus nullo modo cognoscet, sed monachum priori abbati dimittet. ar. ad hoc. sup. de rescri. cùm contingat. nisi malitia abbatis negantis notoriè falsa esset, quia tunc non esset ordo iudiciarius requirendus. sup. de coha. cler. & mu. c. vestra. & hoc idem dicimus & similiter procedendū, sicut dicit hic gl. petita licentia ab abbatibus Cisterciens. cùm ordinarij eorum subditis abbatibus negant benedictionem impendere. suprà. de sup. neg. præla. c.1. & idem dicimus in priuilegiatis, qui habent priuilegium, quòd si eorum ordinarij negauerint malitiosè suos monachos ordinare, quod liceat eos à quibuscunque catholicis episcopis ordinari, & idem in alijs similibus. (Transmigrauerit) licentia petita & sine causa denegata. (Derogaret). id est, quòd non fuit in derogatione vestri ordinis.

CAPVT XIX.

1 *Non est seruandum iuramentum, cùm vergit in interitum animæ.*

2 *Quando liceat mulieri venire contra proprium iuramentum. & in num. 3.*

4 *Quo casu in matrimonio competat restitutio.*

VENIENS. (Præstitit) non tamen intentione seruandi continentiam, quod benè liceret. 33. quæstio. 5. quòd deo. sed si ea propter odia & vt liberius posset cū alijs adulterari, quòd non licet. sup. de iureiu. tua. (In arcto loco) non tamen vouens, quia vouere non poterat, viuente verò marito, quia eam repetere poterit, & econtrario: quia paria, etc. j. de adul. c. pe.

1 † Præfatum) hoc iuramentum non potest seruare sine interitu salutis æternæ, & ideò non debet seruare. suprà, de iureiu. si verò. nec valet si dicat, nullus eam repetit, quia cùm suo iuramento occasionem dederit adulterio mariti, non est excusabilis, nisi quicquid facere potest faciat, vt eum ab adulterio reuocet. 27. quæstio. 2. si tu ab.

2 † Sed quæres, si huic non est licitum intrare religionem, quare viro datur licentia, vt sequitur? Respon. non datur ei licentia, nisi mulier consenserit, vel dic & melius. s. quòd mulier admittitur, vt veniat contra proprium iuramentum, & non est in sui fauorem, sed mariti. s. vt maritus ab adulterio reuocetur, nam si diceret mulier, peto eum mihi restitui, quia continere non valeo, non admitteretur contra proprium iuramentum, nisi ex magna dispensatione. C. de leg. quòd fauore. argumentum. suprà, de iureiur. si verò.

3 † Et hinc est, quòd si vir adulterium committat, propter quod est iusta causa, per quam mulier agit ad repetendum cōtra proprium iuramentum, quia sicut dictum est in petitione mulieris, non attenditur fauor mulieris, sed viri. s. vt dimittat adulteram, non est cogendus ad eam redire. s. quia suspectus est, quia fraudulenter ad tempus, vt effugeret disciplinam ecclesiæ, hoc faceret, cogitur intrare monasterium, vt hîc. Aliud tamen diceremus, si hæc mulier intrasset monasterium de licentia viri etiam calumniosè, & cum peccato obtenta, nam tunc viro adulterante non deberet exire de monasterio, nec redire ad virum adulterinum, tamen per adulterium mariti solennizatur votum vxoris. infrà, e. c. proxi. & c. cōstitutus. & c. veniens.

4 Recipiat) † No. in matrimonijs, quòd ibi voluntaria est separatio: tamen competit petitio restitutionis vni contra alterum, vel officium iudicis, vel condictione ex hac decre. plus dicimus quod competeret viro restitutio, etiam si eam eiecisset. (Matrimonium) prædicta G. & E. (Migrare) hæc concedit Papa viro. s. quòd posit transire ad religionem, quia hoc volebat mulier: quia si mulier nollet, præcisè cogeretur eam recipere. Nec obest si dicat eam adulteram, quia & vir similiter adulterat, & paria delicta pari recompensatione delentur. infrà, de adult. c. 2. & seq. vel dic vt in glo. quæ incipit hæc sacramenta.

CAPVT XX.

1 *Habitus probationis solennizat propositum.*

2 *Non est cogendus quis ad ingrediendum monasterium, licet votum fecerit de hoc, in nume. 3.*

CON-

CONSVLTI. (Nouitij). id est, probationis. (proposuerit) & de hoc proposito potest constare, vel per confesionem suam, quã modò facit, vel quia intrauit sic protestans. s. quòd vult mutare vitam & habitum, & si de his constiterit hic habitus solenniter susceptus, dirimit matrimonium iam contractum, hæc enim protestatio, siue intentio cum susceptione habitus probationis, habetur pro tacita professione.

1 † Et est hîc argumentum, quòd habitus probationis solennizat propositum, & multò fortius votum tale, quo abrenũciat seculo. Secundò solennizatur capiendo habitum probationis. argumen. 27. quæstio. 1. cap. 1. votum autem continentiæ solius sufficit, vt solennizetur votum, si mulier postea habitum alicuius religionis solenniter receperit. infrà, qui cle. vel vo. insinuante. & idem forte esset dicendum, si abrenunciet proprijs. s. quòd postea accipiendo habitum probationis videtur solennizare votum primum de abrenunciatione propriorum, quod erat simplex, & matrimonium non dirimebat, cùm abrenunciatio propriorum, sicut continentia sit de substantia monachatus. infrà, de sta. mon. cùm ad monachatus. secùs si voueret non comedere carnes, vel seruare vigilias monachorum, nam licet post tale votum acciperet habitum, non crederemus solennizari votum. Ratio quare prædictis modis videtur solennizari votum est, quia ex quo prædicta vouit cogendus est ea seruare etiam si habitum non accepisset.

2 † Igitur melius est, quòd si per se sine habitu fecit illud, quòd facere tenetur suscipiendo habitum, quòd vlterius habitum deserere non permittatur, argumentum, contra. 17. quæstio. 2. Gonsaldus. vbi dicitur, quòd qui vouit se fieri monachũ, non est ad hoc cogendus, ergò nec habitum accipiendo videtur solennizare votum. Sol. ibi, votum emisit mente alienata, vel ibi, nullum votum emisit, nec professionem fecit expressè, nec etiam expressè præsumitur fecisse, quia ibi nullum habitum suscepit. Hic autem primò propositum habuit; & postea habitum suscepit, & ideò suscipiendo habitum illud solennizat. Gonsaldus autem qui promisit se facturum monachũ sine præsenti susceptione habitus, licet peccet, si non fiat. 17. quæstio. 1. qui bona. non tamen votum fecit, nec profiteri intelligitur, nec etiam cogitur postea fieri monachus. argumentum. s. de renun. ex transmissa. ff. si cer. pet. qui mutuam.

3 † Alij autem dicunt & melius, eum esse cogendum, & in prædicta decre. ex transmissa. nullum votum vel propositum certum habuit, sed tantùm habitum probationis petijt, vt ibi no. nullo voto præcedente. (Seculariter) portando arma vel viuendo luxuriosè. argumentum. 20. quo. 3. eos. matrimonium autem licitè contrahunt, & vestes & tonsuram secularẽ portabunt, cum dicta regula quod in veste qua intrabit exibit. suprà, eo. super eo. arg. suprà, de cle. coniu. Ioannes. & quia sub conditione intrauit. argumentum. infrà, de spon. de illis. Alij dicunt sed malè, quòd sumendo habitum probationis, intelligitur simpliciter vouisse, vnde impedit matrimonium contrahendum. inf. qui. cle. vel vo. rursus.

☞ † Protestetur) & tamen si non protestetur, poterit ad seculum redire. j. eod. statuimus. nisi contrarium appareat. s. quòd voluerit mutare vitam, licet videatur esse in culpa, cùm protestari deberet, & non protestatus fuit, & ideò sibi imputari debet, sed ideò hic excusatur à protestatiõe, vel ideò non cogitur ad protestationẽ, qa si cogeretur ferè omnes protestarentur ꝑ ingressu, & sic multi postea haberent occasionem facilius, & sine rubore exeundi, quia cuilibet concessum est hoc de sua cõscientia testificari, & solus Deus cognitor est secretorum. Introductum est, vt quicquid dicit de hoc credatur sibi, imò plus dicimus, quòd si per confesionem eius fieret præiudicium matrimonio, non crederetur ei. Itẽ aliqua causa est, quare etiam non exprimat, non præsumitur cõtra eum, quia præsumitur quod ex rubore omiserit protestari, quòd si regula ei displiceret, liceret sibi ad seculum redire, vel fortè ideò excusatur, quia timet si protestaretur, quod non darent sibi habitum probationis.

CAPVT XXI.

POSTVLASTI. (Nouitiorum). id est, probationis. (Reuersi) quando non intrauerunt animo mutandi, vel fugiẽdi seculum. suprà, c. proxi. Ab ipsis ecclesijs) si clericus de licentia episco-

episcopi acceperit habitum probationis intra annum, seruabuntur sibi sua beneficia.ar.s.de cle.cùm in cunctis. si autem sine licentia proceditur secũdum formam decr. sup. de cle. non resi.ex tuæ.Hoc non placet, quia decr. illa, loquitur de clerico latitante. scz. qualiter contra eum procedatur, & credimus quod etiamsi si sine licentia episcopi transiuerit, quod debet expectari per annum, quia ex quo habet hoc de iure, quod etiam sine licentia prælati posit transire ad religionem.19. q. 2. duæ. & quòd per annum sit in probatione tali conditione, quòd posit ad priorem vitam redire, ergò & beneficia recuperare possunt, vel potius non amiserunt, sed poterit episcopus moderari eis rescisius tempus, & maximè duorum mensium. j.tit.proxi. ex publico. Vel dic, quod ipso iure vacant. ar.s.de renun.ex transmissa. hoc non placet, & potest dici illud fieri propter expressa signa renunciationis quæ ibi fuerunt.

CAPVT XXII.

EX PARTE TVA.(Habitum) quem cum solennitate solita receperũt, aliàs secùs, vt not. s. eod. vidua. hìc non erant distincti habitus probationis & professionis, quia si essent distincti, quantocunque tempore portaret habitum probationis, non cogeretur illam regulam profiteri. Vel dic, quôd etiam si non profiteatur, & etiam sint distincti habitus, quod hoc ipso, quod vltra tempus probationis moratur, cogitur esse in ordine, licet non in illo, sed hoc non placet. (Habitus).s.eod. porrectum. Per annum) præsumitur enim causa probationis vsque ad annum portasse, post annum autem quasi professus portasse videtur. de hoc not.s. c. 2. tamen hæc litera potius innuit contrarium, quod non habeatur pro professo, sed vt negare non posit vt cogitur viua voce profiteri, vel posses dicere, quod loquitur vbi habitus sint distincti, quod non placet, quia tunc nisi solita solennitas obseruetur pro susceptione habitus, nunquàm habetur pro professo, arg. j.c.proxi. & no.s.eo.c.2.

CAPVT XXIII.

STATVIMVS. (Nouitios) nullum votum emittentes, aliàs secùs. infrà, qui cle. vel vo.c. vlt. (Religionis) professionis. (Posse) & si quis eos medio tempore verberat non incidit in canonem: quia non est persona religiosa. Appareat) fortè, quia confitentur modo, quòd quando intrauerunt habuerunt animum fugiendi seculum, vel quando sumpserunt habitum, hoc ipsum protestati sunt, & sic non tollitur per hanc decr. superior. scz. consulti, sed eam interpretatur, quia cum ibi non diceretur quis probare deberet in foro ecclesiæ, an haberet animum reuertendi, vel quod ipse cogatur probare, quod eo animo intrauit sibi liceret ad seculum redire, & hæc litera decre. magis innuere videbatur, vel quod non si nihil probaret, posset redire propter præsumptionem, quæ eum iuuaret, & hoc modo in hac decre. determinatur. scz. quod vbi apparet, & per confessionem eius, vel alio modo, quod non habuit animum reuertendi, quod liberè poterit ad seculum redire. (Benedicantur) & hæc benedictio facit, quod ille habitus sit censendus professus.

CAPVT XXIIII.

NE RELIGIOSI. (Priores) etiam extra capitulum generale constituti. (Suis) vt locis primis. (In locis) non cum alijs monachis, sed forté ad seruiendum, vel alio modo. (Ministrentur) à primo monasterio.arg.16.q.6. de lapsis.alij ab alio in quo moriantur.

TITVLVS XXXII.

DE CONVERSIONE CONIVGATORVM.

CAPVT I.

PRAETEREA. (Præsentibus) hæ solennitates vel exhibitæ vel omissæ modicum faciunt, ex quo constat de professione. (De licentia.) q. d. hæc faciant ad casum præsentem in fi. dicemus. (Transierit). j. eod. veniens. contra sol. illa ideò non potuit reuocare, quia adulterium commiserit, aliàs enim secùs. 27. quæstio. 2. agathosa. Seruare) breuiter dicimus, quòd alterum de his duobus oportet eam facere, ad hoc vt valeat ingressus, scilicet, vel quod intret religionem, vel quod voueat continentiam. j. eo. coniugatis. & si vouerit continen-

continentiam, sufficit ad hoc, vt non possit eam reuocare maritus; tamen si est iuuenis, & suspectus, nõ sufficit si solummodò vouit, sed etiam cogeretur monasterium intrare, & sic intelliguntur contraria hîc signata. 27. q. 2. c. agathosa. rescripsit. & 33. q. 5. c. qui vxorem. ÿ. eo. cùm sis. & c. vxoratus. tamen non cogeretur fieri monacha, nec viuere monachaliter, hoc excepto, quod compescetur à vagatione & custodietur, ne luxuriari posit, secùs si esset vetula, vt ibi dicitur. Alij dicunt sed non benè, solam licentiam sufficere. 33. q. 5. qui vxorem. & in alijs contrarijs. Hoc autem. c. cum suis concor. intelligitur de licentia extorta. arg. 33. q. 5. notificasti. Alij dicunt & minus benè, quòd si erat iuris ignara, non obstante licentia, poterit ☞ reuocare, aliàs non. † Item quærunt quid si maritus non intrauit religionem, sed tamen consentiente vxore vouit continentiam. Respon. si vxor non vouit & marito vouente consenserit, vterq; debet continentiam seruare, nec alter alteri debitum reddere teneretur, cùm ius suum remiserit, tamẽ monasterium intrare non potest sine voluntate alterius: vt. 33. q. 5. quod Deo. sed tantùm si vnus alteri vouendi licentiam dederit, & non vouit, debitum exigere potest, quia non renunciauit. arg. contra. quia dando licentiam intrandi monasterium, videtur ei dedisse licentiam vouendi, & tamen eum potest repetere, vt hîc.

CAPVT II.

VERVM ELIGERE. Vt hîc, &. inf. eod. ex publico. (Satis potest) & credimus primi matrimonij vinculum penitus frangi.

CAPVT III.

1 *Votum quod inuita vxore fit: quando impediat matrimonium.*

2 *In quibus casibus ingressus vxoris vel mariti valeat, vel non. in nu. 3. 4. & 5.*

1 QVIDAM. (Votum non tenuit) quò ad hoc, quòd si in monasterio cùm non esset persona idonea, tunc ad intrandum monasterium, cùm intrare non potest sine voluntate vxoris, sed tenet quò ad hoc, quod non exigat debitum, vt hîc sequitur, quia persona idonea ad hoc erat. Tunc dicunt quidam & benè, quod votum huiusmodi quod fit inuita vxore, vel etiam quod plus est voluntaria, sed non vouente, nec religionem intrante, non esset solenne, sed simplex, & ideò impedit contrahendum, sed non dirimit iam contractũ, vt hîc, &. ÿ. eo. placet. ÿ. qui cle. vel vo. consuluit. & c. rursus. votum autem simplex continentiæ, non dirimit matrimonium contractum, vt. ÿ. qui cle. vel vo. veniens. & c. rursus. & similiter dicemus, quòd in ingressu monasterij sine voto vxoris, non dirimit contractum. arg. hîc. & inf. eo. placet. Ad contraria autem. inf. eod. ex parte. & c. consuluit. & c. dudum. Respon. quod vel habuit post ingressum ratum votum coniugis marito, hoc petente, in quo casu tenet, vel ratificatur ingressus, & ipsa mulier intrare cogitur, vt no. s̃. c. prox. C. ad velle. iubemus. vel post mortem vxoris tacitè, vel expressè vir ingressus priorẽ ingressum, qui non tenebat ratum habuit. arg. s̃. de his quæ vi me. causa. c. 1. & c. quod Deo. nõ contradicit, quia ibi ambo coniuges pariter, & solenniter ☞ hoc vouerunt. † Item dicimus similiter, si remanens in seculo velit intrare religionem ille, qui ingressus est antequam restituatur, prohibere non potest. 27. q. 2. agathosa. 33. q. 5. qui vxorem. quia non potest ab ea debitum exigere, vt hîc dicitur, & multo minus potest eam reuocare de monasterio, quod intrauit. arg. ad hoc: quia si propositum videtur quis solennizare per susceptionem habitus. ÿ. eod. c. consuluit. multò fortius votum factum in ingressu monasterij, licet tunc esset inutilis ingressus, videtur tamen eum ratificare per receptionem habitus, quod verum intelligimus, si constat eum voluisse vitam mutare: vt in prædicta decre. dicitur.

2 † Alij tamen dicunt & videtur melius, quod hæc mulier quæ non vouit, quando vir ingressus est monasterium viro inuito, non potest ingredi religionem, & ingressum potest educere. arg. 33. q. 5. quod Deo. quia nõ tenuit ingressus eius, vt hîc, secùs autem si ingressu viri vouisset, quia tunc ingressus tenet, & sic loquitur. c. agathosa. hac eadẽ ratione dicimus, quòd si quis post mortem vxoris steterit in monasterio, etiam per momentum votum eius fit solenne, & si ignorauit mortem vxoris: vt no. ÿ. e. consuluit. salua tamen distinctione, quam ponimus. ÿ. de eo qui dux. in ma. c. 1. idem est & si ambo cõiuges, siue ignorantes, siue scientes alterum viuere ingressi sunt monasterium, quia amborum votum videtur ratificatum, & solennizatum per pro-

per profeſsionem, & ingreſſum vltimo ingredientis, ſed ſi reſtitutus eſſet, tunc eo inuito ille, qui remanſit in ſeculo religionem intrare non poteſt.

3 † Item dicimus quòd non ſolùm remanens in ſeculo poteſt repetere vxorem ingredientem monaſterium, ſed ipſa ingrediens poteſt petere coniugem in ſeculo remanentem, nam vnus coniugum ſine altero vouere non poteſt, & ſi vouit non ipſum ſoluere promiſsionẽ, vt hîc. & 33. q. 5. vna. Item alia eſt ratio, quia eius ingreſſus non tenet vnde peccat, ſi ſe ab vxore alienat, vel ſi ei occaſionem adulterandi præſtat. 27. q. 2. ſi tu. ſ. tit. proxi. veniens.

Et intelligimus hæc vera etiam ſi de voluntate alterius non vouentis intraſſet propter cauſas & rationes prædictas, quia pares ſunt, ſiue inuita vxore tranſierit, ſiue volente. Sed ſecùs eſt ſi remanente in ſeculo adulteraretur, quia tunc non poſſet ad eam redire. j. eo. conſtitutus. & c. veniens. 33. q. 5. c. notificaſti. ſed tutius eſt, quod fiat officio iudicis reuerſio eius qui ingreſſus eſt monaſterium ad coniugem ſuam, quàm ad petitionem ſuam. ſuprà, eod. tit. capitul. 1. ſed licet rediret ad maritum, non tamen exiget debitum, vt hîc, ſed ſecum cohabitabit, & debitum reddet. 33. q. 5. quod Deo.

4 † Alij dicunt & malè, quòd ſi non inuita vxore vouet vir, ſed voluntaria, vt hîc, non tamen vouente & tranſeunte: vt. j. c. ex parte. 1. non tenet votum ita, quod ſit irreuocabile, imò reuocari poteſt vxore petente, vt hîc, ſed ipſa vxore vel mortua vel vouente obtinere cogitur maritus ad monaſterium redire, & ſi cum alia contraxit ſeparatur matrimonium. j. eod. ex parte. & c. ſeq. ſed. j. eo. placet. vehementer contradicit, ſed dicunt illud. c. loqui in errante, & nihil eſt tam contrarium conſenſui, ſicut error. ff. de iu. om. iud. ſi per errorem. ſecùs autem vbi non erat, & dicunt iſtum verum eſſe monachum, & in omnibus debere ſeruare regulam ſaluo iure vxoris, & quod ſine ſcandalo cum ea viuat. arg. ſ. de cle. coniu. Ioannes. ſ. de vi. & ho. cle. Deus. poteſt etiam dici ſecundum eos, quod inuita vxore portabit habitum, ex quo conſenſit monachatui, ſed contra videtur, quando non ſit monachus, cùm non poſsit viuere ſine continentia, ſed dicunt in hoc caſu ſpeciale, quando autem inuita vxore vel etiam neſciente intrat monaſterium nõ fit monachus, nec tenet ingreſſus; vt hîc, & ſic poteſt intelligi. j. e. placet.

5 † Vel dic, licet hæc diſtinctio non placeat, quod ingreſſus monaſterij ſine profeſsione, vel voto continentiæ, non poteſt ſolennizare votum, etiam ſi alter coniugum conſentiat altero coniugum non intrante monaſterium, vel non vouente cõtinentiam, & idcircò ſi poſt mortem præſentis vxoris contrahat cum alia, tenet, nec præciſè cogendus eſt intrare monaſterium, & ſic loquitur præſens decr. &. j. eo. placet. niſi poſtea ratum habuiſſet primum ingreſſum, quod non tenebat. ſ. de tranſac. c. 2. de his quæ vi me. cauſa. perlatum. & j. eo. ex parte. & c. conſuluit. Si verò ille qui ingreditur monaſterium, non ſolùm ingreditur, ſed etiam votum continentiæ emittit, licet poſsit ab vxore non profitente nec volente reuocari, tamen poſt mortem eius non poteſt contrahere, & ſi contraxit, non tenet matrimonium, nam licet ingreſſus monaſterij qui non potuit ſolennizare votum ſine conſenſu vxoris ad hoc ſufficiat, non ſufficit tamen votum continentiæ cum prædicta ſolennizatione. de hoc not. j. e. c. pe. (poterit) tamen ſi acceperit tenet matrimonium, cùm tantùm ſit ſimplex votum.

CAPVT IIII.

CVM SIS. (Tranſire) niſi propter adulterium alterutrius feratur ſententia diuortij, quia ex tunc licitum eſt non adultero ingredi monaſterium. 27. q. 2. agathoſa. & poſt mortem ingreſsi monaſterium licitum eſt remanenti in ſeculo cõtrahere, quia poſt mortem ſoluta eſt à lege viri. j. de ſecun. nup. c. ſi. (Tranſeat) niſi in epiſcopo, vbi oportet quòd vxor intret religionem. j. e. ſanè.

CAPVT V.

1 *Vxor ordinati, non poteſt cogi, vt intret religionem.*

2 *Vxoris taciturnitas in ordinando an ſufficiat.*

CONIVGATVS. (Sacros) dicunt quidam idem ſi ad minores, cùm non poſsit ordinari ſine titulo. 70. diſt. c. 1. & coniugati non poſſunt habere præbendas. ſ. de cle. coniu. c. 2. alij contra. cùm poſsit intitulari ad patrimonium. ſ. de præben. tuis. Item poteſt eſſe, quòd vellet dimittere & accipere vxorẽ,
1 & ideò malum eſſet ligare eum. † Profitente) Not. vxorem ordinati, non cogi intrare religionem, ſed ſufficere ſi voueat continen-

continentiam.38.di.si se.77.di.episcopus. secùs in monacho. sup.c.pxi. & episcopo. inf.c.proxi. sed quæritur, an sufficit in ordinando sola taciturnitas vxoris. ar. quod sic.28.dist. quia sunt. sed tamen ordinator peccat nisi à principio antequam eum ordinet mulierem ipsam faciat profiteri. Alij tamen dicunt, quòd sicut in professione, sic & in clericatu tenetur, vel ad ingressum monasterij, vel ad promittendam continentiam.ar.j.c.proxi.

CAPVT VI.

SANE SI CONIVGATI. & infrà.

CAPVT VII.

EX PVBLICO. (Religionem) non tamen in domo propria remanere. j. eod. ex parte. aliàs autem benè liceret sibi in domo remanere. j. qui cler. vel vo. insinuante. (Cautione) hæc cautio exigitur, ne hanc dilationem licet modicam malitiosè peteret. Duorũ) quidam dicunt hoc tempus currere à tempore contracti matrimonij, alij à die monitionis, quòd consummet matrimoniũ, nos dicimus episcopum audita defensione puellæ, quòd velit intrare religionem, præfiget ei hoc tempus, & non credimus hoc tempus dari ad deliberandum ei, an redeat ad sponsum, vt intret religionem, sed ad probandum religionem, & non habebit amplius tempus probationis, sed tũc profiteri cogetur, licet credamus episcopum posse illud prorogare & restringere, sed nunquid transacto tempore, si nondũ intrauit, sed si postea intrabit. Respo. quòd sic, tamen iudex debet eam excommunicare transacto tempore & termino, & sic excommunicata manebit vsq; ad introitum monasterij, sed tunc absoluetur. sup. de resti. spo. literas. in fi. (Consummatum) & sic no. circa matrimonium consummatum valere constitutiones ecclesiæ.

CAPVT VIII.

VXORATVS. s. e. c. cùm scis. (Vestro) loquitur fratribus.

CAPVT IX.

EX PARTE. (Vxore) & similiter vouente, & sic nullum est contrarium (Retinuit) illicitè (de iure) vt not. j. eod. dudum. cùm esset suspecta. (Muliere) iustum est, quod hìc dicitur, cùm habuerit licentiam ab vxore, vnde malè fecit, quod ad eam redijt, sed ipsa compellanda erat intrare. 33. q. 5. qui vxorem. Alij tamen contradicunt, & fortè melius, vt no. s. eo. c. 1. (monasterium) arg. contra. s. eod. quidam notatur ibi.

CAPVT X.

CONSVLVIT. (Transierat) ipse vir. (Dirimendum) hoc ideò est, quia post mortem vxoris stetit in monasterio, vnde quod ab initio non tenebatur, ratificatur. s. de his quæ vi me. causa. perlatum. vel votum quod vxore sua viuente emiserat, & non valebat ingrediendo monasterium, modò solennizatum est perseuerando in monasterio post mortem vxoris, nec requiritur adhoc, quod solennizasse intelligatur, quòd sciuerit mortem vxoris, & quòd postea in monasterio remanserit, sed sufficit quòd mortua sit, & est ratio, quia separando se ab vxore, siue inuita. s. eo. quidã. siue voluntaria. s. eo. ex parte. semper præsumitur velle mutare seculum, vt. s. in præalle. decr. & ex quo tale propositum habet per habitus susceptionem, esset solennizatum votum, nisi vxor impediret. sup. tit. proxi. consulti. ergò sublato impedimento vxoris, statim primo momento post mortem eius, & votum solennizatum esse videtur. ☞ † Item alia ratio est, quia ad hoc vt votum valeat, non requiruntur scientia, vel opinio, sed rei veritas. j. e. placet. Item si allegaret se ideò moram in monasterio se fecisse, quia vxor viuebat ad quam redire nolebat, allegaret turpitudinem suam, & sic audiendus non esset. s. de do. inter. secùs autem esset, si protestatus esset habens vxorem, quòd non intentione mutandi vitam, sed probandi intrauit, quia tunc etiam post mortem vxoris non ratificatur, quamdiu durat tempus probationis, imò exire põt, sicut si non habens vxorem, ingressus est. s. ti. prox. super eo. tunc autem tantũ dicim⁹ ratificari votũ coniugati ingresi, vel solennizari, quãdo prius expressè professus est, vel tacitè, quamuis enim professio eius non tenuerit propter coniugem viuentem. Quando autem tacitè vel expressè quis vouere intelligitur, not. suprà, tit. proxi. c. 2. Alijs autem tantùm videtur, & fortè melius, quòd non ra-

non ratificatur votum, vel ingressus monasterij illius coniugati, qui inuita vxore intrauit, licet post mortem eius ignoranter in monasterio manserit, sicut notauimus in matrimonio carnali, plenè super his rationes assignando. j. de eo. qui dux. in matrimon. c. 1.

CAPVT XI.

CHARISSIMVS. (Maximè) id est, tantùm.

CAPVT XII.

1 *Coniugatus ignorante altero religionem profitens, vxore priore mortua, licet non cogatur seruare ordinem, tamen si de nouo contrahat cum alia, matrimonium non tenet.*

PLACET. (Promisit) & intelligitur simplex hoc votum: vt not. s. eod. quidam. Cogendam) .s. eod. quidam intrauit. vbi de hoc not. sup. eod. ex parte. contra. nunquid idem dices: in promoto ad sacros ordines, scz. quia si ordinatus fuerit ad sacros ordines, inuita vel nesciente vxore, quòd ea mortua, non sit cogendus seruare ordinem, & quod si contrahat cum alia de nouo, quòd tenet matrimonium. arg. hîc. Nos credimus contrarium, scilicet, quòd licet ordinatus reddendus sit vxori, tamen si de nouo cum alia contrahat, non tenet matrimonium. Et ratio est diuersitatis, quia matrimonium de iure naturali non impedit quenquam ordinari ad sacros ordines, quia naturali iure potest ordinatus, vel matrimonio contracto, sicut facit Orientalis ecclesia. 31. dist. Nicena. 32. dist. si quis eorum. & etiam contrahere posset nisi constitutiones ecclesiæ hoc prohibeant. Ex hoc ergò apparet, quòd sola constitutio impedit, quòd hîc coniugatus non contrahat, cessante ergò impedimento, id est, mortua vxore, seruet constitutionem quæ est, quòd ordinatus in sacro ordine, si contrahat, quòd non tenet matrimonium, sed in voto secùs, quia de iure naturali matrimonium, vel vsus matrimonij impedit votum, in quo continetur continentia, quæ simul esse non possunt, scilicet, continentia & vsus matrimonij. s. eo. quidam. vnde cùm à principio de iure naturali non tenuerit, non potest dirimere matrimonium iam contractum.

CAPVT XIII.

AD APOSTOLICAM SEDEM.

CAPVT XIIII.

1 *Votum continentiæ, quando impediat matrimonium.*

EX PARTE. (Viduitatis) id est, professionis, sed dicitur viduitatis, quia ipsa vidua erat, & erat signum, quòd in viduitate manere debebat, plus placet, quòd non assumpsit velum professionis, sed viduitatis tantùm, in quo proponebat, & se proponere, & vouere ostendebat, quòd in viduitate permaneret, & hoc satis patet per hoc, quod sequitur in fi. vbi dicitur, quòd si noluerit intrare monasterium, quòd cogitur ire ad sponsum, quod non esset, si professa esset. Solenni celebratione ac letania) fortè quælibet istarum sufficit ad solennitatem, si non habet virum, vel non intrasset monasterium, vt nota. suprà, tit. proxi. vidua. aliàs si virum habet secùs, vt hîc in fi. Hoc non fatemur nisi cum solennitate solita hoc faciat, vel nisi suam voluntatem exprimat. (videri) licet non sit verum, vt sequitur. Consummandum) .j. qui cle. vel vo. insinuante. contra so. ibi emiserat votum, hîc non, vel illa erat libera, vnde facilius præsumitur pro solennizatione voti. scz. quòd sola susceptione habitus sit solennizatum. s. de re. & tran. ad re consulti. hæc habebat sponsum, vnde difficilius præsumitur pro solennizatione voti, non enim votum sponsi de præsenti solennizatur per susceptionem habitus, quamuis alterius simplicis, & solutæ personæ solennizaretur. s. de re. & tran. ad reli. cõsulti. plus placet, quòd hîc & ibi fuit solenne votum continentiæ, & nõ professionis, & hoc solenne votum continentiæ non dirimit matrimonium contractum ante ipsum votum, vt hîc, sed benè dirimit matrimonium contractum post votum huiusmodi, scz. continentiæ solenne, & sic loquitur decr. insinuante. de hoc no. s. de re. & tran. ad reli. porrectum.

☞ † Regularem) not. quòd vbi alter coniugum transiuit ad secunda vota, antequã interueniat carnalis copula, non sufficit alteri coniugum habitum sumere, vouere continentiam, & in domo sua manere, imò cogenda est professionem facere alicui de regulis approbatis, vt hîc habes, & postmodum cogenda monasterium ingredi, Idem dicendum videtur in vxore episcopi, quia non sufficit vxori eius vouere, nisi intret religionem, & continentiam profiteatur. s. eo. sanè. & idem est si suspecta

suspecta sit quæ in seculo permanet. ˢ. eo. cùm sit. sed si de facto non sit à prædictis exacta & facta professio cùm tantùm hæc professio, sequatur ad illud in prædictis casibus cogetur & profiteri & religionem intrare. arg. ī. e. significauit. in alijs autem credimus sufficere solum votum continentiæ, & remanebit in domo propria & proprium habebit, nec vllam regulam seruare tenebitur. ˢ. e. c. 1. & c. cùm sis. & c. coniugatus. ī. eod. significauit.

CAPVT XV.

CONSTITVTVS. (Copulata) & malè, ipsa enim potius omnia mala debuit sustinere, quàm huic malo consentire. 32. q. 7. ita ne. (Gradum) hîc licitè potuit sacerdos ordines recipere, & monasterium ingredi, cùm vxor commiserit adulterium, cui causam non præstitit, & sic non est contra. ˢ. tit. proxi. veniens. sed etiam si præstitisse causam dicatur ex eo, quia vxori nubenti per iudicem nō contradixit, cùm teneat eius monachatus, & vlterius redire non potest. ī. e. c. proxi. (Impetrat) ˢ. eo. c. 1. contra ibi. so. quia adultera.

CAPVT XVI.

VENIENS. (Tonsuratus) & malè, nec tenuit. sup. eo. c. 1. (Amatores) propter hoc adulterium solennizatum est votum, quo d non tenuit. (Sponte) idem dicimus, & si contra eius voluntatem intrasset, ex quo adulterium commisit. 27. q. 2. agathosa. † Continuit) hoc solum sufficit, ne matrimonium possit repetere. 27. q. 2. agathosa. vt infrà, de diuor. significauit. sed quid si mulieri repetenti nolit opponere exceptionem fornicationis, seu adulterij. arg. quod possit omittere. C. de pac. si quis. C. ne quis inui. ag. l. actio. Respon. quod cùm sit verus monachus & irreuocabilis, propter adulterium vxoris, etiam si non opponat exceptionem, tamen reuocari non poterit, & monasterium excipiet etiam eo nolente, cùm sit eius monachus, & ei acquisita sit exceptio, & pro eo agere & defendere debeat, & ex hoc est, quod etiam si inuita vxore intrauit monasterium, & postea fornicetur firmatur monachatus eius, nec poterit reuocari. 27. quæstio. 2. agathosa. Imò & si vir fornicetur in monasterio, post fornicationem vxoris, non tamen ius, quod amisit per fornicationem suam recuperabit, cùm iam semel factus verus & irreuocabilis monachus. arg. de conse. dist. 4. quæris. licet secùs sit si essent ambo in seculo. suprà, de iureiur. tua. infrà, de adul. c. vlt.

† Hoc autem certum tenemus, quod licet alteruter coniugum post sententiam diuortij, quò ad torum latam, intret monasterium, tamen remanens in seculo, post mortem illius licitè contrahit, mortuo enim primo marito, soluta est vxor à lege viri: vt inf. de secun. nup. c. pen. & vlti. & ī. de diuor. de illa. Nec obstat. ˢ. eo. cùm sis. & c. seq. quia illa loquuntur in voluntariè vouentibus, & hoc propter delictum suum, & in pœna lata est sententia diuortij, secùs autem est in ordinibus, quia non potest fieri subdiaconus, cùm vxor adulterata est ea inuita. Et est ea ratio, quia vxor cuiuslibet in sacris ordinibus constituti, tenetur continere post mortem eius. 28. dist. quia sunt. 32. di. seriatim. sed ad hoc inuita cogi non potest, cùm sit res voti, non præcepti. 32. q. 1. integritas.

CAPVT XVII.

ACCEDENS. (Verbera) ob hoc verberabat vt licentiam præberet intrandi monasterium, & idcircò non præiudicauit sibi. 33. q. 5. notificasti. (voto) quod si emisisset, cùm in hoc haberet liberum consensum mariti intrandi, vel potius, quia ipse intrando votum intelligi tur solennizasse, postea exire non posset. Alij aliter dicunt, vt no. ˢ. tit. prox. quidam. (Reliquisset) etiam inuitum de monasterio educere potuisset. 33. q. 5. notificasti.

CAPVT XVIII.

SIGNIFICAVIT. (Eidem) mulieri (iniuncto) à decano. (ætatis) ˢ. e. cùm sis. aliàs enim compelli posset. 33. q. 5. qui vxorem. ex quo enim mulier vouet continentiam, & permittit virum intrare religionem, hoc ipso videtur etiam concedere, quòd etiam ipsa transeat, & si suspecta erit, tamen nos non cogeremus eam profiteri regulam, nec abstinere à proprio, nam cùm ho c nunquam promiserit, quare ergò ad id cogeretur, sed benè debet cogi esse in monasterio, vt cesset omnis mala suspicio.

Fatemur tamen, quòd si mulier est suspecta quod antequam admittatur professio viri, debet etiam mulierem facere profiteri, si est suspecta, & sic loquitur. ꝭ. e. cùm sis. tamen si recepta est professio, & non professio mulieris, sed tantùm votum continentiæ præstiterit, non facere eam modo profiteri, vt dictum est. Alij tamen dicunt, scilicet, quod hoc ipso, quod dat licentiam intrandi monasterium, & emittet votum continentiæ, si est suspectus, cogi potest intrare monasterium, & sic loquitur. 33. q. 5. qui vxorem. & etiam cogitur viuere sine proprio & sub obedientia: vt no. ꝭ. e. ex parte.

CAPVT XIX.

GAVDEMVS. (Ad frugem) non tamen intrauerunt religionem, nec fecerunt votum (Collocare) non tamen erit monachus, sed pœnitens licet non solenniter. 50. dist. si ille. in Authen. vt nulli iudi. §. si verò quando ad.

CAPVT XX.

1 *Possunt tabelliones & alij officiales cuilibet pacisci in iudicio.*

2 *Votum solenne quando & quo casu dicatur. & in nume. 3.*

4 *Vouens quando peccet exigendo debitum coniugale.*

Ignorantia regulæ, est ignorantia iuris, quod nulli ignorare licet.

DVDVM. (Renunciauit omninò) propter hoc est commendatum, quod fecit in manu sacerdotis, quia propter Deum fiebat, aliàs enim si propter infirmitatem faceret, vel aliam causam iustam, vel iniustam, tamen mulieri facienda erat hæc renunciatio. insti. de inuti. stip. §. alteri. & potest dici, quod non tenet ex alia causa facta renunciatio. ꝭ. tit. proxi. veniens. & quia aliàs semper intendendum est proli, nisi propter Deum fiat, poterat etiam benè fieri in manibus vxoris. (In personam) .ff. rem pupil. sal. fo. l. 2.

1 †Ecclesiæ) .q. d. in persona sua, non potuit recipere resignationem, quia non eius intererat specialiter, vel singulariter. ff. de pac. si vnus. §. si pacta. Totius autem ecclesiæ interest multos habere contemplatiuos, & ideò in eius persona stipulari potuit, & pacisci, cùm officialis ecclesiæ sit. ff. quod cuiusq; vni. l. vlti. Imò plus dicimus, quòd tabelliones & alij officiales, possunt cuilibet pacisci in iudicio, & quando aliàs procedit iudex ex officio suo, si non est alius, qui alteri pacisci potuit, & hoc ipsum facere debent authoritate iudicis, & tunc quando iusta causa subest. ff. rem pu. sal. fo. l. 2. & 3. sed etiam ipsi magistratus hoc facere possunt etiam sine alterius authoritate. ff. de magi. cō. l. pe.

2 †Castitatem) dicunt quidam, sed non benè, vt nobis videtur, quòd vbicunq; quis voueat seruare continentiam, siue in publico, siue in priuato, semper si constat de voto, votum solenne dicitur, & dirimit matrimonium iam contractum, nam si non esset solenne, quare impediretur repetere vxorem, vel cogeretur intrare monasterium. vt. ꝭ. sequitur ad idem. 33. q. 5. qui vxo. & c. quod Deo. Arg. contra. ꝭ. e. ex parte. sed ibi non vouit, sed tamē habitū sumpsit, & non præsumitur in spon. alterius, quod suscipiendo habitum solennizat votum, nisi expressè voueat, vel nisi monasterium ingrediatur, vt ibidem dicitur, sed est contrarium, cui responderi nō potest. ꝭ. qui cle. vel vo. rursus. 27. dist. si vir. Alij non dicunt solenne, nisi aliqua de solennitatibus interueniat, quas diximus. ꝭ. tit. prox. vidua. Alij dicunt nullum habitum, vel votum dici solenne, vel dirimere matrimonium iam contractum, quantumcunq; solenniter fiat, nisi se reddiderit vni de approbatis religionibus. ꝭ. qui cle. vel vo. insinuante. & in hoc solo casu votum continentiæ, potest dici solenne, de quo hîc dicitur, scilicet cùm coniunx continentiam voueret, & intelligunt hoc solenne, nisi à principio quando vouent, sed ex post facto solennizatur, cùm ambo intrant religionem, vel alter tantùm, dummodò ingressus prædictus in monasterium fiat de voluntate vtriusq;, quia aliter non liceret. 33. quæst. 5. quod Deo. suprà, eo. c. 1. & hæc sola mulier intrauit, & non maritus, quia licet deuouerit se hospitali, non tamen hospitale erat religiosum.

3 †Et ideò propter illud, quod deuouerat se hospitali seruire, non solennizabitur votum, sed tantùm propter ingressum vxoris solennizatur votum, etiam remanentis in seculo, & benè vtriusque consensus requiritur in voto emittendo, quia & si à debito reddendo sint absoluti, non tamen ab alijs obsequijs. 33. quæstio. 5. quod Deo. sed si tamen intrauit, dicunt quidam & malè, solennizari votum, & ingressum tenere,

tenere, quia libera est redditione debiti viro. Item quamuis iidem vouentes carnaliter se cognoscant post tale votum, etiam ante ingressum & renunciationem viri sui, & licentiam datam de ingressu monasterij, tamen nihilominus prædicto modo, scilicet, per ingressum monasterij poterit solennizari votum, nam nulla ratio dicit, vel patitur, quòd illicita coniugum commistio tollat votum, sed matrimoniũ sequens tantùm, idem est & si ante matrimonium ambo vouissent coniuges, si postea inter ipsos contracto matrimonio alter velit ingredi monasterium, sine licentia alterius non poterit, nec tenebit ingressus, quia licet neuter possit exigere. ȿ. de conuer. coniu. quidam. quidam tamen dicunt, quòd vterq; tenetur reddere debitum alteri.

4 †Sed obijcies, nónne peccat vouens exigendo debitum. suprà, eod. quia ergò & reddens quia non est ipsi vouenti in crimine fauendum, imò prohibendum est. 2. q.7. negligere. 22. q.5. anima. Respon. sine dubio illud habet locum, sed non est verisimile præsumendum, quod vellet cum altero adulterari, sed cùm præsumitur potius debemus permittere reddere debitum, ad quod tenemur, & dare sibi consilium, vt minus peccando vitet peccatum maius, quàm permittere ipsam cum alio adulterari, quòd esset grauius peccatum. arg. 14. dist. per totum. licet hoc aliquando sic tenuerimus, tamen postea visum est nobis aliter in aliquibus, & maximè in hoc, quia credimus in coniugatis aliquod speciale, quia ex quo coniuges, siue in priuato, siue in publico, siue solenniter, siue non vouerint, continentiam illam seruare tenentur, & si commiscentur, illicita est commistio & filij inde nati sunt illegitimi, & si contraxit postea cum alio viro, post mortem primi viri, non tenet matrimonium, sed tamen viuente primo viro, qui secum pariter vouit, non potest intrare monasterium, nec vestem mutare. arg. ad hoc. 33. q.5. quod Deo. in alijs autẽ non coniugatis ad hoc vt solennizetur votum continentiæ, necessaria est certa solennitas, vt no. suprà, de re. & trans. ad reli. porrectum. In professione autem religionis ad hoc, vt dirimat contractum matrimonium necesse est, quòd profiteatur vnum de regulis approbatis, vt no. in hac glo. ȿ. de reg. & trans. ad relig. porrectum. (Prius) hoc non vitiat instrumentum. (Pluribus) nec hoc vitiat instrumentum, cùm falsa non adiecerit. (Allexerunt) licet hoc fieri non debuerit, tamen non irritat votum. 20. q. 3. constituit. ȿ. de his quæ vi me. causa. cùm dilectus. vbi de hoc, quò ad bona autem, benè obest dolus ecclesiæ, & ideò non lucratur, sed hæredibus defertur. 20. q. 3. constituit. (Retinere) hoc erat verum, scz. quod non erat locus, de quo agitur talis, vbi ingressi profiterentur aliquam religionem, nec teneretur proprijs renunciare, si autem secùs esset. scz. quòd teneretur aliquam religionem profiteri. Tunc si contrarium diceretur ingrediens, post ingressum non teneretur profiteri, & plus dicimus, quia etiam si ingredientibus diceret, vos debetis profiteri regulã beati Augu. sed benè poteritis comedere carnes, & in illa ecclesia essent constitutiones, q; non comederent carnes, benè possent comedere carnes, cũ nec regula habeat, nec vniuersalis constitutio, nec eis posset aliquid imputari. Cùm igitur prædicta non vouerint, nec ad ea teneãtur de iure naturali, nec communi consuetudine. Non ergò ad ea cogendi sunt, nisi essent in scandalum, in quo casu possent alium locum mutare. Alij dicunt quòd ex quo submittunt se obedientiæ alterius, quòd non obstantibus talibus promissionibus, tenentur seruare regulam, & eius constitutiones. 12. q. 1. non dicatis. secùs diceremus, si profiterentur regulam beati Benedicti. Nam cum secundum eam omnes generaliter abstinere debeant à carnibus, fatuitati eorum est imputandum, si crederent eis, qui permittebant sibi, quòd liceret comedere carnes. Item est & alia ratio, quia debet eis præiudicare, scilicet, vt viuere debeant secundum regulam, quia ignorantia regulæ est ignorantia iuris, quam nulli ignorare licet. ff. de iu. & fac. ig. l. regula. Hoc non placet, quia regula vel statuta eius non sunt ius. † (Appetitum) fatuus fuit, quia hoc credidit, & ideò sibi non prodest, si fatuè credidit. ȿ. de his quæ vi me. causa. c. pe. vel verum promittebãt, quia si Deo fidelis esset non vinceretur libidine, quia dominus dat semper cum tentatione prouentum (Purè) si enim sub conditione venisset, idem diceremus, cùm vel fatuus esset, quòd conditioni credidisset, vel spiritualiter sit intelligenda. (Debet) ipsa mulier. imò vir. (Mutare) 33. quæstio. 5. qui vxorem. (Suspicione). ȿ. c. cùm sis.

CAPVT XXI.

MVLIER. (Iudicio) Secùs si nõ esset separata per sententiã, quia tunc tenetur eam recipere, & idem dicendum videtur in matrimonio carnali & spirituali. de quo no. ȷ̃. de diuor. de illis.

TITVLVS XXXIII. DE CONVERSIONE INFIDELIVM.

CAPVT I.

LAVDABILEM. (Damnum) 14. dist. q. ait. 34. q. 5. si dicat. (Tales mulieres.

CAPVT II.

1 *Filij post factum diuortium, à quibus alendi sunt.*

EX LITERIS. (Potestate) C. de pa. pot. per totum. C. de eman. per totum. (Matris) C. de adop. mulierem. † (Tali) maiores triennio apud patrẽ nutriuntur, minores apud matrem diuortio facto propter cõsanguinitatem. C. diuor. fac. apud. l. 1. & C. de pa. po. l. nec filiũ. nec iudex ex certis causis aliud arbitretur, quia eius interesset circa talia arbitrari, & eius arbitrio. ȷ̃. de eo qui dux. in matr. c. cũ haberet. ver. solicitudinis tuæ etc. Si verò propter adulterium vxoris, vel quia noluit conuerti ad fidem catholicam, vel ob aliã suam culpam separetur matrimoniũ, siue per ecclesiam, siue de facto, apud virum sunt alendi cum expensis matris, & idem econuerso, si per culpam mariti sint separati, apud mulierem erunt educandi expensis patris. in Authen. vt lice. ma. & auię. §. illud quoq;. filij etiã naturales alendi sunt à parentibus & consanguineis. in Authen. qui. mo. na. fi. effi. le. l. 1. si quis igitur habẽs. (Suspicio) hæc est melior ratio, quia & si mater conuersa erit ipsi, & non patri assignaretur puer. (Baptizabitur) nã bona est ratio quę pro religione christiana facit.

TITVLVS XXXIIII. DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE.

CAPVT I.

1 *Votum an poßit commutari.*
2 *Dispensatio in votis an habeat locum.*

DE PEREGRINATIONIS. (Alex. 3. Exonens. episcopo) quià Exonens. episcopo scribitur, colligimus q̃ cuilibet epo licet votum cõmutare, nisi sit votũ peregrinationis vltra marine, q̃ soli Papæ reseruatur. ȷ̃. e. ex multa. (Necessitate) infirmitatis vel viarũ. (Ab eius) epi vel superioris prælati, non inferioris. (Cõmutationis) si sit infirma, vel diues, vel
1 econuerso vel huiusmodi. † (Dispensare) in omni voto, siue sit in faciendo, siue in non faciendo, dispensare potest, vel potius cõpensari, etiã si solenniter vouerit, vel commutari, dũmodò iusta subsit causa & superioris authoritas interuenerit, & melior sit cõpensatio, quia aliter non tenet. ȷ̃. e. scripturæ. & c. nõ est. In voto tamen continẽtiæ speciale est, q̃ in eo nullus dispensare pót. ȷ̃. de sta. mo. cum ad mo. 32. q. 1. nuptię. & q. 5. ille. 32. q. vl. c. 1. Vel dic, aliter: vt no. ȷ̃. de stat. mo. cùm ad monasterium. Item omne votũ potest commutari ingressũ re-
2 ligionis. ȷ̃. eo. scripturæ. † Aliqui tamen dicũt, quod in votis nõ potest dispensari, sed possunt commutari, sed hanc differentiam non vidimus, cùm commutatio non fiat sine dispensatione.

CAPVT II.

VENIENTIS. (Puerili) doli tamen capaci, aliàs enim non cogentur compensare, vt hîc dicitur, vel hoc ideò est, quia votũ in minori ætate factum, ratũ habuit in maiori. 20. q. 1. illud. & non est differẽtia, siue in maiori ætate, siue in minori vouerit, quia semper illud authoritate superioris cõmutari pót. s̃. e. c. ꝑxi. (A voto) & ita Papa absoluit eũ ab obligatione qua socio tenebatur, q̃ de plenitudine potestatis facere pót. 9. q. 3. ꝑ principalẽ. C. de quadr. præ. benè à Zenone. C. de præ. impe. offi. quoties. vel hoc est propter fauorẽ minoris ætatis, minor enim ætas & facilitas leuiorẽ dispensationẽ adducunt. Item nõ obligatur ex voto. ff. de postu. l. 2.

CAPVT III.

LITERATVRAM. (Morabor) Non animo obligandi, ideò non fuit mendax, nec transgressor voti. 17. q. 2. §. sicut ergò. in fi. arg. ff. si cer. pet. si ergò. Transgressor) licet enim quis licitum proponat, vel voueat, non tamen propositum, vel votum complere tenetur, nisi deliberatio præcesserit, vel nisi animo obligandi fecerit. 17. q. 2. Gonsaldus. arg. sup. de regula. ad nostram. in foro tamen ecclesiæ, ex quo exprimit votũ, cogitur illud perficere, qa creditur ex deliberatione procedere. Si autem deliberatione præcedente in mẽte proposuerit cõtinere, vel peregrinari, illud facere tenetur, etiã si voce non expresit. 17. q. 1. qui bona. sed ecclesia nõ cogit eũ nisi cõfiteatur.

CAPVT IIII.

1 Votum

1 *Votum irritatur ex conditionis, siue generalis, siue specialis defectu.*
2 *Vota in quibus offeruntur temporalia non improbantur.*
3 *Clericus secularis non potest vouere peregrinationem sine licentia prælati.*
Vouere qui possunt.

SCRIPTVRAE. (Perpetuam) hoc credimus fieri sine dispensatione, sed tutius est vt dispensetur. 1 † (Religionis) irritatur votum ex defectu cōditionis, siue generalis, puta si vixero, si potero, si Deo placuerit, quæ semper intelligitur, & si nōn dicatur. ῑ.e. non est. 22. q. 2. beatus. 16.q.1.in parochia. vel speciali, puta si filiº meus liberatur, domino offerā tale palliū, vel tūc ibo ad sanctū Iacobum, nā tunc nō tenet implere votū, nisi extiterit conditio .i.filij liberatio. 32.q.8.c.fi.ar.s̄.de rest.spo. olim causam.ῑ.de condi.appo. Verū credimus tamē, q̄ etiā si extaret conditio, tamē rector loci, cui facta est promissio oblationis, nō posset ad illā agere, quia licet quidā dixerint, quòd tenetur implere votum, nō tamē hoc credimus, nisi de licito, sed tale votū est illicitū, qa intendit à Deo, vel aliquo Sācto emere sanitatē, q̄ esset simoniacum.1.q.1.studeat. liberaliter ergò quisq; offerre debet, & postea precibus pro sanitate vel quocunque aliquo supplicare. 1. q. 2.duces. & q. 1. quam pio. 23. q. 4. c. fin. 28. quæst. 1. caue. Nec per hoc dico conditiones in votis reprobandas nisi simoniacę essent, vt est prædictum, vel aliæ turpes. ar. præalle.c.&. s̄.de iureiur.peruenit. tamen vbi publicè vouit, & causam voti non expresit, sed in corde retinuit, tum propter scandalum, tum propter ignorantiam cōpelleretur votum vel adimplere, vel mutare. ῑ.e.magnæ. ῑ.de censi. ex parte.

2 † Alij tamen dicunt huiusmodi vota esse licita, nec est ibi simonia, si offert Deo cordis sui contritionem, vel aliam deuotionem, siue in dando, siue in faciendo consistat, quia quicquid dat, vel facit, non de suo facit, sed de eo, quod Dei est. Item pro spirituali dare licet. s̄. de rer. permu. ad quæstiones. & sic licet pallium suum, vel aliam eleemosynam, vel peregrinationem pro re spirituali, scilicet, sanitate dare, & videtur expressum, quod liceat. 28. q. 1. §. ex his. & §. fi. in fi. Item irritatur votum potestate inferioris, nam monachus votum facere, vel complere non potest sine licentia superioris, siue sit abstinentiæ, siue peregrinationis, siue quodlibet tale, vnde posset præbere viam vagandi, vel scandalizandi fratres, vel minuendi obsequium debitum. 20. q. 4. monacho. imò etiā si ante ingressum monasterij vouisset, non tenetur soluere. arg. c. scripturæ.23.q.5.noluit. si autē voueret dicere vnū psalmum, vel aliquam orationē, vbi nihil mali potest cōtingere, seruet votum, est enim sibi licitum plus mereri.

3 † Clericus autē secularis potest vouere continentiā, sed non peregrinationē sine licentia prælati. de conse.di.5. nō oportet. & no. s̄.de cle.pereg.c. 1. eps autē sine speciali licentia Papæ, non potest votū peregrinationis vel religionis emittere. s̄. de reg.licet transmarino forsan excepto. ῑ. e. magnæ. Itē seruus vouere nō potest aliqd. vnde minuatur seruitium domini.54. di.si seruus. ῑ. de sen. exc. mulieres. & c. relatū. Item nec pueri, nec puellæ sine licentia parentū, vel tutorū possunt ante pubertatem votum religionis emittere.20. q. 2.c.1. & 2.Item nec votum abstinentiæ, vel peregrinationis.22.q.2.tribus. & q.4.pueri.

Quod intelligunt quidam si sunt impuberes.ar.op.pro eis à contrario sensu.20.q. 2.si quælibet. Sed nobis videtur idem, & si sint puberes, dummodò sint in potestate patris.ff.depo. l. 2. nisi patres consentiant expressè vel tacitè, sufficit enim si sciāt, & nō cōtradicant.31.q.3.c.1.Nec ob.20.q.2.c. 1.& 2. quia illud idem in voto religionis, p̄ q̄ à potestate patris eximitur. † Idē credimus, quod etiā impubes si doli capax sit, & fecerit votū abstinentię, vel peregrinationis vel aliud, q̄ debet illud adimplere postquā paternā potestatē exiuerit, qa se obligauit Deo, q̄ potuit, sicut per delictū se obligat diabolo. ῑ.de delic.pu.c.1. tamē cum talibº facile est dispensandū & cōmutandū, cū licet in aliquo sint doli capaces, tamē nō multa cognoscūt, cū sint inexperti. Vir autē & mulier, qui nō sunt ad imparia iudicādi.32.q.2.si quis vxorē. & q.5.præcepit. & c. christianā. nō possunt vouere abstinentiā, vel peregrinationē vnus sine cōsensu alteriº, imò & si aliquando cōsensit, pōt reuocare, licet peccet.33.q. 5. manifestū. & c.voluit. & c.hæc imago. excipimus votum peregrinationis vltramarinę, q̄ viri vel mulieres, si sunt potētes, possunt facere altero inuito.ῑ.e.ex multa.§.in tanta. sed nō vouens pōt aliū sequi.ῑ.e.q̄ super.§. fi. de voto autē cōtinentiæ no. s̄. de cōuer. coniu.c.1.& c. pe. Ita sicut vterq; pōt dare q̄ suū est, ita potest vouere de dando. Nec credimus peccare prædictos, si cōtra iuramentū, vel votum suum faciant in casibus prædictis, lex enim & patria potestas, eos excusant.33.q.5.voluit.manifestum & etiā

canones hos excusant.22.q.5. c. paruuli. & in c. pueri. Itē nec pater peccat reuocādo, quia vtitur iure suo.ff. de iniu.l.iniuriarū.

CAPVT V.

NON EST VOTI etc.

CAPVT VI.

1 *Votum suum potest quis per alium exequi.*
2 *Differentia inter eos, qui vouent pro subsidio, & eos qui vouent pro deuotione.*

LICET VNIVERSIS.(Maledictionis) hęc pœna non includit aliam.s.priuationem successionis paternæ, vt hîc sequitur.(Tuæ)† No.q, quis exequitur votū suū
1 per aliū.23.q.2.animę.26.q.6.si quis fuerit. (Et hoc) hoc est licitū & debitū, vbi per se nullo modo pōt exequi, sed si per se exequi posset, licet inutiliter.s.quia esset claudus, vel aliàs mutilatus, tunc si non ad subsidium, sed ad deuotionem tantū.s. vt videret terrā sanctā vouisset ire personaliter deberet, & eodē modo, si ꝑpter subsidium vouisset, si est talis, q, suū defectū posit supplere per alios, quia secum ducere potest, sed in vtroq; casu admittitur compensatio.ĩ.eod.magnæ.& c.seq.

2 Hanc tamē asignamus differentiā inter eos qui vouent pro subsidio, & eos qui vouent pro deuotione, quia primi morte vel alio impedimento detenti, coguntur alijs cōmittere, q, eorū votū cōpleant.arg. hîc, imò plus videtur, q, si alijs non cōmittant, tamē hæredes cōpelli possunt, vt vel ipsi cōpleant votū patris, vel expensas & subsidium, q̃d pater, vel testator facturus erat, ipsi facient, nam vouisse intelligitur subsidiū terræ sanctæ, siue per se, siue ꝑ aliū faciendū, vnde ad illud compellendi sunt hæredes, cū ex nudo voto obligatio nascatur.ff.de polli.l.2.in prin.& nuda ꝑmisio facta ciuitati obligat. ff. de polli. pactum. multò fortius facta Deo, vel subsidio terræ sanctæ.item ar.hoc.ĩ.eo.q, super.& c.seq. In secundo autē casu.s.quando ꝑpter deuotionem videndi terrā, vel aliam vouit, non credimus, q, mittere teneatur, si iusto impedimento personaliter ire impediatur ꝑpter conditionē generalem, quæ subintelligitur.s.si potero: vt.s̃. dictū est.(Promisisti) idē est & si non promisisset, vel etiam si crucē nō assumpsit, quantū ad hoc, q, hæreditate priuetur, sed præcisē ire vltra mare non cogit̃, nisi vouerit, vel nisi signū crucis acceperit.(Successionem).i.iure fideicō. vel successionis ab intestato, q̃d in paterna hęreditate hęres:sic.11.q.1.sanè.C. de fideicom.l. vlt. & si esset alia hæreditas præter regnū, filius haberet legitimam.C. de fideicō.Authē.hoc ampli⁹.sed in regno secùs, quia sectionē nō patitur, (Si dictus) in alia parte huius. c. (Rex) frater. s. huius ducis, qui post patrē regnū habuit, qui erat primogenitus, sed tamen pater vtriusque testamento præceperat, quòd si ille sine filijs decederet, quòd iste dux esset rex.

CAPVT VII.

MAGNAE.(Consilio)Non enim debuit contra votū suū venire sua authoritate.ĩ.e.ex multa. sicut nec cōtra iuramentū. s̃. de ele. venerabilem. nisi esset certus, q, nō obligatus esset.ĩ.de sen.excō. inquisitioni. (Aequitatem).i. quid de æq̃tate & iustitia sit faciendū.(Assensu) cum enim peregrinatio epi sit magnū negotiū, non potest sine consensu capituli.s̃.de his quæ fi. à præla. sine consén. ca. quanto. & not.de hoc.s̃.de cle.peregri.c.1.(Tamdiu) q.d. modicam peregrinationem posset facere sine licentia Papæ.

CAPVT VIII.

1 *An liceat Christianis inuadere loca, quæ tenent infideles, vel quæ sua sunt.*
2 *Deus ipse per se à principio dicitur exercuisse iurisdictionem.*
3 *Dominia & iurisdictiones licitè possunt esse apud infideles.*
4 *Papa etiam super infideles de iure iurisdictionem & potestatem habet, & potest Iudæos iudicare.in nu.5.& Christianos.in nu.6.*
7 *An benè faciat Papa dando indulgentias fidelibus pro recuperatione terræ sanctæ.*
8 *Infideles non debent cogi ad fidem: possunt tamen cogi admittere prædicatores euangelij, & quid si non admittant, in nu.9.*
10 *An infidelis posit dominium habere super fideles.*
Papa an posit admittere prædicatores, qui legem Machometicam prædicent.

QVOD SVPER.(Quæsiuisti)quid fieri debeat (Sint nobiles) diuites (Artifices)pauperes robusti.(Dilatio)ff.de vaca.mu.l.vl.ff. de iud.& si lōgius.(Compensato) cū gemitibus & vigilijs.s̃.c. ꝓxi.
1 †Pro defensione.hoc non est dubiū, q, licet Papæ fidelibus suadere, & indulgētias dare, vt terram sanctā & fideles habitātes in ea defendant. 23. q. 8. omni timore. & c.igitur.sed nunquid est licitū inuadere terrā, quam infideles posident, vel quæ est sua? Et nos ad hoc respōdemus, q, in veritate domini est terra, & plenitudo eius orbis terrarū, & vniuersi qui habitant in eo. Ipse enim est creator omnium, idē etiam ipse Deus hæc vniuersa subiecit dominio rationalis creaturæ, ꝑpter quā hæc omnia fecerat, vt habemus in 1. c. Genes. & hæc à principio seculi fuit cōmunis, quousq; vsibus priorū parentū introductū est, q, aliqui aliqua, & alij alia sibi appropriant, nec fuit hoc malū, imò bonum, quia naturale est, res cōmunes negligi, & etiā cōmunio discordiam

cordiā parit, & fuerunt à principio cuiuscunq; qui occupauit, quia in nullius bonis erant, nisi Dei. Et ideò licebat cuilibet occupare, q̄ occupatū nō erat, sed ab alijs occupatū, occupare non licebat, quia fiebat cōtra legē naturæ, qua cuilibet inditū est, vt alij non faciat, q̄ sibi nō vult fieri. Habuerūt etiā specialia dominia per diuisiones primi parentes, sicut apparet in Abrahā & Loth, quorū vnus accepit ad vnā partē, & aliꝰ ad aliā. Gen. 13. sup homines autē quasi super seruos nullus habuit dominium, nisi de iure gentium, vel ciuili, natura enim omnes homines liberi sunt. insti. de lib.

2 † Iurisdictionem enim iustam, & rectā lego, vbi dicitur datus gladius ad vindictā. s̄. de ma. & obe. solitę. sed quomodo cœperit nescio, nisi fortè q̄ Deus dedit aliquem, vel aliquos qui facerent iustitiā super delinquentes, vel iure naturæ paterfa. super familiā suam habebat iurisdictionē omnē à principio, sed hoc die, non habet nisi in paucis & modicis. ff. de fur. respiciendum. & C. de pa. po. per totum. Hoc autē certū est, q̄ ipse Deus per se à principio exercuit iurisdictionem. vt no. s̄. de fo. comp. licet.

3 † Item per electionē poterunt habere principes, sicut habuerunt Saul, & multos alios. 8. q. 1. licet. sic ergò audacter, & in pluribus alijs. c. prędicta inquā. s. dominia, possessiones, & iurisdictiones licitè sine peccato possunt esse apud infideles, hæc enim nō tantū ꝓ fideli, sed pro omni rationabili creatura facta sunt, vt est p̄dictū. Ipse enim solē suū oriri facit super bonos & malos, ipse & volatilia pascit. Matt. c. 5. a cir. fi. & 6. & propter hoc [a] dicimus, non licet Papæ vel fidelibus auferre sua, siue dominia, siue iurisdictiones infidelibus, quia sine peccato ea possident, sed benè tamen b credimus [b], quòd Papa qui est vicarius Iesu Christi, potestatem habet nō tantū sup Christianos, sed etiā super omnes infideles, cùm enim Christꝰ habuerit super omnes potestatem, vnde in psal. Deus iudicium regi da, non videtur diligens paterfa. nisi vicario suo, quem in terra dimittebat, plenam potestatē super omnes dimisisset.

4 † Itē ipse Petro & successoribus eius dedit claues regni cœlorū, & ei dixit: quodcunq; liga. etc. Item alibi: Pasce oues meas etc. s̄. de elec. significasti. omnes autem tā fideles quàm infideles oues sunt Christi p creationem, licet nō sint de ouili ecclesiæ, & sic per prædicta apparet, q̄ Papa super omnes habet iurisdictionē & potestatē de iure, licet nō de facto, vnde per hanc potestatem, quam habet Papa, credo quòd si gentilis, qui non habet legem, nisi naturæ, si contra legem naturæ facit, potest licitè puniri per Papam. ar. Genes. 19. vbi habes, quòd Sodomitæ q contra legē naturæ peccabant punit: sunt à Deo, cùm autem Dei iudicia sint nobis exemplaria, non video quare Papa, qui est vicarius Christi hoc nō posit, & etiam dummodò facultas adsit, & idem dico si colant Idola. Naturale enim est vnum & solum Deum creatorem colere, & non creaturas.

5 † Item Iudæos potest iudicare Papa, si contra legem euangelij faciunt in moralibus, si eorum prælati eos non puniant, & eodem modo, si hæreses circa suam legem inueniant, & hac ratione motus Papa Greg. & Inn. mandauerūt comburi libros talium, in quos multæ continebantur hæreses, & mandauerūt puniri illos, qui prædictas hæreses sequerentur, vel docerent.

6 † De Christianis autem non est dubium, q̄ eos iudicare potest Papa, si contra legem Euangelicam facerent, & licet Papa aliquando omittat pœnas iustas, & debitas omnibus prædictis inferendas, vel quia facultatem non habet, vel propter pericula, vel scandala, quæ inde obueniunt, vel euenire timerentur, potestas tamen faciendi est apud eum.

7 † Quòd autem Papa facit indulgentias illis, qui vadunt ad recuperandam terram sanctam, licet eam possideant Sarraceni, & etiam indicere bellum, & dare indulgentias illis, qui occupant terrā sanctam, quam infideles illicitè possident, hoc totum est ex causa, nā iustè motus est Papa, si intendit terram sanctam, quæ consecrata est natiuitate, habitatione, & morte Iesu Christi, & in qua non colitur Christus, sed Machometus reuocare, vt incolatur à Christianis. Item terra sancta iusto bello victa fuit ab Imperatore Romano post mortem Christi, vnde licitum est Papæ ratione Imperij Romani, quòd obtinet illud ad suam iurisdictionem reuocare, quia iniustè expoliatus est, & ab eo qui nō habuit ius spoliandi eum, & hæc ratio sufficit in omnibus alijs terris, in quibꝰ Imperatores romani iurisdictionē habuerunt, licet posset dici q̄d hoc iure. s. ratione imperij non posit, cùm ecclesia non habet imperium, nisi in occidentem. 96. di. constan. sed si nō pōt facere tanquam imperator, pōt facere ex alijs prædictis causis, vel ad minus imperator potest facere vt rex Hierusalem, ad quem regnum illud de iure venit, sicut

a *Et propter hoc. Adde q̄ hoc dictum refert Abb. in c. quæ in ecclesiarum. col. 4. versi. circa secundum. sup. de constit.*

b *Tamen credimus quod Papa. hæc dicta refert & sequitur Abb. in ca. venerabilē. col. 5. sup. de elec. in vers. in gl. in ver. transiulit.*

credimus & credere debemus, ex quo contrarium nobis non constat, sed & contra alios infideles, qui nunc tenent terram, in quam iurisdictionem habuerunt Christiani principes, potest Papa iustè facere præceptum, & constitutionem, quòd nõ molestent Christianos iniustè, qui subsunt eorum iurisdictioni, imò quod plus est, potest eos eximere à iurisdictione eorum & dominio in totum. inf. de Iudæ. & sa. cùm sit. & c. ex speciali. & c. 1. & c. fi. & 54. di. mancipia. & c. seq. Imò si malè tractarent Christianos, posset eos priuare per sententiam iurisdictione & dominio, quod super eos habẽt, tamen magna causa debet esse, quòd ad hoc veniat, debet enim Papa eos quantum põt sustinere, dummodò periculum non sit Christianis, nec graue scandalum generetur.

a Sed quæres. de hoc dic melius vt ꝑ Bartol. in. l. cũctos populos. C. de sũma trini. & adde Abb. in c. venerabilem. col. 5. in fi. sup. de elec.

8 † Item licet non debeant infideles cogi ad fidem, qa omnes libero arbitrio relinquendi sunt, & sola Dei gratia in hac vocatione valeat. 45. dist. de Iudæis. tamen mandare potest Papa infidelibus, quòd admittant prædicatores Euangelij in terris suæ iurisdictionis, nam cũ omnis creatura rationabilis facta sit ad Deum laudãdum. senten. 2. di. 1. si quæritur. si ipsi prohibent prædicatores prædicare peccant, & ideò puniendi sunt.

9 † In omnibus autem prædictis casibus & in alijs, vbi licet Papæ eis aliquid mandare, si non obediant compellendi sunt brachio seculari, & indicendum est bellum contra eos per Papam, & non per alios, vbi quis de iure suo contendit, nec est contra. 2. qõ. 1. multi. vbi dicitur, quòd non pertinet ad nos iudicare de his, qui foris sunt, quia intelligitur, quòd non debemus eos iudicare excommunicando, vel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia vocantur. 45. dist. de Iudæis.

10 † Sed dices, quare non eodem modo licet eis repetere terram istam. s. Italiam, vel alias, vbi dominati fuerunt infideles. Respon. quia domini harum terrarum cum populis eorum conuersi sunt. Fatemur tamen, quòd si populi conuersi essent, sed domini remanerent infideles, quòd Papa benè posset domino infideli dominium & iurisdictionem dimittere super fideles, argumen. 1. ad Thimo. 6. in princ. dummodò Christianos non grauaret iniustè. Item propter periculum posset cogi dominus ad recipiendum pretium, vel commutationem, sæpè enim quis amittit res suas sine culpa sua. C. pro qui. cau. ser. li. per totum. arg. ff. de reli. & sum. fu. l. sunt personæ. nam fauorabilis est ratio, quæ pro religione facit.

Sed dices nunquid & eodem modo debet Papa admittere illos, qui vellent prædicare legẽ Machometi. Respon. non. non enim ad paria debemus eos nobiscum iudicare, cùm ipsi sint in errore, & nos in via veritatis, & hoc pro constanti tenemus.

☞ † Sed quæres [a], quomodo potest ecclesia Romana, & omnes aliæ ecclesiæ, & etiam alij Christiani licitè tenere, quę tenent in Occidẽte, & alibi, cùm Imperatores romani armis per violẽtiam hæc omnia occuparunt, & ita constat, quòd mala fide tenent. Respon. omnes generaliter clerici & laici possunt securè tenere, & bona fide quęcunq; tenent, quia nescimus vtrum illi, qui occuparunt prædicta vsi fuerint iure suo, in occupando debemus credere, ꝙ vsi fuerint iure suo, quia fortè recuperauerũt, quod prius per violentiam amiserant, vel fortè per munera, vel donationes ad eos peruenerunt legitimè, licet in eis multos habuerunt rebelles, quos vicerunt, sed de ecclesijs constat, quòd ipsæ benè possunt tenere, quia si non constat quis fuerit dominus ante occupationem Papę, facienda est restitutio, tanquam vicario Christi, & ecclesijs alijs, quæ per Papam posident, & eius authoritate, nam Papa & ecclesiæ nomine, omnium hominum omnia posident, vt inde omnibus necessitatem habẽtibus subueniant. 12. q. 1. videntes. bona autem schismaticorum & hæreticorum licet occupare propter constitutiones principum, quæ censent ea occupanda. 8. di. quo iure. 23. qõ. 7. per totum. (Hoc modo) s. pro succursu terræ sanctæ. (Pœnitente) & de eo cui pro satisfactione est iniunctum, ꝙ vadat vltra mare. (Iter) quia impotens est ad eundum.

CAPVT IX.

EX MVLTA. (Aedidimus.) s̃. c. proxi. (quales). s. religiosos, dicebat enim in illa cõstitutione, quòd per religiosos viros fieret huiusmodi commutatio vel dispensatio, de quo verbo orta est dubitatio (quos). s. episcopos tantùm vel alios prælatos, vel delegatos Papæ tãtùm, ꝙ verius est sicut. ĩ. exponitur. (Vtrũ) ecce respõsio (ꝑfectũ) at isti qui sunt cõsilio strenui, vel secũ possunt ducere bellatores, nõ tẽdũt ad defectum terræ, & ideò nõ cõprehẽdũť (astrinxerunt) illæ quę vouerũt cogendæ sunt, vel ire vel votũ redimere.

mere. (Vxorũ) specialis est in hoc casu, vt liceat viro vouere sine authoritate vxoris, aliàs contra. 34. q. 5. quòd Deo. 27. q. 2. si tu. nec per hoc sequitur, quod hoc votũ sit maius continentia, quia non fit perpetuo & sine præiudicio alicuius. 33. q. 5. c. noluit. (Labor) in illis enim aliæ considerationes habendæ sunt. s̃. c. proxi.

CAPVT X.

1 *Votum continentiæ vel religionis non dicitur propriè solenne, nisi sit de præsenti.*

PER TVAS. (Solenniter). id est, in præsentia abbatis & multorum hoc votum emiserit, quia tamen non fuit de præsenti, sed de futuro, non fuit solenne, secundum quod dicitur solẽne votum cõtinentiæ vel religionis, quòd dirimit matrimonium, vnde si contraxisset matrimonium carnale non separaretur. j. qui cle. vel vo. c. rursus.

† Sed quæres quare non ita dicitur votum solenne, si dicat, voueo quòd intrabo monasterium, sicut si dicat, ibo vltra mare, quod etiam est de futuro. Respondemus quod vtrunque votum potest dici solenne, secundum quòd solenne dicitur propter solennitates vulgi, vt hîc, sed votum continentiæ, vel religionis non dicitur propriè solenne nisi sit de præsenti, vel alicui religioni se deuoueat, de hoc not. s̃. de reg. & transe. ad re. c. 2. & c. porrectũ. votum autem peregrinationis à iure non dicitur solenne, & sicut vouens peregrinationem, cogitur eam perficere sic, & vouens ingredi monasterium, & ad hoc facit præsens decre. &. s̃. eo. quòd super. vbi vocat talem promissionẽ de futuro, nõ solennem. (Transgressor) quia intra duos menses non perfecit, votum vt promiserat. (Consulimus) & etiam si petitum fuerit cogeremus, cùm cogendus sit domino reddere vota sua. s̃. e. magnæ. (Resignes) mirum videtur, quia si iam esset canonicus posset eligi, vel postulari, multò fortius si nõdũ factus est canonicus, sed hoc est ea ratione, quia nõ potest fieri monachus, vel canonicus regularis, ex quo est eps, nisi resignet. Ad hoc ergò vt compleat votũ, resignare debet, sed canonicus vel monachus benè potest fieri episcopus, & sic põt votum suum implere, & episcopatũ habere. arg. hîc. (Eligendum). id est, postulandum. Alij dicunt, quòd simpliciter eligendus est. (Electionem) præmissa tamen postulatione facta à priore: & est arg. quòd canonicus regularis debet eligi. de hoc no. suprà, de renun. post translationem.

CAPVT XI.

POSTVLASTIS. (Ecclesiarum) non dicit præbendarum cùm regularibus non liceat habere præbendas. (Ecclesijs) isti prępositi erant, sicut ex titulo apparet. (Vicesima) & est not. dignum, quòd præpositus cruce signatus, non solùm vicesimam partis suæ, sed totius ecclesiæ acceperit.

TITVLVS XXXV.

DE STATV MONACHORVM ET CANONICORUM regularium.

CAPVT I.

1 *Diocesanæ ecclesiæ duplici lege ad episcopum pertinent.*
2 *Quæ sint ea, quæ de lege diocesana dicuntur esse, & quæ de lege iurisdictionis, in nũ. 3.*
4 *An monasteria teneantur ad legem diocesanam, & in num. 5.*

THEODOSIVS. (Disciplinæ). id est, præter visitationẽ quam facere potest quoties expedit. 18. qõ. 2. non semel. (Accesserit) nisi in morte. s̃. de test. officij. & c. requisisti. & de sepul. relatum. & c. de his. † (Vendicare) quia
1 hoc. c. de duplici lege mentionem facit. s. dioce. & iurisdi. ideò no. quòd ecclesiæ dioce. ad episcopum pertinent duplici lege. s. dioce. & l. iurisdic. & aliqui certis regulis distinxerunt, quòd illud sit de lege dioce. s. quòd in recipiendo consistit, vt est recipere tertiam oblationum & consimilia. Lex autem iurisdictionis consistit in conferendo, vt ordines & similia, tamẽ nobis non videntur hęc propria verba, nec alia ratione dicuntur lex dioce. & iurisdictionis, nisi quia sic assumpta sunt à iure. sup. de offi. ordi. dilec. vbi no. & eo. ti. vt iusta. & 10. quæstio. 1. cap. 1. 16. qõ. 1. cùm pro vtilitate.

2 †Nos igitur quia de his propriam & generalem doctrinam inuariabilem dare nescimus, per singularia diuidemus hoc modo. Est ergò de lege dioce. perceptio cathedratici. 10. q. 3. c. 1. debita pars oblaonum decimationũ & mortuariorũ. s̃. de offi. or. cõquerẽte. 16. q. 1. quæsti. & c. decimas. 10. q. 1. de his. & c. antiquos. 12. q. 2. cõcessos. & c. vulteræ. & c. de reditib⁹. Itẽ q̃ missas

missas publicas cantet in qualibet ecclesia, & quod cathedram ponat vbi vult, vel causa prædicandi, vel audiendi causas. 18. qō.2. luminoso. moderatum auxilium petere à subditis. inf. de cen. cùm apostolus. Item pro negotijs ecclesiæ, potest episcopus clericis imperare quod vult, & eos mittere. 7. qō.1. quia frater. sup. de cle. non resid. decætero. sup. de ma. & obe. c.2. Item ad exequias mortuorum. 16. qō.1. placuit. & vocatio ad synodum. 18. di. c. vlt.

3 † De lege iurisdictionis est causas audire, & omnia quæ circa iudicium aguntur, collatio omnium sacramentorum visitatio, ordinatio, correctio, inquisitio, excommunicare, interdicere, statuta facere super iudicijs vel accessorijs eorum, & etiam de vita officijs, & alijs huiusmodi institutio, destitutio, confirmatio & inuestitura. 12. dist. de his. & c. de illa. de conse. di. 3. c. 1. suprà. de consue. cùm consuetudinis. suprà, de offic. or. conquerente. & c. dilec. licet enim ibi permistim deponat ea, quæ ad vtramque legem pertinent. Ponit ibi etiam, quæ sunt de iure episcopali, quòd in prædictis duabus legibus consistit, sed per hæc statuta nunquam monachi tenētur ad aliquid contra regulam. suprà, de offi. archi. dilecto. tamen secundum hanc nostram declarationem omnia dicimus de lege iurisdictionis esse, à quibus monasteria exempta non sunt per canones, ea enim à quibus sunt exempta, & tamē sunt de iure episcopali. Dicimus de lege diocesana esse, cùm canones dicant esse monasteria lege dioce. exēpta. 10. q. 1. c. 1. 16. q. 1. cùm pro vti. & ab eis canones dicuntur ea exempta, quæ de lege dioce. numerauim⁹. 16. qō.1. cum pro. 18. quæstio. 2. quàm sit. & c. luminoso. 12. di. de his. 10. qō.3. relatum. 18. q. vlt. §. vlt. Ad ea autem, quæ de lege iurisdictionis sunt, tenentur monasteria, & multò fortius omnes aliæ ecclesiæ. 10. q. 3. relatum. & q. 1. in sex primis. c. 18. q. 2. hoc tantùm monasteria abbates. & q. vlt. non semel visitandi. Item no. q; licet monasteria sint à lege diocesi. exempta, tamē si habēt populum, debent facere omnia, quæ pertinent ad legem dioce. & ad quæ ratione populi aliæ ecclesiæ tenentur, vnde debent si habent populum ad synodum ire. s. de maio. & obed. quòd super. 18. di. c. vlt. vt ibi no. imò si essent exempti, ex quo habent populum, qui non est exemptus, vel si habent non exempta membra. l. dioce. tenentur, inquantum lex dioc. populū tangit, vel membra non exempta. inf. de priui. ex ore. in fi. benè tamen dicunt quidam, quòd si sint aliqua, quæ populum nō respiciunt, quò ad illam legem dioc. non tenebitur, sicut in his, quæ eis donantur intuitu pietatis, vel religionis nullam partem per. l. dioc. habebis episcopus. 16. qō.1. cum pro vti. & sic eodem modo, si velit monachus pro negotijs communibus nō populi sui, id est monasterij exempti, vel etiam non exempti dirigere, cùm ei prohibitum, & periculosum sit vagari. 16. q. 1. si cupis. placuit. peruenit. sed arg. contra. ea. q. q; verè in parochia. sed illa. c. loquuntur, quòd de licentia abbatis faciant non de mandato episcopi, quia nihil nisi ratione populi percipere potest. 18. q. 2. luminoso. idem etiam dicunt, quod in nullis alijs ad. l. dioc. pertinentibus tenentur episcopo, nisi in his ad quæ aliæ ecclesiæ aliàs exemptæ ratione populi tenentur.

4 † Sed quæres cum exempti ad monasteria, teneantur ad debitam partem relictorum causa mortis. suprà, de testa. requisisti. suprà, de sepul. in nostra. & in c. de his. quare non eodem modo debitam portionem habebit de his, quæ non causa mortis dantur? cùm vtrunque sit debitum. l. dioce. 10. q. 1. decretum. Respondeo lex dioce. vt dictum est remissa est monasterijs, nec ad illam tenentur, siue habeant populum, siue non, nisi sint talia, quæ ratione populi debentur, vel dantur, quale est, quòd datur causa mortis, non autem tale est, quod datur inter viuos, vel dic aliud est in iure parochiali, quale est quarta sepulturæ, aliud in. l. dioc. sed hoc probatur esse falsum. sup. de test. requisisti. §. pe. vbi ad episcopum pertinet partē debitam habere, de legatis monasterijs, est ergò melior responsio, quòd partem de huiusmodi legatis recipere est. de. l. iurisdictionis quod sic probatur. Diuisio hæc fit propter sacramenta ecclesiæ, & inter eas ecclesias fit diuisio, vbi sacramēta percepit. suprà, de sepul. c. 1. & c. de his. cùm autem collatio sacramentorum fit de. l. iurisdictionis. 16. q. 1. interdicimus. Et hæc diuisio quæ consequens est vel accessoria, ad collationem sacramentorum de. l. iurisdictionis dicenda est, sic etiam dici potest in quarta decimarum, quæ pro sacramētis dat, vel dic in quarta decimarū nō posset habere locum prædictā quæstionem, quia decimas non debet recipere monasterium, sed debet alij soluere. 16. quæstio. 1. alia. sup. de deci. nuper. & sic nō debet soluere quartā decimarū, quæ tantum

tum debetur de decimis acceptis, ſed non poteſt habere monaſterium ex donatione alicuius, niſi cum onere ſuo, & nullus donator poteſt plus donare, quàm partem ſuam. 16.q.2. ſi quis. ergò & ſi vna eccleſia monaſterio aliquam decimam donet, intelligitur donare partem ſuam, & aliorũ partes ſaluæ erunt, ſiue epiſcopi, ſiue cuiuſcunque alterius, ſi autem perceptionẽ decimarum non quare tãtum dicis. l. dioce. ſcire debes ob hoc, quò ad poſſeſsiones, non eſſe exempta monaſteria, niſi per priuilegium exempta probentur: vt no. ſup. de deci. ſuggeſtum. ad perſonales autem, nec monachi, nec clerici tenentur. vt no. ſup. de deci. nouum. & ideò perceptio illarum, non eſt de. l. dioce. vel iuriſdictionis cùm non debeatur.

5 † Item no. quòd licet in aliqua eccleſia morentur monachi, niſi ſit ibi congregatio, nihilominus. l. dioce. tenentur. 10. quæſtio. 1. cap. 1. Item grangiæ non tenentur. l. dioce. infrà, de cenſi. c. vlt. capellæ autem monachorum vtraque. l. epiſcopis ſunt ſubiectæ. 12. quæſtio. 2. ſanè. infrà, de priui. cum & plan. §. in eccleſijs. Quidam autem dicunt & multum probabiliter & monaſteria non ſunt exempta à quarta decimarum, vel mortuariorum, vel oblationum, ſiue in morte, ſiue in vita eis aliqua donentur, & hoc ſatis probatur. ſup. de offic. or. conquerente. & de oblationibus eſt expreſſum. 16. quæſtio. 1. in. c. ad hoc. quòd expreſſè loquitur de monaſterio. nam Chartaginenſ. eccleſia monachorum eſt. Nec ob. 16. quæſtio. 1. decimas. quæſti. quia quòd monachi habent decimas de proprijs laboribus, vt in prælleg. decre. dicitur, eſt ex priuilegio. ſup. de deci. nuper. ex parte. ſuggeſtum. aliàs enim tenentur ad decimas. 11. quæſtio. 1. alia. ſed contra hoc eſt. 16. quæſtio. 1. cum pro. 10. quæſtio. 1. cap. 1. 18. quæſtio. 1. quam ſit. vbi dicitur, quòd ea quæ offeruntur monaſterijs, non tenentur. l. dioc. Sol. iſti benè fatemur, quòd non tenentur omnibus. l. dio. nam de. l. dioce. eſt. quòd ſingulæ eccleſiæ debeant conferre cum epiſcopo, quando vadit ad Papam, vel regẽ, vel ad ſynodum, vel quando facit expenſas pro aliquibus negotijs communibus totius dioce. 10. quæſtio. 3. vnio. & 12. qõ. 2. nobis. ſed ab his collationibus ſunt exempta monaſteria, & ſic videntur ſonare prædicta. & c. maximè. c. quod eſt. 18. qõ. 2. quam ſit. in fi. vel dic, quòd hæc non ſunt de. l. dioc. ſed iuriſdictionis, quia de. l. iuriſdictionis, dicitur eſſe omne illud, ad quod monaſteria tenentur, nunquã enim in canonibus antiquis aliqua mentio fit de. l. iuriſdictionis. ſed noua decre. tantùm facit mentionem de ea, magiſtralia enim verba fuerunt. (Aeſtimetis) honeſta ſeruitia ex conſtitutione vel conſuetudine debita. 18. qõ. vlti. ſeruitium. 1. q. 3. quæſitum.

CAPVT II.

MONACHI. (Peculium) niſi pro iniuncta adminiſtratiõe: vt. ĩ. §. ſe. (Parochiales) niſi ex diſpenſatione cũ cõſenſu abbatis. 16. q. 1. in parochia cùm pro vtilitate. & c. doctos. ſimoniacus. ſi quis monachus. (Adminiſtratione) puta, quia eſt veſtiarius vel eleemoſynarius. (Donatione) hoc intelligitur, quando prioratus habent ius ſpeciale annexum, vel diſtincta bona & appropriata à bonis monaſterij, ſed ſi ſint de menſa abbatiæ dicti prioratus, tunc poſſunt indicere & ſtatuere, quòd monachus cui committitur dict⁹ prioratus, certum quid ſoluat de reditibus dicti prioratus, ſed non aliunde, & hi potius dicerentur miniſtri, quàm priores, quòd ſonat in dignitatem. (Non mutentur) ab abbate ſi curam animarum non habẽt, ſi enim curam animarum habent, non poſſunt amoueri ſine conſilio epiſcoporum, qui eis curam animarum concedunt. ſup. de præben. in Lateranenſ. (Non mutentur) de his enim cõfirmari poſſunt beneficia. ſup. de præben. niſi eſſent. ſecùs in prioratibus, qui conceduntur ab abbate. ſ. de confir. vti. vel inuti. porrecta. ĩ. eo. cùm ad monaſterium. §. tales.

CAPVT III.

RECOLENTES. (Inſtitutione). Qua dicitur inſtitutum ne Ciſtercien. habeant villas eccleſias, vel alia quæ ſequũtur. (Similem). C. locati. l. milites.

CAPVT IIII.

1 *Scandalum non facit extumulari, quòd extumulandum eſt.*

SVPER QVODAM. (Prohibiti). ſuprà, de ſepul. ſacris. no. propter ſcandalum non extumulari, quòd extumulandum eſt.

CAPVT

CAPVT V.

QVOD DEI TIMOREM.) Officium) in alijs potest laudare intétionem plebani, sed factum eius in hoc laudandum non est, cùm in manibus sui episcopi debuerit resignare. s̃. de renunc. admonet. (Coram fratribus sanc. Victo.) No. quòd licet nõ dixerit, cui regulæ se deuoueat, intelligitur illi se deuouere, in cuius manibus fecit promissionem, nam ecclesia sancti Victoris est regularis. (Promissionem) licet per hanc promissionem de futuro non sit censendus regularis, quia tamẽ cogendus est, ex quo promisit fieri regularis, idcircò respondet, ac si regularis esset. si. s̃. tit. proxi. per tuas. (A Florentino) & Gon. consentiente: vel ad minus priore & conuentu eius dispensatio tamen episcopi Florẽtini est. (Ministrares) in hoc enim credimus episcopum dispensare posse. (Licentia) quæ necessaria est. (In latera). s̃. e. c. in secũdo. (Commodè) monachus autem nullo modo potest esse sine monacho, & in hoc est speciale de canonico regulari. sup. e. c. 2. (Canonicum) quòd hic non fuit canonicus regularis ex principio apparet, vbi dicit, quòd nec professionem fecit, nec habitum assumpsit, quòd fuerit canonicus, hinc apparet, vt dicitur q̃ habeat canonicum, & etiam superiori argumento, vbi innuit quòd possit ad regimen secularis ecclesiæ assumi. Quidam dicunt, quod fuit canonicus, & licet à principio non fecerit professionem, ex postfacto tamẽ fecit, vel si prius fecisset, tamen modò Papa mãdauit, quòd faceret vt votum compleret. arg. sup. tit. proxi. p̃ tuas. ĩ. de spon. cõmissum. Vel dic, licet non multum videatur consonare veritati, quòd non fuit canonicus, & episcopus cum voluntate prioris dispensauit, quòd non fieret canonicus licet vouisset, & permutauerit votum magis vtile, quòd licet. arg. s̃. tit. proxi. c. 1. & c. magnę. & monetur habere canonicum, vt regulariter viuat. Nec contradicit decre. per tuas. quia ibi non dispensabatur cum eo, vt non obstante voto haberet episcopatum, vel ibi aliud est in electo ad episcopatum, vbi benè debet cõplere votum, quia sine dispensatione potest fieri episcopus. Aliud in plebanatu, ad quem transire nõ potest sine dispensatione. 55. di. priscis. melius ergò fuit eum non fieri canonicũ, & permutare votũ, quàm canonicũ fieri, & postea ex dispẽsatiõe archipresbyterũ,

CAPVT VI.

1 *Quis propriè dicatur monachus.*
2 *Peccat Papa dispensando ex causa non iusta.*
3 *Non valet dispensatio in his quæ sunt contra votum tacitum vel expressum.*
4 *Conditori constitutionis licet dispensare sine causæ cognitione contra suam constitutionem.*

CVM AD MONASTERIVM. (Exhibere) etiam de carnibus, in hoc enim potest dispensare abbas, sicut in propria cella habenda. 20. quæstio. vlti. monachum & circa ordinẽ. infrà, de eo qui fur. or. re. cum H. & circa canonem latæ sententiæ, infrà, de sen. excom. cùm illorum. alij tamẽ dicunt, quòd nunquam licet vesci carnibus, nec abbati licet dispensare.

1 (Præuaricator) abbas † (Annexa) hæc autem sunt annexa ordini à iure positiuo, quod probo, monachus autem nihil aliud est, quàm solitarius tristis. 16. q. 1. placuit. si igitur plura imponantur, illud est impositum à conditore iuris, & ex hoc patet, q̃ Papa potest dispensare cum monacho, quòd habeat proprium vel coniugem, cũ possit ordinem & naturam, quam dedit ordini, & substantiam tollere.

2 † (Summus) nisi ex causa, quanquam enim Papa dispenset nisi iusta causa subsit, peccat, & dispensans, & cum quo dispensatur. Nos dicimus, quòd nunquam valet dispensatio in proprio, & in talibus licet ex causa posset concedere ei, quòd peregrinetur, & portet secùm viaticum, illud tamen non possidebit suo nomine, sed nomine monasterij, vnde de eo non poterit testari.

Et hæc vera sunt nisi magna causa, & vera subesset, videtur tamen quod si dispensaretur cum monacho in casu, in quo cum eo dispensari nõ debet, vtputa quod habeat vxorem, & non est necessitas, vel vtilitas dispensandi, si tamen contrahat cum aliqua, credens bonam dispensationem & licitam, quòd tenet matrimonium, licet ille qui fuit monachus, semper peccet exigendo debitum, & non reddendo, quia verum matrimonium est inter eos. Ratio diuersitatis est, quia ex dispensatione habendi proprium nemini præiudicatur, nec alicui prodest, nec obest nisi cum quo dispensatur, vnde nisi ibi sit vtilitas, non valet dispensatio, sed secùs est in matrimonio, vbi dispensatio prodest

dest alij, scilicet coniugi vel præiudicat, imò & ibi idem quodammodo est, scilicet quia monacho cum quo dispensatum est malè, super matrimonio non prodest dispensatio quin semper peccet.

3 †Item not. quòd quidam dicunt, & fortè non malè, quòd licet in his quæ sunt cõtra votum tacitum vel expressum, & in alijs quæ sunt contra euangelium nõ prosit dispensatio, nisi ex causa fiat, & fortè idẽ intelligẽdum est si dispensetur in his, quæ sunt contra generalem ecclesiæ, non tamen hoc est verũ *a* in his dispensationibus, quæ fiunt contra ius positiuum tantùm, sicut apparet in statutis, quæ facta sunt de ordinibus faciendis intra certa interstitia temporum: vt 86. di. per totum. & quod quis non possit habere, nisi duas curas: vt suprà, de præben. c. de multa. & de elect. dudum. in his enim dispensationibus sufficit sola voluntas dispensatoris, etiam sine causa, quod probo, nam si sola voluntaria cõstitutio erat causa, quare aliquid prohibeatur, & sola voluntas erat causa, quare prohibitio relaxetur, quia eius est destruere ius, qui illud condidit, nec tenetur princeps sua lege ligatus. C. de leg. digna. & res facilè redit ad suam naturam. ff. de pact. si vnus. §. pacta. tamen sicut lex eadem dicit ipse, tamẽ benefacit si suam legem seruat.

4 †Item licet *b* conditori constitutionis dispensare sine causæ cognitione ex certa scientia contra suam constitutionem, nõ tamen alijs quibus concessum est dispensare, licet dispensare nisi cum causæ cognitione, & si dispensant, non valet dispensatio, vel reuocatur, & ipsi peccant, & puniuntur. 51. dist. qui in aliquo. (Licentiã) benè dicit licentiam, quia voluntariam tantùm & sine causa, nam & si causa subesset, benè posset dispẽsare, quod proprium haberet. Quid enim si tota Christianitas, vel etiam aliqua pars eius esset in periculo, nisi monachus fieret rex, fortè quia non esset alius, qui sciret aliquod regnum regere, vel posset nisi monachus, nónne dices quòd fiat rex, nónne quilibet debet se totum in holocaustum offerre Deo, vt in eo, quod sibi plus placet præeligat seruire, sed præ omnibus placet ei, quòd creaturam suam rationabilem & temporalem conseruet, pro quo etiam ☞ ipse animam suam posuit. † Item nónne peccat, qui minus bonũ maiori bono præponit. sup. de reg. licet. in fi. 11. q. 3. si quis di. & c. væh qui dicitis. Item cõmunis vtilitas præfertur priuatæ. 7. quæst. 1. scias. & c. mutationes. Item si propter communem vtilitatem potest fieri episcopus. inf. eod. licet & etiam clericus. 55. di. priscis. 16. q. 1. ne pro cuius. quare non eodem modo rex, sed fortè respondebit conditor, concedo quòd fiat rex, sed non habebit proprium, quia regnum commune est, & quæ acquiret, regno acquiret. arg. pro his. 18. quæst. 1. cap. 1. infrà, de priui. cùm olim. Sed contrà, quid si non potest esse salua Christianitas, nisi regnum in suum proprium accipiat illud suis hæredibus relinquendũ, quia fortè habebat filios, antequàm fieret monachus. ☞ †Item quid si dixerint ei illi, qui possunt dare regnũ, oportet quòd si vis habere regnũ, accipias hãc reginam in vxorem, aliàs dabimus eam infideli vel tyranno, an hic ita diliges contemplationem huius monachi, & continentiam hominis vnius, & ita reputabis Deum crudelem, quòd nolit per prouisionem vicarij sui huic Christianitati prouideri. Item Papa fecit constitutionem, quòd etiam ille, qui vouit simpliciter, si contrahat, quòd tenet matrimonium. infrà, qui cler. vel vo. rursus. 17. quæst. 2. Gonsaldus. suprà, de conuer. coniug. placet. quare non eodem modo potest dispensare? Item fecit constitutionem, quod vxor vnius alij nubat. infrà, de diuor. gaudemus. §. pe. Item ex constitutione est, quod minor 14. ann. non potest se obligare religioni. suprà, de reg. & trans. ad nostram. quod est contra ius naturale, quia sicut puer ex quo doli capax est potest se diabolo obligare eodem modo & Deo. Item Papæ dicitur, quodcunque ligaueris etc. Item in quolibet voto intelligendum est, nisi aliter Deo placet, sed credendum est, quòd Deo aliud placeat, si vtilitas subest, quod contra votum faciat. Item sicut dicitur, quod non intelligitur venire contra votum, qui facit contra illud authoritate superioris, qui est vicarius Iesu Christi, sicut in matrimonio. suprà, de transla. c. inter. in prin. Nec ob. prædictis, quod dicitur, vouete & reddite, vouere quidem est voluntatis, sed reddere necessitatis, quia benè intelligitur votum Deo reddere, qui se eius dispositioni committit, & quia magis eius beneplacitum facit, vt prædictum est. suprà, de vo. & vo. rede. magnæ.

a *Non tamen hoc est verũ. Spe. inf. ti. de leg. §. nunc breuiter. ad fin. vers. 15. in voto. & Car. in repe. c. perpendimus. inf. de sentẽ. excõi. col. 8. sequũtur Inn. hic. et Abbas in c. fraternitatibus. & ibi Io. de Ana. inf. de schisma. et de veritate vide p Feli. in c. ad audiẽtiã. el. 2. col. 4. ver. nihilominus. attẽde benè. sup. de rele.*

b *Itẽ licet conditori. Adde quòd idẽ tenet ipse Inn. in c. veniẽs. suprà, de fil. presby. in gl. 1. in fi. & gl. in. c. si qui. 81. dis. in. gl. 1. in fi. et not. Io. de Imol. in l. quidã cõsulebat. ff. de re iu. & refert Fel. in c. ad audiẽtiã. el. 2. colũ. 5. vers. omnia aũt ista. sup. de re. Et adde eũdẽ Feli. in. c. quæ in ecclesiarum. co. 13. in prin. sup. de cõsti. & ibi alleg. concord.*

CAPVT VII.

1 *Non possunt visitatores rectorem alicuius loci remouere, sed episcopo nunciare.*
2 *Parochia regenda est authoritate episcopi.*
3 *Ad quem pertineat electiones confirmare de prioribus fratrum factæ. & in nu. 5. 6. & 7.*
4 *Non potest archidiaconus de iure præsentatum sibi à patrono sine episcopi licentia in ecclesia instituere.*
5 *Degradatio priorum pertinet tantùm ad episcopum.*

IN SINGVLIS. (Abbatum atque priorum) non exemptorum. infrà. c. proxi. §. hæc eadem. (Aduocent) capitulum abbatum & priorum, qui conueniunt ad generale capitulum, & factis etiã his primordijs. Item capitulum totum, vel maior pars eliget quatuor abbates, qui præsint capitulo. (Qui) Cisterciens. (De ipsis) abbatibus qui conueniunt ad capitulum prælationis, isti cùm sint prælati, ordinariam iurisdictionem non habent, sed delegatione Papæ funguntur. Item de visitatoribus ab eis deputatis, nam delegatione Papæ non istorum quatuor funguntur: vt infrà eod. c. ibi. (Vice nostra) vel dic quòd est ordinario iure istorum ab hac constitutione eis concessa.

1 †(Denuncient) no. quòd remouere non possunt, sed tantùm episcopo nunciare, & cùm tam episcopus, quàm hi visitatores habeant iurisdictionem cognoscendi, vel inquirendi, de his occupantis melior erit conditio: vt. ff. de procu. pluribus. Alij tamen dicunt, quod visitatores non procedent, nisi primò moneant episcopum, & apparet eius negligentia. argu. suprà, de offi. ordi. quanto. 9. quæst. 3. nunc verò. Vel dic & melius, quòd ambo visitabunt, & erit fortè vtraque ordinaria. argu. inf. eod. cap. §. porrò. Item simile. inf. cap. proxi. nec est contra. suprà, de offi. or. cap. 1. vbi innuitur, quòd visitatores possunt deponere, quia ibi non erant tantùm visitatores, sed inquisitores & iudices, vt ibi colligitur. Alij dicunt aliter in generali visitatore, & sic loquitur hîc aliud in speciali, & sic loquitur. c. 1. primò dictum placet. (Diocesani) episcopi enim curam gerunt suarum diocesum. suprà, de offi. or. perniciosam. Iura) quorum ipse dioceses existere dignoscuntur. 9. q. 2. nullus primas. & in alijs ca. seq. & ideò cùm ipsi curam habeant, ad illos pertinet ipsam committere. de offi. ar. cùm satis. 16. q. vlt. nullus.

2 † Omninò) vnde episcoporum authoritate cura, siue administratio gerenda est, & parochia regenda. 10. q. 1. regenda. ac ipsis de huiusmodi cura, vel regimine respondendum. 16. q. 2. sanè. sup. de præbē. in Lateranens. & de priuil. cùm & plantare. §. in ecclesijs. & ita talibus prioratibus quibus cura populi est annexa priores institui debent per episcopos.

Et hoc est verum quando per ipsos cura geritur, nam & secundum antiquos canones monachi possunt assumi ad regimen ecclesiarum parochialium. 16. quæst. 1. doctos. & c. in parochia. 55. di. priscis. & sup. eod. quòd Dei. secùs autem quando per presbyteros seculares, quia tunc ipsi presbyteri & non monachi instituendi sunt per episcopos de consilio monachorum. inf. de cap. mo. in ecclesijs. Item hoc est verum, quando tales prioratus vel ecclesiæ pleno iure non subsunt religiosis, secùs aũt si pleno iure subsunt. 16. quæst. 2. visis. & in præal. decr. in lateranens. & c. cùm & plantare. † Item pro graui culpa destituendus est aliquis & authoritate superioris, videlicet episcopi dioc. 16. q. vlt. inuentum. & sup. de fo. compe. postulasti. circa maiora namq; periculũ vertitur. 42. di. qescamus. & ideò huiusmodi grauia & difficilia diocesanis referenda sunt in suis diocesibus. de of. archiepiscopi. singulæ. in fi. ardua sine episcopis nequeunt terminari. sup. de off. arch. ad hæc. ver. itē in episcopalia. Difficilia enim superiorib. sunt intimanda. sup. eod. circa medium. 16. di. multis denuò. in fi. & licet correctio religiosorum ad suos prælatos regulariter pertineat. sup. de offi. or. quanto. & 90. di. si quis. si tamen aliquid graue & difficile emergat, ad cuius correctionem detentio abbatis non sufficit, prouidentia diocesani est super hoc adhibēda. de sen. exc. monachi. & c. cùm illorum. de præscrip. cùm olim. vbi dicit, quòd præsentia in leuibus culpis pertinet ad abbatem, maximè autem prouidentia & diligentia tunc adhibenda est, cùm præficiuntur aliqui in prælatos seu rectores, seu etiam amouentur de elect. nihil. & 6. quæst. vlt. c. fi. vbi dicitur, quod de tanta re, scilicet quando inquiritur de dignitate alicuius prælati, vt remoueat, vel det ei coadiutor, nõ segnius est agendũ. Itē priores qui sic per electionē instituunt, nõ possunt mutari sine manifesta & rõnabili causa, vt dictũ est, vcz. si fuerint dilapidatores etc. vt pdicta decr. monachi. §. vlt. sed siue sint abbates, siue priores, vtpote in monasterijs q̃ abbates non

non habent proprios, & inueniantur dilapidatores, vel aliàs meritò amouendi per diocesanum remouendi sunt, dummodò non sint exempti. sup. eo. vt itaq;. inf. eo. c. proxi. §. horum. si abbas. &. §. vl. præterea. quamuis huiusmodi priores immediatè subsint suis abbatibus, in illorum iussionibus intendere, & obedire debeant, non videtur tamen posse amoueri per eos incõsultis diocesanis, sicut video, quòd licet custos ecclesiæ in cunctis iussionibus archidiaconi obedire debeat, & ei subsit, nõ tamen eum si minus idoneus sit abijcere, vel amouere potest inconsulto episcopo. de offi. cu. c. 1. Item videtur quòd in prioratibus in quibus per electionem collegiorum suorum instituuntur priores, gerẽda est administratio authoritate diocesanorum.

Sed obijcitur contrà, quia si in monasterio subiecto alteri fiat prælati electio, præsentanda est de iure abbati, vel collegio superioris monasterij, vt ab eo si canonica fuerit confirmetur. de consue. cum dilect. circa fi. ita ordinatio inferioris monasterij plenè pertinet ad abbatem superioris. de relig. do. quia monaste. Si ergò superior abbas confirmare habet electionem abbatis, vel prioris sibi subiecti per confessionem consequitur quis liberam administrationem. de elect. transmissam. videtur quod in talibus prioratibus authoritate suorum abbatum administratio geri debeat, sed cõtra quia videt, quod nec in istis, nec in alijs prioratibus, qui non habent populum, vel in quibus non instituuntur priores per electionem, administratio geri debeat authoritate abbatum, quia institutio & destitutio de iure ad diocesanum pertinet, & de. l. iurisdictionis est. s. de offi. or. conquerente. de insti. cùm venissent. de hære. cùm ex iniuncto. in fi. Item omnes ecclesiæ dio. sub potestate episcopi sui consistunt, & ad ipsius ordinationem pertinẽt. 16. quæst. 7. omnes basilicæ. 10. quæst. 1. decretum est. Sol. circa huiusmodi prioratus, qui parochiales non habent, & qui per electionem collegiorum suorum, sed monachi tantùm manent in eis, & abbates plenè, id est, ex sua fundatiõe in eisdẽ obtinẽt tẽporalia, ideò permissum est & obseruatum, sicut creditur, quod ponantur in eis priores, & remoueantur ad mandatum suorum abbatum, vt in religionibus magis vigeat, & obseruetur obedientia. †Et ideò huiusmodi prioratus propriè appellantur obedientiæ. sup. eod. cùm ad. §. tales. vnde tales priores ex eo, quod sic præficiuntur nõ possunt, nec debent assumere sibi authoritatem continuæ prælationis, imò cùm expedierit absque cõtradictiõe mutari possunt, sicut dicitur de præsidentib. capitulis generalibus. s. eo. c. si enim tales instituerentur, & ponerẽtur per episcopos, aut de suo consensu vel authoritate, non possent postea sic ad abbatum consensum remoueri. de offi. archi. ad hoc. ar. s. de trãsact. decætero. propter quod etiam talibus suæ administrationes non confirmantur. sup. de con. vti. vel inuti. porrecta. & ideò in huiusmodi prioratibus ponũtur & deputantur priores pro voluntate suorum abbatum, & etiam amouentur vt in præall. §. tales. & de priui. quoniã per cõfessionẽ vbi fit mẽtio de clerico, vel monacho deputato à monasterio ad regimen alicuius ecclesiæ diocesano subiectæ. 16. q. vlti. si quis vult. dicitur enim, quod si abbas vult ad meliorem locum transmutare monasterium faciat hoc de cõsilio episcopi, sed dimittat in priori loco presbyterum ad exercenda ipsius ministeria, & ita ad abbatem pertinet deputare ad regimen talium locorum personas, secùs autem est in prioratibus, in quibus creãtur priores per electiones capitulorũ suorum, quia tales priores plenius ius assequuntur in prioratibus ipsis, ad quos vocantur per sua capitula, quia per electionem & confirmationem acquirunt eos de accu. super his. & quasi vt abbates in loco ipsorum præsunt ibi: vnde sic leuiter amoueri non possunt ab eis, imò etiam si transferendi sunt ad maius officium, hoc fieri debet de cõsilio fratrum locorum, in quibus præsunt. sup. eo. monachi. §. priores. 58. dist. c. 2. 19. q. 3. statuimus. huiusmodi enim trãslatio quasi quædam alienatio est personæ, sunt autẽ pretiosiores personæ, quàm res, 12. q. 2. præcipimus. vnde sicut res absq; consensu capituli alienari nõ potest. 12. q. 2. sine exceptiõe. sic nec persona: monasteria verò bona sua alienare nõ possunt absque permissione & licentia episcopi. 12. q. 2. abbatibus. 17. q. 4. in venditionibus. Et ita in translatione taliũ priorũ, quæ fieri debet de consilio fratrũ, necessaria erit licentia & permissio episcopi, multò fortius quã in trãslatione vel alienatione rerum. sup. de renun. admonet. vnde apparet, quòd in creatione & mutatione talium priorũ, quæ fieri debet de consilio fratrum necessaria erit licentia, plus iurisdictionis & authori-

authoritatis habet diocesani, quàm in institutione & destitutione aliorum.

3 †Sed quis confirmabit electiones taliũ, & ipsos instituet, videtur quod abbates superiores, sicut allegatum est. sup. sed certè satis videtur incongruũ, quòd aliquis prioratum, vel ecclesiam aliquam intret, & administret irrequisito diocesano, cui subest, vt in prædicta decre. admonet. ad diocesanum pertinet custodia ecclesiarũ vacantium suæ diocesis. de insti. cùm venissent. vnde ipso inconsulto intrare non debet, quia derogaretur propter hoc iuri episcopali. de priui. pastoralis. Potest ergò respõderi, vt fiat differẽtia inter institutionem, & confirmationem. Confirmatio enim est propriè appropriatio processus in electione habiti, & quantum ad formã electionis, & quãtum ad personam electi. sup. de ele. nihil. institutio autem fit in ecclesia de ipso electo approbato iam & admisso, quando. s. inuestitur de illa de iure pa. quòd autem consultationibus, indifferenter enim vtitur ius his vocabulis institutione, videlicet & inuestitura. de com. præb. post electionem. quia & inuestiri dicitur aliquis de ecclesia, vel præbenda. de com. præb. proposuit. & institui in ecclesia de præbẽ. dilecto. vbi dicitur, quòd vno iure indiuiduo vacante sine præbenda, duo institui non possunt ad illud. de sup. neg. præla. literas. inuestitura autẽ fit post confirmationem. de ap. constitutus. vnde potest dici confirmatio electionis, quod in talibus prioribus de iure pertineat ad abbates suos: vt prȩalleg. decre. de consue. cũ dilect. Institutio aũt ad diocesanos locorum, sicut examinatio & approbatio clericorum, qui præficiendi sunt beneficijs ecclesiasticis, & instituẽdi in eis, pertinet ad suos archidiaconos: institutio verò ad episcopos. de offic. archid. ad hæc in vers. in quadam.

4 † Et quod institutio tam abbatum, quàm priorum in officijs suis spectet ad diocesanos, satis innuitur. 15. quæst. 2. cap. & c. cellulas: & ita abbates confirmabunt electiones, & approbabunt priores electos diocesani verò illos instituent. de offi. archi. super eodem. vbi dicitur si alicui permittitur aliqua ecclesia ordinanda de persona idonea ad præsentationem patroni, licet rector qui instituendus fuerit præsentandus sit illi, cui commisio facta fuerit, & ipse eam admittet, non tamen ipsum constituet, sed episcopus vel archidiaconus ad quẽ institutio pertinet, quia non est intentio committentis super hoc præiudicare episcopo vel archidiacono.

5 †Item & ipse archidiaconus, non potest de iure præsentatum sibi à patrono sine consensu & licentia episcopi instituere in ecclesia. sup. de offi. archi. cùm satis. de sen. & re iudi. cùm Bertoldus. nisi aliter obtineat de præscripta consuetudine. de deci. dudum. de offi. archi. dilecto. de exces. præla. ad hæc. si ergò ad diocesanos pertinet talium priorum institutio, nec debent difficultatem adhibere vel ingerere in ipsorum institutione, postquam examinati & approbati sunt per suos abbates, sicut fit in his, qui promouentur ab episcopis ad ordines. 14. di. quando. & de offi. archi. vt nostrum. & in his qui præficiendi sunt ecclesiasticis beneficijs, quoniam vt dictum est examinandi sunt prius à suo archidiacono, & postea per ipsum præsentandi episcopo, vt eos præficiat. de offi. archi. ad hæc. in ver. in quadam. postquam verò examinatus alias est diligenter & approbatus per illum, ad quem pertinet, hîc non est denuò examinandus. de æta. & quali. accepimus. de offi. deleg. licet de purg. ca. dilect. in fi. & sufficit monachis testimonium sui abbatis. 16. quæst. 1. monachi vagãtes. nisi fortè aliquis promotus ad vnam dignitatem vocetur vel postuletur, seu eligatur postea ad aliam, quia tunc opportuna est postea alia examinatio. Potest enim aliquis esse idoneus ad vnam, & non ad aliam, de elect. in causis. in fi. vnde absque difficultate dimittẽdi sunt, siue instituẽdi tales priores ab episcopis: sicut sine difficultate & absque iudiciorum strepitu amouendi sunt ab eis, postquam denunciatum fuerit episcopis per illos, ad quos denũciare spectat, quod sunt indigni. inf. c. proxi. §. quòd si abbas. & . §. vlti. de accu. qualiter. in fi. & si fortè in eorum institutione malitiam adhiberẽt, posset super hoc haberi recursus ad superiorem. de iure pa. nullus. & in prædicta decr. ea quȩ. §. quod si abbas. 16. q. fi. decernimus. arg. de iure pa. pastoralis. in fi. de elect. publicato secundum præmissa potest dici, quod institutio in talibus prioratibus pertinet ad diocesanos, confirmatio verò electionis eorum ad abbates.

6 † Sed ponamus, quòd institutio etiam talium priorum pertinet ad ipsos abbates, nõ tamẽ eos possent authoritate propria instituere corporaliter de huiusmodi incorporali institutiõe in beneficijs & dignitatibus loquitur decre. ad hæc. de offi. archi,

archi. in verb. in quadam. nam per ipsam institutionem, quæ consistit in concessione, siue in collatione beneficij, vel dignitatis nõ adipiscitur quis possessionem, sed postea inducitur. de sen. & re iu. cùm Bertholdus. circa prin. & de conces. præben. post electionem. in fi. nec per inuestiturã intelligitur quis adeptus esse possessionẽ. de dona. ꝑ tuas. de cõces. præb. proposuit. vnde non liceret huiusmodi prioribus, & pro eorum institutione spectaret ad abbates prioratuum possessionem ingredi, & eos gubernare ac administrare ibi authoritate propria, irrequisitis diocesanis. de priui. pasto. in fi. de fo. compe. romana. c. contrahentes. & 16. q. 5. si quis episcoporum. vbi dicitur, quòd si prælatus in ecclesia sua, quam habet in alia diocesi voluerit ordinare clericos, vel instituere, quòd idẽ est, vt de arbi. non sine. vel si ordinati sunt, & instituti, acquiescat eos habere & regimen & gubernatio ecclesiæ ad eum pertinet. Et ita cum cõscientia & permissu dixi in ecclesijs suæ diocesis administratio est gerenda, siue pertineat ad abbates cõfirmatio, & ad episcopos institutio taliũ priorum, siue vtrunque ad abbates, administratio tamẽ gerenda est authoritate & permissu episcoporũ, nã dec. de ele. cùm in cunctis. §. cùm verò. distinguit hęc tria, electionem, confirmationem, & administrationem.

Sed qualiter respondetur ad alias decre. nosti. & transmissam, de cle. in quibus dicitur, quod per confirmationem quis habet plenam & liberam administrationem, & dicendum est, quòd refert, an cõfirmet is, qui est ordinarius loci & plenam potestatem habet à iure, vt archiepiscopus quantum ad suos suffraganeos, & episcopi quantum ad prælatos ecclesiarum suarum diocesum sibi subiectarum, & Papa quantum ad omnes, quia super omnes ordinariam habet potestatem, an confirmet alius, quia si archiepiscopus, vel episcopus aut Papa confirmet, ex ipsa confirmatione intelligetur ei cõcessa esse administratio, vt prædicta decret. transmissam. & c. nosti. & intelligitur esse institutus & accepisse per hoc institutionem, de simo. sicut tuis. vbi dicitur, quod petita fuit cõfirmatio, & postea sequitur quòd accepit institutionem, sicut petiuerat, vnde pro eodem ponit confirmationem & institutionem, & hoc accidit quia huiusmodi confirmatores pleniorem habent authoritatem, & res vel loca plenius subsunt eis, maximè in spiritualibus, propter quod eis competit instituere, de elect. querelam. & ideò efficacior est eorum confirmatio, & intelliguntur per hanc instituere, quia nõ exigitur alicuius alterius conuenientia, vel assensus, secùs autem est, quando alij confirmant, qui non sunt locorum ordinarij, quia non sic plenè præsunt illis, vnde alterius, videlicet superioris, vtpote diocesani, qui plenius curæ ac regimini est conueniẽtia expectatur, sicut dictum est. sup. vel potest aliter dici confirmatio electionum in talibus prioratibus pertinet de iure ad ipsos diocesanos, quoniam ad ipsos spectat regimẽ animarum committere. 16. quæst. vlt. nullus omninò. Et ad illam decre. de consue. sic respondendum est, quia monasterium Carrofens. dicebat quod fratres Andrens. monasterij dicebãt in Carrofens. capitulo aliquẽ de gremio ipsius monasterij Carrofens. eligere sibi in abbatẽ ꝑpter statuta diocesani episcopi, qui cõstituerat, ꝙ electio prioris, vel abbatis monasterij Andrens. penderet penes fratres ipsius loci, & capitulum Carrofens. monasterium verò Andrens. dicebat, quòd de iure communi, & priuilegio ad ipsos fratres tãtùm pertinebat electio, & Papa respondet, quòd illud statutum potest ita sanè intelligi, vt nec iuri cõmuni, nec priuilegio derogetur per ipsum, videlicet vt ad fratres Andrens. monasterij spectet electio, & ad capitulum Carrofens. confirmatio. Sed non est ita intelligendum, quòd de iure communi pertineat confirmatio ad Carrofens. capitulum. Nec ad hoc se refert decre. cùm dicit quòd statutum illud non obuiat iuri communi, quia non erat quęstio de confirmatione, sed de electione solum, quam de iure communi dicebat ad se spectare Andrens. monasterium.

Vnde statutum illud sic potest intelligi, quòd non obuiaret iuri communi, ꝙ est vt congregatio sibi abbatem eligat. 16. quæst. vlt. c. fi. & tamen statutũ ipsum cõcedebat capitulo Carrofens. videlicet ius confirmandi, quòd ipse diocesanus videtur ei concessisse huiusmodi statuto, nam aliàs statutum ipsum fuit inane, nisi aliquid specialiter indulsisset. de ver. sig. abbate. circa fi. non obuiat huic intellectui decre. illa de reli. do. quia monasteriũ dicitur enim ibi, quod vnum monasterium fuit vnitum alteri. Vnde ipse erat abbas vtriusque, & amborum administrationem & ordinationem habebat, nec

præficiebatur alius in vno, & alius in altero, sed quia vtrunque incongruum videtur, quod in alio prioratu subiecto monasterio, vel abbati confirmetur, vel instituatur prior inscio ipso abbate, cui subest prioratus, ideò potest dici, quòd electio quæ in tali prioratu celebratur, denuncianda est abbati, cui subest per eum, & per electores, vel per illos, cum eius conuenientia præsentando dioc. de ec. edi. ad audientiam. & de elect. sacrosancta.

7 †Et ita dici potest, quòd cõfirmatio talium electionum ad dioc. pertinet, & sic eorum authoritate geri debet administratio, nisi aliud abbatibus de iure competeret speciali. vt sup. notatum est. Vel nisi circa institutiones & destitutiones abbatũ, & huiusmodi prælatorum & religiosorum aliud obtineat, & obseruetur ex regula & institutione sui ordinis approbata, sicut patet in Cister. de fi. ne Dei.

8 † Degradari autem huiusmodi prælatos, vel priores ad solum episcopum pertinet. 15. quæst. quinta. c. 1. & seq. & 16. quæst. secunda. visis. in cellis autem quæ fieri deberent infra septa monasterij. 20. quæst. sexta. c. fin. nullum instituere vel destituere debent episcopi. 18. quæst. secunda. quam sit. Alij dicunt, quòd non solùm in prioratibus, qui habent curam, sed etiam in alijs, & etiam in his, vbi est prior datus ab abbate, semper est præsentatio facienda episcopo, & per eum confirmatio facienda. (Præcauentes) ipsi episcopi vel visitatores. (Eos) episcopos vel visitatores (Personis) no. eos qui præsunt capitulis celebrandis habere iurisdictionem super eos qui offendunt monasteria.

a *Remouere. Adde φ hoc intelligi debet in proprio visitatore, siue sit generalis siue specialis, & ita intelligas sup. not. c. proxi. quãdo autem esset non solũ visitator, sed inquisitor & iudex posset deponere, vt in c. dilectus. sup. de rescriptis. & ita Hen. Bobic. ibi.*

CAPVT VIII.

1 *Visitatores possunt punire monachos, deponere verò & remouere non possunt.*

2 *Ordo iudiciorum in inquisitionibus abbatum non est seruandus.*

3 *Exempti an post depositum officium teneantur reddere rationem de ijs quæ malè gessit, vel quæ male administrauit.*

EA QVAE. Hoc c. loquitur de visitatoribus deputatis à præcedentibus capitulis (Cõci.) s. c. proxi. (Normã) fortè nimis leuem. 1 †Monachos) hìc apparet, quod visitatores possunt punire monachos, & ad abbatem remittere puniendos, vel dic melius, quod non possunt punire delinquentes monachos nisi essent contumaces, vt puta quia cùm visitatores vellent interrogare de statu monasterij, ipsi nolebant respondere, vel alio modo visitationem eorum impediebant, & sic hìc loquitur. Puniatur) suspensionis pœna, vel interdicti: deponere enim non possunt, vel remo-a uere a. suprà, cap. proxi. §. ordinentur. Vel dic melius, quod non suspendentur, vel interdicentur, nisi per episcopum, sed disciplinam publicè recipiant in capitulo, & hoc videtur sonare litera. (Iu-
2 diciorum.)† No. in inquisitionibus Abbatum non esse seruandum solitum ordinem iudiciorum. infrà, de accu. qualiter.
3 2. in fi. & de simo. per tuas. † (Ab administratione) hoc specialiter conceditur sibi in exemptis propter periculum moræ, & longam absentiam Papæ (Portet) à diocesano vel à Papa.

TITVLVS XXXVI.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS VT EPIscopo sint subiectæ.

CAPVT I.

1 *Si dubitatur, in cuius diocesi sit basilica consecranda, ille episcopus consecrabit qui prius in illo loco episcopalia exercuit.*

2 *Infantes à quo episcopo debeant consignari.*

3 *Chrismare, baptizare & consecrare eiusdem iuris sunt, & qui est in possessione vnius, & alterius præsumitur, nisi contrarium probetur: vt autem præsumatur necessarium est, quòd parochia sua sit in eius diocesi, vel non constet, quòd sit in alterius diocesi.*

1 NVNC AVTEM. †(Ad basilicam.) Si vis scire, quis episcopus debet consecrare ecclesiam, debet inquiri cuius ciuitatis episcopus, etc. (Cuius) not. suprà, de offic. archi. c. vlti. suprà, de proba. causam. † (Consignationem.)
2 not. non licere, nisi proprio episcopo consi-

consignare infantes. (concurrerint) 16. quæstion. prima. huic. Terminis) distinctis inter ciuitates per ciues. 10. distin. cap. 1. & c. imperium. 3. quæstion. sexta. hæc quippe. vel terminis nouis, quia si de his constat sufficit. 16. quæstion. tertia. inter memoratos. & c. di-
3 lecto.† cùm enim hæc iura, scilicet, chrismare & baptizare, & consecrare eiusdem iuris sint, vt qui est in possessione vnius, & alterius præsumitur, nisi contrà probetur. argum. 12. quæstion. secunda. cognouimus. suprà, de deci. cùm in tua. nisi alius probaret aliquod de iuribus prædictis exercuisse, & est necessarium ad hoc, vt sic præsumatur, quod certum sit, quod parochia hæc sit in eius dioce. vel non constet, quod sit in alicuius dioce.

CAPVT II.

1 *Per vnionem non fit præiudicium episcopo, in cuius territorio ecclesia sita est.*

2 *Locus vnitus alij, non mutat naturam suam, & si mutet tunc accipit iura annexa à iure vel consuetudine naturæ mutatæ.*

1 QVIA MONASTERIVM. †(Cuius est dioce.) monasterium in fundo marciano situm. de hoc not. sup. ne se. vacan. c. 1. †Terminus) ideò
2 seruantur omnibus iura sua, quia locus vnitus alij non mutat naturam suam, sed si locus mutaret naturam suam, tunc acciperet iura annexa à iure vel consuetudine naturæ mutatæ, sicut est videre in monasterio facto à capella, quod assumit iura competentia capellæ, & cum suo præiudicio. infrà, de capel. mo. dilectus. & idem de eccle. edi. ad audientiam. suprà, de ma. & obe. cùm inferior. sup. de consue. cùm olim. & c. cùm dilect. sup. de sta. mona. recolentes.

CAPVT III.

1 *Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad eius solicitudinem debent ordinari ad vsum destinatum.*

2 *Episcopus in ecclesijs diocesis suæ debet esse contentus iuribus episcopalibus, aliàs enim in ecclesijs saltem in temporalibus petere debet.*

DE XENODOCHIIS. Scilicet, statuimus. (per solicitudinem) per hoc cap. possunt intelligi. capit. 10. quæstio. 1. cap. 1. & sequen. 15. quæstio. 7. omnes. videlicet, quod in hoc sit tantùm dispositio episcoporum ad quæ ordinata est ecclesia, & quæ inueniuntur expressa in iure, vt not. suprà, de officio ordinarij iudicis conquerente. aliàs enim episcopus nihil ab ecclesijs saltem in temporalibus petere debet. suprà, de exceptione. cùm. & infrà eodem, eum. venerabilis. & 10. quæstio. 3. quia cogno.

CAPVT IIII.

1 *Priuatus sine authoritate episcopi locum religiosum facere non potest.*

2 *Laicus an & quando possit habere oratorium & hospitale in domo propria.*

1 AD HAEC. †(Authoritate Ponti.) quia priuatus sine authoritate episcopi locum religiosum facere non potest. ff. de rer. diui. intantum. §. sacra. ff. de re. iu. l. 3. §. si. quis
2 do. &. §. si his. †Alij tamen *a* dicunt, quod
a cuicunque laico licitum est habere oratorium & hospitale in domo propria, dummodò non habeat formam ecclesiæ, etiam sine authoritate episcopi. de consec. di. 1. vnicuique. & cap. clericos. sed ibi celebrari non poterit absque authoritate episcopi, vt in prædictis capi. hoc autem certum est, quòd domum deputare potest ad pauperes recipiendos.

a Alij tñ dicũt. Adde q hoc idẽ refert & tenet Pet. de Ancha. in cõsilio. 229. col. 2. ver. sed istis inci. consiliũ. super primo. & Cardi. in consi. 13. inci. pro elucidatione dubiorum. col. 1.

CAPVT V.

INTER QVATVOR. ET INFRA.

CAPVT VI.

1 *Censum imponere in signum deuotionis & memoriam beneficiorum, licet.*

2 *Non potest episcopus in totum ius episcopale dimittere, & ecclesiam à tota sua iurisdictione dimittere.*

3 *Potest episcopus examinationem ordinatorũ, & visitationem clericorum archidiaconis & etiam alijs committere.*

Actio vel contractus competit singulis pro æqualibus partibus, si plures sunt qui agunt vel contrahunt.

4 *Sub iuris episcopalis petitione nedum ius episcopale comprehenditur, sed etiam quod pacto vel consuetudine constitutum est.*

CONSTITVTVS. (Qui fuerat episcopus) fortè diuersis temporibus, vel eodē. (Pertinentes) hoc verbum latißimum est. ff. de verbo. sig. verbum pertinere, vt comprehendat illa, in
1 quibus iuspatronatus habet. †(Ita, videlicet) per hoc videtur quod distinctus fuerit contractus emphyteusis, qui fuit de temporalibus tãtùm à cõtractu liberalitatis, qui fuit de spiritualibus tantùm, sicut sequitur, quod licet sup. de re. permu. ad quęstiones. Vel dic, quod appellat emphy. compensationem census, quem in signũ deuotionis & memoriam beneficiorũ licet imponere. 18. qō. vlti. Eleutherius. Vel dic, quod licitum fuit episcopo sibi cōstituere sine peccato certam pensionem. ar. sup. vt ecc. bene. vt nostrum. in fi. vel sicut innuit hæc decre. inferius episcopus liberaliter donauit & monasterium liberaliter pensionem constituit.

2 †(Ordinationem) licet non poßit in totum ius episcopale dimittere & ecclesiam à tota sua iurisdictione dimittere, quod sic probo, quia sic esset ecclesia illa acephala, quia cùm nullus sit, qui eam in suam recipiat acephala remaneret, quod esse non debet, vel potest. 93. dist. nulla. tamen ad iura episcopalia constituere potest vicarios, qui suo nomine hoc faciant, & sic factum fuit hìc, quia Abbatē, & conuentum eiusdem monasterij cōstituit vice sua, aut alios quos vellent ad officium episcopale exhibendum vocarent, sicut archidiaconus & ad alios personatus vice sua constituit in multis iuribus episcopalibus. s. de offi. archi. c. 1. Et secundum hoc oportet te dicere, quòd ille episcopus qui exercebat ista vice episcopi Alban. faciet, & hoc etiam satis probare potest, quia vice Papæ non facit, cùm Papa eum non acceperit, ponamus tempus illud, in quo nōdum acceperat, nec authoritate sua facere pôt, cùm ei non subsit, nec authoritate propria monasterij, quia cùm ex se hanc potestatem non habet, nec habere potest, ergò nec alij concedere. 1. q. 7. Daibertum. restat ergò quod authoritate Alban. episcopi hęc episcopalia faciet, maximè cùm eam non exemerit per aliqua verba, quæ hìc ponantur. Alij dicunt quod non valuit hæc conceßio suis iuribus, sed confirmatione Papæ tantùm. Et hoc ea ratione, quia ea quæ per decretum expediuntur, alijs delegari non possunt. ff. de offi. procon. nec quicquam.

3 †Respon. illam regulam non habere locum in spiritualibus, quia benè archidiaconis & etiam alijs potest episcopus cōmittere examinationem ordinandorum, & visitationem clericorum. s. de offic. archi. ad hoc. & c. 1. 10. qō. 1. placuit. & c. episcopus. etiam in multis alijs quæ omnia summariam cognitionem & decretum requirunt. (Confirmauit) sola confirmatio sufficit ex certa scientia Papæ concessa, etiam si aliàs de iure non tenet, vt no. s. de confir. vti. vel inuti. c. pe. s. de transact. c. 1. †Ratam) pro pluribus enim ecclesijs soluebatur hęc pensio. Rata est, vt æqualiter singulæ ecclesiæ soluant, & hoc obtinet in iudicijs & stipulationibus & contractibus, vt si plures sunt qui agunt, vel contrahunt, singuli pro æqualibus partibus intelliguntur agere, vel contrahere. Et eodem modo, si contra plures agitur vel contrahitur, contra singulos, pro parte sua intelligitur diuisa actio, vel contractus, nisi aliud dicatur.

Et hæc sunt vera, siue factum, siue dandum sit in obligatione. Et idem est etiam, si res indiuisibilis, vel etiam seruitus debeatur, quia interesse ad quod agitur diuiditur. ff. de verbo. oblig. l. 2. §. fin. & l. sequen. & l. stipulationes non diuiduntur. ff. depo. si duo. in fin. & est hoc ideò, quia non fiunt plures rei debendi vel credendi, nisi hoc expressè agatur in Authen. de duob. re. col. 7. licet secùs esset ante tempus Authenticorum. Item in delictis secùs est, vt not. inf. de homi. sicut. †(Subtractæ) cùm non fuerit petitum aliquid de pensione mirum est, quare super ea fit condemnatio. Item mirum videtur, quod non cadit à iure, quia tanto tempore stetit, quod non soluit pensionem. 10. quæst. 2. hoc ius? Respon. verè priuandus esset emphyteuta à iure, q; habet in re in emphyteusim data, si tanto tempore cessasset, sed hìc non erat emphyteuta, quia sic non transisset directum dominium rerum in monasterium, sed censuale fuit, vbi & directum & vtile dominium rerum concessarum transiuit in donatariũ, vnde quandocunq; tempore cesset, non perdit res concessas.

4 †Ad aliam quæstionem respondeo, quod episcopus petendo ius episcopale, intelligitur censum petere, qui loco iuris episcopa-

episcopalis succesit, & qui in veritate ordinatus est, nam sub petitione iuris episcopalis, non solùm comprehenditur ius episcopale, quod cõtinetur in iure, sed etiam quod constitutum est pactis vel consuetudine. sup. de præscrip. auditis. & sup. de offi. archid. c. vlti. & not. sup. de offic. ord. conquerente.

CAPVT VII.

1 *Libelli forma in petitione ecclesiæ.*
2 *Ecclesia vendicari dicitur, res verò corporalis certis finibus distincta peti.*
Iudex non debet procedere ad missionem in possessionem vbi sunt plures qui conueniri possint.

CVM VENERABILIS. (Ecclesiam sancti Angeli) † Hîc
1 est bonus libellus, quando quis petit aliquam ecclesiã, scilicet, quòd debet petere ecclesiam, & pòst debet adijcere dicens, eã ad se pertinere in temporalibus, vel in spiritualibus, vel in vtroque, vel dicat quam dicit ei subiectam in scrutinio baptismo & consimilibus. inf. de ca. mo. c. 2. laici etiam & clerici secundum quosdam, similiter possunt petere ecclesias ratione iurispatronatus. s. de iudi. examinata. s. eod. c. proxi. sed & si has adiectiones non faciant, sed simpliciter vendicent, valebit sententia super tali libello data, quia vtilis actio in rem pro spiritualibus & consecratis rebus locum habet, quamuis nõ habeat locum directa vendicatio. arg. sup. de iu. examinata. s. de deci. dudum. C. de sacrosanct. eccl. sancimus. ff. de rei vendi. in rem. §. 1. & l. quæ relig.

2 † (Ecclesiam) ecclesia rectè vendicatur, vt quidam dicunt, sed solũmodò res corporalis certis finibus distincta petitur, licet sit res sacra. C. de sacrosan. ecc. sancimus. sed si petitur ecclesia cũ iuribus suis, puta cum iure decimandi, & cum alijs iuribus incorporalibus, non rectè intentatur rei vendicatio, in qua non veniunt, nisi incorporalia. ff. de rei vendi. l. 1. & l. venditio. sed prudenter faciet, si primò intentet rei vendicationem ad ecclesiam cum pertinentijs corporalibus, & postquam in hac petitione obtinuerit, agat confessoria vel quasi nomine ecclesiæ pro iuribus incorporalibus ecclesiæ competentibus. Alij dicunt, & vt videtur melius, quòd quando petit ecclesia, quod rectè vendicatur ecclesia, & tunc non solùm mandabitur sententia executioni in corporalib⁹, sed etiã in incorporalibus, quia incorporalia non veniunt quasi principale, sed quasi accessoriũ, sicut in interdicto vnde vi, vbi veniunt res nõ tantùm soli ex sui natura, sed incidenter veniunt res mobiles. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. illud. Nec est simile de hæreditate & peculio, quia ibi non est aliqua res corporalis, cui alia accidat, & videtur quod rectè vendicat ecclesiam, cũ suis pertinentijs prælatus temporalis ecclesiæ. s. de offi. dele. si quando. & de pac. constitutus. & c. seq. Item perpetuus prælatus eam rectè vendicat cum pertinentijs suis, si ad eum pertinet plenariè, puta quia sit ei in proprios vsus concessa. arg. j. de priuil. pastoralis. Item si dicit eam sibi subiectam, solummodò potest ea vendicare, vt hîc dicitur, tamẽ melius est, quod agat cõfessoria, & petat in ea ius subiectionis, vt hîc. & s. c. proxi. ff. si vsufru. pe. l. 1. in prin. s. de rescrip. ex parte S. si autẽ quis petat archidiaconatum, vel præpositurã, vel episcopatum, vel aliã dignitatem etiam secularem, vt canonicatum vel marchiam, nõ rectè aget rei vendicatione, sed implorabit cognitionem prætoriã vel officium iudicis, quod sic probo, quia iustũ est quòd si aliquis habet ius in aliqua dignitate, quòd illam posit petere, sed non cõpetit sibi alia actio, ergò habebit officiũ iudicis. ff. de mino. quòd si minor. §. fin. ff. de lib. exhi. l. 3. §. hoc interdictum. 3. qõ. 6. hoc quippè. 2. qõ. 1. in primis. & hæc actio erit vel hoc officium vniuersale, sicut petitio hæreditatis, & sic procedetur in hoc officio, sicut in petitione hæreditatis.

Quidam tamen dicunt etiam melius, vt not. j. de exces. præla. inter. quod in his casibus competit confessoria in rem. † Si autem petatur ciuitas vel castrum, vel villa, si solùm est actoris, rectè vendicabit cũ suis pertinentijs. arg. C. de fun. limi. l. 2. & de bonis vacan. l. 2. si autem non est solùm actoris, petat subiectionem ciuitatis vel villæ, vel castri, sicut dictum est. s. de subiectione ecclesiæ, sed si vniuersitas aliqua hominum alicuius castri vel ciuitatis esset alicuius domini, quò ad forum seu banna, vel aliam iurisdictionem, & ipsi denegarent de prædictis domino respondere, aget dominus sicut ageret cõtra singularem hominem liberum, quia vniuersitas corporalis est. arg. ff. de rei vendi. l. 2. & 3. ff. de lega. 3. si chorum. tamen tutius est ei, quod agat confessoria pro iuribus denegatis. de hoc not. sup. de ma. & obed. inter. de app. dilect⁹. (Adiudicauimus) episcopus iste iustè defendit ecclesiam istam in spiritualibus & temporalibus, quia habebat

bebat eam in proprios vsus, vel aliorum, vel sibi placebat vsus, & ita erat sua causa, quia commodum & incommodum ad eũ pertinebat suo nomine.2.quęstio.6. biduum.quia si in spiritualibus obtinuisset, habuisset decimas, & alia spiritualia iura.s̃. de do.pasto. & idem est de temporalibus. Nec est vis, quòd ista ecclesia habeat proprium & perpetuum prælatum, vel vicarium, vel custodem, vel commendatariũ, vel etiam quòd bona eius omninò sint discreta à bonis monasterij, quia Abbas magis ꝓpriè dicitur prælatus huius ecclesiæ, quàm ille prælatus, vel custos, qui ibi moratur, & ille Abbas dicit̃ posidere ecclesiam, & eius possesionem retinere per inferiorem prælatum, vel custodem.sup.de resti.spo.cùm venissent.argu. ad hoc.sup. de sup.neg.præla.sicut. Item apud Abbatem sunt non solùm dominia & possessio rerum, sed etiam actiones.s̃.eo.c.2.ar. ad hoc.s̃.c. proxi.&.s̃.de offi.or.conquerente.vbi no.Fatemur tamen, quod vterq; potest conueniri, quia vna censetur administratio amborum, sicut dicitur vnũ cõsistorium officialis & episcopi.s̃.de app. Romana. Vel dic, quod secùs est in perpetuis prælatis, & necessarijs, quàm in temporalibus & voluntarijs, quia primi sicut nec possunt remoueri à ꝑlatura sine causa, sic nec agendo, in temporalibus autem secùs, qui tantùm custodibus comparantur, vt not.s̃.de iudi.c.cùm deputati. †Si autem non haberet ecclesiam in proprios vsus, sed esset tantùm patronus, tunc si qs vellet agere de iure, quod patronum tangeret, & non de alijs, debet ipse respondere, & de alijs debet respõdere prælatus ipsi ecclesiæ.arg. ad hoc.sup.de offi.ord.cùm vos.sup.de app.bonæ.sup.de insti.cùm venissent. quis autem cui sit præferendus. not.s̃.de resti.spo.c.olim. & de iud. cùm deputati. & videtur quòd vbi sunt plures, qui conueniri possunt super eadem quæstione nomine alicuius ecclesiæ, quod nõ debet iudex procedere admisionem in possesionem, etiam si vnus sit contumax, nisi omnes vocẽtur.ff.de mino. AEmilius ar.ff.ex qui.cau.in pos.hoc autem.& hoc plus placet, quàm quod no.s̃.de iudi.cum deputati.& de resti.spol.olim.item not.q̧ in hac gloss.loquimur de defensore legitimo, vbi si sententia feratur contra eum, mandatur sententia executioni cõtra ecclesiam, nec cogitur satisdare de iudi.sol. ff.de admi.tu.vulgo.quia aliàs certum est, quòd quilibet admittitur ad defendendũ, etiam sine mandato cum satisdatione.C. de satisda.l.1. & de procu. exigendi. (Ius commune) 16.qõ.7.omnes.(ecclesiam) id est, temporalia quæ habebat in ecclesia (Locauisse) repete quæ diximus sup.eod. proxi. & sic si locauit, apparet eum dominum etiam finito tempore locationis, vel eam non tenente, apparet quod dominiũ tam vtile quàm directum est penes locatorem.(Annotatio) scilicet, anno domini. M.cc.etc.

CAPVT VIII.

1 *Licet quis sit in possessione subiectionis aliquorum, non valet tamen excommunicationis sententia in eum lata.*

2 *Iudicare vel excommunicare non dicitur fructus iurisdictionis.*

Sententia lata à non legitimo prælato vel iudice, an valeat.

Possessio alicuius iuris per factum Abbatis sine scientia conuentus, non amittitur.

CVM DILECTVS FILIVS. (Vel monasterij) si constiterit, subaudi (obedientiam.)
1 †Hîc satis expressè colligi videtur, quòd quamuis aliquis sit in possesione subiectionis aliquorum, nõ tamen valet excommunicationis sententia in eum lata, nam videtur quòd hic episcopus fuerit in possesione subiectionis Abbatis huius, & tamen non valet excommunicatio ab ipso episcopo in eum lata, & consimili ratione videtur etiam de alia sententia, puta si condemnasset eum in ciuili vel criminali actione. Et certè quidã hîc fatentur, quòd propter possesionem quam habebat subiectionis huius monasterij, non tenet eius sententia excommunicationis, vel alia. Nec est contra. inf.de iure pat. consul.& de cau.pos. cũ ecclesia.vbi dicitur qui est in possesione eligendi vel præsentandi lite pendente ꝑsentabit & eliget, quia illa vera sunt, scilicet, quod ea facere debet posidens, quia, scilicet, illa sunt fructus possesionis, vt no.in illa decre. consulta.

2 †Sed iudicare vel excommunicare, non sunt fructus iurisdi. quia nec propriȩ fructus dici possunt, imò labor & onus. Item non est contra.ff.de offi.præto.Barbarius.vbi dicitur, quod sententiæ latæ ab eo, qui erat in possesione tenẽt, licet prætor nõ esset, sed ibi respondent, illud ideò esse non potest, quia in possesione erat, quia verè iudicandi potestatem acceperat ab Imperatore, & omnia alia faciẽdi, quæ ad prætorem pertinebant, licet non esset legitimus prætor, sed per obreptionẽ. †Et idem

idem dicendum est in quoslibet prælato confirmato,& de hoc no. sup. de elect. nihil. Item in hoc casu, non dicitur prælatus confirmatus esse in possessione excómunicandi aliquos, quia eos excommunicauit, vel aliàs iudicauit, quia non nomine suo eos iudicat, sed ecclesiæ, vnde ipsa per eum dicitur quærere vel retinere possessionem iudicandi, vel excómunicandi, sed in hoc casu, scilicet, quando excómunicaret vel iudicaret illos in quorũ possessione erat ecclesia, sed in veritate subiecti non erant, nō valebit excommunicatio in eos lata, quia sicut dictum est, non est fructus possessionis vel commodi excommunicare, vel iudicare. Interim tamen quousq; constet de proprietate, debent prædictæ sententiæ inuiolabiliter obseruari & mãdari quod obseruentur.

Alij tamen aliter dicunt, & vt videtur melius, vt not. s̃. de resti. spo. olim. †(Repromisit) quia non potuit suo priuilegio renunciare. s̃. de arbit. cum tempore. vel exemptum monasteriũ alij subijcere, cùm monasterium sit in possessione libertatis, & Abbas dicat esse in possessione, non suo nomine, sed ecclesię. s̃. de insti. cùm venissent. satis apparet quod per factum Abbatis sine scientia conuentus, non amittatur possessio alicuius iuris q̃ sine animo possidentis, non potest amitti. ff. de acqui. pos. peregrè. §. quibus. quod dicit hîc gl. s. cùm monasterium nō est ita simpliciter verũ, quia quando aliquis per aliũ aliquid possidet, benè se nesciente amittit possessioné. ff. de acqui. pos. possideri. §. quòd si ser. sed hîc non tantùm possidebat Abbas, licet ipse solus agere posset, sed etiam conuentus monasterij nomine, & ideò vtriusque scientia necessaria est. Vel dic, quòd benè per factum Abbatis habuit episcopus possessionem, sed cùm cõstet illam fuisse iniquam & dolosam, cassum debet iudicari, quicquid fit ex ea, vt no. s̃. de resti. spol. in literis. (Pręscriptione) No. de excep. exemptionis fieri transitum ad pręscriptionem, quæ est quasi contraria. si. no. sup. de præscrip. auditis. (Iudicetis) sententias excómunicationis nullas, si iusta præcessit appellatio. Iudicetis) erant enim duo petita, & quod sententiæ post appellationem latæ decernerentur nullæ, & quod monasterium decerneretur liberum, episcopo econtrà petente subiectionem ipsius (Absoluatis) & sententiam excómunicationis tenere, si erat in possessione eius, aliàs nō, sed de hoc not. s̃. de in integ. resti. c. 2.

CAPVT IX.

1 *Monachus vel Abbas non debet quis esse in diuersis monasterijs.*

NE NIMIA. (Locũ) Per hoc dicimus, quod monachi monasterij licet professionem fecerint in maiori monasterio, & ibi habitũ sumpserint, & in Abbatis obedientiam semper remaneant, si tamen mittantur per prioratus, vel cellas, non debent ad electionem Abbatis, vel ad alia negotia monasterij vocari, quia idem monachus nō debet habere in diuersis monasterijs locum.

Et hoc est intelligendum, si prioratus vel cella habet electionem prioris. Alij autem dicunt idem, etiam si non habet electionem prioris, dummodò habeat discreta bona, & monachi ibi habitantes, habeant liberam administrationem. Si autem neutrum istorum esset, tunc de iure debet vocari ad electionem, sed in his præualet consuetudo.

TITVLVS XXXVII.

DE CAPELLIS MONACHORVM.

CAPVT I.

IN ECCLESIIS. Quæ non pleno iure pertinent ad monachos, aliàs secùs. 16. q. 1. c. 1. Idem dicunt quidam & fortè non malè, quod & si pleno iure pertineant ad monachos, dummodò populus non sit exemptus, quia ratione populi debet examinare sacerdotem, cui populi curam committit, & si perniciosus fuerit remouebit, & sic intelligitur. c. 16. quæst. 2. sanè. ad idem. inf. de priui. ex ore. Alij dicunt hanc decre. loqui vbi monasterium non est patronus beneficij illius sacerdotis, quia fortè nihil receperit ab Abbate, sed à populo tantùm, sed si Abbas erat patronus, Abbas remoueret. argum. de pręben. in Latera. Tamen melius videtur, vt semper quandocunque episcopus concedit curam animarum, ipse remouebit, non Abbas. & expone decre. in Late. vt ibi diximus, quia nemo remouere potest, nisi qui concessit, nisi hoc faciat ex deleg. 50. dist. studeat. & in multis alijs. c. vel nisi hoc habeat aliquis ex priuilegio, sicut Præmonstraten. & humiliati. & quidam alij. Si autem archidi. vel Abbas, vel quis alius inueniatur aliquem remouere

remouere institutum ab episcopo, dicendum est hoc eos facere quasi vicarius, vel ex certo priuilegio, vel ex consuetudine præscripta.

CAPVT II.

1 *Quid valeat petitionem huiusmodi sic generalem, vt in hac decre. habetur proponere.*

2 *Nunquid in eodem libello duæ actiones proponi possunt.*

Verbum iurisdictionis comprehendit omnes partes eius & actus, sed sub persona non continetur alia persona.

3 *Possessio generalis iurisdictionis alicuius ciuitatis qualiter acquiratur.*

4 *Licet parochiani cuiuslibet ecclesiæ à proprio sacerdote debeant baptizari, & alia sacramenta quæ illi conferre possunt recipere & iura parochialia eis reddere, nõ tamen sacerdotes hoc debent iure parochiali, nisi specialis consuetudo aliud inducat.*

DILECTVS. (Baptismate) id est, vt presbyter dictæ ecclesiæ iret ad ecclesiam sanctæ Ceciliæ ad baptizandum in solenni baptismo. (Ad capitulum) vbi, scilicet, de correctione clericorum agitur. † (Ad scrutinium) & similibus hæc adiectio admittitur, vbi multa sunt iura eiusdem iuris, vel conditionis, sicut est quando episcopus petit aliqua iura episcopalia, & postea subijcit generalem clausulam, scilicet, ad omnia, aliàs ad ius episcopale pertinentia, vel etiam consimilia, id est, quæ à iure vel pacto, vel consuetudine generalis prouinciæ si archiepiscopus agit, vel dioce. si agit episcopus statuta sunt, vt sint de iure episcopali, eodem modo petere poterit archie. sup. de offic. archi. dilecto. & idem credimus hanc adiectionẽ adijcere, sicut si solùm ius episcopale peteret. sup. titu. proxi. constitutus. nec extenditur hæc adiectio ad alia iura, nisi ad ea, quæ eodem iure censentur. sup. de relig. do. c. 1. & eodem modo sacerdos petere potest iura parochialia.

1 † Item not. quod hanc petitionem sic generalem proponere non possunt, nisi illi, ad quos ipsa iura pertinent de iure cõmuni, vt sunt episcopi archidiaconi, & parochiales prælati, & similes, & hoc ea ratione est, quòd si aliter petat iure speciali, oportet quod singula præscripserit, vt. s. de offi. archi. c. vlt. Vel dic, quòd quicunq; omnia illa iura posidere potest, & hoc petere potest, sed non fiet condemnatio, nisi in his, quæ p̃scripserit, vel aliàs approbauerit, si autem talis esset, q. omnia iura sub generali clausula contenta posidere non posset, tunc libellus tanquam ineptus reijciendus esset. s. de iudi. examinata. s. de offi. vic. c. 1. Alij tamen dicunt, quòd ea quæ cõsuetudine vel pacto debentur specificare debet, vt not. s. de offi. ordi. conquerente.

2 † (Possessorium) scilicet, recuperandę possessionis, secùs si retinendæ, quia tunc simul vtrumque intentare non potest, de hoc no. s. de causa pos. c. 2. possessio generalis iurisdictionis acquiritur, si vnus actus iurisdictionis exerceatur, puta quia cùm cognoscat de causa vna siue ciuili, siue criminali, vel si excõmunicauit aliquem, & idem est, quicquid aliud faciat, quod ad iurisdictionem pertineat, dummodò intendat vti iure suo quo ad iurisdictionem vtiliter, nam si intenderet per istum actũ in ciuilibus causis iure suo vti, non credimus quod propter hoc acquisiuisset possessionem in criminalibus. ar. ff. quemad. ser. amit. l. vlt. s. præscrip. auditis. & c. cum omni. sed hæc generalis iurisdictio non procedet vltra personam, in quam eam exercuit.

† Sed quæres quare potius extendis iurisdictionem, quò ad partes iurisdictionis, quàm quo ad personas, quia vt dicis qui cognouit de causa ciuili, cognoscet & de criminali, sed qui iurisdictione vsus est in vna persona, propter hoc non vtetur in alia persona? Respon. quia sub iurisdictione comprehenduntur omnes partes eius & actus, sed sub persona non continetur alia persona.

Sed oppones quid erit, si quod exercebat in personam illius, intentabat vti in toto populo? Respon. in hoc non prodest ei sua intẽtio, scilicet, quod sit illud, quod non est, nam non potest intendere in totum populum exercere, quod in vno de populo exercet, quia non est verum, diuisi sunt enim homines eiusdẽ populi, & potest induci in arg. huius nostri dicti, quod dicitur de gleba, quia vna apprehensa oẽs contiguæ apprehenduntur, sed separatæ non, sic est hic, quia apprehensa vna possessione in vno capitulo iurisdictionis, & in omnibus alijs capitulis iurisdictionis apprehendere intelliguntur, dummodò hoc intendat, quia omnia capitula iurisdictionis contigua intelliguntur, sed secùs est in personis, quę diuersæ sunt, & per hoc patet, quòd si episcopus habeat iurisdictionem & possessionem iurisdictionis in vna

in vna persona, & alius aliquid iurisdictionis in ea exercet, intendẽdo vti iure suo, quod possessionem totius iurisdictionis in eo amittit, nisi quàm citò sciuerit doceat, se animo non dimisisse possessionem, de quo no. sup. de in integ. resti. c. 2.

3 †Generalis autem possessio iurisdictionis alicuius ciuitatis, vel prouincię acquiritur, si publicè per omnes partes ciuitatis, & vtiliter posuit bannũ in ciuitatẽ, sic dicens, talis dominus huius ciuitatis mandat, quod quicunq; sic fecerit, incurret talem pœnam, istud enim, scilicet, sic publicare edicta iurisdictionis, etiam si nullus incurrit hoc bannum, tamen possessionẽ iurisdictionis acquirit generalẽ. Et hoc est verum, si nullus in possessione erat iurisdictionis generalis, nam si alius erat in possessione iurisdictionis generalis, tunc ille qui prędicto modo, vel quocunq; alio vult apprehendere possessionẽ iurisdictionis generalis, non fit in possessione, nisi illorum capitulorum & hominũ, quos & quæ apprehendit. ff. de acqui. pos. quod in eo. §. vlt. Et sunt alij modi, quibus generalis iurisdictio quæritur in ciuitatibus, quos quilibet prænominatis inspectis poterit per se inuenire, per hoc autem quod exerceat iurisdictionem in vniuersitatem, non credimus eum acquirere possessionem iurisdictionis in singulares personas, quia licet vniuersitas sit astricta, nõ tamen singuli. 12. q. 2. qui manumittitur. præterea si faciat homines confiteri, quod sunt suę iurisdictionis, vel etiam abiurare, & renunciare iurisdictionem prioris domini, non tamen per hoc acquirit possessionem iurisdictionis, quia hæc non sunt iurisdictio, nec aliquis actus iurisdictionis interuenit, per quem iurisdictio quæritur. argu. sup. tit. proxi. cùm dilect. & idem dico, si iuramentum fidelitatis ab eis recipiat. Interruptio autem qualiter fiat, not. j. de præscrip. auditis. & quod not. de acquisitione possessionis iurisdictionis & amissione, idem intelligo in alijs similibus. Differentia autem quam feci inter personas & capitula iurisdictionis, locum habet, si nullus alius est in possessione iurisdictionis illarum personarum, quia tunc ad alias, vel super alias personas non extenditur possessio iurisdictionis quæsita in vno homine, sed si alius est in possessione iurisdictionis super vnum populum, & ego exerceam iurisdictionem in vna persona, tantùm illius populi, sciente domino & patiente, quòd super totum populum intendo quærere possessionem, super totum populum acquiro, quia quasi vna & continua est gleba, scilicet, vnus populus, & non extenditur possessio de persona ad personam, quia ille in quem exerceo iurisdictionem, non possidebat in se iurisdictionem, sed alius contra quem ego pręscribo, qui iurisdictionem in hanc personam, ☞ & aliàs communiter habebat. †Possessorium) ex eo, quod dicitur in fi. huius. gloss. scilicet, reparandæ, patet quòd si episcopus, vel quicunq; alius, qui habet iurisdictionem, vel aliud ius generale statutum à iure, vel à cõsuetudine, vel statuto in aliqua loca vel personas, quantocunq; tempore stet, quod in aliquo illorum locorũ, vel personarum, non vtatur vel omni iure, quod in eis habet, vel aliquo capitulo, non tamen cõtra eum præscribitur, quia semper possidet, non exercendo ius illud, vel vnum capitulum illius iuris generalis in vno solo loco, in omnibus locis & personis & capitulis retinere videtur, nisi amittat possessionẽ, vel quia expellatur, vel reuertens nõ admittatur, vel suspicetur se posse repelli. ff. de acqui. pos. l. 1. §. deijcitur. & l. seq. §. fin. nam cùm hæc iura sint contigua, sufficit in vno prædictorum retinere possessionem. ff. de acqui. pos. possideri. in prin. Imò nec præscriptio eius temporis, cuius nõ extat memoria currit. de qua no. inf. de verb. sig. q. per nouale. quia semper possidet. Item si contradiceret, sequeretur absurditas, quid enim si in aliqua ecclesia, vel persona ita benè se habet p 50. vel plures annos, q. nunquam potuit exercere visitationem in ea, vel iurisdictionem, nunquid propter hoc amittet episcopus ius suum in ea, absit.

4 †De iure cõmuni) hoc ius vbi sit, ignoro, imò in monasterijs contrà videt. s. de *a* offi. archi. c. fi. licet enim parochiani *a* cuiuslibet ecclesię à ꝓprio sacerdote debeãt baptizari, & alia sacramenta, quæ ipsi cõferre possunt recipere, & iura parochialia eis reddere. s. de sepul. in nostra. & per totum. & de paro. nullus. & per totum. & de deci. per totũ. 16. q. 1. doctos. & c. ex authoritate, quod tamen sacerdotes hoc debeãt, nõ inuenio inter iura parochialia, nisi specialis consuetudo aliud inducat. s. de ma. & obe. his. institutio tamen posset dici in non regularibus ecclesijs ad titulũ pertinere. ar. decre. pal. his. sed posset dici illud obtinere in titulis Cardinaliũ, qui habent pinguius ius, quàm plebani, quia institutio & destitutio pertinent ad episcopũ. s. de offi.

a *Licet enim parochiani. ad hæc dicta Innocen. & pro eius declaratione. vide Car. in consi. 65. incip. pro discußione puncti. col. 1.*

de offi.ord. conquerente.16.q.2.c.1.& no. sup. de offic. archi. cùm satis.nec esset dignum, quod ad plebanos pertineret, vel alios parochiales prælatos, ad quos non inuenio aliquid de iure pertinere super minores titulos,nisi quod habetur sup.de offi.archipresb.c.fi.Hîc autem dicunt quidam,quòd si ex consuetudine aliqua iura habeant plebani in parochia,illa iura petere possunt,vt not. sup.de consuet.cùm olim.sed nihil prohibeat eadem iura esse parochialia & episcopalia, sicut vides in institutione, quæ est de iure archi. & episcopali,& etiam metropo.s.de offi.archi.c.1.& c.mandamus.s.de præscri.cùm non liceat. aliqua notaui.j.de ecc. edi.ad audientiam.(præscripsisset) scilicet, prædicta iura. Confessus) & hæc confessio, sicut infrà apparet intantum præiudicat, & in alio iudicio habito corã Innoc.quod sententia fertur contra eum.Arg.contra. sup.de iud.at si clerici. Sed respõ.quia hęc cõfessio publica erat,vel ideò præiudicat, quod hîc Papa in hac cognitione illi successit,& de hac materia no.s.de elect.per inquisitionem.s.de test. Albericus. sed si benè attendas contrariũ probatur,tamen si per hanc confessionẽ sententiã tulisset, super proprietate sententiasset,non super possessione, quamuis posset responderi,q. Papa Celestinus errauit,quòd non super proprietate sententiauit,sed Papa Innoc. modò sententiat.Vel dic,quod ideò Papa Celest.nõ iudicauit super ꝑprietate,quia nõ fuit petitũ,sed tamen possessorio agebatur, vt ex hac litera apparet, vbi dicit, vnde prædictus prædecessor noster ecclesiam vestrã,qua se asserit spo.super duobus aũt primis.s.scrutinio & baptismo nõ sententiat,sed Papæ reseruat(debebat)ecclesia sancti Laurentij (capitulo) id est,iure veniendi ad capitulum (illũ) sacerdotem sancti Laurẽtij(Reinuestire)id est,possessionem restituere(Per hoc)non per sentẽtiam Celest.sed per confessionem presbyteri. †Monialium)si enim alia monasteria eiusdem prouinciæ hoc iure censerentur,& hoc eodem iure censeri debet.arg. inf.de censi.sopitę.100.dist.cõtra morẽ.de hac materia not.s.de offic.archi.c.vlt.sed videtur ex quo desijt esse monasterium,q. deberet censeri iure aliarum ecclesiarum, quæ sunt monasteria.ar.sup.de statu monac.recolentes.respon.quod verè iure aliarum ecclesiarũ censeri debet,sed ei subesse cui suberat,dum erat monasterium.s. tit.proxi.quia mo.(Subiectũ)sup.de offic. archi. dilecto. & ita debet illi subesse,cui primò suberat.s.tit.proxi.c.2. (Condemnamus)no.hanc ecclesiam in quibusdam iuribus episcopalibus condemnari, & in alijs absolui, ex quo videtur,quod aliqua posit quis præscribere,& alia non.sup.de præscript. auditis. argumen. contra.ff.de serui. rusti.prædi. vna est via. Condemnamus) quia præscripserat, vel confessus erat coram Celest. vt supradictum est,sacerdos sancti Laurentij.insti.autem & desti. quia non præscripserat. Imò non possidebat, vt hîc dicitur, non adiudicat ei, nec etiam coram Celest.fuit confessus de his,scilicet,quod pertineret capitulum ad ecclesiam sancti Lauren.sed de possessione tantùm confessus est. Et capitulo)stultè super capitulo, & omnibus consimilibus egit petitorio, nam propter hoc absoluta fuit ecclesia sancti Lauren.in toto,qa eius ius & possessoriũ & petitoriũ deducit in iudiciũ,licet sententia lata à Celest.sufficeret ad possessorium in his, super quibus lata erat, quia tamen non probauit peti, sententia fertur contra eum.sup.de cau.pos.& proprie.cum ecclesia. Sed videt quòd non tãtùm super institutione,& destitutione, & capitulo debuisset absoluere ecclesiã sancti Lauren.sed in omnib9 & cõsimilibus, scz. in omnibus generalibus,cùm generaliter fuit petitum. Adde quod respon. quòd secundum consuetudinem vrbis Rom.tantummodò iura quæ hîc dicuntur eiusdem iuris esse censentur,scilicet,de iure parochiali. Nec obst. sup.de ma.& obe.his.vbi plura alia dicuntur esse de iure titulorum secundum consuetudinem Ro. So.ibi.Vel dic,quod licet hæc petitio esset generalis,tamen quia nõ fuit prosecutus generaliter de omnibus iuribus parochialibus, sed de his tantùm, quæ hîc dicuntur,ideò super illis tantùm debet ferri sententia,& non super alijs.C. de iudi.licet.& not.s.de offi.ord.conquerente.sed videtur,q. ex quo esset in possessione prædictorum , quod & talia deberet eis adiudicari.arg.s.tit. proxi. c.1.respon. ideò hîc non contingit hoc,quia alius.s. Papa hæc iure habebat,vt in litera expresse apparet. Item & est alia ratio,quia illa locum habent,quando ea iura q̃ posidentur de iure communi pertinent ad hominem illius ordinis, cuius est ille, qui posidet,puta iura episcopalia posidebat in sua dioce.aliàs sacerdos iura parochialia in sua parochia. Item est & hoc notoriũ, quòd nullus alius ea iura, vel aliqua eiusdẽ

conditio-

cõditionis ibi possederat, sed in monasterijs hæc iura non possidet de iure communi tituli.

CAPVT III.

EX PARTE. (Mentio) de hoc not. sup. de consti. quæ in ecclesiarum. vbi non dicitur, quod debeat facere mẽtionem in eisdem concilijs, quia nõ est verum, quod in literis quas Papa cõcedit, non debet facere de iure communi mentionem. 31. q. 1. quomodo virginibus. etiam si sint statuta conciliorum. 15. di. canones. & de hoc no. s. de rescri. c. 1. sed dicit, quod credit has literas per obreptionem obtentas, & tamen hoc ipsum non ponit pro cõstanti, imò sub conditione mandat, vt si hoc est non valeat. si. C. si contra ius vel vtili. & si legibus. Vel dic, quod aliquando debet facere mentionem, vt not. sup. de constit. quæ in ecclesiarum.

CAPVT IIII.

AD AVDIENTIAM. Repete quæ dicuntur. 16. q. 7. piè.

TITVLVS XXXVIII.

DE IVREPATRONATVS. a

a

1 *Iuspatronatus quid sit, & quomodo acquiratur in nu. 2. & quæ onera, & qui honores proueniant ex iurepatronatus in num. 3. Item quot modis transferatur. in num. 4.*

1 † Iuspatronatus est ius quoddam, quod neq; merè temporale est, neq; merè spirituale. spirituale videtur, quia non potest vendi. j. eo. ad aures. temporale quia trãsmittitur ad hæredes. 16. q. 7. filijs. considerandum. prouidentia patroni in duobus consistit, scz, vt de temporalibus sit solicitus, ne dilapidentur, in spiritualibus, vt talem ministrũ præsentet, qui dignè Deo

2 valeat ministrare. † Acquiritur autẽ iuspatronatus tribus ex causis, scilicet, eccle-

b siæ constitutione, ecclesiæ damnatione b, & territorij ad ecclesiam fundãdam collatione. De prima. 16. q. 6. monasterium. De primo & secundo. e. q. de filijs. De tertio habes. 17. q. 2. Abbatem. Quilibet autẽ istorum patronus est, & rectè sic vocatur, quia sicut pater filium, ita patronus rem, id est, ecclesiam de non esse ducit ad esse, non enim potest fieri ecclesia, nisi fundus vbi fiat, assignetur, & ibi ecclesia ædificetur, & ante fundationem dos assignetur, de conse. di. 1. nemo. alius autem quantũcunq; postea illam ecclesiam dotet, licet benefactor sit. Nunquam tamen patronus censendus est, quia non duxit ecclesiã de nõ esse ad esse, & ex his apparet, quod post fundationem nõ quæritur iuspatronatus. Posset tamen dici, licet alij contradicant, quod ab initio licet malè omissa esset dos ecclesiæ, quod post ædificationem, & et-

c iam post consecrationem c, si eam dotaret patronus esset, cùm sine substantia rerum non posset ecclesiæ deseruiri. 1. q. 3. si quis ob. & si ecclesia vbi patronatus erat prius destructa est, & alia in alio loco ædificata, cui dos primæ ecclesiæ esset assignata, cùm dicatur in loco prioris ecclesiæ successisse, idem dotator erit patronus huius etiam posterioris. arg. sup. de re. do. c. 2. sed qui fundum dedit in prima ecclesia, non erit patronus in secunda, nec tamen fundum recuperabit. 12. q. 2. quicunq;. & c. seq. 10. quæst. 1. nouere. sed qui fundum dedit in secunda erit patronus. 18. quæst. 2. Abbatem. & eodem modo, qui secundam ædificauit, patronus erit.

3 † Ex iure autem patronatus proueniunt onera, quia tenetur ecclesiam ab impugnatione defendere, & de rebus ecclesiæ solicitudinem gerere, ne fraudentur. 16. quæst. 1. constitutum. & q. 7. filijs. Item commodum quia si perueniat ad paupertatem, alitur de bonis ecclesiæ. 17. quæst. 7. quicunq;. item honor, quia honorificẽtius recipitur, & studiosè ei seruitur, & in possessione præ alijs honoratur. 17. q. 7. piè. & c. Frigentius. & si ecclesia non esset collegiata, præsentat ibi patronus sacerdotem. 16. quæstio. 7. decernimus. si est collegiata eligit cum alijs. 18. quęst. 2. Abbatem. quod tamen non credimus, sed potest interesse electioni non tanquam eligens, sed tanquàm consulens, electio enim cui interest, laicus nulla est. s. de elect. massana. sacrosanct. & c. si quisquis.

4 † Transfertur autem quatuor modis, primò successione tam ad suos, si instituãtur hæredes, vel alio modo succedant, quàm ad extraneos. 16. q. 7. considerandum. & c. si plures. inf. eod. quoniam. ff. de reli. familiaria. Quidam tamen dicunt ad solos hæredes sanguinis deferri. argu. 16. q. 7. filijs. intantum defertur suis & hæredibus sanguinis, quia etiam si non sunt hæredes, tamen iuspa. filij habent. argu. ff. de iurepat. l. filij. & de lib. leg. l. Aurelius. sed hoc non placet donatione. j. ex insi. & c. consultationibus. permutatione. 16. q. 7. memini. & cũ vniuersitate. j. e. ex literis.

a *Iuspatronat⁹. Adde quod hîc titul⁹ nec decretales loquentes de iurepatronatus laicorum non vendicãt sibi locũ in capellis fundatis per laicos in ecclesijs fratrũ minorũ. ita Pet. de Anc. in cõsil. 113. incip. iura quæ loquuntur. Et ibi quod iuspatronatus quod cõceditur laicis est gratia.*

b *Donatione. Adde Pe. de Anch. in cõs. 197. co. fi. post med. inci. cõs. subtiliter & ad plenum.*

c *Post cõsecrationem. quod dotans ecclesiã post consecrationẽ efficiatur patronus. Adde Cardi. in cõsi. 82. incip. ad dubia præmissa. col. 2. in principio.*

Ex hoc satis apparet, quod non ad propinquos sanguinis, sed ad institutos hæredes iuspa. defertur, nam si ad emptorem villæ cum alijs iuribus villæ defertur, multò plus ad hæredem, cum alijs iuribus hæreditatis.

CAPVT I.

1 *Iuspatronatus dicitur esse penes hæredem omnem insolidum.*

2 *Cùm est controuersia inter patronos, cui standum sit.*

1 PERLATVM. †Diuidi) iuspa. est insolidum penes omnem hæredem, quo ad omnem suum effectum, puta honorem, onus & emolumentū, præterquam quo ad præsentationem quæ est ita apud omnes simul, quod apud nullum singulariter, vt hìc & inf. c. proxi. sicut dominium rei cōmunis, & hoc q. primò dictū est, ideò est, quia cùm sit res simplex & incorporalis peruenit ad aliquem hæredem insolidum, etiam si in æqualibus partibus sint hæredes. argumen. ff. de ser. viæ. ff. de reli. & sum. fu. si sepulchrum. ff. ad l. Fal. l. 1. §. si vsusfru. incorporalia enim diuidi non possunt. 7. quæsti. 1. nihil. & dicunt quidam, quòd patroni possunt inter se conuenire, q. vna vice præsentet vnus, & alia vice alius. arg. ff. de vsufru. quot. §. 1. Hoc tamen nobis non placet in iuribus ecclesiasticis. inf. eod. quærimoniam. tantam igitur vocē habebit & ius, qui minus habet in hæreditate, quantum qui plus. arg. licet multum remotum. 15. qō. 7. filijs. & tantum qui parum posuit in dote, quātum qui multum, dūmodò de illis fuerit, qui aliquid posuerāt in dote cōstituenda. Posset tamen dici, quod sicut ratione dignitatis in electionibus, aliquando vnus habet duas voces vel plures, quod sic etiā posset esse inter patronos, quia secundum partem hæreditatis haberet etiā vocem in electione, secùs enim si etiā ante fundationem aliquid magnum ecclesiæ darent, sed non pro dote, hìc tamen non dicitur iuspa. non posse diuidi, sed ecclesia, & si plures vni succedant tantùm pro vno vocem habebunt, & loco vnius reputabunt. arg. ff. de condi. & demon. l. cui fundus. fit enim successio in linea descendēti in stirpes, non in capita. insti. de hære. quæ ab intest. defe. §. & quia placuit. & magis consonat æquitati, quàm iura præponunt etiā subtilitatibus alijs. ff. ad l. Aquil. ita vul. §. fi. ff. de insti. l. 1. (simultates) id est, discordiæ. (Sacerdos) instituendus. (Nō poterit) quia si episcopus sine scandalo facere posset de iure esset quod institueret sibi sacerdotem.

2 † Missarum) si controuersia est inter eos, quos constat esse patronos, stabitur saniori parti, & si partes sunt pares, distingues merita electorum. 63. dist. si fortè. & si pares sunt in meritis, locus est gratificationi. inf. eo. cùm autem. si autē sine scandalo non potest gratificare, cùm p omnia partes sunt pares, tunc interdicentur diuina in illa ecclesia, vt hìc, & si nec sic concordabunt, auferentur inde reliquiæ, quæ sunt in capsis. inf. c. proxi. & si nec sic poterunt intra sex menses concordare, episcopus instituet alium authoritate cōcil. sup. de conces. præben. & ecc. non va. c. 2. & inf. c. eam. Quamuis posset dici & non malè, quod antequam interdicantur officia vel reliquię extrahantur debent transire sex menses, si autem sit discordia inter patronos de iure patro. nisi causa finita fuerit intra quatuor menses, tunc episcopus instituet alium. inf. eo. quoniam. si autem sit discordia inter episcopum & patronos laicos, statim episcopus ponet ibi œconomum, qui bona ecclesiæ cōseruet. sup. de offi. ordi. cùm vos. Item si propter discordias patronorum non posit sacerdos institutus in ecclesia stare, sicut hìc dicitur fiet.

CAPVT II.

QVICVNQVE. (Reliquias) quæ sunt extra altare in capsis, aliàs enim non liceret. 16. q. 7. considerandum si plures.

CAPVT III.

QVONIAM. (Fundatores) secùs de refectoribus. arg. ff. ne quid in lo. pu. l. prætor. §. vicinales. & ea ratione, quia quod humani iuris esse desijt seruitutem non recipit. ff. cōmunia. vtriusq;. in l. caueri. Ordinet) præficiendo ibi presbyterum post 4. menses, vt in fi. Vel dic, quod quando non est discordia de iurepa. sed non possunt concordare de persona, haberet locum decre. sup. de conces. præben. nulla, scilicet, quod 6. mensibus expectari debet, ideò autem præsentatus à maiori parte, potest refutare, qa ex præsentatione non quæritur ius. ar. inf. eo. quę autem. (si de iure pa.) id est, quasi possessione. inf. eo. consul. nobis. idem videtur & si de proprietate iuris est quæstio, nec aliquis est in pos. & idem per simile videtur, & si inter ecclesias de iure eligendi sit qō, nec aliqu s est in possessione, quia si aliqs esset in

esset in possessione non obstante controuersia iuris proprietatis, ipse eliget. j. e. cõsul. difficile tamen videtur, quòd inter duos posit esse quæstio de aliquo iure, nisi alter posideat.

CAPVT IIII.

PRAETEREA. (Priuetur) id est, sit priuatus ipso iure. 16. quæstio. 7. si quis deinceps. vel priuetur per sententiam, & sic per hoc c. expones illud. & dic vt no. sup. de elect. quisquis.

CAPVT V.

QVOD AVTEM. (Præsentatus) à patrono (posidentis) hoc est verum in præsentatis à laicis, secùs in præsentatis à clericis. inf. eod. cùm autem. episcopus tamen q idoneũ etiam à laico præsentatum recusauit, ei prouidere cogitur. inf. eo. pasto. (Dedi) non iuspa. sed in proprios vsus quod non poterat. (Ecclesiam) expone, vt inf. eo. illud.

CAPVT VI.

1 *Aduocati secundum diuersas consuetudines habent plus vel minus honoris & oneris.*

2 *Ius temporale an posit vendi.*

QVIA CLERICI. (Aduocatias) aduocati secundum di-
1 uersas cõsuetudines habent plus, vel minus honoris, & oneris. Sed oppones, quare non est licitum ius suum temporale vendere? Respon. quia nullum officium, nulla castaldia ecclesiastica, vendi potest. 1. quæstio. 3. saluator. hîc autem appellat aduocatiam iuspa. quia aliter non haberet præsentationem (Præsententur) quod fieri non potest, sicut nec patroni. inf. eo. cõsuluit. (Spoliando) & sic ecclesia erit libera aduocato. 17. q. 4. si quis in atrio. inf. de simo. de hoc autem.

CAPVT VII.

1 *Concessum videtur, quod non est nominatim expressum.*

2 *Quid requiratur ad hoc, vt iuspatronatus transeat in emptorem alicuius loci. & in num. 1.*

EX LITERIS. (Ad firmam) talem contractum inter se celebrauerat, quod vtile dominium transierat in cõductorem, & ideò de iure in ipsum transierat iuspa. cum vniuersitate, secùs in creditorem. sup. de sen. & re iudic. cùm Bertholdus. vbi not. nam in eum nec vtile dominium transit, nec directũ.
1 † Non excepto) idem quod in iurepa. potest dici & in iure sepulchri, quod à laicis posidetur. ff. de contrah. emp. in modicis. secùs est in decimis & alijs iuribus merè spiritualibus, quia non transeunt cũ vniuersitate, & est ratio diuersitatis, quia cùm iuspa. non fit merè spirituale, sed partim temporale, non est mirum, si annectatur temporalibus, sed merè spiritualia cùm in nullo communicẽt temporalibus eis, nec cum vniuersitate, nec sine annecti possunt, etiam si dicat vendo vel dono villã cum omnibus iuribus suis, quia spiritualia non sunt iura temporalia, imò plus dicimus, quod etiam episcopus si diceret, dono tibi villam, & omnia iura quę ibi habeo, non tamen intelligitur donare decimas, vel alia merè spiritualia, nam hoc nomen omnia non habet in dicta propositione supponere, vel referri ad ea, quę sunt penitus alterius iuris, quàm ea quæ principaliter donantur, quod est hîc, nam merè spiritualia penitus sunt alterius iuris, quàm temporalia, licet alij aliter dicunt, si ergò vult decimas donare, faciat expressam mentionem de eis. Hoc tamen fatemur, quòd si aliquod ius sit, quod pariter in se habet & temporalia & spiritualia iura, vt est præbenda, quę quandoq; habet & possesiones & decimas, & donatur alij ecclesiæ omnia, scilicet, temporalia & spiritualia simul transferũt, quia omnia sunt spiritualia & annexa spiritualibus.

2 † Sed si quis obliget vel vendat omnia iura, quæ habet in aliqua villa, cùm non sit sua, sed ibi tantùm certos fundos habeat, vel certa iura, & villa non sit sua, nũquid in tali contractu transit iuspatro. Respon. non, nam ad hoc vt transeat, oportet quod res quæ venditur sit talis, quæ etiam sine expresione vniuersitatem vel iuspa. in se contineat, sicut est villa, vel castrum quę in se continent iurisdictionem, honorem districtum, & iuspa. sed quando dico vendo tibi omnia iura, hæc vniuersalis est resoluenda in singulares, id est, vendo tibi hoc & illud, cùm autem iuspa. vẽdi non posit sub tali vniuersali locutione, vel venditione, non comprehenditur, si tamen sit aliquod ius vniuersale, q. multa iura in se continet, vt hæreditas, cum illo
3 benè transit iuspa. † Item multò fortius, si vendit aliquis fundum, vbi habet ecclesiã, non intelligitur ecclesia transire in venditione. ff. de acti. emp. si mercedem. §. si cùm fundum. quid si vendat quis palatiũ suum, vbi habet capellam, quæ fortè multa priuilegia habet, & multos reditus, videtur quòd iuspa. trãseat cum palatio. ar.

præd.l.si mercedem.quia ad capellam nō est iter,nisi per palatium,sed dic secùs esse in iurepa. quod benè potest teneri,etiam si non vadat ad ecclesiam,sicut est præsentare,& alius est in iure sepulchri,quod nihil valet,nisi ad illud portetur,& ibi sepeliatur (suborta) maximè idem enim, & si suborta fuisset, antè dummodò in pos.esset.inf. eod. consul.vel magis si alius non esset in possessione, hoc enim ipso, quod alius non est, & ipse est in poss.villæ præsentabit,prius dictum placet magis.

CAPVT VIII.

1 *Potest iuspa.donari & clericis & laicis absq; authoritate episcopi.*

2 *Nunquid laicus conferendo ecclesiam sit excommunicatus.*

ILLVD. (Ecclesiam) intendebat enim eis dare proprietatem ecclesię,vel ecclesiam in vsus proprios vel institutionem & destitutionem, vel iura episcopalia , quod non poterat.s̃.de do.pasto.10.quæstio.1.nouerint.inf.e.suggestum.inf.de priui.pasto.& propter hoc benè sequitur non vacantem , quia hoc erat vnum impedimentum,quare non tenebat collatio in proprios vsus,cùm alius, scilicet, clericus institutus eā possideret.

1 †Sed dices,quare non valet donatio, quo ad iuspa.ff.de contrahen.emp.qui tabernas.ff.de leg.1.si domus? Respon.quia non intēdebat dare iuspa.ius enim patronatus dare potest & clericis & laicis sine authoritate episcopi.inf. eod. ex insinua. & hic,sed licet nō teneat concessio ecclesiæ,quam fecit laicus,si tamen fiat authoritate episcopi,vel etiam si postea consensus episcopi accedat, tenet concessio. 16. quæstio. 2. decimas.& c.nemini.& etiam præscribere potest.inf.eo. cura. & si quæras, quid venit in dicta concessione? Respon.cùm illa concessio vigorem accipiat ex consensu episcopi , illud intelligatur concessum , quod dicitur.s̃.de do. pasto. præter iuspa.quod vt dictum est concedere non intendebat.

2 †Sed dices nónne hoc ipso,quod laicus confert ecclesiam excommunicatus est minori excommunicatione.16.q.7. si quis clericus.& c.constitutiones?Respon.non, cùm ibi loquuntur,quando laicus intendit conferre prælationem, vel præbendā, hîc autem quando intendit conferre proprietatem ecclesiæ, vel aliquod ius in ecclesia,quod de iure habere non potest,de facto autem tenet, in his autem conceditur quòd laicus possit concedere ecclesiā, vel proprietatem ecclesiæ cum consensu episcopi, vt sic ecclesiæ de laicorum manibus eripiantur.16.q.7.decimas.& c.nemini (impedire) sup.de sen.& re iud.cùm Bertholdus.ibi no.(vacante) idem est & si non vacante.

CAPVT IX.

QVERIMONIAM. (Mutationes) quando moriebatur patronus hæres mutabat sacerdotem (& vicissitudines) q.d. tu eris vno anno aduocatus, & ego alio, non enim licet laicis iura, quæ inter se habent diuidere, vt hîc habes,sed authoritate superioris episcopi possunt, sicut Dauid inter filios Aaron diuisit ministeria eorum.Luc.c.1.& Paral.24.

CAPVT X.

CVM LAICI.(Priori) sup.de elect.cōsiderauimus.arg.cōtra.so.vt diximus. sup.de sen.& re.iudi.cùm Bertholdus.

CAPVT XI.

1 *Ignorantia iuris, in præscriptione quo ad habendam bonam fidem valet , sed quo ad titulum quærendum, non valet.*

CVRA PASTORALIS. (Ecclesias) quo ad ꝓprietatem, vel aliàs vt diximus sup.eod. illud (legitima) 40. anno.s̃. de præscrip.de quarta. †Sed dices quomodo potuerunt præscribere, cùm non habere potuerunt iustum titulum, vel bonā fidem in præscribenda ecclesia data à laico, cùm sit cōtra ius.s̃.eo. illud, sed dic ignorabant ius, & ego respōdeo, ꝙ ignorantia iuris in præscriptione, et si quo ad habendam bonam fidem valeat, tamen quo ad quærendum titulum non valet.ff.de vsuc.nunquam.& l.nō solùm is. §. si apud. Sol.dicimus quod bona fide præscripserunt & iusto titulo.s.pro suo non errando in iure, quia benè sciebāt laicum non posse dare ecclesiam sine cōsensu episcopi, sed ibi consensum episcopi accessisse credebant, & ita potuit præscribere.ff.pro do.si vir vxori. & sufficit consensus episcopi, non tantùm qui habitus est tempore contractus, sed etiam si pòst accesit.inf.eo.suggestum. Videtur tamē, quod à die quo verisimile est eos, vel maiorem partem conuentus bo.fi.possedisse, incipit currere præscriptio , puta mortuis illis, qui interfuerunt donationi, & est ad hoc op.argumen.sup.de deci.dudum vbi dicitur, quod à tempore confirmationis inco-

nis incœpit currere præscriptio, sed nõ videtur posse stare, quia vitiosæ possessioni, nõ vitiosa nõ accedit res. ff. de ac. pos. Põpo. §. vlti. sed ipsi intelligunt illa, quod rei vitiosæ. i. quæ vitio reali affecta est, vt furata & rapta, tales per quoscũq; possessores transeant, nunquam vitium amittunt, & ideò pręscribi nõ possunt. insti. de vsuc. §. furtiuè. nam si alias res quæ sine titulo posidebãtur, vel detinebãtur ab aliquo. s. ex causa depositi, vel commodati, vel cõsimili, successor eius ꝓ suo incipit posidere benè vsuc. pro suo. ff. pro hær. l. pleriq;. & sic est hîc. licet enim illi, qui primò acceperũt, non habuerunt iustã causam posidendi. Alij tamen qui postea fecerunt & habuerunt, qui postea subsecuti sunt, & qui nihil sciuerunt.

Sed certè hoc non potest esse, quia pręlati isti nõ posident ecclesias istas sic donatas pro suo, quia suo nomine non posident, sed ecclesiæ, & sic ecclesia quæ malè cœpit posidere, nunquam potest mutare suũ titulũ, neq; fidẽ, sed potes respondere, quòd licet pręlatus qui malè accepit mala fide posideat, eccleſia tamẽ cuius nomine accipit donatio, semper bona fide posidet, & si est bonus titulus pro illa vsucapit, si aũt malus vel nullus, nisi res esset rapta vel furtiua, semper vsucapit pro suo, nec obest ei malus titulus, vel mala fides prælati, sed certè hoc stare non potest per id, quod est. s̃. deci. dudũ. Idẽ dici potest, quod si aliquib. de capitulo nomine capituli facta esset donatio à laico, capitulum tamẽ credebat episcopũ consensisse, nam in omnibus his casib. pro suo vsu capit. ff. de vsu. pro suo. l. vlti. vel pro donato. Vel potest dici, quòd episcopus permittendo donatariũ, qui ecclesiã accipit à laico pacificè posidere causam & titulũ posidẽdi & præscribendi sibi præstitit. ar. s̃. de his quæ fi. à præl. sine con. ca. c. 2. & 3. & hic ☞ tacitus cõsensus habetur pro titulo. †Præscriptione) no. quod si finita præscriptione constet de non legitimo titulo, & mala fide habitis ante cœptam præscriptionem, tamen salua conscientia possunt illa retinere, quia tuti sunt authoritate eius, qui potestatem condendi ius habet super temporalibus, qui hanc pœnam amissionis iurium suorum induxit in odium negligentium, & fauorem solicitorum (nisi ius) ergò iuspa. transferre possunt quod habent. suprà eod. illud.

CAPVT XII.

SI VERO. (Repræsentetur) hęc præsentatio fit ad probationem iuris veri patroni, nihil enim iuris præsentato accrescit, & vt habeat frontẽ respondẽdi sibi de iurepa. sup. eo. ex literis.

CAPVT XIII.

CVM SECVLVM. (Emptorũ) ius enim patronatus trãsit cum vniuersitate. sup. eo. ex literis. (emptorum) hoc intelligitur, quando villa vel castrũ data erant in feudũ, quia tunc trãsit feudũ etiã iusp. ecclesiæ, quę erat sita in villa vel castro, quia si fundum daret in feudum, vbi esset ecclesia, nõ transiret cũ fundo iusp. ecclesiæ. inf. eod. suggestum. vt no. s̃. c. ex literis. Alij tamẽ dicunt, quòd iuspa. etiam sine aliqua vniuersitate dari potest in feudum, sicut donari, nam feudum beneficium est.

CAPVT XIIII.

EX INSINVATIONE. (Cõtulisset). sup. eo. illud. (occupauerunt) tanquam clerici earundem ecclesiarum (restituant) de facto, quia nihil iuris habent in eis, cùm non fuerint ab eis præsentati (restituant) id est, in pace dimittant eos ordinare.

CAPVT XV.

CONSVLVIT. (Detineant) colligendo tamen fructus in proprios vsus conuertendo (vel aliquibus alijs) descẽdẽtibus puta nepotibus pronepotibus, hoc non placet, credimus enim quod patronus posit filium præsentare, hic ergò interdicitur patronis dare ecclesias, id est proprietatem & alia, vt suprà. c. illud.

CAPVT XVI.

DE IVRE VERO PATRONATUS.

CAPVT XVII.

1 *Patronus an poßit sine consensu episcopi ecclesiam in qua habet iuspatronatus, alicui concedere.*

NVLLVS. (Aut ecclesiã) expone. vt. s̃. c. illud (& si quis) hoc non refertur nisi ad decimas, vbi semper si laicus vult in alium decimas trans-

ferre, necessarius est consensus episcopi. sup. de his quæ fi. à præla. cùm Apostolicã. ecclesiam enim si de proprietate intelligis, nunquam conferre potest alijs. sup. e. illud. sed de iurepa. illud conferre potest nesciente episcopo. s. e. insinuatione. Vel dic, quòd si patronus vult concedere ecclesiam, in qua habet iuspa. alicui in vsus proprios, hoc non potest facere sine consensu episcopi, sed episcopus facilis debet esse in consentiendo, alioquin agendũ est cũ superiore. Vel dic, referri ad vtrumq;, & loquitur quando ecclesiam, vel decimas de facto detinent. arg. inf. tit. proxi. c. ecclesijs.

a Inordinatè. Adde Bal. in l. 2. col. pe. C. de serui. & aqua. & Ro. in cons. 454. ad fi. & refert etiam hoc dictum Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. colũ. 10. in fi. sup. de cõsti.

SIGNIFICASTI. (Si episcopi) hic vult dicere, quòd si patroni alicui episcopo nomine ecclesiæ suæ concesserint præsentationem aliquarum ecclesiarũ constituarũ in alijs dioce. episcopi dioc. ab illo episcopo, cui iuspa. donatũ fuit præsentatos admittere debẽt.

CAPVT XVIII.

1 *Quis sit fructus iurispatronatus.*
2 *Facta patroni, qui poßidet authoritate prætoris tuetur prætor.*
3 *Malæfidei possessor non facit fructus suos, sed veri domini sunt fructus.*

CONSVLTATIONIBVS. (Patronatus) repete quæ diximus sup. de in integ. re. c. 2. (Possidebat) quæ est in pos. bo. fi. ante lit. contestat. & post lit. contest. semper præsentabit, quia lit. pen. etc. sup. vt lit. pen. c. 1. & 2. & per totum. nam ille, qui est ab initio bo. fi. possessor, etiam post litem cõtest. dicetur bo. fi. quantum ad hoc, vt fructus suos faciat, & etiam vsuc. triennij compleat.

1 † Item vt non præstet introitum, nisi intelligeret se debere, sed si intelligeret se debere, non tenetur si iustam causam litigandi habuerit. ff. de rei vend. vtiq;. ff. de pet. hæred. illud. & quia facit fructus suos, ergò si fructum in alium alienat ille, in quem alienatus erit controuersiam non patietur, est enim fructus iurispa. præsentare, tutus ergò erit præsentatus, sed naturali ratione videtur, quod præsentare censendus sit fructus naturalis, & ideò videtur dicendum, quod transeat in dominiũ bo. fi. pos. ff. de vsu. fructus. sed si verè inspicimus, nunquam natura producitur præsentato, sed potius industria, quamuis posset dici, quòd & hi fructus restituantur euincenti, quia patrono non debebit ea quæ ad iuspa. pertinent, persona autẽ non remoueret ab ecclesia, si autem esset ma. fi. possessor, is qui in possesione iurispa. est, vel quia esset violentus possessor, & sine authoritate iud. benè expelleretur de ecclesia præsentatus per eum, quia cũ ma. fi. pos. nõ faciat fructus suos. C. de rei vẽd. certum. & ff. de rei vend. si nauis. ergò nec fructus. s. ius in aliena ecclesia per præsentationem ipsius transfert, idem etiam si sit missus in possesione authoritate iudicis
a inordinatè a. C. si p vim vel alio mõ. l. vlti.
2 † Si autem patronus ma. fi. posidens esset in possesione authoritate iudicis contrà & ordinatè, tunc quamuis ma. fi. pos. quo ad se posiderent, tamen ille qui bo. fi. recepit ab eo ecclesiam, non dimittet eam. arg. C. vnde vi. si quis in tantam. nam facta talis qui posidet authoritate prætoris, tuetur prætor, vt not. s. de elect. nisi quamuis posset dici, quod aliud est in patrono, qui non dicitur authoritate superioris, nec publico officio, licet pro eo feratur sententia, quòd si patronus, quia semper habet malam fidem, & ideò non facit fructus suos. ar. ff. de cõdi. inde. l. Iul. ait. & aliud in prælato, qui nititur confirmatione superioris in publico officio, & sic loquitur gloss. quæ est. s. de elect. nihil.
3 † Item no. quod bo. fi. po. fit ma. fi. post lit. contest. quia fructus restituere tenet. C. de rei vend. certum. & quia præscriptio longi temporis interrũpitur. C. de acqui. pos. nemo. & de præscri. 30. an. eum no. est etiam casus vbi bo. fi. pos. ab initio post lit. contest. nec omninò bo. fi. remanet. nec omninò ma. fi. censetur. ff. de rei ven. Iul. scribit. & hac ratione. s. quia ma. fi. possessor non facit fructus suos, sed veri domini sunt fructus, vt no. in glo. hîc posita q̃ incipit, quia est dicendum, videtur quod si ma. fi. pos. præsentet vnũ, & bo. fi. præsentet aliũ, licet episcopus admittat præsentatum à ma. fi. propter incertitudinẽ, quia tuendus est in possesione. s. de insti. cùm venissent. & de in inte. rest. cùm venisset. tamen quandocunq; postea cõstet de veritate, remouebitur præsentatus à ma. fi. pos. & dabitur præsentato à bo. fi. pos. penes quem est fructus iurispa. & idem dicendum est in sententijs datis, & alijs factis à bo. fi. pos. iurisdictionis, & ma. fi. pos. arg. sup. de reli. do. cùm dilectus. Nec est contra. sup. de cau. pos. cum ecclesia. quia ibi loquitur de bo. fi. pos. vt ibi no. (credebatur) 16. q. 7. decernimus. in fi.

CAPVT XIX.

SVGGESTVM. (Præbendã) id est, in suos vsus. (Ecclesiarum) expone. vt sup. eo. illud. (posterius) quantum ad hoc, vt fiãt ecclesia præbẽdæ, cùm per hoc patronus admitteret iuspa. quòd esse nõ potest a absq; eius assensu, semper tamen donatio facta ab episcopo tenet, quantum ad iura episc. & quo ad illa præfertur semper prima. sup. de do. pastoralis.

CAPVT XX.

RELATVM. (Recognitionis) hi recognoscunt beneficia habere à laicis sine aliqua inuestitura, vel institutione episcoporũ (vendicare) tãquã clerici (alienos). s. eo. præterea. (coram seculari) repete quæ diximus. sup. de foro compe. cùm sit generale.

CAPVT XXI.

EAM TE. (Sex menses) dic vt not. suprà. eod. c.

CAPVT XXII.

1 *Aduocati an possint vendere ius aduocationis vel donare.*

PRAETEREA. (Non habere) not. q; aduocati nõ solùm nõ possunt vendere ius aduocationis sed nec donare, secùs in patronis, qui donare possunt. iusp. s. c. ex insin. Et est ratio diuersitatis, quia patronatus est quasi ex debito, sed aduocatia de gratia tantũ, & idẽ dicimus in guardijs custodijs, & consimilibus, vel dic quod prohibẽtur vendere & donare aduocatias & consimilia iura, eo modo, quo isti vẽdebãt. s. hoc est ius, q; hîc extorqueas à rusticis, quę tamẽ ab ordinarijs statuta non erant, & sic potest loqui dec. s. eo. quia clerici. si aũt statutos reditus & legitimos donent, & etiam fortè vẽdant, hoc non est inhibitum, sed dices quare dicitur quòd contractus sit nullus, cùm & quo ad hæc iura non tenet, quæ nõ habet, debet tenere tamen quo ad ea, quæ habet, potest respõderi, q; ideò non tenet, quia cùm non sint determinati in iure reditus huiusmodi officiorum, nõ tenet vẽditio rei, quæ nõ est, vel quæ est incerta. ff. de contrah. emp. l. 1. in iure tamen pa. vbi certa sunt iura secùs. s. eo. ex insinua. sæpè tamen aduocatus pro patrono sumitur: vt c. proxi.

CAPVT XXIII.

CVM AVTEM. (Aduocatus) id est, patronus aliter sumitur. s. proxi. c. (iudicio) quantum ad hoc vt ius habeat, qui ab ipso electus fuerit, episcopus tamen peccat, quòd primũ idoneum admittere recusauit, & ideò punitur. j. eo. pasto. sed si non refutauit primum, potest eligere vtrum eorum velit (præsentationem) quia prẽsentatio clericorum vim b electionis habet b.

CAPVT XXIIII.

NOBIS. (Construxit) aliter enim nõ potest. de cõse. di. 1. nemo quot modis q̃ratur iuspat. & cui iusp. debeat. habes no. 16. q. 7. piè. & s. titu. 1. (iurisdictione) statuto vel consuetudine. de hoc no. s. de ele. quod sicut (tractandæ). q. d. non solùm post electionem cõsensisset, sed etiam in tractatu electionis, si hoc habet ex sua iurisdictione, id est, consuetudine, vel priuilegio vel statuto, quòd aũt vox eius suffragium præstet in electione, hoc non potest consuetudine induci. sup. de ele. sacrosan.

CAPVT XXV.

PER NOSTRAS. Nullus se potest). s. de instit. cùm ad nostram.

CAPVT XXVI.

CVM PROPTER. & inf. (Quatuor) sup. eod. causa. contra so. quia ibi sex menses computantur à die vacationis. 4. à die mote litis. vel aliter, vt diximus sup. eo. c. 1. (idonea) contra. sup. eod. cap. 1. So. quando potest fieri quod hîc dicitur, sine scandalo debet fieri quod hîc dicitur. vel aliter, vt ibi no.

CAPVT XXVII.

1 *Promissio facta à legato de vacatura an teneat.*

2 *Forma inhibitionis, ad hoc vt inhibitio valeat, qualiter sit facienda.*

3 *Licet is cui potestas conceditur alieni prouidendi possit reseruare præbendã suæ collationi, non tamen potest nisi in vna ecclesia reseruare.*

4 *Suspensio nimis effusa est culpabilis.*

CVM DILECTVS. 1 † (Vacare) no. legatum posse donationi suæ reseruare donationem præbendæ vacaturæ certæ personæ conferendam,

---

a *Esse non potest. Car. in suo consi. 96. incipi. Papa vniuit. & Felin. in cap. cùm venissent. colũ. 7. versi. & per hoc dictũ suprà, de cõsti. referunt & sequuntur hoc dictum.*

b *Habet. adde quod hoc idẽ tenet Car. in cle. 1. in prin. in. 1. op. de sup. neg. pl. & Lap. alle. 84 incip. dominus noster Papa. colũ. 5. versi. sed nũquid. & do. post Archi. in 2. col. 4. de priuil. inf. in 6. Et etiã refert Fel. in. c. nostra. col. 21. in prin. suprà, de resc.*

ferendam, sed promißio facta à legato de vacatura non tenet hoc ipsum potest delegatus Papæ, cui Papa commisit, quòd alicui prouideret, sed tamē distingue, quia quando mādauit, quòd prouideret alicui de primo beneficio, quod in aliqua ecclesia vacaret primum beneficium suę donationi reseruare potest, & non aliud, si verò mandauit Papa, quòd alicui prouideret in aliqua ciuitate, vel dioc. de primo beneficio, quòd ibi vacauerit, potest suæ donationi reseruare beneficia illius dio. vel prouincię in hac forma cuilibet ecclesiæ scribet, cùm dominus Papa mihi mandauerit, quod tali prouideā in primo beneficio, quod vacauerit in dio. ista vel ꝓuincia, mandamus vobis, quòd si cōtigerit primam vacantem esse in ecclesia vestra, illam mihi reseruetis, & tunc si de illo beneficio quod primo vacabit aliquid attentaretur, contra reseruationē factā, non valeret quia potestas hæc per superiorem est eis ablata: si verò Papa sic cōmiserit alicui promißionē, prouideas tali in tali ꝓuincia in beneficio ꝙ duxit acceptādum, tunc erit ipsius eligere, quod beneficium acceptet, & eā dare suo ꝓuisori, & ꝓuisor tūc sic sibi reseruabit beneficiū, & sic scribet illis vbi beneficia reseruat. Papa sic scripsit mihi, & ipse talia beneficia elegit, de quibus in ecclesia vestra est vnū, vnde mandamus, quod si illud ante vacauerit, quam alia quæ elegit illud mihi seruetis, si aūt in arbitrio iudicis commiserit, quod ei prouideret in beneficio cōpetenti, tūc iudicis est examinare, quæ beneficia sint sibi cōpetētia, & tūc secundū prædictā formā poterit beneficia, quæ voluerit sibi reseruare, quæritᵣ an postquā semel elegerit, poßit postea variare de hoc aliqua? no. ĵ. qui ma. acc. pos. cùm in tua. ꝙ aūt huiusmodi reseruationes fieri possent, ex eo ꝓbatᵣ, quod aliàs inutile esset mandatum de prouisione & mandato principali, mandatur & accessorium. ŝ. de offi. deleg. prudentiam. cum multis concord.

Alij tamē dicunt, quòd in quacūq; forma prædictarum scribatur, quod nec ipse pro quo scribitur, nec ille cui scribitur, potest acceptare, nisi vnum beneficium, nec fiet reseruatio, nisi de vno beneficio. ar. qa vnū beneficium tantùm habere debet: & sic vnum tantùm reseruādum est. Itē grauis & ambitiosus esset intellectꝰ huius rescripti, quia supradictꝰ est vagus, quod esse non debet. ŝ. de transla. c. licet. Imò plus dicunt quidam, & vt videtur benè, ꝙ per tales literas non potest aliquod beneficiū reseruare, sed cùm vacat potest illud conferre & sufficit nūciare capitulo vel episcopo, quod primū beneficium debet cōferre authoritate Papæ, & si contra fecerint, tunc imponetur eis pœnitentia, quæ est. ŝ. de pręben. inter cætera. & c. dilec. & si contradicitur aperietᵣ via vacaturis cōtra id, quod est. ŝ. de cōces. præbē. c. 1. & c. constitutus.

2 †Inhibēs.) si enim ille, ꝙ potestatē habet super hoc, sibi reseruet beneficiū illud, siue inhibeat illud alij conferre, non valet quod post talem reseruationem, vel inhibitionem de eo fuerit acceptatū. arg. hìc. quia per hoc illa vice sunt suspensi à collatione huius beneficij, & collatio à suspēsis facta nō valet. ŝ. de cōsue. cùm dilect. & de elect. cùm inter. ar. ŝ. de præben. inter cætera. c. dilect. &. ŝ. de elect. innotuit. nā ibi semper ponitᵣ, & si cōtra factū fuerit sit irritū, & sic nō videtur sufficiens inhibitio, nisi adijciatᵣ hæc clausula. †Alijs videtᵣ & fortè melius, ꝙ si scriptū est alicui ꝙ ꝓuideat alicui in certa ecclesia, quod ex quo ꝓuisor recipit literā ꝓuisiōis, penes eū est potestas cōferēdi, & est ablata ab eo penes quē prius erat, vnde si hoc sciēs prius collator eam alicui conferat, non valet, si aūt nescit in alium collatam hāc potestatem, tunc obtinet quod no. ŝ. de ele. innotuit. Illud autem dicunt quidam in omnē casum, quòd si aliquis impetrauit literas ad aliquē, quod sibi prouideret in aliqua ecclesia, & alius similiter postea obtinuit literas ad alium, quod sibi in eadem ecclesia prouideret, nunquam secundus executor prouidere poterit, antequam primo videretur, neque valet prouisio facta à secundo executore, etiam si ignorauerit de primo executore. arg. ŝ. de rescri. cæterū. Nec hoc cōtradicit alijs, quæ no. ŝ. de ele. innotuit. vbi diximus, quod collatio facta ignoranter ab eo, ad quem iure ordinario pertinet, tenet quod fauorabilius est ius ordinariū, quàm extraordinariū, & quia primæ literæ præualent. ŝ. de rescri. cæterùm. Tamen alij dicunt idem vtrobique, si verò aliquis impetret literas ad aliquē, quod sibi prouideat in aliqua ecclesiarum suæ ciuitatis, vel dioc. vel de aliquo beneficiorum, ad donationem alicuius abbatis pertinentium, cùm plura beneficia in diuersis ecclesijs ad ipsum abbatem pertineāt, tūc videtᵣ ꝙ iste prouisor quādocunq; antequam eligat ecclesias vbi debet sibi ꝓuideri, inuenerit aliquā ꝑbendā vacātē, ꝙ illā poterit

poterit conferre, sed antequam conferat nullus eorum ad quem pertinet collatio de iure ordinario in eadem dio. impeditur conferre beneficium suum cui vult, & collatio tenet. † Idem etiam videtur, si alius prouisor alij deputatur, siue specialiter in aliqua ecclesia contenta sub prædicta generalitate ciuitatis, vel dio. siue prouinciæ, siue etiam secundus sit generaliter deputatus, vt in ciuitate, vel prouincia prouideret, quod tenet prouisio facta à secundo prouisore. argu. ad hoc. suprà, de rescri. pasto. in fi. vbi dicit, quòd dele. per generalem clausulam non habet iurisdictionem super non expressis cõtẽtis sub generali clausula ante expressionem, benè enim dicimus, quòd si postquã corã ꝑuisore suo expressit, in qua ecclesia sibi prouideri volebat, & expressio peruenit ad eum, ad quem pertinet collatio, & de iure ordinario, quod ita per expressionem istam est ablata ab eo potestas præbendam conferendi, sicut si in literis esset ecclesia in qua prouisio fieri debet. arg. suprà, de rescrip. past.

3 † Item licet credamus, quod ille cui conceditur potestas alicui prouidendi, possit reseruare præbendam suæ collationi: vt no. sup. de prȩben. pro illorum. quam reseruationem comparamus expressioni, non tamen dicimus, quòd possit eam reseruare, nisi in vna ecclesia, quod sic probo. Nullus enim possit habere literas de pluribus ecclesijs à principio, & si impetret fraudulenter præsumetur. suprà, de resc. in nostra. & c. ad audientiam. ergò eadem ratione, & si interpretauerit literas generales, non poterit plurium reseruationem facere, quia dele. debet procedere, vt delegans. sup. de rescri. super literis. in fi. si autem alicui scriptũ esset, quòd alicui prouideret in beneficijs, quæ valerent. c. marchas. tũc benè posset plura beneficia reseruare vsq; ad prȩdictã quãtitatem, & non plus, secùs si in literis diceretur in singulari beneficio, nec videtur facienda lis, si in literis dicitur in primo beneficio prouideas, quod vacauerit, vel in certa ecclesia vel dio. quia tunc & si nõ cõtulerit primum, quòd vacabit in ecclesia certa vel dio. tamen poterit conferre secundum, vel tertium, vel vlterius. argu. suprà, de præb. dilect. fi. G. Item videtur, quòd etiam quando scriptum est, quod in dio. prouideat in primo beneficio, quod in ea vacabit, quòd & tunc potest præeligere vnam ecclesiam, & extunc in alijs nõ poterit prouidere, alij tamẽ hoc nõ cõcedũt. † Itẽ no. q. ex quo prouisor reseruauerit sibi prouisionem in aliqua ecclesia pro aliquo, etiam si prouisor moriatur non redit prouisio ad ordinarium prouisorẽ, sed ad Papam, cuius authoritate facta est reseruatio vel expressio. Item ex quo prouisor reseruauit sibi præbendam in vna ecclesia, de cætero nõ potest in alia ꝑuidere, nec mutare, dũmodò talis ecclesia sit, quã habere possit. ff. de adop. l. 2. sup. de rescri. cum in multis. † Itẽ videtur, quòd siue mãdetur, quod in prouincia vel in dio. siue etiam incerta ecclesia alicui prouideatur, tamen non poterit prouisor sibi reseruare nec omnia beneficia prouinciæ, vel dio. nec etiã solius specialis ecclesiȩ, nec suspẽdere collatorẽ ab illorum collatione ita in genere, sed potest suspendere in spẽ. hoc modo suspendo talem à collatione primi beneficij, vel secundi, vel vlterioris, vel sic potest suspendi suspendo talẽ à primo beneficio, quod valet, 10. vel 20. marchas, si æstimet illũ, cui ꝑuidere debet tãto beneficio dignũ, & cum eadẽ determinatione potest totã prouinciã, vel dio. suspendere. Et est efficax ratio pro his, quia in aliquo mãdato alicui dato omnia mãdata videntur, sine quib. mãdatũ expedire nõ potest. ff. de iuri. om. iu. l. 1. sup. de offi. dele. ex literis. & c. fi. at prouisor iste, de quo dictum est, potest mandatum suum expedire sine causa generali suspensione, vel reseruatione, ergò eam facere non potest, sed absq; speciali nõ potest exequi mandatum suum, & ideò illa facere potest.

4 † Item effusa suspensio est illaudabilis, ergò rescriptũ quod hoc expressè nõ concedit ad iniquũ intellectũ per interpretationẽ trahendũ non est. ff. de vulga. subst. ex facto. ff. de re iur. Neratius. in fi. sed dic illud esse de superabundanti, vel quod ibi nec reseruauit, nec inhibuerat, & ideò nõ erãt suspensi à collatione illorum beneficiorum sed mandauerat Papa alicui conferri, nam tunc cùm multa possint obijci cõtra personas ipsorum quib. sunt dãda beneficia & cõtra literas semper pẽdente quæstione, cùm non sint suspensi, tenet collatio ab eis facta, vt in præalle. c. inter se. & c. dilec. secùs si alicui contulisset potestatẽ cõferẽdi, nã tũc videtur primis obtulisse hãc potestatẽ. de hoc no. s. de resc. capitulũ. † Itẽ dicũt qdã, quod ille cui data est potestas prouidendi alicui in primo beneficio, quod vacabit in aliqua ecclesia vel dio. vel prouincia in primo beneficio, quod

quòd vacauerit post receptionem huiusmodi literarum, & postquam hoc ipsum notificauerit ecclesijs, in quibus habet potestatem prouidendi, prouidere debet. ar. sup. de app. super eo. §. fi. 4. quæst. 5. cap. 1. & si in aliquibus scripserit, in aliquib. non. extunc potest tantùm prouidere in primo beneficio, ex quo omnibus ecclesijs hoc notificauerit vbi potestatē prouidēdi habet, & si ex medio tempore quo scripsit, sed non perfecit vacauerit beneficiū, non potest de illo prouidere, quia non possunt dici præsentatæ literæ directè toti dioc. vel prouinciæ quousque omnibus & singulis fuerint pręsentatę, vnde si iudex vellet omittere fortè vnam ecclesiam, in qua non notificaret potestatem sibi datam, in nullo loco posset cōferre primū beneficium, alij dicunt, & vt videtur melius, quod ex quo recipit literas, statim beneficiū primò vacās potest conferre, & si non scribat ecclesijs, vbi habet potestatem prouidendi, quia litera non dicit, quod eis scribat, sed quod in eis iudex prouideat, & plus dicunt quidam, quod si cùm vacauerit primum beneficium, non posit illud conferre: quia præuentus fuit ab aliis, tunc prouidebit in secundo, vel tertio, vel vlteriori, quia beneficia latissimè sunt interpretanda. sup. de dona. cùm dilecti. j. de ver. sig. olim. credent tamē isti, quòd missio literarum huiusmodi iudicis ad oēs ecclesias hoc operatur, quia sic postquam sciuerunt & mandatum est eis pro aliquo scripto in sua ecclesia esse, quòd tūc si alij conferunt illud beneficium, patiētur pœnam decre. de præb. dilectus. 2. Sed alij dicunt ei pro quo scriptum est obesse, quia ex quo primum beneficium non habebit, vlterius non poterit ei in alio prouideri, si cōtentus sit pœna prædicta, hoc nō placet, hæc aūt fortius vera sunt, quando mādauit sibi ꝓuideri, cùm se facultas obtulerit, qa non intelligit sibi auferri facultas, si ab aliquo præuenitur. (Ipse legatus) Ecclesiam de Berouil. quam legatus concesserat Gu. sed modò eam renunciauerat, vt haberet præbendam sanctę M. (Supplicabat) & benè. Attendentes). q. d. iste Gu. nullo modo potest dicere se habere ius ex præsentatione prædicta, quia si Archi. in dicta ecclesia habet ius pat. iure laico, & sic innuat, vt dicat quod non obstāte collatione legati qui non potest concedere ecclesias, in quibus laici ius pa. habent, sua collatio valere debeat, malè dicit, quia tunc si quis præsentat duos, sic hic archi. præsentauit potior est ab ordinario institutus, & sic secundum hoc potior est H. ab ordinario secundo admissus, quàm G. q nō fuit admissus. Sed si dicat, quod in ipsa ecclesia habet arch. ius patronatus tāquam clericus, certè nō secundū hoc habet quicquam iuris prædictus G. cùm legatus donationem ipsius ecclesię sibi reseruauerit, nō ergò tenuit præsentatio facta ab archidiacono, cùm legatus benè poterit sibi reseruare ecclesias quæ sunt de donatione clericorum. (Tanquam laicus) quia ex hęreditate patris, vel alterius ad ipsum deuenerat, vel alio modo tantùm. (Ecclesiā) de Berouil. (Præsentasset) in alia vacatione antequam legatus eum daret Gu. vel in hac eadem vacatione, scilicet post resignationem Gu. iterum pręsentauit eundē G. sed episcopus eū noluit admittere, sed H. admisit: sed prius dictum est verum, & hoc no. (Statutum.) sup. eo. cùm autem. & c. quod autem.

CAPVT XXIX.

PASTORALIS. (Appellauerit) licet appellationi eius deferendum esset, nō tamen in causa hic cassatur, quod fit post appellationem, quia fit authoritate iuris. s. eo. tit. cùm autē. Item multa impediunt faciendū, & nō cassant iam factum. (Posidentis) si tamen omnes præsentatos à laico patrono refutaret, & suū institueret, cassaretur eius institutio. s. eo. consultationibus. & sup. c. proxi.

CAPVT XXX.

1 *Multa hîc habes signa ad cognoscēdam ecclesiam collegiatam vel non.*
2 *Per laicalem collationem nullum acquiritur ius spirituale.*
3 *Per intitulationē nullum acquiritur ius titulato.*
Electio titulandorum an spectet ad rectorem ecclesiæ, vel ad patronum.

POSTVLASTI. Quod ecclesia sit collegiata, & iura habeant ecclesiæ collegiatæ, satis probatur per priuilegium, quod constituit eā collegiatam, sed & si priuilegium, vel si certa alia ordinatio super hoc non apparet, si constat quòd in sui fundatione fuit ordinatū, quod ibi essent tres clerici, vel plures, vel si pro tot fuerit ecclesia dotata, & tunc similiter habebitur ecclesia pro collegiata. 10. quæst. 1. c. 1. de cōse. di. 1. nemo. quęst. 2. placuit.

† Si au-

1 † Si autem constat, quòd fuit ordinatum in fundatione, quod nõ censeretur iure collegiatæ, sed præsentationem haberet patronus, vel si fuit ordinatum, quòd tantùm vnus vel duo clerici essent ibi, tunc non censebitur iure collegiatæ, & sic loquitur. c. 16. q. 6. piè. & c. seq. et in hoc tit. quasi per totum. Item si postea contingat de incollegiata fieri multos clericos, tamen nõ erunt vt collegium, nisi patronus consentiat, & omnes alij qui læduntur de mutatione status eius. ar. 16. q. 3. monasterium. c. rationis. & c. si quis vult. Item si in collegiata non remaneat, nisi vnus clericus, tamen iura collegiatæ ecclesiæ habebit, ita quod si postea ad pinguiorem fortunam deuenerit, in omnibus iure collegiatæ ecclesiæ vtatur, & etiam interim quod vno mortuo clerico eiusdem ecclesiæ episcopus qui eliget, non nomine suo, sed nomine ecclesiæ eligit. ar. 65. dist. si fortè. si autem non apparet, qualiter ecclesia fuerit instituta. s. vt sit collegiata, vel alio modo, tũc si clerici sunt in possessione, quòd faciant sicut clerici collegiatæ ecclesiæ clerici defendentur in hac possessio. etiam si patronus est in quasi possessione, quòd in ea faciat, sicut in ecclesia non collegiata, defendetur in possessione sua, quousque aliud probetur. supr. de insti. cùm venisset. Fatemur tamẽ quod episcopi & alij clerici possunt habere & electiones & collationes prebendarum, & dignitatũ etiam in ecclesijs collegiatis, quia sic cõstitutum fuit à principio. suprà, de consue. cum dilec. infrà, de ver. sig. abbate.

2 † Idem etiam credimus de laicis, sed tamen per collationem laicalem nullum ius spirituale habebunt inuestiti ab eis, nec per illam inuestituram habebũt aliquod ius in collegio, quousque per episcopum vel alium clericũ iura spiritualia & canonicalia acquiruntur. arg. 63. dist. in synodo. & de hoc no. de elect. quòd sicut.

3 † Titulos) per huiusmodi titulationem, nullum ius quæritur titulato, quòd si quæreretur, necesse esset cõsentire patronum: vt no. suprà, de fi. pres. proposuit. vel dic huic titulato quæritur ius, & est verè canonicus, & tamen non habebit reditus, nisi quando placuerit electoribus, & est hoc contrà ius propter consuetudinẽ approbatam. si. su. de cõsti. c. fi. sup. de maio. & obe. statuimus. (Electio) hîc ponit duas quæstiones. Prima est vtrum electio titulandorũ spectet ad rectorem ecclesiæ, vel ad patronum, & huic quæstioni non respondet expressè. Secunda est si ecclesiam vacare contigerit rectore, vtrum patronus huiusmodi titulatis postpositis possit alium præsentare, & huic respõdet expressè, quòd potest alium præsentare, nec fit ei præiudiciũ, & sic etiam tacitè primæ respondet, ex quo patrono nõ fit præiudicium, potest alios titulare prælatus. arg. de fi. pre. proposuit. supr. de offic. vic. ad hoc. 7. q. 1. aliud autem. dicunt quidam si episcopus esset patronus. 16. q. 5. si quis.

☞ † Præiudicium generatur) quin eos possit remouere post mortẽ titulantis, cùm ad patronum spectet non solũ prælatum, sed alios etiam ministros præsentare. 69. di. principali. 18. q. 2. eleutherius. 16. q. 5. si quis. & q. 7. decernimus. in Authen. de sanctis. epis. §. si quis oratorium. suprà, de fi. pre. ex transmissa. vel dic vt not. in gl. illa hîc posita. Assensu) idem intelligo, & si eius assensus interuenisset, quia si aliud diceretur, aperiretur via vacaturis contra id, quod est suprà, de conces. præben. c. 2. Vel dic, quòd bene posset induci per cõsuetudinem, vbi est consuetudo, quòd huiusmodi intitulati fuerint sine malitia vacaturarum, quod patronus si requireretur de eis tantùm præsentare deberet, sicut de consuetudine inducitur, quòd de certa ecclesia eligitur. suprà, de consue. cum dilec. infrà, de verb. sig. abbate.

CAPVT XXXI.

TRANSMISSAE. (Concessissent) etiã & malè, cùm ad patronos non concessio, sed præsentatio pertineat (Appellationem) hæc appellatio fuit iniusta (Præsentatum) scilicet R.

TITVLVS XXXIX.

DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS, ET PROcurationibus.

CAPVT I.

1 *Mansus propriè quid sit.*

SANCITVM. (Mansus) mansus propriè secundum vulgare Italiæ dicitur tãtum terræ, quod sufficeret duobus bobus, & tu dic hîc appellari mansum dotem constitutam pro sustentatione clericorũ, & alijs necessarijs ecclesiæ. de conse. di. 1. nemo. quam tamen dicunt quidã authoritate episcopi posse fieri tributariam. ar. sup. tit. pro xi. præterea & non aliter. Seruitio) de nouo posito, & etiam antiquitus fundatores ecclesiarũ consueuerunt aliquem censum de fundo pro dote assignato recipere, illum remittere debebunt: vt hîc. ar. 10. q. 1. c. 1. & se. si non remittet vel de nouo imponet pro remisso habetur, & pro nõ imposito: vt. 10. q. 1. c. 1. C. de leg. non dubium. Sed si alij eadẽ terra esset tributaria, nõ erit libera tributo. 16. quæstione. 1. c. si quis laicus. ff. de pac. inter. sed ecclesia non debet eam recipere, imò potius ab ecclesiæ ædificatione cessare. (Eis) scilicet ecclesijs. 23. q. 8. secundam canonicam. (Senioribus) id est dominis etiam temporalibus.

CAPVT II.

OMNIS ANIMA. (Et vos) hoc dictum est laicis. 11. quæstione 1. magnum. supr. de ma. & obe. solitæ. vel etiã cõprehendit clericos, quò ad exteriora. 23. q. 8. tributum. vel præcepit, quod sint subiecti ecclesiasticis prælatis. 23. di. quãquam. (Probatio) quò ad aliquid, census autem non semper est probatio plenæ subiectionis. inf. de pri. recepimus. sup. de reli. domi. cùm venerabilis.

CAPVT III.

SCIENTES. (Imponere) vel quod sacerdos haberet in monasterio, vel monasteriũ in sacerdote, vel quod alij haberẽt in monasterio. (Permittas) est enim ad hoc episcopi consensus necessarius. supr. de præbẽ. auaritię. de mona.

CAPVT IIII.

LICET. (Ad collectas) personales, secùs de realibus (Cęcitas) Not. cęcos defendendos per ecclesiam. 88. di. desolatis.

CAPVT V.

1 *Obligationes an quærantur tempore.*

PERVENIT. (Ignorante) hoc. c. loquitur, quando petens censum non est in possessione, aliàs quousq; succũberet in proprietate, defenderetur in possessione census. sup. vt lit. pen. à memoria. & c. laudabilem. sup. de cau. pos. cum ecclesia. & quando agit petitorio & non possessorio.

☞ † Ignorantię) id est, cuius causa ignoratur & etiã ignoratur, vtrum debeatur, quia si certum esset deberi censum, licet nulla causa subesset, tamen sibi solui de-
1 beret. inf. e. quãto. & no. † quòd licet obligationes non quærantur tempore, de ac. & obl. obligationũ. §. placet. tamen seruitia & seruitutes etiam si nõ habeant continuã causam, benè quæruntur tempore. C. de ser. l. 1. & 2. ff. de aqua plu. arc. l. vlt. C. de agr. & censi. l. litibus. 18. q. vlt. seruitium. & dicunt quidam quod necesse habet allegare causam, & sufficit probare tempus. arg. ff. de vsur. cùm in rem. ver. dicunt, quod nec etiam causam assignare tenetur.

CAPVT VI.

1 *Archiepiscopus an possit cogere subditos suffraganeorum suorum, si ipsis negant auxilium petere.*

CVM APOSTOLVS. (Contenti) & si excedant hunc numerũ subditi. Sol. alij possunt sua authoritate prohibere, vel denegare. ff. de aqua quoti. l. 1. §. Trebatius. 10. q. 3. quia cognouimus. 63. di. quia. & si propter hoc excommunicentur, non tenet. inf. de exces. prela. cùm ad quorundam. sed securius est, quòd penes superiorem
☞ deponant querelam. (Charitatem) non ergò inuiti sunt cogendi per episcopũ, qui exigit, sed superior facilis esse debet in cogendo, sed nunquid archiepiscopus poterit cogere subditos suffraganeorũ suorũ, si ipsis suffraganeis, non archiepiscopo qui petere negãt auxilium? videtur quod sic: quia ex quo ius habet episcopus vtendi, vt hîc, ergò denegantes per superiorem ad id cogi possunt. Sed hoc fateor verum esse, per iudicẽ ordinarium clericorum, qui solus est Papa, quando conueniuntur ab episcopo, non autem per archiepiscopum, qui eorũ iudex nõ est. sup. de offi. or. pastoralis. quidam tamẽ dicunt, & videtur benè, & probabiliter, quod etiam ipse episcopus poterit eos cogere ad soluendũ auxiliũ, nec hoc verbũ cum charitate contradicit, quia in

veritate

veritate clericis suis debet ostēdere necessitates suas precibus & conuentionibus apud eos instare, quòd matrici ecclesiæ subueniant, & si noluerint precibus acquiescere, possunt addere coactionem, debet enim simul adesse charitas & coactio. 45. di. licet. 10. q. 3. cauendum. ar. ad hoc, quia fructus ecclesiarum potest pro suis necessitatibus accipere. suprà, de conces. preben. cum nostris. & de insti. cùm venissent. vt eccl. bene. vt nostrum. tamen hoc non debet sine cōsilio capituli sui, & etiam ipsorū clericorum. arg. sup. de his quæ fi. à prela. sine consen. cap. per totum.

CAPVT VII.

1 *Census quando possit augeri.*

PROHIBEMVS. (Nec veteres) propter vbertatem fructuum, sed si noua parochia, vel nouæ diuitiæ ei accedunt, dicunt censum augendum. ar. ff. de suf. item si fundi. supr. de preben. auaritiæ. inf. eo. quanto. Item licet episcopi pro se non possint imponere census, pro alijs possunt. infr. eo. cum clerici.

CAPVT VIII.

PRAETEREA. (Illusione), id est, fraude. (audiendi) agendo petitorio, sed si possessorio agitur condemnabitur ad soluendum censum quousq; aliud constet, vt eadem hæc decre. innuit. & not. infr. eod. significauit.

CAPVT IX.

ECCLESIIS. (Eripiunt). scilicet, quia de facto eas occupabant laici, & eorum possessiones vsufructuabāt, vel laici iuspatro. quod in ecclesijs habebant donarunt episcopo. (Imponuntur) siue de iure siue de consuetudine approbata.

CAPVT X.

INNOVAMVS. (Regum) quæ autem consue. memoriam excedente habita sunt conseruabuntur, scilicet de verb. sig. super quibusdam. §. 1. Item à regibus possunt poni de nouo, cùm in eis plenam habeant iurisdictionem, veruntamen peccant, si hoc faciant sine causa.

CAPVT XI.

CVM CLERICI. (Remouere) & census post mortem statuentis non soluetur: vt not. suprà, eo. scientes. præterea.

CAPVT XII.

EA QVAE. (Id) scilicet remissionem prædictorum vel archidiaco.

CAPVT XIII.

1 *Iuramentum in præiudicium ecclesiæ non est seruandum.*

2 *Non est vis facienda etiam malo possessori.*

3 *Non debet possessio alicui auferre possessionem suam.*

SIGNIFICAVIT. (Interdixit) non fuit benè præceptū, præ quòd monachi possessionem amittebant. † Vel dic quòd licitum fuit præ-
1 ceptum, non enim monachi prædictum censum recipiendum possidebant, quia tempore prædecessoris non receperant animo quærendi vi, vel clam possidebāt, scilicet ignorāte episcopo cuius authoritate census constituēdus erat, & nō authoritate inferiorū prelatorum. supr. eo. scientes. præterea. supr. de preben. auaritie. Et si clam vel ignorāte episcopo censum recipiebant, non erat ibi patiētia episcopi, quæ necessaria est ad possessionem quærendam, cùm ergò essent in possessione tantùm recipiendi à sacerdote, non ab ecclesia mortuo sacerdote, vel etiā viuo ecclesiam conuenire non poterit, tanq; sit spoliatus, nec successor monachis tanquā existentibus in possessione census soluet, cùm ecclesiam nō potuerit obligare, nisi legitimis modis. ff. quod vi aut clam. prohibere. §. nō tantùm. hoc non placet, quia satis credimus posse quæri possessiones per solutionem sacerdotis: vt supr. de ca. mo. c. 2. vel hæc non fuit intentio episcopi præcipientis, quod nō solueret censum, quia iuramentum non erat seruandum in præiudicium ecclesiæ, & non aufert ei si alio iure iuuare non posset, vel potes dicere, quod vbi quis scit aliquem in possessione iniustè & mala fide, potest denegare reditus solitos, etiam si iurauit, cùm iuramentum præstitum in læsione ecclesiæ non sit seruandum. supr. de iureiur. peruenit.
2 † Et quod iudex precipit illud solui, quousq; cognoscatur, & propter ignorantiā facti, esto tamen q; episcopus benè sciebat hunc censum nō deberi de iu-

re, benè præcipit vt decętero non solueretur, sed prçciperet quòd possessionem rei corporalis, quam alius tenet, quod violenter offerret malũ præceptum esset, quia etiã violẽto & malo possessori, nõ est vis facienda.3.q.2.§.vlt. & eodem modo, si ille qui consueuit recipere censum cum violentia vellet accipere, fortè armis, sibi resistendum non essęt, sed de iure tantùm agendum. sup. de offi. dele. si quando. licet alij contradicunt. Si autem esset bo.fi. possessor ille, qui recipiebat censum, tunc sacerdos qui in veritate nõ debebat cẽsum soluere debet, quia sicut non est licitum aliquem spoliare aliqua re, sic nec possessione. C. vnde vi. si quis. in.

†Sed quæres quomodo aget possessor bo.fi. contra hunc sacerdotem, quia non soluit censum, loquimur in eo casu, quando nec solutio, nec iuramentũ apparebat super censum. Resp. si sacerdos intendebat eũ spoliare super possessione, aget interdicto vnde vi, vel condictione ex decre. sup. de elec. querelam. si verò non intendebat spoliare possessionem, sed tantùm in census solutione cessabat, tũc aget interdicto vti posidetis, quia sic molestabat eum non soluendo censum suo tẽpore. ar. ff. vti poss. si duo. §. fi. & sic etiam agendum est contra illũ, qui eligit vel instituit aliquem in ecclesia, in qua ad me pertinet electio vel institutio, & eodem modo cõtra clericum electum, vel institutũ quia ipsi sunt qui mihi turbant possessionẽ meam. ff. si ser. ven. si quis diu. Iste autem sacerdos si episcopus præciperet ei, quod censum non solueret bon. fi. possessori debet appellare, quia iniustum est præceptum, & idem videtur dicendum, quando episcopus præcipit alicui de sua dio. quòd prçstet obedientiam, vel quòd recipiat aliquem ad visitationem, vel præstet aliqua alia, ad quæ ius eum dicit teneri, si subditus appellet ab hoc, episcopo dicet, se ab his liberum vel priuilegio, vel præscriptione, vel alio modo si episcopus eũ excõmunicet post huiusmodi app. sine aliqua causæ cognitione, tamen teneret excommunicatio dummodò verum sit, quod non sit liber, quia quòd petit episcopus, notorium iuris est, & ideò non requiritur ibi ordo iuris. Sed secùs est, si hoc peteret à clerico, qui non esset de sua dio. vel aliàs si à clerico suæ dioc. peteret ea quæ non conceduntur à iure, nam tunc si sine causæ cognitione eum excommunicaret, non teneret excommunicatio, etiam si in veritate teneretur, quia grauamen secutum facit, quòd per app. negotium est delatum ad audientiam superioris. supr. de app. ad audientiam. secùs autem est in alio casu, quia in notorijs falsis, non valet appellatio. supr. de app. proposuit.

3 †Aliqui tamen contradicunt dicentes, quòd semper etiam post appellationẽ teneret sententia excommunicationis, & sine causæ cognitione, dummodò non sit vera causa appellationi interpositæ, & maximè in eo, qui posidet censum, qui sibi denegatur. hoc enim etiam post appellationẽ & etiam sine causę cognitione excommunicabit denegantem cẽsum, & sic defendit possesionẽ suam, appellatio enim non debet alicui auferre possesionem suam. Sed quid si abbas excommunicat hunc sacerdotem, si nõ dat censum, & episcopus eũ excommunicat, si dat. Resp. appellet sacerdos & nunquam obliget ecclesiam nisi probabilem & manifestam credulitatem habuerit, quod debet soluere. arg. infr. de sentent. excom. inquisitioni.

CAPVT XIIII.

SOPITAE. (Procurationibus). Not. in causa communi sibi & alijs posse esse procur. abbatem. Exhibitas) sine hac probatione sufficiebat ei ius commune, vel etiam generalis consuetudo quæ extendenda erat ad ecclesias similis cõditionis, cùm non esset cõtra ius commune in eo, quod petit procurationem, quando visitat in casibus concesis, repete quæ diximus suprà, de præscri. cùm ex offi. ord. supr. de offi. ordi. c. vlti. (Communi) 10. quæstio. 1. decernimus episcopum. placuit (communi). 18. quæstio. 2. luminoso. contra solut. illud loquitur de exempto (communi) in hoc erat ius commune, vt sicut alij faciebant isti. inf. eod. super. ius commune est, quòd negligente episcopo visitet archiepiscopus, vel ius commune est, quod visitet simpliciter. infr. eo. capit. finali.

CAPVT XV.

GRA-

GRAVIS. (Fideiussoria) quæ fideiusio nō tenet, cùm non tenuerit principale. C. de leg. non dubium. inf. de dona. post diuor. re. c. significauit. &. c. & si necesse. C. de sacrosanct. eccl. sancimus. nemini. C. de condic. sine causa. adminiculo.

CAPVT XVI.

1 *Liberalitates ad temperantiam sunt reducendæ, si de eis oritur grauamen.*

QVANTO. (De fundatoris) hîc iustè potuit censum constituere. 18. q. 2. Eleutherius. ideò non absoluentur ab eo (liberaliter) & nihil habebat ab alio monasterio, vel tēporale vel spirituale, quare hāc procurationem prę̄staret, debita tamen ex quo constituta est, tenet liberaliter.

☞ † Quæ pro vna) not. liberalitates ad temperantiam reducendas, si de eis oritur grauamen. infr. eo. ex parte. supr. de deci. suggestū. fortè secùs esset, si ex pacto aliquo dato vel recepto id promisissent, vel etiam si ex gratia fuerit instituta hæc procuratio; tamen non deberet negari, etiam quin in super excrescentibus fructibus fiat, nisi specialis sit indulgentia super hoc, & hoc innuit verbū, quod sequitur, indulgemus.

CAPVT XVII.

CVM INSTANTIA. (Se indebitè) scilicet vltra facultates ecclesiæ. 10. q. 3. illud & tenuis prima extraordinario auxilio iuuatur. C. no. vect. l. 1. & 2. ar. 1. q. 2. placuit. in Auth. de man. prin. §. sit tibi quoque. ff. de offic. pręsi. illicitas. (Restauretur) cessis sibi actionibus allegato, vel melius condictione ex hac decr.

CAPVT XVIII.

1 *Tenentur omnes id seruare, quod à maiori parte hominum seruatur.*
Consuetudo vicinorum in dubijs est seruanda.

EX PARTE. (Vota) erant enim vota, quod singulis annis solueret certas mensuras grani, vel vini, si autem voto non tenerentur, non cogerentur soluere certam mensuram, vel etiam sine mensura (non cōstet) quia si de mensura parentū cōstaret non requireretur alia probatio, quia nō præsumeretur, quòd ad aliā mensuram voluerit obligare hæredem (habitatores) omnes communiter vel maior pars.

(Ad eandem) no. quod maior pars hominum seruat, omnes debere seruare. 100. dis. cōtra morem. sup. de ca. mo. cùm dilec. Item ar. quòd in dubijs seruatur consuetudo vicinorum. sup. de consue. cùm olim. ff. de leg. 1. si seruus plurium. §. vlti. & nō est hoc tantùm propter consuetudinem, sed quia ille qui promisit primò, ex quo de nulla mensura mentionem fecit, præsumitur intellexisse de cōmuni mensura (Cogendi) licet nulli fiat hæc promisio, vel potius votum, tamen vouens obligatur: vt hîc. & ff. de pol. pactum. in prin. sup. de vot. licet magnæ & in multis alijs. c. eiusdem ti. hac ratione videtur, quod si aliquis promittat intrare in aliquod monasterium, licet tale votum sit simplex, vel de futuro, tamen monasterium condictione ex hac decre. potest agere contra vouentem, vt intret monasterium (ne tanquam). C. de bon. quæ libe. l. 3.

CAPVT XIX.

1 *Quando in aliqua scriptura publica contineatur de finibus alicuius episcopatus, ei standum est, donec probetur contrarium, licet scriptura principaliter facta sit ob aliud. & in num. 5.*
2 *Instrumentum quando dicitur falsum: nisi probatur falsum remanet in suo robore.*
3 *Quamuis dixerit aliquis instrumentū falsum & succubuerit, tamen adhuc potest dicere illud non valere propter defectum solennitatum.*
4 *Potest minister imò ipsa ecclesia quando minister malè agit puniri.*
5 *Probatio instrumentorum plus est quàm confessio.*
6 *Contra confessionem suam quis admittitur ad probandum contrarium.*

CVM OLIM ECCLESIA. Istæ ecclesiæ pertinebant ad abbatē sancti Io. ita ꝙ in eis temporalia colligebat, & ad proprios vsus tenebat, & ideò pro eis respondet, aliter ipsæ ecclesiæ per se respondent. & no. sup. de rescri. edoceri (per alia) fortè per testes vel per ius cōmune vel alio modo. (In instrumentis) hæc instrumenta inducebat episcopus, & fortè erant talia instrumēta, quod per vnū annum tenebatur integrè iura episcopalia soluere per alium aliqua soluere tenebatur, sed non omnia contra hæc instrumenta obijcit abbas defectū talis solennitatis, cuius completio ex eius ratihabitione pendebat. scil. ista instrumēta non debere sibi obesse, quia non interuenit

uenit consensus capituli sui, & ideò tantùm sibi prȩiudicat hæc exceptio, vt etiã si instrumenta pro eo faciant, sibi nihil prosint, secùs autem esset si obijceret defectum solennitatis, quæ cõpleri posset per partem episcopi, quia in hoc casu, si verum non esset, vel etiam verum, si nõ episcopus illas solennitates cõplere vellet: per hoc abbas non videtur renunciare instrumentis.

2 †Itẽ dic, ꝙ quando dicit instrumentum falsum, nisi probet, remanet instrumentũ in suo robore, nec tamẽ per appositionẽ falsitatis videtur renunciare iuri, quod vbi ex illo instrumẽto cõpetebat, nec illud petere impeditur, dũ tamẽ non consentiat id esse verũ, nam cõperta veritate. s. quod instrumentum non sit falsum, cedit error veritati. 8. di. veritate. nisi perseueret in dicendo, ꝙ falsum esset, quia tunc post sententiam latam, ꝙ non esset falsum, nihil ex eo petere posset, q̃a faceret contra conscientiam. sup. de prȩscri. quoniã omne. & licet probetur per verbum, ꝙ sequitur nullatenus approbauit abbas, iste enim abbas, vt dicitur in registro, semper dicebat quod hȩc cõpositio obtenta erat per metum regum, nec tamen reprobamus quod supradictum est.

3 †Item no. ꝙ licet aliquis dixerit instrumentũ falsum & succubuerit: tamen adhuc potest dicere illud nõ valere propter defectum solennitatũ. ff. de pet. hȩr. l. Lucius. Item & si dixerit instrumenta deficere solennitatibus, tamẽ potest petere legatũ ex eo instrumento, ff. de pet. hȩr. postq̃. secùs autem si falsum vel inofficiosum dixisset. Deductiones) in instrumento compositionis continebatur quod decimæ vltimæ integrè persoluerentur episcopo, sed de eis in certis casibus deberet monasterio aliquid impendere, vel episcopus debebat accipere quartam decimarum ab illis ecclesijs, & de ea debebat aliquid dare monasterio, nam si instrumentum cõpositionis diceret, quòd episcopus tantùm duas partes decimarũ, vel aliam partẽ sibi reciperet, tunc non fuisset monasterium condemnatum ad plenam solutionem decimarum, quia sibi non debebantur, nã licet compositio non debeat prodesse abbati, quia impugnauit, nõ tamen debet dare episcopo, quòd sibi non debetur.

Sed dices fortè, imò debebat de iure cõmuni, quia ecclesiæ in dioc. sua sunt sitȩ, sed certè hoc non prodest episcopo, cùm recessum sit à iure communi per compositionem, quæ non improbatur. Fatemur tamen, quod si episcopus respondisset abbati, quando dicebat compositionem nõ valere, & ego ratum habeo, ꝙ tunc standum esset iuri cõmuni, quia cõmuni voluntati recessum esset à compositione, nam benè videtur dicendum, quod pro abbate nihil sit iudicandũ, sed nec pro episcopo est ferenda iniusta sententia. Vnde dico, quod si instrumentũ quod quis impugnat cõtineret, quòd T. debet mihi centũ sub conditione, nõ adiudicabit mihi illa purè, sed sub conditione, quia non debentur ante conditionẽ existentẽ, imò plus dicimus, ꝙ si in diem debentur, nõ condemnaret nisi post diẽ præmissa ratione, quia nunquàm ferenda est iniusta sententia pro aliqua partium, licet aduersarius iniustè improbet contractum, sed pro improbante nihil sententiandum est.

4 †Sed nunquid salua conscientia poterit iste episcopus tenere integras decimas, nulla facta deductione? Resp. licet tutius sit ꝙ soluat, quia tamẽ iniustè obtinuit in causa, & quia benè potest minister ecclesiæ quandoq; puniri, imò ipsa ecclesia, quando minister malè agit. 6. q. 4. placuit. dicimus ꝙ sine peccato tenere potest quousque abbas per in integr. re. vel alio modo sibi prouideat (impugnare) 13. q. 2. quam præpostera. 17. q. 4. sunt.

☞ †Impugnare) in registro [a] continetur, ꝙ impugnabat instrumenta ex ea causa, quia dicebat ea per metum regũ extorta, & in isto suo dicto perseuerauit abbas vsq; ad sententiam, & ideò iudex in sententia sibi noluit adiudicare aliquam deductionem, licet sibi per instrumenta competerent. ar. sup. de test. præsentiũ. quia cùm illæ deductiones essent secundũ eũ contra ius, nec cõpeterent abbati, si per instrumenta quæ falsa, & per metum extorta dicebat contra cõscientiam faceret, si illa deduceret, & iudex malè faceret, si sibi mandaret, quod contra conscientiam faceret, si autem non diceret instrumenta falsa, sed contenderet, licet malè illa non debere sibi prȩiudicare de iure, tunc non obstante tali impugnatione, iudex ferret sententiã pro impugnatione, si autem ante sententiã velit desistere ab impugnatione instrumenti, sibi licet, nec exigitur tũc alia probatio, quod probet contra suã cõfessionẽ, cùm aduer-

[a] *In registro. ad hæc dicta Innocen. vide Fran. Ar. in l. post legatũ. col. 3. ver. sed quæro. ff. de his quib. vt in d. Pet. de Anchar. in cõsil. 208. inci. iudex de iure. collũ. pen. ex prædictis omnibus. & in consilio 34. incip. in hac causa. col. fi. et adde quòd consr. Pet. de Anch. sub nu. 208. alle. habetur etiã inter consilia Car. sub nu. 29. & quota in colum. pe. in fin.*

aduersarius qui induxit instrumenta, nihil posſit dicere contra illa, nec probatione ſuper hoc aduerſarium aggrauare, ſi verò aduerſarius non induxiſſet instrumenta, ſed proprio motu diceret in iudicio, illa falſa, poſtea ex illis instrumentis nihil petere poteſt, niſi probetur illa, vt aliàs non vera, post ſententiam autem, puta ſi instrumenta, quæ quis falſa dicebat iudicentur vera, non prohibetur ille, qui dixerat ea falſa, per ea aliquid petere. ſup. de iureiur. mulieri. nam veritate etc. diſt. 8. veritate. Quidam tamen dicunt, quòd ſi episcopus non iuuaretur alio iure, niſi eo quòd continebatur in instrumento, in quo præcipiebantur fieri ei deductiones, quòd ſicut episcopo adiudicandæ ſunt quartæ decimarum, ſicut abbati adiudicandæ eſſent deductiones, q̄a eadem res etc. 12. q. 2. quia. ſed hîc non iuuatur tantùm illo instrumēto, ſed etiam iure communi. ſ. quia eccleſia erat in ſua dioc. ſita, ſic patet per finem huius decr. ſed prius dictum melius probatur ex hac decret.

5 † Tua) no. ſcripturā fidem facere in eo negotio ſuper quo principaliter non eſt facta, puta ſuper finibus episcopatus cū eſſet priuilegium. C. de contrah. ſtip. l. optimam. C. de lib. cauſa. cū aliquis. (instrumenta) instrumēta enim hæc continebant, quomodo episcopus has eccleſias conceſſit monaſterio prædicto, p̄ quę ſatis conuincebatur abbas, quòd illæ eccleſiæ eſſent in ſua dioc. Si enim ab illo episcopo eccleſias & ius episcopale in eis receperat, nō poterat negare illas eccleſias in ſua dioc. ſitas, quāuis fortè poſſet dicere, ſe ad hoc recepiſſe priuilegiū, q̄d ab eo ius episcopale haberet, ſed ab alio habebat, ab eo hoc ideò impetrauit quòd non petendi frontem non haberet. ar. C. de exce. ſi quidem. ff. de probat. l. cùm de indebito. ſed proteſtari hîc debet, vt in l. ſi quidem. alioquin ſicut pro ſe ita cōtra ſe admittere tenetur. Sed quare non fuerunt abbati adiudicata episcopalia? Respon. licet verum eſſet priuilegium, tamē quia non affuit aſſenſus eorum qui adeſſe debuerūt, non poteſt præiudicare eccleſiæ hoc non placet, vel ideò non fuerūt ſibi adiudicata iura episcopalia, quia nō fuerant ſibi data per priuilegium, de quo hîc fit mentio, per illa enim verba, quæ ibi cōtinebantur. ſ. q̄a cōcedebat ſibi eccleſiā, vt hîc dicitur, nō ius episcopale cōcedere intelligebatur, ſed tantùm temporale, quòd in ea habebat, vel in p̄prios vſus eam concedebat. ſupr. de do. paſto. Hoc aūt instrumentū de quo hîc mentionē facit, nullatenus reprobatur, ſed instrumēta cōpoſitionis tantùm, nā ſi aliàs per partem episcopi fuiſſet p̄batum falſum eſſe instrumentū, nō probaretur per illud, quod eccleſia de qua in priuilegio dicebatur eſſe in dio. huius episcopi, cū reprobato instrumento, nihil ex eo probetur & totum carere debeat vigore. 9. diſt. ſi ad 3. q. 9. puta. licet enim producens non poſſit dicere falſum instrumentum, vel cōtra aliquod quod in instrumento continetur vt hîc. & no. ſupr. de exce. cùm venerabilis. tamē ſi aduerſarius probet falſum etiam aduerſario non nocebit, aliquando enim per aduerſarium habeo quod per me habere non poſſum. ſi. C. de tēp. in inte. reſt. petēdę.

Sed dices, nónne eo ipſo, quod p̄duxit instrumentum vel priuilegiū, videt̄ confeſſus eſſe omnia iura, quæ in eo cōtinentur, & ſic non poteſt contra ea dicere, ſicut nec contra confeſsionem ſuā tacitam vel expreſſam, etiam ſi priuilegium pronunciaretur falſum? Respon. vt not. in decret. præalle. cùm venerabilis.

6 † Item no. quòd licet cōtra cōfeſsionem ſuā quis admittatur ad probandum contrarium. C. de iur. & fac. ign. l. error. & in ſumma. C. de confeſ. tamen contra instrumenta quæ produxit nō admittitur, nec mirum, quia plus eſt p̄batio instrumentorū quàm cōfeſsio. Item cùm quis induxit instrumentum ad probandū aliquem articulū, quomodo poſtea admittetur ad probandum contra, cū contraria allegans non ſit audiendus, ſed duæ probationes contrariæ ſibi inuicem fidē derogant. C. de proba. diuerſæ. & etiam quia plus eſt confeſsionem tacitam habere, & p̄bationem instrumenti, quàm confeſsionem tantùm.

CAPVT XX.

OLIM CAVSAM. (Ad Papien.) & benè, quia erat in obligatione, quamuis ſi non inueniantur, poſsit de alia pecunia ſatisfieri, ſic etiam quando agitur ex empto ad rem venditam, nam quando agitur, quia res in obligatione eſt. ff. de act. empt. l. ex empto. 1. reſpon. & in condemnatione, ſed liberatur ſatisfaciendo de intereſſe. ff. de act. empt. l. 1. ſi autem non

esset in obligatione, sicut si agatur. l. Aquil. ad reficiẽdum domos destructas, quia inepte petit, cùm solùm interesse in petitione & oblig. sit, lacerandus est libellus (protestatus) idem esset si protestatus non esset, quia protestatio interrumpit præscriptionem, nisi in casibus. sup. de off. or. past. in fi. C. de an. exc. hoc amplius (eisdem) videtur quod si hoc probatũ esset. l. an. antè soluti essent Luceñ. tamen possent exigi Papi. arg. ff. de vsufr. quia qui. ff. de pe. si quis seruum. ar. cõtra. ff. quemad. ser. amit. si communem. §. 1. & l. si quis alia. (Declinationẽ) .i. quia moneta Papi. non inueniebatur. (Papi.) non solùm petitionem esse faciendam ad rem, quæ est in petitione & obligatione, sed etiam condemnationis, quamuis soluendo interesse liberetur. ar. ff. de ac. emp. ex empto. resp. 1. (Papi.) ar. ad veterem mensuram solutionem faciendam. supr. de iureiur. quanto. ff. si cer. pe. l. 3. ar. cõtra. 32. q. 4. qui ignorat. ff. de contrahen. emp. l. imperatores. (Pap.) hoc constabat in dubium vertebatur, quod episcopus vel ex constitutione, vel præscriptione præcedente solutionem Lucẽ. dicebat pro cathedratico recipere. 6. denarios Pa. Vel dic, quòd si sufficit episcopo si computatis omnibus annis quibus receperit Luceñ. pro Pap. compleuit tempus præscriptionis. l. 40. an. ar. ff. de vsufr. quia qui. sed ex hac decre. videtur colligi licet Luceñ. soluerit pro Pap. si tamen non soluit ipsos Luceñ. 40. an. non cogetur soluere Pap. & est mirabile, quòd solutio eiusdem rei pro vtraque parte præscriptionem inducit. s. pro episcopo quòd præscribit Pap. sed finita præscriptione episcopi de Pap. etiam lapsu vnius solius anni, plebs præscriberet: vt non cogatur soluere Pap, sed Luceñ.

CAPVT XXI.

☞ CVM VENERABILIS. †Imponeret) quantumcunque enim generaliter ecclesiam eximat episcopus cathedraticum retinet & iurisdictionẽ, & procurationem & visitationem. 16. q. 2. c. 1. sup. de do. past. nisi exemptio confirmaretur authoritate Papæ. ar. supr. de re. do. vt episcopo sint subie. cõstitutus. & sup. de his quæ fiunt à præla. pasto. nõ enim potest à se suam iurisdictionem in totum reijcere. ar. sup. de fo. cõpe. si dili. arg. sup. de renũ. admonet. C. de bo. quæ libe. l. 3. (Episcopalis) quia ius episcopale nõ intelligitur remitti, licet omne seruitium remittatur. (De communi) & ita apparet, quòd per prædictum pactum non tollitur ei aliquid de iure episcopali. arg. sup. de do. pasto. vbi no. (De communi) & est quia remissio illa seruitiorum, non trahitur ad iura & seruitia, quæ communi iure debent omnes ecclesiæ, sed ad seruitia quę quotidiè & de nouo imponuntur. (Procurationes) & alia iura episcopalia.

CAPVT XXII.

SVPER EO. (Prouincijs) repete quę diximus sup. de consue. cũ olim. & de off. arc. c. fi.

CAPVT XXIII.

PROCVRATIONES. (Procurationum) etiam de his, quæ consistunt in victualibus, nam si velit accipere vestes, vel si equi moriātur, & velit alios emere, vel etiam expensas velit recuperare, quas fecit in eundo ad locum, quem visitaturus est, vel in alia consimili causa. Hæc omnia petet vltra computationem istarum procurationũ ad dies.

CAPVT XXIIII.

1 *Appellatio extra iudicium quando sit censenda iusta. & in num. 2.*
3 *Non debet quis per negationem vel prohibitionem, vel appellationem vnquã dimittere vti iure suo.*
Iudex suam personam priuatam in iudicando non gerit, sed publicæ personæ, cuius non est iudicare, nisi de probatis.
4 *Quando liceat episcopo materialibus armis possessionem suam defendere.*
5 *Non valet quod fit à delegatis, nisi probatà delegatione.*
Sententia lata an valeat, quando dubitatur de iurisdictione partis.
Partes non curant de iurisdictione contendere.
6 *Consuetudo & pactum archiepiscopi & suffraganei impedire non potest non solùm procurationem, sed nec eius visitationẽ. Et quæ sit ratio.*
Consuetudo contra ius publicum vtilitate, an & quando valeat.

VENERABILI. (Procurationibus) quia sępè occurrit questiones exemptionis oriri occasione denegatarũ visitationum & procurationum, vel alia cõsimili, & ideò de hac materia supposito themate pleniùs tractemus. Episcopus Eduẽ. accessit ad monasterium

nasterium sancti M. in sua dioc. situm, mandans abbati & conuentui, quòd pararēt se, quia monasterio illi volebat impendere officiũ visitationis, & pararent etiam procurationem ratione visitatiõis debitam. Cui abbas respondit, quòd nullo modo se pararet, nec ad visitationem, nec ad procurationem, quia exēpti erant quò ad hoc à iurisdictione episcopi Eduẽñ. & appellauit ad se. app. si in aliquo modo hac occasione grauaret, & adiecit abbas, quia corã eo volebat probare exemptionem prædictam, vel coram Papa si episcopo placeret, sed episcopus non obstantibus prædictis, excommunicauit abbatem, & interdixit conuentum, modò venit abbas, & aggreditur contra ipsum de iniusta excommunicatiõe, vel potiùs nulla, & petit absolui ad cautelã. Pro se autē induxit abbas, quia videtur quòd excommunicatio sit nulla, quia lata post app. ex legitima causa interpositam, ꝙ sufficit etiam si non est verũ. Item quia lata est sine causæ cognitione. supr. de app. ad audiẽtiam. & c. dilectis. & maximè cùm causam episcopo obtulit ex abundanti se probaturum exemptionem. sup. de app. interposita. Item dicit abbas episcopum omninò esse puniendũ, quia sine manifesta & rationabili causa excõmunicauit eum, antequã iusta excõmunicationis causa probaretur. infr. de sen. excom. sacr. 2. q. 1. nemo. cùm enim diceret abbas se exemptum esse, quò ad prædicta, & ita sua negatione esset res dubia. C. qui ad lib. procl. non licet. l. 3. super re dubia & non super manifesta tulit sentẽtiam, & ideò malè. Item dicit abbas, ponamus quòd coram episcopo Edueñ. aliquis parochialis sacerdos peteret ius parochiale ab aliquo suo parochiano, & ille parochianus offerat se probaturum, ꝙ alius habet in eo ius parochiale, nónne audiet eum, vel potiùs non admissa exceptione parochiani excommunicabit eũ, hoc est absurdum dicere, sed nũquid erit apud eum acceptio personarum, vt cõtra sacerdotem parochialem admittat exceptionem, & probationem super ea, & contra se non admittat hoc, non est æqui iudicij. 4. q. 4. c. 3. Episcopus autem ecõtrà pro se allegat, quia ex quo constat, ꝙ monasterium situm est in sua dioc. præsumptio iuris est, quòd in eo habet visitationem. sup. de præsc. cũ ex offi. de sen. si. sopitę. c. vene. cũ nuper. & sic pręsumptio iuris est, & veritas est. s. ꝗa ei subest in prædictis, ergò iusta est sententia episcopi, ideò autem dixit episcopũ, & veritas subest, quia benè fatetur episcopus, ꝙ si in veritate probaret abbas coram superiore, quò ad prædicta esse exemptũ, ꝙ malè sententiasset, hìc tamen vult defendere episcopus, ꝙ si abbas defecerit in probatione exemptionis, quò ad prędicta, licet probet se proposuisse exemptionem, & se obtulisse probationem super ea, quòd hoc non sufficit ad pronunciandum excommunicationem nullam, vel iniustam, vel ad puniendum episcopum, & quòd suus ꝓcessus decernendus est legitimus, nec valet quòd abbas dicit, quia appellatio ex causa legitima pręcessit excõmunicationem, & quòd sine causæ cognitione lata est, ergò excommunicatio censenda est iniusta, vel meliùs nulla.

1 †Sed respondent quòd nunquam appellatio extra iudicium quantumcunque fiat ex legitimis causis, & quantumcunque appellans offerat se eam probaturum est, censenda iusta, nisi probauerit eam esse veram, vt not. supr. de elect. cùm inter ea. supr. de his quæ fi. à ma. par. cap. c. 1. & hæc appellatio, vt ꝗdã dicunt extra iudicium erat, ꝙ ex eo apparet, quia ipse abbas hoc dicebat, quando proponebat se exēptum, & per cõsequēs episcopũ nõ esse iudicem, sicut & cēsenda esset appellatio extra iudiciũ, vt si quis appellaret ab episcopo, ne ordinaret aliquã ecclesiam de canonicis, vel ne cõfirmaret electum vel institueret, quia & ad se pertinēt prædicta. licet enim hæc omnia sint de l. iurisdictionis, nõ tamē semper requiritur iudiciarius ordo, nec semper sic pro eis faciẽdis iudicium ordinatur, imò plus extra iudicium, quã in iudicio hæc aguntur. Vel dic, vt no. supr. de ap. dilectis. in gl. quæ incipit, hìc fuit etc. ver. not. quod licet.

2 †Item si in iudicio essent partes, tamen hìc non fuit in se petitum, quòd coram episcopo offerret probationes, cùm eas recipere non deberet in causa sua, quòd autem coram Papa offerebat se probaturum, etiam non sufficit ad hoc, quia reuocari debet, quicquid fit post talem appellationem, nisi probetur veritas causæ, sicut apparet ex litera decre. interposita, nec valet si dicat abbas, quòd vult quòd ipse idem episcopus cognoscat, ꝗa nec iudex potest esse in causa sua, nec arbiter. ff. de arbit. si de re. C. ne quis

quis in caus. l. 1. nec valet si dicat abbas, quòd nō debet quis excommunicari sine manifesta causa, & nisi eam probet, quia hæc fuit manifesta causa excommunicationis. s. contumacia recipiēdi eum ad visitationem, & hęc contumacia benè probatur hoc ipso, quòd est præsumptio iuris, & quòd probatum est in possessione, & quòd est verum, quòd est de dioc. episcopi. Nec probatur cōtrarium. Nec obest si dicas, quòd ea præsumptio iuris, quæ est ex eo, quòd est de sua dio. ꝙ episcopus habet in ea visitationem, tollitur per negatiōem abbatis, per quam fiebat, tunc res dubia, quia id locū habet in iudicijs, sicut ex tex. l. apparet, sed secùs extra iudicia, sicut hîc, vt quidam dicunt quantum ad exemptionem, de qua hîc non agebatur. Vel dic & meliùs, res etiā dubia facta per litem, impedit, ne noua possessio detur: vt in præalle. l. sed non impedit quin veteri vtatur. supr. vt lit. pen. c. 1.

3 †Item quia nūquam per negationem vel prohibitionem, vel appellationem alicuius, debet aliquis dimittere vti iure suo. C. de rei vend. si fundum. C. cre. eui. pi. l. 1. & not. supr. de ma. & obe. dilecti. Nec obest, quod opponitur, quia si episcopus inter subditos suos cognosceret. s. inter sacerdotē & parochianum de iure parochiali, quia admittere debet huiusmodi exemptionem parochiali, scilicet quòd esset exemptus, ergò eadem ratione contra se admittere debet. Resp. quādo episcopus inter subditos cognoscit, tunc debet ordinem iudiciariū seruare, & secundū allegata potiùs, quàm secundum veritatem iudicare. 3. q. 7. iudicet. 2. q. 1. Deus. 11. q. 3. illa. ff. de offic. præsid. illicitas. †Non enim personam suam gerit priuatam in iudicādo, sed iudicis & publicæ personæ, cuius non est iudicare, nisi de probatis. 6. q. 1. si omnia. sed ad visitationem hanc faciendam, episcopus non procedit ordine iudiciario seruato, nec vt iudex secundum quosdā, maximè quo ad intētionem abbatis, qui se dicit exemptum, licet in ea ordinē aliquem seruare debeat. inf. eod. Romana. inf. de acc. qualiter. vltra me. sed tanquā vtens iure suo, vnde non debet inquirere, si habet ius visitandi, cùm ipse sciat se habere, sicut verum est, nec debet admittere exceptionem, cùm nō posit de hac exceptione cognoscere. Item iudex qui est medius, debet omnia audire, sed pars tantùm vtilitatem causæ suæ secundum Deum, & cum bona conscientia prosequi debet, quod benè hic episcopus facit, si visitatio ad episcopum pertinet, ad hoc etiam facit ꝙ ius dicit, quia non pręiudicat alicui vt priuato, quod facit vt iudex. sup. de fide instr. inter dilectos. circa fi. Vel dic meliùs, ꝙ si in iudicio corā archiepiscopo, vel Papa abbas prouocaret in libertatem, vel etiam si episcopus interdicto vti posidetis, ageret contra abbatem, nihilominùs episcopus pendente lite vteretur possessione sua, & cōtradictores excōmunicaret iustè, dūmodò in veritate posideret. sup. vt lit. pen. c. 1. Itē dicunt quidā quod cū liceret episcopo cū armis materialibus defendere possessionem suā, quare nō multò magis cū spiritualibus. s. per excōmunicationem, quæ est medicinalis. 2. q. 1. multi. quia arma episcopi & mucro est excommunicatio. 16. q. 2. visis. 24. q. 3. corripiantur. Sol. si episcopus exequitur officium suum, sicut dictum est in themate, vadat ad aliquod monasterium visitādum, in cuius possessione sit visitandi, quantumcunq; abbas monasterij allegat se exemptum, & ad hoc ipsum offerat se probaturum, dummodò episcopus sciat, se quasi posses. habere, quæ non potuit amitti sine animo eius & eo sciente, si per se posidebat, ff. de acqu. pos. peregrè. §. quibus.

4 †Et quantumcunq; contradicat, vel appellet abbas, semper visitabit episcopus, & si pertinaciter renunciat, & materialibus armis defendet episcopus possessionem suam. de hîc no. de immu. ecc. c. 1. & spiritualibus armis. sup. de præscr. cùm ex officij. & inf. e. cùm nuper. & sic benè probauit episcopus in suis allegationibus, & idem videtur si incontinenti recuperet admissam posses. sup. de rest. spo. olim. nam & secundum iura ciuilia licet cuiq; sibi ius dicere in his casibus, & in quibusdam alijs, qui no. in gl. in generali. C. quando licet cuiq; sibi ius dice. Si autem esset in quasi possessione talis iuris, quę potuisset amitti etiam ignorāte episcopo, vt si aliquod ius per procur. posideat, quia id benè amitteret episcopus etiam ignorans, tunc potest differre vti iure suo, si vult, & si non vult, vtetur illo iure & contradictores excommunicabit. †Etsi postea apparebit coram iudice, coram quo agitur de iniusta excōmunicatione, quòd adhuc tempore excōmunicationis erat in pos. visitādi, vel

alterius

alterius iuris, rata manebit sentẽtia, si verò apparebit, ꝙ non possidebat tempore excõmunicatiõis, reuocabitur sentẽtia, & tamen nõ punietur episcopus de iniusta excommunicatione, vel nulla. arg. ad hoc. supr. de offic. dele. ex literis. nisi appareret de eius malitia, vel crassa ignorãtia, quæ satis apparet; si abbas seriatim modum amissę pos. dicebat, & hoc ei se ostensurum offerebat. Nec obstant huic oppositioni iura præalle. nisi de eo quòd sententia excõmunicationis non debuit ferri sine cognitione, & sine admonitione, qa illa habent locũ, quando ꝓcedit vt iudex, hîc aũt procedit vt pars, quæ iura sua defendit mucrone suo spirituali, nam & aliàs sine cognitione & monitione ꝓcedit excõmunicatio. sup. de offic. ord. si sacerdos. inf. de sen. excom. Romana. §. caueant. q. 1. ꝗdam. monitio tamẽ semper videtur necessaria. inf. de sen. exc. sacro. Sed si non exequens officium suũ visitabat, sed in iudicio vult agere episcopus cõtra abbatẽ ius sibi esse in monasteriũ visitãdi, eligeret arbitros cũ abbate, qui hanc causam dirimãt. 11. q. 1. si clericus. & abbatẽ coget ad arbitros eligendos. 11. q. peruenit. sup. de offic. del. suspicionis. Si aũt contra aliũ velit agere, qui dicit se visitationẽ episcopalem in eodẽ monasterio habere, cõueniet eum corã iud. rei. ff. ad muni. de iure. de decu. l. 1. idem quod diximus quando cõstat ꝙ monasterium est sitũ in dio. episcopi agentis. Idem dicendũ videtur, & si cõstet esse sitũ in alia dioc. quantũ ad hoc, quia si in veritate est in possess. visitationis, rata manebit sententia, sed si non probabitur corã superiore. ꝙ episcopus est in possessione visitatiõis, facilis erit superior ad credendũ, ꝙ mala fide tulerit sententiam excõmunicationis, & ad episcopũ puniendũ pro non esse, si esset in sua dio. qa tũc est iuris ꝓsumptio, si ꝓ episcopo, nõ præsumatur de mala fide, nec facilis erit superior ad eũ puniendum, de hoc pleniùs no. inf. de ver. sig. ex parte. vnde prudẽter facit ꝑfatus cui denegãtur iura sua, q̃ possider, vt pars si procedit non vt iudex, qa tunc nõ astringitur ad iuris ordinem seruãdum.

5 † Item erit reus si agat de iniusta excõmunicatione, q est fauorabilior, ꝙ actor, si verò non tanquã ius suũ prosequens, sed quasi delegatio à Papa, vel aliò, vadit ad visitandũ aliquod monasteriũ quantũcunꝙ sit delegatio in veritate, nisi delegationem ostendat, nõ potest excõmunicare visitandos, & si fecerit, nõ tenet sententia, quia nõ valet, ꝙ faciũt delegati, nisi ꝓbata delegatione. C. de man. prin. l. 1. 98. dist. nobilissimus. supr. de offic. deleg. cùm in iure. Sed & si delegatus diceret, abbas ego sum exemptus, vel in pos. libertatis, hoc non obstante deleg. si se esse in possess. sciat, visitabit & contradictores excommunicabit. sup. vt lit. pend. c. 1. si huic autem delegato, vel ordinario obijceret, quòd esset excommunicatus, & offerret se probaturum, & propter hoc appellet, iniusta esset sequens excommunicatio, vel nulla. supr. de ap. interposita. Ratio autem diuersitatis, quia ordinarius debet admittere exceptionẽ excõmunicatiõis, & nõ debet admittere exceptionẽ, ꝙ sit exẽptus, quò ad prædicta, quia quãdo excipit de excõmunicatiõe cõfitetur eũ iudicẽ, vnde benè potest cognoscere de exceptione fori, sed vbi dicit se exemptum in prędictis constat episcopũ, non iudicem in prædictis, & ideò nõ potest cognoscere de exceptionibus fori. Sed contra. ff. de iudi. si quis ex. ff. si quis in ius voc. l. 1. & 2. So. quando constat quòd aliquis est de iurisdictione alicuius, tunc comparere debet, si autem certum est, quòd non sit de eius iurisdictione, tunc nõ tenetur comparere. ff. qui satisd. cog. l. si verò. Si verò dubitatur, tunc comparere debet, & ratione dubitationis tenet sententia, siue sententiet super eo, quod sua est iurisdictio, siue sententiet super principali, cùm partes non curant de iurisdictione contendere. arg. ff. de iudi. l. 2. §. sed si duo. & l. si quis ex aliena. ff. ad mu. l. de iure. C. de vsu. si ea. sed si hoc habet locum. s. quod iudicis est cognoscere, an sit sua iurisdictio, sicut dicunt leges præalle. de iudi. si quis ex. & si qs in ius voc. non ier. l. 1. vbi de hoc si de iurisdictione tantùm quæritur. ☞ † Sed si quis dicat, quòd non tenetur respondere, quia habet ius reuocandi domum, vel quia non tenetur respondere authoritate literarum, quia sunt impetratæ per dolum, sup. de præscr. super literis. l. præal. si qs ex ali. sed vbi non tantũ quæritur de iurisdictiõe iudicis, sed etiam de principali, vt hîc. Si enim abbas dicit, domine episcope, non potestis visitare monasteriũ, quia non estis iudex, cùm monasterium sit exemptum, hîc nõ quæritur tantũ, an sit iurisdictio episcopi, sed etiã principale, an sit monasteriũ exemptũ, de quo nõ potest

potest cognoscere episcopus, nec vt iudex, nec vt arbiter, vt suprà dictum est, nec etiam posset iudex sententiare super iurisdictiõe, nisi simul pronũciaret super principali. Vel dic, & melius, quod episcopus non vocabit hunc abbatem vt iudex, sed vt pars, vel vt prosequeretur officiũ suum, vnde non tenetur ire & allegare priuilegium suum, quia si vellet abbas omittere allegationem priuilegij, & procedere in principali, non posset, quia sequeretur quod idem esset actor & iudex, & quod qs esset iudex in causa sua, quod esse non debet. Leges enim contrariæ locum habent, quando quis procedit vt iudex inter partes, & quòd quis esset iudex, sed & si episcopus admitteret exceptionem exemptionis propter hoc non minùs episcopus pendente lite super exceptione vtetur possessione visitandi, si in possessione esset, & contradictores excommunicaret, quod tamen non video quomodo posset esse, quia quod coram arbitratore fit, non dicitur fieri in iudicio, vt no. supr. de iureiur. quintaualis. † Item tales quæstiones in principali negotio sunt differendæ. supr. de for. compe. ex parte. & supr. de lite contest. exceptio. hoc nobis magis placet, quàm ea quæ nota. sunt. infr. de verb. signif. ex parte. in gl. Sed dices vltra me, vbi dicitur quod nisi abbas incontinenti ostendat coram episcopo, vel priuilegium, vel aliquã aliam probationem, quòd debet eum excommunicare, si verò ostendat, non debet eum excommunicare, quia non facimus vim in exhibendo, vel non exhibendo probationes, cùm nec abbas teneatur exhibere, nec episcopus recipere eum, cùm non possit de hoc cognoscere, vt prædictum est, licet tanquã quilibet non vt iudex possit eam videre, vt inde instruatur, non vt de his iudicet, si. supr. de rescr. cùm contingat. Hîc tamen concedimus, an in veritate sit exemptũ, vel non, superior autem non statim absoluet hunc abbatem ad cautelam, quia præsumptio iuris est pro episcopo, cùm sit in sua dioce. vt dictum est, sed si sit in alia dioc. vel etiam in eadem si statim abbas exhibet aliquam probationem, per quam hoc semiplenè apparet de exemptione monasterij, tunc superior statim absoluet ad cautelam. vt not. inf. de sen. exc. solet. §. 1. in gl. per hoc dixerunt. sup. de excep. apostolicæ. Item ibi nõ est vis, quòd in alijs est ei subiectus, qa propter hoc non minùs est nulla excommunicatio. infr. de exces. præla. cùm ad quorundam. vbi not. Item dixerunt quidam hæc tantùm habere locum, vbi quis exequitur ius suum, vel sibi debitũ iure scripto, vel consuetudinario.

Sed alij dicunt & fortè melius, quòd quomodocunque constitutum aliquis habet aliquod ius, & est in possessione, & quod id potest defendere per excommunicationem quantumcunq;, alius dicat & se probaturum offerat, quòd de iure suo est, vel quod in possessione est, licet aliter veritas se habeat, scilicet quòd excõmunicatus est in possess. verbi gratia: episcopus iste existens in possessione alicuius fundi, vult colligere fructus ex eo, alius se opponit dicens, domine nõ colligatis, quia ego sum in possessione huius fundi, propter huiusmodi contradictionẽ, vel appellationem, nõ minùs est iusta excommunicatio episcopi dummodò possideat, secùs autem esset, si episcopus non esset in possessione, & in veritate esset de iure suo. Ratio diuersitatis, quia cuicunque licet defendere possessionem suam, & vim vi repellere. infr. de sen. exc. si verò alicuius. sed suam per vim recuperare nõ licet. C. vnde vi. si quis in tantam. ff. quòd me. cau. extat. sup. de re. spo. in literis. Sed dices, abbas allegando pro se, quod sit exemptus, non spoliat ipsum possessione sua, ergò propter hoc non debet excommunicare, & ego fateor, sed episcopus non excommunicat abbatem, quia excipit de exemptiõe, sed quia nõ permittit visitari monasterium, quod est eum spoliare possessione visitandi, vnde benè videtur, quòd si abbas proposita exceptione, non prohibet episcopum à visitatione, sicut nec debet. sup. vt lit. pen. c. 1. nunquam possit eum excommunicare, quia iure suo vtitur. sup. de ele. cum ecclesia. finis huius glo. melius facit ad solutionem huius quæstionis propositæ quàm ea, quæ superiùs sunt no. quamuis & ea plurimùm sint vtilia (visitationem) ab archiepiscopo suam prouinciam secundum tenorẽ constitutionis super hoc à nobis æditæ decreuimus visitãdum nõ obest. consu. quæ super ipsius iteratione visitationis à suffraganeis allegatur.

6 † (Iteratione) no. quòd consuetudo & pactum archiepiscopi, & suffraganei, nõ potest impedire non solùm procurationem, sed nec eius visitationem, & hoc ideò

ideò, quia ius quod est de visitatione iteranda est publicum vtilitate & authoritate. sup. de fo. compe. si diligenti. sed si esset publicum vtilitate, puta quod modicam procurationem daret, hoc & pacto & consuetudine induci posit. 10. q. vlt. relatum. sed quod procuratio mandaretur, non posset præscribi. supr. de præscript. cum eccl. quia hoc ius quod aliqua procuratio detur, est publicum vtilitate: quia si nulla daretur, negligeretur visitatio & consuetudo, quæ occasionem in tali tribuit non est tollenda. 12. dist. non consuet. imò plus videtur, quod etiam consuetudo illa, quę est contra ius publicum vtilitate, ex causa aliquando valet, licet tunc tantùm, quando vel expresso consensu populi, vel tacita ex certa causa inducitur. 12. dist. nos.

CAPVT XXV.

CVM NVPER.

CAPVT XXVI.

CVM CANONICIS. (Prioris) sup. eodem. cùm olim.

CAPVT XXVII.

1 *Ecclesia dicitur vbi certa dos statuta est pro sacerdote & clericis, qui ibi seruiant, & pro alijs ecclesiæ necessitatibus: Et oratorium quid & vbi sit, & an in oratorio sit celebranda missa.*

AVTHORITATE. (Pręsentium aliqui) benè dicit aliqui vestrum. q. d. nullus ordinatus est ibi ad celebrandum. Item non est ordinatũ, quod ibi celebretur ordinatè, sed tantùm ordinatũ erat, vt esset ibi locus, ꝙ quilibet posset ibi orare qui vellet, nã tunc cùm nullus esset ordinarius, vel vicarius clericus huius oratorij, nec esset, qui visitari posset ratione oratorij. Fatemur tamen, quod si hi, quorum sunt oratoria, nec non teneant ea honestè, faciant ibi celebrari, quod episcopus ea destruet. de conse. di. 1. omnes. nã si esset oratoriũ istud sic ordinatum, quod certa persona, vel aliqua de certis debet, in hoc ordinario deseruire non video, quare episcopus ibi procurationem non haberet ratione visitationis, cùm locus sacer sit, & in potestate episcopi, & certam personam habet, quę visitanda est. ar. su. de reli. do. de xenochijs. ad hoc. supr. de

1 conse. di. clerici, Ecclesia a enim dicitur, vbi certa dos statuta est pro sacerdote & clericis, qui ibi seruiant, & pro alijs ecclesiæ necessitatibus, de conse. di. 1. nemo. Oratorium autẽ dicitur locus, vbi oratur, sed missa ibi non dicitur. de cõse. di. 1. vnicuiq;. de licentia tamen episcopi aliquando licet ibi missas celebrare, sed non in magnis solennitatibus. de conse. b dist. 1. clericos. &c. c. si quis. & videtur b quod si in oratorijs sit ordinatus certus minister, quando semper est præsentandus episcopo, etiam si tale oratorium sit grangia. ar. 16. q. 1. in parochia. alij cõtra.

a *Ecclesia. adde quòd hãc differentiam inter ecclesiã & oratoriũ, ponit etiam Car. referendo Inno. hic consi. 8. incipi. In themate præmisso. & quid sit propriè oratorium. vide per Abb. in c. parẽtibus. infr. de priuil.*

b *Et videtur. vide Car. in consil. 11. col. 2. in prin. qui sequitur hoc dictũ Innoc. & in col. fin. versic. caueant autem. et incipit cõsilium pro enucleatione omnium tangendorũ.*

CAPVT XXVIII.

1 *Quis debeat præferri in visitatione episcopus, an archiepiscopus.*
2 *Visitatio quando dicatur plenè facta.*
3 *Suffraganeæ personæ visitari debent.*
4 *Quæ facienda sint in visitatione.*
Visitator non debet quenquam cogere ad dicendum veritatem super his, quæ sunt corrigenda, nec super hoc iuramentum exigere, sed simpliciter quærat, & volentes respondere, audiat.
5 *Tenentur visitati respondere de his, quæ ad visitationem pertinent.*

ROMANA ECCLESIA. & inf. (Etiam visitare) personaliter. supr. eo. procurationes. videtur quod nõ, si ipse archiepiscopus detineretur legitimo impedimẽto, quod posset alijs
1 cõmittere. 10. q. 1. episcopo. † Alij tamen contradicunt in archiepiscopis & illud c. restringunt tantùm ad episcopos, si simul concurrant in visitatione archi. & episcopus, archiepiscop. debet præferri. argumentum. 11. q. 3. qui resi. & c. seq. Alij dicunt episcopũ præferendum cui specialis cura cõmissa est. Hoc tamẽ certum est, quod qui primò incipit, primò eam perficiet, vel quod melius est, simul visitabunt, nã cùm vtriq; liceat visitare, & nõ prohibeatur à iure, simul visitare, nec aliquid mali sequatur simul visitent, non videtur ꝙ non prohiberi debeant simul visitare, & si concordabunt in vnã sententiã benè, si nõ tenebit sentẽtia ꝓ reo, nisi in casibus. sup. de off. dele. caus.
2 († Plenè) tũc plenè visitauit, quia nulla parochia inuisitata remansit saltẽ quò ad visitantẽ, quia omnes ad visitationem vocauit. Sed nunquid intelligitur dio. plenè visitatam, si conuocatis omnibus sacerdotibus ad consiliũ episcopale, ibi diligenter inquirat, de quibus visitatores inquirere debent, argu. ꝙ sic, 18. dist.

quoniam. inf. de accu. sicut olim. sed nos non credimus consiliũ sufficere pro visitatiõe, imò personaliter per parochias ire debet, & oculis subijcere loca ecclesiarum, & videre quomodo populi conueniunt ad prædicationẽ, & sic de alijs. Item non debet totam dioc. ad vnum locum vocare, vt sic tota dioc. pro visitata habeatur, sed ad plura loca cõuocare debet eos, tamẽ vocare debet ad locum, ad quem vadit, ad quem tam clerici, quàm laici cõmodè conuenire possunt, & hoc arbitrio cõmittitur boni visitatoris. Item dio. plenæ visitatam intelligimus, licet aliquæ parochiæ remaneant inuisitatæ personaliter, quia fortè in illis nõ est necessaria visitatio, vel sufficit, si sciat per aliã discretam personã, quod licet. 10. q. 1. decernimus. & hoc ipsum arbitrio boni viri relinquendum est. (Accederet) hoc satis apparet, ꝙ loquitur de personali visitatione. (Pluribus) sic etiam credimus, quod si iusta causa subesset, quòd posit vnum collegium in diuersis locis visitare, licet sit conuenientius, ꝙ in eodem visitet. (Prouinciam) quia ad archiepiscopum pertinet cura & solicitudo totius prouinciæ, 21. dist. cleros. 9. q. 3. per singulas. (Ciuitates). sup. ca. venerabili.

3 †Suffraga.) hîc habes expressè, quòd suffraganeæ personæ & aliæ visitandæ sunt, sed si vis ordinatè visitare personas in communi, videlicet in capitulo visitare debes simul cum alijs, non enim ita debet procedere sigillatim visitatio cõtra singulos, licet non negemus eã posse fieri, si viderit expedire, & sæpè potest expedire in prælatis quorum visitatio alijs prodest, debet enim quæri qualiter suos subditos corrigant, & aliàs suum officium exerceant, vnde etiã est, quod facta inquisitione in capite sit etiam in membris. sup. de sen. & re iudi. cùm I. & A. propriè autem inquisitio dicitur fieri contra singulos.

4 ¶(Visitatis) visitare intellige, & si vadat causa consignandi pueros in fronte, vel consecrandi ecclesias, vel pro quocunq; alio negotio communi, vel quod multos tangit. arg. 10. q. 3. relatũ. & c. neque. inf. de simo. cum si. 1. q. 2. placuit. secùs autem si pro causis expediendis eat, & quod fiat pro salute animarũ, vel pro cultu Dei ampliãdo, loca visitata appellat, siue sint illa ad quæ accedit personaliter, siue illa quæ vocat ad suã visitationem, & hanc vocationem potest facere archiepiscopus, non tantùm in sua dio. sed etiam in diocesi subditorum, quãdo eas visitat. No. quod quando Archiepiscopus visitat vnam diocesim, si transitũ faciat per aliam, illi per quos transit, non tenentur ei facere procurationem, quod hîc satis colligitur, vbi dicit, ꝙ tantùm ecclesiæ visitatæ debent facere procurationem, & idem dicimus etiam de ecclesijs eiusdem dioc. si eas non visitat, non autẽ credimus, quod quando vadit causa visitandi aliquam dioc. vel ecclesiam, quod possit petere expensas, quas facit in via illuc eũdo, quia hoc nullo iure cauetur, imò contrarium innuitur, vbi dicit, quòd non grauet ecclesias; & quòd non faciat immoderata conuiuia. 10. q. 3. cauendum. & c. vlt. hoc enim cõuiuium, vel procuratio in signum subiectionis datur, & propter hospitalitatem potius, quàm de iuris naturalis necessitate, quia propter hoc habet iura episcopatus, vt ex eis hoc & alia ad suum officium pertinentia faciat, vnde propter hoc statutum est, ꝙ si aliquæ sunt pauperes ecclesiæ, ꝙ ad hoc non cogantur. sup. e. cùm apostolus. in fi. Nec credimus prædicta ratione, quod visitatæ ecclesiæ debeant soluere vecturas equorum, vel alia huiusmodi, quæ sunt præter curationem hospitij. Credimus tamen, quod si pluribus diebus oportet eum intendere circa visitationem eiusdem ecclesiæ, ꝙ semper debent facere procurationem. ar. 10. q. 1. placuit. & si potest statim redire & procurationem habere quare non poterit stare & procurationem habere. Itẽ quia circa iura non est malignandum, Nec est contra. 10. q. 3. inter cætera. quia ibi loquitur, quando necessitas non requirit, ꝙ vltra diem moretur. (Et assensum) & secundum hoc intelligitur. c. 9. q. 4. nullus primas. & c. saluo (Diffinitionẽ) hæc erat diffinitio, diffinimus per nos procedendum ad visitationem prouinciæ, nec est necesse, ꝙ hanc diffinitionem præcedat solennis causæ cognitio, vel ordo iudiciarius, vt benè hæc litera innuit. Item nec potest appellari ab hac diffinitione, cùm sit tantum super executione sui officij. sup. de offic. ord. irrefragabili. (Opportunum) & de hoc credimus eius arbitrio standum (Proposito) per se vel per alium. ar. 10. q. 1. episcopus. sup. de temp. or. cùm sit. sup. de offi. ord. inter cætera. (Quærat) hîc vult dicere, ꝙ visitator nõ debet quenquã cogere dicere veritatem

super

super his, quę sunt corrigenda, nec super hoc iuramentum exigere, sed simpliciter quærat, & volentes respondere, audiat, & hoc idem credimus in episcopo visitante, & in omnibus alijs. (De vita) 16. q. 1. episcopus placuit. 18. q. 2. visitandi. &. c. non semel.

5 †(Absq; coactione) id est, non exigat à visitatis clericis iuramentum super veritate dicenda, nec etiam cogat eos iurare super hoc, sed benè credimus, quia benè potest eos cogere dicere veritatem super his, de quibus inquirit sine iuramẽto, quia aliàs delusoria esset visitatio, & iurisdictio eius, si coactionem nõ haberet. sup. de offic. deleg. ex literis. q; ad visitationem conueniat, quod respondeant de his, quę ad visitationẽ spectant, & q; aliàs obediant visitatori in his, quæ ad eius officium pertinent, benè possent cogi per excommunicationem, & alijs modis, quia cui cõmittitur principale & accessoriũ. sup. de offi. del. de causis prudentiam. §. fi. (Eos). s. clericos visitatos.

☞ †(Denunciet) & episcopus ad eius solam denunciationem inquirere tenetur. ar. 2. q. 5. Mennam. & c. omnibus. & si episcopus nollet inquirere, archiepiscopus inquirat, quia eius curam habet, & ad eius pertinet officium, & propter negligentiam episcopi. ar. 9. q. 3. cùm scimus. & c. seq. Alij dicunt, q; per eius negligentiam non deuoluitur ad superiorem hæc cognitio, quæ non est in canonibus expressa (notoria) & si sit iudici dubium, an crimina sint notoria hoc primò inquirendum est, & nõ videtur q; per hoc debeat aliud pronunciare, nisi meũ est punire hęc maleficia, quia notoria sunt, hoc enim modo tantùm cognoscere videtur, an sua sit iurisdictio ea puniendi. (In canonibus) sup. e. cùm apostolus. c. sopitæ. &. c. super eo. &. c. cùm nuper. & c. procurationes. 10. q. 3. relatum. (Institutis) sup. de sta. mo. in singulis. &. c. ea quæ.

TITVLVS XL.

DE CONSECRATIONE ECCLESIAE VEL altaris.

1 *In quibus casibus sit ecclesia consecranda: & quando altare & non ecclesia consecretur. in num. 2.*

DE CONSECRATIONE. De hac materia quære de conse. dist. 1. ecclesijs.
1 cum. 5. c. & seq. † De consecratione.) In tribus casibus est ecclesia reconsecranda. Primus si dubitatur, an sit consecrata, quia non apparet aliqua scriptura, vel in libro ecclesiæ, vel colũna, vel tabula marmorea, vel etiam vnus testis de visu, & quidam idem dicunt de auditu. ar. de conse. di. 1. solennitates. & dist. 4. paruulos. 24. q. 2. sanè. 22. q. 5. hic videtur. & intelligas has semiplenas ꝓbationes sufficere, quia alijs non fit præiudicium. Secundus, si sit exusta ecclesia, ita q; sit decrustata. & de conse. dist. 1. ecclesijs. quod fortè intelligendum est, etiam si non tota, sed pro maiori parte sit decrustata. ar. ff. de contrahen. emp. domum. Tertius est, si funditus sit diruta & ex toto reparata, siue de eisdem lapidibus, siue de alijs. de conse. di. 1. de fabrica. Et est ratio, quia consecratio ecclesiæ maximè consistit in vnctione exteriori, & coniunctione & dispositione lapidũ. de conse. di. 1. ecclesias. si autem nõ simul sed successiuè omnes parietes ruerent & reædificarentur, non esset reconsecranda ecclesia, sed reconcilianda tantùm, de conse. di. 1. si motũ. Alij tamen dicunt ecclesiam reconsecrandam in prædicto casu, propter homicidiũ autẽ, vel adulterium, non reconsecranda, sed reconcilianda esset ecclesia. infr. e. proposuisti. inf. de adul. significasti. Et sic etiam dicimus, reconciliandam ecclesiam etiam si priùs non fuerat cõsecrata, ne in diuinis laudibus taceatur. ar. inf. e. c. vlt.

2 † Propter altaris autem destructionem, vel mensę amotionem, solùm altare non ecclesia reconsecrabitur. inf. e. c. 1. & c. quod in dubijs. quod autẽ dictum est de mensa, intelligendũ est, si mensa fuerat penitus destructa, vel enormiter fracta, vel iunctura mota. quæ stipiti adhæret, nam in illa coniunctione præcipuè intelligitur esse consecratio altaris. vnde si aliquid de lapidibus stipitis tangens ipsam mensam esset motum reconsecrabitur altare. inf. e. ad hæc. &. c. quod in dubijs. Idẽ etiam dicunt Doc. vbi fieret altari tantum augmentum quod amitteret formam, quia forma est quæ dat esse rei. arg. 10. q. 1. §. huiusmodi.

CAPVT I.

AD HAEC SI ALTARE. (Sigillum) No. quòd in altari est, quoddam foramen, in quo ponuntur reliquiæ: & dicitur illud fora-

 men

men sepulchrum, & hoc foramen quandoque ponitur in superiori parte, & clauditur quandoque paruo lapide, quandoque tabula magni altaris, & tunc si moueatur tabula illa non est dubium quod reconsecrandum est altare. Item fit quandoque prædictum sepulchrum in latere altaris, & clauditur tantùm paruo lapide, & non magna tabula, & in isto casu credimus, quòd si ille paruus lapis moueretur, quòd reconsecrandum esset altare, quia ille est lapis qui continet sigillũ sepulchri, & sic loquitur hîc. Item credimus, quòd etiam si in isto casu, sit tabula superior moueatur, vel rũpatur, quòd eodem modo reconsecrandum est altare, & sic loquitur, infr. c. quòd in dubijs. in altari etiam viatico si moueatur lapis, vbi est sigillum reconsecrandum est, sed benè licet ipsum portare, & mouere de licentia episcopi, & ideò dicitur viaticum. ar. de conse. dist. 1. missarum. sed innuit quòd non licet celebrare, nisi in locis sacratis, vel dic locum consecratũ appellari altare viaticum, ex quo per episcopum consecratum est.

CAPVT II.

TVA FRATERNITAS.

CAPVT III.

QVOD IN DVBIIS.

CAPVT IIII.

PROPOSVISTI. ET INFRA.

CAPVT V.

CVM SIS. ET INFRA.

CAPVT VI.

LIGNEIS AEDIFICIIS.

CAPVT VII.

CONSVLVISTI. (In dedicationibus) id est, quòd sic aspergatur cimiterium aqua benedicta, sicut aspergitur idem cimiterium, quando ecclesia consecratur. Item aqua ista debet benedici cum ea solennitate, cum qua benedicitur aqua consecrationis ecclesiarum.

CAPVT VIII.

CVM SICVT (Ex relato debito.) No. contra consecrationem cõpetere condictio. ex hac decre. vt docet ecclesiam.

CAPVT IX.

AQVA PER EPISCOPVM. Audiuimus antè, q̃d Papa pluribus episcopis indulsit, quod per simplices sacerdotes possent reconciliare ecclesias, aqua tamen primùm per episcopum benedicta.

CAPVT X.

SI ECCLESIA NON CONSECRATA.

TITVLVS XLI.

DE CELEBRATIONE MISSÆ, ET SACRAMENTO Eucharistiæ.

CAPVT I.

1 *Quilibet clericus etiam non consecratus, tenetur dicere diuina officia, vel ea audire. Excusantur autem infirmi, in num. 2.*
3 *Non debent laici attractare ministeria domini.*
4 *Possunt laici dicere psalmos, qui dicuntur in horis, non tamen in modum officij.*

1 PRESBYTER. †(Manè persoluat) quilibet clericus etiã in non sacris ordinibus constitutus, omni die debet dicere officia diuina, vel audire, vt hîc. ar. 91. di. clericus. videre. &. c. fi. & 92. dist. c. fi. In ecclesia autẽ oẽs clerici eiusdẽ ecclesiæ debent cõuenire, vt eam officient, vt hîc. & in præall. c. 92. di. c. fi. & qui altario, &c. suprà, de præben. cùm secundum apostolum. Sed & alij qui non sunt clerici eiusdem ecclesiæ, quando possunt potius debent officia dicere in ecclesijs, quàm in alijs locis, Illæ enim ad hoc deputatæ sunt. de conse. di. 1. per totum. Imò & laicis illuc adorandũ accedere bonum est, videretur tamen quod clerici cuiuscunque ordinis, & etiam prælati ex causa possunt ab officijs, quæ dicũtur in ecclesia abesse, vt si oportet eos intendere circa ministrationẽ temporaliũ, sed tamẽ dicere debẽt aliàs vel æquitando, vel stãdo, vel in domo, vel in via.
Et

Et ficut minifterium abfentis prodeft illis, qui funt in ecclefia ifta, & officium illorum, qui funt in ecclefia prodeft illis qui funt extra per temporaliũ miniftrationem, quia omnes funt vnum corpus in domino. de conftit. cum omnes.

2 † Infirmi autem benè excufantur à dicendo & in ecclefia fortè ab audiendo, talis tamen debet effe infirmitas, in qua directo, vel occafionaliter fibi obeffet, vel obeffe timeretur, fi celebrationi diuinorum intereffet. Infirmis enim non eft lex interpofita. Sed nunquid tenentur redicere poft conualefcentiam, quæ omiferant, videtur quibufdam quod fiue ex necefsitate, fiue ex voluptate, vel etiam negligentia accurata omiferit, nũquàm tamen vlterius peccat, fi officia omiffa nõ redicit, fed pœnitentia eft indicenda de peccato omifsionis, fatis eft conueniens, quod facerdos in eo ei pœnitentiam imponat, in quo deliquit, f. in dicendo eadem officia, fed fi in hoc non crederet ei proficere, mutabit ei in aliam pœnitentiam. In magnis autem feftiuitatibus femper ineffe debent in ecclefia, nifi magna caufa excufarentur. 7. q. 1. fi quis in clero. de confe. di. 1. fi quis extra. (Competentibus) horas cõpetentes credimus illas, quibus melius creditur populum acceffurum ad officium audiendum, fi venit populus, aliàs nõ tenetur. Alij dicunt, quod femper debet dicere etiam fi non veniat, vt ipfe fit excufatus.

3 †(A fcholaribus clericis) hîc licet in quocunq; gradu pofitis, etiam pfalmiftarij. ar. ad hoc. 23. dift. pfalmifta. fup. de vi. & ho. cl. c. vt quifq;. 7. q. 1. illud vbi expreffè dicit de clericis, laici enim qui non funt in fortem Dei vocati, non debet contingere minifteria domini. fup. de vi. & ho. cle. c. 1. 2. q. 7. §. de his etiam. 92. di. nõ liceat. 89. di. c. 1.

4 † Laici autem benè poffunt dicere pfalmos, qui dicuntur in horis, fed non in modum officij. ar. 11. q. 3. fi epifcopus. non debent tamen dicere dominus vobifcum. Laicos autẽ intelligimus etiam tẽplarios & hofpitalarios, & Ciftercien. & fratres minores, qui non funt clerici, moniales autem literatæ dicunt officia, quia & ipfæ poffunt dici accipere aliquẽ ordinem in benedictione. vnde etiam aliquæ inter eas funt diaconiffæ. 27. q. 1. diaconiffam. qui ordo licet fufficiat ad officia dicenda, non tamen feptem ordinibus ecclefiæ. Et hæc quæ dicta funt de conftitutionibus fiunt vel licent. De monachis autem non eft dubium, quia funt clerici, hoc autẽ quod dicit perfoluant hoc confilium eft, vbi funt pauci & pauperes propter occupatiões fuperuenientes. Publicè) coram populo (vt iterum) hîc vult dicere, quod idcircò debet ftare ieiunus vfq; ad horam tertiam, vel nonam, quando celebrãda eft miffa, vt 44. di. non liceat. de confe. di. 1. folent. vt fi aduenerit necefsitas celebrandi miffam, vel alia facramenta cõferendi quod illa pofsint perficere.

CAPVT II.

QVIDAM LAICORVM. (Peculiares) id eft, quas fibi appropriant. (Non fiat) non licet has miffas dicere & omittere miffas de die, ficut non licet eleemofynas dare propter vanam gloriam. ar. 1. q. 1. non eft putanda. & c. inquantũ. (Audire) præmiffas miffas, quia etiam miffa de fancto Michaële in honorem Trinitatis dicenda eft. Pro alia). q. debeat meliores fegetes habere, vel hic vult dicere, quòd foli Deo facrificium altaris offerendum eft, qui fe hoftiã obtulit pro nobis, & hic dicit quòd folus Deus adorandus eft latria, id eft ipfe folus qui orationes per fe poteft exaudire, Sancti autẽ pro nobis apud Deum interpellant.

CAPVT III.

CONSVLVISTI. (Necefsitatis) quia moriatur aliquis idem dicimus & honeftatis. fup. eo. c. 1.

CAPVT IIII.

CONSILIVM NOSTRVM, ET INFRA.

CAPVT V.

EX PARTE VESTRA. & inf. (Perfufionis) non reprobamus tamen confuetudinem Ciftercienfi. & etiam quorundam aliorũ, qui poft fumptionẽ corporis & fanguinis Chrifti aliquid de fanguine ibi dimittunt, vt fupponatur vinum purũ, & poftea communicantes inde pofsint aliquid fumere non eft illicitum, quia etiam nõ ieiunis,

non infirmis, & in causa necessitatis datur, & ita ex iusta causa fit, quia non esset decens tantùm sanguinem conficere, nec calix inueniretur qui posset tenere.

CAPVT VI.

1 *Panis quo vtimur in confectione corporis Christi debet esse triticeus, & vinũ de vuis expressum.*
2 *Quid significet coniunctio vini & aquæ.*
3 *Christus sub specie panis & vini integer est.*

CVM MARTHE. & infr. (Quis doctorum) vel maiorum (ministerium) hoc est verbũ de quo quæsiuit quis adiecerit. †Panis) panis autem debet esse de granis frumenti, & vinum de vuis. de conse. dis. 2. in sacramento. vnde videtur aliquibus, quod alia grana non transsubstantiantur. Idem videtur aliquibus quod de agresta, vel vino spissato per decoctionem & facto nectare, & de aceto & de vino extorto, de vuis non fiat sanguis, sed in his nõ est bonum iudicare, sed benè dicimus, quod melius est omittere celebrationẽ, quàm de talibus conficere, quia aliqua ex prædictis generant abominationes, vel non sunt pulchra, & pulcherrima eligenda sunt in tanto sacramento conficiendo.

2 † Aqua cum vino) veritas videtur, quod panis transsubstantiatur in corpus, & vinum & aqua simul in sanguinem, quia Nicolaus dicit: Calix domini non est tantùm vinum, nec est tantùm aqua, sed vinum & aqua. de conse. dist. 2. c. 1. & 2. quia si est ibi tantùm vinum: est ibi tantùm Christus sine nobis, si est ibi tantùm aqua incipit esse ibi ecclesia sine Christo. Coniunctio enim aquæ & vini significat coniunctionem Christi & ecclesiæ, tamen si ex negligentia prætermittatur aqua, nihilominus videtur, q̃d ibi sit verum sacramentum, sed non perfectum, & debet tam parum ibi poni de aqua, quod vinum eam absorbeat, quia Christus non mutatur in ecclesiam sed ecclesia in Christum. Vnde dictum est ad Aug. Et manducabis me, & non ego mutabor in te, sed tu mutaberis in me.

3 † Et no. quòd licet tantùm panis transsubstantietur in corpus & vinum, & aqua in sanguinem, tamen sub vtraq; specie Christus integer est, non enim est corpus sine sanguine & anima, nec sanguis in corpore & anima, Item videtur, quòd si tantum aqua sit in calice sine vino, quod non est ibi sacramentum calicis, & ideò quandocunque perpenderit antequam sumat, debet reincipere verba, per quæ fit consecratio calicis cũ omnibus sequentibus orationibus, nec nocet si aliquando interserantur verba, quę referantur ad sacramentũ corporis, sicut sunt illa, panem sanctum vitę æternę, & illa, sacrosanctum filij tui corpus, quia non sunt illa verba per quæ conficiatur corpus, sed illa, hoc est corpus meum. ☞ † Si autem postq; sumpsisset corpus ex gustu vel aspectu deprehẽderet ibi tantùm esse aquam, non videtur quòd à capite debeat incipere, sed dimittat & de negligentia pœniteat. Melius videtur q̃ anteq; gustet de aqua, etiam post susceptionem corporis, si perpẽdat quod ibi sit tantùm aqua, apponet in calice vinũ, & repetet totam cõsecrationem sanguinis. Item videtur quod si timeret scandalum in prorogatione missæ, quod sufficeret dicere tantùm verba per quæ cõsecratur sanguis. s. simili modo &c. nec est necesse, quod repetat sequentes orationes. Item videtur, quod si haberet aquam in ore, quod nõ debet eam emittere, quia propter particulam corporis Christi quæ posita fuit in aqua est custodienda, ne viliter tractetur. Item timendum est ne generet scandalum his, qui vident si eam deglutiat tanquam non ieiunus vlterius conficere non debet. 8. q. 1. nihil. (Alij verò tenent) hoc videtur approbari. inf. (Vinum) de vino expresso de botro constat quod poteſt confici, de conse. dist. 2. cùm omnes. vltra medium.

CAPVT VII.

DE HOMINE. ET INFRA.

CAPVT VIII.

IN QVADAM VESTRA EPISTOLA. (Legisse) & erat verũ & legerat, quod credere nefariũ erat (Cœlo) id est probare eum, esse verũ Deũ & cœlestem (Pater) qui dicit, hìc est filius meus dilectus, in quo mihi benè cõplacui (Verbũ) quãdo transfiguratus est in monte potentia diuinitatis (Spiritus) qui in specie columbæ super eum apparuit (Tristis est) per hoc apparet q̃ anima eius rationalis erat, q̃a tristitiã et lętitiã habebat (Et iterũ) per

hoc

hoc ostēdit quòd anima eius æterna erat non temporalis vt brutorum (vitalem) rationalem (corpore) id est quod nō fuerit fantasma, probāt sanguis & aqua, quę de eius latere effluxêre, sed aquæ effusio nullo modo probat eum esse hominem (componentibus) .i. elementis quæ ad compositionē hominis veniūt: vel. i. de membris Christi quæ ad eius compositionem venerant (ex illis) elementis (ex istis) humoribus.

CAPVT IX.

1 *Officium non debet dici negligenter, sed accuratè.*

Deo plus corde, quàm voce psallendum, & non est peccatum, si id quod dicatur, non intelligatur, & si aliquis versiculus ex negligentia omittatur, non peccabitur. & nu. 3.

2 *Non est de præcepto quod magis isti vel illi psalmi dicantur, dummodò septies in die oretur.*

3 *An peccet ille, qui dum est in officijs aliò mētem habet.*

DOLENTES. (Syncopa)
1 † ad ecclesiastica officia eundum est in honesto habitu. sup. de vit. & hone. cler. clerici officium. & cum deuotione ibi stādum, & Deo plus est corde, quàm voce psallendum. 92. dist. c. 1. & 3. & videtur quod clericus qui est in diuinis officijs, non peccat, etiam si quod dicit, ibi non intelligat, sed cor suum debet ad Deum habere, & ei psallere, imò si aliquem versum omittat ex negligentia, non peccat, nec etiam à capite psalmi ꝓpter hoc reuertendum est, quia si fieret, posset aliquibus scandalum generari sine magna causa, imò & si omittatur psalmus, non debet homo ad illum redire ꝓpter prædictam causam, tamen confiteri debet suam negligentiam, sed cōtra maledictus qui officium suum agit negligēter. Sol. illud intelligitur de accurata velata & malitiosa negligentia.

2 † Et nos hîc loquimur de alia, quæ fortè contingat ex nimia meditatione, vel contemplatione, sed hîc in hoc casu satis posset dici, quòd si adhuc sunt in eodem nocturno, vel si adhuc sunt in dicendo psalmos vespertinos, quòd psalmum omissum dicent, & etiam idem fortè facere non est periculosum, etiam si aliū nocturnum dicerent, nisi esset timor scandali. Nō enim est tāti omisio vnius psalmi, ꝙ propter hoc esset aliquis scandalizandus, ꝙ enim septies oretur, est præceptum. sup. e. c. 1. sed ꝙ isti, vel illi psalmi dicantur, nō est in præcepto, vnde videmus, quòd alios psalmos dicit vna ecclesia, & alios alia.

3 † Sed nunquid peccat ille clericus, ꝙ dum est in officijs, cogitat super aliquo bono opere spirituali. Sol. videtur quòd dum est in officijs, non debet alijs intendere, nisi circa ea, quæ ibi dicuntur, vel leguntur nisi necessitas esset, quæ dilationem non compareт, quòd tunc cogitaret, vel etiam expediret. Sed quid si non intelligit, quæ leguntur, debet esse in silentio & rogare Deū, vt lectiones & orationes, & psalmi, & cantus, qui fiūt in ecclesia, sibi & alijs prosint ad salutem, nec tamen videtur peccare, si quando nimis fatigatus esset spiritus, si posset fieri sine scandalo, quòd aliquantulum exiret ecclesiam, vel aliqua præter ea, quæ leguntur diceret, vel cogitaret. Caueat tamen sibi, ne in his excedat. Item si aliquis non interfuit in principio officij sine malitia, non oportet ꝙ à capite incipiat, & idem dicimus de fine, si ei interesse non posit. si tamen magnam partem vel nocturnorum, vel laudis omitteret, benè faceret, si illud diceret.

CAPVT X.

SANE CVM OLIM.

CAPVT XI.

CVM CREATVRA.

CAPVT XII.

TE REFERENTE.

CAPVT XIII.

PERNICIOSVS. (In ꝓuincia) hoc specialiter spectat ad officium archiepiscopi, 12. dist. de his.

TITVLVS XLII.

DE BAPTISMO ET EIVS EFFECTV.

CAPVT I.

1 *Baptismi sacramentum in quo consistat.*

2 *In sacramento altaris tria sunt, sic etiam in baptismo.*

3 *Quid sit character.*

4 *Si in flumine aliquis baptizatur, ea sola aqua quæ corpus tangit est sacramentum.*

LITERAS TVAS. (Baptismus) baptismus à sacerdote debet conferri, & si necessitas est supplere, potest vicem eius diaconus, sed non alius, quamuis constat quòd

à quocunq; collatus non sit iterandus. de conse. dist. 4. constat. 81. dist. si diaconus.

1 † Cõsueuit autem quęri, in quo consistat sacramentũ baptismi. Super quo no. triplicem opinionem. Quidam dicunt, quòd ipsa aqua abluẽs est baptismus, vel sacramentum baptismi. Alij dicũt, quòd ablutio siue tinctio, passio est baptismus vel sacramentum, & non tinctio actus, quæ aliquãdo est peccatum, & huic opinioni assentit Magister Sententiarũ. Alij dicunt quòd character est sacramentum vel baptismus, q in baptizato confertur. de cons. dist. 4. tunc valere, & non aqua,

2 vel tinctio quæ velociter transeunt. † Et exponũt id, quod hîc dicitur, baptismus est intinctio. i. character intinctione collatus. Nos dicimus, quòd sicut in sacramento altaris, sunt tria, vt sup. tit. proxi. cum marthę. §. distinguendum. ita & in baptismo, vnum quod est sacramentum. s. aqua abluens, vel ablutio passio, secundum quod est tantùm res sacramenti. s. gratię infusio, & peccati remissio, & tertium, quod est sacramẽtum & res. s. character. Dicimus ergò, quòd aqua verbo domini sanctificata propriè est sacramẽtũ, sicut & species panis & character secundario sicut & verum corpus Christi.

3 † Est autem character quædam passibilis qualitas illuminans animam ad videndum facilius quid sit credendum, & quid faciendum, & quid non: vel potest dici & fortè melius, quod est quędã qualitas disponens & habilitans animam ad suscipiendum gratiam, & hæc qualitas à quibusdã dicitur sanctitas, quia præparat animam ad sanctificationem. Io. autẽ Damasce. dicit, quòd character est mentis custodia, eò quòd inseparabiliter custodit mentem, & quia eam præparat & habilitat ad gratiam per quem ipsa anima custoditur.

4 † Item no. quòd si q̃s baptizatur in flumine illa sola aqua est sacramentum quæ corpus tangit, etiamsi quis eam biberet, aquam sacramẽtalem biberet, & hoc idẽ esset, si quis biberet aquam consecratam de fontibus baptismi. Tamẽ quidam dicunt totam aquam, quæ est in fontibus baptismi sacramentum, ex quo secũdum ordinem ecclesiæ consecrata est, etiam si nullus ibi baptizaretur, quia verbũ consecrationis accessit ad totam aquam, quę est in fontibus, & eã totã consecrare intẽdit, sed secùs est si baptizaretur in flumine, quia stultum esset, nec fieri posset, q; totum flumen consecraretur, Sed melius videtur q; etiam in fontibus, illa sola aqua sit sacramentũ, quę tãgit corpus, nec aqua fontium baptismaliũ fit sacramentũ per verba consecratoria, quæ ibi dicuntur, nisi ibi puer baptizet̃ cũ verbis ad hoc ordinatis, nam priora verba sunt tantùm de solennitate, & ideò nõ faciunt sacramentum. inf. e. prox. c. Item cuius rei esset sacramentum, cùm nulla anima sit in aqua quæ significet infusionem gratiæ vel characterem infusum.

CAPVT II.

1 *Forma baptismi data ab ecclesia intantum est seruanda, quòd eam etiam per æquipollẽtia verba mutare non licet. & in nu. 2. & 3. & in nu. 11.*

4 *Quæ sint verba substantialia formæ. et in nu. 5. & 6.*

7 *Ecclesia non dicitur infigere characterem, sed solus Deus.*

8 *Quæ requirantur de necessitate ad hoc vt aliquis sit baptizatus. et in nu. 9.*

10 *Nunquid si baptizatus petijt baptismum, sed tamen non intendebat baptizari, dicatur esse baptizatus.*

SI QVIS PVERVM. (Ter) idem est si semel. de cons. dis. 4. c. de trina. † (In nomine) &

1 intantum seruãda est forma data ab ecclesia, q; eam etiã per ęquipollentia verba mutare nõ licet, vt dicat, ego te baptizo in nomine generantis, generati, & procedentis. Item nõ licet aliquod verbũ, vel vulgariter, vel literaliter præponere, vel inserere, vel postponere in forma intendens illud esse de forma, & sine ipso nõ esse formam, vt verbi gratia: ego sacerdos baptizo etc. vel, ego baptizo te Ioãnem etc. vel, ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti & beati Ioannis: aliàs autem, si non crederet illam formam esse, vel additam esse de forma, sed ex simplicitate, vel ex deuotiõe prædicta adderet, baptizatus est.

2 † Idem dicendũ est si ex malitia, vel hęresi diceret, vt si adijciat, & diaboli & hęreticorum, dummodò hoc non credat de forma, & baptizare intendebat, & hæc omnia contingunt propter formam baptismi, quæ inuiolabiliter est obseruanda, vt alibi no. Itẽ si formã veram dicat, & non credat illam verã formam, sed aliã nõ erit baptizatus, & hoc ideò, q̃a nõ intẽdit baptizare, q; ex eo apparet, q̃a formam

mam verã dicere non intendit, cũ tamen
sciat vel credat ad hoc certam formã sta-
tutam, quia si nõ crederet certam formã
statutam & baptizare intenderet, nõ ob-
stãtibus prædictis adiectionibus, bapti-
zatus esset, qa recidit hęc quæstio in pri-
mũ casum, quando ex malitia vel ex sim-
plicitate ea addit.

3 † Sed si quis certus est certam formã
præscriptam in baptismo, & præter il-
lam formam non conferri baptismum,
& postea baptizaret, cùm ea forma de
qua dubitat, an sit vera, nunquid erit ba-
ptizatus? respond. sic, quia licet dubita-
ret de forma, intendit eum baptizare se-
cundum illam formam, si est vera, vnde
cùm sit vera forma, verè baptizatus est.

4 † Verba autẽ quæ sunt de substantia for-
mæ sunt hæc. s. (Baptizo) nec esset bapti-
zatus si diceret, baptizat te Christus, vel
Petrus, vel sacerdos se demonstrato, vel
baptizatur Petrus à tali, verũtamẽ si ali-
qua prouincia esset, quæ nunquã nostrã
formã accepisset, & verba dicta vel alia
æquipollentia nostris diceret, debẽt ha-
beri pro baptizatis.

Sed oppones quare non idẽ dicis, de
vna ciuitate, quæ nunq̃ accepit nostram
formam, vel de singulis sacerdotibus?
Resp. quia ibi est iustus & probabilis er-
ror, & ideò ad illos constitutio ecclesiæ
non extenditur, nisi ex quo sciũt formã,
& sic fuit diffinitũ de Græcis Calabriæ,
qui hanc formam seruarunt, imò fuit eis
concessum. s. ꝙ etiam in futurum bapti-
zantur secundum primam formam, sed
in alijs non est probabilis error, & ideò
extenditur ad eos constitutio. ar. 82. dist.
q̃d proposuisti. Et hæc forma ex consti-
tutione ecclesiæ prædictas vires habet,
quod ex eo apparet, qa aliquando muta-
ta est hæc forma. de cons. dist. 4. firmissi-
mè à quodam. & c. seq. Item loco huius
verbi baptizo, non potest poni, lauo vel
balneo, & hoc ea ratiõe, quia hoc verbũ
baptizo plus importat ex institutiõe, q̃
sit eius propria significatio, nã baptiza-
re, est in aquã constringere sub certa for-
ma verborum. sup. e. c. 1.

5 Sequitur. † In nomine patris & filij &
spiritussancti, nam & hæc verba multi-
pliciter sunt de substãtia formæ, nec pos-
sent, mutari vt diceret in virtute, vel in
nominibus, nec liceret inde tollere co-
pulatiuam coniunctionẽ. s. & tamen satis
credendũ est, ꝙ valeret baptismus si di-
ceret, in nomine patris filijq́ spiritusq́
sancti, quia nulla est differẽtia inter præ-
dictas copulatiuas, sed diligens lector,
multas notabit differẽtias inter hoc no-
men virtute, & hoc nomen nomine, &
inter singulare, quod indicat vnitatẽ es-
sentiæ, & plurale, quod hoc non facit: &
idem est ferè in omnibus alijs verbis hîc
positis. De hoc autẽ pronomine ego, cũ
subintelligatur potest dici, quando non
est de substantia, sed hoc pronomen te,
benè est de substantia, nam expressio est
demonstratio per pronomen & actum,
quàm si loqueretur in tertia persona, vt
non diceret, ego baptizo in nomine pa-
tris & filij & spiritussancti, & huiusmodi
verba sunt de forma verborũ, sed in for-
ma facti secùs est, verbi gratia: nam si q̃s
bis vel ter immergat, vel etiã quater, vel
pluries, semper baptizatus esset, dum-
modò baptizare intendat, etiam si credat
vnam vel trinam immersionem non suf-
ficere, sed quatuor necessarias esse. Et
hęc ratio diuersitatis, quia in forma ver-
bali certa verba sunt, quæ sunt de substã-
tia, & etiam ipsa forma est de substantia,
sed in his quæ facti sunt, nihil est de sub-
stantia, nisi ipsa tinctio aquæ, vnde etiã
sine immersione. i. licet nõ immergatur
in aqua, sed tantùm super eũ proijciatur
baptizatus est, & ideò cùm tantũ ad solẽ-
nitatem pertineat eorum omissio, nõ vi-
tiat baptismum in sententia. de conse. di.
4. c. 1. & 2. & c. de immersione. & eodem
modo non est curãdum, quoties immer-
gat, sed quicquid dicatur de possibilita-
6 te † semper tamen in verbis, & in factis
exactè seruanda est forma. De his autem
qui corrumpunt verba formæ, dicemus
inf. e. c. vl.

7 † Et caue tibi, qa nõ dicimus, ꝙ eccle-
sia infigat characterem animæ, sed solus
Deus, sed ecclesia potest facere consti-
tutiones super baptismo, non quòd non
sit, vel ꝙ non credatur omnibus, tamen
circa baptismi collationem potest sacer-
dos cõstitutiones, & prefigere formas,
quas quia Deus ratas habet, & quia
bonæ sunt, eis infigit characterẽ, qui se-
cundum tales constitutiones baptizati
sunt. Idem facit ecclesia in matrimonio,
& in alijs sacramentis, & dispensat in vo-
to & iuramento: & in omnibus alijs fe-
rè nisi contra fidem de quibus aliàs no.

8 † No. quod ad hoc quòd aliquis ba-
ptizatus sit: necessarium est quòd bapti-
zans intendat baptizare non tantũ bal-
neare vel carnes lauare, nec tamen vi-

detur necesse, quò ad effectum baptismi, quod sciat quid sit baptismus. s. quòd ibi infundatur gratia, vel quòd sit sacramẽtum, nec etiam oportet quòd credat hoc ipsum, imò & si contrarium credit, & totum reputat truffam & deceptionem: tamen baptismum suum habet effectum.

9 † Item non est necesse quod baptizans sciat quid sit ecclesia, quid baptizatus vel vnde scit, nec quod gerat in mente facere quod facit ecclesia, imò si contrarium gereret in mente. s. non facere quod facit ecclesia sed tamẽ facit: quia formam seruat, nihilominùs baptizatus est, dummodò baptizare intendat, vnde si aliquis in casu necessitatis constitutus, vel etiam sine necessitate vadat ad Sarracenum, & dicat baptiza me, & doceat eum formam, & ille Sarracenus baptizet non credens, per immersionem aliquid aliud fieri, nisi madefactionem, & non intendat eum baptizare, vel etiam madefacere secundum intentionem petentis baptismũ. i. vt baptismus operetur, quicquid operari potest, & ipse baptizans tanquã minister conferat, quòd alij baptizantes conferunt, licet non credat ipsum posse aliquid operari, verè baptizatus est, sed si hoc non intenderet non baptizaret, nec est necesse quod aliquis sciat, quid in his ecclesia intelligat, vel etiam quod sciat vel credat ecclesiam esse.

10 † Sed quid si baptizatus petijt baptismum, sed baptizari non intendebat, nec aliquid per baptismum conferri, & videtur quòd non sit baptizatus, quia nunquã consensit baptizari, sicut nõ est matrimonium, vbi non consentit, licet verba consensus exprimat. infr. de spon. tua.

Sed contra videtur, quia nedum fraudulentus, sed etiam coactus accipit baptismum in decre. 45. di. de Iudæis. & furiosus dormiens, si prius erat in voluntate baptizandi. inf. e. tit. c. maiores. Sol. hic qui sic fictè accedit ad baptismum nõ est baptizatus, licet propter ignorantiã ecclesia eum cogat seruare legem baptizatorum.

Nec obest de coacto, quia habuit voluntatem licet coactam, sed si nunquam consensisset baptismo, licet illum verbo petijsset, idem dicimus quod in casu superiori. Furiosus autem & dormiẽs voluntatem creduntur habere in habitu, licet non in actu.

11 † Baptizatus) ideò sic exacta forma seruatur de iure positiuo, quæ tamen sumpta est de euangelio, quia si formam mutare liceret de facto, in hæreses quis labi posset, tamen credimus quod ecclesia posset ex causa aliam formam statuere: sicut aliquando statutum fuit quòd in nomine Christi baptizarentur, de conse. dist. 4. à quodam. sicut etiam posset statui, vt quidam dicunt, quòd baptizaretur in nomine patris, vel in nomine spiritus sancti, quia in expositione vnius personæ, & aliæ intelliguntur in sententia. de conse. dist. 5. c. pe. & fin. de conse. dist. 3. c. fin.

CAPUT III.

DE QVIBVS. (Dubium) de facto, nam de iure nõ potest esse dubium. (Dubium) vehemẽter: puta quia natus in captiuitate Sarracenorum, si enim de parentibus & inter fideles natus sit, præsumitur baptizatus. infr. tit. prox. veniens.

CAPUT IIII.

1 *Tria esse dicuntur in anima pueri nõdum baptizati, quæ hîc habes.*
2 *De peccato originali hîc nonnulla pulchra referuntur.*
Puer an sit dignus pœna æterna.
3 *Non est vllus compellẽdus fieri Christianus.*
4 *Duplex est via quæ ducit nos ad vitam.*
5 *An liceat bellum indicere infidelibus et Sarracenis.*

MAIORES. (Eum) Petrum (Quęrenti) id est interroganti Petrum. (Ipsum) Christum. † Paruulis) in anima pueri nondum baptizati sunt tria. Pronitas ad peccandum, quæ est ex corruptione carnis, & macula quę est quędam sordes animæ, quam contraxit in sua infusione ex commixtione carnis, & propter hanc sordem indignum est Dei cõspectui præsentari. Tertiũ est reatus, siue debitum pœnæ æternæ, & magister Pe. Lombardus in sententijs videtur fuisse in ea opinione, quòd prædicta pronitas ad peccandum sit peccatum originale, quæ etiam dicitur concupiscentia & fomes. Sed contra eum est, quia illa pronitas remanet post baptismum, & ita videretur, quòd etiam peccatum originale remaneret post baptismum. sed respõdebat illi pronitati accessorium esse, quod

quod esset peccatum, propter hoc ferè omnes dicunt, quod peccatum originale non est fomes, nec pronitas peccati, sed quædã macula animæ annexa fomiti, & illa macula in baptismo deletur, sed quia illa macula annexa est fomiti, ideò aliquando fomes siue illa pronitas dicitur originale peccatum. Et secundum hoc intelligitur quòd dicit Aug. qa peccatum originale transit reatu, sed remanet actu, quia macula quæ facit hominẽ reum pœnæ æternæ transit, vt decętero ratione illius peccati originalis, non sit pœnæ æternæ astrictus, sed idem peccatum originale, licet minus propriè dicitur remanere actu, quia ibi remanet pronitas, ex qua surgunt actuales concupiscentiæ.

Sed dices quomodo sine vlla culpa volũtaria adijcitur pœnæ æternę? Resp. hæc pœna est tantũ pœna carentiæ. s. qa caret visione Dei, & non est pœna actualis, & ideò non puniuntur sine voluntate pœna actuali, nisi voluntate peccẽt, & malũt sic esse, quàm non esse. (Quem per se sortiuntur). i. qui sine alterius fide vel operatione dant remissionem peccatorum. (Sed ficti) id est adulti non verè credentes.

3 †(Compellantur A.) & sic nullus est, vt fiat Christianus cõpellendus. Nec obstat q̃d seruo dicitur, vt ad nuptias inuitatos cõpellat intrare, Lucę. 14. 24. q. 4. displicet. ver. repete. qa ibi intelligitur de compulsione facta per instantiam rationis, non per seueritatem gladij materialis, seu per violentiã temporalẽ. 45. dist. de Iudæis. quia executio talis gladij est isti seruo. i. ordini prędicatorũ, vel Apostolis in persona Petri à domino interdicta. 23. q. 1. §. item cum Petro. Vel dic, q̃d primò præcepit seruo. i. ordini prædicatorũ, qui magnus est in ecclesia Dei. inf. de hæred. cũ ex iniũcto. vt exiret in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, & debiles, cæcos & claudos introduceret, & non compelleret ipsos intrare. Postmodùm ei dixit vt exiret in vias, & sepes, & illos intrare compelleret, quos ibi inueniret, vt in præal. c. displicet. ver. repete. habetur, innuens per hoc quòd Iudæi & similes, qui fidem non habent. non sunt gladio materiali ad fidem cogendi, sed introducendi per efficaciam rationis & legis, vt ex suis codicibus conuincantur, vt in præal. c. de Iudæis. sed illi qui à gremio ecclesiæ diuerterunt, vt hæretici & schismatici, ad eam sunt redire cogendi, cùm sint de foro ecclesiæ etiam per potentiam secularem, vt hîc. Nam per hoc quod dicit ipsum exire in plateas & vicos ciuitatis, tangit Iudæos, qui tanquã ciues legem Prophetas, & eloquia certa habebant statuta supernæ ciuitatis, sciẽtes quos quidem de ciuitate ad nuptias vult vocare sine compulsione, tamen qa nihil ad nos de his qui foris sunt. inf. de diuor. gaudemus. sed per hoc quod dicit, quod exeat in vias & sepes, notat hęreticos & schismaticos.

4 † Est enim duplex via, quę ducit ad vitam. infr. de hære. cùm ex iniuncto. & quæ ducit ad mortem. inf. de spon. inter. & in hac sunt hæretici. Per sepes tamen designat schismaticos, q schismatici spinis inconsutilem domini tunicam, id est, ecclesiæ vnitatem lacerant, & isti tanquã de foro ecclesiæ sunt cogendi intrare, & fidem tenere, quam in baptismo receperunt. vt hîc.

5 † Ex his ergò apparet Sarracenis, vt fiant Christiani bellum indicendum non esse, si tamen terras Christianorum inuasissent, vel occupatas tenerent, vel Christianos hostiliter impugnarent: tunc tã per ecclesiam, quàm per principem cuiusq; terræ, cui vel subditis damna, vel iniuriæ inferũtur, potest eis iustum bellum indici. 23. q. 8. dispar. sed si Sarraceni tributum consuetum denegant reddere principi Christiano, & si tunc ille princeps eis iustum bellum indicit, non tamẽ per ecclesiam id fieri debet, si nec terram Christianorum suis sordibus fœdãt, nec ipsorum personas impugnant, illis tamẽ Sarracenis, qui terram sanctam detinent vel impugnant, non solùm per ecclesiã, sed per quemlibet principem Christianum potest bellum indici, quia in omnium fertur iniuriam, quod in nostri saluatoris committitur. C. de hęre. Manichęos. Qui verò verè pœnitẽtes sunt, si occubuerunt in talibus bellis, præterquã in illo quod pro tributo negato ad patriam euolant. 23. q. 8. omni B.

CAPVT V.

DEBITVM. et inf. (Seipsum immersit) Oportet enim ad hoc vt sit baptizatus quod alius baptizans immergat, nec sufficit si ipse immergat, & alius

& alius verba apta dicat, quia qui nō immergit, non potest dicere ergò, te baptizo, sup. e. c. 1. sed si non immergat, nec etiam eum tangat, sed aquam super eum spargat, dummodò totum balneet, vel maiorem partem, vel solum caput corporis sufficit. ar. ff. de reli. & sump. fu. l. cùm in diuersis. Alij dicunt, & fortè melius, quòd etiam si modica stilla aquæ proiectæ à baptizante eum tangat, baptizatus est, & satis hoc videtur consonare iuri & æquitati, licet primum sit tutiùs.

CAPVT VI.

NON VT APPONERES.

CAPVT VII.

1 *Verbalis forma in baptismo est necessaria. & in num. 2. & 3.*

4 *Quamuis intentio baptizantis & baptizati impediat sacramentum, non tamen patrinorum intentio vnquam impedit.*

LICET GRAECOS. Id est diuersas rationes considerādo baptizare dubitasti & distulisti, si enim introducere intenderet errorem: puta quia nomine patris intenderet inuocare virtutem diaboli & patris carnalis, vel aliquid huiusmodi non esset baptizatus.

1 † Et idem dicerem si expressè diceret verba Romanæ ecclesię. Sed dices idem si dixisset in nomine parietis tecti & fundi: cùm per hęc tria intēdat inuocare virtutem patris & filij & spiritussancti. Respon. non est baptizatus, quia ad minus oportet eū aliquas principales syllabas retinere vt saltem si non benè: tamen aliqualiter exprimere videat nomina personarum. Sed idem dicendum videtur si diceret in nomine patris & filio & spiritus sancto.

2 † Quid si esset Latinus q̄ baptizaret: sed illiteratus. Respond. idem quod de Græco: imò plus videtur quòd etiam si esset bonus clericus, & sic baptizaret, tamen verè baptizatus esset, tamen superior vehementer præsumet contra eum, quod voluit introducere errorem, nisi certis indicijs contrarium constet.

3 † Sed dices: hæc nō est forma ergò nō est baptizatus. Respon. forma verbalis ex toto non est: sed est quasi forma, vel iuxta formam verborum, & insuper est forma intellectualis integra: quia in nomine earūdem personarum intelligitur baptizare sicut ille, qui verbaliter plenè formā exprimit, & si aliter diceres oporteret te dicere, quod mater quæ baptizat filium in necessitate non baptizat, si per verba vulgaria dicat. Et etiā quòd Græcus baptizare non possit in sua lingua: neq; vulgari neq; Latina. s. vt sacramentum baptismi accipiant: sed vt sani sint.

4 † Et no. quod licet intentio baptizantis & baptizati impediat sacramentum: vt aliàs no. sup. e. c. 1. tamen intentio patrinorum nunquam impedit. Sed etiam hîc potest dici, quod & si baptizās & baptizatus non crederent in baptismo aliquid conferri, nisi sanitatem dummodò baptizare intenderēt benè esset baptizatus. Sed quid si non intenderet aliud per lauationem conferri nisi sanitatem, & tunc idem dicerem, quia baptizare intēdit licet malam credulitatem & intentionem habeat de viribus baptismi, sed si non intenderet conferre baptismum, sed quandam medicinam facere contra infirmitatem, sed verba formæ, exprimeret, tamen non crederem eum baptizatum.

TITVLVS XLIII.

DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

CAPVT I.

SI QVIS. (Presbyter baptizatum.) Si autē aliquis nullum inferiorum ordinū habens, ordinetur in sacerdotem, dicunt aliqui eum non accipere ordinem. arg. 40. di. sicut. Sed cōtrarium videtur veriùs. ar. quia à principio tempore Apostolorum non erant minores ordines, ecclesia enim eos primò constituit. 21. dist. §. 1. & tamen ipsi Apostoli sacerdotes fuerunt. 31. dist. nouo. Sed posset responderi ecclesiam constituisse minores ordines, antequam aliquis Apostolus ordinaretur, & hoc etiā sonare videtur illa litera. (Ordinetur) cū enim baptismus sit ianua omnium sacramentorum. 32. dist. §. verum. sine baptismo non recipit characterem.

CAPVT II.

APOSTOLICAM SEDEM. (Deo offerri) fuit enim baptizatus baptismo flaminis. sup. tit. prox.

CAPVT

CAPVT III.

VENIENS AD APOSTOLICAM. (Quod ambigitur) etiam de iure.

TITVLVS XLIIII.

DE CVSTODIA EVCHARISTIAE, ET ALIOrum sacramentorum.

CAPVT I.

STATVIMVS. Quid debeat fieri, si de sacrificio vel sacramento aliquid ceciderit in terram, vel in linteum, vel si quis illud euomuerit, vel si mus illud comederit, habes de cons. dist. 2. si per negligentiam. & c. seq. & c. qui benè.

CAPVT II.

RELINQVI NOLVMVS.

TITVLVS XLV.

DE RELIQVIIS ET VENERATIONE SANctorum.

CAPVT I.

1 *Canonizare quid sit, & quando fiat, & de quo fiat, & à quo fieri debeat. in nu. 2. & quid cõsequatur ecclesia per huiusmodi canonizationem. in nu. 3.*

4 *Etiam si ecclesia erraret, tamẽ preces bona fide porrectas Deus acceptaret.*

AVDIVIMVS. (Quod quidam) venerandi sunt omnes sancti canonizati. Canonizare† est sanctos canonicè et regulariter statuere, ꝙ aliquis sanctus honoretur ꝓ sancto, puta solennè officium pro eo facere, sicut fit pro alijs sanctis, qui sunt eiusdem conditionis, vt si canonizetur confessor, fiat ꝓ eo officium cõfessorum, & si martyr, fiat pro eo officium martyrum, & sic de alijs. Et fit regulariter hæc canonizatio quando per probationes constat de fide, & excellentia vitæ, & miraculis eius qui petitur canonizari. ar. sup. de testi. venerabili. Et oportet tantam esse excellentiam vitæ, & talia esse miracula, quæ sint vltra vires & potentiam naturæ. Item nõ debet esse vnica tantùm excellentia vitę, imò oportet esse multas & continuas, vt habes in Ecclesiast. c. 44. vbi dicitur: Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatiõe sua, multã gloriã fecit dominus sua magnificẽtia in seculo. Per hoc ꝗd dicit, Laudemus viros gloriosos, ostendit quòd canonizati erant, quia aliter non mandaretur ecclesiæ, ꝙ eos laudaret: Per hoc quod dicit parẽtes nostros, ostendit quòd nullus canonizandus est, nisi fidem habeat, soli enim parentes eius erant Iudæi, & penes quos solos erat fides canonizandi erant. Per hoc autem quod sequitur, multam gloriam fecit dominus, supple cum eis, apparet quòd nõ sufficit, ꝙ in vno fuerit gloriosus, vel semel tãtùm, sed quòd in multis & multoties: imò quòd continuè eius vita fuerit gloriosa. Per hoc quod dicit, sua magnificentia, i. sua magna potentia, ostendit quòd excellentia vitæ & miracula talia esse debẽt, quæ excedant vires & potentias naturales, nõ sufficiunt miracula sine vitæ excellentia, cùm magi Pharaonis multa fecerint, quæ supra naturam esse videntur. & in Euangelio legitur, Quia multi dicturi sunt, nònne in nomine tuo dæmonia eijcimus etc. & tamen dominus respondebit eis: Non noui vos, vitam tamẽ sine miraculis credere sufficeret, quò ad virtutem, tamen ecclesia non debet tales canonizare ꝓpter hoc, quia in secreto potuerunt laxiorem vitam ducere.

2 Solus † autem Papa potest sanctos canonizare, ꝙ ex eo apparet, quia cùm cõstituatur omnibus fidelibus adorãdum, & nullus omnibus præsit, nisi Papa apparet, quòd solus Papa hoc potest, nec valet si dicas quòd saltem cuiq; debet esse licitum, quòd in sua dioc. faciat, quia oratio eis facta debet esse communis, & ecclesia vbi debet venerari debet esse cõmunis. Item per hoc incideremus in illam reprehensionem, qua quidã reprehensi sunt ab Apostolo, qui dicebant:

3 Ego sum Petri, ego Pauli. † Per hanc autem canonizationem consequitur, quòd ecclesia solenniter dicit officium pro eo sicut pro sancto: & in lętanijs in numero sanctorum licitè enumeretur: vnde in supradicto cap. Ecclesiastici legitur: Sapientiam sanctorum narrẽt populi, & laudem eorum annunciet ecclesia. Ex prædictis apparet, ꝙ pueri baptizati & incontinenti mortui non sunt canonizandi: quia nec multam gloriam fecit cum eis dominus sua magnificentia: speciale

tamē est in innocētibus qui vice Christi mortui sunt. † Item dicimus quòd etiā si
4 ecclesia erraret quod non est credēdum: tamen preces per talem bona fide porrectas Deus acceptaret, arg. 32. dist. §. verum. 15. quæst. fin. c. fin. Item non negamus quin cuilibet liceat alicui defuncto quem credebat bonum virum porrigere preces vt pro eo intercedat ad Deum: quia Deus fidem eorum attendit: non tamen pro eis licet facere officium solenne, vel preces solennes.

CAPVT II.

CVM EX EO QVOD QVIDAM.

TITVLVS XLVI.
DE OBSERVATIONE IEIVNIORVM.

CAPVT I.

1 *Ieiunium quid sit, & vnde dicatur.*
2 *Quotuplex sit ieiunium.*
3 *Ieiuniorum quædam dicuntur generaliter, quædam specialiter indicta.*
4 *Qualiter dicatur quis soluere ieiunium. & in nu. 5. 6. & 7.*

EX PARTE VESTRA.
1 † Ieiuniū est parsimonia victus, & abstinētia ciborum, & dicitur ieiunium à quodā intestino, quod vocatur ieiunium, quod semper est vacuum & subtile, & ieiunum siue media viscera vacua, & exinanita dimittit.
2 † Et est triplex ieiunium. Primum est cuiuslibet diei, & cuiuslibet rei ædibilis abstinentia, secundum propriam voluntatē, & non secundum aliquod statutum, vel scriptum, vel consuetudinariū, & secūdum hoc etiam, si quater in die comedat & abundanter, tamen si ab aliquo cibo placito abstineat, dicitur facere ieiunium. i. cibi abstinentiam. Secundum ieiunium est, quando quis abstinet à cibis humectantibus, vt si tantū comedat sicca, vt panem, & nuces, & poma, non carnes, non pisces, non olera, & hoc ieiuniū dicitur xerophagia, à xeron quod est siccum, & phagin quod est comedere. Tertium ieiunium est abstinentia victus secundum ordinationē ecclesiæ, siue scripto, siue cōsuetudine approbata. Hoc ieiunium est necessariū omnibus sanę mētis & doli capacibus potentibus ieiunare, cū ipsi peccare possint, & peccata deferre. inf. de deli. pue. c. 1. dispensatiuè tamen cū impuberibus, & etiam in maiori ętate poterit dispensari, vt ab indictis ieiunijs absoluantur, & idē dicimus in senibus, sicut & infirmis & debilibus. Mulieres enim propter prohibitionē virorum indicta ieiunia non debent dimittere, licet votiua & volūtaria dimittere debeant. 33. q. vl. manifestum. licet cum his fortè propter scandalum vitandum posset sacerdos dispensare etiam in indictis, nam propter scandalum vitandum legitima est dispensatio. 50. di. vt cōstitueretur. inf. de cler. excom. mi. latores. non credimus quòd ista ieiunia possint redimi pecunia, vel alio modo, nisi causa vel necessitas in ieiunante subsit, voluntaria autem ieiunia etiam sine causa quæ in ieiunante subsit, dummodò sit aliàs vtile, redimi possunt authoritate superioris. 82. di. c. fin. Sunt autem ieiunia indicta & necessaria quatuor temporum, quę à veteribus initium habuere. 76. di. c. ieiunium. Item in vigilijs natiuitatum, natiuitatis Domini & beati Ioannis. Item in vigilia omnium Sanctorum, Item in vigilia Assumptionis. Item in vigilia beati Laurētij. Item in quadragesima. Itē in sexta feria pręter exceptuatas, quę sunt post Pascha, etiā si natiuitas Domini in ea venire contingat. inf. eod. cap. fi. 76. di. non autem. Dicunt tamen quidam & non malè, quòd hoc non est ieiunium necessitatis, quia si esset, non liceret Cisterciēs. illud mutare nisi quo ad carnes. Volūtaria aūt ieiunia sunt, ad quæ aliqui voto vel proposito se astringunt, vel etiam quę sacerdos præter indicta propter magnitudinem peccati imponit. 82. di. c. fi. & hoc licet commutare & redimere, etiam si nulla causa subsit in ieiunante, dummodò vtilior sit compensatio. ar. de vo. & vo. redem. c. 1.
3 † Item no. quòd inter indicta ieiunia, quędam sunt indicta generaliter, vt pręedicta, alia specialiter, vt ieiunium aduentus, quod nec in omnibus prouincijs celebratur, nec ab omnibus illius prouinciæ fit. inf. eodem cap. 2. tale etiam erat, quòd matronæ Romæ consueuerant ieiunare in Sabbato. 11. di illa. Itē no. quòd licet ieiunia indicta non debeant commutari, vel redimi sine causa, tamen ea possunt mutari, sicut ieiuniū festi quod est die lunæ fit in sabbato. Et dicitur, quòd in quibusdā locis Franciæ. s. vbi sunt ecclesię sancti Quintini nō ieiunāt in vigilia om-

lia om-

lia omnium Sanctorum, sed tertia præcedenti die. Item circa hæc indicta ieiunia credimus posse statui, quod bis, sed parũ comedatur in die, sicut etiam faciunt Cistercieñ. qui ad remouendum scandalum & charitatem conseruandam statuerunt, quod illi qui faciunt aliquid prægustet, nec soluũt ieiunium ab ecclesia indictũ. Item ex causa liceret statuere, quòd etiã cibis quadragesimalibus non vterentur. inf. e. c. 2. §. cùm autem.

4 †Item credimus, quòd si carnibus vtatur, qs in ieiunio indicto soluit ieiuniũ, & eodem modo, si plus quàm semel comedat, nisi vbi aliter est ex causa statutũ, sicut est in Cistercieñ. tamẽ & hoc ea ratione dicimus, quia sic vsu ieiunantium approbatum est, sed si aliàs vel horã anticipat, vel latiùs capiat, vel si belluas marinas comedat, vel si nimis ardenter comedat, non credimus quod propter hoc soluatur ieiunium, sed in his & alijs excessibus eum peccare credimus, & sic intelligitur de cons. dist. 1. solent. & dist. 5. quicunq;. Item licet ieiunium sit abstinentia victus, tamẽ credimus eum ieiunare qui in prædictis consuetudinẽ obseruat, licet ad ingurgitationẽ comedat, & quicquid sibi placet, quia in ieiunio non tantùm abstinentia attenditur, sed consuetudo ecclesiæ. Alij tamen dicunt, nunquam esse ieiunium, nisi & ibi sit victus abstinentia.

5 †Item non credimus solui ieiunium indictum, si quis comedat in ieiunijs indictis, nisi in quadragesima oua & caseũ, sed tamen peccat, & sic intelligitur dist. 4. deniq;. alij tamen contradicunt. Credimus tamẽ, quòd ex causa in aliquibus prouincijs possit prouideri, quod & his vtantur sine peccato, cùm hæc tãtùm ex cõstitutionibus & obseruationibus hominum processerint. Electuarijs autem dedicatis non credimus, q aliter liceat vti, nisi sicut alio cibo delicato.

6 †Medicinam aũt pro remouẽda infirmitate, vel fugienda accipere licet sine peccato in die ieiunij, sed pro conseruanda sanitate tantùm, vbi non est signũ infirmitatis, non credo. Alij tamen dicunt quòd p nulla medicina, nec pro electua-
7 rijs soluetur ieiunium. †Pro potu aũt vel ante cibum vel post cibum non credimus solui ieiunium, sicut videmus cõstitutum esse in consuetudine ecclesiæ ieiunantis. Senescalos vel portantes encœnia, vel quoscunque alios seruientes prægustantes cibos ante dominos timentes de toxico, non credimus soluere ieiunium, & idem credimus de medicis prægustantibus medicinas: & in his casibus credimus, quòd monachis licet prægustare carnes, & hoc dicimus propter generalem consuetudinem, quæ sic obtinet.

CAPVT II.

CONSILIVM NOSTRVM.

CAPVT III.

EXPLICARI PER SEDEM.

TITVLVS XLVII.
DE PVRIFICATIONE POST PARTVM.

CAPVT I.

VOLENS ET INFRA.

TITVLVS XLVIII.
DE ECCL. AEDIFICANDIS VEL REPARANDIS.

CAPVT I.

QVICVNQVE ECCLESIasticum.

CAPVT II.

CVM DICAT APOST. & inf. (Tot) & tã diuites & deo benè sequitur q̃d ecclesia &c. (constituere) & de suis facultatibus (Gaudere). i. necessaria proprio presbytero ministrare (Permittantur). i. episcopus concedat licentiam eis, ipsi autẽ authoritate canonis facere nõ poterant, sed cũ superiore agent vt cogantur. † Tribuere) No. decimas laicis concedit tanq; pauperibus, & quia est religiosum collegiũ & licitũ, & ob hoc videtur approbatum.

CAPVT III.

AD AVDIENTIAM nostrã (Sine magna) 63. di. cũ longè. ff. de iudi. l. locus. ff. de excep. si cũ dies. § si arbiter. de cõs. di. 1. si qs extra. 18. di. quoniã quidem (Prouentus) spirituales, non enim credimus q eis dare deberet campos, vel alia bona quæ haberet in ipsa villa. (Fundatoris) & ambo sunt

patroni, matrix ecclesia propter dotem, quia de reditibus eius debitis dotatur ecclesia, fundatoris propter fundationem, & quia ꝓ parte dotat, vnde est, quòd ex dotatione possunt plures esse patroni, & similiter ex fundatiõe. (Honor) .s. annuus census qui debetur, vel faciat scrutinium baptismi. supr. de cap. mo. dilec. de maio. & obed. his. & quòd alia iura parochialia soluat in decimis, & alijs quæ de iure, vel de consuetudine debentur capellæ matrici ecclesiæ, & hoc ratione parochiæ non iurep. debentur. (Honor) matricis ecclesiæ, in alijs ecclesijs in suã parochiam constitutis, aliquando habẽt certum ius statutũ, vt hîc. & sup. de cons. cum dilec. aliquando consuetudinarium terræ, vel prouinciæ, vt in vrbe baptismum scru. & capitulũ. sup. de capel. mona. dilectus. plebibus autem parochialibus ecclesijs, & maximè cõceditur, quod cùm habeant curam clericorum & laicorum in eadem parochia constitutorum. sup. de offi. archipres. vt singulæ. quamuis in omnibus his præualere debeat cõsuetudo, vt no. sup. de offi. ord. c. 1.

CAPVT IIII.

De his. (Et institutionem) ad fundandum ecclesias de nouo, si fortè populus crescat: vt inf. c. prox. inf. c. vl. (Cogi) si percipiunt quartã fabricæ. 10. q. 1. decernimus. & q. 3. vnio. & si illa nõ sufficit de bonis proprijs cõferre debent. 12. q. 3. pontifices.

CAPVT V.

1 *Priuilegium non subitò sed cum deliberatione concedi debet.*

Ad audientiam nostram. (Priuile.) ff. de iure codi. quidam referunt. §. 1. ff. de ser. vrb. præd. si seruit. §. vlt. arg. contra. ff. si ser. ven. l. vlt. ff. de ser. vrb. præd. Labeo. Sol. futuræ rei non potest constitui seruitus, sed potest qs se obligare, vt facto ædificio constituat. ff. fami. ercis. hæredes. §. an ea. vel ideò Papa non concedit priuilegium futuræ ecclesiæ, quia non subitò, sed cum deliberatione concedi debet. 23. distin. communis.

CAPVT VI.

Tva nos dvxit.

TITVLVS XLIX.

DE IMMVNITATE ECCLESIARVM, COEMITERIJ, & rerum ad eas pertinentiarum.

Ecclesiae dicvntvr immunes, i. extra munia. i. officia vel munera.

CAPVT I.

1 *Consuetudo onerosa ecclesijs non prodest.*
2 *Licet vnicuiq; ius suum & possessionem defendere, & vim vi repellere.*
Domum vel hospitium violẽter ingredi, an & quando quis possit.

Vt in domibvs. (Consuetudine) † Consuetudo enim in his casibus non prodest, cùm esset onerosa ecclesijs. sup. de consu. c. 1. Sed si aliquis vel ecclesiastica, vel secularis persona pro recognitione beneficiorum suorum reseruasset sibi aliquod hospitiũ in aliqua ecclesia, illud benè debetur. 18. q. vlt. Eleutherius.

2 † Sed quid si negaretur hospitiũ, potest ne sua authoritate intra domum, & necessaria in hospitio recipere, etiã violenter cùm ius habeat hoc recipiendi, & etiam sit in quasi possesione, videtur q̃d sic: quia licet cuique ius suum & possessionem defendere, & vim vi repellere. C. vnde vi. l. 1. supr. de restit. spo. olim. & videtur quod sibi licet domum ecclesiæ frangere ad hospitandum. arg. ff. q̃d vi aut clam. l. fin. §. si ad. C. quod cum eo. si seruus. ff. si ser. ven. si eo loco. ff. ad l. Aquil. quemadmod. §. 1. & 2. & hoc quidam dixerunt. Sed nobis videtur, quòd nulli laico, vel etiam clerico licet violenter rumpere domos ecclesiæ ratione alicuius iuris sibi debiti, cùm omnia bona ecclesiarum sint sancta sanctorũ, et Domino consecrata, & in eis sacrilegium committatur. 12. quæst. 2. nulli li. quicunque. & c. seq. eadem etiam loca immunitate gaudent: vt hîc. 17. quæsti. quarta. id constituimus. 11. quæst. 1. necessaria. Item alia ratione dicendum est, quod non potest violenter tollere necessaria in hospitio, & violenter ingredi domum, quia

quia in prædicto casu, nulla domus, neque aliquæ res deberent hanc seruitutem, vel etiam sunt ad hoc obligatæ: sed tantùm ecclesia est ad hoc obligata, & personalis actio, non realis contra ecclesiam competit. Fatemur tamen, quod episcopus vel alius, qui haberet iurisdictionẽ in aliqua ecclesia, si alius ipsam ecclesiam iniquè intraret, habẽs iurisdictionem, posset violenter rumpere domum & violẽtum expellere, & sic loquitur decre. de rest. spo. olim. & idem etiã videtur si iurisdictionem non habet, sed habet ius in ecclesia quasi prælatus, vel possessionẽ tãtùm ea ratione, quia cuique licet possessionem suam defendere: vt in præall. decre. olim.

Sed contrarium dicerem in canonico, qui non posidet ecclesiam, sed canonicatum in ecclesia, nam huic non credo licere, per violentiam rumpendo ostia intrare domos ecclesiæ, quia eas non posidet, non licet sibi ius dicere. ar. ff. quod me. causa extat. C. vnde vi. si quis in. & idem & eadem ratione credimus de illo, cui subiecta est ecclesia, puta de abbate, quod non potest per violentiam rumpere domos capellę sibi subiectæ, quia eam non posidet, licet in ea habeat ius subiectionis, arg. ff. ad l. Aquil. quẽadmodũ. §.1. & 2. Credimus tamen, quod si canonico deputata esset aliqua domus pro sua habitatione, & alius inuaderet, quòd incontinenti posit irruere in cameram, & eum expellere ea ratione, quia sibi licet suam possessionem defendere, & vim vi repellere: vt in iuribus præal. Item quia in cameram sibi deputatam irrumpit, & quia non facit iniuriam ecclesiæ. † Item credimus quòd si aliquis opponeret se canonico, vel abbati, vel alij ad vtendum iure suo, quod habet in aliqua ecclesia, quod potest per violentiam illum expellere, licet non posit domum, vel ostia, vel sepem simpliciter rumpere.

Ratio diuersitatis, quia quando eijcio personam mihi contradicentem, videor vti possessione mea, quod licet, & vim vi repello, sed vbi intro violenter possessionem rumpendo ostia, vel sepem, tunc dico mihi ius, quod non licet, nisi in specialibus casibus, qui notantur. C. quãdo li. sine iud. se vin. per totum, cum suis cõcor.

† Et idem quod dicit de ecclesia & domibus ecclesiarum, dicimus in rebus prophanis, nam si quis dicit se habere seruitutem in fundo alterius, & est etiam in possessione, fiat murus, vel sepes quominus vtatur seruitute, non potest illum rumpere, sed se impedientes potest expellere. ar. contra. omnibus supradictis. ff. de vsuf. l. 3. in princ. vbi videtur, quòd pro vsufructu inducitur in possessionẽ fundi vsufructuarij, vnde videretur, quod sicut dominus proprietatis posset rumpere murum, qui super suo fieret, sic & vsufructuarius & alij qui sunt in possessione aliquorum iurium. Sed respondeo ideò licere proprietario rumpere domũ, quia cesit solo, & per consequens dominio, sed secùs in vsufructuario. C. de rei ven. l. 2. de hoc tamen constat, quod qui habet ius in re, agere potest vt remoueatur murus. ff. si ser. ven. si eo loco. & l. 1. Alij tamen cõtradicunt prædictis. (Hospitium) ex debito. C. de epis. l. 1. gratuitũ autem debet. 42. dist. §. 1. & c. 1.

CAPVT II.

PERVENIT. & infr. (Nomen) quasi non excusatur aliquis per hoc, quod sit meus homo, vel alterius ecclesiæ, nec per hoc probatur quod homines ecclesiarum subeant angaria vel perangaria, cùm illa ciuitas sit archiepiscopi: vt inf. e. non minus. Item hoc habet locum, & est speciale, vbi timor est communis, & subditus & improuisus.

CAPVT III.

INDICATVM EST. & inf. (Rustici) hoc intelligo de astrictis glebæ. C. de agri. & cẽsi. cùm satis. ver. omnis omninò.

CAPVT IIII.

1 *Clerici dicuntur immunes esse ab omni exactione secularium personarum. & in nu. 5. & 6.*
2 *Ecclesia non subit sordida munera. Et quæ sint ista. Remißiuè.*
3 *Quotuplicia sunt onera.*
4 *In aduentu principis speciale est, vt angaria vel perangaria præstet ecclesia. & vide in nu. 7. & 8.*

1 NON MINVS.& inf.(Talea)taleas & collectas imponi.†(Prohibemus.) Not. sacerdotes & clericos immunes esse ab omni exactione secularium personarum.23.q.vlt.conuenior.ver.quamuis.C.de sacrosan.eccles. placet.et l.administrationem.11.q.1.si tributum.16.q.1.§.nouarum.11.q.1.sacerdotibus.arg.contra.23.q.8.tributum.11.q.1. magnũ.sup.de censi.c.1.C.de epi.de his. ff. de publi.imperator. Sol. quæ vsibus ecclesiasticis dedicantur, quò ad fundationem,vel ortum,vel mansum,vel dotẽ ecclesiæ,immunia sunt:cætera cum suo onere transeunt.sup.de censi.c.1.

2 † Vltimo not.sordida munera, sicut calcis coquendæ,arenæ fodiendæ, nunquam subit ecclesia.C.de sacrosan.eccle. placet.sed nec hospitia superindicta,siue alia munera extraordinaria: vt C. de epi. & cle.l.2.16.q.1.§.nouarũ. & l. iuxta sanctionem .multa autem sordida munera habes.ff.de mune.l.munerum. vsq; ad l. patrimonium.

3 † Onera) alia sunt ordinaria, alia extraordinaria, & quidem ordinaria, siue sint angaria, hæc alio nomine dicuntur munera personalia, scilicet, quæ operibus cũ labore & omni solicitudine personali principaliter existunt, sumptibus tamen alienis. ff.de mune.l.1. & l. munerum,vsq; ad §. patrimoniorum. Angaria quæ consistunt in exhibitione operę, siue perangaria hæc dicuntur. mista. ff. de mun. munerum. §. mista. Perangaria quæ consistunt in exhibitione operę cũ sumptu,vel periculo ministrantis, hæc non subit ecclesia.C.de epis.l.1. & 2. & l. presbyteros. C. de sac. san. eccl. neminem. Sed solue,quia ibi non dicit ecclesiam subire angaria vel perangaria sed neminem dicit excusari, etiam si possessiones pertineant ad ecclesiam.

Quod intelligo, quòd rustici & coloni possessionum ecclesiæ non excusantur in aduentu principis, clerici tamen excusantur,cùm tamen aliàs serui & coloni ecclesiarum angarijs, vel perangarijs non fatigentur.12.quæstio. secunda. ecclesiarum. C. de epis.omnes.

4 † Vel dic speciale esse in aduẽtu principis, vt angaria vel perangaria præstet ecclesia, dummodò ad sordida munera non cogantur, & etiam fortè aliàs si ecclesia possessiones habeat ratione quarum debeat personale munus vel patrimoniale, puta exercitum vel legationem,vel aliquid simile, illa præstabit. 18. dist. si quis me.23. quæstio. octaua. si nobis sæpè.sed certè nec tunc prædicta subit tanquam munera, sed quia ex pacto, vel aliàs ad ea præstanda obligatus est, si autem sint honesta & ordinaria.

5 † Item ab his etiam intelliguntur exemptæ ecclesiæ quò ad dotem, & quædam alia, vt diximus in glos. quæ incipit, nota satis, & hæc propriè dicuntur patrimonialia, & rerum quæ alio nomine dicũtur patrimonialia, quæ scilicet principaliter, & in sumpto consistunt & periculo ministrantis. ff. de mune.l.1.§. patrimoniale. & l. munerum. §. patrimoniorum.ea benè subit ecclesia, nisi sint superindicta. C. de epis.omnes.11. quęstio. prima. si tributum. ff. de mune.munerum.C.de indic.l.1.C. de exact. trib.l. si diuina. & de mune. professio. etc. & l. vltim. & ab his superindictis intelligo immunes clericos, & vxores & liberos. 16.quæstion. prima. §. nouarum. C. de episc.omnes. nisi sit necessitas. supr. eo. peruenit. sed nec tunc, si sunt decimæ, vel oblationes, vel alia spiritualia, vel mansus ecclesiæ,scilicet, in quo fundata est ecclesia.

6 † Vel vt quidam dicunt de quo dotata ex viginti. 23. quæstion. vltima. super ea. supr. de censi. sanctum. & si fundus prius erat tributarius redimetur, sed tributum non soluet.14. quęstion. sexta. comperimus.extraordinaria autem quæ respiciunt ad pietatem,subit ecclesia. C. de episc. & cler. administrationem. & sic potest intelligi. supr. e. peruenit. quamuis ad ea non sint per secularem iudicem cogendi, sed per ecclesiasticum, de cuius foro sunt personæ, licet res sint de foro laici. sup. de fo. compe. si diligenti.

7 † Extraordinaria autem , quæ tantùm respiciunt publicam vtilitatem, nõ subit ecclesia, nisi in aduentu principis, & fœlicis sobolis, & probantur hęc cum superioribus, C. de sacrosanct. eccle. placet. iubemus nulli neminem . Item à lucratiuorum inscriptionibus sunt liberæ ecclesiæ.24. quæstion. octaua. sancimus.

8 † Et quòd ecclesia vt dictum est non cogitur subire munera à principe seculari, & ꝑ suis negotijs, sed ecclesia pro suis negotijs & ꝑ miserabilibus personis, & etiam

etiam pro principibus vel necessitatibus natiuitatum cogit. sup. de censi. cùm apostolus. inf. eo. aduersus. supr. de offi. dele. pastoralis. 77. di. c. 2. 88. dist. c. 1. (Et clerus) est etiam necessaria authoritas papæ. inf. eo. aduersus. (Excommunicationi) no. prædictos ipso iure excommunicatos.

CAPVT V.

1 *Ecclesia non debet esse refugium malorum ad offensiones alicuius, sed vt boni à malis defendantur.*

CVM ECCLESIA. (Dei causas.) Idē est enim in causis ciuilibus, sed secùs in ecclesiasticis. 2. q. 2. præceptū. (Refugij) non debent incastellari ad offensiones alicuius. 42. di. c. vlt. 10. q. 1. c. pe. sed ad hoc vt ibi fugiant, & defendantur Christiani, vel aliàs boni à malis, satis licitè credo posse incastellari a, cum & aliàs ingruente necessitate possunt ibidem hospitari. 42. di. nulli.

CAPVT VI.

1 *Latro publicus an gaudeat priuilegio immunitatis ecclesiæ.*
2 *Occidens aliquem ex impetu, vel casu fortuito, gaudet immunitate ecclesiæ.*

INTER ALIA. & inf. (Sacrorum). 17. q. 4. diffiniuit. constituit reum ad ecclesiam venientes. (Legum). C. de his qui ad eccle. confu. præses. †(Ad ecclesiam) non consecratam, dummodò authoritate episcopi sit ædificata, cùm in non consecrata fiant diuina officia. inf. c. pe. arg. sup. c. proxi. sup. de conse. eccl. c. fi. & maximè cum hoc habeat consuetudo, quæ quia pia est, obseruanda est. infr. de simo. ad ap. infr. de cogna. spi. super eod. Item idem dicunt quidam in palatio episcopi. 17. q. 4. id. Sed alij qui dicunt contra illud, intelligunt cùm palatium episcopi est intra fines designatos ecclesię. 41. di. episcopus. Idem in Iudæo. C. de his qui ad eccl. cōfu. l. 1. (Ad pœnam corporalem) id est sanguinis effusionē, posset tamen in monasterium detrudi ad pœnitentiā agendam, ar. 50. di. si episcopus. supr. de adul. Auth. sed nouo. (Ad pœnam) 17. quæs. 4. id constituimus. Membra, id est, promissione de vita, & membris saluandis, & si necesse fuerit iuramentum, & etiam maiores cautiones. supr. de resti. spo. literas. Puniendus pecuniariter, vel aliàs præter pœnam sanguinis. 17. quæstio 4. reum. id constituimus, sed nunquam in carcerem mittendus (Nisi) lex plures excipit personas. in Auth. de man. prin. §. quòd si fidelis. sed illud non admitto (nisi) 23. quæs. 5. cum homo. quando lic. vni. si iul. l. 1. (Nocturnus). id est, sic dictus, quia in nocte segetes destruit, dum ibi se abscondit, vel latet, vel propter homicidia vel rapinas, quas facit in strata comburit, & destruit agros eorum qui eis non seruiunt. (Qui) hic vult dicere, quòd duo prædicta genera hominū, si in stratis publicis per insidias aggressi fuerint aliquem, quòd non gaudent immunitate, quasi si non in stratis publicis hoc facerent immunitate gauderent, quamuis posset dici, quod quicunq; insidiosè offendit, hoc priuilegio nō gaudet, quia non debet gaudere priuilegio, qui cōmittit in legem. infr. de vsur. quia si autem non insidiosè facit, puta ex impetu, vel casu fortuito semper immunitate gaudet.

a *Incastellari. Adde Ioan. Andr. hic et Pet. de Anc. qui refert in consil. 96. inci. super dicto dubio. colum. 1. in fin.*

Sed dices quare ergò decre. fecit mentionem de his duobus generibus hominum? Respon. quia de his semper præsumitur, quod insidiosè fecerint. Item etiam potest dici de eo, qui in ecclesia aliquem occiderit, quia non debet ab ecclesia defendi, qui ecclesiam violat. arg. 12. quæst. 2. de viro. supr. de ap. an sit. inf. de vsur. quia alij tamen contrarium dicunt, sed dic secundum consuetudinem in his, quæ pia sunt seruandam. dic vt. c. fi. inf. e. ti. (Canonicis). 17. q. 4. sicut metuentes. id constituimus. (Compellit) 18. quæst. 4. diffiniuit. metuentes reum. C. de his qui ad eccle. confu. si seruus.

CAPVT VII.

ADVERSVS CONSVLES. (Excommunicationi) credimus quod canon hic sit latæ sententiæ. (Et necessitates) iustas & honestas. (Quorundam prælatorū) qui sine causa iusta & sine vlla necessitate soluebant, & dabant subsidiū, sic repete quæ diximus suprà, de exce. exceptionē. (A talibus) scilicet de imponentibus colle-

collectas. (Sustineat) tenetur etiam deposito officio, quia ex suo maleficio conuenitur. si. 1. quæs. vlt. iubemus. ff. de act. empt. Iul. §. idē. si autē ex contractu ageretur, finito officio, non cōueniretur. ff. de ap. recip. ad procuratores. §. in vnum. ff. de admi. tu. est quidam. ff. de euict. illud. §. 1. procurator finito officio tenetur. ff. de proc. procurator. (Infra) & etiā ante si successerit ei, propter quod prædecessor excommunicatus fuit, & excōmunicatus est. inf. de sen. exc. nuper.

Sed dices quare non statim onus excommunicationis ad eum peruenit? ar. suprà, de offi. dele. quoniam abbas. Añ. quia hoc prouenit ex delicto, vnde non descendit ad alios. 24. q. 3. si hęres. & quia ☞ potest dare operā bono pacis. †(Satisfecit) omne damnū emēdando ęcclesię, quod ex ipsius regimine ipsi contingit, sed & si consilium dedit de collecta imponenda, ipsam eum emendare oportebit, sed si consilium non dedisset, fortè non cogeretur ad emendationem collectæ, sed aliàs interesse, quod ecclesiæ de eius regimine obuenit, emendabit & fortè etiā pœnam spiritualem, & etiam pecuniariam eum subire oportebit, secundum quod bonus iudex arbitrabitur.

Item hæc habent locū tantùm, quando succedit in regimine illius, qui est excommunicatus ex prædictis causis, vel propter libertatem ecclesiæ, sed secùs est si ex alia causa, vel ipse potestas, vel etiā consilium vel commune esset excommunicatum, vel interdictum, quia tunc successor potestas non esset excommunicatus.

CAPVT VIII.

1 *Ad restitutionem tenetur quis vbicunq, sit furtum, rapina, oppreßio, dolus, vel calumnia.*

2 *Si mathematicus, vel meretrix vel consimiles dolo, fraude, vel suasionibus quempiam induxerint vt eis crederet, & pecuniam daret, non competit repetitio.*

3 *Non debet quis vnquam aliquid facere, quod fratri suo sit causa peccati.*

Præscriptio 30. annorum an requirat titulum & bonam fidem.

Restituere rem an & quando quis cogatur, & quæ requirantur ad hoc, vt restitutio locum non habeat.

Bona malè quæsita an restitui debeant.

4 *Quo casu teneatur quis restituere id quod in ludis lucratus est.*

5 *Hypocrita qui sub nomine boni Christiani multa quæsiuit, ea restituere tenetur.*

Constitutio à principe contra ius naturale & diuinum facta, sed tamen ex iusta causa facta, an & quando valeat: Et num. 6.

6 *Constitutiones quæ sunt contra animæ salutem, seruari non debent.*

QVIA PLERIQVE.

1 †(Restituat) Nota quod ad restitutionem tenetur quis, vbicunque sit furtum, rapina, oppresio, dolus, vel calumnia. 12. q. 5. c. fi. Et per hoc comprehendo omnes casus, in quibus competit repetitio, siue per actiones, vt puta metus causa, vel dolo, vel consimiles, siue iudicis officio. Item idem dicimus, scilicet quòd restituere tenetur siue iure naturali & ciuili sit debitum, siue iure naturali tantùm, quale est quod debetur seruo, & ideò non inde faciat eleemosynam, sed illud restituat.

2 Si † autem mathematicus, vel meretrix vel consimiles, dolo, fraude, vel suasionibus induxerint aliquem, vt crederet & pecuniam daret, non competit repetitio, cùm vtrobique versetur turpitudo, vnde potior est causa possidentis. suprà, de cond. ob turp. cau. si autem. & cū sit hæc iusta pœnitentia etiā in foro pœnitentiali est seruanda, si autem sit indebitum iure ciuili tantùm, vt si legatum de quo potuit trahere falcidiam integrā, solui credens hæreditatem sufficere ad omnia, non tenetur legatarius mihi re☞stituere. † Idem videtur in eo, qui scripsit se debere spe futuræ numerationis, cùm nihil acceperit, licet transactum sit tempus bienniį, vltra quod non habet exceptionem non numeratæ pecuniæ, tamen licet totū suum dabit in eleemosynam, nec tenetur reddere aliquid, vel potiùs dare illi creditori ciuili tantùm.

3 † Item est etiam in eo, qui condemnatus est iniustè, quamuis enim si cōueniatur, vel aliàs executioni mandetur sententia, parere debet, non tamen iniustè condemnatus tenetur dare sponte: Quod sic probo, quia nunquam debet aliquid facere quod fratri suo sit causa peccati, frater autem semper peccat recipiendo iniustè iudicatum, maximè si victor iniustam sententiam facit. 2. quæstio. 7. negli. quidam tamen in legatario dicunt contrarium. Est autem ea ratio diuersitatis, quia licet vtrobique sit tantùm delictum de iure ciuili, tamen ius ciuile quod dictum est de falcidia detrahenda habet æquitatem, & propter ęquitatē facta est lex falcidia, sed quod dicit in re iudicata, & in verborū obligationē. l. quia leges

leges quæ dant actionem ad sententiam exequendam, vel ad petendū, quod promissum esset spe futuræ numerationis factæ sunt, tamen propter ignorantiam, nam etiam si sciretur, quòd indebitum esset post sententiā, puta quia confiteatur victor sententiam iniquam, vel non numer. pecu. non habebit petitionem. inf. de pur. vulg. c. 2. † Item qui tutus est præscript. odiosa bona fide vel etiam exceptione tantùm. vbi tamen, non fuerit crimen, credo quòd debet istud restituere, vt est in præscrip. 30. annor. vbi nullus requiritur titulus, nec bona fides.

Quidam tamen dicunt, quod licet nullus sit titulus, dummodò bona fides sit, non tenetur restituere, secùs autem in alijs præscriptionibus, quæ non sunt inductæ contra naturalem æquitatem, sed propter bonum & æquum, nam illa præscripta, non tenetur restituere, cùm de iure ciuili habeat dominium ad minus vtile, insti. de vsu. in prin. & principium est aliquando contra naturalem æquitatem statuere, sicut no. extra de biga. c. 2. & 8. di. quo iure. Nec obest quod diximus, de præscr. 30. ann. quia ibi ius non dat aliquod ius, vel dominium possidenti, sed tantùm in odium aduersarij, datur ei exceptio. C. de præscri. 30. an. si emptor. sed in eo cuius est exceptio odiosa, vt Macedo. dicimus quòd tenetur reddere, quia illa exceptio & illud ius non est tantùm factum in odium creditoris, sed etiam propter bonum publicū, vt vitentur mortes parentum. ff. ad Maced. l. 1. in prin. vel melius, quia nihil est apud hunc filiumfa. cuius dominiū non habebat, nam etiā rei sibi mutuatæ dominium in eū transiuit. Cōtra actionem autē quæ cōtra eū intentari potest, qui legitimam exceptionem habet cùm sit ei data cōtra actionem ab eo, qui actionem dedit sibi sufficit, & tutus est etiam quo ad Deum.

† Sed quid dices in eo, à quo aliquid aduocari potest petita restitut. nunquid si non petatur restituere tenetur? nō credimus, nisi malitia contrahentis læsus esset, si autem ex donatione minoris, vel ex contractu inito, qui tenet ipso iure aliquid habet, vt si in alienatione minoris, absit authoritas tutoris vel decretū præsidis, restituere tenetur. Ad hoc enim vt restituere non cogatur, oportet quòd adsint bona fides, iustus titulus, qui hîc non fuit, cùm talis titulus pro non titulo habeatur. Si autem qui potestatem vel iurisdictionem nō habet opprimendi aliquem. Item non dolo malo, sed publicè immoderate tamen extorsit. i. accepit aliquid ab aliquo, verbi gratia: aduocatus vel medicus, vel minores officiales, puta cursores non videtur, quod teneantur restituere. 14. q. 5. c. vlt. nisi fortè in medico aliud diceres, vel nisi tātùm esset vltra exactum, quod iudex officio suo deberet eum cogere ad restituendū, & tunc etiam in foro pœnitentiali restituere præcipietur. Si autem essent maiores officiales, qui possunt alios ratione iurisdictionis punire, tunc si quid indebitum recipiant, restituere tenentur. ar. p̄ealle. c. 14. q. 5. c. vlt. sed vbicunq; aliquid malè quęreretur, vel ex negotiatione vel extorsione, ex qua tamē restituere non tenetur, prudenter facit, si omnia in eleemosynas dat. 14. q. 5. qui habetis. & c. vlt. non tamen damnamus eos si hæredibus relinquant. † Si autem illicitas negotiatiōes faciat, vel aliàs iniustè aliquid quęrat sine calūnia alicui facta, sacerdos debet ei iniungere vt in bonos vsus expendat, puta erogando pauperibus, vel ecclesijs, vel alijs. ar. 24. q. 3. si quis ro. sup. de vo. & vo. re. magnæ. q̄d super his.

4 † De eo autem quòd quis lucratur in ludis, si tractus fuit, non tenetur restituere, quia tunc nihil dolo fecisse videtur, secùs esset, si aliū traxisset, quia tunc reddere tenetur, quasi qui dolo fecit, sed hîc fortè melior erit conditio possidentis, sed si aliquid amisit potest repetere. Item qui causa recreationis modicum ludit, non tenetur restituere. arg. ff. de alea. per totum. 14. quæst. 5. non sanè. ff. si quadr. pau. l. 1. §. cum ariete.

5 † De quæsitis in bello & damnis ibi datis alibi no. inf. de ho. sicut hypocrita autem qui sub nomine boni Christiani multa quæsiuit, ea restituere tenetur, q̄a per fraudem quæsiuit. 14. q. 5. c. fi. sed fortè non illi, qui dedit qui consecutus est mercedem suam. Sed de hoc fortè probabiliter dubitari posset, si sine causa impeditur, vel alius princeps faceret aliquam constitutionem contra ius naturale, puta q̄ dominia de vno in aliū transferrentur sine causa, si cōstitutio in foro animæ esset seruāda. Et videtur nobis q̄ non, imò nec in foro iudiciali, quod plus est: vt no. sup. de consti. quæ in. Imò plus videtur, q̄ etiam si cōstitutio iusta fuerit ex causa. s. iusta, sed illa causa iusta cessat in casu, de quo modò agitur, vel in foro ani-

ani-

animæ vel communi, tamen constitutio tantùm restringenda est ad eum casum, vbi fuit iusta constitutio, vt verbi gratia: Iusta constitutio quæ dat exceptionẽ Macedoniani propter iustam causam, sed si certũ esset, quòd illa causa non subesset, vt si in necessitate mutuasset, peccaret qui exceptione se defenderet.

6 † Constitutiones autẽ quæ sunt contra salutem animæ, vt de vsuris, & de iuramentis non seruandis, seruari non debent. sup. de iureiu. cùm cõtingat. sacræ enim leges in his non dedignantur sacros canones imitari. Quidam tamẽ alij dicunt, quòd ex quo facta est cõstitutio, licet contra ius naturale, dummodò iusta causa fuerit constitutionem illam faciendi, licet postea eueniat casus, vbi cessat causa iusta, tamen constitutio est seruanda, quæ generaliter fuit facta. Non potuit enim nec fuit etiam expediens omnes articulos sigillatim comprehendere. ff. de leg. non possunt, nisi talis casus, qui à iure excipiatur. Pauperibus) vbi nescitur, cui restitui debet, aliàs ipsi restituendum esset. infrà, de vsur. cùm tut. vel dic meliùs, quòd id quod soluitur pro pœna, tantùm est pauperibus erogandum.

CAPVT IX.

ECCLESIAE IN QVA DIVINA.

CAPVT X.

IMMVNITATEM ECCLESIASTICAM.

TITVLVS L.

NE CLERICI VEL MONACHI SECVLARIbus negotijs se immisceant.

CAPVT I.

1 *Negotium seculare quot modis dicatur.*
2 *Sumens victualia vt carius vendat grauiter peccat.*
3 *Negotiationes honestæ quibus de causis fiant inhonestè.*

1 MVLTA SVNT NEgotia. † Tribus modis dicitur negotium seculare: Primò, quilibet actus seculariũ rerũ, sicut hîc enumeratur, à quibus turpibus actibus sit abstinendum. Secundò dicitur negotium seculare iudicium, de rebus secularibus, quòd licet clericis inter clericos tantùm, 11. q. 1. §. ex his. Tertiò dicitur seculare negotium inter seculares homines, quod non licet clericis, nisi de his, quæ pertinent ad iudiciũ ecclesiæ, puta de decimis & consimilibus. sup. de iudic. quanto. 88. di. per totum. (Ad quæ) s. negotia secularia. (Cõductores) de hoc no. sup. de obli. ad rat. c. vnico. (Præposito), id est, ordini vel religioni.

2 (Negotiũ) Si † quis enim tempore fertilitatis emat multa victualia, vt tẽpore famis abundet, vt Ioseph propheta fecit licitum est, imò etiam si non tantùm pro se, sed vt etiam alijs vendere possit tempore famis eo pretio, quo tunc ab alijs vendebatur, dummodò in hoc vltimo casu hoc faciat, quia homines propter abundantiam ad gentes alias disportabant, vel quia debitam curam circa victualia nõ adhibebant dispensantur, sed si emant vt carius vendant, nulla vtilitate pensata, peccant omnes, & grauius clerici. 14. q. 4. quicunq;.

3 †(Negotium) negotiationes aliàs honestæ fiunt inhonestè ex causa, puta cupiditatis. Item ex tempore, puta in festiuitatibus. Item ex loco, vt in ecclesia vel persona, vt clerici. Item quidã sunt, in quibus nullo modo licet negotiari, vt in his, quæ nec per se, nec cum admixto possunt esse vtilia, de quibus dicit. ff. de contrahen. emp. quòd sæpè. §. veneni mali. Sed si sit venenum, quod possit esse vtile cum admixto, vel pro feris bestijs occidendis: vel sint gladij, vel colores, quia possunt esse vtilia ad aliqua. s. ad sui defensionem, vel ad colorandum hominem, vel mulierem pro bono, licita est in ijs negotiatio.

CAPVT II.

1 *Clerici non debeant capi vel conueniri, à secularibus iudicibus.*

SACERDOTIBVS. (Ministri) generales (Ministri) repete quod dixi suprà, de obl. ad ra. cap. 1. (Subueni) vt det ei pecuniam ad satisfaciendum de fraude, vel etiam vt det ei aliud auxilium, vel fauorem, non tamen dici-

dicimus quòd sub seculari iudice debeāt capi, vel conueniri, quamuis quidam contraxerunt.

CAPVT III.

NON MAGNOPERE. (Legendas) ex hoc videtur, quòd si aliquis de prædictis exit ecclesiam suā, vel claustrum, & legit leges, quasi studens in eis, licet non vadat ad scholas tamen incidit in canonem. (Duorum) hodie statim est excommunicatus. infrà, eodem super. (In nulla) vt no. supr. de postu. cap. 1.

CAPVT IIII.

SED NEC. (Procuratores) generaliter.

CAPVT V.

CLERICIS. (In sacris) idem etiam si non in sacris. (Agitare) cognoscendo de ea vice eius iudicis, qui sanguinem fundere consueuit in similibus casibus, sed si de causa criminali cognosceret vice alicuius episcopi, qui non pœnas sanguinis, sed retrusionem in monasterium facere consueuit, non peccat, nec fit irregularis. ar. sup. de procu. tuæ.

CAPVT VI.

SECVNDVM INSTITVTA. (Lucri) nisi lucrū proueniat ex opere vel ex re sua. sup. c. proxi. & supr. e. cap. 1. (Suo) nomine enim monasterij si pauper est, possunt aliorū possessiones conducere. (Firmas) terrarum vel ecclesiarum quas laici non possunt possidere.

CAPVT VII.

RELATVM EST QVOD MONACHI.

CAPVT VIII.

SICVT TE. (Accepimus in sacris) secùs in non sacris. si tamen instrumenta fecerint antequam eis interdicatur, teneretur, sed postea nō.

CAPVT IX.

1 *Clericus nec iudex, nec aduocatus esse debet in causa sanguinis.*
2 *An clericus possit esse præpositus in bello.*
3 *Clerici cur prohibeantur esse chirurgici.*

1 SENTENTIAM SANGVINIS. †(Dictet) etiam si non faciat vt iudex, quia ad minus est consilium, vel auxiliū. Idem credo, quòd nec testes in causa sanguinis recipere debet, nec scribere authēticè. arg. hîc. quia si non debet esse iudex in tali causa, sup. e. clericis. 23. q. fi. his ergò eadem ratione, nec testes scribere, recipere, vel authenticare, scribere tamen non in forma authentica fortè non faceret irregularē. Item nec aduocatus sit in causa sanguinis. 51. di. c. 1. 50. d. si quis vi. (Intersit) hoc non facit irregularem, nisi intersit authoritatem præstans vel auxilium.

2 †(Præponatur) & sic nec bello preponi debet, posset tamen dici, quòd bello præponi possunt, quod non est rectè ad occidendum, sed ad sua recuperanda vel defendenda, vt no. de resti. spo. olim. sed tamen non in his personis, quæ quasi rectè viri sanguinum sunt, vt balistarijs & ruptarijs.

3 †(Chirurgiæ) isti chirurgici non prohibentur, nisi propter periculū, in quos qs semper errare potest, sed si in laicatu aliqui hoc officiū exercuerint, licet multi in eorum cura, sed non propter eorum negligentiam mortui sunt, non sunt irregulares. ar. inf. de homi. tua. sed in clericatu omnibus prohibitum est, quia nō est officium clericale, vnde deponendi sunt. Non tamen oēs credimus irregulares hoc ipso, q hoc officiū exerceant, sed si mors secuta inde fuerit, etiam sine culpa eorum, satis posset dici quòd sunt irregulares. arg. inf. de homi. tua. vbi no. Item nec sequentes sunt irregulares, nisi mors inde prouenerit. †(Balistarijs) dicunt quidam, quòd si quis in iusto bello balistario & ad sui defensionem, nō impugnationem ministraret balistam, vel sagittas, et ipse balistarius postea occidat quencp, nō est irregularis, dūmodò non intendat principaliter, q balistarius aduersarium occidat, nec balistariū credebat intendere ad occidendū, sed quòd se vel sua defendat, vel recuperet, licet in veritate eum occiderit, quia alienum dimit-

dimittere noluit, nec ab alterius impugnatione desistere, & sic probatur, hic enim qui balistam parauit, facto homicidium non fecit, nec consilio, nec mandato, quia nec eum occidi voluit, imò voluit eum alieno iuri cedere, & hoc intendebat, ergò non est homicida. 50. di. si quis. vide & inf. de cle. percus. c. fi. &. c. 1. inf. de homi. significasti. sed si alterum prædictorum interuenisset. s. quòd ipse qui parauit balistam intendebat principaliter occidi quenquam per eum, vel credebat balistarium ad hoc intendere, eum crederem irregularem, quia ad minus auxiliatur ad homicidium faciendum. ar. infr. de hom. significasti. principaliter autem ideò dico, quia si nō principaliter ad hoc intendat, sed secundario, videlicet, vt si aduersarius noluerit aliena dimittere, quòd impugnetur balistis & sagittis, non crederem irregularē, quia si contrarium diceretur, iam nulli bello interesse liceret, cùm ibi quasi semper homicidia præparentur. 24. q. 1. noli æstimare. &. c. se. tamen melius credimus, ꝙ benè esset irregularis, quia nunquàm etiam in iusto bello, licet ministerium vel consilium ita immediatum prębere bellis. inf. de pe. quòd in dubijs. Si verò in iniusto bello etiam ad sui defensionem ministraret prædicta, dicunt esse eum homicidam & irregularem, quia causam & auxilium dedit homicidio, cū nulli licito operi instaret, imò illicito scilicet iniusto bello, vnde sibi debet imputari, & ꝙ nō adhibuit diligentiā, quam debuit in homicidium, vt nō fieret, imò diligens fuit, vt fieret. ar. de homi. Ioannes. & c. vlt. & in multis. c. eiusdem ti.

☞ †Sed dices quare ergò reputatur homicida & irregularis ille, qui scribit sententiam contra damnatum ad mortem? Respōdeo, ille directo & principaliter morti, licet iustè consilium vel auxilium prębet. Dicunt tamen alij, quòd istis qui quasi rectè sunt viri sanguinum parare balistas, vel huiusmodi est prohibitum, etiam in iusto bello, sicut & eis præesse est prohibitum, vt hîc, sed ensem vel lanceam eis ministrare nō est prohibitum, nec inducit irregularitatem.

CAPVT IX.

1 *Religiosi an possint audire leges & physicam.*

SVPER SPECVLA. & inf. (Exeuntes) de claustris suis, si enim ibi audirent, vel legerent secùs. (Statuit). suprà, e. non magnopere. (Excommunicati) absolui tamen hos posse credimus à quolibet episcopo (diuersas) quia quidam dicebant quòd canon latæ sententiæ, alij ferendæ. (Ipso facto) si per duos menses exiuerint ad legendum leges, vel physicam, non enim videtur ꝙ hoc ipso quod audiuerint, nisi per duos menses perseuerauerint, quòd sint excōmunicati, & hoc satis innuit. inf. vbi dicit, quòd decani & alij consimiles, non incidūt in canonem, nisi per duos menses perseuerauerint. Alij tamen dicunt, quòd statim sine expectatione temporis sunt excommunicati (Loco). id est, studio. (Funiculos). i. discipulos. (Bellato-
1 rum). i. prædicatorum. †(Personatus) si autem curam habeat aliquis animarum, si non sit sacerdos, nec in dignitate vel personatu cōstitutus, dixerunt quidam, quòd potest audire leges & physicam, sed certè nos nō videmus, quòd hoc esse possit, nisi sit sacerdos vel personatū habeat, nisi ex dispensatiōe fortè, quia dispensaretur secum in dilatione ordinum, & tūc ita credimus eum teneri, ac si esset ordinatus, nisi fortè ex delegatione, vel vt vicarius faceret, de quibus nō est dubium, quòd non tenentur hac constitutione. (Præscriptum) scilicet duorum mensium computādorum ab exitu monasterij, vel ex quo leges vel physicam audire cœperunt. sup. eo. nō magnopere. (Extendi) scilicet ꝙ si de ecclesijs suis exiuerint personę prędictæ, & per duos menses fuerint in scholis huiusmodi, ꝙ sint excommunicati.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QVARTVS.

TITVLVS I.

DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS.

CAPVT I.

De FRANCIA QVIdam nobi. & inf. (Lege) .id est, cōsuetudine (ijsdē vtuntur) aliàs enim solennitates habent Saxones, aliàs Franci, qui tamen nō sunt de substantia matrimonij, licet peccatum sit omittere. 30. q. 5. nostrates fœminæ. (Subijciatur) quo ad substantiam enim monasterij, consuetudo nihil potuit statuere, quo ad accidentia fortè posset, puta circa dotem. arg. sup. de testa. Rainutius.

CAPVT II.

PRAETEREA HI QVI.

CAPVT III.

1 *Matrimonij diffinitio, & vnde dicatur.*
2 *Quo in loco fuerit institutum matrimonium, & quibus de causis fuerit institutum, in nu. 3.*
4 *Quis posit contrahere matrimonium.*
5 *An per procuratorem posit quis cōtrahere.*
6 *Tria sunt bona matrimonij, & qualia sint.*
7 *Quot sint impedimenta matrimonij.*

IVVENIS. (Nondum septennem). †Sed septennio proximam. inf. eod. sponsam. puta, quia erat sex annorum & dimidij, vel amplius. arg. inf. ti. proxi. attestationes. insti. de obli. quæ ex deli. nas. §. in summa. ff. de mu. & ho. ad rē. & doli capacem, quo ad spōsalia. sic enim oritur publicæ honestatis iustitia. inf. ti. proxi. literas. Vel dic, quòd ducta fuit ante septennium, sed de domo intenta post septennium. inf. ti. proxi. duo. si aūt non esset septennis, nec proxima, nec in domo post septennium detenta, benè posse ducere consobrinam. vt inf. ti. proxi. literas. & c. duo. (Dubitationem) licet non sit verisimile, quia tamen tutius est, præcauendum est, vel dic non esse verisimile, quòd eam corruperit, sed quòd malitia supplet ætatē, & quòd aliquid intendunt de sponsalibus, & ideò oritur impedimentum publicæ honestatis iustitia.

1 †Matrimonium est viri & mulieris coniunctio indiuiduam vitæ consuetudinem retinēs. 27. q. 2. c. 2. Dicitur matrimonium quasi matris munium, id est, officiū, quia plus est officium matris in matrimonio, quàm patris. Contrahitur autem matrimonium solo consensu. 27. q. 2. sufficiat.

2 †Fuit autem institutū matrimonium in paradiso per illa verba: hoc nunc os ex ossibus meis. infrà, de diuor. c. gaudemus.

3 †Causæ principales, quare matrimonium fuit institutum, sunt duę, scilicet susceptio prolis, & vitatio fornicationis. 22. q. 2. §. his ita. aliæ causæ sunt multæ, reformatio pacis, pulchritudo vxoris, & multæ aliæ. Et licet ille qui contrahit, nullam de principalibus causis attendat, tamen tenet matrimonium, nisi contra illas causas intenderetur, puta quod non nasceretur soboles. 32. q. 2. solet.

4 †Potest autem contrahere quisquis qui potest consentire in carnalem affectum, nisi expressè prohibeatur, vt minor 14. an. inf. eo. tuæ fra. & qui vtroq; testiculo caret. inf. de fri. & malè. quod sedem. Item nec furiosus. 33. q. 3. neq; furiosus. Est enim edictum de matrimonio prohibitorium. inf. eo. cùm apud se.

5 †Item potest quis cōtrahere per procuratorē, dummodò duret voluntas eius, vsq; quo consentiat alius. s. absens, sed si eum pœniteat antequā absens consentiat, non tenebit factū procuratoris, etiam si ad procuratorem vel absentem cum quo contrahitur, non perueniat reuocatio, quia ibi deficit consensus in idē tēpus cōcurrens, sine quo nō tenet matrimoniū. 28. q. 2. sufficiat. ar. cōtra. sup. de pcu. in nostra. sed hoc speciale credimus in matrimonio secūdum quod etiā si non perueniat reuocatio ad pcuratorē, dūmodò cōstet, q, non tenet matrimoniū.

6 †Bona matrimonij sunt tria, fides, proles, & sacramētū. Fides est, vt neuter cōiugū adulteretur. Proles attenditur, vt eam amet, si Deus dederit suscipiat & educet. Sacramentum attendit, vt matrimonium non separetur, licet enim tori diuisio fiat propter adulterium, nō tamē separat matrimoniū. 32. q. 7. nisi quādo alter cōiugū de præsenti ad religionem transit. sup. de conuer. coniug. ex publico.

7 †Impedimēta matrimonij sunt 12. s. quę dirimunt matrimonium. Primùm, furor. 32. q. 7. neq; furiosus. Secundum omninò sectus, & impotens coire. 32. q. 7. illi qui. Tertiū, affinitas. ῑ. de eo. qui cog. con. discretionem. Quartum, si errat in persona. Quintū, si est in conditione seruili. Sextū, votum solenne. Septimū, si machinatus est in mortem prioris coniugis, vel si eam

in coniugem ducere promisit. Octauũ, si est alterius cultus. s. sarracenus vel Iudęus. Nonum, si per vim coactus est contrahere. Decimum, ordo, vt in sacris ordinibus sit constitutus. Vndecimum, si est alteri nupta. Duodecimum, publicę honestatis iustitia. Sunt & alia duo quæ impediunt, sed non dirimunt, scilicet tempus feriarum, & interdictum ecclesiæ.

CAPVT IIII.

Honestas publica est, quando contrahentes intelligunt quid agatur, licet illud non teneat.

AD AVDIENTIAM. (Quod si ille) hæc adiectio nihil facit. (Implere propositum) impediẽte publicę honestatis iustitia: vt not. s. c. proxi. Et no. quod vbi contrahentes intelligunt qd agat, licet illud non teneat, surgit tamẽ inde publicæ honestatis iustitia, vt hîc dicitur, vbi autem non intelligunt, secùs. j. c. proxi. literas. & c. accessit. idem intelligo si frigidus contraxit, quia nullus consanguineus eius eam habere poterit. 27. q. 2. quidam desponsauit. & idem fortè dicẽdum est in monacho & sacerdote, & alijs huiusmodi.

CAPVT V.

Mulier virum vagabundum sequi non tenetur.

DE ILLIS AVTEM. (Promittunt) hîc fiunt sponsalia de futuro. (Transferẽtes) mulier virum vagabundum sequi non tenetur. ff. de ope. lib. suo. 32. q. 2. si quis.

CAPVT VI.

DE MVLIERE. (Vim) alia enim cadit in constantem virum, & dirimit matrimoniũ, alia quæ in meticulosum & hęc dirimit de hoc not. quod met. cau. dilectus.

CAPVT VII.

EX LITERIS. (Intelligit) hæc decr. loquitur, quando aliqui intendebant sponsalia contrahere, sed non intelligebãt vires & effectus spõsalium, vel quia pro eodem reputabãt sponsalia & matrimonium, vel quia non credebat per sponsalia se ligatos, quin cum alijs contraherent, vel alia huiusmodi, quidam etiam intelligunt, quando secundum diuersa vulgaria loquebantur, nec se inuicem intelligebant. Sed hoc non videtur verum, quia qui non intelligit, non consentit. inf. de bap. maiores. circa prin. Nec est mirũ, si est aliud quãdo nõ intelligit vim datam verbis & effectum datum à iure, quia nemini licet ignorare ius, & maximè ius sponsalium non licet ignorare contrahentibus, sed factum vel vulgare alterius benè licet ignorare, tamen & illa expositio potest sustineri, quando diuersa vulgaria habebant cõtrahentes: nec vnus vulgare alterius intelligebat, nec valet quod dicit, quod non potest esse consensus, si se non intelligunt, quia hæc decret. loquitur quando tractatus præcessit de matrimonio contrahendo, & in hoc ipsum consentiebat, & hoc agebatur, & tunc ex quo vterq; dicit verba in suo vulgari, quæ sonant præsentem consensum sufficit (Intelligit) vt dicit, cùm tamẽ præsumatur intelligere, cùm sint eiusdẽ vulgaris. (Sciat) quòd non furiosi (ętate) quia non minores. (Quo cognito). s. quòd sunt idonei, scientia & ætate (non intellexerit) id est, si dicat se non intellexisse, cùm tamẽ cõtrariũ præsumatur. (Intelligentiã) non solùm quam poterat ex verbi proprietate, sed etiam à iure appropriata sibi. (solent). ff. de leg. 3. non aliter. inf. de ver. sig. intelligentia.

CAPVT VIII.

SPONSAM ALTERIVS.

CAPVT IX.

EX PARTE. (Eam ab eo) per hæc verba intelligo contrahi matrimonium de præsenti, quòd est no. † (Habituram) licet verba ista sonent futurũ tempus, tamen sponsalia nõ sunt de futuro, imò statim matrimonium contrahit, sed quòd promisit de fide seruanda respexit ad futurum, & idem dico in omnibus verbis, quæ sonant in futuro. V. G. promitto. quòd tenebo te in vxorem, idem ac si dicat, habebo tecum matrimoniũ, vel accipio te mecum, & promitto quod de facto tenebo te pro vxore, quæ tamen modò es vxor de iure, & etiam sine promissione tenetur ad hoc ipsum, secùs esset si diceret: promitto quòd cõtrahã tecũ vel accipiam te in meam, quia verba hæc nõ referuntur ad factũ tantùm, sed etiã ad

ius,

ius, vt sit sensus, promitto quod tunc fiam tua legitima vxor.

Alij dicunt, quòd idcircò per verba de futuro fit matrimonium, quia in prin. decre. ponuntur verba quę trahunt futurum ad pręsens. s. ab eodem tempore, & eadem repetita intelliguntur in verbis vxoris, & non habent locum, nisi vbi præcessit tractatus de matrimonio cõtrahẽdo. (Tũc) id est, cùm fornicatur. Inducta) & si nullã superduxisset, tamen eam recipere tenetur, quia mulier non fuerat fornicata, sed & si mulier fuisset fornicata, eam accipere tenetur, quia aliam superduxerat.

CAPVT X.

1 *Iurans accipere vnam de filiabus alicuius, postea cognoscat vnam, an præcisè cogatur accipere illam.*

EX LITERIS. † (Impubescẽtes.) Quæritur si quis iurauit accipere vnam de filiabus alicuius, & postea cognoscat vnam, an præcisè cogatur accipere illam. ar. quod sic. ff. de contrahen. emp. si emptor. ff. de sol. Stichum aut Pãphilum, quia se coarctauit. ff. si quis cau. l. 3. 15. q. 1. si quis in sa. Sol. quidam eum cõpellẽdũ eã accipere. Alij dicũt plus, quòd cognoscendo eam, ratificantur sponsalia, vel prius fit matrimonium. Nos dicimus, q, cùm non interuenerint inter eos neq; sponsalia, neq; matrimonium, nec etiam possunt interuenire, nisi inter certas personas, quod licitè contrahit cum alia. (Patres) hoc iuramentum intelligit, quòd bona fide dabit operam, quòd inuicem contrahãt. (Alteri') .i. supradicti. (Cõpellas). inf. eo. requisiuit. contra. Sol. hoc de rigore illud de misericordia. Sed contra mortaliter peccat veniendo contra iuramentum, ergò potest cogi ad eius obseruationẽ. 24. q. 3. tam sacerdos. propter hoc Hugutio dixit, illam non esse decre. Alij dicunt, quòd illa est decre. & ius commune cõtinet, & est speciale, vt nõ cogatur quis seruare iuramentum propter futurum periculosum. Alij dicũt, quod cogendi sunt, vt de nolentibus fiant volentes, vt ibi, sed non finaliter, vt in cõtrario. Alij exponũt ibi potius, id est, prius.

CAPVT XI.

NON EST. (Petãt) vxor petitur per interdictũ de li. exhi. ff. de lib. exhi. imo. C. de nup. si inuita, & hoc cùm inuita tenetur, secùs autẽ si voluntariè, quia tũc competit officium iudicis. (Ibi) eis autem exeuntibus sine aliqua absolutione, possunt dicere officiũ. 81. di. si quod. quia non est terra interdicta, sed organa suspensa ad tempus, tamen irregulares fiunt qui ibi celebrant. † (Officia) ergò nec Chrisma, nec extrema vnctio, nec etiã matrimonium, nec sepultura. inf. de pri. vt priuilegium. nec ad ordines poterit aliquis laicus loci interdicti promoueri, qui autem ante erant clerici cùm non sint interdicti ad alios ordines poterunt promoueri, sed de corpore Christi, melius dicitur, quòd cõferri potest interdictis pœnitẽtib. inf. de sen. excõ. permittimus. Item matrimonium credimus posse fieri apud interdictos, quia & apud infideles est. supra, de presby. non bap. veniens. 26. di. deniq;. Item chrismare debent. inf. de sen. excom. c. responso.

CAPVT XII.

PRAETEREA DE MVliere. (A viro) cum quo contraxit per verba de futuro. (Impetitur) vt cogatur matrimonium cõsummare (cõfiteri) etiam si publicè confiteretur nõ videtur ei credendum, quia vnus testis. 4. q. 3. §. item. & quia turpitudinem alleg. 14. q. 5. nõ sanè. sed hoc est speciale propter periculum animæ. (Iuramẽtum) secùs si iurasset. inf de consang. & affini. super eo.

CAPVT XIII.

1 *Coactio sola sufficit, vt matrimonium secundum impediat.*

VENIENS. (Alij) qui eam desponsauit per verba de præsenti, alioquin non esset obiectio, nec dubitatio, quòd sequens matrimonium teneret. (Eos) inter mulierem & primum virũ. (Causa) inter mulierem & secundum virũ melius credimus, quòd causa ageretur inter mulierem & primum virum, per id quod sequitur à priori viro iudicio ecclesiæ etc. (Consentire) quod eius esset vxor. (Ipse) scilicet vir. (De illo) scilicet T. cui tertio nupserit, vel de primo. (Alio). s. secundo viro C. (Defunctus) antequam cõtraxisset cum secundo, cui fuit inuita tradita. (Ille) idẽ vir. (Decesit) maximè, nã sola coactio sufficit, vt matrimonium secundum impediat. (Maritali) prima enim sponsalia nõ poterunt impedire hoc ma-

trimoniū, quia fuerūt iudicio ecclesiæ separata, nec secūda quia fuerūt coacta, & quia mortuus erat maritus (Alioquin.) id est, si nolueritipsam M. maritaliter tractare. (Restiterint) nisi proponendo de iure. s. quod ipse T. non sit maritus M. sed suus, nam hîc illa, quæ dicitur superinducta, potest proponere coram ipso iudice delegato, vel etiam ordinario, licet aliàs non sit eius ordinarius vel delegatus. arg. ff. de qui re. ad eum iu. ea. per totum. imò & post sententiā potest appellare & executionem sententiæ de iure impedire. ff. de re iudi. à diuo. §. si super. ī. de sent. & re iudi. cùm super contro. vbi not. hoc verum est, si agat petitorio, sed si agit possessorio, nō esset admittenda, sed nos contrarium dicimus. s. quòd est admittenda, & assistet hæc mulier viro, vt no. plenè sup. de sent. & re iudi. cùm super contro. & nō poterit proponere hæc mulier ad impediendum restitutionem de proprietate. s. q̀ prius fuerit desponsata, vel quòd non teneat matrimonium cum alia contractum propter aliquod impedimentum, nisi fortè incontinēti probare vellet. ī. de restit. spo. literas. in fi. sed poterit dicere, q̀ alia mulier nūquā fuit in possessiōe viri tāquā mariti, vel q̀ vir nō spoliauit mulierē possessione sui, sed ipsa mulier virū spoliauit possessiōe sua: vel alias legitimas exceptiones. † (Restiterint) no. q̀ licet tertia persona quę dicit se potiorē in matrimonio sit admittēda, vt assistat illi qui principaliter conuenit̄ super matrimonio, nō tamē sibi est præferēda in prosecutione causæ, quia nō ad eā primo loco pertinet defensio huius causæ, & tūc tātum præferri debet tertia persona. ff. de re iudi. sæpè. Itē dicimus, quòd illa quæ cōuenit̄ super matrimonio, inducat testes super vno articulo, videlicet quòd quādo contraxit cum illo, qui eā petit in vxorē erat minoris ætatis, & defecit in probatione, & postea alius vir, qui tenet eā sup eodē artic. velit inducere testes, admittendus est, si ignorauit quādo primò mulier induxit testes, super eod. de hoc no. sup. de sent. & re iudic. cùm super.

Nec obstat si dicit, quòd debet probare de pręuaricatione prioris mulieris. ff. de pręua. præuaricationis. quia illa loquitur, quando sententia lata est, hîc autē loquimur, quando sententia non est lata, imò plus videtur, quòd in causa matrimoniali secundū omnes etiam si sciuit, quando prima mulier testes inducebat, tamen tertia persona admittēda est super eo artic. ad pducendū testes, qa etiā in eadē psona admitteret̄ etiā post sentētiā diffinitiuā. ī. de sen. & re iudi. lator cōsanguinei.

CAPVT XIIII.

1 *Metus alterius quā eius qui contrahit, quando impediat matrimonium. & in nu. 2.*

3 *Officiū iudicis est assignare partib. locū tutū.*

CVM LOCVM. (Metus) qui caderet in constātem virū. ff. quod met. causa. metū. 32. q. 6. indignanter. de hoc no. sup. quod me. cau. cū dilect⁹. ī. c. veniēs. † (Coactio). i. vis, qa capit̄ vel tenet̄, vel ligat̄ vel huiusmodi: metus aūt alterius q̀ eius qui cōtrahit impedit matrimoniū, vt si pater timet mortē vel captiuitatē sibi imminere, & pter hoc filia cōsentit nuptijs, quas pater p ea cōtraxit, vel etiā ipsa hoc timore vel alio simili ducta contrahit, nō valet matrimoniū. ar. ei⁹ quod ęcōuerso dicitur de patre. qa iustus metus est in eo, si timet stuprum, vel seruitutē filiorū. ff. quod me. cau. isti qdē. arg. 31. q. 2. si verū. & c. de nep. sed illa. c. loquunt̄, quādo etiā sponsæ erāt inuitæ, sed certè non videtur, quod ibi alia de causa inuitæ fuerint, nisi pter pericula eorum, qui habebant eas in potestate, & hoc nō videt̄ solùm locū habere in patribus, sed in alijs, qui filios habēt in potestate. Hoc aūt constat, quia si cōsensus cōtrahentiū esset liber, quāuis patres haberent iustū metū, tamē matrimoniū tenet. Alij tamē dicunt quod non impeditur matrimoniū, licet filia timeat mortem patris.

2 † Vel coactio). i. si metus vel coactio interuenit sup eo, vbi cōsensus requirit̄, verbi gratia: si cogit̄ cōtrahere matrimoniū, sed si sup diuersis interueniat vis & cōsensus, verbi gratia: Incarcerauit qs aliū, vt ab eo pecuniā extorqueret, si idē vim & vincula patiēs cōsentiat in matrimoniū, vel etiā aliū cōtractū tenet, nā & agere pōt p pcuratorē, & p cōsequēs pcuratorē cōstituere & vsucapere. ff. de mino. Papi. ff. ex qui cau. ma. in integ. ait ptor. nisi fortè in vinculis cōstitutus captus esset ab hostib. & pter hoc esset seruus, nā tūc cōsensum nō haberet, vt in palle. l. ait prætor inire. (Ventilat̄) qdā enim petebat eā, quia dicebat se cōtraxisse cum ea per verba de præ-
3 senti vel de futuro. † Eā) no. ad officiū iudi. ptinere partib. locū securū assignare. 3. q. 9. hortamur. ff. de arbit. Pōpo. §. si arbiter. sup. de testi. cùm olim (Timere) sicut mādat eam in obscuro loco poni, quia timebat, ne vir eam raperet, etiamsi de iure eam non posset habere. † (Donec) idcircò differretur restitutio, quia agebatur petitorio, vel quia timebatur sæuitia viri,

viri.ꝭ.de ordi.cog.intelleximus.ſup.de reſtitut.ſpol.literas. & c.ex tranſmiſſa. & c. ex parte.vbi no.de hoc, quia nunquam eã tranſduxerat, & ideò non habebat locum petitio reſtitutionis.

CAPVT XV.

VENIENS AD NOS.(Cui) ſponſalia fuerunt de futuro. †(Cognouerit)matrimoniali affectu, aliàs enim ſi proteſtaret ſe eã cognoſcere adulterino affectu, ſecùs ar.ꝭ.eo.tua. Alij contradicũt quantũcunq; enim proteſtet, ſibi nõ prodeſt ſua proteſtatio, cùm nõ fuerit iuſta cauſa proteſtationis. de hoc no.ꝭ.de conſti. cũM.nec ob.decr. tua. quia ibi nõ fuit ſubſtantia contractus coniugalis, nec forma contrahendi matrimonium.

Et hoc eſt verum, niſi fortè ipſi mulieri proteſtaretur, quia tunc in hoc ambo cõſentire videntur, ſed & tũc nõ prodeſt ſibi proteſtatio, quia non admittitur probatio in contrarium.inf.eo.is qui. Item ea ratione non credimus ſibi prodeſſe proteſtationem, quia turpis eſt, ſicut nec prodeſt ei turpis conditio, imò ea reiecta, teneret matrimonium.inf.de condi.apposi.c.1.

CAPVT XVI.

COMMISSVM. (Dedit) iſte qui promittit cũ aliqua contrahere matrimonium, ſtatim ſponſalia cõtrahit, contra.ſup. de cõuer. coniug.ex publico.ꝭ.de iureiur.peruenit.ꝭ.de vot.& vot.redemp.ſcripturæ.17.q.1.qui bona.28. q.1. ex his. Sol. iſte non fecit votum vnde contrahendo non fit tranſgreſſor. voti.ꝭ. de vo.literaturam.& ſi contrahit propoſitum gerens in mente continendi & vouẽdi non facit contra conſcientiam.27. q.2. beata. quia firmiter non proponit ad religionem tranſire, ſed nec à ſe hoc propoſitum repellit, ſed ſuper hoc firmam deliberationem reſeruat poſt contractum matrimonium, vnde bonum fuit conſilium, vt adimpleat, quòd iurauit, quamuis iuramento non obſtante poſſit vitam monachalem eligere, quia melius eſt vtrunque ſeruare, quàm alterum tantùm.ſic.ſup.de iureiur.debitores.22.q.4.innocens.

Dicũt alij quod hic vir, circa finẽ biennij erat, & tunc cœpit ſuſpirare, id eſt, cogitare, quòd in futurum. ſ.poſt duos annos intraret monaſterium. Sed fortè interim intrare nolebat, quia adhuc in domo propria volebat melius probare onera ordinis, vel fortè tenebatur aliquibus debitis, quæ primò ſoluere volebat, vel ex ſimilibus cauſis ingreſſum monaſterij protrahebat, vnde benè conſuluit ei Papa, quod ex quo non alligat ſe monaſterio, & alligatus eſt iam, quod in fine biennij aliud ligamen ſuperadderet, quod illud ligamen ſuperaddat, cùm dubium ſit quid futura pariat dies, vel per mortem, vel per mutationem voluntatis, ſed ſi vir dixiſſet, præterea ego ſtatim volo intrare monaſterium reſpondiſſet ei, intra, & non contrahas, cùm ille contractus eſſet ad decipiendum tantum.

CAPVT XVII.

REQVISIVIT A NOBIS.(Cogenda) ſup.eod.ex literis.contra ſolu.vt ibi.

CAPVT XVIII.

1 *Primum matrimonium quando impediat ſecundum.*

CVM IN APOSTOLICA. (Propoſuit.) Cuilibet credẽdum nõ eſſet.arg.C. de man. prin.l.1.tamen propter fauorem matrimonij & bonam fidem quam habuerunt, licet non ſecundũ licentiam, tenet matrimonium.(Protulerunt). inf. de eo qui du. in ma. quam pol. ex literarum.& c.cùm haberet cõtra. Sol. dicunt quidam, quod ſi ſcienter contrahunt, non tenet, ſed ignoranter ſecùs. Nos dicimus, quod ſi primũ tenuit de iure, ſecundum nullum eſt, cùm eodem tempore quis poſſit habere plures vxores, veruntamen ſi ignorantes contraxerunt, ſoluto matrimonio morte, cogendi ſunt de nouo contrahere.argumentum.infrà, de eo qui du.in ma. quam pol. cap.1. & c.veniens. quamuis ibi non dicatur, quod ſint cogendi vel tolerandi, ſi verò ſcienter, nullo modo tolerandum eſt ſecundum matrimoniũ.infrà, de eo qui du.in ma.ex literarum.& cap.cùm haberet.ſi verò primum matrimonium non tenet de iure, ſemper tenet ſecundum matrimonium, vt hîc.

CAPVT XIX.

IN PRAESENTIA. (Annorum).C. de repu.in Auth.hodie.ff.de diuor.vxores. contra.sed illa correcta est per canones.

CAPVT XX.

INTER OPERA CHARItatis. (Remisionem). 32.q. 1.non est.32.q.1.c.contra.Sol. illud loquitur de incorrigibilibus: hîc de corrigibilibus.

CAPVT XXI.

AD ID QVOD PER tuas. (Copulauit) ad suasionem vitrici mulier alij nupsit, vel mulier prima sponsalia eius nomine contracta rata habuit, licet contra proprium velle. (Cohabitans) & ab eo carnaliter cognita, aliàs per solâ cohabitationê non iudicarê matrimonium: vt not. ĩ. titu. proxi. attestationes. (Excludat) nisi vis, vel metus in detinendo interuenisset. argu. quod met. cau.l.1.

CAPVT XXII.

Si quis cum duabus contrahat sponsalia, debet primæ tantùm adhærere. Fallit vt hîc.

SICVT EX LITERIS. (Iuramentum.) idem credo si in primis sponsalibus non interuenit iuramentum, & in secundis interuenit. arg. sup. de iureiu.quanto.† (Compellas. No.q. si quis cum duabus contrahat sponsalia, primæ tantùm adhærere debet, & cogendus est ad eam redire, vt hîc. Fallit in casibus. Primus est, si alter spôsorum ad religionê transeat. sup. de conuer. coniug. ex publico. Secundus est, si sponsus vagus non inuenitur. sup. eo. de illis autem. Tertius est, si alter coniugum leprosus vel paralyticus fiat, vel nasum amittat, vel aliquid ei deterius contingat. inf. de côiug. lepro. c. literas. s̃. de iureiu. quemadmodũ. Quartus est, si superueniat affinitas. 27. q. 1. si quis sponsa filij. & sufficit in hoc casu solum famam probare. sup. eod. præterea. Quintus est, si mutuo se absoluant, sup. eod. præterea. 1. Sextus, si alter fuerit fornicatus. sup. de iureiur. quêadmodũ. Septimus, si cum alio contraxit per verba de præsenti. inf. de spon. duo. cap. 1. Octauus est, si in minori ætate fuerunt contracta sponsalia ab ambobus, nam cùm ambo ad legitimâ ætatem venerint vterque altero inuito licentiam nubendi obtinebit, inf. de despon. impub. de illis.

CAPVT XXIII.

CVM APVD SEDEM. (Signis) speciale est in matrimonio vt nutibus contrahi posit propter periculum, q. esset si contrahi non posit, & contrahere non potest, nisi suus adsit consensus, secùs autem in alijs contractibus, qui possunt per procuratores talium celebrari (signis) ff. de leg. 3. nutu.

CAPVT XXIIII.

DILECTVS FILIVS R.

CAPVT XXV.

Consensus licet sufficiat ad matrimoniũ contrahendum mutis, in loquentibus tamen non sufficit.

TVAE FRATERNITAti. (Consensum) sponsalia sine verbis fiunt, scilicet per annuli subarrationem. (Côsensum) licet enim solus consensus sufficiat ad matrimonium contrahendum mutis: vt sup. eod. cùm apud. in loquêtibus tamen non sufficit, quo ad ecclesiam sine verbis. argu. 22. quæst. 2. is qui. ff. de lega. 3. nutu. imò plus videtur, quòd etiàm si constet modò, quod ad inuicem consenserunt, quia hoc confitentur, tamen non est matrimonium sine verbis, vt hîc. Et est hæc ratio, quia sic statuit ecclesia, licet sit contra ius naturale quod est, quod solo consensu contrahitur matrimonium, sed fuit iusta causa statuti huius, scilicet ne tantùm sacramentum esset in incerto, & si contrarium diceretur, sequeretur absurditas, scilicet quòd si vir & mulier eundo per viam sibi inuicem placerent, & in corde suo desiderarent, quòd essent coniuges, sequeretur quòd inter eos esset matrimonium, quo nihil esset periculosius, si autem parentes pro filijs contrahant, sufficit filiorum taciturnitas. 30. quæst. 2. onerantur. ff. de spons. sed qui patris. infrà, de despon. impu. accesit. de illis. Item vbi præcesserunt aliqua verba apta ad sponsalia contrahenda, vel matrimonium propter aliquod

aliquod tamen impedimentum non valeant sponsalia vel matrimonium, postea tamen per solam carnalem copulam præsumitur matrimonium. inf. de eo qui dux. in ma. veniens. inf. de coniug. ser. c. vlt. (Nam) & quod possint sine verbis contrahere probatur. (Nam) etc. (Et pueri.) Item probat quòd non semper verbis contrahitur matrimoniũ. (Quia & pueri) etc.

CAPVT XXVI.

1 *Protestationi sine iusta causa factæ potest per contrarium factum renunciari.*

TVA NOS DVXIT. (Fortè) hoc fortè non ponitur dubitatiuè, sed assertiuè. 1 †(Videmus) nam licet hîc protestatus fuerit, quod non consentiebat in eam, vel non contrahere, sed decipere intendebat, nõ proficit sibi, quia non subest iusta causa protestationis, vnde per contrarium factum renunciare intelligitur protestationi, vel potius sibi ꝓdesse non debet, quia facto contraria dicit. argumẽ. sup. de app. solicitudinem. & no. de hoc. sup. de consti. cùm M. Ferra. §. eod. veniens. præterea in his ad communem intelligentiam recurrendum est. sup. eod. ex literis. Alij contrarium dicunt, scilicet, quòd protestatio sufficit, vt non probetur matrimonium, sed ideò dicit Papa, quòd nõ videt quandocunq; sibi hoc constet, quia cùm nullus interfuerit sponsalibus de protestatione sibi constare non potuit, vt in foro ecclesiæ iudicare posset non fore matrimonium, sed in foro animæ iudicare potest, vbi iudicatur secundum confesionem, sed in foro ecclesiæ secùs est. (Nos autem) quia licet quo ad ecclesiam non posit de hoc constare, tamen si ita foret sic est respondendum. (Facto) scilicet, desponsationis. (Substantia) puta consensus. 27. quæstio. 2. & sufficit. & hoc intellige secundum interrogationem episcopi, quamuis in veritate cõtrarium præsumatur, vt sup. dictum est. ☞ †(Forma) quia non fuerunt verba apta matrimonio contrahendo, sine quibus non perficitur matrimonium. sup. eod. tuæ. Vel dic, quòd verba satis erant apta, si vocaretur Ioannes, sed quia sic non vocabatur non seruabatur forma.

Sed obijcies, quare ergò dictum est suprà, quod præsumendum est matrimonium? Respon. quia despõsatio apparebat quæ sufficit pro sponsalibus etiam sine verbis, licet non sufficeret ad matrimonium, & quia non licebat ei allegare, quòd suum nomen fraudulenter mutasset. sup. de dona. inter dilectos.

CAPVT XXVII.

1 *Denunciatio non impedit matrimonium, nisi fama adsit.*

CVM IN TVA. (Contrahẽtium) id est, contrahere volentium (maiorum) id est, antiquorum suorũ propinquorum. (Quęsiuisti) dubitat iste episcopus, an in hoc casu liceret recipere iuramenta propinquorum, qui iurare volebãt, nullum impedimentum cõsanguinitatis esse inter eos, & erat causa dubitationis, quia non videbantur recipienda, cùm nullus actor contra matrimoniũ appareret, & sic videbatur sine causa iurare, vel causa dubitationis fuit, quia videbãt, quod per talem denunciationem, & famã non deberet postponere recipere sacramenta, nec prohibere matrimoniũ. (Grauis) idem videtur & si turpis. sup. eo. præterea. Sed illud ideò est, quia cum persona denunciante dicebatur perpetratum peccatum. ☞ †(Fama) no. famam probari. sup. de testi. tam literis. & c. causam. & idem 1 de scandalo. †Nò. solam denunciationem non impedire matrimonium, nisi adsit fama. (De plano) inf. de accu. sicut olim. not. plenariam inquisitionem fieri de fama, nam multiplex clamor facit fidem de ea. inf. de accusa. qualiter. Item & sine ordine iudiciario, & sine testibus potest quis certiorari de fama. (Famam) hi habebant necesse iurare, quòd fama falsa est. (Contrahentes) id est, contrahere volentes.

CAPVT XXVIII.

CONSVLTATIONI TVAE. (Audientia deneganda) & si possessorio agatur. sup. de resti. spo. ex transmissa. & c. ex parte. Alij tamen contradicunt.

CAPVT XXIX.

1 *Arra & pignus an potest esse in matrimonio.*

GEMMA MVLIER. (Stipulatio) ꝑ P. 1 †(Pœnæ. ff. de ver. oblig. Titia. in princip. secùs enim dicimus in arris, nam si per dantem arras remaneat matrimonium amittit eas, si verò per recipientẽ reddit duplicatas, nisi expres-

se dictum sit, quod quadruplicatas reddat. C. de sponſ. mulier. reſpon. 1. §. quadruplici, & idem dicimus in pignoribus, cum pignora arræ dicantur. C. de re. pig. l. 1. ceſſat autem hæc pœna arrarum, ſi intra biennium non exequitur nuptias. C. de ſponſ. ſi is. ff. de ſponſ. ſæpè. Item propter morte ſponſi vel ſponſæ. ff. de ſponſa. arræ. Item propter perſonam ſponſi, cum quo matrimoniũ interdicitur. C. de ſpon. mulier. §. qui verò. & §. his quoque. Item propter minorem ætatem, vnde ſecurius eſt parentibus dare. C. de ſpon. l. vlt.

CAPVT XXX.

IS QVI FIDEM DEDIT.

CAPVT XXXI.

SI INTER VIRVM ET mulieré. (Alia) qualia ſunt ſup. eo. ex parte. ſcilicet, promitto te pro coniuge tenere (ſimilia) puta contraham tecum. ſup. eod. requiſiuit. & ſup. c. proxi.

CAPVT XXXII.

ADOLESCENS. id eſt, maior 14. ann. † (Deſponſatam) cùm iam eſſent ambo puberes, quia tunc non fit matrimonium, niſi verè carnalis copula interueniat, ſi enim ante pubertatem contraxiſſet ſponſalia, tunc per aduentum pubertatis cum talibus factis ratificationis dicerem verum matrimoniũ factum, ſicut not. inf. tit. proxi. atteſtationes. Alij tamen contradicunt (cognoſcés) & de hoc conſtet per confeſsionem, ſecùs ſi dubitaretur. ſup. eod. iuuenis. quia tunc præſumeretur carnalem copulam interueniſſe. inf. tit. proxi. continebatur.

TITVLVS II.

DE DESPONSATIONE IMPVBERVM.

CAPVT I.

1 *Honeſtas publica impedit matrimonium cũ conſanguineis.*
2 *Conſenſus tacitus in ſponſalibus non habet locum, niſi in parte.*

1 TVA NOS. (Adulto) id eſt, puberet. (Cõtrahere) matrimonium vel ſponſalia, ſi autem eſſet maior ſeptennio, ſed impubes etiam ſi contracta ſponſalia ſint ea inſcia, tamen publicę honeſtatis iuſtitia impedit matrimonium cum conſanguineis. inf. eo. acceſsit. Alij contra eum, non enim non fuerunt ſponſalia, niſi tacitè vel expreſſè conſenſerit; ideò nec pu. ho. iuſti. impedit contrahere cum conſanguineis, & hoc magis placet. (Conſentit) tacitè ſaltem non contradicendo cùm præſens eſſet. ff. de ſpo. hoc ſi. dic neceſſarium eſſe quod in matrimonio expreſſè conſentiat. ſup. titu. proxi. tuæ.
2 † Item in ſponſalibus tacitus conſenſus non videtur habere locum, niſi in parte. arg. ſup. de ſpon. §. vlt. & §. ſed quæ. in alijs autem, & ſi pro alijs contrahere poſſunt, eſt tamen neceſſarius conſenſus expreſſus vel ratihabitio. ſup. tit. proxi. ad id præalleg. l. hoc ſi. & not. inf. de ma. con. contra interdi. ec. c. 1. imò nec ratihabitio tacita ſufficit. ſup. de reſti. ſpo. ex parte. (poſſe) & fortè in hoc caſu non impediente pu. ho. iuſtitia, poterit cum conſanguineis contrahere. (Filius) adultus. (Voluntas) puta qa ſi minor 14. an. quod in matrimonium conſentire non poteſt. (Tradere) id eſt, tradendum promittere, & ſic contrahuntur ſponſalia.

CAPVT II.

VBI NON EST CONſenſus. (Legibus) puta in ſpõſalibus vſq; ad 7. ann. & vſq; ad 14. in matrimonio (coniunganť) contrahendo ſponſalia vel matrimonium, ideò fit hæc prohibitio, quia cùm poſsint poſtea variare, & cùm faciles ſint pueri ad diſſentiendũ tenentur ne tranſeant ad alia matrimonia, tamen facta tenent. (Coniungantur) carnaliter, & fit iſta prohibitio propter dubitationem, ne per talem commixtionem ratificentur ſponſalia. ſup. tit. proxi. iuuenis. vel matrimonium. inf. eod. continebatur.

CAPVT III.

PVBERES A PVBE. (Exiſtimant) & benè (certum) q. d. habente 14. an. & non potente coire, fuit dubitatum, an poſsit contrahere matrimonium, ſed de potente coire licet ſit minor 13. ann. certum eſt quod contrahere poteſt. Ex habitu) ſecùs quando agitur de tutela, quia ibi ſufficit habere ann. 14. & ſi generare non poſsit. C. quando tut. vel cur. de indecora.

Sed hoc

Sed hoc verum est, quod in hac decre. dicitur, etiã si ante 14. ann. posit generare, nam in 14. an. & si generare non posit, tamen matrimonium contrahere potest. arg. inf. eod. titu. c. vlti. Alij tamen dicunt, quod etiam si habeat 20. ann. & non posit cognoscere mulierem, nec contrahere poterit. argum. hic. & idcircò ponit ætatem 12. vel 14. ann. quia tunc præsumitur potens generare, nisi probetur contrariũ. argum. ad hoc. & de frigi. & malè. c. 2. sed aliud est in frigidis, vt ibi not. prius dictum placet.

CAPVT IIII.

LITERAS TVAE. (Postquã) licet enim à principio non tenuerint sponsalia, nisi tamẽ pòst contradixerũt si sciuerũt in 7. confirmantur. inf. c. proxi. & c. duo. Filiam) filiam enim habere non potest, impediente affinitate. 30. quæstio. 3. nec eam. nec matrem propter publicæ honestatis iustitiam. §. e. iuuenis.

CAPVT V.

ACCESSIT. (Non consenserit) expressè vel tacitè lapso enim septennio si sciuit, nisi contradicat consensisse videtur in sponsalia. inf. e. duo. (Absolutus) antequam ad 7. an. peruenisset, sed & sine absolutione crederetur sufficere, si in septennio alter protestetur se nolle consentire.

CAPVT VI.

1 *Statur semper dicto viri dicentis se cognouisse vxorem maiorem 11. ann.*
2 *Quæ sit ætas legitima ad contrahendum.*
3 *Sola cognitio non sufficit ad hoc, vt sit matrimonium.*
4 *Nunquid ex hoc quòd mulier sit cognita, dicatur esse in ætate pubertatis. & vide in num. 5. & 6.*

CONTINEBATVR. (Consensisse) supple etiam si vir contradicat eam se carnaliter cognouisse. †(Standum) 24. quęst. 1. c. 2. contra. 27. q. 2. qui inter. cõtra. Sol. vir dicit se cognouisse vxorem maiorem 11. an. siue illa confiteatur, siue neget, semper stabitur iuramento viri, vt hic, nisi per aspectum corporis mulier aliud probaret, id est, virginitate. Quidam tamen dicunt, cùm sæpè oculus fallatur, nisi contrarium expressè indubitanter per testes appareret, semper est standũ pro eo, qui dicit se cognouisse (si autem) q. d. dictum est in præcedenti parte huius c. quid iuris sit, si mulier peruenit ad nubiles annos, nunc autem dicendũ est, quid iuris sit, quando nondum peruenit ad annos nubiles, sed tamen vicina est eis.

2 †Vndecim) ita quòd distet à 12. ann. id est, an. 12. cœptum vltra sex menses. arg. ff. de excus. tut. notãdum nos dicimus [a] eam esse circa 11. an. si habet 11. completos & dimidium, & hoc est ea ratione, quia legitima ætas ad contrahendum est 11. an. completi, non cœpti. sup. eo. puberes. & hic tamen tene, quicquid dicant gl. aliæ. sed etiam si ante 12. vel 11. ann. essent coniuncti, & aliqua præsumptio apparet pubertatis iudicarem pro matrimonio. arg. inf. eod. à nobis.

[a] *Nos dicim^9. Hanc opi. tenet etiam Cardi. in cons. 4. incip. in dubio præmisso. & refert do. Innocen. hic.*

3 † Cognita) hoc solùm, scilicet, cognitio non sufficit, vt matrimonium sit, & sine hoc sola desponsatio cum verbis aptis matrimonio sufficit, si est proxima pubertati, & ex aspectu corporis potest aliquo modo deprehendi eam esse potentem ad generandum. Vel dic, quod nunquam sufficit, quod sit proxima pubertati, quando in solis verbis matrimonij, vel spõsalia steterunt ad hoc, vt matrimonium pręsumatur, nisi 12. an. habeat completos. §. eo. puberes. vel nisi ex aspectu corporis appareat eam pubescere. sup. eod. puberes. quare enim posuisset decre. 12. an. si sufficeret 11. vel 10. & dimidium non video, sed si sit vel dicatur cognita à viro, tunc habet locum hæc decre. sed quia sufficit quod sit in 11. vel etiam amplius circa 12.

4 †Sed dices nónne si cognouit eam apparet esse puberem eam? Respon. non potest esse, quod lanuginem in femore non producit, quæ sola est signum pubertatis, & tamen claustra pudoris aperta sunt, & sic cognita apparet, vel præsumitur, licet signa pubertatis non appareant.

5 †Sed oppones, nónne & si in 10. vel 11. ann. aperta essent claustra pudoris idem præsumeres. sup. de spon. iuuenis? Respõ. non, quia ibi non loquitur, quod præsumatur carnalis copula interuenisse, sed consensus vel cognitio aliqua sponsalium ante 11. ann. licet aperta sint claustra pudoris, non præsumitur matrimonium vel carnalis copula interuenisse de facili, nisi apertioni claustrorum alia indicia adminicularentur, forte magnitudo personæ, vel alia quæ mulieres melius norunt, nec

runt,nec expedit dicere vel literis adnotare. Vel dic, hanc decre. locum habere, vbi in minoribus annis contraxerunt, sed postea puenientes ad maiorem ætatem, si vnus petat separari, & alter dicat cognoui eam dum erat in 11. ann. vel magis vicina 12. nõ separabitur matrimonium, quia potest dubitari, quod tunc fuerit potens, cùm permisit super se virum ascendere, & ideò in tutiorem partem interpretandum est. sup. de spons. iuuenis.

6 †Sed de hoc oportet constare, quòd visus sit eam cognoscere, non enim sola ætas 11. ann. sufficeret, sed hæc opinio in hoc contradixit proxi. quia dicunt quod licet hi in 11. ann. visi sint commisceri, si tamen de hoc potest constare mulierem non esse puberem, scilicet, quia lanuginẽ non habet, non iudicabitur matrimoniũ, nisi peruenerit ad ann. 12.

CAPVT VII.

DE ILLIS. Hìc primò loquitur, quando ambo sunt intra annos pubertatis, nam tunc vterq; eorũ ad pubertatem perueniens iudicio ecclesiæ de iure petit separationem, antè autem petere non potest. Secundò ponit quando tempore quo contrahunt alter est maior, alter minor, nam tunc minor cùm ad pubertatem venerit, separationẽ petit, maior autem nullo tempore iudicio ecclesiæ petet separationem, quamuis si cõtrahat matrimonium tenet. s͂. tit. proxi. c. pen. & secundum hoc intelligo. c. seq. (Si verò) extunc loquitur quando tempore quo cõtrahunt vnus est pubes, & alter impubes. †Iudicio ecclesiæ) hoc iudiciũ est necessarium, vbi sponsalia tenent, sed postea ex aliqua causa separantur, sed si nõ tenerẽt, puta quia inter consanguineos vel quia prius cum alia cõtraxisset, vel etiam quia sub conditione erant celebrata, vel quocunq; alio modo sint nulla, non est necessariũ hoc iudiciũ ecclesiæ, licet quodammodò sit honestum. Item dicimus etiam si matrimoniũ sit nullum, quod tunc non est necessariũ huiusmodi iudiciũ, si fortè coniuncti essent matrimonialiter, quia tunc si recederet ab eo sine iudicio ecclesiæ daretur sibi restitutio vxoris. inf. de diuor. porrò. †Dissentire) ita quod ecclesia approbet, sed si contraxit cum alio matrimoniũ tenet, & hoc est verum, vbi tenent sponsalia, secùs aũt si non tenerent, quia tunc maior posset separationẽ petere per iudicium ecclesiæ. s͂. eo. c. accessit.

CAPVT VIII.

A NOBIS TVA. (His) scilicet, ambobus contrahentibus. (Matrimonij) scilicet, futuri. (Eorum) scilicet, contrahentium. †Assensum) vnde dicũt quidam, quòd si impuberes per verba matrimonio apta contrahant matrimonium, & hoc etiam intendant, non est matrimonium, quia illud contrahere non possunt, nec sponsalia, quia ad alia non intendunt. ar. ff. de spon. quæsitum. ff. de rit. nup. minorem. veruntamẽ nisi vsq; ad legitimam ætatem in eadem voluntate persistant, ratificatur matrimonium. arg. j͂. c. proxi. & l. minorem. Potest tamen probabiliter dici, q̃ sponsalia contrahunt iuris potestate, licet illud contrahere nõ intendant, vel verba non dicant. arg. j͂. de cõdi. appo. super eo. j͂. e. c. vlt. Tenentur) neuter enim ante pubertatem petet separationem, sed postquam ambo, vel alter tantùm ad pubertatem peruenerit petere potest. sup. c. proxi. (Anticipare) malitia supplente ætatem. inf. c. proxi.

CAPVT IX.

DE ILLIS. Quod apparet ex lanugine, vel facti, vel experientia. (Carnali) hoc videtur satis innui in matrimonijs illam solà dici proximam pubertati, quæ cognosci potest. arg. sup. c. puberes. In tutelis autem secùs dicerem, vt not. in decre. puberes. & idem quod in matrimonio dicam in ingressu monasterij, alij contra. (Consensisse) vel dicendo verba apta matrimonio, vel cognoscendo eam, & hoc innuit litera sequens coniug. etc.

CAPVT X.

1 *In causa matrimonij non solùm publicatis attestationibus, sed etiam post sententiam auditur.*
2 *Impuberes licet contrahant non tamen dicitur matrimonium contractum, nisi per carnalem copulam ratificetur.*
3 *Licet sponsalia inter infantes minores septennio contracta non teneant, ratificantur tamen nisi in septimo anno contradixerint verbo vel facto.*
4 *Verba sunt de necessitate in matrimonio cõtrahendo.*

ATTESTATIONES. (Credit) hìc creditur confessioni mulieris, quia est contra se, & vir non dicebat contrarium, aliter enim eius dicto staretur. sup.

retur.ſup.eo.continebatur. Vel dic,quod etiam ſi mulier fuiſſet corrupta, & nõ vir, non tamen eſſet matrimonium conſummatum.de hoc not.inf.de eo qui cog.con-
1 ſan.vxo.ſuæ fraternitatis. †(Teſtes) ſpeciale eſt in cauſa matrimonij, quod non ſolùm poſt publicatas atteſtationes, ſed etiam poſt ſententiam auditur. ſup. de ſent.& re iudi.lator.& c.conſan. Vel dic, quòd hîc erat nouus articulus, ſuper quo licet poſt publicatas atteſtationes de nouo producere teſtes. ſup. de teſta. ex tenore.

2 †Probare)no.quod ſi impuberes contrahant quantocunque tempore ſteterint poſt pubertatem,non tamen de ſponſalibus ſit matrimonium, niſi de nouo conſenſerint per carnalem copulã, quæ ſecuta inducit præſumptum matrimonium.
3 ſup.titu.proxi.is qui. †In ſponſalibus tamen dicimus,quòd ſi infantes minores ſeptennio contrahant ſponſalia,licet ea nõ teneant, tamen ratificant̃,niſi in ſeptimo anno contradixerint verbo vel facto,puta cum alio contrahendo.ſup.c. literas.& c. acceſsit.inf.eo.duo. Et eſt mirabile,quod de nihilo lapſu temporis fit aliquid, puta de non ſpõſalibus, ſponſalia, ſed id quod aliquid eſt,non mutat naturam,quia non fit de ſponſalibus matrimonium.

Alij tamen contrarium dicunt hîc incumbere probationẽ mulieri, quia ſigna apparebant diſſenſus, puta quia vir diſceſſerat ab ea, ſecùs ſi nec ſigna diſſenſus vel conſenſus apparebant, quia tunc deberet præſumi de ſponſalibus factum eſſe matrimoniũ, primum dictum magis placet. (Conſenſiſſet) cognoſcendo vel de nouo contrahendo, aliàs enim & ſi oſculatus eſt eam,vel ſi habitaret cum ea,non præſumerem matrimonium.inf. de ma. con. contra interdi. ecc. c.1.(Iuramento) ſpeciale eſt in hoc caſu,vt actore nihil probante,reus iurare cogatur.

4 †(Conſenſit)ſi enim vir confiteretur, quod poſt ann.14.cõſenſit,& voluit,quod ipſa eſſet vxor eius,licet non interuenerit carnalis copula vel ſignũ conſenſus exterioris, tamen matrimonium debet inter eos iudicari, cùm ſponſalia præceſſerint quæ propter conſenſum ſequentem trãſierunt in matrimonium, ſecùs autem eſſet, ſi non præceſsiſſent ſponſalia, quia tunc licet adinuicem eodem tempore conſenſus occultus ſine verbis, vel aliquo tractatu præcedente interueniſſet inter aliquos,non faceret matrimonium,cùm in eo contrahendo in potentibus loqui neceſſaria ſint verba, vel tractatus præcedens,vt no.ſup.tit.proxi.tuæ.

CAPVT XI.

EX LITERIS. (Liberam tribuas)ſup.eod.de illis.à nobis contra.Sol.hæc mulier nunquam conſenſit ſponſalibus parentum, vnde cùm eſſet pubes,non tenuerunt ſponſalia.s̃.eod.c.1. vnde cõtradicere poteſt, & ibi ipſa libera voluntate contraxerat,vnde contradicere non poteſt;hoc tamen not. quod licet nõ teneant ſponſalia, ſi tamen poſtea cognoſcat rata habere videtur ſponſalia ſuo nomine contracta,vel hîc de ęquitate,vel ibi interuenerat iuramentum, hîc non.

CAPVT XII.

1 *Sponſalia infantium lapſu temporis ratificantur.*

DVO PVERI. (Per tres annos)No. ſponſalia infantum lapſu temporis ratificari(copulauit) hoc matrimonium tenuit ſiue ſtatim peruenerit ad pubertatẽ,ſiue pòſt, cùm eam cognouit.(Reliquit) & malè (Accepit) & malè impediente publicę ho.iuſtitia.(Compulit) & malè, cùm alium virum haberet,& ſi copula interueniſſet propter affinitatẽ. (Dabitur)hæc inhibitio fit propter delictum vtriuſq;.ſic.27.qõ.1.§.Chriſtus,vel propter ſcandalum.

CAPVT XIII.

1 *Accuſationis & denunciationis differentia.*
2 *Comparatio matrimonij ſpiritualis ad carnale,quo ad denunciationem,& de virtute denunciationis.in nu.3.4.& 5.*

AD DISSOLVENDVM. (Remouere) & ſup hoc ſen-
1 tentiatur. †(Denunciari.) Not. accuſationem non habere locum,niſi ſuper crimine iam perpetrato, denunciatio autem ſuper perpetratis, vt pœnitentia agatur, & ſuper perpetrandis, vt ceſſetur locum habet.inf.de accu.qualiter.22.qõ.5.hîc videtur.93.di.diaconi.ff.de dam.infec.l.2.
2 †Denũciari)hoc eodẽ modo dicimus poſſe agi in matrimonio ſpirituali, nã electo nõ petente confirmationẽ,vel cõſecrationẽ,poſſum denũciare ſuperiori. Domine talis eſt in tali peccato, vnde non poteſt, nec debet cõfirmari & conſecrari.22.q.5. hoc vi-

hoc videtur. sed caueat sibi ille, qui denũciat, quia non potest denunciare peccatum, quod sit in forma electionis, si eius executionem nõ impedit, nec de crimine de quo egit pœnitentiã, nisi sit tale, quod post pœnitentiam impediat executionẽ ordinis. ᷤ. de renun. nisi cùm pridem. §. 1. & no. 2. q. 1. si peccauerit. Ar. contra. 51. di. ex pœ. sed illud loquitur in irregularitate, & criminibus vbi dispensatio est necessaria. Item cõtra. ĩ. de cle. ex. mi. si celebrat, sed expone vt ibi. Item denũciatione agitur contra electum post cõfirmationem. sup. de app. constitutis.

3 † Item no. quod licet denunciatio impediat confirmandum & consecrandum, non tamen debet tantùm operari, vt electores reuocet ab electione, nisi credant verum esse, quod dicitur, nec propter hoc est impedienda vel prohibenda à superiore celebratio electionis, nisi fortè incontinenti haberet paratas probationes. sup. de his quæ fi. à ma. par. c. cùm in cunctis.

4 † Alij dicunt & fortè melius, quòd non est differentia inter ordinationem & consecrationem & electionem, quia vtrobiq; & ordinator & consecrator, & elector diligentes debent esse, vt inquirãt de persona ordinandi, & consecrandi, & eligendi. si. 24. dist. c. quãdo. 61. dist. miramur. 8. q. 2. dilectissimi. Et denũciationes audire debent contra prædictos, si credunt denunciantes bona intẽtione moueri, & verum esse quod obijciunt, si autem non credãt, nihilominus possunt procedere ad ordinationem & consecrationem, & electionem, & tenebit quod factum est, etiam si denunciator appellet, & etiam si dicat se habere paratas probationes, quia hæc prædicta, scilicet, ordinatio, cõsecratio, & electio non fiunt in forma iudicij, sed officia vel ministeria sunt.

Hoc tamen fatemur, quòd si coram superiore probauerit veras causas, ex quibus appellauit quòd totũ cassabitur quod factum est ad minus, quo ad executionẽ. sup. de elect. cùm inter. & sup. de app. cõstitutus. posset etiam superior ordinatori & consecratori imponere pœnam, si inueniret prædictos perperam processisse, videtur tamen quòd si sit omissa denunciatio, & procedatur ordine suo, ꝙ postea præcedente denũciatione, nec ipse qui in denunciatione procedit, nec alius ad ordinationem vel consecrationem procedat. arg. hic, licet in electione fortè est aliud, de hoc autem no. ĩ. de simo. accusatũ.

5 † In confirmatione autem cùm proceditur in forma iudicij, & cum causæ cognitione benè admitteretur talis appellatio, & cassaretur quicquid fieret post talẽ appellationem, etiam si non probaret veras causas appellationis. sup. de ap. interposita. & quod dictum est in ordinatore, consecratore, & electore. s. quod non obstante contradictione & appellatione cuiusq; tenet quod ab eo fit. Idem videtur etiam in eo, cui mandatum est, quod prouideat in aliquo beneficio alicui, & eo qui deputatus est executor ad dãdum, & hoc dicimus prædicta ratione, quia iudex non est, nec in forma iudicij procedere debet, imò etiam idem dicimus, si aliàs haberet iurisdictionem, vt episcopus, & ad eũ pertinet collatio beneficiorũ, quia non teneretur admittere huiusmodi exceptiones, vel denũciationes, nec appellatio ob hoc interposita impediret processum eius, nisi probaretur veritas causarum. sup. de app. constitutus. & c. seq. Imò si prouisor vel executor vult audire exceptiones vel denunciationes huiusmodi, ille qui debet prouidere, posset dicere nõ pertinet ad te, quia tãtùm executor es. ᷤ. de sen. & re iud. de cætero. licet secùs esset in ordinario. Si autem prouisor haberet causæ cognitionem, vt si mandatur, quod prouideat, si est idoneus, vel quod aliàs compellat, tunc oppositam exceptionem vel denũciationem audiet & appellari potest, & quicqd fieret post talem appellationẽ si offerret probationem causarum cassaret. ᷤ. de ap. interposita. Prudenter tamen faciet merus executor, si audierit quod eum monet & si cõsuluerit superiorem. (Contrahendum) maximè vbi de eorum sponsalibus agitur, quia tunc sunt vicini præcipitio. 22. q. 5. hoc videtur. (Exceptionibus) quia nõ præcessit monitio. ĩ. de accu. qualiter. vel quia est criminosus denunciator. 2. q. 7. accusator. 3. qõ. 7. in grauibus. (Attentetur) id est, ne sponsalia de nouo contrahãtur. (Censetur) quia apparebit lapso termino denunciationi præfixo. (Attentatum) per extorsionem vel violentiam. (Irritum) id est, puellæ non præiudicat. Vel dic, quod ideò dicitur irritum, quia pendente causa separabitur, vel dic quod hoc obtinet in sponsalibus nõ in matrimonio.

CAPVT XIIII.

TVAE NOBIS. (Mutuo) per verba de præsenti (ætatis) id est, 12. ann. compleuerit. (AEtatis) quia 12. ann. non habebat

habebat. (Aetatē)hîc satis colligitur q̃d siue mulier habeat 12. an. siue cognoscibilis sit potest contrahere matrimoniū.

TITVLVS III.
DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

Clandestinum matrimonium dicitur, q̃d nō potest probari per testes. infr. c.1. & 2. Item quod non fit cum solennitate. inf. e. c. 3. 30. q. 5. aliter quæ licet non debeant fieri, tamē facta tenent. 30. q. 5. nostrates.

CAPVT I.

SI QVIS CLAM. Id est non publicè: sed tamen si tot fuerint præsentes quot sufficiebant ad probationem, aliàs malè sequeretur, viro incumbit probatio. (Viro) petenti vxorem, & si mulier petat virum: quia negantis factum etc. 6. q. 5. actor. ff. de probat. ei incumbit.

CAPVT II.

QVOD NOBIS. (Compellendi) vt se habeant pro cōiugibus. (Rationabilis) vt cōsanguinitas vel aliud impedimentum, puta quia fiat præiudicium alijs matrimonio, vel aliæ consimiles.

CAPVT III.

1 *Cur fuerit statutum, quòd fiat publicatio solennis in ecclesia, cùm quis vult cōtrahere matrimoniū cum aliqua, & in quibus ecclesijs fieri debeat. in nu. 2. 3. 4. 5. & 6.*

4 *Bigamia an & quando excusat, & liberi inde nati an sint legitimi: Et nu. 5.*

CVM INHIBITIO. (In ecclesijs) non in vna tantùm, sed in omnibus ecclesijs illius loci, vbi habitat, vel saltem in pluribus.
1 † Proponantur) cùm periculosum sit illicita matrimonia contrahere, & propter peccatum, & propter illegitimitatem filiorum, dignum est quod hæc solennis publicatio in ecclesia fiat. Ad idem. inf. qui mat. ac. pos. cùm in tua. nam circa maiora, maius periculum vertitur. 42. di. quiescamus. & hoc eadem ratione potest dici, quòd hæc publicatio debet fieri in ecclesijs, vbi antiqua habitatio est parentū vtriusq;, illi enim sunt, qui melius norūt consanguineos suos. sup. de test. c. licet ex quadā. inf. qui mat. accu. pos. videtur. Item quærendum est de consanguinitate, vbi melius veritas sciri potest. sup. de elec. scriptum. inf. de pur. c. cum P.

2 † Item derisio esset dicere, quòd publicatio hæc alibi fieret, si enim Scotus vel Ibernicus vult contrahere Bononiæ cū aliqua, siue Scota siue Lombarda, quis erit, qui de eorum consanguinitate sciat testificari, cùm nec terram nouerit, & si alibi esset eorum antiqua habitatio alibi moderna vtrobiq; fieri deberet, nam in primo loco, quia melius sciunt gradus consanguinitatis. In secundo, quia melius sciunt, si cum alio contraxisset. Tamē dicūt quidam & non malè, quia licet bonum sit vtrobiq; nunciare, tamen si sollummodò fiat, vbi est eorum antiqua habitatio, sufficit ad hoc, vt filij eorum non iudicentur illegitimi, quia hæc constitutio non iudicat illegitimos propter cessationem denunciationis, nisi illos, qui in casu prohibito sunt coniuncti, tamen quidam credunt idem, & si aliud impedimentum adsit. infr. qui fil. sint legi. ex tenore. nam ibi dicitur, quòd ad hoc vt filij sint legitimi, oportet quod matrimonium contractum post aliud matrimonium sit contractum in facie ecclesiæ & ignorante altero cōiugum, sed vbi nō fit publicatio secundum tenorem huius decr. non fit in facie ecclesię, ergò nec filij sunt legitimi. Alij dicunt quòd in facie ecclesię fit, si fit publicè etiam sine solēnitate huius decr. & ideò sufficit, quòd tantùm publicè contrahatur, & erunt filij legitimi, dummodò sit alterius ignorantia.

3 † Sed quid si vbi est eorū antiqua habitatio, non habeat consanguineos, sed alibi & in pluribus locis, nunquid vbiq; erit necesse fieri publicationem? Respō. non, non enim oportet circa hoc nimis subtilizare propter periculū illegitimitatis filiorum, licet ab initio multū sit diligentia adhibenda, sed ex post facto ꝑpter causam prædictā quantū potest debet negligentia tolerari, vel potiùs excusari.

4 † Sed quid si publicè cōtraxit, & tenuit aliam. s. primam pro vxore, nūquid hæc publicatio facta in ecclesijs sufficit, vt sine peccato coniūgatur sibi alia. scil. secunda, an debet quęrere sentētiam diuortij, & etiam iustitiam sententiæ. i. ꝙ iustè separatus sit à prima. Respon. quòd hæc mulier quæ sciuit prius matrimonium, non excusatur à peccato, nec eius fi-

lij erunt legitimi, si postea appareat legitimum primum matrimonium, & nunquam per ecclesiam separatũ, debuit enim quærere sentẽtiam diuortij, negligens enim fuit, & ideò non debet excusari, quin sciuerit impedimentum. Debuit enim diligentius inquirere, quã per solam publicationem. arg. sup. vt lit. non cont. quoniam. sup. despon. in præsentia. 35. q. 1. cũ per bellicam. quò ad alia impedimenta præter consanguinitatẽ modicum operatur, nisi quia facit aliquando præsumi, quia si crederet aliquod impedimentum esse suo matrimonio, non fecisset suum matrimoniũ per ecclesias publicari, sed hanc præsumptionem tollit, si publicè credebatur, vel sciebatur, quod cum alio cõtraxisset. ff. de iur. & fa. igno. regularia. Discat igitur cautiùs negotiari. C. de fur. in ciuilem.

Et hæc vera sunt, si erant personæ notæ sibi adinuicem, nã si esset vnus de vna prouincia, & alius de alia, ibi facilius præ-
5 sumeretur probabilis ignorantia. † Si autem nihil sciret de priori matrimonio, licet publicè contraxisset, nec ipsa esset in peccato, nec filij illegitimi, quia ab impedimento excusat eos contractum matrimonium publicè, & ignorantia quae ambo interuenire oportet, vt excusetur, vt expressè colligitur. inf. in præall. decr. qui fi. sint leg. ex tenore. Item & si sentẽtia lata sit, dummodò non sit appellatum sufficit ad excusationem matrimonij & legitimationis filiorum, quamuis possit postea ipsa sententia retractari, & etiã retractetur. sup. de senten. & re iud. tenor. quia probabilem causam habent erroris, imò videtur etiam, quòd si sciuerũt matrimonium primum, & ignorante altero contrahant secundum quòd credebant primũ matrimoniũ separatũ probabiliter, quod sine peccato sunt, & filij sunt legitimi, etiã si nulla fiat publicatio in ecclesijs. sup. de spon. cũ in apostolica. Sed hoc non credo, nam ex quo mulier sciuit virũ habere aliam vxorẽ, non debet cum eo cõtrahere, vel ei credere super separatione primi matrimonij, nisi per veritatẽ hoc sciat. ar. sup. de spõ. in præsentia. Nec cõtradicit decr. cũ in apostolica, quia licet ignorãtia illa excuset, vt postea possit cũ ea cõtrahere, non obstante quod de ea ducẽda fidẽ dedit prima viuente, nõ tamen filios defendit ab illegitimitate.
6 † (Probabilis) no. propter probabilẽ cõiecturã interdici matrimoniũ. sup. de spõ. cũ in tua. (Interdicat) per ipsos presbyteros, alij dicunt per solos ordinarios. (Si ambo) secùs si alter. inf. qui fil. sint legi. ex tenore.

TITVLVS IIII.

DE SPONSA DVORVM.

Vnde not. quod si aliquis petat aliquã in vxorẽ, & probet, quod ipse cõtraxit cum ea de præsenti, & mulier similiter probet, quod contraxit cũ alio de præsenti, nec probet aliquid de antecedẽti tẽpore reus absoluetur, quia vbi obscura sunt iura partium, pro reo interpretandũ est. sup. de fi. instr. inter dilectos. ff. de reg. iur. fauorabiliores. & idem videtur, si duo egissent cõtra eandem mulierẽ, & de vtroque simul constaret, quod cũ ea cõtraxisset, sed non cõstaret de anteriori tempore, quod absoluenda est ab vtroque, vel potiùs differẽda est sententia, quousque de anteriori tẽpore probetur. Si aũt primò constaret de vno, quàm de alio, qui fortè non habuit ita paratas probationes, tunc etiã idem dicendũ videtur. s. quod differenda est sentẽtia, ne præiudicium fiat alij matrimonio. ar. infr. de eo qui cog. consan. vxo. suæ. super. eod. inf. de fri. c. 1. vbi not. & c. laudabilẽ. quò ad hunc tamẽ articulũ posteriorẽ, secùs est si agitur de præbẽda vel possessionibus, quia tunc statim etiam primo probãte fertur sententia, sed cauebis condẽnato quod seruabis eum indemnẽ, si fortè aliquas faciat expensas pro eo, quod rẽ pendẽte lite restituit. ff. de rei vend. is à quo. & l. seq.

CAPVT I.

1 *Sponsalia quot modis contrahantur.*
2 *Cùm in sponsalibus apponitur conditio, tamẽ intelliguntur contracta sponsalia.*
3 *Matrimonium ratificari dicitur per subsequentem copulam.*
4 *Signum expressum matrimonij contracti est manum stringere annulo.*

DVOBVS MODIS. (Fides) quò ad sponsalia cõtrahenda vel matrimonium. (Pactionis) scilicet, per verba de futuro. (Et consensus) scilicet, per verba de præsenti.
1 † (Ducet) quatuor modis contrahuntur sponsalia, scilicet, nuda promissione, scilicet, cùm dicit vnus alteri, accipiam te in meam vxorẽ, & econtrà, vel æquipo. inf. c. 1. & hîc. Idem etiam credimus, si inhabiles

inhabiles ad contrahendum matrimonium verbis vtantur matrimonio aptis. s. accipio te in meam, & econuerso. ar. sup. de despon. impub. attestatioes. & c. duo. & c. à nobis. Ibi enim dicit matrimonialiter coniungebantur. Item datis arris sponsalitijs. C. de spon. arris. Item annuli subarratione. 27. q. 2. si quis desponsauerit. Sed aliter melius probari videtur, ꝙ per annulum tantùm sponsalia contrahuntur, quia matrimonium non contrahitur nisi verbis aptis matrimonio interuenientibus, dummodò contrahentes loqui possint. sup. de sponsa. tu. Item iuramento contrahuntur sponsalia. sup. de spon. de illis.

2 †Si permiserit) hîc satis expresse habes, quod sponsalia intelliguntur cōtracta, quando conditio in sponsalibus apponitur, hîc enim constat, quòd ante aduentum conditionis. i. antequā eam cognosceret fuerunt sponsalia de futuro, postea enim fuit matrimonium. supr. de spon. is qui fidem. Item talia sponsalia inducunt publicæ honestatis iustitiā. sup. de spon. ad audientiam.

3 †(Rem secum) siue intelligat de fornicario coitu, siue de matrimoniali semper secuta copula ratificatur matrimonium. sup. de spon. is qui. (Consensu) obtinendo non obtēto. i. si in me cōsenseris ego consentiam in te, vel si dederis centum

4 ego accipiam te in meam. †(Stringit) annulo. & sic videtur, quod manum stringere annulo sit expresiùs signum matrimonij contracti, quàm aliquid aliud, sed certè hoc vult dicere, quia & si cōsuetudo sit, quod quando matrimoniū contrahitur, quod mulier subarratur annulo, tamen & sine subarratione annuli fit matrimonium solo consensu, & verbis de præsenti.

CAPVT II.

ACCEPISTI. (Desponsatam) per verba de præsenti.

CAPVT III.

LICET PRAETER SOLITVM.

CAPVT IIII.

TVA FRATERNITAS. (Desponsatione). i. quòd aliquas petunt, quia se eas despōsasse dicūt. (Irritare) perpetuò si est causa perpetua diuortij, vel ad tempus ad agendum pœnitentiā, vel melius quousꝙ cognoscatur, an teneat primum matrimonium. 33. q. 4. non oportet, & sic intelligo. sup. de despon. impu. duo. & c. ad dissoluendum. & sic non est contra. 35. q. 3. contradicimus.

CAPVT V.

TVAS DVDVM. ET INFRA.

TITVLVS V.

DE CONDITIONIBVS APPOSITIS IN DESPONSATIONE.

CAPVT I.

1 *Nunquid inhonesta conditio inducat matrimonium. & vide in nu. 4.*

2 *Sponsalia in quibus honesta conditio interuenit suspenduntur, quousꝙ fuerit adimpleta. & vide in nu. 3.*

Conditiones contra naturam contractus appositæ, an vitiant contractum.

1 QVICVNQVE. † (Sub cōditionis) etiā inhonestæ, sed non contra naturam matrimonij, puta si furtum fecerit. Idem in impossibili, secùs si esset inhonesta & contra naturam matrimonij. inf. e. c. vlt. 32. q. 2. aliquādo. & c. solet, quia tunc matrimonium non

2 tenet. † Item secùs in honesta & voluntaria conditione, quia hęc suspendit spōsalia, quousꝙ fuerit adimpleta, vel carnalis copula subsecuta, vel consensus de

3 præsenti. inf. eo. de illis. † Item est conditio honesta & necessaria, vt si Christianus contrahens cum Iudęa, dicat, si facta fuerit Christiana, aliàs enim non tenet matrimonium. 29. q. 2. c. non oportet. & 28. q. 2. idololatria. vbi innuitur, ꝙ quælibet turpis conditio dissoluit matrimonium, sed dic illud loqui de dissolutione, quæ fit quò ad torum, & non quò ad dissolutionem vinculi coniugalis, non autē habet locum in collatiōibus factis ecclesijs, quia ibi si apponatur conditio cōtra naturam contractus, tamen tenet cōtractus. 10. q. 1. c. 1. & idem est in collatione ordinum. 28. di. diaconi & monachatus. inf. tit. prox. insinuante. vbi not. Sed in alijs contractibus conditiones cōtra naturam, sicut cōditiones impossibiles, vitiant contractū. inst. de inuti. stip. §. impossibilis, ff. de act. & obl. nō solùm. sed in vltimis voluntatibus pro nō adiectis

habentur. C. de inst. & subst. l. reprehendēda. (Voluerit) fortè quod nō adimpleuit conditionem furti faciendi.

4 † (Desponsatio) nam si interuenerunt verba præsentis tēporis, puta consentio in te, sicut in vxorē, si feceris furtum, statim est firmum matrimoniū, nec suspenditur per conditionē, si verò interuenerunt verba de futuro, statim vera sunt sponsalia, nec suspenduntur per conditionem. Si verò dixerit, accipio te in vxorem, si dederis centum, suspēdetur quousq; det centū. inf. eo. super eo. & si interim contrahat cū alia de præsenti tenet. inf. eo. de illis. si verò dixerit contrahā, si dederis centū, datis centum, non est matrimoniū, sed sponsalia, vnde si datis cētum cū alia contrahat, tenebit matrimoniū, similiter si dicat impono tibi annulum, ita q; si dederis centū, sit matrimoniū, datis centū, matrimoniū firmū erit, & eodē modo si dixerit, sint sponsalia nō datis centum erunt sponsalia, Alij cōtra.

CAPVT II.

5 *Conditio an in spiritualibus locum habeat.*

CVM SIT PROPRIVM. (Presbyter) huius presbyteri intererat, q̄a erat sacerdos illius monasterij, vbi hi manumissi morari debebāt. (Hac conditione) minus benè sumunt hoc quidā ar. quod in spiritualibus interuenit conditio, imò libertas sub cōditione datur, nec enim propter hoc præcisè cogitur monachus fieri (fuerat) clericus vel patronus, nam si esset monachus, cū non posset habere seruos, non posset eis dare libertatem. 12. q. 1. non dicatis. vel libertati onus spirituale adijcitur. supr. de ser. non or. eo. Iterum repete quæ diximus. sup. de ser. non ordi. de famulis. Exhibe. q d. sic de transgresso mādato pœniteat, & etiam sic firmas cautiones ab eo habeas, quòd vlterius non præteribit, q; vlterius simile facere non attentet.

CAPVT III.

DE ILLIS AVTEM. Accipiam, quid si dixerit accipio. Respō. idē inf. eo. super eo. Accipiam quid si talis sit conditio, si inuenero te virginem, si mihi in primo coitu placueris, dicimus tales conditiones inhonestas, & ideò reijciendas, sup. eo. c.

CAPVT IIII.

VERVM CVM ALICVI. (Interposita conditione) ergò si dixisset modò, ita quòd donatio statim teneat, sed imponitur onus donatario, verbi gratia: dono tibi hanc possessionē, vt omni die celebres, vel consimilibus, aliàs autē benè licet ecclesiæ donare sub conditione, sicut alij, & nisi extiterit cōditio, non tenebit donatio, quia tunc donatio capit vires ex conditione. (Reuocari) sed & si sub tali conditione. s. vt non alienentur sit collatū & alienetur ob redemptionem captiuorū, & alijs casibus à iure concessis, tenet alienatio, si non sint aliæ res quæ alienari possint. 12. q. 2. aurum. 10. q. 2. hoc ius. aliàs autē non tenet, vt in Auth. de sanct. epis. §. sanctissimos. de hoc notatū est. 10. q. 2. c. 2. & not. sup. de test. Raynaldus. Item nec in hoc casu reuocatur ipso iure, sed necessaria est retraditio.

CAPVT V.

SVPER EO. (Consensit) p̄ verba de præsenti. (Si pater) idē credunt quidā de Papa, nā possunt sic contrahi spōsalia, si Papa dispensauerit.

6 Alij dicunt a et melius, quòd cū sponsalia vbi requiritur dispensatio non teneant, quia ius ea perpetuò prohibet, nec sub conditione cōtrahi potuerunt. ff. de ver. oblig. inter stipulantem. §. sacrā. & l. cōtinuus. §. pe.

a Alij dicunt. Adde quod refert, & sequitur Cardi. in consil. 57. inci. ad primū quòd de iure. col. 1.

☞ † Si consensus) hæc oratio videbatur adducere causam contrarietatis, nam si post sponsalia de futuro superueniens consensus de præsenti facit de sponsalibus matrimonium, multò magis videtur quod si à principio interuenit consensus de præsenti, sed suspensus fuit per conditionem, quòd per talem consensum contrahi deberet matrimonium, & non spōsalia.

Sed tamen respondetur contrarium, quia non est verum, quod sit consensus de præsenti, qui suspensus est per conditionem de præsenti, & quia hic consensus de præsenti non est, sed de futuro, dicendum videtur, quòd etiam postea interueniēte cōsensu patris, tamen nō erit matrimoniū, sed spōsalia tantū, et satis dici posset, q; cogi debet cōsummare spōsalia, sed dicūt quidā adueniente cōsensu patris, fieri matrimoniū, Cōsensus enim

tunc

tunc interueniẽs signum est consensus de præsenti, dummodò contrahentes ipsum consensum requirant, & idem videtur etiam si ipsum consensum non requirant, dummodò non contradicāt, qa si contradicerent, tunc sine consensu de præsenti nō posset cōtrahi matrimoniū, sed si non appareat de cōditione præsumitur consensus, quia pro matrimonio est præsumendum. inf. c. prox.

CAPVT VI.

PER TVAS LITERAS. (Consentirent) hæc conditio honesta est, & ideò seruanda est, licet hæc cōditio sit apposita, tamen si carnalis copula interueniat, præsumitur à cōditione recessum & est matrimonium. sup. eo. de illis. (Sibi) mulieri (Pro matrimonio) in hoc est fauor matrimonij, quia cùm testes dixerint de cōditione & copula carnali, præsumitur copulam præcessisse cōditionem. †(Quod autem) nisi hoc probaretur, quòd ante copulam cōtraxissent, ex tunc carnalis copula nō ratificaret sponsalia, cùm iam cessassent ꝑpter aduentum conditionis. Alij tamen dicunt, quòd etiam si post conditionem parentum, vel aliàs impletam conditionem, ignorantes tamen impletam simul commiscerentur, quòd sit matrimoniū, & renunciare intelliguntur conditioni.

CAPVT VII.

SI CONDITIONES. Melius diceret pacta, repete quæ diximus. sup. e. c. 1. (Dicat) altero consentiente, nā nisi ambo consentiant non impeditur matrimonium. 32. q. 2. aliquādo. si vnus dicat contraho tecum, si generationẽ prolis vites, vel quousq; pulchriorem aliam inueniam, sed alius contradicat matrimonium est, vt in præall. c. aliquando. sed si taceat idem quia præsumitur contradicere in fauorem matrimonij. sup. c. prox.

TITVLVS VI.

QVI CLERICI VEL VOVENTES. &c.

1 *Votum quid sit, & quis possit vouere vel nō. in nu. 2.*

Vouentes) votū est conceptio boni propositi cū deliberatione firmata, quā quis ad aliquid faciendum, vel non faciendum se obligat. Et licet multa sint vota secundum diuersitatẽ rerum, quę vouentur, tamen votum continẽtiæ & matrimonium impedit, & dirimit iam con-
1 tractum. †Potest autem vouere quisq; sanæ mentis votum continentię, nisi ex-
2 presse prohibeatur: †quia vouens. i. spiritu, scil. ducitur, prohibẽtur autem vouere coniuges, nisi per consensum. Item nec furiosus, nec seruus. Item nec impubes. i. puella minor 12. an. & puer minor 14. an. sicut in matrimonio. & no. sup. de despon. impu. puberes. & c. continebatur. imò fortè plus dicerem, quòd votū non teneat, nisi sit potens coire, quia qui non est expertus aculeos carnis, vouere continentiā non potest, etiam si sit maior 14. an. quod tamen non placet. Alia autem vota facilius crederem posse quẽquam facere, postquā discretus est, quia sicut potest se diabolo obligare per peccatum, sic Deo per votum, tamẽ votum factum in minori ætate de monachatu tenet, si non contradixerit maior factus. 20. q. 1. illud. & q. 2. c. 1. & 2. & sup. de reg. & transf. c. ad nostram. De voto solenni simplici dictū est. sup. de reg. & transf. ad relig. vidua. & c. porrectum.

CAPVT I.

DE DIACONO. (Dispensatiuè) no. laxā dispensationẽ episcoporū.

CAPVT II.

EX LITERARVM. (Ordinem). i. religionem. (Ad aliores) de consilio loquitur, nam etiam in superioribus dispensare potest. sup. c. prox.

CAPVT III.

1 *Professus semel legitimè, amplius contrahere non potest.*

MEMINIMVS. (Cogendus) not. quòd semel professus, dummodò faciat in manibus eius, qui potestatem habet recipiendi professionẽ, vlterius contrahere non potest, sed cogendus est ad regulam, quam professus est transire, vt hîc. Item dicimus in vouente & proponente seruare religionẽ, dummodò votum vel propositum solennizet per susceptionem habitus, siue professionis siue nouitij, vt hîc. supr. de

regu.consulti.inf.eod.insinuante. si verò aliàs votum emittat, siue de intrando religionem, siue de continentia, impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, vt hîc.inf.eod. rursus. Idem dicimus si suscipiat habitũ sine emissione voti.inf.c. prox. supr. de conuer.coniug.ex parte.

CAPVT IIII.

1 *Professio super altare facta quando prodest & praeiudicat.*

CONSVLVIT. (Velamen) probationis non professionis, nec fecit votum, quia tũc secus.sup.c.prox.& sup. de regu. & trans. statuimus. (Intrauit) idem esset & si intrasset sine voto, vel proposito perpetuo mutandi vitam.sup.de reg.& trãs.statuimus. (Altare) haec professio sic facta super altare, tunc prodest & praeiudicat, quando hîc agitur de voluntate monachorũ, & ipsius profitẽtis, quòd obligatio professionalis hincinde contrahatur, aliàs autem non praeiudicaret. Vel dic, quod semper praeiudicat, quando postea suscepit habitum sine protestatione.sup. de reg. & trans.consulti.& c.statuimus.

☞ † Obedientiam) hoc non sufficit, cùm etiam canonici seculares hanc promittant.sup.de maio.& obed.his.nisi obedientiam monachalem promitterent, puta quia omni suae voluntati renunciarẽt, & omnia committerent voluntati abbatis, quia tunc talis obedientia pro professione sufficeret.12.q.1.non dicatis.

CAPVT V.

1 *Votum solenne sicut non tenet post matrimonium contractum: ita post spõsalia de futuro non tenet votum simplex.*

VENIENS AD PRAEsentiam. (Promisit) sponsalia fuerunt de futuro. (Seueritate) non fuit hîc metus qui caderet in constantem virum. (Suis) eremitę. Votum, secus si professiõem fecisset, vel habitum suscepisset, vt not.sup.eo. meminimus. vel se ei tradidisset.sup. de reg. & trans. porrectum. (Licentiam) de misericordia, nam de rigore iuris etiam post votũ simplex non datur ei licentia nubendi, licet contractum teneat.sup.c.proxi.vel ideò datur ei licentia, quia in perturbatione animi hoc facit.17.q.2. Gonsaldus. vel fuit potiùs permissio comparatiua, quàm licentia. Alij dicunt quòd sicut non tenet votum solenne post matrimonium contractum.sup. de conuer.coniug.quidam.sic post sponsalia de futuro non tenet votum simplex.arg.infr. c. proxi. vt hîc.cùm ergò non tenuerit, non debet ei nubendi licentia denegari, si postea impediret matrimonium contrahendum, tamen licet non teneat votum propter constitutiones ecclesiae, tamen peccat contra faciendo, & seruare debet sic.sup. de conuer. coniug. quidam. & expone tribuere non postponas, id est non prohibeas.

CAPVT VI.

RVRSVS QVIDAM. (Emittens) sine aliqua solẽnizatione. (Innuit) haec fuerunt spõsalia de futuro. (Nõminus) id est non minori tẽpore, quia vtrunq; ad poenam aeternam. 22.q.5.iuramenti.vel apud Deum, secùs tamen apud ecclesiam. Votũ sicut enim in sponsalibus priora sponsalia sunt consummanda.sup.de spons. sicut. sic etiam in voto & sponsalibus, si autem sponsalia pręcedant votum, credimus quòd est cogendus vel solennizare votũ, vel perficere sponsalia.sup. de conuer. coniug. ex parte in fi.

CAPVT VII.

1 *Potest mulier in propria domo fieri monacha.*
2 *Non est contra substãtiam monachatus, quod quis in certo loco moretur et de certis redditibus viuat.*
Votum solennizatur per habitus susceptionẽ. Et an sine habitu votũ possit solẽnizari.

INSINVANTE I. Supplicatum quod faciendum non est.36.q.2.nullus. C. si nup.exrescri.pe.l.1.

1 † Vt in domo) cùm haec conditio sit contra substantiam monachatus, videtur quòd non teneat. sup. de stat.mo.cùm ad monasterium. supr. tit. proxi.c.vltim.32.quaest.secunda.solet illud.Respon.in matrimonijs, hîc secùs in monachatu.si.28.dist.diaconi. Vel dic, quòd potuit fieri monacha in propria domo.27.quaest.1.de viduis. & hoc ipso quòd etiã fit monacha omnia bona eius quò ad proprietatem fiunt episcopi, vel monasterij, cui specialiter se reddit. C.de epis.nulli.19.q. vlt.§.vlt. & episcopus vel abbas potest sibi cõcedere vsumfructum

fructum ad voluntatem suã. Alij dicunt quòd deuenient ad succedentes ab intestato. arg. C. de epis. si quis presbyter. Alij dicunt, quòd sunt in pendenti. ff. de iudi. non quemadmodũ. & in canonem latæ excõmunicationis incidunt si verberatur ab his, qui vouerũt, vel ab omnibus qui habitum portant. infr. de sen. excom. non dubium.

† Item dic quod non est hæc conditio contra substantiã monachatus, quod in certo loco moretur, & de certis reditibus viuat, sed aliquãdo abbas, vel quilibet superior potest hoc concedere ex causa. sup. de elect. cùm inter R. sed tamen nullus præterea potest se obligare, vt perpetuò dimittat aliquam ecclesiam, vel locum alicui monacho. supr. de stat. mo. cùm ad monasterium. sed & si obliget, non est contra substantiam monachatus, quia non ponit, oportet quòd habeat proprium, cùm in certo loco morando possit esse sine proprio, & in obedientia, sed tamen quia est turpis conditio, est reijcienda, & monachatus tenet, & si occurreret casus in quo abbas, vel superior vellent ex malitia remouere illum à loco, quem ei deputarunt, posset supplicare superiori, & superior eum audire deberet ad similitudinẽ serui. C. de preci. impe. offe. l. 1. instit. de his qui sunt sui vel alie. iu. Vel dic, quod plus placet, quòd hæc mulier non erat monacha, & benè poterat habere proprium, & tamẽ non poterat nubere propter votũ solenne, ꝙ emiserat, quod qualiter fieri possit no. sup. de reg. & trans. porrectũ. (Propriam) quidam autem sunt episc. vel monasterij. †(Habitum) per hanc habitus susceptionem solennizatum est votum, & ideò dirimit sequens matrimonium, vt not. sup. eo. meminimus. & hoc ideò est, quia apparuit voluntas eius de vita mutanda, imò plus dicimus, quòd sine habitu solennizatur votum, vt not. sup. de reg. & trans. porrectum. (Coërcere) de conuer. coniug. ex parte. in fi. Sol. ibi.

TITVLVS VII.

DE EO QVI DVXIT IN MATRIMO. QVAM POLluit per adul.

PROPOSITVM. (Mulier) quæ cũ non deliquerit, nec matrimoniũ teneat de iure, potest ab eo recedere, si postq̃ sciuit impedimentũ nullo modo cõsensit, qa cùm ante mortẽ secundæ vxoris nõ fuerit matrimoniũ, qa nõ potuit, ꝑpter impedimentũ alterius vxoris, nec post mortem fuit matrimoniũ, si ab eo discesit, vel alia signa dissensus ostẽdit, & sufficit pro signo dissensus, quod etiam quando mulier credebat se legitimam vxorẽ ab eo discesit, & etiam contra conscientiã. Et hoc sic probo, primus consensus nõ fecit matrimoniũ propter impedimentũ, nec potuit facere toto tẽpore vitæ alterius vxoris, nec post mortem potest fieri sine consensu, quem cõstat non adesse, ex quo ab eo separata est, licet iniustè: quia sine iudicio ecclesiæ recedere ab eo non debebat. infr. de diuor. porrò. sed si de nouo consentiret in eam, siue expressè contrahendo secum de nouo per verba formata, siue tacitè cohabitando sibi carnaliter, siue non carnaliter more solito cohabitando sibi in domo, vel alio modo. Dicimus ꝙ quasi nouo consensu sit matrimonium, & non tantùm propter nouum consensum, sed etiam propter veterem, quia licet nullũ esset de iure, quia tamen effigiem matrimonij gestabat, & quia præsumuntur in eadem voluntate permanere. C. de nup. & si contra. ff. eo. nuptiæ. eos si quis.

† Sed dices quomodo ratificabitur per hunc consensum tacitum vel expressum id, quod nullum & illicitũ erat contra id quod est, ff. cõmo. l. 2. &. ff. de ver. obli. inter stip. §. sacram. Rñ. hoc speciale esse in matrimonio. su. de despon. impu. duo. &. c. accessit. &. c. attestationes. † Vel dic quod generaliter verum est ꝙ diximus, quia quotiescunq; ex alicuius consensu pendet, quod aliquid valeat si eius consensus accedat tacitus vel expressus, dummodò talis sit qui à iure nõ reprobatur, quod prius factum est, etiã si prius non valebat, tamen modò ex quasi nouo consensu valere incipit, vt ex nunc non vt ex tunc. ff. de offi. procõ. obseruare. §. fi. ff. ad Treb. sed & fi. C. commu. vtri. l. 1. & 2. ff. de do. inter vi. & vxo. cum hic status. §. si maritus. & præcedentes consensus tamen ad istum vltimum trahuntur. ff. de serui. rustic. præ. per fundum. Nec facimus vim, vtrum sciuerit aliam vxorem mortuam, necnè, cum tempore quo potest eam habere vt vxorem, consentiat in eam vt in vxorem, & solus consensus faciet matrimonium, 27. quæstio. 2. sufficiat.

ſed in hoc facio vim, quòd bona fide cõtraxit matrimonium cum iſto viro, ſcilicet ignorans eum habere aliam vxorem: quia ſi ſciens eum habere aliam vxorem contraxiſſet cum eo, nõ crederem quòd per huiuſmodi tacitos conſenſus ratificaretur primum matrimoniũ, ſed quod tantùm ſicut priùs, ſcilicet per adulterium commiſcetur ei, & hoc eſt verum, ſcilicet quòd ſicut prædictum eſt ratificatur matrimonium ex parte mulieris ignorantis & bo. fi. vbi etiam ex parte viri interuenit cõſenſus coniugalis. Sed ſi vir, qui ſciebat impedimentum, nunc cùm poteſt, nollet matrimonialiter conſentire in eam, cogi debet de nouo contrahere: vt no. ſupr. de ſpon. cùm in apoſtolica. ſi tamen poſt mortẽ prioris vxoris cõiuncti ſunt, ſiue ſciuerunt de morte prioris vxoris, ſiue non, amodo ſeparari nõ poſſunt, cùm ſemel conſenſerint matrimonialiter coniungi, & eo tempore quo erant ſoluti. Alij contra, vt not. ſupr. de condi. app. ſuper eo. Et idem credunt, ſi liber contrahit cum ancilla, ignorãs eam ancillam, quia ſi poſtea fiat libera, etiam ſiue ſciat eam fuiſſe ancillam, ſiue non, ſi pòſt cognoſcat eam ratificatum eſt matrimoniũ. arg. inf. de coniug. ſer. c. 2. Alij tamen benè vt nobis videtur contradicunt, nam ex cõſequentia prioris conſenſus videtur cognoſcere. arg. ff. de adul. quamuis. & l. ſi mulier. ff. de mino. l. 3. §. Seio. niſi aliquo probabili arg. appareret, quod ei vellet matrimonialiter commiſceri: vt no. inf. eo. veniens. & quod diximus de muliere, quãdo eſt inſcia, idem intelligimus de viro inſcio, & multò fortius, quando ambo ſunt inſcij. Quidam tamen in multis cõtradicunt his, quæ hîc notauimus.

CAPVT II.

1 *Sponſalia de præſenti etiam ſine carnali copula facit, vt non teneat matrimonium cum ſecunda, cui fidem dedit.*

SIGNIFICAVIT. (Cõſenſerit) per verba de præſenti, quia ſi ſponſalia tantùm interuenirent non diſſolueretur ſecundum matrimoniũ. ſupr. de ſpon. duo. licet (cognouit) no. ſufficere ſponſalia de pręſenti, etiam ſine carnali copula, vt non teneat matrimonium, cum ſecunda, cui fidẽ dedit & cognouit, tali ſponſa viuente, ſcilicet de præſenti. (Alioquin) id eſt ſi non interuenerit coactio. (Ad ſecundam) ſcilicet quam deſponſauit prima viuente.

CAPVT III.

SVPER HOC. (De facto) quia de iure nihil agitur matrimonio contrahendo per verba de præſenti (fidem) de ea ducenda poſt mortẽ ſuæ vxoris. inf. eo. cùm haberet. (Fidem) idẽ eſt & ſi cum ea contrahat ſtatim per verba de præſenti, & cognoſcat. infr. c. proxi. & ſeq. ſecùs autem ſi eam cognoſcat, vel in domum adducat tanquam concubinam. inf. qui fil. ſint leg. tanta. inf. eod. ſignificaſti. Item ſi cõtrahat tantùm ſiue per verba de præſenti, ſiue de futuro, & non cognoſcat legitima viuente nõ impeditur poſt mortem cum ea contrahere. inf. eo. c. vlti. ſi autem cognouerit eã, antequam cum ea contrahat, ſiue pòſt, non poteſt cum ea contrahere. inf. eo. c. vlti. machinatio autem ſufficit etiam ſi copula carnalis nõ interuenerit, & etiam ſi fidem non dederit de ea ducenda, ſed hanc intentionem habebat in occidendo marito. ſup. de conuer. infi. c. 1. in fin. ſi autem occidiſſet eum, ſed non hac intẽtione, licitè poſſet eam habere in vxorem. arg. ſup. de conuer. infi. c. 1. in fi.

CAPVT IIII.

EX LITERARVM. (Sumpſit) & ideò non valuit vir autem poſſet. (aliã) facti conſciam. Superduxit tanquam vxorem: vt no. ſupr. cap. proxi.

CAPVT V.

CVM HABERET. (Adulterium) hoc adulterium ſi non dediſſet ei fidem de ea ducenda, vel niſi facto contraxiſſet cum ea de præſenti, non impediret matrimonium inter eos. ſup. e. c. 2. & hîc. (Eam) facit conſciam. (Contrahere) de facto, & hoc fuit legitimum impedimentum. (Quaſi) ideò dicit quaſi, quia in veritate matrimonium non eſt. (Neceſſaria) in alimentis, nam in debitis exoluendis, & alijs neceſsitatibus non tenetur ſubuenire. ff. de lib. agnoſ. ſi quis ab. §. ſi vel parens. Item quòd

quòd hîc dicitur intelligo secundum canones, nam secundum leges patres & ascendentes per lineam paternã, non tenentur alere filios, nisi iustos: matres autem & ascendentes per maternã lineam etiam vulgò quæsitos alere tenentur. ff. de lib. agnos. si quis. respons. 1. §. 1. De alimentis autem legitur & notatur. sup. de conuer. in fi. c. vlti.

CAPVT VI.

SIGNIFICASTI. (Alter) not. sufficere alterũ machinatum in mortem prioris, vnde etiã si vir in mortem suæ vxoris machinatur, adulteram propter quem ducendã machinatus est, ducere non poterit. ar. 31. q. 1. si quis viuente. & si machinatus est in mortem mariti cõcubinæ, multofortius sup. eo. super hoc (Formam) not. etiam iniustè excommunicatum absoluẽdum, secundum formam ecclesiæ.

CAPVT VII.

VENIENS. (Cohabitauit) ex quo copula interuenit, siue ignoret mortuam priorem vxorem, siue non, ratificantur priora sponsalia, quia benè præsumitur ꝙ ex quo timore peccati recessit ab ea, si postea redit ad eam, cùm sine peccato potest ei cohabitare, quòd matrimonialiter ei cohabitare intendit. (Adulterę) ducendo eã post mortem vxoris primę, quod non potest esse, nisi sciat eum habere aliam vxorem. (Adulterę) scienti quod aliam haberet vxorem, nam vir ei fidem dederat viuente vxore prima, sicut ex litera apparet. (Concedatis) & non compellatis.

CAPVT VIII.

SI QVIS VXORE. Ante fidem datam, vel matrimonium de facto contractum cognouit, quòd si primam nunquam cognouit, fortè præuentã morte vel religione, dicunt quidã, ꝙ licet, non tenuerit matrimoniũ, ꝙ viuente prima contraxit. su. c. proxi. tamen postea cum ea contrahere poterit cùm primã non cognouerit. Alĳ dicunt contra. & pro eis sufficere videtur, sup. eo. c. proxi. & c. 2. & hoc placet.

TITVLVS VIII.

DE CONIVGIO LEPROSORVM.

CAPVT I.

PERVENIT. (De consuetudine.) 33. q. 2. hoc ipsum. (Et viri) not. virum teneri ad sequendum vxorem cùm ex necessaria causa abest, aliter enim vxor tenetur sequi virũ ex quacunq; causa recedat. 13. q. 2. vnaquæq;. ar. 33. q. 5. cùm apud. nisi vellet eam trahere ad maleficium. inf. de diuor. quanto. nisi esset vagabundus. 34. q. 2. si quis necessitate. Sequitur ad reddendum debitum, non ad iacẽdum in eodem loco, vel morandum in eadem domo. (Potuerunt) quidam credunt hoc ius commune, Alĳ dicunt eos pręcisè cogendos, sed hoc de benignitate aliud tolerari. 32. q. 5. horrendus. inf. c. proxi.

CAPVT II.

QVONIAM. (Nemini separanda) quin sit matrimonium. Soluendum. sup. c. proxi. no.

CAPVT III.

LITERAS. (Cogi) supr. de iureiurando, quemadmodum. vbi not.

TITVLVS IX.

DE CONIVGIO SERVORVM.

CAPVT I.

1 *Seruus an et quando domino prius obedire debet, quàm vxori exigenti debitũ carnalem.*
2 *Dominus nõ potest vendere seruũ coniugatũ.*

DIGNVM. (Seruitia) & si simul cõcurrat vxor ad petendum debitum, & dominus ad petendum seruitiũ, quia de debito reddendo se citò expedit, videtur dominus malitiosè facere, si nec modicum momentum det seruo ad satisfaciẽdum vxori, vnde eius malitiæ non est indulgendũ. ff. de rei vẽ. in fundo, quia tamen non potuit se obligare in pręiudiciũ prioris obligationis, & q̃ res transit cũ onere suo, primo obediet domino, ar. su. de iureiur. tua. nisi timeatur de adulterio, & tenetur eũ sequi,

quo-

quocunque dñs miserit eum, si tamen vellet eum vendere Grecis, forte nõ posset, quia separari non debent. arg. C. cõmu. vtri. iud. possessionũ. 54. dist. fraternitatem. sed alicui propinquo cogi poterit ad vendendum bonis conditi. Interest enim, ne quis re sua male vtatur. insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. pe. ff. eo. si dñs. Item credimus si diuersorum serui & ancillæ copulentur, quia non debent ita diuidi, quòd sibi aliquando debitum reddere non posint.

CAPVT II.

PROPOSVIT. (Carnaliter) pendente autem lite non reddet sibi debitũ, sed prius excõmunicationem sustinebit. inf. de sen. excõ. inquisitiõi. secùs est in adultera quàm in vxore. de qua not. inf. de sent. excom. inquisitioni. (Audiuit) et credidit, nõ enim cuilibet referenti credendum est. 23. q. 4. quam magnũ. ff. quod cum fal. tut. l. 2. & titubans pro ignorante habendus est. C. de cond. inde. l. vlti. ff. de lib. ho. exhi. l. 3. §. his. (diuortij) & quidem error deterioris conditionis impedit matrimoniũ contrahendũ, & dirimit iam cõtractum, vt si liber contrahat cum ancilla, vt hîc per totum. sed secùs est si sit ibi error maioris, vel paris conditionis, vt si seruus cum libera contrahat, vel etiam cum ancilla, etiam si credat eam liberã, quia non habet quid sibi obijciatur. 32. q. 7. per totum. argu. inf. de diuor. significasti. Item alia ratione, quia edictum de matrimonio est prohibitorium, & tenet matrimonium seruorum etiam dominis contradicẽtibus (Mulieri) id est domino mulieris, vel de equitate canonica loquitur.

CAPVT III.

LICET. (Conditionem) aliter enim est de iure. 32. q. 4. liberi. C. de rei ven. partus. (Patris) quãtum ad patrem sufficiebat quinquennium. C. ne de sta. de fun. l. 1. & l. si pater. (Iudicandum) non est diuortium faciendum.

CAPVT IIII.

AD NOSTRAM. (Intellexit) & credidit, vt no. sup. eo. c. 1. (Consenserit) repete q̃d diximus de eo qui duxit in ma. c. 1.

TITVLVS X.

DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

CAPVT I.

INDECENS ESSE. (Ad seruitium) id est, in seruitutem. C. de nat. ex lib. ventre. l. 1.

TITVLVS XI.

DE COGNATIONE SPIRITVALI.

Cognatio spiritualis diuiditur in paternitatem, & filiationem, & fraternitatem sororitatemque, non enim procedit ad nepotes & vlteriores, filia enim spiritualis mea potest contrahere cum filio filij mei, licet non cum filio meo. arg. 30. q. 3. c. 1. & sufficit ea sola ratio, quia prohibitum non inuenitur matrimonium inter tales, & credimus quòd non solùm filio legitimo non potest copulari filia spiritualis, sed nec illegitimo, filio autem adoptiuo filia spiritualis legitime copulatur.

CAPVT I.

1 *Consuetudo in matrimonio contrahendo valet, sed in contracto minimè.*

VTRVM AVTEM. (Matrimoniũ) forte illi qui sunt. 30. q. 4. super quibus. (Post susceptũ) sed cõtra videtur, quia primus canon intitulatus est nomine Pascali 2. qui fuit post Vrbanum, qui est secundus intitulatus, sed potest dicere, quòd Gra. errauit in titulo, debuit enim dicere Pascali 1. vel loquitur de alijs canonibus, qui nõ sunt in nostris compilationibus. † Consuetudo) quæ in contrahendo matrimonio valet, sed in contracto minimè. ar. supr. de spon. duo. licet. & c. tuas. inf. eo. super contra. ibi sol. quamuis dici posset, quòd cùm ista impedimenta sint per constitutionem ecclesiæ inducta per contrariam constitutionem, vel consuetudinem legitime introductam poterit contrarium introduci.

CAPVT II.

SI VIR VEL MVLIER SCIENTER.

CA-

CAPVT III.

SVPER EO. (Ita quod) hic redit ad primum casum, scilicet quòd quando filius per quem contracta est compaternitas contrahit. Alij intelligunt de alijs filijs, & exponunt verbum separare ad pœnitentiam agẽdam: non ad torum, vel in perpetuum.

CAPVT IIII.

1 *An poßit quis ducere in vxorem cõmatrem.*
2 *Itẽ quæ cõmaternitas impediat matrimoniũ.*
3 *An fornicarius poßit accipere in vxorẽ commatrem fornicariæ suæ.*

MARTINVS. (Bertam suscepit) postquam contraxit cum T. & eam cognouit, quia tunc ei compaternitatem quæsiuit. 30. q. 4. si quis vnus. secùs autem si copula secuta esset compaternitatem, 30. q. 4. c. 1.

1 † (Qui spiritualem post susceptum) tunc enim non sunt effecti vna caro ante compaternitatẽ, licet esset spõsa de præsenti, tamen non quæreret cognationem spiritualem, vnde nõ prohibetur aliquis commatrem, quam vxor quæsiuit, dum sponsa erat ducere in vxorem, alij tamen
2 dicunt contra. † Quibus autem casibus quis posſit habere duas commatres vxores, & quæ commaternitas hîc impediat matrimonium, & quæ non, his versibus notatur.

Quæ mihi, vel cuius mea natũ fonte leuauit.

Hæc mater commater fieri mea non valet vxor.

Si quæ meæ natum, non ex me fonte leuauit.

Hanc post fata meæ, non inde vetabor habere.

3 †De fornicaria dicunt quidam, quòd si leuauit filiũ alterius de sacro fonte, nihilominus fornicarius potest accipere in vxorẽ commatrẽ fornicariæ suæ, quia spiritualẽ proximitatẽ non potest quærere fornicaria. Alij dicunt ꝙ sicut quæritur carnalis affinitas per fornicarium coitũ. inf. de eo qui cog. cõsan. vxo. suę. discretionẽ. & eadẽ ratione & spiritualis proximitas, maximè cùm canones idem constituant in vnione carnali, quantum ad inquirendũ spiritualẽ proximitatẽ, si autẽ duo leuauerunt eundẽ de sacro fonte, ipsi duo non prohibentur cõtrahere. Item si Martinus prohibetur accipere Thebergã, cuius filium Berta suscepit de sacro fonte, multò fortius prohibetur accipere filiam spiritualem vxoris suæ.

CAPVT V.

1 *Compaternitas per tria sacramenta contrahitur, Et quæ impediat matrimonium.*

CONTRACTO. (Salis.) de cons. dist. 4. sal. cœlestis. (Pabulo) ar. ex his quę precedunt baptisma, non contrahi cõpaternitatẽ. 32. dist. in §. verũ contra. in fi. 30. q. 3. nõ oportet. super quibus. & q. 1. peruenit. de conse. di. 4. de hinc. & c. in cathecismo. Sol. hic dixit per 7. sacramenta quæ sunt à primo pabulo sacrati salis vsq; ad confirmationem contrahi cõpaternitatẽ, quæ & impedit & dirimit matrimoniũ. & hæc decre. respondet, quòd puer erat tantùm filius concubinæ, non Petri, vel quòd hæc non sit decre.

Bar. dixit quia per tria tantùm sacramenta contrahitur cõpaternitas, per cathecismũ, baptismũ, & confirmationem. de conse. dist. 4. in cathecismis. & hęc decre. respondet, vt H. vel nõ tenuit ad totũ cathecismũ, sed ad misſionẽ salis tantùm. Ideò G. dicit, ꝙ per dicta tria sacramenta tantùm cõtrahitur cõpaternitas, quorũ duo, scilicet baptismus, & confirmatio, dirimunt matrimoniũ, sed cathecismus tantùm impedit, & non dirimit, & est ratio quia præcedit baptismũ, qui est ianua omniũ sacramentorũ. 22. dist. c. verũ. su. de pres. non bap. c. 1. & 3. Item est alia ratio, quia ante baptismũ nõ est filius ecclesiæ, quia sine baptismo nullus saluatur. 15. q. 1. firmisſimè. & si non est filius ecclesiæ nõ est filius spiritualis, & sic nõ est spiritualis cognatio cõtracta, nõ ergò ꝓpter hoc debet matrimonium separari.

CAPVT VI.

VENIENS AD APOSTOLICAM SEDEM.

CAPVT VII.

TVA NOS. (Filiam) Per quã contracta est compaternitas.

CAPVT VIII.

EX LITERIS VESTRIS.

TITVLVS XII.

DE COGNATIONE LEGALI.

CAPVT I.

SI QVA. (Per adoptionem) Legalis cognatio superioris ad inferiorem hoc semper prohibet, quia etiam collateralis impedit, dummodò durat, vt hîc, &, ff. de ritu nuptiarum per adoptionem,

ptionem. Item si filius adoptiuus cum vxore adoptantis, & adoptãs cũ vxore filij adoptati, etiã finita adoptione cõtrahere nõ potest. ff. de rit. nup. adoptiuus.

Et hæc vera sunt in filio arrogato, qui in potestatem adoptantis transit, nõ autẽ in adoptato, qui nõ transit in potestatem adoptantis. hîc enim licitè contrahit cũ filijs adoptantis. Item arrogatus licitè contrahit cum filijs illegitimis arrogantis, cùm nõ sint in eius potestate. Alij dicunt idem in arrogato & adoptato, arg. C. de adop. l. penul. §. pe.

TITVLVS XIII.

DE EO QVI COGNOVIT CONSANGVINEAM vxoris suæ.

CAPVT I.

SI QVIS. (Cum filiastra nec à matre) ipsa autem licitè exiget.

CAPVT II.

VENIENS. (Sponsę) de futuro (dispẽsatione). Dispensatio necessaria est, vbicunque aliquid fit contra ius, siue sint clerici, siue laici. (Eã) scilicet matrem.

CAPVT III.

DE ILLO. (Publicum) ita ꝙ probari posſit, nã melius est tacere, quàm deficiat in probationibus. 2. q. 7. plerique. secùs si esset sponsa de futuro. supr. de spon. præterea.

CAPVT IIII.

TRANSMISSAE NOBIS.

CAPVT V.

SVPER EO. (Quod separari) sup. de testi. præterea. contra solu. ibi. Separari. sup. de præs. tertio contra. sol. ibi.

CAPVT VI.

1 *Affinitas contrahitur per fornicariũ coitum.*

1 DISCRETIONEM. †Repetat) not. per fornicarium coitũ contrahi affinitatem. (Adulterij) not. dicit adulterium quod fit cum sponsa alterius de præsenti.

CAPVT VII.

1 *Affinitas vt contrahatur, necesse est vt fiat vtriusq; commixtio.*

FRATERNITATI TVAE. (Extraordinaria) & idem esset si extraordinaria pollutio non interuenisset. †(Extraordinaria) extraordinaria enim pollutio alterius tantùm etiam si intra claustra pudoris fiat, non facit affinitatẽ, nec matrimoniũ consummat, nisi ex affectu fiat matrimoniali. 35. q. 3. extraordinaria.

1 †ad hoc enim vt cõtrahatur affinitas, necesse est sanguinis vtriusq; fieri cõmixtionem. arg. 35. q. 10. fraternitatis. vnde licet mulier semẽ emittat, si vir nõ emittit, nõ cõtrahitur affinitas, & est ad hoc. ar. de frigido, qui palpitando potest mulierẽ prouocare ad seminis emisſionẽ, & econuerso, & tamen nõ est ibi matrimoniũ, vel commixtio seminis, & ideò nec affinitas, sed si vir emittat in mẽbro mulieris, & non mulier, dubitari potest, tamen siue emittat, siue non, & etiã neutro emittente, tamen sponsalia primò facta ratificari crederẽ propter cõsensum matrimonialem, qui ibi est, vel prẹsumitur. ar. præalle. c. extraordinaria. dummodò sint matrimonio apti, vel proximi. su. de despon. impu. continebatur. hæc autem secunda sponsalia separantur, non propter affinitatem, sed propter publicę honestatis iustitiam.

CAPVT VIII.

EX LITERIS. (Puellę) cũ hac puella erant tantùm sponsalia.

CAPVT IX.

VENIENS. (Consulas) nam si nõ sponsam cognouit antequam sponsam de futuro, neutram habere potest. su. c. proxi. secùs si prius cognouisset sponsam, cum affinitas superueniens non dirimat matrimonium. su. eo. discretionem. inf. c. proxi.

CAPVT X.

TVAE FRATERNITATIS.

CAPVT XI.

IORDANAE MVLIERIS.

TITVLVS XIIII.

DE CONSANGVINITATE ET AFFINITATE.

CAPVT I.

1 *In causa matrimoniali publicatis attestationibus, iterum super eodem articulo recipiuntur testes.*

EX LITERIS TVIS. (Subarrasset) per annulum (Reuixit) sæpè procedi ad inquisitionẽ, vel accusationem,

nem, & est hoc speciale in matrimonio, de hoc no.inf.de purga.ca. cùm dilectus. (Archipresbytero) qui vel ex consuetudine, vel ex delegatione cognoscebat, vel malè processit, & ideò quasi non teneat, quòd corā eo factum est mandatur de nouo procedi per abbatē (quarto) benè sufficiebat quintus gradus ad separationem, sed quia pars voluit se hoc onere probationis grauare, ideò de quarto gradu ꝓponit, vel hoc ideò dicit, quia habebat suspectos testes, & ideò non vult eos audire vltra quartum gradum, sed si vltra quartum gradum sunt, vult pro dispensato haberi, citra autem difficilior est dispensatio.

1 † (Si per testes) hinc colligit satis expressè, ꝙ in causa matrimoniali post publicatas attestationes iterum super eodē articulo reperiuntur testes, non tantùm in causa appel. sed in causa principali. ad idē sup. de testi. cùm in tua. Facit etiā ad hoc, quia si res inde non obest, quin iterum cognoscatur de eodem, imò satis videtur, ꝙ etiam in eadem causa iterato recipiet nouas probationes, non tantùm instrumentorum, sed etiam testium. ar. s̄. de sen. & re iudi. lator consanguinei. s̄. de testi. cùm in tua. (potestatē) sunt enim iudici necessaria scientia & potestas. 21. distin. §.1. & §. aliter, ipsi enim præsumuntur maioris scientiæ & magis exercitati.

CAPVT II.

SVPER EO. (Nondum) &. ꝭ. & ita fuerunt tantùm sponsalia de futuro (fide) fides interposita est causa, quare solum dictum sponsi non sufficit sine adminiculo famæ. aliàs enim solus sufficeret. sup. de spon. præterea.

CAPVT III.

QVOD DILECTIO. (Sexto) hodie omnibus licet in quarto (legati) qui super hoc habebat speciale mādatum, aliter non liceret. s̄. de trans. c. vlt. (quoto) hæc regula non habet hîc locum, quia erat indulgentia, & consuetudo cōtraria (deferendum). ꝭ. c. vlti. cōtra. Sol. hoc speciale est, quia hîc fuit dispensatio, quę cùm sit contra ius commune est restringenda, ibi loquitur de iure communi. sed argu. contra. ff. de consti. princ. l. vlti. sup. de do. cùm dilectus. Sed illa loquuntur de indulgentijs, quæ non sunt contra ius, vel in alterius præiudicium, quia in illis secùs. sup. de transla. præla. c. vlti. ff. quod quisque iur. l.3. Item hîc secùs propter consuetudinem contrariam.

CAPVT IIII.

DE INFIDELIBVS. (Denotatos) & prohibentes matrimonium (Eos) si matrimonium est apud Iudęos, ergò indiuidua coniunctio. 27. q. 2. §.1. quomodo ergò secundum vetus Testamentum conceditur libellus repudij, vt 34. q.2. non satis? Respon. illud semper fuisse peccatum, sed permissione comparatiua cōcessum. inf. de diuor. gaudemus. & c. quanto. sed ad hoc objicitur, quòd vno infidelium conuerso ad fidem, alio nō conuerso nolente sibi cohabitare sine cōtumelia nominis Christiani, soluitur matrimoniū. inf. de diuor. gaudemus. & c. quanto. sed dic superiorem descriptionē locū habere in matrimonio rato tantùm. Item objicitur, non videtur esse matrimonium apud Iudæos, cùm secundum eos tamdiu duret, quādiu libellus repudij detur. sup. de condi. appo. cap. vlti. 32. q.2. solet? Respon. aliud est cùm à constitutione vel consuetudine habet, quod separari possit, aliud est cùm à pacto contrahentium, quod non licet.

CAPVT V.

QVOD SVPER HIS.

CAPVT VI.

QVIA CIRCA. (Obtinenda) non intelligas quod hîc obtēta fuerit dispensatio super matrimonio, sed data fuit alicui potestas dispensandi, & ille cui commissa erat dispensatio, timuit, & benè ad dispensationē procedere, quia a causa dispensationis cessabat, & hoc innuit hoc verbum obtinenda (dissimulare) propter maius malum vitādum. dispensationem autem valere non credimus. argu. ff. de na. lib. l.1. sup. de offic. ord. ex parte. inf. de sen. excom. cùm pro causa. sed ista dissimulatio habet vim dispensationis, ita quod decætero non potest separari ipsum matrimonium, nam stultum esset dicere, quòd maneret in adulterio.

> a *Quia causa dispensationis. hūc dicit verū intellectum Pe. de Anch. in cōsi. 208. inci. Iudex de iure. col.3. post medium. & istud consiliū habetur inter cōsilia Cardi. num. 29. & quotā. col. 4. in princip.*

CAPVT VII.

TVA NOS DVXIT. Hoc est no. (Filio) dicēdo sic, ego vidi vel audiui, quòd tales vocabāt se adinuicem patruus, & nepos, vel quia dicebatur, quòd ille fuerat frater patris, & alter filius patris.

CAPVT VIII.

1 *Præscriptio in matrimonio non habet locum.*

NON DEBET. (De coniugio) cùm tantum in his casibus, puta in secūdo & in tertio genere affinitatis, & in sobole suscepta ex secundis nuptijs sit sublata publicæ honestatis iustitia, videtur quod si olim, sic hodie quis non posit habere vxorem duorū fratrū. 35. q. 3. porrò. quidā tamē dicunt in omnibus sublatam, nisi in sponsa de futuro, de qua habuisti. s. de spō. iuuenis. & s. de despon. impub. accessit (perpetuam) hodie ergò circa matrimoniū nō erit pscriptio.

CAPVT IX.

VIR QVI A STIPITE. (Licitè). s. eod. quod dilectio. contrà solue ibi.

TITVLVS XV.

DE FRIGIDIS ET MALEFICIATIS ET IMPOTENTIA COEUNDI.

CAPVT I.

1 *Impotentia coeundi quibus modis probetur.*
2 *Frigiditas uiri quotupliciter probetur.*
3 *An admittatur probatio mulieris uolētis per aspectum corporis probare se uirginem.*
4 *Cuiusmodi iuramentum requiratur contra matrimonium.*
5 *Quādo probationes uiri & mulieris sunt pares circa impotentiam coeundi, quæ præferantur.*

ACCEPISTI MVLIEREM. (Per mensem) idem est si per annum vel diem, idem est si per centum annos. 1 † (Per verum) per iuramentum vtriusq; cum septima manu propinquorum, 33. quæst. 1. cap. 2. vel quia membrum habet aridum, & est tutius, quòd tunc etiam per triennium expectent, cùm finale iudicium de futuro pendeat. inf. eod. lauda. & cap. fraternitatis. in fi. tamen non creditur necessarium, quòd tantùm expectent, si aliter cōstet indubitabiliter de eius impotētia, puta quia iam plenè adultus esset, & indubitabiliter ariditas appareret. inf. eod. lauda in princi. & c. fraterni. ibi sed per errorem. Vel potest dicere, quòd principium huius decre. loquitur, quando cōfitetur ambo impotentiam viri, & tunc si per vnum mensem simul dederint operā copulæ coniugali, etiam si non appareat impotens propter paruitatem & ariditatem membri, & etiam quia mulier incorrupta ostenditur, & etiam si hoc non appareat, sed virum impotentem dicunt, tamen necesse est, q. septima manu propinquorum hoc probetur, vt hîc, quia potest esse, quod licet membrum sit paruum & aridum, tamen semen potest emittere, sicut & vrinam emittit, & propter hoc dubium, non sufficit probatio aspectus corporis vel cōcesio, nisi adsint iuramenta propinquorum. Item non sufficit, quòd vna die māserit mulier cum viro, imò necesse est, quòd ad minus per mensem fuerit in experientia copulæ cōiugalis. Item si steterit cum viro plusquā per annum quòd non reclamet, etiam si postea omnia indicia frigiditatis viri ostēdere velit, & etiam iuramenta præstare vlterius nō audiuntur, quia omnibus modis præsumitur carnalis copula interuenisse, quamuis in hoc casu posset dici probabiliter, quòd etiā post annū & semper, si confitētur impotentem virū separari debent iuramētis præstitis, & maximè si prędicta iudicia frigiditatis apparent. Sed videtur quòd deberent esse triennio in probatione copulæ coniugalis. inf. eo. lauda. So. illa loquitur, quando nulla vel pauca signa frigiditatis apparent, & tūc erit necessarium trienniū, vel intelligitur, quando fuerint simul plusquam per annum, quia & tunc potest mulier petere separationem, sed triennio erunt in probatione, vel illud habet locum, quando prius non potest probari frigiditas viri, quia tūc dādum est trienniū, & hoc ipsum sonat litera illius. c. Sed quia hîc ante probatur frigiditas, non est necessarium trienniū, vel hîc loquitur, quando vterq; cōfitetur, ibi quando alter tantùm, sed & quādo ambo cōfitētur videtur necesse hoc triennium. inf. eo. c. fi. sed dic ibi loqui vltra annum quando cum eo manserat.

☞ † Secunda aūt pars huius decr. loquitur, quando mulier dicit maritū frigidum, sed ipse negat. In hoc casu enim si per sex mēses steterit cū marito sine reclamatione, nunquam decætero prætextu frigiditatis poterunt separari, & hoc ideò quia præsumitur ab eo cognita, nec proderunt

runt ei prædicta indicia frigiditatis viri & suæ virginitatis, quia potest esse, q. propter modicum membrum viri, mulier adhuc apparet integra, vel aliter timet oculi deceptio. Tertia pars dicit, quod si tãtùm per duos menses, vel per minus spatium sex mensium fuerit cũ viro, & tunc reclamauerit de frigiditate viri, etiam si vir neget, tamẽ si probauerit per iuramẽta frigiditatem viri, & nihilominus per alia indicia viri, vel per aspectum sui corporis, separabitur matrimonium, sed in hoc casu, non est necesse triennium experiẽtiæ copulæ coniugalis, vt in illa decre. laudabilem. & hoc ideò, quia citò reclamauit, sed in secũdo casu hîc. sup. proxi. not. posset dici succurri mulieri, quæ nimis tacuit per experientiã triennij, ad hoc facit decre. laudabilem, & hoc magis literæ consonare videtur quicquid dicat glo. not. in hoc casu, & in c. laudabilem.

2 †Et no. q. tria argumenta inuenta sunt ad probationem frigiditatis, scilicet aspectus corporis, iuramenta septimæ manus propinquorum, & triennium, sed discretus iudex prouidebit, & vtrũ vnũ solum, vel duo, vel omnia tria argumenta faciat præstari, & cùm in sententia separationis matrimonij periculum animæ vertatur, melius est quòd superabundent probationes, quàm deficiant. (reparare) not. contra sententiam veniri veritate manifesta (reparare). 33. quæst. 1. si per sor. contra solu. illud tenet quando propter maleficiũ separatur, sed hoc quando propter frigiditatem. Alij dicunt illud derogatum & melius (dimidium) idem si post duos mẽses, vt inf. sequitur. hoc non placet.

3 †(Credendum) nisi mulier per aspectũ corporis velit probare se virginem, quæ probatio præfertur, sup. de proba. proposuisti. Aliqui tamen dicunt, quod in hoc casu etiam si mulier per aspectum corporis velit probare se virginem, nec admittitur, cùm possit & consensisse videatur eum habere vt fratrem; & si non possit eum habere vt maritum. inf. eod. consulta. & quia si propter frigiditatem viri separaretur, daretur mulieri licentia nubendi alij, sed potest esse, quòd mulier est virgo, non quia vir sit impotens, sed quia sibi coniungi non vult, & tunc non est licentia sibi danda nubendi alteri, sed vir cogendus est ad eam accedere, si autem ambo confiterẽtur virum impotentẽ, licitè separari possent, cum solennitate supradicta, sup. eod. in princi. (caput). 33. quæst. 1. si quis vxo. & sunt hæ rationes, quia tractu temporis præsumitur contra eam. sup. de spon. ad id. & quia quilibet pręsumitur potens. 50. di. quia. Et quia stat pro matrimonio quod est fauorabile. 32. quæst. 1. dixit.

4 †(Per rectum) id est, iuramentum cum septima manu propinquorum mulieris, nam quando aliqui confitentur contra matrimonium, ne colludant hoc iuramẽtum est necessariũ. sup. de eo. qui cog. cõsan. vxo. suæ. super. 33. quæst. 1. si quis. nisi fama eorum assertionem adiuuet, quia tunc exoneratur probationibus horum iuramentorum. 35. quæst. 6. si duo. hoc nõ placet, quando petitur separatio propter frigiditatem, vbi parũ aut nihil fama valere potest. Sed secùs est in consanguinitate, vbi multum valet fama, sed de hoc plenius no. sup. de præsum. tertio. sed licet non credatur contra matrimonium, vt hîc dicitur, pro matrimonio benè creditur, nisi esset impedimentum alterius matrimonij. 31. quæst. 2. Lotharius. vel nisi de falso suspecti essent, & quod dicitur nõ credi eis contra matrimonium intelligẽdum est separandum, secùs si vellent separare torum propter continentiam. 33. q. 5. quod Deo.

5 †Contra id quod hîc dicitur. s. quòd creditur mulieris iuramento cum 7. manu. Sic opponitur. Quid erit si maritus cùm totidem sit paratus iurare, q. coire potest, vel quòd cognouit eam, dico quòd tunc præfertur probatio viri propter rationes, quas hîc notaui. Habet ergò locum, quod hîc dicitur, quod vir tantùm & simpliciter dicit, quòd cognouit eam, mulier autem & dicit, & iurat cum septima manu propinquorum aliqua etiam præsumptione ariditatis vel alia pręcedẽte. Potest etiã intelligi, q. si mulier dicit se incognitam & virginẽ, & vir dicit se cognouisse, si post duos menses hoc dicat mulier, non admittetur probatio mulieris volentis se probare virginem per aspectum corporis, sed tantùm viro creditur, cùm sępè fallatur oculus. 27. q. 1. nec aliqua. Idem etiã si vellent eum probare maleficiatum non admittetur mulieris probatio, & hoc propter rationes in alia glossa assignatas, secùs autem si vellent probare per aspectũ corporis maritum frigidum, vel maritus mulierẽ arctã, quia in hoc benè admitteretur eius probatio, cùm hæc satis de facili cognoscãtur, secùs autẽ si ante duos menses protestetur de impotentia mariti.

CAPVT II.

1 *Senes an & quando contrahere poßint.*

QVOD SEDEM. (Impotentes) propter frigiditatem, vel alio perpetuo impedimẽto, nam senes licet sint impotẽtes propter defectũ caloris, quia tamen beneficio medicinę coire possunt, & contrahere possunt. ar. C. de nup. sancimus. 31. q. 1. apparuit. & c. quod si dormierit. De paruulis aũt dic vt no. s. de despon. impu. puberes. & c. continebatur.

CAPVT III.

1 *Vitium de nouo contingens non debet separare matrimonium.*

EX LITERIS TVIS. (Contraxit) id est, contraxisse apparuit, si enim certum esset, quòd infirmitatem propter impotentiam mariti contraxisset, non benè sequeretur, quòd sit vitiũ, etc. nec propter vitium de nouo contingens debet separari matrimonium.

CAPVT IIII.

CONSVLTATIONI Tuæ. (Incredibile) satis apparet hîc hanc decr. loqui in eo casu, quando quis cõtraxit scienter cum impotente, operatur enim scientia eius, quòd eam teneat in sororem, si autem ignoranter cõtraxisset cum arcta, non cogeretur eam habere vt sororem, licet posset si vellet. inf. c. proxi. potens autẽ si cum alia contrahat semper tenet matrimonium quamuis in primo casu arctam vt sororem tenere cogatur & alere.

CAPVT V.

LAVDABILEM. (Requisisti). Prima pars decre. loquitur, quando vnus coniugum dicit se cognouisse, alter diffitetur, quia tunc debet dari triennium & iuramentum 7. manus propinquorum alterius coniugis, scilicet negantis copulam. Secunda autem pars loquitur, quando vterque confitetur, & tũc non est necesse dari triennium, sed sufficit septima manus parentum vtriusque coniugis. Intellectus huius decre. satis declaratur. sup. eod. c. 1. in glos. quæ incipit, per iuramentum (naturaliter). i. in his qui naturaliter frigidi dicuntur (celebrati coniugij) & cohabitationis, ex quo dederunt opera copulæ carnali. 33. q. 1. si quis. † (Prius) nam si primò probari poßit, puta quia habet membrum siccum & aridum, statim petenti dabitur licentia contrahendi. inf. c. proxi. quãdo autem est dubium expectat per triennium. Authent. de nup. §. per occasionem. vel melius si confitentur & multa indicia frigiditatis apparerẽt, & insuper præstaret iuramenta parentũ, vel aliter vt not. sup. eod. c. 1. in glo. per iuramẽ. (Triennium) tanto tempore expectabit maleficiatus, nam si hoc tempus sufficit naturaliter frigidis, multò fortius illis qui non contraxerunt à primis componẽtibus vitium. inf. c. vlti. Nos dicimus, quod propter maleficium, nunquam separatur matrimonium, vt no. inf. eo. c. proxi. (voluerint). i. non potuerint (decretum) 33. q. 1. quod autem (per iudicium). i. aspectum corporis vel testes. sup. de proba. proposuisti. erat enim virgo, nec habet necesse habere septimam manum propinquorum, vel dic cùm sæpè oculus fallatur. 27. quæst. 1. nec aliqua. semper necessaria est septima manus. inf. eod. c. vlti. in arcta tamen secùs dicerem inf. c. proxi. quæ est infallibilis probatio, nec placet.

Alij dicunt, id est, per aspectũ corporis viri, quòd siccum & aridum membrũ habet, & non est hîc necessarium habere 7. manum propinquorum, sicut & vbi probatur arcta. inf. c. proxi. (separentur) tam vir quàm mulier, secùs si propter maleficium, quia potest esse maleficiatus cũ vna, & non cum altera. 33. quæst. 1. super sortiarias. hoc non placet (vxorem) vxor enim esse non potest, cùm non ibi esse duo bona matrimonij, proles & sacramentũ. 27. q. 2. omne (cognouerint) nec per aspectũ corporis probare poßint, cùm sit mulier corrupta, & vir habeat membrum aptum (vterque) Quid si alter iurare nolit? Respon. vt dixi sup. eod. c. in gl. per iuramentum (effecti) hîc iurabunt principales, purgatores autem quòd credunt eos verum iurare. argu. inf. de purg. ca. quoties, Quales autem debeant esse purgatores, dicitur de pur. c. inter. (tunc) scilicet principales & sacramentales, si scienter malè iurant.

CAPVT VI.

1 *Mulier non apta pati uirum, si postea, uel per opus medici, uel per concubitum alterius uiri reddatur apta, semper est restituenda primo, & de hoc uide in num. 3. 4. & 6.*

Id quod

2 *Id quod non nisi illicitè fieri potest, dicitur nō posse fieri.*
5 *Quando sententia ualeat contra rem prius iudicatam.*
8 *Votum an & quando impediat matrimonium.*
6 *Ecclesia sæpè in his, quæ sunt de iure naturali, & specialiter super matrimonio, & cōtra matrimonium constituit.*
7 *Comparatur arcta frigido.*

FRATERNITATIS. (Prouidas) id est, peritas.inf. eod.c. si hęc autem duo in eis requiruntur, quòd sint honestæ & peritæ.ff. de vent. inspi. l.1.ꝟ. c.vlt.& sup.de proba.proposuisti (sub periculo) imò iurare debent. sup. de proba. proposuisti. & hoc modus est iurandi(derat)id est, inutilis erat ad matrimonium contrahendum (qui) non dicitur autem, quod hic fuit medicus,vel concubitor,& ideò hinc orta est causa dubitationis(solēni) deuouendo se alicui religioni in manu eius qui potestatem habeat ordini aggregādi. Nos tamē dicimus idē, & si nulli religioni se deuoueat, sed aliter solennizet votum, quòd qualiter esse posit, not.de reg.& trāse. (porrectum.(Religionē)quia transeundo ad religionem,& solummodò habitum nouitij suscipiendo, simplex votum solennizatur.sup.de reg.& transf.cōsulti.& c.statuimus.

1 †Miraculum) melius placet, quòd siue per opus medici etiam cum corporali periculo, siue per concubitum alterius viri,etiam dissimilis in genitalibus reddatur apta primo, semper restituenda est primo,& hoc satis apparet, vbi dicit propter diuinum miraculum, etc. hoc ipsum etiā probatur rationabiliter, quia si mulier est arcta vni omnibus arcta est,& si vni est cognoscibilis, & omnibus est cognoscibilis. Item si vni est cognoscibilis, non est arcta.Item si aliquando est cognoscibilis,nō habet neque naturale, neque perpetuum impedimentum, & si ita non est à primo viro separanda,& si separata fuit per errorem,comperta veritate debet primo viro restitui,vt hic. Item quòd dixi de corporali periculo, sic probo, quia si ante incisionē in corporali impedimento contraxerat cum vno solo, nulla ratio est, quare non debeat complere promissionem factam de matrimonio contrahendo cum eo,& etiam imputandum esset mulieri, si postea cū alio cōtraheret, si verò ante incisionem cum pluribus contraxisset, sicut cum primo non tenet matrimonium, sicut falsò asserūt, multò fortius nec cum secundo,vnde secundo nullo modo restituenda est, restat ergò, quòd semper est primo restituenda in hoc tamen articulo.s. quando per incisionem periculosam redditur apta primo, videtur contraria litera præsens. s. absque corporali periculo, sed expone.i. absque morte. q. d. si mors non fuerit subsecuta ex medicamine, semper restituenda est primo viro, & hoc innuit quod sequitur. inf. §. per hoc tā grauis. vt ex ea mortis peri.etc. hęc glos.placet.(Humanū)siue medici siue mariti tam cognoscentis etiam cum aliqua violentia, sed absque periculo corporis, nam licet per assuefactionem alterius posset reddi, habilis marito,vel etiam mariti, sed non nisi cum corporali periculo,nō crederem matrimoniū tenere,vnde si nubat alij,non simili tenebit matrimoniū,hoc non placet.

2 †(Humanum) licitum, nam quòd non nisi licitè fieri potest, dicitur non posse fieri.22.q.2.faciat.non enim crederem licere per assuefactionem alicuius iuuenis, qui & paruum & durum membrum haberet aliquam inhabilem ad cognoscendum ab aliquo,qui haberet maius & debilius membrum habilitari eidem. Imò etiā si postea fieret habilis per vsum talis adulterij, non tamen est inter eos matrimonium, sed sponsalia tantùm, sicut in impuberibus.sup.de despon.impu.puberes.hoc quòd dicitur de impuberibus non placet, vt no.sup.eo. c.1. & sup. de despon.impu. puberes.

3 †(Humanum) hinc colligitur so. pe. quæstionis huius.c.nam licet aliqua arcta est, cum graui periculo artificio medici posit fieri apta, non tamen est idonea ad matrimonium contrahendum, & si contraxisset postea reddita apta opera medici,& nubat alij, tenebit matrimonium cū secūdo, secùs autem si leni incisione apta reddi,hoc placet,sed dic vt glo.melius(ꝓbabilem) quia contra veritatem fuit lata sententia,licet probabiliter contra veritatem fecerit(simili)per omnia,quo ad coëundum, nam posset alij similis in statura, esset tamen ei dissimilis in genitalib. mēbris,vnde in hoc casu teneret matrimonium cum secundo, nec restituetur primo, licet per vsum secundi ei apta redderetur, & per hoc intelligitur solutio vlti.quæstionis,hoc non placet.

4 †(Commiscetur)fortè quia primus nō dedit operam tantam copulæ quantam secundus, vel etiam modicam angustiam in coēūdo noluit sustinere, vel calida ele-

ctuaria sumere, vel etiam noluit expectare aliquantum temporis, vt crescente persona, cresceret & membrum, quæ omnia fecit secundus, & ideò separatur à secundo, & restituitur primo.

5 †(Dicimus) not. sententiam valere contra rem prius indicatam, dicunt quidã hoc ideò tenere, quia speciale in matrimonio. Vel dic, veritate manifesta in iudicio, cùm non fuerit ante sententiam exceptum valere sententiam circa rem prius iudicatam. argu. sup. de sent. & re iudi. cùm Bertholdus. vbi de hoc & idẽ est etiã si notoriè appareret sententiam iniustam, vt hîc. & inf. de purg. vulg. c. 2. nam veritas valet & inualescit. 8. distin. consuetudo. †(Religionem) sine voto solenni, nam de eo sequitur, sed tamen simplex votum emiserat, quod fuit solennizatum per habitus susceptionem, vel per ingressum in religionem. Nobis videtur idem, si solenniter vouit, & hîc loquitur de solenni vouente, & postea ingrediente monasteriũ (authoritate) sup. de conuer. coniug. c. ex publico. (alioquin) id est, si non transiuit, tamen ex hac decre. satis manifestè colligitur, quod etiam si mulier vouerit solenniter, & etiam consentiente viro, & etiam quod plus est, etiã si vir nupserit post votũ vxoris, nisi mulier monasterium ingrediatur, tamen matrimonium primò contractum reintegratur, sicut hîc plenè probaẽ, vbi dicit, quòd vir iste cogendus est redire ad hanc mulierem, à qua per arctationem separatus est, nisi ipsa post votum solenne nupsisset viro, qui tunc nõ cogitur ad eam redire, quia est adultera.

†Et sic apparet, quod causa diuortij quo ad votũ est inter istos, non votum solenne, sed adulteriũ. Sed huic multum videtur cõtradicere decre. s. de conuer. cõiu. ex parte. in fi. sed certè si benè intelligiẽ, non contradicit, imò potius concordat, nã hîc & ibi innuit, q aliud est ingredi monasterium, vel voto obligare se ad obseruantiam regularẽ de pręsenti, & istud votũ nõ tantùm impedit contrahendũ matrimoniũ, & dirimit iam contractũ. s. post votũ, sed etiam dirimit contractũ ante votum, dũmodò non interuenerit, carnalis copula, vt hîc plenè habes. &. s. de conuer. cõiu. c. ex publico. & c. ex parte. & aliud est vouere solẽniter continentiã, quod qualiter sit, no. s. de reg. & transſ. porrectũ. & istud votum non dirimit matrimoniũ contractum ante votum. s. de conuer. coniu. ex parte. sed impedit contrahendum, & dirimit etiam contractũ post votũ, & hoc expressè habes hîc. &. s. qui cle. vel vo. c. insinuante. vbi loquiẽ de vouente continentiam, & non de professa aliquã religionẽ, alioquin malè ibi diceret, quòd sibi domus propria remansisset, q esset contra substãtiam professionis. s. de stat. mon. cùm ad. & aliud est vouere simpliciter, & istud votum tantùm impedit contrahendũ. s. qui cle. vel vo. rursus (voto) solenni etiam sine transitu ad religionem, si enim solenniter vouit, cogenda est monasteriũ intrare. s. de conuer. coniu. ex parte. in fi. (alij) præterquã V. de quo sibi non imputatur, cùm intenderet sibi matrimonialiter copulari.

6 †(Dubitabilis) scilicet, de facto, scilicet, an posset cognosci à primo, somniat qui sic exponunt, & dicunt, quòd non solùm semel, sed etiam manens cum secundo centies concedenda est primo viro, vt expiatur, an possit eam cognoscere, quod quam sit absurdum exponere eos extraordinarię pollutioni, & quòd aliena vxor ita ab alio contrectetur quilibet etiam insipiens videret. Alij autem sic exponũt & benè, id est, quamdiu dubitaẽ, an sententia sit reuocanda, vel an secundus sit similis primo, nec cognosceẽ, an sit apta per cognitionem viri primi, sed per aspectũ corporis viri vtriusq;, si enim similia membra haberent, præsumiẽ q ei cognoscibilis sit, & sic reddetur ei. Alij dicunt, q quamdiu de iure dubitabile erat, an sit separata propter arctationẽ, & pter sentẽtiã ecclesię, posset alij nubere, & an etiã posset probare, si inueniret quempiã sibi aptum, ante tẽpus enim huius decre. de hoc dubitabaẽ à Iurisperitis, nec erat adhuc iste articulus per ecclesiã terminatus, nec est iudicanda hæc mulier fornicari, nec peccare cùm p ecclesiã mulier soluta à primo viro, licitè poterat cum alio contrahere. Est enim phibitorium ædictum de matrimonio. s. de sponſ. cùm apud. Nec valet si dicas matrimoniũ esse de iure naturali, ergò ibi ignorantia iuris non excusat, si quis illud violat? Respõ. quia in his quæ sunt de iure naturali, & specialiter super matrimonio, & contra matrimoniũ sæpè constituit ecclesia, sicut apparet, quia quandoq; prohibet vsq; ad septimũ gradum contrahi, aliquãdo vsq; ad quartũ. s. de consan. & affi. non debet. s. de conuer. coniu. ex publico. & c. ex parte. & no. s. de biga. c. 1. Alij tamen dicunt, q licet non debeat iudicari fornicaria, tamen in veritate peccabat, quia hæc dubitatio iuris, nõ tollit peccatũ, cùm in

iure

iure naturali maximè errare nõ liceat,sed à pœna cõstitutionis humanæ benè excusat, q̃ nõ extenditur vltra intentionẽ constitutionis, quæ videtur fuisse talis,& debuisse esse, quòd si aliquis faceret contra constitutionẽ ecclesiæ, quæ est quòd coniuges caueãt ab adulterijs, & si aliquis cõmiserit adulterium,licitè dimittitur,ꝙ sic intelligi debet, si commiserit adulterium declaratum per constitutiones ecclesiæ, sed cùm in hoc casu non esset diffinitum, quinimò apud sapientes plurimum dubitabatur,etc.plures in eam opinionem declinabãt,ꝙ esset matrimonium cum secũdo,& ita non debet iudicari adultera,vel peccare. Vel melius dicamus,nõ debet iudicari teneri pœna decre.quæ dicit, quòd fornicaria punitur in separationem tori,si alij tanquam marito commiscetur, cùm hoc ante constitutionem istam non esset diffinitum à iure, & probabilem causam dubitationis haberet, nam & quidam dicebant,quod maleficiatus si contraxit cũ alia,non fornicatur, nec peccat, vt in sequent.c.dicere videtur licet nõ dicat. Sic per simile eis videbatur de arcta,quod nubendo alteri,nec fornicatur, nec peccat, ecclesia tamen contrarium statuit,quod nõ posset cum alio contrahere decæterò, scilicet, post hanc decre.sed si ante hanc constitutionem sic separata per probabilem errorem nupsisset,alij non tenet matrimoniũ cum secundo,& restituenda est primo.Nec obstat exceptio adulterij,cùm ante hanc constitutionem nõ erat prohibitum,nec pręceptum quod restitueretur primo viro,si post sententiam primo viro apta fieret.

7 † Comparatur enim arcta frigido,cùm frigiditas & arctatio sint naturalia vitia, & non maleficiatio,quæ est vnum vitium accidentale.Et debes scire, quod post cõstitutionem istam, si postea etiam matrimonialiter alij adhæreret fornicaretur,& peccaret,& pœna fornicaria teneretᷣ,cùm iam huiusmodi dubitatio hìc sit soluta.Et hanc opin.probat prima sententia,quam tulit diuortij inter hanc mulierem,& secundum maritum,ita quod nec quæri fecit, an esset apta primo,nécne,vel vtrum vir secũdus in genitalibus similis esset primo,nécne secũdo probatur vera,quia impedimẽtum eius remotum fuit absq; corporali periculo, & sine diuino miraculo hoc etiam ipsum probat finis decr.vbi dicit,de talibus autem non facile est iudicãdum,cùm finale iudicium pendeat ex futuro,& hoc magis placet (per hoc autem) scilicet,quod.s̃.dictum est,quòd illud impedimentum nõ erat propè,etc.(per hoc) id est,per sentẽtiam quam tulimus in hoc negotio,in qua non discussimus de corporali periculo, neq; de simili viro, sed tantùm quia nobis constitit,mulierẽ non arctam esse primo,eam sibi restituendã decreuimus.sic ergò decæterò faciendũ est, quia non est curandum de periculo,neq; de similitudine virorum.hoc placet(idonea) & est respondendum, quod non est idonea, quia per opus humanum absque corporali periculo non redditur apta primo,plus placet quod idonea sit,quia perpetuum impedimentum non habet,vnde dicimus quod separata à viro propter arctationem si incidatur etiam cum periculo tamen priori viro restituẽda est,& hoc satis apparet ex sententia Papæ,licet olim aliter distingueretur (de talibus) scilicet, de his duabus quæstionibus.s.de diuidendis vxoribus propter arctationem mulieris,vel frigiditatem viri(ex futuro)quia si fuerit apta secundo reddetur primo, & constat primum matrimonium fuisse.

CAPVT VII.

1 *Maleficium si est temporale,non dirimit matrimoniũ,si uerò est perpetuum dirimit.*

2 *Potest quis cum una, non autem cum altera esse maleficiatus.*

LITERAE VESTRAE. Al. hìc conuincitur, quòd hæc decre.loquitur

1 † in maleficiato, vbi distinguendum est, quòd si maleficium est temporale,non dirimit matrimonium,si verò est perpetuum dirimit.33.q.1.si per sor.& dicimus perpetuum, quod intra trienniũ per exorcismos,& orationes non cessat,vt hìc.33.q.1.si p sor.aliàs enim non videtᷣ esse perpetuũ,cùm maleficiator illud destruere posset. Item ad hoc quod maleficiũ dirimat matrimoniũ, necesse est quod præcesserit, si autem sequitur nunquam dirimit,sicut nec alia impedimenta sequentia.32.qõ.7.is qui.s̃.de eo qui cogno.consan.vxor.suæ.discretionem.& c.tuæ.

2 † Item not.quòd quis potest esse maleficiatus cum vna, & non cum altera, vnde non separatur secundum matrimonium, vt primum restituatur, melius videtur quòd propter maleficium nullum matrimonium separandum sit, etc. 33. quæstio. prima.si per sor.non tenet. Sed hæc decre.loquitur in frigido naturaliter, hæc verba hìc contradicunt, quia licet

 ipse

ipſe diceret, ſe habere potentiam cognoſcendi aliam, non credit ſibi, nec verum erat.†(Triennium)Not.quod non eſt neceſſe hîc triennium ſpecialiter aſsignari propter experientiam copulæ coniugalis, ſed ſufficit quomodocunque ſimul triennio cohabitauerint.

TITVLVS XVI.

DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA interdictum eccleſiæ.

CAPVT I.

1 *Pater nomine filiorum an poßit ſponſalia contrahere.*

LITERAE QVAS.(Conſentiente)expreſſè. iam tunc ſicut per quemlibet procuratorem ſponſalia contrahi poſſunt. ff. de ſpon.l. vlti.ibi per fratrem, aliter autem, niſi conſentiret ſoror non crederem contracta ſponſalia. Arg.contra.ſup.de ſponſ.ad id.ſed expo-
1 ne vtibi. † Pater autẽ nomine filiorũ tam conſtitutorum in poteſtate, quàm emancipatorum ſponſalia contrahere poteſt, dummodò præſens ſit filius, & non cõtradicat.ff.de ſpõ.ſed quæ.&l.ſeq.C.de nup. viduæ.ſup.de ſpon.ſicut.& c. dilectus.inf. c.proxi.in tutore autem ſecùs. C.de ſpon. ſi pater. (firmaſſet) iſta ſunt ſponſalia de futuro(amplexata)No. per ſigna conſenſus non præſumi ſponſalia fieri matrimonium, niſi cognoſceret eam.ſup.de ſpon. is qui.& not.de deſpon.impub.atteſtationes. (contemptibile) argument.multa facienda pro vilitate vitanda. 34.diſtin. c.1. 8. quæſtio.1. ſciendum.11.quæſtio. 3.ſi autem.& c.quid ergò.

CAPVT II.

EX LITERIS.(Deſponſaſſet) hæc fuerunt ſponſalia de futuro. (Interdixit) Not. iudicem à quo appellatum eſt, poſt appellationem ſuam interdicta ponere, & ſuper eo de quo appellatum eſt, & eſt hoc propter periculũ animarum, & in fauorem matrimonij, aliter enim ſecùs, niſi in caſibus, quos not.ſup. de appel. cùm teneamur. Alij contradicunt quod hoc tantùm poteſt ordinarius, & non delegatus.

TITVLVS XVII.

QVI FILII SINT LEGITIMI.

CAPVT I.

CONQVESTVS. Nomine vxoris ſuę(mulierem)natam ſcilicet, ante ſpon.(exhæredare)iſte patruus non exhæredabat iſtam mulierem ſua hæreditate, quia ibi non haberet locum exhæredatio, ſed volebat eam priuare hæreditate ſui patris, qui erat ſuus frater (hæreditate) inf. eod. lator. & c.cauſam. contra ſol. hîc non iubet Papa hæreditatem reſtitui, ſed prohibet eum turbari ea occaſione, quod ſit illegitimus. inf.eod. perlatum. vel erat de iuriſdictione eccleſiæ temporalis.

CAPVT II.

CVM INTER.(Eorũ).ſ.filiorum (bona) non intromittit ſe de hæreditate vel de bonis ſecularibus, ſed iudicat quid iuris ſit.

CAPVT III.

1 *Filius an per ſolam nominationem probetur.*

TRANSMISSAE.(Paternam) & ſic videtur, quòd pater eſſet defunctus.C.de hæredit. ven. l. 1. Sed contrà videtur, vbi dicit ſtandum verbo patris, vnde dicunt quidam, cùm viuere naturaliter, licet mortuus eſſet ciuiliter, puta factus monachus. Vel dic, ſtandum verbo viri quod publicè proferebat dum viuebat(negabant) dum viuebant, vel mo-
1 dò facti monachi. †(Negabant)hæc confeſsio filio nõ præiudicat, niſi quo ad præſumptionem.ff.de inoffi. teſt. ſi inſtituta. §.2.ſicut nec econuerſo prodeſſet, ſi confiterentur eum filium. C. de proba. non nudis. Confitentur tamen, quod ex ſola nominatione præſumitur, niſi probetur contrarium, dummodò nominatio fiat cũ aliqua ſolennitate.argu.ff.de proba.l.vlt. (quæſtio) ſcilicet, de legitimitate ipſius pueri (viri) his creditur propter affectionem, quam creduntur habere ad filiam. ff.de appel.l.vlt.C.de cura. fur. l.vlti.s̃.de præſumpt. afferte. (filium) qualiter hoc ꝓbare poſsit.no.s̃.de fil. presby. Michael.

CAPVT

CAPVT IIII.

CAVSAM QVAE. (De Anelina) nomen est mulieris, nō loci, vel generis, & construitur intransitiuè cum ablatiuo, quod sequitur, scilicet, mulier sui, id est, ipsius Anel. (ipsa) Anel. (eo) Alano (virum) scilicet, prædictum Alanum, (vxor) hic enim R. Anel. vxorem Alani desponsauit, & ex ea suscepit Agatham.

CAPVT V.

1 *Illegitimationem allegans, debet eam probare.*

LATOR PRAESENTIVM. H. patruū ipsius R. (Tractatum) tutius est, quod in hac præiudiciali detur libellus, & fiat litis contestatio, tamē crederem processum tenere, etiam si litis cōtest. non fiat, nec alius ordo iudiciarius seruetur. Et est ea ratio, quia in modū exceptionis fuit propositum coram primo iudice, sed quia ipse non potuit cognoscere, & translata est hæc cognitio ad iudicium ecclesiasticum, sicut ergò iudex secularis de ea exceptione cognouisset, lite nō contesta. & sine ordine iudiciorum, & ita iudex ecclesiasticus qui in locum eius succedit, quantum ad cognitionem exceptionis. Alij tamen aliter dicunt. (duos menses) Not. certum terminum præfigi agentibus. C. de inge. & ma. diffamari. inf. de purga. ca. ad audientiam. (Duos menses) C. vt nemo inui. agere vel ac. l. 1. sol. illud regulare est. & est argum. ad hoc. C. de pigno. creditor. sed licet ita debeat facere causa cognita potest statuere, vt intra certum tempus agat actor. alioquin vlterius non audietur, & hoc maximè tunc, scilicet, quando videt iudex actorem expectare tempus agendi, quo reus probationibus careat, vel alicuius famam, vel statū grauari. C. de inge. ma. diffamari. sup. vt lit. non contestat. quoniam. §. 1. C. de re pig. si eo. & vbicunque in modum exceptionis vel præiudicialis actio proponitur, vt hîc. & inf. eod. lator. sup. de ordi. cogni. tuam. aliter autem reus non cogitur se defendere, sed sufficit quod mutatur actor in possessionē, & fiat venditio & indicatur multa. ff. de bo. Authen. iudi. poss. l. penul. ff. si quis ius dic. non obten. l. 1. generale tamen est, quod periculum imminet quibusdam personis, si non agant, vel defendant, vt tutoribus & cur. C. arbit. tut. nomina. C. de admi. tut. tutoribus & gestoribus negotiorum si possint agere sine mandato. ff. de neg. gest. sin autem. videamus & procuratoribus. C. mand. procuratorem. & administratoribus ciuitatis. ff. de admi. re. ad ciui. perti. l. vlti. §. 4. & l. petitio. hæredi. vindicanti necem defuncti. C. ad silla. l. 1. & actori citato reo vel lit. contest.

1 †H. Not. quod objiciens illegitimitatem, eam probare debet, & per cōsequens non est matrimonium inter parentes. Argum. contra. 30. qō. 5. aliter. sed & hoc est, & illud est in fauorem matrimonij, hoc vt filij sint legitimi, illud vt clandestina matrimonia fiant manifesta, vel ideò incumbit ei probatio, quia præsumptiones erant pro matrimonio. argumen. sup. de præsump. illud. (intimetis) sup. eod. c. 1. contra sol. ibi (natiuitatis) de qua licet sit incidens secularis iudex cognoscere non potest, quia causa spiritualis est. sup. de ord. cogni. tuam. aliàs autem secùs. C. de iudi. quoties. C. de ordi. iudi. adire.

CAPVT VI.

TANTA EST. (Præsentium) idem est, & si non fuit machinatus.

CAPVT VII.

1 *Iudex secularis non iudicat de illegitimitate.*

2 *An pronunciatus illegitimus, si postea agat contra eum, qui obtinuit in causa illegitimitatis super hæreditate, uel alijs quæ illegitimus petere non potest, obstet excep. rei iud. uel doli. & uide multas quæstiones circa huiusmodi legitimitatem & illegitimitatem usque ad num. 11.*

3 *Legitimus iudicatus per secundam sententiam, an statim possit hæreditatem quoque euincere.*

4 *Legitimus ut pronuncietur, non semper, nec indifferenter est quis admittendus, nec aduersarius statim debet admitti, ut petat aliquem pronunciari illegitimum. Et quando hæc rectè petuntur. nu. 5.*

7 *Sententiæ contrariæ inter easdem personas nō tenent.*

8 *Sententia inter alios lata non præiudicat alicui. Fallit ut hic.*

11 *Defensor non admittitur in causa matrimoniali.*

CAVSAM QVAE INTER. (Agitari) vt propter hoc mater R. & ipse R. ab hæreditate aui expellantur, vt in sequētibus patet (inferi) minus benè (extitit) ipse R. (principalis) scilicet, an ma-

an mater dicti R. sit de legitimo matrimonio nata.

1 † Iudicare) licet iudex ecclesiasticus de hæreditate non debeat iudicare, tamẽ pendente legitimitatis quæstione nõ permittitur procedere iudex secularis. sup. eod. c. 1. de ord. cogni. tuam.
2 † Et ex hoc colligitur, quòd si pronunciatus illegitimus postea agat contra eum, qui obtinuit in causa illegitimitatis super hæreditate, vel alijs quæ illegitimus petere non potest, quod obstabit exceptio rei iudicatæ vel doli. inf. eo. c. proxi. Imò videtur quòd hæc sententia, qua pronunciatur illegitimus, ius faciat inter omnes. argumen. inf. eod. peruenit. & c. per tuas. & ff. de libe. agnosc. l. 1. §. fin. & l. 2. secùs si reus absolueretur ab impetitione actoris, de hac enim dici posset, quòd non facit ius inter omnes. Vnde si procurator, vel defensor illius, qui impetebat de illegitimitate, satisdedit rem ratam dominum habiturum, & fuerit condemnatus quasi procurator vel defensor, & postea dominus petat se pronunciari legitimum, quia non obstat ei sententia lata contra eum, qui sine eius mandato agebat, vel defendebat statim ille, pro quo lata fuit sententia, potest agere ex stipulatione contra defensorem ad impendia litis, & etiam quantum interfuit eius, non iterum agi causam de illegitimitate eius. ff. rem rat. hab. procurator. §. si quis.

3 † Sed nunquid dices huiusmodi interesse, quia hîc per secundam sententiam legitimus iudicatus, potest ab eo, qui vicit in causa illegitimitatis euincere hæreditatem. Dicunt quidam quòd non, quia adhuc non interest eius, nisi prius euincatur hæreditas, quia etiam fortè hæreditatem defendet, & si sit illegitimus. Item licet obtinuerit se pronunciari legitimum, tamen per hoc non sequitur, quod petiturus sit hæreditatem fortè, quia abominabitur lites. Item potest timere, quòd si iterum ageret obstare exceptio illegitimitatis, hoc tamen nõ credo, quod ex quo iudicatus est legitimus, postea non potest cõtra eum excipi de illegitimitate. ff. rem rat. hab. quoties. §. fin. sup. eod. lator. sup. de ordi. cog. tuam. sed hoc benè videtur, quòd si in veritate prædictus homo iudicatus legitimus obtineat hæreditatem ab eo, qui obtinuit sup illegitimitate contra defensorem, quod potest agere ex stipulatione contra defensorem, & quod potest agere ad æstimationem hæreditatis, & interim si secundo & tertio etiam plures hæreditates, vel alia bona euincat ab eo, qui non posset euincere, sed seruaret sententiã contra defensorem latam, iterum & iterum ex stipulatu aget contra eundem defensorem. argumen. ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. visum. argumen. prædictæ. l. ff. rem rat. habe. procurator. & eod. tit. l. 2.

4 † Sed obijcies quod hoc nõ potest procedere, quia si succubuit in hæreditate, non interest eius, si restituat alienum. 54. distin. generalis. & si obtinuit, ad nihil tenetur. Sed respondeo, quia tunc agit ad pœnam siue succumbat, siue vincat, quia statim non ratum habet committitur stipulatio, non solùm in id, quod amittit, sed etiam in id, quod lucrari potuit, si sententiam habuisset ratam. ff. rem ra. ha. procurator. §. fi. & l. quo. §. fi. & l. si commissa. Nos autem licet hoc fateamur verum interesse, tamen sciri non potest, nisi prius condemnetur. Item not. quòd non semper, nec indifferenter quis admittendus est, vt petat se pronunciari legitimũ, nec aduersarius, vt petat aliquem pronũciari illegitimum, sed tunc ista rectè petuntur, cùm agitur de bonis, vel de dignitatibus ecclesiasticis, & quęstio illegitimitatis incidit, vt hîc. sup. eod. lator. sup. de ord. cog. tuam.

5 † Item hæc rectè petuntur, etiam si aliqua iusta causa subsit, puta cùm habeatur legitimus, aliqui eũ de illegitimitate diffamant. Et sic potest quis plures iustas causas inuenire. argument. C. de inge. ma. diffamari. C. de re. pig. si eod. ff. de cur. bo. dan. l. 1. ff. ex quibus caus. ma. in integ. sed & si. ff. de adop. l. mancipiorum. & l. si optio. §. fin. ff. de adult. constante. Argum. contra. ff. de re iudi. qui in alterius. & tamen facilius admittitur quis dicens, se pronunciari legitimum, quam aduersarius petens eum pronunciari illegitimum, quia primum fauorabile est, hoc odiosum. Nec debet quis admitti ad petendum se pronunciari legitimum, nisi habeat contradictorem, & iustum, & si admissus fuerit, nulla est sententia. argument. ff. de col. de non. sed si habet iustum contradictorem, tunc admitteretur ad probandum de sua legitimitate. argument. ff. de proba. circa. tamen sententia inter aliquos lata, ignorantibus non præiudicat. ff. de mino. l. & etiam. Dicunt quidam & fortè non malè, quod licet sententia filiationis faciat ius inter eos. ff. de libe. agn.

libe.agn.l.1. & §.vlti. & l.seq. non tamen idem est in causa legitimitatis, quia hoc nusquam inuenitur expressum.

6 † Qui autem vult se assecurare super sua legitimitate, nec habet aduersarium, procedat secundum tenorem decre. sup. de testi. significaret, & dicunt quidã quòd nusquam potest quis petere se pronunciari legitimum, nisi primò eius aduersarius, cuius interest propter succesionem, vel aliam causam agat, vel excipiat, vel aliàs petat eum pronunciari illegitimum, & sic loquitur sup. de ord. cog. tuam. argu. sup. eod. causam. inf. eo. peruenit. Alij tamen adijciunt & alium casum, scilicet, si agat contra diffamatores. C. de inge. ma. diffamari. Alij tamen dicunt, quòd per illam. l. non potest petere contra diffamatores, nisi vt cessent ab eius diffamatione, nec admittetur quod pronuncietur legitimus.

7 † Sed quæres, si vno petente aliquem pronunciari illegitimum, & ipso probante, quod sit legitimus, pronuncietur legitimus, & ab alio postea eodem modo agẽte, pronuncietur illegitimus, nunquid valebit sententia contra res prius iudicatas, vel quæ sententia valebit? Respon. vtraq; valet inter eos, inter quos lata est, nec est contra res prius iudicatas, cùm aliæ sint personæ in secunda causa, aliæ in prima. ff. de excep. rei iudi. & an eadem. si enim inter easdem esset, non teneret secunda sententia, & dicimus generaliter, quod siue quis petat eum pronunciari illegitimum, quæcunq; sententia feratur legitimitatis siue illegitimitatis, & etiam si illegitimitatis sententia feratur præsente eo, qui pronunciatur illegitimus, nec appellante tamẽ huiusmodi sententia nõ obest ei, nisi contra illos, qui fuerunt in iudicio. Vnde si postea contra alios petat hæreditatem, non obstabit sibi exceptio rei

8 iudicatæ. † Et idem videtur, quòd si aliquis petit in inte. rest. vt abstineret ab hæreditate, & denegata est sibi in integ. restitutio per sententiam, si postea agitur contra eundem ab alio, & iterum petat in integ. restitui, vt abstineat ab eadem hæreditate, non obstabit sibi exceptio rei iudi. Et idem videtur, quòd si instrumentum pronunciatum est falsum Petro agente, si postea alius producat idem instrumentũ, non præiudicat ei sententia inter alios, & in alia causa lata, & si quis vellet dicere contrà, non potest respondere. l. 1. ff. de excep. rei iudi. si à te. & l. cùm quæritur. & l. seq. & idem videtur, si agente A. contra R. decernatur vnum prædium alteri debere seruitutem, licet arg. sit contra. ff. de neg. gest. quia negotium. §. fi.

Hoc fallit cùm agitur in modum denunciationis, impugnationis, electionis, vel exceptionis contra electionem, vt no. sup. de elect. cùm dilect. & c. statuimus. Item fallit in causa inquisitionis. inf. de collu. dete. c. fin. argu. contra. inf. de purg. ca. ex tuarum. tamen quando inquiritur de iuribus, debent vocari omnes, quos res tangit, & nisi vocentur, vel etiam si ignorent subuenietur eis de facili. sup. de test. cùm olim. C. de bo. vac. l. fi.

Item fallit in causa filiationis. ff. de lib. agno. l. 1. §. fin. & l. seq. & in querela inoffic. test. ff. de inoffi. test. Papinianus. §. si ex causa. & in causa ingenuitatis ex seruitute. ff. de stat. ho. ingenuũ. ff. de lib. causa. diui. secùs autem esset si ex libertinitate diceret se ingenuum. ff. de ingenu. l. 1. & l. patronum.

Item fallit in criminali causa, quo ad aliquid. ff. de præuari. præuaricationis. & in populari. ff. de iureiur. eum. §. in po. & in crimine adulterij. ff. de adul. denunciasse. §. quæritur. & in appellationibus. sup. de appel. c. fin. & in seruitutibus. ff. si ser. ven. loci. §. si fundum.

Item inoffi. test. ff. de inoffi. test. posth. §. si quis.

Item fallit in singularibus & in vniuersalibus successoribus. ff. de ex. rei iudi. si à te. & l. & an eadem exceptio rei iudi.

9 † Sed quæres quomodo fertur sententia in hac causa, cùm agitur per defensorem, nam cõtra dominum ferri non potest. C. de sen. & interlo. l. 1. Item contra defensorem nõ videtur posse concipi verba de illegitimitate, quidam dixerunt hanc causam non posse agi per defensorem sine mandato, sed contrarium expressè apparet. C. de satisda. l. 1. & ff. rẽ rat. hab. si procurator. §. si quis. vbi expressè dicitur, ꝙ causa status agitur per procuratorem sine mandato. Nos autem dicimus sententiam ferendam cõtra defensorem. ff. de his qui not. infa. furti. §. 1. & l. seruus. ff. de neg. gest. liberta. §. fi. Et formabitur sic sententia. Cùm A. ageret contra B. procuratorẽ vel defensorem C. procuratorio vel defensorio nomine ipsius C. super illegitimitate ipsius C. nos visis & auditis rationibus partium B. procuratorem vel defensorem C. prædicto A. condemnamus, non enim est necesse exprimi causa in senten-

in sententia.s̃.de sent.& re iudi.sicut nobis.nec tamen reputemus iniustam sentẽtiam, si causam adijceret hanc, scz, cùm illegitimitas B.benè sit probata,& per huiusmodi sententiã non præiudicaretur B. de iure,licet de facto esset ei infamia.s̃.de ord. cog.cùm dile.in fi. & sic dicimus formandas sententias si de futuro,vel de alijs cõsimilibus agitur per defensorem. Qualiter autem sit formanda contra procuratorem cum mandato vel contra dominũ. not.sup.de elect.quærelam.

10 †Item not.quòd in his & in similibus melius est certam pœnam stipulari,ad quã statim cùm ratum non habet, agi potest. ff.rem ra.hab.quot.§.fi. & l.si procurator. §.si quis. & ff. de præto. stipu. l. fin. quam stipulari sine pœna, vbi oportet expectari antequam agi posit, quod intersit, & vbi semper minimè æstimabitur, vt ff.de præto.stip.l.fi.

11 †In causa autem matrimonij non est admittendus defensor,nisi in eo casu, vbi procederetur in causa, si defensor non existeret.C.de procur.exigendi. nec tunc debet satisdare rem rat.habe.do.quæ metu pœnæ non sit tenenda. suprà, de spon. gemma.Nec formabitur sententia in personam procuratoris, vel defensoris, sed principalis personę,licet semper fuerit absens.argum.inf.eo.c.proxi.inf.qui matri. accu.pos.c.1. In inquisitione enim benè admittimus procuratorem (incongruum) prima facie. Ius tamen agi permittit post mortem ratione bonorum.sup.eod.lator. C.ne de statu defun.l.1.& l.quamuis.

CAPVT VIII.

PERLATVM.(Transisset) causa vagandi querelam accusans matrimonium de parentela, vel dicens maritum mortuum (parentibus) hoc debuit facere cùm malitiosè se absentasset, vel sine causa vagaretur (mandauit) hoc licuit,quia vagabatur(promulgauit) sup.vt lit.non contesta.quoniam contra. sol.ibi.

CAPVT IX.

QVOD NOBIS.

CAPVT X.

REFERENTE.(Eos)qui contrahere prohibentur impediente publicæ honestatis iustitia(permisionẽ)id est dispensationẽ, vel. i.tolerantiã.

CAPVT XI.

PERVENIT. (Viduam)hi benè confitebantur matrimonium in facie ecclesiæ fuisse contractum, sed dicebant inter eos fuisse impedimentum consanguinitatis, vel aliud huiusmodi, & ideò non sunt audiendi, quia hoc probato, non iudicarentur filij illegitimi, sed si diceretur non fuisse matrimonium contractum inter eos in facie ecclesiæ,sed more adulterorum vixisse, benè essent audiẽdi, vt hîc. sup.eod.causam. Item audiendi essent,si dicerent coniuges scientibus ambobus consanguinitatem matrimonium contraxisse. inf. eod. ex tenore.illud etiã credimus, quòd si matrimonium cõtractum fuit clandestinæ,& post mortem coniugũ dicantur filij illegitimi, quia consanguinei fuerunt parentes, quod post mortem audiendi sunt. argument.hîc vbi dicit legitur 200.argument.sup.de clandest. desponsa.cùm inhibitio.

CAPVT XII.

PER TVAS LITERAS. (Firmauit) hæc affirmatio non sufficit,cum facto contrarium fuerit protestatus,scilicet,accipiendo vxorem.argu.sup. de elect.cùm inter R. si autem non fieret præiudicium alij matrimonio,valeret confesio, vt pro vxore eam haberet.ff.ad l.Aquil.proinde. §.vlti.& eodem modo hæc confesio prodesset filijs, si alijs filijs præiudicium non fieret.

Nec ob.decre.sup.e.transmissę.quod ibi nõ dicitur,quod crederetur si diceret, eum filium,sed creditur quia dicebant nõ filium,& per hanc confesionem non fiebat alijs præiudicium,imò proficiebat eis. Posset tamen dici,quod vbi nõ fieret præiudicium filijs alterius matrimonij, staretur confesioni eorum, & sic loquitur. sup.eod. transmissæ.secùs si fieret præiudicium filijs alterius matrimonij,& sic loquitur hæc decre. Item illa decre. nihil contrarium fecit, vel dixit ille, de quo loquitur illa decre. (filium) hoc ipso quod naturalem filium appellat in testamento, intellige legitimare eum. C. de nat. lib. Authen. si quidem. nisi alios habeat legitimos filios.in Authen.quib. mod. nat.effi.leg.§. si verò non. (patrimonium) hoc non obstante quod esset illegitimus, nam aliàs non pertinet de hæreditate ad ecclesiam.sup.eod.causam.& c.lator (decretali) sup. eod.transmissæ (denegasse) & ideò sola con-

sola confesio patris, non sufficeret pro legitimatione filij. (dissimili) quia ibi contra filium testabantur parentes, tamen illa decre. pro iustitia sententiæ facit vel aliter, vt not. in glo. hæc affirmatio.

CAPVT XIII.

1 *Debet legitimatus per episcopum effugere obiectionem illegitimæ natiuitatis.*

2 *Legitimatus restitutus famæ, quæ poßit facere.*

3 *Legitimatus à iudice seculari non intelligitur ad ordines legitimatus.*

PER VENE. F. N. (Habeat) allegando loquitur. Alij dicunt, quod sic sit in veritate (verisimilius) non tamen verum est, nam temporalia & spiritualia diuersa sunt, & diuersos iudices habent, nec vnus iudex habet se intromittere de pertinentibus ad alium, licet se ad inuicem iuuare debeāt. 96. dist. cùm ad. sup. eod. lator. sup. de sen. & re iudi. nouit (per simile) secundum argum. (eximitur) & sic hoc ipso quod dispensatur, vt posit fieri episcopus, videtur quod sit factus legitimus etiam quo ad actus legitimos (præterea) tertium arg.

1 † Euaderet) sic & legitimatus per episcopum effugere debet obiectionem illegitimę natiuitatis, quo ad actus legitimos, scilicet, quòd posit esse iudex & testis, in paterna autem hęreditate vel alijs non intelligitur dispensatum, quia non potest dispensare, sicut nec iudicare. sup. eod. lator. & c. causam.

2 † Et not. quod legitimatus restitutus famæ, etc. cum quo dispensatum est in quocunque foro siue ecclesiastico, siue ciuili, & omnia ea facere poterit, super quibus habuit potestatem qui legitimauit, vel famæ restituit, vel dispensauit, poterit enim in omni iudicio testimonium reddere, ad ciuiles honores vocari, nisi sint talia, q̄ sint in alterius præiudicium. VERBI GRATIA: nam legitimatus ab vno Principe, vel ciuitate, vel primate, non obtinebit ab intestato bona hæreditaria in terra, quæ non sit subdita legitimanti, quia sic auferuntur bona consanguineis defuncti, vel fisco qui debet succedere ab intestato.

3 † Item legitimatus à iudice seculari non intelligitur ad ordines legitimatus, quia promoueri ad ordines, non est de iurisdictione laici iudicis, sed si vnus episcopus legitimet aliquem etiam in alia diocesi, poterit promoueri, quia dispensare in ordinibus cum illegitimo de iurisdictione est cuiusque episcopi, & quod illegitimus promoueatur in nullius præiudicium est. In alijs autem in quibus non est necessaria legitimatio, famæ restitutio, vel dispensatio, vt si seruus daretur libertati, vel obligatus nexibus curiæ absoluatur, etiam si laicus hoc faciat, tamen ad ordines aptus redditur. 54. distin. capi. 1. 2. 3. & 4. & seq. Ratio diuersitatis est, quia in his non est delictum vel defectus, nec est in prædictis necessaria aliqua dispensatio. Alij tamen dicunt, quòd etiam dispensare potest, & intelligitur dispensatū in hæreditate hoc ipso, quod dispensat in ordine.

Sed contra vtramq; opi. videtur, quia non habet iurisdictionem contentiosam in temporalibus. sup. de appel. si duobus. sed dic licet non habeat iurisdictionem contentiosam, tamen voluntariam exercere potest. ff. de offi. procon. l. 2. Item aliqua conceduntur per consequentiam, & indirectè quæ nō conceduntur directè. 4. q. 3. §. serui. ff. de pac. tutorū. & de his not. 10. distin. c. 1. (videbatur) quartum argum. (recognoscat) de facto. nam de iure subest Imperatori Romano, vt quidam dicunt, nos contra, imò Papæ (tāquam) agit enim aliquando quis, vt alius. 23. quæst. 4. si ecclesia. ff. quod cu. vniuer. item §. 1. sic etiam habes in adoptione. ff. de adop. si consul. Melius tamen facit si abstinet à talibus. ff. de offic. procon. nec quicquam. argum. sup. de insti. c. vlti. sup. de iure pa. per vestras (rationibus) soluit (sanguinem) inter sang. & sang. iudicium variatur, cùm accusator dicit probatum est, quòd reus sanguinem fudit, id est, aliquod crimen ciuile commisit, puta homicidium, adulterium, furtum, vel aliquod aliud simile (inter lepram & lepram) cùm accusator dicit infectus es lepra hęresis, id est, aliquo crimine ecclesiastico, puta simonia, sacrilegio, vel consimili, & accusatus negat. † Inter causam & causam) cùm actor dicit teneris mihi in centum ex mutuo, vel commodato, vel consimili ciuili actione, vel etiam teneris mihi ad decimas præstandas, vel habeo iuspatronatus in hac ecclesia, vel alia consimili actione ciuili, & ecclesiastica, reus autem negat, nam in his omnibus, si quid difficile, vel ambiguum fuerit, ad sedem Apostolicam recurrendum est. 18. distin. multis. sup. de appel. vt debitus (criminali) idem vult

intelligere criminale & ciuile non diuersa. & sic de alijs.

CAPVT XIIII.

EX TENORE. (Vidua) tanquam tutrix. quando muli. tut. offic. fun. pot. l. 2. & Authen. matri. procuratrix autem esse non potest, & pro filio. arg. ff. de procur. fœminas. (In facie) ad hoc vt fiat in facie ecclesiæ, necesse est seruari solennitatem, quæ est. s. de clandest. despon. c. fin. Alij dicunt in facie ecclesiæ fieri, si vocatis amicis publicè nullius procurata celatione contraxit (Ignorantia) sufficit enim alterius coniugum ignorantia, ad hoc vt sit legitimus, & vt etiam scienti succedat. sup. de clandest. despon. c. 3.

CAPVT XV.

GAVDEMVS.

TITVLVS XVIII.

QVI MATRIMONIVM ACCVSARE possunt.

1 *Quis possit matrimonium accusare.*
2 *Potest in causa matrimoniali idem esse accusator & testis.*

1 † Accusare) Quilibet potest accusare matrimonium ad plenum diuortium celebrandum, non tamen quo ad torum, vbi non admittitur, nisi maritus, sed in primo casu extraneis præferũtur illi, qui sunt de consanguinitate coniugum, sed & inter extraneos præferuntur antiquiores & maturiores vicini. 35. quæst. 7. c. 1. & 2. inf. eod. videtur nobis. Item tam maritus, quàm vxor accusare possunt. inf. e. insuper. Oẽs autem qui repelluntur ab accusatione, vel qui ad eam admittuntur, & à testimonio repelluntur ad illud admittuntur, dummodò aliter sint idonei ad testimonium reddendum. Item not. quòd si fiat accusatio super fœdere matrimonij, puta qa dicam inter coniuges consanguinitatẽ, vel aliud impedimentum esse, proceditur lite non contesta. secùs si propter adulterium ad tori separationem ageretur. sup. vt lit. non contestat. ad hoc. & c. quoniam fre. §. porrò.

2 † Item in causa matrimoniali idem potest esse accusator & testis. 35. quæstio. 6. si duo. & c. episcopus. in fi. & c. de parentela. sup. de testi. cog. præterea.

Et hoc intelligitur verum, vbi quæritur de consanguinitate coniugum, vt in prealleg. c. melius. sup. de consan. & affi. c. 1. sup. de spon. cùm in tua. nam tunc etiam consanguinei, & etiam mater potest esse accusator & testis. inf. eod. videtur. sup. de testi. super eo. in fi. Sed si non quæreretur de consanguinitate, sed de alio impedimento, scilicet, an contraxisset cũ ea; tunc licet communiter sit admittenda mater & pater ad accusationem & testimonium, tamen in hoc casu si propter impotentiam alterius coniugum haberetur suspectum testimonium alicuius, repelleretur à testimonio, sed non ab accusatione. s. de test. super eo. in prin. & idem videtur, si dicitur primò cum alio contraxisse, vel votum emisisse, vel de spirituali cognatione, nam in his si suspectum sit alicuius testimonium, repellam eum. argu. prædictæ decre. super eo. In consanguinitate autem est speciale, quod nunquam debet suspectum haberi testimonium alicuius consanguineorum.

CAPVT I.

RELATVM. (Nequiuerit) sup. vt lit. non contest. quoniam. §. quòd si forsan. contra solu. ibi.

CAPVT II.

A NOBIS EST. (Accusatione) prius dicitur denunciatio quàm accusatio, quia ad hoc intentio dirigi debet accusantis, vt à peccato cessent, nec aliter interest, & melius est, quod fiat in scriptis quàm sine scriptis. s. de resti. in integ. ex literis. præstatur etiam iuramentum de veritate dicenda, in matrimonio autem contrahendo non habet locum accusatio, sed denunciatio tantùm. sup. de despon. impub. ad dissoluendum (conscriptio) non enim potest per chartam accusare. 2. q. 8. præscripta. nec testificari. sup. de coha. cle. tua.

CAPVT III.

VIDETVR NOBIS (Dirimẽdum) propter consanguinitatem vel quod aliud matrimonium prius contraxerant (admittantur) repete quæ diximus. s. de test. super eo. (interesse) sponsalibus contrahendis (leges) secùs secundum canones.

CAPVT IIII.

INSVPER ADIECISTI. (Cognita) sine coactione. aliàs secùs.

CAPVT

CAPVT V.

1 *Matrimonium propriè non dicitur accusari, nisi ab vxore.*

SIGNIFICANTE. (Ab accusatione) fortè generale est, vt nullus admittatur ad accusationem, si constat quod mala intentione ducitur, vel fortè habet tantùm locum in denunciatione, vbi necesse est quòd denunciator sit sine crimine. 3. quæst. 7. in grauibus. matrimonium enim non propriè dicitur accusari, nisi ab vxore, nam cùm non sit publicum crimen, non admittitur, nisi quorum interest, sed denunciari dicitur crimen, in quo manet. ar. inf. c. proxi. sup. de despon. impu. ad dissoluendum. Sed quæres nunquid necesse est præcedere monitionem, alibi not.

CAPVT VI.

CVM IN TVA. (Prodierit) nec ipse, nec alius, quia etiam si alius matrimonium accusasset, tunc secundus nullo modo esset admittendus, nisi in casibus, qui not. s. de elect. cùm dilecti. (Damni) qui sunt, vt quicunq; scit aliquod impedimentum intra certũ tempus, veniat & dicat. sup. de clande. despõ. c. 3. si autem non sit præfixus terminus, debet venire intra modicum tempus, quod tamen est cùm quodam temperamento intelligendum. ff. de solu. quod dominis. ff. ex quib. cau. maio. ab hostibus. §. vlti. & hæc quod vlterius accusare non possit vera, quando post contractum matrimonium, & post terminum transactum volunt accusare.

☞ † Sed quid si ante contractum matrimonium, sed post terminum transactum velint accusare? Item quid si dictum sit in banno, quod vltra terminum non audietur? Respon. si sic dictum sit audiendus est ante contractum matrimonium. arg. opt. ff. de opt. leg. l. mancipiorum. & l. si opt. §. vlt. post contractum autem non debet audiri, vt hîc. argum. sup. qui fil. sint legit. lator. C. de re. pig. si eo. C. si vt se ab hæred. Authen. ibi posita. Quidam tamen dicunt sententiam hanc, scilicet, quod nullus decæterò contra illud matrimonium nõ audiatur necessariam ad hoc, vt non audiatur. argum. sup. de inge. ma. diffamari. Sed respon. ibi sententiam necessariam esse, & ad hoc prodesse, vt etiam si matrimonium non sequatur, tamen post sententiam non audietur, secùs autem, si non esset lata sententia, vt s. dictum est. Itẽ hæc habet locum, scilicet, quod post interdictum agere nõ possit, vbi per decretũ prohibetur ab agendo, vel accusando, vel cõsimilibus, secùs si per decretum imponeretur ei, vt duplum, vel quadruplum solueret, si aliquid non faceret, nam tunc etiam si contrà fecerit, nõ incurrit pœnam. C. commi. epist. progr. l. interlocutio. C. de sent. & interlo. ex stipu. nisi in casu speciali. ff. de admi. tu. tutor. §. si deponi. nisi fortè cum causæ cognitione decreta essent interposita, quia tunc omnimodò seruanda essent C. commi. epi. progra. l. ea. quæ vltra terminum aũt positum à lege, nullatenus licet aliquid proponere. C. de adul. ob commissa. & eodem modo cõtra id quod. l. municipali decernitur venire, quod licet. ff. de decre. ab ord. fa. l. vlti. & secundum hoc non videtur differentia, siue adijciatur clausula, siue non, scilicet, si contra factum fuerit, non audiatur. Aliud autem est interdicere aliquid alicui, nam tunc si contra factum sit tenet. sup. de ma. contrac. contra interdi. eccle. c. 2. nisi adiectum sit, & si contra factum fuerit, non teneat. s. de præben. dilecto. Habet autem locum hoc generale edictum, vbicunque plures admittuntur ad agendum vel contradicendum, vel aliquid simile agendũ, vt in restitutione & matrimonio in adoptione, & in naturalibus. sup. qui fil. sint legit. lator. ff. de adop. nã. C. vt ab hæ. se absti. Authen. ibi posita. Et est ratio, quare in talibus proponitur sic generale, quia nescit quæ certa persona *a* debet citari, sicut de electione actionum. ff. quorum leg. l. 2. §. hæc autem decre.

Et quod dicit hæc glo. locum habet, vbi nullus præcesserat accusator, quia si præcessisset etiam si legitimè absens & ignorans superueniret, non tamen audiretur, vt no. s. de elect. cùm dilec. ☞ † (Teneris) minor 14. ann. & fortè sufficit, quod sit doli capax, cùm cuilibet qui potest peccare, dictum sit si peccauerit, etc. 2. q. 1. si pec. 24. q. 3. tam sacerdos. 22. qõ. 2. anima. aliàs autem minor non admittitur ad agendũ, nisi habeat curatorem. insti. de cura. §. itẽ inuiti. (legitima) fortè quia tũc probationes non habebat. 2. q. 7. pleriq; (præsumat) 16. dist. quod dictis. 12. q. 2. qui &. (repellendus) non solùm ab accusatione, sed etiam à testimonio & denunciatione. sup. de spõ. cùm in tua. nam quòd vna via prohibetur, & alia. ff. pro so. idemque. sup. de procur.

a Quæ certa persona. Adde Bal. l. fi. C. de edi. diui Adri. tol. Imo. post Inno. in c. fi. de ma. & obe. in Authen. Alb. de test. refert & sequitur Fel. in c. cognoscẽtes. colũ. 7. in princ. sup. de consti. & eũdem Innoc. in c. in nostra. sup. de procu. Bar. in extraua. ad repri. in versic. per edictum circa fi. Cardi. in suo consi. 74. col. 1. circa fi. Alex. de Imo. in consil. 106. col. pen. in fi. & fin. in 5. volu. & ibi concord. & vltra alleg. per Alexan. adde in proposito Pe. de Anchar. in consi. 270. incip. in primo dubio. in 2. colũ. & in cons. 292. incip. videtur prima facie. & do. meũ do. Bart. Soci. in suo cõsil. incip. quoniam video nodũ. in 3. colũ. & ibi alia allegat ꝙ cõsiliũ non habetur in impressis. et Cardi. in cõs. 74. inci. in discussione præmissi articuli. co. 1. vers. in cõtrarium est.

 procur.

procur.tuæ.ff.de condi.inde. quæ sub cō. argu.contra. sup. de iureiur. quemadmodum (ab alijs) secùs in teste. sup. de testi. licet alij tamen idem dicunt in teste.

TITVLVS XIX.

DE DIVORTIIS.

CAPVT I.

SI QVA MVLIER IN MORTEM.

CAPVT II.

QVAESIVIT. Hoc nisi non excipit de dictis, sed dicēdis, (Religione) trahendo eam ad idololatriam (ab infidelitatis) idē est & si ad aliquod peccatum, hoc c. expone per c. inferius positum quanto. & c. gaudemus. (traxerit) id est, nitatur trahere.

CAPVT III.

PORRO. (De comite & notoria) id est, publica fama, aliter autem vix esse posset notorium (separari) debitū autem denegare debebat, licet maritus vxorem dimittere non debeat ꝓ quacunq; notoria consanguinitate, tamē iudex vbi notorium est, quo ad torum restituere non debet. arg. inf. eod. proxi. sup. de resti. spol. literas (restitutionem) agebatur possessorio.

CAPVT IIII.

1 *Adultera an & quando possit restitui.*

SIGNIFICASTI. (Postulat) siue possessorio, siue petitorio agatur, iustè denegatur ei restitutio, cùm esset adulterium sic notorium, quod inficiari non potest, scilicet, testimonijs testantibus super terram. 28. distin. priusquàm. nec hoc dicimus speciale in matrimonio, sed vbicunque est notorium facti actu permanentis, quale est hîc, cùm filij maneant qui reddunt notoriam incontinentiam, vel notorium iuris, nunquam facienda est restitutio, & sic potest intelligi. ff. de dol. excep. dolo. Item intelligo hoc si notorium est iudici. & alijs, vel alijs & non iudici, sed tamen secum paratas habet probationes. argumen. sup. de resti. spo. literas. si neutrum horum esset, sed diffusum terminum ad probandum peteret, non dicerem denegandam restitutionem (materiam) mulier autem ad hoc nullo modo induci debet. ff. de adul. l. 1. §. si pu. † (Constaret) not. si mulier petit restitutionem mariti, & maritus excipiat de adulterio notorio, mulier replicet de adulterio viri, non debet fieri restitutio, nisi & viri adulterium esset notoriū, sicut & mulieris, sed si vir non reiecisset mulierem propter notorium adulterium, sed peteret per ecclesiam separari, & exciperet mulier de adulterio viri audiendæ essent probationes mulieris super exceptione adulterij non notorij. Et est ratio diuersitatis, quia primò mulier egit possessorio, vnde sicut facilius conceditur, ne admittatur exceptio adulterij non notorij, sic & denegatur facilius, vt nō audiatur in hoc, vt fiat statim restitutio, sed tamen benè dicimus admittendas probationes mulieris, & si probauerit viri adulterium, fiet restitutio, sed in alio casu, scilicet, quando vir petit separationem agitur petitorio, vnde de vtroque plenè recipiuntur probationes.

CAPVT V.

EX LITERIS. (Suggestione) & falso (priuatum) q.d. non sententiando, sed consulendo (redire) arg. contra. sup. c. proxi. ibi solutio propter adulterium quod commisit, quia iam paria crimina mutua compen.

CAPVT VI.

DE ILLA. Hæc decre. loquit de illis, quorum alter ad hæresim labitur, & idem credo in infidelibus, quorum alter conuertitur. (Nullatenus) arg. contra. sup. c. proxi. sol. ibi ideò vir cogitur eam recipere, quia post sententiam commisit adulterium, vnde sententia sibi prodesse non debet, cùm fecerit quasi cōtra eam, at hîc conuersus post sententiam pro se latam, nihil contra sententiam fecit, vel idem esset in superiori decre. si sententia lata fuisset, sed ibi non fuit lata sententia, licet non sententialiter eis iniunxerit continentiam.

† De alijs criminibus quàm hæresi quid dices, puta, quia virum ad latrocinium trahere volebat per ecclesiam separatum est matrimonium, vt hîc. & sup. c. proxi 28. quæstio. 1. idololatria. Sol. videtur quibusdam quod hæc decre. dicit idem, aliàs quia nullam, vel vilem causam inuenies, quare non sit idem in omnibus. Tamen alij di-

alij dicunt, quod pro alijs criminibus nunquam est ferẽda sententia perpetuæ separationis, sed tantùm quousq; pœnituerit. Et ratio diuersitatis est periculum hæresis, sed prius dictum, scilicet, in principio gloss. magis placet. Dicimus enim quod licet de rigore iuris post absolutionem iudicis, non debeat cogi redire, licet etiam quod benè diffinitum est, non debeat retractari. 6. q. 4. quod benè. tamen iudex ex officio suo adulterantem post sentẽtiam redire coget ad adulteram. argum. sup. de iureiur. tua nos. & sup. eod. c. proxi. Sed dic, q̃ nõ facit contra sententiam, sententia enim talis fuit, quia absolutus fuit reus ab impetitione mulieris, tunc autem fieret contra sententiam, si mulieri iterum petenti virum fieret eius restitutio, sed si vir pro quo lata sententia repetat mulierem, non fit contra sententiã, imò iniquũ esset, si ei sententia prodesset cõtra quem lata est. ff. de excep. rei iudi. euidẽter. si autem viro isto accusante mulierem adulteram lata sit sententia diuortij, quia tunc non potest vir iustè absolui, quia agit, tunc locum habet hæc decre. quamuis iudicem illum crederem prudenter sententiare, qui sic diceret: Diuortij sententiam inter vos proferimus propter adulterium, quãdiu viro accusatori iustè placuerit.

CAPVT VII.

QVANTO TE NOVIMVS. (Infideliũ) quid dices de his, qui fiunt hæretici, sed tamen baptizati, licet ab hæreticis? Respon. hæc quęstio non potest habere locum, quod sic ostendo, quia siue infans, siue maior, aut fuit baptizatus in forma ecclesiæ & sic habuit verum fidei sacramentum, etiam si ab hæreticis vel infidelibus fuit collatum, & sic etiam ratum est matrimoniũ inter eos, & ideò vlterius nullo modo separari põt. Aut non fuit collatum in forma ecclesiæ, & tunc non habet fidei sacramentum, infideles sunt & iure infidelium vtuntur, & sic eodem modo non est ratum matrimoniũ inter eos. (ait) 23. q. 1. iam nunc. & c. si infideles (soluit) ipso iure, etiam sine iudicio ecclesiæ, veruntamen si antequam ab aliquo cõiugum contrahatur peruersus conuertatur alter eum recipere compellitur. inf. eo. c. proxi. (eum) idem dicunt quidam, & circa eum qui in infidelitate remanet, licet ille non sine peccato cõtrahat, conuersus autem sine peccato (ratum) id est, indissolu- ☞ bilem. 28. q. 1. item illud. †(Per hanc) scilicet, vbi diximus, quod qui conuertitur ad fidem, licitè contrahit, & ex quo licitè cõtraxit, non est cogendus redire ad priorẽ coniugem de nouo conuersam, nisi mortua esset secunda vxor, quia tunc cogeret eam recipere. j. c. proxi. §. vlti. licet aliter videatur distingui. sup. de illa. Tamen consueuit hoc quæri. Quid si velit transire ad religionem? Ad quod respon. quod cùm matrimonium sit consummatum, non potest hæretico volente se corrigere, & ad vxorem redire. ar. j. de conuer. coniug. ex publico. si autem transisset, antequam alius ei vellet cohabitare, non reuocaretur, sicut non reuocaretur, si contraxisset. j. eod. c. arg. 27. q. 2. agathosa. Vel dic, quod soluitur quęstio præsens sic, quia cogitur redire, nisi sententia diuortij data esset. sup. eod. de illa.

CAPVT VIII.

1 *Libellus repudij concedebat propter maius malum vitandum.*

2 *Exceptio adulterij, & aliæ exceptiones competunt contra petentem restitutionem.*

3 *Per baptismum peccatum deletur, sed pœna temporalis non.*

1 GAVDEMVS IN DOMINO. †(Quæ reuelatio) quam reuelationem repudiauit dato libello repudij, de quo libello licet concessum esset in lege, quòd daretur propter maius malũ vitandum, nunquam tamen eum dare fuit licitum, & quòd sacerdos interueniebat ad cognoscendum, de hoc probat hoc esse licitum, quia nunquam diuortij sententiam inter eos ferre debebat, imò quod minus est, non debebat fortè dicere permittimus, quòd vxorem tuam dimittas, sed poterat dicere, lex permittit quòd eam dimittas, sed non sine peccato tuo, & sic etiam hodie ferenda esset sentẽtia in omnibus permissionibus vbi est peccatum. Sacerdos autem interueniebat, ne quandocunq; quis vellet hunc libellum daret, sed in certis casibus tantùm hoc licebat (repudiauit) sine causa (restititutionem) inde conuersi ad fidem qui vxorem eiecerat (petenti) vxori infideli.

2 †(Restitutio) no. exceptionem competere contra petentem restitutionem hanc, scilicet, quia non conuertitur ad fidem, similiter & exceptio adulterij notorij competit contra petentem restitutionem. sup. eod. significasti. Item & exceptio spoli. sup. de ordi. cog. cùm dilectus.

Item exceptio ſęuitiæ viri. 32. quæſtio. 2.ſiue de.ſup.de reſtit.ſpol.ex tranſ. Item ſi non interuenerit carnalis copula, & incontinenti paratæ ſunt probationes. de reſtit. ſpol. literas. ſup. eod. ex tranſmiſſa (ille idē ſi duxerit) licet ſit mortua. argumen.inf.eod.titu.c.vlti. (Fornicata) quia tunc, ſcilicet, quando infidelis, qui noluit conuerti cum alio contraxit, intelligitur legitimè ſecundùm eorum legem contraxiſſe, quæ iuris huius authoritate contraxit.ſup.de frig.& malefic.fraternitatis.23. quæſtio.4. qui peccat. ff. de acquir. poſ. iuſtè.

3 † Et videtur mirum, cùm in baptiſmo deletum ſit peccatum, & ſequela peccati. 26.diſt.deinde. 32. quæſtio.1.quod autem. quomodo etiā aliud adulterium ſibi obijcere poteſt, quod hîc innuit. Reſpondent quidam ideò obſtare fornicationis exceptionem, quia crimen fornicationis non tantùm coinquinat cōmittentem, ſed etiam coniugem.32.q.1.coniugium. † Alij dicunt tolli per baptiſmū crimen, ſed non actionem quæſitam priùs vel exceptionē. 33.q.2.admonere.ar.ff.de his qui no.infa. l.pen.& l.athletas.§.Pomponius.nam per vnius baptiſmum non debet alijs ius ſuum tolli. Item in baptiſmo non tollitur iuſtitia, qua ligata eſt adultera, ſcilicet, quod virum repetere non poſſit, cùm peccata tantùm dimittantur, & non lex.26.diſtin. acutius.& c.deinde.& c.vna. Et idem dicendum, ſi ante baptiſmum homicidium, vel furtum commiſiſſet, quia poſt baptiſmum & accuſabitur, & condemnabitur, nam licet dimittatur peccatū quo ad Deum, & quo ad legem promotionis, quia promoueri poteſt, quamuis peccatū ante baptiſmum commiſſum ſit notorium.25. diſt.primum.§.1.tamen quo ad accuſationem & pœnas, aliàs non ſpirituales, benè ligabitur poſt baptiſmum, ſicut poſt pœnitentiam per quam ſicut per baptiſmum datur remiſsio peccatorum, & ſic intelligitur de conſe. diſt. 4. ſine pœnitentia.§. ſpirituali. temporalem autem benè ſubibunt, & per hoc etiam dici poteſt, q, etiam ſi ante baptiſmum erat infamis, puta condemnatus de adulterio, vel ipſo iure, puta quia fecit vſuras vſurarum, quo ad legem promotionis, ei non imputabit.

† Sed arg. contra. nam ſicut imputatur ei irregularitas ante baptiſmum, puta quòd homicidiū fecit, ita & infamia? Reſpon. quia infamia non deſcendit, niſi ex peccato, vnde deletur in baptiſmo, ſicut peccatum.26. diſtin. deniq;. Irregularitas autem non fundatur ſuper peccato, vnde ita eſt irregularis, qui occidit ſine peccato, vt iudex, ſicut qui cum peccato.ſ.ne cle.vel mona. ſententiam. 51. diſt.aliquāto.& c. ſequen.& bigamus & corpore vitiatus.

a Etiam principaliter. & quòd iudex eccleſiaſticus cognoſcat etiā principaliter tenet Pet. de Ancha.in conſil.20.col. fin. incip.pro ſolutione. & allegat Inno. hîc qui intelligit hoc uerū in dote iam cōſtituta.& hoc dictū Innocē. allegat etiam Feli. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. colū. 15. uerſi. tertia declaratio.ſup.de cōſtitut.

CAPVT IX.

DEVS QVI ECCLESIAM SVAM.

TITVLVS XX.

DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOrem, & de dote poſt diuortium reſtituenda.

CAPVT I.

MVLIERES CVM PRO ALIQVA.

CAPVT II.

SIGNIFICAVIT. (Diuiſionem) hoc non habet locum, niſi ratione conſuetudinis, vel niſi vtriuſque intuitu aliqua quæſita ſunt. Nam aliàs omnia præſumūtur mariti.ff. de do. inter vi.& vxo. quintus Mutius.& quiſquis tantùm ſibi non alteri quærit.

CAPVT III.

1 Iudex eccleſiaſticus acceſſoriè poteſt de dote cognoſcere, ſed non de hæreditate.

2 Maior eſt coniunctio inter dotem & matrimonium, quàm inter filios & hæreditatē.

DE PRVDENTIA. (Acceſſoriè.) 1 † Not. q̊d iudex eccleſiaſticus tā ordinarius, quàm delegatus cognoſcit de dote acceſſoriè, ſcilicet, cùm cognoſcit etiā de matrimonio, & in libello petitur matrimoniū ſeparari, & dotē reſtitui, vt hîc. & ſup. eod.c.1.& 2.de coniu. ſer.propoſuit. ſecùs dicerem in ſucceſsione, nā licet cognoſcat in matrimonio, nō tamen de hæreditate. ſup. qui fil. ſint legi. cauſam.& c.lator. licet poſsit cogere partem, ne occaſione illegitimi matrimonij eum ſuper hæreditate moleſtet. ſup. qui a fil. ſint legit.c.1. imò etiam principaliter a poteſt cognoſcere de dote. inf. eod. per tuas.& hîc.

2 † Nec obſt.ſup.qui fil.ſint legit.lator. & c. cauſam. quæ loquuntur, quòd iudex eccleſiæ non debet cognoſcere de hæreditate, maior enim coniunctio eſt inter dotem & matrimonium, quàm inter filios & hæredi-

hæreditatem, cùm dos non posſit eſſe ſine matrimonio. inf. c. proxi. filij aũt poſſunt eſſe ſine hæreditate, & exhæreditati non retractarent etiam ſententiam iudicis ſecularis ſuper dote. Item ſpecialiter ad eccleſiam pertinet cognoſcere de dotibus, quia ad eccleſiam pertinet defenſio dotium. inf. eo. nuper.

CAPVT IIII.

1 *Dos propter adulteriũ perdita, an poſſit recuperari, ſi adultera uult probare, matrimoniũ non fuiſſe legitimum allegans impedimentum conſanguinitatis.*

PLERVNQVE. (Fornicationis ſuæ). reconciliata, nã tũc redit ad antiquũ ſtatum. ff. de iur. dot. diuus. & l. poſt mulieris (vel) pro id eſt, nam idem dicitur dos & dotalitium. ar. 36. q. 2. ſi autem. vel dotalitium vocat donationẽ propter nuptias. † (Dotalitium). Sed quid ſi lata ſententia ſuper diuiſione tori propter fornicationem, is qui adulteriũ perpetrauit, velit agere condictione ſine cauſa ad repetitionẽ dotis, dicẽs nõ fuiſſe matrimonia, & propter hoc velit probare cõſanguinitatẽ, & ita non fuiſſe matrimonium, nec adulterium, nec dotem, an propter hoc non recuperabit dotem, ar. quòd ſic. inf. c. proxi. ff. de condi. ſine cauſa. adminiculo.

Sed contra res iudicata pro veritate accipitur. ſ. de ſen. & re iud. cùm inter vos. ff. fa. erciſ. cùm putarem. Item cõtra, quia adulterium committere intendebat. 34. q. 2. in lectum. Laur. dicit, quòd dotem repetere non poteſt. ar. ff. de adul. ſi vxor. reſpon. 1. C. de ſpon. mulier. §. is quoque. T. dixit, quòd ſi ſit ſententia lata ſuper ſeparatione tori, & dote, nec ſit appellatũ vlterius, petere nõ poteſt, ſecùs autem ſi ſuper adulterium tantùm. Primum dictum magis placet, quia condictione ſine cauſa non poteſt repetere dotem cum cauſa retinendæ eius ſubſit, ſcilicet ſententia ſi lata ſit, vel adulterium quòd ſaltem intentione commiſit.

CAPVT V.

ET SI NECESSE. (Ob turpem) quia ſi ob turpẽ cauſam data eſſet, potior eſſet cõditio poſſidẽtis. ff. de cõdi. ob tur. cau. l. ſi ob turpem. in fi. (ob nullã) id eſt, ob matrimoniũ, q tamẽ inter eos non tenebat propter conſanguinitatem, vt ſtatim ſequitur. † (Reſtitui) quando inter conſanguineos fit dotis datio, ſi ignorabant ſe conſanguineos, competit repetitio dotis. ff. de condi. ſine cauſa adminiculo. C. ſol. mar. ſi igno. C. de inceſt. nup. qui contra. ff. de rit. nup. præfectus. ſi autem ſcienter cõtraxerint cõſanguinei, ad fiſcũ dos deuoluitur. ff. de do. inter vi. & vxo. cùm hic ſtatus. §. vlt. inſtit. de nup. §. aduerſus.

Sed hæc decre. contradicit. hi enim cõſanguineos ſe ſciebant. Ad hoc ſic reſpon. nam Rex Legion. non petebat hîc dotem, quia erat vir, & ex parte mulieris tantùm competit petitio dotis. ĩ. c. proxi. ſed quædam caſtra, quæ dederat pro conſeruatione matrimonij, quod non licet, ſicut nec pœnã promittere licet. de ver. obli. Titia. reſpon. 1. ſed dicas cùm eſſet data nomine arrarũ, ea retinere licet. C. de ſponſa. mulier. reſpon. 1.

Sed illud verum eſt in licitis ſponſalibus, ſecùs in illicitis, vt in eadem. l. dicitur, vel dic quòd benè applicabũtur fiſco, quia Rex Legion. fiſcum habebat.

CAPVT VI.

NVPER A NOBIS. (Inducit) ipſe vſufructuarius (in dotem) id eſt, vxorem ſuam dotauit de illa poſſeſſione, quod licet & meritò, & cuilibet alij (in dotem) expone, vt inf. eod. c. §. vlt. (poſſidere) nam in dotem licet feudum a alienare, aliàs non. ſup. de feu. c. 2.

a *Licet feudũ. de hoc uide per Felin. latæ in c. quæ in eccleſiarum. col. 23. uerſi. in ea glo. ibi. ſup. de cõſtit. et per Alexã. in conſi. 28. col. fin. uerſi. poſſet etiã in 5. uolu.*

CAPVT VII.

1 *Satiſdatio uxoris pro dote, quo caſu teneat, uel non.*
2 *Vxor poteſt repetere dotem, ſi uidet maritum uergere ad inopiam.*
3 *Mulier ſi aliquod delictum committat, uel contrahat mutuum non cogitur illud ſoluere de dote.*
Mulier, ſoluto matrimonio, an ſit alenda ab hæredibus mariti ſui, uel extranei.

PER VESTRAS LITERAS. (Conuenire) id eſt, in iudicium euocare (quam) pecuniam (repulerat) hæc erat ſufficiẽs exceptio, quia ſi eam non ſuſtentabat dotem habere non debet, imò debet eum ſuſtẽtare de dote. ff. de do. inter virũ & vxorem. ex annuo. ſed

licet eam proponeret nõ erat vera. (Veritate) hæc etiam erat sufficiens exceptio, scilicet rei iudi. C. sent. rescin. nõ pos. l. vl. sed quia appellatum fuit, idcircò auditur, sed litera contradicit, vbi dicit, quòd non fecit mẽtionem de literis, ergò nec de appellatione, vnde potest dicere, ꝙ non fuit appellatum, nec fuit necesse fieri mentionem de priori sententia per quam non absoluebatur reus perpetuò, sed quãdiu super ipsa dote mulieri cauetur, & ideò non obstabat sententia huic petitioni, cùm offerret satisdationẽ, vel petebat quòd daretur mercatori (cautionem) hæc sententia non erat sufficiens. Debuerunt enim addere vel pecuniam mercatoris dare, vt sequitur, & hic idem defectus fuit in sententia delegati (credi). C. de pac. cõuen. hac tamen non cogitur, vt in eadem. l. dicitur.

1 †(Faciatis) quicquid dicant aliæ gl. hìc positæ, tu dic, ꝙ siue vxor satisdet, quod dotẽ dabit, siue maritus, ꝙ donationem satisdederit, tenet satisda. ff. de iur. do. promittendo. & l. cùm dotis. si autem satisdedit de restituenda, siue ante matrimoniũ, siue constante matrimonio, non tenet satisdatio, vt continetur in rubri. C. ne fideius. do. dẽ. l. 1. & 2. Quidam tamen dicunt, ꝙ licet satisdare non cogatur, tamen tenet si satisdederit, cùm possit renunciare iuri suo. argu. insti. de satisda. tut. C. de pac. si quis. soluto autem matrimonio satisdare potest. ff. sol. mat. si constante. §. quoties.

2 †Quomodo ergò excusabis hìc sententiam Papæ? Respon. marito vergente ad inopiam vxor dotem & res obligatas pro dote repetere potest. C. de iur. dot. nisi. & in Authent. de aqua. do. §. vlt. Item ab eo sequestranda est possessio. ff. solu. matr. sicut dotẽ. §. si dotẽ verò. sed si in isto casu, de ea soluẽda etiã constante matrimonio possit cautionẽ sufficientẽ præstare, dotis administrationem habebit, vt hìc. Sed adhuc est contra, quòd hìc dicitur, quod si non præstiterit cautionem, quòd res detur mercatori, cùm vxor habere debeat ad alendum se & maritũ & liberos. C. de iur. dot. vbi. sed dic hoc ideò, quia mulier erat suspecta de minus idonea administratione, & dilapidatione. arg. ff. de app. imperatores. C. quo ap. non re ab exec. Vel dic, quod satis habebat vxor, quia mercator habebat pro ea cautionem, quæ tamen sit sufficiens, aliàs incongruè sequeretur cõiunctio disiunctiua, cùm semper cautionem iuratoriam dare posset.

3 †(Onera) vnde si mulier committat aliquod delictum, vel contrahat mutuum, non cogitur illud soluere de dote. ff. sol. mat. quamuis. vir autẽ vxorem debet sustentare secundũ vires dotis. ff. solut. mat. sicut dotem. §. si maritus. & §. si autẽ. †Sed an mulier soluto matrimonio, sit alenda ab hæredibus mariti sui, vel extranei, dic quod sic donec dotem rehabeat. C. de rei vxo. act. l. 1. §. exactio. & ibi nota. sed & si nullam dotem recipit maritus tamen alere debet pro velle suo, quia personam suã pro dote dat mulier. in Authent. quib. mo. na. effi. leg. §. fi. ff. vt in possessione. l. pe. vbi dicitur quòd vxorem debet alere vt filiam. Ad causas autem mulieris vir non dabit ei expensas, nisi fortè speciale dicas, quando vir accusat matrimonium, nam tunc fortè cogetur ei dare expensas, etiam si indotata sit mulier. arg. inf. de accu. ex parte.

CAPVT VIII.

1 *Aequalitas non solùm in quantitate ut non sit maior quantitas dotis, quàm donationis, sed etiam in lucris ex pacto proueniendis, seruanda est.*

2 *Pactum per quod fit deterior conditio mulieris uolentis, iterum nubere, an ualeat.*

DONATIO. (Si pauperior) aliàs enim si non sit pauperior, puta quia rem alienã donauit, tenet donatio & præscribit. ff. de iur. dot. & si constiterit. idem & si repudiauerit hæreditatẽ, vel legatum, quod & ipsius repudiatione ad vxorem peruenit. ff. de iur. dot. si sponsus. §. si maritus. & §. si quis. (obitu). C. de do. inter vir. & vxo. donationes. (tacitè) puta quia eãdẽ rẽ alij donauit. (Expressè) dicendo reuoco do. quam tibi feci. (Quale) si fiat post nuptias. C. de do. ante nup. l. vlt. & debet esse æqualitas non solùm in quantitate, vt nõ maior sit quantitas dotis, quàm donatio, sed etiam in lucris ex pacto proueniẽdis. Authent. de æqua. do. §. hoc igitur. & si maius pactũ sit de lucranda dote quàm donatione, maius pactum trahitur ad minus. ff. de pac. do. l. lege. si autem pactum factum sit de lucrando dote, & nullum pactum sit de lucranda donatione, pactum dotis trahitur ad donationem. C. de do. ante nup. l. vlti. §. si autem do.

Quòd

Quòd intelligo hoc modo, quia si mulier fecerat marito pactũ, quòd ipse maritus lucraretur dotẽ, si superuenisset vxor maritus dotẽ lucrabitur, si superuixerit vxori secũdũ pactũ: & eodem modo, vt sit paritas in pactis, & mulier lucrabitur donationẽ propter nuptias, si superuixerit viro, & si de donatione lucranda nullum pactũ interuenerit, & idem est econuerso & in alijs pactis dos & donatio ante nuptias & post. insti. de dona. §. est & aliud. Similiter fit augmentum dotis & donationis ante nup. & post. C. de dona. ante nup. si constante. Ante nuptias aũt potest esse disparitas, & in quantitate dotis & donationis, & in pactis super lucris. C. de pac. conuen. tam super do. quàm super dona. ex morte, post nuptias autem hoc non licet, ne excogitaretur fraus contra prohibitionem factam de donatione inter virum & vxorem. Hîc autem scias, quòd non potest apponi pactum per quod deterior fiat conditio mulieris volentis iterum nubere, siue fiat ante nuptias, siue pòst. ff. de pact. dot. l. 2. C. de pac. conuen. super do. quamuis. ff. de dona. inter vir. & vxo. per totum. consuetudo autem varia potest esse in quantitate & in lucris.

TITVLVS XXI.

DE SECVNDIS NVPTIIS.

CAPVT I.

CAPELLANVM QVEM.

CAPVT II.

DOMINVS AC REDEMPtor. (Certitudine) & infallibili, sed habita præsumptione propter longinquitatem temporis, testimonium magistri exercitus, & militum in his requirendum est. ff. de diuor. vxores. C. de repu. Authent. hodie. š. de spósa. in præsentia. š. vt lit. non conte. quoniam. §. quod sic. Vel dic quòd nunquam licet nubere, nisi prius receperit certum nuncium de morte viri, vt in præcedenti decre. (Seruauit) in præterito, in futurum enim non habet, nisi habito certo nuncio de morte viri. sup. de spons. in præsentia. sed & si in futurum fieret idem seruandum esset (dubitãdum) probabiliter. inf. de sen. excom. inquisitioni. 1.

CAPVT III.

VIR AVTEM VEL MVLIER.

CAPVT IIII.

SVPER ILLA QVAESTIONE.

CAPVT V.

CVM SECVNDVM APOstolum. (Infamia) non solùm credimus nõ teneri infamia, sed nec alijs pœnis, quæ irrogantur, quia nupsit intra tempus luctus, quæ continentur. C. de secun. nup. l. 1. & 2. sed pœnas quas sustinet, quia secundo nupsit, non euitat quæ cõtinentur. C. de secun. nup. hac ędictali. & l. vlti. & l. fœminæ. & expressè habes. š. de pig. cùm constet. Authent. de nup. §. quia verò hactenus. &. §. si verò ex. Ratio diuersitatis est, quia pœnæ impositæ nubentibus intra tempus luctus sunt meræ pœnæ, & ideò omnes pœnas à legibus propter hoc inflictas, tolli credimus, sicut infamiam, sed pœna quæ imponitur secundo nubentibus nõ est mera pœna, imò est prouisio illorum, & ideò non tollitur hęc pœna per canonẽ, sic etiam nõ credimus [a] tolli pœnas impositas illi qui cõtra proprium iuramentum nubit, recepta tutela filij nõ reddita ratiõe. C. ad Tertul. omnẽ. in Authent. de nup. §. sin autem tutelis.

[a] *Sic etiã non credimus. Ad de quod idem tenet Ange. in Authent. de nup. §. sin aũt tutelã. al legat Hosti. hic uide tamẽ Bal. in l. cùm oporteat. §. fi. in fin. C. de bo. quæ lib. qui uidetur hoc limitare, & adde quod etiã hoc dictum refert Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. colũ. 15. in princ. sup. de constitu.*

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER QVINTVS.

TITVLVS I.

DE ACCVSATIONINIBVS, INQVISITIONIBVS, & denunciationibus.

CAPVT I.

SI LEGITIMVS. (Non fatigetur) vt probet suam innocentiam, nisi publica infamia accusatus laboraret, nam tūc indicetur ei purgatio. 2. q. 5. presbyter.

CAPVT II.

1 *Monitio debet præcedere accusationem.*

SI QVIS EPISCOPVS. (Accusatoribus) id est, denunciatoribus, scilicet non criminosis (accusatus) id est, denunciatus. Ex hoc. c. colligunt quidam, monitionem debere præcedere accusationem. Alij intelligunt hoc. c. in non notorijs criminibus, & in his de quibus pœnitentia agi potest seruato ordine, & in criminibus exceptis, sed nos intelligimus hoc. c. scilicet quando agit denunciando. Et secundum hoc exposuimus literam. inf. eod. super his. inf. de simo. licet. (conuentus) id est, monitus (causam). i. pœnitentiā agat (nō olim). i. ante monitionem (sed nunc) id est, post monitionem. (ad primates). i. iudices legitimos.

CAPVT III.

ILLA PRAEPOSITOrum. Et. ĩ. (Cum eis). id est. subditis accusatoribus, vel id est, prælatis suis ordinarijs, subditi enim accusatores necessarij sunt ad discussionem, vt probēt, ordinarij autem necessarij sunt, vt consulant.

CAPVT IIII.

1 *Accusatione pendente promoueri ad dignitatem quis non debet.*

OMNIPOTENS. (Nunciantur) pendente enim accusatione non debet aliquis ad dignitatem promoueri. 81. dist. tantis. C. de procura. re. mu. ff. de mu. & hon. res quæ. §. eū. imò sola infamia impedit. C. de dig. l. 3. sed licet promoueri non debet, potest eligi, & electio tenebit, sed per præcedentia iura probatur, ꝙ non confirmabitur, nisi purget innocentiā suā. Alij tamē dicūt quod nec eligi debet. de hoc not. ĩ. de simo. accusatū.

CAPVT V.

1 *Criminosus an possit accusare criminosum.*

NVLLI EPISCOPORVM. (Repellere.) ff. de adul. l. si vxor. 67. q. 4. c. attendendū. iudex tamē ex officio suo repellere potest. 2. q. 7. si qui sunt alieni. quærēdū. ff. de postul. l. ꝙ prohibet, nisi obiectu maioris excōmunicationis. ĩ. de excep. à nobis. quāuis illa decr. in alio casu loquitur, quàm ista. Hîc enim dicit, ꝙ in cōmunē familiaritatē habebat, illa aūt quādo in aliquo facto ei cōmunicauerit. 2. q. 7. alieni. Cōtra. C. qui accu. nō pos. iniquū. Ar. cōtra. C. de inoffi. test. in areā. C. de hære. quoniam. 2. q. 7. §. in hoc. Respō. ꝙ dixit nullū criminosum etiā cōtra criminosum admittēdū. C. de lib. cau. si filiū. C. de adul. quoniā. 32. q. 7. nihil verū est, nisi in exceptis criminibus, in quib. nō ad testificādū, sed accusandum tātùm admittunt? Respon. huic decre. qa accusabātur de crimine excepto, vel speciale est in episcopis, vt eis nō liceat ab accusatione sua repellere familiares, cū præcipiantur habere honestos. 2. q. 7. cùm pastoris. lex aūt iniquū loquit̃ de expositis & alijs dominis, qui nō tenent̃ habere cubicularios, at episcopi quasi in quodā officio cubicularios habere tenent̃, vt in prędictis. c. vnde si in eo officio aliquos approbauerint, vbi tantùm bonæ famæ requirunt̃, nō possunt eos repellere ab accusatione, vel alio, vbi tales personæ similiter requiruntur. ff. de adult. si vxor. sed si aliàs clericos malos habet benè repellet eos ab accusatione sua. Sæpè enim presbyter bonus malos clericos patitur propter scandalum vitandum. Aliquando quia probationibus destituitur. 50. dist. vt cōstitueretur. 2. quæst. 7. plerique. & propter multas alias causas, quas licet tolleret, ad superiores tamen ordines non promouebit, & à sua accusatione repellet. argu. contra. 40. distin. §. necesse. sed ibi loquitur, quando culpa prælati subditus malus est. Item & si culpabilis erat prælatus in corrigendo subditos, tamen eos repellere posset à sua accusatione, nam aliud est officium dare, quale est cubicularium facere, in quo videtur eum approbare, & spontè cùm ad hoc non cogatur. Aliud est negligere correctionem subditorum, in quo licet culpabilis videatur, tamen approbare non videtur.

CAPVT

CAPVT VI.

DE HIS CRIMINIBVS. (Replicari) 23.q.4.si illic.2.q.3.notandū.ff.nau.cau.licet.§.vlti. nisi probetur priorem accusatorem præuaricatum. ff. de præuar.l.2.Item vel si corrūpit iudicem, vel testes. inf.de collu.c.vlt. vel si suum dolorē prosequatur ignorans ab alio institutam accusationem.ff.de actio.cui.§.ijsdem.

Et intelligitur hoc, quando in forma iudicij proceditur, nam licet per pœnitentiam quo ad Deum fiat remisio, nihilominus tamen poterit inde accusari.

CAPVT VII.

REPELLANTVR AB ACCVsatione.

CAPVT VIII.

ACCVSASTI. Scilicet calūniosē, aliàs immunis est accusator.23.quæst.4.illud etiam. & iudex. 23. q. 5. cùm miles. vel non calumniosē, sed ex alia scintilla odij. (pro pace) supple accusasti, id est, vt alij quiete viuant.33.quæst.5.non frustra (delaturam) id est, accusationem ipsius.

CAPVT IX.

EVIDENTIA. Repete quę dixi.sup.de coha.cle. tua.si crimen est notorium iudici & alijs.

CAPVT X.

1 *Laici in accusatione vel testimonium clericorum, non sunt admittendi, quod tamen limitatur vt hîc, & vide in nu.4.5.8. & 9.*

2 *Qui admittuntur ad accusandum admittuntur etiam ad testificandum.*

3 *Viles & infames quando admittantur ad accusationem.*

6 *Monachi an possint quempiam accusare.*

7 *Non admittitur aliquis ad accusationem clericorum qui sit ignotus vel suspectus de fide & inimicitia.*

10 *Testis qui semel contra aliquem in causis criminalibus testificatus est, amplius contra eum testificari non potest, secùs est in ciuilibus.*

CVM P. MANCONELla.

1 †(Quia laicus) hîc collige, quòd laici etiam in crimine simoniaco non admittuntur. de testi. veniens.2.quæst. prima.in primis.

Sed contra.inf.de simo.si dominus tanta.79.dist.si Papa.Sol. contra laicos simo. indistinctē quilibet admittitur ad accusandum & testificandum, sed contra clericos distinguitur, nam cōtra clericos bonæ famæ in criminibus exceptis. 2. q.1. in primis. & contra clericos malæ famæ admittuntur laici & clerici malæ famæ, & fures, & meretrices. inf. de simo.tanta. & maximè si agaẽ ciuiliter. ar. ad omnia prædicta.ĩ. de simo.per tuas.

Excipiuntur conspiratores & capitales inimici.ĩ. de simo.licet hely.per tuas. qui etiam cum tormentis admittendi non sunt, & participes criminis & muneris.š. de test.veniens.

2 †(Item not.quòd vbicunq; & qualescunq; admittantur ad accusationem ijdē admittuntur & ad testimonium, nisi prosecutores suarum iniuriarum, qui admittuntur ad accusationem, & non ad testimonium.sup.de test.decætero.

3 †In hoc tamen est differentia, quia ad accusationem sine tormēto admittuntur etiam infames & viles, sed nō ad testimonium.4.q.3.§.si ea.Item necessaria est aliqua præsumptio, cùm non sint sine tormentis admittendi, & à tormentis incipiendum non est. ff. de quæsti.l.1. inf. de re. iur. cùm in contemplatione. in nō exceptis autem, non admittuntur criminosi clerici vel monachi.2.q.7.clericus, maiorum præsumunt, criminationes.

4 †Idē dicimus si ratiōe irregularitatis nō possunt ascēdere ad ordinationē, quā habet accusatus.2.q.7.ipsi testes.alij aūt clerici securē suos prælatos & clericos accusant.2.q.7.lator pręsumūt.sicut inqt Paulus, laici aūt nullo modo admittunẽ ad accusationē. 2.q.7.c.1.2.3.4.5.6.& c.oues. & c.accusatio.6. q.1.cū beatus.11.q.1.clerici. nisi prosequaẽ suā iniuriā.4.q.6.omnibus. 2.q.11.prohibenẽ.š. de testi. decætero.clericus aūt in nullo crimine ciuili, vt homicidio & similibus, potest accusare laicum, etiā si suā iniuriā prosequaẽ.11.q.1.clericus nullus.23. q.8.his à quibus.quia nec testari potest in crimine cōtra laicū. 11. q.1.testimoniū. agat aūt clericus, si vult ciuiliter de crimine, quidā tamē dicūt, ꝙ possit accusare laicum si ex crimine, vnde accusat

5 non irrogatur pœna sanguinis.†Item quidam dicunt bonos laicos admittendos ad accusationē clericorū, & in hac opinione fuit Gra. similiter & ab accusatione laicorum in criminibus ecclesiasticis criminosi repelluntur.3. q.4. cōsanguineorum beatus, nulli.6.q.1.qui crimen.

†Monachi

6 †Monachi autem abbatem suum accusabunt sine licentia abbatis, quem volunt accusare. ī.eo.c. ex parte. alium nõ accusabunt absq; licentia abbatis.2.q.7.placuit.& c.nullus. nisi illum cuius est cubicularius. Illum enim sine licentia abbatis accusare possunt, nam cùm ad hoc sint cubicularij, vt sint testes dominorum, si viderint eos malus, licitè accusabunt.2.q.7.cũ pastoris.peruenit, quia nisi accusarent, nõ exequerentur laudabiliter officiũ suũ, & etiam denunciare tenentur saltem crimẽ committendum.2.q.7.negligere. & hoc magis consulerem monachis.

7 †Item ad accusationem clericorũ nullus admittitur ignotus, vel suspectus de fide vel inimicitia.3.q.5.accusatoribus. canonica.accusationes, vbi habes de alienigena, nisi prius inquiratur de vita & fide & intẽtione eius.2.q.7.si qui.& c.quærendum. vel nisi habeant aliquas literas Authenticarum personarum quæ pro eis testimonium ferãt, vel testimonium proprium.2.q.7.criminationes. Item repellũtur omnes criminosi corpore vitiati, & irregulares tam ab accusatione, quàm à testimonio, quia ordinari non possunt.2.q.7. ipsi testes.

8 † Quia laicus) hîc habes, q̃ etiam in exceptis criminibus, laici repelluntur ab accusatiõe clericorũ, sed hoc intelligo quãdo laicus erat malæ famæ.2.q.1.in primis. vel repellitur propter suspicionem, quam contraxit de mutuis accusationibus, vt in eo.c.sequitur. vel non accusabat de simonia, sed de alio crimine (illius causę).i.criminis, vnde M. accusabat Petrũ, & laicus vel alius iam eũ accusauerat de simonia, & hic fuerat testis.

9 † Sed obijcies, si alia vice fuit accusatus, ergò modò nõ poterat accusari, sup.eo. de his? Respon. licet hic fuerit accusatus, & dati testes, non tamen fuit absolutus à crimine, sed ab obseruatione iudicij, vel dic dederat testimonium extra iudicium falsa crimina eis imponẽdo, vel etiam vera, sed facilè & sine causa insultando & exprobrando.5.q.5.illi.&.§.sed aliud. Sunt ergò tales detractores, qui repelluntur ab accusatiõe & testimonio.3.q.4. detractores. si autem non sine causa diffamaret, sed q̃a probare vellet, etiã si famoso libello cũ proposito accusandi confecto, nõ repelleret̃.5.q.1.c.2.& C.de famo.libel.2.imò remuneraretur.

10 †Ille etiã, qui dixit semel testimoniũ contra aliquem, vlterius contra eum testificari non potest.4.q.3.in criminali.in prin.& hoc in criminalib.causis vbi repellunt̃ suspecti.3.q.5.accusatorib. & in multis alijs.c.eiusdẽ.q.&.q.8.c.1.& hi suspecti sunt de odio, qui toties parãt se ad ferendum testimonium, nam in ciuilibus non prohibetur quis in multis causis testificari contra eundem.ī.de test.fraternitatis (accusauerat).i.accusare voluerat, nisi enim fuit amissus, vt hîc dictum est, (cum tribus) hic numerus arbitrarius est.2.q.5. omnibus.

CAPVT XI.

1 *Regula euangelica neminem excludit.*
2 *Monachus an sine causæ cognitione abbatem possit accusare.*

EX PARTE. (Licet alios) Sine licentia abbatis, nam tũc potest.ar.2.q.7.cùm pastoris. & dicunt quidam nõ, nisi intersit. monasterij.16.q.1.placuit. denunciare aũt poterit, & debebit, cùm nemo à regula euangelica excludat̃.2.q.1.si peccauerit.24.q.3. tam sacerdos.

☞ †(Ministrari) non statim quicunq; vult accusare abbatem, admitteretur, & habebit expensas, sed præmissa aliqua summaria cognitione, & videtur quod hæc summaria cognitio sine præsentia partiũ fieri potest, per solum iudicem.ar.cõtra.de renũ.super hoc. nam si alij nõ accusant sine inquisitione pręmissa.2.q.7.si qui. & cap. quærendũ criminationes, & multò fortius monachi contra abbatem nõ debent sine tali inquisitione admitti.

Alij tamẽ dicũt, q̃ in accusatione & inquisitione semper necessaria est causę cognitio, antequã monachus admittatur ad prosequẽdã inquisitionẽ vel accusationẽ, sed in habẽdo expẽsas est differentia, quia in accusatiõe cùm inscribat se ad talionẽ, semper habebit expensas, sed in inquisitione nõ, nisi causa cognita sibi decernãtur.

Nos dicimus q̃ semper ex quo admittitur ad accusandum vel inquirendum, vel denunciandum, q̃ expensas habebit à Papa, vel quisq; ordinarius hoc p̃ se diligenter inquirit, q̃ delegatus ex quo sibi committit̃ causa inter partes, debent eum reputare pro admisso, nec amplius de aliqua causa inquirere debet. Nec est cõtra.ī.de rest.super literis.in fi. vbi dicitur, q̃ ea debẽt monere delegatũ, quę mouerent delegantẽ, quia hîc constat iam delegantem motum ad admittẽdum eum, ex quo cõmisit causam inter eos, sed si prosequat̃ causam suam, siue possessorio, siue petitorio agat, non habebit expensas.

CAPVT

CAPVT XII.

1 *Commendatio fieri debet cum dispensatione, & ex causa.*
2 *In commendatione uocandus est ille ad quem pertinet præsentatio uel collatio ecclesiæ commendandæ, & an ualeat electio si non fuerit uocatus. in num. 3.*
4 *Commendatarius liberiorem habet administrationem in ecclesia quàm procurator.*

SI CONSTITERIT. (Quod D.) iste D. agebat petitorio, petebat enim quandam ecclesiã, quia in ea erat canonicè institutus vt dicebat.

1 †(Commendata) Cõmendatio debet fieri cum dispensatione, quod probo, quia per eam fit iuris relaxatio. Ius enim vult quòd ecclesia proprium habeat prælatũ, non commendatum, vt dicimus quod cõmendatio debet fieri ex causa. 1. q. 2. dispẽsationes. & præmissa aliqua causæ cognitione, & si aliqui lædãtur ex prædicta cõmendatione, credimus quod vocãdi sunt ar. ff. de adopti. nam ita diuus. ff. de mino. deniq;. & l. in causæ. 1. §. causa aũt. & si nõ vocẽtur faciẽt eam cassari per superiorẽ, si aũt vocati cõtumaciter abfuissent, tunc non audirentur vlterius. ar. sup. qui fi. sint legi. lator. & qui mat. accu. pos. c. fi.

2 †(Item vocari debet in commendatione ille, ad quem pertinet præsentatio, vel collatio ecclesię commendandæ, & debet audiri, si iustã causam habet cõtradicẽdi, & si non fuerit vocatus, vel auditus, faciet per superiorem cassari cõmendationem.

3 †Sed quæro an si contemptus iste eligat post commendationem facta, an electio valeret? Ad hoc respon. quidam q, si episcopus malitiosè, & sine causa fecit hanc commendam, quòd tunc tenet electio facta ab eo, ad quem pertinet prædicta commenda, nõ obstante. ar. sup. de cõces. præben. postulasti. Alij dicunt, quòd plus placet, quod quãuis in fraudem, & sine causa fecerit, dummodò teneat, licet sit iniusta: tamẽ facit quod ad eius officium & iurisdictionem pertinet. s. commodare, vnde ex tunc nõ licet illi, ad quẽ pertinet eligere alium, nisi prima commendatio fuerit primo cassata. arg. sup. de conces. præben. cum nostris. & c. quia diuer.

4 †Et est sciendum, quod commendatarius licet nõ habeat ius in ecclesia, tamen est legitimus administrator, & liberiorem administrationem habet quàm procurator. argu. 17. quæst. 1. pasto. 71. dist. obitum. & c. seq. & videtur quod has commendas posit recipere propria authoritate sine requisitione proprij prælati, cùm non obligetur ad commendam tenendam, nisi quãtum voluerit. Nec obest si dicis, quòd non debet esse generalis procurator alicuius, vt no. sup. de obli. ad rat. c. 1. quia nõ est alia pœna si accipit, nisi quòd cogitur dimittere administrationem, vel deponitur, & nos benè dicimus, quòd semper ad mandatum sui prælati eam dimittere debet (pernoctauerit) vigilando (rationabiliter conuictus). i. ordinariè accusatus (vel ad rationem). i. sine solennitate iudicij requisitus fortè inquirendo procedebatur contra eum, & sic confessus est prædicta, vel aliquod prædictorum: quia quodlibet per se sufficit. (Confessus) repete quæ diximus sup. de elect. per inquisitio. (ipsa) ecclesia (post appel.) recipiendam.

CAPVT XIII.

1 *Exceptio competit contra petentem munus benedictionis.*
2 *Inimicus non solùm ab accusatione, sed etiam exceptione repellitur.*

MEMINIMVS. (Pro altera). id est, in contrarium, scilicet, ne benediceretur. (Ap-
1 pellauit). †no. quod contra cõfirmantẽ petentẽ munus benedictionis, admittitur exceptio, dummodò excipiens aliàs sit legitima persona ad excipiendum (accusaret) id est, paratus esset accusare, vel id est, exciperet contra eam.

2 †(Manifestus) No. inimicum non solùm ab accusatione, sed etiam exceptione repelli, idem crederem in conspiratione, secùs de alijs (tulerit) alio accusante. ex hoc præsumitur inimicus, vel aliàs malitiosè procedere.

CAPVT XIIII.

1 *Accusare per scripta an quis possit.*
2 *In criminalibus speciale est, quòd socius potest esse procurator sociorum.*
3 *Accusator citari debet antequam absoluatur accusatus.*
4 *Perpetuum accusatori silentium imponitur, si non fuerit in termino.*
5 *Ante inscriptionem licet desistere ab accusatione, quia nemo compellitur accusare.*

LICET IN BEATO PE-
1 tro. †(Ex literis) no. colligitur hîc, quòd quis posit accusare per scripta contra id,

quod legit.2. q. 8. per scripta. sed in literis significabantur crimina Papæ, & petebatur citari vt accusationibus responderet, quod benè licet, quia hęc prima citatio sine causę cognitione fit, & iam licitè fit per nuncium. (delatus) id est, denunciatus (ab I. & O.) hi fortè erant de his qui cōtra episcopum scripserunt.

†(Vel alijs). 5. quæst. 3. in criminalibus, contra. inf. c. proxi. contra solu. speciale est, quòd etiam in criminibus socius potest esse procurator sociorum. 3. quæst. 6. c. hoc quippe. sup. de dol. & contu. cùm dile. Vel dicimus, quod hi admittebantur ad excusandum absentes, quòd licet. 5. q. 3. reos. per quod capitulum, licet minus benè, quidam dixerunt, quod semper pro reo procurator admittitur in crimine etiam iniuriarum admittitur procurator. 3. quæst. 9. §. nisi. Item ad accusandū & excipiendum. inf. cap. proxi. & c. super his. 23. qō. 5. reos. Item in leuibus criminibus, puta quæ non excedunt pœnam relegationis. ff. an per ali. causa ap. l. 1. Sed quidam dicunt, illam legem tantùm habere locū in causa appellationis, sed secùs in principali. Item in crimine suspecti tutoris. ff. de procu. non solùm. §. vlti. & idem dicimus si prælatus dicatur suspectus. Item in accusatione ingratitudinis. ff. de procu. sed hæ. §. 1. Item in accusatione populari ad agendum. ff. de procu. licet. sed non ad defendendum. ff. de popul. act. quis populos. Item dominus defendit seruum. ff. de accu. sicut. §. pe. Item cum causa non est purè criminalis. suprà, de procu. tuæ. Potes etiam dicere, quod hîc agebatur ciuiliter, scilicet, inquirendo vel denunciando (quòd non proposito accusandi).

3 †Sed dicunt quidam, quod citari debet accusator, antequam absoluatur accusatus. argu. C. qui accus. pos. quod crimen. & 5. quæst. vlti. Epiphanium. Hoc autem non obstat, quia præsentes erant à quorum accusatione absoluitur. In ciuilibus autem secùs, quia tantùm à præsenti obseruatione iudicij absolueretur. C. de iudi. properandum. §. 1. vel accusatore absente hæremodicium contraheretur. C. quomodo & quando. Authent. qui semel. (intimanda) vt per sedem apostolicam monitionibus tantùm corriperetur. (excessit) faciendo citari episcopum, vt responderet accusatori.

4 †(Silentium) Not. accusatori imponi silentium perpetuum si non fuerit in termino, nisi iustam causam absentiæ pro-
5 bauerit. 4. quæst. 5. quisquis. in fi. †(Imputandum) quia ante inscriptionem licet ab accusatione recedere. 2. quæst. 3. si quenquam. ff. ad turpi. quæsitum. Infamator tamen tenetur iniuriarum. ff. de iureiuran. Item apud. §. si quis li. In ciuilibus autem dato libello, cogitur litem ad finem perducere. C. quomodo & quando. qui semel. Non est contra id, quod dictum est de crimine. C. qui accusa. non pos. 3. quia ibi præcesserat inscriptio, vel ad minus satisdatio de accusatione prosequenda. In ciuili autem si reus nolit prosequi causam principalem, tamen ad expensas agere potest. sup. de dolo. actor. si autem sua non interest sine Papa reuocabit. 2. quæst. 6. si quis libellos. (Famæ) nam criminum prædictorum fama bona vel mala probari potest per testes, & etiam de plano, scilicet, per communem auditum. suprà, de spon. cùm in tua. hanc inquisitionem etiam aliqua infamia præcedere debet, vel etiam denunciatio probæ personæ, sed inquisitione criminum maior infamia est necessaria, hæc enim inquisitio illius est præparatoria. argumentum. inf. eodem. cùm oporteat.

CAPVT XV.

1 *Excusatoris officium quale sit.*
2 *Quando admittatur procurator uel accusator in causa criminali, & in nu. 3.*

VENIENS. (Excusationem) Nulla harum excusationum fuit sufficiens, si benè inspi-
1 cias. †(Excusationem) excusatoris officium est allegare & etiam probare causas absentiæ de facto, vt erant istæ. & suprà, de procu. querelam. & sup. de dol. & contu. cùm dilecti. ff. de iudi. si prætor. Excusator autem ad causas causæ allegandas nō admittit, quia ibi necessarius est procurator cum mandato, vel cum satisdatione. Fatemur tamen, quòd tam in ciuilibus, quàm in criminalibus causis post lit. conte. vel etiam in alijs causis vbi proceditur lit. conte. quandocunque, quod iudex antequam condemnet indefensum, siue ex contumacia sit absens, siue propria voluntate, quemlibet admittet iura causæ suæ allegantem etiam minorem, & fortè infamem. ff. de procu. seruum. §. publicè. C. de procu. exigendi. in fi.

†Et in-

2 †Et intelligo quod admittitur ad allegandum causas hic homo, qui non habet mandatum, nec satisdet, nec de personis coniunctis causas dico, quæ colliguntur ex actis in eadem causa habitis, nam nullo modo credimus, quod posit ꝑducere testes, vel instrumēta, vel cōfessiones facere, quia procurator non est, & si hoc esset ei cōcessum à iure iniustū ius esset, quia fieret præiudicium absenti per alium, quàm per procuratorem.

Et si credo verum, nisi in causis absentiæ, nā ad illas probādas benè admittit excusator sine mandato & satisdatione, & sic loquitur. ff. de procu. seruum. §. publicè. Et benè facit ad hoc, quod quilibet admittitur ad docendum de iure partis absentis, quia si partis contumacis absentiā Dei præsentia supplere debet. C. de iudi. properandum. §. cùm autem. debeo non solùm per me, sed etiam per quemcunq; alium quærere, quomodo instruar in causa eius. Item excusator non potest allegare causas absentiæ de iure, puta talis non tenetur venire coram vobis, quia estis excommunicati, vel quia rescriptum nō valet, hoc enim non per excusatorem, sed per seipsum, vel per procuratorem proponere debet. sup. de rescri. super literis (viarum) puta quia viæ erant lutosæ (criminali) nisi in casibus no. sup. c. proxi.

3 †(Præcepit) & malè, nisi intellexit prohibere tantùm, quod non calūniosè proponere, vel dic, quod mandatum fuit & licitum, & iustum, nam ex quo confitebatur se semel calumniosè accusasse, vlterius accusare non debet. argu. sup. cap. proxi. nam sic remittere querelam videtur, vnde vlterius accusare non potest. 23. quæst. 4. si illic. C. ad turpil. quamuis. imò si dicat, se nolle vlterius accusare, vlterius non accusabit. ff. de adul. l. si maritus. §. si negauerit. hic etiam quia calumniatus est in accusando, si velit denunciare, repellitur, & quia etiam nunc præsumitur calumniari. Si autem non esset confessus de calumnia, sed tantùm iurasset non accusare denunciare posset, cùm iuramentum non valeat à præcepto euangelico liberare. sup. de iureiu. quemadmodum. in fi. 24. quæst. 3. tam sacerdos. & si per denunciationem ecclesię non posset immunitas seruari, posset non immeritò accusare. sup. de iureiu. peruenit. †(Contumaciam hìc videtur non reputandus contumax, quia si præsens esset tali accusatori non cogeretur respondere. ff. de iudi. non videtur, sed illud habet locum, vbi certum est, quòd non tenetur respondere, sed vbi est dubiū, sicut hìc, secùs. ff. de iudi. si quis hoc. Item illud intelligitur, qui neque super principali, neque super accusatorio, vel exceptionibus, & agere, & respondere cogitur, sed hìc benè respondere, & agere cogitur super exceptionibus.

CAPVT XVI.

1 *Quis sit admittendus ad excipiendum.*
2 *Exceptio de non interesse est declinatoria, & ante lit. conte. regulariter proponenda, & uide in num. 3.*
3 *An ille cuius non interest, admittatur ad excipiendum de crimine.*
4 *Monitio debet præcedere accusationem.*
5 *Plures contra eundem petentem confirmationem quando sint audiendi.*
6 *Cùm unus excipit, cæteri quoque qui uolunt excipere eodem tempore excipere debent.*
7 *Nedum clericus, sed etiam laicus admittitur ad excipiendum de crimine contra electum siue confirmatum.*
Criminosi an admittantur ad excipiendum & testificandum.
8 *Inquirendum est à contradicentibus qua intentione procedant ad impediendū consecrationem.*
Principes an & quando admittantur ad excipiendum contra electum de simonia, de adulterio, uel certis criminibus.
9 *Qui poßint excipere de forma, item quid requiratur in excipiente, quod peccatum sit in persona electa, in num. 10.*
10 *Excipiendi onus probandi incumbit, siue affirmatiuè, siue negatiuè excepit.*
11 *Quamuis nullus extet excipiens uel accusator, tamen confirmator uel ordinator inquiret quandocunque eum contigerit dubitare.*
12 *An procurator poßit de crimine contra electum excipere.*

1 SVPER HIS. †Videtur quòd quilibet admittendus sit ad excipiendum, quia excipiens defendit ecclesiam, & nullus prohibetur à defendendo. ff. de procu. seruum. §. publicè. Sed tu dic, illos admittendos in prædicto casu, quorum interest, sed responde. l. quæ loquitur quando defensor agit nomine alterius, & satisdat, hic autem qui excipit, nomine suo agit.

2 †Et dicimus quòd hæc exceptio, scilicet quòd non interest excipientis proponitur etiam post lit. conte. ad quid enim officium nihil lucri portaturus est. Item quia nullam habet actionem, ergò nec eam prosequi potest, quamuis posset dici,

4 Etiā post lit. cōte. & sic regulariter opponitur ante lit. cōtest. Ad de Ioan. An. hic & Card. in consi. 7. incipi. in causa fratrum.

quòd si non exciperetur contra eum, & fertur sententia quod sententia teneret, & faceret ius inter partes, ita quòd infirmaretur electio eius, vlterius non potest petere illam electionẽ confirmari, & contra nullum ex illa electione agere posset, & omnibus contra eũ pararetur exceptio. argu. ff. de inoff. test. posthumis. §. si quis. ff. fami. ercis. cùm puta, sed si eius electio cõfirmaretur, non fieret præiudicium aliis, quæ non fuerunt quominus adhuc cõtra electionem dicere possent, quia ipsis cùm non fuerint partes, non fit præiudicium. arg. ff. de mino. etiam in fi.

3 † Item scias quod si hæc exceptio proponitur post litis. conte. ille qui petit confirmari per confessionem aduersarij, vel alio modo debet probare, quòd non intersit, alioquin perseuerabit vsque ad sententiam. ff. de procu. Pompo. §. rati. sed post sententiã non poterit dici sententia nulla ea occasione, quod excipientis nõ intersit propter vires rei iudicatę, quę tenet etiam inter eos quorum non interest. ff. fami. ercis. cum pu. nec est simile ei, quod dicitur de falso procuratore. sup. de procur. in nostra. in fi. & C. de procur. licet. quia ibi sententia non fecit ius inter partes, quia ibi procurator non erat pars, quia non agebat suo nomine, nec dominus qui in iudicio non erat, & sic non erant ibi partes, sed hîc benè erant, quia licet excipiens non haberet ius excipiendi, tamen ex quo nomine suo litem contestatus, est pars & dominus litis. ar. præal. l. cum pu.

a Quod plures.) Adde eundẽ Inno. in c. cau sam. qui filii sint legi. & Pet. de Ancha. in consil. 336. inci. præmitto quod. colum. fin.

☞ †Sed oppones quare non eodem modo excipitur contra militem, post litis contestationem. contra. C. de procu. ita so. quia miles benè habet actionem nomine alterius, licet contra eum posit excipi, sed iste non habet ius excipiendi, credimus tamẽ, quod si iudex perpendat, quod non interest agentis, quod ipsemet sine exceptione supersedebit sententiæ, quia si fieret per appellationem posset reuocari, quicquid dicant gl. etiam alia quæ incipit ad excipiendum, plus placet nobis quod etiam ille cuius non interest, benè admittitur ad excipiendum de crimine, licet non ad accusandum etiam contra simplicem clericum propter rationes in prædictis gl. assignatas, sed in forma suæ electionis fortè posset sustineri, quòd non admittitur, nisi ille cuius interest, sicut nec ad prosequendum contemptus. sup. de elect. quod sicut. §. 2. & videt tantùm interesse eligẽtium, & etiam cõfirmatoris. sup. de elect. nihil. Item nõ placet, quod dicit hæc glo. scilicet quòd post litis conte. potest repelli ille, cuius non interest, quia dato, quòd talis posset repelli ante litis contestationem, tamen post litis conte. repelli non potest, quia nec exceptio personalis est & declinatoria, & ideò non potest proponi nisi ante litis conte. C. de exce. l. fi. insti. de excep. §. fi. (& accusando) hîc tacet de modo inquisitionis.

4 †Inscribi) etiam moneri, nam si monitio præcedere debet accusationem ciuilem, multò fortius criminalem. 2. quæst. 7. accusatio si quis ergò sed benè fatemur, quòd licet non præcedat monitio, tenebit & procedit accusatio & actio, sed tamen punietur qui non monuit. vt inf. eod. c. dicitur. vel dic, quod non punitur, sed ho-
5 nestum est, quod monitio præcedat. †(A promotione) dicimus quod plures a contra eundem petentem confirmationem audiendi sunt, si de diuersis defectibus, vel criminibus obijciant. argu. sup. de testi. veniens. inf. qui ma. ac. pos. c. fi. C. si vt ab hæ. se ab Authent. si omnes. si autem de eodem defectu vel crimine excipient, tunc iudex eliget idoneiorem. ff. de popula. actio. l. 3.

6 †Item quando vnus excipit, omnes alij, qui volunt excipere, eodem tempore debent excipere, & si tunc non exceperint, postea non sunt audiendi. argu. ff. de libe. causa. si pariter, nisi iusta causa subesset, quare audiri debent. vt sup. qui mat. accu. pos. c. fin. Et idem dicunt quidam, quia si quando petitur confirmatio, non excipitur, postea in ordinatione, vel consecratione excipi non potest, nisi ex causis quæ sunt in præalleg. cap. qui ma. accu. pos. c. fi. argu. ff. de libe. causa. si pariter. Alij dicunt contrà, & fortè verius. (Excipiendo) hæc exceptio est facti vel intentionis. ff. de excep. l. 2. & non actionis, quia qui ordinari vel consecrari petit, nullam actionẽ intentat, sed tamen tali exceptione proposita, ordinator supersedere debet, si verisimile est, quòd opponitur in Authent. quomodo opor. episc. §. si quis in Authent. de sanct. episc. §. si quis ante. 23. distinct. illud. sed si non est verisimile procedet ad ordinationem & consecrationem, nec dimittet propter aliquam appellationem, quia nunquam reuocabitur, quod fiet ab eo, nisi probetur veritas causæ.

vt. &c

vt.s.de his quę fiunt à ma.par.ca.c.1.secùs in confirmatione vbi requiritur forma iuris.vt no.sup.de ap.constitutus. Hæc ratio non placet,quia est speciale in ordinatione & consecratione, quia nisi ordinator, vel consecrator audiat accusationem,irritatur quicquid factum erit, & ipsi puniũtur.in Authent. quomodo opor.§. si quis autem.in Authent. de sanctissi. episc. §. si quis ante.

Tamen intelligendæ sunt prædictæ Authent. nisi excipiẽs de crimine calumnietur,vel suspectus sit de calumnia, sicut benè probat prędicta Authent. quomodo opor. epis.§. si quis. ff. de accu. alij. benè autẽ est suspectus de calũnia, qui præsens fuit multo tẽpore,ante cõsecrationẽ & ordinationẽ, & noluit sine causa accusare, nisi quãdo ita imminebat ordinatio,quod probationes recipi non poterant ante ordinationem vel cõsecrationem, sed nunquid idem est in confirmatione.

7 †(Excludatur) Ad excipiendum de crimine contra electum siue confirmatum admittatur non solùm clericus,sed etiam laicus, quia ciuiliter agit, & cuiusq; interest, quòd ecclesiæ non solùm prælatos, sed etiam alios clericos bonos habeant, & est expressum de episcopis in Authẽt.quomodo opor. epis. §. si quis.in Authent. de sanc.epi.§.si autem.arg.8.q.1.licet.sup.de test.ex parte. & 63. dist. plebs. & c. Reatina.63.dist.c.1.80.dist.c. Maximianus.arg. 23.dist.qui episcopus.in fine. & c.illud.ius enim publicum est, quod in sacris consistit.dist.1.ius publicum. Quidam tamen dicunt, nõ admittendos, nisi eos quorum interest.arg.sup.de testi.veniens. Et nos ipsum credimus, quando excipitur cõtra clericos non habentes curam animarum, sed in habentibus curam,secùs, & idem in his,qui ordinandi sunt.in Authẽt.de sanc. epis.§.si autẽ.contra non habentem curã animarum criminosi non sunt ad excipiendum admittendi.23.dist.illud.cùm nec sunt admittendi ad accusationem, & hæc exceptio. s. criminis quæ proponitur contra electum vim actionis habet. in Authẽt.de sanc.epis.§.1.& no.s.de postu.c.1. Arg. contra.s. quod non possint prætextu criminis ab excipiendo repelli, quia contra doli excep.non admittitur do.re.ff.de excep.do. ap.§. Marcellus. sed illa loquiť quando cõtra agentẽ excipitur, at ille qui petit cõfirmationẽ,vel cõsecrationem,nõ agit, & si agitur cõtra aliquẽ expressè nõ agit, sed tantùm officiũ iudicis implorat.

Et quod dictum est criminosis non admittendis,intelligendum est, nisi sua intersit,puta quod sit futurus suus prælatus, vel sit patronus, nemini enim ius suum prosequenti obstat exceptio criminis. 4. q.6.omnibus.& argu.16.q.1. constitutum. & q.7.filijs. Alij dicunt & melius,quòd ille qui petit confirmationem vel consecrationem agit,vnde si habet aduersarium, libellum dare debet, in quo etiam causam exprimat, puta quia à maiori parte capituli, vel à toto electus fuit, vel ab alio, ad quem deuoluta erat potestas eligẽdi. sup. de conces.pręben.ex parte.& lit.cõte.fiet, nisi speciale dicatur, quia causa merè spiritualis est, vbi sine scripto proceditur.ar. 11. quæst. 1. si clericus. sup. de dolo.c.1.tamen & si ille, qui se opponit antequam det libellum,admittẽdus est.sup. de elect. dudum.si autem non habet aduersarium, benè proceditur sine litis contestatione. Item dicimus, quòd omnes criminosi indifferenter admittantur ad excipiendum, non ad testificandum.Sed.c.videtur contradicere.23. dist.illud.vbi dicitur, quod primò discutiendæ sunt personæ contradicentium,sed quidam sic exponũt, quòd hoc solùm discutitur, an contradicentes habeant paratas probationes, quia si paratas non habẽt probationes,cùm periculum sit in mora,non differtur confirmari, vel consecrari.ar.2. quæst.7.plerique.sup. de app.oblatæ. Item si non intersit criminosi,non admittuntur,aliàs autem admittuntur.4.q. 6. omnibus.alij aliter dicunt, & fortè melius, quod nunquam ratione criminis repelluntur.

8 †Sed tamen quærendum est circa contradicentes,qua intentione procedant ad impediendum consecrationem, scilicet, an zelo ecclesiæ, an pro vana gloria, vel pro odio.2.quęst.7. quęrẽdum. si qui sunt, & per illa.c.dicẽdum videtur, quòd si aliquis specialem causam habeat contra ecclesiam, vel electum, puta quia dicat sibi ab ea,vel eo deberi pecuniã, vel iniuriam factã non audietur, quia nec in causa criminali,vel ecclesiastica aliàs audiẽdus est. 3. quæst.10. cap. si. quia licet intersit, aliàs nõ tamẽ interest, quòd non promouẽtur, cùm ei salua sit omnis accusatio. Nã licet prædicta.c.quærendum. si qui. & 3.quæst. 10.c.fi. loquantur in accusatione, tamen eadem ratio est in exceptionibus, maximè, cùm hæc exceptio vim accusationis obtineat. Et hac ratiõe dicimus,reges vel principes non admittendos ad excipiendum

dum contra electum de simonia, de adulterio, vel certis criminibus, cùm præsumantur facere, vt medio tempore regalia teneant, vel aliquid ab eo extorqueant, vel propter aliquam similem causam, sed si suspectus non esset ex causa prædicta, vel alia potius admitteretur, quàm alius. argu.16.quæst.1.constitutum.& q.7.filijs. sed quamuis sit suspectus, vel ex hac causa, vel alia si velit dicere contra eum, q. suspectũ eum habet, vel de proditione terræ, vel consiliorum suorum, est admittendus, quia sua interest.

9 † Excipitur autem aliquãdo, quod peccatum est in forma, vel processu electionis, & ad hanc exceptionem præmissa ratione, quia reipublicæ interest, quod quilibet admittatur. Alij tamen dicunt, quod soli illi possunt excipere de forma, qui debent electioni interesse.

10 † Item not. quod quando excipitur etiam quod peccatum sit in persona electa, ad hoc quilibet admittitur, tamẽ oportet eũ probare crimẽ, cùm aliàs quisquis præsumatur bonus. s. de præsum. dudum.

☞ † Sed quid dices [a], obijcies electo periurium probans, eum iurasse certo die se soluturum, non sufficit, nisi & probes per confessionem eius, vel alio modo eum in termino non soluisse, probasti enim quod peccatum non est. s. eum iurasse, nõ quod te probaturum obtulisti. s. quod esset periurus, quis enim probare debet, quòd asseuerat. ff. de probatio. ei qui. & excipiens exceptionem suam. ff. de proba. in exce. Et idem dicendum videtur, etiam si sententia excommunicationis lata sit, sub conditione, puta excommunico te, nisi vsque ad talem diem solueris, nam si probatur sic exceptio, dico hunc electum excommunicatum esse sub conditione, & ideò non confirmandum, non debet admitti, quia excommunicatio sub conditione, non contrahit aliquod peccatum, dummodò conditioni pareatur, probare autem quod cõditioni non sit paritum, pertinet ad excipientem ratione præmissa, quia onus probationis incumbit excipienti.

[a] *Sed quid dices. Hoc dictum allegat Cyn. in l. 2. q. 5. C. de iure emp. Ioan. And. in additione Spec. in tit. de loca. uersi. 21. & dicunt nouis. Pap. singulariter. in. d. l. 2. col. 68. uersic. in ea glo.*

☞ † Sed arg. contra quia qui proponit negatiuam exceptionem, hoc ipso probat, quod contrariũ nõ probatur. C. de nõ nume. pe. si ex cautione. sup. de fide instru. si cautio. & sup. de præsum. quia. Sed illa locum habent tantùm in casibus in iure expresis, aliàs autem sicut dictum est, excipiens siue affirmatiuè, siue negatiuè, probare tenet, vel dic illud habere locũ, quãdo non agit de crimine, si autẽ de crimine agat, siue ciuiliter, siue criminaliter, semp excipiẽti negatiuè, incũbit ꝓbatio, quia odiosus est. 2. q. 7. si qs episcop⁹. & quia præsumitur nõ immemor suæ salutis. 1. q. 7. c. sancimus. & quia ꝑsumit bonus. s. de præsum. dudũ. tamẽ si creditor ageret ad petendum debitum, sufficeret ei probare, vel promissionem, vel iuramentum, vel excommunicationem; quia sic probat obligationem, quòd solum sibi probari sufficit, & debitori incumbit onus probãdi satisfactionem. Ratio diuersitatis, quia creditor qui agit ad debitum non obligaret se, nisi ad probandum promissionem, nec ad aliud cogitur, sed quando agitur contra electum, non auditur, si dicat tantùm eum promisisse vel iurasse, nisi & se obliget ad probandum, quòd contra promissum vel iuramẽtum venerit, vnde hoc totum probare debet. Quando autem vitium dicitur in forma interuenisse si electores, vel electus petent cõfirmationem, qui negat formã seruatã, eã omissam probare debet, prædicta ratione, quia excipienti incumbit probatio, & quia ex quo de facto constat præsumitur interuenisse solennitas. C. de contrahen. stipul. l. 1. ff. de proba. ab eo. dũ tamẽ scrutiniũ, vel vota fratrum ostendantur in scriptis redacta. sup. de elect. quia propter. & decretum in quo appareat consensus capituli. 61. dist. c. episcopus dum. vel dic vt no. sup. de dolo. cùm olim.

☞ † Sed quid dices, si excipiatur non est subdiaconus, qui potest eligi, vel non habet literas commendatitias cùm sit alienigena? Respon. in his casibus eum debere probare se esse ordinatũ, & se dimissum ab episcopo, cùm iura in his casibus dicãt literas necessarias. 2. quæst. 1. legum. sup. de cleri. percu. per totum. 72. dist. per totum: tamen tanta posset esse præsumptio pro ordinato, quod transfertur in alium onus probãdi, vt si multo tẽpore in subdiaconatus ordine seruisset, vel q. certũ esset, quod benè à suo episcopo dimissus esset.

11 † Sed tamẽ no. quod licet nullus appareat excipiẽs, vel accusator, tamẽ confirmator vel ordinator semper inquiret, & quandocunq; eũ cõtigerit dubitare. s. de elect. cùm nobis. & nota. s. de purga. cano. c. 1. in Authẽt. de san. epis. §. si qs ante. circa pri. tit. (ordinariã) sine inscriptione aũt pœna certa infligiẽ talib. s. de elec. statuimus.

☞ † (Citra). s. de elec. cùm dilecti. ad hanc

hanc autem extraordinariam pœnam, nō solùm se obligat qui crimen objicit contra confirmatum, sed etiam qui præter formam contra ordinationem, vel consecrationem objicit. sup. de elect. cùm dilecti. qui autem inquisitionem impetrat, vel denunciat ad hanc pœnam nō se obligat, quia alterum ex officio iudicis procedit, alterum autem ad pœnam.

12 †Procuratorem) procurator non potest contra electum excipere de crimine, vel alio defectu contingente personam electi, quantumcunque sit generalis procurator, nisi specialiter dicat, quod de crimine excipiat, quia per talem exceptionem minuitur status excipientis, quia beneficijs priuatur per triennium. sup. de elect. statuimus. ff. de mi. illud. ff. de procu. non solùm. §. fin. ff. de va. & extraor. cog. l. pen. Nec est contra. ff. pro so. actionem. §. renunciaret. ff. de iniu. sed si vnus. §. procuratorem. quia agens iniuriarum, si succumbit, non incurrit diminutionem sui status, & benè est diminutio status, licet ad tempus tantùm suspendatur beneficijs, quia relatio & damnatio in opus publicum temporales sunt, vt probatur. ff. de pœnis. quidam.

CAPVT XVIII.

1 *Iudex corrigit errorem suum, si in processu uel interlocutorijs errauit.*
2 *Non debet fieri generalis inquisitio clerici.*
3 *Non ualet dictum testium super occultis, & de quibus infamia non præcessit.*

QVALITER. (Ordinem) In processu, sententia enim nōdum lata erat, vt inf. sequitur. (Occasione) fortè zelo iustitiæ, vel propter nimiam infamiam ipsius episcopi, non autem propter odium, quia tunc non eisdem mādaretur, quòd iterum procederent contra eum, cùm essent suspecti. 3. q. 5. quia suspecti (corrigere.)

1 †Not. iudicem corrigere errorem suum, si errauit in processu, vel interlocutorijs. sup. de ap. cùm cessante. inf. de sent. excom. sacro. ff. de re iud. quod iussit. quāuis sit in diffinitiuis contra. ff. de re iudi. iudex (ad præsens) scilicet, ne ex processu inordinatè habito procedatis ad diffinitiuam sententiam.

2 †(In sua ecclesia) & ita apparet hîc loqui, quando fit inquisitio de statu ecclesiæ, vel etiam vbi generalis fuit inquisitio de aliquo clerico, licet de iure fieri non debeat, nisi de speciali crimine, nisi cùm persona est multū aliàs grauiter diffamata cum capitula, de quibus inquiritur exprimenda sunt. arg. inf. eo. qualiter. quando enim de speciali crimine inquiritur, quare diceret exceptis occultis, cùm antequam iurent testes, vel aliàs procedatur debet inquiri, an sit occultum nécne, potest tamen dici, hoc etiam habere locum, vbi de certo crimine fit inquisitio, nam & tunc si testis aliud nouit, occultè de crimine illo non debet dicere. inf. eo. inquisitionis. §. 2. vel dic, vt ibi no.

3 †(Occultis) si enim de occultis, & de quibus infamiam non præcessit aliquid dixerunt testes, non valebit dictum eorū. inf. eo. inquisitionis, nec enim iurati sunt. sup. de testi. de testibus.

Et hæc vera sunt, quando fit generalis inquisitio. Quando autem fit super certis capitulis, tunc non opponetur in iuramēto hæc clausula, cùm enim infamia præcesserit testes super omnibus, quæ sciunt de eo, quod inquiritur veritatē, dicent etiā si illud quod sciunt, vel credūt sit occultū, vt si de fornicatione agitur, & reuocatur aliquis testis, qui secum iuit ad peccatum perpetrandum, de eo testificari debet, qui debet dicere secretas circumstantias, & ea quæ secreto nouit, dummodò sit infamatus de crimine, super quo fit inquisitio, puta quia cum tali muliere commisit fornicationem, sed si tantùm de fornicatione esset infamatus, non expressa aliqua muliere, tunc non credimus, quòd debet testis reuelare fornicationem occultam, imò plus dicimus in primo casu, quia si iurasset testis, quod teneret secretum, tamen illud reuelare debet, quia vel à principio malè iurauit, scilicet, si intellexit quod iuratus, vt testis illud non diceret, sed si ita prauè non intellexit iuramētum intelligendū est, quòd sine iusta causa non reuelaret eum. arg. sup. de iureiur. ad nostram. quemadmodum tamen si in cōfessione pœnitentiali esset reuelatum, tunc in testimonio non debet reuelare, quia scit vt Deus, non vt homo, sed idē dicitur, etiam si generalis inquisitio fuerit, sed hæc est differentia, quia cùm iam ex cōmissione super certis criminibus facta appareat, non esse de occulto crimine, semper valebit testimonium, sed in alijs casibus non valebit, nisi appareat infamia, alij contrà, scilicet, quod tam circumstantias, quàm occulta dicere non debet.

CAPVT XIX.

1 *Caput malum, facit præsumptionem de malis membris.*
2 *Testis quando possit testimonium suum excusare, uel mutare.*

CVM DILECTI FILII. †(Legati) Apostolicæ sedis inquisierunt de criminibus episcopi Agaten. qui præstito iuramento confessus est, suo tempore res ecclesię dilapidatas, & plures ecclesias per simoniã à se datas, & de naufragio res aliquas recepisse, quibus confessionibus factis, negotium fuit ad sedem Apostolicam remissum, cùm autem Papa ex confessionibus vellet procedere contra ipsum, episcopus confessiones excusauit, excusabat enim dilapidationem propter debita contracta temporibus prędecessorum suorum, vel propter insolentiam hæreticorum simoniam excusabat per suam ignorantiam, & pœnam impositam simoniacis naufragium excusabat, quia res illas tantùm accepit, quorum domini non inueniebãtur, mandat ergò dominus Papa, quòd si iurauit ad interrogata respondere veritatem, & excusationes suas probauerit, absoluatur, si verò iurauit plenam dicere veritatem, cùm pręsumendum sit, quòd secundum quod iurauit nihil omisit de veritate, & quòd excusationes de nouo cõfixerit, remoueatur ab administratione. (Episcopo) not. quod infamia præcedente de prælato, inquisitio sit de tota ecclesia. si. sup. c. proxi. de sent. & re iud. cùm I. & A. Et hoc fortè ea ratione,
1 † quia caput malum, præsumptionẽ fecit de malis membris. 61. dist. c. miramur. & 2. q. 7. c. sicut inquit. tamen testes non dicẽt, nisi de his quibus præcesserit infamia. sup. ca. proxi. Vel dic etiam tota ecclesia diffamata erat, licet non quilibet. Vel dic, quòd etiam quilibet (respõsionem) hodie autem non crederetur eis, nisi probarent. sup. de probati. quoniam. vel potest dicere, quod hodie crederetur eis, quia legati erant, sicut creditur Cardinalibus, & de omnibus actis coram eis, vel ibi loquitur, quãdo vnus est iudex tãtùm, hîc autẽ erãt plures. Vel dic, quod hîc iudici creditur, quia iurabunt & erunt quasi testes, sed verius videtur, q. non sint requirendi tanquã testes. 2. q. 6. statuendum. sed tanquam qui sunt iud. consulendi. 18. q. 1. c. 1. arg. s̃. de arbit. non sine. ff. de app. reci. sciendum. sic etiam requiruntur omnes de facto suo, etiam qui aliàs non admitterentur ad testimonium, vt latrones. C. de ferijs. prouinciarum & serui. C. de qõ. interroga. ff. de custo. diuus. de ætate etiam alicuius admittuntur mater & auia. ff. de proba. etiam. Sic etiã requiruntur. ff. de ædil. edict. quæro. §. fi. 20. q. 3. præsens. sup. de testi. sicut. sup. de arbi. non sine. nec valet horum dictum tanquam testium, sed ad præsumptionem tãtùm facit, vnde etiã post apertionem testium, tales quęrendi sunt, & ante productionem testium. argu. op. 20. q. 3.
2 prę́sens. †(ad inquisita) cùm iurãs de calũnia tantùm, iuret de veritate ad interrogata respondere, poterit suas cõfessiones excusare, testis autẽ qui iurat dicere quicquid nouit, non poterit excusare testimonium suum, vel mutare, nisi hoc faciat antequam loquatur cum partibus, quia non præsumitur subornatio, sed recordatio veritatis, aliàs secùs. arg. in Authen. de test. §. quia verò. iudex autẽ ex officio suo reuocare potest testem vt melius instruatur. ff. de quæstio. repetit. (quæ tales sunt) confessiones (& malum) tales fuerunt positiones, vel exceptiones habitæ. 85. distin. Florentinum. †(Nõ obstantibus) sed nõnne etiam contra confessionem suam potest probare, vt C. de iur. & fac. igno. error. ff. de confes. non fatetur. Respon. non, vbi sic iurauit, vt hîc habes. Vel dic, quod errorem potest probare, sed suum dictum non potest excusare, errorem autem probare potest, si probaret se non dilapidasse, sed excusare quod dixit, vel illud interpretari, non est probare errorem, vel reuocare, si enim velit probare se errasse, oportet eum probare quòd nihil de naufragio habuisset, & quòd ecclesiæ non essent datæ per simoniam, & quòd bona ecclesiæ non essent dilapidata, sed si admittitur, quod excuset, vel interpretetur confessiones suas, sufficit quod probet, quòd ea habuerit, quorum domini non inueniebantur, & sic de alijs.

CAPVT XX.

1 *Non admittitur criminosus ad denunciandũ, uel testificandum, nisi in exceptis criminibus.*
2 *Quæ persona requiratur ad probandam infamiam.*
3 *Leuis infamia qualis sit.*
4 *Qualiter probetur infamia usq; ad finem poteris uidere.*

CVM OPORTEAT. (Sub dissimulatione) Si de eis esset infamatus, & ideò de infamia primò inquiri mandat, vt. j. sequitur. ipse tamẽ mandat

mandat inquiſitionem fieri propter clamoſam inſinuationem ei factam, non ꝑpter hoc, q. penes ipſum diffamatus eſſet.

1 † (Criminibus) nullus enim criminoſus admittitur ad denunciandum, vel teſtificandum, niſi in exceptis criminibus, de hoc no. ſup. eod. cùm P. ſed ſi ordinario non conſtet de infamia alicuius per eum modum, quem dicit finis glo. quæ incipit hìc dic, & ſi non ſit ei ſuſpectus, nec etiam alij, cui ordinarius velit facere gratiam, quod ei fiet purgatio criminis obiecti, quorũ vtrunq; ſufficit, imò videtur quod non ex gratia, ſed de neceſsitate iuris debet ei indici purgatio, qui apud Principẽ ſuum, vel patronum eſt infamatus. C. ex quib. cauſ. irro. infa. verbum. 2. quæſtio. 5. mennam. & c. omnibus. Item ſi aliquis petat inquiſitionem contra aliquem, non faciet eam ordinarius, niſi prouidi, & diſcreti, & non leues qui credunt omni verbo exceſſum eius ordinario denuncient. Item hoc non ſufficit, niſi hoc nuncietur ſæpè ordinario, ſiue per eoſdem, qui primò denunciarunt, ſiue per alios. Poſſet enim eſſe, quòd ſemel ex impetu nunciaſſet, quot autem vices hoc faciant, ſæpè ipſius ordinarij arbitrio relinquendum videtur. in Authen. de teſti. §. 2. ff. de verb. ob. continuus. §. 1. Item oportet, quod de crimine obiecto clamoſa non leuis, nec tacita ſit infamia. Item oportet quòd tanta ſit infamia, q̃ faciat crimen quaſi manifeſtum, & hoc ſonant verba illa, quæ ſunt in decret. inf. eod. qualiter. ibi quòd clamor innuit, & infamia manifeſtat, ſed ſi hæc infamia non eſt apud ordinarium, qui eſt fortè multum abſens, & maximè apud Papam, cui vniuerſi ſubſunt, ſed tamen aliqui nunciant aliquem ita infamatum, tunc ipſe ordinarius vel delegatus eius, vel Papa recipiet probationes infamiæ, ſecundum eum modum, qui eſt. inf. de pur. ca. c. 2. vel recipiet teſtes, & tunc teſtes debent deponere, quòd ſciunt eum, de quo agitur diffamatum apud prouidos & diſcretos, & debent eos nominare, etiam ſi non interrogetur, quia non eſt commiſſum diſcernere teſtium arbitrio, qui ſunt prouidi, vel diſcreti, ſed arbitrio iudi. ff. de verbo. oblig. conti. §. 1. Item debent adijcere in teſtimonio, quod non tãtùm ſemel, ſed ſæpè ſciunt eos eſſe diffamatos apud prouidos & diſcretos, id eſt, quòd multoties boni viri reputauerunt eos, apud ſe diffamatos, & infames perſonas. Si autem dicerent, quod apud ſeipſos teſtes eſſent diffamati, hoc quibuſdam non videtur ſufficere, cùm non ſint tantæ authoritatis, quod ſufficiat eos diffamatos apud eos. Item debent adijcere, quòd clamoſa & non tacita eſt infamia, & eſt tanta, quod quaſi facit manifeſtum crimen eius, quia ſi hoc eſt neceſſe in ordinario, vt prędictum eſt, quando apud eum eſt infamia ſine adminiculo teſtium, multò fortius debet hoc neceſſe eſſe, quando ſibi nihil eſt nõtum de infamia, ſed per teſtes tantùm debet eſſe notum. Iſtæ autem inquiſitiones & probationes habent locum, antequã fiat inquiſitio ſuper crimine, nam poſtquam ſuper crimine ſit inquiſitio, extunc nõ haberent probationes ſuper infamia, niſi adminiculentur. 4. q. 3. §. item ſæpè. ſed ſuper crimine debent recipi probationes, quòd ſi non probent, tamen debet indici purgatio, ſi ex probationibus remanſit aliqua ſuſpicio criminis. ſup. de teſt. tam literis. Item prædictus modus probandi habet locum, vbi in modum exceptionis, obijcitur infamia, vt repellatur à dignitatibus, vel hæreditate. C. de inoffic. teſt. fratres. C. de dignita. l. ſecunda.

Nec mireris, quòd ita exactas probationes exigo ſuper infamia, quia non eſt ſine cauſa, eſt enim extraordinarius modus agendi per inquiſitionem. † Item graue eſſet propter leuem infamiam aliquem repellere, vel à dignitate, vel ab hæreditate, & hæc etiam lex ſatis expreſſè dicit. C. de digni. l. 2. vbi dicit, quod famoſi qui, ſcilicet, multa & frequenti infamia laborant & annotati infamia, id eſt, quorum infamia, id eſt, infamiæ crimen ſcriptum eſt per iudicem, vel qui aliàs ſunt inquinati. q. manifeſto ſcelere, vel ſordida vita ſunt à dignitate repellendi, vnde aliàs dicit lex, quod ad hoc, vt ex verbis infamatorijs oriatur infamia facti, oportet quòd in ſcriptura redigatur, & etiã quod fiat, cum aliqua cauſæ cognitione.

2 † Item non ſufficit quælibet perſona, ſed eſt neceſſe, quod ſit electa & ſpecialis perſona, vt patris vel patroni, vel iudicis, vel conſimilium. C. ex quib. cauſ. irro. infa. verbum. & l. ea. & l. interlocutio. ff. eo. ob hoc verbum. & ad hoc facit, quia etiam quantumcunque intentetur accuſatio famoſa contra patronum agentem per procuratorem, niſi ſententia feratur, non contrahit infamia facti. ff. de obli. honori. Licet ſit. ar. cõtra. C. de inoffi. teſt. fratres. vbi dicit, q̃d ſufficit leuis infamia ad hoc, vt repel-

vt repellatur à prædictis. Sol. licet dicat sufficere leuem infamiam, nõ tamen tollit, quin prædicta diligentia debeat haberi in probando.

3 † Item appellat leuem infamiam trãsactionem super famosis actionibus, vel defensionem, etiam si per procuratorem agatur. ff. ex quib. cau. infa. irro. Athletas. §. fin. & l. sequen. Et tene quòd in his multum habet locum arbitrium iudicis. Item de his not. inf. eod. qualiter. In testibus autem sufficit, quòd non sit causa repulsionis. sup. de testi. tam literis. quamuis benè requirantur personæ probatæ. 2. quæstio. 7. criminationes. si quis episcopus. 3. quæst. 5. per totum. sed non est vis, an sint clerici, vel laici, vel mulieres, & habent hæc locum in criminibus non periculosis, nam in periculosis quid fieri debet. no. inf. eod. qualiter. vltra medium. Item quandocũq; probetur infamia in modum exceptionis, sufficit si se purget. sup. de testi. tam literis. nisi illa infamia ortum habuisset ex sentẽtia, vel interlocutione iudicis, vel ex dicto parentis, vel patroni, vel consimilium, & Authenticæ personæ, & sic loquuntur. ll. C. ex quib. caus. irro. infa. inter. & l. verbum. & l. ea quæ. & aliæ de hac materia loquentes. sup. de elect. super eod. sup. de testi. testimonium. sed & tunc videtur, quod sufficiat indicere purgationem. Nobis videtur, quòd quando infamia debet probari per testes, siue ad hoc, vt fiat inquisitio, siue vt repellatur à dignitate, siue ob aliam causam, quòd testes debent dicere eum infamatũ apud episcopum suum, & esse suspiciosum de tali crimine, vel incredibiliter propter tale crimen, de quo habet eum suspectum, & idem si esset suspiciosus, vel incredibilis apud suos consacerdotes, vel apud bonos & iustos homines de plebe sua, quã, scilicet, regit, vel in qua conuersatur. 2. quæstio. 5. omnibus. vel apud plebem non habita distinctione bonorum & malorũ. 2. quæstio. 5. presbyter. Et debet subijcere causam suæ scientiæ sufficientem talem, vel cõsimilem, scio quòd episcopus habet eum suspectum de tali fornicatione, quia in scriptis aliqua summaria cognitione præmissa mandauit ei, quòd non iret secũ per loca suspecta, vel ego fui præsens, vbi suus episcopus scripsit, quòd sup hoc mãdaret fieri inquisitionem, vel ego fui præsens, etiam sine scriptura, vbi ipse solenniter coram bonis viris mandauit, quòd ab eis familiaritate cessaret, arg. pro prædictis. C. ex quib. cau. irro. infa. interlocu. verbum. ff. eod. tit. alienum. 32. dist. dic in Authen. vt lic. ma. & auiæ. §. 1. Illa autem causa non videtur sufficere, quia audiui ab eo, quòd eum suspectum habebat, nisi ex pcedenti causa, & cum solennitate hoc diceret. C. de nõ nu. pe. generaliter. si autem testes velint dicere de infamia alicuius, qui est apud consacerdotes, vel apud plebem, deberent dicere causam sui testimonij, quia super hoc scripserunt Papæ, vel alij superiori. arg. in Authen. vt iu. sine quo. suffra. §. si quis autem præter. & §. necessitatem. in Authen. vt nulli. iudi. §. & hoc quod.

4 † Item sufficiens causa est, si dicunt se scire de hoc esse infamiam, quia tantum est scandalum & rumor, quod vix tolerari potest, & quod ex eo factum redderetur quasi manifestum. ĩ. eo. qualiter. sed causam sui dicti reddit melius, si dicit quòd populus interrogatus per iuramẽtum respõdit, q, apud eos est suspectus de obiecto crimine. inf. de purga. cau. c. 2. sed & primum videtur sufficere. Illud autem non videtur sufficere, si dicũt, quod de hoc est infamia communis, vel vox, nisi dicant de scandalo, vel rumore, vel de alijs præmissis, & videtur quòd si episcopus vel consacerdotes, vel plebs dicit nunquam suspectum eum habuimus, vel si habuimus errauimus, & cessat suspicio illa, quod vltimo dicto eorum standum est, plusquam testibus. argu. inf. eo. inquisitionis. in fin. propter suspicionem autem Regis, vel aliorum dominorum, potius est indicenda purgatio, propter honorem eorum, & scãdalum euitandum, quàm inquisitio faciẽda, quamuis & illa facienda sit, si visum fuerit episcopo. 2. q. 5. mẽnam. hoc habet.

5 † (Famam) dic quod vbi in literis inquisitionis dicitur tali signante accepimus, quòd talis sit grauiter diffamatus de talibus criminibus, semper iudex de veritate precum. s. an sit diffamatus inquirere debet. C. si contra ius. & si non. sup. de rescrip. super literis. si verò in literis nõ dicitur aliquid de infamia, sed tantùm ibi dicitur, tales contra talem proposuerunt, quòd talis est criminibus irretitus, & ideò Papa inquisitionem commisit, tunc sicut hîc dictum fuit, non subitò procedat ad inquisitionẽ, sed primò inquiret de infamia, quam si inuenerit, procedet, alioquin consulet Papam, vt hîc, sed nõ cassabit inquisitionem. In superiori autẽ casu infamia non inuenta cassabit, si autem nõ fiat men-

fiat mentio in literis de aliquo denunciáte, sed tantùm dictum sit ad audientiá nostram peruenit, tũc poterit procedere sine aliqua inquisitione famæ, nam cùm hoc posit ipse prælatus. inf. eo. qualiter. 2. q. 5. omnibus. 85. dist. si quid. eadem ratione & delegatus. arg. sup. de rescrip. super literis. in fi. Veruntamẽ melius facit iudex, si cognouerit falsum relatum Papæ, si eum cõsulat, quamuis ad hoc non teneatur.

Sed dices, quomodo in casibus præcedentibus cognoscet de fama, cùm non sit ei commissum? Respon. imò est commissum tanquam accessorium. s. de offi. delegat. præterea. ff. de iur. om. iud. l. 2. & facienda est inquisitio, vel danda episcopis, vel primatibus clericorum, sine ipsa vniuersitate clericorum aliqua de quocunq; denunciantibus Papæ, sed non procedent in modum denunciationis, sed inquiret Papa denunciantibus prosequentibus eis inquisitionem vel non, & quod est no. dignum, simul probato crimine in modum inquisitionis, imponetur pœnitentia corporalis & honoris, & damna læsionis resarcientur, vt hîc habes. Authen. vt nulli iudi. §. & hoc quod. in Authen. vt iud. sine quo. suffra. §. si quis autem præter. & §. necesitatem.

6 † (Noueritis) vel per testes qui probẽt infamiam, vt ipse iudex de plano per rumorẽ viciniæ, apud bonos, & graues certificari potest. sup. de spon. cùm in tua (inimicos) capitales. inf. de simo. per tuas. insti. de excu. tut. §. inimicitiæ. sup. de senten. & re iud. cùm I. ff. de arbi. licet. arg. ff. de adi. le. l. 2. & non solùm qui nunc inimicus est, sed etiam qui nudiustertius. 3. quæstio. 5. c. 2. si autem non sunt capitales inimici, sed tamen aliquo modo inimici sunt, admittet ad testimonium, sed minorem vel nullam fidem eis adhibebit, quod iudicis arbitrio relinquitur. in Authen. de testi. §. si verò dicatur. ff. de quæstio. l. 1. §. quæstione.

7 † (Inquiratis) authoritate præsentiũ literarum, non præteritarum, nam ex quo denunciantes sunt inimici, si hoc significatum esset Papæ, eas non concessisset, ergò per eas literas procedi non debet. sup. de rescrip. super literis. sed rescriptio sic impetrato tantùm vtitur ministerio, siue sit inimicus, siue seruus, siue etiam excõmunicatus, literæ valent, & iudex ex officio suo procedet, & hoc potest perpendi ex literis, puta si dicatur ad audientiá nostram peruenit, si verò non ministerio tátùm, sed authoritate vsus sit in literis impetrandis. s. quia propter eos motus est ad concedendam inquisitionem, tunc nõ valebunt literæ, si mendacium dixit, vel veritatem suppresit, nisi Papa mandasset in literis de fama inquiri, nam tunc cùm ad petitionem cuiusq; posset, & deberet mádare inquiri de fama, & si esset infamia procedi ad inquirendum de crimine, vnde infamia est, & tũc etiam si impetratores inquisitionis repellantur, tamen iudices ad inquisitionem procedent? Respon. nostri dicti est, quia officio suo Papa committit, & committeret, nihilominus si denunciantes essent excommunicati, vnde in hac commisione tantùm ministerium prẹstant, & idem dicimus etiam si impetrantes sint excommunicati, cùm ministerium eorum vires literarum non exhauriret. arg. ff. de inoffi. test. si pars. §. vlt. & l. propter. §. meminisse. & C. de præc. impe. offe. vniuersis. & l. 1.

CAPVT XXI.

CVM DILECTVS FILIVS. Hæc decr. loquitur de denũciatione (donec causa) scilicet, denunciationis quam volebat primò expediri, quàm de appellatione cognosceretur.

CAPVT XXII.

1 *Inquisitio de occultis criminibus non est facienda.*

2 *An iudex debeat inquirere à teste, an sit criminosus, uel quod teneatur testis respondere.*

3 *Suspectus de inimicitia non debet procedere ad accusationem.*

4 *Non debet ordinandus patefacere omnia crimina sua.*

Testis non tenetur respondere de accessorijs sui testimonij, si tamen hoc fecit, ualet testimonium.

5 *Paucorum dicta non infamant, siue non inducunt famam.*

INQVISITIONIS. (Puta) hîc dicunt quidam, quod in nullo occulto crimine impenditur executio post peractam pœnitentiá, nisi in homicidio & simonia, nos tamen secùs dicimus, vt not. s. de temp. ord. ex tenore. † (In accusationis) ergò inscribendi ad talionẽ hoc quidam dicunt, sed nos contrà dicimus. s. q. nec ad extraordinariam pœná inscribi debet, sicut no. s. e. super his. j. de simo. dilectus. 2. contra sol. in hoc est similitudo, q. vterq; perpetuò priuatur officio, & beneficio, sed in hoc est dissimilitudo, quod accusatus deponitur, hîc autẽ non.

inf. eod.

inf.eod.qualiter. & plenè. 19.dist.c. si Romanorum (alioquin) id est, si sit tale, de quo posit agi pœnitentia seruato ordine.

1 †(Infamia)idcircò non est puniendus, quia de occultis criminibus non inquirit. vt sup. eod.qualiter.& ideò super hoc dictum testium non valet.sup.de testi.de testibus.non videtur hoc posse habere locũ, nisi vbi fit inquisitio generalis de omnibus criminibus,vel super statu alicuius ecclesiæ, nam tunc si dicat de occultis,non crederetur ei, si autem de speciali crimine fieret inquisitio vlterius, scilicet,post commissam, vel cœptam inquisitionem, non quęretur,an sit infamia,nécne,vel an testes illud sciant crimen occultè, an manifestè.A principio enim quærendum est, si sit infamis an non,& non ex postfacto. argumen.sup.eod.cùm oporteat. Vel dic, vt no.supt.eod.qualiter.vel dic,quòd hæc decre. loquitur, quando ex improuiso & sine mandato iudicis aliqui sic iurauerunt aliquem criminosum, nam tunc eorum depositiones nihil valent(tacitè) quia dicunt se non multum illos diligere.

2 †Se asserunt)ex hoc loco non colligitur,quòd iudex à teste debeat quærere, an sit criminosus,vel quòd testis teneatur respondere, sed inducunt in argum.pro se, qui hoc dicunt.2.quæstio.7.quęrendum si qui. Sed illud c.in accusatore loquitur nõ in teste. Item sicut in accusatore,sic & in teste multa requiro & examino.4.quæst. 3.§.item in testibus.& §. item testiũ.quia si quid obijciatur contra eum,scz,testem ab aduersario audiam. sup. de test. super eo.sed etiam si nihil obijciatur, iudex ex officio suo potest inquirere,si accusator, vel testis est ignotus, vel notus & suspectus ab alijs summatim & sine solennitate.2.quæstio.7. criminationes. si qui quærendum. Tamen de quolibet noto bonum præsumet,nisi contrarium probetur.sup. de præsump.dudum.vel nisi apud populũ eius vita communi opinione sit accusabilis.3.q.5.suspectos,si autem sint ignota,vel de alia gente non admittetur,nisi primò probetur.3.quęstio.5.canonica.accusatores.debet enim esse not⁹ & iudici,& alijs. ff.de iure deli.l.fi.§.sin autem.in Authen. de fid.instr.§.si verò ignoti.

3 †Item si ex quacunq; probabili & verisimili causa suspectus sit,vel de inimicitia, vel aliquo malo zelo, ad accusationem non procedat. 3. quæstio.5.accusationibus suspectos. & c.seq. & quæst.8. c.1. & generaliter vbicunq; verisimile suspicionem habuerit,facilè accusationem repelleret.3.quæstio.9.absente.nam illaudabile officium est. 2. quæstio. 7. si quis episcopus autem.

Et hoc intellligo in criminalibus,nam in ciuilibus non quæruntur ista,sed ab eis hoc non quæro, nisi vt not.sup.de conces.

4 c.2. † Sed iterum obijcitur,ordo & testimonium pari passu ambulant.2.quæstio. 7.ipsi Apostoli.sed in ordinibus debet cõfiteri,ergò in testimonio. 50. distin.pœnitentibus. respondemus licet in pluribus sit similitudo,non tamen in omnibus,nec in hoc,cum ordinatione hoc speciale statutum sit propter periculum animæ.Item illa c. quærendum si qui. loquuntur tantùm in actione criminali sacerdotum. Itẽ non dicunt, quòd ab eis sit aliquid quærendum. Item non dicimus ordinandum debere dicere omnia crimina sua,vt not. 50.dist.ex pe.sed illa tantùm,quæ ordinis executionem impediunt,non enim testis suum crimen vel conditionem in genere, vel in specie prodere tenetur. 2. quæstio.1.si peccat.†Sed quid si dicat,nunquid ei credendum est, cùm super hoc non iurauerit? Arg.quod no.sup.de test.de testibus. Respon.ei credendum est,nam cùm iudex debeat ab alijs inquirere, an sit liber, an sit bonæ famæ, & multa alia circa personam testis. 4. quæstio.3.§.item certè.& §.seq.licet ipse testis non teneatur respondere, tamen si respondit tanquam de accessorijs sui testimonij, valet testimonium.argum.hîc,vel si non valet in hoc dictum eius tanquã iurati valet,tamen quia ei in hoc magis credendum est,qui se nouit melius veritatem (asserũt) sponte,quia non coguntur respondere, nisi velint,vt not.sup. de confes. c. 2. (id facere) vt post iuramentum non adhibeatur fides dictis eorum, ista autem præsumptio remouetur,si post iuramentum dixerit,cùm sicut creditur verum dicere in testimonio,ita & in hoc(infamatum)hæc quæstio habet locum, vbi præcedit inquisitio ista, scilicet,an qs sit bonæ famæ vel malæ,& postea ad inquisitionem procedatur. Item vbi quæritur,an propter talium dicta sit purgatio indicenda.

5 †Sed infamato) No.quod licet testes aliqui dicant aliquem infamatum, & cõmunis vox nõ habet infamatum esse,vox communis præfertur dictis plurium testium,vt hîc.Nec est contra.sup.de spõ.cùm in tua.quia benè dicimus probari infamiã per testes,& maximè vbi probationes non inducun-

inducuntur in loco, vbi dicitur infamia contracta, sed tutius est & melius semper proprijs auribus habere certitudinem de fama, & in loco, vbi dicit̃ infamatus, quàm per testes, & in alijs locis. arg. inf. de purg. ca. cùm dilectus. sup. de elect. scriptũ. sup. de præsum. quia. & tunc quando sic constat, aliquem esse bonæ famæ, licet duo vel etiam plures, dum tamen non sint multi, dicant esse malam famam, nõ tamen fiet inquisitio, vt hîc. Sed si hoc modo non cõstat de bona fama alicuius, & per duos testes probetur eum diffamatum, non credo iudicẽ teneri recipere probationes super bona fama, cùm etiã si probaret per multos plures, nõ sit ei profuturum, cùm possit esse bonæ famæ apud aliquos, & malè apud alios, & propter illos sit indicenda purgatio. 2. qõ. 5. omnibus. benè tamen facit, si eos recipiat, & ei gerat morem, & etiam aliquo modo poterit ex eis instrui. C. de prob. circa. argu. 2. q. 7. cum pastoris. & q. 5. omnibus. 12. q. 2. manifestè. 18. quæstio. 2. in decima. in Authen. de mona. §. cogitandum. tamen credimus (Cuius apud) si hoc constat, quod communiter apud oẽs sit bonæ famæ, sed si de hoc non constaret, sufficerent duo testes, qui eum dicerent infamatum.

CAPVT XXIII.

1 *Quando quis in non suum iudicem consentire dicatur.*

2 *Quando inquisitio committitur super statu monasterij, potest quilibet exceptiones suas proponere.*

Contumax qui non appellat, non defendit suã contumaciam de iure.

3 *Quando requirantur tres citationes, nec sufficiat una. & quædam nonnulla de citationibus poteris hîc legere.*

4 *Arbitrariæ sunt induciæ ad concludendum in causa.*

AD PETITIONEM. (Correctione) ipsius monasterij Corbien. †(Nec reclamare) ex hoc videtur in iudicem consensisse. arg. sup. de offic. delegat. cùm olim Abbas. ff. de iud. l. 2. in prin. sed dic, quòd in non suum iudicem, non videtur consentire tacitè, nisi aliquid facti interuenerit, puta quia adierit iudicem, & coram eo litigauerit. ff. de iudi. om. iud. si per errorem: est etiam necesse, quod nõ erret in facto, nec in iure. ff. de iu. l. 2. in princ. quæ hîc non contingunt, quia nec corã legato iuit, & in iure errauit credens, quòd nõ posset eius iudicium declinare. Hæc ratio non est bona, quia iste legatus benè erat iudex Abbatis, potes etiam dicere quòd in alijs iudicijs obtinet, quòd quis possit in alium iudicem cõsentire, sed in inquisitione cùm non pendeat de volũtate partium, sed de officio Papæ, nulli est licitum officium Papæ tollere, vel impẽdere, maximè cùm iam eo vti cœperit, scilicet, cùm commisit.

2 †Item hîc est no. quòd vbi committit̃ inquisitio super statu monasterij, quilibet potest exceptiones suas proponere. Et est hoc ea ratione, quia quemlibet specialiter ratione personę tãgit, secùs autem in his, quæ conuentum tantùm cõiter tangerẽt, quia tunc nõ posset proponi exceptio, nisi à toto cõuentu, vel à maiori parte proponeretur. Item opponitur, rata videtur habuisse quæ acta sunt per iudicẽ eo p̃sente. sup. de sen. & re iu. c. pen. ff. de re iu. sæpè. Respon. illa habere locũ, quando aliquis prosequitur, item licet ad eũ primo loco non pertineat actio, vel quãdo suo nomine non agit, vt no. s̃. de rescri. ex parte decani. sed vbi aliquid horũ non interuenit, sed iudex procedit ex officio, nõ habet locum ꝙ videatur ratum habere processum iudicis, & ita hîc loquitur (prius) iusta erat hæc exceptio. s̃. de offi. deleg. studuisti. sed erat proponẽda inter ipsa litis auspicia. s̃. de sen. & re iud. inter. (suspectum) hæc exceptio est iusta, dummodò proponatur, vt debet. s̃. de app. cum speciali. †Remouerit. & regimen) quidam dicunt, quòd licet iste Abbas appellauerit, & appellãs recesserit, nihilominus tamen ad sententiã vocandus fuit, & nisi vocetur ad sententiam, non tenet, cùm non sit contumax in sententia audienda, ad quam nunquã vocatus fuit, licet fuerit cõtumax in aliquo articulo, quando. s. recessit appellans. ar. C. quomodo & quando iu. Quam opinionẽ sic probant, quia aut causa appellationis fuit iusta & vera, & tunc non valet quod fit ab eo, non solùm ea ratione, quia pars appellans non est contumax, contra quã fertur sententia, sed etiã quia fertur post appellationẽ legitimam, si verò causa appellationis non est vera vel legitima, aut defert appellationi, & tunc vlterius procedere non potest. s̃. de app. cordi. aut nõ detulit, & tunc non est reuocata causa ad audientiam superioris, imò penes iudicẽ à quo malè appellatũ est, remanet potestas procedendi. Debet ergò iustè procedere, sed nõ procedit iustè, quando procedit ad sentẽtiam, vel ad aliquem articulum aliũ sine noua citatione, licet in aliquo articulo primò

lo primò fuerit contumax, vt no.s̄.de offi. deleg.consuluit.appellatio enim sua mala non plus fecit, nisi quia fecit eum contumacem, sicut iam suprà dictum est, & hæc obtinent non solùm in appellationibus emisis in iudicio, sed etiam extra iudicium. Alij tamen aliter dicunt, scilicet, quòd ille, qui appellat, in nullo vlterius vocandus est, nisi sponte ipse offerat pœnitentiam, vel renunciationem appellationis.ar. C.de app.si quis lib. videtur enim protestari, quòd decæterò non vult sub eo litigare, sed secùs est in contumace, quia licet sit in vno articulo contumax, non tamen protestatur quòd in alijs velit esse cõtumax, maximè, quia non dicit se velle effugere suam iurisdictionem, licet peccet existendo contumax. † Item appellans defendit suam contumaciam, quia dicit eam non contumaciam, sed se iustè facere. Contumax autem qui non appellat, non defendit suam contumaciam de iure, quia non contendit se benè facere, & ideò minus puniendus est, vt not. inf. de cle.excom.mi.latores.

3 † Item not.quòd iudex nunquam debet procedere ad sententiam diffinitiuã, nec ad veram possesionem dandam, neq; ad absoluendum ab instantia iudicij, neq; ad annotationem bonorum in causa criminali, vel ciuili, vel causa inquisitionis, nisi tribus citationibus præmisis, non minus 30.dierum, vel vna pro omnibus peremptoriè, non negamus tamen quin has dilationes posit moderari ex causa, & nisi causa moderationis sit iusta, appellari potest iustè, semper autem in citationibus ponere debet peremptoriè, nec sufficit dicere ad sententiam audiendam, licet aliqui contradicunt. C. quomodo & quando.l.ea.& Authen.qui semel.ff.de iud.ad peremptorium.& l.seq. C.vbi in rem act. l.2.ff.de requir. reis.l.1.& C. eo. tit.l.1.24. quæstio.3.de illis. Tres autem citationes sufficiunt, etiam si in citationibus non poneretur peremptoriè.C.quomodo & quãdo.l.tres.& dicimus quòd hæc peremptoria quilibet iudex tam ordinarius, quàm delegatus, & subdelegatus proponere potest.sup. de sentẽ.& re iudi. cùm Bertholdus.sup.de offic. deleg.ex literis.licet secundum legem quidam dicunt contra.in Authen.de liti.§.causæ.

† Item not. quòd citationes istæ non sunt cum tanta solennitate faciendæ, nisi vbi absens est pars, & non inuenitur & citatus est domi, in quibus casibus sufficit citari ad domum.de hoc no.sup.de eo qui mitti. si aduersarius. nam si prædictæ solennitates præcesserint, licet absens citatus ex probabili causa post lit.contesta.vel etiam antè, in casu quo contrahitur hæremodicium.C.quomodo & quando.Authen.qui semel absit. & si non sit verè contumax, sed iuris interpretatione tantùm, tamen iustè contra eum procedit ad productionem testiũ, & examinationẽ causę, & etiam ad sentẽtiam diffinitiuam, & veram possesionem dandam, & ad absolutionem ab instantia iudicij.C.de iud.properandum.§.1.C.quomodo & quando.in ea quæ.ff.de re iud.à diuo Pio.licet pdictis probabiliter absentibus subueniatur per in integ. resti. vt no.s̄.de procur.querelã. † Si autem inueniatur citatus, & citanti respondeat, nõ veniam ad causam, vel nihil respondeat, sed tamen personaliter citatus non vadat, vel malitiosè procurat, ne ad eum perueniat citatio.s̄.vt lit. non contestat.quoniam.§.1.in his casibus non credo necesse fieri citationes huiusmodi, sed sine vlla alia citatione procedi potest ad examinationem causæ & sentẽtiam, & ad alia præmissa, quia cùm pdictæ citationes non fiant, nisi ad probationem contumacię, & in prædictis casibus appareat contumacia citatorum sine solennibus citationibus, non est ergò necesse vel vtile eas fieri, quia in certis non est opus coniecturis.C.quomodo & quando.l.3.ff. de re iudi.contumacia.§.contumax.ff.de verb.ob.continuus.Quartam autem citationem peremptoriam credimus de vrbanitate, non de necesitate faciendam.sup. de offi.deleg.consuluit.& sic intelligitur de iud.& post.Prudenter autem faciet iudex, si in moderatione prædictarum dilationum, quãdo faciet, inferat iustam causam moderationis, vel etiam quòd plus est super hoc interloquatur, scilicet, quod iusta causa est moderationis, vt sic vlterius ex illa causa non posit quicquam contra sententiam dici, etiam si sit contra ius litigatoris.s̄.de sent.& re iud.quod ad con. Nec mireris quod diximus interloquendum parte absente, quia etiam alius processus fit eo absente. si autem non inferatur causa moderationis in sententia, vel nulla erit sententia secundum quosdam, vel ad minus iustè appellabitur, si in veritate nulla moderationis subest causa. Item in casibus istis oportebit partem præsentem probare iustam causam moderationis fuisse, cùm aliàs vbi dilationes sunt arbitrariæ

bitrariæ præsumatur iusta eorum moderatio, nisi probetur contra.

☞ †Item hæc prædicta solennitas citationum non habet locum in citationibus, quæ fiunt à principio, antequam compareat, neque in iudicijs deliberatorijs, neq; in inducijs testium, neq; in alijs inducijs, quæ dantur præsentibus. argument. ff. de
4 iure deli. l. 1. †Induciæ autem ad concludendum in causa sunt arbitrariæ, de quibus habes. C. de iudi. Authen. iubemus. & sic sunt omnes aliæ, in quibus non dicitur expressè, quòd sunt arbitrariæ. Sed contra id, quod suprà dictum est, scilicet, quòd solennitas dilationum, non habet locum vbi citatus inuenitur. Videtur malè dicere, quia posset detineri morbo vel alio iusto impedimento. Fo. tunc debet dimittere procuratorem vel sufficientem excusatorem. sup. de procu. querelam. sup. de do. cùm dilect. vel aliàs prouidebitur ei. 4. quæst. 5. c. 1. (fides) non propter acta corā legato habita, quæ non valebant, sed propter alia fortè, quia probatum fuit coram Papa vel cõfessum (prouidemus) verè fuit prouidentia non ius (amouentes) & ideò fertur sententia contra eum, quia citatus fuit vel aliter. vt not. sup. de filijs presbyt. veniens.

CAPVT XXIIII.

ACCEDENS AD PRAEsentiam. Exceptionis) Excipiebat enim infamiam instituendi illius, pro quo scribitur contra institutionem faciendam & possessionem dandā, quod licet. 2. quæstio. 5. presbyter. simile not. sup. de app. constitutis.

Hæc habent locum, vbi excipitur, vel dicitur in personam diffamatā, secùs autem si dicitur electionem, vel confirmationem non tenere, vel aliàs illegitimum factum, vt no. sup. de causa pos. cùm olim. s. de dolo. cùm dilecti. sup. de app. constitutus. Si verò) licet hoc non dicitur, tamen innuitur quòd si accusator sit paratus, & est infamatus, quod est audiendus antequàm concesio, vel mādatum Papæ executioni mandetur. Accusator) id est exceptor, in tali enim casu exceptio & accusatio pro eodem sumitur in Authen. de san. epis. §. si quis autem. & §. si autē tempore. Alij autem dicunt & melius, quod non audietur in modum exceptionis, sed accusationis tantùm. sup. de app. cõstitutus. in fi. Sed dices quare non statim datur ei possessio, & postea audiatur in modum accusationis? Respon. quia infamatus erat, & propter infamiam etiam si haberet, deberet suspendi. 2. quæstio. 5. presbyter. si super causa. inf. de purg. ca. inter. sol. (præstiterit) purgationem.

CAPVT XXV.

1 *Infamia qualiter probari ualeat, & qualiter iurisdictio. in nu. 3.*
2 *Locus & tempus sunt de substantia contractus. & uide etiam in num. 4.*
3 *Dies an & quādo sit de substantia contractus. Testes an debent concordare de loco, tempore, personis, & alijs omnibus.*
4 *Locus & persona facilius recordari possunt, quàm tempus.*
5 *An posit procedere ad inquisitionem, si infamia ab uno oriatur.*
6 *Quot sint pœnarum genera secundum leges & canones, & contra quos procedatur ad prædictas pœnas. in nu. 7. 8. 9. & 11.*
10 *Sententia lata statim sortitur quidam effectus.*
12 *Excommunicatio maior omnibus pœnis est, & nō solùm est pœna, sed etiam medicina.*

QVALITER ET QVANDO. (Per clamorem) clamorem potes dicere aliquorum potentium, licet paucorum, si inde scādalum venit. Clamor est quando nescitur actor, fama autem tamen multorum, vel fortè idem est clamor & fama (quod clamor) id est, quē excessum.

1 †Et famam) hìc potes colligere qualiter probetur infamia, debet enim dicere testis eum de quo agitur de tali crimine diffamatum, & si quæritur ab eo, apud quos est infamatus, debet respondere apud tales, & nisi eos asignet, non videtur reddere bonam causam dicti sui, vt hìc, præterea non potest aliter sciri, an sint graues vel maleuoli. Item si quæratur ab eis, qualiter sciunt, quod apud eos esset diffamatus, vel potius suspectus, hoc enim dicere sufficit. argumen. 2. quæst. 5. omnibus. in fin. oportet enim respondere, quia propter hoc vitabant familiaritatem eius, vel ab eo audiui, & cùm hoc dicat à prouidis & honestis, non maleuolis, nec maiorem numerum adijciat, duo, à quibus audiat sufficiunt. C. de testi. vbi. sed non sufficit huic volenti probare infamiam hoc dicere, quod apud eos duos sit suspectus, sed oportet eum addere in suo testimonio, quod hoc ipsum, scilicet, quòd ille contra quem agit crimē commisit, aliqua

pars viciniæ clamat, & hoc dicit hæc litera, quãdo dicit quod illi prouidi & honesti debent dicere, quod clamor innuit. ad id facit. sup. de eo qui cogno. consan. vxo. suę. super eod. inf. de pur. ca. c. 2. Nec sufficit tantùm semel audiuisse ab illis prouidis, sed etiam sæpè audire, nec est necesse, quòd omnes testes ab eisdem prouidis audierunt, sed sufficit quod ambo vel ab eisdem audierunt, vel à diuersis, vel eodem tempore, vel diuersis, vel eodem loco, vel diuersis, quia cùm hoc de quo hîc dicitur, tantùm infamiam probare teneatur, sufficit quod in hoc concordant testes, quòd infamatus sit. arg. de pe. hæ. si quis. l. 1. §. quoties. ff. de probat. si arbiter. ff. de ædil. edi. l. 1. causa. C. de iur. & fac. igno. cùm falsa. non autem in causis scientiæ concordare tenetur, cùm nec eas probare tenetur. Verbi gratia, quomodo scis eũ diffamatum, & ipse respõdet, quia audiui eos sic loqui. etc. quare enim probare debet, quod ab eo audiuit, vel quare super hoc cum alijs concordaret, cùm de hoc nulla inter eos quæstio sit. Tunc autem habet necesse probare, & concordare de tempore, quando tẽpus est de substãtia quæstionis, & sic intelligitur. 3. quæst. 9. nihilominus 35. quæst. 6. de parẽ. Verbi gratia, sicut quando vult probare eum de quo dicitur in contractu, vel instrumẽto, vel testamẽto alibi eo tempore fuisse. C. de cõtrahen. sti. optimam. sup. de testi. ex tenore. series, & sicut est in eo, qui debet probare, se tempore deiectionis possedisse. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. interdictũ.

2 † Et idem quod hîc dicitur, intelligitur etiam si quis vult probare iurisdictionem, & per alios probat se exercuisse iurisdictionem in loco, de quo agitur, licet in causis discrepent, & in loco, & in tempore, & personis non nocet.*a* Verbi gratia, queritur à teste, quomodo scis, quòd iurisdictionem exercuit, & vnus testis respondit, quia vidi eum suspendere Ioannem die lunæ, alius dicit, quia vidi quod excommunicauit Petrum die martis, alius, quia vidi quòd cognouit de tali causa die mercurij, & sic de alijs, & idem dicunt quando petuntur decimæ, & vnus dicit se vidisse quando collegit granum, alius dicit hordeum.

3 † Et idem dicunt in præscriptione, & in omnibus similibus, & idem attende in cõtractibus, quia si testes discordant de loco & tempore initi contractus non valent, quia de substantia sunt cõtractus, & ei cõcomitantia, sup. de sen. & re iudi. abbate in fi. sed si discordarent in causis vel circumstantijs, puta quia vnus testis dicit, scio quod talis est in possessione iurisdictionis, quia vidi quando fecit talem iustitiam, & alius dicit de alio die, & etiam de alia persona iustificata, benè probant quia vterque bonam causam sui testimonij reddit.

Sed alij contrarium dicunt asserentes, quod vbicunque aliquis tenetur aliquid probare, nisi testes de loco, tempore, personis, & alijs omnibus concordent, non habentur pro pluribus testibus. 3. quæst. 9. nihilominus. & omnes sunt in suis testimonijs singulares. sup. de elect. cùm dilecti. vnde dicunt, quod testes hi debent concordare, vt dicant tali die audiuimus talẽ rumorẽ, vel infamiã, & tali loco à talibus, sed licet dixerimus eos debere concordare, si aliquid dicant, non tamen semper teneretur de prædictis certum quid respondere, si enim in præsenti casu quæritur, quando audisti, si habeat in memoria, respondeat, & si non habeat, dicat non recordor, & tamen nihilominus valet testimonium, nunquã enim inuenitur, quod diem vel horam dicere debet, imò argu. contra. 2. quæst. 8. §. libellorum. nisi dies esset de substantia probationis, vt quando quis agit interdicto vnde vi, oportet q̃ probet illo die se possedisse, quo fuit spoliatus. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. interdictum autẽ. & idem dicimus de loco. sup. de testi. ex tenore. & de personis, vt in matrimonio, vbi necesse est personas graues esse, debet eas exprimere. suprà, de testi. licet. & sic dicimus etiã de alijs circumstantijs.

4 † Notandum *b* est quod expressius & melius tenetur recordari de loco & persona, quàm de tempore, quia melius memoriæ tenetur, tempus enim facilè recedit. 2. quæst. 8. cap. fi. Item in præsenti casu, & etiam in alijs, si pluries audiuit & in pluribus locis, & à pluribus personis, & de quibusdam recordatur, de quibusdam non, debet testis dicere, ego audiui hoc in tali loco, & à quibusdam alijs, & tali tempore & alijs temporibus, & sic per adiectionem generalem præsumet iudex eum cum alijs testibus concordare. argu. suprà, de testi. cùm tu. In præsenti autem casu quidam non improbabiliter dicunt, quod etiam nullis personis expressis, si tamen testes tantùm dicant, rumor & infamia est per viciniam, quod sufficiat, reseruatur tamen parti alteri, vt & ipsa probet

a *Nõ nocet. Et quod in probãda iurisdictione parẽtela & similib. singularitas testiũ nõ obsit. Adde Pet. de Anch. in consil. 276. incip. uisa diligẽ. col. fi. & repetẽtes in l. admonẽdi. ff. de iureiu. & ita etiã aliàs uidi consultũ per. d. Bart. Sozi. uide eũdem Pet. de Anc. in cõsi. 257. incip. ex prædicta facti. col. 4. circa fi. ubi quod rebellio probatur etiã per testes singulares et istud cõsilium dupli. in consil. 439.*

b *Notãdũ. Car. in consil. 56. inci. in elucidatione præmissi dubii. col. 3. uers. sed præsupposito dicit hoc dictũ notabile.*

a bet a, quòd apud viles est hæc infamia, vel quod à vilibus orta est, quo facto non procedet inquisitio. argumen. 11. quæstio. 3. c. in cunctis. & hîc non dicit, quòd debeat hoc dicere, sed dicit, quod superior non debet procedere ad inquisitionem, nisi per bonos & graues ad eum peruenerit, non per testes, vel forma iudicij productos, sed tanquam volentes consulere statui ecclesiæ, si autem ea, in quibus discrepant talia sint, quæ non sint de substantia probationis, non minus tanquam pluriũ valet testimonium eorum, cùm id quod probant, & in quo concordant, sufficiat ad victoriam causę (quod) id est, quem excessum (& maledicis) hîc instruitur superior, quando debet ad inquisitionem procedere.

5 †Item not. quòd si aliquando etiam si à maledicis infamia oriretur, vel potius scandalum, & si non à pluribus, sed ab vno tantùm venerit infamia, potest procedere ad inquisitionem. argumen. 2. quæst. 5. mandastis. & argumen. ad hoc. quia si soli episcopo esset suspectus, potest indici purgatio. 2. quæstio. 5. omnibus. in fi. ergò ab vno potest procedere infamatio, etiam si semel tantùm suspectus est (licet autem) scilicet, quod non fiat inquisitio, nec præcesserit infamia ortum habens à prouidis, & sæpius iterata (ad diminutionem) quãdo agitur ciuiliter, non agitur, nisi ratione specialis interesse, quod ex ipsa diffinitione actionis patet. Est enim actio ius pro. etc. insti. de acc. in princi. siue de crimine agatur, puta furti vel consimili, siue de pecuniaria causa agat, puta actione ex empto, vel depositi, vel consimilibus, nisi in popularibus actionibus, vbi agitur ciuiliter, & tamen speciale interesse non prosequitur, vt in titu. de popul. actio. per totum. tamen potest dici, quod in popu. actione speciale interesse prosequitur vniuersitatis, cuius nomine agitur, quando autem criminaliter agitur, nullum proprium interesse prosequitur, sed tantùm pœnam imponi accusato, siue vindictam vel vltionem. C. qui accus. pos. non ignorat. & l. si quis ex. Nec interest, an pœna quæ imponitur sit in corpore vel dignitate, vel fama, vt in præalleg. l. si quis. vel etiam in ablatione bonorum. ff. de iu. pri. l. 1. argumen. contra, scilicet, quod etiam in criminali actione seu interesse consequi possint. in Authen. vt nulli iudi. §. super hoc. Authen. vt iud. sine quo. suffra. §. necessitatem. vbi iudicibus malè se habentibus imponitur pœna exilij, quæ non imponeretur nisi criminaliter ageretur, & etiam pecuniaria, dicitur enim ibi, quòd damnum læsis resarciat, sed potest respondere, quòd ibi agebatur inquirendo, & in inquisitione benè ad vtrumque condemnari licet. argumen. sup. de elect. per inquisitionem. Vel dic, quod ad ambo prædicta non fit condemnatio per accusationem criminalem, vel ac. ciuilem, sed poterit separatim contra tales agi vtroq; modo & criminaliter, & postea ciuiliter, vel econuerso. C. quando ciuilis act. præ. cri. l. 2. & sic potest responderi ad multas leges, quæ in causa criminali pecuniam dandam læso dicunt. C. ad l. Iul. repete. l. vlti. & ff. de sepul. vio. l. 2. §. quod de se. & §. sequen. nam ibi ciuiliter agebant. Benè fatemur tamen, quod etiam criminaliter agendo pœna pecuniaria infligitur, fisco applicanda. ff. de præua. l. 3. §. vlti. nam ita est vindicta in pecunia & fortuna sicut in corpore & fama.

6 †Et sunt secundum leges ciuiles septem genera pœnarum, quarum tres sunt capitales. Prima est mors corporis, quæ multis modis infertur. ff. de pœnis. aut dãnum. §. vita. & l. si diuiti. & l. capitalis. §. fi. in princi. & §. famosos. Secunda pœna est morti proxima, scilicet, pœna metalli.

Et not. quòd quidam damnantur in metallum, & hi grauioribus vinculis præmuntur, alij in opus metalli, & hi, leuioribus, sed ambo hi & ciuitatem, & libertatẽ amittunt. Alij autem damnantur in ministerium metallorum. i. vt seruiant damnatis in metallum, & hi non libertatẽ, sed ciuitatẽ tantùm amittunt, si ad tempus damnanẽ, si autem in perpetuum, vtrunq; amittunt. ff. de pœnis. aut dam. §. est pœna. & §. sequentibus.

Tertia pœna capitalis est deportatio & in opus publicum damnatio, non tamen metallum, & hi non libertatem, sed ciuitatem tantùm amittunt. ff. de pœnis. quidam non. Capitales autem sunt quatuor. Prima est religatio ad tempus, vel in perpetuum, hic bona non amittit. Secunda est infamia. Tertia est dignitatis amissio, vel ad dignitatem, vel officium seu forum interdicta aspiratio. Quarta verberum experimentum. ff. de pœnis. si quis fortè. §. vlti. & l. vlti. & l. aut dam. & ff. de interro. relatorum. §. ad tempus. Secundum canones autem nunquam imponitur pœna corporalis mortis. s. ne cle- b ri. sententiã. 51. dist. c. 1. & 2. sed est quædã b

a Et ipsa probet. Adde quod etiã eliditur infamia, si probatur bona fama, ut puta ipsum nõ esse usurariũ, nõ furẽ, non adulterum, & similia, quia quãdo fama negatiua refertur ad certũ locũ, & ad certam personã, semper est probabilis, ita Pet. de Anc. in cõs. 189. incip. tribus de causis. col. fi. uersi. 2. modo respondetur.

b Sed est quædã. Hãc æquiparationẽ dicit bonã Pet. de An. in cõs. 158. incip. ex narratis in facto. col. 3. post medium.

quæ quasi similis ei habetur, scilicet, quia relinquitur seculari iudici puniendus. inf. de cri. fal. ad falsa. sup. de iud. cùm non ab homine. 17. distin. non licuit. 11. qō. 1. illud. Secūda autem pœna damnationis in metallum, non inuenitur sæpè in canonibus imposita, sed si imponeretur, nō retractaretur. inf. de calum. c. 1. sed ei æquiparari potest pœna carceris, quam pro grauissimis criminibus ecclesia infligit. inf. de hæred. c. pen. §. vlt. Et quod quis redigatur in seruitutem. 32. dist. eas. vel traditur curiæ seruiturus. 11. quæst. prima. statuimus. vel quod venditur. 81. distin. quidam clerici. idem quod dicimus de secunda & de tertia, & hæc de capitalibus secundum canones.

De non capitalibus autem prima secundum canones, scilicet, relegatio, non est in vsu, sed ei accedit detrusio in monasterium, de qua habes. 50. dist. si episcopus autem. 81. distin. Romanus. alia autem habent locum secundum canones. s. depositio, vel degradatio, vt hîc. 11. q. 3. episcopus autem. & interdicitur quod ad nullam dignitatem assumatur, licet inhabita remaneat. s̄. de fin. pres. c. fi. s̄. de elect. super eo. vel quod in certa ecclesia non ordinetur. 2. qō. 1. in primis. & quod ad superiores ordines non ascendat. s̄. de temp. ord. ex tenore. Item suspensio ad tempus, & in perpetuum. Item ab officio & beneficio, & ab ingressu ecclesiæ, & multæ aliæ pœnæ cōsimiles sunt secundum ecclesiam, alia autem. s. infamia locum habet secundū canones, adeò vt quicunq; secundum leges infamis est, & secundum canones. 2. q. 3. §. hinc etiam. 6. q. 1. infames. secundum canones etiam aliqui sunt infames infamia canonica, vt no. s̄. de testi. testium. Itē alia pœna. s. verberum secundum canones locum habet. 31. dist. c. vlti. 45. dist. cùm beatus. & not. quòd tres primæ pœnæ capitales. Itē non capitales, vt degradatio, nunq̄ imponuntur, nisi quis directò accusatus conuictus fuerit. j. de simo. dilectus. 2.

7 † Item ad prædictas pœnas præterquā ad depositionem ꝓceditur contra absentem etiā contumacē, sed ad depositionem & alias pœnas, quæ sunt vsq; ad rele. non ꝓceditur cōtra absentem. ff. de pœ. absentem. 3. q. 9. decernimus. Non negamus tamen, quòd si aliquis crimen confiteat̄ [a] in iudicio, q. etiā sine prædicto, & directo ꝓcessu, statim quantūcunq; grauior pœna imponi posset. ff. ad l. Aqui. proinde. s̄. de 8 confes. c. 2. 2. q. 1. & 2. † Item dicimus & si non confiteatur, sed notorium sit iure, vt si accusauerit dominū suū corā iudice. C. q accu. pos. si quis ex. aliæ aūt pœnæ imponunt̄, etiā si in modum inquisitionis agat̄. inf. de simo. dilectus. Authē. vt nul. iud. §. super hoc. infamia aūt quandoq; etiam in ciuilibus actionibus irrogat̄. ff. de his qui not. infa. l. furti. §. pe. & fi. aliquæ etiam ex ꝑdictis pœnis imponunt̄ in foro pœnitentiali. 50. dist. si ille. & aliquæ ante li. cōtest. ad puniendam contumaciam. sup. de offi. dele. sanè. s̄. vt lit. non cōtest. tuæ. quoniā.

9 † Itē no. quòd iudex aliquando in sententia imponit pœnam. s. dicendo depono, vel in monasterium detrudo, vel in exilium mittaris. Aliquando aūt pœna non exprimit, sed tantùm condēnat de crimine, puta condemno te de adulterio, & tūc non est iudicis, qui sententiam tulit, pœnā moderari, sed pœna in l. expressa infliget̄. 2. q. 3. notandum. Licet antē moderari potuisset. 45. dist. omnis. & c. qui. & si non est in crimine, pro quo condemnat̄ certa pœna inflicta de similibus ad similia procedetur, vel minima pœna imponetur.

10 † Item no. quòd sententia lata, statim sortitur quosdam effectus. Verbi gratia, si talis sit pœna imposita, quæ libertatem aufert, vlterius eius testimonium non valet, nec aliquid ex testamento capiet. ff. de leg. 3. l. 1. §. de post. ff. de pœ. qui nihil. quod ad. Sed non idem dicimus in his, quę ratione officij facit, puta si sit prælatus & sententiam ferat, tenebit quamdiu toleratur. 8. quæst. quarta. nónne. nam si contrarium diceretur, absurditas sequeretur, nam condemnatus mandati vel depositi est infamis. ff. de his qui not. infa. furti. §. penul. & vlti. nunquid dicimus eius sententias vlterius non valere per hoc. 3. quæstio. septima. ca. 1. absit. omnia enim tolerantur propter officium, quod administrat, scilicet. 19. distin. secundum. ff. de offic. præto. Barbarius. nisi esset in eum lata sententia depositionis, vel spoliatus esset insignibus dignitatis, tunc enim sententia à tali prælato lata, non tenet. ff. de his qui no. infam. l. secunda. §. igitur. ff. de iudi. cùm prætor. nec potest dici, quod toleretur, sed intrusus dicitur. † Credimus tamen [b], quod ex quo sentētia de aliquo crimine lata est contra aliquem siue criminaliter, siue ciuiliter agit̄. quòd episcopus vel prælatus suus potest eum spoliare beneficijs, q̄ sub eo habet. 2. q. 1. multi. tamen debet eum vocare, & contra eū sententiā ferre, si inueniet̄, & si nō inueniatur, eo-

a Confiteatur. Bar. in l. si confessus. ff. de cust. reo. intelligit hoc dictū Inno. hîc procedere, quādo confessio fit principaliter, etiam propter se. & adde Lafran. in c. quoniā contra. in uerbo, cōfessiones. co. 5. sup. de proba. & Bar. sequitur Abb. in c. at si clerici. col. 1. sup. de iu. pro quo allegat. Bar. gl. no. in c. ex pertinentibus. 51. dist. in fin.

b Credimus tamē. uide Abb. in c. at si clerici. col. 8. uers. 3. glo. sup. de iu. qui pro hoc dictū Inn. hîc limitat singulariter ibi dictum gloss. & Host. & dicit in no. hîc mirabiliter uelle, quòd acta facta in iudicio ciuili, præiudicāt in criminali, de quo uide per gl. in l. si quis ad se fundū. C. ad l. Iul. de ui. per Bar. in l. 2. ff. de ui bo. rapt. & in l. 2. §. si quis dolo. ff. de tabu. exhi. & uide Abb. in dic. c. at si clerici.

atur, eodē modo dānabit eū, quia notoriū est crimē per sententiā: vt not. ī. de coha. cle. tua. Nec ob. sup. de accu. super his. vbi dicitur, quod non potest priuari alijs beneficijs cui crimen in modum exceptionis probatur, sed verum est quod ibi dicitur, quod iudex qui cognoscit in modum exceptionis, non potest super alio iudicare. inf. de simo. licet. sed hîc iudex de quo dixi cognoscet in modum accusationis, vel inquisitionis, vbi benè sequitur pœna ablationis: Et sententia non inducitur ad probandum, quòd per eam dicatur priuatus, sed inducitur ad probationem criminis, scilicet quod sit notorium, sicut & per eandem sententiam de crimine latā probaretur infamis, & repelleret à testimonio vel ab ordinibus. sup. de test. testimonium. clerici autem quorum est electio, nullum sua authoritate eligent, nisi primò per superiorem eis licentia detur, vel per sentētiam amoueatur hoc modo, scilicet, depono talem prælatum vel clericū, vel perpetuò eum à sua ecclesia amoueo, vel suspendo. sup. de cle. non resi. ex parte qualiter.

11 †Item licet ex sententia contra quenquā lata super crimine, scilicet cōdemnote de homicidio vel huiusmodi criminibus, non possint canonici procedere ad electionem, vel episcopus, vel quicunque alius: tamen ex quo imponitur ei pœnitētia ex tali causa, quæ infamiam irrogat, puta suspenditur perpetuò propter furtum, vel aliquod publicum crimen, de quo damnatus est, satis videtur quod alius in locum eius eligi possit. ff. de decu. l. 2. & l. ad tempus. sed si ex alia causa suspēderetur, puta quia tumultum fecit in concilio, non credo quòd alius possit in locū eius eligi. 5. quæst. 4. in loco. Item dicunt quidam, & si pœna sola sine sententia infligitur, ex qua irrogatur infamia. ff. ex quibus cau. in integ. fustibus. maior enim & euidentior est infamia, quæ ex pœna procedit, quàm quæ ex sententia.

12 †Est & alia pœna, scilicet excommunicatio, quæ est his omnibus maior, & non solùm pœna est, sed etiam medicina. 2. q. 1. multi. & statim habet hunc effectum, vt sibi vbiq; licitè beneficia ecclesiastica denegentur. sup. de app. pastoralis. in fin. & hunc effectum dicunt quidam habere, quamlibet sententiam de crimine latam (scandalo) aliorum qui scandalizantur in ☞ illo, vnde est infamia. †Periculo) aliorum, puta si dicatur hæreticus, cùm periculum sit ne alios inficiat, vel quia periculum est, quod aliquis non occidat alium, vel occidatur, & sic est multa exempla inuenire, & potest dici, quod vbi timetur periculū & sine multa infamia proceditur, & habes op. ar. 7. q. vlti. c. vlti. 42. disti. quiescamus. 22. q. 1. si quis per ca. inf. de simo. sicut simoniam. (debet) hoc intellige quando inquisitio fit de persona certa, & de certo crimine, si autem de statu ecclesiæ, vel in genere fiat inquisitio, secùs est.

CAPVT XXV.

SICVT OLIM. (Personas.) istæ psonæ nullū citabūt, sed q̄ viderint & audierint corrigēda, cōcilio referēt. 25. q. 6. episcop⁹. in fi. Sed dices, nónne primò pertinet correctio ad episcopū, & eo negligente ad archiepiscopum. sup. de offi. ord. c. 1. & c. ad reprimendam. 9. q. 3. §. vlti. Respō. verū est, primò ad episcopum pertinere correctionem, sed hoc ipso eum apparere negligentem, dico quod nō citius ad concilium peruenit emendatio delinquentium, quàm culpa. 18. dist. peruenit. 27. q. 1. si custos. si homo cùm episcopus similes inquisitores habere debeat. 35. q. 6 episcopus. in fi. Vel dic, quod licet archiepiscopus non possit, nisi post negligentiam episcopi cognoscere de delictis subditorum suffraganorum suorum, concilium tamen prouinciale potest hoc modo, quòd hîc dicitur de omnibus cognoscere. 18. dist. propter etc. (& alios) argu. quòd non solùm prælati, scilicet episcopi, sed etiam alij debent interesse concilio prouinciali. suprà, de his quæ fiunt ab epi. ca. vlti. & not. suprà, de præben. graue.

CAPVT XXVI.

1 *Quo casu ualeant monachi restitutionem petere.*
Verba sine strepitu iudicii & de plano quomodo sint intelligenda.
2 *Strepitus iudicii quis sit.*
3 *Qualiter procedatur cùm sine figura iudicii procedi mandatur.*
4 *Ad prosequendum inquisitionem plures simul admittuntur.*
5 *Procurator à multis constitutus, nomine omnium dicitur prosequi.*

OLIM I. V. ET P. (Relaxatis.) non est gratia sed ius commune, contra, suprà, de offic. dele. prudentiam. §. sexta. seruetur tamen for-

ma ibi data. †Restitutis). no. monachos posse petere restitutionem, si pendente inquisitione, vel accusatione contra abbatem sint spoliati contra iustitiam, quod aliàs nõ licet. sup. de rescrip. cùm dilecta. vel dic, quod hanc restitutionem potius fecit Papa ex officio, quàm ex vi petitionis, & potius de ꝓuisione, quã de iure, vel dic, quòd benè possunt petere, quod restituantur ad monasteria saltem salua ordinis disciplina, sed quod restituãtur àd prioratus, vel obedientias, hoc petere non possunt, nec hoc dicit hęc decr. (de plano) & hæc verba sine strepitu iudicij, & de plano, quidam intelligunt sic sonare, vt in nullo ordinem iudiciorũ teneant seruare, sed solummodò ad hoc tenetur, vt veritatem super principali inquirat. argu. s. eo. ad petitionem. Nobis non placet hoc, imò dicimus, quòd omnem ordinem iudiciarium seruare debet, & plenam & semiplenam cognitionem adhibere in citationibus & inexceptionibus fori & dilationi. admittendis, & expoliationis, & excommunicationis, sic hìc talem processum præcesserunt absolutio & restitutio in lit. contest. iureiu. de calumnia in confessionibus, testium receptione eorumq; reprobatione, & in sententiæ prolatione, & appellatione, & in omnibus alijs huiusmodi.

☞ †Sed quæres, ad quid ergò valent hæc verba? respon. quia altera parte absente contumaciter, vel etiam sine cõtumacia, vt quidam dicũt, dummodò citetur legitimè potest procedi ad testium receptionem, & etiam ad diffinitionem causæ, & etiã præsente, si iussus nollet litem contestari. arg. s. de testi. cùm olim. & si sit causa, vbi non sit necessaria litis conte. sicut in causa inquisitionis, sicut hìc, tunc hæc verba adhuc multum valent, quia tunc, etiam si pars impetrans inquisitionem repelleretur propter excommunicationẽ, vel aliã causam à prosecutione inquisitionis, nihilominus inquisitor procederet ad recipiendum testes, & sententiandum. inf. de simo. licet.

2 †Itẽ vtroq; casu poterit, & debebit magis refrenare multitudine testiũ & reprobationẽ, & in omnib. alijs, dũmodò nõ faciat cõtra ius strepitum refrenare tam partiũ, quàm aduocatorum, videtur etiam aliquibus, quòd ferias quæ fiunt ob necessitates hominum, possint postponere partibus contradicentibus, dummodò partiũ non intersit, & etiam sententiam ferre sine scriptis, & sine libello. Appellãt enim isti strepitũ iudicij totũ illum processum, qui nõ pertinet ad rẽ petitã, nec principaliter, vt testes, per quos ꝓbabit principale negotiũ, nec accessoriè, vt iuramentum de calumnia, & exceptiones fori, quia per eas venitur ad cognitionem veritatis in principali, sed lit. non conte. procedere non pertinet ad rem petitam, nec principaliter, nec accessoriè, dummodò sit certum quid petit, & aduersarij non intersit. Alij contrà, dicunt enim quòd per hæc verba non potest omitti, neque lit. contesta. neque alius ordo, sed in hoc valent hęc verba, vt magis compescat partes & aduocatos à superfluis & inutilibus probationibus & allegationibus (de plano) seruetur tamen forma in inquisitionibus statuta. sup. eod. qualiter. §. debet.

3 †Quid quando sine figura iudicij procedi mandatur. C. de lat. lib. tol. l. 1. §. simili quoque modo. dic in nullo tũc iudiciarium ordinem seruandum, sed per indaginem cognita veritate, non pronunciabit, sed quod iniunctum est, sibi executioni mandabit. Verbi gratia: Ecce Papa mandat alicui, quod si de plano, & sine strepitu & figura iudicij ei constiterit ecclesiam tanto tempore vacauisse, quòd ad apo. sedem sit eius collatio deuoluta legitimè ipsam tali clerico conferat amoto abeo quolibet illicito detentore. In isto enim casu non citabuntur aliqui, nec fiet litis cõtest. nec iurabitur de veritate dicenda, testes tamen recipientur, nec citabuntur alicui ad videndum iurare, nec admittentur aliqui ad dicendum in testes seu dicta eorum, quæ dixerint fiet aliqua publicatio, sed si ex dictis eorum iudici constiterit de præmissis nulla pronunciatione sententiæ interiecta, ecclesiam illi clerico conferet, detentorem remouendo ab ipsa, dum tamen de falcitate literarum, seu aliàs non excipiatur, & si est in exceptione, quòd iudicem moueat, non de hoc cognoscet, sed sicut merus executor facit supersedebit ipsas exceptiones ad sedem apo. deferendo. suprà, de sent. & re iud. decæterò. si tamen quando confert ecclesiam, & detentorem noluerit amouere appellari contingat, quod quidem potest fieri, si ille qui de appellatione cognoscet, procedet sine figura iudicij, quia cùm causa appellatiõis sit vna cũ principali, & quasi vnus articulus ab ea

ab ea dependens. C. ne in vna ead. causa ter. prouo. ex quo prohibitum est in toto negotio procedi in forma iudicij, & in causa seu articulo appellationis est similiter interdictum, sed hoc non videtur, quia quod fauore alicuius fit, ad eius non debet læsionē retorqueri. C. de legi. quod fauore. quod vtique fieret, si in causa appellationis sic procedi contingeret in præiudicium impetrantis, cui de gratia fuerat clausula prædicta concessa, sed dic, quòd vtendum est cōtra ipsum iure, quod pro se impetrauit. ff. quod quisque iur. l. si quis hoc. de consti. cùm omnes. Sed cùm iudex appellationis prioris causæ acta debeat recenseri, vt sic cognoscat, an sit benè appellatum, quomodo procedet cùm nulla acta inuenisse noscatur? dic quòd quæret à iudice, qui sic processit, & quid eū mouit ad sic procedēdū, & testes ab eo receptos repetet, & si tam ex respōso iudicis, quàm ex dictis testium, vel aliàs intellexerit ipsum iudicem perperam processisse, reuocabit non pro tribunali sedēdo, nec in scriptis, quod per ipsum iudicem factum fuit.

Sed cùm Papa mandauerit sine iudicij figura ꝓcedi, & testes recipere, & eos ad perhibendū testimonium coërcere & reuocare, quòd non prouide factum est iurisdictionis sit, & sine authoritate iudicatis nō fiat, qui sic procedit, nō sine iudicij forma procedit, cùm igitur fines mandati diligenter ita debeāt obseruari, vt nō valeat, q̄ aliter factum est. ff. man. diligēter. s̄. de rescrip. cùm dilecta. videtur per hoc non valere, quando secundū prędictū modum procedit, tanquā formā iniunctā sibi nō seruauerit, ad hoc potest dici, quòd quantumcunque mandet Papa aliquid præcisè fieri, semper tamen intelligitur legitimas exceptiones debere admitti. s̄. de offic. dele. ex parte. similiter licet Papa ad celerem expeditionem negotij mādet sine iudicij forma procedi, non tamē intelligitur illud de iudicij forma debere omitti, sine quo non potest negotiū expediri, cum litibus terminandis sit celeritas imponenda. C. de agri. & censi. litibus. sed illud tantùm vult prætermitti, per quod posset expeditio negotij prorogari, & licet dictum sit in causa appellationis, sicut in causa principali debere procedi.

Hoc intelligas verum, nisi ex forma literarum appellationis appareat Papam nolle procedere nuncij forma omissa, sicut est in conclusione ipsarum, & vocatis qui fuerint euocandi etc. 8. quęst. vlt.

4 nónne. †Idoneas) not. quod plures simul admittuntur ad prosequendum inquisitionem, vt hîc. & inf. c. proxi. & ad prosequendum accusationem. sup. eod. licet. & ad prosequendum exceptionem. sup. de excep. dilecti. Sed contra, quia idoneior eligi debet. ff. de popu. act. l. 3. Sol. dicimus quod plures possunt esse accusatores & exceptores, & inquisitores de vno crimine, sed de illis vnus eligetur qui prosequetur, & alij eū iuuabunt, vt no. in procuratore. sup. de testi. insuper.

5 †Item videtur nobis quòd procurator à multis constitutus, nomine omnium prosequitur, nec cogitur eligere, cuius nomine prosequatur, nam ibi cessat ratio legis, quia non distinguitur in plures aduersarios.

Et hoc est verum, vbi ex eadem causa, vel de eodem crimine plures prosequuntur inquisitionem, vel exceptionem, quia si sint diuersa crimina, benè tunc plures admittuntur ad prosequutionem eorum, siue ex vno facto descendant, siue ex pluribus. C. de accu. qui de crimine. †Admittendos) hîc collige, quod si ille contra quē processum est in inquisitione in causa appellationis, vel alio modo dicat, sententiam vel processum contra se habitam reuocari, quòd non est necesse vocari illum, qui prosequutus fuit inquisitionem. sup. de procu. in nostra. quia nihil iuris habet in hac prosequutione, quia si haberet, mutari non posset. Fateor tamen, quòd bonus iudex prudenter faciet, si eum vocet, vel mittat, vt per eum instruatur. sup. eod. cùm dilectus. credo tamen quòd potest appellare, & tenet appellatio, vbi vel ipse, vel alius causam prosequitur. argu. quia procurator qui non debet exercere causam appellationis, potest appellare. ff. māda. si procuratorem. §. ignorantes. sup. de procur. c. pe. (ministrari). sup. eod. ex parte.

CAPVT XXVII.

1 *Terminus appellationis à quo iudice præfigiatur, & quid sit dicendum de delegato.*

2 *Causa appellationis debet præcedere causam principalem.*

3 *Citatio à iudice appellationis facta in causa principali an ualeat, si in citatione non est facta mentio de appellatione.*

PRAELATORVM EXCESsus. (Min⁹ canonicè) hoc qualiter post cōsecrationē obijci possit. no. s̄. de elec. q̄ sicut.

sicut. ecclesia vestra. Assignantes) iustum terminum potest assignare iudex, qui instruxit causam, vel recepit testes, vel quicquid aliud fecit de mandato superioris iudicis, etiam si in literis non diceret, q. praefigeret partibus terminum, quia hoc ipso quod committitur aliquis articulus videtur ei commisisse, quòd partes ad priorem iudicem remittat, ne remaneat causa sine termino, imò quod plus est, iudex à quo appellatur, praefigit partibus terminum, quo corā superiore compareant ad prosequendam appellationem. sup. de app. personas. multò fortius potest praefigere si non est appellatum.

i †Item dicimus quòd si alicui commissa est receptio testium vel aliquis alius articulus, antequā delegatus incipiat procedere in articulo sibi commisso, appellatur ab eo iusta causa assignata, quanquam tamen non obtulit se incontinenti probaturum, de qua tamen dubitatur, an sit vera, si postea delegatus procedat in articulo sibi commisso, & contingat remittere negotium ad superiorem, non potest aliquem terminū appellanti assignare, quòd sic probo, nam in causa appellationis. s. vt eā prosequat̄ non potest, cùm ei detulerit, sed post appellationem processit in articulo commisso. Item in causa principali super cuius articulo processit non potest, frustra enim ibi assignaretur, quia in illa causa procederetur, nisi prius inquiratur de veritate causę appellationis. sup. de appel. vt debitus. & c. interposita. & intantū est hoc verum, quia si delegans fortè ignorans procedat in principali, quia delegatus nihil sibi significauit de appellatione facta à se, non valebit processus eius, quia dolosè aduersarius tacuit de appellatione aduersarij, quam si dixisset, nunquam iudex processisset, vel procedere debuisset contra non legitimè citatum, & ordine peruerso, cùm causa appellationis praecedere debuisset causam principalem. 2. q. 6. prolatam. sup. de app. vt debitus. & c. interposita. ff. de iud. si praetor. Si verò nullā causam assignasset suae appellationi, quā ante sententiam emisit, cùm constet talē appellationem nullam esse, tūc bene potest assignare terminum, vt in causa principali procedat, nec sufficiet tunc, si tantùm parti pręsenti terminū assignet, licet ea parte tantùm praesente tenuerit receptio testiū, quia si assignatio termini plus sit ratione iudicis, ad quē appellatum est, quàm iudicis à quo appellatur.

† Item dicunt aliqui, quòd si superior ad quem remissa est causa, citet appellantem in causa principali, non facta mentione de appellatione quod sufficit appellanti mittere excusatorem, qui dicat, domine non tenet citatio vestra super causa principali, vel non potestis in ea procedere, quia appellatum est, & intendit causam appellationis prosequi tempore suo, si autem transisset tempus appellationis prosequendae, tunc benè teneret citatio super principali tam à delegante, quàm à delegato facta, huic autē excusatori hoc solùm sufficit dicere, nos credimus quòd etiam debet ostendere talem, qualem appellationem emiserat. arg. sup. de test. veniens. quia si aliud diceretur, sequeretur absurditas, quia cuilibet facilè esset deducere cuilibet iudici, si non teneretur probare veritatem causae appellationis, quia tunc non prosequitur causam appellationis, quia nec super ea citatus est, si autē in citatione faceret mentionem de appellatione, & citaret super principali causa, nō teneret citatio, nec etiā teneretur mittere excusatorem, quia expresit errorem in citatiōe. s. quòd vellet agere causam principalē, omissa causa appellationis. †Item dicim⁹, quòd si in casu isto, vbi debet mittere excusatorem, non mittat quod processus contra eum habitus super principali. s. iudex appellatum ignorauit. & aduersarius nihil dolosè egit, secùs autem si sciuisset appellatum. sup. de app. si duobus. Item secùs si aduersarius dolosè subticuisset appellationem. ff. de iud. si praetor. In citatione autem facta à delegato post appellationem, credo quòd nō tenetur mittere excusatorem, licet securius sit mittere.

Alij autem dicunt & benè, quòd citatio delegantis tenet, etiam non facta mētione de appellatione, & assignant talem rationem sui dicti, quia sicut citatus debet apparere vt proponat suas exceptiones, ita vt proponat hanc excep. appellatum esse, vt alleget suum priuilegium. ff. de iud. si quis ex aliena. & nisi compareat, valet processus habitus contra eum. †Potestate) No. eū, de quo sit inquisitio, praecedente inquisitione, non posse alienare bona ecclesiae, nisi res quae seruando seruari non possunt, quae potest alienare, cùm administrationem habeat. s. c. proxi. s. de off. dele. venerabili. si aūt post talē inhibitionē factā à iudice alienauerit, nō a valet a alienatio, secùs si pacto obligatus esset

a *Non ualet. ad hoc adde etiā Inn. in c. Ray. sup. de testa. ubi q alienatio facta per praelatum cui Papa prohibuerat ne alienaret est nulla, & not. hoc allegat Abb. in c. dilectus. el. 2. inf. de praebē. & refert etiā Feli. in c. ex exparte. de constit.*

essetad non alienandum, quia tunc benè valeret alienatio. sup. de testa. Raynaldus. vbi no. pro eodem enim debet haberi quādo lex viua prohibet sicut si prohiberet lex mortua.

TITVLVS II.

DE CALVMNIATORIBVS.

CAPVT I.

CVM FORTIVS. (Quam). i. quantum (sacratis). i. sacris ordinibus constitutis (culpabiles). 2. q. 8. quisquis (criminatorem). i. calumniosum accusatorem (iubemus) contra ius est, ex quo in sententia non fuit ei pœnitentia imposita. ff. de calum. l. 1. sed hoc fecit ex plenitudine potestatis, vnde non est trahendū ad consequentiam. insti. de iu. na. §. planè. vel dic, quòd condemnatus fuit calumniator, sed pœnitentia non erat ei imposita. 2. q. 3. §. notandum.

CAPVT II.

1 *Calumniator puniri potest nō solùm in accusatione, sed etiam in denunciatione, & est grauior pœnitentia calumniantis, quàm eius qui denunciatur.*

CVM DILECTVS filius. (Purgauerit) per iuramentum suum & compurgatorem, sed videtur etiam quod post purgationem debet puniri de tergiuersatione. 2. quæst. 3. §. notandum. circa fi. respon. hîc non negatur, quin puniatur, vel dic quòd tantùm in accusatione dicitur quis tergiuersari, non in denunciatione, quamuis non impetrata absolutione desistat, vel hîc dicitur tergiuersari, quia vsque ad finem perstitit, licet succubuerit, & quicquid potuit fecit.

☞ †Ab officio). No. grauiorem pœnitentiam calumniantis, quàm eius qui denunciatur, qui non punitur, sed tantùm cogitur ad pœnitentiam. sup. de accu. qualiter super his. Et est no. quod non solùm in accusatione, sed etiam in denunciatione punitur calumniator extraordinaria pœna.

TITVLVS III.

DE SIMONIA, ET NE ALIQVID PRO SPIRITVALIBUS exigatur vel promittatur.

CAPVT I.

1 *Notarius an possit uendere suas operas.*

IN ORDINANDO. (Minister.) Diaconus qui legit Euāgeliū. †(Notarius) quidā hoc intelligunt, vt iacet, vt & etiā non liceat in beneficijs etiam operas suas vendere propter odium simoniæ. Alij hoc intelligūt de illis, qui recipiunt salarium de publico, vel dic, quod vult remouere malam consuetudinē quæ in quibusdam locis obtinebat, quòd ille qui cātabat euangelium in ordinatione episcopi, vel aliter certum aliquid recipiebat. Et similiter notarius, qui de ordinatione eius literas conficiebat, & similiter obtinebat in pallij donatione, quod omninò vult remouere. ar. 1. q. 1. emendari. Si autem alius notarius peteret pro operis suis iustum salarium, vel etiam aliquantulum plus iusto propter magnitudinem negotij, non dicerent prohibitum. Si quis autem offerat aliquid sponte, non committit simoniam, & maximè si consuetudo est de aliquibus offerendis, quæ pietatem vel deuotionem ostēderet: vt est. j. eo. de ap. Vel dic, quod loquitur de talibus notarijs & ministris, qui potestatem habent in electione vel ordinatione, quia alius notarius non habet potestatem inde faciēdi chartam, nec alius diaconus potest ibi legere euangelium, & si legerit, non dicitur canonicè ordinatus, vel aliàs aliquam calumniam recipit, vel instrumentum non valet.

CAPVT II.

QVIA ALIVM IN ECCLESIA.

CAPVT III.

SI DOMINVS. Vni sceleratissimo dixit: Si malè locutus sum, testimoniū perhibe de malo. 2. q. 7. §. ecce. (respuendus) repete quæ diximus suprà, de accu. cum P. mancanella.

CAPVT IIII.

1 *Suspenditur accusatus ab officio, & prohibetur ab ordinationibus, in nume. 2.*

2 *Electio an habeat locum contra diffamatum.*

ACCVSATVM. (Prohibere) si aliqua signa contra eum apparebant. inf. eod. sicut. 1 †(Nota accusatum suspendi ab officio, & hoc est propter infamiam, & non obtinet solũ in simonia, sed etiam in alijs criminibus. C. de resti. spo. l. 1. lib. 10. 3. q. 5. presbyter. & propter suspicionem quis remouetur ab admini-
2 stratione. 3. q. 2. quia ea. †Item prohibetur ab ordinibus quilibet accusatus, & de quo sit inquisitio. 81. di. tantis. argu. C. de procur. reum. sed non credunt quidam, quòd ab electione prohibeatur, quare enim puniretur, si non est verum crimen, de quo accusatur, & sic facilè esset, si hoc esset verum quemlibet ab electione excludere, sed confirmari vel consecrari non debet accusatus, nisi primò fuerit absolutus. Et est etiam argu. quia procurator constitui non prohibetur, sed procurationem exercere, vt in præall. l. rerum. Alij contra, scilicet quòd accusatus remouetur ab electione, & debet præfigi tempus accusatori trium mẽsium, intra quod probet quod obiecit. Authent. de sanct. episc. §. si quis ante or. quod obtinet in episcopis, quod intra tres menses debeant consecrari à die electionis. 75. dist. c. 2. In alijs autem electis dabitur annus. argu. ff. de mune. & ho. re. us. vel istæ dilationes sunt ad arbitrium iudicis. Item si plus differretur propter accusatum, non esset imputandum accusatori: vt in præall. l. rerum. arg. C. de temp. in. interpretandum.

Capitula autem quæ videntur dicere contra illos, qui tenent aliam opinionem secundum hoc intelligunt, scilicet quòd non possunt ordinari, sed non prohibent eũ eligi, sed magis cõtradicit. 93. di. miramur. sed ibi loquitur de excommunicatio. hæc autem non extendimus ad exceptionem, vel denunciationem, quia quãtumcunque excipiatur cõtra aliquem de crimine, vel denuncietur, nihilominus tamen eligetur, confirmabitur, & consecrabitur in alia ecclesia, vel electione, quàm illa de qua excipitur. de hoc no. sup. de despon. impu. ad dissoluendum. & eodem modo dicendum videtur quibusdam in accusatione, & fortè non malè. Hæc autẽ decre. tantùm loquitur in inquisitione, & exponũt hìc accusatum, scilicet infamatum, & propter infamiam contra eũ procedit inquisitio.

Speciale enim dicunt in inquisitione, vt nullus contra quem proceditur inquirẽdo possit eligi, & est ratio, quia cùm inquisitio non debeat fieri, nisi contra diffamatos. inf. eod. licet. & electus bonum testimonium debeat habere etiam ab his, qui foris sunt, ergò iste, qui diffamatus est eligi non potest, sed accusatio & denunciatio, & exceptio est in optione cuiusq; etiam nulla infamia præce. & ita per consequens esset in cuiusque optione quemlibet ab electione reuocare vel remouere, hoc plus consonat rationi.

CAPVT V.

QVOTIES. (Per simoniã hæresis) non intelligas, quòd omnis simoniacus sit hæreticus, sed ille tãtùm, qui credit quod Spiritus sanctus & gratia eius venalis sit, & quod pretio quæratur, & sit in aliquo.

CAPVT VI.

1 *Signa an sufficiunt ad præsumendum aliquẽ hæreticum.*

SICVT SIMONIACA. †Signa) aliquam probabilitatem habẽtia, hæc aũt est hoc speciale, quòd cùm in alijs negotijs requirendæ sint luce clariores probationes. 2. q. 7. si quis episcopus. & q. 8. c. 1. in crimine simonię minores probationes sufficiũt, quinimò sola signa, sicut in hæresi. C. de hære. l. 2. Nos dicimus quòd leuia signa sufficiunt ad præsumendum aliquem hæreticum, sed illa signa oportet plenè probari. sup. de præsum. literas. propter suspicionem autem indicetur purgatio. inf. de hære. excommunicamus. plus placet quod etiam si nulla signa probentur, sed tantùm grauis sit infamia contra eum, cui debet remoueri. arg. sup. de præsump. literas.

CAPVT VII.

1 *Simoniacus in ordine recipiendo siue crimen sit occultum, siue manifestum ipso iure suspensus est.*

2 *Si quis ordinem seu beneficiũ obtinuerit alio præbente pecuniam non ordinatori non est simonia, si etiam sine pecunia obtenturus erat.*

3 *Possibilitas iuris, & possibilitas facti quomodo inter se differant.*

TANTA EST LABES. (Omnis) supple non pcisus ab ecclesia per sententiã canonis, vel hominis, & post peractã pœnitentiã, & sic non est contra

contra de excommunicatis toleratis, nec de fornicarijs suspensis. 32. dist. nullus. nec est contra de peccatore, qui non egit pœnitentiam, qui suspensus est, quo ad se. 1. q. 1. sacerdotes. sacrosan. necesse.

1 † Cantare) simoniacus in ordine recipiendo siue crimen sit occultum, siue manifestum, ipso iure suspensus est, vt hic ab executione omnium ordinum, non tantùm simoniacè receptorum. 1. quæstio. 1. quibusdam. idem intelligo de notorio simoniaco in beneficio. 1. quæstio. 1. reperiuntur. 32. di. §. verùm. nisi eo ignorante, alius pecuniam dedisset, quia tunc credo nõ eum suspensum, nisi eo quod simoniacè obtinuit. 1. quæstio. 5. præsentium. si verò aliàs sit simoniacus pro beneficio, siue pro ecclesiæ emenda, si crimen est manifestum, similiter ipso iure suspensus est. 32. dist. §. verùm. si non est occultum suspensus est, quo ad se, non quo ad alios, qui eius officium licitè audiunt, sicut quilibet criminosus. 1. qõ. 1. sacerdotes. Item isti simoniaci in beneficio occulti & criminosi licitè celebrant post pœnitentiam, quia nec sunt suspensi à iure, nec impediũtur exequi officium suum post pœnitentiam, sed beneficium simoniacè habitum retinere non potest. ⁊. e. de regularibus.

Hæc vera sunt de recipientibus aliqua. s. ordinem non beneficium simoniacè, in dantibus autem aliqua simoniacè seruatur, quòd dicitur. inf. c. pe. vbi de hoc no. & infrà, eo. dilectus fi. A. etc.

2 † Item no. quòd si quis obtinuerit ordinem vel beneficium, alio dante pecunia non ordinatori, non est simonia, si etiam sine pecunia obtenturus erat. argumentum. 1. quæstio. 6. vl. §. si autem ipse ordinatus pecuniam dedisset, etiam si sine pecunia habiturus erat ordinem, simoniacus est. arg. 1. qõ. 2. & q. 3. si quis ob. & c. vlt. & qõ. 6. cap. 1.

3 † Potest) si intelligas de posibilitate iuris, nullus criminosus de iure potest cantare missam. 1. quæstio. 1. sacerdotes. si de posibilitate facti, sic conficit simoniacus, sicut quilibet alius. 1. qõ. 1. intra catholicam. cum multis sequentibus. 32. di. §. si verò. respondeo.

Intelligo de posibilitate iuris, nam alij criminosi post pœnitentiam de iure celebrant præter homicidam, sed simoniaci nunquam. Item alij licitè audiunt officium aliorum criminosorũ, nisi sint suspensi per sententiam, sed simoniacorum officium audire non debent, etiam si nulla sententia feratur contra eos. Est enim in eis speciale, sicut in notorijs fornicatoribus, quòd eorum officia audiri non debet. 32. dis. §. verum est. ergò speciale in notorio fornicatore & simoniaco, quòd etiam si tolerantur ab ecclesia, cuique licet eorum officium euitare: vt hîc. 32. di. §. verum. sed homicidarum & etiam excõmunicatorum occultorum, licet sint suspensi à iure, si tamen aliàs occultum sit, & tu scis, non debes eorum officia euitare. arg. 6. qõ. 2. si tantùm. 23. q. 4. non prohibeat. nisi abstineret quis propter correctionem peccatoris qui ex erubescentia pœnitentiam ageret. sup. de coha. cle. & mu. c. 1.

CAPVT VIII.

NON SATIS. † Capellaniæ) si autem aliqua capella cum suis reditibus conuersa sit in vsus alicuius ecclesiæ, benè potest à capitulo ibi instituto ex pacto recipere aliquid annuatim pro fructibus, sed contractus debet esse distincti. sup. de rer. permu. ad quæstiones. nam licet non posint vendi capellaniæ, id est, ius faciendi ea, quæ pertinent ad capellam, & multò fortius in perpetuum, vel in tempore vitæ, opera tamen sacerdotis vendi potest, vel emi pro seruiendo alicui capellæ. Item fructus capellæ in proprios vsus concesi licitè locantur. infrà, ne præla. 6. c. fi.

CAPVT IX.

CVM IN ECCLESIAE. (Et benedictionibus). ideò, pro benedictionibus nubentium prohibetur accipere, quia ibi gratia confertur, pro matrimonio autem cùm ibi non conferatur gratia, licet aliquid recipere. 1. qõ. 2. quicquid. 32. quæstio. 2. honorantur. 27. quæstio. 1. nuptiarum. 32. qõ. 1. connubia (requiratur) ob hoc iustificatur decre. nam oblatum recipere licet.

CAPVT X.

CVM SIT ROMANA. (Procurationem) quam etiam exercere non potest si ecclesia grauetur. 10. quæstio. 3. cauendum. 1. quæstio. 2. placuit. in Authen. de man. prin. §. si tibi.

CAPVT XI.

DE HOC AVTEM. (Si manifestum) .id est, notorium, quia in conspectu populi inita sunt pacta (manifestū) per famam, sed non notoriū (si quā) & de iure publico. in Authē. de sanc. epi. §.3. (ecclesiæ). 17. qō. 1. si quis in atrio. in Authē. de sanc. epis. §. sed neque. si tamen dans pecuniam intraret relig. de misericordia bonum esset ei reddere. inf. eod. veniens. 16. q. 6. de lapsis. 27. q. 1. si quis ita.

CAPVT XII.

CVM ESSENT IN NOSTRA. (V). qui propter simoniam dictum R. clericum petebat à quadā ecclesia amoueri, vel potius clericus petebat ecclesiam, ex eo quòd millies ei causa promiserat (in causa illa) ciuiliter agebatur.

CAPVT XIII.

INSINVATVM EST.

CAPVT XIIII.

NEMO PRESBYTERORum. (Celet) hoc ideò est, quia quilibet tenetur peccatum alterius ad pœnitentiam indicare. 23. qō. 3. tam sacerdos. secùs autem in indicatione furis, vel serui, vel fugitiui, pro quo licitè accipitur merces. ff. de of. præfe. vrb. solent. ff. de condi. ob tur. cau. l. 4. §. 5. (simoniacum) . id est, in modum simoniæ puniendus, nō enim propriè dicitur simoniacus, qui celat per gratiam crimen alterius.

CAPVT XV.

QVERELAM. (Monachorum) etc. no. monachos agere ad reuocandum, quòd prior malè alienauit (sub annuo) constituto in signum deuotionis, quòd licet vt no. suprà de relig. do. constitutus. (redimi). suprà, de pac. cùm pridem. (nec permittatis) iste fungitur vice & officio conseruatoris, de quo not. suprà, de officio dele. c. fi.

CAPVT XVI.

EA QVAE DE AVARITIAE.

CAPVT XVII.

EX DILIGENTI. (Ecclesiasticum) quod non est licitum. infrà, de regu. iur. indignum. vbi no. id est, 10. solidos, vel aliquid simile in ecclesia (taliter) pro collatione beneficij ecclesiastici, & fortè etiam sine collatione beneficij non est licitum clerico, nisi pro ecclesia sua alicui facere fidelitatem. inf. de reg. iur. c. vlti. vbi plenè not.

CAPVT XVIII.

ET SI QVAESTIONES. (Humanæ). C. de fid. instru. l. vlti.

CAPVT XIX.

VENIENS AD NOS. (Conuenit) propter hanc conuentionem iudicatur simoniacus, secùs enim esset si sponte obtulisset (præfato). suprà eodem, de hoc contrarium sol. ibi.

CAPVT XX.

EX TVAE FRATERNITATIS. (Officio) licet enim ipso iure suspensus sit, non tamen potest prohiberi nisi probatio præcedat. 2. quæstio. 1. nos in quenquam. (pœnitentiam) non obdurescat in peccato, sed non sufficit ad vitam, & contra ius officium exercere. ⁊. de pœni. & remis. q. quidam. 90. dist. si quis contristatus.

CAPVT XXI.

AD NOSTRAM. (Ministerio) puta acolitus vel subdiaconus vel huiusmodi.

CAPVT XXII.

1 *Tenetur is, qui simoniacè adeptus est beneficium ei renunciare.*
2 *Quando possit episcopus cum simoniaco dispensare. & in num. 3. & 4.*

1 DE SIMONIACE. † Remanere) ex dispensatione episcoporum. 1. q. 5. præsentium. in alijs ordinibus vel beneficijs non simoniacè habitis, etiam sine dispensatione manebit, & noua beneficia acquiret, nouos autem ordines non potest habere, nisi primò dispensetur, cum eo in ordine simoniacè quæsito, cùm promotus esset per

per saltum. 52. dist. c. 1. si autem eo sciente aliquid datum est ordinatori, non potest dispensari cum tali. 1. q. 1. erga. si quis à si. statuimus. & quæstio. 7. c. requiritis.

2 † In beneficijs autem distinguitur, quia si ignorante aliquo data pecunia obtinuerit prælationem, non potest episcopus dispensare, vt illā prelationem habeat, sed in simplici beneficio benè potest episcopus dispēsare. sup. de elec. c. pe. 1. q. 5. c. 1. sed & si se sciente vel pecuniam dante beneficium obtinebat, potest episcopus cum eo dispensare, vt in alia ecclesia obtineat beneficium, & etiam in eadem, sed non potest episcopus dispensare, vt ad maiores ordines promoueatur. 1. q. 5. c. 1. nunquam autem licet dispensare illi cum quo simo-
3 nia commissa est. † Item si quis commisit simoniam in dignitate cum eo non potest episcopus dispēsare. j. eod. nobis. vbi not.
4 † Item cùm nullo simonia eo scienter potest dispensari in dignitate etiam si pro ea non fecit simoniam. 1. qō. 1. erga.

CAPVT XXIII.

MATTHAEVS CARDINALIS. (Contradictio) iusta & etiam iniusta ante confirmationem. de hoc no. sup. de ele. significasti.

CAPVT XXIIII.

AD AVRES NOSTRAS. (Pro solutione) nam non est dubium ex parte recipientis simoniam hîc committi. 1. quæstio. 3. non solùm, ex parte autem dantis, dicunt quidam non committi. argumentum. infrà, dilectus. quòd intelligunt cum per superiorem ius suum consequi non potest, alias enim secùs. suprà, de feu. insinuanti. Nam sicut beneficium non licet redimere, ita per pœnitentiam spiritualem. suprà eodem, nemo. 83. dist. c. 1. verius videtur, quòd nunquam licet aliquid dare pro pœnitentiam spirituali redimenda. 1. quæstio. 1. nullus episcopus. quia nunquam debet peccare, vt à maiori malo cessetur. 32. qō. 5. ita. laico autem quem constat nihil iurisdictionis habere, si spoliat eum ecclesia, vel faceret eundem de facto vitari tanquàm excommunicatum, vel etiam clerico, qui de iure non contendit se fecisse, sed de potentia licet dare, quia nihil dat pro spirituali, sed tantùm pro vexatione quam redimere licet, secundum hoc quidam dicunt licere aliquid dare laico, vt benè soluat decimas, in quibus neq; feudi ius contendit. Alij dicunt quod si sum in possessione alicuius ecclesiæ, possum dare clerico & laico, ne me expellat per violentiam, & sine cognitione causæ, sed si sum extra possessionem ecclesiæ, nullo modo est mihi licitum aliquid dare pro possessione recuperanda, quia tunc non tantùm redimo vexationem, sed etiam possessionem amissam recupero.

CAPVT XXV.

DE REGVLARIBVS. (Ad renunciandum) licet furtiuum habeat beneficium. 1. quæstio. 1. ordinationes. & semper sit in mora. 14. quæstio. 6. si res. non tamen debet dimittere ecclesiam sine licentia superioris. argumentum. suprà, de re. & tran. ad re. licet. sed consuluimus, quòd à bonis ecclesiæ & officio, cùm sit suspensus ipso iure, omninò abstineat: vt not. suprà eodem, tanta.

CAPVT XXVI.

EX INSINVATIONE. (Proposuisti). † Not. resignationem fieri in manibus aliorum quàm episcopi, sed melius dicitur in renunciatione necessarium esse consensum episcopi, si confirmauit & canonicorum qui elegerunt. argumentum. 18. q. 3. statuim⁹. C. de actio. & oblig. sicut. & potest esse, quòd hi canonici non recipiunt confirmationem ab aliquo superiore, & ideò sine eo resignant, vel dic, quòd speciale est in simonia.

CAPVT XXVII.

NOBIS FVIT. (Obtinere) hoc intellige, quando eo sciente commissa est simonia, & sic non est contra. suprà eodem, de simoniace. vel quando condemnatus est per sententiam, nam tunc cùm propter criminis enormitatem, tum quia est notorium per sententiam nō poterit dispensare. 50. dist. vt cōstitueretur de his. Vel dic, quòd dispensari non potest, vt habeat illam dignitatem.

CAPVT XXVIII.

DILECTVS FILIVS R. (Post receptionem) illicitè recepit. 1. quæstio. 1. nullus episcopus. Vel dic quod licitè accepit, nam cùm conten-

derent super quibusdam iuribus, & præpositus diceret, se grauari archidiacono dicente, se vti iure suo compositio interuenit, & fuit contractus, do vt des, vel facias, & agitur ex hoc contractu præscriptis verbis ad interesse. ff. deposi. l. 1. §. inter loca. ff. de præscriptis. verb. l. 1. Nec litera hîc contradicit vbi dicitur, quòd si restituit rem liberatur, quia intelligitur si plus non est interesse (venisse) maximè.

CAPVT XXIX.

SVAM NOBIS.

CAPVT XXX.

1 *Vniuersitas an possit accusari & puniri.*

DILECTVS FILIVS. (A. nuncius coram te) speciale est in hoc Cantuarien. qui nonsolùm est metropolitanus, sed etiam legatus. suprà, de offi. leg. cap. 1. Seueritatis) amisionis honore si sint clerici, vel monachi, si laici excommunicationis sententiam. 1. qō. 1. reperiuntur. Sed dices quid nocet monachis depositio. Respon. quia non recipient præbendam de monasterio, nec habebunt ibi vocem in capitulo, monachi tamen semper remanent (arctiora) si inueniantur alioquin mutabuntur ad æqualia. argumentum. 81. dist. valet. vel renunciabunt suis locis, & eligentur de nouo. s. eod. de regularibus. sup. de renun. ex insinuatione.

☞ † Abbatibus) ideò hi præcipuè puniuntur, quia eorum consilio & authoritate omnia fiunt. 10. quæstio. 2. episcopus. C. de app. quoniam. 2. q. 7. quapropter. & quia in culpa sunt, si hoc negligant. inf. e. in tantũ. sed videtur quòd collegium possit accusari, & de eo inquiri. 12. q. 2. qui manumittitur. suprà eodem, veniens. & ff. quod met. causa metum. §. 2. argumentũ. 7. qō. 1. sicut. 34. quæstio. 3. si habes. Argumentum contra. ff. de do. qui si ex. ff. de acquir. pos. l. 1. §. vlt. Item vniuersitas per procuratorem debet se defendere, & in causa criminali non cõstituitur procurator. ff. quod cu. vni. l. 1. 5. quæstio. 3. in criminibus. Nos dicimus, quòd vniuersitas non potest accusari, nec puniri, sed delinquentes tantũ. ciuiliter autem conueniri & pecuniariter puniri possunt ex delicto rectorum, vt in contrarijs. & suprà eodem, veniens. præterea potest inquiri super statu vniuersitatis, sed nec tũc puniuntur, nisi delinquentes. infrà, c. proxi. suprà, de ac. c. pe. (officialibus) quod ista faciunt vel sciunt & tolerant.

CAPVT XXXI.

1 *Quando liceat pro scandalo fieri inquisitio.*

2 *Propter insufficientiam remouetur abbas cõfirmatus.*

3 *In testimonium admittuntur impetrantes inquisitionem vel denunciationem.*

4 *Ordinarius etiam sine infamia præcedente visitare potest.*

5 *Ad inquisitionem proceditur propter solam infamiam de dilapidatione, etiam si non sit suspensus.*

1 LICET HELI. † Clamosa) debet vel scandalum cûm enim quisquis facere debet quicquid potest, vt scandalum à fratre remoueat, ergò & inquisitionem faciet per quam scandalum remouetur. argumentum. inf. de no. ope. nunc. Sed hæc ratio non videtur nobis bona, quòd pro cuiuslibet scandalo sit facienda inquisitio, cûm pro inquisitione fortè maius scandalum nasceretur. Sed satis dici posset, quòd ibi scandalum timeretur, quòd posset conturbare ecclesiam, siue vnus sit, qui scandalizatur de infamia, vel peccato alterius, ita potens qui scandalum suscitare posit, siue plures quod licitè fiet inquisitio. argumétum. 23. qō. 4. quisquis. 50. dist. vt consti. Item argumentum, ad hoc, quia vt remoueatur scandalum, indicitur purgatio. 2. quæstio. 5. presbyter. sed inquisitionem sequitur purgatio, ergò pro scandalo potest fieri inquisitio. Item potest fieri inquisitio contra eum, qui suspectus est prælato suo ordinario, & etiam fortè alij vel alijs bonis viris, vel etiam principi terræ, etiam si non sit aliàs infamatus. 2. quæstio. 5. omnibus. & c. mennam. vbi dicitur, quòd indicitur eis purgatio, ergò & per consequens potest fieri inquisitio. Alij tamen dicunt, quòd licet prædictis casibus posit indici purgatio, non potest fieri inqsitio, quia per inquisitionem, non semper tamẽ sequitur purgatio, imò quãdoq; sequitur absolutio, quandoque amotio ab ecclesia. suprà, de accusatione. in qui

quisitionis, etc. Item propter periculum fit inquisitio etiam sine infamia. suprà, de accu. qualiter. sicut est in hæresi, & in alijs peccatis, quæ in occulto serpunt, & ibi est periculum, quod in alios deriuetur. suprà eodem, sicut. (per publicam) no. duas causas quare descenditur ad inquirendum (sanctiones) 86. di. si qui. (officij) quia ex officio procedit, non habet locum inquisitio. hîc colligere potes qualiter sit probanda infamia, quia si interrogetur debet respondere (formam) quia si procedat in modum accusationis fertur sententia depositionis, si verò in modum inquisitionis, remouebitur ab administratione, si in modum denunciationis sibi pœnitentia iniūgetur. sup. de accu. super his.

2 † Insufficientia) nota abbatem confirmatum remoueri propter insufficientiam. 18. quæstio. 2. si quis abbas. infrà, de hære. cùm ex iniuncto. in fi. (Contendere) no. quòd licet cœptus sit processus in modum denunciationis, tamen si sibi ingeratur aliqua difficultas, transitur in modum inquisitionis, nec punietur denunciator, cùm non sua voluntate desistat, alioquin puniretur de calumnia, vel se purgaret. suprà, de calum. c. vlt.

☞ † (Contra ipsum) hoc verum est in denunciatione & inquisitione. s. vt qui venit ad impetrandum denūciationem, vel inquisitionem admittatur ad testimonium in inquisitione & denunciatione, si non fuerit eius minister in prosequendo inquisitionem, vel denunciationem, & idem dicimus. s. quòd admittetur prædictus ad testificandum etiam in accusatione. secùs est quo ad aliquid in accusatione, vbi accusator ad testimonium in accusatione, vel inquisitione non admittetur, sicut nec testem in accusatione admitteret ad inquirendum, vel accusandū. suprà, de accu. cùm P.

3 † Item not. quòd qui impetrant inquisitionem, vel denunciationem, admittuntur in testimonium, secùs autem in his qui accusationem impetrant (de oppositis) hoc obtinet, quando fit inquisitio contra aliquem, quia debent exprimi crimina, & super illis tantùm testes iurabunt dicere plenam veritatem: vt suprà, de accu. qualiter. 2. & c. inquisitionis. vbi autem fit inquisitio super statu ecclesiæ, non est necesse exprimi crimina de quibus inquiri debet, imò & testes iurabunt super omnibus, de quibus interrogabuntur dicere meram veritatem, occultis exceptis. infrà, de accu. qualiter. 1. oportet tamen infamiam præcedere. s. ecclesiam esse in malo statu. suprà, de accu. qualiter. Quidam tamen dicunt & fortè non malè, quòd si solus prælatus sit diffamatus, tamen inquisitio fiet de omnibus, vel potius super statu ecclesiæ, quia cui caput infirmum cætera membra dolent. s. de sen. & re iud. cùm I. & A. 6. quæstio. 1. §. verùm hac. & c. seq.

4 † Visitare autem potest ordinarius sine infamia præcedente, quia id ex officio facit à canonibus iniuncto, & non fit visitatio tantùm propter crimina, sed etiam vt instruat clerum, & populum vt alia faciat. 10. quæstio. 1. placuit. decernimus, inquisitionem autem extraordinariam tantùm inducit præcedens infamia aut sequens insinuatio subditorum. suprà, eod. cap. & dicunt quidam non esse vim in aliqua causa, vtrum altero prędictorum modorum iuretur, vel dic diuersum. sup. de accu. cùm dile. Causa autem diuersitatis est, quia vbi de certis criminibus inquiritur, satis potest dicere veritatem plenam, sed vbi non inquiritur de certis criminibus, sed tantùm super statu ecclesiæ, quia non est ei leue, imò valdè difficile plenam veritatem dicere, non cogitur tale anceps periurium subire. ff. de iureiu. l. videamus. in prin. sed decr. suprà, de accu. qualiter. 1. contradicit expressè, dicimus ergò quod siue super statu ecclesiæ, siue super speciali crimine inquiratur, sufficit iurare altero prædictorum modorum. Differentia autem illorum iuramentorum, no. suprà, de accu. cùm dile. (quasi de dilapidatione) hîc no. quòd etiam si quantumcunque leuiter appareret de dilapidatione, suspenditur ab administratione. ff. de sol. quòd si fortè. C. de suspe. tu. tutor. 3. quæstio. 2. quia.

☞ † Sed no. quòd non per solam accusationem remouetur, nisi alia probatio adsit, vt hîc. sed contra institu. de suspec. tu. §. si quis. sed certè aliud est in tutore, qui non habet, nisi solam administrationem, sicut & procurator, vnde facilius remouetur. argumentum. ff. de procurator. quę omnia. aliud est in prælato, qui ius habet in rebus ad dignitatem pertinentibus, & idcircò difficilius sibi tollitur administratio.

5 † Item nota. quòd ad inquisitionem proceditur, propter solam infamiam de dilapidatione, etiam si non sit suspectus,

ſed ad remotionem ab adminiſtratione non, niſi ſit ſuſpectus vt hîc, vel dic, quòd maior ſuſpicio neceſſaria eſt, vt remoueatur ab adminiſtratione, quàm ad procedendum ad inquiſitionem.

☞ † Pro vno) pœna læſæ maieſtatis. 6. q͡ő. 1. §. verùm. ff. de ſuis & leg. hære. l. 1. §. interdum. ff. de relega. minimè. pœna ſimoniæ in clericis depoſitio, & in laicis excõmunicatio cum infamia. 1. q. 1. reperiuntur. & quæſtio. 3. qui per eccleſiam. C. de epiſcopis. ſi quenquã. (oppoſitis) ad teſtes repellendos (malignitatis) vt ſunt conſpiratio & inimicitiæ capitales. ĩ. c. proxi.

CAPVT XXXII.

1 *Infames & criminoſi, in quibus caſibus admittantur ad teſtificandum, & quot requirãtur conſideranda in teſte in inquiſitione producto. in nume. 2.*

3 *In actione criminali exactiſſimæ requiruntur probationes.*

PER TVAS LITERAS. (Licet Heli). ſuprà eodem, proxi. c. ad (cuius) id eſt, materiæ in ea contentæ, tractat enim qui teſtes & quales ſint admittendi in accuſatione vel inquiſitio-
1 ne. † Diſtinguendum). nam ſi in denunciatione procedatur, ſicut ad denunciandum ita ad teſtificandum infames, & ſummè criminoſi, dummodò emẽdati de crimine admittantur. ſup. eod. de teſti. quoniam. ſi verò agatur in modum inquiſitionis, & ſit exceptum crimen, admittuntur omnes criminoſi, & vt credimus etiã mulieres, & hoc ſcilicet tẽperantiã æquitatis non ſecundum rigorem iuris, quæ tẽperantia ſecundum arbitrium diſcreti iudicis locum habebit, nam multas conſiderationes habebit, facilius enim admittet contra religioſum, quàm contra ſecularẽ clericum. Item facilius contra clericos & religioſos minoris gradus, quàm maioris dignitatis. Item facilius contra clericum, vel prælatũ malæ opinionis, quàm bonæ, & fortè contra eum, qui bonæ nullo modo. Item facilius admittetur ſi ex admiſſione eius non ſit oriturum ſcandalum, quàm ſi ſit oriturũ, hoc quandoq; cõſiderabit iudex diſcretus in modo procedendi, & in perſona eius contra quem proceditur in modum inquiſitionis.

2 † In teſte etiam in tali inquiſitione producto quiq; alia cõſiderabit ſecundũ eandem temperantiam æquitatis facilius admittet teſtes honeſtos, q̃ inhoneſtos, & criminoſos. Item in criminoſis facilius admittet emẽdatos de crimine, quàm in crimine perſiſtentes. Item facilius admittet qui maiora, & qui paria, quàm qui minora, quia ad eadẽ de facili non ſunt admittendi, cùm ſint ſocij. ſ. de teſti. veniens. Itẽ facilius admittet criminoſos procedentes ex zelo iuſtitiæ q̃ ex odij fomite. Item facilius ſi cõtra inq̃ſitionẽ ſunt alia adminicula, quã ſi nõ ſunt, & ſecũdũ hæc omnia eiſdẽ maiorem vel minorẽ fidẽ habebit. Itẽ etiã credim⁹ cõſiderãdũ ſecundum æquitatis tẽperãtiã, & ſi crimen nõ ſit exceptũ, ſed in eo, niſi ex magna cauſa non admitterentur niſi legitimi teſtes, & hoc ſatis videtur ꝓbare ex eo, q̄ dicit rurſus ſi crimina ſint eadẽ, etc. vſque minora, excepta enim crimina alia maiora ſe non habẽt. Si verò agatur criminaliter, eadem dicimus poſſe conſiderari ſecundũ temperantiã æquitatis, quamuis de facili nõ debeat quãdo criminaliter agitur tẽperare rigorem iuris. 2. q. 7. ſi quis eps. & q. 8. c. 1. niſi in crimine excepto. ſ. e. tanta. ſi verò agatur excipiẽdo, eadẽ dicimus cõſiderãda ſecundũ temperantiam æquitatis, de iure autem nõ debẽt admitti, niſi idonei teſtes. ſ. de teſti. tam literis. Alij tamen dicũt omnia hęc locũ habere tãtùm in exceptis criminibus, & quãdo ciuiliter agitur, vel dic q̄, hæc tẽperãtia iuris non eſt in arbitrio iudicis, quia in iure ſcripta eſt, ſed ſicut hîc dicitur, ſemp eſt in ſimilibus obſeruãdum. (denuncietur) id eſt, ciuiliter agatur ſiue inquirendo ſiue excipiendo, ſiue denunciando.

3 † Rigorẽ) q̄a quãdo agitur criminaliter exactiſsimæ ꝓbatiões requirũtur, & iuris rigor ſeruatur. 2. q. 7. ſi quis eps. ſi autẽ ciuiliter rigor temperatur. ĩ. e. c. fi. (regularis) regulares enim facili⁹, quàm ſeculares remouẽtur ab adminiſtrationib⁹. ſ. de accu. qualiter. 2. in fi. (excellẽtiores) colũnæ enim cõcutiẽdæ nõ ſunt, nec honorabiliora mẽbra. ſ. ti. prox. qualiter. 2. 45. diſt. cũ beat⁹. (clarè) de hoc no. ſ. de accu. cùm P. (ſcãdalo). 23. q. 4. cùm quiſq;. & c. quando (honeſti) hi admittuntur, criminoſi repelluntur. ſup. de teſt. ſuper eo. teſtimonium. (emendatur) qualiter hi admittantur no. de teſt. teſtimonium. (eadem). id eſt, attendi debet, an maiora ſint crimina obiecta teſtib⁹, quàm crimina oppoſita accuſatis (malignitatis) q̄a ſunt cõſpiratores vel inimici. ĩ. e. c. (adminicula) nã fortè criminoſi vel viles nunquã admitterentur, niſi prius ſubiecti quæſtionibus. 4. q. 3. ſi ea. ſed quæſtionibus ſubijci non debent, niſi aliæ præſumptiones præceſſerint (adminicula) quæ hîc non habemus.

CAPVT.

CAPVT XXXIII.

SICVT TVIS LITERIS. (Ad Colonienſ.) ſed quare non ad capitulum Leodienſ. ſ. de ma. & obed. cùm olim. ſed poteſt dici hoc eſſe propter conſuetudinem. Eſt tamen arg. quod apud archiepiſcopum ſit hæc poteſtas. hoc.21.di. fraternitate. 24. diſ. c. 2. Arg. contra. j. de hære. ad abolendam. ſ. de ele. quòd ſicut. de hoc not. ſ. de ma. & obe. his quæ. vel fortè eccleſia Colonienſ. vacante monaſterio contulit ei authoritatem adminiſtrandi, quia iuſpatronatus habebat in ea. ſ. de offi. or. cùm vos (canonum) 1. q. 5. c. 1. (non præbere) quia ſæpè, qui tacet affirmat. 54. di. ſi ſeruus. C. de nup. §. ſi vt pro. ſicut econtra. de conſe. di. 4. cum paruulis. ff. de procu. ſi filius. §. inuitus. ff. de ſer. ru. præ. viarum. ff. de re. iu. is qui tacet. ſ. de ba. c. 1. Nihil hoc intelligo, quando quis iam electus eſt, & eo inuito qui ius habet, datur pecunia, vt confirmetur, nam ſi daretur vt eligeretur, etiam ſi eo prohibente non poſſum illum retinere, niſi inimicus dediſſet. ſ. e. nobis.

CAPVT XXXIIII.

TVA NOS DVXIT. (Rogans.) Not. preces pro ſe porrigi. ſ. de æta. tuam. (Conſentiant) dicunt quidam, quòd eo tempore quo quis recipitur, nihil dare licet. arg. 1. q. 1. emendari. & q. 2. quam pio. Alij dixerunt, quòd etiam tempore ingreſſus licet dare & recipere, dummodò non præceſſerit pactum. arg. 1. q. 1. eos. ſ. de ſuc. ab inteſt. c. 3. hîc apparet, quòd non licet ſub illa forma recipere aliquem. Recipimus te in fratrem, ſi detuleris, vnde viuas, quia bona eccleſiæ non ſufficiunt, niſi nobis. arg. j. eo. quoniam. quia vt ibi dicit in hoc crimine non excuſat paupertas. Item quia non licet apponi pactum, per quod non poſſit petere, quòd ſibi tunc competit de iure. j. eo. per tuas. 2. & c. pe. hoc autem ei competit de iure, quòd ex quo eſt canonicus habeat, ſicut vnus de alijs. ſ. de conſti. cùm veniſſent. ſ. de præben. diſt. 16. q. 7. decimas. Alij autem dicunt, quòd talis exceptio non eſt ſimoniaca. ar. 1. q. 2. ſi quis propter. (intentione) principaliter vix enim eſſet, quin ſecundario haberet. 86. diſt. qui cauſa. 8. q. 1. ☞ ſunt in eccleſia. † Culpabiles) hinc videtur ſolam intentionem facere hominem ſimoniacum. arg. 1. q. 1. qui ſtudet (reperiuntur) 1. q. 3. non ſolùm. ſicut ſola ſpes facit vſurarium. 14. q. 3. c. 1. Ioan. dicit, quòd ſola pactio. ſ. vt eccl. benefi. vt noſtrum. propter hanc intentionem non deberet reſignare, ſed tantùm pœnitentiam agere. j. c. vlt. Vel dic, quòd in his quæ ſunt prohibita, quia ſimoniaca, vt vendere ſacramēta, & generaliter omnia quæ veteris, vel noui Teſtamenti ſimoniaca iudicantur, ſufficit ſola voluntas. In his autem quæ ſola conſtitutione ſint ſimoniaca, vt renunciare præbendam, vt alij detur, licet ſit peccatum [a], non tamen ſufficit ſola voluntas, vt faciat ſimoniacum. ar. de off. dele. ex parte.

[a] *Sit peccatū ad hoc. Adde Hoſt. But. in c. fi. inf. e. & refert Felin. in c. ad audientiam. col. 4. verſ. circa quod vltimum. ſup. de reſcrip.*

CAPVT XXXV.

1 *An ſacramenta ſint recipienda ab excommunicato vel ſuſpenſo.*

2 *Criminoſorum ſacramenta non vitiātur, licet quo ad ſe ſint ſuſpenſi.*

3 *Qui ordinem aliquem ſimoniacè recepit, ſtatim dicitur ſuſpenſus.*

Dictum de ſimoniacis ſuſpenſis, an idem dicatur de omnibus notorijs excommunicatis, depoſitis & ſuſpenſis.

Ordines ſumere eſt voluntatis, ſed celebrare in ſuſcepto eſt neceſſitatis.

4 *Non debet aliquis etiam ex neceſſitate peccare.*

Ordinem ſcienter recipiens ab hæretico, an habeat executionem in iſto ordine. Et quid iuris in notorijs ſimoniacis.

Peccatum an ſit mortale, malè intelligere canones qui ſunt de iure poſitiuo.

Hæreticus an ſit, qui Papæ non credit de intelligentia canonum.

PER TVAS LITERAS. (Ex relatione) quod credere non debuit. 34. diſt. habuiſſe. 86. diſt. ſi quis. Vitium ſimoniæ) quicunq; enim ſcit aliquem depoſitum, excommunicatum vel ſuſpenſum, dicunt quidam quod quantūcunq; ſit occultum, nunquam ſacramenta
1 † ab eo recipienda ſunt. arg. hîc niſi baptiſmus & corpus Chriſti, vt no. j. de hæreti. c. 2. ſed licet non debeamus recipere ab eis, dum ſunt occulti, ipſis tamen petentibus in publico dare tenemur. 1. q. 1. Chriſtus. de conſe. diſt. 2. non prohibeant. nec eos vitare in publico debemus. 6. q. 2. c. 2. & 3. ſ. de offi. or. ſi ſacerdos. Imò plus dicimus, quia excommunicatis & interdictis, non petentibus, dare debemus officia, ſicut & alijs, ne ſi ſegregarentur ab alijs hoc ipſo appareret eum excommunicatum, vel interdictum, & ſic eſſet proditor, quod eſt contra id, quod eſt. 2. q. 1. ſi peccauerit. & hoc Chriſtus fecit, qui ſimul ad prædicandum Iudam cum alijs miſit. 1. q. 1. Chriſtus.

2 †Item omnia quæ faciunt administrãdo temporaliter tenent, quousq; ab ecclesia tolerantur: vt no. hîc de ele. nihil. Criminosorum autem sacramenta non vitabo, licet quo ad se sint suspensi. 1. q. 1. sacerdotes. quia hoc prohibitum non est, & sola ꝓhibitio hominis vel canonis facit, quòd non sit licitum. 32. dist. verum. aliter not. ĩ. de hære. c. 2. & ibi plenius omnia reperies. Alij aliter dicunt, vt not. s̃. de schisma. c. 1.

3 †Securè ministret) sine dispensatione cùm non constet hoc ordinato pro certo illum esse simoniacum, aliàs stultus esset monachus, qui à simoniaco in beneficio manifestè vel occultè in ordine qui executionem non haberet ordinis vt. s̃. e. tanta. 22. di. §. verum ordinem reciperet. vel hîc dispensatur à Papa cum ignorante. 1. q. 1. si quis à simo. Et scias quòd solus simoniacus in ordine recepto simoniacè perdit executionem. 1. q. 1. quibusdam. ĩ. c. pe. s̃. eo. tanta. non solùm ordinis simoniacè suscepti, sed etiam omnium aliorum, & etiam in temporalibus per consequens perdit administrationem. 81. dist. eos. non ea ratione, quòd nõ habuerit executionem ordinum non simoniacè susceptorum, & q. ex confirmatione non habuerit administrationem. s̃. de elec. transmissam. sed quia suspensus est hoc ipso, quod aliquem ordinem simoniacè recepit. vt. s̃. probatum est. & idem ea ratione dicimus in simoniaco in beneficio notorio, occultus autem simoniacus in beneficio quamuis non sit suspensus ipso iure, sed suspendendus. 1. q. 3. c. 1. 2. & 3. Tamen ratione illius beneficij simoniacè quæsiti, non ministrabit sine peccato, nec temporaliter, nec spiritualiter, puta conferendo ordines, si emit episcopatum, id est, dignitatem episcopalem, non ordinem, quia tunc esset simoniacus in ordine, & suspensus ipso iure ordines ab eo collati nullum effectum habebunt. 1. q. 3. ea quæ. & est hoc ea ratione, quia fur censetur. 1. q. 1. ordinationes. & sic licitũ non est contractare rẽ alienã, sed ab alijs beneficijs, quæ non simoniacè quæsiuit, non erit suspensus, simoniacus autem in ordine conferendo, id est, quia simoniacè ordinem contulit tantùm per triennium suspensus est. ĩ. c. penult.

Et quod dicimus de simoniacis suspensis, idem dicimus de omnibus notorijs excommunicatis depositis & suspensis, hîc autem monachus erat in opinione, quòd etiam simo. in beneficio, & qui recipit pecuniam pro ordine conferendo, perdit executionem. arg. 1. q. 1. reperiuntur. Quibusdam quod tamen falsum est. ĩ. e. c. pen. & ex. c. reperiuntur. benè colligitur, vbi dicitur, quod ex quo confidit, & tunc errorem sequendo non vult ordinari, sed quare non tollit ab eo errorem, dicendo sibi quod securè ab eo ordines recipiat, videtur enim sibi inijcere laqueum, quòd non debet. 27. q. 1. c. vlt. respon. satis offert ab eo errorem per verba hîc posita, sed conscientiam mutare non potest, cùm nõ possit vis inferri animo. 22. q. 5. §. 1. & c. 1. consulitur tamen ei, quòd nisi deponat errorem, non promoueatur, quia etiam errore conscientiæ est consulendum. arg. s̃. de spon. commissum. ff. de rei ven. ex diuerso. Nobis plus placet, quòd iste monachus non errabat in iure credens, quod ille qui ordinem conferret simoniacè sit suspensus ipso iure, quod & hoc ipsum verũ est, scilicet, quod suspensus est vsq; ad triennium. ĩ. e. c. pe. & vl. Item grauiter arguendus est, & puniendus esset, si postquam de iure doceretur contumaciter credere, & obedire contemneret. 19. dist. nulli. nec mandaret dominus Papa, quod hac occasione dimitteret sumere ordines, imò purgatione erroris sui eum ordinem recipere cogeret. Dicimus ergò, quòd hic monachus credebat, & probabilem credendi præsumptionem habebat, quòd suus episcopus simoniacè ordines contulerit, & ideò consulitur ei, quòd nisi prius deponat hanc credulitatem, quod non promoueatur ad ordines.

☞ †Sed oppones, quare non eodem modo prohibuit ei in susceptis ministrare? Respon. sumere ordines voluntatis est, quia ad eos nemo præcisè cogitur. s̃. de temp. ordi. quæris. 75. dist. c. 1. & 2. sed celebrare in suscepto necessitatis est. arg. ad hoc. ĩ. de sent. excom. inquisitionis. & fortè posset dici, quod vbi tantùm probabilem causam credendi habet, & non scientiam, quod si prælatus suus eum cogeret ordinari à tali, quòd prudenter faceret, si obediret, sed si pro certo sciret, & notorium esset eum simoniacè ordinem contulisse intra triennium, nullo modo ab eo ordinem recipere deberet, imò potius deberet se permittere excommunicari. ar. præal. decre. inquisitioni.

4 †Sed oppones in hoc casu necessitatis, scilicet, quando ad hoc cogitur videtur ratione supradicta, quòd etiam si sciret eum simoniacum, quòd debet ab eo recipere ordinem, sicut celebrare in suscepto

sed dic

sed dic quòd in nullo casu, nec necessitate debet quisquam mortaliter peccare, quòd esset, si scienter ordinem inaniter susciperet, sed quando ignoranter suscepit, tunc non peccat, si vtitur executione ordinis sic inaniter suscepti ex dispensatione. Recipiendo autem ordinem scienter à notorio simoniaco, in ordine non recipit executionem, quam non habet ordinator. s. eo. tanta. 1. q. 1. ventum reperiuntur. & q. 7. Daibertum. Imò & si ordinetur ignoranter, non recipit executionem, nisi dispensetur. 1. q. 1. si quis à simo. Quidam tamen dixerunt, & videtur melius, quòd etiam si scienter recipit ab hæretico, habet executionem quamdiu toleratur. arg. 15. q. vlt. c. vlt. arg. contra. 23. q. 4. tres personas.

Quod verum credimus in omnibus alijs criminosis, sed in simoniacis & fornicatoribus notorijs speciale est, quod etiam sine sententia licet ab eorum obedientia recedere. 32. dist. §. verum. & secundum hoc potest intelligi decre. ista, quia iste ordinatus credebat, quòd ordinator suus ex relatione multorum esset notorius simoniacus. Et quod ideò non haberet ordinis executionem, & quod non deberet vlterius ordinari ab eo, quia sua authoritate debebat ab obedientia eius recedere, sed Papa videns eum errare in iure positiuo, consuluit ei, quod in suscepto ordine ministraret, quia sicut dictum est peccaret, nisi in ordine suscepto ministraret, sed contra conscientiam non ascendat ad superiores, ipse enim habebat conscientiam, quòd ex quo aliquis à simoniaco aliquem ordinem susciperet, vlterius ad nullum ordinem promoueri poterat, nec erat peccatum mortale malè intelligere canones, ☞ qui sunt de iure positiuo. † Si tu dicas, quod debeat Papæ credere de intelligentia canonum [a], alioquin est hæreticus. 19. dist. nulli. Respon. quòd si Papa faceret expressum canonem, quòd recipiens ordinem à tali simoniaco, qui non est notorius, nisi ex aliquorum relatione, potest promoueri licitè, & iste ordinatus diceret, quòd Papa non posset hunc canonem condere esset hæreticus, vel grauiter peccaret, sed hic Papa non faciebat de hoc canonem, licet si arbitraretur, & talis esset opinio sua, quæ non præiudicaret aliorum opinionibus. suprà, de resti. spo. literas. Pro his autem sufficiens ratio esse videtur, quia cùm hæc pœna non inueniatur in canonibus, quod recipiens ordinem ab hæretico, vel quocunque alio criminoso tolerato, nos pœnas extendere non debemus. de pœ. dist. 1. pœnæ. speciale tamen est in notorijs simoniacis & fornicatore, si autem coactus recipit ordinem à simoniaco, recipit executionem. 1. q. 1. constat. Nos autem hoc non credimus, imò generaliter dicimus nullum qui non habet, posse dare executionem, & quod factum est, de dispensatione factum fuit, & repete, quæ dicuntur. 32. di. §. verum. (deponat) quia credere debet eum non simoniacum.

CAPVT XXXVI.

IN TANTVM PECCATIS.

CAPVT XXXVII.

PER TVAS NOBIS LITERAS. (Dispensatum) per Papam.

CAPVT XXXVIII.

CONSVLERE. (Vicedominatum) cui aliquid spirituale est annexum. 1. quæst. 1. si quis episcopus. & q. 3. saluator.

CAPVT XXXIX.

SICVT PRO CERTO. (Benedictionibus) suprà, eod. cùm ecclesiæ (exigere) hìc iustificat decre.

CAPVT XL.

QVONIAM SIMONIACA LABES. (Expellatur) habita distinctione quæ est. s. eo. dilectus.

CAPVT XLI.

AVDIVIMVS. (Ingerunt) episcopi (eorum) id est, episcoporum.

CAPVT XLII.

1 *Non est quis cogendus aliquid soluere pro ecclesiasticis sacramentis. & in num. 2. & quando ad hoc agi possit, habes in nu. 3. 4.*
2 *Consuetudo circa sacramenta conferenda an & quando sit seruanda. Et num. 3.*
4 *Expensæ circa sacramenta factæ, quis debeat præstare.*

AD APOSTOLICAM. 1 † (Qui malitiosè) Not. quòd non dicitur hìc, quod aliquis cogatur aliquid soluere pro ecclesiasticis sacramentis, illud enim est illicitum. suprà, c. proxi. & c. suam.

[a] *Intelligentia canonū. Adde Archi. & clarius domi. in summa. 20. dist. & meminit. Abb. in cap. capellanus. col. 3. de ferijs. & refert Fel. in c. ne innitaris. colum. 1. circa fin. suprà, de consti.*

c. suam. & c. cùm in ecclesiæ. sed hoc tantùm pertinet ad officium episcopi, vt si quis pias & laudabiles consuetudines velit mutare, scilicet, solicitando, vel statuendo, quòd nemo aliquid det ꝑ sepultura, vel pro similibus compescantur, nullus tamen cogetur eas seruare, vt in præall. decret.

2 † Item no. quòd nunquam potest dici quenquã cogendũ, vt ꝑ spirituali aliquid det, nisi esset in locis, vbi pro ecclesiasticis sacramentis dabatur, vt puta si consuetudo ibi erat, quod dabatur pro sententia tempore pœnitentiæ nummus, vel aliud, quia aut dices, quòd voluntariè dabat, & sic nunquã cogendus est, aut coactè, & sic eodem modo non est cogendus, quia simo. erat, vt in c. præall. & contra ius naturale, vnde talis consuetudo seruanda non est. 8. dist. quæ contra. Dicimus tamen, quòd licet tantùm voluntariè aliqui certum soluere consueuerint, non tempore collationis sacrorum, vt sicut Venetijs soluitur in morte decima mobilium. In Britannia tertia in opus ecclesiæ & pauperum dispensanda, benè cogendi sunt seruare talem consuetudinem, 11. dist. in his. 12. di. illud ridiculum. cõsuetudo etiam sic intelligitur, quod hîc dicitur, & si dicas quod voluntariè dederunt, non se obligauerint. Respon. falsum est, imò quia tanto tempore exoluerunt, creditur quòd voluntariè se obligauerint. Ad illa autem quæ dabantur tempore collationis sacrorum, nunquam cogantur, quia species mali est, à qua abstinendum est. s̃. de vi. & ho. cle. cùm ab omni. & c. decorẽ. & quia præsumitur simoniacè introducta, & facit ad hoc, quia nec antè, nec pòst dare præcipitur. 1. q. 2. c. 2. s̃. e. c. 1. Hoc autẽ constat, quia nunquam propter aliquod temporale retardanda est collatio sacramentorum. s̃. e. c. proxi. & c. in tantum. Item si aliquid sponte detur, non est spernendum. 1. q. 2. quam pio.

3 † Item si consuetudo habet, quod in dedicationibus ecclesiarum aliquam partem oblationum habeat consecrator, & clerici qui ei obsequuntur in consecratione, benè ad illam consuetudinem obseruandam agi potest & peti: vt 10. q. 3. nec numerus. 18. q. 2. Eleutherius. seruitium & ibidem in sepulturis, & in omnibus alijs, quæ de iure ratione consuetudinis debentur, vel diuiduntur. contra. de sepul. certificari. de test. requisisti. si qua autem aliàs sint, quæ non ratione consuetudinis generalis, sed specialis debentur, vt si consuetudo esset, quod in consecratione haberet centum marchas, non crederem talem consuetudinem seruandam, cum malè de ea præsumatur, vt dictum est, non negamus tamen, quin posit accipere expensas pro se, & comitibus suis, & certum quid potest statui, quòd accipiat pro expensis, quia non cogitur militare suis expensis. 10. q. vlt. relatum. 12. q. 2. charitatẽ.

4 † Expensas enim episcopus, & villa vbi sunt baptizandi, vel chrismandi, vel alia sacra conferenda, vel ecclesia consecranda, petere potest, si habent vnde præstent, alioquin ipse de suo faciunt. 10. q. 3. cauendum. Nec obstat. c. nec numerus, quia illud loquitur, quando aliquid exigebat vltra expensas, nam cùm baptizandi ad domum baptizatorum venirent, nihil pro expensis accipiant, cùm & ipsi expensas non faciant, vel melius potest dici, quòd aliud est petere aliquid ab his, quorum ecclesia consecratur, vel de bonis eorum, & hoc nullo modo licet, & si de hoc sit generalis consuetudo. s̃. eo. intantum. & aliud est nihil ab eis petere, sed de oblationibus, quæ nondum peruenerunt in speciale dominium alicuius, vel vsum, vel possesionem diuisionem aliquam faceret, & hoc licet etiam tempore consecrationis ecclesiarum, vel collationis sacrorum, tamen credimus si episcopus, vel clerici dicerent, non intereremus, nisi securi simus, quòd dabitis nobis oblationes, vel quòd vos domine episcope nobiscum secundum consuetudinem antiquam diuiseritis, quòd peccarent. s̃. eo. cùm in ecclesiæ. arg. contra. 83. dist. quia sancta. Imò plus dicunt aliqui, quòd clerici qui consueuerunt habere aliquam partem ab episcopo, possunt ei dicere si cessauerit aliquando debitam partem dare, domine nõ intereremus decætero. arg. 95. dist. esto. 45. dist. cùm beatus. quia si episcopus ratione consuetudinis petat eos cogi ad secum interessendum, & ipsi respondebunt, tu ipse circa hoc ipsam cõsuetudinem serua. Nos tamen credimus quòd non est licitum clericis negare episcopis obsequium consuetum, licet episcopus deneget cõsuetã partem oblationum, imò si fecerint, agere potest episcopus nomine ecclesiæ petitorio & possessorio cõtra clericos, cũ hæc exceptio nunquam inueniatur in iure, sed clerici similiter pro episcopo, nõ pro ecclesia possunt agere petitorio & possessorio ad prædictam consuetudinem obseruandam, & etiam

&etiam quia infringit episcopus consuetudinem, si expedit canonicis, & si consuetudo tantùm in fauorem episcopi esset introducta, posset agere vt absoluatur à prædicta consuetudine, quia priuileg. & c. 11.q.3.priui. Sed nos hoc nō credimus, nam licet illud aliquando obtineat in priuilegio, non tamen obtinet in iure communi vel consuetudinario, quòd difficilius ab homine separatur, quàm gratia, sed potest agere & petere, vt quandiu non soluerit episcopus, quod consueuit, nec ipsi obsequium debitum præstare teneantur, & sic loquitur. 195. dist. esto. 45. dist. cùm beatus.

CAPVT XLIII.

1 *Papæ an sit obediendum, si aliquid contra substantiam ordinis mandet.*

NE DEI ECCLESIAM. (Patribus) qui ordinauerunt Cistercien. quia ex quo regula est approbata per Papam, nulli licet eis aliquid contra regulas mandare (ordine) quia etiam si Papa mandaret eis aliquid, quod esset contra substantiam ordinis, vel peccatum, non deberent obedire. s. de statu. mona. cum ad. in fine (ordine) id est, substantialibus ordinis.

CAPVT XLIIII.

IACOBVS CANONICVS.

CAPVT XLV.

1 *Ordinem simoniacè conferens, perpetuò suspensus est.*

SI QVIS ORDINAVERIT. Hîc not. pœnam dantium ordines simoniacè (inquietet) s. eo. per tuas. credunt quidam quod hic, qui sic iurauit & promisit, posit petere, vt sibi remittatur promissio. j. de magist. c. 2. hoc non credimus: quia sibi obstat sua turpitudo. † Per triennium) lapso triennio sine aliqua dispensatione, recuperat executionem, cùm pœnæ sint moliendæ. de pœn. di. 1. pœnæ.

Et hoc intelligo si crimen est occultum, si verò manifestum, semper esset suspensus. ar. 32. di. §. verum. Item licet hanc pœnam habeat à iure, si tamen accusatur, perpetuò deponetur, & infamis erit. 1.q.1. reperiuntur. Quidam dicunt, quòd hæc decr. obtinet tantùm in casu hîc posito, nā aliàs qui simoniacè ordinem conferret perpetuò suspensus est. Alij autem in omni casu intelligunt eam opinionem. Vel dic, quòd verius videtur, quod hic non directè committit simoniam in ordine, sed in beneficio, vel in iure consecutiuo ordinem, quia ordinans nihil recipit, nec sibi aliquod debitum remittitur, vt ordinet, quia nihil episcopus ante ordinationē debeat ordinato, præterea ordinator vult ordinare, & ordinatus ordinari nullo dato, & ideò non directo videtur esse simonia in ordine, & ideò specialis pœna datur in hoc casu, cùm aliàs dans ordinem simoniacè directo, perpetuò debeat esse suspensus, & recipiens non solùm ab ordine simoniacè suscepto, sed etiam ab alijs sit suspensus, hic autem non est suspensus, nisi ab ordine sic suscepto, vt hîc. & c. s. eod. per tuas.

CAPVT XLVI.

MANDATO VESTRO RECEPTO. (Generalis) s. eo. quoniam simonia. (extendi) cum ex tali extensione non multum honoris iudicia crescant, sed tantùm saluti animæ prouideatur (vtrinq;) id est, ex parte dantis & accipientis beneficium, & ideò seruiuit, vt beneficium acciperet, & ille qui dedit beneficium, ideò dedit, quia sibi seruiuit.

TITVLVS IIII.

NE PRAELATI VICES SVAS VEL ECCLESIAS SVB annuo censu concedant.

CAPVT I.

1 *Iurisdictio licet vendi non posit, tamen obuentiones temporales vendi possunt.*

PRAETEREA. (Quoniam quidam episcopalem.) Isti episcopi iurisdictionem quæ ad episcopum spectabat, in aliquibus parochijs vendebant decanis, archipresbyteris, quòd hæc inhibetur, sed econuerso episcopi exercentibus iurisdictionem episcopalem salarium dare possunt. 12. q. 2. charitatē quicunq;. Item non exercentibus iurisdictionem, obuentiones temporales vendere possunt. j. e. querelam. Ratio diuersitatis, quia iurisdictio non debet vendi. in Authen. vt iudi. sine quo. suffra. in obuentionibus est concessum. Item prælationem vel aliquod ius spirituale non potest locare, vt hîc. Officia autem temporalia, vt castaldiam, si pro pecunia concedat, licet aliàs sit turpis quæstus, non tamen est simonia, nisi habeat spirituale annexum, & sic intelligitur. 1.q.3. saluator.

CAPVT II.

QVONIAM IN QVIBVSDAM. (Sub annuo) scz. sic tu exercebis talem iurisdictionem super tales sacerdotes, & totum

& totum lucrum vel pars eius sit tuum, sed mihi episcopo, vel archiepiscopo tantum reddes, & hoc est illicitum, sed si diceret, ego tibi pro salario tuo centum li. dabo, & tu exerceas iurisdictionem in hos sacerdotes, & tu dabis mihi totum lucrum hoc est licitum. 12. q. 2. charitatem. (Annuo) 23. q. 1. militare. hoc videtur simonia. arg. 1. q. 3. ex multis. vendentes non solùm. s. c. proxi. no. de hoc.

CAPVT III.

1 *Regimen ecclesiæ committi non potest sub pretio.*
2 *Donatori licet conditiones apponere, sed non spirituales.*
3 *An liceat pauperi sacerdoti locare spirituales operas. & in nu. 4.*

QVONIAM ENORMIS. 1 † Regimen) regimen enim committi nō potest sub pretio, sed si contingeret prælatum infirmum esse, vel absentem, benè possum pretio dato sacerdotem vicarium ibi constituere. s. de ap. peruenit. 2. s. de cle. ægr. de rectoribus. 12. q. 2. charitatem. & ille qui locat operas suas spirituales, non peccat si aliunde sumptus non habet. 1. q. 1. duces. si autem aliunde habet sumptus, licet non sit simonia, est tamen species mali, & ideò non locet operas, nec impendat, quia non tenetur, & idem dicimus non licere illis, qui habent aliunde sumptus conuenire, dabis nobis tantum, & nos omni anno faciemus anniuersarium, sed benè licet & meritorium est constituere aliquos reditus in aliqua ecclesia, vt ibi faciant anniuersarium alicuius, & hæc constitutio potest fieri per illos, qui deberent facere anniuersarium. s. de præben. significatum. sed donatori redituum non licet constituere, nec sub conditione reditus dare, secundum præalle. decre. significatum. videtur contradicere, vbi dicitur, quòd capitulum concessit beneficium sub conditione, respon. quia non fuit sub conditione, sed purè fuit in decre. præalle. concessum beneficium, sed beneficium fuit aliquibus oneribus astrictum per illos, qui hoc facere possunt, sed alius donator redituum siue clericus, siue laicus hoc non potest.

2 † Sed dices, imò & laico donatori licet suæ rei conditionem adijcere. sup. de condi. app. c. verum. sed respon. quòd licet donatori conditiones apponere, sed non spirituales. Redemptio autem captiuorum benè potest poni in conditionibus rerum donatarum ecclesiæ. 10. q. 2. hoc ius. 12. q. 2. aurum.

3 † Id autem quod in prin. huius gl. dictum est, non placet, scilicet, quod pauperi sacerdoti, liceat locare operas spirituales, dicimus enim quòd nunquam pauperi sacerdoti, nec ad diem, nec ad annum, licet aliquid recipere pro officijs diuinis dicendis. s. tit. proxi. in multis. c. sed credimus, quod & pauperi sacerdoti, & diuiti licet pacisci cum aliquo, quòd moretur in aliqua ecclesia, vt celebret ibi diuina, & certum quid pro hoc accipere, ita tamen quòd nunquã pro diuinis aliquid accipiat, imò & in pactis & intentione debent esse segregati contractus, vt mercedem quam accipit, non pro diuinis accipiat, sed pro mansione, quam facit apud aliquam ecclesiam, vel pro alijs beneficijs, quæ ibi facit, vel pro recompensatione damnorum, quæ sustinet occasione moræ, quam ibi contrahit. ar. s. de rer. permu. ad quæstiones.

4 † Sed dices si habet de proprio, non debet accipere de bonis ecclesiæ. 1. q. 2. clericos. pastor. ergo si est diues clericus, non debet accipere temporalem mercedem pro diuinis celebrandis in aliqua ecclesia. Sed respon. de iure est, quod siue sit diues, siue pauper, quod qui altari [a] seruit, de altari viuat. s. de præben. cùm secundum apostolum. Nec contradicunt. c. præalle. clericos. pastor. quæ non loquuntur de clericis seruientibus ecclesijs, sed de alijs abundantibus clericis, qui volebant viuere de bonis ecclesiarum, qui non seruiebant, nec earum clerici erant.

CAPVT IIII.

QVERELAM. (Ecclesiam) id est, obuentiones ecclesiasticas (præsumpsit) si nomine ecclesiæ locauit, & vtiliter successor [b] tenetur. suprà, de so. c. 1. 12. q. 2. huius quicunq; suf. 25. dist. ecclesiæ. prin. si inutiliter, secùs. s. de his quæ fi. à præl. cum vos. s. de preca. c. 2.

Et hoc intelligo si non interuenerunt solennitates debitæ, aliàs enim teneret contractus, licet posset restitui in integ. si verò suo nomine locauit non intendens obligare ecclesiam non tenetur successor: sed nec hæres eius, sicut nec hæres vsufructuarij, nisi inquantum ad eum peruenerit. ff. de loc. si quis domum. §. hæc subiungit. & hoc verum est in ministro vel præ-

a Altari. Adde quod hāc eandem opi. tenet Archi. c. illi qui. 12. q. 2. Abb. in c. episcopus. de præb. & in sua dispu. inci. Titius, & tenet etiā bea. Thomæ. 2. 2. q. 185. arti. 2. & referunt Mod. in cap. postulasti. col. 8. in fi. suprà, de rescrip.

b Successor. Adde quod Car. in consi. 95. inc. respōdeo sing. refert dicta. in not. hæc & dicit hoc cōmuniter teneri per Scribentes.

vel prælato ecclesiæ, scilicet, quòd successor tenetur habere ratum quod factum est à prædecessore, sed in canonico præbendario secùs dicimus: quia ille nunquam potest locare præbendam suam vltra tempus vitæ suæ: licet de illa posit agere & conueniri sicut legitimus administrator: vt no. s. de proba. c. 3.

TITVLVS V.

DE MAGISTRIS ET NE ALIQVID EXIGATVR pro licentia docendi.

CAPVT I.

Sabinus legum doctor à suis scholaribus fuit sustentatus.

QVONIAM ECCLESIA. (Cathedralem.) Idem in alijs quæ sunt sufficientes. j. eod. quia (eiusdem) ecclesiæ. secùs de alijs, nisi sint pauperes. j. e. quia (beneficium) secùs si non habeat beneficium. 10. q. 2. precariè. 12. q. 2. charitatem. & Sabinus legum doctor à suis scholaribus sustentabatur. ff. de orig. iur. l. 2. §. fi. sed & si habeat beneficium gratis, potest recipere, sed non exigere (interdicat) nisi fortè esset ibi nimia multitudo magistrorum, vel alia iusta causa subsit.

CAPVT II.

PROHIBEAS. (Promittatur) ex hoc videtur, quod ex quo non licet promittere, quòd promissio sit turpis, & sic quòd melior sit conditio possidentis. ff. de condi. ob tur. cau. l. 3. Respon. hîc subuenitur danti, non in fauorem suum, sed in odium recipientis. simile. s. de eo qui dux. in ma. quam pol. c. 1. s. de simo. veniens. Vel dic, quod pignus promittendo non peccat, cùm sit spirituale. Quid si prælatus non dat licentiam eundi ad scholas, nisi primo pretio dato? respon. non est simonia, sed est turpe lucrum.

CAPVT III.

QVANTO GALLICANA. (Regere). s. eo. c. 1. vbi not.

CAPVT IIII.

QVIA NONNVLLIS. (Cathedralem.) A diuitibus enim licet accipere, cùm propter eos non habeat præbendam. ar. 12. q. 2. charitatem. 14. q. 5. non sanè. 4. q. 3. §. item venturis. s. de simo. cùm sit. s. de vit. & honest. cle. cùm ab omni. ar. contra. 12. q. 2. gloria. 1. q. 3. non solùm. ff. de var. & extraordi. cog. l. 1. §. est quidam.

CAPVT V.

SVPER SPECVLA.

TITVLVS VI.

DE IVDAEIS ET SARRACENIS, ET EORVM seruis.

CAPVT I.

PRAESENTI CONCILIO. (12. soli.) quos si non habet, aliunde ostiatim quærat. ff. de manu. etiam vel pro eis quinquennio operas præstet. ff. de capti. & postli. l. vlt. 36. q. 1. de rap. hoc tamen. c. non loquitur, quòd ipsi seruo liceat aliquid dare pro sua redemptione, sed alij Christiano, sed videtur ducendus ad libertatem sine aliqua donatione pecuniæ. C. de epi. Deo. §. vlti. 54. dist. mancipia. Ob hoc dixerunt aliqui hoc. c. abrogatum. Vel dic, quod hoc. c. loquitur, cùm Iudæus paganum emit causa mercimonij, & intra tres menses venalis exponitur, & propter infirmitatem Christianus factus est, tunc enim non debet Iudæi vtilitas impediri. 54. dist. fraternitatem. (Christianus) non tamen erit seruus redimentis, sed restituto pretio erit liber. insti. de noxa. act. §. dominus.

CAPVT II.

MVLTORVM AD NOS. (Seruetur) id est, in libertatem excipiantur. (Liberi) no. originarios esse liberos, ergò à legitimis actibus non repelluntur. arg. ff. de test. l. C. de postu. l. vlti. ad ordines tamen non promouentur. 54. di. si quis obligatum. (debentes) id est, allegati & astricti de his originarijs vel colonis (damnauit) id est, abstulit propter suam improbitatem.

CAPVT III.

IVDAEI. (Legalis) C. de iudæ. l. vlti.

CAPVT IIII.

QVIA SVPER HIS. infrà, eod. in nonnullis.

CAPVT V.

IVDAEI SIVE SARRACENI.

CAPVT VI.

IVDAEI. (Hæreditatis) De hæreditate & bonis, ideò intromittit se ecclesia, quia de nouo conuersi sunt, & finguntur miserabiles personæ. ff. de verbo. sig. super quibusdam. aliàs enim se non intromitteret, s̃.qui fil.sint legi.causam.

CAPVT VII.

ITA QVORVNDAM. (Deferant) C. quæ res ex. non debent. l. 2. C. de commer. & mer.eam te.ff. de pub. & vect. coram. §. si enim (præcisos) canon est latæ sententiæ (mulctari) hoc potest statuere Papa propter commissum à laicis crimen.

CAPVT VIII.

CONSVLVIT.

CAPVT IX.

AD HAEC OMNIBVS.

CAPVT X.

SICVT IVDAEI. (Corpora) non enim reputantur hostes. 23. q. 8. dispar. aliàs enim liceret. C. de sepul. viola. sepulchro.

CAPVT XI.

1 *Paganorum cibarijs vti, an sine aliqua indulgentia quis possit.*

QVAM SIT LAVDABILE. (Paganis) contra. 11. quæstio. 3. ad mensam. vbi dicitur, quòd sine aliqua indulgentia licet vti cibarijs paganorum. Respon. illud olim quando pagani non discernebant cibos, hodie autem cùm discernant cibos, non licet sine speciali indulgentia, sicut nec cum Iudæis licet communicare. 28. q. 1. omnes. s̃. eo. ad hoc. nisi de licentia, vt arg. hîc. (Temporum) quia tamen in quadragesima non licet vti carnibus.

CAPVT XII.

1 *Arma vetita an liceat portare causa redemptionis, & an possint vendi.*

SIGNIFICAVIT. (Redemptionis) q. d. pro causa redemptionis licet aliqua portare, etiam ea quæ vetita essent, non tamen possunt piraticam contra Christianos exercere, quia sine peccato fieri non posset, sed ligna & arma eis portare pro redemptione licet, quia licet p̃ ea possint offendi Christiani, tamen non est directo contra eos, nã & si directo contra Christianos venderet, & in articulo, quando scilicet exerceretur contra Christianos, incideret in canonem. Alij tamen dicunt, quòd arma & ligna, & alia specialiter eis prohibita etiã pro redemptione non licet eis vendere. ar. j̃. eo. ad liberandam. Treugam) videbatur enim quòd facta treuga liceret eis portare res vetitas Sarracenis (Excommunicationis) latè contra tales. s̃. eod. ita. j̃. c. proxi. (Pax) causa dubitationis erat, quia ex quo iurauerat, quod non portaret illuc merces, nisi pax fieret, per consequens videbatur licitum portare si fieret pax.

CAPVT XIII.

QVOD OLIM. (Durauerit.) cessante illa guerra, non durat canon latæ sententiæ, nisi in ligaminibus & alijs, quæ subsidium faciunt eis ad pugnam. s̃. eod. ita. & sic loquitur. s̃. ca. proxi. in fi. & in dispendium terræ sanctæ. j̃. e. ad liberandam.

CAPVT XIIII.

ET SI IVDAEOS.

CAPVT XV.

POSTVLASTI. (Iurisdictionis) temporalis.

CAPVT XVI.

IN NONNVLLIS.

CAPVT XVII.

CVM SIT NIMIS.

CAPVT XVIII.

AD LIBERANDAM. (Galeas) quia cum his possunt multũ offendere Christianos. (In piraticis) & piraticam contra Christianos exercentibus, secùs si contra alios exerceant, vel fortè nec contra alios, cùm non debeant in piratica per Christianos instrui. Hoc autem non placet propter verbum sequens, in dispendium terræ sanctæ. (Ipsos) hæc pœnitentia imponitur per seculares potestates. s̃. eo. ita. (Aperiantur) hæc pœnitentia imponitur per ecclesiam.

CAPVT XIX.

EX SPECIALI.

CAPVT XX.

NVLLI IVDAEO.

TITVLVS

TITVLVS VII.
DE HAERETICIS.
CAPVT I.

DVBIVS. (In fide) 24. q. 1. apertè. de summa trini. c. 1.

CAPVT II.

QVI ALIOS.

CAPVT III.

FIRMISSIME. (Vel schismaticum) hæreticus dicitur, qui peruertit sacramenta ecclesiæ vt simoniacus. 1. q. 1. eos qui. Item diuisus ab vnitate ecclesiæ. 7. q. 1. denique. Item excommunicatus. 4. q. 1. qui autem. Item errans in expositione sacræ scripturæ. 34. q. 3. hæresis. Item qui confingit nouam sectam vel confictam sequitur. 24. q. 1. hæreticus. Item qui malè sentit de articulis fidei. 23. q. 1. hæc est fides. quoniam vetus.

CAPVT IIII.

1 *Falsitas admissa in instrumento, vel in dicto testis, quando valeat vel non.*
2 *Sacramenta ab hæreticis recepta, an sint vera, & essentialia sacramenta, & in nu. 3.*
4 *Ordinis executionem non potest dare suspensus. Et quæ sit ratio.*

FRATERNITATIS. Capitula.) † Not. quòd si tabellio in instrumento, vel testis in suo dicto admisceat aliquam falsitatem, etiam scienter, & nihilominus tamen valet instrumentum, & depositio testis, dummodò falsitas illa non tangat substantiam, vel circumstantias negotij, de quo fit instrumentum, vel redditur testimonium. VERBI GRATIA: si dicat contrahentem esse de alia terra, quàm sit, vel si dicat affines aliorũ esse, quàm sint, & hoc est iustũ, quia in his non consistit officium tabellionis, nec testis, nihil enim facit ad contractum vel testimonium, vnde sint contrahentes, vel quorum sint affines, & idem est in similibus.

Sed contra. 9. dist. si ad. vbi dicitur, quòd non valet scriptura, vbi etiam officiosum mendacium admiscetur, quòd nulli obest, & alicui prodest. Sol. illud intelligitur, quando admiscetur circa substantialia vel circumstantias negotij, de quo agitur. VERBI GRATIA: Si inter cõtrahentes actum est, quòd soluatur pecunia argentea, & notarius, vel testis dicit de aurea, quæ melior est, & vtilior est ambobus contrahentibus, nam hoc mendacium licet sit pium & vtile, tamen reddit instrumentum, vel testimonium inutile. Si autem super his quæ tangunt substantiam contractus, de quo fit instrumentum, vel de quo redditur testimonium, vel super circumstantijs eius, de quibus not. s. de accu. c. inquisitionis. tunc siue ignoranter, siue scienter falsum admisceat, non valebit instrumentum, vel testimonium, quod sic probatur, quia nunquam debet ponere in instrumento vel testimonio, nisi quod in veritate norit & vidit, & in hoc non posset esse ignorantia. 3. q. 9. testes hortamur pura. Damnãtur) hoc habet locum in exceptionibus scripturarum, & in omnibus alijs qui publica authoritate non habent officium sibi iniunctum. si. 9. dist. si ad sa. 16. di. c. 1. 37. di. si quid.

In scripturis autem tabellionum & aliorum publicum officium gerentium secùs est, quia licet fecerint vnam chartam falsam, aliæ nihilominus valent, quamdiu in officio tolerantur. arg. 8. q. vlt. nónne. & est hoc propter publicam vtilitatem. ar. ff. de off. præsi. Barbarius. Dicimus tamen, quòd si instrumentum in aliquo probetur falsum, totum quod in illo instrumento continetur, caret robore firmitatis, sicut in teste dicitur, qui similiter publicum officium habet. 3. q. 9. pura. ff. de ædi. edic. cum eiusdem. de conse. di. 4. cùm non liceat. licet autem dicta cuiusquam ratione personæ nisi aliàs falsa probentur redargui non possunt de falso, si tamen publica persona accusata & condemnata fuerit de falso, & extunc instrumenta & dicta eius ratione personæ robore carebunt. suprà, de testi. testimonium. Alij tamen dicunt, quòd si in vno instrumento plura capitula sunt connexa sibi, & vnum esset accessorium alteri, vno cassato, connexa & accessoria cassantur, secùs si sint diuersa & separata. arg. ff. de mino. etiam. ff. de neg. gest. cùm ac. 2. q. 7. §. est autem. circa fi. Vel distingue vt. s. de fi. instru. ex literis. primum dictum magis placet.

2 † In sacramentis secùs est, quia sacramenta ab hæreticis recepta, quò ad essentiam vera sunt. 32. di. §. verum. Item effectum virtutis habent, vel proprias virtutes dignitatis habent, quia veneranda sunt in se, & gratiam etiam conferunt, si qui illa scienter sumant ab eo, quem non putant hæreticum. De Iuda enim constat, quòd fuit hæreticus. arg. 1. q. 1. eos qui. & tamen baptizati ab eo gratiam receperunt, nam aliàs peccasset, qui eum emisit, cùm alijs

ad baptizandum, cùm ſic baptizati ab eo deciperentur. 1. q. 1. Chriſtus. & c. dedit. ad idem eſt, quod dicitur de infantibus. 1. q. 4. c. 2. & 3. idem dicendum eſt, ſi coactè recipiat ſacramenta. 1. q. 1. dominus de cla. circa fi. & hoc intelligo coactione abſoluta vel abſtractiua, ſi enim conditionalis eſſet coactio, peccaret nec gratiam reciperet. 50. diſt. presbyteros.

3 † Item eſt neceſſe, quòd voluntatem habeat illud ſacramentum recipiendi, licet non ab hæretico, quia aliàs ſacramentum reciperet. s̃. de bap. maiores. Idem dicendum eſt ſpecialiter in ſacramento baptiſmi. ſcz. vt in articulo neceſsitatis, debeat recipi ab hæretico. 32. di. §. verum. circa fi. Si autem aliter accedāt ad ſacramenta hæreticorum, peccat qui accedit, nec recipit gratiam. 1. q. 1. etiam. & c. ſeq. Et hoc ex ſola conſtitutione ex qua prohibitum eſt à talibus recipi ſacramenta, quod ex eo apparet, quòd conſtitutio excipit baptiſmum in caſu neceſsitatis, vt dictum eſt, & ad idem. 32. diſt. §. verum. nam cùm ſolus Deus gratiam conferat, non miniſter, non attenditur qualis ſit miniſter, niſi in eo qui ſcienter contra conſtitutiones eccleſiæ recipit. Idem dicimus in omnibus præciſis, puta depoſitis, excommunicatis, & ſuſpenſis à collatione ſacramentorum, ſiue à iure, ſiue ab homine ſint ſuſpẽſi, quia ſi à talibus ſuſcipiantur ſacramenta, cùm à collatione eorum priuati ſint, inobedientes ſunt, qui recipiunt ab eis, niſi ſit notorius fornicator & ſimoniacus, qui licet ſuſpenſi ſint à collatione ſacramentorum, tamen in articulo mortis corpus Chriſti, & baptiſmum conferunt. 32. di. §. verum. & etiam cùm à talibus licitum ſit hæc ſacramenta recipere, eis licitum erit tangere, non tamen conficere, nec credimus licitum ab huiuſmodi extremam vnctionẽ recipere, vel alia ſacramenta, nam cùm ſint generaliter prohibiti, & de his ſpecialiter concedatur conſequens intellectus, patet & quod de cæteris negatur. 25. diſt. qualis. diuina autem ab eo audire debent, quamdiu toleratur. 8. q. vlt. nónne. ſed q̧ conceditur his duobus ſuſpenſis, idem intelligo in omnibus ſuſpenſis, ſiue ſint ſuſpenſi à iure, ſiue ab homine, & fortè idem in depoſitis, cùm ſimilis ratio ſit in omnibus. C. de diuer. reſcri. ſi libellum. ſed ſecùs in hæretico, vel excommunicato, à quibus corpus Chriſti in articulo mortis recipiendum non eſt. 1. q. 1. ſuperueniente. baptiſmum autem poſſunt ab eis recipere. Et hic eſt caſus, in quo licitè communico cũ excommunicatis, & hi dando baptiſmum nõ peccant, poſſet tamen dici, & nõ malè, quòd à ſuſpenſis à iure toleratis omnia ſacramenta vbi non confertur executio, ſed gratia, vt in pœnitẽtia, extrema vnctione, & cæteris conſimilibus licitè recipiantur, quia ſolus Deus ibi aliàs hoc operatur. ar. 19. di. ſecundum. 1. q. 1. Iudas. vbi autem cõferretur executio, vt in ordinibus, & vbi aliquid confertur ab ordinatore, non ſuſpenditur: vt. s̃. de ſimo. per tuas. vbi no.

4 † Executionem autem ordinis nullus ſuſpenſus dat, quia quod non habet, dare non poteſt. 1. q. 7. Daibertum. & ordinator eſt ille, qui dat executionem, quod ex eo apparet, quia dat ſibi ea, quæ ſunt ſigna executionis. ſ. planetam, ſtolam, & conſimilia. 23. di. per totum. & melius. 11. q. 3. epiſcopus. ſed per hoc videtur, quòd ſi archidiaconus qui dat ſubdiacono vrceolum. 23. di. ſubdiaconus ſit ſuſpenſus, quòd ſubdiaconus non habet executionem. Quod non credo, quia tantùm ab epiſcopo recepit executionem, non ab archidiacono. contra. de conſe. di. 4. Romanus. vbi dicitur, quòd paganus baptizat, & tamen baptiſmum non habet. Sed reſpon. quòd baptizans in baptiſmo nihil confert, ſed ſolus Deus. 19. di. ſecundum. Sed plus placet nobis, quod no. j̃. de ſchiſma. c. 1. contra id quod dictum eſt, ignorantes & coactos recipere gratiam in ſacramentis hæreticorum, contra eſt. 32. di. §. verum. 1. q. 1. etiam & tribus ca. ſeq. vbi dicitur, quòd ibi gratia non confertur. Sed reſpon. non conferri gratiam ſcienter recipientibus, vel ideò dicitur non conferri gratiam, quia poſtquam ſciunt, vel in baptizatis poſtquam facultatem habent per manus impoſitionem debent eccleſiæ reconciliari. 1. q. 4. c. 2. & 3. & niſi fecerint peccant, vel aliter, quia ſi ſacerdos bonus eſt, per eius meritũ ſacramenta proſunt ſuſcipientibus, ſi autem eſt fictus eius meritum non prodeſt. 1. q. 1. per Eſaiam. Aliqui autem dicunt, quòd omnes ſuſpenſi occulti, vel à iure executionẽ conferũt. de hoc no. j̃. de ſchiſma. c. 1.

CAPVT V.

SI QVIS EPISCOPVS. (Extraneos) quia ex hoc præſumitur, quòd eccleſiam non diligebat, quando extraneos hæredes eccleſiæ præponebat, vel ſupple hæreticos. q. d. ſiue conſanguineos, ſiue extraneos hæreticos hæredes inſtituat anathema ſit.

CAPVT

CAPVT VI.
IN EOS QVI.
CAPVT VII.
CVM CHRISTVS.
CAPVT VIII.
SICVT AIT BEATVS LEO. (Defenſores) hodie quo ad omnes iſte canon latæ eſt ſententiæ & non in partibus Tholoſæ tantùm.

CAPVT IX.

1 *Cùm moritur quis: ad quem transferatur poteſtas faciendi ea, quæ ipſe faciebat.*
2 *Ad quem ſpectet determinare de articulis fidei.*
3 *Poteſt Papa de laicis ſtatuere.*

AD ABOLENDAM. (Clerici.) repete quæ dicimus. ſ. de ma. & obe. his.
1 † Vacante) mortuo aliquo, ſi vis ſcire ad quem transfertur poteſtas faciendi ea, quæ faciebat antequam ſucceſſorem habeat. not. quia ſi ea per ſe ſolum faciebat, ſicut iuriſdictionem & conſilia, & hoc faciet ille, à quo ea habebat, vt ſi erat archidiaconus, qui recipit iuriſdictionem ab epiſcopo vicem eius gerit. ſ. de offi. arch. c. 1. epiſcopus. eo mortuo eius iuriſdictionem exercebit. ar. ſ. de ma. & obe. his. & hic. ſ. de inſti. cùm veniſſent.

Et hæc ſunt vera, ſi neceſſe, vel vtile eſt hoc expediri, antequam ſucceſſor detur, alioquin ſucceſſori ſeruabit. ff. de iud. mortuo. C. de iud. properandum. §. ſi autem. maximè ſi in proximo ſucceſſor ſit futurus. ff. de ma. vin. l. pe. §. fi. & ſi capitulo conceſſit epiſcopus eligere archidia. quia per hoc videtur capitulo conceſſiſſe, quòd eidem archidiacono iura archidiaconalia conferat, eo mortuo, ad capitulum deuoluetur prædicta poteſtas. Si autem aliqua faciat pro ſe, quę non ab aliquo ſunt collata, ſed ſuo iure faciat, vt ſi archidi. fundaſſet eccleſiam de bonis archidiaconi, non capituli, tunc hæc poteſtas non deuoluitur ad capitulum. ſ. de cõceſ. præben. c. nulla. ſed ad ſucceſſorem tantum. Si autem aliqua habeat ab vno, & alia ab alio, cuiq; in eis quæ ab eo tenet, deuoluetur prædicta poteſtas, ſicut eſt videre in clerico habente bona hæreditaria, vbi debent ſuccedere hæredes legitimi, & bona eccleſiaſtica, vbi debet ſuccedere eccleſia. ſ. de teſta. relatum. 12. q. 3. & 4. per totum. Item epiſcopus & capitulum ſunt vnum corpus, cuius caput eſt epiſcopus. ar. j. de verb. ſig. cùm clerici. & cùm inter eos dicatur ſpirituale coniugium cõtrahi. ſ. de. teſta. requiſiſti. §. pe. dicimus quod ea, quæ ad epiſcopum pertinent ſuo iure, ſicut eſt iuriſdictio & confirmatio prælatorum, quam habet hoc ipſo, quòd eſt epiſcopus ad capitulum deuoluentur ipſo iure. ſ. de ma. & obe. cùm olim. Si autem cũ alijs exercebat aliquid non ad ſubditos vel ſuperiores, ſed ad ſocios eiuſdem collegij deuoluitur poteſtas. 65. diſt. c. vlt. arg. C. quando non pe. par. l. 1. Idem fortè dicendum in abſente, ſiue ex iuſta cauſa, ſiue ex iniuſta abſit. In negligente autem dic, vt no. hîc. de ma. & obe. cùm olim.

2 †Hæreticos) id eſt, in hæreſim iam damnatam & indubitatam incidentes, aliàs enim ſi de articulis fidei dubitatio oriretur, & dubium eſſet quis benè, vel malè diceret, hoc ſola Romana eccleſia determinat. 24. q. 1. quoties. 17. di. multis audientia. q. d. non proderit eis, ſi dicant ſe velle hæreſim abiurare.

3 † Committens) not. Papam poſſe ſtatuere de laicis, ſed hoc eſt propter crimen. ſi. ſ. de iude. ita. Alij dicunt ideò hæc ſtatuta valere, quia princeps præſens fuit (Exempti) vt templarij.

CAPVT X.

VERGENTIS. (Per cenſu. eccle.) Not. iudices ſeculares cogi facere iuſticiam. 23. q. 5. adminiſtratores.

CAPVT XI.

SI ADVERSVS. Nos (examine) & malè faciunt qui ligant.

CAPVT XII.

CVM EX INIVNCTO. (Teſtimoniũ) ſcilicet, quòd miſſus ſit eo modo, quo ſcriptura præcipit. ſcz. ab eo qui habet poteſtatem conſtituendi, & mittendi prædicatores, vel, id eſt, niſi doceat de ſe prophetatum, per aliquem Prophetam, vt Io. hîc oſtendit.

CAPVT XIII.

1 *Clericus pro hæreſi depoſitus, ſtatim eſt relinquendus ſeculari poteſtati.*
2 *Abbas ſeu collegium poteſtatem habet concedendi alicui licentiam prædicandi.*

EXCOMMVNICAMVS. (Excommunicantur) hæretici (relinquantur) pœna damnatorum de hæreſi.
1 † Not. pro hæreſi clericum depoſitum, ſtatim ſeculari poteſtati relinquendum, qui ſi pœnitere vult, eſt perpetuò carcerandus. j. eod. c. pe. Secundus caſus eſt, ſi propter calumniam, vel contumeliam illatam epiſcopo ſit depoſitus. 11. q. 1. ſi quis ſa. Tertius eſt in crimine falſi. j. de fal. ad

 fal. aliàs

ſal. aliàs autem clericus depoſitus tuendus eſt per eccleſiam. 81. di. dictum niſi ſit incorrigibilis. s. de iudi. cùm non ab homine (Confiſcentur) corrigitur lex, quæ defert bona cognatis. C. de hær. idē de Neſtore. (Qui autem) qualiter procedatur contra ſuſpectos de hæreſi. (Moueatur) Iuramentum prætentum, & dominorum contra hæreticos (Si verò) pœnitentia dominorum non purgantium terram ſuam de hæreticis. (Catholici) Indulgentiam cruce ſignatorum contra hæreticos. (Credentes) pœna credentium receptorum fautorum & eorum qui propter ſuſpicionem de hæreſi excommunicati per annum in excōmunicatione perſeuerant. (Regulare) ſup. non præſumant talibus tradere eccleſiaſtica ſacramenta (quia verò) prohibitio prædicationis ſine authoritate ſuperioris.

2 † Ab apo. ſe.) non ergò abbas, vel collegium habet poteſtatem concedendi alicui licentiam prædicandi, ſecùs dicerem in licentiam celebrandi miſſam, vel alia officia, quam quilibet ſacerdos concedere poteſt, dummodò certum ſit eum eſſe ſacerdotem: vt not. s. de cle. pere. quia ibi non eſt tantùm periculum eodem titulo, ſicut poſſet dici, quòd poſtquam aliquis habet officium vel poteſtatem prædicandi à proprio epiſcopo, vt ſunt prælati eccleſiarum, & doctores Theologiæ approbati per eum, ad quem pertinet. Vel etiam quilibet alij, quibus hoc conceditur ſpecialiter vel generaliter, quòd quilibet ſacerdos habens curam animarum, poteſt ei dare licentiam prædicandi ſuis ouibus. Item no. quòd licet hoc ſit generale, quòd ſoli epiſcopi poſſint dare licentiam prædicandi, de ſpeciali tamen priuilegio quandoq; & alijs conceditur, ſicut fratribus prædicatoribus, & minoribus, & etiam quibuſdam alijs. s. de iud. quam ſit. (Adijcimus) ſcilicet, viſitatio & perſecutio contra hæreticos (Si qui) pœnam nolentium iurare (Volumus) pœnitentia epiſcoporum non proſequentium hæreticos.

CAPVT XIIII.

SICVT IN VNO CORPORE.

CAPVT XV.

EXCOMMVNICAMVS. (Redire) s. e. ad abolendam. §. 1. (Arcere) arg. contra. C. de pe. incredibile. ſed dic hoc ſpeciale in hæreticis.

CAPVT XVI.

1 *Bona hæreticorum ante damnationem non confiſcantur.*

ABSOLVTOS. Quia indiſtinctè loquitur, intelligo & poſt ſatisfactionem, in alijs ſecùs. 15. q. 6. nos de ele. cùm dile. niſi ſententia feratur ſuper abſolutione talium, quia tunc etiam in alijs poſt abſolutionem non reuerteretur ad eius fidelitatem. arg. s. de diuor. de illa. (Manifeſtè) ſecùs ſi occultè. arg. s. de ſimo. c. vlt. 11. q. 3. c. 3. & c. Iulianus. ibi loquitur de apoſtata tolerato (Tenebantur) in prædictis, ſecùs ſi iuraſſet ei perſoluere debitum. arg. j. de ſen. exc. ſi verè. & no. eſt de hac materia. 15. q. 6. nos iuratos. Eſt etiam ibi arg. quòd bona hæreticorum ante damnationem non confiſcantur. s. eo. excommunicamus. §. 1. poſſet tamen dici quod nullum debitum ei ſolui poſſet.

TITVLVS VIII.

DE SCHISMATICIS.

CAPVT I.

1 *Schiſmatici qui dicantur, & an conferant, uel accipiant ordines, & in num. 2.*

3 *Irregularitas ordinatoris uel ordinati, an impediat executionem.*

4 *Excommunicati minori excommunicatione conferunt ſacramenta & eorum executionem.*

Suſpenſus an & quando habeat executionem ſui officii.

QVOD A PRAEDECESSORE. † Largè dicuntur ſchiſmatici, quilibet criminoſi. 1. q. 1. ſacerdotes. 24. q. 3. ſectandum. itaq; & hi non tenentur his pœnitentijs. Aliquantulum minus largè ſchiſmatici dicuntur excommunicati. 24. q. 3. apoſtolice. tam ſacerdos, de excommunicationis, ex quibus alij qui ſunt qui non peccant in excommunicatione manentes. j. de ſenten. excom. inquiſitioni. de his no. s. de excep. exceptionem. Strictè dicuntur ſchiſmatici, qui diuiſi ab vnitate Romanæ eccleſiæ, conantur ſuos epiſcopos, & presbyteros facere, & ſuas conſtitutiones. 7. q. 1. Nouatianus. & contemnunt conſtitutiones eccleſiæ. 19. diſt. nulli. Idem dico, etiam ſi velit contra epiſcopum aliquem aſſurgere, & epiſcopatum tenere, & ſuos ſacerdotes facere. 7. q. 1. ſcire. 24. q. 3. inter ſchiſma. & in his habet locum hæc decre. nam excommunicati ſunt, vt hæretici; vt hîc.

Alij

Alij tamen dicunt contra in episcopis schismaticis contra alios epos tantùm, dicuntur etiam schismatici, qui coniurationes vel cõspirationes faciunt contra episcopos vel prælatos, & hi non sunt suspensi ipso iure, sed suspendendi, & horum ordinationes non sunt irritæ, sed ipsi deponendi sunt. 11.q.1. coniurationum. & 4. c. sequentibus. Si autem aliqui de aliqua re licita coniurarent, puta de non obediẽdo alicui hæretico, vel etiam vt essent magis securi, quod inuicem se non proderent de facienda accusatione alicuius hęretici vel perniciosi prælati, fortè malum non esset. 16.qõ.7. sanè. semper tamen præsumitur contra coniuratores. 11.q.1.si qui clerici. & maximè si coniurent in perpetuum, vel generaliter, nã si contra potentem & diffamatum coniurarent, aliqui non mali, sed boni viri crederem licere (Hæresiarchis) id est, schismaticis. (Ordinatis) & idẽ de ordinatis ab hæresiarchis, vel schismaticis in infinitum, nam cùm non habeant executionem, alijs dare non possunt. 1.q. 7. Daibertum.

2 † Irritas) quo ad executionem, ordines enim benè accipiunt, vt no. suprà, de hæreticis. cap. 2. executionem autem schismatici isti non conferunt, quia excommunicati sunt ipso iure, cùm hæretici nominentur, vt hîc, & 24. quæstio. 1. alienus. & quæstio. 3. inter. & hæretici ipso iure excommunicati sunt. suprà, de hæreti. excommunicamus. 24. quæstio. 1. cap. 2. Quidam tamen dicunt, quòd tales non sunt excommunicati, sed excommunicandi tantùm. 23. di. in nomine. in fi. vbi dicitur damnetur, & hi à Papa Alex. excommunicati fuerunt. ☞ † Illi autem schismatici, qui ab vnione ecclesiæ recedunt, vt Græci, benè sunt excõmunicati ipso iure, vt in ꝓcedentibꝰ. c. & 19. di. nulli. Nos dicimus, ꝙ propter nullum peccatũ, quod sit in ordinatore, vel ordinato impeditur, quominꝰ recipiat ordinatus executionem in habitu, licet exequi non debeat ordinator, vel ordinatus ordinem suum, quia ligatã habet executionem nexibus iuris, quod cẽset tali crimine irretitum forè irregularẽ, sicut apparet in homicida, q benè in ordinatione sua recepit ordinis executionem, & etiã dat, sed tamen ligata est p cõstitutionem, quæ dicit homicidam irregularẽ. ṡ. de tẽpore ordi. c. vlti. & ita ꝓpter prædictã cõstitutionẽ ligata est executio eius, ita ꝙ per nullam pœnitẽtiã põt sine peccato celebrare, nisi secum per Papã fuerit dispensatum, sed tamen confert ordinis executionem & dignitatis, & etiã recipit vt exequatur quãdo erit dignus. Alij autem criminosi, vel adulteri, fures, piuri, & huiusmodi, licet propter peccatum non debeat celebrare, q̃diu sunt in peccato, tamen nexibus constitutionum non habent ligatã executionem sui ordinis, qn quãdocũque egerint pœnitentiam, sine alia reconciliatione liceat exequi suum ordinem, salua tamẽ distinctione, quã not. ṡ. de temp. or. ex tenore.

3 † Idem dicendum videtur de irregularitate ordinatoris, vel ordinati, quod non impedit executionem, quin conferatur habitu & exercitio. arg. 56. di. apostolica. canon. & c. vl. ṡ. de renunc. nisi cum. §. personæ. Idem dicendũ videtur & de infamia, nam simoniaci etiam in beneficio sunt infames. C. de epis. si quenq̃. §. vl. & tamen executionem cõferunt. ṡ. de simo. per tuas. & hoc dicendum videtur de excommunicatis occultis, & de omnibꝰ alijs prædictis, quod quãdiu tolerantur ab ecclesia executionem ordinum conferunt. arg. 6. q. 2. c. 2. & 3. q. 1. epis. & etiam tales recipiunt executionem, licet ligatam, vt dictum est de homicida, si sunt indigni. de conse. di. 2. non ꝓhibeat. Nec est contra. 9. q. 1. c. 1. & 3. ṡ. de epis. qui renunc. epis. c. 2. quia ibi loquitur, quãdo ꝑ sententiã vel renunciationẽ non habebant executionem, nec tolerabãtur ab ecclesia, & ideò alijs eã dare non poterant. Hîc autem plus est in excommunicatis, quod etiam si tolerentur, dummodò probari posit, si vocẽt aliquem ad ordines, vel alia sacramenta, potest ei dici, non recipiam hoc à te, quia es excommunicatus, vnde tibi participãdũ non est, & ex hac causa legitima est appellatio, secùs autem esset in alijs, puta irregularibus infamibus, & alijs prædictis, & quia non esset contra eos admittenda talis exceptio, non recipiam hoc à te, quia es irregularis, sufficit enim quod toleretur. 8. quæstio. si. nonne. Ratio autem diuersitatis est, quia huiusmodi excommunicatis communicari non potest sine periculo, sed in alijs secùs. Idem quod de excommunicatis diximus, dicendum est de notorio fornicatore, & simoniaco, & hoc est ea ratione, quia ab eorum obedientia sua authoritate recedere licet. 32. di. §. verum. suspensi ab officio, & à collatione sacramentorum per sententiam hominis. Item depositi propter crimen, quia ab officio remouentur, sine q̃ ordines nõ cõferuntur. 81. di. maximi. & ar. ea. di. si

di. si quis clerici. & c. si quis presbyt. Item qui renunciauerũt loco & ordini epali. s. de or. ab epis. c. 1. oẽs isti non cõferunt executionem. Item remoti ab ecclesia, vel administratione, vt quidã dicunt, sed melius videtur, quòd licet remoueatur ab ecclesia, nisi suspendatur ab ordine, vel officio, nõ est suspẽsus, & benè cõferret executionem, licet peccet, sicut videmus in renunciante loco, quia nisi renũciet ordini, executionem retinet, qa de alterius mandato ordinare põt. s. de or. ab epis. c. 1. Item oẽs qui à suspensis per sententiam hominis vel cæteris, qui executionem nõ habent, ordinati sunt, vel ab ordinatis ab eis in infinitũ executionem non recipiunt, vt hîc, nisi p man⁹ impositionẽ vel dispẽsationẽ fuerint recõciliati. Et qcqd alij dicant, nõ videm⁹ aliã rationẽ, quare non debent vel recipiãt executionẽ, nisi qa sic constitutũ est. 32. di. §. verum. super charactere autẽ, vel gratia Dei cõferẽda, quæ nõ sunt in potestate Papæ, nihil statuere potuit sup non peccãtes.

4 †Excõmunicati autem minori excommunicatione ,ppter participationem sacramẽtorũ, licet sint suspẽsi participatione, id est, perceptione sacramẽtorũ, nõ tamẽ collatione, & ideò omnia sacramenta, & eorũ executionẽ cõferunt. j. de cle. excõ. mi. si ce. §. fi. intrusi autẽ, licet sint ineligibiles, & suspendẽdi nõ sunt suspẽsi ipso iure. Arg. cõtra. 62. di. c. 2. sed dic q, ibi loqtur, aliàs quod quãdo prælatus intrusus nõ põt subditis qb⁹ per intrusionẽ datus est platus cõferre sacramẽta, & conferẽdo non confert executionẽ, non quia sit suspẽsus, sed quia nõ suis subditis, nõ põt executionẽ cõferre. † Irritas) hæc pl⁹ placẽt, q̃ quæ not. s. de simo. p tuas. & s. de hære. fraternitatis. Sed cõtra nos est. 1. q. 1. si qs à simonia. vbi dicit, q, si quis est ordinat⁹ à simoniaco, nõ simoniacè tamẽ de misericordia sustinetur. So. ibi loquit de notorio simoniaco, & hoc apparet p id, q, sequitur in e. c. nisi ,pbauerit se ignorasse eos simoniacos, qa nullo modo cogeretur ,pbare ignorantiã, nisi psumptio esset cõtra eos, quia nõ licebat eis ignorare, q, alij sciebant. Sed contra nos est q, in e. c. s. q, tũc ,p catholicis habebãtur, ex quo apparet, q, eorũ simonia nõ erat notoria. Sol. nõ dicit q, nõ haberẽtur ,p simoniacis, sed pro hæreticis, & vult hoc dicere illud. c. q, siue essent notorij simoniaci, siue damnati hæretici, quòd non est cum eis dispensandum, nisi probarent se ignorasse eos simoniacos. Hoc autem scitote, quod si contrariũ diceretur. s. q, omnis suspẽsus ab hõine, vel à iure, etiã ignorãs non habet executionẽ sui ordinis, nec eam põt alijs dare, nec ordinati etiam ab eis possunt in infinitũ licẽtiã ordinandi alijs dare, intolerabiles absurditates & infinitæ sequerẽtur, vix enim esset aliqs, qui haberet ordinis executionẽ. Itẽ si plat⁹ meus est homicida, vel excõmunicatus, ita q, null⁹ scit, nisi ordinãd⁹, & necessitas reqrit, q, ordinetur, nũqd recusabit ordinationẽ hui⁹ suspẽsi, absit. 6. q. 2. c. 2. & 3. Itẽ quomodo Christ⁹ misisset Iudã, si vellet, quòd occulti suspẽsi, nõ haberẽt executionẽ sui offi. & in hac opi. fuit Hug. & Mar. Hispan⁹. vt no. 1. q. 1. si qs à si. & c. reperiũtur. Imò plus dicũt aliqui, q, etiam si sit nominatim excõmunicatus, vel dãnat⁹ hæreticus, vel depositus, tamẽ ordinatus ab eis ignorãter recipit nõ tantũ ordinem, sed etiã ordinis executionem, & hoc expsse videtur dicere. c. 9. q. 1. ordinationes. hoc etiã ipsum pbatur ratione, qa ordinator nihil cõfert in ordinatione, sed solus De⁹. 32. di. §. verum. nõ enim dubiũ est, q, recepit ordinẽ, ergò recepit potestatẽ ea faciendi, quæ ptinent ad illum ordinẽ, qa ordo est sacrũ signaculum, q̃ cõfertur potestas spiritualis, & officium faciendi ea, quæ ptinẽt ad illũ ordinẽ, ergò iste ordinat⁹ habet potestatẽ exequendi suũ officiũ, nisi ,ppter aliã causam impediatur. Probatur autẽ, q, semp etiã à præciso hæretico & excõmunicato, & etiã hoc sciens recipit executionẽ, qa secundũ omnes si conficiat corp⁹ Christi confectũ erit, & si ordinet ordinat⁹ erit, sed benè fatemur, quòd peccat exequẽdo ordinẽ, nec inuenietis capitula antiqua, quæ priuent ordinatos huiusmodi, nisi sciuerint, sic enim loquuntur. c. 1. q. 1. qui perfectionẽ. ventum. 32. di. §. porrò. Item cùm hæc pœna non sit imposita à iure naturali, imò ius naturale vult, quòd eum solùs De⁹ in collatione operetur, quare vicarius Christi immeritam iniungeret pœnitentiã ignorantibus, licet enim ex causa decreuerit pœnitentiam scientibus contra cõtẽptũ, tamen iniustum est imponere pœnã ignorantibus sine causa, sed decre. noua. s. de epi. qui renũc. c. fi. dicit cõtra. s. quòd ordinatus ignoranter ab excommunicato, indiget dispensatione, sed certè cum illa decre. si intelligatur, vt iacet, sit contra antiqua iura, & contra naturalem æquitatem debet recipere sanum intellectum, quia non est præsumendum, quòd & iura alia, & naturalẽ æquitatem voluerit vno verbo tollere. suprà, de elect. ecclesia vestra.

Intellige ergò decre. quando ignorãtia erat supina, sed & huic expositioni videtur

tur cōtradicere, sup. de epi. qui renūc. epi. c.1. vbi dicitur, quòd si non sit supina ignorantia, quòd potest episcopus dispensare; sed dic illud ideò esse, quia non potest esse sine suspicione scientiæ, postquam manifestè renunciaret, & nec probabat contra, quia si probasset, nunquam esset necessaria dispensatio. 9.q.1. ordinationes. potest tamen dici, quòd iusta causa fuit statuēdi nouum ius contra naturalem æquitatem, nec in tam notorijs factis, sicut est contra renunciantes, & contra nominatim excōmunicatos & præcisos, nullus admitteretur ad executionem sine dispensatione, nec illud videtur, quòd potestas exequēdi tollatur omnibus ordinatis ab eis in infinitum, quia non extēditur, nisi ad ordinatos à præcisis nominatim, nec etiam extēditur ad alios ignorantes. de hoc no. s̄. de epi. qui renunc. epis. c.1. (careant) no. s̄. de elect. nihil. Quid si aliqua quæsiuit nomine eccle. arg. quod valeat. C. de legi. quod fauore.

CAPVT II.

FRATERNITATI. (Persona). Nā schismaticus etiam receptus in honore suo cum ordinato, à se dispensare non potest. argumentum. 1. qō.5. præsentium.

TITVLVS IX.
DE APOSTATIS ET REITERANTIBVS baptisma.

CAPVT I.

1 *Quotuplex sit apostasia, & qualiter puniatur apostata. in nume. 2.*

2 *Psalmista & lector, an gaudeant priuilegio clericali. Et quando tale priuilegium amittatur.*

PRAETEREA CLERICI. 1 † Triplex est apostasia, Prima perfidiæ. s. quādo quis recedit à fide. 2.q.7. non potest. Secunda inobedientiæ. s. quādo transgreditur præceptum prælati, vel sacris canonibus non obedit. 3.q.4. alieni. s̄. de ma. & obe. si quis. & tamen obediendum credit, alioqn est hæreticus & schismaticus. 19. di. nulli. Tertia irregularitatis. s. cùm quis à statu sumptę religionis recedit, de qua hîc. j̄. c. vl. & no. s̄. de temp. or. ex parte. Hoc autem fit multis modis, dimittendo tonsuram, vel coronam, accipiendo vxorem, abijciendo religionis vestē vel clericalem, redeundo ad seculum. 20.q.3.c.1.2. & 3. 27.q.1. omnes. & hîc. c.1.

2 † Apostata perfidiæ punitur & destituitur, vt hæreticus, quia in veritate hęreticus & excommunicatus est. Apostata inobedientiæ, id est, qui nō obedit prælato, vel canonibus, repellitur ab accusatione & testimonio, & excommunicatur, & etiam deponitur, & iudici seculari aliquādo traditur. 3.q.4. si quis à suo. 11.q.3. si autem vobis apostata irregularitatis easdem pœnas patitur. 16.q.1. le. 50. di. c. vl. 21.q.5.c. si quis à proprio. & etiamsi non se emendauerit post monitionem caret priuilegio clericali. vt no. inf.

3 † Item no. H. dixit quòd nedū alij, sed etiā psalmista & lector semp gaudebunt priuilegio clericali, & vlterius non possunt viuere seculariter, nec fieri milites. 21.q.3. eos. Sed alij cōtradicūt, cum quib⁹ & nos sentimus distinguētes, si sumpsit aliquid penitus cōtrariū ordini, vt si accepit secundam vxorē, vel corruptā, vel fecit se militem, & seua exercuerit, tunc priuatur omni priuilegio clericali. 84. dist. quisquis. Si verò nō fecit penitus aliquid cōtrariū ordini. s. ducēdo virginē, vel fiēdo miles, dūmodò non exerceat seua, pōt viuere clericaliter, & priuilegio clericali gaudere. 31. dist. seriatim. si qui verò. Sed si velit viuere seculariter negotiādo, tabernā tenendo, vel tōsurā dimittendo, tūc nullo gaudebit priuilegio. s̄. de cle. cōiu. Ioānes. & c. seq. Alij tamen dicunt, quòd gaudebit priuilegio canonis, si quis suadente, q̄ in fauorem ordinis clericorū est introductū, & ideò illi renūciare nō pōt. s̄. de fo. cōpe. si diligenti. & hoc satis verum credo, antequā moneatur, sed postea non gaudebit, sed in omnib⁹ laicaliter se habet. c. autem. 20.q.3. eos. Nō ob. quia loquitur de cōstitutis in sacris ordinibus, quod ex eo apparet, quod in eodē. c. dicit, eos qui semel taxati, ante sacrū autem ordinem taxari nō possunt. Itē ex fine eiusdē. c. hoc apparet, vbi dicitur, q̄ cogūtur redire ad ordinē, q̄ non fieret, si in sacris non essent, & secūdū pręmissam distinctionē erit de foro seculari, vel clericali, nisi contradicat consuetudo quæ iurisdictionē tribuit. C. de emā. lib. licet. (Clerici) de religiosis loquitur, vel de cōstitutis in sacris ordinibus. (Liberari). j̄. de sen. excō. si verò. 2. cōtra. Sol. hîc loquit̄, quādo p omnia habebant se vt laici, illud quādo dimissa corōa in alijs agebāt vt clerici, vel etiā causa leuitatis. Vel hoc nō negatur, qn capiētes tales sint excōmunicati, sed q̄ talib⁹ clericis p ecclesiā nō succurrebat̄, vel illud habet locū, quando non est monitus, quòd habitum portet, hîc autem quādo est monit⁹. j̄. de sen. exc. in audientia. prima solutio ꝓbatur. inf. de priuil. ex parte tua.

CAPVT

CAPVT II.

EX LITERARVM TVARVM. (Publicum) repete quæ diximus suprà, de temp. ordi. ex tenore.

CAPVT III.

1 *Apostatare non dicitur is, qui non est in sacris ordinibus cõstitutus, & clericatũ dimittat.*

TVAE FRATERNITATIS. (De apostasiæ crimine). hæc decre. loquitur, quando constabat aliquẽ clericalem habitũ deposuisse, & cùm esset monitus, quòd resumeret. Respon. quòd hoc ei licebat cùm esset in minoribus ordinibus constitutus, econtrà dicebatur, constat quòd habitum dimisit, & fama est quòd erat in sacris ordinibus constitutus, vel quòd erat canonicus regularis, vnde statim vel habitum resumere, vel se purgare debebat, & dominus Papa pro hoc vltimo propter infamiam sententiat. Fatemur tamen quòd non in sacris ordinib' constituti, non dicuntur apostatare, si clericatum dimittunt. sup. de vita & ho. cle. c. ex literis. suprà, de cleri. coniu. Ioannes. 84. dist. quisquis.

CAPVT IIII.

QVIDAM. (Ritus) fortè in obseruationibus festiuitatum, vel in discernendis cibarijs.

CAPVT V.

A NOBIS EXPETIIT. (Apostatis) quòd relicto habitu religionis viuunt seculariter, si autem apostatarent deuiando à fide, punirentur vt hæretici. sup. de hæreti. excommunicatus. §. 1. si autem per inobedientiam apostatarent, punirentur: vt 19. dist. nulli.

CAPVT VI.

CONSVLTATIONI. (In apostasia) si antequam sumeret dimitteret apostasiam, & reconciliatus postea reciperet ordinem, sine dispensatione in eo remaneret.

TITVLVS X.

DE HIS QVI FILIOS OCCIDERVNT.

CAPVT I.

VENIENS AD NOS M.

CAPVT II.

INTELLEXIMVS QVOD M.

CAPVT III.

DE INFANTIBVS AVTEM.

TITVLVS XI.

DE INFANTIBVS ET LANGVIDIS EXPOSITIS.

CAPVT I.

1 *Infans expositus an & quãdo sit restituendus.*

SI A PATRE. (Sciente) Nam si aliquo ignorante, vel inuito expositus esset, nihil ei præiudicaret, imò eum restitutis expensis repetere posset. C. e. l. 1. (Infans) secùs in non infante, nisi sit languidus. C. de la. lib. tol. l. 1. §. si scimus. (Seruus) idem de colono, si autem non exponitur seruus, sed denegantur ei alimenta, siue sit infans, siue maior, non eripitur in libertatem, sed pro derelicto haberi videtur. ff. pro derelicto. l. vlti. & ideò occupanti conceditur. (Vendicare). C. eo. l. vlti. nisi illum qui est. ff. de nup. patrem.

TITVLVS XII.

DE HOMICIDIO VOLVNTARIO VEL CASVALI.

CAPVT I.

SI QVIS PER INDVSTRIAM. (Et per insidias) & pro. id est, qualis est publicus latro, qui insidiatur stratis, qui non gaudet immunitate ecclesiæ. sup. de immu. eccle. inter alia. vel loquitur de altari vet. Testamen. quod non erat eius authoritatis, cuius sunt nostra altaria.

CAPVT II.

INTERFECISTI. (A toro) vxoris, cui tamen debet reddere debitum. 33. qõ. 4. §. vlti. (Gladio) hoc prohibet cuique pœnitenti. 34. quæstio. 2. admonere. de pœni. di. 2. dolendum. (Meditatione) si casu. 23. quæstio. 5. de occidendis. (Fecerit) casu fortuito, vel hîc loquitur dispensatiuè.

CAPVT III.

SI PERFODIENS. (Nocte). id est, furtim domum intrans, hîc licet immunis sit à peccato irregularis tamē est. (Intelligitur) incipiunt verba August. (discernere). ff. ad. l. Aquil. itaque. §. lex. ff. ad. l. Cor. de sicar. fur. (Defenderit) & præuenire eum possum in occidendo. C. ad leg. Cor. de sica. l. 2. & 3.

CAPVT IIII.

CVM IVRAMENTO. (Repudiaturus). ff. so. ma. si constante. §. 3.

CAPVT V.

SI QVIS HOMICIDA. De hoc no. infrà eodem, sicut ex literarum.

CAPVT VI.

1 *Tenetur is, qui bona alterius occupauit ad illorum restitutionem.*
Consiliarius an & quãdo teneatur de rapina.
2 *Ad quid teneatur is, cuius consilio aliqua facta est rapina, vel deuastatio. & vide de hac materia multa vsq, ad num. 5.*
Consilium & auxilium quomodo differant.

SICVT DIGNVM. (Illi autem) pœnitentia illorum quia animum habuerunt occidendi, feriendi & capiendi (Manuū). id est, licet manus in eo non iniecerint (Illi etiam) pœnitentia prohibentium vim fieri occisoribus. (Qui verò) pœnitentia incitantium regem ad odium. (Hi quoque) pœnitentia custodientium sarcinas occisorum. (Eos insuper) pœnitentia occupantium spolia sancti viri, vel suorum.

1 † Occupauerunt) solummodò occupata à se, restituere tenentur, quia nō fuerunt culpabiles in occupationibus, quas alij fecerunt, licet simul concurrerent in rapinis faciendis, si autem in eis culpabiles fuissent, tunc distinguendum est, an consilio fuerint culpabiles. s. quia consuluit alijs quod raperent, & tunc tenentur insolidum consiliatores, quod ex eo apparet, quia dolo & consilio suo hoc damnum sensit. argumentum. ff. de do. quod sicut. & l. cùm quis. & licet. vi bo. rap. vel interdicto vnde vi, non posit quis conueniri de consilio, tamen si nō sit cōtra quē, intentantur istæ actiones, vel propter defectum probationū, vel propter timorem, vel propter aliam causam in defectū contra hunc cōsiliarium, cōpetat actio de dolo. ar. ff. de do. l. 1. Imò plus videtur, secundum consilium animæ, quòd etiam si benè haberet actiones contra alios, sed eas nollet exercere, siue ex iusta causa, siue ex iniusta, quod consiliarius in hoc casu satisfacere debet, nisi liberaliter raptus dimitteret raptori, nam tunc credo consiliatorē liberatū, quia liberatus est ille, qui primò & principaliter tenebatur, & qui res habuerat, sed si cōsiliarius absolutus esset per spoliatum, non crederē liberatos alios ad quos res peruenerunt, nisi expressè intellexerit eos liberare, nec etiā illum, qui rapinam fecit, etiam si de rapina nihil habuerit, quia naturaliter & de iure diuino cōueniēs est, quòd sublato principali, tollatur accessorium, sed non econuerso. ff. de cōsti. translato. Imò plus dicimus, quod etiam si liberaliter liberetur principaliter raptor, non propter hoc liberatur cōsiliarius, quin debeat restituere, si quid ad eum peruenerit de rapina, nisi alius pro eo satisfecisset, nam in hoc casu in cōsilio animæ dicendum est consiliario, quòd satisfaciat illi principali, qui pro eo satisfecit nō offenso, cui iam satisfactum est, secùs autē fieret in iudicio. Si verò non dedit consilium de rapina facienda, sed iuit cū raptore non vt iuuaret ad rapinā quā dissuaserat, sed vt iuuaret eū, ne lędi posit ab aliquo, tunc se raptor est inuentus in rapina, ille q iuit vt personā solā liberaret sine rebus, nō tenetur alicuius rei, quia nulla res ablata est. Si verò aliquas res asportasset, tunc tenetur quia opē dedit ad rapinam, & si non cōsiliū, dummodò sine eo nō potuisset res asportasse, quia si sine eo asportare potuisset, tūc non teneret, si autē nullas asportauit, sed tamen aliàs dānū dedit, tunc nullo modo tenetur iste, qui dissuasit rapinā, sed tantùm iuit vt personā liberaret, nisi fortè raptor nullatenus iuisset, nisi alterius comitatū haberet, nam in isto casu semper tenetur, quia & si dissuaserat, tamen opē præstat, vel facto consuluit.

† Sed quid si multi comitati sunt aliquē ad faciendā rapinam, vel deuastationē aliquarū rerū, & volentes ei præstare opē in deuastatione, vel ad defensionē suam, ne lædi posset, vel ibant vt impedirent aduersarios, & vt compescerēt si vellēt ꝓhibere
2 rapinā vel deuastationē. † Ad hoc sic respōdemus, ꝙ si iuerūt vt iuuarent ad rapinā, non tenentur in consilio animæ, nisi de rapina, ꝗ ipse fecit, vel quæ eius auxilio est facta, & ideò si multa rapuit, vel deuastauit istę principalis raptor sine auxilio alterius, quæ etiā rapuisset, vel deuastasset, etiā si eū comitatꝰ nō fuisset, in nullo tenetur, ꝗa nec facto, nec consilio rapinā, vel vastū istud fecit, licet ad hoc iuit vt faceret hoc saluo, quia & de alijs vastis, quæ non essent

facta

facta si ipse cum alijs non fuisset tenetur in virilem portionem, si eius & aliorum timore fecerunt, alij vastum. Et est ratio diuersitatis inter consilium & auxilium, quia auxilium restringitur tantùm ad illa, in quibus auxilium præstitit, sed consilium euagatur ad omnia damna.

3 † Sed si nullius timore dimissa est rapina, vel vastum sed timore omnium simul, tunc singuli pro singulis dandis tenentur insolidum, quia quilibet in quolibet dãno opem dedit. Alij tamẽ in hoc casu dicunt melius, vt videtur, quòd tantum pro portione sua tenetur quilibet pro virili parte, ita tamen quod habeatur æstimatio eorũ, vt qui strenuior est, & qui maiorem timorem incussit aduersarijs, in plus teneatur. Si autem iuit tantùm, vt defenderet eos, tũc sicut dictum est in nihilo tenetur, dũmodò hoc certum sit aduersarijs, quia si aduersarij crederent, quòd in auxiliũ raptorum venissent, & propter hoc non auderent defendere rapinam, probabilis dicitur præsumptio eorũ, & ideò in hoc casu benè tenentur, sicut si iuissent, vt rapinæ auxilium præberent.

4 † Et idem dicimus de illis qui vadunt causa pacificandi, quia hoc ipsum aduersarijs significare debent, aliàs videntur esse culpabiles, si aduersarij ꝓbabiliter dimittant timore eorum, quòd suas res non defendant. Si autem iuerunt cum raptore, vel prohiberent aduersarios impedire vastantes & raptores, tamen sine dubio tenentur insolidum, sicut ipsi raptores. sup. eod. c. §. 1. Si autem culpa vel negligentia sua dedit quis damnum, vt si non benè cohibuit ignem, ne ad domos aliorum vagaretur, tũc tenentur actione. l. Aquil. ff. ad l. Aquil. qui occidit. §. in hac.

5 † Sed tamen in foro pœnitentiali non a videtur [a], quòd teneatur ad emendam damni, & pœna est ei imponẽda de negligentia, non pœna de damno. argumentũ. 15. quęstio. 2. inebriauerunt. Lex autem ciuilis, quæ intendit circa conseruationem patrimoniorum, constituit, quòd etiam ad restitutionem damni tenerentur. Item benè fatemur, quod si aliquo modo intenderet per ignem dare damnum, quòd etiam tunc in foro pœnitentiali condemnaretur, & idem dico, si non intenderet, sed b lata culpa [b], esset, vt si ignem proijceret in domum plenam stipula. Hoc autem generaliter teneas, quod quicunque satisfecerit ad plenum læso. Alij vlterius in foro pœnitentiali satisfacere non coguntur, sed ei compensare debet, qui pro omnibus satisfecit, & hoc idem sic obtinẽt in consilio animę, sed in foro iudiciali si potest discerni damnum, vel factum vnius à dãno, vel facto alterius, nullus tenebitur, nisi de suo damno vel facto, & sic videtur dicere. l. ff. ad le. Aquil. Item Mela. §. sed si plures. & tribꝰ. §. seq. & l. ita vul. §. fi. ff. de fur. vul. & §. fi. si autem non possunt discerni, quilibet tenetur insolidum. ff. arbo. fur. cesa. si plures. ff. de postu. l. 1. §. si apud. & l. in depo. 24. quæstio. vlti. §. fi.

a Pœnitentiali non videtur. Feli. in c. 1. co. 11. ver. tertius casus. suprà, de const. dicit hoc sing. & Ro. suo singu. 105. sequitur Ant. & Abb. in d. c. 1. & Abb. in c. dilecti. col. 5. de arbi. & c. quoniam cõtra. col. 13. de proba. & in c. cùm causam. col. 6. suprà, de testi.

b Sed lata culpa. Adde Fel. in. c. 1. col. 12. circa med. de constitu.

Nec est contra. ff. deposi. si duo. vbi innuitur, quòd etiam si discerni non possunt damna, quod tantùm pro parte condemnari debent. Et illud est verum, quando agitur condictione furtiua, vel depositi, sed si agitur. l. Aqui. pro vasis cõfractis, tũc benè fiet condemnatio cuiusque insolidũ, & hoc sonat litera eiusdem legis, vbi dicit, quòd nemo liberatur, nisi rei integræ solutione, supple si agatur. l. Aqui. quidam etiam dicuntur hoc obtinere in consilio animæ, & hoc obtinet in his delictis, vbi quis non tenetur, neque de opere, neque de consilio, quia si de eis teneretur, tunc quilibet teneretur etiam si damna discerni possent. (Illis præterea) pœnitentia participantium occisoribus excommunicatis. (Clericos) pœnitentia clericorum præstantium consilium, & auxilium morti eius (Separatim) quando enim omnes cãtant, & ipsi cantare possunt.

CAPVT VII.

1 *Homicida quis dicatur.*

☞ PRESBYTERVM. † Percussit) leuis enim castigatio eis concessa est. ff. ad l. Aqui. præceptores. & l. sed & si quẽcunque. §. vlt. 23. qõ. 5. cap. 1. infrà, de sen. excom. super eo verò. 11. q. 1. si quis nõ iratus. ar. contra. † (Percussione) qualitercunq; 1 quis cõmittat homicidium, siue facto, siue mandato, siue cõsilio, siue ad sui defensionẽ, homicida est, & irregularis. 50. dist. si qs viduã. & nõ solùm si ex percussione mortuus est, sed etiam si infirmitatem incurrit, vnde moreretur. vt hîc. ỹ. eo. ad audiẽtiã. 50. di. studeat. si autẽ casu fortuito homicidium committat, non dicitur homicidium committere, nec fit irregularis. ỹ. eo. lator. & quinq;. c. sequentibus. 23. qõ. 5. de occidẽdis. nisi culpa ꝓcessisset casum. ỹ. e. continebatur. ad audientiam exhibita. Ioannes. c. vlti. homicida autem ante baptismum siue ex officio, siue ex volũtate fecerit homicidium, nõ est irregularis, quia

quia omnis sequela peccati deleta est. 26. dist. deinde. 50. di. si quis post remissi. 51. di. aliquantos. alij tamen dicunt contra. vt no. sup. de diuor. gaudemus. in fi.

CAPVT VIII.

CONTINEBATVR. (Solet) ob hoc fuit aliquantisper culpabilis iste diacon⁹. (Accinctus) ita quod visui publico non patebat, imò insiliens iustè excusari potuit, si eã nõ vidit (Ascendere) hic diaconus fuit in culpa, quia ita leuem ludum cum laicis facere non debebat, & quia falx occulta erat. Item cùm consuetudo esset, quòd perdens æquitaretur, debebat se talem reddere, vt sine periculo posset æquitare. Sed dices cùm ipse non æquitaret, non debet ei imputari? Respon. imò debuit ei imputari, quia licet potuit iuri suo renunciare, ius tamen alterius non potuit auferre.

CAPVT IX.

LATOR PRAESENTIVM. (Luderet) fortè ad scachos, vel alio ludo leui, qui non est ludus noxius, de isto autem ludo surrexit occisus, & alium in terrã proiecit, cuius cultello mortuus est hic, ergò in nulla culpa fuit, cùm nec ludum noxium faceret, nec se potuit præparare, vt socium non læderet subitò ab eo inuasus, & sic non est contra. s. c. proxi. vel loquitur de dispẽsatione ibi de rigore.

CAPVT X.

SVSCEPIMVS. (Voluerunt) & licitè (dimisisset) in hoc peccauit, quia duos licet ligatos in vnius potestate dimisit. (Occidit) & malè, debebat enim fugere & sic non occidisset neque occisus fuisset, (Studeat) ex quo enim res habebat debebat abstinere à vinculis.

CAPVT XI.

DECAETERO NOVERIS.

CAPVT XII.

1 *Quando quis dicatur ex homicidio incurrisse irregularitatem, vide multa pulchra vsq; ad nume. 8. & an semper homicida sit irregularis in nume. 9.*

AD AVDIENTIAM. (Quæ cingulo) in hoc maxima fuit. (Minoribus) ex dispensatione (Infirmitate) quam non occurrit occasione vulneris.

1 † Not. quod ad hoc quod aliquis incurrat irregularitatem, & peccatum ex homicidio, sufficit & est necesse, quòd interuenerit vel consilium, vel præceptum, vel factum, vel defensio incidentis. 50. di. si qs viduam. & intelligitur consilium, vel mãdatum dedisse in morte alicuius, suasit illud, vel rogauit, vel mandauit, vel aliàs cõsuluit vtilitatem, quæ sequitur ex homicidio ostẽdendo, sed & q nõ cõsuluit homicidiũ, sed cõsuluit id, vnde seq̃r homicidiũ irregularis est, vt si suasit iactũ machinæ, vel balistæ, vel q, vadat ad capiẽdũ castrũ, quod non potest de facili capi sine morte hominum, nam si illi occidant homines in captione castri, irregularis erit. Captioni enim castri & iactui machinæ, nimis affine est occidere hominem, secùs tamen videtur, si mandaret, quòd si proditionaliter caperetur, vel furtim, quia tunc licet illi qui vadunt, vt habeant castrum aliquẽ occidant, propter hæc consiliarius non est irregularis, nisi esset verisimile, quòd hoc fieri non posset sine morte hominis. Alij tamen dicunt & fortè melius, quòd cùm illicitum opus consulat irregularis erit, etiam si casu sequatur inde mors. arg. s. eod. continebatur. & not. suprà eodem, presbyterum. idem si mandauit aliquem verberari, qa satis est credibile, quod verberatus se defendet, sed si insisteret consilio liciti operis, vt quod caperetur maleficus, vel aliter consimilis, tunc non fit irregularis consiliarius, etiam si capiens maleficum eum occidat, quia hoc non consuluit, ar. ĩ. eo. c. fi. tamen semper fit irregularis, si directo in mortem alicuius cõsilium dedit. s. ne. cle. vel mo. sententiam.

2 † Item non interest, si ille cui consulitur homicidium, statim faciat homicidium post consilium, vel post etiam longo tempore interposito, nisi contrarium dissuaderet, & primum consilium reuocaret, imò & plus videtur necesse, quòd etiam illi, de cuius morte tractatum est denunciet, quòd sibi caueat, nisi firmiter, & ꝓbabiliter credat, quod post reuocationem consilij reuocetur ille, cui consultum est homicidium à proposito occidendi.

3 † In eo[a] autem qui mandasset fieri homicidium pro se, videretur sufficere, si tãtum contrarium mandaret, vel si pacem iniret cum occidendo, vel parentelam, vel aliam amicitiam cum eo contraheret sciente eo, cui mandatum erat de occidẽdo. arg. ff. de admit. tut. l. 1. Et est ratio diuersitatis, quia quando mandato alterius

a *In eo autem. de hoc plenè per Sali. in l. non ideò minus. col. 7. C. de accu. per Au. Are. in trac. malefic. in ver. Semproniũ mandatorem. col. 9. & ibi quomodo intelligendus sit Inno. hic. & aliquid per Feli. in c. ex parte decani. col. 6. versi. & procedit ista regula. suprà, de rescrip.*

& pro alio tantùm fiebat homicidium, videtur quod contrario mandato, vel contraria voluntate ostensa, debet ab homicidio cessare, sed vbi non fit homicidium pro alio, sed pro se ille, qui consuluit, semper debet contra suadere & etiam plus facere, si hoc dicat conscientia, cautè tamē ne prodat. Si autem antequam reuocet cōsiliū procedat, sed postquam consulens iam pœnituerat, tunc videtur quod irregularis sit, quamuis tempore homicidij fuerit in charitate.

4 † Si autem aliquis consuleret alicui, quod conijceret se in mare, vel quod aliàs se occideret, credo quòd esset irregularis. arg. prædicti. c. si quis viduam. sed si cōsuleret alicui, quòd occideret aliquē, & ipse cui consultum est, occidatur ab illo, quem occidere debebat, dicunt quidam, quòd irregularis est, quia consilio illiciti operis dat operam. Vnde quicquid mali cōsilio, culpa, vel casu Iudæ contingit, sibi imputandum est. arg. sup. eo. continebatur. & c. suscepimus. Item neglectum & non benè examinatum videtur hoc consiliū, debuit enim examinare, quòd non solùm poterat occidere aduersarium, sed etiam ipse poterat occidi, & sic videtur irregularis. 50. di. hi sæpè. Alij tamen dicunt cōtra. s. quod nullo modo consiliarius prædictus est irregularis ex prædicto cōsilio, qa nullum consilium dedit in mortem eius, imò eum mori nolebat, benè enim videtur, q̄d si fraudulēter dedisset. s. vt occideretur, q̄ tunc esset irregularis. arg. prædictorum. c. hi sæpè. infrà eod. significasti.

5 † Et si obijcias, quia fuit malū consiliū, & magnæ negligentiæ, fateor q̄ fuit malū consilium & negligentiæ, sed non fuit ad mortem eius, nec fuit negligentia in morte eius, quia consilium sic debet intelligi, vt benè sibi caueat, & in loco vbi ipse, & sui occidi non possunt eum occidendo, nā benè dicunt hi, quòd si incitaret aliquē ad occidēdum, alij vbi piculū esset, quod benè esset irregularis, etiam si ille, cui consuleret esset occisus. Sed cōtra semper apparet, quòd non fuit diligens, nec bonū consilium, ex quo qui cōsiliū recepit ibi mortuus est, sed ipsi respondent fines mandati diligenter attendi. ff. māda. diligēter. vnde si non benè sibi cauit, non videtur cōsilio eius fecisse, vnde nec est irregularis.

6 † Si autē aliqs suaderet alij, quod exponeret se periculo ꝓ patria sua, vel ꝓxi. suo, vel ꝓ iure suo, nō est irregularis, etiā si ibi moriat̄ ille, cui cōsulitur, 23. q. 3. ꝓ mēbris. & c. seq. & q. 8. igitur. & c. seq. sed si sciret eum moriturū, tunc videtur quod sit irregularis, quia est ordinata charitas q̄ vsque plus diligat corpus suū, q̄ alterius, sed si ei cōsulat, quod se exponat indubitate morti ꝓ honore Christi, vel pro fide, vel ꝓ statu ecclesiæ, non fit irregularis, etiam si sequtur mors, cùm Christus mortē subierit ꝓ nobis, & sancti Martyres pro ecclesia sanguinem suum fuderunt.

7 † Facto fecit quis homicidium, & fit irregularis, si spōte manu propria quenquam occidat, sed & si non sponte, sed casu, cùm daret operā rei illicitæ, vel non adhibuit diligentiam, quā debuit. s̄. e. si aliquis. sicut dignum presbyterum. continebatur. c. fi. ad audientiam. Ioannes. Item si causam proximā mortis dedit. 50. di. studeat. Item si venenum dedit. s̄. eo. si quis. Item si accusauerit quenq̄ criminaliter, vel iudicauit, vel aduocatus fuit vel testis. ĩ. e. postulasti. 51. di. c. 1. s̄. ne

8 cle. sententiam. † Si autem aliquis vel ceruum, vel leonem habet, qui aliquē occidat, non videtur, quòd sit irregularis, dū modò malitiam vel latam culpam nō habeat in morte alicuius. Non enim videtur, quod leuis culpa vel negligentia deberet huic imputari, cùm multū remota sit causa ab homicidio. Alij dicunt, quod si aliquid est, q̄ posit imputari ei, q tenet ceruum vel leonem, quòd semper est irregu-

9 laris. arg. 50. di. hi sæpè. † Item not. q̄d non omnis homicida est irregularis, sicut apparet in homicida casuali. s̄. eo. lator. ex literis. & c. seq. & c. significasti. Item aliqs est irregularis, ne promoueatur, sed nō est irregularis, vt ministret in susceptis. Item cum aliquibus de talibus irregularib⁹ dispensat ipse Papa solus cum aliquibus etiā episcopi, eo. ti. cōtinebatur. ad audientiam. De defensore autē constat, quod etiā si ineuitabili casu se defendat, tamen irregularis est, vt in præalle. c. si quis vi. quia voluntate homicidium committit, sed facilis est cum huiusmodi dispensatio. Pro his autem qui in casib⁹ dubijs dicunt aliqs non esse irregulares, facit, cum irregularitas sit de iure positiuo: vt not. s̄. de renūc. nisi. & pœnæ sunt moliendæ. de pœ. dist. 1. pœnę. quilibet est irregularis, vbi ius statuit eum irregularem.

CAPVT XIII.

DILECTVS FILIVS. (Intulit) sicut debuit (Stimulauit) sicut debuit (Freno) quod frangibile non apparebat.

CAPVT XIIII.

EX

EX LITERIS. (Circumspexit) ac aliàs adhibuit diligentiam omnem, quam debuit.50.di. qui arborem.hi qui.ff. ad leg. Aquil.si procurator.

CAPVT XV.

EX LITERIS TVAE. (Præsertim). id est, maximè. Nam omnē adhibuit diligentiam, & alibi potuerit de iure communi.

CAPVT XVI.

SIGNIFICASTI. (Stimulauit) sicut debuit (sciuisset) si suus erat equ⁹, satis erat excusabilis, si prius vitium in equo nō percepit, si non esset suus, similiter satis est excusabilis cùm vitiosus non debeat credi, nisi dicatur. Præterea nō potuit omnes casus fortuitos cogitare, nec præuidere.inf.eo.Ioannes.

CAPVT XVII.

PETRVS DIACONVS. (Prohibitionem) imò sufficeret sine prohibitione, quòd nec consilio, nec facto, nec mandato eius factum fuisset. 50. di. si quis viduam. (Occasionem). No. non est in culpa, si aliquem præscire non facit tractatum de morte eius habitum, hoc est verum, quia nō credebat, quod eo prohibente ipsius intuitu homicidium facerent, & in diminutione honoris sui, secùs autem si crederet. Alij autem dicunt, quòd nunquam esset irregularis etiam si sciret tractatum habitum, & non reuelaret, quia nunquam potest dici committere homicidium facto, mandato, consilio vel defensione.50.dist.si quis viduam.

CAPVT XVIII.

1 *An sola voluntas faciat aliquem irregularē. & in num.4.*
2 *An dicatur irregularis ille, ex cuius negligētia secutum est homicidium.*
3 *Cùm duo uulnerauerunt aliquem quis eorum teneatur de homicidio.*

1 SIGNIFICASTI. (Et ipse) percussor. † (Voluntatē) videtur quòd si occidendi voluntatem habuit, & percussit, licet non letaliter, sed ex aliorum ictibus sit mortuus, quòd irregularis est. Idem dicimus & si non percusisset, sed aliquid operis impendisset in mortem eius, puta quia latronem detinuisset, vel si contra eum clamasset, vel alias huiusmodi fecisset, aliàs autem si clamasset contra eum, nō in mortem eius, sed quod caperetur, vel etiam si detinuisset eū, vel etiam si leuem ictum ei dedisset, etiam si ab alijs occideretur, non esset irregularis, & hoc satis hîc colligitur. In hoc enim videtur tantùm ius esse, quod nec auxilium, nec consilium det in mortem cuiusquam apertè, nec etiam in neglectu sit, quia siue ex malitia, siue culpa eius homicidiū perpetretur irregularis est.
2 † Et idem dico, si negligentia eius committatur homicidium.50. di. hi qui. & ideò si clamet latrones, siue capite latrones, siue quocunque alio modo potuit intelligere ex clamore suo, vel alio suo actu posse sequi homicidiū, irregularis est, nisi faceret propter timorem periculi corporis sui, vt si timeret, q̃ aliquis vellet eum occidere, benè posset inuocare, & clamare pro auxilio, quia nō intendit in aliorum mortem, sed in suā liberationem. Vel dic aliam rationem, q̃a sic clamando liberauit animam volētis se occidere à peccato, quòd vtilius est, quàm si liberaret à morte corporali, sed hac ratione videtur, etiam quod si fur fugiat cū rebus furtiuis, quod licet clamare post eū quòd capiatur, quia sic. s. si capiatur, liberabit animā eius à morte, quia reddet furtum, quòd est ei melius, quàm si mortem corporaliter euadat, sed hac ratione videtur, quod liceret sibi accusare furē ad restitutionē furti, nec fieret irregularis etiā si homicidiū sequeretur. Plus placet prima ratio.
3 † Si certa) eandem diffinitionem ponit lex.ff.ad leg. Aquil.Item mela, §.sed si plures. in hoc autem diuersitas est, quia si vnus percusit, & sit incertum, an ex illius vulnere sit mortuus. Alius autem post exanimauit, primus tantùm de vulnerato tenetur, & secundus de occiso. ff. ad. l.Aquil.Item mela.§.Celsus.& l.huic scripturę.§.1.secundum canones autem vterque tenetur, quo ad pœnam promotionis. (Modica) si autem secūda percusio non esset talis, ex qua mortuus esset, sed ambæ simul sufficiunt ad mortem, tunc ambo.s. primus & secundus sunt irregulares. 23.q. 2. c. si. Intelligendum est ergò, quòd dicit hoc.c. quādo constat, quod prima percussio nō est mortalis, & secunda est mortalis. Item quando non fecit animo occidēdi, nec præstandi auxilium morti, quia tūc quantumcunque leuiter percuteret, tenetur, quia auxilium morti præbet, vt hîc.
4 † Cùm de cæteris). s. quod haberet voluntatem occidendi, quæ & si affuisset, eū non redderet ineligibilem, si nihil fecisset in mortem, vel consulendo, vel auxilian-

do, & quod ipsius studio, consilio, vel mādato non sit factum. (Accusatur) idem esset si accusaretur, quia negantis factum, etc. 5. q. 6. actor. nisi in hoc, quod sibi indiceretur purgatio, si respergeret infamia (Excusari) etiam si defendendo occidisset, tamen esset irregularis, nisi dispensaretur cum eo.

CAPVT XIX.

1 *Quo casu medicus incurrat irregularitatem. & in num. 2. & 3.*
4 *An infirmus peccet, si non obediat medico,*
5 *Peccant seruientes infirmo, si quid nociuum præbeant infirmo.*
6 *Non licet clerico ferre testimonium in causa criminali.*

TVA NOS. (Aperuit). Hoc interdictum est clericis. s. ne cle. vel mo. sententiā. (Deliquerit alienū) hoc est causa irregularitatis, quia operi illicito instabat. s. ne cle. vel mo. sententiam. & ideò est necessaria dispensatio: vel dic quod nullo modo est irregularis. Dispensatio tamen ideò est necessaria, quia publicè deliquit exercendo tale officium: vt no. sup. de temp. or. ad aures. (Pietatis) hæc faciunt ad dispensationem.

1 † Peritus) ex hac decre. satis apparet, quòd si medicus, chirurgicus, & etiam alius imperitus est, arte sua, vel etiam negligens, & ex sua imperitia, vel negligentia mors obueneritinfirmo, vel membri mutilatio, quod est irregularis. argumentum. sup. de æta. & quali. ad aures. Si ergò procedat medicus in chirurgijs faciendis, & in alijs medicinis conferendis, vt illas faciat, quas sciat secundum artem proficere debere, ita quod omnia diligenter inspiciat, quia si sciat medicinam nocituram, & eam conferat peccat, & eodem modo peccat, si dubitat eam nocituram, vel profuturam, & eodem modo peccat, si vehementer credat eam profuturam, sed & aliquid dubitationis habet, vel habere debet, ne noceat, quia semper in tutiorem partem intelligendum est. suprà, de spon. iuuenis. infrà eodem, petitio. Item securius est hominem relinquere in manus creatoris sui, quàm medicinæ de qua dubitat, quocunque modo. Item videtur, quòd medicus ita peccat omittendo medicinas debitas, sicut faciendo indebitas. Item si medicus dicat se peritum ad medicandum aliquam infirmitatem, cùm non sit, & faciat, vel omittat quicquam, & ob hoc aliquod periculum incurrat infirmo, peccat, & fit irregularis in casibus suis. argumentum. ff. quod quisque iur. hoc edicto. ff. de acti. emp. Iulianus. §. quicquid tamen.

2 † Sed quid si medicus benè nouit medicinam, quam dedit bonam esse, & in veritate bona erat, sed contingit quod species positæ in medicina fuerunt malæ, vel propter nimiam vetustatem, vel quia falsam similitudinem gerebant verarum specierum, vel propter aliam quamcunque causam malè fuerint. Respon. quòd si medicus diligentiam quam debuit adhibuit in speciebus eligendis, quod quicquid inde contigerit inculpabilis est medicus, quia probabilis ignorantia, imò solicita diligentia eum excusat.

3 † Et idem dicendum videtur, si certum est, quòd secundum artem vtile est aliquem incidi, & facilè est aliquem incidi, & securè faciat eum incidi, dummodò peritum & discretum inueniat incisorē, imò plus videtur, quòd & si incisor erraret in incidendo, non experientia vel dissuetudine, sed fortè quia infirmus non habet consuetam dispositionem membrorum, vel venarum, vel quia subitus, vel insolitus timor, vel tremor irruit super eum, quia in hoc casu non peccaret, nec fieret irregularis. Hoc tamen attendat medicus, & incisor, quod potius dimittant infirmum sine incisione, quàm faciant eum incidi, nisi talis sit incisor, de quo non dubitetur communiter, quòd benè scit incidere, & ipse incisor potius dimittat, quàm incidat, si in aliquo dubitat.

4 † De infirmo autem videtur, quòd nō peccat, si non obediat medico, quia nec prælatus est eius, nec aliter tenetur sibi obedire, tamen bonum est, quòd ei tanquam perito in arte credat, & videtur q̄d infirmus si sumat potum infirmum ex certa scientia, vel ex affectata & probabili ignorantia, vel quicquid aliud, quòd peccat, quia facit contra charitatem, quia debet corpus suum diligere, vt in eo seruiat Deo. Item non debet ire post concupiscentias suas, nec debet in carnis desiderijs ambulare. Item non debet manus sibi inijcere. Item si medicus peccaret ista dando contra artem, multò fortius ipse accipiendo. Item si peccaret sciēter accipiendo venenum, quare nō eodē modo peccat accipiendo medicinā, si eum occidat;

dat sicut venenum. Posset tamen dici, quod si non crederet mortiferum potum, vel quicquid aliud, sed benè crederet infirmitatem magis roborari ex illo potu, quòd hic non peccaret mortaliter, vel ad minus nō ita grauiter sicut superior, potest enim hîc fieri cōparatio grauioris afflictiōis, qualis est afflictio sitis ad minus graue, qualis est afflictio febris.

5 † De seruientibus autem & ministris dicendum videtur, quòd peccant, si dent aliquid nociuum infirmo, ex certa scientia, vel ex improbabili ignorantia. In sanitate autem dicimus, quòd non tenetur aliquis viuere medicinaliter, quia omnia sunt sana sanis, sed & tunc si scienter acciperet sine causa aliquid nociuum, vnde mors ei eueniret, vel infirmitas, quæ subtraheret eum à seruitio Dei, dicimus quod peccaret (Misericorditer). id est, dispensatiuè, alioquin si non adhibuit omnem diligentiā, vel si non erat peritus, & si causa cupiditatis fecisset hoc, vel nisi agatur misericorditer.

6 † Qui cultrum) not. licere clerico tradere intersignia latronis, sed testimonium ferre non licet. 11. quæstio. 1. testimonium. & etiam si ageretur ciuiliter, posset agere, & testificari ad pœnam pecuniariam, & ad perpetuum carcerē. 23. q.5.c.1. sup. de iud. ita. Et licet iudex ad ciuilem denunciationem vel accusationē puniret grauius accusatum, non fieret irregularis accusator. ī.eo. postulasti. ar. 23. q.5. vnum solùm. in fi. & c. non vos. & q.3. maximi. & ff. de bon. lib. qui cùm maior. §. 1. ff. de euic. si per imprudentiam. hîc autē non reddidit testimonium, tamen si esset coram iudice, præsentandus esset. in Authen. de testa. §. quoniam. nam non testimonijs, sed testibus est credendum. sup. de cohab. cle. & mul. tua. arg. contra: quia non debuit respondere. 22. q.2. ne quis.

CAPVT XX.

SICVT EX LITERARVM. (Viuificatus) sic intelligitur. 2. q.5. consuluisti. s. qđ formatum erat puerperium 32. qō.2. Moyses. quod verò similiter etiam distinguit lex. ff. de pœnis. si qs. §. qui abortionis. licet autem talis non teneatur Canonica lege vel Mosaica, tamē tenetur. l. Cor. de sic. ff. ad. l. Cor. de sicar. si mulierem. & l. Aquil. ff. ad. l. Aquil. si seruus. §. si mulieri. Eisdem legibus tenentur qui venena sterilitatis procurant. s. eo. si aliquis. (Ministrare) post sententiam sine dispensatione: vt no. ī. de tempo. or. ex tenore.

CAPVT XXI.

POSTVLASTI. (Deponere) Satis dici potest quod clericus nec criminaliter, nec ciuiliter agere potest, si vel de iure, vel de consuetudine in tali modo agendi iudex consueuit pœnam sanguinis irrogare. Et decre. ista loquitur, quando iudex consueuit legitimè procedere, sed ex post facto requisita potestate, vt decimas solui faciat propter contumaciam suam, iudex ex officio suo procedit ad pœnas corporales, quòd clerico petenti nullatenus est imputandum, repete quæ diximus. sup. eo. tua.

CAPVT XXII.

EXHIBITA. (Corruens). Huic autem ruinæ vel offensioni lapis iactus causam non præstitit, quod si fecisset, puta quia dum eius percusionē fugeret in alium lapidem corruisset, irregularis esset (non repellas) dispensatiuè agens cum eo, cùm noxius ludus fuerit lapides proijcere post alium, vel sine dispēsatione, cùm ex proiecto lapide non fuit ictus.

CAPVT XXIII.

IOANNES SACERDOS. Suprà eodem, ex literis.

CAPVT XXIIII.

1 *Quando percutiens in bello iusto dicatur irregularis.*

PETITIO TVA. (Interfectione). Per te facta † No. a, quòd non dicit percusione, licet de percusione quæ-rerit, quia licet aliquos percusserit in iusto bello, si nō fuit inde mortuus, non fit irregularis, de hoc no. suprà, de restitutio. spo. olim. sup. ne cle. vel mō. sententiam. sed in iusto bello quandocunque auxilium, vel consilium dedit in mortem alterius, vel si culpabilis, vel negligens fuit, & ex hoc secuta est mors, irregularis est. 50. distin. quantum sæpē. & c. si duo. ex hoc videtur, quòd siue euntes ad bellum iniustum fauorem præstet suis, puta quia securius lædunt inimicos, siue

a No. quod nō dicit. hoc dicta. Innoc. p omnia sequitur Arch. in. c. fin. 36. di. & Spe. in tit. de leg. intra. dispēsationū. §. iuxta. uers. sed nunqđ clerici. & uers. quid si clericus. & refert etiam & sequitur Car. in consi. 19. incip. ad casum præmissum. in princip.

siue terrorem incutiant aduersarijs, quòd s. fugiant vel non audeant se defendere, vel quod amici sui terrefacti eos deserant, si ex his mors secuta est, irregulares sunt. Si autē ad iniustum bellum quis iret causa pacificandi, vel aliàs ex iusta causa, non creditur huic imputandum, si ex eius præsentia aliquod robur accrescat suis, vel timor aduersarijs, dummodò dolus omninò absit, & etiam lata negligentia, & hoc benè probatur, arg. à contrario sensu. 50. di. quantum. suprà, eo. presbyterum.

CAPVT XXV.

QVIDAM VT ASSERIS.

TITVLVS XIII.

DE TORNEAMENTIS.

CAPVT I.

FOELICIS MEMORIAE. (Ostētationem) secundum legem ad virium ostentationem aliquid facere licet. ff. ad. leg. Aquil. hac autem. §. si quis.

CAPVT II.

AD AVDIENTIAM NOSTRAM.

TITVLVS XIIII.

DE CLERICIS PVGNANTIBVS IN duello.

CAPVT I.

1 *Irregularitas contrahitur non solùm per homicidium, sed etiam propter diminutionē membrorum.*

PORRO SI CLERICVS. (Sponte) idem si coactè, cùm potius debet omnia mala tolerare, quàm malo consentire. 32. qō. 5. ita ne. 22. qō. 2. ita faciat. 2. q. 5. mona. Alij contra. ff. de iusti. & iure. non verò. (Membrorum) † No. irre- 1
gularitatem contrahi non solùm propter homicidiū, sed etiā ꝑpter diminutionem membrorū. ar. s̄. ne cle. vel mo. sententiā. 55. dist. si euangelica. j̄. de rapto. in archidi.

CAPVT II.

HENRICVS. (In sacris) maximè, quia idem est in non sacris (Canonum). 50. dist. si quis viduam. (Defensione) euitabili, nos dicimus quod idem est, & si aliter se defendere non possit, nisi occidat. arg. contra. s̄. de homi. significasti,

TITVLVS XV.

DE SAGITTARIIS.

CAPVT I.

ARTEM ILLAM MORTIFERAM.

TITVLVS XVI.

DE ADVLTERIIS ET STVPRO.

CAPVT I.

1 *Ad accusationem adulterii quis admittatur, & quādo possit dimitti coniunx, vel non, in nu. 2.*

1 SI SEDVXERIT. † Ad accusationem adulterij quæ fit ad separationem tori, nullus admittitur, nisi maritus & vxor, quia nulli⁹ interest, nisi eorum, & quia adulteram maritus tenere potest si vult, et meretur tenere adulteram, si pœnitet: vt 32. q. 1. si quis vxorem. non erit. & pluribus. c. eiusdem. q. si verò nō ad separationem tori, sed ad aliam pœnam legalem eum accusauerit, tam secūdum leges, quàm secundum canones quilibet bonæ famæ admittitur, sicut in alijs publicis accusationibus. de quo no. suprà, de ac. cùm P. manco. Nec credimus, quod propter vitium Sodomiticum dimitti possit à toro, nec propter aliud crimen, nisi vellet vxorem ad illud trahere. 28. q. 1. idololatria. & sic intelligitur. 32. qō. 7. omnes accusationes.

2 † Sed & no. quod licet propter crimen possit dimitti coniunx, non tamen dimittetur, si vult se corrigere. s̄. de diuor. de illa. nisi sit crimen adulterij, in illa etiam quantumcunq; agat pœnitētiā, non tamē tollitur ius accusationis ei⁹, vel exceptionis. ar. di. primum. 33. q. 2. admonere. 6. q. 1. q crimen (Dotabit). id est, donabit mulieri aliqua quæ postea in dotē recipiet, quod licet ante matrimonium. ff. de do. inter vi. & vxo. si quis vxori. C. de dote cau. nō nu. l. 2. (Habebit) hic est specialis casus, vbi qs cogitur ad matrimonium contrahēdum. Contra. 30. q. 2. §. 1. & c. 1. & 2. & est ꝑpter delictum viri. si. s̄. de eo qui dux. in ma. c. 1. j̄. c. proxi. (Modum) inspecta. s. dignitate & facultate puellæ. C. de epis. audi. l. pen. C. de rei vxo. actio. Authen. sed quamuis. C. de dona. ante nup. cùm multæ.

CAPVT II.

PERVENIT. (De lege) insti. de pub. iud. §. 2. (Castigatus) verberibus (Excōmunicat⁹) q̊ ad sacramētorū cōmunionem (Detrudatur) vel dotē det. s̄. c. proxi.

CAPVT

CAPVT III.

SI VIR. (Reus erit) quia præsumitur consentire, vel erit reus, nisi denunciet crimen eius ad pœnitentiam. 2. q. 1. si peccauerit. suprà, de iureiu. quemadmodum. (Debet) 32. q. 1. c. 1. 2. & 3. contra, sed illa loquuntur de incorrigibili (Sæpè). s. de hæret. ad abolendam. §. illos. & c. excommunicamus.

CAPVT IIII.

MARITIS. (Suspicione.) violenta. 32. q. 1. c. 1. (Accusare) 32. q. 1. publico.

CAPVT V.

SIGNIFICASTI. (Purgationem.) Not. ad solum dictum mulieris malè indici purgationem, sed hoc est propter infamiam, quæ orta erat.

CAPVT VI.

1 *In quibus casibus non possit uir obijcere adulterium uxori.*
2 *In turpi causa potior est causa possidentis.*
3 *An peccet qui sine titulo ordinatur.*
4 *Non est admittenda petitio, quæ errorem aliquem continet, uel est contra ius.*
Auxilium legis frustra expectatur, quando in eandem legem commisit.
5 *Matrimonij accusatio quando per excep. tollatur, uel non.*

INTELLEXIMVS. (Audiens) sed nec notorium erat, nec sententia lata. (Adstrinxit) quia contumaces erant, non propter adulterium de quo non constabat (Abiurans) quia suspecta erat (Et quòd ab ipso) hæc exceptio non erat sufficiens. (Per euidentiam) No. solam fornicationem notoriam obstare petenti restitutionem. suprà, de diuor. significasti.

1 †Paria) no. virum non posse obijcere adulterium vxori, si & ipse fornicatus est. 32. q. 6. per totum. Item si eam adulteram tradiderit. s. de eo qui cog. consan. vxo. suæ. discretionem. Item si violenter fuit oppressa. ff. de adul. vim passa. Item si ignoranter est cognita. 34. quæst. 2. in lectum. Item si credens maritum mortuum de licentia episcopi, nupsit alteri. 33. q. 2. cùm per bellicam. Item si post adulterium eam reconciliauit. suprà, de iureiur. quemadmodum. (Paria) ff. de doli. exce. apud. §. Marcellus. contra Sol. quidam illud intelligunt, vbi super eodem est actum & excep. hîc autem de diuersis adulterijs agitur. Alij dicunt illud ius commune, scilicet, quòd communis malitia magis noceat actori, quàm reo, hoc autem speciale in fauorem matrimonij. Vel dic. §. illum Marcellus. concordare ei, q. hîc dicitur, nã ibi dicitur, quòd si qs agit contra aliquẽ actione de dolo, vel quę propter dolum detur, vt si agat interdicto de eo per quem fa. erit, si excipiatur contra eum de dolo circa id, de quo loquitur commissio, siue circa rem, siue circa contractum, siue iudicium, audiendus est excipiens. & agens non est audiendus replicans, & hoc sonat litera illius. §. vbi dicitur, quòd communis malitia non debet prodesse petitori, & nocere ei, cum quo agitur, & est ad hæc. ff. de eo per quem. fa. erit. l. vlti.

2 †Item huic[a] nostro dicto concordat, quod in turpi causa potior est causa possidentis. ff. de condi. ob tur. cau. l. pen. & l. vbi. huic etiam concordat, quod dicitur dolus dolo compensatur. ff. de cõtrahen. empt. domum. ff. de do. si duo. s. de pen. constitutus. ff. de compensa. si ambo. Huic concordat, quod dicitur paria crimina mutua compensatione tolluntur, quamuis non sit cõmissa causa alterum decipiendi. ff. solu. ma. viro. ff. de reg. iu. cũ par.

[a] *Item huic. Adde Bart. in l. cùm mulier. ff. solu. mat. & Pet. de Anch. in consili. 157. inci. summæ prudentiæ. col. 3. in prin. & in consil. 24. incip. in quæstione quæ uertitur. colu. 1. circa finem.*

Fallit hoc in ordinato sine titulo, qui petit beneficium ab ordinatore, & si ordinator excipiat, tu deliquisti ordinem recipiendo, & ordinatus replicabit, & tu similiter deliquisti, & per hanc replicationem exceptionem repellet, & tamen prima petitio incipit à dolo, vel delicto. Petet enim sic cùm me ordinauerit sine titulo, peto quòd mihi prouideat, & est hoc vt vitetur communis iniuria, quæ esset, si clericus mendicaret. 93. di. diaconi. Vel dic, quòd agens de peccato, non faciet mentionem, ad prouidendum enim ordinatis tenetur ordinator, si etiam ordinasset cum titulo, si postea depauperaretur sine culpa causa. 7. q. 1. pasto. remoto. nam licet facilius contra ordinatores sine titulo detur hæc petitio, tamen non est hæc causa, quare detur, quia sine titulo ordinauit, & sic deliquit, sed hæc est ratio, quia ordinator ordinato prouidere tenetur. s. de præben. c. cùm secundum.

3 †Vel dic, quòd ordinatus sine titulo modo peccat, sed potius meretur, & pœna quæ ei imponitur in iniuriam ordinantis tantùm est. 70. dist. c. 1. & idem quod dicimus, quòd agens de dolo potest replicare de dolo cõtra excipientem, de dolo intelligimus, quãdo excipiẽs incipit de dolo ꝑponere.

ponere. VERBI GRATIA: Minor petit restitui in integrum, hîc enim nihil de dolo proponitur, & reus excipit, tu dolosè probasti te maiorem, & ideò quamuis sis minor, cùm dolosè hoc feceris, obstabit tibi exceptio contra hunc excipientem datur minori replicatio hæc, circumuentus à te, hoc probaui. C. si min. se. ma. l. pe. ff. de mino. minor. 25. in Authen. de non alie. §. quia verò Leonis. 12. q. 2. vultera. & hoc præsens cap. vbi agitur, vel excipitur de criminibus, non circa eandem rem cõmissis, secùs est in illis enim nõ obest agenti de crimine, puta furti vel iniuriæ, vel de homicidio exceptio, quòd nõ sit audiend⁹ actor, vel etiam quòd reus sit absoluendus, si excipiat, & tu similiter es fur, vel iniuriatus es alij, vel alium occidisti, nisi in casibus, in quibus per iura datur exceptio, secùs secundum canones in ciuilibus accusato de crimine, datur exceptio contra accusantem de quolibet crimine. 3. q. 4. consanguineorum nulli. & etiam secundum leges admittitur exceptio quorundam criminum. 2. q. 1. prohibentur. nec dabitur contra eum mihi replicatio. ~~s~~. de exce. dilecti. nam cùm hæ exceptiones non sint specialiter inductæ in odium alicuius, sed generaliter contra omnes competant, & de iuris rigore ex certis causis sint introductæ non euitabit ea actor prætextu consimilis criminis. & ad hoc. 2. q. 1. prohibentur vbi habemus, quòd contra accusatorem competit exceptio, quod pecuniam ab accusato accepit, vel quod est infamis, non enim contra excipientem posset replicari, tu simili crimine, vel infamia laboras, etiam in hac decr. adulteria vtrorumque circa idem matrimonium commissa ☞ sunt in eius præiudicium. † Not. tamen, quòd sunt quædam, quæ non sunt crimina, si fiant, vel si petantur, tamen propter hoc, quòd aliàs consimile crimen petitionis suæ commisit, vel contra legem fecit ex qua petit, à petitione remouetur, vt in eo, quòd repetit vsuras, legitima exceptio est contra eum, quòd repellatur à petitione vsurarum, cùm ipse sit vsurarius. ĩ. de vsu. quia frustra.

4 † Sed obijcies ergò si quis petit vsuras, & excipiatur, quia tu non potes petere, quia es vsurarius, & ipse vsurarius potest replicare, frustra legis auxil. etc. Respon. non est verum, quia sua petitio à principio lacerari debet, cùm sit contra ius, & errorem continet: vt no. ~~s~~. de offi. vi. ad idem. ff. si quis omis. causa te. quidam ti. C. de inoff. test. in arena. Sed certè alij dicunt, & fortè non malè, quòd sic intelligitur hæc regula, sicut supradictæ, scilicet, quòd tunc frustra inuocat auxilium legis, quando circa idem in legem commisit, & sic loquitur. ff. si quis omis. nam te. quidam ti. si verò non circa idem, secùs, stultè enim diceretur non habere exceptionem Macedoniani, quia in eadem. l. commisit fil. fami. mutuando, & sic est inuenire exemplum in infinitum. Quòd autem decre. loquantur in vsuris, speciale est in odium vsurarum, esset enim de iure, quòd & ipse posset repetere vsuras à Io. non obstante exceptione, quòd à P. accepisset vsuras, q. autem dicitur de arenario, quod non potest exhæredare filium arenarium. in. l. in arena. non ob. aliud enim est de priuata persona, quæ officium quod approbauit damnare non potest, primò enim debet trabem etc. 3. q. 7. §. tria. in fi. & c. se. & maximè cùm causam illam oporteat eum exprimere. in Authen. vt cũ de app. cog. aliud in iudice qui non, nisi secundum iustitiam iudicare debet, & excep. admittere, quæ à iure admittuntur, secùs autem, quando duo secundum. l. faciunt, puta quia ambo sunt absentes causa reipub. quia vterq; iuuatur restitutione in integrum contra al- ☞ terum. ff. ex qui. cau. ma. l. vl. † Item eodem modo diximus, quòd remouetur ab exceptione si commisit in legem per quam datur ei exceptio. ~~s~~. de excep. cùm ecclesiasticæ. & sic loquitur. C. de inoff. testa. in arena. quamuis illa decr. posit aliter legi: ☞ vt ibi no. † Idem autem quod diximus de dolo, quòd compensatur cum dolo, idem dicimus in culpa. ff. de compen. si ambo. Si autem ex vtraq; parte sit culpa lata, & ex alia leuis, lata culpa quæ dolo comparatur, præponderat leui. ff. si men. fal. mo. di. l. 1. §. lata. & multò fortius dolus culpæ præponderat. ff. ad le. Aquil. licet si obstet. §. vl. & l. si procurator. imò si vn⁹ fuit in leui culpa, alius in leuissima, potior est, qui minus deliquit. ff. de ver. obl. si seruum. §. sequ. tur. (Paria) ff. solu. mat. viro. ~~s~~. de iureiu. tuo. ff. de compẽ. si ambo. ~~s~~. de excep. cùm ecclesia. ff. de do. si duo. ~~s~~. de appell. an sit.

5 † Delicta) licet in modum exceptionis tollatur accusatio matrimonij, quæ fit ad separationem tori, vt hîc, si tamen in modo accusationis directè proponatur, non tollitur. 4. q. 9. c. 1. & 2. & diximus quòd hæc exceptio adulterij, quæ proponitur contra accusantem de adulterio ad separationẽ tori, est peremptoria, quæ proponitur

nitur ante lit. contest. & pòst, quòd benè ex hac decr. colligitur. arg. etiam in seq. c. Dicunt etiam quidam, quòd declinatoria iudicij, vt licitum sit accusato de adulterio excipere contra accusatorem, quòd non sit audiendus, cùm & ipse sit adulter. arg. 32. q. 6. c. 1. & vlt. Si autem non ad separationem tori, sed ad pœnitentiam infligendã agatur, tunc agenti de adulterio, non obstat exceptio adulterij, sicut nec lenocinij, quia peccatum vnius, alterum à pœnitentia releuare non debet. ff. de adul. l. 1. §. expul. & tunc etiam nullæ exceptiones proponuntur contra accusantem post lit. cõtest. ff. de adult. l. si maritus. §. præscriptiones. † Item dicimus, quòd si quis committit adulterium, licet postea egerit pœnitẽtiam, tamen repelletur ab accusatione adulterij. s. de diuor. gaudemus. in fi. sed denunciare poterat adulterium vxoris nõ ad separationem tori, sed ad pœnitentiam agendam. Item dicimus, quòd quantumcunq; reddat debitum vxori, huic exceptioni renunciare non videtur, cùm reddere debeat antequam sententialiter absoluatur, nisi post sententiam absolutionis latam reddat debitum, quia tunc verè renunciare videtur, idem & si non reddat, sed exigat debitum. Alij contrà dicunt.

CAPVT VII.

TVA FRATERNITAS. &c.

TITVLVS XVII.

DE RAPTORIBVS, INCENDIARIIS, ET VIOLATORIB. ECCLESIARUM.

CAPVT I.

DE ILLIS AVTEM. (Illuc) quia hic profugus erat, ideò cogitur ire ad locum, vbi deliquit, ac si latitaret: vt no. sup. de foro compe. dilec. fil.

CAPVT II.

SVPER EO VERO. (Manifestè) Secùs si non manifeste. j. e. in literis. (Obstinata) puta quia opportunitatem habuit restituendi (Prodesse) quantum ad pœnam purgatorij. A pœna autem æterna liberat, aut parum prodesse præsumitur. (Prodesse) imponetur enim ei pœnitentia, id est, remissio peccatorum sed non dabitur solennis reconciliatio in opprobrium hæredum.

CAPVT III.

EXCOMMVNICATIONI. (Nouerint) credimus canonem sententiæ ferendæ.

CAPVT IIII.

1 *Princeps committere potest prælatis criminales causas, vbi pœna sanguinis non sequitur.*

2 *Corporalem uindictam potest infligere ecclesia.*

IN ARCHIEPISCOPATV. (Commiserit.) † Not. principem committere causas criminales prælatis ecclesiarum, vbi pœna sanguinis non sequitur. 23. q. 8. sæpè. Quidam tamen intelligunt, quòd hanc iurisdictionem donauit prælatis, vt suo nomine agerent, si enim eos vellet constituere officiales suos non debet. s. ne cler. sed nec pro. & c. clerici. & benè concessimus quòd omnia possunt demandari præter vltimum supplicium. in Authen. de colla. §. prohibemus.

2 (In vindictam) † Not. quòd vindictam corporalem potest infligere ecclesia. s. de adul. c. 2.

CAPVT V.

1 *Hæres an & quando possit conueniri ex delicto defuncti.*

IN LITERIS TVIS. (Sepeliri.) sup. eod. super eo. contra, sed ibi loquitur de manifesto, hîc de occulto, vel hîc hæredes volebant satisfacere, ibi non, vel ibi loquitur, quando post rapinam, aliquando potuit satisfacere, & in morte non potest, hîc autem in morte satisfacere poterat. † Et hæredes) hoc intelligo quando lis erat contestata, vel de eo, quod ad eos peruenit, aliàs enim hæredes non conueniuntur ex delicto defunctorum, vel loquitur, quando testator mandauit satisfieri de rapina à se facta, & hoc videtur sonare finis decre. vt sic à pec. va. l. quantumcunq; enim hæres soluerit, non liberaretur raptor, nisi mandasset de restituendo. Vel dic, quòd hîc hæredes conueniuntur actio. l. Aquil. vel aliter quæ datur in hæredem, quod falsum est. ff. ad legem Aquil. inde hæc. Vel dic, quòd secundum canones benè datur actio in hæredem, ex maleficio defuncti. 16. q. 6. si episcopum. nec attenditur si sit lis contestata cum defuncto, an non, vel peruenerit, an non, dummodò defunctus tenetur, & vires patrimonij defuncti sufficiant.

CAPVT VI.

1 *Raptus etiam in propriam sponsam fit, & raptor cum rapta potest contrahere.*

2 *Confeßio ad dissolutionem matrimonii non nocet, secùs si ad dissolutionem mutuæ seruitutis.*

1 CVM CAVSA QVAE INTER E. † Raptor) secundum legem etiam in sponsa propria admittitur raptus. C. de rap. vir. l. 1. sed canon legi præiudicat, vt hîc. 36. q. 2. §. 1. & c. lex illa. Illud autem non est dubium, quin raptor cum rapta posit contrahere. 36. q. 2. tria. Vel pro id est) Vel dic, aliud est in matrimonio contracto cum homine vbi sola confesio non sufficit etiam vtriusq;, aliud est in matrimonio contracto cum Deo, nulli enim fit præiudicium, nisi sibijpsi, de quo non est credendum, quòd sit immemor suæ salutis. q. 4. sancimus. in rebus tamen secùs dicerem. † Item not. quòd con-
2 fesio non nocet ad dissolutionem matrimonij. 35. q. 6. si duo. 33. q. 1. requisisti. Si autem agitur ad dissolutionem mutuæ seruitutis, sufficit confesio: vt no. s. de frigi. & malefi. c. 1.

CAPVT VII.

ACCEDENS AD APOSTO. sed.

TITVLVS XVIII.

DE FVRTIS.

CAPVT I.

QVI FVRATVR (Hominem) liberum, secùs si seruum. ff. ad leg. flaui. de plagia. l. vlt.

CAPVT II.

FVRES. (Diacono) No. in necesitate quem posse confiteri diacono. de consecra. distin. 4. sancimus. de pœniter. distin. 1. quē pœnitet. & dist. 6. c. 1. (Orandum) pro omnibus viuis est orandum, sed pro mortuis quos constat in mortali peccato mortuos non est orandum, vt hîc.

CAPVT III.

SI QVIS PROPTER. (Necesitatem) modicam. Si enim esset magna, ex qua timeretur periculum, nullatenus peccaret. de conse. dist. 5. discipulos.

CAPVT IIII.

1 *Res furtiuæ cui restitui debeant.*

QVI CVM FVRE. (Particeps) quia ei in maleficio participat, siue accipiendo, siue occultando, vnde actione furti tenetur. insti. de obla. quæ ex delic. nas. §. ope. † Ille qui furtum
1 fecit, & rem furtiuam alienauit, si habet vnde satisfaciat læso, de eo satisfaciat, si non habet, vnde satisfaciat, & potest habere rem furtiuam, furtiuè recuperando eam ab eo, in quem alienauit, vel dolo bono, puta si sic mandato, vel violentia, tunc restituat eam illi, à quo furatus est.

Et hoc dicunt quidam esse verum, si ille in quem res alienata est sciebat eam esse furtiuam, quia sic vtiliter gesit negotium suum, cùm eam sine periculo animæ tenere non posset. arg. ff. de nego. gest. si pu. §. si ti. Ad idem est arg. ff. deposi. bona fides. ff. de rei vendi. officium. & hoc debet facere, etiam si prohiberet, quòd non restitueret, quia multa bona etc. 45. dist. de iudæ. 23. q. 3. ipsa. Et hoc dicunt quidam ita esse verum, nisi probabiliter timeret graue periculum inde prouenturum. VERBI GRATIA: Quia timet quòd ille, à quo sic res accidit eum occideret, vel aliud consimile timeret in sua persona vel aliorum, nam in hoc casu dicunt, quòd debet eam restituere ei, in quem eam alienauit, & non ei, cui eam furatus est. arg. C. depo. Authen. sed ideò. & dicunt quòd nō peccat restituendo ei possesionem, quam habebat, quia nihil iuris modò tribuit ei, sed possesionem quam primò habebat, & quam furto, vel fraude sibi abstulit, sibi restituit, vnde licet peccauerit, quando primò dedit, modò tamen non peccat, quia nihil dat. Alij tamen dicunt, quòd ex quo eam habet, omninò eam reddat vero domino, quia propter nullum scandalum debet facere peccatum, quòd esset si eam non domino restitueret, sed si non haberet eam, benè dicunt, quòd melius est, vbi timet hæc pericula prouentura, quòd nec furaretur eam ab eo, in quem alienauerit, nec fraude accipiat, imò si inueniret eam in via, dimittat eam, quia in veritate sua non est. arg. C. vnde vi. conquerebatur. Alij dicunt quod melius est in hoc casu, scilicet, quando eam habet, quòd nec vni, nec alij restituat, sed occupanti dimittat, quia nihil ad eum de ea, & suum peccatum defleat, hîc tamen videtur quod tunc debet habere locum, quando nō tenebatur ad restitutionem, puta quia ad manus eius deuenisset sine datione alicuius,

alicuius, & sine oblatione, nam si ei data esset, vel alij abstulisset, tunc teneretur ad restituendum ei, qui eam dedit, vel ei à quo abstulit, vbi autem non timeretur inde graue periculum prouenturum, tunc satis dicerem, quòd vero domino eam restituat. Si autem ille in quem alienata est res, non sciebat ea esse furtiuam, tunc nullo modo debet ei auferre possessionem, nisi ex voluntate sua, & si ad eum quocunq; modo perueniat possessio nomine eius, in quem alienauit eam ipsi restituet. arg. C. depo. Authen. sed iam. & quia nisi cum scandalo. ꝫ. de no. oper. nun. c. 2. & idem in similibus iudicandum est, & hoc dicimus in consilio animæ, nam in iudicio in pluribus secùs fieret propter ignorantiam facti. † Indicat.) Nota aliquem teneri indicare furem. ff. de his qui la. oc. l. 1. & 2. ff. de fur. ciuile. ff. de iur. fis. ex quibusdam. §. Diuus. C. ad l. Cor. de fal. minore. C. de his qui ad ec. confu. præsenti. ff. de præscri. ver. non solent. ar. contra. ff. de con. ob tur. cau. l. 4. §. vlt.

CAPVT V.

EX LITERIS. (Infamia) infamia facti grauat opinionem. ff. de obse. li. l. 1. & à promotione repellit. 34. distin. laici.

TITVLVS XIX.
DE VSVRIS.

Vsura est prohibita omni iure. Et quæ sit ratio.

† Vsura prohibita est in veteri & nouo Testamento, vt ibi. Mutuum dantes, nihil inde sperantes. 14. q. 4. c. 1. & seq. & ideò prohibetur ita generaliter vsura, quia si liceret eam accipere, omnia mala inde sequerentur, & maximè, quia non intenderent homines culturæ possessionum, nisi quando aliud non posset, & ita tanta esset caristia, quod omnes pauperes famæ perirent, quia & si possent habere terras ad colendum, non tamen possent habere animalia, & instrumenta ad colendum necessaria, cùm ipsi pauperes per se non haberent, & diuites tùm propter lucrum, tùm propter securitatem pecuniæ potius in vsuras, quàm in minora & minus tuta lucra ponerent pecuniam, & si aliqui ibi sua expenderent ita cara essent victualia, quòd pauperes non haberent, vnde emere possent, & hoc esset maximũ & summum periculum fidelibus, vnde Dauid magis elegit pestem, quæ communis esset omnibus communiter pauperibus & diuitibus, quàm elegerit famem, qua tãtùm pauperes perirent. Item alia causa est, quia vix potest esse, quin aliquis vsuras debens diu duret sine paupertate, quæ nimis est periculosa, nisi paupertatis desiderium alicui ex speciali Dei dono concedatur, vnde Salo. dixit: diuitias & paupertatem, ne dederis mihi. Item multa alia mala sequuntur, quia in diuidendo pecuniam, & diligendo, vix euitatur Idololatria, ibi enim est semper cor auari, nam vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum, si gratius intuentur aurum, quàm solem. 47. di. omnis. & c. sicut hi. & sic est inuenire ferè omnia mala, quæ prouenirent ex vsuris, & ideò ita generaliter prohibita est à domino vtroq; testamento, nam licet inueniri fortè posset casus, vbi iure naturali quod natura homini indidit, non esset peccatum vsura, tamẽ propter mala & pericula, quæ sequerentur, in omni casu prohibita est. Quidam tamen dicunt & fortè non malè, quod etiam non est inuenire casum instinctu naturæ, qui non prohibeatur, dicunt etiam quidam vsuram prohibitam magis, quia esset contra charitatem & pietatem, qua teneor subuenire proximo, quàm propter mala quæ sequuntur. Item licet aliquando ex alijs contractibus possint sequi mala, quia tamen non ita communiter non sunt prohibita.

CAPVT I.

1 *Vsura quid sit, an liceat fideiussori recipere vltra sortem, in num. 2.*

PLVRES CLERICORVM.
1 † Vsura est lucrum, mutuo pactum debitum, vel exactũ, nam si gratis aliquid detur, non est vsura. 14. q. 4. vsura. 18. dist. de eulogijs, nisi spes adsit. arg. ꝫ. de simo. tua. 14. dist. c. 1. & consistit mutuum tantùm in his, quæ consistunt pondere, numero, & mensura. 14. q. 3. vsura. & q. 4.
2 nulli. † Vltra sortem autem licet accipere fideiussori, qui vsuram soluit, quia non est ibi lucrum, sed interesse, & eodem modo [a] si tenebaris mihi soluere ad diem certum, & quia non soluisti, ab alio sub vsuris accepi, restituere teneris. suprà, de fideiuss. peruenit constitutus. Item ratione dubij, si plus recipiat, non est vsura. infrà eodem, in ciuitate. & cap. nauiganti. (vel hic) scilicet, quod recipiat possessiones, pignori

a Et eodẽ modo. quod hic idem referẽdo Innoc. hic tenet Petr. de Anch. in cons. 376. incip. secundò dubitatur. col. 1. in fine.

pignori & percipiat fructus vltra sortem (beneficium) Repete quæ diximus. ꝭ. de feud.c.1. †(Redimendum) quia is qui detinebat res ecclesiæ, nunquam fortè habebit pecuniam, nec habere poterit, nisi cum tanta difficultate, quòd potius eligeret non redimere, quàm cum tanta difficultate redimere, & licet possit contrarium contingere, scilicet, quod facilè debitor recuperabit pignus, quia tamen potest contingere, quod non recuperabit, idcircò dedit hanc licentiam. Vel dic melius, si in feudo licitè haberet aliquis res ecclesiæ, nunquam sic liceret fructus retinere, sed loquitur in eo casu, quando certum erat quod licitè rem ecclesiæ detinebat, quia licitum est fructus non computare in sortem. Item alius casus est, quia gener fructus rei sibi obligatæ pro dote, licitè retineret nõ computatos in sortem. ff. de do. excep. pater. caueant tamen, ne quid in fraudem faciant.

CAPVT II.

QVIA IN OMNIBVS. (Manifesti) id est, de quibus conuentione, vel sententia constat, quòd sint vsurarij. de hoc no. ꝭ. e. cùm in dioce. (Ad communionem) id est, ad recipiendum corpus Christi (Christianam) istis tribus excommunicationibus excommunicati sunt publici vsurarij ipso iure (Reddere) episcopo dioce. 20. q. 3. constituit.

CAPVT III.

1 *Nunquid liceat alicui recipere ad vsuras. & in num. 2.*
Peccatum an sit faciendum propter aliquod bonum.
2 *Inter duo peccata suadendum est, quòd maius euitetur.*

SVPER EO. (Inuoluatur.) 1 † Quæro an liceat alicui ad vsuras recipere? Ad hoc dicũt quidam, quòd cuicunq; licet accipere pro quolibet opere virtutis, vt si velit inde facere eleemosynas, vel ædificare ecclesiam, vel alia huiusmodi. Sed si acciperet ad vsuras, vt luxuriosè viueret, vel vt lasciuiret in eo, hoc non licet. Alij dicunt quod hoc non est sic indistinctè dicendum, nam non credunt licitum accipere ad vsuras pecuniam pro pascendis pauperibus, qui modicum egẽt, vel nullo modo, & tamen opus virtutis est, scilicet, misericordiæ vel liberalitatis, sed dicunt quod ille, qui accipit naturam, debet considerare tempus & locum, & multas alias circumstantias in mutuo vsurario contrahendo, debet etiam conferre inter bonum, quod sequitur ex opere virtutis, quòd faciet ex mutuo vsurario, & bonum quod sequitur, si omittit accipe pecuniam mutuam, quia si ex opere virtutis sequitur magnum bonum, vt quia pascit pauperes famæ morientes, vel ædificat ecclesiam, vel emit calicem, quæ perpetuò deputabuntur ministerijs Dei, & ex dimissione accipiendi mutuum modicum bonum sequitur, quia creditor iam voluntate est vsurarius. Item si non dederit mihi paratus est, qui accipiet eandem pecuniam ad vsuras, nam in prædicto casu, non tantùm accipere potest oblatam pecuniam sub vsuris, sed rogare eum, vt mutuet sub vsuris, dicendo vsurario, quòd licet in omni casu peccatum sit dare ad vsuras, minus tamẽ peccat, si dat in bonum opus, quàm in malum. Sed econuerso, si quis videret hominem paratum ad pœnitentiam, vel saltem volentem decætero abstinere ab vsuris, vel non inuenientem alium paratum accipere sub vsuris, tunc est maius bonum abstinere à mutuo vsurario, quàm facere quantumcunq; bonum opus virtutis. arg. quia peccat quòd maius bonum non præfert minori bono.

Sed dices nunquam faciendum est peccatum propter aliquod bonum, sed peccatum est dare operam, quòd ille det pecuniam ad vsuram, ergò nunquam debeo accipere pecuniam ad vsuram, cùm hoc non possim facere, nisi de vsura. Sol. vsurario est peccatum dare ad vsuram. Et hoc ego nunquam suadeo, imò dissuadeo, sed me præeligere in vsura danda potius est ei bonum, licet non meritorium quàm malum, imò plus videtur, quòd quando alius paratus est accipere pecuniam ad vsuram, & ipse paratus est, quòd ego non solùm pro opere virtutis possum accipere pecuniam ab illo ad vsuram, sed etiam pro opere indifferenti. Pro opere autem peccati semper peccat, qui accipit pecuniam ad vsuram, non solùm in eo, quòd pro illicita causa accipit, sed etiam in eo, quòd vsurario consuluit, quòd de illicita causa mutuet sub vsuris, & videtur quòd semper sit peccatum capere sub vsuris, non quando rogat, quòd eum sub illicita causa præeligat.

2 † Plus videtur quòd si aliquis vellet pascere pauperes famæ morientes, vel aliquod opus facere virtutis, quo omisso, pericula

ricula timentur vel corporum, vel animarum, quòd tunc si inueniatur aliquis, qui habet pecuniam, vel granum, vel aliam speciem illi operi necessariam, quòd debet rogari, vt illam donet, vel mutuet, quod si noluerit facere, potest ei suaderi, quod speciem illam mutuet sub vsuris, quia minus peccabit, si sub vsuris mutuet, quàm si teneat eam absconsam in tanta necessitate, vel vtilitate, arg. quia inter duo peccata suadendum est, quod maius euitetur.

CAPVT IIII.

CVM TV MANIFESTOS. (Promulgatum) suprà, eod. quia (Ante) propter hoc non probatur constitutionẽ trahi ad præterita, nam constitutio dicebat vsurarium cogendum restituere vsuras, cùm ergò hic vsurarius nondum restituit vsuras, sed debeat in futurũ restituere, pœna imposita etiam hîc cogetur. (Pœna) hæc pœna satis sufficere debet à principio, sed si vsurarius non restituat, excommunicabitur. ꝭ. de iureiu. ad nostram. ⁊. eod. præterea. (Pauperibus). ꝭ. de homi. sicut dignum. (Possessiones) ff. de leg. 2. imperator. C. de rei vend. si vt proponis. §. tertium. C. arg. tu. l. 1. speciale est hic, aliàs enim licet ex pecunia mea, dummodò non meo nomine emantur possessiones, nihil iuris in eis habeo. C. de rei vend. si ex eo. & intelligunt quidam hoc, scilicet, quod ei auferri debet possessio, quando ex causa lucratiua ad aliquem peruenit, secùs autem si ex non lucratiua. Alij autem dicunt idem vtrobiq;.

CAPVT V.

1 *An liceat contrahentibus se inuicem decipere. & uide in nu. 2.*

IN CIVITATE. (Non valent) Communi æstimatione

1 † (Promittunt) non decepti, aliàs enim si decepti essent, cùm liceat contrahentibus se inuicem decipere, non esset peccatum. C. de rei ven. si voluntate. nec ob. quòd dicit apostol[9]: Nemo in negotio circumueniat fratrem suum, vt exponatur in negotio, id est, in negotiatione, sed dic, nemo circumueniat ita, quòd circumuentio det causam contractui, quia ipso iure non tenet, sicut quando incidit potest agi vt rescindatur. ff. de do. eleganter. Vel nemo circumueniat in negotio supple, venditionis, vltra dimidiam iusti pretij: intra non dimidiam possent se decipere iure fori. ꝭ. de emp. & ven. cùm dile. sed forsan non iure poli accipiunt. inf. eod. consuluit. (Forma) suprà, de pig. illa vos. sed ex intentione. si intentio est, vt ex prorogatione termini maius sit pretium. Et est hoc quòd dicit in fi. cùm cogitationes etc. C. de sol. l. penul.

☞ † Ex forma) huiusmodi contractus, non potest censeri vsurarius ex forma, quia venditio est, & non mutuum, & in mutuo tantùm interuenit vsura. arg. 14. q. 3. c. 1. & 3. vel non potest iudicari vsurarius ex forma: quia qui hunc contractum fecit semper dicere potest: potuit plus minúsue valere: si tamen credat quod minus esset valiturum, sed ex intentione est vsurarius. sup. de simo. tua nos. 1. qõ. 1. qui student. 14. q. 3. c. 1. & 2. Item si plus vel minus posset valere: si tamen statim volebat vendere communi pretio, & propter prorogationem temporis vendidit carius intentione est vsurarius. ⁊. eo. c. vl. & c. proxi.

2 † Ex forma) Ex hac decre. satis innuitur quod si aliquis pro certa pecuniæ quãtitate emeret aliquem reditum grani, vel vini, vel alium consimilem perpetuo sibi, & suis hæredibus dandum à venditore & suis hæredibus, vel ad certum tempus, vel ad tempus vitæ alicuius, quòd licitus est huiusmodi contractus, dummodò reditus annuus communi æstimatione non excedat reditum, quem haberet, vel habere posset, si terram de tanta pecunia emisset: & si excedat, communiter non est licitus contractus. arg. ⁊. eo. consuluit. Quidam tamen dicunt quod quando in perpetuũ emit, quòd nunquam potest, esset illicitus contractus, quantumcunq; sit magnus reditus, respectu pretij: quia licet contrahentibus se decipere. ff. de mino. in causæ. 2. §. fi. Aliàs videtur, & fortè melius[a], quòd si quis emit reditum constitutum ante contractum, vel actionem venditam: siue constitutus fuerit in re, puta in domo, vel possessione, vel aliàs huiusmodi, siue in persona, puta vel liberi, vel rustici, vel actio, vel nomen. Item siue certus sit reditus: puta quia reddit decem, siue incertus: puta quia reddit quartam fructuum, qui percipiuntur de aliqua domo: vel de operis alicuius personæ. Item siue sit perpetuus contractus: puta quia extenditur ad hæredes vtriusque contrahentium: siue sit ad vitam hominis, siue sit ad certum tempus, vsq; ad 5. annos. Item non refert si reditus sit in pecunia, siue in alijs rebus,

a *Et fortè melius. hãc opi. refert & sequitur Pet. de Anch. in cons. 29. inc. dubitari sol. let. col. 1.*

rebus, siue in facto: nam semper in omnibus præmissis reputant contractus legitimos, aliàs licitos: quia ibi est purus & licitus contractus venditionis, nam ibi est pretium, scilicet, certa pecuniæ quantitas. Item ibi est merx, scilicet, certus reditus vel canon, vel annona. C. de sac. san. ecc. iubemus. in prin. in Authen. de reb. eccle. non alie. vel actio. C. de hære. vel ac. ven. per totum.

Sed his videtur esse contrarium, quod dicit hæc decr. quia non est dubium, quod vsq; ad aliud tempus saltem longum, plus percipiet de reditu, quàm sit pretium, & in actione constat, quia plus est in nomine, quàm sit pretium, quod dedit. Sol. licet certum sit quod vsq; ad 20. annos quinquaginta vel vlteriores plus accipiet de reditu quàm sit pretium quod dedit, tamen hæc certitudo non facit illicitum contractum venditionis, cùm hoc etiam sit in venditione alicuius possessionis, vbi certũ est secundum inferiores causas, quod plus accipitur de fructibus eius, quàm sit pretium, quod ꝑ ea datur & sine expensis, vel labore dando ea, ad affictum certum, vel emphyteosim: Hîc enim tantùm reprehenditur, quando carius vendit mercem propter terminum, quem dat prolixum emptori ad soluendam pecuniam, vel quia pro minori emit mercem, quia statim dat pecuniam, & per prolixius tempus expectat mercem, quæ penitus sunt illicita, quia hoc solummodò vendit tempus pro illa pecunia, quę venit, & iustũ pretium excedit, & quod ex eo apparet, quia si vtraque parata essent ☞ pretium & merces pro minori fieret, in casu nostro omnia sunt præsentia, nec venditur tempus, quia res ipsæ de quibus diximus, scilicet, reditus vel actio tantùm valebit, vel ad minus creditur valere subsequentibus temporibus, quantum modò valet, vel ad minus est dubium, & hoc sufficit ad hoc, vt contractus sit licitus, vt hîc, idem intelligunt quidam, & si reditus, vel nomen de nouo propter hoc constituitur in rebus, vel personis alijs contrahentibus, puta quia dicit emptor, tu constitues tales reditus in tali possess. vel seruo vel facies, quod talis confitebitur se debere tibi mille vsq; ad annum, & ego de illis mille, vel magis de actione pro illis M. cõpetente dabo tibi quinquaginta, nã dicunt omnes contractus istos licitos, quia non est mutuum, sed emptio. Item multi casus possunt inueniri, quod iste emptor admitteret in hoc contractu, puta si inops fieret, sed certè ante consulendum est omnibus fidelibus, quod ab huiusmodi contractu abstineant, scilicet, quod de nouo propter hoc constitutum reditum, vel actionem emant. Istud autem penitus videtur illicitum, quod ipse idem quod dicitur emptor in se constituat reditum vel actionem qua se obligat ad plus dandum, vel in pecunia, vel in spem, quam accepi (dubium). ff. de iud. si quis ex. C. de vsu. vt ea. (dubium) probabiliter, nam licet casu fortuito propter medium vnius vel alterius possit plus valere, nihilominus in intentione vsurarius erit.

CAPVT VI.

PRAETEREA. (Dignam). ꝯ. eodem. cum tu.

CAPVT VII.

CONQVESTVS EST. (De feudo) de hoc not. ꝯ. e. c. 1. ꝯ. de feu. c. 1.

CAPVT VIII.

TVA NOS. (Vsuras) & omne damnum quod occasione donationis vsurarum contingit creditori, cogendi sunt. de hoc nota. infrà, eod. Michaël.

CAPVT IX.

1 *Vsura an contrahatur ex sola intentione.*

CONSVLVIT NOS. †(Pro intentione) si creditor principaliter intentioné habet ad lucrum, vsura est, vel malum lucrum, aliàs si secũdario aliquid sperat, secùs 61. di. quid proderit. 59. di. si officia. Item recipere ex tali spe secundario, nõ est malum. 1. q. 2. quam pio. quia tenetur ei ad antidora. ff. de pet. hære. si lega. ꝯ. de testa. cùm in officijs. sed & qui principalem habent intentionem ad vsuram, licet vsurarius sit, non tenetur restituere. arg. ꝯ. de simo. c. vlt. nisi fortè aliquid faceret, quare debitor, & si non voluntariè, tamen necessariò ei daret, puta quia negat sibi terminum, nisi det aliquid, & ibi plus vendidit propter dilationem, quia tunc restituere tenetur. 14. q. 5. non sanè. in fi. Alij tamen dicunt, quod semper tenetur restituere, & est tutus (inducendi) si autem agere posset conditione, ex hoc canone, quæritur.

CAPVT

CAPVT X.

QVAM PERNICIOSVM. (Renunciasse.) Nam ex hoc apparet eos fuisse vsurarios (appellationis) friuolæ, quia si appellaret à sententia audiendus est. alij contrà.

CAPVT XI.

POST MISERABILEM. (Remittendas) secundum tenorem decr. ĵ. eo. quanto.

CAPVT XII.

TVAS DVDVM. (Restituere) repete quæ diximus. ŝ. de iureiur. debitores.

CAPVT XIII.

1 *Nunquid sufficiat cautio de restituendo usuras.*

2 *An excusetur usurarius, si nullus repetat ab eo, uel si denunciet. & in nume. 3. & etiam in num. 4.*

1 QVIA FRVSTRA. † Restituerit) nec sufficit sola cautio, quòd vsuram restitueret. ŝ. de sen. & re iudi. cum aliquibus. ff. de pig. ac. quòd si non solùm, nisi magna causa interueniat. ff. de re iu. l. 4. §. quod ait prætor. vel si debitor consentit. ff. de pig. act. si rem. §. omnis.

2 † Sed nunquid alius à conuento potest hanc exceptionem proponere, & dicunt quidam, cùm hoc. c. generaliter loquatur, & fauorabile sit saluti animæ, & restitutioni vsurarum prouidere, quòd iudex ex officio conuentus, etiam si ab eo non exegerit vsuras posit hoc apponere. ĵ. c. proxi. arg. ff. de postu. quos prohibet & etiam quicunq; alius procederet hîc, sicut proceditur. ŝ. qui ma. ac. pos. c. fi. Sed nos de iudice hoc non credimus, quia non cauetur iure. Alij dicunt quod sufficit, quòd faciat publicè nunciari: vt si aliquis est, qui conqueratur de eo de vsuris compareat. ar. ff. de fur. falsus. §. aliena.

3 † Quid si alius, quàm ille contra quem agitur proponat hanc exceptionem, & per appellationem proroget negotium, nunquid interim silebit causa super qua impetratæ sunt literæ? & dicunt quidam, quod sic. Hoc non placet, cùm etiam si nullus compareat, tamen conuentus potest excipere, vnde sibi imputet, si ipse non excipit[a] imò plus dicimus, quòd alius non admittitur ad excipiendum, sed solus conuentus, alij dicunt, si sit liquidum cum soluisse vsuras, quod præstabit cautionem de satisfaciendo, si apparuerit eum debere vsuras, quæ petuntur ab eo. ar. C. de compen. l. vlt. ŝ. de iudi. in omnibus. Alij distinguunt ex cuius parte emittatur appellatio. C. de tempo. in inte. petendum. Nos præcedentes distinctiones, scilicet, de præconizando, & cauendo dicimus habere locum, quando conuentus excipit, in alio autem non cùm excipere posit.

4 † Restituerit.) Sed nunquid ipsi, qui accipiunt vsuras, & si non cogantur restituere alijs vsurarijs, nunquid non reddent alicui? Respon. authoritate superioris dabunt illas alijs debitoribus vsurarijs illorum creditorum, & non illis vsurarijs, à quibus ipsi vsurarij, qui modò petunt vsuras extorserunt vsuras, & sic exonerantur à peccato, & etiam vtiliter gerunt negotium illius, cui restituere tenetur, & quo ad corpus, & quo ad animam, vnde cùm posint in hoc casu repetere, quòd sic soluissent vtiliter, multò fortius compensare, si postea contra eos agatur. argu. ff. de nego. gest. si pupillus. iudex autem quando restituit vsuras alijs, quàm his, à quibus accepit, faciat sibi caueri ad sensum suum, quod nullum damnum in posterum posit consequi ab his, à quibus acceperat vsuras (audiat) hîc apparet hanc exceptionem declinatoriam fori.

CAPVT XIIII.

CVM IN DIOCESI. (Tua) dubitatur communi fama (argumentis) id est, legitimis probationibus. Vel dic, quòd appellat argumenta famam publicam cum aliquibus alijs adminicul. arg. 35. q. 6. si duo. Vel dic, argumenta appellari, si venditur ad terminum. ŝ. eo. tua. in ciuitate consuluit. vel si facit emptiones sub ea conditione, quod teneatur restituere aucto pretio, vel sibi retentis fructibus. ŝ. de emp. ad nostram. contra. de pig. illo. vel quia appareat instrumenta vsurarum, vel quia cellas tenet ad pecuniam mutuandam, aliquando enim ex præsumptionibus iudicatur. sup. de elect. cùm ex officio. 2. simile habes in hære. suprà, de hæred. excommunicamus. simile & in adulterijs. suprà, de adul. maritis.

[a] *Si nõ excipit. Ioan. An. hic dicit, quòd ista exceptio est dilatoria, & sic debet proponi ante li. conte. & per hoc dicit Pe. de Anch. in cons. 264. incip. quia quæstio est dubitabilis consuluit, quòd ista exceptio vsurarum poterit opponi contra tutores, agentes nomine pupillorũ usurarij ex contractibus celebratis per ipsum vsurariũ, & ad Inn. hoc adde etiam Fel. in c. cùm M. Ferrariensis. col. 25. uersi. fallit secundò. suprà, de consti.*

CAPVT XV.

1 *Maritus quando teneatur fructus dotis in sortem computare.*

SALVBRITER. (Computandos) dummodò onera matrimonij sustineat. recipit enim fructus pro interesse, & non pro vsura, sic etiam non est vsurarius fideiussor repetens vsuras, quas soluit pro debitore, vel si accipit pecunia sub vsuris, vt satisfaciat creditori, apud quẽ fideiusit. s. de fideius. peruenit. & c. constitutus. & dicimus[a] quòd quamdiu maritus tenetur alere vxorem, tamdiu potest vti fructibus non computatis in sortem, sed postquam non debet eam alere, non debet fructus accipere, vnde credimus quòd si mulier habet pignore dotis, siue post mortem mariti, q̃d debet fructus illos in sortem computare (fructus) C. de iure do. pro oneribus.

a Et dicimus. hæc dicta refert & sequitur Bar. in l. insulam. §. usuras. ff. so. ma. & ibi uide Doct. & Pe. de Anch. in consi. 150. colum. 2. post me. incip. in quæstione quæ uertitur.

CAPVT XVI.

1 *Repetitio usurarum an & quando datur hæredi, & contra hæredem, & quid iuris sit si hæres non potest satisfacere illis, à quibus usuras accepit.*

MICHAEL LAICVS. (Suo) cùm enim ex persona patris agat, eius personam defendere debet. ff. de reg. iur. ex qua persona. ff. de procur. seruum. §. pe. imò quod plus est, si non egerit ex persona patris, tamen obstat ei exceptio, si pater, vel ille cuius hæres extitit vsuras accepit, etiam si nihil ad hæredem peruenerit. s. eo. tua. sup. de rap. in literis. 16. quæst. 6. si quando. 12. quæst. 2. Episcopus qui man. non enim conuenitur hæres ex quasi maleficio, sed ex quasi contractu ratione indebiti soluti, vel ex iniusta causa soluti. instit. de obli. quæ ex quasi contract. & non solùm repellitur ratione vsurarum, quas suo nomine contraxit, sed etiam earum quas nomine alieno. 46. dist. sicut non suo. Sed quid si iste agens non potest satisfacere illis, à quibus vsuras accepit? Respon. quod præstita cautione, quòd restituet, si poterit admittetur ad petendum vsuras, nam spoliator restituitur, vt possit alijs restituere. suprà, de resti. spo. olim. nam & vbi non potest statim soluere, admittitur fideiussor. ff. de re iudi. l. 4. §. ait autem prætor.

CAPVT XVII.

QVANTO AMPLIVS.

CAPVT XVIII.

1 *Vsura non tollitur per periculi susceptionem.*
2 *Vsura an & quando contrahatur in emptione.*

1 NAVIGANTI.† (Periculum) fatemur tamen, quod si nauigans pretium accipiat, vel aliud, vt pecuniam secum vltra mare deferret, ibi sibi redditur, siue periculum in se reciperet, siue non, non esset vsura, sed locatio operarum, sed vbi non accipit pretium tantùm, vt portet, sed negotiatori dat, vt in ea negotietur, hæc est vsura, quia pecuniæ nullus est vsus, vel vtilitas vtendi, nec deterioratur vtendo. 88. dist. eijciens. † Periculum) & ex hoc dicimus, quòd si aliquis paratus erat emere merces ad portandum alibi, vel ad seruandum certo tempore, quòd posset inde lucrari, & alius indigens pecunia ad eum veniat, & offerat eandem pecuniam cum lucro sperato in loco, quo ire volebat, & in termino se rediturum promittit, vsura est contractus huiusmodi, nec scio eum excusare, licet alij contra dixerint (ea tempore) de hoc no. s. eod. in
2 ciuitate. in gl. huius. † Venditurus) quia si vendere volebat, statim pro alio pretio minori, si statim pretium solueret, vsura esset ad minus animo. suprà, eo. in ciuitate. & sup. eo. consuluit. & eodem modo, si longo pretio maiori vendat. arg. eiusdem decre. consuluit. Item si volebat vendere merces, & inuenit alium, qui statim dat ei hîc tantum, quantum alibi esset venditurus cum labore suo, & periculo multo, non videtur vsura, dummodò computatis periculo & labore, non plus accipiat, quàm ibi quo portare volebat, probabiliter præsumitur accepturus, nam qua ratione, ratione temporis poterit carius vendere eandem, & ratione loci, sed si pecuniam accipiat vsura est, & etiam mutuum.

TITVLVS XX.

DE CRIMINE FALSI.

CAPVT I.

FALSIDICVS. (Testis iudici) hunc iudex extra ordinem punire potest durante causa. C. de rest. nullum. post litem autem finitam excusat de falso. ff. e. l. 1. §. 1. (Lædit) hic punitur iuxta modum læsionis. 3. q. 9. nihilominus. C. de testi. nullum. (Occultat) ex quo officium[b] testificandi assumpsit, vel si aliter non potest liquere veritas.

b Ex quo officium. Et sic tacens uerũ, non peccat, nisi quando productus est ut testis. Ad de Fel. in c. ex parte decani. col. 10. uers. si diceres. supr. de rescrip. uide tamen Bal. in l. presbyteri. C. de episco. & cle. ubi quod falsitas committitur ita in tacẽdo uerum, sicut in dicendo falsum.

CAPVT

CAPVT II.

SVPER EO. (Retineri.) Si enim est persona suspecta, nisi sint clerici. Alij contrà, & maximè, si sint suæ iurisdictionis ordinariæ. Item credo, & si sint eiusdem iurisdictionis delegati, quo ad hoc, quia ordinarius ad mandatum eorum capiat.

CAPVT III.

1 *Facies hominis an sit characteribus infligenda. Remissiuè.*

AD AVDIENTIAM NOSTRAM. (Characterem) qui non ita profunde infiget, vt sanguis effundatur, sed tantùm cutis offenditur, ne sit contra. s.de rapt.in archi.s.ne cle.sententiam. Sed contra.C.de pe. in metallum.vbi dicitur, quòd facies ad imaginem cęlestis pulchritudinis figurata stigmate non cædetur, sed hoc stigma non est figendum in facie, sed in manu, vel alio membro; vel est hoc speciale in odium tanti criminis. de hac materia not. 5. q. 5. illi qui.

CAPVT IIII.

DVRA SAEPE MANDATA. (Sedem) illi enim qui non sunt apud sedem apo. non ligantur hac constitutione (deputati) hi sunt bullatores (subiaceat) per sententiam, non ipso iure, pœnæ enim excommunicationis ipso iure sunt inflictæ.

CAPVT V.

LICET AD REGIMEN.

CAPVT VI.

1 *Verba fratres, uel filios in literis Papæ posita, quid importent.*

QVAM GRAVI. (Fratres) quandoq; dominus Papa vocat cardinales fratres. s.de offi.leg.officij.tamen simplices sacerdotes, vel diaconos, non vocat in literis suis, cùm eis scribit fratres, sed filios (In plurali) olim erat contrarium 23.dist.communis.

CAPVT VII.

AD FALSARIORVM. Nequibit) supplent quidam, nisi probet ignorantiam exhibendo actionem.C.de fal. maiorem, non enim committitur falsum sine dolo.ff. eo. diuus. Vel dic, quod tunc non excusat ignorantiam, cùm non præcesit examinatio, cùm ex hoc fuerit in culpa non examinauit, nec à peritioribus quæsiuit.32.dist.§.vl.ff.de iur. & fac.ign. regula. si autē præcessisset examinatio & appareat eum probabiliter deceptum, & ostendat actorem, vt dictum est, excusatur. j.de ex.præ. inter dilec. j. c. proxi. Item hæc decre. loquitur tantùm in literis domini Papæ, in alijs autem secùs. Item examinatio est habenda diuersimodè, nam in literis, quæ sunt de gratia, vel contra, ius vel cōtra vtilitatem publicam, maior indagatio est necessaria, quàm in literis de simplici iustitia. inf.eod.c.proxi. C.si contra ius vel pub.vti.rescripta. (Inferius) ibi incipiunt pœnæ istæ, qui verò sub nomine. (Innodatos) hic autem est canon latæ sententiæ (per quam) potestatem. (Vtuntur) nec tamen fuerunt fabricatores falsitatis (Spolientur) per sententiā obiecti fortè canon ferendæ sententiæ est, sed litera contradicit (Impetrant) sed non per se exercent falsitatem, sed litera contra.

CAPVT VIII.

ACCEDENS. (Præsumi).ff. de do.si oleum.§.vl. ar. quod si quis suggesit falsum in literis de simplici iusticia, non præsumitur dolosè fecisse, secùs si esset de magna gratia. Quia dolus ex perspicuis indicijs probatur. C. de dolo.l.dolum.

CAPVT IX.

EX CONSCIENTIA. (Ecclesia) de qua erat causa ad cuius amisio. se obligauit.

TITVLVS XXI.

DE SORTILEGIIS.

CAPVT I.

IN TABVLIS.

CAPVT II.

EX TVARVM TENORE. (Astrolabij.) Aliqui dicunt, quòd si tantùm astrolabium inspiceret, vt per astronomiam tantùm quærerent veritatem, non peccant. arg. hic à contrario sensu tamen, quia non sunt sententiæ quæ ad pietatem ducant, imò facilè indu-

cerent idololatriam dissuadendum est vtendum eis & studendum. arg. 37. dist. si quis grammaticam.

CAPVT III.

1 *Sorte an prælatus vel alius superior, & iudex sit eligendus.*

ECCLESIA VESTRA. (Per sortem.) No. non solùm prælatum non eligendum sorte, sed nec electores. (In electionibus) aliàs autem pro litibus dirimendis, licet vti sortibus. 36. q. 2. sors. (Perpetua) 26. q. 1. non statim. & c. seq. contra e. q. c. 1. Sol. est in §. 2. causa prohibitionis est vt non per assiduitatem labantur in idololatriã, sicut prohibitum est iuramentum, vt non labantur in periurium. s̃. de iureiu. & si Christus. §. 1.

TITVLVS XXII.

DE COLLVSIONE DETEGENDA.

CAPVT I.

SCRIPTA F.V. (Dissimulare) cùm esset infamatus, aliàs enim non debet inquirere. s̃. de accu. qualiter. Vel dic, quòd non licet accusatori ab accusatione desistere lite contestata, & ideò mandatur inquiri de collusione eos puniat. 2. q. 3. si quem.

CAPVT II.

1 *Causarum genera tria sunt, ciuilis, criminalis & spiritualis.*

Accusator an & quando possit ab accusatione uel actione desistere.

Transactio an & quando criminibus habeat locum.

CRIMINA. (Præteribat.) Causarum tria sunt genera, ciuilis, criminalis, & spiritualis. A ciuili pecuniaria, siue per gratiam, siue per transactionem ante lit. contest. & post iudicis authoritate, & sine recedere licet, nisi in famosa actione, in qua sine iudicis authoritate transigere non licet. ff. de his qui no. infa. furti. §. pac. in criminali verò ante inchoatam accusationem per gratiam desistere licet. ff. ad Turpil. muliere. & l. quæsitum. post non licet sine authoritate iudicis, & sine consensu rei, nisi intra 30. dies. sed nec inter illos, si non fuit mancipatus tormentis. C. de abol. l. 2. vel per accusationem infamatus. 5. q. 1. quidam. & si aliàs destiterit incidit in Turpi. si intendit publicum crimen. C. ad Turpil. l. 1. Si verò priuatum, extra ordinem punitur. ff. ad Tur. si quis accepe. Transigere autem aliquo dato in crimine publico non licet, & si fiat transactio, nulla est, & accusatus habetur pro confesso. C. de transact. transigere. ff. de priua. in omnibus. nisi tale sit crimen, quod irrogat pœnam sanguinis, quia licet tunc transigere, nisi in adulterio. C. de transac. transigere. sed hic qui accipit incidit in Tur. ff. ad Turpil. ab occasione, sed in alijs criminibus, quæ non irrogant pœnam sanguinis, transigere non licet. 2. quæst. 3. §. præuaricator. in loco illo in omnibus licet, nisi in crimine falsi. in præal. l. transigere. Et est ratio, quia sæpè ad pecuniariã æstimationẽ refertur, scilicet, vbi quæstio pecuniaria agitur. Et idem dicunt aliqui in priuatis criminibus, vt furti, vi bonorum raptorum prædicta ratione, nec vnquam inuenitur prohibitum, secundum can. autem ferè omne crimen esse publicum, puto, nec ab aliquo per transactionem discedere licet, vt hîc per totum titulum. Posset tamen dici, quod iustis causis inspectis, vbicunq; episcopus potest dispensare in priuatis criminibus transactioni, & simplici renunciationi authoritatem præstare. 5. q. 2. si primates. 90. dist. dissidentes. à spirituali autem causa, siue sit inquisitionis, siue denunciationis, siue de rebus spiritualibus ex causa, licet per gratiam discedere, qui autem sine causa discedit, punitur. 2. q. 7. quapropter. suprà, de calum. c. fi. per transactionẽ autem non licet. suprà, de transac. c. 3. vbi autem in criminali, vel spirituali aliter, quàm debet accusator, desistit, iudex nihilominus ex officio inquiret, vt hîc per totum. §. de abol. indulgere. & l. 2. vbi autem vult iudex iusta causa discere, abol. indulgebit. C. de abol. l. 1. 2. & 3. 2. q. 3. si quem. & §. præuaricator. in causa mista potest recedere, quando vult, in causa autem populari similiter per transactionem recedere non licet, nisi vt legitur. ff. de pac. l. iure. §. vlti. ff. de iureiur. l. eum qui. §. in po pularibus.

CAPVT III.

AVDIVIMVS. (Transactionis) hæc pensio si bona fide peracta sit, nõ excedit vitam paciscentis, nisi interueniat authoritas epi. s̃. de transact. decæ.

de cætero. veniens. (Spoliare) & quod factũ est per collusionem, nõ tenet. ff. eo. l. 3.

CAPVT IIII.

1 *Quando alicui competunt duæ actiones de iure communi, una intentata potest aliam attẽtare, & idem sit in penalibus actionibus. habes in num. 2.*

3 *De alicuius crimine non est pluries inquirendum.*

IN TANTVM. (Clamor) præmisis de hoc no. s̃. c. 1. † Alioquin) Not. quod
1 vbi alicui competunt duæ actiones de iure communi, vna intentata, potest aliam attentare, vt apparet in socio, qui contra socium furem potest agere, & pro socio, & furti, vtrum vult primò, & vtrum pòst vult. ff. pro soc. rei. sed secùs est, si vna competit de iure cõmuni, & altera de officio prætoris, qualis est nau. cau. sta. quæ datur de beneficio prætorum, nam in illis, si vnam eligit, intelligitur alijs renunciare. ff. nau. cau. sta. & ita. §. fi. & l. licet. §. fi. ff. de sepa. l. 1. §. illud.

Sed his videtur contra. s̃. de in integ. resti. constitutus. vbi dicitur, quòd simul q. plus est, quàm si diuersis temporibus admittatur quis ad accusationem, quæ competit beneficio prætoris. s. in inte. resti. ad officium iudicis, quo dicit venditionem nullam. Sed certè sol. est leuis, quia nos hîc loquimur, quando alicui competunt duæ actiones, quod prosequendo vnam, videtur alij renunciare, sed decr. loquitur, quando tantùm altera competebat, sed tamen vtramq; prosequitur propter dubium, & sic potest responde. decre. s̃. de præscri. auditis.

2 † In penalibus autem actionibus, quæ surgunt ex diuersis delictis, rarò impedit vna alteram. ff. de pri. delic. nunquam. sed si oriantur ex vno delicto, quatenus concurrunt, se impediunt & vltra. ff. vi bo. rap. l. 1. ff. de act. & obl. qui seruum. Si autẽ actiones non sunt penales, sed rei persecutoriæ facta per alterutram exactionem, reliqua tollitur. ff. loc. si. merces. §. culpæ. Si autem vna sit persecutoria rei, vt rei ven. & altera penalis naturaliter, & ab initio, vt actio furti, neutra per alteram tollitur. ff. de fur. l. si. pign. §. cum furti. nisi in casu, qui est. ff. nau. sta. l. ita. §. fi. quod est præal. ratione, quia eligendo alterum de duob⁹, s. ius commune vel beneficium prætoris, alteri renunciare videtur, est etiam alius casus. ff. de fur. is cui. vbi dicit, quod si alicui pro re cõmodata competit actio furti & commodati, quòd vna per alteram tollitur, sed hoc est ea ratione, quia. s. vtraq; actio. s. furti & cõmodati cõpetit ꝓ eodẽ. s. interesse litis, licet per actionẽ furti dupletur, vel quadrupletur, & in actione furti, vel commodati tantùm sit simplum interesse. ff. de re iudi. nemo ex causa. §. q̃ties. Si verò ab initio nõ sit penalis, sicut est actio, quod met. cau. quæ ab initio nullam imponit pœnam, si velit restituere, tunc vna per alteram tollitur. ff. quod metus cau. metum. §. licet.

3 † Not. quòd non est pluries inquirendũ de alicuius crimine, sicut nec est pluries accusandus, nisi in casibus, quos habemus no. suprà, de accu. de his. arg. contrà. 2. q. 5. mennam. C. de pœna iudi. qui mat. iu. Authen. sed nouo. ff. de iureiur. si duo pat. §. vlti.

TITVLVS XXIII.
DE DELICTIS PVERORVM.

CAPVT I.

PVERIS GRANDIVSCVLIS. (Genitalibus) immundicia enim carnis ante hos annos, non præsumitur (Furta). ff. ad Silla. l. 1. (Aetas) ætas enim excusat. ff. de mino. auxilium. §. 1. de conse. dist. 4. eos.

CAPVT II.

REFERENTE. (Inultum) id est, non perfectè vltum. s̃. c. proxi. ff. de mino. auxiliũ. §. 1. punitur tamen aliquantulum. C. si aduer. deli. l. 1. & 2. C. de pœ. impunitas. ff. de mino. si ex causa. §. 2. ff. de dam. infect. damnum. §. si pupillus. 21. q. 5. si quis cuiuslibet. (Centũ soli). aliquando tamen minorem pœnam exigere potest.

TITVLVS XXIIII.
DE CLERICO VENATORE.

CAPVT I.

EPISCOPVM. (Presbyterum voluptate) secùs si causa recreationis, vel acquirendi victum. 34. dist. quorundam. de hoc no. 86. dist. qui venatoribus.

CAPVT II.

OMNIBVS SERVIS DEI.

TITVLVS XXV.
DE CLERICO PERCVSSORE.

CAPVT I.

SI QVIS IN ALIQVO. (Percussor) consuetudine, aliàs enim se semel. 55. dist. c. si euangelica.

CAPVT II.

PRAETEREA QVONIAM.

CAPVT III.

PRAESENTIVM LATOR. (Non percussit) & hoc constabat, aliàs enim si dubium esset, repelleretur. 24. q̃. vlt. c. vlt. imò suæ conscientiæ relinquendum est. 7. de homi. petitio. & c. tua.

CAPVT IIII.

CONTINENTIAM. (Consilio) tamen non potest dici, quin præstiterit auxilium, quia eo ipso, quod armatus erat cum occisoribus, aliqd [a] auxilium [a] præstari dicendum est, & quia pugnauit cum alijs, si autem non pugnasset, sed à longe stetisset, cùm iusta esset pugna, nullatenꝰ teneretur. Vel dic, quod hîc nullo casu dicitur irregularitatem contraxisse.

[a] *Auxiliũ. De hoc dic ut ꝑ Bar. in. l. si in rixa. ff. ad le. Cornel. de sicar. per Pe. de Anchar. in consi. 216. incip. nos Bar. de Sal. & Alexã. de Imo. in cõsi. 15. col. 3. circa princ. in. 1. uolu.*

TITVLVS XXVI.
DE MALEDICIS.

CAPVT I.

INNOTVIT NOBIS. (Depressionem) ex pertinacia. 10. quæstio. 1. si quis sa. si autem ex temeritate veniam meretur. 2. quæstio. 3. si quis iratus. & §. notandum. C. de iureiur. l. 2. quod autem fit ex insania, miseratione dignum est. C. si quis imp. male. l. 1. sed qui dicit, quòd ex leuitate dixit, hoc probare debet. C. de iureiu. si sine. (Beneficij) dicebat enim, quòd Papa multa faciebat, de quibus nullam potestatem habebat. Item dicebat, quòd priuilegia & beneficia, quibus dominus munierat & decorauerat ecclesiam Romanam, non erat digna Roman. eccle. habere, vel quòd non dispensabat eccl. Rom. sua beneficia per subiectas ecclesias.

CAPVT II.

STATVIMVS VT SI QVIS.

TITVLVS XXVII.
DE CLERICO EXCOMMVNICATO DEPOSITO ministrante.

CAPVT I.

SI QVIS EPISCOPVS. (Iustè) idem si iniustè (Abscindatur) id est, excommunicetur.

CAPVT II.

SI QVIS PRESBYTER. (Interdicto) sacerdos enim depositus conficit in modum enim priuati suffragij potest. 28. dist. presbyterum. 10. q. 3. si quis episcopus. (Excommunicatum) minori excommunicatione. 11. q̃. 3. cùm excommunicato (Obseruandum) vt si quis eis contemnentibus seruare excommunicationem communicauerit, sit excommunicatus minori excommunicatione.

CAPVT III.

CLERICI AVTEM.

CAPVT IIII.

1 *Penuria est iusta causa dispensandi.*
Rigor iuris sæpè omittitur propter timorem scandali.
Multitudini peccanti an sit parcendum.

LATORES PRAESENTIVM. (Si. 40.) idcircò præfigitur hîc iste numerus, quia si plures essent, & omnes perpetuò suspenderentur, fortè nimiam penuriam clericorum pateretur
1 illa ecclesia, † penuria etiam iusta causa dispensandi est. 55. dist. priscis. & sicquilibet prælatus non semper quadragenarium, sed aliàs idoneum numerum taxabit arbitrio boni viri, habito respectu, vbi plures, vel pauciores sunt clerici, vel dic hîc dispensari. s. hunc numerum propter scandali timorem, propter quem sæpè omittitur rigor iuris. 50. dist. vt consti. 1. quæstio. 7. quoties.

Quod intelligo verum, vbi delinquentes non defendunt se authoritate. Si autẽ defendunt se authoritate hæretici, puta quia licitum diceret esse soluere interdictum & celebrare, tunc nõ dormiet seueritas propter multitudinem. 50. di. domino. 82. dist. plurimos. de pœ. di. 6. c. 1. infrà, de exces. prælato. inter dilectos. in fi. & hoc

hoc appello multitudinem, vbi scãdalum timetur, si enim non timeretur scandalũ propter multitudinem, non esset à communi iure recedendum. 32.q.5.c. ita ne. de pœni. di. 6. c. qui vult. (Ad tempus) in alijs autem etiam post tempus poterit dispensare de speciali authoritate Papæ, & non aliter. 11. q. 3. si quis episcopus.

CAPVT V.

1 *Excommunicatus debet uitare communionem hominum.*

ILLVD DOMINVS. (Excessum) tam de translatione, quàm de celebratione post excommunicationem (Ordinarius) verè nec ordinarius, nec deleg. debet procedere ad excommunicationem, nisi monitione præmissa. 34. q. 3. de illici. 7. de sen. exc. sacro. sed tamen lata tenet, ille tamen qui nesciuit eũ delega. iustam habuit excusationem, licet tutius fuerit seruare sententiam excõmunicationis (In hoc) si pbabiliter ignorabat, aliàs secùs. suprà, de postul. ad hæc. (Vitare) communionem fidelium. argu. quod excommunicatus debet vitare cõmunionem hominum.

CAPVT VI.

FRATERNITATI TVAE.

CAPVT VII.

POSTVLASTIS. (Dispensatum) cùm Papa non retineat dispensationem sibi, episcopus dispensare potest. infrà, de sen. excom. nuper. (Propter hoc) quia celebrant in locis interdictis (Innodati) sententiam in eos specialiter latam, non ipso iure (Talia) scilicet celebrare in ecclesijs interdictis, ex q̃ propter hoc sunt excommunicati. Nos dicimus idem, siue propter hoc sint excommunicati, siue non. nam ex quo celebrant in loco interdicto, hanc pœnam subeunt.

CAPVT VIII.

1 *Probatio, quòd aliquis fuit excommunicatus, non sufficit, nisi probet, quod tempore electionis haberetur pro excommunicato.*

PROPOSVIT. (Per testes). Nota simul ab vtraque parte testes produci. suprà, de test. cùm tua. suprà, de præscri. illud. (Eos). s. Burgens. clericos & fautores. (Communicauit) insufficiens fuit hæc except. sed est præsumptio. 93. distinct. si inimicus. 11. quæstio. 3. quibus episcopi. Item ea ratione, quia forma in absolutione seruanda est, & ideò non videtur sufficere communicatio etiam prælati. infrà, de sen. excom. cùm desideres. Alij dicunt, quòd ex quo aliquis habetur pro absoluto, & maximè ab excommunicatore sine aliqua probatione, sufficit ei, licet constet eum aliquando fuisse excommunicatum, nisi probetur, aliàs eum adhuc excommunicatum esse (de absolutione) Burgensium clericorum, & fautorum.

☞ † Per diffinitiuam) not. non sufficere probare aliquem excommunicatum fuisse, nisi probet, quod tempore electionis haberetur pro excommunicato. Sed certè hoc est ea ratione, quia sic dederat articulum, quẽ probare volebat super eo, tamen non deposuerunt testes, sed super eo tantùm, quod fuerat excommunicatus, super quo non valent depositiones tanquam non iuratorum. suprà, de testi. Vel dic melius, quòd nunquam probauit eum aliquando fuisse excommunicatum, nec confessio sua præiudicabat sibi, cùm non fuerit confessus, quod eis fauorem præstiterit, vel quod nominatim in eum excommunicationis sententia lata sit, & benè dicimus, quòd si aliquis contra aduersarium suum exciperet, tu non debes audiri, quia tu es excommunicatus, vel quia sententia excommunicationis in te lata fuit, à qua non es absolutus, si eum probauerit fuisse excommunicatum aliquando, semper tanquam excommunicatus repellitur, nisi probauerit se esse absolutum.

Nec est hoc contrarium, quòd no. suprà, de accu. super his. vbi dixi, quòd si quis obiecerit alij, tu non potes agere, quia in te fuit sententia lata, quòd nisi solueres intra 10. dies, quod esses excommunicatus, nam tunc non sufficit probare, quod talis sententia lata sit, nisi probet quod ad diem non soluit, Et est ratio diuersitatis, quia in primo casu constat eum fuisse ligatum, cùm sententia purè lata fuerit: in secundo autem casu, quia sententia non purè, sed sub conditione lata fuit, non constat eum esse excommunicatum, nisi probetur excommunicatio & conditio.

CAPVT IX.

APO.

APOSTOLICAE SE. (Suspensionis) ab offic. (Ignari) ignorantes in vos latam suspensionis sententiam de facti ignorantia.

CAPVT X.

1 *Communicans excommunicato, an semper incurrat irregularitatem. & in num. 6. & 7.*
2 *Excommunicatus minori excommunicatione siue ab homine, siue à canone, semper est irregularis, si celebrat. Secùs est in suspensis.*
3 *Suspensus à canone dicitur suspensus à Deo. Excommunicati minori excommunicatione, non sunt interdicti, nec de iure suspensi. Electio an post pœnitentiam sit irritanda.*
4 *Bonus uel malus quãdiu toleratur ab ecclesia, contrahit matrimonium spirituale.*
5 *Electio dicitur nulla, ubi quis scienter eligit indignum.*

SI CELEBRAT. (Peccet) quia est in mortali peccato. s. quod me. causa. sacris. vbi suspensus est quo ad se. 1. q. 1. sacerdo.

1 † Irregularitatis) quo ad hoc vt si medio tempore celebrauerit. s. postquã communicauit excommunicato nõ possit vlterius celebrare sine dispensatione Papæ. 11. q. 3. si quis presbyter. & c. se. & idem q̃d hîc dicitur de istis communicantibus excommunicato, idem dicendum est in notorio fornicatore, & in simoniaco, & alijs omnibus suspensis à iure, cùm & hi suspẽsi fuerint de iure, à quib⁹ hæc decre. loquitur. 11. q. 3. cùm ex. & c. seq. & vbi est eadẽ ratio, debet esse idem ius, in suspensis ab homine secùs dicendum est, quia si celebrarent, prædictæ irregularitatis notã incurrẽt. 11. q. 3. si quis presbyter. & c. se. Alij tamen dicunt hos. s. communicãtes cum excommunicatis, & illos qui per saltum promouentur. 52. di. c. 1. esse suspendẽdos, & non esse suspensos à iure, sed tantùm ꝑpter peccatum prohiberi à sacramentis. Et hoc verius dicitur, quia si iure suspensi essent, celebrando fierent irregulares, & facit ad hoc benè. s. de sen. & re iud. cùm æterni. j. de sen. exc. cùm me. tamen alij aliter dixerunt. s. de coha. cle. sicut ad idẽ. de sen. exc. solet.

2 † Irregularitatis) quidam super hac materia dicunt, & vt videtur melius, q̃ quantumcunq; sit excommunicat⁹ minori excommunicatione, siue ab homine, siue à can. semper est irregularis si celebrat. 11. q. 3. si quis presbyter. & c. seq. in suspensis autem distinguunt quidam, quia quantũcunq; q̃s suspenditur à iudice, siue ad certum diem, siue quousq; pœniteat, semper si celebrat, est irregularis, huiusmodi enim suspensi nunquam debent celebrare, nisi prius sententialiter absoluantur per iudicem, sicut sententialiter sunt suspẽsi. Aliqui tamẽ dicunt cõtrà in vlt. casu. s. quãdo suspensus est quousq; pœniteat, sed certè pro nimis facit multum. 2. q. 5. presbyt. vbi dicitur de tali, quod ad arbitrium suspendentis satisfacere debet, & huiusmodi si celebrant ante absolutionem, sunt irregulares. 11. q. 3. si quis pres. & c. seq. s. de exces. apostolicæ. in suspensis autem à Deo, quales sunt omnes peccatores, qui indigne corpus Dei sumunt & iudicium sibi mãducant, & bibunt. Dic quòd nunquam sunt irregulares si celebrant, nisi in criminalibus criminibus, vt homic. & simoniac. de quibus not. s. de renunc. nisi. §. 1. & de temp. or. quæsitum. hi enim & si peccent, nunquam tamen in canone reperitur, q̃ celebrando fiant irregulares, quia irregularitas de canone tantùm iure introducta est, vt no. s. de renunc. nisi. §. 3. & de hac suspensione vel minori excõmunicatiõe, benè distinguitur. 11. q. 3. audi. in suspensis à canone propter crimen videtur, q̃ fiunt irregulares si celebrant. s. de sen. & re iu. cùm æterni. j. de sen. exc. cũ med. Sed cõtra nõnne excõmunicati minori exc. sunt suspensi à canone. 11. q. 3. excõmunicatos. tamen non sunt irregulares, si celebrant, vt hîc. So. excõmunicatus minori exc. est principaliter suspensus à Deo, & non à canon, e nisi per approbationem, quod ex eo apparet, quod quã citò vult pœnitere, absoluitur à quocunq; confessore, & statim potest celebrare. j. de sen. ex nuper. in fi. sed secùs est in suspensis à canone, quia ipsi quantumcunq; pœniteant ante tempus suspensionis finitum celebrare non possunt: vt prælle. decr. cùm æterni. & cum medi.

3 † Sed oppono quod in excommunicatione minori aliquid adiectum est à canone, quia in absolutione est necessaria aliqua solennitas. j. de sent. excom. nuper. & c. duobus. Respõ. quòd talis adiectio facta à canone, quę est tãtùm in solennitate, nõ immutat statum suspensionis, vel minoris excom. & ideò non est dicenda sententia canonica propriè, sed Dei tãtùm. Itẽ non dicimus sententiam vel suspensionẽ canon. propriè sed Dei, quando dicit, sit suspensus quousq; satisfaciat, vel pœniteat, & ideò statim post pœnitentiam legitimam celebrare potest, & etiã si antè celebrat, non est irregularis. s. de coha. cle. sicut,

ſicut. vbi not. de notorio autem fornicatore dicunt quidam, quòd non eſt ſuſpenſus principaliter à canon. ſed à Deo, ſed ex eo apparet, quod quam citò pœnitet, licitè celebrat. ſup. de coha. cle. c. quæſitum. licet per canon. in odium criminis aliquid adiectum ſit, quo ad euitationem eorum. ſuprà eod. tua. 32. diſt. nullus. & §. verum. ſed certè quam citò pœnituerit, & huius ſacerdotis officia ſunt audienda. Si autem non ſunt ſuſpenſi à cano. propter crimen, ſed propter aliquem defectum, vt illegitimi & corpore vitiati, non incurrunt nouam irregularitatem, ſi ante diſpenſationem celebrant, & hoc ſeruat eccleſia Romana, quia quando diſpenſat cum talib⁹, ſimpliciter diſpenſat ſuper defectu, & non ſuper irregularitate, quam contraxit ex celebratione ante diſpenſationem. 56. di. apoſtolica. & not. ſuprà, de fi. presby. veniens. & c. peruenit. & idem eſt, ſi ſuſpenſi ſunt à cano. non propter crimen, ſed ꝓpter infamiam, ſicut ſunt illi, quorum crimina ſunt notoria, qui etiam poſt pœnitentiam prohibentur celebrare propter ſcandalum & infamiam. inf. de coha. cle. quæſitum. & tamen ſi ante diſpenſationē celebrant, nō credo quod contrahant nouam irregularitatem, quia hoc in iure nō inuenitur. Suſpenſi autem à confeſſoribus, nunquam fiunt irregulares, ſi celebrant ante reconciliationē, quia hoc nec iure cauetur. argum. 11. quæſtio. 3. §. euidēter. & habes de hac ſuſpenſione. 26. qō. 5. per totum.

☞ † Eligere) Not. excommunicatos minori excommu. non eſſe interdictos, nec ſuſpenſos à iure, quia ſic eligere non poſſent. ſuprà, de conſue. cùm dilect. Alij dicunt eos ſuſpenſos, à iure (Iuriſdic.) ea autem quæ pertinent ratione officij, non poteſt facere ſine peccato, ſed ſi facit conferret executionem, vt hîc (Scienter). ſ. quod ſciat ſe excommunicatum minori, puta quia ſcienter participauit excommunicatis. (Irritanda) repete quæ dixi ſuprà, de elect. illa.

☞ † Irritanda) niſi egerit pœnitentiam ſaltem tempore, quo petitur caſſari electio. nam tunc ſecùs, vt no. ſuprà, de electio. eccleſia veſtra. vel etiam ſi tunc poſt electio. pœniteat, non minus eius caſſabitur electio, quia pœnitentia præſumitur ficta, vt no. ſuprà, de electio. dudum. Vel dic, quod pœnitentia præſumitur licet egerit pœnitentiam, tamen eligi non poteſt propter ſententiam iuris, quòd priuatus eſt à cōmunione ſacramentorum, niſi primò abſoluatur. infrà, de ſen. excommunicatio. nuper. in fi. vbi no. in alijs autem criminoſis, quia à iure poſitiuo nō ſunt priuati eccleſiaſticis ſacramentis, licet à Deo ſint priuati, aliud dicendum eſt. ſ. quod eligibiles ſunt acta pœnitentia ſine abſolutione, & dicunt quidam acta pœnitentia, vnde poſtea acta pœnitentia licitè tenent dignitatem, plus placet, quod non ſunt ſuſpenſi ipſo iure.

4 † Alij dicunt, & vt videtur melius, q̄d ſiue bonus, ſiue malus etiam hæreticus, vel excommunicatus, dum toleratur ab eccleſia per electionē, & cōfirmationem, etiamſi fiat à peccatoribus, etiam ab hæreticis vel excommunicatis, dummodò tolerant, benè contrahit in huiuſmodi matrimonio ſpirituali, quouſque ſeparentur paleæ à granis. Ad hoc. de conſe. diſt. 4. cùm baptizatur. quia iſte ſponſus non eſt ſponſus, niſi in miniſterio, verbum enim ſponſus, & vniuerſalis eccleſiæ, & ſpiritualium eccleſiarum, & etiam cuius animæ eſt ſolus Chriſtus, vnde apoſtolus: Deſpōdi enim vos vni viro, virginem caſtam, exhibere Chriſto. 26. diſt. acutius. & Pſal. Tanquam ſponſus procedens de thal. ſuo. & in Euange. Qui habet ſponſam, amicus ſponſi eſt, amicus autem ſponſi ſtat, & audit, & gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Item iſte miniſter aliàs ſponſus, non grauat filios, niſi in miniſterio. Vnde apoſtolus: Ego plantaui, Apollo rigauit, Dominus autem incrementum dedit. de conſeſ. diſ. 4. aliud. in fi. & 1. q. 1. ſi fuerit. Item baptizat ſeruus hic, etc.

5 † Item non horreat columba miniſterium malorum. 30. diſt. ad hoc eſt ſub. §. verum. nec eſt contra, quòd no. ſuprà, de electi. conſiderauimus. ſ. quòd electio eſt nulla, vbi quis ſcienter indignum eligit. Illud enim ſicut ſtatutum eſt de iure poſitiuo, vt tali electione non obſtante, nullus obiectus teneat electio. ab alijs facta. Fatemur tamen, quod iure naturali tenet [a] electio, imò plus quia talis electio quæ nulla cenſetur de iure poſitiuo, ſi quo ad alia confirmetur per ſuperiorem erit verus prælatus in miniſterio, & tenebunt quæ fecerit tam in tēporalibus, quàm in ſpiritualibus, & tamen dicimus, quòd etiam poſt talem confirmationem tenet electio facta ab alijs, qui non pecca-

[a] *Quod iure naturali tenet. Addeeūdem Innoc. in c. quia ꝓpter. ſup. de elec. ad hoc dictum Inn. facit feſtum Abb. in c. 1. ſup. de reſti. in integ. refert etiam utrūq; Fel. in c. 1. col. 10. in fi. & colum. ſeq. ſup. de conſti.*

peccauerant, & ad quos erat eligendi deuoluta potestas: vt no. ỹ. de exces. prælat. inter. & tamen superior confirmat elect. huiusmodi non vocato illo cuius elect. nõ tenebat. & non tenet huiusmodi confirmatio, licet enim teneat confirmatio sine causæ cognitione facta, vbi nullus est contradictor, vel etiã vbi nullus est in possessione, vel nullus est confirmatus, tamẽ vbi aliquod horum interuenerit, nõ valet confirmatio. ſ. de elec. dudum. &. C. si per vim vel alio mo. l. fi. ſ. de elec. trãsmissam. & idem fortè est, si alius solũmodo est electus, tamen contra nos. ſ. de elect. dudum ro. sufficit, quod electores compareant, hoc tamen satis dici potest, quod non tenet confirmatio electionis in contradictione, nisi citatis partibus vel à iure, vel ab homine ratione diuersitatis, quia electores vtuntur iure priuato, & ideò nullum ordinem seruare debent, secùs autem est in constitutione, quæ vice iudicis fungitur. Ad susceptionem) corporis & sanguinis Domini & aliorum sacramentorum, cùm ergò quilibet clericus tam in dignitate, quàm extra constitutus, tam in minoribus, quàm in maioribus ordinibus constitutus ad hoc teneatur, & excõmunicatus minori exc. hoc non posit, nec ad dignitatem, nisi ad clericatum eligi poterit (Virtutis). id est, executionis gratiæ collationem. Habebat enim executionem, qui tales ordines recepit.

6 † Collatione) mirum videtur, quòd hîc dicitur, quod communicãtes excommunicatis, qui suspensi sunt à participatione sacramentorum saltem propter peccatũ. 11. q. 3. cùm exc. non sunt priuati collatione sacramentorum, cùm eis non liceat sacra contingere, ex quo peccatores sunt. 81. di. ministerium. & maximè cum sacramẽtis, quibus confertur executio, vt ordines sine missa conferri non debent. 75. distinc. cap. 1. & c. quòd a. & c. sequent. Respon. quòd peccat conferendo sacramenta, vt hîc. 1. qõ. 1. omnia. 81. disti. si qui sunt ministri, & melius. 15. dis. illud. non illa de quibus expressum habes. 32. dist. §. verum. & expone literam, non videtur remotus à collatione sacramentorum, id est, quod collata ab eo sacramenta non recipiantur à subditis, sed à participatione & perceptione, quæ eum tangit, & commaculat. Alij dixerunt, quòd licet sacerdos peccet celebrando missam, non tamen peccat conferendo sacramenta.

7 † In contemptum) ille enim qui pertinaciter communicat excommunicatis, si contra prohibitionem & interdictum superioris non confert executionem, hoc non est verum, sicut hîc apparet, nec trãsit excommunicatio ad tertiam personã. 11. quæstio. 3. quoniam multos. intellige igitur hoc, quando superior expresim interdixit communicantes excommunicatis, quia tunc non posset facere executionem, cùm sint suspensi: vt no. sup. cap. 1. (feriendus) per sententiam.

TITVLVS XXVIII.

DE CLERICO NON ORDINATO MINISTRANTE.

CAPVT I.

SI QVIS BAPTIZAVERIT. Nisi in necesitate. 30. qõ. 1. ad limina.

CAPVT II.

1 *Episcopus semper potest dispẽsare in beneficio.*

EX LITERIS. (Ei) tanquã sacerdoti (Missarum) hic non conficit. 68. dist. presby. 1. q. 7. Daibertum. (de beneficio autem) no. quod quasi semper in beneficio licet dispensare episcopo, nam dispensat cum non ordinato celebrante: vt hîc. & cum homicida. ſ. de cler. pug. in duel. c. fi. 50. distin. studeat.

TITVLVS XXIX.

DE CLERICO PER SALTVM PROMOTO.

CAPVT I.

TVAE LITERAE CONTINEBANT. (Prætermisso). 54. di. c. 1.

TITVLVS XXX.

DE EO QVI FVRTIVE ORDINES RECEPIT.

CAPVT I.

VENIENS. (Anathematis). licet per intimationem anathematis non posit cum tali, nisi per Papam dispensari, vt hîc, tamen est excommunicatus.

CAPVT II.

CVM

CVM H. LATOR. †Abbas). Not. abbatem dispensare, simile. ĩ. de sen. excom. cũ illorum. aliàs enim nisi vbi inuenio expressum, non credo quod abbas, archid. vel alius prælatus sub epo posit dispensare, minores enim prælati, ardua ad episcopum deferre debent. s̃. de offi. archi. ad hæc. Quidam tamen dicunt, quod capitulum dispensat. arg. s̃. de præben. non igno. de simo. ex nisi. 17. qõ. 1. ecclesia. Sed nos non videmus, qualiter illa capitula pro eis faciunt.

CAPVT III.

1 *Ordinatio alicuius quomodo probetur, & qd sit dicendum de iurisdictione, quis eam probare debeat. in num. 2.*

3 *Opponenti contra electionem incumbit probatio.*

4 *Probationes descendentes ex præsumptionibus, facilè admittunt probationem in contrarium.*

5 *Factum in iudiciis & extra iudicium semper oportet probari, si dicitur factum esse contraius, uel solennitatem iuris, omnia enim licent, nisi prohibita probentur.*

INNOTVIT NOBIS. (Licentia) & suo iure. s̃. c. 1. alij
1 contrà, † ordinatus autẽ à nõ suo episcopo suspensus est, vt habes hîc, de quolibet tamen viro noto, & bonæ famæ, qui vbi conuersatur habetur pro noto ordinato, etiam si lõgo tempore hactenus ordinatus habitus est, credam tamen benè ordinatum, nec cogitur aliter probare. hæc enim sunt sufficientia argumenta suæ ordinationis. ar. s̃. de cle. pere. inter. & c. se. 9. q. 2. Lugd. sed si aliquid prædictorum deficeret, non starem præsumptionibus prædictis, nisi aliàs de sua ordinatione probaret, vnde etiam videtur quod prædictis præsumptionibus sit standũ, & si constet eum ab alio episcopo ordinatum, cûm enim hoc peccatum in suum tantûm, & non alienum periculum vergat, minus exactè probationes sufficiunt: vt no. s̃. de cle. pere. c. 1. Vnde dicũt aliqui & fortè non malè, quòd si episcop⁹ ad quem pertinebat eius ordinatio, & cuius iuri detrahitur per ipsius ordinationẽ nollet eum recipere pro ordinato, vel nollet habere pro ordinato, sed pro suspenso tanquam ordinato, à non suo episcopo, qd benè potest etiam si sit bonæ famæ, & si omnia præmissa interueniunt nisi probet ordinatus, quod de sua authoritate fuit ab alio ordinatus. Alij tamen contradixerunt & maximè, vbi eum in sua præsentia admisit ad seruiendum in ordine suo. In electione autem, si constet eam factam p eos, ad quos non spectat de iure communi, semper ante confirmationem, & post confirmationem factam sine causę cognitione oportet electum probare potestatẽ datam electoribus. suprà, de ap. constitu-
2 tus. † Et idem est in iudice, quia si constet eum non habere iurisdictionem super litigantes, semper oportet eam probare iurisdictionem, quousque sententia transeat in rem iudicatam, idem esset postquam sententia transit in rem iudicatã si pars, quæ dicit, eos non iudices, nunquam comparuit iuri coram eis.

a Si enim [a] paruisset coram eis post lit. contest. si vellet postea ei dicere aliquid contra eius iurisdictionem, incumberet ei probatio. C. de proba. leg. fi. ff. de procu. pomp. §. rati. sed quid si partes sint prę sentes, & prætereunt has & similes exceptiones, nec iudex eas mouebit, cùm liceat partibus eas præterire, sed si partes sint absentes, iudex qui debet supplere defectũ partis, eas debet proponere, & si eas omittat post sententiam confirmatam per secundos iudices poterit pars absens & contumax dicere, quòd primi iudice non habuerunt iurisdictionem. Alij tamen contradicunt & fortè benè. Et hæc quidem obtinent in probationibus fundamenti .s. iurisdictionis & potestatis iudices electorum, vel aliorum consimilium. In probationibus autem, quæ fiunt in causis, quæ procedunt ordine iudiciario quis probare debet, longus tractatus est de probationibus, & de testibus, & pluribus alijs locis iuris, & parum præsumitur pro his, quæ fiunt in iudicio, nisi probentur. s̃. de proba. quoniam. nisi in his quæ relinquuntur ei⁹ arbitrio, vt in dilationibus & purgationibus dandis. ff. de iu. deli. l. 1. §. fi. 2. qõ. 7. per totum. sed & ibi si aliqua partium probaret malam dilationem latã, reuocaretur.
b s̃. de dila. c. 1. Item pro eo [b] præsumitur, licet parum etiam in iudicio sup his, quæ pertinent ad eius officium, vt in fructuum & impensarum restitutione. insti. de offic. iu. §. 1. & per totum. ff. de rei vend. planè. & sic est in multis alijs. ff. de mi. q. si minor. instit. de le. §. sicut. C. de transact. age, extra iudicium autem, si aliqua facit, quæ pertineant ad officium suum,
c semper præsumantur, benè facta [c], nisi probetur contrà, & semper est obediendum. 11. qõ. 3. quid ergò. 23. quęstio. 1. qui cul-

a Si enim. Adde quod hoc dictum dicit notabile Alexãd. Imol. in. l. licet. col. 2. C. de procur. uers. in gl. in uers. inueniatur. & ibi illud sequitur. & sequitur Bal. in. l. gesta. in. penul. col. C. de re iudi.

b Item pro eo quod in pertinẽtibus ad officium iudicis pro eo præsumatur nisi cõtrariũ probetur. Adde Pe. de Ancha. qui hoc refert & seqtur in cõsil. 69. col. 2. uersi. præterea. incip. cõsi. contra donationem. & in cons. 136. inci. ex consiliis. in 2. co.

c Benè facta. Adde Pe. de Anch. in cõsil. 279. qõ. proponitur.

culpatur. ῑ. de temp. or. ad aures. ȷ̄. de pur. ca. c. 2. sup. de offi. or. irrefragabili. in prin. suprà, de ap. ad nostram. ff. de iu. iudic.

De solennitatibus autem extra iudicium inter partes, & inter alios, semper præsumitur interuenisse consensum, nisi contra probetur. C. de contrahen. stip. leg. 1. & pe. sed cum solennizatur, probatio procedat tantùm ex probatione vel præsumptione, citò per alias probationes tollitur probatio. ῑ. de præsump. quia verisimile. & in pluribus alijs. c. eiusdem ti. suprà, de renunc. c. sup. C. de fideiuss. l. pe. ff. de polli. quæcunque. ff. de fal. l. pe. C. de fi. instr. l. fi. Et ex hoc videtur, quòd si aliquis dicit defectum fortè interuenisse in electionibus, puta quod non sit factum scrutinium, vel collatio habita, vel communis electio, ipsi opponenti incumbit probatio huius negatiuæ.

Et hæc vera sunt nisi vbi ius formam dicit probandam. infrà, de sen. excom. sac. in princ. suprà, de test. in omni. & nisi ius præcipiat interuenire scripturam, videtur enim ius præcepisse, quòd scriptura interueniat, vt per eam probetur solennitas. inf. de sen. excom. cùm med. sup. de ap. cordi. 10. qō. 2. hoc ius. §. inter prædium. & §. se. contra has autem probationes, quæ procedunt ex præsumptionibus tantùm, facilè admittitur in contrarium probatio, & etiam iudex de facili inquirit. Item no. quòd semper in iudicijs, & extra, oportet probari factum, si dicitur factum contra ius, vel si dicit soléni deficere, illud probare debet. ff. de prob. ad ea. quia omnia licent, nisi probentur prohibita. 31. q. 1. c. fi. ff. de testi. l. 1. §. 1. & ff. ex quibus cau. ma. necnon. §. qui. ff. de procu. mutus. §. cùm quæritur.

TITVLVS XXXI.
DE EXCESSIBVS PRAELATORVM.

CAPVT I.

1 *Nunquid episcopus possit suspendere clericos. & uide in nume. 2.*

3 *An sit necessaria monitio in interdicto & suspensione.*

PERVENIT. (Et exactiones). Omnes autem exactiones intelliguntur illicitè, nisi à iure concedantur. 10. qō. 3. quia vel consuetudine. 9. quæstio. 3. conquestus, vel statuto (Charitate) moderatum autem auxilium cum charitate postulare potest. suprà, de censi. cùm apostolos. & no. sup. de his quæ fi. à præla. sine consen. ca. quanto.

1 †Suspendere) loquitur episcopo, & hoc est verum, quòd episcopus non potest suspendere clericos, vel ecclesias interdicere in perpetuum, vel ad longum tempus multum sine consensu capituli. suprà, de his quæ fi. à ma. par. cap. quæsiuit. & hoc maximè obtinet, vbi procedit ex officio, fortè contra præsentem vel absentem, nā tunc est cum maiori maturitate procedendum, sed si in iudicio quis sit contumax, solus episcopus vel quilibet alius iudex prædicta facere potest. ῑ. de offi. dele. sanè. & etiam excommunicare. ῑ. de offi. deleg. ex literis. sed si deberet perpetuò episcopus suspendere aliquem ab officio & beneficio etiam in iudicio, credimus quod non deberet facere sine consensu capituli, quia magna quæstio est, hæc sine consensu capituli facere non debet. suprà, de his quæ fi. à præla. quanto. Item argumen. 15. quæstio. 7. episcopus. 34. dist. quorundam. 50. dist. studeat nullus. Item quia solus homo, etc. 65. dist. episcopus. ad tempus autem saltem modicum, credimus aliquem prælatum posse suspendere subditum sine monitione, imò sine causæ cognitione si culpa, vel delictum corā iudice fiat. arg. contra. 45. dist. c. 1. ff. de pen. moris. 35. dist. c. vlt.

2 †Sed oppones mirum est, quod episcopus non potest ferre sententiam perpetuæ suspensionis, & tamen delegatus eius possit. suprà, de excommunicatione. apostolicæ. Respon. quod delegatus perpetuò non suspendit, nisi requisito consilio delegantis. suprà, de officio deleg. si pro debili. ad hoc etiam faciunt c. alleg. quorundam studeat, & delegans episcopus consilium capituli requiret.

3 †Item quidam dicunt necessariam esse monitionem in interdicto & suspensione. suprà, de ap. reprehensibilis. & pro nulla causa posset quem suspendi, nisi per contumaciam, sicut in excommunicatione. in hoc enim interdictum & excommunicationem comparat, argumentum. ῑ. de appel. ad hæc quoniā. Et ar. contra. 12. q. 2. hi qui. sed certè hoc non credimus, cùm inueniam sententiam suspensionis fieri contra delinquentem, etiam non contumacem. 5. q. 4. in lo. 2. qō. 1. nemo. ibi enim ponitur excommunicatio pro suspensione. ȷ̄. de sen. excom. sacro. in prin. datur enim

enim ibi pœna. vnde sic erat in hac pœna, vt in alijs vt probata culpa vel notoria existente imponi poſsit ſine monitione, & pœnitenti & correcto, ſed in ſententia excommunicationis eſt ſecùs, quia non eſt pœna purè, ſed medicina. 2. qõ. 1. multi. Hoc autem benè fatemur, quod quando pro contumacia infertur non debet inferri, niſi contra incorrigibilem & contumacem, ſicut nec miſsio in poſſeſsionem. ff. de dam. infe. niſi. §. ſi fortè. in eo autem ſuſpenſio vel interdictum ſimilitudinem habet cùm excommunicatione, quod legitur. ſuprà, de ap. ad hæc.

CAPVT II.

1 *Episcopus non poteſt concedere priuilegium in præiudicium alterius.*

AD HAEC. (Liberas). Not. epiſcopum non poſſe concedere priuilegium in præiudicium alterius. 9. q. 3. conqueſtus. per principalem. de hoc no. ſup. vt eccle. benefi. vt noſtrum. in fi.

CAPVT III.

1 *Ordinatio malè facta, & ideò caſſata, ſuperior poſtea illam eccleſiam ordinabit, & nõ ille, cuius ordinatio eſt caſſata.*

AD AVRES NOSTRAS. (Intrudere) & malè. † Ordi-1 nans) ſatis poteſt hoc eſſe de iure, quòd ex quo ille ad quẽ pertinet ordinare eccleſiam, eam malè ordinat, quod caſſata mala ordinatione, ſuperior illam eccleſiam ordinabit, & non ille cuius ordinatio caſſata eſt. arg. ĩ. eod. inter dilect. in fi. Nos tamen hæc non fatemur, niſi in caſibus, vbi expſſum eſt in iure, vel niſi iudex in pœnam delinquentis ſententialiter hoc ſibi retineret, ſed fortè tunc de iure eſt, quando in eo caſu ad alium ipſa electio deuoluitur, nam non debet ſibi ius, ad alium deuolutum retinere.

CAPVT IIII.

CLERICI.

CAPVT V.

SANE. (Libertatem) nulla differentia habita, vtrum libertas in pri. contineatur, aut in generalibus canonibus, vt hîc. 10. quæſtio. 3. quia eo. idem etiam ſi fortè præſcripſerint.

CAPVT VI.

ILLVD ETIAM. (Aſſumentes). Not. pœnam illorum, qui in beneficijs ſibi mutant cauſa poſſeſsionis.

CAPVT VII.

CVM AD QVORVNDAM. (Concilio). ſuprà, decem. cùm apoſtolus. (Pro illis) pro excedentibus enim numerum Lateranenſ. concilij non poteſt aliqua ſententia ferri in eum, ſi denegauerit debitum. argumentum. ff. de aqua quoti. leg. 1. §. Iulianus. & §. item quæritur. 10. quæſtio. 3. quia cognouimus. imò quod epiſcopus iniuſtè abſtulit, reſtituet in quadruplum. 18. diſt. quoniam quidem. C. ad. l. Iul. rep. l. 1. in Authen. vt lic. ma. §. & hoc quoque.

☞ † (Non tenere) not. ſpeciale vt ſententia excommunicationis à ſuo epiſcopo lata, non teneat, vel dic, quòd non eſt ſpeciale in hoc caſu, ſed hoc intelligitur quando exprimit errorem in ſententia, puta excommunico te, niſi me recipias, & vltra numerum prætaxatum. (Non tenere) nos dicimus generale ius, quòd hîc dicitur. ſ. quod ſubditus alicuius ſic priuilegiatus in aliquo capitulo à Papa, quod ſi prælatus illius eccleſiæ cap. fert in eum ſententiam excommunicationis, quòd non tenet: vt hîc. infrà, de priuil. cùm capella. & c. quanto.

CAPVT VIII.

SICVT VNIRE. (Vnio) de vnione not. ſuprà, ne ſe. vac. c. 1. (epiſcopi) not. quod quantumcunque plenè eccleſiæ ſpectent ad abbates [a], non licet eas eis vnire, vel vnam alijs ſubijcere, hoc enim eſt ſpeciale tantùm, vt hîc.

CAPVT IX.

QVAM SIT. (Confiteri) de confeſsione. not. ſup. de ele. ☞ per inquiſitionem. † Conſtiterit) habito legitimo proceſſu contra eum, vel per inquiſitionem, vel per accuſationẽ, vel alio modo, nec probatur per hoc, quod confeſſio facta extra iudicium præiudicat, quia hoc non deponitur propter fornicationẽ, de qua non conſtat, ſi enim de ea non cõſtaret, non cogeretur maritus recipere eã, quòd hîc præcipitur, ſed ideò punitur [b], quia ex tali confeſsione apparet eum maledicum detractorem. (Leuem) quorumquodlibet ad eius pœnitentiam aliàs pœnam ſufficit.

[a] *Ad abbates. Adde & in aliis inferioribus epiſcopo. ita Card. in conſ. 47. inci. reuerẽde domine. in prin. Et ibi intelligitur hoc uerum, niſi talis inferior ultra ius haberet, etiam iuriſdictionẽ epiſcopalem, & quod abbates non poſſunt unire. tenet etiam Car. in conſi. 96. incip. uidetur unio prædicta. in. 2. col. uerſ. quinta uerò cauſa. & ibi dicit hoc dictum Innoc. notabile.*

[b] *Sed ideò punitur. Hic dicit no. Abb. in c. olim ex literis. col. 3. ſuprà, de reſcrip. & ſequitur etiã do. Franc. Cur. in repet. l. ad monẽdi. cha. 27. ff. de iureiur.*

CAPVT X.

1 *Aedictum peremptorium non est necesse in absentem, qui de contumacia, vel de culpa notatus est.*

EX LITERIS. (Candentis) hæc purgatio omninò interdicta est. ĩ. de pur. ca. ex tuarum. 2. q. 5. c. mennam. suprà, ne cle. sententiam (euaserit) hæc verba non solùm episcopo, qui po estatem habet, sed etiam in alio consiliatore irregularitatem adducerent. 50. dist. si quis viduam. ĩ. ne cle. sententiam. (Multitudine) & sic auxilium dedit suspensioni eius, vel mandatum tacitum, propter q̃d est irregularis. 50. dist. si quis viduam. (Inueniri) vnde pro eodem est, ac si nõ venisset. 11. q. 3. certum. non enim licet post calumnias latitare. ff. ex quib. cau. in pos. ea. Fulcinius. §. sciendum.

☞ † Item no. non est necesse in eo, qui de contumacia, vel de culpa notat⁹ est, quod perueniat ad eum peremptorium. suprà, qui fil. sint legi. causam. perlatum. ĩ. de cle. coniu. tuæ. 7. qõ. 1. præsentium. C. de iudi. properandum. §. & si quid. ff. de euic. si verò. & l. si dictum. §. si præsente. ff. loc. Item quæritur. §. exercitus. contrà. suprà, vt lit. non constet. quoniam. de iureiur. l. penul. ff. quæ sen. sine ap. re. l. 2. & C. quomodo & quando iu. ea. 3. qõ. 9. caueant. Sed contraria loquuntur vbi absens non notatur de calumnia, vel culpa (Amouentes) non fertur sententia contra istum depositionis ab episcopatu, sed dicit iudex, amoueo talem perpetuò ab ecclesia Abigan. simile de cler. non resi. ex tuæ. Melius videtur, quàm expressè in eum sententia depositionis feratur. suprà, de do. & cõtu. veritatis. (Amouentes). ĩ. c. 2. G. melius.

CAPVT XI.

1 *Nedum electio, sed etiam instituto antequam adipiscatur possessionem, opponitur crimen. Fallit.*

2 *Quo casu, & per quem procedi possit ad secundam electionẽ, etiam prima non cassata, & quando non teneat electio, nisi prius cassetur prima. in num. 3.*

Res omnis per easdem causas dissoluitur, per quas contrahitur.

4 *Electio seu prouisio quæ nulla est, non debet impedire.*

Iurisdictio à delegato ad delegatum debet redire, sicut appellatio.

5 *Cassatur electio facta contra formam mandati, & uide usque ad fi.*

Electio siue prouisio quæ nulla est, ad quem tunc potestas prouidendi deuoluatur.

INTER DILECTOS FILIOS. † (Aleatorem) not. quòd crimen opponitur, non tantùm electio confirmationem petenti. ĩ. de electio. dudum. imò etiam opponitur ei, qui institutus est antequam adipiscatur possessionem, vt hîc, dummodò laboret infamia, suprà, de accu. accedens. sed si aliquis agat possessorio super beneficio, vel dignitate, quod obtinuit recuperando, tunc nullo modo obstat exceptio criminis. suprà, de or. cog. super. & suprà, de restitu. spo. in literis. sed si agat petitorio ad repetendum beneficium, vel dignitatem amissam, tunc distingue, quia si obijcitur crimen, vel aliquid aliud, quod ipso facto inducit priuationem illius beneficij, vel dignitatis. VERBI GRATIA, quòd si hæreticus, vel sententialiter depositus, vel de crimine condemnatus, admittenda est huiusmodi exceptio. argumentum. 8. dis. quo iureiur. 23. quæstio. 7. cap. 1. & 2. sed si aliud crimen sibi obijciatur. s. quòd est adulter, periurus, vel simoniacus de alio beneficio, quia per huiusmodi crimina ipso iure non amittit suum ius, non credimus huiusmodi exceptiones, admittendas, quod sic probo, quia etiam probato crimine, cùm remanet prælatus, vel canonicus, adiudicandum est ei ius petitum, & sic nihil prodesset sibi probatio suæ exceptionis, ergò non est admittenda. C. de proba. ad probationem. Nec potest dicere, quod crimine obiecto in modum excep. priuandus sit iure suo, quia expressè contradicitur. sup. de ordin. cog. cùm dilec. in fi. Si autem obijcitur ei, quòd contraxit matrimonium, dicunt quidam hanc exceptionem admittendam, quia ipso facto renunciare videtur, alijs contra videtur, sed videtur, quòd hi qui agunt petitorio ad recuperandum sua beneficia propriè intentant actionem in rem, quasi confessoriam, quia ius petunt, vel beneficij, vel dignitatis in ecclesia, quæ est res aliena, quia Dei, vel nullius est, sicut quando petitur vsusfructus. ff. si vsusfruc. pet. leg. 1. in prin. & l. vlt. §. 1. & leg. fi.

☞ † Sed op. cõtra eũ, q̃ agit petitorio, cõpetit

actio per quam remouebitur à beneficio, ergò multò fortius contra eum agentem petitorio, dabitur exceptio? ff. de re iudi. l. inuitus. §. credamus. Respon. actio competit ante vindictam, non ad prosecutionem rei familiaris, in casu autem nostro, proponitur exceptio, pro defensiõe iuris, vel rei familiaris. Vnde non haberet locũ prædicta regula. s. cui damus actionem, & exceptionẽ, quæ loquitur quando ad idem agitur & excipitur. Atque ludos). 35. dist. c. 1. ĩ. de vi. & ho. cler. c. clericis. causa autem conuiuij ludere licet. ff. de alea. qui in conuiuio. (Indignantem) hæc verba infamiam facti irrogant. C. de his qui not. infa. improbum. (Iudicum) & sic patet, quod sufficiens est probatio iudicis super facto suo, & maximè vbi sunt plures. arg. ĩ. de proba. tertio. & no. ĩ. de accu. cùm dilec. (Conscientia). ĩ. de fal. ad falsariorum. cõtrà. Sol. ibi de falsatoribus literarum Papæ, hîc de alijs, vel aliter vt ibi not. (Absoluendum) de plenitudine potestatis est absolutio facta super exceptione, cùm aliàs alij iudici non liceret super excep. iudicare, cùm etiam super ea non debeat fieri lit. conte. vt aliàs not.

2 † Postmodum) ex interuallo, vel incontinenti ab eadem parte. suprà, de postul. bonæ memo. ibi, temerè receperunt, & intelligo hoc, postquam publicata est electio, vel prouisio. de hoc no. suprà, de elec. publicato. & c. cùm terra. Alius autem ab illo, qui fecit primam prouisionẽ vel electionem, si prima nulla est ipso iure, securè procedit ad secundam electionem faciendam, etiam prima non cassata. argumentum. suprà, de elec. cùm in cunctis. in fi. sup. de sen. & re iu. cùm Bertholdus. & not. sup. de elec. considerauimus. Secùs autem dicerem, si prima quæ nulla est confirmata, esset siue bona fide, siue fraudulenter, quia tunc electio facta ab illo ad quem deuoluta est potestas, nõ tenet, dummodò cõfirmatio teneat, quia iam ecclesia non vacat, & ei obediendum est, & authore prætore possidet, argum. 8. q. fi. nônne. ff. de acqui. pos. iustè.

Item quamuis electio non teneat, tamen ex quo confirmatio accessit, iam cõtra eam nihil dici potest. sup. de elec. cùm dilect. ff. quæ sen. sine ap. l. 1.

☞ † Item cùm omnis res per easdem causas dissoluatur, per quas contrahitur. inf. de reg. iur omnis. ergò sicut administratio huiusmodi dignitatis & concessa est per confirmationem, sic est sibi auferenda per infirmationẽ. Hîc autẽ cessat ratio in primo casu. s. quãdo electio nõ est confirmata, itẽ autem ꝙ in confirmatione dicimus, etiam si aliud interueniat, ꝙ vicẽ obtineat cõfirmationis, vt si assignatũ sit ei beneficiũ, & in possessionem induct⁹ per eum, ad quem pertinet cum debita & consueta solennitate. ar. ĩ. de conces. præben. quia di. & c. cum nostris. Quidam tamen dicunt, quod in hoc casu etiam post confirmationem, ille ad quem deuoluta est potestas securè eliget, sed non poterit petere confirmationem suę electionis, nisi prima electio fuerit prius cassata. ar. ĩ. de in integr. resti. c. 2. in fi. primũ dictum magis placet.

Prima opinio, quæ not. in gl. ista ex interuallo, vbi dicitur, quòd si electio fiat post primam confirmationem, non valet, siue bona fide, siue fraudulenter obtenta fuerit primæ electionis confirmatio, tunc est vera, quando tempore confirmationis factæ nullus erat qui posset eligere, vel deberet, & obtinet illa opinio, etiam si confirmatus non sit adeptus possesionem, sicut apparet expressè. sup. de conces. præben. & ec. non va. post electionem. nam si alius tempore confirmationis potest de iure eligere propter confirmationem alterius electionis factæ, ab aliquo alio, ad quem non pertinet, non perdet ipse ius suum. ĩ. de sen. & re iu. cùm Bertholdus. nisi confirmatio esset facta vocato eo, ad quem pertinet elec. vel solenniter proposito edicto, de quo not. ĩ. de procu. in nostra. suprà, de sen. & re iu. quamuis. quia tunc benè noceret. ff. de mino. in causæ.

3 † Item non habet locum prædicta opinio, nisi ex prouisione, quæ habet vim electionis & confirmationis, vel ex confirmatione, quæ malè factæ sunt deuoluitur potestas eligendi ad alios, quia tunc propter tales confirmationes non dimitterẽt illi, ad quos pertinet, quin procedant ad electionem. ĩ. de elec. cùm in cunctis. in fi. Sed his videtur contra. ĩ. de conces. pręben. post electionem, vbi videtur dici, ꝙ ex prouisione deuoluebatur potestas eligendi ad primos, & tamen non tenet electio, nisi prius cassetur prima electio. So. ibi, non dicebatur deuoluta potestas eligendi ab archiepiscopo ad capitulum ex prouisione vel confirmatione, sed ex his quæ postea contingunt. s. quia debito modo non erat electus præsentatus à capitulo, & propter renunciationẽ & abiurationem post prouisionem secutas, & ideò cũ ibi haberẽt ius ex ꝓuisione archiepiscopi,

quæ legitimè facta erat, non valet electio facta à capitulo, nisi primò cassaretur prouisio, & idem si sola electio facta esset, quæ teneret, quia ea non cassata, non valeret alia electio, nisi incontinenti fieret: vt no. s. de elec. considerauimus.

4 † Sed quid dices, aliquis authoritate Papæ, prouidit alicui notorio indigno, & scienter de aliqua prælatura, vel manifestè contra tenorem mandati, nunquid illi ad quos pertinet electio, primò poterunt eligere, non obstante tali prouisione vel cōfirmatione? arg. quòd sic. præalle. dec. cū in cunctis. in fi. Item electio vel prouisio quæ nulla est, non debet aliam impedire. s. de elec. auditis. & eodem modo, si non seruauit formam mandati, nō valet quod fecit. s. de rescri. cùm dilecta. Item electio facilè debet redire ad suam naturam, id est, ad alios, ad quos pertinet de iure. ff. de pac. si vnus. §. pactus. in fi.

☞ † Sed nobis videtur contra, nec contradicit decre. cùm in cunctis, quia licet sit statutum, quod electio propter defectum suum deuoluatur ab episcopo ad capitulum, vt ibi, & ideò teneat electio, non obstante confirmatione, non tamen est statutum, quòd à delegatis Papæ deuoluatur ad primos electores, & ex quo statutum nō est, deuolui non debet. s. de conces. præb. quia diuersitatem. s. de sup. ne præla. c. romana. Item indignum esset, ex quo Papa ad se reuocauit prouisionem, licet eam faceret delegatus, quod vlterius rediret ad primos, nisi de mandato Papæ. s. de post. bonæ. 2. circa fi. s. de offi. leg. quod ad trās. s. vt lit. pe. ecclesia. & 3. qō. 6. multum. Iterum fateor, quòd non teneat, quod fecit iste delegatus, nec impedit, quin alia electio fiat ab eo, ad quem pertinet tunc eligere. s. à superiore qui delegauit non ab eis, à quibus reuocata est electio. de hoc. no. suprà, de præb. inter cætera. nam à delegato ad delegantem debet redire iurisdictio, sicut appellatio. sup. de offi. del. super quæstionum. & flumina ad locum vnde exeunt reuertuntur.

5 † Item electio benè redit ad naturam suam, si redit ad delegantem, & si factum est contra formam mandati, non valet, & benè cassabitur, sed facta cassatione, electio non redibit, nisi ad delegantem. Alij dicunt & fortè melius, quod si alicui mandatum fuit, quod prouideret alicui sub conditione, VERBI GRATIA, si esset de tali loco oriundus, cùm hic non habeat iurisdictionem, vel potestatem prouidendi, nisi conditio sit vera. ff. de ver. sig. cedere. & talis prouisio, quæ nihil valet, nec fundamentum habet, non impediet primos eligere. de hoc no. suprà, de præsump. dudum. Idem videtur, & si potestas non sit conditionalis, sed certum est, quòd Papa nunquam scripsisset pro eo, si sciret veritatem, vt si scripserit pro quoquam in crimine permanente, sed secùs est si scripsisset pro aliquo, qui egeret dispensatione, puta irregularem, vel alium defectum patientem, nam tunc licet ille, cui mandatur, non posset prouidere huic irregulari, qui tacuit se irregularem, tamen prouisio intacta reuerteretur ad delegantem. Ratio diuersitatis est, quia hic ex quo de gratia voluit principale. s. huic prouideri credendum est, quod velit accessorium. s. dispensare cum in eo defectum, quem patitur, sed secùs est in præcedenti casu, vbi dispensare non potest. argumentum, opt. ff. de officio præ. Barbarius. in fi. vbi dicit, quod si sciuisset eum seruum liberum effecisset. & suprà, de renunc. nisi. §. personæ. suprà, de sen. & re iudi. cùm olim.

† Et no. quod quando prouisio non debet reuerti ad delegantem, potius deuoluitur potestas prouidendi ad alium delegatum, qui similem potestatem habet prouidendi in eadem ecclesia, dummodò præsentauerit literas, quàm ad alios, ad quos pertinet de iure suo. suprà, de rescri. capitulum.

Alij tamen dicunt, quod quæcunque prouisio facta à delegato sit nulla, semper potestas prouidendi deuoluitur, vel ad alium delegatum, si est, vel ad primos, ad quos de iure pertinet. Imò plus dicunt quidam, quòd etiam si Papa ignoranter prouidisset alicui irregulari, vel alij, ita quòd nulla esset sua prouisio, quòd si etiam ea non cassata, tunc prouideret delegatus eius, vel alij ad quos pertinet electio, quod teneret secunda electio, sed literæ obtentæ postquam possessori prouiderat, & maximè postquam prouisus per primos haberet possessionem, non valeret. suprà, de conces. præb. cum nostris.

Alij tamen distinxerunt, vtrum mandatum Papæ processit in fauorem eius, cui scribebatur, vt tunc redeat electio ad primos electores, & idem dicunt, si in

si in fauorem scriptum erat illius, cui prouisum est, si crimen eius impediat prouisionem. Si autem delegatus prosequebatur factum suum, quia in fauorem suum fiebat huiusmodi prouisio, tunc reuertitur ad delegantem. Si autē per compromissum facta fuerit electio de indigno scienter, non redit tunc electio ad capitulum, sed ad superiorem deuoluitur, quod enim compromissarij faciunt, omnes facere videntur, cùm vice omnium fungantur. s̃. de elect. quia propter. Item constitutio. s̃. de elec. ne pro defectu. indistinctè loquitur, quod si electio non fuerit facta intra legitimum tempus, non distinguo, an à capitulo, an à compromissarijs, quod electio deuoluatur ad superiorem.

CAPVT XII.

ACCEDENTIBVS AD NOS. (Legitima præscriptione) suprà, de consan. & affi. ex literis. infrà, de sen. & re iud. tenor.

CAPVT XIII.

DILECTVS FILIVS I.

CAPVT XIIII.

1 *Quæ genera hominum possint sibi rectorem & syndicum constituere.*
2 *Societatis distinctionem hîc habes.*
Collegia bona & lata, quando fiant illicita.
3 *An collegia fieri valeant absq; senatuscon-sul. uel principis authoritate, & quæ collegia dicantur uoluntaria, in num. 4. & quæ sint personalia uel realia, in num. 5.*
5 *Res collegiorum an & quando possint diuidi inter singulos de collegio.*
6 *Collegium an constituitur per aliquam societatem. & uide in nu. 7. & 8.*
7 *Socius an possit conueniri de contractu socij, & an & quando debeat communicare damnum & lucrum, & nu. 8.*
9 *Clerici ciuitatis uel castri, an faciant collegium. & in num. 10.*

1 DILECTA IN CHRISTO. † (Vnum corpus) de his corporibus no. suprà, de offi. or. cùm abbas. sed quod ibi minus dictum est, hîc suppletur, videtur enim quod quilibet homines cuiuscunq; professionis, vt grammatici, vel negotiatores, vt confrumentales, vel officij, vel pistores propria authoritate, si volunt, licet alij aliter dicant, possum conuenire simul, & facere sibi rectorem, & syndicum, & arcam communem, dummodò societatem coëant, vel collegium faciant pro aliqua causa, quidam tamen dicunt, quòd rectores in personalibus collegijs, semper confirmabuntur à superiore, sicut & in realibus, vt in Authen. de defen. ciui. §. & iterum illud. & §. & si eadem. imò videtur, quòd etiam sine rectore & sine syndico, & sine arca, & stipulatione possunt authoritate propria, vel sola voluntate expressa tamen constituere collegium, dummodò pro aliqua causa iusta hoc faciant, puta ad defensionem iustitiæ suæ, & aliorum, vel ne in suis officijs fraudem faciant & consimilibus. Nec oportet quod isti habeant aliud nomen, nisi collegium grammaticorum talis loci, & sic de alijs, Imò videtur, quod licitum sit collegium omnium bonorum sodalium, qui multum facere habituri sunt simul. arg. ff. de colle. il. l. 1. quæ est Græca. illud autem constat, quod si faciant collegium causa religionis, vel pietatis, & inde nomen sumant. VERBI GRATIA: collegium iuuantium oppressos, vel collegium facientium eleemosynas, & sic de cæteris licitum est. Et hoc probatur ex diffinitione societatis quæ talis est.

2 † Societas est plurium corporum inter se distantium, vno nomine ei deputato collectio. Item probatur ex eo, quod dicitur in l. 1. ff. de colle. illi. vbi dicitur, quod licita collegia sunt omnia, quæ sunt causa religionis, vt præmissa, dummodò nihil faciant contra senatusc. id est, dummodò nihil mali faciant occasione collegij, quod prohibet illicita collegia, & hæc collegia licet bonum nomen habeant, tamen quia malè operantur, fit illicitum collegium, & ideò destruendum, & ad hoc facit. l. vlt. eiusdem tit. & l. Græca. ibi posita.

3 † Sed contra. ff. de colle. illi. collegia in prin. vbi dicitur, quòd collegia non debent fieri absq; authoritate senatusc. vel principis. Sol. omnia prædicta collegia, quæ fiunt pro bono, & ad malum, non procedunt, dicimus esse concessa authoritate senatuscon. qui sola illicita prohibet, & ideò licita concedere videtur. ff. de colle. illi. l. prima. sicut per idem senatusconsultum concessa sunt collegia professionum, & negotiationum, &

burgorum & villarum. C. de iurisd. om. iud. l. fi. ꝭ. de procu. quia. ff. quod cuiusq; vniuer. l. 1. ff. ad Treb. omnibus fi. de leg. 1. si hæres. §. vitijs. C. de natu. lib. l. si quis sen. & in l. quoniam. authoritate autem principis possent, & deberent fieri collegia, si homines parum habent facere simul, vt si barones, vel ciuitates, vel tres, vel plures coëant collegium, nam huiusmodi collegium non valeret sine authoritate principis, quia nec multum simul facere habent, nec hoc faciunt causa religionis.

4 † Item videtur quòd hæc collegia personalia, scilicet, professionum, negotiationum officiorum, & religionum sunt voluntaria, & non necessaria, & ex hoc est, quod etiam illi, qui sunt de eadem professione, vel negotiatione, siue sint plures, vel pauciores, quàm alij, qui iam coierunt collegium, non coguntur illud intrare, imò qui iā intrauerunt, possint inde exire. Item quòd exeuntes accipiunt partem de rebus communibus. Item quia non potest quis esse in duobus collegijs voluntarijs, & hæc sunt. ff. de colle. illi. l. 1. §. fi. Videtur tamen alijs, quòd si pauciores homines vnius officij, vt grammaticorum, pistorum, vel aliorum conueniant in vno loco ad collegium faciendum, quòd non debent vocare se collegium grammaticorum illius loci, quia non proprium dicitur esse collegium ibi alicuius officij, nisi ibi sit maior pars, sed debent denominare ab illo officio, cùm aliqua adiectione discernantur. VERBI GRATIA: Collegium scholarium vltra aduersam, vel citra, vel collegium scholarium sancti Stephani, quia hæc conueniunt, & sic est dicendum de alijs. Alij tamen dicunt, quod pauciores de aliquo officio non possunt facere collegium, nisi assumant sibi nomen aliquam pietatem respiciens.

5 † Quòd autem prædicta collegia appellantur personalia vel realia, non habetur in iure, sed persimile dicitur numerum seruitutum realium & personalium, secùs autem est in collegijs realibus, vt ciuitatis & burgi, & ecclesiæ, quæ sunt necessaria & naturalia, qualia sunt, quæ ratione originis, vel ratione domicilij, vel alijs consimilibus rationibus contrahuntur. Nam huiusmodi domicilia, non licet indifferenter dimittere, & etiam potest plura talia collegia habere. ff. ad municip. l. Labeo. & l. seq. Item res talium collegiorum non diuiduntur inter absentes, 12. q. 2. §. qui manumittitur. Azo tamen dicit, quod singuli de vniuersitate de his, quæ in ea conferunt cùm inde recedunt, debent habere partem, & sic loquitur. ff. de col. illi. l. 1. §. fi. Sed de alijs quæ donantur, vel legantur vniuersitati, non debent habere partem. ar. pro hac distinctione. ff. ne quid in loco publ. l. 2. §. viarum. ꝭ. de cle. coniu. quod à te. vbi nota. 16. q. 6. de lapsis.

6 † Societas autem socij vniuersorum bonorum, vel alicuius negotiationis, vel rei, non constituit collegium, vel corpus, quod apparet ex eo, quia lex dicit, quòd socij alicuius professionis possunt constituere collegium. ff. quòd cuiusq; vniuer. l. 1. §. 1. ex quo apparet, quod societas non est collegium per se, nisi aliter constituatur per principem, vel senatusconsul. vel alio modo, vt prædictum est. Item hoc ipsum probatur, quòd collegium recidit in vnū. ff. quod cuiusq; vniuer. sicut. in fi. 65. dist. c. fin. sed societas morte ciuilis socij soluitur. ff. pro soc. actione. in princip.

7 † Item si esset collegium, non deberet conueniri quilibet socius de contractibus initis, nomine societatis, sed societas ipse tantùm. 12. q. 2. qui manumittitur, quòd falsum est, hoc enim datur hæredi, & in hæredem, & ideò malè faciunt qui conficiunt libellos, vel stipulationes, vel alios contractus nomine societatis, cùm non sit corpus, nisi exponas, id est, nomine sociorum, vt res magis valeat, quàm pereat.

Sed his videtur contra. ff. quod cuiusq; vni. l. 1. in prin. vbi videtur, quod hæc tria comparantur. scz. societas, collegium, & corpus. Sol. ibi loquitur de societate intellectuali & iuris, quæ est idem, quod corp⁹, & non de societate bonorum.

Hoc fallit in reis credendi, vel debendi socijs, quorum quilibet agit ex sententia pro alio lata. ff. de arbi. si duo. vbi dicitur, quòd ex facto rei credendi socij, qui non compromisit, datur actio ex stipulatu contra eum socium, qui compromisit, ex quo omnes pariter damnum consequuntur. Ex quo videtur, quòd eadem ratione ex stipulatione rei socij, qui compromisit detur actio alijs. ar. ad idem. ff. si quis cau. si duo. §. 1. ff. de libe. exhib. l. 3. §. nunc. ff. de duob. reis. pro eadem. 1. respon. ff. de fideiuss. minimus. Et hoc ideò est, quia ex eo quod est reus, potest totum deducere in iudicium, imò partem deducere non debet, quòd si faceret & illius partis pars sociorum contingeret, & ex eo quòd est consocius, communicat lucrum & damnum, &

num, & ideò inuicem vnus alterius nomine agere & pacisci videtur, secùs autem in correis tantùm, qui non communicant damna, & lucrum, & secùs in socijs tantùm, qui non possunt deducere in iudicium, vel pactum, nisi suam partem. Fatemur tamen, quòd magister societatis, potest pro alijs agere ex eius beneficio. ff. de pac. item si ratum habet factum socij tacitè vel expressè, potest agere ex facto eius. ff. pro soc. in re. semper enim præsumitur nomine socij contrahere.

8 † Alij tamen contradicunt asserentes, quod licet ex facto socij, vel pacto, vel re iudicata damnum vel lucrum consequetur alius socius, vt sonat præalleg. l. & etiam aliquando detur ex eis exceptio, nunquam tamen datur actio. l. Aquil. pro socio, iure intelligitur vt per socium, id est, per factum socij, non obligetur socius, id est, nec lucrum nec damnum sentiat antequam res in quibus contraxit versæ sunt in communem vtilitatem.

9 † Clerici autem ciuitatis, vel castri non possunt facere collegium ea ratione, quia sunt in eadem ciuitate vel castro, quia clerici non constituunt vniuersitatem castri, vel ciuitatis, vel castrum vel ciuitatem, quod idem est, sed constituunt vniuersitatem suarum ecclesiarum, & ciues constituunt ciuitatem, vel vniuersitatem ciuitatis, & castellani castrum: sed benè [a] possunt constituere vniuersitatem causa religionis, scilicet, vt missas celebrent pro viuis, & defunctis, vel consimilibus. Item videtur quòd cum ista collegia, vt rectores eorum subsint maioribus, & ordinarijs potestatibus, quòd ad eorum dictũ destrui possunt, & prohiberi ne incipiant,

10 † Capitulum) No. non semper vbi plures clerici sunt in vna ecclesia, facere collegium. arg. s. de iure. patr. postu. (contendunt) quia si non est vniuersitas, non potest scribi sigillum vniuersitatis. ff. quòd cuiusq; vniuer. l. 1.

CAPVT XV.

GRAVEM. (Homagij) Propter homagium istud punitur, vt sequitur. 22. quæstio. 5. de forma. nisi enim præstitisset homagium, non crederem eum peccare, cùm non vocaret eum dominum, sed prælatum. argum. 10. q. 3. cauendum (spiritualibus) de his etiam incidenter iudex secularis cognoscere non potest. s. qui filij sint legi. lator.

CAPVT XVI.

1 *Religiosi quibus confiteri teneantur.*
2 *Quis possit eligere sepulturam.*

NIMIS INIQVA. (Cum religiosi) cuiuscunq; religionis sint, in nullis sequentibus grauari debent. Nos credimus hoc speciale priuilegium fratrum prædicatorum, & minorũ, vel aliorum, qui in his specialiter sunt priuilegiati, vnde benè sequitur contra regulam. † Confessiones) quas audire debet proprius prior, vel alius commonachus. 16. q. 1. c. 2. si autem non haberet aliquem sui ordinis, satis crederem, quòd de iure communi deberet confiteri parochiali sacerdoti. j. de pœni. & remis. omnis. sed hîc repeto priuilegium horum quod cuilibet etiam de ordine suo, & de alio poterit cõfiteri (oratorijs) si vellent habere ad communicandos generaliter infirmos non licet, sed causa donationis licet. 11. q. 1. alia. & etiam pro se communicandis (sepeliri) hoc licet cuilibet religioso.

2 † Eligat) Ex hoc videtur, quod non loquatur de professis, sed de confratribus templariorum, & consimilibus, qui remanent in seculo, tamen si esset professus, cùm non habeat proprium velle, non posset eligere sepulturam. ar. 12. q. 1. non dicatis. Respondeo imò loquitur de minoribus & prædicatoribus, qui quando extra conuentus moriuntur, possunt eligere sepulturam. Nec est hoc in eis speciale, cùm cuilibet liceat eligere sepulturam, quam vult: vt not. s. de sepul. c. 1. (campanam) hoc est speciale priuilegium, aliàs contra. j. de priuil. patentibus (cimiterium) hoc non credo speciale, nam cùm apud tales liceat eligi sepulturam, ergò & cimiterium habere. s. de sepul. c. 1. (numerum) hoc speciale priuilegium est, nam aliàs hoc licet episcopis. suprà, de insti. c. 1. (cereorum) hoc non est speciale priuilegium, quo enim iure hoc alibi possint non videmus, non enim debent quòd in canonibus non inuenitur expressum. 18. quæst. 2. hoc tantum (desistatis) si tamen pro his latæ sint sententiæ in eos excommunicationis vel interdicti, credimus tenere licet puniantur. j. de priuil. quanto.

[a] Sed benè. hoc dictum, & in vers. seq. ut videtur, sequitur & refert Card. in cons. 11. incip. pro enucleatione omniũ quæsitorum. col. 2. vers. oppositum sentit.

CAPVT

CAPVT XVII.

NIMIS PRAVA. (Ad synodos) hoc est speciale in his duobus ordinibus, nam alij religiosi tenentur. 18. dist. c. vlt. supr. de ma. & obe. quòd super his. (Constitutionibus) speciale est in his, in alijs secùs. 18. dist. c. vlt. ỹ. de priuil. ex ore. (corrigendis) speciale in his, in alijs licet. s̃. de stat. mona. in singulis. §. porrò. (iuramento) speciale in his. (processionaliter) speciale in his, in alijs secùs. arg. infrà, de pri. cùm olim. propter. in fi. (benefactores) hoc non est speciale in his. ỹ. de priui. quanto. si prælati eos excommunicassent pro eo, quod hos religiosos reciperent excommunicare non possunt (fratribus) fratres benè possunt excommunicare prælati, cùm non sint exempti, si iusta causa subesset, sed propter hoc appareret, quòd in hoc sunt exempti, quod excommunicari non possunt, sed tamen potest intelligi, quòd non possunt excommunicari, si contra suas indulgentias eis nõ obediant, ita quòd clausula quæ sequitur, nisi religio etc. hoc determinet (satagunt) hoc non est in eis speciale (ciuitates) hæc sine causa nullis inhibere debent (de hortorum) omnes religiosi ferè in his sunt priuilegiati. suprà, de deci. ex parte. & in his fratres intelligimus priuilegiatos (domibus) hoc credimus speciale in his fratribus, cùm in Iudæis tantùm obtineat. s̃. de vsur. quanto. in fi. (totaliter) & malè, quia quamuis non sint exempti, in multis tamẽ sunt priuilegiati, vt hîc. &. s̃. c. proxi. (desistatis) credimus tamen quod si prædictas sententias excommunicationis, vel interdicti tulerint, quòd tenent, licet qui eas tulerint puniri debeant. inf. de priuil. quanto.

CAPVT XVIII.

1 *In terra interdicta legere Psalterium uel Euangelium docere & etiam prædicare non est prohibitum.*
2 *Puniri debent laici uiolantes interdictum.*
3 *Non est ordinis, sed iurisdictionis absoluere excommunicatum.*
4 *Quæ dicatur generalis sententia.*
5 *Non potest suspensus donare præbendas, nec quenquam destituere.*
Communicans & celebrans excommunicato, an ipso iure sit suspensus & irregularis.
Irregularis an sit qui celebrat in locis interdictis, & quid iuris sit, si in ecclesia interdicta celebret.
6 *Interdicti etiam si pœnitentiam acceperint in loco interdicto non sepelientur, post autem interdictum, benè sepeliri possunt, in numero. 7.*

TANTA EST CLAVIS. (Violare) in suo officio offerendo in missa, scilicet, calicem vel vrceolos, vel huiusmodi, vel celebrando aliud officium, scilicet, vesperas, vel matutinas & huiusmodi. 11. q. 3. si quis episcopus. in fi. Nec credimus prædictam irregularitatem, vel suspensionem incurrere, qui officio interest, & cantat, non tamen celebrat, cùm nec aliquid fecit tanquam in suo officio agens, cùm hoc nusquam inueniam, & satis innuit. c. præal. licet peccet.
1 † legere enim Psalterium, vel docere etiam Euangelium, & sic etiam nouum & vetus Testamentum in interdicta, non est prohibitum, cùm etiam ibi prædicari posisit: vt. ỹ. de sen. exc. respondeo. In officio autem suo, id est, in ordinatione agere intelligimus, siue in maiori, siue in minori ordine sit.

2 † Sed quid dices de officijs, vel ministerijs, puta si magister scholarium exerceat officium suum, & sic de alijs fortè idem dicendum est, quod de ordinibus, & ex hoc apparet, quòd laici propter hoc irregularitatem vel suspensionem non incurrunt, cùm nec ordinem vel officium habeant, benè tamen puniuntur laici, si violant interdictum. ỹ. de cl. ex. mi. c. 2. in fi. benedicendo autem mensam, dicunt aliqui quòd non fit irregularis, cùm hoc nulli ordini sit deputatum. 44. dist. c. fi. secùs in benedictione aquæ.

3 † Absoluere autem excommunicatum per sententiam non est ordinis, sed iurisdictionis, sicut excommunicatio. 2. q. nemo. sed absolutionis solennia exhibere, sicut est dicere orationes cum stola & psalmum pœnitentialem, & in ecclesiam introducere ordinis & officij est. arg. inf. de sent. excom. nuper. in fi. 11. q. 3. dicunt. & c. seq. Item videtur, quòd si diaconus diceret epistolam, vel accolitus in loco, vbi est cõsuetudo, quòd generaliter per subdiaconum dicitur epistola, quòd fit irregularis, quia generaliter loquitur. c. si quid contigerit de sacro ministerio. 11. quæstio. 3. si quis episcopus dam. sed hoc intelligendum videtur de his, qui certo & suo ordini sunt deputati, sicut subdia. legere epistolas vel accolitos portare cereos, & sic de alijs, de quibus habes. 23. di. sed si faciet ea, quæ non sunt alicui ordini, vel officio deputata,

deputata, vel à iure, vel à consuetudine ecclesiæ vel consuetudine, vt si cantat responsoria, vel legat lectiones, non fit irregularis, vnde videtur quòd si consuetudo est, quòd in aliqua ecclesia sine distinctione ordinis quilibet legat epistolam, vel portet cereos, vel quicquid aliud pertinens ad aliquod officium faciat, non erit irregularis, qui illud officium faciat. argu. contra. s. de homi. sicut dignum. in fi. vbi dicitur, quòd etiam responsoria homicidæ non debent cantare separatim. Sol. illud ius specialiter iniunctum fuit propter horrorem criminis.

4 † Omnem) Not. generalem sententiam. s. de do. & contu. veritatis. in fi. Item generalis est sententia, vbi iudicantur omnes processus irriti, vel totus processus irritus. s. de resc. cùm dilecta. s. de ele. dudum. Item generalis sententia est, vbi iudicatur reduci in statum, quo erat tempore appel. emissæ. s. de appe. bo. me. Item sententia generalis est, qua ius episcopale adiudicatur. s. de except. cum ve. sed generalior sententia est, quando cassatur processus, & quicquid secutum est ex eo, vel ob id. s. de procu. auditis. & potes colligere, quòd si generalis est sentẽtia æqua, vel magis generalis, potuit esse petitio, cum sententia respondere debeat petitioni. j. de simo. licet. Imò etiam si incerta sit petitio, tamen curare debet iudex, vt certam ferat sententiam. insti. de act. §. curare. & potest dici prædictas sententias generales sic posse ferri, & tenent sententiæ vbi in libello non fuit specificatum, vel non potuit specificari. insti. de offi. iudi. & de act. §. præterea. arg. C. de sen. quæ sine certa. l. 2. sicut quandoq; petitur processus alicuius irritari, poterat enim cogi, vt diceret, quem processum si sciret, si verò nesciret admittendus esset libellus, & postea exprimeret in processu. arg. ff. de rei ven. qui de tota. & ff. quorum lega. l. 3. §. quia insti. de act. §. curare. Item dicimus, scilicet, quòd non cogitur exprimere in libello, vel in sententia, si vniuersalis sit petitio, vt petitio hæreditatis: vt no. s. de offi. ordi. conquerente. Item nec accessoria iuris exprimere tenetur, imò sine expresiõe veniunt, vt si iudicatur iusta appellatio, cassatur quicquid factum est post appellationẽ. s. de ap. significauit. cum causa. & multis alijs iuribus, & si iudicatum est sententiam non tenere, nec id, quod ex sententia sequitur. s. de procur. ex insi. & ad idem. suprà, de consti. c. 3. in fi. idem est. & si sint accessoria rei, sicut pertinentiæ accedunt castro, vel hospitali. s. de re. spo. cùm ad sedem. idem & si sint accessoria actioni, vt fructus omnis causa, interdicto vnde vi. & in bonæ fidei. arg. ff. vnde vi. l. 1. §. ex die. ff. depo. l. 1. §. hanc. ac. ff. de rei ven. quæ de tota. & idẽ videtur in omnibus, vbi locum habet officium iudicis deseruiens actioni. de quibus not. tamen est in. §. sum. insti. de offic. iud. arg. ff. de ædili. edict. ædiles. §. ratione. & §. item sciendum. vbi dicitur, quòd hæc enumeranda sunt in libello, sed si lex benè intelligitur, non dicit talia enumeranda sunt in libello, sed in illo edicto. Iudex tamen in omnibus præmissis quanto plus poterit, dabit operam, vt omnia exprimantur, vt certam possit facere sententiam. insti. de act. §. curare.

5 † Institutionem) no. postquam suspensus est, nõ potest donare præbẽdas, nec instituere aliquem, & idem fortè dicendum in alijs spiritualibus, sicut nec ipsis conferri possunt, nec facta collatio valet, vt. s. de cle. exc. mi. post. s. de ætate. cum bonæ.

Et dicunt hoc esse verum, etiam si sit occulta suspensio, in alijs autem non spiritualibus secùs: vt no. s. de ele. nihil (interdicti viol.) hîc videtur quòd violatores interdicti ipso iure sunt suspensi, & irregulares, & hoc idem videtur per id, quod sequitur, quòd violatores interdicti sunt suspensi. argumentum. sup de cler. exc. mi. post. §. vlt.

☞ † Sed contra si communicans & celebrans excommunicato, non est suspensus ipso iure, nec irregularis. s. de cle. exc. mi. si celebrat. multominus qui non seruat interdictum, credunt ergò aliqui, quòd hæc decr. loquitur, quòd excommunicati vel suspensi erant expressè, qui non seruarent interdictum, sed melius videtur, quòd sit suspensus & irregularis, qui interdictum non seruat in loco interdicto, etiam si super hoc non feratur sententia, scilicet, quòd sit excommunicatus quicunq; ibi celebrauerit. s. de elec. cùm inter R. s. de cle. exc. mi. apostolicę. s. de postu. c. 1. & s. ☞ de cle. exc. mi. post. §. quæsiuistis. † Ad materiam istam opi. facit. s. de offi. ord. irrefragabili. glo. si ergò. qui autem cum excommunicato celebrat, verè irregularis non est, nam hic censeri debet, sicut ille, qui communicat excommunicato in oratione tantùm, qui minori excom. excommunicatus est. 11. q. 3. excommunicatos. de his constat, quòd non sunt irregulares. s. de cle. exc. mi. si celebrat.

† Sed

† Sed quæres quare non multò magis est suspensus celebrans communicans excommunicatis, quàm celebrans in loco interdicto? Cui respon. quia cùm interdicitur locus, nihil aliud est dicere, nisi interdicere homines habitantes à sacramẽtis ibi accipiendis, & clericos ibi celebrantes, vel quòd melius videtur per tale interdictum clerici prohibentur ibi celebrare, & sacramenta conferre, cùm locus tanquam res inanimata, nec officiorum, nec sacramentorum sit susceptibilis, nec dici potest obediens, vel inobediens, & dicendum est eum qui celebrat in loco interdicto, non à canone, sed à prolatore sententiæ suspensum esse, hinc est etiam quod irregularis dicitur, nec potest cum eo dispẽsari. 11. q. 3. si quis episcopus. & c. seq. vbi autem quis communicat, vel celebrat excommunicato, non est suspensus, neq; à iure, neq; ab homine, velut no. s. de cle. ex mi. si cele. licet sit suspensus à iure, quia parem excommunicationis sententiam cõtrahit cum excommunicato. 11. q. 3. cum ex. & ca. seq. non tamen est suspensus ab homine, & ideò euenit, quòd potest à quolibet absolui. j. de sen. exc. nuper. in fi. & quòd non est irregularis, & idem videtur dicere de suspenso à iure, quia publicè focariam tenet. & de hoc no. s. de coha. cle. sicut. & j. de sen. exc. nuper. reputo autem suspensos ab homine, siue nominatim suspendantur, vt suspendo talem, siue in genere feratur sententia, suspendo omnes, qui offenderint in tali facto, vel interdicto talem ecclesiam, vel terram vt hîc. de hoc etiam aliàs no. s. de schi. c. 1. vel si vis aliter respondere, dic quòd iure antiquo, non inuenitur quod excõmunicatus, vel interdictus celebrans sit irregularis, nisi in c. 11. q. 3. si episcopus. c. seq. vbi dicitur, quòd non debet habere spem reconciliationis in alio concilio, sed ex illis. cap. consueta & communi interpretatione assumptum est, vt quicunq; excommunicati & interdicti celebrant, pro irregularibus habeantur, nec sunt mutanda quæ interpretationem certam habuerunt. ff. de leg. minimè. sed & propter communem interpretationem factæ sunt quædam nouæ constitutiones, quæ hoc ipsum dicere videntur. s. de sent. & re iudi. cum æterni. inf. de sen. ex. cum medi. & de cle. exc. mi. si celebrat.

Intellectum etiam prædictorum. c. quæ sunt 11. q. 12. si episcopus. & c. seq. extendũt quidam in tantum, vt dicantur etiam irregulares, qui celebrant in locis interdictis. ar. hîc. & s. de postu. c. 2. de elec. cùm inter R. & de cler. exc. mi. c. postu. & c. apostolicæ. aliqui tamen in hoc vltimo non consentiunt, hæc autem interpretatio & extensio, non est facta vsq; ad communicantes & celebrantes excommunicatis, imò contrarium statutum est, scilicet, quod ibi sint irregulares, & ita cùm irregularitas non sit, nisi per constitutionem ecclesiæ, & de celebrantibus excommunicatis non sit statutum, quod sint irregulares, non deberent pro irregularibus haberi, & de alijs, quia statutum est, quod sint irregulares pro irregularibus habentur. Ex eo autem quòd superius dictum est, quia interdicendo locum intendit interdicere omnes celebrantes in loco apparet, quod non solùm clerici loci, sed etiam alienigenæ in loco interdicto celebrare non debent, nisi sint priuilegiati. j. de pri. quod non. & c. vt priui. sed licet in loco interdicto non debeant celebrari diuina, nec ecclesiastica sacramenta conferri, tamen ibi clerici & non alij, etiam non interdicti poterunt sepeliri apud ecclesiam in cimiterio. j. de pœni. & remis. quòd in te. nisi sint priuilegiati. j. de priui. vt priui. Quidam tamen dicunt, quod nulli etiam clerici, vel priuilegiati possunt in ecclesia interdicta sepeliri. j. de priui. cùm & plantare. §. quòd si templarij, sed secùs est si terra est interdicta: vt in c. quòd in te.

6 † Item homines interdicti etiam si pœnitentiam acceperint in loco interdicto, non sepelientur, imò nec in loco non interdicto, nec extremam vnctionem accipient. j. de pœ. & remis. quòd in te. quia licet peccatores non sint, tamen interdici possunt pro peccatis aliorum. 24. q. 3. si habes. 17. q. 4. miror fœlix. sic & hi, licet ab excommunicatione absoluantur, tamen remanent interdicti quousq; soluatur generale interdictum, nominatim autem interdictus, si celebrat irregularis est. 11. q. 3. si episcopus.

7 † Sed no. quod cùm locus interdictus est, si in morientibus apparuerint signa pœnitentiæ, post solutum interdictum, erunt in cimiterio sepeliendi. ar. j. de sent. exc. cum illorum. & si sepulti essent apud ecclesiam, dum erant interdicti post solutum interdictum, non erunt extumulandi, cùm ad eum casum non peruenerint, à quo incipere potuit, ab his interdictis, post pœnitentiam, licet mortuaria recipere, quia & pro eis est orandum. 11. q. 3. quicunque intra.

que intra. sed si pœnitentiam non acceperint, pro eis non est orandum, nec mortuaria recipienda. 88. di. c. fi. eadem quæ diximus de loco interdicto, intelligimus etiam si parochia fuerit interdicta, sed si ecclesia fuerit interdicta, puta quia violata sit sanguinis effusione. de conse. ecc. c. fi. tunc dicerem irregularitatem incurrere, qui ibi celebrant, & tunc propriè dicuntur in illa ecclesia organa suspēsa, nō ecclesia interdicta, interdictum enim nomen iuris est, plus important, quàm verbi proprietas sonet, vt ex primo apparet, & idē intelligo in casib⁹, qui sunt. s. de iure pat. c. 1. & 2. & si sic dicatur, interdicimus talē ecclesiam, benè credimus irregularitatem & suspensionem incurrere, qui ibi celebrat, sed clerici & laici ipsius ecclesiæ, vbicunque poterunt celebrare, nisi aliud fuerit additum (non solùm) 2. q. 1. in primis. 3. q. 6. hoc quippe.

TITVLVS XXXII.

DE NOVI OPERIS NVNCIATIONE.

CAPVT I.

1 *Denunciatio ad futura ædificia quando fieri posit.*
2 *Denunciatio qualiter per procuratores fieri posit. Remißiuè.*

INTELLEXIMVS. (Iniuria) licet hoc sit verum, sic tamen si denuncians, non iurat de calumnia, nec habet in veritate ius denunciandi, item si nomine alieno denunciet, & postea apparet non esse verū procuratorem, vel aliâs in sufficientem, non fiet demolitio. ff. de remis. l. 1. §. 1. † Item no. quod fit denunciatio ad futura ædificia, etiam dummodò aliquem faciat apparatum. ff. de polli. l. 1. s. cœpisse. ff. de no. ope. nunc. l. 1. in prin. & §. potest. Arg. contra. ff. e. stipulatio. §. opus. vbi dicitur, quòd non sufficit fecisse apparatum, nisi aliqua species appareat futuri operis. Sol. ibi loquitur quando parabat materiam pro præterito ædificio fulciendo. ff. e. l. 1. §. si quis ædi. vel ibi loquitur, quando omninò ignorabat, quid vellet facere de cemento, quod videbat, & in quo loco vellet ædificare. Sed vbi quis se iactat, quòd in certo loco vult ædificare domum, tunc benè potest denunciare. ff. e. l. 1. §. potest. † Qualiter per procuratores posit fieri denunciatio, no. in summa. de noui oper. nunc. vltra med. & in summa. C. de procu. Videtur autem, quòd non cassabitur inhibitio iudicis, licet nō vocet partes, quāuis contra procuratorē posset allegare, qa & si præsens esset nō differret inhibitionem facere de non ædificando, nisi incontinenti, & quasi in momento ostenderet, non valere procurationem, quia si contra dicitur non satisfit ædicto, quia vult festinanter ab opere cassari, etiam si iniuria sit opus, tamen non fiet demolitio operis facti contra inhibitionem, si postea apparuit eum non fuisse procuratorem, vt hîc not. alij contra, quia graue est pictorem offendere (terminare) id est, facias demoliri quicquid factum est post denunciationem noui operis.

CAPVT II.

1 *Remißio fieri debet uerbaliter, & expresse.*
2 *Cùm ecclesia destruitur ob delictum aliquorum, nullus decæterò uocari debet clericus illius ecclesiæ. Et ille locus priuilegium perdit.*
Locus an & quando perdat priuilegium suū.
Clerici an & quando poßint contractus suos exercere extra ecclesiam.
Filijfamiliâs si alibi quàm in domo patris habeant domicilium, uocari debent, sed ubi cum patre habent domicilium, non sunt uocandi.

CVM EX INIVNCTO. (Renunciationem) & post reuersionem de loco vbi aberant (expensis) si absenti non esset notum, quòd ædificatum esset ante eius reuersionem demoliri deberent expensis nunciantis, sed post factis expen. nunciati. ff. eo. de pupillo. §. si quis fortè (sancione) ff. eo. l. 1. §. in operis.
1 † Remisionem) verbis expreßis factam. ff. de re. l. 1. in princ. ff. e. l. si opus nouum. & tacitè [a] puta per subsequentem transactionem. ff. e. l. 1. §. post operis. & §. item quæritur. item morte nunciatoris. ff. & l. 1. §. morte. & §. quòd si is. non autem morte nuncianti, vt ibidem. Item si satisdederit nunciatus intra annum, vel per nunciantem stet, quo minus satisdetur. ff. e. precio. §. deinde ait. & §. hoc interdictum. & §. hoc autem. post annum autem non satisdetur, cùm finiatur anno. ff. e. prætor. §. vl. (instituendis) ordinauerat enim ibi archiepiscopus ponere certum numerum canonicorum, & super hoc etiam ibi institutos iam aliquos iurare fecerat de residentia ipsius loci, & quasdam ecclesias depu-

[a] *Tacitè. & sic quod fit tacitè dicitur expressum. Adde Felin. in c. transla. col. 3. sup. de cōsti. cum concord. ibi per eum adductis. & per Alexa. in l. 1. ff. de lib. & posth.*

tauit pro beneficijs clericorum ipsius ecclesiæ (reuocatis) re destructa destruuntur priui. inf. de ver. sig. abbate. in fi. 16. q. 7. & hoc dicimus. ff. de col. illi. l. 3. 18. q. 2. in nullo (quicquid). C. de elec. non dubium. 10. dist. vides.

2 †Not. quòd quando ecclesia vel ciuitates, siue alia loca, siue sacra, siue prophana, authoritate superioris destruuntur propter delictum eorum, decæterò nullus debet vocari clericus illius ecclesiæ, vel municeps illius loci, & ille locus a priuilegium perdit, vt hîc. & de conse. di. 1. placuit. 16. q. 7. & hoc dicimus. ff. quando dies vsufr. leg. ced. si autem ab hostibus destruatur, tunc retinet omnia priuilegia sua, & antiqui clerici remanent ibi. 7. q. 1. pastoralis. 19. q. 3. quæ semel. & idem videtur si authoritatem superioris transferat in alium locum, vel alij vniatur: vt not. s. ne se. vac. c. 1. suprà, de re. do. quia mo. & idem intelligitur in ciuitate, & alijs locis prophanis. ar. ff. de contrahen. emp. æden. Hoc autem certum est, quòd si aliquæ ecclesiæ occupentur ad tempus à tyrannis, ita quòd non possunt inhabitare ibi clerici, quòd ecclesia retinet sua priui. & suos clericos, licet sint eiecti, vnde videtur, quòd si expediat ecclesiæ vel clericis illius ecclesiæ facere aliquem contractum, vel prælatum, vel quicquid aliud, quamuis hæc ordinariè facienda essent in ecclesia. s. de ele. quòd sicut. tamen propter necessitatem fient alibi. 23. di. in nomine. & etiam quod plus est, si tyranni darent facultatem clericis eundi ad ecclesiam sic inuasam, & etiam ibi semper aliqui clerici remanserunt, & etiam si non timeatur de impresione, dummodò illi qui exierunt iusto timore, vel alia iusta causa exierint, si sint maior pars illa quæ est in ecclesia, debet ad forinsecos b exire, nisi posset redire cum bona & perpetua pace vel honesta.

† Et idem videtur si sint pauciores, dummodò præsumat quòd electio, vel alius contractus vtilius posset celebrari extra ecclesiam, quàm intra. ar. s. de ele. bo. me. ma. vbi no. secùs si propter suas inimicitias, non possunt ire ad ecclesiam, quia tunc possunt constituere procura. s. de elect. quòd sicut. §. 1. & c. quia propter. Idem est, etiamsi non sit magnum negotium, vel si sit magnum, sed vtiliter potest fieri per inferiores, quando autem clerici dispersi sunt, ille qui est caput capituli, siue sit præpositus, siue alius ad quem pertinet vocatio capituli, eos vocabit. s. de ma. & obe. c. 1. dummodò sit in loco idoneo, vbi plures conuenire possunt, vel etiam si ibi non sit, sed ad eum accedere velit, aliàs autem si vellet Lombardos in Lombardia pro maiori parte morantes, vel in remotas partes Franciæ vocare, non tenentur ire, quia manifestè iniquum est mandatum. arg. s. de elect. cùm inter vniuersas. secùs autem si dubitaretur, quia tunc semper obedire debent. 11. q. 3. quid ergò. & si absentes non inueniunt, procedant præsentes. s. de elec. c quia propter. Si autem nullus c est, ad quem pertinet ex officio alios vocare, tunc ad hoc, vt teneat, quòd fit ab eis, oportet quæcunq; eis placet, quod ad minus conueniant duæ partes illorum, ad quos pertinet facere illum contractum, & illi debent vocare alios qui commodè possunt vocari, quod relinquendum est arbitrio boni viri, vel consuetudini antiquæ illius ecclesiæ, & siue venerint, siue non, procedant ad perficiendum illum contractum, vel electionem, si autem contingat plures electiones fieri, Papa confirmabit, quam viderit canonicè factam, puta secundum tenorem huius glo. & illius glo. quæ est de hac materia. s. de elect. bo. me. ma. & si sit vniuersitas secularis, debent vocari omnes maiores 14. ann. siue sint mares, siue mulieres, siue virgines, siue coniugatæ, siue viduæ, & minorũ tutores. ff. quod cuiusq; vni. si manci. placet nulli. ff. ad muni. filia. §. vidua. & l. ea quæ. & l. fina. † Item filij fa. vocandi sunt, si alibi, quàm in domo patris habent domicilium, sed vbi cum patre habent domicilium, non, quia tantùm pater vocandus est. ff. ad muni. placet. non vtiq; possessionem etiam ciuilem retinent, qui timore inimicorum & hostium dimittunt res suas. C. de acqui. pos. licet ille autem, qui ab hostibus capitur, benè amittit possessio. rerum suarum, & etiam non captiuus amittit possessionem rerum captarum ab hostibus. ff. ex qui. cau. in inte. rest. deniq;. & l. ait prætor. §. is autem.

a *Et ille locus. De hoc quãdo castrum diruptũ vel ciuitas euersa perdat priuilegiũ. uide per Alex. in cons. 44. in 1. co. 1. uol.*

b *Debet ad forinsecos. & sic sentit Innoc. quòd absentes in arduis debẽt uocari, ita Fel. in c. cùm omnes. colu. 13. uers. secũda fuit opinio. supr. de consti. & ibi latißimè per ipsum de ueritate & pro declaratione dictorũ Inn. hîc.*

c *Si autẽ nullus. Pro intelligentia Inn. hîc uide Abb. & Fel. in c. 1. sup. de ma. & obe. Fel. in c. cùm omnes. colu. pe. uers. sed dubium est. supr. de constit. & adde hîc quæ not. ad Inno. in d. cap. 1.*

CAPVT III.

1 *Forma appellationis ab interlocutoria quæ sit, & quando sit iusta.*

SIGNIFICANTIBVS. (Decreuit) & benè. (Prouocauit). s. 2. gl. Sed alij dicunt, hîc autem in vtraq; appellatione credimus causam assignatam, licet in decret. non exprimatur, qualis

qualis causa in prima appellatione potuerit assignare, & non iusta, quia cùm iusta esset sententia, non poterat assignari iusta causa appel. sed de proprio motu placuit iudici à quo appellatum est deferre, vel iudicem ad quem appellatum est admittere. In secunda autem appellatione potuit esse iusta causa app. hoc modo.

Domine cùm ego incontinenti paratus sim probare præiudicium fieri ecclesiæ in præsenti ædificatione, & plateam ad ecclesiam pertinere, & vos in contrarium decreuistis, me non admittendum ad hæc probanda, & cautionem aduersarij recipiendam, appello, sed si admisisset probationes, & tamen reputans eum non probasse cùm probasset, contra eum talem interlocutoriam protulisset, sicut apparet, licet sufficienter probauerim, ecclesiæ præiudicium generari ex ædificatione aduersarij, tamen iudex contra me interlocutoriam protulit, scilicet, cautionem aduersarij recipiendam, vnde appello, quamuis videtur sufficere si dicat appello: quia ex testibus vel alijs instrumentis aliter pronunciandum est. Idem etiam videtur si dicat, quia iniusta est interlocutoria, tamen nimis videtur generale verbum, quia iniusta est interlocutoria, nisi exprimatur, in quo est iniusta, sicut nec audiendus esset, si diceret, appello quia me grauastis, nisi exprimat in quo grauet. † Prouocauit) non erat appellationi deferendum, cùm non esset expressa iusta causa appel. s. de ap. vt debitus. Alij dicunt, quòd tam à diffinitiua, quàm ab interlocutoria etiam nulla causa assignata, licet appellare secundum canones. Huic solutioni expressè contradicit. s. de app. cordi. in prin. quod nos non credimus, nisi in casibus, qui legibus exprimuntur, puta si interlocutus sit quæstionem in ciuili siue in criminali negotio per tormenta habenda. ff. de app. re ante sententiam. Item si fideiussores appellentur à delegato, tanquam idonei sistendi iudicio, quamuis quidam dicunt tunc etiam sine appellatione delegantem posse corrigere sententiam delegati. ff. qui. sat. co. arbitro. ff. à quib. app. licet. l. vl. idem etiam ab iniuria. vide C. de ap. si quis prouo. Plac. autem intellexit iniuriam facit, puta si verberauit litigantem post latam sententiam. ff. de ap. illum. C. de app. in maioribus. quia appellat iniuriam iniuriosam executionem, puta quia vult exequi sententiam antequam quadrimestre tempus elapsum sit, nam sicut licet appellare ab executore, si excedat modum in exequendo. ff. quorum ap. non re. l. ab executore. ita & si præuenit tempus, à sententia autem pos. non licet appellare, non quia sit interlocutoria, sed quia super proprietate principalius & perfectius iudicium expectatur. C. si de mo. pos. fu. app. l. 1. sed secundum canones benè appellatur à sententia pos. s. de rest. spo. ex conquestione. sed tamen si quis illam decr. benè videt, non dicit in possessorio appellatum, sed quia eius petitio super possessorió denegabatur.

Sed alij dicunt & vt videtur melius, quòd quando appellatur ab interlocutoria, q. sufficit dicere, appello, & maximè si adijciat, quia est iniusta causa. sup. de testi. significa. neq; oportet, quòd dicat in quo sit iniusta, sicut quando appellatur, quia locus non est tutus, sufficit dicere appello, quia locus quem mihi assignastis, non est mihi tutus, nec oportet eũ exprimere, quare nõ est tutus. s. de ap. ex parte. sed iudex qui de appellatione cognoscit, si inuenerit interlocutoriam iustis ex actis productis coram primo iudice confirmabit eam, sed si ex nouis probationibus velit probare eam iniustam, non poterit, quia eas coram primo iudice debuit procedere, etiam post interlocutoriam, & contra se prolatam, & tunc si denegasset eam recipere, sine causa poterat iustè appellare: vt. ff. de re iudi. quòd iussit. 4. q. 5. c. 1. si autem ex prioribus actis inueniret interlocutoriam iniustam, cassaret eam, & quicquid factum est post ap. & huiusmodi causam interpositam (procedendum) ante tres menses, in quo peccauit, nam ille qui nunciat opus nouum, habet tres menses intra quos si poterit probare, non licere ædificare, alij probabunt à tribus mensibus, aut in antea licet ædificata præstita cautione ædificare. s. eo. cap. vlt. C. de ædifi. priua. l. vltima.

CAPVT IIII.

Is cvi.

TITVLVS XXXIII.

DE PRIVILEG. ET EXCESSIBVS PRIVILEGIATORUM.

CAPVT I.

EPISCOPALIA. (Vilescat) de facto, de iure autem magnitudo ciuitatis nihil operatur, 93. dist. legimus.

(Sicut) etc. eis laicis præiudicantibus, id est, nobis præiudicium facientibus.

CAPVT II.

1 *De quibus teneantur exempti rationem exhibere episcopis, & habes in nu. 2. & 3.*

CVM ET PLANTARE. (De manu laicorum) & malè. s. de his quæ fi. à præ. cùm in apostolica (aliquo) nisi præscripserit. s. de iure pa. cura (nominatim) proprio nomine vel indubitata circumlocutione. insti. de exhær. lib. §. masculos. de hoc no. s. de præb. in Lateranens. (pertinent) cùm ex sua ædificatione habent, secùs si laicus fundator donasset ei, qui non potest plus iuris in alium transferre, quàm in se habet, cùm ergò hoc nō habeat, vt sibi de tēporalibus ratio reddatur, ergò nec hospitalarij, quibus cōfert, vt no. s. de præb. de monachis. & in c. Lateranens. (de plebis cura) sic. j. de ver. sig. veniens. §. quas.

1 † Pro rebus temporalibus) non solùm quas ipsi exempti dederant ecclesijs suis, sed etiam alijs, quas alij dederunt, & etiam quod plus est de decimis & alijs rebus spiritualibus reddent eis rationē, nam ex quo ecclesia sua est, & omnia ei annexa, qualia sunt possessiones ecclesiæ decimæ, & omnes obuentiones. arg. s. de consti. transla. & c. quæ loquuntur. de hac materia generaliter loquuntur: vt hîc. 16. q. 2. sanè. & si constat hæc ratio, quia si aliàs habeant eos suspectos, facient eos reddere rationem villicationis suæ. Item videtur, quòd si super possessionibus conueniantur, quòd tantùm sub patronis exemptis conueniantur: vt no. j. e. recepimus. Item non poterunt aliquid alienare, nec maximas causas agere sine consensu patronorum & exemptorum, nam sicut in his requirendi essent episcopi ab ecclesijs sibi subditis, ita hîc patroni exempti qui ius episcopale habent in eis, ad hoc requiri debent. arg. 12. q. 2. si qua placuit. & not. s. de rescri. edoceri. Nos non dicimus, quòd in his sicut dictum est, consistat ratio reddenda patrono, sed in hoc, quia patroni clerici siue sint exempti, siue non, in ecclesijs suis ex fundatione sua exigent rationem, quomodo regentur possessiones habitæ, & quomodo prouentus expendantur, non tamen exigent ab eis rationem principaliter, quod dent singulis diebus pro piscibus, vel carnibus, & hanc rationem petet, etiam si non sint de dilapidatione suspecti, quia à iure conceditur eis hæc ratio, sed tamen ipsi patroni non cogent subditos ad hoc, sed obtinere debet eos cogi per ordinarios suos, nam ipsi ratione patronatus nullam super eos habent iurisdictionem, & etiam si prælatus videret, quòd nimis sæpè & malitiosè patronus exigeret rationem, & non impediret ei officium suum, quia in malitijs non deberet exuberare, sed obuiare. ff. de rei ven. in fundo.

2 † Item no. quòd ecclesiæ non tantùm debent patronis rationem, sed etiam subiectionem debitam. 16. q. 2. visis. in quo intelligo contineri, quòd eis subueniat, si necesse fuerit, & etiam quòd ad tempus pro necessitatibus suis cum consensu episcoporum, tamen accipiant reditus eorum. art. s. de conces. præben. cum nostris, s. vt eccle. bene. vt nostrum. & insti. cùm

3 venissent. † Item quòd eis vacantibus eas custodiant. s. de offi. ordi. cùm vos. suprà, de app. bonæ. Hac ratione[a] videtur quod si imponitur collecta episcopo per se, & clericis patronis per se, quòd tales ecclesiæ cum patronis conferentur seu contribuent, & non cum episcopo; quo ad iurisdictionem autem, vel quo ad interponendum authoritatem, vel procurationibus, vel alienationibus eorum, non credimus quòd aliquid iuris habeant patroni clerici, sed episcopi tantùm, hæc enim iurisdictionis eius sunt, & non de iure patronatus, & ideò ad ordinarios pertinent tantùm. Credimus tamen, quòd patroni benè possunt se opponere, ne nociuæ electiones ac exactiones fiant. 16. q. 7. filijs. item licet rationem & auxilium dederimus patronis, nihilominus prælati ratione iurisdictionis & ordinariæ potestatis hoc habebunt. sup. de offi. or. conquerente. Alij tamen dixerunt, quòd hæc decre. non habet locum, nisi in ecclesijs quæ sunt de mensa patronorum, sed primum dictum magis placet ad hoc. s. de reli. do. cum venerabilis. in glo. quæ incipit, iste episcopus (proprietatibus) id est, retinēda proprium (eximantur). j. eo. tuarum. in fi. & c. quidam (fratribus) templi & hospitalis (percipiunt) recipiendo decimas ecclesiæ de manibus laicorum. s. eod. c. in prin. (præsumunt) recipiendo excommunicatos & interdictos ad officia celebranda, plusquam semel in interdictis ecclesijs. s. eo. ti. in c. 1. §. excommunicatos. & §. quod si. (interdicto) non credimus canonem latæ sententiæ.

[a] *Hac ratione. Adde Pet. de Ancha. qui hoc refert & sequitur in consil. 248. colu. 3. uers. super quæsito, & maximè in co. seq. in uers. non obstat. ubi dicit, quòd hoc intelligitur cùm caput et mēbrum sunt in ea dio. & inci. consi. ad prædicta dubia.*

CAPVT

CAPVT III.

DILECTI FILII. (Fratres priuilegia) super quibuscunq; rebus vel iuribus.

CAPVT IIII.

Episcopus etiam in locis priuilegiatis potest de sepultura ossa excommunicatorum sepultorum extrahere.

AD HAEC. (Mandamus etc. & exequaris) not. quòd in locis quantumcunq; priuilegiatis potest episcopus de sepultura extrahere ossa excõmunicatorum sepultorum, nos dicimus ecclesias hospitalis, non esse exemptas.

CAPVT V.

SI DE TERRA. (Tanto tempore). ĩ. eo. accedentibus contrà sol. ibi, sed ad hoc. s̃. de præscrip. ad audientiam. in tex. & in glo.

CAPVT VI.

PORRO. (Quamuis). ĩ. eo. ex parte (fuerant) supple quam habuerant primi habitatores, vel quam habebant in locis, in quibus prius habitatores non fuerunt (ex inspectione) contra. arg. ĩ. eo. quanto.

CAPVT VII.

1 *Ecclesia quando cognoscatur exempta.*
2 *Episcopus non solùm perdit ius in ecclesia exempta, sed etiam in clausuris ecclesiæ, & uide usq; ad finem. Et habes hîc multa de exceptis & priuilegiatis.*

RECEPIMVS. (Specialiter) 1 † si in priui. tantùm continetatur, q; specialiter iuris beati Petri existat, non est exemptio, si narrando tantùm dicit, non præiudicando. 3. q. 6. hoc quippe. nisi ostendatur priuilegium, in quo ei cõcedatur, quòd specialiter illa ecclesia consistat iuris beati Petri, vel aliàs ibi expressim verba exemptionis ponantur. Si autem non narrando, sed asseuerando hoc dicat, benè probatur exemptio per dicta verba. Item dicendum est, si in priuilegio dicitur, quòd nullo mediante ad Papam pertinet. ĩ. eo. cùm olim essemus. idem si dicit, sint liberè, vel quòd potiantur libertate Romanæ ecclesiæ. infrà, eo. cùm olim propter. quia tunc plenè exempta est. Idem intelligo & si non sit ibi specialiter. arg. eius, quia si dicat priuilegium eius, quod ad ius & proprietatem ecclesiæ ro. spectat exemptum est, ergò eadem, si dicat, quòd iuris vel proprietatis beati Petri existit. arg. s̃. de in inte. resti. c. 2. s̃. de arb. cum tempore. Item quia voluit aliam specialitatem notare. Aliqui dicunt, & vt videtur benè, quòd si dicat ad iudicium perceptæ lib. quia non valet, nisi ostendat priuilegium libertatis concessæ. C. de æden. Authen. si quis. Aliqui dicunt, quòd si ponatur verbum indiffinitæ, puta dicit ad iudicium perceptæ libertatis plenam exemptionem habebit ecclesia, nisi in casibus in iure expresis, nec oneratur probatione, si sit in possesione, vt hîc. C. de pet. hær. cog. C. de rei ven. l. vlt. Si autem dicatur, ad iudicium specialis libertatis, & de illa libertate specialiter in illo priuilegio, vel in alio contineatur, in nullo alio erit exempta, nisi in eo, quod in priuilegio continetur. s̃. eo. c. proxi.

2 † Item no. [a] quod si ecclesia est exempta, non solùm perdit ius in ecclesia episcopus, sed in clericis ecclesiæ, nisi in sacerdote cura populi cui committitur: vt no. s̃. de cap. mo. c. 1. & ar. ĩ. eo. ex ore. inde est, quòd clerici ecclesiæ exemptæ non possunt excommunicari per episcopum. s̃. de in inte. resti. c. 2. ĩ. eo. ex parte. 3 † Idem dicimus in conuersis & perpetuo oblatis ecclesiæ, quia sunt in parte domini assumpti. 12. q. 1. qui sunt. in laicis autem, scilicet, in parochianis illius ecclesiæ, nulla iura amittet, dabit enim pœnitentias publicas, chrismabit & cætera episcopalia iura tam ad legem dioce. quàm ad iurisdictionem spectantia exercebit. ĩ. eod. cùm olim propter. s̃. de sepul. in nostra. Si quæris quis habebit decimas? Respon. plebanus loci, vel ille, qui prius habebat, siue fuerint episcopi, siue plebani, siue cuiuscunque alterius, quia nulli aliquid iuris accrescit, vel detrahitur in laicis. arg. 16. q. 1. si quis laicus. nisi populus sit exemptus. ĩ. eo. ex parte abbatissæ.

[a] *Item no. Pro intelligentia Inno. hîc uide Cald. in tit. de do. cõsi. 6. col. 3. ibi & ita uidetur sentire, & ibi & iura, quæ in consil. circa fi. col.*

4 † Sed quæres cum petito iure episcopali omne ius episcopale tam in ecclesijs, quàm in clericis, quàm in laicis adiudicetur, vel auferatur. s̃. de offi. ord. conquerente. quare & non si priui. concedatur exemptionis in totum videatur exempta, valet in clericis & laicis? Respon. quia in iudicio videtur deducere omne ius, nisi expressè contrarium agatur. s̃. de causa pos. cum ecclesia. ff. de iudi. solemus. sed in priuilegio secùs. s̃. c. prox. quæ propter alterius præiudicium restringenda sunt, vt

no.s.de dona.cùm dilec.licet autem templarij, vel hospitalarij, vel quicunq; alij sint exempti, tamen si accusentur de aliquo maleficio, respondebunt sub iudice ordinario, & in prouincia, in qua deliquerunt.j.eo.patentibus.tuarum.§.eos.C.vbi de cri.l.1.& Authen. qua in prouin. 6. q. 5. placuit. s. de hære. ad abolendam. §. vlti. nisi delinquerent circa res exemptas, puta quia non portaret habitum, vel quia dissiparet bona ecclesiæ exemptæ. j.e.patentibus.cum capel.Item & si non esset crimen circa rem exemptam, & sit leue crimen, benè facit ordinarius si eum remittat ad magistrum suum.arg.ff.de re mili. l. 3. respon.1.ff.de accu.l.vlt.ff.de cur. re. militibus non est. C. de exhi. reis. l.1. alij distinguunt inter crimen publicum & occultum.

5 † Item si teneant aliqua pertinentia ad iurisdictionem dioce. de illis conuenientur sub eo. j. eo. cum capella. sed dices eadem ratione de omnibus possessionibus, quæ sunt in dioce. cùm omnes sint de suo foro, fortè posset responderi, quòd ordinarij licitè cognoscunt, sed melius est, quòd tantùm magister cognoscat, si iurisdictionem habet, vel iudex ordinarius magistri. C.de offi.ma. mili. l. 1. C. de iurisdi. om.iud.l.vlt.Item potest dici, & si ratione contractus conuenientur. arg. earundem legum.arg.contra.C.in qui.cau.mili.fo.l. 1. C. vbi se. vel cla.l. 2. Sed dic ibi concedi militibus, & quibusdam priuilegiatis personis, scilicet, quod conueniantur sub præsidibus, quod licitum est, quia præsides legati sunt: vt no.s.de offi.leg.quòd transla. Item de quibusdam conceditur propter negligẽtiam eorum, quia per prouincias ordinantur. Quidam autem sunt, qui & si habeant aliqua priuilegia, non tamen sunt exempti in totum, vt ex officio leg. colligitur, exemptio, scilicet, priuilegiatorum ex priuiligijs collegitur. s. c. proxi. in hoc autem valet priuilegium, quia nũquàm ordinarius poterit excommunicare, & si fecerit, non valet, nisi in casibus, in quibus potest eos iudicare, vt dixi. j.e.cùm olim essemus. Alij dicunt & non male, exemptos de nullo crimine vel causa ciuili respondere debere sub ordinario loci. 16. q.1. frater. nisi in casibus, qui inueniuntur in iure expresi, sed sub ministro suo tantùm, qui eorum ordinarius est priui. vel coram eximente (speciali) vt plenè sint exempta omnia ista hodie determinata sunt per decr. j. de priui. volentes per totũ in tex. & in gl.

a Solùm tenorem. Ad hæc dicta adde Inno. in cons. 25. incip. in causa, et quæstione. col. 2. uersi. item non probant.

CAPVT VIII.

SANE. & infrà.

CAPVT IX.

PATENTIBVS. (Liceat) hoc ideò, quia licet personæ sint exemptæ non tamen ecclesiæ.ar.contra. s. de exces. præla. nimis iniqua. Sol. illud est propter priuilegium illorum religiosorum (coërcendi) not. priuilegiatos per cen. ec. coërcendos si vltra priui. suorum tenorem excedant.

CAPVT X.

TVARVM NOS. (Falso) quia portant crucem & non sunt oblati (eos) scilicet, templarios vel hospita. (reducas) de facto, quia de iure non valuit absolutio, & ideò non est necessaria restitutio de iure ad respondendum. s. eo. cùm & plantare. §. de confratribus (præmissa causa) id est, quia dant eis aliquid de suo.

CAPVT XI.

1 *Asserens priuilegium aliquod perditum, quid teneatur probare, & in num. 2. & 5.*
3 *Cùm Papa communicat alicui, censetur absolutus.*
4 *Et si Papa aliquem uitet, non incidunt tamen in minorem excommunicationem communicantes ei.*

CVM OLIM ESSEMVS.
1 † Amissione) prædictũ enim fuerat priuilegium, quod postulauit innouari hæc duo, scilicet, casum fortuitum, & amissionem, & tenorem instrumenti debet probare iste abbas, vt hîc. C. de fi. instru. l. fi. & benè dixi quòd debet probare casualem amissionem, quia si voluntariè illud amisisset, vel etiam lata culpa, non
a prodesset ei probare solum tenorem [a], & quod esset instrumentum sine vitio, & cùm hoc sit quasi impossibile probare, licet enim instrumentum prima facie appareat bonum, nec abolitum, nec in aliqua sui parte vitiatum, quod sufficit probare, quando casualis probatur amissio. ar. C. de edic. diui. l. fi. posset tamen ibi esse latens falsitas, quam non cognouit testis, & quia si diceret, quòd nulla falsitas erat in instrumento, astrueret negatiuam, quod non licet. s. de causa poss. cum ecclesia.

2 † Item dicunt quòd quidam casum debet probare, quando vult probare tantùm tenorem

tenorem instrumenti, quia si vellet probare ipsum contractum, vel aliud factum cõtentum in instrumento, tunc non oportet, quod probet aliquid de amisione instrumenti, imò si contractus erat talis, vel factum vbi requirebatur scriptura, vt in donatione excedente quingentos aureos, & in sententijs, & in alijs similibus, sufficit probare ipsum contractum & scripturam interuenisse, & in scriptura contineri ea, quæ ius ibi præcipit contineri, & non tenetur probare amisionem instrumenti. argumentum. suprà, de sen. & re iudi. sicut. & argum. quia in exercendis litibus æqua est probatio testium & instrumentorum. C. de fi. instrum. in exercendis. Alij dicunt, quod etiam in his casibus debet probare casualem amisionem, nam cùm contractus vel factum capiat substantiam ex scriptura, non sufficit probare interuenisse scripturam, nisi probet casualem amisionem. argum. C. de testi. testium. C. de bo. poss. secundum tab. l. fi. C. de fideicom. l. fi. Lex autem, in exercendis, locum habet in negatiuis, vbi scriptura non requiritur, casum autem probabit proprio iuramento, cum aliqua summaria cognitione præmissa. C. de fi. instrum. l. fi. (assertiones) nota soli assertioni cardinalis credi sine iuramento.

3 † Ad osculum) no. aliquem reputari absolutum hoc ipso, quòd Papa ipsi communicat, & hoc intelligo si cum causæ cognitione. s. alio contradicente & cognita ab ipso veritate ei communicat, vt hîc, si autem sine causæ cognitione, secùs est, quia præsumitur per ignorantiam, vel occupationem facere.

Et hæc vera sunt, vbi dicitur nulla sententia excommunicationis, si autem non contenderetur nulla, sed iniusta quantumcunque communicaret, non crederem absolutum, nisi forma seruetur. argumentum. infrà, de sen. ex. cùm desideres. §. 1. & §. vlt. nec est præsumendum, quia vna sua participatione velit tollere obseruantiam iuris. C. de inof. tes. si quando. nisi appareret, quòd communicando eum intenderet absolutum.

Hoc non habet locum in alijs prælatis,
4 nisi in Papa. † Item not. quod licet Papa vitet aliquem, communicantes ei non incidunt in minorem excommunicationem, est enim necesse, vt nominetur excommunicatus à superiore. argum. 2. qõ. 1. multi. Argumentum. contra. 93. dist. si inimicus, sed intelligitur illud, quando Papa non solùm vitabat, sed etiam tanquàm excommunicatum vitandum mãdabat. Fatemur tamen, quòd peccat ille, qui in familiarem habet, quem à prælatis pro suis delictis vitari videt (decernimus). id est, propter hoc decretum declaramus. (Reprehensione) amisso instrumento, duo oportet probare & tenorem instrumenti, & quod fuerit sine vitio. C. de fi. instrum. l. vlt. legatus. amissa charta legationis probat eam per testes. C. de mand. princ. l. 1. nisi aliàs notus & honestus esset, ita quod esset verbo eius credendum. 97. dist. nobilisimus. delegatus autem probat mandatum sine literis. in Authen. de litt. §. omnem. Alij autem in del. dicunt contra, nisi literis ostendat. argumen. 25. qõ. 2. sancimus. suprà, de offic. dele. cùm in iure. suprà, de fi. instrum. c. 1. Et hoc satis crederem ante præsentationem literarum, postea autem secùs. argum. suprà, de appel. vt debitus.

5 † Item per testes quis probat se priuilegiatum. C. de fi. inst. si solennibus. quandoque sufficit probare solam amisionem instrumenti, etiam si non probetur tenor, vel quod non fuerit vitiosum propter odium eius, qui illud surripuit. C. de proba. si de possessione. aliàs enim non sufficit. ff. de test. testium. in fi. imò & si amittatur postquam facta est fides de instrumento, post licet dicere contra illum de falsitate. C. de fid. instrum. l. vlt. probatur autem amisio instrumenti per iuramentũ perdentis & adiunctis sibi aliquibus præsumptionibus. C. de fide instrum. l. vlti. argumentum. C. vnde vi. si quando.

CAPVT XII.

1 *Quo casu liceat inferioribus conqueri de suis prælatis.*
2 *An liceat in causa appellationis absente altera parte procedi.*
3 *Quando liceat innouari priuilegium.*

1 EX PARTE ABBATISSAE. † Occasione) no. abbatissa & sorores hîc cõqueruntur de episcopo Meldens. qui occasione quarũdam literarum impetratarum ab eo, ad iudicem dele. grauabat eas, alibi habens quod priuilegiati conqueruntur de prælatis, qui, quia in ipsos nõ possunt ferre sententiam excommunicationis, ferunt in eos, qui molunt in molendinis suis: vt infrà eodem, quanto. alibi habes, quòd abbas conqueritur de quodam episcopo, qui occasione quarundam literarum inter-

dixerat quasdam suas ecclesias. suprà, de offic. ordi. graue. alibi habes quod aliqui dicunt, quòd occasione indulgentiæ suæ, ferunt sententiam excommunicationis in alios. suprà, de rescri. ex parte. 2. de omnibus istis quæritur, an debeant probare indulgentias & literas, & alia, de quibus faciant mentionem in literis, quas impetrant, & eodem modo idem quæritur, si in libello hoc ꝓponatur, & ad hoc sic respondemus, quòd causam vel demonstrationem in literis, vel libellis oppositam, non debet quis probare, dummodò constet de re, cuius causa vel monasterio dicitur, nisi talis sit causa vel demonstratio quæ sit causa, sine qua literas non habuisset, nec libellus esset receptus.

Et hoc sic probo, quia etiam si talis sit causa vel demonstratio, tamen valent literæ & libellus. ff. de condi. & de. cùm ita esset legatum. §. legato. & §. falsam. & instit. de leg. huc. & §. proxi. secùs autem in condi. vt eisdem legibus probatur. Hoc tamen teneas, quod quandocunque ponitur in libello tale, quid pro causa petitionis suæ illam probare debet, nam cum causa quæ ponitur in libello pro magna parte semper sit causa, quare sibi competit ius petendi illud, quod petit per illum libellum, illam probare debet, aut succumbet. 6. quæstio. 5. actor. Hoc etiam probatur ratione supradicta, quia nũquàm suus libellus receptus esset, nisi sufficientem causam expresisset. suprà, de libelli oblat. dilecti. vbi no. (priuilegijs) nec tenetur facere mentionem, nec propter hoc minus proceditur per literas, not. suprà, de officio deleg. ex liberis. (ad appel. beneficium) ex illa causa, quia literæ non valebant cùm essent impetratæ super his, quæ continentur in priuilegijs suis, nec de ipso faciunt mentionem. suprà, de rescri. cùm ordinem. melius dicitur, non propter grauamen aliud (deferentes) & malè.

2 † Retulissent) & petissent quod in causa appellationis ab abbatissa & sororibus emissę procederent, in ipsa tamen propter absentiam partis aduersæ procedi non poterat, quia hoc non petierat. suprà, de appellatio. cordi. vel melius, quia iudices non detulerant appellationi. suprà, de appellatio. interposita. §. 1. & cùm pars monasterij vidisset, quod non poterat prosequi appellationem conuertit se, vt obtineret innouationem priuilegiorum suorum.

3 † Innouandum) hoc non licuisset, nisi contumax fuisset pars aduersa. argumẽtum. suprà, de confir. cum dilect. hoc non placet, non enim super innouatione priuilegiorum contumax erat episcopus, nec citatus, sed vera causa est, quia episcopus non contendebat de priuil. quia si contenderet, non deberet innouari, nisi fortè terminetur de eorum cõsumptione, vel nisi alia iusta causa subesset. suprà, de confir. vti. cùm dilecta. quòd licet cùm nihil iuris tribuit. infrà eodem, quia. si enim nouum ius tribueret, non liceret. suprà, vt lit. pen. dilec. vbi no.

CAPVT XIII.

1 *Quando delegari poßit causa monacho.*
2 *Non potest executor alicui uim inferre, nec de poßeßione aliquam partium extrahere.*
3 *Quicquid acquirit monachus, acquirit monasterio.*
4 *An monasterium obligetur ex contractibus monachi.*
5 *Aedificium dicitur cædere solo.*
6 *Quando dignosci poßit quod quis renunciet priuilegio suo. & in num. 7.*

CVM OLIM PROPTER. (Eisdem) prioribus & canonicis.

☞ † Præfigendum) procedi tamen poterat super causa appellationis, si ante sententiam erat appellatum, vel super principali, si à diffinitiua fuerat appellatum, suprà, de appel. sæpè. vbi no. de hoc: sed hìc noluit appellatus procedi, cùm modicum sibi prodesset, si tantùm causa appellationis terminata esset, & non principalis, dic melius vt no. suprà, de appellati. sæpè. & c. per tuas. (Præfigendum) per literas, quas dedit episcopo, in quibus continetur, quòd sequitur.

Sed dices quomodo postea processerunt iudices primi, vt sequitur infrà, ibi iudices autem, etc. cùm per has literas est ad sedem ap. negotium reuocatum, contra id quod est suprà, de offi. le. licet. 3. q. 6. multum. C. de le. l. 2. Respon. per illas literas non esse reuocatam iurisdictionem antequam præsentur literæ, & hìc processus habitus fuit ante præ sentationẽ literarum. sup. de ap. vt debitus. Item non videtur malitiosè fecisse episcopus, cùm in ei⁹ fauorem sint concessæ, si eis vti voluit. C. de le. quod fauore. appellatio enim nõ impedit eorum processum, cùm illis renũciar

ciare videatur, si intra terminum præfixum non prosequuntur. suprà, de ap. sæpè. cùm sit repræhensibilis (parti) authoritate huius delegationis non processerunt sed primæ.

1 † Monacho). not. monacho delegari causam.

Et hoc verum intelligo, si expressè contineatur, vt ibi monachus, aliàs præsumo per veri taciturnitatem obtentas, cùm nō sit eis præstanda materia vagandi (iudices) non illis quibus erat remissum negotium, quia illi non habebant potestatem diffiniendi aliquid, sicut hîc apparet, & sic est in registro. Vel dic, quod ijdem iudices erant, sed partes prorogauerunt eorum iurisdictionem, vel plus continebatur in literis, in quibus erat remissum negotium, quàm hîc contineatur (libertatem) iustè petitum fuit, quia cassaretur libertas malè data, & ritè fuit super eam sententiatū. arg. C. de condi. ex leg. dissolutæ. & l. fi. ff. de fe. l. 1.

2 † Per portarium) iste portarius siue executor deputatus à rege, nullam potestatem habuit cogēdi canonicos ad aliquid. suprà, de conse. eccle. Imò plus videtur, quod si esset executor Papæ merus, sine vlla cognitione, quod non posset alicui etiam partibus vim inferre, nec de possessione aliquam partium extrahere, nisi hoc esset sibi expressè commissum, quòd tamen rarò & non sine causa committendum est. ff. de iud. l. fi. suprà, de conces. prę. vel eccle. non vac. quia di. & c. cùm nostris. & c. literas. Nec est contra. ff. de re iud. à diuo. §. si super. & §. seq. vbi dicitur, quod executor habet causæ cognitionem, quia ibi non loquitur de viatore executore, cuius modicum est officium, id est, in adimplendo mandatum, & in renunciando quid inueniat. ff. de reb. eorum qui sub tu. vel cu. sunt. magis. §. ne tamen. imò plus videtur, quod si viator hîc inueniat rem, vel ecclesiam cuius possessionem dare debet sine vllo præsente possessore, ita quod sine vlla violentia dare potest possessionem, tamen eam dare non debet, nisi ille qui eam tenet de facto primo eam resignet, vel verbo, vel authoritate iudicis inde expellatur, & sic intelliguntur decre. prælle. quia d. c. cùm nostris. & c. literas. nisi partibus præsentibus lata esset sententia contra possessorem, tunc enim satis videtur, quod maior potest dare rei possessionem, quam alius possidet, maximè si potest fieri sine violentia. C. si per vim vel alio modo. l. fi. decre. autem prælle. cùm nostris. qui dicit quod primò debet resignare, de facto loquitur, quando præcesserat tantùm tacita renunciatio, quæ tamen poterat habere excusationes, sed secùs est, quando sententia lata est, postquam nulla excusatio admittitur. C. senten. rescin. non poss. l. 1. Imò plus videtur, quòd si pars per violentiam eiecisset eum, contra quem lata est sententia, & postea possesio vacantis rectoriæ, eidem spoliatori assignatur, quod benè teneretur spoliator interdicto vnde vi ad interesse. ff. vnde vi. l. 1. §. ex vie. tamen si confiteatur se nihil noui iuris acquisiuisse, non cogit rem iudi. restituere. suprà, de cau. poss. cùm super. & quia sine peccato tenere non potest.

Alij tamen dicunt contrà, quia benè possunt tenere sine peccato, si per errorem iudicatum est. ff. de condi. indeb. l. Neratius. Nec decr. cùm super. contradicit, quæ loquitur, quando simul super possessorio & petitorio sententia lata est, sed hîc diuisim latæ sunt, sed difficilè est in decre. quæ est differentia, siue simul, siue diuisim ferantur, dummodò executores earum in idem tempus concurrant, hoc de iudice, qui mandat fieri executionem, si autem mandatur alicui, quòd det alicui possessionem alicuius rei amoto quolibet illicito possessore, non habet hîc iurisdictionem, nisi super notorios illicitos. argumentum. suprà, de officio deleg. statuimus. Alij dicunt & fortè melius, quod proceditur super non notorijs ordine iudiciario seruato: vt not. suprà, de reb. eccle. non alie. episcopi.

3 † Dederat) & malè, cùm quicquid acquiritur, episcopatui acquirat. 18. quæstio. 1. statutum. monachus enim quicquid acquirit, suo monasterio acquirit, dum manet monachus monasterij, etiam si est monachus fugitiuus. suprà, de officio ord. quanto. imò si stipuletur aliquid sibi vel monasterio suo, vel etiam impersonaliter, vel quocunque alio modo contrahat, semper acquirit monasterio suo. argumentum. ff. de stipul. ser. seruum. secùs si stipuletur alij, quia tunc alij non quærit, quia non potest nec domino, quia non vult. ff. de stipul. ser. seruus meus. Imò si monasterio vetāte aliqd acquireret, monasterio acqreretur. ff. de acq. rer. do. etiā.

sed

ſed ſi ſit expulſus de monaſterio, tunc nulli acquirit, nec valet contractus, cùm ſit à monaſterio abſolutus, poſſet tamen dici, quod acquirit epiſcopo à cuius iuriſdictione non eſt abſolutus.

4 † Item no. quod ex omnibus contractibus obligatur, vt quidam dicunt, ſed non plus, quàm ſit à monaſterio ſibi commiſſum, & ſi non habet adminiſtrationem, tamen obligatur abbas, ſed ad nihil tenetur, cùm nõ habuit vnde ſoluatur. De maleficijs autem monachi non obligantur, niſi ad eos perueniret & eodem modo alij obligantur abbati ex omnibus contractibus cum monacho initis, ſi autem monacho auferatur res monaſterij, vel etiam alterius, dummodò monaſterium teneatur de illis agit abbas, ſed ſi monaſterium non tenetur de illis, tunc non agit, ſed aget ille, cuius ſunt, vel rei vendicatione, vel fur, vel alijs competentibus actionibus, & propter hoc dicimus, quòd ſi monachus moritur, penes quem erant depoſitæ res, quæ detinentur per aliquem, nullam actionem habet abbas ad ea, ſed ſi abbas videret res depoſitas apud monachum rapi, vel furto ſurripi, vel aliàs perire, & facilè poſſet eas liberare, ſanè crederem quòd tenetur depoſiti inſolidum propter dolum ſuum, ſed ſi monachus eas rapuiſſet, tunc eſſet ſecùs, quia abbas non erat obligatus ex eius maleficio.

☞ † Sed dices quod ſi monachus vel iure, vel ab abbate prohibetur contrahere. 12. quæſtio. 1. non dicatur. 16. quæſtio. 1. ſunt nonnulli. & c. de pœnitentium. quomodo poteſt valere contractus cum eo initus, contra id quod eſt. C. de le. non dubium. 10. diſt. vides. So. lex & canon intellexerant prohibere, quòd non teneant contractus facti à prædictis perſonis, ita quod eis aliquid quæreretur, ſed benè tenet in hoc, quòd eis quæratur cum quibus poterat legitimè celebrari contractus, & talis eſt abbas, cui quæritur omne lucrum proueniens ex contractu monachi, & ideò benè ab eius profectu tenet contractus poſſeſsio etiam iuſta, quæritur per monachum etiam fugitiuum domino ignoranti. ff. de acqui. poſ. l. 1. §. per ſeruum. Si autem eſſet iniuſta poſſeſsio, quæ eſt reſtringenda, nõ quæritur domino. ff. de acquir. poſ. quòd meo. §. fi. & leg. quòd ſeruus. ſed & ipſam ſi ratam habet acquirit. ff. de vi & vi armata. l. prima. §. cùm procurator. Poſſeſsionem autem ſerui, ſi fuerit turbata, & ſeruus & dominus peteret eam reformari. C. ſi per vim. leg. 1. omnia autem quæ detinet, præſumitur poſsidere, niſi contrarium probetur. argumentum. 18. quæſtio. 1. cap. 1.

5 † Fructibus) mirum videtur, quòd epiſcopo adiudicamus fructus medij temporis, cùm potius ipſi monaſterio eſſent ſeruandi, cùm de eis ſit ratio ei reddenda. ſuprà eodem, cùm & plantare. de capel. mo. cap. 1. 6. quæſtio. 7. cap. 2. So. quia ędificauerunt eccleſias in dioce. alterius epiſcopi ſine eius conſenſu, cùm ædificium cedat ſolo. C. de rei. vend. l. 2. per conſequens & hoc ædificium, ſiue eccleſiæ ad epiſcopum dioce. pertinebant, fructus autem non dabuntur ei nomine eccleſiarum ædificatarum. ſuprà, de ſuc. ab inte. c. 3. Et ſic non eſt contrà. ſuprà, de relig. do. cùm venerabilis. quia ibi non nomine eccleſiæ, de qua agebatur, ſed ſuo vendicabat temporalia. (Non tenere) hîc non ponit cauſas quare tenuerit, ſed poſſet eſſe, quia contra abſentem non contumacem lata eſt. (De gratia) indulto ſibi beneficio in integrum. ſuprà, de in integ. reſt. c. 2. de iure enim communi admitterentur poſt ſententiam ad exhibendum. ſup. de ſen. & re iud. inter mo. C. de tranſa. ſub prætextu. (Conſtitit) per teſtes vel confeſsionem & non per viſum: quia Papa non vidit originale (Manibus) hoc non eſt malum. C. qui teſta. fa. poſ. hac conſultiſsima. (à manibus) & idcircò non præſumebatur originale, ſed ſumptum (Libertatem). id eſt, exceptionem ab epiſcopo dioce. datam, libertatem enim ſibi non præſcribit, nec habet, quia licet dioce. non præſtet iura epiſcopalia, præſtabit abbati, vel alij, vel ad minus Papæ. ſuprà, de præſcrip. cùm non liceat. & c. cùm ex offi.

☞ † Imponentes) mirum videtur quod hîc dicitur, quia aut monaſterium prouocauit in libertatem, non aſsignata aliqua cauſa, & tunc licet non ſit actum de priuilegio Papæ, tamen decætero agere non poterit, quia prætextu no. infrà, etc. ſup. de ſen. & re iud. inter mo. argumentum. C. de an. excep. l. vlt. ff. de iud. ſolemus. aut aſsignauit aliquam cauſam, puta quia munitum erat, monaſterium priuilegio epiſcoporum Colubrienſ. & tunc non obſtante ſententia, Papa propter hanc cauſam lata, poterat agere ex alia cauſa, puta quia munitum erat priuileg. Ro. pon. vt no. ſup. de offic. ordi. conquerente. Reſpon. de iure communi verum eſſe, quod dicit, & quia monaſterium totum ius ſuum de-

ũm deduxerat in iudicium. Ideò fuit hoc necessarium beneficium restitutionis. Sed dices quare non dixit iniustam sententiam, cùm inspecta veritate sit iniusta. C. de ap. eos. Respon. illud obtinet in causa appellationis, vt inspecta veritate iudicet primam sententiam iustam, vel iniustam, sed in causa restitutionis ex processu iudicat sententiam iustam, vel iniustam, potes etiam dicere, quod in causa restitutionis inspecta veritate, iudicatur prima sententia iusta, vel contrà, & hæc sententia iudicis, vel veritate inspecta erat iusta, cùm pronunciauerit dum infirmam libertatem per episcopum datam, quæ in veritate non tenebat, & nihil de libertate concessa per Papam dixerint: (nõ cognouerint) nec pronunciauerint: sed tãtũm de libertate data per episcopum (in cæteris) scilicet in expensis necessarijs restituendis & alijs c.

6 †Accedentibus, etc. per 40. an.) suprà eodem. si de terra. contra so. nec iste, nec ille renunciauit priuilegio expressè, sed tacitè vel præsumptiuè, quandoque autẽ præsumitur vno actu renunciare, quando voluntariè, scienter, & directo contra priuilegium suum facit. suprà, de consti. cùm accessissent. & suprà, de præben. pro illorum. sed quandoque venit non scienter, vel expressè contra priuilegium, sed tamen aliàs præsumitur renunciare priuilegio. si per 30. ann. contra fecit. suprà eodẽ, si de terra. quandoque 40. vt hîc. Et si quæras causam diuersitatis hæc est, quia licet vnus monachus qui est præpositus agris colendis, soluat decimas, conuentus tamen nescit, vnde vno actu non præsumitur renunciare. Item si soluit aliquando etiam sciente toto conuentu, non præsumitur voluntariè renunciare priuileg. sed lites exerceri, quod cùm sit laudabile, non ei imputatur. ff. de alien. iu. mu. cau. fac. Item si res. §. 1. sed si 30. ann. soluit, non habet excusationem ignorantiæ, nec voluntatis. suprà eodem, si de terra. sed hîc contradicit, quæ requirit 40. ann. sed dic idcircò hic requirit prolixius tempus, quia conuẽt⁹ est vltra mare, & possessiões citra.

7 †Item habent quasi infinitas, vnde non præsumitur scire, sicut illi, qui sunt citra mare, & per consequens non intelliguntur tacitè renunciare, nisi spatio 40. ann. In possessionibus autem, vltramontanis spatio 30. ann. crederem præsumptiuè renunciare, etiam à templarijs, vel dic quod hic conuentus non iuuabat se, quia templarij tacitè renunciassent priuileg. sed præscriptione, quæ non currit nisi 40. an. vel dic, quòd hæc tollit illam, vel dic, quòd ibi ex priuilegio statim quæritur alicui ius dominij, sicut hîc quæsitum est dominium iure decimarum, ius & dominium quæsitum non admittitur, nisi legitimo tempore præscribatur: vt hîc. arg. C. de iur. do. impe. leg. 2. sed potest responderi, quia ibi non habuit dominium, sed potestatem rem pignoratam accipiendi in dominium, vbi autem ex priuilegio non datur aliquod dominium, sed potius aliqua potestas. s. vt non cogantur esse vltra certum numerum, vel vt dignitas non sit in ecclesia, tunc non sunt necessarij 40. an. ad hoc, vt videatur renunciare priuileg. sed sufficit vnus actus. sup. de consti. cùm accessissent. cùm M. Et est ratio diuersitatis, qa dominia rerum certis modis & cum magna difficultate amittuntur & quæruntur: vt insti. de rerum di. per totũ. & de illis modis non est, si semel vel aliquanto tempore permisit alium esse in possessione suæ rei, sed in priuilegio secùs est, quæ sola petitione quæruntur, & in fauorem petentium dantur, sed ex eis nullum datur dominium, nam illa facilè admittuntur, vnde fortè secùs dicendum est, in consuetudine, nam ibi si aliqua potestas quæsita esset consuetudine vel iure, etiam si nullum dominium ibi esset, vt si de consuetudine introductum esset, quod in hac ecclesia nulli assumerentur in canonicos, nisi essent in sacris ordinibus cõstituti, non videtur, quod licet aliquem in inferioribus ordinibus constitutum eligant, quòd propter hoc videantur renunciasse consuetudini, quamdiu perseuerant, quia non licet consuetudines infringere. 11. distin. in his. Imò plus dicimus, quòd siue sint consuetudines, siue constitutiones, siue priuilegia honorabilia, vel vtilia ecclesijs, illa nunquam intelliguntur renunciari per vnum, nec etiam per plures actus, quia etiam si expressè vellent, renunciare non possent. C. de transac. præses. argumen. ff. de pac. contra. §. fi. nam in hoc casu, si omnes de capitulo velint aliquid facere contra priuileg. vel consuetas constitutiones suas, vn⁹ solus posset contradicere, & etiam omnibus facientibus contra prædicta, si vergit in damnum ecclesiæ, superior potest illud & debet reuocare. suprà, de his quæ fi. à maio. par. cap. c. 1. & suprà, de reb. eccle. non alie. si quis ad nostram. Si qua autem

autem sunt, quæ sint ecclesiæ vtilia renũciare vel etiam indifferentia, tunc per vnicum actum contrarium renunciatur. sup. de consti. cùm accesissent. & c. cum M. sed in casibus vbi loquitur prædicta decre. crederem, licet canonici non posint vlterius ex quo semel fecerunt contra suum priuilegium in suum fauorem. s. quia allegarent diminutionem suarum præbendarum. Crederem tamen, quod posint eodẽ priuilegio vti nomine ecclesiæ, si ex receptione priuilegij ecclesiæ læderentur, puta si propter modicitatem præbendarum non inuenirent canonicos residentes, vel non inuenirent bonos, & idem videtur in omnibus alijs similibus priuilegijs, cum hoc decreto canonicorũ numero & sublatione dignitatum vtriusque fauorem. s. & ecclesiæ & canonicorum intelligitur concedi, & ideò licet vnus renunciet, & alius non intelligitur renunciare. Item si communibus & grauibus priuilegijs, quæ habet aliqua gẽs aliquis non vtitur, nõ intelligitur quis renunciare, quo ad alia, si in aliquo omitteret illo vti, sed quo ad illud benè renunciat. C. de excus. tuto. voluntatem. C. de his qui spon. mu. sub. l. 2. & l. seq. lib. 10. ff. de vaca. mu. l. prætor. in. §. fi.

CAPVT XIIII.

1 *An si Papa dicat recepimus clericos talis ecclesiæ in proprios filios, uel spirituales, propter hoc sint exempti.*

2 *Exemptus ratione rei, non exemptæ subiacet iurisdictioni ordinarii.*

CVM CAPELLA. (Priuilegio) hoc priuilegiũ intuitu ecclesiæ concessum est personis, vel potius concessum est ecclesiæ in personis, nec propter hoc exempta est ecclesia, vel clerici nisi quo ad excommunicationem, & alia quæ hîc sequuntur, si autem dixisset, eximimus canonicos talis ecclesiæ ab epõ, clerici quidem exẽpti erunt à iurisdictione episcopali intuitu personarum, sed ecclesia in nullo exẽpta erit, & in omnibus episcopo respondebit, nisi in iurisdictione
1 clericorum. † Sed quæritur, si quis dicat, recipio clericos talis ecclesiæ in proprios filios, vel spirituales, an propter hoc sint exempti. arg. quòd sic. C. vnde vi. conquerebatur. Item arg. ad hoc, quia si res quæ dicitur pertinere ad proprietatẽ Papę est exempta, ergò eadem ratione & filius, vel quicquid aliud dicitur pertinere ad Papam erit exemptum. Respon. quòd talis non est exemptus, plus enim propter nomen filij in affectione, quàm in exemptiõe eos recipere videtur. q. d. Papa: recepimus vos in amorem filialem, sicut cùm dicitur subdiaconus Papa, sonat in honorem, non exceptionem. s̃. de ma. & obe. p tuas. quamuis in arg. contrarium videtur, quia sicut quos princeps elegit in patres, nõ vult ab alio sub alterius potestate esse. in Authen. constitutio, quæ de digni. Eadẽ ratione, nec quos eligit in filios, quamuis responderi posit patrem sonare in authoritate, quæ non decet alterius potestati subijci filium in affectionem, quæ non est indecens sub alio esse, secùs autem videretur, si diceret, recipim⁹ vos in proprios, vel speciales subiectos, quia tunc erunt exempti. Quidam tamen dicunt, quòd si quando Papa recipit aliquos in proprios filios, & ille cuius filij prius erant consenserint, penitus sunt ab eius iurisdictione exempti, aliàs non. arg. ff. de adop. in adoptionem. Item not. quod licet isti nõ posint excommunicari, vel interdici, tamen possunt aliter puniri & condemnari per sententiam, quia hoc non continetur in priuilegio, quod diligenter obseruandum est. sup. eo. porrò. & habetis expres-
2 sum. inf. eo. ti. volentes. † In his ecclesijs per parochianum prosequaris) not. exemptum ratione rei, non exemptæ subiacere iurisdictioni ordinarij. de hoc no. s̃. eo. porrò. & habes expressè infrà eodem, quoniam. ad hæc. infrà eodem tit. c. volentes. §. vlti. glo. quo ad hoc.

CAPVT XV.

1 *Cùm hæc dictio quod, uel quæ, uel sicut, ponũtur in literis, uidetur aliquid poni.*

2 *Quamuis probetur exemptio capitis non probatur exemptio membrorum.*

Exempti delinquentes quo in loco, & coram quo respondere teneantur.

EX ORE SEDENTIS. (A longis) non tamen longissimis, cùm neutra pars p̃scripsit, vt infrà eodem sequitur. §. nos igitur.

1 † Quæstores) no. quod quando hæc dictio quod, vel quæ, vel sicut, ponuntur in literis, videtur aliquid poni. inf. de verb. sig. abbate. ff. de condi. & demon. quibus diebus. §. dominus. ff. de leg. 1. si seruus. C. si ita. & l. fi. sic. §. 1. Arg. contra. s. quod est intelligendum conditionaliter. ff. de contrahen. empt. si fundum. & l. si rem. in fi.

† In

2 †In membris) not. quòd licet probetur exemptio capitis, non probatur exemptio membrorum (exempta) quando mẽbra non ſunt exempta, ſed abbas exempt⁹ cui membra ſunt ſubiecta, in membris delinquat dio. exemptum abbatem iudicabit, & puniet, & etiam deponet. ſuprà eodem, cùm capella. ſuprà, de fo. compe. poſtulaſti. ſeruata tamen forma conſtitutionis. infrà eodem, volentes. ſuprà, de fo. compe. Romana. ſed ſi non delinquat in locis non exemptis conſtitutionum, ſed delinquat in perſonis non exemptis, puta quia negligens eſt in regimine eorum, vel etiam quia iniuriam facit eis, quia tunc non habet poteſtatem dioceſanus procedendi contra eum. Non enim ſunt iſti modi quare dioceſani ſortiantur forum in perſonis exemptis. Imò plus dicimus, q̊d dioceſ. propter prædicta delicta commiſſa in perſonas non exemptas, non poteſt eum priuare eccleſia non exempta, vel eum ſuſpendere, quòd ſic probo, quia hoc non poteſt facere dioceſ. niſi cum cauſæ cognitione, ſed ipſe non poteſt cognoſcere de prædictis delictis perſonæ exemptæ, ergò nec contra eum procedere. Item in hoc caſu. ſ. quando membra non ſunt exempta habebit abbas iuriſdictionem ſuper eccleſias: vt not. ſuprà, de offic. ord. quanto. & c. cùm ab eccleſiarum. & in hoc caſu præſentabunt clericos prælatis, & fiet vt dicitur. ſuprà eodem. cùm & plantare. §. in eccleſijs. ſuprà, de capel. mo. c. 1. ſuprà, de præb. in Lateranẽſ. concil. vbi no. niſi eſſent pleno iure conceſſæ. ſ. quo ad. l. iuriſdictiones & dioc. quia tunc ipſi inſtituent. 16. quæſtio. 2. c. 1. Item in hoc caſu nunquam appellabitur ab abbate exempto, etiam à ſubditis non exemptis ad epiſcopum, quia non eſt ei ſuperior, melius videtur quod appellandus eſt epiſcopus, & in hoc eſt ſuperior. ar. hîc. & ſuprà, de ma. & obe. c. ſolitæ. circa princ.

☞ † Item in caſibus vbi quis ſortitur forũ ratione poſſeſſionis conuenietur abbas coram epiſcopo cùm res ſint in eius territorio, domiciliũ autem non poteſt habere, niſi in ſuo monaſterio. Alij autem ſeculares [a] ſicut & laici, plura poſſunt habere domicilia, & in eccleſijs ſuis, & extra, dummodò non teneãtur ad reſidentiam. de fo. compe. poſtulaſti. ſed loca in quibus ipſi tenentur ad reſidentiam, ſemper debent pro domicilio reputari, licet aliqui cõtradicunt, ſi autem clericus duorum epiſcoporum delinquat, & iniuriam faciat clerico alterius epiſcopi, ſub quo domicilium nõ habet extra illum epiſcopatum, tamen ſub eo reſpondere tenetur, quia ratione clericatus ſortitur forum ei⁹. C. de epi. & cle. Authen. clericus. ſecùs autem in abbate exempto, qui licet delinqueret in clericos dioc. cui reuerentiam debet, tamen coram eo conueniri non debet, quia non eſt eius clericus, imò exemptus, licet in aliquo ſibi reuerentiam debeat, ſi autem membra ſunt exempta, & non populus, tunc etiam ſi delinquat in membris exemptis abbas, tamen dio. nullã iuriſdictionem in eo habebit. infrà eod. volentes. de populo autem idem dicimus, ſicut diximus, quando membra non ſunt exempta. infrà, de ver. ſig. veniens. de hoc no. ſuprà eodem, recepimus. & in hoc caſu reſtitueret clericos in eccleſijs ſine epiſcopis, ſed ſi deponendi fuerint referant ad Papam. argumentum. ſuprà, de offic. archid. ad hoc. ſi autem populus exempt⁹, tunc in nullo tenetur dioce. (membris) & ita quis tenetur duobus dominis, Papæ. ſ. ratione ſui: epiſcopo, ratione membrorum, & pro vaſallis. argu. ff. de ope. li. duorum ad hoc. ſuprà, de ma. & obe. quòd ſuper his. glo. contra. 16. quæſtio. 1.

CAPVT XVIII.

EX PARTE TVA. 23. diſt. quanquam (ſubtrahuntur) ſecùs autem ſi in ſuos ſpeciales filios reciperet. infrà eodem, veniens.

CAPVT XIX.

1 *Quid intelligatur conceſſum per hæc uerba, concedimus talem eccleſiam tibi in proprios uſus.*

2 *In alienationibus rerum eccleſiæ requiritur conſenſus epiſcopi.*

3 *Quanquam alicui conceditur eccleſia pleno iure, intelligitur ſibi concedi, quod ſit ſibi ſubiecta in temporalibus & ſpiritualibus, non autem quod conuertat eam in proprios uſus.*

PASTORALIS OFFICII. (Intrare). de hoc no. ſuprà, de offi. dele. ſuper eo. (Introire). C. pro quibus cau. ſer. ac. præ. li. l. 1. Idem dicimus, ſi alicui detur priuilegium ſuper habendis decimis, dominium tamen videtur habere donationem fauore eccleſiæ. C. de epiſcopis vt inter. ſi quis autem ſua authoritate poſſeſſionem introiret, poterit cogi ad reſtitutio-

[a] Alij autẽ ſeculares. Hoc dictum dicit Anto. de Bu. hîc notabile & de hoc uide per Abb. in d. c. poſtulaſti. & in c. dilectus. ſup. de reſcriptis & ibi latiſſimè Feli. in uerſ. prima concluſio.

tutionem possessionis per interdictum vnde vi, directum vel vtile, vel per hypothecariam, vel triticariam.

1 †(Episcopali) nam per hæc verba concedimus talem ecclesiam tibi in proprios vsus, intendit concedere, quod administrationem habeat ecclesiæ, & quod sibi de temporalibus respondeatur, & quod retento bono statu ecclesiæ superfluos reditus in proprios vsus conuertat, debet enim sibi concessam ecclesiam in primo statu retinere, benè tamen credimus, q̃d de voluntate & consensu dio. posset mutare primum statum ex iusta causa, vt si aliqua ecclesia est vbi consueuit esse multitudo canonicorum, quia ibi erat multitudo populi, mutato autem populo, vel eiecto remansit ecclesia cum diuitijs suis. Melius videtur modò, quòd diuitiæ istæ transferantur ad aliam ecclesiam, vbi maius seruitium fiat Deo, quàm ibi, & cùm diocesanus nollet consentire cum superiore, aget: diocesanus autem episcopus habebit institutionem in hac ecclesia, & visitationem, & procurationem, & breuiter omnia spiritualia, & omnem iurisdictionem vt hîc. suprà, ca. cùm & plantare. §. in ecclesijs. nec potest ille, cui data est ecclesia, vendere [a], vel pignorare possessiones huius ecclesiæ pro soluendis debitis eius ecclesiæ, cui donata est, & si qua relinquantur huic ecclesiæ, in vtilitatem huius ecclesiæ conuerti debent. Et breuiter dicimus, quod benè caueat sibi prælatus ecclesiæ, cui donatio facta est, & quod si accipiat mutuum, nomine huius ecclesiæ, conuertat pecuniam in vtilitatem illius ecclesiæ, quia aliter de bonis eius non soluetur debitum, hoc autem ita distinctè faciet prælatus ecclesiæ, cui donatio facta est, alioquin sacrilegus erit. argumentum. 17. quæstio. 4. per totum. & tamen punietur per episcopum, & etiam ad officium episcopi pertinet, quod hoc fieri faciat. infrà, de exceptio. cùm venerabilis. & no. suprà. de restitu. spol. olim. videtur etiam quod creditores huius ecclesiæ per interdictum de separationibus possint petere, vt separentur bona vtriusque. s. de sep. per totum.

a Vendere. adde Fel. q̃ hoc refert in c. trãslato. col. 4. sup. de cõsti. & adde idem in duobus castris ut per Bart. in. l. 1. C. de metropo. li. 11.

b Habet in diuersis. hoc dictũ sequitur Arch. in. c. in uẽditiõibus. circa mediũ. 17. qõ. 4. & Bald. in Authen. hoc ius porrectum. col. 3. uers. quæro igitur qs. C. de. sac. san. eccl. Feli. latè. & ibi concor. in. c. dilectus filius. col. 5. uer. 7. facit. sup. de rescri.

2 † Item dicimus, quod si in alia dioc. sit ecclesia donata, in alia donataria in alienationibus rerum ecclesiæ donatæ necessarius erit consensus episcopi sui, & in alienationibus rerum ecclesiæ, cui facta est donatio requiretur consensus sui episcopi, cùm aliàs si ecclesia vna habet in [b] diuersis [b] dioce. possessiones solus consensus dioce. episcopi requirendus est, & non episcoporum, vbi possessiones sitæ sunt. 17. quæstio. 4. in vendi. 12. quæstio. 2. abbatibus. si qua sine ex. 10. quæstio. 2. casellas.

3 †Item dicimus, quòd licet ecclesia cõcedatur alicui pleno iure, intelligitur sibi concedi, quod sit sibi subiecta in temporalibus & spiritualibus, non autem quod conuertat eam in proprios vsus, subiectionem enim omnem, quam prius habebat sibi concedere videtur. 16. quæstio. 2. visis. suprà eodem, cùm & plantare. & nõ fructus, quos non habebat, nec accipere debebat, nisi ex iusta causa, & cum multis solennitatibus, quas no. suprà, vt eccle. benefi. c. 1. & facit ad prædicta. 10. quæstio. 3. quia cognouimus. suprà, de reb. eccle. nõ alie. ca. 1. sed si prius ecclesiam alij pleno iure donatã in proprios vsus tenebat donator, tunc pleno iure sibi subijcere videtur propter verbum positum in donatione, scilicet concedo plenè, & in vsus proprios concedere videtur, quia in donationibus est larga interpretatio habenda. s̃. de dona. cùm dilec. & c. pastoralis. eadem autem iura, quæ diximus dioc. retinere in ecclesia concessa in proprios vsus eidem retinet, & si vniat duas ecclesias quocunque genere vnionis, de quibus vnionibus, suprà, ne se. vac. c. 1.

CAPVT XX.

PETISTIS PER SE. (De nostra) authoritate huius indulgentiæ, nam aliàs licet tẽplarij violarent interdictum pro se positum, alij tamẽ violare non deberent.

CAPVT XXI.

QVONIAM PER CONFESSIONES. (Vtrunq;) quales sunt quæ pleno iure sunt subiectæ abbati, puta qa in eis ius percipit episcopale, vel quia abbati lege iurisdictionis & dioce. sunt subiectæ, vel in temporalibus & in spiritualibus (clericum) hoc intelligitur de clericis morantibus in ecclesijs vtroque iure spectantibus ad monasterium (monachum) not. quòd priuilegiatus iste non gaudet priuilegio, si vadat ad aliam ecclesiam, suprà eodem, cùm capella.

CAPVT

CAPVT XXII.

QVIA CIRCA. (Retinendis). Nam in priuilegio continebatur, quòd episcopus monasterio remittebat omnes decimas, quæ sibi episcopo debebantur de possesionibus monasterij (canonicas) scilicet de consensu capituli. s. de dona. pasto. Itē quod fiat causa vtilitatis vel necessitatis, vel pietatis, & quod non sit immensa (plenissima) suprà, de dona. cùm dilec. vbi no.

CAPVT XXIII.

ANTIQVA. (Antistite) patriarchæ (prouocetur) etiam alijs omissis.

CAPVT XXIIII.

1 *Et si locus sit interdictus, potest tamen ibi celebrari de licentia iuris.*
2 *An & quando possint subditi & parochiani ecclesiæ interdictæ eligere sepulturam in non interdictis ecclesiis.*
3 *An liceat priuilegiato celebrare in loco interdicto alta uoce & ianuis apertis.*
4 *An interdicti admittantur ad officia.*

VT PRIVILEGIA. (Interdictæ). †No. quòd licet locus sit interdictus, tamen pôt
1 ibi celebrari de licentia iuris, vt habes per totum hoc. c. & seq. & etiā de licentia hominis. s. de appel. dilectis. sed si persona esset interdicta, vel suspensa pro suo delicto, non posset de licētia alicuius celebrare, nec suspendi posset interdictum in persona suspensi. Et est ratio, quia dum suspenditur interdictum in persona, vel licentiatur de celebrando, aut est pœnitens & satisfaciens de eo, pro quo interdictus est, & sic postea non redibit in suspensionem sine sua culpa, & sine monitione. suprà, de appell. repræhensibilis. suprà, de consti. cognoscentes: aut si non satisfecit ante satisfactionem, non debet sacramenta ministrare. 81. dist. si qui sunt ministri, oportet si diaconus, quando autem locus vel ecclesia est interdicta secùs est, quia & ibi celebrari authoritate episcopi, & suspendi potest interdictum, vel potius non est positum, & etiam impropriè in tali locutione sumuntur verba, & est sensus: interdico ecclesiam, id est, celebrantes in ecclesia, & ab hac sententia potest excipere, quos vult, & subijcere quos vult, & proferre etiam, quòd certa officia celebrantes sint excommunicati, & non alij, & quòd certo tempore. s. cùm fortè fuerit dominus terræ ibi præsens. argumentum. suprà, de offic. deleg. sanè. s. de sponsa. non est. Vel etiam potest dici, si etiam diceretur propriè locus suspensus, quia tamen propter peccatum loci nō est suspensus, potest ibi celebrari, vt hîc. Et cessat obiectio, quam fecimus in persona suspensa, & hac ratione posset dici, quòd si quis esset suspensus pro delicto alterius. 17. quæstio. 4. miror fœlix. quod in illo posset suspendi interdictum (nō negetur) non in illa ecclesia interdicta, sed in alia non interdicta (suos) hoc est aliud. s. eiusdem priuilegij (suas). id est, episcopo subiectas (hoc autem) hæc sunt verba Papæ, interpretantis ambo. c. supradicta priui. (habitu) hi si contraxerint tenet matrimonium, non tamen est necesse, quod assumant habitum templariorum, vel possunt habitum eorū assumere sine professione. argumen. suprà, de reg. consulti. (bona sua). id est, omnia, alij debent sufficere si dent maiorem partem (sepeliantur) tempore interdictæ terræ.

2 † Regularium) sed nônne est idem in omnibus alijs, quia & si ecclesiæ sint interdictæ. Tantùm parochiani possunt eligere sepulturam in non interdictis ecclesijs. Respon. hanc decre. loqui quando interdicta est ecclesia propter populum, id est, in pœnam populi temporalem, quæ eis infligitur, etiam si non deliquerint ipsi, sed domini eorum vel aliqui ex ipsis, & si non omnes. Si autem interdicta esset ecclesia pro delicto clericorum, vel propter violationem, tunc quisque posset vbi vellet eligere sepulturam, & audire diuina, sed in primo casu non possunt eligere sepulturam nisi ratione priuil.

3 † Vt exclusis) tamen cantabunt & pulsabunt campanas, & ianuas tenebunt aptas, cùm populus in eorum officijs debeat iocundari, quod non posset esse, nisi pulsarent campanas, vbi altè clamarēt, quod aliàs non licet. infrà, c. proxi.

Sed contrà. sup. de consue. cùm inter. sed potes soluere, quod ibi non dicit, quòd priuilegiati non possint celebrare alta voce, & aperire ianuas, & per consequens pulsare campanas, sed quod ex sola consuetudine non possunt venire contra interdictum, & submissa voce celebrando, vel si esset episcopus vel collegium, cui ex priuilegio hoc competit, eodem modo non licet alta voce cantare, quia ad hoc ipsum eorum priuilegium restringitur. Vel dic & melius, quòd non solùm ex pri-

uilegio, sed ex consuetudine potest aliquis habere, quod celebret tempore interdicti, sed quod alta voce, pulsata campana, & aperta ianua celebret, hoc non potest habere ex consuetudine, cùm ex ea rumpatur neruus ecclesiæ, suprà, de consue. cùm inter. & quia redigeret in grauamen ecclesiarum. suprà, de conces. præben. c.1. sed ex priuil. Papæ sic, qui habet plenitudinem potestatis, & de cuius potestate disputare sacrilegium est (excommunicatis) suprà, de præben. in latere. in prin. contra so. illud de iure communi, hoc de pri-
4 uileg. † Excommunicatis) cùm priuil. solos excommunicatos excludat dicendũ videtur, quod interdicti admittuntur ad officia, quod tamen restringendum est ad eos interdictos, qui non sunt nominatim interdicti, siue deliquerint, siue non, argumentum. 24. quæstio. 3. si habes. 17. qõ. 4. miror. Item est restringendum etiam ad eos, qui non dederunt causam interdicto etiam si non nominatim, sed in genere sunt interdicti. infrà, eo. & c. proxi.

CAPVT XXV.

1 *Non possunt interdicti etiam in loco interdicto celebrare.*
2 *An familiares episcoporum sint admittendi ad celebrandũ officium in loco interdicto.*
3 *Priuilegiati quando non gaudeant priuilegio.*
4 *Interdicti peregrinantes, an poßint audire diuina.*
Indulgentia non debet gaudere qui modicam causam præstiterit interdicto.

QVOD NONNVLLIS. (Et interdictis). † Sed quid
1 si inter non excommunicatos, vel non interdictos admissos ad officium horum priuilegiatorum sint literati non priuilegiati, nec interdicti, siue clerici, siue laici, nunquid cum eis poterunt in suo officio dicere vel celebrare? Respondemus quod non, quia cùm virtus interdicti hoc habeat, quia etiam interdicti in loco interdicto celebrare non posint, vt not. suprà, de exces. præla. tanta. non videmus, qua ratione cum eis possunt officium dicere, sed possunt cum alijs cantare, vel legere non in suo officio & audire, quia etiam sine eis possunt in ecclesia orare. Alij tamen dicunt contrà: & hoc locum habet in his priuilegiatis, qui habent priuilegia, quod in terris interdictis celebrent, secùs autem dicendum videtur in templarijs & hospitalarijs, qui priuilegiati sunt non tantùm vt ipsi celebrent, sed indistinctè & impersonaliter est eis concessum, vt semel in anno in aduentu eorum celebrentur diuina, nõ per eos tantùm, sed per quoscunque, & tunc etiam omnes recipi possunt ad diuina, nisi sint excommunicati. suprà, c. proxi.

2 † Quid de clericis familiaribus huius episcopi, vel aliorum priuilegiatorum. Respon. eos admittendos ad celebrandũ officium, quia videtur eis concedere, vt cum suis familiaribus dicant, quia aliàs nihil eis conferret. argumentum. infrà eodem, c. in his. & suprà, c. proxi. 1. respon. Si autem conuentui concedatur priuilegium, familiares admitti non debeant ad celebrandum officia, nisi super hoc fuerint priuilegiati, & hoc satis innui videt. s̃.c. proxi. sed tamen ibi loquitur de comprehensis in generali interdicto (quandoque) q.d. non semper quia si ex celebratione oriretur scandalum, vel si esset infamæ factum, propter quod positum est interdictum non debent celebrare.

3 † Qui causam aliquam) not. priuilegiatos huiusmodi nõ gaudere priuilegijs, si causam vel fraudem commiserint in eo propter quod positum est interdictum, idem dicimus de singulis laicis, quantum ad hoc, vt si dolum, vel fraudem commiserint, non gaudeant indulgentia, si quam habent, quòd tempore interdicti posint audire officia. Item si propter aliquos puniendos, vel alium in eis veluti dominum, & in familia positum sit interdictum, etiam extra terram interdictam non possunt audire officium, si autem nihil deliquerunt, nec causam præstiterunt quare terra interdiceretur, si terra vel villa, vel prouincia pro alterius delicto interdicta est, tunc secùs est, quia in hoc casu non sunt personæ interdictæ, vel si sunt interdictæ, sunt tantùm interdictæ ne ibi accipiant sacramenta, vel audiant officia, & ideò benè audient extra terram interdictam, & etiam in terra illa ab his, qui habent priuil. quod quoslibet interdictos posint admittere ad officia, vel sacramenta tempore generalis interdicti: vt suprà, c. proxi. argumentum, pro his. infrà, de pe. remissi. quòd in te. in fi. vbi dicitur, quod possunt peregrinari, & in peregrinationibus plus consueuerunt homines interesse diuinis officijs, quàm in alijs pijs operibus.

4 † Item sufficit quod non est à iure prohibi-

hibitum, quòd non possunt audire diuina, quia pœnæ non sunt extendendæ. de pœ. dist. 1. pœnæ. & licet dixerimus, quòd posint audire in terra interdicta diuina apud illos, qui habent generale priuilegium, quod omnes admittant ad sua officia, non tamen possunt audire apud illos, qui non habent ita generale priuilegium, sed tamen habent priuil. quod tempore interdicti possunt celebrare exclusis excommunicatis, & interdictis. Item videtur quibusdam, quod hoc habet locum vbi interdicta est terra vel villa, vel prouincia vel ecclesiæ, secùs autem si interdicatur aliquis specialiter, vel si interdicatur aliquis cum fautoribus suis, vel interdicatur familia, vel dom⁹ alicuius, vel populus alicuius villæ, quia hæ personæ intelliguntur interdictæ, & ideò nunquam debent diuina officia audire, nec sacramenta recipere. argumentum. 17. quæstio. 4. miror. 24. quæstio. 3. si habes. infrà, de sen. excom. quod in dubijs.

☞ † Aliquam) no. quia dicit aliquam, id est, qualemcunque. q. d. etiam si modicam causam præstitit interdicto, non debet gaudere indulgentia, puta si consilium vel auxilium dederit, vel si ille ipse fuit ille, pro quo interdictum propositum est, etiam si doluit.

CAPVT XXVI.

1 *Actio de dolo competit, quando aliquid dolo factum est, & ubiq; alia actio non competere potest.*

QVANTO. Querimoniam). Non videtur quod Cluniacens. posint habere aliquam actionem contra hos episcopos, quia non iniuriantur, cū non sint serui, vel filij, vel vxores, vel aliæ tales personæ, quæ excommunicantur, quarum occasione detur actio iniuriarum. Item quid ad monachos, si episcopi malè se habeant in suos subditos. Respon. quia dolus facit competere actionē de dolo ad suum damnum cōsequendum, quæ competit, vbicunque alia actio non competit, & aliquid dolo factum est. ff. de dolo. l. 1. vel si velint ad pœnam infligendā episcopis accusarunt eos de crimine stellionatus. ff. de cri. stel. l. pe. Item episcopus & alij prælati benè agunt contra archiepiscopos, & alios qui habent modificatam iurisdictionem, vel in casibus tantùm in suos subditos, si excedunt & in iure, & de dolo, & per hoc sequitur quod præcipietur eis, quod de cæterò non excedant, & quod reuocent quod post lit. contest. in Authen. de dolo excesserint. veniant autem in hac eadem actione de dolo reuocatio & satisfactio excessuum præcedentium lit. contest. dummodò petentur expressè, vt no. suprà, de rest. spo. grauis. (verba) contra arg. §. eod. c. porrò.

CAPVT XXVII.

EX PARTE TVA. (Tolerandū). infrà, de sen. excom. si verò contra so. vt suprà, de aposta. cap. 1.

CAPVT XXVIII.

QVIA INTENTIONIS. (Vet⁹). suprà eodem, ex parte abbatissæ.

CAPVT XXIX.

IN HIS QVAE. (Benigna). ff. de religi. sunt personæ (prælatorum) illorum locorum siue fuerint episcopi, siue minores prælati (parochiali) puta obligationibus decimis personalibus. 32. disti. præter hoc (gratiam). infrà, de verb. signi. abbate.

CAPVT XXX.

1 *Non ualet rescriptum impetratum, per quod aufertur possessio, quam alius tenet.*

2 *Priuilegia alijs præiudicialia strictè sunt interpretanda.*

Priuilegium exemptionis quomodo sit intelligendum.

3 *Nō fit exemptio alicuius loci, nisi cum magna deliberatione.*

4 *In accessorijs non fit tanta examinatio sicut in principali.*

Ius alicuius rei, facilius per priuilegium tollitur, quàm possessio.

1 DVDVM. (Decimis). † Moniales denegabant soluere quasdam decimas, de quibusdam noualibus monachis de Bucellæ, quas ijdem monachi pacificè posidebant ecclesiæ priuil. quòd impetrarunt moniales de decimis noualium non soluendis, sed malè, quia priuilegium non extenditur, nisi ad futura noualia, hoc non est verum, quod hîc expressè apparet, quia Papa hæc noualia appellat, & tamen prius redacta erant ad culturam. Ioan. autem dicit hoc non

præiudicare priuilegio de nouo impetrato, quia non fecit mentionem, quòd monachi erant in possessione decimarum noualium, & ideò ad illas non extenditur, quia Papa nõ intendit per aliquod rescriptum auferre possessionẽ, quam alius tenet, imò si tale rescriptum impetretur non valet. C. vnde vi. meminerint. & C. si per vim. l. 1. (erant) prior & conuentus.

2 † In possessionem) idem credunt quidam, & si non essent in poss. dummodò aliàs essent ei debitæ, quia priuilegium extenditur tantùm ad futura noualia. Hoc non est verum, vt dixi in glo. quod impetrarunt, etc. per hoc generale priuilegium non intelliguntur dari decimæ quarum possessionem alij habent, sed nec illæ per quarum subtractionem graue parochiali ecclesiæ præiudicium fieret. infrà, de verb. sig. quid per nouale. priuilegia enim alijs præiudicialia strictè interpretanda sunt, & quantum potest ad iuris consonantiam reducenda. ff. de vulg. sub. ex facto. argumentum. suprà, de deci. suggestum. cùm contingat. ex parte.

☞ † Item videtur in priuilegio exemptionis, quia si ibi dicitur, eximimus monasterium tale cum suis capellis, est intelligendum de his, quas alius possidet, etiam per quam donationem prioribus dominis nõ fit graue damnum. argumentum. prædictorum iurium. Est ergò sic intelligendũ dictum priuilegium, vt si aliquæ possessiones in aliqua dioc. dentur monasterio sic exempto, scilicet cum suis capellis, & ibi ædificet monasterium aliquam ecclesiam, illa erit exempta, dummodò de illis possessionibus ante illius ædificationem ecclesiæ modicum emolumentum consequeretur episcopus.

3 † Item hoc habet locum, vbi de alieno fit gratia, quia si de suo daret, larga fieret interpretatio. suprà, de dona. cùm dilectus. & benè posset petere decimas à capellis, quæ ab illis detinentur. C. de bo. vac. l. 2. tamen in primo casu potest dici, quòd si decimæ aliquæ detinentur iniustè ab aliquo, quod priuilegiatus petere eas potest, & non ille, ad quem de iure pertinent. Præsumendum enim est quod facilius concessisset ea, quæ ab alijs dominis malè detinentur, quàm ea quæ nec à dominis, nec ab alijs detinentur. argumentum. suprà, de feu. c. 2. Quidam tamen in aliquibus prædictorum dicunt contrarium. s. si priuilegium dicit eximimus tale monasterium, nam in hoc casu etiam si alius erat in possessione eiusdem monasterij, quando exemit, tamen tenebit exemptio, nisi expressè probatur à parte altera, quòd obreptitiæ fuit obtentum priuilegium. s. quia suggestum fuit Papæ, quod nullus erat in possessione, vel malitiosè hoc ipsum tacitum fuit. Aliud enim potest dici in nominatim expressis, aliud in non expressis. argumentum. ff. si quis cau. sed &. §. 1. ff. con. præ. in tradendis. cùm enim non fiat exemptio, nisi cum magna deliberatione, præsumitur quod Papa omnia sciuerit, etiam de alterius possessione, & de alijs, nisi probetur à parte aduersa obreptio, secùs autem cum in priuileg. decimarum, & maximè noualium, & laborum propriorum, quæ cum minori difficultate conceduntur, nam in his posset dici, quòd si priuilegiatus tempore, quo agitur, est in possessiõe decimarum bona fide, tunc primo domino incũbit probatio, quod tempore impetrationis ipse erat in possessione. Si autem priuilegiatus non est in possessione tempore, quo agitur, sed dominus primus, tunc incumbit priui. onus ꝓbandi, quia tempore priuilegij concessi dominus non erat in possessione. arg. ff. si vsusfr. pet. vti. in prin. ff. si ser. vendi. sicut. §. sed si quæritur. Si autẽ neuter est in possessione, videtur quod standum est priuil. & hac ratione videtur quod etiam si exprimat ecclesias. s. quasi accessorias. VERBI GRATIA: eximimus tale monasterium cum talibus ecclesijs suis, intelligendum est si sunt suæ, quia per hæc verba non intelliguntur dare idem, intelligendum est si alius non est in possessione subiectionis eorum bona fide.

4 † Item & si alij non fit inde graue præiudicium, nam in accessorijs non fit tanta examinatio, quanta fit in principali, aliqui tamen contradicunt, & licet hæc decre. exigat tantùm, quod alius sit in possessione ad hoc, vt priuilegium valeat, tamẽ necesse est, quod habeat proprietatem iuris decimarum, vel subiectionis eorum bona fide, si enim solam possessionem haberet, benè valet priuilegium, sed de proprietate ideò non fit mentio, quia de eo certum erat, quòd penes aliquem erat, siue per priuilegium, siue per præscriptionem, vel ad minus alijs deficientibus per iussionem. Aliqui tamen dicunt quod si aliquis habet possessionem decimarũ vel alterius iuris bona fide, etiã sine proprietate, tamen impedit vires priuilegij. arg. s. de

de conceſ. præb. & ec. non va. cum noſtris. de poſſeſsione autē male fidei certum eſt, quòd non impedit vires priuilegij. † (Moniales) & eſt bona ratio, quia ad hoc non extenditur, quia impetratum eſt per veri ſuppreſsionem. ff. de va. & excu. l. 2. Sed nos dicimus hoc priuilegium habere locum, etiam ſi alij declarant de iure, dummodò eis non fuerint ſolutæ, nec monachi earum habuerant poſſeſsionem, & tamen credimus, quòd moniales malè determinauerint illas decimas, cùm etiā eſſent alijs debitæ, & quod monachi ad fructus decimarum pro tempore præcedente priui. habent actionem, & tamen per illam abſolutionem, quam facient moniales, non acquirent monachi poſſeſſiones, & quia nunquam per id, quod ſequitur & ſoluitur ex condemnatione, quæritur poſſeſsio alicuius rei, vel iuris, niſi vel aliàs in eam ducantur. Nec mireris ſi per priuilegium faciliter tollitur ius, cuius poſſeſsio non habetur, quàm poſſeſſio (altera) monialium (de hoc) ſcilicet, de poſſeſsione mona. (decimis) ſimile. ſuprà, vt lit. pen. dilec. de hoc plenè. j. de verbo. ſigni. quid per nouale. glo. no. quòd hæc probatio.

CAPVT XXXI.

QVIDAM. (Domibus) ſup. eod. cùm & plantare. §. de confratribus (in domibus) ſupple in habitu [a] ſeculari, vel niſi dederit priuilegia. ſ. eo. vt in priui. vel illud loquitur tantùm in ſepultura, quæ eis denegari non poteſt, & non in exceptione & iuriſdictione. ſ. eod. cùm & plantare. §. de confratribus. ſ. eod. tuarum. in fi.

CAPVT XXXII.

CONSVLTATIONI. (Memoria) ſi enim extat memoria, quod aliquando occulta fuerit, licet multo tempore ſteterit ſine fructu, tamen non cenſetur iure noualium (culturam) id eſt, ad fructificandum quantumcunq; ei fructum primò feret, non dicitur nouale, cùm & de primo fructu decima ſolui debet. ſ. de deci. non eſt. niſi eſſet ita modicus fructus, quòd ex perceptis parum commodi & ex dimiſsione parum incommodi eccleſiæ obueniret. inf. de ver. ſig. quid per no. (cenſeri) ſimiliter & quæ proximo tempore antè fructificaret (nomine) not. non intelligitur extenditur enim ad futura. ſ. eo. dudum. vel aliter vt no. ſ. eo. dudum. (aliàs) id eſt, futurum (aliàs perpetuò) non cenſeretur iure noualium.

CAPVT XXXIII.

VOLENTES RATIONE. delicti. C. vbi de crimi. agi opor. Authen. quia in prouincia. ſ. de fo. compe. c. fi. (In his) ſcilicet, quo ad conuentionem & iuriſdictionem (nec corā) conueniri poſſunt (ordinarijs) locorum vbi commiſſa ſunt delicta contractus initi, vel res eſt litigioſa (exemptio) monaſterio enim exempto non ſolùm eccleſiæ, ſed etiam domus monaſterij exēptæ ſunt. 12. q. 1. neceſſaria nulla. 17. q. 4. id conſtit. ſ. de immu. eccle. c. 1. Imò quidam dicunt, quod etiam arræ orti. & totus manſus, quæ ſunt iuxta eccleſiam exempti ſunt. ſup. de cenſi. c. 1. (nec niſi) ſupple coram ordinarijs locorum (delinquunt) exempti. Conueniantur) id eſt, & cōueniantur & mitti petātur & idipſum, ſcilicet, quod poſſunt conueniri, vbi delinquunt & contrahunt, & vbi res eſt litigioſa. Item quòd non ſunt mittendi illi, qui habent indulgentias ab ordinarijs ſuis ad loca, vbi deliquerunt, vel contraxerunt, vel res eſt litigioſa (ad iſta) ſcilicet, ſuſpenſionem & iuriſdictionem, & excommunicationem. (Penitus) quia ſic ſe habent verba priuilegij. ſupr. de priuileg. porrò. (non poſſunt) ſi ibi delinquūt vel contrahant (vel gerat) hoc ideò dicit, quia ſi irent cauſa viſitandi vt tranſeuntes, vel ex alijs ſimilibus cauſis, nō poſſunt ab huiuſmodi ordinarijs conueniri, & ſi ibi delinquant vel contrahant. Locum habere) quo ad hoc, quòd vterq; poteſt eum excommunicare abbas ratione abbatę, vbi locum habet, & epiſcopus loco prioratus qui eſt ſicut in ſua iuriſdictione. ar. ſ. eo. ti. c. cum capella.

[a] Supple in habitu. Adde quod Car. in conſil. 21. inci. in themate præmiſſo. colu. 1. in fin. dicit. hunc intellectum communem.

Sed contra. ſ. de re. do. ne nimia. vbi dicunt, quòd monachus non debet habere locum in diuerſis monaſterijs. Sol. illud intelligitur, quòd non debet habere locum impoſitus diuerſis monaſterijs. ff. de elec. conſtitutis. ſed abbatia cum ſuis prioratibus non dicuntur penitus diuerſa. Item poteſt intelligi, quòd non poteſt habere locum in diuerſis monaſterijs quò ad hoc, quòd in vtroq; interſint in electionibus, & quod ad alia communia negotia vtriuſq; monaſterij vocentur.

TITVLVS XXXIIII.

DE PVRGATIONE CANONICA.

CAPVT I.

NOBILIS HOMO. (Negauerit) remanet tamen infamia (fidelem) id est, veracem vel iustum, vel bonæ famæ. ĩ. e. nos. (admittatur) .ff. de acc. si cui. ff. ad l. Iul. ma. furiosi. 2. q. 1. in primis. 22. q. 5. paruuli (purgatio) scilicet, vulgaris. & hodie hoc. c. & omnia similia abrogata. 2. q. 5. consuluisti. monomachiam. 22. q. 2. quæritur, melius. 2. q. 5. mennam.

CAPVT II.

1 *Processus est seruandus contra infamatos.*

SI QVIS PRESBYTER. (permiserit) id est, ea fecerit quasi aliqui possunt de eo malè suspicari (banno) .s̃. in fi. (si non emendauerit) id est, non iurauerit, vnde infamia oriebatur (suspendatur) no. † processum habendum cõtra infamatos.

CAPVT III.

MONIALES. (Regulam) id est, secundum tenorem regulæ, id est, pro qualitate infamiæ. 7. q. 5. in omnibus.

CAPVT IIII.

1 *Purgatio inducitur per uerisimilem suspicionem, etiam si quis non sit infamatus.*

SI QVIS DE. (Prodiderit) scilicet, non in pœnitentia, sed in iudicio, vel in publico ad infamiam. s̃. de exces. præla. quam sit graue. (propulsatus) alius, scilicet, qui non confitetur not. † verisimilem suspicionem sufficere ad indicendam purgationem, etiam si non sit infamatus.

CAPVT V.

1 *Purgatio est alicui indicenda super scandalo, licet quis defecerit in accusatione.*

QVOTIES. (Accusatores) à principio plures possunt apparere accusatores, sed iudex in prosequendo vnum eliget idoneum. ff. de ac. si plures. † Formam canonicam) quia fortè à testimonio repellebantur, vel propter crimen, vel ætatem, vel infamiam, vel aliam iustam causam, vel quia non probabant sufficienter id, ad quod inducebantur etc. † Notandum quòd licet quis defecerit in accusatione, tamen purgatio sibi indicenda est super scandalo, no. hîc non sufficere habere coram se Euangelium. s̃. de iura. calum. c. cùm in causa.

CAPVT VI.

1 *Purgatio nunquam indicitur, nisi deficiente probatione.*

NOS INTER ALIOS. (Purga.) not. purgationem indici laico. s̃. eo. c. 1. adhoc vt possit laico indicere purgationem de crimine, oportet quòd tale sit crimen, cuius cognitio ad ecclesiam spectet, quod probatur ex eo, † quia purgatio nunquã indicitur, nisi deficiente probatione. s̃. de testib. tam literis. si ergò coram eo prius non inducuntur probationes, quia non pertinet ad eum cognitio, quomodo indiceretur purgatio.

CAPVT VII.

CVM P. (Priuare) id est, suspendere vsque ad dignam satisfactionem, id est, quousque se purgauerit. suprà, eo. c. 2. & q. 5. presbyter. aliàs autem nisi probetur ei crimen in modum inquisitionis, non priuabitur ecclesia perpetuò, vel nisi postquam assignatus esset ei terminus purgandi, & in purgatione deficeret, tunc enim ab illo termino in antea poterit suas ecclesias alij dare. suprà, de sent. & re iudi. quod ad. infrà, eod. inter. argum. suprà, qui fil. sint legi. lator. & qui ma. acc. pos. cùm in tua. vbi not. probato autem crimine in modũ inquisitionis, potest imponi pœnitentia, licet non ordinaria, sicut si directè accusaretur, & etiam secundum legem pœnitentia corporalis: vt nota. suprà, de acc. cùm oportet. vel illa. c. presbyter. & suprà, eo. c. 2. loquuntur, quando proprium iuramentum offerebat, sed cùm purgatores habere non poterat, sed se habiturum sperabat, & sic à iudice obtinuit, quòd expectaretur ad hoc eius purgatio, & fortè quia aliqui absentes erant, qui sperabant purgare eum, hoc autem quando ipse volebat curare, & etiam desperabat de purgatoribus.

CAPVT

CAPVT VIII.

1 *Infamia facit aliquem remoueri, uel suspendi.*

EX TVARVM. (Absoluisse) non tenuit huiusmodi absolutio, quia errorem expressum continet, quia se purgauit vulgariter. (relaxes.) Not. per solam infamiam aliquem remouendum vel suspendendum, vt 2. q. 5. super causas. & est propter enormitatē delicti.

CAPVT IX.

CONSTITVTVS IN PRAESENTIA.

CAPVT X.

1 *An & quando suspendi ab officio quis debeat.*
2 *Causæ tres purgationis.*
3 *Purgatio ordinaria in quibus consistat.*

INTER. (Tales) infamatos de crimine qui compurgatores expectent: vt no. s. e. cum
1 P. (à beneficio)† No. propter immanitatem criminis, aliquem à beneficio suspendendum. de si. 2. q. 5. super causa. ab officio autem suspenditur propter minora crimina. 2. q. 5. pres-
2 byter. Si suspicionem) solius iudicis. † Not. tres causas indicendi purgationem, alibi autem tantùm duas. s. de si. licet. Testium) contra eum directè inductorum, secùs si contra aliquem esset probatum crimen, vt remoueretur à testimonio, nā tūc testi, contra quem inducuntur testes non fit copia capitulorum contra eum inductorum, nec contra eum inducuntur directè, quod fit quando proceditur in inquisitione. s. de accu. inquisitionis. s. de ordi. cog. cùm dilect. si autem accusatori probetur crimen in modum excep. credimus indicendam purgationem, cùm capitula super quibus testes inducuntur, sibi exhibeantur & directè contra eum producuntur
3 testes. †Alij tamen dicunt, quòd in testi est indicenda purgatio, si ex dictis testium cōtra eum non productorum oritur infamia. 14.) hîc exceditur numerus purgatorum propter immanitatem sceleris, qui habetur. 2. q. 5. presbyter. nam hic numerus est arbitrarius. s. eo. ex tuarum. j. eo. cum in. regularis autem numerus his versib⁹ comprehenditur.

Pontificem per vim manus excuset duodena.
Quinta sacerdotem, leuitam tertia pœna.
Maior maiori: minor est adhibenda minori.
Quem plebs accusat purgabitur in manifesto.
Quem chorus ante chorum sua fit purgatio præsto.

☞ †Probati) id est, non improbati. s. eod. c. proxi. Vel dic, specialiter vitam probatam requiri in purgatoribus hæresis manere, speciale est in crimine hæresis, vt etiam post purgationem præstitam remaneat pœna. Idem fortè poterit dici in alijs grauibus criminibus. arg. ff. de leg. non possunt.

CAPVT XI.

CVM DILECTVS.

CAPVT XII.

1 *Procurator non potest iuramentum sine mandato deferre.*

CVM IN IVVENTVTE. (Commoueri) quia certa erat infamia sine causa, vel ex iniusta causa orta, scilicet, ex literis monitorijs Papæ, vbi autem certum non est, indiceretur purgatio. s. e. inter. s. de simo. c. licet. 11. q.
☞ 3. in cunctis. arg. j. eod. accedens. † Procurator) videtur q, non debuit concedi purgatio, cùm procurator non possit deferre iusiurandum sine mandato. ff. de iureiu. l. iusiurandū. §. vl. Vel dic, q, habebat speciale mandatum, vel quòd episcopus ratā habuit. Vel dic, q, est vicinum mandato. s. de elect. in causis. ff. iudi. sol. iam tamen. §. vl. Vel dic, quòd erat procurator generalis cui hoc licet. s. de ac. veniens. Iudici) ex ista tamen purgatione quam aufert sine inquisitione non præcedente non fit præiudicium alijs, quin possint procedere ad inquisitionem, secùs si inquisitio præcessisset. s. de collu. intantum.

CAPVT XIII.

DE TESTIBVS. (Firmare) s. eod. quoties.

CAPVT XIIII.

ACCEDENS. (Purgatione) scilicet, quod non credat se filium sacerdotis, de scientia enim iurare non debet, cùm anceps periurium subire non cogatur. ff. de in lit. iuran. videamus. in prin. vel iurabit, quòd sit filius talis mulieris, quam talis pro vxore tenebat. ff. de in ius vocan. quia mater.

CAPVT XV.

1 *Non est de eodem crimine sæpè inquirendum.*
2 *Quo casu possit prælatus procedere ad inquisitionem contra aliquem.*

3 Inqui-

3 *Inquisitionis & accusationis differentia.*
4 *Si quis contra aliquem primò obtinuit inquisitionem, & reus est absolutus, non est postea idem actor audiendus in modum accusationis contra eundem.*
Reus si ciuiliter satisfecerit, postea super eodem crimine non poterit accusari concessio alicuius ecclesiæ, an cassetur, propter nullitatem processus.
5 *Nunquid postquam propositum, & iudicatum fuit in quæstione, in qua excipiebatur, possit vlterius de eodem crimine accusari, uel inquiri.*

CVM DILECTIS FILIIS. (Concessimus) super eo quòd idem clericus petebat corporalem possessionem ecclesiæ sibi datæ per abbatem sancti Galli assignari (episcopus) non erat episcopus quando hæc litera missa fuit, sed tempore quo purgationem recepit, erat tantùm electus, vt in fi. decr. dicitur (purgare) falsum narrat, imò nec electus nec alius voluit tunc purgationem suam recipere, sicut dicitur in integra, licet postea electus receperit, vt infrà sequitur (plebani) not. ad petitionem vniuersitatis dari inquisitionem.

1 † Incestus) de alio crimine agit modò quàm actum fuerat coram episcopo, quia de eodem sæpè inquirendum non esset. s. de col. c. vlt. & de accu. de his. ff. nau. caupo. stab. licet. Vel dic, quod loquitur de eodem, & benè inquiritur sæpè, quando fuit condemnatus, sed quando fuerat absolutus secùs. s. de accu. de his. Vel dic, quòd hic non processerat in inquirendo, sed audita infamia indixit ei purgationem, quã quia non præstitit sententialiter eum suis ecclesijs priuauit, & malè, quia tantùm suspendere debebat ab officio, & etiam beneficio, si maiora crimina essent. s. e. inter. 2. q. 5. presbyter. si autem præcessisset inquisitio, tunc si deficeret in purgatione sententia ammonitionis in eum ferri posset. s. de sent. & re iudi. quòd ad. s. eo. c. inter. in fi. & c. cùm P. hoc benè sonat hæc litera, quia reprehenduntur iudices, qui processerunt ordine non seruato ad ammonitionem.

2 † Item si non præcessit inquisitio, sed tantùm indicta fuit purgatio, siue fuerit præstita, siue non, alius admittetur ad inquirendum. ar. eius quod dicitur in populari act. in qua extra iudicium non licet pacisci. ff. de pac. iure. §. vlt. neque ad arbitrium ire. ff. de arbi. non distin. §. de liberali. à simili, nec iusiuran. deferre, & idẽ argumentandum videtur in inquisitione. Nobis autem videtur, quòd siue scandalum, siue periculum, siue infamia, siue suspicio grauis sit contra aliquem prælatus suus potest procedere ad inquisitionem, vel si non inueniat probationes, indicet purgationem, quam si præstiterit, annunciabitur per sententiam boni testimonij, & absoluetur ab infamia. s. eo. ex tuarum. & c. inter. 2. q. 5. omnibus. in fi. Si verò defecerit non condemnatur de crimine, sed priuatur beneficijs. s. c. cùm P. §. vlti. & saluo eo, quod ibi no. & etiam deponitur propter maiora crimina. sup. eod. inter. & si sit ei indicta purgatio sine inquisitione, siue cum inquisitione, decætero non fiet inquisitio contra eundem de eisdem criminibus: vt no. s. de collu. c. vlt. s. de acc. de his.

3 † Et dicunt quidam, quod si post absolutionem, vel condemnationem in modum inquisitionis factam alius, vel idem velit accusare de eodem crimine, potest etiam si sciuit priorem egisse, non enim obstat exceptio rei iud. cùm ad aliud agatur in inquisitione, scilicet, ad absoluendum ab infamia, vel ad priuandum à beneficijs, vt dictum est. ad aliud in accusatione, scilicet, ad condemnandum de crimine, & pœnam corporalem infligendam. ff. de excep. rei iudi. cùm quæritur. & l. an eadem. §. vl. s. de causa pos. pastoralis. ff. ad l. Iul. de vi publi. qui cœtu. §. si de vi. C. de fal. damus. ad idem in Authen. vt liti. iurent. §. si quis autem li. nam in ciuilibus actionibus hoc est, quia diuersis act. quis agere non potest ad idem, sed ad plura potest. ff. pro soc. si quis à socio. pœnam. & l. seq. ff. de pac. rescriptum. §. si pacto. Et sic non est contrarium. s. de elect. cùm dilect. in fi. quia ibi ad idem prohibet agere directo vel excipiendo, scilicet, ad quod actum erat inquirendo, scilicet, ad cassandam electionem siue ad repellendum eum ab episcopatu. Item si opposuit aliquas exceptiones dilatorias ad elidendum rescriptum, & in eis feratur sententia contra eũ quem acceptet tacitè vel expressè, & postea easdem velit opponere contra alium in eadem causa non admittitur, quia qui semel calumniatus est etc. ff. de acc. si cui. & arg. ff. de excep. rei iudi. cùm quæritur. & l. seq. ex hac autem decre. non tollitur, quia sæpè fuerit inquisitum de crimine huius sacerdotis de conscientia Papæ, quia in commisione quam fecit Papa ad petitionem plebis de Anaso, non fecit aliquam mentio-

mentionem de inquisitione facta per Constantiens. episcopum, & fortè non erat verum, quod O. dicebat. Item modò coram O. non agebatur de inquirendo, sed iure suo agebat O. clericus.

4 † Quidam tamen dixerunt, & benè, quòd si aliquis primò obtinuit inquisitionem contra aliquem, & reus est absolutus, q idem actor postea non est audiendus in modum accusationis contra eundem. ar. ff. naut. cau. stab. l. & ita. §. fi. & l. licet. §. fi. ff. de sepa. l. 1. §. illud. Et hoc sic probo, quia vbi alicui competunt duæ actiones ad vindictam tantùm, licet vna maiorem vindictam requirat quàm alia, tamen postquam actum fuerit vna, nunquam agetur alia, vt est videre in actione iniuriarum, & l. Corneliæ. quæ ambæ competunt pro homine vulnerato, & ambæ sunt ad pœnam, & tamen si primò actum est iniuriarum, non agetur postea. l. Cor. ff. de iniur. prætor. §. 1. & l. quod senatus. & sic est in inquisitione & accusatione, quia vtraq; est ad vindictam tantùm.

Sed contra. C. quando ciui. ac. præ. l. 1. vbi dicitur, quòd si competunt ciuilis & criminalis actio, neutra earum aliam impedit siue de publico crimine, siue de priuato agatur. Sol. & illud intelligitur, quãdo actio ciuilis competit propter rem familiarem, id est, quia sibi aliquid abest, vel abfuit de patrimonio suo, & in illa. l. inuenies. exempla huius dicti, sed & tunc quamdiu prosequitur accusationem ciuilem, supersedebit criminalis. ff. vi bo. rap. l. 2. §. 1. ff. de pub. iu. l. 4. Imò plus dicimus, quod si aliquis conuentus ciuiliter satisfecit, postea super eodem non poterit accusari criminaliter de priuato crimine. C. de cri. stel. l. 1. ff. de cri. expi. hære. diui. & idem habetur in publico. C. de tut. vel cura. l. 1. ff. de adul. si adulterium. §. 1.

5 † De excep. consueuit esse dubium, an postquam fuerit propositum & iudicatum in quæstione, in qua excipiebatur, an vlterius de eodem crimine posit accusari vel inquiri, & videtur quòd non. arg. s. de elec. cùm dilecti. est etiam in ar. quòd vindicta sequitur exceptionem. s. de elec. super eo. & maximè exceptio, quæ fit contra electos est, quasi quædam accusatio: vt. s. de accu. super his. Sed nos dicimus contrarium, quia qui excipit non agit, vnde cùm hoc crimine primò actum nõ sit, nulla causa est, quare modò agi non posit, vt & maximè, quia de crimine excepto non iudicatur, licet crimen exceptũ repellitur à dignitate. Item per exceptionem non sequitur vindicta ex sui natura, cùm ad vindictam actum non sit, sed ex accidenti est, quòd remouetur à dignitatibus obtinendis propter infamiam, & infamibus portæ etc. C. de digni. l. 1. §. 1. lib. 12. in denunciatione autem idem dicimus, quod non impedit accusationem, quia non est ad vindictam, sed ad pœnitentiam. s. de acc. qualiter. Credimus tamen quòd si per denunciationem satisfecerit de crimine, quòd postea non poterit inde accusari criminaliter. ar. C. de cri. fal. l. 1. ff. de cri. expi. hær. diuus. C. ne tu. vel cura. l. 1. ff. de adul. si adulterium. §. 1. Alij tamen contradicunt; denunciatio autem post inquisitionem admittitur. s. de iniur. quemadmodum.

☞ † Posset autem) de gratia fuit hoc, quia licet defecisset in purgatione & ecclesijs spoliatus, tamen iterum datur ei potestas se purgandi, & super hoc ipso erat citandus sacerdos, & danda facultas dicendi contra sententiam episcopi, & quia hoc factum non fuit: sed tantùm terminus ad purgandum asignatus cassatur, quod fit. [illegible] eis, vel non probat clericus, quòd dicebat ipsum condemnatum de crimine (qui) iudices (contumacem) super eo quòd episcopi sententiæ non parebat: & malè cùm non esset eis commissum (respondebit) & benè cùm non procederetur in modum inquisitionis sed accusationis (vindictam) & malè, vt sequitur in fi. quia lite pen. coram se. Authen. ap. eam recepit vt ordinarius quod non licuit, vt dicitur in integ.

☞ † Concesionem) not. quòd licet cassaretur processus, non tamen cassaretur concesio ecclesiarum, nisi vocato clerico, cui facta est concesio, sed hæc idem clericus erat qui accusabat & cui facta est collatio ecclesiarum, & ideò simul de vtroq; debet ferri sententia. Indicatis) not. quòd si purgatio primò præstita est, sed non vt debetur, iterum alia præstab tur.

CAPVT XVI.

1 *Nunquid potest fieri inquisitio, si quis diffamatus est de aliquo crimine in genere, & qua de causa fiat inquisitio, in num. 2.*

ACCEPIMVS. (Immunis) nam licet quò ad Deum non tenetur, adhuc tamen accusari potest.

1 † Incontinentiam) videtur quòd nunquam debuerit præstare hoc iuramentum ita generale, quòd à die promotionis seruauerit continentiã, vel quòd aliud crimen nõ commiserit,

commiſerit, quia tantùm de crimine de quo infamatus eſt in genere purgare ſe debet, puta iuro, quòd non commiſi fornicationem cum tali muliere, nam ſi dicas quod erat infamatus in genere, & non de certa perſona, certè talis infamia vilipendi debet, nec debet propter talem infamiam indici purgatio, cùm non debeat quis vagari in crimine alterius. ff. de iniur. dictis. ff. de ac. lib. Ad hoc reſpondent quidam, quòd ex quo aliquis diffamatus eſt de aliquo crimine in genere, poteſt fieri inquiſitio, etiam ſi non dicatur cum quo aliud crimen commiſerit, & eodem modo in genere ſuper eodem poteſt ſibi indici purgatio. ar. ad hoc. ſ. de ſimo. c. licet Heli. vbi dicitur, quòd Papa inquiſiuit de dilapidatione & inſufficientia, & tamen nõ expreſſit cum quibus eſſet ſimonia cõmiſſa, vel quæ fuerint dilapidata, & hoc idem, ſcilicet, quòd quando Papa committit inquiſitionem inquirit à principio, ſtabit tantùm in genere criminum, & nunquam ad ſpecialia deſcendit, niſi in proſecutione, ſcilicet, quærendo à teſtibus cum quo commiſit hoc crimen, de quo inquirit, & hoc inuenies ferè in eiſdem decre. quæ de inquiſitione loquuntur. Sed contrarium. ſ. de acc. qualiter. 2. vbi dicitur, quòd ei contra quem inquiritur exponenda ſunt ca. de quibus fit inquiſitio, ſed reſpondent illud intelligendum, quòd exponẽda ſunt capitula in genere, non in ſpecie, vt dictũ eſt. Item non mireris ſi aliud eſt in accuſa-
a tione, vbi tenetur [a] plus exprimere. ſ. de procu. tua. & l. præal. liberorum. quia accuſationes ſunt odioſę, & pro magna parte ad proſecutionem fiunt ſuarum iniuriarum, & pro eis grauiſsima pœna irrogatur, ſed ſecùs eſt in inquiſitionibus.

a *Vbi tenetur ci[illegible]a hæc dicta Inn. uide latè Bar. in l. 2. §. publico. colu. 3. ff. de adul. & ibi Alexa. in apoſt.*

2 † Item cùm inquiſitio fiat ad hoc, vt niteat fama bonorum, ſi expriment perſonæ, cum quibus dicuntur crimina commiſſa, ideò inquiſitio conſequeretur contrarium effectum, ſcilicet, quod fieret ad aliorum diffamationem: Alij contradicunt, quòd ad ſpecialia deſcendere debet in accuſatione. ſ. de teſt. præſentium. ſed illa loquitur in exceptis teſtium, vbi benè neceſſe fuit hoc exprimi, ſicut & quando agitur de crimine ciuiliter. ſup. de procu. tuæ. ſ. de excep. pia. j. de ſen. exc. cum me. ſed in inquiſitione videtur ſecùs. ſ. de accu. qualiter. vbi not. ſed & ibi quantumcunq; poteſt iudex debet facere exprimi crimen, & circumſtantias per illum, qui denunciat. ſupr. de acc. qualiter. Imò propter rationes ſuperius dictas, videtur aliquibus etiam ſi in modum excep. vt repellatur à dignitatibus objiciatur contra aliquem, quòd ſit infamatus de certo crimine, puta de adulterio, vel conſimili, non tamen ſemper dicere cogitur perſonam, cum qua illud crimen commiſit, & maximè ſi iuret ſe ignorare. ar. ff. de fur. in actione. Item arg. ſ. eo. c. 2. ſ. de ſimo. c. 3. 4. & 5. item arg. ad hoc. quia ſæpè infamia procedit ex incerto actore, & ex incerto facto. de conſe. diſt. 4. factum.

TITVLVS XXXV.
DE PVRGATIONE VVLGARI.

CAPVT I.

CVRA. (Suſcepti.) 2. q. 5. monomachiã.

CAPVT II.

1 *Sententia à qua non eſt appellatum, an & quando poßit retractari.*

SIGNIFICANTIBVS. (Peccatis) quinimò defectus iurium, vel alia cauſa. In mãdatis) not. ſententiam retractari, à qua non eſt appellatum, contra quia ſententia ius facit inter partes. ſ. de ſen. & re iudi. cùm inter. Item prætextu eorum, quæ poſtea emergunt, non eſt ſententia retractanda. ſ. de ſen. & re iudi. inter. Item error defectus non retractat ſententiam. ff. famil. erciſ. cum pu. C. de quæſt. l. 1. ar. contra. ſ. de frigidis. fraternitatis. 33. q. 1. c. 3. ff. quando ac. de pe. eſt ann. l. 3. ff. de con. ſine cauſa. l. ſi fullo. ff. de iureiur. admo. ſed dic, quod ſpeciale eſt propter veritatem ſuperuenientis caſus, vt recedatur à ſententia. ſimile. ff. de condit. ſine cauſ. l. 2. ff. commoda. in commodato. §. vlt. & ſi ſententia non eſt mandata executioni excipitur contra eam. C. de re iudi. l. 1.

CAPVT III.

DILECTI FILII.

TITVLVS XXXVI.
DE INIVRIIS ET DAMNO DATO.

CAPVT I.

SI RIXATI. Actio iniuriarum ſolùm iniuriam proſequitur, & non intereſſe, niſi in hoc, quòd propter maius damnum æſtimatur magis iniuria: vt. ff. ad. l. Aquil. item apud. §. ſi quis vel. ff. de ac. & obl. ſi quis ſecundum. C. de

C. de iniu. dominum. tamen pro damnis & expensis quandocunq; datur actio legis Aquil. vt in prædictis legibus. vel ad minus act. de do. Si rixati) intellige quo ad pœnam homicidij, tenebitur tamen de iniu. de pœ. di. 1. aut facta. item hoc secundum vetus testamentum, nam secundum. l. ro. si seruum occideret, iniuriarum tenetur. ff. ad. l. Aquil. si seruum. §. rupisse. & multo fortius si liber liberum percussit. ff. de iniu. non solùm hoc (restituat) deformitatis autem non habetur ratio. ff. de ele. & l. 1. §. plagijs. hic in factum. ff. si quis cau. ex hac. ff. ad. l. Aquil. si exempla. §. quidā etc.

CAPVT II.

SI QVIS APERVERIT.

CAPVT III.

SI BOS ALIENVS.

CAPVT IIII.

SI LAESERIT. (Aestimationem) vltra enim non tenetur de pastu pecorum. ff. de priui. de l. qui serua. §. singulos. ff. ad leg. Aquil. Quintus Mutius. §. Papæ.

CAPVT V.

SI EGRESSVS. (reddet) si in culpa fuit. ff. ad legem Aquil. qui occidit. §. in hac.

CAPVT VI.

SI QVIS DOMVM. (Restituat) in quadruplum. ff. de incen. l. 1. & si dolo fecerit secundum. l. cremabitur. ff. de incen. qui ædes. l. 1.

CAPVT VII.

OLIM. (Præmissa) C. de iudi. Authen. sed hodie (condemnandum) ordine iudiciario seruato.

CAPVT VIII.

IN NOSTRA. (Brixiens.) fortè ita erat cùm olim esset discordia inter milites, & populum Brixi. multa sibi damna adinuicem intulerunt, multi etiam ex ipsis multas expensas ex partibus suis fecerunt, tandem facta pace cùm damnificati ab vtraq; parte sibi ab altera peterent damna restitui, commune videns ex hoc posse imminere periculum, statuit quòd nullus super damnis agere posset, & hoc singuli iurauerunt, veruntamen postea petierunt expensas, obijciebant eis hoc iuramentum, sed hic dicitur, quòd non potest à communi, hoc non determinat gerundium recipiendo, sed participium æditum. Vel dic, quod determinat gerundium, commune enim in pace se obligauerunt ad damna & expensas, sed propter periculum, quod inde eueniebat commune contrarium statuit super damnis. Si quæras quomodo hîc potuit in præiudicium singulorum, respondeo quia singulares singulariter consentiunt. Vel dic, quod potuerunt in eorum præiudicium statuere [a], vt no. s. de consti. c. in ecclesiarum. nam cùm commune Brixi. tam militum, quàm populi non essent naturaliter obligati ad damna resarcienda, quæ nec dederat, nec dari mandauerat, licet commune militum de aliquibus & commune populi de alijs posset conueniri, & essent ex suis culpis, vel negligentijs naturaliter obligati [b], sicut statuto suo se obligauerat ad damna resarcienda, ita statuto generaliter facto per illos tantùm, per quos regitur ciuitas, potuerunt obligationem tollere. j. de reg. iur. omnis. (contribuat) quia se obligauerat, aliter enim nō tenetur, sed dices si se obligauerat, ad soluendum, quomodo postea admittitur moderatio, respondeo propter periculum.

a Statuere. Pet. de. Anc. in cons. 366. inci. uidetur primò. dicit quòd Innoc. hîc loquitur in communitate statuente in se ad eius utilitatem.

b Naturaliter obligati. Felim. refert hoc in c. cognoscentes. col. 4. uers. 3. pro hoc sup. de constit.

CAPVT IX.

SI CVLPA TVA. C. ad. l. Aqui. l. 2. ff. ad l. Aquil. l. 5. §. iniuria. (iniuria) id est, contumelia, vnde oritur actio iniuriarum, aliter dicitur iniuria, id est, culpa vt in hac. l. Aquil. (opem) idem si incitasti canem. ff. ad leg. Aquil. item mela. §. si alij. & §. item (negligentia) ff. ad. l. Aquil. seruus. §. si ex plaustro. (verisimiliter) ff. ad l. Aqui. si putatorum. & l. si foue. §. vlti. (nocuisse) sine culpa & impulsu alicuius hominis, & contra sui naturam. ff. eod. l. 1. §. 1. (si fera) ff. eod. l. 1. §. hoc autem (cōmune). s. de homi. Petrus. in fi.

TITVLVS XXXVII.

DE POENIS.

CAPVT I.

EA QVAE FREQVENTI.

CAPVT II.

1 *Prælatus semper potest agere de iniuria facta suo clerico.*

2 *Pœna pecuniaria non est vindicta.*

PRESBYTERI. (Interfecti) hoc cap. loquitur secundum Lombardam (episcopo) hîc autem constat, quòd semper

 præla-

prælatus potest agere de iniuria facta suo clerico.2.q.1.in primis.in prin.s. de rescri. ex parte.s.(soluatur) vbi de crimine agitur ciuiliter ad pœnam pecuniariam, quia pœna pecuniaria non est vindicta (sociauit) baptizando, ordinando.

CAPVT III.

1 *Pœnam à iure inflictam, quis poßit commutare.*

2 *Pecuniaria pœna non est exigenda.*

LICET IVXTA. (Corrigendis) hîc vult dicere, quòd cùm crimina essent punienda & excessus corrigēdi perpetua suspensione, vel temporali, ipsi accipiebant pecuniam, vt non corrigerent, & quandoq; vt in peccato remanerent, & sic commutabant pœnas spirituales in pecuniarias.

1 †Pœnam) si certa pœna pecuniaria infligitur in iure pro aliquo crimine, iudex infliget illam.ff.de iud.l.3.§. vlt. s. de rap. in archid.12.q.2.cùm deuotissimam.18. di. quoniam. si autem certa pœna corporalis infligitur in iure, & illam similiter quilibet cognoscens poterit infligere, commutare autem ille solus potest, qui potest super illo crimine dispensare.s.de offi. dele. de causis. & hæc decre. loquitur in criminibus, in quibus archi. dispensare non possunt, ergò dixit illam infligendam, quæ magis timetur.ar.23. q.4. ea vindicta.s. vt lit. non conte. quoniam frequenter. Alij dicunt. pœnas infligendas secundum consuetudinem.

2 Pœnam) arg.†.non esse pœnam pecuniariam exigendam.16.q.6. cognouimus. illud de lapsis.1.q.1.nullo episcopo.s.de simo.nemo.præ.83. di. si quis episcopus. sed contra.17.q.4. quisquis. 23. q.5. c.si vox.18. di.quoniam.36.q.1.de rap.(Pro annua) indebita vel de nouo imponenda (cantare) id est, officiare, & hoc est simoniacum.1.q. 3.si quis ob saluator.

CAPVT IIII.

1 *Contumacia partis facit ut in expensis condemnetur, ad quam tamen condemnationem non oportet iudicem festinare, in nu.2.*

3 *Si iudex abfuerit vel mortuus sit, & aliqua partium non comparet in loco pro tribunali, vbi sedere debet, die statuta non dicitur contumax.*

Absens quando censeatur contumax.

Locus vicinus & tempus proquinquum quid sit.

1 CALVMNIAM. † (In expensis) si pars vna præsens sit altera absens per contumaciam in termino asignato, pars absens condemnatur ad expensas, C. de iu. sancimus. nec fiet alia citatio ex condemnatione expensarum.4.q.5.c.1.si tamen postea docuerit se legitimè impeditum restituetur.

2 †Aduersus sententiam expensarum, & si antequam feratur sententia ab aliquo extraneo, dicatur iustè impeditus, iudex non festinabit ad condemnationē expensarum.ar. eius quod dicitur de missione in possessionem.ff.de dam.infec.si finita.§.si fortè.ad idem.4.q.5.c.1.si autem sententia lata non sit, sed petitur condemnari, competit excep.ff.si quis cau.l.2.

Et hæc vera sunt, si pars præsens cum iudicis licentia recesit, si autem sine licentia eius recessisset, cùm ipse contumax dicatur.3.q.3.§.quòd si.11. q.3. certum.14. di. si quis autem expensas non petit, quia dolus [a] dolo & culpa culpæ compensatur. ff.de eo.per quem fa. erit.l. vlti. Imò plus dicunt quidam, quòd si ille, qui non fuit in termino, & culpa sua, postea veniat, pars quæ primò venit, & illicentiatus recessit, condemnabitur alteri ad expensas, nec obijciet compensationem contumaciæ alterius, quia licet hic, qui vltimò comparuit, aliquando fuerit contumax, purgauit tamen contumaciam primam postea cōparendo, sed primus semper fingitur contumax, cùm non dicatur comparuisse qui illicentiatus recessit, vt in c. præall.

3 †Item ad hoc facit, quia licet affuerit in termino, postea tamen quando debuit adesse, non affuit, altera parte præsente, & ita vltimò fuit in mora, quæ, scilicet, vltima tantùm punitur.ff.de peri. & commo. rei ven.illud. si autem iudex [b] abfuerit, vel mortuus sit, & aliqua partium non comparet in loco pro tribunali vbi sedere debet die statuta, non debet dici contumax. ff. de arbi. arbiter. nec tenetur eum alibi quærere. 2. q. 6. biduum. nam vel interest aduersarij, qui est præsens, absentem fuisse præsentem, quia etiam si præsens esset non fuisset processum iudice absente. C. de iudi. sancimus. Tamen aliqui dicunt, quòd etiam si sequenti die iudex veniat, vel etiam remoto dummodò sit in loco, vnde de facili venire poterat, & venire creditur, vel consueuit, quādo partes paratæ sunt litigare, sed si ob hoc non venit, nec venisse præsumitur, quia partes nō aderant partē absentem condemnabit ad expensas, nam imputatur ei, q. non comparuit, quia etiā si iudex

[a] *Quia dolus. Ad hæc dicta Innoc. vide Bart. & ibi Moder. in l. si finita. §. Iul.col.2. ff. de dam. infe. & Petr. de Anc.in cons. 97.co.2.uer. in contrariū. & inci. cons. in quæstione quæ vertitur. & in col. 3 in fin. vbi dicit quod à doctrina Innoc. hîc non videtur tutum recedere.*

[b] *Si autem index. Adde Specu.in tit. de expen. §. fi.uer.tu autem iudex.et ca. in cons. 72.inc. sigillatim singula.col.6.uer. ad septimū.*

iudex absit, tamen melius erat expectare modicum, quàm longas vias peragere. ar. ff. de va. mu. l. pe. in fi. Et sic non potest dicere absens, quòd non intersit præsentis, imò interest, quia si præsens esset, de iure expectasset, vel ad modicum tempus, vel de loco vicino, nisi expectasset, satis liquido eius dolus reprehenderetur, qui ex perspicuis indicijs probatur. C. de dolo. dol⁹. Quis autem locus dicitur vicin⁹, vel quod tempus propinquum, iudex arbitrabitur ex pluribus causis, nam plus debet expectari litigator remotus, q̃ vicinus, & plus quàm in modicis expensis est, quàm qui in magnis, & sic de multis alijs quæretur. Si autem infirmus sit in die termini, ita quòd nullo modo audire posit, vel etiam terminum prorogare, secundum quod diximus in absente, & hoc distinguẽdum erit. Illud autem certum est, quòd pars quando non interiuit alterius, aduersarium non fuisse præsentem, non aget ad expensas. ff. si quis in ius vo. non ie. l. 2. cautè lit. conte. aliqua partium fuerit contumax, multari potest. ff. si quis ius di. non ob. l. 1. & etiam condemnari in expensis à delegato. C. de iudi. sancimus. s. de offi. dele. præterea. & etiam fit missio in pos. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. 1. s. de eo qui mit. in pos. causa rei ser. per totum, & excommunicatur. s. vt lit. non contest. tuæ. Sed & si isti expensæ, non soluantur lite principali durante, postea agitur actione in factum, q. ex re iudi. quia ex quo iudex non reuocauit eam lite pendente pro eodem habetur, ac si in rem iudicatam transisset, sic est & in sententia arbitri. C. de arbi. l. cùm antea. ar. ff. de condi. inde. si deditum. C. de iureiur. actioni. Aliqui tamen contradicunt, qui autem stipulat⁹ est pœnam, nisi tertio die sistat ad hanc pœnam, agitur etiam lite principali finita. ar. ff. si quis cau. & si posset nisi finita esset per transac. quia tunc de toto transact. esse videtur. ff. si quis cau. non exiguus. in princ. (Principali) C. de fruc. & lit. non Inno. ff. de iudi. eum qui te. repete quæ diximus. s. de dolo. finem. & s. de ap. sæpè. gl. & etiam.

CAPVT V.

1 *Incitare ad pugnam quando sit licitum.*

2 *Episcopus licet ratione iurisdictionis temporalis posit bellum indicere, tamen si est in percussione, & aliquem incitauerit ad percutiendum alium, irregularis est.*

QVOD IN DVBIIS. (Exercent) id est, qui sunt vbi alijqui confligunt & ipsum cum alijs faciunt, alij tamen intel-
1 ligunt tantùm de prælatis. † Incitant) in iusto bello, secùs in iniusto. s. de homi. sicut dignum. ff. ad. l. Aquil. item mela. §. itẽ. 23. q. 8. hortatur. igitur. & c. vt pridem. potest autem clericus interesse bellis. 23. q. 3.
2 Maximianus. † Nos credim⁹, quòd licet episcopus ratione iurisdictionis temporalis posit bellum indicere, & antequam sit in percussionibus hortari vt vtiliter pugnẽt, & bellis interesse, & posit semper hortari ad capiendum. Si quis autem, dum esset in percussione, incitauerit ad percutiendum alium, fortè irregularis est, idem etiam si forte super bellatores vocẽ emitteret, dicens audacter pugnate. ar. contra. s. de ho. c. pe. & de cle. percus. c. pe. & vlt. Vel dic, quòd in defensione possunt gubernare naues & alios ad pugnam defensionis incitare, & intantum confligere hostes, quòd eos dimittant. ar. de cle. percus. c. pe. & c. si. & no. s. ne cler. sententiam. aliàs autem in iniusto bello hoc non liceret, vt hîc.

CAPVT VI.

TVAE DISCRETIONIS.

CAPVT VII.

CONSTITVTVS. † Vtraque) not. dolum compensari hîc dolo in pœnis. ff. de re. iu. cum par. iur. 32. q. 6. nihil. ff. solu. mat. viro. sed nônne poterat episcopus exigere procurationes, ex quo ille cessauit in solutione pensionis? Respon. non, sed agere potest ad pœnam vel interesse, siue hac stipulatione, siue de dolo, si fuerit contractus remitto procurationes, vt des censum. ff. de pres. ver. naturalis. §. quòd si faciam. † Procurationẽ) quam sub pœna non exacturum promiserat, erat ergò in optione abbatis, vel episcopo denegare procurationes remissas, vel pœnam exigere, altero tamen oportet eum esse contentum. ff. de pac. rescriptũ. §. si pacto. Sed quæritur, an incurrat pœnam, si exigat procurationes, & abbas sine contradictione soluit, vel an sit necesse ad hoc, vt committatur pœna, quòd in iudicium super hoc trahatur, vel violenter procurationem eripiat, & videtur alterum de his duobus vltimis necessarium ad hoc, vt committatur pœna, illud certum est, quòd si gratis exigit episcopus procurationem, & abbas gratis soluit, quòd non committatur pœna, sed si exegisset, & recepisset vt debitum, & ille soluit vt debitum, quid erit.

CAPVT VIII.

1 *Captio vel detentio non est pœna.*

SVPER HIS. † Infamiam) contra id, quod hîc dicitur, quòd ex genere pœnæ irrogatur infamia, si præcessit delictum, de qua damnatus, vel confessus [a], vel pactus fieret infamis, nam & si non damnetur vel confiteatur in iudicio, vel paciscatur, si tamen captus est in facinore ab officio, vel confiteatur extra iudicium, tale crimen quod infamat per sententiam, vel confessionem, puta furtũ, & sequatur ictus fustium, fit infamis. ff. de his qui not. infa. l. ictus. sed hîc talis causa præcessit, de qua damnatus fieret infamis, scilicet, crimen falsi. ff. de fals. eos. quis ergò secuta pœna carceris erit infamis? Re-
1 spondeo, † captio vel detentio non est pœna, sed est custodia. ff. de pœn. aut damna. §. solent. non sic in pœna, vt in custodia, scilicet, vt cum præcedenti causa infamet, vel non potest indubitanter capi in vacillatione, sicut in furto. Item ibi possunt plures excusationes adhiberi, vnde licet ibi sequeretur pœnitentia, non esset per omnia simile dicendum (infamiam) iuris facti sic.

[a] *Vel confessus. Et sic sentit not. hîc, quod confessus crimen de quo damnatus efficeretur, infamis incurrit infamiam. de quo uide per Bart. in d. l. ictus. & per Panor. in c. nisi clerici. col. 8. uers. 2. sentit. infrà, de iud. publi. ita ponderat Innoc. hîc.*

CAPVT IX.

1 *Pœna an in totum committatur, si fore soluatur pro parte.*

SVAM AD NOS. (Tacita) scilicet, quòd 33. libræ essent tibi solutæ. † (Pœna) si id quod consistit in dando promittitur sub pœna parte rei promissæ non soluta insolidum mittitur pœna, sed agenti ad totam pœnam, obstat exceptio, vt sit contentus parte pœnæ. ff. de verb. obli. l. 1. §. vl. ff. si quis cau. si seruus. si autem consistit in faciendo, & sit indiuiduum factum, & non fiat insolidum perfectè, committitur pœna. ff. fami. erc. hæredes. §. an eo. ff. de verb. oblig. stipulationum. §. vlt. si autem sit diuiduum pro parte tantùm, committitur pœna. ff. rem rat. hab. si procurator. Lau. dicit, semper insolidum committi pœnam, sed de æquitate fit condemnatio in parte. ff. de verb. obli. l. 1. in executione. in prin. & §. pe. ff. deposi. si duo hæredes.

Nos dicimus quòd si aliquis debet aliquid dare, vel facere adhoc, vt legatur, vel aliud aliquid recipiat, nihil potest petere, nisi totum dederit, soluerit, vel fecerit, idéque si aliquid sub pœna promiserit, si tamen iste conueniretur ad pœnam integram, obstat exceptio, si pro rata non dati, vel non facti soluit. ff. si quis cau. si seruus. §. 1. ff. de condi. & demon. qui duobus, si à pluribus distingue, an sit pecunia promissa, an species, vel factum, si pecunia, quilibet tantùm tenetur pro parte sua, & sua parte soluta agit. ff. de cõdic. inde. l. si cui. si species, quilibet tantùm tenetur ad partem, sed non liberatur, nec agere potest parte sua tantùm soluta. ff. de verb. obli. l. 2. §. quidam pari in executo. §. quòd ex parte. Si autem factum, necesse est ab omnibus compleri. ff. de manu. test. si ita fuerit seruus. † Pœna) no. quam pœnam expositam ex conuentione partium exigere, dummmodò intentio sit recta, scilicet, vt pareatur placidis, & non ad vsuras, vel lucrum. s. de arbi. dilecti. sed secùs esset, si pœna esset apposita in fraudem vsurarum, quòd præsumitur, si creditor ante consueuit dare ad vsuras. ff. de vsur. qui semisses. ff. de act. emp. Item Iul. §. Iul. si singulis annis, vel mensibus pœna committi dicatur. C. de vsu. Authen. ad hoc. Item licitè petitur pœna à iudice imposita. 23. dist. quanquam. ff. de re iudi. quod à iud. Item credimus quod etiam si pœna interesse excedat, quod licitè tota pœna petitur.

CAPVT X.

AD AVRES NOSTRI.

CAPVT XI.

1 *Quis puniet litigatorem iniuriantem iudici.*

2 *Cui committitur iurisdictio, & omnia sine quibus iurisdictio expediri non potest commissa videntur.*

DILECTVS FILIVS.
1 † Superioris) nota quòd si litigator iniuriam dixerit iudici, non puniet ipse, sed superior, quia nemo idoneus iudex est in causa sua. C. ne quis in cau. su. l. 1. nisi ecclesiam iniuria tangeret. 2. q. 6. si quis ab episcopo. 23. q. 4. si illic. de hoc not. j. de ver. sig. ex parte. & hoc in ordinario, delegatus enim neq; partem, neq; extraneum puniet propter iniuriam sibi dictam, vel factam, supradicta ratione, quia non debet esse iudex in causa sua, nisi turbaret iurisdictionem, quia tũc esse potest: vt no. s. de of. dele. c. 1. vel nisi peccaret in officio coram se exhibito, puta aduocatus in aduocatione, & testis in testimonio, scriptores in actis conficiendis. ff. de pœ. mortis. C. de testib. nullum. ff. de testi. quæsitum. Sed certè prædictæ leges loquuntur

quuntur in ordinarijs, & in administratoribus, in Authen. de testi. §. si verò ignoti. col. 7. delegati enim a per ordinarios hoc facere debent, vt. j. e. §. dicitur.

2 †Sed quid si aliquis extraneus possessionem, de quo aliquis deponit querimoniam à conuento eripiat? Respondeo, quòd si nullam habet iurisdictionem in eum, non pôt eum punire. ar. contra. s. de iudi. quia V. si tamen commisio esset realis, vt si dicatur facias tali episcopo à suis subditis reuerentiam exhiberi, vel possessionem sibi restitui, tunc si mutaretur possesio, vel alius esset in possesione clericorum, iudex contra eos procedere posset. argum. s. de fi. presby. veniens. s. de ma. & obe. inter. & quia cui cõmittitur iurisdictio, & omnia sine quibus iurisdictio expediri non potest. s. de offi. dele. pastoralis. præterea. ff. de iur. om. iud. l. 2.

CAPVT XII.

IN QVIBVSDAM.

CAPVT XIII.

GRAVEM. (Hæreticè) præsumptione, non tamen violenter, sed probabiliter, de violentia tantùm habes. s. de hæred. excommunicamus. §. qui verò.

CAPVT XIIII.

ROMANA. (Licet) verbum est & protenditur contructio eius ad aliud verbum punire. (Notoria) videtur etiam idem de non manifestis. †quia si archiepiscopo data est iurisdictio, & omnia sine quibus exercere non potest. ff. de iurisd. om. iud. l. 2. s. de of. dele. præterea. & c. pastoralis. in prin. ff. de off. eius cui man. est iur. l. fin. C. de test. nullum. ff. de pœ. mortis. Sol. sine hac coërtione quæ est, si extraneas personas benè potest perficere iurisdictionem suam, vnde cessant prædicta contraria. Contra archiepiscopum autem facit, quod non debet esse iudex in causa sua, nec suorum. C. ne quis in cau. sua. ff. de offi. præ. senatus. (impediatur) ad hoc. s. de censi. venerabili. glo. quia sæpè, & vltra medium. in 3. col. ferè per totum, & maximè circa fi. & si non impediatur, vt statim sequitur, dummodò sint manifestæ offensæ & notoriæ (pro iniuria) cùm huius iniuria redundet in iniuriam ecclesiæ. 23. q. 4. si is qui prælatus. & ita non contradicit. c. inter querelas. ea. q. ad hoc. s. de offic. deleg. c. 1. gloss. speciale. (amplius) etiam si non sit notoria (in illis) vt dictum est in præcedenti. §. (contingat) 2 adiecto superioris vel correctio est.

a Delegati enim. Adde Bar. qui hoc allegat in l. pe. in fi. ff. de fal. & intellige prædictam in pœna ordinaria infligenda, secùs si ageretur de repellenda persona ratione inhabilitatis quia tunc delegatus cognoscet de tali crimine, ita intelligit Pet. de Anc. in consi. 173. incip. circa primum col. fi. in fi.

TITVLVS XXXVIII.

DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBVS.

CAPVT I.

MANIFESTA PECCATA. De pœ. dist. 1. §. non ita. (occulta) clerico tamen nedum solennis: sed nec publica est pœnitentia iniungenda. 50. dist. alienum. 26. q. 7. c. vl.

CAPVT II.

1 *Militia etiam quolibet negotium seculare uocatur.*

QVI PRESBYTERVM. (Cingulo) nam pœnitentiarius suus præcipiet sibi, quòd decæterò non gerat se pro milite, sed pœnitentiæ agendæ insistat. Vel dic, quòd hanc pœnitentiam incurrit ipso facto, & benè iudex ecclesiasticus seculari personæ hanc pœnam potuit imponere propter peccatum in personam ecclesiasticam cõmissum. Hic appellat militiam, quodlibet seculare negotium, & intelligunt quidam hoc capitulum tantùm loqui de illis qui dimiserunt secularia negotia, & postea redeunt ad illa, & sic loquitur. c. de pœn. dist. 5. si qui verò. nam licet aliqua negotia posint fieri sine peccato: tamen vix est de pœnitentia. dist. 6. qualitas.

CAPVT III.

SIGNIFICAVIT. (Pœnitentiam) ideò imponitur hæc pœnitentia, quia in pluribus excesit. † Reconciliari) id est, absolui in foro pœnitentiali, sed quæres, quid est dictum, absoluo te, sic enim dicitur omnibus pœnitentibus, vnde hoc sonat, absoluo te à peccato, id est, denuncio te absolutum, quod non esset, nisi absolutionem peteres: vt not. j. eo. omnis. vel absoluo te à pœna æterna, mutatur & æterna pœna in temporalem (attendentes) vel litera est falsa cum vni soli scribatur, vel contradicit. s. de cri. fal. quam graui.

CAPVT IIII.

1 *Indulgentiæ quandoq; requirunt pecuniæ dationem, quandoq; laborem personæ, nonnunquam periculum vitæ.*

Sunt etiam aliæ requirentes honorem & deuotionem: in num. 2.

3 *Quid significet id, quod plerunq; dici solet ab episcopis, remitto vnum annum de pœnitentia tibi iniuncta.*

4 *Nunquid tantum habeat indulgentiæ qui plus dat vel laborat quantum qui minus.*

5 *Vnde habeatur quòd Papa vel prælati possint concedere indulgentias.*

6 *Quot sint necessaria ad hoc, vt valeant indulgentiæ.*

7 *An valeant indulgentiæ existentibus in purgatorio.*

8 *An prælati inferiores episcopis, possint concedere indulgentias.*

QVOD AVTEM. (Remissiones) not. † quòd indulgentiæ requirunt dationem pecuniæ. ỹ. eo. cum ex eo. aliquando requirunt laborem personæ, aliquando periculum vitæ, & tales sunt indulgentiæ vltramarinæ quæ fiunt, vel propter laborem itineris, vel propter pugnam. ỹ. de vo. & vot. red. magnæ. & c. seq. & in his tribus indulgentijs licet magna sit largitas concedentis, indulgentiam tamen & iusticia multa est, quia magna solutio pœnæ impositæ est soluere pecuniam, vel laborem personæ vel periculum vitæ, vnde dicunt quidam, quod adhoc vt habeat plenam indulgentiam, oportet quod tantùm det in pecunia pro quolibet die, quando indulgentia consistit in datione pecuniæ quantum de mandato sui confessoris consueuit quemlibet diem redimere, sed & magna est largitas, vt pœna purgatorij pro aliqua pœna redimi posit in præsenti vita.

2 † Sunt & aliæ indulgentiæ quæ requirunt honorem & deuotionem, vt sunt indulgentiæ quæ fiunt euntibus ad prædicationẽ, & missas, & alia huiusmodi, & in his plus valet liberalitas, quàm iusticia, nam quasi ex sola liberalitate procedit qui indulgẽtiam dat, & licet generaliter fiat indulgentia in omnibus prædictis casibus, tamen vnus plus alio habet secundum metam à prælato impositam, secundum quòd plus deuotus est, vel quòd plus dat, vel quòd plus laborat, vel quòd plus maioribus periculis se exponat, metam autem nunquam transcendit liberalitas, posset tamen tanta deuotio & contritio esse pœnitentis, quod ex sola iustitia Dei sine aliqua liberalitate prælati mereretur remissionem omnium peccatorum, sicut fuit in latrone. de pœ. di. 1. importuna.

3 † Sed quæres quid sonat remitto vnum annum de pœnitentia tibi iniuncta? Respondeo quibusdam videtur, quod annus vtilis indulgentiæ indulgeatur, id est, trecentum. 65. dies pœnitentiales. alijs videtur, quod annus sit continuus tam ex diebus pœnitentialibus, quàm ex alijs. Alijs videtur esse sensus eorum verborum, remitto tibi vnum annum de pœnitentia iniuncta, id est, tantum minus punieris in purgatorio quanto esset, si vno anno continuo egisses pœnitentiam in hac vita, nec credunt, quòd propter has indulgentias generales nunquam minus teneatur agere pœnitentiam in hac vita, & horum dictum satis videtur concordare æquitati.

4 † Sed dices nunquid tantum habebit, qui plus dederit, vel laborauerit quantum qui minus? Respondeo vt. ỹ. quòd Deus, qui omnia moderatur in numero pondere & mensura, vltra metam in ecclesia à prælato impositam, de gratia dabit alij plus, alij minus, nec in his multum curandum vel cogitandum, nisi quia credendum, quòd dominus cuius natura pia est, & liberalis, de suo semper adijcit vltra gratiam & iusticiam. de pœ. di. 1. quia diuinitatis. & di. 6. c. qui vult ante finem. 22. dist. cui aliquid donastis & ego non, & ego si quid donaui: donaui propter vos.

5 † Sed quæres vnde habes, quod Papa vel prælati hoc possint? Respon. ex priuilegio speciali beati Petri illo, scz. quodcunq; ligaueris etc. quòd potest intelligi, id est, quodcunq; denunciaueris solutum, & habet locum hæc exceptio in foro pœnitentiali, sed potest intelligi, id est, quodcunq; ligauerit per constitutiones suas. Per constitutiones enim Papæ ligantur multi, qui non sunt ligati de iure naturali, sicut apparet in illis, qui sunt in sacris ordinibus constituti, qui ligantur peccato, si contrahunt, nec aliter ligarentur, nisi esset constitutio, & sicut est in illis, qui portant ligna Sarracenis. ỹ. de iudæ. significauit. & c. seq. & sic Papa potest facere constitutionem, quæ liget eadem ratione, & quæ soluat, qualis est ista, quicunq; iuerit vltra mare habeat talem indulgentiam. ar. 21. dist. inferior. Nec mireris, si in veteri Testamento non faciebant has indulgentias, quia nõ poterant, quia apud sacerdotes veteris Testamẽti nõ erant claues, nec potestates ligandi, vel soluendi, præterea sufficit nobis, quòd ecclesia sic consueuit facere,

facere, & licet non habeamus ita manifesta testimonia ante tempus Gre. tamen credendum est, quod & ante faciebant has indulgentias, licet non ita frequenter, quia ante tempora sua rarò poterant fieri ita solennes conuentiones catholicorum. Item ante tempus Gregorij omnes Christiani, qui erant catholici, erant ita perfecti, quòd rarò his indigebant, & maiora his conferebant apostoli temporibus suis, quia sanabant infirmos.

6 †Indulgentia autem de certa parte pœnitentiarum, puta 7. vel huiusmodi licet valeant indulgentiæ pœnitentibus, tamen prælati multi cauere debent, quod sint discreti, Magister Guil. Altisiodorensis dixit, quòd ad hoc valeant huiusmodi indulgentiæ, septem sunt necessaria. Primum est potestas ligãdi & soluẽdi, quæ est apud prælatum nõ alium. Secundum est necessitas loci, & pœnitentis, puta quia non potest ieiunare, & aliam pœnitentiam facere. Tertium est deuotio fidei, quia credit tantam esse potestatem apud ecclesiam. Quartum status pœnitentis. s. quod sit cõtritus. Quintum discretio eiusdem. Sextum tantùm det pro quãto nollet sustinere pœnitentiam iniunctam. Septimum iusta æstimatio eiusdem vel secundum q ei dimittitur recompenset.

7 †Suo) iudice, per hoc videtur, quod indulgentiæ, non valeant illis, qui sunt in purgatorio, quia iam non habent iudicem in terra, sed Dei iudicio relicti sunt. 34. q. 2. c. 1. Nec est contrà. 13. q. 2. tempus. & c. animæ. & de pœ. di. 6. §. 1. vbi dicitur, quod orationes & eleemosynæ sacrificia & ieiunia eis valeant, quia illa non fiunt ratione fori vel iurisdictionis, sed secùs est in indulgentia, vt hîc videtur, tamen quod si aliquis facit ecclesiã, vel peregrinatur pro defuncto in loco electo à prælato, quod plus valet defuncto, quàm si aliàs faceret, si tamen Papa facit, non negemus, quin valeant in defunctis.

8 †Iudices). id est, episcopi. nam cum alij inferiores prælati huiusmodi remissiones facere non possunt. s. de exces. præl. accedentibus. ergò nec concedere valent. Alij dicunt hoc posse quemlibet facere sacerdotem, nam aliud est libertas generalis indulgentiarum, quod est iurisdictionis, aliud in absolutione pœnitentis prouidere diuersos modos liberandi à pœnitentijs, quod est tantùm officij sacerdotalis.

CAPVT V.

QVOD QVIDAM. (Absoluere) à peccato (non sit vera). id est, sufficiens ad vitam æternã obtinendam (confessio) quæ valet ad minorem pœnitentiam. de pœ. dis. 3. cauendum. 22. q. 2. sed quilibet. & ad hoc vt Deus cor eius citius illustret. de pœ. di. 5. falsas.

CAPVT VI.

LICET TAM. (Reficiantur) authoritate superioris si habere possunt, aliter ipsi per se possunt. s. de elec. venerabilem.

CAPVT VII.

QVAESITVM EST. (Publica) & solennis pœnitentia secũdum consuetudinem, & vbi est consuetudo, est imponẽda. de pœ. di. 3. in fi. (in publicis) sed nec tunc. 50. di. c. alienum. nisi perpetuò sine spe restitutionis manere vellet, & de tali hîc intelligitur (inueniantur) sine facto tamen eorum & sine tactu, nam si hîc interuenissent sufficerent ad faciendũ eum irregularem. 50. di. sæpè. & c. seq.

CAPVT VIII.

DEVS QVI ECCLESIAM.

CAPVT IX.

EFFICII. (Alienos). id est, non tales, ad quos hæreditas perueniat ab intestato, licet & tunc sit peccatum, sed nõ tantùm.

† Satisfactio) debet enim tantum dare de suo, quantum illud de sua occasione esset amissum, vel ad quos ab intestato venisset, si haberet. 14. quæstio. 6. si res. & verisimiliter creditur, quod eis dimisisset sua, vel si hoc nescitur, prudenter faciet, si det pauperibus, & si non haberet, quod daret, & haberet probationes, per quas succedentes ab intestato posset releuare à damno, quòd habent sua occasione, debet eas reducere, nisi inde esset graue malum prouenturum, nam isto casu ex vna parte sit damnum rerum tantùm, puta si tacet & ex alia sit periculum animarum & corporum, puta si probationes inducet, inter hæc duo mala eliget, quòd minus est. s. tacere cum damno rerum. argumentum. distinctione decimatertia, nerui. melius & expressius dicitur in. c. duo. eadem dis.

Sed obijcies vtilius ſcandalum. etc. ſ̃. de renunc. niſi cùm pridem. 5.q.2.c.2. ſed reſpondit, quòd in hac taciturnitate non perit veritas iuſtitiæ, quia nõ pertinet ad hãc mulierem iudicare, quia iudex nõ eſt, ſed tantùm accuſatrix, vel denunciatrix. Authoritas autem prædicta loquitur, quòd ille ad quem pertinet ex officio dicere veritatem, & facere iuſtitiam, vt ſunt teſtes & iudices illum propter nullum ſcandalum dimittant, quin iuſtitiam iudicent, & veritatem dicant, & idem eſt de alijs conſimilibus perſonis, ſi verò non habeat probationes ſileat. 2. quæſtio. 7. plerique.

CAPVT X.

NOVA QVIDAM. (Benedicunt) q. non poſſunt. 33. q. mulierem. nec valent. 20. q. 2. ſtatuimus. nec abſoluunt. ĩ. de ſen. exc. de monialibus. nec docent. 23. di. mulier. nec iudicant. 33. qõ. 5. mulierem. (publicè) in matutino autem poſſunt legere. 38. q. 1. diaconiſ.

CAPVT XI.

1 *Non debet quis communicare de pane, quamuis non poßit habere hoſtiam conſecratam.*
2 *In eccleſiis conuentualibus licet binos uel trinos dicere officia.*
3 *An ſtatim quod interdicti uelint ſatisfacere, ſint abſoluendi ab interdicto.*

QVOD IN TE. (Pœnitentiam) hoc enim nulli negatur. ſ̃. de ſpon. ex literis.
1 † Viaticum) & ſi non poteſt habere hoſtiam conſecratam, nũquam communicet de pane, ſed credat & eſt ſibi pro manducatione, vnde crede & manducaſti. de conſe. di. 2. vt quid paras. Nec credimus peccare ſacerdotem peccatorem, ſi in neceſsitate corpus Chriſti tribuat alicui, vel ſi aliter cauſa reuerentiæ tangat, vt ſi inueniret in terra iacens, debet aliud leuare (ex gratia) quia ante cõ-
2 ceſſum non inuenitur. † Tres horas) no. in conuentualibus eccleſijs de iure cõi licet binos vel trinos dicere officia, ſed in regularibus totus conuentus dicere põt ſimul, non ſolùm in ſepulturis mortuorũ clericorum, ſed etiam ſemper, cùm hîc dicatur canonicas horas, patet quòd loquitur de alijs officijs, non mortuorum tã-
3 tùm. † Signum) quid ſi interdicti velint ſatisfacere, nunquid ſunt abſoluendi ab interdicto. Reſpon. ſi eſt principalis recipiendus eſt, & ſoluetur interdictum, ſi autem alius, qui nullam cauſam dedit interdicto, non eſt recipiendus ad ſatisfaciendum, quia non peccauit, nec erit ad eccleſiam ſepeliendus, quia hanc pœnam non pro ſe, ſed pro alio ſuſtinet, & ideò neceſſaria eſt eius ſatisfactio ad eccleſiam (crucis) hoc eſt in eis ſpeciale, vt hoc præter neceſsitatis articulum eis licet confiteri, ſemper ex quo cruce ſignati ſunt. Alij autem reſtringunt ad tempus, ex quo accipiunt iter peregrinationis (peregrinis) etiã alia peregrinatione quàm vltra marina.

CAPVT XII.

1 *Contritio eſt neceſſaria cuilibet peccatori etiam in baptizato.*
Peccatores an debeant potius dolere, quàm omnem pœnam ſubire.
Confeßio an de nouo fieri debeat, ſi quis poſt pœnitentiam relabitur in peccatum.
2 *Sacerdos reſtituit ad ſacramẽta per cõfeßionẽ.*
3 *Qualiter fiat ſatisfactio, & quid operetur.*
4 *Debet unuſquiſq; ſemel in anno confiteri.*
5 *Non ſufficit licentiam petere niſi obtineat.*
6 *In caſu neceßitatis quilibet ſacerdos abſoluere poteſt non ſuum ſubditum.*
7 *Non dicũtur confiteri ut miniſtris Dei hi, qui non ut pœniteant, ſed ut conſilium uel auxilium ab aliquo recipiant dicunt ſibi peccatum ſuum.*

OMNIS. (Solus) niſi eſſet ſurdus, vel mutus, vel ita æger, quòd ſine periculo loqui nõ poſſet, vel niſi eſſet alterius linguæ, quàm confeſſor, quia tunc per ſcripturam vel alium confiteri poteſt.
1 † Confiteri) contritio neceſſaria eſt cuilibet peccatori, etiam in baptizato. de pœ. di. 1. tres. de conſe. di. 4. omnis qui. & c. ne quod, id eſt, ſine pœna abſit. Nec eſt contra de conſe. diſ. 4. quia ibi exponitur ſine pœna, id eſt, ſatisfactione. de pœnit. diſt. 1. ſacrificium. etc. & c. non poteſt. & diſ. 3. in prin. debet autem peccator niti, & orare pro magna contritione, ſed ſi maiorem non poteſt habere ſaltem doleat ſe peccaſſe, & hoc ſufficit, ſed propter hoc doleat, quia Deum offendit, ſi autem ex alijs cauſis, & non ex iſta doleret propter infamiam, quam incurriſſet, vel amiſsionem honoris, non eſt digna pœnitentia. 50. di. vt conſtitueretur nece. Placet nobis, quod quidam malè dixerunt, quod oportet peccatores tantùm dolere, quòd potius vellent omnem pœnam ſubire, quàm peccaſſe, licet enim quiſque teneatur potius omnia mala ſuſtinere quàm malo conſentire. 32. quæſtio. 5. ita ne. non tamen ad hanc comparationem deducantur, vt eli-

eligant inter duo prædicta, cùm simul esse non possunt, quia cùm factum est peccatum iam præterijt, & idem dicimus de futuro, non enim tenetur pœnitens esse illi⁹ constantiæ, vt credere teneatur, quod potius sustineret mortem, quàm peccaret, si necessitas alterius faciendi sibi incumbet, non enim neque de præterito, neq; de futuro eligere tenet̃, sed si esset præsens necessitas alterius eligendi, tunc debet eligere, nõ peccare, debet tamen pœnitens credere, quòd vel hæc necessitas non veniet, vel dominus dabit cum tentatione prouẽtum, Imò humilitas est in talibus timere, sed nunquam de Dei potentia desperare, & etiam tales tentationes fugere, sicut nos domin⁹ docuit, cùm fugerit in Aegyptũ. 7. q. 1. c. aduersitas. propter hoc in oratione dominica petim⁹, & ne nos inducas in tentationem. Nec est etiam contra de pœ. di. 1. nunquid. vbi dicitur, quòd Cayn punitus fuit antequam opus peccati patraret, sed certè iam ibi peccauerat & consenserat peccato. Item debet esse in proposito non peccandi vlterius. de pœ. 1. non potest. nam pœnitentia est peccata præterita flere, & flenda non committere. Cõfessio debet esse pura & simplex, cum omnibus circumstantijs, quæ peccatũ aggrauant. de pœ. di. 1. quẽ pœnitet. scriptum est, dic tu iniquitates tuas. de pœ. di. 1. §. alij ecõtrà. Et etiã Iob dicit, si erubui cõfiteri in cõspectu populi, vel vide de pœ. d. 1. §. fi. c. quẽ pœnitet. cõfitemini alterutrũ peccata vestra. Et post pœnitẽtiã relabit̃ in peccatum, debet de nouo omnia cõfiteri, qa quãto maior fuit sibi facta gratia in dimissione peccati, tãto magis ingrat⁹ est, cùm relabitur in peccatũ. de pœ. di. 4. in prin. & ꝑ totũ. & hoc facit confessio, quia nisi cõfiteatur, si tẽp⁹ haberet cõfitendi, nihil sibi valeret præcedens cõtritio. ar. ad hoc de Leproso & de Lazaro. de pœ. di. 1. in quacũque. †Itẽ sacerdos restituit ad sacramẽta, de pœ. di. 1. & multiplex. & c. nõnulli. valet etiã confessio ꝑ erubescentiã, q̃ habet peccator in confessione peccati, & ꝓpter fidẽ, quam in cõfessione exercet, dum credit Deũ tantæ potẽtiæ esse, ꝙ vili plasmati suã potestatẽ dedit, & qa in cõfessione humilitatẽ & obediẽtiam exhibet mãdatis Dei. Item sacerdos nisi confiteret̃, nõ posset scire quãtã satisfactionẽ sibi iniungeret, nec quãtũ sibi condonare debet de peccatis sibi impositis. †Satisfactio fit ꝑ solutionem pœnæ impositæ ꝓ peccato, puta qa pœnitẽtiã iniunctam, plenè facit, facit enim dignos fr. pœ. & corp⁹ suũ exhibet seruire iustitiæ, sicut seruiuit corruptioni. de pœ. di. 1. quẽ pœnitet. etiã fit satisfactio ꝑ redemptionẽ, vt no. ĩ. e. ex eo. & fit etiam tertio modo ꝑ indulgẽtias, vt no. s̃. e. ꝗ autẽ. Sed de hac satisfactione nũc videamus, & ꝗdã canones nõ præfigũt de quolibet crimine certã pœnitẽtiam, sed hoc relinquunt sacerdoti, pl⁹ enim valet apud Deũ mensura doloris, q̃ tẽꝑis, & pl⁹ mortificatio vitiorũ, quàm abstinẽtia ciborum. de pœ. dist. 1. mẽsuram. sacerdos autẽ debet esse misericors & benign⁹ cõsulẽdo, & leniẽdo, & spẽ ꝓmittendo pœnitenti. de pœ. di. 6. si sacerdos. sed semp aliq̃ pœnitẽtiã debet iniũgere pœnitẽti, sed longè minorẽ, quã culpa meretur, ita enim impenditur & impartit̃ peccatori largitas misericordiæ, vt non relinquatur iustitia disciplinæ, de pœ. di. 1. null⁹ debitæ. & c. non sufficit. si pœnitẽtia perfecta cogit omnia libenter sufferre. de pœ. dis. 3. ꝓductor. ergò imꝑfecta, & si non omnia, saltem aliquã suffert, nam de nullo peccato siue magno, siue paruo, põt qs trãsire ad correctionem sine pœnitẽtia: vt. ĩ. e. c. dicitur. debet enim sacerdos more Samaritani iustitiã cũ mansuetudine miscere. 45. di. disciplina. nam. c. dicit multũ satisfactionis obtulit, q erubescentiæ dãnaris, nihil, eorum, quæ commisit nũcio Dei denegauit, sed opus est nunc misericordiæ peccati dimittere, sed oportet ꝙ iustus misereatur iustè. de pœ. di. 1. c. quem pœnitet. debet enim sacerdos esse largus in donando aliquas pœnas gratis, ꝙ & põt, nam dicit. c. ꝙ sacerdos potest proficere pl⁹ peccantibus parcendo, qbus enim parcit, dimittit Deus, & quodcunq; liga. etc. de pœ. di. 1. quem pœnitet. nam & dominus cuius ministri sunt sacerdotes larg⁹ & pi⁹, & benign⁹. de pœ. di. 1. qa diuinitatis natura pia est à sacerdote misericordiæ, petere veniã, & alibi dicitur, vt sit sacerdos beneuol⁹, parat⁹ exigere, & secũ on⁹ portare. Idẽ habet in se dulcedinẽ, & in alteri⁹ crimine pietatẽ. de pœ. di. 6. c. q vult. ante finẽ. debet tamẽ sacerdos esse sciens, vt attendat qualitatẽ peccatoris, & q̃titatẽ criminis, & dolorẽ pœnitẽtis, & secũdũ hoc pl⁹ vel min⁹ donabit de pœnitẽtia. de pœ. di. 1. quẽ pœnitet. discret⁹ ergò sacerdos in satisfactione iniũgẽda exponet peccatori, q̃tũ deliquerit, & etiã q̃ magnã pœnitẽtiã meretur sustinere, & credit ꝙ velit, & faciat vt ꝓmittit, imponit ei pœnitentiam condignam, si autẽ nõ benè cõfidit de se pœnitens, nec sacerdos etiam credit, imponat sibi quãtũcũq; leuissimã, & iniungat, ꝙ omnia bona quæ facit sint ei ꝓ pœnitẽtia, & ꝓ redẽptiõe pœni-

pœnitẽtiarũ, quas sustinere deberet, & benè debet dicere sacerdos, de mea mera gratia dabo tibi duos annos, vel tres, vel aliàs sicut voluerit. Si enim dominus est largus in dimittendo culpã, & sacerdos nõ debet esse tenax in dimittendo aliquid de pœna. 26.q. vlt. alligant. sacerdos enim debet habere, sicut dicitur in.c. de pœ. di. 1. ignosco promptè indulgeo, malo misericordiam, quàm sacrificium, nec est multum quærẽdum, quantũ posit dimittere. Sed hæc firmiter credimus, quòd Deus qui facit omnia in põdere, numero, & mensura, in multo sequitur, donum sacerdotis. Nec est cõtrà. de pœ. di. 1. quem pœnitet. vbi dicitur, quòd Deus non ligat, nec soluit illos, de quibus putamus, sed illos in quibus exercemus opus misericordiæ, & iustitiæ, ibi enim loquitur de illis, qui errant in fide, quia non credunt aliquos peccatores, qui sunt, vel in iure diuino. s. errant, quia credunt aliquid peccatum modicum, quod est magnum, ibi enim sufficit pœnitentia iniuncta. Illud autem quod moderatè donat sacerdos, illud semper dominus ratum habet, Nec est contra de pœ. di. 5. falsas. qa ibi loquitur de illis, qui nõ restituunt aliena. Nec est contra de pœ. di. 5. fratres. quia ibi loquitur de illis, qui de vno agunt pœnitentiam, & non de alio. (peccata) mortalia, sed etiam venialia si recolit confiteri debet saltem laico. 25. dist. §. criminis.

4 † (Semel) hoc intelligitur de illis, qui postquam cœperint agere pœnitentiam, non peccauerunt mortaliter, quibus hoc consulitur, quòd licet non sint in peccato, tamẽ semel in anno confiteantur, quia nõ debent se nimis assecurare: vt. 5. di. ad ei9. Vel dic, q, loquitur etiam de illis, qui peccant, ad minus semel in anno confiteri debent, sed propter hoc non prohibetur, qn statim post peccatum non debet confiteri, dummodò posit habere copiam sacerdotis, quia nunquam absoluetur à Deo iste peccator, postquam se ligauit peccato, nisi prius absoluatur à presbytero, cui dictũ est, quodcunque, etc. aliqui tamen dicũt, quod differre potest, sed primo dictum est

5 securius. † (Obtineat) no. non sufficere licentiam petere, nisi obtineat. ar. s. de re. & transf. licet. si autem non potest habere licentiam, & iusta causa subesset, agat cũ superiore, vt det licentiam cõfitendi alij. Et plus dicim9, etiã quod si immineret ei mortis necessitas, quòd posset alij cõfiteri, licet nõ posit ab eo absolui, quia ei non subesset, quamuis dici posit, quia ex q in casu necessitatis confitetur illi, qui claues habet, quod ab eo absolui potest, sed quid si non inueniat alium, cui confiteatur, nisi illũ quẽ ex iusta causa recusat. Respon. si iustam causam habet, quare timet, quia ex confessione sua posset periculũ & graue peccatum, vel scandalum prouenire, tunc eliget sine confessione mori, & soli Deo confiteatur, vel dic melius, quòd cõfiteatur in genere crimen, sed non circũstãtiam, de qua posset malum prouenire, ita enim ordinabiliter ordinauit De9 omnia opera sua, quod nunquam voluit aliqd mali ex eis prouenire, nec ex causa mali, propter solam autem indiscretionẽ sacerdotis, non dimittet, quin sibi confiteatur. (à sacerdote) hanc licentiam etiam dabit episcopus. ar. s. de offi. ord. inter ce. in fi.

6 † (Soluere) nisi in necessitate, tũc enim etiam nõ suus sacerdos poterit ipsum absoluere. Si aũt sit in peregrinatione, & cõtingat eum nouũ peccatum incurrere, vel de veteri recordari, credim9 q, si insignia peregrinationis accipit à ꝓprio sacerdote, q, hoc ipso videtur dedisse licẽtiam, & pœnitentiã reliqua sacramẽta recipiendi, à q̃ maluerit. Si verò sine licentia sacerdotis ꝓprij peregrinetur, tunc in casibus prædictis poterit confiteri cuiq; sacerdoti, licet absolui nõ poterit ab eo, quia non est suus iudex, nisi in necessitate, tũc ex contritione sola, licet nõ sit ei dimissa pœnitentia, si dimissum sit ei peccatum, poterit cõicare corpori & sanguini Christi. Negotiatores aũt & alij viatores, non poterunt absolui ab extraneo sacerdote, nisi in necessitate. Scholares autẽ & incolæ annales, & mercenarij debẽt cõfiteri sacerdoti parochiali, quem incolunt p annum, & ab eo poterunt absolui. 16.q.1. quæsti. vbi dicitur, q, ibi debent soluere decimas personales, qa ibi recipiunt sacramẽta ecclesiastica per anni circulum. Alij tamẽ dicunt, quòd idẽ est, & si ad minus tps cõducãt, vel domos, vel dominos. ar. s. de deci. apostolicæ. & maximè si prorogetur sine fraude conductio, vel habitatio vltra natiuitatem, vel pascha, quia tunc ex præcepto hui9 decre. semper debet confiteri & cõicare, in omnibus tamen præmissis tutius est, quod & viatores & alij semper à ꝓprio sacerdote specialẽ licentiã habeant. (Prodat) nisi hoc modo faciat pp peccatorẽ. s. dicẽdo illis, q ꝓdesse possunt non obesse. ar. 22.q.5. anima. & hoc videtur. 2.q.1. si peccauerit. Alij tamen dicũt & fortè melius, q, ex quo tanquã officialis & minister Dei recipit confessio-

fesſionem,non debet de ea aliqd reuelare, ſed totum dimittat illi cui⁹ miniſter eſt.ſ. Deo: ſecùs autem eſt in alijs, quocunque modo aliter ſciat, & ſic loqtur.c.præalle. Fatemur tamen, quod ſi confeſſus fuiſſet, ꝙ vellet facere aliquod maleficiũ, ſed dolebat, ſed nõ poterat reſiſtere tentationibus diaboli, & volebat quod ſacerdos oraret ꝓ eo, quod de præterita volũtate iniũgeret ei pœnitentiã, benè poterat vocare illos, de quibus certum ſit, ꝙ ꝓſint & quãtũ plus põt generalius ei dicere, quod ſuadeant ſibi, quod ab hoc peccato deſiſtat, & ſi non poteſt inuenire viam impediẽdi, niſi expreſſè reuelet, reuelabit expreſſè, quia in hoc nõ fuit miniſter Dei, cùm dixit, ego non poſſum ceſſare, quin faciam tale peccatum, tunc enim tãtùm dicitur, vt miniſtro confiteri, quãdo confitetur vt pœniteat. Hæc ratio nõ placet, qa benè credim⁹, quod vt miniſter recipiat, etiam ſi in peccato remanere proponat. ſ. e. ꝙ quidam.

7 † Illos autem nõ credimus, vt miniſtris confiteri qui non vt pœniteant, ſed vt cõſilium, vel auxiliũ [a] ab aliquo recipiãt, dicũt ſibi peccatum ſuum, licet dicant hoc, dico tibi in confeſsione, vel in pœnitẽtia, quia non eſt verum, quod dicit in pœnitẽtia, nec vt Dei miniſtro, cùm animæ cõſilium nõ requirat, & tales benè ſunt cogẽdi ſuper pręmiſsis ferre teſtimoniũ. Credo tamen, quod ſi etiam à laico de venialib⁹, vel etiam de criminalibus in caſibus, vbi licet qs confiteatur laico, quod in hoc miniſter Dei eſt, ideò iſta & alia facere debet vt ſacerdos, ſecùs autem dicerẽ, ſi aliàs aliqua ei dicat pro conſilio animæ ſuæ, idem videtur, quod ſi ſacerdos cui cõfiteretur illud crimen, illud ſciat ſine confeſsione ei⁹, puta quia vidit, quod de illo eſt ꝑiculũ tacere, ꝙ illud cõfiteri poterit, quia nõ reuelat cõfeſsionẽ, ꝙ eſſet, ſi diceret ſic confeſſus eſt mihi, vel ego hoc benè ſcio, & hoc diceret, qa ſcit ꝑ cõfeſsionẽ eius, ſed quãdo dicit, ꝙ ſcit, quia vidit, vel quod credit, qa ab alijs, vel etiam ab eo extra cõfeſsionem audiuit, nõ eſt ꝓhibitũ, licet ad hoc nũꝗ venire debeat, niſi magna neceſsitas, vel vtilitas, vel ꝑiculũ, vel ſcãdalũ ad hoc cogat.

CAPVT XIII.

CVM INFIRMITAS. (Arceatur) per ſententiam.

CAPVT XIIII.

CVM EX EO. (Eleemoſynas) ſic fit ſatisfactio per redẽptionem pecuniæ, dominus enim venalis eſt, et pecunia à morte liberat. de pœ. di. 1. miror. & c. medicinalis. fit etiã redẽptio ꝑ alias vias, ꝙ per pecuniam, puta per cõmutationem. ſ. de voto & voti redẽp. c. 1. & c. ſcripti. & c. magnæ. & in multis alijs locis (falſę) religionis habitũ geſtant, q non ſunt profeſsi. In talibus). ſ. indulgẽtijs, quas concedit Papa potẽtibus, vel alijs locis pijs, nã quãdo celebrat, vel pręDICAT, ſemꝑ annũ cõcedit. Hãc reſtrictionẽ facere potuit Papa, qa minores prælati omnes habẽt hanc poteſtatem ab eo, & ipſe à ſolo Deo. 21. di. ꝗꝗ. & 22. di. c. 1. Itẽ potuit ratiõe principat⁹ & iuriſdictionis, quã habet ſuꝑ omnes. 21. di. in nouo. Et hoc facit ex iuſta cauſa, qa hac poteſtate abutebãtur. Et licet reſtricta ſit hęc poteſtas in indulgentijs, quæ fiunt publicè, non tamẽ intelligo reſtrictam in foro pœnitẽtiali, quin poſsit annos & dies, ꝓut vult indulgere, dummodò diſcretè faciat (indulgentia). ĩ. eod. Romana. §. vlti.

CAPVT XV.

NOSTRO POSTVLASTI. (Concedere) No. caſum vbi habet archiepiſcopus iuriſdictionẽ etiam in ſubditis ſuffraganeorum. ĩ. eo. Romana. §. vlti.

CAPVT XVI.

NE PRO DILATIONE.

CAPVT XVII.

ROMANA. & ĩ. (Monere) non cõpellere (indulgentijs). & ita archiepſ poteſt concedere indulgentias per ſuam prouinciam. ſ. e. c. cùm ex eo. & c. noſtro. (concilij). ſ. eod. cùm ex eo. in fi.

[a] *Sed ut auxilium. Adde quod hæc dicta refert & ſeqtur Card. in conſi. 35. inci. ad dubia ſingulariter. colum. 2. circa medium.*

TITVLVS XXXIX.

DE SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS.

CAPVT I.

1 *Maior excommunicatio quid operetur, & à quo, quibusq́; de cauſis infligatur. nu. 2.*
3 *Minor excõicatio in quibus caſibus infligatur.*
4 *Qui ſunt hi, quos non oportet pro abſolutione ad ſedẽ apo. laborare, etiã ſi ſunt excõicati.*

1 SVPER EO. † Maior excommunicatio eſt quæ ſeparat ab ingreſſu eccleſiæ & ſacramentis fidelium communione. 2 † Hæc autem quandoque à iure infligitur, quandoque ab homine, à iure infligitur, in 17. caſibus. Primus eſt, ſi incidit in hæreſim iam damnatam. 24. q̃. 1. c. 1. & 2. & 3. Secundus eſt, credentes, receptores & fautores hæreticorum. ſ. de hæ. ſi aduerſus. Tertius, ſchiſmatici. ſ. q diuiſi ſunt ab vnitate eccleſiæ ipſi-

ipsiusque constitutiones non seruant. 19. dist. nulli. & not. suprà, de schisma. cap. 1. Quartus, cùm quis personam religiosam verberat. 17. quæstio. 4. si quis suadente. & hæc pœna videtur extendenda ad consentientes, & defendere negligentes. infrà, quanto. Quintus, cùm consules & rectores euacuant iurisdictionem prælatorum, faciendo collectas in clericis, & admoniti non desistunt. sup. de immu. eccle. non minus. & c. aduersus. Sextus, incendiarij ecclesiarum. infrà eodem, tua. Septimus, cùm infringit ecclesiam, inf. eodem, conquesti. Octauus, cùm minus canonicè in Papam electus, se gerit pro apostolico. s̃. de elec. licet. quidam tamen hunc casum non approbant. Nonus est, cùm quis falsat literas Papæ, vel falsatis vtitur scienter. suprà, de fal. ad falsariorum. Decimus, cũ quis fert arma, ferrum, lignamina, galeas vel naues Sarracenis, & hoc omni tempore indistinctè. Item cùm exerceret in eorum nauibus regimen, vel Galeis, vel aliqua rerum consilia, vel subsidia impendit, maximè tempore guerræ. suprà, de Iudæ. & Sarra. significauit. & c. quod olim. & euntes si capti fuerint, serui sunt capientium, vt in præal. decr. & c. cùm ad liberanda. Vndecimus, cùm scholares tractãt de conducendo hospitio inquilino scholari irrequisito. sup. de loc. & condu. c. 1. Quidam tamen non approbant hunc casum. Duodecimus, cùm monachi & regulares & in personatibus constituti, & presbyteri audiunt leges, vel physicã. s̃. ne cle. vel mo. non magnę. c. super specula. Decimustertius, cùm quis cõicat excõicato in crimine. ĩ. e. nuper. Decimusquartus, exercens artem balistariorum, & sagittariorũ contra Christianum. s̃. de sagit. c. 1. nos autem hunc casum non concedimus. Decimusquintus illi, qui faciunt seruari cõsuetudines, vel cõstitutiões cõtra ecclesiæ libertatem. ĩ. e. nouerint. Decimussext⁹, statutarij, scriptores ipsorum statutorũ. Item consiliarij & rectores, vbi huiusmodi constitutiones æditæ fuerint vel seruatæ. Item illi, qui secũdum illas iudicabũt, & qui iudicata in publicam sentẽtiam redigẽt. ĩ. e.
3 nouerint. † Minor autem excõicatio, siue suspensio, quæ priuat à cõione sacramẽtorum, infligit ipso iure, quo ad Deum pro q̃libet mortali peccato. 11. q. 4. audi. 1. q̃. 1. ipsi sacerdotes. Itẽ infligitur quo ad Deũ, & quo ad ecclesiam minor excõicatio, in octo casibus ipso iure. Primus est, cùm qs participat excõicato. 11. q. 3. sicut excõicatos. & c. cum excommunicato. & c. q cõmunicauerit. Secundus, est sacrilegus. 17. q. 4. audi. Tertius, notorius fornicator, & simoniacus. 32. dis. nullus peccet. §. verum. Quartus ille, qui recipit ecclesiam de manu laici sine consensu epi. 16. q. 7. si quis. s̃. de ele. quisquis. ĩ. e. tua. Quintus, Balistarij & sagittarij. s̃. de sagit. c. 1. Sextus, desidentes, pauperũ oppressores, manifesti raptores, publici vsurarij & meretrices. Septimus, cũ decedit in torneamentis. s̃. de tor. c. 1. Octauus, qcunq; est in notorio crimine. 88. di. neq;. 25. di. illud. 13. q. 2. ꝑ obeũtibus. hi enim & à cœmeterio & oblationi-
4 bus excluduntur, vt ex prædictis no. † (Puberes) hi sunt quos nõ oportet pro absolutione ad sedẽ ap. laborare, etiam si sunt excõicati (Puberes) vt hîc siue clerici siue laici. Itẽ seruus verberãs clericum in duobus casibus. s. si ideò verberet, vt dominũ seruitio fraudet, vel si domin⁹ ex eius absentia graue damnũ sustineret. ĩ. e. relatum. mulieres. & hoc si nõ est grauis iniuria. Itẽ mulieres. ĩ. e. mulieres. & c. ea. Item senes, & valetudinarij. ĩ. e. q. de his. Itẽ claustrales, vbi enormiter non se læserint, vel epm, abbatem percusserint. ĩ. e. monachi. cùm illorũ. Item hostiari⁹, si necessitate officij sui aliquem lęserit, non tamen enormiter. ĩ. e. si verò. Itẽ inimicitias capitales habẽtes. ĩ. e. quòd de his, decæterò. Item grauiter infirmantes. ĩ. e. c. quòd de his. Itẽ multũ pauperes: vt. ĩ. c. q. de his. & ab his trib⁹ recipiẽda est cautio, quod recepta opportunitate, se Papæ, vel eius legato præsentabunt. ĩ. e. q. de his. & c. ea. Itẽ truncati mẽbris. ĩ. e. ea. Ad omnia prædicta benè facit. ĩ. e. quamuis incidens. vbi habes ex quacũque corporis impotentia, vel quocunque impedimẽto canonico teneatur põt absolui sine missione ad se. apost. & põt absolui, primo irrequisito episcopo, qui si non potest haberi, à quolibet sacerdote potest absolui. ĩ. e. nuper. in fi. Vel dic, quòd tunc tãtùm sacerdos absoluet, quãdo difficile aliquid emergit, quare non ad excõicatorẽ, nec ad epm mitti potest. ar. ĩ. e. c. nuper. §. vl. Quidã adducunt alium casum, si leuis sit iniuria. ĩ. e. peruenit. Sed alij dicunt, illã decre. loqui de speciali gratia (adinuicem) quod est quando vterq; alterum percutit (alterum) q. est quando vnus percutit aliũ, licet nõ repercutit (excusat) a missione, absoluẽtur tamen ab epo si sint doli capaces (violenta) vnde nõ sunt excõmunicati (ex odio) prius orto vel ex incidenti ludo.

CAPVT II.

MONA-

MONACHI VERO. (Quocunque) nisi sit enormis læsio, vel in abbatē vel in episcopum. ꝭ.e. cùm illorum. (abbatis) & si abbatem non habet, vel priorem, absoluet eum eps̄, idem dicimus si sit in ꝓbatione. Alij contra: quia non est persona religiosa.

CAPVT III.

1 *Percussus ab ostiario, tenetur probare de percussione habita ab ostiario, si contra eum agere uult.*

2 *Si quis in bello uel insultu percutiat clericum dicitur excommunicatus.*

Laicus percutiens clericum an & quando incidat in canonem.

Verba matris & filiæ, quid important.

1 SI VERO. † (Ostiarius) & si percusserit aliquem ostiarius, & percussus de eo cōqueratur, & petat eū puniri, vel ciuiliter, vel criminaliter de iniuria agenda, vel etiam petit eum denūciari excōicatum, incumbit percusso probatio de malignitate & excessu habito ab ostiario. Primò ea ratione, quia actor est, & actori incumbit probatio. 6.q̄ō.5. actor. & quia quilibet præsumitur bonus, nisi ꝓbetur contrarium. s̄. de præsum. dudū. & ar. s̄. de resti. spo. olim. iudex tamen ex circumstantijs verisimilibus attendat, quòd præsumat, quia si multa præsumeret cōtra ostiarium, imponeret ei onus probationis (malignatus). id est, ad iram prouocatꝰ vel, id est, malignè agens, & ex odio, ꝙ nō credo (absolui) excommunicatus enim est (arcendo) q̄a tunc incidit in excōicationem (ex deliberatione). id est, odio, vel ꝓpriè ponitur ex deliberatione, quia etiam
2 si sine odio. † Sciens tamen in bello, vel in sultu percuteret clericū, benè esset excōicatus, sed tamen non mitteretur ad sedem ap. sed nec excōicationem in curreret officialis, si compesceret eum, vel legaret eum, aliter non posset compesci ab iniuria alterius, nec esset ibi prælatus suus, q hoc faceret, nam ex hoc non credimus, ꝙ officialis vel quiuis aliꝰ qui excōicationē, vel peccatū incurrat, imò meretur. 23.q.3. fortitudo. & c.se. & in fi. quæstionis. 2.5.q. 7. negligere. q.5. non eis. ar. ꝭ.e. quanto.

☞ † (Inferentem) ad sui defensionem, nā si percutiens clericus non intenderet iterare percussionem in laicū, nec laicus dubitaret super hoc, scilicet quod iterum ꝑcutere nollet clericus, tunc laicus clericum percutiēs incidit in canonem. Sed si clericus iterū se pararet ad percutiendū laicum, vel ipse laicus de hoc probabiliter dubitaret, tunc si repercutiet, non incidit in canonem. ar. ff. ad leg. Aquil. scientiam. §. qui cùm aliter. & l. sed & si quęcunque. C. quando lic. sine iudi. se vin. &. C. ad. l. Cor. de sica. l. 2. (inferentem) quod si nō ob sui tuitionem clericum verberet, sed ob rationem filij sui vel vxoris, vel patris, vel familiæ suæ, vel etiam extraneorum, respondent quidam, quibus magis assentio, quod hoc faciendo non incideret in canonem. ar. ff. quòd. me. cau. isti. §. vlti. ff. ad silla. l. 1. §. sunt. Et ad idē facit, q̄a & socij iniuria propulsanda est. 23.q.3. fortitudo. non inferenda. & ad idem facit. s̄. de resti. spol. olim. nam solꝰ eps̄ Cerdonens. non spoliauit hospitale, sed & alios comites habuit, & tamē nō sunt excōicati, nisi modum excesserint. ꝭ.e. quantæ. q̄d si q̄s vellet alium occidere, nónne eū rapies, & ligabis anteqū eū occidi ꝑmittas? ar. 22. q.2. ne quis arbitretur. Imò si hic timore aliū occidat, nō incidit in canonē, licet sit irregularis, sed si ꝓ rebꝰ occideret, secùs, quia tunc excederet modū. s̄. de homi. suscepimus. Et idē etiam dicunt, quòd non solùm ꝑsonas, sed etiam res suas defendēdo, vel etiam incōtinenti recupādo, vel etiam aliorum, ꝙ plꝰ est, non incidit in canonē, & maximè arg. ad hoc. s̄. de resti. spo. olim. s̄. de homi. suscepimꝰ. vbi dicitur, ꝙ tūc solum tenetur, quando excessit modū. ar. ff. de his. quæ in frau. cre. ait prętor. § si debitorē. ad id. ff. ad leg. Cornel. de sica. furē. &. ff. ad le. Aquil. quemadmodū. Item Labeo. C. vnde vi. l. 1.
a Alij dicūt tunc [a] solum nō incidere in excōicationē, si persona quā defendit de illis personis est, quarū iniuria etiā ipsiꝰ est, q̄a à se de iure pōt suā iniuriam repellere, & sua iniuria est filij sui & vxoris, & aliorum q̄rūdā, de quibus no. in sum. de iniurijs. (repellat) cū moderamine inculpate tutelæ. Imò in casu nō incidit in canonē (venire) nō enim excōicatꝰ est, vel fortè est excōicatꝰ, sed non mittitur ad sedē apo. & hoc innuit litera præsens. Hoc nō credo. ar. se. litera (matre) nomine matris intelligūtur oēs ascendentes, nomine filiæ oēs descendentes in collateralibꝰ, vel affinibꝰ nō audeo extēdere, ita sicut sunt supradictæ.

a Solū. Adde Car. qui hoc sequitur in consi. 41. inci. primo quo ad excōmunicationem.

CAPVT IIII.

SI VERO ALIQVIS. (Ignorasset) & hoc ipsum constet, quod ignorauerit, & idem dicimus si scribat M. clericum, & eum percussit: sed non credebat eum M. sed alium. arg. contrà. ff. de iniu. eum qui. (abstinere) sup. de vi. & ho. cle. c. fi. sup. de apo. c. 1. contra ibi sol.

CAPVT V.

1 *Quamuis monachus vel conuersus monasterij non poßit agere iniur. tamen syndicus monasterij agit.*
2 *Injiciens manus in religiosam personam excõmunicatus est, hoc tamẽ fallit in septem casibus, vt hîc.*

1 NON DVBIVM. † (Conuersos). ĩ.e. parochias. & c. ex tenore. & licet monachus, vel conuersus monasterij nõ posſit agere iniur. tamẽ syndicus monasterij agit, sicut domin⁹ de iniuria serui. insti. de iniur. §. seruus. & seq. etiam si monachus remittat, sicut pater agit, non obstante remisſione filij. ff. de pac. in persona. monasterium tamen iniuriam factam monacho remittere potest, sed ecclesia non potest remittere iniuriam factam clerico seculari. 17. qõ. 4. quisquis. nec clericus iniuriam factam ecclesiæ in clerico. ĩ. eo. cùm desideres. §. vlt.

Quod intelligo verum , quo ad hoc, quominus incidat in canonem, sed actio-
2 ne iniuriæ remittere potest. † (Conuersos) hîc ponuntur duæ regulæ. Prima est, quòd qui inijcit manus in religiosam personam excommunicatus est.

Quæ fallit in septem casibus. Primus est , cùm bono zelo. s. causa correctionis clericum verberat, vt mater, paterfamilias, magister, & prælatus. Secundus, cùm iocosa leuitate, suprà eodem cap. 1. & ĩ. e. veniens. vniuersitatis. & c. cùm vol. §. si quis. Tertius, cùm inuenerit clericum turpiter agentem cum vxore matrimonio, sol. vel. si sup. eo. si verò. 1. §. pe. Quartus, si vim vi repellat. sup. eo. si verò. 1. §. antepe. Quintus, cùm ignorauerit eum clericum. ĩ. e. si verò. 2. Sextus, cùm inuenerit eum in apostasia, post tertiam monitionem sibi ab episcopo factam , vt se corrigat, infrà eodem, in audientia. & c. contingit. Idem & si non commonitus, si tamen faciens guerram , & seditionem tyrannidi cum armis se immisceat. ĩ. e. cùm non ab. perpendimus. Alij tamen dicunt semper esse necessariam trinam monitionem. Septimus, cùm se prorsus transferunt ad actum contrarium clericatui. s. quia fit miles vel bigmus. 84. dist. quisquis. Alia regula est, quòd ex hac causa excommunicatus à solo Papa absolui potest, de hoc not. suprà, e. c. 1.

CAPVT VI.

MVLIERES. (Sui) vt serui, de quibus distinguas, secundum quod habes. ĩ. e. relatum. nũquid idem in filijsfamilias, non videtur? quia liberæ personæ sunt ad eundum quo volunt, quòd non est in mulieribus & seruis (Romano) qui talium absolutionem concedet in absentiam fieri p dioc. vel alios delegatos. † (vel mandato) si verò post mandatum pœnituit, nisi reuocauit, nihilominus incidit in canonem. ff. mand. si mandasset. ff. de procu. si verò moriatur antequam fiat verberatio, non incidit, quia morte finitur mandatũ. ff. man. inter cæteras. §. 1. ĩ. de of. del. relatum. & quia sub terra non ligat ecclesia. infrà eodem, à nobis. 24. q. 2. leg. si autẽ non prohibeat cum posſit, incidit. inf. eo. quantæ. Idem & si ratum habeat. C. de incest. nup. l. 3. ff. de offi. procon. seruare. in fi. & cùm excommunicatio non cadat, nisi in contumacem. 11. qõ. 3. nemo. si aliquis post mandatum pœniteat, sed ita tardè, quod reuocatio non potest ad mandatarium peruenire, licet de culpa valeat redargui & puniri, tamen in canonem non incidit, in quem non incidit, nisi qui dolo fecit. (mandato) argumentum. suprà, de homi. pro humani.

CAPVT VII.

PORRO. (In fratres) non tamen regulares. suprà eodem, monachi.

CAPVT VIII.

NVLLI SE. (Priuilegio) generali. s. quod omnibus excõmunicatis liceat communicare sine causa, hoc enim est contra Apostolum qui dicit: Si quis frater nominatur inter vos fornicator, cum huiusmodi nec cibum sumere. 2. q. 1. multi. speciale autem priuilegium & multi habent, & in certis casibus, propter diuersas causas, infrà eodem, inter. cum voluntate. & in multis alijs capitulis. Papa quotidie etiam ex varijs causis multis concedit licentiam communicandi excommunicatis (vitari) suprà, de cler. exc. min. illud. Item licet sint excommunicati verberatores clericorum, non tamẽ sunt excõicati quos not. ĩ. eo. non dubium.

CAPVT IX.

PAROCHIANOS. (Conuersos). suprà eodem, non dubium. infrà eodem, ex tenore. (ordinis) not. quasi dicat vim facies: quia dicit ordinis.

CAPVT

CAPVT X.

EX TENORE LITERARVM. (Socius) licet hîc non iniungatur per iuramentum, tamen excommunicatus est, si verberat sociū,

CAPVT XI.

1 *Sacerdos propria authoritate in necessitate potest absoluere.*

DECETERO. † (Diocesano) non autem sacerdoti, nisi in necessitate, nam tunc liceret etiam laico. 17.qō.4. si quis sua. 26.qō.6.§. vlt. de conse. dist. 4. sanctum est. Hoc specialiter episcopis est concessum; & idcircò aliis committere non possunt. ff. de offi. eius cui man. est. l. 1. suprà, de offi. deleg. c. vlti. Alij tamen dicunt, & fortè non malè, ꝙ inferiores episcopi hoc non possunt, sed ministerium absolutionis exercere possunt, ad mandatum episcoporum. Item dicunt hoc nō licere laicis, nec etiam fortè alijs, nisi sacerdotibus. Plus placet quod sacerdos posit in necesitate absoluere sua authorit. suprà, de rap. in literis.

† (Ro. ponti). Idem dicendum est, si sit excommunicatus à quocunque alio, & ex quacunque causa, quia si in articulo mortis absolutus fuerit, & postea absolutus sub debito iuramento, sibi præcipiendum est quod excommunicatoris conspectui se præsentet, & eius mandata recipiet. argumentum. infrà eodem, à nobis. in fi. nisi appellauerit excōmunicatus: quia tunc remitti debet ad iudi. appel. qui cognoscere debet de causa: vt not. suprà, de offi. ord. ad re.

CAPVT XII.

AD HAEC CVM INTER.

CAPVT XIII.

1 *Legatis an liceat eis iniungere mandata, quæ non sunt de delegatione sua.*

EA NOSCITVR. (Impediti) puta, quia claudi, vel cæci, licet autem sint manci, non tamen sunt impediti ad eundum. infrà eodem, de his. vel dic, quòd cum omnes tales sunt miserabiles personæ, omnes beneficio huius decre. gaudebunt. (Pauperes) dummodò habeant vnde peregrinationem valeant perficere, aliàs secùs. infrà eodē, quod de his.

† (Legatum) not. non solummodò legatum posse absoluere, de quo no. s. de offi. lega. quod translationem. sed etiam ad eum remittuntur absoluendi, in casibus concesis, sed nunquid poterunt mandata iniungere illis, qui non sunt delegatione sua, si absoluendi mittantur ad eos? argum. quòd sic, quia si possunt absoluere, & mandare, multò fortius, absolutis mandata facere; & hoc dixerunt quidam. Alij tamen dicunt quod ex quo absolutus est, cùm amplius non sit in periculo, non remittetur, nisi ad proprium legatum. Quod enim posit absoluere extra legationem suam concessum est propter periculum moræ, & mandata dare, est accessorium absolutioni, quamuis ergò dare ea posit accessoriè, non tamen principaliter.

CAPVT XIIII.

CVM NON AB HOMINE. Qui clerici vel presbyteri. (Aenormitati) secùs, si in his se nō immisceret, quia tunc est monitio necessaria. infrà eodem, in audientia. sed hîc sine periculo non posset monitio expectari, vel aliàs vt no. suprà, de apo. c. 1. Coercentur) & hoc intelligo, quando eū sciat clericum: quia si aliàs clericum occidit, ignorans eum clericum: fortè, quia in nocte occidit eum, non credimus eum excommunicatum. Credimus enim necesse esse, quod dolus interueniat, & quod clericum se percutere intendat. suprà eodem, si verò.

CAPVT XV.

1 *Præsentia excommunicati requiritur inferenda sententia absolutionis.*

CVM DESIDERES. (Communionem). id est, sibi communicauit in mensa, vel loquela, vel huiusmodi (beneficium). id est, sententia denuncians eum absolutum, vel beneficium vocat solennitatem, quæ fit introducendo in ecclesiam cum psalmo pœnitentiali, & alijs. inf. eodem, à nobis. (absolutus), id est in ecclesiam introductus, vel alia solennitas consuetudinaria obseruata. de qua habes. ȷ̃. e. c. à nobis. vnde videtur ali-

quibus, quod non est alia sententia ferenda super absolutione: nisi, quia solennitas consuetudinaria obseruabitur, vel si feratur sententia absolutionis secundũ alios, non tamen cõicabitur ei, nisi post obseruatam solennitatem: vt hîc.

† Tu autem dic, semper, si sententia absolutionis ferẽda est, quod debet esse præsens excommunicatus, vt per sententiam solẽnitas obseruetur, & hîc innuit, & ideò nunquam absolutio excõicationis danda est per procuratorẽ. Nec obst. quod quisq; potest facere per alium, quod per se põt: quia illud intelligitur, vbi personæ non requiritur præsentia: sed in absolutione & personæ præsentia, & solennitas requiritur. Fatemur tamen, quod si iusta causa subesset quod etiam in absentia, & per ꝓcura. absolutio præstari potest. arg. 2. q. 5. quanto. In sententijs [a] autem suspensionis, & interdicti, potest dici contrarium, cùm ibi non requiratur præsentia, vel solẽnitas. ar. ĩ. eo. duobus. contrà. argum. ĩ. e. nuper. in fi. vbi dicitur quod excommunicatus minori excõicatione, debet reconciliari, sed nos intelligimus: Nam reconciliationem posse fieri, sine solennitate, & sine præsentia personæ, vt ibi not.

[a] *In sentẽtijs. Adde Cardi. in consi. 30. inci. ad dubi. singulariter. col. 2. in fi.*

☞ † Communicauerit) hæc regula recipit exceptiones, quæ in hoc versu continentur.

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Vtile, quia vtilitas mea facit, si non sim in culpa, vt non incidam. infrà eodem, si verè. Item vtilitas excommunicati, cui communico, vt corrigam. 11. quæstio. 3. cùm excommunicato. infrà eod. respon. Lex, nam quia eadem lex est viro & mulieri, mulier communicans viro excommunicato, non incidit in excommunicationem. 11. qõ. 3. quoniam multos. inf. eod. inter alia. Humile, sicut in filijs, seruis, ancillis, mancipijs, rusticis, & seruientib⁹. 11. qõ. 3. quoniam. infrà eodem, inter alia. nisi essent auxiliatores, vel consiliatores in malo. vt eo. c. & ĩ. eod. nuper.

☞ † Ignorata, si ignorat excommunicatũ eum, qui participat. 11. quæstio. 3. quoniam multos. nisi esset supina ignorantia. 11. qõ. 3. quod & hi. Necesse, quia qui in necessitate attractiua communicat excommunicato, non incidit, secùs si in conditionali. 11. quæstio. 3. quoniam multos. infrà eodem, inter. suprà, quod met. causa. saceris. (Purgauerit). id est, postquam in purgatione defecit, ante enim vitari non debet, vel si non deficit, tamen vitandus est propter infamiam, si differt præstare. suprà, de apost. tuæ. (ad cautelam) suprà, de appellatio. ad nostram. de conse. disti. 4. si nullam. (ecclesiæ generali purgauerit) contrà. ĩ. de scru. in or. fac. ex parte.

CAPVT XVI.

VENIENS. (Poneret) hîc sacerdos magisterium habebat super hanc mulierem, & ideò excusatur. suprà eodem, c. 1. nos dicimus. Idem etiam, si super eam non habeat magisterium, vbi sit speciale contra turbantes diuina officia: vt hîc. infrà eodem, cùm voluntate. Secundus casus est, si habet magisterium super aliquem. suprà eodem cap. 1. Tertius est, si clerici iocosa leuitate se inuicem percusserunt. sup. eod. c. 1. & dicunt quidam, secùs, si laicus iocosa leuitate clericum percusserit: quia non est licitus lud⁹ clericorum laicis. 2. qõ. 7. laicos. Quartus, si inueniatur clericus cum vxore, matre, filia vel sorore. sup. eo. si verò. Quintus, si eum incontinenti repercutiat, vel si sua defendat. sup. eod. c. si verò. ĩ. de appe. signi. Sextus, si ignorauit eum clericum. ĩ. eodem. si verò. Septimus, si post admonitionem inueniatur portans arma. ĩ. eo. in audientia. Octauus, si paterfam. aliqs clericos, quos habet in familia, vel etiam antiquior consanguineus, iuniores consanguineos causa correctionis percutiat. infrà eodem. cùm voluntate.

CAPVT XVII.

PERVENIT. (Modicam) hoc. c. loquitur de speciali gratia, & hoc innuit dictio hîc posita, committendum.

CAPVT XVIII.

SIGNIFICAVIT. (Excommunicatis) sic. suprà de offic. vica. Romana. & ibi de hoc cùm excommunicati essent cum suis partibus. 11. quæstio. 3. excellentissimus. vel dic, quòd hic loquitur de participantibus crimine. infrà eodem, nuper.

CAPVT XIX.

1 *Incendiarij an sint ipso iure excommunicati.*

TVA NOS. (Incendiarij) hoc. c. intelligunt quidam generaliter, de omnibus incendiarijs. alij, de incendiarijs ecclesiarum. infrà eodẽ, conquesti. Alij dicũt incendiarios non esse excommunicatos ipso iure, sed ex quo denunciati sunt, non possunt absolui, nisi per Papam.

CAPVT XX.

AD AEMINENTIAM. (Legati) de hoc no. suprà, de offi. l. c. quòd translationem.

CAPVT XXI.

A NOBIS FVIT. (Furtum) secùs, si dixisset, quicunque in dio. mea, quia tunc ratione delicti, potuit in extraneos sententiam ferre. C. vbi de cri. agi opor. l. 1. & in Authen. qua in prouin. & tunc si subditus suus fecerit furtum extra dio. non ligatur, secùs si ferat sentẽtiam secundum verba decre. indeterminate, quia tunc vbicunque subditus suus furetur, ligatur. Posset tamen dici non malè, quia aliud est legem facere, quæ etiam ligat non subditos. 8. di. quæ contrà. dummodò talis sit lex, qualem iura præcipiunt. di. 4. erit. vnde si aliquis episcopꝰ faceret legem, quod quicunque archiepiscopus ferret crucem in prouincia sua esset excommunicatus, lex non valeret, qa non est generalis, & quia non cõpræhendit subditos, quia nullus archiepiscopus habet subditos archiepiscopos, sed extraneos tantùm, contra quos non licet facere legem: licet aliàs legem in subditis factã seruare teneantur. Si autem patriarcha esset, qui haberet archiepiscopos suffraganeos, ille hanc legem posset benè facere, quia in subditis. Item aliud est, sententiam ferre, quæ fertur causa cognita, quod quilibet potest ratione delicti iam commissi in diocesi: vt in Authen. qua in prouin. sed ratione committendi delicti, ferre nõ potest: puta, excommunico te, de aliena iurisdictione, si hoc egeris, vel etiam si dicat, excõico omnes, qui hoc egerunt (authoritas). id est, nisi ex speciali authoritate superioris sibi concessum sit, quòd etiam nõ sui subditi astringatur eiꝰ sentẽtia.

CAPVT XXII.

CONQVESTI SVNT. (Sacrilegos) nõ intelligo de omnibus sacrilegis, sed de effractoribus, & incendiarijs ecclesiarum. argum. 11. q. 3. canonica. 17. q. 4. omnes ecclesiæ.

CAPVT XXIII.

PERPENDIMVS. (Occisus) contrarium videtur, quod. §. proxi. dixit, scilicet quod fuit patibulo suspensus, sed respõdeo, quia diuersimodè narrabatur factum. Quidam tamen dicebant, quod suspensus fuit, alij quod in bello interfectus, & his respondit (cogantur) quia enim clericalem abiecerat habitum, & arma portabat, hoc licuit. §. de priui. ex parte. & no. suprà, de apo. cap. 1.

CAPVT XXIIII.

VNIVERSITATIS. (Abbas) episcopo autem non licet ex causa, proprijs manibus aliquem verberare. 86. dis. non liceat. C. de epis. au. neque proprijs.

CAPVT XXV.

IN AVDIENTIA. (Commoniti) maximè. idem enim est, si non admoneantur. §. e. perpendimus. §. de priuil. ex parte tua, & nota suprà, de aposta. cap. 1.

CAPVT XXVI.

QVOD DE HIS. † (In mortis). Not. periculum mortis hìc aliud dici, quàm quod est per infirmitatem. VERBI GRATIA, si sit in piculo propinquo: puta mortis, si timeat hostem, ver prædonem, vel crudelitatem hominis potentis, aut odium speciale alicuius, si nauigaturus sit, vel loca insidiosa transiturus sit. ff. de dona. causa mor. l. 3. & 4. (vel paupertate). suprà eodem, ea nos. contrà. sed hoc nomen tantùm soluit cõtra (infirmitate) no. non solùm infirmitatem, ex qua imminet mortis periculum: sed & illam per quam ire ad se. apost. impeditur excusare.

CAPVT XXVII.

1 *Sacrilegium vnde dicatur, & quibus modis committatur sacrilegium.*

2 *Necesse est interuenire absolutionem ex tot causis: ex quot præcessit excommunicatio.*

3 *De crimine sacrilegij licet agere ciuiliter.*

CVM PRO CAVSA. Scilicet denunciationis, quia hic G. denunciabat archiep. peccare, ex, eo quod se ingerebat communioni hominum, vel etiam super hoc officium iudicis implorabat: sed archie. respondebat, dicens

dicens se absolutum, & super hæc literas ostendebat, sed G. replicabat, quod cum esset excommunicatus ex duabus causis, & literæ tantùm de vna facerent mentionem, quod non debebat reputari absolutus pro vtraque. (violationem) non quòd esset excommunicatus ipso iure pro violatione claustri: sed pro hoc fuit in eum lata sententia.

1 † (Violationem) Sacrilegium dicitur quasi sacriledium, & committitur quandoque sacrilegium ratione rei: puta cum res sacro vsui deputata vsurpatur. Circa hoc membrum distinguitur: quandoque autem committitur auferendo sacrum de non sacro, etc. 17. quæstio. 4. quisquis. largè etiam dicitur committere sacrilegium transgressor iurispublici, quod consistit in sacris, etc. dist. 1. iuspa. Item qui articulos fidei, præcepta, vel prohibitiones negligendo, vel nesciendo, vel violat, vel offendit. Item, qui disputat in iudicio principis, vel iudicat, nisi manifestè constaret illud esse contra Deum. Item qui publica officia committit Iudæis. Itē, qui rem datam ecclesiæ accipit, vel retinet, contra eius voluntatem. 17. quæstio. 4. §. quod autem. & c. veniens constitutum. 12. quæstio. 2. nulli. Item est sacrilegium ratione personæ, cùm persona ecclesiastica læditur. 17. qō. 4. si quis sua. pœna autem sacrilegij, secundum legem, cum quis iniuriatur clerico, est. C. de episcop. si quis in hoc. in alijs, arbitrio iudicis. ff. ad l. Iul. pec. l. 1. §. 1. & l. sacrilegium. secundū canones est, vt 17. q. 4. si qs sua. et si fiat sacrilegium in rebus, est excōicatus minori excōicatione, & pœna etiam pecuniaria imponitur. 17. q. 4. si quis contu. si qs inuen. si qs de. Item est sacrilegus ratione loci: vt hic vbi est pœna arbitraria (duplicem) id est, ab iniectione manuum, ipso iure, & violatione claustri, ab episcopo latam.

2 † (Excōmunicatum) quia dicit, ꝙ antequam excōicatus satisfaciet, apparet eum per talem absolutionem non esse liberatū. s̃. de of. or. ex parte. ex tot enim causis necesse est interuenire absolutionem, ex q̃t præcessit excōicatio. ar. 2. q. 3. §. notandū. vers. de pluribus. de pœ. di. 5. §. 1. ff. de no. oper. nun. de pupillo. §. si ex pluribus. non enim valet, quod per obreptionem obtinet. ff. de fideiusſ. l. 1. ff. de na. re. l. 2. s̃. de sen. & re iudi. cùm olim. In contrarium videtur, ꝙ non solum falsa causa, sed etiam nulla liberat. s̃. de conuer. coniu. ex parte. insti. ex qb. cau. ma. §. semel. ff. de ma. vin. iusta. §. 1. & l. si pa. §. 1. ff. de dol. si seru⁹. ff. de pig. act. si rē. §. oēs. Sol. dixerūt quidā, nullū posse pluribus excōicationibus ligari, & secundum eos semp̱ tenet absolutio. Alij dicunt, ꝙ qs pōt pluries excōicari, & hi distinguunt: quia, si indeterminatè est absolutus, nulla causa exp̄ssa, tenet absolutio. Si verò sit causa expressa, ab illa tantū excōicatione absolutus erit. ff. de accep. pluribus. C. de ꝓcur. maritum. Alij distinguunt, an scienter, vel ignoranter omiserit exprimere. s̃. de resc. sup̱ literis. Alij indistinctè dicunt, semper tenere absolutionē: sed est cogendus ad satisfactionem, tanq̃ esset excōicatus. Nos autem distinguim⁹, an sit vna sententia tantū ligatus, licet ex pluribus causis, ita quod ex nulla per se ligare intelligeret: tunc tenet absolutio, nisi talis sit causa, quæ expressa absolutionem non obtinuisset. s̃. de offi. ord. ex parte. q̃uis illam decre. quidam intelligant ꝙ sit absolutus, sed in pœnā mendacij, & ꝓ mādatis recipiendis, mittitur ad Papam. si verò sit pluribus excōicationibus ligatus, nō erit absolut⁹, nisi ab omnibus absoluatur, & ita loquitur hic. & ĩ. e. officij. Idē & dicimus, si vna excōicatione sit ligat⁹: sed ex pluribus causis, sed iudex expressit, quod ex qualibet earum est excommunicatus, vel aliàs eum sic intellexisse apparet.

3 † (Suæ) no. quod licet agere de crimine sacrilegij ciuiliter, sicut de alijs criminib⁹ ad suum interesse. Item licet augeatur iniuria ꝑꝑ sacrilegium, non tamen introducitur actio iniuriarum, nec ex legibus, nec ex canonibus, qui induxerūt accusatiōem de crimine sacrilegij, imò omnes canones & leges, quę loquuntur de sacrilegijs, semp̱ pœnas corporales vel spirituales infligūt, vel pecuniarias, & illa fisco applicantur. 17. q. 4. c. qsqs. & c. seq. s̃. de pe. presbyteri. ff. ad l. Iul. pe. l. 4. §. 1. & l. sacrilegij. & hic.

CAPVT XXVIII.

1 *Nunquid episcopus possit suspendere clericos. & vide in num. 2.*

3 *An sit necessaria monitio in interdicto, & suspensione.*

Excōicatio habetur pro litis contestatione.

A NOBIS. (Recipienda) ad hāc quæstionem non respondit, sed tu responde. sed postquā fuerit absolutus post mortē ecclesia pro eo orabit, & pro eo recipietur eleemosyna: sed antè non. (Interdum) ĩ. e. inquisitioni. relaxatur, id est, absoluitur per sententiam ab excōicatione vel peccato.

1 † (Absolutionis) sed nunquid baptizabitur, si vnus illud quæsiuit.

fiuit. Respon. not. & est ratio diuersitatis: quia p baptismum tantùm character infigitur animæ quæ separata est à corpore, quæ habuit baptismum flaminis. s. de ba. debitum. sed in absolutione ab excommunicatione nullus character infigitur animæ, imò sicut dicitur, potest esse, quod non erat excommunicatus, quò ad Deum, nec animam: sed tantùm, quò ad ecclesiam, & corpus (ligasse) id est, ligatos vel absolutos denunciasse (legatur) 33. q. 2. sanæ. (ab ea) Quare non sicut in articulo mortis non absoluuntur à simplici sacerdote. s. e. non dubium. respon. quia iam post mortem, non est periculum in mora, quod esset, si viueret infirmus.

2 †(Indulgemus) dicunt quidam hic, quod id quod dicitur non est seruandum in hæreticis, qui tempore mortis reconciliari petunt, sed præueniuntur morte. arg. pro eis. 26. q. 6. his qui pro tempore. in fin. sed nos credimus. s. quia si in eis apparuerunt signa pœnitētiæ, quod absolui debēt, & reconciliari. vt. 26. q. 6. qui recedunt. & c. seq. de conse. di. 4. ægrotantes. & c. præalle. non contradixit: quia finis c. non respexit proximè propositum, sed principium c. vbi dicitur, quòd si aliqui etiam in mortis periculo constituti, velint confiteri, quòd recipienda est eorum confessio, sed tunc est differentia inter hæreticos & alios: quia etiam tunc hæretici non reconciliabuntur sine solennitate, quæ est. 1. q. 7. quot. & c. saluberrimo. & c. conuenientibus. sed si ad eam necessitatem veniat, quòd confiteri non valeat, præcesserint tamen signa pœnitentiæ, tunc etiam sine præmissa solennitate reconciliabitur etiam hæreticus. Lex enim quæ aliud statueret, inhumana esset (fiat) nunquid corpus extumulabitur (ad satisfaciendum) de eo

3 pro quo erat excommunicatus, & sic † excommunicatio reputatur pro lit. contes. vt teneantur hæredes satisfacere: & sic intelligitur s. de rap. in literis. Vel dic, vt no. ibi (psalmo) ad hoc. s. e. c. cùm desideres. gl. 2. & gl. 1. in ecclesia inductus, & optimè facit ad materiam, quæ ibi continetur.

CAPVT XXIX.

1 *Stipulatio continens factum negatiuum, non transit ad hæredem promissoris, nisi de ipso fiat mentio. & in numero 5.*

2 *Actio ineptæ proposita in interdicto spoliatoris, an vitiet libellum.*

3 *Condemnatio super interesse videtur posse esse incerta.*

4 *Valet argumentū per deductionē ad absurdū.*

5 *An stipulatio facti affirmatiua transeat ad hæredes stipulatoris.*

1 NVPER A NOBIS. †(In custodia) non videtur vis esse, siue clausus sit in carcere, siue ligatus funibus, siue custodibus vallatus, ne ire possit quò velit: omnes enim isti in custodia sunt, quia custodiunt, ne quò velint, abire possint: & hoc benè est violentia in persona, quoniam hæc ideò fiunt, vt sic in custodia detineatur, sed quando non fit, vt in custodia detineatur, sed vt fiat aliàs iniuria alicui clerico: puta, quia potentes sunt inimici alicuius clerici, & obsident eum in aliquo claustro, vel castro, vel etiam claudunt eum in domo: non vt eum ibi custodiant, sed vt sibi inferant verecundiam, nō credimus eum in custodia vel carcere retineri: quia hoc non intendunt, nec violentiam in persona eius faciunt, nec in his rebus, quas corpore suo tenet, vel quæ sibi inhærent. Euadere) ff. ex quib. caus. ma. succurritur.

2 †(Violentia) violentia autem est, si quis teneat clericum per vestes, vel etiam per frenum equi, cui insidet clericus, quia sic vis sibi infertur, ne abire possit, quo velit: si enim quis violenter auferret rem à clerico, excommunicatus est, & videtur hoc verum, etiam si ille qui auferret, haberet dominium equi, vel vestium ablatarum. Idem si haberet possessionem, si fortè commodasset: quia tunc non liceret ei rem auferre, nisi completo vsu, ad quem commodatā est. s. commo. c. 1. sed videtur, quòd si occideret equum sub clerico, vel deturparet vestes, vel laniaret in dorso clerici, etiam in iniuriam eius, quòd non sit excommunicatus, quia nulla violentia est, sed iniuria tantùm: quia non dicitur iniuria manu fieri nisi pulsetur, vel verberetur. ff. de iniur. l. cor. in prin. dicitur etiam largè pulsari, si per frenum, vel vestes detineatur: vel nō dicitur pulsari, si equus eius occiditur, vel vestes lanientur, & in excommunicationem non incidit, nisi qui manus iniecit violentas. 17. q. 4. si quis sū. & pœnæ sunt molliendæ. de pœ. dist. 1. pœnæ.

Alijs autem videtur, quòd si hæc iniuria fiat clericis, quòd est excommunicatus: in persona enim fieri videtur iniuria, quæ fit in vestibus, quibus induitur, vel in equo, quem equitat, vel quem manibus tenet. Secus autem, si non teneret vestes, vel equum, sed iuxta eum essent: quia tunc non fit violentia

perſonæ, ſed in prædictis caſibus non fit violentia in perſonam eius, vel iniuria, quod ſufficit. j̃.e. contingat. ſecùs autem, ſi furto auferret corrigiam, qua cinctus eſſet, vel veſtem qua eſſet indutus, quia nulla eſt violentia perſonæ quæ non ſentit, & in talibus voluntas, & intentio eſt multum attendēda. arg. ff. de fur. verum. ff. ad l. Cor. de ſic. licet dicant aliqui quòd nec ſemper voluntas, vel intentio eſt attendenda: ſed ipſum factum, vt apparet in eo, qui non cauſa iniuriādi, ſed cauſa lucrandi res aufert clerico quod dicimus: ergò non incidit in canonem, qui metu compellit quenquam clericum ſibi dare aliquid, vel qui metu cogit aliquem exire de domo, vel fundo, quem poſsidet, & poſtea eum fundum capit. Ad hoc enim, vt incidat in canonem oportet, quòd in perſonam iniiciat manus violentas, vel etiam in res, quæ ſunt circa perſonam, vel quas tenet: quia tunc ſemper dicitur vis fieri perſonæ: vt in c. ſi quis ſuadente. ſed in alijs proximè præmiſsis caſibus, non fit vis in perſona: nec in rebus, quæ perſonæ adhęrent, vel quas perſona tenet. Item dicimus, quod non incidit quis in canonem, in caſibus, vbi licet ſua etiam authoritate rem inuadere, vel vim vi repellere: vt, ſ̃. de loc. propter. ſ̃. de præca. c. ſi. ſ̃. de reſti. ſpo. olim. ſ̃. eod. c. 3. (conſilium) etiam ſi aliàs facturus erat id, pro quo eſt excommunicatus. nam ſi in alijs præſtaret ſibi fauorem, non eſſet excommunicatus maiori excōmunicatione.

3 † (Orando) nullo modo debemus orare vbi excommunicatus orat: quia videmur ſibi communicare cùm eundem Deum ſimul pro eodem. ſ. pro populo Chriſtiano rogemus: vnde etiam ſi ſit excommunicatus extra eccleſiam, & audiat miſſam, ſtatim ſacerdos debet ceſſare, & alij orantes recedere, niſi fortè incœpiſſet communionē miſſæ: quia tunc debet ibidem perficere miſſam: quia non capit diuiſionem. 7. q. 1. nihil. & etiam tunc ſcholaris, qui eum iuuat, cum eo remanere poteſt: ſed ſi incœpiſſet veſperas, poſſet alibi finire. Item ſi in eccleſia eſſet excōmunicatus, nō cauſa orandi: ſed pro alio ſuo negotio, non video, quare in eadem eccleſia orare non poſſet: quia ſibi non communico in oratione: quia non orat. Alij contra. (commedendum) idem eſt & de omnibus alijs, nam neq; veniendo, neq; concedendo in aliquo conſilio ſibi communicare debet, & hoc expreſſum eſt. 11. q. 3. excommunicatos. vt ſequitur.

4 † (Et alijs prohibitis) & no. quia non dico communicare excommunicato, licet ego & ipſe ſimus in aliqua domo: ego pro meis negotijs, & excommunicatus pro ſuis, ſed ſi ego & excommunicatus ſimul iremus ad Papam, vt pro eodem rogaremus, hìc benè inciderem in excommunicationem, ſed ſi ego & excommunicatus habitaremus in vnam ſolam cameram cōmunem: benè licet mihi cum excommunicato viuere, & eſſe in eadem camera, & iacere & comedere, ſed non in eadem mēſa vel in eodem lecto: quia hoc non poteſt eſſe ſine voluntaria communione, ſed in alio caſu ſuo iure vtatur. j̃.e. ſi verè. ſed videtur, quòd in eadem domo non debeat eſſe ſecum. 24. q. 1. c. omnib⁹. & c. is qui. ſed reſpon. quòd illud fuit de ſuperabundanti iuſticia. præterea, aliud eſt, dimittere delitias, propter præſentiam excommunicati, quod eſt bonum, & ſic loquitur. c. omnis qui & aliud, dimittere ius ſuum, quod non eſt bonum (talis) etiam ſi ſit de aliena dioce. & eſt caſus ſpecialis, vbi quis poteſt ligari ſententia non ſui iudicis & abſolui.

Sed contra. ſ̃. de pœ. & re. quod autem ſ̃. e. à nobis. ſed non dictæ. Dic hunc ligari ſententia excommunicationis, non hominis, ſed potius canonis, ſed non poteſt abſolui, niſi ab excommunicatore, propter iniuriam, quæ fit eius ſententiæ, & ſic non ſunt contraria, quia ſententia non debet tenere, niſi illos de quibus, & inter quos eſt actum. C. res inter alios act. ſ̃. de fi. inſtru. inter dile. ff. de ex. rei iudi. l. conqueritur. Item non ob. quod ſententia non debet augeri ex poſtfacto. ff. de dam. infe. damni. §. ſi his. ff. de iudi. non poteſt. vbi dicitur, q; in his quæ poſt ſentētiam accidunt. no. in O. eſt (communicet) direc. ſecùs, ſi indirectè: nam ſi quis excōmunicatus eſt: quia alij guerram facit, ſiue clerico, & iterum inſurgit alius contra eundem, verè hìc auxiliabitur excommunicato, in crimine, quia melius guerram poterit facere, tamen non eſt excommunicatus, ſi hoc non intendat.

5 † (Specialiter) Not. epiſcopum poſſe diſpenſare in omnibus, quæ non ſunt ei prohibita. ſ̃. de ſpon. cum apud. 16. q. 1. ſunt
6 nonnulli. ſ̃. de temp. or. dile. † (ſpecialiter) & hoc verum eſt, tam in maiori excōmunicatione, quàm in maiori, quòd abſolui poteſt ab epiſcopo vel ſacerdote proprio: niſi conditor ſibi abſolutionem retinuit, niſi in quinq; caſibus, in quibus inuenimus à ſe. apo. retentum. Primus eſt, in inie-

in iniectione manus, in religiosam personam.17.q.4.si quis sua. Secundus est in fractione ecclesiæ. ꝭ.e.conquesti. Tertius est in eo, qui falsat literas se. aposto. ꝭ. de cri. fal. ad falsariorum. Quartus in eo, qui cõmunicat excommunicato in crimine, hic. Quintus in incendiarijs: vt not. ꝭ. eo. tua. (verum) redit ad primum casum.s.quando communicat criminoso, in crimine (difficile).scz. vt sit aliquis de casibus, quos not. ꝭ.e.c.1.tamen est semper episcopus requirendus, quòd si non poterit haberi, sufficit simplex sacerdos: de hoc.no.ꝭ.e.c.1.(secũdum) scilicet, si excommunicato communicat, sed non in crimine.

7 † (Reconciliari) cùm psalmo pœnitentiali, vel per authoritatem episcopi, vel sacerdotis, qui dabit sibi licentiã vtendi sacramentis ecclesiæ. non autem debet induci in ecclesia, cùm non sit extra: & per hoc apparet differentia inter excommunicatum minori excommunicatione, & quemlibet criminosum: quia licet ambo, antequam pœniteant, suspensi sint, quò ad se à perceptione sacramentorum.1.q.1. sacerdotes. tamen criminosi sine vlla solenni reconciliatione restituuntur sacramentis ecclesiæ per solam pœnitentiam: sed excommunicati minori excommunicatione, non restituuntur sacramentis, sine solenni reconciliatione: vt hìc. Item etiam in pœnitentibus solenniter.26. q. 6. c. fi. & ꝭ. de offi. archi. c. 1. 2. & 3. nec credimus hanc reconciliationem dispensationem dici (à suo) non ab alieno: non enim cuilibet licet eum absoluere: sed tantùm superiori, vel alij eius authoritate. ꝭ. de pœ. quòd quidam. & c. omnis.

CAPVT XXX.

1 *Excommunicator si fauet excommunicato, an incidat in excommunicationem.*

QVOD IN DVBIIS. (Multos) 11. q. 3. quoniam multos. (innodandi) per sententiam (communicat) personæ exceptæ per canonem, hoc non placet, quia in hoc credimus, quòd personæ exceptæ communicare debent: ergò hoc.c. loquitur de alijs personis non exceptis, quæ etiam hoc casu, scilicet, quando sententia lata est, vt sit excommunicatus, cum suis participibus ipso iure incidunt in canonem (excommunicauit) 11.q.3.excellentissimus † (Participibus) sed si idem excommunicator participat, vel fauet, nunquid incidat in excommunicationẽ? Respon. sic, quia à se ligatus non est, sed à canone. ꝭ. c. proxi. sed quid, si excommunicasset, aliquem, cum omnibus, qui dedissent ei auxilium, ad illud faciendum, & hìc excommunicator fuit de illis auxiliatoribus, nunquid erit excommunicatus? respon. non, quia hìc non potest dici, quòd sit excommunicatus à iure, sed à se tantùm, quòd esse non potest, quia nemo se potest absoluere & condemnare, sed superior tantùm.21. di. inferior. vnde dicimus, quod in primo casu, scilicet, quando communicat excommunicato à se. quod superior absoluet. ꝭ. e. nuper (& ipsi) qui excipiuntur per canonem non placet, sed alij (& ipsi) si sunt de iurisdictione excommunicatoris. ꝭ. eo. à nobis. ꝭ. de pœ. & re. quod autem. licet enim sententia excommunicationis lata à canone omnes teneantur: vt. ꝭ. eo. nuper. sententia tamen hominis non tenentur (incurrunt) ipso iure.

CAPVT XXXI.

1 *Parentes an teneantur communicare filio excommunicato.*

INTER ALIA. (Agente) in personis contentis. 11. q. 3. quoniam multos. & in omnibus alijs vbi est eadem ratio, vt not. ꝭ. de do. veritatis. † (solutæ) pater & mater, dominus & patronus, hac occasione, scilicet, quia obnoxietati sunt subiecti, non tenentur communicare filio, liberto, seruo, imò præ alijs eos vitare tenentur, & peccant, & in excommunicationem incidunt, si eis communicant, cùm à sua cohabitatione eos repellere debeant.47.dis. §. necesse.27.q.1. de filia. sed alia ratione possunt eis communicare, scilicet, vt ab eis debitum recipiant, siue in alimentis, siue in alijs. ꝭ. eo. si verè. (solutæ) inter quos reputo rusticos, & seruientes, & ita sublata est contrarietas. c. si verè. 15. q. 6. nos sanctorum iuratos. 11. q. 3. excommunicatos quousque. Vel dic, quòd illa capitula habent locum sententia excommunicationis lata, vsq; ad satisfactionem (solutę) excommunicati tamen petere non possunt, sed peccant nisi faciant (necessitatis) magnæ. Item supple, vel vtilitatis de qua loquitur. 11.q.3. quòd prædecessor. ꝭ.e. si verò. Inn.

CAPVT XXXII.

1 *Ignorantes ius positiuum, facilius excusantur quàm ignorantes ius naturale.*

CVM

CVM ILLORVM. †(Factum) & ita non eſt probabilis ignorantia in facto ſuo. ff. pro ſuo. l. vlti. in fi. & idcircò non poteſt diſpenſare epiſcopus, ſed ſi ignoraret excommunicationis ſententiam in ſe latam, non fit irregularis celebrando. ſ. de cle. ex. mi. apoſtolicæ. (ordinibus) & beneficijs. ſ. de cle. exc. mi. poſtulaſtis. (reliquis) ſi per facti, vel iuris ignorãtiam ſint ordinati (abbatis) idem intelligo de quolibet priore, vel prælato regulari. arg. ſ. eo. monachi. vbi loquuntur de regularibus, qui habent priores non abbates: in non regularibus ſecùs. ſ. e. porrò. Item ſecùs in templarijs & hoſpitalarijs, quia magiſtros laicos habent, ſed per priorem, qui debet eſſe ſacerdos, abſoluũtur. j. e. canonica. (prælatis) id eſt, abbatibus, ad quorum monaſteria tranſierunt: & eſt no. quòd tenet monachatus excommunicationem, ſed melius facit qui ſcit, & non recipit, nec in probatione abſoluere poteſt (talibus) ſcilicet, excommunicatis ante monachatum, & ſi clericos percuſſerunt, quandoq; aliàs in canonem inciderunt latæ ſententiæ (effuſionem) id eſt, mortem, nam licet ſanguis de naſo exierit, nihilominus abſoluere poterit, & idem intelligimus, ſi os capitis fregerit, dummodò mors ſecuta non fuerit, vel membrorum mutilatio, vel poteſt dici, quòd omnis grauis læſio intelligitur, & hæc diſcretio iudici committitur: & hoc plus placet (percuteret) poſt monachatum (facti) de ignorantibus factum videtur, quòd etiam ſi nõ peccent, tamen non reciperent ordinis executionem: quia non eſt ſuſceptibilis talis executionis, nec etiam ignoranter recipiendo fit irregularis. ſ. de cle. ex. mi. apoſtolicæ.

†(Iure) no. mitius agi cum ignorantibus ius poſitiuum. C. de in ius voc. l. 2. ſecùs de ignorantibus ius naturale. ſ. de diuor. gaudemus. (abbates) not. abbates diſpenſare in ordinibus. ſ. de eo qui fur. or. ſuc. c. 2. & intelligunt quidam eum poſſe diſpenſare, ſiue irregularitatem incurrat ante ingreſſum monaſterij, ſiue pòſt. Alij tamen dicunt & melius, quod tantùm de his loquitur, qui ante monachatum irregularitatem incurrerant (diſcretus) quia contra diſcretum facilè præſumitur. C. qui & aduer. quos. l. 1. ff. de prob. cum de indebito. & indiſcretus dicitur pati iniuriam, ſed non facere. 15. q. 1. illud. ff. de ſica. infans.

CAPVT XXXIII.

DE MONIALIBVS. Per epiſcopum, etiam ſi monaſterium ſit exemptum (epiſcopum) hæc enim muliebri ſexui non conueniunt. ſ. de pœ. & remiſ. noua. (epiſcopum) & ſi monaſteria ſint in diuerſis dioce. per ambos abſoluantur, arg. ſ. c. proxi.

CAPVT XXXIIII.

1 *Quando liceat inire contractus cum excommunicatis. & in num. 2.*

3 *Percutiens clericum excommunicatum, an incidat in canonem.*

1 SI VERE. (Permittimus) hæc permiſſio eſt iuris †(cõuenerit) hinc colligitur, quòd ad vtilitatem ſuam licet contractus excommunicatis inire. Quidam tamen hoc intelligunt, quando iam erat conducta nauis, ſed nondum terminatum ad quem portum debeat applicare, & arræ datæ inde ſequantur. de excõmunicato videtur quòd nullus cõtractus cum eo initus valet, quia ſit contra Apoſtolum qui dicit, Non miſceamini fornicarijs, id eſt, excommunicatis nominatim propter fornicationem. & idem eſt in quolibet crimine. 2. q. 1. multi. ſi enim excommunicatis non debemus cõmiſceri, nec ipſi nobis, nec in cibo, nec in loquela, nec alio modo. 11. q. 3. cum excommunicato. & c. placuit. ſ. de cle. ex. illud ergò nec cõtrahere, ſed prohibiti ſunt homines ab Apoſtolo auhoritate domini: ergò & contractus cum eis initi non valent, quia contractus initi contra mandatum legis, vel principis, non valent. 10. di. vides. C. de leg. non dubium, multum ergò minus valebunt initi contra mandatum Apoſtoli, imò Dei. 11. q. 3. qui reſiſtit. ſed contra. ſ. de exce. cum inter. & c. excep. & c. fi. ſ. de iud. intelleximus. ſ. de ſen. & re iu. ad probandum. 11. q. 3. Iulij. quoniam multos. j. e. inter alia. ſol. omnia, quæ agũt excõmunicati in iudicio, & extra, valent.

2 †(Circa temporalia) ipſi enim quæ ſunt ſua tenent, etiã ſpiritualia, & quò ad ius, licet quò ad fructus ei ſubtrahantur, ſed ea quærere de nouo. ſ. ſpirituali nõ poſſunt. ſ. de ex. c. fi. ſ. de app. paſtoralis. in fi. & in c. Iul. & c. quoniam multos. ſ. de æta. & quali. cum bonę. ſ. de conſue. cùm dile. præceptum Apoſtoli nõ obſtat, ne cõmiſceamini for. etc. quia licet ꝓhibuerit cõtrahere cum excõicatis, nõ tamen ꝓhibuit ſeruari contractũ, & maximè tẽpore, quo poterit ſeruari ſine peccato. ſ. poſt quã fuerit abſolutus,

lutus, non enim eſt naturalis pœna contrahentium contra legem, vel contra mádatum principis, quod irritetur contract⁹, imò eſt contra ius, quòd dicit, pacta ſeruabo. naturalis autem pœna eſt, quòd eis tantùm in obedientibus impónatur pœna ſiue corporalis: prout legi, vel iudici melius videbitur, vbi nón eſt certa pœna ſtatuta.

3 † Item videtur, quod qui percutit clericum excommunicatum, incidit in canonem: quia hoc priuilegium conceſſum eſt in fauorem ordinis, & non perſonarum. ȷ̃. e. ti. contingit. & iſte licet ſit excommunicatus, tamen retinet ordinem. Sed contra Authen. de priui. do. §. 2. Sol. ibi loquitur de hæreticis, de quibus ſatis credimus, quod qui eos verberat, non incidit in canonem. Item dum tolerantur in aliqua dignitate, & ſint occulti, non nominatim excõmunicati: ſatis videtur quod poſſint excõmunicare, beneficia conferre, literas impetrare, quia hæc, ipſa dignitas facere videtur, & non perſona excommunicata. 8. q. 4. nónne. facta enim horum tuetur prętor. vt no. ſ̃. de elec. nihil. nec ob. 24. q. 1. c. 2. & 3. vbi dicitur, quòd excommunicatus non poteſt excommunicare: quia ibi loquitur de nominatim excommunicato, etiam nõ tolerator: & videtur, quòd ſi non excõmunicatus petat aliquid ex aliquo contractu, ab excommunicato, quod non excommunicat⁹ cogetur dare excõmunicato omne id ad quod tenetur ex eo contractu. ſ̃. de except. cùm inter dile. (ſpe) propter dubium. 4. di. ad eius. & c. baptizari (coarctari) de facto: imò dicimus, quòd de iure poſſunt coarctari ad reddendum debitum ſibi ſolutum (exigi). ſ̃. de iudi. intelleximus. ſ̃. de except. cùm inter. in iure. 11. q. 3. quoniam mul. anteceſſor. quod præ. ſ̃. eo. inter.

CAPVT XXXV.

1 *Laicus iudex, qui tenet aliquem in carcere, qui ſe clericum dicit, an debeat ſuper hoc quod ſit clericus probationes recipere.*
2 *Crimen ſacrilegij eſt detinere clericum.*
3 *Epiſcopi dicuntur habere merum imperium ſuper clericos.*
4 *Poteſt quilibet clericus capere clericum ſeruientem ſibi.*

VT FAME. (Arctè) non ſolùm in clauſtro (laici). ſ̃. eod. vniuerſitatis. contra. ſed ibi loquitur de corrigibilibus,
1 hîc de incorrigibilibus † (capere) ſi laicus iudex tenet aliquẽ in carcere, qui dicat ſe clericum, non debet ipſe laicus recipere probationes clerici ſuper hoc, quòd ſit clericus, imò mandabit ordinario ſuo, vel melius ordinario capientis, & accuſabit eum de ſacrilegio, qui de hoc cognoſcat, cùm hæc cauſa ſit ſpiritualis. ſ̃. de iudi. decernim⁹. ſ̃. qui fi. ſint legi. tranſmiſſam. lator. & interim iudex laicus ſuperſedebit accuſationi, & pœnæ illius, qui dicit ſe clericum. ſ̃. de ordi. cog. tuam. ſed tamen à carcere ſuo propter hoc non relaxabit eum: quia hoc iudicio pendente. ſ. an ſit clericus vel non, nihil immutandũ eſt: vt. ſ̃. de ap. ſigni. & poteſt hîc proponere non ſolùm clericus, ſed etiam ſuus prælatus, etiam clerico nolente, & ſe laicum cõfitente: quia eſt iniuria eccleſiæ. ȷ̃. eod. c. proxi. 2. q. 1. in primis. in prin.

2 † Item poteſt epiſcopus, maximè ſi eſt ordinarius capientis, procedere in modũ inquiſitionis contra detinẽtem, quod crimen ſacrilegij eſt, detinere clericum. 17. q. 4. quiſquis. & c. ſi quis deinceps. & c. ſeq. & hoc eſt verum, ſi eſt fama, quòd ſit clericus, ſed non eſt notorium: quia ſi eſſet notorium, tunc poſſet eum requirere, tunc poſſet eum requirere, & excommunicare, & non aliàs præcedente inquiſitione. Imò plus videtur, quod ſi clericus conueniatur etiam ſuper ciuili cauſa, coram iudice ſeculari, ſiue inuitus, ſiue voluntarius, quòd prælatus ſuus poteſt, etiam eo inuito, abſtrahere, à iudicio ſeculari. ſ̃. de fo. compe. ſi dile. 11. q. 1. molita placuit. de perſona fratris. & etiam poteſt iudicem punire de ſacrilegio. ar. ſ̃. de fo. compe. c. 1. illud ſatis verum videtur, quòd ſi prælatus ageret, pro recuperatione ſui clerici, quem laicus velut laicum ſuum poſsidet, vel officio iudicis, vel rei ven. de iure ca. vel præiudiciali, de quolibet, not. ſ̃. de maio. & obe. inter. quod tunc agere debent coram iudice rei. ar. C. vbi cau. ſtab. l. 2.

3 † (Prælatorum) ſcilicet, epiſcoporum, qui quaſi merum imperium habent, & aliorum qui ordinariam poteſtatem ſuper hos habent, vel aliam correctionem, ſicut abbas in monachos: nam alij prælati non habent poteſtatem per ſe capiendi, nec alij demandandi, quamuis dici poſſet, quod ſi timeretur de fuga, poſſent dare licentiam capiendi, quia, quamuis non poſſint iudicare de criminibus, tamen poſſet in carcere detineri, quouſq; præſentetur ſuperiori iudici: ſicut dicitur in defenſore. Authen. de defen. ciui. §. nos igitur. & §. interim. ar. ff. de his quæ in frau. cre. ait prætor. §. ſi vẽditorem. ſatis videtur, q̃ quilibet iudex

iudex ecclesiasticus, siue ordinarius, siue delegatus, clericum coram se exequentem mandata sua, ex iusta causa potest capere & detinere. arg. C. de spor. iudicibus. Authen. vt liti. iur. §. & hoc quoq; iubemus. minores autem prælati qui iurisdictionem non habent: fortè & ei subditi, & socij possunt capere socium vel subditum suum, quem habent suspectum, & præsentare iudici in Authen. vt iu. sine quo suf. §. necessitatem. ar. C. de decu. generali.

4 † Item & quilibet clericus posset capere clericum seruientem sibi modico tempore, si haberet eum probabiliter suspectũ. ar. ff. de pe. respiciendum. §. furta. laicis autem siue sint iudices, siue aliam potestatem habeant super clericos, non licet clericos capere: quia nec tacitè, nec expressè possunt clericali priuilegio renunciare. ꝭ. e. contingit. ꝭ. de fo. compe. si diligenti. & hoc idem dicimus, etiam si laici delegati sint à prælatis ecclesiasticis. ꝭ. e. vniuersitatis. Item dicunt quidam, quòd si inueniantur in peccato, quod capi possunt. ar. ff. quæ in frau. cre. ait prætor. §. si debi. in malis factis enim non priuilegiatur dignitas. C. vbi sena. l. 1. Alij dicunt contrarium (extendat) nam si vltra se extenderet, tenerentur. sup. de restit. spo. olim. ff. ad leg. Aquil. si ex plagis. §. tabernarius.

CAPVT XXXVI.

1 *Actio iniur. competit ecclesiæ, unde est clericus, qui uerberatus fuit, & uide in nu. 2.*

2 *Dominus an & quando possit agere de iniuria facta mercenario, uel alij, qui sibi seruiuisset.*

CONTINGIT. (Iniuriosa) contra, quia iniuria non fit volenti. 33. q. 5. noluit. C. de transac. cùm dona. sed dic iniuriosam, quò ad ecclesiam, cuius iniuriam remittere non potest. 23. q. 4. si is qui sicut. nec filius potest remittere iniuriam, quantum ad patrem. ff. de iniur. l. 1. §. vsq; adeò. si. ff. de pac. iur. §. vlt. 63. di. Salonita. imò, nec episcopus solus potest remittere, cùm sit procurator. 12. q. 1. c. vlt.

1 † Iniuriosa) licet non respondeat quæstioni huic, tamen colligitur sol. quia si manum iniuriosam ei infert, incidit in canonem. 17. q. 4. si quis sua. ex eo, quòd hìc dicitur, dicunt quidam, quòd si iniuria fit alicui clerico, & maximè verberando, quod ecclesiæ, vnde est clericus, competit actio iniuriarum. arg. ꝭ. de pœ. c. 2. 17. q. 4. si quis deinceps. & c. seq. 2. q. 1. in primis. in princ.

2 † Item dicunt, quòd ecclesiæ competit actio iniuriarum, si clericus trahitur ad seculare forum. ꝭ. de foro compet. si diligenti. Alij dicunt, & magis videtur iuri concordare, quòd cùm clerici sint liberæ personæ, non competit pro prædictis actio iniuriarum, sed aliàs, vel publicis actionibus, vel authoritate prædictorum canonum possunt accusari. Hoc autem est certum, quòd episcopus benè potest accusare illum, qui suum clericum lædit, vel detinet, vel aliàs iniuriam facit loco sacro. C. de epi. & cle. si quis in hoc. & ꝭ. de app. dile. videtur tamen, quòd si aliquis verberat clericum in iniuriam ecclesiæ, cuius clericus est, quòd benè competit ipsi ecclesiæ actio iniuriarum. Imò plus est, etiam agit dominus pro iniuria facta mercenario, vel alij, qui sibi seruiuisset in exercitu aliorum seruitio in iniuriam domini, arg. ad hoc. quia actio iniuriarum non competit pro iniuria facta libero homini, qui mihi bona fide seruiuit, nisi fiat in meam iniuriam, quia tunc benè competit. in sti. de iniur. ff. de iniur. item. 2. pe. & ante pe. Item plus videtur, quod si clericus abduceretur ab officijs, etiam si non fieret iniuria ecclesiæ, tunc benè competit actio iniuriarum, & eodem modo si partes litigantes abstrahantur de consistorio alicuius. arg. ff. de iniu. apud. §. si quis. & §. committere. & §. sed. sup. de pe. dile. ar. etiam ad hoc, quia per hoc diminuitur dignitas ipsius ecclesiæ & iudicis, & diminutio dignitatis adducit actionem iniuriarum. ff. de iniur. le. 2. §. 1. tamē nō dicimus, quod si aliquis verberaret aliquam personam extraneam in meam iniuriam, quod propter hoc haberem actionem iniuriarum, quia hæc iniuria non lædit corpus meum, nec dignitatem meam, nec famam. ff. de iniur. le. 1. §. 1. Et not. in actione iniuriarũ, quod licet solummodò prosequatur vindictã. ff. de iniur. iniuriarum actio. insti. de perpe. act. §. nō omnes. 2. §. pœnalis. tamen iudex ex officio suo præcipiet amoueri iniuriam, si adhuc durat. VERBI GRATIA: agitur iniuriarum pro iniusta excommunicatione, certè iudex non solùm iudicabit in excõmunicatione, sed ex officio suo præcipiet de facto, vel de iure absolui excommunicatum. argumẽtum. ff. de iniur. item alias. sed si vnus. §. ait prætor. imò plus dicunt aliqui, quod iudex in actione iniuriarum, debet habere rationem damni, arg. C. de iniur. dominum. Alij contra intelligunt prædictam l. quod ratio damni habetur, non per actionem

actionem iniuriarum, sed per actionem. l. Aquil. ff. ad l. Aquil. sed & si quæcunque. §. iniuriam.

CAPVT XXXVII.

RELATVM EST. (Nisi fecerint) scilicet, hoc sequitur, sic intelligitur. sup. eo. mulieres. in princ. (nisi fecerint) ponit duos casus, in quibus excommunicati serui nō sunt ad se. Apo. mittendi (remoueri) hinc videtur quòd sit specialis indulgentia, & aliud sit de iure communi.

CAPVT XXXVIII.

1 *Excommunicatus an poßit pugnare in iusto bello, antequam absoluatur, & an in periculo mortis absolui poßit.*

1 SACRIS EST. †(Bello) no. excommunicatū posse pugnare in iusto bello, antequam absoluatur, sed certè tūc erat absoluendus, si perijsset, nam quoslibet in periculo mortis licet absoluere. sup. eod. quod de his. vbi no. (constitutionis) sup. eod. à nobis.

CAPVT XXXIX.

SICVT NOBIS. (Aut alio) per testes.

CAPVT XL.

1 *De iure nō poteſt excommunicatus appellare.*
2 *Excommunicatus quousque uitari debeat.*
Excommunicatus an ante absolutionem sit audiendus.
3 *Non auditur is pro quo est excommunicatus, si dicat prius cognoscendum de appel. quàm absoluatur.*
4 *Non debet superior excommunicatum absoluere, nisi legitima & uera causa appellationis probata.*

PER TVAS. (Videtur) Horū opin. mala est, nisi de illis intelligant, qui per archiepiscopum absolui nō possunt de quibus manifestum est, quod sunt iustè excommunicati. †(Defertur)
1 id est, deferri nō debeat de iure, puta quia excommunicatus appellare non potest de iure, & hoc est quod sequitur. excommunicatus aūt, etc. loquitur secundū opinionem eorū, quorum opinionem narrat, non enim est verum, imò etiam excōicatus appellat. s. de excep. cùm inter. sed decepti fuerunt isti per decre. s. de ap. pasto. quæ non dicit, quòd non posit appellari, quo ad hoc, vt illa appellatio negotium transferat ad superiorem, sed quod secum ☞ feret executionem. †(vocem) hîc patet hanc decre. Alex. loqui, quando per app. post sententiam excommunicationis interpositam, negotium fertur ad superiorem, quàm ante cognitionem habeat superiori super principali causa, quādo per appellationem vel simplicem quærimoniam, ad eum causa defertur. not. sup. de rescri. ab excommunicato. (audiendi) super principali causa (remittendi) super principali causa (in Sardicen.) 11. quæstio. 3. si episcopus. fortè (abiectus) id est, excommunicatus, & intelligitur post appellationem, vel tolerabili errore expresso (vtrum) ex nunc interpretatur capitulum. Sardi. (intolerabilem) intolerabilis error est, si mandauit aliquod peccatum. Item si mandaret contra ius (eorum) id est, appellationis permissæ vel in-
2 tolerabilis erroris expresi. †(de ipsis) id est, de intolerabili errore, vel quod post appel. lata sit sententia. de hoc not. sup. de appel. dilect. si autem constaret appellatum, sed diceretur iniustè appellatum, nō negaret in alijs audientiam, sed tamen cognoscetur, si iusta præcesit appel. vel iniusta, quia si iusta præcesit appellatio, pnunciabitur excōmunicatio nulla, si verò iniusta præcesit appellatio, remittetur ad excommunicatorem absoluendus, & mādata recepturus. s. de offi. deleg. cùm contingat. alij verò dicunt, quòd quousq; cōstat de iusta appellatione, & iniusta excōmunicatione, semper debet in alijs euitari. & no. sup. de appel. dilect. nos dicimus, quod semper est vitandus, quousque constet, vel nullam sententiam, vel absoluatur ad cautelam, vt hîc. Hodie hæc correcta sunt. inf. eo. solet.

☞ †(Constiterit) prosequendo appellationem, postquam appellator dicitur excommunicatus. Imò plus dicimus, quòd etiam si non prosequatur appellationem, sed in modum replicationis proponat appellationem legitimam, audiendus est. VERBI GRATIA: Peto à te centum, tu excipis excommunicatum aliqua excōmunicatione, ego replico, illam excommunicationem præcesisse legitimam appellationem, sum audiendus, nam si ita est, quod constet excommunicationem nō tenere, & me posse agere, & sic admittendus sum ad agendum. arg. ff. de inoffi. test. l. contra vete. §. si quis filius. ff. ex quibus caus. ma. nécnon. §. vlti. & potest

hanc replicationem legitimæ appellationis, non solùm intra annum, sed quamdiu voluerit opponere. Alij tamen dicunt contrarium, & fortè melius. de hoc not. s. de app. sæpè. nisi fortè prosecutus fuisset appellationem, quia tunc semper & perpetuò de appellatione præcedente excipere & replicare posset (in alijs) iudicijs, secùs in negotijs extra iudicia. sup. de ap-
3 pel. dilect. inf. eod. solet. in fin. †(Consueuerit) non enim auditur is, pro quo est excommunicatus, si dicat prius cognoscendum de appel. quam absoluatur. de hoc not. inf. eod. solet. sed quid dices dicitur appellationem non tenere, quia manifestum erat crimen. sup. de appel. cùm sit Ro. proposuit. & dicitur non præstandam absolutionem, nisi præcedente emenda. inf. de ver. sig. ex parte. & c. seq.

Ex aduerso dicitur ex quo excommunicatus est post appel. quòd absoluendus est ad cautelam, quantum nobis videtur, vbi dicitur non tenere appellationem, nec excommunicationem, propter manifestam offensam promulgatam non absoluetur ad cautelam, sed de facili intra octo dies. inf. eod. solet. ille, qui excipit, de manifesta offensa, eam probet. alioquin, si longius interuallum, quod arbitrio iudicis dicimus relinquendum, petat ad probandum, si voluerit, sufficientem cautionem præstare de satisfaciendo, prout ius requirit ipsum absoluere, eius quod dicitur. inf. eod. sacro. vbi dicitur, quod excommunicatus debet remitti ad excommunicatorem, si sine periculo moræ fieri potest, quamuis ibi loquatur de eo, qui dicit se iniustè excommunicatum. hîc autem proposita est quæstio de eo, qui post appellationem legitimam, dicitur excommumicatus, quia ipse absolutionem petere debet, quamuis non credat se excommunicari, quia in dubijs in tutiorem partem declinare debemus. sup. de spon. iuuenis. Alij aliter dicunt, sed nónne hæc consuetudo est extendenda ad archiepiscopos, & alios iudices, ad quos appellatur. argumen. quòd sic. 12. distin. per totum. de consec. distin. 1. basilicis.

Alij dicunt contrarium in præcedenti casu, tamen si vellet meo consilio credere, peteret absolui ab excommunicatione lata in se præmissa protestatione, quod per absolutionem non fiat sibi præiudicium in aliquo, puta si interim celebrauit, quod ex celebratione non fit irregularis, & quod per absolutionis petitionem non confitetur sententiam tenere, & facta hac protestatione, siue superior eum absoluat, siue eum ad excommunicatorem remittat, non fit sibi præiudicium, quia hæc protestatio ex probabili causa fit, vnde prodest vt no. extra de consti. cùm M. & de elect. cumana. & secundum hoc optimè intelligitur, quod hîc dicitur, quia fit absolutio ad cautelam, sic enim benè cauetur vtrique. Nam illi, pro quo vel in cuius fauorem excommunicatus est, nullum fit præiudicium in iure suo, si proximus suus communioni ecclesiæ restituitur, est enim excommunicatio medicina excommunicati non ius alicuius. 2. quæstio. 1. multi. Et hinc est, quòd non auditur appellans, qui appellat, ne absoluatur ille, qui pro eo excommunicatus est. inf. eod. sacro. cauetur etiam excommunicato, ne in dubio periculosè sine absolutione maneat, & potest dici, hanc ipsam absolutionem debere fieri ad cautelam, non solùm quando dicitur lata sententia excommunicationis post appellationem, vel intolerabili errore expresso, sed etiam quando contra aliquem qui agit opponitur excommunicatio, vt repellatur ab agendo, nam etiam in hoc casu, si petat absolui ad cautelam cum præmissa protestatione, non video, quare sibi non debeat dari, dummodò ab ipso, à quo petitur, absolutio vel eius authoritas, vel eius subdito dicatur excommunicatio lata. argumen. sup. de cle. excom. mi. Apostolicæ. inf. eod. c. venerabilis. tamen per hoc non prodest sibi, quin sit irregularis, si scienter post excommunicationem celebrauit, & hoc est de prouisione vel permissione plus, quàm de iuris rigore. Nunquam enim sine protestatione absolutio fit præiudicium, si apparuerit sententiam tenere, neque prodesset, si apparuerit sententiam tenere, etiam si sit iniusta, si autem iudex, vel aduersarius petant, quod confiteatur sententiam tenere, antequam absoluatur, malè faciunt, ex confessione enim sua modo. Nec debet aduersario aliquid accrescere, nec sibi deperire, argument. ff. si ser. vend. l. sicut. §. quæritur. sed & hoc idem dicendum videtur, etiam si non protestetur, sed hoc securius est, id est, in his qui dicunt se iniustè excommunicatos (verum) ex nunc incipit interpretari decre. Alexan. quæ loquitur, quando aliquis non contendit se post appel. excommunicatum, vel intolerabilem

lerabilem errorem expressum, sed dicit se iniustè excommunicatum, & ante appel. quod patet ex verbis Alex. vbi dicitur, quòd si ante app. etc. per quod patet, quòd post sententiam appellatum fuit. Si enim non esset appellatum post sententiam, nō de gratia, sed necessitate ad excōmunicatorem remittitur. suprà, de offi. ord. ad reprime. nisi periculum esset in remittendo. inf. c. sacro. §. 1. †(Absoluere) premissa tamen cognitione, quod ex iusta causa sit appellatum post excommunicationem, & quod vera sit causa appellationis, quia si appellatio non fuit legitima, & etiam vera, causa non transfertur ad archiepiscopum, & sic non valet eum absoluere, neque valet absolutio. Alij tamen dixerunt, quòd ex quo coram archiepiscopo est probatum, quòd ex causa legitima est appellatum, etiam si non constet de veritate causæ: tamen quia hoc cognitionem habet, statim absoluet eum. Alij dicunt, quod à sententia excommunicationis tenet appellatio, etiā sine expresione causæ, sicut à sententia diffinitiua: sed hoc nō placet, quod sic probo, appellatio quò ad excommunicatorem nihil valet, quia semper excommunicatio secum trahit executionem. suprà, de appel. pasto. sed quò ad principale negotium facit, quia si iusta causa est appel. illud trahit ad cognitionem superioris: sed si est iniusta, tantùm apud primum iudicem remanet iurisdictio, qui solus absoluet.

4 †Item sicut superior non debet absoluere excommunicatum à subdito, qui per simplicem querimoniam accedit ad superiorem: sed eum debet remittere ad excommunicatorem. infrà eod. sacro. sic, & si appellauit non debet absolui à superiore, nisi prius constet de iustitia: aliàs de iusta appellatione. suprà, de offic. ordi. ad reprimen. primum dictū magis placet, scilicet, quod superior nō debet absoluere excommunicatum, nisi probata legitima, & vera causa appellationis, cùm interim iurisdictio remaneat apud iudicem à quo est appellatum, & tenebit, quòd faciet nisi obtulisset, se coram eo probaturum causam appellationis. suprà, de appel. interposita. in prin. sed decr. Alex. cuius tenor hîc inseritur, videtur contradicere, vbi dicitur, quod in optione superioris est, ad quem appellatum est, vtrum absoluat ipse, vel ad excommunicatorem absoluendum remittat, quod non potest intelligi, quòd habeat hanc optionem, postquam cognouit de appellatione, quia tunc si cognouisset, quòd post appellationem legitimam excommunicasset, iniustè faceret si ad eum, qui iniustè eum excommunicauit, & qui puniendus est, eum remitteret. Item si constaret, quod appellatio esset iniusta, & excommunicatio iusta, malè faceret superior, si eum absolueret, vt hîc in fin. dicitur.

Sed resp. tenorem illius decre. habuisse olim locum, quando licebat appellare etiam sine causa. suprà, de appel. cùm sit ro. quia tunc semper per omnem appellationem deuoluebatur iurisdictio ad superiorem, nec erat necesse, quòd cognosceret de causa appellationis, an esset iusta, nécne, sed de principali statim cognoscebat, & ideò bonum erat tunc, quòd si appellatum erat, quod posset absoluere, & etiam remittere: sed hodie cùm ad superiorem non deuoluatur iurisdictio, nisi probata vera & legitima causa appellationis, non habet locum, quod posit absoluere vel remittere, sed expectare debet quousque cognoscatur de appellatione, an sit iniusta, vel iusta (audiat) secùs si per querimoniam detulisset causam ad superiorem, vt no sup. de rescri. ab excommunicato (manifestum) & de hoc constat episcopo, vel per testes, vel per publicam famam. suprà, de spon. cùm in tua. vel etiam si hoc non constet episcopo, tamen vel alius hoc sit probare paratus (non debet) etiam si sit appellatum, & secundum hoc potest saluari opinio (absoluere) sicut econuerso si cognosceret notum esse, excommunicationem non tenere, posset denunciare superior eam non soluendam. suprà, de appel. solicitudinem.

CAPVT XLI.

SI ALIQVANDO. (Credatur). Repete quæ diximus sup. de princi. cùm olim. in fin.

CAPVT XLII.

OFFICII. (Veritatem) hanc, scilicet se esse excōmunicatū ab illo vel ex alia causa. s. eod. cùm pro causa. (non prodest) vt reputetur absolutus, & reconciliatus ecclesiæ (absolutionem) in ecclesia cum solennitate, quam habes sup. eod. à nobis. §. pe. vel commu-

nioni hominum restituatur. Credimus tamen, quod à sententia sua excommunicationis, absoluet eum verbo proferendo sententiam absolutionis, si quęres ad quid valet hæc sententia excommunicationis? Respon. habet duos effectus, vnum eijciendi extra ecclesiam, & alterum confirmandi, siue retinendi extrà, sic & absolutio habet vnum effectum remittendi in ecclesia, & quantum ad hunc effectum, non absoluitur nisi ab omnibus absoluatur, habet & alium, scilicet, remouendi impedimentum, valet ergò quoad secundũ effectũ, qa quantò erit breuiter funiculus, tantò facilius poterit liberari. sup. de treu. c. 1. & quantum ad hunc secundum effectum, potest quis pluribus excommunicationibus ligari. 3. quæstio. 4. Engeltrudam. Alij dicunt non, sic faciendam absolutionem, sed vna absolutione tolli omnes excommunicationes, sicut vna acceptilatione tolli omnes obligationes. C. de transact. transactio. ff. de accep. pluribus. Alij dicunt, quòd omnes excommunicatores delegabunt vices suas vni, vel quilibet absoluet solenniter, & vltrà confirmabit præcedentia. ff. de ser. rusti. præ. per fundum. de hoc no. sup. eod. cùm pro causa.

CAPVT XLIII.

RESPONSO. (Ciues) scilicet, consiliarij, vel alij, qui delinquerent. arg. sup. de simo. veniens. & sup. de cle. excõ. mi. lator. ciuitates eum non poterant excommunicari vel vniuersitas. ĩ. eod. Romana. §. vniuersi. 24. quæstio. 3. si habes. vel quòd speciales ciues erant excommunicati, sed tota ciuitas interdicta (ecclesiam) not. excommunicatos posse ingredi ecclesiam, dummodò non audiant officium.

CAPVT XLIIII.

1 *Debet unusquisque potius omnia mala pati, quàm cõtra conscientiam peccatũ operari mortale, & uide in num. 2. & uide etiam nonnulla ad hoc propositum, in nume. 3. & 4.*

INQVISITIONI. (Distinguendum) secundum hanc distinctionem intelleximus. sup. de restit. spo. literas. ĩ. de diuor. quanto.
1 †(In primo) scilicet, quando sine mortali peccato ei commisceri non potest, puta, quia est eius consanguinea, sed si sine peccato potest ei commisceri, ipsa tamen priuata est iure petendi, vt, quia cõmisit adulterium, potest ei reddere debitum, nec credimus ei propter hoc fieri præiudicium, quia propter hoc videatur accusationem adulterij renunciasse, cùm, si aliter diceretur, esset lex, vel præceptum iudicis iniquum, quòd eum illaquearet. 27. quæstio. prima. de viduis. & suprà, de restit. spo. literas. Imò nec illam irregularitatem, de qua habetur. 34. distin. si cuius. incurrit. Exigere autem non debet, & hoc dicimus, si factũ non sit adeò notorium, quod non sit inficiationi locus, tunc enim sua authoritate dimittere potest. sup. de diuor. signi. contradicit. sup. de diuor. porrò. Et est hoc ea ratione, quia ipsa adulterium committendo, ipso iure priuata est potestate petendi debitum, vnde iste reddere non tenetur, imò si reddat cùm non teneatur, crederem sibi fieri præiudicium, & irregularitatem incurrit, si tamen mandato iudicis iniquè præcipientis, vel etiam iniustè, quia fortè sibi non constat de adulterio, non credo quòd fiat sibi præiudicium, vel irregularitatem incurrat, quidam tamen dicunt, quòd irregularitatem incurrit.

2 †In primo) idem videtur dicendum in simili. VERBI GRATIA, aliquis vidit, & cognouit indubitanter, quòd aliquis iniustè & iniuriosè verberauit clericum, nam iste omnibus modis debet abstinere ab eius communicatione, saltem in priuato, si percussio fuit priuata, & in publico, si fuit publica, & prius debet sustinere excommunicationem, quam ei communicet. Si autem pro certo nescit percussionem iniustam, sed probabiliter, & discretè hoc credit, tunc per se non cõmunicet ei, sed ad petitionem percussoris non vitet eum etiam in priuato, licet posset ratio diuersitatis assignari, quia communio est voluntaria, sed redditio debiti, est necessaria. Si autem iniustam percussionem credit, ex leui & temeraria credulitate, tunc & per se, & per alterius participationem securè communicet ei. Quidam tamen dicunt, quantumcunque publicè quis clericum percutiat, nunquam tamen, nec à videntibus, quando percutitur, nec ab alijs vitari debet, quia licet in veritate sit excommunicatus, nondum est tamen excommunicatus nominatim, nisi per iudicis sententiam excommu-

excommunicetur.2.quæstio.1.multi. Sed nobis videtur, quòd aliter etiã, quàm per sententiam potest esse notoria excommunicatio alicuius, sicut & fornicatio.sup. de coha. cle. & mu. vestra. vbi not. & c. multi.loquitur, quando excommunicatio non erat notoria, licet esset talis, quod ꝓbari poterat, puta, quia multis videntibus facta erat iniusta percussio, tunc enim satis credo, quòd non debet vitari, nisi primò condemnetur, & sic loquitur.c.multi. si autem aliquis fuit publicè per sententiam excommunicatus, & denunciatus, & postea iste excommunicatus inueniatur in remotis partibus ab aliquo, qui fuit præsens, quando fuit sententialiter excommunicatus, debet eum vitare & in publico, & in priuato. Ridiculum enim esset dicere, quòd non deberet vitare excommunicatum, nisi quando paratas habet probationes, imò idem videtur, scilicet, quòd debent vitari ab eo, etiam si oẽs illi mortui sunt, qui sententiæ interfuerunt. Nec est contra.6. quæstio.2.c.2.& 3. quia loquuntur, quando excommunicatio nunquam fuit notoria, hìc autem locuti sumus, quando excommunicatio aliquando fuit notoria, vel per sententiam, vel per euidentiam facti indubitatã. sufficit enim factum fuisse notorium aliquando, & alicubi, etiam si probationes defecerint, illi autẽ fortè dici posset, quòd Abbas vel alius prælatus præciperet monacho, vel subdito suo, quod celebraret præsente illo, quem ipse scit aliquo prædictorum modorum indubitanter excommunicatum, sed Abbas & alij nesciunt, quod celebrabit, sed protestetur saltem nouit excommunicatum, quod non intendat orare, nec celebrare cum excommunicato, sed cum alijs, sed si præciperet ei quod cum eo solo celebraret, non debet obedire, quia peccatum est. sup. quòd met. sacris. Sed quid si iste excommunicatus dicit: ego fui absolutus à prædicta excõmunicatione, sed non habeo ad præsens instrumentum vel testes, videtur quòd sit ei credendum sine alia.ar.suæ absolutionis. arg. sup.de cle.percus.c.1.& 2. sed videtur quòd si eius excõmunicatio nulli est præiudicialis, quod posit ei communicari, si aliàs est persona bonæ vitæ, & maximè, si hoc iurat.arg.sup.de cle.percus.tuæ.

3 †(Mortale) sed quid si mortale peccatum non præcipiat, sed aliàs iniustum, videlicet, quod det alicui sine causa libros suos.vel domum, & si non dedit, sit excõmunicatus, nunquid dare tenetur? Respõ. non, sed aget cum superiore, vt absoluatur.inf.eod.sacro.& ille, qui consuluit ei, quòd non satisfaciat, non incidit in canonem maioris excommunicationis, quia non communicat crimini, quia non est crimen, si non obedit in minorem, tamen excommunicationem benè incidit, quia eam seruare debet, etiam si sit iniusta. 11.quæstio.3.c.1.sed quid si Papa iniustum præcipiat, qui superiorem non habet, cũ quo agi posit, potest dici, quòd si de spiritualibus vel ecclesiasticis personis aliquid præcipit, etiam iniustum illud seruandũ est, quia nemini licet de eius factis iudicare.40.distin.si Papa.9.quęstio.3.cuncta.& multis alijs.c.nisi mandatum hęresim cõtineret, quia tunc esset peccatum, vel nisi ex præcepto iniusto vehementer præsu-

a meretur statum ecclesiæ a turbari, vel etiam fortè alia mala ventura esse, quia tũc peccat obediendo, cùm debeat futura

4 mala præcauere, non iuuare. † Item si

b præcipiat laico b, qui non est de iurisdictione sua, nec ratione personæ, nec causæ, nec alia, nec video quare debeat obedire, sed tamen excommunicationem semper obseruet, quia cùm in potestate sua sit ecclesia militans, & ad eius mandatum debeant sacramenta ministrari, nullus contra eius mandatũ debet se eis immiscere.

a Statum ecclesiæ. Adde Pet. de Anchar. in consil. 281. & uide Felin. in c. si quando. sup. de rescri. & in c. quæ in ecclesiarũ. co. 12. sup. de constit.

b Præcipiat laico. Hoc refert Felin. in ca. 1. sup. de consti. col. 9. uersic. tertia declaratio. & adde Abb. in c. uenerabilẽ. col. 2. uersi. 3. not. sup. de elect. & in c. quæ in ecclesiarũ. co. pe. sup. de constit. & Alex. de Imol. in cõsil. 4. col. 1. in 5. uolum.

CAPVT XLV.

CONTINGIT. (Si tertio) sup. eod. in audientia. sup. de priui. ex parte. contra. sup. eod. perpendimus.

CAPVT XLVI.

IN PRAESENTIA. (Obijcere) repete quæ diximus. §. de excepti. à nobis. (obijcere) si denunciabant. hoc solùm sufficit ad repellendum eos à denunciatione, quòd non præcesit monitio. sup. de accu. super his. si accusando sufficit ad repellendum accusatorem, quòd erat criminosus, ex eo quod participauerat excommunicato. sup. de accu. c. penul. 2. quæstio. 7. quærendum accusatio.

CAPVT XLVII.

1 *Defensio clericorũ ad ius publicum spectat, unde omnes tenentur eos defendere. Et quid sit dicendum, si clericus tãtùm uerberetur.*

QVANTAE.(Obuiare) 83.distin. §.1. 86.dist. non satis. ibi pasce. 23. q.3. nō inferēda. & c. vlti. ff. ad sil. l.2. §. cùm aūt. Sed contra si illicitum est accipere pecuniam pro defensione. ff. quòd met. cau. metum. §. sed licet. nec repetitur. ff. de don. pater. §. his. ergò non tenetur defendere, quia si teneretur, posset repeti pecunia. ff. de condi. ob tur. cau. l. vlti.

Quidam dicunt, quemlibet teneri ad defensionem clerici. argum. 90. dist. præcipimus. 3. quæst. 1. nulli. & c. seq. Nec obstant supradicta, cùm officialis gratis teneatur suum officium impendere, & tamen si recepit, non repetitur. 14. quæstio. 5. non sanè. Item pro eis est, quia defensio clericorum ad ius publicum spectat, vnde omnes tenentur. 1. dist. ius publicum. Alij dicunt tantùm iudices, & eos qui super percutientes clericos potestatem habent aliquam, teneri ad defendendum. 24. quęstio. 4. fertè. † Idem dicerem de eis, quorum nomine fit verberatio, non crederem tamen talem incidere in canonem, si ex negligentia non prohibeat, cùm necessarius sit dolus ad hoc, vt quis incidat, sed per hanc decre. siue suo nomine verberetur clericus, siue non, siue sit in sua potestate, siue non, semper cadit in canonem, dummodò dolo fecerit.

CAPVT XLVIII.

1 *Monitio quando sit necessaria uel non.*
2 *Priuatur ingressu ecclesiæ excommunicans aliquem iniustè.*
3 *Nota hîc, & in nu. 4. 5. quosdam casus, in quibus hæc decretalis habet locum, uel etiam non habet.*
6 *An imminente periculo, debeat semper absolui excommunicatus.*
7 *Non potest excommunicatus aliquam causam prosequi, nisi petat se absolui.*
8 *In petitione absolutionis non est necessarius libellus, nec lit. contest.*
9 *Interesse dicitur constare per iusiurandum in litem.*
10 *Interesse, seu æstimatio, seu pretium, aliud est conuentum, aliud commune, aliud singulare.*
11 *Valet petitio, etiam si corpus rei, quæ non extat, petitur.*
12 *Cùm petatur absolutio, tantum non est necesse uocari excommunicatorem.*
13 *Excommunicator non statim, cùm absolutus fuerit ab excommucicatore, debet ei præcipere.*
14 *Quemadmodum sententia excommunicationis trahit secum excommunicationem, nec impeditur per appellationem, sic sententia absolutionis.*

1 SACRO.(Competenti) †Monitio est necessaria etiam in notorijs & in omnibus, nisi in futuris, vbi non est necessaria monitio, quia tempus monet. 5. q.1. quidam (cōpetenti) monitio sufficit, vbi factum est notorium, vel sententia lata, alioquin oportet etiā cognosci, an causa subsit. 2. q.1. nemo (admonitione) trina. 24. qō. 3. de illicita. Dicimus tamen, quòd non incurrit pœnam huius decre. etiam si semel tantùm moneat, licet sit quandoq; honestum, quod ita faciat. ar. s. vt lit. non contest. tuæ. 4. quæst. 5. c. 1. in fi. (præsentibus) scilicet, vna cùm monitor. sup. de test. in omni.

2 †(Ingressum) per hoc intelligo eum priuatum ingressu ecclesiæ, non solùm, vt non licet sibi ministrare in ecclesia in ordine suo, sed etiam non licet ei in ecclesia interesse diuinis, siue cum alijs psallendo, siue non psallendo, sed tantùm audiendo. Imò plus videtur, quòd etiam si ibi sit, non liceat orare, & si moreretur, non deberet in ecclesia, siue in cœmeterio sepeliri, non negamus tamen, quin per ecclesiam transire posit, extra ecclesiam autem potest diuina officia celebrare, etiam in officio suo, non obst. tali interdicto, & hæc satis probantur ex propria verborum significatione (ecclesiæ) & est hoc verum, si procedit tanquam iudex, secùs si procederet tanquam pars, suum exequens officium. sup. de censi. c. venerabilis. in gloss. quia sæpè vltra medium. (iusta) ex causa (interdictum) ipso iure (plectendum) aliàs multandum, & excommunicatus absoluetur à superiori, si est certum, quòd non processerit monitio. argumen. 5. quæstio. prima. nemo. (caueat) excommunicator. (manifesta) & coram se probata. 2. quæstio. prima. nemo. (requisitus) ad hoc facit requisitio, quòd imponitur ei pœnitentia, ad interesse autem tenetur, etiam si non sit requisitus, sed per imprudentiam iudicauit. instit. de oblig. quæ ex quasi delict. in princ. (reuocare) ad hoc. sup. de procur. querelam. gloss. reuocando primam. †(Reuocare) videtur quòd non possit reuocare, cùm ipse excommunicator sit priuatus ingressu ecclesiæ. sup. eod. §. 1. Respon. ibi loquitur de sententia iniusta, ex ordine, hîc de sententia iniusta, ex causa, sed & si esset priuatus ingressu ecclesiæ excommunicator, sicut in superiori casu, & tamen sententiam absolutionis feret, & alius

alius non ipse in ecclesiã introducet. arg. sup. de cle. exc. mi. si celebrat. & etiam si ipse idem introduceret in ecclesia, licet peccaret, tamẽ absolutio teneret. Vel dic, benè introduceret in ecclesia, licet ibi officium dicere non posit. sup. eod. respon. inf. eod. duobus. hoc non placet.

3 †(Reuocare) hæc decr. non habet locũ, quando aliquis iudex, cum causæ cognitione tulit sententiam, contra aliquẽ, super aliqua re alij danda, & quia eam non dabat, & quia rei iudi. non parebat eum excommunicauit, nam hìc constat, quòd iste excommunicatus non est absoluendus, nisi sententiæ pareat, cùm manifesta sit offensa, de qua constat per sentẽtiam, à qua non est appellatum. inf. de verb. signi. cùm olim. & c. ex parte. posset tamen dici, quod in prædicto casu habet locum hæc decre. non quò ad illum articulum, quod posit absolui, nisi pareat rei iudicatæ, sed quò ad alium articulum, scilicet, quod iudex eum condemnet ad interesse, & aliàs prout viderit expedire. Item iudex audiet nunc excommunicatum, post absolutionem, si velit agere contra iudicẽ: quia malitiosè, vel per imprudentiã cõdemnauit eum. insti. de obli. quæ ex delic. in prin. nec ob. exceptio rei iudi. à qua non est appellatum: quia aliæ sunt personę, inter quas modò agitur, scilicet iudex & excommunicatus, & aliæ fuerunt personæ, inter quas primò actum fuit.

4 † Itẽ ad aliud modò agitur: quia ad interesse, & alias pœnas, ad aliud primò, scilicet ad rem quæ petebatur. Item hæc decre. potest habere locum, vbi aliquis eum excommunicauit non procedendo ordine iudiciario, nec cõseruato: & in hoc casu siue appellauerit excommunicatus, siue non, tamẽ de excommunicatore apud superiorem potest deponere querimoniam, & tunc videtur procedendum, & ad absolutionem excommunicati, & ad condemnationem excommunicatoris secundum tenorem huius decr. vocabitur tamẽ aduersarius, & si tunc vellet dicere, eum pro notoria causa excommunicatum, audietur. inf. eo. solet. †(Remittat) hoc intelligo, quando non fuit appellatum. de hoc no. sup. eod. per tuas. sup. de offic. or. ad reprimen. Item hìc loquitur, cùm dicitur iniusta excommunicatio, sed non probatur, si enim de ea constaret, non remitteretur ad eum. 2. quæst. 1. nemo. Item non decet, quòd ex eodem facto pœnam, & præmium consequatur. ff. de neg. gest. siue.

6 †(Alioquin) hoc est nouum ius, vt si periculum imminet, absoluatur: nobis videtur, quòd etiam si non immineat periculum, dummodò mora magna intercessura sit in absolutione, si remittitur ad excommunicatorem, quòd eum absoluere potest superior, quæ autem dicatur mora, arbitrio iudicis cõmittitur. argu. ff. de ver. sign. inter. & si superior dicit aliàs esse moram, vbi mora fortè censeri non deberet, nihilominus absolutio tenet: quia ex quo superioris cognitioni committitur, quòd super hoc arbitretur, & diffiniat, siue benè siue malè diffiniat, siue arbitretur: eius diffinitio firma erit, & absolutio tenebit, cùm hæc excommunicatio, & absolutio ab ecclesia sint introductæ, & ipse super hoc habet iurisdictionem. (Impendat) in causa autem non procedet, cùm non sit ad eum appellatum. sup. de rescri. ab excom. (Ad interesse) damnum sumptus, scilicet litis & cætera consimilia. † Item dicunt quidam eum tenere, si propter hoc amisit dignitatem, siue beneficiũ, est enim interesse circa rem. 12. quæst. 2. si quis de laicis. 2. q. 6. super ea. ff. de act. emp. & ven. Iulianus. emptorem. in princ. (ad interesse) hic etiam punitur maiori excommunicatione, vel magis communione hominum. 24. quæst. 3. de illicita. Item tenetur iniuriarum. 11. quæst. 3. illud temerarium. Item pœna sacrilegij. 24. quæst. 3. nõ in perpetuum.

7 †Ad interesse, si fuit petitum, aliàs enim non tenetur. ff. de ædili. edic. ędiles etiam. §. item sciendum. Sed videtur contra, quia excommunicatus non potest prosequi aliquam causam, nisi peteret se absolui. sup. de offic. dele. cùm contingat. sup. eod. per tuas. sol. ista intelligitur de alijs, quæ non contingunt expen. sed expensis interesse (iniuriam) benè petere possunt, quæ descendunt ex excommunicatione, vel eius occasione veniunt, vt hìc. argu. sup. de appel. solicitudinem. vel dic, & melius, quia hic de quo agitur, prius absolui debet, quàm agat. sup. eodem. per tuas. & videtur dicendum, quòd quando agitur ad pœnam imponendam, excommunicato vel interesse, quod libellus porrigendus sit ei, qui se opponit, & à quo prædicta petuntur, & causa exprimenda est in libello, cùm persona ad ea obligata dicatur: vt no. sup. de offi. or. cõquerente. & poterit conuentus excipere de

re de ſpoliatiõe, ſicut in alijs petitionibus poteſt opponi. ſuprà, de ord. cog. cùm dilect.

8 † Si verò tantùm abſolutio petatur, hîc fortè non erit neceſſarius libellus, nec lit. conteſt. nec admittitur exceptio ſpoliationis. Primò propter generalem rationẽ, quia cauſa merè ſpiritualis eſt, vnde non eſt in his rigor iuris ſeruandus, qui in ſecularibus obſeruatur. ſup. de do. c. 1. arg. 11. quæſt. 1. ſi quis. cùm etiã potiſsimè ad hoc facit, quia ſi prædicta requiruntur, periculum eſſet in mora, quod ſolùm ſufficit ad dãdam abſolutionẽ, vt hîc. ſup. in proxi. §. ſi enim aliter diceremus, cõtingeret quòd mora quam vitandam præcipimus, in ſolennijs iudiciorum induceremus, exceptio autem, quod alia excommunicatione ligatus ſit, ſemper competit cõtra petentem abſolutionem: quia ea probata abſolutio denegatur. ſup. eod. cùm pro cauſa officij. ſed hãc exceptionem nullus habebit, niſi ille, pro quo excommunicatus eſt, & cuius intereſt non abſolui. Ille autem cuius non intereſt, eum teneri illa excommunicatione, nec ex abſolutione aliquid conſecutus eſt, quare opponeret, vel quare audiretur non videmus, quia pro alio excipere non poteſt, ſicut nec agere, cùm non ſit procurator eius, nec exceptionem manifeſtæ offenſæ poneret, niſi qui offenſus eſt. Alij tamen dicunt, ſemper libellum porrigendum, & lit. conteſt. faciendam quando petitur abſolutio.

9 † Ad intereſſe) conſtabit autem intereſſe per iuſiurandum in litem, quia de dolo excommunicatoris agitur, & ideò rectè hoc iuſiurãdum in litem defertur pro intereſſe. ff. de in lit. iur. l. 2. & l. videamus. §. fi. & l. hac. §. ſed iudex. 2. quęſt. 1. in primis. quidam tum dicunt, iuſiurãdum in litem non deferri, niſi vbi ſuccedit in loco alterius rei, in cuius exhibitione, vel reſtitutione ſit malitia, vel contumacia, vt ſi non exhibeatur vel reſtituatur res, quæ mandata eſt reſtitui. ff. de in lit. iur. l. 2. tamen leges videntur expreſſè dicere, quod etiã ſi nullum præceptum vel ſententia præceſsit, tamen differtur iuſiurandum in litẽ. ff. de dolo. arbitri. §. non tamen. ff. de in lit. iur. in hac. §. fi. ne quis eum qui in ius voc. l. fi. ff. rer. amo. non enim. ſed & ſi nõ defertur iuſiurandum in litem, tamen aliud iuramentum defertur. 2. quæſt. 1. in primis. quia ſæpè in cauſis eccleſiaſticis petitur intereſſe, ideò de intereſſe dicamus. Intereſſe dicitur æſtimatio in pecunia numerata, quæ ſuccedit in locum cuiuſque rei, ſi non detur vt debet, vel facti ſi nõ fiat, vt debet. ff. de re iud. ſi quis ab alio. & licet hoc intereſſe quando appelletur pretium rei, vel æſtimatio. ff. ad. l. Falc. l. pretia. tamẽ in eo aliquid plus eſt, quàm ſit ipſum verum pretium rei, quia computatur in intereſſe id, quod intereſt noſtra habere rem, quæ promiſſa eſt dari, vel habere factum, quod promiſſum eſt. ff. de act. empt. & ven. l. 1. in prin. & plerũque plus eſt hoc intereſſe, quàm ſit verum pretium rei vel facti. Item dicitur intereſſe etiam æſtimatio damni, quòd alicui contingit, & præter æſtimationem rei ſæpè contingit, peti rem, & intereſſe, quod oportet intelligi de alio intereſſe quàm de æſtimatione rei, cùm illa per ſe venerit in petitione, quando dixit quod petebat rem.

10 † Not. quòd intereſſe, ſiue æſtimatio, ſiue pretium, aliud eſt conuentum, aliud commune, aliud ſingulare. ff. de act. emp. l. 1. in prin. & quod cõuentum eſt intereſſe, quale eſt, quando dicit, ſi non fecero, q; promiſi, dabo tibi pro intereſſe tantum, vel ſimpliciter, dabo tibi tantum, ſemper debet præſtari, niſi dolus interueniat in ipſius conuentione: vt no. in ſum. Azo. C. de dol. & de reſc. vend. Ad hoc autem intereſſe nunquam condemnabitur quis, niſi ſpecialiter petatur commune intereſſe, id eſt, communis æſtimatio damni, quod alicui contingit, ex eo, quòd id, quod dari, vel fieri debebat, datũ vel factũ nõ eſt, vel ſuo loco & tẽpore, vel aliàs vt debet, datũ, vel factũ nõ eſt. In hoc communi intereſſe, cõputãtur fructus rei debitæ, in qua ſit mora, & mercedes, & pẽſiones, & augmẽtũ pretij, propter locũ vel tempus, & conſimilia. ff. ad. l. Fal. l. pretia. ff. ad. l. Aquil. ſi ſeruum. ff. ſi cer. pe. vinum. ff. de acc. empratio. §. fi. & l. fi. ſterilis. §. cùm per. vſuræ etiam computantur in hoc communi intereſſe, ſecundum legem. ff. de peri. & commo. rei ven. l. fi. C. de vſur. l. 1. ſecundum canones, cùm vſuræ omninò ſint prohibitæ nullo modo computantur in intereſſe, cùm nullus ex pecunia ſit fructus. 83. dſti. eijciens. Et ſic videtur quòd vbicunque pecuniam dari, eſt in obligatione, nullum intereſſe commune vel ſingulare petetur, niſi ſit de illis caſibus, vbi debetur extra rem, vel circa rem, ſed habetur æſtimatio lucri, & dicitur hoc commune intereſſe, quia æqualiter omnium cõmuni rationi, intereſſet in eodem contractu,

tractu, vel facto, singulari tamen ratione plus posset interesse. ff. ad.l. Aquil. si seruum meum. Hoc autem commune interesse, semper insolidum præstandum est, siue agatur ex contractu, siue ex delicto. ff. ad. l. Fal. pretia. ff. de acqui. si seruum. nisi in venditione, vbi venit singulare interesse. ff. de act. emp. l. 1. in prin. & intellige, quòd in prædictis æstimatur commune interesse non in lucro sed in damno, & obtinenti in causa reficitur communis æstimatio damni, quod contingit ex eo, quòd id, quod dari vel fieri debeat, nullo modo datum vel factum est. ff. de dam. infe. proculus. & ff. de act. emp. si sterilis. §. cùm per ven. ff. de peri. & com. rei. ven. §. fi. & ad hoc interesse, ratione damni præcedentis lit. conte. nullus condemnabitur, nisi specialiter petitum fuerit, quod sic probo, quia si tantùm petitur res, quæ dari vel fieri debebat, videtur velle contentus esse eo, quo ad præsentem petitionem, cùm de præcedentibus lit. contest. quæ pariter cum re petita debebantur, & peti poterant eadem ratione, cùm nullam mentionem faciat æstimatio cõmunis, aut eius damni, quod venit post lit. contest. benè venit in condemnationem, etiam si non petatur. ff. de ædili. edic. ędiles. §. item sciendum. Nec est contra. ff. si cer. pet. vinum. vbi inuenitur, quod si vinum petitum fuerit, tamen fit cõdemnatio ad æstimationem eius damni, quod præcesit lit. contest. quia ibi fit æstimatio damni, secundum quod communiter valebat, & id semper debet præcedere lit. contesta. quia ante diem non rectè agitur. ff. quando dies vsusfru. ce. l. 1. in fi. & not. suprà, de plus pet. sol. ibi tantùm non fuit petitum vinum, sed vinum cum interesse suo, & sic semper faciendum est, quia quando petitur aliquid dari vel fieri, semper debemus petere id dari vel fieri cum suo interesse. Alioquin si non sic petitum esset, si vinum tempore, quo solui debebat, valeret centum, si postea cùm petitur valet tantùm quinquaginta, communi æstimatione tantùm in quinquaginta, & non in centum fiet condemnatio, sed si vinum est petitum cũ suo interesse, condẽnabitur in centũ, tamen etiam sunt certi casus, vbi habetur ratio etiam lucri alicuius, licet non omnis, scilicet, quòd communiter habere potuisset, & puta si agitur arbitraria, de eo quòd certo loco promissum est, vel si agitur locati, vel ex stipulatione rem rat. habe. vel tutelæ, vel legis Aquil. vel ne quid in loco publico. ff. de eo quod cer. loco. l. 2. §. fi. ff. loca. l. si in lege. §. colonus. & l. in quo. & l. si fundus qui. in fi. ff. rem rat. habe. si commissa. ff. ad. l. Aquil. si seruum. C. arbi. tute. quicquid.

Alij tamen dicunt semper æstimatione interesse, haberi ratione lucri & damni, quòd reuera & communi ratione iudex arbitrabitur cõtigisse, & sic expressè videtur dicere. C. de sen. quæ pro eo quod interest. l. 1. & etiam æquitati consonat. hoc autem commune interesse, quod est tantùm circa rem, præstatur si res vendita non traditur, si velit emptor, sed si traditur vitiosa tunc tenetur etiam ad interesse, quòd est etiã extra rem. ff. de act. emp. si sterilis. §. cùm per venditorem. †Item idem interesse, quod extra rem præstaretur, quando ex maleficio agitur. ff. ad. l. Aquil. proinde. ff. de fur. infirmus. §. 1. ff. de condic. fur. l. 3. & idem in actione exhibenda. ff. ad exhiben. si optione. & l. sed & si. idem in actione exempto. si malit singulare, quàm commune. ff. de act. emp. in prin.

Singulare interesse est æstimatio, quæ venit ex speciali affectu, sicut est in patre libero circa filium suum: vel quæ euenit ex speciali vtilitate, vt est in libro visitato. ff. ad. l. Fal. pretia. ff. ad. l. Aquil. si seruum. hoc autem singulare interesse si ex contractu certo debeatur, qui scilicet contineat certam quantitatem, vel certam rem, vel incertam in indiuiduo, scilicet certam in specie, vt si debet hominem. & l. dicit singulare interesse præstandum, cùm aliter præstari non debeat nisi. l. dicat, præstabitur vsque ad duplum communis interesse, & non vltra. C. de sen. quæ pro eo quod interest. l. prima. §. sancimus. ff. de lega. tertia. quisquis. nec obst. l. fi. ff. de act. emp. & ven. l. ratio. §. fi. per ven. & l. Iul. inter eum. §. si verò. &. §. item qui rem. quia illæ leges non loquuntur de singulari interesse, sed de communi circa rem, vt totum debeat præstari. Si verò ex incerto contractu debeatur interesse singulare: puta, ex eo quod est in faciendo, vel non faciendo, omninò insolidum præstandum est, quantumcunque sit. C. de sen. quæ pro eo quod in. l. 1. §. in alijs. & videtur eod. l. innuere, quod in his casibus semper debeatur singulare interesse de pœna, dic q. cõuentionalis, quãtumcunque

tumcunque sit debetur. insti. de inuti. stipu. §. alteri. legalis autem non debet excedere quadruplũ. insti. de act. §. omnes. speciale tamen est in sponsalibus. ff. de spon. mulier. sic & aliud speciale est ibi. ff. de ver. obli. Titia. 1. resp. Qui autem tractat causam, vbi petitur interesse, diligenter attendat, quid sit in obligatione, quia si rem certam, vel specialem dari, est in obligatione, & extat siue debeatur ex cõtractu, siue ex maleficio, semp ipsa res petẽda est. ff. de act. empt. exẽpto. in prin. ff. de ver. obli. vbi autẽ nõ apparet. §. fi. C. de hære. vel act. ven. qui tibi. ff. de condic. furt. in rem. si autem non extat, tunc tantùm æstimatio, vel interesse petẽdum est: vt in ipsa. ff. de cõdi. furt. in rẽ. nec est cõtra. ff. de ver. obli. si seruum. §. fi. ff. de condi. fur. l. 3. vbi innuitur, quòd etiam si non extarent, tamen petendæ sunt. sol. ibi loquitur, quando actor ignorabat, illas res extare.

11 † Vel dic, quòd etiam si corpus rei, quæ non extat, petitur benè valet petitio: licet melius sit æstimationem petere, & hoc si vis indubitatè loqui: petas rem vel interesse, & non adijcias in libello, cum alijs damnis, sed & si corpus extet tempore libelli confecti, ipsum petitur: sed si non extet tempore sententiæ, vel in tali statu sit, quòd dari non potest, fiet condemnatio ad interesse, quod post lit. contest. contingit. ff. de exhi. de eod. §. si post. ff. de euic. si seruus. §. fi. ff. de do. arbitrio. non tamen. C. de act. emp. si traditio. nec est contra. C. de fideic. lib. l. fin. vbi redarguitur iudex, qui, quando agitur ad legatum, condemnat ad interesse: sed illud ideò est, quia id legatum suum erat, vnde non erat cogendus accipere examinationem, secùs autem in re non sua, sed debita.

Hoc fallit in contractibus innominatis, vbi non solùm petitur res debita, sed etiam interesse, etiam si res extat. ff. de præscrip. l. naturalis. per totum. Item si tempore sententiæ extat res petita: sed postea, antequam eam tradat, pereat, vel aliàs impossibilis sit eius traditio, tamen interesse præstare cogetur. ff. si cer. pe. l. vinum. & sic videtur loqui lex. C. de act. emp. si traditio. vbi dicitur, quòd si precaria possidentis res non tradatur, quòd debet condemnari ad interesse: precaria autem restitutio non potest esse, nisi post latã sententiam. Imò post sententiam habet aliquem terminum ad restituẽdũ. ff. de iud. si de. ff. quòd met. causa. pedius. quod si homo. & not. sup. de offic. deleg. quærenti. sed contra. ff. de act. emp. l. 1. in prin. vbi dicitur, quòd si res vendita non traditur, ad interesse agit: sed expone, id est, condemnatur, ac si actum esset. Si autem factum est in obligatione ante moram agi non potest. ff. de verb. obl. si ita stipulatus essem, sed postquam fuit in mora promissio facti, siue in totum, siue in partem, scilicet, quòd transit tẽpus quo ædificari totũ potuit, siue in partem, scilicet, quia transit tempus, quo pars potuit esse ædificata: tunc habet duplicem viam stipulator. primam, vt agat ad faciendum, vel complendum opus. ff. de no. ope. nun. stipulatio. §. siue. ff. de præscrip. ver. ob eam. C. de do. l. 2. vt agat ad interesse. ff. de re. iudic. l. si quis ab. ff. rem ra. hab. l. 2. & l. si indebitum. tamen si promissor velit facere opus, liberatur ab interesse. ff. de verb. oblig. stipulationes. §. fi. & l. continuus. §. item qui insulam. nisi iã sit lis contest. vel nisi multũ interesset stipulatoris, vel pœna esset adiecta. ff. de verb. ob. l. si insulam. ff. si quis cau. & si post.

☞ † Item not. quòd si quis primò petierit rem dari, vel opus fieri, & plus sit interesse, quòd consecutus est per primam actionem vel econuerso: adhuc eadem, vel alia actione aget, ad id quod residuum est in altera. ff. pro so. si quis pœnam. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. si fundum. nisi de his, quæ post lit. contesta. obuenire possunt: de illis enim vlterius agi non potest. C. de fruc. & lit. expen. terminato. Item cum M. dicimus, quod tantùm in re promissa mandabitur sententia executioni quamuis promissori paratus sit soluere interesse. ff. de rei ven. qui restituere. ff. de verb. obli. vbi non apparet. §. fi. nam dolus & fraus nõ debent ei prodesse. sup. de rescri. ex tenore. Azo tamen dixit contra. vt no. in sum. de act. emp.

12 † (Puniendus) & agetur contra excommunicatorem condi. ex hac decr. vel offic. iudic. & procedetur ordine iudiciario, si verò peteret tantùm absolutionem non est necesse vocari excommunicatorem cùm sua non intersit. 2. q. 6. hoc etiã placuit. nisi vt instruatur iudex à quo petitur absolutio. s. de accu. cùm dilect. (probabili) puta, quia credidit citationem peruenisse ad citatum, vel eum nõ teneri legitimo impedimento. 4. q. 5. c. 1. ff. si quis cau. l. 2.

cau.l.2.(idem) excommunicatus (laudabilis) aliàs enim præsumeretur ex malitia fecisse: vt not. sup.eod. cùm illorum. in fi. (existat) excommunicator (excommunicationis) id est, quia iniustè molestauit excommunicatorem, dicendo, quòd iniustè eum excõmunicauerat (& ipsum) excommunicatum (probabilis) puta quia non credebat probatam causam, quando fuit excommunicatus: nam in ordine de facili non possunt probabiliter errare. Et est hoc ar. bo. quòd si quis probabilẽ causam litigandi habet, q̃ non condemnatur in expensis. ff. de leg. 2. qui so. §. etiam.

13 †(Satisfacere) no. q̃ excommunicato nõ statim, cùm fuerit absolutus ab excõmunicatore, statim debet ei præcipere, sed primò cognoscet supior, nõ ipse excõmunicator, an iusta fuerit excõmunicatio. ꝭ. de restit. spo. literas. in fi. imò, si ei præcipiat, antequã cognoscat, appellare potest. ꝭ. de app. qua fronte. nihil enim ei præcipi debet, si iniustè excõmunicatus est: sed si iustè debet mandata recipere ab excõmunicatore, & si alius cognouerit de iusta excommunicatione. ꝭ. de offic. ordin. ad reprimẽ. Sed dices nónne videtur renunciare appellationi hoc ipso, quòd petit absolutionem ab eo. ꝭ. de appel. solici. de offic. dele. gratum? Respon. nõ, quia quãtum ad excommunicatorem nihil operatur app. siue enim sit appellatio, siue nõ, semper superior cognoscet de iniusta excõmunicatione, vt hîc. sed valet ad causam principalem transferendi ad superiorem: vt no. suprà, de rescrip. ab excommunicato. (recognoscens) excommunicato (reuocare) sine cautione, quia cum cautione reuocare debet, etiam vbi dubiũ est, vt statim sequit† (Reuocare) mirantur aliqui, quòd iudex admittitur ad reuocãdum sententiam, contra id quod legitur, C. sen. rescin. non pos. l. 2. q. 6. hoc etiã placuit. Respon. hoc esse ea ratione, quia iudex qui excommunicat tantùm, potest absoluere ab excommunicatione, & non pars, cuius non interest, quòd sit excommunicatus, secùs in alijs sẽtẽtijs & interlocutorijs, quibus partes renunciare possunt, & ex quibus ius acquiritur parti & actio, nam tunc ius & actionem parti quæsitum per interlocutoriam, iudex auferre non potest. ꝭ. de elec. cùm dilecti. hinc est etiã, quòd pars non admittitur ad contradicendum, sed est alia ratio, quia per sententiam excommunicationis nullum ius acquiritur alicui, fit enim in fauorem excommunicati, vt eius spiritus sal. etc. 2. q. 1. multi. non est ergò in eius læsione retorquẽda. ff. de leg. quòd sa. ff. de exc. rei. iudi. l. euidẽter. in alijs sententijs secùs. ff. de re iudi. nullus. §. vlti. C. de re cre. actori. vel dic idem in alijs sententijs & interlocutorijs de expẽsis, & huiusmodi. s. quod reuocari possunt ab eo, qui eas tulit ante diffinitiuã sententiã, etiã postquã per lapsum 10. dierũ transierit in rẽ iudicatã, & sic loquitur lex. ff. de re iu. quòd iusit.

† Item ad hoc facit. ĵ. de reg. iur. omnis nã sicut iudex ex officio suo sine solẽnitate iudiciorũ cõdemnat, & ex ipsa cõdẽnatione orit̃ actio, & ius partibus, sic & sine magna solẽnitate eã poterit reuocare. ar. 4. q. 5. quisquis. & hoc ipsum benè sonare uidet̃. tamẽ benè fatemur, quod appellare, si sine iusta causa reuocet primũ mandatũ, sed tũc iudex appellationis, vel alius præter eũ qui tulit interlocutoriã non potest reuocare, nisi legitimo modo prosequendo app. vel petendo in integrũ restitutionẽ, vel alijs modis, quos no. ꝭ. de procu. querelã. de hoc not. ꝭ. de app. cùm cessante. de hoc no. ꝭ. de sen. & re iud. quod ad. (Reuocet) no. iudicẽ reuocare errorẽ suum. ꝭ. de app. significauerunt. & c. cùm cessante.

14 †(Appellationi) sicut sẽtẽtia excommunicationis trahit secum excommunicationem, nec impeditur per appellationem sequentem. sup. de appel. pasto. sic sententia absolutionis. Item ante sententiam absolutionis emissam in iudicio appellatio talis sit, scilicet appello ne absoluas talẽ similiter, nec impedit absolutionẽ, q̃a nõ valet appellatio à futuro grauamine. ꝭ. de app. vt debitus. tamen si ex iusta causa emittitur app. ab absoluente transfertur negotium ad superiorem, & condemnabitur ad expensas, & alia sicut si non est absolutus. (dubitari). Not. non solùm ex probabili causa, sed etiam dubia appellari. argu. contra. sup. de appell. vt debitus. (cautione) & sic iudex à quo est appellatum, post appel. de hoc se intromittit. de hoc not. sup. de app. qua fronte. (subiacebit) excommunicatus.

CAPVT XLIX.

1 *In quibus consistit ecclesiastica libertas.*

2 *Ecclesia dicitur habere priuilegium à Deo quod ipsa sola res ecclesiasticas ministrare debet.*

3 *Quando dicatur quis facere contra ecclesiasticam libertatem.*

NOVERIT,

NOVERIT. (Fecerint) qui autem seruant non sunt excommunicati, nisi sint de personis hîc contentis, nec mireris quòd plus puniuntur actores, quàm fauentes, si. s. de ap. ar.11.quæst.4. qui resistit. & 24.quæst.3. c. qui aliorum.

1 †(Libertatem) ad intelligentiam huius decr. no. quòd ecclesiastica libertas consistit in priuilegijs, super spiritualibus, & priuil. super tẽporalibus. Itẽ cõsistit in priuilegijs generaliter ecclesiæ concessis, & etiam in priuilegijs singularibus cuiusque ecclesiæ, primò ergò dicimus de spiritualibus, quæ non potest concedere, nisi solus Deus, vel eius vicarius, quale est quęcunque liga super terram etc. hoc enim priuilegium Christus Petro in persona ecclesiæ concessit, tale est etiam priuilegium, quòd in omnibus dubijs iuris, quæ per inferiores ratione iurisdictionis humanæ terminari non possunt, ad ecclesiã recurratur. s. qui fi. sint legi. per venerabilem. prope fi. tale est priuilegium de decimis & primitijs, & oblationibus, scilicet quòd sint clericorum. 17. quæst. 1. reuertimini decimæ. sup. de deci. tua.

2 †Item credimus quòd a Deo habet priuilegium ecclesia, quod ipsa sola res ecclesiasticas ministrare debet. 96. dist. si imperator. & quod de spiritualibus ius statuere, & iudicare potest. 96. dist. cùm ad. & c. deniq;. alia etiã multa priuilegia clericis data inuenies in nouo, & in veteri Testamento super spiritualibus, etiam prima priuil. contulit ecclesiæ vicarius Christi, vt de verberatione clerici, quòd incidat in canonem. 17. quæst. 4. si quis sua. & quod in legatis ecclesiarum sufficiant duo testes. suprà, de testa. relatum. & sic multa alia priuilegia inuenies in iure canonico concessa ecclesiæ per Papam. In temporali autem generaliter & generalis ecclesiæ solus Imperator, qui vniuersis & clericis, & laicis, & in temporalibus præesse debet, priuilegium concedere potest. 96. di. cùm ad verũ. nisi in his quę in ecclesijs ab ipsis sunt donata, & in quibus per eorum priuilegia muniuntur, quòd in multis contingit, nam quandoque locus vel ecclesia per priuilegium imperatorum habet immunitatem. C. de epi. nemo. C. de his qui ad ec. confu. l. 1. & 2. & pe. & vlt. C de his q in ec. ma. l. 2. C. de iud. in synago. in Authent. de alie. & emphyt. ☞ §. hîc sunt. etiam multa alia. †Item Imperatores concesserunt priuilegia ecclesiæ, secundum quod dicitur congregatio fidelium. C. de episc. aud. nemo. in Authent. iusiurandum quod præsta. à morien. C. de hær. l. 1. & 2. l. cognouimus. & l. quoniam multi. similiter & multa priuilegia concedunt Imperatores ecclesiæ, se secundum quod ponitur pro ministerio ecclesiæ: & clericis & collegijs. C. de sacrosanc. ecc. l. 1. & pen. & fi. ff. de cõst. pec. eum. §. Iul. &. §. si actionũ. C. de hære. instit. collegium. in Authent. de sanc. episc. §. presbyteros. &. §. si qua mulier. in Authent. de non alien. in fi. §. si minus. ff. de mune. munerum. in Authent. hæc consti. Innoc. præ. com. in Authent. de eccle. tit. §. pro tempore. & de alie. & emph. §. hoc etiã. &. §. si verò leonis. &. §. qa verò. & §. si verò alij. C. de sac. sanc. ec. Authẽt. hoc ius. Auth. sed & per mu. & Authẽt. itẽ si prædium. Priuilegia etiam specialia cõcedunt summi Pontifices, Imperatores, reges & principes tam ecclesiastici, quàm seculares singulis ecclesijs, prout eis placet. His igitur sic sparsis, nobis videtur, quod in hac excommunicatione incidãt, qui veniũt contra libertatẽ vel priuilegiũ Dei, vel imperij, vel Imperatoris super tẽporalibus, vel Papæ super spiritualibus, libertas enim data est ecclesiæ vniuersali, non singulari, siue sint data locis, siue collegijs & personis siue etiam congregationi fidelium, in hoc aliqui tamen contradi-
3 cũt. †Sed si quis a venerit contra priuile-
4 gia data singularibus ecclesijs non credimus in hunc canonem incidere non enim dicitur quis facere contra ecclesiasticã libertatem: licet faciat contra libertatem huius ecclesiæ, vel illius singulariter.

(Consiliarios) si dederit consilium quod seruetur. Item dicunt quidam, & si contrarium consilium dederit, quòd debet dimittere dignitatem suam, vel officium, nisi destruatur statutum, si habet potestatem destruendi. sup. de immu. ecc. aduersus. prius dictum plus placet, quantum ad consiliarios, & alios qui non habent potestatem destruendi (æditæ). inf. eodem grauem. contra sol. hæc supplenda est per illam, non qui faciunt statim sunt excommunicati, vt hîc. officiales autem consiliarij non sunt excommunicati, nisi seruauerint, vel negligentes fuerint, ea de suis capitulis delere: vt in decre. contraria dicitur.

☞ † Si quæris, quando voco eum negligentem, dico, quod quamcitò sciuit esse contra

a Sed si quis. Pet. de Anc. in consil. 12. col. 2. uersi. 3. dico refert hoc dictũ Inno. hîc, & inci. consil. ego Gaspar. et adde quod per not. hîc per Inn. dicit. d. Bart. Socin. in suo consil. 55. inci. uiso. decr. col. 1. in fi. quòd quãdo statutũ laicorũ auferret ecclesiæ id quod sibi cõpeteret de iure cõmuni tale statutũ dicitur esse cõtra libertatẽ ecclesiæ. et ad Inno. hîc adde etiã Alex. in cõsil. 209. colũ. 2. uer. istud firmauit. & col. 3. in princi.

cõtra libertatẽ, & non deleuit vel officiũ non dimisit: adhibito tamen aliquo modico interuallo, quia fortè in nocte primo sciuit, & in magno festo, quando non potuit congregare concilium, vel quando erat in graui infirmitate. Sunt ergò relinquenda hæc arbitrio boni viri aliàs iudicis. ff. de ver. obli. continuus. Si autem ignoraret statutum esse contra libertatem ecclesiæ, non incideret in excommunicationem non cadit nisi in contumacem. 11. q. 3. certum. & quę non, nisi pro magnis criminibus est infligenda, ignorans autẽ non peccat. C. ne san. bapt. itẽ. l. 2. ff. de pe. vltimi. C. de sica. l. 1. licet puniatur aliàs, qui ignorans peccat. C. ne san. bap. item. si quis reba. sup. eod. monachi. & c. cùm illorum.

CAPVT L.

CANONICA CONSTITVTIONE.

CAPVT LI.

1 *Interdictus an cũ iuramento sit absoluendus.*

VENERABILI. FR. (Suspẽsionis) ab officio (ad cautelam) quia erat lata post appellationem. sup. eo. per tuas. de hoc no. inf. eo. c. solet (ad cautelam) hæc relaxatio fit, vt posit communicare sacramentis, & etiam interesse negotijs ecclesiasticis, nõ propter hoc quod posit agere, non enim in hoc est similis excommunicato de quo specialiter prohibitum est propter periculum
1 participationis. sup. de excep. †(Iuramentum) no. interdictum absolui cum iuramento, & hoc est verum, vbi absoluendus est ab interdicto lato ab homine, sed si esset interdictum latum à iure, vt in simoniaco, vel in notorio fornicatore, licet aliàs necessaria sit dispensatio: vt no. sup. de coha. cler. & mulie. sicut & in simoniaco. 1. quæst. 1. statuimus. non credimus quòd nedum iuramentum, sed nec absolutio aliqua est necessaria, & hoc ius fallit in excommunicato minori excommunicatione. sup. eodem, nuper. in fi. & tamen à iure suspensus est, vt ibi dicitur. Et est hoc ea ratione, quia peccauit scienter: si autem non solùm à iure, sed etiam ab homine esset interdictus, & non sua culpa, & hoc certum esset, nec iuramentum nec absolutio est necessaria, cùm non fuerit ligatus apud Deum, sed si dubitatur, an sua culpa ceciderit in interdictum, tũc est necessarium iuramentum, vt hîc, ad hoc inf. de ver. sig. ex parte. in gl. 1. sed index. in fi.

CAPVT LII.

1 *Vniuersitas an ualeat excommunicari.*
2 *Qua pœna puniatur uniuersitas si contra eam agatur criminaliter.*
3 *In quibus pœnis quis pro alio puniri poßit. Pœna æterna unus pro alio nunquã punitur.*

GRAVEM. (In consiliarios). Hîc non erant excommunicati, quia nec fecerant, nec fieri mandauerãt, nec in mora erant delendi vel officium dimittendi: vt no. suprà eodem, nouerint.

1 † Consiliarios) istæ speciales personæ excommunicantur pro proprio delicto, vniuersitas *a* autem non potest excommunicari, quia impossibile est, quòd vniuersitas delinquat, quia vniuersitas, sicut est capitulum, populus, gens, & huiusmodi nomina sunt iuris, & non personarum, ideò non cadit in eam excommunicatio. Item in vniuersitate sunt & pueri vnius diei. Item eadem est vniuersitas quæ est tempore delicti, & quæ futuro tempore, quo nullo modo delinquunt: esset autem multum iniquum, quòd huiusmodi qui nullo modo delinquunt excommunicarentur. 24. quæst. 3. si habes. inf. eod. romana. §. fi. Item vniuersitas nihil potest facere dolo. ff. de dol. si ex dolo. §. 1. fatemur tamẽ, q. si rectores alicuius vniuersitatis, vel alij aliquod maleficiũ faciũt, de mandato vniuersitatis totius, vel tantæ partis quòd inuitis alijs maleficium fecerint, vel etiam sine mandato fecerint, sed postea vniuersitas, quod suo nomine erat factum, ratum habet, quòd vniuersitas punietur speciali pœna suspensionis & interdicti. 17. quæst. 4. vxor. & c. miror. sup. de despon. non est. c. etiam temporali, puta, pecuniaria. ff. quod met. cau. metum. §. animaduertendũ. ff. de vi & vi armá. si vi. 23. quæst. 2. dominus.

a Vniuersitas. Ad hæc dicta Innoc. hîc ui de Felin. in c. responso. supra eo. & hîc Feli. in cap. cùm omnes. colũ. 17. uers. sexta declaratio. sup. de cõstitut. et Pet. de Anc. in cõsil. 158. incip. ex narratis in facto. colũ. 3. uersi. præterea. ut dicatur collegiũ.

2 †Item pœna capitali, vel mortis, vel relegationis, punietur vniuersitas, si contra eam agatur criminaliter. l. Cornelia. de sicca. vel. l. Iul. de vi pub. vel quacunque alia, sed pœna capitis mutabitur in pecuniariam: vt. ff. de his qui no. infa. quid ergò. §. pœna. Quidam tamen dicunt, & fortè non malè, quod, & si posit contra vniuersitatem agi ciuiliter vi bo. rap. & l.

Aquil. & iniuriarum: & alij huiusmodi, quibus irrogatur pœna pecuniaria, non tamen potest contra eam agi criminaliter, sententia autem contra vniuersitatem mandabitur executioni in bonis vniuersitatis, si habet alia communia, & si nihil habet commune, priuabitur priuilegio vniuersitatis, vt alterius non sit vniuersitas, & sic patietur capitis diminutionem. ff. quib. mo. vsusfruc. amit. l. vsusfru. Item dicunt quidam, quòd fiet collecta pro soluendis huiusmodi pœnis per libram & solid. & ab ista collecta erunt immunes illi, qui contradixerunt maleficio, pueri, & alij qui omninò sunt sine culpa. Alij tamen dicunt nullum ab hoc eximi.

3 † Item pro peccato vnius punitur alius infamia. 6. quæst. 1. §. verum. Item seruitute. 15. quæst. 8. cùm multæ. Item videtur quod etiam in corpore puniatur quis pro alio. 1. quæst. 4. item pro peccato, sed quod ibi dicitur verum est, quòd adeò corporaliter punitur vnus pro alio, qui nouit abscondita præsentia & futura, & ideò ex iusta causa punitur vnus pro alio, ne eum in vitio imitetur. 1. quæst. 4. §. si obijcitur. in fi. homo autem hoc non potest. Item pœna æterna nunquam punitur vnus pro alio. 1. quæst. 4. cap. 1. & cap. iam.

☞ † (Decæterò) no. in odium constituentium tractus futuri temporis pertinere ad iudicem, de hoc not. suprà, de procu. auditis. (statutarij) isti non sunt excommunicati ipso iure. sup. eodem, nouerit. (priuatos) ad hoc. sup. de pe. cap. vlti.

CAPVT LIII.

1 *Recipiuntur eleemosynæ ab excommunicatis.*

Nō recipiūtur oblationes, mortuaria, & quædam alia ab excommunicatis.

Excommunicatus non amittit testamenti factionem actiuè.

2 *Licitum est se in eū casum mittere, quo oportet eum eleemosynas de rapina accipere.*

CVM VOLVNTATE. (Non incurrit). sup. eod. cùm desideres. not. casus, vbi licet communicare excommunicato (incidenter) quæ non faciunt, neque ad absolutionem, neque ad salutem.

1 † (Eleemosynas) not. eleemosynas recipi ab excommunicatis, & idem dico de decimis. ar. sup. eod. vt famæ. 11. quæst. 3. quoniā. nec in illis attenditur malitia personæ, cùm decimæ sint debitæ, & de eleemosynis commune pręceptum est ad omnes. 86. dist. non satis, in fi. & excommunicatis in omnibus suadendæ sunt eleemosynæ, vt per eas venire ad pœnitentiam mereantur. 26. dist. deinde. in fi. Oblationes autem à tam malis & famosis personis non sunt recipiendæ: vt no. sup. de deci. ex transmissa. Item nec eleemosynæ nec decimæ nominatim sunt recipiendæ de illicitè quæsitis, scilicet vt ipsæ res illicitè decimentur: sed de fructibus eorum cùm sint reales, id est, decimæ licitè accipiuntur: vt no. sup. deci. ex transf. ratio autem quare recipiuntur eleemosynæ, & non oblationes à perfidis est, quia oblationes fiunt in ecclesia, & in publico, & sic consolatio esset eis si reciperentur eius oblationes, sed eleemosynæ fiunt in occulto. decimæ autem licitè recipiuntur, quia de iure debentur, vt supradictum est. mortuaria aūt quæ dantur pro anima, nō sunt recipiēda, cùm nō sit pro eo orandū. 78. di. c. fi. sed aliàs, nō pro anima, in testamento excōmunicatus aliquid relinquat ecclesiæ, recipiet, nō enim prohibetur excommunicatus testari.

2 † (Præsertim). i. tantùm, & est hoc speciale: quia licitum est se mittere in eū casum, quo oportet eum eleemosynas de rapina accipere, contra id quod est. 1. q. 1. non est pu. & est hæc ea ratione, quia cùm sint negotiorum suorum gestores, viuere possunt de suo, in hoc autem cōtra ius ciuile agunt, quia nō debent sibi sua authoritate recipere. ff. quod me. causa. extat. Item quia hoc possunt cōtradicēte expoliato. C. de neg. gest. l. vlt. (officij) hi enim siue subditos percutiant, non incidunt in canonē: repete, quæ diximus sup. eo. veniens. officij) fortè, quia custodit chorum: & nō habet dignitatem (prælationis) hoc intelligitur de habentibus dignitatem.

CAPVT LIIII.

SI CONCVBINAE. (Crimine). s. eo. nuper.

CAPVT LV.

DVOBVS. (Collata) à iure, sicut sacerdotibus, sup. eo. nuper. Sed dices, quomodo inducet ad ecclesiam, cùm ipse sit priuatus? Respon. non inducet, sed sententiam absolutionis proferet, & erit solutus, non enim est necesse excommunicatum minori excōmunicatione introduci in ecclesiam, sicut nec iurat. sup. eod. nuper. Idem est, etiam si ab homine potestas huiusmodi conce-

concedatur, vel dic hunc non priuatum ingressu ecclesiæ, sed communione sacramentorum tantùm. 3. q. 4. Engeltrudam. de hoc no. sup. eo. sacro. (huiusmodi non expirat) potestas.

CAPVT LVI.

PERMITTIMVS. (Ministris) cùm tantùm ministris hoc priuilegium concedatur, non extenditur ad alios. Nec videtur quod posit aliis committere. sup. de offic. dele. ca. vlt. §. vlti. Vel dic quòd possunt mandare aliis, quod celebretur: quia qui per alios facit, ipse facere videtur. ff. de administ. tuto. ita. §. gessisse. suprà eodem, mulieres.

CAPVT LVII.

QVAMVIS INCIDENS. (Infirmitate) etiam ex qua non imminet periculum mortis, vt podagra, vel quarta febris (inimicitia) quæ timetur in via (inopia) vt si ita pauper est, quòd non possit habere expensas itineris, nam non est sibi præcipiendum vt mendicet. C. de mendi. va. l. 1. (senili) nam si senex fit, licet fortè videatur ad subeũdum laborem, tamen quia periculum est, absoluitur (seu alia) mẽbrorum destitutionibus impeditur. sup. eod. cap. (Impedimento) quia tenetur in vinculis. (retrahatur) in his casibus absoluitur excommunicatus, pro violenta manuum iniectione, sed si aliàs sit excõmunicatus à iudice, vel à iure potest absolui in mortis articulo. sup. eod. à nobis. in fi. sed in alijs casibus qui hîc ponuntur minimè: sed ab excommunicatore tantùm absoluendi sunt (beneficio) sicut ostiarius. suprà eodem, si verò. 1. (temporali) secùs in laborantibus perpetuò, illis enim nunquam præcipitur, quo ad sedem aposto. accedant.

CAPVT LVIII.

SI QVEM SVB HAC FORMA.

CAPVT LIX.

QVAERIS QVI IN CANONem.

CAPVT LX.

1 *Sententia excommunicationis, sicut aliæ in scriptis ferenda.*
2 *Sententiæ excommunicatis inserenda est causa excommunicationis.*
3 *Scripturarum exemplum intra mẽsem ab ipsa petitione, dari debet.*
4 *Irregularitatem incurrit celebrans post suspensionem sibi factam, & uide ad hoc facientia in num. seq.*

CVM MEDICINALIS. (Excommunicatio.) quidã intelligunt hanc constitutionem non habere locum, nisi vbi in certam personam fertur sententia, & hoc licet cuilibet videre, ex pluribus verbis in hac decr. positis. Alij intelligunt hanc decr. etiam si generalis feratur sententia: quia generaliter loquitur hîc sine expressione personæ, &
1 de futuro vel de præterito, † quia semper est imprimenda causa excommunica-
2 tionis, & in scriptis ferenda, † licet non exprimatur nomen excommunicati. arg. inf. eod. romana. §. caueant. (in scriptis) sicut & aliæ sententiæ. 2. quæst. 1. in primis. in fi. siue authenticis, siue priuatis: vt no. suprà, de appel. cordi. & c. proferat sententiam excommunicationis. (& cau-
3 sam) excommunicationis. † Exemplum) hîc vult dicere, quòd intra mensem, quãdocunque fuerit requisitus, semper debet dare exemplum scripturæ, dummodò cõpetenti loco, & tempore petatur, si enim dum equitat, vel quando dicit officium diuinum, vel in nocte peteretur, ridiculũ esset, dicere quòd tunc dare teneretur. Item post requisitionem expectare debet aliquo tempore, non enim debet ire cum sacco paratus. ff. de sol. nam his. post mensem autem, licet dare teneatur prędictum exemplum, sicut alia acta causæ, nec tamẽ incidit in pœnam constitutionis huius, si non det: & est hoc vt puniatur negligentia excommunicati (causam) speciale est in isto casu, secùs in sententijs diffinitiuis. sup. de sen. & re iudi. c. sicut. conscribat. inf. eod. romana. §. caueant (Authentico) quod sit signum Authenticum. no. sup. de fid. instru. c. (suspensum) secundum tenorem constitutionis. inf. eo. quia.
4 † A diuinis) hæc est causa, quare incurrit irregularitatem iste, si post hanc suspẽsionẽ celebret, siue enim suspendatã à diuinis, siue ab officio, siue ab executione officij, siue à celebratione missæ, siue à quolibet alio huiusmodi, irregularis est, si cõtra interdictum faciat, vt hîc. sup. de sen. & re iudi. cùm æterni. 11. q. 3. si quis episcopus. secùs autem dicunt quidam, & fortè non malè, si suspenditur à Pontificalibus, quia

tunc licet celebret etiam in pontificalibus, non tamen erit irregularis: nam hoc iure nõ cauetur, & pœnæ non ſunt extendẽdę.de pœ.diſt.1.pœnæ.Itẽ põtificalia nõ ſunt de ſubſtantia ordinis,nec officij,quia & ſine eis quodlibet officium fieri poteſt.

3 †Item dicunt & ſi ſuſpenditur ab ingreſſu eccleſiæ:nã hoc nõ eſt ſuſpẽdere ab officio,cùm extra eccleſiam poſsit celebrari. Idem etiam dicunt,ſi ſuſpenditur à ſacramentorum participatione, & hoc expreſſè habes.ſup.de cle.excom.mi.ſi cele. & hoc eſt de iure,quia non eſt ordinis,vel officij,cùm participatur ſacramẽtis: quia etiam laici eis participant,& idem dicunt etiam ſi ſit priuatus à collatione ſacramẽtorum, quia & collatio ſacramenti alicuius, vt baptiſmi, fit etiam per laicum. de conſe.diſt.4.c.cõſtat.Item etiam ſine aliqua ſolennitate officij, conferuntur ſæpè ſacramẽta eccleſiæ. Itẽ hoc licet aliquando ſequatur à ſuſpẽſione, ſcilicet quia celebrare non poteſt, non tamen ex natura ſuſpenſionis, ſed ex quadam accidentali conſequentia, & his rationibus excommunicatus minori excommunicatione non fit irregularis, ſi celebret. ſup. de cle. excom.mi.ſi cele. notorius enim fornicator, & ſimoniacus benè fiant irregulares ſi celebrãt, quia ipſi ſunt ſuſpẽſi à canone, licet nõ ab homine in ordine ſuo, & officio celebrandi: vt no.ſup. de exceſ.præla,tanta. tamen diuina audire poſſunt, & hoc ſatis expreſſè innuitur.inf.eod.c. vbi dicit exequi ſicut prius. (Sententijs) quæ fiunt ab officio & beneficio, vel à ſacramentis, nam in alijs interdictis ſecùs. de hoc no. ſup.de app.ad hæc.

4 †Irregularitatẽ) quia ergò per canones cautũ erat,in excõmunicatis celebrãtibus diuina officia ſcienter & in contemptum clauium, vt irregularitatem incurrant: vt.11. qõ. 3. ſi quis epiſcopus damnatus, ſi quis epiſcopus in cõcilio, extendit hoc ad ſuſpenſos,optima ratione:quia quo ad executionem diuinorum, non eſt differentia inter excommunicatos & ſuſpenſos: quia iſti & illi excludũtur à diuinis,ſed ſicut in excommunicatis requiro contemptũ,vt irregularitas incurratur, quod notant illi canones:nam vnus dicit auſi fuerint:alius dicit,præſumpſerint ſic,& in ſuſpenſis,niſi eos reddit probabilis ignorantia excuſatos craſſa, & ſupina vel erronea habita ad diſpenſandum: vt ſuprà, de cle. ex.vel depo.mini.apoſtolicę.& c.latores. (ſuſpenſis) iſtud temperatur in epiſcopis, & ſuperioribus.infrà eodem,& ibi de hoc in gl.quæ fortè. (Pontificem).ſup.de ſen. & re iudi.cùm æterni.(Pœna)38. diſt.qui ea.vbi de hoc.

CAPVT LXI.

1 *Solus is qui eſt proximus, & immediatè ſuperior excommunicatore poteſt ad cautelam abſoluere, & quando habeat locum hæc abſolutio ad cautelam.in nu. 2.& quo caſu non ſit neceſſaria.in nu. 3. & uide etiam in num.4. & 6.*

3 *Datur octo dierum terminus ad probandam manifeſtam offenſam.*

7 *Quamdiu quæritur, an appellatum ſit uel aliàs dicit, appellationem non interpoſitam iuſtis de cauſis non eſt excommunicatus etiam extra iudicium communicandum.*

8 *Non eſt ex præſumptionibus iudicandum.*

9 *Vbi nullum ſit præiudicium ei, qui dicitur excommunicatus ex uiſitatione, tutius eſt uitare eum.*

10 *Probatio manifeſtæ offenſæ contra petentem abſolutionem ad cautelam: non habet locum niſi cùm petit ad ſe abſolutionem ab excommunicatione lata poſt appellationem.*

11 *Appellans quando petit abſolutionem ad cautelam, & ſibi obiicitur manifeſta offenſa, oportet quòd probet manifeſtam offenſam per euidentiam facti tantùm. & uide in nu. 12. qualiter, ſcilicet probetur manifeſta offenſa.*

13 *Non ualet proceſſus, ſi iudex determinat non obſtante exceptione excommunicationis procedendum.*

Res iudicata interdum accipitur pro notorio iuris.

SOLET A NONNVLlis.(Per ſuperiorem) eius qui
1 tulit ſententiã excõmunicationis: ille enim ſolus, qui eſt proximus, & immediatè ſuperior excommunicatore, poteſt ad cautelam abſoluere, ſiue ſit epiſcopus, ſiue archiepiſcopus, vel patriarcha. delegatus verò à ſuperiore, ſiue ſit delegatus à Papa, ſiue alius cui commiſſum eſt negotium principale, vel cauſa appellationis, etiam ſub illa forma, ſi inuenis ſententiam excommunicationis latam poſt appellationem legitimam, denuncies eam nullam, non poterit abſoluere ad cautelam,quia non eſt ei commiſſum. Archiepiſcopi autem non poſſunt abſoluere ad cautelam ſubditos ſuffraganeorum ſuorum, niſi quando ad eos appellatur cùm aliàs non habeant iuriſdictionem in eos.

2 †Vllam) quia lata eſt poſt appellationem, vel ex quacunque alia cauſa, quæ ſi eſſet vera, faceret non tenere excommunicationem, & tunc habet locum hæc abſolu-

absolutio ad cautelam, quando confitetur excommunicatus, excommunicatorẽ fuisse iudicem, sed sententiam dicit nullã, ex aliqua iusta causa, sed si diceret sententiam excommunicationis non tenere, quia non erat sibi collata iurisdictio per literas, quia falsè erant, vel aliàs nullæ, vel quia aliàs iudex non erat, non habet locũ absolutio ad cautelam in iudicio, sed si extra iudicium consilium animæ requirat dicens: domine licet excõicator meus nõ probet se iudicem meum, & ideò pronunciatum sit, eius sentẽtiam nullam, tamen ego dubito, imò credo probabiliter, quod iurisdictionem super me habuerit? Respon. ei quòd hìc tutorem partem eligat, & non obstante sententia lata pro se faciat se absolui & emendã præstet, si potest fieri sine iniuria alterius, tunc absolutionem recipiat occultè, sed non satisfaciat, & si excommunicator nollet absoluere sine satisfactione alterius iniuriosa, tunc superior absoluat, si autem haberet violentiam, præsumptionem vel cõscientiam, quòd esset suus iudex, tunc in oẽm euentum petat absolutionem, & etiã satisfaciat. arg. ad prædicta. s. do. inquisitioni. Alij dicunt quando etiam si dicitur excommunicatorem non fuisse iudicem, tamẽ impendenda est absolutio ad cautelã.

3 †(Contradictionis) not. si constat legitimam appellationem præcessisse sententiam excommunicationis, siue ex cõfessione partium, siue alio modo, non est necessaria absolutio ad cautelam, sed pronunciatur sententia nulla. sup. de offi. deleg. cùm contingat. Item si constat appellatione nullam præcessisse sententiam excommunicationis, vel nullam iustam causam subiectam app. nec tunc similiter absoluendus est ad cautelam, imò non est audiendus, nisi primò absoluatur. sup. eo. c. per tuas. sed si dicat, domine ego appellaui, & ex iusta causa, sed non possum hoc de facili docere, tunc habet absolutio ad cautelam, vt hìc, præmissa tamen cautione, quòd si apparuerit iustè excommunicatum, quod satisfaciat. sup. eo. venerabili. & dicimus, quòd non sufficit dicere, ego appellaui ex iusta causa, nisi causam exprimat, vt per expresionem eius melius instruatur iudex, ad quod maximè laborare debet. 30. q. vlti. iudicantem. si autem appellans diceret, domine ego appellaui ex iusta causa, sed non possum probare, tunc etiam non est danda absolutio ad cautelam, quia in iudicio non valet veritas, nisi probata, secùs autẽ in consilio animę. (Absolutionem) quod euenit, scilicet, quòd non statim datur absolutio contra petentem absolutionem ad cautelam obijcitur quod pro manifesta offensa est excõicatus, vt hìc in eadem decre. dicitur. (Non negatur) vocatis tamen prius, qui vocandi sunt. (Absolutio) ad hoc. sup. de excep. Apostolicæ. in tex. & in gloss. & maximè in gloss. ex hoc loco, quæ videtur corrigere glo. s. eo. c. quæ incipit, quia tamen absolutio ad cautelam, habet locum non solùm in iudicio. s. eo. per tuas. sed extra iudicium. s. eo. venerabilis. dummodò excõicatus confiteatur excommunicatorem suum iudicem, sed si negaret excõicatorem suum iudicem, quia diceret se exemptum, & propter hoc appellaret, vel etiam sine appellatione fertur sententia excõicationis in eum, dicunt quidam in hoc casu, quòd nunquam competit absolutio ad cautelam, cùm ipse excõicatus dicat excommunicatorem nõ fuisse iudicẽ.

4 †Et si quæras quomodo prouidebitur huic excommunicato, ne vitetur? Respon. quia excõicatus, vel prosequendo appellationem, vel per querimoniam petet à superiore, quod faciat excõicatorem de facto reuocare sententiam, sicut de facto processit, vel quia exemptus est, & tũc oportebit eum probare exemptionẽ, antequam excommunicator cogatur reuocare de facto suam sententiam, vel hoc ipsum petat, qui eam protulit non seruato ordine iuris, puta quia noluit dare terminum ad producendum priuilegium vel testes, & tunc hoc solo probato, cogetur reuocare de facto, quantum de facto processit, & si contrarium dicas, satis sequitur magna absurditas, quod quicunq; excõmunicatus dixerit se exemptum, quòd nõ remittatur ad excõmunicatorem, sed statim absoluatur. Alij tamẽ dicunt hìc dandam absolutionem ad cautelam ei, qui de ea non curat, tanquam à non suo iudice prolata, tamen debet dari ad cautelã aliorum, vt ei securè communicent, & etiam vt ipse excommunicatus non patiatur læsionem ab alijs, primum dictũ magis placet, licet aliquando rarò, tamen posset ex officio suo, & Papa maximè de iure habeat ☞ absolutionem facere. †(Manifesta) vt si iussus voluit maleficium emendare, vt. j. de verbo. sig. ex parte. & idem puto in alijs iussibus iudicis, qui in faciendo cõsistunt, vt cùm quis iussus rem restituere, non paret, vt ff. de rei vend. l. qui restituere. Item

cùm iussus exhibere, non exhibet, vt ff. de app. l. creditor. §. iussus. in his iusibus, & similibus, vt dixi in faciendo consistunt, cõtemptus dicit offensa, quæ si fuerit manifesta necessarium est, vt ante absolutionem sufficiens præstetur emenda, secùs est in iusibus, qui in veniendo consistunt, in quibus contemptus dicitur contumacia, & tunc ad absolutionem faciendam, vel obtinẽdam, sufficit cautio, & idem est cùm dubia sit offensa, vt hîc. & in prædicta decre. ex parte.

5 †(Octo dierum) iste terminus octo dierum datur ad probandum manifestam offensam, id est, aliquod factum manifestum, q̃ in sui natura sit iniuriosum, dummodò tale sit, q̃ sufficeret ad faciendã excõicationem, si aduersarius nihil probaret. & hoc sufficit excõmmunicatori, vel aduersario excõicati, probare intra octò dies: nam si probatione hac facta, vel etiam ea pendente, excommunicatus petat prolixiorem terminum, vt non probet, quòd non iniuriosè faciebat illud, pro quo excommunicatus est, sed vtens iure suo, tunc non absoluetur excõicatus. Eadem causa qui intra acto dies nõ probauit manifestam iniuriam, quia non fuit in culpa, imò aduersarius præstitit causam huic dilationi, & maiori, quæ etiam mihi prodesse debet, intantum q̃ etiamsi excõicator petere põt maiores dilationes, vt probet iustitiã suam super excõicatione, & id mihi prodesse debet. C. de in integ. restit. petendæ. Nec sufficit probare excõicatori iniuriam factã, nisi probet eam manifestã, quia sicut dicit hæc decre. hoc capitulũ, probare debet hoc, vcz, in exceptione spoliationis, & in alijs locis vbi certus terminus præfigitur ad aliquod probandũ. † Itẽ videtur, quòd licet iniuria sit manifesta, sed de satisfactione est discordia, quia excõicatus dicit minorem satisfactionẽ sufficere, quam excõicator petat, vel aduersarius, tamen propter hoc non diu est tenendus excõicatus in excõicatione, sed ad arbitrium iudicis debet præstare cautionẽ pignoraticam, vel aliam, & absolui. arg. s̃. de eo qui mit. in pos. cum venera.

6 †(Pro manifesta) per hoc dixerunt quidam, quòd si aliquis excõicatus, quia ordinarium nõ admisit ad visitationẽ, petat absolutionem ad cautelam, dicens: Domine ego sum liber à visitatione per priuilegium, vel per præscrip. quòd statim danda sit sibi absolutio ad cautelã, sed nobis videt̃ contrà, quod sic probo. Constat quòd manifesta est offensa de iure, pro qua iste excõicatus est. s. cõtumacia recipiendi ordinarium ad visitationem. s̃. de præscrip. cùm ex officij. ergò non debet absolui, nisi p̃cedat emendatio. ĩ. de verb. sig. ex parte. Nec obest, si dicitur non manifesta offensa, quia dicit se priuilegiatum, vel præscripsisse contra ius cõe, quia stabo iuri cõi, nec eum absoluam, quousq; probet se contra illud munitum. & hoc satis benè sonat litera ista, & idem videt̃ dicendum, quando petit absolutionem ad cautelam ab excõicatione, quam dicit latam post appel. Non enim statim absoluetur, nisi primò probauerit, se appellasse ex legitimis causis. sup. de app. Romana. §. 1. & 2.

7 †(Articulo) super eo. s. an causa appellationis sit vera: nam quamdiu quærit̃, an sit appellatum, vel aliàs dicit appellationẽ non interpositam ex iustis causis, non est eis cõicandum, etiam extra iudiciũ. arg. s̃. de app. Romana. §. 1. & 2. s̃. eo. per tuas. nisi fortè modico tempore, dum quærit aduocatos, vel alias sarcinulas componit, p̃pter causam. arg. ff. ex quib. cau. ma. ab hostib⁹. §. fi. Item quando constat appellatũ ex legitima causa, licet dicat̃ falsa semper intra tempus, intra q̃ põt prosequi appellationem, est ei cõicandum, & non postea, sed secùs est, quando sententia ex alijs causis dicit̃ nulla, puta, quia dicit excõicatorem non iudicem vel se exemptum, & tunc distinguo, quia aut, qui dicit sentẽtiã nullã, habet ius cõe pro se, vt puta, quia de aliena diœcesi. & tunc pendente articulo probationis, & antè semper, quousq; pronuncietur sententia iusta, debet ei cõicari, nõ obstante tali excõicatione, etiamsi sit iusta sentẽtia excõicationis, nisi esset manifestum, q̃ sententia excõicationis esset iusta, si aũt ius cõe habet contra se, non est ei cõicandum, nisi cõstaret q̃ excõicatio esset iniusta. arg. ĩ. de app. soli. & c. dilect. in fi. & sup. de elect. venera. & facit ad hoc, sup. de rest. cùm contingat.

†Quid aũt iuris sit de his, quæ facit in medio tempore iste, in quem lata est sententia, etiamsi pòst pronunciet̃ excõicatio iusta. no. s̃. de excep. pia. Alij dicunt, & vt videt̃ melius, quòd etiãsi ius cõe habet cõtra se iste excõicatus, tamẽ ei cõicandũ est, dum est in p̃batione illi⁹ articuli, an sit liber, vel exemptus, nam graue esset, quòd ego deberem eum vitare, vt excõicatum de præcepto iuris, & tamen si peteret à me consilium, vtrum debeat petere absolutionem tanquam excõicatus, & sic per consequens

ſequens confiteatur, ſe non librum vel exemptũ, in præiudiciũ perpetuũ eccleſiæ, deberem ei conſulere, quod non peteret abſolutionem, ne perpetuò eccleſiæ ſuæ p̄iudicaret, & ſi per tale cõſilium, ꝙ eſt bonum, dans incideret in maiorem excõicationem, quia cõicat excõicato, præſtando ei conſilium, & auxilium in eo, pro quo excõicatus eſt. ſ. e. nup. Sed oppones, quomodo eſt hoc, quod differs huic dare abſolutionem, quia dicis manifeſtã offenſam, & tamen non dimittis ei cõicare propter manifeſtam offenſam. So. aliud eſt dimittere gratiã facere, aliud eſt facere iniuriã. nam primũ. ſ. ceſſare à gratia, licet vbi aliquis alijs denegat illud, ad ꝙ de iure cõi tenetur, quia ꝓbabilis, & quaſi vehemens p̄ſumptio eſt contra eum, & ideò ei ꝓpter hoc excõicato pro manifeſta, & petenti abſolutionem ad cautelam, danda non eſt abſolutio ad cautelã, q̃ eſt tantùm de gratia vel magis de iure gratioſo. ſ. ꝙ inductũ eſt contra cõem rationem, & ideò non eſt extendendum. ff. de conſtit. qui verò. nam de iure eſſet, ꝙ antequam p̄beretur ei huiuſmodi abſolutio ad cautelam, q̃ vera abſolutio eſt, quod conſtaret de principali, an eſſet liber, an non, ſed ar. cõtrà videtur in hac eadem decre. vbi dicitur ꝙ ſine cõtradictione abſolui debet, ſed ſupple, ſine contradictione partis aduerſæ, ſed iudex ex cauſa benè debet aliquando ab abſolutione ceſſare. Secundum aũt. ſ. facere iniuriam nunquã licet, ſed facere iniuriã eſſet, ſi ego vni parti crederem in præiudicium alterius, ſed cõſtat ꝙ in hoc caſu excõicator eſt pars, ei vt pars excõicauit, & excõicatus eſt alia pars, ergò excõicatori credere non decet, ſi aũt excõicaſſet, vt iudex, & excõicatus diceret nullam excõicationẽ, puta qa poſt appellationem ſit lata, vel quia expreſſit errorẽ in ſententia, tũc dicunt quidam, ꝙ interim quouſq; cõſtat, an ſentẽtia teneat vel non, non eſt ei cõicandum. ſ. eo. per tuas. ſ. de renun. in præſentia, ſed nobis hoc nõ videtur, nam ſemper quouſq; excõicatus eſt in probando ꝙ excõicatio non tenet, ſemper licet ei cõicare: nam ꝙ ſi ſentẽtia iudicis ſit iuſta, eſt præſumendum, vt in decre. in præſentia, ſed ꝙ ſit aliqua iniuria, non eſt præſumendum in iniuriam alterius, licet ſit præſumendum, quo ad denegandam gratiam.

8 †Item ex præſumptionibus non eſt iudicãdum, nec aliquid in alterius præiudicium faciendum, ſed ex præſumptionibus benè eſt à gratia abſtinendum. Alij dicunt ꝙ etiam antequam incipiant probationes recipi ſuper cauſis appellationis, an ſint veræ vel falſę, imò etiam antequã incipiat proſequi cauſam appellationis, ſemper quãdocunq; dicit ille, cui obijcitur excõicatio, ego præmiſi appellationem, admittendus eſt cum proteſtatione illa, quia alij non intelligunt ſecum coëligere, vel concelebrare, ſi eſt excõicatus, ſed non repellunt eum propter reuerentiam eius, ad quem dicit ſe appellaſſe, vox tamen eius præſtabit auxilium, ſi iuſta appellatio pręceſsit, & non aliàs, niſi notorium eſſet appellationem non tenuiſſe, quia tunc non ſolùm vox excõicati non præſtabit ſuffragium, ſed etiam vox collectorum, qui ſpõte admiſerunt eum etiam cum proteſtatione, non valebit. ſ. de procu. c. fin. de his qui no. ſ. de elect. illa. ſ. de appel. dilect. in fi. & c. ſoliciti. In his autem dubijs multum valet proteſtatio, vt ſup. de conſti. cùm M. & de electioni. cumana.

9 †In priuata autem familiaritate, & maximè in occulto, vbi nullum ſit præiudicium ei, qui dicitur excõicatus ex viſitatione, tutius eſt vitare eum. 11. q. 3. curæ. ſed in electionibus, & alijs vbi ſibi fieret pręiudicium ex viſitatione, tutius eſt eum admittere cum proteſtatione, quàm vitare. ar. 6. q. 2. c. 1. ſi autem præſens eſt quãdo excommunicatur, vel denunciatur excõmunicatus, & nihil dicit de appellatione præmiſa, vel de alio quòd reddat ſententiam excommunicationis nullã, tunc valet electio facta eo abſenti, nec caſſabitur propter prædictum contemptum, quia in culpa fuit quod de iure ſuo nihil proteſtatus eſt, & capitulum non fuit in aliqua culpa. Aliàs autem ſi contempta proteſtatione excommunicati, vel denunciatione excommunicatoris eligãt, valebit electio, ſi in veritate erat excõmunicatus, & caſſabitur ſi excõmunicatio non tenebit, vel propter præcedentem appellationem, vel propter aliam cauſam. ſ. de app. dilecti. in fi. imò plus videtur, quòd ſi epiſcopus excommunicet aliquem abſentem in præſentia capituli, & prætendit iuſtã cauſam excõmunicationis, & contumaciã excõicati, tamẽ capitulum citabit illum ſic excõicatum, vt veniat ad eligendũ, quia fortè cauſas habet, quare nõ teneret excõicatio, tamen ſatis credo, ꝙ ex quo ordinarius ſic eum excõicauit, ꝙ capitulum in literis ſalutionis eum non ſalutabit, quia p̄ſumo ꝓ ſententia ordinarij in his leuib⁹,

& parum præiudicialibus. argum. 11. q. 3. curiæ. sup. de renun. in præsentia. sed capitulum subiunget in literis citationis, quomodo ordinarius excõmunicauit eũ. Vnde si credit excommunicationẽ tenere, non veniat, & si credit eam non tenere, veniat: quia ipsi non intendunt secum colligere, si est excommunicatus.

10 †Item not. quòd probatio manifestæ offensæ contra petentem absolutionem ad cautelam, non habet locum, nisi quando petit absolutionem ab excommunicatione lata post appellationem, sed tunc habet locum iustè, quia probata manifesta offensa, per consequens constat, quòd appellatio non valeret. sup. de appel. cùm sit. & c. proposuit. & ideò talis appellatio non debet prodesse ad obtinendam absolutionem ad cautelam, quia si aliàs petatur absolutio ad cautelam, siue excommunicatio sit lata à suo iudice, sed dicitur non tenere propter expressum intolerabilem errorem, non potest habere locum hæc probatio, quia impossibile est, quòd intolerabilis error sit manifesta causa, quare quis iustè excommunicatur, imò est causa malæ excommunicationis. Item si excommunicator dicit, non iudex etiam si pro manifesta offensa excommunicaret non teneret excommunicatio, & ideò antequam constet, quòd sit iudex, non est recipienda probatio manifestæ offensæ, nec postea, quia si est iudex, iniusta potest esse, sed non potest esse nulla, nisi ab eo esset appellatum, vel nisi expressisset intolerabilem errorem, & sic non potest peti absolutio ad cautelam.

11 †Item no. quod quando appellans petit absolutionem ad cautelam, & sibi obijcitur manifesta offensa, oportet quod ꝓbet manifestam offensam, per euidentiam facti tantùm, vel per confessionem, in qua perseuerauit, quia si dicat aduersarius excommunicati, imò sufficit probare offensam manifestam per probationes inductas in causa principali, non valet, quia illa manifestatio tolli potest per probationes, quæ inducentur in causa appellationis, sed contra petentem absolutionem ab iniusta sententia, sufficit probare offensam fuisse excommunicatori manifestam, vel per euidentiam facti, vel per confessionem, vel probationem. inf. de ver. sig. cùm olim. Verbi gratia: Aliquis condemnatus est de furto, ordine iudiciario seruato, & quia non parebat sententiæ fuit excommunicatus. Igitur iste excommunicatus petit ab hac sententia excommunicationis, quasi iniusta, absolui, nam in hoc casu audiendus est excipiens, quia condemnatus & excommunicatus est ꝓ furto manifesto, non solùm per rei euidẽtiam, vel confessionem, sed etiam sufficit si furtum fuerit manifestum per testes, vel per probationes receptas coram excommunicatore. j. de verbo. sig. cùm olim. Sed certè hoc non placet, quia si sententia cõdemnationis, vt dictum est, lata fuit cõtra furem, & non fuit ab ea appellatum, non oportet eum probare manifestam offensam, per probationes receptas coram excommunicatore, quia sufficit pro notorio iuris ad impediendam omninò absolutionem, res iudicata. inf. de verb. sig. ex parte. & idem est, si sit appellatum, & nõ est appellationem prosecutus. Si verò fuerit appellatum, tunc si excommunicetur appellans post appellationem, non tenet excommunicatio, & tunc absoluetur ad cautelam. sup. eod. per tuas. vt hîc. Si verò excommunicetur appellans post sententiam ante appellationem emissam, tunc officio iudicis obtinebit reuocationem illius sententiæ, sicut & aliorum grauaminum, quæ in illo intermedio fierent, vt not. sup. de excep. dilect. & idem est dicendum si appelletur à mandato, vel interlocutoria, data cum causa cognitione. sup. de elect. cùm dilecti. & c. quod ad cõsultationem. sup. de re iu.

12 †Dicimus ergò, quod offensa probatur manifesta, nõ solùm per euidentiam, vel confessionem, sed etiam per probationem in tali casu, scilicet, receptis testibus, & alijs probationibus cõtra furem, si tulit super furto sententiam diffinitiuam, sed si dixerit excõmunico talem furem, nisi tãtùm emendauerit pro furto. sup. de appel. præterea. nam si hic fur petat absolutionem, quod ab iniusta excommunicatione absoluatur, excipietur contra eum, nõ solùm de notorio, per euidentiam facti, vel per confessionem, sed etiam quod per ꝓbationes receptas coram excommunicatore, factum est manifestum furtum eius, vnde non est absoluendus. inf. de verbo. sig. cùm olim. & videtur, quòd hoc sit intelligendum, si à sententia excõicationis non fuit appellatum, quia si esset appellatum, & peteret absolutionẽ ab huiusmodi excommunicatione, quasi iniusta, nõ obstaret ei exceptio manifestæ offensæ per solas probationes. Alij tamen aliter dicũt, scilicet, quia obstabit petenti absolutionẽ exceptio

exceptio manifestæ offensæ per probationes, vel per confessionem.

Sunt etiam casus, vbi probatur offensa manifesta per euidentiam facti, vel per confessionem, & non per probationes coram excõicatore receptas. Verbi gratia, iudex nouit aliquem, nullo ordine iudiciario seruato, quòd satisfaceret de rapina, vel mandauit alicui, quòd redderet testimonium in aliqua causa, vel quid aliud consimile, quod quia non fecit, excõmunicauit eum, excommunicatus petit absolutionem ab huiusmodi excommunicatione, quia iniusta, quia nullus ordo præcessit excõicationem, benè admittetur exceptio manifestæ offensæ. Verbi gratia: Domine, nõ debuit seruari ordo, quia rapina erat manifesta per eius confessionem, vel euidentiam facti, & eodem modo dicet contra testem, nullus ordo est seruandus in producendo testem, imò notorium iuris est, quòd debet reddere testimonium, nisi legitimam proponat excusationem. Ideò autem dixi, quòd hæc locum habet, vbi non seruatur ordo iuris, quia si seruaretur mandatum transiret in rem iudicatam. sup. de sen. & re iud. quod ad consultationem. & sic non est necesse probare manifestam offensam, quia sufficeret exceptio mandati, à quo nõ est appellatum. & ex his apparet ratio quare obijcienti exceptionem manifestæ offensæ contra petentem absolutionem ad cautelam, præfigitur terminus octo dierum, vt hîc. Et nõ præfigitur talis terminus obijcienti exceptionem contra petentem absolutionem ab iniusta sententia, quia ibi modicum fieret præiudicium, si non probaret manifestam offensam, quia eadem excep. manifestè competet eidem, quando excommunicatus appellans, volet prosequi appellationem. sup. de app. cûm sit proposuit. sed hic, scilicet, quãdo obijcitur cõtra petentem absolutionem, ex iniusta sentẽtia, si nõ admitteretur exceptio manifestæ offensæ, perpetuum fieret præiudicium, quia sublata excommunicatione, quod fiet, non probata manifesta offensa, decæterò non possit agere ex monitione, quæ præcessit, neque ex mandato facto sine ordine iudici. C. communia præd. per totum. licet aliquando & post absolutionem possit inchoare causam principalem de nouo, secùs est in mandatis ordine iuris factis, vt aliàs no. Alij tamen dicunt, quòd idem terminus præfigitur vtrisq;.

☞ †Item dixerunt quidam, quòd semper non obstante aliqua exceptione manifestæ offensæ, quis absoluendus est, si velit pignora pro satisfactione apud ædem sacramenta deponere, quia malitijs hominum non est indulgendum, sed certè, hoc nobis non placet, quia hîc non est malitia, imò etiam prouidentia, quia si non debet, non nocebit ei excõmunicatio. sup. eo. c. inquisitioni. vt hîc. sed si non admittitur exceptio, posset malum euenire illi, cui satisfaciendum est, quia si excommunicatus scit se debere, non prorogabit causam, timens confessionem excommunicationi, quia multum prorogare posset, & prorogaret, si dictam confessionem non timeret. Iudex autem cui nihil probatum est, nihil mãdare potest (in iudicijs) necessitas iuris coëgit iudicijs iudicem vitare excommunicatum post appellationem, quod sic probo. contra excõicatum agentẽ, excipit quod sit excõmunicatus, & ipse actor confitetur se esse excõicatum, si dicit excõicationem non valere propter app. quæ præcessit, necesse est ergò, quod supersedeatur principali quæstioni excõicati, qui confitetur de exceptione excõicationis quousque probet replicationem, scilicet, appellationem legitimam præcessisse, & sic apparet quòd benè dicit hic, quod in iudicijs euitetur, & habet locum hoc, si excipiatur de excommunicatione, quia si non excipiatur, teneret eum eo quod fit.

13 †Item si iudex determinat, non obstãte exceptione excommunicationis procedendum, & tunc valet processus. argu. not. sup. eo. per tuas. sup. de exce. pia. Item necessitas iuris cogit nos dicere, quod extra iudicium, eos vitare non debemus, quia si iudex, à quo appellatum est, mandat quod euitetur, tamen ius dicit quod appellatione pendente, nihil innouandũ est. ff. nil no. app. pen. Item quicquid fit post appellationem, est irritum. s. de app. ex parte M. Item lit. pend. nihil inno. est, ergò quousque pendet lis, an sit excommunicatus, non debet priuari communione hominum, nec alijs iuribus suis. sup. vt lit. pen. à memoria. Item in iudicio paratus est iudex, qui cognoscit de excommunicatione, licet incidenter, & ideò cûm statim cognosci possit, non est periculum, si ad modicum tempus differtur principalis quæstio, sed quia extra iudicium non est iudex, nec aliquis, qui de excommunicatione diffamat, valdè magnum esset periculum, si in omnibus euitaretur, & etiam contra ius esset, vt dictum est.

†(Extra

☞ †(Extra iudicium) quæreret aliquis, quare aliud in iudicio,& aliud extra iudicium. Ad quod tres rationes diuersitatis assigno, primò, sic periculosus excludimur ab his,quæ extra iudicium fiũt,quàm ab his,quæ in iudicijs aguntur, nam si per moratoriam exceptionem excommunicationis ab agendo excludor, differtur actio,& non tollitur, & ideò nõ magnum præiudicium pati videor, vt C. de preci. impe. offe. l. quoties. sed si à postulando, eligendo ab officijs, & beneficijs expellor, & in alijs grauiter lædor,quia sæpè cũ magna captione à rebus nostris reuocamur,vt ff. quemad.test.app.l.& si quis ex signatoribus.Secundò,sicut facilius interdicuntur iudicialia quàm non iudicialia, vt C.de hære.quoniam.& ea quæ sunt iuris,quàm ea quæ sunt facti,vt ff.de pœ.quidam serui. Tertiò,sic cùm in iudicio alium impetraui, leuius impedior,quàm extra iudicium vbi nullum prosequor, sed iuri modo innitor (intolerabile) sup.eod. per tuas. & ibi de hoc(pro manifesta)inf. de verbo.sig.cùm olim.glo.huic (pro manifesta) sup.eod.c.in glo.per hæc.& gloss. super eo.

CAPVT LXII.

1 *Excommunicatio non tenet,nisi præcedat monitio.*

STATVIMVS. (Nullus) excommunicat te, nec in genere, puta, dicendo omnes participantes sibi,nec in spẽ, puta,excommunico Pe.quia communicat I. excommunicato (constitutionibus)sup.eod. nuper. (consimili)ad hoc. sup. de cle.excõ.mi.si celebrat. in fi. gl.istæ.(teneant)imò videtur quòd nõ teneant, licet sint iniustè.ĩ.eo. Romana.§. porrò (ex locutione)11. q.3. cũ excõicato.
1 & c.excõicatos.† (Non teneat) non tenet excõicatio,nisi præcedat monitio,nõ cõmunicans excommunicato, non est maiori excommunicatione ligatus, nisi in duobus casibus, vnus est,si in crimine sibi communicet. Secundus est, si præmissa monitione eum excommunicat, quia si non præmissa monitione excommunicaret, non teneret excommunicatio, quod speciale videtur,quod sine monitione excommunicatio teneat,sed sic ipsam proferens est puniendus.sup.e.sacro. Vel dic, quòd non tenet,propter facilem eius reuocationem, & pœnam excõmunicatori inferendam, cùm constiterit eam sic esse latam.sup.de rescrip.ab excom.& sic non tenet, quia facile reuocatur.

CAPVT LXIII.

QVIA PERICVLOSVM(Superioribus) scilicet, patriarchis, primatibus, & archiepiscopis (excommunicationem)scilicet, ordinationes, consecrationes,& huiusmodi.(suspensionis)secùs est in excommunicatione(constitutionis)quæ fortè dicat,quicunq; contra constitutionem fecerit,sit suspensus. ☞ sup.eod.cùm medicinalis. †(Olim)caue hic dicit,non enim vult dicere,quod euitetur extra iudicium,sed obseruetur,quod hactenus obseruabatur, nunquam enim fuit obseruatum, quod vitaretur, & qui vidit testimonium,perhibuit. Huic gloss. videtur contra.sup.eod.per tuas.vbi dicitur,quod in alijs debet euitari,sed expone in alijs,id est,in iudicijs.sup.eod.solet. Vel dic,etiam extra iudicia debet euitari,antequam moueat litem super eo.quòd dixit excõmunicationem non tenere.sup. eo.solet.in glo.sup.eo.etc.

CAPVT LXIIII.

1 *Iusta est excommunicatio, qua quis excõmunicat omnes qui sunt cruce signati,si non portant publicè crucem,ad hoc enim fit, ut cæteri animentur ad sumendam crucẽ.*

2 *Excommunicatio etiam in iustos culpabiles non fertur sine monitione.*

3 *An capituli appellatio quod habet causam prosit canonicis, ut decæterò contra eos non ualeat ferri sententia.*

Quemadmodum in genere, & quemadmodum in specie fiat excommunicatio.

ROMANA ECCLE.(Excõmunicatoribus) ad ipsos enim remittendi sunt absoluendi.sup.de senten.excommu.sacr.per tuas.sup. de offic.ordi.ad repri.& si absoluant,non valet absolutio,quia in hoc casu non habent iurisdictionem super eos, vt hîc (sententiæ) benè dicit, nam si canonem fecisset, illo ligarentur omnes, vt no.sup.eod.à nobis. (generaliter) taliter, excommunico oẽs, qui fecerint furtum (in specie) puta excommunico Pet.qui ædificat,vel ædificauit in cœmeterio ecclesiæ. In genere,puta excommunico omnes qui ædificant, vel ædificauerunt in cœmeterio ecclesiæ. (mora)quia si præfixo termino neglexerit satisfacere,iustè poterit in eum ferri sententia huiusmodi, excommunico P. nisi vsq;

vsq; ad talem diem satisfecerit (vel culpa) puta, quia negligentes erant aliqui episcopi, vel clerici officia sua facere in suis ecclesijs, benè fertur huiusmodi sentẽtia, excommunico omnes, qui non interfuerunt suis officijs (offensa) puta, si quis tenuisset concubinam, à qua diuisus est, iustè fertur in eum hæc sententia, excõmunico te, si vlterius tenueris eam. s̃. de test. constitutis. in prin.

1 †(Causa) iusta est excommunicatio, excommunico omnes illos, qui sunt cruce signati, si non portant publicè crucẽ. Hoc enim ex causa fit, vt alij eorũ exẽplo animentur ad sumendum crucem, est etiam iusta huiusmodi, seu cõtra tolerantes hęreticos, & consimiles. sup. de hær. excommunicamus. §. credentes. & 23. quæst. 3. si habes.

(In vniuersitatem) ex hac enim sequitur absurditas, quòd puer vnius diei incidit in hanc excommunicationem, & ille qui absens est, sed iustè sic fertur sentẽtia, excommunico omnes illos de hac vniuersitate, qui fuerunt rebelles mandato. Sententia autem interdicti iustè fertur in vniuersitatem, quæ fertur pro delicto alterius. 16. q. 7. sicut Deum. inf. de spon. nõ est.

2 (Culpabilis) † dicunt quidam, quòd etiam in iustos culpabiles, non fertur sententia excõmunicationis, nisi primò moueantur & contra eos causa cognita procedatur, quia alia est causa capituli, vel vniuersitatis, quàm sit causa canonicorũ. 2. quæstio. 1. nemo. sup. eo. sacro. 12. quæst. 2. qui manu mittitur. Causa enim vniuersitatis potest esse, quia non comparet in iudicio, vel quòd non recipiunt aliquem in canonicum, & huiusmodi. Causa autẽ personarum culpabilium de collegio nõ est hæc, quia ipsi non specialiter vocant̃, imò si comparerent, non admitterent̃ ad respondendum pro capitulo sine mandato. Item ipsi non possent, nec deberent aliquem recipere in canonicum sine capitulo. Alij dicũt, & fortè melius, quod authoritate huius decre. sine alia monitione, & causæ cognitione, nominatim possunt excommunicare illos, quos culpabiles norunt, sed si non esset eis notum, non deberet sententia excõmunicationis in quenquam ferri, nisi præmissa monitione. 2. q. 1. nos in quenquam. & c. nemo.

3 † Sed quæritur, an appellatio capituli quòd habet causam, prosit canonicis, vt decæterò contra eos non valeat ferri sententia. Respon. si delegatus erat iudex, nõ videtur quod decæterò possit in aliquẽ de capitulo sententiam ferre, etiam si ante app. culpabilis extitisset, quia in eum poterat iustè excommunicationis sententia ferri, quia sublato principali, tollitur accessorium. sup. de consti. translato. Item quia per istam appellationem desinit esse iudex, & in principali, & in accessorijs. Si autem esset ordinarius, vt ab eo esset in aliquo negotio appellatum à capitulo, cùm illud negotium per appel. sit ad superius auditorium delatum, vlterius occasione istius negotij non poterit in aliquem de canonicis sententiam excommunicationis proferre. 3. quæstio. sexta. dudum melius. in c. multum. sup. de offic. lega. licet. Sed quid si ordinarius, vel delegatus in aliquem de capitulo post appellationem legitimam, tulerit sententiam excõmunicationis de facto, nunquid capitulum potest petere, sententiam contra hunc canonicum latam, pronunciari nullam? Respon. si eius interest, vel quia de mandato capituli fecit canonicum, quare in eum est sententia excommunicationis lata, vel quia diffamatur capitulum, quia suus canonicus sic denunciatur excommunicatus, vel ex alia iusta causa, quòd benè potest implorare officium iudicis, vt sententia nuncietur nulla. argumen. ff. de fer. l. 1. sed si vellet capitulum sententiam excommunicationis in suum canonicum latam, occasione capituli dicere iniustã, hoc dicunt quidam non posse fieri, quia absolutio non debet dari, nisi petenti. Et hoc quidem dictum est de canonicis excommunicatis pro capitulis. Hoc idẽ dicendum est de rectoribus ciuitatum excommunicatis, pro ciuitatibus. Ex isto loco satis apparet, quòd si literæ impetrẽtur, contra aliquod capitulum, quòd cogantur ad alicuius receptionem, tamen delegatus compellet singulos canonicos ad receptionẽ ipsius, licet literæ tantùm cõtra capitulum, & non contra singulos canonicos sint impetratę. Et hoc est ea ratione, quia quando mandat, quòd capitulum aliquid faciat, intelligẽdum est, quòd canonici, & alia membra capituli illud faciant. sup. de præben. pro illorum, quia capitulum, quod est nomen intellectuale, & res incorporalis, nihil facere potest, nisi per membra sua. Idẽ videtur, quòd si mandetur de legato, quòd cogat vniuersitatẽ facere solutionem debiti, vel venditionem, vel permutationem, vel quicquid aliud simile, cogenda sunt membra eius, illi facto

illi facto præstare consensum expressum, & sic de omnibus alijs, quæ consistunt in facto, quæ per vniuersitatem fieri non possunt. De extraneo autem, an posset impedire vniuersitatem adimplere, quod debet, not. sup. de offic. delegat. sanè. quia contra prædicta videtur. 12. q. 2. qui manumittitur. Sol. leuis est, quia vniuersitas benè potest habere libellum, & agere, & cōueniri per procuratorem suum, sed cōsensum alicuius facto præstare, pro aliquo suo membro, non potest, cùm consensus corporis, nec corpus habeat, sed in prædictis casibus videtur, quòd si alicui commissa est causa vniuersitatis alicuius, quòd per dele. vbi expediret, cogenda essent membra vniuersitatis præstare consensum in faciendo procu. vel alia consimilia.

CAPVT LXV.

1 *Nedum clerico, sed etiam laico, licet se tueri, etiam si iudex suus ordinarius, non seruato iudiciario ordine, iniuriatur sibi in rebus, vel persona.*

2 *Spiritualis gladius non debet exerceri, nec pro sua, nec pro aliena iniuria, nisi contra homines suæ iurisdictionis.*

DILECTO FIL. (Repellere) sup. eo. c. 3. §. si verò. 1. dist. ius naturale. 1 †(Decano) non solùm clerico, sed etiam laico, licet se tueri, etiam si iudex suus ordinarius, ordine iudiciario non seruato, iniuriatur sibi in rebus vel persona. C. de iure fis. l. fin. & credimus ordinarium processum, etiam qui fit per modum inquisitionis. sup. de acc. super his. sup. de offi. ord. c. 1. & hic est processus legitimus, & per seculares. l. in Authen. de colla. §. iubemus. ff. de offic. præsi. congruit. (iniuriosè) repete quæ diximus sup. de foro cōpet. verum (ecclesiastico) scilicet, sententia excommunicationis. 24. quęstio. 3. corripiantur. 16. quæstio. 1. c. 1. (præsertim) idem est, si nulla alia causa vel excommunicatio præcessisset. (& quidem) no. optimam rationem. (cùm liceat) 22. quæst. 3. fortitudo. & c. seq. (profectò) imò multò fortius (temporalem) iurisdictionem, vel rem, vel iniuriam (defensionem) scilicet, sententia excommunicationis, vel interdicti. (& temporalem) scilicet, defensionē armorum, vel iurisdictionem temporalē.
2 96. dist. c. fi. sup. de offi. or. c. 1. †(Ecclesiasticis) dum tamen spiritualis gladius non exerceatur, nec pro sua, nec pro aliena iniuria, nisi contra homines suæ iurisdictionis, materialis tamen defensio pro se, & pro alijs, benè potest exerceri, etiam in homines cuiuscunq; iurisdictionis. Item dicunt quidam, quòd etiam incontinenti, raptor nō posset excommunicari pro rapina facta, nisi monitione præmissa, tamē melius videtur, quòd si rapina est manifesta, cùm iusta causa subsit, statim potest excommunicari, nisi incōtinenti eam restituat, si est pręsens, vel si non est, ibi intra certum tempus quod duxerit præfigendum. ĩ. de sen. excom. Romana. §. caueãt. ff. de rei ven. si res mobilis. & l. seq. (Adinuicem) nec tamē propter hoc licet laicis, vel clericis defendere aliquos suos, quos crederent iustè excommunicatos, vel pro certo scirent iuuare contra excommunicatorem, scilicet, vt cogerent excommunicatorem relaxare sententiam, vel etiam cessare à denunciatione excommunicationis, quia nec etiam liceret eisdem cogere iudicem secularem, suam sententiam relaxare, quod enim dicit hæc decr. habet locum maximè, vbi corporalis violentia infertur, & non vbi verbalis. Si autem prælatus excommunicaret aliquem, si oppressum iuuaret in iusta causa, vel armis materialibus, vel alio modo cùm sententia sit sub conditione appellet, & postea iuuet eum. sup. de app. præterea.

CAPVT LXVI.

1 *Excommunicatio per appellationem non suspenditur, exceptis certis casibus.*

VENERABILIBVS. (Archiepiscopus ex suo procedens officio) sup. de app. cùm speciali. §. fin. 1 †(& appellatum) post excommunicationem, quia per app. non suspenditur excommunicatio. ĩ. de offi. or. ad reprimendam, exceptis casibus. ĩ. de app. Romana. §. quòd si oportet (pro manifesta) inf. de verb. sig. ex parte. (Proposita querimonia) vel supplicationis, siue in integ. resti. quæ supplicat, vel petat se restitui ad causam agendā siue pœnarum expensarum, vt plenè not. sup. de procu. querelam. vel appellationis, per quam dicat reuocandam sententiam. C. quomodo & quando iudex ab eo. Communi enim iure, cùm sentētia transierit in rem iudicatam, sibi subueniri non potest. Idem videtur, si tantùm excommunicationis sententia lata esset simpliciter, excommunico Petrum, quia fuit contumax in tali termino. Hæc enim sententia

tentia licet non sit diffinitiua, tamen si non est appellatum, transit in rem iudicatam. s. de sen. & re iud. quò ad consulta. quò ad hoc quod super expensis & contumacia excusanda vlterius non audiatur, semper absoluetur pro absolutione petenda, quia nunquam, quominus absolutio detur satisfacienti, transit in rem iudicatam (nec pandi) C. de iudi. sancimus (in itinere captus) ff. si quis cau. l. 2. (minimè compareret). ff. de re iud. contumacia (& hoc ipsum) quia, vbicunq; iudex superior non potest absoluere, nec condemnare, in causa propria, si excommunicatio lata est, absoluere debet excommunicatum. s. de offic. deleg. cum contingat. nisi obijceretur de manifesta offensa: vt prædictum est (illico pronunciare) sed probatio appellantis recipi potest super veritate causæ, scilicet, de app. interposita ad cautelam quia dubitatur, an sententia excommunicationis teneat. s. eo. solet.

CAPVT LXVII.

ROMANA. (Subiectis immediatè). s. e. à nobis. prima glo. in hac gl. secùs (iniustas) imò videtur quòd ipso iure sint nullæ. s. eo. statuimus (caueant) contra. arg. s. de appel. constitutis. (proferre). s. de offi. ordi. si sacerdos. in tex. & in gl. &. s. de app. præterea. 2. gl. hodie (exprimant). s. eo. cùm medicinalis. (vniuersitatis) contra. arg. suprà respon. ibi soluitur (prohibemus) ad hoc. s. eo. grauem. glo. istæ speciales personæ.

TITVLVS XLI.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

CAPVT I.

NAM ET REX NABVCHODONO. (Proauus). ff. eo. si appellatum. §. libellorum.

CAPVT II.

NAM ET EGO. Dicit Salomon (Quare) verba. Aug. (fratrem) prius enim alium filium habuit de Bersabeæ, qui mortuus fuit (quia illæ) hîc vult dicere: quia ita citò mortuus est, quòd nec etiam ei nomen impositum est, nec natus videtur.

CAPVT III.

QVOD DICITVR ANTEQVAM.

CAPVT IIII.

IOSEPH NON COGNOVIT.

CAPVT V.

INTELLIGENTIA. (Res) id est, intellectus. ff. de supell. lega. labeo. 31. q. 1. quomodo. ff. de rebus dubijs. in ambi. 22. quæstio. 5. Hu.

CAPVT VI.

NIHIL OBSTAT.

CAPVT VII.

PROPTEREA. (Si prolixam) ff. de fun. instr. & instr. lega. cùm delanionis. §. cùm fundum.

CAPVT VIII.

QVAMVIS OMNES. (Quendam) specialiter. q. d. quamuis omnes, qui præsunt, ritè vocentur præpositi præpositura tamen, est nomen specialis dignitatis.

CAPVT IX.

1 *Fœmina in testamentis & criminalibus testis esse nequit.*

FORVS) Forum) his partibus consistit iudicium, tanquam ab ordinantibus, nam negotia partium leges aduocatorum, & iudicia iudicum ad ordinatum forum (quo venit) hîc vult dicere, causa dicitur à casu, vnde venit causa, sicut de venditione, oritur causa inter emptorem & venditorem (enim) supple causa (vocatur) quid sit iudicium. (negotium) quid sit negotium (lis autem) quid sit lis (iurgium) quid sit iurgium (causa) quid sit causa. (argu.) quid sit argu. (probatio) quid sit probatio (in omni) quæ personæ quæruntur in iudicio (iudex) quid sit iudex (accusator) quid sit accusator (reus) quid sit reus (testis) quid sit testis (testes autem) quæ considerentur in testibus (non fœmina) in testamentis enim & criminalibus causis testis esse non potest. institu. de testamentis. §. testes. 2. q. 6. episcopi. 33. quæstione. 2. mulierem.

CAPVT X.

PACTVM. (Scriptura) quia sæpè fit cum scriptura: sed & sine ea tenet.

CAPVT XI.

IVS DICTVM EST.

CAPVT XII.

CAVSA CARPENSIS. (Licitis) de hoc notatur. s. de decimis. ex transmissa. s. de sententia excommunica. cum volun. glo. not. eleemosynas.

CAPVT XIII.

QVAESIVIT. F. T.

CAPVT XIIII.

1 *Super interpretatione fertur sententia.*

IN HIS QVAE AMBIGVITATEM. (Partis) non tamen credimus lit. conte. necessariam. (diffinimus) no. sententiam ferri super interpretatione.

CAPVT XV.

1 *Priuilegia recipiunt in dubijs intellectum secundum intentionem concedentis. & quandoq; fit interpretatio secundum propriam verbo. signi. in num. 2. Quæ nomine præbendæ veniant.*

2 *In dubijs priuilegiorum recurrendum est ad intentionem concedentis. & c. seq.*

OLIM TIBI. (Et manualia) scilicet, quæ quotidie dantur, vt pro exequijs mortuorum, & huiusmodi. (Moliuntur) volebant enim nomine præbendæ, quæ tantùm præsentibus datur, ea tantum intelligere, quæ in victu consistunt, & malè. Comprehendit enim, & ea quæ vestitus sunt, dummodò tantùm residentibus dentur (interpretanda) de hoc not. j. eo. causam. de dona. per tuas. & c. cùm dilectus.

1 † (Intellectum) priuilegia enim in dubijs recipiunt intellectum secundum intentionem concedentis. j. e. dilecto. s. de rescrip. mandatũ. & c. seq. ff. de re. iur. Neratius. & ita quod non trahantur ad iniquitatem, vel grauamen alterius. ff. de vulg. sub. facto. & debes scire quòd vbi dans priuilegium, respondet de intentione sua, non est necesse partibus præsentib9 a fieri, vt hîc: & facit præiudicium partibus talis interpretatio, & ad eam obseruandam coguntur, vt. j. e. ex parte vestra. & hæc propriè declaratio dicitur. ff. de test. hæredes. §. 1. & hoc in priui. sed si sententiam ferat, vel aliquid aliud de iure faciat, non est sua interpretatio: quia functus est suo officio. s. de offic. deleg. c. ex literis.

a Præsentibus. Et sic nõ requiritur citatio. Adde Pau. de Ca. qui ad hoc allegat in consi. 337. colu. 2. incip. quia exceptiones. in 1. parte antiquorum. secundum nouis. impres. & Fel. in c. cum olim. col. 6. suprà, de re iud.

b A consuetudine. Adde Abba. in c. certificari. sup. de sepul. & Fel. in c. cum M. Ferrariẽsis. col. 3. ante medium. sup. de consti.

2 † Item quandoq; fit interpretatio, secundum propriam verborum significationem, secundum quòd habes ferè per totum hunc titu. & in. ff. & C. & hæc interpretatio fit, & non præsentibus partibus, & extra iudicium, nec per talem interpretationem coguntur partes ad seruandam interpretationem, nec eis præiudicat. & est ea ratio: quia leges, & verba legis, & vltimarum voluntatum, & contractuum, & priuileg. recipiunt quandoque interpretationem à consuetudine b, contra verbi propriam significationem. vt ff. de le. si de interpre. & l. seq. & l. minimè. & l. ergò. & hæc interpretatio tantùm ad principem pertinere videtur, & ideò semper remanet eis saluum ius suum, nec fit ei præiudicium per talem interpretationem. Potest autem & hæc interpretatio fieri partibus præsentibus, & tunc præiudicatur partibus: vt no. s. eo. c. proxi. arg. ad. q. ff. quis ord. in bo. pos. ser. l. 2. §. 1. & 2. melius credimus, quòd quælibet interpretatio obsit partibus, quò ad hoc, quòd seruet interpretationes Papæ, nisi in alio iure iuuentur. j. eo. venerabilis. s. de deci. & multi. & de offi. or. duo. Est autem alia interpretatio cuiuslibet iudicis. s. quando iudex interpretatur verbum legis, vel contractus, in causa, quæ coram eo vertitur. s. de post. c. 1. ff. de leg. non possunt. & hoc debet fieri, partibus præsentibus, & præhabita copia defendendi vtriq; parti. j. eo. venerabilis. 30. q. 5. iudicantem. & ideò, ad ea quæ interpretata sunt, coguntur partes. & hæc vera sunt, in interpretationibus. Modificatio autẽ priuilegij, nõ debet fieri, nisi partibus præsentibus, & etiam consentientibus. s. de dec. nuper. quamuis si nollet consentire eis inuitis dans priuileg. posset illud modificare ex iusta causa. ar. s. de excessi. præla. c. 2. & not. s. vt ec. bene. vt nostrum. in fi. nec contradicit decre. s. de deci. ex parte, quia ibi non fuerunt modificata priuilegia, illis qui habeant: sed ille Papa magis moderata priuile. dabat de nouo monachis, quàm sui antecessores fecerant. Istæ autem modificationes non fiunt lit. pen. nec fiunt, nisi petente eo, cuius interest. suprà, vt lit. pen. delictis. suprà, de test. causam. interpretationes autem fiunt, sine lite, & lite pendentes, & petente eo, cuius nihil interest: vt habes hîc, & in multis iuribus hîc allegat. supra, de senten. excommuni. inter alia. suprà, de si. per tuas. vbi satis apparet, non esse responsum illis, quorum intererat.

Potest

Potest autem ea ratio esse, quare non seruatur ordo iuris in interpretationibus, quia est notorium de iure. Dicitur enim sic interpretanda verba iuris, vel priuilegia, vel contractus, vel testamenti, & ex aduerso contra. cùm ergò ius hoc diffiniat, & nō sit necesse probatio facti, nec fiat præiudicium partibus: vt. s. dictum est, nō seruabitur ordo iuris, vt not. s. de consue. cùm inter vos (interpretanda) ad expositionem istius decr. optimè. facit. s. de præben. dilectus filius. in glo. illa sed nónne.

CAPVT XVI.

CVM IN PARTIBVS. (Ex his verbis) arg. sumpto à contrario sensu, dicebant isti priuilegiati, quòd si non esset generale interdictum, puta, regnum, vel prouinciam, quod licebat eis more solito, scilicet, apertis ianuis, & alta voce, celebrare diuina.

CAPVT XVII.

CVM TIBI. (Indultum) hæc decreta. non habet locum vbi quis habet ascendentes, vel descendentes, vel etiam collaterales consanguineos, tunc enim consanguinei tantùm succedent. 12. quæstio. vlti. cap. vlti. & quæstio. 3. c. 1. item si nullos consanguineos habet, non habet locum hæc decret. quia succedit ecclesia. 12. quæstio. 3. quicunque. suprà, de succes. ab inter. c. 1. item non habet locum, vbi deputauit certam personam, per quam bona eius dispensarentur: quia tunc ille dispensabit, non alius. suprà, de test. tua. in Authen. de eccle. titu. §. si quis. C. de episcopi. & cle. nulli. Potest ergò habere locum, vbi bona sua in pias causas erogari præcepit, nec designauit personam, per quam hæc fierent, vel designatur, sed negligentem. in his enim casibus licet per episcopum dioc. fieri debeant, vt in l. præalle. tamen de speciali gratia Papa hic alijs indulgere potest, quamuis hoc alijs non indulgeat, sed tantum episcopo, cui scribitur, & non est hæc specialis gratia, sed ius commune, vel fortè est specialis gratia: quia archi. & alij habebant de consuetudine. 1

CAPVT XVIII.

1 *Ecclesia varias habet interpretationes, & multipliciter intelligitur.*

CVM CLERICI. In prælatione constitui & alij si est consuetudo. (Fidelis) hoc iuramentum obtinet tantùm ius obedientiæ, vel fidelitatis, vel homagij, quòd pro spiritualibus non est præstandum. suprà, de si. ex delic. infr. c. proxi. cap. fin. hoc autem iuramentum pro spiritualibus præstabatur, & ideò communiter tenentur hoc iuramento non tantùm episcopo, sed etiam capitulo, spiritualia enim iura, non sunt diuisa inter episcopum & capitulum. vnde de consensu capituli facere debet, & si aliqui laici, vel clerici iurarent episcopo fidelitatem, pro aliquibus temporalibus quæ episcopus habet segregata à capitulo, nullatenus teneretur capitulo, vel econuerso. suprà, de rescrip. edoceri. ☞ † (Capitulum) nota. per eccle. hîc intelligi capitulum maioris ecclesiæ. 63. dist. §. 1. 10. quæstio. vlti. antiquos. quandoque autem intelligitur tantùm episcopus. 7. quæstio. 2. scire quandoque viri ecclesiastici. 63. dist. c. 1. quandoque quælibet ecclesia. s. de test. relatum. supr. de vsu. cum super. quandoq; congregatio fidelium. de consecra. dist. 1. ecclesia.

CAPVT XIX.

QVAERENTI. (Circumstantijs) suprà, de offi. deleg. sanè pasto. 50. distinct. contumaces.

CAPVT XX.

1 *Sylua quæ sit.*
2 *Priuilegium de noualibus extenditur tantùm ad futura.*
3 *Cùm vtraq; pars probauit intentionem suam, qui testes præferentur.*
4 *Nouale dicitur etiam ager infructuosus: redditus fructuosus.*

QVID PER NOVALE. Quis locus dicatur nouale quære extra, eo. veniens. §. illum. † (Anno). ff. de ver. sig. sylua. §. nouale. quandoque dicitur sylua, quę rumpitur. ff. de ter. amo. l. vlt. ff. de peti. hære. vtiles (extirpatis). s. e. c. 1. (de nouo) id est, post priui. impetratum. arg. s. de priui. dudum. vel etiam antè, vt ibi not. vel alias. vt no. in glo. hîc posita. no. quòd. scilicet.

2 † (Memoria) not. quòd hæc probatio non incumbit priuilegiato, si non sit in possessione, & qui agit petitorio, etiam debet probare, quod ab eo tempore, quo habuit, priuilegia, facta sunt noualia, extenditur enim tantùm priuilegium ad futura noualia: cùm ille sit sanus intellectus priuilegij, vbi nil vel parum partibus præiudicet, vt not. suprà, eod. olim. alij aliter dicunt, vt not. suprà, de priui. dudum. sed si expressè vellet dicere, quòd etiam da anterioribus noualibus haberet, mihi videtur, quòd illa appellaret noualia, quæ à 10. ann. citra, culta fuerunt: tanto enim tempore adducitur consuetudo, & seruitus continua. ff. si serui. ven. si quis. C. de seruitu. l. 2. & fi. Item oportet eum probare, quod ante tempus illud. 10. an. nouum. in quo cœpit modo coli, tanto tempore fuit incultum, quod non extat memoria, quòd culpa fuerat, & debent sic dicere testes, vt quidam dicunt, licet nobis non placet.

Nos vidimus, quòd hæc possesio fuit inculta. 40. an. ad minus, & postea adijcient de vlteriori tempore, hoc modo, nos etiam non audiuimus, nec vidimus quando culta fuerit, hæc possesio. Nec vidimus, vel audiuimus eos qui viderint, vel audiuerint quando prædicta possesio culta fuerit, vel melius debent dicere omnium esse opinionem *a*, vel communem, se non vidisse, vel audiuisse eos, qui viderint, vel audiuerint, cùm culta fuit hæc possesio. ff. de probationibus. si arbiter.

a Opinionem. Ioa. de Imo. in c. veniens. suprà, de testibus. intelligit hæc dicta Innoc. in casibus, in quibus sufficit memoriam extare. & refert. Ale. de Imo. in consi. 208. col. 3. vers. nec etiā obstat prædictis in secundo vol.

Sed dices, ergò hoc eodem modo probatio legem datam à Moyse & schisma Choræ, Datham, & Abiron, argumētum. 7. quæstione. 1. denique. sed si hoc dicitur. multæ absurditates & impietates, nedum de alijs, sed & de Christo probari possunt, & idcircò non est ita latè accipiendum, sed sic restringendum est, non vidimus eos qui viderint, & hoc leue est, nec eos vidimus, qui audiuerint suo tempore factum, id est, communi opinione habebatur, quòd possesio, de qua agitur, non colebatur, sed lupis, & transeuntibus bestijs, vel paludibus patebat, si autem velles adijcere non vidimus, nec audiuimus illos, qui viderint vel audiuerint suo tempore. vel etiam ante tempus eorum factum, malè intelligeres, & prædictæ absurditates & multæ aliæ sequerentur. Sed ex aduerso, scilicet, ex parte negantis decimas, & negantis nouale, potest probari contrarium, scilicet, per testes, qui sic dicunt, non audiuimus dicentes, quod audiuerant eos, qui audiuerant alios, dicentes possesionem, de qua agitur, cultam fuisse suo tempore. in communi opinione habebatur, & non dubitabatur, eam esse cultam. ff. de aqua plu. arcen. in sum. in princ. & §. fin.

3 † Sed quæres, si suam opinionem vtraque pars probabit, qui testes alijs præferentur? Respondeo, cùm testes secundum ea, quæ dicimus, debeant dicere communem opinionem esse, possesionem cultam, vel non cultam, illi testes præferentur, qui meliores sunt, & verisimiliora dicunt. 4. quæstione. 3. in princ. sed si testes dicerent non esse communem opinionem, quòd culta esset. hîc prævalent pauci testes, asserentes communem opinionem, quod culta fuisset, multis, qui negarent communem opinionem: quia negantis etc. 6. quæstio. 5. actor. ad hoc facit. suprà, de proba. tertio. Non autem sufficit, ab vno audiuisse, sed à pluribus. suprà, de testi. licet. & valet hæc præscriptio in seruitutibus & iuribus quæ nec continuam vel quasi continuam causam habent, de quibus not. suprà, de præscrip. de quarta. & non habet locum hæc probatio, nisi vbi habetur expressum in iure, quod debet habere præscriptionem cuius, non extat memoria (tali) scilicet, agro
4 inculto. † (De quo) quia potest esse, quòd fuit incultus: sed non infructuosus, & de eius fructibus, ecclesia percipiebat decimas, & sic apparet, quod dicitur nouale, quia de infructuoso fit fructuosus: & non quia de inculto factus est cultus. Vel dic, & melius, quòd etiam si erant aliqua nemora, vel pascua, quæ primò aliquem fructum ferebant, sed modicum: puta, modicam herbam, & pauca ligna, & si pòst, de eisdem nemoribus fiat terra culta, benè habebit inde decimas, ille qui priuilegiatus est super decimis noualium, etiam si parochialis ecclesia primò habebat illas paucas decimas, quæ colligebantur de pascuis & nemoribus: sed si prius parochialis ecclesia magnas decimas inde haberet: tunc ad eas non extenderetur priuilegium, & sic expressè videtur velle litera huius decret. (de quo) istam decre. expone vt diximus suprà, de priuil. c. vltimo.

CAPVT

CAPVT XXII.

VENERABILI. (Protectione) id est, gubernatione, & quòd sibi de temporalibus? Respondet, & hoc ipsum factum fuit, de speciali authoritate Papæ. (suis) episcopi (de canonicis) sanctæ crucis (suo) episcopi. (priuilegij) fortè priuilegium impetrauerat monasterium sanctæ crucis, quod in monasterio de Arga. ad eum spectante, posset priorem instituere de fratribus suis, quòd non impetrasset, si dixisset quòd episcopus episcopalia iura ibi haberet, cùm inter episcopalia iura sit institutio prioris. s̃. de offi. or. conquerēte. s̃. de capel. mo. c. 1. Itenim eodem priuilegio continebatur, salua debita reuerentia matrici ecclesiæ, quod verbum malitiosè interpretatur appellantes maiorem ecclesiam non episcopalem, sed Romanam.

CAPVT XXIII.

1 *Potest Papa iniuriam manifestam vindicare.*
2 *Qualiter sit procedendum cùm de rebus vel iuribus agitur.*
3 *Cùm agitur de potestate Papæ, vel de sententijs eius, quis cognoscat.*
4 *Quando quis absq; aliqua monitione excommunicari valeat.*
5 *Superiori iudici relinquitur hæc cognitio, an ex iusta causa quis fuerit excōmunicatus.*

EX PARTE. (Latro) id est, satisfactio, vel emenda, de latrone damnato, vel rectè homo culpa rei mortuus petitur. ff. de ver. obl. si seruum. §. vlt. condemnatio autem non fiet, nisi in æstimatione. arg. contra. s̃. de ac. qualiter. 2. sed illud obtinet, vbi benè potest ferri sententia secundum petitionem, alioquin potest aliquando à petitione diuertere, vt in iudicio finium reg. ff. fi. reg. l. 2. & 3. (de parendo) coram ordi. iudice. sicut ex debito tenebatur, vel coram canonicis Carnot. quòd ex superabundanti erat. Vel dic, quòd erat de mero iure, cùm delictum commissum esset in terra iurisdictionis canonicorum (offerret) coram or. iu. vt. s̃.

(Fecerunt) sed dices, nónne hoc ipso, q sententiā tulerat in causa sua, iniusta erat. C. ne quis in causa su. l. 1. 4. q. 4. c. 1. Respon. prosequamur hîc materiam à remotioribus, si iniuria manifesta sit
1 † Papa potest eam vindicare. 23. q. 4. Guilisarius. & c. se. & potest etiam, si est occulta, facere inquiri de ea. sup. si quis imper. ma. l. 1. sed si [a] inferiori [a] prælato fiat iniuria, vel verberibus, vel contumelijs: si est manifesta iniuria, videtur quod similiter posset eam in subditos vindicare, scilicet, excommunicando & deponendo. argu. 2. q. 2. si quis. & s̃. de offi. or. irrefra. & in præalle. c. Guili. si autem est occulta offensa, non vindicabit eam: sed poterit eum apud superiorem accusare, vel denunciare, & non punire. C. ne quis in causa sua ius sibi di. l. 1. s̃. de offi. dele. statuimus. nam in præcedenti casu cùm offensa sit notoria, probatione non eget. 2. q. 1. manifesta. s̃. de appella. cùm sit Romana. nec ibi necessaria sit sententia, super crimine, vel iniuria, quæ notoria est, non est hic iudex in causa sua, sed executor pœnæ qui benè potest quis esse in sua causa: quia recusari non potest. sup. de ap. nouit. hoc modo videtur dicendum, si agitur de iniurijs.

2 † Sed si agitur de rebus, vel iuribus, tunc sic est procedendum: quia, si Papa contra alium, vel alius contra eum mouet quæstionem, super rebus, vel iuribus aliquibus eligantur arbitri vtrinq;, vt iudicium procedat sine suspicione. arg. 11. q. 1. si clericus. 3. q. 5. qui suspecti. & licet sit honestum, non negamus tamen, quin alicui posit causas huiusmodi delegare. arg. ad hoc: qa imperator causas suas, & imperij, facit tractari p procuratores suos, qui sunt ab eo dati iudices, licet ipsi sint ordinarij, C. vbi cau. fi. per totum. C. si aduer. fi. l. 1. & 2. sed nō video rationē, quare vitetur suspicio, si sunt ordinarij, & nō vitet, si sint dele. cùm vtriq; sint ab eo dati, Imò procu. tanquam magis familiares magis debēt haberi suspecti, & sic obtinet de consuetudine, quòd Papa huiusmodi causas delegat alijs. Si autem aliquis vellet Papæ crimen obijcere, de hoc nullus potest cognoscere. 9. q. 3. facta aliorum, nisi de hæresi. 40. dist. si
3 Papa. † Item quando de potestate eius agitur, vel de sententijs eius, nullus, nisi ipse solus cognoscit. 9. quæstione. 3. isti sunt nemo. & c. se. si autem episcopus, vel alius inferior prælatus agat de iuribus, vel rebus suis, vel contra eum agitur, coram competenti iudice hoc agi debet. C. si à non compe. iu. per totum. 11. quæstione. 1. si clericus. & si ipse prælatus super suis iuribus iudicat, vel arbitretur, non valet. C. ne quis in sua causa. l. 1. C. de arbi. l. penul. nisi notorium esset, quod aliquis iniuriosè iura alicuius prælati occuparet, vel retineret: nam tunc, licet non posit cognoscere, nec debeat: quia notorium est.

[a] *Si inferiori. Ad hæc dicta. Adde Pet. de Anc. in consi. 277. inci. ex prædicta facti narratione. col. 5. vers. venio ad quintum, & repituristud cons. sub. nu. 439. & quādo quis posit esse iudex pro iniuria illata eius officio, vide per Alex. de Imo. in cons. 25. colu fin. vers. 3. præs sup. pono. in 2. vol.*

est. 2. quæstio. 1. manifesta. Tamen hunc notorium sacrilegum, monitione præmissa, excommunicare potest, & aliàs punire. 2. quæstione. 7. si quis ega. & c. si quis, licet, si dum monetur, vel aliàs dicit conuentus, ego non sum de iurisdictione tua, ego enim sum à te exemptus, vel non debeo tibi iura hæc, puta decimas, vel mortuaria, vel huiusmodi: tunc prælatus debet ei dicere, quòd si super hoc habet priuilegium, vel instrumentum, quòd illud ostendat, si illud ostenderit: non debet vlterius prælat⁹ iudicare [a], vtrum sit verum, vel falsum priuilegium, vel an ei derogatũ sit, sed debet supersedere, & corã superiore agere de iure suo, quia non est res notoria, sed iam probabili negatione facta est res dubia. C. qui ad lib. procla. non licet. l. 3. & ideò excommunicari non potest, nisi causa probetur coram superiore. 2. quæstione. 1. nemo. & si excommunicauit, quasi iniustè excommunicans, punietur, & sententia sine difficultate relaxabitur. suprà, de sent. excommuni. sacro. etiam si in veritate esset subditus, & etiam iura denegata debentur, sed si esset exemptus, sententia pronuncietur nulla, sed iste, siue sit exemptus siue non, siue dubitet, prudenter faciet, si appellaret, postquam priuilegium exhibuerit, ne vlterius contra eum procedat, & sic non tenebit, quicquid pòst fecerit. suprà, de appel. ad audi. & valet hæc appellatio etiam à futuro grauamine, quia est extra iudicium. vt not. suprà, de appel. consuluit. si autem non ostendit priuilegium, sed dicat se habere priuilegium, vel instrumenta alibi, vel testes, vel probationes alias, tunc si id, quod petitur à prælato, notorium est deberi de iure vel de facto, vt quia petit decimas suæ parochiæ, poterit eum excommunicare, non obstante improbabili negatione, quæ non facit rem dubiam, dato tamen prius sibi aliquo termino ad probandum de iure suo, quia si contrarium diceretur, facilè esset cuique iurisdictionem fraudare, sed superior iudex excommunicato petenti absolutionem ad cautelam dabit præstita cautione de parendo ecclesiæ mandatis, & præstita absolutione, quæret quare non dedit decimas, vel aliud quod notum est de de iure deberi, & si probauerit iustam causam denegationis, absoluet eum à præceptis, & si non probauerit, condemnabit eum, nam præsumptio in hoc casu transfert in eum onus probationis, vt aliàs no. sup. de præsump. illud & qui illud negat, quod de iure debetur, illud probare debet. ff. de proba. ab ea. & quia notorium iuris est, sufficit hunc ordinem seruari, sicut apparet in præall. l. quæ alium ordinem seruari non præcepit, nisi quòd probet. arg. ad hoc. quia non seruatur ordo iuris in notorio facti, nec in notorio iuris.

Sed dices nónne iste prælatus in omnem casum debebat cognoscere, an sua esset iurisdictio, & an falsum esset priuilegium, & an esset exemptus? suprà, de rescriptis. super literis. ff. de iu. si quis ex. Respon. quia tunc habet locum quòd iudex debet cognoscere, an sit iudex, quando inter partes contenditur de hoc, quod vnus dicit iudici, vos estis iudex, & rescriptum est verum. & alius dicit contrarium, quia tunc non iudicat in propria causa, sed in aliena. ff. quando appellan. sit. l. 1. §. in propria. Sed secùs [b] est quando iudex prosequitur suam causam, qualis est in superioribus casibus. Vtrum autem exemptus sit, vel non, vel vtrum priuilegium sit verum, vel falsum, vel aliquid aliud quod tangat principalem causam, de his cognoscere non debet, quia esset iudex in causa sua, quod esse non debet. Priuilegium autem de quo hæc decret. loquitur restringi debet, vt illi tantùm authoritate eius excommunicari possint, qui notoriè contra ecclesiam deliquerunt. argumen. suprà, de officio delegati. statuimus. stultè autem faceret episcopus, si in illo casu vbi sibi exhibetur priuilegium peteret arbitros, nec est de iure quod petat, quia illud. c. si clericus. loquitur quando prælatus vult conuenire subditum. Sed hìc nunquam prælatus debet se constituere actorem, sed reum qui fauorabilior est, & tanquam reus debet sub eo iudice conueniri exempti autem, si notoria est exemptio, non tenentur comparere. ff. qui satisda. co. si nota. & ff. de fer. l. 1 Si verò dubium est compareant allegaturi priuilegium, & recedant. ff. de iudi. si quis excommuni. & tutius est si appellatur vt dictum est, & si non comparent, teneret sententia excommuni, vel alia multa ex ea sola causa, quòd non apparet allegaturus priuilegium. argumen. præall. l. si quis ex. (cautio.) Item si excommunicatus sit pro sola contumacia, dummodò constet contumacia, non absoluetur contumax, nisi prius refusis expensis & alio interesse, quia

[a] *Iudicare hoc dictũ refert Ant. de But. in c. cæterũ. col. 6. suprà, de iu. & dõ. Alex. in cõs. 1. col. 3. circa medium. in 5. volu.*

[b] *Sed secùs: ꝑ intelligentia dictorum Innoc. hîc, vide Alexan. de Imo. in cons. 29. col. 2. circa medium. in 1. volu.*

quia & tunc potest dici manifesta offensa (priuilegium) quod continetur in priuilegio de iure communi est, sed ad hoc valet, quia solet plus timeri. vt.23. distin. quanquam.(congrua) hæc sunt verba, quę dubitationem recipiebant, nam canonici dicebant congruam satisfactionem emendationem damni, vel iniuriæ æstimationem, sed comitissa dicebat congruam satisfactionem si præstaret cautionem de iudicio sisti, hanc autem dubitationem dominus Papa soluit hic.

4 † (Iuri) de hoc no. suprà, de sen.excō. solet. idem est si in aliquo negotio sit contumax. VERBI GRATIA: quia non vadit ad consilium. 5. qō. 2. præsenti. 18. dist. si episcopus. & c. se. idem est si non prosequatur accusationē cœptam. 4. qō. 5. c. 1. in fi. & idem dico, si præciperet quid aliud, quod ad officium eius pertinet. 7. quæstio. 1. quia frater. Idem si præcipiat alicui specialiter, quòd non faciat furtum, vel fornicationem cum aliqua specialiter & non obediat, hic excommunicari potest sine alia monitione facienda super emendatione criminis perpetrati, quia verè cōtumax est, quæ sola sufficit ad iustificandam excommunicationem. 11. quæstio. 3. certum. Idem dicunt quidam, etiam si generaliter, vel simpliciter moneat aliquem super fornicatione, quod non credo, quia sicut pro contumacia de expresso crimine debet excōicari, sic de expresso crimine moneri. arg. 2. q. 1. nemo. c. s̃. de sen. ex. cum medicina. (offensa) sup. & contumacia, nam pro solo crimine non est quis excōicandus, si velit se corrigere. 11. q. 3. nemo. 45. di. sed illud. 24. q. 3. tam sacerdos, & quod dicit in offensa, idem intelligitur in quolibet crimine. s̃. de sen. excom. graue. s̃. de offi. dele. ex literis. 24. q. 8. pessimam. 18. q. 4. presbyterorum. 11. qō. 4. excellentissimus (manifesta) quæ offensa manifesta dicatur in c. proxi. dicitur. (sufficiens) plus placet quod not. s̃. de cen. cū venera.

5 † (Si verò dubia) id est si iudex superior dubitabit, an sit notoria, vel non, tunc statim absoluat eum, nisi aduersarius offerat se probaturum, quod inferior iudex excōicauit eum pro manifesta offensa. inf. c. proxi. s̃. de rescript. ab excommuni. in fi. vbi dicitur, quod superiori iudici relinquitur hæc cognitio, an ex iusta causa fuerit excommunicatus, nec vnquam potuit esse iusta, nisi excōicatori esset notoria, vel per cōfessionē, vel per probationē, vel per euidētiā facti. j. e. c. px. q̃a si iudici constaret quod pro dubia offensa esset excommunicatus ab inferiori iudice, tunc sine vlla cautione statim absolueret eum quod constaret, quod sententia esset iniusta, quæ non debet ferri in dubijs, sed tantùm causa probata. 2. quæstio. 1. nemo. & c. nomen. 23. dist. habuisse. nisi fortè nō vt iudex, sed vt pars tulisset sententiam, quia tunc etiam pro offensa non notoria, dummodò postea appareat vera potest quis excommunicari: vt not. suprà, de cens. cùm venerabilis.

CAPVT XXIIII.

1 *Si quis per probationem velit facere manifestam iniuriam aduersarij, audiendus est antequam absoluatur aduersarius.*

2 *Manifesta offensa qualiter cognoscatur, habes hîc exemplificatum.*

3 *Quomodo dicatur periculum imminere moræ, si quis absolui differatur.*

CVM OLIM. (Dum ansam). q.d. dum vnam quæstionem soluimus, in grauiorem incidimus, soluimus enim verbum, quod erat in priuilegio. s. quod nemini liceat, etc. illud interpretantes de excommunicatis pro manifesta offensa, vt in superiori. c. sed ex illa solutione difficilioris quæstionis nodus est intricatus. s. quæ offensa dicatur manifesta (proponentibus) & malè (iudici) malè dicunt, quia in qualibet causa manifesta iniuria dicitur, quàm iudex iudicat manifestam, nisi ab eius diffinitione appelletur, quia ratione iurisdictionis suæ, licet ei præiudicium facere partibus per suam interpretationem. suprà. de postul. ad hoc. ff. de iusti. & iur. l. fi. (sibi) qui tulit sententiam excommunicationis, vel parti pro quo lata est.

1 † (Per confessionem) vel per sententiam, à qua non est appellatum. suprà, de coha. cle. c. vestra. & c. tua. (vel probationem). hîc benè colligitur, quod si quis per probationem velit facere manifestam iniuriam aduersarij, quod est audiendus antequam absoluatur aduersarius, vel dic, quod si excommunicato eo tempore, quo petit absolutionem, obijcitur q̃d excommunicatus fuit pro offensa, quam modò ostendit, & vult ostendere manifestam per probationes, quod non potest, nec debet eius absolutio propter hoc differri, nisi probet quod per probationes, vel alio modo factum, pro quo eum excommunicauit, fuit notum ex-

communicatori, antequam excommunicaretur, quia aliter esset iniusta sententia, quæ lata esset, non probata causa excommunicationis, & ideò sine difficultate absoluendus est. s. de sen. ex sacro. §.1.2.q.1. nemo. sed si vellet ostendere per probationes, quæ receptæ fuerunt ab excommunicatore, antequam excommunicaretur offensam esse manifestam, vel veram, benè audiretur in impediendo absolutionem, vel dic quando quis excommunicat vt pars, vel vt exequens officiũ suum, sufficit si post sententiam excommunicationis probatur iusta causa.

2 †(Aut euidentia) non habita differentia, an non fuerit iudic. parti in alijs sufficit enim factum esse notum: vt no. s. de coha. cle. & mu. tua. Istam autem materiam, vt plenius intelligamus, ponamus in terminis.

CASVS.

Parmensis episcopus pro rapina, quam fecit præpositus Archid. excõmunicauit præpositum. Præpositus ab episcopo petit absolutionem, & conqueritur de iniuria excõicatione, præpositus autem dicit nullam iniuriam se fecisse, nedum manifestã, & addit cum negatione mea sit res dubia. C. de inge. ma. & l. 3. peto & recepta sufficienti cautione de satisfaciendo, si apparuerit me ꝓ manifesta offensa excõmunicatum absolui, & maximè quia & si cõstaret me iustè excommunicatum, tamen cum cautione deberem absolui. suprà, de sent. excommunicat. per tuas. in prin. & multò fortius si dubitatur, suprà, de sent. excommunic. sacro. §. verum. Econtrà respondet Archid. quod quamuis negatione res facta sit dubia iudici, à quo modò petitur absolutio, ei tamen qui excommunicauit nota fuit tantum attendendum est, nam & econuerso si coram iudice à quo petitur absolutio probaretur manifesta offensa, nisi probata esset coram excommunicatore, esset iniusta excommunicatio. 2. quæstio. 1. nemo. suprà, de senten. ex sacro. cùm ergò me offeram probaturum manifestam offensam excõmunicatori illatam, sum admittendus.

Nec etiam ob. quod dicit, quòd si etiam constaret de iusta excommunicatione, deberet absolui cum cautione, quod falsum est: vt in fi. decre. per tuas. imò etiam si sit dubium, vbi non est appellatum. suprà eodem §. 1. nisi periculum immineret, satis crederem absoluendum. Nec ob. eod. decre. sacro. §. verum. quæ non loquitur, quando alius vult reuocare sententiam alterius, sed ipse idem cognoscens errorem suum, Imò quod plus est, si constaret de iniusta excommunicatione, videtur quod sit mittendus ad excommunicatorem, vt eum sine difficultate absoluat. argumentum. suprà, de rescrip. ab excommunicato. suprà, de sent. excom. per tuas. suprà. 1. sed illa intelligimus, vbi est dubium, vbi autem est certum, vel quod ordinem omisit, vel causa non fuit probata, absoluitur à superiore, 2. quæstio. 1. nemo. Item & præpositus dicit aut seruatus est ordo iuris, & tunc si non appellaui, non est dubium notariam offensam per sententiam. suprà, de coha. cle. & mu. tua. Aut non fuit seruatus, & sic superior reuocabit sine aliquibus probationibus. 2. quæstio. 1. nemo. & sic nunquam videntur locum habere posse probationes Archid. Nec est differentia hîc, an sit appellatum, nec ne? Archid. respon. probationes suas locum habere, quando episcopus tulit sententiam ordine iuris non seruato, quia factum erat notorium. Præpositus autem respondit sic, sed & tunc aliquis ordo est necessarius. s. citatio & sententia super satisfactione officij. 2. quæstio. 1. Deus. suprà, de diuor. porrò. & tunc demum quando nollet satisfacere secundum sententiam excommunicandus. 11. quæstio. 4. nemo. Archidi. respondet monitionem esse necessariam. suprà, de senten. excom. sacro. quæ non potest esse sine citatione & mandato, cùm dicit præcipio, vt emendes rapinam, quam fecisti Archid. quod mandatum, tenet vim sententiæ in notorijs. Diximus ergò probationem Archid. super eo quòd offensa sit manifesta, siue per probationem, siue per confessionem, siue per euidentiam facti tunc locum haberet, cùm dicit monitionem præmissam, quia manifesta offensa fuit, quando in præpositum excommunicationis sententia lata fuit.

3 † Idem dicimus, si pro manifesta offensa commissa in ipsum episcopum monitione præmissa, excommunicationis sententiam protulisset, vt hîc. & superiori. decre. nisi periculum esset in mora, si absolutio differretur. suprà, de sent. excommunic. sacro. & suprà, de sent. excommunicatio per tuas. intelligo enim periculum moræ imminere, si excommunicator multũ distet, siue prolixũ terminũ ad probandum manifestã offensam reqrat. imò plus videtur quod si excõmunicatus non appel-

appellauit super causa, pro qua fuit excõmunicatus, quod decætero non potest petere absolutionem, quasi non sit pro manifesta causa excommunicatus, quia per sententiam factum est notorium, vt hîc. (Causam). suprà, de vo. & vo. re. ex multa. & de bapt. & eius effe. maiores. §. verum. (probationem) ad expositionem istius loci multum facit. suprà, titu. proxim. solet glos. quæ incipit super eo. etc. versic. item not. quod probatio.

CAPVT XXV.

1 *Recipiendus est talis libellus, peto talem electionem confirmari, vel infirmari, pro cuius declaratione multa hîc habentur.*

Consuetudo non tantùm tempore, introducitur, sed etiam consensus tacitus vel expressus in ea requiritur.

Actio confessoria, & negatoria quando habeat locum.

2 *Hæ actiones confes. & nega. competunt etiam possessori eius iure quod petit.*

3 *Actio in factum ex re iudi. dabitur in hæredem ex turbatione defuncti contra quem fuit lata sententia, sed non dabitur ex turbatione hæredis.*

4 *Si in priuilegio vel alio rescripto fit mentio consuetudinis, vel priuil. necesse est illud exhiberi.*

Publicatio priuilegij qualiter fieri debeat. Remissiuè.

Pereunte monasterio, perit priuilegium.

1 ABBATE. † (Consuetud). hîc videtur talem libellum recipiendum, peto talem electionem confirmari, vel infirmari, quia secundũ leg. contra consuetudinem facta est, arg. sup. de consue. cùm dilec. suprà, de causa pos. cùm ecclesia. 18. q. vlt. c. vlt. ff. cõ. præ. venditor. ff. de aqua plu. ar. l. 1. §. vlti. 9. q. 3. conquestus. 64. dist. quia licet enim tẽpus non sit modus inducendæ obligationis. ff. de ac. & obli. l. obligationum. tamẽ secùs est in consuetudine, vbi non requiritur tantùm tempus, sed etiam consensus est necessarius tacitus vel expressus eius, qui tangitur ex consuetudine: vt no. ĩ. de consue. c. 1. ex consensu tacito, vel expresso obligationes nascuntur. ff. de pact. l. 1. 2. 3. & 4. ad hoc facit. C. de agri. litibus. Dicimus enim pro iuribus non competere negatoria, vel confessoria, quæ tantùm competit pro seruitutibus & vsufru. sed debere agi, quia ad agentem pertinet de iure. suprà, de causa pos. cùm ecclesia, vel consuetudine, vt hîc, vel constitutione. suprà, de consuetu. cùm dilectus. vel ex priuilegio. 63. disti. Adrianus. & c. seq. Et hoc potest dici, quia confessoria & negatoria, quæ competit quasi confessoria domino, vel quasi domino rei vel ecclesiæ, vel potius procuratori & custodi ecclesiæ, qui potest nomine ecclesiæ agere, cuius quæritur in illa ecclesia, qualis est prælatus illius ecclesiæ. ff. si serui. ven. l. 2. & prælatum intelligo quemcunque legitimum ministrum, etiam si sit conuentus, qui habet bona discreta, & competit contra possessorem rei, id est ecclesiæ, vbi dico me ius habere. ff. si vsusfru. pe. l. vlt. §. vtrum, vel quasi possessorem, qualis est qui dolo desijt posidere, vel si liti se obtulit. ff. si vsusfruc. pe. l. vltima, & qui non patitur me vti possessione iure mihi debito, sicut in interdicto vti posidetis dicimus, nam qua ratione facit, quominus posideam, eadem & ipse posidere videtur. ff. si ser. vendi. loci. §. si quis mihi. & 50. dist. si quis. datur etiam confessoria in rebus non spiritualibus etiam non creditor ff. de remis. l. 1. Item Iulianus. & superficiario. ff. de superfici. l. 1. §. vlti. & vsufru. ff. si vsusfru. pe. l. 1. 1. respon. & datur contra superficiarium agri debentis seruitutem. ff. si ager. vec. l. 1. §. vlt. quasi autem negatoria competit eis, de quibus dicimus competere, & competit quasi confes. contra illum, qui posidet, vel qui tenet ecclesiam, vel rem nomine eius, cuius ius posidet, vel etiam si quis tantùm nomine suo posideat, vt nomine alicuius ecclesiæ contra eum danda est hic quasi negatoria, vt si agam contra aliquem, qui est in possesione Archidia. nego tibi esse ius exercendi iura archidia. in diocesi mea, vel in tali archidiaconatu, qui ad me pertinet principaliter, vel directè, puta quia sum episcopus, à quo idem Archidi. tenetur & recipitur. argumen. eius quod dicitur in vsufru. qui naturaliter posidet fundum vsufructuarium. ff. de acquir. posses. naturaliter, & tamen contra eum competit negatoria. ff. si vsufructu. pe. l. 4. §. antepe. & vlti. & competit hæc quasi confes. archidi. Item & episcopo, à quo tenetur archidi. ea. ratione, quia est prælatus, & quæ est principalis ecclesiæ, directa domina iuris archidiaconalis & archidiaco. qui hæc iura tenet ab episcopo, est vtilis dominus, & ita vtrique prælato competit actio

actio nomine ecclesiæ directa, quasi confes. archiepis. nomine suo vti. quasi confes. quemad. & hoc competit domino & vasallo. argumentum. ff. si ager. vecti. l. 1. §. vlti. Item & ea ratione no. quia ad eum pertinet ordinatio omnium ecclesiarum. 10. quæstio. 1. decretum. 10. q̃ō. 7. omnes. Item quia præordinator est in cunctis. licet in singulis singuli suam habeant ordinationem. 25. dist. perlectis. & inde est, quod potest agere pro singulis ecclesijs sibi subditis. suprà, de suc. ab inte. c. vlt. 10. quæstio. 2. c. vlt. Et hac prædicta ratione. s. quia quasi nega. & quasi confes. competit tantùm ratione dominij, vel quasi, videtur dicendum, quod si aliquis est in possessione alicuius ecclesiæ, non audietur contra alium, si velit ei imponi silentium, vel si dicat, quod nullum ius habet in ecclesia, nisi dicat se ius habere in ecclesia, sicut etiam in rei vendicatione non auditur, sed dicat se habuisse possessionem, nisi dicat se dominũ vel quasi, sed talis possessor potest vti possessoris iudicijs, puta interdicto vti pos. & consimilibus, sed si alius agit contra possesorem neg. vel confes. tunc benè potest excipere non est ei ius petendi, vel non habes ius in ecclesia, & obtinebit possessor. ff. de rei ven. fun. ff. si vsufruc. pe. vti.

2 † Item not. quod hæ actiones confes. & neg. competũt etiam possessori ei⁹ iure quod petit, licet secùs sit in corporialibus, quorum vendicatio nunquam competit possessori. sup. de ali. iud. mutan. cau. fac. c. 2. ff. si ser. ven. si fortè. §. sciendum. & l. loci. insti. de ac. §. contra quoque. & contra quemlibet impedimentum datur, vt suprà ostensum est. Et hoc ideò est, quia si episcopus petit iura episcopalia ab aliquo abbate, vel quouis alio, nihilominus potest vti eodem abbate iuribus episcopalibus, puta excommunicare & huiusmodi facere, sed si episcopus peteret abbatem, quasi suum subditum, & suum clericũ de iure canonico, id est, vt in omnibus teneatur ei, in quibus abbas subditus episcopo ei teneri debet secundum canones, in hoc casu credo, quod abbas in omnibus aget, sicut liber, & in possessione libertatis erit abbas. argumentum. C. de lib. causa licet. & C. de asser. tol. l. fin. in hoc casu, proprie episcopus dicitur intentare præiudicialem, & sic interim pendente hac quæstione, non poterit episcopus illum abbatem, nec excommunicare, nec aliter procedere contra eum, quia fieret præiudicium principali quæstioni, qua petit eum in subditum, licet hoc dictum sit in gl. quæ incipit: hîc videtur, quod confessoria datur contra eum, qui non patitur alium, vti iure suo. argumentum. suprà, de præscript. veniens. ⁊. de deci. dudum. tamen sententia non dabitur tantùm contra perturbantem iura. s. vt cesset à perturbatione, sed etiam dabitur reo. s. adiudicabit seruitutem. vel aliud ius petitum actori. ff. de neg. ge. qui neg. §. fin. & antequam feratur in eum sententia, non sufficiet actorem probare se possedisse, nisi & probaret sibi ius petitum deberi. ff. si usufruct. pe. vti frui. ff. si. ser. ven. l. 1. tamen persentiam sic rei datæ non fiet præiudicium, quin contra hunc vincentem agere posit, nisi coniunctio causæ hoc facit. ff. si ser. ven. loci. §. si fundus.

☞ † Item nec mandabitur sententia executioni contra alium, sed ad interesse tenebitur agens, vt diximus suprà. de ali. iu. mu. causa. c. 1. Melius dicitur, quod non adiudicabitur seruitus actori, quia nec petita fuit, sed tantùm adiudicabitur sic, cũ talis actor probauerit sibi deberi seruitutem in tali fundo, præcipimus reo, quod eum non molestet, Sed contra. Item aliàs eum obtinuisset, si nihil de proprietate probasset, & interdicto vti pos. tantùm egisset, in quo non oportuisset eum probare de iure seruitutis, sed de possesione tantùm, & respon. quod multum plus obtinet, quando egit de confessoria, quàm quando egit de possesione per interdictum, quia quando egit confessoria, etiam hæres eius compescetur à turbatione eo iure quo egit actor, quia de iure actum est, & non de peccato, quod dicitur commisisse quia actorem turbet in possesione per interdictum, sed quando agit interdicto, hæres non compescetur per prædictã sententiam à turbatione, ratio diuersitatis est, quia quando succumbit in confes. de iure debet cauere, quod nec per se, nec per successores suos impediet eum vti iure suo, sed quando agitur vti pos. non iniungitur reo, nisi quod non turbet actorem super possesione sua. Item quando agitur confessoria etiam si actor non posideret, licet tantùm ius haberet, reus autem posideret iustè, sed in veritate ius non haberet, tamen sententia fertur pro actore, & etiam mandabitur executioni. suprà, de causa possesio. adulter. sed si ageretur interdicto, quantumcunque

que ius haberet actor, si non possideret, & reus possideret, pro reo feretur sententia, & sic etiam est multa alia dissimilia inuenire.

3 †Sed oppones, nónne actio infactum ex re iud. datur in hæredem, ergò si iudicatũ est in interdicto, quod aliquis non turbet, ergò & hæres per hanc sententiam compescetur. Respon. benè actio in factũ ex re iud. dabitur in hæredem ex turbatione defuncti, contra quem fuit lata sententia, sed nõ dabitur ex turbatione hæredis, quia fortè iustè turbat, vtpote qui non vi, nec clam, nec precariò possidebat ab aduersario. Item hæres non tenetur ex delicto defuncti. Item licet confessoria & nega. non competant, nisi domino, vel possessori, qui habet ius in re vt creditori & superficiario, tamen ille qui agit vt dominus prædictis actionibus est in possessione, non oportet quod probet dominium, quia non cogitur dicere titulum suæ possessionis. C. de pet. hære. cogi. arg. op. ff. de lib. causa liberis. §. fi. & l. igitur. §. 1. ff. de inge. l. fi. quæ optimè dicũt. C. de lib. causa. eam quæ. sed si dominus contra vsufructuarium intendat nega. tunc omnibus modis oportet, quòd probet se dominũ. ff. si vsufruc. pe. vti. in princ. Sed illud est ea ratione, quia vsufructuarius possidet naturaliter. ff. de acquir. pos. naturaliter. Sed contrà. ff. de proba. l. 2. & l. vlterius. C. de proba. actor. vbi dicitur, quod actori incumbit probatio, sed illud intelligitur cum alterum plus altero non creditur, vel præsumitur. argumentum. suprà, vt eccles. be. c. 1. & si postea euincitur res, cui adiudicata est seruitus à possessore, pro quo prolata fuit sententia, ille cui modo res est adiudicata, non potest agere, nec excipere ex sententia lata pro possessore. Alij tamen dicunt, quòd si agens confessoria, vel nega. esset in possessione seruitutis, vel libertatis, tunc non est necesse, quod probet se dominum ipsius rei, cui seruitus petitur vel negatur, sed si non est in possessione, tunc oportet eum probare dominium ipsius rei: vt not. Azo. ff. si ser. ven. sicut. §. sed si quæritur. quòd tamen non dicit, hoc primum dictum magis placet. In hac autem confes. & nego. veniunt res ipsa & cautio. ff. si ser. ven. horum. & etiam fruct. & damna quæ post lit. conte. acciderunt. Item & ea quæ præcesserunt, sed debent specialiter peti. ff. si ser. ven. loci. §. 2. & l. sicut. argumentum. ff. vti pos. si duo. §. fi. (eligerent) not. seruitutem imponi, vt aliquid fiat. ff. si ser. ven. & si fortè. §. 2. argum. contrà. ff. de ser. quot.

† (Robur) hîc benè probatur, quod ☞ intendebat introducere seruitutem, quia alium de electione impugnabant, Aliter enim non introduceretur seruitus. ff. quẽ ad. ser. ami. l. vlti. ff. de iti. ac. pri. l. vlti. ff. quemadmo. ser. amit. si quis alia. §. sicut ius hære. §. item iuli. (iudicium) licet pro bono pacis etiam extra iudicium hæc fierent: tamen quia intendebant suo iure vti, quòd ex contradictione apparet, consuetudo introducitur. Nec credimus haberi pro obtento contradicto iudicio, licet arbitri iudicauerint, quia sententia eorum nec nomẽ sententiæ habere meretur. C. de arbi. l. 1. Item quia non sunt tales, qui possint introducere consuetudinem, vt princeps, vel iudices eius, sed licet non valeat tanquam obtentum contradicto iudicio, valet tamẽ, quia sic obtentum est in præualente contradictione, instit. de iure na. §. ex non scripto (ad personale). s. concedimus.

4 (Impersonale). s. consistere. †(Si mos) argumentum. quod si in priuilegio, vel alio rescripto fit mentio consuetudinis vel priuilegij, necesse est illud exhiberi. c. dist. contra morem. 76. dist. ieiunium. 19. di. nónne. 20. quæstio. 2. sancimus. in Authen. vt spon. lar. §. & hoc quoque. argum. contrà. 19. dist. si romanorum. in Authen. vt fra. fi. §. 1. C. de do. donatio. ff. de do. ex hac scriptura. ff. de admi. tuto. chirographis. So. in publicis instrumentis non est necesse exhiberi illud, de quo facit mentionem, in priuatis secùs. Alij dicunt, quod si in priuilegio contineatur totus tenor instrumenti, non est necesse exhiberi, aliàs sic, sed hoc non valet, cùm posset esse falsitas in bulla. suprà, de priuilegio. cùm olim. Tertij dicunt probabilius, quod si priuilegium est publicatum authoritate iudicis, non est necesse exhibere principale, aliàs secùs. C. de test. publica. Qualiter autem facienda sit publicatio. not. suprà, de testi. Albericus. quantumcunque autem fiat publicatio legitimè, alius audietur volens probare falsitatem, si illud exhiberi petit, nisi sit amissum sine culpa sua. suprà, de fide instrum. inter dilec. C. de fide instru. l. vlt. (Rectior) rectissimum autem est, quod subrogatio abbatis sine vlla contradictione & dubitatione, sit apud monasterium sancti Ber. sed in modo & qualitate, secũdũ quã debet fieri subrogatio valet cõsuetudo & mos antiquus.

quus. argum. ŝ. de resti. spo. pisanis. (Non debeat.) 4. dist. erit (valere). ff. ad munici. l. 1. in fi. ff. de vsu & ha. diuus. in prin. ff. de re. du. quoti. ff. de serui. si quas. 17. q. 4. q. 12. q. 2. si quos. & c. qa. (Euicino) quia Calixtus proximus fuit Paschali, & quia ex certa scientia mutauit verba, ideò benè allegabat monasterium sancti Ber. si autem hoc non esset, non intelligerem secundũ priuilegium, esse interpretationem prioris, sed illud præsumere ꝑ falsi suggestionẽ impetratum. Quidam tamen dicunt, ꝙ de iure videtur Paschalis priuilegium interpretandum, vt electio esset conuentus sancti Sil. & cõfirmatio abbatis sancti Ber. argu. ŝ. de consue. cùm dilec. alij contrà, (Adiudicauimus) hæc sententia iusta fuit, quia consuetudo talis erat & præscripta. ŝ. de consue. cùm dilec. & c. vlt. Item fuit iusta propter interpretationem Calixti ex certa scientia facta, & cum causæ cognitione, ex priuilegio, aut Paschalis: licet possit habere confirmationem, non tamen habuisset hoc ius, vt de eo tantùm assumeretur abbas, vt quidam dicunt. Alij contrà. (donec) ar. priuilegium, perire pereunte monasterio. ar. 16. q. 7. hoc scripsimus. 25. q. 2. §. vlt. in fi. Hoc autem intelligo si pereat & non reædificetur, reædificatio enim idem priui. habet. ar. ŝ. de elec. quia dili. Item distinguo inter priuilegia, quædam enim dantur ordini, & ea durant durante ordine, vt hîc. Quædam dantur super alijs possessionibus, quę non sunt ordinis, & illa durant etiam remoto ordine. ar. contrà. ŝ. de re. do. quia monasterium.

CAPVT XXVI.

1 *Viduæ, pupilli, orphani & aliorum miserabilium personarũ iudex competens, quis sit.*

SVPER. (Quibusdam confiscantur). ŝ. de hære. excõicamus (Pedagia) quia à peditibus dantur (Guidagia) qa dãtur pro ducatu (Salinaria) quia dantur vt permittat salem vendere, vel emere, & est not. quia hoc nusquam alibi inuenies prohibitum. C. de euic. & cum. l. 3. & l. vniuersi. C. no. vec. im. non pos. l. 2. & 3. (vel Later. con). ŝ. de cen. innouamus (viduis) not. ŝ. de offic. dele. sig. 88. di. c. 1. & 2. (respõdere) no. viduas, pu. or. & reliquas miserabiles personas posse q̃slibet cõuenire coram ecclesiastico iudice, sed nunquam potest inuita conueniri, si malit sub seculari iudice respondere.

CAPVT XXVII.

1 *Quando sit tradendus quis curiæ seculari.*
2 *Non simulatè, sed cum effectu supplicandum est pro tradito seculari potestati.*
Falsarius an semper sit tradendus iudici seculari.

1 NOVIMVS. (Expedire dãnabile). † No. quòd pro quolibet crimine, dummodò sit damnabile & damnosum, potest aliquis tradi curiæ seculari. Item quod pro nullo crimine tradi debet, nisi sit damnabile & damnosum, vel aliter, vt diximus suprà, de hære. excõmunicamus (proiectus) per sententiam quam dicit prælatus, depono talẽ, & omnibus priuil. ecclesiæ priuo (celebranda) de facto, quia post sententiam est spoliandus vestibus clericalibus. 11. q. 3. episcopi. (Seculari) no. qualiter depositus sit potestati seculari tradendus (pronunciandũ) post sententiam depositionis datam primò, & post expoliationem factam secundò. Tertiò dicendum est iudici seculari, quòd depositum & expoliatum in suum forum recipiat.

2 † Efficaciter) no. non simulate, sed efficaciter ꝑ tradito seculari potestati supplicandum. 23. qõ. 5. c. 1. licet enim prælatus clericum tradat depositum in forum laicale, tamen non propter hoc condemnat eum ad aliquam pœnam corporalem (in perpetuum) grauiorem pœnam non potest imponere clericis, est no. quòd etiam falsarius non semper traditur iudici seculari, quod intelligo, quando est spes de correctione.

CAPVT XXVIII.

1 *Secundum decretum non est necessarium missarium misso in reali possessionæ.*
2 *In realibus & mixtis actionibus fit tantùm mis. m pos. rei petite.*
3 *Venditio rarò nisi contra latitantem fit.*
Res pupilli quando alienari possint.
Venditio, & missio ex secundo decreto infrà, quod tempus sit facienda.
Latitare quis dicatur. Remissiuè.
4 *Latitare dicitur qui expressè iudicis vocationi non obedit.*

DILECTO FILIO. (Eidẽ). id est, parti aduersæ. (Indulsimus) quod tamen de iure communi est, vt præter nullam indulgentiam beneficio tamen restitutionis sibi subueniatur, si completa est præscriptio recuperãdæ possessionis, eo absente, vel in modico tempore

pore postea. ff. ex qui. cau. ma. re. sed. & si. §. quoti. & l. ait prætor. §. deinde. & no. s. de præscrip. ex transmissa. posset tamen dici in hoc valere indulgentiam, vt etiam propter restitutionem ipso iure currat tempus.

1 †(Præterea) hinc plenè apparet, quod non est necessarium secundum decretum misso in possessione reali, sed sufficit solus lapsus temporis ad hoc, vt irreuocabiliter possideat, & faciat fructus suos, sed si ad maiorem sui securitatem vult habere secundum decre. potest illum sibi dare. sup. de eo qui mit. in pos. c. 1. s. vt lit. non conte. quoniam frequenter. §. in alijs. hanc autem missionem tam ex primo decre. quàm ex secundo, & tã in personali, quàm in reali, facit iudex deleg. non tantũ principis. suprà, de dolo. c. 2. s. de eo qui mit. in poss. c. 2. sed cuiuslibet alterius delega. s. de eo qui mit. in poss. cùm venissent. & iste est casus, vbi ante lit. conte. delegati. impedit officium suum. Quidam tamen Legistæ dicunt contrà. Authen. de exhi. re. §. si verò.

2 † Item not. quod in realibus & mixtis actionibus, fit tantùm missio in poss. rei petitæ, nisi quando latitat, vel quando dolo desijt possidere. ff. ex qui. cau. in pos. fulcinius. §. Item videamus. & §. seq. & C. de præscrip. 30. an. si quis. §. fin.

3 † Item not. quòd venditio rarò fit, nisi contra latitantem. ff. ex qui. cau. ma. in integ. restit. l. Item ait. §. hic. & ff. ex qui cau. in poss. Fulcinius. §. 1. & . §. seq. Rarò ideò dixi, quia contra puberem minorem & contra furiosum, & etiam contra pupillum, si ex alieno facto conueniantur, fit venditi, si eis expediat, vel si vrget debitum eis, vel si dilatio allaturam est damnum creditoribus. ff. ex qui cau. in poss. Fulcinius. §. adeò. & l. si minor. l. apud Iul. 1. respon. & l. in po. 1. respon. ff. de bo. Authen. Iud. pos. si nõ exc. 1. respon. istæ enim personæ latitare non possunt, imò plus videtur ex prædictis legibus, licet multi cõtradicant. s. quia vbicunque etiam alijs personis præter prædictas iusta causa mouerit iudicẽ, facient venditionem, si enim contra has facit vt latitantes, quæ sunt fauorabiliores, quare non multomagis facit contra alias, & si dicas, quod contra prædictas facit ex iusta causa. s. quia finguntur latitare propter tutores vel curatores eorum, qui latitant, certè hoc videtur nõ verum, quia si hoc esset lex aliqua hanc rationem inter alias, aliquando assignare debuisset, imò expressè dicit lex, q̃a etiam si nullus latitet, tamen contra prædictas personas fit venditio, vt dicit præal. l. ff. ex qui cau. in pos. Fulcinius. §. adeò. Item si missio & venditio fiunt in reali, vbi fit in alijs missio, quam quæ petita sunt, quare vt prædictum est, non fierent in personali.

Sed oppones quomodo tam graue dãnũ infligetur absenti non contumaci sine ordine iudiciario? Respon. hoc fieri propter malitiam latitantis, & etiã contra alios ꝑ multa mala, quæ possent euenire, nisi fieret, licet rarissimè fieri debeat, nisi contra latitantem, & tunc etiam inuentum est bonum remedium, quia si fiat venditio, cùm non existeret debitum, agitur contra ipsum præiudiciali in rem ad recuperationem rei venditæ. Hoc autem non videtur bonum, quia postquam per iudicem vendita sunt, q̃ postea inquiretur, vtrum subfuerit debitum, pro quo venditio facta est, sed venditio poterit reuocari, si causæ, propter quas facta est venditio non subsint, puta quia non sit vtile his, pro quibus vendita est, vel quia non erat debitor grauatus debitis, vel si non erat damnosum creditoribus, vel si nimis festinauit. ff. de dam. infe. si fini. §. si fortè. & sic loquitur. ff. de priuileg. imperatores. Hoc autem benè fatemur, quod facilius proceditur ad venditionem contra latitantes, quàm cõtra alios, sed si fit venditio contra non latitantem, quasi latitet, eodem modo fit reuocatio huius venditionis, vel ipso iure, vel per beneficium in integrum. ff. de dam. infe. si fi. §. si fortè. ff. ex. qui cau. in pos. Fulcinius. §. si quis. Imò plus dici posset, quod cùm hæc sententia. s. quod res debitoris vendatur, sit tantùm interlocutoria, quia summatim tantùm cognoscitur. C. de bo. Authen. iu. pos. l. fi. §. an hi. & si postea iudex contrarium cognosceret. s. quod non fuisset debitum, possessionem & venditionem reuocaret, & etiam solutionem factam debitori argum. ff. de reb. eo. magis. §. si es. ff. de transac. cùm hi. §. si prætor. idem quod iussit, etc. ff. de re iudi quod iussit. Vel is contra, quem lata est interlocutoria super solutione debiti, & super venditione, poterit appellare. infra decem dies, à tempore quo sciuit prædictam sententiam contra se latam, cùm in veritate non latitauerit. C. quomodo & quando iud. l. 1.

Et habent locum prædicta. s. mis. in pos. & venditio etiam contra ecclesiam, sicut contra pupillum. Si quæras infra quod

tempus facienda est venditio, vel missio ex secundo decreto, postquam missus est in possessionem causa rei seruãdæ. Dicunt quidam postquam visus est eam habuisse pro derelicto, vel non, hoc cõmittendum est arbitrio iudicis. ff. de dam. infecto si fi. §. non autem. ff. de acqui. pos. possideri. §. fin. ff. de iure deli. l. 1. §. vlt. melius videtur, quod per an. debet expectare. C. de præscriptio. 30. an. si quis. §. vlt. & hoc benè videtur dicere decre. suprà, vt lit. non contest. quoniam. in fi. Nec ob. C. in qui. cau. non est ne. in inte. re. quia illa locum habet in his, quæ fiunt extra iudicium, secùs in illis, quæ fiunt in iudicio. C. de iu. properandum. in fi. Item videtur ex decr. præal. s. quoniam. quod post annum potest iudex interponere secundum decretum pro venditione facienda, vel si non vult ita grauare absentem, potest decernere quod tantùm possideat, & fructus faciat quousque aduersarius probauerit indebitum, illud cuius causa facta est missio in possessionem, vel si adhuc vult minus grauare absentem, fortè quod minus liquet ei de debito, tunc reseruet onus probandi debitum illi, qui minus est in possessionem, nam si iudici licet quod plus est. s. facere finalem venditionem. multomagis quod minus ei licet, scilicet prædictas prouisiones facere. Item & cautione pignorum & venditione, & alijs remedijs vtendum est contra contumaces. ff. de vent. inspi. l. 1. §. 1. ff. de lib. agno. si quis à libe. §. si quis. instit. de excus. tu. §. vlt. & suprà, de do. c. 2. sed quis dicitur latitare habes. ff. ex qui. cau. in pos. ea. fulci. §. 2. &. §. se.

4 † Item dicitur latitare quilibet, qui expressè vocationi iudicis non obedit. ff. de priuileg. cùm si creditores. & hoc plus placet quàm quod not. suprà, vt lit. non contest. quoniam in gl. & malè (conueniendi) restituitur enim ei tempus quantum fuit absens ita tamen quod non excedat tempus quod sibi supererat. ff. ex quib. cau. ma. re. sed & si. §. quoti.

CAPVT XXIX.

1 *Oblationum nomine quid intelligatur.*

2 *De datis inter viuos nõ debet eps. habere portionem: sed tantùm de test.*

CVM INTER VOS. (Capellæ) not. abbatem conueniri pro ecclesia sibi subdita, & fortè ideò est, quia temporalia illius ecclesiæ erant monasterij, & erant. quæstio. grangia, vt nota. suprà, de appellatio. de priore. aliàs autem licet episcopus admitteretur ad agendum pro ecclesia sua. suprà, de suc. ab inte. cap. 3. suprà, de priuileg. cùm olim propter. ad defendendum tamen non admittetur, nisi cum satisdatione de iud. sol. vt. s. in bonis ipsius mandatur sententia executi. ff. de re. iudicia si se obtulerit. & hoc idem à simili crederem de abbate. argumentum. ff. de leg. non possunt. & ideò dic melius, vt no. suprà, de reb. spoli. olim causam. & de iud. cùm de pub. & de reli. do. cùm ve. (Probatum) prius tamen titulo allegat. puta, quia sibi hæc tertia fuerat constituta legi. suprà, de consuetud. cùm dileg. quod licet non probetur, sed vsus tantùm præscriptus sufficit. ff. de vsuf. cùm de iu rem. vel aliter vt in glo. quæ incipit.

1 † (Oblationum) nomine oblationum hîc intelliguntur omnia oblata, siue mobilia, siue immobilia, siue in ecclesia offerantur, siue extra, secùs si dixisset oblationes altaris. 10. quæstio. 1. de his antiquos. & melius. suprà eodem, cùm carp (& ea missa nuncio). argumentum, quod ea quæ acquirit sacerdos iniungendo pœnitentias per parochiam debent esse ecclesiæ. (nuncio) argumentum. quod quemcunque intuitu ecclesiæ acquiruntur sunt ecclesiæ. 12. quæstio. 3. pontifices. suprà, de testi. requisisti.

2 † (Et decimas). suprà, de test. officij. & c. de his contrà. infrà eodem, c. 2. contra vbi dicitur, quia de datis inter viuos, non debet habere portionem episcopus, sed de testamentis tantùm. Item quod de his, quæ dantur ad perpetuum cultum, vt vestimenta & quibusdam alijs, quæ hîc conceduntur portionem canonicam habere non debet. So. illa. c. loquuntur quando agitur conditione ex illis decre. super relictis in testamento tantùm, hîc autem loquitur, quando agebat conditione ex canonibus. 12. quæstio. 2. concesso. & c. quatuor. 10. quæstio. 1. antiquos. vbi expressè habes, quod etiam de prædijs debet habere portionem, quæ constat ad perpetuum cultum data. 10. quæstio. 2. hoc ius. Sed dices hoc non agit episcopus, sed prior. quomodo ergò condemnatio ex illis canonib⁹ petet aliquam por-

portionem? Respon. hic prior habebat istā tertiam ab episcopo. Nec ob. quod in.c. dicit de medietate, quia in hoc est seruanda consuetudo. sup. de sepul. certificari. vel dic, quod hic prior istam petijt, quia eam stipulatus fuerat, vel aliàs sibi erat constituta, & cùm non posset probare stipulationem, vel constitutionem probauit consuetudinem. 40. an. in perceptione cuiuslibet istorum singulariter. ff. de vsur. cùm de in rem.

CAPVT XXX.

EX PARTE VESTRA. (Operis) post nunciationem N. not. O. ædificatum fuit licitè, vel quia remissa fuit nūciatio, vel quia fuit satisdatum: vt dixi. s. de no. ope. nun. c. 2. & 3.

CAPVT XXXI.

EX PARTE VESTRA. (Ecclesiastici). suprà eodem, cum inter (eorum ratam) quia iuri consonat. suprà, de testi. de his vel dic cum legatus posit facere constitutionem: vt sup. de offic. leg. c. vlti. eadem ratione potest interpretari. suprà eodem. inter alia.

CAPVT XXXII.

TVA NOBIS. (Maiora) scilicet dignitatum quod aliqui non credunt, cum non debeant vocare, sed maiora appellat pinguiora quamuis accepta propria significatione verbi etiam dignitatis beneficia sunt. argumentum. à de preca. c. vlti. vbi de hoc not.

CAPVT XXXIII.

TRANSMISSAE. (Facultates). Interpretandum erat dictum canonicorū ad hoc, vt verum dixisse videantur, quod non sufficiunt facultates propter diminutionem, si enim diminutæ, non erant & hoc Papa dixisset, nunquam literas dedisset. argumentum. sup. de consti. cùm M. ff. de consti. in prin. in nouis.

☞ † (Moderantes) not. quod per hoc verbum possent minuere, non augere numerum (conuertentes) hæc non sufficiunt ratione primi mandati, sed istius secundi.

CAPVT XXXIIII.

1 *In materia noualium hæc & vsque ad num. 6. multa pulchra colligere poteris.*
Monasterium in materia noualium quod probare debeat, & quod plebs.
3 *Lingua sicut facilè mouetur ad loquendum quod vult, ita caro facilè mouetur ad illicita, sed omnia non facilè mouetur ad aliqd credendum, sed præcedente ratione tantū.*
4 *Opinio communis an sit opinio omnium & comunis opinio an & quando transferat onus probandi in alium.*
6 *Opinio communis, an idem importet quod notorium.*
7 *Plena libertas dicitur vbi aliqui sunt exēpti à lege diocesana.*
8 *In ecclesiis exemptis instituuntur clerici per fratres: in non exemptis autem non.*
Curam animarum quis habere non potest, nisi per episcopum cui subesset velli vicarium eius.
9 *Episcopus non requirit de criminibus vel negligentia sacerdotis exempti.*

VENIENS. Et. s. (In speciales). Hic vult dicere quod per hæc verba, non recipimus in proprios & speciales filios, non fit exemptio, sed tamen non poterunt excommunicari, vel interdici, nisi à Papa, vel eius legato (ex illo). id est, ad id prodest eis, quod sunt in proprios filios recipti, quod non possunt excommunicari vel interdici, id est, ꝑpter illud (desertum) hoc desertum post habitationem potest dici nouale. s. de verb. sig. quid per nouale. vbi no. in misis priui.

1 †(Memoriam) monasterium habet priuilegium, de percipiendis decimis noualium inter certos fines agit ad decimas cōtra quasi possessores earum, & plebes ad quas de iure cōi pertinent agunt contra eos, vt dimittat eis decimas, quas quasi posident.

Hoc primò quæritur, quid debet probare monasterium, & quid plebs? Respon. testes monasterij debent dicere, quod cōmunis opinio est omniū, qui habitant circa loca quæ monasterium dicit noualia, et etiam aliorum quos de his quærere causa agitat, vel melius omnium qui circa hoc arbitrantur nullum, qui viuit vidisse, vel audiuisse, quando loca illa fuerunt culta, & oportet hos habitantes, vel arbitrantes qui prædicta opinantur, ad minus esse duos, vel tres, vel plures vt iudex arbitrabitur, sed non oportet esse omnes vel maio-

rem partem, quæ sic opinetur, nam municipes dominatur scire, quod maiores sciunt.ff.ad muni.municipes.Item adijcient in suo testimonio, quod nunquam viderunt aliquos qui dicerent se vidisse illa loca coli, vel audiuissent ab illis qui vidissent, vel audiuissent ab alijs prædecessoribus sursum in infinitum, vel etiam ab his qui secum conuiuebant versum in infinitum, prædicta loca suo tempore coli. Nec videtur sufficere si testes dicant non est opinio omnium, nec etiam alicuius præcedentium in infinitum quod prædicta loca culta fuerint, quia hæc est negatiua quæ probari non potest.6.quæstio.5.actor. C. de proba.actor. ff.de probat.l.2.

2 † Item non videtur his testibus necesse dicere, quod audiat prædicta loca semper fuisse inculta, imò benè valet eius testimonium etiam si audiuerint illa loca aliquando fuisse culta, quia tunc probauit monasterium præscriptionem eius temporis, cuius non extat memoriā contra confessoriam, quam intendant plebes de iure communi ad decimas petendas, & tunc dicent testes communem opinionē esse omnium prædictorum, quod nullus viuens vidit, vel audiuit, quod suo tempore fuerint loca prædicta culta, nec videre aliquos qui hoc viderint, vel audiuerint etiam ab alijs de suis temporibus. Dicunt quidam & fortè non malè, quod etiam si non dicant de suis temporibus, sed de aliorum temporibus, sed certis quod æquè benè impeditur præscriptio sicut de suis dicerent. VERBI GRATIA. Dicit testis, ego audiui à Petro qui dicebat quod audiuerat à Ioanne, quod tempore Iustiniani loca colebant, sed ab eo tempore citra communis est opinio, quod fuerint inculta si à Iustiniano audiuissent indubitatum esset, quod non probabitur præscriptio. Idem etiam videtur si non dicat de certo homine, sed tamen nominat certum factum, vt si dicat testis, audiui quod prædicta loca colebantur eo tempore, quo conflictus fuit Sarracenorum cum Christianis, sed postea fuerunt inculta. Aliqui tamen dicunt contrà. s. quod non sufficit dicere quod audiuerint ea culta tempore Iustiniani, vel tempore conflictus, nisi dixerit, quod vidit vel audiuit suo tempore culta. Sed secundum primam op. non videtur dominia, siue audiuerit à Ioanne, siue à Iustiniano cum ei dicere sufficiat, ita de alieno tempore, sicut de suo. Istio tamen benè fatentur, quod non debent confusum tempus dicere, puta quia culta fuerunt à tempore Christi citra, sed certum dicere debent, vt prædictum est. s. tempore Iustiniani vel conflictus, sed quid si testis interrogatus respondeat aliquos, sed paucos & sine ratione opinari contra credimus probari præscriptionem, sed quid si dicat parem partem opinari contra sine ratione, hic non credimus valere testimonium, quia non est testis distinguere quis faciat cum ratione, vel sine ratione: sed quid si dicat ego audiui aliquem dicentem se audiuisse, vel vidisse quod suo tempore culta fuerunt prædicta loca, sed ipse non credidit ei, quia cum interrogasset ab eo de causa dicti sui vel de circumstantijs non respōdit ei, vel respondet, licet falsum respon. quod per hunc testem non probatur præscriptio, quia cùm hic testis non esset iudex à quo audiebat loca fuisse culta, non tenebatur ei respondere, sed si falsam causam subiecisset sui dicti, tunc posset dici quod benè probatur præscriptio, dummodò constet causam quam dixit falsam, & etiam cùm eam dixisse, quia fortè non est credendum, quod eam dixerit, nisi pars monasterij hoc probet. Testes autem plebis debent habere contrarium. s. communem opinion. esse prædictorum hominum, qui suprà dicti sunt, quod aliqui sunt qui viderint, vel audiuerint quando loca prædicta culta fuerint. & si non aliud. s. consulem, vel diem, vel annum probent. & si testes vtriusque partis hoc plenè dixerint, iudicis discretioni relinquitur, qui quibus præferantur, & si in hoc articulo præferentur testes monasterij non sufficit eis nisi probent & aliqua quę suprà diximus, cùm lex ad omnia eum astringat, sed si testes plebis hoc probent, sufficit eis etiam si aliud non probant. Item si in hac articulo deficerent, sed probarent alium articulum. s. se vidisse, vel audiuisse aliquos, qui dicerent se vidisse, vel audiuisse ab alijs qui audierant ab alijs quod prædicta loco suo tempore culta fuerint, præfertur probatio plebis, quia cùm immittatur iure communi sufficit, quod in vno & si in omnibus infringant probationem monasterij. Item in hoc casu, si duo tantùm testes benè probent hunc articulum, præferentur centum testibus monasterij, qui dixerunt contra, quia isti astruunt affirmatiuam, quod est de iure communi, alij negatiuam, quod est contra ius, licet in hoc casu admittantur propter

propter impossibilitatem probationum. Alij tamen dicunt & hoc etiam discretioni iudicis committitur, quòd vtrunq; testimonium est admissum contra ius, quia est de auditu licet testimonium monasterij sit magis contra ius, quia est de auditu, & astruit negatiuã, hæc autẽ satis ꝓbãtur. ff. de proba. si arbiter. ff. de aqua plu. ar. in summa. §. idẽ Labeo. Et dicunt quidã q̃, si constet per confessionẽ, vel alio modo, q̃, à centum an. citra ante lit. conte. fuerint prædicta loca culta, quantumcunq; monasterium. probet pro se omnia prædicta, tamen succumbet, quia cùm oporteat eũ probare præscriptionem, cuius non extat memoria, hæc non est talis, quæ est. j. centũ annos, cum vsq; ad centum an. vel parũ minus, potest extendi memoria hominum sicut vita. ff. de vsuf. ac vsufructus. secùs autem si per confessionem, vel alio modo non constet de anteriori tempore, sed cõstet quòd à 200. citra fuerint culta, quia tunc benè valebit probatio monasterij, si prædicto modo probauerint.

Prædictæ probationes videntur habere locũ si negetur Constantinum fuisse Imperatorem Romanorum, vel Carolum fuisse regem Franciæ, vel si negetur aliquem fuisse notarium, vel prælatũ, & sic de alijs similibus, dummodò prædictam metam centum an. excesserint, vtrobiq; enim est eadem æquitas. Quidam tamẽ dicunt habere locum prædictas probationes, si ea quæ intendunt probare excedunt metas 40. an. Alij dicunt quòd etiam præsentia, sed ignota, puta apud Sarracenos facta prędicto modo debent probari, sed nõ placet.

3 † Item no. quòd hæc communis opinio idem est, quòd cõmunis credulitas, & ideò oportet famã esse, & etiã credulitatem cũ aliqua ratiõe, licet enim lingua moueatur facilè ad loquendũ quod vult, sicut & caro facilè mouetur ad illicita, anima tamẽ facilè non mouetur ad aliquid credendũ, sed procedente ratione tantùm, & quia solus Deus scrutatur animam, ideò ille qui fert testimonium de opinione si interrogetur, quomodo scit hanc communem opinionem, respondebit, non scio, sed solus Deus nouit, sed credo causam autem credulitatis subijciat, quia sic verbis exprimebat, vel aliam quàm volet, & hac ratione, quia tantùm de credulitate respondet, quia testificatur super opinionem, videtur si interrogatur, quomodo scit, quòd sit communis opinio, respondebit, quia sic audiui à multis. Et credo q̃, anima organo vocis sic exprimebat suam voluntatem. Item est iusta causa si dicat cùm multi exprimerent suam opinionem.

4 † Alij contrarium non dicebant, si interrogaretur à quibus audiuisti, si nominat aliq̃s benè est, sed si dicat, nõ habeo in memoria de aliquo, quia non noui de aliquo certo, q̃a sic cõmuniter dicebatur videtur valere testimonium, videtur autem idem probare cõmunẽ opinionem, & omnium opinionem. ff. de proba. si arbiter. quia si vnus solus esset in contraria opinione ductu rationis non esset communis proba. vt prædictum est, licet autẽ probatio communis opinionis etiam cum prædictis adiectionibus non sufficiat, nisi in his quæ excedunt metas prædictas, tamen & in his quæ sunt circa metas prædictas sæpè a multum valet, quia transfertur [a] onus probationis in reum. arg. s. de præsum. quia veri. & c. illud. arg. C. de test. & in Authẽ. ibi posita. C. de sen. & interlo. l. 2.

Et hæc vera videntur, si dicitur contractus alicuius prælati mortui non valere, quia non fuit prælatus, vel contra instrumenta tabellionis mortui, quod non fuit tabellio, vel contra filios, quod non fuit matrimonium inter parentes, & sic videtur viuere ille, qui communi opinione dicitur mortuus, & sic in similibus. arg. prædictarum legum. & ar. 34. q. 1. c. 1. ff. de offi. præto. Barbarius. secùs autem esset si prælatus viueret, vel tabellio, vel maritus, nã in his casibus & similibus si prædicti agerent, puta, quia prælatus repeteret suam ecclesiam in cuius possessione alius esset, b vel alter alterum peteret, vel tabellio [b] peteret aliquem cessare à diffamatione sua super eo, quòd non esset tabellio, nam in his casibus non videtur, quod communis opinio in alium transferat probationem, & est ratio, quia multa sunt pro reo, scilicet, quia est in possessione, & quia negat quod non est in alijs casibus: tamen & huic aliter subuenitur: vt nota. suprà, de præsump. illud. & suprà, de restit. spo. sæpè contingit.

5 † Item secùs videtur si non agitur causa inter principales, sed inter alios, quia si aliquis petit aliquid ex contractu prælati viuentis, vel instrumenta tabellionis viuentis, sufficit enim his actoribus probare communem opinionem, quod habetur ꝓ prælato, vel ꝓ notario quousq; probetur contrarium. arg. contra. C. de testi. l. 2. C. de senten. & interlocu. l. 2. Et est ratio diuersitatis, quia principaliter

[a] Transfert ad hæc dicta. Adde. Spe. in ti. de proba. §. probare. ver. verum. & refert. Ale. de Imo. in consi. 208. col. 4. versi. nec etiam ob. in 2. volu. & Bal. in l. Barbarius. ff. de off. prætor. et ibi mo. in col. 11. vers. 3. notabiliter & opi. Inno. hic sequtur Card. in suo. consi. 74. incip. in discussione præmissi articuli. colu. pen. in fi.

[b] Vel tabellio. Adde quòd Pet. de Anc. allegat. in cons. 213. col. 2. circa fi. & in colu. seq. vers. non obstat & ibi intelligit hoc verum in factis antiquis secùs in recẽtibus qui debet doceri de priuilegio tabellionatus. & incip. consiliorum pro isto parte institutο.

personæ, magis debet habere paratas probationes sui status, quàm alius, in iure autem inueniuntur iura, quæ loquuntur de hac materia. s. eo. quid per no. & c. super quibusdam. sup. de priuil. c. fi. 3. q. 6. hoc quippe. ff. de aqua plu. arcen. in summa. §. idem Labeo. ff. de aqua quo. & æsti. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de iti. actuq; priua. apparet. §. pe. & vlt. C. de fer. l. 1. & 2. & l. si manifesta. ff. de proba. si arbiter.

6 † Item aliud est communis opinio quàm notorium, huius enim communis opionio est tantùm de longe præteritis, & quæ non possunt probari per testes de visu, notorium autem est de præsentibus, vel proximè præteritis, & quæ facilè possunt probari per testes de visu. Et non mireris si sufficiens reputetur à iure hæc probatio communis opinionis. Indubitanter enim reputari debet, quòd omnes homines cõmuniter opinati sunt sine condictione tanto tempore, à quo non extat memoria. ff. de aqua plu. arcen. in summa. §. idem labeo. (In eo plena) hanc plenam libertatem non habent de iure communi, sed per priuilegia. vt hîc. j. sequitur.

7 (Libertate) not. plenam † libertatem dici vbi exempti sunt à lege diocesana, vt hic expressè dicit, est etiam iurisdictionis, sicut apparet in illis verbis, vbi dicit, quod non possunt interdicto & excommunicationi supponi, quæ sunt de lege iurisdictionis, & valet hoc ad intelligendum priuilegia, quæ dant alicui plenam libertatem non expresis. c. libertati. non enim intelligitur plena libertas, nisi in his duabus. ll. sit liber. Melius placet quòd istæ ecclesię non gaudebant plena libertate in l. iuris. sed tantùm quò ad certa capitula legis iurisdictio. erant exemptę, scilicet, quòd non possent excommunicari, vel interdici, sed quò ad alia suberant diocesanis. s. quia poterant sub eis conueniri, & sic de alijs.

8 † Examinandi idcircò clerici fratrum, præsentantur episcopis, & examinantur ab eis, quia huiusmodi ecclesiæ non erant exemptæ, & ideò clerici per episcopos erant in eis instituendi, secùs autem esset si ecclesiæ essent exemptæ ex toto, quia tunc instituerentur ibi clerici per fratres. 18. q. 2. c. 1. sed tunc si populus non exemptus, rector ecclesiæ institutus per fratres recipiet curam ab episcopo, & reddetur sibi rationem populi, & ibit ad concilium episcopale, & recipiet sibi statuta synodi, & respondebit de quarta decimarum, & oblationum mortuariorum, & huiusmodi quæ sibi à populo aduenerunt, & præstabit sibi reuerentiam obsequium, & honorem ratione populi, & alia quæ alij rectores præstant episcopo. arg. s. de priui. ex ore. & de ma. & obe. quòd super.

Nec est contra hoc quod dicimus, scilicet, quòd debet recipere curam animarum ab episcopo, quia eadem ratione videtur, quod quando episcopus instituit aliquem in ecclesia non exempta, vbi clericus est patronus, quòd deberet recipere curam temporalium à patrono. Sol. non est simile, quia curam animarum non potest quis habere, nisi per episcopum cui subest, vel per vicarium eius. 16. q. 7. nullus. s. de offi. arch. cum satis. s. de insti. & frequentibus, vicarius autem non videtur ab eis exemptus, secùs autem in cura temporalium, quæ intelligitur data hoc ipso, quòd concessa est cura animarum. † Item potest dici quòd præsentatio quã facit patronatus sufficit, vt postea concessa cura animarum, concedere videatur patronus & curam temporalium, examinare autem eum non debebit episcopus, quia non instituit eum in ecclesia, imò abbas, nec eum confirmat, nec ipsi manum imponit, tales enim examinandi sunt. s. de elec. venerabilem. & c. nihil cura enim animarum in hoc casu non est principalis, sed accessoria, ex quo enim per patronum clericum institutus est, cura animarum quasi accessoria ex ratione ei concedenda est, & ideò etiam nulla eius exceptio admittitur, nisi fortè laboraret infamia. s. de app. constitutus. de accusa. accedens. nec accusabitur à populo, nec alio coram episcopo.

9 † Idem episcopus de criminibus, vel negligentia eius non inquiret, quia non est iudex eius, sed si negligens, vel aliàs est in regimine episcopus poterit dare licentiam populo, quòd ab alio recipiant pœnitentiam, & alia sacramenta. s. de offi. or. inter. in fi. sed episcopus non prohibebit, quòd parochiani non recipiant sacramenta huiusmodi rectore, quamdiu toleratur. 8. q. 4. nónne. nisi sciret, vel vehementer præsumeret, quòd parochianos vellet trahere ad errorem, vel ad peccandum, quia tunc non quasi iudex, nec in forma iudicij, sed quasi superior rector eius, & cui etiam præ alijs, & super alios commissa est cura eiusdem parochiæ poterit ei mandare, quòd ab eo non recipiat. argumentum. suprà, de diuor. quanto. tamen benè caueat iste episcopus, quia si postea rector conque-

conqueratur, de eo oportebit eum probare causas, & præsumptiones, quare hoc fecit, quas si non probauerit, punietur. argumen.sup.de excessi.præla.c.2.ab hoc autem rectore, si appellent parochiani extra iudicium appellandus est abbas suus, quia hæc appellatio plus habet vim procurationis ad iudicium, quàm appellationis. suprà, de app. cùm sit. Sed si appelletur ab eo in iudicio, tunc appellandus est episcopus, à quo eos habet. arg. s. de ma. & ob. solitæ. sicut & in ecclesia vacante custodiam habebit populi, quò ad curam. 63. dist. si in pluribus. officia autem audient in parochiali ecclesia, etiam vacante ecclesia, esset ab extraneo sacerdote, quia locus ille corporalis ad hoc deputatus est. s. de parochi. vt dominic. imò. & si rector processisset inquirendo contra parochianum, appellabit episcopus, & tunc vocabit rectorem vt defendat processum suum. s. de app. cum speciali. circa fi. & si non comparuerit procedet episcopus, quia in causa appellationis benè procedit lite non contestata. (cum plebes) not. quia aliquãdo ecclesiæ parochiales nõ sunt exemptæ, & tamen parochiani sunt exempti. de hoc no. s. de priuil. recepimus. † (Moderatione) moderatio in hoc est, qa isti fratres clerici integras decimas recepient de noualibus & laboribus possessionum, quas iste ordo sancti Iacobi habebat ante concilium, sed de illis possessionibus, quas quæsiuit pòst concilium soluet integras decimas. s. de deci. nuper. (in alijs) scilicet, quando obueniunt sibi à dictis fratribus sui ordinis debent integrè soluere decimas (alij defen.) repete quæ not. suprà, de verb. sig. olim tibi.

TITVLVS XLI.

DE REGVLIS IVRIS.

CAPVT I.

OMNIS RES. (Dissoluitur) fallit in ma. 32. quæstione. 7. licitè. In ordine & baptismo. 15. quæstione. 7. episcopus solus. 1. quæstione. 1. quod quidam.

CAPVT II.

ESTOTE MISERICORDES. (In meliorem) suprà, de simo. & quæstiones.

CAPVT III.

QVI SCANDALIZAVERIT. suprà, de renun. nisi agitur. 7. quæstio. 1. in gloss. sic. (vtilius) 11. quæstione. 3. inter verba. 22. quæstione. 2. primum. 32. quæst. 5. ita ne.

CAPVT IIII.

QVOD NON EST LICITVM.

CAPVT V.

QVOD LATENTER. 10. q. 3. quia cor pium. ff. quod metus causa. l. 1. C. quòd metus causa. l. 1. & vlti.

CAPVT VI.

1 *Clerici an & quando torqueri possint.*
2 *Accusatores in accusatione clericorum debent torqueri.*

CVM IN CONTEMPLATIONE. (A quæstionibus) qui torqueri debeant, quando & qualiter hoc nõ noto, quia in summa plenè de omnib⁹ notaui. † Sed tantùm de clericis videamus, & dixerunt aliqui eos torquendos. 2. q. 1. in primis. 5. q. 5. illi qui. vbi dicitur accusatores episcoporum & testes torquendos, quod non videtur posse intelligi, nisi de clericis, cùm alij ad accusationem, vel testimonium contra eos non admittantur. G. 2. q. 4. ipsi testes. arg. etiam pro eis, quia cum extra testimonium licitum sit eos subire verberibus. 45. dist. cum beatus. 5. q. 6. quia. quare & si vacillant in testimonio, & viles sunt, non torquebuntur. ff. de quæsti. ex libero. 4. q. 3. si ea. Alij tamen dicunt contra, & in c. contrarijs dicunt laicos tortos, qui admissi fuerant in exceptis criminibus, de quibus loquuntur præall. c. Pro crimine autem benè fatemur aliquos verberandos, sed cauendum est super, ne adeò grauiter torqueantur, quòd periculum immineat vitæ vel membrorum. s. ne cle. sententiam. † Item not. in accusa. clericorum torquentur accusatores secundum primam opinionem. 5. q. 6. illi qui. quòd non est secundum legem. Sed mirum videtur, quòd quæstio facienda sit in accusatore cum nullus criminosus vel suspectus sit admittendus ad accusationem. 3. quæstio. 5. accusatoribus. & c. sequen. & q. 8. c. 1. sed dic nos admittendos in exceptis criminibus, vel quando accusa-

accusatus volens euitare infamiam suam eos vult admittere (à quæstionibus) ff. de quæstioni. l. 1. & C. de quæstionibus. milites.

CAPVT VII.

QVAE MVLTOTIES.

CAPVT VIII.

QVI EX TIMORE. 24. q. 1. pudenda. 22. q. 2. faciat de pœniten. distin. prima solent.

CAPVT IX.

DEFLEAT PECCATOR.

CAPVT X.

QVAMVIS CAVSAE. (Pastoris) negligentis. 81. distin. dictum. 1. q. 1. quod quidam. 49. dist. deinde. 49. distin. c. vlti. in fin. (comedit) pastor enim tenetur de custodia. ff. lo. qui mercedem. 23. q. 3. tres personas. & si negat dolo suo, vel negligentia perijsse, ipsi incumbit probatio. ff. de eden. si quis ex. §. vlti. Item in custodia carceris. ff. de custo. & exhi. re. l. vl. cum aliàs qui dolum allegat, dolum probare debeat. ff. de proba. quoties. §. qui dolum.

CAPVT X

1 *Obedientia in spiritualibus obseruatur, homagium in temporalibus.*

INDIGNVM EST. (Homagium) . ĩ. de simo. ex diligenti. aliàs autem licitè ei iurant obedientiam: vt not. ĩ. de ma. & obe. legabatur. Est autem obedientia in spiritualibus, & in his, quæ ad Deum pertinent, & in his quæ pertinent ad officium cuiusq; prælati. ar. pro his. 10. dist. suscipitis. ĩ. de ma. & obe. legebatur. 23. dist. quanquam. & 11. q. 3. quid mirum. 8. q. 1. sciendum. 8. 1. quia super. Ad hanc etiam Imperator & Laici tenentur. 61. dist. Valentinianus. ĩ. de ma. & obe. solitæ. Homagium autem est de temporalibus, & his quæ ad temporalia pertinent. 22. q. 5. de forma. & ideò homagium in hac significatione sumptum, nunquam pro spiritualibus est præstandum. ĩ. de simo. ex deli. ĩ. de iureiu. nimis. nec in hoc videtur valere aliqua consuetudo, vt hîc, quia consuetudo iniqua, non potest præscribi: vt not. suprà, de consue. in princip.

F I N I S.

BALDI DE VBALDIS

MARGARITA IN COMMENTARIA INNOCENTII QVARTI PONTIFICIS MAXIMI IN LIBROS quinque Decretalium, Iudicis locum tenens.

M. D. LXX.

FRANCOFVRTI ad Mœnum.

A I

REVERENDISSIMO AC AVGVSTO ANTISTITI D. IO. ARGENTINO I. V. D. EPISCOPO CONCORDIENSI, LVCIVS PAVLVS RHOSELLVS Patauinus S. D.

NON EQVIDEM SVM NESCIVS REVERENDISSIME præsul, quàm odiosa res, quamq; detestanda sit mens hominis ingrata, apud omnes fermè nationes: idcircò innumera atque amplissima tua in me beneficia mecum ipse reputo, quamuis ea cõsequi non sperem: grati tamen animi, quem præ me semper gessi, signum aliquod ostendere desidero. Cùm verò pro animi magnitudine vires mihi sint multò tenuissimæ, satis esse mihi duxi, si veterũ ego ritum adulescentum imitarer. Nam sicut illi, vel Apollini, vel Libero patri, crines pascebant, eosq; de more promissos in ipsorum honorem resecabant: ita ego, id quod facio, ingenium meum (quamuis obtusum atq; imbecille) ingenuis tamen (quantum in me fuit) artibus instituere laboraui, vt deinde tibi hoc totum dedicarem. Cùm igitur sub præstantissimo grauissimoq; viro Do. Carolo Ruino, Cæsarei ac Pontificij Iuris peritissimo interprete, qui cùm ad priscos illos summosq; Iurisconsultos proximè accedat, cunctos ætatis suæ haud secùs antecellit, quàm sol cæteris stellis errantibus (quas Græci πλανήτας appellant) splendoris claritate præstat, sub ipso inquam nonnihil Cæsareo ac Pontificio iuri impenderim operæ, aliquod de meipso periculum facere decreui, quò clarius omnibus appareat, tali ne Imperatore dignus miles existam. Cæterùm cùm meas tibi iamdudum primitias consecrassem, remq; te dignam parere studerem, nulla mihi aptior, nulla magis idonea visa est, quàm quę Pontificij Iuris, cuius insignia, quę non immeritò in Patauino collegio adeptus es, te clarissimum reddunt, optima præcepta contineret. Cùm itaq; clarissimi ac inter sanctissimos Iuris scriptores acutissimi Do. Innocentij Papæ quarti Commentaria perlegerim, multos ex illis errores pro virili mea tollere contendi, quibus quatenus industria & studio consequi valuimus castigatis, apposui singulis capitibus summaria (vt vulgò dicuntur) quo omnia scitu digna etiam tyrunculis obuia fierent. Præterea Margaritam Baldi loco Indicis ad Innocentiana Commentaria accommodaui, suasu excellentissimi I. V. D. Do. Thomæ Diplouatatij Constantinopolitani. Tua igitur reuerendissima dignitas (quando pręstantius habeo nihil, quod ei offeram) hos meos qualescunq; labores sibi dicari non dedignetur, teq; reuerendissime præsul etiam atq; etiam rogo, obtestorq;, vt hoc primum tibi deditissimo sis animo contentus, tum me tuo semper patrocinio tuetere, inq; tuorum clientulorum albo habendum censeas. Vale.

BERNARDINI ANGELICI GVARINI GALLIENSIS AD LVCIVM PAVLVM RHOSELLUM Encomiasticos.

Paule Rhoselle tuum quis non miretur acumen
Excultum tantis dotibus ingenij?
Quis studium sublime tuum non tollat ad astra
Aßiduè incumbens artibus ingenuis?
Quis tot congestos, noctesq, diesq, labores
Laudibus ac pretijs non ferat eximijs?
Quis noua, præ cunctis, non Commentaria ponat,
Nuper in orbe modis ædita mirificis?
Seu potius Iuris legumq, rosaria, verè
Quæ sanxere pij condita Pontifices?
Quorum illustrator pariterq, Innocentius author
Scripta magis volitat per tua conspicuus?
In quibus apparent industria, lucidus ordo,
Copia florifera, est insita cui breuitas.
Omnia, quæ multo per te contracta labore
Extabunt nostris gloria temporibus.
Tam benè, quum posthac, cum iure studentibus actum
Consultumq, tua conspiciatur ope.

MARGARITA BALDI.

OPVS VERE MARGARITICVM, HOC EST PRETIOSVM, ET MARGARITIS PLENVM: NVPER PER DO. LVCIVM PAVLVM RHOSELLVM SVMMA cum diligentia emendatum, & ad Innocentiana commentaria loco repertorij accommodatum, quo studiosis omnibus prodesset: nullum enim repertorium super Innocentio hoc melius & vtilius confici posse existimauit.

ABBAS potest licentiare monachū vt transeat ad arctius monasterium vt nō vagetur, quia esset apostata, nisi ex dispensatione episcopi, ita not. Inn. in c. fi. de renū. fol. 96. nu. 2. vide inf. in verb. superior. in 2. quæstio. Bald.

Abbas non benedictus non potest conferre ordines psalmistarum: tametsi quilibet sacerdos confert, ita not. Inno. in c. 1. de sup. neg. præla. num. 2. fol. 96.

Abbas an teneatur mittere procuratorem, vide Inno. in c. querelam. de proc. fol. 165. vnde dic, quòd si est absens mala occasiōe, puta propter bannum & similia, tunc tenetur mittere procuratorem. l. Pa. exuli. ff. de mi. Si autem bona & excusabili ratione, & tunc si necessariò est absens non imputatur sibi in dāno. l. fi. ff. de in inte. rest. Si autem sponte, & tūc si ex causa priuilegiata, vt studiorum, & idem quia non tenetur mittere procuratorem, vt. l. sed et si per prætorem. ff. ex qui. cau. ma. & no. in l. 2. ff. & §. nec nō. e. tit. Sed si ex causa nō priuilegiata, tenetur mittere procuratorem si commodè potest, aliàs nō: vt l. si conuenerit. cùm si. ff. pro soc. et ibi dixi, quòd reus absens non tenetur mittere procuratorem, verum est nisi absentauerit se lite conte. quia tūc tenetur mittere procuratorem: vt l. eundem. §. 1. ff. de leg. Item dixit Io. quòd ad lit. cont. nec ad sententiā non tenetur mittere procuratorem: vt no. ff. de hære. instit. l. si quis instituatur. quæ differentia non probatur. l. in concl. Inn. Sed an ad negotia quis teneatur mittere procuratorem, vide in l. si conuenerit. ff. pro soc. Negotia non redduntur in inuitum. Iudicia sic. Ad iudicia an teneatur quis mittere procuratorem, vide l. penul. ff. de dist. pig. etc.

Abbas an possit testificari in causa monasterij sui, vide Innoc. in c. insuper. de testi. fol. 255. vide inf. in verbo, monachus. in 6. q.

Abbas plenè exemptus habet episcopalem iurisdictionem & authoritatem in suos monachos, ita no. Inn. in rub. de cler. peregr. num. 3. fol. 113.

Abbas non potest dispensare cum suspensis, ita not. Inno. in c. ex parte. de temp. ord. fol. 99.

Abbas pro capella quæ non est de mensa nō potest agere nomine suo, sed capellæ sibi subiectæ, ita not. Innoc. in c. conquerente. de offic. ord. num. 2. fol. 153.

Abbas potest reuocare procuratorem constitutum à conuentu, ita not. Innoc. in c. cùm nuncius. de test. fol. 256.

Abbas intelligitur loqui vt membrum collegij, non vt persona singularis, si in instrumento dicitur, quòd abbas & conuentus facit procuratorem, & ideò non repellitur à testimonio, ita not. Innoc. in c. cùm nuncius. de test. fol. 256.

Abbas quomodo præscribat iura episcopalia alleg. & quando: & an requiratur vacua possessio in incorporalibus, vide Innoc. in c. auditis. de præsc. num. 3. fol. 299. & vide. l. ratio. §. pen. ff. de ac. emp. & per eundem in c. cùm olim. eod. tit. not. & tene menti. Bal.

Abbas in causa communi potest esse procurator capituli, ita not. Innocen. in c. sopitæ. de censi. fol. 446.

Abbas præsumitur procuratorem constituere de consensu capituli nisi probetur contrarium, ita not. Inno. in c. ea noscitur. de his quæ fiunt à præla. fol. 384.

Abbas potest pati vt monachus habeat certos reditus ad tempus, ita not. Innoc. in c. insinuante. qui cle. vel vo. fol. 471. in num. 2. & vide gloss. in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Treb. Bal.

Abbas interdum dispensat, sed regulariter pertinet ad episcopum dispensatio, ita not. Innoc. in c. cùm H. de eo qui fur. or. suscepit. fol. 523.

Abbas exemptus quando delinquit in membris non exemptis, punitur ipse abbas per episcopum & etiam deponitur. Si autem non delinquat in locis nō exemptis, sed in loco exempto delinquat in personas non exemptas, tunc episcopus non cognoscit, quia propter locum delicti sortitur quis forum, vt l. 3. de offi. præ. & ff. de iud. l. omnem. & l. non alias. Sed propter personam non sortitur quis forum, imò actor sequitur in forum rei, ita not. Inno. in c. ex ore. de priui. fol. 534.

Abbas non potest habere domicilium nisi in suo monasterio, idem in clericis secularibus obligatis ad residentiam, quia non possunt habere domicilium de iure nisi in loco residentiæ, sed alibi benè possunt habere plura domicilia, ita no. Inno. in d. c. ex ore. de priui. eod. fol.

Abbas conuenitur pro ecclesia sibi subiecta, ita not. Innocent. in c. cùm inter. de ver. signi. fol. 571. statim in prin.

Abbas non debet dare literam absol. suo monacho, quousque monachus habeat aliud monasterium, ita not. Innocen. in c. cùm quidam. de iureiur. fol. 284.

Abbas potest præscribere iura episcopalia dicit Innocent. in c. olim. de rescript. & vide quod not. per eundem, in c. ad audientiam. eod. titu. fol. 21. & 24.

Abbas an sit iudex ordinarius clericorum & monachorum sibi subditorum, vide Innoc. in c. quanto. de offi. or. fol. 150. in nu. 2. Et cui teneatur monachus magis obedire, an suo abbati, vel episcopo. Item quando et quam iurisdictionem habeat episcopus vel abbas in monachos, & de multis facientibus ad hoc, vide ibidem Innoc.

de elect. fol. 65. sub nu. 4. facit. ff. de procura. l. si reus paratus.

Absurditas non est, si id quod malè actum est reuocetur, & postea illud idem legitimè fiat. Et antequam incipiat procedi super appellatione, debent reuocari attentata, ita not. Innoc. in c. dilectus. de exc. fol. 295.

ACCVSARE non potest postea de priuato crimine, qui prius fuerat contentus satisfactione, ita dicit Innoc. in c. cùm dilectus. de purg. cano. fol. 539. num. 4. tu dic vt l. licet. §. possumus. ff. nau. cau. stab. & inst. si qua. pau. fec. dic. in fin. facit. ff. de iniur. l. si vnus. §. sed si ante.

Accusatio an tollatur per superuenientem inquisitionem quando tendunt ad diuersos fines: quidam dicunt quòd non, quia ad aliud agitur, vnde non obstat excep. rei iudi. Sed Innocent. in c. cùm dilectus, de pur. ca. fol. 539. tenet contrarium, cùm vtriusque processus sit ad vindictam nõ debet nisi semel. ff. de iniur. l. prætor. §. 1. Innocen. in d. cùm dilectus. tenet quòd per exceptionem nõ tollitur accusatio, quia exceptio de sui natura non tendit ad pœnam nec ad vindictam, & vide per glossam ordinariam. ff. de adulterio. l. 2. §. si publico.

Accusatio, vide inf. in ver. inquisitio. in 12. q. & inf. in ver. reus. in 6. q.

Accusator, licet se inscripserit ad pœnam talionis etc. de hoc est inf. in ver. renuncians. in 14. q. vbi videas, & vide inf. in ver. clericus. in 2. q.

Acta vide inf. in ver. præsumptio. in 3. q. et vide inf. in ver. libellus. in 12. q. circa medium. ibi nam acta lite ordinaria non vitiantur.

Acta sunt necesse fieri, sed non produci nisi coram diuerso iudice, ita no. Innoc. in c. cùm in iure. de off. deleg. fol. 138. sub num. 4. facit. l. quoties. in fi. de probat.

Acta ædenda sunt, & dicuntur acta non solùm quæ fiunt in contradictorio iudicio, sed vbicunq; decretum iudicis interponitur, vt in tutelis, curis, emancipatio. decre. & similibus, ita notat. Inn. in c. 1. de probat. fol. 247. & vide omninò inf. in verbo, attestatus. in 1. q.

Acta si recipit vna pars à notario, & ea redemit suis nummis: ista acta sic redempta sua erunt, tamen si originalia sunt deperdita, ista debent ædi alteri parti recepta congruenti mercede, ita not. Inn. in c. 1. de prob. fol. eo. nu. 3.

Acta sunt ædenda cum die & consule, siue sint acta iudicij, siue quasi iudicij, vt sunt emancipationes, tutelæ, curæ, & similia, ita not. Inn. in c. 1. de proba. fol. eo. vbi omninò vide: & ad hoc adde quod habes inf. in verb. ratio. in 1. q. & ibi omninò vide. Sed quid in instrumento procuratorum facto extra iudicium, vtrum debeat ædi cum die et consule, dico quod sic. Et do regulam, quòd omnia instrumenta per quæ fundatur persona in iudicio debent ædi cum die & consule, ita sentit Innocen. in d. c. 1. de proba. & hoc tenet Arch. in c. 1. de procur. lib. 6. No. ad ea quæ dicit Innocent. in c. 1. extra de proba. vbi dicit, quod faciens mentionem de instrumento debet prius ante omnia illud producere. idem Al. in l. fi. C. de æden.

Actio, vide inf. in litera C. super verbo, clericus. in 11. & 12. q.

Actio non debet proponi explicitè, sed sufficit quòd implicitè includatur, ita not. Inn. in c. dilectus. de iud. fol. 192. & vide inf. in vers. lentium in penult. q. circa fi.

Actio non oritur ex iure quod requirit iudicis taxationem: secùs in eo quod imponit legem iudici & parti, ita not. Inn. in c. super eo. quod me causa. fol. 174. num. 4. Item ideò non oritur actio, quia iuratur super facto ex quo non actio oritur: nam ex facere impensas non oritur actio, quia est factũ merum ab omni natiuitate actionis, aliàs abstractum, secundum Oldra. Idem est si super fructibus iuretur, secundum eundem Oldr. secùs si iuretur super iure vel facto nõ mero sed misto, ex quo actio consueuit oriri, vt super contractu secũdum Old. idem sentit ibidem Inn.

Actio personalis licet oriatur ante diem, non tamẽ oritur petitio hæredi, ita no. Inn. in c. ad vltimum. de cau. pos. & prop. fol. 219.

Actione ad exhibẽdum non agitur pro instrumento, quia nõ omni cuius interest fieri debet æditio instrumẽti, quod fieret si competet actio ad exhibendum, vt l. fi. C. de ædẽ. interest actoris quòd reus ædat, tamen non ædit, vt hic. & istud est no. dignum, vt dicit gl. in l. quædã. in prin. ff. de ædẽ. & Inn. in c. cùm olim. de prob. nec actor, nec reus ædit instrumentum, antequam verbo vel facto eo vtatur, secundum Azo. sed secundum Io. actor ædit reo ad except. & reus actori ad repli. C. de æden. l. fin. & ita tenent Mod. Bart. alle. l. plures apochis, quæ hoc nõ dicit, quia loquitur in confectione instrumenti non in ædit. & vide quod not. in cler. 1. de vsur. Bal.

Actiones quæ dantur possidentibus ponit Inn. in c. examinata. de iud. fol. 194. num. 1. Vnde omnes actiones quæ pro corporalibus competunt possidentibus dantur: vt instit. de act. §. æquè. ff. si ser. vend. l. si fortè. §. sed sciendum. Item iudi. offic. datur possidenti. C. de carb. ædi. l. 1. ff. de offic. procu. Cæsar. l. fin. de var. & extraord. cog. l. & vsu. Itẽ & datur detinẽti, vt ff. de dolo. l. Aquilius. facit quod not. ff. de condi. fur. l. & ideò. vide inf. in verbo, statutum. in 3. q. ibi. vt actionem tollere. vide etiam inf. in ver. actor. in 1. q.

Actor agens si habet rationabilem intentionẽ, licet erret in nomine actoris, non propter hoc vitiatur error nominis, nec inducit ineptitudinem libelli de iure canon. ita not. Innoc. in c. examinata. de iud. fol. 194. sub num. 1. Secùs de iure ciuili, vt ipse idem dicit in c. dilecto. eo. tit. Vnde scias, quòd ineptitudo accusationis est duplex: Vna quæ apparet ex ipso libello, quando euidenter peccat in forma vel materia. Alia quæ postea detegitur ex probatione rei, ex quibus fit liquidum quòd incongrua actio est intentata, quo casu potest inter loquendo pronunciare super ineptitudine. Prima ineptitudo est, quia incongruè & incompetenter actum est: secunda, quia cõgruè quò ad modum, incongruè quò ad effectum et substantiam veritatis, hoc sentit ibi Innoc. Et sic ineptitudo est duplex. s. velata à prin. & non velata à prin. sed post facto. vnde quando reus absoluitur quia qualitas non probatur: sed libellus à prin. habeat formam, & tamen quia ex post facto apparet non procedere potest iudex absoluere ab obseruatione iudicij interloquendo, si non vult diffinitiuè pronunciare ad hoc vt sit saluum ius agenti de facto simplici. facit. ff. de pac. do. l. Beblius mar.

Actor debet semper fundare libellum super illa causa super qua se fundat, & non debet extraneam causam aduertere, ita no. Innoc. in c. cùm sit generale. de fo. compe. fol. 197. facit. ff. de iureiur. l. si duo. §. 3.

Actor qui plura deducit copulatiuè debet vtrunq; probare, sed non disiunctiuè vel diuisim, ita no. Host. in c. olim. de resc. Primum est verum, quando vnum venit ad qualificandum aliud. Secùs si vnum non qualificat aliud. ff. de excu. tuto. l. si plures.

Actor si est excõmunicatus non dabitur reo terminus. Item actor excommunicatus debet citari si agitur de suo præiudicio, ita not. Inno. in c. prudentiam. de off. deleg. fol. 124. in fi. nu. 12.

Actor si dato sibi termino intra illud non probauit, si reus abest non dicitur liquere de causa: quia si reus esset præsens fortè probaret per cõfessionem rei, ita no. Inno. in c. prout. de dolo & cont. fol. 237. nu. 3.

Actor potest facere mentionem in suo libello simul de actione & replicatione, vt, peto decem nõ obstante pacto de non petendo, & idẽ in similibus libellis, quia fecisti pactum de peten. ita dicit Inn. in c. cùm Bertholdus. de re iud. fol. 310. in num. 5. quod est no. secundum eum. in libello tamen actorum non habet necesse deducere vel dicere qualitatem rei, nisi aliud accrescat actori: vt ibidem no. Inn. de rei vend. l. in spiritualibus.

Actor non compellitur iurare ex quo plenè probauit, ita no. Abb. in c. 2. de prob.

ADMINISTRATIO facilius aufertur tutori quàm prælato, ita not. Innoc. in c. licet heli. de simo. fol. 500. in nu. 4. & vide inf. in verb. citatio. in 36. q.

Administrator, vide omninò inf. in verb. delictum. in 1. q.

Admissus ad excipiendum eo ipso quod admittitur, videtur legitimatus ad probãdum in quolibet genere probationis, ita no. Inn. in c. tam literis. de test. fol. 260.

Admissus ad probandum præscriptionem videtur admissus ad probandũ omnia integrantia præscriptionem. s. possessionem & titulum, ita no. Inn. in c. per tuas. de test. fol. 267. nu. 4.

Admissus simpliciter ad eligendũ acquiri pos. eligẽdi, quia pro eo præsumitur. s. quod sit admissus tanquam credens ius habere, ita no. Inno. in c. cũ ecclesia. de cau. pos. & proprie. fol. 220. nu. 7.

Admittere non potest renun. illius qui non potest destituere, ita not. Inn. in c. quod in dubijs. de renun. fol. 92. nu. 3.

Admitti potest ad electionem & quæritius, ea vice, qui aliàs potestatem non habet, ita no. Host. in c. cùm inter. de elect.

Admitti non debet aliquis ad probandum quãdo est verisimile quòd vllo modo id probari non posit, ita no. Inn. in c. quia verisimile. de præsum. fol. 281. nu. 1. Sint ergò iudices cauti, vt perpendant an id quod pars vult probare sit verisimile quod posit probari, vel non: quia si probari potest dabit sibi tempus ad probandum, aliàs non: tene menti.

Admitti an debeat quis ad agendum pro ecclesia vacante, vel pro episcopatu vacante, vide Innocent. in c. nouit. ne de sede vacan. fol. 382.

Admittitur quis ad probandum falsitatem testium etiam post sententiam, ita not. Abb. in c. licet causam. de prob.

Admittuntur plures excipientes contra eundem ad diuersas exceptiones opponendas, ita not. Inn. in c. super his. & c. olim. de ac. fol. 488.

Admittuntur indistinctè omnes criminosi ad excipiendum, sed non ad testificandum, ita not. Innocent. in d. c. super his. circa med. de ac. fol. 488. num. 7.

Aduerbium legitimè, de natura istius aduerbij, vide Innocent. in c. fin. de libel. oblat. fol. 203. & dicit ibi, quòd dando aliquid fit in dubio videtur legitimè esse factum, quod no. perpetuò.

Aduersitas, vide omninò infr. in verb. testis. in 24. quæst. & vide omninò infr. in verb. patientiam. in 1. q. & vide omninò in verb. reprehensio. in 2. q.

Adulterium committitur etiam cum sponsa alterius, ita no. Inn. in c. discretionem. de eo qui cog. consan. fol. 474.

Adultus immobilia donare non potest, etiam in ecclesiam nisi ingrediatur monasterium, ita not. Inn. in c. in præsentia. de prob. fol. 249. nu. 6.

Aduocato licet certo modo taxetur salarium, vt l. 1. §. in honorarijs. de va. & extraord. cog. non tamẽ habet locũ in aduocato in causa capitali, qui potest magnum percipere salarium. ff. de dona. l. si patri. §. 1.

Aduocatus licet faueat iniusto possessori olim qui petit restitui, non tamen dicitur propter hoc habere conscientiam læsam, ita dicit Inn. in c. pastoralis. de cau. poss. & prop. fol. 222. num. 6. quia est pica & organum legis scriptæ: & aduocatus non debet habere conscientiam hominis, sed legis, certè lex bona est si quis ea ratione vtatur.

Aduocatus, vide inf. in ver. negatio in 1. q. ibi, student aduocati etc. & inf. in ver. narratio. in 1. q.

ÆDIFICIVM ædificare, vide supr. in verb. castrũ. in 2. q.

ÆTAS, vide omninò sup. in verb. conducens. in 4. q.

AFFINITAS contrahitur etiam per coitum fornicarium, ita not. Inn. in c. discretionem. de eo qui cog. con. fol. 474.

AGENS confessoria mittitur per primum decretum in naturam possessionatus seruitutis. Si agens non possidet, & hoc fiet per corporalem intermissionem & prohibetur domino ne impediat quamdiu doceat se habere ius prohibendi, quia in omnibus realibus prima missio facit verũ possessorẽ. Sed in corporalibus adijcitur præceptum de patiẽtia, quia requiritur patientia ad possidendũ, vt ff. de seru. rust. præd. l. 1. in fin. Sed in negatoria fiet missio in possessionem libertatis per prohibitionem ne inquietetur in libertate. l. si prius. ita dicit Inn. in c. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. fol. 242. nu. 3. Sed propter interesse solum fiet missio vt in personalibus, vt l. is cuius. ff. si ser. ven. secundum eum ibidem. Sed quid si agens confessoria possidet, qualiter fiet missio, primò confirmabitur sibi possessio tanquam ex primo decreto donec contrà probetur, & prohibetur ne vis fiat ei. ar. C. de carb. ædi. l. 1. & l. pen. ff. de aqua quo. & æsti. nã species inducẽdi in possessionem est expressè prohibere vim fieri. ff. de acqui. pos. l. possideri. §. species. licet hoc tacitè interesse videatur ipso iure. l. si quis missus. ff. ne vis fiat ei. & arg. ff. de arb. l. item castellanum. Simili modo per prohibitionem & præceptum fiet missio in partibus, vt l. 1. C. de præto. pig. & ibi no. Sequestrum etiam fiet prohibendo, vt l. fi. ff. de leg. commis.

Agens possessorio non tenetur probare se licitè possidere, nisi quando est contraria iuri nuda possessio, ita not. Innocent. in c. licet de proba. fol. 250. sub nu. 6.

Agens simpliciter videtur intentare tam

ius commune, quàm consuetudinarium vel municipale, ita no. Innoc. & Host. in c. dilecto. de off. archiepis. fol. 116. num. 10.

Agenti possessorio pro beneficio non obstat excep. criminis, vt in c. item cùm quis. de rest. spol. Sed si ageretur petitorio, tunc benè obstaret exce. criminis inducens priuationem beneficij ipso iure: secùs si per sententiam, ita dicit Innocent. in c. inter dilectos. de exces. præla. fol. 524. nu. 1. quod est valde not. secundum do. Pet. de Peru.

Agere permittens aliquem per se videtur tacitè eum facere procuratorem, ita not. Innocen. in c. ex parte decani. de rescr. fol. 25. nu. 2. & sic patientia habetur pro consensu. & vide inf. in verbo, reus. in 2. q.

Agi potest de pluribus in eodem libello, vt no. Inn. in c. querelam. de elec. fol. 54. nu. 1.

Agi potest interdicto pro personalibus actionibus, ita not. Innoc. in c. cùm olim. de cau. pos. & prop. fol. 224. Sed contra ff. quo bo. l. fin. Sol. secundum Cy. in l. si certis annis. C. de pac. vel aliud est secundum Cano. aliud secundum Leges. Tu dic, quòd aliud in annuis reditibus qui æquiparātur immobilibus. Aliud in obligationibus quæ non sapiunt reditus, nec realem præstationem: vt. ff. qui satis. cog. l. sciendum. per doc. præterea pro ea facit quod no. ff. de pe. hære. l. regulariter. vel non erit propriè possessorium interdictum sed condictio ex canone, vt c. querelam. de ele. quæ condictio sequitur naturā possessorij: sed cùm detur ibi confessoria ergò habet correspōdens possessorium, vt. ff. si seru. ven. l. sicut. §. Arist.

Agi potest cum eo qui contendit plebem sibi subiectam esse, ita dicit Innocent. in c. cùm olim. de præsc. fol. 302. num. 2. & ibi vide quod abbas potest præscribere iura episcopalia.

Agi potest de nullitate sententiæ etiam post execu. ita not. Inn. in c. ex ratione. de app. fol. 319. num. 1.

ALIENARE nō licet illi contra quem inquiritur, vel statim quod incipitur inquiri, ita not. Inn. in c. veritatis. de do. & contu. fol. 240. nu. 1. etiam vide Bar. in l. post contractum. de do. et per Cy. in l. si quis post hanc. C. de bo. dam.

Alienare licet rem litigiosam ex causa transf. nisi fieret in fraudem, ita not. Inn. in c. ecclesia. vt lit. pen. fol. 245. vide inf. in ver. iuramentum. in 26. q.

Alienare non dicitur de nouo qui iam factam donationem supplet, ita no. Abb. in c. perpetuas. de dona. quod tene menti.

Alienatio non prohibetur interim quādo quis petit sibi constitui de nouo aliquod ius incorporale, & ideò qui petit se recipi in canonicum nō impedit alterius acceptationem, secùs si quis agit ex iure reali vel confessoria, ita not. Inn. de consti. in c. cùm M. Ferra. fol. 4. 5. & 6. Compo. ibidem dicit per alia verba quòd ibi prætenditur aliquod ius de nouo dari, vel auferri non contrahitur vitium litigiosi; teneat interim alienatio. Tamen si agens vincat reuocabitur: vt si fortè beneficium mihi debitum interim pendente appellatione alteri sit concessum, ita dicit ipse ibidē, vide inf. in ver. canonis. 7. q.

Alienator solus principalis tenetur de euictione non alij, ita not. Innocen. in c. si quis de reb. eccle. non alie. fol. 388. & vide. inf. in verb. authoritas. in 2. q.

Allegans suam turpitudinem auditur vbi periculum animæ vertitur, ita no. Innocen. in c. tertio loco. de præsum. fol. 282. vide inf. in verb. scientia. in 10. q.

Allegans præscriptionem an teneatur probare titulum præscriptionis nécne, vide Innocen. in c. si diligenti. de præsc. fol. 301. & 302. num. 5. & 6.

Allegans carnalem copulam interuenisse est standum suo verbo, ita not. Inn. in c. cōtinebatur. de despon. impu. fol. 467. nu. 1.

Allegare non oportet titulum in præscriptione cuius non extat memoria in contrarium, ita dicit Inn. in d. c. si diligenti. de præscr. fol. 301. num. 5. vnde dicit ipse ibi credere debes quòd prædecessores mei tit. habuerunt ex quo semper pacificè possederunt. tene menti. & vide infr. in verb. testis. in 42. q.

Allegare quis non potest turpitudinem suam, nec agendo, nec defendendo: vt in c. inter dilectos. de dona. per abbatem.

Allegatio iusta est si sum in possessione, & paratus sum stare iuri, ita no. Inn. in c. bonæ. de app. fol. 329. nu. 3.

AMBASIATOR vide omninò infr. in ver. ciuitas. in 5. q.

Amissio instrumenti probatur per iuramentū adiunctis aliquibus præsumptionibus, ita not. Innocent. in c. cùm olim. el. 1. de pri. fol. 531. num. 1. 2. & 3.

ANGLIA. Anglici reddunt ecclesiæ tributum vnius denarij pro quolibet homine, tamen est reale tributum, ita not. Innocent. in c. fin. de postu. præla. in verb. nam secùs etc. fol. 40. nume. 2.

Anima non facilè mouetur ad credendum aliquid sed præcedente ratione tantùm, vt not. Inno. in c. veniens. de ver. sign. fol. 572. nu. 3.

Animus vtendi requiritur tanquam iure suo quantùm ad præscribendum, sed non quantum ad possidendum, quia pede possidet, ita not. Inn. in c. bonæ. de postu. præ. fol. 37. nu. 1. & ibi Host.

Annus. anno Domini. M. aliàs ab incarnatione M. 4. institutum sic fuit, quòd officiales Imperatoris eligant ipsum Imperatorem, & eligentes Alamani sunt isti, videlicet Archiepiscopus Coloniensis, qui est cancellarius totius Italiæ, & ab eo Imperator electus potest accipere authoritatem administrandi. Archiepiscopus Treuerēn. qui est cancellarius Galliæ. Archiepiscopus Magūtinēn. & Maguntia est ciuitas valdè pulchra, qui est cancellarius Germaniæ. Marchio Brandeburgens. qui est præpositus cameræ Imperatoris. Dux Saxoniæ, qui est portator ensis. Comes Rheni, qui est comes Palatinus & de nobili sanguine valdè dapifer Imperatoris. Dux Boëmiæ, qui est pincerna Imperatoris, & modò est rex Boë. & iste dux Boëmiæ non est necessarius in elect. nisi quādo alij discordant, & inter partes æquales diuidant. vnde Versus,

Maguntinensis, Treuerensis, Coloniensis,
Et Palatinus dapifer, Dux portitor ensis,
Marchio præpositus cameræ, pincerna Boëmus,

ita ponit Innocent. in c. venerabilem. de elect. fol. 65.

APOSTASIA est triplex, vt per Inn. in c. 1. de apo. fol. 509.

Apostata, vide sup. in ver. abbas. in 1. q.

Apostata non dicitur quis licet transeat ad minorem ordinem, quia non facit contra substantia-

 lia regulæ

lia regulæ licet incautè transeat, ita not. Inno. in c. intelleximus. de æta. & qua. fol. 104. nu. 2.

Apostoli, vide sup. in ver. appellatio. in 10. q.

Appellans ab interlocutoria per dolum non est amplius citandus ad diffinitiuam sententiam, ita not. Innocent. in cap. ad peti. de ac. fol. 493. num. 8. vide omninò infr. in verbo, Renuncians. in 7. quæst.

Appellans ante sententiam si offerat se velle probare causam quare appellat esse veram, quòd quicquid fiet post appellationem non valet, ita not. Inn. in c. Romana. de appell. fol. 343. num. 6. vide no. pro limi. c. non solùm §. illa verò. de app. lib. 6. Aliam limitationem habes in c. cùm app. eo. tit. & lib. & adde & vide in cap. ab eod. tit. & lib.

Appellans non solùm potest appellationẽ prosequi, sed etiam ex ea excipere potest, ita no. Inno. in c. dilecto. de ap. fol. 337. arg ff. de excu. tut. l. diximus. & vide inf. in ver. suspensus. in 6. q. & inf. in ver. sententiam. 15. q.

Appellans ante sententiam si post sententiã iterum appellat ex eadem causa non videtur primæ appellationi renunciatum, ita not. Innoc. in c. accedens. vt lit. non conte. fol. 206. melius in c. dilecto. de app.

Appellans ab interlocutoria vel grauamine debet adijcere causam. i. rationem, quare grauatur, nec sufficeret dicere: appello, quia me grauastis, nam esset idem cũ ratione quod esse non debet, vt no. in l. fin. ff. de off. procu. ce. sed benè sufficit dicere, appello quia me grauastis cùm probauerim, vel quia contra me iniquè pronunciastis, vt apparet ex actis causæ: licet nõ multum explicitè tamen implicitè assignatur ratio à dicto diuersa: & sic non est ratio nugatoria, ita not. Inn in c. fin. de ope. no. nunc. fol. 530. l. minoribus. C. de his qui. vt ind.

Appellans quando succumbit indistinctè debet resarcire expen. ita dicit Inno. in c. finem. de do. & contu. fol. 239. in nu. 5. vide quod not. inf. in ver. expensæ. in 3. q.

Appellans nõ debet recedere à iudicio antequã deserat vel respuat appellationem, ita no. Inn. in c. super eo. aliàs in c. meminimus. de appel. fol. 320. Et sic no. quòd opponẽs exceptionẽ in iudicio parti nõ debet recedere antequã iudex admiserit vel respuerit quòd no. & vide in c. interposita per eum. fol. 312. nu. 2.

Appellans à sententia excõmunicationis et deferens fingitur non appellasse & medio tempore fuisse excommunicatus, ita no. Inno. in c. nouit. de ap. fol. 325. Tamen post desertam appel. potest dicere sentẽtiam nullã principaliter agendo de nullitate, vt l. si expressim. ff. de ap. incidenter autem non potest, quia vna instantia est in principali, ex incidenti verò duæ, & hoc est de mente Inn.

Appellans si coram iudice ap. non prosequitur, nec introducit appellationem, nec agit tanquam appellans, sed solũ agit de nullitate non debet audiri secundum quosdam. Inn. tenet contrarium in c. dilectus. de appel. fo. 330. vbi vide. Et hoc si appellatur à diffinitiua, secùs si ab interlocutoria, secundum eum incidenter verò causa nullitatis venit sub prosecutione appellationis, vt. ff. fa. ercis. l. quædam mulier. & ff. de iurepa. l. Carmelia pia. & iu. l. 1. C. quando pro vo. non est ne. & facit. C. de accu. l. si absentem. quæ lex probat ꝙ omnis iudex appellationis est iudex nullitatum, secundum Bar. quod no. Bal.

Appellantis interest eligere auditorium Papæ non appellati, ita no. Inn. in c. si duobus. de appell. fol. 318. in nu. 1.

Appellare potest quilibet extra iudiciũ à grauamine imminente, ita not. Abb. in cap. bonæ. de appell.

Appellare potest episcopus cuius interest propter aliquod commodum, ita no. Inn. in c. dilectus. de app. post prin. nu. 1. fol. 330.

Appellare, & submittere se protectioni, idem est, ita no. Inn. in c. ad audientiam. de ap. fol. 323. in princ. idem dicit & tenet ibi Abb. ergò si quis dixerit, submitto me protectioni talis iudicis ad quem appellari debet, idem est ac si dixisset, appello ad talem iudicem quòd no. & not. quid habeant operarii ista verba, videlicet, submitto me protectioni talis iud. etc.

Appellari an possit à muneribus & honoribus ecclesiasticis, sicut à ciuilibus, vide per Inno. in c. 1. de his quæ fi. à ma. par. cap. fol. 385.

Appellari potest ab executione propter defectũ ordinis iudiciarij non obseruatũ, ita no. Inno. in c. ꝓposuit. ext. de conces. præbend. in 3. coll. fol. 371. num. 5. Cassatur autem quicquid fit oppositore nõ audito, vt ibid. per Inn.

Appellari non potest à pœna imposita à iure, ita no. Abb. in c. ad nostram de ap. Dic aut lex est generalis, & tunc à iure constitutionis appellari nõ potest. Aut est lex specialis contra certam personã, & tunc aut culpa vel causa exigente & idem, vt no. ff. de cap. di l. amissione. §. qui deficiunt. Aut sine causa, & tunc appellatur à sententia iudicis lata vigore illius legis: quia illa lex ope exceptionis non valet: vt ff. de exce do. l. 1. in fi. Sed quæro si iudex ex causa auget vel minuit pœnam à iure impositam, an possit appellari: & videtur quòd non. nam hoc facit legis authoritate: vt. ff. de pœ. l. hodie. Aut dico, quia illi legi per statutum derogatur: nam statutum posterius hodie tollit illam legem, quæ vt puto non habet locum in pœnis statutarijs. quod tene menti.

Appellari potest ab assignatione loci non tuti, ita no. Abb. in c. ex parte de ap.

Appellari potest etiam secundum legem vbi iuris beneficium denegatur, ita no. Ab. in c. super eod. de ap.

Appellari potest ad Papam omissis medijs, ita no. Abb. in c. solici. de ap.

Appellari potest non solùm ex causa probabili, sed ex dubia, ita not. Inn. in c. sacro. de sen. excom. fol. 555. in nu. 4. vide inf. in verbo, Reuocationi. 1. q. de quo vide gloss. ordin. in c. cessante. de ap.

Appellari non potest ab excommunicatione, nec ab absolutione, ita not. Inn. c. per tuas. de sent. excom. fol. 553. num. 1. vide inf. in ver. processus. in 5. quæst.

Appellari potest à nimia moderatione dilationis, non ideò quia in prima vice misit peremptorium, ita no. Inn. in c. 1. de dila. fol. 212.

Appellari non potest ab arbitrio eius ad quem recursum fuit vt cognosceret vt bonus vir, ita no. Inn. in c. præsenti. de rescr. fol. 29. nu. 3. ponitur in l. 1. circa fi. ff. de leg. 2. vide inf. in verbo, processus. in 4. q. vide per Io. And. in Spec. de app. §. in quibus. in addi. suis.

Appellari sicut potest à iudice si grauat, sic & ab auditore, si grauat: quia inter auditores & iudices quò ad hoc non est differentia, ita not. Innocent. in d. c. dilecti. de maio. & obed. fol. 159.

Appel-

Appellari potest à iuramēto delato à iudice & à taxatione expensarum, ita not. Inn. in c. super eo. ꝙ me. causa. fol. 174. nu. 4. & quotidie istud dictū allegatur, quod potest appellari ab iniqua taxatiōe damnorū & interesse, nō dico à tota taxatiōe, quia est executio primæ sententiæ, sed à quota. ar. no. in l. si cū exceptione. §. hæc autē. ff. quod me. ca. et dicit idē Inn. ꝙ iudex, qui errauit in mala taxatione, potest errorē reuocare. Bal. Sed videtur de iure ciuili ꝙ non possit ab ista taxatione appellari, quia ista taxatio est executio & declaratio condēnationis expensarū, vt colligitur ex gl. l. terminato. C. de fru. & li. expen. Sed sicut non habet appellare. 10. diebus elapsis à sententia cōdemnatoria, ita nec à taxatiōe quæ est executiua primæ sententiæ. ita sentit gl. in simili. in d. l. si cū exc. §. hæc autē actio. quod me. causa. Itē est alia ratio quia ab executione non appellatur nisi modus excedatur. l. ab executione. C. quo. ap. non re. & tunc appellatur ab excessu modi non à tota executione, quia certū est ꝙ in totū non exceditur modus, cū aliqua necessaria sit taxatio & iusta licet non tanta. Exēpla quomodo dicatur modus excedi sunt ista, vt quia ante tempus exequitur & tunc exceditur modus in tēpore. Itē re exceditur modus, quia satis erat missio in possessionem modicæ rei, & facta fuit missio in possessionē magnæ rei: prout colligitur ex gl. d. l. ab exe. C. de ap. l. si quis prouo. Item exceditur modus, loco & causa, sic & plus dicitur quatuor modis. Vnde solemus dicere, ꝙ fideiussor non debet teneri in duriorē causam quā principalis, quod accipitur quatuor modis. Itē cùm sit interlocutoria non procedit gl. sed certè si debet taxare in 5. et taxat in 10. nonne excedit modū in re. i. in quātitate. Item falsum est, quod taxatio expen. sit interlocutoria, quia aliud est sentētia, aliud est taxatio, appellatur ergò à grauamine quando exceditur meta rationis in exequendo non, vt à sentētia, vt colligitur in c. nouit. de app. & sic tenet Innoc. Bald.

Appellari nō potest à disciplina vel correctione secundum regulas, ita no. Inn. in c. ad nostram. de app. fol. 317. Hoc verum nisi abbas vel prælatus in corrigendo excedat modum, quia tunc benè potest appellari, & dicitur excedere modum si corrigat vltra quam regula doceat, ita not. Abb. in c. de priore. de ap. vnde si monachus delinquit in regula, & abbas vel prælatus vult eum corrigere, non potest ab illa correctione vel disciplina appellare, nec correctioni potest præscribi, quia peccandi licentia præscribi non potest, vt ibidem Innoc. & no. e. tit. cum speciale in fi.

Appellari potest ab instanti grauamine, vel à comminatione iudicis, ita no. Innoc. in c. inter cætera de appellatione. fol. 317. & ca. pastoralis. e. ti. fol. 330. in num. 1. Sed videtur quod à comminatione iudicis non possit appellari, quia cōminatio non habet vim sententiæ interlocutoriæ, vel diffinitiuæ, vt. C. commi. vel epist. l. interlocu. & l. fi. quia non est grauamen, sed ordinatur ad grauamen de futuro. Sol. Aut comminatio iudicis infert iniustum facti & potest appellari, nam à factis ante factum potest appellari, quia post factū vt post torturam & ossa fracta tardè appellatur. C. de ap. l. si quis prouo. Aut infert iustum metum verbi, vt quia iudex comminatur se pronunciaturū, & tunc non appellatur, vt. ff. de iur. l. in peremptorio, et hoc est verū secundū leges, sed secundū canon. videtur secùs inhærēdo dicto Inn. qui dicit hic ꝙ appellatur a cōmi. iud. & facit ff. de ar. l. non. distinguemus. §. cū quidam. & ff. de of. præf. vrb. l. 1. §. cùm patronus. & vide quod no. C. de cohor. l. si aperitur. lib. 12. & ff. de offi. procon. & leg. l. nec quicquā. §. de plano. Adde quod minæ feruentes faciunt iustū metum, vt. l. 1. C. si qua. præ. po. & d. l. si rector prouin. & no. ff. de arb. l. licet.

Appellari potest extra iudicium sine expressione causæ vel personæ, ita no. Inno. in c. consuluit. de app. fol. 322.

Appellari quando possit à sententia interdicti & quando non, & quid prosit ista appellatio, vide per Inn in c. ad hoc. de ap. fol. 322. in nu. 1. & ibidē dicitur, quòd per appellationem non suspenditur sententia exc. nec interdicti, secùs in alijs sententijs & mandatis seu prohibitionibus iudicum, & vide inf. in ver. sententia. in 32. q.

Appellari an possit ab executore, & ex quibus causis, vide per Inno. in c. nouit. de app. fol. 325. & ibi ponit qui sint casus qui non impediunt execu. sententiæ. quod no.

Appellari potest à repulsa & tarditate iudicis, de quo vide Inno. in c. interposita. de app. fol. 340. quasi in fi.

Appellatio an intelligatur deseri per cautionem, vide Inn. in c. cùm venissent. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. fol. 243.

Appellatio est istius efficaciæ siue naturæ quod extendit ad grauamina quæ postea subsecuta sunt, ita no. Abb. in c. ex parte. de test. quod no.

Appellatio generalis non valet, ita no. Abb. in c. inter cætera. de app.

Appellatio sicut tenet à diffinitiua sine expressione causæ, ita tenet à mandato quod habet vim diffinitiuè, ita no. Abb. & Io. in nouel. in c. peruenit. de app. quod est no. & probatur. ff. de mino. in l. ait prætor. §. permittitur. & dixi in l. minoribus. C. de his qui. vt indig.

Appellatio non requiritur in notorio excessu iudicis, ita no. Abb in c. peruenit. de app. & vide inf. in ver. condemnatio. in 5. q.

Appellatio remota in vno ca. de connexis intelligitur remota in alijs, ita no. Abb. in c. secundò requiris. de app.

Appellatio à sententia viua voce reseruato sibi beneficio appellandi in scri. quid operetur, vide per Inn. in c. de app. fol. 320. & 321. & per Inno. tit. c. bonæ. & per Bar. in l. cum procu. §. 1. de no. ope. nun.

Appellatio non valet nisi petantur apostoli, ita no. Inn. in c. cordi. de app. fol. 342. in num. 8. quod est not.

Appellatio propriè est illa quæ fit in iudicio, prouocatio verò quæ fit extra iudicium, ita not. Inno. in c. cùm sit. de app. fol. 318. num. 1. vide inf. in verbo, renuncians. in 10. q.

Appellatio extra iudiciū non imponit silentiū ius habenti, nec cassat actum legitimè factum, ita not. Inn. in c. cum nobis. de elect. fol. 48. num. 2. & vide inf. in ver. renuncians. in 11. q.

Appellatio extra iudiciū facit quod iniusta excommunicatio non ligat, secùs si non est appellatū, ita no. Inn. in c. cum nobis. de elect. fol. eo.

Appellatio in vno articulo, an impediat processum in alio, vide Inn. in d. c. cum nobis. de elect. f. e. vide inf. in ver. interlocutoria. in 1. q. vide inf. in verbo, renuncians. in 12. q. vide inf. in ver. casus. in 12. q.

Appellatio an impediat officiū execu. gratiarū, vide Innoc. in c. statutum. de elect. fol. 82. & 84.

num.2.vide inf.in verb.sententia.in 15.q.

Appellatio quando suspendit processum primi iudicis, & quando non, vide per Inno.in c.super eo.aliàs in c.meminimus.de app.fol.320.

Appellatio non debet impedire effectum confirmationis ex quo confirmatio præcessit ipsam appellationem, ita no.Inn.in d.c.constitutus.de app. & ibi vide de materia appellationis, confirmationis vel infirmationis electionum.fol.329.in nu.5.

Appellatio generalis debet admitti, ita no.Inn. in c.bonæ.de appel.fol.329.nu.1. Contrarium tenet Abb.vt sup.in hoc verbo.q.1.

Appellatio episcopi prodest clero & populo, ita no.Inn.in c.dilectus.de app.fol.330.& 332.nu.2.

Appellatio etiam in absentia iudicis facta ritè eximit appellantem ab eius iurisdictione, ita not. Inn.in c.dilectus.de app.fol.eo.

Appellatio non mutat naturam causæ, & ideò est summaria vel ordinaria vt principalis causa, ita no.Inn.in c.cũ speciali.de app. fol.335.in nu.7.

Appellatione facta ad Papam nõ solùm principale, sed etiã accessoriũ deuoluitur ad sedem apostolicam, ita no.Abb.in c.dilecto.de app.

Appellatione pendente nihil debet innouari qualiter intelligatur hoc dictum, vide inf. in ver. libellus.in 4.q.ibi, quia verũ est in noua exe.etc.

Appellatione interposita quicquid dictum est in sententia reuocatur, ita no.Inn. in c. auditis. de excom.& ibi, vide de forma libelli reuocatorij, & an debeant reuocari attentata antequam incipiat procedi super app. vide in c.dilectus. de app. fol.317.

Appellatione pendente non potest quis denũciari excommunicatus, ita no.Inn. in c.pastoralis. de app.fol.330.in num.3.

Appellationẽ prosequens in termino dato à iudice non videtur deserere si fuit impeditus per inopiam, quia terminus hominis succedit loco termini iuris, vt.ff.de re iudi.l.3.§. si quis. ita dicit Inn.in c.ex ratione.de app. fol.319. in num.2.quod est no. & vult quòd impedito per alium tempus currat, tamen restituitur idem si fuit impeditus propter testium inopiam.

Appellationem non prosequens non potest cõqueri de iudice à quo quòd fecerit litem suã, quia deserendo appellationem videtur suo iuri renunciasse, ita no. Inn.in c.sæpè.de app.fol.325.in num. 7.secùs si pendet appellatio vt no. per gloss. in l.1. quod cu.iur.Bal.dicit ibi quòd renuncians appellationi nihilominus potest agere contra iudicem à quo de iniustitia sibi facta, vt alibi refert Bal. facit ad hoc.l.cùm interdicto.C.de ar.tene menti.

Appellationi magis quàm sententiæ statur, ita no.Abb.in c.dilecto.de appel.

Appellationi factæ facilius renunciatur quàm fiendæ, ita dicit Inn.in c.quod ad consultationem. de sen.& re iudi.fol.306.in nu.1. quod not.

Appellatur à relatione facta parte ignorante, ita no.Abb.in c.intimasti.de app.vide inf. in ver. sententia.in 70.q. vbi remittitur ad Inno.quando possit appellari, & quando non à sententia excom. vide inf.in ver.sententia. in 71.q.

Appellatur à multis interlocutorijs, cùm appellatio nõ iustificatur nisi per causam allegatam, & etiam non iustificatur nisi per eadem acta: nam appellare ab interlocutoria est appellare à processu, quia interlocutoria est de processu causæ, & processus non potest impugnari per causas extrinsecas quæ non sint inclusæ in processu, & hæc de causis facti sed causæ iuris sunt liquidè per aperturam librorum, de quibus non loquitur .c. appellanti, ita no.Inn.in d.c.fi.de no.ope.nun.fol.530. Si autem appelletur à præcepto diffinitiuo non est necessaria insertio causæ in appellatione, sed sufficit quòd causa sit prius allegata in processu, vel per errorem omissa, vt.ff.de mino.l.ait prætor. §.permittitur.& quod no.in c. peruenit. de app. in nouel. Et ideò qui appellat à præcepto facto in confessum potest appellationis probare errorem, vt.ff. de app. l. creditor. §. iussus. quod non posset si non audiretur nisi ex eisdem act. cùm habeat effectum diffinitiuum, quia parũ à diffinitiua differt quod no.sed ipse iudex qui est interlocutus, potest ex nouis ac. suam interlocutoriam reuocare contrario imperio, vt.ff.ne vis fiat ei.l.1.§. hæc verba. & l.quòd iussit. ff. de re iudi. idem in superiore eius adito non per viam appellationis, sed per viam querelæ & officio iudicis, vt l. qui arbitrio.ff.qui satisd.cog. secundum quosdam tene menti. vide inf. in verb. causa in 1. q. ibi, quando appelletur à sententia excommuni.etc. vide inf. in verb.suspensus.in 6.q.

Appellatur ab interlocutoria lata in poss. vnde licet in possessorio non appelletur à diffinitiua, tamen à grauamine appellatur, vt si fortè iudex non vult probationes recipere, ita no. Inn.in c.significauerunt. de tes. fol. 261. num. 2. & de mi. l.si ex causa. §. nunc videndum. per Gul. Are. & Bal. & sic ab interlocutoria lata in iudicio possessorio appellatur, vt ibi Innoc.

Appellatus.i.ille qui obtinuit sententiam pro se, si negat eam latam, perdit omne cõmodum quod est ex causa consecuturus, & debet imponi sibi silentium ne vlterius ea vtatur. ff. de inter. act. l. nunc habemus. ergò licet appellans non producat sententiam, quia fortè non potuit habere copiam eius sicut interdum cõtingit, quia iudices nolunt dare copiam vel ex alia causa, tamen procedit app. & iudex interrogabit appellatum in vincentem an sententiatum sit pro eo, & si cõfiteatur, probatur sententia pro confessionem, si neget imponitur sibi silentium ne commodo aliquo vtatur ex ea.ita si.no.Iñ.in c. G perpetuus.de fi.inst.fol.279. & non reperitur istud dictum alibi secundum Bal.facit ad hoc.l.2.C.vt li.pen.& C.de erro.ad l.2.instrumentum verò appellationis semper debet produci, aliter enim non potest introduci appellatio.idem dico in simili, quòd si quis delet instrumentũ vel scripturam facientem pro eo quod perdit omne cõmodum ꝙ posset consequi ex eo etiã si suus aduersarius nollet quod perderet. text. est no.in l.1.ff.de his qui in testa.deleg.Bald.

Appellatus.i.ille qui obtinuit sententiam si ius suum corã ordinario prosequatur, & appellans cõparet & opponit de app. sed appellatus negat esse appellatũ, vel dicit appellationẽ desertam, tũc iudex aditus cognoscet & pronunciabit, & stabitur sententiæ super hoc per eũ latæ nisi appelletur, ita no.Inn.in c.cõst.de app.fol.326. 327.329.n.2.& 5.

Apprehẽdere, vide omninò.inf.in ver.res.in 2.q.

Approbatus ad aliquod officium non potest in alio consimili reprobari, ita no.Inn.in c.venerabilis.de except.fol.297.num.7.

ARBITER vide omninò, inf. in ver.modus. in 2.q.ibi, sed in arbitro non potest, etc. Bal.

Arbiter si habet potestatem auferendi, multum & parum non potest peti reductio ad arbitrium boni viri, ita dicit Host. in ca. humilis.de maio. & obe.

& obe. & vide inf. in verb. clausula. in 1. q.

Arbiter super diuisione bonorũ an poßit prohibere partibus aliena. bonorum, dic vt in c. Raynaldus. extra de testa.

Arbiter non recipitur in testem in causa in qua est arbiter, & si fateatur se corruptum non praeiudicat parti, ita no. Innoc. in c. non sine. de arbi. fol. 185. adde. l. deferre. §. 1. ff. de iure fisc. & ibi per Bart. & vide etiam in d. c. per Inno. §. quando quis poßit de suo officio testificari.

Arbiter absoluit ab obseruatione arbitrij propter contumaciam partis non comparentis, sicut iudex absoluit ab obseruatione iudicij, ita no. Inn. in c. ex parte. de arb. & compromissum soluitur commissa poena, vt ibidem per Inn. fol. 188. in nu. 1.

Arbiter censetur ille cui datur potestas procedendi seruato ordine iudiciorum, sed quando datur potestas procedendi non seruato ordine iudiciorum, tunc censetur arbitrator, & quam viam sibi elegerit haec sibi pateat, vt. ff. quod me. causa. l. si mulier. in fi. ita no. Inn. in c. quintauallis. de iure. fol. 286. in nu. 4. & 5. Et sic no. quid operantur illa verba copulatiua. s. tanquàm in arbitrũ & arbitratorẽ quae quotidie apponuntur in compromissis, quia si datur potestas procedendi ordine iudiciorum seruato & c. aliàs erit arbitrator, vt supr. quòd tene menti. Bald.

Arbitrator, vide omninò inf. in verb. modus. in 2. q. prope fin. ibi, in arbitratore hoc potest dici etc. vide omninò inf. in ver. factum. in 11. q. & vide inf. in verbo, sententia. in 13. in 37. & in 38. q.

Arbitrio boni viri multa requiruntur, & maximè de actis & actita, ita dicit Inn. in c. prudentiã. ff. de offi. dele. fol. 124. nu. 3. Et an vnus bonus testis excuset à calumnia relinquitur arbitrio iudicis, ita no. Io. And. in c. cùm dilecti. de elect. in nouel. & per Host. in c. finem litibus. de do. & cõtu. & vide quod no. in l. maritus. ff. de quaest. & vide sup. hoc codẽ verbo. in 2. q. vide sup. in verbo, app. in 20. q.

Arbitrium concessum potestati, vide Bar. in l. filiusfa. ff. de dona.

Arbitrio tertio absente qui dixit voluntatem suam & animum suum duobus arbitris consocijs, et receßit nolens pronũciare, illi duo possunt pronunciare seu laudare & valebit laudum, ita not. Inn. in c. Ray. de test. fol. 404. in num. 1. non enim debet malitia tertij iudicis seu arbitri recedentis, seu nolle interesse alios impedire, vt in c. fi. de ar. lib. 6. ex quo constat de animi sui voto, secùs si nõ constaret secũdum Inn. quod est no. & vide quod no. ff. de admi. tut. l. Titium. 2. responso. Et istud dictum est verum in recedentibus à loco vbi conuenerant ad iudicandum, vt no. in c. fi. de arb. lib. 6. in nouel. tamẽ Doc. Iuris ciuilis tenent contrarium. s. quia non seruatur ibi forma commißi nisi omnes arbitri electi iudicent, vt. ff. de arg. l. Pedius. §. 1. quae not. Bald.

Arbitris primis duobus electis si datur potestas eligendi tertium incertum in causam dissensionis tantùm non valet, secùs si partes plenè confidunt de eis, ita no. Inn. in c. innotuit. de arb. fol. 189. in num. 3. do. Fran. ac. dicit quod si tertius arbiter non pronunciatur, aut esset nudus consiliarius, aut paedagogus, tu dic quòd non valet donec authoritate partiũ eligatur seu authoritate inest, & hic tertius est arbiter in quantũ laudat & metu poenae sibi paretur à partibus & non est arbiter, quia si discordat ab vtroq. aliorum qui etiam inter se discordabant & tertiam fert sententiam haec. 3. sententia praeualet, sed in vero & mero iuris arbitrio nunquam valet dictum vnius, quia vnus nõ est maior pars numero, licet tertius sit maior pars authoritate, vt no. in l. item si vnus. §. principaliter. ff. de ar. Item morte tertij soluitur compromissum si alius subrogatur vnde est per omnia arbiter. Item alij arbitri non faciunt arbitrum hunc l. non distinguemus. §. de off. ff. de ar. sed lex facit secundum quid non simpliciter, vide per Dy. in l. si dominium. ff. de fur. item scias quòd clausula illa, videlicet ꝙ vnus solus arbiter poßit pronunciare intelligitur alijs absentibus non alijs praesentibus, vt l. non dis. §. cùm in plures. vbi est casus no. Bal.

Archiepiscopus potest punire subditos sui suffraganei, ita no. Abb. in c. ex parte. de inst. & vide inf. in ver. authoritas. in 2. q. & vide inf. in ver. citatio. in 44. q.

Argumenta, id est fama, dicit Innocen. in c. cùm in diocesi. de vsu. vel perspicuae praesumptiones, vt ibidem Innocen. fol. 518.

Armatus, vide inf. in ver. vsus. in 1. q. & vide inf. in ver. auxilium. in 1. q.

Arrharum datione vel promißione an videatur recedi à prouisione legali, vide Bar. in l. item quaeritur. de pub.

Articuli quidam sunt antiqui, quidã sunt noui, inclusi veteribus sub praescriptione. Quidam noui trahentes originem à veteribus vt modus, vel conditio, vel pactum à contractu interpretato simpliciter, vt in c. cùm Ioannes eremita. de fide instru. Quidam sunt noui separati & nõ contingui à veteribus. Quidam sunt quasi contrarij, super istis de iure ciuili admittuntur hinc inde testes, vt causa appellationis vt plenius veritati subueniatur legitimè, vt l. per hãc. secùs est de iure canonico, quia timetur subornatio post per cõtractas attest. vt in c. testibus. de test. in Cle. vnde Legistae student indagationi veritatis. Canonistae calumniarum expulsioni. Legistae non praesumunt subornationes nisi in eadem instantia. Canonistae etiam in alia succedanea. ar. ff. iud. sol. l. cùm apud. Nec ob. eis. c. veniens. de testi. quia ibi inualida est probatio ad obtinendum nisi fiat post li. conte. Et ideò tanquam ad hunc finem non ritè recepti, ante li. conte. iterato recipiuntur postea secùs, nisi ex parte & modo sint ritè recepti super inclusis & implicitis. Quidam de Iure canonico dicunt testes non admittendos: quidam dicunt admittendos, si super hoc sigillatim testes non fuerint examinati, licet fuerint implicitè iurati, quod est verum nisi fuerint didicita testificata quae legi non possunt. ff. de his quae in test. del. l. 1. in prin. & quia si iurauerint ergò examinandi. Item super orientibus super eodem facto testes sunt recipiendi si primi non fuerint interrogati secundũ eos. idẽ si fuerint extra articulũ interrogati, quia cùm non fuerint ad hoc producti, licet iudex ex officio interrogauerit non officit didicisse testificata, secundũ Inn. Item super discrepatione quae non fouent, tamen testes sunt examinandi, vt. ff. de pe. hae. l. si quis libertatem. in fin. Itẽ si egi rei vẽd. & nixus sum probare vnam causam remotam in primo iudicio, et in causa ap. non admittitur ad probandũ aliã causam, ita not. Inn. in c. fraternitatis. de testi. fol. 257. per totum. Istud vltimum dictum est verum, si specialiter egi expressa in libello causa remota, secùs si simpliciter, vt. ff. de app. l. Seio. & l. Titianus. ff. quod

quod cum eo. C. de pe. hær. l. hæreditas matertere. ff. de pact. do. l. Beblius. in fi. cum similib.

Articulus debet probari prout formatus fuit et imputet sibi qui malè formauit capitula, ita dicit Inn. in. c. apposuit. de cle. excom. & ibi videas per eum. fol. 520.

ASSESSOR debet eligi de communi volũtate partium, ita dicit Inn. in. c. cùm super quæstione. extra de offic. deleg. fol. 129. nu. 6.

ATTESTATIONES & confeßiones factæ in vna instantia valent in alia instantia etiã reo absoluto ab obseruatione iudicij quod est no. Respondeo est, quia magis sunt acta litis quàm instantiæ, & ideò instantia perempta non perimit acta: secùs in alijs ac. quæ sunt ord. iudicij, ita not. Inn. in. c. causam. de test. fol. 256. num. 1. Aduerte quædam sunt acta quæ fiunt ad litis præparationem & ista non valent in alia instantia, nisi sint probationes vel confeßiones. verbi gratia: si tu in vna instantia confessus es te hæredem, vel hoc probaui valent in alia: vt. ff. de inter. act. l. fi. Quædam sunt acta ad litis inchoationem vt lit. conte. & iuramentum calumniæ, & ista acta pereunt cum instantia perempto termino. vt. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. si quis stipulis. Quædam acta fiunt ad veritatis indaginem post lit. conte. & ista non pereunt. Fallit in atte. non pub. quia sine publicatione non probant & in alia instantia publicari non possunt nisi de nouo recipiantur, quia pub. fit officio iudicis mercenario & istud euanuit cum instantia: vt. l. gesta. de re iudi. fallit in. c. quoniam frequenter. vt lit. non conte. Sed ibi non est finita instantia interitu, sed quia non desiderabat vlteriorem processum. Quædam sunt acta quæ fiunt ad interlo. super incidenti vel emergenti: tũc si iudex interloquitur quo ad processum causæ tunc finitur interlocutio: secùs si in principale factũ extraneum. ff. de mi. l. inter vtile. Quædam sunt acta quæ fiunt ad decisionẽ causæ, & ista sunt perpetua: nec enim finitur instantia, id est corroditur per diffinitiuam: sed acquirit intentum sententiæ: vt. ff. de mi. l. 2. §. 1. Et vbicunq; dixi acta finita: verum est nisi quo ad effectus consummatos de præterito, puta interruptæ præscriptionis: vt. l. cùm notißimi. C. de præscri. 30. vel 40. anno. nam quatenus traxit secum suum effectum non rescinditur, secundum Iac. de Are. & Bart. in l. 3. ff. iudi. solu. secùs tamen si illa citatio perfectè non produceretur in esse quia nõ comparet actor: vt no. in. l. sicut. C. de præscri. 30. vel 40. an. per Guil. de Cu. tene menti. & vide. infr. in ver. silentium. in fin. Bal.

Attestationes si sint combustæ ante sententiam testes possunt iterum produci, ita tenet Inn. in. c. constitutus. de testi. fo. 259. quod verum puto resti. facta ex clausula generali quæ finaliter in alio casu conceditur: vt puta si produxi plures testes & iudex refrenauerit numerum testium, & inter approbatos reperiuntur quidam qui non possunt esse testes, & sic deficit probatio non conceditur restitutio: vt no. ipse idem in. c. auditis. de in integ. resti. fol. 179. vel potest dici quòd sufficiat fides de amißione talium probationum: vt in. c. testimonium. de tes. in fi. Bal.

AVGMENTVM vide. inf. in ver. cri. in 6. q. Auth. nũc si hæres. C. de liti. quomodo debeat intelligi, vide Inn. in. c. ex parte. de ali. iu. mu. cau. fa. fol. 184. num. 1.

Authoritas, vide omninò. inf. in ver. differentia. in 4. q.

Authoritas archiepiscopi non requiritur quãdo alienatur res maioris ecclesiæ, id est ecclesiæ cathedralis per episcopum vel capitulum, ita no. Inno. in. c. de his quæ fiunt à præl. fol. 383. & per eũdem in. c. statuimus. de trans. fol. 162. nisi obuiet iuramentum secundum Host. & Lap. Bald.

Authoritas superioris requiritur si duæ villæ velint inuicẽ se vnire in vnũ corpus, idẽ si vnũ corpus velit se diuidere in duo, ita no. Ĩn. in c. dilecta. de exces. præl. Et quod de duabus villis poßit fieri vnũ corpus, probatur in Auth. vt iu. sine quoquo suffr. §. illud. & quod vnum corpus poßit diuidi in duo probatur in l. si eadem. ff. de asses. Bal.

Auxiliũ præsumitur quis dedisse eo ipso quòd stat armatus cum malefactore, ita no. Inn. in. c. cõtinentiam. de cler. percus. fol. 520. vide inf. in ver. vadens. in. 1. q. 1. & inf. in verb. stat. in. 3. q.

Auxilium legis frustrà inuocat qui committit in legem: vt extra de sen. excõ. c. in audientia & c.

BANNITVS vide omninò inf. in ver. excommunicatus. in. 12. q.

Bannitus qui petit se absolui à banno, an poßit ante rebannitionẽ impunè occidi, secundum formam statutorum permittentium bannitos impunè occidi, vide per Dy. & Bar. in. l. 4. §. si seruus quem. ff. de acqui. pos. & per eũdem Bar. in l. pe. ff. de adul.

Baptizatus in parte, an sit baptizatus in totum, vide per Bar. in l. poßideri. in princ. ff. de acquir. pos.

Bastardus an poßit substitui per procu. filio legitimato, vide per Bart. ff. de do. causa mor. in. l. quod cond. vide per eundem in. l. si is qui. ff. de vulg. & pup. substi.

BELLVM prouocare contra infideles & reges Sarracenorum an licitum, vide Innoc. in. c. quod super. de vo. et vo. rede. fol. 429. in. n. 1. & 7. vide inf. in ver. clericus. in. 4. q. vide inf. in ver. ope. in. 10. q. & plenè per Inn. in. c. sicut. de iureiur. fol. 288. nu. 5. vbi tractat de bello licito & illicito.

Beneficia priora ad hoc vt vacent sufficit habere pacificam poßeßionem beneficij secundi de facto licet de iure non vacet & imputet sibi qui errauit in iure, secùs si errauit in facto, ita no. Inn. in. c. constitutus. de app. fol. 326. in. num. 1. Prælatos maximè non excusat iuris ignorantia, vt ibidem per Inn. vide per eundem in. c. decæterò. de sen. & re iudi. fol. 304.

Beneficia sua quis perdit si per annum stat in excommunicatione, ita no. Inn. in. c. bonæ. de æta. & qual. fol. 105. num. 2.

Beneficia paria potest prælatus instituere alteri sine consensu capituli, ita no. Inn. & Abb. in. c. nouit. de his quæ fiunt à præ. fol. 383.

Beneficiũ dicitur titulus, secundum Host. in. c. dudum. de elect.

Beneficium est beneuola actio tribuens gaudium, capiensq; tribuendo ait Seneca primo de beneficijs. Et omnium beneficiorum ista est natura vt nõ sit neceßitas sed potestas, ait Quintilianus lib. 1.

Beneficium est quod tantùm eius causa præstatur in quem confertur, ait Seneca. 8. declamationum. Bal.

Beneficium manuale habens agit eo nomine, ita no. Inn. in. c. edoceri. de rescr.

Bene-

Beneficium omne requirit residentiam nisi cõstet de contrario, ita no. Inn. in c. clericos. de cler. non residen. fol. 354. num. 1.

Beneficium si fuerit collatũ absenti licet nondum acceptauerit non potest alteri conferri, & si conferatur non cõualescit, licet primus repudiet, quia eius volũtas primò debuit explorari, ita no. Abb. in c. accedens. de præb. quod no. arg. cõtra. ff. si cer. pe. l. proinde. & de fideicom. libe. l. ergò. §. si bona. & facit. ff. de leg. 2. l. si tamen Bal. & ratio quare interim non potest conferri est, quia nõ vacat cùm sit iam facta collatio. Bald.

Beneficium non dicitur vacare simpliciter propter renun. factam animo permutandi, ita no. Abb. in c. cùm secundum. de præben.

BONA vxorũ nõ debent capi pro debito viri, ita notat Abb. ex literis. de pi. & C. de pri. fisc. l. 1.

CALVMNIATOR puniendus est, siue fuerit calumniator super accusatione, siue super denunciatione, & punitur extraordinariè, ita no. Inn. in c. cùm dilectus. de calumniato. fol. 408. adde quod no. Cy. in l. seueriter. C. de exc. tu. Bal.

Campana multis de causis pulsatur, vide per Inn. & Host. in c. de of. cust. fol. 118. vide inf. in ver. vocatio. in 1. q. & inf. in ver. clericus. in 7. q.

Cancellatio siue cassatio processus & sententiæ prodest omnibus qui per sententiam lædebantur, etiam ipsis non citatis, ita no. Inn. in c. in nostra. de procu. fol. 167. num. 8.

Canonia est nomẽ tituli iuris, sed præbenda est nomen facti, & cadit etiam in extraneum secundum Inn. in d. c. cùm M. fol. 4. & 5. nu. 2. & vide inf. in ver. patientiam. in 1. q. & vide inf. in ver. ingressus. in 1. q.

Canonica portio nõ debetur ecclesiæ parochiali de his quæ singulariter relinquuntur pauperibus cõsanguineis vel amicis intuitu pietatis, quia ista canonica portio non debetur nisi de his quæ relinquuntur alteri ecclesiæ vbi eligitur sepultura separata ab ecclesia parochiali, & ratio ne alias ecclesias suæ præferat, ita no. Inn. in c. de his. de sepulturis. fol. 409. Tamen ecclesia parochialis non aget contra hærede tes. sed ecclesia cui est relictum aget: et contra istam cui est relictum dirigitur petitio ecclesiæ parochialis, vt in c. de his. & hac ratione nititur Innoc. non enim ecclesiæ parochiali quæritur iudicio testatoris, imò est quædam falcidia quæ cõtra voluntatem ipsius testatoris detrahitur, & ideò actione ex testamento peti non potest, sed condictione ex canone. Sed si ecclesia cui est relictum repudiat legatum, tunc fortè penes hæredem remanet cum suo honore, vt C. de cadu. l. vnica. §. pro secundo. & ar. ff. de contra. tab. l. si post. §. vlt. quod no.

Canonicatus ministeriũ est, ita not. Inn. in c. dilectus. de præb. fol. 359. num. 2. & est secundum in ordine, & vide inf. in verb. tyrannus. in 1. q.

Canonici singulariter res ecclesiæ non possunt alienare, ita no. Abb. in c. ad audientiam. de reb. eccle. non alie.

Canonicũ cathedralis ecclesiæ esse est maior honor quàm esse alterius ecclesiæ, ita no. In. & Abb. in c. fraternitatis. de sepulturis. fol. 409. Et sic videtur ꝙ licet infamis possit esse monachus: vt in Auth. de mo. in prin. nõ tamẽ possit impetrare canonicatum cathedralis ecclesiæ. Bal. vide in c. sta. de rescri. lib. 6. & in c. infamibus. de reg. iur. lib. 6. per Dy. Zi. de Cremo.

Canonicus in eligendo nõ dicitur pub. officio fungi, ita no. Inn. in c. cùm dilecti. de consue. fol. 33. nu. 5. In canonicum quis non potest aliquem recipere etiã nomine totius capituli. Sed oportet ꝙ singuli canonici hoc faciant ex quo sunt in c. congregati. ita multum no. tenet Compo. in c. eam te. de rescri. vbi omninò vide Bal.

Canonicus electus vltra numerum habet vocem et quotidianas distributiones licet nõ habeat præbendam, ita no. Innoc. & Host. in c. cùm M. Ferra. de consti. fol. 4. nu. 6.

Canonicus statim quod est factus omnia ei incumbunt quæ ad canonicos attineant, ita no. Inn. in c. in literis. de resti. spo. fol. 226. num. 7. & ff. de ædi. edi. l. ædiles. §. item sciendum.

Capella quæ non potest testificari vbi iussit testator permutatur per episcopum ad alium locum, ita no. Inn. in c. nos quidem. de test. & vide. ff. de vsufr. leg. l. legatum. & quod ibi Bar.

Capellam priuatam potest quis facere in domo propria, ita no. Inn. in c. ad hoc. de reli. do. fol. 436.

Capere delinquentem ideò vt non possit iterũ aufugere seu offendere licitum est cuique, & non solùm capere, sed etiam ligare, ita no. Inno. in d. c. vt famæ. de sen. excom. fol. 552.

Capere potest delinquentem omnis habens iurisdictionẽ, sed priuati qui non habent non possunt capere, nisi illi quorũ interest vt si timetur de fuga quia tunc licet, acclamare verò delinquente licitum est cuiq;, vt ff. de vsur. l. si quis solutioni. §. mora. vel si comprehendatur delinquens in facinore, quia tunc licitum est capere, ita not. Inno. in c. vt famæ. de sen. excom. fol. 552. nu. 4. idem dicit propter immanitatẽ criminis, vt. l. fi. C. de ma. & math. Bal. & vide sup. in ver. bona. in 1. q.

Capitulum, vide inf. in ver. præbenda. in 1. q.

Capitulum totum debet congregari in electione fienda, & est de forma quod congregetur, ita not. Inn. in c. quia propter. de elec. fol. 71. nu. 1. & an valeat quod fit à ma. par. cap. vide per eundem in c. cùm omnes. extra de consti.

Capitulũ prosequitur iura episcopatus quæ videntur temporalia & spiritualia coram episcopo & capitulo, ita no. Inn. in c. dilecti. de ma. & obe. fol. 159. nu. 1.

Capitulũ non succedit prælato in bonis discretis à dignitate, sed succedit successor, ita no. Inno. in c. relatum. extra de test. fol. 401. & 402.

Captus ex causa famosa & in crimine non est infamis, ita no. Inn. in c. vt super his. de pœnis. fol. 542. facit ad hæc. C. de infa. l. 1.

Carcer, vide omninò in ver. citatio. in 2. q.

Castra vel alia loca vel casamenta non licet facere ad æmulationem, ita not. Inn. in c. vt Pisanis. de resti. spo. fol. 236. vide. l. quicunq;. C. de fundis limi. lib. 11. in tex. & glos.

Castrum si videatur ius patronatus ei accedit annexum, secùs si vendo palatium vbi est ecclesia in qua habeo ius patronatus. Ratio est, quia castrum in se continet vniuersitatem. s. honorem, iurisdictionem, & districtum, sed palatium nõ est vniuersitas iure, sed purũ corpus, vnde in corporalia ei non accedunt quæ possunt per se stare, ita no. Innoc. in c. ex literis. extra de iurepa. fol. 441. num. 1.

Castrum, princeps fecit castrum vel aliam ciuitatem eo ipso, ꝙ scribit ei vt ciuitati vel nominãdo ipsam vt ciuitatẽ videtur ei cõcedere omnia priuilegia quæ ciuitati incũbunt, ita no. Inn. in c.

cum

rum ab ecc. de of. ord. quod no. fol. 148. num. 3.

Castrum quod quis mihi furtiuè abstulit et occupauit, si est difficilè eum recuperare posse, licitum est etiam mihi ipsum furtiuè auferre, ita no. In. in c. olim causam. de rest. fo. 230. in nu. 8. Et ibi etiã habes, quòd quando quis tenet violenter rem alterius, si dominus eam habere non potest, licitũ est sibi eã furtiuè occupare et rehabere, quod tene menti: imò plus dicit ipse Inno. quòd si non possum rem meam habere, possum æquiualentẽ surripere.

Casus in quibus Papa reseruat sibi abso. ponit Inn. in c. nuper. de sen. exc. fo. 550. in nu. 6. & vide inf. in ver. clericus. in. 4. q. & inf. in verbo, citatio. in. 7. q.

Casus in quibus non est excommunicatus ille qui percutit clericum, ponit Inn. in. c. non dubiũ. & in c. veniens. de sen. excom. fol. 548.

Casus tres indicendi purgationem, ponit Inn. in c. inter. extra de purg. cano. fol. 539.

Casus in quibus possunt testes recipi ante lit. conte. siue libellus sit oblatus, siue non, ponunt Inn. & Host. in c. quoniam vt lit. non contes. fol. 207. & vide vnum casum in c. licet. de test. & alium in c. significauit. eo tit. aliũ. ff. ad leg. Aqui. l. in lege Aqui. alium. C. de vsu. pu. l. pupillus. alium in l. diffamari. C. de inge. ma. alium. ff. de lib. leg. l. Aurelius. §. 1. aliam. C. de fideius. l. si contendat. sed non omnes isti pertinent ad materiam huius casus. Bal.

Casus in quibus citatus vel requisitus non tenetur comparere, ponit Host. in c. bonæ. extra de elect.

Casus in quibus opponitur excep. non agendi, ponit. Hos. in c. 2. de or. co.

Casus in quibus tenet sententia cõtra res prius iudicatas, vide per Inn. in c. suborta. de sen. & re iud. fol. 313.

Casus in quibus monachus potest esse procurator, vide per Inn. in c. cum I. et A. de sen. & re iudi. fol. 313. nu. 2.

Casus in quo simul duo interueniunt admittũtur ad agendum vel ad accusandũ, vide per Inn. in c. abbate. de sen. & re iudi. fol. 316.

Casus in quibus appellatur ab executione, & casus qui impediunt executionem sententiæ, vide per Inn. in c. nouit. extra de app. fol. 325.

Casus in quibus valet quod fit per iudicẽ pendente app. vide per Inno. in c. interposita. extra de ap. fol. 340. nu. 4.

Casus in quibus tenet processus iud. post appellationem, & quæ differentia sit in appellatione facta in iudicio vel extra de iud. vide per Inn. in c. Romana. de appel. fol. 343. in nu. 7. Et no. tres gradus in prosecutione appellationis per quos gradus procedit, vel non procedit inhibitio fienda iudici à quo, vide ibidem per Innoc. & no. benè hoc. Bald.

Casus in quibus episcopus potest cognoscere cõtra laicos, ponit Inn. in c. recepimus. de priui. nu. 4. fol. 531. Bal.

Causa an debeat exprimi quando appellatur à sententia excommunicationis, vide Inno. in c. per tuas. de sent. excom. fol. 553. nu. 4.

Causa potest delegari in monacho hoc expresso, aliàs non, ita not. Inno. in c. cùm olim. el. 2. de priui. fol. 532. nu. 1.

Causa quæcunq; tractatur etiam per restit. in integ. executionem impedit, ita no. Inn. in c. pastoralis. de off. dele. fol. 135. num. 5. & C. de trans. l. si causa.

Causa si simpliciter est commissa intelligitur etiam commissum petitorium & possessorium: secùs si specialiter alterum tantùm, ita no. Innoc. in c. extra. de sequest. pos. fol. 245.

Causa citationis si non subest et citatus comparet aduersarius eius condemnatur in expensis, ita no. Inn. in c. dilecti. de exce. fol. 294. in nu. 1. & ff. de iudi. l. eum quem temerè. Bal.

Causa iudicij & causa testimonij non sunt eædem causæ, sed diuersæ, ita no. Inn. in c. sicut nobis. de sen. & re iudi. fol. 307.

Causa iusta audiendi quæ potest examinari parte non citata: non tamen iudex debet esse currens, ita no. Inn. in c. tenor. de re iud. fol. 305. quia iusta examinatio erat præparatoria non iudicialis. facit quod no. ff. de bo. pos. l. 3. §. pe.

Causa est inserenda in libello, ita no. Inno. in c. inter monasterium. de sen. & re iud. fol. 312.

Causa probabilis. i. iusta verisimilis causa dicitur, quæ de iure approbatur, ita nota. Inn. in c. bonæ. extra de ap. fol. 329. nu. 3. probabile quantum est ad opinandum quòd si probetur opponenti fauet. Verisimile est quòd prima facie præsumitur quantum ad sententiandum, probabile est quòd ex actis apparet, vt ibi Inno.

Causa vniuersitatis non præiudicat singulis, nec elidit, nec tollit priuilegia singulorum, ita no. Inn. in c. 2. de sepul. fol. 409. nu. 3.

Causam magis inspicimus quàm personã in priuilegijs realibus, sed in personalibus magis personam quàm causam, ita no. Inno. in c. 1. de rescri. fol. 6. & 7. nu. 5. vide inf. in ver. cõpromissum. in. 3. q.

Causarum tria sunt genera, scilicet ciuilis, criminalis, & spiritualis, ita no. Inn. in c. crimina. de collu. deteg. fol. 519. vide inf. in ver. præceptum. in 1. q.

Causas quæ directè pertinent ad ecclesiam, ponit Inno. in c. nouit. extra de iud. fol. 193. nu. 4.

Causæ cognitio nec ordo iudiciorum requiritur in reuocatione iurisdictionis, ita not. Inno. & Host. in c. accedens. vt li. non contest. & ff. de iud. l. iudicium soluitur Bal.

Causæ criminales possunt delegari de iure canoni. excepto vltimo supplicio, ita no. Inn. in c. in archiepiscopatu. de rap. fol. 515. in nu. 1.

Causæ temporalis iurisdictionis & publicorũ officiorum possunt terminari etiam die feriato, ita no. Inn. in c. significauerũt. extra. de iudi. fol. 196.

Cautio de iudicio sisti non propter hoc legitimat personam iudicis coram quo præstatur, nec partium, ita no. Inn. in c. inter monasteriũ. de sen. & re iudic. fol. 312. vide inf. in verb. in nu. 2. sentẽtia. in. 38. q. & vide sup. in ver. appellatio. in 20. q.

CÆCVS, vide inf. in verbo, testis. in 14. q.

Censum qui soluit præsumitur esse vel fuisse fidelis, ita no. Inn. in d. c. præterea. de trans. fo. 164.

Census, vide inf. in ver. petitio. in 3. q. vbi habes de for. lib. ad censum.

Census est signum subiectionis vel exemptionis, ita no. Inn. in c. præterea. de transact. fol. 164.

Cessio, vide omninò in verbo, commissio. in 1. q.

Cessio quando præsumatur simulata, & aliud est cessio, & aliud est contractus.

Cessio debet adhærere contractui nõ præcedere ex interuallo, nec seorsum diuer. instr. de istis omnibus vide plenè per Inno. in c. ex parte. de alie. iud. mu. cau. fac. fol. 184. nu. 2. De verbo cedo, cõcedo, mando, insolutum do, vendo, vel dono, vide Bar. in l. ad eum. ff. de dona.

CHRI.

CHRISTVS quare dimisit nobis suum vicariũ? Respondeo, quia perpetuò nos dilexit, & ideò sine capite nos dimittere noluit, ita dicit Inn. in c. ad apostolicæ. de sent. & re iudic. fol. 316. arg. ff. de adop. l. si tibi filij. Bal.

CIMITERIVM an debeat esse propinquum ecclesiæ, vide per Innoc. in c. abolendæ. de sepul. fol. 412. num. 2.

Cimiterium non habet omnis ecclesia nisi habeat populum vel ex priuilegio, ita no. Inn. in c. 1. de sepul. fol. 408.

Citare nõ debet iudex nisi reum de quo quæritur quando proceditur ad instantiam partis, sed quando ipse procedit ex officio suo debet citare omnes quos res tangit, ita not. Inn. in c. humilis. de ma. & obe. fol. 160. in num. 2. & interim differtur executio, secundum eun. & Host. ibidem.

Citare non potest vnus de pluribus legatis nisi adijciat causam quare ad eum pertineat iurisdict. ita no. Innocen. in c. prudentiam. de offi. dele. fol. 124. num. 1.

Citari non est necesse singulos de vniuersitate in negotijs vniuersitatum & collegiorum, & ideò absentes citari non debent, sed solum administratores. i. rectores, secùs in factis singulorum, quia debet esse citatio singulorũ non generalis, & ideò etiam absentes sunt citandi, vt. ff. de min. l. etiam. §. fi. ita no. Innoc. in c. humilis. de ma. & obe. fol. 160. num. 2.

Citari quando quis debeat personaliter, et quãdo sufficit citari ad domum, vide not. Innoc. in c. si aduersarius. de eo qui mit. in pos. fol. 243. num. 5.

Citandi qui sint in publicatione instrumenti, vide Inno. in c. Alber. de test. fol. 265. nume. 2. & vide. C. de re iudi. l. gestas. per glo. & Doct. Bald. & vide etiam per Inno. in d. c. Albericus, de publi. testa. procu. & inst.

Citata vna parte quæ comparuit in termino sibi aßignato, altera verò non comparuit, ille qui comparuit etiam finito termino non potest recedere, & si recedit non erit contumax nec citatio circumcidetur, tamen altera parte comparente sententia valebit, quia iudex potuit expectare de benignitate, secùs si licentiasset comparentem, ita no. Innoc. in c. consuluit. extra de offic. deleg. fol. 130. num. 3.

Citati vel citandi hoc modo si volunt se opponere non intelliguntur citati præcisè sed sub modo, ita no. Inn. in c. dilecti. de exce. fol. 294. in nu. 1. & no. C. si man. ita fue. alie. in l. ea quidem. Inn.

Citatio vbi est nulla, quia non tenet vel non emanauit, ibi sententia est nulla, ita no. Inno. in c. in præsenti. de rescri. fol. 29. nume. 4. & vide per eundem in c. querelam. de proc. fol. 165. num. 2. vbi dicit quod quando citatio legitima non præcesßit sententia quæ fertur est nulla facit. ff. de re iudi. l. si cum nulla. & l. vir bonus. ff. iud. so. & quod no. per gl. in l. si pater. C. ne de sta. defun. et in c. vt debitus. de appell. secùs si est aliqua, sed potest elidi, quia arctat nisi opponatur. Bal. inf. in ver. sententia. in 14. & l. q. & sup. in ver. causa. in 10. q.

Citatio iudicis delegati quid debeat continere, vide per Inno. in d. c. præterea. de dila.

Citatio in quibus causis non tenet, vide Innoc. in c. præterea. extra de dila. & de alijs multis ibidem.

Citatio licet requiratur ad sententiam audiendã, tamẽ licet non fiat citatio valet sentẽtia si fuit lata vtraq; parte præsente, ita no. Inn. in c. except. de exce. fol. 296. & no. in c. quoniam contra falsam. extra de proba. in gl. præsumitur. in fi. & de offic. deleg. cum in iure. & in d. c. exceptiones. in glo. super ver. punitur. de hoc limita vt per Guil. & Bal. in l. pe. ff. de in ius vo. videlicet nisi quando requiritur fieri citatio in scri. dic vt ibi per eos.

Citatio non sufficit fieri ad domũ, quando quis citatur vt examinetur vt testis ad perpetuam rei memoriam, imò si personaliter non reperitur debet expectari quousq; reperiatur, & hoc verum nisi esset periculum in mora. Vbi autem esset periculũ in mora sufficeret citatio ad domum, ita no. Innoc. in c. significauit. de test. fol. 261. & 265. quod not. Bal.

Citatio vbi non est legitima vt in pupillo et similibus, tunc non fiet restitutio expensarũ, ita no. Inn. in d. c. si aduersarius. fol. 243. vbi omninò vide de his & de alijs circa hanc materiam citationis, vide sup. in ver. absens. in 2. q. & sup. in ver. appellatio. in 7. q. & inf. in ver. vniuersitas. in 5. quæst.

Citatio specialis non est necessaria ad scientiam expen. sed sufficit contumacia vel citatio ad diffinitiuam, ergò taxatio potest fieri sine noua citatione, quia est executio implicita ipsa condemnatio expensarum, ita no. Inno. in c. querelam. de procu. fol. 165. in num. 2. & no. in c. super eo. quod metau. dixi etiã in l. terminato. C. de fru. et lit. expen.

Citatio quando de gratia citatur ille quem de iure citari non oportet expectandus non est, quia per hanc cita. non quærit sibi ius, ita no. Innoc. & Host. in c. cum inter R. de elec. fol. 47. in numer. 2. Sed alibi dicit Iac. But. quod vbi aliquis est citandus citatus est expectãdus, vt ipse no. in Auth. si omnes. C. si vt se ab hære. abst. Bald.

Citatio peremptoria est necessaria in causa appellationis, licet non requiratur litis contest. ita no. Host. in c. ecclesia. de consti.

Citatio quam faciunt canonici ad eligendum non est propriè citatio sed denunciatio, ita no. Innocentius in capitulo, cùm nobis. de elect. fol. 48. in num. 2.

Citatio quæ non est iudicialis nõ requirit peremptorium, ita no. Inno. & Host. in c. cum nobis. de elec. fol. 48.

Citatio si est generalis potest generaliter procedi ad quemlibet actum, secùs si est ad certum actum, ita no. Innocen. in c. consuluit. de off. deleg. fol. 130.

Citatio est exordium iurisdictionis & initium. Sed quò ad causam initium & fundamentum li. est contesta. Illa enim quæ ante lit. contest. præcedunt sunt quædam præludia non litis ingressus, ita not. Innocent. in c. super quæstionum. de offi. deleg. fol. 132. num. 2. facit. l. 1. C. de præscrip. long. temp. Bal.

Citatio quando fit ad domum, si nemo ibi reperitur, schedula debet affigi ædibus, seu in porta domus, ita not. Innocent. capit. si aduersarius. de eo qui mittitur in possesßionẽ cau. rei ser. fol. 243. num. 5.

Citatio testiũ requiritur in publicatione testamenti, idem in dep. non autẽ in exemplatione scripturæ auth. Item licet testamentũ habeat sigilla, illa sigilla non sint authentica, sed priuata, ita no. Innocen. in c. fi. de fi. instru. fol. 280. in num. 1. adde etiam quia si testamentũ est scriptũ manu priuata exigit pub. idem si manu publica, quia non probat nisi testes adiuuent deponendo, vt. C. de test. l. hac

con-

consultißima §. pe. nam instrumentum notarij nō habet vim nisi duorum testium, non 7. secundum quosdam. Sed veritas est, quòd in testamēto solenni habet vim 7. testium, & non requiritur publicatio secundum But. Dy. & Bar. instrumentum etiam reputatur esse vox mortuo, et habet vim tot testium, quot sunt in instrumento descripti ad essentiam instrumenti, secundum Bar. Bald. Item scias quòd error testamenti in scriptis, quòd testamentū dicitur scriptura priuata, vt no. C. quemad tes. ape. l. 2. habet probari per tot testes per quot falsitas, vt no. ff. de leg. 2. l. cùm proponebatur. Et sic error & falsitas probantur pari numero testiū, ꝙ est not. adde instit. de inut stip. §. itē verborum.

Citatio requiritur in notorio, ita not. Inno. in c. ad nostram. el. 3. de iureiu. fol. 285. s. rei principalis non rei transuersalis, vt. ff. de act. emp. l. emptorem. & operatur notoriū idem quod legitima probatio in iudicio facta. Item idem ꝙ sententia, quo ad conuincendum, non verò quo ad aliquid de nouo inducendum, vt. ff. de cur. fur. l. Iul. & not. in l. quæ mutuam. §. non ideò. ff. man. nec in canonem latæ sententiæ, vt. ff. de rit. nupt. l. palam. in fi. & ff. de cap. di. l. amißione. §. 1. in gl. Bar.

Citatio quando fuit facta in dubio intelligitur iudicatum contra omnes citatos, ita no. Innoc. in c. quamuis. de re iud. fol. 340. in num. 1.

Citatio seu monitio requiritur etiā in notorio, ita no. Inn. in c. sacro. de sen. excom. fol. 555. in prin. Adde quod ipse idem no. in c. tua. de cohab. cle. & mulierū. fol. 350. in nu. 8. tamē monitio iud. i. iussus dandi vel faciendi non habetur pro citatione, secundū eum in d. c. tua. in gl. 2. in ver. itē monitio.

Citatio prima potest fieri etiam sine causæ cognitione, & licet fiat per nuncium, ita dicit Inno. in c. accedens. de accu. fol. 494.

Citatio non fiet nisi ad probationem contumaciæ, ita no. Innoc. in c. accedens. de acc. fol. 494. & ibi vide per eum de effectu citationum.

Citatio potest fieri alternatiuè vt cōpareat tali die vel tali, ita no. Abb. in c. 2. de test. cog. & etiā conditionaliter vt compareas si vis opponere, vt no. C. si man. ita fue. alie. in l. ea quidem. quod no. Bal. Adde quòd quotiescunq; mandatur aliquid fieri intelligitur mandari quod fiat apto & congruo tempore, vt. ff. man. l. si verò non remunerandi. §. si Bal. & no. hæc.

Citatione sine potest notificatio, specificatio & declaratio, ita no. Inn. in c. pastoralis. de resc. fo. 12.

Citationis factæ à iudice à quo est appellatū de defectu eius, vide no in c. prælator. de acc. fo. 497.

Citatus vt compareat personaliter debet mittere procuratorem instructū, si ipse nō potest comparere, secùs si fuit citatus generaliter vel ad domum, ita no. Inno. in c. dilectus. de procur. aliàs de proba. fol. 170. & vide inf. in verbo, silentium. in 1. q circa fi.

Citatus ad vnum actum & alios succeßiuè debet mittere procuratorem ad omnia. Sed si citatus est ad vnum actum solum non tenetur facere procuratorem nisi ad illum actum in quo monitus est, ita no. Inn. in c. constitutus. de proc. fol. 171. in nu. 2. vide inf. in ver. vagabundus. in 2. q.

Citatus debet cōparere saltē allegaturus suum priuilegium, ita no. Innoc. in c. 1. de dila. fol. 212. in numer. 3. vide inf. in ver. renunciamus. in 1. q. & inf. in verbo, condemnatio. in 4. q.

Citatus si comparet coram iudice & recedat sine licētia ipsius, dicitur esse cōtumax, ita not. Inn. in c. in calumnia. de pœ. fo. 541. in nu. 2. & vide de hoc gl. in l. decurio. C. de decu. & in l. fi. eo. titu. lib. 10. Sint ergò cauti citati qui comparent, vt non recedant sine licentia. Bal. Vnde non dicitur cōparuisse qui sine licentia iudicis recedit, ad hoc facit. l. quæsitum. ff. de re iudi. Bal.

Citatus an teneatur comparere post terminū, vide Inn in c. cùm dilecti. de do. & contu. vbi dicit quod non, quia non comparet legitimè qui in termino non comparet, nō citat per partem sed requirit eum, ita no. Innoc. in c. cùm nobis. de elec. fo. 48. nu. 4.

Citatus vel requisitus in quib. casibus nō tenetur cōparere, vide per Ho. in. c. bonæ. de elec. fo. 52.

Citatus ad processum non est citandus ad interlocutoria, secùs in diffinitiua, ita not. Inn. in c. audi. de procur. fol. 169. in numero 2. & per Iaco. de Are. in l. nec quicquam. §. vbi decretum ff. de offic. procon. & le. & vide gloß. no. in Authent. iubemus. super ver. spectans. C. de iur. item citatio generalis sufficit, sed vbi quis citatur ad vnū arti. debet etiam citari ad alios, secundum Innocentium ibid.

Citatus non tenetur comparere quando citatio peccat in forma euidenter vel in materia, nam cùm sit interlocutoria est ipso iure nulla per manifestum errorem & defectum, ita not. Inno. in c. præterea. de dila. fol. 212. in num. 1.

Citatus tenetur mittere procuratorem, non tamen tenetur diuinare fortuita, nec dare man. ad substituendum, ita not. Inno. in c. cùm nobis. vt lite non contest.

Citatus non tenetur quis comparere corā iudice delegato, nisi ipse delegatus mittat in citatorio copiam rescri. non dico bullam, ita dicunt Inno. & Host. in cap. præterea. de dila. fol. 212. in nu. 1. Sed ordinarius non tenetur facere fidem de sua electione. Sufficit enim quòd sit in possessione. Si tamen citet sibi subditum vel in loco subdito sibi, secùs si non ciuem vel incolam post recessum. s. absentem extra territorium nec eum potest bannire ob delictum, sed debet prius apprehendi & remitti, secundum Inn. Sed consuetudo generalis cui est standum seruat contrarium, quia Forenses banniuntur in ciuitatibus ob delicta, aliàs impunè delinquerent, de iure verò cōmuni absens qui non est aliàs subditus ratione originis vel domicilij, sed est de foro delicti præmissa licentia citatione potest damnari, nisi in pœnis capitalibus, vt l. absentem. ff. de pœn. & dic vt ibi licet ratione delicti aduena efficiatur de foro, vt l. omnem ff. de iu. non tamen efficitur subditus, & ideò non potest vendicari licet originarius & incola vendicetur, vt l. de iure. ad mu. & ita intelligitur quod no. in c. 1. de fo. comp. in Cle. Bal. In pœnis autē capitalibus potest pati bānum præscriptionis bonorum, quia est interlocutoria, vt l. 1. ff. de requi. re. Sed ex forma statutorum bannū etiā personale datur quòd transit ad veram cond. per diffinitiuam subsecutam nō per se, cū sit interlocutoria, vt not. Dy. ff. de cus. re. per totum. In cōtractibus ille qui receßit potest conueniri excepto aduena, non tamen patitur diffinitiuam lite non contest. sed misßionem, vt l. hæres absens. ff. de iud.

Citatus ad diem feriatā an teneatur cōparere die sequēti nō feriata, an verò citatio sit nulla, vt ff. si quis in ius voc. nō ier. l. 2. in fi. Sed est verum ꝙ est nulla pro illa die. Sed vbi non dicitur quòd excusetur, si non cōparet in sequēti die iurid. vide

Inno.

Inn. in c. conquestus. de fer. fol. 214. num. 1. Dicit enim ipse quòd si in citatione fiat expressa mentio temporis feriati, vt compareas die dominica, quòd non valet citatio. Aut non fit expressa mentio, vt compareas die 8. & tunc valet, debet cōparere die sequenti iuridica, quia præcedens dies intercalatur. i. occultatur, & nō dicitur octaua, sed ista quæ est dies legitima dicetur octaua. itē quia duo videntur præcepta. ff. de ar. l. Celsus. & lex dicit q̄ dies diffunduntur, vt ff. si quis cau. l. 2. §. si quis in iudicio. Postea Inn. in d. c. conquestus. sentit indistinctè quòd debeant legitimo tempore comparere. Host. dicit in c. exposuit. de dil. quòd aut dies feriata aßignatur pro termino in quo debeat cōparere & non valet, aut pro termino vsq; quo, & tūc valet, quia dictio vsq; ponitur exclusiuè, & ideò debet præuenire in comparendo tempore iuridico, secundū Host. Nō ob. d. l. Celsus. quia ibi dies adijcitur solutioni, vnde obligatio est perpetua meritò debet postea soluere. sed citatio non ligat in perpetuū. Item non ob. d. §. si quis in iudicio. quia ibi erat impedimentū non ratione temporis sed ratione personæ, puta morbi. vt. ff de ar. l. si cum dies. §. si quis exc. Et lex dicit diem feriatam in numero dierū denunciari, ergò non fiet diffusio, vt. C. de dila. l. siue pars. Sed pro Inno. quòd fiat prorogatio arguo sic. Licitum est arguere de contractibus ad iudicia, vt. ff. de iud. l. omnem. Sed in cōtractibus bonæ fidei fiet necessaria prorogatio, vt. ff. loc. l. insulam. §. fi. ergò & in iudicijs bo. fi. Sed respōdeo quòd omnia præcepta iudicum sunt stricti iuris, quia ex eis oritur actio in factū quæ est stricti iuris, vt. ff. si quis ius di. non obt. l. 1. in fi. ergò nō valet, quia arctatio & impoßibilitas tēporis vitiat in loco. Item post terminū remanet citatio sine termino, ergò non valet secundū eos qui dicunt, dies taxatos esse de substantia dilationis, videtur ergò citatio circumduci & non differri, vt. ff. de arb. l. arbiter calum. & hoc in dila. quæ datur à iudice. Si autem datur à lege vel à principe valet dilatio, & tunc si dies feriatus est terminus in quo debet comparere, debet comparere in iudicijs die sequenti non feriata, vt in c. dilecti. de do. & cōtu. Sed in actibus qui fiunt ante iudicium vt in oblatione libelli debet ea die offerri, vt. ff. de adul. l. miles. §. sexaginta. nam quia potest ea die explicari non sunt feriæ, vt no. in d. l. ex quacunq; ff. si quis in ius vo. non ier. & in l. 1. de fer. & 15. q. 3. c. placita. quòd si lex aßignet tempus liti vel instantiæ non differtur, vt. C. de tem. ap. l. 2. in fi. idem si iurisdictioni vel arbi. vt ff. de ar. l. si de meis. §. fi. Si autem iuri & actioni datur resti. propter ferias repentinas non propter alias, vt in l. sed per prætorem. §. si feriæ. ff. ex qui. cau. ma. patet itaq; dil. currere cum opus sit resti. in inte. idem videtur si lex aßignet tempus ad probandum, vt in c. pia. de exce. lib. 6. quia aßignatio quæ datur à lege nō habet vim interlocutoriæ, secùs in ea quæ aßignatur à iudice, vnde iudex potest eam mutare velut interlocutoriam, vt. ff. de arb. l. qualem. §. dicere. & de præt. stip. l. 1. in fi. & l. pe. vel fortè in c. pia. cessat restitutio quia est excep. dilatoria iuxta no. per Innoc. in c. coram felicis. de in integ. rest. Sed quid econtrà si die feriata pro non feriata iudex citat. circa hoc vide Cy. C. in qui. cau. in inte. resti. nō est nec. l. in minoribus. in 5. q. Bal. & videretur valere inspecto fine, quia non prohibetur citatio sed effectus citationis, vt. ff. de mino. l. 3. §. 1. ff. de cōtrahen. emp. l. sæpè. §. si quis amico. In contrarium videtur non valere inspecto princ. quia obuiat prin. vt l. dies festos. C. de fer. ibi horrida vox præconis silescat, et ibi taceat apparitio, etc. suspendit enim lex organa tempore feriato. ad idem. C. de fer. expor. l. si minor. Solu. duplex est citatio, vna quæ residet in iudice, & ista die feriata ob messes debet silere, tamen si confert in tempus licitum in eo quòd non requirit seßionem pro tribunali, vt in dilatione probatoria nisi de consensu partium, vt l. 1. de fer. Nec mireris si dico iudicem citare quia potius citat ipse quàm nuncius, vt. ff. de ma. vind. l. si patri ex. in fin. Alia quæ residet in nuncio quæ est executio actus iudicis, & tunc si iudex commiserit tempore iuridico potest nuncius citare tempore feriato ob messes, quia executio præcepti potest tunc fieri, vt in c. fi. de iud. secùs in ferijs in honorem Dei, quia tunc executio fieri non potest, vt d. l. dies festos. nisi vbi periculum esset in mora vt in casib. priuilegiatis, quos ponit Azo. C. de fer. ad fi. Item in ferijs repentinis quæ respectu reipub. inducuntur, nam respub. Deo comparatur. l. fi. C. de sacr. sanct. eccle. & feriæ repentinæ diuinis, vt no. in cler. sæpè. de ver. sig. in gl. ordi. Sed nunquid habens dilationem octo dierum ad comparendum poßit comparere incontinenti. In prima die dico quod tenetur expectare alterā partem, quia dilatio est communis, hoc verum nisi in expect. curreret tempus sibi siue periculū vt quia habet terminū ad probandū, tūc enim non tenetur expectare aduersarium, alioquin non posset producere iura sua nisi in extremitate temporis quod est absurdum. Aduertat tamen quod si interim producit testes faciat aduersarium citari vel moneri, vt. C. de test. l. si quando. per Bar. & in l. in illa stip. de ver. ob. & no. ista.

Citatus simpliciter qui non comparet per se debet mittere proc. etiā si sit in carcere alterius iud. vel in exilium, ita multum no. Inn. in c. querelam. de procu. fol. 165. nu. 1. Contrarius tex. est ad hoc in l. 2. §. quando diximus. ver. simili quoq; modo. ff. si quis cau. secundum d. Bal. in reporta. suis. & vide inf. in ver. contumacia. in 4. q. & vide inf. in versi. reus. in 4. q.

Citatus sine appo. horæ videtur cita. ad horam consuetam, ad quam solitus erat citari vt compareat, ita no. Inn. in d. c. cum nobis. extra de ele. fol. 48. num. 4.

Citatus si timet ne vis fiat personæ debet mittere procuratorem, secùs si consensu, ita no. Doct. in c. bonæ. de elect.

Citatus si non comparet non dicitur propterea turbare iurisd. imò iuuare, quia facilius procedit, ita no. Inn. in c. significauit. de offi. or. fol. 149.

Citatus vel iam præsens ad sententiam non potest impedire execu. ipsius sententiæ, licet veniat ex transuerso nam debuit appel. idem quando sola scientia habetur pro citatione, quia ius citat scientem. s. vbi sola scientia sufficit, neq; enim regulariter sufficit scientia, vt per Io. And. in c. causam. de elect. in Cle. & l. sæpè. de re iud. secùs si non est præsens vel citatus à lege vel à iudice, vt. ff. de re iud. l. à diuo Pio. §. si super rebus. & C. si per vim vel alio modo. l. fi. & Innoc. in c. veniens. de testibus.

Citatus à rege debet ei honorem exhibere comparendi magis quàm archiepiscopo, sed Papa ante omnes debet honorari, quia Papæ & Imperatori semper est obediendum. Et excusat citatio Papæ non alibi comparentis vbi citatus aliàs comparere tene-

tenebatur nisi citatus procurauerit se citari à Papa, ideò vt coram alio non haberet comparere. Et pro hoc videtur text. not. in l. 2. circa fi. in ver. similimodo. ff. qui satisf. cog. Ita no. Inn. in c. cū parati. de app. fol. 321. & quod no. ff. de offii. præt. l. 1. §. his cunabulis. & l. 2. in fi. ff. de cu. & exhi. re. Bal. Ex prædictis patet quod si quis est citatus ab vno iudice inferiori, & postea citetur ab vno superiori, quod citatus debet obedire in comparendo magis iudici maiori quàm inferiori fallit in Papa. Item nisi citatus hoc procurasset vt prædixi.

Citatus comparens per metum illatum personæ vel consensu coram iudice à quo non intelligitur deserere appellationem, ita no. Inn. in c. si iustus. de app. fol. 342. Sed an valeat sententia lata à iudice coacto metu, dic quod sic, sed obstat exceptio. 11. quæstione 3. c. 4. vel vbi metus erat illatus personæ vt pronunciaret non consensi vt sic pronunciaretur. & sic de hoc vt in c. 1. quod me. cau. li. 6.

Ciuis, vide inf. in verb. ciuitas. in 3. q. & inf. in ver. tyrannus. in 1. q.

Ciuitas potest facere legem seu stat. contra ius commune, dummodò illa lex, vel illud statu. non sit præiudicialis alicui personæ certæ, ita no. Inn. in c. venientes. de iureiu. fol. 285. hoc verū nisi illa specialis persona causam dederit stat. propter sua demerita, vt no. in l. amißione. §. qui deficiunt. ff. de cap. di. Item etiam quod non fuerit demerita illa persona. sta. propter hoc non erit nullum ipso iure, sed ope exceptionis, vt l. 1. in fi. ff. de do. exce. Nec ob. l. si priuatus. ff. qui & à quib. quia ibi populus nō processit per viam sta. sed per viam metus & compulsionis. Bal.

Ciuitas potest confiscare bona si hoc habet ex priuilegio vel consuetudine, nam ista sunt paria, ita no. Innoc. in c. postu. de fo. comp. fol. 198. & in Auth. de defen. ciui. §. non habente. in fi. glo. magnæ. nam confiscare sibi bona est meri imperij, vt C. de bo. va. l. 1. lib. 10. Bal. vide inf. in ver. syndicus. in 1. q. & inf. in ver. tyrannus. in 1. q.

Ciuitas non restituitur, ita dicit Inn. in c. 1. de in integ. rest. fol. 175. num. 1.

Ciuitas de vrbanitate tenetur reficere damna facta vel inflicta ab hostibus, vel à piratis suo nūcio vel legatis, & non solùm de vrbanitate sed etiam de iure tenetur, ita not. Inno. c. sicut. el. 2. de iureiur. fol. 288. in num. 5. quod est verum quando ambasiata est immediata seu proxima causa dāni, vel etiam remota, secundum eum ibidem Bal.

Ciuitas, collegia, ecclesia, omnia ista possunt destrui autoritate superioris causa cognita, & tunc perdunt omnia priuilegia ciuitatis & collegij. Vnde si collegium denuò restauratur, si primum erat exemptum istud non erit exemptum. Si ciuitas reponitur & antè habebat ex priuilegio vel præscriptione merum imperium, modò non habebit, nisi restituta sit à principe, quia tunc omnia quæ iuris sunt recuperat, & ciues quos perdiderat & priuilegia & statuta vt hoc accidit Chartagini & Bononiæ, vt. ff. quibus mod. vsuf. amit. l. vsusfructus. & not. in proœ. ff. in. §. hæc autem trie. Si autem de facto opprimatur à prædonibus & latronibus, vel tyrannis, & capiatur & destruatur monasterium, ecclesia vel ciuitas, tamen sine vllo corpore materiali viuit quodam intellectu, & extat anima, vt ita dicam, quasi sine corpore, & retinet omnia priuilegia, vt. ff. de fideiuss. l. mortuo. de pe. hære. l. hæreditas. & ipsi semetipsos reædificari possunt, & si nemo viuit, superior restaurat & priuilegia exemptionis, & cætera iura quæ durabant habitu reducuntur ad actum ipso iure, secundum Innoc. qui hoc no. in c. cùm ex iniuncto. de no. ope. nun. fol. 529. num. 2. & facit. ff. de leg. 3. l. pater. §. Tusculanus. Et est ratio differentiæ, quia quando de iure destruit titulus cassatur, sed facti calamitas titulum non aufert nec nomen, vt. ff. de ser. vrb. præ. l. seruitutes. §. si sublatum. & l. eum debere columnam. cū si. & no. ista Bal.

Ciuitatis nomine non continetur comitatus de stricta significatione, nec etiam comitatiui nomine ciuium continentur, quia stricta significatio in rescriptis est accipienda. Item quia ciues sunt honorabiliores quàm comitatiui, ita no. Host. in c. Rodulphus. de rescr. & ideò in honoribus municipalibus rustici non continentur sub nomine ciuium, vt, C. vt rust. ad nul. obseq. vocen. per totum. debent enim studere agriculturæ non publi. honoribus. Virgilius tamen homo egregius dicitur Mantuanus, quia in comitatu Mantuæ natus fuit, vt dicit gl. in l. ex vico. ff. ad munic. Bald.

CLAVSVLA sicut tibi iustum videbitur, intelligitur .i. videri poterit & debebit, ita no. Inn. in c. canonum. de const. fol. 2. num. 2. in arbitrio enim hæc verba seu hic sermo interpretatur. i. vt volueris, vt. l. diem. §. stari. ff. de arb. de natura arbitrij est secundum Host. ibidem.

Clausula non obstante aliqua lege, quid operatur in statutis, & dic quod idem quod in rescri. ita not. Innoc. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. fol. 3. num. 3.

Clausula aliàs quātum de iure poterimus procedemus, non habet vim peremptorij, ita no. Inno. in c. sedes. de rescr. fol. 14.

Clausula si est idoneus non requirit iudicialem discepta. ita no. Innoc. in c. licet de transla. fol. 87. num. 4.

Clausula condemna si inueneris condemnandū, vel si fuerit probatum, non est forma sed monitio, ita not. Innoc. in c. prudentia. de of. dele. fol. 124. num. 9.

Clausula quod si non omnes, tacitè intelligitur in rescri. ita no. Inno. in c. suspicionis. in fin. de offi. dele. fol. 142. num. 3. vide inf. in verb. modus. in 2. q. per totam.

Clausula si quid residuum fuerit quæstionis, quid significet, vide Inno. in c. ad reprimendum. de offic. deleg.

Clausula non obstante, vbi apponitur in rescr. si pro alio scripserimus, secundæ literæ censentur subreptitiæ, ita not. Innoc. in c. capitulum. de rescri. fol. 23. num. 6. idem ibi Host. & vide infr. in verb. litera. in 4. q. ibi, item subintelligitur hæc clausula, etc.

Clausula ista quatenus fuerit canonicum decernas, restringitur ad petita, ita no. Compo. in c. super literis. de elect. vide sup. in ver. arbiter. in 4. q. in fi.

Clausula studeas ad ius reuocare etiam nudam possessionem continet si iure petatur, ita no. Inno. in c. episcopi. de re. eccl. non alie. fol. 388. num. 3. Et est sciendum quod nuda possessio est triplex. s. præsens, & in ista dicit lex eo ipso ꝙ quis possidet plus iuris habet, quàm ille qui non possidet, vt. ff. vti poss. l. 1. in fi. imò & detentatio ad officium iudicis pertinet, vt. ff. de do. l. Aquilius. Præterita & etiam ista vi amissa parit ius agendi ad rem, vt no. ff. de fur. l. itaq. de pe. hære. l. at vbi. Et futura

quæ

quæ parit interdictum adipiscendæ, non omninò nuda esse debet, sed vestita. tit. C. de edi. diui. Adr. tol. l. fi. & esse eius in tribus consistit, vt. ff. de leg. l. fi. facit. ff. de pe. hære. & non tantùm. de var. & extraor. cog. l. de vsu. C. de fur. l. manifestissimi. §. sed cum in secunda. C. de agr. & censi. l. si colo. lib. 11. ff. de cond. fur. & ideò. §. Neratius. vbi omninò vide Bal.

Clausula ista à tali tempore citra, non includit tempus continuum, secùs si apponatur copula & citra, quia copula cadens inter principiū & finem includit medium tempus, ita no. Innoc. in c. licet causam. de præb. fol. 250. num. 6. quod tene menti. Bal. Et adde huic dicto quod habes. inf. in verb. testis. in 52. q.

Clausula ista facias prouideri, ille cui scribitur potest prouidere per seipsum, ita no. Abb. in c. pro illorum. de præb.

Clerici quando & qualiter possunt bellum indicere, vide Innoc. in c. quod in dubijs. de pœ. fol. 542. & per eundem in c. ex eo. de sen. excom. fol. 548. & vide inf. in ver. tyrannus. in 1. q.

Clerici quando perdant priuilegium clericale, & quando non, vide Inno. in c. prælatorum. de accu. fol. 497. & vide in c. 1. de apostata.

Clerici omnes qui sunt beneficiati tenētur facere residentiam, ita not. Compo. & Io. And. in c. cùm omnes. de consue. quod est no.

Clerici minores minora seruitia faciunt, quia purgant ecclesiam, accendunt lampades, pulsant campanas, & similia. Et an maiores sint præferendi eis in præb. vide per Inn. in c. statuimus. de ma. & obe. fol. 160. in num. 1.

Clerici possunt esse procuratores in curia ecclesiastica non in seculari, ita no. Inno. in c. fi. de obli. ad ratiocinia. fol. 110. num. 3. & vide per eundem in c. 1. de iura. calum.

Clerici si vacillant in testimonio eorum nihilominus possunt torqueri, ita no. Inno. in c. conquestus. de re iudic. per. l. presbyteri. C. de epis. & cle. l. nullum Inno.

Clerici in minoribus ordinibus cōstituti quando faciunt contrarium suo ordini penitus perdunt officium clericatus, vt si fortè fiunt milites seculares, vel ducant in vxorem viduam, vel in habitu & tonsura non incedunt. sed penitus eam deseruerunt, secùs in constit. in sacris, quia coguntur ad ordinem redire nec perdunt priuilegium, nisi sæua fecerint, & habitum deseruerint, ita no. Inn. in c. 1. de apost. fol. 509. num. 3. Et sic not. quando clerici propter inordinatam vitam perdant priuilegium clericale, & quando non.

Clerici possunt dare aliquid liberè pauperibus consanguineis, ita not. Abb. in c. inhibendum. de coha. cle. & mulie.

Clerici negotiatores tenentur seruare statuta loci vbi negotiantur, ita no. Abb. in c. ex literis. de vi. & hone. cler.

Clerici etiam in minoribus cōstituti, vt lector, psalmista, & alij in minoribus constituti ordinibus gaudent priuilegio clericatus quò ad forum immunitatis, nisi contradicat consuetudo quæ dat iurisdictionem, ita no. Inno. in c. 1. de apo. fol. 509. num. 3. & in c. nouit. de iud. fol. 193. & istud quod dicit de consuetudine in istis clericis est singulare dictum, valet ergò quod facit potestas vel iudex alius secularis contra eos si cōsuetudo dictat, quod est menti tenendum.

Clerici à quibus muneribus sint immunes, vide Innoc. in c. non minus. de immu. eccle. fol. 459. num. 1. 5. & 6.

Clerici non possunt iurisdictionem prorogare sine consensu suorum episcoporum, ita no. Inno. in c. Romana. de fo. compe. fol. 201. num. 2.

Clerici seculares monasterium non habent vocem in electione prælatorum ipsorum monasteriorum, ita not. Inno. in c. cùm causam. extra de elec. fol. 58. num. 2.

Clerici etiam non residentes habent vocem in electionibus, ita no. Inn. in c. clericos. de cler. non resi. fol. 354.

Clerici coniugati non habent priuilegia ne soluant fisco datia, siue collectas impositas, sed benè habent priuilegium ne propter commissum puniantur pœna corporali, ita no. Abb. in c. ex parte. de cle. coniug. vbi vide per eum, & tene menti. Bal.

Clerico seculari iniuriato an actio competat ecclesiæ, dic quòd non, si non est facta iniuria personæ, secùs si officio vel dignitati. ar. ff. de relig. & sump. fune. §. ossa. & per Innoc. in c. contingit. de sen. excom. fol. 552.

Clericus non potest ferre testimonium in curia seculari sine licētia sui episcopi in causa ciuili, ita no. Inn. in c. 1. de iur. cal. fol. 209. in num. 2. In criminali vide gl. in c. cùm ad sedem. de rest. spo. vbi no. quod in prin. causæ fauemus actori, in medio reo & actori, in fine reo, & vide sup. in ver. abbas. in 20. q. Et dicit Inno. in d. c. 1. de iura. calum. quòd clericus non potest iurare, nec esse procurator in foro seculari sine licentia sui episcopi.

Clericus non accusat laicū criminaliter coram iudice seculari, sed ciuiliter sic, ita no. Innoc. in c. cum P. de accu. fol. 486. num. 3.

Clericus in quibus causis potest dari puniendus iudici seculari facta prius degradatione, vide per Innoc. in c. qualiter & quando. de accu. fol. 494. num. 6. & facit. c. cùm non ab homine. de iudi.

Clericus si petit beneficium vacans qui sunt citandi, vide per Innoc. in c. decætero. de transf.

Clericus percussus potest remittere actionem iniuriarum sed non excommunic. ita not. Innoc. in c. non dubium. & in c. veniens. de senten. excom. fol. 548.

Clericus duorum episcoporum. i. subditus duobus episcopis, si delinquat cui teneatur obedire, id est in cuius foro respondere, vide Inn. in c. ex ore. de priui. fol. 534. num. 1.

Clericus etiam fugiens potest propria authoritate detineri à suo creditore sine metu excommunicationis, ita no. Inn. in c. vt famæ. de sen. excom. fol. 552. num. 3. quod est singulariter no. secundū do. Petr. de Peru. Adde quod quicunque delinquens potest detineri in loco vbi deliquit vt satisfaciat, etiam si fuit clericus, ita no. d. Io. Calde. in rep. c. de illis. de rap. in 2. no. et alle. ad hoc ipsum. c. & d. c. vt famæ. de sent. excom. & c. si clericus. eo. tit. de sen. excom. lib. 6.

Clericus ratione feudi potest compelli & conueniri coram iudice seculari, ita no. Inn. in c. verum. de fo. compe. fol. 196. nu. 2. & idem in laico, quia potest conueniri pro rebus ecclesiasticis coram iudice seculari, ita no. Inno. in c. si clericus. de fo. compe. fol. 196.

Clericus non potest captus detineri etiam volens à iudice seculari, quia est publica iniuria totius clericatus, ita no. Inn. in c. ex rescripto. de iniu. Laicus verò volēs nō dicitur detineri ab alio,

sed à semetipso. ff. de rei ven. l. a. §. per hanc. nisi sit talis qui non habeat sui corporis potestatem. vt vxor, filius & filia. Bal.

Clericus licet sit beneficiatus non prohibetur ad alia beneficia eligi, ita no. Inno. in c. cùm ecclesiasticæ. de excep. fol. 290. num. 3.

Clericus etiam in minoribus existens eligitur ad dignitatem, ita no. Inn. in c. cùm olim. de re iudi. fol. 305.

Clericus excommunicatus postea absolutus, an debeat habere fructus medij temporis, vide Inno. in c. ex insinuatione. extra de app. fol. 329.

Clericus non debet peregrinari, ita not. Inno. in c. 1. de cle. pere. fo. 345. vel ad curiã Papæ accedere pro impetratione beneficij, vel pro vtilitate priuata sine licentia sui episcopi vel prælati sui, secùs si appellaret vel grauaretur, quia tunc non tenetur petere licentiam nisi de honestate, secùs itẽ si teneret realia, vt in c. cùm parati. de app. secundum Inn. quem omninò vide. Bal.

Clericus quando dicatur habere ecclesiam pro derelicta, vide per Inno. in c. ex tuæ. de cle. non resi. fol. 353. num. 4.

Clericus ex sola enormis delicti infamia est remouendus, ita not. Innoc. in c. ex tuarum. de purg. cano. fol. 539.

Clericus & laicus possunt esse simul executores testamenti, ita not. Abb. in c. Ioannes. de test.

Clericus vel officialis an possit rumpere ostia suæ ecclesiæ, & intrare per vim, & quid de habentibus seruitutem rerum prophanarum, vide Inn. in c. 1. de im. ecc. fol. 458. num. 2. nec licet prima nisi iure possessorum. Inno.

COERTIO designatur per baculum, ita no. Inno. in c. intelleximus. de æta. & qua. fol. 104. vide ad hoc. c. 1. de sac. vnct.

Cogitur, de hoc vide infr. in verb. reus. in 6. quæst.

Cognitio an appellatio sit recipienda non pertinet ad iudicem à quo, per causæ cognitionem, sed per euidentiam facti per quam si constat quod appellatio sit ipso iure nulla non supersedet in exequendo. Si autẽ constat quòd non sit ipso iure nulla, tunc supersedet, quia secunda sententia nõ spectat ad eum, vt. ff. de mi. l. præfecti, ita no. Inno. in c. pastoralis. de offic. dele. fol. 135. num. 3. Ex præterito. i. ex primo gestis, & pertinet ad eum talis notio, sed ex actitatis iam non ex actitandis, postea cùm non sit iudex, sed ante fuit. Vnde ista est causa cognitio de præterito non de futuro. Bal.

Cognitio causæ summariæ potest per iudicem fieri absq; præsentia partium, ita no. Innoc. in c. ex parte. de accu. fol. 486. quia summariæ cognitio causæ requirit præsentiam partis, vt ibidem per eundem, quod no.

Cognitio hæc, an appellatio sit recipienda necne est prima & præambula cognitio, & eo ipso quod prima facie non apparet quod appellatio peccet in forma, vel in materia, debet admitti, quæ admissio non est sententia interlocutoria nec diffinitiua, & ideò potest fieri parte non citata. Sed appellationem esse iustam vel iniustam, istud est diffinitiuum causæ appellationis, & requirit citationem partis & alia solennia, ita no. Innoc. in c. pastoralis. de offi. deleg. fol. 135. num. 4.

Cognitio summaria sufficit in confirmatione, ita not. Inn. in c. cùm dilectus. extra de elect. fol. 63. num. 2.

Cognitio summaria non est de substantialibus executionis mandati, ita no. Inn. in c. proposuit. de concess. præb. fol. 371. num. 5.

Cognoscitur de falso sex modis, scilicet quatuor ciuiliter agendo, excipiendo, replicando, & in integ. resti. petendo. & duobus modis criminaliter, scilicet accusando, & inquirendo, ita no. Inno. in c. licet. de prob. fol. 250. num. 2. sed an retractetur sententia qualitercunq; sit pronunciatum eam latam ex falsis probationibus, & videtur q sic. vt. ff. de fal. l. si quis obrepserit. in verb. nihil agitur. Alij dicunt contra. secundum Innoc. in d. c. de hoc vide per Cyn. in l. querelam. C. de fal. vnde qui excipit de falso, non videtur accusare, vt no. ff. de adul. l. 2. §. si publico. quod est no. Bal.

Cognoscitur summariæ de resti. in integ. ita no. Inn. in c. cùm venissent. de in inte. resti. & in c. literis. eo. tit.

Coitus, vide sup. in verbo, affinitas. in 1. q.

Collatio, vide inf. in ver. commissio. in 1. q. & inf. in ver. suspensus. in 7. q.

Collatio occulta beneficij licet sit suspecta tamẽ benè valet, ita no. Abb. in c. vt nostrum. vt eccle. bene. vide sup. in ver. beneficium. in 7. q. Bal.

Collecta quomodo fiat per ciuitates & per castra & per villas suppositas ciuitati est tex. cum gl. in Auth. quomodo na. effi. sui. §. si verò non ciuis. col. 7. & . ff. de cen. l. forma. & . l. qui ex meo. ff. ad muni. Io.

Collegia quæ sunt licita, dicit Inno. quod naturalia. i. realia, vt ciuitates, castra, & villæ, sed collegia certarum personarum non sunt licita nisi superior ea confirmauerit, vel nisi constet euidenter quod pro bono sint facta, ita dicit ipse in c. dilecta. de exces. præl. fol. 526. in num. 5. Et sic habes ex prædictis quæ dicantur collegia realia, & quæ personalia.

Collegium cardinaliũ potest restituere famam sicut & senatus, Papa tamen non restituit laicũ, ita no. Inno. in c. cum te. de re iudi. fol. 314. num. 2. vbi vide qui sunt illi qui possunt restituere famã alicui & qui non, sed quid de Imperatore, an possit in integ. restituere famam in terris ecclesiæ, & videtur quod sic, quia est voluntariæ iurisdictionis, & quia hoc competit in signum vniuersalis dominij, & est iurisdictionis non circumscriptæ nec coarctatæ. Bal.

Collegium omne & rector collegij personarum subest generali rectori ciuitatis vel castri vbi collegium est, ita not. Innoc. in d. c. dilecta. de exces. præla. fol. 526. num. 9. & sic collegium notariorum & rector siue prior dictorum notariorũ subest prioribus communis Perusij, vt. C. de iur. omnium iudi. l. fi. & in fi. & vide sup. in verbo, ciuitas. in 6. quæst.

Collegium potest quis exire, quia nec intrare nec manere cogitur, cùm sit voluntarium, ita no. Inno. in d. c. dilecta. de exces. præla. fol. 526. num. 4. Ergò si quis est de collegio notariorum liberè potest exire illud, & ad aliud intrare. Secùs in reali collegio ciuitatis vel castri de quo non potest quis se abdicare, secũdum Io. ibidem. Exeuntes autem de collegio recipiunt partem de rebus percipiendis inter singulos, & eorum ius possunt alteri concedere, vt. l. testatrix. §. 1. ff. si ser. ven. Item simul non debet quis recipi vel esse in duob. collegijs, secundũ eum ibidẽ. Item collegiũ non finitur morte aliorũ de collegio, sed residet in eo qui supuenit, secùs in societate nõ collegiata, secundũ eum ibidẽ. In societate verò collegiata non debeo

concipi

concipi stipulatio, vel iudicium nomine societatis vel sociorum nisi impropriè loquendo, vt in præalleg. c. dilecta. fol. 526. quod no. benè. Bald.

Collegium siue societas est plurium corporum vno nomine ei deputato legitima collectio, ita no. Inn. in d. c. dilecta de exces. præla. fol. 526. num. 6. nomen enim vnum addit singularibus personis sing. quæ ex vniuerso sumitur, vt. l. rerū mistura. ff. de vsu. secundū Old. Bald. Et adde quod no. ipse idem Innoc. in rub. de elect. fol. 41. vbi parificat ista conuentus, collegium, corpus & vniuersitas.

Collegiū vel eius ius remanet etiā in vno solo homine, ita not. Inno. in c. postulasti. de iurepa. fol. 444. num. 1. & vide tex. & quod ibi not. per gl. in l. sicut. in fi. ff. quod cu. vniuer. no. Bal.

Collegium, vide omninò inf. in ver. conuentio in 1. q.

Colonus cui sunt omnia bona obligata ratione obseruantiæ contractus potest in re locata manere ratione pignorum, licet locator illam vendiderit, secundum Bald. in l. filiofamiliâs. §. fi. ff. solu. matrim.

Colonus si vi eijcitur dominus perdit possessionem, secùs si per iudicem eijcitur, quia iudex nunquam intendit præiudicare iuri vel possessioni tertiæ personæ, ita no. Inno. & Host. in c. quoniam. vt lite non contesta. nam possessio iudicialis plus iuris habere debet. vt Host. ibidem.

Comitatus, vide omninò sup. in verb. ciuitatis. in 3. q.

Commenda beneficij debet fieri cum causa vocato patrono & clerico cui commenda facta est sine licentia proprij episcopi potest eam acceptare, quia non obligatur commendatarius ad eam tenēdam, nisi quantum voluerit, tamen ad mandatum sui prælati eam dimittere debet, ita no. Inno. in c. constitutus. de app. fol. 322. ergò commenda non datur in titulum, secundum Inn. tituli enim sunt perpetui, vt not. ff. de acqui. pos. l. 1. §. veteres. & vide quod no. Io. And. in c. nemo deinceps. de elec. lib. 6. in nouella Bal.

Commendam habentes faciunt interim cessare electionem & habent administrationem legitimā, secundum Inn. in c. constitutus. extra de accu.

Comminatio, vide supr. in verb. appellatio. in 43. q.

Commißio potest reuocari re integra non cessio vel collatio potestatis eligendi, ita no. Host. in c. cum causis. de elec.

Commißio dispensationis debet fieri personis sublimibus & literatis, ita no. Innoc. in c. dudum. extra de elec. fol. 78. num. 6.

Commißio simpliciter facta videtur facta super toto, ita no. Inn. in c. super quæstionum. de offi. deleg. fol. 132. num. 6.

Commodans, & commodatarius, vide supr. in ver. conducens. in 1. q. vbi habes quod commodatarius cui equus fuit commodatus ad bellum non tenetur commodatarius si moritur nisi ex pacto.

Comparitio domini necessaria in iudicio nunquam reuocat, imò affirmat mand. procur. sed voluntaria ante lit. contest. reuocat, sed post lit. contest. aut est contra dicta & non fiet reuocatio, aut dominus est admissus, & tunc videtur man. reuocasse, ita no. Inn. in c. petitio. de procu. fol. 169. nisi in procu. in rem suam, vt. ff. de proc. l. si actor malit. & nisi protestetur se nolle reuocare & nisi actedat procuratori assistendi non succedat instantiam in se transferendo, vt. ff. de procur. l. Paulus; & l. in causæ. §. fi. & insti. de satisd. §. si verò aliquid. quod no. perpetuò. Bald.

Compensatio non admittitur in delictis quo ad pœnas corporales & spirituales & fisco applicandas, ita no. Inn. in c. sicut. in vlt. q. de iure. fol. 288. num. 7. Et quando fit compensatio in delictis, vide Inn. in c. intelleximus. de adul. fol. 514. num. 5. & vide omninò. inf. in ver. reus. in 1. q. in fi.

Compromissarij electionis non propriè dicuntur cōpromissarij sed magis donatarij, ita no. Inn. in c. in causis. de elec. fol. 61. num. 4.

Compromissum soluitur pœna soluta, ita not. Inn. in c. ex parte. de arbi. fol. 188. vide inf. in ver. electio. in 11. q. & inf. in ver. renuncians. in 6. q.

Compromissum quando fit in iudice semper potest peti reductio, quia obtinet instar arbitratorū, ita not. Host. in c. causis. de offi. deleg.

Compromitti non potest sententiam, ita no. Inno. in c. exposita. de arb. quia iam sopita est quæstio. Inno.

Compromitti non potest in laicum causa electionis ecclesiæ, ita Inn. in c. contingit. de arb. fol. 187. vide sup. in ver. arbiter. in 4. q.

Compromitti potest in iudicē delegato, ita not. Abb. in c. exhibita. de rerum permu.

Concedens priuilegium potest illud interpretari etiam partibus non citatis, ita not. Inno. in c. olim. de ver. sig. fol. 565. in num. 2. quod est not. secundum eum. tu vide gl. in l. ab executore. C. de app. quæ non est alibi. Bald.

Cōcedens quis aliquam rem simpliciter, videtur solum concedere illud ius quod habet, ita not. Abb. in c. pastoralis. de do. nam concessio intelligitur fundari super eo, super quo potest de iure fundari, vt. ff. de contrahen. emp. l. qui tabernas. C. de leg. l. vxor. patrui. ff. de vsufr. leg. l. stichus. Ab. Sed quid si duo habent ius, & vnus donat, & alter consentit. Respondeo, si donatur ecclesiæ statim ius vtriusq; est translatum, quia dominium in ecclesiam transfertur sola nuda voluntate, vt C. de sac. san. ecc. l. fi. & est casus in d. c. pastoralis. Si autem donatur alteri, aut est facta traditio, & idem vt. l. fi. C. si aduer. dona. aut non est facta traditio, & tunc non officit consensus, quia consentiens nō obligatur, vt. ff. de reg. iu. l. aliud est vendere. Et ideò leuius est consentire quàm contrahere, vt. ff. de manu. vin. l. si pater. §. fi. vide. l. Caius. ff. de pig. act. vbi est tex. & gl. pro decisione huius quæstionis, sed quid si tu testaris de re mea, & ego tibi consentio, an mihi præiudico, & videtur quod sic, vt. ff. de leg. 1. l. si fundum per fideicommissum. Sed illa lex nihil facit, quia ibi ille consensus præstabatur hæredi, non testatori. Sed alia lege videtur rotundè hoc dici, vt. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. l. sicut. §. vendic. Sed in contrarium videtur certum est quod hæres adeundo videtur consentire dispositioni testatoris, & tamen si testator legat rem hæredis non transit dominium, vt no. ff. de serui. l. Pa. Non ob. d. §. venditionis. quia ibi loquitur in liberatione quæ facilius fiet nudo cōsensu, vt. l. si tibi. §. de pignore. ff. de pac. Sed dominium non perditur nuda animi cognitione, vt. ff. de polli. l. si quis rem. in prin. Si tamen legatarius possideret, tunc consentiens repelleretur exceptione doli. simile. ff. de testa. l. militis codicillis. §. veteranus. & ff. de dona. l. si tibi dederim. & tene menti ista perpetuò.

Concessio dignitatis præsumitur realis, secùs si personæ singulari, ita not. Inn. in c. cùm venissent.

sent. de institutione. folio 368. num. 3.

Conclusio in prima causa non operatur aliquid in causa appel. ita no. Inno. in c. cùm dilectus. de fide instru. fol. 277. vult dicere, quod conclusio facta in principali causa non impedit partem producere instrumenta in causa appellationis, quod est singulare secundum Host. vide inf. in verbo, renuncians. in 7. q.

Conclusum postquam est in causa nullæ sunt partes iudicis, nisi in pronunciando, & ideò postquam est conclusum clausus est processus & nulla allegatio amodo fieri debet, nec in iure, nec in facto, ita multum notabiliter no. Inno. in c. pastoralis. de cau. poss. & prop. fol. 222. num. 1. vbi latè vide de ista materia. Hoc est verum quando cõcluditur in tota causa, sed quò ad capitulũ de producendis testibus concluditur per aperturam testium, vel per didiscita testificata, vt in Auth. de testi. §. quia verò. Notabile est hoc quod officium iudicis non concludit nec primo modo, vt in c. Ioannes eremita de fid. instru. nec vltimo modo, vt no. ipse Inno. in c. cùm clamor. de testi. fol. 267. per aperturam testium dico omninò esse cõclusum in testibus producendis. Postquàm verò est conclusum nulla exceptio obijci potest, vt. l. quoniam indubitati. C. de adul. nam inter conclusionem & sententiam nullum est dubium medium nisi citatio ad sententiam, vt in Auth. vt cum de app. cogno. post princip. Et sit conclusio si renunciatur litigandis, vt no. in c. fi. de in integ. resti. l. 6. in nouel. Et si in criminali consueuit concludi quia renunciatum non valet, vt no. ff. de pac. l. pactum inter hæredem. Sed illa lex quamuis facit in contrarium, sed dicendum est quod in criminali postquam constat de crimine non debet de iuris apicibus disputari dicendo non potuit interuenire procu. sed de impunitate. facit quod no. Bald.

Conclusum in causa quando dicatur, vide per Innoc. in c. pastoralis. de cau. pos. & prop. fol. 222. num. 1. & vide inf. in ver. renuncians. in 8. q.

Cõdemnatio expensarum quandoq; fiet in principio litis, quandoq; in medio, quandoq; in fine, ita no. Inno. in c. finem. de do. & contu. fol. 238. num. 2. & 3. & sic patet quod quocunq; tẽpore litis fieri potest. Bal.

Condemnato iniustè, iudex tenetur ad restitutionem totius damni quod consequitur condemnatus, ita no. Inn. in c. super eo. quod me. causa. fol. 174. num. 4.

Condemnato mortuo non fiet executio nisi citato primo hærede, ita no. Innoc. in c. quia. de iudi. fol. 192. vide inf. in ver. sententia. in 28. q.

Condemnato vel grauato sufficit ire vel mittere ad sedem apostolicam pro grauamine sibi illato, & protestari ne quid noui interim fiat, & hoc habetur pro appellatione, ita no. Inn. in c. debitus. extra de app. fol. 334. num. 2.

Condemnatus de crimine publico non propterea intelligitur depositus à beneficio, ita no. Inno. in c. nihil. in fi. de elec. fol. 74. num. 5. vide inf. in ver. sententiam. in 17. q. & inf. in verbo, renuncians. in 2. q.

Condemnatus de crimine non statim perdit officium vel beneficium, sed requiritur post illam condemnationem depositio, ita no. Inn. in c. qualiter. el. 2. de accu. fol. 490.

Condemnatus qui facit id quod est consecutiuum appellationis licet compareat coram iudice à quo non intelligitur deserere appellationem, ita no. Inn. in c. pastoralis. de offi. deleg. fol. 135. num. 4. arg. ff. de mino. l. 4. §. scio. vide sup. in ver. clausula. in 5. q. Bald.

Condemnatus seu grauatus qui non appellauit in incidenti appellans in principali omnia potest prosequi, ita no. Inn. in c. quod ad consultationem. in gl. quæritur. de re iudi. fol. 306. secùs in sententia quæ non tangit factum principale, quia examinatur & appellatur seorsum à principali vt in sententia expensarum, secundum eum ibidem. & secùs interlocutoria quæ fertur ante litem contestatam, vt. C. de procur. l. ita demum. & ibi per Legistas.

Conditio si Deus voluerit quæ subauditur in quolibet iuramento, quid operatur, vide Inn. in c. debitores. de iureiur. fol. 284. num. 2. vbi dicit q; operetur hoc, quia si iuraui tibi commodare arma, tu vis ex eis occidere hominem, non teneor tibi seruare hoc iuramentum, quia Deus non vult hoc fieri, vnde iuramentum licitum non debet trahi ad illicitum casum, nec ad periculum animæ perduci, secundum eum ibidem. Et sic no. casum in quo quis potest venire contra suum iuramentum alteri præstitum. vide etiam ibi quod iuramentum præstitum potest etiam in melius commutari, sicut votum factum, secundum Inn. ibi. Bal.

Conditiones quandoq; subintelliguntur tacitè in iuramento, vt sunt conditiones de futuro. Prima est, si Deus voluerit. Secunda, si promissum seruabitur. Tertia est, si contra ius non præcipietur. Quarta, si pecunia numerabitur. vt. l. fi. C. de non nu. pe. Quinta est, si res statum non mutabit. vt. C. de spon. l. fi. Et semper insunt duæ reseruationes. l. saluo iure alterius. & salua authoritate superioris, vt. ff. ad muni. l. fin. ita no. Innoc. in c. quemadmodum. de iureiur. fol. 287. in num. 1. & per eundem in c. cùm contingat. e. tit. facit quod no. in l. fi. ff. qui satis. cogan. Et sic no. de tacitis cõditionibus quæ in iuramento subintelliguntur.

Conditiones appositæ contra naturam contractus vitiant contractum, ita not. Innoc. in c. 1. de cond. ap. fol. 470. in num. 3. Adde in contractibus triplicem esse perfectionem. i. conuentionalem, essentialem, & executiuam siue finalem. Conuentionalis quatuor sunt species, scilicet re, verbis, literis & consensu, & ista perfectio cadit in contractu in diem, & in contractu conditionali. de hoc dic vt. ff. de peri. & commo. rei ven. l. si id quod. & in. l. qui potior. ff. qui po. in pig. hab. & l. qui balneum. e. tit. & l. omnia. aliàs si pecunia. ff. si cer. pe. Essentialẽ perfectionem non habent contractus conditionales, quia nõ producuntur essentialiter inesse ad quod tendunt nisi pro essentia cõditionis, vt no. in l. 2. ff. de in di. addic. & probatur. ff. de ver. ob. l. decem. Item contractus in diem quodammodo est in potentia & habet se ad esse & non esse, et in certis & necessarijs non cadit executio, recipiunt enim quidam contractus liberationem, vt. ff. quod met. cau. l. metum. §. sed quod prætor. Quidam per aliud, vt per traditionem, de istis no. ff. de peri. & com. rei ven. l. necessario. & C. e. tit. l. 1. per Cy. in delictis non cadit, & gl. dicit verum quantum ad natiuitatem personalis actionis, sed potius dicit verum quantum ad acquisitionem dominij, vt. C. commu. de leg. l. fi. §. fi. ff. de vsufr. leg. l. semper per Dy. Dependentia de futuro. ff. ad le. Aquil. l. in lege. & ff. de tab. exhi. l. locum. §. condemnatũ. hoc dico propter duas quæstiones. Prima est, cuius loci consuetudo seruetur,

tur, nam dico quod in incidenti conuentionis, vt sunt testes inspiceretur locus, quia ibi recipit eam perfectionem. Sed quo ad concomitantiam seu comitantiam executionis inspicitur locus vbi collata est solutio, & idem si potest ibi is pro quo recepta est stipulatio agere sine successione ex forma statuti vt Perusij. Erit hoc etiã si stipulatio erit facta Florentiæ vt soluatur Peru. argu. ff. de solu. l. quæro. nam Perusij fingunt contractum, quia in loco per imaginationem contrahentes se transtulerunt, vt. l. contraxisse. ff. de act. & ob. arg. in. l. nihil. ff. de cap. & post li. reuer. in delictis etiam dico quòd acquirunt formam & legem in loco vbi fiunt, est enim naturalis, nam quod in loco nascitur & radicem habet, ergò & qualitatem sequitur, & ideò Florentinus delinquens Senis gaudebit beneficio statutorum Senensium, vt. ff. de extraor. cri. l. pe. §. sunt quidam. quod not.

Conducens stipendiarios vel equos ad bellum non tenetur ad emendam equorum mortuorum in dicto bello, nisi ex pacto conuentum fuisset, & tũc à finibus pacti non est recedendum, ita no. Innoc. in c. sicut. & inf. de iureiu. fol. 288. num. 4. Idem in commodatario, secùs in mandatore, nisi ex debito hoc ei faciat, secũdum Inn. ibi. quod tene menti, & vide Cy. C. ad. l. Iul. de vi. in. l. quoniã multa facinora. Bal.

Conductor cessando in solutione per biennium cadit à iure suo, ita no. Innoc. in. c. propter. de loca. & condu. fol. 392. num. 3. Hoc modo priuatur tit. conditionis & omni suo iure. Sed statim quod non soluit potest reijci vt commoditas vtendi impediatur, non vt locatio finiatur, vt. C. loca. l. æden. & de fur. l. si seruus. §. locator. secundum Iaco. Bal.

Conferens ordines acquirit iurisdictionem supra ordinariam nec est ab alio ordinandus nisi primò fiat sub eo, ita not. Inn. in c. cùm in distribuendis. de temp. ordi. fol. 99.

Confeßio iuramento firmata reuocari non potest, ita no. Inn. in c. cùm dilectus. de accu. fol. 492. facit. c. inter dilectos. de do. vide inf. in verb. sententia. in 18. q.

Confeßio vnius latronis valet contra alium latronem quò ad præsumptionem inducendam, ita no. Innoc. in rub. de confes. fol. 246. sed falsarius contra falsarium non recipitur, vt ibidem Innoc. quod not. & vide ibidem in verbo, reus. in. 3. q. in fi. Bal.

Confeßio in causa ciuili mandatur executioni, non in criminali sed expectatur sententia, ita not. Inno. in c. quærenti. de off. deleg. fol. 132. in num. 1. de hoc est casus in l. 1. C. de confes. ibi, cùm & soluere cogantur, etc.

Ex confeßione potest quis damnari ab ordinario & delegato, licet ad hoc non sit actum, ita not. Inn. in c. cùm super. de confes. fol. 246. in num. 3.

Pro confeßione taciturnitas non habetur, ita no. Inn. in rub. extra de postu. præ. fol. 36. num. 4.

Confeßio etiam quæ non valet in criminali facit præiudiciũ, quia facit iudicium ad torturam, ita no. Inno. in c. per inqui. de electionibus. fol. 57. num. 2.

Confeßio interlocutoria & sententia diffinitiua valent etiam in alio iudicio inter eosdem, ita no. Inn. in. c. per inqui. de elect. fol. eod. vide sup. in verbo, attesta. in. 1. q.

Confeßio meritoria debet esse pura & simplex cum omnibus circumstantijs, hoc verum nisi ex hoc posset magnum periculum imminere vel euenire, quia tunc sufficit soli Deo confiteri vel in genere, ita not. Inn. in c. omnis. in glo. not. non etc. de pœ. & remis. fol. 544. num. 1.

Confeßio non nocet ad dissolutionẽ nexus matrimonij, sed mutuæ seruitutis nocet, ita no. Inno. in c. fi. de rap. fol. 515.

Cõfeßio potest exponi sed non perimit nisi probaretur error vel ignorantia, ita not. Innoc. in. c. cùm dilectus. fol. 492. de accu. & ibi vide per eũ quid habet probare volens suum errorem reuocare. & vide infr. in verbo, instrumentum. in 1. q. ibi, licet confeßio, etc.

Confeßio non potest interpretari per hæredes confitentes, ita not. Inn. in c. cùm dilectus. de succ. ab intest. fol. 408. idem dico in libello exceptione positione, & si. quia libellum exceptionem vel positionem testantis hæres non potest interpretari, vt not. ff. de rei ven. l. idem Pompo. scribit si frumentum. §. fi. per Azo. Bal.

Cõfeßio quam tertius facit super iure meo mihi non præiudicat, & causam reuocare possum, ita no. Inn. in c. cùm super. de re iudi. fol. 307. num. 1.

Confeßio interpretatur contra confitentem nisi eam declaret exponendo non perimendo, ita not. Abb. in c. cùm dilectus. de accu.

Confeßio licet nullis adminiculis sit cõiuncta, tamen tenet in criminali sponte fiat & plenè probat, ita not. Abb. in c. ex literis. de di.

Confeßioni partium statur vbi dubitatur de processu, ita not. Abb. in c. cùm bonæ. de proba.

Confessus non potest variare, ita no. Inno. in d. c. per inquisitionem. maximè quando fuit ipsa cõfeßio iuramẽto firmata, vt in c. cùm dilecti. de accu. facit. ff. ad. l. Aquil. l. proinde. & C. de proba. Auth. at qui semel. vbi est gl. ord. & per Barto. in. c. veniens. de testi. Bald. vide sup. in ver. absolutio. in 7. q. & infr. in verbo, liberatio. in prima quæstio.

Confessus non dirimit matrimonium, ita not. Inn. in c. causam. de offi. deleg. fol. 124. in num. 1.

Confessus sponte debet habere maiorem fauorem quàm conuictus, ita no. Inn. in c. prudentiam. de offi. deleg. fol. 124. in gl. quod sicut. ibi, quid si non, etc. facit ad hoc. ff. de iureiur. l. eum qui. & insti. de act. §. item mista est actio. Bal.

Confirmatio fiet verbo & facto pluribus modis, de quibus vide per Host. ibidẽ, & inf. in verbo, motus. in. 1. q.

Confirmatio non tribuit ius vbi requiritur dispensatio & cessat potestas & voluntas dispensandi, ita no. Inn. in c. innotuit. de elect. fol. 49. vide inf. in verb. cognitio. in 1. q.

Confirmatio facit valere acta licet electio sit nulla, ita no. Inno. in. c. cùm dilecti. de elect. fol. 63. num. 1.

Confirmatio valet etiam si nullus citetur, & ista confirmatio habet vim sententiæ, ita no. Inno. in c. cùm olim. de dolo & contu. fol. 239. num. 2.

Confirmatio ex contractu peti non potest, quia confirmatio ex consensu pendet & non redditur in inuitum, nec confirmatur inuitus, confirmatio verò quorundam actuum legitimorum vt electionis tutoris & si. quæ desiderant confirmari peti potest, ita no. Inn. in c. 2. de confir. vti. vel. inu. fol. 346. in num. 1. & 2. et sic no. quando confirmatio tribuat ius & quando non: confirmatio verò quæ non est debita non petitur nisi supplicando, & tunc non est indulgenda nisi citato eo qui potest

test lædi, vt ff. de adop. l. nam. ita diuus. de confirmatione contractus habes etiam in l. si quos. C. de dec. De cõfirmatione possessionis vide. C. de carb. edi. l. 1. per Odo. Cyn. & Bal.

Confirmatio sententiæ potest peti principaliter ad hoc agendo, ita not. Inno. in rub. de confir. vti. vel inu. fol. 345. in nu. 2.

Confirmatio facta de excommunicato valet, ita no. Inno. post collect. de conces. præben.

Confirmatio obtenta in forma communi, licet non det ius, tamen dat causam præscribendi, ita not. Abb. in c. dudum. de decre. quod est not.

Confirmatus statim habet ius administrandi tẽporalia pleno iure sine possessione vel inuestitura, ita no. Inn & Host. in c. transmissã. de elec. fol. 46.

Confirmatus non agit de beneficio obtinendo, sed de obtento, ita not. Inno. in c. fi. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser.

Confirmatus à Papa potest conueniri de simonia coram inferiore, si agatur contra personam & non contra confirmationem, ita not. Inno. in c. de cætero. de re iudi. fol. 304. nu. 3.

Confiscare, vide sup. in ver. ciuitas. 2. q. vbi habes, an ciuitas possit bona confiscare. Item quòd confiscare bona est meri imperij.

Congregare exercitum, stipendiarios, & amicos, est licitũ cuicunq; pro defensione sua & rerũ suarum, nec hoc dicitur bellum propterea propriè sed defensio. Item & pro recuperatione possessionis, dummodò fiat incontinenti, & non solum laicis, sed etiam clericis ob hanc causam licitum est arma mouere. Item & contra subditos rebelles & inobedientes armari debent iura & homines, & licitè fiet eis guerra, tam à dominis temporalibus quàm à spiritualibus; manu enim militari vtendũ est contra rebelles subditos, vbi alia remedia non sufficiunt, & in tali bello possunt capi personæ res eorum, & clerici quorum interest, possunt assistere fauendo contra eos, non tamen eos occidendo, quia essent irregulares. Et sic not. quòd qui præstat fauorem ictu lapidum in bello licito, in quo alij alios occidunt, non dicitur homicida, nec irregularis, ita no. Inno. in c. olim. de rest. spo. fol. 235. nu. 8. tamen modum excedens, potest effici irregularis, vt ibidem no. per Inno. in fi. Bal.

Coniuncta persona, quando appellat pro coniuncta potest ratificari post decẽ dies, secùs in nudo gestore, in quo ratificatio est de substantia.

Sed coniuncta persona potest agere sine ratificatione, si dominus non contradicat, vt l. 1. de appel. recip. ita not. Innoc. in c. auditis. & in c. in genesi. de elect. fol. 81. facit ad limita. l. bonorum. rem rat. habere.

Coniuncta persona licet agat in iudicio pro cõiuncta, tamen si inuestituram pro eo recipit non acquirit ipso iure beneficium, nisi habeatur ratum, & potest haberi ratum, licet inuestituram medio tempore contulerit alteri, quia à facto suo recedere non potest, ita no. Innoc. in c. accedens. de præben. fol. 361. facit. ff. de sol. l. si quis offerenti. in fin. Innoc.

Coniurationes nec alia pacta debent fieri per illos, ad quos electio prælati pertinet, ita not. Innoc. in rub. de elect. fol. 41.

Conscientia excusat iudicem, qui non admittit appellationem, non tamen debet eam sequi in exequendo interim, ita not. Innoc. in c. pastoralis. de offic. deleg. fol. 135. nu. 3.

Conscientia titubans, non inducit in malam fidem, quia mala fides non cadit, nisi super certa scientia, ita n. Inno. in c. fi. de præscrip. fol. 303. vide sup. in ver. aduocatus. in 3. q.

Consensus plurium sufficit in actibus collegij simul non seorsum quando pertinet ad vtilitatem vel necessitatem collegij, secùs si ad vtilitatem singulorũ, vt diuisio redituum, ita no. Innoc. in c. cùm oẽs. de cõsti. fol. 2. in nu. 3. quia quod collegio, non quod aliquibus expedit maior pars facere debet, vt ff. pro soc. l. actione. §. Labeo. & argumen. ff. de sol. l. constitutus. vel potes sic dicere, quando aliquid competit pluribus, vel competit collegialiter, aut singulariter, aut dubitatur, an competat vniuersaliter vel particulariter, primo casu requiritur consensus in forma collegij, quæ forma collegij non seruatur regulariter, nisi interueniat maior pars ipsius, vt l. quod maior. ff. ad muni. & l. nouationum forma. C. de decur. & C. de leg. l. fin. lib 10. secundo casu vide in l. fin. C. communia præd. quod sufficit diuisum consensus præstitus tertio casu vide. l. sicut. ff. de arbit. vbi quando committitur aliquid pluribus simul explicari debet simul, vt æqualis sit forma commissionis in hoc tantùm casu videtur semper intelligi quod stetur maiori parti, vt ff. de inoffic. test. l. si pars. licet non sint collegiati, vt collegium, sunt tantùm collegiati, quibus certum est factum commissum simul nec posset aliquid facere alijs irrequisitis, vt l. C. de Auth. præstan. Bald. & vide inf. in verbo, liberatio. in 1. q.

Consensus est quadruplex, vnus negligentiæ, vbi minus peccat consentiens quàm agens, nisi fortè esset nimis crassa & supina ignorantia. Alius dicitur consensus consilij, vbi minus peccat consentiens quàm agens, sed magis quàm primus. Alius est consensus cooperationis, vbi puniuntur æqualiter consentiens & agens. Quartus est consensus authoritatis sine defensione, vbi plus peccat consentiens quàm agens, & magis punitur, ita not. Innocen. in rub. de offic. delegat. fol. 122. in nume. 1. in gloss. super ver. pœna. Adde quod not. Ioan. And. in c. 1. de pœn. cle. & tene menti ista Bald. & vide etiam Bar. in l. qui opem. ff. de fur. vbi ponit formaliter verba Innocent. Bald. & vide etiam in d. c. 1. Bart. & Compo. Bal.

Consensus illorum qui pòst erant in possessione est necessarius in possessione iurium quærenda, ita not. Innoc. in c. cùm venissent. de in integ. rest. fol. 176. num. 2.

Consensus partium non sufficit ad probandum dicta testium quæ dicta non valent, & ideò si dicta testium non valent, quia non reddunt causam, etc. vel aliàs non valent illa dicta testium, non possunt consensu partium validari, ita no. Innoc. in c. cùm causam. de test. fol. 262. in nu. 1. vide sup. in verbo, citatio in 31. q.

Consensus matrimonialis vbicunq; est licet sit illicitus contrahitur iustitia publicè honestatis, ita not. Abb. in c. ad audientiam. de spon. quod no. perpetuò. Bald.

Consentire potest quis in iudicem non suum in omnibus iudicijs, sed non in inquisitione maximè in præiudicium alienæ, vel maioris iurisdictionis, ita no. Inno. in c. ad petitio. de accu. fol. 493. in nu. 1. tene menti. vide inf. in verbo, solennitas. in 1. q.

Consentire est vnum aliquid eligere, ita not. Inno. in c. cùm in iure. de elect. fol. 64. nu. 1. facit. l. si pater. §. fi. de manu. vindic. vide omninò inf. in ver. differentia. in 4. q.

Conserua-

Conseruator qui condemnauit de crimine potest taxare expen. et audire testes super hoc quod venit accessoriè, & si actor non vult per conseruationẽ de his cognosci reum absoluet, ita no. Inn. in c. statuimus. de off. deleg. fol. 145. in nu. 1.

Conseruatores possunt inquirere ex ipso officio solùm in notorio, vt ibid. Inn.

Conseruatorum officium consistit quasi in mero imperio, ita no. Inn. in d. c. statuimus. de off. deleg. fol. eo.

Consiliarij de necessitate sunt vocandi, ita not. Inn. in c. nec epis. de temp. ord. fol. 98. vide inf. in ver. solennitas. in 1. q.

Consilium debet requiri ante factum, & nõ solùm in facto, sed etiam in medio, ita no. Inn. in c. cũ in veteri. de elec. fol. 77. in nu. 2. vide omninò inf. in ver. modus. in 2. q. per totum.

Consilium à remotis videtur parua causa, quia non ordinatur propriè ad causam. arg. ff. loc. l. qui domum, ita no Inn. in c. quod verum. de priui.

Constitutio non ligat eum qui dilucidè suã ignorantiam prob. ita no. Inn. in rub. de const. fol. 1.

Constitutio iuris naturalis porrigitur ad præterita, ita no. Inn. & Host. in rub. de const.

Quodcunq; ligaueris super terram etc. intelligitur. s. per constitutiones & præcepta quæ facit Papa, non tamen posset auferre baptisma, vt not. Inn. & Host. in c. quanto. de consuetudine.

Constitutio non ligat cœptum & non perfectũ, secundum Host. in c. 2. de const.

Constitutio quæ concordat cum iure antiquo trahitur ad præterita, ita no. Host. in c. si. de const. & in Auth. de fil. ante dot. instr. nat. §. hæc cõstitutio inter filios. in fi.

Cõstitutio pœnalis est duplex. s. ex parte rei tãtùm, & ex parte rei & actorum, ita no. Host. quia nonnulli. de rescri.

Constitutiones quæ non faciunt mẽtionem doli an requirant ad impositionem pœnæ verum dolum vel præsumptum, dic vt no. C. vnde vi. l. si qs in tantam. in 8. q. & in l. fi. § pen. eo. tit. Aduocati communiter dicunt quòd vbi statutũ non requirit nisi verum factũ ibi non requiritur dolus. Bal. vide de hac materia per d. Bal. in l. quicunq; C. de ser. fug.

Consuetudine potest derogari solennitatibus instrumenti, ita no. Inn. in c. 1. in fi. de fide instru. fol. 273. in nu. 9. vbi benè dicit. idem & vbi consuetudo est.

Consuetudine oritur ius petendi confirmationem & infirmationem, ita no. Inn. in c. Abbate. de verb. sig. fol. 569. in nu. 1. & vide inf. in ver. titulus. in 2. q.

Consuetudo excusat quẽ à peccato, ita no. Inno. in tit. de treu. & pa. tamen contrarium tenet ipse idem in rub. in fi. de consue. fol. 31. vide inf. in ver. stat. in 5. q.

Consuetudo quæ dat alicui præbendam videtur sibi dare licentiam possidendi, ita no. Io. And. in c. fin. de consu in nouel. Bal.

Consuetudo dat iurisdictionem etiam spiritualem, ita no. Inn. in c. nouit. de iud. fol. 193. in nu. 6. ergò illud quod facit iudex secularis contra clericos si consuetudo erat valet, quia cõsuetudo dat etiam iurisdictionem spiritualem. Adde quod ipse idem no. in c. 1. de aposta. Et sic consuetudo æquiparatur priuilegio, secundum eum ibid. & quòd consuetudo det iurisdictionem temporalem & ordinariã, vide l. 1. & quod ibi no. ff. de emã. lib. Bal.

Consuetudo transfert possessionem ipso iure sine apprehensione, ita no. Inn. & Hostien. in c. 1. de consue. ergò si Papa vel Imperator vult propter inuestituram baculi vel bireti non dabitur alia possessio, sed solùm licentia ingrediendi possessionem secundum eos quod not. quia non est alibi. Bal. Alibi, scilicet, in re collec. in l. ratihabitio. de pig. ac.

Consuetudo vniuersitatis afficit etiam singulares personas, ita no. Inn. in fi. de consue. fol. 33.

Consuetudo Romanæ curiæ est, quòd non confirmat aliquem electum nisi sint præsentes duo de electoribus, ita no. Inn. in c. 2. de elec. fol. 41.

Consuetudo extenditur & priuilegium sed nõ præscrip. ita no. Inn. & Host. in c. fi. de offi. archi. quia facilius extenditur ius quàm factum. facit. ff. de iti. act. priua. l. 1. & ff. de bo. poss. l. sed cũ patrono in ratione sui.

Contractus licet non debeat fieri cum excõmunicatis de præcepto apostoli, tamen ipse non prohibet contractũ de facto seruari, quia non habet perpetuam causam prohibitionis, sed tẽporalem durante excommunicatione, ergò si de facto contrahitur cum ipsis seruari debet contractus, ita not. Inn. in c. si verè. de sen. excomm. fol. 551. in num. 1. vide sup. in verb. citatio in 28. q. ibi. sed in cõtractibus bonæ fidei etc.

Contractus excommunicati valet ex consensu partium etiam si sit per sententiam excommunicatus, ita no. Inn. in c. auditis. de excep. aliàs in c. pia. fol. 295. in num. 4.

Contractus tenet dummodò forma seruetur, ita not Inn. in c. grauis. de depo. fol. 390. adde quod in vend. præd. pupillorum tria sunt de forma ipsius contractus. s. tutorum authoritas, causæ examinatio, & decretum, vt C. si prop. pub. pensi. l. fin. & C. de præd. mino. l. ob es. & l. si quidem. & ff. de transf. l. cùm hi. §. si prætor. & si aliquod istorum deficit non valet, quia ritè factum, vt d. l. cùm hi. §. si prætor. requiritur & quartum, vt quod fiat subhastatio, vt ff. de mino. l. & si sine. sicut in ecclesia, vt C. de sac. san. eccle. Auth. hoc ius porrectum. sed illa Authentica loquitur quando venditor propter debitum satisfaciendum, sed vbi propter vtilitatem ecclesiæ non inuenitur de subhastatione nec etiam secundum canones hoc requiritur, ita not. ipse Innocen. in cap. dudum. de rebus ecclesiast. non alie. fol. 389. quando autem iudex vendit, qui debet seruare iuris solennitatem in vendendo, requiritur subhastatio, vt C. de fide instrum. & iure hastæ fisca. l. 1. lib. 10. vide gloss. in l. auctor. ff. rem ratam hab. & Bald. in l. pen. de rebus eod. Notandum est tamen quod vbi reperitur decretum appositum ibi præsumitur causa & subhastatio, vt notat Spe. in tit. de empt. & vend. §. nunc dicendum. ver. & breuiter. non tamen præsumitur authoritas interposita, vt ff. de publi. l. quæcunque. §. fin. & dic vt ibi. Item not. est quòd decretum nunquam transit in rem iudicatam, quia semper potest probari contrarium, vt ff. de rei vend. l. fundum. Item & quædam alia sunt quæ non sunt de forma, sed circa formam, quæ congruunt offic. iudi. de quibus omninò mandat inquiri, vt l. magis puto. §. non possunt. ff. de rebus eod. & tamen omissæ non vitiant venditionem, sed beneficium restitutionis afferunt, vt ff. de mi. l. tutor. cum simil. Sic dicimus in electionibus prælatorum, vbi si fiat contra formam electio

 est nulla

est nulla ipso iure, vt in c. quia propter. de elec. licet possit per exceptionis obstaculum impugnari, vt in c. quod sicut. de electio. & in c. bonæ. el. 2. de postu. sicut in processu iudicij dicimus quod quædam sunt de substantia, vt lite contesta. quæ omissa vitiat processum ipso iure, vt in tit. vt lite non contesta. quasi per totum, quædam circa substantiam non tamen substantialia, vt libelli oblatio, iuramēti præstatio, & alia quæ omissa processum iudicij non annullant, vt C. de lite contesta. Auth. offeratur. & C. de iur. cal. l. 2 §. sed quia veremur. quod tene menti Bal. Sed nūquid immunitas ecclesiæ transit ad emptorem vt non soluat collectā vel gabellam sicut non soluit ecclesia, vt not. ff. ad muni. l. incola. respondeo non, vt ff. de pub. l. licitatio in fi. secundum d. Tho. de formag. vide inf. in verb. testis. in 43. q. & infr. in verb. sententia. in 2. q. vbi habes, quòd quando petitur annullari cōtractus officium iudi. imploratur, & vide supr. in verb. conditio. in 3. q. vbi omninò vide, & tene menti.

Contractus, nota quod ex contractu ecclesiæ transit in eam dominium sine traditione, vt C. de sac. san. eccle. l. fi. & per Bart. in l. ex hac scriptura in prin. ff. de do. vide sup. in verb. concedens. in 3. q. ibi, sed quid si duo habent ius etc. in 26. q.

Contrauenire licet cui quod post sententiam contra suam confessionem sententialiter reprobatam, ita not. Inno. in c. mulieri. de iureiu. fol. 289. & in c. venerabilis. de excep. per eundem. fol. 292. num. 7.

Contumacia, vide inf. in ver. procurator. in 5. q. vbi habetur quibus temporibus proc. possit esse contumax, & in quibus contumacia illorum tēporum nocet, & vide ibi vnum dictum sing. vide inf. in verbo, sententiam. in 15. q. & inf. in ver. responso. in 5. q.

Contumacibus non inuenitur posita certa pœna sed tantùm condemnatis, ita not. Innoc. in c. de causis. de offi. deleg. fol. 120. nu. 7.

Contumax in iurando de calumnia perdit causam & habetur pro confesso, tamen si illa instantia est perempta perit hæc pœna, & perit contu. perempta instantia, quia hæc pœna imponenda venit iud. officio mercenario, & ideò lite mortua non potest ex hoc agi vel excipi, secundum Innocent. in c. fi. de iura cal. fol. 211. arg. ff. de iure fisci. l. eius qui delatorem. Sed vbi extra iudiciū imponitur pœna priuata potest ad id agi & excipi secundum eum ibidem. & vide supr. in versic. citatio. in 8. quæst.

Cōtumax tamdiu potest opponere declinatoriam quàm diu posset si compareret, vnde in causa appellationis nō auditur postquam incœpit disceptari negotium principale, secundum Innoc. in c. præterea. de dil. fol. 212. in nu. 1. quod est not. vide sup. in ver. crimen. in 10. q. ibi, nam contumacia nō infamat etc.

Contumax circa testes producendos nihilominus est citandus ad diffinitiuam, ita no. Inno. in c. nosti. de elect. fol. 43. Et sic not. quòd semper absens contumaciter præsumitur in malitia donec veniat. Bal.

Contumax est ille qui cōparet & absolutè protestatur quòd non intendit in iurisdictionem consentire, & ideò debet iste loqui conditionaliter. s. nisi & inquantum sit iudex competēs, ita no. Inn. in c. Cumana. de elect. fol. 76. in num. 4. quod tene menti. & vide sup. in ver. citatio. in 10. q.

Contumax comparens iudice sedēte pro tribunali, an indigeat restitutione in integ. ad appellandum Innocent. hoc tractat in c. querelam. de proc. fol. 165. nu. 2. Sed non firmat se. Et communis opinio est quòd non, sed ipso iure appellet, quia lex admittit comparationem suam & fingit eum non contumacem. vt l. diuus. ff de in integ. restit. & ita no. gl. in l. inter minores. eo. tit. sed si vult restitui ad totam causam oportet quòd petat in inte. restit. quia qui statim venit obtemperasse videtur, & ideò dignus est restitutione. Expedit autem potius restitui quàm appellare, quia non itur aliò. ff. de mi. l. perfectum. & quia non ita tacitè deseritur lis resti. sicut appellationis, & quia potest peti restitui post decem dies, sed non interponi appellatio. Alij dicunt quod verissimus contumax qui dixit nolo venire, indigeat rest. ad appellandum non ipso iure. Sed verus contumax qui inuentus nihil dixit ipso iure sed fictus ipso iure appellat hoc ex qualitate contumaciæ, sed beneficio suæ comparationis hoc plus consequitur, quia potest restitui ad totam causam, & ita intellexit d. Azo vt sup. patet. Bal.

Contumax verus sicut non auditur appellās ita & itineris arreptio ei nihil prodest, ita no. Inn. in c. cùm olim. de do. & cont. fol. 239.

Contumax si quis fuerit in processu nihilominus citari debet ad sentētiam diffinitiuam, ita no. Inn. in c. cùm olim. de test. fol. 261. num. 3. et idem tenet Abb. ibid. Bal. & in c. ad pœnam. §. alij. de accus. & no. per gl. in l. iubemus. C. de iud. in gloss. super verbo, spectans. secùs ad interlocutoriam, vt ipse idem no. in c. auditis. de procu. vnde licet aliquis sit positus in banno propter contumaciam, non tamen patitur diffinitiuam nisi primò ad eam fuerit citatus, caue tamen vt cùm procedis secundū statuta ciuitatis vel domini de hoc disponentis ea ad vnguem obserues. de rescr. c. cùm dilectus. Bal.

Cōtumax in appellatione introducenda siue terminus fuerit præfixus à iure, siue à lege, siue ab homine vel iudice habetur pro desertione appellationis, ita not. Innocent. & Hostien. in c. personas. de appel. & per Hostien. in c. seq. quod est verum, nisi fuisset impeditus, quia ille qui habet cōsequi appellationem in termino assignato non videtur deserere si fuit impeditus, etiam per inopiam, quia terminus hominis succedit loco termini iuris, vt ff. de re iud. l 3. §. si quis. ita dicit loco ipse idem Inno. in c. ex ratione. de app. fol. 319. nu. 2. quod est no. Bald.

Conuentio, vide omninò inf. in ver. reconuentio. in 2. q.

Conuentus per se etiam sine authoritate prælati sui facit syndicum, vbi habet bona distincta à prælato, quia habet propriam administrationem, ita not. Inn. in c. edoceri. de rescr. idem si prælatus vacat, quia tunc conuentus solus facit syndicum, vt ipse idem Inn. no. in c. dilectus. extra de consuetudine. fol. 33. nu. 2. quod no. Bal.

Conuersus an habeat canonem si incedit in habitu, & destinatione animi vult esse clericus. gl. quòd sic. in c. 2. de inst. Item an dicatur religiosa persona, & an gaudeat priuilegio fori. d. Petr. ibi quòd sic in lectur. sua.

Copia, vide infr. in verb. testis. in 44. q. & sup. in ver. citatio.

Copula, vide sup. in ver. clausula. in pe. q.

Copula carnalis, vide inf. in ver. testis. in 75. q. & sup. in ver. allegans, in 5. q.

Correctio

Correctio disciplina, vide sup. in ver. appellatio. 25. q. vbi de his no. Bal.

CREDERE videtur ponens illud quod ponit non certitudinariè scire ita esse, ita no. Innoc. in c. statutum. de confes. fol. 247.

Credi debet libro censualis & ei fides adhibẽda est, item creditur etiam notario sine testibus, licet pars neget testes dixisse illud quod reperitur scriptum, vt dicebat Matarellus, ita not. Innocen. in c. ad audientiam. de rescrip. & vide per Doc. in l. si quis decurio. C. de fal. & quod no. in l. curent. ff. de testa. & vide l. lege. & l. Celsus. ff. de proba. quod not.

Creditor, vide inf. in verbo, monasterium. in 1. quæst.

Creditur in foro consciẽtiæ quicquid homo dicat, ita no. Innoc. in c. consulti. de reg. & transeun. ad relig. fol. 422. nu. 3.

Creditur literis episcoporum sigillatis quod est verum in extraiudicialibus, secùs in iudicijs, ita no. Inn. in c. possessionem. de proba. fol. 248. num. 1. vide inf. in ver. sigillum. in pe. & 2. q.

Creditur relationi publici nuncij licet non appareat de commissione, secùs in nuncio priuati assumpto, ita not. Innoc. in c. quoniam cõtra falsam. de prob. fo. 252. nu. 3. vide per Cy. in l. neminem. C. de requi. re. qui dicit quòd semper apparere debet de commissione. facit ff. quod met. causa. l. fin. Bal. et dicit ibidem Inn. ꝙ illam cessionem non oportet scribere in act. & debet cõmitti nũcio citatio certarum personarũ, non incertarum, vt no. Bar. in l. C. de iud.

Credulitas non excusat in iura. calũ. nisi adsit veritas, ita no. Inn. in c. fi. de iura. cal. fo. 211. in nu. 1. in prin. quod tene menti pro testibus vt cũ deponunt vera esse non credulitati sed certitudini veritatis debent inhærere. Bal. & vide inf. in verb. scriptura. in 6. q.

Credulitas, creditur soli assertioni cardinalis, vt per Inn. in c. cùm olim. de priu. fol. 531. & in c. ex rescripto. de loca. fol. 392. & ibi per Glo. et Doc. maximè per do. Petrum.

Crimen probatum in modum exceptionis nõ inducit priuationis sententiam, ita not. Inn. in c. inter dilectos. de exces. præla. fol. 524. in nu. 1. & vide inf. in ver. responsi. in 3. & 4. q.

Crimen quale potest obijci instituto vel prouiso. vide ibid. Inn.

Crimen omne est publicum & nunquam de eo potest transigi de iure canonico, ita no. Innoc. in c. crimina. de collu. fol. 519. & crimen veritatis dimitti non potest. Secùs in crimine præsumptionis vel suspi. vbi pœna culpã excedit, & est delictum omissionis, vt ff ad Silla. l. 2. Bal.

Crimen, ætas, infamia, & quia testis non sufficienter probat id ad quod inducitur, excludit probationẽ testis, ita no. Inn. in c. quoties. de pur. can. fol. 538. facit quòd no. gl. in l. Lucius. ff. de infa. Et licet actor deficiat prædictis modis in accusatione tamen inducitur purgatio. Item non sufficit corã se Euangelium habere, vt ibi. Inn.

Crimen pacis fractæ pertinet principaliter ad ecclesiam, ita no. Inn. in c. nouit. de iud. fol. 193. in nu. 7. & vide inf. in ver. maleficiũ. in 1. q. et inf. in ver. procu. in 1. q.

Crimen quando tenetur quis denunciare, vide Inn. in c. nouit. de iud. fol. 193. in nu. 1.

Crimen notorium punitur ex testibus receptis super inquisitione generali non aliud crimen, ita not Innocent. & Host. in c. bonæ. de elect. fol. 52.

Crimen de iure ciuili, aut opponitur testi cum infamia facti, aut cum infamia iuris. Aut sola infamia sine crimine. Aut solum crimen sine infamia. Primo casu aut est crimen atrox, vt hæresis, & in totum repellit testem. vt C. de sum. tri. & fide catho. l. 1. Aut est crimen leue, vt iniuriarum. Et tunc non repellit sed fidem test. lædit seu vulnerat. Vnde ex altera parte duo integri viri contrarium asserẽtes præponderarent. arg. ff. de adẽ. l. si quis ex argentarijs. & de test. l. ob carmen. §. fi. Secundo casu omninò testis repellitur, nam etiam cum tormentis non probat. vt ff. de test. l. 3. §. pe. et ff. de sena. l. Cassius. Tertio casu non repellit testẽ, sed fidem eius, & valet aliquantulum, vt si pater filium interponit, aut iudex instigatorem, vt ff. de infa. l. ob hæc verba. Quarto casu non repellitur quis à testimonio, puta si crimen erat occultũ, vel erat crimen contumaciæ, quia non venerat ad iudicem, nam contumacia non infamat. vt l. 1. C. de modo mulcta. Et hæc sunt verba nisi in crimine periurij, quia periurus omninò repellitur, vt l. Lucius. ff. de infami. & ff. de re mili. l. qui cum vno. §. ignominia. nisi iuramentum esset temerarium, vt not. Inn. in c. constitutus. de test. fol. 259. De iure autem canonico probato crimine cum dolo statim videtur esse probata infamia canonica, & repellitur test. ante peractam pœnitentiam, sed post peractam pœnitentiam non repellitur nisi in crimine periurij, ita no. Inno. in c. testimonium. de test. nec sufficit pœnitentia cordis, de qua no. inst. de iniur. §. fi. Sed requiritur satisfactio operis, quod no. Bal.

Crimina recipiunt augmenta propter multiplicationem actuum, vel multiplicationem iniuriæ, ita no. Inn. in c. nouit. de iud. fol. 193. & facit ff. de pœ. l. si diutino. Et facit ad stat. si quis vno impetu etc. Bal.

Criminis enormitas inducit aliud quàm ipsum crimen, ita no. Inn. in c. cùm nõ ab homine. de iud. fol. 192.

CVMVLARE, vide omninò inf. in, verb. restitutio in integ. in 2. q.

Cura animarum qualiter accipiatur, vide per Inn. in c. de multa. de præben. fol. 363. in prin.

Cura animarum qualiter probetur & qualiter debeat fieri post, vide Inn. in c. dudũ. de elec. fol. 51. in nu. 2. & vide inf. in ver. forum. in 1. q.

Cura animarum quot modis dicatur, vide Inn. & Host. in c. cùm satis. de offi. archi. & vide inf. in verb. plebs. in q.

Cura animarum dicitur cura iurisd. non ordinis, & ideò aliud est potestas, aliud est cura animarum, ita no. Host. in d. c. cùm satis. de offi. archi.

Curator, vide inf. in ver. rex. in 2. q. etc.

Curator potest dari in testamento de iure canonico sicut tutor, ita no. Io. An. in c. vlt. de iud. lib. 6. in nouel.

Curia domini Papæ est commune forum, quia ibi Roma vbi curia, ita not. Inno. in c. exposuit. de dila. fol. 213. nu. 3.

Curia Romana seruat suas ferias litigantium, & quilibet iudex seruare debet ferias sui fori, quia feriæ ordinem processus sapiũt, tempus enim de ordine videtur, ita no. Inn. in c. conquestus. de fer. fol. 214. nu. 6.

Curiam domini Papæ accedentes an possint ibi conueniri, & de beneficio reuocandi domum, vide Inn. in c. licet. extra de foro cõ. fol. 200. n. 1.

DAMNATVS quis de maleficio commisso, si sententia ex qua est damnatus requirit confirmationẽ alterius iudicis, debet interim ipse damnatus retineri in carceribus ipsius iudicis qui eum condemnauit, et nõ debet ad alium remitti, ita no. Inn. in c. vt famæ. de senten. excom. fol. 552. in nu. 3.

Damnum vide inf. in ver. socius. in 3. q. & sup. in ver. ciuitas. in 5. q.

DEBITOR hæretici non tenetur ei soluere, ita no. Inn. in c. fi. de hær. fol. 507. vide inf. in ver. soluere. in 1. q. & vide omninò. inf. in ver. silentium. in 1. q. circa principium.

Debitores ecclesiæ non debent soluere prælatò non legitimo sed debitores prælati sic, ita no. Inno. in literis. de resti. spo. fol. 226. nu. 3.

Debitũ non cõpensatur cũ fructibus, nisi fructus sint consumpti, et tũc omninò propriè dicitur fieri cõpensatio cũ pretio fructuum, & debet pretij quãtitas esse liquida, ita no. Inn. in c. ad nostrã. de iureiu. fol. 285. vbi omninò vide Inn. vide do. Bal. in l. diuortio. §. ob donationes. ff. sol. matr. & vide inf. in verb. fructus. in 3. q.

Decimæ an possint concedi in feudũ, vide per Inn. in c. cum apostolica. de his quæ fiunt à præla.

Decimæ quomodo probatur quòd iure diuinò debeantur, vide per Inn. in c. fi. de sepul. fol. 412. nu. 4. Adde ꝙ no. ff. de pet. hær. l. si à dño vel à patre. §. fi. in gl. vbi dicitur, ꝙ decimæ personales intelliguntur deductis expen. secùs in decimis realibus, fructus enim negotiationis vel operarum non dicuntur nisi dedu. expen. et pretio. vt C. de colla. l. illud. sed fructus ex terra dicuntur quicqd ex terra nascitur & in naturali significatiõe in decimis. Item in colono. vt ff. pro so. l. cũ duobus. §. si in coëunda. regulariter secùs. vt ff. de vsuf. leg. l. fundi Trebatiani. de hoc vide per Iac. de Are. in l. fructus. ff. sol. matr. & per Innoc. in c. pastoralis. de dec. fol. 417. est igitur differentia inter fructus operarum & terræ, quæ omnia perpetuò no. Bald.

Decretum secundum potest interponi in reali, ita not. Innocent. in c. dilecto. de verb. signif. fol. 570. in nu. 1. & intellige positiuum silentij & non adiudicatiuum dominij, quia agens esset sibi contrarius, vt no. ff. de dam. infec. l. si finita. §. Iulianus. per Glo. & Dy. & Bal.

Decretum secundum non est actori necessariũ, in reali tamen potest interponi, ita not. Innocẽt. & Hostien. in c. quoniam. vt lit. non contest. hoc est verũ in iuribus secùs in rebus corporalibus, quia translata possessione reus non est amplius reus. vt ff. de no. ope. nun. l. prius. & no. in l. si finita. §. Iulia. ff. de dam. infec. Sed in corporalibus non cadit adeò plena possessio, & ideò etiam possessor agit. vt not. C. de vsufruct. l. corruptionem. quod not. Bald.

Decretum non ligat ignorantem tamen præsumitur quòd quis sciat publicũ bannũ, ita no. Inno. & Host. in c. 1. de postu. præla. vide inf. in verb. electio. in 6. q. & vide omninò inf. in ver. differẽtia. in 4. q.

Decretum secundum quid prodest in beneficijs. & vide per Inn. in c. cùm contingat. de do. & cõt.

Decretum idem est quod iussus prout in iudice residet, sed prout residet in executore idem est quod actualis missio, ita no. Innocent. in c. 1. de eo qui mit. in possess. cau. rei ser. fol. 242. nu. 6. vnde decretum de mittendo sequuta actuali missione causa custodiæ, dicitur primum. Si causa satisfactionis dicitur secundum, ante verò actualem missionem nõ dicitur reale sed verbale decretum, nec constituit ius in re. vt l. non est mirum. §. sciendum. ff. de pigno. act. vnde tres sunt actus, pronunciatio de mittendo, commissio de mittendo, & executio commissionis. Prima delegatur vt ex primo decreto non ex secundo. Secunda verò non delegatur, vt in l. iubere cauere. ff. de iurisd. om. iud. Tertia delegatur cum iurisd. sed nuncio committitur, vt ff. vt in poss. leg. l. is cui. §. missus. & idem dicit Innocent. quòd iudex qui mitti potest adijceret præceptum: puta sic præcipimus reò vt admittat secum istum causa rei seruandæ vel causa custodiæ, vel si præcipimus reo vt det possessionem tali secundum Innocent. ibidem, nec ista dicetur sententia diffinitiua, quia non agitur ad hoc principaliter. facit ad hoc. d. l. si prius. & tene ista menti, quia sunt no. Bal.

Decretum de primo & secundo decreto, vide plenè per Bart. in l. si prius. de no. ope. nun. & vide inf. in ver. sententia. in vlt. q.

Decretum an missus ex personali in possessionẽ ex primo decreto possideat, & quid in hypothecaria, vide per Bart. in l. possideri. §. fin. de acquir. posses. & in Spec. in ti. de con. §. sequitur. ver. sed pone quod conuenit. etc.

Declaratio vide inf. in ver. libellus. in 3. q. circa medium. ibi, nam qui declarat libellum etc. & sup. in ver. citatio. in 22. q.

Deducẽs in libello aliqua tenetur probare substantialia & causas sine quibus libellus non esset recepturus non alia quæ non sunt de natura petitionis, nec habent ea qualificare licet ea natura sit rata, vt l. habebat. de inst. & not. Innocent. in cap. ex parte. de pri. fol. 532. num. 1. dic vt in l. ædita. C. de æden.

Defectus alterius nemo supplet nisi in casibus à iure expressis, ita no. Innocen. in c. quia diuersitatem. de conceß. præb. fol. 372. nu. 4.

Defensio non solùm permittitur cuicunq; ex suis sed etiam extraneis permissum est defendere nõ excedẽdo modum. Nam licitum est iuuare quemcunq; ius habentem ad defensionem personæ et rerum, & ad recuperationem quando lex permittit, ita not. Inn. c. si. verò. de se. exc. fol. 547. num. 2. in contrarium facit quòd no. ff. de vi & vi ar. in l. cùm fundum. secundum Ioan. & sic no. ex prædictis, quòd proijcientes lapides ad sedationem rixarum non puniuntur. Bal. vide sup. in ver. absolutio. in 7. q. & inf. in ver. sta. in 3. q.

Defunctus licet non sit conquestus tamen actio datur hæredi ad contractum vsurarium rescindẽdum, ita no. Ab. in c. ad nostram. de act. & ven.

Degradatus, vide plenè in c. degradatio. de pæ. lib. 6.

Delegati si sunt plures & vnus abest, licet iste sit absens dolosè, alij nihilominus possunt facere sine illo, ita no. Inn. in c. causam. de offi. deleg. fol. 124. num. 2.

Delegatio an possit probari per testes & an priuilegium, vide Innocentium in cap. cùm olim. de priuil. fol. 532. num 5. & vide gl. in l. 1. de man. prin. Bald.

Delegationes & subdelegationes probantur per literas delegantis sigillatas, ita no. Innoc. in c. quoniam contra. extra de probationibus. fol. 252. in nu. 2.

Delegato aut ei committitur inquisitio, et tũc debet

debet inquirere de fama aut iubetur & tunc non, vide per Inno. in c. ex parte. & in c. cùm oporteat. de accu. fol. 490. nu. 3. & vide sup. hoc eodẽ ver. in 8. q.

Delegato non sufficit veritas delegationis sibi factæ sine scientia ad hoc vt poßit vti iurisdictione, ita not. Innoc. in c. prudentiam. de offi. dele. fol. 124. in num. 8. sed loquitur de veritate conditionis & commißionis. Bal. contrarium ipse videtur not. in c. ex literis. de rescrip.

Delegatus an habeat exercitium iurisdictionis à tempore datæ delegationis, vel à tempore præsentationis sibi factæ de litera, vide quod not. per Innocent. in c. conquerente. de resti. spo. fol. 229. et vide sup. in ver. causa. in 16. q. & sup. in ver. citatio. 26. q.

Delegatus non potest implorare brachium seculare, ita not. in c. 1. de offi. archiep. & vide quod not. in c. 1. de præben. in Cle.

Delegatus à principe si illam causam alteri delegat non potest illam causam ad se reassumere si velit, ita no. Inn. in c. super quæstionum. de offi. de leg. fol. 132. nu. 1.

Delegatus competens si sibi associauit iudicem incompetentem non valet processus, quia procedendo cum adiuncto non seruat formã commißionis. Secùs in pluribus ordinarijs, ita no. Inn. in d. c. super quæstionum. ff. de offi. dele. fol. 132. num. 6. vide eo. tit. in c. super abbatia.

Delegatus non potest transferre in aliam personam commißionem sibi factam, si commißio est personalis, secùs si realis est, ita not. Inno. in c. dilectus. de pœnis.

Delegatus si committitur sibi inquisitio, tunc debet inquirere de fama, si autem sibi iubetur non debet inquirere, ita no. Inn. in c. ex parte. de accus. fol. 486. Sed ordinarius inquirit de crimine etiam non facta prius inquisitione de fama, secùs in delegato, vt ibid. per Inn.

Delegatus cui commissa est causa vniuersitatis potest cogere vniuersitatem ad constituendũ procuratorem, ita no. Inn. in c. Romana. de sent. excõ. fol. 565. nu. 3. & per Iac. de Are. in l. ergò. de fideicom. lib. Bal. vide sup. in ver. citatio. 32. q.

Delegatus non potest vti delegatione, nisi primò ea probata, & si de facto ante aliquid facit non valet quod factum est, ita no. Inn. in c. cùm venerabilis. de censi. fol. 448.

Delegatus ab archiepiscopo vel patriarcha potest detrahere vltra duas dietas, ita not. Inn. in c. nonnulli. de rescr. fol. 22. num. 4. & omninò vide inf. in ver. modus. in q. 2. quasi per totum.

Delegatus Papæ non potest mittere in possessionem laicorum, ita no. Inn. in c. significasti. de offic. deleg. fol. 121. nu. 4.

Delegatus non potest exequi transactionẽ partium, quia non fuit datus ad hoc, ita no. Inn. in c. si quãdo. de offi. deleg. fol. 122. et ff. de pact. l. tale pactum. Bal.

Delegatus qui in totum subdelegat nihilominus potest reuocare, re tamen integra, ita not. in c. in literis. de offi. deleg. fol. 122.

Delegatus eo ipso quòd delegationem suscipit delegans suam iuris. diminuit, ita no. Inno. in c. super quæstionum. de offi. dele. fol. 132. nu. 9.

Delegatus cui commissa est potestas excommunicandi non potest excommunicare ex delegatione sibi facta, secùs in articulo, ita no. in c. cũ olim. in fin. de offi. deleg. fol. 139. nu. 4.

Delegatus ad aliquam causam licet recipiat cõpromissum in eum factum, non tamen propter hoc derogatur iurisd. sibi ante attributæ, ita no. Inno. in c. innotuit. de arbi. fol. 189. nu. 4.

Delegatus tuetur posses. quam ipse dedit vsque ad annum, ita no. Inn. in c. ex parte. de test. fol. 255. in num. 3. dic vt in c. quærenti. de offi. dele.

Delictum, vide inf. in ver. forensis. in 1. q. vbi plenè.

Delictum administratoris interdum habet aliquam iuris formam cõtrahendo de tributo procuratoris litigando, vt l. polla. C. de his qui. vt indi. impetrando, vt l. 4. §. si procurat. ff. quod quis. iur. authorando, vt l. si dolo. ff. si quis omis. caus. test. interdum non habet aliquam iuris formam. Et hoc dupliciter, scilicet, committendo, vt l. meminerint. C. vnde vi. aut omittendo, vt d. §. si procur. illud verò quòd non punitur dominus criminaliter pro delicto administratoris. vt est text. no. in d. l. polla. ibi, de calũnia tua etc. ita no. Inn. in c. tuæ. vt lit. non contest. fol. 206. & perpetuò tene ista fixa cordi. Bald. & vide infr. in verb. punitur. in 3. quæst.

Delinquentibus plu. pariter vnusquisq; principaliter tenetur vt principalis de facto suo, si factum per se potest dissperi, ita not. Inn. in c. sicut. de homi. fol. 510. nu. 3. & non tenetur de ope. quia nõ videtur ad hoc accesßisse vt opem ferret. sed vt esset principalis, secùs in ciuilibus, quia duo rei non videntur inuicem fideiubere nisi probetur distinctè & clarè quòd per se præstiterit alij auxilium & per se vulnerauerit & damnum dederit, non enim eò quòd insultũ fecit ideò auxilium dedisse videtur, quia insultus cum primo vulnere confunditur, vt C. de accu. l. qui de crimine. et dic vt l. qui seruo. in fi. ff. de fur. per Bar. Adde etiã quòd quando aliquis accusatur de auxilio præstito debet exprimi ad quid præstitit auxilium et cũ vt certi hominis factum arguatur, vt l. licet. §. fin. ff. nau. cau. stab. quia auxilium ad hoc de quo agitur præstitũ esse debet non ad aliud. vt l. 2. §. 1. ff. vi bo. rap. & vide omninò quod no. in Cle. 1. de pœnis. in gl. ord. quam tene menti.

Demonstratio, vide inf. in verb. testis. in 41. q. ibi, falsa demonstratio etc.

Denegans soluere censum licet appellet potest excommunicari, ita no. Inn. in cap. significauit. de censi. fol. 446. nu. 3.

Denuncians per calumniam punitur extra ordinem, ita no. Inn. in c. cùm dilectus. de calum. fol. 498. vide sup. in verb. citatio. in 25. q. & supr. in ver. crimen. in 8. q.

Denunciatio potest fieri tam in iudicio quàm extra iudicium, ita no. Inn. in c. solicitudine. de ap. fol. 336. in nu. 3. vide inf. in ver. libellus. in 2. q.

Depositio, vide omninò sup. in ver. citatio. in 40. q. vide inf. in ver. testis. in 44. q. in fin.

Depositio quid nocet monachis, vide per Inno. in c. dilectus filius. de simo. vide sup. in ver. testis. in 57. q. & inf. in ver. spiritualia. in 1. q. & sup. in ver. condem. in 2. & 3. q.

Desertio, vide sup. in ver. appell. in 38. q. & in 46. q. & sup. in ver. condem. in 5. q.

Detinens aliquam vt sponsam etiam de futuro potest petere restitutionẽ si spoliatur, secùs si tenet concubinã, ita tenet Inn. in c. ex parte. de resti. spo. fo. 232 in nu. 3. Ex hoc quod dicit de spõsa, est verũ si spoliatur à tertio, secùs si ab ipsa sponsa, quia dissoluere potest sponsalia, ita no. Inn. ibid.

Detinens

Detinens conuenitur rei vend. aut auferatur sibi detentio & custodia, nō vera possessio, ita no. Innocent. in c. quoniam. vt lit. non contesta. fol. 207. num. 8.

Deuolutio potestatis quomodo fit ad superiorē, vide Inn. & Host. in c. vlt. de elect.

DICTIO quod, vel quae, sicut incerta literis, an aliquid praestat, vide Innoc. in c. ex ore. de priui. de condi. & demon. l. quibus diebus. §. cùm dominus. & de leg. 1. l. quidam.

Dictio cùm, ponitur accessoriè & priuilegijs importat hanc conditionem. s. si sit accessoria, ita not. Innoc. in c. dudum. de pri. fol. 537. nu. 4.

Dies feriatus an possit pro termino assignari, vide per Innocent. & Hostien. in c. exposuit. de dila. & vide in l. arbiter literalem. de arbit.

Diffamatus, vide omninò inf. in ver. silentiū. in 1. q. & inf. in ver. sententia. in 74. q.

Differentia inter priuilegium & confirmationem quae sit, vide per Innocent. in c. cùm inter. de re iudic. fol. 306. in num. 2. & vide sup. in ver. appell. in 26. q.

Differentia est inter cōsuetudinem quae arctat ad residentiam praecisè, & eam quae causatiuè respectu praebendae, ita not. Inn. in c. clericos. de cler. non resi. fol. 354. nu. 2.

Differentia est inter contractum emphyteuticum & censualem, vt per Inn. in c. constitutus. de relig. do. fol. 436. nu. 1.

Differentia inter has formas prouideas, nam hîc etiam inuestire potest facias. inf. & facias assignari. vide Inn. in c. pro illorum. de praebend. fol. 360. num. 1.

Differentiam inter publicam vocem notorium & manifestum ponit Inn. in c. vestra. aliàs in c. sicut. de coha. cler. & mul. & vide de hoc in ver. notorium. in 5. q.

Differunt ista tria decretum, authoritas, et cōsensus, quia sententia decreti exigit scripturam et testes adesse & probationes esse, vt C. de fi. instr. l. emancipatione. ff. de adop. l. post mortem. quia est de act. l. actus. C. de fer. Authoritas verò non est sententia, sed supplementum defectus, & debet sponte praestari, vt ff. de au. tut. l. 1. in fi. item debet praestari in prin. actus, quia aliàs l. consilio parum firmo resistit. ff. de aut. tut. l. obligari. in fi. de ser. expor. l. si minor. Consensus est rei gestae vel gerendae, vel quae est in fieri confirmatio. & ideò omni tēpore adhiberi potest. vt ff. de pig. l. si fundus. §. 1. ita not. Innocent. de re. ec. non alie. in c. dudū. li. 6. fol. 389. in nu. 3. Sed qualiter cognoscā ista? respondeo, si ad solennitatē adhiberi debet à iudice erit decretū, et si ab alio ratione publ. officij hoc erit authoritas nec valet ratihabitio. Si aūt vt à priuato non per modum solēnitatis nudus cōsensus est secundum eum ibi, & no. benè ista. vide Bart. in l. si autem plures. de aqua plu. ar. & in l. si quis mihi bona. §. iussum. de acqui. haere. vide do. Bal. in l. fi. C. ad mace. & Io. An. in c. ratihabitio. de reg. iur. in gl. & in mercurialib.

Dignitas est esse seruum ecclesiae, ita no. Abb. in c. iniust. de rer. permu.

Dignitas habet successorem, & si dignitas est contempta agit successor, secùs in canonico, ita no. Innocent. in c. quod sicut. de elect. fol. 58. in nu. 5. ergò praelati succedunt in honore & onere in locū praedecessorum, sed secùs in cano. Bal. vult dicere Innocent. quòd gesta nomine canonici non possunt haberi rata per canonicum qui ei succedit, quia in iuribus canonici succedit capitulū licet alius succedat in praebenda. hoc vult dicere Inn. hic secundum Bar. in l. bonorum. in fi. ff. rem ra. ha. quod est no. secundum eum ibid.

Dignitates ecclesiae non ordinantur secundum ius ciuile, nec ex suo sumunt iurisdi. ita no. Host. in c. adhaec. de offi. archiep. & idem tenet Inno.

Dignitates in ecclesia quae dicantur, & quid si est temporalis, vide per Inn. in c. de mult. de praeb. fol. 363. in nu. 7.

Dilapidare nullus magis dicitur quàm ille qui committit delictum propter quod bona sua confiscantur, ita not. Ab. in c. ex literis. de pig. quod no. vide de hoc gl. no. in §. item prodigus. inst. quibus non est permis. face. test.

Dilatio non datur post terminum lapsum datū ad probandum nisi ratione impedimenti, ita not. Innocent. in c. in causis. de testi. fol. 256. in num. 3. & illud quod dicitur de quarta productione intelligitur ante lapsum peremptorium, vt ibidem Inn. dicit.

Dilatio quarta qualiter petitur, et qualiter denegatur, vide Inn. in c. significauerunt. de testi. fol. 261. num. 1.

Dilatio est danda parti ad habendos aduocatos, ita no. Inn. in c. 1. vt lit. non contest. fol. 205. in nu. 4. & vide infr. in ver. tempus. in 11. q. & omninò vide supr. in verb. citatio. in 36. q. circa med. ibi, quia dilatio quae assignatur à lege etc. et ibi, nunquam habens dilationem.

Dilatio taxata à lege non potest taxari à iudice nisi cum causa, ita dicit Ab. in c. in causis. de testi. adde quòd quando dilatio non est taxata à lege tūc iudex taxat. vt ff. de iur. deli. l. 1. & ff. qui satis. cog. l. de die. in prin. si autem est taxata, aut est dilatio vniformis quae pro factorum qualitate non variatur, vt dilatio 10. dierum ad appellandum, et ista non potest taxari per iudicem, vt C. de appel. Auth. hodie. aut est dilatio diuersa & difformis pro qualitate factorum, et tunc iudex potest taxare, vt ff. de fer. l. oratione. & de re iud. l. qui pro tribunali. Et ideò lex nunquam assignat istas dilationes quin iudici reseruet arbitrium moderandi, vt in c. indultum. de reg. iur. lib. 6. per Dy. Sed pone statutum dicit quòd qui non soluit condemnationem intra mēsem pes ei amputetur, an iudex poterit minuere istud tēpus causa cognita, & credo quod non, quia verba statuti sunt conditionalia, & conditio est formaliter adimplenda. l. Meuius. ff. de condi. & demon. & ideò ex quo statutū figit pedem in certo tēpore à forma statuti nō discedam & totum tempus expectabo. vt l. in illa stipulatione. de verb. oblig. etiam si reus renunciaret dilationi, tamē iudex nō potest facere plusquam verba statuti patiantur, maximè in criminalibus. arg. not. in l. pactum inter haeredem. ff. de pact. Bald.

Dilatio quòd si in prima dilatione probatoria fuit dictum & peremptoriè, tunc secunda dilatio non dabitur nisi cū maiori solennitate quàm aliàs daretur. i. quòd impedimentum in prima probari oportet testibus non autem sufficit iuramentū solum, ita no. Innoc. in c. in causis. de testi. fol. 256. in nu. 3. quod est no.

Dilationes sunt ita moderandae, quòd nō transcendāt tēpora instantiae assignatae à lege homine vel statuto, ita no. Inn. in c. in causis. de testi. fol. 256. in nu. 3. et per eundē de acc. in c. ad pet. §. alij tamen facit. C. de adul. l. fi. Bal.

Dispen-

Dispensatio, vide inf. in verb. prælatus. & in 1. q. ibi, qui tamen allegat dispensationem etc. & in 6. q. vide sup. in verb. commißio. in 2. q. & infr. in ver. prætor. in 1. q. & inf. in ver. superior. in 1. q. & inf. in ver. episcopus. in 2. 4. & 5. q. & inf. in ver. electio. in 13. q.

Dispensatio inordinata potest reuocari tamē beneficium interim licitè retinetur, ita no. Inno. in c. diuersis. de cler. coniug. fol. 352. in nu. 1. & vide sup. in ver. abbas. in 9. & 17. q.

DOLVS procu. nō nocet domino in eo quòd nō potest recuperari à procu. vt in beneficio, quia in hoc procu. non intelligitur esse soluēdo, sed negligētia procuratoris nocet domino in beneficialibus, ita no. Inn. in c. cùm olim. de cau. poß. & prop. fol. 224. num. 5.

Dolus vel culpa præsumitur interesse in delicto ex qualitate instrumenti cum quo percutitur, ita no. Inn. in c. significasti. de homi. fol. 512. nu. 3. & ff. ad l. Cor. de sica. l. 1. §. sed si claua. per Iaco. de Are. & circa hoc vide quòd no. Spec. in tit. de pb. §. fi. ver. vnde cùm quidam. item præsumitur & mixtæ ratione qualitatis personæ percutientis & qualitatis instrumenti, vt est gloß. no. in l. 1. C. de sica. ff. loca. l. item quæritur. §. idem Iulianus. Sed si de qualitate instrumenti non apparet & ex percußionibus filius vel seruus moritur intra triduum præsumitur dolus, vt C. de emen. propin. l. 1. sed illud secundum. l. Mosaycam. sed secundum ius ciuile ictus contemplandi sunt, & ex qualitate ictuum præsumitur, præsumitur etiam si post multos dies moriatur, vt ff. ad l. Aquil. l. mela. §. si plures. et in d. §. idem Iulianus. vnde forma calcei non erat instrumentum aptum ad nocendum, quia circa qualitates ipsius instrumenti quatuor considerantur. s. natura, aptitudo, inuentio, & cōsuetudo, sicut not. in simili in l. 2. ff. si cer. pe. et tene menti ista Bald.

Dolus non præsumitur in literis iustitiæ vel paruæ gratiæ, sed in magna sic, ita not. Inn. in c. ad falsariorum. & in c. accedens. de fal. facit ad renū. mulierum & filiorum, quia si asserunt se læsos in magna quantitate præsumitur interuenisse dolus, alias non, ad hoc vide gl. no. in l. cùm proponas. C. de pac. in glo. super ver. caruit.

Dolus si agit & dolosus excipit melior est conditio excipientis qualiter hoc intelligatur, vide per Innocent. in c. intelleximus. de adul. fol. 514. num. 1. nam circa idem debet intelligi nō circa diuersa Innocent. vnde non soluens gabellam agens ex illo contractu ad pœnam repellitur ab aduersario qui similiter non soluit gabellam illius cōtractus eiusdem. Sed in diuersis contractibus non habet locum, quia ille qui non soluit in vno, auditur in alio, & si statutum dicat quod in nullo audiatur malpagus. i. non soluens gabellam de cōtractu, non tamen poterit excipi ab eo qui est in simili delicto, & ideò dixi ad pœnam, quia secùs si ad purū interesse: nam quando reus certat de lucro & actor de dāno, obstat reo replicatio doli, vt no. ff. so. ma. l. cùm mulier. per Ia. de Are. in extraiudicialibus, & non imputat arenarius arenario mores prauos: vt l. arenam. secundum Inn. Sed quare de vsuris etiam in alio contractu excipitur? respondeo odio vsurarum, est enim speciale secūdum Inn. in vsurario enim attenditur delictū in genere, non enim agitur de speciali facto puniendo, et prædicta sunt vera in ciuilibus, sed in criminalibus in præiudicium fisci non fiet compensatio delictorum secundum Innocent. bannitus verò bannitum repellit, quia ista qualitas consideratur in genere banni nō respectu certi actus, & in genere admittitur compensatio, vt l. 1. §. pen. ff. si pars hær. pe. secundum Iac. But. & hoc in exc. odiosis sed in fauorabilibus reus est potior, vt in §. sed fraudandi. Et ex prædictis collige, quando in delictis fiat compensatio, & tene menti. Bal.

Dolus in spiritualibus rescinditur per officium iudicis, ita not. Abb. in cap. cuius. de rerum permu.

Domesticam autem de plano & sine citatione partis debet præmittere ordinarius, vt C. de offi. recto. prouin. l. iustißimos. Bald.

Domicilium, vide supr. in ver. abbati. in 20. q. Et an cōtrahatur per scholarem in loco studij, vide Bart. in l. lex Corn. §. si cùm fundus. ff. de iniu.

Dominium an transferatur per sentētiam, vide per Inn. in c. proposuit. de conceß. præbend. fol. 371. nu. 5. & dic quòd per sententiam condēnatoriam sequuta poßeßione transfertur dominiū non per absolutionem. ff. de pig. l. si superatus. & not. inst de offi. iud. §. fin.

Dominiū non probatur per exceptionē annuæ pēsionis, ita no. Ab. in c. cùm Bertholdus. de re iu.

Dominium & poßeßio an quæratur per generalem procuratorē. Bar. dicit quod sic, in l. qui mihi donatum. de dona.

Dominium potest quæri ex pluribus causis eo tempore concurrentibus, secùs si aduerso secundū Bart. in l. poßideri. §. ex plurimis. de acq. poß.

Dominus si iurat de calumnia & postea constituat procuratorem ad sic agendum, vel ad sic respondendum, non cogitur procu. iurare de sua malitia. ar. ff. manu. vin. l. pater ex. in fin. Secùs si non habeat certum man. limitatum, ita no. Inno. in c. 1. de iu. cal. fol. 209. nu. 4. nec crimen contrahit pcu. cum man. sic limitatum est. ff. de contrahen. emp. l. quod sæpè. §. si quis amico. & vide inf. in ver. factum. in 3. q. & inf. in ver. poßeßio. in 4. q.

Dominus procuratoris reuocat errorem nudo verbo. inf. triduum. ita no. Host. in c. scrip. de elec. vide inf. in ver. testis. in 11. q.

Dominus castri vel villæ potest agere pro iniuria facta suis fidelib. vel subditis, vel villanis, siue dominus habeat iurisd. circa castrū vel villā vel homines, siue homines tantùm: quia fortè ex aliqua liga vel iuramento sunt sibi submissa, & in defectum iustitiæ potest mouere bellum contra iniuriātem suis subditis, tamen dominus in libello non petit damnum emendari suo subdito cuius non est procu. sed sibi pro suo interesse. Nec dominus istius castri vel villæ poterit facere concordiam vel remißionem de insulto & damno suorū singulorum subditorum, ita no. Inn. in c. dilectus. de app. fol. 330. nu. 2. et tene mēti. maximè pro repressalijs concedendis in defectum iustitiæ, quia & bellum moueri potest.

Dominus an teneatur ex delicto serui siue familiarum & scholaris ex delicto famuli & potestas ex delicto familiæ. vide Bart. in l. 1. §. familiæ. de publ.

Dominus continetur etiam sub nomine monasterij, ita no. Inn. in c. volentes. de priui. fol. 538. vide sup. in ver. capella. in 2. q. & sup. in verbo, citatio. in 11. & 12. q.

Donans aliquas res ecclesiæ in proprietatē vel ad vtile dominium, an ipse donans poßit recipere de ipsis rebus censum ab ecclesia, vide per Innoc.

in c. de mona. de præben. fol. 357. num. 2. & loquitur in eo qui ædificauit ecclesiam & dotauit eam. Inn. & vide sup. in ver. abbas. in 5. q. quòd no.

Donans se & sua alicui ordini est verus regularis quemcunq; habitum portet, ita no. Abb. in c. 2. de testa. quòd est not. secundum eum ibi.

Donatio facta ecclesiæ per ingressum monasterij per licitum egressum ante professionem reuocatur quia fundabatur super eo quòd tollitur, secùs in mera & pura donatione stante per se ipsam, ita not. Inno. in c. quod à te. de cle. coniu. fol. 352. Adde quòd ipse idem not. in c. in præsentia. de proba. fol. 249. num. 4. vide inf. in ver. monasterium. in 2. q. & vide inf. in ver. rex. in 5. q.

Donatio inofficiosa non reuocatur nisi quatenus est inofficiosa, ita no. Abb. in c. Raynal. extra de test. nõ distincto sit inofficiosa dona. re & consilio, vel re tantũ, nec distincto sit donatum liberis vel extraneis. vt C. de inof. test. Auth. vnde si parens. secundũ Iac. But. Alij dicunt propter fraudẽ in totum reuocari. item querela ista æquiparatur querelæ inoff. testa. ergò ab extraneo totũ aufert. de leg. 2. l. Lucia. §. Imperator. in gl. & dic vt ibi per Dy. Quandoq; donatio reuocatur sola natiuitate liberorum, & tunc reuocatur in totum. vt C. de reuoc. do. l. si nunquam. & arg. ff. de pac. l. tale pactum §. fin. Bald. potest dici quòd opi. Iaco. But. sit vera, vbi agens habet aliquid titulo institutionis vt solum ad supplementum competat querela inofficiosæ donationis aliàs sit vera opinio aliorũ.

Donatio facta personæ censetur personalis, ita not. Abb. in c. cùm venissent. de insti. tene menti. vide sup. in ver. alienatio. in 5. q. & sup. in verb. adultus. in 1. quæst. & sup. in ver. concedens. in 4. quæst.

Dos debet restitui spoliato antequam cognoscatur de fœdere matrimonij, ita not. Host. in c. accedens. vt lit. non contest.

Dos perditur per adulterium vxorum, vt per Bart. in l. rei intel. §. moræ. ff. sol. matr.

EA VICE quid importat hoc verbum, vide Hostien. in c. cùm Vintoniensis. de elect.

ECCLESIA tribus modis accipitur, vno modo, pro vniuersis ecclesijs Christianorum. Secundo modo, pro vniuersis ecclesijs & ministris ecclesiarum. Tertio modo, pro vniuersa congregatione fidelium. His tribus modis accipiendo ecclesiam reperitur, quòd ecclesia habet multa priuilegia tã à Deo, quàm ab Imperatore, quàm à Papa: quæ priuilegia si violantur, dicitur fieri cõtra libertatem ecclesiæ, & incurritur pœna Auth. cassa & irrita. C. de sac. san. ecc. & c. nouit. de sent. excom. Si autem aliquod priuilegium est concessum alicui ecclesiæ singulari per Papam vel Imperatorem, vt ecclesiæ Perusinæ, & contrarium statuendo illud priuilegium violetur non habẽt locum istæ pœnæ, quia non dicitur fieri cõtra libertatem ecclesiæ, tunc enim offenditur ecclesiastica libertas quando ius publicum offenditur quod in sacris & sacerdotibus consistit: vt. ff. de iusti. & iur. l. 1. §. ius publicum. non quando ius priuatum vnius ecclesiæ tantùm, ita not. Innocent. & Host. in d. c. nouit. de sent. excom. quòd est multum not. & menti tenendum, secundum Old. & Cy. in d. Authẽ. cassa & irrita. sic etiam dico quòd ciuium libertas non minuitur licet status vnius hominis periclitetur. Si autem fiat sta. quòd ecclesiæ non audiantur super decimis, quia istud est priuilegium datum ecclesijs à lege diuina dicitur fieri contra libertatem ecclesiæ. Si autem fiat statutum quòd ecclesiæ in suis iuribus non audiantur post 10. ann. istud est contra priuilegia indulta ab Imperatore de quadragenaria præscriptione, & ideò est contra libertatem ecclesiæ. Si autem fiat statu. quòd clerici non possint declinare iurisdi. iudicis laici, istud est contra priuilegia indulta ecclesiæ, id est ministris ecclesiasticis à Papa, ideò est contra libertatem ecclesiæ. Sed ponamus quòd ecclesia noua cultiua habet priuilegium quòd non currat sibi minor præscri. centum ann. Si fiat statutum impeditiuum istius singularis prærogatiuæ non dicitur esse contra libertatem ecclesiæ secundum Innocent. & hoc quò ad pœnas illius. c. nouit. Sed tamen statutum laicorum non tenet contra ecclesias, vt in c. ecclesia. de constitu. Non tamen dico idem si venerit in deroga. ecclesiæ Romanæ, quia offenso capite totum corpus videtur iniuriam pati, etiam si sola auricula tangatur, vt not. ff. de fur. l. vulg. Et ideò statuta quæ fiunt contra iura soli Romanæ ecclesiæ competentia, puta contra dona. Imperatoris puto dici contra libertatem ecclesiæ & contra ius publicum. Et ista statuta credo esse impræscriptibilia nec vllo tempore roborari, quia lex prohibet statui, et damnat statutum, & statuentem, & patientem, & præscribere esset præbere cõtinuam delinquendi licentiam. Sed an valeat statutum quòd declinantes sint extra protectionem communis, videtur quòd non, sed contrarium seruatur quasi statutum sua ope subtrahi possit. Nec enim cogitur de suo beneficio facere, sed contrariũ videtur quia imponitur pœna actui licito, & ideò nõ valet. vt. ff ad l. Fal. l. Seius Augerius. & non demerito imò pro lege superiorum præceptum. vt in c. si diligenti. de fo. compe. magis enim declinat eum lex quàm ipse, cùm nec volens cõsentire possit. vt C. de leg. l. ab administratione. Non tamen videtur contra libertatem ecclesiæ, quia non statuit quod nõ declinetur. i. quòd non audiatur declinatio declinantis, sed si declinat statuit de alia lite futura, vel dic, quòd etiam valet statutum quò ad priuilegia illius ciuitatis deneganda, sed non quò ad ius commune. sic bannitus perdit iura ciuitatis suæ, & non iura cõmunia, non intentabit ergò viam statuti, sed viam iuris communis ad hoc. vide Cy. in l. 1. C. de secun. nupt. facit. l. si quis in bello. §. in ciuilibus. ff. de cap. Sed pone dicit statutum quòd instrumẽta cõfessionalia mandentur executioni de facto, id est, executiuæ sine ordine cognitionum. Aliud statu. dicit quòd post decem annos nõ possit peti executio. Nunquid ecclesia possit postea petere, videtur quòd sic suo priuilegio. vt in cap. de quart. de præscr. & in Auth. quas actio. C. de sac. san. eccl. in contrarium videtur quia ecclesia se fundat beneficio statuti, vnde totus iste processus est præter ius commune, & ideò non ob. except. agat ergò ecclesia post decennium via ordinaria non via executiua, nam quoties addimus & detrahimus etc. vt. ff. de iust. & iur. l. ius ciuile. & sicut statutum addit circa modum ita detrahit circa tẽpus præscripti, imò verius non addit nec detrahit sed totum de nouo inuenit. Et idẽ potest ius quòd induxit taxare omni generi personarum. arg. ff. de iu. do. l. promitten. in princ. cum sua gloss. sic & in tempore accusandi vel inquirendi, vt C. de fal. l. querela.

l. querela. Si enim clericus nollet accusare, secundum formam statuti nõ poterit accusare lapso termino statuto, & tunc arguo de ciuilibus ad criminalia. ff. de iud. l. omnem. & de pœ. l. absentẽ. quòd certius est si statutum adimat iurisd. quòd potest secundum Iac. in Auth. statuimus. C. de sacr. san. ecc. Sed quid de stat. disponentibus quòd de omnibus possessionibus debeat solui datium gabella & collecta. An si ecclesia post statutum acquirat aliquam possessionem teneatur soluere collectam, & videtur quòd non, nisi potiùs esset imposita: vt ff. ad muni. l. incola. nam mutata persona domini mutatur conditio possessionis, vt ff. de pub. l. licitatio. in fin. quod est verum. Sed pone dicit statutũ quòd omnia prædia sint tributaria an ecclesia poterit tunc rogi. Respond. collecta non imponitur per modum tributi, sed imponitur personæ per taxationẽ bonorum, et in personam dirigitur obligatio, vt ff. de mu. & ho. l. rescripto. §. fi. & ideò quia non vadit per illã viam tale statutum non officit ecclesijs. Alij dicunt contra. nam sicut transit seruitus, vt ff. de ser. rust. præd. l. viam cõstituti. in f. si fundo. sic & hoc onus, ergò ecclesia habebit res suas in æstimo laicorum, et erit sub quodam tributo extraordinario quod non habet certam formam à principio sic. ff. de an. leg. l. medico. quòd nõ credo verum, quia res ecclesiarum sunt separandæ à potestate laicorũ, cùm sint diuini iuris. ar. no. per Inn. in c. verum. de fo. comp. fol. 196. nu. 1. vnum tamen est omittendum, quòd illa statuta dicuntur contra libertatem clericorum quæ eos timidiores & meticulosos, & eorum aduersarios faciunt audaciores. vt ff. quar. rer. act. non datur. l. 1. §. quæ onerandæ. secundũ Bar. vnde non valet illud statutum quòd de clerico occiso non sit pœna nisi 10. li. nec debebit bonus iudex pati probari eum clericum. ar. ff. de iu. l. prætor. §. 1. ad excusandas excusationes in peccatis. nam boni viri interest vias malitijs claudere, vt ff. de rei vend. l. in fundo. Tamen in Italia vti homines viuunt, & nescio qualiter contrarium seruatur in multis partibus, vide infr. in verb. renunciamus. in 3. quæstione. Bald.

Ecclesia potest pati etiam secundum decretum, ita no. Inn. in c. dilecto. de verb. sign. fol. 570. nu. 1. & vide quod no. C. communi di. in l. fi. Et ab isto decreto potest appellari secundum Inn. ibi. et si iudex non vult adiudicare dominiũ, potest adiudicare veram possessionem & fructus secundũ Inn. ibi. quod est no. facit in ar. l. Lucius & Titia. ff. fami. ercis.

Ecclesia non tenetur ad pœnam in contractu irrationabili promissam, ita not. Ab. in c. 2. de preca.

Ecclesia tenetur indistinctè si mutuum sibi factum cõuertitur in perpetuam vtilitatem ipsius, sed in cibis monachorum non tenetur vltra taxam debitam mona. ita tenet Inn. & Ab. in c. pe. de fideius. facit ff. de ali. pu. præ. l. fi. & ff. de exer. l. fi. Bald.

Ecclesia non vacans potest conferri loco non personæ, ita no. Ab. in c. consuluit. de don.

Ecclesia non potest fideiussorio nomine se obligare, ita no. Ab. in c. 2. de solut.

Ecclesia parochialis debet habere quartam non solùm de relictis, sed etiam de omnibus oblationibus, vt de cereis & de pitantia, quæ fiet alteri ecclesiæ vbi corpus sepelitur, ita no. Abb. in c. in nostra. de sepul.

Ecclesia dicitur parochialis inspecto habitu nõ inspecto actu tantùm, ita no. Inno. & Abb. in c. de multa. de præben. denominatio enim fiet potius ab habitu quàm ab actu. Bald.

Ecclesia qualiter teneatur ex contractu prælati vel proc. & quis dicatur institor in reb. ecclesiasticis vel prophanis, & de natura ipsorum officiorũ indistinctè, vide per Innoc. in c. quod quibusdam. de fideiuss. fol. 396. nu. 3. vide sup. in verb. cano. portio. in 1. q.

Ecclesia potest infligere pœnam corporalem, ita no. Inn. in c. archiepiscopatu. de rap. fol. 515. in nu. 2. & de iure cano. causæ criminales possunt excepto vltimo supplicio, vt ibidem per Innocent. & vide omninò supr. in verbo, ciuitas. in 6. quæstione.

Ecclesia quando est exempta quòd ius perdit, tunc episcopus ratione exemp. vide per Innocentium in cap. recipimus. de priuileg. fol. 531. in num. 1.

Ecclesia vna quando donat alteri in proprios vsus vel vnitur alteri, quid iuris acquiratur, et qd si adijciatur pleno iure, & an donatarius possit ecclesiam donatam obligare, vide per Inn. in c. pastor. ext. de priu. fol. 535. nu. 3.

Ecclesia vnita an possit impetrare separationẽ bonorum, vide per Inn. in d. c. pastor. de priui. fol. eo. & ff. de min. l. ait prætor. in fi. vide sup. in ver. causam. in 4. q.

Ecclesia nõ ligat sub terra, ita no. Inn. in c. mulieres. de sen. exc. fol. 547.

Ecclesia interdum non est exempta & tamen parochiani sunt exempti, ita dicit Inn. in c. veniens. de ver. sig. fol. 572. nu. 8.

Ecclesia habens parochiam dicitur curata, licet de facto ibi nulli sint parochiani, ita no. Inn. in c. de multa. de præben. fol. 363. in prin.

Ecclesia quando habet collegium, tunc prælatus eius debet esse perpetuus, ita not. Inno. in c. in latera. de præben. fol. 366. nu. 1. & ibi plenè vide per Inn. de eccl. mona.

Ecclesia quando dicitur ad aliquem pleno iure pertinere, vide Inn. in c. cùm inter. de re iudi. fol. 306. num. 2.

Ecclesia præsumitur libera vbi non apparet q̃ ibi sit aliquis patronus, habet tamen episcopus in ea ius episcopale, ita not Inn. in c. cùm venerabilis. de excep. fol. 292. nu. 9. & vide sup. in ver. cimiterium. in 2. q.

Ecclesia an teneatur ad expensas ex cõtumacia p̃curatoris, et an restituatur ne teneatur ad ipsas, vide per Hostien. in c. 1. vt lit. non conte. & vide inf. in ver. fiscus. in 1. q. ibi, secùs in ecclesia etc. & infr. in ver. prælatus. in 1. q.

Ecclesia cognoscit de qualibet oppressione pauperum & de sacrilegio etiam in dubio, ita no. Inn. in c. cùm sit generale. de fo. comp. fol. 197. nu. 2.

Ecclesiam vnam potest habere quis titulatam, sed plures habere potest in commendam, ita not. Inn. in c. eam te. de ætat. & qualit. fol. 102. num. 1. vide inf. in ver. inor. in 1. q.

Ecclesiæ hospitalium non sunt exemptæ, ita no. Inn. in c. ad hæc. de priu. fol. 531.

Ecclesiæ tenentur ad munera patrimonialia, ita no. Inn. in c. non minus. de imm. eccle. fol. 459. nu. 5.

EDICTIS, vide sup. in ver. acta. in 3. & 4. q.

Edictum generale sufficit quãdo nescitur quæ certa persona citari debeat, ita no. Inn. in c. per venerabilem. qui fi. sint leg. fol. 481. nu. 3.

EFFECTVS attenditur magis quàm verba, quandoq; vel ipsum factum, quandoque econtrà, quia magis verba quàm factum siue effectum, ita no. Inn. in c. 1. de biga.

Effusio sanguinis quæ dicatur, vide per Inno. in c. cū illorum. de sen. excom. & sup. in ver. app. in 48. q. & sup. in ver. capitulum. in 2. q.

ELECTA vna via an poßit ad aliam rediri, vide per Bart. in l. 1. §. vnde quæritur. ff. de pub.

Electio, an poßint eligi duo ad vnam præbendam, vide Inn. extra de præbē. in c. maioribus. fol. 855. vide sup. in ver. admissus. in 1. & 3. q.

Electio dicitur via ordinaria, postulatio via extraordinaria, nec facit quem prælatum ante dispēsationem, ita not. Host. in c. gratum. de postu. præl. aliàs in c. 1. & vide infr. in verb. postulatio. in 2. quæst.

Electio Papæ de consuetudine pertinet ad solos cardinales, & quæ sint specialia in electione Papæ, vide Host. in c. licet. de elect. vide inf. in ver. impeditus. in 1. q.

Electio quando compromittitur videtur consensum de persona idonea, ita not. Host. in c. causam. de elect. & electus à compromissario videtur electus à compromittentibus, & debet stare electioni nō vi emologationis, sed vi electionis, quia ipsimet finguntur elegisse, vt ibid. Inn.

Electio vbicunq; est nulla ipso iure licet nondum sit cognitum de nullitate non impedit secundam electionem, istam regulam ponit Inn. in c. cōsiderauimus. de ele. fol. 44. nu. 2. vide inf. in verb. suspensus. in 8. q.

Electio canonica non prohibetur propter decretum, ita no. Inn. in c. innotuit. de elect. Host. cōtra non tamen decretum est de substantia electionis, sed de concomitantijs, & sicut Apostoli non probant appellationem sic nec decretum electionem. Hostien. ibidem vide infr. in verb. legitimatus. in 4. q. et sup. in ver. admissus. in 1. q. et sup. in ver. confirmatio. in 4. q.

Electio si fit per dolum, an teneatur electus renunciare si aliàs sit dignus, vide per Inn. in c. quod sicut. de elect. fol. 58. num. 11. vide infr. in verb. reprehende. in 1. q. & sup. in verbo, consensus. in 4. quæst.

Electio non potest celebrari quando recipit aliquis de his qui sunt necessarij ad capitulum faciendum licet recedat licentiatus, ita no. Innocen. in cap. considerauimus. de elect. fol. 44. num. 3. tenementi.

Electio quando cassatur propter defectū ordinis ipse qui fuerat electus non ob hoc efficitur infamis, ita no. Inn. in c. cùm post. in fi. de ele. fol. 76.

Electio est canonica & non requiritur dispensatio licet aliqui sint contenti, ita not. Inno. in c. te nobis. de cle. pere. fol. 113.

Electio integratur ex tribus. s. ex facto electorum, patientia eorum quorum interest, & ex confirmatione superiorū, ita not. Inn. in c. cùm venissent. de in integ. rest. fol. 176. nu. 3.

Electione nunquam acquiritur quasi possessio iuris eligendi nisi electio confirmetur, & sufficit prima confirmatio in cōtradictorio iudicio, ita no. Inno. in c. cùm venissent. de in integ. rest. fol. 176. nu. 6. vide sup. in ver. crimen. in 2. q.

Electiones duæ factæ quæ ex illis præualeat, vide Hostien. in c. ad audien. de ele.

Electo potestate an poßit ab elect. recedi antequàm acceptet, vide Bart. in l. 1. absenti. ff. de don.

Electores præsumuntur scire qualitatem electi, ita no. Host. in c. cùm terra. de elect.

Electores qui habent ab alio potestatem eligēdi eligunt suo nomine non nomine committentiū, ita not. Inn. in c. in causis. de elect. fol. 61. nu. 4. vide infr. in ver. tempus. in 5. q. & sup. in ver. annus. in 1. q. & supr. in ver. capitulum. in 1. q. & supr. in ver. consuetudo. in 8. q.

Electores non possunt compromittere de facto electionis factæ, ita no. Inn. in c. dudum. de elect. fol. 51. nu. 3. vide inf. in ver. vox. in 1. q.

Electores non transferunt dominium prælaturæ sed confirmator sic, ita no. Innocent. in c. ex parte. de arbi. fol. 188. nu. 5.

Electus à collegio non habet ius excommunicādi nisi authoritate episcopi, ita no. Inn. & Host. in c. archidiaconus. de offi. vic.

Electus potest renunciare in manibus eligentium ante confirmationē, ita no. Inn. in c. cùm venissent. supradicto de in inte. rest. vide bonam glo. in l. legatus. ff. de off. præsi.

Eligendus est idoneior præmisso tamen semper eo cuius interest, ita no. Innocent. in c. cùm olim. de test. fol. 261. num. 2. vide omninò. inf. in ver. tyrannus. in 1. q.

EMANANS à delegato non dicitur emanare à sede aposto. ita no. Inn. in c. dilectus. de fi. presb. fol. 108.

Emens granum tempore fertilitatis eo animo vt tempore inopiæ carum vendat, & lucretur, an sit peccatum, vide per Inn. in c. multa. de cler. & mona.

Emendare, vide sup. in ver. conducens. in 1. q.

Emendatio, vide omninò. inf. in ver. libellus. in 4. & 12. q. circa medium. ibi, item vbi libellus non continet etc.

Emphyteosim quam pro se & filijs pater stipulatur, facit quod filij veniūt vt adiecti post mortem patris, et ideò à domino videntur capere mortis causa capionem, et sic habet locum in ea ius accrescendi secundum Bart. in l. mortis causa capitur. de do. cau. mor. & plenè in l. si mihi & tibi. de verb. obl. vide in Auth. si quas ruinas. C. de sac. san. eccle. & in ti. qui feu. da. poß. §. 1. per do. Bal.

Emphyteota potest compensare censum quem habet dare cum alio debito, ita no. Abb. in c. bona fides. de depo. quod no. Bal.

Emphyteota ecclesiæ potest purgare moram infra modicum tempus post biennium, quod modicum tempus est vnius mensis vel duorum, ita no. Abb. in c. potuit. de loca. & ff. de iud. si debitori. & de compē. l. si. & de iu. fi. l. aufertur. §. qui cōpen. vel est 10. dierū. vt ff. de const. pecu. l. promisso. vel est arbitrariū, vt. ff. de iur. fis. l. 1. in fi. & quod no. in simili in l. cùm proponas. C. de bon. au. iud. poß. & hoc in biēnio legali, quia tempus quod est appositum à lege non impedit purgationem moræ, licet in pœnam fiat translatio dominij, & reuertatur ad ecclesiā ipso facto quod est mirabile et contra theoricam Dyn. in l. si seruus. §. sequitur. ff. de verb. obl. vbi dicitur quòd vbi in pœna fit trāslatio dominij nunquam locum habet purgatio moræ. Sed in hoc capitulo est speciale de æquitate canonica. Sed quid si istud biennium est conuentionale? respondeo idem videtur quia potius videtur legale quàm conuentionale, nam per huiusmodi pactum quod per omnia deseruit iuri communi potius videtur esse ius commune quàm pactum, vt ff. de re iudi.

iudi.l.4.§.si quis.in gl.ibi,non vterq. vbi gl.dicit,quòd tempus à iudice stat. consonat cum tempore legali est legale, & quatenus est conuentionale seu iudiciale,sic & hic dicam. nam homo exprimit quòd tacitè inerat.ar.ad idem.ff.de adop. l. si arrogator. vbi dicitur quòd si prouisio in testamentum reducatur non tamē dicitur prouisio testato,sed legis. Ad idē facit quòd no.in c.1.de cōst. lib.6. vbi no.quòd si de iure cōmuni fiat statutū, nō propterea dicitur statutū sed ius commune, ad idem etiā facit quia etiā pactum secundum ius cōmune debet interpretari, vt ff. de dā. infe. l. inter quas.et l.dāni.per Iac.de Are.& pactū publicū.i. statutū loci, vt not.ff.de decr. decu.in rub. distinguitur secundū ius cōmune, vt C.de noxa. l.2. & no.in l.fi.§.in compu.C.de iu.deli.& similiter cōsuetudo secundū ius cōmune interpretatur & distinguitur, vt in c.cū dilectus.de consue.quòd satis dici potest & hoc verū nisi fuerit appositū iuramentum,quia tunc mora non potest purgari, vt l.si qs maior. C.de transa.ar.tamē contra,quia periurus auditur et purgat morā, vt C.de bo.au.iud. poss.Auth.& qui iurat. vbi dicitur ꝙ ille qui iurauit de iudicio sisti,& nō stetit,et propterea passus est missionem,tamē auditur refec. sumptibus, et præstita satisd. de iudicio sisti. Sol.istud est propter naturam missionis quæ ideò fit, vt quis tædio affectus veniat responsurus,& ideò non mirum si veniens auditur,quia ad hoc prouocatur quòd no. perpetuò.

Emphyteuta qui intra duos menses post biennium satisfacit dicitur celeriter satisfacere, ita not. Abb.in c.2.de frig.& malef.

EPISCOPALIS ordinis quæ dicantur, et quæ authoritas episcopalis, & quæ iurisdi. vide Host. in c.dilecto.de offi.archie.

Episcopatū acceptans videtur renūciare priora beneficia,ita no.Inn.in c.nostra.de rescr. & vide sup.in ver. Abb.in 8.q.& inf.in ver. testis. in 46.q.

Episcopi & similes an possint dispensare, cū postulatur coram se, vide Inn.in c.fi.de postu. præla. fol.40.nu.4. vide inf.in ver.testator.in 2.q.& in ver.abbas.in 13.q.

Episcopi non possunt in ordinibus dispēsare nec reperitur expressum,ita no. Inno.in c.fi.de obla.ad ratio.fol.110.nu.3.

Episcopi soli conferunt beneficia et præbendas de iure communi,archidiaconi nec alij prælati nō conferunt,ita no.Inn.in c.cū satis.de offic. archi. fol.114.nu.2.

Episcopi ecclesias parochiales possunt facere conuentuales siue collegiatas, dum tamen ad hoc earum sufficiant facultates,ita no. Abb.in c. quoniam.de vi.& ho.cle.

Episcopus vide sup.in ver.syndicus.in 1.q. ibi et est no. quod episcopus etc.

Episcopus licet nō sit canonicè confirmatus tamen valent gesta ab eo,& sufficit hoc solum quòd sit confirmatus, nec exigitur ꝙ canonicè propter communē vtilitatem & communem errorem, vt ff.de off.præf.l. Barbarius.ita no. Iñ. in c.nihil. de elec.fol.74.nu.3. vide sup. in ver.abbas.in 2. q.

Episcopus quando permittatur & quando prohibeatur dispensare, vide per Inn.et Host.in c.dilectus.de temp.ord.fol.100.nu.2. vide sup.in ver. casus.in 13.q.

Episcopus dispensat etiam in crimine notorio, ita no.Inn.in c.1.de corp. vitiatis.fol.111.

Episcopus tenetur ex facto sui vicarij, & imputet sibi si malū vicariū elegit, vide Host.inc.ad hæc.de off. archi. & vide supr. in verb. capella.in 1.quæst.

Episcopus nō corrigit excessus suorū canonicorū,quia sunt pars sui corporis,ita no. Inn. in c. irrefragabili.de offi.ord.fol.152.in nu.5.

Episcopus quomodo dicatur iudex exemptorū & non exemptorū,& eorū qui nihil committunt quòd ad suam iurisdictionē reuocetur, vide Inno. in c.pasto.de offi.ord.fol.151.nu.1.facit in simili. l. 1.C.de decu.lib.10.

Episcopus suū archiepiscopum non excōmunicat,licet in sua diocesi delinquat, quia est inferior eo,ita no.Inn.in c.cùm inferior.de ma. & obe. fol. 160.in nu.1. Sed extraneū archiepiscopū sic, quia in suo territorio maior est eo, vt ff.de manu.l.apud eum.

Episcopus quādo alienat nō requiritur decretum superiorum secùs quando inferior prælatus, ita no.Inn.in c. statuimus.de trāsac.fol.162.nu. 2. vide sup.in ver.authoritas.in 2.q.

Episcopus qui non potest habere possessionem, an debeat consecrari, vide per Inno. in c.constitutus.de app.

Episcopus an possit dispensare super residentia quò ad habendos fructus præbendæ, vide Inn.in c. clericos.de cle.non resi.fol.354.num.1.qui dicit ꝙ super hoc dispensare non potest quod tene menti. Item est differentia inter consuetudinem quæ arctat ad residentiam præcisè,& eam quæ causatiuè respectu præbendæ, vt ibidem dicit quod est no.

Episcopus & canonici faciunt vnum capitulū in electione non in iurisdictione,ita not.Inno. in c. postulastis.de conces.præben.fol.378.

Episcopus sine capitulo habet ius instituendi & destituēdi in ecclesijs mino.ita no.Inn.in c. nouit. de his quæ fiunt à præl.fol.383.Bal.

Episcopus cum capitulo suo potest facere statutum,ita no. Inn.in c. vestra.de lo.& condu.fol. 392.quæ statuta sunt ius prætorium & fiunt iure magistratus , & ideò actio penalis est annalis secundum Bar.quod est no.Bal.

Episcopus quando dat ecclesiam,quid dare intelligitur tunc vide per Inn.in c.pastoralis.de dona.fol.398.nu.1.

Episcopus debet præcingere aliquem ministrū oratorio,ita no.Innocen.in c.authoritate.de censi. fol.451.

Episcopus qui concedit monacho curam debet illum remouere & non abbas,ita not.Inn.in c.1.de capel.mona.fol.438.

Episcopus habens iurisdictionem temporalem, an possit indicere bellum , vide Inn.in c.quod in dubijs.de pœ.fol.542.qui tenet quòd sic , nec est irregularis si ex illo bello sequatur homicidium, quia ipse nō occidit,sed lex nisi suo corpore adstet, vt ff.de ri.nup.l.palam.in fin.Inn.& sic multoties faciūt episcopi in Alemania guerram cum certis etc.Bal.

Episcopus non potest indicere laico purgationem nisi in crimine ecclesiastico, ita not. Innocentius in cap.nos inter.de pœ.et illud dicitur crimen ecclesiasticum quòd ecclesia suæ cognitioni reseruat quòd in sacra re committitur, vt ibidem gloss. ord.Bal.

Episcopus non debet pati quòd sui subditi obseruent inutile interdictum,ita not. Abb. in cap. quæ sunt.de his quæ fiunt à ma.par.cap.

Episcopus cũ maiori parte capituli potest prouidere pro vtilitate ecclesiæ de iuribus pertinẽtibus ad singulos super rebus ecclesiæ, secùs in eo iure quod pertinet ad singulos ratione personæ, ita no. Ab. in cap. ex parte. de his quæ fiunt à ma. par. cap.

Episcopus potest citare suum clericum in curia Romana, ita tenet Ab. in c. meminimus. de app.

Episcopus non potest dispensare res ad episcopatum pertinentes seu constãtes sine consensu capituli, ita no. Ab. in c. cùm venissent. de inst.

EQVVS, vide sup. in verb. conducens. in 1. q. ibi, non tenetur ad emendam equorum etc.

Equus si per se vadit ad brauium sine puero, an dominus equi debeat habere brauium, vide per Bart. in l. 1. §. item acquirimus. ver. cæterùm. de acquirend. possession. vbi dicitur, quòd debet attendi sta. quia si dicit cuius equus primò venerit, ille habeat, tunc habere debet, secùs si dicit qui primò venerit cum equo etc.

EREMITA, vide inf. in verb. monachus. in 2. quæst.

Error procuratoris potest reuocari vsq. ad finẽ causæ, debet tamen error probari, ita no. Inno. in c. pe. de confes. fol. 247.

Error, vide sup. in ver. dominus. in 2. q. & supr. in ver. actori. in 1. q.

Error circa substantialia rescripti vitiat rescriptum, item æquiuocatio nominis, ita no. Host. in c. super literis. de rescri. facit quod not. ff. de in. l. eũ quem temerè. Sed error in accidentalibus vel error qualitatis non vitiat, vt ibid. Host. vide supr. in ver. citatio. in 40. q.

EVANGELIA vide omninò sup. in ver. crimen. in 4. quæst. vbi habes an testi sufficiat habere Euangelia coram se, & idem in omnibus vbi requiritur actus Euangeliorum.

Euictio, vide sup. in ver. alienatio. in 1. q.

EXAMINATIO vide sup. in ver. abbas. in 3. q. & inf. in ver. test. in 44. q.

Examinatio clericorum debet fieri in collatione beneficiorum, ita not. Inn. in c. quia diuersitatem. de conces. præb. fol. 372. in nu. 5. et ita seruat curia Romana. et vide infr. in verb. testis. in 25. q. et 44. & sup. in verb. causa. in 40. q. & sup. in ver. citatio. in 28. q.

EXCEPTIO dilatoria solutionis potest opponi in causa appellationis, ita no. Ab. in c. cùm Ioãnes. de fi. instrum. & vide supr. in verb. app. in 38. quæst.

Exceptio duplex oritur ex iuramento. s. declinatoria & peremptoria. ita no. Inno. in c. cùm venissent. de inst. fol. 368. nu. 5.

Exceptio rei iudicatæ opponitur ante lit. cont. ita no. Ab. in c. testimonium. de rei iud. fol. eo.

Exceptio banni si non admittatur ante lit. contestat. iudex debet eam reseruare & interloqui sine præiudicio sententiæ banni. arg. ff. qui po. in pign. hab. l. Claudius. secùs si de ea fuit plenè cognitum, ita sentit Innocen. in c. veniens. de accu. fol. 487. & vide per Cyn. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vti. pub. Bal.

Exceptio semel opposita ad elidendum rescriptum et reiecta si ex eodem rescripto ad aliud agatur, tamen iterato opponi non potest, ita not. Inno. in c. cùm dilectus. de pur. cano. fol. 539. in num. 5. quod not. & vide sup. in verb. admissus. in 4. & 8. quæst.

Exceptio excommunicationis quandoq. est peremptoria, quandoq. dilatoria, vide quod no. Ab. in c. exceptionem. de excep.

Exceptio nulla obijci potest ante libellum porrectum, ita no. Innocen. in c. constitutus. de procu. fol. 171. in nu. 2. quod tene menti. Bald. contrarium no. in l. fi. C. de excep.

Exceptio licet sit reprobata in causa principali nihilominus opponitur in causa appellationis, ita no. Inn. in c. quod ad cõsultationem. de re iud. fol. 306. num. 4.

Exceptio declinatoria & dilatoria quia parum faciunt debent opponi ante lit. contesta. vel tunc, s. in contestatione litis, & qui distulit opponere præsumitur postea malitiosè opponere, ita no. Inn. in c. pastoralis. de excep. fol. 290. in num. 3. & ideò dicit ipse ibi quòd ille qui opponit hodie vnam exceptionem & cras aliam, iste talis est malitiosus vel quærit subterfugia, & ideò statuitur terminus ad oppo. secundum Innoc. idem si quis sæpiùs producit testes, vt in Auth. de testi. §. quia verò. col. 7. qui possunt produci sine dilatione vsque ad aperturam testium. sed cum dilatione vsq. ad peremptorium. & inf. peremptorium vsq. ad quartam testium productionem & eductionem de nominibus testium sic. ff. de arb. l. non ex omnibus. est etiã alia ratio primi dicti, quia exceptiones declinatoriæ sunt quædam præludia iudiciorum, tene mẽti. Bald. & not. ex prædictis de tempore opponendarum excep.

Exceptio dilatoria solu. non impedit litis contest. super negotio prin. ita no. Innocen. in c. pastoralis. de excep. fol. 290. vide omninò inf. ver. reus. in 4. q. in fi.

Exceptio peremptoria quæ potest simul esse vera cũ negotio princi. potest probari per testes post didicita testificata vt exceptio pacti. Secùs si sit adeò contraria quòd non sit compatibilis cum facto prin. nam tunc non possunt recipi testes, quia esset super eodem maximè cùm debeant deponere testes pro vtraque parte extra de exce. falsi. nisi indirectè proba. quia tunc est nouum capitulum, ita no. Abb. in c. 1. de testi. nisi fortè per resti. in integ. nam si post sententiam potest peti restit. in inte. ergò & ante, nã noualis est ista causa rest. in integ. Alij dicunt, quod nisi dicãtur testes corrupti non potest quæstio refricari, sed ista fuit opinio. Placen. reprobata per Accur. tene menti. ista. Bal.

Exceptio quam quis offert se statim probare nõ impedit lit. contesta. nisi excom. notoriè appareat, ita not. Inn. in c. fi. de lib. obl. fol. 203.

Exceptio obreptionis impedit processum literarum obreptitiarum non aliarum licet impediat ex abrupto, ita no. Inn. in c. exceptionis. de lit. contest. fol. 204.

Exceptio pacti de non pe. non impedit processum nisi in pacto interueniat iuramentum, quia exceptio iurisiurandi etiam si in contractu sit iuratum impedit processum, sed exceptio pacti de non agendo impedit processum, quia est pactum factum ad lites excludendas cùm demùm in iud. agitur, sed pactum de non petendo est magis exclusiuum oblat. quàm litis, quia etiam extra iud. petitur secundum Innocent. in c. 1. de lit. contest. fol. eo. contra quam facit. ff. de pecu. l. si postea. ergò pactum de non mouenda quæstione impedit pcessum, absit enim quòd exceptio peremptoria impediat, sed ex eodem facto duæ oriuntur exc. s. declinatoria & peremptoria, & declinatoria est illa quæ impedit non perẽptoria quod est no. Bald.

Exce-

Exceptio eadem subreptionis potest bis opponi iurisd. et gratiæ, quia opponitur ad diuersa, ita no. Inn. in c. super literis. de rescr. fol. 16. nu. 11. vide infr. in verb. libellus. in 12. quæstio. ibi nec reperio etc. Bal.

Exceptio criminis vel irregularitatis opposita contra electum habet vim accusa. & debet lis super ea contestari, ita no. Innocent. in c. super eo. de elec. fol. 45. idem ibid. no. Host.

Exceptio declinatoria iurisdict. quando est talis quæ reddit iudicium nullum ille cui competit potest eam opponere à principio coram eodem iudice, vel post sententiam coram iudice nullitatis, & licet non valet diffinitiua contra contumacē, tamen iste qui prima facie habet iurisdict. potest mulctam imponere. Si autem exceptio reddit nullum retro processum, vnde debet opponi à princ. tunc siue competat in priuilegium, siue de iure communi debet opponi coram eo iudice, etiam si exceptio contineat crimen vel infamiam, & si iudex grauet opponentem, tunc appellet secundum Innoc. ergò semper coram eodem iudice opponenda est declinatoria, etiam si crimen tangit infamiam vel condemn. iudicis, nam infamia vel crimē non perimit ipso iure iurisd. sed elidit ita demùm si opponatur, ergò si non est obiectum non reddit iudicium nullum. Item iudici ordinario non potest obijci infamia, sed solummodò admonitio, sed contra delegatum potest opponi infamia etiam sine alia admonitio. non tamen potest opponi crimē sine infamia iuris, vt quod sit adulter vel homicida, ita no. Inn. in c. cùm super. de offic. deleg. fol. 129. nu. 3.

Exceptio adulterij vel homicidij repellit iudicem, ita not. Innoc. in d. c. cùm super. de offi. deleg. fol. eo.

Exceptio manifestæ offensæ an impediat absolutionem fieri, vide Inn. in c. coram. de off. deleg. fol. 140.

Exceptio quæritur inuito ergò ignoranti, ita no. Host. in c. cùm pridem. de pac.

Exceptio in multis casibus opponitur nō agenti quos vide per Host. in c. 2. de ord. cog.

Exceptio de eo quod non peruenit ad violentū est annalis sicut actio, ita no. Iñ. in c. cùm dilectus. de ord. cog. fol. 215. facit. C. de excep. l. licet.

Exceptio spolia. obstat siue ciuiliter siue criminaliter agatur, ita no. Inn. & Host in c. cùm super. de ord. cog. & sic exceptio spo. obstat agenti interdicto retinendæ possessionis secundum eos.

Exceptio compen. potest obijci etiam ante sententiam, quia durat actio, ergò & exceptio, ita no. Inn. & Host. in d. c. cùm super. de ord. cog. secùs in exceptionibus quæ nō habent fundamentum actionis. facit ff. de compen. l. fi. cum §. 1. & C. de compen. l. 2. Bal. vel potes sic dicere per alia verba qui in exceptione succumbit non propter ea ab agendo repellitur. Fallit in exceptione cōpen. quia qui cōpensat exigit & petitio & compensatio vt paria iudicantur, vt l. amplius. ff. rem rat. hab.

Exceptio minus canonicæ electionis non suspēdit effectum confirma. ita no. Inn. in c. cùm olim. de caus. pos. & prop. fol. 224. nu. 3.

Exceptio peremptoriæ petitionis nō potest examinari ante lit. contest. ita no. Innocent. in c. prout. de do. & contu. fol. 237. num. 1. nec est necesse quòd iudex interroget, vt ibi not. sed exceptio ad personam repellendam debet opponi & examinari ante litem contestatam non post, secundum eum ibidem.

Exceptio falsi non retardat exec. sententiæ, ita no. Innocentius in c. licet in fin. de probat. fol. 250. num. 8. facit. l. satis. C. de fal. tamen contrarium tenet Abb. in d. c. decæterò. de re iudic. vbi dicit, quòd opposita ista exceptio. falsi executor debet supersedere.

Exceptio criminum quando admittatur contra testem & quando non, vide per Inno. in c. ex parte ade. de test. fol. 255. nu. 3.

Exceptio procuratoria non potest opponi vero procuratori post lit. contest. tamen iudex nec casum incidat potest mandare procuratori vt producat man. non productum iterato si non erat in act. registratum, sed iudex si no habet nec habere posset de facili instrumentum, quia ipsum perdidit, & dominus est in partibus remotis tunc iudex procedet interim nec retractabit propterea processum, quia iudex non debet supplere contra veritatem, sed pro veritate, ita not. Innocent. & Ioan. And. in cap. statuimus. de elect. tene menti.

Exceptione opposita ab altera partium iudex debet interloqui an admittat prædictam exceptionem vel ne, quia sententia super except. debet ferri, ita no. Ab. in c. si duobus. de app.

Exceptionem peremptoriam non opponens sibi praiudicat & contumax non auditur appellās, ita not. Innocentius in cap. audita. de restit. spoliat. fol. 225. num. 3. Et intellige contumax, scilicet, non veniendo, quia videtur cedere liti habendo eam pro derelicta, nam qui contra heremodicium quod contrahitur solum per contumaciam dicitur litem deserere, secùs in contumacia in non restituendo, quia non contrahitur heremodicium pro hoc. ff. de app. in l. creditor. §. iussus. Et per hoc dico, Titius fuit citatus quòd veniat ad producendum testes fuit verus contumax appellauit, vult in causa appellationis producere testes an possit? Respondeo, si fuit fictus contumax sic. Si verus tunc aut non venit & tunc appellatio sibi non patrocinatur, quia nō debet sibi opitulari, aut venit sed non produxit & tunc potest, vt C. de tempor. appellatio. l. per hanc. quod not.

Exceptiones contra iurisd. & aliæ exceptiones declinatoriæ quo ordine sint opponendæ, vide per Innocent. in c. inter monasterium. de re iudic. nu. 1. fol. 312. & per Bart. in l. quidam consulebat. ff. de re iudic. vnde dicit ibidem Innocent. quòd opp. alijs excep. exceptio re cu. iudicis non potest opponi, quod tene menti.

Exceptiones peremptoriæ in iudicio possessorio oppositæ non impediunt processum, ita not. Innocent. in c. ex parte. de fo. compet. fol. 199. nu. 2. vide sup. in ver. admissus. in 8. q.

Exceptionibus contrarijs quando liceat vti, vide Innocent. in cap. auditis. de exception. fol. eod.

Exceptionum tres sunt species, quia quædam opponuntur iudicio, quædam condemnationi, quædam executioni, quæ non veniunt ex eadem causa ex qua pronunciatum est, sed ex alia, ideò possunt post sententiam opponi, ita not. Innocent. in d. cap. super. de ordin. cognition. fol. 217. numero secundo.

Excipere potest quilibet de crimine contra il-

lum qui debet promoueri ad curam animarum, sed non de forma sed non habet curam nec de crimine nec contra formam auditur nisi cuius interest, puta quod est futurus suus prælatus, ita no. Iñ. in c. super his. de accu. fol. 488. nu. 7. vide supr. in ver. accusatio. in 3. q.

Excipiens magis dicitur negare quàm confiteri, ita no. Inn. in c. cùm venerabilis. de excep. fol. 292. in nu. 2. lex tamen exceptionem assertionē vocat, vt C. de temp. app. l. per hanc, tutius tamē est excipienti expreßè negare. Item no. quòd refert propter quod except. iudex pronunciet, vt ff. de euict. l. & si vtriusq. quod no.

Excipiens potest quis litem contestari si vult, ita not. Innocent. in cap. cùm venerabilis. de exc. fol. 292. num. 1.

Excipiēs non dicitur actor propriè, ita no. Inno. in cap. 2. de or. cogn. fol. 215. & num. 6. nisi quò ad onus proba. quando excipit affirmatiuè vel ius negat.

Excipiens si obtineat super iudicio exceptionis et iterum vult agere debet iterato probare, ita no. Inn. in c. 2. de ord. cog.

Excommunicare & suspendere est iurisd. non autem est de cura animarum, ita no. Host. in c. dudum. de elec. vide omninò inf. in ver. sententia. in 25. quæst.

Excommunicati non poßunt exercere spiritualia, nec etiam iudicialia, nec etiam poßunt præstare authoritatem alia poßunt, ita no. Inn. in c. consulti. de proc. fol. 172. nu. 1.

Excommunicati nominatim vel interdicti qui dicantur, vide per Iñ. in c. in Lateranensi. de præb. fol. 366. nu. 1.

Excommunicati vel suspensi qui celebrant an sint irregulares, vide Inn. in c. si celebret. de cler. excom. mi. fol. 521. nu. 2.

Excommunicati qui dicantur à canone ipso facto, vide Inn. in c. super eo. de sen. excom. fol. 546. num. 2.

Excommunicati non poßunt sepeliri in ecclesia prope cimiterium, ita no. Ab. in c. sacris. de sepul.

Excommunicatio probata in modum exceptionis quid operetur, vide Innoc. & Hostien. in c. 2. de ord. cog.

Excommunicatio non currit nisi finito termino dato ad soluendum non ante, ita no. Innocen. in c. P. & G. de offic. deleg. fol. 143. num. 2. sed inopia excusat debitorem ab excommunicatione vel interdicto secundum eum ibidem quod no. Adde quod no. ipse idem in c. præterea. de app. vbi dicit quòd quomodocunq. creditor reputet sibi satisfactum esse in termino quo debebat sibi solui nō erit debitor excommunicatus quod no.

Excommunicatio nec interdictum non poßunt venire in pactum, quia pertinet ad potestatē clauium non ad potestatem priuatorum, quia consensus eorum nihil operatur, ita no. Iñ. in d. c. P. & G. de offi. deleg. fol. 143. vide infr. in ver. sententia. in 25. q.

Excommunicatio potestatis vel capitanei, vel alterius officialis, vel vicarij, non transit contra eius succeßores, ita not. Innocen. in c. aduersus. de immu. eccl. fol. 460.

Excommunicatio non fertur nisi pro contumacia, secùs in suspensione, ita no. Inn. in c. 1. de exces. præb. fol. 523.

Excommunicatio lata in exemptos nō tenet etiam si excommunicatus sit in poßeßione excōmunicandi, ita no. Ab. in c. dilectus. de relig. do. quod est no. pro religiosis qui sunt exempti. Abb.

Excommunicato quando quis dicatur communicare, vide per Innoc. in c. nuper. de sent. excom. fol. 550. nu. 3.

Excommunicato confeßo de suis peccatis non potest interdici sepultura licet nō satisfecerit, ita no. Ab. in c. si. de sepul. & tene menti.

Excommunicatus potest exercere tēporalia nō spiritualia idem in suspenso, & ideò non habet ius eligendi, ita not. Innocen. & Hostien. in cap. cùm dilectus. de consuetu. tamen circa primum tenet Abb. contrarium in c. ex tuæ. de cler. non resi. vbi dicit quod licet quis sit excommunicatus non propterea remotus est ab administratione spiritualium. Bal. omnia enim temporalia facta per excommunicatum valent, vt hic, & in c. si verè. de sent. excom. secundum eundem Inn.

Excommunicatus occultus non potest eligere nec eligi, ita no. Inn. in c. cùm dilectus. de cons. fol. 33. nu. 4. vide sup. in ver. appell. in 16. q. & inf. in ver. testis. in 44. q.

Excommunicatus non est membrum vniuersitatis, ita no. Inn. in c. illa. de elec. fol. 67. nu. 3. vide sup. in ver. actor. in 7. q. & sup. in ver. appel. in 50. quæst.

Excommunicatus potest facere procuratorem ad negotia, ita no. Innoc. in c. cùm dilectus. de consue. fol. 33. & in c. cùm dilecti. de dol. & cont. fol. 238. vide sup. in ver. app. in 22. q.

Excommunicatus nondum denunciatus vel publicatus administrat spiritualia quæ sunt facti & prælaturam & canonicatum confert. s. ratione publici officij, non tamē eligit, quia eligere est iuris canonicalis non publici, secundum Innoc. in c. cùm dilectus. de consue. fol. 33. & in c. cùm dilecti. de do. & contu. fol. 238.

Excommunicatus postquā est absolutus nō repellitur à testimonio, nec excommunicatus æquiparatur exauthorato, quia non ratione delicti excommunicatur ab homine sed ratione cōtumaciæ, sed à iure benè excommunicatur ratione delicti, secundum Inn. habita distinctione seu discretione vtrum pœna excommunicationis apponatur const. affirmatiuè vel non. vt no. per Inn. in c. extirpandæ. de præb. fol. 365. nu. 2. & ideò per excomm. hominis non probatur crimen, quia crimen non est causa immediata excommun. sed contumacia, ita not. Inn. in c. testimonium. de restitu. fol. 268. vide omninò sup. in ver. casus. in 2. q.

Excommunicatus repellitur etiam ab actusatione excommunicati, nec potest replicari, tu non es audiendus quia es excommunicatus, sic legitima defensio reseruatur, ita not. Innocent. in cap. l nobis. de exceptio. fol. 290. & est casus. ff. quod vi aut clam. l. si alius. §. bellißimè. secundum eum. Ex hoc ergò not. quòd si excommunicatus offendit excommunicatum melior est conditio delinquentis. A simili etiam videtur quòd si exbannitus bannitum occidit, nam bannitus dicitur diffidatus & ei ius ciuile non patrocinatur: vt C. de epi. & cle. Auth. item nulla communitas. item nihil ad nos de his qui foris sunt, sed banniti sunt foris & quasi transfugæ sunt. ff. de cap. dimin. l. admißione. §. 1. Item interest Reipublicæ quòd vnus exbannitus alium occidat, nec ex hoc Respublica offenditur, imò tutior fiet eius status morte malorum hominum, vt ff. de offic. præsid. l. congruit. in 2. respon. & l. fin. ibi pro quiete communi etc. C. quando

quando lic. vni. se sine iud. vin. Item in pari causa melior est conditio rei. ff. de verb. obligationibus. l. si seruum. §. sequitur. Item facit optimè. ff. ad l. Iul. ambi. l. 1. verb. qua. vbi præmium non pœna imponitur vindicanti, in contrarium facit ille qui occidit videtur tractare de lucro, eò quod voluntatem suam compleuit, vt ff. de cond. ob. cau. l. pe. in gl. mag. Sed pars aduersa de damno implorat aliàs certat, ergò magis fauendum est certanti de dãno, vt no. in l. apud. §. Marcellus. de exce. do. Item vtroq; existente bannito neuter quò ad interesse ꝑ bannito est habendus, vt C. de hæred. l. quoniam. & de inoff. testam. in l. arenam. Item posse occidere impunè est beneficium quòd non videtur positum nec concessum. nam verba generalia restringuntur nec in eis odiosi comprehenduntur, vt ff. de leg. 2. l. Lucius. §. Lucius. nam solùm videtur de his cogitatum qui non offenderunt. eod. titu. l. cùm quidam. & l. si quis. §. inter. Item occidere bannitum est quædam executio iustitiæ, & ista non videtur commissa priuatis ciuilitate. arg. ff. de fideiuss. l. liberta. & l. Lucius. quibus statutum non patrocinatur, vt not. in simili per glossam. C. de hæred. insti. l. 1. & per Iacob. de Are. ff. ad Trebell. l. ex facto. & facit. C. de malefi. & mathe. l. fin. Item non nouum quod vindicta alicui concedatur, & alteri cuius non interest denegetur, vt C. de adult. l. Gracchus. & not. in l. cùm fundus. de vi & vi arma. facit optimè quod not. ff. de iusti. & iure. l. vt vim. in gloss. ordin. Sol. exbannitus habetur pro mortuo tunc cùm in banno positus est, & ideò mors eius naturalis postea vindicanda non est, quia solus motus antequam occidatur non patrocinatur, id est fingitur non occisus vino. in l. 1. C. qui accu. non poss. de hoc dic. vt in l. cùm mulier. ff. solut. matrimo. per Iacob. de Are. & Bart. sed quid si aliquis occidit bannitum in loco securo, puta in ecclesia, vel extra territorium à quo exul est. An occidatur impunè videtur quòd sic, quia bannum inhæret ossibus sicut lepra & excommunicatio, vt not. ff. de postulat. l. ex ea. & patet de illo exulante, nam exul dicitur & est vbicunque moretur, vt ff. de ori. iur. l. 2. & de hæred. instit. l. ex facto. ad fin. In contrarium videtur quia ista executio extra territorium concedi non potuit, vt l. cùm vnus. §. his qui. de bo. aut iud. pos. facit. C. de his qui ad ecclesias confug. l. præsenti. & ff. de ædi. edict. l. quid sit fugitiuus. §. idem Celsus. Solutio quò ad ciuitatem vnde bannitus est, certè factus est, quia transfuga & vbiq; locorum potest occidi, vt ff. ad l. Corn. de sica. l. 2. §. transfugas, & ideò iudex illius terræ non potest hoc factum punire, quia non refert à quo fiat nec vbi fiat. Sed quò ad illam ciuitatem de qua non est exbannitus non fiet impunè, quia fiet iniuria illi ciuitati, eò quòd ad statuentes pertinet habere liberas ædes, & est arg. ad hoc, extra de verb. significat. cap. ex parte in Christo. Item licet ecclesiæ suspensa sint organa propter loci religionem non tamen punitur vt homicida, nec de ista specie criminis etiam ab eo qui seruare debet bannum, vt no. in d. l. ex ea. & in c. 1. de offic. ordi. & per Innocent. sed vt violator ecclesiæ. Bald. Sed quid econtrà bannitus de Perusio Perusinum Assisij occidit. An poterit condemnari Perusij, & videtur quòd non, quia bannitus pro forense habendus est, non pro ciue, vt d. l. amissione. §. 1. ff. de capit. di. Et sic non videtur subiectus nec ratione personæ, nec ratione loci, ergò non potest contra eum procedi, quia durant principia inseparabilia quò ad odium suum, vt ff. de minor. l. Papinianus exuli. & de pollicit. l. de pollicita. & facit quod not. in l. ad cognitionem. ff. ex quib. caus. in possess. ea. Iura verò naturalia immutabilia sunt, statutum verò de accidentali & separabili ciuilitatis, vt si quis per statutum sit factus ciuis, nam non est ciuis, tamen quò ad ciuilitatem separabilis est quam perdit per bannum solum, ergò & species ciuilitatis sunt diuersæ, vt C. de inco. l. ciues. ergò ciuis est iste factus, scilicet, per statutum ante exilium, & hoc nomen ciuis simpliciter prolatum non continet ea quæ impropriè & fictè dicuntur vt ibi, sed ea quæ verè & propriè, sic enim statutum potest facere quem verum ciuem, quem ars & natura semper imitatur ad potiora & perfectiora, vt C. de la. libert. toll. l. 1. in princ. verbum enim simpliciter prolatum, simpliciter intelligendum est in suo potiori & meliori significato, vt l. si non sortem. §. libertus. ff. de condition. indebi. & l. eum qui. §. si mulier. ff. de iureiur. & ibi no. & tenementi ista perpetuò.

Excommunicatus quãdo possit interesse in iudicio, & quando non, vide Innocen. in c. inter. de sent. excom. fol. 551.

Excommunicatus etiam sententiam pro se latam non potest petere executioni mandari, ita not. Innocentius in cap. venerabilem. de exceptio. fol. 297.

Excommunicatus potest prosequi causam appellat. ita not. Innocentius in cap. significasti. de sentent. excommun. & sic procur. qui effectus est excommunicatus prosequitur nihilominus causam app. quia ad hoc tenetur domino secundum eũ ibidem.

Excommunicatus potest compelli agere, licet sponte non admittatur, ita no. Inn. in c. exceptio. de sent. excom.

Excommunicatus si non tenet ingerens se diuinis non incurrit irregularitatem, ita not. Innocentius in cap. ad præsentiam. de appellationibus. fol. 321.

Excommunicatus si ab ipsa sententia excommunicationis appellat pendente appellatione interim vitandus est à iudicio, nec debet admitti, ita not. Innocentius in c. sæpe. de appellationibus. fol. 325. num. 5. sed ipse not. contrarium. in cap. solet. de sent. excomm. fol. 560. num. 9. vbi tenet ꝙ non debet vitari pendente appellatione vel causa nullitatis, facit. ff. de infamib. l. furti. §. 1. & in l. fin. C. de ordi. cog. Et an facta per eum valeant, vide per Innocen. in d. cap. sæpè. Ratio primi dicti potest esse quia propter appellationem sententia excommunicationis non suspenditur, vt ipse idem not. in cap. ad hæc. extra de appellationibus.

Excommunicatus an quis possit pluries esse, dic quod pluries numero, quia qui in sordibus est sordescat adhuc, et infamis infamior esse potest, vt l. 2. C. vt intra cer. tempus, tamen prima excõmunicatio traxit secum suum effectũ prius, adeò quòd aliarum effectus interim occultatur. Quidam dicunt quòd quis potest infamari ex pluribus causis successiuis sicut dicimus in dominio, vt l. 2. & ex pluribus. ff. de acqui. poss. Sed veritas est quod ex pluribus excõmunicationibus quis potest esse tentus, & si absoluitur ab vna non est propterea absolutus ab alijs, sed postea cùm ab alijs absoluitur

præcedens solutio cõfirmatur, vt ff.comm.præd.l. fi.ita no.Inno.in c. cùm pro causa, aliàs pro causa. de sen.excom.fol.549.nu.2.

Excommunicatus quando debet vocari elect. fiendam, & quando non, & quando potest interesse & quando non, vide per Inn.in c.solet. de sent. excom.fol.560.nu.9.

Excommunicatus non prohibetur testari nisi pro anima, ita not.Inn.in c.cùm desideres.de sen.excõ. fol.548.& per Arch.in c.prout.de sent.exc.lib.6.

Excommunicatus non potest se defendere per procuratorem excommunicatum, quia excommunicatus non potest esse procu.etiam rei, ita no.Ab. in c.veniens.de testi.Ratio est hæc, quia videtur defensio voluntaria in procu sed in ipso principali excommunicato est defensio necessaria, & vide per Bart.in l.cùm mulier.ff.sol.matr.

Excommunico omnes qui contradicunt, quæritur an ista sit sententia vel consti. vide per Innoc. in c.pro illorum.de præb.fol.360.nu.3.

Excommunico Titium cum suis fautoribus. Titius est nominatim excommunicatus, alij verò non, & ideò non sunt vitandi nisi sit notoriũ quòd sint fautores, ita not.Innocen.in d.c.in Lateranẽsi.de præb.fol.366.

EXECVTIO sententiæ potest fieri non præcedente libello, ita no.Inn.in c.1.de lib.obl.fo.202. nu.4. vide sup.in ver.condemnatio.in 4.q.ibi nõ fiet executio sententiæ etc. & vide inf. in ver. prouisor. in 1. q. et ibi vide de prouisionibus seu de executorib. et vide inf.in ver.sentẽtia.in 37.q.

Executio sententiæ potest fieri etiam die feriata propter messes, & causæ vniuersitatum tunc possunt terminari, ita no.Innocen. in c.fi.de iudic. fol.196.nec debet seruari ordo iudiciorum vt ipse idem no.in c.ex ratione.de appell.circa hæc omnino vide suprà, in verb. citatio.in 28. quæstione circa fin.

Executio alia mera, alia mixta, alia pro parte mera, & pro parte mixta, de quibus per Innoc. in c.decæterò.de re iud.& vide infr.in ver. app. in 39.& 72.q.

Executio quando fit in re iudicata, tertius oppositor qui non possidet non auditur, quia in hac specie nulla adhibetur cognitio, si autem executio fiat in alia re loco pignorum non debet consequi pignus in alia re, & potest deferri tertio allleganti se ius habere, ita no.Inn.in c.cùm super.de re iud. fol.307.num.3.super gl.quidam.& ibi etiam vide an tertia persona possit appellare tam post sententiam quàm ante ab interlocutoria, & an tertia persona possit venire in auxilium actoris sicut rei, & an tertia persona directo agendo possit impedire execu.sententiæ sicut excipiendo, & quod tertia persona appellans videtur appellare in iudicio licet citata non fuit, & debet appellare ad superiorem, vide ibi Innocent.de omnibus istis & not. Bald.

Executio inciuiliter facta per partem man. iudicis, puta solutio debiti non rescinditur ex ordine iudicij prætermisso, vt l.fin.quod met.cau. & no. Inn.in c.2.de in integ.rest.fuit enim debita quò ad ius, indebita quò ad modum, & potius est curandũ de iustitia quàm de modo.Iac.But.Bal.

Executio sententiæ differtur si ius tertiæ personæ lædatur ex ea. ita not. Abb. in cùm super.de re iud. ergò donec pendet contradictio non debet fieri executio. nam quod rescindit factum multò fortius impedit fiendum. facit.ff.de exe.tu.l. diximus in ratione sui, ista autem cõtradictio potest fundari ratione possessionis & ratione proprietatis, nam sufficit contradictori possessio vel proprietas quam debet ipse contradictor probare, vt no. C.de priui.fisc.l.1.& C.ne vxor pro ma. l. ob maritorum, vbi etiam per Cy.& ff.de re iud.l. à diuo Pio.§.si super rebus.& C.de iudi.l.properandum.§.sin autem reus. & l.1.§.si quis ideò.ff.ne vis fiat ei.Item sufficit quod cõtradictor probet se corporalem possessionem detinere, quia qui corporalem detinet præsumitur possidere, vt ff. de ver. obligationibus.l.stipulatio ista.§.hæc quoq; & de acqui.poss.l.1.in prin.et no.per Inn.in d.c.cũ olim. de priui.

Executioni sententiæ potest se opponere vnus tertius ratiõe possessionis, vt l.à diuo Pio.§.si super rebus.ff.de re iudi.nisi in sententia fecerit sibi præiudicium, vt l.sæpè.eo.tit.ita no.Inno.in c. cùm super.de re iud.fol.307.& sic possidens excipit contra execu.sententiæ latæ super alios.

Executor de quibus potest cognoscere, & quid impediat executionem sententiæ, vide per Innoc. in cap.decæterò.de re iudi.fol.304.num.1. adde quod ipse no.in c.dudum.de præsump.

Executor licet aliquãdo de obiectis cognoscat, sententiare tamen nunquam potest, ita not.Innoc. in d.c.decæterò.de re iudi.fol.304.nu.2.vide sup. in ver.app.in 24.q.

Executor non debet probationes recipere super instantia causæ, imò nec super nullitate nisi sint patientes, secundum Innocentium in d.c.decæterò.de re iudi.fol.eod.vide sup.in verb.causa.in 8.q.

Executor quando dicitur excedere modum, vide per Hostien.in c.quod ad consultationem.de re iudi.vide sup.in ver.citatio.in 39.q.

Executor nec in citatione nec in alijs actibus tenetur seruare solitũ ordinem iudiciorum, ita no. Inn.in c.ex ratione.de app.fol.319.num.1.& si appellatio est deserta iudex à quo etiam si non pronuncietur deserta nec citet potest exequi secundũ eum ibidem.Item executioni nullus ordo iudiciarius iure præfigitur, & ideò si aliquid fecerit non iudicialiter ratione ordinis non seruati non habet necesse citare secundum eum ibidem, & non appellat ab execu.propter ordinem iudicij non seruati, vt in c.proposuit.de conces.præben.per eundem.

Executor non potest recusari vt suspectus per aduersarium, ita not.Inno.in c.proposuit.de concess.præb.fol.371.nu.5.vide sup.in ver.appel.in 44.q.

Executor quando possit cognoscere de sibi oppositis, vide per Inn.in c.ad dissoluen.de desponſ. impub.fol.468.nu.5.

Executor cui commissa est executio tradendi alicui possessionem amoto quolibet illicito detentore habet cognoscere quis sit illicitus possessor, et hoc faciat iudiciario ordine nisi in notorijs, ita no. Inn.in c.cùm olim.de priui.fol.531.nume.2.& C. si per vim vel alio mod.l.fi.Bal.

Exemplaria multa possunt sumi ex vno originali, ita no.Inn.in c.Albericus.de test.fol.265.nu. 5.& si per aliã manũ sumantur sunt exemplaria, sed si per eandem manum sunt pariter originalia, licet protocollum, prima tamen scriptura vocatur, quæ in vulgari dicitur secunda, vt in Authen.de tabel.§.fin.coll.4.ff.de test.l.vnum.& de leg.2.l.Sempronius Proculo.per Bart.Item no.

quod

quod prima manus transit in secundã, secunda autem nõ transit in tertiam. i. in exemplum exempli, ne sit procedere in infinitum, nec testis recipitur de auditu auditus. C. de diuer. rescri. l. si qua. per Cy. & Richar. Malumb.

Exempti habentes populum debent habere cathedram, & de ratione populi tenentur ire ad synodum, ita no. Innoc. in c. quod super. de maio. & obe. fol. 158. vide sup. in ver. census. in 2. q.

Exempti an possint in criminibus & in contractibus conueniri sub ordinario, vide per Inno in c. recepimus. de priui. fol. 531. numer. 4. & in Auth. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet. Innoc. hodie est casus in c. 1. de priui. lib. 6.

Exemptio capitis licet probetur, non propter hoc probatur exemptio membrorum, ita no. Inno. in c. ex ore. de priuil. fol. 534. num. 2. arg. ff. de ado. l. liberorum.

Exemptus ratione rei non exemptæ subest ordinario, ita no In. in c. cũ capella. de priuil. fol. 534. num. 3. & sic si forensis conuenitur ratione possessionis vbi possidet, vt. C. vbi in rem act. l. fi. sed nõ ratione personæ nec mista ratione, vt. l. rescripto. §. fi. de mune. & bono. Bal.

EXPENSÆ quæ petuntur per conditionem ex lege vel canone possunt peti etiam post sententiam, ita not. Host. in c. ex parte. el. 2. de rescrip. & vide inf. in ver. victor. in 1. q.

Expensæ quantumcunq; non sint liquidæ iudici potest condemnare generaliter in expen. reseruata sibi taxa. ita not. Inno. in c. auditis. de procur. fol. 169. num. 2.

Expensæ quas quis domi fecisset excipiuntur de condemnatione, ita no. Inno. in c. finem. de do. & contu. fol. 238. in num. 4. vide inf. in verb. sententia. in 14. q. & sup. in ver. citatio. in 13. q.

Expensæ quæ sunt fiendæ. i. non sunt factæ taxari non possunt, ita not. Inn. in c. cùm venissent. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. fol. 243. in num. 2. vide sup. in ver. app. in 28. q.

Expensæ quæ dicantur in re, & quæ extra rem, & quid dicatur lucrum, & quid fructus, vide de istis per Abb. in c. pastoralis. de dec. vnde in fructu natura principaliter operatur, licet quandoq; industria cooperetur, sed in lucro industria principaliter versatur, secundum Ab. ibidem. vide sup. in verbo, appellatio. in 28. q. & sup. in verb. condem. in 6. & 7. q.

Expensis an condẽnatur obtinens in causa principali & succumbens in causa appellationis, vide per Inn. in c. finem. extra de dol. & contu. fol. 238. in gl. in l. generaliter. in gl. super ver. dispensatũ. C. de reb. cred. & per gl. iuris ignorantia. de regul. iur. lib. 6. & 2. q. 1. c. ius.

Expressio causæ non est de forma appellationis, nec arctat appellantem quando appellatur à diffinitiua, ita no. Inn. in c. pastoralis. de off. delega. fol. 135. num. 4. & ff. de app. l. scio. secùs quando appellatur ab interlocutoria, ita no. Abb. in c. ex parte. el. 1. de testi.

Expressio causæ non arctat appellantem, vt. l. scio. ff. de app. secùs in expressione qualitatis. ar. ff. de inst. l. qui habebat. vel aliud in prima causa, aliud in causa appellationis, vt. ff. quod cum eo. l. Titianus. & non allegatũ allegabo, & non probatum probabo, si à diffinitiua appello, secùs si ab interlocutoria, tamen si non appello, sed reuocari peto contrario imperio omnem causam introducere possum, ita no. Inn. in c. fi. de ope. no. nunc. fol. 530. Idem si non appello sed peto rest. in integ. vt. ff. de mino. l. minor omissam. & l. præses. Idem si appello à præcepto diffinitiuo, vt. ff. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. Idem si appello à cõpulsione quam iudex facit nõ admissis probationibus meis. Nam hoc grauamen aliter reuocari non potest nisi data probandi copia, vt. ff. de re mil. l. 3. §. si ad idem. secùs si iudex fecisset mihi facultatem probandi & allegandi, nam tunc quod culpa mea omisi in causa appellationis supplere non possum, vt. c. appellanti. de app. in Cle. & tangitur per Inn. in d. c. fi. de ope. no. nunc. & tangitur etiam per eundem in c. pastoralis. de offic. deleg. sed non ita clarè. tene benè menti ista, vide omninò inf. in ver. sententia. in 16. q. vbi habes quæ sunt quæ debebunt specificè exprimi in libello.

Expuli te de possessione, tu postea turbas me in possessione, egi contra te vt imponatur tibi silentium, probaui me possidere, & tu probasti me vi possidere à te. Quæritur an mihi super petitione an tibi super molestatione sit silentium imponendum, & videtur quod mihi ne petam, quia non habeo interdictum vti possidetis contra te quàm vi deieci. vt. l. vti possidetis. l. 1. in fi. Præterea tibi datur actio contra me multò fortius defensio, vt. l. 1. §. quod ait. ff. de superfi. in contrarium, quia tu mihi vim inferre non potes nisi incontinenti, vt. C. vnde vi. l. 1. ergò si vim de facto facis prohiberi debes, vt. ff. de offi. procur. cesa. l. fi. & de vsufru. l. æquissimum. Itẽ violentus potest agere de violentia non à se, sed in se commissa, vt. no. ff. de fur. l. itaq; fullo. Sol. dicunt quidam quod violentus potest intentare officium iud. non interdictum vti possidetis. Sed Iñ. dicit quod etiam interdictum vti possidetis nisi de vi excipiatur ante lit. conte. si enim excipit reus quod spoliatus ante omnia debet restitui audiendus est, si non excipit prohibendus est à molestia facti secundũ Innoc. non tamen plenum habebit interdictum vti possidetis nec consequenter personales præstationes propter regulam dolo facis, etc. Et licet iudex imponat silentium super turbatione tamen expulsus poterit agere in iudicio, quia intelligitur expulsus à molestia facti non iuris secundum Innoc. sententia enim quæ imponit silentium non imponit illud quod requirit natura iudicij. Vnde silentium impositum in possessorio retinendæ non excludit possessorium recuperandæ, & facit. ff. de post. l. Imperator. et. ff. de lib. leg. l. Aurelio. §. centum. in glo. ord. ita not. Inno. sed non ita clarè. in c. veniens. de præscriptionibus. fol. 302. quod nota. Bal.

Expulsus licet protestetur quando expellitur, tamen non retinet possessionẽ, ita no. Inn. in c. cùm venisset. de in integ. rest. fol. 176. in num. 2. & sic intentans interdictum vnde vi perdit possessionem si quam habebat secundum eum etiam si congreget exercitium propter eam recuperandam, vt ipse no. in c. olim. de rest. spo.

FACIENS quis contra legem non prodest sibi dicere se non fecisse dolo. nisi probet quod non mediante dolo, quandoq; tamen præsumitur dolus interuenisse, ex quo fecit contra prohibitionem legis, ita not. Innocen. in c. super eo. quæ vi. me. cau. fol. 174. num. 2. vide Io. And. in c. qui contra iura. de regu. iu. lib. 6.

Facta à non suo iudice pro non factis habentur, ita no. Inn. in c. prudentiam. de offi. deleg. fol. 124. num. 7. vnde si quis scit se non habere aliquam iurisdi. nullam pœnam imponere potest, & si facit de facto pro infecto habebitur vt ibidem. & in c. cùm super. eo. tit. per eundem.

Factum per literas subreptitias debet rescindi ac si esset factum per falsas proba. ita no. Inno. in c. ad aures. ibi & alijs videtur, etc. de rescr. fol. 10. num. 2. & sic literæ subreptitiæ falsis proba. æquiparãtur. Bal. & vide inf. in ver. solẽnitas. in pe. q.

Factum confessatum in modum exceptionis nõ habetur pro confessato simpliciter, nec nocet reo, ita not. Abb. in c. cùm venerabilis. de excep. & ideò dic, vt no. in l. si quidem. C. de excep.

Factum ex falsis literis non valet etiam ex cõmuni errore, secundum Innoc. in c. super literis. de rescr. fol. 16. num. 4.

Factum procu. si displicet domino statim cùm fit debet reuocare & contradicere, aliàs sibi præiudicat, ita no. Inn. in c. ex parte decani. de rescri. fol. 25. num. 2.

Factum per aliquos vt vniuersi non possunt singuli reuocare, ita no. Inno. & Host. in c. bonæ. de postu. præla. quod no. pro ordi. facta per consules & consiliarios in partibus nostris. Bal.

Factum post appellationem iudicialem etiam præiudiciale reuocatur quia desijt esse iudex, hæc ratio cessat in appellatione extraiudiciali, ita not. Inno. in c. quia propter. de elec fol. 71. num. 13.

Factum aliquid non vi, non metu, quomodo hoc probabitur, vide per Inn. & Host. in c. super hoc. de renun. fol. 89.

Factum temerarium episcopi non habetur pro dispensatione, ita not. Innoc. in c. veniens. de fil. presby. fol. 106. num. 2.

Factum corrigi potest in factis non competentibus secùs in diffinitiuis pro nunc. ita no. Inno. in c. in literis. de offi. dele. fol. 122 num. 2.

Factum per arbitratorem etiam in diebus solennibus vel dominicis vel festiuis valet. Ratio est, quia ipse non dicitur iudex, nec dicitur iudicium, nec sententia per eum lata dicitur sententia, vt in Auth. vt differ. iud. §. si verò col. 8. & in Spe. in tit. de arb. §. fi. versi sed nunquid amicabilis, etc. & tangit Inn. in c. quintauallis. de iureiu. fol. 286. num. 3. Bal. Et sic testes quos ipse arbitrator recipit, recipit ad instructionem non in forma iudicij ad veram probationem, nec coram eo est necesse quod testes publicentur, quia propriè non sunt testes, nec ipse est iudex nec ordo iudiciarius est, vt dicit ibidem Innoc. idem tenet Azo. in summa. C. quomodo & quando iud. in prin. Bal. vide inf. in verbo. sententia. in 38. q.

Factum per subreptionem etiam de cõsensu aduersarij confirmari non potest, quia deficit cõsensus tertij, id est, superioris ratificantis, ita no. Inn. in c. cùm olim. de re iud. fol. 305.

Factum post decretum & post reuo. an valeat, vide per Innoc. c. quia cunctis. de conces. præb. fol. 379. num. 8.

Factum à barbario valuit propter communem vtilitatem, propter suadentem æquitatem, et propter superiorum authoritatem, ita no. Innoc. in c. cùm dilectus. de reli. do. fol. 437. Et an idem sit in personis ecclesiasticis & in spirituali iurisdictione, vide ibidem Inno.

Factum si probatur per vnum & per alium testem probatur confessio, testes sunt singulares, tamen vehemens indicium faciunt, ita no. Innoc. in c. fi. de succes. ab intest.

Falsarius etiã non semper traditur iudici seculari, ita no. Inñ. in c. nouimus. de ver. si. fol. 507. n. 2. ꝙ est no. sec. eũ, vide sup. in ver. admissus. in 9. q.

Fama, vide inf. in verb. notorium. in 2. quæst. & inf. in ver. rumor. in 1. & 2. q.

Fama nunquam potest tantum quòd probatio contrarij excludatur, ita not. Inno. in c. solicitæ. de rest. spo. fol. 225.

Fama non probat sed præstat adminiculum, ita no. Inno. in c. cùm causam. de prob. fol. 253.

Fama hominis tollit vel saltem elidit præsumptionem, ita no. Inn. in c. quia. de præsum. fol. 281. num. 2.

Fama bona & mala probatur per cõmunem auditum, ita not Inn. in c. licet. de acc. fol. 487. nu. 5.

Fama vsus & iurisdict. & quædam generalia probantur per testes & si ipsi sint singulares in tẽpore, sed vnum crimen & speciale factũ non probatur per testes singulares maximè in loco vel tẽpore, ita no. Inno. in c. qualiter. de accu fol. 490.

Fama villæ non sufficit vbi in villa non sunt nisi duo vel tres homines tantùm, ita no. Abb. in c. inquisitionis. de accu.

Fama confirmat confessionem quæ per se aliàs non esset sufficiens, ita no. Abb. in c. 3. de præsum. quod tene menti.

Fama inducit probationem, ita no. gl. in c. consideres. de sen. excom.

Familiares episcopi admittuntur ad accusandum contra episcopum & est speciale, secùs in alijs dominis qui non desiderant in testimonium vice cubiculatoris, ita no. Inno. in c. nulli. de accu. fol. 485. ar. in Auth. de mona §. cogitur. col. 1. vide inf. in ver. test. in 16. q.

Fauor. Dicitur ille præstare fauorem qui suis robur vel timorem aduersarijs incutit, ita no. Inn. in c. petitio. de homi. fol. 513. quod tene menti. Bal. vide inf. in ver. vadens. in 1. q.

FERIÆ vide omninò sup. in verb. citatio. in 28. q. per totum. & vide sup. in ver. curia. in 3. q. & sup. in ver causa. in 5. q.

Feriæ vindemiarum non sunt nec debent concedi in terra vbi gentes illius communiter non bibunt vinum, vt in Ibernia. Sed vbi communiter gentes bibunt vinum, licet non recolligatur ibi vinum, vt in Anglia & in alijs partibus ibi sunt vel concedi debent feriæ vindemiarum, ita not. Inno. in c. fi. in fi. gl. fi. de fer. fol. 214. numer. 6. Et istud tempus datur vt prouideant sibi de vino ad vitam eorum necessario, secundum eum ibidem. Sed quid si sit differentia inter terram iudicij, & terram à qua quis citatur, quidam dicũt quod debent seruari feriæ terræ citati per. l. præsides. ff. de fer. Sed Inno. in c. conquestus. de ferijs. tenet contrarium quod imò feriæ fori iud. sunt seruandæ. Bal.

Feriæ non excipiuntur de dilatione probatoria sed per confessionem aduersarij quocunq; tempore etiam feriato potest probari, ita not. Innoc. in c. vltra tertiam. de testi. fol. 269. num. 3. tene menti. Bal.

Feuda sunt de gratia, & ideò faciliter reuocantur, ita no. Inn. in c. 2. de feud. & ibi vide.

Feudum negans perdit illud, ita no. Innoc. in c. cæterùm. in fi. de iud. fol. 191. num. 7. & vide. ff. de interroga. act. l. non alienum. & in Auth. de trien. & semis. §. pe. col. 3.

FIDEI

FIDEI articuli quot & quales sint, vide ibidem per Hosti. qui plenè not. Bald.

Fideicommissarius, vide inf. in ver. testator. in 2.q.

Fideiussor, vide inf. in ver. testis. in 47.q. in fi.

Fidelis, vide sup. in ver. census. in 3.q.

Fides implicita sufficit ad excusandum de hæresi, ita tenet Innoc. in c.1. de sum. tri. & fi. ca. fol. 1. num. 7. hoc verum nisi factum contradicat verbis secundum Hosti. ibidem. Et ratio est, quia facto datur voluntas intelligi, vt. l. reprehendenda. C. de inst. & subst. sub cond. fa. dupliciter enim declaratur voluntas. s. verbis. Item rebus ipsis & factis. vt. ff. de legib. l. de quibus. in fi. & ibi plenè no. Bal. & vide inf. in verbo, titu. in 2.q.

Filiatio qualiter probetur, vide Inn. in c. Michaël. de filijs presby. fol. 108. & vide etiam per eundem. in capi. quoniam contra falsam. de proba. quod non potest probari nisi præsumptiuè, & vide quod no. in l.1. quor. bono.

Filius incestuosus non dicitur habere coniunctam personam quæ pro eo possit experiri, ita not. Inno. in c. nonnulli. de rescr. fol. 22. num. 9.

Filius familiâs propter debitum non potest incarcerari quia non habet bona vnde si non soluit non est quid ei imputetur, ita no. glos. in l.3. §. sed vtrum. ff. de mino. & l. quod si minor. §. si seruus. nam qui nihil habet exceptione tutus est, vt not. ff. de procu. l. Titius. Sed hoc non est verum, imò potest personaliter detineri & realiter, vnde si ipse non vult cogi cedat bonis, vt. C. qui bo. ced. pos. l. plura. secundum Bar. hoc tangit Inno. in c.1. de re iud. fol. 303. Sed quid si habet peculium profectitium. An poterit de ipso soluere debitum non descendens ex causa peculiari, item an pater filio condemnato teneatur de peculio profectitio? Respõdeo, si criminaliter filius fuerit condemnatus, non tenetur pater de peculio, vt. C. de bo. dam. l.3. Et scias quod de iure communi non potest quis capi pro debito, nisi prius sit facta realis executio bonorum, quia captura non fiet nisi in subsidium, ita no. Inno. in l.1. & 2. §. tutores. ff. de suspec. tut. Et Bar. in l.1. ff. de ces. bo. & l. si. eo. ti. dicit quod non videtur verum pro eadem lege. Ad idem facit. c. quoniam. §. fi. vt lit. nõ contest. & ff. quæ in frau. cred. l. fi. in fi. & de fideiuss. l. hæres. §. reo quoque. ff. de fun. instru. l. nepoti. Bal.

Filius sub conditione rogatus restituere successiuè potest detrahere duas quartas præter imò contra tacitam voluntatem testantis, ita not. Ab. in c. Raynaldus. de test. sed an isti filij instituti sub condi. & rogati restituere possint detrahere integrè legitimam & Trebellianicam glo. distinguit aut suus hæres est grauatus purè & tunc non detrahit vtrasque sed vna confunditur in alia, nisi quatenus vna alteram excederet. Aut sub conditione, & tunc fiet detractio integralis legitime & Trebellianicæ, itẽ legitimæ & falcidiæ de singularibus relictis, ita not. ff. de inoff. test. l. Pap. §. meminisse. & dicunt Doc. quòd debet intelligi in conditione quæ dependeat de futuro, nã si de præsenti idem quod in purè rogato, vt. ff. de miu. rup. irr. test. l. cum in secundo. Sed videtur quod semper detrahatur irregulariter quod probo sic, quando cõcurrunt plures causæ diuersæ speciei debent operari plures effectus, vt. ff. de an. leg. l. qui Marco. & de serui. vrba. præd. l. si domus. Sed hîc concurrunt plures causæ, vna quod hæres vniuersalis ergò, etc. Secundò sic, vna lex dicit quòd filio debetur legitima. Alia dicit, quòd hæredi vniuersali debetur Trebellianica, tunc arguo ex coniunctione duarum legum. s. ff. de lib. & posthu. l. Gallus. §. ille casus. Tertiò arguo sic, contrariorũ eadẽ est disciplina, sed vbi pœna imponitur ratione nominis seu qualitatis importatæ per nomen, tunc augetur pœna ratione nominis, vt. ff. de adul. l. si adulterium cum incestu. pari ratione & augeri debet ad idem. s. de nominis inspectione, vt. ff. de adopt. l. si pater. §. qui duos. Quartò probatur casus horum capitulorũ Raynutius & Raynaldus. de test. In cõtrarium videtur casus. l. nam vna lex dicit quòd quicquid filius habet supra quartã restituere compellitur, vt. C. fa. ercis. l. filium quem habentem. Alibi expreßius dicit, quòd restituere debet dodrantẽ, vt. C. ad Treb. l. iubemus. in prin. Alibi dicit quòd bessem, vt in Auth. de rest. & ea quæ parit. §. quamobrem. Et si dicatur vna diminuet alteram & de alterius corpore euelletur quod videtur esse absurdum ad idem. ff. de inoff. test. l. Pap. §. si quis impubes. & de bo. liber. l. nihil. §. sed patronus. Item filius si est grauatus vltra dodrantem non habet locum Trebellianica. sed non videtur vltra grauatus ex quo lex rescindit grauamen, vt. C. de inoff. testa. l. quoniam in prioribus. Solut. si filius vel alia similis persona non sit hæres vniuersalis sed in certa re, tunc non detrahit nisi solam legitimam, quia trebellianica nõ debetur nisi hæredi vniuersali, vt. ff. ad Treb. l.1. §. inde Neratius. Sed legitima debetur etiam hære. insti. in re certa, vt in Auth. vt cùm de app. cogno. §. cæterùm. & no. ff. ad Treb. in l. si quis priore. Sed autem sit hæres vniuersalis tunc distingue. An purè fuerit grauatus, An sub conditione de futuro. Primo casu si detraxerit trebellianicam non detrahit legitimam nisi quatenus plus est in ea. Sed verò post detraxit legitimam, cessat trebellianica, quia in ea non est plus quàm in legitima sed minus. Secundo casu, quando sub conditione tunc detrahit duas quartas. i. trientem totius hæreditatis, & sextans residui beßis vel semis fit totus, & numerus liberorum & quarta residui vt hic. Sed an filius detrahat trebellianicam de relictis ad pias causas, & videtur quòd sic, vt in c. si pater. de testa. lib. 6. à contrario sensu. secùs in extraneo hærede, vt in l. si quis ad declinandam. in fi. C. de epis. & cle. sed ibi erat potius executor quàm hæres. ar. ff. de leg. 2. l. si quis Titio. no. ista Bal.

Filius præsumitur esse ille qui diu fuit tentus & vocatus vt filius, ita no. Abb. in c. per tuas. de proba. & C. ne de stat. defunct. l. si mater. & ff. de proba. l.1. per Iac. de Aret. de manumis. test. l. vxorem. arg. C. de ser. expor. l. moueor. Adde quod habes sup. in 1.q.

Finis causæ est pro termino dicit Innoc. in c. ex tuæ. de clericis non residentibus. fol. 353. numero primo.

Fiscus. Qui non soluit fisco canonem statim potest expelli, secùs in ecclesia vel priuato, ita not. Inno. in c. literæ. de dila. fol. 213.

FORENSIS relinquens vel contrahens hic in Perusio obligatur ex illo contractu vel delicto, non solùm coram iudice ordinario rei Perusij cuius forum actor sequitur, sed etiam coram eius delegato, ita no. Inn. in c. dilecti. de fo. comp. fol. 199. in num. 3. quod not.

Forma non requiritur in postulatione sed tantùm concordia, vnde non confirmatur postulatus, sed admittitur, ita no. Innoc. in c. considerauimus. de elect.

de elec. fol. 44. in num. 2. & idem Host. in c. monasterium. eo. titu. & vide sup. in verbo, capitulum. in 1. q.

Forma iudiciorum non seruatur in generali inquisitione, ita not. Host. in c. bonæ. de elec. & not. instit. de publi. iudi. in prin.

Forma rescripti est pro libello & in libello inserenda, quia ea forma data est iurisdi. ita no. Inno. & Host. in c. dudum. el. 2. de elect. & sic rescriptum habetur pro libello.

Forma verborum & natura rei de qua fit commissio est consideranda ad videndū quæ transeant in successorem verum enim iurisdi. committatur an aliud negotium industriale, nam si iurisdict. tunc potest fieri commisso commissionis, quia non refert à quo fiet, qui idem est exitus controuersiæ, secùs est in alijs negotijs delega. & commissis à superiore secundum Innoc. vt si committatur officium prædicationis, vel examinatio testium, & si. quibus non est iurisd. contentiosa hinc est quòd executor non facit sub executorem, secùs si Papa non dicit ideò exequi compellas vel facias prouideri quia per alium explicari potest, ita not. Innoc. in c. P. & G. de offic. dele. fol. 143. in num. 2. quòd delegatus à Papa subdeleget est verum, quando Papa non est vsus præcepto sed commissione, nam si præcipit ille cui præcipit per seipsum explicare debet in signum perfectæ obedientiæ, vt no. ff. de offi. præsi. l. sæpè. & vide quod not. in c. 1. de off. dele. in Cle. & facit ad prædicta. ff. de curat. fur. l. cuius bonis in ratione sui. arbiter autem alteri committere non potest, quia non habet iurisd. vt. l. non distinguemus. §. de offi. ff. de arb. cum si. Bal.

Forma non est necessaria in electione canonicorum, sed sufficit solus consensus, ita not. Innoc. in c. ex parte. extra de conces. præb. fol. 377. num. 4.

Forma in absolutione est seruanda, & ideò non sufficit comminatio prælati, ita no. Innoc. in c. proposuit. de cler. excom. fol. 521. vide supr. in verb. arbiter. 7. quæst. 1. in fi. & sup. in verbo, appellatio. in 33. q.

Formam libelli in causa appellationis quando tertius appellat, vide per Inno. in c. cùm super. de re iud. fol. 307. num. 6.

Fornicator publicus nō intererit electionibus, ita no. Inno. in c. sicut. de cohab. cler. & mu. fol. 349. in num. 2. & vide inf. in verbo, sponsalia. in 2. q. & sup. in verbo, affinitas. in 1. q.

Forticilium, vide sup. in verbo, castrum, per totum.

Forum pœnitentiale est cura animarum, item & datio sacramentorum, & si. sed in forum iudiciale non, ita not. Inn. in c. cùm satis. de offic. ord.

FRAVDATOR gabellæ an teneatur iure poli. per Bart. in l. vectigalia. in prin. ff. de pub. iud.

Fraus, vide inf. in verbo, reconuentio. in 2. q.

Fructus si non petantur in libello non poterit iudex in eis condemnare nisi quando petitur restitutio, vel nisi quando post li. contest. sunt percepti, ita no. Inno. in c. grauis. de rest. spo. fol. 230. vel nisi in vniuersali iudicio, vt. l. item veniunt. §. fructus. de peti. hære. facit. ff. de exce. l. fundus. idem in damnis & interesse. vt no. ff. de dam. infe. l. si quis missum. §. iudex. Tamen in istis accusatorijs procedit libellus sine taxatione quantitatis, vt no. Cy. C. si quis alter. vel sibi. in l. cùm propria. & tene menti ista, Bal.

Fructus futuros & incertos an sit licitum emere soluendo precium tempore contractus, & an sit vsura, vide per Inno. in c. in ciuitate. de vsur. fol. 517. num. 2. nec emere nec conducere vili pretio & paruo non prohibetur. ff. loca. l. item si pretio. §. fi. maximè fructus industriales qui non habent certam quantitatem vel naturam. arg. ff. de dona. l. modestinus. & . C. de don. l. sancimus. C. de vsur. l. si ea lege. in hoc tamē dicunt Doc. quòd est multum attendenda conscientia & animus ementis, quia conscientia est cum consilio animæ & conscientia multos angulos habet secundum Doct. Bald. tene menti ista, quia sæpè occurrunt.

Fructus pignorum liberant debitorem sorte vsque ad concurrentem quantitatem, ita no. Abb. in c. cùm contra. de pigno. & fiet compensatio ipso iure quia descendit ex eadem causa. Dummodò fructus sint cōsumpti, vel venditi, vel commixti. Secùs si in eadem figura extant non consumpti, vt no. ff. sol. ma. l. diuortio. §. ob donationes. nam isti fructus non consumpti sunt pignori, vt. ff. de pig. act. l. si necessarias. §. fi. non autem sunt ipsius creditoris effecti, & ideò non liberant debitorem antequam consumantur quod multipliciter fiet, vt ff. si cer. pe. l. nam & si fur. sed post cōsumptionem sic. nec est necessaria compensatio hominis quia lex compensat, vt. l. si quis nec causam. §. pe. ff. si cer. peta. Nec obstat insti. de acti. §. in bonæfidei. quia ibi loquitur quando compensatio habet originem ex diuersa causa, hîc quando ex eadem, quod tene menti perpetuò. Bal.

Fugiens propter metum publi. hostis non propter hoc perdit possessionem. Secùs si capiatur, ita no. Innoc. in c. cùm ex iniuncto. de no. ope. nunc. fol. 529. in num. 2. Si autem est priuatus inimicus, Aut fugiens timuit expulsionē perdit possessionem, Aut verberari tantùm, & tunc non facit quod no. ff. quòd me. causa. l. metum. in prin. & . ff. loc. l. si merces. §. culpæ. & . l. item quare. §. exercitu. e. ti. Ex prædictis apparet quòd licet ciuitas habeat tyrannum valent ea quæ fiunt per regimina ciuitatis & per tyrannum, & retinet ciuitas possessionem suorum iurium, vt. ff. quemad. serui. ami. l. qui fundum §. pe. Ita potest etiam ex prædictis valere processus contra bannitos in casibus in quibus potest mitti procu. si timetur de vi personæ, secùs si de vi causæ, & vide quod no. in. l. ad cognitiōem. ff. de quib. ex cau. in pos. ea. & per gl. sing. & per Ia. & per Io. in c. sta. de rescri. lib. 6. Ea autem quæ non fiunt sponte per regimina ciuitatis vel per rectores ipsius, sed per ipsum tyrannum non valent, quia tyrannus est iuris publici violator, & non habet titulum neq. possessionem iuris, vt C. de sacrosan. eccle. l. decernimus. & tempore tyranni quod fiet per antianos vel priores in eius fauorem præsumitur metu factum, & quod pro bono publico sponte, quia inspicitur id quod prodest. s. bonum publicum, non id quod nocet. s. tyranni imperiū, quia vtile per inutile, & bonum propter malum non vitiatur, vt. l. nec vtilem. ff. ex qui. cau. ma. cùm si. nescio si. Bar. in suo tractatu allegat hîc Inn. & tene menti verba Inno. Bal. vide sup. in verbo, clericus. in. q. extraordinaria.

Furiosus, vide inf. in verbo, testis. in. 8. q. in fi. & infrà, in verbo, testator. in quarta quæstion. Bald.

Furtum, vide omninò supr. in verbo, castrum. in 4. q.

GENS coadunata si facit vastum vel damnũ vnusquisq; tenetur de facto suo & non alterius in foro cõscientiæ & animæ, & etiam in foro iudiciali si factũ à quolibet potest per se discerni, & de auxilio nõ tenetur quis nisi quatenus tollit, sed contrarium facilius obligat, & latius euagat, ita no. Iñ. in c. sicut. de homi. fol. 510. & 513 nu. 2. Et sufficit quod vnus satisfaciat læso damnum ad plenum vt omnes liberentur secundum eundem ibidem. & vide quòd not. ff. vi bo. l. 2. §. si quis non homines. in gl. ordinaria. Bald. vide quòd ibi dicit gl. de comite Alberto vt non teneatur de damno dato à bannitis Bononiæ, etc. & vide sup. in verbo, delinquentibus. in 1. q.

Generalis visitator non potest quem ab officio remouere, ita not. Inno. in c. dilectus. de rescr. fol. 22. in prin. nisi ad hoc fuisset delegatus. secundum Host. ibidem.

Generalis possessio iurisd. qualiter acquiratur, vide per Inn. in c. dilectus. de capel. mona. num. 3. fol. 438.

Gerundium, de natura gerundij vide per Bar. in l. si tu ex parte. ff. de acqui. hære. & per. d. Bal. in l. ædita. C. de æden.

Gesta, vide sup. in ver. episcopus. in. 4. q.

Gesta quæ dicantur, vide per Innoc. in. c. 1. de procu. fol. 165.

Gesta non solùm faciunt fidem in archiuis publicis, sed etiam in archiuis notariorum, ita no. Inno. in. d. c. 1. de procu. fol. eo.

Gesta quæ sint illa post appellationem cassantur, vide per Inn. in c. dilecto. de app fol. 337. nu. 7.

GRATIA semper in tempore antecedit literas & bullas, & ideò bullæ non sunt de substantiali esse gratiæ, ita not. Inno. in. c. constitutus. de rescr. num. 3. fol. 15.

Grauatus grauare, vide sup. in verb. condemnatio. in 8. & 9. q.

GVERRA fuit hincinde inter nobiles & populares, & damna hincinde data, & pace facta statutum de emendatione damnorum, certè quia ista vindicatio nititur soli statuto per contrarium statolli poterit, ita not. Innoc. in c. in nostra. de iniur. fol. 541. Item commune obligatur de his quæ vna pars facit cõtra alteram, secùs verò in ecclesia ibidem Inno. item remißis damnis expensæ factæ non per hoc remissæ intelliguntur vt ibidem Innoc. & vide etiam ibi per Bart. Item pro pace facta commune potest remittere damna singulorum, vt ibidem Innoc. hoc tamen si singuli consenserunt statuto, & iurauerunt scilicet in casu. d. c. in nostra. Inno. Et istud singuli non potest intelligi de pup. & si. sed de administratoribus, & ideò primũ notabile verum est. Sic fuit Romæ inter plebem & patres, vide per Dy. in. l. sed & si. §. si ante. de in rein. Adde etiam quòd compositio ecclesiæ cùm bannitis tollunt ecclesiæ condemna. quo ad debitum cameræ ecclesiæ non quo ad debitũ ex ea priua. personis, vt. l. 2. C. de in ius voc. per Bar. Bal.

HABENS iustam causam litigandi non condemnatur in expen. ita not. Innoc. in. c. sacro. de senten. excom. fol. 555. num. 13.

Habẽtes cerebrũ debile debent post potum ire ieiuni ad testificandum, ita no. Abb. in c. 1. de testi. Et sic, si quis videtur esse ebrius, ad testificandum non debet admitti. Item not. ex prædictis, quod intellectus hominis non dicitur esse ita clarus post comestionem & potum, sicut & quando est ieiunus.

Habentes potiora iura debent in possessorio sicut in petitorio obtinere, ita not. Abb. in. c. licet causam. de proba facit. l. fi. C. de edict. diui Adri. tol. Bal.

HÆREDITAS quæ ab indigno aufertur fisco applicatur, ita no. Abb. in c. sancto. de succes. ab intest. & ff. de inoffi. testa. l. Pap. §. meminisse. Et solus fiscus hoc opponit, vt. ff. fami. ercisc. l. is consequenter. §. 1. hoc tamen verum est de indigno non tamen prohibito, nam si titulus in eum nõ cadit vt in spurium fiscus non venit idem vbicunque quis ipso iure repellitur, vt. C. de secun. nup. l. 2. & C. de his quib. vt indi. & l. hæreditas. & ff. sol. matr. l. ab hostibus. §. si vir vxorem. ff. de vulg. subst. l. ex facto. §. fi. adde. ff. ad Silla. l. propter. §. nepotes.

Hæremodicium contrahitur aliter in causa criminali quia inducit plenam desertionem, & aliter in causa ciuili vbi sola instantia triennio perit. ita no. Inno in c. licet. de accu. fol. 487. num 3.

Hæres sacerdotis qualiter teneatur de malè gestis à sacerdote, vide per Inn in c. ex præsentium. de pigno. fol. 395. & vide sup. in verb. condemnatio. in 4. q.

Hæres vsurarij non conuenitur ex maleficio vsurarum commisso à testatore, sed conuenitur ex quasi contractu condictione indebiti, ita no. Inno. in c. Michaël. de vsur. fol. 518.

Hæres de iure canonico tenetur ex delicto defuncti pro viribus hæreditarijs etiam si non fecit inuentarium non tenetur in plus, quia canon non distinguit an fecerit inuentarium vel non, ita no. Inno. in c. in literis. de rapto. fol. 515. & per Io. An. in c. quanquam. de vsur. lib. 6. Nec enim defunctus in plus in foro conscientiæ tenebatur licet in foro causarum defunctus qui nõ posset soluere esset in carcere detinendus. Sed pœna carceris non transit ad hæredem, quia est corporalis, & si quis haberet licentiam capiendi defunctum non posset eius hæredẽ capere, quia ex facto alterius propriè non dicitur quis ex maleficio teneri, vt ff. de dol. l. hæres. & de offi procon. l. obseruare. §. 1. est enim captura personæ personalis sed captura rei. i. pignus prætorium trãsit ad hæredem quia realis est, vt ff. qui po. in pi. habe. l. si iure sed quòd personaliter cohæret transire non potest, vt. ff. de his qui no. infa. l. furti. §. qui alieno. cum si Bal.

Hæreticus vide inf. in verbo, sancti in. 1. q. vide sup. in verb. crimen. in 10. q. vbi habes quòd crimen hæresis est atrox, & sic iste criminosus repellitur à testimonio. Bal.

HOMICIDA iustè detinet beneficium & dignitatem donec deponatur. Idem in alijs irregularibus. Secùs in omninò incapace, vt in illiterato, infante & muliere, vt in c. cùm in nostris. de concess. præb. Et sic no. quod illiteratus, infans & mulier, istæ tres personæ sunt incapaces beneficiorũ. Bal.

Homo liber potest se obligare ad hostagium pro qualibet causa publica, vt pro pace, & scilicet nõ pro debito priuato. potest tamen pro debito priuato iurare stare in certo loco, & inde non discedere, ita not. Innocent. in capi. ex rescripto de iureiurando. fol. 284. ad carcerem verò iud. potest quis se obligare, sed non ad carcerem creditorum,

vide

vide quod no. ff. de fur. l. interdum. §. qui furem. Et si ille qui stat obses pro alio soluerit, poterit agere & repetere ab illo, pro quo soluit, vt ff. de neg. gest. l. nam & Seius. Bal.

Homo liber non debet in facie bullari ob reuerentiam creatoris, non creaturæ, ita no. Innoc. in c. ad audientiam. extra de crimi. falsi. fol. 519.

Honor, vide sup. in verb. citatio. in 44. q.

Hospitale quod quisq; priuatus sua authoritate constituit priuatim, non est locus religiosus, & potest alienari, ita no. Innoc. in c. inter dilectos. de dona. fol. 399. nu. 2.

Hospitale priuatum potest quis facere in domo sua, ita not. Innoc. in c. ad hæc. de relig. do. fol. 436. idem de capella. vt ibidem Inno.

ICONOMVS potest fieri ad tempus & imperpetuum, secundũ Inno. & Host. in c. edoceri. de rescrip.

IGNORANTIA. Affectator ignorantiæ tanquam sciens punitur, ita no. Inno. in c. cùm inter. el. 2. de elect. fol. 50. vide inf. in ver. tempus. in 12. q.

Ignorans non dicitur peccare, vt C. ne sanctũ baptis. l. 2. & ideò non excommunicatur, ita not. Inno. in c. nouerit. de senten. excom. fol. 558. nu. 3. facit. C. de decur. l. generali. lib. 10. & l. quicunq;. C. de ser. fugi.

IMPEDITVS in causa electionis tenetur mittere procuratorem quod est propter instans periculũ, ita no. Iñ. & Host. in c. cùm inter R. de elec.

Imperator ante coronationem an habeat plenitudinem potestatis, cùm non dicatur Imperator, sed Rex Romanorum, vide Inn. in c. venerabilem. de elect. Sed quid si duo Imperatores eliguntur in discordia, dic quòd vterq; administrabit, vt Rex Romanorum, & vterq; habebit eandem potestatem quam habet Imperator, donec electio alterius approbata erit per Papam, glo. est no. & singularis in c. Romani. de iureiur. quod not. & tene menti. Bal. & vide sup. in verbo, annus. in 1. q.

Imperator & quicunq; Princeps, in quibus casibus poßint cassari, vide ibidem per Host. vide omninò inf. in verbo, Papa. in 51. quæst.

Imperator in temporalibus præest vniuersis ecclesijs & personis, nisi in rebus & in terris donatis ecclesiæ, ita no. Innoc. de sen. excom. c. nouerit. fol. 558. nu. 2. ergò in terris donatis ecclesiæ nullam habet iurisd. ff. de offic. præfec. vrb. l. 1 §. cùm vrbem. in glo. Bal. vide inf. in verbo. Rex. in 5. q.

Imperio vacante iurisd. deuoluitur ad Papam, ita no. Inno. in c. licet. de fo. compe. fol. 197. num. 3.

Imperium ecclesiasticum, vnde habuit originem de maioritate eius, & de summa potentia, vide in d. c. licet. per Inno. fol. eo.

Imperium quomodo potest esse iustum cùm habuerit originem à vi, vide per Inno. in c. quod super. de voto & vo. redemp. fol. 429. nu. 10. Respondeo iure gentiũ, vt l. ex hoc iure. ff. de iust. & iu. Bal.

Impetratio, vide inf. in verbo, ius. in 11. q. & inf. in verbo, taciturnitas. in 2. q.

Impetratio non valet, vbi est certus numerus canonicorum, nisi in bulla fiat mentio de illo numero, ita no. Ab. in c. dilecto. de app. quod no. Bal.

INCESTVOSVS, vide sup. in ver. filius. in 1. q.

Incidẽs, vide. inf. in verbo, pronunciatio. in 1. q.

Indicia plenæ subiectionis quæ sint, & quot indicia coniunguntur adinuicem ad probandum, vide per Iñ. in c. cùm inter. de re iud. fol. 306. nu. 2.

Indicia & signa de hæresi debẽt plenè probari, ita nõ. Inno. in c. sicut. de simo. fol. 498.

Indiciorum viam non sequimur per omnia in consilio animæ, ita not. Inno. in c. qui cum fure. de furtis. fol. 515. & no. C. de fur. l. inciuilem. Bald.

Indicium duobus testibus probari debet. l. fi. C. de hæred. nam duo testes deponendo super indicio probant indicium, & non vnus solus testis, sed vnus testis de veritate, & non super indicio deponens benè facit indicium, dummodò sit ritè & legitimè receptus, aliàs nihil probat, vt ff. de quæst. l. maritus. secundum Bart. Bald. & vide inf. in verbo, rumor. in 1. q. & vide Bart. in l. fi. ff. de quæst. ff. & quod not. in l. 1. C. qui & aduer. quos.

Indicium dicitur vsq; ad sententiam, ita not. Ioan. And. in c. quamuis. de elect. in nouella.

Indulgentia strictè interpretatur, ita no. Innoc. & Host. in c. licet. de transla. & vide. inf. in verbo, priuilegium. in 2. q.

Infamia facti repellit à testimonio in criminali, secùs in ciuili, ita no. Abb. in c. testimoniũ. de testi.

Infamis, vide sup. in ver. captus. in 1. quæstio. ibi non est infamis, etc. vide sup. in verbo, electio. in 12. q. & sup. in verbo, canonicus. in 8. quæstio. circa fi.

Infamis quando repellatur ab accu. & testimonio, & quando non, vide per Inno. in c. cùm te. de re iud. fol. 314. in nume. 1. & vide sup. in ver. crimen. in 4. q.

Infrà, de significatione huius dictionis, vide Inno. in c. auditis. de excep. aliàs in c. pia. fol. 295. num. 1.

Ingressus, ingressum canonicum quis dicatur habere, vide Inno. in c. nihil. de elect. fol. 74.

Inhibitio iudicis non cassatur, licet ipse iudex non vacauerit partes, ita not. Innoc. in c. 1. de noui ope. nunc. fol. 529. tamen non est intelligendum de omni inhibitione, sed de ea quæ ordinatur ad cognitionem futuræ causæ, vt est nunciatio noui operis quæ citationis vim habet, vt si sentiat se grauatũ veniat responsurus, vt not. ff. de no. ope. nunc. l. de pupillo. §. meminisse. aliàs præposterũ est prius mandare quàm cognoscere, vt in c. Roma. de app. lib. 6.

Inimicus vide inf. in verbo, iudex. in c. quæstione. & inf. in verbo, testis. in 32. q.

Iniuria personalis est, si quis aliquem in carcere coërcet, secùs si ille propter metum non vult de domo exire, vnde ille qui tenet clericum detentum incidit in canonem. Secùs si clericus ille se cogit inimicorum metu, ita not. Inno. in c. nuper. de sen. excom. fol. 550. nu. 2. Item incidit in canonem qui tenet clericum per testes, vel frenum equi, nam & hæc est iniuria personalis. Secùs si quis laceret sibi vestes, vel offendat equum nõ constringendo personam. Item si quis fugat clericum eÿciendo eum de possessione iniuria personalis est, vt not. ff. de fur. l. itaq; fullo. Tamen non incidit iste in canonem, quia nõ mittit manus in personã ipsius clerici, vt ibidem Innoc. facit. l. 1. ff. de his qui deiec. vel effu. hinc est quòd in lege Cornelia iniuriarum ingredi domum alterius vi est caput per se distinctum à capite pulsati & verberati, vt ff. de iniur. l. lex Cornelia. in prin. Bal.

Iniuria etiam fit si executio fiat pter debitũ rationis, ita no. Innoc. in c. fi. de no. oper. nun. fo. 530. & vide sup. in ver. crimen. in 6. quæstio.

Iniuria non probatur per vnum testem & iuramentum, ita not. Abb. in c. peruenit. de test. cogen. & vide sup. in ver. crimẽ. in 10. q. vbi habes

quando

quando admittatur, & quando repellatur à testimonio committens crimen iniuriarum, & ibidem dic, quòd crimen iniuriarum est leue crimen.

Innouare aliquid non dicitur ille, qui vtitur veteri possessione, ita no. Inno. in c. à memoria. vt lit. pen. fol. 245. & vide omninò in Spec. in tit. de ces. act. §. 1. ver. in summa. Bal.

Inopia excusat ab excommunicatione vel interdicto, ita not. Innoc. in c. P. & G. de offi. deleg. fol. 134. in num. 2. & idem tenet Abb. in c. Odoardus. de solu. argumen. ff. de collati. bo. l. 1. §. si cùm duobus. Sed benè poterit debitor banniri & carcerari, nisi cedat bonis, vt C. qui bo. ce. pos. l. 1. & l. penul. adde quod no. ff. de procu. l. Titius. tamen no. de carcere, quòd antequam carceretur, debet fieri excusio bonorum, vt not. l. 3. §. tutores qui. ff. de suspec. tut. secundum Bar. quod non est verum, quia etiam antè nisi cedat bonis potest quis carceri mancipari, nam si ideò cedit bonis ne carceretur, ergò aliqua bona habebat, vt in Authen. de fideiusso. §. quod autem. & in c. ex literis. de pigno. Bald. vide sup. in verbo, filius. in 2. q.

Inquiri debet de capite & de membris, quando infamia præcedit, ita not. Innoc. in c. cùm dilectus. de accu. fol. 492.

Inquiri non potest, nisi semel de crimine vnius hominis, ita not. Innoc. in c. intantum. de collusio. fol. 520. num. 3.

Inquiritur de criminibus illius, qui debet promoueri absq; specificatione criminum, secùs in iam promoto, ita not. Innocen. & Host. in c. 1. de postu. præla.

Inquisitio si est completa & probata superueniens accusatio, non facit ipsam cessare, vt l. fin. de noxa. & de ædil. edic. l. si quæ eo. Item quia timetur collusio. C. de aboli. l. 2. ff. de iureiur. l. eum qui. §. in popularibus. & de inoffi. testa. l. si suscepta. item quia inquisitio & accusatio sunt de iure communi, & ad idem tendunt, vnde vnum non excludit aliud, vt l. 1. §. dixerit. de publi. & l. in ambiguis. ff. de reg. iur. & per Innocent. in c. cùm dilecti. de elect. fol. 63. num. 9. circa fi. vide Dyn. in c. factum legitimè. de regu. iu. lib. 6. & vide Cyn. & Bald. in l. 1. §. Plautius. de libe. agno.

Inquisitio est processus ordinarius, id est, legitimus, ita not. Innocent. in c. dilecto. de senten. excom. fol. 564. nu. 1. vnum tamen no. quòd qui impetrat inquisitionem, non dicitur accusare. gloss. est no. in l. 1. C. si tutor non gesserit. quod no. Bald.

Inquisitio generalis, quando fit non seruatur forma iudiciorum, ita no. Host. in c. bonæ. de elec. & no. insti. de pub. iud. in prin. vide sup. in verbo, accusatio. in 3. q.

Inquisitio quando committitur ad instantiam alicuius recipiuntur testes quos ille nominat, quando autem iudex inquirit ex suo officio, tunc recipit illos quos sibi videtur recipere, ita not. Host. in præalleg. c. bonæ. de elect. facit. ff. de condi. ob tur. cau. l. si tibi. Bald. vide. inf. in verbo, libellus. in 2. q. & sup. in ver. alienata. in 2. q.

Inquisitio canonica potest fundari super delicto in genere, sicut infamia & purgatio, nec coarctandus est inquisitor qui facit ex officio & bono zelo, sicut coarctatur accusator qui procedit ex odio, & qui debet esse plenè instructus non per famam, & ideò in inquisitione non habet locum. l. libellorum. ff. de accu. quia potest fieri de homicidio, simonia, & adulterio in genere, licet non dicatur vbi & quando, & cum quo, secundum Inno. & sentit glo. ibidem insti. de pub. iud. in princ. Tamen secùs est in inquisitione quæ succedit loco accusationis, & tendit ad eandem pœnam, vt no. la. But. in inst. de act. in prin. nam & in ea habet locum. d. l. libellorum. & si illa omittuntur est inquisitio specialis inepta. & d. glo. insti. de pub. iud. debet intelligi in inquisitione generali nō in speciali secundum Doct. Et idem dicit in exceptione, quia in accusatione si habet vim accusationis, vt in exceptione lenocinij, vel sit opp. testi. vt in c. præsentium. fauore probationum credo illud fore introductum, vt cùm sint certæ non elidantur per incertum, aliàs autem sufficit exceptio generalis, vide ista quæ tanguntur in c fin. de pur. ca. per Inno. fol. 540. & in accusatione ciuili, si irrogat infamiam idem quod in accusatione, si non, tūc non est necesse apponere talia, vt ff. de iniur. l. prætor. per Bar. Bald. vide. ff. de dolo. l. item exigit. per Guil. de Cu. & do. Bal.

Inquisitio ab episcopo quod committitur ad instantiā alicuius videtur ille legitimatus promotor, ita no. Iñ. in c. ex parte. extra de accu. fol. 486.

Inquisitio specialis circa inquisitionē sunt ista, primum est, quia in ea non requiritur solennitas quæ in accusa. vt no. insti. de publi. iud. in prin. Secundum, quia in inquisi. testes possunt recipi lite non contest. vt per Inno. in c. vt lit. non contestat. fol. 206. nu. 7. Tertium, quia testes possunt recipi post aperturam testium, vt per Inno. in c. cùm clamor. de testi. fol. 267. nu. 2. Ratio quia in inquisitione non est accusator, & ideò subornatio non timetur. Quartum, quia si super inquisitione generali testes aliquid dicant quòd iudex per id potest ferre sententiam, vt per Inno. in c. dudum. de elec. fol. 51. nu. 4. Quintum, quia iudex potest formare inquisitionem specialem, si testes super inquisitione generali recepti aliquid dixerint, & potest ipsos iterato examinare & sentētiam ferre, vt not. Inno. in c. qualiter. de accu. fol. 490. num. 2. Item non videtur quòd quis ex generali inquisitione damnetur, nisi ad specialem descendatur secundū Inn. ibidē. vide in. l. si vacātia. C. de bo. vac. li. 10.

Inquisitor datur ad petitionem vniuersitatis, ita not. Innoc. in c. cùm dilectus. de purg. cano. fol. 539. num. 5.

Inquisitor procedit contra Seium, Seius opponit declaratoriam, dicit: inquisitor responde primò inquisitioni reseruatis tibi exceptionib⁹. Quæritur an Seius teneatur respondere, videtur quod sic, quia inquisitor nō ligatur ad ordinem iudiciorum, vt no. inst. de pub. iud. in prin. Contrariū est verum, quia imò seruare debet ordinem, ita no. Inno. in c. exhibita. de iud. fo. 195. præposteratio enim vitiat processum inquisitionis, sicut processum accusationis, per præallegata not. Inno. Bald. Et pro hoc quia in iudicio quantumcunq; summario debet constare de iurisdictione & de legitimatione personarum, vide in l. liber. C. de peti. hæred. & in l. si quæramus. ff. de testa. & in l. 2. C. edict. diui. Adri. tol. & per Bart. in extrauag. ad reprimendā. sup verbo, summariæ. & super verbo, figura.

Inquisitor magis debet niti veritati quàm solennitati & circumscriptioni delicti, ita no Inno. in c. cùm oporteat. de accu. fol. 490. in nu. 1. de hoc dic, vt not. inst. de act. in prim. & ibi per Iac. Bu. in lec. Bald.

Instantia de iure cōi nō est nisi vsq; ad sententiā inclusiuè, nō in causa executionis, & si per statutū sit abbreuiatū tēpus instātiæ est cōe, quia succedit

loco

loco temporis præfixi de iure communi, & facit quòd alia sit meta temporis, ita no. Inn. in c. vt lit. non conte. fol. 205. vide inf. in verbo, tempus in. 9. q. & inf. in verbo, rescriptum. in 1. q.

Instantia dicitur durare dupliciter vno modo, id est integritas totius processus. Alio modo instantia citationis. Primo modo finitur instantia dupliciter, vno modo tempore .i. triennio quod incipit lite contest. vel quasi. Alio modo, quod iudex absoluit reum ab obseruatione iudicij quod fieri potest etiam ante litem contesta. & istis modis etiam acta pereunt, non tamen prout iurisdict. delegata secundum Innoc. Secundo casu non finitur instantia nec processus inchoatus, sed solùmodò illa citatio aboletur, vt l. & post edictum. ff. de iud. Sed nouo iure etiam illa instantia citationis non tollitur, nisi comparens hoc petat pronunciari, quia vno comparente, id est, citato citatus habetur pro vero contumace, & contrahitur eremodicium secundum Innoc. Item quando quis absoluitur ab instantia totius litis est necesse aduersarium citari, secùs si ab instantia cit. secundum eum. Ad hoc tamen vt circumducatur edictum requiritur quòd iudex hoc pronunciet vel partẽ licentiet, aliàs non circumducitur, quia iudex potest spectare de benignitate in diem sequentem, & quia potest supplere pro absente, qui tamen comparuit si finito termino recessit sine aliqua licentia non est habendus pro contumace, & qui nõ expectauit vsq; ad voluntatem iudicis non potest petere expensas ab aduersario. Notandum tamen est quod licet in iudicijs circumducatur edictum, secùs tamẽ est in electionibus & alijs factis, in quibus negotio infecto nunquam circumducitur edictum secundum Inno. in c. consuluit. de offic. dele. quod est totum menti tenendum Bald. vel aliter dicas, quòd instantia perit quatuor modis, scilicet, tempore, lapsu, termini, vel triennij. Item si iudex absoluit reum ante terminum, id est, absoluit reum ab obseruatione iudicij. Item si renuncietur instantiæ, item renũcietur liti, vt ff. iud. sol. l. 3. & C. de pact. l. postquam liti. & no. C. de præscrip. lon. temp. l. 1. Sed quid si per diffinitiuam reus est absolutus & appareant probationes quas fecit actor, nam iudex qui absoluit videtur eis fidem adhibuisse. Sed videtur quod valeant, quia sententia non tollit veritatem, nec probat veritatem factam legitimo tempore, vt ff. rem ratam habe. l. procu. ad exhibendum. §. 2. ff. de condi. inde. l. Iul. Bal.

Instrumenta suspecta non probant, & quando instrumentum redarguitur de falso, debet tunc ædi totum nec sufficit partem tenere. ita no. Abb. in c. contingit. de fide instru. Adde in priuilegio, quia solùm illa pars debet ædi ab impetrante quæ facit ad causam, vt ibi dicit Abb. idem in legatario, quia debet solùm sibi ædi illa pars testamenti quæ facit pro eo circa legatum, vt C. de prec. imper. offer. l. fi. per Ia. de Are. & Cyn. à simili illa sola pars inuentarij debet ædi, quæ tangit factum petentis iudici tamen debet integraliter produci, vt ff. ad leg. Fal. l. maritus. p Iac. de Are. Bal. vide sup. in verbo, amißio. in 1. quæst. & sup. in verbo, appellatio. in 32. q.

Instrumenta ex quo sunt in iudicio producta & in ac. registrata originale seu exemplar non cogitur ædi, nisi falsum allegetur, ita not. Innoc. in c. quoniam contra falsam. de prob. fo. 252. nume. 4. vide omninò. inf. in verb. testis. in 61. q. 2. & sup. in verbo, citatio. in 40. q.

Instrumento statur, & p̃sumitur contra ipsum nisi figura seu forma præsumptionis defendatur ipsius instrumenti, ita not. Innoc. in c. 1. de fide instru. fol. 273. num. 9.

Instrumentum q̄ quis produxit, non potest reuocare productionem, licet posset reuocare confeßionẽ si fuerit erronea, ita no. Innoc. in c. cùm olim. de censi. fol. 447. num. 3 Primum est verum, nisi aduersarius opponat quod sit falsum, quia tũc potest producens ei renunciare, vt l. 3. C. de fide instru. Bald. ratio est, quia omnis producens scripturam videtur fateri quod sit vera, & omnia in ea contenta secundum eum hîc, & in c. venerabilis. de excep. Bald.

Instrumentum non probat ea quæ ibi dicuntur incidenter, sed ea solùm de quibus notarius interfuit rogatus, ita no. Inno. in c. cùm in iure peritus. de offi. deleg. fo. 138. nu. 5.

Instrumentum procurationis non est de act. sed productio eius sic, ita no. Inno. in d. c. cùm in iure. de offi. dele. fo. 138. nu. 6. vide sup. in verbo, actio. in 6. q.

Instrumentum non dicitur falsum, licet erratum sit in verbis narrationis, sed tunc demũ cùm reperiatur falsum in eo, de quo notarius attestatur de visu & proprio auditu, ita no. Innocen. in præalleg. c. cùm in iure. de offic. deleg. fol. 138. nu. 5.

Instrumẽtum non probat, nisi illa tantùm quæ tunc fuerunt gesta, ita not. Innoc. in d. c. quoniam contra falsam. de prob. fol. 252. nu. 7. & vide eod. titu. in c. 1. in Cle. nam notario debet mandari & man. non est de re gesta & hoc de principalibus, sed de accessorijs probant, vt l. optimam. C. de cõtrahen. & commit. stipu. Item quando præsumitur solennitas omnia probat etiam ea, quæ tunc non erant in fieri, vt not. in l. 1. C. de fide instru. & iure hastæ fisc. lib. 11. Bal.

Instrumentum notarij quando copiatur in actis sufficit etiam sine subscrip. testium, & est speciale, ita no. Inno. c. post ceßionem. de probat. fo. 248. nu. 2. in contractibus tamen licet ipsa instrumenta fiant apud acta requiruntur ibi testes, vt si cõstituo procuratorem apud acta. Item in actis voluntariæ iurisdi. vt in emancipa. manumißionibus & si. nisi fiant in publico parlamento vel archiuo, vt C. de fide instru. l. emancipatione. & ff. de adoptio. l. post mortem. & C. de his qui in eccle. manu. l. 1. vel nisi fiant coram Principe, vt C. de testi. l. omnium. Adde quod not. ff. de testi. l. curent. & C. de donati. in l. in hac. & ff. quemadmo. test. aper. in l. si quis. Bal. vide inf. in verbo, litera. 15. q.

Instrumentum dicit quòd Abbas & conuentus facit procuratorem, dic quòd Abbas intelligitur loqui vt membrum collegij, non vt singularis persona, & ideò ipse Abbas non repellitur à testimonio, ita no. Inno. in c. ad hoc. de te. & ibidem vide per ipsum, quando monachus & abbas poßint esse testes in causa sui monasterij.

Instrumentum quando publicatur vel exemplificatur requiritur quòd pars sit citata, vel sit ibi præsens, ita no. Inno. & Host. in c. fi. de fide instru. Saluo quod contra producentem statur sumpto. vt l. ad hæc. C. de fide instru. Item quod contra eum qui transsumi fecit, vt ff. de admini. tu. l. chirographis. & ideò contra tutorem probatur ex inuentario, licet non appareant instrumenta originalia debiti, quod benè no. Bal. & sic nõ ex prædictis qualiter instrumentum debeat publicari &

exemplari.

exemplari, & differentia inter publi. & exempli. publicatur enim quod prius exemplatū erat, puta testimonia. Item testamenta. Exemplatur autē quod publicū est, & publici authoritate nititur, secundum Inn. & Host. ibidem.

Instrumentum qui producit pro se tenetur stare ei contra se nisi illud iudex non admiserit tanquam falsum. Dicit tamen ipse hîc, quòd si peto à te decem, & tu excipis de pacto de non petendo & producis ad hoc falsum instrumentum in quo debitum continetur licet ego aliter non probem, cōdemnaberis vigore instrumenti, quod est dictum singulare secundum do. Petr. Bald. Sed si fortè iudex non admisit eum tanquam minus solenne, tamen productio habet vim confessionis eius quod in eo continetur, ita not. Inno in c. cùm venerabilis. de excep. fol. 292. num. 7. facit ff. depo. l. publia. in fi. & C. de fide instru. Auth. ad hæc. & quod no. in l. 1. §. æditiones. ff. de ædēdo. sublato autem fundamento confessionis tollitur confessio secundum eundem. Si tamen producens chartam vel allegãs legem errat sibi, non præiudicat secundum Innocen. ibid. vide sup. in verbo, citatio. in 38. q.

Instrumentum & aliæ scripturæ notarij excōmunicati vel sententialiter condemnati non valent, idem si testis est, quia testimonium valebit ex quo sententialiter non est condemnatus, ita no. Innocentius in c. Pia. de exceptionibus fol. 295. num. 4.

Instrumentum donationis in dubio interpretatur in largiorem partē quatenus tangit ius donantis, ita no. Abb. in c. cùm dilectus. de dona. Et in dicto. c. nota clausulam in fine cōtractus positam referri ad proxima non remota quod est valde nota. Et super hoc no. ad quod est vna intentio quandoque dubitatur quæ sit mens seu quæ sit intentio, & interdum plura copulantur à lege, interdum ab homine, & interdum clausula est specialis, interdū vniuersalis, interdum indiffinita. Et quãdoq; oratio est copulatiua, quandoq; disiunctiua, quandoq; conditionalis, vt ff. de hæred. inst. l. sub conditione. & de verb. sig. l. hæc verba. vnde in d. c. sunt plures donationes & plures donandi formæ. Et ideò clausula vltimo loco posita non refertur ad omnia tenementi. Bal. Item in dispositione legali multum ponderamus rationem an sit eadem vel non. ar. C. de interd. l. 1. nam vbi est eadem ratio ibi eadem mens est vel esse præsumitur, vt d. l. 1. C. de interd. & no. in l. cum tale §. pen. de cond. & demonst. quæ ratio si scripta est, perit auxilium directum, vt ff. de ver. sig. l. nominis & rei. §. 1. Si autem non est scripta perit vtile remedium, vt in d. l. 1. C. de interd. item si sunt plures leges vel plura capitula dictum in vno statuto, non videtur in alio repetitum, vt l. prætore. §. rit. ff. vi bo. ra. itē si est vna lex habens plura capitula diuersæ naturæ natura vnius non videtur accommodata naturæ alterius sed quantum natura communis sit & quatenus ratio est vniformis & capitula sunt contigua fit repetitio, vt not. instit. ad l. Aquil. §. hoc autem capite. & inst. de rer. diuis. §. item lapilli. item quod iuris est videtur repeti non facti contingentia eadem exigi in disseparatis, secundū Bar. Bald.

Instrumentum statim debet ædi vbi in positionibus vel in libello de eo fit mentio, ita no. Ab. in c. 1. de prob.

Instrumentum locationis in quo dicitur conduxit & precario rogauit importat quod intelligatur rogare ne possideat, ita no. Bart. in l. si quis ante ff. de acqui. poss.

Intentio sola committendi vsuras sine perceptione non obligat ad restit. ita not. Inn. in c. consuluit. de vsu. fol. 517.

Interdictum quis potest suspendere, & quæ differentia sit inter interdicere locum, & interdicere personas, vide de his per Innocentium in cap. vt priuilegia. de priuilegijs. folio 536. numero 1.

Interdictum an extendatur ad familiares episcopi & capituli, vide per Innocent. in c. quòd nōnullis. de priu. fol. 536. nu. 2. facit in arg. ff. de iud. l. non aliàs. §. 1. Bal.

Interdictum quid vult dicere. Et an interdicti possint sepeliri in cimiterio, & si fuerint sepulti vtrum sublato interdicto sint extumulandi, de omnibus his vide Inno. in c. tanta. de exces. præla. fol. 527. nu. 6.

Interdictum dicitur violare qui in ordine suo agit quæ ordini suo non cōueniunt solenniter per Innocen. in d. c. tanta. fol. eod. vide infr. in verb. suspensus. in 6. quæst.

Interdictum non obseruans debet ab offi. remoueri & efficitur irregularis, ita not. Innocen. in c. 1. de postu. præl. fol. 35. num. 7. vide inf. in ver. test. in 25. q.

Interdictum differt à cessatione à diuinis quia primo casu, id est, celebrans tempore interdicti est irregularis alio casu non, ita not. Innocentius in cap. irrefragabili. de offic. ordin. folio 152. numero 4.

Interdictum non suspendit propter appellationem, ita not. Abb. in cap. ad hæc. de appel. de quo nulla ratio reddi potest, nisi quia ita statuit canone vilescat authoritas clauium. Bal.

Interesse commune quis dicitur prosequi, & quis interesse singulare, vide Inno. in c. cùm ecclesiastice. de excep.

Interlocutoria vide supr. in verb. cita. in 27. q. prope finem, & suprà in verbo, confessio. in 7. quæst.

Interlocutoria non transit in rem iudicatam quando diffinitiuè est pronunciandum de principali, ita not. Innocent. in cap. cùm dilecti. de elect. fol. 63. num. 10. tamen potest appell. quando fertur super capitulo substantiali, vt l. intra vtile. ff. de minor. item quando fit statim executio vt si pronūcietur aliquem esse capiendum vel torquēdum vt ibi not. item si non expectat aliam post se, vt l. ait prætor. §. permittitur. eod. tit. item si non recipiatur postea procurator, vt C. de procur. l. ita demùm. secundum Legistas. Bal.

Interlocutoria potest ferri contra absentem & non per contumaciam, ita no. Innocent. in cap. auditis. de procu. fol. 169. nu. 2. & per Iac. de Are. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. de off. procons. & leg. Secùs in diffinitiua. vt l. furioso. & ibi no. ff. de re iud. Bal. hoc verum quòd interlocutoria potest ferri absente parte si parum grauat, vt l. ille à quo. ff. ad Trebel. & l. recusare. in prin. eo. titu. Secùs si nimis grauat vel absorbet ius alterius, vt in Auth. vt spon. larg. §. ad hæc. col. 9. & in Authen. de hær. & fal. §. si verò absunt. col. 1. et per ea quæ no. ff. de bon. poss. l. 3. §. pen. & per Innocent. in d. cap. auditis. Bald. vide per Bald. super hoc in. l. eleganter. §. si quis post. ad fin. ff. de cond. indebi.

Interlocutoria quando possit reuocari vel emē-

DD dari

dari vide per Inn. in c. cùm cessante. de appell. fol. 335. & de præto. stip. l. 1. §. vlt. Bal.

Interlocutoria & man. iudicis factum ex officio perit perempta instantia quia est de ac. si mandatum sit factum cum causæ cognitione, ita no. Innocent. in c. cùm venissent. in glo. non concessi. de inst. fol. 368. nu. 5. vide inf. in verb. testis. in 32. q.

Interlocutoria an poßit reuocari intra 10. dies à tempore latæ, vide per Inn. c. sacro. circa fi. de sen. excom. fol. 555. nu. 13.

Interlocutoria fertur super emergenti, ita not. Ab. in c. licet causam. de prob. & vide sup. in ver. appellatio. in 31. q. & sup. in ver. citatio. in 19. q.

Interpretatio priuilegij potest fieri pendente lite, sed non modificatio, ita no. Inno. in c. olim. de verb. sign. fol. 565. nu. 2.

Interpretatio rescriptorum debet concordare cum iure cõmuni, ita no. Innoc. in c. 1. vt lite penden. fol. 245. & sentit in c. si aduersarius. de eo qui mit. in posses. cau. rei ser. fol. 243. nu. 4. idem in statutis, vt in c. cùm dilectus. de consu. Nam aut statutum loquitur ambiguè vel indiffinitè & tunc distinguitur per ius commune, vt l. 2. C. de noxa. Aut est plana verborum signific. & tunc in casu deciso standum est sta. sed in casu omisso sequimur ius commune, & si non reperitur eo casu ius commune disponere tũc proceditur de similibus ad similia. l. de quibus. de legib. Bal.

Interrogatoria fiunt super testibus examinandis, & non debet dari necessario cop. interrogatorij parti aduersæ ne poßit instruere testes, si tamen iudex dat parti cop. vt opponat interrogatorio poterit facere, & non peccabit secundum Innoc. nec vitiat instructio dictum test. vt no. Roffre. in ti. de senatuscon. libo. Articulorum verò & capitulorum probandorum debet dari copia parti ad oppo. contra impertinentia & ad deliberandum, & hoc venit ex illa regula quòd omnia sunt ædenda quibus quis vsurus est, vt ff. de æden. l. 1. §. ædenda sunt. vtitur autem capitulis qui ea producit, ita not. Innocen. in c. Albericus. de testi. fol. 265. nu. 5. & facit quod not. per eundem in c. 1. de probat. Tamen dicit Inno. in d. c. Albericus. quod licet nõ fuerit data copia articulorum parti nihilominus processus valebit, vide inf. in verbo, testis. in 5. 7. & 45. q.

Interruptio ciuilis quot modis fiat, vide Inno. in c. illud. de præscrip. fol. 298.

IRREGVLARIS non est corpore vitiatus, ita not. Innocen. in c. presbyterum. de cler. ægro. folio 368.

Irregularis est scribens sententiam mortis, ita no. Inno. in c. in sententiam. ne cler. vel mona. fol. 162. in nu. 3. & vide inf. in verb. suspensus. in 1. & 4. q. & sup. in ver. interdictum. in 5. q. & infr. in ver. suspensis. in 1. & 3. & 9. q.

Irregularitas est de iure positiuo, & non habet locum nisi in casibus expreßis in iure, ita not. Inn. c. ad audientiam. de homi. fol. 511. in nu. 9.

IVRISDI. non potest prorogari in foro pœnitentiali, quia potius est officium quàm iurisdi. ita not Abb. in c. de causis de offi. deleg.

Iurisd. si est commissa alicui specialiter an derogetur ordinariè generali, vide Innocent. in c. recepimus. de priuileg. folio 531. in prin. qui allegat. l. pro & contra. vide supr. in verbo, abbas. in 8. quæstion. vbi habet episcopalem iurisdictionem, vide supr. in verbo, causa. in 6. quæstion. ibi in reuocatione iurisdict. etc. vide sup. in ver. citatio. in 28. q. circa medium. ibi idem si iurisdictioni etc. vide infr. in verbo, imperio. in 1. quæstion. & suprà in verbo, excommunicatur. in 4. quæst. Bald. vide Ange. de peru. in l. testament. C. de testa.

Iurisd. quando competat cum scribitur pluribus iudicibus, vide Innocent. in cap. prudentiam. de offic. delegat. fol. 124. numero 9. vide infr. in verbo, testis. in 70. quæstio. & inf. in verb. sententia. in 33. q.

Iurisdict. suppenditur per appellationem, & quando hoc sit verum, vide per Inno. in c. super eod. de appellation. fol. 320. Et sic no. quando appellatio suspendit processum primi iudicis et quãdo non.

Iurisdictio tollitur contraria consuetudine & præscripta, ita dicit Innocent. in cap. ad nostram. in fi. de appell. fol. 317. & vide infr. in verbo, statutum. in 1. quæstion. non ante factum statutum oritur iurisdictio.

Iurisdictio nuda transfertur ad iudicem appellationis non posseßio vel aliud ius, ita not. Innocent. in c. Romana. de appell. fol. 343. num. 5. vide omninò infr. in verbo, reus. in 1. q. & sup. in verb. citatio. in 35. q.

Iurisdictionis tres sunt species principales, scilicet, merum imperium, mixtum, & iurisdictio. Si quis vtitur vna specie non porrigitur ad aliã speciem. Sed per exercitium vnius speciei quemlibet articulum illius speciei videtur exercere, ita not. Innocent. & Abb. in c. dilectus. ne capellus mona. & tene menti ista. Bal.

Iurisdictionis venditione qualiter posseßio acquiratur, vide Bar. in l. poßideri. in prin. ff. de acqui. pos. & ibi ponit de venditione castri. etc.

Iudex potest informari de fama alicuius sine ordine iudiciario & sine testibus in forma iudicij receptis, ita not. Innocent. in cap. cùm in tua circa fin. in verbo, de plano. de spons. fol. 465. ergò si iudex inquireret cũ testibus inhabilibus, non potest sibi opponi de testium inhabilitate, quia sine eis actus valeret, multò magis ergò valere debet licet sint inhabiles per gloß. not. in l. quidam testamento. §. 1. ff. de testa. Bal. vide inf. in ver. testis. in 7. q. & sup. in ver. causa. in 11. q.

Iudex si dixit in commißione, committimus tibi vices nostras, certè ex vi istorum verborum nõ potest reuocare commißionem nec ad se resumere, ita no. Inn. in c. venerabilis. de offi. deleg. fol. 141. num. 3. & vide in ca. 1. in fi. eod. titul. vbi videtur tex.

Iudex appellationis non potest pronunciare ex primis act. nisi producantur, & si ex act. ipsis non visis iudicaret peruerteret quodammodo ordinem iudicij & non rectè faceret, ita no. Inno. in c. cum Bert. de re iud. fol. 310. num. 4. & vide Bal. in l. is apud quem. post prin. C. de æden.

Iudici non debent esse clausa dicta testium, ita not. Inno. in c. cùm clamor. de testi. & vide do. Bal. in l. is apud quem. in 3. col.

Iudex si recusatur ex eo quia opponitur sibi q. est iudex fœmina vel infamis non admittitur talis recusatio, ita no. Inn. in c. sciscitatis. de resc. fo. 123. nu. 2. & in c. 1. super. de offi. dele. fol. 123. nu. 5. vide inf. in verbo, scientia. in 1. q.

Iudex quis esse non potest in causa suæ familiæ quam habet in sua potestate vel in suo obsequio. Sed propter modicam familiaritatem non repellitur

repellitur, & facilius repellitur iudex quàm testis, ita no. Inno. in c. insinuante. de offi. deleg. fo. 131. in nu. 1. vide sup. in verbo, citatio. in 17. q. & vide ꝙ no. in glos. in quæstione. 5. consanguinei.

Iudicibus ordinarijs & alijs administratoribus ratione casuũ emergentium licet leges transgredi, ita no. Innoc. in c. 1. de consti. fol. 2. in nu. 2. & vide in l. si quis filio. §. 1. de iniu. rupt. irritoq; testa. Bal. ibi. vide inf. in verbo, sententia. in 1. q.

Iudex si reuocat iurisdictionem delegatam quæ in se tantùm residet partes de communi concordia non possunt procedere corã reuocato, quia ista reuocatio non tangit ius partis, ita no. Inn. in c. cùm contingat. de rescri. fol. 20. in nu. 5. Pro iudicibus discretis semper est præsumendum prima facie, ita not. Inno. & Hosti. in c. accedens. vt lite non contest. vide ad hoc l. Herennius. §. Caia. ff. de mino. Bal. vide omninò inf. in verbo, sententia. in 23. q. post prin. vide. ff. de offi. præfec. præto. l. 1. & per Cy. in. l. ea quidem. C. de accusa.

Iudici non creditur de processu, ita no. Innoc. in c. cùm dilecti. de elec. fol. 63. nu. 6.

Iudex licet possit conueniri ex maleficio & quasi tamen quando eius processus petit cassari, non agitur contra eum sed contra illos quorum interest, & cũ illis debet fundari iudicium, ita no. Inn. in c. in nostra. de procu. fol. 167. in nu. 8. item ille dicatur pars qui citatur, & contra quem fertur sententia, & iudex qui tulit sententiam inter partes non est citandus, secùs in inquirente ex officio, secundum Inn. in d. c. in nostra. vnde concluditur quod iudex qui tulit sententiam super accusatione non citatur in causa appel. vel nullitatis. Sed quando sententiauit ex inquisitione quam fecit ex suo offi. tunc debet citari secundum Inn. Ad iudicem qui cognoscit inter principales semper sunt remittendi venientes ex trãsuerso, ita not. Inn. in c. humilis. de maior. & obe. fol. 160. nu. 4. & dicuntur venire ex transuerso illi contra quos non agitur, vt. l. venditor. ff. de iudi. quam le. no. Bal.

Iudex qui se pronunciat non reddit se suspectũ, quia est officiũ necessarium non voluntariũ, ita no. Inn. c. pastor. extra de rescr. in fi. fol. 12. n. 4.

Iudex potest suam sententiam defendere quia est suum interesse, ita not. Inn. in c. dilectus. in fi. extra de rescri. fol. 23. & ibi vide Host.

Iudex, no. ꝙ merus executor nõ procedit vt iudex, ita no. Inn. in c. cùm inter. de elec. fol. 47. ibi vide.

Iudex potest procedere ex suo officio vbi accusator est illegitimus. s. inquirendo non accusationem prosequendo, ita no. Inn. in c. oporteat. de accu. Per iudicem potest fieri causæ summariæ cognitio sine pñtia partiũ, ita no. In. in c. ex parte. de accu. fo. 486. vide inf. in verbo, sententia. in 55. q. Nota, ꝙ non dicit sine cita. & ideò caue, vide in c. sæpè. de verbo. signi. in Cle. super verbo, defensiones.

Iudici est pœna si ei cassetur sententia vel processus, vide glos. no. in c. 2. de proba. in Cle. & vide inf. in verbo, sententia. in. 67. q. vide in l. fi. iudex. ff. de varijs & extraordi. cog.

Iudicis nisi de man. quis non tenetur respondere aduersario suo, sed si respondet sibi præiudicat, ita no. Inno. in c. prout. de do. & contu. fo. 237. nu. 1.

Iudex an possit condemnare de fructibus quando perit res, & non iustitia, vide signanter. l. vtiq. ff. de rei ven. secundum Inno.

Iudicem vnum in causa possessorij. Alium in causa proprietatis nemo potest impetrare, nec valent literæ ad hoc impetratæ, ita no. Inn. c. in 1. de causa pos. & proprie. fol. 219. nu. 1. vide inf. in verbo, reconuentio. in 2. q.

Iudicem quem esse si fuit semel iudicatum, decæterò q̃rela nõ sui iudicis super processu suo audiri non debet, ita no. Inno. in c. pastoralis. de rescrip. fol. 12. nu. 8. quod intellige quando lex dat sibi iurisdi. ratione dubij. Secùs si caret funditus iurisdictione, vt in c. super literis. de rescr. & est no. gl. in Authent. habita. C. ne fil. pro patr. Bal.

Iudex secularis tenetur seruare condemna. sententiam, bannum & excommunicationem epi, & euitare ipsum excommunicatum. Et econtrà episcopus tenetur seruare sententiam iudicis secularis, tamen in hoc est differentia, quia episcopus potest compellere iudicem secularem per censuram ecclesiasticam ad obseruandum suam sententiam non econtrà, quia nedum vnus potestas capitaneus vel vicarius vel baiulus est sub episcopo, sed etiam rex quo ad censuram ecclesiasticã, secundum Inn. facit quod no. in l. ex ea. ff. de postu. nõ tamẽ cogitur iudex secularis procedere, & condemnare ad epi mandatum, nec econtrà licet condemnatum à b vno, alter debeat euitare, & sic iurisdictiones ecclesiasticæ & laicales debent se cauere adinuicem non opponere, ita no. Inn. in c. 1. de offi. ord. & tene menti.

Iudex appellationis potest corrigere & emendare, vel reformare ea, q̃ fiunt in fraudem iudicij, ita no. Inno. in c. bonæ. de app. fol. 329. nu. 2.

Iudex licet recipiat compromissum non tamen propter hoc derogatur suæ iurisdictioni, ita no. Inn. in c. innotuit. de arb. fol. 148. nu. 4.

Iudex in quibus casibus potest iudicare secundum æquitatem, vide Inn. in c. 1. circa med. super verbo, suo. de const. fol. 2. nu. 2.

Iudex an possit esse testis in causa si eam delegauerit, vide inf. in verb. testis. in 11. q.

Iudices ordinarij & delegati quando possint in causa testificari, vide in c. dilecto. de test. per In. fo. 264. in nu. 3. vide sup. in verbo, condemnatio. in 1. q. vbi habes, ꝙ si iudex condemnauit aliquem iniustè, ꝙ condemnatio tenetur ad resti. suarum expen. omnium.

Iudex potest suam sententiam temperare, ita no. Inno. Hostien. & Compostel. in c. cognoscentes. de consti. & vide omninò sup. in verbo, appellatio. in 40. q.

Iudices duo vbi sunt pares, si vnus præuenit alium in cognoscendo factum ab altero in eodemmet negotio valet & tenet nisi appelletur, ita no. Inno. in c. cùm omnes. de const. fol. 2. nu. 3. & vide quod no. gl. in c. ad hæc. Sed contra hoc facit quod no. in l. magistratus. ff. ad mu. & videtur casus in l. 1. ver. sanè. de offi. consu. Tamen punitur actor in expen. primi iudicij, vt no. gl. in c. ex tenore. de rescr. & in c. dilectus. de pur. ca. Secùs vbi pars peteret se remitti ad primum iudicium, quia ibi finem recipere debet, vt ff. de iu. l. vbi acceptum. Non ob. d. l. magistratus. quia ibi loquitur in collegijs vbi plures sustinent vices vnius. Item nõ ob. d. l. 1. de off. consu. quia illud est verum

sequendo eundem processum. Sed ex nouo libello si non opponatur processus valet, sed si opponatur persistere debet in veteri, vt in Aut. qui semel. C. quo. & quand. iu. & in d. c. cùm M. per In. Bal. Et ibidem vide per Compost. qui clarius loquitur quàm Inno. Bal.

Iudex ex sola comminatione recusari non potest, secundum Hosti. in c. si quando. de rescr. quod no. Bal.

Iudex dubitans an rescriptum sibi præsentatum sit verum vel non, si de facto procedit valet processus si re uera rescriptum est verum, ita no. Inn. in c. super literis. de rescr. fol. 16. nu. 1. Sed quomodo potest procedere cùm nesciat se esse iudicem? Respondeo, sufficit quod putet & opinio cum veritate concordet, aliàs sufficit veritas sine opi. & scientia, vt ff. de iu. l. 2. §. 1. Sed illud est in extraordinaria iurisdictione, & vide Bar. in l. multum. ff. de cond. ind. Bal.

Iudex in decidendo & puniendo sequitur cõsuetudinẽ loci delicti commissi, secundum Inn. in rub. de consue. fo. 33. nu. 8. Sed in cognoscendo & procedendo sequitur cõsuetudinem suã & loci ipsius iudicis, secundum Oldr. Primũ est verum, si intentatur actio vel accusatio, sed si imploraretur offi. iudicis, iudex sequitur legem suam quæ dat sibi iurisdi. & officium, vt no. in l. 2. ff. de eo quod cer. loco. præsertim si officium residet in iudice & in parte, vt officium inquirendi, ideò quia secundum sua stat, inquirit de delicto commisso extra territorium, quia hoc mero officio exercetur, & quia est magis pcedendi via quàm pœna vel decisio. Alij dicunt contrà, quia nulla lege cauetur quod de delicto extra territorium commisso possit inquiri, & quia cùm extra delinquitur, huiusmodi iudicis maiestas non contemnitur, hoc tenet Guid. de Suza. Sed Cyn. & Bar. tenet primam opi. Bal.

Iudex potest parcere vt non pronuncietur contumacia, sed non in expen. cùm sit interesse partis, ita no. Inno. in c. consuluit. de offi. deleg. fol. 130. nu. 5. Et adde ad id de expen. l. sancimus. C. de iudi. ibi scituris iudicibus etc.

Iudex si iudicat vltra suam iurisdictionem & nil sibi opponitur valet sententia, nisi error sit expressus, ita no. in c. cùm super. de offic. dele.

Iudex à quo non potest citare appellantem, ita no. Inn. in c. pastoralis. extra de offi. dele. fol. 135. nu. 7.

Iudex ad quem donec constet sibi de vigore ap. quod sit iudex non potest mittere inhibitoriam, ita no. Inn. in d. c. pastoralis. de offi. dele. folio. 135.

Iudex nullitatis potest condemnare & absoluere, & vide. l. verum. §. ex facto. in fi. ff. de mino.

Iudex tuetur suam iurisdi. vt reus, vt actor, & vt iudex: Vt reus, quando est in possessione & alius eum impedit, tunc enim potest & armis, & legibus, & processibus eam tueri, sicut quilibet potest omnimodò quo melius potest se tueri. Vt actor, debet enim agere corã superiore, quia fortè vult consequi commoda iurisdict. vt not. in l. de iure. ff. ad municip. Tamen iste iudex fatuus est, si possidet & eligit viam agendi, nisi hoc faciat propter potentiam aduersarij vt iudex, cognoscit enim inter alios vt medius homo, non vt pars. Et quando procedit vt pars, visis iuribus & instrumẽtis alterius partis debet silere nõ iudicare, vnde quando iudex est pars, tunc quæstio principalis est de iurisdictione principaliter per se mota, quando vt iudex, tunc incidens est alteri no. principaliter per se, quia est diuersum factum de quo non est actum, vt. ff. ad exhi. l. de eo. §. fi. ita no. Inn. in c. ex parte. de ver. sig. fol. 566. nu. 3.

Iudex cui nihil est probatum, nihil mandare potest, ita no. Inn. in c. solet. in fin. de sen. excom. fol. 560. nu. 13. vide quod dixi in l. qui accusare. C. de æden. & vide quod no. per glos. in l. admonendi. ff. de iureiur. & l. in bonæ fidei. in prin. glo. magnæ. C. de reb. cred. & iureiur.

Iudex potest reuocare suum errorem, ita no. Inno. in c. sacro. de sen. excom. fol. 555. nu. 13. idem dicit in c. fi. quod met. cau. quia si iudex malè condemnauit in expen. potest condemna. expen. reuocare: idem dicit in c. auditis. de procuratoribus.

Iudex quando possit cognoscere de iniuria sibi facta, vide Inno. in c. 1. & in c. ex parte. de ver. sig. fol. 566. nu. 3.

Iudex appellationis debet sequi consuetudinẽ partium, item potest addere & supplere sententiæ, ita no. Inn. in c. Rainutius. de testa. fol. 404. nu. 5. & in c. pastoralis. de of. delega. fol. 135. & idem tenet ibi Abb. facit. C. de appel. l. ampliorem. & ff. quod cum eo. l. Titianus. emendat enim, tam in dicto, quàm in ratione, vt ibi Bal. & vide. l. finali. C. quando prouo. non est necesse.

Iudex potest petere auxilium moderatum, & quid de exemp. vide Inno. in c. 1. de sta. mona. fol. 431. nu. 3.

Iudex si non admisit exceptionem, quia putabat non veram esse, valet processus ipso iure, nec propter hoc dicitur inordinatus, ita no. Inno. in c. post elec. de conces. præben. fol. 375. nu. 2.

Iudex etiam sine aliquo libello potest decernere possessorem esse tenendum in sua possessione, si ex narratione partium, scilicet facti constat de possessione, ita no. Inn. in c. cùm venissent. de insti. fol. 368. nu. 1. Adde. ff. de ser. vr. præd. l. inte. te & me. vbi vide Bal. sed an possit dare licentiam quod quis ingrediatur possessionem propria authoritate. Bar. ponit. in l. iustè. ff. de acqui. pos. aduerte istud procedit iudiciaria cognitione præcedente, quod dic vt. l. eum qui. §. fi. epistola. ff. de fur. & facit. l. dot. C. solu. mat. à contrario sensu literæ, secundum Iac. de Are. de quo per Cy. in l. momentaneæ. C. vnde vi. Sed an iudex possit dare hanc licentiam non præcedente cognitione aliqua in casu quo pars sua authoritate apprehenderet seu intraret possessionem, vide per Bar. in l. creditores. C. pig. de post. Iac. de Belui. & quod ibi scripsi secundum Albe. de Ros. post. Old. & Iac. But.

Iudex licet citetur ad defendendũ suum processum non tamẽ propter hoc dicitur esse pars, vide plenè per Inn. in c. speciali. de app. fol. 335. nu. 8. videtur enim comparere vt iudicem appellationis instruat, vt ibid. Inn.

Iudex appellationis potest ex suo mero officio facta in fraude iudicij corrigere & reformare, ita no. Inno. in c. bonæ. in fi. de appellationib. folio 229. numero 4. & vide per Cy. C. de alie. iudi.

iudi.l.1.& ff.de app.tu.in l. chirographis.§.fi.per Dy.Bal.

Iudex si viderit vel constabit sibi de testium subornatione vel de eorũ vilitate non debet sequi dicta eorum, ita no. Inno.in c.causam quæ.de re iudi.fol.306.etiam sine excep.secundum eum ibidem. & vide inf. in verbo, libellus. in 12.q. prope fi.

Iudex potest soluere partes à termino eis assignato, ita no. Inno.in c.1.de re iud.fol.303.& vide. inf. in verbo, iurisdi.in 3.q.

Iudex ordinarius vel delegatus siue elector quando possit interim sententiare vel eligere, & quando non, vide Inno.in d.c.1.de re iud.folio. 303.

Iudex quando procedit ex præsumptionibus multum debet temperare sententiam in mitiorem partem, ita no.Inno.in c.quia.de præsump. fol.281.nu.2.

Iudex appellationis sequitur statutum primi iudicis ratio est quia eius loco succedit, vt l.penul.ff.de.iu.solui. Et ideò si in criminali appellatur & cõfirmatur sententia pœna venit applicanda bursæ fisci cuius iudex pronũciauit, quia hæc est lex illius iudicis: itẽ executio corporalis fit per illum, quia lex suæ iurisdictionis hoc dicit, ergò ipse debet reum detinere in suo carcere. Sed in eo quod applicari debet bursæ partis ei bursæ non derogatur similiter quicunque exequatur, & dic vt in l.tale pactum.§.qui prouocauit. ff.de pac. ita not. Inno.in c.1.de consuetudine: folio 31. nu.8.

Iudex à quo qui non detulit appellationi potest exequi suam sententiam in certis casibus. Primò, si appellatio non fuit interposita intra tempus appellandi, sed postea post præclusam viam lapsu temporis & hoc constat. Secundò, si appellatio est inepta, puta quia appellatum ab interlocutoria sine causa vel sine scrip. Tertiò, quando appellatio est prohibita à lege, vt quando quis est confessus, & conuictus de maleficio, hoc etiam casu secundum canones prohibetur appellare. Quartò, quãdo appellatio est remota ꝑpter clausulã appellatione remota insertã à iure vt in præfectis prætorio, vel inserta in rescripto & appellatur incoloratè & informiter. Quintò, quando appellatio est remota propter veram contumatiam, vt no.in c.1.de dolo.in Cle. Sextò, quando certum est appellationem esse iniustam. Et hæc sunt vera nisi appelletur ad principem, quia tunc postquam princeps admisit appellationem nihil est attentandum, secùs est in alio inferiore qui non potest iuri derogare, ita no.Inn. in c.pastoralis.de offi.dele. Tu clarius dic, aut appellatio peccat per impossibilitatem, & ista non trahit negotium ad superiorem, aut peccat aliàs. Et tunc aut in forma & idem aut non in forma et tũc debet iudex à quo silere, vt.ff.de mino.l.intra vtile. Quid in causa nullitatis? dic si euidenter peccat in materia nõ impeditur executio, vt no.Inn.in c.cùm in iure.de offi. dele.fol. 138.n.2.& C.de or.cogni.l.fi.quia non derogat iurisdictione primi iudi.nec rescindit causa nullitatis ꝑnunciatũ, vt.l.3.§.si seruus.de acquirendis pos.per Dy.Inno.tamẽ si sententia dicatur nulla ex defectu iurisdictione interim non debet fieri executio idem si aliàs res dubia, quia in dubijs non debet fieri executio, vt l.si quis filio.§.si quis. ff.de iniust.test.de ludibrio fiat processus præiudicialis vel ipsa executio retroccetur. ar.l.diximus.ff.de executio.tut. Si autem per apertam calumniã dicatur nulla sententia interim fiat executio, vt l.satis.C.de fal.idem si per præsumptam calũniam præsumptione iuris.ar.in Au.quæ super.secùs si præsumptione hominis quia ex ea nihil est innouandum, quia est probabilis non necessaria.ff.de pœ.l.absentem. Et no.quod licet lege caueatur quod non possit opponi de nul.sententiæ tamẽ si dicatur nulla ex defectu iurisdictionis, talis exceptio procedit & debet admitti, vt not.gl. vnica & singularis in c.1.de seq.pos.& fru.in Cle.idem puto si contineat errorem expressum. Sed in errore velato vel alia nullitate velata non potest opponi, vt l.3.C.de edic.di. Adria.tol. Et quod dixi in re dubia executionem fieri non debere, intelligo de executione iudi.secùs in execu. lega.quæ nititur soli veritati, ar.ff.de condi.ob cau.l.si pecuniam.§.si seruum. nec fingi lites possunt in præiudicium dispositionis legalis, vt ff.de transa.l.cum hi.§.si cum lis. non dico in priuata executione, quamuis enim publica executio retardetur, priuata tamen pœna non meretur, vt si quis occidat bannitum pendente causa nullitatis banni, quod tamẽ re vera valebit secundum Dy.vbi sup. & sic aufertur potestas bannito vlterius disputandi de banno. arg.contra.ff.man.l.quintus.& fac.ff.de mu. & ho.l.reus delatus.& de libe.causa.l.qui de libertate.tenementi.Bal.

Iudex qui cognoscit de causa resti.in integ. contra sententiam, si videbit ipsam non valere, pronunciabit quod non valet, & non procedet ad alia, sic iudex appellationis, vt in.§. ex alia.hoc non placet Inn.quod iudex aditus super restitutione vel nullitate intromittat se de eo quod non est actum, ita no. Inno.in c.coram de offi.de le.f.140.n.2.vide Cy.in l.eos.C.de.app.& Bal.in l.si expressis.ff.eo.tit.Bal.in l.pactum.§.qui prouocauit.ff.de pact.in 14.q.

Iudex appellationis non potest iudicare de eo quod non est petitum, ita no.Inno.in c.cùm contingat.de offi.deleg.fo.140.nu.6.

Iudex potest suum processum defendere, ita no. Host.in c.decæterò.de transac.item & sententiam suam defendere potest, ita not.Inno.& Hosti.in c.dilectus.in fi.de rescrip.

Iudex sicut absoluit ꝑpter contumaciam partis, ita & arbiter potest absoluere ab obseruatione arbitrij, ita no.Inn.in c.ex parte.de arb.fol. 188.nu.1.

Iudex ecclesiasticus in quibus casibus potest se immiscere causis secularibus, vide Inno.in c. licet.de foro compe.fol.197.nu.3.

Iudices extraordinarij vbi debeant sedere & iudicare, & quis puniat eorum officiales, vide Inn.in c.cùm contingat.de fo.compe.folio.198. nu.1.

Iudex potest ferre sententiam etiam de re quæ non est de sua iurisdictione, ita no. Inno.in c.postulasti.de fo.cõpe.sed contra videtur vt no.C.de anna.excep.l.fi.in fi. Sol.dixit quod illa quæstio intelligitur, quando quis sortitur forum ratione possessionis non ratione contractus vel do-

micilij, & sic concordat. cum Innoc. & dicit Innoc. quòd si habeo bona Mediolani, non ideò dominus Mediolanẽ. potest ea confiscare, si aliàs non sum sibi subditus, quia fortè occidam Mediolanẽ. extra districtum Mediolani, vel aliud delictum committam, qui à statuto suo non ligat, ex quo in territorio suo non delinquo. Fallit si offensus non inuenit de me iustitiam, quia tunc potest bona mea occupare, vt 23. q. 2. c. dominus noster. sed propter onera realia bona potest confiscare & sibi incorporare, & si non soluantur, quia hîc res non persona conuenitur sententia prædio datur, vt .ff. de neg.ge.l.qui in aliena.in fi.secundũ Inn.in d.c.postulasti. & in c. à nobis. de senten. exc. idem tenet Bar.in l.cunctos populos.in 8. q. C.de sum.tri. & fide catho. Bal.

Iudex non potest quem citare extra territorium vt sit verus contumax licet missionem patiatur, ita not.Innoc.in c.licet. de foro compe. & citare non potest realiter, id est per capturam personæ, quia executio realis non potest fieri extra territorium, si edictum extra territorium proponatur solenniter, vel ad domum citetur, citatio porrigit effectum suum contra citatum vbicunque sit & erit verus contumax si sciuisse probetur, vt. l. fid.ge decre. ab ordi. fa. & poterit excommunicari, & banniri, & confiscari, vt. l. 1. de requi.reis.ff.Si autem nuncius ad eum citandum mittatur intra territorium non valet citatio, quia extra fines temporis vel loci mandantis non potest nuncius citare. arg. ff. de arbi. l. si cùm dies. §. si intra. & non valet citatio quæ peccat in fundamento & initio suo, vt in c. pastoralis. de re iudi. in Cle. Si autem citatio per nuncium vel literam fit intra territorium, sed in loco exempto, vt puta in ecclesia benè valet, vt l. præsenti. C. de his qui ad ecclesi. confu. & no. per glo.in l.plerique. ff. de in ius vo. facit quod no Cyn.in l. omnes. §. nihilominus. C. de episco. & cle. Citatio ergò quæ intra territorium sumit initium effectum suum porrigit vbicunque, secùs si peccat in fundamento sui principij, quia vbi fundamentum non est firmum non benè de fine perpenditur, vt no. in simili. ff. de arbi. l. si vnus. §. principaliter. & quod no. in simili. ff. de postu. in l.ex ea.quod tene menti. Bal.

Iudex quando pronunciat se iudicem contra verum contumacem non potest appellari licet non esset iudex, ita no. Inn. in c.præ. de dila. fo. 212. numero.3.

Iudex potest quædam ex suo arbitrio facere in fauorem litigatoris, quæ tamen si non facit non potest appellari, ita no. Inn. in c. fi. de ferijs. sic & supplere potest, tamen si non supplet non potest appellari, quia hoc non consistit in iure partium, & vide Spec. in tit. de offi. iudi. & potest delegare & non delegare, & si delegat non potest appellari, quia non tangit ius partis, secundum Io. And. alibi. et potest facere gratiã spectationis contumacibus, nec inde potest appellare, quia ista potius pertinent ad iudicis authoritatem, & animi sui motũ quàm ad necessitatem, & no. benè ista. Bal. vide omninò sup. in ver. conclu. in 2. q.

Iudex quilibet debet obseruare ferias sui fori, non ferias litigantium, & ita obseruat etiam curia Romana. feriæ enim sapiunt ordinem processus, tempus enim est de ordine, ita not. Inn. in c. fi. de for. folio 214.

Iudex potest mutare interlocutoriam latam super exceptione, vnde quando ponitur exceptio per aliquã partium alteri, sententia interlocutoria iudicis requiritur, vt videatur an benè vel malè fuerit exceptum, vt not. Abb. in c. duobus. de appellatio. de primo not. Innoc. in c. 1. de ordi. cog. folio 215. & vide quod no. ff. de re iudica. l. quod iussit.

Iudex laicus non potest cognoscere de aliquo spirituali actu, nec principaliter, nec incidenter, sed remittitur causa ad episcopum, ita not. Innoc. in c. tuam. de ord. cog. folio 217. Non obstat. l. quoties. C. de iudi. quia illud intelligitur de incidenti quæ non est alterius fori principalis, sed forum spirituale est diuersi fori principale à foro temporali, vt ipse Innoc. no. in c. licet. de fo. compe. fol. 197. in nu. 1. Non obst. quod iudex vxorem prægnantem mittit in possessionem nomine ventris & puerum ex carboniano, vt l. 1. §. si ea. ff. de ver. in possessione mitti. vbi etiam no. quòd licet in summarijs sufficiant præsumptiones ad probandam filiationem, tamen ad probandum matrimonium exigitur plena probatio, quia & ibi dico quòd iure canonum debet fieri remissio ad episcopum. Nec ob. quod iudex secularis interponit decretum in emanci. quia est iste actus voluntariæ iurisdictionis. Nec ob. quòd decernit alimenta, quia verum est si aduersarius fatetur eum esse filium, nam confessionem benè potest audire, sed si aduersarius negat remittuntur ad episcopum. Ratio est vt dicit Spe. in tit. de reconuentione. hoc capitulum habet locum vbi de matrimonio incidit quæstio contentiosa & contradict. secùs si non in modum disceptationis quæritur sed de plano, quod est no. Sed quid erit si coram arbitro incidit quæstio filia. communis, an remittet illam ad episcopum, dico quòd non, quia non potest eam arbiter remittere, vt. ff. de arbit. l. non distinguemus. §. de officio. item non procedit arbiter vt iudex, & sic non fiet contra hanc decretalem, tamen istæ probationes non valebunt isto casu in vero iudicio. Quid si fiant sta. contra hanc decretalem. Respon. istæ probationes non valebunt isto casu in vero iudicio. Quid si fiant sta. contra hanc decretalem. Respon. valent, testimonia tanquam extra iudicialia nõ tanquam iudicialia. Et si statutum vult facta extra iudicium valere inter sibi subditos benè valebit statutum, non tamen erit vera probatio sed ficta, quia statuta non possunt iurisdictionem spiritualem conferre. Quid in arbitratore? dic, quod nõ sunt iudicialia testimonia, quæ fiunt coram eo, & sic est duplex genus testimonij, vt. C. de hære. l. quoniam. Et quod dicit hæc decretalis habet locum etiam in excep. clericatus excommunicat. & periurij quæ sunt causæ spirituales secundum Host. & ista tene menti. Bal.

Iudex si non vult audire aduocatos & eorum allegationes, non propterea dicitur grauare partem, quia præsumitur iudex sapiens in iure, nec apparet quòd propter hoc grauet partem, quia multi sunt qui non egent allegationibus iuris seu legum, ita not. Innoc. in c. pastoralis. de causa

de causa possessionis & proprietatis.fol.222.

Iudex si condemnauit de principali,& non de fructibus, & interesse,quod pertinet ad consequentiam petitionis non poterit de fructibus & interesse agi nouo iudicio, quia sopitum videtur vnà cum principali,ita no.Inn.in c.grauis.de resti.spo.fo.230.Bal.

Iudex duobus æquè probantibus non potest inter eos diuidere possessionem, quia non est ad hoc actum,ita not.Inn.in c.licet de proba.fo.250. nu.5.

Iudex debet laborare vt intercipiat testem, si videtur ei suspectus,ita no. Inn.in c.cùm causam. ad fi.de testi.fo.262. in nu. 6.idem tenet Azo.C. eo.tit.in summa.

Iudex ex officio suo debet inquirere de conditione testis, licet non excipiatur ab alio contra quem producitur,ita not.Inn.in d.c.cùm causam. de testi.fo.eo.& not.ff.de mag.conue.l.1.§.si præses.Bal.

Iudex licet deleget causam nō propterea in illa poterit testificari,quia delegatus iure delegantis fungitur, ita no. Inn.in c.dilecto.de tes.fo. 264.nu.3.

Iudex debet quærere à testibus de causa scientiæ sine interrogatorio, & si interrogauit, & testis nihil vel non benè respondit, tunc non debet repeti interrogatio,secundum Inno.in c.cùm clamor.de test.fo.267. in nu.3.Si verò iudex non quæsiuit malitia & dolositas præsumitur,quia omittit ea quæ officio suo incumbunt, debet enim suo officio interrogare de causis scientiæ,si autem iudex omisit interrogare de circunstantijs non de substantialibus,vt de loco,tempore,& contestibus,& si non sunt contestes iterum interrogandi,si autem iudex omisit interrogare de principali re vel facto,vt de libello in præscriptione,tunc debent repeti testes, quia fuit culpa iudicis non partis,ita no.Inn.in c.per tuas. extra de testi.fo. 267.nu.4.

Iudex in testibus interrogandis potest ex officio supplere,ita no.Inn.in d.c.per tuas. extra de testi.fo.eo.

Iudex qui non pronunciat super princ. non potest parti reseruare petitionem expensarum, quia nunquam habuit petitionem seorsum à principali,ita no.Inn.in c.finem. de do.& contu. fo.238.nu.2.

Iudex potest committere notario examinationem testium fiendam & in absentia, ita no.Inn. in c.quoniam contra falsam.de probat.fo.252. & in c.cùm Bertholdus.de re iudi.fo.310.& no.etiam in c.2.de iureiu.li.6.& in c.1.de offi. deleg.in Cle.& in c.cū causam.de testi. & ipsemet notarius instrumentum de commissione facta sibi potest facere, ita tenet Bald.in l.ex sententia.ff.de testa.tute. tamen magis cautum est vt alius notarius rogetur de confectione istius instrumenti cōmißionis.Hosti.& Io. An.in c.quoniam contra.de proba.quod est no. sine commißione notarius non potest examinare, quia hoc spectat ad officium iudicis non notarij, vt no.C.de test.l. hac consultißima.§.pe.facit. ff.de excu.tut.l.scire oportet.§.oportet.& ibi per Dy. Bal.sed pone testes qui sunt de eodem domicilio iudicis non possunt venire ad iudicem propter infirmitatem nunquid iudex debet ire ad testes p̄ recipiēdo testimonium, dic quod in criminali sic, sed in ciuili non tenetur ire, sed poterit committere exami. notario, & vide Bar.in d.l.ex sententia.ff.de tes.tu.Bal.vide in c.constitutus.de fideiuss.

Iudex si viderit vacillare testem debet iubere notario quod scribat in actis qualiter ipsi iudici videtur testem vacillare,& titubare,& pallere, &c. & debet scribi modus vacillationis,ita no. Inn.in d.c. quoniam contra falsam.de prob.fol. 252.nu.5.Et ibi etiam vide qualiter notarius debet scribere vacillationem testium, quando iudex sibi dixit,Inn.ibidem:& no.benè ista Bal.& no.quòd eo tunc,id est tempore vacillationis debet iudex hoc notario committere non ex interuallo,& maximè non debet committere finito iudicio, vide Inn.in d.c.quoniam contra fal.fo.eo. & Ang.in l.Lucius.ff.de his qui not.infa.

Iudex si citat aliquem per suam schedulam suo sigillo sigillatam, licet non sit scripta manu notarij valet tamen, ita not.Inn.in c.2.de fide instr.fo.275.nu.3.facit in ar.l.si publicanus §.de rebus de publi.

Iudex quando habet duas vias ad procedendum,seu duas authoritates iurisdictionales, potest ex vtraque procedere. Item potest vnum actum facere ex vna, alterum ex altera, & tunc ex ea via quam elegit processus est iustificandus, vt ff. de offi.eius cui mand.est iurisd.et.l.si prætor.sed habens vnam authoritatem & putans se diuersam habere si procedit an valeat processus, & videtur quod sic, nisi astringat se solum ad procedendum ex incompetenti authoritate secundum Inn.sed alij dicunt valere, quia credit se iudicem & est, & sic non errat circa fundamentum,sed errat in qualitate vel causa iurisdic.suæ, sicut ille qui procedit vt ordinarius ex principali iurisdictione cùm non poßit nisi ex prorogata,tamē dicit lex valere suum processum. ff.de iu.l.1. §.2.vide ista per Inn.in c.cùm ex officij.de præscr.fol.300. & per Bal.in l.multum, ff.de con.& demon.Bal.vide per d.Bal.de hoc in l.falsus.C.de fur.

Iudex appellationis quando tertius appellet, an pronunciabit pro appellante sibi non fieri præiudicium,an rescindet sententiam in totum,etiam quô ad principalem qui acquieuit sententiæ,item an persona quæ venit ex transuerso quæ nunquam appellauit poßit 3.appellare, item an mandetur sentētia executioni in præiudiciū vnius & non alterius, vide de omnibus istis Inn. in c.cùm super. de re iudiciaria.fol. 307. nu. 2. & 3.

Iudex in sententia potest dicere, ego pronuncio vel nos pronunciamus, licet sit vnus solus iudex,ita no.Inn.in c.apostolicæ.de re iud.

Iudex non potest reseruare ius de quo non est actum nisi de consensu partium,ita no. Inn.in c. cùm dilecti. de emp.& vend.fol. 392.facit.ff.de pac.do.l.libellus Marcellus.Bal.

Iudex imponit perpetuum silentium accusatori si non fuerit in termino,ita no.Inn.in c.licet.de accu.fol.487.nu.4.Scias tamen quod istud silentium est interlocutoria, & potest ab impositione talis silentij appellari, quia nimis præiudicat.ff.de accu.l.Titia.Bal.

Iudex potest corrigere errorem suum, siue errauit

valuit in processu, siue interlocutoria & in criminali, ita no. Inn. in c. qualiter. el. 1. de accu. folio 490. nu. 2.

Iudex si procedit contra aliquem non subditum processus non valet nec tacitus consensus sufficit ad actum illum validandum, ita no. Inn. in c. ad petitionem. de accu. folio 493. nu. 1. Sed benè sufficit consensus expressus, ita no. C. commu. vtr. iud. l. 2. & vide. sup. in verbo, arbiter. in 9. q. vide in l. 1. C. de iurisdictione om. iudi. & in l. si per errorem. ff. eo. tit. & vide sup. in hoc eodem verbo in proxi. 6. q.

Iudex recipit cautionem pro officij sui securitate, ita no. Inno. in c. quia frustra. de vsu. folio 518. num. 2. & vide per Old. & Barto. in l. si quis vxori. §. si fugitiui. de fur.

Iudex laicus si tenet aliquem in carcere qui dicit se clericum, an teneatur eum dimittere & quando, vide per Inn. in c. contingit. de sen. excom. folio 552. num. 2. Et dic quod detinet eum donec iudex pronunciabit clericum, nam iudex laicus de clericatu non habet cognitionem secundum eum, & potest episcopus inhibere iudici laico ne procedat contra clericum etiam litigare volentem secundum eundem Innoc. ergò si hoc facit episcopus, non tamen dicitur clericus declinare sed inuitus abstrahi, nec incidit in pœnam inclinantium, quia eo inuito episcopus pro interesse totius ordinis clericalis declinat eum, non autem seipsum declinat. Et vide. l. 1. C. de le. admi. par. tene menti. Bal. de isto puncto est hodie casus ad literam in c. si iudex laicum. de sen. excom. in 6.

Iudex an possit reuocare post litem contestatam interlocutoriam per eum latam antè, vide per Inno. in c. sæpè. de app. folio 325. num. 3.

Iudex non potest iudicare neque cogere aliquem ad aliquid faciendum sine causæ cognitione, aliàs non valet sententia, ita no. Inno. in c. solicitudinem. de app. folio. 331. num. 4. sed pone sententia aliquo casu est nulla. Quæritur an consensus partium faciat eam valere, Et dic quod non, quando omni respectu erat nulla, & hoc quantum ad agendum, sed quàntum ad excipiendum sic, vt. C. commun. vtr. iud. l. 2. arg. ff. de pigno. l. 1. in prin. si autem est nulla non simpliciter, sed habito respectu ad dominum tunc ratificatione sumit effectum, vt. l. 3. § 1. ff. rem ra. habe. & C. qui pro sua iurisdi. Iac. But. Bal. vide. sup. hoc eodem verbo, in 6. proxi. q.

Iudex appellationis an possit de principali causa cognoscere, vide Inn. in c. vt debitus. de app. fol. 334. nu. 5.

Iudex ecclesiasticus erit iudex si ecclesia petat se restitui in integrum, ita no. Inn. in c. cùm sit. de fo. compe. fol. 197. nu. 2.

Iudex ecclesiasticus cognoscit de qualibet oppreßione pauperum, & de crimine sacrilegij etiam in dubio, ita no. Inn. in d. c. cùm sit generale. de fo. compe. fol. eo.

Iudex ecclesiasticus cognoscere debet de causis viduarum, quia ad eum iurisdictio pertinet, licet de gratia speciali deferatur iudicibus secularibus vt ipsi cognoscant, ita no. Inn. in c. licet. de fo. compe. fol. 197. nu. 3. Adde quod no. in c. significantibus. de offi. delega. in nouella. & in l. 1. C. quando impera. inter viduas. Bal.

Iudex ecclesiasticus habet cognoscere de causa dotis & adulterij, ita no. Inn. in c. 1. vt li. non contest. fol. 205. nu. 3.

Iudex non repellitur propter omnem inimicitiam sed solùm propter grauem, testis verò repellitur propter grandiorem quæ non ex ipso sed ex alio causam habet. ff. de ar arbi. non distinguemus. §. cum quidam & in c. cùm P. extra de accu. Et nimius fauor instar inimicitiæ continet, ita no. Inn. in c. accedens. vt lit. non contest. quæ inimicitia probatur ex verbis puta ex capitalibus minis, dum tamen ex personis dicta pensemus, vt in l. 1. C. si quis impera. maled. & l. licet. C. de arbi. item ex ipsis rebus & factis, vt. C. de appel. l. si quis prouocatione. Bal. vide sup. in ver. colonus. in 1. q. ibi, quia iudex non intendit præiudicare. vide omninò sup. in ver. citatio. in 28. quæstione ibi. Sed responde quod omnia præcepta iudicum & c. vide sup. in verbo curia. in 3. q. ibi, & quilibet iudex & c.

Iudex licet mittat in prima citatione peremptorium pars quæ citatur non propter hoc potest appellare, quia iudex in quacunque citatione si vult potest quem citare cum peremptorio, ita no. Inn. in c. 1. de dila. fol. 212. tene menti. vide Bar. in l. 2. ff. de app. rec. & Bald. in l. 2. C. de episc. aud.

Iudex appellationis quam diu cognoscit an appellatio sit recipienda non debet inhibere, ita no. Inno. in c. dilectus. de rescriptio. folio 22. nu. 3.

Iudex non potest super petitione principali iudicare, nunc pro vna parte, nunc pro alia, quia super toto debet sic formare sententiam, actus enim pronunciandi est indiuiduus, sed si sunt plura capitula potest de per se super quolibet pronunciare nisi essent connexa & inseparabilia, ita no. Inn. & Hostien. in c. cùm inter. de elec. Nec obst. l. intra vtile. ff. de mino. vbi per se iudicatum fuit super ætate, quia id fuit inter loquendo non diffiniendo, nec super re, id est super restit. petita, sed super quodam præambulo, id est causæ petitionis scilicet super ætate, & tene menti prædicta. Bal.

Iudex potest iudicare super his quæ veniunt ex quadam consequentia, licet specifice non fuerit petitum in libello, ita no. Inn. in c. querelam. de elec. fol. 54. ff. de mino. l. si iudex. & C. de sent. & interlo. om. iudi. l. cùm eorum. Bal.

Iudex quilibet dum tamen sit ordinarius absoluit à sententia excommunicationis lata à iure. Sed si est lata ab homine is qui eam tulit absoluit vel superior in ea iurisdictione, ita no. Inn. in c. prudentiam. de offi. deleg. folio 124. in num. 13. vel potest dicere, iudex maior potest absoluere à sententijs suorum subditorum, vt vult Inn. in d. c. prudentiam. de off. deleg. Et hoc si offi. minorum ei subalternatur, vt ff. de iudi. l. iudicium soluitur. aliàs non debet se intromittere, vt 11. q. 1. c. personas. per Archi. Bal.

Iudex quando pronũciat appellationem fuisse desertam ista pronunciatio est interlocutoria, & ideò debet appellari in scriptis & cum causæ cognitio-

cognitione, facit quod no. in c. fi. de app. in le. & C. quando index. l. si præses. quasi desertam. & ideò quia est interlocutoria redit executio ad primum iudicem. argu. l. intra vtile. ff. de mino. & no. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de. pac. & tangitur per Inn. in c. pastoralis. de offi. deleg. fol. 135. nu. 5. Bal.

Iudex inferior non cognoscit de nullitate sententiæ superioris, ita not. Inn. in c. cùm in iure. ver. secùs. de offi. deleg. folio 138. numero. 3. facit in arg. ff. de mi. l. minor autem nec merus executor per capitulum decæterò. de re iud. secundum Inn. per Bar. in l. à diuo Pio. in princ. ff. de re iudi.

Iudex potest suam iurisdictionem defendere etiam cum ense, & etiam in bello, hoc verum si iurisdictio erat euidens & notoria, sed subditus vel aliter subtrahit sibi exercitium iurisdictionis, ita no. Inn. in c. dilectus. de pœ. folio 542. & plenius per eundem in c. olim. de resti. spo. Bal.

Iudex superior in aliquo territorio potest cognoscere de omnibus causis de quibus iudex inferior posset cognoscere in ipso territorio, ita no. Inn. in c. cùm ab ecclesiarum. de offi. ordi. folio 148. numero. 3. facit. C. de offi. præfect. verb. l. 1. in fi. hoc verum nisi consuetudo illius terræ præfigeret certum ordinem in cognoscendo secundum eum ibidem. Et dic, quod ipso iure non valet quod actum est contra consuetudinem informantem iurisdictionem & contra ordinem consuetum, tene menti. Bal. No. contra consuetudinem informantem iurisdictionem etc. Nam consuetudo potest tendere ad decisionem seu iustitiam causæ. Et tunc dic vt per Cy. in l. 2. C. quando pro. non est neces.

Iudex si taxauit male expen. poterit illam taxa. reuocare, ita no. Inn. in c. super eo. quod met. cau. folio 174. numero. 4. & per eundem in c. sæpè. de app. folio 325. numero. 3. vbi habes an possit appellari.

Iudex superior postquam incœpit cognoscere de appellatione inferioris possessionem dare non potest, ita not. Inn. in c. constitutus. de app. folio 326. numero. 3. vide. sup. in verbo citatio. in 27. q. vbi habes quòd omnia præcepta iudicium sunt stricti iuris. Not. quòd omnia præcepta iudicum etc. quia contra facit quod habetur in c. cùm ecclesia sutrina. de cau. posses. & propter. Sed hoc intellige in articulo præcepti. Et vide Cy. in l. quoties. C. de fideicom.

Iudex qui se obtulit facere rationem & iustitiæ complementum non dicitur grauare, ita no. Inn. in c. dilectus. de appellatione. folio 332. numero. 2.

Iudex à quo appellatur debet citari ad audiendam sententiam iudicis ad quem, ita not. Inn. in c. cum speciali, de app. fol. 335. in nu. 8.

Iudex potest iudicare ex pluribus præsumptionibus, ita not. Inn. in c. illo vos. de pigno. Et per Dy. ff. de excu. tut. l. 2. Bal.

Iudex potest punire delinquentem ex suo offi. etiam sine accusatore, ita no. Inn. in c. qualiter. de accu. el. 2. folio 494. in numero. 5. facit. c. fin. de cele. missa. Punitur ergò quis sine accusatore, ratio est ne maleficia remaneant impunita.

Iudex an eo ipso quod fuit opposita exceptio quod non erat iudex desinat esse iudex, ita quod processus postea factus per eum non valeat. Inn. in c. cùm speciali. de app. folio 335. numero. 2. dicit quod non recordatur se legisse, sed Bar. in l. 1. C. si qua. præd. po. dicit quod recordatur quia allegat ibi esse casum sed d. Bal. ibi. dicit quod est speciale, ibi tene menti. Aduerte alibi Bar. quærit in hoc vtrum ex eo quod opponitur iudici, quod est suspectus ex hoc impediatur processus. 2. & dicit quod sic contra Inn. per Bar. in l. qui poterat. ff. ad Treb.

Iudex vnus potest alteri mandare quod recipiat probationes vice sua seu nomine suo, ita not. Abb. in c. constitutus. de fideius.

Iudex si dicit solue, solue, solue: non propter hoc dicitur tertia monitio, ita not. Abb. in c. tua. de dona vide. gl. in l. 4. de pig ac. Bal.

Iudex potest terminum assignatum reuocare, non enim habet maiorem autho. termini assignatio quàm interlocutio, sed interlocutoriam potest reuocare: ergò & assignationem termini, ita not. Abb. in c. significante. de appel. quod tene menti. Bal.

Iudex in causis beneficialibus cognoscit de meritis causæ, etiam appellatione deserta, ita not. Abb. in c. 2. requiris. de app. Bal.

Iudex qui commisit causam alicui vt cognosceret & pronunciaret habito consilio à quodam sapiente, si ille pronunciauit omisso consilio non oportet appellare, quia sententia est nulla ipso iure, ita not. Ioan. And. in c. non est. de consue. li. 6. in nouella. quod tene menti. Adde quod ille qui petit consilium hominis certi non potest appellare à sententia illius consilij vigore lata vel etiam à consilio non appellat. tex. est ad hoc melior qui sit in iure ciuili, in l. generaliter ✠ sin autẽ is. verb. cum mimus crudele est parti etc. C. de reb. cred. & iureiuraandum quod not. Bal.

Iudex si in prima dilatione probatoria dixit, & peremptorie, & tunc secunda dilatio non dabitur nisi cum maiori solennitate quam alias daretur, id est quod impedimentum in prima oportet probari testibus, non autem sufficit solum iuramentum, ita not. Inn. in c. in causis. de testi. fol. 256. numero 2. quod tene menti. Bal.

Iudex vbicunque daret dilationem probatoriam demum concessa resti. in integ. ibi arbiter qui non potest concedere restitutionem eo, quòd est misti imperij dabit dilationem non prohibita restitutione, ita not. Inn. in c. pe. de arbi. fol. 190. nume. 3. quod est not. dignum. de hoc per Cy. in l. fina. C. vbi apud quos. Bal.

Iudex quotiescunque indicat vt bonus vir ab eius sententia appellari non potest vnquam, ita not. Innoc. in c. præsenti. de rescrip. folio 29. numero. 9. quod est not. secundum Odo. Bal. vide Ioan. Andr. in addi. Spec. in tit. de appella. §. in quibus.

Iudice vel quocunq; alio officiali mortuo an potestatẽ eius exerceat aliquis ante euentũ successionis, vide Inn. in c. ad abolendam. de hære. fo. 507. n. 1. Et dic ꝙ subalternũ officium redit ad dominũ principalem. Principale officium ad nullum nisi officium episcopi, quod ad capellanum redit

 in eo

in eo propriè quod pertinet ad episcopi iurisdictionem, sicut est iurisdictio & confirmatio, quia sunt vnum corpus & in vno collegiali corpore, etiam vnum ius omnium recidit, vt l. sicut. in fi. quod cu. vniuer. nomi. nisi singulares personæ. Inn.

Iudices qui erunt quod est contentio inter dominum & vasallum de feudo vel circa feudum, dicit Inn. quod pares, id est habētes feuda similia, & quando contentio inter vasallos est, dominus ipsorum est iudex, sed ad quem appellabitur in istis casibus, vide Inn. in c. cæterùm. de iudi. fo. 191. nu. 5.

Iudices habentes mistum imperium, isti solum habent potestatem dandi plenam possessionem nudam verò possessionem in casibus causa custodiæ possunt dare simplices magistratus, ita no. Inn. in c. tuæ. vt li. non conte. fol. 206. Primum fallit in litis diuisorio, vbi requiritur litis decisio corporalis, vt l. inter castellanum. ff. de arb. Bal.

Iudices sedebunt à mane vsq; ad vesperas quomodo hoc intelligatur, vide Inn. in c. consuluit. de offi. deleg. fol. 130. nu. 4.

Iudici potest de facto resistere ille qui non est citatus dummodò possideat, ita no. Inn. in c. si quando. de offi. delega. fol. 122. vide sup. in verbo, factum. in 9. q.

Iudici soli licet non credatur nisi quatenus constat ex actis: tamen creditur iudici & notario simul, ita no. Inn. in c. quoniam contra falsam. de proba. fol. 252. nu. 8.

Iura spiritualia non sunt diuersa inter episcopum & capitulum, ita no. Inn. in c. cùm clerici. de ver. sig. fol. 566. vide sup. in verbo, electio. in 14. qō.

Iura loquētia de stipul. & acquisitionibus seruorum habent locum in contractibus monachorū, ita no. Inn. in c. cùm olim. el. 2. de priuileg. fol. 532. nū. 4. facit ad materiam. l. si seruus. C. de pac. quia quæ ibi dicuntur idem in seruo idem in monacho.

Iura spiritualia non transeunt in vniuersitate temporalium rerum, & si sit appositum signum vniuersale, ita no. Inn. in c. ex literis. de iurepa. fol. 441. nu. 1. Bal. caue. per. l. quædam. ff. de acquir. rer. do. & per no. in l. modicis. ff. de contrah. emp.

Iura quando sunt contraria statur posteriori, tamen generale non derogat speciali alicuius loci, ita no. Inn. in c. 1. de rescrip. fol. 7. nu. 3.

Iuramento firmato à iure nil debet addi vel detrahi, quia certos habet fines, ita no. Inn. in c. dilec. de ma. & obe. fol. 159. nu. 2.

Iuramentum turpe nō est seruandum sed turpiter præstitum sic donec absoluatur iurans, nisi ex necessitate, ita no. Inn. in c. venerabilem. de elec. fol. 65. nu. 5. & in c. cùm inter. de renunc. vide inf. in ver. testis. in 27. q.

Iuramentum quod est præstitum alicui tanquàm officiali eo deposito non debet ei seruari, secundum Hostien. ibi. Et vide inf. in ver. testamentis. in 45. q. Bal. vide in c. ad apostolicæ. de re iud. lib. 6. & in c. pastoralis. eo tit. in Cle.

Iuramentum de non reuelando secretum intelligitur nisi ex iusta causa reueletur, ita no. Inn. in c. qualiter. el. 2. fol. 490. de accu.

Iuramentum veritatis succedit loco iuramenti calumniæ in causis spiritualibus, ita no. Inn. in c. literas. de iura. calum. lib. 6. fol. 210. nu. 2. Idem in criminalibus, vt in c. dilectus. de ac. Et ideò nō est iuramentum purgationis, interdum enim iuramentum calumniæ facit sufficientem probationem vbi id quod petitur agenti prodest, & alij non nocet vel parum, vt no. ff. ad exhi. in l. thesaurus. tene menti. Bal. vide sup. in ver. actor. 15. q.

Iuramentum minoris repræsentat ipsum esse maiorem non essentialiter, cùm esset quid impossibile, sed iuris præsumptione sic, vide Inn. in c. cùm causam. aliàs. in c. fi. de iura. cal. fol. 211. Et quid est hoc dicere, vide per Cy. in l. si quis maior. C. de transa. Et hoc quod facit eum maiorē est verum nisi fraus interuenit, vt no. in l. quid ergò. §. contrarium. ff. de contra. iudi. tu. Bal.

Iuramentum præstitum potest in melius commutari sicut votum factum, ita no. Inn. in c. debitores. de iureiu. fol. 284. nu. 2.

Iuramentum de obseruandis sta. restringitur ad licita, ita no. Inn. in c. clericus. de iureiu. fol. 289. C. de vsu. l. eos. in gl. no. Bald. de hoc in c. 1. de iureiu. lib. 6. & vide in l. nō videtur data. §. q iussu. ff. de reg. iur.

Iuramentum quod præcipitur à iure præstari super contractu fiendo vel alijs, intelligitur quod solenniter præstari debeat tactis manibus sacrosanctis Euangelijs, vt in Authen. vt omnes obed. iudi. §. fi. col. 5. ita no. Inn. in c. & si Christus. de iureiur. fol. 287. nu. 3. & no. per Io. An. in c. vt circa. de elec. li. 6. Bal. Patet igitur quod vbicunque fit mentio in l. vel statutis de iure præstando intelligitur quod præstetur solenniter tactis corporaliter sacrosanctis Euangelijs.

Iuramentum debet esse veritatis indago, ita no. Inn. in c. & si Christus. de iureiu. vnde & si pars iurat attendere illud quod ignorat dicitur subire anceps periurium, vt. ff. de in litem iuram. l. videamus. quæ assertio temeraria veritatis in parte est culpa. ff. de ac. emp. l. Iul. §. 4. in teste autem esse dolus & falsitas si præcisè affirmaretur secundum Inn. alibi. Item iuramentum debet esse materia liciti & honesti, non rei turpis vel prohibitæ. ff. de pac. l. iuregentium. §. & generaliter. item stylus descriptionis exigitur in consilium animi. ibidem Inn. & Hosti. no. Bal.

Iuramentum debet seruari licet sit in præiudicium rei familiaris, secùs quando est in præiudicium animæ, ita not. Inn. in c. quemadmodum. & in c. cùm contingat. de iureiu. folio 288. numero. 3.

Iuramentum cadens super debito seruandum est, licet sit per vim extortum, ita no. Inn. in c. ad nostram. de iureiu. fol. 286.

Iuramentum est personale ex parte iurantis, sed est reale ex parte eius cui præstatur, ita no. Inn. in c. veritatis. de iureiu. fol. 285.

Iuramentum transit ad hæredem recipientis non ad hæredem iurantis, nec sortitur hæres forum vniuersale ex iuramento defuncti, nec censura ecclesiastica potest compelli, vt no. in c. fi. de fo. compe. lib. 6. in nouella. per Io. And. licet Abb. dixerit contrarium in c. parochiano. de sepul. tamen veritas est quod iuramentum quantum ad spiritualitatem, quæ sibi inest, non transit ad successorem iurantis. Sed quantum ad robur contractus benè transit, quia vires & robur à princip. sui assumpsit de præterito, & ex persona

persona hæredis robur non mutatur. Item transit quantum ad probationem; vt in Authen. de iureiu.à mo.præst.col.5.Bal.

Iuramentum defuncti in extremis præstitum afficit hæredem, & facit eum hæredem de foro ecclesiæ; ita tenet Abb. in c. fin. de sepul. Secùs si esset iuratum in contractu, nam per hoc non efficitur hæres de foro ecclesiæ, nisi iam cœptum esset iudicium cum defuncto; vt not. Io. An. in c. fi. de foro comp. lib. 6. in nouella. Et est ratio, quia iuramentum est personale ex parte iurantis & per mortem virtus spiritualitatis ei annexæ dissoluitur, vt in c. veritatis. de iureiuran. per Inno. Aliæ verò vires iuramentum & robur contractus non pereunt morte iurantis. Bal. Et facit quod hæres teneatur iuramentum præstitum à testatore in articulo mortis seruare: vt. ff. de leg. 2. l. cùm pater §. filius matrem. Bal. vide. ff. de leg. 3. in l. cum quis decedens §. codicillis & Titia. per Bal.

Iuramentum astringit testem ad veritatem dicendam tam super facto quàm super circumstantijs, vide per Abb. in c. cùm causam. de testibus.

Iuramentum fidelitatis extenditur ad futura, ita dicit Abba. in c. clericus. de iureiuran. & ibi vide per eum. & vide. l. si fructus. ff. de vsufru. in gl. ord. Bal. vide sup. in verbo appellatio. in 26. q.

Iurans aliquid dare vel facere sine stipulatione nulla oritur actio ciuilis vel canonica ex hoc iuramento. Sed denunciatio potest impetrari, ita not. Inno. in c. nouit. de iud. quod not. Bald. Et sic not. quod iureiuran. non includit pactum, coniuncto. c. 1. extra de pact. vide Iac. But. & Bar. in l. 1. C. de ope. li. & Bal. ibi. & Inn. c. cùm venisset. de institutio. fol. 368.

Iurans in animam alicuius debet respondere id quod domino videtur non quod sibi; ita not. Inn. in c. fi. de iudi. cal. folio 211. & in c. ad hoc. de test. Et de iuramento præstando in animam alterius, vide. 62. dis. c. tibi domino. Bal. vide suprà in verbo conditio. in 1. & 2. quæst.

Iurans homini ab homine potest absolui, ita not. Inn. in c. cùm inter. de renun. folio 88. nu. 1.

Iurans aliquid dare vel facere alteri, & ille idem iurauit aliquid dare vel facere alteri. Si vnus non seruat iuramentum alteri, nec alter illi non obseruanti seruare tenetur, ita not. Inno. in c. peruenit. de iureiuran. folio 283. numero. 2. facit quòd no. in l. 1. in fin. ff. de lo. pub. fru. & . ff. loca. l. quæro. §. inter locatorem. & . ff. de iureiurando. l. si non fuerit. & de non nu. pec. l. fi. de act. emp. l. Iul. §. offerri. C. de transa. l. scire apud acta. ff. de rescin. ven. l. fi. & de pac. l. 1. & quod ibi no. cum si. Ergò si iurasti dare mihi centum, & ego tibi equum. Si tu non facis promissa, ego non deiero si non facio similiter quæ promisi, nam defectus causæ excusat, vt in d. ll. Ex prædictis collige casum, quòd quis licitè venit contra iuramentum suum, & no. ista Bal. idem quòd dicit Inn. in primo dicto tenet Abb. in c. sicut. de iureiuran. qui dicit, quòd non est periurus ille, qui periuro non seruat fidem. Ad hoc vide. ff. de contrahen. emp. l. domum. in fi. Bal.

Iurans parere mandatis alicuius simpliciter tenetur obedire de quolibet mandato de quo verisimiliter potuit cogitari. Si autem iurauit aliquid in specie, tunc in foro animæ statur intentioni iuram. in foro autem causarum statur interpretationi iuris, ita not. Inn. in c. veniens. de iureiurán. folio 285. numero. 1. adde quod no. ff. de re. iuris. in l. non videtur. §. qui iussu. & . C. de vsur. in l. eos. iuramentum enim licet sit ita præstitum, debet tantùm intelligi arbitrio boni viri facit. ff. de oper. lib. l. si libertus. ita Bal.

Iurans non appellare non obstante iuramento adhuc poterit appellare per causam superuenientem, ita dicit Inn. in c. ad hæc. de app. fol. 318. idem in reductione. ibid.

Iurans non alienare ea quæ sunt de mensa, intelligitur iurare etiam de postea quæsitis mensæ, ita not. Inn. in c. vt super. de re. eccl. non alie. folio 389. idem Host. ibidem. Tamen res consuetæ infeudari non sunt de mensa, secundum Innoc. ibidem & per eundem in c. ex parte. de feudo. & consuetudo in hoc seruanda est, vt. ff. de aqua quo. & æsti. l. 1. §. permittitur. Sed quomodo iuramentum trahitur ad futura? Respondeo; quia est vniuersale, vt. ff. de fun. instru. l. Lucius. & in. l. fi. C. quæ res pi. obli. pos. Et no. quòd res quæ non deuoluuntur ad episcopatum sed ad episcopum nomine alieno. i. pauperum non debent episcoporum deputari mensæ, sed nomine pauperum vendi debent, & liberè pretium pauperibus erogari. Mensa spiritualis non continetur appellatione pauperum, & in hac alienatione nulla est necessaria solennitas siue forma. vt in Authen. de ecclesiasti. titulis. §. qui hoc facere. & . §. interdictum. col. 9. secundum Bar. quod est benè no. & est ratio, quia episcopus facit istam aliena. vt executor cui non est data aliqua forma. tene menti. Bal. Sed quid si episcopus rem emphyteuticam non relocauit, & stetit per annum, an iste lapsus anni facit rem esse de mensa. Archi. tenet quod sic; quia ex quo episcopus percipit fructus nomine mensæ ipsi mensæ deputasse videtur. Ego non credo quòd consuetudo rei sic de facili perimatur sicut nec inducit, ad hoc. ff. communia præd. l. venditor. Bal.

Iurare possunt de calumnia omnes qui habent administr. à lege vel à iudice sine speciali mandato, vt no. Inn. in c. imperatorũ de iura. calũ. fol. 211.

Iurare potest de veritate etiam ille qui nõ videt, si tamen indubitanter nouit. Fallit in teste qui dicit vidisse & præsentem fuisse in actu, ita no. Inn. in c. fi. de iur. cal. fol. 211. Ergò pars quæ iurat vera esse non debet interrogari de causa scientiæ, & si interrogetur potest dicere scio, quia indubitanter noui: secùs in teste qui debet reddere causam per sensum corporis & de re ita gesta eo presente & vidente, vnde dicit tex. quod in teste semper requiritur præsentia & memoria, vt. ff. de fur. l. quidam tabularum. in fi. & . ff. de testa. l. quidam testamento. in fin. & . C. de test. l. testium. in fi. Et hoc dictum dñs meus Do. Car. Vabrensis allegat, quod ad hoc vt ecclesia romana possit mouere arma spiritualia & temporalia, sufficit quòd habeat iustitiam veritatis indubitanter, licet non habeat iustitiam probationis, quia procedit ecclesia vt pars cui sufficit veritatis fundamentum. Bal. Item scias quòd si testis diceret

no.Spec.in tit.de leg.§.supest.ver.sed nunquid.& in c.fi.de hæret.li.6.& de ver.sig.c.sæpè.in Cle.in gl.3.Sed qd si statuit q minor non restituatur videtur q non valet.ff.de mino.l.3.in princ.Arg. cõtra.ff.quod quisq.iu.l.1.§.1.& plenè vide in c.fi. de app.li.6.in nouella.Bal.

Legatum, vide inf.in ver.testator.in 1.& 3.q.& infra in verb, oprælatus.in 2.q.

Legatus quid poßit reseruare suæ collationi, vide Inn.in c.cum dilectus.de iurepa.fol.443.nu. 2.& vide quod no.ff.de testa.mil.l.si certarum.in fi.Bald.vide sup.in verbo, emanans.in 1.q.& sup. in verb.ciuitas.in 5.q.

Legatus an poßit facere sta. cõtra ius commune? dic q sic, nisi in reseruatis vel prohibitis statuti, ita not.Inn.in c.vt singulæ.de offi.archipresb. fol.118.

Legatus facta vnius prouinciæ existens in alia explicat sibi decreta, ita no.Inn.in c.nouit.de offi. leg.fol.146.

Legatus nullam habet potestatem auferendi iura vnius ecclesiæ & dare alteri, ita no.Inn.in c. fi.de confir.vel inu.fol.347.

Leges ciuiles an sint seruandæ in foro ecclesiastico seu canonico, vide per Inn.in c.1.de no.ope. nun.fol.529.& etiam per Io.And.ibidem in nouella.& in c.quid clericis.de fo.compe.Dic q si loquimur in sententia tūc inter laicos est seruanda in foro episcopi si patitur iurisdictio iudicantis, vt in c.fi.de exce.li.6.Si loquimur in sta. Aut statu. est contrarium cano.Et tunc episcopus debet seruare canones non sta.vt in c.ecclesia.de consti.& in c.cùm causam.de re iud.Aut non est contrarium sed supplet vel distinguit ius canonicum, & tunc seruandū est statu.arg.notatorum in l.1.de constit.princ.Aut sta.est præter ius canonicū & disponit de casu aliàs non deciso.Et tunc seruandum est, vt ff.de leg.l.de quibus.& ideò consuetudines feudorum seruantur in foro episcoporum sicut pacta, vt ff.de legib.l.sed & ea.Et non solū consuetudo est seruanda sed simile consuetudinis & statuti no.ibi.& l.non possunt.& in l.sed & posteriores.eo.tit.nam quando lex sit super casu non deciso semper tacitè agi videtur, vt de similibus ad similia porrigatur vel procedatur, quod est no.Bal.Adde ad istam materiam q no.gl.in c. malæfidei.de regu.iu.lib.6.Bal.vide Bar.in l.si verò.§.de viro.ff.sol.mat.& no.bñ hoc in eo q dicit semper & an hoc pcedat in penalibus, dic vt in c. 1.§.sed quia natura.in ti.q̃ sit pri.cau.bene.amit. & ibi dixi.

Legis intellectum sufficit habere licet non habeamus intellectum facti, ita no.Inn.in c.ecclesia. vt lite pend.fol.245.

Legitima potest diminui ptextu consuetudinis, ita not.Abb.in c.Rainutius.de test.imò ibi casus de hoc melior quisit in iure ibi, dum dicit secundum Tuscanensem consuetudinem ciuitatis etc.vide Cy.in l.sancimus.C.de nup.Bal.vide Ioan.An.in c.multum.de reg.iu.li.6.qui allegat ad idem.d.c.Rainutius.

Legitimatio sobolis non firmat electionem illegitimè electi, aliàs nati, quia non purgatur vitium eligentium, quia non trahitur retrò, ita no.Host.c.innotuit.de elect.

Legitimatio personæ procuratoris non facit eū irreuocabilem añ litem contest.ita no.Inn.in c. in causis.de elec.fo.61.nu.4.

Legitimatus & restitutus famæ ab Imperatore est habilis ad honores ciuiles non ecclesiasticos, ita not.Inn.in c.per venerabilem.qui fi.sint leg.fo.481.nu.2.legitimatus à Papa non videtur legitimatus ad succedendum nisi in terris ecclesiæ, ita dicit Inn.in c.per venerabilem.

Legitimatio summi Pontificis quid operatur, vide Inn.ibi.

Legitimè videtur factum in dubio quod factum est, ita no.Inn.in c.fin.de lib.obla.fo.203.& ibi vide de natura istius verbi legitimè.

Legitimè nihil potest fieri si forma non seruatur, ita no.Host.in c.cum dilecta.de rescri.

Lex licet sit abrogata tamen ratio semper remanet legis quam semper licitum est allegare, ita no.Inn.in c.nouit.de iud.f.193.num.6.& vide l.pe.in princ.C.de lat.lib.tol.Innocen.vide sup.in verbo, citatio.in 28.q.circa med.ibi.quod si lex assignet tempus etc. Bal.vide in c.authoritate Martini.de præb.li.6.& Bar.in l.fi.de fal.

Lex, petendæ.C.de tempo.in integ.rest.habet locum vbi terminus præfigitur partibus non iudici, ita no.Inno.in c.de causis.de off.dele.fo.120. nu.5.ff.de mino.l.inter vtile.no.C.de adul.l.fi. & ff.de excu.tut.l.si cùm ipse.& in l.scire oportet.§.consequens.& per Dy.in §.rursus.& l.arbitrio.§.pe.ff.de dol.Bal.vide inf.in verbo, sta. in 5.q.

Lex.1.§.solent.ff.quando app.sic intelligitur quando præses sedebat in ordine non iudicans sed consulens, vel quando sedit iudicans sed contradixit, & ideò potest cognoscere de appellatione, quia cognoscit diuerso iure, ita no.Inn.in c.irrefragabili.de offi.ord.fo.152.nu.2.

Lex, de vsu aquæ.ff.de va.& extraor.cri.qualiter intelligatur, vide In.in c.2.de offi.iud.f.155. nu.2.

Lex pe.ff.de aqua quo.& æsti. vide Inno.in c.cùm venissent.in fi.de in integ.rest.fol.176. nu.9.

Lex, si de meis.ff.de arb. vide Inn.in c.per tuas.de arb.fo.187.nu.3.ibi ponit etc.

Lex, si quis in tantam.C.vnde vi.an habeat locum in causis ecclesiasticis, vide Inno.in c.ad nostram.de iureiur.fo.284.& 285.

Lex, vtiq.ff.de rei ven.qualiter practicetur in sententia formanda, & cæteris capitulis illius legis, vide Inno.in c.1.de re iud.fo.303.

Lex, petendæ.C.de tempo.in integ.rest.& l. diffamari.C.de inge.manu.quomodo debent intelligi, vide Inn.in c.sup.eo.de app.f.320.& ibidem vide per Inno.de coarctatio.dilatio.& vide sup.hoc eodem verbo.in 2.q.

Lex viua quando aliquid prohibet debet idē operari ac si lex mortua prohiberet, ita no.Inn.in c.fi.de accu.fo.497.

Lex si detur quod hæreticus in articulo mortis non posset reconciliari esset inhumana & contra voluntatem Dei, ita no.Inn.in c.à nobis.de sent.excom.fo.549.nu.2.

Lex de intellectu.l.Barbarius.ff.de off.præsi. vide omninò Inn.in c.cum dilecta.de rescr.fo.19. nu.1.vbi ponit not.intellectum illius legis.

LIBELLO non procedente potest fieri mißio ex primo decreto & executio sententiæ, ibidem Inno.

dem Innocent. & vide supr. in ver. actor. in 1. & 3. quæst.

In libello sufficit accessoriè petere fructus perceptos & percipiendos sine alia expreßione quantitatis, ita no. Inn. in c. 2. de lib. obl. fol. eo. & ff. de arbi. l. qui tamen. §. pe. Bal.

In libello sufficit dicere peto 10. quæ mutaui, licet non adijciam te mihi soluisse vel solenniter in contractu esse, vel pecuniam in vtilitatem esse conuersam, ita not. Innoc. in c. si. de lib. oblig. fol. 203. etc.

De libello disiunctiuo, vide per Inn. in c. abbate. de re iud. fol. 316. num. 1.

Libello eodem potest peti res & pœna licet tēpore peti. nondum sit commissa, vt extra de test. c. Raynaldus. in princ. per Doct. & do. Pet.

Libellum ineptum si iudex admisit & super eo est probatum non valet probatio, ita not. Spec. in ti. de offi. iudi. §. de seruis. ver. quid si libellus. & no. in c. examinata. de iud. per Io. And. Inn. Si verò libellus est aptus sed processus ineptus, adhuc non valet probatio, nisi per cōfeßionem, in c. Pisanus. de rest. spo. secundum Io. Cald. &. ff. de iureiur. l. si patronus libertam. per Guil. de Cun. Si delegatus pronunciat super ineptitudine libelli non desinit esse iudex, quia est interlocutoria. ver. quid si proprio G.

Libellus est triplex, quidam est supplicationis, & est ille qui offertur iudici à quo tantùm, inde præsentatur iudici recognituro de causa, deinde parti contra quam. Quidam dicitur conuentionalis, & iste primò offertur iudici, deinde parti. Alius dicitur citatorius, qui offertur parti tantùm. In primo non requiritur expreßio rei vel causæ, vt. l. prætor. ff. de iurisd. om. iud. In secundo, requiritur expreßio rei vel causæ proximæ & remotæ. Inn. 3. non requiritur expreßio causæ, vt vt. C. si man. ita fue. alie. l. ea quidem. in glo. Hoc quantum ad libellum quia debet & potest procedi. Sed est libellus ex quo potest sed non debet procedi quando exprimitur causa proxima tantum. s. oblatio informis, tamen valet ad interruptionem. Est tertius libellus ex quo non debet nec potest procedi, quia non concludit iudici neq; parti iste est difformis, & sic est triplex libellus. s. ex quo procedi potest & debet, ex quo potest & non debet, ex quo non potest nec debet. Aliud est enim libellus informis. Aliud difformis sicut in iuramento dicimus, & sic erit triplex libellus, formis, informis, & difformis, ita no. Innoc. in rub. de lib. obla. fol. 202.

Libellus in quo iniusta causa petitur non debet recipi, ita no. Inno. in c. inter dilectos. de dona. fol. 399. in nume. 2. & not. ff. de excep. dol. l. 2. §. circa Bal.

Libellus propriè non dicitur querela cui petitio non inseritur, ita no. Innoc. in c. in nostra. de sepul. fol. 411. in prin.

Libellus qualiter debeat concipi in petitione quartæ episcopalis, vide Innoc. in c. certificari. de sepul. fol. 410. in num. 1. Adde quod quarta episcopalis non debetur nisi ab ecclesijs subditis. Sed parochialis debetur etiam ab exempt. quia ista non debetur ratione superioritatis sed ratione iniuriæ. ideò quia non sepeliuntur apud parochiam secundum Io. And. in capitulo, cum officijs. de testam. Bal.

Libellus qualiter formetur quando socius agit contra socium ratione societatis, vide Inno. in c. dilecta. de exces. præla. fol. 526. in num. 7.

Libellus quando formatur simpliciter, & tunc nomine proprio intelligitur formatus nisi esset persona ecclesiastica, quia tūc nomine ecclesiæ intelligitur formatus, ita no. Inno. in c. olim. de resti. spo. fol. 235. num. 2.

Libellus requiritur in causa inquisitionis & denunciationis, ita no. Innoc. in c. 1. de lib. oblat. fol. 202. num. 3. vide inf. in ver. sententia. in 16. q. & inf. in ver. renuncians. in 14. q.

Libellus quando poßit mutari vel emendari, & quando non, vide Inno. in d. c. 1. de lib. obl. fol. 202. in num. 6. post lit. contest. Item in causa appellationis non potest quis emendare vitium petitionis in libello positum. Sed vitium exceptionis benè potest emendare vel vitium posi. vt. C. de temp. appel. l. per hanc. & no. C. de appel. Nec obst. quod app. pendente nihil debeat innouari, quia verum est innouatione executionis. Secùs est innouatione probationis vel delegationis, vt. l. fin. C. de erro. aduo. tene menti Bal. Item scias quod in l. in deli. §. si detracta. ff. de noxal. fuit generaliter actum ibidem. nam qui declarat libellum non dicitur mutare vel emēdare, & ideò hoc potest fieri in quacunq; parte litis exponendo quod dixi non perimendo, ff. de rei vend. l. Pompo. scribit si frumentum. §. 1. & in c. cùm dilectus. de accu. Sed secundum quosdam est falsum, quia ille §. si detracta. loquitur in libello speciali, nam eo ipso quod non exprimitur qualitas videtur simpliciter agi, nec potest postea addi qualitas post litem contesta. quia non intentant per libellum secundum commune dictum aduocatorum. Doc. nostri dicunt, quod quando in libello adijcitur qualitas. Aut super ea fundatur intentio actoris, & est de substantia, & tunc post li. contest. non potest detrahi, quia alia via est electa, exemplum in l. 1. §. diuus. ff. de sicar. & ff. de inst. l. habebat. & ar. l. si mulier. in si. ff. quòd me. cau. in ratione sui. Aut ex ea pendet beneficium conuenti & non obligatio agentis, & tunc potest addi & detrahi, vt. d. §. si detracta. quia obli. principalis secundum Legistas non mutatur, tene menti ista Bal.

Libellus generalis admittitur, & tunc valet etiam sententia generalis. Tamen debet esse clarior quàm libellus, ita not. Inno. in c. 2. de lib. obla. fol. 203.

Libellus licet non sit recipiendus sine causa, tamen si recipiatur & respondeatur ab aduersario benè tenet processus, ita not. Innoc. in d. c. si. de lib. obla. fol. eo. vide sup. in hoc eodem verbo, in tertia quæst.

Libellus non requiritur vbi non agitur contra specialem personam nisi quando contradictor petit, ita no. Innocent. in c. 1. de lib. obla. fol. 202. num. 4.

Libellus etiam sine conclusione procedit coram Papa, & fortè etiam coram alio si cōclusio sit vniformis & ex verbis colligi poßit, argum. ff. de Auth. tu. l. pe. & not. inf. q. 4. quia præsulatus facit. ff. de liber. & posthu. l. Gallus. §. quidam rectè. Si verò poßunt diuersæ conclusiones elici non procedit libellus per conclusionem non declaratus. Si autem libellus habet cōclusionem licet non sit per circumstantias declaratus procedit, vt. ff. de pœ. l. si præses. & no. Innoc. in c. 1. de li. contest. fol. 204. num. 3.

Libel-

Libellus debet continere talē causam quæ probata sufficit. i. quæ necessario inferat, ita not. Inn. in c.1. de li. contest. fol. eo. & no. in l. 2. §. circa. ff. de excep. do. vel saltem inferat præsumptiuè, vt. l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. cred. & argumentum. not. in. l. pe. ver. sed quæ ratio. C. de peri. tu. Bal.

Libellus ineptus non solùm reijcitur sed etiam veritati contrarius notoriè, ita no. Inno. & Host. in c. 1. de off. vica. nec debet poni in act. quia iudex verbo & facto potest eū lacerare, vt. l. 1. & ibi gl. ff. de offi. assesso. & in l. fi. C. de ordi. cog. & no. in l. qui cùm maior. §. si patris. ff. de bo. li. Sed quæro libellus ineptus fuit oblatus in iudicio contra aliquem vel fuit generalis vel obscurus, ille contra quem fuit oblatus fuit litem contestatus super illo libello inepto generali vel obscuro, nihil opponens. Postea iste videt quòd libellus est ineptus seu obscurus opponit contra libellum, dicitur ab actore quòd illa exceptio nō erat admittenda, quia erat exceptio dilatoria, & sic debuit ante lit. contest. opponi, vt. l. 2. & l. exceptionem. C. de prob. Certum est enim quod est licitum arguere de ciuilibus ad criminalia, vt. l. absentem. ff. de pœ. Sed nos videmus quòd si libellus ineptus generalis vel obscurus offertur debet excipi ante lit. contestatam, & tunc debet nomen rei in libello aboleri, vt l. libellorum. ver. item quid si accusator. ff. de acc. item ista videtur excep. facti non iuris, quia obijcere quòd libellus seu eius intentio non valet, vt dicit. l. 1. ff. si men. fal. mo. dixe. ibi nec intentionē, etc. vnde cum intra tempus non fuerit apposita silentio perdit vt causam, vt extra de excep. c. pastoralis. C. qui accu. non pos. l. si ea. nec reperio iure cautum quòd exceptio non oppositi libelli sit peremptoria, quia peremptoria habet se circa negotium principale et hoc sonant verba, quia perimit. Dilatoria differt iudicium cum à capite libellus poßit restaurari facit quòd no. in c. Raynal. de testa. Dic plenè per Ioan. And. in c. examinata. de iud. in nouella. De incertitudine libelli dico quod non vitiat ipsum si non opponitur, vt. C. de anna. except. l. fi. nam acta ordinaria li. non vitiantur propter incertitudinem secùs in probatorijs & decisorijs, vt. ff. depo. l. 1. §. si quis argentum. in gl. no. de rei vendi. l. idem Pompo. scribit si frumentum. §. fin. vera autem ineptitudo potest semper opponi ante sententiam, vt in d. c. examinata. Hoc verum si peccat in iure, secùs si peccat in facto, vt. d. l. fi. de anna. except. Item vbi libellus non continet causam potest quandocunque emendari per modum probatiōis. Si autem cōtinet causam insufficentem non potest emendari nisi ante lit. contest. vt. l. ædita. C. de æden. & l. 2. §. circa. de excep. Sed ar. contra. ff. de appel. l. scio. Sed illud in causa appellationis vbi vera causa apparet ex act. primis. Sed quid si reus est litem contestatus super libel. ambiguo, & fecit hoc ideò, vt sententia esset generalis. Sed actor cum sibi deficiant probationes vult restringere libellum declarando suam intentionem ad hoc vt sententia sibi non officiat in alijs. Sed reus contradicit per Auth. qui semel. C. quo. & quando iud. & quia in fauorem rei est inductum quòd poßit procedi super ambiguo libello si reus vult quid iuris hoc casu glo. in alleg. l. fi. de anna. excep. arguit pro & contra. Sed contra actorem multum facit. ff. de arbi. l. de rebus. Sed pro eo actore facit. ff. de rei vend. l. idem Pompo. scribit. §. fi. & argum. ff. de verb. oblig. l. inter stipu. §. 1. quod videtur verius. Ad hoc. ff. de ver. ob. l. quicquid astringendæ. Sed quid erit si iudex vult incertum libellum repellere. Reus contradicit, videtur quòd reus non admittatur, quia libellus incertus præsertim vbi causa non concludit, quia conclusio non sequitur ex præmißis. Contrarium dicas, quia iniuriam facit iudex tam actori quàm reo, vt no. in d. l. fin. C. de anna. excep. Ex his colligitur illa propositio famosa quam dicit Iac. But. in d. l. ædita. C. de æden. s. quòd libellus generalis concludit iudici non parti opponenti. Aliud autem in libello inepto præcisè, vt quando ius non conuenit facto, vt. C. ne quis vel à regia. l. 1. & de formulis. l. 2. Puta si laicus petat ecclesiam in proprietatem, licet sit patronus, quia in laicis ius proprietatis non cadit, vt in c. examinata. de iud. Sicut nec Iudæus mancipium Christianum, etc. l. vt vir bonus. iud. sol. nam iste libellus est contra ius constitutionis. Sed libellus incertus est potius contra ius partis, & hoc verum vbi actio proponitur. Secùs si officium iudicis, quia tunc etiam partibus inuitis iudex ex officio potest repellere petitionem indiscretam, vt C. de præd. cur. l. 1. lib. 10. & ff. de transact. l. cùm hi. §. in causa. teneista menti perpetuò. Bal.

Libellus non est necessarius in causa appellationis, quia sine libello potest iudicari ex præmissis actis, ita no. Innocen. in c. coram. de offi. delega. fol. 140.

Libellus generalis includit ea quæ sunt iuris communis non ea quæ sunt consuetudinis. Vel dic, quòd libellus non indiget specificatione in his quæ includuntur de iure communi, sed in his quæ non includuntur de iure communi, eget specifica expreßione, ita no. in c. conquerente. de offi. ordi. fol. 153. num. 3.

Libellus quomodo formetur quando petitur cassari electum vel electionem, vide Innocentium in c. cùm venissent. de in integ. rest. fol. 67. num. 2.

Libellus supplicatorius debet offerri referendarijs sacri palatij, ita no. Innoc. in c. ex literis. de in integ. rest. fol. 179. num. 3.

Libellus iste dico quòd tali tempore & loco me spoliasti tali re, vnde iustitiam mihi fieri peto benè valet de generali iustitia, ita not. 1. quæstio 4. quia præsulatus, ita not. Innocentius & Host. in c. 2. de ordi. cognitione. nec coarctat iudex vigorem, quin etiam iniusta sententia valeat nisi appelletur. Sed iustificat libellū contra ineptitudinē peti, id est conclusionis, & concludit iste libellus generalis iudici. Item parti nisi petat declarari, vt. ff. de rei vendi. l. si in rem. in fi. scilicet quando narrata poßunt recipere diuersas conclusiones, sed quando habent vnicam tantùm & vniformem conclusionem, tunc conclusio est specialis & certa. Reo quoque sic petere sufficit, vt not. ff. de in ius vocandum. l. libertus à patrono. quod videtur reus facere eo ipso quod excipit vel negat, vt. l. amplius. ff. rem ratam hab. & ff. de procuratore. l. non solùm. §. si status. & ideò quando contradictio rei sapit vim turbationis actoris non est necesse aliter probare de turbatione, argument. ff. de acquirend. rerum. domin. l. Pomponius in fine. Item potest quis eandem petitionem ex pluribus causis iustificare, vt. ff.

vt ff. de admin. tuto. l. Æmilius. & de excu. tu. l. qui testamento. & de contrahend. empt. l. si mater tua. et l. sicut exceptionem. §. si plures. de excu. tu. tenemẽti. Bal. Idem dicit Inn. quod si libellus generalis recipitur processus valebit. Sed si in eo plures includantur condemnationes secundum illam quæ minorem condemnationem requirit fiet condemnatio nisi ex qualitate probationum vel ex prosecutione actorum aliud inducatur, ita not. ipse in cap. dilecti. de ordin. cogn. quod not. Ex hoc not. quod procedit iste libellus peto talem cõdemnari secundum formam iuris & statutorum, scilicet, si non petatur declarari alia lege. vt ff. de acc. l. Senatus. in quo libello dic quod aut per statut. derogatur iuri ciuili, vt quia dicit statut. quòd non possit nisi pœna statuti imponi, & tunc solum statut. videtur esse acceptatum, quia ea via videtur electa quæ possibilis est. vt l. 3. ff. de testam. min. Aut non derogatur, & tunc aut statu. cumulat pœnam, & tunc vtraque via videtur esse electa, vt l. qui sepult. de sepulc. via. Aut non, & tunc via simplicior & leuior per iudicem est tenenda si acta patiuntur, vt ff. de pœn. l. si præses. Aut non potest addere cui vult dummodò probet, & tunc iudex sequi debet viam probationum, secundum Innocent. & hoc in pœna imponenda, sed in ordine iudicij debet procedere tantũ secundum stat. suum, quod benè not. Bald.

Libellus non continens originem peti. dicitur generalis & informis. Tamen tenet super ea informis sententia & pariet exceptionem rei iudic. in omnibus, ita not. Innocent. & Hostien. in c. super. de ord. cog. sed iste libellus non debuit recipi. vt C. de æden. l. fin. & l. fin. C. de annua. except. & argum. ff. de verbo. obligationib. l. triticum. libellus informis nulla probatione valet, vt not. ff. depo. l. 1. §. si quis argentum. fallit in probatione confessionis, vt ff. iureiur. l. si duo. §. si quis Et not. quòd libellus indefinitus æquipollet generali secundum Innocentium. Potest tamen indiscreta petitio posita in libello declarari in processu, & tunc medium arctat extrema, nisi malignè factum sit, vt ff. de arb. l. de rebus. quod not. Bald.

Libellus incertus procedit super pertinentijs, quia petuntur accusatoriè, & nomine pertinentiarum castri intelligitur territorium eius, ita no. Innocentius. in c. cùm ad sedem. de restitut. spol. folio 233. num. 2. & 4. & petito castro tacitè intelligitur petitum eius territorium, vt ff. de offic. præfect. vrb. l. 1. §. cùm vrbem. Bald.

Libellus an sit dirigendus contra eum quem dico vasallum meum esse vel districtualem? An contra eum qui possidet obedientiam in eo? An contra vtrunque? Dic, quòd contra vtrunque, vt vtrique præiudicet, quia vtrique est æquè principalis, nam possidentis interest non perdere, & possessi interest dominium non mutare, ita not. Innocentius, in cap. ad audientiam. de rescript. folio 24. num. 2. & not. in l. inuictus. ff. de fideicom. liber. & ff. de rei vendic. l. 1. §. per hanc. quod not. Bald.

Libellus si recipiatur & in eo non apparet de interesse actorum quod sententia debet restringi ad interesse actorum si potest fieri aliàs debet ferri secundum probata, ita not. Innocenti. in cap. inter monasterium. de re iud. fol. 312. nu. 2.

Libellus subiectionis formatur contra clericos rebellantes, ita not. Inno. in c. cùm inter. de re iud. fol. 306, nu. 2.

Libellus est necessarius super his quæ ante lit. contest. contingunt, ita no. Inno. in c. significante. de app. fol. 339. in num. 1.

Libellus qualiter debet formari in causa appellationis, vide per Innocent. in c. dilectus. de app. fol. 330. & videtur casus not. in l. Atheius. in fi. cum l. seq. ff. de aqua plu. arc.

Libellus re perempta procedit etiam si res petatur in actione ex testamento, vt per Bal. in l. filiofam. res. ff. de do. cau. mor.

Liber rationum an faciat fidem, & quando, & quid de libris mercatorum, vide per Bar. in l. nuda. ff. de do.

Liberatio tanquam quid fauorabile potest fieri etiam absente parte aduersa, ita not. Innocent. in c. veniens. de renunc. fol. 95. & per eundem in c. fidem. de pac. per gloss. in l. 1. C. de pac. & in l. nõ solùm. §. si libertatis. ff. de libe. leg. Confessio verò ad obligandam & pactum requirit præsentiam aduersarij, vt ff. de pact. l. idem in duobus. ff. de confess. l. certum. §. si quis verò. & ff. de act. & oblig. l. cõsensu. & C. de don. l. non ambigitur. & C. de sac. san. eccl. l. illud. & de contrahen. empt. l. 1. in fin. Nam vbicunq; requiritur ibi oportet quod consensu amborum actus producatur, facit quod not. ff. de negot. gest. l. fin. in fin. & qui renunciat liti videtur renunciare iuri. Secùs si dicat renuncio instantiæ, vt C. de præscript. long. tempor. l. 1. C. de pact. l. postquam liti. Et vide Innocent. in cap. ex tenore. de renunc. Bald. vide Bart. in l. Athletæ. §. dat remissionem. ff. de excu. tu. & in d. §. si liberationis.

Liberato principali per remissionem sibi factam videtur etiam liberatus consiliarius & quilibet accusatorius sibi in iudicio animæ, ita not. Innocentius in cap. sicut. de homi folio 510. num. 2. quod not. ad paces quæ fiunt quotidie, quia facta pace cum principali, et cum suis auxiliatoribus facta videtur, quod no. Bal.

Libertas, vide inf. in ver. res. in 3. q.

Libertates deducendæ sunt ad temperantiam, ita not. Innocent. in cap. quanto. de censi. folio 447.

Licitum & illicitum aliter iudicatur in foro conscientiæ, quàm causarum, de quo vide plenè per Innocentium in cap. quia pleriq. de immu. ecc. fol. 460.

Licitum est facere reprobationem reprobationis non vlterius, ita not. Abb. in cap. licet causam. de proba.

Ligare nemo potest non subditos & si consuetudo erat in contrarium non valet, ita not. Innoc. in cap. quæsiui. de his quæ fiunt à ma. par. capi. fol. 386. nu. 2.

Limes quid sit, & in cuius iurisdictione sit, & sic quis iudicat de eo quòd fiet in confinio territorij, vide per Inn. in cap. penul. de paroch. fol. 413. num. 2.

Limes & limitis adhærentia non præscribuntur, & quæ dicantur adhærentia limitis, dic quod relinquitur arbitrio iudicis, ita not. Inn. & Ab. in c. 1. de parochijs.

Limites & ea quæ sunt circa limites quãdo possunt præscribi, & quando non, vide Innoc. in c. super eo. de paroch.

Limites probantur per libros antiquos, testes, & famam adminicula, ita not. Abbas in cap. cùm causam. de probation. quod not. quia sæpè est de facto.

Lis contestari potest in causa appellationis licet non sit necessarium, ita no. Inn. in c. Raynal. de testa. fol. 405. nu. 4. & ibi vide per Abbatẽ, & intellige altera parte præsente sed vtraq; parte præsente exordio, sic lis est contestanda, vt C. ne lic. in vna ead. cau. l. 1. per Iacob. & Cyn. facit quod not. per gl. not. in c. per venerabilem. qui fil. sint legi. quod est no. Bald.

Lis mota non impedit executionem sententiæ à qua non est appellatum, ita not. Innoc. in c. cùm in iure. de offi. deleg. fol. 138. In contrarium facit capitulum, vt calumnijs eod. tit. in Cle. Pro prima opinione facit. l. fin. C. de ordin. cog. nisi sit præiudicialis, & habens paratam probationem, vt C. quando prouo. non est nec l. 1. in vers. si promptas. & hæc vera vbi constat de iurisdictione pronũciantis Sed vbi non constat nunquam fit executio secundum Innoc. & ideò exceptio iudicis incompetentis semper impedit execu. sententiæ, vt est glo. sing. in c. 1. de sequest. poss. & fru. in Cle. itẽ hæc vera sunt si cõstat de processu causæ veræ vel præsumptiuæ. Secùs si non constat de processu. Quando autem præsumatur factus processus & quãdo nõ, vide per Inn. in d. c. cũ in iure, superius allegato. Ex prædictis patet, quòd laudum non meretur executionem nisi producatur cõpromissum, & videatur iurisdictio. Bal.

Lis si non est contestata super plus petitione quando petitur plus tempore, & hoc liqueat iudici per exceptionem oppositam & probatam de partium consensu, vel confessione, vel instrumẽto, absoluitur reus ab obseruatione iudicij duplicatis inducijs, & actore condemnato in expensis clauditur actori iudiciorum copia, nisi reficiat expen. ita not. Innocent. & Hostien. in c. 1. de plus pe. Sic ergò dilatoria solutionis non est causa absolutionis, sed dilationis vel duplicationis induciarum, scilicet, quæ restabant tempore litis motæ, arg. ff. de pœn. l. aut facta. §. quisquis. & vide quod dixi in l. si pecuniam. ff. si cert. pet. etc. Bald.

Lite contestata potest opponi contra accusantẽ quòd sua non intersit, ita no. Inn. in c. super his. de accu. fol. 488. nu. 7. etc.

Lite pendente non debet quis priuari possessione, ita not. Innocent. in c. cùm venissent. de in integ. rest. fol. 176. nu. 2.

Lite pendente sine quæstione iuris patronatus, an possessor possit præsentare, vide per Abb. in c. ex literis. de iurepa.

Litem contestari non videtur qui respõdet positiõi, quia nec positio dicitur libellus vel petitio, nec continetur cõclusio in positionibus, vnde positiones nõ fiunt ad litis inchoationẽ sed ad veritatis indaginem. In præparatorijs autẽ causarum fiũt positiones, ita no. Inn. in c. 1. de lit. contest. fol. 204. nu. 1. Et succedunt loco probationis non loco lit. cont. secundum Spec. in tit. de lit. cont. §. 1. Bal. & vide sup. in verb. citatio. in 24. q.

Lite conte. potest fieri per negationem facti, & per negationem iuris, vnde sufficit dicere reo, nego me contraxisse, vel nego me teneri, ita no. Inn. in d. c. 1. de lit. contest. fol. eo. nu. 3. De hoc in Spec. in tit. de lit. cont. in secunda parte. §. 1. verb. sed nunquid. per responsionem cum sequenti vbi omnnò vide & l. age. C. de transa. & l. ædita. C. de æden. in opin. Hug. Bal. vide sup. in ver. exceptio. in 7. q.

Litem contestandi præsumitur animus fuisse vbi verba sunt apta ad litem contestandum secũdum Innocentium in d. cap. 1. de lit. contest. folio eod. num. 3. vide suprà, in verbo, citatio. in 23. quæstion. ibi licet non requiratur lit. contestat. etc.

Litera non valet ex quo stylus curiæ non seruatur, ita no. Host. in c. man. de resc.

Literæ vacante sede missa videtur potius missa ecclesiæ quàm personæ, ita no. Host. in c. eam te. de rescript. & vide supr. in verb. credulitas. in 5. quæst.

Litera impetrata contra vicarium non arctat dominum, ita no. Inn. & Host. ibid.

Litera commißionis citandi non est necessariò ponenda in actis, ita not. Inn. in c. quoniam contra falsam. de prob. fol. 252. in num. 3. quia ista commißio citandi non est de ac. secũdum eum. sed Cy. in l. neminem. C. de requi. reis. tenet quòd debet poni in act. Bal.

Litera noua scripta in charta rasa seu vetusta inducit præsumptionem contra instrumentum nõ repulsionem, ita no. Inno. in c. cùm Ioannes eremita. de fide instr. fol. 277. nu. 8.

Literas principis vitiat mala Grammatica, sed mala Grammatica in narratione non vitiat, quia est mala Grammatica partis non principis, ita not. Inn. in c. ad audientiam. & in c. ex parte, el. 2. de rescr. fol. 11. vel dic quòd quælibet vitiat, sed falsa orthographia non vitiat, quia non est scientia, vt in c. ex parte. de fide instru. vide inf. in verb. rescriptum. in 4. q. & sup. in ver. gratia. in 1. q. & sup. in ver. factum. in 2. q.

Literæ ad instãtiam impetratæ quot modis tollantur seu euanescunt, vide per Host. in c. cæterùm. de rescri.

Literæ impetratæ super confirmatione sententiæ licet non adijciant si veniat confirmanda tamẽ tacitè intelligitur quòd sunt literæ iustitiæ, ita no. Inn. in c. ex parte, de rescri. fol. 7. nu. 3. Item subintellitur hæc clausula partibus conuocatis quod iustum fuerit decernas secundum Host. & vide sup. in ver. factum. in 1. q. & inf. in verb. reuocatio. in 3. q. etc.

Literæ iustæ possunt etiam esse obreptitiæ. i. præter conscientiam impetratæ, ita not. inno. in c. cùm dilecta. de rescr. fol. 19. num. 4. ar. l. fi. in fi ff. quod me. cau. Bal.

Literæ quæ sunt clam impetratæ ab aduersario id est, eo inscio, non propterea dicentur obreptitiæ, secundum Innocentium. Contrarium ipse not. in cap. cùm olim. de re iudi. fol. 305. vbi dicit quòd quando quis impetrat literas aduersario suo ignorante, quòd istæ literæ sunt subreptitiæ. Exponit ipse ibi ignorante. i. non citato citando, & dicit idse ibidem in d. c. cùm olim. sed arg. contra. ff. de acqui. poss. l. clam poßidere. quæ nihil facit Bald.

Literæ impetratæ à falso procuratore censentur falsæ, & ideò non possunt ratificari confirmatione, ita not. Innocentius in cap. ex parte decani. de rescription. folio 25. numero 2. Nec debent esse in pendenti propter summam authoritatem earum. arg. ff. de hæred. instit. l. illa institutio.

Literæ à non clerico super beneficio impetratæ non valent, ita not. Innocentius in cap. cùm iuris. de transact. folio 7. numero 4. ergò si quis non habet tonsuram non potest impetrare beneficium.

Literæ

Literæ impetratæ sunt impetrantis tantùm ante præsentatio. sed post præsentatio. sunt communes, ita not. Innoc. & Hostien. in cap. ex conquestione. de restit. spol. ergò non conferunt iurisdictionem antequam præsententur, quia iurisdictio communis est, hoc verum actu, sed habitu statim iudex est quòd superior delegat, vt ff. de iudi. l. cùm furiosus. ergò illud quod facit iudex delegatus ante præsentationẽ est ipso iure nullum, quia actum, id est exercitium non habet. Non obstat. ff. de iud. l. 2. §. 2. vbi sufficit scientia litigatorũ, quia illud in prorogatione, nam & siue expressa prorogatione tacitè fit prorogatio litigando. Vnde si iudex videt eos coram se litigare non procedit temerè & sic non obstat. Quid in mand. procuratoris qui aliquid facit ante receptas literas mãdati. Dic vt not. Archi. in c. is qui. de procur. lib. 6. vbi tenet quod non valet, quod non credo verum, quia ex quo dominus mandat ratum habere tenetur. vt ff. de procur. l. si procurator absentis. Aliàs nulla ratihabitio valeret, quia man. præsentatum nõ fuit, quod nec erat in rerum natura, quod est contra iuris ciuilis regulas, facit. ff. qui satisda. cogn. l. Iulia. Sed an eo ipso quod dominus transmittit alicui instrumenta causæ videtur eum facere procuratorem. Dic vt not. Guil. de Cu. in l. Labeo. ff. de pact. & tangitur in l. fin. C. de pact. conuen. sed ibi non est mera traditio instrumentorum sed conuentio personarum, & ex multis concurrentibus augetur effectus. Bal.

Literæ sigillatæ prælatorum vel aliorum officialium quam fidem faciant, vide Innocentium in cap. 1. & plenius in c. 2. de fide instru. fol. 274. in nu. 2.

Literæ quando impetrantur non est necesse ibi fieri mentionem de appell. ita not. Inn. in c. oblatæ. de app. fol. 334. nu. 1. quod est no.

Literæ monitoriæ quid operentur, & quid datio executorum, vide per Innocen. in c. dilectus. de præb. fol. 363. nu. 5.

Literæ impetratæ non dicuntur obreptitiæ, licet impetrans sit peccator, ita not. Innocent. in c. proposuit. de conceß. præb. fol. 371. nu. 4.

Literæ iudicis sine testibus faciunt fidem, ita not. Abb. in cap. cùm à nobis. de testi. & ibi dicit quòd duo testes derogãt literis sigillatis. Ratio est, quia vna vox est probatio plena & vera, sigillum verò plena & præsumpta, sed vera derogat præsumptè secundum Pau. de Liam. quod nota benè.

in Literis de iustitia nõ est necesse facere mentionem de principali iure aduersarij, quia non læditur illud ius partis, secùs in gratia quæ venit ad elidendum ius alterius, ita not. Innocent. in c. cùm ordinem. de rescrip. fol. 9. nu. 3.

Litis contestatio vel quasi debet fieri super exceptione, ita no. Innocen. in c. exhibita. de iud. fol. 195. & vide. inf. in ver. testis. in 84. q.

Litis contestatio non fit per exceptionem oppositam, dicit Innocentius in cap. prout. de do. & contu. folio 237. num. 1. Nec est neceßè quòd iudex interroget, vt ibi vide omninò inf. in ver. testis. in 42. q.

Litis contestatio an requiratur in inquisitione si partes non sunt contumaces, vide Inn. in c. cùm olim. de test. fol. 261. nu. 3.

LOCA quæ dicantur vicina, vide plenè per D. Petrum in c. super. Spec. ad fi. de priu.

Locatio, vide omninò infrà, in verbo, sacerdos. in 3. q.

MAIOR quot modis quis dicatur, vide Inno. in c. sedes. de rescr. fol. 14. nu. 2. & ibi etiã vide quæ personæ dicantur maiores, et quæ minores.

Maior pars capituli vel vniuersitatis an poßit ordinare de rebus singulorum, vide per Inn in c. fi. de his quæ fiunt à ma. par. capi fol 386.

Maleficium siue crimen punitur etiam inuito accusatore quando de maleficio siue crimine constat, ita no. Inn. in c. quia. de iud. fol. 192. Sed quid de interfecto qui dixit, sciant omnes quod Titius qui infamatur quòd me interfecit non est in hoc culpabilis. An nihilominus poßit accusari. An verò ipsum testimonium interfecti eum excusabit ꝙ videtur, vt no. ff. ad sil. l. diuus. Sed illa lex intelligitur in delicto in committendo, quia tunc sola veritas probationũ inspici debet, & punitur maleficium etiam inuito offenso. vt l. si quis in hoc genus. C. de episcopo. & not. benè. Bald.

Maleficium non dicitur esse notorium per confeßionem quando quis confitetur factum, sed negat illud malefactum imò dicit iure fecisse, ideò conseruator qui habet magis punire quàm cognoscere non intromittet se de hoc. Alij dicunt quòd imò in c. stat. de offi. deleg. vnde si reus producit testes actor potest similiter id. & si aliàs non posset quod est no. Bal.

Maleficium non debet neq; potest alicui obijci in genere, sed debet specificatè opponi, ita no. Inn. in c. ad hæc. de testi.

Malitia procu. non nocet domino, nisi dominus dolum vel culpam participet, ita not. Inno. in c. significante. de pig. fol. 395. vide supr. in ver. arbiter. in 7. q. & sup. in ver. conducens. in 1. q. ibi secùs in mandatore etc. Vide sup. in verb. citatio. in 49. q. vbi habes quòd quotiescunq; mandatur aliquid fieri, quod fiat tempore apto & congruo etc.

Mandans indirectè vel consulens in morte alterius nisi pro fide morte secuta efficitur irregularis. Si autem mandat indirectè. Aut man. est honestum, & casus improuisus non facit quem irregularem. Si inhonestum tunc sic nisi man. vel cõsilium reuocatum fuerit expreßè prius & sagaciter aduersario intimatum, quòd sibi caueat vel tacitè, vel per parentelam. ff. de adi. leg. l. 3. in fi. ergò consilium & mandatum datum in criminibus reuocari potest ante factum, ita not. Innocent. in c. ad audientiam. de homic. fol. 511. per totum. quod tene menti. Bald. vide infr. in verb. procura. in 4. quæst.

Mandans percuti clericum, & interim mandantem pœnituerit et decesserit, nõ incidit in canonem, ita not. Inn. in c. mulieres. de sent. excom. fol. 547.

Mandata plura vbi inuicem se compatiuntur vtriq; mandato tenetur quis obedire, ita not. Inn. in c. exposuit. de dila. fol. 213. nu. 3.

Mandata quæ fiunt in iudicijs ex abrupto nõ valent, nec oportet quòd appelletur, quia mandata iudicum semper debent fieri cum causæ cognitione, aliàs nunquam transeunt in rem iudicatam, ita not. Innocentius in cap. cùm venissent. de in integ. rest. fol. 176. numero 9. Et hoc in mandatis quæ sunt de specie contentiosæ iurisdictionis, sed mandata quæ non pertinent ad lites vel causas, sed ad aliud officium præcipientis benè valent, vt ibi. Inn. quod no. Bal.

Mandatum vicini habetur pro mandato etiam in causis criminalibus, ita no. Inno. in c. cùm M. de purga. fol. 539. & l. 3. §. in hac. ff. iudi. fol. Bal.

Mandatum Papæ est intelligendum secundum ius, ita not. Innocent. in cap. quia cunctis. de conceß. præben. fol. 379. nu. 8. idem dicit in c. dudum. de elec.

Mandatum Papæ adimplens qualiter et de quo conueniatur, vide Innocent. in cap. dilectus. el. 3. de præb.

Mandatum quòd capitulum aliquid faciat intelligitur directum ad membra quæ faciunt capitulum, ita no. Innocent. in cap. Romana. de sen. excom. fol. 565. num. 3.

Mandatum speciale derogat generali, ita not. Inno. in c. abbatem. de rescr. fol. 28.

Mandatum Apostolicum referendum est ad ius, ita not. Innocent. in cap. dudum. de elect. fol. 51. numero 3. vide supr. hoc eodem verbo, in 3. quæst.

Mandatum iurisdictionis potest fieri ad futura & conditionaliter, ita no. Innoc. in c. cùm olim. de offi. deleg. fol. 140. nu. 2.

Mandatum iudicis de rebus occupandis benè excusat occupantem à pœna constitutionis siue legis. l. si quis in tantam. C. vnde vi. ita not. Innocē. in c. ad nostram. el. 1. de iureiur. fol. 284. Hoc verum si tale man. emanauerit ritè, sed si nō emanauit, tunc habet locum. l. meminerint. C. eod. tit. in vi expulsiua. in vi turbatiua habet locum. l. fin. C. si per vim, vel alio modo. secundum Bart. & quātum ad hoc dicitur rectè emanasse eo ipso quòd pars fuit citata, vt d. l fin. C. si per vim, vel alio modo. Vel dic, quòd præceptum excusat non indiscreta permißio. Bal.

Mandatum factum nuncio quòd citet omnes qui se opponunt, intelligit, qui se opponunt tunc vel postea, quia præsentis confusum præsens non tenet vsum, ita no. Innoc. in c. dilecti. de excep. fol. 294. nu. 1.

Mandatum Papæ non debet deludi, sed debet realiter adimpleri, ita no. Inn. in d. c. inter cætera. de præb. fol. 358. nu. 3.

Mandatum superioris transit in rem iudicatam si non appellatur, ita not. Innocen. in d. c. inter cætera. de præb. fol. eo. nec reuocatur si causa cognita factum fuit, vt not. in l. fin. ff. de offic. procur. cessa. Bald.

Mandatum Papæ illi qui implerunt, et postea molestant seu contraueniunt, an illi poßint excōmunicari authoritate earundem literarum. Dicit Inn. quòd non, nec extranei qui de iure impediūt, secùs si contra ius, ita no. Inn. in c. pro illorum. de præb. fol. 360. nu. 3. vide sup. in ver. citatio. in 26. quæst.

Mandatum an finiatur morte, vide per Bart. in l. cùm filium §. si quis. ff. de don.

Maritus tenetur alimentare vxorem, etiam si nullam dotem habuit, imputetur sibi si duxit eam sine dote, ita no. Inn. in c. per vestras. de do. inter vir. vxo. fol. 484. nu. 3.

Maritus de suis proprijs non de bonis mulieris tenetur alere vxorem, ita not. Inn. in c. peruenit. de empt. & ven. fol. 392. Hoc verum si vxor sibi dotem soluerit. vt ff. mand. l. creditor. §. inter. de excep. do. l. pater. Et viro operetur, vt l. sicut. de ope. lib. & idem in vidua, quia nisi operetur hæredibus mariti non debet alimentari ab eis, nisi esset prægnans, tunc enim donec pariat alitur propter partū, & fortè etiā post partum per 40. dies post, vt ff. de pe. l. prægnantis. in gl. sed an vidua debeat habere ab hæredibus mariti vestes viduales? Credo ꝙ sic, sunt enim appendices luctus, & quasi expensæ funeris. Et quia in seruitio viri esse videtur. arg. ff. solut. matrimo. l. in his. §. 1. item si adhuc debet alimentari cū adhuc de eadem familia sit, sic ergò in vestiri maximè si est grauida. Alij dicunt quòd non, nisi amore descendentium reliquerit, vt C. de infir. pe. cæliba. l. fin. in fi. tene mēti ista perpetuò. Bal.

Maritus an habeat modicā coerctionē in vxorem. Gādinus tenet quòd sic, in materia seu tractatu de pœnis ad fi. Quod est verum cum causa, aliàs non licet, imò plus puniatur tunc quàm si in aliam deliquißet, vt ff. de pœn. l. capitalium. §. omnia. Bald.

Mater in ætate filij non est legitima testis vbi tangitur commodum filij. Sed facit indicium, ita no. Inn. in c. cùm dilectus. de acc. fol. 491. Et indicium est minus quàm semiplena probatio, vnde duo indicia non faciunt plenam probationem, vt no. ff. de prob. l. cum probatio. & de excu. tu. l. 3. §. ætas. præsertim in causa criminali, vt ibi per Dy. facit. c. fi. de succ. ab intest. Bal. in alijs verò casib. mater non est legitima testis pro filio, quia nimis diligit eum naturaliter, dicit Abb. in c. super eo. de test. sed in causa ætatis sicut scriptura patris admittitur, vt inst. de inge. in fi. & ff. de excu. tu. l. 2. §. ætas. Sic testimonium matris, vt ff. de probat. l. etiam. s. ad indicium non ad semiplenam probationem, vnde oportet quòd mater alio teste coadiuuetur. arg. ff. de æden. l. si quis ex argentarijs. §. 1. & facit. ff. de con. & demon. l. Lucius. Bald.

Matrimonium non probatur per instrumētum dotis directè, præsertim in præiudicium alterius matrimonij, ita not. Inn. in c. illud. de præsum. fol. 280. nu. 2.

Matrimonium non probatur etiam quòd quis asserat aliquem longo tempore poßedisse, quia lōga possessio nec etiā fama probat matrimoniū, ita no. Inn. in d. c. illud. de præsum. fo. e. idem in beneficio quia licet quis longo tēpore tenuerit seu possederit ecclesiam, non propter hoc propter quod beneficium seu ecclesia sit poßidentis, ergò dominium non probatur per assertionem longæ possessionis, nec per famā nisi in possessorio, secundū In. ibidem. nec quasi dominium intentatum, vt no. C. de prob. l. cùm res. et ff. de pub. l. eum qui. §. in publico. tene menti. Bal. vide per gl. Cy. & Bal. in l. proprietatis. C. de prob. & in Auth. quas actiones. C. de sac. san. eccle. ad fin. per Bal.

Matrimonium quod non tenuit à principio, an poßit postea confirmari, vide Inn. in c. 1. de eo qui duxit in vxo. quam per adul. po. fol. 472. Etibi potest etiam confirmari, tamen filij ante nati vel concepti non legitimantur per subsequens matrimoniū, vt l. Paulus. ff. de stat. ho. & ibi per Guil. de Cu. Sed illi qui sunt nati ex legitimo concubinatu benè legitimantur per subsequens matrimonium, tene menti. Bal.

Matris appellatio extenditur ad omnes ascendentes, & filij ad omnes descendentes sed non ad transuersales, ita no. Inn. in c. si verò. de sent. excō. fol. 547. vide inf. in ver. pater. in 2. c. ibi & mater etc.

MEDICINA an debeatur famulo infirmo, vide per Bar. in l. si cùm dotem. §. sin autem. ff. sol. mat.

Medicus qualiter teneatur de morte infirmi, & si infirmus nolit seruare præcepta medici, an dicatur mortuus ex suo defectu, an ex vulnere? Dic quòd ictus est contemplãdus, de quo vide per Inno. in c. tua. de homic. fol. 512. in num. 2. & 3. Sed quid si infirmus obediuit medico sed decessit culpa medici collige ex suis dictis ibi & facit. ff. loca. l. maritus. & l. illicitas. §. tuas. ff. de offi. præsi. tene menti. Bal.

Merum imperium, vide sup. in ver. ciuitas. in 2. q. vbi habes quòd confiscatio bonorum est meri imperij, & vide ibi in 6. q. post prin.

Metus sicut debet cadere in constantem virũ, sic dolus in prudentem, aliàs non vitiat iuramentum, ita no. Iñ. in c. cùm dilectus. quòd me. cau. fol. 174. num. 1. Adde quòd nimia reuerentia æquiparatur timori, vt no. in l. 1. §. quæ onerandæ. qua rerum actio non datur, in gloss. quæ non est alibi. Bal.

MINOR non restituitur ad opponendum exceptionem declinatoriam maximè odiosam idem in ecclesia, ita not. Inno. in c. coram fœlicis. de in inte. rest. fol. 184. num. 2. sed dilatoriam solutionis vel peremptoriam rest. vt ff. de in integ. rest. mi. l. minor 25. annis. omissam & ibi no. Bal.

Minor si omittit coram arbitro excipere vel probare non potest coram eo petere resti. in integ. ita not. Innocẽ. in c. causa. de in integ. rest. fol. 183. nu. 8. vid. inf. in ver. statutum. in fi. q.

Minor eo ipso quòd confitetur tempore incongruo dicitur lædi, ita not. Innoc. in c. ex literis. de in integr. rest. fol. 179. nu. 4.

Minor non habens curatorem non potest committere sicut nec contrahere, sed non potest procedere ad actus iudiciales coram arbitro, quia compromissum tenet instar iudicij, in dubio tamen qui compromisit præsumitur legitimæ ætatis, vt ff. de arbi. l. 3. in prin. quia quilibet præsumitur idoneus. ff. de prob. l. cùm de ætate. & l. ab ea parte. & in Spec. in tit. de arb. §. fi. & §. constat. verb. sed quid de minore. & in c. dudum. de præsum. vt in c. 1. vt ec. benefi. & vide ff. de min. l. minor. §. minores. in tex. & gl. Spe. in locis sup. alleg.

Missio ex primo decreto potest fieri nullo præcedente libello idem de executione sentẽtiæ, ita not. Innoc. in c. 1. de lib. obl. fol. 202. num. 4. & vide inf. in verb. testator. in 2. q. & inf. in verb. libellus. in 8. q.

Missio in possessionem quædam est reuocabilis, quædam irreuocabilis, etiam ex primo decreto, ita no. Inn. in c. quærenti. de off. deleg.

Missio in possessionem sicut fit in tertio loco in causam iudicati in omnibus sic & in alijs corporalibus, secundum Innocentium in cap. 2. de eo qui mit. in poss. caus. rei ser. fol. 243.

Missio non fit in beneficio debitorum vel in iure pa. pro temporalibus, quia non possunt adinuicem permutari, nec vnum alteri commensurari, sed pro spiritualib. benè potest fieri missio in alijs spiritualibus, ita no. Innocẽ. in c. 1. de eo qui mit. in poss. caus. rei ser. fol. 242. nu. 3.

Missio quando reuocatur propter rationabilẽ excusationem absentis, vel propter ætatem, quia pupillis non venit refectio expensarum, ita not. Innocen. in c. si aduersarius. de eo qui mit. in poss. cau. rei ser. fol. 243. num. 2. & est gloss. in l. minor. ff. de euictionibus. ergò si pupillus citatur, quia citatio non est legitima, non tenetur ad expensas.

Missio vtrum fiat in re petita & conuicta seu euicta, an verò fiat in alia re loco pignorum? differt, quia primo casu quando fit in re petita & cõuicta, seu euicta, tertius contradictor imped. t executionem, quia tunc debet fieri executio de facto sine vlla causæ cognitione, vt dicit Innocentius, in c. ex ratione. de appel. fol. 319. in princ. ff. de peti. hæred. l. Pompon. de rei vendic. l. is à quo. ff. de posi. l. 1. §. apud Iul. ff. de vsufruc. l. cuiuscunque. § si fundus. Secundo casu, quando fit in alia re loco pignorum, tunc impedit illa missio execu. ff. de re iud. l. à diuo Pio. §. si super rebus. C. ne vxor pro mari. l. ob maritorum. & l. 1. C. de priu. fis. tunc enim exigitur summaria cognitio, ita no. Inn. in c. veniens. de test.

Missus in possessionem, quando lucretur fructus, & quando non, vide Innocentium in cap. quoniam frequenter. in fi. vt lit. non contesta. fol. 207. nu. 9.

Missus in possessionem pro mensura debiti petiti non valet vbi obstat exceptio. l. 1. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. nisi fiat ex diffinitiua, vt l. eo tempore. ff. de pecul. Sed aliæ pœnæ quæ sunt meræ pœnæ, benè possunt infligi contumaci, vt excommunicatio, & mulcta, & bannum, quia citatus non ritè non tenetur comparere, sed citatus non rectè benè tenetur comparere, licet iudex sciat se iniustè facere si hoc non exprimat, secùs si exprimat aliquid quod videatur illicitum vel iniustum, vt ff. ne quis eum qui in ius voc. l. 1. §. Offilius. & l. sed eximendi. & not. in l. vir bonus. ff. iud. sol. secundum Oldr. & Innocent. in cap. 1. de dilat. folio 212. vide supr. in verb. actor. in 10. quæst.

MODERATIO dilationum habet vim interlocutoriæ, & potest ferri interlocutoria absente parte sicut procedit, nam interlocutoria est de processu, ita no. Innocen. in c. ad pet. de accu. fol. 493. num. 3.

Modi agendi post confirmationem qui sunt, vide per Innocentium in c. constitutus. de appell. fol. 326. num. 7.

Modum dicitur excedere omnis ille qui grauat siue excedit fines mandati siue iuris, ita no. Innoc. in c. super quæstionum. de offic. delegat. folio 132. num. 2.

Modus pronunciandi in causa appellationis, et de libello formando, vide per Innoc. in c. dilectus. extra de appel. fol. 332. nu. 4.

Modus agendi vel excipiendi est diligenter attendendus, ita not. Inn. in c. dudum. extra de elect. fol. 51. nu. 3.

Modus potest opponi in delegatione & subdelegatione. Verbi gratia, Potest delegatus Papæ subdelegare causam, hoc addito, quod sine eius consilio pronunciare non potest, nam cùm possit sibi reseruare iurisdictionem, ergò & consilium, imò plus, quia potest adijcere de consilio cuiuslibet, verbi gratia, quia dicit ita tamen quòd non pronuncietur sine consilio talis Doctoris, vel vt non pronuncietur nisi secundum tenorem cõsilij talis Doctoris vel personæ. Sed in arbitro non potest iste modus adijci, scilicet, de sequela consilij, sed de transitione consilij sic, quia est contra substantiam compromissi, ita not. Innocent. & Hostien. in c. si pro debilitate. de offic. delega. & hoc si verba necessitatiua dirigũtur ad ipsum arbitrij, secùs si in ipsas partes, quia volunt & consentiunt quòd arbiter sic iudicet, & dant sibi ca-

pitulo in quibus consentiunt sicut fit quotidie, & hoc non est de forma compromissi, sed est quædam obligatio quæ fit inter partes, & iste modus in iudice delegato est de forma, ita quod non valet ipsa iure si non seruetur. Nam cuilibet non licet delegare, licet liceat modum apponere. arg. ff. de in lit. iuran. l. videamus. §. pen. & sicut modus dicitur de forma sententiæ, vt C. de sen. & interl. om. iud. l. cùm eorum. ita & de forma commissionis formáque ista est forma iuris, quia à iure approbata est. Alij dicunt quòd arbitro etiam potest apponi ista clausula vt sequatur consilium de dando sibi de iure non de facto, vt ff. de hæ. inst. l. illa institutio. secundum Ray. Tertij dicunt, sed hæc opin. mihi non placet, quòd aut assumitur arbiter in cuius mero ponitur arbitrio, & tunc clausula ista quasi contradictoria vitiat. Aut in bono viro & non mero, & tunc valet, consiliarius iste non reprobatur quòd arbitrium sit captatorium & sub alio. Consiliarius enim non diffinit nec ex consilio oritur actio, nec ius, sic in Cle. exiui de paradiso, & per hoc dico quòd qui reseruat sibi consilium non reseruat sibi iurisdictionem, item si iste consiliarius eligatur apud prætorem, vel seorsùm à compromisso standum est, vt l. item si vnus. §. principaliter. ff. de arb. in arbitratore hoc potest adijci sicut executori vltimæ voluntatis & procuratori, vt l. itaq. §. si quis. ff. man. & quod dixi esse de forma est verum, vbi per hoc suam conscientiam oneraret secundum Host. item est verum, cùm adijcit certa persona, si verò incerta monitio est quia tacitè intelligitur, vt C. de sen. ex peri. reci. l. 2. item quando adijcitur ita tamen vt iustè iudices, quia est quædam monitio non modus vel forma, secundum Inn. in d. c. prudentiam. de offi. deleg. & tene menti ista. Bal.

Monachi & eremitæ egent modica literatura, ita not. Innocē. in c. cùm in cunctis. de elec. fol. 42. num. 1. & vide omninò infr. in verb. natus. in 1. quæst.

Monachi spoliati possunt restitutionem petere, ita no. Inn. in c. olim. de acc. 496. nu. 1.

Monachi extrinseci & prouisionati, an sint vocandi in elec. & factis monasterij, vide per Abb. in c. fi. de reli. do. Si eorum beneficia sunt manualia videntur vocandi, aliàs secundum eum ibidē tanquam emancipati secundum alium abbatem de sancto inuito. Bald.

Monachus castaldus monasterij nō agit pro cōuentu, nisi sit syndicus, sed præbendarius etiā suo nomine agit, ita no. Inno. & Hosti. in c. edoceri. de rescr.

Monachus qui efficitur sub spe abbatiæ quæ adhuc non vacat, non peccat, quia est licita spes, ita no. Host. in c. cùm ad hoc. de elec. vide infr. in ver. monasterium. in 2. q.

Monachus potest eligi ad episcopatum, ita not. Inn. in c. post translationē. de renun. fol. 94. nu. 3.

Monachus non potest esse ante 14. annum, ita not. Innocent. in cap. cùm in di. de tempor. ordin. fol. 99.

Monachus licentiatus absolutus est à primo monasterio, ita no. Innocē. in cap. sicut. el. 1. de iureiu. fol. 285.

Monachus in quibus casibus, & pro quibus personis de licentia iuris communis vel abbatis possit esse procurator, & in iudicio, vide per Inn. in cap. cùm l. & A. de re iud. fol. 313. nu. 2. Et ibi habes quòd vbicunque permittitur monacho agere in eo casu potest procuratorem constituere; quod not. Bald. vide ff. qui pet. tut. in l. 2.

Monachus non potest condemnari ad refectionem expens. quia non habet proprium, ita not. Inn. in c. reprehensibilis. de appel. fol. 322. vide infr. in ver. sepultura. in 1. q.

Monachus potest admitti ad accusandum contra abbatem quasi petita venia in qua non requiritur citatio partis, ita no. Innocē. in c. ex parte. de accus. fol. 486.

Monachus expulsus de monasterio non acquirit monasterio, quia absolutus ab ipso, ita not. Inn. in c. cùm olim. el. 2. de priuil. fol. 532. num. 3. idem est ergò in alijs qui sunt absoluti & licentiati, quod est valdè no. Bald. de hoc vide in cap. vnico. in gl. fi. de infan. langui.

Monachus non potest esse arbiter, ita no. Innoc. in c. cùm ad monasterium. de statu mona. fol. 432. num. 4. & est gloss. ordin. in l. pedius. §. 1. ff. de arbit.

Monasteria an sint exempta à lege dioecesis vel iurisdictiōis, vide plenè per Inn. in c. 1. de sta. mona. fol. 431. nu. 4.

Monasterio perempto an pereant eius priuilegia, vide per Inn. in c. abbate. de verbor. significa. fol. 569. nu. 4.

Monasterium an teneatur ex contractu vel delicto abbatis vel monachi, vide Inn. in c. cùm olim. el. 2. de priuileg. fol. 532. num. 4. & per gl. in c. dilectus. de ord. cog.

Monasterium tenetur debitoribus ingressi, non solùm de bonis acquisitis tempore ingressus, sed etiam de postea acquisitis, nec habet separ. bonorum, ita not. Innoc. in cap. 1. de oblat. ad ratiocinia. fol. 110.

Monasterium adit hæreditates monacho delatas liberè & liberius quàm monachus si esset sui iuris, vnde si monachus haberet feudum aliquod possessionem, proprietatem, vel vsumfructum, omnia ista ad monasterium transeunt cui monasterio de istis propriū habere licet in vita monachi ingressi. Sed eo mortuo feudum ad dominum reuertitur & monachus non oportet quòd adeat iussu monasterij, quia principalem aditionē habet monasterium, & ad ipsum spectat. Monacho autem mortuo & professione facta monasterium adit, & omnia in eum transfert pleno iure qualiacunque sunt bona, & hoc ex virtute professionis, ita no. Inn. in c. in præsentia. extra de proba. fol. 249. num. 4. Bald. item monasterio ex persona ipsius monachi competit rei ven. & publicatio. et possessio in ipsum monasterium transibit ipso iure vt ff. de preca. l. si adoptauero. quia cum capite bona transfert. ff. de sec. tab. l. qui ex liberis. item intellige quòd feuda ingressi transeunt ad monasterium si ipsis feudis possit deseruiri per substitutū, & omnia ista transeunt cum vniuersitate, quia per se alienari non possent in ecclesiam, facit quod no. ff. de verbor. obligationib. l. si ita quis. §. ea lege. & l. quidam. de acqui. rer. dom. & C. ne rei do. vel templorum. l. 2. cùm si. secundum Innocent. in d. c. in præsentia. tene menti ista. Bald. Adde quod dona. facta ecclesiæ per ingressum monasterij reuocatur per licitum egressum ante professionē, quia donatio ista fundatur super eo quod tollitur, scilicet. egressus. Secùs est in mera & pura donatione facta per seipsam, vt no. ipse idem in c. quod à te. de cle. coniug. Bald.

Moneta quādo fit requiritur ibi intrinseca materia

teriæ bonitas, cudentis authoritas commensurata expendendi quantitas. Et quando fit moneta ex adulterina materia vel forma tũc moneta dicitur falsa, sed quando fit ex excessu pretij, tunc dicitur iniusta & non falsa, ita not. Innocen. in c. quanto. de iureiur. fol. 285. vide ad materiam de moneta Bart. in l. si prius. de aqua plu. arc. & Bal. in l. eleganter. §. qui reprobos. de pign. ac.

Monitio nuda videtur quando per rescriptum nihil additur iurisd. ordinariæ, ita not. Innocent. in cap. licet. de offi. ord fol. 151. vide sup. in verbo, citatio. in 46. q.

Monitio iudicis id est iussus dandi vel faciendi non habetur pro citatione, ita no. Inn. in c. tua. aliàs in c. sicut. in gl. 2. ver. item monitio. de cohab. cler. & mul. fol. 349. & 350.

Monitio necessaria est etiam in notorio, ita not. Inn. in c. sacro. de sent. excom. fol. 555. nu. 1. Adde quòd ipse idem not. in c. ad nostram. el. 2. de iureiu. fol. 285. & plenius in c. tua. de coha. cleri. & mul. per eundem. fol. 349. Sed contrarium videtur idẽ tenere in cap. quanto. de transa. scilicet, quod in notorio possit ferri sententia etiam non citata parte.

Monitus ad faciendum residentiam censetur etiam monitus ad audiendum sententiam admonitionis, nec est necesse quòd super hoc specifice citetur, ita no. Abb. in c. decæterò. de cler. non resi. quod no. Bal.

Monopolium, de materia monopolij, vide per Inno. in c. significante. de app. fol. 339. & ibi habes quod illi ti. per priuilegium & consuetudinẽ potest derogari.

Mora qualiter contrahatur per lapsum termini, & quid operetur mora circa fructus, vide plenè per Innoc. in c. propter. de loca. fol. 392. num. 7.

Mortuo prælato custodia rerum pertinet ad capitulum, ita no. Inno. in c. 1. vt ecclesia. benefi. fol. 386. num. 5.

Mortuus. Prælato mortuo vacat possessio prælaturæ sed non possessio bonorum ecclesiæ, ita not. Innocent. in c. ex parte. de arg. fol. 188. num. 3. Sed quid in prælato ecclesiæ collegiatæ, dic idem, quia possessio prælaturæ est vacans, sed non possessio rerum ecclesiæ, quia est apud collegium, & si non est collegium vt quia omnes decesserunt adhuc nõ vacat possessio. Et idem est si decedat rector ecclesiæ non collegiatæ quia non vacat possessio. Et si quis eam interim occupat, œconomus ecclesiæ vel successor potest agere nomine ecclesiæ interdicto vnde vi, non crimine expilatæ hæred. vel interdicto adipiscendæ possessionis secundum Innocentium in cap. cùm super. de causa possess. & prop. Et ratio est, quia ecclesia est in animam viuentem, quæ nunquam moritur. arg. in Authen. quomodo opor. episcopos. in fin. col. pe. & no. in l. & quia. ff. de iurisd. om. iud. Dissimilisq́; est ecclesia hæreditati iacenti, quia hæreditas non est in animam viuentem, vt ff. de fideius. l. mortuo. & de stip. seruo. l. vsufr. & l. 1. §. Sceuola. si quis test. lib. esse ius. fue. & de min. l. etiam qui ei modum. Quæro ergò qs interim possidet bona ecclesiastica dicit Moyses, ꝙ muri ecclesiæ, quod est ridiculũ dicere, quia insensata non possident, vt no. in l. sicut. ff. quod cu. vni. no. Dic ergò, quod possidet ecclesia, scilicet, vniuersalis siue congregatio fidelium, vel Christus, secundum Inn. vel ecclesia Romana tanquam ecclesiarum domina & caput. Sicut enim gallina sub alis congregat pullos suos; vt not. in l. 1. ff. de in integ. rest. mino. Sic ecclesia Romana sub alis suis omnes alias ecclesias continet, & tenet possessio, ergò potest dici esse penes ecclesiam quæ est caput & membra simul vt penes ecclesiam vniuersalem, id est, congregationẽ fidelium penes ecclesiam quæ est membrum & nõ caput, vt penes ecclesiam Perusinam quæ ex eo quòd non habet collegium actu sufficit habitu vt possideat, quod est no. Et sic ecclesia tribus modis dicitur pro capite, pro membris, & pro vtroq; simul. Sic & Christus in diuina scriptura quandoque ponitur vt caput, quandoque vt membra, quandoque vt vtrunque, vt reperitur in Psalmis in diuersis locis, & est arg. quòd valeat relictum factum ecclesiæ minorum, scilicet, vt capiat Deus .i. ecclesia Romana, quia Domini capacitas consideratur in cuius persona fundatur, vt ff. de legat. 2. l. debitor. §. seruo. & ad leg. fal. l. cùm dotem. non enim media persona sed finalis inspicitur in qua acquisitio sumit effectum vt ff. ad Treb. l. cogi §. hi qui. tene istamenti. Bal.

MVLIER & religiosa potest esse executrix testamenti, ita not. Abb. in c. vos quidem. extra de testa.

Mulier si iurat non habet beneficium Velleiani, vide per Abb. in cap. ex rescripto. de iureiur. & in Authen. matri & auiæ. C. quando mu. tu. offic. fun. po. ibi renunciabit ex conscientia legis, & legis authoritate, & ideò non est necesse ibi quod certioretur de beneficio Velleiani, quia eo casu non læditur renunciando sed lex exequitur. Sed vbi renunciat non de conscientia legis nõ valet iuramentum nisi fuerit certiorata nec præsumitur certiorata, vt ff. de verborum obligationibus. l. sciendum. per gloss. & Dyn. secundum Ray. Bald.

Multiplicatio, vide supr. in verbo, crimen. in 6. q.

Multitudo quæ appellatur, vide per Innocentium in cap. latores. de cler. excomm. folio 520. & quæ gens, vide l. pen. ff. de prob. Bal.

Mutilati membris, aut monstruosi sunt irregulares; ita not. Innocentius in cap. porrò. de cler. pugn. in du. fol. 513. & vide. ff. de sta. ho. l. nõ sunt liberi. Bal.

Mutilati membris & corpore vitiati non possunt testificari contra clericos in causa criminali, ita not. Abb. in c. 1. de excep.

Mutuans ecclesiæ debet esse diligens vt illud mutuum in rem ecclesiæ conuertatur, sed in alijs contractibus sufficit vtiliter esse cœptum, ita not. Innocentius in cap. grauis de depos. folio 390. nu. 1. in priuatis autem personis dic vt in l. fin. de exer. & de noua. in l. doli. tene menti ista. Bal. Et no. quòd pro eodem reputamus soluere tutori vel ecclesiæ secundum Innocentium ibidem ad hoc. ff. de pign. l. si quis. in prin. & l. ciuitas. ff. si cer. pet. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. 1. in gloss. C. si aduers. credi. l. pen. & per Cyn. in Authen. hoc ius porrectum. C. de sac. san. eccl. Aut ergò quis mutuat vel aliter contrahit aut negotia gerit ecclesiæ aut soluit, vt ibid. Inn. no. Bal.

NARRATIO sola non dicitur nec est petitio, quia si hæc esset positio esset petitio; cùm narrat factum quod est falsum, secundum Innoc. in cap. 1. de lit. contestat. fol. 204. num. 3.

Narratio facti non debet fieri per aduocatum, ita no. Innocent. in cap. pastoralis. de iud. folio 194. num. 2.

Natus illegitimè potest esse monachus nō prælatus, ita not. Inn. in cap. 1. de filijs presby.

NEGANS soluere censum licet appellet potest excommunicari, ita no. Inno. in c. significauit. de censi. fol. 446. num. 3. vide suprà in ver. feudum. in pe. quæst. & sup. in verbo, lit. contest. in 3. quæst.

Negatio improbabilis non facit rem dubiam, ita not. Innoc. in cap. ex parte. de verbor. signific. fol 572. num. 3. & per doct. in l. 1. C. de proc. Bald. & vide inf. in verb. tantum. in 1. q.

Negationum non sunt causæ, & ideò mera negatiua non probatur, ita not. Innocē. in c. bonæ. de ele. fol. 52. Student aduocati ponere negatiuè, vt non videantur se astringere ad probādum, vt no. ff. de mi. l. de ætate.

Negatiua ista quod instrumentum non habet vitium, an possit probari per testes qui illud inspexerunt, non tamen facto interfuerunt? Dic quòd de vitio visibili sic, si testes sunt periti, non autem de vitio falsitatis, ita not. in cap. cùm olim. de priuil. fol. 532. num. 2. vide inf. in ver. scriptura. in 3. quæstion. & suprà, in ver. appellatio. in 33. quæst.

Negatiua aliter probari non potest nisi vbi fingitur probata ex quo actor non probat, ita not. Innocent. in cap. coram de offic. deleg. fol. 140. & de probatione negatiuè, vide per eūdem, in c. 3. loco. de prob. fol. 248.

Negatiua non probatur nisi indirectè, siue sit implicita, siue explicita, & præsumitur contra testem qui astruit negatiuam, ita no. Innocentius in cap. cùm ecclesia sutrina. de cau. poss. & prop. fol. 220. num. 7. Nisi illa negatiua habeat fundamentum vel fomentum iuris, vt quod ad canonicos electio tantum pertinet, quia quando testis conformat se cum iure communi semper dictum suum meretur excusationem secundum Host. & est triplex negatiua, vna est quæ cadit in plenam notionem testis, & ista est negatiua facti instantanei, vt quòd ego non sum in tali loco, quia testis videt intuitiuè locum vacuum, & per hoc intelligit quòd non sum ibi, semper enim intelligentia opus est, quia vt dicit Aristot. in problematibus, intellectus videt, intellectus audit. Alia est negatiua, quæ cadit in præsumptiuam notitiam vt negatiua facti continui. Vt quia negat testis Titium hoc anno possedisse, quia vidit Seium solum hoc anno intrare, & ex re & fructus percipere præsumitur quod non habeat compossessorem. Item in negatiua memoria non extare. Alia est, quæ non cadit in sensum testis vt est negatiua quæ non habet concomitantiam certi loci & temporis in prima negatiua, & testes negantes probant vt affirmantes, in secunda magis, creditur duobus affirmantibus quàm duobus. vel 10. negantibus, in tertia negantibus nō creditur. Primum probatur in l. optimam. C. de contrahen. & commit. stipul. Nam si creditur plus quàm instrumento, ergò plus quàm testibus scilicet probatur in l. diem proferri. §. si plures. ff. de arbor. & pbatur in c. 1. de pœ. li. 6. tertiū probatur in l. actor. de probat. et negatiuè sunt tres vna facilis probari testibus, alia difficilis, alia impossibilis, vide omnia in præall. cap. cùm ecclesia sutrina. de cau. poss. & propr. per Innocent. licet non ita clarè, & tene mēti de dictione absq;, an sit dictio affirmatiua vel negatiua, vide Cyn. in d. l. actor. C. de probat. & in cap. qui generaliter. de procu. lib. 6. per Arch. Bal.

Negatiua quod quis non sit contumax, qualiter probetur sentit Innocent. in cap. actor. de dolo & cont. fol. 242. & est gloss. ord. in l. ex consensu. §. 1. ff. de app.

Negatiuam solutionis opponens cum periurio debet eam probare si est tertius. Secùs si creditor, quia creditor habet ius fundatum ex promissione, sed tertius non habet fundamentum, ita not. Inno. in cap. super his. de accus. idem tenet Cy. in l. 2. C. de iure emphy. & ibidem etiam per gloss. ergò si syndicus accusatur, quòd nō denunciauit maleficium, debet denuncians probare negatiuam. Sed Bart. dicit, quòd accusans repræsentat fiscum qui est creditor, & ideò non habet probare negatiuā, quia fiscus per istum tanquam per picam & organum suum agere videtur ac si creditor ageret per procuratorem vel coniunctam personam. Secùs si agens ageret ciuiliter ad interesse suum ex negligentia contra syndicum, quia denunciatio nō debetur sibi sed fisco, & ideò probet negatiuam, sed certè imò vtriq; debetur arg. ff. de leg. 3. l. fideicommissa. §. interdum. sed quid si oppono, quòd tu non soluisti gabellam contractus, & ideò excipio contra te agentem ex contractu. Certè tunc debeo probare negatiuam per librum cēsualem, nam hic fiscus est creditor, ego sum oppositor alius & alius, secundum Bart. in l. in illa. de verborum obligationib. & l. hoc iure. eo. titu. vbi videas. Et idem si oppono quòd non procedit accusatio, quia non fuit soluta decima in communi. No. tamen, quòd nisi statutū permittat excipi de hoc, ista exceptio non procedit, vt not. in l. 2. ff. si ager vect. vel emph. pet. facit ad hoc. l. his consequenter. §. 1. ff. fa. erci. nisi ista solutio esset de ordine processus, quæ verba sunt not. digna. Si autem non opponitur negatiua solutionis & periurij, sed ordinationis istud est potius negare quàm excipere, & ideò neganti non incumbit onus probandi secundum Innocentium ibidem. Si autem opponatur negatiua formæ præsumitur forma seruata, Innocē. quæ omnia verba tene menti perpetuò.

Negotia vniuersitatis debēt fieri per vniuersitatem simul congregatam, ita no. Inno. in c. audi. in fi. de ele. fol. 60. nu. 5.

NISI de ista dictione & de eius materia siue natura, vide omninò inf. in verb. sententia. in 26. q. circa fin.

NOCERE nihil potest seruare ordinē iudiciarium, ita not. Innocent. in c. nouit. de iud. fol. 193. nu. 1.

Nomen procuratoris est generale dicit Inn. in c. constitutus. de ele. fo. 76. & vide sup. in ver. error. in 1. q. vbi æquiuocatio nominis etc.

Nomen integrum & cognomen debet apponi in rescription. ita not. Hostien. in c. cùm accessissent. de const.

Nominare alterum in iudicio quando sit licitum alteri, & quando non, not. Innocentius in cap. quoniam. vt lit. non contest. folio 207. numero 8.

Nominatio est nuda in tractatu, & solennis in scrutinio, ita not. Innocent. in c. quod sicut. de ele. fol. 58.

Notarij malè faciunt si faciunt instrumēta nisi de mandato illorum quorum interest, ita no. Inno.

in c.

in c.1. de fi. instru. fol. 277. & vide inf. in ver. testis. in 28. q.

Notarij qui scribunt actus extraiudiciales de nocte, nõ scribunt actum est hoc de nocte, sed scribunt actum est hoc de die, cui nox illa applicatur, quia in instrumentis & alijs quæ fiunt extra iudiciũ nox habetur pro die. l. more Romano. ff. de fer. sed in actuarijs iudiciorum est secùs, quia debent scribere omnia de die, ita no. Inno. in c. consuluit. de offi. dele. fol. 130. num. 5.

Notarios possunt creare principes & alij domini temporales in eorum territorio, ita not. Inno. in c. cum. P. tabel. de fi. instru. fol. 279. nume. 3. super verb. tabell. & ibi vide quis potest creare notarios.

Notarius dicitur à nota, quia in notis redigunt quæ coram eis agũtur. Tabellio dicitur ex eo quia in tabulis scri. ita no. Inn. ibidem ibi, & licet aliqui po.

Notarius si est mortuus qualiter probabitur quod fuerit notarius, dic quod per communem opinionem probabitur, ita no. Innoc. in c. veniens. de ver. sig fol. 572. num. 5. idem de prælato & filio qui fuerit legitimus, quia per communem opinionem probabitur hoc secundum eundem ibidem quod not. Bald.

Notarius quòd quis non fuerit qualiter probabitur, vide Inno. in d. c. veniens. de verb. sig. fol. eo.

Notarius iam diu mortuus ex quo fuerit in possessione officij præsumitur pro instrumentis suis, secùs si viuit & litigat ipsemet de officio suo & negetur notarius, ita not. Innoc. in d. c. veniens. de verbor. signif. fo. eo. vide infr. in eodem ver. in 15. quæst.

Notarius licet fecerit vnam chartam falsam aliæ valent, illa enim falsa non tollit effectũ aliarum. Ille autem quas facit post condemnationem nullum habent vigorem, ita no. Inno. in c. fraternitatis. de hære. fol. 506. num. 1. non tamen dicitur instrumentũ de falso redargui nisi redarguatur tenor instrumenti, licet præsumptio tacita, vt no. ff. de pac. l. iurisgentium. §. quòd fere. licet præsumptio pro reliqua charta habeatur, vt. C. de peri. tut. l. pe. de apoc. pub. l. quicunque. lib. 10. Bald. Et an notarius infamis possit conficere instrumenta, not. in l. 2. §. miles. ff. de infa. ff. ad le. Iul. repet. l. fi. per Bar. Bal.

Notarius non potest alteri stipulari, nisi in iudicio vel quasi, ita no. in c. dudum. de conuer. coniug. fol. 427. num. 1. Alij contra Inno. ibidem, vide Io. And. in c. quanquam. de vsur. lib. 6. & per Bar. in l. non quasi. ff. rem pupil. sal. fore.

Notarius in iudicio potest fungi duplici officio, scilicet mandato iudicis se subscribẽtis & stipu. Innoc. in d. c. dudum. fo. eo. & vide inf. in verbo, prælatus. in 2. q.

Notarius si semper scribit in instrumento se rogatũ multum proderit & ad quod, vide Inn. in c. 1. circa med. ibi non esse vtile quòd tabellio, etc. de fi. instru. fol. 277. num. 7. vide omninò sup. in ver. credulitas. in 4. q.

Notarius socius si negabitur esse quid sit necesse probare ad hoc vt fides suo instrumento adhibeatur, vide per Innocen. in d. c. 1. de fi. instr. fol. 277.

Notarius tenetur ædere instrumenta contractuũ illi cui quæritur ius ex contractu. ff. de æden. l. prætor. Sed aduersarius nõ tenetur ædere nisi ad eum peruenerit protocollũ notarij, nã si suis nummis redempti instrumentum cõtractus, adeò istud instrumentum est suum, quod alteri non tenetur ædere. Si tamen de instrumento quis formet libellũ vel faciat positionẽ antequam respõdeat libello vel positioni debet ipsum ædere, & aliter non debet responderi quia se vsurum dicit de eo agit vel ponit. Et hoc verum, si suum est instrumentum & habet in promptu, secùs si instrumentũ est alterius tantum vel magis alterius quàm suũ. Item secùs si instrumentum sit tale ꝙ aduersarius debeat habere penes se vel præsumatur habere, vt. l. 3. ff. de æden. Item secùs si non habet in promptu, vt. l. 1. ff. de fideiuss. Et hoc tempore deliberationis sed tempore probationis tenetur quis producere simul & probare, & si producit probat pro vtraq; parte, vt no. ff. de æden. l. 1. §. æditiones, ita no. in fi. in c. cùm olim. de proba. facit. ff. vt leg. not. ca. l. postq̃ §. dies. secundum Bar. Bal. Et de ista materia vide omninò in Spe. ti. de instr. ædi. §. nunc dicamus. & ibi vide multas quæst. ad hanc materiam. Bal.

Notarius si non recordatur se fuisse rogatũ instrumentum factum nõ valebit nec poterit ipsum conficere de nouo, ita no. Inn. in c. 1. de fide instru. fol. 273. num. 7. quod tene menti. Bal.

Notarius siue probet notariatũ per priuilegiũ siue per quasi possessionem per exercitium officij, & cõmunem opinionem gentiũ coadiuuantẽ sufficit sibi, ita no. Inn. c. 1. de fi. instru. fo. e. ꝙ no. Bal. & vide sup. hoc eodem verbo. in 8. q.

Notarius propriè est ille quẽ creauit Papa vel Imperator, quia iste vbiq; terrarũ mũdi potest cõficere instrumenta, propter autem sta. vel consuetudinẽ non potest fieri notarius, qui verè & vniuersaliter habeat publicũ officium secundũ Inno. & Host. sed scriba qui intra territoriũ statuentis habet potestatẽ conficiendi instrumenta intra cõfecta vbiq; habent vigorẽ, sed extra rogata necubĩ valent. Hi habent quoddam officiũ locale secundum Spe. Potest autẽ Papa & Imperator hoc ius creandi notarios concedere alteri secundũ Inn. & Host. ita no. ipsi in c. cum. P. tabellio. de fi. inst. Sed quæro an notarius imperiali authoritate possit exercere officium in terris ecclesiæ vel in causis spiritualibus. Vel notarius Papæ in terris imperij in temporalibus. Et crederem quod sic, quia istud est officium nõ iurisd. & vbiq; extenditur dignitas hominis quæ est annexa ossib[9]. ar. no. ff. de post. ex ea. quod no. Bal.

Notarius non potest delegare scripturã, ita no. Inno. & Host. in c. cùm P. tabellio. de fide instru. fol. 279. idem no. in Authen. de tabel. §. nos autem. col. 4. vnde notarius palatij non potest committere alteri commentariensi vices suas, vt. ff. de iure fisc. l. in fraudem. §. quoties. & ar. l. pe. C. de spor. facit quod not. in Auth. de hæred. & fal. C. si verò absunt. col. 1. nec vnus debet ingerere manus in officio alterius, vt. l. 2. C. de execu. & exact. lib. 10. quod not. Bal.

Notarius quando semel vel pluries dictionem, etc. apponit in instrumentis, index supplet illã interpretando ex natura contractus, vel ex consuetudine regionis, vel ex consuetudine notarij, vel ex proximis scripturis, ita no. Hos. in c. cum. P. tabel. de fide instr. facit. C. loc. l. licet. & ff. de fund. instru. l. cum delanionis. §. 1. & ff. de pig. act. l. vel vniuersorum. & ff. de æden. l. si quis ex argentarijs. §. si initium. Bald.

Notarius non potest incidere instrumen. etiã ꝙ

partes asserant se errasse in contractu, ita no. Inn. in c. quoniam contra. de proba. fol. 252. num. 9. quod est no. Bald.

Notificatio, vide supr. in verbo, citatio. in 12. quæst.

Notorium est de præsenti vel proximo, comunis opinio est de longè remotis, ita no. Inn. in c. veniens. de ver. sign. fol. 572. num. 6.

in Notorijs proceditur per famam ad liquidam probationem sine ordine iudiciorum, ita not. Inn. & Host. in c. bonæ. de elect. vide inf. in ver. sententia. in 58. q.

Notorium excludit spoliatum à restitutione, ita not. Inn. in c. constitutus. de fil. presby. fol. 108. Et vide sup. in verbo, citatio. in 61. q.

Notorium dicitur illud quod est coram pluribus confessatum, ita not. Innoc. in c. sta. de offi. deleg. fol. 145. num. 6. quod no. perpetuò.

Notorium est quod adeò omnibus liquet q̃ quasi inficiari non potest, ita no. Innoc. in c. sicut. in gl. magna. versi. notorium. no. de cohab. cler. & mulier. fol. 349. quod notorium proponitur per. 10. testes. Inn. Sed Accur. dicit, notorium esse quasi coram turba & populo factum, vt ipse not. C. de accu. in l. ea quidem. Potest autem esse notorium de quolibet actu vt de officio, vt. C. qui. & aduer. quos. l. 1. in gl. Sicut est notorium Barbarium gessisse præturam, vt. l. Barbarius. C. de offic. præto. De maleficio dic, d. c. sicut. & in. d. l. ea quidem. De contractu dic, vt in. l. 1. C. de his qui in eccle. manu. Est autem notorium aliud præsumptionis, vt. d. c. sicut. in glo. magna. versi. notorium præsumptionis. Hoc secundo modo dominium potest esse notorium, vt. ff. de nego. gestis. l. at qui natura. §. cùm me absente. in gl. Nam possessio notoria facit dominium esse notorium præsumptiuè, vt not. in. l. penult. de condi. insti. & ff. de solu. l. Titia. indirectè ergò cadit notorium super dominio, quia iura inuisibilia sunt, vnde per se non cadit in eis scilicet iuribus notorium facti, sed per accidens ex additis visibilibus cohærentijs.

Notorium veritatis est triplex, scilicet facti instantanei fluxi iam retro facit, quod no. ff. de acq. possess. l. 1. §. veteres factorum reiteratorum iam & nunc facit quod no. ff. de pœnis. l. si diutino. Facti continui habentis in se actum successiuum facit q̃ no. ff. de iureiuran. l. eum qui. §. in popularibus. & quòd not. in. l. pe. de actio. & obliga. in notorio facti præsentis non præteriti potest procedi ad diffinitiuã præmissa citatione & reo contumace omissis omnibus alijs medijs, id est li. contest. & prob. Sed reo comparente debet seruari forma iudiciorum in glos. magna. ver. & dicunt. & verb. non tamen negamus. Si autem sit notorium cõtinuum, vt si laicus detinet clericum in carcere, vel vasallus hostiliter insequitur dominum suum, adeò valida est veritas tam notoria quòd nullum desiderat ordinem ver. si autem sit continuum, statim ergò potest ferri sententia, nec cadit facti defensio vel negatio propter quam induciæ concedi consueuerunt, vt. ff. de re mil. l. 3. §. si ad diem. & l. 1. de fur. Bal. Innocent. finaliter videtur in alia glo. velle. in ver. item si dicimus quòd in nullo notorio veritatis sit necessarius ordo præter cita. & q̃ valet sententia lata tam contra absentem quàm contra præsentem omissis medijs, etiam si iudici non constet esse notorium. Sed in non notorio vel in notorio præsumptionis requiritur ordo iudiciorum & non valet sententia non rece. proba. quia fertur inordinatè omisso medio, nam proba. sunt media causæ, vt no. in. l. 1. ff. si quis ius dic. non obtem. secundum Innoc. idem no. glo. in l. prolatam. C. de senten. & inter l. om. iud. & Ber. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de const. Secùs si iudex recipit testes, nam licet non probent, tamen valent iniusta sententia quia non peccat in ordine iudiciorum, vt. ff. de æden. l. argentarius. §. cùm autem. Et istud quod dictum est de modo procedendi in notorijs habet locum in criminibus, secùs in ciuilibus disceptationibus nisi pertineat ad merum iudicis officium, & possit de eis inquiri, quia tunc idem quod in criminalibus secundum Inno. & remittit ad no. per eum in c. ad nostram. de iureiur. ergò vbi proceditur per modum accusationis, quia ordinarius est processus, vt no. in l. Barbarius. ff. de offi. præto. debet seruari forma iudiciorum, non tamen exiguntur probationes, quia notorium est liquida probatio probata ipso facto, vt. ff. de act. empt. l. emptorem. nisi reus negaret. Simile no. C. de peric. tu. l. si tutor. Et no. notorium exequari rei iudicatæ quantum ad fidem sciendi & fidem faciendi. Sed quantum ad aliquod ius notorium inducendum vel prohibendum secùs, nisi vbi esset canon latæ sententiæ, vt. ff. de cura. fur. l. nullius. & ff. de ritu nup. l. palam. in fi. & not. ff. de cap. dimi. l. amissione. in fi. §. 1. & hoc de notorio per viam liquidi facti. Sed in notorio pronunciationis non requiritur ordo nec citatio, prout not. idem Innoc. in c. ex ratione. de app. vide Bar. in l. à diuo Pio. §. in venditione. de re iud. & Bal. in l. 1. C. de iu. & fac. igno. in notorio confessionis in criminali requiritur processus si fuit confessio extra iudicium, vt. ff. de adul. l. capite quinto. Sed in iudicio requiritur sententia, prout no. ff. de infa. l. ictus. & hoc si confessio est legitima, aliàs, nõ debet ferri sententia, vt in c. at si clerici. de iud. & de ele. c. per inquisitionem. et. ff. de quæst. l. maritus. Inn. in præal. c. sicut. tene menti ista perpetuò. Bal.

NVLLITAS, vide inf. in ver. rest. in integr. in 2. q. & sup. in verb. actor. in 4. quæst. & sup. in ver. appellatio. in 55. q.

Numerus, vide inf. in ver. vox. in 2. q. & inf. in ver. statutum. in 5. q. in fi.

Numerus canonicorum licet sit ruptus & valeat impetratio vltra numerum quo ad canonicatum, non tamen valet quo ad præbendam, ita no. Inno. in c. pro illorum. de præb. fol. 360. nu. 5. etc.

Nuncius, vide sup. in ver. citatio. in 29. q. circa fin. ibi, sed nuncius.

Nuncius potest constitui in iudicio ad allegandas causas absentiæ, ita no. Inn. in c. querelam. de procu. fol. 163. num. 5. & vide sup. in ver. credulitas. in 6. q. & sup. in ver. ciuitas. in 5. q.

OBEDIENTIA *in spiritualibus est licita, sed homagiũ in spiritualibus non, sed in temporalibus consistit, ita not. Innoc. in c. indignum. de reg. iu. fo. 574.*

Obedientia quæ habeatur pro confessione, vide per Inn. in c. consuluit. qui cler. vel vouen. fol. 471.

Oblatio. Quid contineatur nomine oblationum, vide per Innocent. in cap. cùm inter. de ver. sig. fol. 570.

Obligatio prælati non est perpetua, nec afficit successorem, sed obligatio capituli sic, ita not. Inno. in

no.in c.nisi essent.de præb.fol.360.quod no.Bald. vide inf.in ver.testis.in 8.q.prope finem.

Obligatur quis ad resignationem facti, non ad resignationem iuris, ita no.Inno.in c.proposuit.de conces.præb.fol.371.num.4.vide inf.in ver.vniuersitas.in 6.q.in fi.

OCVLVS officialium sæpè fallitur, ita dicit Inn.in c.ex parte.extra de fi.instru.fol.279.

ODIOSVS, vide inf.in ver. testis.in 80. q. & inf.in ver.tractus.in pe. q. & inf.in ver.reuocatio.in 3.q.

OFFENSA grauis quæ dicatur, vide per Inno.in c.cùm illorum.de sen.excom.fol.551.

Offensa quando dicatur facta in persona vel in rebus, vide Bart.in l.licitatio.§. quod. illicitè.ff. de publi.& per do.Pet.in c.nuper.de sen.excom.

Offensus, vide inf.in ver.sta.in 5.q.

Offensus solus potest opponere except. offensæ etiam manifestæ, ita no.Inno.in c.sacro.de sen.excom.fol.555.

Officialis qualiter teneatur in syndicatu, vide per Bar.in l.1.§.quod nouissimè.ff.de publica.

Officium excusatoris est allegare absentiam, & iustificare causis & probationibus, ita no. Inno.in c.veniens.de test.fol.263.& iste excusator non tenetur satisdare, vt no.in l.nemo alienæ. ff. de reg. iu. Et quilibet est habilis ad hoc officium etiam infamis et excõmunicatus, vt no.in l.seruum quoque.§.publicè.ff.de procu. Et si excusatio sua non placet iudici debet super hoc interloquendo pronunciare à qua interlocutoria poterit excusator appellare, ar.ff.de neg. ge.l.liberto.§. fi. nõ tamen punitur si non appellat vt ibi placet, sed non potest excusator priuilegiũ domini allegare seu opponere declinatoriam except. quia hoc pertinet ad officium procuratoris, & in hoc exigitur man.& quòd persona sit habilis sed Inn.ergò procu. in criminali potest apponere exceptionem fori, & alias except.quæ non extendunt crimen, sed ad crimen respondere non potest, nec potest cum eo fundari iudicium quòd relegationis pœnam excedere possit. Potest tamen allegare causam defensionis quæ est liquida & exactis, cùm etiam sine vllius allegatione iudex debeat in actis inhærere secundum Inno.sed quid si ciuilis incidit in criminali, an potest agi per procuratorem, videtur quòd sic, quia est quæstio ciuilis non criminalis, cùm lex dicat, ꝙ criminalis incipit demum ista finita. C. de plag. l.si nam disputatur seorsum à crimine & ante li. conte.secundum Ia.ibi. Quid de exceptione banni quæ perimit iurisd.et crimen ex forma statuti, dicit Iac.Bal.quòd ante lit.contest.non potest opponi per procuratorem, quia mista est non mera declinatoria, habet ergò reus personaliter comparere ad eam opponendã, quia perimit crimen qualitercunq; opponatur, & idem tenet Cy. nisi bannum esset notoriũ per acta quæ tunc producuntur, quia tunc magis ex officio quàm vi exceptionis repellitur agens secundum Cy.in l. reus. C. de acc. Nec enim debet admitti euidenter calumniosa accusatio.ff.de bo.lib.l.qui cum maior.§.si patris. vbi de hoc.Iac.Bu.dixit procuratorem admitti, quia exceptio banni examinatur per se ante crimen intentatum, & fortè ista exceptio non dicitur criminalis.ar.no.per Inn.in c.dudum ecclesia.de elec. Sed opinio Cy.est verior, tene menti. Bal.& vide inf. in ver.sententia.in 16.q.in fi. ibi, dum dicit quòd iudicis officiũ, etc.& in.50.q.Itẽ vide inf.in ver. reconuentio.in 1.q.& sup.in verbo, actio.in 3. q.

Officium iudicis quoddam expeditur proprio motu, quoddam ad postulatiõem partis, nam si respicit publicam vtilitatem sine accusatione experitur inquirendo, vt.c.qualiter & quando, de accu.Item si publicam pietatem & æquitatem vt in tutore dando vel reuocando, vt. ff. de suspec. tut. l.3. Item si publica de causa de leg. 1. l. ciuitatibus.& ff.de vsufru.leg.l.legatum.Idem si testamentorum pietate.ff.de pe.hære.l.hæreditas.in fi. & c.nos quidem.de testa. Idem si animæ fauore in vsuris & malè collec.de iureiu. c. ad nostram. el. 2.Quod verò rem familiarem alicuius respicit & non publicam curam petenti tantum impendi debet, ff.de dam.infe.l.3.§.hoc iudicium.& si lex iudici imponitur expediendi processum & nemo petit non intelligitur iudex in mora, vt ibi Spec.in tit.de off.iud.Bal.

OMISSIO consuetudinis loci non vitiat matrimonium, quia consuetudo nõ dat esse, aliàs non esset matrimonium, ita not. Abb.in c.1.de despon. sed consensus vt materia seu substantia, & verba vt forma, ita not.ff.de iust. & iu. l. ius ciuile. & C.de præscri.30.vel 40.annor.l. cùm notissimi.in prin.Et no.quòd siue consuetudo inspiciat præludia matrimonij, vt de dandis iocalibus, siue ritum quendam, vt de pallio tenendo supra caput idem est, quia ista non attingunt substantialem essentiam matrimonij, secundum Abb.ibidẽ. In his autem quæ possunt recipere modum & formam esse à consuetudine, omissio modi vel formæ vitiat, vt ff.de verb. obli.l.qui Romæ.§. Flauius Hermes. Bald.

Omissis medijs substantialibus non potest perueniri ad extrema, ita not. Innoc.in c.contingit.de arb.fol.187.

Omissum per iudicem in interlocutoria potest postea suppleri. Secùs postea in diffinitiua, ita not. Inn.in c.auditis.de procu.fol.169.numer.2. vide inf.in verb.sententia.in 25.q.circa medium.

Onus de soluendis collect. & oneribus potest imponi in re quæ traditur ecclesiæ, tamen laicus non potest reseruare sibi ius inuadẽdi propria authoritate si non seruetur pactum, ita no.Inno.in c. verum.de fo.compe.fol.196.in num.2.facit in arg. ff. commu.præd.l caueri. Host.tenet contrarium in c.cùm dilectus. de dona.Bal.

OPEM præstans bello iniusto nullam habet actionem ad impendia facta vel damna habita, ita not.Inn.in c.sicut.de iureiu.fol.288. ergò caueant Nobiles & Barones quod alijs dominis habentibus guerram præstent adiutoriũ, quia debent cõsiderare an id iustum sit, vel non. Et si iniustum nunquã pro damnis habitis agere possunt ad emẽdam, quod perpetuò not. Bal.

Opinio quæ non in fauorem præualet veritati quæ est in odium, ita no.Inno.in c. nuper. de biga. num.1.fol.112.

Opinio erronea non inducit malam fidem, dicit Inno.in c.fi.de præscrip.fol.303.

Opinio communis in anima non in voce consistit, tamen quod organo vocis exprimitur credere quis putatur, ita no.Inn.in c. veniens.de ver. sig.fol.572.num.3.

Opponens crimen an debeat designare locum & tempus, vide Innocentium in capitulo ad hæc. de testi. vide sup.in verbo, appellatio.in 38. quæstione.

Optio non competit excommunicato, sicut nec eligere potest, in c.referente.de præb.

ORDI-

ORDINARIVS inquirit de crimine etiã non facta prius ordinaria inquisitione de fama, secùs in delegato, ita no. Innoc. in c. cùm oporteat. de accu. fol. 490. num. 1. domesticum de plano, & sine citatione partis debet præmittere ordinarius, vt. C. de off. recto. prouin. l. iustissimos. Bal. Et vide inf. in ver. renuncians. in 1. q. & inf. in ver. reconuentio. in 2. q.

Ordinarius inquirit de crimine ex sola suspicione, secùs in delegato, ita no. Abb. in c. vt nostrum. vt eccle. benefic. Et præsumptio transfert onus probationis secundum eum ibidem, interdum aggrauat onus probandi, vt. l. non est verisimile. ff. quod me cau. Bald. & ibi vide. & vide sup. in verb. citatio. in 27. q. & quis dicatur ordinarius no. Host. de off. or. §. 1. & quare dicatur ordinarius no. ipse idem in c. fi. de fo. compe.

Ordinatio ad titulũ patrimonij quid operetur, vide Inn. in c. episcopus. de præb. fol. 355. num. 2.

Ordinatio, consecratio, electio, & prouisio, non fiunt in forma iudicij, sed confirmatio sic, ita not. Innoc. in c. ad dissoluendum. de despon. impub. fol. 468. num. 4.

Ordinatio cassata, an redeat ad eum qui malè ordinauit, vide Innoc. in c. ad aures. de exces. præla. fol. 524.

Ordinatus in sacerdotẽ præsumitur habere alios ordines si est ordinatus à perito & discreto, ita no. Inn. in c. tuæ. de cler. pereg.

Ordinem procedendi ad relationem iura, ponit Inno in c. debitores. de iureiu. fol. 284 num. 2. facit in arg. ff. de iure deli. l. profectitia. Bald. vide inf. in ver. sententia. in 68. q.

Ordinem in genere an valeat quis profiteri, vide per Inno. in c. porrectum. de regu. & transe. ad relig. fol. 421. num. 2. & vide sup. in ver. causa. in 6. q.

Ordines qui sunt illi qui conferunt cum executione, qui sine, qui nec vno modo nec altero? Dic, quod ordinem cum executione dãt illi qui habent ordinem & authoritatem. Ordinem sine executione dant illi, qui habent ordinem & authoritatem in habitu, sed non in actu & exercitio propter irregularitatem eorum. Si autem non sunt irregulares vel aliàs criminosi nec excommunicati publici vtraq; conferunt, depositi autem ab ordine & administratione nil conferunt quasi priuati, ita no. Inno. in c. 1. de schisma. fol. 507.

Ordo sacer quid sit, vide per Inn. in c. 1. de schisma. fol 507. num. 3. & vide sup. in verbo, abbas. in 2. q.

Ordo naturalis est, vt cognitio exceptiõis præiudicialis præcedat cognitionem causæ principalis, dicit Inno. in c. prout. extra de do. & contu. fol. 237. num. 2.

Ordo naturalis est, vt primò statuatur terminus actori ad probandum quàm reo, tamen propter lites abbreuiandas potest statui vtriq; simul, ita no. Inno. in c. prout. de do. & contu. fol. eo.

PACISCI nõ licet super diminuenda quantitate decimarum & pactũ si factum fuerit non valebit, ita no. Innoc. in c. venerabilis. de confir. vti. vel inu. fol. 347.

Pacta simplicia confirmantur cũ debita modificatione, ita not. Inn. in c. significatũ. de præb. fol. 356.

Pactum de non mouendo quæstionem impedit processum, quia ex ipso facto oriuntur duæ exceptiones. s. declinatoria & peremptoria, & ita est vbicunq; peremptoria impedit processum. Absit tamen quod peremptoria impediat. Sed cuius facto oriuntur duæ exceptiones. s. declinatoria & peremptoria, declinatoria impedit processum non peremptoria, quod est no. ita no. Inno. in c. 1. de lit. conte. fol. 204. nu. 1. & vide sup. in ver. exceptio. in 4. q. ibi, sed pactum de non petendo. etc. & vide inf. in ver. renuncians. in 10. q.

Pactum factum contra naturam contractus nõ valet, ita no. Abb. in c. fi. de preca. vide Bar. in l. vbi ita donantis. ff. de do. cau. mor.

Pactum quod pignus non soluto debito fiat creditorum si plus valet res & pignus debetur, nam à communiter accidentibus ita cõtingit quod plus valet pignus quàm debitum, ita not. Abb. in c. significasti. de pigno. Si autem deterius est pignus, valet pactum. arg. ff. de leg. 3. l. quæ habebat. ff. de hær. insti. l. si quis solidum. Nam quod non valeat pactum istud est statutum in odium creditorum non in eius fauorem, simile no. ff. de transac. l. cùm hi. §. causa. sed dicitur tale pactum valere. ff. de solut. l. Calipus. & de pigno. l. si fundus. §. fin. Solu. vt pro iusto pretio habeat valet pactum, quod intelligitur si simpliciter non facta mentione pretij dicatur, vt. d. l. Calipus. sed vt pro debito habeat non valet pactum, quia non est fauendum feneratoribus. ar. ff. de priui. credi. l. si ventri. §. in bonis. in ratione literæ.

Pactum an valeat quod quis possit capere debitorem suum Doct. quòd non, in l. alia. §. eleganter. ff. sol. mat. per Bar. in repe. l. creditores. C. de pig. & ibi etiam not. an possit quis renunciare beneficio cessionis.

Pactum quod non possit probari solutio debiti aliter quàm per instrumentum an valeat, vide Saly. in Auth. iubemus. C. de iudi. dicentem: aut pactum est generale contra omnem speciem probationis, puta debitor paciscitur cũ creditore quod solutionem nõ allegabit, nec vlla specie probationis illam probabit. Et tunc non valet, quia inuitat creditorem ad delictum. ar. l. si vnus. §. illud. ff. de pac. & sic videtur contra publicam vtilitatem & contra bonos mores. Aut pactum est speciale putà ne probet per testes, sed per instrumentum, tunc credo quod valeat quia non inuitat ad delictũ sed fraudem debitorum repellit, potest enim tempore solutionis sibi prouidere, & per instrumẽtum probare, pro hoc facit quia tale quid potest fieri per legem vt patet in casibus not. in l. pactum. de pac. ergò & per pactum. arg. l. fi. de fide. Bal.

Pactum, vide sup. in ver. monachus. in 3. q. vide inf. in verb. pœnitentia. in pe. q. & sup. in ver. coniurationes. in 1. q. & sup. in verb. appellatio. in 35. q.

Palatium episcopi non gaudet ecclesiastica libertate, ita no. Inn. in c. inter alia. de immu. eccle. fol. 460. Contrarium no. 17. q. 4. c. id cõstituimus. in glo. ordinaria, quam not. & vide sup. in verb. castrum. in 1. q.

Pallium archiepiscopi quare debet habere quatuor cruces nigras, vide Host. in c. 1. de vsu pallij. vbi plenè.

Papa quando donat aliquid alicui illi quibus donat ex plenitudine potestatis Papæ statim efficiuntur possessores, ita no. Inn. in c. bonæ. de postu. fol. 37. nume. 3. idem videtur in Imperatore si dat iurisdictionem, vel priuilegium, vel sententiam vt valeat etiam non subditis citatis, quia super

iure

iure domini sui non subditorum iudicat, vt. l. fi. in fi. ff. de ser. vrb. præd. quod est no. Bal.

Papa cognoscendo videtur ad se causam reuocare inter eosdem non inter alios, ita no. Inno. in c. cùm oportet. de const. & vide sup. in verb. casus. in 1. q.

Papa mandando quod aliquis recipiatur in canonicum videtur mandare quòd conferatur illi canonicatus, nam id mandatum includit ea quæ sunt facti, ita not. Inno. & Host. in c. cum te. de rescrip. vide sup. in ver. citatio. 44. q.

Papa si rescribit pro indigno præsumitur circumuentus, ita no. Host. in c. cum adeò. de rescr.

Papa vtrum dicat in bullis mando vel præcipio, est differentia & vis in istis verbis secundũ Host. in c. capitulum. de rescr. vbi vide, quia quãdo vtitur verbo, mandamus, tunc tale mand. non rumpit ius commune, sed quando vtitur verbo, præcipimus sic, vt no. ff. de offi. præsi. l. sæpè. Bal.

Papa fert sentẽtiam in notorio etiam parte non citata, ita no. Inn. in c. quanto. de transa.

Papa est publica persona, ita no. Inn. in c. cùm pridem. de pac. fol. 161.

Papa etiam potest errare in fide, ita not. Inno. in c. 1. de sum. tri. fol. 1. licet non præsumatur, vt in l. fi. ff. de supel. lega. Et ideò non debet quis dicere, credo id quòd credit Papa, sed illud quod credit ecclesia, & sic dicendo non errabit. Bal.

Papa potest committere cui vult executionem relictorum ad pias causas, ita no. Inno. in c. cùm tibi. de ver. signi. fol. 566.

Papa an poßit præcipere iniusta maximè laicis, vide Inno. in c. inquisitioni. de sen. excom. fol. 554. num. 3.

Papa quando recipit aliquos in proprios filios an videatur quasi adoptando eos in suam meram potestatem redigere & eximere ab alijs, vide Inn. in c. cum capella. de priui. fol. 534. num. 1. & vide eo. titu. c. si Papa. lib. 6. Et dic quòd non, quia sunt verba affectionis & non exemptionis, facit. ff. de hæred. Inst. l. nemo qui frater. §. 1. Inno. ibidem.

Papa si recipit scienter aliquem ad osculum videtur eum absoluere, no. Inno. in c. cùm olim. el. 1. de priui. fol. 531. num. 3.

Papa si dicit ad audientiam nostram peruenit, & hoc modo inquisitionem committit valet licet Imperator sit infamis, ita no. Innoc. in c. cùm oporteat. de acc. fol. 490. num. 5. vel excommunicatus, vt. l. 1. C. de præc. imper. offe.

Papa non debet se intromittere de iurisd. Imperatoris nec econtrà nisi opem ferendo, ita no. Inno. in c. per venerabilem. qui fil. sint leg. fol. 481. n. 3.

Papa non debet sustinere quòd sibi illudatur, & ideò receptus authoritate Papæ in canonicum præferendus est & in præbenda, ita not. Inno. in c. inter cætera. de præb. fol. 358. num. 3.

Papa mandauit alicui vt eligeret & ille malè elegit, quæritur quis denuò eligere debet, vide Innoc. in c. inter dilectos. de exces. prælat. fol. 524. num. 4.

Papa solus iudicat de suis priuilegijs, quomodo hoc dictum intelligatur, vide Innoc. in c. cùm venissent. de iud. fol. 193.

Papa nunquam aufert parti suam exceptionẽ, ita no. Inno. in c. ex transmissa. extra de fo. compe. fol. 106.

Papa ex certa scientia quæ colligitur ex tenore rescripti derogat iuri communi, secùs in legato, ita no. Inno. in c. præsenti. de rescr. fol. 29. in prin.

Papa commisit alicui ordinem ecclesiæ quid potest facere iste, dic quòd si inter partes cõmisit debet facere ius. Si autem per modum gratiæ latiores debet habere habenas, ita no. Inn. in c. super eo. de offi. dele. fol. 123. num. 1.

Papa supplet defectus Imperatoris & corrigit vitia eius, ita not. Innoc. in c. 1. de offi. or. fol. 147. num. 2. Et sic videtur quod Imperator habeat superiorem in temporalibus quòd est falsum. Sed intelligitur dictum Innoc. in criminibus ecclesiasticis, & crimen ecclesiasticum est, quòd si ecclesia non esset apud gentiles crimen esset, vt in c. nos inter alios. de pur. can.

Papa omnia potest, debet tamẽ præmittere clauem discretionis ante clauem potestatis, ita not. Inno. in c. quanto. de iureiuran.

Papa solũ dispensat cum irregularibus, ita not. Inno. in c. cùm æterni. de re iud. fol. 317.

Papa non restituit laicum ad famam, ita no. Inno. in c. cum te. de re iud. fol. 314. nume. 2. Tamen collegium cardinalium potest restituere famam clericis, vt ibidem Inno. not.

Papa habet in se plenitudinem potestatis, vnde si reuocat ad se negotium omnibus silentiũ est indictum, ita no. Inn. in c. vt nostrum. de app. fol. 333. Hoc autem facit Papa dupliciter, vel verbis, vel rebus ipsis & factis, & incipiendo cognoscere. ar. ff. de legi. l. de quibus. ibidem Inno.

Papa quando mandat simpliciter testes recipi intelligitur seruato ordine iudiciorum, ita no. Inno. in c. cùm dilectus. de confir. vti. vel inu. fol. 347. num. 2.

Papa licet det formam procedendi in principali non remouet quin debeat fieri lit. contest. ita not. Inno. in c. cùm dilectus. de confir. vti. vel inu. folio eod.

Papæ reseruationi renunciari non potest, ita no. Inno. in c. cùm accessissent. de consti. fol. 4.

Pars, vide omninò inf. in verb. tempus. in 12. q. & vide sup. in verb. conclusio in causa. in 1. q.

Pars potest asserere veritatem licet non viderit secùs in teste, quia testis testificari debet de veritate sensata organo sensus palpata, ita no. Innoc. in c. ex literis. de iureiur. fol. 289. quod est no. Et in parte istud dictum de teste est contra Old. alibi. Bald. Et vide etiam Innoc. in c. fi. de iur. cal. fol. 211. & inf. in ver. testis. in 86. q. & inf. in ver. sententia. in 34. q. circa med.

Pars non tenetur ius alterius partis dicere, id est sui aduersarij, ita no. Innocen. in c. si duobus. de app. fol. 318. num. 2 adde. l. non ex omnibus. §. 1. & quòd ibi no. ff. de arb. vbi quis non tenetur dicere nomina testium quæ contra eum faciunt, & dic vt. ff. de ven insp. l. 1. per Iaco. de Are. Bal.

Pars quomodocunque reputet sibi satisfactum esse in termino non contrahitur excommunicatio, ita no. Inno in c. præterea. de app. fol. 324. & in c. P. & G. de of. dele. fo. 142. quod not. pro debitoribus si contra eos est lata sententia excommunicationis quam incurrant, si certo tempore nõ soluant debitũ creditori, quia si creditor tempore solutionis reputet sibi quomodocunq; satisfactum ꝙ debitor non erit excommunicatus, & not. benè hæc. Bal.

Partes quando intendunt prorogare iurisdictionem delegatam illa solum prorogatur si quæ est ordinaria, ita no. Innoc. in c. significantibus. de offic. deleg. fol. 142. num. 5. & vide sup. in verb. actor. in 1. & 2. q.

Partium

Partium voluntate receditur à iure communi, ita no. Inno. in c.1. de rest. spo. fol. 225.

Pater non habens filios legitimos videtur legitimare filios bastardos per testamentum eo ipso quòd vocat eos filios, ita no. Inn. in c. per tuas. qui fi. sint leg. num. 1. fol. 480. Hoc verum quo ad successionem tantùm, non quo ad veram & plenam legitimam, cùm ad hoc non habeat potestatem, secundum Host. ibidem quod tene menti. & vide in Auth. vt li. ma. & auiæ. post prin. colla. 8. nam ius ciuile præsumit matrimonium, sed ecclesia non, sed vt præsumptio iuris ciuilis locum habeat requireretur quod matrimonium sit poßibile, de natura. i. quòd mater istius filij viuat. Item requiritur de iure, ꝙ vterq; sit solutus: Item de facto, ꝙ de facili habeatur vtriusq; præsentia & consensus. Item secundum bonos mores, quod non sit nimis incidens viro. ff. qui & à qui. l. si rogati. §. si matrimonij. Et ita dicit Bar. cuius verba sunt truffæ, quia ista species legitimationis non est per matrimonium verum vel præsumptum tunc fieri, sed retro factum esse, vel est species differens ab alijs modis, præsertim si pater dum testatur est in puncto mortis vbi etiã de matrimonio vero sufficiat. Bal.

Pater & mater an poßint offerre filium monasterio, vide Inno. in c. si quis. de reg. & transeun. ad relig. fol. 419. num. 2. vide inf. in verb. testis. in 37. q.

Pater non dicitur filium poßidere, licet sit in quasi posseßione patriæ potestatis, secundum Bar. in l. 1. §. acquirimus ff. de acqui. pos. in fin. Sed an ex delicto filij teneatur aßignare sibi legitimam, vide Bar. in l. si cùm dotem. §. si post. ff. solu. ma.

Pater quando dilapidat bona filij quid sit agendum, vide per Bar. in l. si constante. ff. solu. mat.

Patientia aduersarij qualiter probetur, & an ex pluribus aduersarijs sufficiat vnum pati, & an canonici dicantur poßidere ius eligendi, vide de omnibus istis per Innoc. in c. bonæ. de postu. præl. fol. 37. num. 1.

Patientia habetur pro titulo, ita no. Host. in c. cura. de iure pa.

Patroni non conferunt beneficia sed præsentãt, ita no. Innoc. in c. ex frequentibus. de inst. fol. 368. & vide sup. in ver. clericus. in 14. q.

Patronus laicus si non eligit episcopus succedit, secùs si eligit indignum & non est tempus lapsum, ita not. Innocent. in c. cùm vos. de offi. ordi. fol. 149.

Patronus seu is ad quem spectat collatio beneficij potest vti ea collatione & iure suo, possessore nec citato, nec aliter priuato, ita no. Innoc. in c. de multa. de præben. fol. 363. num. 3.

Pax, vide inf. in verbo, res. in 3. q. ibi, iustitiam & pacẽ, etc. & vide sup. in verbo, crimen. in 5. q.

PECCATVM remittitur per pœnitentiam quo ad Deum, non quo ad iudicem fori, quin debeat puniri, ita no. Innocent. in ca. de his. de accu. fol. 486.

Pœna potest peti etiam si excedat interesse nisi sit loco vsurarum apposita, ita no. Inno. in c. tuam. de pœnis. fol. 542. & vide. ff. si cert. pe. l. rogasti. §. fi. Bal.

Pœna certa inflicta à iure non potest permutari nisi per illum qui habet potestatem dispensandi, ita not. Inno. in c. licet. de pœ. fol. 541. num. 1.

Pœna inserta veteri const. quæ potest implicitè sub ea includi retrotrahitur, ita no. In. in c. cùm tu. de vsu. fol. 517.

Pœna quæ nõ imponitur primordialiter sed ratione contumaciæ non facit clericum agentem irregularẽ, quia nõ videtur ad hoc actum, sed etiam venit ex officio iudi. ita no. Inn. in c. postu. de homi. fol. 513. arg. ff. de pe. hæred. l. item veniunt. §. cùm produximus. & de in litem iuran. l. 1. Innoc. vide sup. in verbo, app. in 13. q.

Pœna ordinaria non imponitur ex inquisitione secundum Cano. sed secundũ Leg. sic sicut ex causa, ita no. Inno. in c. cum P. de purg. cano. fol. 538. quod est verum, si proceditur cum plena causæ cognitione, secùs si incidenter & summatim, quia tunc extraordinariè etiam secundum leges, vt no. C. de testi. l. nullum. & ff. de infa. l. ictus fustium. idem quandoq; est quia iudex non habet tantum imperium, vt. l. 2. C. de spor. & l. fi. ff. de offic. præfec. vigil. & l. si quid. ff. de offic. procon. Bal.

Pœna vbi non reperitur certa debet apponi talis quæ magis timeatur, ita no. Inno. in c. de causis. de offi. dele. fol. 120. num. 7. Et iudex potest eligere minorem secundum eum, vide glos. dicit quòd eligit reus. ff. de min. l. quòd si minor. §. si seruus. Tu dic vt no. C. de ser. fu. l. 3. & l. quicunq; Bal.

Pœna adiecta constitutioni affirmatiuè nõ exigit monitionẽ secùs si negatiuè nisi habeat diem, ita no. Inn. in c. extirpandæ. de præbend. fol. 365.

Pœnæ secundarum nuptiarum sunt abolitæ per dictum Apostoli: quòd mortuo viro statim nubat in domino, etc. nisi illæ pœnæ quæ sunt in fauorem liberorum, quia illæ adhuc stant, ita not. Innoc. in c. fi. de secun. nup. fol. 485. Aliud est enim viduitatem indicere. Aliud prospicere proli. ff. de condi. & demon. l. sed si huius. §. fi. Bald. idem tenet Abb. ibidem. item non est sublata pœna quòd priuetur tutela, vt. C. quãdo mu. tu. offi. fun. potest. Auth. sacramenta. Bald.

de Pœnis ciuilibus & canonicis, & quid sit similitudo adinuicem, vide plenè per Inn. in c. qualiter. el. 2. de acc. fol. 494. n. 6. et ibi etiam dicit, ꝙ in pœnis proceditur de similibus ad similia. Bal.

Pœnitentia habet locum in peccato formæ non in peccato materiæ, ita no. Inno. in c. quia propter. de elec. fol. 71. num. 8. Sed Hosti. ibi, tenet contrarium. & Io. Cald. tenet cum Inno.

Pœnitentia qualis debet esse in corde, & quanta debet esse in satisfactione, & an sit arbitraria, vide Innocentium in c. omnis. de pœni. & remis. fol. 544. num. 3.

Percutiens, vbi quis percußit & timetur de percußione euidenter potest impunè percuti, ita no. Innoc. in c. si verè. de sen. excom. fol. 551. sup. in verbo, casus. in 2. q.

Peremptorium verbum debet adijci in citatione vt sit verum & expressum peremptorium, nec sufficit vna citatio sola ad sententiã, nisi esset dictum in ea peremptoriè, vel nisi citatio fuerit in personam quæ semper habet vim peremptorij, ita no. Inno. in c. ad petitionem. de accu. fol. 493. num. 3. vide sup. in verb. clausula. in 3. q.

Peremptorium non est necesse quòd perueniat ad eum qui de contumacia vel culpa notatus est, ita no. Inno. in c. ex literis. de exces. præla. fol. 524. vide sup. in verb. appellatio. in 6. q. ibi non ideò, quia in prima vice inijt peremptorium, etc. vide sup. in verbo, citatio. in 19. 24. & 27. q.

Periurium anceps non cogitur quis subire in facto alieno, ita not. Innocen. in c. cùm dilectus. de purg. cano. fol. 539. num. 2.

Periurus est infamis, dicit Ab. in c. querelam. de iu-

de iureiur. De iure ciuili, dic vt no. ff. de infam. l. Lucius. in glos. ord. Bal. Et vide sup. in verbo, crimen. in 10. q. circa fi. vbi habes quod periurus repellitur omninò à testimonio, Innoc. in c. Corradus. de solu.

Permutare ecclesiæ licitum est, & potest peti, ita no. Abb. in c. quæsitum. de rerum permu.

Permutatio habet locum in fiscalibus pœnis nõ in pœnis creditorum nisi eis consentientibus, ita no. Inno. in c. Odoardus. de solutionibus. fol. 397.

Persecutio in iure appellatur res ecclesiastica, ita no. Innoc. in c. peruenit. de testib. cogn. fol. 272. quod no. Bal.

Persona electa connumeratur inter eligentes, ita no. Inno. in c. cùm in iure. de elec. fol. 64. num. 1. quod tene menti. quia hoc intelligitur quando proceditur per viam compromißi & non per viã scrutinij, vt no. Bart. in c. Cumana. de elect. & est ratio, quia in scrutinio quilibet vtitur sua voce tantùm, sed in compromisso non tantùm sua voce sed compromittentium fungitur potestate, ita tenet Host. & Io. And. in d. c. Cumana. Ratio autem quare persona electa nõ computetur inter eligentes nec augeat numerum eligentium, no. per Bar. in c. per vestras. de iure pa. quia à se non debet nec potest quis oriri, & quia differentia debet esse inter eligentes & electum, & not. hæc Bal. Et vide sup. in ver. coniuncta persona. per totum. & sup. in ver. commißio. in 2. q.

Persona si potest submitti multò fortius locus, ita not. Innocen. in c. ex tuarum. de autho. & vsu pal. fol. 88.

Persona principalis si confitetur & negat statur confeßioni, secùs in pluribus procuratoribus eiusdem non insolidum const. quia cõcorditer debent confiteri aut negare, ita no. Innoc. in c. in nostra. de procu. fol. 167. num. 3.

Personæ miserabiles quæ sunt, vide Inno. in c. significantibus. de offi. deleg. fol. 142. num. 2.

Petens se restitui ad sententiam vel ad probandum non per plenam restitutionem, sed semiplenam & præparatoriam sic, vt. ff. ad exhiben. l. thesaurus. Et ideò non est opus ordine iudiciario, nec probatur necessarijs, sed præsumptiuis, ita no. Inn. in c. 2. de in integ. rest. fol. 176.

Petens aliquid puta electionem confirmari videtur petere confirmari omni iure quo melius & efficacius valere potest, ita no. Inno. in c. cùm ecclesia. de cau. pos. & prop. fol. 220. num. 7. & vide sup. in ver. actor. in 13. q.

Petẽs aliquod ius in ecclesia debet dicere quod ius petit, & ex qua causa seu titulo petat, ita not. Inno. in c. ad audientiam. de præscr. fol. 299. vide sup. in verbo, alienatio. in pe. q.

Petere amoueri institutũ quis poßit, vide per Inno. in c. quia diuersitatem. de conces. præb. fol. 872. num. 1.

Petere incoloratè quid sit, in c. ex literis. de in integ. resti. & dic quod est non aßignare causam in libello, vel iudici interroganti, quod est benè not. Bald.

Petitio dummodò sit tolerabilis debet admitti, ita no. Innocent. in c. examinata. de iud. fol. 194. nu. 2.

Petitio sicut debet esse legitima, ita & responsio, ita no. Inno. in c. 1. de li. contest. fol. 204. vide sup. in ver. litis contesta. in 2. q. 1. ibi, vel petitio, etc. & vide sup. in ver. absolutio in 7. q.

Petitio suppletur per sententiam, & econtrà sententia per petitionem, ita no. Host. in c. querelam. extra de elec.

Petitio subiectionis est generalis, & procedit sine specificatione capitulorum, ita no. Innoc. in c. cùm inter. de re iud. fol. 306. numer. 1. & ibi vide quod libellus subiectionis formatur contra clericos rebellantes.

Petitio vbi est generalis tunc sententia potest ferri generalis, ita not. Abb. in c. licet causam. extra de proba.

in Petitis corã diuersis iudicibus potest petens petere se remitti ad eundem iudicem primo aditũ super eodem facto, vel contiguo, nec tamen processus est nullus, ita no. Inn. in c. cùm. M. de const. quod no. Bal. vide inf. in verb. resti. in integrum. in 6. q.

Peto censum, & si non soluas peto te pronunciari cecidisse à iure tuo, ista petitio procedit secundum Inno. in c. literæ. de dil. fol. 213. vide sup. in ver. actio. in 5. q.

Peto ecclesiæ canonicam mihi debitam de his quæ Titius reliquit tali ecclesiæ in testamẽto. Dicit Inno. quod procedit libellus si ecclesia non potest specificè exprimere quid & quantũ. ff. si pars hær. pe. l. pe. in fi. ff. de rei vend. l. quæ de tota. & interesse, ita no. Inno. in c. 2. de sepul.

Petrus accepit à Christo exercitium potestatis per traditionem clauium, istæ claues nõ erant militares, sed spirituales, ita no. Compost. in c. transacto. de const.

PIGNVS vide inf. in ver. testis. in 42. q. in fi. & vide omninò inf. in ver. testator. in 1. q.

PLEBS dicitur habere curam animarum, ita not. Inno. in c. ad audientiam. de eccle. ædific. fol. 458. & vide sup. in verbo, actor. in 12. q.

PORTIONES an dicantur prabendæ & reditus, vide per Innoc. in c. dilectus. el. 1. de præben. fol. 359. num 6.

Portiones & præbendas distinctas, an habere poßint regulares qui non habent proprium, vide Inno. in d. c. dilectus. fol. eo. facit glo. in c. ex parte asten. de conces. præben.

Positio alternatiua admittitur in facto alieno, ita no. Inn. in c. ex parte. el. 2. de rescr. fol. 11. num. 5. idem in articulis secundum Host. ibidem. & vide omninò sup. in verbo, cura animarum. in 1. q. & sup. in ver. credulitas. in 6. q.

Positiones, vide omninò supr. in ver. lite contest. in 2. q.

Positioni criminosæ debet responderi in spiritualibus vel tendenti ad crimen, secùs in temporalibus, ita not. Innocent. in cap. dudum. de elec. fol. 51 in num. 11. & vide inf. in verb. responsio. in tertia q.

Poßeßio, vide sup. in verb. iudex. in 90. q. & vide omninò sup. in ver. colonus. in 1. q. & inf. in ver. testis. in 9. q.

Pessessio est triplex, conuentionalis, iudicialis, & violenta: primæ duæ non præiudicant domino, vltima sic, nisi facta fuerit violenta, ita not. Host. in c. quoniam. vt li. non contest. & de acqui. pos. l. fi. Bal. Et vide inf. in ver. spiritualia. in 2. q. vide Bar. in l. peregrè. §. quibus. ff. de acquir. poss. & Bal. in l. ob maritorum. C. ne vxor pro mari.

Poßeßio vacans prodest domino, sed si non est vacans prodest bonæ fidei possessori, ita no. Innoc. in c. Cumana. de elec. fol. 76. num. 4. vide infr. in ver. eos. in 3. q.

Pos-

Possessio iurisdictionis qualiter acquiratur alio possidente, & cuius scientia sit necessaria, vide in c. conquerente. de offi. ord.

Possessio sine causæ cognitione nemini est auferenda, ita no. Innoc. in c. inter quatuor. de maio. & obe. fol. 157. nu. 2. facit. C. de pac. l. si pacto quo pœnam. Bal. vide inf. in ver. taciturnitas. in 2. q. & sup. in ver. allegans. in 4. q. vide Io. An. in c. licet episcopus. de præb. lib. 6. & dixi in l. si deserta prædia. C. si prop. pub. pensita.

Possessio acquiritur in corporalibus solo titulo, ita no. Iñ. in c. cùm nostris. de conces. præb. fol. 373. num. 3. ergò si imperator concedit alicui aliquam iurisdictionem statim facit eum possessorem, quia Imperator habet vniuersalem possessionem statim quod est coronatus, licet per singula non attingat, quia non debet glebas circuire, vt. l. 3. ff. de acqui. poss. Est enim irregularis possessio eius & plurimum iuris & iustitiæ habet qui non potest expelli de iure. Sed si de facto nõ habuit possessionem eam alteri dare non potest, quia nemo dat quòd non habet, ius tamen proprietatis transfert sine possessione. arg. l. pe. C. de do. inter vir. & vxor. & facit ad prædicta quod no. C. de ince. nup. in Auth. in princ. col. 2. Patet etiam ex prædictis quòd Imperator, qui obtinuit in corporalibus non indiget missione in possessionem, quia per solam sententiam victus perdit possessionẽ & victor eam nancisicitur quod est verũ in actore vincente. Si autem vincat reus nũquid indiget executore. ff. quod met. cau. l. metum. §. sed licet. & . ff. qui satisd. cog. l. sciendum. §. si fundum. Sed in rebus corporalibus victor non potest inuadere possessionem sua authoritate, licet habeat sententiam iudicis pro se nisi de iudicis licentia, non tamẽ omnis iudex potest sibi dare licentiam, sed solum ille qui potest in possessionem mittere. Item scias quòd in corporalibus non habetur possessio nisi mediante re corporali, vt. l. si ædes. ff. de serui. vrba. prædio. ista ponit Inno. in c. cum nostris. de conces. præben. licet non ita clarè & plenè, quæ tene menti. Bald. Item dico quod si princeps dat alicui suam iurisdictionem, siue per priuilegium, siue per sententiam quod valet ista donatio etiam non citatis subditis, quia super iure sui dominij non subditorum iudicat, vt. l. 1. in fin. ff. de serui. vrba. prædio. quod not. Bald.

Possessio quasi iuris præbendalis, canonicalis, vel episcopalis qualiter acquiratur, & qua actione & qualiter perditur, & qua vi vel qua resistentia vel contradictione. Et an in corporalibus requiratur animus & corpus. i. voluntas & factum, nam in corporalia factò possidentur. ff. de ser. vrb. præd. l. seruitutes. §. in superficiebus. in fi. principij in acqui. pos. ita no. Inno. in c. in liseris. de resti. spo fol. 226. num. 10. vnde omnia incorporalia iuris intellectum habent quia iura sunt. Sed quædam inhærent rebus corporalibus, vt iurisdictio, quæ adhæret territorio, vt. C. vbi & apud quos. l. fi. Item seruitutes personales vt vsusfructus vsus ministerium seruorum dicuntur in personam facta relatione ad alteram partem. i. ad habentem. Tamen in rebus & in iuribus realibus fundatur, alioquin non essent seruitutes, sed obligationes personales. ff. de serui. l. vt pomum. & de serui. rust. præd. l. pecoris. & de vsufruc. leg. l. fundi Trebatiani. & no. ff. de vsufru. l. si quis ita. Item seruitutes reales sunt hincinde. i. prædiales. Item personalium seruitutum quæritur possessio, patientia & vsu. ff. de vsufruc. l. 3. §. dare. In realibus dic, vt. l. 2. de seruitu. & aqua. In realibus sententia prædio datur. ff. de nego. gest. l. qui aliena. in fi. & inhæret prædio. ff. de contra. em. l. si aquæ ductus. Reales etiam seruitutes insunt rebus actiuè & passiuè. Personales insunt rebus passiuè tantùm, sed personales obligationes nullo modo insunt rebus, sed personis tantùm, sed iurisdictio inest rebus solum actiuè, & inest personis passiuè. Et ideò est in rem ex parte vtentium, & in personam ex parte patientium. Sic esse vasallum ratione originis. i. fidelis est quædam seruitus, vt no. ff. de vsufru. l. si cuius. & est quasi personalis. Sed esse vasallum ratione rei est seruitus realis. quæ omnia tene menti. Bal. Quædam sunt simpliciter incorporalia, & sine vllo corpore iuris habent intellectum vt ius eligendi, ius præsentandi & si. ar. ff. de pet. hære. l. hæreditas. in fi. in istis nõ cadit possessio corporalis nec quæritur pedum positione, sed per actus conuenientes et cõsuetos, & quando fiunt vt fieri debent, & à quo fieri debent secundum Inno. in d. c. in literis. de rest. spo. Scias quod est reperire quasi possessionem eligendi, quia omnis possessio quæ alicuius efficaciæ est cum sterilis esse non debeat fructus parit possessori, quos ergò fructus ista possessio parit, respondetur eligere erit in fructu, sed an fructus iste erit naturalis, an industrialis. Dic quòd industrialis, quia non solo cursu naturæ producitur in esse, sed facto hominis secundum Inno. in d. c. in literis. in quasi possessione iurisdictiõis tria sunt. s. quasi possessio quæ in facultate est, vsus qui in exercitio est, fructus qui in commoditate est, vt perceptio bannorum & cæterarum commoditatum iurisdictionis. Sed in electione commoditas non est distincta ab vsu, vnde eligere licere. i. eligere de licentia iuris est fructus. Idem in iure præsentandi, quia præsentare est vsusfructus huius iuris, nec enim aliũ commoditatem præstat modo præsentandi nisi ipsum præsentare, & actus & exercitiũ dicitur esse fructus seu habitus iuris, & possessio ista quandoque incipit à iure, et tunc sufficit titulus adiudicationis per sententiam iudicis, vt no. de conces. præb. c. cum nostris. per Inno. Tamen ex solo titulo nemo possidet ista incorporalia nisi qui habet verum ius, sicut nemo possidet actu nisi qui habet actum. Quandoq; incipit ista possessio à facto, & tunc factum id est actus procedere debet, aliàs non habet causam nec fundamentum vllum vnde exigitur causa fundamenti secundum Inn. in d. c. in literis. de rest. spo. fol. eo. sed non ita clarè, tene menti omnia ista. Bald.

Possessio iurisdictionis quæritur ordinario si ingresso territorio subditi sibi pareant in faciendo, quia maius signum est facere quàm pati secũdum Inno. in c. in literis. de rest. spo. fol. eo. Et an sit duplex possessio in incorporalibus. s. naturalis & ciuilis, & quando prædium possedit seruitutem vacantem domino. Et quæ sit potentior naturalis an ciuilis in incorporalibus, & super qua magis fundatur præscriptio, vide de omnibus istis instit. de act. §. ea. per Iaco. Bu. Bal.

Possessio in corpore an magis quæratur per vnũ actum quàm per alium, vide Innoc. in c. ex parte. de resti. spo. fol. 232. num. 4. vide sup. in ver. beneficium. in 3. q.

Possessio ecclesiæ & aliarum rerum intelligitur continuata donec quis expellatur, ita not. Inn. & Host. in c. sæpè. de rest. spo. & vide sup. in verbo, animus. in 1. q.

Pos-

instrumentum locationis factum extra rem, ita no. Inno. in c. inter dilectos. in fi. extra de fid. instru. fo. 276. nu. 3. unde per instrumentũ non probatur possessio: quia non infertur necessariò nec præsumptiuè, ut. C. unde cogna. l. non hoc tamen. qui probat reditus apportatos à colono præsumitur possidere nisi contrarium probetur, ut. l. Pompo. ff. qui mod. usufru. amit. & l. quamuis. §. si conductor. de acqui. pos. & C. finium regund. l. si quis super. quòd tene menti. Bal. uide Bar. in. d. l. quãuis. & l. qui uniuersas. §. quod per colonum. de acqui. pos.

Possessio iurisdictionis aliter quæritur contra subditos qui possunt in possessione libertatis, aliter cõtra eum dominum qui eos subditos tenet, ita no. Inno. in c. dilectus. de capel. mona. fo. 438. nu. 3.

Possessio generalis iurisdictionis quæ territorio uniuersati cohæret non acquiritur licet singuli de uniuersitate confiteantur se esse subditos & iurent fidelitatem. Si tamen hoc non faciunt collegialiter, ita no. Inno. in c. dilectus. de capel. mona. fo. eo. quod no.

Possessio uacua quæritur in subsidium per bannum & si nemo in ipsum incurrat, ita no. Innoc. in. c. dilectus. de capel. monacho. fo. eod.

Possessio non quæritur per illum qui ingreditur possessionem rei quam putabat sibi fore legitimè traditam, sed non erat. Ratio est, quia non ingreditur animo acquirendi, sed iam quæsitam retinendi. Ista est glo. not. ff. de acqui. pos. in. l. possideri. in prin. Sed Bar. eam ibi reprobat.

Possessione de accipienda quando plures armata manu contendunt cuilibet est inhibendus accessus ante cognitam rationem uel causam. Si autẽ armata manu cõtendunt de possessione retinenda, quia uterq; asserit se possidere, tunc summatim cognoscitur quis possideat & tũc alteri inhibetur ne ante cognitã quæstionẽ accedat. Si aũt unus uellet inuadere alius retinere, nõ debet iudex hoc permittere, vt. l. illicitas. ff. de offi. præsi. & ff. de offi. procu. cesa. l. fi. & ff. de aqua quoti. & æsti. l. pen. Si autem possessio erat vacãs, & vnus alium præuenit in possessione occupanda ille qui præoccupauit erit loco possessoris, nec potest vim pati: nec debet per iudicem compelli nisi cõueniatur in beneficijs uel præbendis quas iudex non debet pati occupari licet vacent, ita no. Innoc. in c. in præsentia. de proba. fo. 249. nu. 3. tene mẽti ista. Bald. vide sup. hoc eodem verbo. in. 11. q.

Possessionem ingrediens cũ decreto iudicis inualido an teneatur pœna statuti deturbata possessione. Bar. tenet quod sic, si statutũ simpliciter loquitur. Ratio quia fuit in lata culpa. Secùs si statutum requireret dolum secundum eum in. l. iustè possidet. de acqui. pos. quod no. Et adde quod idẽ Bar. no. in l. 1. §. non autem. ff. si quis testa. liber esse ius. fue.

Possessionem nactus seu adeptus fingitur quis qui non est per consuetudinem, ita no. Innoc. in c. cùm super. de cau. pos. & prop. fo. 221. per c. 2. de consue. fo. 32. ergò in. c. 2. non est fauor ecclesiæ quod quæratur ecclesiæ possessio solo titulo: quia hoc non est verum, vt no. C. de sac. sanc. eccle. l. fi. nam hoc videmus in alijs personis priuilegiatis, vt in fisco, cui non acquiritur possessio nisi accipiatur, vt no. ff. pro soc. l. cum duobus. §. idem respõdit. vnde sicut imperio non acquiritur possessio sine actu corporali sic ecclesiæ, idem videmus in causis priuilegiatis. C. so. ma. l. dotis. facit quod no. idem Inno. in c. in præsentia. de probat. Operatur ergò plus consuetudo quàm fauor ecclesiæ. ar. ff. quib. ex cau. ma. l. sciendum. et. l. deniq;. Sed ibi erat possessio odiosa circa quam non fingitur. Sed in d. c. 2. erat possessio fauorabilis, quod tene mẽti Bal. & vide sup. in ver. clausulæ. in. 10. q.

Possessionem nunquam habitam non licet propria authoritate intrare, ita no. Inno. in c. cùm uenissent. de rest. spo. fo. 229. & ibi casus Bal. vide in. l. non dubium. C. de leg. & in. 1. in prin. ff. quo. lega. per glo. Accur. & inf. hoc eodẽ verbo. in. 16. circa finem. ibi, si autem erat possessio vacans etc.

Possessionẽ nullus potest quærere contra principem aliàs Papam quæ ei præiudicet quo ad spiritualem iurisdictionem. Sed quo ad corporalem iurisdictionem in aliqua ciuitate vel similibus sic, ita no. Inn. in c. bonæ. de postu. fo. 37. in nu. 1. quòd tene menti. Bal. vide Cy. in l. competit. C. de præscri. 30. vel 40. an.

Possessionem auferre est de processu iudicij, ita no. Inno. in c. dudum. de elect. fo. 78. vide omninò inf. in verb. statutum. in 5. q. circa med. ibi, de possessione verò etc.

Possessiones ecclesiæ æquè benẽ dicuntur illæ, quæ pertinẽt ad episcopatum sicut illæ, quæ pertinent ad canonicos, ita no. Inn. in. c. nouit. de his quæ fiunt à præla. sine consensu cap. fo. 383.

Possessorium & petitoriũ si simul cumulantur in eodem libello licitum est iudici diuidere libellum, & pronunciare antè de possessorio quàm de petitorio, si sibi constiterit, ita no. Inn. in c. suborta. de re. iud. fo. 313. quod est no. Bald.

Possessorium præmittitur in ordine pronunciandi, ita no. Inno. in c. cùm dilectus. de cau. poss. & prop. fo. 224. sed in præualentia exequendi præfertur petitorium, cedit ergò possessorium petitorio quo ad finalem effectum & duos intellectus, vel in cumulatione, uel in contraria seu mutua cõnexione. Subijciamus rem in exemplo. Ago interdicto vnde vi & rei ven. Super vtroque pronunciabitur, per. l. de qua re. ff. de iu. Sed vna executione contentus ero. Si fiat executio in rei uend. debet mihi sufficere quod rem habeo cùm accessionibus per interdictũ nudã possessionẽ aduoco. ff. uti possid. l. si duo. in fi. Sed per rei uẽ. euinco, ut inst. de offi. iud. in fin. ff. si serui. uẽd. l. 2. & ff. de rei uend. l. Põpo. §. sed res. & ff. de actio emp. l. si quis fundũ. Frustra ergò de possessorio laboro. ar. ff. de uul. & pup. l. fi. §. Titius. de ædi. edi. l. bouẽ. §. aliquãdo. Si ergò simul peto executionem petitorij & possessorij non repellar ratione duplicitatis, sed fiet executio petitorij omisso possessorio, quia una solutio sufficit ad utrãq; si primò plenior fiat argu. ff. de solut. l. nunciatione. §. fi. Si uerò uolo petere executionem petitorij non possum, sed possessorij possum tantùm, non enim est frustra pronunciandum, frustratoria enim pronunciatio fieri nõ debet, sicut dicit lex quod arbiter electus absq; pœna non cogitur pronunciare ne frustra sit & impunè contemnatur, ut. ff. de arb. l. litigatores. §. fi. Alius intellectus est ad declarationem dati capituli cùm dilectus, scilicet quòd agebam contra te interdicto recuperandæ, tu contra me rei uend. pro incorporalib. in quib. actio nõ datur possessorij, ut inst. de act. §. æquè. uel corporalibus, quia ego habebam naturalẽ tu ciuilem, per uim pronunciatur contra te in possessorio, contra me in petitorio. Si petam contra te executionem repellar. Et ideò fiet

executio contra me, quia causa dominij praeualet nudae possessioni, argu. ff. de publi. l. exceptione. ff. mand. l. mand. distrahendorum seruorum, sed uidetur quod non debuerim audiri, quia exceptio spoliationis est priuilegiata, ut. l. si quis ad se fundum. C. ad leg. iul. de ui. Sed quod in d. c. cùm dilectus. non fuit opposita exceptio ut in tit. seq. c. 1. nec reconuentio habet uim exceptionis, quia super exceptione non pronunciatur, sed super reconuentione sic, ut. ff. de excep. rei iud. si inter te & me. Ad aliud ergò pronũciatur super possessione, si petitorium confundit possessorium. Respondeo propter fructus, ut. ff. de rei uend. l. utique. Item quia benè fiet executio nisi exciperetur, et sic sententia producit effectum suum in esse non opponatur, & ita declaro ego. Bal. Istud. c. uide suprà in uerbo, appellatio. in quaestio. 31. & sup. in uerb. causa. in 9. quaest.

Possidens tantùm potest turbari in possessione, qa qui nõ possidet turbari nõ potest. Et modi turbationis sunt exprimẽdi in libello, ita no. Inn. in c. licet causam. de proba. fo. 250. nu. 6. aliàs si non exprimeret, esset libellus generalis et incertus, ꝙ no. & tene benè menti. Bal. & uide do. Bald. in l. ordinarijs. C. de rei uendi.

Possidere & praescribere potest quilibet clericus ius excommunicandi & similia, ita no. Inno. in c. olim. el. 3. de resti. spo. fo. 235. nu. 1.

Postulabiles qui sint, & qui ineligibiles, uide per Hosti. in c. fi. de postu. praela. & uide omninò sup. in uer. forma. in 1. q.

Postulatio si non admittitur iniuria fit postulantibus, licet dicatur quòd postulatio gratiae solùm innitatur, ita no. Hosti. in c. bonae. de postu. praela. & uide sup. in uerbo, electio. in. 1. q. & idem tenet. gl. in c. pen. de postu.

Postulatur non professus, ita dicit Host. in c. cùm monasterium. de elec. & uide per Arch. in c. nullus. de elec. lib. 6.

Potestas siue uicarius, uide de his omninò inf. in uerb. statutũ. in 2. q. ibi, potestas tenetur seruare.

Potestas an teneatur ex delicto suae familiae, uide Bart. in l. 1. §. familiae. ff. de publ.

Potestas condemnat aliquem ad mortem. An iste efficiatur seruus poenae, uidetur quod nõ, q uia non potest potestas alicui libertatem adimere uel ciuitatem. ff. de offi. praesi. l. illicitas. §. qui uniuersas. Praeterea iste condemnatur ex forma statuti, & statutum non dicit quod fiat seruus poenae, ergò etc. nam quod omittitur à statuto pro omisso haberi debet. ut no. Cy. in l. 1. C. de haere. inst. Praeterea nos uidimus quòd bona nõ confiscantur quod fieret si moreretur seruus poenae. Praeterea nos uidimus quod hodie nemo benè natus excondemnatione efficitur seruus poenae. Ex hoc sequitur quòd ualent eorum testamenta quia sunt liberi, & retinent. In contrarium uidetur, quia ista sententia statim facit damnatum seruum, ut. ff. de poe. l. qui ultimo. & l. quidam. ergò non ualet suum testamẽtum. Et hoc est uerum de iure, quia lex non iudex facit eum seruum. ar. ff. de rit. nup. l. palam. in fi. tamen si de consuetudine est quod eorũ testamenta seruentur ualet testamentum, cùm etiam lex & consuetudo possunt concedere testandi licentiam. argu. ff. de offi. praeto. l. Barbarius. in fi. & de his quib. ut in d. l. pe. & haec uera de condẽnatis praesentibus, sed absentes condemnati ex forma statuti non fiunt serui, nisi demũ fiant captiui, tũc quasi ab hostibus capti incidunt in seruitutem, nam sententia in eos fertur hoc modo, quod si quõ tempore peruenerint in fortiam communis etc. ut. c. pastoralis. de re iud. in Cle. Vnde antequam casus eueniat interim sunt liberi & possunt testari. ar. ff. de ser. expor. l. Titius. Bal. hoc ponit Spe. in ti. de iu. om. iu.

PRAEBENDA potest habere iura sua sicut quaelibet domus ecclesiastica, & ideò nomine praebẽdae agi potest sicut nomine hospitalis, ita no. Innoc. in c. ex literis. de proba. fo. 248. nu. 2.

Praebenda est annexa canonicatui, & quo iure praebendae petantur, uide per Inn. in c. dilectus. el. 3. de praeb. Adde. sup. in uerb. canonicus. in 4. q.

Praebendas plures an quis possit habere, uide per Inno. in c. cùm iamdudũ. de praeb. fo. 358. nu. 2.

Praebendae ubi sunt distinctae ibi ex mora capituli non deuoluitur electio canonicorum ad episcopũ, ita no. Inn in c. cùm ecclesia. de elect. fo. 62. nu. 2. uide sup. in uer. episcopus. in 7. q. in uer. suspensus. in 2. q.

Praeceptores nõ possunt remoueri. Et an teneatur locus ex dolo uel culpa eorum, uide Innoc. in c. cùm deputati. extra de iudic. fo. 195. nu. 3.

Praeceptum iudiciale requirit causae cognitionem & probatam. Secùs in extraiudicialibus praeceptis, ita not. Inno. in c. ad aures. de tempo. ord. fo. 98. nu. 1. & in c. 2. de in integ. rest. fo. 176. & uide quod no. Ber. in d. c. ad aures. & quòd. no. ff. de appel. l. creditor. §. iussus. & l. non potest uideri dolo carere. de regu. iur. et uide inf. in uerbo, sententia. in 1. q.

Praeceptũ non ligat quando est dubium de fundamento iurisdictionis, ibi no. Inn. in c. cùm in iure. de offi. deleg. fo. 138. nu. 1. & uide sup. in uerb. citatio. 38. q.

Preces cardinalis uel patrocinia an inducant simoniã, uide Inn. in c. tuã. de aeta. & qual. fo. 103. nu. 3. quod. no. cõtra officiales q precib. flectũtur. Bal. facit in l. obseruare. ff. de offi. praesi. Bald.

Preces importunae aequiparantur metui, ita no. Inno. in c. petitio. de iureiur. tene hoc benè mentẽ pro renũcia. falsorũ qui propter importunas preces renunciant successioni. Bald. adde quod nimia reuerentia aequiparatur metui uel timori. glos. est sing. in l. 1. §. quae onerandae. ff. quarum rerum act. non da. Bal. & uide inf. in uer. supplicatio. in 1. q.

Praelati licet sint de inferioribus possunt dispensare cum illiteratis, ita not. Inn. in c. 1. de sum. tri. fo. 1. Tamen ille qui allegat dispensatio. oportet eã probare, ut ibidẽ Host. uide omninò inf. in uer. silẽtiũ. in 2. q. et inf. in uer. procu. in 4. q. & inf. in uer. renũciãs. in. 1. q. & uide sup. in uer. conuentus. in 1. q.

Praelati habent administrationem liberam cũ donatione modicae rei, secùs in alijs administratoribus, ita no. Inn. in c. ueniens. de praescri. nu. 5. Non enim est ita coarctandus administrator Dei sicut hominis, quia Deus nobilissimus est. arg. ff. de don. l. filius. morisq́ nobilium est donare, ut. ff. de na. rest. l. quaeris. Et ideò maior & liberalior est potestas praelatorum quã aliorum administratorum secundum eum ibidem tene menti. Bald.

Praelati plures possunt esse in ecclesia unus sub alio qui subalternantur alteri, ita no. Host. in c. cùm non. de praeb. fo. 357. nu. 2.

Praelati an possint dare minoribus uel inferioribus eis potestatem conferẽdi beneficia, uide Inn. in c. constitutus. de conces. praeb. fo. 378. uide gl. in c. de offi. uica. li. 6. & in c. pe. de offi. leg. li. eo. & de elect. in c. cum concessa. in Cle.

Prae

Prælatura inferior ab episcopatu uel sacerdotium, non liberat à patria potestate, ita no. Inn. in c. indecorũ. de æta. & quali. fo. 101. nu. 1. uide sup. in uer. natus. in 1. q.

Prælatus ubicunque facit aliquid sciẽter quod est contra ius commune si factum est tale quod dispensare posit super eo, tunc id factum habetur pro dispensatione, quod est no. ita no. Inn. in c. diuersis. de cle. coniug. fo. 352. nu. 1. probatur etiam per. l. quidam consulebat. ff. de re iudi. quod tene menti pro reformationibus factis per consiliarios contra formam statuti, quia si habent potestatem suspẽdendi statuta, uidentur tacitè suspensa & in eis dispensatum. Bal. Ad hoc uide etiam quod no. Inn. in c. ueniens. de fil. presby. & quod no. 54. dist. c. si seruus. Bal. & uide inf. in uer. uxor. in. 3. quæst. & sup. in uerb. administrator. in 2. q. Sed contraria gl. est in c. 1. de æta. & qual. li. 6. & gl. 16. q. 1. ecclesia habet senatus.

Prælatus ecclesiæ de qua culpa tenetur, uide Innoc. in c. ea quæ. de offi. arch. fo. 114.

Prælatus petit rectorias nomine suo: Sed. res ecclesiæ nomine ecclesiæ, ita no. Inno. in c. in literis. in fi. de rest. spo. fo. 226. nu. 14.

Prælatus si habet conscientiam læsam, ecclesia uerò habeat bonã fidem, quid debet facere prælatus, uide Inn. de præsc. c. si. fo. 303. & ibi glos. in fi. in c. bonæ. de postu. & 50. dist. c. generalia. 22. dist. de Constantinopolitanæ.

Prælatus excommunicatus an propter excommunicationem debet cessare ab administratione prælaturæ, uide per Inno. in c. ex tuæ. de cleri. non resid. fol. 353. nu. 9. & uide tex. in c. ueritatis. de dol. & contuma.

Prælatus quãdo quis est de facto licet nõ de iure ualẽt, quæ gesit sicut in barbario, ita no. Inn. in c. literas. de conces. præb. fo. 377. nu. 2. & est sententialis admonitio necessaria secundum eum ibidem. & uide glos. in c. nihil. de elect. & in c. 1. de schisma.

Prælatus concedendo in feudum, feudum solidum non dicitur alienare, ita no. Abb. in c. 2. de feu. nam consuetudo conuertitur in naturam. unde uidetur talis esse natura rei argumẽtum ad idẽ. ff. de lega. 3. l. pater. §. quindecim ratione sui. & l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quo. & æsti. Bal. uide gl. in c. significauit. de censi. & 35. q. 8. de gradib. per Arch. uide Pau. in c. 1. de rescr. & in c. 2. de feudo. & quod not. idẽ Inno. in c. ut super. de reb. eccl. non alie. fo. 389.

Prælatus ea quæ acquisiuit post prælaturam præsumitur de bonis ecclesiæ acquisiuisse, ita no. Abb. in c. 1. de testa. & aliàs in Authen. de sanctißimis episc. §. interdicimus. col. 9. idem dicit gl. in officiali publico, ut no. C. de iure fisc. l. facultas. li. 10. Secùs in tutore et curatore, quia præsumitur industria & nõ fraude quæsitũ, ut. C. arb. tutelæ. l. si defunctus. Sed uxor de bonis uiri uel suis operib. honestis præsumitur acquisiuisse, & totũ acquirit uiro in cuius seruitiũ esse debet, ut. l. sicut. ff. de oper. li. idẽ in concubina, quia nisi in honore parum ab uxore distat, ut. l. item legato. §. parui. ff. de leg. 3. nec debet esse melioris conditionis concubina quàm uxor. ut. l. si concubina. ff. rerũ amo. & ff. de uer. obli. l. masurius. Bal. uide sup. in uer. beneficium. in 3. & 6. qõ. ubi de hoc.

Prælatus qui est notarius potest sibi describere legatum factũ ecclesiæ, ita no. Inn. in c. cùm inter nos. de sen. & re iud. fo. 306. quod benè probat tex. secundum eum. Nec ob. l. 1. C. de his qui sibi asser. in te. quia loquitur de illis qui in propria causa se asscribunt secundum eum, quod no. Bal.

Prælatus si contrahit nomine suæ personæ successor in suo beneficio non tenetur. Si autẽ contrahit nomine officij, tunc successor in dicto beneficio tenetur. Hoc uerũ in rectore uel prælato secùs in præbendario, quia non obligat successorem, quia loco usufructuarij censetur usus præbendarius nõ loco procuratoris ecclesiæ, sed prælatus & rector utroq; nomine censetur, ita no. Inn. in c. querelam. ne prælati. ui. suas. fol. 504. ar. ff. loca. l. si quis domũ. Est ergò differentia quis cõtrahit & quo nomine. Et ubi dixi teneri successorem, est uerum si cõtractus est legitimus nõ in pꝛiudiciũ ecclesiæ, aliàs nõ, ut quia non in utilitatem ecclesiæ sed ꝑsonæ redũdauit, ubi non tenetur successor, qa obligatio non est in rẽ, sed in personã scripta, tene mẽti. Bal.

Prælatus admittitur pro cõuẽtu cũ cautione de rato, et si bona sunt diuisa, ita no. Host. in d. c. edoceri. & ibi per gl. facit. ff. de mino. l. pater. Bal. uide sup. in uer. dignitas. 1. q.

Prælatus agere potest pro obedientia sua, secũdũ Inno. in d. c. edoceri. de rescri. fo. 19. nu. 4.

Præscribi potest etiam contra uisitationẽ priuatam, ita no. Inn. in c. cùm ex. de præscri.

Præscribi non potest liberatio à procuratore stante uisitatione, quia est annexa uisitationi, ita no. Inn. in c. cùm ex offi. de præscr. fo. 300. nu. 2.

Præscriptio nõ interrumpitur per exceptionẽ, ita not. Inn. in c. 2. de ord. cog. fo. 215. nu. 10. Fallit in excep. non nu. pecu. ut in Auth. hanc querelã. C. de non nu. pec.

Præscriptio non procedit in causis spiritualib. nec ipsa præscriptio dicitur titulus legitimus, ita no. Inn. in c. contingit. de dol. & cõtu. fo. 241. nu. 1. & uide inf. in uer. titulus. in. 2. q.

Præscriptio est restringenda quia odiosa, ita no. Inno. in c. ex trãsmissa. de præscri. fo. 298. nu. 2. Et uide. ff. de don. in l. arbitrio. §. pe. Bal. uide inf. in uer. soluere. in 2. q.

Præscriptio centum annorum requiritur quãdo ius priuatim iuri publico ecclesiæ Romanæ est coniunctum, ita no. Inn. in c. ad audientiã. de præscri. fo. 299. nu. 2. & uide inf. in uer. res. in 3. q.

Præscriptio nõ ualet nisi in capitulis ꝓbatis, ita no. Inn. in c. ad audientiam. de præscr. fo. eo. & uide. ff. de iti. act. priua. l. 1. §. Viuianus. Bal. & uide sup. in uer. abbas. in 14. q.

Præscriptio non currit in his quæ præsumuntur ex timore præstita, ita no. Innoc. in c. si diligẽnti. de præscrip. fo. 301. nu. 5. ꝙ notat. uide sup. in uer. abbas. in 23. q.

Præscriptio non extenditur ad aliam rem, ita not. Inno. in c. tua. de decimis. fo. 416.

Præscriptio nõ currit inobediẽtia, ita no. Abb. in c. cùm nõ liceat. de ꝑscr. Ergò ciuitates imperij non possunt ꝑscribere ꝙ non obediãt imperio, & terræ ecclesiæ quin obediãt ecclesiæ. Præscriptiones enim contra ius diuinũ ꝙ dictat, quod omnis anima principi sit subiecta nõ procedit, quia nulla præscriptio potest tollere legem superiorũ, nec diuidere imperium, nec ecclesiã, quæ sunt indiuisibilia & perpetua, aliàs sequeretur, quod sicut una ciuitas præscriberet se in libertate, sic & totus mundus, annihilaretur imperium, quod nec ipse Imperator potest permittere, ut no. C. quomodo opor. episcopos. in prin. col. 1. Aij dicunt quod cùm ecclesia non habeat iurisd. in temporalibus

libus ex diuina institutione, sed ex donatione imperatorum quòd potest præscribi contra ecclesiã, facit quod no. in c. benè. de postu. præl. Sed ego dico quod ciuitates possunt præscribere merum imperium & commoda iurisdictionis, non tamen libertatem absolutè. Licet gl. dicat aliud in uenetis. inst. de nup. & C. præsc 30. uel 40. anno. l. competit. & no. in Authen. de defen. ciui. §. nulla. in fi. glo. magnæ. col. 3. Vnde istud imperium præscriptum est subalternum & subditum principi, quia sic Deus instituit sic ius ciuile & canonicum scriptum. Præscriptiones enim nõ inuenit ius gentiũ sed ciuile, & ideò per ius ciuilè potest omnib. præscriptionibus derogari, & ius ciuile uiuũ est imperator, & accidit quòd sicut uegeticulus nõ potest continere liquorem ultra suam capacitatem, sic nec ciuitas quæ est circumscripta non potest esse capax imperij non circumscripti, fieret autem sic si libera foret. Sed contra hoc est, quia quædam ciuitates sunt liberè ratione fœderum. ff. de cap. l. non dubito. Solutio ibi loquitur de his quæ nunquam imperio Romano fuerunt subiectæ, uel sunt liberè actu, sed habitu sunt subiectæ, & ita fortè uiuit mundus. Et istud negotium est altissimũ & maioris egẽs inquisitionis. Bal. uide sup. in uer. animus. in 1. q. Et sup. in. uer. appel in 3. q. 4.

Præscriptione interrupta per interruptionem possessionis non interrumpitur effectus præcedẽtis tituli. Et ideò si postea iterato incipit bona fide possidere præscribit ex titulo præcedenti glos. est sing. secundum Bar. in l. si is qui pro emptore. §. si quis bona. ff. de usuca. et no aliã gl. in l. Celsus. eo. ti. in gloss. magna. in uersi. & idem erit etc. quod in quibusdã casib. quo ad dominiũ traditio est necessaria debet illa pbari ad hoc ut pcedat usucapio uel præscriptio. Sed in casibus in quibus quæritur sine traditione debet apprehensio probari aliàs nõ usucapitur, nec est alibi glos. illa. Bart.

Præscriptionum quædã sunt merè odiosæ quæ currunt solo odio. 30. & 40. anno. in laicis. Et hæ per citationem interrumpuntur, ut. l. sicut. C. de præscri. 30. uel 40. anno. Nisi citatio suum effectum secum non possit trahere, ut quia circundatur propter contumaciam actorum, tunc enim imperfecta est citatio, quia nõ cõstat ex suis partibus. Sed efficitur in causa caduci & in exordio antequam sit in facto esse alias causæ subducitur, ut not. in d. l. sicut per Guil. de Cu. Omnis enim actus ad hoc ut producat effectum interruptionis in seipso perfectus & ualidus debet esse, ut no. C. de lit contest. Authent. offeratur. & not. in l. si pater. C ne de sta. defun. Et per has præscriptiones nõ tollitur obligatio naturalis. ut no. ff. de neg. gest. l. at qui natura. & de fideius. l. si quis postquam. rem ra. ha. l. fi. Et per hoc probatur quia is natura debet qui de iuregentium debet. ut. ff. de reg. iur. l. cùm amplius. §. is natura debet. Si de iuregen. non sunt pscri. cognitionales, quia iusgen. est uniformæ, præscr. uerò sunt difformes. Et ideò tales pscr. quæ sunt contra bonam fidem debitã iure naturæ ius canonicũ non fouet, imò rescindit eas si ad hoc agatur. Sunt enim contra naturalẽ iustitiã, licet sint contra iustitiã positiuã, ut no. ff. de postu. l. 1. §. pueritiã. consistũt enim in iure bono ppter lites dirimẽdas sed non æquo: ut no. ff. de iusti. & iur. l. 1. §. 1. Nec enim qui diu patitur cõsentire uidetur, ut no. ff. de dolo. l. 1. §. si quis eum. quia ista est nuda patientia non adiuncta alicui rei significanti consensum. Secùs in præscriptione quadã quæ uenit ad corroborationem consensus, & cõfirmationem contractus, quia illa est coniuncta consensui, ut. l. fi. C. de his qui à nõ do. Quædam sunt præscriptiones mistæ & fauore possessoris & odio negligentiæ actoris, est enim negligentia legibus odiosa & detestabilis. l. nõ enim. ff. ex quib. cau. maio. Et per has secundum Mar. q̃ritur dominiũ ita ut ipse solus sit dñs & alter omninò desierit qui quodã fuit dñs. Vnde tertio possidẽte ante dñs nõ posset agere quasi absortũ sit uetus dominiũ iure perscriptionis secundũ. Mar. Sed Bul. & Io. tenent quod utile dñium q̃ratur & directũ nõ absorbeatur. ar. rerũ incorporaliũ, nã in ipsis per præscri. ius utile quæritur, ut. ff. de aqua plu. arcẽ. l. 1. in fi. Sed posset rñderi ꝙ in illis non requiritur titulus, & ideò pscriptio sit nimis efficax, quia minus iustificari põt. ff. si serui. uendi. l. si quis diuturno. Et ꝙ generalis citatio uel alia interruptio gñaliter operetur in omnib. quæ sunt apta includi sub genere & in cõnexis eisdẽ. C. de anna. excep. l. si quã legẽ. ego intelligo in omni gñe præscriptiõis. Rectè tamen dicit se dñm qui præscri. suffultus est, quia licet appel. dñij de stricta significatione referatur ad directũ, ut. ff. si ager uect. uel emphy. pe. l. 1. §. q in ppetuũ. tñ de larga significatione etiã interdũ refertur ad utile, imò etiã interdũ ad publicanã in his quæ ueniunt principaliter propter aliud, ut. ff. de rei uend. l. Marcellus. i. trãseũt cũ uniuersitate. illud enim non esset uerũ in singularib. petitionib. ff. de euict. l. minor. §. si seruus. et facit ꝙ no. p Dy. ff. de excep. rei iud. in. l. si mater. §. eãdẽ. & in l. & an eadem. §. actiones. in uersi. qualiscunq. itẽ præscriptiões mistæ uel mediæ interrũpuntur modo. s. per li. contest. uerã, ut. C. de rei uẽd. l. moræ. lit. et p quasi cõtest. ut l. 2. C. ubi in rẽ act. per morã contestãdæ li. ff. si quis cau. l. si eũ. in fi. Quædam sunt præscriptiones introductæ mero fauore, ut usucapio triennis istis prædictis trib. modis interrumpitur quo ad effectũ nõ ipso iure, et ideò q usucæpit alienare potest ius quod habet. ff. de rei uẽ. l. si post. nec uitio litigiosi præcluditur sibi ius in eo ꝙ li. motio non potest impedire. & sic conuersio quædã directi in utile dominium, & tñ ex eadem instãtia infertur sententia, quia subrogatur utile dominiũ loco directi, et sic fingitur idẽ dominiũ numero. ar. ff. de dona. inter uir. & uxo. l. dona. §. spõsus. Quædã sunt præscr. sua natura currẽtes & redhibitoria & quanto minoris & iniuriarum. Et tunc dic, ut l. fi. ff. de eo per quẽ fac. & l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. s. ꝙ interrumpitur per lit. contest. uel per moram li. contest. ita tangit Inn. in c. ex transmissa. de præscr. sed non ita latè, nec clarè, & tene menti. Bal. Et scias etiam quod quandoq; plus operatur tempus quàm pactum quandoque minus. ff. ad Treb. l. facta. §. si quis. ff. quemadmodum. ser. amit. l. satis. § si ergò. interdũ sunt paria, ut no. ff. de neg. ge. l. si ego. & tene menti ista omnia. Bald.

Præsentatio clericorum habet uim electionis, ita no. Inno. in c. cùm autem. de iure pa. fo. 443.

Præsentatio an dicatur fructus, uide Innoc. in c. consultatio. de iure pa. fo. 442. nu. 1.

Præsentatio descripti debet fieri capitulo nec sufficit fieri executoribus, secundum Host. in ca. in literis. de rescri. uide infrà in uer. tempus. in 2. q. & uide tex. de conces. præben. in c. si soli. & c. capitulo. eo. tit. li. 6. & gl. in. c. bonæ. el. 2. de elec.

Præsens, uide omninò sup. in uer. consuetudo. in 8. q. nisi sint præsentes duo.

uide per Inn.in c.quoniam cōtra falsam. de prob. fo.252. & nu.8. & per eundem in. c. dudum. de sump.fo.282.nu.2.

Præsumitur quis idoneus ad simplicia beneficia nisi contrarium probetur, ita no. Abb. in c. dudum.de prob.

Præsumitur pro sententia & pro actis, si constat de actis, secus si non constet, nisi post tempus exercendæ appellationis, quia tunc omnia præsumuntur solenniter acta, ita no. Inn.in c.in præsentia.de renū.fo.91. Citatio tamē nō præsumitur, ut not.Guil. de Cun. in l.pe.ff. de in ius uocan. Bal. uide inf.in uer.sententia.in.1.q.

Præsumitur pro sententia iudicis ordinarij. Sed pro sententia iudicis delegati non præsumitur nisi appareat de iurisd. ita not. Inn.in c. eūm in iure. de offi.deleg.fol.138.in nu.4. uide inf. in uerbo, sententia.in 41.q.

Præsumitur pro sententia quo ad æquitatē sui, non quo ad acta iudicij, nisi sit lata inter præsentes & non contradicentes, ita not. Inno.in c.cùm in iure peritus. ff. de offic. deleg. fo. eod. facit. C. de rela.l.1.& uide ff.de fideiuss.tuto.l.cum ostendimus.§.fi.& per Bar.in l.fi.ff.quando app. sit. Bal. & per Innoc.in c. quoniā contra falsam.de proba. fo.252.

Præsumitur subtraxisse qui sacrum dissigillat, & contra eum iuratur, tamen iudex taxat, ita no. Innoc.in c.super eo.quod me.cau.fo.174.nu.2.uide sup.in uer.litera.in 15.q.

Præsumitur minus pro susceptione habitus quàm pro uoce expressa, ita no. Inno. in c.2.quod me. cau. fol.173.nu.3.uide inf. in uer. sententia. in 43.q.& inf.in uer.tantam. in 1.q.

Præsumitur habere iustiorē causam ille qui prætendit antiquiorem poss.ita no. Innoc. in c. pastoralis.de cau.posses. & prop. fol.222.nu.6. facit ff.de act.emp.l.si ea res. Et hoc quando patet de proprietate possessionis, quod no. Bal.

Præsumitur quis uelle defendere suum factum, ita no. Inn.in c.diuersis.de cle.cōiug.fo.352.nu.3.

Præsumitur de posses. de eodem facto numero qui cōcordat, in loco tempore, & alijs circunstantijs, ita no. Inn.in.c.qualiter.el 2.de accu.fo.494. num.3.

Præsumitur semper contra coniurantes nisi coniuratio sit specialis contra diffatatum, ita no. Inn. in c.1.de schisma.fo.507.nu.4.

Præsumitur pro assertione iudicis, cui partium consensus accedit: & est ratio quia partes possunt sibi præiudicare per suam confessionem, ita no. Inno.in c. cū H. de eo, qui fur.ordi.fo.523.ad hoc. C.de fide instru. & iur. hast.fisca.l.1.lib.10.& in l.optimam.C.de contrah.& commit.stipu. Secus si partes non consentiunt, quia non creditur iudici, ut not.in Authent. si quis in aliquo documento.C.de æden.per Cy.Bar.& Me.Bald.

Præsumitur excōmunicatus qui semel fuit excommunicatus, ut in c. sicut.de sen. excom. Tamen si quis est excommunicatus sub cōditione, debet probari conditio, ita no. Innoc.in c.proposuit. de cler.excommu. ministrante.fo.521.

Præsumitur possidere omnis qui detinet nisi contrarium probetur, ita no. Inno. in c.cum olim de priui.el.2.fol. 532.nu.7.uide 7.quæst.1.ca. per Archiepis.

Præsumptio præsumitur pro sententia excōmunicationis, licet non transeat in rem iudicatam. Secus in alijs sententijs, ita no.Inn.in c.bonæ.de elec. fo.52.nu.1.& uide inf.in uer.testis.in 69.q.

Præsumptio contra petentem facit quòd petitio rest.in integ.nō retardat petitionem executionis, ita no. Inn.in c.suscitata de in inte.rest.fo.182. Hoc est uerum in uehementi præsumptione iuris sicut est pro sententia principis & præfecti prætorio, ut. ff. de offi. præfec. præto. l. 1. Secus in nuda præsumptione hominis, quia propter eā non receditur à iure communi, ut .l.absentem.ff.de pœ.sed argu. contra. de ord.cogni.l.fina.C.de falsis.l.satis.Bal. uide sup.in uerbo, Abbas, in 15.q.

Præsumptio iuris & de iure quando dicatur, uide Inno.in c. quia uerisimile de præsum.fo.281. nu.2. Et præsumptio operatur multa & uaria, ut ibidem Inno.uide de spon.c. is quod.in glo.

Præter naturam, istud dictum ponit, Inn.in c. dudum.de elec.fo.78.ibidem enim dicit, quòd ista dictio nō includitur in dispen.sed remouet uitium obreptionis.

PRINCEPS Romanus si inducit bellū, tūc tam res nobiles, quàm personæ fiūt capientiū. Si autem princeps inferior uel alius habens iurisdi. bellum indicit, potest nomine suæ iurisd. statuere de lucro rerum, si bellum sit iustum. Item de retētione personarum, non tamen capti sunt serui. Si autem fit libellum ab eo qui non habet iurisd. in aduersarium à Deo uel à lege, sed est bellum pro inimciitia propulsanda seu uindicanda, tunc nec res nec personæ efficientur capientiū, benè tamen possunt retineri res pro recuperatione damnorum factorum, ita no. Inn. in c.2.aliàs fi.de iureiu. & in c.sicut. eo. ti.fo.288. Ex prædictis igitur patet, quòd captus in bello regum uel populi fit seruus. Et ideò captus liberè potest testari, secus est in bello imperiali, & fuit de facto in persona Bulgari de massiano quod benè no. An autem in generali pace possint remitti damna singularum personarum, no. per Inn. in c. in nostra, de iureiu. Bal. Et sic no. ex prædictis, quòd ualent statuta facta tempore iustæ guerræ ciuitatis super spolijs, tamē capti non sunt serui, uide inf. in uer. statutum. in 3.q. Ibi, quia etiam iudex princeps non potest, etc.

Princeps potest delegare causas ciuiles prælati, ita no. Inno. in c. inter dilectos, de fide instru. fo. 276.nu.2. Idem in criminalibus, ut c. in archiepiscopatu. de rapt. Abb.

Princeps rescribit tribus modis, scilicet secundum legem, præter legem, & contra legem, contra ius diuinum uel naturale, contra ius gentium. Et contra ius ciuile seu positiuum, & tunc aut ius ciuile uenit ad corroborationem iuris gentium, uel ad coadiuuandum, ut actionis, aut per se, ut. l. pe. ff. de const. princ. & l. fi. C. si contra ius uel uti. pub. & not. Inn. in c. 1. de rescr. fo.7.uide sup. in uer. Papa. in 1.q. & sup. in uer. imperator. in 1.& 2.q. uide omnino inf. in uer. tex. in 1. & 2.q.

Principale, uide omninò inf. in Reconuentio. in 3. quæst.

Prior claustralis conuocat capitulum ad electionem faciendā non tamen propter hoc habet iurisdictionem, nec est syndicus, ita not. Inno. in c.1. de maio. & obe.fol.156.nu.2.

Prior potest compelli ad conuocandum capitulum, si necessitas incumbit, ita no. Innoc. in c. 1. de maio. & obed. fo. eo. facit. l.3. de fideicom. lib. Bal.

Prior tempore potior est in iure uel in præbenda, quomodo autem attendatur ista prioritas, uide Inno. in c. relatum. de præb. fo.356.nu.2.

Prior est nomen dignitatis, ita not. Inno. in c.

 monachi,

monachi.de ſta. mo.fo.432. nam prioratus eſt dignitas, & hoc eſt uerum de conuentuali ſecùs in alijs,ita dicit Abb.in c.niſi eſſent.de præb.itẽ not. in c.& ſi principalis.in Cle.

Prioratus quãdo eſt de mẽſa,nõ dicitur habere priorẽ,ita no. Inn.in c.monachi.de ſta.mo.fol.eo. uide gl.no.in c.frequẽs.de cõceſſ.ꝑla.in gl.magna.

Priuilegia rectorum marchiæ in app. interpoſitis ad ſedem apoſtolicam,ponit Inn.in c. cùm ueniſſent.de eo qui mit. in poſ. fol. 243. num.1.uide ſup.in uerb.clericus.in 40.q.

Priuilegia præiudicialia ſunt ſtricti iuris propter uitium ambitionis, ita no. Hoſt.in c.dudum. de priui.facit tex.in c.quamuis de præben.li.6.

Priuilegium ꝙ continet ius commune non eſt priuilegium,ita not.Inn.in c.1.de reſcri.fo.7.nu. 4.niſi concedatur inhabili, ut. l.ſi quando. C.de inoffi.teſta. facit ff.mand. l.qui mutuam.C.de fideic.l.quidem rectè.Sed ſi aliquid addit uel detrahit iuri communi tunc eſt priuilegium, ut.l.ius ciuile.ff. de iuſt.& iu. Sed ſi ſtatutum cõtinet ius commune benè eſt ſtatutum,ſed recipit intellectũ iuris communis,ut.l.2.C.de noxa.& tolluntur cõtraria.l.ſicut ius commune, ut no.in c.1.de conſt. li.6.idẽ dicit in cõſuetudine,uel dic,ꝙ conſuetudo nõ eſt cõſuetudo nec eſſẽtialiter,nec effectualiter, ſed eſt mera obſeruãtia iuris ſcripti,nõ noua ꝑſcriptio conſuetudinis, quia non inducitur tẽpore ſed in uſum facti inducitur Bul.uide ſup.in uer. cõſuetudo.in 9.q.& ſup.in uer.cauſa.in 3.q.

Priuilegium & indulgentia continere debent aliquid ſpecialitatis, ita no. Hoſt. in c.1. de reſcr. uide in c.ſi Papa. & in c.de bis.in priuileg. lib.6.

Priuilegiũ ſpeciale dicitur illud ꝙ conceditur alicui ordini ſecundũ Hoſt.in c. ſi quãdo.de reſcr. uide omninò inf.in uerb.ſtatutum.in 5.q.& ſup. in uer.clericus.in 5.q.

Priuilegium carnale fortius eſt quã ſpirituale, ita no Hoſtien. in c.1.de transla.

Priuilegiũ ſuper litis pendẽtia impetratũ ualet ſi faciat mẽtionẽ litis,ita no. Inn.in. c. dilectus. ut li.penden.fol.245.nu.1. Et quando dicitur lis pẽdere. An ꝑ ſolã citationẽ in tali caſu,uide gl.in c.cauſam.de teſt. ubi gl. uidetur dicere ꝙ per ſolã commiſſionem cauſæ, uide etiam tex. cum gl.in c. 2.ut li.pend.in.Cle.

Priuilegiũ cõceſſum miniſtris eorũ ꝑſonam nõ egreditur,ita no.Inn. in.c.ꝑmittimus.de ſen excõ. fo.560.facit.ff.de.leg.2.& l.cùm patronus.& ibi per Iac.de Are.uide ad hoc gl.no.in c.priuilegiũ. de regu.iur.lib.6.

Priuilegiũ rumpitur quòad numerũ canonicorũ eo ipſo ꝙ quis recipitur ultra numerũ,canonicorũ et ꝑ cõſequẽs quo ad numerũ portionũ,ubi ꝑbẽdæ nõ ſunt diſtinctæ, quia talis portio acceſſoria eſt et rũpitur rupto principali,ut.ff.de iniuſt.teſt. l.nã & ſi.§ rumpẽdo. Secùs ubi ꝑbendæ ſunt diſtinctæ, quia tunc rupto canonicorum numero ad hoc ſtat numerus præbẽdarum,cùm præbendæ peti nõ poſſint antequã uacent,& tã numerus canonicorum quàm præbẽdarum eſt principalis, & ideò rupto uno non rumpitur reliquũ. ar. C.ſi. pẽ.ap.l. 3.ſecũdũ Abb.in c.dilectus.de ꝑbẽ.tene mẽti.Bal.

Priuilegium ſuũ allegare qs tenetur ſed nõ priuilegium aduerſarij,ita no. Abb.in c.ſi duobus.

PROBARE,nõ habet inſtitutionem ſuperiorum,ſed de uſu facti tantum, qui dicit ſe ſpoliatũ poſſeſſione iure canonicatus, ita no. Inno. in cap. ex parte. de reſtitutionibus ſpo. folio 232.num.5.

Probare non ſufficit vnum ſi quis ſe aſtrinxit ad probandum plura, ita no. Abb.in c. licet cauſam.& ibi caſus de proba.

Probare nõ ſufficit ꝙ teſtes falſum dixerũt poſt latã ſententiã ſicut nõ ſufficit probare corruptionẽ tantum niſi falſitas probetur, vide per Inn.in c.licet cauſam. de proba. fo.250 nu.2.

Probatio quid ſit, vide Inn.in c.forus.de ver. ſig.fo. 565. & habes ibi quid ſit arg.circa prin.& vide C.de ꝓba.in rub.et de rei vẽd.l.iudicia Bal.

Probatio incũbit actori, cùm alteri plus altero non creditur. Secùs ſi pro actore præſumitur,ita no.Inn.in c.abbate.de ver.ſig.fo.569.nu.3.

Probatio q̃ nõ ꝓdeſt dicitur imꝑtinẽs, & nõ debet admitti,ita no.Inno.in c.inter dilectos. de exceſ.ꝑla.fo.524.& facit de offi.deleg.c.cũ contingat.el.3.uide omninò ſup. in uer.fortè.in 3. quæſt.

Probatio fundamenti puta iuriſdictionis delegatæ iuris eligẽdi præter ius cõe, & cõſiliũ incũbit affirmãti in iudicijs, quia iuriſdictio delegata eſt extraordinaria, nõ præſumitur tñ ſi vtraque pars fuerit præſens tãquã eorũ delegatio ſine ꝓteſtatione alicuius exceptionis cõtra iuriſdictionem & fuerit litis cõte. præſumitur pro iuriſdictione. In alijs aũt exceptionibus quæ non ſunt fundamenti,ſed cauſæ principalis uel incidentis, nõ præſumitur pro iudice niſi in commiſſione ſuo arbitrio vt in dilationibus vel ſuæ taxationi, vt in fructibus. Item non præſumitur in iudicijs ſolennitas.i.ordo iudiciorum ſed in extraiudicialibus præſumitur ſolẽnitas,niſi vbi ſcriptura requiritur, ita no. Inn. in c.innotuit. de eo qui fur.ord. ſuſce.fol.529. Aduertendum eſt hic quia duplex eſt ſolẽnitas.ſ.cauſalis et formalis. De prima dic. ſi inſtrumẽtũ cõtinet cãm,aut diſpoſitiuè aut narratiuè. Si diſpoſitiuè, quia cauſa oritur ex ipſo inſtrumẽto vt cã emptionis & venditionis, tũc ſtatur inſtrumẽto, vt C.depo.l.deſideriũ. Si narratiuè aut ſuper illa cauſa fundatur obligatio, & tunc præſumitur cauſa vera, niſi probetur contra per ſimilem probationẽ eiuſdem ſpeciei, ut.l.generaliter. C. de non nu. pec. Fallit in mutuo & dote niſi in inſtrumẽto facta ſit mentio, vt. C.de non nu.pec.l.ſi ex cautione. Si ſuper ipſa non fundatur obligatio,tunc eſt impulſiua, vt.ff.de cõdi. indebi.l. damus. Et ſi præſumatur vera ſiue non valet obli. vt. ff.de dona.l.2.§. fi. aut cauſa non eſt expreſſa in inſtrumento, & tunc aut quis ſciebat ſe non teneri & obligatur cum effectu, vt ff. ſi quis cauſ. l. ſed & ſi quis. §. fin. aut errabat, & tunc ſecùs, vt. l.2.§. circa. ff.de exceptionib. do. aut dubitatur, & tunc aut ſunt merita vel indicia donationis & præſumitur donatio, vt.l. campanus. de oper. liber. & de proba.l. procula aut non ſunt indicia donationis, & tunc aut ad liberandum & præſumitur donatio, vt l.tale pactum. ff. de pac. & exigitur inſinuatio, vt ff. qui mo.pig. vel hypo. ſol.l.pe.§.1.& ff. de regu.iur.l. ſi quis obligatione. aut ad faciendum & tunc non præſumitur donatio, vt. d.§.circa formalis ſolennitas alia probatoria. Et ſi inſtrumentum non continet hanc non præſumitur pro inſtrumẽto quo ad ſolennitatem, vt C.de teſta.l.ſi vnus. tamẽ quo ad veritatem præſumitur ſi ibi ſunt duo teſtes, vt.l.fi. de re eorum & exinde naſcitur obligatio naturalis iure gentiũ quod veritati incumbit, alia probatoria ſubhaſtatio cauſæ deciſio, tunc poſt decretum interpoſitum præſumitur nõ ante, vt. l.1.C.de ſi.inſt. & iur. haſtæ fiſc.l.10.

fisc.li.10. Alia probatoria vt authoritas & decretum, & ista non præsumitur, vt. ff. de pub. l. quæcunq. §. fin. Alia substantialis, & ista præsumitur vt. ff. de ver. obli sciendum. Et quæ sit ratio differentiæ, dic vt ibi per Dy. quia ista est intrinseca solennitas ab actu, quod no. Bald.

Probatio de cõscientia admittitur per iuramẽtum purgationis, ita no. Inn. in c. bonæ, de elec. fol. 52. num 5. vide inf. in ver. scientia in 3. q.

Probatio recepta valet nisi sit talis quæ recipi non debuit, ita not. Inno. in c. constitutus. de filijs presby fol. 108. in libello. vt. l. fi. C. de anna. excep. Bald.

Probatio testium probantium simpliciter factum non probat notorium, secùs si probet factum cum circumstantijs includentibus notorium, vt quia factum coram populo vel in concilio generali per confessionẽ autẽ simplicis facti benè, aut probatur notorium aut fit notorium ex tempore confessionis, ita not. Innocen. in c. statuimus. de off. dele, fol. 56. num. 5. & sup. in ver. actor. in 11. q. & vide in c. monialis. de purg. cano.

Probatio simplex non sufficit quando requiritur probatio qualificata, ita not. Innoc. in c. statuimus. de offi. deleg. fol. 145. num. 6.

Probatio criminis in modum exceptionis, quomodo operatur, vide Inno. & Host. in c. 2. de ord. cog.

Probatio indirecta potest fieri etiam testibus præsentibus, ita no. Inno. in c. finem. de do. & contu. fol. 238 num. 1.

Probatio facta iudici non in figura iudicij, non valet in contradictorio iudicio, ita not. in c. quoniam contra falsam. de probat. fol. 252. num. 8. not. per glo. in l. 1. C. quo. bono.

Probatio summaria sufficit in possessorio, ita no. Inno. in d. c. quoniam contra falsam. de proba. fol. eo. & no. in d. l. 1. quo bono.

Probatio iuridica testium valet pro possessore contra publicum instrumentum, ita no. Abb. in c. 3. de proba. Et ibidem vide quòd illi de capitulo possunt esse testes in causa capituli.

Probatio dubia non prodest probanti, ita not. Abb. in c. præsentia. de proba. & l. 1. §. si quis argentum. ff. deposi. & l. fin. ff. de præto. stipula. Bald.

Probatio visus nõ est sufficiens probatio quando actus non plenè patet visui, ita not. Abb. in c. præterea. de test.

Probationes factæ coram vno iudice fidem faciunt coram alio, ita no. Abb. in c. cum bonæ. & ibi casus. de proba.

Probationes sunt recipiendæ etiam in interdicto vti posi. tantùm super eo quod petitur non super alijs, ita not. Innoc. in c. licet causam. de proba. fol. 250. num. 8.

Probatur per iuramentum interesse contra omnem violentum vi expulsiua, inquietatiua, & turbatiua, compulsiua, ita not. Inno. in c. super eo. quod met. cau. fol. 174. num. 3. & l. si duo. ff. vti posi. in §. fi. Si probaui per tres testes vbi duo sufficiunt, parum prodest aduersario meo obijcere contra vnum vel appellare, ita not. Innoc. in c. super eo. de app. fol. 320.

Procedi quomodo debeat super exceptionib. tã per iudicem quã per procuratorem, vide Inn. in c. interposita. extra de appellatio. fol. 340. num. 1.

Procedi non potest in causis ambasiatorum & eorum qui sunt absentes causa reipublicæ, ita not. Innoc. in c. licet. de foro compe. fol. 200. num. 2. vide inf. in verbo, sententia. in 2. & in 72. q.

Procedi potest per inquisitionem in causa ciuili fisci vel ecclesiæ Romanæ, sed in causis priuatorũ non potest procedi per inquisitionem, sed debet procedi per petitionem. ff. de dam. infec. l. 4. §. hoc autem iudicium. forma autem ista est data à iure, vt sine petitore non procedatur, nam petitio est de forma iudicij, vt. ff. de iudi. l. inter litigatores. aliter iudicium ordinem suscipere non potest. ff. de libe. cau. l. liberis. §. si quis. & actor et reus sunt nomina correlatiua, & ideò vbi non est actor ibi non est reus, quia in correlatiuis vno destructo vel posito inesse destruitur & reliquum, id est inesse ponitur. de accept. l. fin. & l. fin. C. de iudi. vidui. tol. Item actiones instrumenta quædam sunt. Item & petiti. & sine talibus instrumentis iudex iurisdictionem suam non exercet. Hinc est quòd nec de facto supplet nisi in casibus expreßis in iure, & lex dicit quòd ibi officium iudicis excepit petiti. Istud est notabile valde, quia ad officium iudicis pertinet. Notandum est ergò quòd lex ait valde pertinet, id est vltra communem modum officij causarum. ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. item sciendum. super executione tamẽ testatoris iudex procedit sine petitione, & super petitione vsurarum & non dimissarum in testamento, ita no. Inn. in c. ad nostram. el. 2. de iureiu. fol. 285. Quod autẽ dicit in testamento, intelligitur quandoq. ad pias causas vt pro anima, vt. ff. de leg. 2. si quis Titio in gl. vel pro monumento. ff. de pet. hære. l. hæreditas. in fi. aliter enim si ad episcopum non pertinet publicatio testamenti, ergò nec executio, vt. C. de epis. & cle. in l. repetita. & no. in c. fi. de fid. instr. p Inn. ne cui minora denegantur maiora concedantur, vt. l. pactio. ff. de ser. expor. & de senatori. l. qui indignus. cum si. Papa verò de plenitudine potestatis inquirere potest sine vllo petitore & omnia facere exequi, secundum Inn. in d. c. ad nostram. el. 2. tene menti. Bald.

Proceditur in curia non obstante absentia alterius partis quando appellatur extra iudicium, ita no. Inn. in c. statuimus. de elec. fol. 84. num. 7.

Proceditur in causa inquisitionis etiam lit. non contest. & non sufficit ad domum citatio in causa inquisitionis, aut ergò citabitur personaliter, aut per edicta publicè proposita in albo prætoris, ita no. Innoc. in c. si aduersarius. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. fol. 243. num. 4. & vide. l. 1. de requi. reis. tene menti. Bald.

Processu publicato ad hunc possunt produci instrumenta, ita not. Innoc. in c. pastoralis. de cau. pos. & prop. intellige vsque ad calculum diffinitiuæ sententiæ antequam conclusum sit in causa, vt c. cùm dilectus. de fide instr.

Processus debet cassari si in eo nõ fuit ordo seruatus, ita not. Inn. in c. venerabilis. extra de offi. deleg. fol. 141. num. 3.

Processus & appellatio vbi fiunt super eodem etiam si ab interlocutoria interim est supersedendum, ita no. Inn. in c. quia propter. de elec. fol. 71. num. 11. ff. de mino. l. inter vtile. & arg. l. diuus. ff. de exc. tuto. hoc enim natura appellationis operatur & maioritas tribunalis. Bal. vide sup. in ver. casus. in 12. q.

Processus licet cassetur non nocet possessori non citato, ita no. Inno. de purga. ca. in c. cùm dilectus. fol. 539. facit. l. si deserta prædia. C. si pro. pub. pensita. et no. in l. cùm mil. §. 1. qui ex causis maio. Bal.

Processus licet sit cœptus per denunciationem transfertur ad inquisitionem, & vterq; modus potest cumulari, ita no. Inno. in c. licet heli. de Simo. fol. 500. num. 2.

Processus vnius non nocet alteri quando sunt duo in eodem crimine coniuncti, ita no. Innoc. in c. cum super. de confes. fol. 246. nume. 3. vide sup. in ver. appellatio. in 23. q. & vide glo. in c. dilecto. de præben.

Processus iudicis valet etiã post recusationem ipsius iudicis nisi appelletur, ita no. Inno. in c. cùm speciali. de app. fol. 335 num. 4. Adde ad hoc quod no. sup. in ver. iudex in 18. q. de hoc dicto Inno. videtur casus in c. super quæstionum. de offi. dele. lib. 6. Contrarium tamen no. glo. 2. q. 6. c. quoties. & in 5. q. quia suspecti. et dicit tex. quòd per recusationem desinit esse iudex. de offi. delega. c. cũ super. & eo. tit. c. in literis. in glo.

Processus inquisitionis est extraordinarius & multum arbitrarius, ita no. Innoc. in c. cùm oporteat. de accu. fol. 490. num. 1. Adde quod no. inst. de pub. iud. in prin. idem Arch. & Io. And. in c. non est. de consue. lib. 6.

Proclama ad quam ecclesiam affigi debeat, vide Innoc. in c. cum inhibitio. de clande. despon. fol. 469. num. 1. ad idem c. causam. de elec. in Cle.

Procurator oportet quod habeat speciale mandatum ad crimen opponendum, aliàs non est legitimus procurator, ita no. Innoc. in c. super his. de accu. fol. 488. num 12. & c. statuimus. in fi. de elec. lib. 6. nec sufficit cauere vt ibi. Et si procuratorium non extenditur ad oppositionem criminum nisi hoc specificetur in mandato, vide sup. in verbo, abbas. in 6 9. 13. & 16. q. & vide sup. in verb. absolutio. in 5. q. ibi, procurante, etc. vide casum in c. non potest. de procur. in Clemen.

Procurator licet contestetur litem nihilominus dominus debet iurare de calumnia, & respondere posi. ita not. Innoc. in c. pastoralis. de iud. fol. 194. nume. 3. vide inf. in verb. testis. in 46. q. & sup. in ver. casus. in 8. q. hodie est casus. de iura. cal. lib. 6.

Procurator vniuersitatis vel collegij debet respondere id quod maiori parti placet, ita no. Innoc. in c. pastoralis. de iud. fol. 194. nume. 2. vide sup. in ver. citatio in 23 & 4. q.

Procurator non potest iurare in animam domini nisi habeat ad hoc speciale mandatum, ita not. Innoc. in cap. quia propter. de electio. fol. 71. nume. 14.

Procurator non prorogat iurisdictionem consentiendo, sed excipere omittendo nisi ad hoc habeat speciale mandatum, ita no. Inn. in c. de causis. de offi. deleg. fol 120. num. 1.

Procurator litis non prorogare potest iurisdictionem de re ad rem sine speciali mandato, ita no. Innoc. in c. cùm olim. de offi. dele. fol. 139. num. 2. & ibi casus vide inf. in verbo, socius. in 3. q.

Procurator potest renunciare exceptioni dilatoriè, & etiam probationi exceptionis peremptoriæ, alij dicunt non valere renunciationem, quia per procuratorem remitti non potest exceptionem sed omitti, ita no. Inno. in c. cùm olim. de off. deleg. fol 139 num. 3. Hæc vltima est verior, quia remissio est donatio, vt. ff. de dona. l. si quis delegauit. Item quia procurator contractus non potest renũciare exceptioni. puta non nu. pec. C. de noua. l. nõ abstulit. Nec fideiussor, vt no. ff. mand. l. si fideiussor. §. quædam. tamen ex ordine iudiciorum potest procurator concludere in causa, licet hoc modo renuncietur omnibus decæterò allitandis, vt not. ipse in c. pastoralis. de cau. pos. & prop. fol. 222. & per Io. And. in cap. fi. de in integ. rest. lib. 6. Bal.

Procurator ad negotia & mediator testificatur si partibus placet, aliàs non, ita Inno. in c. Romana. de testib. de primo vide gl. in c. Romana. de secundo vide in capitulo primo de testi. lib. 6.

Procurator conuentus non secundum suum credere, sed secundum voluntatem & placitum maioris partis conuentus debet respondere, secùs in abbate qui prosequitur suum ius, ita not. Innocent. in c. ad hæc. de testib. & ibi vide per eundem quòd abbas potest reuocare procuratorem constitutum à conuentu. Inno. Bald.

Procurator potest esse contumax ante litem contestatam in præparatorijs iudiciorum, & tunc præiudicat domino vt dominus patiatur primum decretum, vt. C. de procura. l. eum qui. Non secundum decretum, vt. l. hoc amplius. in fi ff. de dam. infec. facit. ff. de procura. l. sed & hæred. in fi. Item vt dominus habetur pro conuicto super præparatorijs interrogationibus, vt. ff. de procura. l. non solùm. Item vt claudatur domino iudiciorum copia, nisi primò refectis expen. arg. ff. de leg. secundo. l. qui solidum. §. etiam. non vt dominus possit excommunicari, quia procurator datur causæ non personæ, nec vt dominus possit infamari. ff. de infami. l. furti. §. qui alieno. nec multari, vt. l. pen. §. si procurator. ff. si quis ius dicen. non obtemperat, nisi dominus ratificet culpam procura. l. tertia. §. si procura. ff. quod quisque iur. & cap. prim. infi. vt lit. contest. Sed benè facit dominum incidere in pœnam contractus & contemptus, quia non exigitur dolus, vt. l. non distinguemus. §. si domini. ff. de arbit. sed si dominus non esset monitus non excusaretur constituendo ignarum & contumacem. arg. ff. manda. l. idemq; §. si tutor. C. qui pe. tu. l. cùm à matribus. & de appel. l. præses. & ff. de iniur. l. sed si vnius. §. procur. potest etiam contumax esse procura. in ipsa lite contestanda, quia non vult litem contestari. Et idem quòd supra quia sumus in primo tempore, scilicet ante litem contest. Potest etiam esse contumax post litem contest. & tunc contumacia procura. nocet domino ad præiudicium litis fortius quàm ante lit. contest. quia maior est contumacia post litem contest. quàm antè, & dominus ex hoc potest pati secundum decretum. Non solùm ergò missio tædialis fiet ex contumacia procu. post litem contest. sed etiam præiudicialis in vera possessione. C. de digni. l. quoties in me. In domino, quia delictum procura. post li. conte. facit dominum cadere à causa. Ergò & contumacia, vt ff. de except. doli. l. apud Celsum. §. quæsitum, scilicet vt possit ferri sententia ex contumacia. ar. C. de his quibus vt indignus. l. polla. vbi non solùm in lite præiudicat, sed in alio præiudicio, quia venit ex necessaria consequentia ipsius litis quod est mera pœna, sed ibi loquitur in prosequente non in contumace. Item nocet vt dominus habeatur pro confesso super positionibus, vt in capit. secundo de confess. lib. 6. Sicut si ipse dominus esset contumax, vt. ff. de confes. l. certum. Sed non nocet quo ad præiudicium excommunicationis vel personæ, quia super ipsam personã non habet man. & hoc verum, nisi ipse dominus dissimulet & particeps fiat ipsius contumaciæ, quia tunc ipse est causa excommunicationis ipsius

ipsius non procurat. vt C. de exactio. mili. anno. l. 2. lib. 12. Potest etiam esse contumax procur. in ipsa sententia, quia personaliter citatus dixit, nolo venire, & ex hoc dominus patitur sententiam, sed non priuatur beneficio appellandi, quia dominus non est verus contumax, ex quo procur. excessit fines mandati, tamen sententia valet propter culpam domini, qui malum procuratorem constituit. Post sententiam potest procurat. esse contumax in non appellando. Et tunc si est soluendo præiudicat domino, secùs si non est soluendo, vt ff. quando appell. sit l. penu. in fin. & not. C. de appellationibus aut. hodie. quod est not. Bald. potest etiam procurat. esse contumax in appellatione interposita prosequenda, & tunc indistinctè nocet domino nisi dominus adiuuaretur extraordinario remedio per restitutionem in integ. vt ff. de mino. l. etiam si sine. §. fin. de dolo. l. arbitrio. §. penul. C. de iudi. l. properandum. in fin. & d. l praeses. de appell. Vnde scis quod licet procur. verus contumax non audiatur appellans tamen dominus, propter cõtumaciam procura. intra 10. dies poterit appellare. Ita tamen quod illi 10. dies computentur à die latæ sententiæ, si autem dominus est fictè contumax, quia citatus fuit ad domum, sed non repertus habet 10 dies ad appellandum, & isti 10 dies à die scientiæ computantur, quod est dictum singulare licet gloss. in cap. præsentium. in glo. per hanc dum allegat. 2. q. 6. biduum. infr. de testi videntur sentire contrarium, vide ista not. per Innoc. in cap. 1. vt lit. non contest. fol. 205. num. 1. & 2. & ibidem per Host. vide sup. in verbo, citatio. in 38. q.

Procurator post litem contest impeditus debet constituere proprium procuratorem suis proprijs expen. Vnde licet non haberet de pecunia domini expendat de sua bursa secundum Innocent. tamen repetet à domino per actionem mandati secundum Host. Sed ante litem contestatam non imputatur si non substituit etiam si habuit mãdatum ad substituendum, de domini diligentia qui dedit man. ei noceat ad substituendum, nemo enim qui constituit procur. tenetur dare man. ad substituendũ, & si hoc facit, sibi nocere non debet. nec debet fieri eius conditio deterior, vbi autem procu. non habet mandatum ad substituendum ante lit. contest. ideò non imputatur si non substituit quia non potest, sed quædam lex videtur dicere quod non prius teneatur expendere quàm recipere. ff. mand. l. si verò non remunerandi. §. fin. quæ omnia tene menti. Bald.

Procurator ad negotia potest dominum nominare in iudicio & quasi declinatoriam habeat opponere. secùs in procur. ad iudicia, ita not. Inno. in c. quoniam. vt lit. non cont. fol. 207.

Procurator ecclesiasticarum personarum iurat de calumnia sine mandato speciali, & est specia[le] in personis ecclesiasticis, ita not. Innocentius in cap. de iurament. calum. fol. 209. nume. 4. quod præstatur super tota causa. Sed ad iurandum in emergenti non requiritur speciale mandatum, nec vbi lis non contestatur. ff. de procuration. l. non solùm. in prin. de damn. infe. l qui bona. § qui alieno. vbi de hoc Bald. vide supr. in verb. exceptio. in 7. quæst.

Procurator debet mitti talis & ita instructus quòd sciat veritatem negotij, aliàs si interrogetur, & dicat se nescire veritatem, quia ignorat factum, facit dominum suum haberi pro contumace quò ad expens. imputetur enim domino quare non misit procu. instructum et scientem negotij veritatem, ita not. Innoc. in c. in pertractandis. de iura. calum. fol. 211. vide sup. in ver. impeditus. in 1. q.

Procurator licet iurauerit de calumnia, tamen si dominus tanquam legalior interrogetur, nihilominus dominus tenetur iurare, ita no. inn. in c. fin. de iura. calum. fol. 211. nu. 1.

Procurator quãdo dubitat, debet habere inducias ad dominum consulendum, ita not. Inn. in cap. exposuit. de dila. fol. 213. num. 2. vide sup. in verb. actor. in 4. q. ibi causa facere procuratorem.

Procurator substitutus ad impetrãdum potest alium substituere si habuit ad hoc speciale mandatum, ita not. Hostien. in cap ex parte decani. de rescriptionib. vide sup. in verb citatio. in 31. quæst. & supr. in verb. licentiatus in quinta quæstio. & supr. in verb. dominus. in 3. quæst. & sup. in verb. nomen. in penul. q.

Procurator si constitutus est à prælato nomine suæ ecclesiæ, vel à potestate nomine ciuitatis non finitur mandatum licet constituens moriatur re non integra. Idem in actore tutoris, ita notat Inno. in c. dilecti. de fo. competendo. fol. 199. num. 1. facit l penult. §. 1. C. de admi. tuto. & l. si quis alicui. ff. de acqui. hæred. & l. item eorum. §. fin ff. quod cu. vniuer not. Hodie est casus in contrarium in c. fin. de procur. in Cle. Sed si prælatus dum ipse litigat de prælatione sua facit procuratorem nomine suo, & moritur quandocunq; expirat mãd. vt ff. de suspect. tuto. l. post finitam. Hodie dic, vt in cap fin. de procurat. in Cle. Si prælatus fecit alium contractum. Aut concernit reditus, qui spectant ad prælatum, vt quia locauit prædia, & tunc mortuo vel translato vel amoto prælato contractus non durat vlterius. ff. loca. l. si quis domum. & cap. fin ne præla. vices suas. vbi not. glo. nisi contraxerit vt syndicus monasterij vel solenniter cum consensu capituli, vel pro vtilitate monasterij, quia vtiliter gestum. propterea debet ratum haberi, vt ff. de neg. gest. l. Pomponius. la. 1. Aut contractus concernit veram alienationẽ proprietatis, & tunc si contractus fuit seruata solennitate, statim possessor cœpit iure perpetuario possidere & non quod solenniter actum est, vt ff. de mino. l. in integrum. & l. si minor. ff. de acqui. hær. Bald.

Procuratore constituto ad litem contestandum & ad substit. potest per se causam peragere totam, ita not. Inno. in c. petitio de procur. fol 169. nu. 3. ff. de proc. l. qui procuratorem dat. Bald.

Procuratorem constituens non dicitur habere aduersariũ nec iudicem antequam adeat, & ideò si reuocat procuratorem ante lit. contestatam non tenetur intimare nisi procuratori, ita no. Innoc. in c. ex insinuatione. de procu. fol. 166. in princ. & li. mota si lis est contestata valet contestatio sed an valeat reuocatio secundum eum in c. in nostra. in glo aduersa eo. tit.

Procuratorem non sufficit dimisisse, si procur. noluit comparere dominus cum constituens tenetur de impensis, ita not. Innoc. in c. constitutis. de proc. fol. 171. nu. 3.

per Procuratorem generalem quæritur possessori dominium secundum Bart. in l qui in donatũ. ff. de don. & ibi vide per eum quid in pacto & adiectionis in diem & legis commissoriæ.

Procuratorem an quis facere possit inhabilem, & ad substituendum habilem. Bart. quod non, si

in eo procur. officium radicatur. Secùs si nudum præstat ministerium per l.1.§. cæterùm. ff. de acq. poss. & per Ioan. And. in c. religiosus. ff. de procu. in Cle. Casus est de hoc in terminis in c. procur. de elect. lib. 6.

Producens, vide omninò sup. in ver. instrumetum. in 1. q. & sup. in ver. attestati. in 2. q.

Professi non habent vocem in capitulo, ita not. Inn. in c. ex ratione. de æta. & qual. fol. 101.

Professus potest expelli de monasterio si est incorrigilis, ita not. Innocen. in c. cùm causam. extra de elect. fol. 58. nu. 2.

Prohibitio alienati facta à testatore an valeat, vide planè per Abbatem in cap. Raynald. de testa. Sed an prohibitio facta filio extendatur ad nepotes, vide quod not. in Authen. de restit. fideicom. §. nos autem. col. 9. An prohibitio facta honorato extendatur extra suam prouinciam, vide. ff. de legat. 3. l. pater. §. quindecim. An prohibita venditione prohibita sit omnis species alienationis, vide gloss. quæ non est alibi secundum Doct. in l. 2. C. de vsucap. pro empt. Et quid de locatione longissimi temporis. ff. de le. 2. l. codicillis. §. instituto. An prohibita alienatione à testatore possit fieri alienatio propter debita testatoris persoluenda, vide. ff. de manu. test. l. qui potuerunt, et de fideicomm. liber. l. cùm per fideicom. per Iacob. de Are. & dic vt per Barto. in l. filius fa. §. diui. de leg. 1. An qui alienationi consentit, possit postea agere vigore prohibitionis factæ à testatore, vide. ff. de legat. 2. l. cùm pater. §. liberis. An prohibitio facta super contractu includat vltimam voluntatem, vide. ff. de legat. 3. l. pater. §. fundum. An in generali prohibitione includatur ecclesia, scilicet, vt non possit etiam ecclesiæ dari, vide. ff. de verborum obligationibus. l. si quis ita. §. ea lege. An prohibitus alienare teneatur cauere & facere ne per legem alienetur, dic vt in d. §. ea lege. An prohibitus emere videatur prohibitus pignus accipere. ff. de pigno. l. in quorum. An prohibitus alienare possit actionem remouere vel in iudicio confiteri, vide. ff. de iur. deliberand. l. ait prætor. & ff. si quid in fraudem patro. l. 1. §. quòd si in litem. & C. de transact. l. præses. An prohibitus alienare possit habere rem pro derelicta, vide. ff. de stipul. seruo. l. quod seruus. Bal.

Promisi centum vel aliam quantitatem nomine pœnæ dare, & si non soluerem vel non facerem quod promisi. Certè quantumcunque fuerint promissa ista centum nomine pœnæ non tamen cogor soluere istam pœnam, sed solùm interesse, ita not. Inno. in c. tuam. de pœn. fol. 542. quod singulariter est not. Bald.

Promissio facta vni iudici non extenditur ad alium iudicem. ff. iudi. sol. l. pen. ita no. Abb. in c. præterea. de test. cogen.

Promissio facta authoritate mandati, de ea persona ad quam non trahitur man. est nulla, ita not. Inn. in c. cùm olim. de præben. fol. 367.

Promittens non exigere non incidit in pœnam si aduersarius suus cui promiserat sponte soluat, ita no. Inno. in c. constitutus. de pœn. fo. 542. quod no. facit ad no. in l. 3. ff. sol. mat.

Promotio non impeditur ex obiectu culpæ, ita not. Inn. in c. 1. de oblat. ad ratio. fol. 110. sed an obiectu doli ciuilis sint puniendi, vide ibidem Inn. & idem gloss. dicit.

Promotus dicitur confirmatus licet non ordinatus, ita not. Inn. in c. cùm in cunctis. de elec. fol. 42. nu. 3.

Promotus in episcopum licet ante promotionē esset in peccato mortali tenet, ita no. Inn. in c. sicut. de iureiu. fol. 288. & ibi casus.

Promoueri non possunt ad ordines sacros ioculatores, bufones & homines degeneres, ita no. Inn. in cap. cùm decorem. de vit. & honest. cleric. folio 348. quomodo enim sunt digni ordinibus qui non sunt testimonio digni. ff. de senat. l. Cassius. & l. indignus. & ff. de iud. l. cùm prætor. §. pen. & de testi. l. testium. §. pe. ergò infames non possunt ordinari nec pmoueri ad sacros ordines nisi ingrediantur monasterium, vt in Authen. de monast. in prin. col. 1.

Promouendum quæ sunt circa ipsum consideranda, vide Inn. in c. ex tenore. de temp. or. fol. 97. nu. 4.

Promotoris inquisitio non dicitur de substantia processus, nec est citandus, ita no. Inn. in c. olim de accu. fol. 496.

Pronunciandū est super emergenti in quo examinatur seorsum à principali causa, vt super qualibet declinatoria, vt C. de plag. l. præses. & C. de de adulter. l. quoniam Alexandrum. Est tamē validus processus ad vlteriora si iudex cognouit & non pronunciauit, quia tacitè videtur pronunciasse, vt ff. de minor. l. ait prætor. §. permittitur. & de app. c. ex parte M. facit. ff. de iud. l. 2. §. si dubitetur. & l. si quis ex aliena. Secùs si nihil cognouit nec pronunciauit, quia tunc inordinatè processit & non valet iudicium, vt in c. exhibita. de iud. Vel dic, quòd valet, sed potest appellari. Non obstat. l. prolatam. C. de senten. & interlo. om. iud. qa ibi loquitur quando ordo iudicij peruertitur. scil. post litem cont. Secùs si antè, nam ante litem cont. non est iudicium secundum Bart. super incidenti. i. quæ examinatur post lit. cont. simul cum principali, quia pars eius est. Si quidem à parte actoris non oportet pronunciari, tamen si pronunciatur valet, nec dicitur propterea pars grauari si fundetur in iustitia. ff. de minor. l. inter vtile. Et dicitur incidens vt replicatio, vel quæ partem probandorum continet. Si verò à parte rei sit incidens & peremptoria. Hoc modo dicitur incidens quæ substantiam petitio. elidit, non potest pro reo pronunciari interloquendo sed diffiniendo sic, quia lit. cont. sperat sententiam diffinitiuam. ff. de iud. l. de qua re. sicut vnumquodq; appetit finem proprium. ff. de min. l. 3. §. 1. Sed ante lit. conte. super incidenti fertur interlocutoria, vt ff. de proc. l. si & reus. & de lit. cont. c. exceptionum. lib. 6. Et vide quod dixi. ff. de iureiu. in l. iusiurandum. & ad pecunias. §. 1. Et hîc Host. et Io. describit emergentes ex tempore, quia non possunt causari nisi in iudicio, vnde exceptio iudicis incompetentis, vel procuratoris, vel ineptitudinis libelli, & omnes quæ non desiderant diffinitiuam, nascuntur in litis limine et exordio non antè, & tempore litis inspicitur si competunt vel non. Sed incidentes habent originem extra litem motā & causam vetustiorem secundum Io. facit quod not. ff. de cond. ob caus. l. qui se debere. & in l. 1. C. de ord. iud. Ista tangit Inn. in c. P. de ord. fol. 217. sed non clarè sicut ego dico, tene menti ista perpetuò. Bal.

Pronunciare aliquem tuendum in possessione, idem est quod imponere aduersario silentium, ita not. Inn. in c. cùm venissent. de insti. fol. 368. nu. 3.

Pronunciatio, quādo sit pronunciādum in incidenti, & quando non, vide Inn. in c. cùm in iure peritus. de elec. fo. 64. facit gl. no. in c. 1. de or. cog.

Prophetæ

Prophetæ & sancti quodcunq; dicunt est indubitanter tenendum, ita no. Innoc. in c. cùm venerabilis. de excep. fol. 292. nu. 6.

Prorogatio fit quatuor modis, submißione & tamen quia statim submittentes efficiuntur subditi non possunt pœnitere, vt l. est receptum. ff. de iur. om. iu. Contrarium no. ff. de iud. in l. 1. Item permißione, & tunc prorogans pœnitere potest vsq; ad lit. contest. vt l. si conuenerit. ff. de iurisdict. om. iudi. quia obligat. Item solutionis, & ista fundat iurisdictionem à prin. vt no. in l. 1. ff. si quis in ius voc. non ierit. Item declinatoriæ exceptionis omißione, & in hoc sufficit si elapsus sit terminus opponendi declinatorias, vel est factus actus contrarius, vel incompaßibilis exceptioni declinatoriæ, vt ff. de iudi. l. sed & si susceperit. Item scias quod quatuor impediunt prorogationẽ, primò defertur fundamenti in principali iurisdictione, vt l. priuatorum. C. de iurisdict. om. iud. & in c. P. & G. de offi. deleg. & c. significasti. de foro compe. Item error, vt l. 2. & l. si per errorem. ff. de iuris. om. iud. Item metus, vt d. l. 2. & prohibitio superioris, vt in c. 2. §. 2. Item taxatio legis impedit prorogationem de tempore ad tempus, scilicet, lex taxat tempus iudici & instantiæ. Secùs si iudici tantùm quod est no. Et quod dixi, de errore est verum in iurisdictione conferenda non in ea quæ est corroboranda ne elidi poßit, vt ibi & alibi no. Et debet fieri prorogatio ad iurisdict. consimilẽ, vt no. in l. inter cõuenientes. ad municipales. & ex prorogatione acquiritur authoritas & exercitium ignoranti propter fundamentum principalis iurisdi. vt d. l. 2. § 2. quod tene menti. Bald. Item scias quod quadruplex est prorogatio, scilicet, de re ad rem, de tempore ad tempus, de persona ad personam, & de loco ad locum. Sed illa de loco ad locum non habet locum in ordinario secundum quod not. in c. 1. de fo. compe. in Cle. Illa de persona ad personam non habet locum in delegato, & sufficit iurisdict. in habitu, vt poßit prorogari ad actum, vt l. 1. ff. de iu. vide omnia ista per Innoc. in c. si pro debilitate. de offic. deleg. fol. 120 nume. 4. & vide sup. ver. clericus. in 20. q. & sup. in ver. citatio. in 28. quæstio. vbi habes quod in contractibus bonæ fidei sit necessaria prorogatio.

Protestans si aliquid contra se dicit statur sibi, & ei imputetur, ita not. Innoc. in d. c. cumana. de elect. fol. 76. facit. ff. pro dona. l. fi. & ff. de mino. l. Æmilius. Bal.

Protestans non excipit, quia protestatio non elidit petiti. Item qui protestatur non agit, ita no. Innoc. in c. 2. de ord. cogni. fol. 215. & inf. in ver. testis. in 40. q.

Protestatio valet vbi res potest dupliciter intelligi, non vbi certus est intellectus, ita no. Inno. in c. cùm M. de consti. fol. 4. nume. 1. ibidem vbi quis per contrarium factum contradicit protestationi, si facta secum adinuicem non compatiuntur non valet, vt hìc dicit Inno. idem Ber. ibidem. Et est casus in c. tua. de sponsa. & ibidem. vide quod factũ præualet protestationi, nec protestatio tenet ad hoc. ff. de acquir. hæred. l. si seruum. §. si quis seruus. Item protestatio valet ad præcauendum futura, nisi actus qui sequitur sit incompaßibilis protestationi, sed ad cassandum præterea sequens protestatio non valet secundum Doct. Bald. vide omninò. inf. in ver. testis, in 13. q. & inf. in ver. renuncians. in 13. q.

Protestatio non nocet tacenti nisi sint signa consensum indicantia, ita not. Inno. in c. cumana. de elect. fol. 76. nu. 3. & Iaco. de Are. in l. 2. §. veritate. ff. solut. matrim. aliàs l. fi. ff. de libe. agno. Bald. & vide sup. in verbo, contumax. in quinta quæstione.

Protestatio contra ius commune facta non valet, nisi illi protestata. consentiat iudex vel aduersarius, puta si quis protestatur quòd ius non patitur, puta excep. esse saluas in tempore, quo ius non patitur, ita not. Inno. in c. præsentium. de testi. fol. 270. nu. 3.

Protestatio an iuuet, vt non videatur appellationi renunciare, vide Inno. in c. quæstioni. & in c. qua fronte. de app.

Protestationem suam nemo potest cogi quod remittat, nisi in renunciatione noui operis, ita no. Innocentius in c. sanè. de offic. delegat. fol. 122. nume. 2.

Prouisor seu executor si non seruat formam mandati sibi facti nulla est prouisio, sed sunt quædam clausulæ monitoriæ seu oratoriæ. Quædam sunt modales. quædam conditionales. Monitoria clausula est, quando committens dicit prouideas talem si est idoneus, quæ clausula non facit conditionem, & valet prouisio etiam si ille non fuerit idoneus dummodò sit habilis, licet non sit dignus nec sufficiens. Conditionalis clausula est, quando committens dicit prouideas tali si est oriundus de prole militum, vel de nobili ciuitate vel genere, nam si non est talis qualis esse debet non tenet prouisio, quia forma prouisionis erat limitata propter appositionem conditionis, & hic executor non habet examinare ista conditionaliter, sed de plano in domo non in iudicio, quia est merus executor qui debet exequi sine causæ cognitione. Simile not. C. de his quibus, vt indi. l. si ea, tamen legitimum contradictorem audire debet talis executor maximè si citare incipit, quia fortè sic assumpsit in mandato iudicis & super auditis per eum debet pronunciare. ff. de confirm. tut. l. tutores à patrono. in verb. idoneum pronunciando. Item ab ista sua pronunciatione potest appellari intra 10. dies sicut à grauamine seu à sententia. Sed si non assumpsit partes iudicis potest perpetuò opponi defectu conditionis. Alij dicunt quod licet citet vt iudex illum cuius interest & cui præiudicatur, tamen hoc facit vt summari se informet, non vt pronunciet, & ideò non est processus iudiciarius, nec debet pronunciari vel appellari. Hoc ergò constat in ista conditione, si est ita quod non exigitur citatio. Si autem non dicantur verba cõditionis. si est ita. Sed dicantur si tibi constiterit, tunc exigitur citatio tanquam sit de forma commißionis si alius læditur, tamen ille cuius nõ interest non potest opponere quòd non sit citatus ille cuius interest. Sed si non læditur alius, tunc nemo citandus est, quia videtur vt simplici bono viro, non vt disceptatori committi, ita not. Inn. in c. dudum. de præsumpt. quod no. quia quotidie accidit de istis executoribus. Adde & omninò vide quod not. ff. de bono. pos. l. tertia. §. penul. Modus quoq; insertus intelligitur de forma non ad essentiã actus, sed ad executionem, vt no. C. de senten. l. cùm eorum. & vide quod no. ff. de condi. & demon. in rub. & vide etiã in c. 1. de offi. deleg. in Clemen. casus breuis est executor & prouisor non tenetur citare, nisi partes iudicis assumat sponte vel coactè ex forma mandati, & ista est substan-

substantia. Bald. Vel conclude ex præmissis primò de officio executorum. Item quòd merus executor debet exequi de plano, & sine figura iudicij & causæ cognitione. Item quòd si in rescriptis sententia vel simile aliud opponatur aliqua conditio. quod ante omnia debet cognosci de conditione si est vera. Item quando conditio additur alicui ad hoc, vt actus producatur in esse debet actus extitisse. ad hoc vide. ff. cond. & demonstra. l. qui hæredi. §. fina. & in rub. eodem titul. Item quòd in casu quo executor citet summariè cognoscere debet. Bald.

PVBLICATIO, vide omninò sup. in verb. citatio. in 38. & 40. q.

Punitio criminis vsurarum spectat ad iudicem secularem, non ad episcopum, ita no. Innoc. in c. ad nostram. de iureiur. fol. 284. Et an notarius qui facit instrumenta vsurarum veniat puniendus, vide 46. distin. c. sicut. & 10. distin. c. non licet. Et quare vsuræ prohibitæ sunt, vide in Authen. nul. cred. agrico. in princ. colum. 4. Adde ad prædicta quod not. in c. nos inter. de purg. cano. Innoc. ponit multas rationes, quare sunt prohibitæ, super rub. de vsur. & Host. in c. 2.

Punitur non delinquens pro facto delinquentis in factis vniuersitatis, ita no. Innocen. in c. quia propter. de elect. fol. 71. nu. 9. vide inf. in verb. testis. in 16. q. & inf. in ver. reus. in 6. quæst.

Puniuntur plus authores quàm factores, ita not. Innoc. in c. nouerit. de senten. excom. fol. 558. num. 3. & vide c. 1. de vsur. in Cle. & sup. in ver. calumniator. in 1. q.

Purgatio an includat inquisitionem, dic quòd sic, si causa incœpit à præcedenti inquisitione, secùs si à præcedenti purgatione, ita not. Inno. in c. cùm in iuuentute. de purga. cano. fol. 538. Et ille qui se purgat absoluitur ab infamia, vt per Inno. in c. dilecto. de purga. cano. fol. 539.

Purgatio si non fuit præstita prout debet, interim alia præstari debet, ita no. Inno. in c. cùm dilectis. de purga. cano. fol. eod. num. 5. & vide sup. in ver. casus. in 3. q. De hoc videtur casus in c. ex tuarum. de purga. cano.

QVALITAS agendi est exprimenda in libello, si ex ea in alia transferatur iurisdictio, vel de licitum arguatur, & sic vbicunq; ratione qualitatis vel circumstantiæ datur iurisdictio quæ aliàs non daretur, ibi non procedit libellus, nisi qualitas in libello exprimatur, ita no. Inno. in c. cùm sit generale. de fo. compe. fol. 197. nu. 2.

Qualitas facti puta notorietas vbi aufert iurisdictionem non sufficit probare simplex factum, quia est iudex incompetens vt conseruator, ita not. Inno. in c. statuimus. de offic. delega. fol. 145. num. 2. De hoc hodie est casus in c. 1. eo. tit. lib. 6.

QVÆSTIO finium regundorũ cohæret causæ proprietatis, & super proprietate & possessione recipiuntur probationes, ita not. Innoc. in c. ex literis. de proba. fol. 248. num. 3. Sed ex possessione præsumitur proprietas, tamen valet possessio in diuisorijs iudicijs, vt l. 2. ff. fami. ercis. hoc verum, si habet possessionem titulatam, alioquin præsumitur prædo si non habet aliam causam adijcere, nisi possideo, quia possideo. ff. de peti. hæred. l. qui interrogatus. & ff. commu. diuidun. l. communi diuidundo. §. inter prædones. Alij dicunt meram possessionem sufficere ad dominium præsumendũ, quia hæc actio non requirit verum dominium, & quia incidenter deducitur secundũ Oldra. & Bar. in l. pe. ff. de cond. institu. & vide quod legitur & no. ff. si pars hæred. pe. l. 1. §. proinde. Bald.

RATIFICARI non potest sine solennitate id, quod ab initio fieri nõ potest sine solennitate, ita no. Inn. in c. cùm dilecti. de empt. & vend. fol. 392.

Ratificatio non augmentat numerum, quia absentes non computantur in numero, ita not. Host. in c. in Genesi. de elect.

Ratihabitio non sufficit vbi tractatus debet præcedere, nisi præmisso tractatu. Innoc. in c. cùm nos. de his quæ fi. à præl. fol. 383.

Ratio. Rationes quæ fiunt ex officio, puta ab argentario, vel mercatore, & si. Vel quæ non fiunt ex officio, licet mandantibus partibus sunt ædendæ plenè cum die & consule, quia rationum discussio aliter non potest patere: nam rationes continent data & accepta, & per computum. ff. de ædend. l. si quis ex argentarijs. §. rationes. non autem est rationum solus contractus, vel vna apodissa vnius promissionis vel confessionis. Propria verò & priuata ratio vnius non est alteri ædenda. Fallit in vsurario, vel ratione animæ, vt per rest. vsurarum à peccato anima liberetur, vel odio vsurarum, vt in c. 1. de vsur. in Cle. domesticæ autem rationes quas quis scribit in suo memoriali, non ex officio, sed ex animi sui motu sunt. Itẽ instrumenta quibus quis vsurus est tenetur ædedere siue docere. ff. de arbi. l. non omnibus. nec cogitur quis suum aduersarium instruere de suis testibus propter metum subornationis. Originale tamen semper debet reddi producenti, vt l. probatoria. C. de diuer. offi. lib. 12. omnia ista tangit Inno. in c. 1. de proba. sed non ita plenè nec clarè. Bal.

RECONVENTIO nec etiam conuentio habet locum coram iudicem delegato dudum post lit. contesta. quia tex. legis limitat tempus, dum dicit mox à principio. Sed coram iudice ordinario habet locum conuentio, non reconuentio, ita not. Innoc. in c. 1. de mu. pet. fol. 203. nume. 4. & vide text. & gloss. no. multum. ff. de procu. l. omnium. quòd iudex potest assignare terminum reo pro conueniendo, quod tene menti. Et vide de fraude quòd quis non possit, nisi sub vna iudice conueniri. in d. c. c. 1. in fi. per Inno. & vide in c. dispendia. de rescrip. lib. 6.

Reconuentio vsquequo procedat in petitorio & possessorio, vide Innocẽ. in c. 1. de sequest. poss. & fru. fol. 245. nu. 3. Et ibi dicit Innoc. quòd vbi principale negotium non effugit cognitionem iudicis accessoriũ amodò disceptari nõ pôt, ꝙ no. Bal.

Reconuentio locum non habet, vbi officium iudicis incidenter imploratur, nec in causis summarijs, nec in causa appellationis, ita no. Host. in c. 1. de mu. pe. facit. ff. de procu. l. sed & hoc. §. non solùm. & l. omnium. Bald.

Rectè & ritè, istorum verborum vide plenè differentiam, sup. in verb. missum. in 3. q.

Rector ecclesiæ non potest transire vltra tempus suæ vitæ sine authoritate episcopi, ita no. Inn. in c. veniens. de transact. fol. 163. & ibi casus. vide sup. in ver. citatio. in 36. q.

Rector collegij electus debet confirmari à superiore in realibus collegijs, ita noc. Inno. in c. cùm dilecta.

dilecta in Christo. de exces. præla. fol. 526. idem in personalibus secundum quosdam. ibidem Inno.

Rectores collegiorum habent iurisdictionem in causa vniuersitatis & singulorum, & etiam alij qui non sunt de collegio possunt coram eis agere contra totam societatem, & contra singulos de societate, ita not. Innoc. in c. cùm ab ecclesiarum. de offi. ordi. fol. 148. nu. 1. Et statuta eorũ valent coram suo indice, vt l. 2. in fi. C. de consti. pec. Bal.

Reges non possunt testando priuare regno nedum filios, sed nec fratres vel alios consanguineos ex stirpe paterna descendentes sola voluntate. Et est in eis speciale quod est verum, quando regna deferuntur per successionem. Secùs si per electionẽ deferantur, ita not. Innoc. in c. grandi. de supplen. negl. præla. fol. 96.

Reges quam libertatem dant ecclesiæ, vide Inno. in c. auditis. de in integ. rest. fol. 179.

Regibus & alijs dominis habentibus iurisdictionem datur curator istis de causis. Primò, si nescit regnum suum defendere. Item si in eo non seruat benè custodiam & pacem, maximè locis religiosis & personis pauperibus. Item, quod plus est, si perdita nesciat recuperare, ita no. Innoc. in c. grandi. de supplen. neg. præl. fol. 96. nu. 3. & quis curatorem dat talibus, vide ibidem Innoc.

Registrum, quid dicatur registrum, & an scripturæ registri faciant fidem, vide de omnibus istis per Inno. de procur. c. 1.

Regnum propter delictum primogeniti deuoluitur ad sequentem, ita no. Innoc. in c. licet. de voto. fol. 429. & ibi casus.

Regula vel statutum ipsius regulæ non sunt ius, ita no. Inno. in c. dudum. de controuersio. coniug. fol. 427. in num. 4. & vide inf. in verb. superior. in 2. q.

Regula ex quo est approbata per Papam nemini licet contradicere, ita no. Innoc. in c. ne Dei. extra de simo. fol. 504.

Relatio. De materia relationum vide plenè Inno. in c. intimasti. de appella. fol. 339. in nu. 1. vsque ad nu. 4. vide sup. in verbo. credulitas. in 6. q.

Relictum, vide omninò inf. in verb. testator. pe. q. ibi & dicitur relictum ad pias causas, etc. & inf. in d. ver. testator. in 3. q.

Religiosus, vide inf. in ver. sepultura. & in ver. templ. in 1. q.

Rem potest quis sua propria authoritate retinere & apprehendere statim quod quis habet inuestituram verbalem, quia de corporali non est dubium, ita no. Inno. in c. 2. de consue. fol. 32. & non est alibi hoc dictum, vt dicit Bal. in l. qui ratiario. ff. de pigno. act. Bal.

Remissio, remitto tibi vnum annum de pœnitentia quæ sit virtus istorum verborum, vide plenè per Innoc. in c. quod autem. de pœni. & remis. fo. 543. nu. 3. Et de virtute istorũ verborũ, quodcũq; ligaueris super terram, etc. vide ibidem Inno.

Remissionem condemnationis factam per communem non intelligitur facta remissio debiti priuatæ personæ, nec condemna. spectantis ad priuatum, vide sup. in ver. guerram. in vlt. q.

Renuncians beneficio statim quod renunciat prælatus vel ordinarius potest illud alteri conferre, & potest statim illi auferri possessio sine vlla citatione. Secùs si non renunciat beneficio, sed fortè debet sibi propter contumaciam & non suscipiendo ordines, quia tunc iste propter hoc non est priuatus ipso iure, sed secuta sententia, ita not. Inno. in c. accepta. de resti. spo. fol. 225. nu. 1. vide sup. in verbo. liberatio. in 1. q. in fi.

Renuncians appellationis condemnatur in expensis, ita not. Innoc. in c. ex parte. el. 2. de rescrip. fol. 11. num. 1. vide sup. in ver. episcopus. in 2. q. ibi videtur renunciare propria benefi. & vide omninò inf. in verbo. statutum. in quinta quæstione circa med.

Renuncians appellationi nihilominus potest agere contra iudicem de iniustitia sibi facta, ita not. Abb. in c. sæpè. de appel. facit. l. cum interdicto. C. de arb. tute. quod no. Bald. vide per Bart. in q. per eum disputata, quæ incipit, à sententia iudicis qui malè iudicauit, etc. & dic vt ibi.

Renuncians in vno articulo nihilominus potest, si vult in alio appellare, ita no. Inno. & Abb. in c. dilectus. de app.

Renunciare ecclesiæ est magis quàm renunciare liti, ita not. Inno. in c. in nostra. de rescrip. fol. 25. num. 3.

Renunciare quis non cogitur rei, in qua credit se ius habere, ita not. Innoc. in c. licet. de transla. præla. fol. 87. nu. 2.

Renunciare quis non potest iuri quod ex se absolutè non pendet, ita no. Host. in c. de causis. de offic. deleg. & ibi est gloss. not. facit. 2. q. pe. in summa. & de re iud. c. fi. lib. 6.

Renunciare nõ potest quis solennitatibus quæ requiruntur in vero iudicio, sed in compromisso sic, ita no. Host. in c. de causis. de offi. deleg.

Renunciare videtur protestationi & verbis, qui vnum dicit aliud facit, ita no. Innoc. in c. tua. extra de spon. fol. 466.

Renunciari potest testibus. Sed aut est renunciatum generaliter, & tunc si aduersarius de nouo opponat in causa appel. ex qua admittitur ad excipiendum admittitur ad probandum. Sed si specialiter renunciatum est testibus super aliquo certo articulo seu capitu. & tunc secùs, ita no. Innoc. in c. cùm venissent. de test. fol. 258. nume. 3. Et sic no. casum, vbi testes recipiuntur post generalem renunc.

Renunciari non potest per statutum appellationi singulorum, sed per pactum sic, ita no. Innoc. in c. venientes. de iureiu.

Renunciari potest appellationi, ita no. Innoc. in c. constitutus. de app. fol. 326. Et potest appellari tam in iudicio quam extra, vt ibidem Inno.

Renunciari potest libello producto & amisso in causa ciuili, sed non in criminali post inscriptionem, ita no. Inno. in c. licet. de accu. fol. 487. nu. 5. quia in criminali forma est iam data à iure quod petatur abolito, & tunc est in pectore iudicis, si vult eam concedere nécne. Bald. Adde quòd licet accusator se inscripserit ad pœnam talionis potest nihilominus libellum emendare ante lit. contesta. secundum Iaco. in l. ædita. C. de æden. & in l. accusaturus. ff. de adul. nisi per statutum productio accusationis haberet quo ad producentem vim litis contest. Producere autem accu. nemo cogitur. ff. de fur. l. Sempronia. de falsis. l. Athaletus. C. de accu. l. si quis homicidij. quod no. perpetuò.

Renunciatio litis potest fieri etiam absente altera parte, ita not. Innocent. in c. cùm pridem. de pact. fol. 161. Ex hoc patet quod potest deseri app. per pactum contrarium, vel per renunciationem expressam etiam altera parte absente, ita not. gloss. in l. postquam liti. C. de pac. Sed quid si non renunciatur liti, sed alteri iuri. Si quidem tacitè renunciatur

ciatur valet inter absentes.l.2.C.de pac.ff.de min.l.si filius. Aut est ius quod potest tolli nuda voluntate, puta sola ratificatione & valet in absentia.ff.de nego.gesto.l.pompo.& l. Nesennius. Aut est ius radicatum quod non potest tolli nuda voluntate vnius, & tunc si interueniat medium organum,id est, nuncius vel epistola. & valet. argumen.l.consensu.ff.de act.& oblig. Si verò non interuenit instrumentum,id est,organum vna glo.quæ est in l. non solùm.§.si liberationis.de liber.leg.dicit quod valet, sed illud esset verum in vltima voluntate secùs in contractibus, vt not.ff.de pact.l.idem in duobus.Bald. & no.benè ista.

Renunciatio & conclusio facta in causa principali non extenditur ad causam appellationis, nisi expressè dictum vel actum sit quod ad causam appellationis porrigetur,ita no.Innocen.in c. cùm venissent.de testi.fol.258.nume.3. Aduerte hic, quia in renunciatione si fuit renunciatum productionibus & allegationibus.Et tūc est verum quòd renunciatio ista facta in causa principali,non nocet in causa appel. Aut renunciatur iuri de quo fit probatio, & nocet renunciatio in causa appel.vt C. de fide instru.l.3. Bald.Sed an renunciatio & conclusio in causa dicantur de essentia iudicij, ita quòd si omittatur processus sit nullus. Et videtur quòd non, quia numeratur inter illa quæ sunt de essentia,vt no.C.de senten. l.prolatam.Veritas est, quod de substantia est renunciare & concludere, aliàs nihil valet processus secundum Doct.& est expressum in c.quoniam contra falsam.de probat.& in c.cùm dilectus. de fide instru.facit. C.de iudi.Authen.iubemus.

Renunciatum non videtur priori appellationi interlocutoria per appellationem posteriorem à diffinitiua, quia tunc rata remanet sententia, vnde geminatio appellationum non nocet,ita notat Innocen.in c. dilecto.de appel.fol.337.num.4. Casus est hodie in c. si antè. cum glo.sua.de dolo. in Cle.

Reo non currit tempus siue terminus actore agere non valēte, ita not. Innocen.in c.prudentiam.de offic.deleg.fol.124.& vide l.fi.ff.de lege commisso.Bal.

Reprobatus, vide sup.in ver.approbatus.in 1. quæst.& ibi dixi de ista quæstione, vt ibi vide.

Res non dicitur integra, quando substantialia sunt inchoata, vt contractus cùm est de substantia, sed præludia, vt missa de Spiritu sancto non facit rem desinere esse integram,ita no.Innoc.& Hostien.in c.in causis.de elect.vide sup.in ver. restitutio in integrum.in 6. q. & sup. in ver.renuncians.in 4. quæst.

Res quæ non possunt præscribi quæ sint, vide Inno.in c.causam.de præscri.fol.298.& eo.titu.in c.cùm non liceat.per glo.

Res inter alios acta quando præiudicat, vide per Inno.in c.auditis.de præscri.fol. 299.nu.1.& vide glo in c.pe.de app.

Res iudicata quando prosit alteri, vide plenè per Inno.in c.quamuis.de sen.& re iud.

Res quæ sine solennitate fieri non possunt sic nec ratificari, ita not. Abb. in c.cùm dilecti. de emp.& vend.quod est no.argumentum contra. ff.de manumis.vind.l.si pater.§.fi.Bald. & vide quod not.Innoc.in c.prudentiam.de offic.delega. fol.124. vide sup.in verb.ratificatio.in 2.q.

Rescisio vel actio ad decipiendum ob dimidiā iusti pretij excessam non habet locum in transactione,ita no.Inno.in c.cum causa.de emp.& vēdi.& no.ff. ad Trebel.l.Lucius.§.fi. dum tamen transactio sit bona fide facta.Bal.Inno.

Rescripta an sint perpetua, vide plenè per Host.in c.sedes apostolica.de rescri.Et de præualentia literarum,ibidem per Inno.& Host.

Rescripta beneficialia tanquam ambitiosa sunt restringenda,ita not.Inno.in c.cùm olim.de præben.fol.367.nu.4.Sic ad lites quasi odiosa.Innoc. Et vide de hoc text.in cap.quamuis.de præbend. in 6.

Rescripta quando dicuntur sibi inuicem derogare, vide plenè per Host.de rescri.c.1.De priuilegijs iuris, vide ff.de mino.l.si apud Bal.& vide sup.in ver.nomen.in vlti.q.

In rescriptis semper debet fieri mentio de religione secundum stylum curiæ,ita not.Host.in c. si quando. de rescrip.& vide sup.in ver.heremodicium.in 1.q.

Rescriptum an afficiat successorem beneficij vel patrimonij, vide Inno.in c.significauit.de rescri.fol.26.& ibi casus.

Rescriptum & instantia ex ipso fundata non transit contra singularem successorem, nec ex eodem rescripto potest conueniri. Et quod dicitur instantiam ad successorem transire de vniuersali est intelligendum,ita no.Innocen.in c.quia V.de iud.fol.192.sup.in verbo,forma.in 3.q.

Rescriptum non iuuat impetrantem si contra rescriptum facit, quia non intelligitur pro eo rescriptum qui contrarium facit eis quod est scriptum, ita no.Inno.in c.mandatum.de rescrip.fol. 26. num.4.

Rescriptum accipit vires ex intellectu scribentis,ita no.Innoc.in c.cùm ecclesiasticè. de excep. fol.290.& in c.cùm olim.de præb.

Residentia, vide omninò sup.in ver.beneficiū. in 5.q.& vide omninò sup.in ver.clericus.in 6.q.

Resignatio beneficij an possit fieri in alijs manibus quàm episcopi, vide Inno.in c.ex insinuatione.de simo.fol.500.& vide gloss.in c.1.de renun.in Cle.

Respondere non debet quis aduersario suo, nisi de mandato iudicis. Tamen si sponte respōdet, sibi præiudicat & imputetur sibi,ita no.Innocē.in c. prout.de do.& contu.fol.237.nu.1.vide glo.in c. cùm in causa.de iura.calum.

Respondere quis non cogitur positioni vel interrogationi, quando crimen obijcitur, nisi obijciens obijciat crimen cum notorio vel infamia vel sententia, quia vbi debet quis se purgare, ibi debet & respondere,ita no.Inno.in c.cùm super.de confes.

Respondere tenentur querelantibus oēs illi, qui sunt in concilio prouinciali,ita no.Inno.in c. graue.de præben.fol.365.nu. 7.Tamen in criminali nemo respondere tenetur sine citatione, de quo est casus in c.1.de iudi.& vide Ioan.And.in c.fin.de electio.lib.6. Et in generali concilio quilibet habet ius reuocandi domum,ibidem Innoc.

Respondere nolens intelligitur esse contumax, nisi sit liquidum, qualiter non tenetur respondere,ita no. Inno.in c.veniēs.de accu. fol.487.nu.3.

Responsio, vide omninò sup.in verbo, positiones.in 2.q.& inf.in verb.reus.in 5.q.

Restitui in integrum contra sententiam, vel in integrum restitui ad appellandum quid differunt, vide Inno.in c.fi.de in integ.restit.fol.184.

Restituitur

Restituitur spoliatus secundum modum & speciem spoliationis, ita not. Inn. in c. ex parte. de rest. spo. fo. 232. nu. 4. & uide inf. in uer. testis. in 60. q. & inf. in uer. testator. in 3. q.

Restitutio in integ. petitur de plano contra interlocutoriam, ita no. Inno. in c. querelam. extra de procu. fo. 165. nu. 2.

Restitutio in integrum aduersus sententiam & nullitas ipsius sententiæ possunt cumulari sicut in eodem libello, ita not. Inn. in c. constitutus. de in integ. rest. fo. 183. nu. 2. & nullitas est remedium extraordinarium, quomodo ergò conuertitur, respondeo alterum est uerum, non autem conuertuntur in essentia. Sed est quidam modus agendi toleratus à iure, sicut & ille dico sententiam nullam, & si qua est appello. Item ille dico rem ad me pertinere iure dominij uel quasi nam causæ & huiusmodi & probationes earum sunt contiguæ. Bal. uide sup in uer. ciuitas. in 2. q.

Restitutio in integrum quando petitur in iudicio ad allegandum uel probandum in ipso iudicio, sufficit tunc summaria cognitio & probatio, ita no. Inn. in c. ex literis. de integ. rest. fol. 179. nu. 2.

Restitutio in integrum aliter petitur à domino. l. qui seruo. §. item quare. ff. de rest. in integ. et rem potest quis petere in eodem libello siue petat restitui contra sententiam siue contra contractum celebratum super re possessa à petente. Secùs si super re non possessa. Et ideò aliud est cùm petitur restitutio contra præsumptionem quia contra non possidentem præscribitur, & est necessaria, rescissoria, ita no. Inno. in d. c. ex literis. in 2. col. de in integ. restit.

Restitutio in integrum est restringenda quia iuri communi & generali contraria, ita no. Inno. in c. ex transmissa. de præscr. fol. 298. num. 2. & no. ff. de condi. inde. l. fi. §. idem quæsijt. & facit in ratione sui. ff. de act. & obl. l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. Bald.

Restitutio Papæ non cassat electionem canonicorum, quia non inuenit locum uacantem, ita no. Inno. Host. in c. innotuit. de elect. Adde & uide glo. & tex. eod. tit. c. si eo tempore. lib. 6.

Retentio, uide inf. in uer. tutus. in 1. q.

Reuelare, uide infrà, in uerbo, testis. in 60. quæst.

Reuelare an teneatur quis illud quod fit quando taciturnitate ueritatis iustitiæ non petijt, nam testis adeò tenetur, qui cum taciturnitate periret uera iustitia, uide Inno. in c. offic. de pœnit. & remis. fol. 544. de cond. ob cau. l. idem est. §. sicut. ubi de hoc & ibi uideas, & no. C. de fur. l. inciuile. & l. ciuilem. per glo. & Cy.

Reuocari possunt de facto quæ de facto fiunt, dicit Innoc. in c. audi. de rest. spo. fol. 225. nu. 3. ff. de euic. l. minor. in prin. uide sup. in uer. appellatio. in 23. q.

Reuocari non debet omne id quod post appellationem fit, nisi fiat contra appellationem, ita no. Innoc. in c. consuluit. de appel. fol. 322. & l credi tor. ff. manda.

Reuocatur id quod fit contra appellationem, non id quod fit citra appel. secundum Innoc. in c. quia propter de elec. fol. 71. uide inf. in uer. sententia. in 52. q. & sup. in uerbo, absurditas. in penul. q. casus est in c. cùm inter. de elect.

Reuocatio, uide sup. in uer. commissio. in pe. q. & sup. in uerbo, dominus. in 2. q. & sup. in uer. factū. in 5. q. & sup. in uerbo, sententia. in 5. q. & in 23. q.

Reuocatio literarum domini papæ est odiosa & ualent literæ, licet nō fiat mentio de appellatione, ita not. Inno. in c. ex literis. de offi. dele. fo. 137. & uide sup. in uer. causa. in 6. q.

Reus non cogitur respondere libello quādo iurisdictio fundatur ex loco contractus nisi sit fundata prius iurisdictione, ita not. Inno. in c. romana. de fo. compe. fo. 201. nu. 2.

Reus potest opponere contrarias exceptiones ex quibus idem resultat effectus, secùs si discordent ratione finis, ita no. Abb. in c. ueniens. de præscr. & ibi per eum.

Reus cōuentus rei uend. si probauit se dominū confirmanda est ei possessio & proprietas adiudicanda, ac si possidens non egisset, ita no. Inno. in c. cùm uenissent. de resti. spo. fo. 229. Actore ergò non probante reus absoluitur. Sed reo probante actor condemnatur reo, nam reus eoipso quòd excipit uel negat petere uidetur. Non est ergò sine petitiōe si pro eo fertur sentētia. Et hoc patet quod sententia lata pro reo probante facit eum dominum, si actor erat dominus & si tertius erat dominus causat ei usucapionem. ff. de excep. rei iudi. l. si quis rem à non domino. Item si reus à possessione cadat & uadat ad actorē, poterit reus petere exequi sententiam contra actorem antiquum ex possessione noua, ut. ff. de iureiur. l. sed & si possessori. & si hoc nō fateret sentētia lata pro tali reo ui cōdemnationis actoris faceret ui condemnationis domini, quia in reali etiam ubi non potest fieri condemnatio potest fieri executio. ar. ff. de pe. hæred. l. 4. de excep. rei iud. l. à te. §. 1. Sed Host. dicit quod reo absente debet ferri absolutoria: nam aut debet reo res adiudicari cùm non sit hoc petitum, nam reconuētio exigitur ad hoc ut actor possit cōdemnari reo in aliqua principali re aliàs frustra esset reconuentio. ff. de excep. rei iudi. l. si inter me & te. & est expressum. ff. si pars hæred. pe. l. 1. §. proinde. ibi inuicem petere debebunt etc. item dicere quod quando probatio excedit petitionem fiat condemnatio ex sola probatione absq; petitione ridiculum est, ut. c. examinata. de iud. Itē per Hostien. facit. C de transact. l. pro fundo. & no. in l. siue apud acta. eo. tit. nam non est idem retinere & adiudicare. Sed cùm Inn. concordat glo. ff. de proba. l. circa eum. & Dy in regu. nō licet actori. de regu. iur. lib. 6. Item aliquid plus debet consequi reus probando se dominum quàm nihil probando. ar. inst. de act. §. 1. Sed per Host. facit quia natura sententiæ lata pro reo est petere excep. non ius agēdi. ar. ff. de eo per quē fac. erit. l. 1. §. si reus. Dico quòd Inn. dicit uerum circa eandē possessionem non ut feratur condemnatoria, nisi per modum silentij, scilicet iustificatoria sententia, pronunciabit enim iudex reum iustè possidere, quia probauit se dominum, & ideò eum absoluet, & sic incidenter faciet mentionem de probatione dominij poterit etiam dicere. Item declaro eum dominum, quia in hoc uenit incidenter, et sic confirmat reo possessio & addetur titulus sententiæ ar. ff. ad carbo. l. 1. Resultant effectus prædicti, quia licet mera probatio non habeat paratam executionem, uerum est nisi transiuit in sententiam confessionem uel iusiuran. Ita no. glo. quæ non est alibi in. d. l. sed & si possessori. §. pe. Et confessio tacita æquipollet expreßē quo ad executionē paratā, quod est no. ff. de pact. l. tale pactū. §. 1.

Sed

Sed dictum Hos. habet locum in diuersa possessione, vt si reus possidet dimidiã, actor aliã dimidiã, nam nõ ideò quòd reus probet excipiendo se dominum totius rei adiudicabitur sibi possessio actoris nec eã euincet, quia nõ est actũ ad hoc. Nunquam enim exceptio egreditur petitionem, vnde in exceptione compensationis, si plus est debitũ ex quo compensatur ad quod compensatio obijcitur, & totum probetur, non tamen in residuo condemnabitur. ff. cõmod. l. in rebus. §. fi. quod singulariter est not. Bal. vide, inf. in ver. silentium. in. 1. q. circa med.

Reus voluntarius debet firmare personam suam in iudicio, sed reus necessarius eo ipso quod est citatus habet personã legitimatã, Inno. ita no. in c. pastoralis. de excep. fo. 29. nu. 3. Sed non legitimã causam nisi eam assignet & probat quod tene mẽti. Et vide Inn. in c. cùm inter. eo. ti. Et est reus necessarius omnis ille contra quem dirigitur narratio petitionis specialiter & non in genere, quia quãdo fit citatio generalis sine specificatione personæ solum intelliguntur citati illi quorum interest, & quia non constat quorum intersit habens comparationes si negatur eorum interesse docere de suo interessè secundum Innoc. ibidẽ quod no. Bal.

Reus conuentus quando simpliciter negat non cogitur probare ius suum, sufficit enim sibi quod alleget titulum. ff. de rei vendi. l. in speciali. Secùs si excipit, ita no. Inno. in c. si diligenti. de præscrip. fo. 301. in nu. 2. Dic vt in l. cogi. C. de pœ. hæred.

Reus punitur ex eadem inquisitione criminaliter, et cogitur ad restitutionem damnorum, ita no. Inno. in c. cùm oporteat. de accu. fol. 490. nu. 2. & est multum no. Secùs in accus. in l. 1. C. quando ciui. act. præiud. cri. Bal. vide Cy. in l. si quis ad se fundũ. C. ad iul. de vi. & Barto. in l. prætor. §. hoc edicto. ff. vi bo. rap. & in l. interdũ. §. qui furem. ff. de furt.

Reus condemnatus per sententiã quæ erat nulla an possit principaliter agendo petere declarari sententiam nullam. Et videtur quod sic, vt. ff. fami. ercis. l. quædam mulier. de iurepa. l. fi. Sed in causa nullitatis incidens quæstio est, & incidit causæ appellationis, non autem est causa principalis & per se intentata, vt no. C. quan. prouo. non est necesse. l. 1. in gloss. ord. in contrarium videtur quod reus est tutus ope exceptionis & sibi sufficit exceptio, vt. l. 1. §. si reus. ff. de eo p quẽ factũ erit. l. 1. §. si debitor. ff. vt in posses. lega. Item ex quo sententia est nulla non expedit à iudice petere id quod est ipso iure dispositũ vel cõcessum. ff. de cõdi. insti. l. quæ sub cõditione. §. fi. & l. 1. C. de thesau. Solutio, dicunt quidam quod reus non potest agere de nullitate principaliter & per se, vt. l pure. §. fi. de excep. do. Sed tu dic quod officium iudicis oritur quo petitur sententia nulla declarari, & reuocari quatenus de facto processit, vt. l. 4. C. de accu. facit quod no. ff. de ferijs. l. 1. in fi. principij. ff. quæ sentẽ. sine app. rescin. l. 1. §. 1. de eui. l. minor. in prin. nec obstat quòd datur exceptio, nã & nihilominus actio, id est, officium iudicis loco actionis dabitur. ar. ff. de lib. le. l. quod mihi. & quod no. ff. de iureiu. l. sed & si possessori. post prin. secundum Abb. in c. de senten. & re iud. & tene menti. Bal. vide per Bart. in l. quidam in suo. ff. de cond. inst. & ibi etiam per Bal. vide etiam per Barto. in l. fi. quos, de C. decurio. lib. 10.

Sed an procedat, ista petitio dico sent etiam nulla, & si qua est peto eam rescindi vi appellationis, & videtur quod non secundum Abb. ibidem. Nam siue sit actor originalis siue reus non possit allegare contraria, vt. c. veniens. de præscri. quia ista sunt cõtraria essentialiter ratiõe finis nã cõtrariæ naturæ sunt. Præterea si sentẽtia fuit lata ab ordinario causa appellationis pertinet ad superiorem. Causa nullitatis non ptinet ad superiorẽ, sed ad eũ iudicem qui iudicauit, ut. C. quomodo & quando iud. l. fi. vt proponis. in glo. C. de sen. ex peri. recip. l. 1. C. de sen. & interlo. om. iud. l. 1. Sol. dicit Dy. quod aut appellat actor et nõ procedit libellus implicans contraria. arg. C. de inoffi. test. l. eum qui aut appellat reus & tunc procedat libellus, quia causa nullitatis uenit incidenter, ut in l. 1. C. quãdo prouo. non est neces. Sed ista ratio uidetur falsa, nam dicto libello causa nullitatis expressè, & per prius nõ per posterius intentatur, unde principaliter uenit adeò quòd licet appellatio à principio esset ipso iure nulla, uel postea deserta, tamen durat causa nullitatis. argu. C. si penden. app. l. 3. facit quod no. Inno. in c. sæpè. de app. & Guil. de Cu. in l. suum. C. de iure delib. & uide per Barto. in l. si expressim. ff. de app. Oldr. dicit quòd libellus procedit, quia iudicia quæ simul cumulantur sunt simul tractanda & contigua: ad quod facit capitulum, constitutus. de in inte. rest. & quod ibi no. per Inn. in c. cùm olim. §. eadẽ. de priuileg. sed Inno. alibi dicit, quod aut appellatur à diffinitiua & procedit dictus libellus. Aut ab interlocutoria non habente instar diffinitiuè. Et tunc superior non cognoscit de nullitate sicut nõ procedit libellus respectu nullitatis, quia interlocutoria nulla ipso iure nunquam defertur ad superiorem in gradus iurisdictionis. Sed ad eundem iudicem pertinet corrigere factum suum, ita no. In. in c. dilecto. de app. quod est ualdè not. Ad hoc facit quod ubi cœptũ est iudicium, adhuc pendet ibi, & non alibi finẽ accipere debet. ff. de iud. l. ubi. imò plus est dicendum quod si in libello non est facta mentio nullitatis, tamen de ea pronunciari potest quia inest tacitè, & quia incidentia expediuntur sine libello. ff. de excu. tut. l. qui test. ff. de mino. l. uerum. §. ex facto. ff. de appel. l. si constat. ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. item sciendum. Sed pone condemnatus petit sententiam pronunciari nullam, iudex pronunciat sententiam nullam. Sed reus ultra dicit, domine absoluatis me à debito. Dicit iudex superior, ego nõ sum iudex debiti, sed iudex processus & nullitatis eius. Modò quæritur an iudex nullitatis possit debito pronunciare, & uidetur quòd non, quia est petitum coram eo, nec habet in hoc iurisdictionem, sed ubi cœptum fuit iudicium ibi finem accipiat. ff. de iudi. l. ubi cœptum. secundum Iaco. Bu. in d. l. fi. ut proponis. sed Bar. dicit, quod iudex nullitatis succedit in locum primi iudicis in absoluendo & condemnando super contẽtis in prima petitione, per. l. absentem. C. de accu. in uerbo ibi pro sua iustitia reformabit, uide per Bart. in l. si expressim. ff. de appel. & in l. pe. C. quando prouo. non est neces. habet enim causa nullitatis naturam appellatiouis ut deuoluat totum negotium ad idem. ff. famil. ercis. l. quædam mulier. ubi corrigitur sententia & pronunciatur super actione prima ad idẽ de iure patro. l. Carmelia pia. sed Iaco. de Are. cõcedit hoc quando causa primum iudicẽ redire non debet propter suam ad iniquitatem & dolum, ut. d. l. 4. C. de accu. aliàs ad eundem

eundem redit pronunciatio nisi sit appellatum, vt d.l. vbi cœptum. & d.l. carmelia pia. & hæc teneas & no. benè ista Bald. vide Cy. in l. eos. C. de appel. & Bald. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. in 14. q. ff. de pac. vbi videtur distinguere an sit petitum vt pronuncietur super principali vel non sit petitum.

Rex, vide omninò sup. in verbo, Papa. in 1. q. & sup. in verbo, bellũ. in 1. & 2. q. & sup. in verbo, princeps. in 1. q. & sup. in verbo, bellum. in pe. q. & sup. in verbo, citatio. in 44. q.

Rex potest donare & etiam alienare moderatè, non ita immoderatè vt lædatur dignitas regalis, ita no. Inn. in c. intellecto. de iureiur. fol. 289. idem in Imperatore, vt not. in Auth. quomodo opor. episco. in prin. col. 1.

RVMOR est vocum multitudo. Fama verò est opinio, vt. c. ad petitionem. de accu. per Inno.

Rumor minor est quàm fama, ita no. Innoc. in c. tertio loco de præsumpt. facit tex. in c. super eo. de consang. & affini. & facilius nascitur & finitur rumor quàm fama. l. fi. ff. de hæredi. insti. Item iudicium minus est quàm semiplena probatio. ff. de proba. l. cùm probatio. per glo.

Rusticus, vide sup. in verbo, ciuitas. in 3. q. ibi, & in honoribus municipalibus rustici non continentur. Bal.

SACERDOS quando debeat dimittere missam propter præsentiam excommunicati et quando non, vide Innoc. in c. nuper. de senten. excom. fol. 550. num. 3. & c. vt famæ. eo. tit. vbi per Inno.

Sacerdos etiam simplex absoluit ab excommunicatione in articulo necessitatis, ita no. Innoc. in c. decæterò. de senten. excom. tex. est in c. nuper. in fi. eo. tit. fol. 550. num. 6. idem tenet Abb. in c. fi. de sepul. Et dicit quod excommunicato qui confessus fuit non potest interdici sepultura, licet non satisfecerit, quod not. Bald.

Sacerdos non debet testificari nec diuulgare illud quod sibi dictum est ex confessione, quia illud scit vt Deus non vt homo, ita not. Inno. in c. qualiter. de accusa. fol. 490. nu. 2 & not. idem in summa de confes. q. 185. & per beatum Thom. in 2. 2. q. 70. artic. 1. in resp. secundi argumenti, vide inf. in ver. testis. q. 60.

Sacerdos in foro pœnitentiali est publica persona & potest stipulari absenti, ita not. Inn. in c. parochi. de sepul. fol. 412. vide gloss. not. in c. quanquam. de vsur. lib. 6. Adde quod in foro pœnitentiali non requiritur præsentia aduersarij, secùs in foro iudiciali. ff. de confess. l. certum. §. si quis absente.

Sacerdotes electi à capitulo quando dicantur habere curam animarum, vide Inn. in c. cùm non igno. de præb. fol. 357. num. 1. vide inf. in ver. testis. in 51. q.

Sacerdoti pauperi an liceat locare operas spirituales? dic quod non in præiudicium dominorum, sed in eleemosynis sic, ita not. Innoc. in c. quoniam. ne præla. vic. suas. fol. 504. num. 3. & 4.

Sancti quando dissonant in opinionibus neutra sapit hæresim, ita no. Iñ. in c. ne innitaris. de const.

Satisfactio, vide sup in ver accusatio. in 4. q.

SCHEDVLA vide inf. in ver si. sigillum. in 4 & 6. q. & vide sup. in ver. citatio. in 32. q.

Schisma est triplex, vt per Innoc. in c. 1. extra de schisma. fol. num. 1.

Scientia præsumitur post duos menses à die publicationis vel bonus vir arbitrabitur, ita not. Innoc. in cap. 2. de const. fol. 2. & l. fi. ff. de decre. ab ordi. fac. Bal.

Scientia cancellarij habetur pro scientia Papæ, ita not. Inno. in c. cum dilecta. de rescr. fol. 19. nu. 3.

Scientia præiudicat personæ transuersali in suis casibus, licet citatio non interuenerit, vide Inno. in c. quamuis. de re iud. fol. 314. num. 4. & sic not. casus in quibus sufficit sola sciẽtia sine aliqua denunciatione, & vide. C. si vnus ex plu. app. l. 1. Sed speciale est in causa appellationis, quia sententia est indiuidua, & ibi vide Cy. Bal.

Scientiam probare debet qui allegat scire, Innocen. de fil. presby. c. constitutus. fol. 108.

Scire nullus tenetur sed credere & opinari, ita no. Inno. de rescr. c. nisi cùm pridem.

Scribens sententiam mortis irregularis est, ita no. Inn. in c. sententiam. ne cle. vel mona. fol. 162. num. 1. Et quid de balistarijs similiter, vide ibidem per eundem Inno.

Scribi non debet in instrumentis aliquid quòd sit contra bonos mores vel contra ius, ita not. Inno. in c. filius. de testa. fol. 400. Adde etiam quòd nec insolita nec nimis cautelosa. ff. de condit. insti. l. si quis sub conditione. & quod ibi not. & tenementi hîc. Bald. Et sic no. quod cautelosa prouisio & adiectio clausularum insolitarum præsumptionem fraudis inducit, vide in c. illo vos. de pig. & in c. ad nostram. de emp. & vend.

Scriptum si est alicui quòd faciat Titio prouideri, & prouisor mandat quod fiat hoc in certa ecclesia, & ibi hoc de iure fieri nõ possit potest mandare quod alibi recipiatur, secùs si de iure tenet man. licet non habeat facti executionem, ita not. Inno. in c. in literis. de offi. dele. fol. 122. num 2. ar. ff. de fideicom. l. quia satis & ff. mand. l. inter causas. §. abesse. & ff. qui satis. cog. l. quoties. cum si. & c. super eo. de offi. dele per eundem, & vide per Inno. in c. decæterò. de re iud.

Scriptura qualis dicatur publica, & qualis nõ, vide in c. 1. in prin. sui de fide instr. per Inno. vide sup. in ver. prælatus. in 2. q.

Scriptura qualis dicatur authentica, & qualis non, vide in d. c. 1. in princ. de fide instru.

Scriptura ex quo est facta manu publica, & habet sigillum authenticum, et mortuis testibus ibidem scriptis facit fidem & creditur illi scripturæ, dummodò non sit in aliquo vitiata, vel vituperata, vel suspecta, vel calumniosa, ita no. Inn. in d. c. 1. de fi. instru. fol. eo. super ver. publicam. & ibi tex. ad literam. Bald. vide in c. cum P. tabellio. eo. tit. per Inno.

Scriptura iudicis licet sit tribus testibus subscripta non probat acta, nisi ipse iudex sit iudex & notarius, & ea scribit vt notarius, ita not. Inno. in c. cùm à nobis. de test. fol. 259. C. de sac. san. eccle. l. iubemus. §. his tabel. quod no Bal. Et sic scripturæ iudicis non creditur, licet sit facta in iudicio, vide Bal. in Auth. si quis in aliquo documento. C. de æden.

Scripturam neganti esse notarij incumbit onus probandi, Inn. in d. c. 1. de fide instru. fol. 273. nu. 9. Adde quod no. in c. veniens. de verbo. sign.

Scripturæ registri, an faciant fidem, vide Inn. in c. 1. de procur.

Scripturæ solius notarij creditur circa dicta testiũ, ita no. Inn. in c. cùm dilecti. de elec. fol. 63.

Scrutinium, vide sup. in ver. persona. in 1. q.

SENEX quando dicatur quis ita quòd eius testimonium recipiatur ante lit. contest. relinquitur arbitrio iudicis, ita no. Inno. in c. quoniam. vt li. non conte. fol. 207. num. 2.

Sententia lata super crimine est perpetua, secùs si super contumacia, ita no. Innoc. in c. ex literis. de const. fol. 6. num. 2. & ibidem Hosti. & glos. Sed quomodo potest esse perpetua, quia dicit gloss. in Auth. vt nul. indi. §. ad hæc. ver. iubemus. collat. 9. quod præcepta iudicis non durant vltra tempus suæ iurisd. per. l. fi. ff. de pe. & de iurisd. om. iud. l. eum qui magistratus. Facit quod not. in l. 1. C. de postu. l. si certarum. §. si ff. de test. mil. & offi. leg. c. præsenti. lib. 6. hoc intellige lite non contest. nec cognitio de causa facit præcepta, quia tūc sua præcepta non extenduntur vltra tempus suæ iurisd. Secùs si præcedit litem contesta. quia tunc sunt perpetua, ita not. glo. valde no. in d. l. fi. ff. de pœn. & sic tollitur contrarium de. d. l. 1. C. de postu. & ibi no. in opin. & hæc in arbitrarijs, alia autem præcepta sine causa non valent, vt. l. 3. C. cōmi. vel epist. Et cum causa sunt perpetua. ff. de iudi. l. si debitori. & l. quoties. C. de fideicommiss. Bald. Adde quòd not. Arch. in d. c. præsenti.

Sententia non debet formari cōtra canonicum qui defendit ecclesiam seu eius personam, sed debet formari contra ecclesiam quam defendit, ita not. Abb. in c. cùm iam dudum. de præb. & licet sic vnus canonicus possit suam ecclesiam defendere, non tamen in eius personam sed in personam ecclesiæ sententia est formanda, & tene menti. Bald.

Sententia, regula est quod cui nocet sententia noceant & acta, ita no. Innoc. in c. causam quæ. de test. fol. 256. num. 3. quod no.

Sententia quæ erat nulla propter defectum iurisdictionis si per superiorē pronuncietur aliqua conualescit, ita not. Innoc. in c. super literis. de rescri. fol. 16. nu. 7. vide sup. in ver. casus. in 7. q.

Sententia lata per obreptionem quando debeat retractari, vide Innoc. in c. cùm dilecti. de rescrip. fol. 19. num. 3. vide inf. in ver. testis. in 42. q.

Sententia lata super iurisdictione respectu territorij lata inter partes domino non præiudicat, ita no. Inn. in c. super literis. de rescr. fol. 16. vide sup. in ver. reus. in 3. q.

Sententia interdicti ritè fertur in vniuersitatem, quia potest ferri pro alieno delicto, ita not. Inno. in c. bonæ. de elec. fol. 52. vide sup. in verb. citatio. in 18. q.

Sententia lata super inquisitione præiudicat accusationi nisi probent de proprio interesse, & de ignorantia, ita no. Inn. in c. cum dilecti. de elec. & vide per. Ber. & Inn. in c. cùm P. manconella. de accu. fol. 486. num. 1. 4. 5. 8. & 9. vide sup. in ver. citatio. in 9. q.

Sententia lata super ætate nō transit in rem iudicatam, quando lata fuit ex aspectu vel præsumptione, vel summaria causæ cognitione, vt ibidem. Host. Si autem ex plena discussione tunc transit in rem iudicatam, pro probante, & contra probantem, vt. l. de ætate. ff. de mino. tene menti. Bal. vide sup. in ver. citatio. in 19. q.

Sententia super ætate non facit ius vbi vertitur periculum animæ, ita not. Inno. in c. cùm dilecti. de elec. fol. 63. num. 8.

Sententia lata interdicto vti possidetis contra defunctum non mandatur executioni contra hæredem ex facto hæredis, ita no. Inno. in c. abbate. de ver. sig. fol. 569. num. 3. Ratio est, quia est diuersum factum de quo non est actum. l. de ea. §. fin. ff. ad exhib. Bald. vide. ff. de pig. act. in l. rem alienam.

Sententia arbitratorum siue fuerit bona siue mala est seruanda, ita no. Innoc. in c. sicut. de sent. excom.

Sententia expensarum potest ferri licet quis nō sit citatus ad hoc si erit contumax, ita not. Inno. in c. calumniam. de pœ. fol. 541. num. 2. Ratio est, quia citatus in principali videtur citatus in accessorio, etc. Bal.

Sententia potest retractari propter æquitatem casus superuenientis, ita no. Innoc. in c. 2. de purga. cano. fol. 538. & ibi casus idem tenet Azo in summa. C. de re iud. quòd no. Bal. & est casus. ff. ad leg. Aqui. l. in. l. Aquilia si deletum. &. ff. de cond. fur. l. si fullo vel sarcinator, etc.

Sententia quæ dicatur generalis, & quæ generalissima, & generalitas sententiæ præsupponit generalitatem libelli, quia sententia debet correspondere libello. Et quæ sunt illa quæ debent poni in libello specifice, & quæ non. De omnibus istis vide per Innoc. in cap. tanta. de exces. præl. fol. 527. num. 4. Et dicit quòd principalia sunt nominatim petenda. Sed accessoria iuris & accessoria actionis veniunt tacitè iudicis officio mercenario secundum Inno. ibidem. & est ratio, quia iudicis officium mercenarium libellum non desiderat, vt no. ff. de interrog. act. in rub. Bal.

Sententia absolutoria ab instantia iudicij non est diffinitiua, quia vt diuersa ponitur, ita not. Innoc. in c. ad petitio. de accu. fol. 493. nume. 3. & est casus in l. Titia. ff. de actio. & oblig. & ibi Barto. & glos. ordi. in l. clarum. ff. si ser. vend. & not. per glo. in c. fina. de app. in Clemen. vbi not. quòd absolutoria ab instantia appellationis est interlocutoria. Bald.

Sententia lata per iudicem secularem super dote valet, ita no. Inn. in c. de prudentia. de dona. inter vi. & vxo. fol. 483.

Sententia legitimationis vel illegitimationis non facit ius quoad alios, ita no. Inno. in c. causam quæ. qui filij sint leg. fol. 479. num. 5. Nec sententia falsi secundum eum ibidem, & est casus in l. 2. C. de fid. instru. Bald.

Sententia enim filiationis facit ius, vt. l. 1. in fi. ff. de lib. agn. quæ est contra Bal.

Sententia debet formari contra defensorem defensorio nomine, ita no. Inno. in c. causam quæ. qui fi. sint leg. fol. 479. num. 9. vide Bar. in l. solutionem. ff. de solut.

Sententia super legitimatione personarum potest reuocari & post lit. contest. ita not. Innoc. in c. nouit. de app. fol. 325. in contrarium facit. ff. de iu. l. sed & si susceperit. Bal.

Sentētia lata super naturali possessione an præiudicet possidenti ciuiliter, vide per Innoc. in c. quamuis. de re iud. fol. 314. nu. 2. vide. ff. de vsuf. l. cuiuscunq. §. 1. Bald.

Sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti est specialis, vt si lata est sub conditione: vel dic, interim quandocunq. possit appellari etiam post 10. dies, quia huiusmodi sententiæ nunquam trahuntur retrò, etiam si iudex dicat ex nūc prout ex tunc excommunicamus, vt. ff. de off. procon. l. obseruare. §. fi. & de ver. obl. l. huiusmodi. quod est verum in conditione de futuro, secùs si de præsenti vel de præterito, vel purè, quia tunc appel-

appellatio non suspendit executionem quæ statim traxit secum suũ effectum, nec enim excommunicatus reconciliatur per app. sed per absolutionem, & manus impositio, quia ista forma tradita est ab ecclesijs. Ecclesiastica forma tenaciter seruanda est, nam omißio modi vel formæ etiam in actu fauorabili impedit dispositionem legalem. ff. de ver. obl. l. qui Romæ. §. flauius. item quia trahit secum inseparabilem executionem iuris, & de iure, vide Innoc. in c. præterea. de app. fol. 324. num. 5. & gl. in c. 1. de conces. præb. in Cle. Sed dubitatur de ista sententia, excommunico te nisi solueris, an sit pura vel conditionalis retractanda facta solutione. Et si quidem sententia incipit à condẽnatione, videlicet, condemno te ad 10. nisi solueris in tali termino, excommunico te, ista excommunicatio est conditionalis, & moram non soluendi desiderat secundum Innocent. quia venit ad pœnam contumaciæ, & ideò malè dicit gl. quæ est. ff. de act. & obl. l. obligationum ferè. §. conditio. nam dictio nisi aut inseritur obligationi primariæ aut secundariæ. Primo casu facit conditionem. ſi. de condi. & demon. l. quibus diebus. §. quidam. Secundo casu non facit conditionem. ff. de in diem addic. l. 2. nisi moram desideret, vt hîc, vel dic vt not. in d. l. 2. Aut enim apponitur ad inchoationem commodi, & tunc facit conditionem, aut ad executionem commodi, & tunc facit modum, vt. l. vniuersa. C. de prec. imper. offer. aut ad expirationem contractus vel beneficij & tunc non, aut adijcitur ad inchoationem incommodi & penalitatis, & tunc facit conditionem, vt hîc ex natura. Sed quid erit de ista sententia, excommunico te si eliges, an ista sententia requirat actum in facto esse & sic valeat electio tanquam facta à non excommunicato, an sufficiat in fieri vt excommunicatio actum præuenire videatur quòd est verius secundum Innoc. quia qui excommunicat videtur interdicere, & mens sententiæ est ponderanda, ita not. in simili. ff. fa. ercisc. & puto. §. 1. ita no. Innoc. in d. c. præterea requisisti. de app. quod tene menti. Bal. vide Cy. in l. 1. C. si aduer. del. & facit de verb. sig. c. intelligentis. & c. præterea. & c. in his. vbi magis ponderatur mens sententiæ quàm verba. quod nota benè.

Sententia lata præiudicat in omnibus quæ consecutiuè sunt priorum iudicatorum, nõ in his quæ requirunt nouum iudicium, ita no. Inno. in c. cùm super. de re iud. fol. 307. in prin.

Sententia qualiter sit ferenda in personalibus actionibus si reus cadat à possessione, vide Innoc. in c. 1. de re iud. fol. 304.

Sententia quibus verbis debeat formari, vide Inno. in c. abbate. de re iud. & ibi dicit quod iudex potest dicere ego et nos, licet sit vnus solus iudex. Innoc.

Sententia præiudicat ei qui scit suam causam agi si non appellat, ita no. Innoc. in c. sicut nobis. de re iud. & eo tit. & in c. quamuis. & ibi no.

Sententia in quibus casibus tenet contra res prius iudicatas, vide Innocent. in c. suborta. de re iud. fol. 313.

Sententia lata propter falsos testes retractatur, ita not. Innocen. in c. cùm inter. de re iud. fol. 306. num. 2.

Sententia diffinitiua lata per iudicem appellationis an valeat appellatione deserta, vide per Innoc. in c. ex ratione. de app. fol. 319. num. 3. & per Dyn. in l. scire oportet. §. consequen. ff. de excusa. tut. & instit. de actio. §. rursus. Ratione dubij valet fortè in casu vero existente.

Sententia condemnatoria lata super aliquo capitulo libelli generalis, vt plurium capitulorum specificatorum, an intelligatur absolutoria in cæteris capitulis, vide Innocen. in c. cùm inter. de re iud. fol. 306. nu. 3. qui dicit quòd sic in libello generali. Secùs in capitulis specificatis secundum eũ ibidem. Primum est verum mero iure. Sed quo ad effectum de æquitate subdistinguitur, quia aut est generalis persecutio, aut specialis, si generalis verum dicit Innoc. si specialis, aut per errorem, quia prosequens ignorabat se habere ius aliquod & tunc non noceat. C. de iudi. licet. aut pro maleficio causa diuidendi vnum processum in plur. s. & tunc in omnibus nocet. ff. de arbi. l. de rebus. ita no. Cy secundum Petr. in d. l. licet. C. de iudi. & ibi videas. Item in sententia absolutoria debet inseri causa, in condemnatoria non, quia respicit libellum ff. de infa. l. 2. C. de iudi. l. properandum. Bald. Vel clarius ad ratificandum istam materiam dic vbi sunt plura capitula quæstionis iudex hodie super vno, cras super alio poterit ferre sententiam, sed si vna est sententia de expen. li. vt in c. auditis. de procu. & melius in c. finem. de dol. & contu. Innoc. dicit quod in primo dicto sententia est nulla qua condemnauit idem si absoluisset siue fuerit sententia iudicis ordinarij siue alterius, vt no. glo. ord. C. si aduer. rem iud. l. 1. & ff. de arb. l. diem. in glo. posita super verbo, à tota. & not. in l. apud Celsum. §. item quæritur. de exce. doli. & l. pro his. C. de app. l. eos. & l. ampliores. & ff. famil. ercisc. l. in hoc iudicio. & de iud. l. de qua re. & l. 1. C. de ord. iudic. Sed in contrarium videtur extra de arb. c. cum tempore. sed solue vt ibi. Ber. Inno. & Ioan. And. dicunt quod habeat locum siue capitula principaliter & singulariter petantur in eodem libello siue petatur magna summa siue parua, siue plures res, vt not. in d. l. diem. in glo à tota. in fi. dum dicit, item in pluribus controuersijs per. l. quidam tantum. in prin. & in hoc malè dicit Inn. Si verò in diuersis libellis tunc separatim potest ferre sententias, & quælibet valebit per. d. l. quidam tantum. ver. quid si. vt separatim quasi plura compromissa, etc. Non obstat. l. etiam. §. 1. ff. de mino. quia non loquitur in causa principali sed in causa rest. in integrum vt ibi. licet à certo capitulo petere rest. in inte. vbi non est necesse ab omnibus petere super quo est restitutio indulta & sententia valebit siue sit confirmans siue non. Nõ obstat. l. quædam mulier. ff. famil. ercisc. quia ibi loquitur in causa appellationis vbi licitum est à certo capitulo appellare, nec est opus à tota sententia appellare vbi sententia lata est in vno capitulo à quo non est appellatum valet licet tota sententia non tangatur. Secùs in causa principali vbi omnes controuersias in eodem libello insertas super diuersis capitulis valet sententia vna decidẽdo, absoluendo, condemnando vel in parte absoluendo, & in parte condemnando secundũ quod expedit, vt. d. l. diem. §. quid tantùm. ff. de arb. & in l. in hoc iudicio ff. fami. ercisc. & d. l. etiam. §. si ex causa. ff. de mino. secundum Iaco. de Are. & Odo. Ratio enim est quia sententia debet esse conformis libello, aliàs est ipso iure nulla, item iudex non potest diuidere libellum nec pro parte sua officio fungi. Et circa hoc satis quod triplex est pars. s. integralis, numeralis & reciproca, nam si vendico domum, & iudex solum iudicat de super-

ficie & non de solo ipso iure non valet sententia, quia totum integrale est petitum, & de toto integrali non potest ipse diuidere nec scindere, iurisdictio enim & officium pronunciandi debet esse indiuiduum & integrale, sicut dicimus in testamento, quod actus ipsius est indiuiduus. l. haeredes palam. §. pen. ff. de testa. Testamentum enim dicitur sententia sicut ipsa sententia iudici & quod indiuiduum recipit strictiorem similitudinem. ff. de admi. tut. l. inter tutores. Pars verò naturalis est triplex, scilicet pars rei, id est quantitatis, pars actoris. i. capituli in actione generali, & pars libelli, vt cum plures in eodem libello simul cumulantur actiones. In prima parte sententia ipso iure non valet, vt si peto decem & iudex profert sententiam in 5. vt not. in l. 1. C. si aduer. rem iudi. Nisi agamus contra plures insolidum, tunc enim valet sententia contra quemlibet pro parte, licet quo ad singulos sit pro parte tamen quo ad diuersos est insolidum, vt. l. 1. C. si plures vna sent. quia super toto est pronunciatum. Et vide Cyn. in d. l. pe. in 2. parte, quando sub vna actione plura capitula comprehenduntur, siue vnum qualificet aliud siue non, tamen super toto est pronunciandum. Tamen quaedam differentia est, nam ibi sunt duo capitula coaequeua siue paria. Si libellus fuerit generalis & prosecutio generalis ipso iure non valet sententia in parte, vt. l. quid tamen. ff. de arbi. Si autem specialiter fuerit prosecutus refert, quaedam est prosecutio ad litis inchoationem, vt lit. contest. quaedam ad vehementem probationem, vt subsequentia post lit. contest. Si ergò lis fuerit specialiter conte. super certo capitulo tantum valet sententia ipso iure, & alia capitula super quibus non fuit lis contestata complecti non potest, quia diffinitiua non potest ferri super eo super quo non erat lis contest. Si autem erat generaliter lis contestata, sed postea actore patiente declarata super vno capitulo, si quidem sequitur, scilicet tunc sententia specificè fertur in vno capitulo reseruato tamen iure si quod competit, in alijs autem valet sententia. Si autem simpliciter est lata tunc de iuris rigore non diuiditur secundum naturam sententiae quae est quòd sit indiuidua, & ideò de rigore in omnib. obest, sed de aequitate quia non prosecutus est omissis medijs datur replicatio nisi actor dolo fecerit causa vexandi reum. ff. de arbitr. l. de rebus. & not. in d. l. licet. per Cyn. Sed vbi capitulũ qualificat aliud missio qualitatis non vitiat substantiam sic. ff. de poenis. l. si praeses. non enim tanta vis est accidentis licet dependeat ab ipsa substantia sed ecõtrà facit quod no. ff. de suspec. tut. in l. haec enim. In tertia verò parte vbi plures actiones cumulantur eodem libello & iudex iudicat de vna tantum, dico quod plures libelli censentur & valet sententia ipso iure, vt si quis cumularit petitorium & possessorium. C. de appellationibus. l. 1. & est pars reciproca. Et tunc aut reciproca circa idem iudicium vt numero indiuisorio & tunc non valet sententia in parte lata, vt si iudex designat vni partem & non alteri ad hoc facit lex in hoc iudicio fami. ercis. Aut sunt diuersa iudicia, vt causa conuentionis & reconuentionis, petitionis & compensationis, tunc valet sententia in altero, sed propter iniquitatem iudicis potest appellari. ff. quae sentent. sine appel. rescin. l. 1. in fin. & de compen. l. quid. §. 1. cum simi. Et per ista verba plura iura ad consonantiam rediguntur. Innoc. hìc aliqualiter tangit ista in c. cùm inter nos. de re iudica. sed hìc not. hoc clarius. Bald.

Sententia est certa licet referatur ad instrumenta in iudicio non producta, ita not. Innocent. in capitulo, cùm venerabilis. de except. fol. 292. num. 8.

Sententia iudicis excommunicati si non erat publicè excommunicatus valet, ita no. Innoc. in c. except. de excep. fol. 296. numer. 1. casus est in c. ad probandum. de reg. iur. Nam sententia publicè excommunicati non tenet, vt hìc per Innocentium & per Abb. in d. c. ad probandum. de re iudi. & etiam de iure ciuili, vt not. in l. prima. C. de re indi. in gloss. ordinaria, quam not. quia est singu. Bal.

Sententia arbitratoris condemnatur etiam si fit iuratum non venire contra, ita not. Innocentius in capitulo quintauallis. de iureiurand. fol. 286. num. 2. & vide supr. in verbo, praesumptio. in 3. quaest.

Sententia reductionis ad arbitrium boni viri meretur executionem officio iudicis, ita not. Inno. in d. c. quintauallis. de iureiurand. fol. eod. idem in iuramẽto apposito in compromisso arbitratoris secundum eum ibidem.

Sententia lata per arbitratores in diebus solennibus valet, quia quod fit ab eis tenet & in quacunque die solenni. Ratio enim est, quia arbitrator non dicitur propriè iudex, nec iudicium censetur, nec per consequens sententia, vide Innocentium in capit. quintauallis. de iureiur. fol. vt sup. & vide in Auth. vt diffe. iudi. §. si verò. colla. 9. & in Spec. in titul. de arbi. §. fin. sed nunquid amicabilis. Bald. vide sup. in verbo. factum. in 12. quaest.

Sententia debet mandari executioni non obstante quòd aliquis dicat se habere ius in illa re, praestita tamen citatione per illum cui illa res est adiudicata, ita no. Inno. in c. veniens. de testibus. fol. 263.

Sententia potest ferri in causa matrimonij sine scrip. ita no. Innoc. in c. Albericus. de testi. fol. 265. num. 1. in alijs autem casibus requiritur scriptura & potest ferri sine testibus secundum Innoc. ibidem. Sed arg. contra in Auth. de haere. & falci. §. si verò absti. col. penul. Solu. dic quòd ibi loquitur in inuentario. Bal.

Sententia lata praesente parte & non contradicente praesumitur pro eo quod sit lata solenniter & veritatem contineat. ita not. Inno. in c. quoniã contra falsam. de proba. fol. 252. ad hoc facit. l. 1. C. de re iud. et l. cũ ostendimus. §. fi. de fideius. tut. & l. fi. quando appel. sit. Bal. vide glos. fi. in fi. in d. c. quoniam contra falsam.

Sententia licet dicat qualiter lis sit contest. & iuratum fuit de calũnia, etc. vt solet apponi in sententijs nõ propter hoc creditur sententiae nisi alias appareat per acta, ita not. Innocen. in d. c. quoniam contra falsam. fol. eod.

Sententia excommunicationis non praesumitur pro iudice nisi prout in alijs sententijs, ita not. Innocentius in d. c. quoniam contra falsam, folio eodem.

Sententia diffinitiua debet ferri ex personali citatione, idem in sententia excommunicationis, quia requiritur monitio. Hoc verum nisi reus malitiosè latitaret, quòd praesumitur ex coniecturis, vt not. in l. Fulcinius. ff. ex quib. cau. in pos. ea. Vel etiam absens à loco debitae residentiae, puta ab

ab ecclesia vbi tenebatur residere: nam tunc sufficit eum citari ibidem. Præsumitur enim se maliti osè absentare cùm teneatur ibi residere, hoc verum agente eo, cui est obligatus ad residentiam, puta agit ecclesia contra clericum vel vxor contra maritum. Secùs si tertius ageret, quia quo ad eum non tenetur residere, vide istud not. per Innoc. in c. si aduersarius. de eo qui mit. in posses. causa rei seruan. fol. 243. num. 7. Bald.

Sententia etiam incerta non valet super expen. ita no. Innoc. in c. finem. de dolo & contu. fol. 237. num. 2. vide sup. in verbo, petitio. in 5. q. & sup. in verbo, confessio. in 6. q.

Sententia priuationis non est necessaria, quando quis renunciauit beneficio, quia ipso iure est priuatus, & ideò sine alia citatione potest statim ab ordinario alteri conferri beneficium illud, & auferri sibi possessio. Sed quando quis per delictū vel contumaciam est priuandus tunc requiritur sententia & ea lata priuatus erit & non antè, ita not. Innoc. in c. audita. de resti. spo. fol. 225. num. 4. Ad vltimum dictū vide glos. quæ tenet contrarium in ca. commissa. de elect. lib. 6. in glo. quid si, etc. Circa primum dictū, vide in c. licet episcopus. de præben. lib. 6. in nouella. & in c. secundum leges. de hære. & de offi. ordi. in c. ordinarij. eo. lib. in nouella.

Sententia iudicis qui bona fide est in quasi possessione iurisdictio, valet. Vnde in iurisdic. quæritur possessio ab ordinario quando ingressus est territorium, & subditi sibi obediunt in præceptis, vnde magis signum obedictiæ est facere siue obedire quàm pati, ita no. Innoc. in c. in literis. de restit. spol. fol. 226. num. 7. & 8. De hoc vide l. si vrbana. ff. de condi. inde. & l. filiæ ff. de solu.

Sententia fertur non solùm super eo quod petitur, sed etiam super causis eius, ita not. innoc. in c. cùm ecclesia. de causa posses. & proprie. fol. 220. num. 2.

Sententia non tenet quando non præcessit legitima citatio, ita not. Innoc. de procu. c. querelam. fol. 165. num. 2. & vide ff. de re iudi. l. si cum nulla. & in l. vir bonus ff. iudi sol. & in l. si pater. C. ne de stat. defun. secùs si est aliqua & potest elidi quia arctat nisi opponatur Bal. vide sup. in verbo. citatio. in penul. q.

Sententia vel processus quando petitur annullari imploratur officium iudicis, ita not. Innoc. in c. ex insinuatione. de procu. fol. 166. idem si contractus, vt in c. constitutus. de in inte. rest. & offi. iudicis largo modo dicitur actio personalis, & non parit exceptio. rei iudi. nisi ex causa expressa in libello, ita not. Innoc. in d. c. ex insinuatione, vide per Bar. Bal. in l. quæ sub conditione. §. fi. ff. de cō di. insti.

Sententia vniuersalis mandatur executioni in rebus quæ probantur tempore executionis, ita no. Inno. de offi. ordi. c. conquerente. fol. 153. facit l. facultas. C. de iur. fisc. lib. 10. Bal.

Sententia lata super iurisdictione negatiuè nō potest reuocari etiam de voluntate partium prorogantium, ita no. Inno. in c. significasti. de offi. deleg. fol. 121.

Sententia non meretur executionem nisi constet de citatione vel præsentia partis tempore sententiæ, ita no. Inno. in c. cum in iure. de off. deleg. fol. 138. num. 3. idem tenet Guil. de Cu. in l. 1. ff. de in ius voc. Bald. & vide vbi Guil. & Bar. qui hoc limitant, nisi requiratur citatio in scriptis, & dic vt per Io. And. in c. vlt. de elec. lib. 6. in nouella.

Sententia aliquem esse procuratorem nec præsumit esse si negetur, secundum Innoc. in c. cùm in iure. de offi. dele. fol. 138. Non obstat l. optimam C. de contrahen. & commit. stipu. quia ibi loquitur in contractibus in quibus pars nunquam videtur confiteri id quod est de substantia. Bal. vide sup. in verbo præsumptio. in penul. q.

Sententia in dicto tenet licet in causa vel ratione non corrigatur, quia falsa vel erronea, ita no. Inn. in c. in præsentia. de renun. fol. 91. ar. l. scio. ff. de app. & l. Titianus. ff. quod cū eo. & l. Æmilius. ff. de mino. Nam quandoq; remouetur ratio & non dictum, vt l. Papi. exuli. ff. de mino. & vide glo. in l. si is ad quem. ff. de acqui. hære. Bald.

Sententia est nulla si non vocati fuerunt quorum intererat, ita no. Innoc. in c. dudum. 2. de elec. fol. 78. & vide glos. in l. minor. ff. de mino. Bal.

Sententia in notorio fertur etiam non citata parte, ita not. Innocentius in c. quanto. de transact. Vide glos. contrariam in c. ad nostram. de iureiur. de diuor. c. porrò. & de purga. ca. c. cùm dilecti.

Sententia lata contra minorem vel ecclesiam ex falsa vel obreptitia probatione pro ipso iure est nulla, vt l. 1. C. de sen. aduer. fisc. latis. lib. 11. præsertim inter pupillum & tutorem cùm indefensus sit, & solus sit ex vna parte & tutor ex altera. ff. de excu. tut. l. qui testamento. & ff. de mino. l. verum. §. ex facto. Sed si est lata contra maiorem ex falsa causa tacita vel expressa valet, sed datur restitutio. ff. ad Trebel. l. seruo. inuito. §. cùm prætor. & ff. de acquir. hæred. l. si is ad quem per glos. & Dy. per Innocentium de renunc. c. in præsentia. Bal.

Sententia an mandetur execu. in præiudicium vnius non alterius, vide per Innoc. in c. cum super. de re iudi. fol. 307. num. 2.

Sententia lata super actione parit excep. rei indicatæ super eadem actione & super alia quæ primò non poterat cumulari, vt ff. de excep. l. fundi. idem in excep. vt c. cùm dilecti. de elect. vt excludat ius excipiendi, ita not. Innocent. in c. 2. de ord. cogni. fol. 215. & ipse idem eo. tit. c. fi. & per Host. ibidem Bal.

Sententia lata super exceptionem contra excipientem si processus fuerit summarius non tollit ordinariam iurisdictionem, ita not. Inno. & Host. in d. c. 2. & fi. de ordi. cogni. facit ff. de re iudi. l. à diuo Pio. §. si super rebus. si verò processus fuerit ordinarius, aut tendit ad eundem finem cum actione, & tollitur actio. ff. de compen. l. quod in diem. §. 1. Aut ad aliud prosequendum, & tunc tollitur. ff. de euict. l. venditor. quia ad aliam rem ageretur, ergò non obstat exceptio, vt l. cum quæritur. ff. de excep. Innol. Bal. vide per Cy. in l peremptorias. C. sent. rescin. non pos. & per Bal. in l. qui Romæ. §. duo fratres ff. de verb. oblig.

Sententia lata super exce. iurisd. per exceptionem non sufficit ad agendum, nec ad accusandum, nec eodem probationes valent, secundum Innoc. in locis superius alleg. nisi in adulterio, vt. ff. de adult. l. 2. §. si publico. & facit quod no ff. de ver. obli. l. qui Romæ. §. fi. Ex hoc ego dico, quòd ille qui venit contra laudum excipiendo non incidit in pœnam. l. non distinguemus. §. cùm quidam. ff. de arbi. l. non intelligitur, propterea conuictus in pœnis, imò iterato potest probare suam except. se-

tuis fortè agendo, vt d.§. fi. Bal. & vide omninò sup. in ver. citatio. in 44. q. vbi habes vtrum sententia lata à iudice coacto valeat necne, etc.

Sententia non debet retractari prætextu exceptionis de nouo repertè, ita not. in c. dilectus. de rescrip. fol. 22. num. 3.

Sententia si cõtinet multa capitula licitum est appellare in vno solo, ita no. Innoc. in c. dilecto. de appel. fol. 337. num. 2. casus est in c. Raynaldus. de testa. vide sup. in verbo, libellus. in 5. q.

Sententia dat & aufert animũ possidenti, quia dat animum victori & aufert victo, & hoc sufficit in corporalibus, ita not. Innoc. in c. cùm venissent. de in integ. resti. fol. 176.

Sententia lata super expen. licet sit conditionalis & incerta valet, & iudex sententiando potest sibi reseruare taxationem, ita not. Inno. de dolo & contu. c. finem. fol. 237. num. 3.

Sententia potest retractari contrario iudicio quando in eius tenore constat de eius iniustitia idem si non fuit ordo seruatus, idem si aduersarius eius qui vicit sponte est admissus coram Papa ad proba. iniquitatis licet non fuerit appellatum, ita not. Innoc. in c. cum Berthol. de re iudi. fol. 310. num. 4.

Sententia lata me sciente cum certa persona possidente rem meam mihi præiudicat quantum ad possessionem, sed non quantũ ad proprietatem, ita not. Innoc. in c. cùm super. de re iudi. fol. 307. num. 9.

Sententia excommunicationis non potest suspendi licet tempore inchoationis possit reuocari & prorogari, ita no. Inno. in c. cum inquisitionem. de appel. & ibidem vide quando possit appellari & quando non à sententia excommunicationis, & vide per eundem in c. ad hæc. de app. fol. 322.

Sententia non solùm suspenditur per appel. sed etiam per man. & prohibitio in diem facta, vt si fortè iudex prohibuit ingressum possessionis vel suspendit quem à beneficio, quia per appellationem man. ista & prohibitiones sunt suspensæ. Secùs est in sententijs cen'uræ, & in sententia interdicti vel excommunicationis, quia appellatio eas non suspendit ita no. Innoc. in c. ad hoc de app. fol. 322. num. 1. Et quid in suspenso à pontificalibus, vide ibidem Inn. Et ideò si excommunicatus appellauit à sententia excommunicationis lata in eũ pendente appellatione est vitandus in iudicio, vt ipse idem no. in c. sæpè. eo. tit. Ratio autem sumitur ex prædictis, quia sententia excommunicationis propter appellationem non suspenditur. facit c. solùm. de sent. excom. lib. 6.

Sententia non est exequenda contra hæredem nisi præmissa citatione, vt per Inno. in c. quia V. de iudi. fol. 192.

Sententia qualiter formatur quando agitur secundum formam. l. diffamari. C. de inge. & manu. vide per Innocen. in c. dilecto. de præben. fol. 362. num. 5.

Sententia diffinitiua an debeat ferri contra diffamantem. An faciat sibi imponi silentium super diffamatione solum ? Dic quod si clarè fuit probatum de iure diffamati ferri debet diffinitiua, ita no. Innoc. in c. causam quæ. qui fil. sint legi. fol. 479.

Sententia excommunicationis habet duos effectus, quia expellit & in expulsione detinet. Econtra operatur absolutio, ita no. Inno. in c. officij. de senten. excom. fol. 554.

Sententia qualiter formari debet in danda resti. in integ. contra contractum, vide per Abb. in cap. ad nostram. de reb. ecclesiast. non alienan. fol. 389.

Sententia lata in absentem causa absentiæ probata retractatur, ita no. Abb. in c. cum Bertholdus. de re iud. Aduerte quia absentia. Alia necessaria & iusta & fauorabilis vt causa reipublicæ & testimonij, alia necessaria & odiosa, & est absentia bannimenti. ff. de mino. l. Papinianus. exuli. & vide quod no ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. ad cognitionem. in glo. ordinaria. Alia voluntaria & fauorabilis. De hoc dic, vt. l. nemo ff. ex quib. cau. ma. Alia voluntaria simplex. i. nec fauorabilis nec odiosa, vt causa rei familiaris mercantiæ & solatij. De hoc dic, vt in l. fin. de in inte. resti. Omnis ergò absentia aut est necessaria aut voluntaria. Necessaria est duplex, quædam priuilegiata & amica legis, quædam detestabilis & odiosa. Voluntaria est triplex, quædam habens prærogatiuam, vt causa studiorum quia reipu. interest. Quædam odibilis & contu. quædam neutra, puta quandam artem mercanicam vt mercantiæ & similem artem vel causam no. ista Bal. Inn. h. d. in c. querelam. extra de procu. fol. 165.

Sententia præiudicat tertio qui habuit ius se opponendi & passus est de suo iure disputari, quia potuit prohibere ne sibi fieret præiudicium se opponendo, & quia non fecit videtur consensisse nisi appellet, ita no. Innoc. & Abb. in c. quamuis. de re iudi. & vide. ff sol. mat. in l. 2. §. voluntatem. per Ia. de Are. & Dy. Extra no. quod illa regula, Res inter alios acta, etc. Fallit in primo decreto, quia in omnibus prodest qui sunt paris rationis et cõditionis, & vno omisso omnibus alijs est parata via. C. de bo. author. iud. pos. l. fi. & . ff. commod. l. vnus. nam missio est ex edicto prætoris, & prætor omnibus suum edictum aperit adeò, quòd licet missus renunciauerit missioni, hoc non nocet alijs quibus erat via aperta. ff. de contratab. l. si post mortem. Non obstat. ff. de mino. l. si iudex. quia hîc erant priuilegia paria, ibi autem priuilegium minorum erat maius prius quàm maiorũ, & erant correlatiua, & destructo antecedente destruitur & consequens. Sed in casu nostro vnum non dependet ab alio, nisi quo ad originem non quo ad productionem inesse. Item est & alia ratio illarum legum, nam cùm creditor mittitur in possessionem omnium bonorum, omnibus debet prodesse missio non autem præiudicare, cæterùm nec inducere ius prioritatis, quia non debet intentio iudicis præiudicare alijs non citatis. Hodie verò non fit nisi pro mensura debiti declarati, & sic est coarctata ad vnũ solum debitum, ergò alijs non prodest, vt in c. quoniam frequenter. in fi. vt lit. non contest. quod verũ est si sunt omnia bona vnde possit alijs satisfieri, aliàs benè prodest, vt not. in d. l. cũ vnus hoc verũ quo ad pignus percipiendũ. Sed quo ad veniendum ad secundum decretũ sine alio primo decreto semper prodest, quia ordo seruatur. Ratio legis est in d. l. cùm vnus. secundum Iac. Butrig. ꝗ est not. Bald. Sed an est idem in captura personæ debitoris sicut rerũ, vcz. quod captus ad petitionem vnius creditoris fingatur captus ad petitionem omnium. Certè hoc nulla lege cauetur, quod ex eadem captura omnibus ius quæratur. Sed benè credo, quod per nouum processum possit benè recommendari in carcerem, si autem prima captu-

captura pronuncietur nulla, recommendatio quæ in ea fiet euanescit, vt in d. l. cum vnus. secundum Bar. qui hoc disputauit. Sed quid in secundo decreto an omnibus prodest? dico quòd nō, quia habet vim diffinitionis. Et istud secundum decretum potest dupliciter interponi, scilicet per missionem & per adiudicationem insolutum, vt in l. ordo. C. de excep. rei iud. Si fiet venditio debet satisfieri emptori et superfluū si quod est distribuatur alijs, vt d. l. fi. §. si autem. vbi not. quod licet venditio debeat fieri pro mensura debiti, tamen nō est venditio nulla licet excedatur modus. Et ad idem facit quod no. C. quo. app. non reci. in l. ab executione. vbi glos. dicit, quòd debet appellari, non tamen quòd istud plus debet poni in sequestro reddendo cui iudex mandabit. Et quòd in ista venditione quæ fit iure creditorum, aliàs venditoris debet interuenire scriptura, & debet fieri apud acta cum iuramento, vt d. l. fi. Adde etiam quòd expensæ quæ veniunt reficiendæ ratione primi decreti probantur per iuramentum, vt d. l. fi. §. 1. quæ omnia tene menti. Bald.

Sententiam diffinitiuam potest quis pati in criminali ex sola confessione etiam sine aliquo processu, ita not. Innoc. in c. qualiter. el 2. de accu. fol. 494. num. 10. vide gloss. not. in c. Romana. de app.

Sententiam eius quem nescit delegatum obseruare quis non tenetur, ita not. Inno. in c. illud. de cler. excom. mi. fol. 521.

Sententiarum tria sunt genera. Quædā est, quæ nunquam transit in rem iudicatam, vt in matrimonio propter periculum animæ & vinculi inseparabilitatem: quia quod Deus cōiunxit, etc. Alia est, quæ statim transit vt sententia censuræ. Alia est sententia, quæ est media inter ista, vt illa quæ post decem dies in rem iudicatam transit, idē Host.

Sententiæ latæ sine ordine & causa non est parendum, secùs est in præcept. quæ non pertinent ad forum causarum, sed ad authoritatem præcipientis, ita not. Inno. in c. ad aures. de temp. ord. fol. 98. num. 1. facit. ff. de annu. leg. l. quintus. §. Pomponius. Bald. vide sup. in verb. mandans. in 11. q. & sup. hoc eodem verbo in 1. q.

Sententia suspensionis & excommunicationis & missionis ex primo decreto possunt reuocari citra ordinem iurisdictionis contrario imperio, ita not. Innoc. in c. ad audientiam. de rescrip. fol. 24. num. 2. facit quod not. ff. de euict. l. minor. in princ. Bald. vide sup. in verbo, renuncians. in 1. q.

Sepultura. An monachis & alijs fratribus religiosis liceat eligere sepulturam quando extra locum sui conuentus obeunt, vide per Inno. in c. nimis. extra de conces. præben.

Sequestratio fit propter contumaciam, ita not. Innoc. in c. ex literis. de dol. & contu. fol. 237. Et materiam sequestrationis tractat plenè Io. And. Et quando locum habeat, & quando non, in c. locupletari. de reg. iuris lib. 6. in mercurialibus. Bald.

SIGILLARE potest quis schedulam licet nō legerit eam, ita not. Inn. in c. quanto. de his quæ fi. à præla. quod tene menti. Bal. Sed contrà videtur dicere glos. in d. c. 2. in gl. super verbo, sigillū, etc. vbi dicitur, quòd non dicitur sigillasse ille qui non audiuit nec vidit, nec subscripsit se ille qui errauit.

Sigillorum de materia & authoritate sigilli, vide plenè per Inno. in c. 2. de fid. instru. fol. 274. in verb. sigillum. & sup. in verbo, citatio. in 4. q. vide sup. in verbo, credulitas. in 4. q.

Sigillum, quando sit credendum sigillo, vide per Inno. in c. 1. de fid. instru. fol. 273. num. 2. & per Bart. in l. Lucius. ff. de fi. instru. Bald.

Sigillum appellat ius canonicum, sed ius ciuile appellat annulum, ita not. Innoc. in d. c. 2. de fide instru. fol. 274. super dicto verbo, sigillum. circa medium, dū dicit, item not. quòd ius ciuile appellat, etc. Et sic quotiescunq; fit mētio in iure de annulo, vult loqui de sigillo. Item scias quòd sigillū, aliud authoritatis, vt sigillum Papæ, episcoporū, & dominorum temporalium. Aliud solennitatis, vt sigillum testium in testamentis. Aliud testimoniale, vt. l. si qua per calumniam. C. de episc. & cleri. Aliud ratificatiuum, vt. l. 2. C. de reb. alie. non alie. non tamen dicitur sigillasse ille qui errauit. C. plus vale. quod agi. l. fi. ita not. Inno. in d. c. 2. quod no. Bald.

Sigillum quid importet, & quid schedula vacua sigillata, vide per Inno. in d. c. 2. fol. eod.

Silentium nunquam imponitur silenti sed vexanti: hinc est, quòd si habeo debitorem & nihil ei dico, non potest petere vt mihi silentium imponatur, nec potest petere quòd mihi terminus assignetur ad probandum vel ad agendum, vt. l. 1. C. vt ne. inui. age. vel acc. cog. Sed si infamo delatorem si quidem de statu ipse potest petere & implorare officium iudicis loco defensionis & loco deficientis actionis, secundum. l. diffamari. C. de inge. manu. quia diffamatio affert periculum diffamato, cum hoc ipso diffamans se gerat pro domino. Si verò diffamo de crimine, & tunc aut in iudicio aliquem diffamo, & debet mihi terminus assignari ad agendum. ff. de act. l. cum Titia. & l. si ea. C. qui accu. non pos. & c. licet. de accus. & ff. de fal. l. Athaletus. Aut extra iudicium & non in faciem iudicis, & tunc istud officium iudicis mercenarium non pertinet ad iudicem. Sed ego infamans teneor actione iniuriarum, vt. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. quod in cœtu. & tunc priuatum est crimen iniuriarum nisi in famoso libello. ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. fi. Nulla tamen lege cauetur quòd hæc sit sententia falsi, imò nec. l. renuit. ff. ad turpil. l. quæsitum. Quandoque tamen ex verbis diffamatorijs oritur controuersia possessionis, & tunc agi potest. ff. de lib. leg. l. Aurelius. §. centum. in glos. Dic ergò quandoq; reus iure ordinario non potest producere testes cùm petit eos recipi & publicari ad æternam rei memoriam, & dicitur quis reus ratione obligationis, item ratione possessionis, nam possessio facit quem reum. ff. de iudi. l. non aliàs. §. 1. C. de alie. iud. mutan. cau. fac. l. 1. ff. de no. ope. nun. l. si prius. Et dicit Ioan. And. quod testes publicati pro reo ad æternam rei memoriam nō valent. Et idem si agat quòd recepti sunt ad finem defensionis non ad finem agendi. Sed certè finis est diuisibilis in agendo & defendendo, & ideò non valent pariter in vtroq;. ff. de iurein. l. sed si possessori. §. fi. Saluo tamen iure opponendi in personas & dicta cùm extra ordinem sint recepta. C. de testi. l. fin. Et not. casus quòd interdum recipi petit testes is qui non habet actionem nec habere sperat, & tunc testes publicantur vt hic. & ff. de testi. l. curabit. C. de vsur. pupil. l. fi. interdum quis non habet actionē sed habere sperat & tunc loquitur. ff. ad l. Aquil. in lege. Sed ibi speciale, quia duo concurrebant,

 vide-

videlicet, odium delinquentis, & timor interitus probationis interdum habet actionem, & est timor ne pereat ex dilatione legali & tunc loquitur. ff. ad Carbo. l. 3. §. duæ causæ. interdum habet cum præsenti exercitio cum testes sunt propter quòd possunt recipi & tunc examinantur & non publicantur, scilicet tunc sed postea suo tempore intra annum, tamen vt in c. quoniam frequenter. vt lit. non contest. nisi partes velint statim publicari, & tamen publicatio testium non erit actio, vt not. ff. de iniur. l. sed & si vnus. §. pe. Et an requiratur citatio personalis quando testes extra ordinem recipiuntur, not. Innoc. in c. significauit. de testib. vbi prædicta omnia dicit in substantia, & ibi vide, facit ad vltimum ff. de incen. rui. nauf. l. pedius. & l. ne quid. non tamen citatus est semper admittendus ad contradicendum, vt not ff. de bono. posses. l. 3. §. penult. & addo quod not. per Dy. in l. 4. de dam. infec. & per Io. And. in c. præsumitur ignorantia. de reg. iur. in 6. in mercurialibus. Bald. vide quod not. gl. in l. gesta. ff. de re iudi. quod in apertura & in attestationum publicatione non est necessaria citatio partis. Alij dicunt contra Bar. allegan. illam glo. sed nihil dicitur de citatione sed de præsentia tantùm. Adde etiam quòd attestationes non publicatæ non faciunt fidem in alio iudicio, quia illa acta demum faciunt fidem in alio iudicio quæ translata sunt in publica monumenta, vt d. l. gesta. de re iu. & no. in l. 3. ff. quæ in frau. cred. secundum Richar. Malum. & alios. & tene benè omnia ista menti. Bal. Et vide sup. in verbo, appellatio. in 21. q. & supr. in verbo, sententia. in 74. q.

Silentium habetur pro consensu in temporali concessione quam facit prælatus, ita not. Abb. in c. cōtinebatur. de his quæ fiunt à præla. circa quod dic aut prælatus facit aliquid vtendo, aut concedendo primo casu, aut suis proprijs & solus potest, vt in c. edoceri. de rescrip. Aut communibus & non potest solus, sed capitulum debet sibi consentire quod facit eo ipso quòd scit & non contradicit, nam prælatus assimilatur patri, & capitulum assimilatur filijs. ff sol. matr. l. si cùm dotem. & l. 2. §. voluntatem. & ff de procur. l si filiusfamil. §. sed & si filia. Nisi prælatus ad turpem causam vteretur, quia tunc taciturnitas capituli habetur pro contradictione. ff. solut. matri. l. si cùm dotem. §. eo autem tempore. nam præsumptiones legis de consensu loquentis ad licita & honesta aptanda sunt non ad illicita. arg. ff. de fur. l. qui vas. §. vtare. & facit. ff. quarum rer. act. non datur. l. 1. §. quæ onerandæ. in fin. Aut prælatus vtitur rebus vel iuribus proprijs capituli capitulo tacente. Et tunc videtur quòd non valeat quod ipse facit, quia immittit falcem in alienam messem, & capitulum scit ius suum vbique durare. ff. quibus mod. pig. vel hypot. solui. l sicut. §. non videtur. nisi capitulum se subscriberet vel consentiret expressè, vt. d. l. sicut. §. venditionis. & ff. de pigno. fideiussor. §. patere alias apponeret sigillum. C. de reb. alie. non alie. l. 2. cum simili. Et hæc vera quando prælatus facit acta nomine suo, secùs si procuratoris capituli, quia tunc taciturnitas habetur pro mandato, vt not. per Inno. in c. edoceri. de rescrip. & probatur in l. semper. §. qui non prohibet. ff. de reg. iur. Si verò prælatus facit aliquid concedendo, & tunc aut in illa concessione requiritur certa forma & non sufficit taciturnitas, vt in Auth. hoc ius porrectum. C. de sacro. sanct. eccles. Aut sufficit nuda voluntas, & tunc sufficit sciuisse, vt c. cōtinebatur. quæ omnia sunt menti tenenda. Bal.

Simonia, vide suprà in verbo, ius. in 1. q. & suprà in verbo, preces. in 1. q. sup. in verbo, soluere. in 3. q.

SOCIVS socij criminis tam ad testimonium quàm ad præsumptionem non admittitur, ita not. Innoc. in c. 1. de testib. fol. 254. vide inf. in verbo, testis. in 27. q.

Socius debet participare cum laboribus & damnis casus aduersi alteri consocio aduenientibus, ita not. Innocentius in capitul. sicut. de iureiur. fol. 285.

Socius potest esse procurator socij criminosi, ita not. Innocen. in c. licet de accu. Socius de societate mercatoris, vide Bart. in l. penul. ad si. ff. de stipul. seruo.

Solennitas consilij, ordinis, vel authoritatis, vbi requiritur in aliquo actu factum non potest alteri ratificari, quia deficit forma. ff. de ser. ex. por. l. minor. Secùs est si non est de forma. C. de preci. imper. offe. l. vniuersa. & secùs est si triplex consensus, ita no. Innocent. in c. prudentiam. de offi. deleg. fol. 124. vide sup. in verb. renuncians. in 6. quæst.

Solennitates quæ debent interuenire in instrumento possunt per consuetudinem aboleri, ita not. Innoc. in c. 1. de fi. instru. fol. 273. ergò per consuetudinem detrahitur istis solennitatibus, quod est not. Bald.

Soluere notario pro scriptura quam fecit nō est simonia, ita not. Innocent. in cap. 1. de simonia. fol. 498.

Soluere potest debitor etiam post terminū sibi assignatum lapsum, sed citatus ad certum terminū post terminum comparere non potest siue tenetur, quia non dicitur quis legitimè comparere qui non comparet in termino, ita not. Inno. in c. cùm dilectus. de dolo & contu. fol. 338. & vide glo. not. in c. quamuis. de appel. in Clemen.

Solutio vna vtriq; parti inducit præsumptionem, ita no. Innocentius in ca. olim. de censib. fol. 448.

SPECIFICATIO vide sup. in verb. citatio. in 22. q.

Spiritualia possunt deponi, ita not. Innoc. in c. examinata. de iudi. fol. 104. num. 1.

Spiritualia & omnia incorporalia quæruntur sine possessione. de conces. præben. c. cum nostris. ita not. Innocent. in c. cùm bonæ. de postul. præla. fol. 40.

Spoliatus proprio patrimonio conueniri potest super beneficio & rebus ecclesiæ, ita not. Innoc. in c. ex parte. el. 2. de rescrip. fol. 11. num. 4. & vide sup. in verbo, notorium. in 3. q.

De spoliatione iurium incorporalium vide plures quæstiones quas ponit Hosti. in c. querelam. de elec. & ibi omninò vide per eum. Bal.

Sponsalia contrahuntur quatuor modis, quos ponit In. in c. 1. de sponsa. duo. fol. 469. nu. 1. & vide sup. in verb. adulteriū. in 1. q. ibi, cū sponsa. etc.

Sponsalia, an quis cogatur complere, vide plenè per Abb. in c. illis. de despon. impub. & vide glo. in c. literis. de spons.

Sponsam de futuro nō tenetur quis ducere interueniente fornicatione, secùs in vxore, ita not. Inn. in c.

in c. quemadmodũ. extra de iureiur. fol. 287. nu. 3.

STATVTA collegij valent inter illos de collegio licet non sint aliter approbata per superiorẽ, non tamen ligant superiores ad obseruandum ista statuta, vt not. in l. 2. C. de constit. pe. Doct. dicunt quòd potestas tenetur seruare inter mercatores statuta mercatorum, sic de alijs, vt in Authen. de rest. fideicommiss. §. argentarij. Et hoc si verba statuti diriguntur in ipsos mercatores, nam quia lex confirmat istud statutũ, ergò potestas debet ipsum seruare. Si autem verba statuti dirigantur in ipsum iudicem non possunt imponere legem superiori, vt ff. de arbi. l. nam magistratus. & hoc quãtum ad substantiam diffinitiuæ causæ. Sed quantum ad modum & ordinem processus quilibet iudex seruat statuta sua non alterius iudicis. ff. de testi. l. 3. in fin. C. quemad. test. aper. l. 2. & C. quæ sit lon. consuet. l. 2. per Cy. Bal. vide sup. in verb. renuncians. in 5. q.

Statuto cauetur quòd contra laudum nihil possit obijci, an poterit peti reductio? dico quod non. arg. ff. de aleato. l. penult. §. quod autem. idem si dicat quòd nil possit excipi, nam cùm denegatur exceptio & actio per quam peruenitur ad excipiendum. vt. C. de transaction. l. nec intentio. ff. sol. matrim. l. cùm mulier. & not. ff. de minor. l. in causæ. la. 1. per gloss. & Cyn. in additio. Nam nec minor hoc casu posset aduersus laudum restitui in integrum, secundum Cyn. ibidem quod est not. dignum. Si autem dicit quòd non possit excipi, quia qui excipit propriè loquendo non agit, vt per Innocentium in cap. 2. de caus. possess. & propriet. fo. 219. ista ponit Spec. in tit. de arbit.

Statutum non valet quando verba ipsius à domino tantùm in subditos diriguntur, secùs si ad vniuersos. Item non valet sententia de futuro quò ad dominium in subditos, quia iurisdictio debet præcedere prouinciam quæ non præcedit, nam ex facto ante factum non oritur iurisdictio in eos qui foris sunt, ita not. Innocentius in cap. à nobis. de sentent. excommun. folio 549. In subditis autem potest fieri lex & contra tertiam personam ex causa, vt not. ff. de capi. dimi. l. amissione. §. qui deficiunt. Sed sine causa, non, nam si ex tali lege ageretur obstat exceptio doli, nam dolus etiam in legibus committitur, vt l. prima in fi. ff. de exceptionibus dol. vbi autem in statutis ponitur signum vniuersale vt omnis, quilibet, & quicunque, vt not. ff. de reg. iur. l. prima. Si autem fiet hoc in fraudem, quia casus non potest nisi ad vnam personam accommodari illa persona dicitur nominata, nam inter cæteros fiet exhæredatio, ff. de Libe. & Posthum. l. Titius. & ideò pro singulari sermone habendum est quò ad vnum solum concluditur. arg. l. si optio. ff. de opt. leg. Plerunque tamen expressa nocent, quæ non expressa non nocent, vt in regula iuris. Quædam ex formali oppressione vitium sumunt, vt l. actus. de reg. iur. tene menti. & vide infr. in ver. vniuersitas in 1. 2. & 3. q.

Statutum non potest tollere alicui ius suum quæsitum nisi ex causa iusta & rationabili, sed suum auxilium, vel iuris ciuilis vt actio, potest tollere, sed non funditus impedire, quin officium iudicis imploretur, quia etiam princeps non potest tollere nec offerre implorationem nec defensionẽ, cùm sit de iure naturali, ita not. Innocentius in cap. quæ in ecclesiarum. de constitutio. folio 3. numero 2. quod not. Item scias quòd ex causa iusta potest fieri statutum etiam contra singularem personam, vt not. gloss. in l. amissione. §. 1. ff. de capi. dimi. Bald. vide supr. in verbo, clausula. in secunda quæstione.

Statutum laicorum super rebus ecclesiæ valet si Papa illud confirmat aliàs non, ita not. Inn. in c. 1. de transact. fol. 162.

Statutum, priuilegium vel consuetudo an quodlibet istorum tollatur per vnum actum contrarium, vide per Innocentium in cap. accedentibus. de priuileg. Et dic, quòd si quis offendat statutum vel consuetudinem, & est talis qui potest eam tollere, videtur eam tollere sed in priuilegio non est ita, quia nõ perdit ipsum, nisi quò ad illum qui facit in contrarium, quia priuilegium est tantùm indultum suo fauore, & ideò neminem nisi seipsum ludificat, & quilibet rei suæ est diffinitor & arbiter, & variare potest, quia nec legem nec hominem offendit. arg. ff. de act. empt. l. si sterilis. §. fi. Nam priuilegia potius sunt facultatis quàm necessitatis, & vti & non vti, est in libera potestate priuilegiati. arg. ff. de mino. l. si iudex. Leges enim nõ debent poni in alicuius libera potestate, et ideò qui legem offendit frustrà eius auxilium inuocat. vt ff. de mino. l. auxilium. §. in delictis. Nec debent leges ludificari, vt not. ff. de adopt. in l. si adoptio. §. cùm Nec etiam homo, vt ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. sicut. §. illud. indignatur enim lex vacillationi quæstionis subesse cum constans esse debeat, vt ff. de iusti. & iur. in iustitia facit quod no. ff. de procur. l. in causæ. Et erubescenda est varietas, vt C. de modo mult. in l. eos. vel dic melius, secundum Innocentium. Aut loquimur in priuilegio. Et tũc cùm aliud sit omittere, aliud sit remittere vel renunciare, licet quis omittat in vno casu in alijs vti poterit. C. de excus. tut. l. voluntate. nisi alij casus nascantur de eodem facto in quo adhibuit consensum puta ex eodem testamento. C. ad leg. fal. Authen. sed cum testator. vel nisi ex lapsu temporis inducatur præsumptio generalis renunciatio priuilegij. arg. ff. de vsur. l. qui semissem. Sed dominij renunciatio nunquam præsumitur ex lapsu temporis, secundum Innocentiũ, quod est not. De hoc not. C. commu. diui. in l. pen. De possessione no. ff. de reg. iur. l. 3. per Dyn. Si tamen non occurrit casus in quo priuilegij vtẽdi facultas se non obtulerit ex solo tractu temporis nihil præsumitur remitti, vt C. de decur. l. in simul. lib. 10. ibi dum dicit, si necessitas non exigit patria non remitti, qui text. est ad hoc no. valdè. Aut loquimur in statutis vel consuetudine. Et tunc aut vtens contradictiones habet quod esse potest, nam si totum capitulũ faceret contra bona & vtilia statuta ecclesiæ confirmata à superiore vel contra bonas consuetudines in vtilitatem monasterij introductas, quæ statuta confirmantur ipsa firmitate inueterati vsus per legem de quibus. ff. de legi. vnus etiam de capitulo potest contradicere, & si nemo contradicat superior ex suo officio contradicit, nec tollitur id quod est pro bono ecclesiæ introductum ex defectu potestatis causæ deficiẽtis habet procedere, inducere, & tollere. ff. de legibus. l. de quib. § fi. aut consuetudo vel statutum est magis in fauorem personarum quàm in fauorem realem ipsius ecclesiæ, & tunc per vnicum actum directo contrarium frangitur statutum, non tamen si frangitur numerus ca-

nonicorum rumpitur propterea numerus præbendarum, vt no. Inn. in c. pro illorum. de præben. nā non videtur vnum statutum, sed plura capitula. ff. de minor. l. etiam. §. 1. Et ideò rupto vno statuto non rumpitur aliud diuersum ab illo etiam procedente per eandem rationem, vt no. C. de sac. san. eccl. Authen quas actiones. argu. contra. C. de indi. vidui. tollend. l. fin. Sed ibi est pluralitas plurium personarum & vna lege conclusarum, & tene menti ista. Bald. vide supr. in ver. ciuitas. in 1. quæst.

Statutum vel consuetudo non valet in præiudicium tertij maximè superioris, ita dicit Abb. in c. veniens. de iureiuran. etc. vide supr. in verbo, sacerdos, in 6. q.

Statutum dicit, quòd filius non possit se obligare sine expressa licentia patris, modò in eodem instrumento filius & pater se principaliter obligāt, vel vnus pro alio fideiubet, nec dicitur quod pater dederit licentiam filio, an sufficit, quidam dicunt quod non, quia est tacita licentia non expressa, verum est enim quod pater videtur consentire. ff. quib. mod. pig. taci. cōtraben. l. si gratuita. §. fi. & ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. Titius Sempronio. in prin. nam & duo rei videntur inuicem fideiubere, vt l. vir vxori. §. fin. ff. ad Velleia. & arg. quod sufficit. ff. de procur. l. filius. §. sed & filia. Et si dicatur quod non est expressa licentia, dico quod satis est expressa rebus ipsis & factis. arg. ff. de lega. l. de quibus. & necessariò sequitur ex verbis & ex tenore verborum apertè colligitur. arg. ff. de lib. & posth. l. Gallus. §. 1. Nam & rationi statuti satisfactum videtur, ergò & ipsi statu. ff. de ritu nup. l. libertus. § Senatus. C. de iud. l. fi. & de condi. & demō. l. cùm tale. §. pen. in gl. Spec. in tit. de actore.

Stipulatio, vide supr. in verbo, sacerdos. in 1. quæst.

SVBDELEGATVS vide suprà in verbo, modus. in secunda quæstione in prin.

Subdelegatus nunquam potest exequi, & ideò delegans ei videtur sibi reseruare executionem, secundum quosdam. Innocentius tenet contrarium, & cùm in totum à se abdicet iurisdictio, non potest sibi reseruare consilium, ita not. ipse in cap. super quæstionum. de legat. folio 132. numero 9. Secùs si in totum non abdicauit, vt ipse idem notat in cap. si pro debilitate. eo. tit. aliàs in prædictis esset sibi contrarius etc.

Subditi ciuitatis vel ecclesiæ non tenentur obedire violento inuasori, imò propria autoritate ei resistere possunt, ita not. Iñ. in c. in literis. de restit. spol. fol. 226. nu. 3. & vide sup. in verb. archiepiscopus. in 1. q.

Submittere, vide supr. in verbo, appella. in 42. quæst.

Substitutio facta filio si decesserit sine liberis ex se legitimè procreatis non excluditur per ingressum religionis, ita no. Abb. in cap. Rainutius. de testam. quia in incertis non certis locus est coniecturis, secùs si simpliciter dixit sine filijs nisi ingrediantur ordinem minorum, quorum ordo in capiendo non habetur loco filij. Et ideò ordo fratrū minorum non excludit substitutum, imò facta possessione statim admittitur substitutus, quia expectare mortem naturalem superuacuum est, vnde expectatur quia non expedit. ff. de statu. liber. l. Arethusæ. in ratione sui. Alij dicūt, quòd idem est dicere simpliciter sine filijs, & dicere sine filijs ex suo corpore procreatis, vt not. Dyn. ff. de legat. 2. l. si ita quis. §. si is cui. Sed vide Cyn. in Authē. contra rogati. C. ad Trebel. sed præcedens opin. in vsu seruatur.

Successor tenetur soluere debita prædecessoris, si debitum fuit contractum in vtilitatem ecclesiæ, ita not. Abb. in c. 1. de sol.

Successores an teneantur de facto prædecessorum, vide per Innocent. in cap. cùm secundum. de præbend. fol. 357. num. 1. vide sup. in ver. dignitas. in 1. q. & in ver. capitulum. in 4. q.

Succumbens in exceptione quam opposuit contra testes condemnatur in expensis, ita not. Abbas in cap. præsentium. de testi. nam sic faciendo processum causæ principalis retardat, sed omnis tardans processus condemnatur in expēsis. C. de fruct. & lit. expen. l. pe. secundum Bart. ergò etc.

Superior potest denegare dispensationem siue citationem in parte, ita not. Host. in cap. nisi de renun. & vide supr. in verbo, sententia. 2. quæst.

Superior ex quo confirmauit regulam videtur dedisse abbatibus potestatem faciendi ea quæ sunt in regula contra suos monachos & conuersos, ita not. Host. in c. quanto. de offic. ordin. vide sup. in ver. sta. in 5. q. circa fi. vbi superior ex suo officio potest prohibere.

Superior potest prohibere ne aliquod collegium fiat & iam factum destruere, ita not. Innocentius in cap. dilecta. de exceß. prælato. folio 526. numero 4.

Supplicatio quid sit, quid precum porrectio, quid petitio veniæ ad corrigendum quod malè actum est, & quomodo fiat. vide in omnibus istis per Innocentium in cap. auditis. de in inte. restitu. fol. 179.

Surdus, vide omninò sup. in ver. testamentum. in 43 q.

Suspensi celebrantes quales sunt irregulares, & quales sunt excommunicati celebrantes, vide Innocent. in c. proposuit. de cleri. excom. minist. fo. 521.

Suspensi vel amonti in ecclesia à beneficijs non debent admitti ad omnes contractus ipsius ecclesiæ, ita not. Innoc. in c. apostolicæ. de exc. fol. 294.

Suspenso interdicto non potest appellari, quia viget quò ad esse, non quò ad executionem esse, ita not. Inn. in c. cùm inter. de consue. fol. 33. Et dicit ipse idem quod licet interdictū relaxetur ad tēpus, tamen post illud tempus non erit nouum interdictum, quia interim non cessauit interdictum, sed eius effectus. alle. l. cùm hic status. §. siue. ff. de do. inter vi. et vxo. Sed qs effectus huius subtilitatis? Respondeo, si est nouū interdictū tempore suspensionis posset appellari. Si autem esset antiquū, non. Et ista quæstio fuit de facto Bononiæ tempore do. Ioan. de Heulegio. & ista opi. Inno. videtur vera, quam no. in l. si vnus. §. 1. ff. de pac. Simile habes quòd licet securitas debeatur bannito ad tempus tamen semper durat bannum, vt not. in l. is qui reus. ff. de pub. iud. vide supr. in verb. excommunicatus. in 1. q.

Suspensus à pontificalibus vel ab ingressu ecclesiæ, an sit irregularis, vide Innocent. in cap. cum medicinalis. de sentent. excommu. folio 560. num. 3. Et dic quòd non, nec excommunicatus minori, secundum eum vide sup. in verb. excommunicatus. in quarta quæstione. De suspenso ab ingressu

gressu ecclesiæ non est verum quod dicit Innocentius, vt patet in c. is cui. de sentent. excomm. lib. 6.

Suspensus non potest conferre præbendas, nec exercere spiritualia, ita not. Innocent. in cap. tanta. de exces. prælat. fol. 527. num. 5. vide supr. in verb. sententia. in 70. quæstio. idē tenet in c. quia diuersitati. de conces. præben.

Suspensus à iudice donec eum pœniteat aliàs satisfaciat magis suspensus esse videtur à Deo quàm ab homine, quia homo exprimit quòd tacitè inest per legem, & ideò interim celebrans non est irregularis quod not. ita not Innocent. in c. proposuit. de cler. excommun. mini. fol. 521. vide sup. in ver. appellatio. in 43. q.

Suspensus à beneficio quanto tempore duret suspensio, vide per Innocent. in c. cùm bonæ. de ætat. & quali. fol. 103.

Suspensus ab officio impedit non solùm ea quæ quis consequitur ex confirmatione, sed etiam ex consecratione, vt collatio beneficiorum, secūdum Inn. & Host. in c. dilecti. de consue.

Suspensus à canone potest eligere non tamen eligi, ita not. Host. in c. cùm Vintoniensis. de elect. Casus est in cap. si celebrat. de cler. excomm. ministran.

Suspensus à canone celebrans non fit irregularis, secùs in suspenso ab homine. Excommunicatus autem tam ab homine quàm à canone celebrans fit irregularis, ita no. Innocen. in c. sicut. de cohabita. cleri. & mulie. fol. 349.

Suspensus ab officio propter crimen liquidum videtur suspensus à beneficio, secùs si non suspenditur propter crimen, sed propter suspicionem criminum, & propter infamiam, ita not. Ab. in c. decorem. de vita & honest. cler.

SYNDICVS constitutus à capitulo cum voluntate prælati an videatur constitutus ab vtroque, scilicet, prælato & capitulo, vide per Innoc. in cap. 1. ne sede vacant. folio 382. qui sentit quod sic. arg. ff de procur. l. si filius. §. sed & filia. argu. contra ff. de ma. vindi. l. si pater. in fin. & econtrà certum est, quod valet per d. §. sed & filia. Bald.

Syndicus creatus à conuentu non indiget confirmatione episcopi vel alterius superioris, ita no. Innocentius de iura calum in c. cùm causam. & c. imperatorum. fol. 211. Credo hoc esse verum quando conuentus habet bona distincta à prælato, quia tunc potest, nam tunc habet propriam administrationem aliàs secùs, vt notat Innocent. in c. edoceri. de rescrip. Sed in syndico vniuersitatis creato, an requiratur confirmatio vel auhoritas superio. gloss. in l. nulli ff. quod cu. vni no. dicit quòd sic. Guil. de Cu. tenet contrarium, si factus fuerit ad agendum, nam quædam vniuersitates non habent iudices vt villæ, & tamen faciunt syndicum. Sed si vniuersitas vellet alienare. tunc in confirmatione syndici requiritur decretum, vt l. fin. de rei vendica. vnde dicit ibi Innocent. non facio vim in nomine, sed in persona & qualitate constituētium, & modò ipsius constituentis, quia si dico, facio Titium actorem vel syndicum meum erit procurator, & non actor vel syndicus, nec propter hoc vitiatur procuratorium. arg ff. de condi. & demonstra. l. pater seueriam §. conditionum verba. non enim omnes homines vti sciunt proprijs sermonibus. l. quot. C. fami. ercis. Et est notandum, quod episcopus & alij prælati faciūt procuratorem ad eorum lites proprio sumpto vocabulo, quia præsumuntur domino in agendo. Et ciuitas facit etiam procuratorem in suis rebus proprijs sumpto proprio vocabulo procuratoris, quod cùm est non requiritur decretum in vera constitutione proc. ita not. Inn. in c. causam. de iur. calū. quòd tene menti Bald.

TACENS possessionem alterius videtur impetrare obreptitiæ, ita not. Innocentius in cap. dudum. de priuileg. fol. 537. & C. vnde vi. l. meminerint. & l. 1. §. si quis adeò. ff. ne vis fiat ei. Bald.

Taciturnitas pro confessione non habetur, & ita not. Innocent. in cap. de postulat. prælato. folio 35.

Tantùm, hæc dictio tantùm includit in se negatiuam, et contra testes qui sic deponunt est præsumptio, ita not. Innocent. in cap. licet. de probat. fol. 250.

Taxatio, vide omninò sup. in verb. appellatio. in 23. quæstione. & supr. in verbo, citatio. in 18. quæst.

TEMPLARII & hospitalarij sunt minus religiosi quàm monachi, ita no. Inn. in. c. in nostra. de sepult. fol. 411. vbi vide per eundem. Bal.

Tempora quæ sint, quæ subducantur de medio præscriptionum, vide Innoc. in cap. ex transmissa. de præscription. fol. 298. Sed an tempora impedimenti subducantur de medio tempore præscriptionis. Dic triplicem esse præscrip. s. dominij vtilis vel directi, vel alterius realis, item liberationis seu exceptionis. Itē instantia seu vsucapione præscribitur proprietas. 1. verum & directum dominium, quia est fauorabilis et præscriptione 10. vel 20. annorum vtile dominium, quia mista, & qui habet vtile dominium potest dicere rem suam esse. ff. de rei vend. l in rem §. fin. de iureiuran. l. si duo patroni. § 2. Hoc etiam tempore iure seruitutis quæruntur. C. de præscrip. longi temp. l. fi. Exceptio autem contra actionem personalem præscribitur 30. annis, quæ tamen non est vera liberatio, quia nō tollitur naturalis obligatio. Secùs in præscriptionibus quæ sui natura currunt nō respectu odij vel fauoris, quia ibi quæritur vera & plena liberatio, vt in redhibitoria, vel quantò minoris secundum quosdam instantiæ præscribitur triennio, vt l. properan C. de iud. & nulla instantia durat vltra triennium. Item præscribitur liti & instantiæ appellationis & restit. in integ. l. in hac. de dolo Sed circa rerum præscriptio. dic aut est impedimentum circa natiuitatem actionis, & non currit præscriptio. l. in rebus. §. omnes. C. de iure domi. impe. Aut circa intentationem actionis. Et tunc aut est impedimentū iuris aut facti. Si iuris, aut est impedimentū leue & de facili potest amoueri, tūc currit præscriptio. l. sed et si per prætorē. ff. quib. ex caus. maio. Aut est impedimentū quod sic de facili amoueri non potest, & tunc nascitur ex delicto & idem, nam indignus est propter facinus. ff. de mino. l. Papinianus. exuli. Aut est impedimentum præcisum, & tunc aut confertur in beneficium, & fiet interim præscriptio & sine alterius iniuria debet conferri beneficium. C. de iudic. l. 2. §. pen. C. de iure deliber. l. fin. §. donec. Aut non confertur in beneficijs sed propter aliam æquitatem. Et tunc præscriptio cœpta continuat viam suam sed datur restitutio, vt not. ff. de offi.

de offi. præsid. l. senatus. Contr. ff. ex quibus causis maio. l. sed si per prætorem. §. sed & si feriæ. & §. seq. & l. nec non. §. si quis sæpius. cum si. Si verò non est cœpta, non currit. C. de anna excep. l. 1. in fi. quia vbi nulla mora, ibi nulla præscriptio, vt ibi dicitur. Si verò est impedimentum facti & nõ iuris semper datur restitutio non ipso iure. ff. de seruit. rustic. prædior. l. Attilicinus. Circa verò præscriptionem iudicialem, dic vt not. ff. de minor. l. intra vtile. & C. de in integ. re. l. pen. in fin.

Temporalia sunt de foro Imperatoris. Spiritualia autem sunt de foro Papæ, ita no. Inn. in c. accedens. de proc. fol. 170. num. 3.

Tempore dato ad probandum auditur postea pars ad probandum articulum ad cuius probationem non fuit postea admissa intra terminum propter appellat. illegitimam ab aduersario interpositã, ita no. Inn. in c. tam literis. de testi. fol. 260. vide sup. in versic. terminus. in 3. quæst. & id quod est ibi pone hîc.

Tempus de quo non est notum iudici qualiter probetur, vide Innocen. in cap. quamuis. de verborum signif. fol. 565. vide sup. in verbo, reus. in 2. quæst.

Tempus præsentationis rescripti est considerãdum, non tempus datæ, secundum Inno. in c. mandatum. de rescr. fol. 26. nu. 2. & vide sup. in verb. appellatio, in 39. q.

Tempus statutum à canone mortua voce interpellat & habet vim vocis viuæ, ita not. Inno. in c. cùm nobis. de elec. fol. 48.

Tempus minus requiritur in amißione proprietatis, ita not. Innocent. in c. querelam. de elec. fol. 54. & ibi ponit multas quæstiones de spolia. iurium incorporalium, quas vide per eum.

Tempus eligendi vel præsentandi non currit nisi à die scientiæ vacationis, ita not. Innocent. in c. ne pro defectu. de elec. fol. 70. nu. 2.

Tempus breue siue non competens à lege appellatur illud quod est ita breue, quod id ad quod conceditur cum dilatione fieri non potest, ita not. Innocent. in c. cùm in veteri. de elect. fol. 77. num. 5. C. de temp. in integ. rest. l. penult. & in l. 2. C. de temp. appell.

Tempus non currit ignoranti, ita not. Inn. in c. ne pro defectu. de elect. fol. 70. nisi in suũ fauorem per l. genero. ff. de infami. Bald.

Tempus currit impedito quando per suam culpam est impeditus, quia sua culpa non debet ecclesiæ præiudicare in elect. ita not. Host. in cap. his à quibus.

Tempus instantiæ quantò breuius tantò debẽt esse breuiores dila. ita not. Inn. c. de causis. de offi. deleg. fol. 120. item Host. ibid.

Tempus quadrimestre in causa criminali non datur iudicatis, ita not. Inn. in c. quærenti. de offi. dele. fol. 132. nu. 1. etiamsi aliqua restitutio incidat secundum eum.

Termini fatales non habent locum in causa nullitatis, sicut nec in prima causa, quia non inducitur de tertio nisi in causa appell. non in causa nullitatis, quando causa nullitatis per se mouetur. Secùs si est annexa appellationi, quia non durat plus tacitum quàm principa. secundum Innocentium instantia enim nullitatis benè finitur triennio, tamen denuò potest moueri, idem in causa reductionis ad arbitrium boni viri, quia ista petitio est prima, & prima instantia quam alia non processit, ita sentit Innoc. in c. directè. de appel. fo. 323. quod no. Bal. Et vide sup. in ver. reus. in 2. q.

Termini qui in ipso iudicio sumunt originem, possunt arctari causa cognita, licet sint legales & non prætorij, ita no. Inn. in c. quod ad consul. de re iudi. fol. 306. & vide gloß. in c. indultum. de reg. iur. lib. 6. & ibi per Dy.

Termino elapso dato ad deliberandum compellitur reus præcisè respondere, ita not. Inn. & Abb. in c. pastoralis. de except. facit ff. de iureiur. l. iusiuran. Bal.

Termino finito completa est læsio, Inn. in d. c. coram. de fide instru. & ff. de contrahen. empt. l. qui fundum. Et ex tunc quadriennium currit secundum eundem ibid. Ad hoc vide c. 1. de integ. resti. in Cle.

Terminum aßignare non potest ille qui non est iudex, ita not. Innoc. in c. cùm contingat. de rescri. fol. 20.

Terminus præfixus ab homine, id est, à iudice habetur pro peremptorio, ita not. Inn. in c. per tuas. de appel.

Terminus qui præfigitur ad appellandum seu appellationibus est triplex. Primus, ad iter arripiendum. Secundus, ad se repræsentandum coram Papa. Tertius, ad causam terminandam. Et iste tertius numerus non præfigitur ab homine, sed à iure, ita no. Inn. in c. ex insinuatione. de appellationib. fol. 329. num. 1. Alius terminus est quòd redeat ad prosecutio. nec imponitur à lege, nec ab homine secundum Innoc. vnde non est fatalis seu desertorius nisi in tribus casibus, vide per Inno. in d. c. ex insinuatione. vide supr. in verb. appell. in 38. quæst.

Terminus si fuit datus ad producendum testes propter aliquam exceptio. oppositam si pars non pducit ipsos testes, vlterius eos producere non potest. ita not. Inn. in c. prudentiam. de offic. deleg. fol. 124. nu. 12. Hoc intellige verum, si exceptio erat vera. vt quia producens erat excommunicatus. Secùs si erat calumniosa. arg. C. de adul. l. fi. C. de temp. in integ. rest. l. pen. l. cùm quidam. de bono. poß. Nam in primo casu imputet sibi qui suo vitio approbatus recedit. ff. ex quibus cau. maio. l. sed & si per præto. §. si cum decreto. & arg. ff. de condi. fur. l. & ideò. Arg. contra quòd impedito non currit tempus. ff. de mino. l. intra vtile. & de inoff. test. l. eũ qui respondetur qui suo dolo impeditur imputet sibi. ff. de liber. cau. l. ergò. & c. eis quibus, de elec. Bal. Sed cõtra videtur de concess. præben. c. quia diuersitatem.

Terminus si est præfixus ab homine in banno etiam post terminum ipsius banni auditur quis re integra. Secùs si à iure, ita no. Inn. in c. per venerabilem. qui filij sint leg. fol. 481. & in c. cùm in tua. qui matri. accu. poß. fol. 482. Et videtur casus in c. si tibi absenti. de præben. li. 6. & gl. ord. in c. ordinarij. de off. ordi. lib. 6. Bannum verò pœnale non ligat sine causa. Sed quid si iudex in aßignatione termini adijciat, pronunciamus te post terminum non auditurum? dic quòd nihil operatur secùs si la pso termino, tunc non pronunciet, secundum Inn. quod no. multum. & l. si eo tempore. C. de distract. pigno. Bal. vide sup. in verb. reus. in 2. q. & sup. in verb. testis. in 1. q.

Terminus omnis de sui natura intelligitur esse peremptorius, etiamsi non exprimatur in citatione, ita no. Inno. in c. consuluit. de appel. fol. 322. & est gloß. in c. 1. de excep. in Cle.

Terminus

Terminus obstat vt post terminum nulla admittatur probatio, ita not. Innocent. in c. coram. de fi. instru. Casus est ibi intelligendo secundum ius commune, vide supr. in verbo, silentium. in 1. quæst.

Terminus iuris potest prorogari ex causa quæ oritur ab ipso iudice, vel propter culpam, de quo per Inn. in c. fi. de excep. fol. 297. Facit quod not. in Authen. matri & auiæ. §. ad hæc. & vide per Cy. in Auth. item si de empti. appel. & C. de adul. l. fin. & ibi per Cy. de temp. in integ. rest. l. petendæ. ff. de execu. tut. l. scire oportet. §. consequens. & l. si cùm ipse.

Terminus appellandi non currit à die termini purgationis sed interlocutoriæ, ita no. Inno. in d. c. quod ad consulta. de re iudi. fol. 306. glos. tamen ibi videtur tenere contrarium etc.

Terminus datus ad voluntatem partiũ habetur pro peremptorio & pro conclusione, ita no. Inn. in c. super eo. de appell. fol. 320. tamen ille qui iurauit non appellare poterit non obstante iuramento ex causa superueniente appellare, secundum eundem ibi ad hoc. c. fin. Idem in reductione, vt ibidem Innoc. & sic eo ipso quod pars consensit in termino, talis terminus est reputandus per conclusionem causæ, siue in causa nisi aliud nouum emergat, vide ad hoc. ff. de verborum obligationib. l. qui Romæ. §. Augerius. Bald.

Terminus prorogatus à iudice intelligitur prorogatus cum suis accessorijs & pœnis tam spiritualibus quàm temporalibus, ita not. Innocent. in cap. præterea. de appellation. fol. 324. quod not. Bald.

Territorium, qualiter autem requiratur possessio castri & eius territorij, & an per possessionem castri habeatur possessio territorij, vid. per Bart. in l. possideri in prin. ff. de acqui. poss.

Testamentum, vide sup. in ver. citatio. in 40. quæst.

Testamentũ filij factum, cùm pater erat captiuus, rumpitur patre ab hostibus redeũte, licet filius ante decesserit, ista est gloss. sing. in l. fin. C. de sen. pas. quam tenet Bart. in l. si is qui pro emptore. in pe. charta post prin de vsucap.

Testator qui ponit animam suam & bona sua in voluntate alterius, videtur iubere omnia dari pro anima sua, ita not. Innocent. in c. cùm tibi. de testam. fol. 402. & sic ad pias causas, ibidem tenet Abb. vnde iste tacitè rogatus intelligitur rogatus esse ad pias causas. Sic etiam Imperator interpretatur verba pro fideicommisso licet quædam verba deficiãt in eo. ff. de leg. 2. l. vnum ex familia. §. fin. iste tamen non poterit spurio testatoris distribuere, quia in hoc tacitam fidem accommodare nõ potuit, facit. ff. de probat. l. cùm tacitum. & l. quo testamentum. Sed si iste spurius esset inops satis credo ꝙ posset dare aliquid pro alimentis. arg. de eo qui duxit in vxor. quam polluit per adult. l. cùm haberet. item dat tanquam pauperi non tanquam filio, facit quod no. C. de sac. san. eccl. l. illud. et casu illius. c. superius allegati est quod relictum ad pias causas, valet etiam si dispositio sit captatoria, secundum Bart. & vide Cyn. in l. captatorias. C. de test. mili. Sed Rich. Malũ. dicit, quòd illud capitulum loquitur in voluntate distributoria, secùs in voluntate institoriæ, secùs in dispositiua, ita dicit ipse in quadã sua disputatiõe quæ incipit, Titius hæres. Adde etiam quòd pietas dicitur duobus modis, vno modo respectu personæ. Alio modo respectu actus, & hoc dupliciter, scilicet, respectu actus dispositiui, & respectu actus distributiui. Pietas quæ est personarum propriè non pertinet ad materiam nostram de relictis ad pias causas, de ista loquitur l. Nesennius. ff. de neg. gest. & C. de nego. gest. l. alimenta. & ff. de inoffic. testa. l. nam & si parentibus. Pietas verò respectu actus dispositiui est materia nostra. Et dicitur relictum ad pias causas, quod relinquitur personæ vniuersali, vel loco pio, vel in rem ipsam piam, vt in refectione ecclesiæ vel monumenti. Vel distributio committitur ad arbitrium executorum, vt d. c. cùm tibi. et generaliter quicquid pro anima relinquitur vnde relictũ pro anima incertis est relictũ ad pias causas secundum gloss. not. ff. de leg. 2. l. si quis Titio. facit. C. de sacrosanct. eccles. l. illud. & quod ibi no. & in Spec. de instru. edi. §. nunc verò aliqua. ver. & sciat quòd inter. distributio verò pia largo modo dicitur omnis executio vltimæ voluntatis, vt in Authen. de hær. et falci. §. si verò. ibi dum piè agendo. col. 1. quod tene menti. Bal. vide sup. in verb. rex. in 2. quæst. vide Ioan. And. in repetitione. cap. Ioannes. de testam. Bald. in l. de leg. 2.

Testator si instituit pauperes Christi hæredes, cùm esset quid difficile quòd pauperes intrarent possessionem hæreditatis, si fideicommissarius est datus ab eo ille mittitur loco pauperum, aliàs episcopus eos mitteret, ita no. Inn. in c. cùm tibi. de testa. fol. 402.

Testator cùm dicit in testamento, relinquo malè ablata, quid significet ex istis verbis, vide per Innocent. in cap. quia plerunque. de iuram. calum. Et ex suis dictis colliges quæ plenè ponit de restitutione malè ablatorum vel acquisitorum.

Testator cùm facit testamentum est insanus mente, postea autem facit aliud testamentum. Si dubitatur an tempore testamenti fuerit sanus mẽte vel sanus in dubio præsumitur quòd ex quo tẽpore primi testamenti erat in furore, quod etiam fuerit tempore facti secundi testamenti in illo furore, nisi probetur quod tunc fuerit in suo bono esse & sensu, ita no. Inno. & Ioan. And. in c. fin. de succes. ab intest. quod tene menti. Bald. & ibi videtur casus. vide suprà in verbo, decedens. in 41 quæst.

Testator quando dicit, relinquo bona mea, idem est ac si diceret omnia bona mea, quia indefinita æquipollet vniuersali, ita no. Abb. in c. relatum. de teste. vel quia nomen bonorum est nomen vniuersale. ff. de fund. instrum. l. Lucius. & ad Treb. l. cogi. & C. quæ res pigno. oblig. poss. l. fin. & ibi per Cy.

Testes qui variant in actu reiterabili sunt per distinctionem partis ad concordiam reducendi, & potius concordandi sunt quàm reprobandi, ita no. Abb. in c. cùm tu. de testi. idem in actũ continuabili, nam in eo vnus testis potest referri ad principium temporis, alter ad finem, & sic poterunt saluari, vt no. in l. insulam. ff. sol. mat. per Iaco. de Are. & Bart. in l. 2. ff. si cert. pet.

Testes extra prouinciam sunt cogendi, ita not. Abb. in c. cùm olim. de testi. vide in c. stat. de resc. lib. 6. Bal.

Testes ante publicationem sunt reprobandi nõ post, ita no. Abb. in cap. series. de testibus. & practicam huius vide per eum & de testi. cap. ex parte. Bal.

Testes possunt sæpiùs induci cũ variatur modus agendi,

agendi, ita not. in c. constitutus. de test. & c. veniens. eo. tit.

Testes licet in aliquibus casibus non compellãtur, tamen possunt excõmunicari impedientes, ita no. in c constitutus. de testib. quod non facit quod no. C. de fur. l. inciuile. Bal.

Testes duo derogant literis sigillatis, ita no. Ab. in c. cùm à nobis. de testib. quia viua vox est probatio plena & vera. Sigillũ plena & præsumpta, sed vera derogat præsumptæ, secundum Paulum de Lea.

Testes quando possunt cogi ad testificandum si se subtrahunt, vide Inn. in c. 1. de test. cog. fol. 271. num. 2. vide sup. omninò in ver. crimen. in 9. q. & in ver. tantùm. in 1. q.

Testes in causis spiritualibus interrogantur de veritate & credulitate sine iuramento, ita not. Inn. in c. adhæc. de testi. quod est multum no. idem in syndico, vt ibid. Inn.

Testes si non legitimi numeri dicantur interfuisse actui, de quo instrumentum fuit factum testis vnus adhibitus, qui dicit se interfuisse nõ probat contra instrumentum, quia vnus est singularis. Vide latiùs in c. cùm Ioannes eremita. de fid. instru. & gl. in c. in nostra. de testi. & vide omninò sup. in ver. articuli. in 1. q. vbi sunt aliqua ad istam materiam. Bal.

Testes possunt produci in causa inquisitionis etiam post aperturam de testib. c. cùm clamor. hoc verum in iudice in quo non timetur subornatio, quia præsumptio officij excludit præsumptionem doli. arg. l. si multi. de publi. & quia testes sunt semper aperti iudici cùm ipsos examinat, secundũ Innoc. Reus verò producere non poterit, nisi actor producat. arg l petendæ. C. de in integ. rest. Et si inquisitio habet promotorem, quia promotor non dicitur accusare nec habere ius in processu inquisitionis, ita no. Innocen. in d. c. cùm clamor. fo. 267. nu 2. vide sup. in ver. casus, in 4. q.

Testes qui non facerent probationem etiã sunt recipiendi si facerent præsumptionem, ita no. Inn. in c. præsentium. fol. 270. & in c. veniens. de testi. fol. 263. vide per Cyn. & Bal. ad probationem. C. de probat.

Testes possunt esse familiares nisi sint subditi producentis, ita not. Innocent. in cap. in literis. de testib. fol. 258. & vide supr. in verb. citatio. in 11. quæst.

Protestans contra testes eorum dictis potest vti ad excludendam probationem aduersarij, non tamen ad intentionem protestationis fundãdam, vt quia esset sibijpsi contrarius, ita not. Innoc. in cap. præsentium. de testi. fol. 270. Et si protestans petit eos pro se examinari, videtur à protestatione destitisse, secundum Innocentium ibid. tene menti. Secùs si facit interrogatoria contra articulos partis aduersæ, secundum quæ petit eos interrogari, vt ibid. ipse not.

Testes familiares & producentis subditi licet non probent vt dicit Innoc. in c. literis. de testam. tamen saltem faciunt indicium. text. est singularis qui non est in alibi in l. si quando. C. vnde vi. not. in c. 1. de restit. spolia. & per Bart. in l. 2. §. ætas. ff. de exc. tut quæ omnia tene menti. Bal.

Testes an esse possint ecclesiastici, vide Inno. in c. cùm nuncius. de testi. fo. 256. & vide sup. in ver. arbiter. in 3. q.

Testes possunt esse singuli de vniuersitate in causa vniuersitatis, quia reddunt eorum testimonium vt singuli non vniuersitas, not. Innoc. in c. insuper. de testi fol. 255. Hoc verum si ista est causa proprietatis & vtilitatis, vt l. Celsus. ff. quod cuiusq; vniuer. no. & l. testatrix. §. 1. ff. communia præd.

Testes quando non sunt concordes in dictis eorum vel in causis scientiæ quid sit tunc fiendum, vide per Innocent. in cap. qualiter. de accus. fol. 490.

Testes non recipiuntur cõtra eum qui non habet aduersarium & creditur literis testimonialibus, ita no. Inn. in c. 1. de postu præl. fol. 35.

Testes ijdem si pluries recipiantur ad testimonium pluries iurare tenentur. Hoc verum quando habẽt super diuersis factis tpstificari. Sed si iam testificauerint super vno facto. Et iterum ad illud factum vocentur, non oportet iterum iurare, ita no. Inno. in c. fraternitatis. ne testib. fol. 257. num. 1. vide sup. in verbo, attestationes. in 2. q Bal. vide per Bar. in l. hæredes palam. §. sed si notam. ff. de testa.

Testes in quibus casibus recipiuntur ante lit. contestat. oblato libello vel non oblato, vide per Innocent. in c. quoniam. vt lit. non contestat. folio 207. num. 1.

Testes quando possunt iterum examinari in eadem causa, item quando testes recepti in vno iudicio probant in alio & quando non, vide de istis not. per Inno. in c. veniens. de testibus. folio 263. num. 4.

Testes debent loqui clarè & intellectiuè, aliàs si obscurum est, dictum suum non valebit, vt no. Inn. in c. cùm clamor. de test. fol. 267. & per eundẽ in c. 1. de sum. trin. & fide catho. fol. 1.

Testes contra vnam personam producti contra aliam non valent, ita not. Inn. in c. constitutus. de testi. fol. 259.

Testes si inter diuersarum partium est per omnia æqualitas illi præferuntur qui iuri communi consonant, ita not. Inno. in c. auditis. de exce. & satis not. dicit hoc tex. in c. licet causam. de probat. & no. in c. licet. & in c. in nostra. de testib.

Testes suos quis potest reprobare, ita not. Inno. in c. licet. de testi.

Testes quando alij quàm illi qui sunt scripti in instrumento contradicunt instrumento quid iuris erit, vide per Innocentium in cap. Ioannes eremita. de fide instrum. fol. 277. num. 2. vide gloss. in c. in nostra. de testib.

Testes pauci affirmantes multis negãtibus præferuntur, ita no. Inno. in c. quid per nouale de ver. signif. fol. 566. num. 3. Et vide quod not. in c. 1. de præsc. lib. 6. per Io And.

Testes vbi duo sufficiunt si per tres probaui nil prodest parti obijcere contra vnum vel appellare, ita not. Innocent. in cap. super eod. de appellat. fol. 320.

Testes singulares probant iurisdi. ita no. Inno. in c. licet ex quadam. de testi fol. 266. Dicit Iac. de Are. quod testes singulares in specie concordes in genere probant genus. i. genera singulorum non singula generum, quod valet ad probandum hæresim, secundum Iacob. facit ff. de testibus. l. ob carmen. in fi. quod tene menti. Bal.

Testes recepti ad rei memoriam non valent nisi contra eos qui citati sunt, ita not. Inn. in c. significauit. de testi. fol. 265.

Testes inquisiti non possunt induci in causa accusat. si aliquid aliud agebatur in prima & aliud in secunda

in secunda causa, ita no Inn. in c. dum in tua. extra de testi. fol. 266.

Testes vnius si deponunt vniuersaliter affirmatiuè quando possunt concordare cum testibus qui particulariter deponunt super incompatibili, vide plenè per Innocentium in c. licet. de probat. fol. 250.

Testes recepti in inquisitione generali iterum recipiuntur in inquisitione speciali, ita not. Innocent. in c. bonæ. de elect. fol. 52. vide sup. in verbo, inquisitio. in 4. q.

Testes possunt produci simul ab vtraq; parte, ita no Innocen. in c. proposuit. de cleri. excom. minist. fol. 521.

Testes non possunt recipi ex partis contumacia in causa restitutionis in integrum lite non contestat. nisi post tres menses, ita not. Innocent. in c. accedens. vt lit. non contest. fol 206. Host. ibid. tenet contrarium, & tene menti. Vide sup. in verb. iudex. in 100. q. ibi testis repellitur propter grauiorem etc.

Testes possunt recipi ad cautelam etiam parte non citata, ita not. Host. in c. bonæ. de elec.

Testes quando sunt tales recepti qui non recipi debuerunt absenti cōtra quem recepti sunt datur restitu. ita not. Innocent. in c. cùm causam de testi. fol. 262.

Testes meos possum reprobare ex causa quæ ab alio procedit, ita no. Inno. in c. cùm venerabilis. de excep. fol. 292. num. 7.

Testes qui volunt probare memoriam non extare qualiter debent deponere, vide per Innocen. in c. veniens. de verb. sig. fol. 572. Et est ista probatio multum difformis ab alijs probationib. veris, secundum eum ibidem. Nec est horum testium distinguere quis reddat benè vel malè, et sufficit quod testis referat se ad tempus certum, vt quia dicit tempore talis conflictus non autem dicat à tali tempore citra secundum Inno. ibidem. Et sic not. quod sufficit deponere super tempore vel circumstantijs temporis vt si quidem diceret tale quid fuit tempore mortalitatis etc. Bal. vide Bar. in l. in summa. §. item Labeo. ff. de aqua plu. arc.

Testi nō est permissum iurare qui sint viri prouidi & discreti, quia id solum iudici cōpetit, ideò specifice testis debet personas apud quas est infamia contra inquirendum & non debet dicere conditionem & hoc modo formare inquisitionem, postea enim non habet locum probatio per famam, secundum Innoc. & hoc quando infamia dicitur esse apud aliquos. Sed si est communis apud maiorem partem gentium vel viciniæ sufficit deponere in genere de fama sine specificatione personarum singularium, ita not. Inno. in c. cùm dilectus. de testibus.

Testi non creditur de infamia alicuius nisi adijciat iustam vel legitimam causam scientiæ, ita no. Inn. in c. cùm oporteat. de acc. fol. 490.

Testi contra quem inducuntur testes non datur copia capitulorum quia exitus controuersiæ non tangit eum. Sed pati debet ædi copia capitulorum quæ contra eam inducuntur etiam in causis criminalibus ex illa regula ædenda sunt omnia. ff. de ædon l. 1. §. ædenda sunt omnia. quæ tene mēti, ita not. Inn. in c. inter solicitudinem. de purga. cano. fol. 539.

Testi sufficit semel causam sui dicti reddidisse nec de causa vlterius interrogandus. Sed de circumstantijs siue proximis sic & de dolo tempore contestibus siue remotis vt si videatur suspectus, vt de vestibus & similibus. Hæc enim non sunt causæ sui dicti sed circumstantiæ ad veritatem inuestigandam, ita not. Innocent. in c. cùm causa. de test. Et sufficit deponere eo modo in quo includitur causa scientiæ, secundum Fran. Accur. Bal. Sed quæro ab extra de vno ito cauetur quod testes interrogari debeant de causa sciētiæ aliàs non valeat dictum eorum. Contingit quod testes deponunt eo modo quo includitur causa scientiæ. An valeat dictum eorum? Et videtur quod sic, vt hîc per Innocentium, nam amodo interrogatio est superflua cùm sine interrogatione respondent. ff. de interrog. actio l. si sine. item non cogitur respōdere cùm semel dixerit, vt C. de app. ampliorem. §. in refutatorijs. Item hîc erat quædam superfluitas & inculcatio verborum quæ fugiēda & amputanda est, vt not. in l. certi condictio. ff. si cert. pet. Præterea mens & ratio statuti sequenda est. ff. de exc. tut. l. scire oportet. §. & si maximè cuius statuti ratio fuit iudicum calliditatibus obuiare, nam certam rationem reddere tenetur ad idem. ff. de acqui. hæred. l. illud in ratione sui. vnde paria sunt siue testator vna ratione prohibeat alienari extra familiam siue duabus, nam vtrobiq; causam rationis tunc assignasse dicitur. Alij dicunt contrà, quia non debet recedi à tradita forma statuti. Sed ista ratio est rudis, quia non est omissa forma, sed sub compendio verborum inclusa. Et expressum dicitur id quod compendio verborum continetur, & nihil omissum dicitur cùm totū legi potest, vt l. 1. post prin. ff. de his quæ in testam. delen. & C. de precibus imper. offe. l. 1. Quid econtrà statuto cauetur quod credatur testibus contra nobiles licet non reddant causam bonam sui dicti. Pone ergò deponit testis contra nobilem, vel magnatem quod vim fecit, interrogatus testis quomodo scit? Respondit, quia credo, vel quia habet vxorē, vel quia rex est in Francia. Quæritur an probet, & videtur quòd sic, quia assertiuè deponit. ff. de except. doli. l. 2. §. circa. Et ideò statutum debet intelligi quando causa confert aliquid dicto, puta adminiculum vel præsumpt. ideò hîc variatio nihil facit. Aliud est enim malam causam reddere, & qualitatis non substantiæ significare vitium. ff. de dolo l. eleganter. §. 1. & C. ad exhi. l. si res. cùm si. Bald.

Testibus publicatis tertia persona non potest producere testes super eisdem capitulis quia publicatio ei præiudicat sicut sententia & confessio quàm tertius facit super iure meo mihi non præiudicat, & eam reuoco, ita not. Innocen. in c. cùm super. de re iud. fol. 307.

ad Testificandum recipiuntur socij criminis saltem ad præsumptionem & indicia, ita not. Innocentius in cap. 1. & cap. quoniam. fol. 254. de testi. vide sup. in ver socius. in 1. q.

Testificari quomodo possunt in causa iudex ordinarius vel delegatus, vide per Inn. in c. dilecto. de testi. fol. 264. & vide omninò sup. in ver. arbiter. in 4. q.

Testificari quomodo potest in causa ordinarius vel delegatus, vide per Innocentium in c. dilecto. de testi. fol. 264. & vide supr. in verb. arbiter. in 4. q.

Testificari an quis possit de suo actu, vide per Innocen. in c. siue. de arb. fol. 185. & vide text. no. in l. deferre. §. 1. ff. de iure fisci. & vide text. fin. 43. q. 2. c. super prudentiam. in ver. cæterùm. vbi dicitur

dicitur quòd administrator alicuius ecclesiæ admittitur super contractu, quem vt administrator celebrauit, ita no. Arch. & Io. An. in noue. de teste. c. Romana. lib. 6. & alleg. d. c. super. pro casu Bal. vide Bal. in l. omnibus. de testib.

Testificata didicisse quãdo quis dicatur, ita quod testes vlterius producere non possit, vide Inno. in c. vltra tertiam. de testi. fol. 269. nu. 1. Item quarta productio est quarta æditio. ff. de testi. l. nõ ex omnibus. nõ enim quis tenetur simul specificare omnes testes, nec ædere aduersario nomina testiũ, vt dicitur in d. l. licet sit producturus. Et licet sit secùs in instrumento, quia in eis non timetur subornatio. Alij dicunt quod est quarta dilatio sed prima verior est, vide ista per Inn. in d. c. vltra tertiam. Bal.

Testificauit quis semel contra vnum vlterius contra eundem testificari non potest, ita no. Inno. in ca. ex parte. de acc. fol. 486. vide sup. in ver. citatio. in 33. q.

Testimonium de auditu fulcitur fama & alijs adminiculis, ita not Inn. in c. præterea. de app. fol. 324. Et copula carnalis potest per istud testimoniũ probari, quod no.

Testis quando dicatur varians, quãdo vacillans, quando contrarius, vide omnia ista per Inn. in c. præterea. de tes. cogen. fol. 272. num. 4. super verbo, incontinenti. Et ibi dicit, quòd varians est, qui non stat firmus in dicto. Contrarius, qui contraria tenaciter asserit. Vacillans, qui variat titubando. Bal.

Testis dictum examinati super articulo vel capitulo impertinenti non valet, ita no. Inn. in c. per tuas. de testi. fol. 267. nu. 4. & vide sup. in verb. silentium. in 1. q.

Testis quando potest corrigere dictum suum, vide Innocent. in c. præterea. de testi. cogen. fol. 272. numero 3. & in cap. cùm clamor. de testi. fol. 267.

Testis debet interrogari à iudice de causa sciẽtiæ, scilicet, si quæratur qualiter scit illud, et si iudex non quærit illud, præsumitur in ipso malitia, quia omittit illa quæ suo officio solerti incumbũt, debet enim petere & interrogare de causis. Si verò iudex interrogauit, testis nihil respõdit vel fortè non benè, debet tunc iudex ipsum interrogare de test. c. cùm clamor. Si autem iudex omisit interrogare de circumstantijs singulis non subalternatis, vt de loco, tempore & contestibus. Et tunc testes non sunt repetendi, id est, iterum interrogan- Si autem iudex ipsum non interrogasset de principali re vel facto, vt de titulo præscriptione, & si tunc testis debet repeti, quia tunc culpa iudicis non partis, ita no. Inno. in c. per tuas. de testi. fol. 267. num. 4. quæ omnia tene menti Bal. Solet recitari per Doct. in c. cùm causam. de test. vide sup. in verb. sententia. in 40. q.

Testis iudex esse non poterit licet causam alteri delegauerit, ita not. Inno. in c. dilecto. de testi. fol. 264. num. 2. Et est ratio, quia delegatus fungitur vice delegãtis, & ille qui delegauit videtur etiam causam cognoscere & tenere, vt ibidem nodicit Inn.

Testis esse potest qui venit seu facit contra iuramentum, facta tamen pœnitentia peccati, ita no. Inn. de test. c. intimauit. fol. 257.

Testis si dicat vidi talem fugientem cum gladio euaginato post delictum factum, licet in hoc non interfuit valet testimonium, ita not. Inn. in c. statutum. de offi. deleg.

Testis si dicat non recordor de tempore, tamen valet eius testimonium. Sed in interdicto vti possidetis oportet probare de possessione illius rei, vt l. 1. §. ex hoc interdicto. ff. de vi & vi arma. ita no. Inno. in c. qualiter & quando. de accu. fol. 494. num. 2. videtur probabiliter dicendũ, si dico quòd spoliasti me isto mense, & produco testes qui non deponunt de isto mense sed de præterito benè probant, quia licet errent in tempore tamen probant spolia. factam etc. Et vide Inno. in d. c. qualiter & quando. etc.

Testis quando vacillat notarius debet scribere incontinenti præsente iudice vacillationis modũ, ita no. Inn. in c. quoniam contra. de probat. fol. 252. num. 5. vide per Bald. & Ang. in l. Lucius. ff. de his qui not infa.

Testis an possit puniri de confessis per eum testificando, vide Innocent. in cap. cùm super. de testibus.

Testis de quibus est interrogãdus & de quibus non etiam si interrogetur, vel sponte confiteatur, an præiudicet alteri vel nõ, vide de omnibus istis per Inn. valdè no. in c. cùm super. de confess. fol. 246. num. 3. Et ibi dicit quòd testis interrogatus de multis de quibus nõ iurauit expressè quia veniunt in quandam consequentiam.

Testis est legitimus pater ipsi filio in causa matrimonij, ita not. Innocent. in cap super. de testib. fol. 256.

Testis inimicus quando admittatur ad testimonium & quando non. Et quid de inimico reconciliato, vide per Innoc. in c. cùm oporteat. de accus. fol. 490. num. 3. qui dicit ibi, quòd inimicus recõciliatus non admittitur ad testificandum si reconciliatio erat recens. Secùs si antiqua, quia ex antiquitate temporis præsumitur obliuio, & ideò dictis suis & testimonio stabitur quasi nullæ supersint inimicitiæ reliquæ arg ff. de vsur. l. scien. §. fundi. facit quod not. in c. tuas. in gl. de simonia. et ff. de annu. leg. l. 3. §. fin. & de excu. tut. l. Athtletæ. §. dat remissionem. C. fa. ercis. l. in ipsius. & insti. de iniur. §. fin. in gloss. tene menti. Bal. Et dicit Inn. ibi, quod inimicus repellitur à testimonio si inimicitia erat capitalis vel magna. Vbi autem esset parua non repelleretur, tamen testimonio eius non adhiberetur tanta fides, quanta aliàs adhiberetur etc.

Testis cæcus non potest testificari pro re perceptibili per visum, quia videre non potest. Item nec surdus per auditum, cùm non audiat, ideò testimonia istorum isto modo non valẽt, ita no. Host. in c. ex literis. de consuetudine. vide Bar. in l. 1. ff. de ver. obl.

Testis non potest esse qui est excommunicatus per sententiam iam in eum latam, ita not. Innocẽ. in c. cùm nobis. de elec. fol. 48. nec potest conficere instrumentum. Secùs si expectatur excommunicari, quia nondum in eum lata est sentẽtia, quia potest interim testificari & conficere instrumenta vt ipse idem not. in c. auditis. de excep. & ibi not. vnum quod contractus excommunicati, & etiam sententialiter condemnati valent ex partium voluntate, quod not. perpetuò. Bald.

Testis non solùm debet iurare, dicere veritatem super articulo dato, sed etiam super tota causa. Item not. de interrog. fiendis ipsis testibus, & quid

quid iuris si omittatur, vide per Inn. in c. per tuas. de test. fol. 267. num. 3.

Testis quando procura. esse possit in causa domini & quando non, vide Innoc. in c. Romana. de testi. lib. 6. fol. 271. & per eundem in c. insuper. eo. tit. fol. 255. vbi dicit an possit excommunicatus testificari in causis ecclesiæ, & an Abbas in causis monasterij sui, & per Bar. in l. deferre. §. 1. ff. de iure fisci. vbi quærit de multis circa primam materiam. Bal.

Testis dixit vidi talem possidere talem domum à 40. annis citra intelligitur non continuè ipsum vidisse possedisse nisi appareat in suo dicto copula, & .s. à 40. annis & citra, ita no. Innoc. in c. cùm Ioannes eremita. de fide instru. fol. 277. vide sup. in verbo, clausula. in pe. q.

Testis qui iurauit dicere veram & puram veritatem nihil potest addere vel mutare voluntate sua de actu, & per Inn. in c. cùm dilectus. de testi. Adde quod si iurauerit dicere meram veritatem deponendo per famam nō probat, quia ille qui non fuit in facto non potest scire dicere meram veritatem. Vnde scire per famam non est scire veritatem, sed est scire opinatè. Vide glo. not. in l. in bonæ fidei. in glos. magna. C. de reb. cred. & iureiuran. ibi dū dicit, sed quid si non interfuit facto, etc. Adde hic quod habetur sup. in verbo, credulitas. in 8. q.

Testis non tenetur habere memoriam de die nisi dies esset de substantia processus, & debet recordari tam de loco quàm de tempore, ita not. Innoc. in capit. qualiter & quando. de accu. fol. 494. numer. 2.

Testis in causa criminali etiam interrogatus nō tenetur deponere de die. glo. est ordi. valde not. 3. q. 9. c. nihilominus. quod not. Bal.

Testis si confitetur se infamem vel inimicum non creditur ei cùm super hoc non sit productus nec iuratus respondeat, quia accessorium est, nam nec iurat nec vacillat, tamen si vacillat non creditur ei, ita no. Innoc. in c. inquisitionis. de accu. fol. 492. num. 2.

Testis an teneatur reuelare illud quod iurauit tenere secretum, vide Inno. in c. qualiter & quando. de accu. fol. 494. vbi dicit, quod iuramentum de non reuelando secretum intelligitur nisi ex iusta causa reueletur, quod no. quia sæpè accidit.

Testis an possit esse ille qui associauit aliquem ad committendum adulterium in causa illius adulterij, & an possit cogi, vide per Innoc. in d. c. qualiter & quando. fol. 494.

Testis vel instrumentum si sit falsum verè, vel sit falsum in solennitate non valet, quia veritas vel solennitas deest nisi sit falsum per errorem non per malitiam vt erronea indicio, vt. ff. de regu. iur. l. si librarius. C. de testa. l. error. secundum Dyn. Et idem si factum est per dolum. Secùs si per aliam culpam. ff. de falsis. l. filius. §. sequens quæstio. &. C. de transact. l. si ex falsis instrumentis. dictum autem testis nihil valet, vt. 2. q. 9. c. pura. quia dictum testis fundatur super iuramento indiuisibili. nam periurus in vno ab omni testimonio repellitur, vt not. ff. de infa. l. Lucius. Aut est falsus in his quæ non sunt de substantia sed sunt accidentalia vt & pignora, & tunc testis nihil probat quia inhabilis est propter periurium. Sed quia in instrumento vtile per inutile non vitiatur, vt. C. de falsis. l. querelam. Si autem testis dicit falsum non in substantialibus sed in comitantibus actum, vt in loco & tempore non creditur, imò falsus iudicatur vt in Daniele. C. de testi. l. testium. quia locus & tempus totum factum ad se trahunt. Falsa verò denunciatio vt in confinibus vel terra vnde quis sit non vitiat, quia in hoc non consistit officium nec effectus, & hæc sunt de mente Innocent. in c. fraternitatis. de hæreti. fol. 506.

Testis non debet asserere nisi id quod vidit vel sentit, aliàs est falsarius, ita not. Innoc. in d. c. fraternitatis. de hæreti. fol. 506.

Testis qui se subtrahit vt veritas occultetur, tenetur crimine falsi, ita not. Innoc. in c. 1. de crimine falsi. fol. 518. item si tacet verum dum deponit. C. de episco. & cleri. l. presbyteri. Et in hoc casu est falsus & periurus. Primo enim casu est, falsus homo non est testis quia non iurauit, & tenetur ex generali capite. l. Corneliæ. de falsis. ff. de falsis. l. 1. Sicut quando non iuratus dicit falsum coram iudice vel tacet veritatē. ff. de infa. l. ictus fustium. §. 1. per Iacob. Butrig. vide etiam per Cy. in l. vltim. C. de sepul. vio. quæ verba tene menti. Bald.

Testis potest testificari solus de veritate scrutata organo sensus & organo sensus palpata, ita no. Inn. in c. ex literis. de iureiuran. fol. 289. idem dicit alibi. Bald.

Testis qui dicit se non interfuisse non probat contra instrumentum quia singularis si testes legitimi numeri se interfuisse dicant, nam qui dicit se interfuisse non est singularis, quia habet contestem tabellionem. Sicut si dicat non interfui, ita no. Inn. in c. cum Io. eremita. de fide instru. fol. 277. num. 3. Si autem dicat rem aliter gestam quàm dicat instrumentum, tunc potest redargui, vt insti. de verb. ob. §. item verborum. Si autem dicat non recordor valet instrumentum licet vna vox nihil probet secundum Inno. ibid. Et vide. l. quidam. in fi. ff. de fur. & . ff. ad Carbo. l. qui testamentum. in fi tene menti. Bal. Et sic not. hic quid iuris quando illi qui scripti sunt in instrumento cōtradicunt instrumentis. De quo plenè per Innoc. & alios Doct. in d. c. cum Ioan. Scias tamē quod præsumitur pro instrumento quo ad veritatem si instrumentum sit solenne. C. de proba. l. cum precibus. item præsumitur quo ad formalem. ff. de ver. oblig. l. sciendum. Sed non præsumitur quò ad causalem solennitatem. ff. de excep. doli. l. 2. §. circa. Nisi causa specificata sit in instrumento, quia tunc ei standum est nisi contrarium probetur per scripturam, vt. C. de non nume. pecu. l. generaliter. & . l. si cautio. Adde quod not. ff. de pact. l. iuregentium. §. quod ferre. Bal.

Testis potest repeti ad declarandū dictū suum obscurum vel ambiguum, ita no. Innoc. in c. cum clamor. de testi. fol. 267. Hoc verum nisi obscuritas esset ob culpam partis, quia facit obscurum articulum, vt in c. in præsentia. de proba. secundum Bart. non tamen dicitur obscurum quòd clarè potest intelligi per apertam naturam verborū vel loquendi consuetudinem secundum Innoc. Sed illud est obscurum quòd non potest benè intelligi. ff. de rei vendi. l. Pompo. §. fi. Adde quod no. ff. de appel. l. ab executione. Bal.

Testis in rei vendi. & si nunquam dicitur probare nisi reddat causam, etiam non interrogatus, ita not. Innocentius in capit. cum causam. de testi. fol. 262.

Testis qui omne dicit nihil excipit. Tamen interdum

terdum deponit super generibus singulorum non super singulos, vt ibidem Inno.

Testis dictum quando est ambiguũ, id est, quando potest se habere ad esse & non esse, interpretatur contra producentem, ita no. Innoc. in c. in præsentia. de proba. fol. 249. nume. 9. & ibi glos. ordi. & singul. vide per Bar. in l. inter stipu. §. si stichũ. ff. de verbo. oblig.

Testis repellitur à testimonio nõ solùm ille qui est odiosus extrinsecè, vt quia euidenter se docet inimicum: Sed quia est inimicus in mente, non tamen dicit vel docet vt sunt multi. Sed repellitur etiam si ille qui habet causam inimicitiæ vel habere præsumitur licet nullum odium habeat in mente sua, ita no. Inn. in c. cum I. & A. de re iudi. fol. 313. in fi. & non solùm odiosus repellitur, sed & qui habet causam odij, quod not. & vide supr. in ver. crimen. in 10. q. & sup. hoc eodem verbo. in 46. q.

Testis deponens vltra id de quo interrogatur non valet testimonium, reddit enim se suspectum, ita no. Inno. in c. inquisitionis. de accusa. fol. 492. num. 1.

Testis si quis fuerit in causa criminali contra aliquem & iterum vult sua sponte testificari præsumitur inimicus, ita no. Inno. in c. cum. P. prope finem. de accu. fol. 486. item quia facit se suspectũ eò quod vult sponte testificari, facit. ff. de his quibus vt indig. l. post legatum. §. si verò. & quod ibi no. Bal. Abb. dicit in d. c. cum P. quod ille qui pluries se offert ad testificandum in causa criminali præsumitur inimicus & sic non poterit testificari, ergò secùs si tantum semel obtulit se quia ipse dicit pluries, vt in gl. d. l. post legatum. §. 2. quæ est singularis. Sed dicit quòd illa gl. debet intelligi in prima testificatione si quis se obtulit in causa criminali secundum Bal. vide sup. in verbo, abbas. in 8. q. vbi an possit, etc. & sup. in verbo, clericus. in 2. q. vbi potest testificari in curia, etc.

Testis si timetur de obliuione iustus timor est sicut timor mortis, ita no. Innoc. in c. quoniam. vt lite non contest. fol. 207. not. benè facit. ff. ad Carbo. l. 3 §. duæ causæ. & arg. ff. de fur. l. quidam tabularũ, hic metus est in factis antiquis. ff. de probat. l. Celsus. Bal. Et vide omninò de ista materia testium. sup. in verbo, iuramentum. in 9. q.

Testis deponens de intentione cordis alterius non valet eius dictum, quia soli Deo hominum intentio nota est, ita no. Innoc. in c. super. de renun. fol. 89. tamen datur testi ex facto voluntas intelligen. vt. l. repræhendenda. C. de insti. & substi. sub condi. fact.

Testis debet reddere rationẽ dicti sui per eum sensum per quem recipit illud super quo testificatur, ita not. Inno. in c. cùm causam. de testi. fol. 262. Sed placent. dixit. quòd in quolibet actu corporeo sufficit causæ visus redditio, vt not. in l. pe. & 2. C. de erro. aduo. vbi in causa auditus reddit causam visus. Et ibi refert Cy. qualiter debet testis loqui ad probandum negatiuam directò, quando visus pro omni sensu corporis accipitur largo sumpto vocabulo. Apertius tamen deponit per nomen proprium illius sensus facit quod not. ff. de acqui. pos. l. quod meo. in fi. vnde vide istud verbum visus quando sumitur pro visione quam Sancti faciunt in spiritu. Vnde in diuina scriptura scribitur, opus est intelligentia visione. Et sanctus Paulus dicit, video aliam legem in membris meis, id est, sentio et agnosco per sensum & rationem. Si enim testis dicit vidi hoc verbum si refert se ad sensum probat, vt cùm dicit vidi sic. Si autem se refert ad oculum mentalem vel intellectualem, vt quia dicit testis sic videtur mihi non probat, quia peccat cùm dictũ sit magis dubitatiuũ quàm ratio: debet enim esse sensatus sensu corporis qui sensus sunt quinque, vt not. in d. l. quod meo. tunc enim testis debet habere intellectum, vt id quòd corpore videt mente intelligat quod illud sit. Nam Aristoteles ait in problematibus: intellectus videt & intellectus audit, debet enim anima fantasmata speculari. Tamen inter cæteros sensus visus est nobilior, & verbum visus prædicatur de omni sensu, vt dixi largo sumpto vocabulo. Vnde qui audiuit si dicit quòd vidit saluatur suum dictum, vt dicit Iaco. de Are. C. de testi. l. testium. Tamẽ in visione opus est intelligentia, vt dixi sup. interdum ponitur pro opinione, vt l. quid tamen. §. si arbiter. ff. de arbitrio. Et isto modo cadit in testem, vt d. l. diem. §. si plures ff. de arbit. Strictè autem visus est actus videntis oculo corporali & intuitiuè, vt ff. de his quæ in test. delen. l. proxi. Et est visus de coloribus & de magno & de paruo in factis, vt in maleficijs possessio probatur per visum. i. ipsum possidere. nam per testes probatur possessio naturalis, & ex ea præsumitur ciuilis, vt no. ff. de verb. oblig. l. stipulatio ista. §. hæc quoq. & qui tenet præsumitur possidere, vt not. Innocent. in c. cùm olim. de censi. & C. ne vxor pro mari. l. ob maritorum. ff. de solu. l. Titia. & C. finium regund. l. si quis. Super verò iuribus non est visio corporis, & ideò qui dicit aliquem dominum qui vidit non probat, quia nõ cadit directè & vniformiter in visum testis, sed informiter & indirectè, quia diuersæ sunt causæ dominij quæ non præsumũtur nisi testis adijciat nominatim, scilicet, visibilia & vniformiter videtur, scil. organo oculi corporalis in quibus dicunt testis sufficit dudum sine addita ratiõe, nisi sit interrogatus de ea. Sed in domino nõ sufficit dictum sine ratione secundum Inno. idem si agatur de alio iure probando, vt de probanda obligatione, vt quia sic dicit testis super ar. quod Titius est mihi obligatus, & dicit vera esse ista depositio testis informis est, & nihil probat, idem fortè si agatur de probando quòd aliquis sit mente captus vel furiosus, quia non probat testis ista talia dicendo, quod vidit nisi sigillatim adijciat actus per quos discretus vir ita iudicaret, nam talia multum consistũt in iudicio rationis, & habent plurimum rationis quàm sensationis, & potest quis faciliter decipi. Item si velim probare quòd aliquis sit vagabundus, nec enim comprehendit testis de facili quòd sit desertor originis vel domicilij, & tene ista perpetuò menti, quia vtilia sunt multùm. Bald.

Testis si testificatur super his quæ non percipiuntur sensu corporeo, sed oculo mẽtis vel rationis, non valet eius dictum nisi rationem sui dicti assignet, ita no. Innocẽ. in c. cùm causam. de testi. fol. 262. et causa debet esse alia à dicto, vt no. ff. de leg. l. non omnium. et de offi. procur. cesa. l. fin. et causa debet esse congrua. Item bona ratio testis facit bonum esse dictum. Et mala ratio malum dictum, vt dicta l. 2. §. circa. ff. de exce. doli. & de condi. et demonst. l. cùm tale. in fi. Item ad id adaptatur dictum ad quod ratio, vt ff. de acqui. poss. l. si is qui animo. & ibi non item id quod non sciri non potest. ff. de acqui. poss. l. si quis fundum. De negatiua dic, vt no. ff. de iti. actuq. priua. l. 1. §. 1. & vid-

qua

quod not. ff. de magist. conue. l. 1. §. proba. quod no. Bald.

Testis qui iurauit de veritate dicenda non debet respōdere illud quod credit, sed illud quod verum nouit. Et sic nō debet respondere dubitatiuè, ita not. Inno. in c. ad hæc. de testi. quod not. vide supr. hoc eodem in l. 8. q. & sup. in verbo, iuramētum. in 9. q.

Testis in causa matrimonij debet probare per id quod audiuit ante litem motam & de antiqua fama, ita not. Abb. in cap. super eo. de eo qui duxit in matrim. quam pollu. per adult.

Testis istud dictum deponens, dico Titium bonum hominem, quia cum bonis hominibus conuersatur valet, ita notat Innocentius in cap. 1. de scruti. fol. 101.

Testium receptio facta contra non citatum nō valet, ita no. Abb. de testi. c. in nomine domini. & l. si quando. C. eo. tit. Bal. gloss. videtur ibi dicere quòd sit nulla ipso iure receptio testium.

Testium apertura non obstat vbi variatur modus agendi, ita no. Ab. in c. veniens de testib.

à Testium productione postquam iam deposuerunt non potest recedi, sed benè à protestatione re integra, ita not. Innocentius in cap. præsentium. de testi. fol. 270.

Testium dicta sunt in mitiorem partem interpretanda, ita not. Innoc. in c. causam quæ. de rescriptionibus. folio 15. in dubio autem interpretanda sunt contra producētem, secundum Host. ibidem. & de proba. in c. in præsentia.

ex Testium confessione non debet quis puniri, nisi quæsitus modus agendi patiatur, secùs ex propria confessione, ita non. Innoc. in c. per inquisitionem. de elect.

Testium concordia non est fienda nisi in pari numero, ita not. Inn. in c. cùm contingat. de offic. deleg. fol. 140. num. 1. vide per Bart. & Bald. in l. 2. §. 1. ff. si cert. petat.

Testium examinationem potest iudex committere notario in absentia ipsius iudicis, ita not. Inn. in c. cùm Bertholdus. & de re iud. fol. 310. num. 4. & not. in c. 2. de iudi. vbi casus, & in Cle. 1. de offi. delegat. & in c. causam. de testi. Sed ante commissionem notarius non posset testes examinare, quia istud pertinet ad officium iudicis, vt not. in l. hac consultissima. § penult. C. de testa. & facit. ff. de excusat. tut. in l. scire oportet. §. penult. & ibi not. Bald.

Testium contra personas quando licitum est opponere & quando non, itē quando vis scire cautelam ne testes reprobentur. Item si obijcitur quod testes non recipiantur, quia sunt criminosi, oportet per opponentem exprimere. Et si deponunt pro opponente non creditur eorum dictis, vide de omnibus istis valdè not. per Inn. in c. præterea. de testibus. folio 259. per Archi. & per Io. And. in cap. præsentium. de testi. lib. 6. in nouella.

Testium examinatio ille cui committitur alteri committere nō potest illam examinationem nisi de partium voluntate, ita not. Inn. in c causam. de testibus. tamen potest adhibere notarium vt scribat eorum dicta. Si ille cui est commissa examinatio examinabit, ita notat Inn. in cap. cùm Bertholdus. de re iudi. fol. 310. nu. 4. facit quod not. in c. quoniam contra falsam. de prob. vide sup. in verbo, credulitas. in. 8. q.

Testium receptio potest fieri de nocte. idem in alleg. quæ audiri possunt de nocte, ita not. Innoc. in cap. consuluit. de offic. deleg. fol. 130. num. 5. Et est ratio, quia non oportet in istis iudicem sedere pro tribunali. Secùs in diffinitiua & interlocutoria, & in contestat. lit. quia ista de nocte fieri non possunt, cùm in istis oporteat iudicem sedere pro tribunali secundum eundem ibidem quod no. Tamen gl. in d. c. vult, quòd sententia lata de nocte valet & tenet, licet Innoc. teneat contrarium, Cū gloß. tenet Io. And. & Host. item possunt dari pignora & fideiussores de nocte, de quo vide bonam gloß. in l. morte. ff. de ferijs, ita no. Cy. in l. non minorem. C. de transact. Bald.

Testium ante aperturam potest dari terminus ad opponendum contra personas testium nominibus exhibitis, ita no. Innocentius in cap. adhæc. de test.

Testium receptio in causa inquisitionis valet etiam ant. lit. conte. ita no. Inn. in c. veritatis. de dolo & contu. fol. 240.

TIMOR, vide sup. in ver. testis. in 86. q. ibi iustus timor.

Titulum iustum vel longam possessionē oportet quò habeat ad hoc vt quis præsumatur habere bonam fidem, ita not. Inn. in c. cùm venissent. de in integ. rest. fol. 176. Bal.

Titulum suæ possessionis quando quis cogatur dicere, vide Inn. in c. cùm causa. de probat. fol. 253. Ad instructionem ordinarij sic, vt not. per glos. de reg. iur. c. 1. lib. 6. Ad instructionem autem aduersarij cogitur quis dicere de possessione, sed non de qualitate possessionis nisi in petitione hæreditatis, vt l. cogi. C. de peti. hære. In spiritualibus autem ad exclusionem aduersarij cogitur, vbi intentio aduersarij est fundata. C. de probat. l. siue possidetis.

Titulum suæ pos. an cogatur quis dicere in corporalibus, vide Inn. in c. abbate. de verborum signification. fol. 169. vide sup. in ver. allegans. in 2. & 3. q.

Titulus non requiritur in præscribenda cōsuetudine, sed an requiratur bona fides text. est in ar. quod sic. ff. de exceptionibus doli. l. prima. vide suprà in verbo, canonicus. in quarta quæstione.

Titulus semper est necessarius in corporalibus rebus ecclesiasticis præscribendis, & etiam bona fides secùs in rebus laicorum, ita dicit Innocen. in c. si diligenti. de præsump. quod not.

Tortura, vide sup. in ver. clerici. in 10. q. quod no. Bald.

TRACTVS qui fit, tractatum de morte aliena & reuela. vide Innocen. in c. presbyterum. de homi. fol. 510.

Tractus futuri temporis non spectat ad iudicem in odiosis, sed in fauorabilibus sic, ita not. Innocent. in c. auditis. de procur. fol. 169. nu. 3. vide gl. in c. Romana. de sent. excom.

Tractus futuri temporis non spectat ad iudicē odiosum, sed in fauorabilibus sic, ita not. Inn. in c. audi. de procur.

Tractus futuri temporis interdum continetur in libello in sententia, ita dicit Inn. in c. cùm super. de conc. præben.

Transactio intelligitur esse de processu iudicij, dicit Innoc. in c. 1. de rescriptionibus. fol. 7. facit. l. tale pactum. §. 1. ff. de pact. vide sup. in ver. abbas. in 4. quæst.

Transactio quòd aliquid nomine quæstionis vsurariæ detur non valet, ita no. Inn. in c. grauis. depos. vide sup. in ver. crimen. in 3. q.

Transactio intelligitur esse de processu iudicij, ita no. in c. super literis. de rescrip. facit ff. de pact. l. tale pactum. in prin. §. 1. & vide sup. in ver. abbas. in 3. q.

Transactio quòd aliquid præstetur nomine vsurariæ quæstionis non valet, ita no. Inn. in c. grauis dep. & vide sup. in ver. crimen. in 3. q.

Transactio non probat nisi vocata parte, ita no. Abb. in c. peruenit. de fideiuss. idem Inno. ibidem facit quod no. in l. chirographis. ff. de administ. tut. & in l. pen. §. 1. ff. quorum bo. & l. 3. §. pen. de bo. poss. etc.

Transsumptum non probat nisi nota & cognita parte, ita no. Inn. & Abb. in c. peruenit. de fideiuss. idem Inn. ibidem facit quod no. in l. chirographis. ff. de admini. tut. & in l. 1. C. quorum bon. & ff. de bon. posseß. l. 3. §. pen.

Tributum, vide sup. in ver. Anglici. in 1. q. ibi, reddes ecclesiæ tributum.

TVRPITVDO, vide sup. in verb. alias. in 1. q. & etiam in 6. q.

Tutor, vide sup. in ver. administrator. in 2. q.

Tutus authoritate præscriptionis potest rem per rescriptum retinere cum salua conscientia, ita not. Innocent. in cap. cùm in iure. de iure patro. Bald.

TYRANNVS si occupat ciuitatem vel monasterium, & ista de causa recedant canonici pro maiori parte, nec potest sine periculo vel iusto metu pars forinseca venire ad intrinsecos & facere electionem in ecclesia in loco solito, tunc intrinseci tenentur ire ad forinsecos & facere electionem in alio loco congruo & honesto. Si autem forinseci possunt redire cum bona & honesta pace, debent venire ad intrinsecos, & facere electionem in loco publico & tuto. Si autem maior est intrinseca, tũc si illi qui foris sunt timent vim imprimi ad electionem & consensum non tenentur ire nec mittere, si autem timent offensas circa personam, non circa actum electionis tenentur mittere procur. aliàs sibijpsis imputent. Item in paruis negotijs vbi exigitur absentium vocatio, tunc maior pars quæ est intrinseca omnia potest, quia facit integrum capitulum secundum Innoc. Quando autem ciues vel clerici à tyranno sint depreßi, quod nec vbi faciunt capitulum sciunt, tunc præpositus vel alius ad quem pertinet conuentus vel conuocatio debet eos conuocare ad locum securum, intrinsecum vel forensem, id est, congruum nõ nimis remotũ, si autem nullus sit ad quẽ pertinet conuocatio dictæ partes congregationis habent officium vocandi alios secundum eum, si autem non est collegium, sed ciuitas quæ debet coadunari, debent vocari omnes maiores 14. annis, et sufficit vocare patrẽfamil. & debent vocari etiam mulieres, sed loco pupillorum debent interesse tutores. Et ista est cõmunis electio ciuitatis, nisi aliter habeat se cõsuetudo, ita ponit Inn. in c. cùm ex iniuncto. de no. ope. nuncia fol. 529. quod no.

VACANS, vide sup. in ver. beneficio. in 4. q. & in 8. q.

Vacillans, vide sup. in verb. testis. in 1. q. vide sup. testis. in 58. q.

Vadens etiam causa paciscendi quando vadit, indistinctè præstat auxilium, & est in culpa, ita no. Inn. in c. de homi. fol. 509. quod est no.

Vagabundus qui desertor est originis & domicilij vbi debeat citari, vide Inn. in c. si aduersarius. de eo qui mit. in pos. causa rei seruan. fol. 243. nu. 9. sup. in ver. testis. in 10. q. in fi. Bal.

Varians, vide sup. in q. 1.

Vasallus non tenetur dominium suũ manu militari iuuare nisi in casibus expreßis in vsibus feudorum, vel in pacto feudi, vel in consuetudine loci, ita not. Inn. in c. sicut. de iureiur. fol. 288. nu. 2. quod no.

Vasallus alienando feud. priuatur feudo ipso iure, ita not. Inn. in c. 2. de feud. fol. 395. secùs si nõ alienat sed locat. ff. de leg. 2. l. codicill. §. inst. ff. loca. l. si quis dominum. §. 1. de pericu. & commo. rei vend. l. necessaria. §. fin.

VENDITIO rei ecclesiæ etiam minus legitimè valet, si placet ecclesiæ in cuius fauorem non tenet, ita no Innocen. in c. irrita. de his quæ fiunt à præla. fol. 383. vel multum expedit sic fieri. Nam quod expedit placere debet. ff. de neg. gest. l. Pompon. de iud. l. sed & si proponatur. de trãsact. l. cum hi. & not. in l. 2. ff. de offic. eius cui manda. est iurisd. Bald.

Venditio à solo prælato facta quod teneat dicit esse contra ius scriptum, ita dicit Innocen. in c. cũ causa. de re iudi. fol. 305. quod no.

Venia, vide sup. in ver. stipulatio. 1. q.

Verba sunt largè interpretanda, & continet nõ solùm expressa, sed pertinentia expreß. ita no. Inn. in c. licet. & sic non solùm petita in libello, sed alia non expressa adiudicari possunt.

Verba ista sicut in tali instrumento continetur non sunt libera exempla, & non probant quod no. secundum Inn. in c. fi. de fid. instru. fol. 280. in additio. suis.

Verba sunt necessaria ad matrimonium quò ad iudicium ecclesiæ, ita no. Inn. in c. tuæ. de spon fol. 465. C. de præsc. 30. ann. l. cùm notißimi. in gl. ord.

Verba sententiæ diriguntur in cõmunitatem licet nunquã fuerit in iudicio, ita dicit Abb. in c. licet causam. de prob. quod not.

Verbum concedo significat dispensationem, ita no. Inn in c. quoniam. de ordinibus.

Verbum præteriti temporis præfecti est canon latæ sententiæ, ita dicit Inn. hoc no ff. de capi. dimi. l. amißione.

Verbum si fuerit & verbum præsumpserit cõntemptum requirunt, ita dicit Innocent. in ca. cùm medicinali. de sentent. excommun. folio 560. etc. Bald.

Veritas in spiritualibus & beneficialibus præualet rei iudic. ita no. Inn. in c. constitutus. de rescriptionib. fol. 15. etc. quod no.

Veritas semper est iuuanda, nec in probationibus debet restringi, vt not. Inn. in c. quod ad consultationem. de re iudi. C. de appell. l. eos. & C. de temp. appel. l. per hanc.

VICARIVS habet iurisdictionem ordinariam & interponit decreta ordinaria, voluntaria & cõtentiosa, ita dicit Innocentius in cap. prædicto, clericos. fol. 118.

Vicarius non potest facere alium vicarium, licet sit ordinarius ex causa probabili & necessaria, ita not. Host. in c. clericos. de offi. vica.

Vicarius perpetuus quis dicatur, vide Inn. & c. G. perpetuus. de fide instr.

Victor, quæ expensæ debeantur victori, vide per Inn. in c. sæpè. de appel. fol. 325. num. 2. & vide ibi de taxatione expensarum. vide omninò in ver. possessio. in 10. q.

Villa,

Villa, vide sup. in verbo, authoritas. in 3. q. Bald.

Vincens causam per sententiam si eam latam confitetur & asserit iniustè latam quòd probans eam iustam confessionem vel assertionem per testes potest impedire executionem sententiæ, ita no. Innoc. in c. quia pleriq. de iur. immu. fol. 460. vbi omninò vide & est dictum naturale not. secundum idem simile in instrumento. C. de non nu. pec. l. in contractibus.

Violēta vis, vide sup. in verbo, citatio. in 30. q.

Vir si agit contra vxorem petitorio ipsa econtra agit possessorio recuperandæ, quia omne ius suum videtur deduxisse vndecunq. & qualecūq. silet interim petitorium, ita not. Inn. in c. 2. de cau. poss. & proprie. fol. 219. vide omninò sup. in verbo, sponsalia. in 2. q.

Visitator an habeat iurisdictionem ordinariam, vide in c. singulis. de statu mona. Bald.

Visus, in verbo, testis. in 11. q.

VNIO fit tribus modis, vide Innoc. in c. 1. & ibi per glos. ordi. ne sede vacan. de diuisione habes in l. 1. C. de metropo. & vide in Auth. vt iudi. sine quoquo suffrag. §. illud. & in glos. & ff. de tri. l. procurator. § si plures. quod not.

Vniuersitas & collegia faciunt statuta sua simul vniuersaliter in forma collegij non seorsum nec particularis in forma singulorum, ita not. Inn. in allegat. c. cùm omnes. de consti. fol. 2. quòd not. Bal.

Vniuersitas si habet rectorem non potest facere statuta sine consensu rectoris, secùs si non habet rectorem, ita not. Compost. in c. cùm omnes. de cōsti. fol. 2. idem si haberet. sed non ad hoc habitus, vt. ff. ad Trebel. l. 1. 2 fuit quæsitum.

Vniuersitas est nomen iuris & non personarū, ita dicit lib. 6. Inno. in c. grauem. de senten. excom. fol. 559. num. 1. vide omninò sup. in verbo conuictus. in 2. q. Bal.

Vniuersitas qualiter citetur personaliter vel ad domum, not. Hostien. in c. bonæ. de elec. & ff. de reg. iur. l. non potest. vide sup. in verbo, consuetudo. in 7. q. quod not. Bald.

Vniuersitas quando possit puniri & quando non, & an criminaliter possit puniri, dicit quod non, quò ad pœnam capitalem, sed solùm qui delinquūt punientur, ita not. Innoc. in c. dilectus filius. de simo. fol. 500. Et est ratio, quia capitalis non potest cadere in vniuersitatem comparet ipsa vniuersitas per procuratorem, vt ibidem dicit Inn. & vide de causa collationis in fi. ff. de re mili. & adde quòd ipse idem not. in c. grauem. de senten. excom. Bal.

Vniuersitas, omnes vniuersitates ex materiali & immateriali intellectu cōstat esse, est enim vniuersitas singuli & sic est quid naturale & habet corpus quod videtur & tangitur & est vniuersitas vniuersi tunc est nomen, non res naturalis sed intellectualis, additur enim quædam significatio singularis quæ ex vniuerso sumitur ex intellectu coaceruante ff. de vsucap. l. rerum mistura. sic debet intelligi illud quod dicit. l. sicut. in fi. ff. quod cuiusq. vniuer. nomi. non est aliud quàm homines qui in eo sunt. scilicet cū addito iuris intellectu, & addita significatione quæ ex vniuerso sumitur secundū, & est duplex vniuersitas, scilicet corpore consiliū, & corpore paruum, & in ista vniuersitate cadit excōmunicatio, sed ciuitas causa est dissimiliū tam sapientiū quā furiosorū, quia infantium est in ista vniuersitate nō cadit sententia excommunicationis [illegible] etiam aliqua sentētia mortis & similis morti, [illegible] tamen sententia interdicti quæ fieri non potest pro delicto alieno, ciuiliter autem benè punitur vniuersitas & cogitur facere collecta ad quam omnes cōtribuent etiā innocentes & soluent creditori, tamen inculpabiles à culpabilibus repetēt, ad hoc facit. C. de furt. l. apud antiquos. Alij dicunt, quòd non debent cogi inculpabiles, sed cùm sit delictum corporū opi. prima verior est, ita not. Inno. in c. grauem. de senten. excom. fol. 559. num. 3. Adde quod no. ff. quod cuiusq. vniuersi. l. 1. §. quibus. per glos. in Specu. de censi. vbi omninò vide quod not. Bal.

Vniuersitas maior pars non potest tollere vel facere contra id quod est cōcorditer contra omnes de ipsa vniuersitate vel collegio ordinatū, ita not. Innoc. in c. cùm omnes. de consti. idem si ista maior pars vellet aliquid facere iuri communi contrarium, quia tunc non sufficit cōsensus maioris partis, sed omnes concorditer habent consentire, ad hoc vide tex. nota. qui valdè benè facit in Auth. de defen. ciui. §. vlti. in fi. & not. Inno. in c. humilis. de maio. & obedien. fol. 160. num. 1.

Vniuersitates aliquæ sunt quæ non habent iurisdictionem, & tamen possunt contra se & sua facere statuta, non tamen pœnalia, quia pœnam adijcere non possunt, nisi illæ quæ habent imperium, ita not. Innoc. in c. cùm accessissent. de constit. episco. possunt tamen vbi ius non limitat pœnam eam adijcere, & honestas probationes de nouo facere possunt, quia merum & mistum imperiū habent, in c. 2. de constitu.

Vniuersitates plures an esse possint in vna ciuitate vel castro, & quid de essentialibus vniuersitatis, vide per Innoc. in c. cùm ab ecclesiarum. de offi. ordin. fol. 148. vnde dicit ipse, quòd vna vniuersitas vnius ciuitatis non potest se diuidere in plures, ergò si aliqua habet intrinsecos extrinseci qui sunt de ciuitate non faciunt vniuersitates, sed intrinseci qui possident solum & territoriū ipsius & retinent apud se imperiū & magistratus, nam hoc ius in habente solum videtur, argu. C. vbi & apud quos. l. fin. & ideò extrinseci non possunt ciuitatē subijcere vel obligare, & maximè ad æmulationem quæ etiam vera collegia reddit illicita, vt. l. 2. C. de fund. limi. etc.

VOCATI ad eligendum possunt de benignitate expectari sicut in iudicijs, ita no. Innoc. in c. cum nobis. de elec. fol. 48. quod no.

Vocatio per campanam non sufficit, vide Inno. & Hosti. in c. causis. de electio.

Vocatus non mutat suam naturam dicit Innoc. in c. 1. de relig. domib. fol. 436. vide sup. in verbo, edicto. in 1. q. in fi. vbi habes quòd votum factum potest in melius commutari sicut iuramentum. Bal.

Voluntas defuncti non potest in aliū vsum cōmutari sine voluntate episcopi, ita not. Abb. in c. vos quidam. de testi. et commutatio debet fieri ex causa rationabili, sed sine causa nō potest vsus siue voluntas testatoris mutari nisi per Papam, vt in c. quia contingit. de relig. domib. in Cle.

Votum non solenne non intelligitur ratificari, & vxor semper intelligitur esse in timore viri, ita not. Inn. in c. perlatū. quod met. cau. fol. 173. nu. 2. item nimia reuerentia æquiparatur timori. glo. est & valdè not. quæ fortè non est alibi. ff. quarum rer. actio non datur. l. 1. §. quæ onerandæ.

Vox cōmunis de fama præfertur dictis aliquorum etiam affirmatiuis, ita not. Inno. in c. inquisi. de accusa. fol. 492. num. 5.

Vox clerici an augeat numerum, vide per Hosti. in c. ecclesia. de elect. vide sup. in verbo, profes. in 2. q. vide sup. in verbo, clericus.

VSVRA est prohibita, vide In. in c. 1. de vsur. fol. 516. vide omnino sup. in ver. puniturin. 3. q.

Vsura petitur tribus modis, vt sors, & tunc nō est prohibita secundum omnes instinctus iuris sic secundum quosdam. Vel dic in nulla prohibitiua. ff. pro Soc. l. socium. C. de summa trinita. l. 1. de in lit. iuran. l. nummis. Vt puta vsura tunc est prohibita, vide per Inno. in c. plures. de vsur. Vel dic, quod vt interesse damni emergentis est permisso vt lucro cessante. not. ff de eo quod cer. loco. in l. 3. in fin. glos. ordina.

Vsuræ an possunt peti loco interesse, vide per In̄. in c. sacro. de sent. excom. fol. 555. num. 10. Bal.

Vsus non est interdicendus possessori, sed arma sunt sibi prohibenda, ita not. Inno. in c. cùm venissent. de in integ. restitu. fol. 176. quod not.

Vsusfructus relictus monacho. in 11. q. an quæratur sibi vel monasterio, vide per In̄. in c. in præsentia. de proba. fol. 249. num. 6. & per Abb. in c. cùm ad monasterium. de statu monach. Quod si monachus est in studio an acquiritur sibi ibidem per Abb. vide quid si dicitur in instrumēto quòd monachus non possit ab abbate suo molestari in illo vsusfructu, de hoc vide glos. ordina. ad Trebel. l. Lucius. §. tres hæredes.

VXOR significat Christum, qui nunquam ecclesiam dimisit, imò vir, ita not. Inno. in c. debitū. de biga. fol. 112. num. 2. vide sup. in verbo, votū, in 1. q. vide omninò sup. in verbo, sponsalia. in 2. q.

Vxor præsumitur quæ vxor publicè vocatur & ita publicè tenetur & tractatur quo ad plenam & legitimam præsumptionē vbi de matrimonio non est quæstio inter coniuges altero eorū negante matrimonium, ita dicit Innoc. in c. ex parte. de restitu. spol. fol. 232. num. 3. etiam vide per Iaco. in l. 1. ff. de proba. vide sup. in verbo, simul. in 54. q.

Vxor quicquid ex operibus acquirit viro acquirit secùs in prælato qui acquirit sibi non ecclesiæ, dicit Inno. in c. cùm in officijs. de testamen. fol. 401. & ibidem vide per eum, de donat. abbatum & aliorum prælatorum.

Vxor propter vitium sodomiticum non potest repudiare virum, ita not. Inn. in c. 2. de adult. fol. 513. quod tene menti, vide in verbo, bona. in 1. q.

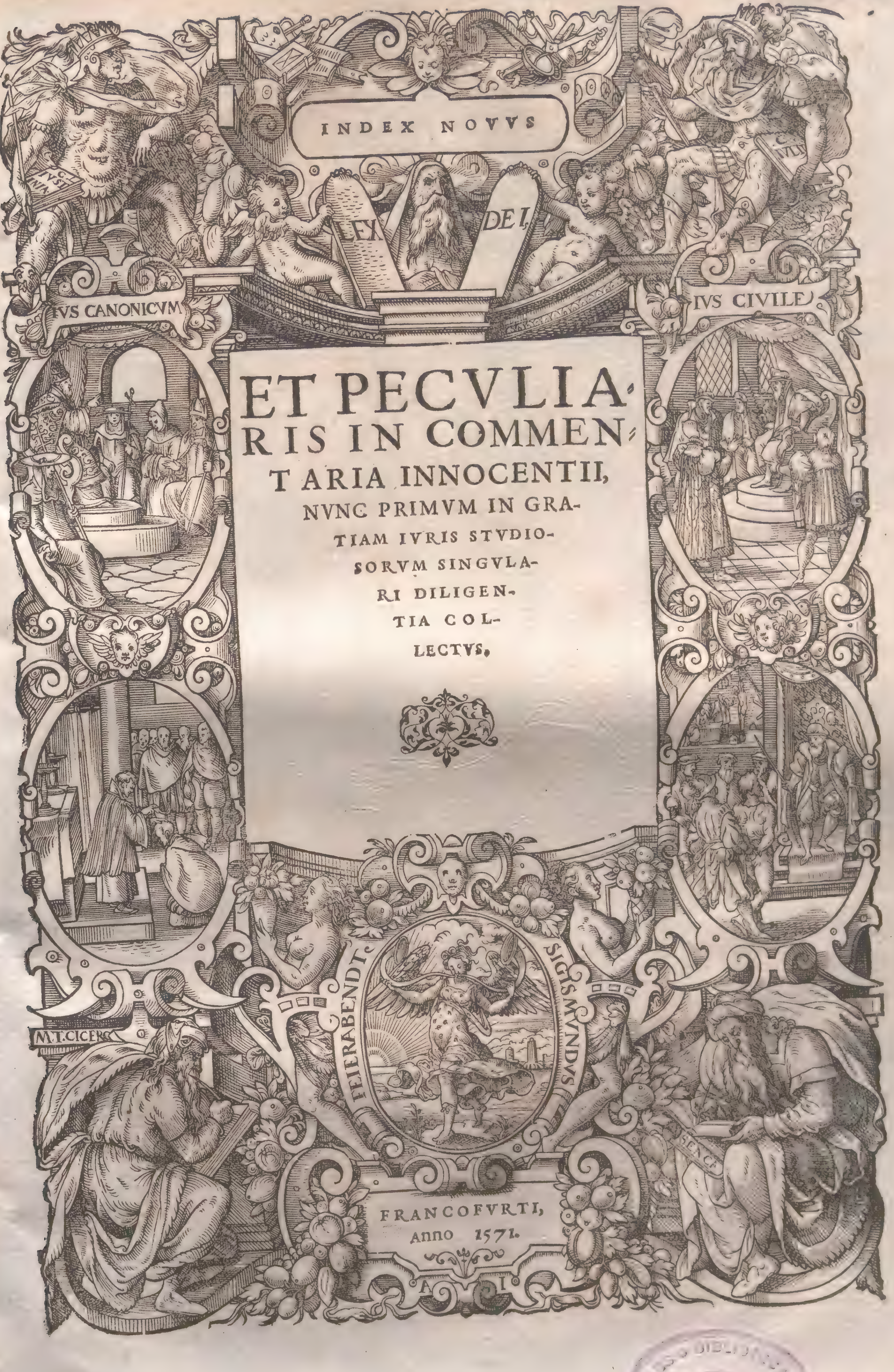
YPOTHECA, vide suprà in verbo, testis. in 20. quæstione. prope finem. Bald. de Perusio.

FINIS.

EXPRESSVM FRANCOFVRTI AD MOENVM
PER MARTINVM LECHLER, IMPENSIS
HIERONYMI FEYERABEND.

M. D. LXX.

INDEX NOVVS

ET PECVLIARIS IN COMMENTARIA INNOCENTII,

NVNC PRIMVM IN GRATIAM IVRIS STVDIOSORVM SINGVLARI DILIGENTIA COLLECTVS.

FRANCOFVRTI,
Anno 1571.

A I

INDEX NOVVS ET PECVLIARIS IN COMMENTARIA INNOCENTII, NVNC PRIMVM IN GRATIAM IVRIS STVDIOSORVM SINGVLARI DILIGENTIA COLLECTVS.

INCIPIT LITERA

A.

Appellatio-

Arbitratoris

Cancella-

Causarum

Clericus alte-

Curam

E.

Electio

Electio

Fieri,

G.

H.

I.

Iudex

L.

M.

Missio

Persona

vel

Præsen-

c Priui-

Procura-

Relatio-

S.

Testi

V.

Series Chartarum.

A *.* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz. Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz. Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp Qqqq Rrrr Sſſſ Tttt Vuuu Xxxx Yyyy Zzzz. Aaaaa Bbbbb Ccccc Ddddd. AA BB CC DD EE FF GG HH. α β γ δ ε.

Omnes sunt terniones, præter *.* Ddddd. duerniones, & AA BB CC DD EE FF GG ε. quaterniones.

EXPRESSVM FRANCOFVRTI AD MOENVM PER MARTINVM LECHLER, IMPENSIS HIERONYMI *FEYERABEND.*

ANNO M. D. LXX.

38

13.

1471

4°

occacio Sup. Decam

144

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm